ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI”

micul dicționar academic

A-C

mda

univers enciclopedic

Redactor: IOANA CRACĂ
Tehnoredactor: MARIANA MÂRZEA
Coperta: SILVIU IORDACHE

Dicționarul a fost publicat cu sprijinul
Ministerului Educației și Cercetării

ISBN 973-8240-69-7

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN"

micul dicționar academic

VOLUMUL I

LITERELE A–C

Cuvânt înainte de Eugen Simion

Prefață de Marius Sala

EDITURA UNIVERS ENCICLOPEDIC

BUCUREȘTI, 2001

MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)
elaborat sub egida

ACADEMIEI ROMÂNE
PREȘEDINTE
Acad. **EUGEN SIMION**

DE CĂTRE **INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN" DIN BUCUREȘTI**
AL ACADEMIEI ROMÂNE

DIRECTOR
Acad. MARIUS SALA

LUCRAREA A FOST ÎNCEPUTĂ SUB CONDUCEREA
Acad. ION COTEANU

Redactori responsabili: Acad. MARIUS SALA și ION DĂNĂILĂ

Micul dicționar academic (MDA) a fost redactat și revizuit în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan" din București al Academiei Române, de următorul colectiv:

Melania Bădic
Anca Boldea
Valentina Cărare
Ion Dănăilă
Viorel Deliu
Liliana Hoinărescu
Mihaela Marin
dr. Cătălina Mărănduc
Nicoleta Mihai
dr. Mihaela Popescu
dr. Carolina Popușoi
Claudia Silișteanu
dr. Doina Sparionoapte
Florin Sterian
dr. Ariadna Ștefănescu
Oana Tittel
Nicoleta Tiugan
dr. Radu Trif
Florin Vasilescu
Violeta Vizireanu
Maria Zbarcea

Secretara volumului: Anca Boldea

Au colaborat: Rodica Bogdan, Cristina Borzan, dr. Monica Busuioc, Claudia Ene, Daniela Grădinescu, Eugenia Guțulescu, dr. Lucreția Mareș, Eleonora Popa, Silvia Săvulescu, Anca Sevcenco, Oana Sitaru, Lidia Slăninoiu, Corina Stancu, Aurelia Ulici.

Operatori date: Elena Dosan, Elena Daniela Ionescu, Georgeta Mihaela Manole, Roxana Andreea Teodorescu

CUVÂNT ÎNAINTE

Ideea de a pregăti acest dicționar îmi aparține. Nu sunt un spirit posesiv, nu cer nimănui răsplata pentru *jertfa mea patriotică*, dar, insist, ideea de a publica un dicționar care să se situeze, ca număr de cuvinte și stil filologic, între *DEX* (un dicționar pentru marele public) și *Dicționarul Tezaur* (adresat specialiștilor), am avut-o eu prima oară prin 1993, cred, când în urma transformărilor petrecute în Secția de Filologie și Literatură a Academiei Române, m-am trezit ales vicepreședinte coordonator. Am imaginat acest proiect și cel dintâi care l-a acceptat, spre bucuria mea, a fost regretatul academician Ion Coteanu. Din acest moment, ideea nu-mi mai aparține. Am dăruit-o cu plăcere în mâini bune (Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan") și, iată, după 6–7 ani, ideea începe să capete o formă. N-a fost cum aș fi dorit eu (să nu ne apuce mileniul III fără marile dicționare încheiate), dar e bine că, totuși, după atâtea îndemnuri și discuții, *Micul Dicționar Academic* apare. Deocamdată cu primul volum. Celelalte trei vor apărea, cu ajutorul lui Dumnezeu, cu sprijinul Ministerului Educației și Cercetării și cu râvna și devotamentul lexicografilor din Institutul de Lingvistică al Academiei Române, în anul 2002. Aproape că mi-e frică să dau acest termen, nu pentru că aș fi superstițios, ci din teama de a mai propune date pe care să nu le putem respecta. Nu de mine e vorba, foarte decis în această privință, și nici de ceilalți membri ai Secției de Literatură și Filologie a Academiei Române, la fel de hotărâți, ci de lexicografii de la Institutul „Iorgu Iordan" care au promis până acum cam de zece ori că vor încheia importanta și migăloasa redactare a dicționarului. Nu l-au încheiat nici acum, dar sunt semne că vor ajunge în câteva luni la capăt. Lene tradițională, dificultăți neprevăzute, spirit de resemnare, filozofia lui „ce-o fi o fi" și „ce atâta grabă, las' că nu dau turcii?!...". Probabil câteva din toate. Cercetătorul român lucrează încă în ritmuri cosmice și își propune proiecte care să-l țină, netulburat, până la pensionare... Uneori chiar mai mult decât atât. *Dicționarul Academiei* (dicționarul tezaur) a fost început de Hasdeu, acum o sută și mai bine de ani, și n-a fost încheiat nici azi. Sunt vești că va fi terminat în anii viitori, pentru a fi, apoi, reluat de la capăt. Muncă de Sisif, firească până la un punct. Nefiresc este doar ritmul de melc, lipsa noastră de concentrare și lipsa noastră, endemică, de grabă în istorie. Lucrăm ca și când am avea infinitul în față. Biblia ne spune însă că trebuie *să facem*, într-adevăr, ca și când am trăi o veșnicie, dar *să ne rugăm* ca și când am muri mâine. L-aș traduce, aici, pe *a face* prin *a gândi, a proiecta pe termen lung* și pe *a ne ruga* prin a duce lucrurile la capăt...

MDA este o operă esențială, cred, pentru cultura noastră. Ea va avea patru volume care adună aproximativ 175 000 de cuvinte, cu explicațiile (concentrate) de rigoare. Nu știu încă dacă *toate* cuvintele din limba română (o limbă foarte activă, o limbă *deschisă*), dar, oricum, cuvintele esențiale. Dicționarul va fi la îndemâna oricui dorește să se instruiască în această privință și, pentru aceasta, are nevoie de un instrument de lucru accesibil. Cele peste 30 de volume ale *Dicționarului tezaur* sunt mai greu de consultat (ele se află, de regulă, în marile biblioteci), *MDA* poate sta, frumos, în rafturile bibliotecii noastre. Despre felul cum este alcătuit și, mai exact, despre ce cuprinde, puteți afla din articolele ce urmează, scrise de domnii Marius Sala și Ion Dănăilă, coordonatorii acestei lucrări de anvergură. Mie nu-mi rămâne să spun decât faptul că o națiune civilizată este, între altele, o națiune care își cultivă și își apără limba. Iată de ce Academia Română acordă atâta importanță acestor proiecte și iată de ce dorește ca, în cel mai scurt timp posibil, să scoată *Tratatul de istorie a românilor* (în opt volume), *Dicționarul general al literaturii române* (în cinci volume) și, bineînțeles, *Micul dicționar al Academiei* și ultimele tomuri din *Dicționarul tezaur* pregătit, cu pasiune și exigență, de câteva generații de filologi. Felicitându-i pe cei care sunt, să ne amintim cu recunoștință de cei care nu mai sunt azi printre noi. Ei și-au pus viața și știința lor în slujba culturii române. Ce putem să le cerem celor care duc mai departe

această frumoasă tradiție academică este să învingă în ei spiritul de inerție și *adamismul* care pare a fi, în această parte de lume, boala fundamentală a spiritului. Aceasta înseamnă că pornim, cu fervoare, proiecte mari pe care, apoi, le abandonăm. Cam pe la cuvântul *bărbat* sau la cuvântul *lojniță*. Cum să facem să ajungem, odată, la coada alfabetului? *MDA* apare, acum, cu literele A–C. Celelalte sunt, după informațiile pe care le am, gata să iasă din calculatoare. În clipa în care voi contempla, cu dicționarul în mână, familia cuvintelor care încep cu litera Z, voi fi convins că noi, românii, am învins inerțiile spiritului adamic și suntem gata să proiectăm catedralele pe care, în mod sigur, nu le vom părăsi înainte de a le pune acoperișul.

EUGEN SIMION

10 noiembrie 2001

PREFAȚĂ

1. Acest dicționar este o lucrare unică în cultura română. În esență, este vorba de un dicționar care cuprinde, într-o formă comprimată, toate cuvintele și variantele din dicționarul tezaur al limbii române, cunoscut sub numele de *Dicționarul Academiei*. Spus altfel, va fi cel mai bogat dicționar al limbii române, cu 175 000 de intrări, dintre care 125 000 sunt cuvinte propriu-zise, iar restul de 50 000 sunt variante lexicale.

Pentru cititorul neavizat, ca și pentru cel ce a aflat câte ceva despre *Dicționarul Academiei* care stă la baza *MDA* este necesară o scurtă prezentare a dicționarului tezaur fără de care ar fi mai greu să se înțelelagă ce este *MDA* și de ce a fost posibil să se realizeze acum.

2. *Dicționarul Academiei* are o istorie de peste un secol. Început imediat după constituirea Societății Academice (viitoarea Academie Română) în urmă cu 135 de ani, dicționarul academic a cunoscut încercările succesive ale lui A.T. Laurian și I.C. Massim, B.P. Hasdeu, A. Philippide fără rezultatele dorite de forul academic. În 1905, conducerea Academiei Române a încredințat realizarea dicționarului lui Sextil Pușcariu, cel mai mare lingvist al secolului trecut. Acesta a publicat în perioada 1913–1949 volumele cu literele *A – B, C, D – de, F – I, J – lojniță; lojniță* a devenit, fără să vrea cineva!, un cuvânt important în istoria lexicografiei românești, fiindcă la el s-a oprit tipărirea primei serii a dicționarului academic, cunoscută sub numele „Dicționarul lui Pușcariu" (lingviștii îi spun mai scurt *DA*). Această serie totalitează 3 143 de pagini de tipar.

Evenimentele de tristă amintire care au urmat au avut consecințe și asupra sorții dicționarului academic. Activitatea la dicționar a fost întreruptă brutal în 1952. Nu intru în paginile negre ale istoriei lui care au fost prezentate în monografia *Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan". 50 de ani de existență (1949 – 1999)*, București, Univers Enciclopedic, 1999, p. 66 – 97. Este important de reținut faptul că, după 1958, s-au reluat lucrările la o nouă serie a *Dicționarului limbii române*, cunoscut sub sigla *DLR* la care au fost angrenate institutele de profil: Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan" din București, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj și Institutul de Filologie Română „A. Philippide" din Iași. Conducătorii lucrării au fost Iorgu Iordan, Al. Graur și I. Coteanu. Din 1965 până astăzi au apărut 20 de volume la care au lucrat 92 de persoane. S-a continuat cu partea nepublicată din dicționarul academic: literele *M* (1965 – 1968), *N* (1971), *O* (1969), *P* în cinci părți (*p – păzui* 1972, *pe – pînar* 1974, *pînă – pogribanie* 1977, *pogrijenie – presimțire* 1980, *presin – puzzolană* 1984), *R* (1975), *S* în cinci părți (*s – slabuc, scladă – semînțărie* 1987, *semn – sîveică* 1990, *slab – sponghios* 1992, *spongios – swing* 1994), *Ș* (1970), *T* în două părți (*t – tocăliță* 1982, *tocană – twist* 1983), *Ț* (1994), *V* (*v – veni* 1997) și Z (2000). Dintre acestea au fost redactate la București literele *M, N, P, S, Z* (= 5 661 pagini), la Cluj literele *O, R, T, Ț* (= 2 044 pagini) și la Iași literele *Ș, V* (= 599 pagini), în total 8 304 de pagini. Au mai fost redactate, sau sunt în curs de redactare literele *D* (în trei părți) la București, *U* și parțial *L* la Cluj, *E, L* (parțial), *V* (restul de două părți) și *X, Y, W* la Iași. Litera *U* este la tipar. Din sumara prezentare a istoriei dicționarului academic rezultă că, în linii mari, redactarea acestei opere începută de mai bine de un secol este terminată. În prezent se mai lucrează la revizia textului și a etimologiilor. După moartea celor trei mari profesori, conducerea Academiei a numit doi membri ai Academiei Române, acad. Marius Sala și Gh. Mihăilă, membru corespondent, să se ocupe de coordonarea lucrărilor.

3. Am considerat necesară o incursiune în istoria dicționarului academic fiindcă *MDA* nu s-ar fi putut face dacă nu am fi avut la dispoziție dicționarul academic redactat. Cu această observație am ajuns la un răspuns pe care vreau să-l dau, în calitate de responsabil actual al lucrării (alături de colegul I. Dănăilă, responsabil de la început când împreună cu I. Coteanu a elaborat principiile și normele *MDA*) la o întrebare pe care aș formula-o sub o formă la modă „cine ești dumneata «domnule» *MDA?*". Nu este suficient să spunem că *MDA* este o sinteză, un comprimat al dicționarului academic. Aceasta în primul rând pentru că între *DA* și *DLR* există deosebiri subliniate de I. Dănăilă în articolul *De ce este nevoie de un MDA?* publicat în „Limba română" XLIII, 1994, p. 397– 406. Dintre deosebiri rețin doar una, cea mai importantă pentru *MDA*. Cele cinci volume publicate de S. Pușcariu (mai ales literele *A* – *B*) nu sunt la fel de bogate ca cele ale noii serii (se știe că S. Pușcariu a acceptat cu prudență neologismele, iar anchetele dialectale, sursă importantă de cuvinte, erau la început). Această deosebire a făcut ca, pentru volumele din *DA*, să se apeleze la o serie de surse lexicografice dintre care se detașează cunoscutul *DEX*.

4. Ideea alcătuirii unui dicționar în patru volume care să „comprime" cele 32 ale *Dicționarului Academiei,* apărute sau aflate în curs de pregătire, s-a conturat în anii '80 dar a căpătat o formă concretă la sfârșitul anului 1993 în timpul unei discuții între regretatul I. Coteanu, directorul Institutului de Lingvistică din București, acad. Eugen Simion, președintele de atunci al Secției de Filologie și Literatură a Academiei Române, I. Dănăilă, șeful sectorului de lexicografie și lexicologie din Institutul de Lingvistică București și la care am asistat și eu, ca secretar științific al institutului. Ea a prins viață în anul următor când *MDA* a fost inclus, la propunerea acad. Eugen Simion, între lucrările prioritare ale Institutului de Lingvistică din București. Ca orice lucrare prioritară s-a bucurat de un tratament special atât din partea Academiei Române cât și a conducerii institutului și a colaboratorilor din sectorul de lexicologie și lexicografie.

Pentru cei curioși să afle înainte de apariția tuturor volumelor cum va arăta un dicționar care poate să includă în patru volume 32 de volume ale dicționarului academic fără să se piardă vreo informație lingvistică importantă precizez că *MDA* are toate datele referitoare la cuvântul respectiv (categoria gramaticală, etimologia, variante, definiția) dar nu va avea citate (aproximativ 3 200 000 de citate care reprezintă cam 88% din totalul textului dicționarului academic au fost eliminate; în locul acestora se va da prima atestare). Pentru a câștiga spațiu s-au introdus numeroase abrevieri care vor permite să nu se piardă nici o informație relativă la cuvântul analizat. Familiarizarea cititorilor cu aceste abrevieri va face mai ușoară consultarea. Detalii cu privire la structura fiecărui articol se pot găsi în *Îndrumări pentru folosirea dicționarului* publicate în continuare.

Sper ca acest dicționar va avea aceeași difuzare ca *DEX*, altă lucrare cunoscută a institutului nostru (se știe că în cele două decenii de la apariție, *DEX* a ajuns la aproape 600 000 de exemplare, fiind de fapt *best-sellerul* lingvisticii românești). Nu pot să-i doresc *Micului dicționar academic* decât să ajungă un termen comun *MDA*, așa cum a ajuns și *DEX*.

MARIUS SALA

ÎNDRUMĂRI PENTRU FOLOSIREA DICȚIONARULUI

Micul dicționar academic (MDA), al cărui prim volum, **A–C** (dintr-o serie de patru volume), îl punem la dispoziția cititorilor acum, este o sinteză a două dicționare proiectate, redactate și apărute tot sub egida Academiei Române: ***Dicționarul limbii române*** Serie veche, în cinci volume, (literele **A**, **B**, **C**, **D–de**, **F–Î**, **L–lojniță**, redactat la Cluj, de un colectiv condus de Sextil Pușcariu și numit de specialiști ***DA***) și seria nouă, cu același titlu, dar abreviat ***DLR***, redactat la București, Cluj și Iași, sub conducerea academicienilor Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu și Marius Sala, din care au apărut, până în prezent, literele **M**, **N**, **O**, **P**, **R**, **S**, **Ș**, **T**, **Ț**, **V**, **Z**. Sunt în diferite faze de lucru literele **D, E, J, K, L, U, Q, X, Y, W.**

Sinteza noastră redă t o a t e informațiile lingvistice incluse în ***DA*** și ***DLR*** (forma-titlu, statutul morfologic, aria de răspândire, variante fonetice, sensuri, utilizări stilistice), cuprinse în cele două dicționare academice, ***DA*** și ***DLR***.

Comprimarea volumelor menționate mai sus nu a fost posibilă decât prin sacrificarea numeroaselor citate și trimiteri pe care le conțin cele două serii, din care a fost păstrată, în ***MDA***, o singură informație: prima atestare a cuvântui respectiv de care am dispus la vremea redactării acestui dicționar.

Intrările din dicționar sunt de două feluri:

1. **Articolul** propriu -zis.

2. **Varianta** cu trimitere la cuvântul-titlu de care aparține.

Articolul propriu-zis are **14** secțiuni.

Cele **14** secțiuni ale articolului din dicționarul nostru au poziție fixă, succesiunea lor fiind următoarea:

1. **CUVÂNTUL-TITLU** este cules cu caractere ***display*** (**bold** și *italic*), exceptând grafemul accentuat, cules cu caractere drepte albe:

Ex: ***casă[1]***.

Cifra culeasă în corp ***display*** la umărul unor cuvinte-titlu (***casă[1]***) sau cea culeasă cu caractere albe drepte într-o definție (car[1]) indică numărul de ordine al omonimelor respective.

2. CATEGORIA MORFOLOGICĂ comună tuturor sensurilor la cuvintele polisemantice este marcată o singură dată, fiind plasată imediat după cuvântul-titlu. Ea este abreviată conform listei de abrevieri de la începutul acestui volum:

Ex: ***casă[1]*** *sf*

La cuvintele cu sensuri care aparțin mai multor clase morfologice, categoria morfologică respectivă este specificată imediat după fiecare număr de sens.

În situațiile mai rare, în care forma-titlu este un substantiv al cărui gen nu este cunoscut, se menționează numai indicația *s*.

Informațiile descrise mai jos, sub **3–7**, apar, în structura articolului de dicționar, între două paranteze aldine drepte.

3. **PRIMA ATESTARE A CUVÂNTULUI-TITLU** de care am dispus la vremea redactării este introdusă de abrevierea At: și este redată prin sigla izvorului citat (pentru care vezi lista siglelor de la începutul acestui volum),

după care urmează informațiile bibliografice curente (numărul volumului, la lucrările cu două sau mai multe volume, pagina și, la lucrările tipărite în alfabet chirilic, rândul):

Ex: ***casă***[1] *sf* [At: COD. VOR. 26/9 /...]

4. PRONUNȚAREA CUVÂNTULUI-TITLU este introdusă de abrevierea P: și se menționează atunci când este cazul:

a) când cuvântul-titlu conține un hiat sau chiar mai multe:

Ex: ***autoradiografie*** *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-ra-di-o-gra-fi-e* /...];

b) când pronunțarea românească a unui cuvânt redă pronunțarea limbii de origine:

Ex: ***boom*** *sn* [At: DEX[2] / P: *bum* /...].

Tilda ține locul tranșei grafice care nu pune probleme de pronunțare în cadrul cuvântului respectiv.

Ex: ***cacofonie*** *sf* [At: RUSSO, S. 769 / P: *~ni-e* /...].

5. VARIANTELE LEXICALE sunt culese cu ***display***, iar cele de **ACCENTUARE** cu litere cursive albe și sunt date în ordinea ariei de răspândire și a registrului stilistic. Dacă sunt din aceeași arie și din același registru, variantele apar în ordine alfabetică. Ele sunt introduse, după caz, de una dintre indicațiile:

V: = variantă

Ex: ***băiat*** *sm* [At: PSALT. SCH. 277/8 / P: *bă-iat* / V: (reg) ***băet, ~iet*** /...].

A și: = variantă de accentuare:

Ex: ***ceremonie*** *sf* [... / A și: *ceremonie* /...].

Variantele lexicale figurează și la locul lor alfabetic, numai ca trimitere la cuvântul-titlu de bază, fără explicații semantice, dar cu indicarea categoriei gramaticale.

Ex: ***băiat*** *sm* [At: PSALT. SCH. 277/8 / P: *bă-iat* / V: (reg) ***băet*** , ***~iet*** /...].

băiet *sm* vz ***băiat***

Tilda ține și aici locul tranșei grafice comune.

Variantele de accentuare, introduse de abrevierea A și: nu vor figura la locul lor alfabetic.

6. INDICAȚIILE MORFOLOGICE date în dicționar au în vedere:

a) pluralul la substantiv, adjectiv și pronume, informație introdusă prin abrevierea Pl:, după care se dă, cu caractere cursive, pluralul termenului respectiv. Grafemul purtător de accent este cules cu caractere albe drepte:

Ex: ***cangur*** *sm* [At: DA / Pl: *~i* / ...].

La unele substantivele feminine și neutre (primele fac pluralul în *~e* sau în *~i*, ultimele în *~e* sau în *~uri*) nu am avut, întotdeauna, atestări la plural și, în aceste cazuri, am folosit marca Pl: ?. Ca urmare, semnul întrebării folosit aici nu vrea să spună că substantivele respective nu au plural, ci, pur și simplu că nu am dispus, la vremea redactării, de surse care să ateste una dintre cele două forme de plural posibile la substantivele feminine sau neutre respective:

Ex: ***bagic*** *sn* [At: CHEST. VIII, 15/20, 43/34 / Pl: ? / E: nct].

Când forma de plural este identică cu forma de singular, pluralul este marcat prin tildă:

Ex: ***amărui, ~e*** *a* [At: TDRG / Pl: ~, ~ / ...].

b) prezentul indicativ la verb, pentru care am folosit abrevierea Pzi:, se referă la persoana 1 singular la verbele personale.

Ex: ***capta*** *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 419 / Pzi: *~tez* /...].

Pentru verbele impersonale se folosește persoana a 3-a singular.

După caz, informațiile morfologice la verb pot avea în vedere și alte persoane (respectiv, oricare dintre persoana 2 la singular și persoanele 1–3 la plural) după cum ele se pot referi, dacă este nevoie, și la alte timpuri sau la alte moduri.

Ex: ***avea*** [At: COD. VOR. 120/5 / Pzi: 1: *am*, (înv) *aib*, 2: *ai*, 3: *are*, 4: *avem*, 5: *aveți*, 6: *au*; cj: 3, 6 *să aibă*, (înv) *să aivă*, (reg) *să aibe*; par: *avut*; grz; *având*, (înv) *aibând* /...].

7. ETIMOLOGIA este **directă**, se introduce prin abrevierea E: și este dată în caractere ***display***. Ea este cea care decide dacă două cuvinte sunt omonime, după principiul: *Eine Etymologie, ein Wort*.

La *împrumuturi*, etimologia începe cu abrevierea limbii de origine, urmată de etimon, care respectă grafia limbii de unde provine cuvântul (inclusiv în cazul limbilor care folosesc alte caractere decât cele latine).

Ex: ***andante*** *av* [At: POENAR / E: it ***andante***].

Ex: ***anatemă*** *sf* [At: (sec. XVI), CUV. D. BĂTR. II. 147 /... / E: ngr ***ανάθεμα***].

La *derivate* sau la *compuse*, sufixele și prefixele sunt trecute cu italice, primele, precedate, ultimele, urmate de cratimă.

Ex: ***aeriseală*** *sf* [At: DA / P: *a-e-ri-sea-lă* / Pl: *~eli* / E: ***aerisi*** + *-eală*].

Ex: ***copărtaș, ~ă*** *smf* [At: I. IONESCU, D. 204 / Pl: *~i, ~e* / E: ***co-*** + ***părtaș***].

Etimologia **nesigură** (indiferent dacă este ***internă*** sau ***externă***) este introdusă prin formula ns cf rădăcina etimonului care urmează fiind culeasă cu caractere *cursive*.

Ex: ***batrăgă*** *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ns cf *bătucă*].

Etimologia **necunoscută** se va recunoaște după abrevierea nct:

Ex: ***bârdâcăi*** *vti* [At: CV 1049, nr. 7, 34 / Pzi: *bârdâcăi* / E: nct].

8. INDICAȚIA NUMĂRULUI DE SENS. Cititorul va observa ușor că, în acest dicționar, vor apărea cuvinte cu zeci și chiar peste 100 de sensuri numerotate corespunzător cu cifre arabe, care pornesc de la **1**. Ca atare, această secțiune nu poate fi concentrată într-un singur loc, ci este difuzată până la nivelul fiecărui sens al cuvântului-titlu.

O indicație de tipul (**1-8**) este folosită atât la **inventarierea** și **descrierea** polisemiei la membrii unei familii de cuvinte, dar și, când este cazul, la membrii unei serii sinonimice.

Astfel, la un cuvânt ca ***azvârlit***[1] *sn* (derivat din verbul ***azvârli***) indicația (**1–8**) înseamnă că, aici, au fost cumulate cele 8 sensuri prezente la cuvântul-bază (***azvârli***). În cazul unei familii de cuvinte, derivatul sau derivatele vor respecta, întocmai, numărul și ordinea de succesiune ale sensurilor de la cuvântul de bază, dar, în formularea definițiilor, vor fi, evident, o diferență formală și una de conținut, deoarece derivatul sau derivatele sunt părți de vorbire diferite de forma-titlu.

9. Indicarea **DOMENIULUI** din care face parte cuvântul analizat este necesară numai când, din definiție, nu reiese și domeniul de folosire sau, mai ales, când definirea cuvântului se face printr-un sinonim unic.

Ex: ***amușit***[1] *sn* [...] (Tăb; Ban) Amușire.

Abrevierile din dicționar folosite pentru domenii sunt puse între paranteze rotunde și sunt formate din 1–4 litere, iar prima literă este, întotdeauna, majusculă: (Atm) = anatomie, (Bot) = botanică, (Lin) = lingvistică etc. Aceste abrevieri sunt plasate, după caz, fie imediat după cifra arabă care indică numărul de sens respectiv, fie înaintea cifrei indicatoare de număr de sens, pentru situațiile în care domeniul este comun tuturor sensurilor.

Ex: ***acord*** *sn*... **5** (Grm) Concordanță în gen, număr, caz sau persoană la cuvinte legate între ele prin raporturi sintactice...

10. Fie că este folosit într-un domeniu sau nu, orice cuvânt din dicționar are însă o **ARIE DE RĂSPÂNDIRE** mai largă sau mai restrânsă. Aria de răspândire este tratată din **perspectivă temporală** sau/și după **uz.**

Pentru PERSPECTIVA TEMPORALĂ se folosesc prescurtări specifice, puse între paranteze rotunde, scrise, după caz, cu sau fără majuscule: (asr) = astăzi rar, (înv) = învechit, (sct) = sens curent etc.

Ex: ***baidir*** *sn*... **2** (Înv) Șal.

Pentru a indica UZUL cuvântului respectiv se folosesc abrevieri cum ar fi: (liv) = livresc, (nob) = neobișnuit, (pfm) = popular și familiar etc.

Indicarea UZULUI, o dată cu aspectul temporal, este obținută prin indicațiile: (îrg) = învechit și regional, (îvp) = învechit și popular etc.

Ex: ***blondă*** *sf* [...] (Îvr) Dantelă albă, ușoară, de mătase.

11. PARANTEZA EXPLICATIVĂ nu este nici ea concentrată într-un singur loc; ea include și informațiile de sub **9, 10** și precedă fiecare sens al cuvântului polisemantic.

Paranteza explicativă este folosită pentru:

a) semnalarea proceselor semantice: (prc) = prin restricție, (pgn) = prin generalizare etc.;

b) marcarea unor conotații stilistice: (dore) = de obicei repetat;
c) indicarea sau sublinierea unor trăsături gramaticale (morfologice sau sintactice): (mpl) = mai ales la plural;
d) specificarea domeniului de referință al sensului respectiv: (d. oameni și animale), (d. scriere), (d. răni) etc.

12. UNITĂȚILE FRAZEOLOGICE în *MDA* pot fi de mai multe tipuri:
a) *sintagme*, culese în *cursive* (*italice*): *apă de var*
b) **compuse**, culese cu **bold**: **laptele-cucului**
c) **expresii**, culese cu **bold**: **a o lua la sănătoasa**
d) **locuțiuni** (verbale, substantivale, adverbiale, adjectivale, pronominale și prepoziționale), culese cu **bold**: **de-a binelea**
e) *construcții*, culese în *cursive* (*italice*): *de-a baba oarba*.

13. SENSUL reprezintă secțiunea cea mai întinsă și cea mai importantă a articolului de dicționar. Aici se înregistrează, clar, corect și cât mai scurt cu putință, înțelesul formei-titlu, redat printr-o definiție lexicografică la termenii monosemantici, dar, la cuvintele polisemantice, prin două sau mai multe definiții.

În *MDA*, ca în toate dicționarele monolingve, sensurile pot să fie explicate:
a) printr-un sinonim
b) printr-o definiție logică, formată din:
  a) gen proxim
  b) diferență specifică.

Sinonimul folosit ca definiție, va indica, în caz de polisemie, numărul de ordine al sensului de la termenul de bază, cu cifre aldine puse între paranteze rotunde albe.

Orice definiție din *MDA* începe cu majusculă. Ea poate avea virgule, dar niciodată semnul punct și virgulă.

În majoritatea cazurilor, definiția se va termina cu punct, exceptând situațiile când este urmată de un sinonim sau de o serie sinonimică, când punctul este pus după acesta.

Un cuvânt poate avea sensuri proprii sau figurate și acestea din urmă vor fi introduse de abrevierea fig.

Sunt situații în care, pentru a economisi spațiul grafic, am cumulat 2 sau mai multe sensuri. Așa am procedat în situații de tipul:

Ex: ***comanditat²*, *~ă*** [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***comandita***, fr ***commandité***] **1-2** *smf, a* (Jur; Cmr) (Persoană sau întreprindere) care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul (**1**) și răspunde, nelimitat, față de creditori, pentru capitalul societății.

Dacă nu am fi folosit acest sistem de cumulare grafică a sensurilor, fragmentul: „care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul (**1**) și răspunde, nelimitat, față de creditori, pentru capitalul societății" ar fi apărut, în acest caz, de două ori și, cum pot fi situații în care termenul de bază are câteva sensuri (de la 2 până la 8 sensuri sau chiar mai multe), este clar că, din repetarea, de câteva ori, a unor fragmente mari din definiție ar fi rezultat o mare risipă de spațiu grafic, ceea ar fi mărit, inutil, volumul dicționarului.

În definiția de mai sus, includerea termenului comanditarul (**1**) redă în text strânsa legătură semantică dintre termenul definit ***comanditat²*** și termenul de bază al familiei, în speță, verbul *a* ***comandita***.

Același mecanism acționează, în mod similar, în descrierea semantică a derivatelor care, adesea, pot fi, în același timp, *sn* și *a* ori *sm* și *a* sau *sf* și *a* ori chiar *smf* și *a*.

Ex: ***culegător, ~oare*** [...] **1-2** *smf, a* (Persoană) care culege recolta...

Aceeași metodă am folosit-o și în definirea sensurilor la verbele care au valori *tranzitive* și *intranzitive* sau, în cazul verbelor, care au sensuri cu valori *tranzitive* și *reflexive* ori *tranzitive*, *intranzitive* și *reflexive* etc.

Ex: ***culca*** [At: PSALT. 216 / Pzi: *culc* / E: ml ***colloco-***, ***-are***] **1-2** *vtr* (D. viețăți) A (se) așeza în poziție (orizontală) spre a dormi, a se odihni...

14. SINONIMIA cuvântului-titlu (monosemantic sau polisemantic) este introdusă prin abrevierea Si: și ea urmează imediat după definiție.

La cuvintele definite prin *sinonim unic* nu vor fi date, niciodată, sinonime, pentru că, în acest caz, în loc de o definiție a sensului respectiv, i-am oferi cititorului un lanț de sinonime.

Termenii sinonimi vor fi culeși cu caractere *cursive* și vor fi enumerați în ordinea uzului sau după aria de răspândire iar, în interiorul acestora, în ordine alfabetică.

Ex: ***curat*[3]*, ~ă*** ...**8** *a* Lipsit de murdărie Si: *nemânjit, nepătat, neprăfuit,* (pfm) *nesoios.*

Cum este bine știut, doi sau mai mulți termeni sunt sinonimi când trăsăturile lor semantice coincid.

Sunt însă multe cuvinte ale căror trăsături semantice nu coincid **total**, ci numai **parțial**. În această situație există posibilitatea ca trăsăturile lor semantice identice să fie **majoritare** și, atunci, cuvintele sunt în relație de **analogie semantică**, semnalată de abrevierea Cf, după care urmează termenul sau termenii respectivi.

Ex: ***caretă*** *sf* [...] Trăsură elegantă cu patru roți, închisă (cu coș, cu uși și cu geamuri) Cf *butcă, caleașcă, cupeu, droșcă, landou, rădvan.*

În cazul în care, între trăsăturile semantice ale celor două cuvinte sunt majoritare trăsăturile diferite, termenii sunt în relație de **asociație semantică**, semnalată de abrevierea Vz.

Ex: ***cauc*[1]** *sn*... **5** (Zid) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape Vz *căuș.*

LISTA ABREVIERILOR FOLOSITE ÎN MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)

NB Abrevierile cu **inițială majusculă** indică domenii iar cele **cursive** trimit la părți de vorbire. În interiorul parantezei explicative, prima abreviere începe cu majusculă, următoarele fiind scrise cu inițială minusculă.

A

a.	anul
a	adjectiv
abr	abreviat, abreviere
abs	absolut
a. C.	ante Cristum
acp	adesea construit cu prepoziții
ad	adjectiv demonstrativ
adi	adesea ironic
Aer	aeronautică
af	adjectiv feminin
afi	adjectiv feminin invariabil
afp	adjectiv feminin plural
afpt	adjectiv feminin pluralia tantum
agm	anglicism
Agn	agronomie
Agr	agricultură
Aht	arhitectură
ai	adjectiv interogativ
ain	adjectiv invariabil
alb	albaneză, albanez(ul)
Alg	algebră
Alh	alchimie
am	adjectiv masculin
amer	americană, american(ul)
an	adjectiv neutru
anh	adjectiv nehotărât
Ant	antichitate
aor	aorist al lui „ “
ap.	apud
Apc	apicultură
aplr	adesea la plural
apr	adjectiv pronominal
ard	articol demonstrativ
are	adesea repetat
arg	argou, argotic
arf	argotic și familiar
arh	articol hotărât
arm	aromână, aromânesc(ul),
arp	articol posesiv
art	articol(ul), articole(le), articulat(ă)
Art	artă, artistic
arti	articol invariabil
asir	adesea cu sens ironic
Asl	astrologie
asm	americanism
asmf	astăzi, mai ales, familiar
asnb	astăzi neobișnuit
asr	astăzi rar
Ast	astronomie
asz	astăzi
A și:	variantă de accentuare
At:	atestare
Atm	anatomie
aud	adesea urmat de determinări
aug	augmentativ
aui	adesea urmat de interjecția „ “
aus	austriacă, austriac(ul)
Aut	autovehicule
av	adverb
ave	adverbial
avi	adverb interogativ
avr	adverb relativ
Avț	aviație

B

Bac	bacteriologie
Ban	Banat
Bas	Basarabia
Bch	biochimie
bg	bulgară, bulgar(ul)
bgm	bulgărism
Bib	bibliografie
Bis	termen bisericesc
Blg	biologie
Bot	botanică
Buc	Bucovina

C

c	conjuncție
cc	construit cu „ “
cca	circa
ccd	construit cu dativul
ccr	concretizat
cdal	ca determinant al lui „ “
cdpț	cu determinări introduse prin prepoziția „ “ / prepozițiile „ “, „ “
cdtp	cu dativul pronumelui personal
ceh	cehă, ceh(ul)
cf	confer
cfîn	ca formulă de încheiere
Chm	chimie
Chr	chirurgie
c.i.	complementul indică...
Cib	cibernetică
cidc	ca indicație de execuție
Cig	cinematografie
cild	complementul indică legi, dispoziții, impozite
cio	complementul indică oameni
cj	conjunctiv
Cmr	comerț
cnd	condițional
Cng	cinegetică
cnt	cu complementul „ “ / complementele „ “, „ “
Com	comunicații, comunicare
Con	construcții
cop	complinit prin...
copț	construit cu prepoziția „ “ / prepozițiile „ “, „ “
Cor	coregrafie
Cos	cosmologie
Cot	cosmonautică
cps	complementul indică persoane
crpr	creație personală
Crș	Crișana
csc	cu sens colectiv
cscj	cu schimbare de conjugare
csn	cu sens cantitativ
csnp	cu sens neprecizat probabil
csnz	cu sens neprecizat
css	cu schimbare de sufix
Ctb	contabilitate
ctc	ca termen de comparație
cti	complementul indică tablouri, icoane
ctm	contaminare între „ “ și „ “
Cul	artă culinară
cva	cu valoare adjectivală

D

d.	despre
dan	despre animale
dasc	despre animale, mai ales, despre cai
dbi	de obicei
dbl	despre boli
dbpl	de obicei la plural
dc	denumire comercială
dcer	despre cereale
dci	despre câini
dctg	despre unul din cartilajele laringelui
dean	despre acțiuni
def	despre femei
dep	depreciativ
der	despre păr
devn	despre vânat
dfnz	după franțuzește
dfr	despre fructe
dfț	despre ființe
dgis	despre gânduri, idei, amintiri, sentimente etc.
dl	de la
dlc	despre lichide
dldc	despre legi, dispoziții cu caracter de legi
dln	despre lână
dlr	despre lucruri
dnrm	despre necesități de rimă
doa	de obicei articulat
Dob	Dobrogea
dom	despre oameni
dore	de obicei repetat
doss	despre o situație, o stare
dov	de obicei la vocativ
dovt	despre organe vegetale
dp	despre plante
dpe	despre persoane
dpft	despre pagini, foi, texte

Dpl	diplomație
dr	dacoromână, dacoromânesc(ul)
drr	derivat regresiv
Drt	drept
dsco	despre corpuri
dso	despre obiecte
dssm	despre o sumă
dvh	despre vehicule
dvt	despre vite

E

E:	etimologie
ebr	ebraică, ebraic(ul)
ec	element de compunere
Ech	echitație
Ecn	economie
Ecp	economie politică
eg	engleză, englezesc(ul)
Elh	electrotehnică
Elt	electronică
Emb	embriologie
Ent	entomologie
Est	estetică
etc.	etcetera
euf	eufemistic

F

f	feminin
[f. a.]	fără an
fact	factitiv
fam	familiar
Far	farmacie
fasc.	fasciculă, fascicule(le)
Fbl	fotbal
fcr	formă coruptă
[f.e.]	fără editură
Fer	feroviar
fig	figurat
Fin	finanțe
fir	familiar sau ironic
Fiz	fizică
[f.l.]	fără localitate
Flt	filatelie
Flz	filozofie
fn	formă neaccentuată / forme neaccentuate
Fnl	fonologie
fo	formație onomatopeică
Fon	fonetică
For	fortificații
form.	formație
Fot	fotografie
fp	fără plural
fpp	familiar și popular
fr	franceză, franțuzesc(ul)
frg	familiar și regional
fri	franțuzism ieșit din uz
frî	franțuzism învechit
frm	franțuzism
frp	formulă de politețe
frr	franțuzism rar
frv	frivol
fșa	folosit și absolut
Fzl	fiziologie
Fzn	fizică nucleară

G

G-D	genitiv-dativ
Gen	genetică
ger	germană, german(ul)
Ggf	geografie
Ghm	geohidrometrie
gîr	germanism învechit și rar
Glg	geologie
gmi	glumeț și ironic
gmî	germanism învechit
gms	germanism
gmsr	germanism rar
Gmt	geometrie
gmț	glumeț
grc	grecism
grî	grecism învechit
Grm	gramatică
grz	gerunziu

H

hip	hipocoristic
Hld	heraldică
Hor	horticultură
Hpm	hipism
hpu	hiperurbanism

I

i	interjecție
Iht	ihtiologie
imem	indică modul de execuție a unei bucăți muzicale
imp	impropriu
imt	imperativ
in	infinitiv
Ind	industrie

Inf	informatică
Ing	inginerie
int	interogativ
inv	invariabil
ips	impersonal
ir	istroromână, istroromânesc(ul)
irg	ironic și glumeț
irn	ironic
Ist	istorie
it	italiană, italienesc(ul)
itî	italienism învechit
itm	italienism
itr	italienism rar
iuz	ieșit din uz

Î

îac	în același compus
îacn	în aceeași construcție
îacr	în aceeași corelație cu „ “
îae	în aceeași expresie
îaf	în aceeași formă
îal	în aceeași locuțiune
îala	în aceeași locuțiune adjectivală
îals	în aceeași locuțiune substantivală
îalv	în aceeași locuțiune adverbială
îant	în antichitate
îarg	învechit și argotic
îas	în aceeași sintagmă
îav	întărește adverbe ca „ “
îbl	în blesteme
îbrc	în biserica romano-catolică
îc	în compusul „ “ / compusele „ “, „ “
îcn	în construcții negative
îcp	în credințe populare
îcrî	în construcții corelative cu el însuși
îcrs	în credințe și superstiții
îcs	în construcția „ “/ construcțiile „ “, „ “
îcsn	în construcție cu sine însuși
îdr	în dreptul roman
îds	în descântece
îdt	în dicționare(le) din trecut
îe	în expresia „ “ / expresiile „ “, „ “
îef	în epoca fanariotă
îem	în evul mediu
îemț	în evul mediu din Țările Române
îf	în forma „ “ / formele „ “, „ “
îfd	în feudalism
îfm	învechit și familiar
îfp	îndeplinește funcția unei propoziții întregi
îfr	în formule rimate
îfu	în formule de urare
îg	în ghicitori
îim	în imprecații
îl	în locuțiune(a), locuțiuni(le)
îla	în locuțiunea adjectivală „ “ / locuțiunile adjectivale „ “, „ “
îlav	în locuțiunea adverbială „ “ / locuțiunile adverbiale „ “, „ “
îlb	în limbajul bisericii creștine
îlc	în locuțiunea conjuncțională „ “ / locuțiunile conjuncționale „ “, „ “
îlic	în locuțiunea interjecțională „ “ / locuțiunile interjecționale „ “, „ “
îlip	în literatura populară
îljc	în limbajul copiilor
îljo	în limbajul obișnuit
îljv	în locuțiunea adjectivală și adverbială „ “
îlpi	în locuțiunea prepozițională interogativă „ “
îlpp	în locuțiunea prepozițională „ “/ locuțiunile prepoziționale „ “, „ “
îlsd	în limbajul soldaților
îlv	în locuțiunea verbală „ “/ locuțiunile verbale „ “, „ “
Îmb	îmbrăcăminte
îmg	în mitologia greacă
îmgl	în mitologia greco-latină
împ	în mitologia populară
înv	învechit
îoc	în opoziție cu ...
îpbc	în practicile bisericii creștine
îppl	în poezia populară
îprc	în practicile religiei creștine
îrc	în religia creștină
îrg	învechit și regional
îrpt	în raport cu părinții
îs	în sintagma „ “ / sintagmele „ “, „ “
îsp	în superstiții
îspl	în special
îta	în teatrul antic
îtbs	în texte bisericești
îter	în texte religioase
îȚR	în Țările Române
îvB	învechit în Bucovina
îvp	învechit și popular
îvr	învechit și rar
îvT	învechit în Transilvania

J

jap	japoneză, japonez(ul)
Jrn	jurnalism
Jur	științe juridice

L

la	locuțiune adjectivală
lat	latină, latinesc(ul)
lat. med	latina medie
lav	locuțiune adverbială
lcr	la car
lf	la feminin
lfm	la femei
Lin	lingvistică
Lit	literatură
liu	latinism ieșit din uz
liv	livresc
lîn	la încălțăminte
lîs	latinism învechit în Transilvania
ljb	la jocul de biliard
ljc	la jocul de cărți
ljcp	la jocurile de copii
ljg	la joagăr
ljș	la jocul de șah
lm	latina medievală, latinesc(ul) medieval
lmr	la morărit
Log	logică
lp	latina populară, latinesc(ul) popular
lpl	la plural
lpp	la popice
lrT	latinism regional în Transilvania
lrț	la războiul de țesut
ls	locuțiune substantivală
lsg	la singular
lt	latina târzie
ltî	latinism învechit
ltm	latinism
ltr	latinism rar
lujc	la unele jocuri de copii
lvt	la vite

M

maa	mai ales articulat
mafn	mai ales în formă negativă
mall	mai ales despre lucruri
Mar	Maramureș
Mat	matematică
mdo	mai ales despre oameni
Mdv	medicină veterinară
Mec	mecanică
Med	medicină
Met	meteorologie
mg	maghiară, maghiar(ul)
mgm	maghiarism
mgmî	maghiarism învechit
mgmr	maghiarism regional
mgmT	maghiarism în Transilvania
Mil	termen militar
Min	minerit
Mit	mitologie
ml	moștenit din latinescul
mla	mai ales la animale
mld	mai ales despre...
Mlg	mineralogie
mlp	moștenit din latina populară
mls	mai ales
Mol	Moldova
Mor	morărit
mp	mai mult ca perfect
mpl	mai ales la plural
Mpp	medicină populară
mr	megleno-română, megleno-românesc(ul)
mrc	mai ales ironic
Mrn	marină
ms	manuscris
mss	manuscrise
Mtc	metrică
mtf	metaforic
Mtg	metalurgie
Mtp	mitologie populară
Mun	Muntenia
Muz	muzică

N

n	neatestat(ă)
Nav	navigație
nc	numeral cardinal
nct	necunoscut(ă)
ned	nedefinit
neg	negativ
ngr	neogreacă, neogrecesc(ul)
no	numeral ordinal
nob	neobișnuit
np	nume propriu
nr.	număr(ul)
nrc	nerecomandabil
ns	nesigură

O

Olt	Oltenia
on	onomatopee
Orn	ornitologie

P

p	prezent
p.	pagină, pagini(le)

P: pronunțat
pad prin apropiere de...
pan prin analogie
par participiu
Pat patologie
pbl probabil
pcf prin confuzie
pcn prin contaminare
Pct pictură
pd pronume demonstrativ
pdp precedat de prepoziția „ “ / prepozițiile „ “, „ “
per persoană, persoane(le)
pers. personală
Pes pescuit
pex prin extensiune
pfm popular și familiar
pfs perfect simplu
pgm popular și glumeț
pgn prin generalizare
Pgr poligrafie
pin pronume interogativ
pî pronume de întărire
pl plural
Plg plugărie
pll pluralul lui „ “
pm prin metonimie
pmz prin metateză
pn poloneză, polonez(ul)
pnh pronume nehotărât
Pol politică
Pom pomicultură
pop popular
por portugheză, portughez(ul)
pp prepoziție, prepoziția, prepoziții(le)
pr prefață
prc prin restricție
prcn probabil contaminare între...
prl pronume relativ
prn pronume
prnf pronunțare franceză
prt peiorativ
Psa psihanaliză
Psh psihologie
psn prin sinecdocă
Psr păstorit
pst prin substantivare
pvb postverbal al lui „ “
Pzi: prezentul indicativ

R

r la umărul indicației de pagină = recto
reg regional
Rel religie
rep repetat
Ret retorică
rrm limba rromani
rs rusă, rusesc(ul)
rsf rusism familiar
rsî rusism învechit
rsm rusism
rtr retoromană

S

s substantiv
S: variantă de scriere
sa substantiv articulat
săs săsească, săsesc(ul)
săsm săsism
sbm sârbism
Scm scrimă
scn sens curent
Scp sculptură
sd scurtare din...
sec. secol(ul), secole(le)
sem semitică, semitic(ul)
sf. sfârșitul
sf substantiv feminin
sfa substantiv feminin articulat
sfi substantiv feminin invariabil
sfm substantiv feminin și masculin
sfn substantiv feminin și neutru
sfp substantiv feminin plural
sfs substantiv feminin singular
sfsa substantiv feminin singular accentuat
sg singular
sgp singular refăcut după plural(ul)
si substanțiv invariabil
Si: sinonim
Sil silvicultură
sl slavă, slav(ul)
slî slavonism învechit
slm slavonism
slv slavonă, slavon(ul)
sm substantiv masculin
sma substantiv masculin articulat
smf substantiv masculin și feminin
Smg semasiologie
smi substantiv masculin invariabil
smn substantiv masculin și neutru

smp	substantiv masculin plural
sms	substantiv masculin singular
sn	substantiv neutru
sna	substantiv neutru articulat
snf	substantiv neutru și feminin
sni	substantiv neutru invariabil
snm	substantiv neutru și masculin
snp	substantiv neutru plural
sns	substantiv neutru singular
sp	spaniolă, spaniol(ul)
spc	specializat
spm	spaniolism
Spt	sport
srb	sârbă, sârbesc(ul)
ssg	substantiv singular
ssga	substantiv singular articulat
ssp	substantiv plural
sst	sens suspect
svc	slovacă, slovac(ul)

Ș

șdp	și depreciativ
șfg	și la figurat
șhp	și hipocoristic
șîac	și în aceeași construcție
șîc	și în compusul „ “ / compusele „ “, „ “
șîcs	și în construcția „ “ / construcțiile „ “, „ “
șîe	și în expresia „ “ / expresiile „ “, „ “
șîf	și în forma „ “ / formele „ “, „ “
șîs	și în sintagma „ “ / sintagmele „ “, „ “
șlp	și la plural
șls	și la singular
Șnt	științele naturii
ș. u.	și următoarele

T

Tăb	tăbăcărie
tc	turcă, turcesc(ul)
tcî	turcism învechit
tcîr	turcism învechit și regional
tcm	turcism
tcmr	turcism rar
Teg	telegrafie
Teh	tehnică
Tel	telecomunicații
Tex	textile
Thl	tehnologie
Tip	tipografie
Tlg	teologie
Tlv	televiziune
tom	tom(ul), tomuri(le)
Top	topografie
trm	transilvănism
trp	termen injurios pentru...
Trs	Transilvania
trv	trivial
tsî	transilvănism învechit

Ț

Țes	țesătorie

U

ucm	ucrainism
ucr	ucraineană, ucrainean(ul)
udiz	urmat de determinări introduse prin prepoziția „ “ / prepozițiile „ “, „ “
udt	urmat de determinarea „ “ / determinările „ “, „ “
updd	uneori precedat de...
upp	urmat de prepoziția „ “ / prepozițiile „ “, „ “

V

v	la umărul indicației de pagină = verso
v	verb
V:	variantă, variante(le)
va	verb absolut
Vân	vânătoare
vfr	vechiul francez
vgr	vechiul grec
vi	verb intranzitiv
vi(a)	verb intranzitiv (și absolut)
vif	verb intranzitiv factitiv
viit	viitor
vim	verb impersonal
vir	verb intranzitiv, reflexiv
virp	verb intranzitiv, reflexiv, pasiv
virt	verb intranzitiv, reflexiv, tranzitiv
vit	vechiul italian
vit	verb intranzitiv, tranzitiv
Vit	viticultură
vit(a)	verb intranzitiv, tranzitiv (și absolut)
vitr	verb intranzitiv, tranzitiv, reflexiv
viu	verb intranzitiv absolut
vlg	vulgar
vol.	volum(ul), volume(le)
vp	verb predicativ
vr	verb reflexiv
vra	verb reflexiv absolut
vri	verb reflexiv, intranzitiv
vrim	verb tranzitiv, impersonal

vrp	verb reflexiv, pasiv
vrr	verb reflexiv, reciproc
vrt	verb reflexiv, tranzitiv
vru	verb reflexiv unipersonal
vsl	vechea slavă, vechiul slav
vt	verb tranzitiv
vt(a)	verb tranzitiv (și absolut)
vtf	verb tranzitiv factitiv
vtfr	verb tranzitiv, factitiv, reflexiv
vti	verb tranzitiv, intranzitiv
vtir	verb tranzitiv, intranzitiv, reflexiv
vtr	verb tranzitiv, reflexiv
vtra	verb tranzitiv, reflexiv absolut
vtrf	verb tranzitiv, reflexiv factitiv
vtri	verb tranzitiv, reflexiv, intranzitiv
vtrp	verb tranzitiv, reflexiv pasiv
vtrr	verb tranzitiv, reflexiv reciproc
vu	verb unipersonal
vz	vezi

Z

Zth	zootehnie
Zid	zidărie
Zlg	zoologie

SIGLE

A

A I–IX = Material (manuscris) cules în anchetele dialectale efectuate de institutele de lingvistică ale Academiei Republicii Populare Romîne în anii 1949 ș. u.: I (Valea Crișului Negru), II (Valea Sebeșului), III (Valea Jiului), IV (Țara Hațegului), V (Valea Bistriței), VI (Valea Moldovei), VII (Maramureș), VIII (Valea Sucevei), IX (regiunea Bacău).

AARON, A. = Vasilie Aaron, *Anul cel mănos, bucuria lumei*. Un cântec în stihuri îndemînatece... Sibii, în privileghiata Tipografie a lui Ioan Bart, 1820.

AARON, P. = Vasilie Aaron, *Patimile și moartea a Domnului și mîntuitorului nostru Isus Hristos*. În stihuri alcătuite de... Brașov, în Tipografia lui Gheorghie de Șobel, 1805.

AARON, P. F. = Vasilie Aaron, *Praxisul forumurilor bisericești*. Alcătuit [sau tradus?] de... [Manuscris din 1805; Bibl. Acad. R.P.R., cota 862].

AARON, S. H. = Vasilie Aaron, *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet*. Prin..., în versuri alcătuită, și acum întîi tipărită. Sibii, în Tipografia lui Ioan Bart, 1821.

F. AARON, G. = Florian Aaron, *Manual de geografia cea mică pentru trebuința tinerilor începători*. București, 1839.

F. AARON, I. I–III = Florian Aaron, *Idee repede de istoria prințipatului Țării Romînești*. Tomul I–III. București, în Tipografia lui I. Eliad, I: 1835; II: 1837; III: 1838.

P. AARON, P. = P. P. Aaron, *Păstoriceasca poslanie sau dogmatica învățătură a bisericii Răsăritului*... Tipărită... în Blaj, 1760, de Petru Sibianul, tipograf.

T. AARON, S. A. = Theodor Aaron, *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior*... La Buda, cu tiparul C[răieștii] Universității din Pesta, 1828.

AAT = [Fragmente de algebră, aritmetică și trigonometrie; manuscris muntean din 1801, fără titlu; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1081].

ABC = *ABC sau alphavit pentru folosul și procopsala școalelor celor normalești a neamului românesc*. Blaj, 1783.

ABEȚEDAR = Gr. Pleșoianu și Gh. Librièr, *Abețedar greco-romîn*... București, 1825.

ADAM, R. = Ioan Adam, *Rătăcire*. Roman. București, Editura „Cartea românească", [1926].

ADAM, S. = Ioan Adam, *Sybaris*. Roman. București, Editura autorului, 1902.

AETHIOPICA = *A lui Iliodor istorie ethiopicească*. Cinci cărți. [Manuscris din 1772; Bibl. Acad. R.P.R., cota 355].

AGÂRBICEANU, A. = Ion Agârbiceanu, *Arhanghelii*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.

AGÂRBICEANU, D. Ț. = Ion Agârbiceanu, *De la țară*. Budapesta, Institutul tipografic și de editură „Luceafărul", 1906.

AGÂRBICEANU, L. T. = I. Agârbiceanu, *Legea trupului* (Povestea unei vieți). Roman. București, Editura Librăriei Universală Alcalay & Co., 1926.

AGÂRBICEANU, P. M. = I. Agârbiceanu, *Popa Man*. Povestire după o legendă. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1920.

AGÂRBICEANU, S. P. = Ion Agârbiceanu, *Schițe și povestiri*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Biblioteca pentru toți).

AGRONOMIA (18...) = *Agronomia*. Diurnal de agricultură și economia rurală. București, 1859–1861.

AGROTEHNICA I–II = G. Ionescu-Șișești – Irimie Staicu, *Agrotehnica*. Vol. I–II. Ministerul agriculturii și silviculturii. București, Editura agro-silvică de stat, 1958.

AHILEU = [Metastasio], *Ahileu la ostrovul Sirului*. [Comedie tradusă – probabil de Al. Beldiman – în Moldova] „din limba grecească pe limba moldovinească". [Manuscris din 1783; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1818].

ALAS = „Adevărul literar și artistic". Seria a 2-a. București, 1920–1939.

ALBINEȚ, M. = I. F. Sobernheim, *Macroviotica sau regule pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieței*. Alcătuită în limba ghermană de..., iar pe cea romînească tradusă de Ioan T. Albineț... Ieși, în tipografia Albinei, 1838.

ALBOTEANU, GRAM. = *Gramatica romînească*. Întocmită de... și predată în Seminarul de la Socola. [Manuscris din jurul anului 1835; Bibl. Acad. R. P. R., cota 3609].

ALBOTEANU, GRAM. ROM. = *Gramatică românească*. Întocmită de... și predată în Seminarul de la Socola începînd cu anul 1804. [Manuscris din anii 1809–1810; Bibl. Acad. R.P.R., cota 539].

ALECSANDRI, F. = V. Alecsandri, *Farmazonul din Hîrlău*. Comedie în trii acte... Iași, la Cantora Foaiei sătești, 1840. (Repertoriul Teatrului național din Iași, nr. 1).

ALECSANDRI, I. S. = V. Alecsandri, ~~C-C~~ *Iorgu de la Sadagura sau nepotu-i salba dracului*. Comedie în 3 acte. Iași, la Institutul Albinei, 1844.

ALECSANDRI, M. C. = V. Alecsandri, *Modista și cinovnicul*. Comedie într-un act... Iași, 1841. (Repertoriul Teatrului național din Iași, nr. 7).

ALECSANDRI, O. = V. Alecsandri, *Opere alese*. I: *Poezii*. Ediție îngrijită de G. C. Nicolescu. București, Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1949.

ALECSANDRI, O. P. = Vasile Alecsandri, *Opere complete. Proza*. A doua ediție populară, București, „Minerva", 1910. (Biblioteca scriitorilor români).

ALECSANDRI, P. I–III = Vasile Alecsandri, *Opere complete. Poesii*. Volumul I: *Doine și lăcrimioare*; volumul II: *Mărgăritărele*; volumul III: *Pasteluri și legende*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1875; citatele din volumul al III-lea au fost extrase atât din ediția din 1875 (paginată de la 1 la 194 și, în continuare, de la 2 la 144), cât și din *Opere complete. Poezii*. Vol. II. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.

ALECSANDRI, POEZII = Vasile Alecsandri, *Poezii*. Vol. II. (*Opere complete*). București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.

ALECSANDRI, P. P. = Vasile Alecsandri, *Poesii populare ale românilor*. Adunate și întocmite de... București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1866.

ALECSANDRI, S. = V. Alecsandri, *Scrisori*. Publicație îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi. [Vol.] I. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1904.

ALECSANDRI, S. L. = V. Alecsandri, *Salba literară*... Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1857.

ALECSANDRI, T. = Vasile Alecsandri, *Opere complete*. Partea întîia: *Teatru*. Volumul I: *Cantonete comice, scenete și operete*; volumul II: *Vodeviluri*; volumul III: *Comedii*; volumul IV: *Drame*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1875.

ALECSANDRI, T. I–II = V. Alecsandri, *Teatru*. Cu o introducere de G. Orzea și F. I. Bociort. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [vol. I] 1952, [vol. II] 1953. (Clasicii români).

ALEXANDRESCU, A. = Voltaire, *Alzira sau americanii*. Tragedie în cinci acte. Tradusă de Gr. Alexandrescu. București, în Tipografia lui Eliad, 1835.

ALEXANDRESCU, E. N. = Florian, *Eliezer și Neftali*. Poem tradus de Gr. Alexandrescu. București, în Tipografia lui Eliad, 1832.

ALEXANDRESCU, M. = Grigore Mihail Alexandrescu, *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*. București, Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu, 1863.

ALEXANDRESCU, O. I = Gr. Alexandrescu, *Opere*. [Vol. I]. Ediție critică, note, variante și bibliografie de I. Fischer. Studiu introductiv de Silvian Iosifescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

ALEXANDRESCU, P. = Gr. Alexandrescu, *Poezii*. Ediție completă. Iași, la Cantora Foaiei sătești, 1842.

ALEXANDRESCU, S. = Gr. Alexandrescu, *Suvenire și impresii. Epistole și fabule*. București, 1847.

ALEXANDRIA = *Istoria lui Alexandru cel Mare*. A cincea ediție. București, tipărită la Iosef Copainig, 1850.

ALEXANDRIA (1746) = *Alexandrie a marelui împărat Alecsandru Machidon*... [Manuscris din 1746; Bibl. Acad. R.P.R., cota 438].

ALEXANDRIA (1784) = *Alexandria*. [Manuscris din 1784; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1155].

ALEXANDRIA (1799) = *Viața și povestea și lucrurile marelui Alexandru Machedon*. [Manuscris din 1799; Bibl. Acad. R.P.R., cota 270].

ALEXI, W. = Theochar Alexi, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch. Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage*. Kronstadt (Brasso), Verlag von H. Zeidner, 1906.

ALEXICI, L. P. = Dr. G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, adunate de... Tomul I. Poesia tradițională. Budapesta, Editura autorului, 1899.

ALGEBRA VIII = *Algebra*. Manual pentru clasa a VIII-a de Gh. Dumitrescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

ALGEBRA IX = *Algebra*. Manual pentru clasa a IX-a de G. Dumitrescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

ALGEBRA X = *Algebra* pentru clasa a X-a reală. Manual de Iacob Crișan și Alexandru Pop. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1963.

AL LUPULUI, P. G. = Nicolaie Al Lupului, *Posada Gurenilor*. Povestiri din alte vremi. Craiova, Editura Tiparul „Prietenii științei", [f. a.].

ALR I = *Atlasul lingvistic romîn*. Partea I. Material netipărit.

ALR I/I, I/II = *Atlasul lingvistic romîn*, publicat de Muzeul limbii romîne din Cluj. Partea I (ALR I), vol I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*. Cluj, Muzeul limbii romîne, 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*. Sibiu, Muzeul limbii romîne, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic romîn*. Partea II. Material netipărit.

ALR II/I = *Atlasul lingvistic romîn*, publicat de Muzeul limbii romîne. Partea II (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul limbii romîne. Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.

ALR SN I–III = *Atlasul lingvistic romîn*, serie nouă. Vol. I: A. *Agricultură*; B. *Morărit*; C. *Grădinărit*; D. *Pomărit*; E. *Viticultură*; F. *Cînepa*; G. *Albinărit*. Vol. II: A. *Creșterea vitelor*; B. *Carul, căruța, sania*; C. *Păsări de curte*; D. *Păstorit*; E. *Lîna, torsul, țesutul*; F. *Meserii*; G. *Pădurărit*. Vol. III: A. *Plante*; B. *Cîinele, pisica*; C. *Animale sălbatice*; D. *Păsări sălbatice*; E. *Vînătoare*; F. *Tîrîtoare, amfibii*; G. *Pescuit*; H. *Insecte*; I. *Timpul*; J. *Configurația terenului*; K. *Ape, umiditate, navigație*; L. *Comunicații*; M. *Națiuni, categorii sociale, administrație*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, vol. I–II: 1956; vol. III: 1961.

ALRM I/I, I/II = *Micul atlas lingvistic romîn*, publicat de Muzeul limbii romîne din Cluj. Partea I (ALRM I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*. Cluj, Muzeul limbii romîne, 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*. Sibiu, Muzeul limbii romîne, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

ALRM II/I = *Micul atlas lingvistic romîn*, publicat de Muzeul limbii romîne. Partea II (ALRM II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*; B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*; C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul limbii române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.

ALRM SN I = *Micul atlas lingvistic romîn*, serie nouă. Vol. I: A. *Agricultură*; B. *Morărit*; C. *Grădinărit*; D. *Pomărit*; E. *Viticultură*; F. *Cînepă*; G. *Albinărit*; H. *Creșterea vitelor*; I. *Carul, căruța, sania*; J. *Păsări de curte*; K. *Păstorit*; L. *Lîna, torsul, țesutul*; M. *Meserii*; N. *Pădurărit*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1956.

ALRT II = Emil Petrovici, *Texte dialectale* culese de... Suplement la Atlasul lingvistic romîn II. Muzeul limbii romîne. Sibiu–Leipzig, 1942.

AMFILOHIE, E. = Amfilohie Hotiniul, *Elementi aritmetice arătate firești*. Iași, 1795.

AMFILOHIE, G. = Amfilohie Hotiniul, *De obște gheografie pe limba moldovenească*. Scoasă de pe Gheografia lui Bufier... Acum întîi tipărită în zilele prealuminatului și preaînălțatului domnului nostru Alexandru Ioan Calimah voevod... în sfînta Mitropolie în Iași, 1795.

AMFILOHIE, G. F. = Amfilohie Hotiniul, *Gramatica fizicii*. [Traducere din limba italiană de...; manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1627].

ANATOMIA = *Anatomia*. Manual unic, 1950.

AN. DOBR. I ș.u. = „Analele Dobrogei". Revista Societății culturale dobrogene. Director C. Brătescu. Constanța, Cernăuți. Anul (1920) ș. u.

ANDRIEVICI, A. = Francisc Močnik, *Aritmetică*. Traducere din limba germană de Samoil Andrievici. Viena, 1850.

ANGHEL, Î. G. = D. Anghel, *În grădină*. Poem. București, Atelierele grafice I. V. Socec, [1905].

ANGHEL, P. = D. Anghel, *Poezii*. București, Editura „Cartea românească", [1946]. (Pagini alese).

ANGHEL, PR. = D. Anghel, *Opere complecte. Proză*. București, Editura „Cartea românească", 1924.

ANGHEL – IOSIF, C. L. = D. Anghel și St. O. Iosif, *Cireșul lui Lucullus*. București, „Minerva", 1910.

ANGHEL – IOSIF, C. M. I–II = D. Anghel și St. O. Iosif, *Caleidoscopul lui A. Mirea*. Publicat de... București, „Minerva", volumul I: 1908, volumul II: 1910.

AN. IST. NAȚ. I ș.u. = „Anuarul Institutului de istorie națională", publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupaș. Cluj. An. I (1922) ș. u.

ANON. CAR. = *Anonymus Caransebesiensis* [„Dictionarium valachico-latinum", vechi glosar român-latin], publicat în revista „Tinerimea română", publicațiune a Societății literare cu același nume, sub direcțiunea lui Gregorie G. Tocilescu, noua serie, Tipografia corpului didactic, volumul I, fasc. III, p. 326–380.

ANTIM, P. = Antim Ivireanul, *Predice*, făcute pe la praznice mari de... 1709 –1716. Publicate după manuscrisul de la 1781 cu cheltuiala Ministeriului Cultelor și al Instrucțiunei Publice de Prof. I. Bianu. Cu notițe biografice despre Mitropolitul Ugrovlahiei Antim Ivireanul de P.S.S. Melchisedec. București, 1886.

ANTIPA, D. = Dr. Gr. Antipa, *Regiunea inundabilă a Dunării*. Starea ei actuală și mijloacele de a o pune în valoare. Cu 3 hărți, 106 figuri în text și 23 tabele fototipice. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1910.

ANTIPA, F. I. = Dr. Gr. Antipa, *Fauna ichtiologică a României*. Cu 31 tabele în fototipice. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1909. (Academia Română. Publicațiunile fondului Vasile Adamachi, no. XVI).

ANTIPA, P. = Dr. Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*. Cu 403 figuri în text și 75 tabele. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, 1916. (Academia Română. Publicațiunile fondului Vasile Adamachi. Tomul VIII. Nr. XLVI).

ANT. LIT. POP. I = *Antologie de literatură populară*. Vol. I: *Poezia*. [Întocmit de Institutul de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R.]. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953.

ANTONESCU, D. = G. M. Antonescu, *Dicționar rumân. Mic repertor de cunoștințe generali...* București, Imprimeria națională a lui Stephan Rassidescu, 1862.

C. ANTONESCU, P. = Prof. C. S. Antonescu, *Peștii din apele Republicii Populare Române*. București, Editura agro-silvică de stat, 1957.

P. ANTONESCU, A. = Petre Antonescu, *Amenajamentul pădurei după munții statului. Mușuroaiele mari și mici din jud. Muscel*. (Extras din Buletinul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerciului și Domeniilor). București, 1903.

P. ANTONESCU, S. = Petre Antonescu, *Studiu general pentru punere în exploatare de complexe forestiere*. (Extras din Buletinul Ministerului Domeniilor). București, 1902.

ANTROP. = P. Vasici-Ungurean, *Antropologhia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*. În Buda, la Crăiasca Tipografia a Universitatei ungurești, 1830.

AO = *Anumirea ofițiilor sau caselor de vamă cele negutătorești în țările Galiția și Ladomeria și în ceale lîngă dînsele adunate, de intrare...* Lemberg, 1778 [Foaie volantă].

AP. = *Atlasul peștilor din apele R.P.R.* de Th. Bușniță – I. Alexandrescu. București, Editura științifică, 1963.

APA MINER. = Dr. Vidmann, *Despre apa minerală de la Balta Albă*. Descriere povățuitoare. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.

APE MIN. = L. Steege, *Apele minerale de la Slănic, în Moldova. În privirea analoghiilor cu ape minerale streine și a lucrărei terapeutice*. Iași, Institutul Albinei, 1854.

APOLZAN, P. I. = Lucia Apolzan, *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni*. București, Institutul de științe sociale al României, 1944. (Sociologia României. 5. Biblioteca de sociologie, etică și politică).

I. APOLZAN, U. = I. Apolzan, *Uneltele de mînă de la lemnărit*. Partea primă. I. *Rîndelele*. II. *Dălțile*. III. *Ferestraele*. Sibiu, Drotloff, 1908. (Biblioteca meseriașului, nr. 1).

APOSTOL, LEX. ZOOL. = Dr. Odiseu Apostol, *Lexicon zoologic*. Partea I. Cluj, Tip. „Ardealul", 1936. (Biblioteca cercetașului naturalist, no. 2).

AR (18...) = „Albina românească". Gazetă politică-literală. Ieși, Tipografia Albinei, 1829–1850.

ARCHIRIE = *Istoria lui Anadam cu unchiu-seu Archirie*. [Manuscris din 1777; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4104].
ARDELEANU, D. = C. Ardeleanu, *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*. Roman. (Ediția II-a, a 10 mie). București, Editura „Cartea românească", 1928.
ARDELEANU, U. D. = C. Ardeleanu, *Am ucis pe Dumnezeu*. Roman. București, Editura „Cartea românească", [1929].
ARDELEANU, V. P. = C. Ardeleanu, *Viermii pămîntului*. Roman. București, Adevărul [f. a.]
ARGHEZI, B. = Tudor Arghezi, *Cu bastonul prin București*. [București], Editura pentru literatură, 1961.
ARGHEZI, C. J. = Tudor Arghezi, *Cartea cu jucării*. Ediția a IV-a. București, Editura tineretului, 1958.
ARGHEZI, C. O. = Tudor Arghezi, *Cîntare omului*. Stihuri de... [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1956.
ARGHEZI, F. = T. Arghezi, *Frunze*. [București], Editura pentru literatură, 1961.
ARGHEZI, P. N. = Tudor Arghezi, *Poarta neagră*. București, Cultura națională, [1930].
ARGHEZI, P. T. = Tudor Arghezi, *Pagini din trecut*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
ARGHEZI, S. P. = Tudor Arghezi, *Stihuri pestrițe*. [București], Editura tineretului, 1957.
ARGHEZI, T. C. = Tudor Arghezi, *Tablete de cronicar*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.
ARGHEZI, V. = Tudor Arghezi, *Versuri*. Ediție definitivă îngrijită de autor. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1936.
ARGHEZI, VERS. = Tudor Arghezi, *Versuri*. Cu o prefață de Mihai Beniuc. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
ARH. FOLK. I ș. u. = *Anuarul Arhivei de folklor*. Publicat de Ion Mușlea. Cluj-București, Academia Română. Anul I (1932) ș. u.
ARHIVA I ș. u. = „Arhiva Societății științifice și literare din Iași". Iași. Anul I (1889) ș. u.
ARHIVA R. I–II = „Arhiva romînească". Subt redacția lui M. Kogălniceanu. Iași, tom. I–II, 1841–1845.
ARH. OLT. I ș. u. = „Arhivele Olteniei". Publicație trimestrială sub direcțiunea d-lui Dr. Ch. Laugier. Craiova, Anul I (1922) ș. u.
ARH. SOM. I ș. u. = „Arhiva someșeană". Revistă istorico-culturală. Năsăud. Anul I (1924) ș. u.
ARICESCU, A. R. = C. D. Aricescu, *Arpa română*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1852.
ARICESCU, F. = C. D. Aricescu, *Florica*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
ARICESCU, P. E. = C. D. Aricescu, *Procesul și esilul meu la Snagov*. București, Tipografia jurn[alului] Naționalul, 1859.
ARISTIA, PLUT. = C. Aristia, *Plutarh*. Paralella sau viețele bărbaților illustri. Tradus din elenește de... Tomul I. București, Tip. Colegiului național, 1857. [S-au extras numai cuvintele cuprinse în glosar].
ARISTIA, P. R. = C. C. Aristia, *Prințul romîn*. Stanțe epice închinate românilor. București, [Tipografia Colegiului Național Sfântul Sava], 1843.
ARISTIA, S. = Alfieri, *Saul*. Traducere de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
ARISTIA, V. = Alfieri, *Virginia*. Tragedie în cinci acte, tradusă de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
ARITM. (1805) = Gr. Obradovici, *Povățuirea către învățătura socoatei sau aritmetica*. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității din Peștiu, 1805.
ARITM. (1806) = *Povățuire către aritmetică sau învățătura numerilor*. Buda, tipărită cu cheltuiala Crăieștii Tipografii a Universitățeі unguești, 1806.
ARITM. (1823) = *Aritmeti*[ca] *sau știința socotelii*. [Manuscris din 1823].
ARTAXERXU = [Metastasio], *Artaxerxu*. [Traducere din neogreacă făcută, probabil, de Al. Beldiman; manuscris din 1808; Bibl. R.P.R., cota 1187].
ARVINTE, TERM. = V. Arvinte, *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului*, în „Studii și cercetări științifice". Filologie. Anul VIII (1957), fasc. I, p. 1–185. (Academia Republicii Populare Române. Filiala Iași).
ASACHI, ALGHEBRA = Gh. Asachi, *Alghebra*. Acea întâia oare scrisă în limba romînească, spre folosul și învățătura junimei Moldovii, în anul 1817, de comisul..., mădulare Academiii de Roma. Iași, 1818. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 447].
ASACHI, A. LIT. = Gh. Asachi, *Adaos literar la Monitorul oficial a Moldovei*, de Anul nou 1861. Iassy, Institutul Albinei romîne.

ASACHI, ARITMETICA = Gh. Asachi, *Aritmetica*. [Copie manuscrisă după cursul ținut de... între 1814–1818; Bibl. Seminarului matematic din Iași, cota 1916/1].

ASACHI, E. I–III = Gh. Asachi, *Elemente de matematică* de aga..., mădulari Academiei de Roma. Partea I: *Aritmetică*. Partea II: *Alghebră*. Partea III: *Gheometria elementară*. Ieși, în Tipografia Albinei, 1836–1838.

ASACHI, E. D. = Gh. Asachi, *Elena Dragoș de Moldavia*. Dramă istorică originală. În 3 acte. Iași, 1863.

ASACHI, F. = Gh. Asachi, *Fabule*, întîie oară în limba romînă versuite de... A patra ediție adăogită cu viața lui Esop. Iași, Institutul Albinei, 1862.

ASACHI, FABULE = Gh. Asachi, *Fabule*. Versuite de... mădular Academiei de Roma și a mai multor soțietăți învățate. Ediția a treia, adăogită. Iași, 1844.

ASACHI, G. = Gh. Asachi, *Elementurile gheometriei teoreticești*. [Traducere manuscrisă, copie după cursul ținut de Gh. Asachi între anii 1814 și 1818; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2496].

ASACHI, I. = I. Kaidanov, *Istoria Imperiii rosiene*. Tradusă de aga Gheorghe Asachi, mădular Academiii de Roma. Partea I. Ieși, în privileghiata Tipografie a Albinei, 1832. Partea II-a, 1833.

ASACHI, Î. = Gh. Asachi, *Expoziția stărei învățăturilor publice în Moldova de la a lor restatornicire, 1828, până la anul 1843 și o socotință pentru a lor îmbunătățire*. Iași, 1845.

ASACHI, L. = Gh. Asachi, *Lexicon de conversație*. Prelucrat și publicat de o soțietate literară supt direcția agăi... Broșura I. [Iași, Institutul Albinei], 1842.

ASACHI, L. M. = Gh. Asachi, *Lupta moldovenilor cu cavalerii crucieri la anul 1423*. Iași, 1845.

ASACHI, M. = Gh. Asachi, *Elemente de matematică*. De postelnicul..., mădulari a mai multor academii. Partea I: *Aritmetica*. [Ediția a II-a], Iași, la Institutul Albinei, 1843.

ASACHI, M. H. = Gh. Asachi, *Mirtil și Hloe*. Pastorală. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1850.

ASACHI, N. = Felice Romani, *Norma*. Tragedie lirică, compusă de... Tradusă de Gh. Asachi. Ieși, la Institutul Albinei, 1838.

ASACHI, P. = Gh. Asachi, *Poesii*. A lui..., mădulari Academiei de Roma. Ieși, Tipografia Albinei, 1836.

ASACHI, PED. = A. von Kotzebue, *Pedagogul*. Comedia-vodevil... prelucrată pentru Teatrul național de aga G. Asachi. Ieși, Tipografia Albinei, 1839.

ASACHI, P. R. = Gh. Asachi, *Petru-Rareș*. Dramă istorică în patru părți, de... Partea I. Iași, Institutul Albinei, 1853.

ASACHI, R. = Gh. Asachi, *Relație de starea învățăturilor publice în Moldova, pe anul școlar 1839/1840*. Iași, Institutul Albinei, 1841.

ASACHI, S. L. I–II = Gh. Asachi, *Scrieri literare*. [Vol. I și II]. Ediție îngrijită, cu prefață, note și glosar de N. A. Ursu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957]. (Biblioteca pentru toți).

ASACHI, T. B. = Gh. Asachi, *Turnul Butului*. Dramă originală în 3 acte, dupre tradiții poporane. Iași, Tipografia Institutului Albinei române, 1863.

ASACHI, Ț. = Gh. Asachi, *Țiganii*. Idil cu cântece de... Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1856.

ASACHI, V. = Gh. Asachi, *Voichița de Romanie*. Dramă originală istorică de... Iași, Institutul Albinei române, 1863.

D. ASACHI, T. = Dimitrie Asachi, *Topografia sau elemente de inginerie aplicate la hotărîrea moșiilor*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1854.

E. ASACHI, Î. = Silvio Pellico, *Despre îndatoririle oamenilor*. Tradus de... Ermiona Asachi. Iași, Institutul Albinei, 1843.

L. ASACHI, J. = *Jucăreia norocului sau istorisirea pentru prințipul Menșcikov, carele pe vremea lui Petru cel Mare au fost slăvit în toată Europa*. Acum s-au tălmăcit pe limba romînească, cu oarecare adăogite cuvinte spre podoaba limbii și a bunei înțelegeri, prin... Lazăr Asachi. În orașul Iașului, la anul 1816.

LEON ASACHI, B. = B. de Saint-Pierre, *Bordeiul indienesc*... [Tradus] de Leon Asachi, arhimandrit a mitropoliei Iașului. Tipărit în Iași, 1821.

AȘEZ. = [*Așezământul lui Iosif II pentru cadastru*]. Sibiu, 1786.

ATILA, P. = F. R. Atila, *Peștii și pescuitul*. București, Editura Librăriei Frățilă, 1916.

B

B (1938) = *Biblia adică dumnezeiască scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, tradusă după textele originale ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938.

BABEȘ, O. A. I = V. Babeș, *Opere alese*. Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.

BACALBAȘA, M. T. = Anton Bacalbașa, *Moș Teacă. Din cazarmă*. București, Editura Librăriei E. Graeve, 1893.

BACOVIA, O. = G. BACOVIA, *Opere*. București, Fundația pentru literatură și artă, 1944.

BALADE, I–III = *Balade populare românești*. I–III. Ediții critice de folclor-genuri. București, Editura pentru literatură, 1964.

BANUȘ, P. = Maria Banuș, *Poezii*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.

BANUȘ, Z. = Maria Banuș, *Ziua cea mare* (În *Teatru*, vol. II, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

BARANGA, I. = Aurel Baranga, *Iarbă rea* (În *Teatru*, vol. I, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

BARANGA, R. F. = Aurel Baranga, *Rețeta fericirii sau Despre ceea ce nu se vorbește*. Piesă în trei acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].

BARANGA, V. A. = Aurel Baranga, *Vocea Americii*. București, Editura pentru literatură și artă, 1949

BARANGA – MORARU, F. = Aurel Baranga și Nicolaie Moraru, *Pentru fericirea poporului* (în *Teatru* vol. I, [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

BARASCH, B. = Iuliu Barasch, *Manualul de botanică silvică*. București, Imprimeria statului, 1861.

BARASCH, I. = Iuliu Barasch, *Cursul de igienă populară*. Seria I, partea generală, cuprinde 12 lecțiuni. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1857.

BARASCH, I. F. = Iuliu Barasch, *Despre unele din institutele filantropice în Europa*. București, Tipografia Colegiului național, 1853.

BARASCH, I. N. = Iuliu Barasch, *Istoria naturală potrivită pe înțelegerea copiilor, cu întrebări și figuri*. De G. Beleze. Tradusă din franțuzește cu adnotații... Ediția a doua. București, Tipografia Colegiului național, 1856.

BARASCH, M. I–III = Iuliu Barasch, *Minunele naturei*. Conversații asupra deosebitelor objecte interesante din științele naturale, fizică, himie și astronomie, compuse de... Tomul I–III. București, Tipografia Colegiului național, 1852.

BARBU, P. = Eugen Barbu, *Prânzul de duminică*. [București], Editura pentru literatură, 1962.

BARBU, Ș. N. = Eugen Barbu, *Șoseaua Nordului*. Roman. [București], Editura pentru literatură și artă, [1959].

BARBU, Z. = Eugen Barbu, *Cît în 7 zile*. [București], Editura pentru literatură și artă, 1960.

BARCIANU = Sab. Pop-Barcianu, *Dicționar romîn-german și german-romîn*. Partea I-a: *Romînă-germană*. Ediția a treia. Revidat și complectat de dr. P. Barcianu. Sibii, W. Krafft, 1900.

BARCIANU, V. = Sab. Pop-Barcianu, *Vocabulari roman-nemțesc*... Sibii, Tipariul și editura lui Teodoru Steinhausen, 1868.

BARIȚIU, P. A. I–III = George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*. Pre două sute de ani din urmă. Sibiu, Tipografia W. Krafft, volumul I: 1889; volumul II: 1890; volumul III: 1891.

BARIȚIU, S. A. = Gheorghe Barițiu, *Studii și articole*. Cu o prefață de Dr. Ioan Lupaș. Sibii, Editura Asociațiunii, 1912.

BARONZI, C. I–VIII = Al. Dumas, *Contele de Monte-Cristo*. Traducere de G. A. Baronzi. Vol. I–VIII. București, Librar-editor George Ioanid, 1857.

BARONZI, I. C. I–V = M. Guizot, *Istoria civilizațiunii în Francia*. Edițiune nouă. Traducere de G. Baronzi. Vol. I–V. București, Tipografia națională a lui Romanov & Comp., 1856–1859.

BARONZI, I. G. = A. Dumas, *Iacobinii și girondinii*. [*Le chevalier de Maison-Rouge*]. Traducere de G. A. Baronzi. București, Librar-editor George Ioanid, 1855. (Biblioteca literară).

BARONZI, I. L. I–IV = Alexandre Dumas, *Isaak Lakedem*. Tradus de G. A. Baronzi. [Vol. I–IV]. București, Tipografia bisericească, 1855–1856.

BARONZI, L. = George Baronzi, *Opere complecte*. Vol. I: *Limba română și tradițiunile ei*. Galați, G. D. Nebunely și fii, 1872.

BARONZI, M. I–II = Eugène Sue, *Matilda sau memoriile unei femei june*. Tradusă de George A. Baronzi. Vol. I–II. București, Imprimeria sfintei mitropolii, 1853–1854. (Biblioteca literară).

BART, E. = Jean Bart (Eug. Botez), *Europolis*. Roman. Cu o prefață de G. Călinescu. Ediția III-a. București, Editura „Cugetarea", [1939].

BART, S. M. = Jean Bart, *Schițe marine*. [București], Editura tineretului a C. C. al U.T.M., 1953.

BASSARABESCU, I. A. = *Schițe și nuvele*. București, 1923, ap. CADE.

BASSARABESCU, S. N. = I. A. Bassarabescu, *Schițe și nuvele*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].

BASSARABESCU, V. = I. A. Bassarabescu, *Vulturii*. Schițe și nuvele. Ediția II. București, Editura „Cartea românească", [1925].

BĂCESCU, P. = Dr. Mihai Băcescu, *Peștii, așa cum îi vede țăranul pescar român*. Studiu etnozoologic, zoogeografic și bioeconomic de... București, Imprimeria națională, 1947. (Institutul de cercetări piscicole al României. Monografia nr. 3, 1946).

BĂCESCU, PĂS. = Mihai C. Băcescu, *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961].

BĂLĂȘESCU, D. R. – FR. = Nifon Bălășescu, *Dicionari romano-frances*. Volum I. Fascicul I. București, Tipografia mitropolitului Nifon, 1859.

BĂLĂȘESCU, GR. = Nicolau Bălășescu, *Gramatica română*. Pentru seminarii și clase mai înalte (*Gramatica daco-romana*). Sibiu, în privileghiata Tipografie a lui Gheorghi de Clozius, 1848.

BĂLCESCU, M. V. = Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, urmată de scrieri diverse de... Publicație de pre decisiunea Societății Academice Române însoțite cu o precuventare și note de A. I. Odobescu. [București], 1878.

BĂLCESCU, P. A. = N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei pînă acum*. Iași, La Cantora Foaiei sătești, 1844.

BĂNUȚ, T. P. = A. P. Bănuț, *Tempi passati*. Umor și satiră din Ardealul de ieri. București, Editura „Bucovina" 1931.

BĂRAC, A. = Ioan Bărac, *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea Măiastră și cu părul de aur*. Adecă: O închipuire, subt care se înțelege luarea țării Ardealului prin Traian chesariul Rîmului. București, 1852.

BĂRAC, A. E. = Ioan Popovici Bărac, *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea Măiastră și cu părul de aur*. Adecă: O închipuire supt care să înțălege luarea țării Ardealului prin Traian, chesariul Rîmului... În privileghiata Tipografie din Brașov, 1809.

BĂRAC, R. = Ioan Bărac, *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului, care s-au împlinit după cuvîntul ce s-au zis că nu va rămînea piatră pe piatră*. Scoasă din cartea lui Iosif Flavie pre scurt și în 9 cântări, în stihuri, alcătuită de... București, 1821.

BĂRAC, S. = [*Scrieri în proză și în versuri*]. Întocmite de Ioan Bărac. 1842–1845. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 209].

BĂRAC, T. = I. Bărac, *Toată viața, istețiile și faptele minunatului Til Buhoglindă, cele de rîs și minunate la cetire, spre trecere de vreme, în zilele sau ceasurile omului cele de odihnă*, după limba nemțească tălmăcită și acum a doua oară tipărită. Brașov, 1846.

B. DARW. = *Bazele darwinismului*. Manual pentru clasa a XI-a de Traian Tretiu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

BELDICEANU, P. = N. Beldiceanu, *Poezii*, cu un studiu introductiv de I. Vitner. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).

BELDIMAN, A. = S. Gessner, *Moartea lui Avel*. De... Acum întâi tălmăcită din limba franțozească în cea romînească. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1818.

BELDIMAN, ALEXII = Fr. G. Ducray Duminil, *Alexii sau căsuța din codru*. Acum întâi tălmăcită din limba franțuzească întru ce moldovenească de cel mai gios iscălit Aleco Beldeman. [Manuscris din 1806; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1781].

BELDIMAN, E. = Vornicul Alecu Beldiman, *Eterie sau jalnicile scene prilejite în Moldovia din rezvrătirile grecilor, prin șeful lor Alexandru Ipsilanti, venit din Rusia la anul 1821*, de... Editată de banul și cavaleriul Alecu Balica. Iași, Tipografia Buciumului român, 1861.

BELDIMAN, IST. = Abatele Prévost, *Istorie cavalieriului de Grie și a iubitii sale Manon Lesco*, care tălmăcindu-se de pe limba franțuzască în limba moldovenească prin osteneala și osârdie dreptii dumisale banului Aleco Beldiman, s-au prescris acum de mine, în anul 1815... Costachi Borș. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R, cota 193].
BELDIMAN, Î. = Gh. A. Rückert, *Învățătură sau povățuire pentru facerea pîinii ceii de obște mai neagră, pentru cea albă de casă pentru făina cea spre întrebuințarea bucatelor, pentru hrișì, și altele, din cartofle, pentru sămănatul lor, lucrarea și păstrarea lor.* Alcătuită de către... în limba nemțească, acum întîi tălmăcită întru cea grecească de către Dimitrie Samurcaș. Iași, în Tipografia sfintei mitropolii, 1818. [Tradusă, după textul lui D. Samurcaș, de Alex. Beldiman].
BELDIMAN, M. = J. Fr. Regnard, *Minegmii sau frații cei de gemine.* [Traducere din limba franceză făcută de Al. Beldiman în 1803; manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3095].
BELDIMAN, N. P. I–II = Florian, *Istoria lui Numa Pompilie, al doilea crai al Romii.* Tălmăcită din limba franțozească de dumnealui postelnicul Alexandru Beldiman... Vol. I–II. Iași, 1820.
BELDIMAN, N. POMP. = Florian, *Numa Pompilii, al doilea crai al Rîmului.* Tomul al doilea... Tălmăcită de pe franțuzîie de Alexandru Beldiman, paharnic, la leat 1795. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3192].
BELDIMAN, O. = Voltaire, *Tragodia lui Orest.* De preaînvățatul... marele postelnic Alexandru Beldiman, acum întîi tălmăcită din limba franțozească în cea romînească. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1820.
BELDIMAN, S. = *Elisaveta sau cei surguniți în Siberia.* [Dramă tradusă de Al. Beldiman în 1815; manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 437].
BELDIMAN, SAP. = [I. Fr. Regnard], *Tragodia lui Sapor.* Tradusă de Aleco Beldiman. Iași, 1801. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3106].
BELDIMAN, T. = [*Istoria lui Tarlo.* Traducere din limba franceză de Al. Beldiman; manuscris din 1786; Bibl. Acad. R.P.R., cota 25].
BELDIMAN, TR. = *Vornicul Alecu Beldiman:* Tragedia sau mai bine a zice Jalnica Moldovei întîmplare după răsvrătirea Grecilor, 1821. În *Cronicele Romîniei*, Ediția M. Kogălniceanu. Tom. III. București, 1874, p. 337–433.
I. BELDIMAN, I. = Ioan Beldiman, *Istorie a celor mai gingașe amoruri a Parisului.* Din ce grecească s-au tălmăcit în limba moldovenească, prin osteneala și osârdie dreptii sale... S-au prescris de mine iscălitul la 1818, Costachi Borș. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 126].
BELEA, P. A. = Dr. Octavian Belea, *Primul ajutor și îngrijirea sănătății.* Pentru activul Crucii roșii. Crucea roșie a R.P.R., București, 1959.
BENIUC, A. R. = Mihai Beniuc, *Un om așteaptă răsăritul.* Versuri. [București], Editura de stat, 1946.
BENIUC, C. P. = *Cântece de pierzanie*, Colecția abecedar [f. a.].
BENIUC, M. = Mihai Beniuc, *Mărul de lîngă drum.* Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1954.
BENIUC, M. C. I = Mihai Beniuc, *Pe muche de cuțit.* Roman. [Vol.] I. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
BENIUC, M. V. = Mihai Beniuc, *Materia și visele.* București, Editura pentru literatură, 1961.
BENIUC, P. = Mihai Beniuc, *Despre poezie.* Studii literare. [București], Editura pentru literatură și artă, [1953].
BENIUC, S. = Mihai Beniuc, *Steaguri.* Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1951.
BENIUC, V. = Mihai Beniuc, *Versuri alese.* [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R., 1949.
BENIUC, V. A. I–II = Mihai Beniuc, *Versuri alese.* [Vol.] I–II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955. (Biblioteca pentru toți).
BENIUC, V. CUC. = Mihai Beniuc, *În Valea Cucului.* Comedie în trei acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1959.
BERTOLDO = G. Croce, *Viața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorul lui, dinpreună și a lui Cacasino, nepotul lui.* Acum întîi culeasă din cărți istoricești foarte desfătătoare. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1799.
BIANU, D. S. = Doctorul Vasile Bianu, *Doctorul de casă, sau Dicționarul sănătății.* Buzău, Imprimeria Al. Georgescu, 1910.

I. BIANU, D. R. = Ioan Bianu, *Documente românești reproduse după originale sau după fotografii*. Partea I. Epoca dinainte de Matei Basarab (1632) și Vasile Lupu (1634). Tomu I, fasc. 1–2 (1576–1632). București. Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1907. (Biblioteca Academiei Române).

BIBICESCU, P. P.= I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*. Culese și adnotate de... București, Imprimeria statului, 1893.

BIBLIA (1688) = *Biblia, adecă dumnezeiasca scriptură ale cei vechi și ale cei noao leage toate*, care s-au tălmăcit dupre limba elinească, spre înțeleagerea limbii rumînești cu porunca prea bunului creștin și luminatului domn Ioan Șărban Cantacozino Basarab Voievod și cu îndemînarea dumnealui Costadin Brîncoveanul marele logofăt... Tipăritu-s-au... în scaunul mitropoliei Bucureștilor... la anul 1688.

BÎRLEA, B. = Pr. I. Bîrlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*. București, Editura Casei școalelor, 1924.

BÎRLEA, C. P. = Pr. I. Bîrlea, *Cântece poporane din Maramureș. Descântece, vrăji, farmece și desfaceri*. Culese de... București, Editura Biblioteca Casei școalelor, 1924.

I. BÎRSEANU, P. C. = Ion Bîrseanu, *Primele cînturi*. Budapesta, 1906.

BL I ș. u. = *Bulletin linguistique*. Faculté des lettres de Bucarest. Publié par A. Rosetti. București –Paris–Copenhague. Vol. I (1933) ș. u. Vezi și BULL. LINGU.

BLAGA, L. U. = *Din lirica universală*. Tălmăciri de Lucian Blaga. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

BLAGA, P. = Lucian Blaga, *Poezii*. Un cuvânt înainte de George Ivașcu. [București], Editura pentru literatură, 1962.

BO = *Buletinul oficial al Republicii Populare Române*. [București], 1952 ș.u.

BOBB, Î. = Ioan Bobb, *Înștiințare... despre rîdicarea capitulumului în Blaj la anul 1808*... Tipărită în Blaj, cu tiparul Seminariului.

BOCĂNEȚU, T. A. = Al. Bocănețu, *Terminologia agrară în limba română*. Studiu filologic – istoric – cultural (în revista „Codrul Cosminului", II–III, 1925–1926, p. 119–274).

BOCEANU, GL. = Ion Boceanu, *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*. București, 1913 (Anal. Acad. Rom. Tom. XXXV, Memoriile Secț. literare).

BOGDAN, D. ȘT. I–II = Ioan Bogdan *Documentele lui Ștefan cel Mare*. Publicate de... Volumul I: *Hrisoave și cărți domnești 1457–1492*. Volumul II: *Hrisoave și cărți domnești 1493–1503*. București, Socec și Co., 1913.

BOGDAN, O. = I. Bogdan, *Documentul rîzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV*. București, Carol Göbl, 1908. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II-a. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii istorice).

D. BOGDAN, GL. = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*. București, 1946. (Institutul de studii și cercetări balcanice. Seria filologică, nr. 1).

N. A. BOGDAN, C. M. = N. A. Bogdan, *Din trecutul comerțului moldovenesc și mai ales al celui ieșan*. Productele solului, porturi, târguri și iarmaroace... documente, memorii și note culese și comentate de... Tipărite din inițiativa și cu o prefață a d-lui N. V. Ștefăniu... cu 89 ilustrații. Iași, Institutul modern de arte grafice N. V. Ștefăniu & D. Staierman, [1925].

BOGZA, A. Î. = Geo Bogza, *Anii împotrivirii*. Reportaje, pamflete, articole 1934–1939. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., 1953.

BOGZA, C. O. = Geo Bogza, *Cartea Oltului*. București, [Editura Fundațiilor], 1945.

BOGZA, M. S. = Geo Bogza, *Meridiane sovietice*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].

BOGZA, P. C. = Geo Bogza, *Pagini contemporane*, 1944–1956. București, Editura tineretului, 1957.

BOGZA, Ț. = Geo Bogza, *Țara de piatră*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

BOGZA, V. J. = Geo Bogza, *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*. [București], Editura de stat, 1947.

BOJINCĂ, A. I–II = Damaschin T. Bojincă, *Anticile romanilor – Antiquitates Romanorum*. Acum întîia oară românește scrise. Vol. I–II. Buda, Tiparul Universitatei din Pesta. I: 1832; II: 1833.

BOJINCĂ, D. = Damaschin T. Bojincă, *Diregătoriul bunei-creștere*. Spre îndreptarea multor părinți și bun-folosul tinerimei române. Buda, Tipografia Universitatei unguerești, 1830.

BOJINCĂ, R. = Damaschin T. Bojincă, *Răspundere dezgustătoare la Cîrtirea cea în Hale, în anul 1823 sub titula: Erweis, dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind (adecă arătare cum că românii nu sînt viță de romani)*. Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei unguerești din Pesta, 1828.

BOLINTINEANU, ap. W. Rudow. Neue Belege zu türkischen Lehnwörtern im Rumänischen în Zeitschrift, XVII–XX. Neue Belege zu rumänischen Wörten nichttürkischer Herkunft, în Zeitschrift, XXII.
BOLINTINEANU, B. = D. Bolintineanu, *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*. De... București, Tipografia națională a lui J. Romanov et Comp., 1859.
BOLINTINEANU, C. = D. Bolintineanu, *Călătorii în Palestina și Egipt*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1856.
BOLINTINEANU, C. P. = D. Bolintineanu, *Cîntece și plîngeri*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1852.
BOLINTINEANU, O. = Dimitrie Bolintineanu, *Opere*. Cu un studiu introductiv de Al. I. Ștefănescu. [București], Editura de stat pentru literatură științifică și didactică, 1951.
BOLINTINEANU, P. I–II = Dimitrie Bolintineanu, *Poezii*. Culegere ordinată de chiar autorul, cu o prefață de G. Sion. Vol. I: *Legende istorice, Florile Bosforului, Basme, Note*; vol. II: *Macedonele, Reverii, Diverse*. București, Editura Librăriei Socec, 1877.
BOLINTINEANU, POEZII = D. Bolintineanu, *Colecție din poesiile domnului*... Tipărite cu fondurile Asoțiației literare... București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1847.
BOLLIAC, M. = Cezar Boliac, *Meditații*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
BOLLIAC, O. = Cezar Boliac, *Opere alese*. [București], Editura de stat, 1950. (Clasicii români).
BOLLIAC, P. = Cezar Bolliac, *Poesii nouă*. București, Tipografia lui Eliad, 1847.
BORDEIANU, P. = T. Bordeianu, *Curs de pomologie*. Partea III-a. [București], Editura Institutului agronomic „N. Bălcescu", 1957.
BORZA, D. = Borza Al., *Dicționar etnobotanic* cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România. Colaborator principal: Al. Beldie. Colaboratori: Val. Butură, V. Codoreanu, I. Morariu, A. Nyárády, C. Papp, Viorica Păun, Șt. Péterfi, I. Popu-Cîmpeanu, Gh. Silaghi, I. Tăzlăuanu, Em. Țopa. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, 319 p.
BOTA, P. = Ioan Bota, *Culegere din cele mai frumoase povești*. Ediția II. Brasso Editura Librăriei Ciurcu, 1910.
BOTANICA = *Botanica*. Manual pentru clasa a VIII-a de I. Ciobanu – Eugen Ghișa – Traian Tretiu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.
BOTEZ, A. = Dr. Pagliano, *Arta vindecărei pentru părinți sau Doctorul de casă*. Tradus din limba germană de S. Botez. Iași, Tipografia „Minervei", 1861.
D. BOTEZ, F. S. = Demostene Botez, *Floarea soarelui*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.
D. BOTEZ, P. A. = Demostene Botez, *Prin ani*. Versuri. [București], Editura pentru literatură și artă, 1958.
D. BOTEZ, P. O. = Demostene Botez, *Povestea omului*. Versuri. [Iași], Editura „Viața românească", [f. a.].
I. BOTEZ, B. I–II = Ioachim Botez, *Însemnările unui belfer*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, [I]: 1935, [II]: 1939. (Scriitori români contemporani).
I. BOTEZ, ȘC. = Ioachim Botez, *Schițe și însemnări din școala de ieri și de azi*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].
ION BOTEZ, STR. = Ion G. Botez, *Strîngerea și păstrarea produselor agricole*. [București], Casa școalelor, [f. a.].
BOTEZAT, U. = A. von Kotzebue, *Uniforma feldmareșalului Velington*. Comodie în un act... Acum întâia dată tălmăcită și tipărită în limba romînească de Samuil Botezat. Iași, 1835.
BOUREANU, S. P. = Radu Boureanu, *Sîngele popoarelor*. Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., [1948]. (Cartea poporului).
BR (18...) I ș. u. = *Bibliotecă românească*. Întocmită în 12 părți după numărul celor 12 luni. Întâia oară tipărită pentru nația românească, prin Zaharie Carcalechi, ferlegher de cărți a Crăieștii și mai marei Tipografii din Buda a Universitatei Ungariei. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1821, 1829, 1830, 1834.
BRAD, O. = Ion Brad, *Mă uit în ochii copiilor*. București, Editura pentru literatură, 1962.
BRAD, T. = Ion Brad, *Cu timpul meu*. București, Editura tineretului, 1958.
BRAN, S. = Emiliu Bran, *Graiul românesc din Selagiu de lângă Someș*. (În ziarul „Tribuna", Sibii, a. VI 1889, nr. 121).
BRANDZA, D. = Dr. D. Brandza, *Flora Dobrogei*. Edițiunea Academiei Române, îngrijită de Sabba Ștefănescu. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898.
BRANDZA, FL. = Doctorul D. Brandza, *Prodromul florei române sau enumerațiunea plantelor pînă astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*. București, Tipografia Academiei Române, 1879–1883.

BRĂESCU, A. = [Gh.] Brăescu, *Amintiri*. București, Editura „Cartea românească“, 1937.
BRĂESCU, M. B. = Maiorul Gheorghe Brăescu, *Maiorul Boțan*. Schițe umoristice. București, Editura „Viața românească“, 1921.
BRĂESCU, O. A. I–II = Gh. Brăescu, *Opere alese*. Text ales și stabilit, studiu introductiv, note și bibliografie de Niculaie Gheran. Vol. I–II. București, Editura pentru literatură, 1962.
BRĂESCU, V. = Gh. Brăescu, *Doi vulpoi*. Schițe umoristice. [București], Alcalay & Calafeteanu, [1925].
BRĂESCU, V. A. = Gh. Brăescu, *Din vechea armată*. Schițe umoristice. Ediție îngrijită și adnotată de G. C. Nicolescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă [1951].
I. BRĂESCU, M. = Ion Brăescu, *Măsurătoarea pămîntului la români, din vechime pînă la punerea în aplicare a sistemului metric*. București, Atelierele grafice Socec, 1913.
BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. = Ioan Al. Brătescu-Voinești, *Întuneric și lumină*. Nuvele și schițe. Iași, „Viața românească“, 1914.
BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. = Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, *În lumea dreptății*. Iași, 1926.
BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. = I. Al. Brătescu-Voinești, *Proză. Întuneric și lumină. În lumea dreptății*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
V. BREBAN, D. G. = Vasile Breban, *Dicționar general al limbii române*. [București], Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
BREBENEL, GR. P.= I. B. Brebenel, *Graiul popular, în jurul ocupațiunilor și obiceiurilor țăranului român de pe vatra Oltului în Transilvania*. (În jurnalul „Țara Oltului“, Făgăraș, 1907, nr. 25–30 și 1909, nr. 12–36, 38, 44, 45).
BRESLAȘU, D. = Marcel Breslașu, *Dialectica poeziei sau Cîntece despre cîntec*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
BREZOIANU, A. = Ion Brezoianu, *Curs elementar de agricultură și de economia rurală*. Tradus de... I. *Plugăria*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1850.
BREZOIANU, Î. = Ion Brezoianu, *Învățătorul primar sau povețe și sfaturi pentru a pregăti pe învățătorii primari la cariera lor și a-i călăuzi în lucrarea foncțiilor lor*. Tradus din franțozește de... București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1848.
BREZOIANU, R. = Ion Brezoianu, *Rudiment agricol universal prin întrebări și răspunsuri sau Agricultura învățată prin pricipii săi, aplicabili la a sa pracică în toate țările și climele*. De D. marchisul de Travanet și tradus în românește de... [București], tipărit în Tipografia lui Iosif Copainig, 1850.
BRUJA. D. comunicant (Câmpulung Moldovenesc).
BUCAVNA = *ABC sau bucavna, spre folosul scolelor neamului romanesc*. Sibiu, 1783.
BUCUȚA, R. V. = Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc. Cu un adaus de documente, folklor, glosar, fotografii, hărți de*... Tip. Cartea Românească, 1923.
BUCV. = *Bucvari sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*. Tipăritu-s-au în chesaro-crăiasca cetate Beci... prin chir Iosif Lavrentie Curțbec, 1771.
BUCVARI = *Bucvari. Pentru pruncii cei romînești, carii să află în crăia ungurească și hotarele ei împreunate*. S-au tipărit în Beci, la Iosif Curțbec, 1781.
BUD, P. P. = Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... București, 1908. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii III).
BUDAI-DELEANU, LEX. = Ion Budai-Deleanu, *Lexicon românesc-nemțesc și nemțesc-românesc* alcătuit de Ioanu Budai, chesaro-crăiescul sfetnic la județul nemeșilor în Livău. În patru tomuri. [Manuscris din 1818; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 3728–3731].
BUDAI-DELEANU, M. = Metastasio, [*Temistocle*]. [Traducere manuscrisă fragmentară de I. Budai-Deleanu, făcută în jurul anului 1810; Bibl. Acad. R. P. R., cota 2427].
BUDAI-DELEANU, T. GR.= I. Budai-Deleanu, *Temeiurile gramaticii romînești*. Partea I: *Ortografia*. Partea II–III: *Morfologia și sintaxa*. [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 2425–2426].
BUDAI-DELEANU, T. V. = I. Budai-Deleanu, *Trei viteji*. Ediție și glosar de J. Byck, cu o prefață de I. Oană. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955. (Biblioteca pentru toți).
BUDAI-DELEANU, Ț. = I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*. Ediție îngrijită de J. Byck. Studiu introductiv de Ion Oană. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Clasicii români).

BUDAI-DELEANU, ŢIG. = [I. Budai-Deleanu], *Ţiganiada sau tabăra ţiganilor*. Poemation eroi-comico-satiric, alcătuit din douăsprezece cântece de Leonachi Dianeu. Îmbogăţit cu multe însemnări şi luări-aminte: critice, filozofice, istorice, filologhice şi gramatece, de către Mitru Perea şi alţii mai mulţi. [Manuscris din 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2429].

BUGNARIU, N. = Iuliu Bugnariu, *Dicţionar poporal*. Cuvinte româneşti din jurul Năsăudului, de popor grăite şi tot pentru popor alcătuite. Adunate de dascălul... (În ziarul „Gazeta de Transilvania", Braşov, 1887, nr. 251–265; 1888, nr. 48–49).

BUJOR, S. = Paul Bujor, *Scrieri alese*. [Bucureşti], Editura pentru literatură şi artă a Societăţii scriitorilor din R.P.R., [1951]. (Biblioteca pentru toţi).

BUJOREAN, B. L. = Dr. George Bujorean, *Boli, leacuri şi plante de leac cunoscute de ţărănimea română*. Sibiu, Editura Asociaţiunii „Astra", 1936 (Biblioteca poporală a Asociaţiunii „Astra", an. 26, nr. 229–233).

BUL. COM. IST. I ş. u. = „Buletinul Comisiei istorice a României", publicat de Ion Bogdan. Bucureşti, Atelierele grafice Socec. Vol. I (1915) ş. u.

BULET. GRĂD. BOT. I ş. u. = „Buletinul de informaţii al Grădinii botanice şi al Muzeului botanic de la Universitatea din Cluj". Cluj. Anul I (1921) ş. u.

BULETIN, F. (18...) = „Buletin". Foaie oficială. Iaşi, 1833–1859.

BULETIN, G. (18...) = „Buletin". Gazetă administrativă [ulterior: Gazetă oficială]. Bucureşti, 1832–1859.

BUL. FIL. I ş. u. = „Buletinul Institutului de filologie română «Alexandru Philippide»". Universitatea din Iaşi. Director Iorgu Iordan. Iaşi. Vol. I (1934) ş. u.

BULGĂR, GH. comunicant

BULL. LINGU. = „Bulletin linguistique". Faculté des lettres de Bucarest, Institut de linguistique roumaine, Publié par A Rosetti, Paris–Bucarest–Copenhague, 1922–1948. Vezi şi BL.

BUZNEA, C. = D. N. Darvar, *Culegere de înţelepciune*. Scrisă în limba grecească de..., iar acum tălmăcită în cea rumînească de Iancu Nicolaie [Buznea] Moldovean. Bucureşti, 1827.

BUZNEA, F. = Iancu Buznea, *Filosoful indian sau Chipul de a trăi cineva fericit în soţietate*. Acum întîia oară tălmăcit rumâneşte din cel franţuzesc de... Iaşi, Tipografia sfintei mitropolii, 1834.

BUZNEA, M. = Iancu Nicola [Buznea], *Manual de patriotizm*. Tălmăcit şi mai adăogat de... Iaşi, Tipografia sfintei mitropolii, 1829.

BV I–IV = Ioan Bianu şi Nerva Hodoş, *Bibliografia romînească veche 1508–1830*. Bucureşti. Tom. I (1508–1716), 1903. Tom. II (1716–1808), 1910. Tom. III (1809–1830), fasc. I–II, 1912; fasc. III–VIII [Ioan Bianu şi Dan Simonescu], 1936. Tom. IV (Adăogiri şi îndreptări) [Ioan Bianu şi Dan Simionescu], 1944.

C

CABA, SĂL. = Caba Vazul, *Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete*. Irta... Beci, 1918.

CADE = I.-Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicţionarul istoric şi geografic universal* de Gh. Adamescu. Bucureşti, Editura „Cartea românească", [1926–1931].

CAIAN, P. = Demetrie Caian, *Predică despre statul milităresc şi semnele lui de învingere*. [Blaj], 1927.

CAIET = *Caiet de istoria naturală şi botanică. Caiet pentru economia rurală* – care să paradoseşte de către d. d. Leon Filipescul. [Manuscris; note luate la lecţiile lui L. Filipescu de Ioan Cernătescu, în 1842; Bibl. Acad. R.P.R., cota 43].

CALAFATI, A. S. = Fr. Th. Marie de Baculard d'Arnaud, *Adelson şi Salvini*. Poveste englezască sau jalnică tîmplare. Tălmăcită de pe acea franţuzască pe limba moldovenească de Fotis Calafati. [Manuscris din 1806; Bibl. Acad. R.P.R., cota 558].

CALENDAR (18...) = *Calendar pentru poporul romînesc* (devenit apoi *Calendar pentru romîni*). [Cu suplimentul *Almanah de învăţătură şi petrecere*]. Iaşi, 1847–1862. [Editat anual, de Gh. Asachi].

CALENDAR (1841) = *Calendar pe anul de la Hristos 1841*. Iaşi.

CALENDAR BUC. (18...) = *Calendar* [apărut la Bucureşti], anul 1838 ş. u.

CALENDARI (1733) = *Calendari*. Acum întîi rumânesc alcătuit de pe cel sîrbesc. Braşov, 1733.

CALENDARI (1802) = *Calendari românesc vechi a lui Iulian pă anul de la Hristos 1802... lîngă care s-au mai adăogat Calendariul nou nemţesc a lui Gregorian*. Sibii, Tipografia a lui Ioann Bart.

CALENDARIU (1794) = *Calendariu la anul de la nașterea lui Hristos 1794, cari e prost, cuprinzînd în sine 365 de zile*. Vienna, la slaveno-sîrbeasca, romîneasca privigheliata tipografie.
CALENDARIU (1814) = *Calendariu ce slujește pre 100 de ani, începând de la anul 1814 până în anul 1914*. Acum întîi romînește alcătuit... La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, [1814].
CALENDARIU (1820) = *Calendariu pe anul lui Hristos 1820, care este bisect și să cuprinde din 366 de zile. Întocmit pe gradurile și clima marelui prinițipat al Ardealului și a altor țări învecinate*. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart.
CALENDARIU (1844) = *Calendariu pe anul de la Hristos 1844, întocmit pe gradurile și clima țării ungurești a marelui principat al Ardealului, a Țării Românești și a Munteniei*... în Buda, la Crăiasca Tipografie a Universității ungurești.
CALENDARIU BUDA (18...) = *Calendariu pe anul de la Hristos 18*... În Buda, 1817 ș. u.
CALENDARIU IAȘI (18...) = *Calendariu pe anul de la Hristos 18*... Iași, 1821 ș. u.
CALUL, anchetă dialectală
CAMILAR, C. = Eusebiu Camilar, *Cordun*. Roman. București, Editura Fundațiilor, 1942. (Scriitori români contemporani).
CAMILAR, C. P. = E. Camilar, *Cartea poreclelor*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.
CAMILAR, N. I–II = Eusebiu Camilar, *Negura*. Roman. [București], Editura de stat, volumul I: 1949, volumul II: 1950.
CANDREA, F. = I. Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat*. Privire generală. Medicina magică. [București], Casa școalelor, 1944.
CANDREA, Ț. O. = I. A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului*. (Extras din „Buletinul Societății filologice", II). București, Atelierele Socec, 1907.
CANELLA, V. = C. Canella, *Vocabular de cîteva vorbe sinonime*. Tradus de... întîia ediție. București, Tip. Națională, 1867.
CANTACUZINO, A. = Montesquieu, *Arsachie și Ismenia*. Istorie din parte Răsăritului, scrisă după franțuzăște de... Și este tălmăcită de I[oan] C[antacuzino] la let 1794, iar de mine s-au prescris la let 1803. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3099].
CANTACUZINO, N. P. = Florian, *Numa Pompilius, al doilea crai al Romii*... Pă frantuzește scris de monsiul Florian și tălmăcit de I[oan] C[antacuzino], 1796. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1550].
CANTEMIR, HR. = Principele Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*, publicat sub auspiciile Academiei Romîne... de Gr. C. Tocilescu. (Cu un portret și două facsimile), București, Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1901.
CANTEMIR, IST. = Operele principelui Dimitrie Cantemir. Tipărite de Societatea Academică Romînă. Tom.VI: *Istoria ieroglifică*. (Operă originală inedită scrisă în limba romînească la 1704). București, 1883.
CANTEMIR, O. V. = Operele Principelui Demetriu Cantemir. Tipărite de Societatea Academică Romînă. Tom. V. Partea I: *Evenimentele Cantacuzinilor și Brîncovenilor*. Partea II: *Divanul*. Publicate și însoțite cu o prefață și un glosariu de G. Sion. București, Carol Göbl, 1878.
CANTEMIR, S. M. = D. Cantemir, *Scrisoarea Moldovei* de..., care acum întîi s-au tipărit. În sfînta monastire Neamțul, la anul 1825.
CANTUNIARI, L. M. = Dr. Șt. N. Cantuniari, *Lexic mineralogic petrografic*. București, Editura tehnică, [f. a.].
CARABELLA, A. D. = A. D. Carabella, *Animale dăunătoare agriculturii*. [București], Casa școalelor, [1943].
CARAFOLI, AERODIN. = Acad. Elie Carafoli, *Aerodinamica*. [București], Editura tehnică, 1951.
CARAFOLI–OROVEANU, M.F. I = Acad. E. Carafoli și T. Oroveanu, *Mecanica fluidelor*. Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1952.
CARAGEA, L. = *Legiuire a prea înălțatului și prea pravoslavnicului domn și oblăduitoriu a toată Ugrovlahiia, Io Ioan Gheorghe Caragea Vr*. Tipărită în privileghiata Tipografie... Mavrogheni, București, 1818.
CARAGIALE, M. = I. L. Caragiale, *Momente*. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1901.
CARAGIALE, N. F. = *Nuvele și fragmente literare*. București, Editura Librăriei Stork & Müller, 1897. (Biblioteca pentru toți).
CARAGIALE N. S. = I. L. Caragiale, *Note și schițe*. București, Editura Librăriei C. Sfetea, 1892.
CARAGIALE, O. I–VII = I. L. Caragiale, *Opere*. Vol. I–VII. [Ediție îngrijită de Paul Zarifopol (vol. I–III) și Șerban Cioculescu (vol. IV–VII)]. București, Cultura națională și Fundația regală pentru literatură și artă, 1930–1942.
CARAGIALE, S. = I. L. Caragiale, *Schițe*. (Traduceri și originale). Iași, Editura Librăriei școalelor Frații Șaraga, 1897.

CARAGIALE, S. N. = [I.L.] Caragiale, *Schițe nouă*. București, Editura „Adevărul", 1910.
CARAGIALE, S. U. = I. L. Caragiale, *Schițe ușoare*. București, Editura Librăriei Carol Müller [1896]. (Biblioteca pentru toți), 1896.
CARAGIALE, T. II = I. L Caragiale, *Teatru*. Vol. II. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [f. a.].
M. I. CARAGIALE, C. = Mateiu Ion Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*. București, Editura „Cartea românească", [1929].
CARCALECHI, C. = Zaharia Carcalechi, *Carte de mînă împreună cu Calendariul pre anul 1825, carele se cuprinde 365 de zile, cum și Ghenealoghia a împăraților, crailor și a prințipilor din Europa și alte folositoare lucruri și istorii*. Cu cinci icoane. Prin... Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1825.
CARDAȘ, C. P. = Gh. Cardaș, *Cântece poporane moldovenești*. Editura Librăriei diec., Arad, 1926. (Cu un glosar). (Biblioteca Semănătorul, nr.-le 157–159).
CARIBOLU, C. = C. Caribolu, *Carte de doftorii de orice boală, bună și încercată întru toate* de... [Manuscris de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4743].
CARTE DE BUCATE (1749)
CARTE TREB. I–II = *Carte trebuincioasă pentru dascalii școalelor de jos neunite, în chesaro-crăiștile țări de moștenire*.[Două volume]. Vienna, Iosif Curțbec, 1785.
CAS (18...) = „Curier de ambe sexe". Jurnal literar, 1836–1849. A doua ediție. București, Tipografia Heliade și asociați, 1862.
CATANELE = Șt. St. Tuțulescu și P. Danilescu, *Monografia istorică, economică, culturală, socială a satului Catanele din districtul Dolj*. Craiova, Librăria și stabilimentul grafic Fane Constantinescu, 1908.
CATEHISM (1607)
CATEHISM (1648)
CATEHISMUL CALVINESC
CAT. MAN. I–II = *Catalogul manuscriptelor romînești*. Edițiunea Academiei Romîne. [Tomul I] întocmit de Ioan Bianu, București, 1899. Tomul II întocmit de Ioan Bianu și R. Caracaș, București, Socec & C. Sfetea, 1913.
CATON = [Metastasio], *Caton*. Dintr-ale lui... [Manuscris din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3454].
CAZABAN, V. = Al. Cazaban, *Din vremea ceea*... Schițe și nuvele. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].
CAZIMIR GR. = Otilia Cazimir, *Grădina cu amintiri. Și alte schițe*. București, Cartea românească, [1929].
CAZIMIR, L. U. = Otilia Cazimir, *Lumini și umbre*. Iași, Editura „Viața românească", [1923].
CAZIMIR, P. = Otilia Cazimir, *Poezii*. București, Editura Fundațiilor, 1939.
CĂLĂTORIE, I–IV = *A toată lume călătorie sau înștiințare de lumea nouă și cea veche*. Tomu I–IV. [Traducere a operei abatelui Delaporte; I–III manuscris din 1785. Bibl. Univ. Iași, cota IV–18; IV: manuscris din 1788, Bibl. Acad. R.P.R., cota 3771].
CĂLINESCU, E. = G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*. Ediția a treia revăzută. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Scriitorii romîni contemporani).
CĂLINESCU, E. O. I–II = G. Călinescu, *Enigma Otiliei*. [Vol.] I–II. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
CĂLINESCU, I. = G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946. (Scriitorii romîni contemporani).
CĂLINESCU, I. C. = G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Scriitorii romîni contemporani).
CĂLINESCU, IST. = George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*. Ediția a 2-a, rev. și adăugită. Editată și prefațată de Al. Piru. București, „Minerva", 1982.
CĂLINESCU, N. = G. Călinescu, *Trei nuvele*. [București], [1949]. (Colecția Contemporanul).
CĂLINESCU, T. S. P. = George Călinescu, *Texte social-politice 1944–1965*. București, Editura politică, 1971, 254 p.
CĂLINESCU, S. = G. Călinescu, *Scrinul negru*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1960].
CĂPĂȚINEANU, B. = Stanciu Căpățineanu, *Bibliotecă desfătătoare și plină de învățătură*. Tradusă din franțuzește de... [Sibiu], 1830.
CĂPĂȚINEANU, M. = Stanciu Căpățineanu, *Mitologhie pe limba romînească*. [Sibiu], 1830.

CĂPĂȚINEANU, M. R. = Montesquieu, *Mărimea romanilor sau băgare de samă asupra pricinilor înălțării și căderii lor.* Tradusă din franțozește de Stanciu Căpățineanu. [Sibiu], 1830.

CĂPĂȚINEANU, S. = Voltaire, *Sadic sau ursitoarea:* Istorie asiaticească de... Tradusă din franțozește de S. Căpățineanu. 1831.

CĂTANĂ, B. = Gheorghe Cătană, *Balade poporale*, din gura poporului bănățean, culese de... Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1895.

CĂTANĂ, P. B. I–III = Gheorghe Cătană, *Poveștile Bănatului,* culese din gura poporului bănățan de... Tomul I–III. Gherla, Tipografia „Aurora", 1893–1895.

CCM = *Condica criminalicească a Moldaviei.* Iași, 1838.

CCR = Tim. Cipariu, *Crestomația sau Analecte literarie din cărțile mai vechi și nouă romînești...* Blasiu, 1858.

C. CRIM. = *Partea întîi și a doua a Condicii criminalicești, ce s-au alcătuit în scurt pentru multa feliurime a faptelor criminalicești.* Iași, Tipografia sfintei mitropolii, 1826.

CDDE = I. A Candrea [și] Ov. Densusianu, *Dicționar etimologic al limbii române. Elementele latine. (A–Putea).* București, Socec, 1907–1914.

T. CERCEL în „Sămănătorul", IV 1765, 1795

CERNA, P. = P. Cerna, *Poezii.* București, „Minerva", 1910.

CERNE, D. M. = Titus Cerne, *Dicționar de muzică. Voci și instrumente.* Vol. I: A–D; Vol. II: E–L. Iași, „Viața romînescă", [1934].

CF = „Cercetări filozofice". Revistă de filozofie. Academia Republicii Populare Romîne. București. Anul I (1955) ș. u.

CHEIA ÎN. = *Cheia înțelesului.* Scoasă pre limbă rum[î]nească. București, 1678. vz. mai sus.

CHESARIE, M. octombrie (1776) = *Mineiul, luna lui octomvrie*, care s-au tipărit acum întîi rumînește..., prin osîrdiia sfințiii sale iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1776.

CHESARIE, M. noiembrie (1778) = *Mineiul, luna lui noiemvrie*, care s-au tipărit acum întîi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1778.

CHESARIE, M. ianuarie (1779) = *Mineiul, luna lui ianuarie,* care s-au tipărit acum întîi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.

CHESARIE, M. februarie (1779) = *Mineiul, luna lui fevruarie,* care s-au tipărit acum întîi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.

CHESARIE, M. martie (1779) = *Mineiul, luna lui martie*, care s-au tipărit acum întîi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.

CHESARIE, M. decembrie (1779) = *Mineiul, luna lui dechemvrie,* care s-au tipărit acum întîi rumînește..., prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu Chesarie... în sfînta episcopie a Rîmnicului, la anul de la Hristos 1779.

CHEST. I–VIII = *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române. Chestionarul* I–VIII (I. *Calul.* Cluj, „Ardealul", 1922; II. *Casa.* Sibiu, „Dacia Traiană", 1926; III. *Firul.* Cluj, „Ardealul", 1929; IV. *Nume de loc și nume de persoane.* Cluj, „Ardealul", 1930; V. *Stîna, păstoritul și prepararea laptelui.* Cluj, „Ardealul", 1931; VI. *Stupăritul.* Cluj, „Ardealul", 1933; VII. *Instrumente muzicale.* Cluj, „Cartea românească", 1935; VIII. *Mîncări și băuturi.* Cluj, „Ardealul", 1937). Muzeul limbei române.

CHIM. AN. CALIT. = Acad. prof. Raluca Ripan, prof. Ervin Popper, prof. Candin Liteanu, *Chimie analitică calitativă. Semimicroanaliza.* Ediția a doua. București, Editura tehnică, 1957.

CHIRIAC = *Călătoriile călugărului Chiriac de la Mănăstirea Secul.* Publicate cu introducere și adnotări de G. Giuglea. București, Tip. cărților bisericești, 1937.

CHIRIACOPOL, D. Î. = Necolaie Chiriacopol, *Douăsprezece învățături folositoare. Pentru fimeile acele îngreoate, pentru ceasul nașterii, pentru lehusia, pentru chipul a să hrăni copiii cei mici și pentru boalele lor.* Alcătuite de doftorul... Iași, Tipografia sfintei mitropolii [a] Moldovei, 1827.

CHIRIȚĂ, P. = Dr. Const. D. Chiriță, *Pedologie generală.* București, Editura agro-silvică de stat, 1955.

CHIRIȚESCU, GR. = M. I. Chirițescu, *Grănicerul.* București, „Minerva", 1912.

CHREST. ROM. = Teodor Racoce, *Chrestomaticul românesc sau adunare a tot feliul de istorii și alte făptorii, scoase din autorii di pe osebite limbi...* Parte întîia. S-au tălmăcit de către... Cernăuți, Petru Ecart, 1820.

CIAUȘANU, GL. = G. F. Ciaușanu, *Glosar de cuvinte din județul Vîlcea.* București, Imprim. națională, 1931. (Academia Romînă. Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom. V. Mem. 6).

CIAUȘANU, R. SCUT. = G. F. Ciaușanu, *Răsuri scuturate*. Schițe și amintiri. Cu o prețuire de maestrul I. AL. Brătescu-Voinești. Craiova, Tipografia „Speranța", [f. a.].

CIAUȘANU, V. = G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vîlcea și împrejurimi*, cu un glosar. București, Cultura națională, 1928. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. XXXV).

CIHAC, I–II = A. de Cihac, *Dictionnaire d'etymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort A/M., Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher; Bucarest, Socec, 1870. Vol. II. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort Ludolphe St. Goar; Berlin, S. Calvary; București, Sotschek, 1879.

J. CIHAC, I. N. = J. Ch. Cihac, *Istoria naturală*. Întîia oară în limba romînească compusă de doctorul medeținei și cavaler... Cu 20 stampe litografiate. Ieși, Institutul Albinei, 1837.

CIOCÎRLAN, P. P. = Ion Ciocîrlan, *Pe plai*. Schițe de la țară. București, Institutul de arte grafice „M. Eminescu", [f. a.].

CIPARIU, C. = Timotei Cipariu, *Compendiu de gramateca limbei române*. Blasiu, Tipariul Sem[inariului] diecesan, 1855.

CIȘMAN, FIZ. I–II = Prof. Alexandru Cișman, *Fizica generală*. [Vol]. I–II. București, Editura tehnică, 1956–1857.

CIUPALĂ, T. = I. Ciupală, *Terminologia întrebuințată la plutăria lemnelor pe Bistrița*. (În „Revista pădurilor", București, XXVII, aug.-sept. 1913).

CÎMPEANU, GR. ROM. = P. M. Cîmpeanu, *Gramatica romînească*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.

CÎRLOVA, P. = N. Nicoleanu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva", 1906. (Biblioteca scriitorilor romîni).

CL = „Cercetări de lingvistică". [Cluj], Academia Republicii Populare Romîne. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică. Anul I (1956) ș. u.

CLEMENS = Andreas Clemens, *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch*. Hermannstadt, bei W. H. Thierry, Buch-und Kunsthändler, 1823.

CLIMESCU, A. = Constantin Climescu, *Aritmetica raționată*. Curs de științele matematice pentru școlile secundare. Ediția II, corectată, Iași, H. Goldner, 1806.

CM I–II = *Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu. I: Stolnicul Constantin Cantacuzino. Anonimul Cantacuzinesc (abreviat: ANON. CANTAC.) Radu Popescu. II: Radu Greceanu. Anonimul Brâncovenesc (abreviat. ANON. BRÂNCOV.). București, Editura pentru literatură, 1961.

CN = *Cărticica năravurilor bune pentru tinerime*. Acum întîi de pre nemție pre romînie întoarsă. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart, 1819.

COBÎLCESCU, G. = Gr. Cobîlcescu, *Eleminte de geologie pentru clasele gimnaziale*. Prelucrată după [F. S.] Beudant de... Iași, Tipografia lui Goldner, 1859.

COCEA, P. = N. D. Cocea, *Pamflete antidinastice*. [București], Editura de stat, 1949.

COD. CALIMAH, ap. ȘIO, TDRG

COD. PUȘC. = Constantin Lacea, *Codicele Pușcașul*. (Extras din „Revista filologică", Cernăuți, a. I, 1927, nr-le 1, 2, p. 67–84).

CODRESCU, C. I–II = Hariet Beecher Stowe, *Coliba lui Moș Toma sau Viața negrilor în sudul Statelor Unite din America*. Traducere de pe a lui León Pilatte de T. Codrescu... Tomul I–II. Iași Tipografia Buciumului romîn, 1853.

CODRESCU, D. P. = Thieres, *Despre dreptul proprietății*. Tradus de Teodor Codrescu. Iași, Tipografia Buciumului romîn, 1850. (Suplementul „Zimbrului").

CODRESCU, GR. FR. = T. Codrescu, *Mică gramatică franțeză, pentru învățătura tinerimei moldo-romîne*. Dupre Noël și Șapsal. Publicată... de T. Codrescu. Partea I. Ieși, Institutul Albinei, 1841.

COD. PEN. R.P.R. = V. Papadopol, I. Stoenescu, V. Protopopescu, *Codul penal al Republicii Populare Romîne*. Adnotat. [București], Editura de stat pentru literatură juridică, 1948.

CODRU-DRĂGUȘANU, C. = I. Codru-Drăgușanu, *Călătoriile unui romîn ardelean în țară și în străinătate* (1835–44) (Peregrinul transilvan). Ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu, cu o prefață de N. Iorga. Vălenii de Munte, Editura „Neamul romînesc", 1910.

CODRU-DRĂGUȘANU, R. = Ioan Germaniu Codru [-DRĂGUȘANU], *Rudimentele gramaticei romane*. Extrase din *Tentamen criticum* cu adaus de regule simple si diverse anotaciuni pentru usul școlarilor începători. București, Tipografia Colegiului Sfântu-Sava, 1848.

COD. SILV. = *Cel mai vechi cod silvic romînesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina*, dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786. Publicată cu introducere și indice de Gh. T. Kirileanu. București, Göbl, 1908.

COD. TOD. = Dr. Nicolaie Drăganu, *Două manuscripte vechi. Codicele Todorescu* și *Codicele Marțian*. Studiu și transcriere de... Edițiunea Academiei Romîne. București, Librăriile Socec et. Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Wiena, Gerold et Comp., 1914.

COD. ȚIV. = *Codica țivilă sau politicească a Prințipatului Moldovii*. Ieși, privileghiata Tipografie a Albinei, 1833. [„A" după indicația paginii însemnează „Tâlcuirea" de la sfârșitul cărții].

COD. VOR. = Ion al lui G. Sbiera, *Codicele Voronețean*, cu un vocabulariu și studiu asupra lui de... Cernăuți, 1885.

COLUMNA I ș. u. = „Columna lui Traian". Revistă mensuală pentru istorie, linguistica și psicologia poporană. Sub direcțiunea d-lui B. P. Hasdeu. București. Anul I (1870) ș. u.

COMAN, GL. = Petre Coman, *Glosar dialectal*. București, Monitorul oficial și Imprimeria națională, 1939. (Academia Romînă, Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom IX, Mem. 5).

COMODIA = *Comodia ce s-au lepădat la vistierie, care s-au urmat între cei mai gios arătați, avînd nădejdi unii de Hangerliu a veni domn, și alții de Mihai vodă Șuțu, frică fiindu-le dă Calimah*. [Manuscris din 1821; Bibl. Acad. R.P.R., cota 5531).

COM. SAT. I ș. u. = „Comoara satelor". Revistă lunară de folclor. Blaj, Anul I (1923) ș. u.

COMȘA, N. Z. = Prof. D. Comșa, *Nana Zamfira*. Îndrumări din economia casnică și grădinărit. Cu 20 ilustrații în text. Sibiu, Tipografia Cavaleriei, Editura autorului, 1929.

CONACHI, L. = *Tragodia Lentor*. [Traducere din limba franceză de C. Conachi; manuscris din 1805; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4746].

CONACHI, P. = Logofătul Costachi Konaki, *Poesii*. Alcătuiri și talmăciri. Partea I. [Ed. II]. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [1886].

CONCORDIA = *Concordia*. Jurnal politic și literar. București, 1857.

CONDICA = *Condica de comerciu cu anexele ei*... Acum întîia oară tipărită. București, Tipografia lui I. Eliad, 1840.

CONDICA O. = *Condică penală ostășească, cu procedura ei și osebit suplement pentru starea de împresurare*... București, Tipografia Colegiului național, 1852.

CONOFAU, V. = Zisu Conofau, *Descriere pentru boala vărsatului celui mare, pentru întinderea și primejdiile ei și pentru mîntuitoarea aflare și întrebuințare a vacținei sau a altoiului cu puroi de vacă*. Alcătuită și dată în tipar de... București, Tipografia lui Eliade, 1833.

P. CONSTANT, O. = Paul Constant, *Oameni cu cioc*. Schițe umoristice. Craiova, „Ramuri", 1939.

P. CONSTANT, R. = Paul Constant, *Rîia*. Roman. Craiova, „Ramuri", 1936.

CONST. R.P.R. = *Constituția Republicii Populare Române*. [București], Editura pentru literatură politică, 1952.

CONTA, O. C. = Vasile Conta, *Opere complete*. Volumul I. În romînește de Ana Conta-Kernbach și dr. P. Zosin. București, Cultura națională, 1923. (Biblioteca filozofică).

CONTA, O. F. = Vasile Conta, *Opere filosofice*. Ediție revăzută și însoțită de o introducere de N. Petrescu. București, Editura „Cartea românească", [f. a.].

CONTEMP. = „Contemporanul". Săptămânal politic, social, cultural, Seria a II-a. [București], 1948 ș. u.

CONTEMPORANUL I ș. u. = „Contemporanul". Revistă literară și științifică. Redactori: V. G. Morțun și I. Nădejde. Iași, Anul I (1881) ș. u.

CONTRIBUȚII I–III = *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*. [Vol.] I–III. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956 [I]; 1958 [II]; 1962 [III]. (Academia Republicii Populare Române. Institutul de lingvistică).

CONV. GEOM. = [A. Marin], *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra geometriei*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1839.

CONV. LIT. I ș. u. = „Convorbiri literare". Iași, apoi București. Anul I (1867–1868) ș. u.

CONV. MEC. = [A. Marin], *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicei*. București, 1842. (Biblioteca pentru tinerimea romînă. Tomul IV).

CORBEA, A. = Dumitru Corbea, *Anii tineri*. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1951].
CORCEA, B. = Avram Corcea, *Balade poporale*, culese de... Caransebeş, 1889.
CORESI, EV. = Diaconul Coresi, *Carte de învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici. Vol. I. Textul. Bucureşti, Atelierele grafice Socec et Comp., 1914. (Comisia istorică a României).
CORESI, L. = Diaconul Coresi, *Lucrul Apostolesc. Apostolul*. Tipărit de... în Braşov la anul 1563. Bucureşti, Cultura naţională, 1930. (Academia Romînă. Secţiunea literară. Texte de limbă din sec. XVI, reproduse în fascimile, îngrijite de I. Bianu. IV).
CORESI, = *Fragment din Molitvenicul diaconului*... (1564). În *Prinos lui D. A. Sturza*. Bucureşti, 1903, p. 235–276.
CORESI, PS. = Diaconul Coresi, *Psaltirea*, publicată romîneşte la 1577 de... Reprodusă cu un studiu bibliografic şi un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu. Ediţiunea Academiei Romîne. Tomul I: Textul. Bucureşti, Tipografia Academiei Romîne, 1881.
CORESI, TETR. = *Tetraevanghelul* diaconului Coresi. Reimprimat după ediţia primă din 1560-61 de arhiereul dr. Gherasim Timuş Piteşteanu. Cu o prefaţă de Constantin Erbiceanu. Bucureşti, Tipografia cărţilor bisericeşti, 1889.
CORNEA, E. I–II = Dionisie Piru Tesaleanul, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică, cuprinzând 363 de boale numite elineşte, italieneşte şi romîneşte, cunoştinţa patimelor, caracterul, cauzele (pricinele) şi vindecarea sau cura lor, fisiologhia şi anatomia trupului omenesc, materia sau medicina vindecării, dietetica (paza), ighiena (ţinerea sănătăţei)*. Adunate din cărţile osebiţilor doctori (medici) de... Tipărită de a doua oară în Atena la anul 1840, iară acum tradusă pe romînie şi tipărită prin postelnicul D. Cornea. Tomul I–II. Iaşi, Tipografia Institutului Albinei, 1849.
COSMOGRAFIE = *Această carte ce să cheamă Cosmografie, adecă izvodirea lumii*, s-au scris în zilele mării sale prealuminatului Io Scarlat Grigorie Ghica voievod... în anii de la zidirea lumii 7275, iară de la Hristos 1766. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1556].
L. COSTIN, GR. BĂN. = Lucian Costin, *Graiul bănăţean*. Studii şi cercetări. Timişoara, „Cartea romînească", 1926.
L. COSTIN, M. B. = Lucian Costin, *Mărgăritarele Banatului*. (Mare colecţie de folclor). Din popor adunate şi poporului redate. Ediţia I. Timişoara „Cartea romînească", [f. a.].
M. COSTIN, ap. GÎDEI = Al. Gîdei, *Studiu asupra cronicarilor moldoveni din punct de vedere al limbei, metodei şi cugetărei*... Cu o prefaţă de V. A. Urechia. Bucureşti, 1898.
M. COSTIN, O. = Miron Costin, *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, 1958.
N. COSTIN, L = Nicolaie Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*. Ediţie cu o introducere de Ioan Şt. Petre. Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1942. (Scriitori romîni vechi).
COSTINESCU = Ion Costinescu, *Vocabular romîno-francesu*. Bucureşti, 1870.
COŞBUC, AE. = P. Vergilius Maro, *Opere complete*. Partea I: *Aeneis*. Traducere în formele originale de George Coşbuc. Bucureşti, Editura Librăriei C. Sfetea, 1896.
COŞBUC, B. = George Coşbuc, *Balade şi idile*. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1893.
COŞBUC, F. = George Coşbuc, *Fire de tort*. Versuri. Ediţia II. Bucureşti, C. Sfetea, 1898.
COŞBUC, P. I–II = G. Coşbuc, *Poezii*. [Vol.] I–II. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1953]. (Clasicii români).
COŞBUC, S. = *Sacontala*. Poemă indiană. Traducere liberă după *Calidasa* de George Coşbuc. [Bucureşti], Editura „Cartea romînească", [f. a.].
COTEANU, PL. = I. Coteanu, *Prima listă a numelor romîneşti de plante*. Bucureşti, Institutul de lingvistică română, 1942. (Seria II. Studii 1).
CP = T. Cipariu, *Principia de limba şi de scriptura*. Ediţiunea II revediuta si inmultita. Blasiu, 1866.
CPÎ II = *De lipsă cărtice pentru învăţători a neuniţilor rumîneştilor mai mici şcoale în împără[teştile]şi crăieştile ţări*. Partea a doua. Viena, Iosif Curţbec, 1785.
C. PRAV. I–II = *Carte de pravilă, ce cuprinde legele asupra faptelor răle şi a călcărilor grele de poliţie*. Partea întîi. *Carte de pravilă asupra grelilor călcări a politiceştilor orânduieli atingătoare de poliţie*. Parte a două. Cernăuţi, Peter Echard, 1807.
CR (18...) = Curierul romînesc. Gazetă politică, comercială şi literară. Bucureşti, 1829 ş. u. Editori: I. Eliad şi C. Moroiu.

CRĂINICEANU, IG. = Dr. Gheorghe Crăiniceanu, *Igiena țăranului român.* Locuința, încălțămintea și îmbrăcămintea. Alimentațiunea în diferite regiuni ale țării și în diferite timpuri ale anului. București, Carol Göbl, 1895.

CREANGĂ, A. = Ioan Creangă, *Scrierile lui...* Vol. II: *Diverse.* Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1892. [Cuprinde *Amintiri din copilărie*, p. 1–129].

CREANGĂ, GL. = Al. Vasiliu, învățător, (Tătărași-Suceava) și Gh. T. Kirileanu, *Tălmăcire cuvintelor mai neobicinuite,* făcută de... (în formă de glosar la: Ion Creangă, *Opere complete.* Cu o prefață și un indice. Ediție nouă revăzută. București, „Minerva", 1906.

CREANGĂ, O. = Ion Creangă, *Opere.* Ediție critică cu note, variante și glosar de G. T. Kirileanu. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. (Scriitorii români moderni).

CREANGĂ, P. = Ioan Creangă, *Scrierile lui...* Vol. I: *Povești.* Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1890.

CREȚEANU, M. = George Cretzianu, *Melodii intime.* București, Imprimeria sîntei metropolie, 1855.

CRITIL = *Critil și Andronius.* Acum întîi tipărită... de pre limba grecească pre limba noastră moldovenească... Iași, în sfînta mitropolie, 1794.

CUCIURAN, D. = Gh. Cuciuran, *Descrierea celor mai însemnate spitaluri din Ghermania, Englitera și Franția, spre introducerea planului pentru urzîrea unui spital central în Iași.* Compusă de... Iași, Institutul Albinei, 1842.

CUCIURAN, M. = Gh. Cuciuran, [*Memoriu pentru înființarea spitalului de boli venerice*]. Iași, 1849. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4488].

CUCIURAN, P. = Gh. Cuciuran, *Povățuiri pentru sătenii Moldovei la tîmplare de holeră.* Iași, 1848.

CUGETĂRI, I–II = Oxenstiern, [*Cugetări*]. [Traducere manuscrisă din limba franceză. Cartea I, 1799, Bibl. Acad. R. P. R., cota 2773; Cartea a II-a, 1780, Bibl. Acad. R.P.R., cota 96].

CULIANU, A. = N. Culianu, *Curs elementar de algebră.* Edițiunea a IV-a. Iași, 1890.

CULIANU, C. = N. Culianu, *Curs de cosmografie pentru uzul școalelor secundare.* Iași, Tipografia națională, 1895.

CULT. C. = *Învățătură despre cultura sau lucrarea cînepei.* Buda, Tipografia Universitatei din Pesta, 1828.

CUPARENCU, V. = Ioan Cuparencu, *Învățătura practică a medicinei veterinare.* Iași, Tipografia H. Goldner, 1860.

CURIOSUL (18...) = „Curiosul". Gazetă de literatură, industrie, agricultură și noutăți. București, [1836–1837].

CUV. = Fontenelle, *Cuvîntări pentru mulțimea lumilor, alcătuite de Fontenel filosoful și tâlmăcite pe limba rumînească...* [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1383].

CUV. D. BĂTR. I–III = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrîni.* București, Tomul I. *Limba romînă vorbită între 1550–1600,* Studiu paleografico-linguistic de... Cu observațiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. *Cărțile poporane ale romînilor în secolului XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă,* 1879. Tomul III. *Istoria limbei romîne.* Partea I: *Principie de linguistica,* 1881.

D

DA = *Dicționarul limbii române.* Tomul I, partea I: *A–B.* București, Librăriile Socec, 1913; Tomul I, partea II: *C.* București, Tipografia ziarului „Universul", 1940; Tomul I, partea III, fascicula I: *D – de.* București, „Universul", 1949; Tomul II, partea I: *F–I.* București Imprimeria națională, 1934; Tomul II, partea II, fascicula I: *J – lacustru.* București, „Universul", 1937; Tomul II [partea III]: *Ladă–lojniță* [fără editură și an]. (Academia Română).

DACIA LIT. = „Dacia literară", subt redacția lui Mihail Kogălniceanu. Ediția a doua. Iași, 1859.

DAMÉ, T. = Fr. Damé, *Încercare de terminologie poporană romînă.* București, Stabilimentul grafic I. V. Socec, 1898.

DA ms = *Dicționarul limbii române,* manuscris existent în arhivele institutelor de lingvistică ale Academiei Române.

DAN, U. = Pavel Dan, *Urcan bătrânul.* Nuvele. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938.

DANIELOPOLU, F. N. I–II = Acad. D. Danielopolu, *Probleme de farmacodinamie nespecifică.* Vol. I. *Bazele „farmacodinamiei nespecifice" și „terapeuticii nespecifice".* Vol. II. *Medicamentele considerate ca având acțiune digitalică.* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954.

DAS = *Ducere de mână către aritmetică sau socoteală, pentru treaba pruncilor rumînești celor neuniților ce se învață în școale cele mice.* Tipărită în Vienna, la Iosif, nobil de Curțbec, 1777.

DAVIDOGLU, C. = Mihail Davidoglu, *Cetatea de foc.* (În *Teatru,* vol. II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

DAVIDOGLU, M. = Mihail Davidoglu, *Minerii.* Dramă în 3 acte. [București], Editura de stat, 1949.

DAVIDOGLU, O. = Mihail Davidoglu, *Omul din Ceatal*. Dramă în 3 acte (8 tablouri). [București], Editura „Europolis", 1948.

DAVILA, V. V. = Alexandru Davila, *Vlaicu Vodă*. Dramă în 5 acte, în versuri. Ediția a VI-a. [București], Editura „Cartea românească", [1938].

DDRF = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. [Vol. I–IV]. Bucarest, Imprimérie de l'état, 1893–1895.

DELAMARINA, P. B. = Victor Vlad Delamarina, *Poesii bănățenești*. Întocmiri. Adunate de Dr. Valeriu Braniște. Lugoj, 1902.

DELAVRANCEA, A. = [Barbu] Delavrancea, *Apus de soare*. Dramă în IV acte. București, Socec & Comp., 1912.

DELAVRANCEA, H. T. = [Barbu] Delavrencea, *Hagi-Tudose*. Tipuri și moravuri. București, Editura Librăiei Socec, 1903.

DELAVRANCEA, O. II = [Barbu] Delavrancea, *Opere*. Vol. II: *Teatru*. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Aurel Martin. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Clasicii români).

DELAVRANCEA, S. = [Barbu] Delavrancea, *Sultănica*. București,Tipolitografia St. Mihalescu, 1885.

DELAVRANCEA, T. = [Barbu] Delavrancea, *Trubadurul*. București, Ig. Haimann, 1887.

DELAVRANCEA, V. V. = B. Delavrancea, *Între vis și viață*. București, Socec, 1903.

DEMETRESCU, O. = Traian Demetrescu, *Opere alese*. Ediție îngrijită și comentată de Geo Șerban. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]. (Biblioteca pentru toți).

DEMETRIUS, A. = Lucia Demetrius, *Album de familie*. Nuvele, București, Editura Fundațiilor regale, [1945]. (Scriitori romîni contemporani).

DEMETRIUS, C. = Lucia Demetrius, *Cumpăna*. Piesă în trei acte. [București], Editura de stat, [1949].

DEMETRIUS, C. M. = Lucia Demetrius, *Cei de mâine. Trei generații. Arborele genealogic*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].

DEMETRIUS, V. = Lucia Demetrius, *Vadul nou*. (În *Teatru*, vol. II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]).

DENSUSIANU, H. L. R. vezi DHLR.

DENSUSIANU, L. = Ovid Densusianu, *Literatura romînă modernă. Școala latinistă. Începuturile literaturii poetice*. Ediția a IV-a. București, „Cugetarea" Georgescu Delafras, [1943].

DENSUSIANU, L. A. = Ovid Densusianu, *Limanuri albe*. București, Editura „Vieții nouă", 1912.

DENSUSIANU, Ț. H. = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*. București, Socec & Co., 1915.

DER = *Dicționar enciclopedic romîn*. Vol. I: *A–C* (1962), vol. II: *D–J* (1964). București, Editura politică.

DESC. AM. = I. H. Campe, *Descoperirea Americii*. O carte foarte folositoare, alcătuită de... Acum întîi... pre romînie tălmăcită și dată afară la lumină. Tomul I, cu 4 figuri. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Peșta, 1816.

DESCR. APE = M. Wertheimer, *Descrierea tuturor apelor minerale din Romînia și unele din străinătate, cele mai cunoscute și obicinuite, precum și o indicație despre modul întrebuințărei lor*... București, Tipografia santei mitropolii, 1853.

DESCR. AȘEZ. = Carol Munde, *Descriere cu de-amănuntul asupra așezămîntului de cură cu apă rece și asupra metodului de tămăduire a lui Prisnit*... Tălmăcită din nemțește și romînește. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1840.

DESEN. ARH. = Carol Valștain [=Wallenstein], *Elemente de deseniu și de arhitectură*. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.

DEȘLIU, C. = Dan Deșliu, *Ceva mai greu*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.

DEȘLIU, G. = Dan Deșliu, *Goarnele inimii*. București, Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1949.

DEȘLIU, M. = Dan Deșliu, *Minerii din Maramureș*. Poem. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

DEȘLIU, N. = Dan Deșliu, *În numele vieții*. Poeme. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950].

DEX^2 = *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București, EUE, 1998. Autorii DEX: *Conducătorii lucrării:* acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche. *Redactori:* Alexandra Burnei, Elena Ciobanu, Eugenia Contraș, Zorela Creța, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Elena Stângaciu, Zizi Ștefănescu-Goangă, Tatiana Țugulea, Ileana Vulpescu. *Autorii suplimentului la DEX: Conducătorii lucrării:* acad. Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta

Tiugan. *Redactori:* Elena Ciobanu, Zorela Creța, Eugenia Guțulescu, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Maria Păun, Zizi Ștefănescu-Goangă, Nicoleta Tiugan, Tatiana Țugulea. *Au mai colaborat:* dr. Mircea Seche (la revizia definitivă), dr. Andrei Bantaș (la revizia și definitivarea etimologiilor), Aurelian Lăzăroiu de la Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice din București (la revizia și la definitivarea unor articole din domeniul tehnic), Aurelia Ulici și Rodica Zafiu (la definitivarea manuscrisului pentru tipar). *Redactorii prezentei ediții:* Larisa Avram, Corina Gheorghe, Daniela Grădinescu, Eugenia Guțulescu, Irina Koch, dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Eleonora Popa, Ariadna Ștefănescu, Radu Trif, Romana Tulbure.

DEX–S = Academia Republicii Socialiste România. Institutul de Lingvistică din București. *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române DEX*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste Romînia, 1988. Lucrarea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică din București. Autorii DEX: *Conducătorii lucrării:* acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche. *Redactori:* Alexandra Burnei, Elena Ciobanu, Eugenia Contraș, Zorela Creța, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Elena Stângaciu, Zizi Ștefănescu-Goangă,Tatiana Țugulea, Ileana Vulpescu. A colaborat la revizia etimologiilor dr. Theodor Hristea. Autorii DEX–S: *Conducătorii lucrării:* acad. Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan. *Redactori:* Elena Ciobanu, Zorela Creța, Eugenia Guțulescu, Valentina Hristea, dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Maria Păun, Zizi Ștefănescu-Goangă, Nicoleta Tiugan, Tatiana Țugulea. *Au mai colaborat:* dr. Mircea Seche (la revizia definitivă), dr. Andrei Bantaș (la revizia și definitivarea etimologiilor), Aurelian Lăzăroiu de la Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice din București (la revizia și la definitivarea unor articole din domeniul tehnic), Aurelia Mihailovici, Rodica Zafiu (la definitivarea manuscrisului pentru tipar).

DHLR I–II = Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. Paris, Ernest Leroux. Tome premier: *Les origines*, 1901. Tome II: *Le seizième siècle*, 1938.

DIACONOVICI-LOGA, CH. = C. Diaconovici-Loga, *Chemare la tipărirea cărților romînești și versuri pentru îndreptarea tinerilor*, făcute de... Buda, Tipariul Crăieștii Universități a Ungariei, 1821.

DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. = C. Diaconovici-Loga, *Gramatica romînească pentru îndreptarea tinerilor*. Acum întîia oară lucrată prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariii, 1822.

DIACONOVICI-LOGA, O. = C. Daconovici-Loga, *Ortografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii romînești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungare, 1818.

DIACONU, P. = Ion Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*. București, 1930. (Extras din „Grai și suflet", revista Institutului de filologie și folclor).

DIACONU, VR. = Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*. Etnografie. Folclor. Dialectologie. București, Atelierele grafice Socec et Co., 1930 (Institutul de filologie și folclor).

DIACONU, TEODOR, comunicant din Lunca-Banului –Fălciu.

DIARIU (1817) = *Diariu sau zioariu pe anul de la Hristos 1817, cel ce are 365 de zile*. Acum întîia oară ... tipărit ... cu toată cheltuiala dumnealui Pashal Gheorg Ceapo... Buda, Chesaro-crăiasca Tipografie a Universitatei din Pestu.

DICȚ. = Cuvânt atestat în dicționare (contemporane).

DIETET. = P. Vasilici-Ungurean, *Dietetica sau Învățătura a păstra întreagă sănătate; a domoli boalele; a se feri de primejdia morții și a se mîntui dintr-însa*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1831.

T. DINU, Ț. O. = Titu Dinu, *Graiul din Țara Oltului*. București, Atelierele Socec et Co., 1923. Extras din revista „Grai și suflet".

DIONISIE, C. = Dionisie Eclesiarcul, *Chronograful Tierei Rumanești, de la 1764 pana la 1815*, scris de... la anul 1814. [în TES. II, 159 ș. u.].

DÎ = *Pentru descoperirea a multor împărății și locuri, care s-au descoperit și s-au aflat de portugali*. [Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3533].

DÎMBOVIȚA (18...) = „Dîmbovița". Foaie politică și literară. București. Redactor responsabil: Dimitrie Bolintineanu. Anul I (1858) ș. u.

DL = *Dicționarul limbii romîne literare contemporane*.Vol. I–IV. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Volumul I: *A–C* (1955); volumul al II-lea: *D–L* (1956); volumul al III-lea: *M–R* (1957); volumul al IV-lea: *S–Z* (1958). (Academia Republicii Populare Romîne).

DM = *Dicționarul limbii romîne moderne*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1958, București. Academia Republicii Populare Romîne, a fost elaborat de Institutul de Lingvistică din București al Academiei R.P.R., sub direcția prof. univ. D. Macrea. *Comisia de revizie finală:* prof. univ. Dimitrie Macrea, conf. univ. Ilie Stanciu, Mircea Seche, Ana Canarache, Gheorghe Bulgăr. *Au colabort parțial:* acad. Iorgu Iordan, prof. univ. Jacques Byck, Nicolae Dănilă, Florența Sădeanu. *Revizori:* Cecilia Burghelea, Eugenia Contraș, Florica Ficșinescu, Ion Gheție, Gherghina Haneș, Maria Iliescu, Ecaterina Ionașcu, Georgeta Marin, Dimitrie Marmeliuc, Luiza Seche, Maria Turdeanu. *Redactori:* Petre Alexandrescu, Dan Bugeanu, Elena Ciobanu, Valentina Hristea, Virgil Orghidan, Lidia Sadoveanu-Cucu, Gheorghe Șerban, Zizi Ștefănescu-Goangă, Valeriu Șuteu, Marina Vlasiu, Ileana Zamfirescu. *Au colaborat parțial:* Jana Albin, Andrei Avram, Dorina Bârsan, Alexandrina Burnei, Ana Buzi, Steliana Costin, Ileana Dinescu, Nasica Mayer, Liana Nadolu, Ludmila Paicu, Rodica Rahmil, Flora Șuteu, Angela Vasiliu. *Colectivul de etimologii:* Ion Șiadbei, Stela Cismaș, Ion Popescu, Alexandrina Tzureau. *Au colaborat parțial:* Grigore Brîncuș, Gheorghe Mihăilă, Florica Dimitrescu-Niculescu, Alexandru Niculescu. *Colectivul de ilustrații:* Alexandru Alexe, Lipa Alămaru, Marcel Condor, Ilie Costescu, Ioan Drugă, Nicolae Popescu, Viorel Radu. *Colectivul de corectură:* Ion Lecca, Aurelia Brezeanu, Beatrice Grămescu, Octav Minculescu, Marieta Pietreanu. *Colectivul de tehnoredacție:* Valter Grigoriu, Elena Babi, Petre Brumă, Elena Preda.

DMC = *Ducere de mînă către cinste și direptate adecă la copiii rumanești neuniții, cei ce în școale cele mici să învață, spre cetanie rînduită cartea.* Beci, Iosif de Curțbec, 1777.

DN = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme.* București, Editura științifică, 1961.

DN[2] = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme.* Ediția a II-a. București, Editura științifică, 1968.

DN[3] = Florin Marcu – Constant Maneca, *Dicționar de neologisme.* Ediția a III-a. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978, 1163 p.

DN[4] = Florin Marcu – Constant Maneca, *Noul dicționar de neologisme.* Ediția a IV-a. București, Editura Academiei Române, 1997.

DOC. 1629

DOC. = document

DOC. EC. = *Documente privitoare la economia Țării Romînești, 1800–1850.* Culese de J. Cojocaru. Vol. I–II. [București], Editura științifică, 1958.

DOFTORII = *Carte de doftorii foarte de mare folos cercate.* [Manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1171].

DOINE = *1000 Doine, strigături și chiuituri*, culese de mai mulți învățători zeloși. Culegere de doine, strigături și chiuituri, ce se obicinuiesc la jocurile și petrecerile noastre poporale. Brașov, Ciurcu, 1891.

DOMBROWSKI = Ritter von Dombrowski, *Materialien zu einer Ornis Rumäniens* (în „Buletinul Societății de științe" din București, XII, p. 296–336). București, 1903.

DOMBROWSKI, P. = Robert Ritter von Dombrowski, *Păsările Romîniei (Ornis Romaniae).* Descriere sistematică și biologico-geografică, completată, ilustrată și prelucrată. Traducere din limba germană, prelucrare și completare de prof. Dionisie Linția. Vol. I. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946. (Biblioteca enciclopedică 1).

DONICI, F. = Al. Donici, *Fabule.* Cu o prefață de Emil Boldan. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952]. (Biblioteca pentru toți).

DONICI, F. I–II = Al. Donici, *Fabule.* Cartea I–II. Ediția a doua. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1842.

DONICI, Ț. = A. Pușkin, *Țiganii.* Tălmăcită din limba rosienească de Alexandru Donici. București, 1837.

DOSOFTEI, MOL. = D. Pușchilă, *Molitvelnicul lui Dosoftei.* Studiu de... București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1914. Academia Romînă. (Extras din „Analele Academiei Romîne", seria II, tom. XXXVI, 1913–1914. Memoriile Secțiunii literare, p. 1–114).

DOSOFTEI, PS. = Dosoftei, mitropolitul Moldovei (1671–1686), *Psaltirea în versuri,* publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de prof. Bianu. București, 1887, Edițiunea Academiei Romîne.

DOSOFTEI, V. S. = Mitropolitul Dosoftei, *Viața și petreacerea svinților.* Iaș, 1682 [„ II" după V. S. însemnează „partea a II-a"].

DP = Ing. Zissu Karniol, ing. Carol Neumann, prof. Radu Țițeica, *Dicționar politehnic.* București, Editura tehnică, 1957.

DR. I ş. u. = „Dacoromania". Buletinul Muzeului limbii romîne condus de Sextil Puşcariu. Cluj, Anul I (1920–1921) ş. u.

DRAGOMIR, O. M. = Nicolaie Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni din Sălişte şi comunele din jur*. Cluj. „Ardealul", 1926. (Extras din „Lucrările Institutului de geografie al Universităţii din Cluj", vol. II, 1926).

DRAGOMIRESCU, T. P. = M. Dragomirescu, *Teoria poeziei cu aplicare la literatura romînă*. Bucureşti, Tip. Gutenberg, 1906.

DRĂGANU, ROM. = Nicolaie Drăganu, *Romînii în veacurile IX – XIV, pe baza toponimiei şi a onomasticei*. Bucureşti, Imprimeria naţională, 1933. (Academia Romînă. Studii şi cercetări. XXI).

DRĂGHICEANU, C. = Mathei Drăghiceanu, *Elemente de cosmographia prelucrate în usul şcoalelor secundare*. Text + charta. Bucureşti, H. C. Wartha, 1866.

DRĂGHICI, D. = V. Drăghici, *Doctorul şi iconomul casnic sau Reţeti pentru tot soiul de boali omeneşti*. Iaşi, Tipografia lui Adolf Bermann, Podul vechi, 1858.

DRĂGHICI, R. = Sardariul Vasile Drăghici, *Robinson Cruzoe, sau Întîmplările cele minunate a unui tînăr*, compus de Kampe şi ţradus pe romănie de... Parte I (p. 1–136) – II (p. 137–338). Ieşi, Tipografia Albinei, 1835.

M. DRĂGHICI, F. I, III = *Fizica sau ştiinţa firii*. Partea I, III. În limba romînească tradusă de Meletie Drăghici. [Manuscris de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 3304–3305].

MANOLACHE DRĂGHICI, I. = Manuil [=Manolache] Drăghici, *Iconomia rurală şi dumesnică sau învăţătură pentru lucrarea pămîntului şi îmbunătăţirea gospodăriei de cîmp şi de casă*. Culeasă din cărţi în limbi străine de postelnicul... Iaşi, Tipolitografia Albinei, 1834.

MANOLACHE DRĂGHICI, R. = Manolachi Drăghici, *Reţete cercate în număr de 500 din bucătăria cea mare a lui Robert, întîiul bucătar a curţii Franţiei*. Potrivit pentru toate stările. Tradus de postelnicul... Iaşi, Tipografia Institutului Albinei, 1846.

DRESDA = *Trista întîmplare a cetăţii Dresda*. De la spargerea încoace a podului pînă la apărarea cetăţii. La Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungureşti, 1814.

DRLU = *Dicţionariu rumanesc, latinesc şi unguresc*. Din orenduiala excelenţii sale preasfinţitul Ioann Bobb, vladicul Făgăraşului... în două tomuri. Cluj, cu tipariul Tipografiii Colegiumului reformaţilor, prin Stephan Török. Tom. I: *A–L*, 1822: tom. II: *M–Z*, 1823.

DS = *Dicţionar tehnic silvic* (Romîn-francez-german-englez-italian-ungar-rus) de ing. Aurelian Ionescu şi ing. Ştefan Sprangate. Bucureşti, Tip. „Tirajul", 1936.

D. SUP. = *Datorinţele supuşilor către monarhul lor*. Pentru folosul şcoalelor romîneşti celor din Ţara Ungurească şi din părţile eii împreunate. Buda, Tipografia Universitatei ungureşti, 1806.

DT = *Dicţionar tehnic*. [Bucureşti], Editura tehnică, 1953.

DUMITRACHE = Biv vel stol[nic] Dumitrache, *Istoria evenimentelor din Orient cu referinţă la principatele Moldova şi Valahia din anii 1769–1774*, scrisă de... şi editată, după copia lui Necolai Piteşteanul din anii 1782, de V. A. Urechia. Bucureşti, Tipografia Academiei Romîne, 1889. Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom. X. Memoriile Secţiunei istorice, p. 351 ş. u.

DUMITRAŞCU, STR. = N. I. Dumitraşcu, *Strigoii*. Din credinţele, datinile şi povestirile poporului român. Bucureşti, Cultura naţională, 1929. (Academia Romînă. Din viaţa poporului romîn XXXVIII).

DUNĂREANU, CH. = N. Dunăreanu, *Chinuiţii*. Nuvele şi schiţe din viaţa de port. Bucureşti, „Minerva", 1907.

DUNĂREANU, N. = N. Dunăreanu, *Nuvele şi schiţe*. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1952].

DUNĂREANU, R. = N. Dunăreanu, *Răsplata*. Nuvele. Bucureşti, „Minerva", 1908.

DZ = *Dissertaţie a lui Ioann Burgher M. D. despre zahar carele din must de tulei de cucuruz şi de jugastru se face*. Scurtată şi pre limba rumînească prefăcută. La Buda, Tipariul Crăieştei Tipografii a Universitatei ungureşti din Peşta, 1813.

E

EC. AGR. = *Probleme de economie agrară*. Bucureşti, Editura de stat pentru literatură politică, 1957. (În ajutorul celor ce studiază probleme de economie concretă).

ECONOMIA = *Povăţuire către Economia de cîmp*, pentru folosul şcoalelor romîneşti celor din Ţara Ungurească şi din părţile ei împreunate. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungureşti, 1806.

EFTIMIU, C. = Victor Eftimiu, *Cocoșul negru*. Fantezie dramatică în șase acte. București, Editura „Viața romînească“, 1920.
EFTIMIU, Î. = Victor Eftimiu, *Înșir-te mărgărite!... Strămoșii. Rapsozii.* București, Editura Librăriei Socec, 1922.
EFTIMIU, N. = Victor Eftimiu, *O nuntă aristocratică*. Nuvele. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].
EG = *Elementuri de gheografie pentru trebuința tinerilor începători*. [București], 1834.
EGT = *Elementuri despre gheometrie. Elementuri despre trigonometria dreptliniată*. [Manuscris dintre anii 1820–1830; Bibl. Univ. Iași, cota III–11].
EL. AN. = *Elemente de anatomie descriptivă*. București, 1857.
ELEM. ALG. = Hippolyte Sonnet, *Întîile elemente de alghebră a lui...* Traduse din franțuzește de D. P[aulid], cu un adaos din ale sale lucrări. București, Tipografia Colegiului național, 1852.
ELEM. G. = *Elementele gheografiei, cuprinzătoare preliminarelor și descrierei ghenerale a cinci părți a pămîntului*. Partea I. Iași, Tipografia s[fintei] mitropolii, 1834.
EMINESCU, G. P. = M. Eminescu, *Geniu pustiu*. Roman inedit. Cu o introducere critică și cu note de Ion Scurtu. București, Editura „Minerva“, 1904.
EMINESCU, I. V. = M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*. Vălenii de Munte, „Neamul romînesc“, 1909.
EMINESCU, L. P. = M. Eminescu, *Opere complete*. Vol. I: *Literatură populară*. Scrieri inedite. București, Editura „Minerva“, 1902. [S-a utilizat *Motive din popor*, p. 100–219].
EMINESCU, N. = Mihail Eminescu, *Nuvele*. Iași, Editura Librăriei școalelor Frații Șaraga, [f. a.].
EMINESCU, O. I, IV = M Eminescu, *Opere*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. [Vol]. I: *Poezii tipărite în timpul vieții*. București, Editura Fundația regală pentru literatură și artă, 1939; vol. IV: *Poezii postume*. București, Editura Academiei R. P. R., 1952.
EMINESCU, P. = Mihai Eminescu, *Poesii*. Ediția a șaptea. București, Socecu, 1895.
EMINESCU, P. L. = Eminescu, *Proză literară*. Ediție îngrijită de Eugen Simion și Flora Șuteu. Cu un studiu introductiv de Eugen Simion. București, Editura pentru literatură, 1964.
EMINESCU, S. P. = M. Eminescu, *Scrieri politice și literare*. Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste. Vol. I (1870–1877). Ediție critică. București, „Minerva“, 1905.
ENC. AGR. = *Marea enciclopedie agricolă*. Director C. Filipescu. [Vol. I–V]. București, Editura P. A. S.Vol. I: 1937; vol.II: 1938; vol. III: 1940; vol. IV: 1942; vol. V: 1943.
ENC. ROM. = *Enciclopedia română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului romîn, de Dr. C. Diaconovici. Sibiu, W. Kraft. Tomul I: *A–Copenhaga*, 1898; tomul II: *Copepode–Keman*, 1900; tomul III: *Kemet–Zymotic* 1904.
ENC. TEHN. I–II = Ing. Nic. P. Constantinescu, *Enciclopedia invențiunilor tehnice*. [Vol. I–II]. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939 (I), 1942 (II). (Biblioteca informativă).
ENC. VET. = General veter. Gr. Hortopan, *Enciclopedia veterinară*. Creșterea și boalele animalelor domestice. Ediția II-a. București Tipografia „Revista geniului“, [f. a.].
EPISCUPESCU, A. = Șt. V. Episcupescul, *Apele metalice ale Rumîniii mari*. Cercetate, descrise și însoțite cu o dietetică și macroviotică... de... Buzău, Tipografia sfintei episcopii, 1837.
EPISCUPESCU, O. Î. = Vasilie Episcupescul, *Oglinda înțelepciunii, cunoștința sineșului, cuprinzătoare de antropologhie și cosmologhie, spre aflare puterilor omului și ale naturii*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1843.
EPISCUPESCU, PRACTICA = Ștefan Vasilie Episcupescul, *Practica doctorului de casă, cunoștința apărării ș-a tămăduirii boalelor bărbătești, femeiești și copilărești*. C-o prescurtare de hirurgie, de materia medică și veterinerie, pentru doctor și norod. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1846.
EPISCUPESCU vz și PISCUPESCU.
EPURE, P. = Ioan Epure, *Poesii și cîntece poporale din Bănat*, culese de... Brașov, Ciurcu, 1892.
ER = [*Curs de economie rurală*]. [Manuscris moldovenesc de la jumătatea sec. al XIX-lea; probabil o traducere din limba franceză; Bibl. Acad. R.P.R., cota 785].
ETIMOL. = *Tretaj pentru tihnologia etimolog*[*hică*]. [Fragment de gramatică. Manuscris moldovenesc, semnat „Theofan, 1810“; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3051].

EUSTATIEVICI, GR. RUM. = Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumînească*. Brașov, 1757. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 583].
EUSTATIEVICI, I. = Dimitrie Eustatievici, *Scurt izvod pentru lucruri de obște și de chilin în scrisori de multe chipuri*. De pre limba slovenească pre limba rumînească scoasă... Sibii, Chesarocrăiasca rumînească privileghiata a Răsăritului Tipografie a lui Petru Bart, 1792.
EUSTATIEVICI, P. = *Ducere de mînă sau povățuire cătră aritmetica sau socoteală, pentru întrebuințarea pruncilor rumânești celor neuniți ce să învață în școalele cele mici*. Îndreptată în limba românească prin Dimitrie Eustatievici... Sibii, Tip. Petru Bart, 1789.
EUSTRATIE, PRAV. = *Carte romînească de învățătură de la Pravilele împărătești și de la alte giudețe. Cu zisa și toată cheltuiala a lui Vasile Voievodul... din multe scripturi tălmăcită din limba ilenească în limba romînească*. Botoșani, 1875.
EV. CONT. = *Curs elementar*. Seria manualelor 1949/50. Ediția a II-a (Min. Finanțelor).

F

F (18...) = „Familia", foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni. Pesta, apoi Oradea Mare. Redactor responsabil, proprietar și editor: Iosif Vulcan. Anul I (1865), ș. u.
FABIAN-BOB = V. Fabian-Bob, *Gheografia elementară cuprinzătoare preliminarelor și descrierei ghenerale a celor cinci părți a pământului*. Compusă de... Ediția a doua. Iași, tipografia Albinei, 1840.
FACTOR, M. = A. Factor, *Manualul meu. Carte de obște folositoare pentru economii de casă și de cîmp*. Dată la lumină de... București, Tipografia lui Eliad, 1837.
FAUNA R.P.R. I–II = *Fauna Republicii Populare Romîne*. Vol I–II. București, Editura Academiei R.P.R., 1958. (Academia Republicii Populare Române).
FAUNA R. P. R. VIII_1 = *Fauna Republicii Populare Romîne. Insecta*. Vol. VIII, fascicula I. [București], Editura Academiei R.P.R., 1951. (Academia Republicii Populare Române).
FAUNA R.P.R. Î. I = *Fauna Republicii Populare Romîne. Îndrumător*. Partea I. [București], Editura Academiei R.P.R., 1951. (Academia Republicii Populare Romîne).
FĂTU, D. = Dr. A. Fătu, *Descrierea și întrebuințarea apei simple și a apelor minerale din Moldova*. Compusă de... Iași, Tipografia romîno-franceză, 1851.
FĂTU, M. = Anstasie Fătul, *Manual pentru învățătura moașelor*. Compus de banul... Iași, Tipografia Buciumului romîn, 1852.
FD I ș. u. = *Fonetică și dialectologie*. [București], Editura Academiei R.P.R., Vol. I. (1958) ș. u. (Academia Republicii Populare Romîne, Institutul de lingvistică din București).
F. DUM. I–II = *Foaia duminecii, spre înmulțirea cei de obște folositoare cunoștințe*. Alcătuite de o soțietate de învățați. [Partea I–II]. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1837.
FILARET, M. aprilie = *Mineiul, luna lui aprilie*, carele s-au tipărit acum întîi rumînește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
FILARET, M. mai = *Mineiul, luna lui mai*, carele s-au tipărit acum întîi rumînește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriuluui de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
FILARET, M. iunie = *Mineiul, luna lui iunie*, carele s-au tipărit acum întîi rumînește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
FILARET, M. iulie = *Mineiul, luna lui iulie*, carele s-au tipărit acum întâi rumînește... prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
FILARET, M. august = *Mineiul, luna lui august*, carele s-au tipărit acum întîi rumînește, prin nevoința și tălmăcirea iubitoriului de Dumnezeu chir Filaret, episcopul Rîmnicului... la anul de la Hristos 1780.
FILIMON, C. I–II = Nicolaie Filimon, *Ciocoii vechi și noi*. În „Revista romînă" II și III (București), 1862, 1863.
FILIMON, O. I–II = Nicolaie M. Filimon, *Opere*. [Vol. I–II]. Ediție, glosar și bibliografie de George Baiculescu. Cu o introducere de George Ivașcu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957]. (Clasicii romîni).
FILIPESCU, D. I–II = Leon Filipescu, *Dascalul agronomiei sau mînoducătorul practic în toate ramurile economiei*. De pe limba ghermană, a d[umnealui] Șlipf, cu adaosuri pentru Prințipate, prelucrat de... Partea I–II, cu figuri. Iași, Institutul Albinei, 1844.

FIN. COLH. = *Finanțele colhoznice*. București.

FIS. = T. E. Ciocanelli, *Estract de fisiognomie, fisionomie și patognomie*. După Lavater, Kiuro de la Șambru, la Porta, Lebrun și alți fisionomiști... întocmit de... București, Tipografia bisericească din sfânta mitropolie, 1855.

FIZICA manual.

FIZIOGN. = Mihai Strilbițki, *Curioznică și în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învățături din Fiziognomie*. Tălmăcită di pe limba nemțească în cea rusască, cum și pe limba această moldovenească. S-au tălmăcit și s-au tipărit în tipografie cea politicească de popa... Iași, 1785.

FL (1838) = „Foaie literară pe I semestru al anului 1838". Întocmită de redactorul Gheorghe Barit. Anul I-lea. Brașov, tipărită la Ioan Gött.

FLACĂRA = „Flacăra". Revistă social-politică și literar-artistică. [București], Piața Scânteii, 1963 ș. u.

FL. D. (1680) = *Floarea darurilor*. [Manuscris din 1680; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1436].

FLECHTENMACHER, T. = I. Morison, *Tractație despre izvorul sănătății și pricina boalilor*. [Traducere de Cr. Flechtenmacher, Iași; manuscris din 1829–1831; Bibl. Acad. R.P.R., cota 368].

FLORA MOLD. I–III = I. Szabo, *Flora Prințipatului Moldovei*. Iași. [Manuscris în trei volume, 1840–1842; Bibl. Muzeului de ist. nat. al Univ. Iași, cota II 503].

FLORA R.P.R. I–VI = *Flora Republicii Populare Române*. Flora Republicae Popularis Romanicae. Vol. I–VI. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1952–1958. (Academia Republicii Populare Romîne).

FLORESCU, G. = Florian, *Gemenii din Bergam*. Comedie într-un act, tradusă de la... de praporșcicul I. Florescul. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.

FM (18...) = „Foaie pentru minte, inimă și literatură". Brașov, 1838–1865.

FN = Emil Vârtosu, *Foletul novel*. Calendarul lui Constantin Vodă Brâcoveanu. 1693–1704. București, 1942.

FOLC. TRANSILV. I–II = *Folclor din Transilvania*. I–II. Texte alese din colecții inedite. Cu un cuvânt înainte de Mihai Beniuc. [București], Editura pentru literatură, 1962.

FONTANIN, C. = G. Mar. Fontanin, *Curs elementariu de geografia fisică și matematică*. Cu o introducțiune în studiul geografiei. De... În usul tinerimii studioase. București, Tipografia Colegiului național, 1855.

FOTINO, ap. ȘIO.

FRĂȚILĂ, S. Î. = Frățilă Bene, *Scurtă învățătură pentru vărsatul cel mîntuitori*. Scrisă de... Dată a doua oară la lumină, mai avuțită. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei de la Pestu, 1817.

FRÂNCU–CANDREA, M. = Teofil Frîncu și George Candrea, *Romînii din Munții Apuseni (Moții)*. Scriere etnografică cu 10 ilustrațiuni în fotografie. București, Tipografia modernă, 1888.

FRUNZĂ, Z. = Eugen Frunză, *Zile slăvite*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

FULEA, B. = Moisi Fulea, [*Bucoavnă de normă*]. De... Sibiu, [1815].

FUND. = *Fundamentalnice legi pentru granița militărească al Carlstadului, Varasdinului, Banalului, Slavoniei și a Bănatului*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguești, 1808.

FUNDESCU, L. P. I–II = I. C. Fundescu, *Literatura populară, basme, orații, păcăliturі și ghicitori*, adunate de... Cu o introducere despre literatura populară de d. B. P. Hajdeu. Edițiunea a IV revăzută și adăogită. Vol. I: *Basme*. București, Tipolitografia Dor. P. Cucu, 1896. Vol. II: *Anecdote, păcălituri, ghicituri și orații*. București, H. Steinberg, 1896.

FURNICĂ, D. C. = Dum. Z. Furnică, *Documente privitoare la comerțul romînesc 1473–1868*. Cu o scrisoare a d-lui profesor N. Iorga. Publicate de... București, Tipografia România nouă. Theodor I. Voinea, 1931.

FURNICĂ, I. C. = D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului la romîni, mai ales băcănia*. Publicațiune de documente inedite 1593–1855. București, Socec, 1908.

FURTUNĂ, C. = Dumitru Furtună, *Cuvinte scumpe*. Taclale, povestiri și legende romînești. Cu un glosar la sfîrșit. Culese de... București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1914. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXIII).

FURTUNĂ, V. = Dumitru Furtună, *Vremuri înțelepte*. Povestiri și legende romînești. Culese de... București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, 1913. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XV).

G

GALACTION, A. = Gala Galaction, *Opere alese*. Vol. II: *Articole*. Ediție îngrijită de Teodor Vîrgolici, cu o introducere de D. Micu. Editura pentru literatură,1961.

GALACTION, O. = Gala Galaction, *Opere*. [Vol.] I. București, Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R. P. R., 1949.

GALACTION, O. A. I–II = Gala Galaction. *Opere alese*. I. *Doctorul Taifun. Roxana. Papucii lui Mahmud. Nuvele și povestiri*. București, Editura de stat pentru literatură și artă, vol. I: 1956; vol. II: 1958.

GALAN, B. I–II = V. Em. Galan, *Bărăgan*. [București], vol. I, Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]; vol. II, Editura Tineretului, 1959.

GALAN, Z. R.= V. Em. Galan, *Zorii robilor*. Roman. Ediția a II-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

GÁLDI, M. PHAN. = Gáldi Ladislas, *Les mots d'origine néogrecque en roumain à l'époque des Phnariotes*. Budapest, 1939.

GANE, N. I–III = N. Gane, *Novele*. Vol. I–III. Ediția a VI-a. [București], Editura „Viața romînească", 1921. (Biblioteca pentru toți).

C. GANE, TR. V. = C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*. Vol. II. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935. (Scriitori romîni contemporani).

GAVRIL, NIF. = Chir Gavriil Protul, adecă marele Sfetagorei, *Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului*... Scrisă de... București, Tipografia cărților bisericești, 1888.

GCR I–II = M. Gaster, *Chrestomație romînă*. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI–XIX), dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar romăno-francez de... Vol. I: *Introducere, gramatică, texte (1550–1710)*. Vol. II: *Texte (1710–1830). Dialectologie, literatură populară, glosar*. Leipzig–București, F. A. Brockhauss–Socec & Co., 1891.

GENILIE, G. = I. Genilie, *Geografie istorică, astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a Romîniei în parte*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

GENILIE, P. = I. Genilie, *Prințipuri de geografie sau începuturi de geografie statistică, politică, fizică și astronomică*. București, Tipografia Colegiului național, 1841.

GENILIE, PRINCIP. = I. Genilie, *Principe de geografie pentru tinerimea studioasă*. [Ediția a doua]. București, Tipografia Colegiului național, 1851.

GEOGR. DAC. = V. Popescu-Scriban, *Mică geografie a Daciei, Moldovei și a Țărei Romînești*. Publicată de pitariu... Ieși, Tipografia Albinei, 1838.

GEOGR. MAT. = *Gheografia matimatică, naturală, politică*. [Note manuscrise aparținând lui Ioan Belciugățeanu, datate: 1837, ianuarie 6; Bibl. Acad. R.P.R., cota 776].

GEOGR. N. = V. Fabian și D. Gusti, *Geografia nouă pentru shoalele începătoare*. Partea astronomică și fizică, de răposatul paharnic V. Fabian. Partea politică cu geografia Moldovei, de stolnicul D. Gusti. Ediția a III-a. Iași, Institutul Albinei, 1843.

GEOLOGIA = *Geologia*. Manual pentru clasa a XI-a de Ion Băncilă. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEOMETRIA A. M. = Al. Costinescu, *Geometria pentru studenții... din Academia mihăileană*. De paharnicul... [Manuscris din secolul al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1814].

GEOMETRIE VIII = *Geometrie*. Manual pentru clasa a VIII-a de Cezar Coșniță și G. D. Simionescu. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEOMETRIE IX = *Geometrie*. Manual pentru clasa a IX-a de G. D. Simionescu și Cezar Coșniță. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEOM. SP. = *Geometrie în spațiu*. Manual pentru clasa a X-a reală de Cezar Coșniță. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

GEORGESCU-TISTU, B. = N. Georgescu-Tistu, *Folclor din județul Buzău*. București, Cultura națională, 1928 (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIV).

GEORGESCU-TISTU, O. B. = N. Georgescu-Tistu, *Orientări bibliologice*. București, 1938.

GHEOGRAFIA, II = *Partea a doua a gheografiii pentru arătarea globului.* [Manuscris din 1802; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1152].
GHEOGRAFIE = *Gheografie nouă, care cearcă de obşte toată faţa a sferii*... [Traducere manuscrisă din greceşte făcută în Moldova pe la 1780; Bibl. Arhivelor Statului –Iaşi, cota 121].
GHEOM.-TRIGON. = *Începuturile gheometriii a lui Volfii, a căria parte cea întăi arată începuturile a gheometriei ce să zice epipedos, adecă măsurare de cîmp. Începuturile trigonomeriii cei di pi cîmp.* [Traducere manuscrisă din neogreacă făcută în Moldova în jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 923].
GHEORGACHI, CER. (1762) = Dan Simonescu, *Literatura romînească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762.* Studiu şi text de... Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1939. [Secţia istorică III. Studii].
GHEORGHI, LOGOFĂTUL, ap. LET III, 148.
GHERASIM, IST. = Voltaire, *Istoria craiului Sveziei Carol 12.* [Traducere manuscrisă din limba franceză făcută de arhimandritul Gherasim din Iaşi, la 1792; Bibl. Univ. Iaşi, cota IV –5].
GHERASIM, T. = Abatele Prau, *Taina francmasonilor,* care acum întăi s-au tălmăcit de pe limba franţozască pe limba moldovenească de chir Gherasim... la velet 1787, oct. 20. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 451].
GHEREA, ST. CR. I–III = I. Gherea (C. Dobrogeanu) *Studii critice.* Volumul I, ediţiunea 2-a, Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1890; volumul II, ediţiunea II, Bucureşti, „Viaţa romînească", 1923; volumul III, ediţiunea 3-a, Bucureşti, „ Viaţa românească", [f. a.].
GHERGHEL, O. = *Omu de lume sau sontice regule cuviinţiii, graţiei, mai alesului mod a vieţei şi a adevăratelor blîndeţe, spre întribuinţarea tinerimei romaneşti.* Acum întîi pe limba dacoromană tradus şi adaus de Vasile Gherghely de Csokotis. Viena, Tipografia lui Dimitrie Davidovici, 1819.
GHERMAN, TR. comunicat din Timiş şi din Sâmboteni – Turda.
GHEŢIE, R. M. = Ion Gheţie, *Dicţionar român-maghiar pentru şcoală şi privaţi. Román-magyar szótár.* Budapest, 1896.
GHIBĂNESCU, I. Z. I–VI = Gh. Ghibănescu, *Ispisoace şi zapise.* (Documente slavo-romîne). Vol. I–VI. Iaşi, Tipografia Dacia, 1906–1923; Huşi, 1924–1933.
GHIBĂNESCU, S. I. I–XXXV = Gh. Ghibănescu, *Surete şi ivzoade.* Publicate de... Vol. I–XXXV. Documente slavo-romîne. Iaşi, 1906–1933.
GHICA, A. = Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848.* Nouă scrisori către V. Alecsandri. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1889.
GHICA, C. E. I–III = Ion Ghica, *Convorbiri economice.* Ediţiunea a treia. Vol. I–III. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887.
GHICA, S. = Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri.* Ediţiune nouă. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887.
GHICA – STURDZA, A. = Ion Ghika şi Dimitrie A. Sturdza, *Ajutorul comerciantului, al agricultorului şi al inginerului. Greutăţi şi măsuri.* Bucureşti, Socec şi Comp., 1873.
I. D. GHICA, P. = Molière, *Precioasele.* Comedie într-un act, tradusă de... Bucureşti, Tipografia lui Eliad, 1835.
GIUGLEA, C. L. = George Giuglea, *Cercetări lexicografice. Elemente latine în limba romînă.* I. Bucureşti, Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1909.
GIUGLEA, U. = G. Giuglea, *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache.* Centrul de studii şi cercetări privitoare la Transilvania. Sibiu, 1944.
GÎ = „Gazeta învăţămîntului". Organ al Ministerului Învăţământului, Culturii şi al Uniunii sindicatelor din instituţiile de învăţămînt şi cultură. [Bucureşti], 1961 ş. u.
GÎRLEANU, L. = Em. Gîrleanu, *Din lumea celor care nu cuvîntă.* Ediţia IV. Bucureşti, Editura Librăriei Universala Alcalay & Co., 1927.
GÎRLEANU, N. = Em. Gîrleanu, *Nucul lui Odobac.* Nuvele şi schiţe. Bucureşti, „Minerva", 1910.
GL = „Gazeta literară". Organ săptămânal al Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă. Bucureşti. Anul I (1954) ş. u.
GLOSAR REG. = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional.* [Bucureşti], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, [1961].
GL. V. J. = *Glosar din Valea Jiului.* [Material manuscris culeş din Valea Jiului].

GM (18...) = „Gazeta din Moldavia“. Urma Albinei romînești, cu a ei foileton. Iași. Anul I (1850) ș. u.
GOGA, C. P. = Octavian Goga, *Ne cheamă pămîntul*. Poezii. București, Editura „Minerva“, 1909.
GOGA, P. = Octavian Goga, *Poezii*. București, „Minerva“, 1907.
GOGA, POEZII = Octavian Goga, *Poezii*. Text ales și stabilit, prefață, note, bibliografie de I. D. Bălan. București, Editura pentru literatură, 1963.
GOGA, Ț. N. = Octavian Goga, *Țara noastră*.
GOLESCU, E. = Neofit Vamva, *Elementuri de filosofie morală*. Alcătuite de... și tălmăcite în limba romînească, spre folosul tinerilor romîni, de Constantin Radovici dintre Golești. București, Tipografia de la Cișmea, 1827.
GOLESCU, Î = Constantin (Dinicu) Golescu, *Însemnare a călătoriei mele, făcută în anul 1824, 1825, 1826*. Tipărită din nou și însoțită de o introducere de Nerva Hodoș. București, Tipografia „Cooperativa“, 1910.
GOLESCU, P. = [Dinicu Golescu], *Adunare de pilde bisericești și filosofești, de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri și bune năravuri, de fapte istoricești și anecdote*. Tălmăcite de pre limba grecească în cea romînească de Constantin din Golești. Deosebită în trei părți. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei 1826.
GOLESCU, T. = [DINICU GOLESCU], *Adunare de tractaturile ce s-au urmat între preaputernica împărăție a Russiii și nalta Poartă*... Tălmăcită de Constandin Radovici din Golești. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1826.
I. GOLESCU, B. = Iordache Golescu, *Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești*, de... București, Tipografia lui Eliad, 1840.
I. GOLESCU, C. = *Condica limbii rumînești*. Alcătuită dă dumnealui... [Manuscris în șapte volume, circa 1832; Biblioteca Academiei Romîne, cotele 844–850].
GOLOGAN, C. R. = N. G. Gologan, *Cercetări privitoare la trecutul comerțului romînesc din Brașov*. București, 1928.
GORJAN, H. I–IV = I. Gherasim Gorjan, *Halima sau povestiri mitologhicesti arabești, pline de băgări de seamă, și de întîmplări foarte frumoase și de mirare*... [Vol.] I–IV. [București], tom. I și II: 1835; tom. III: 1837; tom. IV: 1838.
GOROVEI, C. = Artur Gorovei, *Cimiliturile romînilor*. Edițiunea Academiei Romîne. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898.
GOROVEI, CR. = Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului romîn*. București, Librăriile Socec & Comp., Pavel Suru, C. Sfetea, 1915. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXVII).
GORUN, F. = Ion Gorun, *Goethe, Faust*. Tragedie. Traducerea de... București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1906.
GRAIUL, A. comunicat (Reviga)
GRAIUL I. = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de romîni*, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranția. [Vol.] I. București, Socec & Co., 1906.
GRAM. MOLD. = *Verb-scrib-reguleta sau Gramatica moldovoromînească*. Prescrise de-al doilea din cărțile d[sale] d-[lui] Gheorghe Dimitriu, în Seminaria Socola. [Manuscris din jurul anului 1840; Bibl. Acad. R. P. R., cota 528].
GRAM. ROM.[1] I–II = *Gramatica limbii romîne*. Vol. I: *Vocabularul, fonetica și morfologia*; vol. al II-lea: *Sintaxa*. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954. (Academia Republicii Populare Romîne).
GRAM. ROM.[2] I–II = *Gramatica limbii romîne*. I–II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1963.
GRAUR, E. = Al. Graur, *Etimologii romînești*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1963.
GRAUR, F. L. = Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii romîne*. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954.
GRAUR, I. L. = Al. Graur, *Introducere în lingvistică*. București, Editura științifică, 1958.
GRAUR, S. L.= Acad. Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*. [București], Editura Academiei R.P.R., 1955.
GRĂDIȘTEANU, D. P. = Molière, *Domnu Pursoniac*. Comedie în trei acte. Tradusă de d. Gr. Grădișteanul fiul... București, 1836.
GR. BĂN. = Romul S. Molin, *Din graiul bănățenilor*. (Glosar publicat în „Noua revista romînă“, Bucuresti, 1910, vol. VIII, nr-le 13–14, p. 191–196.

GRECEANU, Î. = Polyzois Contos, *Învățături de multe științe, folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe dumnezeiasca scriptură.* Așăzate de dascălul..., iar acum tălmăcite dupre cea grecească pre limba românească... [de] Nicodim Greceanul. Sibii, Tipografia lui Ioann Bart, 1811.

GRECESCU, FL. = Doctorul D. Grecescu, *Conspectul florei Romîniei. Plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul Romîniei, considerate sub punctul de vedere sistematic și geografic.* București, Tipografia „Dreptatea", 1898.

GRECU, P. = Vasile Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină.* Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei", 1936.

GREGORIAN, CL. = M. Gregorian, *Graiul din Clopotiva.* (Extras din revista „Grai și suflet", VII, București, 1937).

GRIGORIE, L. = Ioan Damaschin, *Loghică, care acum întîi s-au tălmăcit în limba patriei, cu îndemnarea preasfințitului mitropolit al Ugrovlahiei chir Grigorie... de carele iaste și tălmăcită.* București, Tipografia sfintei mitropolii, 1826.

GRIGORIU, E. = S. Gessner, *Erast.* Povestire de o tragedie păstorească. Împărțită în două părți, și tălmăcită din limba nemțească în limba grecească... iar acum tălmăcită în limba moldovenească de cătră dumneaei sărdăreasa Zoița, din îndemnul soțului său... Costachi Grigoriu. [Iași], 1822.

GRIGORIU-RIGO, M. P. I–II = Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului.* Memoriul I: *Boalele oamenilor.* Memoriul al II-lea: *Boalele vitelor.* Bucuresti, Göbl, 1907. (Extras din Analele Academiei Romîne. Seria II. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii literare).

GR. R. (1835) = *Gramatică rumînească.* Tipărită cu cheltuiala din casa școalelor publice și primită în clasurile de începători. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

GR. R. (1853) = *Gramatică romînească.* Primită în clasele de începători ale școalelor publice. A douăsprezecea ediție. București, Librăria lui A. Daniilopulul, 1853.

GR. R. N. I–II = *Gramatică romînească și nemțască pentru tinerimea națională.* Vol. I–II. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1838–1839.

GRIGOROVITZA, în „Noua revistă romînă".

GR. S. I ș. u. = „Grai și suflet". Revista Institutului de filologie si folclor publicată de Ovid Densusianu. București, Atelierele Socec & Co. Vol. I (1924) ș. u.

GS = *Gheogrăfie a tuturor stăpînirilor.* [Manuscris din 1834; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2771].

GT (18...) = „Gazeta de Transilvania". Redactor: George Barițiu. Brașov. Anul I (1839) ș. u.

GTN (18...) = „Gazeta Teatrului național". București. Anul I (1835) ș. u.

GUSTI, G. V. = D. Gusti, *Geografia veche.* Pentru clasele colegiale din Academia Mihăileană. Iași, Institutul Albinei, 1843.

H

H I–XVIII = *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu* (Manuscris legat în 18 volume; cifra romană indică volumul manuscrisului, cea arabă localitatea anchetată).

HALIMA (1783) = *Halima.* [Manuscris din 1783; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2587].

HAMANGIU, C. C. = Const. Hamangiu, *Codul civil român.* Conform textului oficial. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic. București, Carol Müller, 1897. (Biblioteca pentru toți).

HASDEU, I. C. I–II = B. P. Hasdeu, *Istoria critică a romînilor. Pamîntul țărei romînești.* Volumele I–II. București, Imprimeria statului și Tipografia Antoniu Mănescu, 1875.

HASDEU, I. V. = B. Petriceicu-Hasdeu, *Ion-Vodă cel cumplit.* București, Imprimeria Ministerului de Resbel, 1865.

HASDEU, R. V. = B. Petriceicu-Hasdeu, *Răzvan și Vidra.* Poemă dramatică în cinci cînturi. București, Editura Leon Alcalay, 1909. (Biblioteca pentru toți).

HASDEU, S. I. = B. P. Hasdeu, *Sarcasm și ideal.* 1887–1896. Ultimii nouă ani de literatură. București, Socec, 1897.

HASDEU, T. C. = B. P. Hasdeu, *Trei crai de la răsărit.* Comedie în 2 acte. București, 1879.

HELIADE, A. = I. Eliad, *Aritmetica lui L. B. Francoeur.* Tradusă și pusă în lucrare în Școala națională din Sfântul Sava de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.

HELIADE, AMF. = I. Eliad, *Amfitrion.* Comedie în trei acte, de la Mollier. Tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1835.

HELIADE, B. = I. Eliad, *Bărbatul bun.* Din povestirile morale ale lui Marmontel. Tradus de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.

HELIADE, C. = I. Eliad, *Culegere din scrierile lui..., de proză și de poezie*. București, Tipografia lui Eliad, 1836. [Ediția cu 144 de pag.].

HELIADE, D. C. = I. [Heliade-] R[ădulescu], *Don Chischot de la Mancha*. Din scrierile lui M. Cervantes. Tradus în romînește din franțozește după Florian de... București, Tipografia lui Eliad, 1840.

HELIADE, D. J. = I. Eliade, *Don Juan*. De la lord Byron. Poemă epică, tradusă de... București, Tipografia lui Eliade, 1847.

HELIADE, F. = *Lucrările Soțietății filarmonice de la 1 dechemvrie 1833 pînă la 1 aprilie 1835*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

HELIADE, F. B. = I. Eliad, *Femeia bună*. Din povestirile morale ale lui Marmontel. Tradusă de... București, Tipografia lui Eliad, 1832.

HELIADE, GRAM. = I. Eliad, *Gramatică romînească*. [Manuscris anterior anului 1828; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4796].

HELIADE, GR. P. = I. Eliad, *Regulile sau gramatica poeziii*. Traduse în rumânește de... București, 1831. (Adaos literal la „Curierul romînesc", partea a II-a).

HELIADE, GR. ROM. = I. Eliad, *Gramatică romînească*. De... [Sibiu], 1828.

HELIADE, HR. = I. Eliad, *Hristianismu la începutul său. Ecstract din Cele din urmă zile ale lui Pompei*. Imitație... de... București, Tipografia lui Eliad, 1836.

HELIADE, L. B. I–III = I. Eliade, *Din scrierile lui lord Byron*. Partea I–III. Traduse de... București, Tipografia lui Eliad, 1834.

HELIADE, M. = Voltaire, *Fanatismul sau Mahomet proorocul*. Tragedie în cinci acte, tradusă de I. Eliad. București, Tipografia lui Eliad, 1831.

HELIADE, M. P. = I. Eliade, *Meditații poetice*. Dintr-ale lui A. de La Martin. Traduse și alăturate cu alte bucăți originale prin... [f. l.], 1830.

HELIADE, O. I–II = I. Heliade-Rădulescu, *Opere*. Tomul I–II. Ediție critică, cu introducere, note și variante de D. Popovici. București, Fundația regală pentru literatură și artă. I: 1939; II: 1943.

HELIADE, PARALELISM = I. Heliade, *Paralelism între limba romînă și italiană*. (Partea a II-a cu titlul: *Paralelism între dialectele romîn și italian sau forma ori gramatica aqestor două dialecte...*). Partea I–II. [București, Tipografia lui Heliade], 1840–1841.

HELIADE, V. = I. Eliade, *Vocabular de vorbe streine în limba romînă, adică: slavone, unguresti, turcești, nemțești, grecești etc*. București, Tipografia lui Eliade, 1847.

HEM = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice si poporane a romînilor*. Tomul I–III. Bucuresti, Stabilimentul grafic Socec și Teclu. Tom I–II: 1887; tom III: 1893. [Add. după numărul volumelor I–III însemnează „Addenda"].

HEPITES, Î. = C. Hepites, *Însemnări asupra pietrilor meteorice și asupra puțurilor arteziene*. Adunate de... Brăila. [Manuscris din 1835; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2859].

HERODOT (1645) = *Herodot* (1645). Traducere românească publicată după manuscrisul găsit în mănăstirea Coșula de N. Iorga. Vălenii de Munte, Tip. „Neamul românesc", 1909.

HERZ.–GHER. M. I ș. u. = E. Herzog și V. Gherasim, *Glosarul dialectului Mărginean*, în „Codrul Cosminului", I–VII (1924–1932). Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei".

HILL, GRAM. LAT. = Gheorghe Hill, *Începuturi de gramatică latină*. Pentru clasele de limba latină, în Colegiul Sfântul Sava. București, Tipografia Colegiului, 1842.

HODOȘ, C. = E. Hodoș, *Cîntece bănățene*. Cu un răspuns d-lui Dr. G. Weigand. Caransebeș [Editura proprie], [1898].

HODOȘ, P. P. = Enea Hodoș, *Poezii poporale din Banat*. Culegere I publicată de... Caransebeș, editor Enea Hodoș, 1892.

HOGAȘ, DR. I–II = C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*. București, Fundația regală pentru literatură și artă. Vol. I: *Amintiri dintr-o călătorie în Munții Neamțului*, 1944. Vol. II: *Răzlețe și diverse*, 1947.

HOGAȘ, H. = Calistrat Hogaș, *Cuconul Ionită Hrisanti*. București, „Cartea romînească", [1938].

HOGAȘ, M. N. = Calistrat Hogaș, *În Munții Neamțului*. Ediția III. București, Editura „Cartea romînească", [1937].

HOL = *Povățuiri pentru holeră*. [București; foi volante din 1829–1830].

HOLBAN, R. = Maria E. Holban, *Un raport francez despre Moldova (1828) al consulului Lagan*. Buletinul comisiei istorice a Romîniei, vol. IX. București, Tip. „Datina romînească", 1930.

HOREA, C. = Ion Horea, *Coloană în amiază*. Versuri. București, Editura pentru literatură, 1961.

HOREA, P. = Ion Horea, *Poezii*. București, Editura pentru literatură și artă, 1956.
HRISOVERGHI, A. = Al. Dumas, *Antoni*. Dramă în cinci acte. Din compunerile lui... Tradus în romînește de A. Hrisoverghi. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
HRISOVERGHI, P. = A. Hrisoverghi, *Poezii*. Ediție completă. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1843.
HRONOGRAF, ap. GCR.
HUBOGI, Î. = I. Hubogi, *Oarecare învățături pentru căutarea boalelor și prăsirea vitelor domestice*. Alcătuite și întîia oară date la lumină în limba rumînească, pentru folosul de obște, de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842.
HURMUZAKI, XI = Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria romînilor*. Vol. XI (1517–1612), cuprinzând documente adunate, adnotate și publicate de Neculai Iorga, sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice și ale Academiei Române, București, 1900.

I

IA I–II = *Istoria Americăi*... acum întăi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin osteneala smeritului Gherasim, arhimandrit mitropoliei Iașului. [Traducere manuscrisă din grecește; tom I, 1800; tom II, 1795; Bibl. Univ. – Iași, cota IV–17].
IACOB, MAT. SUP. = Caius Iacob, *Curs de matematici superioare*. București, Editura tehnică, 1957.
IACOV, SYN. = Iacov, mitropolitul Moldovei, *Synopsis*, adecă adunare de multe învățături care acum întîi s-au tipărit întru acestași chip... Iași, 1757.
IARCU, D. S. I–II = J. Jaclot, *Doppia scriptură sau ținerea catastișelor, în partidă simplă și în partidă îndoită*. Alcătuită în douăzeci și una de lecții... [Traducere din limba franceză de D. Iarcu]. Partea I–II. București, Tipografia lui Eliade, 1844–1845.
IARCU, S. A. = Dimitrie Iarcu, *Mesuri și greuteți sau Aritmetica soțială*. Culeasă și tipărită de... București, Tipografia „Secolului", 1857.
IBRĂILEANU, A. = G. Ibrăileanu, *Adela. Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu (iulie-august 189...)*. București, Editura „Adevărul", [f. a.].
IBRĂILEANU, S. = G. Ibrăileanu, *Scriitori romîni și străini*. Iași, Editura „Viața romînească", 1926.
IBRĂILEANU, S. L. = G. Ibrăileanu, *Studii literare*. București, „Cartea românească", [1930].
IBRĂILEANU, SP. CR. = G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura romînească*. Ediția II. Iași, „Viața romînească ", 1922.
I. C., POEZII = I[oan] C[antacuzino], *Poezii nouă*. [Dubăsari sau Movilău, 1796?].
IC. LUM. (184. . .) = „Icoana lumei". Foaie pentru îndeletnicirea moldoromînilor. Iași, 1840–1841; 1845–1846.
I. CR. I ș. u. = „Ion Creangă", revistă de limbă, literatură și artă populară. Bîrlad, Anul I (1954) ș. u.
IL = „Iașul literar". Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Filiala Iași. Anul I (1954) ș. u.
IMBERIE (1789) = *Imberie și Margarona*. [Manuscris din 1789; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1817].
I. NAT. = Gh. Șincai, *Istoria naturei sau a firei*. [Traducere manuscrisă din limba germană, după Helmuth, de pe la 1810; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 40].
INSTR. = [*Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor*]. Cluj, 1796. [Foaie volantă].
INSTR. D. = [*Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor*]. Cluj, 1797. [Foaie volantă].
INSTRUCȚIE = *Instrucție pentru școalele romanești în Bănat*. Buda, Tipografia Universității unguresti, 1809.
INSTRUCȚII = *Instrucții* [date de Iosif al II-lea, împăratul Austriei]. Sibiu, 1787.
INSTRUCȚIUNI = [*Instrucțiuni pentru evidența populației*]. Sibiu, 1785. [Foaie volantă].
IOANOVICI, TEHN. = Dr. ing. Liviu Ioanovici, *Tehnologia mecanică*. Ediția a VII-a [București], Editura de stat, 1949.
G. IONESCU, C. T. = George Ionescu, *Călăuza tipografului*. Cu un rezumat din istoricul tipografiei de la invențiune și până în zilele noastre. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1906. [S-au extras termenii din *Vocabularul de cuvinte tipograficești* de la p. 407 ș. u.].
I. IONESCU, C. = Ioan Ionescu, *Calendar pentru bunul gospodar*. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1845.
I. IONESCU, D. = Ion Ionescu, *Agricultura romînă din județul Dorohoi*. Bucuresti, Imprimeria statului, 1866.
I. IONESCU, F. = I. Ionescu de la Brad, *Ferma modelă și Institutul de agricultură în Moldavia*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
I. IONESCU, M. = Ion Ionescu, *Agricultura romînă din județul Mehedinți*. București, Imprimeria statului, 1868.

I. IONESCU, P. = Ion Ionescu, *Agricultura romînă din județul Putna*. București, Imprimeria statului, 1869.
I. IONESCU, V. = I. Ionescu de la Brad, *Vitele albe din Englitera*. Traducție. Iași, Institutul Albinei, 1842.
R. IONESCU, C. = R. Ionescu, *Cînturi intime*. Poesii, București, Librăria A. Danilopol, 1854.
T. V. IONESCU, E. = Theodor V. Ionescu, *Electricitatea*. Curs... București, Editura tehnică, 1957.
IONESCU-BOTENI, S. N. = Ion Ionescu-Boteni, *Din satul nostru*. Nuvele și schițe. București, „Minerva", 1908.
IONESCU-MUSCEL, FIL. = Prof. ing. Iosif Ionescu-Muscel, *Curs de filatură*. București, Editura „Tehnica textilelor", 1947.
IONESCU-MUSCEL, ȚES. = Prof. ing. Iosif Ionescu-Muscel, *Tratat de țesătorie*. București, Editura „Tehnica textilelor", 1948.
IONESCU-RION, C. = Raicu Ionescu-Rion, *Culegere de articole*. Cu o prefață de Pompiliu Andronescu-Caraioan. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951]. (Biblioteca pentru toți).
IONESCU–TEODOSIU, J. Ș. = D. Ionescu și Gr. Teodosiu, *Jocuri școlare, pentru uzul familiilor și al școalelor*. Ediția a II-a. București, Steinberg, 1905.
IORDAN, G. = Iorgu Iordan, *Gramatica limbii romîne*. București, „Cartea romînească", [1937].
IORDAN, L. M. = Iorgu Iordan, *Lexicul graiului din sudul Moldovei* (în revista „Arhiva", organul Soc. istorico-filologice, Iași, anul XXVIII 1921, p. 186-202).
IORDAN, L. R. = Acad. prof. Iorgu Iordan, *Limba romînă contemporană*. [București], 1956. (Ministerul Învățămîntului).
IORDAN, L. R. A. = Iorgu Iordan, *Limba romînă actuală. O gramatică a „greșelilor"*. [Ed. a II-a]. București, Editura Socec et. Co., [1948].
IORDAN, N. L. I = Acad. Iorgu Iordan, *Nume de locuri romînești în Republica Populară Romînă*. Volumul I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne,1952.
IORDAN, STIL. = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii romîne*. București, Institutul de linguistică romînă, 1944. (Societatea română de linguistică. Seria II. Studii 4).
IORDAN, T. = Iorgu Iordan, *Toponimia romînească*. București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1963.
IORGA, A. I–II = N. Iorga, *Anciens documents de droit roumain*. Avec une préface contenant l'histoire du droit coutumier roumain. Volume I–II. Paris–Bucarest, 1930–1931.
IORGA, B. R. = N. Iorga, *Brașovul și romînii. Scrisori și lămuriri*. București, Socec, 1905. [în Iorga S. D. X].
IORGA, C. D. = N. Iorga, *Cîteva documente de cea mai veche limbă romînească. (Sec. al XV-lea și al XVI-lea)*. București, Carol Göbl, 1906. (Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secțiunii istorice No. 2).
IORGA, C. I., I–III = N. Iorga, *Istoria romînilor în chipuri și icoane*. Volumul I–III. București, „Minerva", 1905–1906.
IORGA, D. B., I–II = N. Iorga, *Documente romînești din arhivele Bistriței. (Scrisori domnești și scrisori private)*. Partea I–II. București, Socec & Comp., 1899–1900.
IORGA, I. L. I–III = N. Iorga, *Istoria literaturii romînești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte. În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*. Vol. I–III. Vol. I: București, Editura „Minerva", 1907; vol. II: București, Editura „Minerva", 1908; Vol. III: Vălenii de Munte, Editura „Neamul Romînesc", 1909.
IORGA, L. I–II = N. Iorga, *Istoria literaturii romîne în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*. Vol. I–II. București, Editura „Minerva", 1901.
IORGA, L. R. = N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a romînilor până la 1688*. București, Socec, 1904.
IORGA N. R. A. I–II = N. Iorga, *Neamul romînesc în Ardeal și Țara ungurească*. Vol. I–II. București, „Minerva", 1906.
IORGA, S. D. I–XXXI = N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria romînilor*. Vol. I–XXXI. București, „Minerva", 1901–1906.
IORGA, S. N. = N. Iorga, *Scrisori de negustori*. București, 1925.
IORGA, V. F. = N. Iorga, *Viața femeilor în trecutul romînesc*. Vălenii de Munte, „Neamul Romănesc", 1910.
IORGOVICI, O. = Paul Iorgovici, *Observații de limba rumînească...* Buda, Tip. Crăiasca Universitate, 1799.
IOSIF, A. P. = Alexandru Petöffi, *Apostolul și alte poezii*. Traduceri libere de Șt. O. Iosif. [București], Editura Librăriei „Universala", [f. a.]. (Bibl. pentru toți, nr. 99).
IOSIF, P. = St. O. Iosif, *Poezii* (1901–1902). București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1902.
IOSIF, PATR. = St.O. Iosif, *Patriarhale*. Poesii. București, Editura „Viața romînească", 1922.
IOSIF, T. = St. O. Iosif, *Tălmăciri*. București, Editura „Minerva", 1909.

IOSIF, V. = St. O. Iosif, *Versuri*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952]. (Biblioteca pentru toți).
IOVESCU, N. = Ion Iovescu, *Nuntă cu bucluc*. Roman. București, „Cugetarea", [1935].
IPOCRAT = *Alegerile lui Ippocrat*. [Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Univ. Iași, cota VI–1].
ISAC, O. = Emil Isac, *Opere*. Ediție definitivă, îngrijită de Miron R. Paraschivescu. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
ISANOS, Ț. L. = Magda Isanos, *Țara luminii*. Versuri. București, Editura pentru literatură și artă, 1946.
ISANOS, V. = Magda Isanos, *Versuri*. București, Editura pentru literatură, 1964.
ISER = Andrei Iser, *Vocabular romînesc-nemțesc*. Brașov, I. Gött, 1850.
ISIS (185...) = *Isis sau Natura*. Jurnal pentru răspîndirea științelor naturale și ecsacte în toate clasele. Redijat de doctor Iulius Barasch. București, Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp. Anul I (1856) ș. u.
ISMINI = [Eumathios Macrembolites, *Întâmplările lui Ismini și ale Isminiei*]. [Manuscris din 1789; Bibl. Univ. Iași, cota II–69].
ISPIRESCU, L. = P. Ispirescu, *Legende sau basmele romînilor*. Adunate din gura poporului. București, Tipografia Academiei Romîne, 1892.
ISPIRESCU, M. V. = P. Ispirescu, *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*. Edițiunea a doua. București, Tipografia Academiei Romîne, 1885.
ISPIRESCU, U. = P. Ispirescu, *Din poveștile unchiașului sfătos*. Basme păgînești întocmite de... Cu o precuvîntare de A. I. Odobescu. Partea I. București, Tipografia Academiei Romîne, 1879.
IST. AM. = *Istoria Americăi*... acum întîi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin osteneala smeritului arhimandrit Gherasim... [Manuscris din 1795; Bibl. Acad. R.P.R., cota 40].
IST. A. Z. = Vincent Voiture, *Istoria lui Alțidalis și a Zelidiei*. [Traducere manuscrisă din limba franceză, de la 1783; Bibl. Acad. R.P.R., cota 343].
IST. CAROL XII = *Istoria craiului Sfeziei Carol al XII-lea*, tălmăcită pe limba moldovinească de sfinția sa... Gherasim, arhimandritul mitropoliei Iașului, despărțită în 8 cărți. [Manuscris din 1799; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4619].
IST. M. = Ioan Albineț, *Manual de istoria principatului Moldaviei*... Partea I. Iași, 1845.
IST. NAT = Gh. Șincai, *Vocablari ce ține de istoria naturei*. [Manuscris dintre anii 1804–1808; Bibl. Filialei Cluj a Acad. R. P. R. fondul ORADEA, cota 125].
ISTRATI–LONGINESCU, CH. = Dr. C. I. Istrati și G. G. Longinescu, *Curs metodic de chimie și mineralogie pentru licee și cursuri speciale*. Ediția IV. București, Carol Göbl. 1908.
IST. R. M. = *Istorie lui Raimond și a Mărinei, amorezați, și a maică sa Ameliei*. [Manuscris din 1808; Bibl. Acad. R.P.R., cota 445].
IST. Ț. R. = *Istoria Țării Romînești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*. Cronică anonimă. Ediție întocmită de Constantin Grecescu. [București], Editura științifică, 1959.
IST, UNIV. I–IV = *Prescurtarea istoriii universale*. Tălmăcită după cea elinească în limba noastră romînească... de chir Grigorie. București. Vol. I–II: 1826; vol. III–IV: 1827.
IZV. I ș. u. = „Izvorașul", revistă muzicală și populară. Turnu-Severin, Tipografia și Legătoria de cărți Victor P. Măldărescu. Anul I (1920) ș. u.
IZVOADE = C. Giurescu, *Izvoadele lui Tudose Dubău, Miron Logofătul și Vasile Demian*. București, Atelierele grafice Socec et Comp., 1915. (În „Buletinul Comisiei istorice a Romîniei ", vol I. Cu 6 planșe în fotocopie).

Î

ÎNCEPUTURI = *Începuturi temeinice ale istorii de obște*. Istorii vechi. Partea dintăi. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1798.
ÎNDREPTAREA = *Îndreptarea dregătoriilor de ținerea sănătății de grije purtătoare*... Cluj, 1831. [Foaie volantă].
ÎNDR. MORAL. = *Îndreptări moralicești, tinerilor foarte folositoare*. Cu cheltuiala jupînului Ioann Logofet. Buda, Tipografia Universitatei ungurești din Peșta, 1813.
ÎNSEMNARE = *Însemnare pentru cîte doftorii să află întru această cărticică*. [Manuscris anterior anului 1788; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3750].

ÎNȘTIINȚARE = *Înștiințare*... scoasă de Soțietatea filosofească a neamului rumînesc în mare prințipatul Ardealului. [Sibii, 1975].

ÎNTÎMPL. = *Întîmplările războiului franțozilor și întoarcerea lor de la Moscova ș. c. l.* Tălmăcită de pre nemție... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1814.

ÎNV. ADEV. = A. Szöts și J. Eckstein, *Învățătură adevărată pre scurt a vindeca boala sfranțului*. Sibii, Petru Bart, 1803.

ÎNVĂȚĂTURĂ = *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor*. Buda Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1816.

ÎNV. DASC. = *Învățături către dascalii normalicești a școalelor neunite din marele prințipat al Ardealului*. Sibii, 1809.

ÎNV. FRĂG. = L. Mitterpacher, *Învățătură despre cultura sau creșterea frăgarilor și a vermilor de mătasă*... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Pesta, 1823.

ÎNV. IN. = *Învățătură despre semănarea inului, pentru Bohemia, Moravia și Silezia*. Liov, 1804.

ÎNV. LUCR. = *Învățătură pentru lucrătorii de tăbacă în Țara Ungurească și Galiția*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Peșta, 1823.

ÎNV. POM = Fr. Heintl, *Învățătură pentru prăsirea pomilor*. Buda, Crăiasa Tipografie a Universitatei ungurești, 1812.

ÎNV. ȘT. = *Mult de lipsă și folositoare învățături și științe despre mai multe lucruri*. [Traducere manuscrisă din grecește, din 1832; Bibl. Univ. Cluj, cota 1938/85].

ÎNV. TAB. = *Învățătură pentru sămănătorii de tăbac din Bucovina*. Liov, [circa 1800].

ÎNV. VIN. = Ludovic Mitterpacher, *Învățătură despre agonisirea viței de vie și despre măiestria de a face vin, vinars și oțet*. Întocmită de autorii Șaptal, Rozier, Parmentier și Dussieux, și întru acest chip scurtată de..., iară acum prefăcută în limba romînească. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești din Peșta, 1813.

ÎNV. ZĂH. = I. Neuhold, *Învățătură de a face sirup și zăhar din mustul tuleilor de cucuruz, după ce s-au cules cucuruzul de pre ei*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1812.

J

JAHRESBER. I ș. u. = Gustav Weigand, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänische Seminar) zu Leipzig*. Leipzig, Johann Ambrosius Barth. Vol. I–XXIX, 1894–1921.

JARNÍK – BÎRSEANU, D. = Dr. Ioan Urban Jarník și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*. Date la iveală de... București, 1885. (Edițiunea Academiei Romîne).

JEBELEANU, C. = Eugen Jebeleanu, *Ceea ce nu se uită*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1945.

JEBELEANU, V. A. = Eugen Jebeleanu, *Versuri alese*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1954.

JIANU, C. = Nicolaie Jianu, *Cumpăna luminilor*. Roman. [București], Editura tineretului a C. C. al U.T.M., 1952.

JIPESCU, O. = Gligore M. Jipescu, *Opincaru, cum este și cum tribuie să hie săteanu*. Scriere-n limba țăranului muntean. București, 1881.

JN = „Justiția nouă". Revistă juridică democratică. București, Editura cooperativei Justiția nouă. An I, 1945.

JOJA, S. L. = Ath. Joja, *Studii de logică*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.

JUN. LIT. I ș. u. = „Junimea literară". Revistă literară și științifică sub direcția unui comitet de redacție. Editor și redactor responsabil: I. Nistor. Cernăuți, Suceava. Anul I (1904) ș. u.

K

KLEIN, D. = Gáldi László, Samuelis Klein *Dictionarium Valachico-Latinum*. (Erdélyi Tudományos Intézet). Budapest, 1944.

KLOPȘTOCK, F. = *Sărmanul Klopștock, Feciorul lui nenea Take Vameșul. Biblia unui trecut 1879–1925* [Vol.] II, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1935.

KOGĂLNICEANU, A. = M. Kogălniceanu, *Album istoric și literar*. Ilustrat cu 12 litografii. Iași, Librăria nouă, [1845].

KOGĂLNICEANU, C. = M. Kogălniceanu, *Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia mihăileană, rostit în 24 noiembrie 1843*. București, Editura Librăriei Socec et Co., 1909. (Biblioteca romînească enciclopedică Socec, nr. 52).

KOGĂLNICEANU, S. = M. Kogălniceanu, *Scrisori (1834–1849)*. Cu o prefață, un indice de lucruri, de nume proprii și de cuvinte de Petre V. Haneș. București, „Minerva", 1913.
KOGĂLNICEANU, S. A. = Mihail Kogălniceanu, *Scrieri alese*. Omul. Opera. Comentarii. Ediție îngrijită de prof. Al. I. Ștefănescu. [București], Editura de stat, 1948.
KOTZEBUE, U. = [August] Kotzebue, *Urîrea de oameni și pocăința*. [Traducere manuscrisă din 1816; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2911].
KRETZULESCU, A. = N. A. Krețulescu, *Manual de anatomie descriptivă*. București, 1843.
KRETZULESCU, M. = F. E. Fodéré, *Manual pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi, pentru îngrijitoarele de femei lehuze, pentru moașe și pentru mume de familie îndeobște*. De... Tradus în românește [de N. A. Kretzulescu]. București, Tipografia lui Eliade, 1842.

L

L = „Luceafărul". Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. [București]. Anul I (1958) ș. u.
LABIȘ, P. = Nicolaie Labiș, *Primele iubiri*. Poezii. [București], Editura pentru literatură, 1962.
LAURIAN, F. = A. Delavigne, *Manual de filosofie*. Lucrat după programma Universității de la Paris din 1840... Tradusă de A. Treb. Laurian. București, Colegiul național, 1846.
LAURIAN, M. III = T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa III a școalelor primare din Moldavia*. Lucrat după metodul inductiv... Edițiunea a doua. Iași, Tipografia lui Goldner, 1857.
LAURIAN, M. IV = A. T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa IV-a [ș]coalelor primare din Moldavia*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1857.
LAZARINI, M. = Prof. G. Lazarini, *Matematică*. Partea I-a. Iași, Tipografia româno-francesă, 1854.
LAZĂR, A. = Gh. Lazăr, *Aritmetică matematicească*. București. [Manuscris din 1821; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2787].
LAZĂR, P. T. = [Gh. Lazăr?], *Povățuitoriul tinerimei către adevărata și dreapta cetire*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei a Ungariei, 1826.
LAZĂR, T. = Gh. Lazăr, *Trigonometria cea dreaptă*. București. [Manuscris din 1821; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2788].
LĂCUSTEANU, A. = *Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu*, publicate și adnotate de Radu Crutzescu. Cu un comentar istoric de I. C. Filitti. București, Fundația regală pentru literatură și artă..., 1935. (Biblioteca documentară).
LĂNCRĂNJAN, C. I–III = Ion Lăncrănjan, *Cordovanii*. Roman. I–III. București, Editura pentru literatură, 1963.
LĂZĂRESCU, S. = A. Lăzărescu, *Sanuto*. Dramă în cinci acte. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1851.
LB = *Lesicon romanesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat*, seu: *Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Budae, 1825.
LECA, CR. = A. von Kotzebue, *Cruciații*. [Dramă tradusă de Constantin Leca]. Craiova, 1839.
LEG. COND. = *Învățătură a însuși stăpînitoarei măriri Ecaterinii II către orînduita epitropie preste alcătuirea arătării a unii noao Legiuitoare condică*. Tălmăcită pre limba moldovenească și tipărită... de Toma II logofet, la anii de la Hristos 1773. [Iași].
LEG. EC. PL. = *Legislația economiei planficate*. București, 1949.
LEON, ST. = *Pentru știința stihiilor, unde să cuprindi și alte științi*... [Tălmăcită de preasfinția sa mitropolitu Leon din limba franțuzască în ce moldovinească...]. [Manuscris din 1814; Bibl. Acad. R.P.R., cota 194].
N. LEON, MED. = Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală a poporului romîn*. București, 1903 (Extras din „Analele Academiei Române". Seria II. Tom. XXV. Memoriile Secțiunii științifice)
LESNEA, A. = George Lesnea, *Argint*. Poezii. București, Editura „Cartea romînească", [1938].
LESNEA, C. D. = George Lesnea, *Cîntec deplin*. Versuri. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1934. (Scriitori romîni contemporani).
LESNEA, I. = George Lesnea, *Izvod*. Poezii. [București], Casa școalelor, 1943.
LESNEA, P. E. = George Lesnea, *Poeme de Serghei Esenin*. [Traduse de...]. A treia ediție. Iași, Cartea Moldovei, 1943.
LET. I–III = M. Kogălniceanu, *Letopisițile Țării Moldovii*, publicate pentru întâiași dată de... Tom. I–III. Iași, [La Cantora Foaiei sătești și Institutul Albinei romînești]. Tom I: KOGĂLNICEANU, p. I –XXXVIII, M.COSTIN,

p. 214–348, URECHE, p. 95–207, N. COSTIN, p. 35–-89 și A 6–29, 40–54, 59–105, EVSTRATIE LOGOFĂTUL, A 3–4, MISAIL CĂLUGĂRUL, A 4–5, SIMION DASC., P. 4,30 – 37, 55 –58, 1852; tom II: N. COSTIN, p. 3–130, AXINTE URICARIUL, p. 133–192, NECULCE, p. 195–458, 1845; tom III: MUSTE, p. 7–80, AMIRAS, p. 85–174, CANTA, p. 177–178, E. KOGĂLNICEANU, p. 189–286, GHEORGACHI, p. 289 –324 1846. [Indicația „A" după vol. I însemnează „Apendicele" tomului I].

LET.[2] I–III = Mihail Kogălniceanu, *Cronicele Romîniei sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*. A doua edițiune... Tom. I–III. București, Imprimeria națională, Tom. I–II: 1872; tom. III: 1874.

LEX. BOBB = *Dictionariu rumanesc, lateinesc si unguresc den orenduiala pre osfintitului Ioan Bobb, vladeicul Fagarasului*. Cluj, 1822.

LEXIC REG.= *Lexic regional*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1960. (Societatea de științe istorice și filologice).

LEX. MARS. = Dr. Carlo Tagliavini, *Il „Lexicon Marsilianum". Dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*. Studio filologico e testo. București, Cultura națională, 1930, (Academia Română. Études et recherches. V).

LEX. TEHN. vezi LTR.

LINȚIA, P. II–III = Dionisie Linția, *Păsările din R.P.R.* Vol. II–III. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954–1955.

LIT. ANTIMONARHICĂ = *Din literatura antimonarhică*. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).

LITINSCHI, M. = D. Litinschi, *Manual de agronomie practică pentru Moldova*. Iași, Tipografia Buciumului român, 1853.

LEX. BUD. vezi LB.

LIUBA – IANA, M. = Sofronie Liuba și Aurelie Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*. [Urmată de *Studiu despre celți și numele de localități*, de dr. At. M. Marienescu]. Caransebeș, 1895. [S-a utilizat numai *Topografia satului și hotarului Măidan*].

LL I ș. u. = „Limbă și literatură". București, Societatea de științe istorice și filologice. Vol. I (1955) ș. u.

LM = A. T. Laurian si I. C. Massim, *Dicționariul limbei romane*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborată ca proiect. București, Noua tipografie a laboratorilor romîni. Tomu I (*A–H*), 1871 [în realitate: 1873]; tomu II (colaboratori Iosef Hodoș și G. Barițiu: *I–Z*), 1876; tom III: *Glossariu, care cuprinde vorbele din limba romînă străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine înduioasă*, 1871 [în realitate: 1877].

LÖBEL, C. = Teofil Löbel (Löbel Efendi), *Contribuțiuni la stabilirea originii orientale a unor cuvinte românești*. București, Institutul de arte grafice, Carol Göbl, 1908. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom. XXX. Memoriile Secțiunii literare).

LOVINESCU, C. IV, V, VII, VIII = Eugen Lovinescu, *Critice*. Ediție definitivă, [București], Editura Ancora, IV, V, VII: 1928; VIII: 1914–1923.

LOVINESCU, M. = E. Lovinescu, *Memorii* (1900–1916). București, Cugetarea, [f. a.].

H. LOVINESCU, C. S. = Horia Lovinescu, *Citadela sfărîmată*. Dramă în 3 acte. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].

LP = *Scurtă arătare despre luarea Parisului și alte întîmplări*. De la un iubitori de pace. Buda, Crăiasa Tipografie a Universitatei ungurești, 1814.

L. ROM. = „Limba română". [București]. Academia Republicii Populare Romîne. (Institutul de lingvistică). Anul I (1952) ș. u.

LTR = *Lexiconul tehnic român*. București, Editura tehnică, Vol. I: 1949; vol. II: 1950; vol. III : 1951; vol. IV: 1952; vol. V: 1954; vol. VI–VII: 1955. Vezi și LEX. TEHN.

LTR[2] = *Lexiconul tehnic român*. I ș. u. Elaborare nouă. Întocmită prin îngrijirea A.S.I.T. de un colectiv sub conducerea prof. Remus Răduleț. București, Editura tehnică, 1957 ș. u.

LUC. I ș. u. = „Luceafărul". Revistă literară. Budapesta. Vol. I (1901) ș. u.

LUCACI, M. = V. Lucaci, *Manual de epidemicile boale ale dobitoacelor*. București, Imprimeria santei metropolie, 1855.

LUCR. FOL. = C. Vinețchi, *Această cărticică, cea acum întîiași dată s-au tipărit și s-au tălmăcit după limba leșască pre limba rumînească, care cuprinde întru sine multe lucruri spre folosul a toată obștea, atît oamenilor cît și dobitoacelor...* [București], 1806.

LUCR. PĂMÂNT. = *Oarecare secreturi ale lucrării pământului și ale meșteșugului sădirii.* Tălmăcite dintru o carte a unui dascal vestit și iscusit în meșteșugul lucrării de pământ, adecă al plugului. [București], 1796.
LUNGIANU, CL. = Mihail Lungianu, *Clacă și robot. Icoane din viața țărănimii.* A III-a tipăritură adăugită și revăzută. București, Socec & Co., 1921.

M

M = „Muzica". Revista Uniunii compozitorilor din R.P.R. și a Ministerului Învățământului și Culturii. [București]. Anul I (1951) ș. u.
MA = [Manuil Glyzounios Hiotul, *Manual de aritmetică practică*]. [Traducere manuscrisă din grecește, din 1793; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1316].
MACARIE[1], GRAM. = Macarie arhimendritul, *Gramatica mold[ovenească].* Iași. [Manuscris de pe la 1770; Bibl. Acad. R.P.R., cota 102].
MACARIE[2], I = Macarei ieromoahul, *Irmologhion sau Catavasieri musicesc, care cuprinde în sine catavasiile praznicilor împărătești și ale născătoarei de Dumnezeu, ale triodului și ale penticostariului...* Acum întâiași dată tipărită... Alcătuit românește... după cel grecesc, de smeritul... Viena, 1823.
MACARIE[2], T. = Macarie ieromonahul, *Teoriticon sau Privire cuprinzătoare a meșteșugului musichiei bisericești după așezământul sistimii ceii nooă.* Acum întâiași dată tipărită... Tălmăcită din grecește pre limba romînească de smeritul... Vienna, 1823.
MACAROVICI, CH. = C. Gh. Macarovici, *Chimie generală.* Manual pentru școli tehnice, București, 1958.
MACAROVICI, GHIM. CANT. = Prof. dr. Const. Gh. Macarovici, *Manual de chimie analitică cantitativă. Gravimetria.* București, Editura tehnică, 1956.
MACEDONSKI, O. I–IV = Alexandru Macedonski, *Opere.* Ediție critică cu studii introductive, note și variante de Tudor Vianu, București, Fundația regală pentru literatură și artă. Vol. I: *Poezii*, 1939; vol. II: *Teatru*, 1939; vol. III: *Nuvele, schițe și povestiri*, 1944; vol. IV: *Articole literare și filosofice*, 1946. (Scriitori români).
MACHEN = François-Thomas-Marie de Baculard D'Arnaud, *Istoria lui Machen.* Povestire englezească, scrisă de pe franțuzască de Abati Arno și tălmăcită, aceasta cum și cele ce urmează, de I[oan] C[antacuzino] la anul 1794. [Copie manuscrisă din 1803; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3099].
MACREA, F. = Dimitrie Macrea, *Probleme de fonetică.* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953.
MAER, I. = Gavriil Grigore Maer, [*Instrucțiuni la moartea Mariei Thereza*]. Blaj, 1780. [Foaie volantă].
MAGAZIN, IST. vezi mai jos.
MAG. IST. = „Magazin istoric pentru Dacia". Supt redacția lui A. Treb. Laurian și Nicol. Bălcescu. Tom. I–V. București, Colegiul național, 1845–1847 vezi și mai sus.
MAIOR, D. = P. Maior, *Dialog pentru începutul limbii romînă întră nepot și unchi.* Buda, Typis Regiae Universitatis Ungaricae, 1819. [Anexă la *Ortographia romana sive latino-valachica* a aceluiași].
MAIOR, I. B. = Petru Maior, *Istoria besericei romînilor, atît a cestor dincoace precum și a celor din colò de Dunăre.* Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Pesta, 1813.
MAIOR, IST. = Petru Maior de Dicio-Sân-Martin, *Istoria pentru începtul romînilor în Dachia.* Întocmită de... iar acum pretipărită prin Iordachi de Mălinescu... Buda, Tipariul Crăieștei Tipografie a Universitatei ungurești, 1834.
MAIOR, P. = P. Maior, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți.* Buda, Crăiasca Tipografie a Universității unguresti, 1809.
MAIOR, PRED. = P. Maior, *Prediche sau învățături la toate duminecile și sărbătorile anului.* [Părțile I–III]. Buda, 1810–1811.
MAIOR, RĂSP. = [Petru Maior], *Răspunsul la cîrtirea carea s-au dat asupra persoanei... autorului Istoriei ceii pentru începutul românilor în Dachia.* Buda, Crăiasa Tipografie a Universitatei Ungariei, 1814.
MAIOR, T. = Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odisseys), întocmite de...* Acum întâi de pre limba italienească pre limba romînească prefăcute de Petru Maior de Dicio-Sămărtin. Tomul I. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei din Pestu, 1818.
MAIORESCU, CR. I–III = Titu Maiorescu, *Critice (1867–1892).* Ediție nouă și sporită. Vol. I–III. București, Socec & Comp., 1892–1893.

MAIORESCU, D. I–IV = Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare, cu priviri asupra dezvoltării politice a Romîniei...* Vol. I: (1866–1876); vol. II: (1876–1881); vol. III: (1881–1888); vol. IV: (1888–1895). București, Socec, 1897, 1899, 1904.

MAIORESCU, L. = Titu Maiorescu, *Logica*. Ediția a cincea. București, Socec & Comp., 1898.

MAN. GÖTT = Ștefan Pașca, *Manuscrisul italian-român din Göttingen* (în revista „Studii italiene", II 1935, p. 119–136).

MANIFEST(1813) = *Manifestul înălției sale împăratului Austriei, craiul Ungariei și al Bohemiei*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universitatei ungurești, 1813.

MAN. ING. AGR. = *Manuscrisul inginerului agronom*. [Vol.] I. București, Editura agrosilvică de stat, 1959.

MAN. ING. CHIM. = *Manualul inginerului chimist. Tabele fizico-chimice și tehnice* [de] prof. dr. ing. Costin D. Nenițescu, ing. Viorica Ioan. Volumul I. [București], Editura tehnică, 1951.

MAN. ING. P. = *Manualul inginerului petrolist. Forajul sondelor de țiței și gaze*. Partea III-a: *Metode speciale de foraj*. București, Editura tehnică, 1957.

MAN. ÎNV. = *Manuductor pentru învățătorii sholasticești sau îndreptare către cuviincioasa împlinire a diregătoriei învățătorești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1818.

MAN. JUR. (1814) = *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*. Ediție critică. (Adunarea izvoarelor vechiului drept românesc scris). [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.

MAN. LEG. = [*Mic manual de legi despre buna orînduială și datoria fiecăreia din instanțele și din slujbele Principatului Valahiei, privitoare la cîrmuire...*] București, 1780. [Text în limba neogreacă și română; titlul dat numai în grecește].

MANOLESCU, I. = Dr. N. Manolescu, *Igiena țăranului*. Locuința, luminatul și încălzitul ei, îmbrăcămintea, încălțămintea, alimentațiunea țăranului în deosebitele epoce ale anului și în deosebitele regiuni ale țărei. Scriere premiată și tipărită de Academia Romînă, București, Carol Göbl, 1895.

MAN. SĂNĂT. = B. Raspail, *Manualul sănătății sau medicina și farmacia domestice*. Tradus în limba română de I. B[rezoianu]. București, Tipografia Santei Mitropolii, 1852.

MARCOVICI, C. = Serdarul Simeon Marcovici, *Culegere din cele mai frumoase nopți ale lui Yung*. A doua ediție, îndreptată și adăugită... București, Tipografia lui Eliad, 1835.

MARCOVICI, D. = Paharnicu Simeon Marcovici, *Datoriile omului creștin. Întemeiate pe învățăturile Sfintei Scripturi*. București, 1839.

MARCOVICI, R. = Simeon Marcovici, *Curs de retorică*. București, Tipografia lui Eliad, 1834.

MARCOVICI, V. = [M-me de Tencin], *Viața contelui de Comminj sau triunful virtuții asupra patimii amorului*. Romanț moral, tălmăcit din franțozește de Simeon Marcovici. București, 1830.

MARCOVICI, VEL. = Marmontel, *Velisarie*. Scriere morală, compusă în limba franțozească de... și tradusă slobod în cea rumînească de... Sim. Marcovici. București, Tipografia curții lui Fr. Valbaum, 1843.

MARDARIE, L. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-romînesc și tîlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note și indicele cuvintelor românești de Grigorie Crețu. Cu mai multe facsimile. Edițiunea Academiei Române. București, Carol Göbl, 1900.

MARGELA, GRAM. I–II = Ștefan Margela, *Gramatică rusască și rumînească*. Închipuită de... și tipărită de Dipartamentul opșteștei îmvățări. Tom întîi [și al doilea]. Sanktpetersburg, 1827.

MARIAN, CH. = S. Fl. Marian, *Chromatica poporului romîn*. Discurs de recepțiune, rostit în ședința Academiei Romîne de la 12 martie 1862. București, Tipografia Academiei Romîne, 1882. (Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom V. Secț II: Memorii și notiții).

MARIAN, D. = S. Fl. Marian, *Descîntece poporane romîne*, culese de... Suceava, Tipografia lui R. Eckhardt, 1886.

MARIAN, H. = Sim. Fl. Marian, *Hore și chiuituri din Bucovina*, adunate de... București, Socec & Comp., 1910. (Din viața poporului român. Culegeri și studii. IX. Academia Română).

MARIAN, INS. = Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile romînilor*. Studiu folkloristic. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1903.

MARIAN, Î. = S, Fl. Marian, *Înmormîntarea la romîni*. Studiu etnografic de... Edițiunea Academiei Române, București, Litotipografia Carol Göbl, 1892.

MARIAN, NA. = S. Fl. Marian, *Nașterea la romîni*. Studiu etnografic. Edițiunea Academiei Romîne. București, Litotipografia Carol Göbl, 1892.

MARIAN, NU. = S. Fl. Marian, *Nunta la romîni*. Studiu istorico-etnografic comparativ. Edițiunea Academiei Romîne. București, Tipografia Carol Göbl, 1899.

MARIAN, O. I–II = S. Fl. Marian, *Ornitologia poporană romînă*. Tom. I–II. Cernăuți, Tipografia lui R. Eckhardt, 1883.

MARIAN, P. P. = Simeon Fl. Marian, *Poesii poporale despre Avram Iancu*. Adunate și publicate de... Suceava, Editura autorului, 1900.

MARIAN, SA = S. Fl. Marian, *Satire poporane romîne*. Adunate de... București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1893.

MARIAN, S. R. I–III = Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la romîni*. Studiu etnografic. Vol. I–III. I: *Cîrnilegile*; II: *Păresimile*; III: *Cincizecimea*. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1898–1901.

MARIAN, T. = S. Fl. Marian, *Tradiții poporane romîne din Bucovina*. Adunate de... București, Imprimeria statului, 1895.

MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I–III = Victor Marian și Radu Țițeica, *Curs de fizică generală*. Vol. I–II. Cluj, Editura Lepage, 1947–1948.

MARIAN, V. = S. Fl. Marian, *Vrăji, farmece și desfaceri*. Adunate de... București, Litotipografia Carol Göbl, 1893. (Extras din *Analele Academiei Române*. Seria II. Tom. XV. Memoriile Secțiunei literare).

MARIN, F. = C. Pouillet, *Noțiuni generale de fizică și de meteorologie spre usul junimei*. Traduse de A. Marin. București, 1857.

MARIN, P. = A. Marin, *Prescurtare de cunoștințe uzuale*. A doua ediție. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842.

MARIN, PR. I–II = J. Pelouze și Ed. Frémy, *Prescurtare de himie*. Tradusă în limba romînă... de Alexie Marin. București, tomu întîi, 1852; tomu II, 1854.

MARINESCU, P. A. = Gh. Marinescu, *Pagini alese din opera lui*... Cu studiu introductiv de prof. C. I. Gulian. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1955.

MARKI, E. = [Anton de Marki], *Auszug aus der für Normal und Hauptschulen vorgeschriebenen deutschen Sprachlehre in deutscher und wallachischer Sprache, enthaltend das Wichtigste der deutschen und wallachischen Sprache*... Tschernowitz, Petrus Echardt, 1810.

MARȚIAN, S. = Dionisie Pop Marțian, *Studii sistematice în economia politică*. Partea primă: *Economia socială*. București, Imprimeria mitropolitului Nifon, 1858.

MARX, C. = Karl Marx, *Capitalul*. București, Editura politică, 1956.

MAT. DIALECT. I = *Materiale și cercetări dialectale*. [Vol.] I. [București], 1960. (Academia Republicii Populare Române. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică).

MATEESCU, B. = C. N. Mateescu, *Balade*, adunate de... Cu o prefață de N. Iorga. Vălenii de Munte, „Neamul românesc", 1909.

MAT. FOLK. = *Materialuri folkloristice*. Culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățământului Public prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu. Volumul I (*Poesia poporană*, partea I–II) – II. București, Tipografia Corpului didactic, 1900.

MAT. MEDIC. = M. Wertheimer, *Manual de materie medicală*. București, 1858.

MĂN. SUCEVIȚA = M. A. Musicescu și M. Berza, *Mănăstirea Sucevița*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1858. (Monografii de monumente. I).

MDA ms = *Micul dicționar academic*, manuscris.

MDENC = *Mic dicționar enciclopedic*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972; ed. a II-a: 1978, 1851 p.

MDT = *Mic dicționar tehnic*. [București], Editura tehnică, 1950.

MEHEDINȚI, G. F. = S. Mehedinți, *Geografia fizică pentru clasa V-a secundară*. București, Socec, 1901.

MEHEDINȚI, P.= S. Mehedinți, *Pământul*. Text-atlas pentru clasa IV primară urbană și pentru divizia III, anul II al școalelor rurale. București, Alcalay, 1905.

MELIK, G. = I. M. Melik, *Elemente de geometrie*. Edițiunea a IX-a. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1897.

MERA, L. B. = I. T. Mera, *Din lumea basmelor*. Cu 87 ilustrațiuni originale. București, „Minerva", 1906.

MEȘT. DOFT. I–II = *Meșteșugul doftoriii.* [Cartea întîi]. *Meșteșugul doftoricesc.* [Cartea a doua]. [Traducere manuscrisă din neogreacă a operei lui Fr. Pápai *Pax corporis*, făcută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 933 și 4841].

MEȘT. MOȘ. = I. Sporer, *Meșteșugul moșîrii pentru învățătura moașelor la Institutul maternității din București.* București, Tipografia lui August Ruof, 1839.

MG I = *Monografia geografică a Republicii Populare Române.* I. *Geografia fizică.* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.

MH = Florian, *Mirtil și Hloe.* Pastorala a lui... [Traducere manuscrisă; copie din 1820; Bibl. Acad. R.P.R., cota 2364].

MICU, C. = Samuil Micu, *Carte de rogacioni, pentru evlavia omului creștin.* Viena, tipărită de Joseph de Kurzbek, 1779.

MICU, L. = Baumeister, *Loghica, adecă partea cea cuvîntătoare a filosofiei.* [Traducere de S. Micu]. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatei Peștii, 1799.

MICU, L. F. = Baumeister, *Legile firei, itica și politica sau filosofiia cea lucrătoare.* În patru părți împărțită și întru acest chip așăzată pre limba romînească [de S. Micu]. [Partea întîi]. *Filosofiia cea lucrătoare a rînduialelor dreptului firei.* [Partea a doua]. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1800.

MICU, P. = *Praxisul furumului bisericesc.* De Samuil Micu. [Manuscris din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 414].

MICU, ST. = *Statuta sau legile scaonilor săsești din Ardeal...* [Traducere manuscrisă de Samuil Micu; 1802; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., cota 184].

MICU, T. I–II = Samuil Micu, *Teologhia moralicească sau Bogoslovia, carea cuprinde învățătura năravurilor celor bune și a vieții creștinești... Cartea a doua a Teologhiei moralicești, carea cuprinde învățătura despre contracturi și osibite detorii a fiștecărui stat, și despre darul lui Dumnezeu și tainele sfintei biserici și celelalte.* Acum întâi tipărită. Blaj, 1796.

MIHAIL, L. = Mihail Logofătul, *Lexicon slavo-romîn*, întocmit în Târgoviște în anul 1678. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1348].

MIHALE, O. = Aurel Mihale, *Ogoare noi.* Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953].

MIHALI, C. = Simeon Mihali, *Compediu de istoria naturală pentru începători.* Ediția a II-a. Blaj, 1856.

MIHALIC, O. = C. Mihalic de Hodocin, *Observații asupra stărei pădurilor din Valea Bistriței de sus.* Iași, Institutul Albinei, 1840.

MIHALIC, P. = C. Mihailic [=Mihalic] de Hodocin, *Proiect pentru băi publice și o shoală de înotat...* și *Disertația despre folosul unui asemenea așezămînt...* Iași, Institutul Albinei, 1843.

MIJLOCIRI = Nils Nyström, *Mijlociri noauă aflate păntru stîngerea focului.* Tălmăcit din limba șvețască în nemțască și moldovenească. Liov, Tipariu lui Piller, 1794.

MILLE, V. P. = C. Mille, *Versuri și proză.* Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de G. C. Nicolescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).

MILLO, A. = Matei Millo, *Aritmetica.* Arătare pentru pravilele întîie, pentru cele alte feliuri, prifacere a celor mari în mai mici și a celor mici în mai mari, cu povățuiri la toate pravilele. [Manuscris din 1795; Bibl. Acad. R.P.R., cota 4566].

MILOSÎRDIA = [Metastasio], *Milosîrdia lui Tit.* [Traducere manuscrisă din grecește, 1784; Bibl. Acad. R.P.R., cota 181].

MIL. TIT. = Metastasio, *Milostivirea lui Tit.* [Traducere manuscrisă din grecește, din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3454].

MINEIUL (1776) = Chir Chesarie, episcopul Rîmnicului, *Mineiul*, luna lui octombrie, care s-au tipărit acum întâi rumînește... 1776.

MINULESCU, V. = Ion Minulescu, *Versuri.* Cu o postfață de acad. Tudor Vianu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

MIRONESCU, S. A. = I. I. Mironescu, *Scrieri alese.* Cu o prefață de Sanda Radian. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).

MÎNDRESCU, I. G. = Simion C. Mîndrescu, *Influența culturei germane asupra noastră. Influența germană asupra limbei romîne.* Iași, Tip. „Dacia", 1904.

MÎNDRESCU, L. P. = Simion C. Mîndrescu, *Literatură și obiceiuri poporane din comuna Rîpa de Jos, comitatul Mureș – Turda (Transilvania)*. Publicate de... București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.
MÎNDRESCU, UNG. = Simeon C. Mîndrescu, *Elemente unguresti în limba romînă*. București, Tipografia F. Göbl fii, 1892.
MN (18...) = „Muzeul național". Gazetă literală și industrială. Suplement la „Curierul romînesc". [Redactor: I. Heliade-Rădulescu]. București. Anul I (1836) ș. u.
MO (1860) = „Monitorul oastei". Ziar oficial al Țerii Romînești. Imprimeria Buciumului romîn. Iași. Anul 1860. Volumul I. Edițiunea a doua.
MOLDOVAN, Ț. N. = I. Silvestru Moldovan, *Țara noastră*. Descrierea părților Ardealului de la Murăș spre miazăzi și Valea Murășului. Sibii, 1894.
MOLIN, R. B. = R. S. Molin, *Românii din Banat*. Timișoara, 1928. (Extract din revista „Arhivele Olteniei", 1927, nr. 33 și 1928, nr. 34).
MOLIN, V. T. = Virgil, Molin, *Vocabularul tipografului*. [București], Editura Uniunea camerelor de muncă, 1940. (Biblioteca de tehnică și artă meșteșugărească. Nr. 8).
MOLITVENIC (sec. XVII) = Nicolae Drăganu, *Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc*. (În revista „Dacoromania", II 1922, p. 254–326).
MOLNAR= [I. Molnar], *Wörterbüchlein deutsch und wallachisches. Vocabularium nemțesc și romînesc*. Sibii, 1822.
MOLNAR, D. = Ioan Molnar, *Deutsch-walachische Sprachlehre*. Wien, Joseph Edlen von Kurzbek, 1788.
MOLNAR, E. S. = Ioan Molnar, *Economiia stupilor*. Vienna, Iosif de Curțbec, 1785.
MOLNAR, I. = Millot, *Istorie universală, adecă de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi*. Întocmită prin... întîia dată tălmăcită în limba romînească [de I. Molnar]. Tomul întîi. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatei Peștii, 1800.
MOLNAR, RET. = Ioan Molnar, *Retorică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvîntări*. Acum întăi izvodită pe limba romînească, împodobită și întemeiată cu pildele vechilor filosofi și dascali bisericești. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatei Peștii, 1798.
MON. IST. I ș. u. = „Buletinul Comisiunii monumentelor istorice". Publicațiune trimestrială. București. Anul I (1908) ș. u.
MON. OF. = „Monitorul oficial". București, 1906 ș. u.
MONTAN, S. = Gh. Montan, *Străinul în Pesta*. Adecă o vorbire între un străin din Țara turcească și între un cetățean din Pesta... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguresti, 1816.
MORARIU, PL. = Iuliu Morariu, *Noi numiri populare românești de plante*. (În revista „Arhiva someșană". Năsăud, 1937, nr. 23, p. 453–468).
MOROIANU, S. = George Moroianu, *Chipuri din Săcele*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, [1938]. (Col. Cartea satului, 29).
MOXA = *Cronica lui Mihail Moxa*. În *Cuvente den bătrâni*, I, p. 337 ș. u.
MOZAICUL (18...) = „Mozaicul". Editat de Constantin Leca. Craiova, 1838–1839.
MUMULEANU, C. = Paris Mumuleanu, *Caracteruri*. București, Tipografia de la Cișmeaua lui Mavroghene, 1825.
MUMULEANU, P. = Paris Mumuleanu, *Poezii ale lui*... București, 1837.
MUMULEANU, PL. = Paris Mumuleanu, *Plîngerea și tînguirea Valahiei*. Buda, Tipografia crăieștei Universitate din Pesta, 1825.
MUMULEANU, R. = B. P. Mumuleanu, *Rost de poezii, adecă stihuri*. Acum întîi alcătuite în limba romînească... București, în cea de nou făcută tipografie, 1820.
MUREȘANU, I. = Cr. Salțman și Carol Han, *Icoana creșterei rele cu mijloace de a o face și mai rea*. Ca un îndreptariu pentru oricare părinte înțelept... tradusă și prelucrată pentru romîni de Andrei Murășanu. Brașov, Tipografia lui Ioan Bart, 1848.
MUREȘIANU, P. = Andrei Mureșianu, *Din poesiele lui*... Brașov, cu tipariul lui Ioane Gött, 1862.
MURGOCI–LUDWIG, M. = Dr. G. M. Murgoci și dr. E. Ludwig, *Noțiuni de mineralogie*. Manual pentru clasa VI liceală... București, Göbl, 1902.
MURNU, GR. = George C. Murnu, *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba romînă*. București, Tipografia F. Göbl fii, 1894.

MURNU, I. = Omer, *Iliada. Douăsprezece cînturi,* traduse în versuri de George Murnu. Budapesta, Institutul de arte grafice și editură „Luceafărul", 1906.
MURNU, O. = Homer, *Odiseea.* În românește de George Murnu. [București], Cultura națională, [1924].
MUSCEL = C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele. Culegere din părțile Muscelului.* București, 1909. (Din viața poporului român. Culegeri și studii. VII. Academia Română).
MUSTE, ap. LET. II, III.
MUTSO, O. = Gh. Mutso, *Scurtă ortografie a limbei dacoromînă, cu strămoșeștile, latineștile litere.* Pesta, 1829.

N

NAPOLEON = *Napoleon Bonaparte ce au fost și ce iaste. O întocmită arătare despre viiața și faptele lui, dimpreună cu bătaia ce s-au întâmplat la luarea Parisului până la ducerea lui în insula Elba.* Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1815.
NARCHIS = J. J. ROUSSEAU, *Narchis sau îndrăgitul însuși de sine.* Comedie de... tălmăcită de I[oan] C[antacuzino] la anu [1]794. [Copie manuscrisă din 1803; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3099].
NATURA, I ș. u. = „Natura". Revistă științifică de popularizare, publicată sub îngrijirea lui G. ȚIȚEICA și G. G. LONGINESCU. București. Anul I (1905–1906) ș. u.
NAUM, IST. ART. = Alexandru Naum, *Istoria artei de la începutul creștinismului până în secolul al XIX-lea.* Volumul I: *Vechea artă creștină în apus.* București, Tipografia „Cultura", 1925.
NEAGOE, ÎNV. = *Învățăturile bunului și credinciosului domn al Țării Romînești, Neagoe Basarab Vvd. către fiul său Teodosie Vvd.* București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1843.
NEAM. ROM. = „Neamul românesc", periodic.
NECULCE, L. = Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei* și *O samă de cuvinte.* Text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan. Ediția a II-a, revăzută. [București], Editura de stat pentru literatură și artă. 1959.
NECULUȚĂ, Ț. D. = D. Th. Neculuță, *Spre țărmul dreptății.* Cu un studiu introductiv de Maria Banuș. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
NEGRUZZI, A. = Victor Hugo, *Angelo, tiranul Padovei.* Tradus de... C. Negruțți. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
NEGRUZZI, A. P. = C. Negruzzi, *Aprodul Purice.* Anecdot istoric. Ieși, Tipografia Albinei, 1837.
NEGRUZZI, B. = Victor Hugo, *Ballade.* Traduse de C. Negruzzi. Iași, la Cantora Foaiei sătești, 1845.
NEGRUZZI, C. = C. Negruzzi, *Carantina.* Comedie-vodevil într-un act. Prelucrat de... Iași, Tipografia franțezo-romînă, 1851.
NEGRUZZI, M. T. = Victor Hugo, *Maria Tudor.* Tradusă de d. C. Negruțți. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
NEGRUZZI, P. T. = C. Negruzzi, *Păcatele tinereților. Amintiri din junețe. Fragmente istorice. Neghină și pălămidă. Negru pe alb.* Iași, Tipografia lui Adolf Berman, 1857.
NEGRUZZI, S. I–III = Constantin Negruzzi, *Scrierile lui...* Volumul I: *Păcatele tinereților*; volumul II: *Poezii*; volumul III: *Teatru.* București, Librăria Socec & Comp., 1872–1873.
I. NEGRUZZI, S. I–1V = Iacob, Negruzzi, *Scrieri complecte.* Vol. I–V. I: *Copii de pe natură. Scrisori.* II: *Poesii.* III: *Mihai Vereanu. Primblări prin munți.* IV: *Teatru.* V: *Pe malul mării. Din Carpați. Traduceri din Schiller.* VI: *Traduceri din Schiller.* București, Socec & Comp., 1893–1897.
NEGRUZZI, T. = V. Ducange și M. Dinaux, *Triizeci ani sau viața unui jucători de cărți.* Melodramă în trii zile. Tradusă din franțozește de căminariul C. Negruțți. Ieși, Tipografia Albinei, 1835.
NEGULICI = I. D. Negulici, *Vocabular romîn de toate vorbele străbune reprimite pînă acum în limba romînă, și de toate cele ce sunt a se mai primi d-acum înainte, și mai ales în științe.* București, Tipografia Colegiului, 1848.
NEGULICI, E. I–II = L. Aimé Martin, *Educația mumelor de familie sau civilisația neamului omenesc prin femei.* Tradusă slobod după a patra ediție de I. D. Negulici. București, Tipografia lui Fr. Walbaum, vol. I: 1844; vol. II: 1846.
NENIȚESCU, C. O. I–II = Acad. ing. Costin D. Nenițescu, *Tratat elementar de chimie organică.* Ed. IV. București, Editura tehnică, vol. I: 1956; vol. II: 1958.
NEP. VIND. = Dr. P. Vasici-Ungureanu, *Neputința și a ei totală vindecare cu mijloace simple cercate prin esperiență și aprobate de mulți pătimași.* Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1846.

NICA, L. VAM. = N. C. Nica, *Lexicon vamal* cuprinzând: denumirea comercială (uzuală) a mărfurilor, prevăzute cu art. respectiv de taxare, cu taxele vamale și modul de taxare, conform tarifului vamal român din 1929. București, [Craiova, Tip. „Scrisul românesc"], 1930.

NICHIFOR, P. = Em. I. Nichifor, *Allgemeine Handlungs-und Wechsel Ordnung* sau *Pravilă comercială, care cuprinde regulile comerții, ale catastifelor și ale vexelilor și socoteala interesurilor ș.a.* Acum întîiași dată tălmăcită după cea germănească, de... Brașov, Tipografia lui Johann Gött, 1837.

NICOLAU, P. = Pierre Blanchard, *Plutarh nou sau pe scurt scrierea vieților celor mai vestiți bărbați și muieri a toate neamurilor, din cele mai vechi vremi până în vremile noastre.* În limba franțozească de..., iar acum întâi pentru nația romînească pre romînie tălmăcită și dată la lumină. Tomul I, cu 26 chipuri. Cu toată cheltuiala d[umnealui] Nicola Nicolau. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1819.

NICOLEANU, P. = N. Nicoleanu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva", 1906. (Biblioteca scriitorilor români).

NIȚESCU, ȘT. N. = A. von Kotzebue, *Ștefu Nerod sau ce știi, aceasta la ce e bună.* Farsă într-un act după a lui Kotzebue. Tradusă de I. Nițescu. București, Tipografia lui Eliad, 1835.

NOM. MIN. I–II = *Nomenclatura minimală a produselor și utilajului.* Vol. I–II. Volumul I: *Nomenclatura*; Vol. II: Indice alfabetic. Ediția a II-a. București, Imprimeria națională, 1949. (Comisiunea de Stat a Planificării. Institutul central de statistică).

NOM. PROF. = *Nomenclatura profesiunilor și întreprinderilor, cuprinzând și codul profesiunilor.* București, 1933. (Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Institutul de demografie și recensământ).

NORME ȘI PRECIZĂRI = *Terminologia științifică romînească.* I: *Norme și precizări generale. Științe matematice și fizice.* București, Imprimeria națională, 1940. (Academia Română).

NOVACOVICIU, C. B. I–II = Emilian Novacoviciu, *Cuvinte bănățene* adunate de... Oravița, Tipografia Felix Weiss, 1925.

N. REV. R. I ș. u. = „Noua revistă romînă pentru politică, literatură, știință și artă". București, Anul I (1900) ș. u.

N. TEST. (1648) = *Noul Testament sau împăcarea au leagea noao...* În cetatea Bălgradului, 1648.

O

OBLĂDUIREA = T. Thornton, *Starea de acum din Oblăduirea gheograficească, orășenească și politicească a prințipaturilor Valahiei și a Moldaviei...* Tipărită la Paris în anul 1812, iar acum tălmăcită în limba romînească... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1826.

OBRADOVICI, D. = Gr. Obradovici, *Datorințele a subdaților, adecă suptpușilor, către monarhul lor, spre întrebuințarea în școalele cele romînești naționalnice.* Traduse de pre limba cea nemțească, și cu nește adaogeri mai direse prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1805.

ODOBESCU, S. I–III, = A. I. Odobescu, *Scrieri literare și istorice ale lui...* Volumul I–III. București, Editura Librăriei Socec, 1887.

OLLĂNESCU, H. A. P. = Quintus Horatius Flaccus, *Ad Pisones (Ars Poetica).* Traducțiune în versuri de Dumitru Constantin Ollănescu. Edițiunea I. București, Carol Göbl, 1891.

OLLĂNESCU, H. O.= Quintus Horatius Flaccus, *Ode, epode, carmen saeculare.* Traducțiune în versuri de Dumitru Constantin Ollănescu. Volumul I. București, Socec & Comp., 1891.

OLLĂNESCU, T. = Dimitrie C. Ollănescu, *Teatrul la români.* București, Carol Göbl. Partea I. *Datine, năravuri, jocuri, petreceri, spectacole publice și altele*, 1897. Partea II. *Teatrul în Țara Romînească*, 1798–1898. Întîiul memoriu, 1898. (Extrase din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XVIII [și] XX. Memoriile Secțiunii literare).

ONCESCU, G. = N. Oncescu, *Geologia Republicii Populare Romîne.* București, Editura tehnică, 1957.

OPRESCU, I. A. I–IV = G. Oprescu, *Manual de istoria artei.* Vol. I–IV. Ediția II-a. București, Editura Universul, 1943–1946.

ORBONAȘ, MEC. = I. Orbonaș, *Manual de atelier mecanic.* București, Fundația regală pentru literatură și artă,1935.

OR. EC. = Gr. Obradovici, *Carte de mînă pentru bineorînduita economie, lucrarea cîmpului și pentru plămădirea și pîndirea a vitelor și a pasărilor celor casnice.* Tradusă de pre limba cea serbească prin... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1807.

ORESCU, T. = A. Orescu, *Tratație asupra geometriei descriptive*. Tomul I. Traducție din franțuzește după Louis Etienne Lefevre de Fourcy. București, 1851.

ORESTE = Voltaire, *Oreste, fiul Clitimnestrii și a lui Agamemnon*. [Traducere manuscrisă din 1823; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3696].

ORG. SĂN. = *Organizarea ocrotirii sănătății*. Sub redacția prof. dr. T. Ilea, prof. dr. L. Grom și conf. dr. P. Pruteanu. București, Editura medicală, 1956.

ORÎND. P. = [*Orînduiala paraclisurilor împărătești*]. Iași, Tipografia cea politicească a lui Mihail Strilbițchi, 1789.

ORÎNDUIALA = [*Orînduiala căsătoriei soțiilor foștilor militari, morți sau dispăruți în timpul războiului*]. Sibiu, [1803]. [Foaie volantă].

ORTOGR. = *Ortografie sau scrisoare dreaptă, pentru folosul școalelor neamicești*. Vienna, Iosif Curțbec, 1784.

OȘTIREA = *Oștirea franțezilor în Rosia la leat 1812*. Cu adeogare de oareșcare cărți împărătești, publicuite în vremea răzmiriții. Tălmăcită după cea grecească în limba rumînească de Parascheva, clucerul de arie... București, 1826.

OTESCU, CR. = I. Otescu, *Credințele țăranului romîn despre cer și stele*. București, [1907] (Analele Academiei Române. Mem. Secț. lit. Seria II. Tom. XXIX).

OȚETEA, R. = Andrei Oțetea, *Renașterea și reforma*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941. (Scriitori romîni contemporani).

OȚETEA, T. V. = A, Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în țările românești, 1821–1822*. București, 1945. (Institutul de studii și cercetări balcanice. Seria istorică, nr. 5).

P

PALIA (1581) = *Palia d'Orăștie*. (1581–1582). I: *Préface et livre de la Genèse*, publiés avec le texte hongrois et une introduction par Mario Roques. Les premières traductions roumaines de l'Ancien Testament. Paris, Champion, 1925.

PALLADI, C. = Teodor Palladi, *Către toți iubitorii de lumină compatrioți, cinste și închinăciune*. [Prospect la publicațiunea „Împrumutată învățătură"; București, 1824].

PAMFILE, A. R. = Tudor Pamfile, *Agricultura la romîni*. Studiu etnografic cu un adaus despre măsurătoarea pământului și glosar. București, Librăriile Socec și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold, 1913. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii, XVII).

PAMFILE, B. = Tudor Pamfile, *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări după datinile și credințele poporului romîn*, adunate din comuna Țepu (Tecuci). București, Librăriile Socec & Comp., 1911. (Academia Romînă. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XII).

PAMFILE, C. = Tudor Pafile, *Cimilituri românești*. Introducțiune și glosar, București, 1908 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. II).

PAMFILE, CER. = Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui după credințele poporului romîn*. București, Librăriile Socec & Comp., Pavel Suru, C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1915 (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXVI).

PAMFILE, COM. = Tudor Pamfile, *Mitologie romînească*. II. *Comorile*. București, Librăriile Socec & Comp., 1916. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXX).

PAMFILE, CR. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*. Studiu etnografic, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. XX).

PAMFILE, C. Ț. = Tudor Pamfile, *Cîntece de țară*, adunate de... București, Socec, 1913. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XIII).

PAMFILE, D. = Tudor Pamfile, *Diavolul învrăjbitor al lumii, după credințele poporului romîn*. București, Librăriile Socec & Comp., 1914. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXV).

PAMFILE, DUȘM. = Tudor Pamfile, *Mitologie romînească*. I. *Dușmani și prieteni ai omului*. București, Librăriile Socec, 1916. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXIX).

PAMFILE, I. C. = Tudor Pamfile, *Industria casnică la romîni*. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă tehnică și populară. București, Tipografia „Cooperativa", 1910. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. VIII).

PAMFILE, J. I–III = Tudor Pamfile, *Jocuri de copii,* adunate din satul Țepu (jud. Tecuci). [București].Vol. I: (Analele Academiei Romîne. Tom. XXVIII. Memoriile Secț. literare), 1906; vol. II: (Analele Academiei Române. Tom. XXIX. Memoriile Secț. literare), 1907; vol. III: (Acad. Romînă. Din viața poporului român. Culegeri și studii. VI), 1909.
PAMFILE, S. T. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul crăciunului.* Studiu etnografic. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XIX).
PAMFILE, S. V. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la romîni.* Studiu etnografic. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1910. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XI).
PAMFILE, VĂZD. = Tudor Pamfile, *Văzduhul după credințele poporului romîn.* București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1916. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXVII).
PAMFILE–LUPESCU, CROM. = Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, *Cromatica poporului romîn.* București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. XXIV).
PANN, A. = Anton Pann, *Înțeleptul Archir și nepotul său Anadam.* Ediția a doua. București, Tipografia lui Anton Pann, 1854.
PANN, E. I–V = Anton Pann, *Noul Erotocrit,* compus în versuri. Tomul I–V, Sibiu, Klozius, 1837.
PANN, H. = Anton Pann, *Nesdrăvăniile lui Nastratin Hogea.* Culese și versificate de... București, Tipografia lui Anton Pann, 1853.
PANN, P. V. I–III = Anton Pann, *Culegere de proverburi sau Povestea vorbei.* De prin lume adunate și iarăși la lume date. București, Tipografia lui Anton Pann. Partea I: 1852; partea a II-a și a III-a: 1853.
PANN, Ș. I–II = Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu.* București. Tipografia lui Anton Pann. Partea I. A doua ediție, 1853. Partea II. [Întâia ediție]. 1852.
PANȚU, PL. = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român.* Vocabular botanic cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice. Ediția II-a. București, Editura Casa școalelor, 1929.
I. PANȚU, C. = I. C. Panțu, *Curs complet de corespondență comercială cu esplicarea terminilor comerciali.* Ediția a doua prelucrată și augmentată. Brașov, Mureșianu, 1904.
I. PANȚU, PR. = I. C. Panțu, *Procent, promil, interese și teoria conturilor curente.* Ediția II-a... Brașov, Ciurcu, 1910.
T. PAPAHAGI, C. A. = Tache Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni.* București, 1925. (Extras din revista „Grai și suflet", vol. II).
T. PAPAHAGI, C. L. = T. Papahagi, *Contribuții lexicale.* București, Socec, 1939.
T. PAPAHAGI, M. = Tache Papahagi, *Graiul și folclorul Maramureșului.* București, Cultura națională, 1925. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIII).
PARAB. = M. Wertheimer, *Curs de parabolanologhie pentru formare de garde malade (îngrijitori de bolnavi)...* Aranjată după d[umnealui] doctoru Schmidt, profesor de parabolanologhie, de... București, Imprimeria Nifon mitropolitul, 1857.
PARACLIS (1639) = N. Drăganu, *Cea mai veche carte rakoczyană.* (În „Anuarul Institutului de istorie națională" de pe lîngă Universitatea din Cluj I, 1921–1922). Cluj, Institutul de arte grafice „Ardealul", 1922.
PARHON, B. = Acad. C. I. Parhon, *Bătrânețea și tratamentul ei.* Problema reîntineririi. București. Editura de stat pentru literatura medicală, 1948.
PARHON, O. A. I = C. I. Parhon, *Opere alese.* Vol. I. [București], Editura Academiei R.P.R., 1954.
PAS, L. I–II = Ion Pas. *Lanțuri.* Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, vol. I: 1950; vol. II: 1951.
PAS, Z. I–IV = Ion Pas, *Zilele vieții tale.* [București], Editura de stat, vol. I–II: 1949; vol. III–IV: 1950.
PASCU, C. = Giorge Pascu, *Despre cimilituri.* Studiu filologic și folcloric. Partea I. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria națională, 1911. (*Analele Academiei Române.* Seria II. Tomul XXXIII. Memoriile Secțiunii literare).
PASCU, S. = Dr. G. Pascu, *Sufixele românești.* Edițiunea Academei Române. București, 1916.

PAȘCA, GL. = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*, alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni. București, Cultura națională, 1928. (Academia Română. *Memoriile Secțiunii literare*. Seria III. Tom. IV. Mem. 3).

I. PAȘCA, M. = *Meșteșugul lungimei de viață prin doftoreasca grije a trupului și a sufletului*. [Traducere manuscrisă din limba latină, făcută de Iosif Pașca în 1815; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 79 a].

PAT. CHIR. = Dr. P. Protici, *Elemente de patologia chirurgicală*. [Curs manuscris copiat de studentul Vlădescu Vasile. București, 1859; Bibl. Acad. R.P.R., cota 707].

PATENT = *Patent pentru ținerea sărbătorilor*. Blaj, 1787. [Foaie volantă].

PAULETI, C. = *Cîntări și strigături romînești de cari cîntă fetele și feciorii jucînd, scrise de Nicolaie Pauleti în Roșia, în anul 1838*. Ediție critică, cu un studiu introductiv de I. Mușlea, 1962.

PAULINI, GRAM. = V. Paulini, *Gramatica romîno-latină. Partea etimologică*. Prelucrată de... Ieși, Institutul Albinei, 1840.

PĂCALĂ, M. R. = Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinari*. Sibiu, Tiparul Tipografiei arhidiecezane, 1915.

PĂCALĂ, R. = Victor Păcală, *Din etnografia comunei Rășinari*. Construcțiunea și întocmirea locuinței și a celorlalte clădiri economice. (În revista „Transilvania", Sibiu, XLI 1901, p. 57–84).

PĂMÎNTEANUL = *Pămînteanul*. București, 3 iulie–25 septembrie 1839.

PĂSCULESCU, L. P. = Nicolaie Păsculescu, *Literatură populară romînescă*. Adunată de... Cu 30 arii notate de Gheorghe Matei. București, Librăria Socec, Viena, Gerold, Leipzig, O. Harrassowitz, 1910. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. V).

PĂTRĂȘCANU, S. A. = D. D. Pătrășcanu, *Schițe și amintiri*. Iași, „Viața românească", 1909.

PĂUN-PINCIO, P. = Ioan Păun-Pincio, *Poezii, proză, scrisori*. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).

PÂRVAN, G. = Vasile Pârvan, *Getica*. O protoistorie a Daciei. București, Cultura națională, 1926. (Academia Romînă. *Memoriile Secțiunii istorice*. Seria III. Tomul III. Mem. 2).

PÂRVAN, I. F. = Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice*. Patru lecții inaugurale. București, Editura „Cartea românească", 1920.

PÂRVAN, Vasile, în „Conv. Lit." XL, 773

PÂRVESCU, C. = Pompiliu Pârvescu, *Hora din Cartal*. Cu arii notate de C. M. Cordoneanu. București, 1908. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. I).

PELIMON, I. = Al. Pelimon, *Impresiuni de călătorie în Romînia*. București, Imprimeria națională a lui Iosif Romanov et Comp., 1858.

PELIMON, S. = Al. Pelimon, *Suliotul. Grecia liberă*. Poezii. București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.

PENESCU, M. = I. Penescu, *Manual de economia casnică sau datoriile morale și materiale ale stăpîniei de casă*. Pentru învățătura fetelor. București, Tipografia lui Anton Pann, 1846.

PENESCU, PR. = I. Penescu, *Prințipuri de agricultură, cu adăogire de cele patru lucruri din aritmetică cu numere întregi și cîteva sentenții morale*. Prelucrată de... București, Tipografia lui Anton Pann, 1845.

PERPESSICIUS, M. I–IV = Perpessicius, *Mențiuni critice*. Seria I (1923–1927), București, Editura literară a Casei școalelor, 1928; II, București, Editura Fundațiilor, 1934; III, București, Editura Fundațiilor, 1936; IV, București, Editura Fundațiilor, 1938.

PERPESSICIUS, S. = Perpessicius, *Scut și targă*. Poezii. București, Tipografia „Jockey-club", Ion C. Văcărescu, 1926.

PETICĂ, O. = Șt. Petică, *Opere*. [București], Imprimeria națională, 1938. (Scriitori romîni uitați).

CAMIL PETRESCU, B. = Camil Petrescu, *Bălcescu*. Dramă, 3 acte, 15 tablouri. [București], Editura de stat, 1949.

CAMIL PETRESCU, N. = Camil Petrescu, *Nuvele*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1953]. (Biblioteca pentru toți).

CAMIL PETRESCU, O. I–III = Camil Petrescu, *Un om între oameni*. Roman. Vol. I–III. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., I: 1953; II: 1955; III: 1957.

CAMIL PETRESCU, P. = Camil Petrescu, *Patul lui Procust*. Roman. [București], Editura națională Ciornei, [f.a.].

CAMIL PETRESCU, P. V. = Camil Petrescu, *Cei care plătesc cu viața*. Nuvelă. [București], Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R., [1947]. (Cartea poporului, 35).

CAMIL PETRESCU, T. I–III = Camil Petrescu, *Teatru*. Vol. I–III. București, Fundația regală pentru literatură și artă, vol. I–II: 1946; vol. III: 1947. (Scriitori români contemporani).

CAMIL PETRESCU, U. N. = Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.
CAMIL PETRESCU, V. = Camil Petrescu, *Versuri. Ideea. Ciclul morței*. [București], Cultura națională, [1923].
C. PETRESCU, A. = Cezar Petrescu, *Aurul negru*. Roman. [București], Editura de stat, 1949.
C. PETRESCU, A. R. = Cezar Petrescu, *Ajun de revoluție 1848*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].
C. PETRESCU, C. V. = Cezar Petrescu, *Calea Victoriei*. Roman. București, Editura națională S. Ciornei, [1931].
C. PETRESCU, Î. I–II = Cezar Petrescu, *Întunecare*. Roman. Partea I–II. Craiova, Editura „Scrisul românesc", 1928.
C. PETRESCU, O. P. I–II = Cezar Petrescu, *Oraș patriarhal*. Roman [Vol.] I–II. București, Editura „Cugetarea", [f. a.].
C. PETRESCU, R. DR. = Cezar Petrescu, *Comoara regelui Dromichet*. Roman. [București], Editura națională S. Ciornei, [f. a.].
C. PETRESCU, S. = Cezar Petrescu, *Scrisorile unui răzeș*. [București], Cultura națională, [1922].
PETRI, V. = S. Petri, *Vocabularul portativ romînesc-nemțesc și nemțesc-romînesc*. Sibiu, G. de Clozius, 1861.
PETROVICI, P. = Villaume, *Pedagoghia și metodica pentru învățătorii shoalelor orășenești și sătești*. Acum întîi pre limba dacoromînească tradusă și prefăcută de Naum Petrovici... Buda, Crăiasca Tipografia a Universitatei Ungariei, 1818.
PHILIPPIDE, P. = Alexandru Philippide, *Istoria limbii romîne*. Volumul întîi. *Principii de istoria limbii*. Iași, Tipografia națională, 1894.
AL. PHILIPPIDE, A. = Al. A. Philippide, *Aur sterp*. Poeme. Iași, 1922.
AL. PHILIPPIDE, S. = Al. A. Philippide, *Stînci fulgerate*. Poeme. București, Cultura națională, 1930.
PILDE = *Pilde filosofești*. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1795.
PIRAMIDA = *Vrednica de pomenire biruință, ce în vremea noastră s-au făcut, sau Piramida cea din tunuri înălțată în marea cetate Moscva*... La Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1815.
PISCUPESCU, M. = Șt. V. Piscupescu, *Mijloace și leacuri de ocrotirea ciumii*. Alcătuite și întocmite, spre ajutoriul și folosul neamului romînesc. București, 1824.
PISCUPESCU, O. = Dohtorul Ștefan Vasilie Piscupescu, *Oglinda sănătății și a frumuseții omenești. Mijloace și leacuri de ocrotirea și de îndreptarea stricăciunilor*. Alcătuită și întocmită spre folosul neamului romînesc. București. Tipografia de la Cișmea, 1829.
PITIȘ, ȘCH. = G. I. Pitiș, *Nunta în Șcheiu pînă pe la 1830*. (În „Revista nouă", I, p . 104–112 și 150–156). *Jocuri de petrecere* (În „Revista nouă", I, p. 231–236). *Comori* (În „Revista nouă", I, p. 434–437).
PÎCLEANU, I. I–II = Torquato Tasso, *Ierusalimul liberat*. Poemă epică în două volume. Traducție în proză... de Atanasie N. Pîcleanu. Tomul I–II. București, Tipografia lui Iosef Kopainig, 1852.
PÎRVESCU, C. = Pompiliu Pîrvescu, *Hora din Cartal*. Cu arii notate de C. M. Cordoneanu. București, 1908. (Academia Romînă. Din viața poporului romîn. Culegeri și studii. I).
PLATON, M. = C. Platon, *Manual de gramatică romînă*. Compusă după scrierile celor mai buni autori. Iași, Institutul Albinei, 1845.
PLEȘOIANU, A. = Gr. Pleșoianu, *Abețedar franțezo-romînesc*. Pentru tinerii începători. Acum întîiu cules și într-acestași chip cu rumînește întocmit. A doua ediție. [Sibiu], 1829.
PLEȘOIANU, AB. = Gr. Pleșoianul, *Abețedar înlesnitor pentru învățătura copiilor*. [Sibiu], 1828.
PLEȘOIANU, A. I. = Marmontel, *Aneta și Luben*. Istorie adevărată, din poveștile morale ale lui... Tradusă din franțuzește de G. Pleșoianul. [Sibiu], 1829.
PLEȘOIANU, A. M. = Gr. Pleșoianu, *Abețedar moral și religios sau leții scose din sfînta scriptură*. Acum întîi tradus din franțuzește și adăugat, pentru învățătura copiilor. [f. l.], 1833.
PLEȘOIANU, C. = Gr. Pleșoianul, *Cele dintîi cunoștințe pentru trebuința copiilor care încep a citi*. Traduse din franțozește și adăogate de... [Sibiu], 1828.
PLEȘOIANU, GRAM. = M. Fournier, *Limba franțuzească și ortografia ei, arătată prin prinsipuri în 24 de leții; au Gramatecă franțuzească, prin ajutorul căria poate să învețe cinevași, singur și fără dascăl, a vorbi ș-a scri regulat*. Acum întîi și cu rumînește spre folosul tinerimii r[omîne], de G. Pleșoianul. [Sibiu], 1830.
PLEȘOIANU, T. I–IV = [Fénelon], *Întîmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*. Acum întîi traduse din franțuzește de G. Pleșoianul. Ediție în patru tomuri. [Sibiu], 1831.

PLOPȘOR, C. = [C. S.] Nicolaescu-Plopșor, *Ceaur*. Povești oltenești. Craiova, Tiparnița „Craiova", 1928.
PLOPȘOR, V. O. = C. S. Nicolaescu-Plopșor, *Vorbe oltenești*. [București], Tipografia „Convorbiri literare", 1922. (Extras din „Convorbiri literare", anul 1922).
PLUSC, D. = T. Plusc, *Dezertație sau descrierea apelor minerale de la Borca, din ținutul Sucevii, în Moldova*. Acum dată la lumină... Ieși, Tipolitografia Albinei, 1834.
PODARIU, FL. = Doctorul T. Podariu, *Flori de pe cîmpie*. Poezii poporale, culese de... Sibiu, Asociațiunea (Astra), 1929. (Biblioteca poporală a Asociațiunii „Astra", nr. 16).
POENARU, E. A. = P. Poenaru, *Elemente de algebră, după Appeltauer*. Tradus din latinește, cu oarecare modificații, de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1841.
POENARU, G. = P. Poenaru, *Elemente de geometrie, după Legendre*. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
POENARU, Î. = P. Poenaru, *Învățături pentru prăsirea duzilor și creșterea gîndacilor de mătasă, adunate și întocmite pe clima Țării Romînești*. București, Tipografia C. A. Rosetti și Winterhalder, 1849.
POGOR, HENR. = Voltaire, *Henriada*. Tradusă de comisul V. Pogor. București, Tipografia lui Eliad, 1838. [S-au extras numai cuvintele cuprinse în glosar].
POLIZU = G. A. Polizu, *Vocabular romîno-german*, compus și întocmit cu privire la trebuințele vieței practice de..., înavuțit și cores de G. Bariț. Brașov, 1857.
POLIZU, H. = [G. A. Polizu], *Mica hirurgie*. București, 1844.
POLIZU, P. = G. A. Polizu, *Prescurtare de anatomie descriptivă, cu scurte notițe fiziologice care deslușesc lămurit tot ce se petrece în om*. București, Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp., 1859.
POLIZU, T. = G. A. Polizu, [*Tratat de mică chirurgie*]. București, [1859].
POMPILIU, B. = Miron Pompiliu, *Balade populare române*, adunate de... Iași, 1870.
PONI, CH. = Petru Poni, *Curs de chimie elementară, fundat pe teoria atomică*. Edițiunea a treia. Iași, 1891.
PONI, F. = Petru Poni, *Elemente de fisică*. Edițiunea VII-a. Iași, Tipografia H. Goldner, 1897.
PONTBRIANT, D. = Raoul de Pontbriant, *Dicționar romîno-frances*. București – Götingen – Paris, 1862.
PONTURI = *Ponturi* alcătuite prin obșteasca adunare de preaosfințitul mitropolit, cu dumnealor veliții boieri, pentru urmarea ce are să se păzească a avaeturilor și a împlinelelor i altele. 1815, ianuarie 1.
POP. = Text popular (reprodus dintr-o culegere, dintr-un autor cult etc.).
A. POP, CHIRURG. = Prof. dr. Alexandru Pop, *Elemente de chirurgie*. Sibiu, Editura H. Welther, 1943.
D. POP, M. = Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*. Note paleografice pe margini de cărți bisericești sătmărene. Satu Mare, Athenaeum, 1938.
G. POP, A. = D. G. Popp, *Prescurtare de aritmetică spre întrebuințarea școalelor începătoare*. București, Tipografia lui Eliad, 1833.
G. POP, E. = G. Pop, *Elemente de aritmetică rațională*. Tradus din franțozește de... București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1850.
G. POP, G. = G. Pop, *Elemente de geometrie teoretică și practică*. [Traducere din limba franceză]. București, 1852.
I. POP, L. = Ioan Pop, *Lecții de analisă logică*... Culese și așezate în romînește, după alte asemenea lucrări, pentru trebuința școalelor elementare, de... București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1848.
T. POP, D. J. = Dr. Traian Pop, *Dicționar juridic romîn-maghiar și maghiar-romîn*. Cluj, „Ardealul", 1921.
POPA, B. = Victor Ion Popa, *Bătaia*. București, Editura „Vremea", [1942].
POPA, T. = Victor Ion Popa, *Teatru*. Ediție îngrijită de Ștefan Cristea. Cu o prefață de Sanda Radian. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].
POPA, V. = Victor Ion Popa, *Velerim și Veler Doamne*. Roman. București, Editura Cultura națională, [f. a.].
POPESCU, B. I–IV = N. D. Popescu, *Carte de basme*. Culegere de basme și legende populare adunate de... Vol. I, II și III, ed. II; vol. IV, ed. III. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1892.
SP. POPESCU, M. G. = Spiridon Popescu, *Moș Gheorghe la expoziție*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950]. (Biblioteca pentru toți).
POPORUL = „Poporul suveran". Gazetă politică și literară. București, 1848.
POPOVICI, C. = Toma Popovici, *Tristă cuvîntare la îngroparea strălucitului și înalt învățatului domn Naum Petrovici*... Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1824.

I. POPOVICI, R. D. = Iosef Popovici, *Rumaenische Dialekte*. [Band] I: *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat*, Halle a. d. S. Verlag von Max Niemeyer, 1905.

N. POPOVICI, O. = Nicolaie Horga Popovici, *Oglindă arătată omului înțelept*... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității ungurești, 1807.

T. POPOVICI, S. = Titus Popovici, *Străinul*. Roman. Ediția a II-a. [București], Editura tineretului, 1956.

T. POPOVICI, SE. = Titus Popovici, *Setea*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958].

TIM. POPOVICI, D. M. = Timotei Popovici, *Dicționar de muzică cu mai multe ilustrațiuni*. Sibii, W. Kraft, 1905.

POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. = Ion Popovici-Bănățeanu, *Din viața meseriașilor*. Nuvele. Ediția a doua. București, Editura Librăriei Alcalay, [f. a.]. (Biblioteca pentru toți).

POPOVICI-KIRILEANU, B. = A. Popovici-Kirileanu, *Descrierea moșiei regale Broșteni județul Suceva*. București, Instit. de arte grafice Carol Göbl, 1906.

I. POPP, T. = Ioan Popp, *Tractat de puntuațiune*. București, Christ. Ionnin et Romanov, 1858.

V. POPP, A. M. = Vasilie Popp, *Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrebuințarea acelorași în deschilinite patimi*... Sibii, Tipografia lui Ioan Bart, 1821.

PORONCA DIV. = *Copii de pe poronca d*[*umnealui*] *deplin-împuternicitului prezident divanurilor către înaltul comitet a stărpirei boalei molipsitoare*. [Iași, 1829–1830]. [Foaie volantă].

PORUNCĂ = [*Poruncă pentru depunerea jurămîntului de către locuitorii din Bucovina*]. Dată de Maria Thereza, împărăteasa Austriei. Tipografia episcopiei Blajului din Ardeal, [1777]. [Foaie volantă].

POTECA, C. P. = Eufrosin Poteca, *Cuvinte panighirice și moralnice*. București, Tipografia sfintei mitropolii, 1829.

POTECA, F. = Heineccius, *Filosofia cuvîntului și a năravurilor, adecă loghica și itica elementare, cărora să pune înainte istoria filosoficească*. Scrise întîi latinește... apoi traduse în limba elinească... iar acum în limba romînească de Eufrosin Dimitrie Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1829.

POTECA, G. = Dim. Darvar, *Mai nainte gătire spre cunoștința de Dumnezeu prin privirea celor ce sînt*. Tălmăcită din limba grecească de smeritul întru ieromonahi Eufrosin Dimitrie Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1818.

POTECA, I. = Eufrosin Poteca, *Ideile faptelor mele pă anul 1828, pînă la aprilie 1829*. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1564].

POV. = I. Seligher, *Povățuire pentru curățenia gurii și păstrarea sănătății dinților și a altor boale ale gurii*. București, 1828.

POVĂȚ. (18...) = „Povățuitoriul sănătăței și a economiei". Foaie periodică pentru poporul romînesc. Supt redacția dr. C. Vîrnav. Iași, 1844–1845.

POVĂȚ. ÎNV. = Gr. Obradovici, *Scurtă de mînă povățuire către modrul cel înainte scris de învățătură, pentru învățătorii cei de sate și orașă (vernaculi)*. [Traducere manuscrisă din limba germană, 1810; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 180].

POVĂȚUIRI = *Povățuiri pentru holera morbus*. [București, 1829]. [Foaie volantă].

POV. HOL. = Mihail Chifalov, *Povață nouă împotriva holerii, adecă măsuri de pază și lecuire*. Tradusă de... București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.

POV. ȚĂR. = *Povestea țărilor și a împărățiilor cîte-s în pămîntul Asiei. Cosmografie, ce să zice împărțeala pămîntului pre hotară și pre alte semne ce sînt în cercurile ceriului*. [Traducere manuscrisă fragmentară de pe la 1703; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1436].

PR. = *Păstrătorul prunciei și tinereții sau mijloace de a se întrebuința la creșterea copiilor, de la nașterea lor pînă în vîrsta de pubertate (junie)*. Tălmăcit din limba franțozească în cea romînească spre folosul romînilor. București, 1835.

PRALE, P. = Ioan Prale, *Psaltirea prorocului și împărat David*. În versuri alcătuită. Brașov, Tipografia Franțisc de Șobeli, 1827.

PRAV. = *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu*, însoțită 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească întrupată în *Îndreptarea legii* a lui Matei Basarab, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franțuzește de A. Patrognet. (Vol. I din *Legi vechi românești și izvoarele lor*). București, Carol Göbl, 1912. [Varianta din paranteză, urmată de indicația MUNT., reprezintă textul sau forma corespunzătoare din *Îndreptarea legii*].

PRAV. COND. (1780) = *Pravilniceasca Condică (1780)*. Ediție critică. București, Editura Academiei R.P.R., 1957. (Adunarea izvoarelor vechiului drept romînesc scris).
PRAV. GOV. = *Pravila* aceasta iaste direptătoriu de leage, tocmeala sfinților apostoli tocmite de zece săboară către aceasta și a preacuvioșilor părinți învățătorilor lumei. Tipăritu-s-au în tipari prealuminatului domn Io Matei Basarab voievod a toată țara Ungrovlahiei în mănăstirea Govora vleat 7148 iară de la nașterea lui Hristos 1640.
PRAVILA (1788) = *Pravilă de obște asupra faptelor rele și a pedepsi*[*rii lor*]. Tipărită în Vienna, cu tipariul lui Iosif de Kurțbec, 1788.
PRAVILA (1814) = *Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile*. Acum întîi tipărită... Alcătuită cu osteneala și osîrdia boiarului Moldaviei Andronaki Donici. Iași, 1848.
PRAV. MOLD. = *Carte romînească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe*, cu zisa și cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul. Iași, 1646.
PR. DRAM. = *Primii noștri dramaturgi*. Ediție îngrijită și glosar de Al. Niculescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1956]. (Clasicii români).
PR. DREPT = *Principii de drept*. București, Editura științifică, 1959. (Ministerul Justiției).
PRECUP, P. = Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*. Cluj, Inst. de arte grafice „Ardealul", 1926. (Biblioteca „Dacoromaniei". nr. 3).
PREDA, D. = Marin Preda, *Desfășurarea*. Ediția II-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].
PREDA, Î. = Marin Preda, *Întîlnirea din pămînturi*. Nuvele. [București], Editura „Cartea românească", [1948].
PREDA, M. = Marin Preda, *Moromeții*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].
PREDA, R. = Marin Preda, *Risipitorii*. [București], Editura pentru literatură, [1962].
PRETORIAN, DR. C. = Alexandru Pretorian, *Noțiuni de drept constituțional și administrativ, pentru usul școalelor publice din țară*. Edițiunea IV-a, corectată și adăogită. București, Alcalay, 1899.
PREV. ACCID. = *Prescripțiuni tehnice pentru prevenirea accidentelor de muncă*. București, 1949.
PRIBEAGUL, P. R. = Petru Tincra Pribeagul, *Pietre rămase*. (Contribuție la monografia județului Arad). București, Imprim. națională, 1936.
PROB. GEOGR. I–II = *Probleme de geografie*. Vol. I–II. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, I: 1954, II: 1955.
PROB. LIT. N. = *Probleme ale literaturii noi în R.P.R.*. București, Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].
PRODAN – BUIA, F. I. = I. Prodan – Al. Buia, *Flora mică ilustrată a Republicii Populare Române*. [Ediția a IV-a].
PROPĂȘIREA = [„Propășirea"]. Foaie științifică și literară. Iași, 1844.
PROT. – POP., N. D. = E. Protopopescu și V. Popescu, *Nou dicționar portativ de toate zicerile radicale și streine reintroduse și introduse în limbă, coprinzând și termeni științifici și literari*. Volumul I–II. București, T. Teodorescu, 1862.
PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII* traduse din slavonește. Edițiune critică de I. A. Candrea. I: Introducere. II: Textul și glosarele. București, Socec et Comp., 1916. (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierele editorului].
PSALT. (1651) = *Psaltirea ce să zice cîntarea a fericitului proroc și împărat David*. Bălgrad (Alba-Iulia), 1651. [După glosarul întocmit de Ion Popp și publicat în revista „Jahresbericht", III, p.170–182].
PSALT. HUR. = *Psaltirea Hurmuzaki*. [Manuscris din sec. al XVI-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3077].
PSALT. SCH. = *Psaltirea scheiană (1482)*, publicată de prof. I. Bianu. Tomul I: *Textul în facsimile și transcriere cu variantele din Coresi (1577)*. București, Carol Göbl, 1889.
PUȘCARIU, ET. WB. = Dr. Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I: Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. Heidelberg, K. Winter, 1905.
PUȘCARIU, L.R. I = Sextil Pușcariu, *Limba română*. Vol. I: *Privire generală*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1940. (Biblioteca enciclopedică).
PV = *Poeziile Văcăreștilor*, cu un studiu asupra poeților Văcărești de Al. Odobescu. București, 1908.

R

RALEA, F. = Mihail Ralea, *Cele două Franțe*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1956].
RALEA, E. O. = Mihai Ralea, *În Extremul Occident. Note de drum din Antile, California, Canada*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].

RALEA, S. T. I–III = Mihail Ralea, *Scrieri din trecut*. [Vol.] I–III. [București], Editura de stat pentru literatură și artă. I: *În literatură*, 1957; II: *În filozofie*, 1957; III : *În literatură și filozofie*, 1958.

RĂDULESCU, S. = Anton V. Rădulescu, *Silvicultură generală*. [București], Editura agro-silvică, 1956.

RĂDULESCU-CODIN = C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, cu o introducere de dr. Gustav Weigand. Ediția I. Câmpulung, [1901].

RĂDULESCU-CODIN, Î. = C. Rădulescu-Codin, *Îngerul romînului. Povești și legende din popor*. București, Librăriile Socec & Comp., 1913. (Academia Română. Din viața poporului romîn, Culegeri și studii. XVII).

RĂDULESCU-CODIN, L. = C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, adunate din Oltenia și din Muscel de... București, Librăriile Socec & Comp., 1910. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii. X).

RĂDULESCU-CODIN, L. TR. = C. Rădulescu-Codin, *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului*. București, Atelierele grafice Cultura națională, 1929. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXIX).

RĂDULESCU-CODIN, M. N. = C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru*. I: *Comuna Corbi și locuitorii săi*. Istoric și legende. Întindere, populațiune. Portul, cântece, obiceiuri. Situația economică. Lămuriri asupra rostului și cuprinsului monografiei județului și a celor 63 de comune. Cu hărți, vederi, figuri și arii populare. Cîmpulung, N. Vlădescu, 1922.

RĂȘCANU, L. = Petru Rășcanu, *Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776*. Document de la Grigore A. Ghica Vv, publicat cu o introducere de... Iași, Tipografia națională, 1887.

REBREANU, I. = Liviu Rebreanu, *Ion*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1955].

REBREANU, N. = Liviu Rebreanu, *Trei nuvele*. București, Cultura națională, [1924].

REBREANU, NUV. = Liviu Rebreanu, *Nuvele*. [București], Editura tineretului, 1957.

REBREANU, P. S. = Liviu Rebreanu, *Pădurea spînzuraților*. Roman. Ed. II. București, „Cartea românească", [1922].

REBREANU, R. I–II = Liviu Rebreanu, *Răscoala*. Roman. Volumul I–II. [București], Editura „Adevărul", [1932]

REG. ORG. = *Regulamentul organic* [al Țării Romînești]. București, 1832.

REG. ORG. MOLD. = [*Regulamentul organic al Moldovei*]. [Manuscris din 1831; Bibl. Univ. Iași, cota VI – 61].

REG. SCOLAST. = *Regulele scolasticești, care sînt orînduite și așezate pentru ținerea și procopseala școalelor romînești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1806.

REG. SHOLAST. = *Regulele sholastice, care sînt orînduite și așezate pentru ținerea și procopseala shoalelor romînești celor din Țara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1816.

REGULAMENT = *Regulament ostășesc pentru miliția pămîntenească a prințipatului Valahiii*. [București, 1832].

REGUL. ORG. = *Regulamentul organic, întrupat cu legiuirile din anii 1831, 1832 și 1833, și adăogat, la sfîrșit, cu legiuirile de la anul 1834 pînă acum, împărțite pe fiecare an, precum și cu o scară deslușită a materiilor*. Acum a doua oară tipărit. București, tipărit la pitarul Z. Carcalechi, 1847.

REGUL. ORG. MOLD. = *Regulamentul organic a prințipatului Moldovei*. Ieși, Tipografia Albinei, 1837.

RETEGANUL, CH. = Ion Pop-Reteganul, *Cine nu știe striga, cetească cartea asta, adecă chiuituri de care strigă feciorii...*, adunate din popor de... Edițiunea II. Gherla, A. Todoran, 1897.

RETEGANUL, P. I–V = Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardelenești*. Culese din gura poporului de... Partea IBV. Brașov, Editura Librăriei Nicolae Ciurcu, 1888.

RETEGANUL, P. P. = I. Pop-Reteganul, *Povești din popor*. Sibiu, 1895.

RETEGANUL, TR. = Ion Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele*. Poesii populare culese și ordinate de... Edițiunea II, amplificată. Gherla, „Aurora", 1891.

REȚ. HOL. = *Rețetă pentru boala ce să numește holera morbus*. [Iași], 1831. [Foaie volantă].

REȚ MED. = [*Rețete medicale*]. [Manuscris de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1320].

REV. CRIT. I ș. u. = „Revista critică literară". Director Ar. Densușianu. Iași. Anul I (1893) ș. u.

REV. IST. I ș. u. = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu. București. Anul I (1893) ș.u.

REV. NOUĂ I ș.u. = „Revista nouă". Director B. P. Hasdeu. București. Anul I (1888) ș. u.

REV. PĂD. XXVII = „Revista pădurilor". Tom. XXVII. Sibiu, 1895.

RF I–II = „Revista filologică". Organ al Cercului de studii filologice de pe lângă Facultatea de filozofie și litere din Cernăuți. Director Al. Procopovici. Cernăuți. Vol. I–II, 1927–1928.

RÎMNICEANU = [Naum Rîmniceanu, *Introducere în gramatica grecească și românească*]. [Manuscris grecesc și românesc din 1805; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1492].
RÎMNICEANU, H. = Naum Rîmniceanu, *Hristoitie*. [Manuscris romînesc și grecesc de la începutul secolului al XIX-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1487].
RÎND. JUD. = *Rînduiala judecătorească de obște*. Pentru Bohemie, Moravie, Silesie, Austrie de jos de Enț și de sus de Enț, dimpreună cu hotarăle ei împreunată... Vienna, Iosif de Curțbec, 1787.
RÎND. N. = *Rînduiala despre neutralitate*. Sibiu, 1803. [Foaie volantă].
RÎNDUIALA = *Rînduiala căsătoriilor*. Sibiu, 1786. [Foaie volantă].
RL = „Romînia liberă". Organul sfaturilor populare din Republica Populară Română. București, 1952 ș. u.
ROMANESCU, ZEȚ. = Vasile Romanescu, *Istoria unei cărți*. I: *Zețarul*. București, „Cartea românească", 1934.
ROMANIA = „Romania". [Ziar]. București, ianuarie-decembrie 1838.
ROMANO, B. I–II = Dionisie Romano, *Bibliotica tinerilor începători sau culegere de întîile cunoștințele trebuincioase pentru învățătura copiilor ce încep a ceti*. Tradusă din franțozește de ierodiaconul... București, tipărită la Zaharia Carcalechi. Partea I: 1837; partea a II-a: 1838.
ROMÂNUL (18...) = „Romînul". Ziariu politic, comercial, literar. București. Anul I (1857) ș.u.
ROMÂNUL GLUMEȚ = *Romînul glumeț*. Basme, legende, tradițiuni, orațiuni de anul nou de nuntă, cântece populare vechi, ghicitori, povestea vorbii sau proverburi etc. Partea I: *Proverburi și ghicitori*. București, Tipografia Thiel & Weiss, 1874.
ROM. LIT. = „Romînia literară". Foaie periodică, sub direcția d-lui V. Alecsandri. Iași, Tipografia franco-română, 1855.
ROSETTI, B. = Alexandre Rosetti, *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie) publiées par*... București, Socec et Co., 1926. (Institutul de Filologie și Folclor).
ROSETTI, I. L. R. I = Alexandru Rosetti, *Istoria limbii romîne*. I. *Limba latină*. Ediția a treia, revăzută și adăugită. București, Editura științifică, 1960.
ROSETTI, I. SL. = Acad. Al. Rosetti, *Influența limbilor slave meridionale asupra limbii romîne (sec. VIB XII)*. București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, [1954].
ROSETTI, L. R. I–VI, VI = Al. Rosetti, *Istoria limbii romîne*. [Vol.] I–IV, VI. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938–1946.
ROSETTI, S. L. = Acad. Al. Rosetti, *Studii lingvistice*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1955.
ROSETTI – BYCK, G. = Al. Rosetti – J. Byck, *Gramatica limbii române*. Ediția a doua revăzută și adăogită. București, Editura Universul, 1945.
ROSETTI – CAZACU, I.L.R. I = Acad. Al. Rosetti – B. Cazacu, *Istoria limbii romîne literare*. [Vol.] I. De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea. București, Editura științifică, 1961.
C. A. ROSETTI, C. = C. A. Rosetti, *Ceasurile de mulțumire ale lui*... București, Tipografia curții a lui Fred. Walbaum, 1843.
C. A. ROSETTI, N. I. = C. A. Rosetti, *Note intime 1844–1859*, scrise zilnic... Adnotate și publicate de Vintilă C. A. Rosetti. Vol. I. 1844–1846. București, 1902. (Pagini din trecut).
RT = *Romanul Troadei*. [Manuscris din 1766; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1283].
RUDOW, XVII–XIX, XXII = W. Rudow, *Neue Belege zu turkischen Lehnwörten im Rumänischen* (În revista „Zeitschrif für romanische Philologie ", Halle, vol. XVII–XIX. *Neue Belege zu rumänischen Wörtern nichttürkischen Herkunft* (ib. vol. XXIII).
RUS, I. I–III = Ioan Rus, *Icoana pămîntului sau carte de gheografie*. Tom. I–III. Blaj, Tipografia seminariului, 1842.
RUSET, Z. = Molière, *Zgîrcitul*. Comedie în cinci acte de la... Tradusă de I. Ruset. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
RUSSO. S. = Alexandru Russo, *Scrieri*. Publicate de Petre V. Haneș. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1908.
RUSSU, L.T. = I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1859.

S

S = „Steaua". Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Cluj. Anul I (1954) ș.u.
SADOVEANU, A.L. = Mihail Sadoveanu, *Aventură în lunca Dunării*. [București], Editura tineretului, 1954.

SADOVEANU, B. = Mihail Sadoveanu, *Baltagul*. Roman. București, Editura „Cartea Românească", [1930].
SADOVEANU, D. = Mihail Sadoveanu, *Dureri înăbușite*. București, „Minerva", 1904.
SADOVEANU, D. P. = Mihail Sadoveanu, *Divanul persian*. Poveste orientală. București, Editura „Cartea românească", [1946].
SADOVEANU, E. = Mihail Sadoveanu, *Evocări*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954]. (Studii literare).
SADOVEANU, F. J. = Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.
SADOVEANU, Î. A. = Mihail Sadoveanu, *Împărăția apelor*. Ediție revăzută. București, Editura „Cartea Românească", [1947].
SADOVEANU, M. = Mihail Sadoveanu, *Mormîntul unui copil*. București, „Minerva", 1906.
SADOVEANU, M. C. = Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*. Ediția a II-a. [București], Editura pentru literatură și artă a Ununii scriitorilor din R.P.R., 1950.
SADOVEANU, N. F. = Mihail Sadoveanu, *Nada Florilor*. Amintirile unui pescar cu undița. [București], Editura tineretului, 1951.
SADOVEANU, N. P. = Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*. Povestire istorică. [București], Editura tineretului a C.C. al U.T.M., [1952].
SADOVEANU, O. I–XVIII = Mihail Sadoveanu, *Opere*. Vol. I–XVIII. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1954–1959.
SADOVEANU, O.L. = Mihail Sadoveanu, *Ostrovul lupilor*. București, Editura „Cartea Românească", [1941].
SADOVEANU, P. = Mihail Sadoveanu, *Povestiri*. București, Editura „Minerva", 1904.
SADOVEANU, P. C. = Mihail Sadoveanu, *Poezia cimiliturilor*. [București]. Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1949]. (Cartea poporului, 62)
SADOVEANU, P. M. = Mihail Sadovenu, *Păuna Mică*. București, Editura [Cartea romînească], [1948].
SADOVEANU, P. S. = Mihail Sadoveanu, *Povestiri de seară*. București, „Minerva", 1910.
SADOVEANU, Ș. = Mihail Sadoveanu, *Șoimii*. Roman. București, „Minerva", 1904.
SADOVEANU, T.F. = Mihail Sadoveanu, *Trenul fantomă*. Roman. București, [f.e.], 1906.
SADOVEANU, V. F. = Mihail Sadoveanu, *Valea Frumoasei*. Ediția a III-a. București , Editura „Cartea românească", [1947].
SADOVEANU, Z. C. = *Zodia cancerului*. Roman istoric. București, Editura „Cartea românească", [1946].
SAHIA, N. = *Nuvele*. [București], Editura de stat, [1948].
SAHIA, S. A. = Alexandru Sahia, *Scrieri alese*. Cu un cuvînt înainte de G. Macovescu și o postfață de Pompiliu Marcea. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1960.
SAHIA, U.R.S.S. = Alexandru Sahia, *U.R.S.S. azi*. [Craiova], Editura „Ramuri", [1935].
SANDU-ALDEA, A. M. = C. Sandu-Aldea, *Ape mari*. Nuvele și schițe. București, „Minerva", 1910.
SANDU-ALDEA, D.N. = C. Sandu-Aldea, *Două neamuri*. Roman. București, „Minerva", 1906.
SANDU-ALDEA, D. P. = C. Sandu[-Aldea], *Drum și popas*. Note de drum. Schițe. București, „Minerva", 1904.
SANDU-ALDEA, S. = Constantin Sandu[-Aldea], *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*. București, „Minerva", 1907.
SANDU-ALDEA, U. P. = C. Sandu-Aldea, *În urma plugului*. Nuvele și schițe. București, „Minerva", 1905.
SANIELEVICI, R. = Prof. Alex. Sanielevici, *Radioactivitatea*. (Fenomene și legi generale). Vol. I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956.
SAVA, DOC. I–II = Aurel V. Sava, *Documente putnene*. Publicate cu un studiu introductiv de... Prefață de prof. N. Iorga. [Vol.] I–II. Chișinău, 1929–1931.
SĂGHINESCU, S. = V. Săghinescu, *Scrutare Dicționarului universal al limbei romîne*, de Lazăr Șăineanu... Iași, 1898.
SĂGHINESCU, V. = V. Săghinescu, *Vocabular romînesc de vreo câteva mii cuvinte, cu o critică minuțioasă și cu îndreptar erorilor „Dicționarului universal al limbei române" de Lazăr Șăineanu* etc. Iași, 1901–1902.
SĂM. I ș.u. = „Sămănătorul". Revistă literară săptămânală. București. Anul I (1901) ș. u.
SĂULESCU, GRAM. ROM. I–III = Gh. Săulescu, *Gramatică romînească sau observații grămăticești asupra limbei romînești*. Pentru școalele normale și ghimnaziale. Partea I-ia etimologhică, II sintactică, III de prosodia limbei

romînești și de versificație, la care s-au adaos mai multe exempluri de versuri. Iași, Tipografia sfintei mitropolii, partea I–II: 1833; partea a III-a: 1834.

SĂULESCU, HR. I–II = Gh. Săulescu, *Hronologhia și istoria universală*. Prelucrată pe scurt de... Tom. I–II. Ieși, 1837.

SĂULESCU, Î. = Gh. Săulescu, *Întîiele cunoștințe de litere și de idei, pentru tinerimea școalelor începătoare*. Ieși, Tipografia Albinei, 1832.

SĂVULESCU, M. U. I–II = Acad. Traian Săvulescu, *Monografia uredinalelor din Republica Populară Romînă*. [Vol.] I–II. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1953. (Academia Republicii Populare Romîne).

SĂVULESCU, PAT. VEG. = Acad. Traian Săvulescu, *Patologia vegetală*. Generalități, fitoterapie, viroze și bacterioze. [București], 1946-1947. [Curs litografiat].

SĂVULESCU, USTIL. I–II = Prof. Tr. Săvulescu, *Ustilaginalele din Republica Populară Romînă*. [Vol.] I–II. [București], Editura Academiei R.P.R., 1957. (Academia Republicii Populare Romîne).

SB = „Scrisul bănățean". Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Timișoara. Anul I (1949) ș. u.

S. BĂRB. = D. I. Sebeni, *Sculamentul bărbaților și femeilor, cu doctoriile sale apărătoare și lecuitoare*. București, Tipografia lui Eliad, 1837.

SBIERA, F. S. = Dr. Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera după tradițiune și istorie* și *Amintiri din viața autorului*. Cernăuți, R. Eckhardt, 1899.

SBIERA, P. = Ion al lui G. Sbiera, *Povești populare românești*. Din popor luate și poporului date de... Cernăuți, Editura proprie, Tipografia arhiepiscopală, 1886.

SCARĂ = *Scară a cuvintelor celor streine și celor făcute din firea limbii, care cuvinte au cerut neapărat trebuința a să metahirisi în alcătuirea pravililor*. În Iașul Moldaviei, 1815.

SCAVINSCHI, M. = Cr. W. Hufeland, *Macroviotică sau metodul a lungi viața ominiască*. Alcătuită prin... Acum întăia oară tradusă din limba ghermană întru această română prin spițăriul D. Scavinschii. [Manuscris de pe la 1830; Bibl. Acad. R.P.R., cota 409].

SCAVINSCHI, O. = D. Scavinschi, *Odă din partea opștiei întru slava nunții luminării sale prințesii Elenco Sturza, ce să prăznuiește astăzi, octomvrii 18. Anul 1825*. [2 foi].

SCÎNTEIA = „Scînteia". Organ al Comitetului Central al P.M.R. [București], 1952 ș. u.

SCL = „Studii și cercetări lingvistice". [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Institutul de lingvistică din București. Anul I (1950) ș. u.

SCLF = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor". București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Anul I (1952) ș. u.

SCRIBAN, D. = August Scriban, *Dicționaru limbii romînești*. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologiszme, provincializme). Edițiunea întîia. Iași, Institutul de arte grafice „Presa bună", 1939.

S. C. ȘT. (CLUJ) = „Studii și cercetări științifice". Academia R.P.R. Filiala Cluj. Anul I (1950) ș. u.

S. C. ȘT. (IAȘI) = „Studii și cercetări științifice. Filologie". Academia R.P.R. Filiala Iași. Anul I (1950) ș. u.

SEBASTIAN, T. = Mihail Sebastian, *Opere. Teatru*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946.

SEVASTOS, C. = Elena Didia Odorica Sevastos, *Cîntece moldovenești*. Iași, Tipografia națională, 1888,

SEVASTOS, N. = Elena Sevastos, *Nunta la romîni*. Studiu istorico-etnografic-comparativ. (Edițiunea Academiei Române). București, Tipografia Carol Göbl, 1889.

SEVASTOS, P. = Elena D. O. Sevastos, *Povești*. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, [1892]. (Colecțiunea Șaraga. No. 1).

SEVERIN, S. = C. I. V. Severin, *Sinonimele limbii romîne cu radicali diferiți în raport mai cu seamă la lucrurile divine, la cult și la terminologia eclesiastică*. Vol. I Iași, „Viața românească", 1923.

SFC I–III = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba romînă*. Vol. I–III. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne. Vol. I: 1959; vol. II: 1961; vol. III: 1962. (Institutul de lingvistică din București)

SG I–III = *Studii de gramatică*. Vol. I–III. [București], Editura Academiei R.P.R. Vol. I: 1956; vol. II: 1957; vol. III: 1961. (Institutul de lingvistică din București)

SIBINEANU, C. = Ioan Sibineanu, *Despre vestita cometa anului 1834 și despre sistema soarelui*. Traduse de... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1833.

SIHLEANU, A. = Al. Sihleanu, *Armonii intime*. București, Imprimeria lui Ferdinand Om, 1857.
SIMA, M. = Gr. Sima al lui Ion, *Materialuri de limbă*. (În: „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", vol. II, 183 ș. u.).
SIMB. PL. = Petru Moaler, *Simbolul plinelor de bucurie simțiri*... Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.
SIMION DASC., ap. LET. = Simion Dascălu, *Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron Vodă (1359–1595) întocmit după Grigorie Ureche, vornicul, Istratie logofătul și alții*... Ediție de Const. Giurescu cu o prefață de I. Bogdan. București, Socec et Co., 1916 (Comisia istorică a României).
SIMIONESCU, FL. = Prof. I. Simionescu, *Flora României*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939. (Biblioteca enciclopedică).
SIMIONESCU, F. R. = Prof. I. Simionescu, *Fauna României*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1938. (Biblioteca enciclopedică).
SINDIPA (1704) = *Sindipa filozoful*. [Manuscris din 1704; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1436].
SINDIPA (1786) = *Sindipa filozoful*. [Manuscris in 1786; Bibl. Acad. R.P.R., cota 830].
SION, C. = Gh. Sion, *Ceasurile de mulțemire a lui*... Iași, Cantora Foaiei sătești, 1844.
SION, M. = A. de Lamartine, *Moartea lui Socrat*. De... Tradusă de Gheorghe Sion. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
SION, P. = G. Sion, *Proză. Suvenire contimpurane*. Ediție îngrijită, cu un studiu introductiv, glosar și note de Radu Albala. București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1956. (Biblioteca pentru toți).
SION, POEZII = George Sion, *Din poesiile lui*... București, Imprimeria națională Iosif Romanov et Comp., 1857.
SIROE = [Metastasio, *Siroe*]. [Traducere manuscrisă din neogreacă, din 1784; Bibl. Acad. R.P.R., cota 181].
SIROIU = [Metastasio], *Siroiu*. [Traducere manuscrisă din neogreacă, din jurul anului 1800; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3454].
SLAVICI, N. I–II = Ioan Slavici, *Novele*. Vol. I–II. București, Editura Librăriei Socec. Vol. I: 1892; vol. II: 1896.
SLAVICI, O. I–II = Ioan Slavici, *Opere*. Vol. I: *Nuvele*. Vol. II: *Mara*. [București]. Editura de stat pentru literatură și artă, 1952.
SLAVICI, P. = Ioan Slavici, *Pădureanca*. Novelă. Sibii, Tipariul Tipografiei archidiecezane, 1884. (Biblioteca poporală a „Tribunei". nr. 1)
SLAVICI, V. P. = I. Slavici, *Vatra părăsită*. Nuvelă din popor. București, Editura „Minerva", 1900.
SLĂTINEANU, A. = [Metastasio], *Ahilefs la Schiro*. Fapta lui chir Metastazie, chesaricescului poetic. Acum întăi tălmăcită de pe grecie de către dumnealui Iordache Slătinean, vel paharnic, în Bucureștii Țării Rumunești, la a[nul] 1797, iară la sfîrșit s-au adăugat *Istoria lui Sofronim*... Sibii, Tipografia lui Martin Hohmaister.
SLOV. = *Bucvari sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*, ce s-au tipărit acum întîi cu porunca preaosfințitului mitropolit al Moldovii kir Iacov, în sfânta mitropolie, în Iași. Leat 1755.
SOARE, MAȘ. = D. D. Soare, *Elemente de mașini*. București, Institutul de doc. bibliografie și Edit. tehnică, 1949.
SOBARU, EC. PLAN. = Al. Sobaru, *Economia și planificarea comerțului socialist în R.P.R.* București, Editura științifică, 1957.
SOB. HRIS. = *Sobornicescul Hrisov* (1785, 1835, 1839). Ediție critică. [București], Editura Academiei R.P.R., 1958. (Adunarea izvoarelor vechiului drept romînesc scris. IV).
SOVEJA, O. = Soveja [= S. Mehedinți], *Oameni de la munte*. Ediția II. București, Socec, 1921.
SP I–II = *Gheografia sau scrierea pămîntului*. Întocmită după orînduiala cea mai nouo, așezată pentru 4 părți ale pămîntului, adecă: Europa, Asia, Africa, America, cu tot cuprinsul lor. Acum întîi... tălmăcită și dată afară la lumină. Tomul I–II. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1814[–1815].
SPIC. = „Spicuitorul moldo-romîn". Jurnal scientific, literar și industrial, rediguit de o soțietate de literați. Iașii, Institutul Albinei, 1841.
SP. POP. = „Sportul popular". București, Organ al Uniunii de cultură fizică și sport din Republica Populară Romînă. București, 1959 ș. u.
STAMATI, D. = Pah. T. Stamati, *Disionăraș romînesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Întîia ediciune. Iași, Tipografia Buciumului romîn, 1851.
STAMATI, F. = Teodor Stamati, *Fizica elementară pentru clasele colegiale din prințipatul Moldovei*. Compilată după F. Crișu de... întăia ediție. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1849.

STAMATI, M. = T. Stamati, *Manual de istoria naturală, prescurtat pentru tinerimea romînească*. Ieși, Institutul Albinei, 1841.

C. STAMATI, G. = Florian, *Galatia*. Tragodie păstorescă a domnului... tălmăcită de pe limba grecească pe limba moldovinească de Constantin Stamate. Ieși, 1808. [Manuscris; Bibl. Acad. R.P.R., cota 3502].

C. STAMATI, P. = N. Nicoleanu, *Poezii și proză*. Vasile Cîrlova, *Poezii*. C. Stamati, *Poezii și proză*. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, „Minerva", 1906. (Biblioteca scriitorilor români).

C. STAMATI, POV. = C. Stamati, *Povestea povestelor*. Iași, Cantora Foaiei sătești, 1843.

STANCU, C. = Zaharia Stancu, *Clopotul de aur*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1939.

STANCU, D. = Zaharia Stancu, *Desculț*. Roman. Ediția a IV-a. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952].

STANCU, P. S. = Zaharia Stancu, *Poeme simple*. 1923–1943. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

STANCU, R. A. I–V = Zaharia Stancu, *Rădăcinile sînt amare*. [Vol.] I–V. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1958-1959].

STANCU, U.R.S.S. = Zaharia Stancu, *Călătorind prin U.R.S.S*. Note și impresii de drum. Ediția a doua. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1951].

STĂNCESCU, B. = Dumitru Stăncescu, *Basme, culese din gura poporului*. Cu o prefață de Ionnescu-Gion. București, Haimann, 1892.

STĂNOIU, C. I. = Damian Stănoiu, *Călugări și ispite*. Scene din viața mănăstirilor. București, Editura „Cartea românească", [1928].

STEAUA (18...) = „Steaua Dunării". Jurnal politic, literar și comercial. Sub redacția lui M. Kogălniceanu. Iași. Anul 1 (1855) ș. u.

STERESCU, N. = St. Sterescu, *Nărojii*. (Poveste populară din Gorj, cu note lingvistice). (În revista „Convorbiri literare", XLVI 1912, p. 1044–1055 și 1164–1168).

ST. INST. = [D. Țichindeal], *Arătare despre acestor nouă întroduse sholasticesti instituturi ale nației romînești, sîrbești și grecești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești din Peșta, 1813.

STÎNCĂ, MED. SOC. = Ștefan Stîncă, *Mediul social ca factor patologic*, cu un studiu introductiv și adnotări de Samuil Iszak. [București], Editura Academiei R.P.R., 1956.

ST. LEX. = [Grămăticul Staicu], *Lexicon slavo-romîn*. [Manuscris de pe la 1660; Bibl. Acad. R.P.R., cota 312].

STOIAN, PĂST. = I. Stoian, *Păstoritul în Rîmnicul Sărat*. (În revista „Grai și suflet", VI 1934).

STOICA, VÎN. = Coriolan Stoica, *Călăuza vînătorului*. Cluj, „Cartea românească", 1937.

STOILOV, T. F. = Acad. S. Stoilov, *Teoria funcțiilor de o variabilă complexă*. Vol. I: *Noțiuni și principii fundamentale*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1954.

STUDII = „Studii". Revistă de știință, filozofie, arte. București. Anul I (1948) ș. u.

STURDZA, M. N. = Dimitrie A. Sturdza, *Memoriu asupra numismaticei romînești*. București, Tip. Soc. Academice Romîne, 1878. (Extract din „Columna lui Traian", 1877, no. 10–11).

STURDZA, N. = Dimitrie Sturdza, *Numismatica romînă*. București, Tipografia națională C. N. Rădulescu, 1878.

SȚ = *Cei de obște articuli pentru soțietățile și țehurile de supt crăimea Ungariei*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1813.

SUCEVEANU, I. A. I–IV = W. Robertson, *Istoria Americii*. [Traducere din grecește de C. Suceveanu. În patru volume manuscrise, Iași, 1818–1920; Bibl. Univ. din Iași, cota III – 23]

SUCIU, S. = Moise Suciu, *Semnul bucuriei și a poftei inimei*... Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.

SUFL. OLT. I ș. u. = *Suflet romînesc*. Culegeri și cercetări folcloristice. Anul I (1927) ș. u.

Ș

ȘANDRU – BRÎNZEU, JINA = D. Șandru și F. Brînzeu, *Printre ciobanii din Jina*. București, Socec, 1934. (Extras din revista „Grai și suflet", vol. V, VI).

ȘĂINEANU = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii romîne*. Craiova, [1896].

ȘĂINEANU, D. U. = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei romîne*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei Române. [Craiova], Editura „Scrisul romînesc", [1930].

ȘĂINEANU, Î. = Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbei romîne*. Studii istorice despre transițiunea sensurilor. Cu o alocuțiune prefațată de B. P. Hasdeu. București, Tipografia Academiei Române, 1887.

ȘĂINEANU, T. = L. Șăineanu, *Elemente turcești în limba romînă*. București, Tipografia Academiei române, 1885.

ȘCOLERIU, L. = Toader Școleriu, *Lecțione, adecă cuvîntare, scoase de la întîie parte a gramaticii*... Pentru învățătura limbii moldovenești și rusești. Ieși, în Tipografie cea politicească, 1789.

ȘEZ. I ș. u. = „Șezătoarea". Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălticeni. Anul I (1892) ș. u.

ȘINCAI, C. = Gheorghe Gavriil Șincai, *Catehismul cel mare, cu întrebări și răspunsuri*. Alcătuit și întocmit pentru folosul și procopsala tuturor școalelor normălești a neamului romînesc. Blaj, Tipariul seminariului, 1783.

ȘINCAI, HR. I–III = Georgie Șincai din Șinca, *Hronica romînilor și a mai multor neamuri încît au fost ele așa de amestecate cu romînii cît lucrurile, întîmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pe înțeles*. Din mai multe mii de autori, în cursul de 34 ani culeasă. [Tom.] I–III. Iași, 1853–1854.

ȘINCAI, HR., în CALENDAR (18...) = Gheorghe Șincai din Șinca, *Hronica romînilor și a mai multor neamuri, încît au fost așa de amestecate cu romînii, cît lucrurile, întîmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pre înțeles*. Din mai multe mii de autori în cursul de 34 de ani culeasă... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei unguresti din Pesta, 1808. [Tipărit ca adaos la *Calendarul de Buda* din 1808–1809].

ȘINCAI, Î. = G. Șincai, *Îndreptare cătră arithmetică*. Întîia parte... Blaj, Tipariul seminariului, 1785.

ȘINCAI, ÎNV. = Gh. Șincai, *Învățătura firească spre surparea superstiției norodului*. [Traducere manuscrisă din limba germană, după Helmuth, dintre anii 1804–1808; Bibl. filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 39].

ȘINCAI, P. P. = Gh. Șincai, *Prima principia latinae grammatices quae ad usum scholarum valachico-nationalium propter majorem incipientium puerorum facilitatem, adjecta Valachica lingva, în hunc ordinem redegit*... Balasfalvae, Typis seminarii diocesani, MDCCLXXXIII [= Blaj, 1783].

ȘIO I–II$_{1\text{-}2}$ = Lazăr Șăineanu, *Influenta orientală asupra limbei și culturei romîne*. I. *Introducerea*. II. *Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*. 2. *Vorbe istorice*. București, Socec, 1900.

ȘTEFANELLI, D. C. = T. V. Ștefanelli, *Documente din vechiul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc*. Culese, adnotate și publicate de... Cu mai multe iscălituri facsimilate în text și 19 reproduceri fascimilate de documente originale. Edițiunea Academiei Romîne. București, Socec, 1915.

ȘTEFĂNESCU. C. = Theodor Ștefănescu, *Curs de contablitate în partidă dublă*. [A patra edițiune]. București, 1896.

T

T = „Teatru". Revistă lunară editată de comitetul de stat pentru cultură și artă și de Uniunea scriitorilor din R.P.R. [București], 1961 ș. u.

TAFRALI, S. = O. Tafrali, *Scene din viața dobrogeană*. București, Nițeanu, 1906.

TDRG = Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsche Wörterbuch*. [Band I–III]. Bukarest Staatsdruckerei. I: 1903; II: 1911; III: 1924.

TEAHA, C. N. = Teofil Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1961. (Academia Republicii Populare Romîne. Institutul de lingvistică).

TELEGRAFUL (18...) = „Telegraful romîn". Ziar. Sibiu, 1853 ș. u.

TELEMAH, I–II = Fénélon, *Întîmplările lui Telemah, fiul lui Odisefs*. Vol. I (cărțile 1–5) –II (cărțile 6–10). [Traducere manuscrisă din neogreacă de la 1772; Bibl. Acad. R.P.R., cota 262].

TELEMAHOS = Fénélon, *Întîmplările lui Telemahos, fiului lui Ulises*. [Traducere manuscrisă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1576].

TEM. GHEOM. I–II = *Temeiurile gheometriii*. [Manuscris de pe la 1820, probabil o copie după cursul lui Gh. Lazăr; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1189].

TEMPEA, GRAM. = Radu Tempea, *Gramatică romînească*. Sibii, Tipografia lui Petru Bart, 1797.

TEODOREANU, L. = Ionel Teodoreanu, *Lorelei*. Roman. București, „Cartea românească" [1935].

TEODOREANU, M. II = Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*. Vol. II: *Drumuri*, Ediția I. București, „Cartea românească", [1926].

TEODOREANU, M.U. = Ionel Teodoreanu, *Masa umbrelor. Întoarerea în timp*. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1957].

TEODORESCU, P. P. = G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*. Culegere de... București, Tipografia modernă, 1885.

A. TEODORESCU, A. = A. Teodorescu, *Aritmetică sau învățătura socotelilor*. Acum întîia oară întocmită... Iași, Tipografia sf. mitropolii, 1839.

TEODORI, A. = Al. Teodori, *Scurtă arătare despre om și despre întocmirile lui*. (În calendarul *Carte de mînă pentru nația romînească*. Buda, 1825).

TEODOROVICI, I. = Pavel Kengyllácz, *Istoria universală sau a toată lumea*... Acum întîia oară pre limba românească prefăcută și așezată de Ioann Theodorovici. Partea I, cu o mapă despre pămîntul făgăduinței sau Palestina – Historia universalis, pars I. Buda, Crăiasca Universitate din Pesta, 1824.

TEODOROVCI, M. = Ioan Teodorovici, *Moralnice sentenții sau folositoare pilde*. Traduse [de]... Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei ungurești, 1813.

TEODOROVICI, P. = Leopold Simani, *Pruncii cei părăsiți, ajutoriul lui Dumnezeu și purtătorii de grijă a unei bătrîne și credincioasă crescătoare încredințați*... acum în limba romînească așăzată de Ioan Theodorovici. Cu o figură în aramă tăiată. Buda, Crăiasca tipografie a Universitatei din Pesta, 1830.

TES. I–III = A. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice pentru Romînia, atît de vechi tipărite, cît și manuscripte*, cea mai mare parte străine, adunate, publicate cu prefațiuni și note ilustrate de... Tom. I–III. București, Tipografia națională, 1862–1864.

TETRAEV. (1574) = *La versione rumena del Vangelo di Matteo, tratta del Tetrevangelion del 1574* (ms. del Museo Britanico: Horbey 6311 b), e publicata per la prima volta da M. Gaster, în „Archivio glottologico italiano", vol. XII, p. 197–253; *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561*, prelucrat de dr. M. Gaster. București, Imprimeriile statului, 1929.

TEULESCU, C. = A. de Lamartine, *Istoria lui Cesar*. Tradusă de D. P. Teulescu. București, Tipografia națională a lui Roman et C-nie, 1856.

TEULESCU, I. = George Sand, *Indiana*... [Tradusă] de P. Teulescu. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1847.

THEODORESCU, C. = Cicerone Theodorescu, *Un cîntec din ulița noastră*. Versuri. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1953.

THEODORESCU, V. I–II = Cicerone Theodorescu, *Versuri alese*. [Vol.] I–II. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955.

TIMPUL (18...) = „Timpul". Jurnal politic-comercial. București, 1856–1857.

TIN. ROM. = *Sholasticescul fruct al tinerimii romane din libera crăiască cetate Pesta, carele în cursul de veară l-au făcut, și la publica examenare, în 2 septemvrie 1824, s-au arătat*. Buda, Tipariul Universitatei din Pesta, 1824.

TÎMPEANUL, G. = Serdariul Scarlat Tîmpeanul, *Gheografia Țării Rumînești*. București, Tipografia pitarului Constandin Pencovici, 1840.

TOCILESCU, MON. I–II = G. G. Tocilescu, *Monumetele epigrafice și sculpturali ale Museului național de antichități din București*, publicate sub auspiciile Academiei Române. Partea I–II, colecțiunea epigrafică a Museului pînă la anul 1881. București, 1902–1908.

TODORAN, GL. = Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal*. Alcătuit după două manuscrise din Biblioteca centrală de la Blaj din 1887. Cluj, „Cartea românească" 1949.

TOMESCU, GL. = Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*. Slatina, Tipografia „Tiparul Oltului", 1944. (Aspecte lingvistice și folclorice din județul Olt. 11).

TOMICI, C. A. = Ioan Tomici, *Cultura albinelor sau învățătura despre ținerea stupilor în magaținuri*. Tradusă și prin iscusința din mai mulți ani cercată și prin folosul de comun întocmită, prin... Buda, Tipariul Crăieștei Universitatei din Pesta, 1823.

TOMICI, C. B. = Ioan Tomici, *Cultura bombițelor sau învățătura despre ținerea și creșterea omidelor sau goangelor de mătasă*. Ca o adăogare mult folositoare lîngă ținerea stupilor în magaținuri. Tradusă după manipulația cea mai nouă și îndreptată a domn[ului] Iosif Blașcovici... întocmită prin... Buda, Tipariul Crăieștei Universitatei din Pesta, 1823.

TOMICI, Î. = Ioan Tomici, *Scurte învățături pentru creșterea și buna purtare a tinerimei romană*. Buda, 1827.

TOPÎRCEANU, B. = G. Topîrceanu, *Balade vesele și triste*. Ediția IV-a. București, Editura „Cartea românească", [1931].

TOPÎRCEANU, M. = G. Topîrceanu, *Migdale amare*. Versuri umoristice și fanteziste. Ediția IV-a. București, Editura „Cartea românească", [1947].

TOPÎRCEANU, P. O. = G. Topîrceanu, *Parodii originale*. Ediția III-a. Iași, „Viața romînească", 1927.

TOPÎRCEANU, S. A. = G. Topîrceanu, *Strofe alese. Balade vesele și triste*. Iași, Editura „Viața Românească", 1920.

TRIBUNA = „Tribuna". Săptămînal de cultură. Cluj. Anul I (1857) ș. u.

TRIGON. DR. = D. P[aulid], *Elemente de trigonometrie drept-liniată și sferică*. București, Tipografia colegiului Sfântul Sava, 1850.

TRIGONOM. = *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a reală de O. Sacter. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

TRIGONOMETRIE = *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a umanistică de Popescu Gh., Schüszler Alfred. București, Editura de stat didactică și pedagogică, 1962.

TUDORAN, P. = Radu Tudoran, *Toate pînzele sus!* [București], Editura tineretului, 1954.

TULBURE, V. R. = Victor Tulbure, *Vioara roșie*. Poeme. [București], Editura de stat, 1948. (Biblioteca de buzunar, 72).

TURCU, E. = Ioan Turcu, *Escursiuni pe munții Țărei Bîrsei și ai Făgărașului, din punctul „La om" de pe „Bucegi" Până dincolo de „Negoiul"*. Descrieri, întregite cu schițe istorice despre castelele și Țara Făgărașului. Brașov, Mureșianu, 1896.

TURNESCU, C. = N. Turnescu, *Curs de clinică chirurgicală*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu, București, 1859; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1706].

TURNESCU, MED. OP. = N. Turnescu, *Curs elementar de medicină operatorie sau de operație*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu, București, 1857; Bibl. Acad. R.P.R., cota 1705].

Ţ

ŢICHINDEAL, A.M. = Dosithei Obradovici, *Adunare de lucruri moralicești, de folos și spre veselie...* Acum în limba dacoromînească traduse prin părintele Dimitrie Ţichindeall. Partea întîi. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității unguręști, 1808.

ŢICHINDEAL, F. = Dimitrie Ţichindeal, *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături*. Acum întîia oară culease și întru acest chip pre limba dacoromînească întocmite, Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universitatei unguręști din Peșta, 1814.

ŢICHINDEAL, S. = Dosithei Obradovici, *Sfaturile a înțelejerii cei sănătoase...* Acuma întîia dată întoarse de pre limba serbească și întru acest chip în limba dacoromînească așezate. Buda, Crăiasca Tipografie orientalicească a Universitatii Peștii, 1802.

ŢIPLEA, P. P. = Alexandru Ţiplea, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... București, Carol Göbl, 1906. (Extras din *Analele Academiei Romîne*. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secțiunii literare).

ŢOPA, C. = Emilian Ţopa, *Contribuțiuni etnobotanice*. Cernăuți, 1938. (Extras din „Buletinul Facultății de științe din Cernăuți", vol. XI, 1937, p. 217–224).

U

ULIERU, C. = Dr. George Ulieru, *Din carnetul unui medic de plasă*. Însemnări. București, Editura pentru literatură și artă, 1948. (Scriitorii noștri contemporani).

UNIVERSUL (18...) = „Universul". [Ziar]. Noutăți din toată natura, cultura, literatura. București, 1845–1848.

URECHE, L. = Grigore Ureche, *Letopisețul Ţării Moldovei*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, 1955.

URICARIUL I–XXV = Theodor Codrescu, *Uricariul cuprinzetoriu de hrisoave, anaforale și alte acte din suta a XV–XIX, atingătoare de Moldova*. Sub direcțiunea dsale... Vol. I–XXV. Iași, 1852–1895.

URSU, T. Ș. = N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice romînești*. București, Editura științifică, 1962.

USC. CER. = Dr. Udelco, [*Învățături pentru uscarea și curățirea cerealelor*. Cluj], 1788. [Foaie volantă].

V

VAIDA = Vasile Vaida, *Material jargon de dialect sălăgian* [În ziarul „Tribuna, Sibiu", 1890, nr 83 ș. u.].

VALIAN, V. = I. A. Vallian [=Vaillant], *Vocabular purtăreț rumînesc-franțozesc și franțozesc-rumînesc, urmat de un mic vocabular de omonime*. București, Tipografia lui Friderih Valbaum, 1839.

VARLAAM, C. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. [ed. de J. Byck], Bucureşti, Editura Fundaţiilor, 1943 (Scriitori români vechi).

VARLAAM–IOASAF = Varlaam şi Ioasaf. [Manuscris din 1786; Bibl. Acad. R.P.R., cota 9].

VARLAAM–SADOVEANU = *De la Varlaam la Sadoveanu*. Studii despre limba şi stilul scriitorilor. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1958].

VARONE, D. = G. T. Niculescu-Varone, *Dicţionarul jocurilor româneşti*. Coreografie populară. Bucureşti, 1931.

VARONE, J. R. = G. T. Niculescu-Varone, *Alte jocuri romîneşti necunoscute*. Noi contribuţii la folclorul nostru coreografic. Bucureşti, 1931.

VASICI, M. I–II = Cr. W. Hufeland, *Macroviotica sau măiestria a lungi viaţa*. După... Tradusă şi întocmită pentru orice romîn cultivat de dr. Pavel Vasici.Tomul I–II. Braşov, Tipografia lui Ioan Gött, 1844–1845.

VASILIU, C. = Alexandru Vasiliu, *Cîntece, urături şi bocete de-ale poporului*, adunate de... însoţite de 43 arii notate de d-na Sofia Teodoreanu. Bucureşti, 1909. (Academia Română. *Din viaţa poporului romîn*. Culegeri şi studii. VII),

VASILIU, P. L. = Alexandru Vasiliu, *Poveşti şi legende*, culese de... Bucureşti, Cultura naţională, 1928. (Academia Română. Din viaţa poporului român. XXXVI).

VATRA = „Vatra", foaie ilustrată pentru familie. Bucureşti. Directori: I. Slavici, I. L. Caragiale şi G. Coşbuc. Anul I (1894), ş. u.

VĂCĂRESCUL, GR. = Ianache Văcărescul, *Observaţii sau băgări dă seamă asupra regulelor şi orînduielilor grammaticii romîneşti*. În tipografia sfintei episcopii a Râmnicului, 1787.

VĂCĂRESCUL, I. I–II = Ianache Văcărescul, *Istoria preaputernicilor împăraţi otomani*. Tomul IBII. [Manuscris din 1788–1784; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 2905 şi 2906].

VĂCĂRESCUL, IST. = Ianache Văcărescul, *Istorie a preaputernicilor împăraţi otomani*, adunată şi alcătuită pe scurt... (în TES. II, p. 237 ş. u.).

I. VĂCĂRESCUL, B. = [Racine], *Britanicul*.Tragedie de Ioan Rasin, 1669. De marele logofăt Iancu Văcărescul lucrată. [Manuscris din 1827; Bibl. Acad. R.P.R., cota 251].

I. VĂCĂRESCUL, E. = Fr. Ziegler, *Ermiona, mireasa lumei ceilalte*. Tragedie patetică în cinci acturi, tradusă din nemţeşte... de d[umnealui] I. Văcărescul. Bucureşti, Tipografia lui Eliad, 1834.

I. VĂCĂRESCUL, G. = [A. von Kotzebue], *Gredinaru orb sau aloiul înflorit*. Comedie cu cîntece în două acte, tradusă de d[umnealui] marele logofăt I. Văcărescul. Bucureşti, Tipografia lui Eliad, 1836.

I. VĂCĂRESCUL, P. = I. Văcărescul, *Colecţie din poeziile d-lui marelui logofăt*... [Prefaţă de I. Voinescu II]. Bucureşti, Tipografia lui C. A. Rosetti şi Vinterhalder, 1848.

I. VĂCĂRESCUL, P. A. = Iancu Văcărescul, *Poezii alese*. Din ale marelui logofăt... [Bucureşti], 1830.

I. VĂCĂRESCUL, R. = Heinric Joseph von Collin, *Regulu*. Traghedie tradusă de Iancu Văcărescul. Bucureşti, 1834.

VEISA, I. = [Dr. TollHausen], *Instrucţie în scurt de prinţipurile ighienismului sau a sistemii morizoniane şi de întrebuinţarea doftoriei universale de veghetaluri*. Aduse în limba moldovenească de pe acele franţuzeşti... tălmăcite [de căminarul C. Veisa] de pe însuşi cartea dumisale Morizon, ce au ieşit în limba germană. Iaşi, Tipografia s[fintei] mitropolii, [1836].

VIANU, A. P. = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*. [Bucureşti], Editura contemporană, 1941.

VIANU, E. = Tudor Vianu, *Estetica*. Ediţia a treia. Bucureşti, Editura Fundaţiilor, 1945. (Biblioteca de filozofie).

VIANU, M. = Tudor Vianu, *Problemele metaforei şi alte studii de stilistică*. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1957].

VIANU, S. = Tudor Vianu, *Probleme de stil şi de artă literară*. [Bucureşti], Editura de stat pentru literatură şi artă, [1955]. (Studii literare).

VICIU, COL.= Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal*. Datini de Crăciun şi credinţe populare. Culegere cu anotaţiuni şi glosar. Bucureşti, Librăriile Socec & Co., 1914. (Academia Romînă. Din viaţa poporului romîn. Culegeri şi studii. XXII).

VICIU, GL. = Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului romîn din Ardeal*. Adunate şi explicate de... Bucureşti, Carol Göbl, 1906. (Extras din Analele Academiei Romîne. Seria II. Tom. XXIX. Memoriile Secţiunii literare).

VICIU, S. GL. = Alexiu Viciu, *Suplement la Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului romîn din Ardeal.* Adunate și explicate de... București, Cultura națională, 1925. (Academia Română. Mem. Secț. lit. Seria III. Tom. III. Mem. 2).

VIDA, GRAM. = Gheorghe Vida, *Gramatică practică romano-franțozască.* Buda, Tipariul Crăieștii Universități, 1833.

VINTILĂ, O. = Petru Vintilă, *Oamenii și faptele lor. Poeme,* [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1949.

VISSARION, B. = I. C. Vissarion, *Ber-Căciulă.* Povestiri. Ediția IV. București, Editura „Cartea românească", [1943].

VISSARION, FL. = I. C. Vissarion, *Florica și alte nuvele.* București, Librăria nouă, 1916.

VISSARION, Î. = I. C. Vissarion, *Învietorul de morți.* București, Fundația regală pentru literatură, [1935]. (Cartea satului).

VÎN. PESC. = „Vînătorul și pescarul sportiv". Revista vînătorilor și pescarilor sportivi din Republica Populară Romînă. București, 1960 ş. u.

VÎRCOL, M. = V. Vîrcol, *Din graiul popular al județului Mehedinți.* (În „Noua revistă romînă", București, 1910, vol. VIII, nr. 3).

VÎRCOL, V. = V. Vîrcol, *Graiul din Vâlcea.* București, Atelierele grafice Socec, 1910. (Publicațiunile Societății filologice. I).

VÎRNAV, F. = Rollin, *Frumusețile a istoriei romînești sau tabla întîmplărilor cari au îvveșnicit pe romani.* Acum întăieși dată tălmăcită de pe limba franțuzască pe limba moldovenească prin serdariul Vasilie Vîrnav. [Manuscris din 1823; Bibl. Acad. R.P.R., cota 175].

VÎRNAV. F. M. I–II = Muratori, *Filosofia moralicească.* [Două volume]. [Traducere manuscrisă din neogreacă de Vasile Vîrnav, făcută în 1825; Bibl. Acad. R.P.R., cotele 183 și 189].

VÎRNAV, G. P. = Chesar Becearia, *Pentru greșele și pedepsi, politicește prăvite.* De pe limba grecească vulgare în moldove[nească tăl]măcită de banul Vasilie Vîrnav. [Manuscris din 1824; Bibl. Acad. R.P.R., cota 185].

VÎRNAV, L. = Condillac, *Loghica sau întăile tălmăciri meșteșugului de a să socoti cineva bine.* Scrisi de... și acum întăieși dată de pe grecească pe limba moldovenească tălmăcită de banul Vasile Vîrnav [Manuscris din 1825; Bibl. Acad. R.P.R., cota 425].

C. VÎRNAV, H. = Costachi Vîrnav, *Despre holera epidemiască sau istoria ei în scurt, chipul în care să arată și în care să lățește, cît și mijloacele de a să feri și de a să vindeca de ea și fără doftor.* Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.

VLAHUȚĂ, CL.= A. Vlahuță. *Clipe de liniște.* (Nuvele). București, Editura Librăriei Socec, 1899.

VLAHUȚĂ, D. = A. Vlahuță, *Dan.* București, Graeve, 1894.

VLAHUȚĂ, N. = A. Vlahuță, *Nuvele.* București, Stabilimentul grafic Socec și Teclu, 1886.

VLAHUȚĂ, O. A.= A. Vlahuță, *Opere alese.* Ediție îngrijită de Mariana Șora și Silvian Iosifescu. [București], Editura de stat, 1949. (Clasicii români).

VLAHUȚĂ, O. A. I–III = Al. Vlahuță, *Opere alese.* Cu o prefață de Mariana Șora. Vol. I–III. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1952–1953]. (Biblioteca pentru toți)

VLAHUȚĂ, P. = Al. Vlahuță, *Poesii vechi și nouă.* A treia ediție. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1894

VLAHUȚĂ, R. P. = A. Vlahuță, *Romînia pitorească.* Ed. VI. [București], Editura „Minerva", 1908.

VLAHUȚĂ, S. A. I–III = A. Vlahuță, *Scrieri alese.* Vol. I–III. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii și bibliografie de Valeriu Rîpeanu. București, Editura pentru literatură, 1963–1964.

VLASIU, A. P. = Ion Vlasiu, *Am plecat din sat.* București. Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

VLASIU, D. = Ion Vlasiu, *Drum spre oameni.* București. Editura pentru literatură, 1961.

VOCEA OLTULUI = *Vocea Oltului.* Jurnal politic și literariu. Craiova, 1857.

VOICULESCU, L. = V. Voiculescu, *Toate leacurile la îndemână.* [București], Fundația culturală, 1935. (Cartea satului. 4).

VOINESCU II, B. = Molière, *Bădăranul boierit.* Comedie în cinci acte... tradusă de d[umnealui] căpitanul I. Voinescu [II]. [București], Tipografia lui Eliad, 1836.

VOINESCU II, M. = A. von Kotzebue, *Misantropia și pocăința.* Dramă în cinci acte... tradusă de d[umnealui] maiorul Voinescul II. București, Tipografia lu Eliad, 1837.

VORNIC, O. = Tiberiu Vornic, *Oameni sub patrafir*. Roman. [București], Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., [1950].
VORNIC, P. = Tiberiu Vornic, *Sub pajura împărăției*. Roman. [București], Editura de stat pentru literatură și artă, [1954].
VRĂNCEANU, G. D. I–II = Gheorghe Vrănceanu, *Lecții de geometrie diferențială*. Vol. I–I. [București], Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1951–1952.
VRĂNCEANU, GEOM. AN. = Gh. Vrănceanu, *Geometrie analitică și proiectivă*. [București], Editura tehnică, 1954.
V. ROM. = „Viața romînească". Revistă lunară de literatură a Uniunii scriitorilor din R. P. R. București, 1952 ș. u.
VUIA, Ț. H. = R. Vuia, *Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor*. Cluj, „Ardealul", 1926. (În „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj", vol. II 1924–1925, p. 35–152).
VULCAN, T. =*Tractat despre vindecarea morburilor poporului de la țară*. [Manuscris autograf al lui Samuil Vulcan de la începutul sec. al XIX-lea; Bibl. Filialei din Cluj a Acad. R.P.R., fondul Oradea, cota 283].

W

WEIGAND, B. B. = Prof. Dr. Gustav Weigand, *Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*. Lepizig, Barth, 1904.

X

XENOPOL, I. R. I–XIV = A. D. Xenopol, *Istoria romînilor din Dacia Traiană*. Ediția III-a îngrijită de I. Vlădescu. Vol. I–XIV. București, „Cartea românească", [1925–1930].

Y

YGREC, M. N. = Doctorul Ygrec, *Medicul nostru*. Dicționar enciclopedic medical. Consultații medicale, chirurgicale, higienă, medicină și higienă socială... București, „Adevărul", [1931].

Z

ZALOMIT, E. F. = A. Charma, *Elemente de filosofie*. Traduse... de I. Zalomit. București, Tipografia Colegiului național, 1854.
D. ZAMFIRESCU, A. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. V. *Anna*. Craiova, „Scrisul românesc", 1938.
D. ZAMFIRESCU, Î. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. IV *Îndreptări*. Craiova, „Scrisul românesc", 1937.
D. ZAMFIRESCU, R. = Duiliu Zamfirescu, *În război*. Roman. Edițiune populară București, Editura Tipografiei „Clementa", 1902.
D. ZAMFIRESCU, T. S. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. II. *Tănase Scatiu*. Craiova, „Scrisul românesc", 1936.
D. ZAMFIRESCU, V. Ț. = Duiliu Zamfirescu, *Romanul Comăneștenilor*. I. *Viața la țară*. Craiova, „Scrisul românesc", 1939.
G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I–II = George Mihail Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*. Roman, Volumul I–II. București, Editura naționala Ciornei, [f.a.].
G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I–II = George Mihail Zamfirescu, *Sfînta mare nerușinare*. Roman, [Vol] I–II. București, Editura „Cartea românească", [1935-1936].
ZANNE, P. I–X = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*. Vol. I–X. [București], Editura Librăriei Socec, 1895 – 1912.
ZEITSCHRIFT, I ș. u. = *Zeitschrift für romanische Philologie*, herausgegeben von Dr. Gustav Gröber. Halle. Vol. I (1876) ș.u.
ZIARELE = atestări din diferite ziare românești contemporane.
ZILOT, CRON. = Zilot Romînul, *Scrierile inedite* ale lui... publicate de Gr. G. Tocilescu. (În „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", vol. V, p. 58–88, 331–358.
ZIMBRUL (18...) = „Zimbrul". [Ziar]. Iași. Anul I (1850) ș. u.
ZOOLOGIA = *Zoologia*. Manual pentru clasa a IX-a de C. Bogoescu, Emil Sanielevici, C. Nițescu-Vernescu. București, Editura pentru stat didactică și pedagogică, 1962.

A

a[1] *sm* [At: DA / E: lat ***a***] **1** Prima literă a alfabetului limbii române. **2** Sunetul corespunzător primei litere a alfabetului (vocală deschisă, nerotunjită, medială). **3** (Fam; îe) **De la ~ la z** De la început până la sfârșit. **4** (Fam; îae) În întregime.

a[2] *pp* [At: DOSOFTEI, V. S. 12/1 / E: lat ***ad***] La.

a[3] *pp* [At: DA ms / E: fr ***à***] De câte.

a[4] *i* [At: MARCOVICI, C / V: ***aa, aha***[1] / E: fo] Sunet reflex care exprimă: **1** Mirare. **2** Admirație. **3** Entuziasm. **4** Satisfacție. **5** Plăcere. **6** Durere. **7** Necaz. **8** Supărare. **9** Regret. **10** Indignare. **11** Reamintire bruscă a ceva uitat.

a[5] *arp* [At: DA / E: nct] Înlocuiește numele obiectului posedat.

a[6]**-** [At: DEX[2] / E: fr ***a-***] **1-2** Element de compunere care indică absența, excluderea etc.

aa *i* vz ***a***[4]

aalenian, ~ă [At: DEX[2] / P: *a-a-le-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***aalénien***] **1** *sn* Primul etaj al jurasicului mediu sau ultimul etaj al jurasicului inferior. **2** *a* Care aparține aalenianului **(1)**. **3** *a* Privitor la aalenian.

aba[1] *i* [At: HEM 59 / V: (reg) ***haba*** / E: ns cf *aba*[1]] **1-2** (Înv) Exprimă mirarea și îndoiala.

aba[2] *sf* [At: (a. cca 1660) IORGA, B. R. / V: (reg) ***haba, habă*** / Pl: *~le* / E: tc ***aba***] **1** Țesătură groasă de lână utilizată la confecționarea hainelor țărănești Si: (reg) *dimie, pănură*. **2** Îmbrăcăminte confecționată din aba[1] **(1)**.

abac[1] *sn* [At: CADE / Pl: *~ace* / E: fr ***abaque,*** lat ***abacus,*** rs ***абака***] Instrument pentru calcule aritmetice elementare, format dintr-un cadru de lemn cu vergele pe care se pot deplasa bile.

abac[2] *sn* vz ***abacă***

abacă *sf* [At: CADE / V: *abac*[1] *sn* / Pl: *~ace* / E: fr ***abaque***] **1** (Aht) Placă de piatră care formează partea superioară a capitelului unei coloane și pe care se sprijină arhitrava. **2** (Mat) Sistem de linii înscrise într-un plan, care corespund unei ecuații. **3** (Fiz) Reprezentare geometrică și algebrică a unui spectru luminos.

abager *sm* [At: URICARIUL II, 43 / Pl: *~i* / E: ***abagiu*** + *-er*] **1-3** (Mol) Abagiu **(1-3)**.

abageresc, ~ească *a* [At: HEM 110 / Pl: *~ești* / E: ***abager*** + *-esc*] **1-3** (Olt) Care aparține abagerului **(1-3)**. **4-6** Specific abagerului **(1-3)**. **7-9** De abager **(1-3)**. **10-14** Care aparține abageriei **(1-4)**. **15-19** Specific abageriei **(1-4)**. **20-23** De abagerie **(1-4)**.

abagerie *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 9 / Pl: *~ii* / E: ***abager*** + *-ie*] (Iuz) **1** Fabrică de aba[2]. **2** Prăvălie de aba[2]. **3-4** Meseria abagiului **(1-3)**.

abagiu *sm* [At: (a. 1684) ap. HEM 63 / Pl: *~ii* / E: tc ***abağı***] (Iuz) **1** Fabricant de aba[2] **(1)**. **2-3** Negustor de aba[2] **(1-2)**. **4** Croitor de aba[2] **(1-2)**.

abagiubă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~be* / E: nct] Arbust din familia oleaceae, cu frunzele opuse, cu florile albe dispuse în raceme, cu corola în formă de pâlnie și fructele bace, adesea cultivat pentru garduri vii (*Ligustrum vulgare*).

abajur *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***abat-jour***] Obiect de pânză, hârtie, sticlă etc. fixat la o lampă pentru a proteja ochii sau pentru a îndepărta fluxul luminos în direcția dorită.

abaldă *sf* [At: LB / Pl: *~de* / E: pbl pmz din ger *Ablade* (*raum*)] (Îrg) **1** Depozit de mărfuri Si: *magazie*. **2** Personalul unei abalde **(1)**. **3** Mărfurile aflate într-o abaldă **(1)**. **4** Depozitul împreună cu personal și cu mărfuri.

abandon *sn* [At: I. PANȚU, C. 287 / Pl: *~uri* / E: fr ***abandon,*** it ***abbandono***] **1** Renunțare la ceva. **2** (Spc; Spt) Renunțare a unui concurent la continuarea probei în care este angajat. **3-4** (Jur; îs) *~ de familie* Părăsirea familiei, mai ales a copiilor, de către persoana care are obligația legală de întreținere.

abandona [At: I. PANȚU, C. 287 / Pzi: *~nez* / E: fr ***abandonner,*** it ***abbandonare***] **1** *vi* A renunța la ceva. **2** *vi* (D. sportivi) A renunța la continuarea probei în care este angajat. **3** *vt* (C. i. persoane față de care cineva are obligația legală de a le întreține) A părăsi.

abandonare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 479 / Pl: *~nări* / E: ***abandona***] **1-4** Abandon **(1-4)**.

abandonat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***abandona***] **1** Renunțare. **2** Abandon. **3-4** Abandon **(3-4)**.

abandonat[2]***, ~ă*** *a* [At: DICȚ. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abandona***] **1-2** Părăsit **(1-2)**.

abanos *sm* [At: (a. 1669) DOC., ap. HEM 67 / Pl: *~oși* / E: tc ***abanos,*** ngr ***έβενος***] **1** Arbore din familia ebenaceelor, cu lemnul negru, greu și tare. **2** (Spc) Lemnul abanosului **(1)** folosit la fabricarea unor mobile de lux, a unor instrumente muzicale de suflat etc.

abataj *sn* [At: ARDELEANU, V. P. 40 / Pl: *~e* / E: fr ***abattage***] **1** Tăiere sau desprindere manuală ori mecanică a minereului din peretele sau frontul unei galerii de mină. **2** (Îs) *Ciocan de ~* Instrument acționat cu aer comprimat, cu ajutorul căruia se desprinde cărbunele în straturile cu înclinație mare. **3** Parte a galeriei de mină de unde se extrage minereul. **4** Doborâre a arborilor în exploatările forestiere. **5** (Rar) Ucidere a vitelor la abator printr-o singură lovitură.

abate[1] *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 10 / Pl: *~ați* / E: it ***abbate,*** lat ***abbas, -atis***] **1** Stareț al unei abații. **2** Titlu onorific dat unor clerici catolici.

abate[2] *v* [At: DOSOFTEI, V. S. 242/1 / Pzi: *abat* / E: lat ***abbatere***] **1-2** *vtr* A (se) îndepărta de la un drum, de la o direcție Si: *a devia*. **3-10** *vtr* (Fig) A (se) îndepărta de la o normă, de la o linie de conduită sau de judecată etc. **11** (Spc; îe) **A se ~ din** (sau **de la**) **vorbă** A face digresiuni. **12-14** *vr* A se opri (în treacăt) undeva sau la cineva (părăsind drumul inițial). **15-16** *vri* (D. fenomene ale naturii, calamități, nenorociri) A veni (cu putere) pe neașteptate. **17** *vti* (Ccd) A-i trece prin minte Si: *a apuca, a cășuna, a năzări, a veni*. **18** *vi* (Îvr; fig; urmat de o construcție finală introdusă prin pp „de") A-și da silința.

abate[3] *vt* [At: ALECSANDRI, P. III, ap. DA ms / Pzi: *abat* / E: fr ***abattre***] (Frm) **1** A culca pe pământ Si: *a doborî*. **2** (Fig) A deprima.

***abatere**[1]* *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL XI, 248 / Pl: *~ri* / E: ***abate**[2]*] **1-2** Îndepărtare de la un drum, de la o direcție Si: *deviere*. **3** Îndepărtare de la o normă, de la o linie de conduită sau de judecată etc. **3** (Înv; îls) ~ **de la vorbă** Digresiune. **4** (Îls) ~ **de la regulă** Excepție.

***abatere**[2]* *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***abate**[3]*] (Frm) **1** Culcare pe pământ Si: *doborâre*. **2** (Fig) Deprimare.

abatiză *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***abattis***] (Mil) Baraj realizat, de obicei, în păduri din copaci tăiați și culcați la pământ cu vârful îndreptat spre inamic.

abator *sn* [At: BACOVIA, O. 17 / Pl: *~oare* / E: fr ***abbatoir***] **1** Loc în care se taie vitele Si: (înv) *zalhana*. **2** Personalul unui abator (**1**).

abație *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 43 / Pl: *~i* / E: it ***abbazia***] **1** Mănăstire catolică ale cărei venituri constituiau un beneficiu pentru starețul ei. **2** Clădirea unei abații (**1**). **3** Credincioșii dintr-o abație (**1**).

abazie *sfs* [At: BREBAN, D. G. 6. / E: fr ***abasie***] Tulburare a sistemului nervos, caracterizată prin mers dezordonat, uneori cu tulburări de echilibru.

abărlău *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 97 / Pl: *~laie* / E: mg ***abárló*** „vas de opărit", cf *abárolni* „a opări"] (Trs; mgm) **1** Vas în care se strecoară laptele. **2** Conținutul unui abărlău (**1**).

abătătoare *sf* [At: LB / Pl: *~ori* / E: ***abate**[1]* + *-ătoare*] (Îrg) **1-2** Han (cu birt). **3-4** Personalul unei abătători (**1-2**). **5-6** Clienții unei abătători (**1**).

abătător, ~oare *a* [At: Com. LACEA – BRAȘOV, ap. DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***abate*** + *-tor*] (Reg) Harnic.

abătătură *sf* [At: PISCUPESCU, O. / Pl: *~ri* / E: ***abate*** + *-ătură*] (Îvr) Gând ascuns.

abătut, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. I, 127 / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***abattu***] **1** Care este descurajat. **2** Trist.

abces *sn* [At: A. POP, CHIRURG. / Pl: *~e* / V: ***absces*** / E: fr ***abcés***, lat ***abscessus***] (Med) Acumulare de puroi într-un țesut sau organ.

abdica *vi* [At: MAIORESCU, D. I, 6 / Pzi: *abdic* / E: fr ***abdiquer***, lat ***abdicare***] **1** (D. monarhi) A renunța la tron. **2-3** (Pex) A renunța la o acțiune, o activitate (în fața unor greutăți).

abdicare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 34 / Pl: *~cări* / E: ***abdica***] **1** Renunțare la tron a unui monarh. **2-3** Renunțare la o acțiune, o activitate (în fața unor greutăți).

abdomen *sn* [At: SAHIA, N. 78 / Pl: *~e* / E: lat ***abdomen***] (Atm) Parte a corpului cuprinsă între torace și bazin și care conține stomacul, ficatul, splina, rinichii, pancreasul, vezica biliară și intestinele Si: *burtă, pântece*, (pop) *foale*.

abdominal, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 35 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abdominal***] (Atm) Care ține de abdomen.

abdominalgie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***abdominalgie***] (Med) Durere abdominală.

abductor *am* [At: KRETZULESCU, A. 239 / Pl: *~i* / E: fr ***abducteur***, lat ***abductor***] (Atm; d. mușchi) Care produce abducție.

abducție *sf* [At: CADE / V: (înv) *~țiune* / Pl: *~ii* / E: fr ***abduction***] Mișcare de îndepărtare a unui membru de axul median al corpului.

abducțiune *sf* vz ***abducție***

abea *av* vz ***abia***

abecedar *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 7 / V: (îvp) ***~ețe, ~ețadar, abițedar, abițidar*** / Pl: *~e* / E: lat ***abecedarius***, fr ***abécédaire***] **1** Manual pentru învățarea scrisului și a cititului Si: (înv) *azbucoavnă*. **2** (Fig) Carte din care se învață noțiunile elementare ale unei discipline.

aberant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți,~e* / E: fr ***aberrant***, lat ***aberrans, ~ntis***] **1-2** Care se abate de la tipul normal sau corect.

aberativ, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i,~e* / E: fr ***aberratif***] **1-3** (Liv) Care este departe de adevăr, normalitate sau corectitudine. **4** Care ține de aberație (**1**).

aberație *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 515 / V: (înv) ~ ***iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***aberration***, lat ***aberratio***] **1-3** Abatere de la ceea ce este normal, corect sau moral. **4-5** (Pex) Faptă absurdă, inadmisibilă Si: *absurditate, inepție, prostie, stupiditate*. **6** (Îs) ~ *vizuală* Astigmatism. **7** (Ast; îs) *~a luminii* Variație aparentă a poziției unui astru pe cer, ca urmare a mișcării Pământului în jurul Soarelui și a vitezei finite de propagare a luminii.

aberațiune *sf* vz ***aberație***

aberoscop *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***aberroscope***] Instrument care servește la observarea defectului de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal.

abeș *i* [At: ANON. CAR. / E: nct] (Ban; înv) Cuvânt folosit în vorbire ca afirmație.

abețadar *sn* vz ***abecedar***

abețe *sn* vz ***abecedar***

abhora *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***abhorrer***, lat ***abhorrere***] **1-3** (Rar) A avea ură, dezgust, aversiune față de cineva sau de ceva.

abi *av* vz ***abia***

abia *av* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie, 91/2 / V: ***~i, ~ie, ~bea*** / E: lat ***ad vix***] **1** De (foarte) puțin timp Si: *tocmai*. **2** (Îlav) *De* ~ Cu greu.

abie *av* vz ***abia***

abientin *sn* [At: DEX[2] / P: *~bi-en~* / Pl: ? / E: fr ***abiéntin***] Substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și în alcool.

abietacee *sfp* [At: DEX[2] / P: *~bi-e~* / E: fr ***abiétacées***] Familie de conifere cuprinzând arbori din specia bradului Si: *abietinee, pinacee*.

abietinee *sfp* [At: DEX[2] / E: fr ***abiétinées***] Abietacee.

abii *av* vz ***abia***

abil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 573 / Pl: *~i,~e* / E: fr ***habile***, lat ***habilis***] Care se descurcă cu ușurință Si: *descurcăreț, iscusit, îndemânatic*.

abilita *vt* [At: CADE / Pzi: *~tez* / E: ger ***habilitieren***, fr ***habiliter***, lat ***habilitare***] **1-2** (Înv) A recunoaște cuiva, în urma unui examen, calitatea de profesor sau docent. **3** (Pex) A recunoaște unei persoane o calificare. **4** (Jur) A face pe cineva apt pentru săvârșirea unui act juridic.

abilitare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***abilita***] **1-2** (Înv) Recunoaștere, în urma unui examen a calității de profesor sau docent. **3** (Pex) Recunoaștere a calificării unei persoane.

abilitate *sf* [At: CADE / E: fr ***habileté***, lat ***habilitas***] Îndemânare.

abiogen, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~bi-o~* / Pl: *~i,~e* / E: fr ***abiogène***] **1** (Blg; d. mediu) Care este lipsit de viață. **2** (D. procese) Care are loc fără participarea materiei vii.

abiogeneză *sf* [At: DEX[2] / P: *~bi-o~* / E: fr ***abiogenèse***] Concepție după care originea materiei vii trebuie căutată în materia fără viață.

abiolan *sns* [At: KLOPȘTOCK, F. 302 / E: nct] (Reg; ned) Joc de copii.

abiologie *sf* [At: DEX[2] / P: *~bi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***abiologie***] Disciplină care are ca obiect studierea elementelor lipsite de viață.

abiotic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***abiotique***] **1** Lipsit de viață. **2** Incompatibil cu viața.

abiotrofie *sf* [At: DEX[2] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***abiotrophie***] Scădere a vitalității unui organism sau a unui organ din cauza unor defecte ereditare de dezvoltare sau a lipsei factorilor nutritivi, fapt care determină slăbirea capacității de adaptare - apărare.

abioză *sf* [At: DEX[2] / P: *~bi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***abiose***] **1** Stare lipsită de viață. **2** Procedeu de conservare a produselor alimentare de natură animală și vegetală, bazat pe distrugerea totală a microorganismelor existente în produs prin termo-, foto-, chimiosterilizare sau prin iradieri ionizante.

abis *sn* [At: NEGRUZZI, S. I. 286 / Pl: *~uri* / E: fr ***abysse***, lat ***abyssus***, ngr ***ἄβυσσος***] Povârniș adânc, abrupt (lipsit de vegetație) situat, de obicei, într-o regiune muntoasă Si: *genune, hău, prăpastie* (**1**), (îvr) *prăpădere*, (îvr) *prăpăstenie* (**1**), (înv) *precipițiu*, (reg) *praval* (**4**).

abisal, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abyssal***] **1** De abis. **2** (Îs) *Groapă ~ă* Regiune de mare adâncime în mări și oceane. **3** Care se referă la subconștient. **4** Care aparține subconștientului.

abitație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 141 / Pl: *~ii* / V: (înv) ***~iune*** / E: fr (droit d') ***habitation***] (Jur) Drept de folosință a unei case de locuit aflate în proprietatea altcuiva.

abitațiune *sf* vz ***abitație***

abitir *av* [At: HEM 88 / E: tc ***beter***] **1-2** (Pfm) Mai mult, mai bine (decât).

abiturient, ~ă *smf* [At: BUL. FIL. V, 198 / P: *~ri-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Abiturient***] (Trs; Buc; iuz) **1-2** Elev(ă) în ultimul trimestru, înaintea bacalaureatului.

abițedar *sn* vz ***abecedar***

abițidar *sn* vz ***abecedar***

abiuța *av* vz ***abieluța***

abiziană *sf* [At: BUL. FIL. V, 249 / Pl: *~ne* / E: rs ***обезьяна*** „maimuță"] (Arg; iuz) **1-2** Femeie (depravată).

abject, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***abject,*** lat ***abiectus***] **1-2** (D. noțiuni morale, acțiuni, caractere etc.) Care inspiră dezgust, dispreț Si: *mârșav, josnic, ticălos,* (liv) *repugnant.*

abjecție *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 11/1 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***abjection,*** lat ***abiectio***] Faptă abjectă Si: *josnicie, mârșăvie, ticăloșie.*

abjudeca *vt* [At: DEX² / Pzi: *~abjudec* / E: lat ***abjudicare***] A anula, a suspenda (un titlu, un drept etc.) printr-o hotărâre judecătorească.

abjudecare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***abjudeca***] Anularea, suspendarea (unui titlu, a unui drept etc.) printr-o hotărâre judecătorească.

abjura *vt* [At: MACEDONSKI, O. II, 117 / Pzi: *~jur* / E: fr ***abjurer,*** lat ***abjurare***] A nega, public, o credință religioasă, o doctrină, o concepție etc.

abjurare *sf* [At: CADE / Pl: *~rări* / E: ***abjura***] Renegare publică a unei credințe religioase, a unei doctrine, a unei concepții etc. Si: *abjurat¹.*

abjurat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***abjura***] Abjurare.

abjurat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abjura***] (D. credințe religioase, doctrine, concepții) Care a fost renegat public.

ablactare *sf* [At: DEX² / E: cf lat *ablactare*] Înlocuire a laptelui matern prin alte alimente necesare sugarului.

ablactație *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ger ***Ablaktation***] **1** Trecere treptată și progresivă de la alimentația exclusiv lactată a sugarului la o alimentație diversificată. **2** Oprire a secreției lactate la femeile la care alăptarea este contraindicată sau inutilă.

ablas *sm* [At: I. IONESCU, M. 185 / Pl: *~ași* / E: ger ***Ablass***] (Înv) Contribuabil de la sate.

ablativ *sn* [At: DA / E: lat ***ablativus***] Caz al declinării care arată că substantivul este punctul de plecare sau instrumentul acțiunii exprimate de verb.

ablație *sf* vz ***ablațiune***

ablațiune *sf* [At: DEX² / V: ***ablație*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***ablation,*** lat ***ablatio, ~onis***] **1** Transportare (prin acțiunea vântului, a apelor sau a ghețarilor) a materialului rezultat în urma dezagregării solului sau a rocilor. **2** Îndepărtare chirurgicală a unui organ, a unui membru al corpului omenesc, a unei tumori etc. **3** Fenomen fizic prin care un corp care străbate atmosfera cu mare viteză pierde din substanță, devenind incandescent prin frecarea cu aerul.

ablaut *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ger ***Ablaut***] (Lin) Apofonie.

ablefarie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***ablépharie***] Malformație congenitală caracterizată prin absența parțială sau totală a pleoapelor.

ablegat *sm* [At: DA / Pl: *~ați* / E: lat ***ablegatus,*** fr ***ablégat,*** ger ***Ablegat***] **1** Trimis al Papei. **2** (Trs; înv) Deputat.

ablepsie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***ablépsie***] (Med) Cecitate.

abligeană *sf* vz ***obligeană***

ablișoară *sf* vz ***albișoară***

abluțiune *sf* [At: DA / Pl: *~ni* / E: lat ***ablutio, ~nis,*** fr ***ablution***] **1** (Med) Spălare (cu buretele) a corpului. **2** (Tlg) Spălare rituală a corpului prescrisă de unele religii.

abnega *vi* [At: DA / Pzi: *abneg* / E: lat ***abnegare***] **1** (Rar) A tăgădui. **2-3** A se lepăda de cineva sau ceva.

abnegare *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 476 / Pl: *~gări* / E: ***abnega***] **1** (Rar) Tăgăduire. **2-3** Lepădare de cineva sau ceva.

abnegație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 289 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / V: ***~țiune*** / E: lat ***abnegatio,*** fr ***abnégation***] **1** Devotament (dus până la sacrificiu). **2** Sacrificiu voluntar Vz *abandonare, renunțare.*

abnegațiune *sf* vz ***abnegație***

abnorm, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***abnorm***] **1** (Rar) Anormal. **2** Neobișnuit.

abnormitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 313 / Pl: *~tăți* / E: ger ***Abnormität***] Ceea ce are caracter anormal.

abo *i* [At: ANON. CAR. / E: ns cf ***aba²***] (Îrg) Cuvânt care exprimă mirarea.

aboală *sf* vz ***boală***

aboli *vt* [At: ODOBESCU, S. II, 322 / Pzi: *~lesc* / E: fr ***abolir***] (C. i. instituții, stări, uzanțe etc.) A desființa.

abolire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***aboli***] **1-3** Desființare de instituții, stări, uzanțe etc. Si: *abolit¹, aboliție.*

abolit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aboli***] Abolire.

abolit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e*] (D. instituții, stări, uzanțe) Desființat².

aboliție *sf* [At: GHICA, A. 511 / V: (înv) ***~țiune*** / E: lat ***abolito***] Desființare.

aboliționism *sn* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / E: fr ***abolitionnisme***] **1** Mișcare politică apărută la sfârșitul sec. XVIII, care urmărea desființarea sclaviei negrilor din America. **2** (Pgn) Mișcare politică ce susține desființarea sclaviei.

aboliționist, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~ e* / E: fr ***abolitionniste***] Adept al aboliționismului.

abolițiune *sf* vz ***aboliție***

abolla *sf* [At: DEX² / E: lat ***abolla***] (Înv) Manta militară la romani.

abominabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abominable,*** lat ***abominabilis***] **1** Înfiorător. **2** Dezgustător. **3** Urât.

abona [At: DA ms / Pzi: *~ nez* / E: fr ***aboner***] **1** *vr* A-și face un abonament. **2** (Fig) *vr* A veni cu regularitate într-un loc.

abonament *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 253 / Pl: *~e* / E: fr ***abonnement***] Convenție scrisă prin care (în schimbul unei sume de bani) o persoană (fizică sau juridică) poate obține ceva în mod regulat pentru o perioadă determinată.

abonare *sf* [At: (a. 1851) URICARIUL XIII, 343 / Pl: *~nări* / E: ***abona***] Efectuare a unui abonament Si: *abonat¹.*

abonat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***abona***] Abonare.

abonat², ~ă *a, smf* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abona***] **1-3** (Persoană sau instituție) care a făcut un abonament.

abonda *vi* vz ***abunda***

abondare *sf* vz ***abundare***

abondat¹ *sn* vz ***abundat¹***

abondat², ~ă *a* vz ***abundat²***

aborda [At: NEGRUZZI, S. I, 273 / Pzi: *~dez,* (înv) *abord* / E: fr ***aborder***] **1** *vi* (D. nave) A trage la țărm pentru debarcare. **2** *vt* (Spc) A lovi. **3** *vr* (Fig; eps) A se apropia pentru o discuție. **4** (Cio) A începe o discuție, studiul unei probleme etc.

abordabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abordable***] **1** Care poate fi abordat. **2** (Pex) Accesibil.

abordagiu *sn* vz ***abordaj***

abordaj *sn* [At: DA / Pl: *~e* / V: (înv) *~agiu* / E: fr ***abordage***] (Mrn) **1-2** Ciocnire (a două nave sau) a unei nave de un obstacol. **3** Atac al unei nave asupra altei nave.

abordare *sf* [At: DEX² / Pl: *~dări* / E: ***aborda***] **1** (D. nave) Apropierea de țărm pentru debarcare. **2** (Spc) Lovire. **3** (Fig) Apropiere pentru o discuție. **4-5** Începere a unei discuții sau a studierii unei probleme etc.

abori *vt* vz ***aburi***

aborigen, ~ă *a, smf* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aborigène***] (Liv) Băștinaș.

aborire *sf* vz ***aburire***

aborit[1] *sn* vz ***aburit***[1]

aborit[2]***, ~ă*** *a* vz ***aburit***[2]

aborta *vi* vz ***avorta***

abortare *sf* vz ***avortare***

abortat[1] *sn* vz ***avortat***[1]

abortat[2]***, ~ă*** *a* vz ***avortat***[2]

abortiv, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abortif,*** lat ***abortivus***] **1** *a* (Blg) Care se produce înainte de vreme, prematur. **2** *a* (Blg) Care nu a evoluat în întregime. **3-4** *sn, a* (Substanță sau mijloc) care provoacă avortul.

abotit, ~ă *a* vz ***boțit***

abracadabra *i* [At: DEX[2] / E: fr, it ***abracadabra***] Cuvânt cabalistic căruia i se atribuie puterea magică de a realiza un lucru supranatural.

abracadabrant, ~ă *a* [At: CARAGIALE, S. N. 92 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***abracadabrant***] **1** Ciudat. **2** Încâlcit.

abraș, ~ă *a* [At: HEM 1800 / Pl: *~i, ~e* / V: (reg) ***ibraș*** / E: tc ***abraș***] **1** (Dom) Care are părul de culoare deschisă Si: *blond, bălai, bălan*. **2** (Dasc) Care are o pată albă (mai ales sub coadă). **3** (Dom) Care se manifestă cu răutate, cu violență Si: *rău, violent*. **4** (Dasc) Greu de stăpânit Si: *nărăvaș*. **5** (Îe) **A ieși (ceva) ~** A nu izbuti.

abrazare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ns cf fr *abrasion*] (Rar) Abraziune (**2**).

abraziune *sf* [At: DEX[2] / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***abrasion***] **1** Proces de eroziune a țărmurilor din cauza valurilor mării. **2** Producere a unui corp ca urmare a frecării lui de alt corp abraziv sau mai dur Si: *abrazare*.

abraziv, ~ă *sn, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abrasif***] **1-2** (Corp, material dur) care are proprietatea de a roade prin frecare.

abrazor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: ns cf *abraziune*] Unealtă alcătuită dintr-un material abraziv (natural sau artificial) folosită la prelucrarea prin așchiere.

abrevia *vt* [At: DA / P: *~vi-a* / Pzi: *~iez* / E: lat, it ***abbreviare***] A prescurta.

abreviare *sf* [At: DA / V: ***~iere*** / P: *~vi-a~* / Pl: *~eri* / E: ***abrevia***] Prescurtare.

abreviat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~vi-at* / Pl: *-uri* / E: ***abrevia***] Prescurtare.

abreviat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *~vi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abrevia***] Prescurtat.

abreviativ, ~ă *a* [At: CULIANU, A. 1 / P: *~vi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abréviativ***] (Mol) De prescurtare.

abreviator *sm* [At: DEX[2] / P: *~vi-a~* / Pl: *~i* / E: fr ***abréviateur***] **1** Funcționar al cancelariei papale. **2** Persoană care prelucrează restrângând sau rezumând scrierile unui autor.

abreviație *sf* [At: DA / P: *~vi-a* / V: (înv) *~țiune* / Pl: *~ii* / E: lat ***abbreviatio,*** fr ***abréviation***] Prescurtare.

abreviațiune *sf* vz ***abreviație***

abreviere *sf* vz ***abreviare***

abroga *vt* [At: DA / Pzi: *abrog* / E: lat ***abrogare,*** fr ***abroger***] (Cild) A declara lipsit de valabilitate Si: *a anula, a desființa*.

abrogare *sf* [At: DA / Pl: *~gări* / E: ***abroga***] Declarare a unei legi, a unui decret etc. ca fiind fără valabilitate Si: *abrogat*[1]*, anulare, desființare*.

abrogat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***abroga***] Abrogare.

abrogat[2]***, ~ă*** *a* [At: MAIORESCU, D. I, 165 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abroga***] (Dldc) Care a fost declarat ca fiind lipsit de valabilitate Si: *anulat*[2], *desființat*[2].

abrogație *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: lat ***abragatio,*** fr ***abragation***] Anulare, suprimare a unei legi, a unui act normativ etc.

abrudeana *sfsa* [At: HEM 1523 / V: ***~uzana*** / E: ***Abrud*** + *-ean*] **1** Dans popular din zona Abrudului Si: *abrudeanca*. **2** Melodie după care se execută abrudeana (**1**). Si: *abrudeanca*.

abrudeanca *sfa* [At: VARONE, D. / Pl: *~dence* / E: ***Abrud*** + *-eancă*] **1-2** Abrudeana (**1-2**).

abrudul *sna* [At: VARONE, D. / Pl: ? / E: ***Abrud***] **1** Dans popular asemănător brâului. **2** Melodie după care se execută abrudul.

abrupt, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~pți, ~e* / E: fr ***abrupt,*** lat ***abruptus***] **1** (D. povârnișuri, prăpăstii etc.) Cu pantă repede, greu accesibil Si: *accidentat, prăpăstios*. **2** (Fig; d. stil) Fără legătură. **3** (Fig; d. stil) Inegal. **4** (D. un organ) Târâtor.

abrutiza *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***abrutir***] **1-2** A face să-și piardă sau a-și pierde însușirile morale, specific umane. **3-4** A deveni sau a face să devină insensibil, asemănător cu un animal, cu o brută Si: *a (se) îndobitoci, a (se) dezumaniza*.

abrutizant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***abrutissant***] Care abrutizează.

abrutizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***abrutiza***] **1-2** Determinarea pierderii sau pierderea însușirilor morale, specific umane. **3** Transformare în brută Si: *îndobitocire, dezumanizare*.

abrutizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abrutiza***] **1** Care a devenit insensibil, brutal. **2** Care și-a pierdut însușirile morale, specific umane.

abruzana *sf* vz ***abrudeana***

absces *sn* vz ***abces***

abscisă *sf* [At: MAIORESCU, L. 173 / Pl: *~se* / E: fr ***abscise,*** lat ***abscissa (linea)***] (Mat) **1** Coordonată carteziană orizontală care servește la stabilirea poziției unui punct în plan sau în spațiu. **2** Distanță pe o axă orientată de la origine la un punct fix.

absciziune *sf* [At: DA / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***abscission***] (Med) Rezecție.

abscons, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nși, ~e* / E: fr ***abscons,*** lat ***absconsus***] **1** (Liv) Greu de înțeles. **2** (Liv) Tainic. **3-4** (Liv) (Voit) obscur.

absent, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 69 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***absent,*** lat ***absens, ~ntis***] **1** Care nu este de față. **2** Care lipsește. **3** (Fig) Distrat.

absenta *vi* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr (s')***absenter,*** lat ***absentare***] (Dom) A lipsi dintr-un loc unde ar trebui să fie.

absentare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***absenta***] Absență (**1**).

absentat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***absenta***] Absență (**1**).

absentat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* /E: ***absenta***] Care este absent.

absenteism *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***absentéisme***] **1** Absență îndelungată a deținătorului unei proprietăți funciare, pe care o exploatează printr-un intermediar. **2** (Îs) *~ parlamentar* Practică folosită mai ales de către deputații aflați în opoziție, constând în neparticiparea la sesiunile parlamentului, cu scopul de a întârzia sau de a împiedica adoptarea unei legi.

absenteist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***absentéiste***] **1-2** (Persoană) care trăia în străinătate, administrându-și bunurile prin intermediari.

absență *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: fr ***absence,*** lat ***absentia***] **1** Lipsă a unei persoane din locul în care trebuia să se afle Si: *absentare*. **2** (Ccr) Semn cu care se marchează o absență (**1**). **3** Pierdere bruscă, de scurtă durată, a conștiinței, întâlnită în unele boli. **4** (Fig) Lipsă de atenție Si: *distracție*.

absidal, ~ă *a* vz ***absidial***

absidă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 389 / Pl: *~e* / E: fr ***abside,*** lat ***absida***] Încăpere semicirculară (sau poligonală) destinată altarului în bisericile creștine.

absidial, ~ă *a* [At: DEX[2] / V: ***~dal*** / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***absidal***] **1** Care ține de absidă. **2** Privitor la absidă.

absidiolă *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o* / Pl: *~le* / E: fr ***absidal***] **1** Mică absidă laterală la unele bazilici romane. **2** Mică absidă lângă altar la bisericile creștine.

absint *sn* [At: DA / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***absinthe,*** lat ***absinthium***] Băutură alcolică tare, amară, de culoare verde, preparată cu uleiuri de pelin, anason și alte plante aromatice.

absolut [At: MAIORESCU, D. I, 58 / Pl: *~uți, -e* / E: lat ***absolutus***] **1-2** *a* Care este independent de orice condiții sau relații Si: *deplin, desăvârșit, necondiționat*. **3** *a* (Grm; îs) *Genitiv ~* Propoziție în care verbul este înlocuit printr-un participiu sau adjectiv atributiv în cazul genitiv. **4** *a* (Grm; îs) *Ablativ ~* Propoziție în care verbul este înlocuit printr-un participiu sau adjectiv atributiv în cazul ablativ. **5** (Dmum) A cărei valoare este independentă față de orice sistem de referință. **6** *a* (Chm) Pur. **7** *a* (Flz) Ceea ce există prin sine, în afară de orice condiții ale fenomenelor. **8** *av* Perfect. **9** *a* (Trs; îs) *Teolog ~* Absolvent de teologie.

absolutism *sn* [At: MAIORESCU, CR. IV, 121 / Pl: *~e* / E: fr ***absolutisme***] **1** Regim politic în care conducătorul are putere absolută. **2** Teorie care admite absolutismul (**1**). **3-4** (Pex) Purtare sau judecată a unei persoane care cere supunere absolută.

absolutist, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 112 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***absolutiste***] **1** Care este bazat pe absolutism. **2** Care respectă principiile absolutismului.

absolutiza *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: ***absolut*** + *-iza*] **1** A atribui, în mod eronat, unui fapt sau unei idei o valoare absolută prin ignorarea caracterului relativ, condiționat, limitat de celelalte laturi sau însușiri ale faptului sau idei respective. **2** A considera, în mod greșit, o latură a unui lucru ca o entitate de sine stătătoare, rupând-o de complexul căreia îi aparține.

absolutizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***absolutiza***] **1** Atribuire eronată a unei valori absolute unui fapt sau unei idei prin ignorarea caracterului relativ, condiționat, limitat de celelalte laturi sau însușiri ale faptului sau ideii respective. **2** Considerare greșită a unei laturi sau a unui lucru ca fiind o entitate de sine stătătoare.

absolutoriu, ~ie [At: MAIORESCU, CR. II, 133 / Pl: *~ii* / E: lat ***absolutorius***, ger ***Absolutorium***] **1** *a* (Înv) Care atestă terminarea studiilor. **2** *sn* (Trs; îiv) Certificat de absolvire a unei școli superioare.

absoluție *sf* vz ***absoluțiune***

absoluțiune *sf* [At: DA / V: *~ție* / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***absolution***, lat ***absolutio***] Iertare a păcatelor acordată, de obicei, de papă.

absolva *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***absolvi*** css] **1-4** (Îvr) *vt* A absolvi (**1-4**).

absolvare *sf* [At: DA / Pl: *~vări* / E: ***absolva***] **1-3** (Îvr) Absolvire (**1-3**).

absolvat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***absolva***] **1-3** (Îvr) Absolvit[1].

absolvat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~te* / E: ***absolva***] **1-3** (Îvr) Absolvit[2] (**1-3**).

absolvent, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***absolvens, -ntis***] **1** Persoană care a terminat (un an școlar sau) un ciclu (ori o formă de învățământ). **2** (Prc) Absolvent (**1**) fără diplomă.

absolvență *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~țe* / E: ***absolvent***] Terminare a unui ciclu sau a unei forme de învățământ Si: *absolvire*.

absolvi *vt* [At: DA / Pzi: (**1**) *~vesc*, (**2**) *absolv* / E: lat ***absolvere***] **1** A termina (un an școlar), un ciclu (sau o formă de învățământ). **2** A ierta de păcate. **3** A scuti pe cineva de o pedeapsă.

absolvire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***absolvi***] **1** Terminare (a unui an școlar), a unui ciclu (sau o formă de învățământ) Si: *absolvit*[1] (**1-3**). **2** Iertare de păcate Si: *absolvit*[1] (**3**).

absolvit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***absolvi***] **1-3** Absolvire (**1-3**).

absolvit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e*/ E: ***absolvi***] **1** Care a terminat (un an școlar), un ciclu (sau o formă de învățământ). **2** Ale cărui păcate au fost iertate. **3** Iertat de o pedeapsă.

absorbant, ~ă *smf, a* [At: URSU, T.Ș. I, 49 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***absorbant***] **1-2** *smf, a* (Substanță) care are proprietatea de a absorbi fluide. **3-4** *smf, a* (Substanță) care reține o parte din particulele sau din energia unei radiații.

absorbi *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 12 / Pzi: *absorb* / E: lat ***absorbere*** d. sorbi] **1** (C. i. substanțe) A încorpora (în întregime). **2** (Fig) A interesa în cel mai înalt grad. **3** (Fig) A preocupa în cel mai înalt grad.

absorbire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~iri* / E: ***absorbi***] **1** Încorporare. **2** Interesare. **3** Preocupare.

absorbit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***absorbi***] **1** Încorporare. **2** Interesare. **3** Preocupare.

absorbit[2]***, ~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 27 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***absorbi***] **1** (Dgl) Care a fost încorporat (în întregime). **2** (Fig) Interesat. **3** (Fig) Preocupat.

absorbitor, ~oare *a* [At: PONI, F. 149 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***absorbi*** + *-tor*] **1-2** Care absoarbe (**2-3**).

absorbție *sf* [At: DEX^2 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***absorption***, lat ***absortio, ~onis***] **1** Fenomen fizic prin care un corp lichid sau solid încorporează, prin difuzie, din afară, o substanță oarecare. **2-3** Micșorare (sau anulare) a intensității unei radiații care cade pe un corp. **4** Fenomen optic caracteristic lentilelor ochelarilor de vedere de a reține, filtra etc. razele de lumină care dăunează ochilor. **5** Proces de pătrundere a apei, a substanțelor minerale și organice, precum și a gazelor în celulele organismului. **6** (Îs) *~ intestinală* Pătrunderea în sânge și în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. **7** Încrucișare repetată a unei rase perfecționate cu una ameliorată în scopul îmbunătățirii radicale a acesteia.

absorbțiune *sf* vz ***absorbție***

abstenționism *sn* [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / E: fr ***abstentionnisme***] **1** Abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot. **2** Doctrină care susține această atitudine.

abstenționist, ~ă [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***abstentionniste***] **1** *a* Care aparține abstenționismului. **2** *a* Privitor la abstenționism. **3** *smf* Adept al abstenționismului.

abstențiune *sf* [At: DA / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***abstention***] **1** (Rar) Abstinență. **2** (Jur) Comportare a unui judecător care nu participă la proces, deoarece există motiv să fie recuzat.

abstinent, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***abstinent***] **1-2** (Persoană) care își impune restricții la mâncare, băutură, fumat etc.

abstinență *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: fr ***abstinence***] Impunere de restricții la mâncare, băutură, fumat etc.

abstract, ~ă [At: MAIORESCU, L. 39 / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***abstractus***] **1** *a* Care se poate percepe doar prin procese mentale, de separare și generalizare a însușirilor caracteristice unui grup de obiecte sau de fenomene. **2-3** *a, sn* (Grm; șîs) *Cuvânt ~* Cuvânt cu sensul abstract (**1**).

abstractiza *vti* [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: ***abstract*** + *-iza*] **1-2** A efectua o abstractizare.

abstractizant, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***abstractiza*** + *-ant*] Care abstractizează.

abstractizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***abstractiza***] **1** Operație a gândirii prin care se desprind și se rețin unele dintre caracteristicile și relațiile esențiale ale obiectului cercetării Si: *abstracție*. **2** Trecere de la concret la abstract.

abstracție *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 47 / V: (înv) *~țiune* / Pl: *~ii* / E: fr ***abstraction***, lat ***abstractio, ~onis***] **1** Operație a gândirii prin care se desprind și se rețin unele dintre caracteristicile și relațiile esențiale ale obiectului cercetării. **2** (Ccr) Lucru abstract (**1**). **3** (Îe) **A face ~ de ceva** A nu lua în considerare Si: *a ignora*.

abstracționism *sn* [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / E: fr ***abstractionnisme***] Curent în artele plastice europene, a cărui trăsătură dominantă o constituie încercarea de a elimina din reprezentarea operei de artă orice referire la realitățile exterioare, ideile și sentimentele fiind redate prin pete de culoare sau prin figuri geometrice.

abstracționist, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***abstractionniste***] **1** *a* Care aparține abstracționismului. **2** *a* Referitor la abstracționism. **3** *smf* Adept al abstracționismului.

abstracțiune *sf* vz ***abstracție***

abstrage *vt* [At: DA / Pzi: *abstrag* / E: fr ***abstraire*** după *trage*] (C. i. părți, însușiri izolate etc.) **1** A desprinde de întreg. **2** A judeca izolat.

abstragere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***abstrage***] **1** Desprindere de întreg Si: *abstras*[1] (**1**). **2** Judecare izolat de întreg Si: *abstras*[1] (**2**).

abstras[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***abstrage***] **1-2** Abstragere (**1-2**).

abstras[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~asi, ~e* / E: ***abstrage***] **1** Care este desprins de întreg. **2** Care este judecat izolat.

abstrus, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~uși, ~e* / E: fr ***abstrus***] **1** (Rar) Neclar. **2** Încurcat.

absurd, ~ă [At: ȚICHINDEAL, F. 224 / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***absurde***, lat ***absurdus***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care contrazice gândirea logică, bunul-simț Si: *ilogic*.

absurditate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 212 / Pl: *~tăți* / E: fr ***absurdité***, lat ***absurditas, -atis***] **1** Caracterul a ceea ce este absurd (**1**). **2-3** (Ccr) Lucru, idee etc. absurd (**1**).

abțibild *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ger ***Agziehbild***] **1** Imagine în culori imprimată pe un strat subțire de colodiu, care se aplică pe o suprafață netedă, umezindu-se și dezlipindu-se de pe hârtia pe care a fost lipit. **2** (Fig; Ipl) Nimicuri. **3** (Fig; Ipl) Mici șmecherii.

abțigui [At: DEX² / Pzi: *~esc* / E: nct] **1** *vr* (Fam) A se îmbăta. **2** *vt* A da (cuiva) o bătaie ușoară. **3** *vt* A face (cuiva) un rău. **4** *vt* A modifica date, un text etc. pentru a corespunde mai bine (scopului urmărit). **5** *vt* (Pex) A falsifica.

abțiguire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***abțigui***] **1** (Fam) Îmbătare. **2** (Fam) Bătaie ușoară. **3** Rău (făcut cuiva). **4** Modificare a unor date, a unui text etc. făcută cu scopul de a corespunde scopului urmărit. **5** (Pex) Falsificare.

abțiguit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: ***abțigui***] **1** (Fam) Beat. **2** (Fam) Modificat. **3** (Pex) Falsificat.

abține *vr* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 274 / Pzi: *abțin* / E: fr (s')***abtenir*** (după *ține*)] **1** A nu participa. **2** (Dom) A-și controla acțiunile, manifestările, sentimentele etc.

abținere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / A și: *~nere* / E: ***abține***] **1** Reținere. **2** Înfrânare.

abținut¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***abține***] **1** Reținere. **2** Înfrânare.

abținut², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~uți, ~e* / E: ***abține***] **1** Reținut². **2** Înfrânat².

abua *i* vz ***bua***

abubă *sf* vz ***bubă***

abulic, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aboulique***] **1-2** (Persoană) care suferă de abulie.

abulie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***aboulie***] **1** Boală psihică ce se caracterizează prin absența, mai mult sau mai puțin pronunțată a voinței. **2** (Fig) Nehotărâre. **3** (Pex) Inerție.

abunda *vi* [At: DA / Pzi 3: *~undă* / E: fr ***abonder,*** lat ***abundare***] **1** A fi din belșug. **2** A avea din belșug.

abundant, ~ă *a* vz ***abundent***

abundanță *sf* vz ***abundență***

abundare *sf* [At: DA / V: *~ondare* / Pl: *~dări* / E: ***abunda***] (Înv) Îmbelșugare.

abundat¹ *sn* [At: MDA ms/ Pl: *~uri* / E: ***abunda***] (Înv) Îmbelșugare.

abundat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abunda***] Îmbelșugat².

abundent, ~ă *a* [At: DA / V: *~ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***abondant,*** lat ***abundans, -ntis***] Îmbelșugat¹.

abundență *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 51 / V: (înv) *~danță* / E: fr ***abondance,*** lat ***abundantia***] Belșug.

abur *sm* [At: COD. VOR.² 65ᵛ/10 / Pl: *~i* / E: ns cf alb *avull*] **1** Vapori de apă. **2** Răsuflare. **3** (Înv) Suflet. **4** (Pfm; îe) **A scoate ~i pe gură** A vorbi zadarnic.

abura [At: PISCUPESCU, O. 68 / Pzi: *abur* și *~rez* / E: ***abur*** + *-a*] (Îvr) **1-2** *vtr* A (se) aburi **(1-2)**. **3** *vt* A exala. **4** *vt* (D. vânt) A adia. **5-6** *vtr* (Dom; fig; rar) A (se) îmbujora. **7** *vt* (Arg) A aburi **(7)**. **8** *vr* (Pfm) A se aburi **(8)**.

aburare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***abura***] **1** Aburire **(1)**. **2** Exalare. **3** Adiere. **4** (Dom; fig; rar) Îmbujorare. **5** (Arg) Aburire **(6)**. **6** (Pfm) Aburire **(7)**. **7** Suflare.

aburat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***abura***] **1** Aburire **(1)**. **2** Exalare. **3** Adiere. **4** (Dom; fig; rar) Îmbujorare. **5** (Arg) Aburire. **6** (Pfm)Aburire **(7)**. **7** Suflare.

aburat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abura***] **1** Care este aburit **(1)**. **2** Exalat². **3** Adiat². **4** (Fig; rar) Îmbujorat². **5** (Arg) Aburit². **6** (Pfm) Aburit². **7** Suflat².

aburca *vtr* [At: CREANGĂ, A. 49 / Pzi: *aburc* / E: ns cf ***urca***] (Mol) **1-2** (Reg) A (se) urca.

aburcare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~cări* / E: ***aburca***] (Mol) Urcare.

aburcat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aburca***] (Mol) Urcare.

aburcat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aburca***] (Mol) Urcat².

abureală *sf* [At: LB / V: *~oreală* / Pl: *~eli* / E: ***aburi*** + *-eală*] **1** Exalație. **2** Adiere.

aburel *sm* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 103 / E: ***abur*** + *-el*] (Îvr) **1** Vânticel. **2** (Fig) Suflare.

aburi [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 38ᵛ/1 / Pzi: *~resc* / V: ***abori*** / E: din ***abur***] **1-2** *vtr* A(se) expune la aburi Si: *abura* **(1-2)**. **3** *vt* (D. materiale, obiecte etc.) A exala. **4** *vt* (D. vânt) A adia . **5-6** *vtr* (Dom; fig; rar) A(se) îmbujora. **7** *vt* (Arg) A induce în eroare prin cuvinte multe și abile Si: *a abura* **(7)**, *a ameți, a vrăji*. **8** *vr* (Pfm) A se ameți ușor Si: (pfm) *a abura* **(8)**.

aburire *sf* [At: LB / V: ***~orire*** / Pl: *~iri* / E: ***aburi***] **1** Expunere la aburi Si: *aburit¹* **(1)**, *aburat¹* **(1)**. **2** Exalare. **3** Adiere. **4** (Dom; fig; rar) Îmbujorare. **5** (Arg) Inducere în eroare prin cuvinte multe și abile Si: *aburare* **(5)** *aburit¹*(**5**), *amețire, amețit¹, vrăjire, vrăjit¹*. **6** (Pfm) Amețire ușoară Si: *aburit¹* **(6)**. **7** Suflare.

aburit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aburi***] **1** Aburire **(1)**. **2** Exalare. **3** Adiere. **4** (Dom; fig; rar) Îmbujorare. **5** (Arg) Aburire **(5)**. **6** Aburire **(6)**. **7** Suflare.

aburit², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 265 / Pl: *~iți,~e* / E: ***aburi***] **1** Care degajă aburi. **2** Exalat². **3** Adiat. **4** (Fig) Îmbujorat². **5** (Arg) Păcălit². **6** Ușor băut. **7** Suflat². **8** Înfierbântat de supărare.

aburitor, ~oare *a* [At: DA / V: ***~toriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aburi*** + *-tor*] **1-3** Care aburește **(1-3)**.

aburitoriu, ~oare *a* vz ***aburitor***

aburos, ~oasă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 363 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***abur*** + *-os*] (Rar) **1** Plin de aburi. **2** Ca aburii.

abușile *av* vz ***bușe***

abuz *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 226 / Pl: *~uri* / E: fr ***abus,*** lat ***abusus***] **1** Încălcare a legalității. **2** Faptă ilegală. **3** (Jur; îs) ~ *de putere* Delict săvârșit prin depășirea de către cineva a împuternicirii sale. **4** (Îs) ~ *de încredere* Delict săvârșit prin înșelarea încrederii cuiva. **5** Întrebuințare fără măsură a ceva Si: *exces*. **6** (Îlav) *Prin ~* Abuziv.

abuza *vi* [At: NEGRUZZI, S. I, 348 / Pzi: *~zez* / E: fr ***abuser***] **1** A comite un abuz **(1)**. **2** A comite ilegalități, profitând de o situație, de un titlu sau de putere.

abuzare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***abuza***] **1** Comiterea unui abuz **(1)** Si: *abuzat¹* **(1)**. **2-3** Comiterea unei ilegalități, profitând de un titlu sau de putere Si: *abuzat¹* **(2)**.

abuzat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***abuza***] **1-2** Abuzare **(1-2)**.

abuzat², ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 31 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***abuza***] (Înv) Care este folosit abuziv.

abuziv, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I. 241 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***abusif,*** lat ***abusivus***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) care este folosit în exces. **3** *a* Arbitrar.

ac *sn* [At: CORESI, ap. HEM 112 / Pl: *ace* / E: lat ***acus***] **1** Ustensilă de oțel subțire, lustruită, ascuțită la unul din capete și prevăzută cu un orificiu prin care se trece un fir, care servește la cusut. **2** (Îe) **(A scăpa) ca prin urechile ~ului** (A scăpa) cu mare greutate dintr-o încurcătură, o primejdie etc. **3-4** (Îe) **A călca** (sau **a umbla) ca pe ace** A călca (sau a umbla) încet, cu grijă. **5-6** (Îe) **Nici cât un vârf de ~** Foarte mic (ca dimensiuni, cantitate etc.). **7** (Îe) **A căuta ~ul în carul cu fân** A face o muncă zadarnică. **8-9** (Îe) **A avea ~ de cojocul cuiva** A avea mijloace de a înfrâna sau a pedepsi pe cineva. **10-11** (Îe) **A băga** (sau **a ascunde**) **~ în miere** A face vrajbă între oameni. **12** (Îs) ~ *cu gămălie* Bold. **13** (Îs) ~ *de siguranță* Ustensilă alcătuită dintr-un ac și un sistem de închidere, folosit pentru prinderea materialelor textile. **14** (Îs) ~ *de păr* Agrafă. **15** (Pan; șîs ~ *de gheață*) Cristal de gheață lung și subțire, asemănător ca formă cu un ac **(1)**. **16** Piesă în formă de ac **(1)** care servește ca indicator la unele aparate sau instrumente (de măsură). **17-18** Dispozitiv montat la bifurcarea a două linii de tren sau de tramvai, care permite trecerea vehiculului pe una din liniile bifurcației Si: *macaz*. **19-20** (Zlg) Organ în formă de ac **(1)** sau de ghimpe la unele animale, folosit pentru apărare sau atac. **21-22** (Zlg) Organ în formă de ac sau de ghimpe care acoperă pielea unor animale, servindu-le la apărare. **23** (Bot) Frunză îngustă, ascuțită, caracteristică coniferelor. **24** (Bot; îc) **~ul doamnei** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe și cu fructe terminate cu un cioc lung (*Scandix pecten veneris*). **25** (Bot; îc; reg) **~ui pământului** Strașnic. **26** (Zlg) **~ de mare** Pește marin

cu corpul lung și subțire, acoperit cu plăci osoase (*Syngnathus rubescens*).

acacia *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: lat, fr ***acacia***] Nume dat arborilor sau arbuștilor tropicali din familia leguminoaselor cu flori albe sau galbene, cultivați ca plante ornamentale, pentru industria parfumurilor și pentru extragerea gumei arabice (*Acacia*).

acadea *sf* [At: ALECSANDRI, T. 511 / Pl: *~ele* / E: tc ***akide***] Bomboană preparată din zahăr topit.

academic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 331 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***académique***, lat ***academicus***] **1** Care ține de academie (**3**). **2** Privitor la academie (**3**). **3** (Dcîs) Sobru.

academicește *av* [At: MAIORESCU, CR. II, 268 / E: ***academic*** + *-ește*] **1** În felul academiei (**3**). **2** În felul academicienilor.

academician *sm* [At: CADE / Pl: *~cieni* / E: fr ***académicien***] Membru titular al unei academii (**3**).

academie *sf* [At: EMINESCU, P. 230 / A și (înv): ***~demie*** / Pl: *~ii* / E: lat ***academia***, ngr ***ακαδέμια***] **1** Școală de învățământ superior. **2** (Pex) Așezământ școlar privat în care se aprofundează unele arte sau meșteșuguri. **3** Instituție superioară a cărei menire este dezvoltarea științei și culturii unei țări.

academism *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***académisme***] **1** Atitudine estetică promovând imitația necondiționată a creațiilor artei antice și ale Renașterii. **2** Trăsătură caracteristică oricărei arte care cultivă un ideal de frumusețe canonică, convențională, manieristă. **3** Fel de a se comporta academic, rigid, rece.

acadian *sn* [At: DEX^2 / P: *~di-an* / E: fr ***acadien***] A doua perioadă a cambrianului.

acaftister *sn* vz ***acatister***

acaju [At: PANȚU, PL. / E: fr ***acajou***, port ***acaju***] **1** *sm* Arbore din regiunea tropicală a Americii, al cărui lemn se folosește la confecționarea mobilelor de lux (*Swietenia mahagoni*) Si: *mahon* (**2**). **2** *ai* Care este de culoarea lemnului de mahon Si: *maro-roșcat*. **3** *sn* Culoare maro-roșcat, asemănătoare lemnului de mahon. **4** *sn* Lemnul de acaju (**1**).

acalmie *sf* [At: DA / E: fr ***accalmie***] **1-2** Potolire (sau încetare) temporară a vântului care, uneori, prevestește furtuna. **3** (Fig) Răstimp de liniște după o perioadă frământată.

acana *av* vz ***hacana***

acant *sm* vz ***acantă***

acantacee *sfp* [At: CADE / E: fr ***acanthacises***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee sau lemnoase, răspândită în regiunile calde, cu flori dispuse în raceme și fructe capsule (*Acanthus longifolius*) Si: *brânca ursului*, *talpa ursului*, (reg) *buietea mamei bune*, *matrună*, *mătrună*, *pălămidă*, *spinul tălpii ursului*. **2** (Lsg) Exemplar de acantacee (**1**).

acantă *sf* [At. CADE / V: ***acant*** *sm* / Pl: (*sf*) *~te*, (*sm*) *~nți* / E: fr ***acanthe***, lat ***acanthus***] **1** Nume dat mai multor plante erbacee decorative din familia acantaceelor, cu frunze mari și, adesea, cu spini. **2-3** Ornament arhitectonic sculptat sau pictat care imită frunza acantei (**1**).

acantocefal *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***acanthocéphales***] **1** (Lpl) Clasă de viermi paraziți nematelminți, cu o trompă retractilă înconjurată de cârlige de apărare (*Acanthocephala*). **2** (Lsg) Vierme care face parte din această clasă.

acantoză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***acanthose***] Boală de piele caracterizată prin prezența unor pete pigmentate, îngroșate pe diferite părți ale corpului.

acapara *vt* [At: COȘBUC, AE. 27 / Pzi: *~rez*, (rar) *acapăr* / E: fr ***accaparer***] A lua totul pentru sine (în paguba altora).

acaparare *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 269 / Pl: *~rări* / E: ***acapara***] Luare pentru sine (în dauna altora) Si: *acaparat^1*.

acaparat^1 *sn* [At: MDA ms /Pl: *~uri* / E: ***acapara***] Acaparare.

acaparat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acapara***] Care a fost luat (spre dauna altora).

acaparator, ~oare *smf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***acapara*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care acaparează.

a cappella *a, av* [At: DEX^2 / E: it ***a cappella***] **1-2** (D. muzică sau despre o formație corală) Fără acompaniament instrumental.

acar^1 *sn* [At: HEM 20 / Pl: *~e* / E: ***ac*** + *-ar* cf fr *aiguillier*] Cutie în care se păstrează acele și celelalte instrumente de cusut Si: (Mol) *acăriță^1*, *acarniță*.

acar^2 *sn* [At: MARIAN, N. U. 379 / Pl: *~e* / E: nct] Instrument de alamă sau de fier cu capetele curbate, folosit de femeile de la țară pentru a construi în jurul lui conciul.

acar^3 *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***ac*** + *-ar*] Muncitor feroviar care manipulează dispozitivele de acționare a acelor de macaz și asigură întreținerea acestora Si: *macagiu*.

acar^4 *av* [At: N. TEST. (1648), 219 / V: ***acăr*** / E: mg ***akàr***] (Îrg; urmat de un pronume relativ, un adverb relativ sau o conjuncție) Măcar (**4**).

acaret *sn* [At: PRAVILA (1814), 51 / V: (reg) ***eca~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***acaret***] **1** Construcție auxiliară care ține de o clădire, de o gospodărie. **2** Unelte (mai ales agricole) dintr-o gospodărie.

acarian *sm* [At: DEX^2 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***acariens***] **1** (Lpl) Arahnide mici, cu capul, toracele și abdomenul, de obicei, nediferențiate, unele dintre ele fiind purtătoare de germeni ai unor maladii grave. **2** (Lsg) Exemplar din acest ordin.

acaricid *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***acaricide***] **1-2** (Substanță) care omoară acarienii.

acarinată *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: lat ***acarinatus***] **1** (Lpl) Păsări alergătoare cu sternul lipsit de carenă și cu aripi reduse. **2** (Lsg) Pasăre care face parte din această clasă.

acarioză *sf* [At: DEX^2 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***acariose***] Nume dat unor boli de piele contagioase, parazitare (la oameni și la animale), provocate de acarieni.

acarniță *sf* [At: HEM 121 / Pl: *~te* / E: ***acar^1*** + *-niță*] (Mol) Acar^1.

acasă *av* [At: VARLAAM, C. 48^v/2 / E: ***a^3*** + ***casă***] **1** (Înv; construit și cu pronume personal sau reflexiv) Spre casa în care locuiești. **2** În casă. **3** (Îs) *Cei de ~* Rudele apropiate, familia. **4-5** (Îe) **A nu-i fi boii ~** A nu se simți bine (dispus). **6** (Îe) **Așa** (sau **acum**) **mai vii de ~** Înțeleg sau admit ce spui. **7** (Îe) **O vrea frumoasă, mănoasă** (sau pop.) **lăptoasă și devreme ~** Cere mult prea multe. **8** (Fig) La locul natal.

acatafazie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***acataphasie***] Dispunere greșită a cuvintelor în vorbire.

acatagrafie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***acatagraphie***] Dispunere greșită a cuvintelor în scris.

acatalectic *an* [At: DA / Pl: *~ice* / E: lat ***acatalecticus***] (Îs) *Vers ~* (Îmgl) Vers căruia nu-i lipsește nici o silabă.

acatalepsie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***acatalepsie***] **1** Deficiență a intelectului. **2** Nesiguranță în punerea unui diagnostic la un bolnav.

acaustobiolitic, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ca-us-to-bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***acaustobiolitique***] **1** (Glg) Referitor la acaustobiolite. **2** Propriu acaustobiolitelor. **3** De acaustobiolite.

acatist *sn* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 158 / V: ***~test, ~ftist*** / A și: ***acatist*** / Pl: *~e* / E: vsl **акатистъ**, ngr ***ακάθιστος ὕμνος***] **1** Imn religios ortodox mai ales în cinstea lui Dumnezeu, a Fecioarei Maria și a altor sfinți, care se cântă stând în picioare. **2** Slujbă religioasă ortodoxă la care se cântă acatiste (**1**). **3-4** (Îe) **A da ~** A cere preotului să se roage lui Dumnezeu, Fecioarei Maria sau altor sfinți pentru o persoană sau pentru reușita unei acțiuni. **5** Acatister.

acatister *sn* [At: DA / V: ***~stier, ~ftister*** / Pl: *~e* / E: ***acatist*** + *-er*] Carte bisericească care conține acatistele.

acatistier *sn* vz ***acatister***

acaț *sm* [At: POLIZU / V: (reg) ***~ău, ~ie, acățiu, arcăț*** / Pl: *~i* / E: mg ***akác***] (Bot; reg) Salcâm (*Robinia pseudoacacia*).

acațău *sm* vz ***acaț***

acație *sm* vz ***acaț***

acaul, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***acaule,*** ngr ***ἄκαυλος***] (D. plante) **1-2** Care este fără de cotor sau cu cotor invizibil.

acaustobiolit *sn* [At: DEX² / P: *~ca-us-to-bi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***acaustobiolite***] (Glg) Rocă sedimentară de origine organică, necombustibilă.

acăr *av* vz ***acar***

acăriță¹ *sf* [At: HEM 131 / Pl: *~țe* / E: ***acar¹*** + *-iță*] (Mol) Acar¹.

acăriță² *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ngr ***ακαρί*** + *-iță*] (Reg) Căpușă (*Ixodes*).

acăstău [At: MÂNDRESCU, UNG. 30 / Pl: **(1-2)** *~steie*, **(3)** *~stăi* / E: ns cf mg *akasztó* „care atârnă", *akasztofa* „spânzurătoare"] **1** *sn* (Trs) Spânzurătoare. **2** *sn* (Reg) Lucrare de construcție de mari proporții. **3** *sm* (Fig) Persoană înaltă și subțire.

acătărea *ai* vz ***acătării***

acătării *ai* [At: (a. 1689) IOAN DIN VINȚI, ap. HEM. 133 / V: ***~rea*** / E: net] **1** (Pfm; d. lucruri) Care posedă calități corespunzătoare scopului sau destinației. **2** Bun. **3** Frumos. **4** De seamă. **5** (D. oameni) Cumsecade. **6** Vrednic. **7** (Pex) Înzestrat cu calități deosebite.

acăța *vi* vz ***agăța***

acățare *sf* vz ***agățare***

acățat¹ *sn* vz ***agățat¹***

acățat², ~ă *a* vz ***agățat²***

acățăcios, ~oasă *a* vz ***agățăcios***

acățăra *vi* vz ***cățăra***

acățărare *sf* vz ***cățărare***

acățărat¹ *sn* vz ***cățărat¹***

acățărat², ~ă *a* vz ***cățărat²***

acățător, ~oare *a* vz ***agățător***

acățătură *sf* vz ***agățătură***

acățele *sfp* [At: BOBB, Î. / E: ***acăța*** + *-el*] Cârcei la vița de vie.

acățiu *sn* vz ***acaț***

acău *sn* [At: LB / Pl: *acauă* / E: mg ***akó***] (Trs) Măsură de capacitate mai mare decât vadra Si: (Ban) *acov*.

accea *sf* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: *~ele* / E: tc ***aqča***] Veche monedă de aramă cu valoare redusă, care a circulat în Moldova.

accede *vi* [At: DEX² / Pzi: *acced* / E: fr ***accéder***] **1-2** A avea acces (undeva sau) la cineva. **3-4** A ajunge (undeva sau) la cineva.

accedere *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 401 / Pl: *~ri* / E: ***accede***] **1-2** Primire (undeva sau) la cineva. **3-4** Ajungere (undeva sau) la cineva.

accelera [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr ***accélerer***] **1-2** *vti* (D. viteza de deplasare a unui mobil, de funcționare a unui sistem tehnic) A(se) mări. **3-4** *vir* (Dean) A (se) grăbi.

accelerando *av* [At: DEX² / E: it ***accelerando***] (D. modul în care se execută o bucată muzicală) Din ce în ce mai repede.

accelerare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***accelera***] **1-2** (Fiz) Mărire a vitezei de deplasare (a unui mobil) sau de funcționare a unui sistem tehnic Si: *accelerat¹* **(1-2)**, *amestecat¹* **(1)**. **3** Grăbire a unei acțiuni Si: *accelerat¹* **(3)**, *amestecat¹* **(2)**.

accelerat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***accelera***] **1-2** (Fiz) Accelerare **(1-2)**. **3** Accelerare **(3)**.

accelerat², ~ă [At: PONI, F. 24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***accelera***] **1** *a* Care are o viteză sau o frecvență din ce în ce mai mare. **2-3** *a, sn* (Șîs) *Tren ~* (Tren) care are viteză mai mare decât a personalului și care oprește numai în gările importante.

accelerator, ~oare [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***accélérateur***] **1** *a* Care accelerează. **2** *sn* Mecanism care permite accelerarea turațiilor unui motor. **3** *sn* (Prc) Pedală care comandă acest mecanism. **4** *sn* Instalație pentru accelerarea microparticulelor. **5-6** *sm, a* (Substanță) care se adaugă unor materiale pentru a mări viteza unor reacții chimice sau a unor procese fizico-chimice.

accelerație *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / V: (înv) ***~țiune*** / E: fr ***accélération***] (Fiz) Creștere a vitezei unui corp mobil în raport cu unitatea de timp.

accelerațiune *sf* vz ***accelerație***

accelerograf *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***accélérographe***] Accelerometru care înregistrează accelerațiile.

accelerometru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***accéléromètre***] **1** Aparat cu care se măsoară accelerațiile, îndeosebi la vehiculele aeriene. **2** Transductor electromecanic de măsurat structurile vibrante.

accent *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 14 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***accent,*** lat ***accentus***] **1** Pronunțare mai intensă sau pe un ton mai înalt a unei vocale, a unei silabe, a unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte. **2** Semn grafic care marchează un accent **(1)**. **3** (Pex) Pronunțare. **4** (Fig) Ton.

accentua *vt* [At: MAIORESCU, CR. II, 206 / Pzi: *~uez* / E: fr ***accentuer***] **1** (D. vocale, silabe, cuvinte sau grupuri de cuvinte) A marca prin accent **(1)**. **2** (Fig) A reliefa. **3** (Fig) A intensifica.

accentuare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 148 / Pl: *~uări* / E: ***accentua***] **1** Marcare prin accent **(1)** Si: *accentuat¹* **(1)**. **2** (Fig) Reliefare.

accentuat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***accentua***] **1** Accentuare **(1)**. **2** (Fig) Reliefare.

accentuat², ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, 219 / P: *~tu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***accentua***] **1** *a* (D. vocale, silabe, cuvinte sau grupuri de cuvinte) Care este marcat prin accent **(1)**. **2** *a* (Fig) Reliefat. **3** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Puternic Si: *forzato*.

accentuație *sf* [At: DA / P: *~tu-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: ***accentua*** + *-(a)ție*] **1-2** (Înv) Accentuare **(1-2)**.

accentuațiune *sf* [At: DA / P: *~tu-a-ți-u~* / Pl: *~ni* / E: ***accentua*** + *-țiune*] **1-2** (Înv) Accentuare **(1-2)**.

accept *sn* [At: I. PANȚU, C. 287 / Pl: *~e* / E: ger ***Akzept***] **1** Consimțământ scris pe o poliță prin care o persoană desemnată de emitentul poliței se obligă să plătească beneficiarului, la scadență, suma prevăzută în poliță Si: *acceptare*, (înv) *acceptațiune*. **2** (Pex) Poliță .

accepta *vt* [At: MAIORESCU, D. II, 189 / Pzi: *accept* / E: fr ***accepter***] A fi de acord.

acceptabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 25 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***acceptable,*** lat ***acceptabilis***] Care poate fi acceptat Si: *admisibil*.

acceptant, ~ă *smf* [At: I. PANȚU, C. 287 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***acceptant***] **1-2** (Înv) Comerciant care acceptă o cambie.

acceptare *sf* [At: CADE / Pl: *~ări* / E: ***accepta***] **1** Manifestare a voinței de a dobândi un anumit drept Si: *acceptat¹* **(1)**. **2** Accept **(1)**.

acceptat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***accepta***] Acceptare **(1)**.

acceptat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***accepta***] Cu care este de acord.

acceptațiune *sf* [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: ***accepta***] (Iuz) **1** Acceptare **(1)**. **2** Accept **(1)**.

acceptor *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***accepteur***] (Fiz) Atom trivalent care, introdus într-un semiconductor, primește electroni de la un atom din rețeaua cristalină a acestuia.

accepție *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 296 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***acception,*** lat ***acceptio*** + *-onis*] Sens al unui cuvânt Si: *înțeles*.

accepțiune *sf* vz ***accepție***

acces *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 134 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***accès,*** lat ***accesus***] **1** Posibilitate de a ajunge la un loc sau la o persoană. **2** (Med) Tulburări clinice ale organismului care se manifestă brusc, în stare de sănătate aparentă și care se repetă la anumite intervale. **3** Izbucnire violentă (și trecătoare) a unei stări sufletești.

accesibil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 53 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***accesible,*** lat ***accessibilis***] La care se poate ajunge cu ușurință.

accesibilitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 340 / Pl: *~tăți* / E: fr ***accesibilité,*** lat ***accesibilitas, ~atis***] Însușirea de a fi accesibil.

accesie *sf* vz ***accesiune***

accesit *sn* [At: DA / Pl: ? / E: fr ***accessit***] (Înv) Distincție acordată celui care se apropie cel mai mult de condițiile de premiere.

accesiune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 155 / P: *~si-u~* / V: *~sie* / Pl: *~ni* / E: fr ***accession,*** lat ***accessio***] (Jur) Mod de dobândire a unei proprietăți rezultând din alipirea (naturală sau prin intervenția omului) a unui bun la un alt bun.

accesor, ~oară *a, sn* vz ***accesoriu***

accesoriu, ~ie [At: HASDEU, I. C. 31 / V: ***~or, ~oară*** / Pl: *~ii* / E: fr ***accessoire,*** lat ***accesorius***] **1-2** *sn, a* (Obiect, piesă etc.) care constituie un element secundar, anex, complementar. **3** *a* (D. drepturi) Secundar în raport cu un altul, dar legat de acesta.

accident [At: DA / Pl: *~e, ~i* / E: fr ***accident,*** lat ***accidens, ~ntis***] **1** *sn* Întâmplare neprevăzută care poate provoca o avarie, rănirea sau moartea cuiva. **2** *sn* (Glg) Neregularitate a terenului. **3** *sn* (Fon; îs) *~ fonetic* Modificare întâmplătoare, fără caracter de lege a unui sunet. **4** *sm* (Muz) Modificare a intonației unei note Si: *alterație*. **5** *sn* Semn grafic care indică un accident **(4)**.

accidenta *vtr* [At: MDA ms / Pzi: *~tez* / E: fr. ***accidanter***] **1-2** A fi implicat într-un (sau a provoca un) accident **(1)**.

accidental, ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***accidentel***] **1-2** *a, av* Întâmplător. **3** *a* Secundar. **4** *a* (Muz; îs) *Semn ~* Accident **(5)**. **5** *a* (Muz; îs) *Linii ~e* Linii situate deasupra sau dedesubtul portativului.

accidentare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***accidenta***] **1-2** Implicare într-un (sau provocare de) accident **(1)** Si: *accidentat[1]* **(1-2)**.

accidentat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***accidenta***] **1-2** Accidentare **(1-2)**.

accidentat[2], ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***accidenta*** cf fr *accidenté*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a suferit un accident **(1)**. **3** *a* (D. teren, forme de relief etc.) Care prezintă neregularități.

accidențe *sfp* [At: DEX² / E: ger ***Akzidenz***] Lucrări tipografice de tip special care folosesc în mod variat literele, liniile și ornamentele în scopul realizării unor efecte de reclamă.

acciz *sn* vz ***acciză***

accizar *sm* [At: DA / V: ***~csizar*** / Pl: *~i* / E: ***acciz*** + *-ar*] Funcționar care încasează accizele.

acciză *sf* [At: PRETORIAN, DR. C. 110 / V: (înv) ***~iz*** (Pl: *~zuri*) / Pl: *~ze* / E: fr. ***accise***] **1-2** Taxă (vamală).

acefal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***acéphale***] (Zgl; duni) Fără cap.

acefalie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acéphalie***] **1** (Zlg) Lipsă a capului, specifică unor animale inferioare. **2** (Med) Monstruozitate congenitală (incompatibilă cu viața) care constă în lipsa capului la făt.

acel[1], acea *ad* [At: COD. VOR.² 16ᵛ/13 / G-D: *~ui, ~ei* (Pl: *~or*) / Pl: *~ei, ~le* / E: lat ***ecce-illu, ecce-illa***] **1-2** (Antepus) Care este (relativ) depărtat în spațiu sau în timp de vorbitor.

acel[2], acea *pd* vz ***acela***

acela, aceea *ad, pd* [At: COD. VOR.² 49ʳ/3 / G-D: *~luia, ~leia* / (Pl: *~lora*) / V: (înv) ***acel, acea*** / Pl: *~eia, ~elea* / E: lat ***ecce-illu, ecce-illa***] **1-2** *pd ad* (Indică ființa sau obiectul) Care este (relativ) depărtat în spațiu sau în timp de vorbitor. **2** (Îrg; îlav) **Ca ~la, ca ~ea** Însemnat . **3** (Îlav) **De aceea** Din această cauză. **4** (Îlav) **Drept aceea** Deci . **5** (Îlav) **În afară de aceea** În plus.

acelalalt, acealalaltă *pd* vz ***celălalt***

același, aceeași *ad, pd* [At: COD. VOR.² 83ʳ/10 / Pl: *~ceiași, ~leași* / G-D: *~luiași, ~leiași*, (Pl: *~lorași*) / E: ***acela*** + *-și*] **1-2** (Care este) tot acela. **3-4** Chiar acela.

acera *vi* vz ***acira***

aceracee *sf* [At: DEX² / E: fr ***acéracée***] **1** (Lpl) Familie de plante leguminoase dicotiledonate, cu frunze opuse, cu flori grupate în inflorescențe și cu fructe disamare, folosite în industria lemnului sau ca plante decorative. **2** (Lsg) Plantă care face parte din această familie.

acerateriu *sm* [At: DEX² / V: ***~therium*** / E: lat ***acerateriu***] Mamifer fosil neozoic, strămoș al rinocerului, caracterizat prin absența cornului.

aceratherium *sm* vz ***acerateriu***

aceră *sf* vz ***acvilă***

acerb, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***acerbe,*** lat ***acerbus***] **1** Necruțător. **2** Înverșunat. **3** Aspru. **4** Agresiv. **5** Caustic.

acest, această *ad* [At: COD. VOR.² 17ʳ/1 / Pl: *~cești, ~e* / G-D: *~ui, ~ei* (Pl: *~stor*) / E: lat ***ecce-istu, ecce-ista***] **1-2** (Antepus) Care este (relativ) apropiat în spațiu sau în timp de vorbitor. **3** (În legătură cu substantive care denumesc momentul sau perioada în care se petrece o acțiune). Care este în curs Si: *curent, prezent*.

acesta[1], aceasta *ad, pd* [At: COD. VOR.² 4ᵛ/13 / Pl: *~eștia, ~tea* / G-D: *~tuia, ~teia*, (Pl: *~ra*) / E: ***ecce-istu, ecce-ista***] **1-4** *pd* Indică ființa (sau obiectul) care este (relativ) apropiat de vorbitor. **5** *ad* (Postpus) Acest **(1)**.

acesta[2], ~asta *pr* vz ***acest***

acestași, ~astași *ad, pd* [At: COD. VOR.² 67ʳ/ marg. / Pl: *~știași, ~asteași* / G-D: *~stuiași, ~steiași*, Pl: *~storași* / E: ***acesta*** + *-și*] **1-2** (Înv) (Care este) tot acesta; chiar acesta. **3** (Îvr; îlav) **Într-aces~ chip** Astfel.

acetaldehidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***acétaldéhyde***] (Chm) Aldehidă acetică.

acetamidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***acétamide***] (Chm) Amidă a acidului acetic.

acetat *sm* [At: PONI, CH. 296 / Pl: *~ați* / E: fr ***acétate***] **1-2** Sare sau ester ale acidului acetic.

acetazolamidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***acétazolamyde***] Diuretic folosit în cazurile de insuficiență cardiacă, de criză hepatică etc.

acetic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***acétique***] (Îs) *~ acetic* Acid organic obținut sintetic sau prin oxidarea alcoolului etilic ca lichid incolor, cu miros înțepător folosit în industria chimică, farmaceutică și în alimentație Si: *oțet*.

acetifica *vt* [At: DEX² / Pzi: *acetific* / E: fr ***acétifier***] A transforma alcoolul etilic în acid acetic.

acetificare *sf* [At: DEX² / E: ***acetifica***] Transformare a alcoolului etilic în acid acetic.

acetil *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***acétyle***] (Chm) Radical organic monovalent, derivat de la acidul acetic.

acetilacetic *a* [At: DEX² / E: fr ***acétylacétique***] (Chm; îs) *Acid ~* Acid instabil care se descompune în acetonă și bioxid de carbon.

acetilare *sf* [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: ***acetil***] Proces chimic de indroducere a radicalului acetil în molecula unui compus organic.

acetilenă *sf* [At: DA / E: fr ***acetylène***] Gaz incolor rezultat din acțiunea apei asupra carbidului, utilizat în industria chimică, la iluminat, sudură etc.

acetilsalicilic *a* [At: DEX² / E: fr ***acétylsalicylique***] (Îs) *Acid ~* Medicament folosit în stările gripale pentru proprietățile sale febrifuge și analgezice Si: *aspirină*.

acetilură *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr ***acétylure***] Derivat al hidrocarburilor acetilenice.

acetobutirat *sm* [At: DEX² / Pl: *~ați* / E: fr ***acétobutyrate***] (Îs) *~ de celuloză* Ester mixt al celulozei, folosit la fabricarea fibrelor de celuloză, a lacurilor, emailurilor etc.

acetofan *sn* [At: DEX² / E: fr ***acétophane***] Folie transparentă folosită ca suport pentru desenele animate.

acetofenonă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***acétophénone***] Cetonă mixtă cu miros plăcut, solubilă în alcool și în eter, folosită în industria farmaceutică și a parfumurilor.

acetonă *sf* [At: PONI, CH. 302 / Pl: *~ne* / E: fr ***acétone***] Lichid incolor, volatil și inflamabil folosit ca solvent.

acetonemie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acétonémie***] Prezență anormală a acetonei în sânge, mai ales la bolnavii de diabet.

acetonurie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acétonurie***] Prezență a acetonei în urină, întâlnită în diabet, în stările de inaniție etc.

acetos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***acéteux***] Cu gust de oțet **(1)** Si: *acru*.

achenă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***akène***] Tip de fruct indehiscent, a cărui sămânță, acoperită cu un înveliș tare, nu e sudată de acest înveliș.

acherontic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***achérontique***] (Rar) Subpământean.

acheț *sn* [At: HEM 203 / Pl: *~e* / E: ***ac*** + *-eț*] (Ban) Acar[1].

achian *sn* vz ***ocean***

achiesa *vi* [At: DEX² / P: *~chi-e~* / Pzi: *~sez* / E: fr ***acquiescer***] **1** (Rar) A accepta condițiile dintr-o acțiune juridică. **2** A renunța la atacarea unei hotărâri judecătorești.

achiesare *sf* [At: DEX² / P: *~chi-e~* / Pl: *~sări* / E: ***achiesa***] **1** (Rar) Recunoaștere, de către un acuzat, a pretențiilor dintr-o acțiune de justiție. **2** Renunțare la atacarea unei hotărâri a justiției.

achilie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***achylie***] **1-2** Absență sau diminuare a secrețiilor digestive sau a unora dintre componentele lor (acid clorhidric, pepsină etc.) întâlnită în cancerul gastric și în anemia pernicioasă.

achilimit, ~ă *a* [At: HEM 170 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf mg *kellem, kellemiteni*] (Îrg) Chivernisit.

achindei *sn* vz ***chindie***

achindie *sf* vz ***chindie***

achinezie *sf* [At: DEX² / E: fr ***akinésie***] **1** Imposibilitate de a executa mișcări. **2-3** Imposibilitate (și rigiditate) a mușchilor, fără ca bolnavul să fie paralizat.

achingiu *sm* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: tc ***akinci***] (În evul mediu, în Imperiul Otoman) Călăreț turc care trăia din prada de război.

achisitiv *sn* vz ***achizitiv***

achisitor, ~oare *smf* vz ***achizitor***

achit *sn* [At: PRETORIAN, DR. C. 67 / Pl: *~uri* / E: fr ***acquit***] (Jur; d. agenții fiscali; îe) **A fi** (sau **a se afla**) **în ~** A nu rămâne dator după încheierea socotelilor.

achita [At: DA ms / Pzi: *achit* / E: fr ***acquiter***] **1-2** *vtr* A(-și) plăti o obligație materială sau morală. **3** *vt* (Jur) A declara pe cineva nevinovat (prin judecată). **4** *vt* (Pfm) A omorî.

achitare *sf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 41 / Pl: *~tări* / E: ***achita***] **1** Îndeplinire a unei obligații materiale sau morale Si: *achitat*. **2** (În tranzacții comerciale) Declarație a purtătorului care confirmă primirea sumei înscrise pe poliță.

achitat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***achita***] Achitare (**1**).

achitat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***achita***] **1** (D. obligații materiale sau morale) Care a fost îndeplinită în totalitate. **2** (D. o sumă de bani) Care a fost plătită integral. **3** (Pfm; d. oameni) Omorât[2].

achiu[1] *sni* [At: BARCIANU / E: lat ***apium***] (Bot; înv) Țelină (*Apium graveolens*).

achiu[2] *sn* [At: CONV. LIT. II, 212 / Pl: *~ri* / E: (**1**) rs ***ку***, pn ***kij***; (**2**) fr ***acquit***] **1** (Mol; la biliard) Tac. **2** (Mun; înv; îe) **A da ~** A da prima lovitură de bilă pentru a hotărî care jucător va începe jocul.

achizitiv, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~isi~, acquisi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***acquisitif***] **1** (Jur; d. un titlu) Pe baza căruia se dobândește un drept sau un bun. **2** Care are valoarea unei achiziții (**3**).

achizitor, ~oare [At: CADE / V: ***achisitor, acquisitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***acquisiteur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face o achiziție (**3**). **3-4** *a* (Jur; d. un titlu) Achizitiv (**1-2**).

achiziție *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 330 / V: (înv) ***~țiune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***acquisition***, lat ***acquisitio, -onis***] **1** Formă de comerț constând în cumpărarea de produse sau de materiale (pe baza unor contracte speciale). **2** Procurare de bunuri, obiecte etc. (de preț). **3** Bun obținut printr-o achiziție (**2**). **4** (Îe) **A face o ~** A procura un lucru de preț în condiții avantajoase.

achiziționa *vt* [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr 223, 4 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***achiziție*** + *-ona*] **1** A procura produse sau materiale. **2** A procura obiecte rare.

achiziționare *sf* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***achiziționa***] **1** Procurarea de produse sau materiale. **2** Procurarea de obiecte rare.

achizițiune *sf* vz ***achiziție***

aci[1] *av* vz ***aici***

aci[2] *sm* [At: LEX. MARS. 224 / Pl: *~* / E: mg ***ács***] (Înv; Ban) Tâmplar.

acia *av* vz ***aici***

acianopsie *sf* [At: DEX² / P: *~ci-an~* / E: fr ***acyanopsie***] Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge culoarea albastră.

aciași *av* vz ***aci***

aciăra *av* vz ***acira***

acic *sn* [At: ȘIO II, 1 / Pl: *~uri* / E: tc ***açik***] (Înv) Luntre în formă de șaică.

acicea *av* vz ***aici***

aciciuca *av* [At: T. PAPAHAGI, M. 173 / E: ***acicea*** + *-uc*] Aici.

aciclic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. I, 39-40 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***a-*** + ***ciclic***] (Bot; d. flori) Care are organele (bractee, sepale, petale, stamine și carpele) așezate pe o linie spirală continuă.

acicul *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***acicule***] **1** Spin mic, subțire și drept care se găsește la unele plante. **2** Fir de păr de forma unui ghimpe la unele specii de viermi.

acicular, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 257 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aciculaire***] (Bot; d. frunze, spini) Care are formă de ac (**1**).

acid [At: PONI, CH. 30 / A și: (după lat) *acid* / E: fr ***acide***, lat ***acidus***] **1-2** *sm, a* (Chm) (Substanță) care, în soluție apoasă, are gust acru și înroșește hârtia de turnesol, iar în combinație cu metalele, formează săruri.

acidamină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***acidamine***] Produs obținut prin transformarea treptată a albuminoidelor alimentare.

acidifica *vtr* [At: DEX² / Pzi: *acidific* / E: fr ***acidifier***] **1-2** A (se) transforma în acid.

acidificabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf fr *acidifiable*] (Chm) Care poate fi transformat într-un acid (**1**).

acidificant, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: ns cf fr *acidifiant*] (Chm) Care transformă o substanță în acid (**1**).

acidificare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***acidifica***] Transformare în acid.

acidificat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acidifica***] Transformat în acid.

acidificație *sfs* [At: NEGULICI / E: fr ***acidification***] Proces de transformare a unei substanțe în acid (**1**).

acidimetrie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***acidimétrie***] Metodă volumetrică de determinare a concentrației unui acid prin neutralizare cu o bază.

acidimetru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***acidimètre***] Aparat pentru măsurarea concentrației de ioni de hidrogen a unei soluții.

aciditate *sfs* [At: LTR / E: fr ***acidité***, lat ***aciditas, -atis***] **1** (Chm) Cantitatea de acid dintr-o soluție. **2** (Med; îs) *~ gastrică* Creștere a cantității de acid din sucul grastic.

acidofil *a* [At: DEX² / E: fr ***acidophile***] (Îs) *Lapte ~* Produs lactat dietetic, de culoare albă-gălbuie, preparat din lapte de vacă sterilizat, cu un anumit conținut de bacterii și fermentat.

acidorezistență *sf* [At: DEX² / E: ***acid*** + ***rezistență***] Proprietate a unor bacterii colorate cu anilină de a rezista la acțiunea decolorantă a acizilor.

acidoză *sfs* [At: DA ms / E: fr ***acidose***] (Med) Perturbare a echilibrului dintre acizi și baze în organism, ca urmare a creșterii patologice a acidității.

acidula *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: fr ***aciduler***, it ***acidulare***] **1** (Chm) A da unei soluții proprietățile unui acid. **2** (Chm) A amesteca un lichid cu un acid. **3** A da un gust acrișor unei băuturi.

acidulare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***acidula***] **1** (Chm) Tratarea unei soluții astfel încât să dobândească proprietățile unui acid Si: *acidulat[1]* (**1**). **2** (Chm) Amestecarea unui lichid cu un acid Si: *acidulat[1]* (**2**). **3** Tratarea unei băuturi astfel încât aceasta să capete un gust acrișor Si: *acidulat[1]* (**3**).

acidulat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***acidula***] **1-2** (Chm) Acidulare (**1-2**). **3** Acidulare (**3**).

acidulat[2], ~ă *a* [At: PONI, CH. 280 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acidula***] (D. alimente, soluții etc.) **1** Care a primit un adaus (mic) de acid. **2** Acrit ușor.

acie *sf* [At: CONV. LIT. XXV, 608 / A: ? / Pl: ? / E: nct] (Trs) Metodă populară folosită pentru a feri vacile de descântătură.

aciera *v* vz ***acira***

acieși *av* vz ***aici***

acii *av* vz ***aici***

aciiși *av* vz ***aici***

acil *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***acil***] Radical monovalent al unui acid organic.

acila *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~lez* / E: fr ***aciler***] A introduce, pe cale chimică, un radical acil în molecula unui compus organic în scopul obținerii de cetone, esteri și amide.

acile *av* vz ***aici***

acilea *av* vz ***aici***

acin *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***aciunus***] Mică dilatație, în formă de boabă de strugure, a capătului terminal al unei glande sau al unei bronhiole.

acina[1] *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *acin* și *~nez* / E: nct] (Reg) A se speria foarte tare.

acina[2] *vi* [At: BL IV 64 / Pzi: 3 *~nă* / E: nct] (Reg; d. lună) A răsări târziu după apusul soarelui.

acinos, ~oasă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***acineux***] **1** Care prezintă acine. **2** Care are forma unor boabe de strugure.

acintuș *sm* [At: HEM 184 / Pl: *~i* / E: ns cf lat *hyacinthus*] (Bot; Trs) Zambilă (*Hyacinthus orientalis*).

acioa *v* vz ***aciua***

acioaie *sfi* [At: CUV. D. BĂTR. II, 260 / E: nct] **1-2** (Îvp) Aliaj sau metal (mai ales alamă, aramă, bronz) din care se fac sfeșnice, cădelnițe, clopote etc.

acioală *sf* [At: HEM 187 / Pl: *~le* / E: ***aciola***] (Reg) **1** Adăpost. **2** Șopron.

acioare *sf* vz ***aciuare***

acioat[1] *sn* vz ***aciuat***[1]

acioat[2]***, ~ă*** *a* vz ***aciuat***[2]

aciola *vr* [At: HEM 188 / P: *a-cio-la* / Pzi: *aciol*, *~lez* / E: ns cf *aciua*] (Îvp) A se aciua.

aciolare *sf* [At: MDA ms/ P: *a-cio-la-re* / Pl: *~lări* / E: ***aciola***] (Îvp) Aciuare.

aciolat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-cio-lat* / Pl: *~uri* / E: ***aciola***] (Îvp) Aciuare.

aciolat[2]***, ~ă*** a [At: MDA ms / P: *a-cio-lat* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aciola***] Care s-a aciuat.

aciotor *sm* vz ***aciuător***

acipăi *v* vz ***achipui***

acipăire *sf* vz ***achipuire***

acipăit[1] *sn* vz ***achipuit***[1]

acipăit[2]***, ~ă*** *a* vz ***achipuit***[2]

acipensericultură *sf* [At: DEX^2 / E: ***acipensirid + cultură***] Ramură a pisciculturii care se ocupă cu cultura sturionilor.

acipenserid *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~izi* / E: cf lat *acipenser*] (Zlg) Sturion.

acira *vi* [At: CORESI, ap. HEM 159 / V: ***aciăra, ~iera*** / Pzi: *acir* / E: nct] (Îvr) **1** A aștepta. **2** A stărui. **3** A pândi.

acirat[1] *sn* [At: ANON. CAR. / E: ***acera***] (Îrg) Așteptare.

acirat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ți*, *~e* / E: ***acira***] (Îrg) Care este așteptat.

acиră *sf* vz ***acvilă***.

aciu *sm* [At: BIBLIA (1688) / Pl: *acii* / E: mg ***ács***] (Îrg) Dulgher.

aciua *vtr* [At: CORESI, ap. HEM 192 / P: *a-ciu-a* / V: ***~uia*** / Pzi: *~uez* / E: lat ***accubiliare***] (Îrg) **1-2** A (se) adăposti. **3-4** A (se) odihni. **5-6** (Pex) A (se) liniști.

aciuare *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 192 / V: ***~uiare***/ P: *a-ciu-a* / Pl: *~uări* / E: ***aciua***] (Îrg) **1** Adăpostire. **2** Odihnire. **3** (Pex) Liniștire.

aciuaș *sn* [At: SBIERA, P. 217 / P: *a-ciu-aș* / Pl: *~e* / E: ***aciua*** + *-aș*] (Pop; rar) Adăpost.

aciuat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~uiat***[1] / Pl: *~uri* / E: ***aciua***] (Îrg) **1** Adăpostire. **2** Odihnire. **3** (Pex) Liniștire.

aciuat[2] ***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 94 / V: ***~uiat***[2] / P: *a-ciu-at* /: Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aciua***] (Îrg) **1** Adăpostit[2]. **2** Odihnit[2].

aciuător *sm* [At: DA ms / V: ***aciotor*** / Pl: *~oare* / E: ***aciua*** + *-(ă)tor*] (Îrg) Adăpost.

aciugă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uge* / E: nct] (Reg) Lemn gros, bătrân, netăiat.

aciuia *vtr* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 284 / Pzi: *~iesc* / E: ***aciua***] (Pfm) **1-6** A (se) aciua (**1-6**).

aciuiare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~iări* / E: ***aciuia***] (Pmf) **1-6** Aciuiare (**1-6**).

aciuiat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aciuia***] (Pfm) **1-6** Aciuiare (**1-6**).

aciuiat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aciuia***] (Pfm) **1-6** Care s-a aciuat (**1-6**).

aciui *vtr* vz ***aciua***

aclama *vt* [At: ODOBESCU, S. II, 523 / Pzi: *aclam* / E: fr ***acclamer,*** lat ***acclamare***] **1-3** A-și manifesta aprobarea, simpatia sau entuziasmul prin urale sau aplauze Si: *a aplauda*, *a ovaționa*.

aclamare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 8 / Pl: *~mări* / E: ***aclama***] **1-3** Manifestare a aprobării, simpatiei sau entuziasmului prin urale sau aplauze Si: *aclamat*[1], *aplaudare*, *ovaționare*.

aclamat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aclama***] **1-3** Aclamare (**1-3**).

aclamat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aclama***] Primit cu ovații.

aclamație *sf* [At: CADE / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***acclamation,*** lat ***acclamatio***] (Mpl) **1-3** Strigăt de aprobare, simpatie sau entuziasm.

aclamațiune *sf* vz ***aclamație***

aclaz *sn* vz ***atlaz***

aclimata *vtr* [At: CADE / Pzi: *~tez* / E: fr ***acclimater***] **1-4** A (se) aclimatiza (**1-4**).

aclimatare *sf* [At: CADE / Pl: *~tări* / E: ***aclimata***] **1-2** Aclimatizare (**1-2**).

aclimatat[1] *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***aclimata***] **1-2** Aclimatizat[1] (**1-2**).

aclimatat[2] ***~ă*** *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aclimata***] **1-2** Aclimatizat[2] (**1-2**)

aclimatație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***acclimatation***] **1-2** (Rar) Aclimatizare (**1-2**).

aclimatațiune *sf* vz ***aclimatație***

aclimatiza *vtr* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: ger ***akklimatisieren***] **1-2** (D. plante, animale etc.) A (se) adapta la un climat nou Si: *a (se) aclimata* (**1-2**). **3-4** *vtr* (D. oameni; fig) A (se) obișnui cu noi condiții de viață Si: *a (se) aclimata* (**3-4**).

aclimatizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***aclimatiza***] **1** Adaptare la un climat nou Si: *aclimatare* (**1**), (rar) *aclimatație* (**1**), *aclimatizat* (**1**). **2** (Fig) Obișnuire cu noi condiții de viață Si: *aclimatare* (**2**), (rar) *climatație* (**2**), *aclimatizat* (**2**).

aclimatizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aclimatiza***] **1-2** Aclimatizare (**1-2**) Si: *aclimatat*[1](**1-2**).

aclimatizat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aclimatiza***] **1** Care este adaptat la un climat nou Si: *aclimatat*[2] (**1**). **2** Care s-a obișnuit cu noi condiții de viață Si: *aclimatat*[2] (**2**).

aclinic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***aclinique***] (D. o regiune) Lipsită de câmp magnetic.

aclo *av* vz ***acolo***

acmu *av* vz ***acum***

acmuși *av* vz ***acuși***

acmuși *av* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A 27/38 / E: ***acmu + și***] (Îvr) Acuși.

acnee *sfs* [At: DA ms / E: fr ***acné***] **1** (Med) Boală de piele, caracterizată prin apariția a numeroase coșuri. **2** (Pgn) Coșuri.

acneiform, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ne-i~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***acnéiforme***] (Med) Care are aspect de acnee.

acnu *av* vz ***acum***

acnuma *av* vz ***acum***

acoace[1] *v* vz ***coace***

acoace[2] *av* vz ***încoace***

acoaci *av* vz ***încoace***

acoi *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~on*** / Pl: *~oaie* / E: ***ac*** + *-oi*, cf it *agone*] Ac (**1**) mare.

acol *sn* vz ***ocol***

acoladă *sn* [At: CARAGIALE, S. U. 35 / Pl: *~de* / E: fr ***accolade***] **1** Ceremonial medieval de învestire a unui cavaler, constând dintr-o îmbrățișare și o atingere cu latul spadei. **2** Semn grafic în formă de arc ce unește, pe vertical sau orizontal, cuvinte, formule, cifre, portative muzicale etc.

acole *av* vz ***acolea***

acolea *av* [At: VARLAAM, C. 380/1 / V: ***~le*** / A: *acolea* / E: ns cf *acolo*] **1** Pe aici, prin apropiere. **2** (Îvr) Acolo.

acolie sf [At: DEX[2] / E: fr ***acholie***] **1-2** Absență sau diminuare notabilă a secreției biliare.

acoleși av [At: CANTEMIR, HR. 74/21 / A: nct / E: ***acole*** + *-și*] (Îvp) Tot acolea.

acolisi vr [At: (a. 1631) HEM 199 / V: ***~losi, ocolisi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἀκόλλησα*** aor. lui ***ακολώ***] **1** (Mol; înv) A se ține de capul cuiva (cu intenții rele). **2** (Îvr)A nu lăsa din stăpânire ceea ce este cucerit.

acolisire sf [At: (a. 1818) GCR II, 221/18 / Pl: *~ri* / E: ***acolisi***] **1** (Mol; înv)Ținere de capul cuiva (cu intenții rele) Si: *acolisit[1]* (**1**), *acolisitură* (**1**). **2** (Îvr) Păstrare a ceea ce este cucerit Si: *acolisit[1]* (**2**) *acolisitură* (**2**).

acolisit[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***acolisi***] **1** (Mol; înv) Acolisire (**1**). **2** (Îvr) Acolisire (**2**).

acolisit[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***acolisi***] **1** Care se ține de capul cuiva (cu intenții rele). **2** (Îvr) Care nu lasă din stăpânire ceea ce a cucerit.

acolisitor, ~oare [At: BELDIMAN, T. 400 / V: ***~toriu, ~rie*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***acolisi*** + *-tor*] (Înv; Mol) **1-2** *smf, a* (Persoană) care se cramponează de cineva (cu intenții rele) Si: *obraznic*. **3** *a* Molipsitor.

acolisitoriu, ~rie a vz ***acolisitor***

acolisitură sf [At: (a. 1648) HEM 200 / Pl: *~ri* / E: ***acolisi*** + *-tură*] (Înv) **1** Acolisire (**1**). **2** Acolisire (**2**).

acolit sm [At: CADE / Pl: *~iți* / E: fr ***acolyte***, lat ***acolytus***] **1** Slujitor cu rang inferior în clerul catolic, cu atribuții legate de serviciul divin. **2** Persoană care ajută pe cineva într-o acțiune. **3** Persoană care urmează ideile, teoriile cuiva. **4** (Spc) Persoană care ajută pe cineva într-o acțiune criminală, un complot, o uneltire etc. Si: *complice, părtaș*.

acolo av [At: (a. 1651) HEM 201 / V: (reg) *aclo* / A și: *acolo*/ E: lat ***eccum illoc***] **1** În acel loc (relativ depărtat de vorbitor). **2** (Îvr) Într-o perioadă îndepărtată Si: *atunci*. **3** (Îlav) **Până ~** Până la o situație care depășește limita.

acoloși av [At: CANTEMIR, HR. 149 / E: ***acolo*** + *-și*] (Îvr) Tot acolo.

acomercial, ~ă a [At: DEX[2] / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***a[5]- + comercial***] (D. atitudini, manifestări) Care este lipsit de spirit comercial.

acomoda vr [At: DA / Pzi: *~dez* / E: fr ***accommoder***, lat ***accommodare***] A se deprinde cu noi condiții (de viață, de muncă etc.) Si: *a se adapta, a se obișnui*.

acomodabil, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***accommodable***] **1** Care se poate acomoda. **2** Cu care te acomodezi ușor.

acomodare sf [At: DA / Pl: *~dări* / E: ***acomoda***] Deprindere cu noi condiții (de viață, de muncă etc.) Si: *acomodat[1], adaptare, obișnuire*.

acomodat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***acomoda***] Acomodare.

acomodat[2], ~ă a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acomoda***] Care s-a deprins cu noi condiții (de viață, de muncă etc.) Si: *adaptat[1], obișnuit*.

acomodație sf [At: PARHON, B. 62/3 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***accommodatio, -onis***] (Rar) Acomodare.

acomodațiune sf vz ***acomodație***

acomodeală sf [At: GR. S. IV, 232 / Pl: *~eli* / E: ***acomoda*** + *-eală*] Acomodare.

acompania vt [At: EMINESCU, N. 46 / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***accompagner***] **1** A însoți. **2** A executa partea de acompaniament a unei piese muzicale.

acompaniament sn [At: ODOBESCU, S. III, 100 / Pl: *~e* / E: fr ***accompagnement***, it ***accompagnamento***] Totalitatea elementelor armonice, ritmice subordonate uneia sau mai multor linii melodice principale, vocale sau instrumentale.

acompaniat[1] sn [At: DA ms / P: *~ni-at* / Pl: *~uri* / E: ***acompania***] Acompaniere.

acompaniat[2] ~ă a [At: DA ms / P: *~ni-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compania***] Care are acompaniere.

acompaniator, ~oare smf [At: DA / V: ***~ietor, ~oare*** / P: *-ni-a-* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***acompania*** + *-tor*] **1-2** Persoană care acompaniază (**2**).

acompaniere sf [At: SBIERA, F. S. 326 / P: *~ni-e~* / Pl: *~ri* / E: ***acompania***] Executare a părții de acompaniament a unei piese muzicale.

acompanietor, ~oare smf vz ***acompaniator***

acompt sn vz ***acont***

acon sn vz ***acoi***

acondroplazie sf [At: DEX[2] / E: fr ***achondroplasie***] Boală congenitală caracterizată prin oprirea creșterii oaselor membrelor, în contrast cu dezvoltarea normală a oaselor capului și ale trunchiului.

aconit sm [At: BRANDZA, FL. 10–13 / Pl: *~iți* / E: fr ***aconit***, it ***aconito***, lat ***aconitum***, ngr ***ἀκόνιτον***] (Bot) Omag (*Aconitum variegatum*).

aconitină sf [At: DEX[2] / Pl: *~ine* / E: fr ***aconitine***] Substanță alcaloidă extrasă din omag care provoacă inhibiția centrilor nervoși ai aparatului respirator, circulator și vasomotor.

aconiță sf [At: HEM 203 / Pl: *~țe* / E: ***acoi*** + *-niță*] (Ban) Acar[1].

acont sn [At: HAMANGIU, C. C. 376 / V: ***aconto*** / E: it ***acconto***, fr ***acompte***] **1-2** Sumă de bani plătită (sau încasată) înainte din prețul unor servicii, al unor furnizări sau dintr-o datorie Si: *avans*, (pop) *arvună*.

aconta vt [At: DEX[2] / Pzi: *~tez* / E: ***acont***] A plăti un acont Si: *a arvuni*.

acontare sf [At: DEX[2] / Pl: ***~tări*** / E: ***aconta***] Plătire a unui acont Si: *arvunire*.

aconto sn vz ***acont***

acoperământ sn [At: CORESI, PS. 34 / V: ***~rem~***, (pop) ***co~*** / E: ***acoperi*** + *-mânt*] Ceea ce servește la acoperit Si: (îvr) *acopereală*.

acopereală sf [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG 475 / Pl: *~eli* / E: ***acoperi*** + *-eală*] (Îvr) Acoperământ.

acoperemânt sn vz ***acoperământ***

acoperi [At: CORESI, PS. 77 / Pzi: *acopăr, acoper*, 3 *~peră*, (reg) *~pere*, (îrg) *acoapere*, Cj 3 *~pere* / E: lat ***acco(o)perire***] **1** *vt* (Înv) A înveli de jur-împrejur. **2** *vt* (C. i. obiecte sau ființe) A pune deasupra în scop de protecție, împodobire etc. **3** (Spc) *vt* A pune acoperiș unei clădiri. **4** *vt* (Fig) A copleși. **5** *vr* (Îvr) A se umple. **6** *vt* (Îe) **A ~ cheltuielile** A face față cheltuielilor. **7** *vt* (Fig) A ascunde o faptă (reprobabilă). **8** *vt* A aplica un strat de material pe o suprafață pentru a o face mai rezistentă, a o înfrumuseța etc. **9** *vt* (Mil) A executa o acoperire (**9**).

acoperire sf [At: CHEIA ÎN., ap. GCR I, 237/5 / Pl: *~ri* / E: ***acoperi***] **1** (Înv; ccr) Învelire de jur-împrejur. **2** (Ccr; înv) Scut. **3** (Înv) Veșmânt. **4** Punere deasupra în scop de protecție, împodobire etc. **5** (Spc) Așezare a acoperișului pe o clădire. **6-7** Posibilitate de a face față unei plăți, unei cheltuieli. **8** Aplicare a unui strat de material pe o suprafață pentru a o face mai rezistentă, a o înfrumuseța etc. **9** (Mil) Ansamblu de măsuri pentru protecția trupelor și a obiectivelor împotriva atacurilor inamice. **10** (Fig) Ascundere a unei fapte (reprobabile).

acoperiș sn [At: LB / Pl: (înv) *~e, ~uri* / E: ***acoperi*** + *-iș*] **1** (Înv) Capac. **2** (Înv; îs) *~ul țâțelor* Sutien. **3** (Înv; îs) *~ul capului muieresc* Basma. **4** Parte superioară a unei clădiri Si: (pop) *acoperământ, culme*.

acoperit[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***acoperi***] **1-9** Acoperire (**1-9**)

acoperit[2], ~ă [At: (a. 1574) ap. HEM 210 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***acoperi***] **1** *a* Care este învelit. **2** *a* (D. clădiri) Care are acoperiș (**4**). **3-4** *a, av* Tăinuit. **5-6** *a, av* (D. oameni; fig) Lipsit de sinceritate Si: *fals, fățarnic, ipocrit, prefăcut*. **7-8** *a, av* Ascuns.

acoperitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 50[1]/7 / V: (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***acoperi*** + *-tor*] **1-9** *a* Care acoperă (**1-9**). **10** *a* (Îvr) Ocrotitor. **11** *sf* Acoperământ.

acoperitură sf [At: BIBLIA (1688), ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***acoperi*** + *-tură*] (Înv) **1-8** Acoperire (**1-8**).

acord sn [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70 / Pl: *~uri* / E: fr ***accord***, it ***accordo***] **1** Înțelegere între două sau mai multe persoane fizice sau juridice. **2** (Îe) **A fi** (sau **a cădea, a se găsi**) **de ~** A se învoi la ceva. **3** (Îlav) **De comun ~** Într-o perfectă înțelegere. **4** (Îs) *Plată în ~* Retribuire a muncii în raport cu rezultatele obținute. **5** (Grm) Concordanță în gen, număr, caz sau persoană la cuvinte legate între ele prin raporturi sintactice. **6** (Muz) Sonoritate rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete de înălțimi diferite care formează o armonie.

acorda [At: HASDEU, I. C. 6 / Pzi: *acord* **(1,3)**, *~dez* **(2)** / E: fr **accorder**] **1** *vr* A realiza acordul gramatical. **2** *vt* (Muz) A aduce tonurile unui instrument muzical la înălțimea corectă. **3** *vt* A oferi.

acordabil, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: **acorda** + *-bil*] (Nob) **1-3** Care se poate acorda **(1-3)**.

acordaj sn [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr **accordage**] Acordare **(2)**.

acordant, ~ă smf [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger **Akkordant**] (Rar) Persoană care execută lucrări în acord **(4)**.

acordare sf [At: DA / Pl: *~dări* / E: **acorda**] **1** Realizare a unui acord gramatical Si: *acordat*[1] **(1)**. **2** (Muz) Aducere a tonurilor unui instrument muzical la înălțimea corectă Si: *acordaj, acordat*[1] **(2)**. **3** Oferire.

acordat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **acorda**] **1-3** Acordare **(1-3)**.

acordat[2], *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **acorda**] **1** Dat[2]. **2** (Grm; d. unele părți ale propoziției) Pus în același caz, număr, gen sau persoană ca și cuvântul de care este legat printr-un raport de determinare. **3** (Muz; d. un instrument) Care are tonurile în consonanță.

acordeon sn [At: DA / Pl: *~oane* / E: fr **accordéon**, ger **Akkordeon**] Instrument muzical portativ cu burduf, clape și bași, ale cărui sunete se produc prin vibrația unor ancii.

acordeonist, ~ă smf, a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 6/3 / P: *~de-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **accordéoniste**, ger **Akkordeonist**] **1-2** (Persoană) care cântă la acordeon.

acordic, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **acord** + *-ic*] **1** *a* (D. sunete muzicale) Care intră în componența acordului **(6)**. **2** *sf* Disciplină care studiază diferitele acorduri **(6)** muzicale.

acorie sf [At: DEX^2 / E: fr **acorie**] Anomalie congenitală care constă în absența pupilei.

acordor [At: DA / Pl: **(1)** *~i* sm, **(2)** *~oare* sn / E: fr **accordoir**] **1** *sm* Persoană care se ocupă cu acordarea **(2)** instrumentelor muzicale. **2** *sn* Unealtă care servește la acordarea **(2)** instrumentelor muzicale.

acos, ~oasă a [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 73v/21 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **ac** + *-os*] (Învr) Înțepător.

acosta [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr **accoster**] **1** *vi* (D. nave) A se apropia de chei, de țărm, de o geamandură etc. în vederea debarcării. **2** *vt* (Fig; c. i. persoane) A opri pe drum și a adresa cuvinte supărătoare, jignitoare.

acostament sn [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr **accotement**] Fâșie laterală din platforma unui drum, de obicei nepavată, situată la marginea părții carosabile.

acostare sf [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: **acosta**] **1** (D. nave) Apropiere de chei, de țărm, de o geamandură, în vederea debarcării Si: *acostat*[1] **(1)**. **2** (Dom) Oprire din drum și adresare de cuvinte supărătoare, jignitoare Si: *acostat*[2] **(2)**.

acostat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **acosta**] **1-2** Acostare **(1-2)**.

acostat[2], *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **acosta**] **1** (D. nave) Care s-a apropiat de chei, de țărm, de o geamandură, în vederea debarcării. **2** (D. oameni) Care este oprit din drum pentru a i se adresa cuvinte supărătoare, jignitoare.

acotiledon [At: DA / Pl: *~oane* sn / E: fr **acotylédone**] **1** *a* Acotiledonat. **2** *snp* Vegetale care nu au embrion format înainte de germinare.

acotiledonat, ~ă a [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: fr **acotylédone**] (D. plante) Care are embrionul lipsit de cotiledoane Si: *acotiledon* **(1)**, *acotiledonic*.

acotiledonic, ~ă a [At: GRECESCU, FL. 15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **acotiledon** + *-ic*] Acotiledonat.

acov sn [At: I. IONESCU, M. 734 / Pl: *~e* / E: srb **acov**] (Ban) **1** Măsură de capacitate mai mare decât vadra Si: (Trs) *acău*. **2** Conținutul unui acov **(1)**. **3** Măsura împreună cu conținutul.

acqua-tofana sf [At: DEX^2 / P: *a-cua~* / E: it **acqua-tofana**] Otravă celebră în Italia în sec. XVI-XVII.

acquisitiv *sn* vz ***achizitiv***

acraniat, ~ă smf [At: DEX^2 / P: *~ni-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr **acraniate**] **1** (Lpl) Subîncrengătură de animale primitive lipsite de craniu. **2** Animal care face parte din subîncrengătura acraniate **(1)**.

acquisitor, ~oare *a* vz ***achizitor***

acreală sf [At: VLAHUȚĂ, N. 75 / Pl: *~eli* / E: **acri** + *-eală*] **1** Acrire. **2** Însușirea de a fi acru **(1)**. **3-4** (Ccr) (Mâncare sau) băutură cu gust acru. **5-6** (Fig) (Fire sau) atitudine ursuză, supărăcioasă.

acreață sfs [At: (a. 1778) ap. HEM 211 / E: **acru** + *-eață* cf it *agrezza*] Acreală **(1)**.

acredita vt [At: CADE / Pzi: *~tez* / E: fr **accréditer**] **1** (Fin) A deschide cuiva un credit comercial. **2** A numi un reprezentant diplomatic permanent într-o țară străină. **3** (Îe) **A ~ o idee** A susține o idee.

acreditant, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: **acredita** + *-ant*] (Rar) Care acreditează **(1)**.

acreditare sf [At: HASDEU, I. C. I, 138 / Pl: *~tări* / E: **acredita**] **1** (Înv) Atestare. **2** Numire a unui reprezentant diplomatic permanent într-o țară străină Si: *acreditat*[1] **(2)**. **3** (Îs) *Scrisori de ~* Documente oficiale care atestă calitatea unui diplomat de a-și reprezenta statul în raporturile sale cu un alt stat.

acreditat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **acredita**] **1** (Înv) Atestare. **2** Acreditare **(2)**.

acreditat[2], *~ă* [At: I. PANȚU, C. 287 / Pl: *~ați, ~e* / E: **acredita**] **1-2** *smf, a* (Fin) (Persoană) care beneficiază de un credit. **3** *a* (D. diplomați) Numit oficial ca reprezentant permanent într-o țară străină. **4** *a* Recunoscut (oficial).

acreditiv sn [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr **accréditif**, ger **Akkreditiv**] (Fin) **1-2** (Document prin care se certifică o) dispoziție dată de emitent unei bănci de a plăti, din disponibil sau din creditul acordat de bancă o sumă de bani unui beneficiar.

acrescământ sn [At: DEX^2 / Pl: *~minte* / E: fr **accroissement**] Creștere a dreptului unei persoane la o succesiune, ca urmare a înlăturării de la această succesiune a altor persoane ori a renunțării lor la drepturile izvorâte din lege ori din testament.

acrescent, ~ă a [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr **accrescent**] (Bot; d. organele de reproducere ale florii) Care continuă să crească până la maturitatea fructului.

acri [At: ISPIRESCU, L. 336 / Pzi: *~resc* / E: **acru**[2]] **1-2** *vtr* A face să devină sau a deveni (mai) acru[2]. **3** *vr* A se altera prin acrire. **4-5** *vr* (Îe) **A i se ~ cuiva de** (sau **cu**) **ceva** A (se sătura sau a) se plictisi de (ori cu) cineva sau ceva.

acribie sf [At: DEX^2 / E: fr **acribie**] **1** (Liv) Exactitate, corectitudine în cercetarea științifică. **2** (Pgn) Conștiinciozitate.

acribologie sf [At: DEX^2 / E: fr **acribologie**] **1** Precizie în folosirea cuvintelor. **2** Corectitudine în respectarea proprietății termenilor. **3** Alegere riguroasă a cuvintelor. **4** Studiul preciziei maxime în cercetarea științifică.

acricios, ~oasă a [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: **acru** + *-icios*] (Reg) Acrișor.

acrid sm [At: GRECESCU, FL. 146 / Pl: *~izi* / E: ngr **ἀκρίδα**] (Bot; înv) Viță de vie (*Vitis vinifera*).

acridă sf [At: (a. 1894), ap. TDRG / A: ? / Pl: *~de* / E: vsl **акрида**] (Ent; înv) Cosaș.

acridină sf [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr **acridine**] Combinație organică, incoloră, care se găsește în gudroanele cărbunilor de pământ și care este folosită în industria coloranților, farmaceutică etc.

acrilat sm [At: DEX^2 / Pl: *~ați* / E: fr **acrylate**] Material plastic sintetic folosit în stomatologie pentru confecționarea protezelor, a diverselor aparate și suporturi dentare etc.

acrilic, ~ă a [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **acrylique**] **1** (Chm; îs) *Acid ~* Lichid incolor cu miros înțepător obținut prin oxidarea acroleinei și folosit la fabricare unor materiale sintetice. **2** (D. produse industriale) Care este obținut cu ajutorul derivaților acidului acrilic **(1)**.

acrime sf [At: ECONOMIA, 160 / Pl: *~mi* / E: **acru** + *-ime*] **1** Acreală. **2** (Ccr) Aguridă.

acrimonie sf [At: DEX^2 / E: fr **acrimonie**] (Liv) Atitudine plină de ironie usturătoare.

acrimonios, ~oasă [At: DEX² / P: *~ni-os* / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr ***acrimonieux***] (Liv) Care denotă acrimonie Si: *sarcastic*.

acrinie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acrinie***] Lipsă de secreţie a unei glande.

acrire *sf* [At: DA / E: ***acri***] **1-2** Starea de (a fi acru sau) de a acri **(1)** Si: *acreală* **(1)**, *acreaţă*.

acriş¹ *sn* [At: HEM 212 / Pl: *~uri* / E: ***acru*** + *-iş*] (Trs; Ban; înv) **1-2** Zer înăcrit sau jintiţă folosite pentru acrirea mâncării.

acriş² *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***acru*** + *-iş*] **1** (Bot; pop) Măcriş **(1)** (*Rumex acetosa*). **2** (Trs; şic) **~-roşu** Dracilă (*Berberis vulgaris*).

acriş³ *sm* vz ***agriş***

acrişor, ~oară *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***acru*** + *-işor*] Care este puţin acru **(1)** Si: *acruţ*, (reg) *acricios, acriu*.

acrit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***acri***] **1-2** Acrire **(1-2)**.

acrit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***acri***] **1** Care a fost acrit. **2** Care a devenit acru. **3** Care s-a alterat.

acritor, ~oare [At: HEM 214 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***acri*** + *-tor*] **1** *a* Care acreşte. **2** *sf* (Îvp; îe) **A mânca o ~oare** A mânca bătaie.

acritură *sf* [At: PISCUPESCU, O. 195 / Pl: *~ri* / E: ***acri*** + *-tură*] **1** Aliment acru **(1)**. **2** (Spc) Murătură. **3** (Fig) Persoană veşnic nemulţumită.

acriţar *sm* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***acriţă*** + *-ar*] **1-2** Persoană care face sau se hrăneşte cu acriţă.

acriţă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA ms / Pl: *~ţe* / E: ***acru*** + *-iţă*] (Reg) Fiertură de prune.

acriu, ~ie *a* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***acru*** + *-iu*] Acrişor.

acrobat, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~aţi, ~e* / E: fr ***acrobate***, ngr ***ἀκροβατος***] Gimnast specializat în acrobaţii **(1)**.

acrobatic, ~ă [At: ODOBESCU, S. I, 40 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***acrobatique***] **1** *a* Care se referă la acrobat. **2** *a* De acrobaţie. **3** *sf* Arta de a executa acrobaţii.

acrobaţie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***acrobatie***] **1** Exerciţiu dificil de echilibristică. **2** (Fig; lpl) Eforturi deosebite pentru ieşirea dintr-o situaţie dificilă. **3** (Lpl) Evoluţii dificile ale unui avion în afara zborului obişnuit. **4** Arta acrobatului.

acrocefal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***acrocéphale***] Cu craniul ascuţit, conic.

acrocefalie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acrocéphalie***] Malformaţie a craniului, constând în aspectul ascuţit, conic al cutiei craniene Si: *oxicefalie*.

acrocianoză *sf* [At: DEX² / P: *~ci-a~* / E: fr ***acrocyanose***] Sindrom caracterizat prin răcirea şi prin aspectul vânăt-albăstrui şi umed al mâinilor şi uneori al picioarelor, din cauza unor tulburări de circulaţie.

acrofobie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acrophobie***] Teamă patologică de locuri înalte.

acroleină *sf* [At: DEX² / P: *~le-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***acroléine***] Aldehidă nesaturată care se obţine prin distilarea glicerinei cu acid sulfuric şi care se prezintă ca un lichid cu miros înecăcios, lacrimogen.

acrolit *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***acrolithe***] Statuie ale cărei extremităţi sunt executate din piatră sau din marmură, iar corpul din alte materiale.

acromanie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acromanie***] (Rar) Grad extrem de nebunie.

acromat, ~ă [At: DEX² / Pl: *~aţi, ~e* / E: ger ***Achromat***, fr ***achromat***] **1-4** *sm, a* (Obiectiv fotografic) căruia i-a fost corectată sau înlăturată aberaţia cromatică.

acromatic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***achromatique***] (D. sisteme optice, lentile etc.) Care lasă să treacă lumina albă fără a o descompune.

acromatism *sn* [At: CADE / E: fr ***achromatisme***] Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de aberaţie cromatică.

acromatiza *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: fr ***achromatiser***] **1-2** A corecta sau a înlătura aberaţia cromatică.

acromatizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***acromatiza***] **1-2** Corectare sau înlăturare a aberaţiei cromatice.

acromatopsie *sf* [At: DA / E: fr ***achromatopsie***] (Med) Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge (în totalitate sau în parte) culorile.

acromegalie *sf* [At: DA ms / E: fr ***acromégalie***, it ***acromegalia***, ger ***Akromegalie***] Boală endocrină caracterizată prin dezvoltarea exagerată a capului şi a membrelor.

acromicrie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acromicrie***] Stare patologică manifestată prin oprirea din creştere a corpului şi a membrelor, din cauza unui dereglaj hormonal al epifizei.

acromie *sf* [At: DEX² / E: fr ***achromie***] Decolorare congenitală a pielii, ca urmare a dispariţiei pigmentului colorant.

acromion *sn* [At: DEX² / P: *~mi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***acromion***] Apofiză a omoplatului care se articulează cu clavicula.

acronic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***acronique***] Care nu are legătură cu timpul Si: *atemporal*.

acroparestezie *sf* [At: DEX² / E: fr ***acroparesthésie***] Tulburare de sensibilitate manifestată la extremităţile corpului.

acropolă *sf* [At: DA ms / V: **~le** / A: (rar) *~polă* / Pl: *~le* / E: fr ***acropole***, ngr ***ἀκρόπολις***] **1** Partea cea mai înaltă a oraşelor greceşti, care servea de citadelă şi în care se găseau principalele edificii. **2** (Pex) Oraş vechi fortificat, situat pe o înălţime.

acrospor *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***acrospore***] Spor dezvoltat la extremitatea unei celule de reproducere, caracteristic ciupercilor.

acrostih *sn* [At: MINEIUL (1776) 21²/1 / Pl: (înv) *~e* şi *~uri* / E: ngr ***ἀκρόστιχον***, fr ***acrostiche***] (Scurtă) poezie în care literele iniţiale ale fiecărui vers alcătuiesc un cuvânt (de obicei un nume de persoană) sau o propoziţie.

acru¹ *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 113, 3/3 / Pl: *~ri* / E: lat ***acru***, fr, eng ***acre***] Unitate de măsură pentru suprafeţe de teren egală cu aproximativ 4047 m^2.

acru², ~ă *a* [At: HEM 215 / Pl: *~ri, ~re* / E: lat ***acrus*** (forma populară a lui *acer*)] **1** Care are gustul caracteristic oţetului, lămâii etc. **2** (Pop, d. fructe) Necopt. **3** (Îs) *Lapte* ~ Lapte nefiert, (uşor) fermentat. **4** (Pop; îs) *Piatră acră* Alaun. **5** (Trs; îs) *Apă acră* Apă minerală.

acru³ *av* vz ***acum***

acrum¹ *av* vz ***acum***

acrum² *sm* [At: PISCUPESCU, O. 215/14 / Pl: *~i* / E: ngr ***ἀκρούμι***] **1** (Med) Aftă. **2** (Înv) Medicament nedefinit mai îndeaproape.

acruma *av* vz ***acum***

acruţ, ~ă *a* [At: SADOVEANU, O. X, 48 / Pl: *~i, ~e* / E: ***acru*** + *-uţ*] Acrişor.

acsizar *sm* vz ***accizar***

acşor *sn* vz ***acuşor***

act *sn* [At: KOGĂLNICEANU, ARH. I, 95 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***acte***, lat ***actum***] **1** Manifestare a activităţii umane Si: *acţiune, faptă*. **2** (Îe) **A face ~ de prezenţă** A se duce într-un loc pentru puţin timp, din datorie sau din politeţe. **3** (Îe) **A lua ~ de ceva** A constata. **4** Document eliberat de o autoritate prin care se atestă un fapt, o obligaţie etc. **5** Subdiviziune a unei opere dramatice.

actă *sf* [At: BARONZI, L. 161/25 / Pl: ? / E: lat ***acta*** (pl lui *actum*)] (Înv; Mol) Dosar.

actinamea *sf* vz ***ahitinamea***

actinic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***actinique***] (D. radiaţii) Capabil să producă reacţii (foto)chimice.

actinide *sfp* [At: DEX² / E: fr ***actinides***, ger ***Aktiniden***] Grup de 14 elemente chimice din sistemul periodic al lui Mendeleev, situate după actiniu, având proprietăţi asemănătoare cu ale acestuia.

actinie *sf* [At: CADE / Pl: *~nii* / E: fr ***actinie***] (Zlg) Animal marin nevertebrat, din încrengătura celenteratelor, cu orificiul bucal înconjurat de tentacule retractile, care trăieşte fixat pe stânci Si: *dediţel-de-mare, trandafir-de-mare*.

actiniu *sms* [At: DA ms / E: fr ***actinium***] Element chimic radioactiv din minereurile de uraniu.

actinograf *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***actinographe***] Actinometru înregistrator.

actinografie *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr ***actinographie***] **1** Procedeu de pregătire în tipografie a unui clișeu, folosind un negativ obținut cu raze X. **2** Imagine obținută cu un clișeu pregătit prin actinografie (**1**).

actinometric, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***actinométrique***] **1** Care aparține actinometriei (**2**). **2** Referitor la actinometrie (**2**). **3** Specific actinometriei (**2**). **3** De actinometrie.

actinometrie *sfs* [At: DA ms / E: ***actinométrie***] **1** (Fiz) Măsurare a intensității radiațiilor electromagnetice din atmosferă. **2** Disciplină a fizicii care studiază radiațiile electromagnetice din atmosferă.

actinometru *sn* [At: DA / Pl: ~*re* / E: fr ***actinomètre***] (Fiz) Aparat cu care se măsoară intensitatea radiațiilor luminoase sau acțiunea chimică a razelor spectrului.

actinomicete *sn* [At: DEX² / E: fr ***actinomycètes***] **1** (Lpl) Grup de microorganisme foarte răspândite în natură, înrudite cu ciupercile inferioare, dintre care unele sunt patogene pentru om și pentru animale, iar altele produc antibiotice. **2** Exemplar din actinomicete (**1**).

actinomicoză *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ze* / E: fr ***actinomycose***] **1** Boală infecțioasă (la oameni și animale) provocată de anumite ciuperci și bacterii, care se manifestă prin apariția unor abcese cronice. **2** (Îs) ~*a cartofului* Boală a cartofului provocată de bacteria *Actynomices scabies*.

actinomorf, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***actinomorphe***] (D. flori) Cu simetrie radială.

actinon *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***actinon***] Izotop al radonului obținut prin dezintegrarea actiniului.

actinopterigian *sm* [At: DEX² / Pl: ~*gieni* / E: fr ***actinoptérygiens***] **1** (Lpl) Subclasă de pești fosili, osoși, apărută în mezozoic, din care face parte majoritatea peștilor actuali. **2** Exemplar din această subclasă.

actinot *sm* [At: DEX² / E: fr ***actinote***] (Glg) Silicat natural hidratat de calciu, magneziu și fier din grupa amfibolilor, frecvent în șisturile cristaline.

actinoterapie *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr ***actinothérapie***] Tratament medical în care se folosesc radiații luminoase, ultraviolete sau infraroșii, aplicat în special în rahitism.

activ, ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, 171 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***actif***, lat ***activus***, rs **актив**] **1** *a* Care participă efectiv la o acțiune Si: *harnic*, *sârguincios*, (pop) *sârguitor*, *vrednic*. **2** *a* (Mil) Care este în serviciu efectiv. **3** *a* (Med; îs) *Medicament* ~ Medicament cu acțiune intensă. **4** *a* (Grm; îs) *Verb* ~ Verb tranzitiv. **5** *a* (Fin; îs) *Datorii* ~*e* Sume pentru care ești creditor. **6** *sn* Totalitatea bunurilor unei persoane fizice sau juridice. **7** *sn* Parte a bilanțului care cuprinde mijoacele economice concrete aparținând unei întreprinderi, instituții sau organizații economice. **8** *sn* (Îe) **A-i pune cuiva ceva la** ~ A pune o acțiune (gravă) pe seama cuiva.

activa [At: DA / Pzi: ~*vez* / E: fr ***activer***] **1-2** *vt* A intensifica (sau a stimula) o activitate, un proces etc. **3** *vi* A desfășura o activitate. **4** *vr* A intra în cadrele active ale armatei.

activant, ~ă [At: DEX² / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***activant***] **1-2** *smf, a* Activator (**1-2**). **3** *sm* Reactiv anorganic folosit în flotația minereurilor.

activare *sf* [At: DEX² / Pl: ~*vări* / E: ***activa***] **1-2** Intensificare (sau stimulare) a unei activități Si: *activat¹* (**1-2**). **3** Desfășurare a unei activități Si: *activat¹* (**3**). **4** Intrare în cadrele active ale armatei Si: *activat¹*. **5** Operație prin care se obține creșterea reactivității unei substanțe.

activat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***activa***] **1-4** Activare (**1-4**).

activat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***activa***] (D. activități) **1** Stimulat. **2** Desfășurat.

activator, ~oare *smf, a* [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***activa*** + -*tor*] **1-2** (Substanță) care realizează o activare (**5**) Si: *activant* (**1-2**).

activist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: rs **активист**] (Iuz) Membru al unei organizații de partid sau de masă, care se consacra (exclusiv) muncii în acea organizație. **2** (Îs) ~ *cultural* Activist (**1**) care lucra în domeniul vieții culturale.

activitate *sf* [At: CANTEMIR, IST. 152 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***activité***, lat ***activitas, ~atis***] **1** Participare activă la un proces, la o acțiune etc. Si: *muncă*, *ocupație*. **2** Hărnicie. **3** (Mil, îs) *În* ~ Activ (**2**). **4** (Îs) *Sferă de* ~ Domeniu limitat în care acționează cineva sau ceva.

activiza *vt* [At: DEX² / Pzi: ~*zez* / E: ***activ*** + -*iza*] **1** A stimula pe cineva să lucreze mai intens. **2** A grăbi desfășurarea unui proces, a unui fenomen etc.

activizare *sf* [At: DEX² / Pl: ~*zări* / E: ***activiza***] **1** Stimulare a cuiva cu scopul de a-și intensifica lucrul Si: *activizat¹* (**1**). **2** Grăbire a desfășurării unui proces, a unui fenomen etc. Si: *activizat¹* (**2**).

activizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***activiza***] **1-2** Activizare (**1-2**).

activizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***activiza***] **1** (D. oameni) Stimulat. **2** (D. procese, fenomene etc.) Grăbit.

activizator, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***activiza*** + -*tor*] Care activează.

actor *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1398 / V: (îvr) ***actior, aftior, aftor, ahtor*** / Pl: ~*i* / E: fr ***acteur***, lat ***actor***] Persoană care interpretează diferite roluri în piese de teatru sau în filme Si: *artist*.

actoraș *sm* [At: VLAHUȚĂ, D. 101 / Pl: ~*i* / E: ***actor*** + -*aș*] Actor de mâna a doua.

actoricesc, ~ească *a* [At: DN³ / Pl: ~*ești* / E: ***actor*** + -*icesc*] **1** Care ține de actori. **2** Referitor la actori. **3** Specific actorilor. **4** De actori.

actorie *sf* [At: DN³ / E: ***actor*** + -*ie*] Profesiunea de actor.

actoriță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 343 / Pl: ~*țe* / E: ***actor*** + -*iță*] (Înv) Actriță.

actriță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 212 / Pl: ~*țe* / E: fr ***actrice***] Femeie cu o pregătire specială, care interpretează diferite roluri în piese de teatru sau în filme Si: *artistă*, (înv) *actoriță*.

actual, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 140 / Pl: ~*i*, ~*e* / P: ~*tu-al* / E: fr ***actuel***, lat ***actualis***] **1** Care există sau se petrece în prezent, în momentul de față. **2** Care corespunde momentului prezent, de actualitate. **3** (Fiz; înv; d. energia unui corp în mișcare) Care poate produce în acel moment un travaliu.

actualism *sn* [At: DEX² / P: ~*tu-a*~ / E: fr ***actualisme***] Principiu metodologic de cercetare a istoriei Pământului, bazat pe compararea fenomenelor geologice din trecut cu cele actuale.

actualitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 117 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***actualité***] **1** Timpul de față Si: *prezent*. **2** (Îla) *De* ~ De interes pentru prezent. **3** (Îs) *Om de* ~ Om întreprinzător, energic. **4** (Îe) **A pune în** ~ A pune în mișcare. **5** (Îe) **A trece la** ~ A întreprinde ceva. **6** (Rar; îs) ~ *armată* Operațiune militară. **4** Desfășurare.

actualiza *vt* [At: DEX² / P: ~*tu-a*~ / Pzi: ~*zez* / E: fr ***actualiser***] **1-2** A (re)aduce în prezent. **3** A face să corespundă gusturilor, cerințelor prezentului. **4** (Pex) A reînvia ceva.

actualizare *sf* [At: DEX² / P: ~*tu-a*~ / Pl: ~*zări* / E: ***actualiza***] **1-2** (Re)aducere în prezent Si: *actualizat¹* (**1-2**). **3** Corespondență cu gusturile și cerințele prezentului Si: *actualizat¹* (**3**). **4** (Pex) Reînviere a ceva Si: *actualizat¹* (**4**).

actualizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***actualiza***] **1-4** Actualizare (**1-4**).

actualizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***actualiza***] **1-2** (Re)adus în prezent. **3** Corespunzător cu gusturile și cerințele prezentului. **4** (Pex) Reînviat.

actualmente *av* [At: DEX² / P: ~*tu-a*~ / E: fr ***actuellement***] În momentul de față Si: *acum*.

actuar *sm* [At: DEX² / P: ~*tu-ar* / Pl: ~*i* / E: fr ***actuaire***, lat ***actuarius***] **1** Specialist în calcule statistice privitoare la asigurări și, în general, la probleme financiare. **2** (Iuz) Scrib care redacta procesele-verbale la romani.

actuariat *sn* [At: DEX² / P: ~*tu-a-ri-at* / E: ***actuar*** + -*iat*] Totalitatea operațiilor și normelor pe baza cărora se efectuează calculele financiare.

acționa [At: MAIORESCU, D. I, 179 / Pzi: ~*nez* / E: fr ***actionner***] **1** *vt* A introduce o acțiune juridică. **2** *vi* A întreprinde ceva. **3** *vt* (C. i. sisteme tehnice) A pune în mișcare.

acționar, ~ă *smf* [At: CADE / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***actionnaire***] Persoană care posedă acțiuni (**11**).

acționare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 91 / Pl: *~nări* / E: ***acționa***] **1** (Jur) Introducere a unei acțiuni în justiție Si: *acționare* (**1**). **2** (Mec; d. sisteme tehnice) Punere în mișcare Si: *acționat^1* (**2**).

acționat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***acționa***] **1-2** Acționare.

acționat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acționa***] **1** (Jur; d. persoane fizice sau juridice) Care este chemat în judecată. **2** (Mec; d. sisteme tehnice) Care este pus în funcțiune.

acțiune *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 171 / Pl: *~ni* / E: fr ***action,*** lat ***actio, -onis***] **1** Desfășurare a unei activități. **2** Faptă întreprinsă pentru atingerea unui scop. **3** (Îs) *Om de ~* Om întreprinzător, energic. **4** (Îe) **A pune în ~** A pune în mișcare. **5** (Îs) **A trece la ~** A întreprinde ceva. **6** (Îs) *~ armată* Operațiune militară. **7** Desfășurare a întâmplărilor într-o lucrare de ficțiune. **8** (Urmat de „asupra") Efect determinat de un obiect, fenomen etc. **9** (Jur) Proces. **10** (Ccr) Act prin care se cere deschiderea unui proces. **11** Hârtie de valoare care reprezintă o parte fixă a capitalului unei societăți și-i dă dreptul deținătorului să primească dividende.

acu *av* vz ***acum***

acuarelă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 325 / V: ***acvarelă*** / Pl: *~le* / E: fr ***aquarelle***] **1** Tehnică în pictură care folosește vopsele diluate cu apă. **2** Vopsea folosită în acuarelă (**1**). **3** Pictură realizată în acuarelă (**1**).

acuarelist, ~ă *smf* [At: DA / V: ***acvarelist*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***acquarelliste***] Pictor care lucrează în acuarelă (**1**).

acufunda *vtr* vz ***cufunda***

acufundare *sf* vz ***cufundare***

acufundat^1 *sn* vz ***cufundat^1***

acufundat^2, ~ă *a* vz ***cufunda^2***

acuitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 347 / P: *~cu-i~* / E: fr ***acuité***] **1** (Liv) Capacitate a organelor de simț de a percepe și a analiza excitații de slabă intensitate Si: *agerime*. **2** (Îlav) **Cu ~** Cu necesitate. **3** Grad de înălțime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical.

aculeat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 216 / P: *~le-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***aculeatus***] **1** (Bot) Aculeiform. **2** *a* (D. insecte) Care are ac. **3** *sf* (Lpl) Grup de insecte himenoptere care au ovipozitorul terminat cu un ac. **4** *sf* Insectă care face parte din grupul aculeate (**4**).

aculeiform, ~ă [At: GRECESCU, FL. 267 / P: *~le-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aculéiforme***] (D. plante sau părți ale acestora) În formă de ac (**1**) Si: *aculeat* (**1**).

aculeol *sm* [At: GRECESCU, FL. 216 / P: *~le-ol* / Pl: *~i* / E: fr ***aculéole***] Spin^1.

aculeț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***ac*** + ***-uleț***] (Pfm) Acușor.

aculeu *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~ei* / E: lat ***aculeus***] (Îvr) Ghimpe.

aculma *vt* [At: LB / Pzi: *aculm* / E: ***a^2*** + ***culme***] (Îvr) A atârna.

aculturație *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***acculturation***] Preluare de către o comunitate a unor elemente de cultură sau a întregii culturi a altei comunități aflate pe o treaptă superioară de dezvoltare.

acum *av* [At: ANON. CAR. / V: ***acuma,*** (pop) ***acu, acmu, acru, acruma*** / E: lat ***accum modo***] **1** În momentul de față. **2** Imediat. **3** (Urmat de precizări cantitative) În urmă cu... **4** (Îe) **Acu-i acu** A sosit clipa hotărâtoare.

acuma *av* vz ***acum***

acumbet, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~eți, ~e* / E: lat ***accumbens, ~ntis***] (D. părți ale plantei) Culcat.

acumetrie *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***acumétrie***] Metodă de examinare medicală care constă în măsurarea acuității auditive cu ajutorul acumetrului.

acumetru *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: fr ***acumètre***] Aparat cu ajutorul căruia se măsoară acuitatea auditivă.

acuminat *a* [At: GRECESCU, FL. 62 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***acuminé,*** lat ***acuminatus***] (D. frunze, fructe etc.) Care se termină cu un vârf lung și ascuțit.

acumula *vtr* [At: PONI, F. 305 / Pzi: *~lez* / E: fr ***accumuler,*** lat ***accumulare***] (C. i. obiecte, elemente etc.; pex idei, noțiuni etc.) A aduce (succesiv) și a opri într-un singur loc (obținând mari aglomerări cantitative) Si: *a aduna, a concentra, a strânge.*

acumulare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***acumula***] (D. obiecte, elemente, pex. d. idei, noțiuni etc.) Care sunt aduse (succesiv) și puse într-un singur loc (obținându-se mari aglomerări cantitative) Si: *acumulat^1, adunat, concentrat, strâns.*

acumulat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***acumula***] Acumulare.

acumulat^2, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 306 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acumula***] (D. obiecte, elemente, idei, noțiuni etc.) Care a fost adus (succesiv) și pus într-un loc (obținându-se o mare aglomerare cantitativă).

acumulativ, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***accumulatif***] (Rar) Care acumulează.

acumulator *snm* [At: PONI, F. 304 / Pl: *~oare* și (m) *~ori* / E: fr ***accumulateur,*** ger ***Akkumulator,*** rs ***аккумулятор***] **1** Aparat sau rezervor utilizat pentru înmagazinarea energiei sau a agenților energetici. **2** (Îs) *~ electric* Aparat care înmagazinează energia electrică dată de un curent continuu și o cedează apoi când aparatul este conectat la un circuit electric receptor.

acumulație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***accumulatio,*** fr ***accumulation,*** rs ***аккумуляция***] (Rar) Acumulare.

acumulațiune *sf* vz ***acumulație***

acupla [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: ***accoupler***] **1** *vt* A realiza o legătură între două elemente ale unui sistem tehnic Si: *a cupla*. **2** *vr* (Fig; d. oameni) A forma un cuplu, o pereche Si: *a se cupla*. **3** *vr* (D. oameni) A avea relații sexuale.

acuplaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***accouplage***] **1** Legătură realizată între două elemente ale unui sistem tehnic Si: *acuplare, cuplaj, cuplare.* **2** (Teh) Organ care asigură legătura elastică sau rigidă între organele de acționare ale unei mașini Si: *cuplaj.*

acuplare *sf* [At: SOARE, MAȘ. 16 / Pl: *~lări* / E: ***acupla***] **1** Legătură realizată între două elemente ale unui sistem tehnic Si: *acuplaj, acuplat^1, cuplaj, cuplare* (**1**). **2** (Rar; fig; d. oameni) Cuplare. **3** (D. oameni) Contact sexual.

acuplat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acupla***] Acuplare (**1**).

acupresură *sf* [At: DEX^2 / E: ger ***Akupressor***] (Med) Metodă terapeutică ce constă în presarea sau măsurarea unor puncte ale tegumentului cu activitate biologică deosebită Si: *presopunctură.*

acupunctor *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***acupuncteur***] Specialist în acupunctură.

acupunctură *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***acupuncture***] (Med) Metodă terapeutică originară din China, bazată pe acțiune reflexă, care constă în înțeparea pielii, în anumite puncte ale corpului, cu ace metalice fine.

acurat, ~ă [At: ECONOMIA, 88/12 / Pl: *~ați, ~e* / E: ger ***akkurat***] (Înv; Trs) **1** *a* Făcut cu grijă. **2** *a* Îngrijit. **3** *a* Întocmai. **4** *a* Evident.

acuratețǎ *sf* vz ***acuratețe***

acuratețe *sfs* [At: BĂLCESCU, M. V. 583 / V: *~ță* / E: it ***accuratezza***] Grijă deosebită, exactitate în realizarea unui lucru.

acurge *vi* [At: LB / Pzi: *acurg* / E: lat ***accurro, a curere***] (Îvr) A ajuta.

acurmeziș, ~ă *a* vz ***curmeziș***

acusa *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~sez* / E: nct] (Reg) A câștiga cu mare greutate ceva.

acustic, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 345 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***acoustique,*** ngr ***ἀκουστικός***] (Fiz) **1-3** *a* Care emite, transmite sau recepționează unde sonore. **4** *a* Care se referă la acustică. **5** *sf* Disciplină a fizicii care studiază emiterea, transmiterea și recepționarea undelor sonore. **6** *sf* Calitate a unei încăperi, a unui aparat etc. de a asigura o bună audiție.

acustician *smf* [At: DEX^2 / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: fr ***acousticien***] Specialist în acustică (**5**).

acustomat *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ger ***Akustomat***] Adaptor electronic pentru pornirea și oprirea automată a magnetofoanelor, care asigură înregistrarea numai atunci când se vorbește.

acușa *av* vz ***acuși***

acuși *av* [At: NEGRUZZI, S. III, 9 / V: *~șa* / E: ***acu***(m) + ***-și***] (Pop) **1** (Și în construcții pleonastice) Imediat. **2** (Îlav) *Mai ~* Peste puțin timp. **3** (Îe) **Acuși ... acuși** Când ... când.

acușica *av* [At: GORJAN, H. IV, 76 / E: ***acuși*** + *-ica*] (Fam) Acuși.
acușor *sn* [At: HEM 238 / V: ***acșor*** / Pl: *~oare* / E: ***ac*** + *-ușor*] Ac de dimensiuni mici Si: (pfm) *aculeț, acuț.*
acut, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 24 / Pl: *~uți, ~e* / E: lat ***acustus***] **1** (Grm; d. accent) Ascuțit. **2** (Bot; d. frunze) Ascuțit. **3** (Med; d. boli, în opoziție cu „cronic") Care are o evoluție rapidă și manifestări intense. **4** (Muz; d. sunete) Înalt.
acuț *sn* [At: CV 1951, nr. 3, 3 / Pl: *~e* / E: ***ac*** + *-uț*] (Trs; pfm) Acușor.
acuza *vt* [At: SAHIA, N. 68 / Pzi: *acuz* / E: fr ***accuser,*** lat ***accusare***] **1** A formula o plângere (în justiție) împotriva cuiva Si: *a inculpa, a învinui, a învinovăți, a pârî* **(4)**. **2** (Frm) A face evident Si: *a arăta, a vădi, a manifesta* **(1)**.
acuzabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***accusable,*** lat ***acusabilis***] (Jur) Care poate fi acuzat.
acuzare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***acuza***] **1** Formulare a unei plângeri (în justiție) Si: *acuzat[1] inculpare, învinuire, învinovăție, pârâre.* **2** (Ccr) Acuzație. **3** (Ccr) Parte care acuză într-un proces.
acuzat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***acuza***] Acuzare **(1)**.
acuzat[2], ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***acuza***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face obiectul unei plângeri (în justiție) Si: *inculpat, învinuit, învinovățit, pârât.*
acuzativ *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: lat ***accusativus***] Caz gramatical care are ca funcție specifică exprimarea complementului direct și a unor atribute.
acuzator, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***accusateur***] (Persoană) care acuză.
acuzație *sf* [At: DA / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***accusation,*** lat ***accusatio***] **1** Acuzare **(1)**. **2** (Înv) Acuzare **(3)**.
acuzațiune *sf* vz ***acuzație***
acuză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: ***acuza***] (Liv) Acuzare **(2)**.
acvacultură *sf* [At: DEX² / E: fr ***aquaculture***] Maricultură.
acvadag *sn* [At: DEX² / E: ger ***Akvadag***] (Elt) Soluție de grafit coloidal folosită ca strat conductor pe suprafața interoară a părții tronconice a tuburilor catodice.
acvaforte *sfs* [At: DA / E: it ***acquaforte***] **1** Procedeu de gravare a unei imagini pe o placă de cupru cu ajutorul acidului azotic. **2** (Ccr) Gravură obținută prin acvaforte **(1)**.
acvafortist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***acquafortista,*** fr ***acquafortiste***] Gravor în acvaforte **(1)**.
acvamarin *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: it ***acquamarina***] Varietate limpede de beril de culoare albastru-deschis sau verzuie, folosită ca piatră prețioasă.
acvanaut, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *~na-ut* / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***aquanaute***] **1-2** (Persoană) care este specializat(ă) în scufundări făcute cu scopul de a cerceta mediul marin.
acvanautic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~na-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aquanautique***] De acvanaut.
acvaplan *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***aquaplane***] Planșă de lemn, remorcată de o ambarcație cu motor, căreia sportivul, ținându-se de o coadă fixată dinaintea planșei, îi imprimă diferite moduri de alunecare pe apă.
acvarelă *sf* vz ***acuarelă***
acvarelist, ~ă *smf* vz ***acuarelist***
acvarist, ~ă [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***acvariu*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care crește pești în acvariu.
acvaristică *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger ***Aquaristik***] Creșterea peștilor în acvariu.
acvariu *sn* [At: DA / Pl: *~ii* / E: lat ***aquarium***] **1** Vas sau bazin cu apă în care se țin plante sau animale acvatice vii. **2** Sală cu acvarii **(1)**.
acvatic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 18 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***aquaticus,*** fr ***aquatique***] **1** Care trăiește în apă. **2** Format din apă. **3** (Îs) *Mediu ~* Apă ca mediu de viață.
acvatintă *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: it ***acquatinta***] **1** Procedeu de gravură cu acid azotic, care imită desenul în tuș. **2** Gravură obținută prin acvatintă **(1)**. **3** Procedeu de tipar de artă pentru imagini în semitonuri, în care forma de cupru se pregătește prin gravare manuală și coroziune chimică. **4** Imagine în semitonuri obținută prin acvatintă **(3)**.
acvatipie *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***aquatypie***] **1** Procedeu de tipar de artă care imită pictura în acuarelă. **2** Pictură în acuarelă obținută prin acvatipie **(1)**.
acvatubular, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aquatubulaire***] (D. cazane de abur) În care apa circulă prin țevi, încălzită la exterior de agentul de încălzire.
acvifer, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aquifère***] Care conține apă.
acvilă *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 161 / V: (îrg) ***aceră, aciră*** / Pl: *~le* / E: lat ***aquila***] **1** (Orn) Pasăre răpitoare mare, de zi, cu ciocul încovoiat la vârf, cu gheare puternice și aripi lungi și ascuțite. Si: *pajură* (*Aquila*). **2** (Fig) Stemă în formă de acvilă **(1)**.
acvilidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***aquilidés***] **1** (Lpl) Familie de păsări răpitoare, având ca tip principal acvila **(1)**. **2** Pasăre care face parte din familia acvilidelor **(1)**.
acvilin, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***aquilinus,*** fr ***aquilin***] **1** (Îs) *Nas ~* Nas coroiat. **2** (Îs) *Privire ~* Privire ageră, pătrunzătoare.
acvilon *sns* [At: NEGRUZZI, S. II, 15 / E: fr ***aquilon***] (Îvr) Vânt de nord.
acvitanian, ~ă *sn a* [At: DEX² / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***aquitanien***] (Glg) **1** *sn* Ultimul etaj al oligocenului, considerat și primul etaj al miocenului. **2** *a* Care aparține acvitanianului **(1)**. **3** *a* Referitor la vârsta și formațiile acvitanianului **(1)**. **4** *a* Specific acvitanianului **(1)**.
ad *sn* vz ***iad***
adactilie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***adactylie***] Malformație congenitală care constă în absența tuturor degetelor.
adagio [At: DA / P: *~gi-o* / E: it ***adagio***] (Muz) **1** *av* Lent, rar. **2** *sn* Compoziție muzicală (sau parte a unei compoziții) care se interpretează adagio **(1)**.
adagiu *sn* [At: CANTEMIR, HR 88/3 / Pl: *~ii* și (înv) *~giuri* / E: lat ***adagium***] (Liv) Aforism.
adalâu *sn* [At: DR III, 732 / Pl: *~uri* / E: tc ***adale***] (Trî) Locuitor al unei insule Si: *insular.*
adamant *sn* vz ***diamant***
adamantin, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***adamantinus,*** fr ***adamantin***] (D. luciul mineralelor) Diamantin.
adamantină *sfs* [At: DEX² / E: fr, eg ***adamantine***] (Atm) Smalț dentar.
adamască[1] *sf* vz ***damasc***
adamască[2] *sf* [At: HEM 2181 / Pl: ? / E: nct] (Mol; înv) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
adami *vr* [At: ZANNE, P. VI, 469 / Pzi: *~mesc* / E: ***Adam***] (Îvp) A se îmbăta.
adamic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***adamique,*** it ***adamico***] (Rar) Care se referă la oameni.
adamsită *sfs* [At: DEX² / E: fr ***adamsite***] Gaz de luptă lacrimogen, care provoacă și strănutul.
adaoge *vt* vz ***adăuga***
adaogere *sf* vz ***adăugare***
adaos[1] *sn* [At: URECHE, ap. LET I, 94/13 / V: *~aus* / Pl: *~uri* / E: ***adăuga***] **1** Adăugare **(1)**. **2** Ceea ce se adaugă Si: *completare, supliment,* (înv) *adaosătură* **(2)**. **3** (Pop; îe) **A porni într-~** A rămâne însărcinată.
adaos[2], ~ă *a* vz ***adăugat***
adapta [At: MAIORESCU, CR. II, 125 / Pzi: *~tez* / E: fr ***adapter,*** lat ***adaptare***] **1** *vt* A transforma pentru a face să se potrivească. **2-3** *vtr* A se acomoda. **4** *vr* (Blg) A se transforma pentru a rezista condițiilor de mediu.
adaptabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***adaptable***] Care se poate adapta (cu ușurință) Si: *acomodabil.*
adaptabilitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: ***adaptabil*** + *-itate*] Însușirea de a fi adaptabil.

adaptare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 138 / Pl: *~tări* / E: ***adapta***] **1** Potrivire Si: *acomodare*. **2** (Blg; îs) ~ *la mediu* Capacitate a organismelor vii de a se modifica în raport cu schimbările condițiilor de viață.

adaptat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***adapta***] Potrivire.

adaptat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adapta***] Care a fost modificat în vederea unei anumite utilizări sau pentru a corespunde unor cerințe.

adaptație *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / V: (înv) ***~țiune*** / E: fr ***adaptation***] Adaptare **(1)**.

adaptațiune *sf* vz ***adaptație***

adaptiv, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***adapta*** + *-tiv*] Care se poate adapta.

adaptor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***adapteur***] Circuit electric intercalat între un generator sau un transmițător și un receptor pentru a le adapta unul la altul.

adaus *sn* vz ***adaos***

adălmaș *sn* vz ***aldămaș***

adămăni *v* vz ***ademeni***

adămănire *sf* vz ***ademenire***

adămănit[1] *sn* vz ***ademenit[1]***

adămănit[2], ~ă *a* vz ***ademenit[2]***

adămesc, ~ească *a* [At: SEVASTOS, N. 132 / Pl: *~ești* / E: ***adamasc*** + *~esc*] (Înv) De damasc.

adăoga *vt* vz ***adăuga***

adăogare *sf* vz ***adăugare***

adăogat[1] *sn* vz ***adăugat***

adăogat[2], ~ă *a* vz ***adăugat***

adăogământ *sn* vz ***adăugământ***

adăogător, ~oare *a, smf* vz ***adăugător***

adăogătură *sf* vz ***adăugătură***

adăogi *vtr* vz ***adăuga***

adăogire *sf* vz ***adăugire***

adăogit[1] *sn* vz ***adăugit[1]***

adăogit[2], ~ă *a* vz ***adăugit[2]***

adăogitor, ~oare *a* vz ***adăugitor***

adăogitură *sf* vz ***adăugitură***

adăosătură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 214/20 / Pl: *~ri* / E: ***adaos*** + *-ătură*] (Înv) Adăugare.

adăosură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 209/1 / Pl: *~ri* / E: ***adaos*** + *- ură*] (Înv) **1** Adăugare **(1)**. **2** Adaus **(2)**.

adăoșag *sn* [At: NECULCE, L. 157 / Pl: *~uri* / E: ***adaos*** + *-șag*] (Fin; înv) Impozit suplimentar perceput în epoca fanariotă, care se adăuga la vădrărit, pogonărit și văcărit.

adăp *i* [At: CHEST. V 77 / E: ***adăpa***] (Reg; de obicei repetat) Cuvânt cu care se îndeamnă vitele la adăpat[1].

adăpa [At: PSALT. SCH. 336/10 / Pzi: *adăp* și *adap* / E: lat ***adaquare***] **1-2** *vtr* (D. vite, uneori și d. oameni) A (se) duce la apă pentru a bea. **3** *vt* A da apă de băut. **4-5** *vtr* A(-și) potoli setea cu apă. **6-7** *vtr* (D. pământ) A (se) uda. **8** *vt* (Nob) A turna apă în lapte. **9-10** *vt* (Fig) A da de băut sau a bea alt lichid decât apa. **11** *vt* (Înv; îe) **A ~ sculele** A înmuia sculele în leșie sau în apă înainte de întrebuințare. **12-13** *vtr* (Îrg) A (se) otrăvi **(1)**. **14-15** *vtr* (Fig; d. dorințe, pasiuni etc.) A face să-și piardă sau a-și pierde din intensitate Si: *a (se) potoli* **(1)**. **16** *vt* A conduce. **17-18** *vtr* (Fig; c. i. bunuri culturale) A (se) pătrunde **(3)**. **19** *vr* (Pop; îe) **A ști în ce apă se ~ cineva** A-i cunoaște gândurile sau scopurile.

adăpare *sf* [At: (a. 1742) GCR II, 30/39 / Pl: *~pări* / E: ***adăpa***] **1** Potolire a setei Si: *adăpat[1]* **(1)**, (înv) *adăpăciune*. **2** Îndestulare cu apă Si: *adăpat[1]* **(2)**. **3** (D. pământ) Udare Si: *adăpat* **(3)**. **4** (Înv; d. dorințe, pasiuni) Potolire **(1)** Si: *adăpat* **(4)**. **5** (Fig) Pătrundere **(3)** Si: *adăpat[1]* **(5)**.

adăpat[1] *sn* [At: CONACHI, P. 159 / Pl: *~uri* / E: ***adăpa***] **1-5** Adăpare **(1-5)**.

adăpat[2], ~ă *a* [At: MINEIUL (1776) [prefață], 4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adăpa***] **1** (D. ființe) Care a băut apă sau alt lichid. **2** (Fig; înv; d. dorințe, pasiuni, cerințe intelectuale) Satisfăcut.

adăpăciune *sf* [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: ***adăpa*** + *-ciune*] (Înv) Adăpare **(1)**.

adăpător, ~oare [At: (a. 1642) GCR I, 98/18 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***adăpa*** + *-tor*] **1-2** *a* Care (se) adapă. **3** *a* (Fig) Care satisface. **4** *sf* Loc în care se adapă vitele. **5** *sf* (Ccr) Jghiab sau vas care servește la adăpatul animalelor. **6** *sf* (Reg) Vas special din care se adapă albinele.

adăpătos, ~oasă *a* [At: SEVASTOS, N. 196 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***adăpa*** + *-tos*] (Îrg) Care adapă din belșug.

adăpătură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 14 / Pl: *~ri* / E: ***adăpa*** + *-(ă) tură*] **1** Udare. **2** (Ccr) Udătură.

adăpost *sn* [At: CONACHI, P. 296 / Pl: *~uri* / E: lat ***ad appos(i)tum*** sau ***ad depos(i)tum***] **1** Loc sau construcție menită să apere de intemperii sau de primejdii. **2** (Prc) Acoperiș. **3** (Îs) ~ *antiaerian* Loc amenajat pentru apărarea împotriva atacurilor aeriene. **4** (Îlv) **A da cuiva ~** A adăposti. **5** (Îal) A ocroti. **6-7** (Îe) **A fi** (sau **a se pune**) **la ~ de ceva** A preveni sau a evita un neajuns. **8** Adăpostire.

adăposta *vi* [At: PANN, Ș. II, 22/18 / Pzi: *~tez* / E: ***adăpost***] (Îvr) A se adăposti **(1)**.

adăpostează *sf* [At: VARLAAM, C. 57 / Pl: *~eli* / E: ***adăposti*** + *-eală*] **1** Adăpost **(1)**. **2** (Îlv) **A se da la ~** A se adăposti **(2)**.

adăposti [At: CORESI, ap. GCR I, 9/32 / Pzi: *~tesc* și (înv) *adăpostez* / E: ***adăpost***] **1-2** *vtr* A (se) pune într-un loc ferit. **3** *vr* A-și găsi un refugiu Si: *a se pripăși* **(1)**.

adăpostire *sf* [At: MINEIUL (1776), 89[2]/2 / Pl: *~ri* / E: ***adăposti***] **1** Punere într-un loc ferit Si: *adăpostit[1]*. **2** Pripășire **(1)**. **3** (Înv; ccr) Adăpost **(1)**.

adăpostit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***adăposti***] Adăpostire **(1)**.

adăpostit[2], ~ă *a* [At: GORJAN, H. I, 3/3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***adăposti***] **1** Care este ferit, apărat. **2** Care și-a găsit refugiul într-un loc.

adăpostitor, ~oare *a* [At: DA / V: (înv) ***~toriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***adăposti*** + *-tor*] Care adăpostește **(1)**.

adăpostitoriu, ~toare *a* vz ***adăpostitor***

adăpostitură *sf* [At: CORESI, ap. GCR I, 29/22 / V: ***adăpostură*** / Pl: *~ri* / E: ***adăposti*** + *-(i)tură*] (Îvr) Adăpost **(1)**.

adăpostură *sf* vz ***adăpostitură***

adăsta *vt* [At: COD. VOR.[2] 78[v]/4 / Pzi: *adăst, adăstez, adast* / E: lat ***ad-astare***] (Îm) **1** A aștepta. **2** (Pop; îe) **A ~ ca mortul colacul** A aștepta cu nerăbdare.

adăstare *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 53 / Pl: *~tări* / E: ***adăsta***] (Înv) **1** Așteptare Si: *adăstat[1]*. **2** (Îs) *Loc de ~* Anticameră.

adăstat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***adăsta***] (Rar) Adăstare.

adăstat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adăsta***] (Îvr) Așteptat.

adăstător, ~toare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / V: (îvr) ***~toriu*** / E: ***adăsta*** + *-tor*] (Rar) Care rămâne în așteptare.

adătiu *sn* vz ***adet***

adău *sn* [At: (a. 1675) GCR I, 218/7 / Pl: ? / E: mg ***ado***] (Îvr; Trs; Ban) Impozit.

adăuga [At: PSALT. SCH. 309/11 / V: ***~ăoga***, (înv) ***~ăoaga, adaoge,*** (înv) ***~ăogi, ~ugi*** / P: *-dă-u-* / Pzi: *adaug, adaog*, (înv) *adăugesc* / E: lat ***adaugere***] **1** *vt* A (mai) pune peste. **2** *vt* (Jur; îvr; îe) **A adaoge cu pâră** A discredita o persoană pârând-o. **3-4** *vtr* A (se) alătura. **5-6** *vtr* A (se) alipi. **7** *vt* (Înv; d. țări, regiuni) A anexa. **8** *vr* (Înv; îe) **A se adauge cuiva** A semăna cu cineva. **9** *vt* A continua. **10** *vt* A spori **(3)**.

adăugare *sf* [At: PANN, E IV, 40 / V: (înv) ***~ogare*** / P: *~dă-u~* / Pl: *~gări* / E: ***adăuga***] **1** Punere peste Si: *adaos* **(1)**, *adăugat[1]*, (înv) *adăosătură* **(1)**. **2** (Pfm; îlav) **Cu ~** Pe deasupra, în plus. **3** Alăturare. **4** Alipire. **5** Anexare. **9** Continuare. **10** Sporire.

adăugat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***adăuga***] **1** Adăugare **(1)** . **2** Alăturare. **3** Alipire. **4** Anexare. **5** Continuare. **6** Sporire.

adăugat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***adaos, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adăuga***] **1** Care este pus peste. **2** Alăturat. **3** Alipit. **4** Anexat. **5** Continuat. **6** Sporit.

adăugământ *sn* [At: P. MAIOR, IST. 262 / V: ***~ăog~*** / Pl: *~uri* / E: ***adăuga*** + *-mânt*] (Înv) Adaos.

adăugător, ~oare [At: DA / V: ***~ăogător, ~oare,*** (înv) ***~iu, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***adăuga*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care adaugă **(1)**.

adăugătoriu, ~toare *smf, a* vz ***adăugător***

adăugătură *sf* [At: LB / V: (îvr) ***~adăog~*** / Pl: *~ri* / E: ***adăuga*** + *-tură*] (Îvr) Adaos.

adăugi *vtr* vz ***adăuga***

adăugire *sf* vz ***adăugare***

adăugită *a* [At: DEX^2 / P: *~dă-u~* / Pl: *~te* / E: ***adăugi***] (Îs) *Ediție ~* Ediție care a fost completată cu material nou.

adăvăsi *v* vz ***adevăsi***

adăvăsire *sf* vz ***adevăsire***

adăvăsit^1 *sn* vz ***adevăsit^1***

adăvăsit^2, ~ă *a* vz ***adevăsit^2***

adânc, ~ă [At: CUV. D. BĂTR. II, 454 / Pl: *~nci* / E: lat ***aduncus***] **1** *a* (D. ape, cavități etc.) Care are fundul la distanță (relativ) mare de marginea de sus Si: *adâncat, adâncit, adâncos, afund*. **2** *a* (Îe) **A ajunge** (sau **a trăi) până la ~nci bătrâneți** A ajunge (sau a trăi) până la o vârstă înaintată. **3-4** *a, av* Care se află sau se întinde departe (în interior sau pe orizontală). **5** *a* Care este greu de străbătut Si: *compact, des*. **6-7** *a, av* Care vine sau pare că vine din interior. **8** *a* (Fig; d. senzații, sentimente etc.) Puternic, profund, intens. **9-10** *a, av* (D. voce, timbru, ton) Grav. **11** a (D. culori) Închis. **12-13** *a, av* (Fig) Care ține de esența, de fondul lucrurilor Si: *profund, serios, temeinic*. **14-15** *a, av* Desăvârșit. **16-17** *a, av* Deplin. **18-19** *a, av* Total.

adânca *vtr* [At: PSALT. SCH. 152^2/4 / Pzi: *~chez, adânc* / E: ***adânc***] (Înv) **1-4** A (se) adânci **(1-4)**.

adâncare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***adânca***] (Înv) Adâncire **(1)**.

adâncat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***adânca***] (Înv) Adâncire **(1)**.

adâncat^2, ~ă *a* [At: COD. VOR.^{2} 8^v/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adânca***] **1** *a* (Îvp) Adâncit^2 **(1)**. **2-3** *a* (Îvr; fig) Adânc **(1, 3)**.

adâncătură *sf* [At: (a. 1648) GCR I, 130/10 / Pl: *~ri* / E: ***adâncă*** + *-tură*] (Îvp) Adâncitură.

adânci [At: CORESI, PS. 255/8 / Pzi: *~ncesc* / E: lat ****adancare,*** cf *adânc*] **1** *vt* A face (mai) adânc **(1)** Si: (înv) *a adânca* **(1)**. **2** *vr* A pătrunde în adâncime **(2)** Si: (înv) *a adânca* **(2)**. **3** *vr* (Fig) A se lăsa absorbit în ... Si: *a adânca* **(3)**. **4** *vt* (Fig) A cerceta în profunzime Si: *a aprofunda, a adânca* **(4)**.

adâncime *sf* [At: PSALT. (1651), ap. HEM 274 / Pl: *~mi* / E: ***adânc*** + *-ime*] **1** Calitatea de a fi adânc **(1)**. **2** (Ccr) Loc adânc Si: *adâncit^1* **(2)**, *adâncitură*. **3** (Gmt; înv) Înălțime.

adâncire *sf* [At: HEM 270 / Pl: *~ri* / E: ***adânci***] **1** Pătrundere în adâncime Si: *adâncit^1*, (înv) *adâncare*. **2** (Fig) Cufundare. **3** (Fig) Cercetare în profunzime Si: *aprofundare*.

adâncit^1 *sn* [At: CORESI, PS. 362/15 / Pl: *~uri,* (înv) *~e* / E: ***adânci***] **1** Adâncire **(1)**. **2** (Ccr) Adâncime **(2)**.

adâncit^2, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 221 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***adânci***] **1** Care este sau a devenit adânc Si: (îvp) *adâncat* **(1)**. **2** (Fig) Absorbit. **3** Profund.

adâncitor, ~oare *a* [At: DA / V: (îrg) ***~iu, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***adânci*** + *-tor*] Care adâncește **(1)**.

adâncitoriu, ~oare *a* vz ***adâncitor***

adâncitură *sf* [At: (a. 1893) ap TDRG / Pl: *~ri* / E: ***adânci*** + *-(i)tură*] Parte adâncită **(1)** a unei suprafețe Si: (îvp) *adâncătură*.

adâncos, ~oasă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***adânc*** + *-os*] (Nob) Adânc.

adâncușor, ~oare [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***adânc*** + *-(u)șor*] **1-2** *a, av* (Nob) (Care este) puțin adânc.

adâncuț, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***adânc*** + *-uț*] Care este puțin adânc.

addenda *sfs* [At: DEX^2 / E: lat ***addenda***] **1** (Ltm) Ceea ce se adaugă la o lucrare pentru a o completa. **2** (Îs) *~ corrige* Ceea ce se adaugă la o lucrare pentru a-i corecta unele greșeli Cf *corrigenda, erată*.

adease *av* vz ***adesea***

adeatiu *sm* vz ***adet***

adecă *av* vz ***adică***

adecăle *av* vz ***adicăle***

adecălea *av* vz ***adicălea***

adecăte *av* vz ***adicăte***

adecătelea *av* vz ***adicătelea***

adecuat, ~ă *a* vz ***adecvat***

adecva *vtr* [At: DEX^2 / Pzi: *~vez* / E: drr ***adecvat***] **1-2** A deveni (sau a face să devină) adecvat.

adecvare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~vări* / E: ***adecva***] Transformare în ceva adecvat.

adecvat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 11 / V: ***~cuat, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***adéquat,*** lat ***adaequatus***] Care corespunde cerințelor Si: *potrivit*.

ademană *sf* [At: PSALT. (1651), 25/1 / Pl: ? / E: mg ***adomány***] (Trs; înv) Camătă.

ademeneală *sf* [At: SEVASTOS, N. 203 / Pl: *~neli* / E: ***ademeni*** + *-eală*] (Nob) Ademenire **(1)**.

ademeni *vt* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 110 / V: (reg) ***~mini, adimeni, adămăni*** / Pzi: *~nesc* / E: ns cf mg *adomány*] **1** (D. oameni) A determina, prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, să participe la o acțiune Si: *a atrage, a ispiti, a tenta*. **2** A induce în eroare abuzând de încrederea cuiva Si: *a amăgi, a înșela, a momi* **(1)**, (îrg) *a prilești* **(1)**, (îvr) *a arvoni, a celui, a încelui*. **3** (Spc; mai ales despre bărbați; c. i. fete sau femei) A seduce **(1)**.

ademenire *sf* [At: CONACHI, P. 151 / V: (reg) ***~dim~*** / Pl: *~ri* / E: ***ademeni***] **1** Determinare a cuiva prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase să participe la o acțiune Si: (nob) *ademeneală, atragere, ispitire, tentare*. **2** Inducere în eroare abuzând de încrederea cuiva Si: *amăgire, înșelare, momire* **(1)**, (îrg) *prilestire*, (îvr) *aromire, celuire*. **3** (Spc) Seducere **(1)**.

ademenit^1 *sn* [At: GANE, CONV. LIT. XX, 130 / Pl: *~uri* / E: ***ademeni***] (Nob) Ademenire **(3)**.

ademenit^2, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 109 / V: (reg) ***~dim~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ademeni***] **1** Care este determinat, prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni mincinoase, să participe la o acțiune Si: *atras, ispitit, sedus* **(1)**, *tentat*. **2** Care este indus în eroare Si: *amăgit, înșelat*.

ademenitor, ~oare *a* [At: BELDIMAN, O. 21 / V: (reg) ***~minitor, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ademeni*** + *-tor*] **1** Care ademenește **(1)** Si: *atrăgător, ispititor, tentant*. **2** Care ademenește **(2)** Si: *amăgitor, înșelător*.

ademini *vt* vz ***ademeni***

ademinire *sf* vz ***ademenire***

ademinit^1 *sn* vz ***ademnit^1***

ademinit^2, ~ă *a* vz ***ademnit^2***

ademptiune *sf* [At: CADE / V: ***ademțiune*** / Pl: *~ni* / E: lat ***ademptio, -onis,*** fr ***ademption***] (Jur) Revocare sau anulare a unui testament sau a unei donații.

ademțiune *sf* vz ***ademptiune***

adenită *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: fr ***adénite***] Inflamație acută sau cronică a ganglionilor limfatici.

adenocarcinom *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oame* / E: fr ***adénocarcinome***] Tumoare malignă cu punct de plecare într-o glandă.

adenofibrom *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oame* / E: fr ***adénofibrom***] Tumoare glandulară benignă.

adenohipofiză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***adénohypophyse***] (Atm) Hipofiză.

adenoid, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***adénoide***] **1** Care aparține țesutului glandular. **2** Specific țesutului glandular.

adenoidită *sf* [At: DEX^2 / P: *~no-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***adénoidite***] Afecțiune frecventă mai ales la copii, provocată de o infecție microbiană sau virotică a țesutului glandular din regiunea nazo-faringiană.

adenom *an* [At: DEX^2 / Pl: *~oame* / E: fr ***adénome***] Tumoare glandulară benignă, constituită din celule epiteliale.

adenopatie *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr ***adénopathie***] Boală a glandelor sau a ganglionilor limfatici, care se manifestă prin creșterea în volum și inflamarea acestora.

adenotomie *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr ***adénotomie***] Îndepărtare pe cale chirurgicală a unui adenom.

adepreună *av* vz ***împreună***

adept, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 301 / Pl: ~*pți*, ~*e* / E: fr ***adepte***] **1** Persoană care aderă la o teorie, la o doctrină etc. **2** (Pex) Persoană care împărtășește convingerile cuiva.

adera *vi* [At: DA / Pzi: *ader*, ~*rez* / E: fr ***adhérer***] **1** A se lipi strâns. **2** (Cu determinări introduse prin prep „la") A se alătura unei acțiuni, ideologii etc.

aderare *sf* [At: DEX²/ Pl: ~*rări* / E: ***adera***] **1** Lipire strânsă Si: *aderat¹* **(1)**. **2** Alăturare la o acțiune, ideologie etc. Si: *aderat¹* **(2)**.

aderat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***adera***] **1-2** Aderare **(1-2)**.

aderat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e*] **1** Care este lipit strâns. **2** (D. oameni) Care s-a alăturat unei acțiuni, ideologii etc.

aderent, ~ă [At: MAIORESCU, D. II, 5 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***adhérent***] **1** *a* Care se ține strâns lipit de ceva. **2-3** *smf, a* (Persoană sau colectivitate) care se alătură unei acțiuni, unei ideologii etc.

aderență *sf* [At: DA ms / Pl: ~*țe* / E: fr ***adhérence***, it ***aderenza***] **1** Lipire strânsă Si: *aderare* **(1)**. **2** (Pex) Solidarizare. **3** (Med) Țesut fibros dezvoltat mai ales în cavitățile seroase, ca urmare a unei infecții sau a unei intervenții chirurgicale, care unește organe separate în mod normal Si: *bridă*. **4** (Teh) Forță care menține alăturate două corpuri aflate în contact.

adermină *sfs* [At: DEX² / E: fr ***adermine***] (Med) Vitamina B_6.

ades *av* vz ***adesea***

adese *av* vz ***adesea***

adesea [At: COD. VOR.² 32ᵛ/5 / V: ***ades, adese***, (înv) ***adease*** / E: ***a²*** + ***des***] **1** *av* De multe ori, în repetate rânduri Si: *adeseori*, *des*. **2** *a* (Înv) Des.

adeseori *av* [At: CONACHI, P. 212 / P: ~*se-ori* / E: ***adese(a)*** + *-ori*] Adesea.

adet *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 243/29 / V: ***adătiu, adeatiu*** / Pl: ~*uri*, ~*tiuri* / E: tc ***âdet***] (Iuz) **1** Obicei, datină. **2** (Spc) Impozit. **3** (Olt) Dijmă în rachiu plătit celui căruia îi aparține cazanul.

adetină *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ne* / E: ctm ***det*** și ***datină***] (Îlav) **După ~** Cum e obiceiul.

adetoriu, ~oare *a, smf* vz ***dator***

adevăr [At: CORESI, ap. HEM 318 / V: (înv) ***~vară*** *sf* / Pl: ~*uri* / E: lat ***ad + de + verum***] **1** *av* (Înv) (Cu) adevărat. **2** *av* (Ave; înv) Adevărat. **3** *i* (Înv) Amin. **4** *a* (Înv) Adevărat. **5** *av* (Înv; cu prep „în", „întru", „de", „cu") Într-adevăr. **6** *sn* Ceea ce corespunde realității Si: (înv) *adevărare*, *adevărătat*, *adevericiune*, *adeverința* **(1)**, *adeveritură*. **7** *sm* Ceea ce este real, existent. **8** *sn* Ceea ce este drept, exact.

adevăra *vtr* [At: N. TEST. (1648), ap. HEM 320 / Pzi: ~*rez* / E: ***adevăr***] (Înv) **1-2** A (se) adeveri **(1-2)**.

adevărare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 322 / Pl: ~*ări* / E: ***adevăra***] (Îvr) Adevăr **(6)**.

adevărat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***adevăra***] (Îvr) Adevăr **(6)**.

adevărat², ~ă [At: BIBLIA (1688) [prefață], 5/8 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***adevăra***] **1** *a* Care corespunde adevărului Si: (înv) *adeverit* **(2)**. **2** Real. **3** Încredințat Si: *convins*, (înv) *adeverit²* **(2)**. **4** (Îoc *fals*) Veritabil. **5** (Pex; d. oameni și manifestările lor) Sincer. **6-7** *a, av* (Îoc *greșit*) Corect, drept. **8** *av* (Îlav) **Cu ~**, sau **cu de~**, (înv) **pre ~** Într-adevăr. **9** *i* (Înv) Amin.

adevărăciune *sf* vz ***adevericiune***

adevărătate *sfs* [At: CORESI, ap. HEM 327 / E: ***adevăr*** + *-ătate*] (Înv) Adevăr **(6)**.

adevăsi *vt* [At: PALIA (1581), ap. CIPARIU, C. 57 / V: ***adăvăsi, adievesi, dăvăsi, tăvăsi*** / Pzi: ~*sesc* / E: mg ***adavesznі***] (Îvr) **1** A risipi. **2** A cheltui. **3** (La Dosoftei; c. i. puterea trupească) A extenua. **4** (D. trup) A înfrâna.

adevăsit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***dăvăsit*** / Pl: ~*uri* / E: ***adevăsi***] (Îvr) **1** Risipire. **2** Cheltuire. **3** Extenuare. **4** Înfrânare.

adevăsit², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 391 / V: ***dăvăsit, ~ă*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***adevăsi***] (Îrg) **1** Risipit. **2** Cheltuit. **3** Extenuat. **4** Înfrânat.

adeveri *vtr* [At: (a. 1622) ap. HEM 331 / Pzi: ~*resc* / E: ***adevăr***] **1-2** A (se) confirma exactitatea, justețea unui fapt, a unei afirmații etc. Si: (înv) *adevăra* **(1)**. **3-4** A (se) dovedi conform cu adevărul Si: (înv) *adeveri* **(2)**. **5-6** (Înv) A (se) încredința, a (se) convinge.

adevericiune *sf* [At: BIBLIA (1688), 481²/17 / V: (înv) ***~răc~*** / Pl: ~*ni* / E: ***adeveri*** + *-ciune*] (Înv) Adevăr **(6)**.

adeverința *vtr* [At: (a. 1634) MAG. IST. IV, 334/10 / Pzi: ~*țez* / E: ***adeverință***] (Îvr) **1-2** A (se) adeveri **(1)**.

adeverință *sf* [At: VARLAAM, C. 81/1 / Pl: ~*țe* / E: ***adeveri*** + *-ință*] **1** (Înv) Adevăr **(6)**. **2** (Înv) Asigurare solemnă Si: *încredințare*. **3** Dovadă prin care se atestă un fapt, un drept etc.

adeverire *sf* [At: BIBLIA (1688), 180¹/2 / Pl: ~*iri* / E: ***adeveri***] **1** Confirmare a exactității unui fapt, a unei afirmații etc. **2** (Jur; înv) Legalizare. **3** (Înv; Îlav) **Cu ~** Într-adevăr.

adeverit¹ *sn* [At: MOXA 401/14 / Pl: ~*uri* / E: ***adeveri***] (Îvr; Îla) **De ~** Care asigură veridicitatea.

adeverit², ~ă *a* [At: CORESI, ap. HEM 329 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***adeveri***] (Înv) **1** Adevărat **(1)**. **2** Adevărat **(3)**.

adeveritor, ~oare [At: HEM 335 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***adeveri*** + *-tor*] **1** *a* Care adeverște. **2** (Jur; înv; Mun; îs) *Boier ~* Boier care avea însărcinarea de a verifica la fața locului delimitarea averilor imobile din mediul rural sau urban.

adeveritură *sf* [At: CORESI, ap. HEM 330 / Pl: ~*ri* / E: ***adeveri*** + *-tură*] (Îvr) Adevăr **(6)**.

adeziune *sf* [At: DA / P: ~*zi-u*~ / Pl: ~*ni* / E: fr ***adhésion***, lat ***adhaesio, ~onis***] **1** (Fiz) Atracție între două suprafețe aflate în contact foarte strâns, determinată de forțele intermoleculare care acționează la distanțe relativ mici. **2** Aderare (la ceva). **3** Solidarizare conștientă (cu ceva). **4** (Îe) **A-și da ~a (la ceva)** A adera **(2)**.

adeziv, ~ă [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***adhésif***] **1** *a* (D. materiale) Care stă strâns lipit de ceva. **2** *sm* Produs care permite lipirea a două suprafețe din același material sau din materiale diferite.

adezivitate *sf* [At: DEX² / E: fr ***adhésivité***] Însușirea de a fi adeziv.

ad-hoc [At: CREANGĂ, A. 152 / E: lat ***ad-hoc***] **1** *av* Anume pentru acest scop. **2** *a* (Îs) *Divan* (sau *adunare*) **~** Fiecare dintre cele două adunări speciale care s-au întrunit în 1857 (la Iași și București) și au cerut unirea Țărilor Române.

adia [At: CANTEMIR, IST. 371 / P: *a-di-a* / Pzi: (3) *adie* / E: lat ***adiliare***] **1** *vt* (Reg) A atinge ușor. **2** *vt* (Reg) A mișca ușor. **3** *vt* (Reg) A mângâia. **4** *vi* A clătina. **5** *vi* (D. vânt) A sufla ușor. **6** *vi* (Rar) A aburi. **7** *vi* (D. miros) A veni în unde ușoare. **8** *vi* (Fig; înv) A cânta cu glas stins. **9** *vi* (Fig; înv) A murmura.

adiabată *sf* [At: DEX² / P: ~*di-a*~ / Pl: ~*te* / E: fr ***adiabate***] Curbă care reprezintă grafic o transformare adiabatică.

adiabatic, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~*di-a*~ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***adiabatique***] (D. fenomene fizico-chimice) Produs în interiorul unui sistem închis, fără a ceda sau a primi căldură din exterior.

adiacent, ~ă *a* [At: DEX² / P: ~*di-a*~ / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***adjacent***, lat ***adjacens, ~ntis***] **1** (Îs) *Unghiuri ~e* Unghiuri care au același vârf, o latură comună și se află de o parte și de cealaltă a laturii comune. **2** Care se înrudește. **3** Care se învecinează.

adiată *sf* vz ***diată***

adiator *sn* [At: DEX² / P: ~*di-a*~ / Pl: ~*oare* / E: fr ***adiateur***] Aparat simplu pentru efectuarea operațiilor de adunare și de scădere.

adică [At: COD. VOR.² 45ʳ/12 / V: (îrg) ***adeacă, ~iacă***, (reg) ***dică*** / A: *adică* / E: net] **1** *i* (Înv) Iată. **2** *i* (Înv) Când colo. **3** *av* (Și) anume, cu alte cuvinte Si: (reg) *adicăte*, (pop) *adicăle*, *adicălea*, *adicătelea*, (îrg) *adicatea*. **4** *sf* (Îlav) **La (o) ~**, (reg) **la dică** În momentul decisiv. **5** *sf* (Îal) La drept vorbind.

adicălea *av* [At: DEX^2 / V: ***adec~*** / E: ***adică*** + *-le* + *-a*] (Pop) Adică (**3**).
adicâtele *av* vz ***adicâtelea***
adicâtelea *av* [At: DEX^2 / V: ***adec~, adicâtele*** / E: ***adică*** + *-te* + *le* + *-a*] (Pop) Adică (**3**).
adiere *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***adia***] **1** Suflare lină de vânt Si: *abur, abureala, vânticel*. **2** Curent de aer.
adietor, ~oare *a* [At: DA ms/ Pl: *~i, ~oare*/ E: ***adia*** + *-(a)tor*] Care adie.
adimeni *v* vz ***ademeni***
adimenire *sn* vz ***ademenire***
adimenit[1] *sn* vz ***ademenit***[1]
adimenit[2]***, ~ă*** *a* vz ***ademenit***[2]
adimenitor, ~oare *a* vz ***ademenitor***
adimensional, ~ă *a, av* [At: DN^3/ Pl: *~i, ~e*/ E: ***a***[6]***-*** + ***dimensional***] **1-2** (Care este) fără dimensiuni.
adinamic, ~ă *a, av* [At: DN^3/ Pl: *~ici, ~ice*/ E: fr ***adynamique***] **1-6** (Caracterizat) prin adinamie (**1-3**).
adinamie *sf* [At: DN^3/ Pl: *~ii*/ E: fr ***adynamie***] **1** Slăbiciune. **2** Stare de prostrație fizică sau morală. **3** Scădere accentuată a forței musculare care apare în cursul unor boli grave.
adineaorea *av* vz ***adineauri***
adineaori *av* vz ***adineauri***
adineaura *av* vz ***adineauri***
adineaură *av* vz ***adineauri***
adineaurea *av* vz ***adineauri***
adineauri *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 106/1/ V: ***~aorea, ~aori, ~rea, ~ura, dineaori, ~aorea, din~, dineaorea, dineaurea, ~nioara, ~nioarea, adiniori, ~aunea***/ E: ml ***ad + de + in + illa + hora***] **1** Cu puțin înainte. **2** De curând. **3** (Îlav) **Până ~** Până de curând.
adinioara *av* vz ***adineauri***
adinioară[1] *av* vz ***adineauri***
adinioară[2] *av* vz ***odinioară***
adinioarea *av* vz ***adineauri***
adiniori *av* vz ***adineauri***
adins [At: COD. VOR. 159/1/ E: ml ***ad ipsum***] **1** *pp* (Înv) Între. **2** *pî* (Înv) Însuși. **3** *av* (Îcs) *Mai de ~* Mai puternic. **4** *av* (Îcs) *Cu de ~* Cu stăruință. **5** *av* (Îcs) *Mai cu de ~* Mai ales. **6** *av* (Îcs) *Cu de ~ul* În mod serios. **7** *av* Cu îngrijire Si: *scrupulos*. **8** *av* Din toata inima Si: *sincer*. **9** *av* (Îcs) *Mai cu de ~ul* Mai cu seamă. **10** *av* (Îcs) *Cu tot de ~ul* Cu toată silința. **11** *av* (Îac) Cu toată seriozitatea. **12** *av* De-a binelea Si: *bine, vârtos*. **13** *av* (Jur; îcs) *Cu de ~* Cu premeditare. **14** *av* (Îcs) *Din ~* Cu intenție Si: *anume*. **15** *av* (Îcs) *Cu din ~* Cu minuțiozitate. **16** *av* De-a binelea. **17** *av* (Îcs) *Cu din ~ul* Cu stăruință Si: *bine*. **18** *av* Anume. **19** *av* (Îcs) *Mai cu din ~ul* Înainte de toate. **20** *av* (Îcs) *Cu tot din ~ul* Cu orice preț. **21** *av* De tot. **22** *av* (Îcs) *În~, într-~, într-un ~* (înv) *între ~* Cu intenție Si: *anume*. **23** *av* (Îacs) Cu un anumit scop. **24** *av* (Îcs) *Voința într-~* Intenție. **25** *av* Intenționat. **26** *av* Special. **27-28** *sm, a* (Om) trimis anume Si: *curier, expres*.
adinta *vi* [At: ȘAPTE TAINE (1645) / Pzi: *adint*/ E: nct] (Pbl) **1** A lua aminte. **2** A fi cu gândurile la ceva.
adintare *sf* [At : MDA ms / Pl : *~tări* / E: ***adinta***] **1** Luare-aminte. **2** Îngândurare.
adinte *av* vz ***ainte***
ad-interim *ai* [At: DN^3/ E: lat ***ad interim***] Care ține provizoriu locul titularului Si: *interimar*.
adio [At: NEGRUZZI, S. I, 43/ E: it ***addio***, fr ***addieux***] **1** *sms* Salut care se spune la despărțire. **2** *i* Cuvânt de rămas-bun. **3** *i* (Irn) S-a terminat cu. **4** *i* (Irn; fam; îe) **~ și n-am cuvinte** Am terminat, puțin îmi pasă de rest Si: *salutare!*. **5** (Îe) **A-și lua ~ de la ceva** A socoti ceva pierdut pentru totdeauna.
adipic, ~ă *a* [At: DN^3 Pl: *~ici, ~ice*/ E: fr ***adipique***] (Îs) *Acid ~* Acid saturat, folosit ca materie primă la fabricarea unor fibre sintetice poliamidice.
adipo- [At: DN^3/ E: fr ***adip(o)-***] Element prim de compunere, care are sensul de (referitor la) grăsime.
adipogeneză *sf* [At: DN^3/ Pl: *~ze* / E: fr ***adipogenèse***] (Blg) Producere de grăsimi în organism.
adipoliză *sf* [At: DN^3/ Pl: *~ze* / E: fr ***adipolyse***] (Blg) Funcție prin care un țesut restituie sângelui grăsimile depozitate.
adipopexie *sf* [At: DN^3/ Pl: *~ii* / E: fr ***adipopexie***] (Blg) Fixare de grăsimi pe anumite țesuturi sau organe.
adipos, ~oasă *a* [At: ENC. AGR. I 70 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***adipeux***] **1** Care prezintă caracteristicile grăsimii Si: *gras*. **2** (Îs) *Țesut ~* Țesut conjunctiv format din celule pline cu grăsime. **3** (Îs) *Celulă ~oasă* Celulă de grăsime.
adipoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***adipose***] Adipozitate.
adipozitate *sf* [At: DN^3/ Pl: *~tăți* / E: fr ***adiposité***] Acumulare (patologică) de grăsime într-un țesut celular subcutanat Si: *adipoză*.
adipsie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***adipsie***] Lipsă parțială sau totală a senzației de sete.
adirato *av* [At: DN^3 / E: it ***adirato***] (Muz; d. execuție) Cu furie.
adista *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~tez* / E: ger ***adjustieren***] (Reg) A repara.
aditiv, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***additif***] **1** *a* (Mat) Referitor la operația de adunare. **2** *a* (Fiz; d. o proprietate, un efect) Care este exprimat printr-o mărime fizică ale cărei valori se însumează algebric. **3** *sm* Substanță care se adaugă la un ulei mineral sau la prepararea betoanelor pentru a le ameliora proprietățile.
aditivitate *sf* [At: DN^3/ Pl: *~tăți*/ E: ***aditiv*** + *-itate*] Proprietate a unei substanțe sau mărimi de a fi aditivă (**2**).
aditon *sn* [At: DN^3/ E: fr ***adyton***] (Ant) Încăpere secretă a unui templu grecesc.
adiție *sf* [At: MACAROVICI, CH. 442/ V: ***~iune***/ Pl: *~ii*/ E: fr ***addition***, lat ***additio***] **1** (Mat; înv) Adunare. **2** (Chm) Adăugare. **3** (Chm; îs) *Reacție de ~* Reacție chimică prin care se introduc atomi sau molecule într-o moleculă cu caracter nesaturat. **4** (Flz; îs) *~ latentă* Apariție a unei reacții fiziologice într-un organism în urma unor excitații succesive Si: (înv) *sumație*.
adiționa *vt* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***additionner***, it ***addizionare***] **1** (Mat) A aduna. **2** A adăuga. **3** (Fig) A strânge.
adițional, -ă *a* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***additionnel***] **1** Care se adaugă la ceva. **2** Care trebuie adăugat. **3** (Muz; lpl; îs) *Linii ~e* Linii suplimentare.
adiționare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 442 / Pl: *~nări*/ E: ***adiționa***] **1** (Mat) Adunare. **2** Adăugare. **3** (Fig) Strângere.
adiționat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***adiționa***] **1**(Mat) Adunare. **2** Adăugare. **3** (Fig) Strângere.
adiționat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adiționa***] **1** (Mat) Adunat. **2** Adăugat. **3** (Fig) Strâns.
adițiune *sf* vz ***adiție***
adiunct *a, sm* vz ***adjunct***
adiutant *sm* vz ***aghiotant***
adjectiv [At: MACAROVICI, CH. 662 / Pl: *~e* / E: fr ***adjectif***] **1** *sn* (Grm) Parte de vorbire flexibilă, care arată însușirea unui obiect sau a unei ființe și determină numărul acestora, acordându-se cu ele în gen, număr și caz. **2** *a* (Chm) Care se adaugă la ceva. **3** *a* (Chm) Care necesită un adaos.
adjectiva *vtr* [At: DEX^2/ Pzi: *~vez*/ E: ***adjectiv***] (Grm) **1-2** A (se) transforma în adjectiv (**1**) Si: *a (se) adjectiviza* (**1-2**).
adjectival, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e*/ E: ***adjectiv*** + *-al*] (Grm) **1** Care are funcție de adjectiv (**1**). **2** Care se exprimă prin adjectiv (**1**). **3** (Îs) *Articol ~* Articol hotărât, cu forme speciale, care însoțește un adjectiv determinant al unui substantiv articulat sau al unui nume propriu.
adjectivare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~vări* / E: ***adjectiva***] (Grm) Transformare în adjectiv (**1**) Si: *adjectivizare*.
adjectivat, ~ă *a* [At: DEX^2/ Pl: *~ați, ~e*/ E: ***adjectiva***] (Grm) Transformat în adjectiv (**1**) Si: *adjectivizat*.

adjectiviza *vtr* [At: DEX² / Pzi: *~zez*/ E: ***adjectiv*** + *-iza*] (Grm) **1-2** A (se) adjectiva (**1-2**).

adjectivizare *sf* [At: DEX²/ Pl: *~zări* / E: ***adjectiviza***] (Grm) Adjectivare.

adjectivizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adjectiviza***] (Grm) Adjectivat.

adjoncțiune *sf* [At: DN³ / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***adjonction***] **1** Unire. **2** Adăugare.

adjudeca *vt* [At: CADE / Pzi: *adjudec* / E: fr ***adjuger***] (Jur) A atribui (prin hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare.

adjudecare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***adjudeca***] (Jur) Atribuire (prin hotărâre judecătorească) a unui bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare.

adjudecatar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***adjudicataire***] (Jur) Persoană căreia i se atribuie (prin hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație.

adjudecator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / V: ***~că~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***adjudeca*** + *-ator*] **1-2** (Persoană) care face adjudecarea la o licitație publică.

adjudecație *sf* [At: (a. 1851) URICARIUL VI, 93 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***adjudication,*** lat ***adjudicatio***] Act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză de la o licitație publică.

adjudecațiune *sf* vz ***adjudecație***

adjudecător, ~oare *smf* vz ***adjudecator***

adjunct, ~ă [At: (a. 1847) URICARIUL VII, 234/ V: ***adiunct*** / Pl: *~cți, ~e*/ E: ger ***Adjunkt,*** lat ***adjuntus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din conducerea unei instituții, întreprinderi sau a unui serviciu din interiorul acestora, având funcția imediat subordonată titularului. **3** *smf* Ajutor. **4** *smf* Locțiitor.

adjura *vt* [At: CADE / Pzi: *adjur* / E: fr ***adjurer,*** lat ***adjurare***] (Rar) **1** A ruga stăruitor în numele divinității. **2** A ruga stăruitor pe cineva Si: *a conjura, a implora.*

adjurație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***adjuration***] (Înv) **1** Rugăciune. **2** Rugăminte stăruitoare. **3** Formulă a exorcismului care începe cu cuvintele „adjuro te".

adjurațiune *sf* vz ***adjurație***

adjutant *sm* [At: DA ms/ Pl: *~nți* / E: fr ***adjutant***] **1** *sm* Ofițer atașat unui comandant sau unui șef militar, îndeplinind atribuții similare unui secretar Si: *aghiotant.* **2** *sm* Ofițer care face parte dintr-un stat major. **3** *sm* (Iuz) Grad pentru personalul aviatic corespunzător plutonierului. **4** *smf* Persoană având gradul de ajutant (**1**). **5** *smf* Grad de subofițer cu rangul cel mai mare. **6** *smf* Persoană având acest grad.

adjutantură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: ger ***Adjundantur***] **1-2** Funcția de adjutant (**1-2**).

adjuvant, ~ă *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***adjuvant***] **1-2** (Medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament.

ad libitum *av* [At: DN³ / E: lat ***ad libitum***] **1** După voie. **2** După faptă. **3** După plac. **4** Oricum.

ad litteram *av* [At: DN³/ E: lat ***ad litteram***] **1** Cuvânt cu cuvânt Si: *literal.* **2** Fără nici o schimbare Si: *întocmai.*

administra *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 413 / Pzi: *~rez* / E: fr ***administrer,*** lat ***administrare***] **1** A conduce. **2** (C. i. instituții, afaceri) A supraveghea. **3** A da unui bolnav un medicament. **4** (Irn) A trage o palmă, o bătaie cuiva. **5** (Jur; îe) **A ~ o probă** A folosi o dovadă într-un proces.

administrabil, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: ***administra*** + *-bil*] **1-3** Care se poate administra (**1-3**).

administrare *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 182 / Pl: *~rări*/ E: ***administra***] **1** Conducere. **2** Supraveghere a unei instituții, afaceri etc. **3** Dare de medicamente unui bolnav. **4** (Irn) Dare a unei bătăi, palme etc. cuiva. **5** (Jur; îs) *~a unei probe* Folosire a unei dovezi într-un proces.

administrat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 111 / Pl: *~ați, ~e*/ E: ***administra***] **1** Condus. **2** (D. o instituție, afaceri etc.) Supravegheat. **3** (D. medicamente) Dat unui bolnav. **4** (Irn; d. o palmă, bătaie) Dat cuiva. **5** (Jur; d. o probă) Folosită ca dovadă într-un proces.

administrativ, ~ă *a* [At: URICARIUL II, 218 / Pl: *~i, ~e*/ E: fr ***administratif,*** lat ***administrativus***] **1** Care aparține administrației. **2** Referitor la administrație. **3** Care emană de la un organ al administrației de stat. **4** (Îe) **Pe cale ~ă** Prin organele administrației de stat.

administrator, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare*/ E: fr ***administrateur,*** lat ***administrator***] **1-2** Persoană care administrează (**1-2**) afacerile, o instituție. **3** Persoană care conduce o administrație sau un serviciu de administrație. **4** Persoană care conduce un serviciu în administrația statului.

administrație *sf* [At: URICARIUL XXIL, 447/2 / V: (înv) ***~iune***/ Pl: *~ii* / E: fr ***administration,*** lat ***administrativus,*** rs ***администрация***] **1-2** Administrare (**1-2**). **3** Totalitatea organelor administrative ale unui stat. **4** Secție a unei instituții, însărcinată cu administrarea acelei instituții. **5** (Îs) *~ de stat* Formă de activitate (executivă și de dispoziție) a statului pentru realizarea funcțiilor sale. **6** (Îas) Totalitatea organelor de stat prin care se realizează această activitate. **7** (Îs) *Consiliu de ~* Consiliu însărcinat cu conducerea unei întreprinderi sau instituții. **8** Parte a armatei care se ocupă cu organizarea, întreținerea, completarea și mobilizarea forțelor armate, precum și cu probleme referioare la ordinea interioară a trupelor. **9** Conducerea politică și administrativă a unui stat sau a unei regiuni (ocupate), exercitată de militarii ocupanți.

administrațiune *sf* vz ***administrație***

admira *vtr* [At: NEGRUZZI, S. II, 144 / Pzi: *admir*/ E: fr ***admirer,*** lat ***admirare***] **1-2** A (se) privi cu un sentiment de încântare, stimă, plăcere etc.

admirabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I 17 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***admirable,*** lat ***admirabilis***] Demn de a fi admirat Si: *minunat, excelent, încântător.*

admiral *sm* vz ***amiral***

admirare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I 98 / Pl: *~rări*/ E: ***admira***] (Înv) Admirație.

admirat[1] *sn* [At: DA ms / E: ***admira***] (Înv) Admirare.

admirat[2]***, ~ă*** *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 27/ Pl: *~ați, ~e* / E: ***admira***] Care este privit cu admirație.

admirativ, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e*/ E: fr ***admiratif,*** lat ***admirativus***] **1** *a* Care exprimă admirație. **2** *a* Care arată admirație. **3** *av* Cu admirație.

admirator, ~oare *smf, a* [At: MAIORESCU, CR. II, 305/ Pl: *~i, ~oare*/ E: fr ***admirateur,*** lat ***admirator, -oris***] **1-2** (Persoană) care admiră ceva sau pe cineva.

admirație *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 93/ V: (înv) ***~iune***/ Pl: *~ii*/ E: fr ***admiration,*** lat ***admiratio***] Sentiment de încântare, stimă, apreciere față de ceva sau de cineva Si: (înv) *admirare, admirat*[1].

admis, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iși, ~e* / E: ***admite***] **1** Primit ca bun. **2** Socotit ca adevărat. **3-4** (Și cu sens concesiv) Care este de acord cu ceva. **5** Îngăduit. **6** (D. o cerere) Căreia i s-a dat curs favorabil. **7** (D. un solicitator) Primit. **8** (D. un candidat) Acceptat.

admisibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***admissible***] **1-8** Care poate fi admis (**1-8**) Si: *acceptabil.*

admisibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți*/ E: fr ***admissibilité***] (Rar) **1-8** Posibilitatea de a fi admis (**1-8**). **9-16** Calitatea a ceea ce este admisibil (**1-8**).

admisie *sf* vz ***admisiune***

admisiune *sf* [At: ENC. TEHN. I, 313/ V: ***~sie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***admission***] **1** Pătrundere. **2** (Teh) Intrare dirijată a unui fluid într-o mașină care transformă o formă de energie în altă formă de energie. **3** (Teh) Fază a ciclului de funcționare a unei mașini, efectuată în timpul intrării agentului motor în mașină.

admitanță *sf* [At: DN³/ Pl: *~țe*/ E: fr ***admittance***] (Elt) Mărime inversă impedanței unui circuit electric alternativ egală cu câtul dintre valoarea efectivă a curentului electric absorbit și valoarea efectivă a tensiunii de alimentare.

admitantmetru *sn* [At: DN³/ Pl: *~re*/ E: fr ***admittancemètre***] Instrument pentru măsurarea admitanței.

admite *vt* [At: EMINESCU, N. 44 / Pzi: *admit*/ E: fr ***admettre,*** lat ***admittere***] **1** A primi drept bun. **2** A considera ca adevărat. **3** A fi

(provizoriu) de acord cu ceva. **4** A îngădui. **5** A da curs favorabil unei cereri. **6** A primi un solicitator. **7** A accepta un candidat.

admitere *sf* [At: DA ms/ Pl: *~ri*/ E: ***admite***] **1** Primire drept bun. **2** Considerare ca adevărat. **3** Acord (provizoriu) cu ceva sau cu cineva. **4** Îngăduire. **5** Curs favorabil dat unei cereri. **6** Primire a unui solicitator. **7** Acceptare a unui candidat. **8** (Îs) *Examen de ~* Examen care se dă pentru acceptarea unui candidat într-o instituție de învățământ.

admonesta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***admonester***] **1** A mustra pe cineva. **2** A dojeni aspru (mai ales un subaltern) în calitate oficială.

admonestare *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 291/ Pl: *~tări*/ E: ***admonesta***] **1** Mustrare. **2** Dojenire, mai ales, a unui subaltern în calitate oficială. **3** (Ccr) Pedeapsă. **4** (Ccr) Hârtie oficială care conține o mustrare adresată cuiva (pentru unele abateri) Si: *admonițiune* (**2**).

admonestat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***admonesta***] **1** Mustrat. **2** (D. un subaltern) Dojenit.

admonestație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***admonestation***] **1-4** (Liv) Admonestare (**1-4**).

admonia *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iez* / E: lat ***admonere***] **1-2** A admonesta (**1-2**).

admonitiv, ~ă *a* [At: DN^3/ Pl: *~i*, *~e*/ E: fr ***admonitif***] **1-2** Care admonestează (**1-2**). **3** Care cenzurează.

admonițiune *sf* [At: DN^3 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***admonition***, lat ***admonitio***] **1** (Jur) Cercetare făcută de un judecător. **2** Admonestare (**4**).

adnat, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat ***adnatus***, fr ***adné***] **1** (Bot; d. părți ale plantelor) Crescut pe ceva. **2** Care se adaugă. **3** Aderent.

adnota *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: lat ***adnotare***, ***annotare***] A face note sau însemnări pe marginea unui text.

adnotare *sf* [At: DA ms/ Pl: *~tări*/ E: ***adnota***] Însemnare pe marginea unui text Si: *adnotație*.

adnotat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***adnota***] (D. texte) Cu explicații marginale.

adnotator, ~oare *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: lat ***adnotator***, ***-oris***] **1-2** (Persoană) care adnotează.

adnotație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***adnotatio***] Adnotare.

adnotațiune *sf* vz ***adnotație***

adoara *no*, *a* vz ***doi***

adogmatic, -ă a [At: DN^3 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***adogmatique***] **1-2** *a* Referitor la dogmatism (**1-2**). **3-4** *a* Propriu dogmatismului (**1-2**). **5-8** *smf*, *a* (Adept) al dogmatismului (**1-2**).

adogmatism *sn* [At: DN^3 / E: fr ***adogmatisme***] **1** Sistem de gândire care este împotriva dogmelor. **2** Sistem religios care nu admite dogmele.

adoi *vt* [At: P. MAIOR, IST. 150-151/ Pzi: *~esc* / E: a^2 + ***doi***] (Înv; numai la P. Maior) A repeta.

adoire *sf* [At: P. MAIOR, IST. 150 / Pl: *~ri* / E: ***adoi***] (Înv) Repetare.

adolescent, ~ă *smf* [At: COD. PEN. R. P. R. 180 / Pl: *~nți*, *~e*/ E: fr ***adolescent***, lat ***adolescens***, ***-ntis***] **1** Persoană care se află la vârsta adolescenței. **2** (Jur) Minor între 12 și 18 ani.

adolescentin, ~ă *a* [At: DN^3/ Pl: *~i*, *~e*/ E: ***adolescent*** + *-in*] (Rar) **1** De adolescent (**1**). **2** Specific adolescenței.

adolescentinism *sn* [At: DEX^2/ E: ***adolescentin*** + *-ism*] (Rar) **1** Stare de adolescent (**1**). **2** Manifestare de adolescent (**1**).

adolescență *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 78/ Pl: *~țe*/ E: fr ***adolescence***] Perioadă din viața omului cuprinsă între vârsta pubertății și cea adultă Cf *tinerețe*.

adonic *an* [At: DA ms/ Pl: *~ice*/ E: fr ***adonique***] (Îs) *Vers ~* Vers format dintr-un dactil și un spondeu sau troheu, folosit în versificația greacă și latină.

adonis *sm* [At: DN^3/ E: ***Adonis***] Nume dat (după un personaj legendar din antichitate) unui tânăr foarte frumos.

adopta *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 233/ Pzi: *adopt* și *~tez* / E: fr ***adopter***, lat ***adoptare***] **1** A înfia un copil. **2** A-și însuși felul de a vedea al altuia. **3** A-și însuși comportamentul altuia. **4** A accepta o părere, o metodă etc. **5** A alege cu predilecție. **6** A accepta ceva (prin vot).

adoptabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***adopta*** + *-bil*] **1** Care poate fi adoptat (**1**). **2** (Fig) Care poate fi acceptat.

adoptant, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***adoptant***] (Jur) Adoptator.

adoptare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***adopta***] **1** Înfiere. **2** Însușire a felului de a vedea al altuia. **3** Însușire a comportamentului altuia. **4** Acceptare a unei păreri, metode etc. **5** Alegere cu predilecție. **6** Acceptare (prin vot). **7** (Îs) *~a legilor* Votare a proiectelor de lege de către organele legislative.

adoptat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***adopta***] **1** (D. un copil) Înfiat. **2-3** (D. felul de vedea sau de a se comporta) Însușit. **4** (D. o părere, metodă etc.) Acceptat. **5** Ales cu predilecție. **6** Acceptat prin vot.

adoptator, ~oare *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 85 / Pl: *~i*, *~oare*/ E: ***adopta*** + *-tor*] Persoană care adoptează (**1**) Si: *adoptant*.

adoptiv, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M.V. 7 / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***adoptivus***, fr ***adoptif***] **1** (D. copil) Primit în familie cu drepturi și obligații de copil propriu. **2** (D. părinți) Care a adoptat un copil. **3** (Mpl; îs) *Părinți ~i* Părinți care înfiază un copil.

adopție *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 80 / V: ***~iune***/ Pl: *~ii* / E: fr ***adoption***, lat ***adoptio***, ***-onis***] Înfiere.

adopțiune *sf* vz ***adopție***

adora *vt* [At: NEGRUZZI, S. I 110/ Pzi: *ador*/ E: fr ***adorer***] **1** A iubi pe cineva fără limită. **2** A avea un cult pentru cineva sau ceva. **3** A slăvi o divinitate. **4** A cinsti. **5** A venera.

adorabil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 59/ Pl: *~i*, *~e*/ E: fr ***adorable***, lat ***adorabilis***] **1-3** Vrednic de adorat (**3-5**). **4** Plin de farmec Si: *fermecător*, *încântător*.

adoral, ~ă *a* [At: DN^3/ Pl: *~i*, *~e*/ E: ger ***adoral***] Care este situat lângă gură.

adorare *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 133/ Pl: *~rări*/ E: ***adora***] **1** Iubire nemărginită. **2** Cult pentru cineva sau ceva. **3** Slăvire a unei divinități. **4** Cinstire. **5** Venerare.

adorat, ~ă [At: EMINESCU, P. 128/ Pl: *~ați*, *~e*/ E: ***adora***] **1-2** *smf*, *a* (Om) extrem de iubit. **3** *a* Care are un cult pentru cineva sau ceva. **4** *a* (D. o divinitate) Slăvită. **5** *a* Cinstit. **6** *a* Venerat.

adorator, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***adora*** + *-tor*] **1-5** Persoană care adoră (**1-5**) pe cineva sau ceva.

adorație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii*/ E: fr ***adoration***, lat ***adoration***, ***-onis***] **1-5** Adorare (**1-5**).

adorațiune *sf* vz ***adorație***

adormi [At: PSALT. SCH. 422/12 / Pzi: *adorm* / E: lat ***addormire***] **1** *vi* A trece la starea de somn Cf: *a aromi*, *a ațipi*, *a moțăi*, *a piroti*. **2** *vr* (Frm; nob; fig) A-și pierde vigoarea Si: *a se amorți*, *a se liniști*. **3** *vi* (Îe) **A ~ din greu, (ca) dus** sau **(ca) mort** A cădea într-un somn greu sau în stare de letargie. **4** *vi* (Fig; îlb) A muri. **5** *vi* (Îe) **A ~ somn veșnic** sau **somnul cel de veci** A muri. **6** *vt* A aduce pe cineva la starea de somn. **7** *vt* (Fig) A alina. **8** *vt* (Înv; fig) A omorî.

adormire *sf* [At: MOXA, 362/14/ V: (îrg) ***adur~***/ Pl: *~ri*/ E: ***adormi***] **1** Trecere în starea de somn. **2** Stare în care se află cineva când doarme Si: *somn*. **3** (Fig) Amorțire. **4** (Fig; îlb) Moarte. **5** (Fig) Alinare. **6** (Înv; fig) Omorâre. **7** (Îe) **~a Maicii Domnului** Sărbătoare religioasă de Sfânta-Maria-Mare, celebrată pe 15 august.

adormit^1 *sn* [At: CORESI, ap. HEM 365/ V: (îrg) ***adur~***/ E: ***adormi***] **1-6** Adormire (**1-6**).

adormit^2, ~ă [At: PSALT. SCH. 255/18 / V: (îrg) ***adur~*** / Pl: *~iți*, *~e*/ E: ***adormi***] **1** *a* Care doarme. **2** *a* (Nob; fig) Amorțit. **3-4** *smf*, *a* (Fig; îlb) Mort. **5** *a* Care a fost adus în stare de somn. **6** *a* (Fig) Alinat. **7** *a* (Înv; fig) Omorât. **8** *a* Somnoros. **9** *a* (Fig) Lipsit de vioiciune. **10** *a* (Fig) Încet la treabă.

adormita *vi* [At: PSALT. SCH. 287/8/ V: ***adur~***/ Pzi: *~tez*/ E: *a-* + ***dormita***] (Înv) A adormi (**1**).

adormitare *sf* [At: LB / Pl: *~tări*/ E: ***adormita***] (Înv) Adormire (**1**).

adormitat, ~ă *a* [At: CALENDARIU (1814), 114/6/ Pl: *~ați*, *~e*/ E: ***adormita***] (Înv) Adormit (**1**).

adormițele *sfp* [At: PANȚU, PL.[2]/ E: ***adormit*** + *-ele*] (Bot) **1** Dedițel (*Pulsatilla montana*). **2** Zorele (*Pharbitis purpurea*). **3** (Trs) Volbură (*Convolvulus arvensis*).

adormitor, ***~oare*** *a* [At: ISPIRESCU, L. 106/ V: (reg) ***adur~***/ Pl: *~i*, *~oare* / E: ***adormi*** + *-itor*] **1** Care adoarme. **2** Care provoacă somn. **3** (Fig) Plictisitor.

adosat, ***~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***addosé***] (Aht; d. coloane) Alipit de perete fără a face corp comun cu acesta.

adpres *am* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***adpressus***] (Bot; d. peri) Alipit de tulpină.

a-drag *av* vz ***drag***

adragant, ***~ă*** *a* [At: DN[3]/ E: fr ***adragant***] Gumă vegetală secretată de un arbust spinos, folosită în farmacie.

a-dreapta *av* vz ***drept***

adreasă *sf* vz ***adresă***

ad-referendum *av* [At: DN[3]/ E: lat ***ad referendum***] Termen folosit la semnarea unui tratat internațional de către un reprezentant diplomatic împuternicit să negocieze, dar nu să angajeze statul în privința semnării tratatului.

adrenalină *sf* [At: PARHON, B. 42/ E: fr ***adrénaline***] (Med; chm) Hormon produs de glandele suprarenale sau fabricat pe cale sintetică utilizat ca medicament datorită proprietăților vasoconstrictoare și stimulatoare ale mușchiului cardiac Si: *epinefrină*.

adrenalinemie *sf* [At: DN[3]/ E: fr ***adrénalinémie***] Prezența adrenalinei în sânge.

adrenalon *sn* [At: DN[3]/ E: fr ***adrénalon***] (Blg) Produs intermediar de oxidare a adrenalinei, cu acțiune vasiconstrictoare.

adrenergic, ***~ă*** *a* [At: DN[3]/ Pl: *~ici*, *~ice*/ E: fr ***adrénergique***] **1** (Blg; d. substanțe) Care provoacă secreție de adrenalină. **2** (Îs) *Nervi ~i* Nervi simpatici ale căror terminații provoacă adrenalina.

adrenocrom *sn* [At: DN[3]/ E: fr ***adrénochrom***] Produs de oxidare a adrenalinei, de culoare cărămizie, cu acțiune hemostatică și tonifiantă asupra pereților vaselor sangvine.

adres *sn* vz ***adresă***

adresa [At: (a. 1776) URICARIUL I, 181 / Pzi: *~sez*/ E: fr ***adresser***] **1** *vt* A trimite o scrisoare, un pachet la o anumită adresă. **2** *vt* A scrie adresa pe o scrisoare, un pachet etc. **3-4** *vtr* A (se) îndrepta cu vorba către cineva. **5-6** *vtr* A (se) îndrepta către o persoană, instituție cu o invitație, cerere etc.

adresant, ***~ă*** *smf* [At: I. PANȚU, C. 288/ Pl: *~nți*, *~e*/ E: ger ***Adressant***] **1** (Com) Persoană care adresează (**1**) ceva. **2** Persoană căreia îi este adresată o scrisoare, un colet etc. Si: *destinatar*.

adresare *sf* [At: DN[3]/ Pl: *~sări*/ E: ***adresa***] **1** Trimitere a unei scrisori, pachet etc. **2** Scriere a adresei pe o scrisoare, pachet etc. **3** Îndreptare către cineva pentru a spune ceva. **4** Îndreptare către o persoană, instituție cu o invitație, cerere etc.

adresarisi *vtr* [At: DRĂGHICI, R. 107/ Pzi: *~sesc*/ E: ns cf *adresa*] **1-6** A (se) adresa (**1-6**).

adresat, ***~ă*** *a* [At: PANȚU, C. 288/ Pl: *~ați*, *~e*/ E: ***adresa***] (Com) Persoană căreia i se adresează (**1**) ceva Si: *destinatar*, *primitor*.

adresă *sf* [At: C. NEGRUZZI I, 208/ V: (înv) ***adres*** *sn*, (Trs) ***adreasă*** / Pl: *~se*/ E: fr ***adresse***] **1** Indicație (pe scrisori, colete etc.) a numelui și domiciliului unei persoane. **2** Date care indică domiciliul unei persoane. **3** (Îs) *~ bibliografică* Totalitatea datelor de apariție a unei cărți. **4-5** (Îe) **(A spune, sau a vorbi ceva) la ~a cuiva** (A spune sau a vorbi ceva) cu privire la cineva. **6** (Îe) **A greși ~a** A nimeri în alt loc sau la altă persoană decât cea indicată. **7** (Fam; îae) A avea o părere greșită despre cineva sau ceva. **8** (Fam; îae) A se înșela în privința cuiva. **9** Comunicare oficială făcută în scris de o organizație, instituție etc. **10** (Inf) Expresie (numerică) pentru localizarea informației în memorie. **11** (În statele monarhiste) Răspuns dat de parlament mesajului de deschidere a sesiunii parlamentare.

adresărui *vt* [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 280/ Pzi: *~esc*/ E: rus ***адресобаьб***] (Înv) A adresa (**2**).

adsorbant *sm*, *a* [At: DN[3]/ Pl: *~nți*/ E: fr ***absorbant***] **1-2** (Corp) pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție.

adsorbat *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ați* / E: fr ***adsorbat***] Substanță fixată prin absorbție pe suprafața unui corp.

adsorbi *vr* [At: DN[3]/ Pzi: 3 *adsoarbe*/ E: fr ***adsorber***] (D. substanțe) A se produce o adsorbție.

adsorbție *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii*/ E: fr ***adsorbtion***] Fixare și acumulare a moleculelor unui gaz sau unui corp lichid pe suprafața unui corp solid.

adstrat *sn* [At: DN[3]/ Pl: *~uri*/ E: fr ***adstrat***] (Lin) Totalitatea elementelor străine care se adaugă unui idiom deja constituit.

aducător, ***~oare*** [At: LITURGHIE (1702), ap. GCR I 345/32/ V: (îrg) ***~riu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***aduce*** + *-(a)tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care aduce. **3** (Îs) *~ aminte* Care aduce aminte. **4** (Înv; îe) **~aminte de rău** Răzbunător.

aduce [At: COD. VOR. 54/14/ Pzi: *aduc* / E: ml ***adducere***] **1** *vt* A lua cu sine un lucru și a veni cu el la cineva (pentru a-l preda). **2** (Îe) **Ce vânt te aduce?** Se spune cuiva care a venit pe neașteptate. **3** (Îe) **A ~ vorba de** (sau **despre) ceva** A îndrepta discuția către un anumit subiect. **4** (Îae) A pomeni despre ceva. **5** *vt* (Jur; înv; îe) **A ~ pâra** A acuza în fața judecătorilor. **6** *vt* (Înv; îe) **A ~ la mijloc** A cita ceva în sprijinul unei afirmații. **7** *vt* (Îe) **A ~ înainte** A cita. **8** *vr* (Înv) A se referi la ceva. **9** *vt* (Cop „la îndeplinire") A îndeplini. **10** *vt* (Cop „la cunoștință") A înștiința. **11** *vt* (Cop „la capăt") A sfârși. **12** (Înv; cop „în isprava") A isprăvi. **13** *vt* (Înv; cop „la săvârșit") A săvârși. **14** *vt* (Înv; cop „la mirare") A se minuna. **15** *vt* (C. este o persoană) A conduce. **16** *vi* (Nob; numai la imperativ) Haide ! **17** (Fig) A decide. **18** *vt* A face. **19** (Îe) **A ~ la brazda bună** A îndrepta. **20** (Îe) **A ~ la** (sau **în) sapă de lemn** A sărăci. **21** *vt* A produce. **22** *vt* A crea. **23** (Îe) **Ce-i aduce?** Ce-i pasă? **24** *vt* A apropia ceva de sine sau de o parte a corpului. **25** *vt* A da unei părți a corpului o anumită direcție. **26** *vt* A îndoi. **27** *vt* (C. este mâna, piciorul etc.) A mișca pentru a îndoi. **28** *vt* A face o mișcare cu mâna pentru a lovi cu putere. **29-30** *vi* (Îe) **A (o) ~ (bine) din condei** A vorbi sau a scrie cu artă. **31** *vi* (Îae) A se dovedi abil, diplomat într-o anumită împrejurare. **32** *vi* (Îe) **A ~ din meșteșug** A face ceva cu multă artă. **33** *vt* A procura. **34** *vt* A pricinui. **35** *vt* A face să ajungă într-o anumită stare, situație. **36-37** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ aminte** A(-și) aminti. **38-39** *vtr* (Îae) A se aștepta la ceva. **40** *vi* A semăna puțin cu ceva sau cu cineva.

aducere *sf* [At: COD. VOR. 32/5 / Pl: *~ri* / E: ***aduce***] **1** Luare cu sine a unui lucru care este apoi predat cuiva. **2** (Cop „la îndeplinire") Îndeplinire. **3** (Cop „la cunoștință") Înștiințare. **4** (Cop „în isprava") Isprăvire. **5** (Înv; cop „la săvârșit") Săvârșire. **6** (Înv; cop „la mirare") Minunare. **7** Conducere. **8** (Fig) Decidere. **9** Facere. **10** Producere. **11** Creare. **12** Apropiere a ceva de sine sau de o parte a corpului. **13** Dare a unei anumite direcții unei părți a corpului. **14** Îndoire. **15** Mișcare a mâinii pentru a putea fi îndoită. **16** Mișcare a mâinii pentru a lovi cu putere. **17** Procurare. **18** Pricinuire. **19** Ajungere într-o anumită situație. **20** (Înv) Jertfă. **21** (Îe) **~ spre îndeplinire** Executare. **22** (Grm; iuz; îs) *Semnul ~rii* Ghilimele. **23** (Jur; înv; îe) **Mandat de ~** Ordin scris prin care un inculpat este chemat în fața justiției. **24** (Îe) **~aminte** Amintire.

aduct *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr ***aducte***] Amestec cristalin în care o substanță este înglobată în rețeaua cristalină a altei substanțe.

aductor *am* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***aducteur***, lat ***aductor***] (Îs) *Mușchi ~* Mușchi care apropie un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt.

aducție *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** (Pl: *~iuni*) / Pl: *~ii* / E: lat ***adductio, ~onis***, fr ***adduction***] **1** (Teh) Transportare. **2** (Teh) Îndreptarea apei către un anumit loc. **3** (Îs) *Conductă de ~* Conductă sau canal sub presiune cu nivel liber, care transportă un lichid de la punctul de captare până la cel de distribuție. **4** Ansamblu hidrotehnic constituit din astfel de conducte. **5** (Îs) *~ de apă* Apeduct. **6** (Atm) Mișcare efectuată de un mușchi aductor.

aducțiune *sf* vz ***aducție***

aduia *v* vz ***adia***

adula *vt* [At: TEODOREANU, L. 428 / Pzi: *~lez* / E: fr ***aduler,*** it ***adulare,*** lat ***adulor, ~ori***] **1** A manifesta admirație (deosebită) pentru cineva. **2** (Psi) A flata pe cineva. **3** A linguși.

adular *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***adulaire***] (Glg) Varietate de ortoză, transparentă, incoloră, cu reflexe argintii.

adulare *sf* [At: DA / Pl: *~lări* / E: ***adula***] **1** Manifestare a admirației pentru cineva. **2** (Psi) Flatare. **3** Lingușire.

adulator, ~oare *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***adulateur,*** it ***adulatore,*** lat ***adulator, ~oris***] **1-6** (Persoană) care adulează (**1-3**).

adulație *sf* vz ***adulare***

adulațiune *sf* vz ***adulație***

adulma *v* vz ***adulmeca***

adulmaca *v* vz ***adulmeca***

adulmăca *v* vz ***adulmeca***

adulmeca *vti* [At: CANTEMIR, HR. 298 / V: (înv) ***~maca, ~măca, ~urmăca²,*** ***~urmeca*** / Pzi: *adulmec* / E: lat ***adolmicare***] **1** (D. animale) A simți vânatul, dușmanul sau prada cu ajutorul mirosului. **2** (Fig) A lua urma. **3** (Fig) A descoperi. **4** (Fig) A mirosi.

adulmecare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 94 / V: (reg) ***~urme~*** / Pl: *~cări* / E: ***adulmeca***] **1** Mirosire. **2** (Fig) Urmărire. **3** (Fig) Descoperire. **4** (Fig; d. oameni) Mirosire.

adulmecat¹ *sn* [At: DA ms / V: ***~urme~*** / Pl: ? / E: ***adulmeca***] **1-4** Adulmecare (**1-4**).

adulmecat², ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 202 / V: (reg) ***~urme~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adulmeca***] (D. vânat) **1** Mirosit. **2** Descoperit.

adulmecător, ~oare *a* [At: CANTEMIR, ap. HEM 385 / V: (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare*/ E: ***adulmeca*** + *-tor*] **1** (Rar) Care adulmecă. **2** (D. câini) Cu miros fin.

adulmecătoriu *a* vz ***adulmecător***

adulmecos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 83 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***adulmeca*** + *-os*] **1-2** (Înv) Adulmecător (**1-2**).

adult, ~ă *smf, a* [At: GRECESCU, FL. 410 / Pl: *~lți, ~e* / E: fr ***adulte,*** it ***adulto,*** lat ***adultus***] **1-2** (Persoană) care a ajuns la maturitate.

adulter, ~ă *a, sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 243 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***adultère,*** it ***adultero,*** lat ***adulterium***] **1-2** (Care ține de) nerespectarea fidelității conjugale.

adultera *vt* [At: EMINESCU, P. / Pzi: *~rez* / E: fr ***adultérer***] **1** (Frm; nob) A falsifica. **2** (Spc) A altera un text.

adulterare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: ***adultera***] (Frm; nob) **1** Falsificare. **2** (Spc) Alterare a unui text.

adulterin, ~ă *smf, a* [At: COD. PEN. R.P.R. 472 / Pl: *~i, ~e* / E: ***adultérin,*** it ***adulterino,*** lat ***adulterinus***] **1-2** (Persoană) născută dintr-un adulter.

adumbri [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 154 / Pzi: *~resc* / E: lat ***adumbro, -are***] **1** *vt* A umbri. **2** *vt* (Fig) A pune în umbră. **3** *vr* A se adăposti la umbră. **4** *vr* (Fig) A se întrista. **5** (Rar; fig) A apăra.

adumbrire *sf* [At: BARONZI, L. 100 / Pl: *~ri* / E: ***adumbri***] **1** Umbrire. **2** (Fig) Punere în umbră. **3** Adăpostire la umbră. **4** (Fig) Întristare. **5** (Rar; fig) Apărare.

adumbrit¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ***adumbri***] **1-5** Adumbrire (**1-5**).

adumbrit², ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 91 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***adumbri***] **1** Umbrit. **2** Așezat la umbră. **3** Apărat. **4** (Fig) Întristat.

adumbritor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***adumbri*** + *-tor*] **1-5** Care adumbrește (**1-5**).

aduna [At: COD. VOR. 8/5 / Pzi: *adun*, (înv) *~nez*, (îvr) *aduiu*] **1** *vt* A strânge la un loc ceea ce se află împrăștiat. **2** *vt* (Îvr; îe) **A ~ pâinea** A așeza aluatul (sau mălaiul) în tăvi pentru coacere. **3** *vt* A strânge (alegând de ici și colo). **4-5** *vtr* A (se) concentra. **6-7** *vr* (Fig; îe) **A-și ~ gândurile** (**~ puterile**) A se concentra. **8** A depozita. **9** *vt* A pune deoparte bani sau alte bunuri materiale Cf *a agonisi*. **10** *vt* A colecționa. **11** *vt* (Rar) A colecta impozitele. **12-13** *vtr* (D. ființe) A (se) strânge la un loc, formând un grup. **14-15** *vtr* (D. ființe) A (se) întruni. **16** *vt* (Înv; d. persoane) A veni în contact. **17** *vr* (Înv; d. persoane) A se împreuna. **18** (Mat) A totaliza mai multe numere într-unul singur Cf *a adiționa*. **19** (D. o sumă) A ajunge. **20** (Înv) A consta. **21** (Pop; d. persoane; îe) **Parcă a tunat și i-a ~t** A pune la un loc persoane foarte deosebite una de alta.

adunare [At: DOSOFTEI, ap. HEM 401 / Pl: *~nări* / E: ***aduna***] **1** *sf* (D. o sumă) Strângere la un loc. **2** *sf* (Înv; d. persoane) Întâlnire. **3** *sf* Concentrare. **4** *sf* Colecționare. **5** *sf* Operație aritmetică, constând în totalizarea mai multor numere într-unul singur. **6** *sf* Întrunire a mai multor persoane în vederea discutării unor probleme de interes general. **7** *sf* Grupul format din persoanele legal întrunite. **8** *sf* (Îs) ~ *constituantă* Organ ales în scopul de a redacta și a vota sau de a modifica o constituție. **9** *sf* (Îs) ~ *legislativă* Organ reprezentativ al statului, competent a se pronunța prin vot asupra proiectelor de lege. **10** *sf* (Îs) ~ *națională* Organ suprem al puterii de stat în unele țări. **11** *sf* (Îas) Organ de stat cu funcții legislative sau consultative. **12** *sf* (Îs) ~ *generală* Întrunire a tuturor membrilor unei organizații, întreprinderi etc. în scopul de a controla și a dirija activitatea acestora. **13** *sf* (Înv; îs) ~ *populară* Organ de conducere a administrațiilor din comune. **14** *sf* (Înv; îs) *~a deputaților* Camera deputaților. **15** *sf* Grup de persoane care prezintă un caracter asemănător Cf *mulțime*. **16** *sf* (Pop) Grup de persoane reunit în vederea petrecerii Cf *petrecere, șezătoare*. **17** *i* (Art) Semnal dat pentru strângerea într-o formație ordonată a unei trupe sau a unui grup organizat.

adunat¹ *sn* [At: PSALT. 220/1 / Pl: ? / E: ***aduna***] **1** (D. cereale) Strângere la un loc. **2** (Înv) Avere. **3** (D. oameni) Adunare (**15**).

adunat², ~ă [At: MARCOVICI, CH. 11/g / Pl: *~ați, ~te* / E: ***aduna***] **1** *a* (D. lucruri) Care sunt strânse (la un loc). **2** *a* (D. gânduri, idei, sentimente, amintiri etc.) Concentrat. **3** *a* (D. oameni) Întrunit. **4-5** *smf, a* (Lpl) (Persoane) care stau alăturate.

adunata *sf* [At: PAMFILE, S. 59 / Pl: ? / E: ***aduna***] (Reg) Figură din jocul călușarilor.

adunăciune *sf* [At: CADE / Pl: *~ni* / E: ***aduna*** + *-ciune*] **1** (Înv) Adunare. **2** (Înv) Împreunare.

adunător, ~oare [At: URICARIUL I, 69 / V: (îrg) ***~iu*** *a, sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aduna*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care adună (**1**). **3-4** *smf, a* (Pex) (Persoană) econoamă. **5** *sm* Muncitor care adună fânul, cerealele etc. **6** *sn* Mașină pentru recoltarea cerealelor și a fânului. **7** *sf* (Îs) *~oare de miere* Albină.

adunătoriu, ~oare *a, sm* vz ***adunător***

adunătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 43_2 / Pl: *~ri* / E: ***aduna*** + *-tură*] **1** Grup format prin adunarea la un loc a unor obiecte disparate. **2** (Rar) Adunare (**15**). **3** (Prt) Grămadă de oameni (fără valoare) adunați din întâmplare Cf *strânsură*.

adunc, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nci, ~nce* / E: it ***adunco,*** lat ***aduncus***] (Blg; d. organe) **1** Încovoiat la vârf. **2** Curbat.

aduncat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adunc*** + *-at*] **1-2** Adunc (**1-2**).

adupleca *v* vz ***îndupleca***

adurmăca¹ *vi* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pzi: *adurmăc* / E: nct] (Reg) A adormi.

adurmăca² *v* vz ***adulmeca***

adurmec *sn* [At: COȘBUC, F. 69 / Pl: ? / E: ***adurmeca***] **1-4** (Rar; d. animale) Adulmecare (**1-4**).

adurmeca *v* vz ***adulmeca***

adurmecare *sf* vz ***adulmecare***

adurmecat¹ *sn* vz ***adulmecat¹***

adurmecat², ~ă *a* vz ***adulmecat²***

adurmi *v* vz ***adormi***

adurmita *v* vz ***adormita***

adurmitor, ~oare *a* vz ***adormitor***

adurol *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger ***Adurol***] Substanță folosită de fotografi la developare.

adus¹ *sn* [At: PSAL. SCH. 125/10 / Pl: *~e* și *~uri* / E: ***aduce***] **1** Aducere (**1**). **2** (Înv) Danie. **3** (Înv) Jertfă. **4** (Înv; nob; îls) **Aminte ~** Amintire.

adus², ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 296 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***aduce***] **1** Dus dintr-un loc în altul. **2** (D. discuții) Îndreptat asupra unui lucru sau a unei persoane. **3** (Pop; îe) **A fi ~(ă) din meșteșug** Meșteșugit. **4** (D. ființe)

Încovoiat. 5 Îndoit. 6 (Fam; îla) **~ (bine) din condei** Exprimat cu dibăcie. 7 (Îal) Făcut cu diplomație. 8 (Îvr; îla) **~ la mijloc** Citat în sprijinul unei afirmații. 9 (D. persoane) Condus. 10 (Fam; îla) **~ în sapă de lemn** Sărăcit.

adusătură *sf* [At: MARIAN, V. 175 / Pl: *~uri* / E: ***adus*** + *-(ă)tură*] 1 (Îsp) Făcătură. 2 (Pex; îsp; pop) Boală adusă în casă prin vrăji.

adusoare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 408 / Pl: *~ori* / E: ***adus*** + *-oare*] (Înv) Aducere (1).

ad valorem *la* [At: DEX[2] / E: lat ***ad valorem***] (D. calcularea taxelor vamale) După valoare.

advar *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 409 / V: (înv) ***avgar*** / Pl: *~e* / E: nct] 1 (Înv) Bentiță sau brățară cu texte religioase purtate de evrei în timpul rugăciunii. 2 (Înv) Talisman.

advecție *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***advection***] (Liv) Mișcare a aerului atmosferic în direcție (aproape) orizontală.

adventice *sfi* [At: DEX[2] / E: fr ***adventice***] (Blg) Foiță externă care învelește arterele.

adventism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: eg ***adventism,*** ger ***Adventismus***] Doctrină religioasă care predică a doua venire a lui Hristos.

adventist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***adventist,*** fr ***adventiste***] 1-2 *smf, a* (Adept) al adventismului. 3 *a* Privitor la adventism. 4 *a* Specific adventismului.

adventiv, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***adventif***] 1 (Jur) Care este obținut pe altă cale decât succesiunea directă. 2 (Bot; d. plante) Originar din alte țări sau continente și care s-a răspândit în altă parte decât locul obișnuit (fără a fi cultivat). 3 (Îs) *Rădăcină ~ă* Rădăcină care se dezvoltă pe diferite părți ale plantei. 4 (Îs) *Mugure ~* Mugure care se dezvoltă din țesuturi. 5 (Glg; îs) *Crater ~* Crater vulcanic secundar.

adverb *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***adverbe,*** lat ***adverbium***] Parte de vorbire, care determină un verb, un adjectiv sau alt adverb, arătând locul, timpul, modul, cauza sau scopul.

adverbial, ~ă *a* [At: DA / P: *~bi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***adverbial,*** lat ***adverbialis***] (D. cuvinte, construcții ale limbii) Care are valoare de adverb.

adverbializa *vtr* [At: DEX[2] / P: *~bi-a-* / Pzi: *~zez* / E: fr ***adverbialiser***] 1-2 (Grm) A (se) transforma în adverb.

adverbializare *sf* [At: DEX[2] / P: *~bi-a~* / Pl: *~zări* / E: ***adverbializa***] (Grm) Transformare în adverb.

adverbializat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~bi-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***adverbializa***] (Grm) Transformat în adverb.

advers, ~ă *a* [At: IORDAN, L.R.A. 476 / Pl: *~rși, ~e* / E: fr ***adverse,*** lat ***adversus***] 1 Așezat opus. 2 (Fig) Contrar. 3 (Fig) Ostil. 4 (Îs) *Parte ~ă* Adversar într-un proces, într-o afacere etc. 5 (Fig) Nefavorabil.

adversar, ~ă *smf* [At: ODOBESCU, S. III, 38 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***adversaire,*** lat ***adversarius***] 1 Persoană care luptă împotriva alteia într-un proces. 2 Dușman. 3 Persoană care concurează cu alta Si: *rival*. 4 (Pol) Contracandidat. 5 Persoană care se opune unei concepții sau unei ideologii.

adversativ, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***adversatif,*** lat ***adversativus***] 1 Care exprimă o opoziție. 2 (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție care exprimă o opoziție față de coordonata ei. 3 (Grm; îs) *Conjuncție ~ă* Conjuncție care introduce o propoziție adversativă.

adversitate *sf* [At: BOGZA, C. O. 271 / Pl: *~tăți* / E: fr ***adversité,*** lat ***adversitas, -atis***] 1 Situație potrivnică. 2 Dificultate. 3 Necaz.

advocat, ~ă *smf* vz ***avocat***

advocateasă *sf* vz ***avocateasă***

advocatlâc *sn* vz ***avocatlâc***

advocatură *sf* vz ***avocatură***

advocățel *sm* vz ***avocățel***

advocățesc, ~ească *a* vz ***avocățesc***

advocăție *sf* vz ***avocăție***

advocățime *sf* vz ***avocățime***

advon *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ns cf *amvon*] Tinda dinăuntru a unei biserici creștine.

aed *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 199 / Pl: *aezi* / E: fr ***aède***] 1 Poet-cântăreț în Grecia antică, care își recita versurile în acompaniament de liră. 2 (Pex) Scriitor talentat.

aedicula *sf* [At: DN[3] / P: *ed~* / Pl: *~le* / E: lat ***aedicula***] (Ant) 1 Templu în miniatură. 2 Capelă mică Cf *edicul*.

aenesc, ~ească *a* [At: T. BURADA, ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ești* / E: ***aian*** + *-esc*] 1 (Reg) Bun. 2 (Reg) De prima calitate.

aer[1] *sn* [At: APOSTOLUL (1683), ap. GCR 260/12 / Pl: *aere* (20-21) / E: lat ***aer, -is,*** fr ***air***] 1 Amestec de gaze care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei, absolut necesar viețăților aerobe. 2 (Îs) *~ lichid* Lichid obținut prin răcirea aerului până sub -183° C la presiune normală și folosit pentru separarea elementelor sale componente. 3 (Îs) *~ comprimat* Aer la presiuni mai mari decât presiunea atmosferică, obținut cu compresoare. 4 (Îs) *~ condiționat* Sistem de ventilație a aerului din încăperi în scopul păstrării proprietăților fizice normale ale acestuia. 5 (Îs) *~ curat* Aer nepoluat. 6 (Îlav) **La** (sau **în**) **~ (liber)** Afară. 7 (Îe) **A lua ~** A ieși din casă pentru a respira aer curat. 8 Climă. 9 Spațiul dintre cer și pământ Si: *atmosferă, văzduh*. 10 (Fig) Atmosferă. 11 (Îe) **A fi** (sau **a se simți**) **ceva în ~** A exista semne că se pregătește ceva (în ascuns). 12 (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **în ~** A se afla într-o situație critică. 13 (Îae) A nu avea nici o perspectivă. 14 (Fig) Înfățișare. 15 (Fig) Expresie. 16 (Îe) **A avea ~ul că...** A da impresia că... 17 (Îe) **A da ~ (de)** A da înfățișare (de). 18 **A-și da ~ul** A se preface. 19 (Lpl) Ifose. 20 (Îe) **A-și da** (sau **a-și lua**) **~e** A lua atitudine de superioritate Si: *a se îngâmfa*. 21 (Înv; fam) Melodie.

aer[2] *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 416 / Pl: *~e* / E: ngr ***ἀήρ***] (Bis) 1 Cel mai mare dintre cele trei văluri cu care se acoperă discul și potirul Si: *procovăț, poalele de la icoane*. 2 Văl care simbolizează piatra de pe mormântul lui Isus Si: *epitaf*.

aer[3]- vz ***aero-***

aera [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***aérer***] 1 *vt* (Înv) A aerisi. 2 *vr* (Înv) A-și face vânt. 3 *vt* A introduce aer[1] (1) în masa unui lichid, a unui material granulos sau fluid. 4-5 *vt* A răci cerealele dintr-un siloz prin introducere de aer[1] (1) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți.

aeraj *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr ***aérage***] 1 Introducere de aer[1] (1) (proaspăt) într-un loc închis (mină, sală de spectacole etc.) Vz *aerisire* (1), *ventilație*. 2 (Îs) *Galerii de ~* Galerii care servesc la aerisire.

aerare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~rări* / E: ***aera***] 1 (Înv) Aerisire. 2 Introducere de aer[1] (1) într-un mediu lichid, granulos sau fluid. 3 Răcire a cerealelor din componența silozului cu ajutorul aerului.

aerarium *sn* [At: DN[3] / P: *a-e-ra-ri-um* / Pl: ? / E: lat ***aerarium***] (Ant) 1 Tezaur public din Roma antică. 2 Administrarea acestui tezaur.

aerat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 74 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aera***] 1 (Înv) Aerisit. 2 (Dlc) Tratat prin introducere de aer[1] (1). 3-4 (D. cereale) Răcit prin introducere de aer[1] (1) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți. 5 (D. pagini, foi, texte etc.) Spațiat.

aerator *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***aérateur***] 1 Dispozitiv folosit pentru aerare. 2 Mașină de lucru folosită în turnătorie pentru afânarea amestecului de formare Si: *afânător*.

aerație *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aération***] 1-3 Aerare (1-3).

aereală *sf* [At: N. LEON, MED. 90 / Pl: *~eli* / E: ***aer[1]*** + *-eală*] 1 Tărie. 2 Esență.

aerel *sms* [At: PANȚU, PL.[2] / E: ***aer*** + *-el*] 1 (Bot) Planta *Laser trilobum*. 2 (Far) Substanță albă sau brună, cu miros urât și gust neplăcut extrasă din rădăcina plantei *Ferula Assa foetida*, care se întrebuințează în medicină (pentru proprietățile sale digestive și antispasmodice).

aerenchim *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***aerenchyme,*** ger ***Aerenchym***] (Bot) Țesut parenchimatic prevăzut cu mari spații intercelulare pline cu aer, care se găsește la plantele acvatice submerse.

aeresc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***aer[1]*** + *-esc*] (Înv) Aerian.

aeri- vz ***aero-***

aerian, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 48 / P: *a-e-ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***aérien***] 1 Care se află în aer[1] (9). 2 Care se produce în aer[1] (9). 3 Care se referă la aviație. 4 (Îs) *Linie ~ă* Traseu aeronautic. 5 (Îas)

Companie de transport aerian (2). 6 *Alarmă ~ă* Semnal prin care se anunță (în timp de război sau cu scop instructiv) un atac aerian inamic. 7 (Îs) *Fenomen* ~ Fenomen care se produce în aer[1] (9), la distanțe relativ mari deasupra pământului. 8 (Îs) *Perspectivă ~ă* Perspectivă care se datorează prezenței aerului[1] (1) între obiectul văzut și ochi. 9 (Îs) *Atac* ~ Atac dat de aviația militară (mai ales asupra unui oraș). 10 (Îs) *Luptă ~ă* Luptă între unități inamice de aviație. 11 (Îs) *Unde ~iene* Unde herțiene. 12 (Îs) *Gaz* ~ vz *gaz*. 13 (Fig) Transparent. 14 (Fig) Gingaș. 15 (Fig) Vaporos. 16 (Fam; fig; d. persoane) Care a pierdut legătura cu realitatea.

aericol, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aéricole***] (D. plante) Care trăiește în întregime în aer[1] (1).

aerifer, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aérifère***] Care conduce aerul[1] (1).

aeriform, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aériforme***] (Chm) 1 Care are aspectul aerului[1] (1). 2 Care are proprietățile aerului[1] (1).

aeriseală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***aerisi*** + *-eală*] (Înv) 1-5 Aerisire (1-5).

aerisi [At: URICARIUL V, 192/6 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***αεριζω***] 1 *vt* A lăsa să pătrundă aer[1] (1) proaspăt într-o încăpere. 2 *vt* A expune un obiect (de îmbrăcăminte) la aer[1]. 3 *vr* A ieși afară pentru a respira aer[1] proaspăt. 4 *vr* A se răcori. 5 *vt* (Fig) A înnoi.

aerisire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***aerisi***] 1 Pătrunderea aerului[1] proaspăt într-o încăpere Si: *aerisit[1]* (1). 2-3 Expunere a unui obiect (de îmbrăcăminte) la aer[1] (1) Si: *aerisit[1]* (2-3). 4 Respirare a aerului[1] proaspăt în timpul unei plimbări Si: *aerisit[1]* (4). 5 Răcorire Si: *aerisit[1]* (5). 6 (Fig) Înnoire Si: *aerisit[1]* (6).

aerisit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***aerisi***] 1-6 Aerisire (1-6).

aerisit[2], ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 55 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aerisi***] 1 În care s-a lăsat să intre aer[1] curat. 2 Care a fost expus la soare. 3 Care a respirat aer[1] proaspăt în timpul unei plimbări. 4 Răcorit. 5 (Fig) Înnoit.

aerlift *sn* [At: DEX[2] / V: ***er~*** / Pl: *~uri* / E: eg ***airlif***] Metodă de explorare a zăcămintelor lichide prin împingerea acestora la suprafață cu ajutorul aerului[1] comprimat.

aero- [At: DEX[2] / V: ***aer-[3]***, ***aeri-*** / E: ***aer[1]***] Element prim de compunere savantă, care servește la formarea unor substantive și adjective.

aeroamfibiu *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***aéroamphibie***] 1-2 (Vehicul cu pernă de aer) adaptat la navigația terestră și pe apă.

aeroautomobil *sn* [At: DN[3] / P: *a-e-ro-au~* / Pl: *~e* / E: ***aero-*** + ***automobil***] Vehicul terestru care se poate susține deasupra solului cu ajutorul unei perne de aer.

aerob, ~ă *a* [At: CADE / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aérobe***] (D. microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen Si: *aerobiotic*.

aerobic, ~ă *a* [At: DEX[2] / E: fr ***aérobique***] (Îs) *Gimnastică* ~ Gimnastică de întreținere executată pe fond muzical.

aerobiologie *sf* [At: DN[3] / P: *a-e-ro-bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***aérobiologie***] 1 Ramură a biologiei care studiază organismele aerobionte. 2 Biologia aeroplanctonului.

aerobionte *snp* [At: DN[3] / P: *a-e-ro-bi-on~* / E: ger ***Aerobionten***] Bacterii care nu pot trăi fără oxigen.

aerobiotic, ~ă [At: DEX[2] / P: *a-e-ro-bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aérobiotique***] Aerob.

aerobioză *sf* [At: DEX[2] / P: *a-e-ro-bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***aérobiose***] (Bot) Formă de viață a microorganismelor aerobe.

aerobiu, ~ie *a* vz ***aerob***

aerobuz *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***aérobus***] Avion de pasageri de mare capacitate, folosit pe distanțe medii.

aerocartograf *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***aérocartographe***] (Teh) Aparat automat pentru întocmirea hărților și a planurilor topografice după fotograme aeriene.

aerocartografie *sf* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr ***aérocartographie***] Tehnică de întocmire a hărților și a planurilor topografice cu ajutorul aerocartografului.

aerocartofilie *sf* [At: DEX[2] / E: ***aero-*** + ***cartofilie***] Ramură a cartofiliei care se ocupă de ștampilele poștei aeriene.

aerocârlan *sn* [At: VISSARION, ALAS 21 XII 1930, 3/3 / Pl: *~e* / E: ***aero-*** + ***cârlan***] (Pop; gmț) Aeroplan.

aeroclub *sn* [At: DEX[2] / P: *a-e~* / Pl: *~uri* / E: fr ***aéro-club***] 1-2 Organizație sportivă în care sunt încadrați membri ce practică sau simpatizează sporturile aeronautice.

aerocolie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aérocolie***] Acumulare de gaze în intestinul gros, care provoacă balonarea abdomenului.

aerocosmic, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***aero*** + ***cosmic***] 1-4 Aerospațial (1-4).

aerodinam *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***aero-*** +***dinam***] Tren automotor cu formă aerodinamică.

aerodinamic, ~ă [At: LEX. TEHN. / Pl: *~ici, ~ice* a / E: fr ***aérodynamique***] 1 *sm* Aerodinam. 2 *sf* Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul mișcării aerului[1] (1) și, în general, a gazelor, precum și cu studiul mișcării corpurilor într-un mediu gazos. 3 *a* Referitor la aerodinamică (2). 4 *a* (D. vehicule) Care este astfel construit încât să întâmpine, în deplasare, o rezistență minimă din partea aerului[1] (9).

aerodinamician, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***aérodynamicien***] Specialist în aerodinamică (2).

aerodină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***aérodyne***] Vehicul aerian mai greu decât aerul[1] (1).

aerodrom *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* (și *~oame*) / E: fr ***aérodrome***] 1 Teren special amenajat pentru decolarea, aterizarea și staționarea avioanelor, cuprinzând și instalațiile, asistența tehnică etc. necesare activității de zbor. 2 Terenul unui aerodrom (1). 3 Clădirile unui aerodrom (1). 4 Instalațiile unui aerodrom (1). 5 Personalul unui aerodrom (1). 6 Pasagerii unui aerodrom (1).

aeroelasticitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***aéroélasticité***] Ramură a fizicii care studiază comportarea sistemelor elastice solide sub acțiunea forțelor aerodinamice.

aeroembolie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *aéroembolisme*] (Blg) Prezența unor bule de gaze în țesuturi.

aerofagie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aérophagie***] Act reflex caracterizat prin înghițirea, o dată cu saliva sau cu alimentele ingerate, a unei cantități mari de aer[1] (1) (ducând la tulburări funcționale).

aerofar *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***aérophare***] Dispozitiv optic de semnalizare la mare distanță, care servește ca punct de reper pentru avioane în zbor.

aerofilatelic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aérophilatélique***] 1-2 Referitor la aerofilatelie (1-2). 3-4 De aerofilatelie (1-2).

aerofilatelie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aérophilatélie***] 1 Ramură a filateliei care se ocupă de mărcile pentru poșta aeriană. 2 Colecționarea de mărci poștale utilizate de poșta aeriană.

aerofilatelist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: ger ***Aerophilatelist***] 1-4 (Persoană) care se ocupă cu aerofilatelia (1-2).

aerofiltru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***aérofiltre***] Biofiltru cu aerație artificială.

aerofit, ~ă *sf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***aérophyte***] 1-2 (Plantă) care trăiește pe alte plante fără a se hrăni din acestea sau din sol.

aerofobie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aérophobie***] Fobie față de curenții de aer[1] (9).

aerofor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***aérophore***] Aparat care furnizează aerul[1] (1) necesar scafandrilor în timpul șederii lor sub apă.

aerofotografic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aérophotographique***] 1-2 Referitor la aerofotografie (1-2). 3-4 De aerofotografie (1-2).

aerofotografie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aérophotographie***] 1 Tehnică a fotografierii unei zone, a unui obiectiv etc. de la bordul unui avion. 2 Fotografie obținută cu ajutorul acestei tehnici.

aerofotogramă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***aérophotogramme***] Fotogramă aeriană.

aerofotogrammetrie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aérophotogrammétrie***] Metodă a fotogrammetriei care măsoară, determină metric și reprezintă grafic și fotografic porțiuni din suprafața terestră.

aerofrână *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***aérofrein***] Frână aerodinamică.

aerogară *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: fr ***aérogare***] Gară pentru traficul aerian de pasageri și de mărfuri.

aerogastrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***aérogastrie***] (Med) Acumulare de gaze în stomac.

aerogen, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aérogène***] (Blg) Care este produs prin intermediul aerului¹ **(1)**.

aerogenerator *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: eg ***aerogenerator***] Instalație folosită la transformarea forței eoliene în energie electrică.

aerogeologie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ger ***Aerogeologie***] Culegere de informații geologice din avion.

aeroglisor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***aéroglisseur***] Ambarcație acvatică cu pernă de aer, a cărei înaintare este asigurată de motoare cu elice asemenea celor de avion.

aerograf *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***aérographe***] Pulverizator cu ajutorul căruia se acoperă cu straturi de vopsea uniforme suprafețe mari ale unor desene, zugrăveli etc.

aerografie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***aérographie***] Disciplină care studiază aerul¹ **(9)** și proprietățile lui.

aerogramă *sf* [At: CADE / Pl: *~me* / E: fr ***aérogramme***] **1** Comunicare transmisă prin telegrafie fără fir. **2** Scrisoare pentru poșta aeriană. **3** Imprimat special pentru o astfel de scrisoare.

aeroion *sm* [At: DEX² / P: *a-e-ro-i-on* / Pl: *~i* / E: fr ***aéroion***] (Fiz) Ion atmosferic (eliberat prin descărcări electrice, evaporarea apei etc.).

aeroionizator *sn* [At: DEX² / P: *a-e-ro-i-o~* / Pl: *~oare* / E: fr ***aéroionisateur***] Aparat pentru concentrarea aeroionilor negativi într-o încăpere în scopul obținerii unui aer asemănător celui natural.

aeroionoterapie *sf* [At: DEX² / P: *a-e-ro-i-o~* / Pl: *~ii* / E: ***aeroion*** + ***terapie***] (Med) Tratament cu aeroioni.

aerolit *smn* [At: CULIANU, C. 368 / Pl: *(m) ~iți* și (n) *~e* / E: fr ***aérolithe***, ger ***Aerolith***] Meteorit format în cea mai mare parte din silicați, cu aspect de piatră, care cade pe pământ.

aerolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***aérologue***] Specialist în aerologie.

aerologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aérologique***] **1** Referitor la aerologie. **2** De aerologie.

aerologie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***aérologie***] Ramură a meteorologiei care se ocupă cu studiul proprietăților atmosferei.

aeromaritim, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aéromaritime***] **1-4** Aeronaval **(1-4)**.

aeromecanică *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***aéromécanique***] **1** Ramură a mecanicii care studiază mișcarea și echilibrul gazelor. **2** Mecanica gazelor.

aeromedicină *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger ***Aeromedizin***] Ramură a medicinii care studiază influența zborului asupra organismului.

aerometrie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***aérométrie***] Ramură a fizicii care studiază proprietățile fizice ale aerului¹ **(1)** și ale gazelor și măsoară efectele lor mecanice.

aerometru *sn* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***aéromètre***] **1-2** Aparat pentru măsurarea sau determinarea densității aerului¹ **(1)**.

aeromobil *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***aéromobile***] **1-2** (Corp solid) care se poate menține și mișca în aer¹ **(9)**.

aeromodel *sn* [At: SP. POP., 1956, nr. 1730 / Pl: *~e* / E: fr ***aéromodèle***] **1-2** Machetă de avion sau de planor, care poate zbura pe o distanță oarecare fără pilot.

aeromodelism *sn* [At: SP. POP., 1950, nr. 1754 / Pl: ? / E: fr ***aéromodélisme***] **1-2** Tehnica de a construi aeromodele **(1-2)**. **3-4** Sport aviatic care constă în lansarea și conducerea aeromodelelor **(1-2)**.

aeromodelist, ~ă *smf, a* [At: SP. POP., 1950, nr. 1754 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***aeromodel*** + *-ist*] **1-8** (Persoană) care se ocupă cu aeromodelismul **(1-4)**.

aeromotor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***aéromoteur***] Motor eolian.

aeronaut, ~ă *smf* [At: LTR / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***aéronaute***] **1** Persoană care conduce un vehicul aerian. **2** (Rar) Persoană care călătorește cu un vehicul aerian.

aeronautic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aéronautique***] **1-2** *sf* Tehnica construirii și a conducerii aeronavelor. **3** *sf* Știința navigației aeriene. **4-6** *a* Care aparține aeronauticii **(1-3)**. **7-9** *a* Privitor la aeronautică **(1-3)**.

aeronaval, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aéronaval***] **1-2** Referitor la aviație și la marină Si: *aeromaritim* **(1-2)**. **3-4** Care aparține aviației și marinei Si: *aeromaritim* **(3-4)**.

aeronavă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ve* / E: ***aero-*** + ***navă***] Vehicul aerian care se menține și se deplasează în aer¹ **(9)** Si: *aerovehicul*.

aeronavigație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ger ***Aeronavigation***] Navigație aeriană.

aeroplan *sn* [At: BACOVIA, O. 81 / Pl: *~e* / E: fr ***aéroplane***] (Iuz) **1** Avion. **2** (Fam; îe) **A se face ~** A pleca repede pentru a executa un ordin. **3** (Irn) Pălărie de damă (cu boruri mari).

aeroplancton *sn* [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: ger ***Aeroplankton***] Plancton care trăiește în atmosferă.

aeropoligonație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***aéropolygonation***] Triangulație fotogrammetrică spațială care folosește fotograme de lungimi mici pentru determinarea coordonatelor punctelor terestre caracteristice unei regiuni.

aeroport *sn* [At. DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***aéroport***] **1** Ansamblu constituit din terenul, clădirile și instalațiile necesare decolării, aterizării, manevrării, adăpostirii și întreținerii avioanelor. **2** Terenul unui aeroport **(1)**. **3** Clădirile unui aeroport **(1)**. **4** Instalațiile unui aeroport **(1)**. **5** Personalul unui aeroport **(1)**. **6** Pasagerii unui aeroport **(1)**.

aeroportuar, ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-e-ro-por-tu-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aéroportuaire***] **1** Referitor la aeroport **(1)**. **2** De aeroport **(1)**.

aeropoștal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aéropostal***] **1** Care aparține poștei aeriene. **2** Referitor la poșta aeriană.

aeroproiector *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***aéroprojecteur***] Aparat de restituție fotogrammetrică, folosit pentru proiectarea spațială simultană a mai multor fotograme aeriene.

aeropurtat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aero-*** + ***purtat***] Care se transportă cu aeronavele.

aeroreactor *sn* [At: DEX² / P: *a-e-ro-re-ac-tor* / Pl: *~oare* / E: fr ***aéroréacteur***] Reactor la care comburantul necesar arderii combustibilului este aerul atmosferic precomprimat.

aeros, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. III 284 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***aer¹*** + *-os*] **1-3** (Înv) Aerian **(13-15)**.

aeroscop *sn* [At: DEX² / Pl: *~oape* / E: fr ***aéroscope***] Aparat cu care se colectează praful din aer¹ **(9)**, pentru a putea fi examinat la microscop.

aeroscuter *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg ***aeroscooter***] Motocicletă care se deplasează cu ajutorul unei perne de aer.

aerosol *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***aérosol***] **1-2** (Mpl) Sistem prin care se realizează împrăștierea mecanică în aer¹ **(1)** sau într-un gaz a unor particule solide sau lichide, care este folosit în medicină în tratamentul unor boli, în agricultură la combaterea dăunătorilor etc.

aerosoloterapie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***aerosol*** + ***terapie***] Procedeu terapeutic prin care medicamentele sunt introduse pe căile respiratorii sub formă de aerosoli, cu ajutorul unor pulverizatoare speciale.

aerosondaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***aérosondage***] Sondaj al straturilor înalte ale atmosferei cu ajutorul balonului.

aerospațial, ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-e-ro-spa-ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aérospatial***] **1-2** Referitor la navigația în spațiul aerian terestru și cosmic Si: *aerocosmic* **(1-2)**. **3-4** Care aparține acestei navigații.

aerostat *sn* [At: PONI, F. 95 / Pl: *~e* / E: fr ***aérostat***] Balon umplut cu gaz mai ușor decât aerul, care îi permite ascensiunea în atmosferă.

aerostatic, ~ă [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aérostatique***] **1-2** *sf* Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul echilibrului aerului¹ **(1)** și, în general, al gazelor. **3-4** *sf* Tehnica construirii și dirijării aerostatelor. **5-7** *a* Care aparține aerostaticii **(1-4)** (sau aerostatelor). **8-10** *a* Privitor la aerostatică **(1-2)** (sau la aerostate).

aerostație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* **(2)** / E: fr ***aérostation***] **1-2** Ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul construcției și al zborului aerostatelor. **3** Stație de vehicule aeriene.

aerostier *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***aérostier***] **1-2** Specialist care se ocupă cu aerostația **(1-2)**. **3** Soldat din serviciul aerostației militare.

aerotactism *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***aérotactisme***] Formă de chemotactism prin care microorganismele se orientează în raport cu concentrația de oxigen dizolvat în apă.

aerotanc *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: eg ***aerotank***] Construcție pentru epurarea biologică a apelor de canalizare.

aerotaxație *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: ***aero- + taxație***] **1-2** Metodă pentru determinarea speciilor de arbori, a înălțimii, a diametrului coroanei etc. prin observare directă sau prin intermediul fotogramelor aeriene.

aerotehnic, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* **(3, 4)** / E: fr ***aérotechnique***] **1-2** *sf* Disciplină care se ocupă cu studiul și cu construcția aeronavelor. **3** *sf* Tehnică a condiționării aerului. **4-6** *a* Referitor la aerotehnică **(1-3)**.

aeroterapie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***aérothérapie***] Metodă de tratament a unor boli cu ajutorul aerului^1 **(5)** (de munte).

aeroterestru, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~eștri, ~re* / E: fr ***aéroterrestre***] **1** Referitor la forțele terestre și aeriene. **2** Care aparține forțelor terestre și aeriene.

aeroterm *sn* vz ***aerotermă***

aerotermă *sf* [At: DEX^2 / V: ***~m*** *sn* / Pl: *~me* / E: fr ***aérotherme***] Aparat electric de încălzire cu aer.

aerotermodinamică *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ici* / E: fr ***aérothermodynamique***] Știință care studiază fenomenele calorice provocate de scurgerile aerodinamice la viteze supersonice.

aerotermoterapie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***aérothermothérapie***] Terapeutică bazată pe utilizarea aerului cald.

aerotopograf *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***aérotopographe***] Aparat fotogrammetric folosit pentru executarea hărților și a planurilor topografice.

aerotopografie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: eg ***aerotopography***] Tehnică a măsurătorilor terestre cu ajutorul fotografiilor aeriene.

aerotransport *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***aérotransport***] Transport executat cu avionul.

aerotransportor *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: ***aero- + transportor***] Aerovehicul destinat transportului de pasageri și de mărfuri.

aerotren *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***aérotrain***, it ***aerotreno***] Tren aerian monorai.

aerotriangulație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***aérotriangulation***] Metodă de determinare a punctelor de triangulație cu ajutorul fotogramelor aeriene.

aerotropism *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***aérotropisme***] (Blg) Tendință a organismelor de a se îndrepta către o sursă de aer.

aerovehicul *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ***aero- + vehicul***] Aeronavă.

aerozină *sf* [At: DEX^2 / Pl: ? / E: fr ***aérozine***] Carburant lichid pentru motoarele rachetelor.

aest, aiastă *pd, ad* vz ***acest***

aesta *pd, ad* vz ***acesta***

aevea *av* vz ***aievea***

afabil, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***affabilis***, fr ***affable***] (D. persoane și manifestările lor) **1** Binevoitor. **2** Primitor. **3** Cordial.

afabilitate *sf* [At: DA / Pl: ? / E: fr ***affabilité***, lat ***affabilitas, -atis***] **1** Bunăvoință. **2** Cordialitate.

afabulație *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 211 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***affabulation***, lat ***affabulatio***] **1-2** (Frm) Ansamblu al întâmplărilor care constituie intriga unei opere literare epice sau dramatice Si: *fabulație*. **3** Morală a unei fabule.

afabulațiune *sf* vz ***afabulație***

afacere *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 102 / Pl: *~ri* / E: ***a^2 + facere*** (după fr *affaire*)] **1-3** Tranzacție financiară, comercială sau industrială, bazată uneori pe speculă sau pe speculații. **4** (Îs) *Cifră de ~ri* Cuantumul vânzărilor făcute de o întreprindere comercială într-un timp dat. **5** (Fam) Activitate cu rezultat favorabil. **6-7** Treabă (importantă). **8** (Frm) Chestiune. **9** (Înv; is) *~ de onoare* Duel. **10-11** (Îs) *~ri interne* (sau *externe*) Treburi obștești privind problemele interne (sau externe) ale unei țări. **12** (Îvp; îs) *Însărcinat cu ~ri* Ambasador. **13-14** (Îas) Atașat comercial (militar, cultural etc.).

afacerism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***afacere*** + *-ism*] Utilizare, în tranzacții comerciale, financiare, industriale, a poziției sociale, profesionale sau politice a cuiva în interes personal.

afacerist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***afacere*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care practică afacerismul.

afachie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***aphachie***] (Med) Lipsă a cristalinului ochiului.

afagie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***aphagie***] (Med) Incapacitate de a înghiți.

afan *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ns cf it *affano*] (Rar) Durere sufletească Cf *necaz*.

afanisi [At: (a. 1788) DOC., ap. HEM 420 / V: ***afin~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἀφανίζο*** (aor al lui) ***ἠφανισα***] **1** *vt* (Înv) A nimici. **2** *vt* (Rar) A plictisi (pe cineva). **3-4** *vtr* (Rar) A (se) enerva.

afanisire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***afanisi***] **1** (Înv) Nimicire. **2** (Rar) Plictiseală. **3** (Rar) Enervare.

afanisit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***afanisi***] **1** (Înv) Nimicit. **2** Plictisit. **3** (Rar) Enervat.

afanit *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: eg ***aphanite***] (Glg) Rocă granulată fin și cu o contextură compactă.

afară [At: COD. VOR. 79/13 / V: (înv) ***afoa~*** / E: lat ***ad foras***] **1-2** *av* Dincolo de limitele unui spațiu închis sau apropiat. **3** *av* În exterior. **4-5** *av* (Îe) **A da ~** A scoate (cu forța) de undeva. **6** *av* (Îae) A exclude. **7** *av* (Îae) A concedia dintr-un post. **8** *av* (Înv; îae) A da în vileag. **9** *av* (Fam; îae) A vomita. **10** *av* (Îe) **A ieși ~** A părăsi un loc închis. **11** *av* (Spc; îae) A defeca. **12** *av* (Înv; îlav) **În** (sau **din**) **~** În (sau din) exterior. **13** *av* (Înv; îlav) Pe suprafața exterioară. **14** *a* (Înv; îal) Extern. **15** *av* (Îlav) **Pe din ~** Pe partea exterioară. **16** *av* (Îal) După înfățișare. **17** *av* (Fig; îal) În aparență. **18** *av* (Fam; îal) Pe de rost. **19** *av* (Pop; îe) **A(se) judeca pe din ~** A (se) judeca în libertate. **20** *av* (Înv; îlp) **~ din** (și **~ de**) Exterior față de ceva. **21** *av* (Pop; îe) **A-și ieși ~ din răbuș** A-și pierde socotelile. **22** *av* (Fig; pfm; îae șîe) **A-și ieși ~ din fire** (sau **din sine, din pepeni, din țâțâni, din papuci**) A-și pierde cumpătul. **23** *av* (Îvp; îlp) **Din ~ de** Dincolo de... **24** *av* (Îvp; îal) Afară de... **25** *av* (Îlp) **(În) ~ de** Cu excepția. **26** *av* (Fam; îe) **A fi ~ din cale** (sau **a fi din cale-~**) A fi peste măsură. **27** *av* (Înv; îe) **A fi din ~ de minte** A fi ieșit din minți. **28** *av* (Îlc) **~ (numai doar) dacă nu** Numai cu condiția că. **29** *i* (Exclamativ) Ieși! **30** *av* (Îe) **A fi în ~ de (orice) pericol** A scăpa cu bine.

afazic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aphasique***] **1** *a* De afazie. **2** *a* Privitor la afazie. **3-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de afazie.

afazie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***aphasie***] Pierdere totală sau parțială a facultății de a comunica prin limbaj, produsă de leziuni cerebrale sau disfuncții Si: *mutenie, amuțire*.

afâna *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: ml ****affenare***] A face ca un material granular să fie mai rar, mai puțin compact, mărindu-i, implicit, volumul Vz *a înfoia*.

afânare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***afâna***] **1** Micșorare a densității unui material granular și mărirea implicită a volumului acestuia. **2** (Îs) *~ea solului* Lucrare agricolă executată asupra pământului, la suprafață, pentru a favoriza aerisirea, pătrunderea apei, distrugerea buruienilor.

afânat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***afâna***] **1** (D. pământ, zăpadă) Care este mai puțin compact Vz *înfoiat*. **2** (Rar; d. pâine, cozonaci etc.) Cu miezul poros.

afânător *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oare* / E: ***afâna*** + *-tor*] Aerator **(2)**.

afebril, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***afébrile***] (Med) **1** Care nu face febră. **2** Care nu are febră.

afect *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 230 / Pl: *~e* / E: ger ***Affekt,*** lat ***affectus***] **1** Reacție emotivă, cu o desfășurare puternică și, relativ, de scurtă durată. **2** (În sens larg) Denumire generică pentru stările afective.

afecta¹ *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***affecter***] **1** A destina (o sumă de bani, o cantitate de materiale) unui anumit scop. **2** A ipoteca.

afecta² [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***affecter***] **1** *vt* A impresiona. **2** *vt* A întrista. **3** *vt* A simula o anumită stare sufletească. **4** *vr* (Prt) A-și da aere Si: *a se sclifosi*. **5** *vt* A prejudicia.

afectabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***afecta*** + ***-bil***] **1-2** (Rar) Care (se) poate afecta¹ **(1-2)**.

afectare¹ *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: ***afecta¹***] **1** Destinare (a unei sume, a unei cantități de materiale etc.) unui anumit scop. **2** Ipotecare.

afectare² *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***afecta²***] **1** Impresionare. **2** Întristare. **3** Simulare a unei anumite stări. **4** Comportare nenaturală. **5** Prejudiciere.

afectat¹, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***afecta¹***] **1** (D. sume de bani, cantitați de materiale) Care a fost destinat unui anumit scop. **2** Ipotecat².

afectat², ~ă *a* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***afecta²***] **1** (Rar; d. lucruri) Destinat. **2** Întristat. **3** Care se arată altfel decât este în realitate pentru a face impresie favorabilă Vz *prefăcut, nenatural*. **4** (Muz) Exagerat.

afectație *sf* [At: CANTEMIR, HR. 62, cf 116 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***affectation,*** lat ***affectatio, -onis***] **1-5** (Rar) Afectare² **(1-5)**. **6** Programare pe termen lung a unei exploatări forestiere. **7** (Cib) Instrucțiune care dă o valoare unei variabile.

afectiv, ~ă [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***affectif,*** lat ***affectivus***] **1** Care aparține afectivității **(1)**. **2** Privitor la sentimente. **3** Care denotă afecțiune **(2)** Si: *sensibil, sentimental, emotiv*.

afectivitate *sf* [At: PARHON, B. 69 / Pl: *~tăți* / E: fr ***affectivité***] **1** Totalitate a proceselor afective. **2** Comportare emotivă Vz *sensibilitate*.

afectuos, ~oasă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 74 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***affectueux,*** lat ***affectuosus***] **1-2** Care manifestă afecțiune **(1-2)** pentru cei din jur Si: *prietenos*. **3** Tandru.

afectuozitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***affectuosité***] **1-3** (Rar) Atitudine afectuoasă **(1-3)**.

afecție *sf* vz ***afecțiune***

afecționa [At: V. ROM. octombrie 1934, 68 / Pzi: *~nez* / E: fr ***affectionner***] (Frr) **1** *vt* A îndrăgi (pe cineva sau ceva). **2** *vi* A ține (la cineva sau ceva). **3** *vi* A avea înclinație (pentru ceva).

afecțiune *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 88 / Pl: *~ni* / E: fr ***affection,*** lat ***affectio, ~onis***] **1** Simpatie. **2** Dragoste față de cineva. **3** Stare patologică a unui organ Si: *boală*.

afelie *sf* vz ***afeliu***

afeliu *sn* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 97 / V: (înv) ***~lie*** *sf* / Pl: ? / E: fr ***aphélie***] (Ast) Punctul cel mai depărtat de soare de pe orbita unei planete.

afemeiat *sm, a* [At: MACEDONSKI, O. II, 142 / P: *~me-iat* / Pl: *~ați* / E: ***femeie*** + *-at*] **1-2** (Bărbat) care are slăbiciune pentru femei. **3-4** (Bărbat) căruia îi place să facă curte femeilor Si: *muieratic*.

afemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***aphémie***] Imposibilitate de a vorbi.

afene *sm, sf* vz ***afin***

afenele *sm, sf* vz ***afin***

aferat, ~ă *a* [At: BRĂESCU, M. B. 154 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***affairé***] (Fam) **1** Care este foarte ocupat. **2** Care vrea să pară foarte ocupat. **3** Plin de importanță.

aferent, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***afférent***] **1** Care este în legătură cu ceva. **2** (Jur) Care revine de drept cuiva. **3** (Atm; îs) *Vase ~* Vase care se varsă în altele. **4** (Îas) Vase care aduc un lichid la un organ. **5** (Atm; îs) *Nervi ~nți* Nervi care transmit excitațiile periferice centrilor nervoși.

aferentație *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***afférentation***] Transmitere a excitațiilor de la neuronii receptori periferici la neuronii centrali.

afereză *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***aphérèse,*** lat ***aphaeresis***] **1** (Med) Tăiere a unei părți a corpului Vz *amputare*. **2** (Grm) Fenomen lingvistic constând în suprimarea unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvânt. **3** Poezie rebusistă formată din două părți, prima definind un cuvânt-bază, din care, dacă suprimăm prima literă, obținem un alt cuvânt, definit în a doua parte a poeziei. **4** Figură retorică prin care se respinge ceea ce nu trebuie admis, enunțându-se ceea ce este demn de reținut.

aferim [At: NECULCE, ap. LET. II, 444/20 / V: ***~in*** / E: tc ***aferim***] *i, sn* **1-2** (Cuvânt) care exprimă o încurajare adresată cuiva Si: *admirabil, bine, bravo, perfect*. **3-4** *sn, i* (Irn) (Cuvânt) care exprimă dezaprobare Vz *halal*. **5** *sn* Cuvânt care exprimă invocarea Si: *Doamne ferește!*

aferin *i, sn* vz ***aferim***

afet *sns* [At: CAMILAR, N. I, 228 / Pl: *~uri* / E: fr ***affût,*** ger ***Laffette***] Suport pe care se fixează țeava unui tun.

affeto *sns* [At: DN³ / E: it ***affetto***] (Muz; ca indicație de execuție; îlav) **Con ~** Cu simțire.

affetuoso *av* [At: DN³ / E: it ***affettuoso***] (Muz; ca indicație de execuție) Expresiv.

affretando *av* [At: DN³ / E: it ***affretando***] (Muz; ca indicație de execuție) În ritm grăbit.

afgan, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Afghan***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Afganistanului. **3** *a* Care aparține afganilor **(1)**. **4** *a* Care aparține Afganistanului. **5** *a* Din Afganistan. **6-7** *sf, a* (îs) *Limba ~ă* (Limbă din grupul limbilor iraniene) vorbită de afgani **(1)**. **8** *sm* Unitate monetară din Afganistan. **9** *sm* (*a*, îs, *ogar ~*) Rasă de ogar cu păr forarte lung.

afibrinogenemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***afibrinogénémie***] (Med) Dispariție treptată a fibrinogenului din sânge, având ca urmare apariția de tulburări ale coagulării.

afic *sf* [At: BORZA AL. / Pl: ? / E: nct] Planta *Lysimachia nummularia*, folosită în medicina populară la băi pentru creșterea părului și contra durerilor de dinți Si: *drețe*.

aficionado *am, sm* [At: DN³ / Pl: ? / E: sp, fr ***aficionado***] (Rar) **1-2** (Amator) de lupte cu taurii. **3-4** (Pex) (Amator) de un anumit sport.

afid *sf* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***affide***] **1** (Lpl) Subordin de insecte homoptere cuprinzând păduchii de plante mici, cu forme aripate și nearipate (*Aphidinea*). **2** (Lsg) Insectă care face parte din acest subordin.

afidavit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr, eg ***affidavit***] (Jur) Depoziție scrisă sau orală dată sub prestare de jurământ.

afierosi [At: (a. 1765) MS., ap. GCR II, 78/28 / V: (reg) ***afir~*** / P: *~fi-e~* / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Înv) **1** *vt* A risipi o avere, un bun etc. **2-3** A (se) dedica cuiva.

afierosire *sf* [At: URICARIUL I, 86, cf 147 / P: *~fi-e* / Pl: *~ri* / E: ***afierosi***] (Înv) **1** Risipire. **2** Dedicare.

afierosit, ~ă *a* [At: ZILOT, CRON., ap. HEM 434 / P: *~fi-e* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***afierosi***] (Înv) **1** Risipit. **2** Dedicat.

afif, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 530 / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***hafif***] (Reg) **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu are nici un ban Si: *lefter*, (reg) *afifiu, ififliu*.

afifiu, ~ie [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***afif*** + ***ififliu***] (Reg) **1-2** *smf, a* Afif **(1-2)**.

afige *vtr* [At: CADE / Pzi: *afig* / E: lat ***affigeore***] (Ltî) A afișa.

afil, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 363 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aphylle***] (Bot) Fără frunze.

afilia *vtr* [At: DA / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***affilier***] **1-2** (D. organizații, instituții etc.) A se asocia unei organizații, instituții etc., stabilind raporturi de subordonare sau de colaborare.

afiliare *sf* vz ***afiliere***

afiliat, ~ă [At: DA / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***afilia***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se asociază unei organizații, instituții etc., fiind cu aceasta în raport de subordonare sau de colaborare.

afiliație *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** / P: *~li-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***affiliation***] Afiliere.

afiliațiune *sf* vz ***afiliație***

afiliere *sf* [At: DA ms / V: (înv) *~liare* / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***afilia***] Asociere a unei persoane, a unei grupări mai mici sau a unei instituții, organizații etc. la alta mai mare Si: *afiliație*.

afin[1] *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 179 / Pl: *~i* / E: nct] Plantă cu aspect de arbust scund, foarte ramificat, cu frunze oval-alungite, cu flori de culoare roz-deschis și cu fructe în formă de bobiță neagră-albăstruie, comestibile (cu gust acrișor), răspândită în regiunile de munte (*Vaccinum Myrtillus*).

afin[2], *~ă* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***affinis***] (Jur) **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care este rudă prin alianță.

afina *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr ***affiner***, it ***affinare***] **1** A separa de impurități o masă metalică. **2** (D. fibre textile) A face mai fin Si: *a subția*.

afinagiu *sn* vz ***afinaj***

afinaj *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 171 / Pl: *~e*/ V: *~agiu* *sn* / E: fr ***affinage***] **1-5** Afinare (**1-5**).

afinant *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~nți* / E: ***afina*** + *-ant*] Substanță care se adaugă materiilor prime din care se fabrică sticla pentru a se realiza afinarea (**4**).

afinar *sm* [At: HEM 453 / Pl: *~i* / E: ***afin***[1] + *-ar*] (Bot; reg) Tufă de afin[1].

afinare *sf* [At: NOM. MIN. 74 / Pl: *~nări* / E: ***afina***] **1-2** Proces de îndepărtare a impurităților dintr-un metal sau dintr-un aliaj. **3** Perioadă din procesul de elaborare a oțelului, în care se produce oxidarea elementelor însoțitoare și se îndepărtează oxizii rezultați. **4** Eliminare completă a gazelor produse în topitura de sticlă pentru a se realiza omogenizarea acestuia. **5** Operație de purificare a zahărului brut, premergătoare decolorării și rafinării. **6** (D. fire textile) Subțiere.

afinat, *~ă* [At: NOVACOVICIU, C. B. / Pl: *~ați*, *~e* / E: cf *afinată*] **1-2** *smf*, *a* (Ban) (Persoană) care este amețit(ă) de afinată.

afinată *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: ***afină*** + *-ată*] Băutură alcoolică preparată din afine.

afină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: ***afin***[1] + *-ă*] Fruct comestibil al afinului[1].

afinele *sfp* [At: BUJOREANU, B. L. 367 / E: ***afină*** + *-ele*] **1-2** (Bot; shp) Afină (bună).

afinet *sn* [At: HEM 435 / Pl: *~uri* / E: ***afin***[1] + *-et*] Afiniș.

afinisi *v* vz ***afanisi***

afiniș *sn* [At: HEM 435 / Pl: *~uri* și (înv) *~e* / E: ***afin***[1] + *-iș*] Loc pe care cresc tufele de afini[1] Si: *afinet*.

afinitate *sf* [At: PONI, CH. 8 / Pl: *~tăți* / E: fr ***affinité***, lat ***affinitas, ~atis***] **1-2** Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită unor înclinații comune. **3** (Chm) Proprietate a două substanțe de a se combina. **4** Proprietate a unui material textil de a se vopsi cu un anumit colorant. **5** (Jur) Legătură de rudenie creată prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celuilalt. **6** (Muz) Înrudire a tonalităților.

afinor *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***affineur***] **1-6** Muncitor care lucrează la afinare (**1-6**).

afiom *sms* vz ***afion***

afion *sms* [At: ANON. CAR. / V: (înv) *~om* / P: *~fi-on* / E: tc ***afyon***] **1** Opiu. **2** Plantă din care se extrage afionul (**2**). **3** (Fig) Letargie (provocată, de obicei, de opiu).

afipt *sn* [At: ARDELEANU, D. 285 / Pl: *~e* / E: ns cf *afige* (după *înfipt*)] (Înv) Afiș.

afirma [At: MACEDONSKI, O. I, 266 / Pzi: *afirm* / E: fr ***affirmer***, lat ***affirmo, -are***] **1-2** *vtr* A enunța existența a ceva sau a cuiva Vz *a zice*, *a întări*, *a susține*, *a încredința*, *a adeveri*. **3-4** *vtr* A declara (în mod ferm). **5** *vt* A susține că ceva este adevărat. **6** *vt* (Log) A enunța existența unui raport dintre un subiect și predicat. **7** *vt* (Log) A enunța ceva ca fiind adevărat sau fals. **8** *vt* (Jur) A declara ceva în instanță. **9** *vt* A se manifesta în mod deosebit Si: *a evidenția*.

afirmare *sf* [At: BOGZA, C. O. 93 / Pl: *~mări* / E: ***afirma***] **1-2** Enunțare a existenței a ceva sau a cuiva Si: *afirmație* (**1-2**), Vz *întărire*, *susținere*, *adeverire*. **3-4** Declarare (făcută în mod ferm) Si: *afirmație* (**3-4**). **5** Susținere a ceva ca fiind adevărat Si: *afirmație* (**5**). **6** (Log) Enunțarea existenței unui raport dintre un subiect și predicat Si: *afirmație* (**6**). **7-8** (Log) Enunțare a ceva ca fiind adevărat sau fals Si: *afirmație* (**7-8**). **9** (Jur) Declarare a ceva în instanță Si: *afirmație* (**9**). **10** Manifestare în mod deosebit.

afirmat, *~ă* *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 6/3 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***afirma***] **1** Care este declarat cu certitudine Vz *susținut*. **2** (Fig) Viguros.

afirmativ, *~ă* [At: PARHON, B. 133 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***affirmatif***, lat ***affirmativus***] **1** *a* (D. un enunț) Care are un caracter de afirmare Vz *pozitiv*. **2** *a* (D. o judecată) Care conține o afirmație. **3** *a* (Log; îs) *Silogism ~* Silogism cu premise și concluzii afirmative. **4** *a* (Îe) **În caz ~** Dacă se va întâmpla aceasta. **5** *a* (Îae) În cazul în care împrejurările sunt favorabile. **6** *sf* (Grm) Propoziție în care se afirmă.

afirmație *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 93 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***affirmation***, lat ***affirmatio***] **1-9** Afirmare (**1-9**). **10** (Lpl) Cuvinte care exprimă o afirmare.

afirmațiune *sf* vz ***afirmație***

afiroseală *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~seli* / E: ***afierosi*** + *-eală*] (Reg) Risipă.

afirosi *vtr* vz ***afierosi***

afiș *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 345 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***affiche***] **1-2** Înștiințare publică, de obicei tipărită (uneori și desenată), care se fixează sau se distribuie în anumite locuri cu scopul de a anunța anumite lucruri Si: *afipt*. **3** (Îs) *Cap de ~* Primul nume de pe afișul care anunță un spectacol Vz: *vedetă*. **4** Gen de artă grafică cu funcție mobilizatoare, de informare, de reclamă, de instructaj etc. **5** (Îrg; îe) **A rămâne ~** A rămâne încremenit.

afișa [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/1 / Pzi: *~șez* / E: fr ***afficher***] **1** *vt* A lipi un afiș (**1**). **2** *vt* A aduce la cunoștință tuturor (printr-un afiș). **3-4** *vt* (Fig) A manifesta, în mod ostentativ, o anumită atitudine. **5-7** *vir* (Fam) A apărea (în societate) în tovărășia cuiva în mod ostentativ.

afișabil, *~ă* *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***affichable***] Care poate fi afișat (**1**).

afișaj *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***affichage***] **1-4** Afișare (**1-4**). **5-6** (Teh) Punere în evidență a datelor și a rezultatelor.

afișar *sn* vz ***afișier***[1]

afișare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~șări* / E: ***afișa***] **1** Lipire a afișelor Si: *afișaj* (**1**), *afișat*[1] (**1**). **2-3** Aducere la cunoștința tuturor (printr-un afiș) Si: *afișaj* (**2-3**), *afișat*[1] (**2-3**). **4** (Fig) Manifestare ostentativă a unei atitudini Si: *afișaj* (**4**), *afișat*[1] (**4**). **5-6** (Fam) Apariție ostentativă în compania cuiva Si: *afișat*[1] (**5-6**).

afișat[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ***afișa***] **1-6** Afișare (**1-6**).

afișat[2], *~ă* *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~te* / E: ***afișa***] **1-7** Care se afișează (**1-7**).

afișer[1] *sn* vz ***afișier***[1]

afișer[2] *sm* vz ***afișier***[2]

afișetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***affichette***] **1-2** (Șhp) Afiș (**1**) (mic).

afișier[1] *sn* [At: DA ms / V: (înv) *~șer* / P: *~și-er* / Pl: *~e* / E: ***afiș*** + *-ier*] **1-2** Loc (special amenajat, vitrină sau panou) unde se fixează diferite anunțuri.

afișier[2] *sm* [At: KLOPȘTOCK, F. 102 / V: (înv) *~șer*, *~șor* / P: *~și-er* / Pl: *~i* / E: fr ***afficheur***] **1-2** Persoană care lipește sau distribuie afișe Si: *afișor* (**1-2**).

afișor, *~oare* [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***afficheur***] **1-2** (Înv) *smf* Afișier[2] (**1-2**). **3** *sn* (Elt) Dispozitiv pe a cărui suprafață apar caractere alfanumerice comandate electric Si: *afișaj optic*.

afix *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***affixe***, lat ***affixus***] **1** (Grm) Nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe. **2** (Mat) Punct care reprezintă un număr complex într-un sistem de coordonate carteziene.

afixal, *~ă* *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***affixal***] **1-2** Referitor la afix (**1-2**). **3** (Grm) Cu afix (**1**).

afixoid *sn* [At: DN[3] / P: *~xo-id* / Pl: *~e* / E: fr ***affixoïde***] (Rar) Element de compunere tematică Si: *pseudoafix*.

afla [At: COD. VOR. 99/9 / Pzi: *aflu* / E: lat ***afflare***] **1** *vt* A lua cunoștință despre ceva. **2** *vt* A căpăta informații, vești, noutăți despre ceva sau cineva. **3** *vt* A auzi o veste, o noutate etc. **4-5** *vtr* A (se) descoperi ceva (întâmplător). **6-7** *vtr* (Înv) A (se) întâlni. **8** *vr* (Pop; îe) **A-și ~** (sau **a ~ de bine** ori **de cuviință, cu cale**) A găsi potrivit. **9-10** *vt* (Pop; îe) **A ~ chip** (sau **chip și cale, chip de cale**) A găsi mijlocul de a... **11-12** *vtr* (Înv; îe) **A ~ pricină** (sau **a-și ~ prilej, a ~vreme**) A găsi un pretext, un moment

oportun (spre a îndeplini ceva plănuit de mult). **13-14** *vtr* (Pop; îe) **A nu-și ~ loc(ul)** A nu putea sta liniștit (de mare bucurie, de emoție etc.). **15** *vtr* (Pop; îe) **A-și ~ omul** A da peste persoana pe care nu poți s-o înșeli, s-o învingi Si: *a-și găsi nașul*. **16-17** *vt* (Fam; îe) **A ~ nod în papură** Vz: *papură*. **18-19** *vtr* (Fam; irn; mls d. soți; îe) **Și-a ~ sacul peticul** (sau **și-a ~ tingirea capacul**) A-și găsi perechea potrivită. **20** *vr* A se găsi într-un loc, într-o poziție, într-o împrejurare oarecare. **21-22** *vr* A exista în realitate Si: *a fi*. **23** *vr* (Fam; îe) **A se ~ în treabă** A interveni într-o discuție sau într-o acțiune numai de formă, fără a aduce vreo contribuție. **24** *vr* (Pop; îe) **Să nu se ~le (ca) să...** (Să) nu cumva să... **25** *vr* (Fam; îe) **Cum nu se (mai) ~lă** Care iese din comun Si: *extraordinar*. **26** *vr* (Pop; îe) **Nu se** (sau **unde se**) **~lă!** Nu-i adevărat! **27** *vr* (Fam; îe) **A se ~ de față** A fi prezent. **28** *vr* (Fam; îe) **Cum te ~li?** Cum te simți? **29** *vr* (Îae) Cum îți merge? **30** *vt* (Pop) A scorni.

aflare *sf* [At: ANTIM, P. 211 / Pl: *~lări* / E: ***afla***] **1** Luare la cunoștință despre ceva Si: *aflat¹* **(1)**. **2** Căpătare de informații, vești, noutăți despre ceva sau cineva Si: *aflat¹* **(2)**. **3** Auzire a unei vești, a unei noutăți Si: *aflat¹* **(3)**. **4** Descoperire a ceva (căutând sau întâmplător) Si: *aflat¹* **(4)**. **5** Existență. **6** (Înv) Invenție. **7** (Nob) Stare a sănătății Si: *aflat¹* **(7)**.

aflat¹ *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29/18 / Pl: *~uri* / E: ***afla***] **1-7** Aflare **(1-7)**. **8** (Îlav) **Din** (sau **dintru**) **~e** Din auzite. **9** (Îla) **De ~** Câștigat cu ușurință.

aflat², ~ă *a* [At: BIBLIA (1688) / Pl: *~ați, ~te* / E: ***afla***] **1** Găsit. **2** (Iuz; îs) *Copil ~* Copil abandonat. **3** (Îuz; îe) **A fi ~ de nevoie** A fi bolnav de epilepsie.

aflător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 126/2 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***afla*** + *-tor*] **1-2** *a* Care (se) află. **3** *sm* (Înv) Inventator.

aflătoriu *a, sm* vz ***aflător***

aflictiv, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***afflictif***] **1-2** (Jur; d. pedepse) Care răpește unui condamnat libertatea sau viața.

aflicțiune *sf* [At: DEX² / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***affliction***] **1** Durere mare. **2** Pedeapsă directă.

aflogistic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aphlogistique***] Neinflamabil.

afloriment *sf* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***affleurement***] **1** (Glg) Parte a unui zăcământ care apare la suprafața solului. **2** Loc unde rocile din subsol apar la suprafața scoarței pământești datorită eroziunii sau a descompunerii artificiale Vz *deschidere geologică*.

afluent, ~ă [At: BOGZA, C. O. 83 / P: *~flu-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***affluent***, lat ***affluens, ~ntis***] **1** *sm* Curs de apă care se varsă într-o apă mai mare. **2** *a* Care curge spre ceva.

afluență *sf* [At: DA / P: *a-flu-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***affluénce***, lat ***affluentia***] **1** Mulțime de oameni care se îndreaptă spre același punct Si: *aflux, îmbulzeală, îngrămădire, năvală*. **2** Cantitate mare. **3** Belșug de produse Si: *abundență*.

aflui *vi* [At: DN³ / P: *a-flu-i* / Pzi: *~iesc* / E: fr ***affluer***, lat ***affluere***] **1** (Rar; d. sânge) A se concentra într-o zonă a corpului. **2** (Fig) A se îmbulzi.

aflux *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***afflux***, lat ***affluxus***] **1** Afluență. **2** Concentrare a unui lichid (mls a sângelui) într-o zonă a corpului.

afoară *av* vz ***afară***

afocal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***afocal***] (D. sisteme optice) Care este format din două (grupuri de) lentile, așezate astfel încât focarul-imagine al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte.

afolat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***affolé***] (Frm) **1** Care și-a ieșit din minți. **2** Care și-a pierdut cumpătul (de frică, de durere) Si: *înnebunit*.

afon, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aphone***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de afonie **(1-2)**. **5-6** *smf, a* (Persoană) care nu are voce sau simț muzical. **7-8** *smf, a* (Persoană) care cântă fals. **9-10** *sf, a* (Lin) (Consoană) care se articulează fără vibrarea coardelor vocale.

afonic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***afon*** + *-ic*] **1-4** Afon **(2, 4, 6, 8)**.

afonie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***aphonie***] **1** Imposibilitate de a vorbi ca urmare a lezării laringelui sau a nervilor acestuia. **2** (Fig) Răgușeală.

afonizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: fr ***aphonisation***] (Lin) Asurzire a unui sunet.

aforisi *vtr* vz ***afurisi***

aforism *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 109 / V: (nob) ***~ă*** / Pl: *~e* / E: fr ***aphorisme***, lat ***aphorismus***] Cugetare enunțată într-o formă concisă, memorabilă Si: *adagiu, maximă, sentință*.

aforismă *sf* vz ***aforism***

aforistic, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 81 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aphoristique***] **1-2** (În formă) de aforism. **3** Care conține aforisme.

afortiori [At: DA ms / P: *~ti-ori* / E: lat ***a fortiori***] **1** *ai* (Liv) Care este necesar. **2** *ai* (D. raționamente) Care constă în trecerea de la o judecată la alta, în favoarea celei de-a doua judecăți existând tot atâtea temeiuri sau chiar mai multe. **3** *av* Cu atât mai mult.

afotic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aphotique***] Lipsit de lumină.

afrazie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***aphrasie***] Dificultate în întrebuințarea corectă, gramaticală, a cuvintelor în frază.

afrămească *sf* vz ***avrămească***

afrescă *sf* vz ***frescă***

a fresco *la, lav* [At: DN³ / E: it ***a fresco***] **1-2** (D. picturi) Pictat pe zidul ud, proaspăt.

afreta *vt* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: fr ***affréter***] A închiria o navă pentru transportul de mărfuri Si: *a navlosi*.

afretare *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: ***afreta***] Închiriere a unei nave pentru transportul de mărfuri Si: *navlosire*.

african ~ă [At: ALECSANDRI, P. III, 13 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Africa*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația băștinașă de rasă negroidă a Africii. **3** *a* Care aparține Africii. **4** *a* Care aparține populației din Africa. **5** *a* Privitor la Africa. **6** *a* Privitor la populația Africii. **7** *a* Referitor la Africa.

africand, ~ă *smf* vz ***afrikaander***

africanist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***africaniste***] (Rar) Africanolog.

africanistică *sf* [At: DEX² / Pl: *~ici* / E: ger ***Afrikanistik***] (Rar) Africanologie.

africanitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: fr ***africanité***] **1-2** Caracter specific (culturii) popoarelor africane. **3** Civilizație africană.

africanolog *smf* [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ***Africa***] Specialist(ă) în africanologie.

africanologie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***Africa***] Disciplină care are ca obiect studiul Africii.

africat, ~ă *sf, a* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***affriquée***, ger ***Affrikate***] **1-2** (Consoană) cu caracter complex, a cărei articulație începe cu o ocluziune și se termină printr-o constricție Si: *semioclusivă*.

afrikaander *sm* [At: DEX² / V: ***~icand*** / Pl: *~i* / E: eg ***afrikaander***] Nume dat albilor născuți în Africa, în special celor ce se trag din buri Si: *bur*.

afrikaans *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: eg ***Afrikaans***, fr ***afrikaans***] (Lin) Dialect al limbii olandeze vorbit de afrikaanderi în Republica Africa de Sud.

afro [At: DEX² / E: fr ***afro***, eg ***Afro***] **1-2** *ai, av* (Cu părul de pe cap) foarte încrețit.

afro-asiatic, ~ă [At: DEX² / P: *~si-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***afro-asiatique***] **1-2** *a* Care este comun (din punct de vedere politic) Africii și Asiei. **3** *a* Privitor la Asia și Africa. **4** *smp* Populație din Africa și Asia. **5-6** *smf, a* (Persoană) care aparține acestei populații.

afrodiziac, ~ă *sn, a* [At: DA / P: *~zi-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***aphrodisiaque***] **1-2** *sn, a* (Substanță) care stimulează impulsurile sexuale.

afrodizie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***aphrodisie***] (Med) Exacerbare a instinctului sexual.

afront *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 463 / Pl: *~uri* / E: fr ***affront***] Ofensă adusă cuiva în public Si: *insultă, jignire, ultragiu*.

afronta *vt* [At: DEX² / V: ***~run~*** / Pzi: *~ront* / E: fr ***affronter***] **1** (Rar) A înfrunta. **2** (Med) A apropia, prin operație, marginile unei plăgi pentru o bună cicatrizare.

afrontare *sf* [At: DEX² / V: ***~run~*** / E: ***afronta***] **1** (Rar) Înfruntare. **2** (Med) Apropiere a marginilor unei plăgi pentru o bună cicatrizare.

afrontat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***affronté***] (D. motive ornamentale) Aranjat față în față.

afrunta *vt* vz ***afronta***

afruntare *sf* vz ***afrontare***

aft *i* vz ***ah***

aftă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***aphte,*** lat ***aphtae***] **1-2** Bășicuță plină cu lichid opalescent, care apare pe mucoasa gurii sau a faringelui și care, prin spargere, lasă în loc o mică ulcerație.

afterbeat *sn* [At: DN[3] / P: *af-tă-bit* / Pl: *~beați* / E: eg ***after-beat***] (Muz) **1** Denumire a timpilor pari sau „slabi" ai măsurilor binare, în jaz. **2** (Pex) Accentuare a timpului par.

after hours *ls* [At: DN[3] / P: *aftă auărs* / E: eg ***after hours***] Reuniune amicală după orele de activitate cotidiană, folosită, mai ales, ca prilej de a cânta muzica în ansamblu.

afterpic *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / P: *aftă~* / E: eg ***afterpeak***] (Mar) Compartimentul cel mai apropiat de pupă al unei nave.

aftoid, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~to-id* / Pl: *~izi* / E: fr ***aphtoïde***] (Med) Cu aspect de aftă.

aftor *sm* vz ***actor***

aftos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***aphteuse***] **1** Cu afte. **2** (Îs) *Febră ~oasă* Boală contagioasă specifică vitelor cornute, dar transmisibilă omului, care se manifestă prin stare febrilă și prin erupții (afte) localizate pe mucoasa bucală și, uneori, pe diverse regiuni cutanate.

afuire *sf* [At: DN[3] / P: *~fu-i~* / Pl: *~ri* / E: fr ***affouillement***] **1-2** (Glg) Degradare a albiei unui râu sau a terenului din jurul unei fundații datorită eroziunii apelor.

afum *sn* [At: CREANGĂ, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: ***afuma***] (Îvr) Miros caracteristic afumăturilor, cărnurilor conservate prin fum.

afuma [At: PSALT. SCH. 464/19 / Pzi: *afum* / E: lat ***affumare*** (= ***adfumare***)] **1-2** *vt* A expune un aliment la fum, cu scopul de a-l conserva sau de a-i da o aromă. **3-4** *vt* A da cu fum pentru a distruge sau a alunga vietățile, în special, insectele. **5** *vt* (Îvp) A umple cu fum o încăpere, pentru a înlătura un miros urât. **6** *vt* (Îcp) A descânta cu fum. **7** *vt* A scoate fum. **8-9** *vtr* A (se) acoperi cu un strat de fum. **10-11** *vtr* A (se) înnegri de fum. **12** *vr* (D. mâncăruri) A căpăta gust neplăcut de fum (când începe să se ardă). **13** *vt* (Teh) A da sticlei o culoare fumurie (în procesul de fabricație). **14-15** *vtr* (Înv; d. trupuri) A parfuma cu fum de mirodenii. **16-17** *vtr* (Fig; fam) A (se) ameți (ușor) de băutură. **18** *vr* (Îvr) A fuma. **19** *vt* (Fig) A minți. **20-21** *vtr* (Pfm) A (se) îmbăta.

afumare *sf* [At: cf PSALT. SCH. 195/15 / Pl: *~mări* / E: ***afuma***] **1-2** Expunere a unui aliment la fum, cu scopul de a-l conserva sau de a-i da o aromă Si: *afumat[1]* **(1-2)**, *afumătură* **(1-2)**. **3-4** Răspândire, în mod intenționat, a fumului pentru a distruge sau a alunga vietățile, în special insectele Si: *afumat[1]* **(3-4)**, *afumătură* **(3-4)**. **5** (Îvp) Umplere a unei încăperi cu fum pentru a înlătura un miros urât Si: *afumat[1]* **(5)**, *afumătură* **(5)**. **6** (Îcp) Descântare cu fum Si: *afumat[1]* **(6)**, *afumătură* **(6)**. **7** Acoperire cu un strat de fum Si: *afumat[1]* **(7)**, *afumătură* **(7)**. **8** Înnegrire de fum Si: *afumat[1]* **(8)**, *afumătură* **(8)**. **9** (D. mâncăruri) Căpătare a gustului neplăcut de fum (când începe să se ardă) Si: *afumat[1]* **(9)**, *afumătură* **(9)**. **10** (Teh) Întunecare a sticlei (în procesul de fabricație) Si: *afumat[1]* **(10)**, *afumătură* **(10)**. **11** (Înv) Fum de mirodenii Si: *afumat[1]* **(11)**, *afumătură* **(11)**. **12** (Pfm) Îmbătare.

afumat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***afuma***] **1-11** Afumare **(1-11)**.

afumat[2], ~ă [At: DRĂGHICI, R. 140/9 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***afuma***] **1-2** *a* (D. alimente) Care a fost expus la fum în scopul conservării sau al obținerii unei arome. **3** *a* Înnegrit de fum. **4** *a* (Pex) Îngălbenit de vechime. **5** *a* (D. mâncăruri) Cu gust neplăcut de arsură. **6** *a* (Fig; fam) Beat. **7** *sf* (Bot; reg) Strugure alb-gălbui-roșietic, cu pigment negru.

afumător, ~oare [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 38/25 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***afuma*** + *-(ă)tor*] **1** *sf* Instalație specială pentru afumarea cărnii, a peștelui, a prunelor etc. Si: *afumătorie* **(1)**. **2** *sf* Încăpere în care are loc procesul de afumare **(1-2)** Si: *afumătorie* **(2)**. **3** *sf* Utilaj pentru producerea fumului fără flacără în vederea liniștirii familiei de albine când se lucrează în stup. **4** *sf* (Înv) Vas în care se ard mirodenii. **5** *a* Care afumă. **6** *sf* (Lpl) Mirodenii cu care se afumă prin casă.

afumătorie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***afumător*** + *-ie*] **1-2** Afumătoare **(1-2)**.

afumătură *sf* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***afuma*** + *-(ă)tură*] **1-11** (Îrg) Afumare **(1-11)**. **12** (Pfm) Îmbătare. **13-14** Produs alimentar afumat[2] **(1-2)**. **15-16** (Pex) Carne afumată[2] **(1-2)**.

afumega *vtr* [At: PISCUPESCU, O. 33/3 / Pzi: *~umeg* / E: ***fumega*** (cu *a* protetic)] (Înv) A fumega.

afumegat, ~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 67/11 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***afumega***] (Înv; d. mirosuri) Înecăcios.

afund, ~ă [At: MOXA, 356/16 / Pl: *~uri* **(2)**; *~nzi, ~de* **(1)** / E: ***a*** + ***fund***] **1** *a* (Pfm) Adânc. **2** *sn* (Pfm) Adâncime. **3** *av* (Pfm) La o distanță (relativ) mare în adâncime Si: *adânc, departe*. **4** *av* (Pfm; îe) **A (se) da ~** A (se) cufunda într-o apă. **5** *av* (Pfm; îae) A (se) ascunde. **6** *av* (Înv; îe) **A trage ~** A trage la fund. **7** *av* (Reg; îlav) **De-~elea** Profund. **8** *av* (Reg; îe) **A dormi ~** A dormi adânc, profund. **9** *av* (Îvp; pe lângă vb. „a cunoaște", „a ști") Temeinic.

afunda [At: VARLAAM, C. 310 / Pzi: *afund* și (îvr) *~dez* / E: lat ***affundare***] **1-4** *vtr* (Pfm) A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale Si: *a (se) adânci, a (se) cufunda*. **5-6** *vtr* A pătrunde sau a face să pătrundă adânc. **7** *vi* A dispărea. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) izola. **10-11** *vtr* (Înv) A (se) îneca. **12** *vr* (Înv; d. ape curgătoare) A se vărsa. **13** *vt* (Reg) A ponegri pe cineva (în fața altuia). **14-15** *vtr* (Fig) A (se) cufunda într-o acțiune. **16-17** *vtr* (Rar) A (se) înfunda.

afundare *sf* [At: MINEIUL (1776), 65_2 / Pl: *~dări* / E: ***afunda***] **1** (Pfm) Cufundare. **2** (Rar) Pătrundere adâncă Si: *afundat[1]* **(2)**. **3** (Fig) Dispariție. **4** (Fig) Izolare. **5** (Înv) Înecare. **6** (Înv; d. ape curgătoare) Vărsare. **7** (Reg) Ponegrire. **8** (Fig) Cufundare într-o acțiune Si: *afundat[1]* **(8)**. **9** (Rar) Înfundare.

afundat[1] *sn* [At: HEM 472 / Pl: *~uri* / E: ***afunda***] **1-8** Afundare **(1-8)**.

afundat[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 179_2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***afunda***] **1** Cufundat. **2** (Rar) Foarte depărtat.

afundător, ~oare [At: DA / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***afunda*** + *-tor*] **1** *a* Care se afundă Si: *cufundător*. **2** *sn* (Înv) Loc adânc în care te afunzi Si: *bulboană*.

afundătoriu *a* vz ***afundător***

afundătură *sf* [At: ISPIRESCU, L. 57 / Pl: *~ri* / E: ***afunda*** + *-tură*] (Rar) **1** Adâncime. **2** Înfundătură.

afundiș *sn* [At: MURNU, O. 76 / V: ***~nziș*** / Pl: *~uri* și *~e* / E: ***afund*** + *-iș*] (Rar) Adâncime.

afunzime *sf* [At: LEX. BOBB. / Pl: *~imi* / E: ***afund*** + *-ime*] (Rar) Adâncime.

afunziș *sn* vz ***afundiș***

afurca *vt* [At: DA ms / Pzi: *afurc* / E: it ***afforcare,*** fr ***affourche***] A ancora o navă cu două ancore, ale căror lanțuri se încrucișează ca o furcă, pentru a nu se încurca atunci când vasul e răsucit de vânt.

afurcare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***afurca***] Ancorare a navei cu două ancore, ale căror lanțuri se încrucișează ca o furcă, pentru a nu se încurca atunci când vasul e răsucit de vânt.

afurcă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~rci* / E: ***afurca***] Ansamblu de manevre și de lanțuri folosite la afurcarea unei nave.

afurisanie *sf* vz ***afurisenie***

afurisenie *sf* [At: PRAV. MOLD. 54_1 / V: (înv) ***~san~*** / Pl: *~ii* / E: ***afurisi*** + *-enie*] **1** (Bis) Anatemă. **2** Blestem. **3** (Fig; termen inj.) Afurisit. **4-5** (Fam; îlav) **(Nici măcar) de-~** Deloc.

afurisi [At: VARLAAM, C. 194_1 / V: (înv) ***afor~*** / Pzi: *~sesc* / E: vsl **афорисати**] **1** *vt* (Bis) A arunca anatema asupra cuiva Si: *a anatemiza, a excomunica*. **2** *vt* A blestema. **3** *vr* A se jura.

afurisire *sf* [At: DA / Pl: *~iri* / E: ***afurisi***] **1** (Bis) Aruncare a anatemei asupra cuiva Si: *afurisit[1]*, *anatemizare, excomunicare*. **2** Blestemare. **3** Jurare.

afurisit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***afurisi***] **1-3** Afurisire **(1-3)**.

afurisit^2, ~ă *smf, a* [At: (a. 1604) CUV. D. BĂTR. I, 136/11 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***afurisi***] **1-2** (Om) blestemat. **3-4** (Om) ticălos. **5-6** (Copil) poznaș. **7-8** (Om) răutăcios. **9-10** (Om) inflexibil. **11-12** (Om) abil.

afuriș *av* vz ***furiș***

afuzali *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: tc ***Afuz-Ali***] (Soi de) viță de vie originar din Asia Mică, cu ciorchini grei până la 2 kg și boabe mari, de culoare galben-verzuie și miez cărnos. **2** Ciorchine de afuzali (**1**).

afuziune *sf* [At: DN^3 / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***affusion***] Stropire cu dușul ca mijloc terapeutic.

aga *sf* vz ***agă***

agabaniu *sn* [At: (a. 1785) DOC., ap. HEM 481 / V: ***aganbani*** / Pl: ? / E: tc ***agabâni***] (Învr) Stofă scumpă orientală Cf *sevai*.

agabaritic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *a* + ***gabaritic***] Care depășește un gabarit standard.

agagie *av* [At: GR. BĂN. 192 / E: nct] (Rar) Tiptil.

agalactie *sf* [At: DEX^2 / V: *~axie* / Pl: *~ii* / E: fr ***agalactie***] **1** Absență a secreției lactate la femeia care a născut. **2** (Îs) *~contagioasă* Boală epizootică a oilor și a caprelor, provocată de un microb, care are drept consecință lipsa laptelui la animalele bolnave Si: (reg) *răsfug alb*.

agalaxie *sf* vz ***agalactie***

agale *av* [At: ISPIRESCU, U. 53 / E: ngr ***ἀαλια***] Fără grabă.

agam, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***agame***] (Zlg; blg) Lipsit de sexualitate.

agamet *sm* [At: DN^3 / Pl: *~eți* / E: fr ***agamète***] (Blg) Celulă germinativă care dă naștere unui nou individ fără fecundație.

agamic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***agamique***] (D. organisme vegetale) Care nu produce gameți.

agamie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***agamie***] (Blg) Tip de înmulțire asexuată care nu implică un proces de fecundație.

aganbani *sn* vz ***agabaniu***

agapă *sf* [At: ULIERU, C. 25 / Pl: *~pe* / E: fr ***agape***] **1** (Rar) Ospăț cu caracter intim, prietenesc. **2** Masă colegială. **3** Masă comună frățească la vechii creștini.

agar-agar *s* [At: DEX^2 / E: fr ***agar-agar***, ger ***Agar-Agar***] Substanță gelatinoasă extrasă din unele alge marine, care se întrebuințează în medicină, în bacteriologie, în industria alimentară, textilă etc. Si: *geloză*.

agarean *sm* [At: PSALT. 269/19 / V: (înv) ***~rinean*** / P: *-re-an* / Pl: *~reni* / E: vsl **агарянинъ**] (Înv) **1** Descendent al lui Agar. **2** Cel care făcea parte din tribul agarenilor. **3-4** Păgân (turc sau tătar).

agaricacee *sfp* [At: DEX^2 / P: *~ce-e~* / E: fr ***agaricacées***] **1** Familie de ciuperci, cu picior și pălărie prevăzută la partea inferioară cu numeroase lamele. **2** (Lsg) Ciupercă din această familie.

agarici *smi* [At: BARCIANU / Pl: ~ / E: lat ***agaricus***] (Bot) Ciupercă de copac.

agarinean *sm* vz ***agarean***

agarinesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 221_2 / Pl: *~ești* / E: ***agarean*** + *-esc*] (Înv) Păgânesc.

agasa *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 77 / Pzi: *~sez* / E: fr ***agacer***] (Frm) **1** A enerva. **2** A plictisi cu insistențele.

agasant, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 231 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***agaçant***] Enervant.

agasare *sf* [At: DA ms / Pl: *~sări* / E: ***agasa***] **1** Enervare. **2** Plictisire cu insistențele.

agasat, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 64 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***agasa***] (D. persoane) Enervat.

agastrie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: *a* + ***gastrie***] Lipsă a stomacului.

agat [At: MACEDONSKI, O. I, 66 / V: *~ă* / Pl: *~e* / E: fr ***agate***] **1** *sn* Varietate cristalină de silice, cu benzi divers colorate, folosită ca piatră semiprețioasă. **2-3** *sn* (Șlp) Bijuterie (sau obiect) din agat (**1**). **4** *sf* (Îf *~ă*) Literă cu corpul de 5,16 puncte tipografice.

agată *sf* vz ***agat***

agatârși *smp* [At: DEX^2 / E: lat ***Agathyrsi***, fr ***Agathyrses***] Populație scitică, amintită de Herodot ca locuind în secolul al VI-lea î.e.n. în regiunea cursului mijlociu al Mureșului.

agavă *sf* [At: MEHEDINȚI, P. 16 / Pl: *~ve* / E: fr ***agave***] Nume al mai multor plante ornamentale, cu frunze lungi până la 2 m, late și groase, cu spini pe margini, originare din Mexic.

agă *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 105/14 / V: ***aga*** (pl *~le*) / Pl: *agi* / E: tc ***aga***] (Înv) **1** Titlu dat comandantului din armata otomană. **2** Titlu dat comandantului pedeștrilor însărcinați cu paza orașului de reședință, iar ulterior șefului agiei. **3-4** Persoană care avea titlul de agă (**1-2**). **5** (Îrg) Om nepoliticos.

agădăi *vt* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 490 / Pzi: *~iesc* / E: ***agădui*** css] (Înv) A îngădui.

agădui *vt* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 490 / Pzi: *~iesc* / E: ***îngădui*** csp] (Înv) A îngădui.

agăița *vr* [At: TOMESCU, GL., CV, 1951, nr. 3-4 / Pzi: *agăiț* / E: nct] (Reg; mls d. copii) A se prinde scai de cineva.

agănău *sn* [At: HEM 490 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Horă nedefinită mai îndeaproape jucată de bărbați. **2** Melodie după care se execută această horă.

agărenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 221_2 / Pl: *~ii* / E: ***agarean*** + *-ie*] (Înv) Religie păgână.

agărlâc *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 288/23 / V: ***agâr~, ang~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***agirlik***] (Înv) Bagaj.

agărni *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: ? / E: srb ***granati***] (Înv) A acoperi.

agărnire *sf* [At: DA ms / Pl: *~iri* / E: ***agărni***] (Înv) Acoperire.

agărnit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***agărni***] (Înv) Acoperit^2.

agărnitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***agărni*** + *-tură*] (Înv) Acoperământ.

agărui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~ărui* / E: nct] (Reg) A pândi.

agăța [At: ISPIRESCU, L. 212 / V: (înv) ***acă~*** / Pzi: *agăț* / E: ml ****accapitare***] **1** *vt* A suspenda ceva de un cârlig, de un cui etc. Si: *a atârna, a spânzura*. **2** *vt* A prinde fără voie o țesătură într-un obiect ascuțit, care o găurește sau o rupe. **3** *vt* (Fam) A acosta o persoană (de sex opus). **4** *vr* A se prinde de ceva sau de cineva. **5** *vr* (Fig) A se crampona.

agățare *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***acă~*** / Pl: *~țări* / E: ***agăța***] **1** Suspendare a ceva de un cârlig, de un cui etc. Si: *agățat^1* (**1**), *atârnare, spânzurare*. **2** Prindere, fără voie, a unei țesături într-un obiect ascuțit, care o găurește sau o rupe Si: *agățat^1* (**2**). **3** (Fam) Acostare a unei persoane (de sex opus) Si: *agățat^1* (**3**). **4** Prindere de ceva sau de cineva Si: *agățat^1* (**4**). **5** (Fig) Cramponare.

agățat^1 *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***acă~*** / Pl: *~uri* / E: ***agăța***] **1-5** Agățare (**1-5**).

agățat^2, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 184 / V: (înv) ***acă~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***agăța***] **1** Atârnat^2. **2** (D. îmbrăcăminte) Prins fără voie într-un obiect ascuțit, care găurește, deșiră, rupe. **3** (Fam; d. persoane) Acostat (de către o persoană de sex opus).

agățător, ~oare [At: DA ms / V: (înv) ***acă~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***agăța*** + *-tor*] **1-2** *a* Care (se) agață. **3-4** *sf* Șiret (lănțișor) cusut la o haină spre a o putea atârna în cui Si: *atârnătoare*. **5** *sf* (Lpl) Grup de păsări având, la fiecare picior, câte două degete dispuse înainte și câte două înapoi, care le permit să se agațe cu ușurință în copaci.

agăvăra *vi* [At: CV 1951, nr. 3, 39 / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg) A se uita cu poftă la ceva ce nu-i aparține.

agâmba *vt* [At: ȘEZ. II, 229 / V: ***gâm~*** / Pzi: *agâmb* / E: **a^2** + lat ***gambare***, cf fr ***enjamber***] (Reg) **1** A da de urma cuiva. **2** (Îim) A călca.

agâmbală *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: ***agâmba*** + *-ală*] (Reg) **1** Epilepsie. **2** Nevoie.

agâmbare *sf* [At: DA ms / Pl: *~bări* / E: ***agâmba***] (Reg) Prindere a cuiva.

agâmbat, ~ă *smf, a* [At: MARIAN, SA. 264 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***agâmba***] **1-2** (Reg) (Om) nenorocit.

agârlâc *sn* vz ***agărlâc***

age *i, sn* [At: PAȘCA, GL. / V: ***aghe*** / E: nct] **1-2** (Psr; reg) Cuvânt care redă un îndemn pentru gonirea oilor sau a caprelor.

agea-agea *av* vz ***ageat***

ageamiu, ~ie [At: GORJAN, H. I, 159/12 / V: ***agiam~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***acemi***] (Fam) **1-2** *smf, a* (Om) începător. **3-4** *smf, a* (Om) care nu se pricepe.

ageat [At: HEM 502 / V: ***agea-agea, agit*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** *sn* (Îe) **A fi ~** (sau **a avea agit să facă ceva**) A fi dispus să facă ceva. **2** (Îlav) **Agea-agea** Gata-gata.

agem *sm* [At: (a. 1681) DOC., ap. HEM 495 / Pl: *~i* / E: ***acem***] (Înv) **1** Locuitor din Persia. **2** (Îc) *~-pilaf* Pilaf cu stafide. **3** Stofă persană nedefinită mai îndeaproape. **4** Semn în notele muzicale orientale bisericești.

agemesc, ~ească *a* [At: (a. 1681) DOC., ap. HEM 495 / V: ***agim~, hagim~*** / Pl: *~ești* / E: ***agem*** + *-esc*] (Înv) **1** Persan. **2** Privitor la țara perșilor.

agendă *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: lat ***agenda***] **1** Carnet cu foi ca de calendar, în care se notează lucrările care urmează să fie făcute la anumite date. **2** Ordine de zi.

agenezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***agénésie***] (Blg) **1** Incapacitate de reproducere biologică. **2** Dezvoltare embrionară insuficientă.

agenitalism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***agénitalisme***] (Blg) **1** Absență a organelor genitale. **2** Lipsă a secreției interne a organelor sexuale.

agenosomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***agénosomie***] (Blg) Dezvoltare insuficientă a organelor sexuale.

agent, ~ă [At: URICARIUL I, 1656 / V: (înv) ***aghent*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***agent***, lat ***agens, ~ntis***] **1-3** *smf* (Șîs *~ diplomatic, ~ de transmisiuni, ~ secret* etc.) Reprezentant (oficial) al unei instituții, al unei organizații, al unui stat etc., care îndeplinește anumite însărcinări. **4** *sm* (Șîs *~nți atmosferici*). Factor activ care provoacă diferite fenomene fizice, chimice etc. **5-6** *sn* (Îs) *~nți geografici*) Factori fizici sau biologici care, prin acțiunea lor, produc transformări continue în învelișul geografic. **7-8** *sn* (Îs) *~corosiv* Vz *corosiv*. **9-10** *sm* (Blg; îs) *~patogen* Microorganism capabil să pătrundă și să se înmulțească într-un organism animal sau vegetal, provocând manifestări patologice. **11-12** *sm* (Lin; îs) *Nume de ~* Substantiv sau adjectiv care îl indică pe autorul acțiunii unui verb.

agentură *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 1/1 / V: (înv) ***aghen~*** / Pl: *~ri* / E: ger ***Agentur***] **1** Casă de afaceri condusă de un agent (1) Vz *agenție*. **2** Totalitate a afacerilor efectuate de o astfel de casă. **3-6** Grupare din interiorul unui stat, unui partid etc., aflată în slujba intereselor unui stat străin sau ale unor cercuri financiare ori politice străine.

agenție *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1393 / V: (înv) ***aghen~*** / Pl: *~ii* / E: it ***agenzia***] **1-2** Filială a unei întreprinderi sau instituții. **3** (Îs) *~ telegrafică* (sau *de presă*) Instituție care culege informații din toate domeniile de activitate, furnizându-le presei sau televiziunii. **4** Reprezentanță diplomatică. **5** Misiune condusă de un agent diplomatic. **6** (Îs) *~economică* Reprezentanță a unei țări într-o țară străină, care efectuează operații economice internaționale. **7** (Îs) *~ de bilete* Birou unde se vând anticipat bilete pentru spectacole, concerte etc. **8** (Îs) *~ de voiaj* Birou unde se vând anticipat bilete de călătorie (pentru distanțe mai mari).

ager, ~ă [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 228/33 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***agilis***] **1** *a* Iute în mișcări Si: *sprinten*. **2** *a* (D. minte, inteligență) Isteț. **3** *a* (D. ochi, privire) Pătrunzător. **4** *a* (Înv; d. obiecte) Tăios. **5** *a* (Înv) Mânios. **6** *s* (Pop; îs) *~ul pământului* Monstru.

agerazie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***agérasie***] (Liv) Aparență tinerească la o persoană în vârstă.

agerește *av* [At: LEX. BOBB. / E: ***ager*** + *-ește*] (Înv) Cu agerime.

ageri *vtr* [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 274/8 / V: (înv) ***îna~*** / E: ***ager***] **1-2** (Rar) A (se) face ager.

agerie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 295 / Pl: *~ii* / E: ***ager*** + *-ie*] (Înv) **1** Sprinteneală. **2** Vivacitate.

agerime *sf* [At: MARIAN, S.R. II, 82 / Pl: *~mi* / E: ***ager*** + *-ime*] **1** (Rar; privind mișcări) Iuțime. **2** (Cu referire la minte) Inteligență. **3** (Înv; lpl) Exerciții de înviorare practicate de soldați înainte de programul instructiv-militar.

agesc, ~ească *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 89/21 / Pl: *~ești* / E: ***aga*** + *-esc*] (Înv) Care ține de agă Si: (înv) *agiesc*.

agest [At: HEM 500 / V: ***~ru, ajestru, agiestru*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: lat ***aggestum***] (Reg) **1** *sn* Îngrămădire de bușteni, crengi, pietre etc. aduse de ape când ies din albie. **2** *sn* Loc la cotul unui râu unde se îngrămădesc bușteni, crengi etc. aduse de ape. **3** *sn* Buștean adus de ape. **4** *sn* Loc fără vânt. **5** *a* (D. un loc) Deschis vederii. **6** *sn* Venetic.

agesta *vtr* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 48 / V: ***agies~*** / Pzi: *~tez* / E: ***agest***] **1-2** (Reg) A (se) proteja.

agesti *vtr* [At: HEM 501 / V: ***~tri*** / Pzi: *~tesc* / E: ***agest***] (Reg) **1** A stăvili o apă curgătoare, îngrămădind bușteni, crengi etc. la o cotitură a ei. **2** (D. bușteni, crengi etc.) A se îngrămădi la cotitura unui râu, formând un fel de stăvilar. **3** (Fig; d. persoane) A se pripăși.

agestri *vtr* vz ***agesti***

agestru^1 *sn* vz ***agest***

agestru^2 *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: fr ***agestre***] Con de dejecție.

ageu *sn* vz ***aghieu***

ageuzie *sf* [At: DN^3 / P: *~ge-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ageusie***] (Med) Pierdere a simțului gustativ.

agfacolor *a* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ger ***Agfakolor***] (Îs) *Procedeu ~* Procedeu de obținere a imaginii colorate prin suprapunerea a trei straturi fotosensibile la culorile primare sau cele fundamentale, utilizate în fotografie sau cinematografie.

aghe *i, sn* vz ***age***

agheasmatar *sn* [At: HEM 505 / V: (îrg) ***~iu, aghias~*** / Pl: *~e* / E: ngr **ἁγιασματάριον**] **1** Vas liturgic (de metal) în care se ține agheasma. **2** Clădire vecină cu biserica, destinată sfințirii agheasmei. **3** Carte care cuprinde rugăciunile ce se rostesc în timpul aghesmuirii și în alte împrejurări.

agheasmatoriu *sn* vz ***aghiasmator***

agheasmă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 129$_1$ / V: ***aghia~, aghiazmă, aia~, ia~*** / Pl: *~me* / E: ngr **ἁγίασμα**] **1** (Îrc) Apă sfințită. **2** (Gmt) Rachiu.

aghent *sm* vz ***agent***

aghentură *sf* vz ***agentură***

aghenție *sf* vz ***agenție***

aghesmui [At: ALECSANDRI, T. 753 / V: ***aie~, ~ezm~*** / Pzi: *~iesc* / E: ***agheasmă*** + *-ui*] **1** *vt* A stropi cu agheasmă. **2-3** *vtr* (Fam) A (se) îmbăta. **4** *vtr* (Fig; reg) A bate pe cineva.

aghesmuire *sf* [At: HEM 504 / V: ***aghezm~*** / P: *~mu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***aghesmui***] **1** Stropire cu agheasmă Si: *aghesmuit^1* (1). **2** (Fam) Îmbătare. **3** (Fig) Batere.

aghesmuit^1 *sn* [At: HEM 504 / V: ***aies~, aghezm~*** / E: ***aghesmui***] Aghesmuire (1). **2** (Fam) Îmbătare.

aghesmuit^2, ~ă *a* [At: CREANGĂ, A. 93 / V: ***aie~, aghezm~*** / E: ***aghesmui***] **1** Stropit cu agheasmă. **2** (Fig; fam) Beat.

aghezmui *v* vz ***aghesmui***

aghezmuire *sf* vz ***aghesmuire***

aghezmuit^1, ~ă *a* vz ***aghesmuit^1***

aghezmuit^2, ~ă *a* vz ***aghesmuit^2***

aghiag *sn* vz ***agiac***

aghiamant *sn* vz ***diamant***

aghiasmator *sn* vz ***agheasmstor***

aghiasmă *sf* vz ***agheasmă***

aghiaș [At: VAIDA / Pl: ? / E: mg ***agzás***] (Reg) **1** *sn* Așternut de paie pe câmp. **2** *a* (D. fân, snopi) Împrăștiat pe pământ.

aghiazmă *sf* vz ***agheasmă***

aghiău *sn* vz ***aghieu***

aghieu *sn* [At: BL II, 57 / V: ***aghiău*** / Pl: *~eie* / E: mg ***agyr***] (Mgr) Tun.

aghimaft *sn* [At: CV, 1950, nr. 11-12, 41 / Pl: *~uri* / E: cf ***anghemaft***] (Reg) Cremă folosită în cosmetică.

aghimant *sn* vz ***diamant***

aghioasă *sf* vz ***aghios***

aghios *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 507 / V: ***~oasă*** / P: *~ghi-os* / Pl: *~oase* / E: ngr **ἅγιος**] (Înv) **1** Cântare liturgică ce începe cu cuvintele „aghios, aghios" (sfinte, sfinte). **2** (Îe) **A trage (la) ~oase** A cânta monoton și tărăgănat. **3** (Gmț; îae) A dormi. **4** (Îae; gmț) A sforăi. **5** (Îe) **I-a cântat popa ~ul** A murit. **6** (Reg; îf *~oasă*) Chef.

aghiotant *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70/9 / V: (înv) ***adiut~*** / P: *aghi-o~* / Pl: *~nți* / E: cf rs адъютант] Ofițer atașat unui comandant sau unui șef într-o unitate militară, îndeplinind atribuții similare unui secretar Si: *adjutant*.

aghipet *sm* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. 236, CF 238 / Pl: *~eți* / E: ***Eghipet*** np] (Reg) Drac.

aghireș *sm* vz ***agriș***

aghireșă *sf* vz ***agrișă***

aghistin *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: mg ***gesztenye(fa)***] (Bot; reg) Castan.

aghistină *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***agus~*** / Pl: *~ne* / E: mg ***gesztenge***] (Bot; reg) Castană (*Aesculus hyppocastanus*).

aghiuță *sm* [At: ISPIRESCU, U. 65 / P: *~ghi-u~* / Pl: nct / E: cf ngr ***ἅγιος***] (Fam; gmț) **1** Drac. **2** (Îe) **L-a luat ~** A pățit-o rău. **3** (Îae) A murit. **4** (Îe) **L-a furat ~** A adormit.

aghizău *sn* [At: ALRM II/I, h. 246 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pămătuf de busuioc cu care se stropește cu agheasmă.

agiac *sn* [At: MARIAN, Î. 330 / V: ***aghiag, ajag*** / P: *~gi-a~* / Pl: *~uri* / E: mg ***agyag***] (Reg) Argilă.

agialâc *sn* vz ***hagialâc***

agiato *av* [At: DN[3] / E: ***agiato***] (Muz; cide) Rar și liniștit.

agie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 337/14 / V: ***ha~*** / Pl: *~ii* / E: ***agă*** + *-ie*] (Înv) **1** Organ administrativ din sec. XVIII-XIX în Țara Românească și în Moldova, însărcinat cu menținerea ordinii publice în capitală. **2** Sediu al unei agii (**1**). **3** Totalitatea funcționarilor din această instituție. **5** Titlu de boierie. **6** Prefectură a poliției. **8** Totalitatea funcționarilor din poliție. **9** (Îs) *Ocolul ~i* Parte centrală a capitalei administrată de un vel-agă.

agiesc, ~ească *a* [At: (a. 1784) DOC., ap. ȘIO / Pl: *~ești* / E: ***agie*** + *-esc*] (Înv) Agesc.

agiestru *vtr* vz ***agest***

agil, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. II, 247 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***agile,*** lat ***agilis***] **1** Care se mișcă ușor și repede. **2** Suplu. **3** Îndemânatic.

agile *av* [At: DN[3] / E: it ***agile***] (Muz; ca indicație de execuție) Vioi.

agilitate *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~tăți* / E: fr ***agilité,*** lat ***agilitas, ~atis***] **1** Ușurință în mișcări. **2** Suplețe. **3** Îndemânare.

agimă *sf* vz ***hașmă***

agimesc, ~ească *a* vz ***agemesc***

agio *sn* [At: ZAHARESCU, E. P. 98 / V: ***~iu[1]*** / P: *~gi-o* / Pl: *~iuri* / E: fr ***agio,*** it ***aggio***] **1-2** Diferență cu care prețul (cursul) unui semn monetar sau al unei hârtii de valoare depășește valoarea nominală a acesteia. **3-4** Supraprofit rezultat din speculații cu semne monetare sau hârtii de valoare.

a giorno *îlav* [At: DEX[2] / E: it ***a giorno***] (Itm) Ca ziua.

agiota *vi* [At: I. PANȚU, C. 288 / P: *~gi-o~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***agioter***] A face specula cu valoarea sau cu marfa al cărei preț este variabil.

agiotagiu *sn* vz ***agiotaj***

agiotaj *sn* [At: I. PANȚU, C. 288 / V: (înv) ***~agiu*** / P: *~gi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***agiotage,*** it ***aggiotaggio***] Speculare cu valoarea sau cu marfa al cărei preț este variabil.

agiotor *sm* [At: DA ms / P: *~gi-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***agioteur***] Persoană care face agiotaj.

agistirui *vt* [At: NOVACOVICI, C. B. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A echipa cu toate hainele.

agit *sn* vz ***ageat***

agita [At: MACEDONSKI, O. I, 19 / Pzi: *agit* / E: fr ***agiter,*** lat ***agitare***] **1-2** *vtr* A (se) mișca repede încoace și încolo Si: *a (se) clătina, a (se) zgudui*. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) frământa. **5** *vt* A amesteca două sau mai multe substanțe prin clătinarea lor (într-un vas). **6** *vr* (Fam; d. ființe) A se manifesta prin mișcări grăbite și dezordonate sub impulsul unei enervări, a emoțiilor, a neliniștii. **7** *vt* (Fig) A ridica masele (la revoltă) Si: *a ațâța, a răzvrăti*. **8** *vt* (Îe) **A ~ o idee** (sau **chestiune, problemă**) A discuta public o idee (chestiune, problemă) în vederea rezolvării ei.

agitare *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 46 / Pl: *~tări* / E: ***agita***] **1** Mișcare bruscă, în toate direcțiile Si: *agitat[1]* (**1**). **2** Clătinare. **3** Zguduire. **4** Frământare. **5** Amestecare a două sau a mai multor substanțe prin clătinarea lor (într-un vas) Si: *agitat[1]* (**5**). **6** (Fam; d. ființe) Manifestare prin mișcări grăbite și dezordonate sub impulsul unei enervări, a emoțiilor, a neliniștii Si: *agitat[1]* (**6**). **7** (Fig) Frământare. **8** (Fig) Ațâțare.

agitat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***agita***] **1-8** Agitare (**1-8**).

agitat[2], ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 21 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***agita***] **1** (D. ființe) Care se agită. **2** (Fig) Tulburat. **3** (D. mare, pomi etc.) Cuprins de mișcări repezi în toate direcțiile. **4** (D. timp, viață) Bogat în evenimente Si: *tumultos*.

agitato *av* [At: DN[3] / E: it ***agitato***] (Muz; ca indicație de execuție) Agitat[2] (**2**).

agitator, ~oare [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 430 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***agitateur*** (**1-2**), rs ***агитатор***] **1** *smf* Persoană care face agitație (politică) în vederea unei acțiuni. **2** *sm* Mijloc prin care se realizează agitația (**3**). **3-4** *sn* (Chm) Dispozitiv sau aparat care servește la amestecarea substanțelor solide sau fluide în vederea omogenizării lor. **5** *sn* Organ de mașină montat în rezervoarele mașinilor de stropit, de prăfuit, de împrăștiat îngrășăminte, de semănat etc.

agitatoric, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 161, 13 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***agitator*** + *-ic*] **1** Care se referă la agitație (**5**).

agitație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 295 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***agitation,*** lat ***agitatio, ~onis,*** rs ***агитация***] **1** Mișcare intensă încolo și încoace efectuată de oameni, de vehicule etc. **2-4** Stare de neliniște excesivă, de tulburare, de tensiune nervoasă (manifestată prin mișcări grăbite și dezordonate). **5** (Șîs *~ politică*) Mijloc de influențare a conștiinței publice folosit de un partid în scopuri imediate, prin mass-media, întruniri etc. **6** (Chm; Fiz; îs) *~moleculară* Mișcare neregulată a moleculelor.

agitațiune *sf* vz ***agitație***

agiu[1] *sn* vz ***agio***

agiu[2] *sn* vz ***hagiu***

agivi *vt* [At: CV, 1951, nr. 5, 27 / Pzi: *~vesc* / E: nct] (Reg) **1** A ajunge din urmă. **2** A prinde. **3** A termina un lucru.

agivit, ~ă *a* [At: NOVACOVICI, C. B. II / Pl: *~iți, ~e* / E: ***agivi***] (Reg) **1** Cuprins de boală. **2** Împătimit de alcool. **3** Dat gata.

aglandular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***a + glandular***] Lipsit de glande.

aglică *sf* [At: HEM 515 / V: *~ice, ~iciu, ~iș, agrice, iglice, oglice* / Pl: *~ice* / E: bg ***аглика,*** srb ***jaglika***] Planta erbacee *Spirea Filipendula*, din familia rozaceelor, cu frunze penate, cu flori albe sau roz-albe, parfumate, dispuse în inflorescențe.

aglice *sf* vz ***aglică***

aglicel *sm* [At: MANGIUGA, ap. HEM. 519 / V: (reg) ***ancl~, angliciu, ang~, ogl~, agliț, agricea*** / Pl: *~e* / E: ***aglică*** + *-el*] (Bot) Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu flori galbene și parfumate (*Primula officinalis*).

agliciu *sm* vz ***aglică***

agliș *sm* vz ***aglică***

aglobulie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***aglobulie***] Scăderea numărului globulelor roșii din sânge.

aglomera [At: I. IONESCU, M. 101 / Pzi: *~rez* / E: fr ***agglomérer,*** lat ***agglomerare***] **1-2** *vtr* A (se) strânge la un loc în număr mare Vz *a (se) îngrămădi, a se înghesui*. **3** *vr* (D. un loc) A deveni suprapopulat. **4** *vt* (D. unele substanțe) A uni între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material. **5** *vt* A încărca pe cineva cu prea multe treburi.

aglomerant [At: DEX[2] / Pl: *~nți* (**1**), *~e* (**2**) / E: fr ***agglomérant***] **1** *sm* Substanță care unește între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material Si: *liant*. **2** *a* Care aglomerează.

aglomerare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 32 / Pl: *~rări* / E: ***aglomera***] **1** Îngrămădire. **2** (D. un loc) Suprapopulare. **3** Unire între ele a granulelor, a firelor sau a fâșiilor care compun un material folosind un ageomerant (**1**). **4** Încărcare a programului de muncă.

aglomerat, ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aglomera***] **1** *a* Îngrămădit. **2** *a* (D. un loc) Plin de oameni, de vehicule etc. Si: *suprapopulat, ticsit*. **3-4** *sn, a* (Material) obținut prin aglomerare (**3**). **5** *sn* Rocă formată prin acumularea de materiale provenite din explozii vulcanice.

aglomerator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***agglomérateur***] **1-2** Instalație sau mașină folosită pentru aglomerarea minereurilor.

aglomerație *sf* [At: CULIANU, C. 55 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***agglomération***] **1-2** Aglomerare (**1-2**). **3** Așezare omenească.

aglomerațiune *sf* vz ***aglomerație***

aglosie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *ii* / E: fr ***aglossie***] Malformație congenitală care constă în lipsa limbii.

aglutina *vtr* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***agglutiner***, lat ***agglutinare***] **1** (D. particulele unor materiale) A se lipi unele de altele prin adeziune. **2** (D. bacterii, hematii etc.) A se lipi și a se precipita sub acțiunea unor substanțe. **3** (D. elementele vorbirii) A se lipi unul de altul, formând un singur cuvânt.

aglutinant, ~ă [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***agglutinant***, lat ***agglutinans, ~ntis***] **1** *a* Care unește. **2** *a* (Îs) *Limbă ~ă* Limbă în care raporturile gramaticale se exprimă prin alipirea unor afixe la rădăcina cuvântului. **3** *sm* Anticorp care coagulează bacteriile pătrunse în organismele animale. **4** *sn* Substanță vâscoasă din amidon, dextrină, gumă și albumină, care fixează imprimeul pe țesături.

aglutinare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***aglutina***] **1** Adeziune a unor particule Si: *aglutinat*^{1} (**1**), *aglutinație* (**1**). **2** Alipire a bacteriilor hematomiilor Si: *aglutinat*^{1} (**2**), *aglutinație* (**2**). **3** Formare a unui cuvânt din mai multe elemente lexicale Si: *aglutinat*^{1} (**3**), *aglutinație* (**3**).

aglutinat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***aglutina***] **1-3** Aglutinare (**1-3**).

aglutinat^2***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aglutina***] (D. materiale) Ale cărui particule sunt lipite unele de altele prin adeziune.

aglutinație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***agglutination***] **1-3** Aglutinare (**1-3**).

aglutinină *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***agglutinine***] Substanță specifică de tipul anticorpilor, care apare în serul sangvin în urma administrării de vaccinuri.

aglutinogen *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***agglutinogène***] Substanță de natură proteică, care, introdusă în organism, stimulează producerea aglutininei.

agnat, ~ă *smf* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***agnat***, lat ***agnatus***] (Jur) Rudă în linie paternă.

agnată *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: fr ***agnathes***] **1** (Lpl) Clasă de vertebrate acvatice lipsite de maxilarul inferior. **2** (Lsg) Animal care face parte din această clasă.

agnatostomi *sm pl* [At: DN^3 / E: ger ***Agnathostomen***] Animal din agnate (**1**).

agnațiune *sf* [At: DA / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***agnation***, lat ***agnatio, ~onis***] (Jur) Legătură de rudenie civilă în raport cu înrudirea naturală.

agneț *sn* [At: VARLAAM, C. 45/2 / Pl: *~* / E: vsl ***аганичи***] (Bis) Bucată de prescură din care se taie anafura pentru împărtășanie.

agnomen *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: lat ***agnomen***] Supranume purtat de romani în urma unor fapte deosebite.

agnostic, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 3/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***agnostique***] **1** *a* Care aparține agnosticismului. **2** *a* Privitor la agnosticism. **3** *smf* Adept al agnosticismului.

agnosticism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***agnostique***] Concepție filosofică idealistă care neagă, parțial sau total, posibilitatea cunoașterii obiective a lumii, a esenței fenomenelor.

agnozie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***agnosie***] **1** Pierdere a funcțiilor intelectuale de recunoaștere a informațiilor primite prin simțuri. **2** Tulburare a acestor funcții.

agoaie *sf* [At: ALECSANDRI, T. III, 1436 / Pl: ? / E: ***agă*** + *-oaie*] **1-2** (Rar; irn) Nevastă a unui agă (**3-4**).

agoană *sf* vz ***agonă***^{1}

agod *sn* [At: CADE / V: ***og~*** / Pl: *~oade* / E: cf srb *ugod*] (Reg) **1** Rânduială. **2** Nărav.

agodi *vtr* [At: T. PAPAHAGI, M. 12 / Pzi: *~desc* / E: mg ***aggod***] **1-2** (Reg) A (se) aștepta.

-agog *ec* [At: DN^3 / V: ***-agogic, -agogie*** / E: fr ***-agogue, -agogie***] Element secund de derivare savantă cu semnificația „care conduce", „care provoacă".

agogic, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* (**2**) / E: ger ***Agogik***, fr ***agogique***] **1** *sf* (Muz) Teorie a abaterilor ușoare de la tempo în executarea unei lucrări. **2** *a* Care aparține acestei teorii. **3** *a* Referitor la această teorie.

-agogic *ec* vz ***-agog***

-agogie *ec* vz ***-agog***

agonal, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***agonale***] **1-2** Privitor la agonale (**1-2**).

agonale *sf* [At: DEX^2 / E: lat ***agonalia***] **1** Întreceri atletice la vechii greci. **2** (La romani) Serbări în cinstea zeului Ianus.

agonă^1 *sf* [At: CANTEMIR, HR. 360 / V: *~oană* / Pl: *~oane* / E: gr ***ἀγών***] (Înv) Agonie.

agonă^2 *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***agone***] Linie de pe suprafața pământului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică.

agonic^1***, ~ă*** [At: ARDELEANU, V. P. 255 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***agonique***] **1** *a* Referitor la agonie. **2-3** *smf, a* (Persoană) care este în agonie (**1**).

agonic^2***, ~ă*** *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***agoniseh***] (Fiz; îs) *Curbă ~ă* Linie de declinație magnetică zero Si: *agonă*^{2}.

agonie *sf* [At: MARCOVICI, C. 48/4 / Pl: *~ii* / E: fr ***agonie***, lat ***agonia***] **1** Stare a organismului care precedă moartea. **2** (Îla) **În ~** Pe moarte. **3** (Fig) Zbucium.

agoniseală *sf* [At: (a. 1681) DOC., ap. HEM 525 / Pl: *~eli* / E: ***agonisi*** + *-eală*] **1** (Pop) Economii. **2** Câștig (dobândit prin muncă).

agonisi *vt* [At: COD. VOR. 45 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***αγονίζομε***] **1** A câștiga prin muncă. **2** A economisi. **3** A obține. **4** (Înv) A munci.

agonisie *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 290 / Pl: *~ii* / E: ***agonisi*** + *-ie*] **1-3** (Rar) Agonisire (**1-3**).

agonisire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 43, cf ZANNE, P. V, 11] **1** Dobândire (a averii, a banilor) prin muncă Si: *agonisie* (**1**), *agonisit*^{1} (**1**). **2** Economisire. **3** Obținere.

agonisit^1 *sn* [At: JAHRESBER. VII, 82 / Pl: ? / E: ***agonisi***] **1-3** (Reg) Agonisire (**1-3**).

agonisit^2***, ~ă*** [At: VARLAAM, C. 302/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***agonisi***] **1** *a* Câștigat (prin muncă). **2** *a* Economisit. **3** *a* Obținut. **4** *sf* Resurse de trai, hrană. **4** *sf* (Înv) Leafă.

agonisitor, ~oare *smf, a* [At: P. MAIOR, IST. 10/18 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***agonisi*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care agonisește.

agonist^1***, ~ă*** *smf* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Agonist***] Atlet.

agonist^2 *sm, a* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***agoniste***] **1-2** (Mușchi) care produce o relaxare.

agonistic, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* a / E: fr ***agonistique***] **1** *a* (Spt) Referitor la lupte. **2** *a* Atletic. **3** *a* (Flz) Privitor la lupta de idei. **4** *sf* (La vechii greci) Disciplină sportivă care se ocupa cu luptele atletice.

agoniza *vi* [At: EMINESCU, N. 45 / Pzi: *~zez* / E: fr ***agoniser***] A fi în agonie (**1**).

agonizant, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 1/5 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***agonisant***] Care agonizează.

agonotesie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: gr ***αγονοθεσία***] Președinție a întrecerilor atletice la grecii antici.

agonotet *sm* [At: DN^3 / Pl: *~eți* / E: gr ***αγονοθετές***, fr ***agonothète***] Cel care prezida întrecerile atletice la grecii antici.

agora *sf* [At: DA / Pl: nct / E: fr, it, ***agora***, gr ***αγορά***] **1** Piață publică în care se concentrau negoțul și toată viața civică a unui oraș din Grecia antică. **2** (Pex) Adunare populară ținută în această piață.

agorafobie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***agoraphobie***] **1** (Med) Teamă patologică de spațiile largi. **2-3** Repulsie (sau incapacitate) de a vorbi în public.

agorî *vt* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pzi: *agor* / E: nct] **1** (Reg) A surpa. **2** (Reg; d. fructe) A scutura.

agost *sms* vz ***august***

agostru^1 *sms* vz ***august***

agostru^2 *sms* vz ***austru***

agrafa *vt* [At: DA ms / Pzi: *~fez* / E: ***agrafă***, cf fr *agrafer*] **1-6** (Rar) A prinde cu o agrafă (**1-6**).

agrafare *sf* [At: SOARE, MAȘ. 162 / Pl: *~fări* / E: ***agrafa***] **1-6** (Rar) Prindere cu o agrafă (**1-6**).

agrafă *sf* [At: ODOBESCU, S. I. 420 / Pl: *~fe* / E: fr ***agrafe***] **1** Obiect de prins părul, format din două părți unite printr-o balama. **2** Broșă. **3** Clemă.

4 Piesă de metal cu care se leagă blocurile de piatră, se fixează zidăria etc. 5 (Med) Copcă[1]. 6 (Art) Ornament în formă de consolă la capătul unui arc.

agramat, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 111, 4/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***agrammatos***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face greșeli elementare de limbă. **3** *a* (Pex) Ignorant. **4** *a* (Pex) Incult. **5** *a* (D. texte scrise) Care conține greșeli elementare de gramatică și ortografie.

agrar, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***agraire,*** lat ***agratius***] **1** Care se referă la proprietatea funciară și la problemele ei Si: *agrarian.* **2** Care aparține proprietății funciare și problemelor ei Si: *agrarian.* **3** Agricol (**5**). **4** (D. terenuri) Destinat culturilor agricole.

agrarian, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***agrarien***] **1-3** Agrar (**1-3**).

agrava *vtr* [At: SADOVEANU, Z. C. 20 / Pzi: *~vez* / E: fr ***aggraver,*** lat ***aggravare***] **1** (D. vina sau fapta reprobabilă a cuiva) A (se) mări. **2** (Med; Mol) A (se) înrăutăți.

agravant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***aggravant,*** lat ***aggravans, -ntis***] **1** Care înrăutățește. **2** (Iuz) Agravațiune (**2**). **3** (Jur; îs) *Circumstanțe ~e* Împrejurări care agravează culpa unui acuzat.

agravare *sf* [At: DA ms / Pl: *~vări* / E: ***agrava***] **1** (D. vina, fapta reprobabilă etc. a cuiva) Mărire. **2** (Med; d. boli) Înrăutățire.

agravațiune *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 130 / Pl: *~ni* / E: fr ***aggravation,*** it ***aggravazione***] **1-2** (Jur) Agravare (**1-2**). **3** (Jur) Circumstanță agravantă.

agrăi *vt* [At: HEM 527 / Pzi: *~esc* / E: *a-* + ***grăi*** cf ger *anredere, ansprechen*] (Reg) A adresa cuiva vorbe.

agrămădi *vt* [At: HEM 528 / Pzi: *~desc* / E: ***a[2]*** + ***grămadă***] (Reg) A îngrămădi.

agrea *vt* [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr. 178, 6/1 / P: *-gre-a* / Pzi: *~eez* / E: fr ***agréer***] **1** A primi cu plăcere. **2** A simpatiza. **3** A se învoi bucuros (la ceva).

agreabil, ~ă *a* [At: SADOVEANU, N. F. 165 / P: *~gre-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***agréable***] **1** Plăcut. **2** (D. oameni) Simpatic.

agreat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~te* / E: ***agrea***] Plăcut[2].

agrega *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 *agregă* / E: ***agréger,*** lat ***aggregare***] (D. elemente) A se uni (într-un tot) Si: *a se alipi.*

agregare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***agrega***] **1** (D. elemente) Unire (într-un tot) Si: *agregație* (**1**), *alipire.* **2** Fiecare dintre stările de consistență și rezistență diferite sub care se pot prezenta substanțele Si: *agregație* (**2**).

agregat[1] *sn* [At: MACAROVICI, CH. 158 / Pl: *~e* / E: rs **агрегат**] **1** (Min) Asociere de roci cristaline unite prin simplă alăturare, fără ciment. **2** (Chm) Asociere de molecule. **3** (Îs) *~mineral* Material inert folosit la prepararea betoanelor. **4** (Teh) Grup de mașini care lucrează împreună pentru realizarea unei operații tehnice.

agregat[2], ~ă [At: GRECEANU, FL. 14 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***agrégé***] **1** *a* (Rar) Care s-a unit într-un tot. **2** *a* (Bot; d. organe sau d. indivizi foarte apropiați unii de alții, formând un tot, dar păstrându-și fiecare individualitatea) Care se naște din același punct. **3-4** *sm, a* (Iuz) Profesor universitar care funcționează pe lângă o catedră condusă de alt profesor.

agregație *sf* [At: PONI, CH. 10 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***aggregation,*** lat ***aggregatio***] **1-2** (Chm) Agregare (**1-2**). **3** (Iuz) Primire într-o societate (sau companie). **4** (Iuz) Titlul de agregat la o universitate. **5** (Iuz) Funcția de agregat la o universitate.

agregațiune *sf* vz ***agregație***

agrement *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 11/1 / Pl: *~e* / E: fr ***agrément***] **1** Plăcere. **2** Distracție. **3** (Pol) Aprobare dată sau cerută de guvernul unei țări pentru numirea reprezentanților diplomatici.

agrementa *vt* [At: VITNER, CR. 83 ap DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***agrémenter***] (Rar) **1** A da culoare și relief. **2** A înfrumuseța ceva prin adăugarea unei podoabe Si: *a împodobi.*

agresiune *sf* [At: SAHIA, U. R. S. S. 56 / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***agression,*** lat ***aggressio, -onis***] Atac neprovocat împotriva unei persoane sau a unui stat.

agresiv, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 103 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***agressif***] **1** Care atacă (fără provocare). **2** (Fig) Care caută prilej de ceartă Si: *provocator.* **3** (Chm; d. substanțe) Care atacă chimic corpurile cu care ajunge în contact.

agresivitate *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 3/1 / Pl: *~tăți* / E: fr ***agressivité***] **1-2** Însușire de a fi agresiv (**1-2**). **3** (Spc) Însușire a unor agenți patogeni de a ataca organismul animal sau vegetal.

agresor, ~oare *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109, 6/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***agresseur,*** lat ***aggresor***] **1-3** (Persoană sau stat) care săvârșește o agresiune.

agreș *sm* vz ***agriș***

agreși *vi* [At: VARLAAM, C. 150 / Pzi: *~șesc* / E: *a* + ***greși***] (Îvr) A greși.

agreț *sn* [At: PAMFILE, A. 8 / Pl: *~uri* / E: ***agru*** + *-eț*] (Îrg) Recoltă agricolă.

agrice *sf* vz ***aglică***

agricea *sf* vz ***aglicel***

agricol, ~ă *a* [At: (a.1817) URICARIUL IV, 303/8 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***agricole***] **1** Care ține de agricultură. **2** Care se referă la agricultură. **3** Folosit în agricultură. **4** (D. lucrători) Care se ocupă cu agricultura. **5** (D. o regiune, o țară) Care își sprijină economia în special pe agricultură Si: *agrar* (**3**). **6** (D. terenuri) Cultivat cu cereale sau legume.

agricultor, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***agricultor,*** fr ***agriculteur***] Persoană care se ocupă cu agricultura.

agricultură *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 7 / Pl: *~ri* / E: lat ***agricultura,*** fr ***agriculture***] **1** Cultivare a pământului. **2** Cultură a plantelor și creștere a animalelor în vederea obținerii unor produse alimentare și a unor materii prime. **3** Totalitate a lucrărilor și a metodelor întrebuințate în agricultură (**2**).

agrij *sm* vz ***agriș***

agrimensură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: lat ***agrimensura***] Tehnică a măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole (**3**).

agriș *sm* [At: ANON. CAR., ap. LB / V: ***acriș, ~reș, agrij, aghireș*** / A și: *agriș* / Pl: *~i* / E: mg ***egres***] (Bot) **1** Arbust din familia fragaceelor cu ramuri spinoase, cu frunze lobate, cu flori mici, verzui și cu fructe comestibile, verzi, galbene sau roșii, care crește în regiunile de munte Si: (reg) *agurida[2], borboană, coacăz, flocoșele, fragi, razachie, smirdar, struguri* (*Ribes grossularia*). **2** (Îs) *~negru* Struguri negri (*Ribes nigrum*). **3** (Îs) *~neultuit* Cuișoare (*Ribes aureum*). **4** (Îs) *~porumșoară* Păltior (*Ribes petracum*). **5** (Îs) *~roșu* Coacăz (*Ribes rubrum*).

agrișă *sf* [At: DA ms / V: *~reșă~* / A și: *agrișă* / Pl: *~șe* / E: ***agriș*** + *-ă*] Fruct comestibil al agrișului, în formă de boabă verzuie, roșie sau galbenă, cu gust dulce-acrișor și cu multe semințe Si: (reg) *borboană, coacăză-sălbatică.*

agrobiolog, ~ogă *smf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 9/2 / P: *~bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: *agro* + ***biolog***] Specialist în agrobiologie.

agrobiologic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 9/1 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *agro*+***biologic***] **1** Privitor la agobiologie. **2** Care aparține agrobiologiei. **3** De agrobiologie.

agrobiologie *sf* [At: COTEMP., Seria II 1948, nr. 105, 7/11 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: *agro-* + ***biologie***, cf. ger *Agrobiologie*, rs *агробиология*] Știință a dezvoltării plantelor industriale.

agrominim *sns* [At: SCÂNTEIA, 1952, nr. 2389 / E: rs **агроминимум**] (Iuz) **1** Măsuri obligatorii care au drept scop creșterea producției agricole. **2** Complex de cunoștințe agronomice care urmăresc creșterea producției agricole.

agronom *sm* [At: DEȘLIU, G. 48 / Pl: *~i* / E: fr ***agronome***] **1** Specialist în ramura economiei agricole. **2** Organizator al producției agricole.

agronomic, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***agronomique***] **1** Care provine de la agronomie. **2** Care se referă la agronomie. **3** Care este specific agronomiei. **4** Care aparține agronomiei.

agronomie *sfs* [At: (a. 1841) URICARIUL VII, 236 / Pl: *~ii* / E: fr ***agronomie***, it ***agronomia***, rs **агрономия**] Știința legilor de cultivare a pământului.

agrotehnic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 113, 1/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *agro-* + ***tehnic***] **1** Care provine de la agrotehnică. **2** Care se referă la agrotehnică. **3** Care este specific agrotehnicii. **4** Care aparține agrotehnicii.

agrotehnică *sfs* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 112, 5/5 / E: *agro-* +*tehnică*] Știință a vegetației și mijloacelor de ameliorare a plantelor.

agrotehnician *sm* [At: DA ms / Pl: *~cieni* / E: *agro-* + *tehnician*] Specialist în agrotehnică Si: *agronom*.

agru *sn* [At: COD. VOR. 132 / V: (înv) *agur* / Pl: *~uri*, (înv) *agre* / E: lat *ager, agri*] **1** Ogor. **2** (Reg) Strat de pământ.

agud *sm* [At: VARLAAM, C. 380 / V: *~ut, iagod* / Pl: *~uzi* / E: srb *iagoda* „fragă"] (Reg) Dud.

agudă *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 257 / V: *~ută, iagodă* / Pl: *~de* / E: *agud*] (Reg) Dudă. **2** Pepene verde lunguieț.

agudoi *sm* [At: C V, 1950, nr 4, 41 / Pl: ~ / E: *agud*+ *-oi*] (Reg) Dud cu flori masculine, care nu face fruct.

agur *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: cf *aguridă*] (Ban) Viță de vie sălbatică cu struguri acri.

agura *vt* [At: REV. CRIT. IV, 336 / Pzi: *~rez* / E: lp *agurare*] A prooroci bine.

aguridă *sf* [At: BIBLIA (1688) / Pl: *~de*, (înv) *~izi* / E: ngr **αγουρίδα**] **1** Strugure necopt. **2** Agriș **(1)**.

aguridar *sm* [At: PANȚU, PL.² / V: *~izar* / Pl: *~i* / E: *aguridă*+ *-ar*] (Bot; reg) Viță de vie.

agurijoară *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 218 / Pl: *~re* / E: *aguridă*+ *-ioară*] Plantă erbacee decorativă cu tulpina cărnoasă, ramificată și cu flori mari de culoare galbenă, albă, roză sau roșie (*Portulaca grandiflora*).

agurit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 386 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] Umed.

aguriza *v* vz *agurizi*

agurizar *sm* *agurider*

agurizi [At: CADE / V: *~za* / Pzi: *~zez* / E: *aguridă*] **1** *vi* (Înv) A rodi struguri acri. **2** *vt* (Reg) A acri cu zeamă de aguridă.

agut *sm* vz *agud*

ah [At: (a. 1805) CONACHI, P. 83 / V: *aht* (Pl: *~e* și *~uri*), *aft* (Pl: *~uri*) / Pl: *~uri* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care exprimă o durere fizică mare. **2-3** *i*, *sn* (Cuvânt care exprimă un) regret. **4** *sn* Suspin. **5** *sn* Durere. **6** *sn* Dorință. **7** *sn* Surprindere. **8** *sn* Admirație. **9** *sn* Entuziasm. **10** *sn* Plăcere (mare). **11** *sn* Supărare. **12** *sn* Indignare.

aha *i* vz *a*

ahăl, ahaea *pd* vz *ăl*

ahăst, ahastă *pd* vz *ăst*

aho *i* [At: HEM 546 / V: *haho*, (Trs) *ho* / E: fo] **1-4** Cuvânt care exprimă ordinul de a încetini (sau de a se opri) mersul boilor (sau al unui om).

ahotă *sf* [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 272 / Pl: *~te* / E: rs **охота**] (Mol; îvr) Pasiune.

ahotnic, ~ă *a, sm* [At: CREANGĂ, A. 13 / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs **охотник**] (Mol) **1** *a* Doritor. **2** *sm* Persoană foarte harnică.

aht *sn* vz *ah*

ahtiare *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 87 / V: *~iere* / Pl: *~ieri* / E: cf ngr αχτ] **1** Patimă. **2** Poftă.

ahtiat¹ *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 21 / Pl: *~uri* / E: *ahtia*] **1-2** Ahtiare **(1-2)**.

ahtiat², ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 13 / Pl: *~ați, ~e* / E: *ahtia*] **1** Pătimaș. **2** Pofticios.

ahtiere *sf* vz *ahtiare*

ahtinam *sn* [At: GRECEANU, ap. GCR I, 335/32 / V: *~ea* *sf*, *actinamea* *sf* / Pl: *~uri* / E: tc *ahdname*] (Înv) Tratat de pace (între Poartă și alte state).

ahtinamea *sf* vz *ahtinam*

ai¹ *i* vz *hai*

ai² *i* [At: ALECSANDRI, T. 736 / E: fo] **1-4** Exclamație care exprimă: durere, spaimă, uimire, amenințare.

ai³ *av* vz *aici*

ai⁴ *i* [At: FILIMON, ap. TDRG / E: fo] (Fam) Exclamație cu sens interogativ.

ai⁵ *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr *aï*] Mamifer arboricol de talie mică din America de Sud și Madagascar, care are mișcări foarte lente (*Danbontonia madascarenzis*).

ai⁶ *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 142/30 / Pl: ~ / E: lat *alium*] (Reg) **1** Usturoi. **2** (Îs) ~ *sălbatic* Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori galbene (*Allium ochroleucum*). **3** (Îas) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori roz (*Allium paniculatum*). **4** (Îas) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori albe-verzui sau roșietice (*Allium oleraceum*). **5** (Îs) *~ul șarpelui* Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina în formă de spirală și cu flori roșii-purpurii, dispuse în umbele, folosită în alimentație Si: (pop) *prazul-iepurelui* (*Allium scorodoprasum*). **6** (Îc) **~de-munte, ~ciovăsc** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori albe-gălbui, dispuse în umbele la vârful tulpinii și care crește în regiunile subalpine (*Allium victorialis*). **7** (Îc) **~de-toamnă** Usturoi de toamnă. **8** (Îc) **~de-pădure** Plantă erbacee bulboasă, comestibilă din familia liliaceelor, cu flori albe și miros și gust de usturoi Si: *leurdă* (*Allium ursinum*).

aia¹ *pdf* vz *aceea*

a-ia² *av* [At: PRIBEAGUL, P. R. 55 / E: cf *ia*] (Rar) Nu.

aia³ a *vt* vz *aii*

aian *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 281 / V: *aghi~, ha~* / Pl: *~i* / E: tc *avan*] (Dob; îvr) Funcționar turcesc pus în fruntea administrației unei comune sau raiale.

aiar *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Îvp; rar) Verificare oficială a greutăților, măsurilor și cântarului.

aiasmă *sf* vz *aghiasmă*

aiat *~ă* *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *ajura*] **1-2** Împodobit cu ajururi **(1-2)**. **3** Deșirat². **4-5** Împodobit cu ajururi **(4-5)**.

aice *sf* vz *aici*

aicea *sf* vz *aici*

aici *av* [At: LET. II, 460/36 / P: *a-i~* / V: *aci, aicia, acilea, aice, aicea, ad-hicce*] **1** În acest loc. **2** (Însoțit de pp „de") Din acest loc. **3** În acest moment. **4** (Fam; îe) **De ~ încolo** De acum înainte. **5** (Fam; îe) **~ e ~a!** Acum este momentul hotărâtor. **6** (Fam; îe) **Până ~!** Destul! **7** (Fam; îe) **P-aci ți-e drumul** Pleacă! **8** (Fam; îe) **Cât p-aci** Gata-gata. **9** (Cu valoare corelativă) ~ ... ~ Ba ... Ba.

aida *i* vz *haide*

aide *i* vz *haide*

aidamac *sm* vz *haidamac*

aidoma *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 230/1 / V: (îvr) *avidomă, aghidomă, agi~, idoma* / P: *a-i~* / E: *a³* + vsl **видомѣ**] **1** În văzul tuturor. **2** În mod evident. **3** În mod real. **4** La fel.

aiduc *sm* vz *haiduc*

aiedui *vr* [At: CV, 1951, nr. 5, 27 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A se căsători.

aienesc, ~ească *a* [At: HEM 582 / Pl: *~ești* / E: *aian* + *-esc*] (Reg) **1** Care aparține aianilor. **2** Privitor la aiani. **3** De aiani.

aiept *sn* [At: HEM I, Add / Pl: *~uri* / E: *aiepta*] (Reg) Avânt.

aiepta¹ [At: LB / V: (pop) *aliep~, alef~* / Pzi: *aiept*, (rar) *~tez* / E: ml *ajectare*] (Reg) **1** *vr* A-și lua avânt. **2** *vt* A arunca un lucru cu putere. **3** *vr* (Fig) A se mândri. **4** *vt* A aranja (un obiect de îmbrăcăminte). **5** *vt* A îndruma pe calea cea dreaptă. **6** *vt* A arăta cuiva drumul. **7** *vi* (Îf *alefta*) A aminti cuiva de o datorie bănească.

aiepta² [At: LB / P: *a-ie~* / Pzi: *aiept* / E: lat *allectare*] **1-2** *vtr* A (se) îndemna la o plăcere. **3-4** *vtr* A (se) amăgi. **5** *vi* A reflecta asupra unui lucru.

aieptare¹ *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: *aiepta¹*] (Reg) **1** Avânt. **2** Aruncare puternică. **3** Mândrie. **4** Aranjare (a unui obiect vestimentar). **5** Îndrumare. **6** Aducere-aminte de o datorie bănească.

aieptare² *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: *aiepta²*] (Rar) **1** Îndemnare la o plăcere. **2** Amăgire. **3** Reflectare.

aieptat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-ie~* / Pl: ? / E: *aiepta¹*] **1-6** Aieptare¹ **(1-6)**.

aieptat² *sn* [At: MDA ms / P: *a-ie~* / Pl: ? / E: *aiepta²*] **1-3** Aieptare² **(1-3)**.

aieptat³, ~ă *a* [At: P. MAIOR, IST. 262/20 / P: *a-ie~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *aiepta¹*] (Reg) **1** Avântat. **2** Aruncat cu putere. **3** Aranjat. **4** Îndrumat. **5** Amintit.

aieptat⁴, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-ie~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *aiepta²*] (Reg) **1** Îndemnat. **2** Amăgit. **3** Reflectat.

aierlea *av* vz ***aiurea***

aiest, aiastă *a* [At: DA / V: ***aist*** / P: *a-ie~* / Pl: *~eşti, ~e* / E: ml ***ad*** + ***istum***] (Reg) Acest.

aiesta, aiasta *pd, ad* [At: DA / V: ***aiest*** / P: *a-ie~* / E: ***aiest***] **1-2** (Reg) Acesta.

aieve *av* vz ***aievea***

aievea *av* [At: VARLAAM, C. II, 66 / P: *a-ie~* / E: vsl ***ꙗвѣ***, bg ***жаве***] **1** Fățiș. **2** Public. **3** Evident. **4** În mod real. **5** În stare de veghe.

aii *vt* [At: ANON. CAR. / P: *ai-i* / E: ***ai***] (Îvp) A pune usturoi în mâncare.

aiire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***aii***] (Îvp) Condimentare cu usturoi.

aimintere *av* vz ***altminteri***

aiminterea *av* vz ***altminteri***

aiminterelea *av* vz ***altminteri***

aiminteri *av* vz ***altminteri***

aimpren *sn* [At: CHEST. VIII, 11 / P: *aim-pren* / Pl: *~e* / E: ger ***Einbreune***] (Reg) Fel de mâncare sărăcăcios, făcut din rântaș subțiat cu apă.

ainde *av* vz ***ainderea***

aindere *av* ***ainderea***

ainderea *av* [At: HEM 555 / V: (reg) ***ainde, ~re, ~ngher~, ingir~*** / E: nct] (Reg) Aiurea.

ainfas *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ger ***Einfass***] (Tip; înv) Chenar decorativ cu care se încadrează textul.

aingherea *av* vz ***ainderea***

aingirea *av* vz ***ainderea***

ainin *sm* vz ***arin***

ainine *sm* vz ***arin***

aior *sm* [At: BORZA D. 202 / Pl: *~i* / E: ***ai*** + *-or*] Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori galbene dispuse în umbrele (*Euphorbia esula*).

aire *av* vz ***aiurea***

aisberg *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***iceberg***] Bloc (mare) de gheață desprins din calotele glaciale, care plutește spre zonele calde, influențând clima regiunilor învecinate.

aisfild *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***ice field***] Câmp de gheață.

aist *a* vz ***aiest***

aista *ad, pd* vz ***aiesta***

aistalalt, ~ă *pd* [At: ȘEZ. II, 156 / A: *~lalt* / Pl: *~lți, ~e* / E: ***aista*** + *-lalt*] (Pop) Celălalt.

aișor *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***aiuș*** / Pl: *~i* / E: ***ai***[6] + *-(i)șor*] (Bot) **1** Usturoiță. **2** Plantă erbacee din familia liliaceelor cu frunze plane, roșietice și cu flori galbene-aurii (*Allium ammoophilum*). **3** Ghiocei. **4** Crin de pădure. **5** Dalac.

aiște *av* vz ***vraiște***

ait[1] *i* vz ***hait***

ait[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***aii***] (Îvp) Condimentare cu usturoi.

ait[3]***, ~ă*** [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aii***] **1** *sn* (Îvp) Condimentat cu usturoi. **2** (Reg; lpl; îf *~uri*) Piftie.

aiti *i* vz ***hait***

aitui [At: VAIDA / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A îndemna pe cineva la ceva. **2** *vr* A se deda la ceva.

aituire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***aitui***] (Reg) **1** Îndemn. **2** Obișnuință de a face fapte rele.

aituit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***aitui***] (Reg) **1** Îndemn. **2** Obișnuință de a face fapte rele.

aituit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aitui***] (Reg) **1** Îndemnat. **2** Obișnuit să facă fapte rele.

aitură *sf* [At: ȘEZ. V, 25 / Pl: *~ri* / E: ***ai*** + *-tură*] (Reg) **1** Substanță gelatinoasă. **2** (Prc) Piftie.

aiț *i* [At: CHEST. V, 77 / P: *a-iț* / E: fo] Strigăt cu care se mână caprele la pășune.

aiuiu *i* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 40 / E: fo] (Pop) Strigăt de bucurie cu care încep unele dansuri populare.

aiura [At: ODOBESCU, ap. HEM 606 / V: ***~ri*** / Pzi: *~rez* / E: ***aiure(a)***] **1** *vi* A delira. **2** *vi* A vorbi fără sens. **3** *vi* (Rar) A se pierde în visări. **4** *vt* (Fam; îf *~ri*) A ameți pe cineva cu vorba.

aiurare *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 319 / V: (fam) ***~rire*** / Pl: *~rări* / E: ***aiura***] **1** Delir. **2** Vorbire fără sens. **3** (Rar) Revenire. **4** (Fam; îf *~rire*) Amețire, derutare a cuiva prin vorbe.

aiurat *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***aiura***] **1-4** Aiurare **(1-4)**.

aiure *av* vz ***aiurea***

aiurea [At: CORESI, EV. IV/12 / V: ***~re, ~ri, aurea*** / E: lat ***aliubi*** + *-re* + *a*] **1** *av* În alt loc, nedeterminat. **2** *av* (Îlav) **Într~** Fără țintă. **3** *av* La întâmplare. **4** *av* (Fam; îe) **A vorbi ~** A vorbi fără rost. **5** *i* (Fam) Nu este adevărat. **6** *a* (Fam) Zăpăcit. **7** *av* (Înv; îe) **A călca într-~** A nu fi fidel. **8** *av* (Fam; îe) **~-n tramvai** Fără sens. **9** *av* (Fam; îae) Fără țintă. **10** *av* (Fam; pex; îae) Greșit.

aiureală *sf* [At: BARONZI, L. 150/15 / Pl: *~eli*, (reg) *~ele* / E: ***aiuri*** + *-eală*] (Fam) **1** Delir. **2** Vorbire lipsită de sens. **3** Absurditate. **4** Zăpăceală. **5** Dezordine.

aiuri[1] *av* vz ***aiurea***

aiuri[2] *v* vz ***aiura***

aiurire *sf* vz ***aiurare***

aiurit[1] *sn* [At: EMINESCU, P. 18 / Pl: ? / E: ***aiuri***] (Rar) Bâiguit.

aiurit[2]***, ~ă*** [At: HEM 607 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***ahuri***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este zăpăcit(ă). **3** *av* Trăsnit.

aiurist, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***aiuri*** + *-ist*] (Înv; fam) Zăpăcit.

aiuristic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***aiurist*** + *-ic*] (Înv; fam) **1** Zăpăcit. **2** Excentric.

aiursum *i* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. / V: (iuz) ***hair~, airusum*** / E: tc ***hayir olsun***] (Iuz) **1** Halal! **2** Să-i fie de bine!

aiuș *sm* [At: HEM 607 / V: ***auș*** / Pl: *~i* / E: ***ai***[5] + *-uș*] (Bot; pop) **1** Arpagic. **2** (Îc) **~-sălbatic** Planta *Allium sylvestrum*.

aizânban *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ger ***Eisen Bahn***] (Trs; Ban; gms) Tren de marfă.

ajder *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) Balaur.

ajumeală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***ajumi*** + *-eală*] (Trs) **1** Adormire. **2** Jocul de-a v-ați ascunselea.

ajumi [At: BARCIANU / V: ***ajomi*** / Pzi: *~mesc* / E: alb ***gjume***] (Trs) **1** *vi* A adormi. **2** *vt* A juca de-a v-ați ascunselea.

ajumire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ajumiri***] Ajumeală.

ajumit[1] *sn* [At: HEM 609 / Pl: *~uri* / E: ***ajumi***] Jocul de-a v-ați ascunselea Si:*ajumeală*.

ajumit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ajumi***] (Trs) Adormit.

ajun *sn* [At: CORESI, PS. 87 / V: (reg) ***agiun*** / Pl: *~uri* / E: ***ajuna***] **1** Zi care precedă un eveniment. **2** (Pex) Perioadă care precede un eveniment. **3** (Îlav) **În ~** Cu o zi (sau seară) înainte. **4** (Îal) Cu puțin timp înainte. **5** Postit. **6** Zi în care se ajunează **(1)**.

ajuna *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 31/2 / V: (reg) ***agiu~*** / Pzi: *~nez*, (înv) *ajun* / E: ml ****adjunare***] **1** A ține post complet. **2** (Fig) A răbda de foame.

ajunar *sm* [At: ALRM II/I h. 265 / Pl: *~i* / E: ***ajun*** + *-ar*] Colindător.

ajunare *sf* [At: CORESI, PS. 312 / Pl: *~nări* / E: ***ajuna***] **1** Postit. **2** (Fig) Înfometare.

ajunat[1] *sn* [At: CORESI, PS. 178 / Pl: ? / E: ***ajuna***] **1** Zi de post. **2** Postit.

ajunat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ajuna***] (Iuz) **1** Care a postit. **2** (Fig) Care a răbdat de foame.

ajunător, ~oare *smf, a* [At: CUV. D. BĂTR. II, 467 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ajuna*** + *-tor*] **1-4** (Persoană) care ajunează **(1-2)**.

aurea *av* vz ***aiurea***

ajunge [At: COD. VOR. 86 / V: (reg) ***agiunge*** / Pzi: *ajung*, pfs: *ajunsei*, (înv) *ajunșu* / E: ml ***adjungo, -ngere***, it ***aggiungere***, fr ***adjoindre***] **1-2** *vtr* A (se) întâlni. **3-4** *vtr* A (se) atinge. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) înțelege. **7** *vt* A prinde din urmă pe cineva. **8** *vt* (Fig) A egala pe cineva. **9** *vt* A nimeri pe cineva cu ceva. **10** *vt* (Fig; c. indică neajunsuri) A da peste... **11** *vt* (Pop; îe) **Ce te-a ajuns?** Ce ți s-a întâmplat? **12** *vt* (Îe) **A-l ~ pe cineva zilele** A-i fi trecut vremea. **13** *vt* (Reg; îe) **A-l ~ pe cineva anii de pe urmă** A îmbătrâni. **14** *vt* (Îae) A fi în pragul morții. **15-16** *vtr* (Pop; îe) **A-l ~ pe cineva băutura sau vinul** A (se) îmbăta. **17** *vt* (Înv, îe) **A-l ~ pe cineva judecata** A fi condamnat. **18** *vt* (Înv; îe) **A-l ~ pe cineva dajdia**

(sau **birul**) sau **partea (de plată)** A-i veni rândul la plată. **19** *vi* A sosi. **20** *vi* (Pfm; îe) **A ~ la mal** (sau **la maidan**) A scăpa de greutăți și a-și atinge scopul dorit. **21** *vi* (Pfm; îe) **A ~ din lac în puț** A o păți mai rău. **22** *vi* (Pfm; îe) **A ~ pe drumuri** sau **la sapă de lemn** ori (reg) **la lulele** sau **la mucuri de țigări** A sărăci. **23** *vi* (Pop; îe) **A ~ din pod în glod** A decădea. **24** *vi* (Pop; îe) **A ~ deasupra nevoilor** A ajunge la stare materială mulțumitoare. **25** *vi* (Pop; îe) **A ~ pe mâinile cuiva** A fi la discreția cuiva. **26** *vi* (Reg; îe) **A ~ la aman** A fi la mare strâmtoare. **27** *vi* (Pop; îe) **A-i ~ (cuiva) cuțitul la os** (sau **la ciolan**) sau (**focul la unghii** ori **mucul la deget**) A ajunge la capătul puterilor. **28** *vi* (Îae; șîe) **A ajuns funia la par** A fi într-o situație desperată. **29** *vi* (Pop, îe) **A ~ treaba la...** A evolua spre... **30** *vi* (Înv, îe) **A ~ în doaga morții** A fi în pragul morții. **31** *vi* (Pfm, îe) **A ~ în doaga** (sau **mintea**) **copiilor** A deveni senil. **32** *vi* (Pfm; îe) **A ~ departe** A reuși. **33** *vi* (Pfm; îe) **A ajuns funia la par** A sosit ora prânzului. **34** *vti* A atinge. **35** *vti* (Pfm; în urări) A trăi mult și în fericire. **36** *vti* (Pfm; în imprecații) A trăi puțin și cu multe necazuri. **37** *vi* (D. prețuri) A atinge un anumit nivel (mare sau mic). **38-39** *vi* A reuși să atingă ceva situat (sus sau) departe. **40** *vi* (Înv) A umbla mult într-un anumit scop. **41** *vi* (Înv; îe) **A ~ cu clevetiri** A țese intrigi. **42** *vi* A deveni. **43** *vi* (Îe) **A ~ cal de poștă** A munci fără odihnă. **44** *vi* (Reg; îe) **A ~ slugă la dârloagă** A asculta de ordinele cuiva care îți este inferior ca rang sau pregătire. **45** *vi* (Reg; îe) **A ~ de izbeliște** A ajunge în voia soartei. **46** *vi* (Îe) **A ~ rău** A decădea. **47** *vi* (Îe) **A ~ bine** (sau **repede**) A parveni. **48** *vi* (În imprecații) A avea parte numai de lucruri rele și de nenorociri. **49** (În urări) A avea parte numai de lucruri bune și de fericire. **50** *vi* (Înv) A valora. **51** *vi* (Înv) A fi în stare. **52** *vi* A fi în cantitate suficientă. **53** *vt* **Ajunge!** (și **ajungă!**) Destul! **54** *vt* (Înv; îe) **A-l ~ pe cineva mintea** (sau **capul**) A ști ce este de făcut. **55** *vt* A trebui. **56** *vti* A atinge o limită de timp. **57** *vt* (Fig; d. stări sufletești sau fizice) A cuprinde. **58** *vi* A se întinde până la... **59** *vi* (Îe) **A nu-i ~** (cuiva **nici**) **cu prăjina la nas** A fi înfumurat. **60** *vi* A realiza. **61** *vti* A fi în situația de a...

ajungere *sf* [At: ANTIM, P. XXV / V: (reg) ***agiun~*** / Pl: *~ri* / E: ***ajunge***] **1** Întâlnire. **2** Atingere. **3** (Fig) Înțelegere. **4** (Fig) Prindere din urmă a cuiva. **5** (Fig) Egalare a cuiva cu cineva. **6** Nimerire a cuiva cu ceva. **7** (Fig) Copleșire a cuiva de necazuri. **8** Îmbătrânire. **9** (Reg) Agonie. **10** Sosire. **11** (Reg; în urări) Viață lungă și fericită. **12** (Reg; în imprecații care cer) Viață scurtă și nefericită. **13** Cuprindere. **14** (Pfm) Realizare.

ajuns^{1} *sn* [At: URECHE, ap. LET. I 170/17 / V: (reg) ***agiuns*** *sn*, ***~ă*** *sf* / Pl: nct / E: ***ajunge*** cf *neajuns*] **1-15** Ajungere **(1-15)**. **16** (Îs) *Bun ~*! Bine ai venit! **17** (Pfm; îlav) **De ~** sau (reg) **în de ~** Destul.

ajuns^{2}, ***~ă*** *a* [At: MINEIUL (1776), 97^{1}/2 / V: (reg) ***agiuns***, ***~ă*** / Pl: *~nși*, *~e* / E: ***ajunge***] **1** Întâlnit^{2}. **2** Atins^{2}. **3** Atras^{2}. **4** Înțeles^{2}. **5** Îmbătat^{2}. **6** Sosit^{2}. **7** Sărăcit^{2}. **8** Decăzut^{2}. **9** Evoluat^{2}. **10** Parvenit^{2}. **11** (Înv; d. fructe) Copt^{2}. **12** Desăvârșit^{2} **13** (Înv) Mituit^{2}. **14** (Pfm; îs) **~ de bătrânețe** Bătrân. **15** (Îrg; îe) **~ la (de) minte (cap)** Deștept.

ajunsă *sf* vz ***ajuns***^{1}

ajunsătură *sf* [At: URICARIUL XI, 245 / Pl: *~ri* / E: ***ajuns***^{1} + *-ătură*] (Jur; înv) Mituire.

ajur *sn* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D.U. / Pl: *~uri* / E: fr ***ajour***] **1** Broderie pe o țesătură obținută prin scoaterea firelor din urzeală. **2** Rărituri cu scop decorativ de-a lungul unei țesături. **3** Tricou cu găurele obținute în timpul tricotării. **4** (Aht) Ornament perforat care permite pătrunderea luminii. **5** Ornament format din găuri practicate într-o placă de metal sau în pereții unui vas de lut.

ajura [At: DA / Pzi: *~rez* / E: ***ajur***] (Frm) **1-2** *vt* A lucra un obiect de pânză cu ajururi **(1-2)**. **3** *vr* (Fig) A se deșira. **4-5** *vt* A lucra un obiect de metal cu ajururi **(4-5)**.

ajurare *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~rări* / E: ***ajura***] (Frm) **1-2** Împodobire a unui obiect cu ajururi **(1-2)** Si: *ajurat*^{1} **(1-2)**. **3** Deșirare. **4-5** Împodobire a unui obiect cu ajururi **(4-5)** Si: *ajurat*^{1} **(4-5)**

ajurat *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***ajura***] **1-2** Ajurare **(1-2)**. **3** Deșirare. **4-5** Ajurare **(4-5)**.

ajusta *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***ajuster***] **1** (Teh) A adapta o piesă la un ansamblu. **2** (D. haine) A potrivi ca să vină bine pe corp. **3** (Arg; îe) **A ~ pe cineva** A pune pe cineva la respect. **4** (Arg; îe) **A ~ pe cineva la bani** A reține cuiva o sumă de bani datorată. **5** (Îae) A trage pe cineva pe sfoară. **6** (Sts) A înlocui, după anumite reguli, valorile statistice empirice cu valori teoretice, dispuse continuu și regulat, care să dea o imagine cât mai reală a unui fenomen.

ajustabil, ***~ă*** *a* [At: DN / Pl: *~i*, *~e* / E: ***ajusta*** *+-bil* cf fr *ajustable*, eg *adjustable*] Care poate fi ajustat.

ajustabilitate *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~tăți* / E: cf eg *adjustability*] Capacitate de reglare.

ajustaj *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***ajustage***] (Teh) **1** Ajustare. **2** (Spc) Mărime care măsoară exactitatea contactului fețelor a două corpuri Si: *ajustare* (2), *ajustat*^{1} (2).

ajustare *sf* [At: LTR / Pl: *~tări* / E: ***ajusta***] **1-2** Ajustaj **(1-2)**.

ajustat^{1} *sn* [At: DA / E: ***ajusta***] **1-2** Ajustaj **(1-2)**.

ajustat^{2}, ***~ă*** *a* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1954 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***ajusta***] **1** Potrivit la locul său. **2** Croit după măsură.

ajustor, ***~oare*** *smf* [At: LEG. EC. PL. / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***ajusteur***] Specialist în operații de ajustare a diferitelor piese.

ajuta [At: COD. VOR. 32 / V: (reg) ***agiu~*** / Pzi: *ajut* / E: lat ***adjutare***, it ***ajutare***] **1-2** *vtr* A (se) servi (de cineva sau de ceva) ca ajutor Si: (rar) *ajutora* **(1-2)**, (rar) *ajutori* **(1-2)**. **3-4** *vtr* A(-și) da ajutor. **5-6** *vt* (Înv; îe) **A-l ~ pe cineva puterea** (sau **capul**, **mintea** etc.) A avea capacitatea fizică (sau intelectuală) de a face un anumit lucru. **7** *vt* (Îe) **Așa să-mi ~te Dumnezeu!** Formulă cu care se încheie depunerea unui jurământ. **8** *vt* (Pfm; îe) **Doamne-~tă!** Formulă de invocare a divinității la începutul unei acțiuni. **9-10** *vt* (Îae) Situație favorabilă în (evoluția unei acțiuni sau în) starea cuiva. **11** *vt* (Îae) Bun mers al treburilor. **12** *vt* (Îe) **A-i da tot cu Doamne-~tă** A sili pe cineva să facă un lucru. **13** *vt* (Irn; îs) *Doamne-~tă* Bătaie. **14** *vt* (Îas; ccr) Lovitură. **15** *vt* (Îas; ccr) Ciomag. **16** *vt* (Îe) **Mai de Doamne-~tă** Mai bun. **17** *vt* (Jur; înv) A ocroti. **18** *vi* (Înv) A fi de folos.

ajutaj *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***ajoutage***] (Teh) Tub adaptat la deschizătura de scurgere a unor fluide, pentru a le regla debitul Si: *duză*.

ajutare *sf* [At: CORESI, PS. 244 / V: (reg) ***agiu~*** / Pl: *-tări* / E: ***ajuta***] **1-2** Servire de (ceva sau de) cineva ca ajutor Si: *ajutat*^{1} **(1-2)**. **3** Ajutorare **(1)**. **4** Ocrotire. **5** Utilitate.

ajutat^{1} *sn* [At: DOINE, 182 / V: (reg) ***agiu~*** / Pl: nct / E: ***ajuta***] **1-2** Ajutare **(1-2)**. **3** Ocrotire. **4** Utilitate.

ajutat^{2}, ***~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / V: (reg) ***agiutat***, ***~ă*** *a* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***ajuta***] **1** Care servește ca ajutor **(1)**. **2** Sprijinit. **3** Ocrotit. **3** Înlesnit.

ajutător, ***~oare*** [At: PSALT. SCH. 87 / V: (îrg) ***~iu***, ***~oare***, ***agiutător***, ***~oare***, ***agiutătoriu***, ***~oare*** *a*, *smf* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***ajuta*** + *-ător*] **1** *a* Care ajută **(1)**. **2** (Grm; înv; îs) *Verb ~* Verb auxiliar. **3-4** *smf*, *a* (Persoană sau lucru) care este de ajutor **(1)**. **5** *a* Protector. **6** *a* (Jur; înv) Complice.

ajutătorie *sf* [At: CORESI, ap. HEM / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***ajutător*** + *-ie*] (Îvr) Ajutorare **(1)**.

ajutătoriu, ***~oare*** *a*, *smf* vz ***ajutător***

ajutor [At: COD. VOR. 79 / V: (îrg) ***agiu~***, ***agiutoriu***, ***~iu*** / Pl: *~oare*, (reg) *~oară*, (rar) *~uri* / E: lat ***adjutorium***] **1** *sn* Participare la efortul cuiva. **2** *sn* Sprijin bănesc. **3** *sn* (Îe) **A cere cuiva ~** A cere cuiva să te ajute. **4** *sn* (Îe) **A da ~ cuiva** A ajuta pe cineva. **5** *sn* (Îae) A fi complicele cuiva. **6** *sn* (Îe) **A sări** sau **a veni cuiva în** (ori **într-**) **~** A ajuta **(1)** pe cineva. **7** *sn* (Pop; îe) **A lua pe cineva (în, ca** sau **de) ~** A lua pe cineva să ajute **(1)**. **8** *sn* (Înv; îe) **A fi de** (sau **a veni, a sta în**) **~** (cuiva) A fi de folos (cuiva). **9** *i* Strigăt al celui aflat în primejdie. **10** *sn* (Îlav) **Cu ~ul...** Datorită ajutorului... **11** *sn* (Înv; îe) **A da** (sau **a pune** ori **a fi** sau **a sta**) **(o) mână de ~** A da (sau a fi de ori a sta) în ajutor. **12** *sn* Îndrumare (în împrejurări dificile). **13** *sn* Asistență acordată cuiva. **14** *sn* Drept bănesc acordat salariaților în cazul pierderii temporare a capacității de muncă. **15** *sn* (Îs) *~ de șomaj* Sprijin bănesc acordat, pe o anumită perioadă de timp, persoanelor care și-au pierdut locul de muncă. **16** *sn* (Îs) *~ de înmormântare* Sumă de bani primită de familia cuiva în cazul decesului acestuia. **17** *smf* Persoană care ajută pe alta într-o activitate (secundând-o și subordonându-i-se).

ajutora [At: BIBLIA (1688) 296^2 / V: (reg) ***agiu~*** / Pzi: *~rez, ajutor* / E: ***ajutor***] **1-2** *vtr* A (se) ajuta **(1-2)** pe cineva din punct de vedere (moral sau) material Si: (iuz) *ajutori* **(1-2) 3** *vr* A se folosi.

ajutorare *sf* [At: (a. 1785) URICARIUL I. 104 / V: (reg) ***agiu~*** / Pl: *~rări* / E: ***ajutora***] **1-2** Sprijinire (morală sau) materială a cuiva Si: *ajutare* **(3-4)**, *ajutorat^1* **(1-2)**, *ajutorit^1* **(1-2)**. **2** Folosire.

ajutorat^1 *sn* [MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ajutora***] **1-2** Ajutorare **(1-2)**. **3** Folosire.

ajutorat^2, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 12 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ajutora***] **1-2** Care este sprijinit de cineva din punct de vedere (moral sau) material Si: (iuz) *ajutorit* ^{2}**(1-2)**. **3** Folosit^2.

ajutori *vt* [At: VARLAAM, C. 300 / Pzi: *~resc* / E: ***ajutora*** css] (Iuz) **1-2** A ajutora **(1-2)**. **3** A folosi.

ajutoriat *sn* [At: C. PETRESCU, ap. IORDAN, L.R.A. 165 / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: ***ajutor*** + *(i)at* (pan cu *notariat*)] (Iuz) **1** Funcția de ajutor **(1)** al cuiva. **2** Titlul de ajutor **(1)** al cuiva.

ajutorie *sf* [At: CORESI, ap. HEM 651 / P: *~ri-e* / Pl: ***ajutori*** + *-ie*] (Iuz) Ajutor **(1)**.

ajutorință *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 85 / V: (reg) ***agiu~*** / Pl: *~țe* și *~ți* / E: ***ajutori*** *+-ință*] (Înv) **1** Ajutor **(1)**. **2** (Fin) Impozit din sec. XVIII din Țara Românească și din Moldova.

ajutorire *sf* [At: RETEGANUL, P. III, 8 / Pl: *~ri* / E: ***ajutori***] (Iuz) **1-2** Ajutorare **(1-2)**. **3** Folosire.

ajutorit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ajutori***] (Iuz) **1-2** Ajutorare **(1-2)**. **3** Folosire.

ajutorit^2, ~ă *a* [At: URECHE, ap. LET. I, 11] (Iuz) **1-2** Ajutorat^2 **(1-2)**. **3** Folosit^2.

ajutoritoriu, ~oare *a, smf* [At: DOSOFTEI, V. S. 185/2 / V: (reg) ***agiu~***, *~toare* / Pl: *~ri, ~oare* / E: ***ajutori*** + *-(i)tor*] (Iuz) **1-2** (Persoană) care ajutorează **(1)**.

ajutoriu^1 *sn* vz ***ajutor***

ajutoriu^2, ~oare *a, smf* vz ***ajutor***

ajutornic, ~ă *a* [At: HEM 653 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ajutor*** + *nic*] (Rar) Săritor

akân *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: rs ***акын***] **1-3** Poet, recitator și cântăreț popular la kazahi, kirghizi etc.

akermanit *sn* [At: DN / E: rs ***акерманит***] (Glg) Silicat natural de calciu și de magneziu.

al, a^1 [At: COD. VOR. 109/7 / G-D: *~, ~ui, ai, ~lor*, f *a, alei, ale, alor* / Pl: *ai, ale* / E: lat ****illu, illa***] **1** *arh* Formează numeralele ordinale începând cu al doilea. **2** *arp* Însoțește pronumele posesiv sau numele posesorului, în cazul când substantivul care exprimă obiectul posedat este nearticulat sau însoțit de un atribut nearticulat, legat direct de numele posesorului. **3** *arp* (În limba veche) Precedă pronumele posesiv atunci când acesta precedă obiectul posedat. **4** *arp* Precedă pronumele posesiv sau substantivul în cazul genitiv cu rolul de nume predicativ. **5** *arp* Precedă pronumele posesiv sau substantivul în cazul genitiv când posesorul precedă obiectul posedat. **6** *arp* (Îs) *Ai săi* Membrii familiei. **7** *arp* (Îas) Cei apropiați. **8** *arp* (Îs) **Ale sale** Treburile sale. **9** *arp* (Îas) Averea sa. **10** *arp* (Îe) **Ale tale dintr-ale tale** Noi îți aducem din bunurile tale. **11** *arp* (Îe) **~ dracului** Îndrăcit. **12** *arp* (Îae) Răutăcios. **13** *arp* (Îs) *De-ale gurii* Provizii.

al, a^2 *pron, art* vz ***ăl***

ala, aia *pron* vz ***ăl***

alababulă *sf* vz ***arababură***

alababură *sf* vz ***arababură***

ala-bala *i* [At: ISPIRESCU, L. 202 / E: nct (cf *alandala*)] **1** (Îe) **Ce mai ~?** Ce se mai petrece? **2** (Îae) Ce mai tura-vura? **3** În formulele recitative din jocurile copiilor.

alabandină *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***alabandine***] Sulfură naturală de mangan, care se prezintă ca o masă negricioasă, cu un luciu aproape metalic.

alabastru *sn* [At: MINEIUL (a. 1776) 42^2/2 / V: (înv) *~ava~* / Pl: *~ri* / E: lat ***alabastrum***] **1** (Min) Varietate de ghips cu aspect de marmură albă străbătută de vine transparente, întrebuințată la fabricarea unor obiecte ornamentale. **2** (Pex) Obiecte din alabastru **(1)**.

alac^1 *sm* [At: DOSOFTEI, ap HEM 664 / Pl: *~ace* / E: nct cf mg *alakar*] **1** (Bot) Specie de grâu foarte rezistentă, cu un singur bob în spiculeț, care se cultivă în regiunile muntoase (*Triticum spelta*). **2** Orz de toamnă. **3** (Lpl) Spice de alac^1 **(1)**.

alac^2 *am* vz ***alaciu^2***

alaci *sn* [At: PORUCIC, E. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pământ alburiu.

alaci, ~ace *a* [At: MARIAN, D. 30 / V: ***alac*** *am* / E: tc ***alaça***] **1** *a* (D. vite) Bălțat^2. **2** *sf* Vacă cu păr sur spre cap și spre coadă, iar, la mijloc, negru. **3-4** *sm* (led sau) câine alb cu pete negre. **5** *a* (Pcf *alac sm*, ca nume de bou) Care seamănă la păr cu spicul alacului^1 **(1)**.

alagea *sf* [At: DOC. (a. 1716), ap HEM 669 / V: (reg) ***alăgea, halagea*** *sf* / Pl: *~ele* / E: tc ***alağa***] **1** Stofă vărgată țesută din fire de in și de mătase. **2** (Înv; îe) **A-și căpăta ~ua** sau **a păți vreo ~** A o păți.

alagică *sf* [At: MARIAN, NU. 351 / V: (reg) ***alăgecă*** *sf* / Pl: *alagele* / E: ***alăgea*** + *-ică* css, pac *viorea, viorică* etc.] **1-2** (Șhp) Alagea.

alai *sn* [At: NECULCE, ap. LET. I, 269/35 / V: ***h~*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: tc ***alay***] **1** (Înv) Suită care întovărășea sau întâmpina un domnitor. **2** Mulțime de oameni care însoțește o ceremonie, o persoană de seamă etc. **3** Mulțime de oameni care se ia după cineva. **4** (Pex) Gălăgie provocată de alai **(3)**. **5** Ceartă cu vorbe injurioase. **6** (Îlav) **Cu** (sau **în**) **~** Cu solemnitate.

alait *sn* [At: DEX^2 / P: *~la-it* / E: nct] Mineral rar de culoare roșie, care se găsește în Asia Centrală.

alalaie *sf* vz ***halalaie***

alalalt, ailaltă *pd* vz ***ălalalt***

alalant, ailantă *pd* vz ***ălalalt***

alalie *sf* [At: DEX^2 / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***alalie***] (Med) Incapacitate de a vorbi sau de a pronunța unele sunete.

alalt, ~ă *pd, ad* [At: COD.VOR. 163 / Pl: *~lți, ~e* / E: lat ***ille + alter***] **1** (Înv) Celălalt. **2** (D. ani) Următor.

alaltăieri *av* [At: BIBLIA (1688), 129^1 / V: *~tai~*, ***aila~*** / E: ***alalt + ieri*** cf it *altrieri*] **1** În ziua care precedă ziua de ieri. **2** (Îlav) **De ieri, de ~** De curând. **3** (Îlav) **Mai ~** Zilele trecute.

alaltămâne *av* [At: LB / E: ***alalt, ~ă + mâne***] (Înv) Poimâine.

alaltăsară *av* vz ***alaltăseară***

alaltăseară *av* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. II, 449 / V: (reg) ***alaltăsară*** / A: *alaltăseară* / E: ***alalt, ~ă + seară***] **1** În seara zilei de alaltăieri. **2** (Înv; îe) ***Mai ~*** (Într-una din) serile trecute.

alaman *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: nct] Unealtă de pescuit dintr-un sac central cu mai multe fâșii de plasă cu care se încercuiesc și se adună bancurile de pești marini.

alamani *smp* vz ***alemani***

alamaș *sn* vz ***alomaș***

alamă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/41 / Pl: *alămuri* / E: ns cf it *lama*, srb *lama, lim*] **1** Aliaj de cupru și zinc, galben-auriu, maleabil, ductil, ușor de prelucrat, cu numeroase și variate întrebuințări în industrie. **2** (Lpl) Obiecte de alamă **(1)** Si: *alămărie^2*. **3** (Lpl) Instrumente muzicale de suflat din alamă.

alambic *sn* [At: CANTEMIR, IST. 140 / V: (înv), ***lambic*** / Pl: *~ice* și *~uri* / E: fr ***alambic***] Aparat metalic pentru distilarea lichidelor.

alambica *vt* [At: DA / Pzi: *~chez* / E: fr ***alambiquer***] **1** A distila cu alambicul. **2** (Fig) A face ceva prea subtil.

alambicare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***alambica***] **1** Distilare cu alambicul Si: *alambicat^1* **(1)**. **2** (Fig) Subtilitate în gândire și expresie Si: *alambicat^1* **(2)**.

alambicat^1 *sn* [MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alambica***] **1-2** Alambicare **(1-2)**.

alambicat^2, ~ă *a* [DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alambica***] **1** Care este distilat cu alambicul. **2** (Fig) Excesiv de subtil.

alandala *av* [At: IANOV, ap. TDRG / V: ***~ntala, h~*** / A: *alandala* / E: ngr ***άλλά άντ άλλά***] (Fam) **1** La întâmplare. **2** Pe dos. **3** În dezordine.

alani *smp* [At: DEX² / E: lat ***alani***] Triburi de origine sarmată, care locuiau în secolele al II-lea și I a. C. în regiunea Mării Negre și în nordul Caucazului și care, împinși de huni, au ajuns, în sec. V, împreună cu vandalii, până în Spania și Africa.

alanină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***alanine***] Aminoacid produs prin hidroliza proteinelor naturale.

alantoidă *sf* [At: DA / P: *~to-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***allantoïde***] **1** Membrană a embrionului la vivipare și ovipare cu respirație pulmonară. **2** (Lpl) Animale vertebrate care au această membrană.

alantoină *sf* [At: DN / P: *~to-i~* / E: fr ***allantoïne***] Produs de oxidare al acidului uric, prezent în urina mamiferelor.

alar, ~ă [At: DN / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***alaris, alares***] (Ant) **1** *a* Referitor la ală². **2** *a* Din ală². **3** *a* Caracteristic alei². **4** *smp* Trupe de cavalerie care asigurau flancurile.

alarma [At: VLAHUȚĂ, D. 228 / Pzi: *~mez* / E: fr ***(s')alarmer***] **1** *vt* A da alarma (**3**). **2-3** *vtr* (Fig) A (se) neliniști. **4-5** *vtr* A (se) înfricoșa.

alarmant, ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 240 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***alarmant***] **1-3** Care alarmează (**1-3**).

alarmare *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 329 / Pl: *~mări* / E: ***alarma***] **1** Chemare la arme. **2** Strângere a trupei pe locul de adunare, cu echipamentul și muniția de război. **3** Neliniștire. **4** Înfricoșare.

alarmat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alarma***] **1-2** Alarmare (**1-2**). **3** Neliniștire. **4** Înfricoșare.

alarmat², ~ă *a* [At: PAS, Z. I, 157 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alarma***] **1** Chemat la arme. **2** Strâns pe locul de adunare cu echipamentul și muniția de război. **3** Neliniștit². **4** Înfricoșat².

alarmă *sf* [At: EMINESCU, P. 122 / Pl: *~me* / E: fr ***alarme***] **1** Semnal de chemare la arme. **2** (În garnizoane, cantonamente, tabără) Semnal dat pentru strângerea trupei pe locul de adunare, cu echipamentul și muniția de război. **3** (Îe) **A da** (sau **a suna**) **~ma** A anunța o primejdie. **4** (Fig) Neliniște. **5** Anunțare a unei primejdii sau calamități, care amenință populația. **6** Semnal prin care se anunță asemenea primejdii.

alarmist, ~ă [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***alarmiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care împrăștie, intenționat, știri alarmante, adesea inventate. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se alarmează ușor. **5** *a* (D. vorbe, știri etc.) Care provoacă panică.

alaș *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) **1** (Aht) Schelă. **2** Adăpost pentru vite. **3** (Îs) *~ul firezului* Acoperișul ferestrăului.

alat¹ *sn* [At: DA ms 68 / Pl: *~uri* / E: nct] (Csc) Dependințele gospodăriei.

alat², ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ați, ~e* / E: it ***alato***] **1** (Liv) Înaripat. **2** (Liv) Sublim. **3** (Bot; d. organe ale plantelor) Cu aspect de aripă.

alature *av* vz ***alături***

alaun *sms* [At: CALENDARIU (1814) 177/7 / P: *a-l-a-u-n* / V: (după fr) *alun* / E: ger ***Alaun***] **1** Sulfat dublu al unui metal trivalent și al unui metal monovalent. **2** (Prc) Sulfat dublu de aluminiu și potasiu.

alaur *sm* vz ***laur***

alavastru *sm* vz ***alabastru***

ală¹ *sf* [At: JAHRESBER. III, 313 / V: ***h~*** / Pl: nct / E: srb ***ala, hala***] Balaur.

ală² *sf* [At: DEX² / Pl: *ale* / E: lat ***ala***] Unitate romană de cavalerie (formată din trupe auxiliare).

alăcustă *sf* vz ***lăcustă***

alăm *sm* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 130/7 / V: ***alâm*** / Pl: ? / E: tc ***alym***, tăt ***alem*** sau ***alym***] (Înv) Dare plătită fiscului de către locuitorii tătari (din Moldova).

alămar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***alamă*** + *-ar*] Meseriaș care lucrează obiecte de alamă (**1**). **2** Negustor de alămuri (**3**).

alămărie¹ *sf* [At: GALACTION, O. I, 261 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***alămar*** + *-ie*] **1-3** (Fabrică sau) atelier ori (prăvălie) de obiecte de alamă.

alămărie² *sf* [At: DEX² / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***alamă*** + *-ărie*] Obiecte de alamă (**1**) Si: *alame* (**3**).

alămâi *sm* vz ***lămâi***

alămâie *sf* vz ***lămâie***

alămâioară *sf* [At: DA / P: *~mâ-ioa~* Pl: *~re* / E: ***alămâie*** *+-ioară*] (Bot; reg) Gutuie (*Cydonia oblonga*).

alămâiță *sf* vz ***lămâiță***

alămi *vt* [At: DA / Pzi: *~mesc* / E: ***alamă***] A acoperi un obiect cu un strat subțire de alamă Si: (reg) *alămui*.

alămire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***alămi***] Acoperirea unui obiect cu un strat subțire de aramă Si: *alămit¹*, *alămuire*, *alămuit¹*.

alămit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alămi***] Alămire.

alămit², ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 298 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alămi***] Acoperit cu alamă.

alămiu, ~ie *a* [At: HEM 688 / Pl: *~ii* / E: ***alamă*** + *-iu*] De culoarea alamei.

alămui *vt* [At: SEVASTOS, C. 270 / P: *~mu-i* / Pzi: *~esc*] (Reg) A alămi.

alămuire *sf* [At: MDA ms / P: *~mu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***alămui***] (Reg) Alămire.

alămuit¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~mu-it* / Pl: *~uri*] (Reg) Alămit¹.

alămuit², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~mu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alămui***] (Reg) Alămit².

alămojnă *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 51 / Pl: *~ne* / E: vsl ***алмоужно***, mg ***alamizsna***] (Înv) Pomană.

alămură *sf* [At: PAMFILE, C.Ț. / E: ***alămuri***] (Reg; csc) Armă portabilă de foc acoperită cu un strat subțire de alamă.

alăpta *vt* [At: BIANU, D. S. 27 / Pzi: *~tez* / E: fr ***allaiter***] A hrăni puii cu laptele propriu, secretat de glandele mamare.

alăptare *sf* [At: BIANU, D. S. 29 / Pl: *~tări* / E: ***alăpta***] Hrănire a puilor cu laptele secretat de glandele mamare Si: *alăptat¹*.

alăptat¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***alăpta***] Alăptare.

alăptat², ~ă *a* [At: MDA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alăpta***] Hrănit cu lapte secretat de glandele mamare.

alăsidă *sf* vz ***alesidă***

alătra *v* vz ***lătra***

alătrare *sf* vz ***lătrare***

alătrat¹ *sn* vz ***lătrat¹***

alătrat², ~ă *a* vz ***lătrat²***

alătura [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 315/4 / Pzi: *alătur, ~rez* / E: ***alături***] **1-2** *vtr* A (se) așeza alături Si: *alipi* (**1-2**). **3-4** *vtr* (Înv) A (se) învecina. **5-6** *vtr* (Înv) A (se) apropia de ceva. **7** *vt* (Înv) A adăuga. **8** *vr* (Înv) A adera la o cauză, la o mișcare. **9** *vt* A compara.

alăturare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 108 / Pl: *~rări* / E: ***alătura***] **1** Așezare alături Si: *alăturat¹* (**1**), *alipire* (**1**), *alipit¹* (**1**). **2** (Înv) Învecinare. **3** (Înv) Apropiere de ceva Si: *alăturat¹* (**3**). **4** (Înv) Adăugare. **5** (Înv) Aderare la o cauză, la o mișcare Si: (înv) *alăturat¹* (**5**). **6** Comparare.

alăturaș, ~ă [At: CARAGEA, L. 8/13 / Pl: *~i, ~e* / E: ***alături*** + *-aș*] **1** *a* Apropiat. **2** *a* (Îs) *Cal ~* Cal legat numai cu un căpăstru (fără a fi înhămat) la stânga sau la dreapta celor doi cai de la roată sau a celor înaintași. **3** *smf* Vecin cu moșia.

alăturat¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***alătura***] **1** Alăturare (**1**). **2** (Înv) Învecinare. **3** (Înv) Alăturare (**3**). **4** (Înv) Adăugare. **5** (Înv) Alăturare (**5**). **6** Comparare.

alăturat², ~ă [At: NEGRUZZI, ap. DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alătura***] **1** *a* Pus alături. **2-3** *a, av* (Care este) anexat².

alăturea *av* vz ***alături***

alături [At: DOSOFTEI, V. S. 51/1 / V: (înv) ***alature, alaturea, alaturia, ~ea*** / E: lat ***ad-latera***]. **1-2** *a, av* (Care este) lângă (cineva sau) ceva. **3-4** *a, av* (Care este) la (dreapta sau la) stânga cuiva (ori a ceva). **5-6** *a, av* (Care este) unul lângă altul. **7-8** *a, av* (Care este) unul împreună cu alții. **9** *av* Lângă. **10** *av* Împreună cu... **11** *av* În același timp. **12** *av* Asemenea. **13** *av* Laolaltă. **14** *av* (Îla) **De ~** Învecinat. **15** *av* (Îs) **Rudele** (sau **neamurile**) **de ~rea** Rudele de sânge. **16** *av* (Îe) **A nimeri** (sau **a fi, a merge, a călca**) **~rea cu drumul** A greși în comportare, în păreri etc. **17** *av* (Îae) În alt punct decât cel vizat (dar foarte aproape de acesta). **18** *av* (Îe) **A fi ~ de cineva** A fi solidar cu cineva.

alăturiș *av* [At: ALEXICI, L. P. I, 23 / E: ***alături*** + *-iș*] (Înv) Într-o parte.

alău[1] *sn* [At: NOVACOVICIU, C.B. / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv; îe) **A lua în ~** (Înv) A lua la goană.

alău[2] *sn* vz ***aleu***

alăutaș, ~ă *smf* [At: P. MAIOR, IST. 130 /5 / P: *~lă-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***alăută*** + *-aș*] **1** (Trs) Lăutar. **2** Ceteraș.

alăută *sf* vz ***lăută***

alăuțiță *sf* [At: MARIAN, Î. 490 / P: *~lă-u~* / Pl: *~țe* / E: ***alăută*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Lăută (mică).

alăuzi [At: PLOPȘOR, V. O. / P: *~lă-u~* / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A asurzi. **2** *vi* (D. urechi) A vui.

alăuzire [At: MDA ms / P: *~lă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***alăuzire***] (Reg) **1** Asurzire. **2** Vuire a urechilor Si: *alăuzit[1]* **(2)**.

alăuzit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~lă-u~* / Pl: *~uri* / E: ***alăuzi***] (Reg) **1** Asurzire. **2** Vuire a urechilor Si: *alăuzire* **(2)**.

alăuzit[2], ~ă *a* [At: PLOPȘOR, V. O. / P: *~lă-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alăuzi***] (Ban; Olt) **1** Asurzit[2]. **2** Ale cărui urechi vuiesc. **3** Zăpăcit.

alâm *sm* vz ***alăm***

alângar *s* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Viță de vie (*Vitis vinifera*).

alângă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~nge* / E: nct] (Reg) Tufă de mărăcini sau lemne prin care au crescut plante.

alb, ~ă [At: PALIA (1582), ap. GCR I, 36/9 / E: lat ***albus***] **1** *a* De culoarea zăpezii sau a laptelui. **2** *a* (D. culori) Ca zăpada sau ca laptele. **3** *a* (Îs) *Bilă ~ă* Bilă de culoare albă care se pune în urnă la vot (în parlament), însemnând vot pentru. **4** *a* (Înv; îas) Nota cea mai mare la examene. **5** *a* (Îs) *Carne ~ă* Carne de pasăre și de pește. **6** *a* (Îs) *Pește ~* Pește cu carne albă **(5)**. **7** *a* (Îas) Albișor. **8** *a* (Îs) *Hârtie* (sau *coală*) *~ă* Hârtie nescrisă. **9** *a* (Îs) *Rând ~* Spațiu între două rânduri nescrise. **10** *a* (Fig; îas) Rând nescris. **11** *a* (Îs) *Pâine* (sau *pită*) *~ă* Pâine făcută din făină albă. **12** *a* (Îas; pop) Grâne. **13** *a* (Îs) *Vin ~* Vin făcut din struguri albi. **14** *a* (Îs) *Vite ~e* Bovine. **15** *a* (Îs) *Versuri ~* Versuri fără rimă. **16** *a* (Îs) *~ la față* Palid. **17** *a* (Îe) **Ba e ~ă, ba e neagră** Se zice despre spusele cuiva care se contrazice. **18** *a* (Îe) **Nici ~ă, nici neagră** Nici așa, nici așa. **19** *a* (Îae) Fără vorbă multă. **20** *a* (Îae) Deodată. **21** *a* (Îe) **De când lupii ~i** Din timpuri străvechi. **22** *a* (Îe) **Până-n pânzele ~e** Până la moarte. **23** *a* (Îs) *Săptămâna ~ă* A opta săptămână înainte de Paști. **24** *a* (Îe) **A scoate cuiva peri ~i** A necăji mereu pe cineva. **25** *a* (Îae) A agasa. **26** *a* (Îe) **A împleti coadă ~ă** A rămâne fată bătrână. **27-28** *smf, a* (Persoană) care are pielea albă. **29** *a* (D. obiecte de metal) Strălucitor. **30** *a* (Pop; îe) **A strânge bani ~i pentru zile negre** A păstra o sumă de bani pentru situații dificile. **31** *a* (Îs) *Armă ~ă* Armă cu lamă de oțel. **32** *a* (Rar; îas) Armă scoasă din teacă. **33** *a* (D. lumina zilei) Însorit[1]. **34** *a* (Îs) *Noapte ~ă* Noapte petrecută fără somn. **35** *a* (Îs) *Lume ~ă* Lumea reală. **36** *a* Curat. **37** *a* (Reg; îs) *Calea ~ă* Calea pe care o face mireasa la casa mirelui, îndată după nuntă. **38** *a* (D. băuturi) Limpede. **39** *a* (Fig; d. vânt) De miazăzi. **40** *a* (Îe) **A trăi lumea ~ă** A duce viața în petreceri. **41** *a* (Pop; îe) **A avea** (sau **a duce**) **zile ~e** A duce un trai tihnit. **42** *sn* Culoarea albă **(1)**. **43** *sn* (Irn; îe) **A da de ~** A se spăla (bine) pe față, pe mâini etc. **44** *sn* (Îs) **~ul ochiului** Sclerotică. **45** *sn* (Îlav) **Negru pe ~** În scris. **46** *sn* (Îe) **A semna în ~** A iscăli o poliță în care nu sunt specificate nici suma, nici scadența. **47** *sn* (Fig; îae) A acorda cuiva încredere deplină. **48** *sn* (Îs) *~ul zilei* Zorii zilei. **49** *sf* (Pop; îe) **A intrat ~a-n sat** S-a făcut ziuă. **50** *sf* (Îae) A început să ningă. **51** *sf* (Fig) Făină de grâu. **52** *sf* (Pop; îs) *~ în căpistere* (sau *în strachină*) Făină de grâu. **53** *sf* (Pop; îas) Mălai. **54** *sf* (Pop; îas) Merinde. **55** *sf* (Pop; îe) **A vedea ~ în căpistere** A-și atinge scopul. **56** *sf* (Pop; îae) A se îmbogăți. **57** *sf* (Lpl) Albituri. **58** *sf* (Îe) **A fi îmbrăcat în ~** A purta haine de culoare albă **(42)**. **59** *sfp* (Trs) Lemnișoare folosite în jocul *de-a ~ele*. **60** *sm* (Ent) Vierme dăunător cartofilor nedefinit mai îndeaproape. **61** *sf* (Bot) Varietate de viță de vie Cf *albișoară*. **62** *sm* (Iuz; supranume pentru) Conservator. **63** *sn* (Reg) Partizan al regimului țarist. **64** *sn* (Chm; îs) *~ de plumb* Carbonat bazic de plumb folosit în industria vopselelor. **65** *sn* (Îs) *~de balenă* Spermanțet. **66** *sn* (Îs) *Rasă ~ă* Unul dintre grupurile de popoare în care este împărțită, convențional, omenirea și care se caracterizează prin culoarea albă-roz a pielii. **67** *a* (D. oameni sau părul lor) Cărunt. **68** *a* (Îs) *Nopți ~e* Nopți luminoase, obișnuite, în perioada solstițiului de vară, în regiunile situate între paralele de 50° și 65° nord și sud, în care nu se produce întunecare completă din cauză că soarele nu coboară suficient sub orizont. **69** *a* (Îs) *Magie ~ă* Capacitate a unor persoane de a săvârși fapte neobișnuite, în aparență, miraculoase, care însă pot fi explicate științific. **70-72** *sn* (Îs) *Negru pe ~* Asigurare că cele spuse sunt (adevărate sau) sigure (ori scrise). **73** *sn* (Îs) *~ de zinc* Oxid de zinc (folosit în vopsitorie). **74** *sm* Denumire generică dată unor rase de porcine de culoare albă **(1)** crescute pentru producția de carne. **75** *sfp* Piesele albe **(1)** de la unele jocuri distractive sau de noroc. **76** *sma* (La jocul de șah) Jucătorul care are piesele albe **(75)**.

alba *v* vz ***albi***

albadă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: sp ***albada***] (Liv) Alboradă.

albanez, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***albanais***] **1-2** *smf, a,* (Persoană) care face parte din populația de bază a Albaniei. **3-4** *a* Care aparține (Albaniei sau) albanezilor. **5-6** *smf, a* (Persoană) care este originară din Albania. **7-8** *a* Privitor la Albania sau la albanezi. **9-10** *a* Caracteristic (Albaniei sau) albanezilor. **11** *sf* Limba albaneză. **12** *sf* (Iuz) Paznic Cf *arnăut*.

albanezoaică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: ***albanez*** + *-oaică*] (Rar) Albaneză **(1)**.

albanistică *sf* [At: DEX[2] / E: ger ***Albanistik***] Studiul limbii și culturii albaneze.

albaspină *sf* [At: MACEDONSKI O. IV / Pl: nct / E: fr ***aubépine***] (Bot; rar, nob) Păducel (*Crataegus monogyna*).

albastru, ~ă [At: (a. 1588), CUV. D. BĂTR. I, 199 / Pl: *~aștri, ~re* / E: ml ****albaster, -tra, -trum***] **1** *a* Care are culoarea cerului senin. **2** *a* A cincea culoare din spectrul solar Cf *azuriu, sineliu*. **3** *a* (Îe) **Cu sânge ~** De neam nobil. **4** *a* (D. cer, zare etc.) Senin. **5** *a* (Îvp) Cu luciu albăstrui. **6** *a* (Fig) Trist. **7** *a* Sumbru. **8** *a* (Îs) *Inimă-~ă* Suflet trist. **9** *a* (Pex; îas) Jale. **10** *a* (Îs) *Cântece de inimă ~ă* Cântece melancolice de dragoste. **11-12** *a, av* (Fam) Nefavorabil. **13** *sn* Culoarea albastră Si: *albăstreală, albăstrime* **14** *sf* (Bot; reg; lpl) Albăstrițe (*Centaurea cyanus*) **15** *sf* (Fig; iuz; lpl) Haine orășenești Si: (iuz) *albăstrân*. **16** *a* (Fam; îe) **E (cam) ~** Situația e cam dificilă. **17** *sn* (Îs) *~ de metilen* Colorant albastru întrebuințat în vopsitorie, în lucrări de biologie și în medicină. **18** *sn* (Îs) *~ de Prusia* (sau *de Berlin*) Ferocianură de fier folosită ca pigment albastru **(1)**.

albatros *sm* [At: ANGHEL, SĂM. V 84 / Pl: *~oși* / E: fr ***albatros***] (Orn) Pasăre marină, asemănătoare cu pescărușul, dar mult mai mare, de culoare albă, cu aripile lungi, înguste și negre la vârf (*Diomedea exulans*).

albatură *sf* vz ***albitură***

albatariță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***albeață*** + *-ariță*] (Med; reg) Remediu împotriva cataractei.

albață *sf* vz ***albeață***

albăstrân, ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. 293 / Pl: *~i, -e* / E: ***albastru*** + *-ân* (cf *mătăsân*)] (Iuz) Îmbrăcat orășenește Si: (iuz) *haine albastre*.

albăstrea *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ele, ~eli* / E: ***albastru*** + *-ea*] (Bot) Planta compozită *Centaurea cyanus* Si: (reg) *albăstriță* **(1)**.

albăstreală *sf* [At: ODOBESCU, ap. HEM 725 / Pl: *~eli* / E: ***albăstri*** sau ***albastru*** + *-eală*] (Pop) **1** Culoare albastră **(15)**. **2** Substanță de culoare albastră-indigo, care are proprietatea de a descompune culoarea galbenă și care se folosește în gospodărie și în industrie pentru accentuarea albului unor obiecte.

albăstrel, ~ea *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 85 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***albastru*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Albastru **(1)**.

albăstri [At: MACEDONSKI, O. I, 76 / Pzi: *~resc* / E: ***albastru***] **1** *vt* A colora în albastru **(2)**. **2** *vr* A deveni albastru **(2)**. **3** *vr* (D. lapte) A se subția și a se face albastru **(2)**. **4** *via* (Fig) A avea o lucire albastră **(2)**.

5 *vt* (Fig) A răspândi o lumină albastră **(2)**. **6** *vr* (Iuz; prt) A se îmbrăca în haine orășenești (albastre) Cf *albastrân*. **7** *vt* A clăti rufele în apă amestecată cu albăstreală **(2)**.

albăstrime *sf* [At: ALECSANDRI, P. IV, 122 / Pl: *~mi* / E: ***albastru*** + *-ime*] **1** Întindere de culoare albastră **(2)**. **2** Spațiu albastru **(2)**. **3** Calitatea de a fi albastru **(2)**. **4** Culoare albastră **(15)**. **5** (Iuz; prt) Termen pentru oamenii îmbrăcați în haine orășenești (albastre). **6** (Iuz; prt; pex) Ciocoime.

albăstrior, ~oară *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***albastru*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) (Cam) albastru **(2)**.

albăstrire *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / Pl: *~ri* / E: ***albăstri***] **1** Colorare în albastru **(2)** Si: *albăstrit[1]* **(1)**. **2** Tratament chimic prin care piesele de oțel se acoperă cu un strat (albastru) de oxid de fier, care le protejează contra coroziunii Si: *albăstrit[1]***(2)**. **3** Clătire a rufelor în apă amestecată cu albăstreală **(2)** Si: *albăstrit[1]* **(3)**.

albăstrit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***albăstri***] **1-3** Albăstrire **(1-3)**.

albăstrit[2], ~ă *a* [At: MARIAN, CH. 26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***albăstri***] **1** Colorat în albastru **(2)**. **2** (Fig; iuz) Îmbrăcat în haine orășenești (albastre). **3** Care este clătit în apă cu albăstreală **(2)**.

albăstrituri *sfp* [At: CIAUȘANU, V. / E: ***albăstri*** + *-tură*] **1-2** (Iuz) (Boieri sau) târgoveți în haine albastre **(2)**. **3** (Prt) Cioflingari.

albăstriu, ~ie [At: NEGRUZZI, S. II, 86 / Pl: *~ii, ~ie* / E: ***albastru*** + *-iu*] **1-2** *sf, a* (Culoare) care bate în albastru**(15)** Si: *albăstrui* **(1-2)**.

albăstriță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ițe* / E: ***albastru*** + *-iță*] (Bot; reg) Albăstrea (*Centurea cyanus*).

albăstrui, ~e *a* [At: DELAVRANCEA, S. 58 / P: *~trui* / Pl: *~e* / E: ***albastru*** + *-ui*] **1-2** Albăstriu **(1-2)**.

albâu, ~âie *a* vz ***albiu***

albeală *sf* [At: CALENDARIU (1844), 68 / V: (reg) *~bală* / Pl: *~eli*, (înv) *~ele* / E: ***albi*** + *-eală*] **1** Albire **(1)**. **2** (Ccr) Culoare albă **(42)** Si: *albeață* **(1)**, (rar) *albețe, albiciune, albime*, (îvr) *albie[2]*. **3** (Lpl) Cosmetice de culoare albă **(42)**.

albeață *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 203/8 / V: (reg) *~bață* / Pl: *~ețe* / E: ***alb*** + *-eață*] **1** Albeală **(2)**. **2** (Med) Leucom. **3** (Med; imp) Cataractă. **4** (Fig) Orbire. **5** (Îe) **A avea ~** A nu percepe bine lucrurile. **6** (Fig; îae) A judeca greșit. **7** (Reg) Sclerotică. **8** (Bot; reg) Cerențel (*Geum urbanum*). **9** (Bot; reg) Punga-babei (*Pulicaria dysenterica*).

albedo *sn* [At: DN[3] / E: fr ***albédo***] (Fiz) Mărime fotometrică egală cu raportul dintre intensitatea luminii radiate difuz de pe un corp și intensitatea luminii care cade pe acel corp.

albedometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ***albdomtre***] Instrument pentru determinarea albedoului.

albei [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: *~e* / E: ***alb*** + *-ei*] (Reg) **1** *a* (D. oameni) Blond. **2** *sm* (Bot) Pir-gros (*Panicum dactylon*). **3** *sm* (Bot) Pir (*Agropyron repens*).

albel, ~ea *a* [At: MÂNDRESCU, L. P. 217 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***alb*** + *-el*] **1-2** (Șhp) (Cam) alb **(1)**. **3** (Rar) Bătrânel.

albeneț, ~eață *a* vz ***albineț***

albescență *sf* [At: DEX[2] / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***albescence***] (Liv) Culoare albă **(42)** (strălucitoare).

albete *sm* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~eți* / E: ***alb*** + *-ete*] (Reg) Alburn.

albeț, ~eață [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ***alb*** + *-eț*] (Reg) **1** *a* Albineț. **2** *sn* Alburn.

albețe *sf* [At: PANN, P.V. II, 129/21 / Pl: *~ți* / E: ***alb*** + *-ete*] (Rar) Albeală **(2)**.

albgardist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***alb*** + ***gardist*** (calc după rs *белогвардеец*)] Combatant împotriva bolșevismului în perioada războiului civil din Rusia (1918-1920).

albi [At: CORESI, ap. HEM 733 / Pzi: *~besc* / E: ***alb***] **1** *vir* A deveni (mai) alb **(1)**. **2** *vir* A încărunți. **3** *vir* (Pex) A îmbătrâni. **4** *vi* A ieși în evidență datorită culorii albe **(1)**. **5** *vi* (Fig) A străluci (bătând în alb **1**). **6** *vi* (Pop; îe) **A-i ~** (cuiva) **ochii după** (sau **la**) A privi cu intensitate ceva. **7** *vi* (Pop; îae) A privi cu aviditate ceva. **8** *vi* (Pop; îae) A aștepta ceva în zadar. **9** *vi* (Înv) A se face ziuă. **10** *vt* A face să devină mai alb **(1)**. **11** *vt* (Pop, îe) **A ~ pânza** A spăla și a usca la soare pânza albă **(1)** nouă. **12-13** *vtr* (Înv) A (se) face demn de stimă. **14** *vt* A trata produsele textile cu agenți antioxidanți sau reducători pentru a le face mai albe **(1)**, distrugând pigmenții naturali. **15** *vt* A colora ușor în albastru un produs textil pentru a obține un efect de alb **(1)** intens. **16** *vt* A decolora (parțial sau total). **17** *vt* (Fig; **a scoate peri albi** șîe) A face pe cineva să îmbătrânească înainte de vreme printr-o purtare rea sau obositoare. **18** *vr* (Iuz) A se farda.

albian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~bi-an* / Pl: *~eni, ~iene* / E: fr ***albien***] **1** *sn* Primul etaj al cretacicului mijlociu, considerat ultimul etaj al cretacicului inferior. **2-3** *a* Referitor la (vârsta și la) formațiile albianului **(1)**. **4** *a* Care aparține albianului **(1)**.

albiaș *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 236 / P: *~i-aș* / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Fluieraș.

albiat, ~ă *a* [At: MURNU, O. 44 / P: *~i-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***albie*** + *-at*] (Pop) Scobit ca o albie Si: *adâncit[2]*, (reg) *scovârdat[2]*.

albică *a* [At: POP, ap. HEM 736 / Pl: *~ici* / E: ***alb*** + *-ică*] Albea.

albicel, ~ea *a* [At: MARIAN CH. / Pl: *~ei, ~e* / E: ***alb*** + *-icel*] **1-2** (Șhp) Cam alb **(1)**.

albici [At: ARDELEANU, U. D. 126 / Pzi: *~icesc* / E: ***alb***] **1** *vt* A albi **(10)** ușor. **2** *vt(a)* A apărea alb **(1)**. **3** *vt(a)* A sclipi.

albicios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 81 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***alb*** + *-icios*] Care bate în alb **(1)** Si: *alburiu, albui*, (rar) *albiu, albuleț*, (reg) *alboi*, (rar) *albiniu*, (îvr) *albotin*.

albiciune *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / Pl: (îvr) *~ni* / E: ***alb*** + *-iciune*] (Fam) Albeală **(2)**

albie[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 4/2 / V: (reg) ***alvie*** / P: *~bi-e* / Pl: *~ii* / E: ml ***alvea***] **1** Vas lunguieț făcut din lemn cioplit sau din doage Si: *covată, copaie*. **2** (Fig; îlav) **Din ~** Din pruncie. **3** (Fam; îe) **A face** (pe cineva) **~** (sau **troacă**) **de porci** (sau, rar, **de câini**) A batjocori. **4** Porțiune a unei văi acoperită, permanent sau temporar, cu apă Si: *matcă*. **5** (Reg; fig) Adâncitură între două dealuri.

albie[2] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 8/1 / P: *-bi-e* / Pl: *~ii* / E: ***alb*** + *-ie*] (Îvr) Albeață **(2)**.

albier *sm* [At: HEM 740 / P: *~bi-er* / Pl: *~i* / V: (reg) ***al~, albieriu*** / E: ***albie*** + *-er*] (Reg) **1** Fabricant de albii[1] **(1)**. **2** Vânzător de albii[1] **(1)**.

albigeană *sf* vz ***obligeană***

albigenzi *smp* [At: DEX[2] / E: lat (civitas) ***Albigensium***, ger ***Albigenter*** cf fr *albigeois*] Adepți ai unei secte rigoriste și antieclezìaste cu centrul în orașul Albi din sudul Franței, reprimată sângeros de papalitate (sec. XII-începutul sec. XIII).

albii *vr* [At: ALECSANDRI, P. III, 86 / P: *~bi-i* / Pzi: *~biesc* / E: ***albie***] (Îvr) A lua forma unei albii **(1)**.

albiire *sf* [At: MDA ms / P: *~bi-i~* / Pl: *~ri* / E: ***albii***] (Îvr) Luarea formei unei albii Si: (îvr) *albiit[1]*.

albiit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~bi-it* / Pl: *~uri* / E: ***albii***] (Îvr) Albiire.

albiit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~bi-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***albii***] (Îvr) Care a luat forma unei albii **(1)**.

albiliță *sf* [At: MARIAN, INS. 238 / Pl: *~țe* / E: ***alb*** + *-iliță*] (Ent) Fluture-de-varză (*Pieris brassicae*).

albime *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 71 / Pl: *~mi* / E: ***alb*** + *-ime*] Albeală **(2)**.

albin, ~ă [At: MARIAN CH. / Pl: *~i, ~e* / E: ***alb*** + *-in*] (Reg) **1** *a* Alburiu. **2** *sf* (Îf *albină*) Vită cu părul alb.

albina[1] *vru* [At: CADE / Pzi: 3 *~nează* / E: ***alb*** cf *albini*] (Olt) A se lumina de ziuă.

albina[2] *vi* [At: CADE / Pl: *~nez* / E: ***albină***] **1** (Mar) A alerga cu treburi, ca o albină. **2** (Ban) A-și înjgheba o situație. **3** (Ban) A se pune pe picioare încet, încet, după o boală lungă.

albinar *sm* [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: *~i* / E: ***albină*** + *-ar*] **1** (Pop) Apicultor. **2** (Orn) Prigoare (*Merops apiaster*).

albinare[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ări* / E: ***albinare[1]***] (Olt) Luminare de ziuă Si: *albinat[1]*.

albinare² *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***albinare²***] **1** (Mar) Alergare cu treburi ca o albină Si: *albinat²* **(1)**. **2** (Ban) Înjghebare a unei situații Si: *albinat¹* **(2)**. **3** (Ban) Punere pe picioare încet, încet, după o boală lungă Si: *albinat¹* **(3)**.

albinat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***albina¹***] (Olt) Albinare¹.

albinat² *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***albina²***] **1** (Mar) Albinare² **(1)**. **2-3** (Ban) Albinare² **(2-3)**.

albinat³, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***albina²***] **1** (Mar) Care aleargă cu treburi ca o albină. **2** (Ban) Care și-a înjghebat o situație. **3** (Ban) Care s-a pus pe picioare încet, încet, după o boală lungă.

albină [At: CORESI, ap. HEM 7 4 4 / Pl: *~ne* / E: ml ***alvina*** „stup"] **1** Insectă din familia apidelor, cu picioarele posterioare adaptate pentru strângerea polenului și cu abdomenul prevăzut cu un ac veninos, care trăiește în familii și produce miere și ceară Si: (pop) *bâză, biză, gâză-folositoare, gâză-de-miere, gâzuță, muscă* (*Apis melifica*). **2** (Îs) ~ *lucrătoare* (sau, pop, *lucroaie*) Albină care lucrează la fagure. **3** (Pop; îc) **~-împărătească** Matcă. **4** (Reg; îc) **~-mare, ~-de-pădure, ~-de-pământ, ~-țigănească, ~-țiganului** Bondar. **5** (Reg; îc) **~-țigănească** Viespe. **6** (Mun; îc) **~-țiganului** Gărgăun. **7** Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori violacee, dispuse în spic, asemănătoare cu o albină **(1)** (*Ophrys cornuta*).

albinărel *sm* [At: MARIAN, O. I, 61 / Pl: *~ei* / E: ***albinar*** + *-el*] (Orn) Prigoare (*Merops apiaster*).

albinăret *sns* [At: DA ms / E: ***albină*** + *-(ă)ret*] Albinărie² **(1)**.

albinărie¹ *sf* [At: DA / P: *~ri-e* / Pl: (rar) *~ii* / E: ***albinar*** + *-ie*] Apicultură.

albinărie² *sf* [At: MARIAN, O. I, 58 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***albină*** + *-ărie*] **1** Mulțime (mare) de albine Si: *albinăret, albinărime, albinet*. **2** (Rar) Stupină.

albinărime *sf* [At: CHEST. VI, 37 / Pl: *~mi* / E: ***albinărie*** + *-ime*] **1** Albinărie² **(1)**. **2** Loc cu multe albine.

albinărit *sn* [At: MARIAN, S.R. II, 199 / E: ***albină*** + *-ărit*] **1** Apicultură. **2** (În evul mediu, în Țara Românească) Dare reprezentând a zecea parte din mierea și ceara produse.

albinea *sf* [At: MARIAN, INS. 174 / E: ***albină*** + *-ea*] **1-2** (Reg; șhp) Albiniță **(1-2)**.

albineală *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~eli* / E: ***albini*** + *-eală*] (Reg) **1** Însănătoșire. **2** Dezvoltare.

albinet *sn* [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: *~uri, ~e* / E: ***albină*** + *-et*] Albinărie² **(1)**.

albineț, ~eață [At: DOSOFTEI, V. S. 2 0 2 / V: ***~ben~, ~beneață*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***alb*** + *-ineț*] **1** *a* Blond. **2** *a* Palid. **3** *s* (Pop) Varietate de grâu din Banat, cu bob mare și spic mustăcios.

albini [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***albina*** css] **1** *vr* A se însănătoși. **2** *vt(a)* A da la iveală. **3** *vt(a)* A crește.

albinică *sf* [At: MARIAN, INS. 190 / Pl: *~ici* / E: ***albină*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Albiniță **(1-2)**.

albinioară *sf* [At: MARIAN, INS. 190 / P: *~nioa~* / Pl: *~re* / E: ***albină*** + *-ioară*] **1-2** (Reg; șhp) Albiniță **(1-2)**.

albinire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***albini***] **1** Însănătoșire. **2** Dare la iveală. **3** Creștere.

albinism *sn* [At: DA ms / E: fr ***albinisme***] **1** Anomalie congenitală care constă în lipsa totală sau parțială de pigmenți în celulele inferioare ale pielii, determinând culoarea albicioasă a pielii și a părului și, uneori, culoarea roșiatică a irisului. **2** Insuficiență de materii colorante la plante, determinând decolorarea totală sau parțială a frunzelor.

albiniș *sn* [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: *~e* / E: ***albină*** + *-iș*] **1** Albinărime **(2)**. **2** Albinărit **(1)**.

albinișă *sf* [At: MARIAN, INS. 174 / Pl: *~șe* / E: ***albină*** + *-ișă*] **1-2** (Reg; șhp) Albiniță **(1-2)**.

albinit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***albinit***] **1** Însănătoșire. **2** Dare la iveală. **3** Creștere.

albinit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***albini***] **1** Însănătoșit. **2** Dat la iveală. **3** Crescut².

albiniță *sf* [At: MARIAN, INS. 191 / Pl: *~țe* / E: ***albină*** + *-iță*] (Șhp) **1-2** Albină (mică) Si: *albinică* **(1-2)**, *albinioară* **(1-2)**, **(1-2)**, *albinușă* **(1-2)**, *albinuță* **(1-2)**, (reg) *albinea* **(1-2)**, *albinișă* **(1-2)**. **3** (Lpl) (Bot; reg) Lipscănoaice (*Coreopsis tinctoria*).

albinițe *sfp* [At: BORZA, D. 202 / E: nct] (Bot; reg) Lipscănoaice.

albiniu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 50 / Pl: *~ii* / E: ***albin*** + *-iu*] (Rar) Albicios.

albinoidism *sn* [At: DN ³ / P: *~no-i~* / E: fr ***albinoidisme***] Formă incompletă de albinism **(1)**.

albinos¹, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***albinos***] **1-2** Persoană sau animal care suferă de albinism **(1)**.

albinos² *a* [At: ATILA, P. 422 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***albinos***] (Iht) Varietate de morun alb din Delta Dunării.

albinușă *sf* [At: MARIAN, INS. 174 / Pl: *~șe* / E: ***albină*** + *-ușă*] **1-2** (Reg; șhp) Albiniță **(1-2)**.

albinuță *sf* [At: MARIAN, INS. 190 / Pl: *~țe* / E: ***albină*** + *-uță*] (Reg; șhp) Albiniță **(1-2)**.

albioară *sf* [At: ȘEZ. III, 64 / P: *~bi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***albie*** + *-oară*] **1-2** Albiuță **(1-2)**. **3** (Mol) Postavă.

albior, ~oară [At: ALECSANDRI, P. III, 53 / P: *~bi-or* / E: ***alb*** + *-ior*] **1-2** *a* Albișor **(1-2)**. **3-4** *sf* (Iht; reg) Behliță.

albire *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / Pl: *~ri* / E: ***albi***] **1** Dobândire a culorii albe. **2** Încărunțire. **3** (Pex) Îmbătrânire. **4** (Fig) Curățare. **5** Tratare a produselor textile cu agenți oxidanți sau reducători pentru a le face mai albe, distrugând pigmenții naturali. **6** Colorare ușoară în albastru a unui produs textil pentru a obține un efect de alb intens. **7** Decolorare (parțială sau totală) a unui produs.

albistrele *sfp* [At: PANȚU, PL.² / E: ***albastru*** + *-ea*] (Bot; Buc) Trei-frați-pătați (*Viola arvensis*)

albișor, ~oară [At: HEM 756 / V: (pop) ***abli~*** / / Pl: *~i, ~oare* / E: ***alb*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) (Cam) alb Si: *albior* **(1-2)**, *albuț* **(1-2)**. **3** *smf* (Iht) Obleț. **4** *sf* (Iht) Sorean. **5** *sf* (Pgn) Albitură **(5)**. **6** *smp* (Pop) Bani de argint. **7** *smp* Negrișori. **8** *sf* Varietate de viță de vie cu struguri albi, timpurii, de masă. **9** *sfp* (Reg) Varietate de prune alb-gălbui. **10** *sf* (Bot; reg) Cuișoară (*Alyssum repens*).

albit¹ *sn* [At: DN ³ / Pl: *~e* / E: fr ***albite***] Mineral verzui, roșiatic sau lăptos, cu luciu sidefiu ori sticlos, folosit în ceramică.

albit², ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 253/20 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***albi***] **1** Devenit (mai) alb (1) Si: *înalbit²*. **2** Făcut (mai) alb **(1)**. **3** (D. păr) Cărunt. **4** (Pex; d. oameni) Îmbătrânit². **5** (Pop) Văruit². **6** (Fig) Curățat².

albitizare sf [At: DN ³ / Pl: *~zări* / E: fr ***albitisation***] Transformare a feldspațiilor în albite¹.

albitor, ~oare [At: I. IONESCU, C. 197/ 2 6 / V: (îrg) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***albi*** + *-tor*] **1** *a* (Înv) Care albește **(10)**. **2** *smf* Muncitor care lucrează într-o albitorie **(2)**. **3** *sm* (Înv) Rafinator de zahăr.

albitorie sf [At: MARIAN, CH. 52 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***albitor*** + *-ie*] **1** (Înv) Loc unde se produce culoarea albă. **2** Secție într-o întreprindere textilă unde se albesc **(14)** produsele.

albitoriu, ~ie *a, smf* vz ***albitor***

albitură *sf* [At: ODOBESCU, S. I , 480 / V: (reg) ***~băt~*** / E: ***alb*** + *-itură*] **1** Albire **(1)**. **2-3** (Ccr) Materie albită **(1, 2)**. **4** (Reg) Sclerotică. **5** (Lpl) Lenjerie albă. **6-7** (Pfm) Pești (mici) sau pui de pește Si: *albișoară* **(5)**. **8-9** (Fam) Rădăcină de pătrunjel sau păstârnac pentru gătit. **10** (Tip) Mici piese de plumb ce servesc la completarea spațiului alb dintre litere sau rânduri. **11** (Pex) Spațiu alb dintre rândurile tipărite. **12** (Arg) Ban de argint. **13** (Rar; lpl) Obiecte care, privite din depărtare, par albe. **14** (Îoc *negritură*) Totalitatea strugurilor albi dintr-o vie.

albiță *sf* [At: HEM 757 / Pl: *~țe* / E: ***alb*** + *-iță*] **1-2** Albișor **(1-2)**. **3** (Iht; reg) Obleț **(1)**. **4** (Bot; reg) Ciucușoară (*Alyssum calycium*). **5** (Bot; reg) Bărbișoară (*Alyssum desertorum*). **6** (Bot; reg) Ciucușoară (*Berteroa incana*).

albiu, ~ie *a* [At: (a. 1683) ap. HEM 726 / V: (reg) ***~bâu, ~bâe*** / Pl: *~ii* / E: ***alb*** + *-iu*] (Rar) Albicios.

albiuță *sf* [At: CREANGĂ, A. 20 / V: (reg) *ăl~* / P: *~bi-u~* / E: ***albie[1]*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Albie[1] **(1)** (cam) mică Si: *albioară* **(1-2)**.

alboare *sf* [At: COȘBUC, AE. 84 / Pl: *~ori* / E: ml ***albor, -oris***] (Îvr) Lucire albă.

alboradă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: sp ***alborada***] Compoziție muzicală instrumentală inspirată din poeziile populare din Peninsula Iberică, executată în zori Si: *albadă*.

alboi, ~oaie [At: HEM 753 / V: (Ban) *~onu sm* / Pl: ~ / E: ***alb*** + *-oi*] **1** *a* (D. câini) Alb (ca neaua). **2** *a* (Reg, d. porci, îf *albon*) Alb-bălan. **3** *a* (Reg) Albicios. **4** *smf* Obiect (sau ființă) albă **(1)**. **5** *sm* (Iht; îf *albonu*) Albișor **(3)**.

albotin, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 307 / Pl: *~i, ~e* / E: ***alb***] (Îvr) Albicios.

albuginee *sf* [At: DN[3] / P: *~ne-e* / Pl: ~ / E: fr ***albuginée***] (Atm) Țesătură conjunctivă densă, care învelește ovarul și testiculul.

albugo *sni* [At: DN[3] / E: fr, lat ***albugo***] (Med) **1** Opacifiere inflamatorie a corneei, ca o pată albă. **2** Pată albă formată pe unghie din cauza unor bule de aer situate între celule.

albui, ~e *a* [At: SBIERA, F. S. 6 / Pl: ~ / E: ***alb*** + *-ui*] Albicios.

albuiet, ~eață *a* [At: JAHRESBER. IV, 325 / P: *~bu-iet* / Pl: *~eți, ~e* / E: ***albui*** + *-et* cf *albastru*] (Îrg) Albăstrui.

albuleț, ~eață [At: I. IONESCU, M. 396 / V: (înv) *~iu sn* / Pl: *~i, ~e* / E: ***alb*** + *-uleț*] (Reg) **1** *a* Albicios. **2** *sn* Alburn.

album *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 43 / A: (Trs) *al~* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: lat, fr ***album***] **1** (Înv) Caiet în care se scriau versuri, citate sau se schițau desene. **2** Caiet cu foile dintr-o hârtie specială, în care se păstrează fotografii, mărci poștale etc. **3** (Rar) Listă de nume. **4** Colecție de fotografii, ilustrații, schițe etc. reunite într-un volum, după o temă unitară. **5** Colecție de melodii (cu temă comună) ale unui muzician, înregistrate pe disc. **6** Muzica unui album **(5)**.

albumeală *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~eli* / E: ns cf *alb*] (Bot; reg) **1** Floare-de-colț (*Leontopodium alpinum*). **2** Flocoșele (*Filago arvensis*). **3** Firicică (*Filago germanica*). **4** Steluță (*Stellaria nemorum*)

albumen *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr, lat ***albumen***] Țesut vegetal din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele nutritive de rezervă și care servește embrionului ca hrană în timpul germinației.

albumin- [At: DN[3] / V: ***albumino-*** / E: ***albumină***] Element prim de compunere cu semnificația „(referitor la) albumină".

albumină *sf* [At: PONI, CH. 386 / Pl: *~ne* / E: fr ***albumine***] Substanță organică din grupul proteinelor, solubilă în apă, coagulabilă prin încălzire și precipitabilă la acțiunea acizilor anorganici, care intră în compoziția albușului de ou, a sângelui și a altor lichide organice.

albuminemie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***albuminémie***] **1-3** (Med) (Buletin de) analiză cu (prezența albuminei în plasma sangvină).

albumino- vz ***albumin-***

albuminoid, ~ă [At: DA ms / P: *~no-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***albuminoïde***] **1** *a* De felul albuminei **(1)**. **2** *snp* Proteine insolubile care se găsesc în țesuturile cartilaginoase.

albuminometru *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***albuminomètre***] Aparat pentru determinat cantitatea de albumină dintr-un lichid organic.

albuminone *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***albuminones***] (Blg) Partea de proteine din serul sangvin care nu se coagulează prin încălzire.

albuminuric, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***albuminurique***] **1** *smf* Persoană care suferă de albuminurie **(3)**. **2** *a* Referitor la albuminurie **(3)**. **3** *a* De albuminurie.

albuminurie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***albuminurie***] **1-3** (Med) (Buletin de) analiză cu (prezența albuminei în urină).

albumiță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ns cf *alb*] (Bot; reg) Floare-de-colț. (*Leontopodium alpinum*).

albumoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***albumose***] Derivat necoagulabil al albuminei.

albumozurie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***albumosurie***] **1-6** (Med) (Buletin de) analiză cu (prezența în urină a) peptonei (sau a albumozei).

alburi *vi* [At: DDRF / Pzi: *~resc* / E: ***alboare***] **1** A răspândi o lumină albicioasă. **2** A se zări ca ceva alb.

alburire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***alburi***] **1** Răspândire a unei lumini albicioase Si: *alburit[1]* **(1)**. **2** Zărire a ceva alb Si: *alburit[1]* **(2)**.

alburit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alburi***] **1-2** Alburire **(1-2)**.

alburit[2], ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 75 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alburi***] **1** Care răspândește o lumină albicioasă. **2** (D. ceva alb) Care este acoperit cu pulbere sau culoare albă **(42)**.

alburiu, ~ie *a* [At: ODOBESCU, S. III, 184 / Pl: *~ii* / E: ***alboare*** + *-iu*] **1** Albicios. **2** (D. culori) Deschis. **3** (D. culori) Șters[2].

alburn *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: it ***alburno,*** lat ***alburnum***] Totalitatea straturilor tinere situate între scoarța și inima trunchiului unui copac, prin care trec apa și sărurile minerale Si: *albeț* **(2)**, (reg) *albuleț* **(2)**.

albuș *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 100 / Pl: *~uri* / E: ***alb*** + *-uș*] **1** (Atm; îvr) Sclerotică. **2** Substanță albă-transparentă, vâscoasă, compusă, în cea mai mare parte, din albumină, care înconjoară gălbenușul oului de păsări, reptile, pești etc.

albușău *sm* [At: ȘEZ. V, 25 / Pl: *~ăi* / E: ***albuș*** + *-ău*] (Reg; lpl) Specie de pește nedefinită mai îndeaproape

albușcă *af* [At: ULIERU, C. 39 / Pl: *~ște* / E: ***alb*** + *-ușcă*] (Iht; reg) **1-2** Albișoară **(1-2)**.

albușel *sm* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~ei* / E: ***alb*** + *-ușel*] (Iht; reg) Obleț.

albușor *sm* [At: BORZA, D. 202 / Pl: *~i* / E: ***alb*** + *-ușor*] (Bot; reg) Cuișoară (*Alyssum repens*).

albuț, ~ă [At: SBIERA, P. 298 / Pl: *~i, ~e* / E: ***alb*** + *-uț*] **1-2** Albișor **(1-2)**.

alca *sf* vz ***halca***

alcade *sm* [At: DEX[2] / V: *~alde* / Pl: *~azi* / E: fr ***alcade***] (În Spania) **1** Magistrat municipal. **2** Primar.

alcaic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ca-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***alcaïque***] **1** (Îs) *Vers* ~ Vers antic format din cinci picioare, cu cezura după al doilea picior. **2** (Îs) *Strofă* ~ Strofă compusă din două versuri alcaice, unul iambic și unul coriambic.

alcalde sm vz ***alcade***

alcali[1]- [At: DN[3] / E: ***alcalin***] Element prim de compunere cu semnificația „alcalin".

alcali[2] *sn* vz ***alcaliu***

alcalic, ~ă *a* [At: DR. V, 556 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***alcalin*** + *-ic*] (Înv) Alcalin **(1)**.

alcaliceluloză *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***alcalicellulose***] Derivat alcalin al celulozei folosit la fabricarea mătăsii artificiale prin procedeul viscozei.

alcalimetric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***alcalimétrique***] **1-2** Referitor la alcalimetrie **(1-2)**. **3-4** De alcalimetrie **(1-2)**.

alcalimetrie *sf* [At: LTR / P: *~tri-e* / E: fr ***alcalimétrie***] **1** Capitol al chimiei care se ocupă cu determinarea concentrației bazelor. **2** Procedeu de analiză chimică ce determină concentrația unei baze.

alcalimetru *sn* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr ***alcalimètre***] Aparat pentru determinarea gradului de concentrație a alcaliilor.

alcalin, ~ă [At: PONI, CH. 196 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alcalin***] **1** *a* (D. substanțe chimice) Care are, în soluție, o reacție bazică, albăstrind hârtia de turnesol și neutralizând acizii Si: *bazic*, (înv) *alcalic*, (pop) *leșios*. **2** *a* (Îs) *Metal* ~ Element din grupul metalelor monovalente. **3** *a* (Îs) *Medicament* ~ Medicament folosit în tratamentul acidității gastrice. **4** *sm* (Înv) Substanță cu proprietăți alcaline.

alcalinitate *sf* [At: PARHON, B. 27 / E: fr ***alcalinité***] (Chm) **1** Proprietate a unei substanțe de a albăstri hârtia de turnesol și de a neutraliza acizii Si: *bazicitate*. **2** Grad de saturație cu alcaline a unei soluții.

alcaliniza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***alcaliniser***] (Chm) A da unei substanțe proprietăți alcaline.

alcalinizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***alcaliniza***] (Chm) Proces prin care se dau proprietăți alcaline unei substanțe Si: *alcalinizat[1]*.

alcalinizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***alcaliniza***] (Chm) Alcalinizare.

alcalinizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alcaliniza***] (Chm; d. substanțe) Care are proprietăți alcaline.

alcalino-pământos *a* [At: DEX[2] / Pl: *~oase* / E: ***alcalin*** + ***pământos*** (după fr *alcalino-terreux*)] (Îs) *Metal* ~ Metal care aparține grupei a doua din sistemul periodic al elementelor.

alcaliu *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***alc ~ali*** *sn* / Pl: nct / E: fr ***alcali***] **1** (Chm) Bază. **2** Plantă marină din a cărei cenușă se produce sodă.

alcaliza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***alcaliser***] (Chm) A alcaliniza.

alcalizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***alcaliza***] (Chm) Alcalinizare.

alcalizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alcaliza***] (Chm) Alcalinizare.

alcalizat[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alcaliza***] (Chm) Alcalinizat[2].

alcaloid *sm* [At: LTR / P: *~lo-id* / Pl: *~izi* / E: fr ***alcaloïde***] Substanță bazică azotată toxică, folosită în doze mici ca medicament.

alcaloidic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~lo-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***alcaloïdique***] **1** Referitor la alcaloizi. **2** De alcaloizi.

alcaloză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***alcalose***] (Med) Mărire anormală a rezervei alcaline din sânge, cauzată de unele tulburări funcționale.

alcam *sn* [At: CORESI, ap. HEM 768 / Pl: *~uri* / E: mg ***alkalom*** „prilej"] (Îvr) **1** Viclenie. **2** Capcană. **3** Prilej de ceartă. **4** (Fam; Ipl) Fițe.

alcan[1] *sn* vz ***arcan[1]***

alcan[2] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***alcane***] **1** (Lpl) Denumire generică pentru hidrocarburile aciclice saturate. **2** Hidrocarbură parafinică. **3** (Spc) Parafină.

alcarazas *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***alcarazas***] (Rar) Vas poros de pământ în care se produce răcirea lichidului pe care-l conține, datorită evaporării prin pereți.

alcazar *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr, sp ***alcazar***] Palat fortificat de origine maură, cu multe ornamentații, construit în evul mediu în principalele orașe spaniole.

alcătui[1] [At: CORESI, ap. HEM 772 / P: *~tu-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***alkotni***] **1** *vt* A face. **2** *vt* A construi. **3** *vt* A crea. **4** *vt* A concepe. **5** *vt* A redacta. **6** *vr* (Înv) A se transforma. **7** *vr* A se preface. **8** *vr* A lua ființă. **9** *vr* A se forma. **10** *vt* A forma împreună. **11** *vt* A constitui. **12** *vr* A fi format din... **13** *vr* A consta din... **14** *vt* (Îvp) A strânge. **15** *vt* (Îvp) A aranja. **16-17** *vtr* (Îvp) A dispune.

alcătui[2] *vr* [At: PRAV. (1814), 9/ 13 / P: *~tu-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***alkudni***] (Reg) A se înțelege.

alcătuială sf [At: SLAVICI, N. I 9 / P: *~tu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***alcătui[1]*** + *-eală*] **1-8** Alcătuire[1] **(1-4, 9, 11, 12, 17)**. **9** (Ccr) Ceea ce este format, constituit.

alcătuință *sf* [At: LB / P: *~tu-in~* / Pl: *~țe* / E: ***alcătui*** + *-ință*] (Înv) **1-8** Alcătuială **(1-8)**.

alcătuire[1] *sf* [At: PRAV., ap. CADE / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: *alcătui[1]*] **1** Facere. **2** Construire. **3** Creare. **4** Concepere. **5** Redactare. **6** Transformare. **7** Organizare. **8** Întocmire. **9** Prefacere. **10** Apariție. **11** Constituire. **12** Structură. **13** Strângere. **14** Punere. **15-16** (Îvp) Dispoziție administrativă (sau legislativă). **17** Culegere. **18** Colectare. **19** Compilație. **20** (Înv) Combinație.

alcătuire[2] *sf* [At: PRAV. (1814), 41/13 / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***alcătui[2]***] (Reg) Înțelegere.

alcătuit[1] *sn* [At: DA ms / P: *~tu-it* / Pl: *~uri* / E: ***alcătui[1]***] **1-20** Alcătuire[1] **(1-20)**.

alcătuit[2] *sn* [At: DA ms / P: *~tu-it* / Pl: *~uri* / E: ***alcătui[2]***] (Reg) Alcătuire[2].

alcătuit,[3] ~ă *a* [At: ANTIM, P. 188 / P: *~tu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alcătui[1]***] **1** Făcut[2]. **2** Construit[2]. **3** Creat[2]. **4** Conceput[2]. **5** Redactat[2]. **6** Transformat[2]. **7** Organizat[2]. **8** Întocmit[2]. **9** Prefăcut[2]. **10** Apărut[2]. **11** Constituit[2]. **12** Condiționat. **13** Structurat[2]. **14** Strâns[2]. **15** Pus[2]. **16** Cules. **17** Colectat[2]. **18** Compilat[2]. **19** Combinat[2].

alcătuitor, ~oare [At: (a. 1815) URICARIUL, I, 333/29 / V: (îrg) ***~iu, ~oare*** *a* / P: *~tu-i~* / Pl: *~i* / E: ***alcătui[1]*** + *-tor*] **1** *a* Care intră în compoziția unui lucru Si: *constitutiv*. **2** *smf* Persoană care alcătuiește[1] **(1-5)** ceva.

alcătuitoriu, ~oare *a* vz ***alcătuitor***

alcăzi *vr* [At: VAIDA / Pzi: *~esc* / E: ns cf *alcătui*] (Îrg) A se tocmi.

alcăzire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***alcăzi***] (Îrg) Tocmire.

alcăzit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alcăzi***] (Îrg) Tocmire.

alcăzit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e*] (Îrg) Tocmit[2].

alchenă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***alkène***, ger ***Alkene***] Hidrocarbură aciclică nesaturată.

alchidal *sm* [At: DEX[2] / E: ger ***Alkidal***] (Chm) Rășină sintetică poliesterică, folosită la prepararea unor lacuri și vopsele.

alchil *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***alkyle***] (Chm) Radical organic monovalent, obținut dintr-o alchenă și o hidrocarbură aromatică sau parafinică.

alchilare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: fr ***alkylation***] (Chm) Introducere a unui alchil în molecula unui compus organic.

alchimic, ~ă *a* [At: DA / V: (înv) ***alhi~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***alchimique***] **1** Referitor la alchimie. **2** Care aparține alchimiei.

alchimie *sf* [At: MACAROVICI, CH. 3 / P: *~mi-e* / V: (înv) **alhi~** / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***alchemie***, lat ***alchemia***] **1** Știință ocultă din sec. XII-XVIII, fundată pe principiul analogiei, cu limbaj simbolic și exoteric, ce urmărea descoperirea principiului care să permită transmutarea metalelor în aur și obținerea tinereții veșnice. **2** (Fig) Suită de transformări complexe sau subtile. **3** (Fig) Sublimare a realității prin artă.

alchimist, ~ă *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 60 / V: (înv) **alhi~** (P: *alhi~*) / E: fr ***alchimiste***] Persoană care practica alchimia.

alchină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: ger ***Alkine***] (Chm) Hidrocarbură aciclică nesaturată, cu o triplă legătură.

alcion *sm* [At: DICȚ. / P: *~ci-on* / Pl: *~i* / E: fr, lat ***alcyon***] **1** Specie de pescăruș albastru Si: (pop) *ielcovan*. **2** (Liv) Pasăre marină legendară.

alciui *vt* [At: DA ms / P: *~ciu-i* / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg) A disciplina (uneori cu bătaia).

alcohol *sm* vz ***alcool***

alcoholic, ~ă *smf, a* vz ***alcoolic***

alcoholism *sn* vz ***alcoolism***

alcoholiza *v* vz ***alcooliza***

alcool [At: PONI, CH. 11 / V: (înv) ***~cohol*** / P: *~co-ol* / Pl: *~i* sm, *~uri* sn / E: fr ***alcool***] **1** *sm* Derivat obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi cu un oxidril. **2** *sn* (Șîs ~ *etilic*) Lichid incolor, inflamabil, cu miros și gust specific, obținut prin fermentarea zaharurilor din cereale, fructe etc. sau pe cale sintetică și folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc. Si: *etanol*, (pop) *spirt*. **3** *sn* (Îs) ~ *denaturat* Alcool **(2)** brut sau rafinat căruia i s-au adăugat denaturanți pentru a-l face impropriu consumului alimentar, folosit în industrie sau drept combustibil. **4** *sn* (Îs) ~ *rafinat* Alcool **(2)** brut din care au fost îndepărtate impuritățile prin rectificare. **5** *sn* (Îs) ~ *sanitar* Alcool **(2)** colorat cu albastru de metilen și denaturat cu salicilat de metil, întrebuințat ca dezinfectant extern. **6** *sn* (Îs) ~ *solidificat* Polimer al acetaldehidei, insolubil în apă, greu solubil în alcool și eter, întrebuințat drept combustibil solid. **7** *sn* (Pex) Băutură alcoolică.

alcoolat *sm* [At: DA / Pl: *~ați* / E: fr ***alcoolate***] **1** (Chm) Derivat al alcoolului **(1)**, obținut prin înlocuirea hidrogenului din grupa hidroxil cu un metal Si: *aloxid*. **2** (Far) Medicament lichid obținut prin distilarea alcoolului **(2)** peste substanțe aromatice.

alcoolemie *sf* [At: DEX[2] / P: *~co-o-le-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***alcoolémie***] (Med) **1-3** (Buletin de) analiză cu prezența temporară a alcoolului **(2)** în sânge. **4** Procent de alcool **(2)** în sânge.

alcoolic, ~ă [At: BACOVIA, O. 49 / P: *~co-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / V: (rar) ***~coho~*** / E: fr ***alcoolique***] **1** a Care conține alcool **(2)**. **2-3** *smf, a* (Persoană) care consumă abuziv băuturi alcoolice Si: *bețiv*.

alcoolism *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: *~co-o~* / V: (rar) ***~coho~*** / E: fr ***alcoolisme***] **1** Abuz permanent de băuturi alcoolice. **2** Stare

patologică determinată de consumul excesiv de alcool. **3** Intoxicație alcoolică cronică Si: *etilism*.

alcooliza [At: DA / V: (rar) ***~coho~*** / P: *~co-o~*/ Pzi: *~zez* / E: fr ***alcooliser***] **1** *vr* (Rar) A consuma permanent și excesiv băuturi alcoolice. **2** *vr* (Rar) A deveni alcoolic (**2**). **3** *vt* A mări concentrația de alcool dintr-o soluție.

alcoolizabil, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~co-o~* /Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alcoolisable***] Care se poate transforma în alcool.

alcoolizare *sf* [At: DA / V: (rar) ***~coho~*** / P: *~co-o~* / Pl: *~zări* / E: ***alcooliza***] **1** (Rar) Consumare permanentă și excesivă de băuturi alcoolice. **2** Mărirea concentrației de alcool (**2**) dintr-o soluție. **3** Folosirea alcoolului etilic în scop terapeutic prin injecții.

alcoolizat, ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 61 / P: *~co-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alcooliza***, cf fr *alcoolisé*] **1** (D. lichide) În care s-a introdus alcool (**2**). **2** (D. oameni; gmț) Care consumă băuturi alcoolice peste măsură.

alcoolomanie *sf* [At: DN^3 / P: *~co-o~* / E: fr ***alcoolomanie***] Primul stadiu al alcoolismului cronic.

alcoolometrie *sf* [At: DA / P: *~co-o~* / E: fr ***alcoo(lo)métrie***] Totalitatea procedeelor folosite pentru determinarea concentrației unei soluții alcoolice.

alcoolmetru *sn* [At: I. IONESCU, P. 150 / P: *~co-o~* / Pl: *~re* / V: ***~com~, ~lom~*** / E: ***alcool*** **+** ***metru*** (după fr *alco(lo)mètre*)] Instrument pentru măsurarea concentrației de alcool a unei soluții.

alcoolometru *sn* vz ***alcoolmetru***

alcoolscop *sn* [At: DEX^2 / P: *~co-o~* / Pl: *~coape* / E: ***alcool*** (după *bronhoscop*, *stetoscop* etc.)] Instrument pentru determinarea alcoolemiei.

alcoometru *sn* vz ***alcoolmetru***

alcov *sn* [At: CONACHI, P. 195 / V: (iuz) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri*, (înv) *~oave* / E: fr ***alcôve***] **1** Loc mai ridicat decât podeaua unde se așază patul. **2** Firidă într-o cameră de dormit unde se așază patul. **3** (Pex) Dormitor (al unei femei). **4** (Pex) Pat.

alcovă *sf* vz ***alcov***

alcoxid *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~izi* / E: fr ***alcoxid***] (Chm) Alcoolat.

alcșut *sn* [At: ENC. AGR. / V: ***alș~*** / E: nct] Varietate de porumb timpuriu, cultivat mai mult în Moldova și Muntenia de nord-est Si: *cicantin(ă)*, *morcovei*, (rar) *pignoletto*.

aldan *sm* [At: HEM 774 / V: ***h~, hăl~, hlandan*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cânepă de toamnă care produce sământă (*Cannabis sativa*).

aldaș *sm* [At: LB / E: mg ***áldás***] (Trs; mgm) **1** Har. **2** Dar. **3** Binecuvântare.

aldată *av* vz ***altădată***

aldămaș *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***adalm~, adălm~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***áldomás***] **1-2** Băutură (și gustare) oferită de cineva după încheierea unei tranzacții. **3** (Pop, îe) *Bun* **~** Se spune celui care și-a cumpărat ceva nou (mai ales haine), care a încheiat cu succes o afacere etc. **3** (Trs) Bani care se oferă cuiva petru un serviciu oarecare drept cinste. **4** (Trs) Bacșiș.

aldălmașeriu *sm* vz ***aldămășar***

aldămășar *sm* [At: (a. 1596) CUV. D. BĂTR. I, 67 / V: (îrg) ***~mașeriu*** *sm* / Pl: *~i* / E: ***aldămaș*** + *-ar*] (Înv) Participant la aldămaș (**1**), după ce a fost martor la tranzacția încheiată.

alde *anh* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 788 / V: ***ande*** / Pl: (îvr) *aide* / E: ***al+ de***^{4}] (Pfm; exprimă ideea de plural; urmat de indicarea persoanei) **1** Cei din familia... **2** Cei din anturajul lui... **3** Oameni ca... **4** A(l) lui... **5** (Urmat de un substantiv la singular) Exprimă (o oarecare) reverență. **6** (Dep) Specimene ca... **7-8** (Pex) (Lucruri sau) întâmplări de felul...

aldebaran *sm* [At: CADE / E: fr ***aldébaran***] (Ast) Stea de mărimea întâi, din constelația Taurului Si: *porcar*, *luceafăr porcesc*, *deșteptător*.

aldehidă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 511 / Pl: *~de* / E: fr ***aldéhyde***] (Chm) **1** Substanță rezultată ca prim produs de oxidație a unui alcool primar, care se găsește în esența de mușețel, de scorțișoară etc. și care are o largă întrebuințare în industria farmaceutică, la prepararea parfumurilor sintetice, la fabricarea colorantilor etc. **2** (Îs) *~ formică* Formol. **3** (Îs) *Meta-~* Alcool solidificat care se găsește în comerț sub formă de cuburi presate și care se întrebuințează la ardere. **4** (Îs) *~ benzoică* Aldehidă care dă esența artificială de migdale amare. **5** (Îs) *~ cinamică* Aldehidă care dă esența artificială de scorțișoară.

aldimine *sfp* [At: DN^3 / E: fr ***aldimines***] (Chm) Substanțe care derivă din aldehide prin înlocuirea grupării aldehidice și care, prin reducere, dau amine primare.

aldin, ~ă [At: DA / Pl: *~e* / E: it ***aldino***] **1-2** *sf, a* (Îs *Literă ~ă* sau *caracter ~*) (Caracter tipografic sau literă tipografică) care are conturul mai gros decât al literelor obișnuite Si: *gras*. **3** *sn* Text cules cu litere sau cu caractere aldine (**2**).

aldoi *vt* [At: I. CR. VII, 154 / P: *~do-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***áldani***] (Reg) **1** A potrivi. **2** A îndoi puțin.

aldoire *sf* [At: MDA ms / P: *~do-i~* / Pl: *~ri* / E: ***aldoi***] (Reg) **1** Potrivire Si: *aldoit*^{1} (**1**). **2** Îndoire ușoară Si: *aldoit*^{1} (**2**).

aldoit^1 *sn* [At: MDA ms / P: *~do-it* / Pl: *~uri* / E: ***aldoi***] (Reg) **1-2** Aldoire (**1-2**).

aldoit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *~do-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aldoi***] (Reg) **1** Care este potrivit din cuțitoit. **2** Îndoit puțin.

aldol *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***aldol***] (Chm) Aldehidă-alcool obținută prin polimerizarea unei aldehide.

aldosteron *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***aldostérone***] Hormon cu structură steroidă, asemănătoare corticosteronului, extras din glanda suprarenală.

aldováni *vr* [At: PALIA (1581), ap. DHLR 538 / Pzi: *~nesc* / E: mg ***aldozni***, srb ***aldooanje***] (Îrg) A se sacrifica.

aldovănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***aldováni***] (Îrg) Sacrificare.

aldovănit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aldováni***] (Îrg) Aldovănire.

aldovănit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl : *~iți, ~e* / E: ***aldováni***] (Îrg) Care se sacrifică.

aldoză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***aldose***] (Chm) Monozaharidă având în moleculă gruparea carbonil caracteristică aldehidelor.

aldui *vt* [At: POMPILIU, B. 1004 / P: *~du-i~* / Pzi: *~esc* / E: mg ***aldani***] (Trs) A binecuvânta.

alduială *sf* [At: (a. 1683) ap. GCR I, 270/32 / P: *~du-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***aldui*** + *-eală*] (Trs) Binecuvântare.

alduire *sf* [At: DA / P: *~du-i~* / Pl: *~ri* / E: ***aldui***] (Trs) Binecuvântare.

alduit^1 *sn* [At: DA / P: *~du-it* / Pl: *~uri* / E: ***aldui***] (Trs) Binecuvântare.

alduit^2***, ~ă*** *a* [At: ANON. CAR. / P: *~du-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aldui***] (Trs) Binecuvântat^2.

aldur *sm* vz ***handur***

aldural *sn* [At: DN^3 / E: ***al***(uminiu) + ***dural***(uminiu)] (Thn) Bimetal format din plăci sau benzi de duraluminiu, rezistent la coroziune.

ale *i* vz ***alelei***

aleam *i* vz ***alem***

alean [At: COD. VOR. 100/14 / Pl: (**6-13**) *~uri* / E: mg ***ellen***] **1** *pp* (Trs; înv) Împotriva. **2** *pp* (Trs; înv; îlpp) **În ~** sau **într-~** Împotriva. **3** *pp* (Îal) Către. **4** *pp* (Trs; înv; îlpp) **~ spre** Contra. **5** *av* (Trs; înv; îlav) **În ~** sau **într-~** Împotrivă. **6** *sn* (Trs) Necaz. **7** *sn* (Trs) Dușmănie. **8** *sn* (Trs; îe) **A avea ~ pe cineva** A dușmăni pe cineva. **9** *sn* (Pop) Durere sufletească (din cauza unei dorințe neîmplinite) Si: *dor*. **10** *sn* (Pop) Sentiment de duioșie. **11** *sn* (Pop) Melancolie. **12-13** *sn* (Reg; ccr) Umflătură (sau erupție) pe corp, provenită de la o boală venerică.

aleaneș *sm* [At: PALIA (1582), ap. CCR. 73 / Pl: *~i* / V: ***~niș*** / E: mg ***ellenes***] (Înv) Dușman.

aleaniș *sm* vz ***aleaneș***

aleargă-cale *sms* [At: PSALT. SCH. 55/1 / E: ***aleargă + cale*** cf sp *pasacalle*, ger *Gassenhauer*] (Înv; nob) Figură mitologică din vechile povești.

aleatiu *sn* vz ***aletiu***

aleator, ~oare *a* vz ***aleatoriu***

aleatoric, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~le-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***aleator***[iu] + *-ic*] **1** (Liv; d. fenomene) Care se produce întâmplător Si: *stocastic*. **2** (Muz) Care se bazează pe improvizație. **3** (Muz) Care lasă execuția la inspirația interpretului.

aleatorism *sn* [At: DN^3 / P: *~le-a~* / E: fr ***aléatorisme***] **1** Procedeu de creație care urmărește, prin caracterul întâmplător al configurației finale a structurii, stimularea interesului și a imaginației spectatorului. **2** (Muz) Curent în cadrul căruia aceeași compoziție se poate prezenta sub aspecte variate, datorită libertății ce se acordă interpretului.

aleatoriu, ~ie *a* [At: HAMANGIU, C. C. 410 / P: *a-le-a~* / V: ***aleator, ~oare*** / Pl: ***~ii*** / E: lat ***aleatorius, -a, -um***] (Jur) Întâmplător.

alebardă *sf* vz ***halebardă***

alebardier *sm* vz ***halebardier***

alechiu *sn* vz ***aletiu***

alee *sf* [At: NEGRUZZI, S. I. 45 / P: *~le-e* / Pl: *~lei* / E: fr ***allée***] **1** Drum (într-un loc închis) mărginit de arbori de amândouă părțile. **2** Stradă plantată cu arbori într-un cartier rezervat pentru locuințe. **3** Stradă lungă care are, pe amândouă părțile, același fel de construcții.

alefta *v* vz ***aiepta***

alega[1] [At: ISPIRESCU, L. 25 / Pzi: *aleg* / E: ml ***alligare***] (Îvp) **1-2** *vir* A (se) ține de cineva. **3** *vi* A insista pe lângă cineva. **4** *vt* A cuprinde.

alega[2] *vt* [At: DA / Pzi: *~eghez* / E: fr ***alléguer***] (Jur) A invoca, în sprijin, un fapt, o afirmație, o împrejurare spre a se justifica.

alegare[1] *sf* [At: DA / Pl: *~gări* / E: ***alega***[1]] (Îvp) **1** Ținere de cineva Si: *alegat*[1] **(1)**. **2** Stăruire pe lângă cineva Si: *alegat*[1] **(2)**. **3** Cuprindere.

alegare[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~gări* / E: ***alega***[1]] (Jur) Invocare, în sprijin, a unui fapt, a unei afirmații, a unei împrejurări, spre a justifica ceva Si: *alegat*[2].

alegat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alega***[1]] (Îvp) **1** Ținere după cineva **2** Stăruire pe lângă cineva. **3** Cuprindere.

alegat[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alega***[2]] Alegare[2].

alegat[3], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alega***[1]] **1** Care se ține de cineva. **2** Care stăruie pe lângă cineva. **3** Cuprins[2].

alegat[4], ***~ă*** *a* [At: MDA ms/ Pl: *~ați, ~e* / E: ***alega***[2]] (Jur; d. o teorie, o opinie etc.) Invocat în sprijinul unei idei, al unei afirmații etc.

alegație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 279 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / V: ***~iune*** (pl: *~ni*) / E: fr ***allégation***] **1** (Jur) Invocare a unei teorii, a unei păreri în sprijinul unei afirmații sau pentru a justifica ceva. **2** Afirmație. **3** Motiv. **4** Scuză.

alegațiune *sf* vz ***alegație***

alegădi *vtr* [At: VAIDA / Pzi: *~desc* / E: ***alegădui***] (Trs; mgm) **1-2** A (se) mulțumi. **3-4** A (se) îndestula.

alegădire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***alegădi***] (Trs; mgm) **1** Mulțumire. **2** Îndestulare.

alegădit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alegădi***] (Trs; mgm) **1** Mulțumire. **2** Îndestulare.

alegădit[2], ***~ă*** [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alegădi***] (Trs; mgm) **1** Mulțumit[2]. **2** Îndestulat[2].

alegădui *v* [At: MARIAN, NU. 757 / P: *~du-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***elégedni***] (Trs; mgm) **1-2** *vtr* A (se) mulțumi. **3-4** A (se) îndestula.

alegăduire [At: MDA ms / P: *~du-i~* / Pl: *~ri* / E: ***alegădui***] (Trs; mgm) **1** Mulțumire. **2** Îndestulare.

alegăduit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alegădui***] (Trs; mgm) **1** Mulțumire. **2** Îndestulare.

alegăduit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alegădui***] **1** Mulțumit[2]. **2** Îndestula.

alegător, ~oare [At: (a. 1755) URICARIUL XIV, 115/11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***alege*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care alege. **3** *a* (Jur; înv; îs) *Boieri ~i* Boieri care stabileau (având acest drept) delimitarea oficială a moșiilor. **4-5** *smf, a* (Reg) (Persoană) cu gust delicat la mâncare și pretențios. **6-7** *smf, a* (Persoană) care are dreptul de a vota la alegeri Si: *elector, votant*. **8-9** *smf, a* (Persoană) care votează.

alegătoresc, ~ească *a* [At: JIPESCU, ap. CADE / Pl: *~ești* / E: ***alegător*** + *-esc*] (Înv) Electoral.

alegătură *sf* [At: HEM / Pl: *~uri* / E: ***alege*** + *-(ă)tură*] (Înv) **1** (Prt) Alegere proastă. **2** Alesătură **(2)**.

alegând *av* [At: PSALT. HUR. 497/15 / E: ***alege***] (Înv) **1** (Urmat adesea de *dacă, fără, de*) Afară numai dacă (nu). **2** Numai (în mod excepțional). **3** Mai ales.

alege [At: COD. VOR. 3/12 / Pzi: *aleg* / Ps: *alesei*, (îvp) *ales(u)* / Pt: *ales* / E: ml ***allegere*** (= *eligere*)] (Construit adesea cu pp *din, dintre, de la, în, între, de*) **1** *vt* A separa ceva sau pe cineva dintre alte lucruri sau ființe. **2** *vt* A despărți ceva în două sau în mai multe părți. **3** *vt* (Îe) **A ~ cărare** A despărți părul în două părți cu pieptenele. **4** *vt* (Jur; înv; d. moșii) A hotărnici. **5** *vr* (D. ființe) A se desprinde dintr-o mulțime. **6** *vr* (Pop; îe) **Alege-te!** Dă-te în lături! **7-8** *vtr* (D. ființe) A (se) împărți, formând mai multe grupe. **9** *vr* (D. animale) A se răzleți. **10** *vr* (D. materii solide) A ieși la suprafața unui lichid (în urma unui proces chimic sau fizic). **11-12** *vtr* (Pop) A (se) deosebi dintre alții Si: *a (se) distinge*. **13** *vt* (Pop) A discerne. **14** *vt* (Pop) A înțelege. **15** *vt* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva ceva** (din vorbe, din răspunsuri etc.) A înțelege clar ce spune cineva. **16** *vt* (Îae) A sesiza intențiile cuiva. **17** *vru* (Înv; îe) **A i se ~ cuiva ceva** A înțelege ceva. **18** *vi* (Înv; îe) **A ~ de ceva** A face deosebire între diferite lucruri. **19-20** *vi* (Îae) A vorbi (sau a scrie) deosebit despre ceva. **21** *vt* (D. țesături) A țese în (sau cu) flori ori desene (în diferite culori). **22** *vt* (D: boabele plantelor leguminoase, semințe etc.) A curăța prin selecție. **23** *vt* A căuta. **24** *vt* (Îe) **A ~ pe** (sau **de pe**) **sprânceană** A selecta ce este mai bun, mai valoros dintr-un anumit punct de vedere. **25** *vt* (Îe) **A ales până a cules** Se spune despre persoanele pretențioase, care se decid greu (în alegerea unui lucru), iar în final optează pentru o soluție proastă. **26** *vt* A găsi. **27** *vt* (Șîlv, înv, **a ~ mai vârtos** sau, pop, **a ~ mai bine**) A prefera ceva sau pe cineva. **28** *vt* (Șal) A părtini. **29** *vt* A-și fixa preferințele asupra unui fapt sau asupra unei persoane. **30** *vt* (Spc) A desemna pe cineva prin vot Si: *a vota*. **31** *vrp* (Îfm) A-și depune candidatura pentru a fi desemnat prin vot pentru o funcție (primar, deputat etc.). **32** *vt* (Jur; înv) A decide. **33** *vt* (Pop; îe) **Urma alege!** În final se decid lucrurile. **34** *vt* (Îae) La final se va hotărî cine a avut dreptate. **35** *vt* (Pop; îe) **Clopotul ~** Averea unei persoane se va cunoaște după moartea acesteia. **36** *vt* (Înv; îe) **A ~ într-un sfat** A decide unanim. **37** *vt* (Înv; îe) **A ~ cu sfatul** sau **a-și ~ sfat să...** A decide în urma unei consfătuiri. **38** *vt* (Înv; îe) **A se ~ pricina asupra cuiva** A face pe cineva responsabil, vinovat de ceva. **39** *vr* A se hotărî. **40** *vr* A se dezvălui. **41** *vr* A se termina într-un fel sau în altul. **42** *vru* **A se ~ să...** A fi hotărât de soartă să... Si: *a fi menit să...*, (pop) *a fi ursit să...* **43** *vru* (Îvp; îe) **A i se ~ cuiva (din două una** sau **într-un fel sau altul** sau **la un fel)** A se sfârși într-un fel sau altul. **44** *vru* (Îae) A se decide ceva pentru cineva. **45** *vrim* (Îe) **Aleagă-se!** Fie ce-o fi! **46-47** *vrim* (Îe) **A (nu) i se ~ cuiva de ceva** A (nu) mai avea dispoziția (vremea) să... **48** *vr* (Îvp; îe) **A se ~ cineva ceva** A deveni. **49** *vr* (Îe; de obicei în construcții interogative sau exclamative) **A se ~ de** (sau **din**) **ceva** sau **cineva** A ajunge într-o anumită situație (rea). **50** *vr* (Îe) **A nu se ~ nimic de ceva** sau **cineva** A nu rezulta nimic. **51** *vr* (Îe) **A se ~ praf și pulbere (scrum, cenușă)** sau **a se ~ praful de cineva** (sau **de ceva**) A se distruge complet. **52** *vr* (Îe) **A se ~ cu ceva (din...)** A rămâne cu ceva de pe urma unei acțiuni, a unei împrejurări etc. **53** *vr* (Îae) A profita de o ocazie.

alegere *sf* [At: VARLAAM, C. 306 / Pl: *~ri* / E: ***alege***] **1** (D. substanțe, materii etc.) Separare. **2** Despărțire a părților unui lucru. **3** Selecție. **4** Preferință. **5** Decizie. **6** Sesizare a deosebirii dintre lucruri. **7** (Pop) Distingere a cuiva sau a ceva dintr-o mulțime. **8** (Fig) Înțelegere clară a spuselor cuiva. **9** Căutare. **10** (Înv) Hotărnicire a unei moșii. **11** (Pop) Răzlețire a animalelor. **12** (D. materii solide) Ieșire la suprafață în urma unui proces chimic sau fizic. **13** Țesere cu ornamente (colorate). **14** Curățare prin selecție a boabelor plantelor leguminoase. **15** (Jur; înv) Sentință. **16** (Îlav) **Fără ~** La întâmplare. **17** (Îlav) **La ~** După voia, placul cuiva. **18** Desemnare, prin vot, a unui delegat, a unui laureat etc. **19** (Lpl) Procedură constituțională prin care cetățenii își exercită dreptul de vot pentru a-și desemna reprezentanții la nivelul administrației locale sau naționale.

alegoric, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, V. 68 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***allégorique***, lat ***allegoricus***] **1** *a* Caracteristic alegoriei. **2** *a* Care reprezintă o alegorie. **3** *a* Exprimat prin pilde. **4** *a* (Îs) *Car ~* Vehicul amenajat cu

o platformă, pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează în anumite zile de sărbătoare. **5** *av* În mod alegoric.

alegorie *sf* [At: MINEIUL (1776), 5 pr. / V: (înv) *alig~* / Pl: *~ii* / E: fr ***allégorie,*** lat ***allegoria***] **1** Procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. **2** Operă literară sau plastică folosind alegoria **(1)** (fabulă, parabolă etc.). **3** (Muz) compoziție care dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare.

alegorism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***allégorisme***] **1** Exprimare prin alegorii **(1)**. **2** Abuz de alegorii **(1)**.

alegorist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***allégoriste***] **1** Persoană care explică alegoriile **(1)** unor texte, ale unor autori etc. **2** Autor de alegorii **(2)**.

alegoriza *vt* [At: DEX² / / Pzi: *~zez* / E: fr ***allégoriser***] **1** A reprezenta ceva prin alegorii **(1)**. **2** A da un sens alegoric (unei opere).

alegorizant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: ***alegoriza*** + *-ant*] **1-2** Care alegorizează **(1-2)**.

alegorizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***alegoriza***] **1** Reprezentare prin alegorii **(1)**. **2** Atribuire de sens alegoric (unei opere).

alegorizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alegoriza***] **1** (D. un text) Cu alegorii **(1)**. **2** (D. o idee, noțiune etc.) Reprezentat prin alegorii **(1)**.

alegrețe *sf* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***allégresse***] (Liv) Vioiciune (a tonului, a exprimării).

alegru, ~ă [At: PANN, E. II, 13/7 / E: fr ***allègre***] **1** *a* (Înv) Vioi. **2-4** *sfn* (Muz) Allegro **(2-4)**.

alegus *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ***alege*** + *-uș*] Separare a vitelor mici de celelalte.

alegut *i* [At: MARIAN, INS. / E: ***alege*** + *-uț*] (Buc) În lături!

aleguța *vi* [At: DA / Pzi: *~țez* / E: ***aleguț***] (Reg) A lua vițelul de la vacă, pentru a o putea mulge.

aleguțare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țări* / E: ***aleguța***] (Reg) Luarea vițelului de la vacă, pentru a o putea mulge.

aleguțat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aleguța***] (Reg) Aleguțare.

aleguțat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aleguța***] (Reg; d. vițel) Care este luat de la vacă pentru a o putea mulge.

alei *i* [At: CREANGĂ, P. 88 / V: ***alele, alelei, dale, dalelei, dalelele*** / A: *dali* și *alele* și, pentru rimă, pentru rimă ***aleleu*** / E: ns cf bg *олеле*] (Îppl) Exclamație folosită ca introducere la invocații, al cărei conținut emoțional variază după felul sentimentului din care se naște invocația (cu excepția notei dureroase).

alejveriș *sn* vz ***alișveriș***

alelă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***allèle***] (Gen) Genă de un anumit tip de pe același cromozom.

alele *i* vz ***alei***

alelei *i* vz ***alei***

alelele *i* vz ***alei***

alelism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***allelisme***] (Gen) Fenomen prin care două sau mai multe gene afectează același caracter.

alelomorf, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***allélomorphe***] (D. un caracter ereditar) Care se opune altui caracter.

alelomorfism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***allélomorphisme***] (Gen) Totalitatea relațiilor dintre alelele aceluiași caracter.

alelopatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***allelopathie***] (Blg) Influență reciprocă a plantelor prin intermediul colinelor².

aleluia [At: CORESI, PS. 400 / V: *ali~* / E: ngr ***ἀλληλούια***] **1** *i* (În cântări bisericești, mai ales în psalmi) Exclamație care, în limba ebraică, înseamnă „Lăudați pre Domnul". **2** *sm* (Îe) **A-i cânta cuiva ~** A-i face prohodul cuiva. **3** *sm* (Pex; îae) A înmormânta pe cineva. **4** *i* (Fam) S-a sfârșit!

alem [At: LET. III, 286/4 / V: ***aleam, alam*** / E: tc ***alem***] **1-2** *sn* (Înv) Semiluna sau steaua din vârful minaretului unei moschei. **3** *sm* (Înv) Stindard cu semiluna în vârf, pe care îl primeau domnii români de la sultan, împreună cu celelalte însemne ale suzeranității. **4** *i* (Îe) **Nu e de ~** Nu e de nici o pricopseală. **5** *i* (Îe) **Alam de el!** Ferice de el!

alemani *smp* [At: DEX² / V: ***allam~*** / E: ger ***Alemanne,*** fr ***Alamans***] Numele unor triburi germanice care au trăit (prin sec. III-VI) în regiunea Rinului.

alemi *vtr* [At: HEM / Pzi: *~mesc* / E: phl ***ad*** + ***lama*** „gaură sub pământ"] (Îvp; csnp) **1** A străbate în lama (culcușul șoimului). **2** A vâna. **3** A stârni un pui de șoim. **4** A prepara. **5** A îngriji.

alenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***allène***] (Chm) Hidrocarbură cu dublă legătură în moleculă.

alene *a, av* [At: ODOBESCU, ap. HEM 822 / E: ***a²*** + ***lene***] **1-2** (Care este) lipsit de vioiciune, trădând lenea.

alenșig *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~șug*** / Pl: *~uri* / E: mg ***ellenség***] **1** (Înv) Dușmănie. **2** (Ccr) Dușman.

alenșug *sn* vz ***alenșig***

alenzui *v* [At: ANON. CAR. / P: *~zu-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***elleneznii***] (Îrg) A dezaproba.

alenzuire *sf* [At: MDA ms / P: *~zu-i-~* / Pl: *~ri* / E: ***alenzui***] (Îrg) Dezaprobare.

alenzuit¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~zu-it* Pl: *~iți, ~e* E: ***alenzui***] (Îrg) Dezaprobare.

alenzuit², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~zu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alenzui***] Care este dezaprobat².

aleo *i* vz ***aoleo***

aler *i* vz ***lerui***

alercina *v* [At: DOSOFTEI, V. S. 196 / E: ns cf *alerga*] (Înv; csnp) *vi* A alerga.

alerg *sn* [At: COȘBUC, AE. 90 / E: ***alerga***] Alergare **(1)**.

alerga [At: PRAV. MOLD. 100 / 1 / Pzi: *alerg* / E: ml ****allargare*** (< *largus*)] **1** *vt* A alunga. **2** *vt* A urmări. **3-4** *vtr* A (se) fugări. **5** *vr* A se hârjoni. **6** *vt* (Construit cu complementul „ochii") A privi în depărtare. **7** *vt* (Construit cu complementul „ochii") A parcurge rapid cu privirea. **8** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ gura** A vorbi repede. **9** *vt* (Îae) A pălăvrăgi. **10-11** *vt* A goni caii (în cadrul unei curse). **12** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ calul înaintea cuiva** A-și permite multe libertăți față de cineva Si: *a-și face mendrele*. **13** *vrim* (D. anumite competiții sportive în care concurenții se întrec alergând) A se desfășura. **14** *vt* (Pop; c. i. locul în care se face mișcarea) A cutreiera. **15** *vi* A merge (foarte) repede Si: *a goni, a fugi*. **16** *vi* A fugi după cineva sau ceva pentru a-l ajunge. **17** *vi* A se grăbi într-o direcție sau către un scop. **18** *vi* A se îndrepta spre... **19** *vi* (Fig) A năzui spre... **20** (Îe) **A ~ după treburi** A umbla din loc în loc pentru rezolvarea unor interese practice. **21** *vi* A umbla de colo până colo, fără o țintă precisă. **22** *vi* (Fig) A se răspândi cu rapiditate Si: *a se întinde*. **23** *vi* (Șie **a ~ pe la toți sfinții pentru cineva**) A recurge la cineva ca la o sursă de ajutor, de asistență. **24** *vi* (Jur; înv) A apela. **25** *vi* (Spt) A participa la probele de alergări.

alergaci *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~ / E: ***alerga*** + *-aci*] **1** (Înv) Alergător **(1)**. **2** Servitor călare.

alergare *sf* [At: ZILOT, CRON., ap. HEM. 834 / Pl: *~gări* / E: ***alerga***] **1** Fugă. **2** Urmărire. **3** Alungare. **4** Peregrinare. **5** Alergătură **(6)**. **6** (Înv; fig) Osteneală. **7** (Jur; înv) Apelare. **8** (Mpl) Probă atletică de fugă pe anumite distanțe. **9** Cursă de cai. **10** (Îs) *Loc de ~* Hipodrom.

alergat¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 3 / 2 / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: ***alerga***] **1-4** Alergare **(1-4)**. **5** Alergătură **(6)**. **6** (Îlav) **Cu ~ul, pe ~e, în(tr-) ~e** În fugă. **7** (Îal) Curând.

alergat², ~ă *a* [At: COȘBUC, F. 123 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alerga***] **1** Fugărit. **2** Alungat. **3-4** (D. cai) Gonit (în cadrul unei curse). **5** Care umblă pentru rezolvarea unor interese practice. **6** Care este mânat de colo până colo, fără o țintă precisă. **7** (Pop; d. locul unde se face mișcarea) Cutreierat.

alergăreț, ~eață *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***alerga*** + *(ă)reț*] **1** Căruia îi place să alerge în diverse locuri pentru a se face util. **2** Care umblă mult. **3** (Prt) Care își pierde vremea colindând fără un scop precis.

alergăriște *sf* [At: CADE / Pl: *~ti* / E: ***alergare*** + *-iște*] (Înv) **1** Alergare. **2** Hipodrom.

alergător, ~oare *a* [At: OMILIAR (1640), ap. HEM 837 / V: (15) ***lergătoare*** *sf* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***alerga*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aleargă (15) Si: (Trs; înv) *alergău*. **3-4** *sf, a* (Șîs *piatră ~oare*) Piatră de moară care se află deasupra și prin învârtirea căreia se macină grăunțele Cf *pârpăriță*. **5** *sf* (Pex) Sistem de măcinat compus din două pietre (una fixă și alta mobilă). **6-7** *sfp, a* (Șîs *păsări ~oare*) Ordin de păsări din familia struthionidelor, de proporții uriașe, care aleargă foarte repede și care trăiesc în țările calde. **8** *smf* Atlet care concurează la probe de alergări. **9** *smf* (Rar) Curier (însărcinat cu transmiterea unui mesaj). **10** *sm* Cal de curse. **11** *smf* (Olt; mpl) Rude ale mirilor, care ajută la gătit și care servesc la masă Si: (reg) *pocânzi*. **12** *smf* Participant la un joc cu mingea nedefinit mai de aproape. **13** *sm* (Îvr; csnp; îs) *~ de noapte* Bărbat afemeiat. **14** *sf* Alergare (**1**). **15** *sf* Dispozitiv pe care se pun mosoare cu fire pentru a se face urzeala la războaiele de țesut țărănești. **16** *sf* (Înv) Parc vast, împrejmuit, în care erau ținute anumite animale și în care se organizau vânători.

alergătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 59/2 / Pl: *~ri* / E: ***alerga*** + *-(ă)tură*] **1** Alergare (**1**). **2-3** (Înv; îs) *~ de cai* (Alergare sau) cursă de cai. **4** (Îs) *~ de cal* Unitate aproximativă de distanță egală cu distanța pe care o poate parcurge un cal fără să se oprească. **5** (Prt) Alergare zadarnică, fără izbândă. **6** Muncă intensă, cu deplasare continuă, pentru aranjarea treburilor unei gospodării Si: *alergare* (**5**), *alergat* (**5**), *du-te-vino*. **7** (Fig; îs) *Cal de ~* Persoană folosită fără nici o cruțare, la orice nevoie. **8** (Înv; îs) *~ de mucenicie* sau *~ra nevoinței* Muncă multă (cu folos mic). **9** (Reg) Agonisire.

alergău *sm, a* [At: LB / Pl: *~găi* / E: ***alerg*** + *-ău*] **1-2** (Trs; înv) Alergător (**1-2**).

alergen, ~ă *sn, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***allergène***] **1-2** (Substanță de natură proteică) care provoacă o alergie.

alergic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***allergique***] **1** *a* De alergie. **2** *a* Specific alergiei. **3** *a* Referitor la alergie. **4** *smf* Persoană care manifestă o alergie.

alergidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***allergide***] (Med) Afecțiune de natură alergică.

alergie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***allergie***] (Med) Mod specific de a reacționa al organismului sub acțiunea unor microbi sau a unor substanțe străine introduse pe căi variate (digestivă, respiratorie, injecții etc.).

alergografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***allergographie***] (Med) Studiul alergiilor.

alergolog, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***alergologie***] Specialist în alergologie.

alergologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***allergologique***] **1** Referitor la alergologie. **2** De alergologie.

alergologie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***allergologie***] Parte a medicinei care se ocupă cu procesele și cu bolile de natură alergică.

alergoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ger ***Allergose***] (Med) Nume generic pentru bolile alergice.

alert, ~ă *a* [At: ALAS 24 II 1935, 5/6 / Pl: *~rți, ~e* / E: fr ***alerte***] **1** Vioi. **2** Agil. **3** Iute (la mișcări).

alerta [At: DEX[2] / Pzi: *~tez* / E: fr ***alerter***] **1-2** *vtr* A (se) alarma (**1-2**). **3** *vt* A mobiliza.

alertare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***alerta***] **1-3** Alarmare (**1-3**).

alertat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alerta***] **1-3** Alarmare (**1-3**).

alertat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alerta***] **1-3** Alarmat[2](**1-3**).

alertă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***alerte***] **1** (Adesea figurat) Alarmă. **2** Semnal convențional internațional prin care se atrage atenția oamenilor de știință asupra producerii sau iminenței producerii unor fenomene cerești ale căror evoluții și consecințe geofizice trebuie urmărite.

alertețe *sfs* [At: DEX[2] / E: it ***all'ertezza***] (Rar) **1** Vioiciune. **2** Agerime. **3** Elan. **4** Exuberanță.

ales[1] [At: (a. 1697) ap. HEM 851 / Pl: *~uri* / E: ***alege***] **1** *sn* (Înv) Descurcare. **2** *sn* (Înv) Hotărâre. **3** *sn* (Înv) Rezultat[1]. **4** *sn* (Rar) Alegere (**18**). **5** *sn* (Spc) Sărbătoarea păcurarului[1], care are loc la 22 aprilie, la întâia mulsoare a oilor și întâia separare a mieilor dintre oi. **6** *sn* (Spc) Separare a oilor mulgătoare de cele sterpe când sunt aduse la muls. **7** *i* Exclamație care se strigă atunci când se aleg oile la strungă. **8** *sn* (Îlav) **De ~** De preferat. **9** *sn* (Îla) **Pe ~(e)** Deosebit. **10** *sn* (Îlav) **Pe ~(e), pe ~ul** sau **într-~(uri)** La liberă alegere. **11** sn (Îlav) **Pe ne~(e)** De-a valma. **12** *sn* (Ban; înv; îs) *~ul viilor* Culesul viilor.

ales[2]***, ~easă*** [At: COD. VOR. 72 / 9 / Pl: *~eși, ~e* / E: ***alege***] **1** *a* Pur. **2** *a* De calitatea întâi. **3** *a* (Înv; d. moșii) Hotărnicit[2]. **4** *a* Separat[2]. **5** *a* (Înv) Descurcat[2]. **6** *a* (Înv) Hotărât[2]. **7-8** *a, av* (Îvp) Clar. **9** *a* (Pop; îe) **Nici acasă nu-i ~easă** Se spune despre o situație încurcată. **10-11** *a, av* (Jur; înv, șîs *lucru ~*) Evident. **12-13** *a, av* (Îvp) Precis. **14** *a* Deosebit de alții sau dintr-un tot. **15** *a* Remarcabil. **16** *a* Distins. **17** *a* Nobil. **18** *a* Excepțional. **19** *a* Prețios. **20** *a* Rar. **21** *a* (Îe; mpl) **~ pe** (sau **de pe** ori **după**) **sprânceană** Selecționat după criterii foarte stricte Si: *tot unul și unul*. **22** *a* (Îlav) **Mai ~** În special. **23** *a* (D. țesături) Lucrat cu diverse modele ornamentale. **24-25** *smf, a* (Reprezentant) care a fost desemnat prin vot. **26** *sm* (Tlg) Martir. **27** *a* (Tlg; îs) *Poporul* (sau *neamul*) *~* Poporul evreu. **28** *smfa* (Șîs *~ul inimii*) Logodnic. **29** *smfa* (Îas) Iubit. **30** *smp* (Înv; îs) *~eșii satului* Cei patru fruntași ai satului, desemnați prin vot de consătenii lor și investiți cu autoritate administrativă și drept de jurisdicție în litigiile de importanță mai mică. **31** *smp* (Adi; îs) *~eșii poporului* Reprezentanții puterii politice, administrative etc. **32** *av* (Îvp) Sigur. **33** *av* (Îvp) Amănunțit. **34** *av* (Îvp) Anume. **35** *av* (Îvp) Deosebit. **36** *av* (Îvp) Îndeosebi.

aleș [At: PRAV. MOLD. 172 / Pl: *~uri* / E: ***a***(*= la*) + mg ***les***] **1** *av* (Înv; îe) **A se pune ~** A pândi. **2** (Înv) *sn* Pândă. **3** (Reg) *sn* Plasă de pescari.

alesător *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 104/8 / Pl: *~i* / E: ***ales***[2] + *-ător*] (Înv) Boier de divan însărcinat cu hotărnicirea moșiilor.

alesătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***ales***[2] + *-ătură*] **1-2** (Înv) Alegere (proastă). **3** Hotărnicire. **4** Alegerea părului în cărări, în codițe. **5** (Mpl) Desen, flori dintr-o țesătură. **6** Flori și mustre ornamentale (în felul celor țesute), sculptate în piatră, lemn etc. **7** Țesături împodobite cu flori și cu mustre.

alesidă *sf* vz ***alisidă***

alestâncă *sf* [At: LB / V: ***alas~, halas~, alis~*** / E: nct] (Mol) Un fel de stofă de bumbac.

alesură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***ales***[2] + *-ură*] (Înv) Alesătură (**3**).

aleșui *v* vz ***leșui***

aleșuire *sf* vz ***leșuire***

aleșuit[1] *sn* vz ***leșuit***[1]

aleșuit[2]***, ~ă*** *a* vz ***leșuit***[2]

aleșveriș *sn* vz ***alișveriș***

aletiu *sn* [At: E. BRAN, TRIBUNA, 1889, 482 / V: ***aleatiu, ~chiu*** / E: mg ***elölt***] (Trs; îlav) **În** (sau **de**) **~** În preajma cuiva sau a ceva Si: (Trs) *aletuț*.

aletuț *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 122 / E: ***aletiu*** + *-uț*] (Îlav) **În ~u** Aletiu.

aleu[1] *i* vz ***aoleu***

aleu[2] *sn* [At: LB / V: ***~lău*** / E: mg ***elö(-pénz)***] (Trs) **1** Arvună **2** Amanet.

aleulău *sn* vz ***aleu***[2]

aleurit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***aleurite***] **1** Rocă sedimentară detritică, neconsolidată, formată din fragmente de minerale și de roci cu dimensiunile foarte mici. **2** Fracțiune din sedimente cu aceeași granulație.

aleuritic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aleuritique***] **1** Care se referă la aleurite. **2** Care aparține aleuritelor.

aleurolit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***aleurolite***] Rocă sedimentară aleuritică, compactă.

aleurometru *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***aleuromètre***] Aparat pentru determinarea calității glutenului din făinurile de cereale.

aleuronat *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***aleuronat***] Produs alimentar bogat în proteine, obținut din gluten, din care se fac preparate culinare dietetice pentru bolnavii de diabet.

aleuronă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***aleurone***] Substanță proteică aflată în celulele stratului aleuronic din fructe, din semințe de cereale sau de leguminoase.

aleuronic *an* [At: DN[3] / Pl: *~ice* / E: ***aleuronique***] (Îs) *Strat ~* Strat din celule bogate în proteine, care se găsește sub învelișul bobului de cereale.

aleveș *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: mg ***elevesedik***] (Mgm) Poșircă.

alevin *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 74 / Pl: *~i* / E: fr ***alevin***] **1** Larvă de pește. **2** Pui de pește.

alevinaj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***alevinage***] (Rar) Îngrijire și hrănire a puietului de pește.

alexandrin, ~ă [At: MACEDONSKI, O. IV, 46 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alexandrin***, lat ***alexandrinus***] **1** Care ține de civilizația elenistică din Alexandria. **2** (Pex) Care ține de epoca elenistică. **3** (Îs) *Vers ~* Vers iambic de 12 silabe (cu cezura după silaba a șasea). **4** (Îs) *Poezie ~ă* Poezie de tip rafinat, erudit, adesea ezoteric, caracteristică epocii elenistice.

alexandrinism *sn* [At: DEX[2] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***alexandrinisme***] **1** Ansamblu de manifestări ale civilizației elenistice, semigrecești, semiegiptene, cu centrul în orașul Alexandria (sec. III î.e.n. – III e.n.). **2** Caracterul operei poeților alexandrini. **3** (Pex) Caracterul rafinat, erudit, subtil, ezoteric al artei și filozofiei în perioadele lor de decadență. **4** (Pex) Subtilitate excesivă a ideilor sau a expresiei.

alexandrit *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***alexandrite***, ger ***Alexandrit***] Varietate de crisoberil, de culoare verde, folosită ca piatră prețioasă.

alexăndrinean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Alexandria*** + *-ean*] **1-2** *sm* Persoană născută și crescută în municipiul Alexandria. **3-4** *sm, a* (Locuitor) din municipiul Alexandria.

alexăndrineancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: ***alexăndrinean*** + *-că*] **1-2** Femeie născută și crescută în municipiul Alexandria. **3** Locuitoare din municipiul Alexandria.

alexie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***alexie***] (Med) Incapacitate de a citi provocată de unele leziuni în centrii nervoși Si: *cecitate verbală*.

alexină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***alexine***] (Blg) Substanță proteică aflată în plasma sanguină, care ia parte la reacțiile de imunitate.

aleza *v* [At: LTR / Pzi: *~zez* / E: fr ***aléser***] (Mec) **1** A prelucra (cu alezorul) interiorul unui cilindru, mărindu-i diametrul. **2** A șlefui (la alezor) o gaură conică sau cilindrică, sfredelită, mai întâi, rudimentar cu burghiul.

alezaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***alésage***] **1-4** Operația (de lărgire sau) de modificare a formei interioare (a unui cilindru ori) a unei găuri cilindrice dintr-o piesă de metal Si: *alezare* **(1-4)**, *alezat[1]* **(1-4)**. **5** Diametrul interior al unui cilindru Si: *alezare* **(5)**, *alezat[1]* **(5)**.

alezare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***aleza***] **1-5** Alezaj **(1-5)**.

alezat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aleza***] **1-5** Alezaj **(1-5)**.

alezat[2], ~ă *a* [At: ORBONAȘ, MEC. 251 / E: ***aleza***] **1** (D. cilindrii motoarelor cu explozie) Care a fost prelucrat (cu alezorul), mărindu-i-se diametrul. **2** (D. găuri conice sau cilindrice sfredelite mai întâi, rudimentar cu burghiul) Șlefuit (la alezor).

alezie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***alésie***] (Med) Incapacitate de a citi litere, cifre sau note muzicale.

alezor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***alésoir***] (Mec) Unealtă (conică sau cilindrică) prevăzută cu dinți puternici și tăietori, servind la alezaj.

alezui *vtr* [At: ȘEZ. XXI, 101 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A blestema.

alezuire *sf* [At: MDA ms / Pl:*~ri* / E: ***alezui***] (Reg) Blestemare.

alezuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alezui***] (Reg) Blestemare.

alezuit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alezui***] (Reg) Blestemat[2].

alfa[1] *smi* [At: N. TEST. (1648), ap. HEM 864 / E: gr ***ἄλφα***] **1** Numele celei dintâi litere din alfabetul grecesc. **2** (Fig) Început. **3** (Îe) **De la ~ la omega** De la început până la sfârșit. **4** (Îe) **(A fi) ~ și omega** (A fi) începutul și sfârșitul. **5** (Îae) (A fi) atotcunoscător. **6** (Îae) (A fi) factorul esențial. **7** (Fiz; îs) *Particulă ~* Particulă alcătuită din doi protoni și doi neutroni, emisă de unele substanțe radioactive. **8** (Fiz; îs) *Radiație ~* Radiație constituită din particule alfa[1] **(7)**.

alfa[2] *sms* [At: DICȚ. / E: fr ***alfa***] **1** Plantă exotică din familia gramineelor, din a cărei tulpină flexibilă se împletesc frânghii, rogojini etc. sau se fabrică hârtie (*Stipa tenacissima*). **2** (Șîs *hârtie ~*) Hârtie de calitate superioară, fabricată din alfa[2] **(1)**.

alfabet *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 9 / Pl: *~e* / E: fr ***alphabet***, lat ***alphabetum***] **1** Totalitatea literelor așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază ale unei limbi și din care se alcătuiesc cuvintele Cf *alfavita, azbuche*. **2** Orice sistem convențional de (alte) semne scrise pentru reprezentarea sunetelor cuvintelor unei limbi. **3** (Muz) Sistem de notație a sunetelor muzicale. **4** (Îs) *~ fonetic* Alfabet care asociază fiecărei litere un cuvânt de circulație a cărui inițială o constituie litera respectivă, în scopul evitării erorilor la transmisiile telefonice și radiotelefonice. **5** (Îs) *~ul Morse* Alfabet folosit în telegrafie, în care literele sunt reprezentate prin linii și puncte.

alfabetar *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 164 / Pl: *~e* / E: ***alfabet*** + *-ar*] **1** (Rar) Listă alfabetică. **2** (Rar) Repertoar. **3** Set de litere și silabe folosit ca material didactic pentru formarea cuvintelor.

alfabetic, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 45 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***alphabetique***] În ordinea literelor alfabetului.

alfabeticește *av* [At: DA / E: ***alfabetic*** + *-ește*] (Înv) În mod alfabetic.

alfabetiza *v* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***alphabetiser***] **1** A învăța să citească și să scrie pe adulții fără aceste cunoștințe. **2** A combate analfabetismul și a-l lichida.

alfabetizare *sf* [At: LEG. EC. PL. 448 / Pl: *~zări* / E: ***alfabetiza***] **1** Instruire a analfabeților Si: *alfabetizat[1]* **(1)**. **2** Combatere a analfabetismului și lichidare a lui **(2)** Si: *alfabetizat[1]* **(2)**.

alfabetizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alfabetiza***] **1-2** Alfabetizare **(1-2)**.

alfabetizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alfabetiza***] (D. analfabeți) Care a fost învățat să scrie și să citească.

alfanumeric, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***alphanumérique***] (Teh; d. indicații) Care este exprimat prin intermediul literelor și al cifrelor.

alfatron *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***alphatrone***] Vacuummetru care se bazează pe efectul ionizant al radiației alfa emise de o sursă etalonată.

alfavita *sfs* [At: MINEIUL (1776), 67, 2/1 / E: ngr ***ἀλφβῆτα***] (Înv) **1** Alfabet. **2** (Pex) Abecedar Cf *alfabet, azbuche, azbucoavnă, bucoavnă*.

alfenid *sms* [At: DA / E: nct] (Înv) Alpaca.

alfior *sm* [At: POP, ap. HEM 891 / P: *~fi-or* / Pl: *~i* / E: ***alior*** + ***alifie*** sau ***fior*** prin et. pop] (Bot; Trs) Plantă nedefinită mai de aproape, probabil alior.

algă *sf* [At: LESNEA, I. 111 / Pl: *~lge* / E: fr ***algue***] (Bot) Plantă criptogamă, talozită, care crește în apă și în locuri umede și care servește la îngrășarea pământului și la prepararea iodului.

algăci *i* [At: I. CR. XIII, 114 / E: nct] (Reg) Cuvânt cu care se îndeamnă caii la treierat.

algebraic, ~ă *a* vz ***algebric***

algebră *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 178 / Pl: *~re* / A: (înv) *alge~* / E: fr ***algèbre***, lat ***algebra***] **1** Teorie a operațiilor privind numerele reale (pozitive ori negative) sau complexe și rezolvarea ecuațiilor prin substituirea prin litere a valorilor numerice și a formulei generale de calcul numeric particular. **2** Manual școlar care se ocupă cu studiul algebrei **(1)**. **3** (Îs) *~ra logicii* Parte a logicii matematice care cuprinde calculul propozițiilor, al claselor și al relațiilor.

algebric, ~ă *a* [At: CULIANU, A. 4 / Pl: *~ici, ~ice* / V: (reg) ***~braic*** / E: fr ***algébrique***] **1** De algebră **(1)**. **2** Referitor la algebră **(1)**.

algebricește *av* [At: DA / E: ***algebric*** + *-ește*] **1** În mod algebric. **2** Pe cale algebrică.

algebrist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***algébriste***] Specialist în algebră.

algerian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***algérien***] **1** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Algeriei. **2-3** *a* Care aparține Algeriei sau poporului algerian. **3-4** *a* Privitor la Algeria sau la poporul algerian.

algezie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ger ***Algesiel***] (Med) **1** Capacitatea de a simți durerea. **2** Durere.

algid, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***algide***] (Med) **1** Care se caracterizează printr-o răceală mare a trupului. **2** Care dă senzația de frig.

algiditate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***algidité***] (Med) Simptom al unor boli caracterizat prin răcirea treptată a corpului.

algie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***algie***] (Med) Durere apărută spontan sau în urma excitării patologice a nervilor senzitivi.

algină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***algine***] Substanță mucilaginoasă extrasă din anumite alge marine și folosită pentru apretare în industria pielăriei.

algofobie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***algophobie***] (Med) Teamă patologică de durere.

algogen, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***algogène***] (Med) Care este produs de o excitație puternică și care atacă terminațiile nervoase.

algol *sn* [At: DEX[2] / E: eg, fr ***algol***] (Inf) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat în probleme de calcul științific.

algolog, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***algologue***] Specialist în algologie.

algologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***algologique***] **1** Referitor la algologie. **2** De algologie.

algologie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***algologie***] Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul algelor.

algomanie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***algomanie***] (Liv) Căutare a unei plăceri în durere.

algonkian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~ki-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***algonkien***] **1** *sn* Eră geologică căreia îi aparțin formațiile dintre arhaic și paleozoic și care conține urme de organisme și de cărbuni. **2-3** *a* Care se referă la vârsta sau la formațiile algonkianului (**1**).

algoritm *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***algorithme***] **1** Ansamblu de simboluri folosite în matematică și în logică, permițând găsirea în mod mecanic (prin calcul) a unor rezultate. **2** (Pgn) Succesiune de operații necesare în rezolvarea unei probleme oarecare.

algoritmic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***algorithmique***] **1** Care se bazează pe algoritmi (**1**). **2** (Îs) *Logică ~ă* Logică care utilizează notații algoritmice.

algrafie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***algraphie***] Procedeu de executare a formelor de imprimare pe plăci de aluminiu, folosit pentru tiparul plan.

alhimie *sf* vz ***alchimie***

alhimist *sm* vz ***alchimist***

ali *vi* [At: JAHRESBER. VII, 82 / Pzi: *alesc* / E: ger ***eilen***] (Reg) A se grăbi.

alia *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 277 / P: *a-li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***allier***] **1** *vr* A încheia un tratat de alianță. **2** *vr* A se înțelege cu cineva în vederea unei acțiuni comune Si: *a se coaliza*. **3** *vr* (Iuz) A se întruni. **4** *vr* (Frm) A intra în raport de rudenie cu cineva prin căsătorie. Si: (pfm) *a se încuscri*. **5** *vt* A topi laolaltă anumite metale sau anumite metale cu metaloizi pentru a obține un aliaj.

aliagiu *sn* vz ***aliaj***

aliaj *sn* [At: HASDEU, I. C. 118 / P: *~li-aj* / Pl: *~e* (iuz) *~uri* / V: ***~agiu*** / E: fr ***alliage***] **1** (Rar) Aliere. **2** (Ccr) Produs metalic obținut prin topirea laolaltă a anumitor metale sau a unor metale cu metaloizi.

aliant, ~ă *a* [At: DA ms / P: *a-li-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: nct] (D. metale) Care intră în aliaj (**2**).

alianță *sf* [At: DIONISIE, C. 174 / P: *a-li-an~* / Pl: *~țe* / V: (înv) ***~ție*** (pl ***~ții***) / E: fr ***alliance***] **1** Înțelegere politică între două sau mai multe state, pe bază de tratat, prin care statele respective se obligă să acționeze în comun sau să se ajute în anumite împrejurări, în special în caz de război ori al unui atac îndreptat de alte state împotriva unuia dintre statele aliate. **2** Înțelegere între două sau mai multe grupuri în vederea realizării unui obiectiv comun Si: *coaliție*. **3** (Îuz) Legământ. **4** (Înv) Armistițiu. **5** (Frm) Uniune prin căsătorie Si: (pfm) *încuscrire, cuscrire*. **6** (Îs) *Rudă prin ~* Persoană devenită, prin căsătorie, rudă cu rudele soției sau ale soțului.

alianție *sf* vz ***alianță***

aliare *sf* vz ***aliere***

alias *av* [At: DEX[2] / P: *a-li-as* / E: lat ***alias***] **1** Zis și... **2** Pe nume și...

aliat[1] *sn* [At: DA / P: *a-li-at* / Pl: (nob) *~uri* / E: ***alia***] Aliere (**4**).

aliat[2]***, ~ă*** [At: ȘINCAI, HR, II, 26/32 / P: *a-li-at* / Pl: *~ați, ~e* / V: (înv) ***~ant*** / E: ***alia***] **1** *a* (D. un stat) Care a încheiat un tratat de alianță (**1**). **2-3** *smf, a* (Persoană, clasă, partid, stat etc.) care se alătură cuiva în vederea realizării unei acțiuni comune. **4-5** *smf, a* (Pex) (Persoană) care sprijină pe cineva într-o acțiune. **6-7** *smf, a* (Frm) (Persoană sau familie) înrudită prin căsătorie. **8** *a* (D. metale) Căruia i s-a adăugat o anumită cantitate din unul sau mai multe elemente pentru a forma un aliaj (**2**).

alibi *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / V: ***~u*** / E: fr ***alibi***] **1** (Jur) Situația de a nu se găsi la locul crimei sau al delictului, în timpul când s-au săvârșit acestea. **2** (Jur) Mijloc de apărare care aduce în sprijin un alibi (**1**). **3** (Fig) Pretext. **4** (Fig) Scuză. **5** (Fig) Justificare. **6** (Îe) **A (nu) avea (nici) un ~** A (nu) avea (nici) o motivare.

alibiu *sn* vz ***alibi***

alibiu *sn* vz ***arbiu***

alibzi *vtr* [At: ARH. OLT. XXI, 257 / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Reg) A potrivi la margine două scânduri, astfel ca nici una dintre ele să nu fie ieșită în afară.

alibzire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***alibzi***] (Reg) Potrivire a două scânduri la margine, astfel încât nici una dintre ele să nu fie ieșită în afară Si: *alibzit*[1].

alibzit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***alibzi***] (Reg) Alibzire.

alibzit[2]***, ~ă*** *a* [At: CHEST. II, 236/72 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alibzi***] **1-2** (D. scânduri, șindrile etc.) Potrivite (sau retezate) la margine.

alic *sn* vz ***alică***

alică *sf* [At: LM / Pl: *~ice* / V: ***~lic***, (reg) ***h~, haliciu*** (Pl: *~ri*) / E: ngr ***χαλίκα***] (Mpl) **1** Proiectile sferice de plumb cu care sunt încărcate unele cartușe de vânătoare. **2** Granule de oțel sau de fontă folosite pentru curățarea prin împroșcare a suprafeței pieselor de foraj. **3** Bucățele de piatră sau de cărămidă care se pun în tencuială pentru a astupa un gol.

alicărie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: ***alică*** + *-ărie*] Spărturi de piatră sau de cărămidă, întrebuințate la construirea drumurilor.

alici[1] [At: ISPIRESCU, L. 336 / Pzi: *alicesc* / E: ns cf *licări*] (Reg) **1** *vru* A se evidenția. **2** *vru* (D. vreme) A se îndrepta. **3** *vr* (D. oameni) A se îndrepta după boală.

alici[2] *vtr* [At: TDRG 479 / Pzi: *alicesc* / E: ***alică***] **1** (D. tencuială) A întări prin amestecare cu mici bucăți de țiglă. **2** (Cng) A atinge o pasăre cu o alică (**1**).

alicire *sf* [At: MANOLESCU, I. 22 / Pl: *~ri* / E: ***alici***[2]] **1** Întărire a tencuielii prin amestecare cu bucăți de țiglă. **2** Atingere cu o alică (**1**).

alicneală *sf* vz ***lihneală***

alicni *vi* [At: CV, 1950, nr. 4, 15 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A șchiopăta puțin.

alicnire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***alicni***] (Reg) Șchiopătare abia vizibilă.

alicnit[1] *sn* [At : MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alicni***] (Reg) Alicnire.

alicnit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e*] (Reg) Care șchioapătă abia vizibil.

alicotă *af* [At: I. IONESCU, D. 124 / V: ***~cuotă, ~cvotă*** / E: fr ***aliquote***] (Mat; îs) *Parte ~* Parte care se cuprinde, în mod exact, de un anumit număr de ori, într-o cantitate dată.

alicuantă *af* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***aliquante***] (Mat; îs) *Parte ~* Parte care nu se cuprinde exact, de un anumit număr de ori, într-o anumită cantitate dată.

alicuotă *af* vz ***alicotă***

alicvotă *af* vz ***alicotă***

alidadă *sf* [At: CULIANU, C. 12 / Pl: *~de* / E: fr ***alidade***] (Top) Instrument care servește la măsurarea unghiurilor sau la ridicarea planurilor și care constă dintr-o riglă având la cele două capete câte o placă perpendiculară pe ea, una prevăzută cu o crăpătură verticală, iar cealaltă cu un orificiu prin care se vizează obiectele a căror direcție trebuie determinată.

aliea *vt* [At: PĂSCULESCU, L. P. 52 / P: *a-li-e-a* / Pzi: *~eesc* / E: nct] (Reg) A îndestula.

alieare *sf* [At: MDA ms / P: *a-li-e-a~* / Pl: *~eări* / E: ***aliea***] Îndestulare.

alieat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-li-e-at* / Pl: *~uri* / E: ***aliea***] (Reg) Îndestulare.

alieat^{2}***, ~ă*** [At: MDA ms /P: *a-li-e-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aliea***] Care îndestulează.

aliena [At: DA / P: *a-li-e~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***aliéner,*** lat ***alienare***] **1** *vt* (Jur) A trece altuia dreptul de proprietate asupra unei posesiuni (prin vindere, cesiune etc.) Si: *a ceda, a înstrăina.* **2** *vr* (Fig) A se înstrăina de sine însuși. **3** *vr* (Fig) A-și pierde mințile. **4** *vr* A deveni ostil societății, factorilor de civilizație. **5** *vr* A se simți izolat în societatea modernă.

alienabil, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 339 / P: *a-li-e-* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aliénable***] (Jur) Care se poate înstrăina (prin vânzare, cesiune etc.).

alienabilitate *sf* [At: DA / P: *a-li-e~* / E: fr ***alienabilité***] Însușirea unui lucru de a fi alienabil.

alienare *sf* [At: DA / P: *a-li-e~* / Pl: *~nări* / E: ***aliena***] **1** (Jur) Trecere asupra altuia a dreptului de proprietate asupra unei posesiuni (prin vindere, cesiune etc.). **2** Înstrăinare de sine însuși. **3** (Med; îs) *~ mintală* Nebunie.

alienat^{1} *sn* [At: DA / P: *a-li-e~* / Pl: (nob) *~uri* / E: ***aliena***] **1-2** Alienare (**1-2**).

alienat^{2}***, ~ă*** [At: I. IONESCU, P. 135 / P: *a-li-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aliena***] **1** *a* (Jur) Care a trecut asupra altuia dreptul de proprietate asupra unei posesiuni (prin vindere, cesiune etc.). **2-3** *smf, a* (Persoană) care s-a înstrăinat de sine însuși. **4-5** *smf, a* (Persoană) care suferă de o boală mintală Si: *nebun, dement.* **6** *a* (Îs) *Institut de ~ați* Ospiciu.

alienație *sf* [At: DA / P: *a-li-e* / Pl: *~ii* / V: (rar) ***~iune*** / E: fr ***aliénation,*** lat ***alienatio, -onem***] **1** Alienare (**2**). **2** (Șîs *~ mintală*) Nebunie.

alienațiune *sf* vz ***alienație***

alienist, ~ă *smf, a* [At: DA / P: *a-li-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***aliéniste***] (Rar) **1-2** (Persoană) specializată în bolile mintale.

aliepta *v* vz ***aiepta***

aliere *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 197 / P: *a-li-e~* / V: ***~lia~*** / Pl: *~ri* / E: ***alia***] **1** Încheiere a unui tratat de alianță. **2** Înțelegere între două sau mai multe grupuri în vederea realizării unui interes comun Si: *coalizare.* **3** (Frm) Intrare în legături de rudenie Si: (pfm) *încuscrire.* **4** Proces tehnologic prin care sunt topite și amestecate anumite metale sau anumite metale cu metaloizi, în scopul obținerii unui aliaj (**2**).

alifatic, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***aliphatisch***] (D. substanțele chimice organice) Format din atomi de carbon legați în lanț liber la ambele capete.

alifie *sf* [At: (1692) ap. GCR I, 304 / Pl: *~ii* / V: ***alef~,*** (înv) ***alefiu (~fii)*** / E: ngr ***ἀλοιφή***] Preparat farmaceutic de uz extern, compus din substanțe medicamentoase încorporate într-o masă onctuoasă și întrebuințat în medicină și în cosmetică Si: *unguent.*

alifios, ~oasă *a* [At: TDRG, 479 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***alifie*** + *-os*] Unsuros.

aligator *sm* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***alligator***] (Zlg) Specie de crocodil care trăiește în fluviile Americii sau Chinei (*Alligator mississippiensis*).

aligni^{1} *viu* [At: ALECSANDRI, P. P. 2 / E: ns cf mg *legyezni, legyinteni*] (Nob) A adia.

aligni^{2} *v* vz ***lihni***

aligorie *sf* vz ***alegorie***

aligote *sn* [At: DEX^{2} / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***aligoté***] **1** Soi de viță de vie originar din Franța, cu boabe mici, rotunde, albe-verzui. **2** Vin (sec) din aligote (**1**).

alihneală *sf* vz ***lihneală***

alijveriș *sn* vz ***alișveriș***

alilodidactic, ~ă *a* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: gr ***ἀλληλοδιδακτικός***] (Înv; d. școală) În care elevii se învață unii pe alții, sub conducerea profesorului.

aliluia *i* vz ***aleluia***

aliman^{1} *sn* vz ***liman***

aliman^{2} *sms* [At: CIHAC II, 633 / E: ns cf tc *alaman* (sau srb *alaman*), cf *alimăni, alimănit*^{1}] **1** (Înv; îe) **A ajunge la ~** A nu mai fi chip de scăpare. **2** (Îae) A se afla într-o situație dificilă.

aliman^{3} *sn* [At: PAMFILE-LUPESCU, CROM. 196 / V: ***ol~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***eau allemande***] (Îvr) Fard roșu Si: (înv) *rumeneală, suliman.*

alimăna *v* vz ***alimăni***

alimănare *sf* vz ***alimănire***

alimănat^{1} *sn* vz ***alimănit***^{1}

alimănat^{2}***, ~ă*** *a* vz ***alimănit***^{2}

alimăni *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~na*** (Pzi: *~nez*) / Pzi: *~nesc* / E: ***aliman***^{3}] (Reg) **1** A se stabili într-un sat Si: (pop) *a se aciui, a se pripăși,* (reg) *a se adevesti, a se agesti, a se agiesta.* **2** (Îf *alimăna*) A se așeza.

alimănire *sf* [At: MDA ms / V: ***~nare*** / Pl: *~ri* / E: ***alimăni***] (Reg) **1** Stabilire într-un sat Si: *aciuire, adevestire, agestire, agiestare, pripășire.* **2** (Îf *alimănare*) Așezare.

alimănit^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***~nat***^{1} / Pl: *~uri* / E: ***alimăni***] (Reg) **1-2** Alimănire (**1-2**).

alimănit^{2}***, ~ă*** *a* [At: HEM 872 / V: ***~nat***^{2} / Pl: *~iți, ~e* / V: ***~monit, ~ă*** / E: ***alimăni***] (Reg) **1** Care s-a stabilit într-un sat Si: (pop) *aciuit*^{2}*, pripășit*^{2}, (reg) *adevestit*^{2}*, agestit*^{2}*, agiestit*^{2}. **2** (Îf *alimănat*) Așezat. **3** Afurisit.

alimba *vt* [At: DEX^{2} / Pzi: *~bez* / E: ns cf *limb*] A descărca pe alte vase o parte din încărcătura unei nave, pentru a-i permite să navigheze în ape de mică adâncime.

alimbare *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~bări* / E: ***alimba***] Descărcare a unei părți din încărcătura unei nave pe alte vase, pentru a-i permite să navigheze în ape de mică adâncime.

aliment *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 43 / Pl: *~e* / E: fr ***aliment***] **1** Substanță care servește la hrănire Si: *hrană.* **2** (Jur; lpl) Mijloace de trai (acordate prin tribunal pentru întreținerea părinților, soției divorțate, copiilor născuți din părinți divorțați etc.).

alimenta *v* [At: HAMANGIU, C. C. 54 / Pzi: *~tez* / E: fr ***alimenter***] **1-2** *vtr* A (se) hrăni. **3-4** *vtr* (D. o mașină industrială) A (se) aproviziona cu combustibilul sau cu materia primă necesare pentru o bună funcționare. **5** *vt* (Jur) A acorda mijloace de trai. **6** *vt* (Fig; d. conflicte, stări neplăcute etc.) A duce la accentuare.

alimentar, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alimentaire,*** lat ***alimentarius***] **1** *a* Privitor la alimente. **2** *a* (Jur) Care face cuiva cu putință procurarea mijloacelor de trai. **3** *a* (Îs) *Industrie ~ă* Industrie care transformă materiile prime de origine animală și vegetală în produse necesare hranei. **4** *a* (Îs) *Pensie ~ă* Sumă de bani necesară întreținerii unei persoane pe care cineva o plătește, lunar, în temeiul unei obligații stabilite prin lege sau prin hotărâre judecătorească Si: *pensie de întreținere.* **5** *sf* Băcănie.

alimentare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* E: ***alimenta***] **1** Hrănire. **2** (Ind) Aprovizionare cu combustibilul sau cu materia primă necesară pentru o bună funcționare Si: *alimentat*^{1} (**2**). **3** (Fig) Accentuare.

alimentat^{1} *sn* [At: MD ms / Pl: *~uri* / E: ***alimenta***] **1** Hrănire. **2** (Ind) Alimentare (**2**).

alimentat^{2}***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alimenta***] **1** (D. ființe) Hrănit^{2}. **2** (Ind) Care este aprovizionat cu combustibilul sau cu materia primă necesară pentru o bună funcționare.

alimentator, ~oare *sn, a* [At: LTR / Pl: *~i, ~oare* E: ***alimenta*** + *-tor*] **1-2** (Dispozitiv) care servește la alimentarea unei mașini (a unei instalații) cu combustibil, cu materie primă de prelucrat etc.

alimentație *sf* [At: SADOVEANU, P. M. 20 / Pl: *~ii* / V: ***~iune*** (pl: *~ni*) / E: fr ***alimentation***] **1-2** Alimentare (**1-2**).

alimentațiune *sf* vz ***alimentație***

alimojder *sn* vz ***limujder***

alimojdii *sfp* [At: REV. CRIT. IV, 85 / E: ns phl srb *almojtvo*] (Reg) Fleacuri.

alimon *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ngr ***λιμόνι***] (Bot; reg) Lemnu-Domnului (*Artemisia abrotanum*).

alimonit, ~ă *a* vz ***alimănit***

alimori *smp* [At: HEM 874-877 / E: ns cf bg ***валеморе***] (Reg) Sărbători populare însoțite de diferite datini, îndeosebi aceea de a aprinde, în unul sau în mai multe locuri, focul, de a învârti tăciuni aprinși în jurul corpului, în timp ce se strigă „alimori“.

alimpit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. IV, 336 / E: ***limpi***] (Reg) Hămesit de foame.

alin *av* [At: ODOBESCU, S. II, 51 / E: ***a +lin***] (Rar; șîla **fără de ~**) Lin.

alina[1] [At: VARLAAM, C. 310 / Pzi: *alin*, (înv) *~nez* / V: ***~lini*** (pzi: *~nesc*) / E: ***lin***] **1-2** *vtr* (D. fenomene naturale) A (se) micșora în intensitate. **3-4** *vtr* (D. fenomene naturale) A (se) potoli. **5** *vi* (Înv) A opri o mișcare pornită. **6-7** *vtr* (D. sentimente neplăcute, senzații dureroase) A (se) calma. **8-9** *vtr* (D. ființe cuprinse de emoție puternică, de surescitare) A (se) liniști. **10** *vt* (D. ființe, în special, oameni) A mângâia. **11** *vt* (D. lucruri) A așeza. **12** *vr* (D. oameni) A se liniști ducându-se la culcare. **13** *vr* (D. păsări) A se așeza (pe ceva).

alina[2] *vi* [At: DA / Pzi: *alin* / E: nct] (Îrg) A șchiopăta ușor Cf *alinta, alicni*.

alina[3] vtr vz ***anina***

alinare[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 16 / Pl: *~nări* / E: ***alina***] **1** Micșorare a intensității unui fenomen natural Si: *alinat[1]* **(1)**, (rar) *alinătură*. **2** Potolire a unui fenomen natural Si: *alinat[1]* **(2)**. **3** Oprire a unei mișcări pornite Si: *alinat[1]* **(3)**. **4** Calmare a unor sentimente neplăcute, senzații dureroase Si: *alinat[1]* **(4)**. **5** Liniștire a unei ființe cuprinse de emoție puternică, de surescitare Si: *alinat[1]* **(5)**. **6** Mângâiere a unei ființe, a unui om Si: *alinat[1]* **(6)**. **7** Așezare a unor lucruri Si: *alinat[1]* **(7)**. **8** Liniștire a cuiva prin ducere la culcare Si: *alinat[1]* **(8)**. **9** Așezare a unei păsări pe ceva Si: *alinat* **(9)**.

alinare[2] *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***alina[1]***] Șchiopătare ușoară Si: *alinat[2]* Cf *alintare, alicnire*.

alinat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***alina[1]***] **1-9** Alinare **(1-9)**.

alinat[2] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***alina[2]***] Alinare[2].

alinat[3], ~ă [At: VARLAAM, C. 165 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alina***] **1** *a* (D. fenomene naturale) Micșorat[2] în intensitate. **2** *a* (D. fenomene naturale) Oprit[2]. **3** *a* (D. mișcări pornite) Potolit[2]. **4** *a* (D. senzații neplăcute, sentimente dureroase) Calmat[2]. **5** *a* (D. ființe cuprinse de emoții puternice, de surescitare) Liniștit[2]. **6** *a* (D. ființe, oameni) Mângâiat[2]. **7** (D. lucruri sau fenomene naturale) Așezat[2]. **8** *a* (D. oameni) Liniștit[2] (prin ducere la culcare). **9** *av* Lin.

alinat[4], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alina[2]***] (Îrg) Care șchiopătează ușor.

alinător, ~toare *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V. 197 / Pl: *~i, ~oare* / V: (înv) ***~iu, ~oare*** / E: ***alina*** + *-ător*] **1-4** Care (domolește) (liniștește) (ușurează sau) mângâie.

alinătoriu, ~toare *a* vz ***alinător***

alinătură *sf* [At: SADOVEANU, V. F. 83 / Pl: *~ri* / E: ***alina*** + *-(ă)tură*] **1** Alinare **(1)**. **2** (Reg) Pământ fin, negru, adus de apa ploilor pe pământurile lucrate. **3** (Reg) Loc (într-un râu) unde apa stă liniștită.

alinderea *av* vz ***alt***

alinea *sf* vz ***alineat***

alineat *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 181 / P: *a-li-ne-at* / Pl: *~e* / V: ***~niat*** / E: fr ***alinéa***] **1** Rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii. **2** Fragment de text care începe cu un alineat **(1)**. **3** Pasaj în articolele de legi.

alingări *v* vz ***lingări***

alini *v* vz ***alina***

alinia [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 9/1 / Pzi: *~iez* / E: fr ***aligner***] **1-2** *vtr* A (se) așeza în linie dreaptă. **3** *vt* A îndrepta traseul unei străzi. **4** *vt* (Aht) A așeza un grup de construcții după o linie dinainte stabilită. **5** *vr* (D. țări) A se asocia într-o grupare pe baza unui tratat. **6** *vt* A ajusta elementele componente ale unui sistem pentru a-i asigura o bună funcționare.

aliniament *sn* [At: CULIANU, C. 44 / Pl: *~e* / E: ***alignement***] **1** Poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii. **2** (Top) Materializare (prin jaloane, țăruși de pichetare etc.) a unei linii drepte sau a axei unui traseu de cale de comunicație. **3** (Ast) *Metoda ~elor* Trecerea de la poziția unei constelații la aceea a celorlalte prin simple prelungiri de linii, pentru a cunoaște constelațiile pe bolta cerească.

aliniare *sf* vz ***aliniere***

aliniat[1] *sns* [At: DA / E: ***alinia***] Aliniere.

aliniat[2] *sn* vz ***alineat***

aliniat[3], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alinia***] **1** Așezat în linie dreaptă. **2** (D. țări) Care aparține unei grupări constituite pe baza unui tratat.

aliniere [At: CAMILAR, N. I, 204 / V: (rar) ***~niare*** / Pl: *~ri* / E: ***alinia***] **1** *sf* Jalonare, în linie dreaptă, a unui traseu. **2** *i* (Îf *alinierea!*) Comandă militară pentru alinierea soldaților aflați în formație.

alinire *sn* vz ***alinare***

alinit[1] *sn* vz ***alinat[1]***

alinit[2], ~ă *a* vz ***alinat[2]***

alint *sn* [At: COȘBUC, B. 71 / Pl: *~uri* / E: ***alinta***] **1** Dezmierdare. **2** Legănare a trupului.

alinta[1] *v* [At: DOSOFTEI, V. S. 3/32 / Pzi: *alint*, (rar) *~tez* / E: lat ****allentare***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) alina **(1)**. **3** *vt* A dezmierda. **4-5** *vtr* (Prt) A (se) râzgâia. **6-7** *vtr* A (se) răsfăța. **8** *vr* A fi mofturos.

alinta[2] *v* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *alint* / E: nct] (Reg) A șchiopăta ușor Cf *alina, alicni*.

alintare *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 140 / Pl: *~tări* / E: ***alinta***] **1** (Înv) Alinare **(1)**. **2** Dezmierdare. **3** (Prt) Râzgâiere. **4** Răsfățare.

alintat[1] *sn* [At: DA / E: ***alinta***] **1-4** Alintare **(1-4)**.

alintat[2], ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 12 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alinta***] **1** (Înv) Alinat[2] **(1)**. **2** Dezmierdat[2]. **3** (Prt) Râzgâiat[2]. **4** Răsfățat[2].

alintă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Șchiopătare.

alintător, ~oare [At: CONACHI, P. 288 / Pl: *~i, ~oare* / V: (îrg) ***~iu*** / E: ***alinta*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care alintă[1].

alintătură *sf* [At: CIHAC I / Pl: *~ri* / E: ***alinta*** + *-ură*] **1** Răsfățare. **2** Râzgâietură. **3** Cochetărie. **4** Ființă care se răsfață.

alion *sm* [At: HEM 888 / P: *a-li-on* / Pl: *~i* / E: ***Alion***] (Orn; reg) Presură-sură.

alior *sm* [At: HEM 892 / P: *a-li-or* / Pl: *~i* / V: (Mun) ***~leur***, (Mol) ***~leor***, ***aior***, (reg) ***arior***, ***o~*** / E: ns cf *hellìborus*] (Bot) **1** Plantă erbacee din familia euforbiaceelor, cu frunze ca niște linii înguste, numeroase și îngrămădite, cu flori galbene dispuse în umbele, care crește pe coline aride, câmpuri nisipoase și pe lângă drumuri Si: *laptele-câinelui, laptele-cucului* (*Euphorbia Cyparissias*). **2** Plantă otrăvitoare, înaltă de 2-4 m, cu floarea în umbele, care, ruptă, secretă un suc alb Si: *laptele-cucului* (*Euphorbia helioscopia*). **3** (Buc) Plantă erbacee din familia euforbiaceelor, de 30-60 cm înălțime, cu frunze lunguiețe, acoperite, pe dos, cu peri moi, având, la baza florilor, foliole opuse și unite (*Euphorbia amygdaloides*).

aliori *vr* [At: CHEST. VIII, 108/9 / P: *~li-o~* / Pzi: *~resc* / E: ***alior***] (Reg) A se ameți puțin.

aliorire *sf* [At: MDA ms / P: *~li-o~* / Pl: *~ri* / E: ***aliori***] (Reg) Amețire ușoară Si: *aliorit[1]*.

aliorit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~li-o~* / Pl: *~uri* / E: ***aliori***] Aliorire.

aliorit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~li-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aliori***] Amețit.

aliosman *sm* vz ***aliotman***

aliotman [At: CANTEMIR, HR. 387 / P: *~li-oz~* / V: ***~osm~*** *sn* / Pl: (1) *~i*, (sn) *~uri* / E: tc ***Aliosman***] **1** *sm* (Înv) Turc. **2** *sns* Totalitatea poporului turc. **3** *sns* (Înv) Imperiul Otoman.

alipi [At: STURDZA, N. 8 / Pzi: *~pesc* / E: ***a[2]*** + ***lipi***] **1-2** *vtr* A (se) alătura **(1-2)**. **3-4** *vtr* A (se) atașa. **5-6** *vtr* A (se) încorpora. **7** *vr* (Prt) A trăi cu cineva. **8** *vr* A adera la ceva.

alipicios, ~oasă *a, av* [At: TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***alipi*** + *-icios*] (Înv; d. obiecte de îmbrăcăminte) Care se mulează pe corp.

alipire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***alipi***] **1** Alăturare **(1)**. **2** Atașare. **3** Încorporare. **4** (Înv) Concubinaj. **5** Aderare la ceva.

alipit[1] *sns* [At: DA / E: ***alipi***] **1-5** Alipire **(1-5)**.

alipit[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alipi***] **1** Care s-a alăturat **(1)** la ceva. **2** Care s-a atașat de cineva. **3** Care este încorporat undeva. **4** (Înv) Care trăiește cu cineva fără a fi căsătorit. **5** Care a aderat la ceva.

alipui *v* [At: ALEXICI, L. P. I, 152 / Pzi: *~esc* / E: mg ***alapitni***] (Reg) **1-2** *vtr* (D. lucruri) A (se) așeza. **3** *vr* (D. ființe) A (se) liniști.

alisidă *sf* [At: DA / V: ***ales~*** / Pl: *~de* / E: ngr ***ἀλύδα***] (Mol; Înv) **1-2** Lănțișor (de ceasornic) din metal prețios.

alismatacee *sfp* [At: DEX^{2} / E: fr ***alismacées***] Familie de plante acvatice, monocotiledonate, cu frunzele bazale dispuse în rozetă, cu canale aerifere în tulpini și în frunze.

alistâncă *sf* vz ***halastâncă***

alișpan *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: mg ***alispán***] (Trs; înv) Funcționar administrativ, corespunzând subprefectului Si: (reg) *vitispan*, *subcomite*, *vicecomite* (*suprem*).

alișveriș *sn* [At: (1799) URICARIUL I, 88/15 / Pl: *~uri* / V: (înv) ***alijv~***, ***alejv~***, ***aleș~***, ***ariș~*** / E: tc ***alyš-veriš*** (cf *daravere*)] (Pfm) **1-2** Negoț (mic). **3** Târguială. **4** (Asr; îe) **A face cuiva ~** A cumpăra de la cineva. **3** Amestecătură.

alitău *sn* [At: DA ms/ Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Astupător al cuptorului.

aliterare *sf* vz ***aliterație***

aliterație *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / V: (înv) ***~iune*** (pl: *~ni*) / E: fr ***allitération***] **1** Armonie rezultată din repetarea (intenționată) a aceluiași sunet (sau a unei combinații de sunete) în două sau în mai multe cuvinte care se succedă în aceeași frază. **2** (Med) Repetare a unor sunete sau silabe în stări de puternică excitație psihică.

aliterațiune *sf* vz ***aliterație***

alitrosi *v* vz ***litrosi***

alitrosire *sf* vz ***litrosire***

alitrosit[1] *sn* vz ***litrosit***[1]

alitrosit[2], ***~ă*** *a* vz ***litrosit***[2]

aliurit, ***~ă*** *a* vz ***aiurit***[2]

alivancă *sf* [At: HEM 894 / V: ***~venciu (~uri)*** / Pl: *~venci*, (rar) *~vence* / E: nct] (Mol; Buc; mpl) **1** Turtă făcută din mălai amestecat cu lapte bătut și cu brânză și coaptă în cuptor cu unt sau cu smântână. **2** (Pgn) Plăcintă mică. **3** (Lpl; îcs *~venci-plăcinte*, *~venci-plăcinte moi*) Horă care se dansează în perechi. **4** Melodie după care se execută alivanca **(3)**.

alivant *sm* [At: HEM 898 / Pl: *~nți* / E: fr ***lavande***] (Bot; reg) Levănțică (*Lavandula angustifolia*).

alivanta [At: HEM 896 / V: ***~tea*** / E: nct] (Îrg) **1** *i* Exclamație glumeață, rostită când cade cineva. **2-4** *av* (Îe) **A (se da)** sau **a cădea, a trânti, a veni ~** A se da sau a cădea, a trânti ori a veni peste cap. **5** (Îe) **A pleca ~tea** A hoinări.

alivantea vz ***alivanta***

alivăni [At: GALACTION, O. I, 51 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) arunca. **3-4** *vtr* A (se) rostogoli. **5-6** *vtr* A (se) răsturna. **7** *vi* (Fig) A hoinări. **8** *vr* (Reg) A se alipi de cineva ca să trăiască.

alivei *sm* [At: LTR / Pl: *~* / E: nct] Coridor în partea superioară a unui vapor, în care se depozitează mărfuri și cărbuni.

alivenciu *sm* vz ***alivancă***

aliventică *sf* vz ***levănțică***

alizarină *sfs* [At: DA / E: fr ***alizarine***] Materie colorantă roșie, pentru vopsit bumbacul, extrasă în trecut din rădăcini de plante, iar astăzi preparată sintetic.

alizat *sn* vz ***alizeu***

alizeu *sn* [At: PONI, F. 183 / V: (rar) ***~zat*** / Pl: *~ee* / E: fr ***alizé***] (Ggf) Vânt care suflă regulat, în tot cursul anului, de la tropice la ecuator, în emisfera nordică, de la NE către SV, iar, în cea sudică, de la SV către NV.

alla breve *lav* [At: DEX^{2} / E: it ***alla breve***] Termen care indică executarea într-o mișcare rapidă în doi timpi a unei compoziții muzicale scrise în măsura de patru timpi.

allegretto [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: it ***allegretto***] **1** *av* (Muz; d. tempo) Cu oarecare vioiciune, dar puțin mai rar decât allegro. **2-3** *sn* (Parte dintr-o) bucată muzicală, cântată allegretto.

allegro [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: it ***allegro***] **1** *av* (Muz; d. tempo) Vioi. **2-3** *sn* (Parte dintr-o) bucată cântată allegro **(1)**.

allemandă *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***allemande***] **1** Vechi dans de origine populară germană, la început cu caracter vesel, vioi, ulterior moderat, grav, în doi timpi. **2** Melodie după care se execută allemanda **(1)**.

almageste *sfp* [At: DEX^{2} / E: fr ***almageste***] Culegere de observații astronomice, făcută pentru prima dată de Ptolemeu.

almanac *sn* vz ***almanah***

almanah *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 35 / V: ***~nac*** / Pl: *~uri* / E: fr ***almanach***, lat ***almanachus***] **1** Tip de calendar în broșură care, pe lângă partea strict calendaristică, cuprinde și informații accesibile publicului larg, din diferite domenii ale științei (astronomie, medicină etc.), povestiri, anecdote etc. **2** Publicație periodică (de obicei anuală) cuprinzând articole dintr-un anumit domeniu de activitate (știință, tehnică, literatură, artă).

almandin *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***almandine***] Aluminosilicat de fier din grupa granatelor, de culoare roșie-brună, frecvent în șisturile cristaline și în aluviuni, folosit uneori ca abraziv sau ca piatră semiprețioasă.

almar *sn* vz ***armar***

almas *sn* [At: (a. 1580) ap. HEM A I / V: *olmaz* / Pl: *~uri* / E: tc ***almas***] (Înv) Diamant.

almee *sf* [At: BOLINTINEANU, ap. RUDOW, XVII, 381 / E: fr ***almée***] Dansatoare egipteană care își însoțește dansul cu cântece.

almicantara *sn* [At: CULIANU, C. 9 / V: ***~t*** (pl: *~e*) / Pl: ? / E: fr ***almicantarat***] (Ast) Orice cerc imaginat pe sfera cerească paralel cu orizontul, care sevește la determinarea înălțimii astrelor.

almicantarat *sn* vz ***almicantara***

almintere *av* vz ***altminteri***

alminterea *av* vz ***altminteri***

alminteri *av* vz ***altminteri***

almintire *av* vz ***altminteri***

almintrea *av* vz ***altminteri***

almintrele *av* vz ***altminteri***

almintrelea *av* vz ***altminteri***

almintrenea *av* vz ***altminteri***

almintrine *av* vz ***altminteri***

almojnă *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 62 / Pl: *~ne* / E: vsl ***алмоуꙗно***] (Înv) Pomană.

almojnean *sm* [At: JAHRESBER. VII, 62 / Pl: *~eni* / E: ***almojnă*** + *-ean* cf srb ***almono***] (Îrg) Sărac.

alnic, ***~ă*** *a* [At: PALIA (1581), ap. TDRG / Pl: *~ici*, *~ice* / E: mg ***álnok***] (Trs; înv) Viclean.

alnicie *sf* [At: PALIA (1582) / Pl: *~ii* / E: ***alnic*** + *-ie*] (Îrg) Viclenie.

alo[1] *i* [At: REV. CRIT. IV, 336 / E: ger ***hallo***] (Trs) Pleacă!

alo[2] *i* [At: SEBASTIAN, T. 188 / E: fr ***allô***] **1** Exclamație convențională prin care, în convorbirile telefonice, cineva cheamă pe altcineva (și acesta din urmă răspunde, dând de știre că a stabilit legătura). **2** Exclamație de chemare în toate împrejurările, când cel care cheamă nu este observat și vrea să atragă atenția celui căruia i se adresează.

aloat *sn* vz ***aluat***

aloavă *sf* [At: I. IONESCU, M. 85 / Pl: *~ve* / E: srb ***alov (halor)***] (Pes; reg) Mreajă de prins pește.

alobrogi *smp* [At: DEX^{2} / E: fr ***Allobroges***] Populație celtică din SE Franței de azi, supusă de Cezar în timpul campaniei din Galia.

aloca *vtr* [At: DA / Pzi: *aloc*, (rar) *~ochez* / E: ***alocație***] **1-2** A (se) destina o sumă oarecare sau anumite materiale, obiecte etc. pentru un scop anumit (dintr-o listă întreagă de mai multe cheltuieli, mai ales la o administrație publică).

alocabil, ***~ă*** *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~i*, *~e* / E: ***aloca*** + *-bil*] Care poate fi alocat.

alocare *sf* [At: DA ms 471 / Pl: *~cări* / E: ***aloca***] Destinare de bani și materiale pentru un anumit scop Si: *alocat*[1], *alocație* **(1)**.

alocat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***aloca***] Alocare.

alocat[2], ***~ă*** *a* [At: MAIORESCU, D. I, 161 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aloca***] (D. bani, materiale etc.) Destinat unui scop anumit.

alocație *sf* [At: CADE / V: (înv) ***~iune*** (pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***allocation***] **1** Alocare. **2-3** (Cer) Sumă (sau cantitate de materiale) alocată. **4** Indemnizație acordată de stat, în anumite condiții, unei persoane.

alocațiune *sf* vz ***alocație***

alocromatic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***allochromatisch***] Care prezintă alocromatism.

alocromatism *sns* [At: DEX² / E: fr ***allochromatisme***] Proprietate a cristalelor de a prezenta culori diferite în funcție de substanțele pe care le conțin.

alocure *av* vz ***alocurea***

alocurea [At: (a. 1661) ap. GCR I, 178/ V: ***~ri,*** (înv) ***alocure*** / E: ***a(l)*** + ***locuri*** (înv *locure*)] **1** *av* (Dob în legătură cu pp *pe*, înv, *pre*) În unele locuri. **2** *sf* (Înv; îlav) **Prespre toată alocure** Pretutindeni.

alocuri *av* vz ***alocurea***

alocuție *sf* vz ***alocuțiune***

alocuțiune *sf* [At: KLOPȘTOC, F. 208 / Pl: *~ni* / E: fr ***allocution***] **1** (La romani) Cuvântare a unui general sau împărat adresată oștirii sale. **2** Cuvântare scurtă, ocazională.

alodial, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***allodial***] **1** Care ține de un alodiu. **2** (Îs) *Pământ ~* Proprietate seniorială în evul mediu.

alodiu *sm, sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 277/3 / Pl: (sm) *~ii*, (sn) *~ri* / E: lat med ***allodium,*** cf ger *Allod(ium)*] (În evul mediu, în Apusul și Centrul Europei) Proprietate funciară liberă, scutită de orice sarcini de vasalitate.

aloe *sfs* [At: TDRG / V: ***~s, ~oi*** / E: lat ***aloe***] **1** Plantă din familia liliaceelor, cu tulpină groasă și lemnoasă, cu frunze cărnoase și flori mari, așezate în ciorchini sau spice, care crește mai ales în Africa (*Aloe*). **2** Substanță solidă cu miros plăcut și cu gust amar extrasă din frunzele unor specii de aloe (**1**) și întrebuințată în farmacie Si: *sabur*.

aloes *sm* vz ***aloe***

alofon *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***allophone***] (Fon) Variantă pozițională a unui fonem.

alogam, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***allogame***] **1** *sf* Plantă a cărei fecundare se face cu polen de la altă plantă din aceeași specie. **2** *a* Referitor la alogamie. **3** *a* În legătură cu alogamia.

alogamie *a* [At: DEX² / E: fr ***allogamie***] Fecundare cu polen provenit de la altă plantă din aceeași specie.

alogen, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***allogène***] **1** *a* Care se deosebește prin natură și origine de mediul în care se află. **2** *a* (D. oameni) De origine străină, aparținând unei populații imigrate. **3** *sm* (Glg) Constituent mineral format înainte și în alt loc decât roca din care face parte.

alogenetic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***allogénétique***] Alogen.

aloghiță *sf* vz ***ialoviță***

alogic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***allogique***] Lipsit de logică.

alogism *sn* [At: DEX² / E: ger ***Alogismus***] Curent filozofic ce nega statutul gândirii logice ca mijloc științific de cunoaștere.

aloi *sm* vz ***aloe***

alohton, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***allochtone***] (D. roci) Care s-a deplasat, sub influența mișcării scoarței Pământului, de la locul de formare.

alomaș *sn* [At: DA / V: ***alam~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***állomás***] (Reg; mgm) Gară.

alonjă *sf* [At: DEX² / Pl: *~je* / E: fr ***allonge***] **1** Piesă mobilă sau demontabilă care servește la prelungirea unor obiecte. **2** (Spt) Mișcare de întindere rapidă a brațelor. **3** Lungime a brațelor unui sportiv aflat în luptă cu un adversar. **4** (Pgn) Prelungire (a unui document, act).

alopat *sm* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***allopathe***] (Med) Medic care tratează prin alopatie.

alopatic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***allopatique***] **1-2** De (sau prin) alopatie.

alopatie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***allopathie***] (Îoc *homeopatie*) Tratament medical care întrebuințează medicamente ce produc efecte contrarii celor ale bolii.

alopecie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***alopécie***] (Med) Cădere (temporară) a părului în urma unei boli infecțioase sau de piele.

alorghidă *sf* vz ***alurghidă***

alos, ~oasă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 50/13 / Pl: *~oși, ~oase* / E: mg ***ál*** + *-os*] (Trs; mgm) Viclean.

aloșit *am* [At: MAT. FOLK. 569 / E: nct] (Csn, îpp) *Și pe* [cutăriță] *îl aflase adormit, aloșit.*

alotrii *sfp* [At: MAIORESCU, CR. III, 54 / E: ger ***Allotria***] Lucruri nepotrivite cu subiectul în chestiune.

alotropic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***allotropique***] **1** Referitor la alotropie. **2** Care aparține alotropiei. **3** Care prezintă alotropie.

alotropie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***allotropie***] Proprietate a unui element chimic de a exista în două sau mai multe forme care diferă din punct de vedere fizic și, uneori, chimic Cf *izometrie*.

aloțel *sn* vz ***aluațel.***

alovă *sf* vz ***aloavă***

aloviță *sf* vz ***ialoviță***

aloxan *sn* [At: DEX² / E: eg ***aloxan***] Substanță derivată prin oxidare din acidul uric, cu acțiune distructivă asupra celulelor pancreatice secretoare de insulină, care provoacă diabetul experimental.

alozom *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***alosome***] Cromozom cu rol esențial în determinarea sexului.

alpaca[1] *sfs* [At: DA / V: ***~aga*** / E: fr ***alpaca***] **1** Animal rumegător din familia lamelor, cu lână mătăsoasă, lungă și foarte subțire, de culoare albă, uneori neagră care trăiește în America de Sud (*Lama pacos*). **2** Stofă fină din lâna de alpaca[1] (**1**).

alpaca[2] *sfs* [At: DA / V: ***~aga*** / E: ger ***Alpaka***] Aliaj inoxidabil de nichel, cupru și zinc, care (argintat) servește la fabricarea tacâmurilor de masă, a instrumentelor medicale și optice etc. Si: *alfenid*.

alpaga[1] *sf* vz ***alpaca[1]***

alpaga[2] *sf* vz ***alpaca[2]***

al-pari *av* [At: DA / E: ger ***al-pari,*** it ***alla pari***)] (Înv; cmr) **1** De aceeași valoare. **2** Cu preț egal cu valoarea nominală.

alpenștoc *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ger ***Alpenstock,*** fr ***alpenstock***] **1** Baston lung, cu vârf metalic ascuțit, folosit în alpinism. **2** Piolet.

alpestru, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~eștri, ~re* / E: fr ***alpestre***] **1-6** Alpin.

alpic, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***alpicus, -a, -um***] (Îvr) **1-6** Alpin (**1-6**).

alpin, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 49 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alpin***] **1-6** Care (trăiește sau) se găsește (în Alpi ori) în munți înalți sau (în creierul munților) Si: *alpic* (**1-6**). **7** Care aparține munților Alpi. **8-9** Caracteristic munților Alpi sau regiunilor muntoase înalte. **10-11** Referitor la munții Alpi sau la regiunile muntoase înalte.

alpinism *sns* [At: DA / E: fr ***alpinisme***] **1** Ramură sportivă, practicată, de obicei, în grup, constând în ascensiuni pe munți înalți, prin locuri greu accesibile. **2** (Îe) **A face ~** A practica alpinismul.

alpinist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***alpiniste***] Persoană care practică alpinismul.

alsacian, ~ă [At: DEX² / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***alsacien***] **1-2** *smf* Locuitor sau persoană originară din Alsacia. **3-4** *a* Referitor la Alsacia sau alsacieni (**2**). **5-6** *a* Care aparține Alsaciei sau alsacienilor (**2**). **4** *sm, a* (Șîs *lup ~*) Rasă de câini ciobănești, de talie mare, originară din Franța.

alsău *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 907 / Pl: *~uri* / E: ***al său*** prin substantivare] (Înv) Însușire.

alșut *sn* vz ***alcșut***

alt, altă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 151 / Pl: *alți, ~e* / E: lat ***alt(e)rum***] **1** Arată că ființa sau lucrul al cărui nume îl determină nu este aceeași cu ființa sau lucrul despre care a fost vorba, care este de față sau este cel obișnuit. **2** (Pop, îe) **Câte ~e** Multe.

altaic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~a-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***altaïque***] **1** Originar din Munții Altai. **2** Care trăiește în Munții Altai. **3** Care se referă la Munții Altai.

altan *av* [At: PRIBEAGUL, P. R. 55 / E: nct] (Reg) **1** Dincolo. **2** Dincoace.

altanac *sm* vz ***altângic***

altar¹ *sn* [At: PSALT. SCH. 76/2 / V: (îrg) ***~i, ~tariu*** / S: (înv) *~tari* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: lat ***altarium***] **1** Parte a bisericii în care preotul oficiază liturghia și care este despărțită de naos prin catapeteasmă. **2** (Fig) Biserică. **3** (Pex) Religie. **4** (Pfm) Cununie religioasă. **5** Ridicătură din pământ, piatră etc., pe care se aduceau, în vechime, jertfe zeilor. **6** Monument sacru. **7** Masă de cult pe care se oficiază liturghia, în biserica creștină. **8** (Îe) *Pe ~ul patriei* (Sacrificându-se) pentru patria sa. **9** (Teh) Perete de material refractar situat în spatele unui focar pentru a dirija flacăra.

altar² *sn* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 97 / Pl: *~e* / E: nct] (Mun; înv) Scrin în care se păstrau documentele, banii etc.

altari *sn* vz ***altar¹***

altariu *sn* vz ***altar¹***

altădată *av* [At: PRAV. MOLD. 210 / E: ***altă*** + ***dată***] **1-2** Într-un moment nedeteminat (din trecut sau) din viitor Si: *altcândva, alteori, cândva, odată, altăoară*.

altăoară *av* [At: DA / E: ***altă*** + ***oară***] **1-2** Altădată **(1-2)**.

altăraș *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***altar*** + *-aș*] **1-2** Altar (mic). **3** (Bot; Mol) Urzică-moartă (*Lamium maculatum*).

altângea *sf* vz ***altângic***

altângic *sn* [At: HEM 929 / V: ***atin~, aptan~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***altynyk***] (Bot; Mol, Dob) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*).

altcareva *pn* [At: DA / E: ***alt*** + ***careva***] Altcineva.

altcândva *av* [At: DA / E: ***alt*** + ***cândva***] **1-2** Altădată (în trecut sau în viitor).

altceva *pn* [At: COD. VOR. 10/13 / E: ***alt*** + ***ceva***] Alt lucru.

altcineva *pn* [At: VARLAAM, C. 294 / E: ***alt*** + ***cineva***] Altă persoană Si: ***altcareva.***

altcum *av* [At: NECULCE, ap. LET. II, 250/1 / E: ***alt*** + ***cum***] Altfel.

altcumva *av* [At: DA / E: ***alt*** + ***cumva***] Altfel.

alteori *av* [At: MINEIUL (1776), 146 / P: *~te-ori* / V: (înv; lsg) ***altă-oară*** / E: ***alte*** + ***ori***] **1-2** Altădată **(1-2)**. **3** (Îcs) *~uneori*) Altă dată.

altera *vtr* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr ***altérer***] **1-2** A (se) schimba (de obicei, în rău). **3-4** (D. materii organice) A (se) descompune. **5-6** (Muz) A modifica o notă (înălțând-o sau) coborând-o cu un semiton. **7- 8** A (se) tulbura. **9-10** A (se) falsifica. **11** (D. sunete) A (se) transforma.

alterabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***altérable***] **1** Care se poate altera **(1)**. **2** Care se poate descompune. **3-4** (Muz; d. o notă) Care poate fi ridicată sau coborâtă cu un semiton.

alterabilitate *sf* [At: DA / E: fr ***altérabilité***] **1-8** Însușirea de a fi alterabil **(1-8)**.

alterare *sf* [At: MAIORESCU, L. 25 / Pl: *~rări* / E: ***altera***] **1-2** Transformare sau modificare în rău). **3** Descompunere. **4-5** (Muz) Modificare a unei note muzicale (înălțând-o sau) coborând-o, punând, înaintea ei diezul sau bemolul. Si: *alterație* **(3-4)**. **6** Tulburare. **7** Falsificare. **8** (Fon; d. sunete) Transformare.

alterat¹ *sn* [At: MDA ms/ Pl: *~uri* / E: ***altera***] **1-8** Alterare **(1-8)**.

alterat², ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 292 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***altera***] **1-2** Transformat sau modificat. **3** (D. materii organice) Descompus. **4-5** (Muz; d. note) Care s-a schimbat prin (urcare sau) coborâre. **6** Turburat². **7** Falsificat².

alterație *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***altération***] **1-2** Alterare **(1-2)**. **3-4** (Muz) Urcare sau coborâre a unei note cu un semiton, punând, înaintea ei, diezul sau bemolul. **5** (Pex) Semn pus înaintea unei note muzicale, care indică modificarea înălțimii unui sunet Si: *accident*.

alterațiune *sf* vz ***alterație***

alteră *sf* vz ***halteră***

altercație *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 34 / V: (înv) ***~iune*** (pl: *~ni*) / Pl: *~ii* / E: fr ***altercation***] **1** Schimb violent de cuvinte. **2** (Pex) Ceartă.

altercațiune *sf* vz ***altercație***

alter ego *sm* [At: DEX² / E: lat ***alter ego***] **1** Persoană identică în comparație cu alta. **2** (Fig; rar) Om de încredere.

altern, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alterne***] **1** De o parte și de alta. **2** (Gmt; îs) *Unghiuri ~e* Unghiuri formate două câte două, simetric, de două drepte pe care le taie o secantă. **3** (Bot; d. flori sau frunze) Care cresc pe tulpină de o parte și de alta, la distanță. **4-5** (Bot; d. flori; îs) *Alterni-sepal, alterni-petal* Petale sau sepale care cresc câte două, la distanță. **6** (Îs) *Sistem ~* Sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor.

alterna [At: ODOBESCU, S. I, 368 / Pzi: *~nez*, (rar) *altern* / E: fr ***alterner***] **1-2** *vir* A (se) schimba pe rând. **3** *vi* A veni unul după altul, în rând. **4** *vtf* A face să urmeze pe rând.

alternant, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***alternant***] Care alternează.

alternanță *sf* [At: POPOVICI-KIRILEANU, B. 29 / Pl: *~țe* / E: fr ***alternance***] **1** Schimbare. **2** (Fiz) Totalitatea valorilor dintr-o semiperioadă a unui fenomen alternativ, începând cu momentul în care valoarea mărimii alternative trece prin zero. **3-4** (Fon) Schimbarea (calității sau) cantității unei vocale la cuvintele din aceeași familie sau în cursul flexiunii aceluiași cuvânt.

alternare *sf* [At: IORGA, C. I. 21 / Pl: *~nări* / E: ***alterna***] **1** Schimbare pe rând Si: *alternat¹* **(1)**. **2** Succedare Si: *alternat¹* **(2)**.

alternat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***alterna***] **1-2** Alternare **(1-2)**

alternat², ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 44 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alterna***] **1** Care se schimbă pe rând. **2** Care vine unul după altul.

alternativ, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 244 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alternatif***] **1** *a* Care vine pe rând. **2** (Îs) *Propoziții ~* Propoziții care cuprind două afirmații opuse, dintre care ori una, ori alta trebuie acceptată neapărat. **3** (Jur; îs) *Obligație ~* Obligație care specifică, pentru debitor, mai multe feluri de a se achita și posibilitatea de a alege între ele. **4** (Fiz; îs) *Curent electric ~* Curent electric a cărui intensitate variază periodic, astfel încât media aritmetică, pe o perioadă, a intensității lui, să fie nulă. **5** *av* La rând.

alternativă *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 125 / Pl: *~ve* / E: fr ***alternative***] Obligația de a alege între două căi, două lucruri, două părți etc. Cf *din două una*.

alternator *sn* [At: DA / Pl: *~oare* / E: fr ***alternateur***] (Teh) *~ electric* Generator electric care produce tensiuni și curenți alternativi.

alteță *sf* [At: (a. 1866) URICARIUL VII, 239/18 / Pl: *~te* / E: it ***altezza***] **1** Titlu de cinste dat prinților și prințeselor dintr-o casă domnitoare Si: *Înălțime, Mărie*. **2** Persoană care poartă titlul de alteță **(1)**.

altfel *av* [At: NEGRUZZI, S. I, 40 / V: (Mol) ***~feliu, alfel*** / A și: *altfel* / E: ***alt*** + ***fel***] **1** *av* În alt fel. Si: *altcum, altcumva, altminteri*. **2** *a* Care este în alt fel. **3** *av* (În amenințări) De unde nu... dacă nu... Altminteri. **4** *av* (Îla) *~* **de** De altă natură. **5** *av* (Îla) **De ~** Însă. **6** *av* (Îal) Cu toate acestea.

altfeliu *av* vz ***altfel***

althorn *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: ger ***Althorn***] Instrument de suflat de alamă, asemănător cornului, folosit la fanfară.

altigraf *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***altigraphe***] Altimetru care înregistrează în timpul zborului înălțimile atinse de avion.

altilere *sf* vz ***artilerie***

altimetric, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***altimétrique***] De altimetrie.

altimetrie *sf* [At: LTR / E: fr ***altimétrie***] Știința care se ocupă cu stabilirea altitudinilor de teren față de nivelul mării.

altimetru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***altimètre***] Instrument cu care se măsoară altitudinea (față de nivelul mării sau față de o anumită cotă a terenului).

altissimo *av* [At: CADE / E: it ***altissimo***] (Muz) Cu note foarte înalte.

altist, ~ă *smf* [At: KLOPȘTOCK, F. 67 / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Altist***] **1-3** (Muz) Persoană (care are voce de alto) care cântă alto. **4** Instrumentist care cântă la violă.

altitelemetru *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***altitélémètre***] Instrument cu care se măsoară altitudinea unui punct inaccesibil.

altitudinal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***altitudinal***] (Aflat) la altitudine.

altitudine *sf* [At: POPOVICI-KIRILEANU, B. 35 / Pl: *~ni* / E: ***altitude***, lat ***altitudo, ~inem)***] (Ggf) Înălțime a unui loc deasupra nivelului mării Si: *înălțime*.

altiță *sf* [At: (sec. XVII), ap. HEM 932 / V: ***~tițe,*** (reg) ***lătiță*** / Pl: *~țe* / E: srb ***latica***] **1** (Mpl) Parte a mânecii de pe umerii cămășilor femeiești (sau bărbătești) brodată cu cusături (sau cu fluturi) Cf *umăraș*. **2** Cusătură cu arnici și cu mătase de-a lungul mânecilor cămășilor femeiești. **3** (Pex) Cămașă femeiască.

altițe *sfp* vz ***altiță***

altîncotro *av* [At: DEX[2] / E: ***alt*** + ***încotro***] (Rar; îe) **A nu avea (face)** ~ A nu putea să facă altfel.

altminte *av* vz ***altminteri***

altminterea *av* vz ***altminteri***

altminteri *av* [At: (a. 1610) ap. HEM 589 / V: ***aimintre, aimintrea, aimintrilea, almin~, ~minte, almintere, ~minterea, alminterea, almintire ~mintrea, ~mintrele, almintrelea, ~trenea, ~mintrine, amintele, amintere, aminterea, aminteri, aminterle, amintire, amintirea, amintre, amintreale, amintrele, amintrelea, amintrilea*** / E: ***alius, ~a, ~um*** + ***mentem***] **1** (Îoc *astfel*; precedat de pp *întru*) Altfel. **2** (Îe) **A se face ~** A se schimba. **3** (Îlav) **Aimintrea ... aimintrea** Într-un fel, într-alt fel. **4** (Îlav) **Așa și ~** Așa și așa. **5** Dacă nu. **6** (Adesea în legătură cu pp *de*) De altfel.

altmintrea *av* vz ***altminteri***

altmintrine *av* vz ***altminteri***

altmintrele *av* vz ***altminteri***

altmintrelea *av* vz ***altminteri***

altmintrenea *av* vz ***altminteri***

alto *sms* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: it ***alto***] **1** (Muz) Registru vocal la femei și copii, situat, ca înălțime, între vocea de sopran și cea de tenor. **2** Partea din cor care cântă cu asemenea voce. **3** Instrument muzical cu tonalitate alto. **4-5** (Parte din) partitură pentru alto (1). **6** Violă[1].

altoaie *sf* [At: MARIAN, NU. 640 / V: ***ul~*** / Pl: ~ / E: ***altoi*** css] **1** Altoi (3). **2** (Trs) Altoi (4).

altoan sn vz ***altoi[1]***

altoană *sf* vz ***altoan***

altocumulus *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~uși* / E: fr ***altocumulus***] Formație de nori cu aspect de pături albe sau cenușii, formate pe la 6000 m înălțime și conținând picături mici de apă.

altogravură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***altogravure***] Reproducere după opere de artă prin folosirea clișeelor metalice gravate de mână sau pe bază de acvaforte.

altoi[1] [At: PRAV. MOLD. 15/1 / V: ***~tui[1], ol~, ul~, (reg) altoan*** (Ban) ***olton, oltoan, oltan, ultoan, hultoan, hultuan*** *sn* (css) ***altoană, ultoană, hultoană, hultuoană, hultuana*** *sf* / Pl: *~toaie, ~uri, ~toi* / E: mg ***oltovany, oltvany***] **1** *sn* (Hor) Altoire. **2** *sm* (Med; iuz) Vaccin. **3** *sn* (Hor) Planta altoită, după ce s-a prins și a crescut. **4** *sn* Pepinieră de altoaie. **5** *sn* Mlădiță cu care se altoiește.

altoi[2] *vtr* [At: PRAV. MOLD. 12/2 / V: ***~tui[2],*** (Trs) ***oltui,*** (Mol) ***ultoi, ultui, holtui, hultui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***oltani***] **1** A introduce vlăstarul unei plante într-o altă plantă, de obicei de o specie inferioară, pentru ca aceasta să producă floarea și rodul celei dintâi. **2** A transforma prin altoire(1). **3** (Fig) A sădi, în sufletul cuiva, o anumită însușire. **4** (Reg) A vaccina . **5** (Fam) A da o lovitură zdravănă cuiva. **6-7** (Pex) A bate (zdravăn) pe cineva.

altoială *sf* [At: DA ms / V: ***altui~,*** (Trs) ***oltoi~, oltui~,*** (Mol) ***ultui~, hultui~*** / Pl: *~ieli* / E: ***altoi*** + *-ială*] Altoire.

altoire *sf* [At: (a. 1804) BV II, 450 / V: ***altui~,*** (Trs) ***oltoi~, oltui~,*** (Mol) ***ultui~, ultoi~, hultui~*** / Pl: *~ri* / E: ***altoi***] **1** (Hor) Introducere a vlăstarului unei plante într-o altă plantă, de specie inferioară, pentru ca aceasta să aibă calitățile celei dintâi Si: *altoit[1]* (1). **2** Transformare prin altoire (1) Si: *altoit[1]* (2). **3** (Fig) Sădire, în sufletul cuiva, a unei anumite însușiri. **4** (Reg) Vaccinare. **5** (Fam) Lovire zdravănă a cuiva. Si: *altoit[1]* (4). **6** Bătaie zdravănă dată cuiva Si: *altoit[1]* (6).

altoit[1] *sn* [At: ECONOMIA, 127/6 / V: ***~tuit,*** (Trs) ***ol~, oltu~,*** (Mol) ***ultu~, hultu~*** / E: ***altoi[2]***] **1** (Hor) Altoire(1). **2** (Reg) Vaccinare. **3-4** Bătaie (zdravănă).

altoit[2], ~ă *a* [At: ECONOMIA, 118/9 / V: ***~tuit~, ~ă*** (Trs) ***olto~, ~ă,*** (dial) ***oltonit, ~ă, oltuit, ~ă,*** (Mol) ***ultuit, ~ă hultuit, ~ă*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***altoi[2]***] **1** (Hor) Care a fost altoit[2] (2). **2** (Reg) Vaccinat[2]. **3** (Fam) Bătut[2].

altoitor, ~oare [At: CANTEMIR, HR. 14/27 / P: *~to-i~* / V: ***altui~, ~oare,*** (reg) ***altuitoriu, ~oare,*** (Trs) ***oltoi~, ~oare, oltui~, ~oare,*** (Mol) ***ultui~, ~oare, hultui~, ~oare*** / Pl: *~ri, ~e* / E: ***altoi*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care altoiește.

altoitură *sf* [At: CONACHI, P. 283 / V: ***altui~,*** (Trs) ***oltoi~, oltui~,*** (Mol) ***ultui~, hultui~*** / P: *~to-i~* / Pl: *~ri* / E: ***altoi*** + *-itură*] Altoire.

alto-relief *sn* [At: DA / V: ***~liev*** / Pl: *~uri* / E: formație hibridă, prin înlocuirea lui *haut* din fr. cu *alto*, după analogia lui *baso-relief*] (Scp) Relief ale cărui elemente ies în evidență puternic.

alto-reliev *sn* vz ***alto-relief***

altostratus *sm* [At: DEX[2] / E: fr ***altostratus***] Formație de nori situată la o altitudine medie de 6000 m, care se prezintă ca un strat dens și uniform, de culoare cenușie sau albăstruie, cu aspect fibros sau ușor striat.

altruism *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 126 / Pl: *~e* / E: fr ***altruisme***] (În opoziție cu *egoism*) **1** Înclinare de a ajuta pe altul, de a se jertfi pentru aproapele său, pornire generoasă. **2** (Flz) Doctrină morală care preconizează o asemenea atitudine.

altruist, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***altruiste,*** ger ***Altruist***] **1-2** (Flz; îoc *egoist*) (Persoană) care lucrează, care acționează pentru binele altora. **3-4** (Pex) Generos.

altui[1] *snm* vz ***altoi[1]***

altui[2] *v* vz ***altoi[2]***

altuială *sf* vz ***altoială***

altuire *sf* vz ***altoire***

altuit[1] *sn* vz ***altoit[1]***

altuit[2], ~ă *a* vz ***altoit***

altuitor, ~oare *a, smf* vz ***altoitor***

altuitoriu *smf, a* vz ***altoitor***

altuitură *sf* vz ***altoitură***

altul, alta *pnh* [At: COD.VOR 10/13 / Pl: *alții, altele* / GD: *altuia, alteia, altora* / E: ml ***alter***] **1** Înlocuiește un nume de ființă sau de obiect care nu este același cu cel despre care s-a vorbit, care este de față sau care este cel obișnuit *Să răspundă altul*. **2** (Îs) *Unuia și ~uia* Orișicui. **3** (Îs) *Unii și alții* Mulți. **4** (Îe) **Unul ca ~** La fel. **5** (Îe) **Unul după ~** Succesiv. **6** (La feminin, cu sens neutru) Problemă, poveste. **7** (Îe) **~ta acum** Exprimă dezaprobarea față de cele auzite. **8** (Îe) **Unul una, ~ta** Fiecare câte ceva. **9** (Îe) **Nici una, nici ~ta** Cu orice preț. **10** (Îae) Pe negândite. **11** (Îe) **Până una-~ta** Deocamdată. **12** (Îe) **Ba din una, ba din ~ta** sau **din una-n ~ta** Din vorbă-n vorbă. **13** (Îe) **Nu de-~ta** Nu din alt motiv. **14** (În alternanță cu *unul, una*) Celălalt.

altunde(va) *av* [At: DA / E: ***alt*** + ***-unde(va)***] **1** În alt loc. **2** În altă parte.

alțar *sm* vz ***arțar***

alțier *sm* [At: DOINE / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; csnp) Arțar.

aluaș *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: ns cf mg *alattas*] (Reg) Valet.

aluat *sn* [At: CORESI, ap. HEM 939 / V: ***aloat*** / P: *a-lu-at* / Pl: *~uri* / E: lat ****allevatum***] **1** Făină frământată cu apă, din care se face pâine Si: *cocă, maia*. **2** Orice cocă sau pastă din care se fac plăcinte, prăjituri sau medicamente Si: *cocă, maia*. **3** (Lpl) Prăjituri. **4** (Fig) Material. **5** Aluat (1) de pâine, în cantitate mică, dospit și acrit, întrebuințat (la sate) în locul drojdiei de bere, pentru a produce o fermentație ușoară într-un aluat nedospit Si: *aloțel, maia, plămadă*. **6** (Fig) Ferment. **7** Pâine dospită.

aluațel *smn* vz ***aluățel***

aluățel [At: HEM 939 / V: ***~uaț~, aloț~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***aluat*** + ***-ățel***] **1** *sm* (Bot; reg) Numele unei plante, probabil o varietate de *Ophrys*. **2** *sn* (Șhp) Aluat. **3** *sn* Aluat aspru pentru dospit. **4** *sm* (Îrg; fig; lpl) Urmași.

alucina *v* vz ***halucina***

alugă *sf* [At: LTR / Pl: *~uge* / E: nct] Scobitură în peretele unui tunel, în care se introduce capătul unei bârne de susținere.

aluger *sm* vz ***lujer***

aluminat *sm* [At: V. ROM. noiembrie 1950, 113 / Pl: *~ați* / E: ***aluminiu*** + *-at*] (Chm) Compus chimic obținut din hidroxid de aluminiu (cu rol de acid) și un metal.

alumin *sm* vz ***alumină***

alumină *sfs* [At DA / V: ***alumin*** *sm* / E: fr ***alumine***] (Chm; Min) **1** Oxid de aluminiu care servește la fabricarea aluminiului prin electroliză. **2** (Îf *-in*) Varietate de caolin, folosită în industria cauciucului.

aluminifer, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aluminifère***] (D. terenuri, roci etc.) Care conține aluminiu sau alumină.

aluminit *s* vz ***aluminită***

aluminită *sf* [At: LTR / V: ***aluminit*** / Pl: *~te* / E: nct] (Chm) Sulfat bazic natural de aluminiu.

aluminiu *sn* [At: DA / V: ***~um*** / Pl: *~ri* / E: fr ***aluminium***] (Min) Metal maleabil și ductil, ușor ca sticla, dar tare și elastic, a cărui culoare se apropie de a argintului, foarte răspândit în natură în formă de silicați, fluoruri, oxizi, hidroxizi și sulfați, care se extrage, îndeosebi, din bauxită.

aluminium *sn* vz ***aluminiu***

aluminiza *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: ***aluminiza***] **1** A acoperi suprafața unui obiect cu un strat protector de aluminiu. **2** (Teh) A caloriza.

aluminizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***aluminiu***] Acoperire a suprafeței unui obiect cu un strat protector de aluminiu Si: *aluminizat[1]*.

aluminizat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***aluminiza***] Aluminizare.

aluminizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aluminiza***] (D. obiecte) A cărui suprafață a fost acoperită cu un strat protector de aluminiu.

aluminos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***alumină*** + *-os*] **1** Care conține alumină. **2** (D. substanțe) Care conține compuși de aluminiu.

aluminotermie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***aluminothermie***, ger ***Aluminothermie***] (Teh) Procedeu de sudură autogenă a fierului și a oțelului prin aprinderea pulberii de aluminiu.

aluminoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ***aluminose***] (Med) Pneumoconioză provocată de inhalarea pulberilor fine de aluminiu.

alumn, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Alumnus***, lat ***alumnus***] (Iuz) **1** Discipol. **2** Elev.

alumnat *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ger ***Alumnat***, fr ***alumnat***] (Rar) **1** Internat școlar în Germania și în Statele Unite ale Americii. **2** Clădirea unui alumnat (**1**). **3-4** (Personalul și) elevii unui alumnat (**1**).

alumosilicat *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ați* / E: fr ***alumosilicate***] Sare naturală a acizilor silicici, în a cărei structură cristalină, o parte din ionii de siliciu sunt înlocuiți cu cei de aluminiu.

alun[1] *sm* [At: EMINESCU, P. 237 / Pl: *~i* / E: ***alună***] (Bot) **1** Arbust din familia betulaceelor, cu frunze rotunde, cu flori monoice, cu fructe comestibile, care crește prin păduri și tufișuri, fiind uneori cultivat Si: (reg) *alunar* (**4**), *alunaș* (**1**), *alunel* (**1**), *fundici*, *rânză*, *tufă* (*Corylus avellana*). **2** (Șîs) *~ turcesc*, *~ sălbatic* Arbust din familia betulaceelor, cu scoarța crăpată, frunzele mai lungi și mai mari decât la *Avellana*, *cu* fructele scurte, comestibile, care crește pe colinele din regiunea montană, fiind uneori cultivat (*Corylus colurna*) **3** (Șîs) *~ turcesc* Arbust foarte asemănător cu *Avellona*, deosebindu-se doar prin forma și culoarea brun-roșcată a fructelor și a involucrului (*Corylus tubulosa*). **4** (Îs) *~ ursăresc* Arbust din familia betulaceelor (*Corylus maxima*).

alun[2] *sms* vz ***alaun***

aluna *vtr* [At: CONTEMPORANUL VII, 467 / Pzi: *~nez* / E: ***alună***] **1** A deschide ochii cât aluna (**1**) Si: *a (se) holba*, *a (se) zgâi*. **2** (D. ochi) A privi ceva, holbându-se.

alunar *sm* [At: HEM 946 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***alună*** + *-ar*] **1** Vânzător de alune Cf *alunăreasă*. **2** (Orn) Pasăre de culoare pestriță, de mărimea unei ciori, care se hrănește cu alune Si: *gaiță de munte* (*Nucifraga caryocatactes*). **3** (Zlg; reg) Mic șoarece de pădure de culoare roșiatică Si: *vișinar*, *pricolici*, *pâlș* (*Myoxus avellanarius*). **4** Alun (**1**). **5** Aluniș.

alunariu *sm* vz ***alunar***

alunaș *sm* [At: HEM 947 / Pl: *~i* / E: ***alun*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Alun (**1-4**) (mic). **9-10** (Cor) Alunel (**11-12**).

alunat[1] *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 62 / Pl: *~uri* / E: ***alun*** + *-at*] Aluniș.

alunat[2], ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 654 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aluna***] Holbat[2].

alună *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 343/17 / Pl: *~ne* / E: lat ****abellna***] (Bot) **1** Fructul (comestibil al) alunului (**1**). **2-3** (Șîs) *~e turcești* Fructul (comestibil al) alunului (**2-3**) turcesc. **4-5** (Îs) *~e americane*, *~e de pământ* (Semințe oleaginoase, comestibile de la) planta *Arachis hypogaea*, originară din America tropicală și cultivată mult pentru semințele sale Si: *arahidă*. **6-7** (Îs) *~ de pământ* (Fructele obținute de la) planta *Oenanthe fistulosa*. **8-9** (Trs; șîc **~-de-pământ**) Cartof (**1-2**). **10** (Îac) Mădălaci (*Bunium bulbocastanum*). **11** (Reg, îf *nună*) Alunică (**2**). **12** (Reg; îaf) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*).

alunăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***alunar*** + *-easă*] Vânzătoare de alune (**1**).

alunea *sf* [At: LB / V: ***anunea*** / Pl: *~ele* / E: ***alună*** + *-ea*] **1-2** (Bot; șhp) Aluniță (**1-2**). **3** Pistrui. **4** Aluniță (**4**). **5-6** Alunel (**11-12**). **7** (Bot; lpl) Coada șoricelului (*Achilea millefollium*). **8** (Bot; lpl) Mădălaci (*Bunium bulbocastanum*). **9** (Bot; lpl) Coada-șoricelului (*Achilea setacea*). **10** (Bot; lpl) Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*).

alunească *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 207 / Pl: *~ești* / E: ***alun*** + *-ească*] **1** (Cor) Hora nașului. **2** Melodie după care se execută aluneasca (**1**).

aluneca *vi* [At: DEX[2] / V: ***lu~*** / Pzi: *alunec* / E: ml ***lubricare***] **1** A se mișca lin, fără a întâmpina vreo rezistență. **2** (D. două corpuri aflate în contact) A se deplasa unul față de celălalt tangențial, fără a se rostogoli. **3** A-și pierde echilibrul călcând pe o suprafață lucioasă. **4** A cădea alunecând (**3**). **5** (Fig) A se lăsa ispitit. **6** (Pex) A greși. **7** A se strecura ușor.

alunecare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~cări* / E: ***aluneca***] **1** Mișcare lină, fără a întâmpina vreo rezistență Si: *alunecătură* (**1**). **2** (D. două corpuri aflate în contact) Deplasare tangențială, fără rostogolire Si: *alunecătură* (**2**). **3** Pierdere a echilibrului prin călcarea pe o suprafață lucioasă Si: *alunecătură* (**3**). **4** Cădere datorată alunecării (**3**). **5** Cădere în ispită. **6** Greșeală.

alunecător, ~oare [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aluneca*** + *-tor*] **1** *a* Care alunecă (**1**). **2** *sn* (Mec; în angrenajul unui mecanism) Piesă pe care alunecă altă piesă. **3** *sn* (Spc; la armele de foc) Bucată de oțel pe care alunecă înălțătorul pentru reglarea distanței de tragere. **4** *sn* (La acele macazurilor) Piesă de reazem pe care alunecă acul.

alunecătură *sf* [At: DEX[2] / V: ***lu~*** / Pl: *~ri* / E: ***aluneca*** + *-tură*] **1-3** Alunecare (**1-3**).

alunecos, ~oasă *a* [At: DEX[2] / V: ***lu~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***aluneca*** + -os] **1-3** Care alunecă (**1-3**) ușor. **4-6** Pe care se alunecă (**1-3**) ușor.

alunecuș *sn* [At: DEX[2] / V: ***lu~*** / Pl: *~uri* / E: ***aluneca*** + *-uș*] **1** (Rar) Alunecare (**3**). **2** Loc alunecos (**3**). **3** Ghetuș.

alunel *sm* [At: HEM 954 / Pl: *~nei* / E: ***alun*** + *-el*] **1-8** (Bot; șhp) Alun (**1-4**) (mic) Si: *alunuc* (**1-8**). **9** Aluniș. **10** (Lpl) Aluniță (**3**). **11** (Cor; ned) Un dans țărănesc. **12** Melodie după care care se execută alunelul (**11**) Si: *alunaș* (**9-10**), *alunea* (**5-6**), *alunică* (**5-6**).

alunele *sfp* [At: DEX[2] / E: ***alună*** + *-ea*] (Bot) Plantă erbacee cu flori albe, cu tubercule și frunze comestibile (*Carum bulbocastanum*) **4** (Bot) Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*). **5** (Bot) Coada-șoricelului (*Achilea millefollium*). **6** (Reg) Pistrui.

alunet *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***alun*** + *-et*] **1** Aluniș (**1**). **2** Mulțime de alune.

alunga [At: DOSOFTEI, ap. HEM 960 / V: (înv) ***l~*** / Pzi: *alung* / E: lat ****al-longare***] **1-2** *vtr* A (se) fugări . **3** *vr* (Fig) A se succeda. **4** *vr* A se repezi după... **5** *vtr* A goni. **6** *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **din țară** A expulza. **7** *vr* (D. vite) A fi în rut. **8** *vtr* A îndepărta. **9** *vt* (Fig) A elimina.

alungare *sf* [At: DDRF / Pl: *~gări* / E: ***alunga***] **1** Fugărire. **2** Succedare. **3** Gonire. **4** Îndepărtare. **5** Eliminare.

alungat[1] *sn* [At: DA / Pl: (rar) *~uri* / E: ***alunga***] **1** Fugărire. **2** Succedare. **3** Gonire. **4** Îndepărtare. **5** Eliminare.

alungat[2], ~ă *a* [At: HEM 964 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***alunga***] **1** Fugărit[2]. **2** Succedat[2]. **3** Gonit[2] . **4** Îndepărtat[2]. **5** Eliminat[2].

alungător, ~oare *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 27 / V: (îrg) ***~iu, ~oare*** / Pl: *~i, ~toare* / E: ***alunga*** + *-tor*] **1-6** Care alungă (**1-2**, **4-5**, **7-8**).

alungătoriu, ~oare *a* vz ***alungător***

alungătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***alunga*** + *-tură*] **1** Fugărire. **2** Succedare. **3** Gonire. **4** Îndepărtare. **5** Eliminare.

alungi [At: DEX[2] / Pzi: *-gesc* / E: fr ***allonger***] **1-2** *vtr* A (se) lungi. **3-4** *vtr* A (se) subția. **5-6** *vt* A (se) prelungi.

alungire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***alungi***] **1** Lungire. **2** Subțiere. **3** Prelungire.

alungit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***alungi***] **1** Lungire. **2** Subțiere. **3** Prelungire.

alungit[2], ~ă *a* [At: SADOVEANU, SĂM. V, 909 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***alunga***] **1** Lungit[2]. **2** Subțiat[2]. **3** Prelungit[2].

alunguț, ~ă *a* vz ***lunguț***

alunică *sf* [At: LB / Pl: *~nele* / E: ***alună*** + *-ică*] **1-2** Aluniță (**1-2**). **3** Pistrui. **4** Aluniță (**4**). **5-6** (Cor) Alunel (**11-12**).

aluniș *sn* [At: ALEXANDRESCU, M. 228 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***alun*** + *-iș*] Pădure de aluni Si: (pop) *alunat[1]*, *alunar* (**2**), *alunet* (**1**), *aluniște*.

aluniște *sf* [At: DR XI, 65 / Pl: *~ti* / E: ***alun*** + *-iște*] Aluniș.

alunit *sm* [At: DA / V: *~ită sf* / E: fr ***alunite***] (Min) Sulfat natural hidratat de aluminiu și potasiu, alb-gălbui, utilizat în industria vopselelor, a medicamentelor etc. Si: *piatră-acră*.

alunită *sf* vz ***alunit***

aluniță *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG 479 / Pl: *~țe* / E: ***alună*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Alună (**1**) (mică) Si: *alunea* (**1-2**), *alunică* (**1-2**), *alunuța* (**1-2**). **3** (Mpl) Pistrui. **4** (Mpl) Mici semne naturale sau artificiale pe obraz sau pe trup Si: *alunea* (**4**), *alunică* (**4**).

aluniu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 50 / Pl: *~nii* / E: ***alun*** + *-iu*] (Rar) De culoarea alunei (**1**).

aluniza *vi* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***alllunir***] A aseleniza.

alunizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***aluniza***] Aselenizare.

alunos, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***alun*** + *-os*] (Reg) Sfrijit.

alunuc *sn* [At: ȘEZ. III, 156 / Pl: *~uci* / E: ***alun*** + *-uc*] **1-8** (Nob; șhp) Alunel (**1-8**).

alunuță *sf* [At: ȘEZ. III, 63 / P: *~liu~* / Pl: *~țe* / E: ***alună*** + *-uță*] **1-2** (Rar) Aluniță (**1-2**).

alură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***allure***] **1** Felul cuiva de a merge, de a se mișca. **2** Modul în care se mișcă un cal (la pas, trap, galop). **3** Felul în care înaintează o navă în raport cu direcția vântului (de pupa, de prova etc.). **4** (Spt) Modul în care se desfășoară o întrecere sportivă. **5** (Fig) Întorsătură pe care o ia un eveniment. **6** Înfățișare.

alurghidă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 146/2 / V: ***alor~*** / Pl: *~de* / E: ngr ***αλουργίδα***] (Înv) Manta de purpură.

aluvial, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 55 / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alluvial***] Produs prin aluviune Si: *aluvionar*. Cf *mâlos*.

aluvion *sn* vz ***aluviune***

aluvionar, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~vi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alluvionnaire***] Aluvial.

aluvionare *sf* [At: DA ms / P: *~vi-o~* / Pl: *~nări* / E: ***aluvion***] **1** Acțiunea de depunere a unui material (pământ, nisip, pietriș) pe malurile apelor, care îl transportă. **2** Formare de aluviuni.

aluviu *sms* [At: LTR / E: ger ***Alluvium***] (Glg) Epocă geologică începută o dată cu retragerea ghețarilor de pe suprafața globului pământesc și în care ne mai găsim și astăzi Si: *holocen*.

aluviune *sf* [At: I. IONESCU, D. 51 / V: (înv) ***~vion*** *sn* / Pl: *~ni* / E: fr ***alluvion***] (Glg) Depozit de pământ, pietriș sau nisip, adus de râuri și fluvii pe malurile acestora. Cf *agest(r)u*.

aluzi *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~zesc* / E: ns cf srb *luditi se*] (Ban) A-și pierde mințile Cf *zăluzi*.

aluzie *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 145 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***allusion***] **1** Cuvânt, expresie sau frază prin care se face referire la o întâmplare sau la o persoană, fără a o numi. **2** (Îe) **A face ~ la ceva** A da să se înțeleagă ceva.

aluziune *sf* vz ***aluzie***

aluziv, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***allusif***] **1** Care face aluzie (**1**). **2** Care conține aluzii (**1**).

alva *v* vz ***holba***

alvanit, ~ă *smf, a* [At: SADOVEANU, Z. C. 267 / Pl: *~iți, -e* / E: ngr ***αλβανίτης***] **1-2** (Grm; înv) Albanez.

alvăluc *sn* [At: GR. BĂN. 192 / Pl: *~uri* / E: srb ***halvaluk***] (Reg) **1** Aldămaș. **2** Arvună.

alveograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***alvéographe***] Aparat pentru determinarea capacității făinii de a forma cu apa un aluat bun Si: *extensimetru*.

alveogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***alvéogramme***] Înregistrare la alveograf.

alveolar, ~ă *a* [At: DA / P: *~ve-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alvéolaire***] **1** (Atm) Care este în legătură cu alveolele (**7**). **2** (Atm) Care prezintă alveole (**7**). **3** (Fon) Care se articulează cu limba lipită de alveolele gingiei interioare de sus Cf *post-dental*.

alveolare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***alveolă***] (Glg) Formarea alveolelor eoliene.

alveolat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***alvéolé***] Care are alveole (**7**).

alveolă *sf* [At: I. IONESCU, M. 394 / P: *~ve-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***alvéole***, lat ***alveolus***] **1** (Ape) Căsuță de ceară făcută de albine, în care pun mierea și ouăle, totalitatea căsuțelor formând fagurele Si: (pop) *căsuică*, *chilioară*, *chiliuță*, *găoace*, *gaură*. **2** (Atm) Capăt al bronhiilor pulmonare, de dimensiuni microsocopice, având forma unui fund de sac. **3** (Atm; șîs) ~ *dentară* Cavitate a osului maxilar în care e înfipt dintele. **4** (Fon) Totalitatea acestor cavități, care formează gingia de sus și dinlăuntrul gurii. **5** (Bot; fig) Fiecare dintre gropițele în care sunt înfipți sâmburii anumitor fructe. **6** (Agr) Găurile din fundul distribuitorului unei semănători în rânduri sau al unui cilindru tare. **7** (Pgn) Cavitate. **8** Scobitură creată la suprafața unei roci omogene, datorită eroziunii chimice sau mecanice. **9** (Îs) ~ *eoliană* Mică excavație în rocile regiunilor de deșert, rezultată din acțiunea vântului. **10** Intrând format prin retragerea de la alinierea unei clădiri pe o stradă. **11** Loc retras de la alinierea unei străzi, a unei alei sau dintr-un spațiu plantat, amenajat special și cu bănci. **12** Fiecare dintre scobiturile practicate în balconetul unui frigider, unde se păstrează ouăle.

alveolectomie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***alvéolectomie***] (Med) Intervenție chirurgicală la nivelul alveolei dentare.

alveolită *sf* [At: DEX[2] / P: *~ve-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***alvéolite***] (Med) Inflamație acută sau cronică a alveolelor (**3**).

alveoliză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***alvéolise***] (Med) Distrugere fiziologică sau patologică a țesuturilor alveolare dentare.

alveoloclazie *sf* [At: DN[3] / E: ns cf ***alveolă*** + *-clazie*] (Med) Topire progresivă a procesului osos alveolar prin resorbția elementelor țesutului osos.

alveolon *sn* [At: DN[3] / E: fr ***alvélon***] (Med) Punct craniometric situat la suprafața posterioară a alveolelor maxilare.

alveolotomie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***alvéolotomie***] (Med) Deschidere chirurgicală a alveolei dentare.

alvie *sf* vz ***albie***

alvin, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***alvin, ~e***] Care se referă la hipogastru.

alvițar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 531 / V: (rar) ***h~*** / Pl: *~i* / E: ***alviță*** + *-ar*] **1-2** Fabricant sau negustor de alviță (**1**).

alviță *sf* [At: GHICA, S. 676 / V: (rar) ***h~*** / Pl: *~țe* / E: ***(h)alva*** + *-iță*] **1** Produs zaharos, fabricat din nuci, zahăr sau miere și amidon sau albuș

de ou. 2 (Îcr) **Baterea ~ei** Joc de copii, obicei popular practicat în seara zilei de Lăsatul Secului de Paşti.

alvitărie *sf* [At: DA / V: (rar) *h~* / Pl: *~ii* / E: *(h)alviţar* + *-ie*] Prăvălie unde se face sau se vinde alviţă.

ama[1] [At: FILIMON, C. II, 354 / E: tc ***amma***, cf ngr ***μ***, srb *ama*] **1** *i* Exclamaţie dispreţuitoare sau ironică, apropiată ca sens de *că zău!*, *zău aşa!*, *ce mai treabă!* **2** *c* Însă.

ama[2] *av* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 97 / E: net] (Trs) Acuma.

amabil, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 310 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aimable***, lat ***amabilis***] **1** Care este vrednic de a fi iubit. **2** Politicos. **3** Prietenos. **4** (Muz) Plăcut (ca termen de execuţie).

amabile *av* [At: DEX[2] / E: it ***amabile***] (Indică modul de execuţie al unei bucăţi muzicale) În mod graţios, plăcut.

amabilitate *sf* [At: SAHIA, N. 102 / Pl: *~tăţi* / E: fr ***amabilité***] **1** Firea unei persoane vrednice de iubit. **2** Însuşire, calitate a tot ceea ce este sau se arată amabil **(1)** Si: *gentileţe*, *îndatorare*, *prietenie*. **3** Faptă a celui ce se arată amabil **(1)**. **4** Compliment.

amag *sn* [At: CHEST. V, 167/34 / E: net] (Bot; reg; ned) Plantă care creşte pe marginea râurilor şi care produce oilor care o pasc umflarea stomacului Cf *omag*.

a-mainte *av* [At: DA / E: net] (Iuz) Înainte.

amalgam *sn* [At: HASDEU, I. C. I / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***amalgame***, lat ***amalgama***] **1** (Chm) Aliaj de mercur cu alte metale. **2** (Fig) Amestec de elemente eterogene, disparate.

amalgama *vtr* [At: HASDEU, I. C. I, 44 / Pzi: *~mez* / E: fr ***amalgamer***] **1** A face un amalgam, aliind mercurul cu un metal. **2** A amesteca elemente eterogene. **3** (Fig) A confunda. **4** (Lin) A amesteca sensuri diferite.

amalgamare *sf* [At: DA / Pl: *~mări* / E: ***amalgama***] **1** Producere a unui amalgam **(1)** Cf *amalgama* **(1)**. **2** Amestecare a unor elemente eterogene, disparate Cf *amalgama* **(2)**. **3** Confundare.

amalgamat, ~ă *a* [At: PONI, F. 257 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***amalgama***] **1** Amestecat cu mercur. **2** Amestecat.

amalgamator *sn* [At: LTR / E: fr ***amalgamateur*** (***centrifuge***)] (Teh; îs) *~ centrifug* Aparat pentru amalgamarea **(1)** minereurilor aurifere, care foloseşte forţa centrifugă.

amalgamor *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr ***amalgameur***] Lucrător care face o amalgamare **(1-2)**.

aman[1] *c* [At: ŢICHINDEAL, F. 225/18 / E: ns cf *ama*, *aman*[2]] Însă.

aman[2] *i* [At: NECULCE, ap. LET. II, 377/22 / V: ***~-zaman*** / E: tc ***aman***] **1** (Strigătul turcilor învinşi sau aflaţi la necaz; înv) Îndurare! Iertare! **2** (Îe) **A cădea cu ~ la cineva, a zice ~** A se ruga de (a cere) iertare. **3** (Îe) **A fi** sau **a ajunge la ~** A ajunge rău de tot. **4** (Îe) **A lăsa pe cineva (tocmai când e) la ~** A părăsi pe cineva când are cea mai mare nevoie de ajutor. **5** (Mun; îlav) **~-zaman!** Repede. **6** (Mun; îal) Cu orice preţ.

amandament *sn* vz ***amendament***

amandă *sf* vz ***amendă***

amandea *i* [At: ALECSANDRI, T. 723 / V: ***~ela, ~dilea*** / E: tc ***amadè***] (Mol) Exclamaţie care exprimă un îndemn, o avertizare Si: *pe ei*, *pâzea*.

amandela *i* vz ***amandea***

amandilea *i* vz ***amandea***

amandină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***amandine***] **1** Prăjitură preparată din ciocolată şi cremă (de migdale). **2** Bomboană în formă de migdală, umplută cu cremă de ciocolată şi tăvălită în cacao.

amanet *sn* [At: LET. III, 233/10 / Pl: *~uri, ~e* / E: tc ***amanet***] **1** (Jur) Gaj. **2** (Îe) **A pune ceva ~** A zălogi. **3** (Îe) **A scoate un ~** A scoate un obiect lăsat în gaj. **4** (Pex) Ostatic. **5** (Reg; imp) Acaret.

amaneta *vtr* [At: I. IONESCU, D. 267 / Pzi: *~tez* / E: ***amanet***] (Jur) A da (pune) gaj Si: *amanetari*.

amanetar *sm, am* [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / Pl: *~i* / E: ***amanet*** + *-ar*] **1-2** (Jur; sîs) *Creditorele* (*creditorul*) *~* (Persoană) care primeşte ceva ca amanet Si: (înv) *amanetarisitor*, *zălogop*.

amanetare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***amaneta***] Dare a unui obiect în gaj.

amanetari *vt* [At: DA / V: *~si* / Pzi: *~resc* / E: ***amaneta***] (Înv) A amaneta.

amanetarisi *v* vz ***amanetari***

amanetarisit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***amanetarisi***] (Înv) Amanetat.

amanetarisitor *sm* [At: PRAV. (1814), ap. CADE / Pl: *~i* / E: ***amanetarisi*** + *-tor*] (Jur; înv) Amanetar **(1)**.

amanetat, ~ă *a* [At: (a. 1835), URICARIUL VIII, 141/26 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***amaneta***] (Jur) Care a fost pus amanet **(1)**.

amanetator *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***amaneta*** + *-tor*] Cel care amanetează.

amansă *sf* vz ***amasă***

amant, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 108 / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***amant, amante***, lat ***amans, -ntem***] **1** Persoană care are relaţii intime cu o persoană cu care nu este căsătorit Si: *amorez*, (pop) *drăguţ*, (pfm) *ibovnic*. **2** Persoană care iubeşte şi este iubită de altă persoană.

aman-zaman *i* vz ***aman***

amar, ~ă [At: COD. VOR. 125/5 / Pl: *~i, ~e, ~uri sn* / E: lat ***amarus, ~a, ~um***] **1** *a* (D. gust; îoc *dulce*) Care produce la înghiţire o senzaţie de gust neplăcut, la fel cu aceea a pelinului, a fierii etc. **2** *a* (Îs) *Leacuri ~* Medicament cu gust rău. **3** *a* (Îs) *Sare ~ă* Substanţă compusă din sulf, oxigen şi magneziu, întrebuinţată ca purgativ Si: *sulfat de magneziu*. **4** *a* (Îs) *Migdale ~* Un soi de fructe ale migdalului, cu gust amar. **5** *a* (Îs) *Cireşe ~e* Fructele cireşului amar. **6** *a* (Îe) **A avea (a-şi simţi, a-i fi) gura ~** A simţi un gust amar în gură (fără a fi suferind). **7** *a* (Fig) Mâhnitor. **8** *a* (Îs) *Viaţă ~ă*, *zile ~e* Trai nesuferit, plin de necazuri. **9** *a* (Îs) *Pâine ~ă* Avut agonisit cu multe necazuri, cu multe umiliri. **10** *a* (Îs) *Durere ~ă* Durere adâncă. **11** *a* (Rar) Răutăcios. **12** *a* Care denotă amărăciune sufletească. **13** *av* (Fig) Cumplit. **14** *sn* (Fig) Jale. **15** *sn* (Îe) **A-şi vărsa ~ul** A-şi povesti necazurile. **16** *sn* (Îe) **A-şi înghiţi ~ul** A răbda necazurile suferind în tăcere. **17** *sn* (Îe) **A-şi mânca ~ul cu cineva** A trăi (o viaţă nefericită) alături de cineva. **18** *sn* (Îe) **A bea tot ~ul** A simţi toată amărăciunea unei întâmplări ori a unei vieţi dureroase. **19** *sn* (În imprecaţii) **Dă-l (lasă-l) ~ului** Dă-l (sau lasă-l) în plata Domnului. **20** *sn* (Îlav) **Cu ~** Cu ciudă, cu obidă. **21** *sn* (Urmat de prepoziţia „de") Mult. **22** *sn* (Construit cu „de" sau cu dativul) Exprimă compătimirea Cf *biet*, *vai*.

amara *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***amarer***] **1** A lega o ambarcaţie cu un cablu de ţărm sau de altă navă. **2** A fixa un obiect pe o ambarcaţie astfel încât acesta să nu se deplaseze din cauza balansului ambarcaţiei.

amaraj *sn* [At: DN[3] / E: fr ***amarage***] **1-2** Amarare **(1-2)**. **3** Bordaj de susţinere a unui obiect pe o navă.

amarant *sm* [At: ENC. ROM. I, 135 / E: lat ***amarantus***] **1** (Bot) Arbore din familia leguminoaselor, originar din America de Sud, cu lemn fin, de culoare violacee, cu structură compactă şi fină, folosit pentru obiecte ornamentale, din care se extrage esenţa de terebentină, cunoscută sub numele de „balsam de copahu" (*Copaifera bracteata*). **2** Colorant roşu albăstrui.

amarantacee *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~* / E: fr ***amarantacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee cu frunze întregi, alterne sau opuse, cu flori unisexuate sau hermafrodite grupate în inflorescenţe. **2** Plantă din familia amarantacee **(1)**.

amarantă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~te* / E: fr ***amarente***] (Bot) Ştir.

amarare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~rări* / E: ***amara***] **1** Legare a unei ambarcaţii de ţărm sau de altă navă. **2** Fixare a unui obiect pe o navă astfel încât să nu se deplaseze din cauza tangajului.

amară *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***amarre***] (Mrn) **1** Odgon prin care se leagă o corabie de ţărm sau de altă corabie. **2** Orice funie folosită la legarea mărfurilor de pe un vas.

amarilidacee *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~* / E: fr ***amarilidacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee monocotiledonate, de obicei cu bulb şi cu ovar inferior. **2** (Lsg) Plantă care face parte din familia amarilidacee **(1)**.

amarilideu, ~ee *sf, a* [At: DA ms / E: fr ***amaryllidées***] **1-2** (Bot; ned) (Plantă) din familia amarilidaceelor.

amarilis *sm* [At: DN^3 / E: fr ***amaryllis***] Plantă erbacee cu bulb și cu flori mari, colorate în portocaliu, roz sau roșu.

amarina *vt* [At: DN^3 / V: *~**niza*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***amariner***] (Rar) A obișnui echipajul unei nave cu marea, cu viața de bord.

amariniza *v* vz ***amarina***

amarnic, ~ă [At: MOXA, 347/12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***amar*** + *-nic*] **1** *a* (Fig) Crunt. **2** *a* Ironic. **3** *a* Intens. **4** *a* (Înv) Vrednic de milă Si: *amărât*. **5** *av* Fără crutare. **6** *a* (Fig) Curajos.

amartol *sm* [At: BOGDAN, GL. / Pl: *~i* / E: ngr ***αρματωλος***] (Îrg) Haiduc.

amasă *sf* [At: DA / V: *~**ansă*** / Pl: *~se* / E: nct] (Mol) Un fel de corcodușă timpurie.

amastie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***amastie***] Absența congenitală sau atrofia glandelor mamare.

amatie *sf* [At: DHLR II, 544 / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) Amețit.

amator, ~oare *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 206 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***amateur***, lat ***amator***] **1-2** (Construit, adesea, cu pp *de*) (Persoană) căreia îi place ceva, care caută ceva cu plăcere, cu pasiune Si: *iubitor*. **3** *smf, a* (Persoană) căruia-i place o artă, o știință etc. și o cultivă pentru propria sa plăcere, fără a se îndeletnici cu ea cu tot dinadinsul sau a o avea ca meserie Si: *diletant*, (reg) *pârât*.

amatorism *sn* [At: DEX^2 / E: ***amator*** + *-ism* cf fr *amateurisme*] Practicare, ca amator (**1**) a unui sport, a unei arte etc Si: *diletantism*.

amaurotic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***amaurotique***] (Med) **1-2** *smf, a* (Bolnav) de amauroză. **3** *a* (Îs) *Idioție ~ă* Cretinism datorat insuficienței tiroidiene.

amauroză *sf* [At: DA ms / E: fr ***amaurose***] (Med) Diminuare sau pierdere a vederii din cauza lezării retinei, a căilor nervoase sau a centrilor cerebrali ai vederii.

amaxofobie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***amaxophobie***] (Med) Teamă patologică de vehicule.

amazoană *sf* [At: CANTEMIR, HR. 59/7 / V: *~**onă*** / Pl: *~ne* / E: fr ***amazone***, lat ***amazon***, gr ***αμαζών***] **1** (Mit) Femeie dintr-o gintă de războinice, care nu admitea nici un bărbat printre ele. **2** Femeie care face călărie.

amazonă *sf* vz ***amazoană***

amazonit *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***amazonite***] (Min) Varietate verde sau albăstruie de feldspat microlin folosită ca piatră semiprețioasă.

amazonomahie *sf* [At: DN^3 / E: cf fr *amazomachia*] (Mit) Luptă a amazoanelor cu oamenii.

amazuchim *sm* vz ***hasmațuchi***

amăgeală *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 436/13 / Pl: *~gele, ~geli* / E: ***amăgi*** + *-eală*] **1** (Mpl) Amăgire. **2** (Fig) Obiect dat cuiva cu scopul de a-l amăgi, de a-l abate de la altă preocupare.

amăgelnic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 23 / Pl: *~ici, ~ice*/ E: ***amăgi*** + *-elnic*] (Înv) Amăgitor.

amăgeu [At: VARLAAM, C. 126 / E: ngr ****μαγὺς, ~έως***] (Înv) **1** *sm* Șarlatan. **2** *a* Înșelător.

amăgi [At: (a. 1594), HEM 1005 / Pzi: *~gesc* / E: ml ****ammagire***] **1** *vt* (Înv) A vrăji (făcând semne cabalistice cu mâna). **2** *vt* A înșela pe cineva cu vorbe sau cu purtări ademenitoare. **3** *vt* A purta cu vorba. **4** *vt* A ispiti la o faptă rea. **5** *vt* A seduce. **6** *vt* A-și înșela bărbatul. **7** *vt* (Pex) A înșela. **8** *vr* A-și face iluzii zadarnice. **9** *vr* A greși. **10** *vt* (Mol) A păcăli (în glumă).

amăgiaș *sn* [At: ȘEZ. I, 34 / P: *~gi-aș* / Pl: (rar) *~gieșe* / E: ***amăgi*** + *-aș*] Păcăleală (în glumă).

amăgie *sf* [At: MOXA, 381/28 / Pl: *~gii* / E: ***amăgi*** + *-ie*] (Înv) **1-3** Amăgire (**1-3**) Cf *amăgi* (**1, 4-5**).

amăgire *sf* [At: MARCOVICI, C. 23/8 / Pl: *~ri* / E: ***amăgi***] **1** Înșelăciune Cf *amăgi* (**1**). **2** Ispitire Cf *amăgi* (**4**). **3** Seducere Cf *amăgi* (**5**). **4** (Înv) Adulter Cf *amăgi* (**6**). **5** Iluzionare Cf *amăgi* (**7**). **6** Greșeală Cf *amăgi* (**9**).

amăgișag *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***amăgi*** + *-șag*] (Reg) Înșelare Cf *amăgi* (**2**).

amăgit *sn* [At: CONACHI, P. 14 / E: ***amăgi***] Înșelare Cf *amăgi* (**2**).

amăgit, ~ă *a* [At: (a. 1594) HEM 1005 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***amăgi***] **1** Înșelat. **2** Ispitit. **3** Sedus. **4** (Înv) Înșelat de soț(ie). **5** Iluzionat. **6** Care a greșit.

amăgitor, ~oare [At: VARLAAM, C. 334 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***amăgi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* Înșelător. **3-4** *smf, a* Ispititor. **5** *sf* (Orn; Mol) Berbecel.

amăgitoresc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 149 / Pl: *~ești* / E: ***amăgitor*** + *-esc*] (Înv) **1-2** Care ține de amăgire (**1**) sau de amăgitori (**1**).

amăgitură *sf* [At: PSALT. (1651), 9 / Pl: *~ri* / E: ***amăgi*** + *-tură*] (Înv) Înșelăciune Cf *amăgi* (**2**).

amăgșag *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***amăgi*** + *-șag*] (Rar) Înșelăciune Cf *amăgi* (**2**).

amăguli *v* vz ***măguli***

amăgulire *sf* vz ***măgulire***

amăgulit^1 *sn* vz ***măgulit***^{1}

amăgulit^2***, ~ă*** *a* vz ***măgulit***^{2}

amăhăi *v* vz ***măhăi***

amăhăire *sf* vz ***măhăire***

amăhăit^1 *sn* vz ***măhăit***^{1}

amăhăit^2***, ~ă*** *a* vz ***măhăit***^{2}

amăjni *v* vz ***amegini***

amăjnire *sf* vz ***ameginire***

amăjnit^1 *sn* vz ***ameginit***^{1}

amăjnit^2***, ~ă*** *a* vz ***ameginit***^{2}

amăjui *vt* vz ***amegiui***

amăn *i* [At: GR. BĂN. / A: nct / E nct] **1-2** (Ban) Exclamație care exprimă o admonestare, un avertisment Cf *destul! ajunge!*

amănunt, ~ă [At: CORESI, ap. HEM 1032 / V: *~**ăru~*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: ***a***^{3} + ***mănunt***] **1** *sm* (Îlav) **În ~** (În mod) minuțios, conștiincios, observând chiar și cele mai mici și neînsemnate părți (detalii) ale unui lucru. **2** *sn* (Cmr; îlav) **Cu** (sau, înv, **pre**) **~ul** Cu bucata. **3** *sn* Detaliu. **4** *sn* (Îe) **A da ~e** A intra în detalii. **5** *sn* (Îlav) **(Cu) de-~** sau **până în cele mai mici ~e** sau **în ~, în toate ~ele** Minuțios. **6** *a* (Înv) Amănunțit^2.

amănunțeală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***amănunți*** + *-eală*] (Înv) Detaliu.

amănunți *vtr* [At: I. IONESCU, C. 31 / V: *~**ărunți***^{1} / Pzi: *~țesc* / E: ***amănunt*** cf fr *détailler*] **1** (Agr) A mărunți, a afâna pământul prin săpare, arare, prășire etc. **2** A arăta în amănunte.

amănunțime *sf* [At: BARONZI, L. 101 / V: ***amăru~*** / Pl: *~mi* / E: ***amănunt*** + *-ime*] (Îe) **În ~** În detaliu.

amănunțire *sf* [At: I. IONESCU, C. 31 / V: *~**ăru~*** / Pl: *~ri* / E: ***amănunți***] **1** (Înv) Mărunțire, afânare a pământului. **2** Arătare în detalii.

amănunțit^1 *sn* [At: I. IONESCU, M. 327 / V: ***amăru~*** / Pl: *~uri* / E: ***amănunți***] (Agr) Amănunțire.

amănunțit^2***, ~ă*** *a* [At: I. IONESCU, C. 34 / V: ***amăru~*** / Pl: *~țiți, ~e* / E: ***amănunți***] **1** *a* (Agr) Afânat. **2-3** *a, av* Detaliat.

amănunțitor, ~oare *a* [At: I. IONESCU, C. 80 / V: *~**ăru~**, ~**ăru~*** (reg) *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***amănunți*** + *-tor*] (Agr; d. sol) Ușor de sfărâmat, de fărâmițat, de afânat.

amărală *sf* vz ***amăreală***

amărat, ~ă *a* vz ***mărat***

amărăcios, ~oasă *a* [At: DA / V: ***amără~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***amar*** + *-ăcios*] Amărui (**1**).

amărăciune *sf* [At: CORESI, EV. 15 / Pl: *~ni* / E: ***amărî*** (sau ***amar***) + *-(ă)ciune*] **1** Însușirea de a fi amar (**1**) Si: *amăreală* (**2**), (rar) *amărie*. **2** (Mpl) (Obiect cu) gust amar. **3** (Fig) (Sentiment de) durere. **4** Rea-voință. **5** (Stare sufletească de) indignare împreunată cu tristețe. **6** (Bot; reg) Hașmaciucă (*Anthriscus silvestris*). **7** (Bot; reg) Coroniște (*Coronilla varia*). **8** (Bot) Amărătăciune.

amărăluță *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~țe* / E: ***amărel*** + *-uță*] (Reg) Mică plantă erbacee din familia gentianaceelor, cu tulpina ramificată chiar de la bază, cu mici flori galbene-aurii, ce conține un suc amar cu proprietăți tonice Si: *amăruță* (*Cicendia filiformis*).

amărătăciune *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ni* / E: ***amărât*** + *-(ă)ciune*] (Reg) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina roșiatică, cu flori galbene mirositoare, îngrămădite în vârful tulpinii, care crește prin

locuri umbroase și umede din pădurile subalpine și pe lângă pâraie (*Senecio fuchsii*) Si: *amărăciune* (**8**), *uliendru-de-munte*.

amărea *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *-ele* / E: nct] (Bot; reg) **1** Scaiul- dracului (*Eryngium campestre*). **2** Plantă din familia compozitelor Si: *amăruță* (*Picris hieracioides*).

amăreală *sf* [At: (a. 1784) HEM 1021 / V: (reg) ***~ralâ*** / Pl: *~eli* / E: ***amărî*** + *-eală*] **1** Amărâre (**1**). **2** Amărăciune (**1**). **3** Amărăciune (**3**). **4** (Îs) *~la vinurilor* Boală microbiană a vinurilor, manifestată prin gustul lor amar. **5** (Ccr) Om amărât și slab. **6** (Reg) Plantă erbacee din familia polygalaceelor, cu frunze lanceolate, flori albastre sau rozee, fructul în formă de capsulă Si: *șerpariță* (*Polygata amara*) **7** (Reg) Plantă erbacee din familia polygalaceelor Si: *iarbă grasă*, *iarbă lăptoasă*, *oloisă*, *seceruică*, *șerpariță*, *șopârliță*, *tămâioare* (*Polygata vulgaris*). **8** (Reg) Plantă din familia polygaceelor Si: *iarbă lăptoasă*, *șerpariță*, *șopârliță* (*Polygata comosa*). **9** (Îs) Boală a merelor și a perelor, manifestată prin apariția pe acestea a unor pete în dreptul cărora carnea fructului respectiv capătă un gust amar.

amărel, ~ea [At: LB / Pl: *~ei*, *~e* / E: ***amar*** + *-el*] **1** *a* Puțin amar (**1**). **2** *sf* (Bot; Trs) Armurariu (*Carduus mariani*).

amăreț, ~eață *a* vz ***măreț***

amărâre *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1514 / E: ***amărî***] (Ivr) **1** Amărăciune. **2** (Îoc *îndulcire*) Producere a unui gust amar (**1**).

amărât, ~ă [At: VARLAAM, C. 14 / Pl: *~âți*, *~e* / E: ***amărî***] **1** *a* (Fig) Care a devenit amar (**1**). **2** *a* Cuprins de amărăciune (**3**) sufletească. **3** *a* (D. fapte, păcate, trai, zile) Nesuferit. **4-5** *smf*, *a* Sărman. **6** *a* (Îc) *Om ~* Om uscat, de care nu se mai prinde carnea. **7** *av* (Înv) Cumplit. **8** *sf* (Bot) Coroniște (*Coronulla varia*). **9** *a* (D. obiecte) Ponosit.

amărâtor, ~oare *a* [At: CORESI, ap. HEM 1020 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***amărî*** + *-tor*] Care amărăște (**1**).

amărâtoriu *a sn* vz ***amărâtor***

amărâtură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1012 / Pl: *~ri* / E: ***amărî*** + *-tură*] (Înv) **1-2** Amărăciune (**1**, **3**).

amărâu, ~âie *a* vz ***amăriu***

amăreț, ~eață *a* vz ***măreț***

amărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1514 / Pl: n / E: ***amar*** + *-ie*] (Sst) Amărăciune (**1**).

amăriu, ~ie *a* [At: HEM 1013 / V: *~râu*, *~râie* / Pl: *~ii* / E: ***amar*** + *-iu*] Amărui (**1**).

amărî [At: CORESI, ap. HEM 1023 / V: (reg) ***~mări*** / Pzi: *~răsc* / E: lat **amarira*] **1** *vtr* (Îoc *îndulci*) A face (ceva să aibă gust) amar (**1**). **2** *vr* A deveni amar (**1**). **3** *vtr* (Fig) A produce amărăciune în sufletul cuiva. **4** *vt* A necăji pe cineva. **5** *vt* (Șîe) **A ~ viața, traiul** sau **zilele cuiva** A face cuiva viața, traiul, zilele amare, nesuferite. **6** *vr* A se mâhni, a-și face sânge rău. **7** *vtr* (Mai ales îe) **A-și ~ inima, zilele, traiul, viața** A-și face inimă, trai, viață, zile amare din pricina cuiva sau a ceva. **8** *vr* A duce o viață amară, un trai ca vai de el.

amărnicit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***amarnic*** + *-it*] (Mol; fam) Amarnic.

amăroi, ~oaie *a* [At: REV. CRIT. III, 86 / Pl: ~, ~/ E: ***amar*** + *-oi*] (Reg) Amărui (**1**).

amărui, ~ie *a* [At: TDRG / Pl: ? / E: ***amar*** + *-ui*] **1** Care are gustul puțin amar Si: *amărăcios*, *amăriu*, *amăroi*. **2** Care produce o senzație ce seamănă cu amărăciunea (**1**). **3** (Fig) Chinuitor.

amărunt *sn* vz ***amănunt***

amărunțel *sn* [At: CONTEMPORANUL IV, 503/25 / E: ***amărunt*** + *-el*] (Pfm; îlav) **De-~ul** Cu minuțiozitate.

amărunți¹ *v* vz ***amănunți***

amărunți² *v* vz ***mărunți***

amărunțime *sf* vz ***amănunțime***

amărunțire *sf* vz ***amărunțire***

amărunțit¹ *sn* vz ***amănunțit¹***

amărunțit², ~ă *a* vz ***amănunțit²***

amărunțitor¹, ~oare *a* vz ***amănunțitor***

amărunțitor², ~iu *a* vz ***amănunțitor***

amăți *v* vz ***ameți***

amățire *sf* vz ***amețire***

amățit¹ *sn* vz ***amețit¹***

amățit², ~ă *a* vz ***amețit²***

amățitor, ~toare *a* vz ***amețitor***

amâna [At: PSALT. SCH. 128/6 / Pzi: *amân*, (reg) *amâi*, (rar) *amânez* / E: *a* + ***mâ(i)ne***] **1** *vi* (Înv) A întârzia. **2** *vtr* A nu îndeplini ceva imediat, ci a lăsa pe altă dată. **3** *vt* A pune un termen mai târziu pentru judecarea unei pricini. **4** *vt* A proroga. **5** *vt(a)* (Fig) A tărăgăna. **6** *vt* (Complementul este un om) A purta cu vorba (de azi pe mâine). **7** *vt* (Înv)A porunci cuiva să vină (sau să execute ceva) mai târziu.

amânar *smn* vz ***amnar***

amânare *sf* [At: PANN, P. V. I 61/23 / Pl: *~nări* / E: ***amâna***] **1** Întârziere. **2** (Îlav) **Fără ~** Îndată. **3** (Îlav) **Cu ~** În tihnă.

amânat¹ *sn* [At: PANN, P. V. III, 59 / Pl: *~uri* / E: ***amâna***] Amânare (**1**).

amânat², ~ă [At: COD. VOR. 86/13 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***amâna***] **1** *a* (Înv) Întârziat Cf *amâna* (**1**). **2** *av* (Ban) Târziu.

amânata *vr* [At: HODOȘ, P. P. 198 / Pzi: *~tez* / E: ***amânat***] (Ban) A se întârzia.

a mână [At: (a. 1580), CUV. D. BĂTR. II, 326 / V: ***amână*** / E: ***a*** + ***mână***] **1** *a* (Înv) În mână. **2** *av* (Îcn) *De- ~* Din (de la) mână. **3** *av* (Fig) De sub stăpânire. **4** *s* (Îlav) **Pe ~nile** Care mai de care. **5** *av* (Înv) La îndemână. **6** *av* (Construit cu pp *de*) De ajutor. **7** *a* (Înv; îe) **A umbla** (sau **a fi**) **cu zilele ~** A fi cu zilele numărate, în primejdie de moarte. **8** *a* (Înv) **Cu capul ~** Ca prin urechile acului Si: *abia*. **9** *a* (Trs; îe) **A fi cu capul ~** A fi de o cutezanță orbească. **10** *a* (Trs; îe) **Om cu capul ~** Murdar.

amânăcios, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***amâna*** + *-cios*] (Înv) Zăbovitor.

amânător, ~oare *smf*, *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***amână*** + *-tor*] **1-2** (Om sau animal) care amână (**1**).

amânda¹ *v* vz ***amenda¹***

amânda² *vt* vz ***amenda²***

amândă *sf* vz ***amendă***

amândoi, ~două *ncv* [At: (a. 1574) ap. HEM 1088 / E: ml * ***amendui, ~duae*** cf *ambii*, *îmbii*] **1** Doi împreună, în același timp Si: *ambii* Cf *tustrei*, *tuspatru*. **2** Unul cu altul sau unul altuia.

amânunța *v* vz ***amenința***

amârăcios, ~oasă *a* vz ***amărăcios***

ambac *sn* [At: CADE / Pl: *~ce* / E: ngr **ἄμπακος**] (Ivr) **1** Tăbliță de scris. **2** (Îe) **A pune ~ pe cineva** A bănui. **3** Socoteală.

ambala [At: I. IONESCU, M. 395 / Pzi: *~lez* / E: fr ***emballer***] **1** *vt* A împacheta. **2** *vt* (Pex) A pune într-o cutie (de lemn). **3** *vr* (Rar; d. cai) A scăpa din frâu. **4** *vr* (Pex; d. oameni) A se lăsa cuprins de sentimente. **5** *vr* A se avânta într-o discuție aprinsă. **6** *vtr* (D. motoare) A face ca viteza să fie mai mare decât cea nominală.

ambalagiu *sn* v ***ambalaj***

ambalaj *sn* [At: I. PANȚU, C. 288 / V: ***~lagiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***emballage***] **1** Material care servește la împachetarea și închiderea (ermetică) a produselor pentru transportarea lor. **2** Lucru în care se împachetează ceva. **3** (Îs) *~ de investiție* Cont. **4** Mod de împachetare a mărfurilor în vederea transportării lor.

ambalare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***ambala***] **1** Împachetare. **2** Ambalaj (**4**). **3** Depășire a vitezei unui motor peste viteza sa nominală.

ambalat¹ *sn* [At: DA / E: ***ambala***] **1-3** Ambalare (**1-3**).

ambalat², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~lați*, *~e* / E: ***ambala***] **1** (D. mărfuri) Împachetat. **2** (Fig; d. oameni) Pasionat.

ambar *sn* vz ***hambar***

ambarasant, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***embarrassant***] (Frm) Care pune în încurcătură.

ambarasat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 230 / Pl: *~sați*, *~e* / E: fr ***embarrassé***] (Frm) Încurcat Cf *ambarasant*.

ambarca *v* vz ***îmbarca***

ambarcader *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***embarcadère***] (Mrn) Loc unde se îmbarcă mărfurile și călătorii pe un vapor.

ambarcație *sf* [At: DEX² / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***embarcation***] Vas plutitor (de dimensiuni mici).

ambarcațiune *sf* vz ***ambarcație***

ambarda *vi* [At: DEX² / Pzi: *~dez* / E: fr ***embarder***] (D. mare) A determina o ambardee.

ambardee *sf* [At: DEX² / E: fr ***embardée***] Îndepărtare bruscă involuntară a unei nave de la drumul urmat din cauza curenților sau a vântului.

ambasadă *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 466 / Pl: *~de* / E: fr ***ambassade***] **1** Reprezentanță diplomatică pe lângă guvernul unei țări străine, condusă de un ambasador. **2** Funcționarii ambasadei **(1)**. **3** Clădirea unde e instalată ambasada **(1)**.

ambasador, ~oare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 178 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***ambassadeur***] **1** Persoană însărcinată cu o misiune diplomatică pe lângă un guvern străin. **2** (Spc) Șeful unei misiuni diplomatice permanente de primul rang a unui stat pe lângă guvernul altui stat. **3** (Irn; pex) Persoană trimisă de cineva cu o însărcinare.

ambeta *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***embêter***] **1-2** (Frî) A (se) plictisi.

ambetant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***embêtant***] (Frî) Plictisitor.

ambiant, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***ambiant***] **1** Înconjurător. **2** (Îs) *Atmosferă ~ă* Atmosfera în care trăim.

ambianță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr ***ambiance***] Mediu material, social sau moral în care trăiește cineva sau se află ceva Si: *climat*.

ambidextrie *sf* [At: DEX² / P: *~dex-tri-e*/ E: fr ***ambidextrie***] Capacitatea de a se folosi cu aceeași ușurință de ambele mâini.

ambidextru, ~ă *smf, a* [At: DA / P: *~dex-tru* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***ambidextre***] **1-2** (Persoană) care se folosește cu aceeași îndemânare de ambele mâini.

ambielaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***embiellage***] Ansamblu alcătuit din bielele arborelui cotit al unui motor.

ambient *sn* [At: DEX² / P: *~bi-ent* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***ambient***] (Liv) Ambianță.

ambiental, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ambiental***] (Liv) **1** *sn* Ambient. **2** *a* Care aparține ambientului. **3** *a* Referitor la ambient.

ambigen, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***ambigenus*** „corcit"] (Grm; înv) **1-2** *sn, a* (Îs) *Gen ~* Genul neutru. **3** *a* (Îs) *Substantiv ~* Substantiv neutru.

ambiguitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 161 / Pl: *~tăți* / E: fr ***ambiguïté***] **1** Lipsă de precizie, de claritate. **2** (Ccr) Afirmație echivocă. **3** (Lin) Prezența simultană a mai multor sensuri care generează interpretări multiple.

ambiguiza *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: ***ambiguu*** + *-iza*] (Liv) A face să devină ambiguu.

ambiguizare *sf* [At: DEX² / P: *~gu-i~* / Pl: *~zări* / E: ***ambiguiza***] Dobândire a unui caracter ambiguu.

ambiguizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ambiguiza***] (Liv) Care a devenit ambiguu.

ambiguu, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ui, ~ue* / E: lat ***ambiguus***] (Liv; d. enunțuri, cuvinte etc.) **1** Echivoc. **2** Neclar.

ambii, ~bele *nc* [At: NEGRUZZI, S. I, 42 / E: it ***ambe***] Amândoi.

ambiofonie *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / E: fr ***ambiophonie***] Metodă de modificare a acusticii unei săli prin mijloace electroacustice pentru crearea ambianței sonore adecvate unui anumit gen de program.

ambitus *sn* [At: DEX² / E: fr ***ambitus***] Întindere a unei melodii, de la sunetul cel mai grav până la cel mai înalt.

ambiț *sn* v ***ambiție***

ambiție *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 30 / V: ***ambiț, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: ***ambition***] **1** Dorință arzătoare de a realiza ceva. **2** Dorință de glorie (sau de onoruri). **3** Dorință de parvenire. **4** (Îlv) **A pune pe cineva la ~** A (se) ambiționa.

ambiționa [At: (a. 1774) URICARIUL I, 178/22 / Pzi: *~nez* / E: fr ***ambitionner***] **1** *vr* A avea ambiție. **2** *vt* A stimula ambiția cuiva. **3** *vr* A se încăpățâna. **4** *vr* (Înv) A râvni.

ambițios, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. I, 139 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***ambitieux,*** lat ***ambitiosus***] **1-6** *smf, a* (Persoană) plină de ambiție **(1-3)**. **7** *a* Pornit din ambiție **(1-3)**.

ambițiune *sf* vz ***ambiție***

ambivalent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***ambivalent***] Cu ambivalență.

ambivalență *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: fr ***ambivalence***] Existența simultană a două aspecte diferite.

ambliop, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amblyope***] **1-2** *smf, a* (Bolnav) de ambliopie.

ambliopie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***amblyopie***] Slăbire a vederii determinată de leziuni ale mediilor transparente ale globilor oculari, de excese sau de bătrânețe.

ambliopode *snp* [At: DEX² / E: fr ***amblypodes***] Mamifere erbivore fosile cu picioarele terminate cu cinci degete scurte, având copite la vârf.

amblistoma *sf* [At: DEX² / E: fr ***amblystome***] Gen de amfibieni cu corpul lung de 15-25 cm, de culoare cărămizie, cu pete mari deschise, care trăiesc în America de Nord (*Amblystoma*).

ambon *sn* vz ***amvon***

ambranșament *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***embranchement***] Ramificație secundară a unei linii ferate, a unei conducte etc.

ambrasă *sf* [At: DEX² / Pl: *~se* / E: fr ***embrasse***] (Rar) Cordon care servește pentru a ține strâns mijlocul unei perdele sau al unei draperii.

ambrazură *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr ***ambrasure***] **1** (Mil) Deschizătură în pereții unei fortificații, prin care se execută trageri cu armele sau cu tunul. **2** (Aht) Deschizătură în zid pentru montarea unei ferestre.

ambră *sfs* [At: CRITIL și ANDRONIUS, ap. HEM 1039 / E: fr ***ambre***] **1** Substanță ceroasă, brumă-cenușie, cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de cașalot și întrebuințată în parfumerie. **2** (Îs) *~ galbenă* Chihlimbar.

ambreia *vt* [At: LTR / P: *~bre-ia* / Pzi: *~iez* / E: fr ***embrayer***] A realiza cuplarea a două mecanisme cu ajutorul ambreiajului.

ambreiaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / P: *~bre-iaj* / E: fr ***embreyage***] Dispozitiv prin care se leagă solidar, pe un anumit interval de timp, două mecanisme și care permite decuplarea în timpul funcționării.

ambreiare *sf* vz ***ambreiere***

ambreiere *sf* [At: LTR / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***ambreia***] Cuplare a două mecanisme cu ajutorul ambreiajului.

ambroziac, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***ambrosiaque***] (Liv) **1** Cu parfum de ambrozie. **2** (Pex) Minunat.

ambrozie *sf* [At: PANN, E. V, 70 / V: *amvrozie* / Pl: *~ii* / E: fr ***ambroise,*** lat ***ambrosia***] **1** (În mitologia greacă) Hrană aromată a zeilor, despre care se credea că dă nemurire și tinerețe veșnică. **2** (Pex) Băutură minunată.

ambulacrar, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ambulacraire***] **1** Care aparține unui ambulacru. **2** Care se referă la ambulacru.

ambulacru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***ambulacre***] Organ tubular subțire, terminat de obicei cu o ventuză, caracteristic echimodermelor și care servește la locomoție, respirație și pipăit.

ambulant, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 417 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***ambulant,*** lat ***ambulans, ~ntis***] Care se deplasează dintr-un loc în altul.

ambulanță *sf* [At: ALECSANDRI, ap. DA / Pl: *~țe* / E: ***ambulance***] **1** Instalație sanitară mobilă, în spatele frontului, care îngrijește răniții. **2** Vehicul special amenajat pentru transportul la spital al persoanelor accidentate sau grav bolnave Si: *salvare*.

ambulatoriu, ~ie [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***ambulatoire,*** lat ***ambulatorius***] **1** *a* (D. tratamente medicale) Care nu necesită spitalizare. **2** *sn* Instituție medico-sanitară în care se acordă bolnavilor asistență medicală fără internare.

ambuscadă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~de* / E: fr ***embuscade***] **1** Acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere. **2** Loc amenajat și ocupat de o subunitate militară, în scopul executării unui atac prin surprindere asupra dușmanului.

ambuscat *sm, am* [At: DEX^2 / Pl: *~ați* / E: fr ***embusqué***] (Frm) **1-4** (Soldat) dispensat de obligațiile grele ale serviciului militar (sau scutit de lupta pe front).

ambușură *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ri* / E: fr ***embouchure***] Parte a unui instrument muzical de suflat prin care se suflă aerul cu gura Si: *muștiuc*.

ambuteia *vt* [At: DEX^2 / P: *~te-ia* / Pzi: *~iez* / E: fr ***embouteiller***] (Frm) A bloca cu vehicule, nave etc. căi rutiere sau de navigație.

ambuteiaj *sn* [At: DEX^2 / P: *~te-iaj* / Pl: *~e* / E: fr ***embouteillage***] **1** (Frm) Îmbuteliere. **2** Blocare într-un port sau într-un bazin a unor nave din cauza îngrămădirii lor într-un spațiu mic. Si: *ambuteiat*[1] **(2)**, *ambuteiere*. **3** Blocare a circulației rutiere, din cauza îngrămădirii (în dezordine) a unor vehicule Si: *ambuteiat*[1] **(3)**, *ambuteiere* **(3)**.

ambuteiat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***ambuteia***] **1-3** Ambuteiaj **(1-3)**.

ambuteiat[2], ***~ă*** *a* [At: LTR / P: *~te-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ambuteia***] (D. căi de circulație) Blocat cu vehicule.

ambuteiere *sf* [At: DEX^2 / P: *~te-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***ambuteia***] **1-3** Ambuteiaj **(1-3)**.

ambutisa *vt* [At: LTR / Pl: *~sez* / E: cf fr *emboutir*] A prelucra prin deformare plastică, la cald sau la rece, un semifabricat din tablă pentru a obține capace, cutii, farfurii etc.

ambutisare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~sări* / E: ***ambutisa***] Prelucrare prin deformare plastică, la cald sau la rece, a unui semifabricat din tablă pentru a obține capace, cutii, farfurii etc. Si: *ambutisat*.

ambutisat *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***ambutisa***] Ambutisare.

amegiueală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: ***amegiui*** + *-eală*] (Reg) Amăgeală.

amegiui *vt* [At: CIAUȘANU, V. / V: ***~ejui, amăjui*** / Pzi: *~esc* / E: cf *amăgi*] (Reg; rar) **1** A înșela. **2** A fermeca. **3** A adormi.

amejui *vt* vz ***amegiui***

ameletătură *sf* vz ***amenințătură***

amelică *sf* vz ***americă***

amelie *sf* [At: ALAS 27 III 1938, 12/4 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἀμέλεια***] (Csnp) Piedică.

amelința *vt* vz ***amenința***

amelințare *sf* vz ***amenințare***

amelințat, ~ă *a* vz ***amenințat***

ameliora [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / P: *~li-o~* / Pzi: *~rez* / E: ***fr améliorer***] **1-2** *vtr* A (se) îmbunătăți. **3-4** *vtr* A (se) îndrepta. **5** *vt* A supune ameliorării un animal sau o plantă.

ameliorabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***améliorable***] (Rar) Care poate fi ameliorat.

ameliorant, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~li-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***améliorant***] Care ameliorează Si: *ameliorator*.

ameliorare *sf* [At: MEHEDINȚI, P. 19 / P: *~li-o~* / Pl: *~rări* / E: ***ameliora***] **1** Îmbunătățire. **2** Îndreptare. **3-4** Proces de creare a noi rase de animale și a noi soiuri de plante de cultură (sau de îmbunătățire a celor existente) Si: *ameliorație*.

ameliorat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***ameliora***] **1-2** Ameliorare **(1-2)**.

ameliorat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ameliora***] **1** Îmbunătățit. **2** Îndreptat.

ameliorativ, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amélioratif***] (Liv) Care ameliorează.

ameliorator, ~oare *a* [At: DEX^2 / P: *~li-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ameliora*** + *-tor*] (Rar) Ameliorant.

ameliorație *sf* [At: DA ms / P: *~li-o~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***amélioration***] **1-3** Ameliorare **(1-3)**. **4** (Lpl) Îmbunătățiri funciare.

ameliorațiune *sf* vz ***ameliorație***

amelița *v* vz ***amenința***

amelițare *sf* vz ***amenințare***

amelițat, ~ă *a* vz ***amenințat***[2]

amenaja *vt* [At: MDA ms / Pl: *~jez* / E: fr ***aménager***] **1** A organiza în vederea unei anumite utilizări. **2** A realiza o amenajare **(2)**.

amenajabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aménageable***] Care se poate amenaja.

amenajament *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***aménagement***] **1** Sistem de măsuri pentru organizarea exploatărilor forestiere, cuprinzând refacerea, ameliorarea, mărirea fondului forestier, protecția și exploatarea irațională. **2** Sistem de măsuri privind organizarea, folosirea și îmbunătățirea unei pășuni pentru o anumită perioadă de timp.

amenajare *sf* [At: V. ROM. decembrie 1950, 26 / Pl: *~jări* / E: ***amenaja***] **1** Organizare în vederea unei anumite utilizări Si: *amenajat*[1]. **2** Ansamblu de lucrări prin care elementele unui sistem sunt dispuse și utilizate astfel încât sistemul să corespundă cât mai bine scopului pentru care a fost realizat. **3** (Îs) ~ *hidraulică* Amenajare pentru prevenirea acțiunilor dăunătoare ale unui curs de apă și pentru valorificarea resurselor lui potențiale.

amenajat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***amenaja***] Amenajare **(1)**.

amenajat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amenaja***] **1** Organizat în vederea unei anumite utilizări. **2** (Sil) Organizat după un plan definit, pentru tăierea rațională.

amenda[1] *vt* [At: PAS, Z. I, 298 / V: (reg) ***amânda***[1] / Pzi: *~dez* / E: ***amendă***] A aplica cuiva o amendă.

amenda[2], ***~ă*** *vt* [At: ODOBESCU, S. II, 321 / V: (reg) ***amânda***[2] / Pzi: *~dez* / E: fr ***amender***] **1** A modifica prin amendamente **(1)** un text, mai ales o lege. **2** (Agn) A îmbunătăți unele însușiri ale solului prin încorporarea unor amendamente **(2)**.

amendabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amendable***] **1-3** Care se poate amenda[2] **(1-3)**.

amendament *sn* [At: I. IONESCU, M. 315 / V: ***aman~*** / Pl: *~e* / E: fr ***amendement***] **1** Modificare adusă unui proiect de act normativ sau de tratat. **2** (Agn) Operație de îmbunătățire a proprietăților fizice ale solului cultivat, în vederea obținerii unor recolte sporite. **3** (Agn) Substanță care se încorporează în sol pentru a schimba unele însușiri nefavorabile ale acestuia, în vederea îmbunătățirii condițiilor de nutriție ale plantelor.

amendare[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~dări* / E: ***amenda***[1]] Aplicare a unei amenzi cuiva Si: *amendat*[1].

amendare[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~dări* / E: ***amenda***[2]] **1** Modificare prin amendamente **(1)** a unui text, mai ales al unei legi. **2** (Agn) Îmbunătățire a unor însușiri ale solului prin încorporarea unor amendamente **(2)**.

amendat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***amenda***[1]] Amendare[1].

amendat[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***amenda***[2]] Amendare[2].

amendat[3], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amenda***[1]] Căruia i s-a aplicat o amendă.

amendat[4], ***~ă*** [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amenda***[2]] **1** (D. un text, mai ales al unei legi) Modificat prin amendamente **(1)**. **2** (Agn; d. soluri) Îmbunătățit prin încorporarea unor amendamente **(2)**.

amendă *sf* [At: SADOVEANU, N. F. 43 / V: ***aman~, amân~*** / Pl: *~nzi* / E: fr ***amende***] Pedeapsă în bani.

amenința [At: CORESI, ap. HEM 1046 / Pzi: *ameninț* / V: (înv) ***amânun~, ~nița, ~erința***, (îvr) ***~elința, amelița, melița, meliți, menința*** / E: lat ****amminaciare*** < *minaciae* „amenințări"] **1** *vt* (Înv; îf *melița*) A provoca pe cineva prin mimică. **2** *vt* (Înv) A face (cu mâna) un gest poruncitor adresat cuiva. **3** *vt* (Înv) A pomeni. **4-5** *vt, vi* (Construit cu „asupră" sau „către"; instrumentul acțiunii este în acuzativ și este introdus de „cu") A arăta intenția de a face rău cuiva (pentru a-l intimida sau) pentru a obține ceva. **6** *vt* A constitui o primejdie pentru (cineva sau) ceva.

amenințare *sf* [At: CORESI, ap. CP 364 / Pl: *~țări* / V: ***~elințare, ~elițare, ~ițare, ~erințare, melițare*** / E: ***amenința***] **1** (Înv) Gest poruncitor cu mâna al cuiva (mai ales al divinității) adresat cuiva Si: *amenințat*[1] **(1)**. **2-3** (Înv; pex) Voință (divină) Si: *amenințat*[1] **(2-3)**. **4** (Înv; pex) Vrere a cuiva Si: *amenințat*[1] **5** (Pex) Primejdie.

amenințat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / V: ***~ițat***[1], ***~erin~*** / E: ***amenința***] **1-4** (Înv) Amenințare **(1-4)**. **5** (Înv; pex) Primejdie.

amenințat[2]**, *~ă*** *a* [At: CANTEMIR, HR. 299 / V: ***amelin~, amelițat, ~ițat***[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amenința***] **1** (Înv) Căruia i s-a adresat un gest poruncitor cu mâna. **2** (Pex) Căruia i s-a arătat voința divină.

amenințător, ~oare *a, av* [At: MARCOVICI, D. 14 / V: ***amerin~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***amenința***] **1-4** (Într-un mod) care amenință **(5-6)**

amenințătură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 300 / V: (îvr) ***amelețăt~*** / Pl: *~ri* / E: ***amenința*** + *-(ă)tură*] (Îvr) Primejdie.

amenințeală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 56 / V: (îvr) ***melița~, melițea~*** / Pl: *~eli* / E: ***amenința***] (Îvr) Primejdie.

amenitate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 11 / Pl: *~tăți* / E: fr ***aménité***] (Frm) **1** Atitudine binevoitoare. **2** Amabilitate. **3** Politețe.

amenița *v* vz ***amenința***

amenițare *sf* vz ***amenințare***

amenițat[1] *sn* vz ***amenințat***[1]

amenițat[2]**, *~ă*** *a* vz ***amenințat***[2]

amenoree *sf* [At: DA / E: fr ***aménorrhée***] Absență fiziologică a ciclului menstrual în timpul sarcinii, al alăptării sau de natură patologică, pricinuită de o insuficiență ovariană sau hipofizară.

ament *sm* [At: DEX² / Pl: *~nți* / E: it ***amento***, lat. ***amentum***] Inflorescență a unor arbori sau arbuști, cu flori foarte mici, unisexuate, dispuse de-a lungul unui ax care atârnă ca un ciucure Si: *mâțișor, mâț*.

amentacee *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr ***amentacée***] **1** (Lpl) Familie de plante lemnoase cu inflorescență în amenți. **2** Plantă care face parte din familia amentacee **(1)**.

american, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***America*** + *-an* cf it *americano*, fr *américain*] **1-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Statelor Unite ale Americii sau a unui alt stat al Americii. **4-7** *a* Care aparține (populației) Statelor Unite ale Americii sau altui stat al Americii. **8-11** *a* Care privește (populația) Statelor Unite ale Americii sau altui stat al Americii.

americanism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***américanisme***] **1-2** Fel de a fi sau expresie specifice americanilor **(1)**. **3** Tendință de a imita comportarea americanilor.

americanist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, -e* / E: fr ***américaniste***] **1** Specialist în americanistică. **2** Adept al americanismului **(1)**.

americanistică *sf* [At: DEX² / E: ger ***Amerikanistik***] **1** Studiul limbilor, culturilor și al civilizațiilor americane **(1)**.

americaniza [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: fr ***américaniser***] **1-2** *vtr* A (se) transforma în american **(1)**. **3** *vr* A se comporta ca americanii **(1)**.

americanizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***americaniza***] **1** Transformare în american **(1)** Si: *americanizat*[1] **(1)**. **2** Comportare ca americanii **(1)** Si: *americanizat*[2] **(2)**.

americanizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***americaniza***] **1-2** Americanizare **(1-2)**.

americanizat[2]**, *~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***americaniza***] **1** Care s-a transformat în american **(1)**. **2** Care se comportă ca americanii **(1)**.

americă *sf* [At: I. IONESCU, M. 691 / E: ***America***] Pânză de bumbac de calitate inferioară.

americănesc, ~ească *a* [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: ***american*** + *-esc*] **1** Ca în America. **2** Din America.

americănește *av* [At: DEX² / E: ***american*** + *-ește*] În felul americanilor **(1)**.

americiu *sn* [At: DEX² / V: *~m* / E: fr ***américium***] Element chimic radioactiv sintetic, din familia elementelor transuranice, care se prezintă ca un metal alb-argintiu.

americium *sn* vz ***americiu***

amerindian, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~di-an/* Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***amérindien***] **1** *smf* (Lpl) Populații băștinașe din America, de rasă mongoloidă, numite „piei roșii" sau „indieni". **2** *smf* Persoană care face parte din amerindieni **(2)**. **3** *a* Care aparține amerindienilor **(2)**. **4** *a* Privitor la amerindieni **(2)**.

amerința *v* vz ***amenința***

amerințare *sf* vz ***amenințare***

amerințat *sn* vz ***amenințat***[1]

amerințător, ~oare *a, av* vz ***amenințător***

ameriza *vi* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: ns cf fr *amerrir*] (D. hidroavioane) A coborî până la atingerea suprafeței unei ape și oprire.

amerizaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***ameriza***] Amerizare.

amerizare *sf* [At: DEX² / Pl: *-zări* / E: ***ameriza***] Evoluare prin coborâre a unui hidroavion până la atingerea suprafeței unei ape și oprire Si: *amerizaj, amerizat*[1].

amerizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ameriza***] Amerizare.

amerizat[2]**, *~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amerizare***] (D. hidroavioane) Care a evoluat, prin coborâre, până la atingerea unei ape și s-a oprit.

amerizor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: ***ameriza*** + *-or*] Dispozitiv al unui hidroavion care permite manevrarea în timpul decolării și al amerizării.

amestec *sn* [At: (a. 1621) DOC., ap. HEM / Pl: *~uri* / E: drd ***amesteca***] **1** Reunire de lucruri diverse. **2** Complex format din elemente diferite Si: *amestecătură* **(1)**, *mixtură, combinație*. **3** (Chm) Produs obținut prin punerea laolaltă a mai multor substanțe care își păstrează proprietățile. **4** Confuzie. **5** Intervenție într-o acțiune. **6-7** Participare (necerută sau forțată) în treburile sau relațiile altora Si: (iv) *ingerință*. **8-9** (Îe) **A (nu) avea (vreun)** ~ A (nu) avea legătură cu cineva sau ceva. **10-11** (Îae) A (nu) avea (vreun) rol într-o afacere.

amesteca[1] [At: (a. 1640) ap. GCR I, 90 / Pzi: *~estec* / E: lat ****ammixticare*** Cf *mesteca*] **1-2** *vtr* A (se) uni. **3-4** *vtr* A (se) pune la un loc. **5-6** *vtr* A (se) combina două sau mai multe elemente (lichide, substanțe, lucruri, ființe etc.) diferite sau de același fel (dând, adesea, un corp nou). **7** *vi* (D. lichide) A înceta să fie curat. **8** *vt* (Îe) **A ~ vinul** (sau **laptele**) **cu apă** A subția punând apă. **9** *vt* A introduce ceva într-un lichid, cu scopul de a prepara o mixtură. **10** *vt* (D. lucruri diferite; îe) **Între miere ~că fiere** Spune vorbe supărătoare între altele mai plăcute. **11-12** *vtr* (D. popoare) A (se) schimba în urma unui amestec cu elemente străine. **13** *vi* (D. lucruri de același fel) A schimba șirul, poziția reciprocă. **14** *vi* (D. ființe și lucruri) A dispărea. **15** *vr* A se confrunta în... **16** *vr* A se face una cu... **17** *vr* (Înv; d. ființe de sex opus) A se împreuna sexual. **18** *vr* (Înv) A se căsători. **19** *vr* A se da de partea cuiva. **20-21** *vtr* A (se) confunda. **22** *vi* A-și pierde mințile. **23** *vra* (Construit cu pp *în, întru, la* sau cu o propoziție introdusă prin *unde*) A se introduce într-un mediu străin. **24** *vr* A se vârî unde nu este chemat, unde nu este potrivit, unde n-are dreptul să participe. **25** *vr* A-și face de lucru, intervenind nechemat. **26** *vr* (Pfm; îe) **Se ~că ca cimbrul** Se amestecă în toate. **27** *va* A interveni. **28** *vr* (Îe) **A nu se ~** A fi hotărât să nu ia parte la ceva. **29** *vr* (Îae) A sta de (sau la) o parte fără să intervină sau să participe. **30** *vt* (Înv; fig) A defăima. **31** *vt* A cleveti, făcând intrigi împotriva cuiva. **32** *vt* (Construit, adesea, cu pp. *cu*; d. lichide, cereale etc. de același fel) A omogeniza prin agitare.

amesteca[2] *v* vz ***mesteca***[1]

amestecare[1] *sf* [At: VARLAAM, C. II, 87 / Pl: *~cări* / E: ***amesteca***[1]] **1** Unire. **2** Punere la un loc. **3** Combinare a două sau mai multe elemente (lichide, substanțe, lucruri, ființe) diferite sau de același fel. **4**. Încetare de a mai fi curat. **5**. Introducere a ceva într-un lichid (sau amestec) pentru a face mixtură. **6** Schimbare prin amestec de elemente străine. **7** Schimbare a șirului Si: *amestecat*[1]. **8** Dispariție. **9** (Înv) Împreunare sexuală. **10** (Înv) Căsătorire. **11** (Îs) ~ *de sânge* Incest. **12** Dare de partea cuiva. **13** Confundare. **14** Pierdere a minții. **15** Introducere într-un mediu străin. **16** Vârâre unde nu este chemat sau potrivit. **17** Intervenire în toate. **18** Defăimare. **19** Clevetire. **20** Omogenizare prin agitare. **21** Ingerință.

amestecare[2] *sf* vz ***mestecare***[1]

amestecat[1] *sn* [At: DA / E: ***amesteca***[1]] Amestecare **(7)**.

amestecat[2]**, *~ă*** [At: (a. 1640) ap. GCR I, 90 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amesteca***[1]] **1-2** *a, av* Combinat. **3-4** *a, av* Reunit. **5-6** *a, av* Adunat laolaltă. **7-8** *a, av* Pus în legătură cu ceva. **9-10** *a, av* Angrenat în ceva. **11-12** *a, av* Împestrițat. **13** *a* (Îs) *Lume ~ă* Oameni de bună condiție și oameni cu reputație rea sau de condiție inferioară. **14-15** *a, av* Încurcat și neorânduit.

16 *a* (Jur; înv) Nedelimitat. 17 *a* (Jur; înv; îs) **Sânge ~** Incest. 18 *av* (Înv) Incestuos.

amestecăciune *sf* [At: (a. 1640) ap. HEM 1057 / Pl: *~ni* / E: ***amesteca*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1** (Îs) **~ de sânge** Incest. **2** Promiscuitate.

amestecător, ~oare [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 115 / V: (înv) ***~iu, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***amesteca*** + *-ător*] **1** *a* Care amestecă **(5)**. **2** *sm* (Înv) Intrigant . **3** *sn* Unealtă pentru amestecat[1]. **4** *sn* (Teh) Malaxor.

amestecătoriu, ~oare *smn, a* vz ***amestecător***

amestecătură *sf* [At: VARLAAM, C. 182 / Pl: *~ri* / E: ***amesteca*** + *-ătură*] **1** Amestec. **2** (Prt) Confuzie. **3** (Înv) Complicație. **4** Încurcătură. **5** Zarvă. **6** Divergență. **7** Neînțelegere. **8** Neorânduială. **9** Încăierare. **10** Conflict. **11** Ingerință. **12** (Înv) Intrigă. **13** Clevetire. **14** (Ccr) Rezultat al amestecării **(5)** unor substanțe. **15** (Înv; d. metale) Aliaj. **16** Lume amestecată Vz *amestecat*[2] **(13)**.

amestecătiș *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG 59 / Pl: *~uri* / E: ***amestecat*** + *-iș* cf ngr *σύμμικτος*] (Înv) Lucruri diferite puse la un loc Si: *amestec* **(1)**.

amestecuș *sn* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~uri* / E: ***amesteca*** + *-uș*] (Pop) Amestec **(1)**.

ametabolă *af* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***amétabole***] (D. insecte) Care se dezvoltă fără metamorfoză.

ametist *sn* [At: ALEXANDRIA, 153 / S: (după fr) *améthist* / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***améthyste***] (Mnr) **1** Piatră prețioasă (varietate de cuarț) de culoare violetă. **2** (Îs) *~ oriental* Varietate de ametist **(1)**.

ametistă *sf* vz ***ametist***

ametrop, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amétrope***] **1-2** (Persoană) care suferă de ametropie.

ametropie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***amétropie***] Tulburare a vederii provocată de un viciu de refracție în mediile transparente ale ochiului.

amețeală *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 425/36 / Pl: *~țeli, ~țele* / E: ***ameți*** + *-eală*] **1** Turburare a echilibrului stării fizice a unei persoane (din cauza bolii, a indispoziției, a emoției) Si: *amețitură*. **2** Pierdere (parțială și de scurtă durată) a cunoștinței Si: *buimăcire, zăpăceală*. **3** (Înv) Congestie cerebrală. **4** Îmbătare. **5** (Fig) Agitație. **6** Epilepsie. **7** (Reg; adesea îs *~ pentru pești*) Gogoși otrăvite care se aruncă în apă pentru a produce amețirea peștilor. **8** (Bot; îc) **~la-oilor** sau **cailor** Răsfug (*Chondrilla juncea*).

ameți [At: DOSOFTEI, V. S. 145/2 / Pzi: *~țesc*, (Trs) *amet* / V: (reg) ***amoți, amăți*** / E: lat* ***arnmattire***] **1-2** *vtr* (A face să-și piardă sau) a-și pierde (pentru un moment) claritatea cunoștinței astfel încât să i se pară că totul se învârtește în jur Si: *a (se) zăpăci, a (se) năuci*. **3-4** *vtr* (Fig) A scoate sau (a-și ieși) din minți Si: *a (se) zăpăci*. **5** *vt* (Pfm; îe) **A ~ capul cuiva cu vorbe** A vorbi mult și repede pentru a convinge pe cineva. **6** *vt* (Pfm; îe) **A o ~** A acționa incomplet și superficial, lăsând impresia că duce lucrul până la capăt Si: *a o încurca*. **7-8** *vtr* A (se) îmbăta. **9-10** *vtr* (Fig) A (se) înșela.

amețire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~iri* / V: (reg) ***amoțire, amățire***[1] / E: ***ameți***] **1** Pierdere a clarității cunoștinței, astfel încât să i se pară că totul se învârtește în jur Si: *amețit*[1] **(1)**, *zăpăcire, năucire*. **2-3** (Scoatere sau) ieșire din minți Si: *amețit*[1] **(2)** *zăpăcire, năucire*. **4** Acționare incompletă și superficială, lăsând impresia că duce cu greu lucrul până la capăt Si: *amețit*[1] **(3)**, *încurcare*. **5** Îmbătare. **6** Înșelare.

amețit[1] *sn* [At: GOROVEI, C. 394 / V: (reg) ***amoțit***[1]***, amățit***[1] / Pl: *~uri* / E: ***ameți***] **1-4** Amețire **(1-4)**. **5** Îmbătare. **6** Înșelare.

amețit[2] [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 311 / V: (reg) ***amoțit***[2]***, ~ă, amățit***[2]***, ~ă*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ameți***] **1-2** *a, av* (Care este) cuprins de amețeală. **3-4** *a, av* (Care este) zăpăcit. **5-6** *a, av* (Fig) (Care este) cu mintea în altă parte. **7-8** *a, av* (Care este) îmbătat (ușor). **9** *a* (Îs) *Vorbă ~ă* Vorbă echivocă.

amețitor, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 54 / Pl: *~i, ~oare* / V: ***amă~, ~oare***, (îrg) ***~iu, ~oare*** / E: ***ameți*** + *-(i)tor*] **1** Care amețește **(1)**. **2** (Îs) *Înălțime ~toare* Înălțime atât de mare, încât nu poți privi la ea (de jos) sau de pe ea, fără să amețești.

amețitoriu, ~toare *a* vz ***amețitor***

amețitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***ameți*** + *-itură*] (Rar) Amețeală **(1)**.

ameza *v* vz ***amieza***

amezare *sf* vz ***amieza***

amezat[1] *sn* vz ***amiezat***[1]

amezat[2]***, ~ă*** *a* vz ***amiezat, ~ă***

amfetamină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***amphétamine***] (Chm) Benzedrină.

amfiartroză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***amphiarthrose***] Articulație semimobilă.

amfibian *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~bieni* / E: fr ***amphibie***] (Zlg) Batracian.

amfibiu, ~ie [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / Pl: *~ii* / E: fr ***amphibie***] **1** *a* (D. plante și animale) Care poate trăi și pe pământ și în apă (în bălți, care pot scădea, în cazul plantelor). **2** *a* (Fig) Care are o natură sau un aspect dublu, care ține de două stări în același timp. **3-4** *smf, a* (Teh; șîs *vehicul ~*) (Vehicul) cu caroseria transformată pentru a merge pe uscat și a pluti și pe apă. **5** *sf* (Zlg) Animal care are, în primele faze ale dezvoltării lui, branhii (putând respira în apă), iar, mai târziu, plămâni Cf *batracian*.

amfibol *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***amphibole***] (Min) Silicat complex de mangan, fier, calciu, cu puțin potasiu și aluminiu, care se găsește în rocile eruptive și în șisturile cristaline.

amfibolie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***amphibolie***] (Liv) Ambiguitate.

amfibolit *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***amphibolite***] (Min) Rocă metamorfică, formată în cea mai mare parte din hornblendă și feldspat.

amfibologic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***amphibologique***] (Liv) Cu două înțelesuri Si: *echivoc, ambiguu, obscur*.

amfibologie *sf* [At: DA / Pl: *~gii* / E: fr ***amphibologie*** lat ***amphibologia***] Construcție defectuoasă de stil, de limbă etc. care poate avea două înțelesuri Si: *ambiguitate*.

amfibrah *sm* (rar) *n* [At: DA / Pl: *~i* (sm), *~uri* (sn) / V: ***~brahiu*** / lat ***amphibrachus***] **1** Unitate metrică în retorica antică, formată dintr-o silabă lungă încadrată de două silabe scurte. **2** Unitate ritmică în retorica modernă, formată dintr-o silabă accentuată încadrată de două silabe neaccentuate. **3-4** (Pex) Vers format din amfibrahi **(1-2)**.

amfibrahic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***amphibrachique***] **1-2** (Lit; d. vers, ritm) Care este obținut din amfibrahi **(1-2)**.

amfibrahiu *sn* vz ***amfibrah***

amfiction *sm* [At: DEX[2] / P: *~ți-on* / Pl: *~i* / E: fr ***amphictyon***] (În Grecia antică) Membru al unei amficționii.

amficționie *sf* [At: DEX[2] / A *amficționie* / P: *~ți-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***amphictyonie***] (În Grecia antică) Uniune de triburi sau asociație de orașe-state, grupate în jurul unui sanctuar comun.

amfidromic *an* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr ***amphidromique***] (Îs) *Punct ~* Nivel maxim al mareelor.

amfigonie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***amphigonie***] (Blg) Înmulțire sexuată în care gameții uniți provin de la indivizi diferiți.

amfiguric, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***amphigourique***] (Frm; d. scriere, vorbire, stil) Obscur.

amfimacru *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***amphimacre***] Unitate ritmică în retorica antică formată din trei silabe, prima și ultima lungi, cea din mijloc scurtă.

amfimixie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***amphimixie***] (Blg) Tip de înmulțire în care zigotul se formează după unirea gameților de sex contrar.

amfineurian *sm* [At: DEX[2] / P: *~ne-u-ri-an* / Pl: *~ieni* / E: cf fr *amphineures*] **1** (Lpl) Clasă de moluște marine, din regiunile de coastă, cu caractere primitive (*Amphineura*). **2** Animal care face parte din clasa amfineurienilor **(1)**.

amfiox *sm* [At: DA ms / V: (îf lat) ***~us*** / Pl: *~ocsi* / E: fr ***amphioxus***] (Zlg) Mic animal acvatic, în formă de pește, a cărui structură face legătura dintre nevertebrate și vertebrate.

amfioxus *sm* vz ***amfiox***

amfipod *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***amphipode***] **1** (Lpl) Clasă de crustacee care au două feluri de picioare, unele pentru sărit și altele pentru înotat. **2** (Șls) Animal care face parte din amfipode **(1)**.

amfiprostil *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***amphiprostyle***] Templu care are un portic pe fațada anterioară și unul pe cea posterioară.

amfiteatru *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 219 / P: *~tea-tru* și (înv) *~te-a~* / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: lat ***amphiteatrum***] **1** (Ant) Edificiu în formă rotundă (sau semicirculară), de obicei neacoperit, cu șiruri de trepte de jur-împrejur, unde aveau loc lupte de gladiatori, de fiare sălbatice, jocuri etc. **2** (Ant) Spectatori dintr-un amfiteatru **(1)**. **3-4** (Îljv) **În ~** (În plan) înclinat. **5** Sală cu locuri așezate în trepte sau pe un plan înclinat pentru cursuri, experiențe etc. **6** Cursanți ai unui amfiteatru **(5)**. **7** (Fig) Configurație a unor terenuri muntoase sau deluroase în caturi circulare.

amfiteriu *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***amphithérium***] Mamifer jurasic din care se presupune că au luat naștere marsupialele și mamiferele placentare.

amfitrion, ~oană *smf* [At: DA / P: *~tri-on* / Pl: *~i, ~oane* / E: fr ***amphitryon***] Stăpân al unei case în raport cu oaspeții săi Si: *gazdă*.

amforă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 526 / Pl: *~re* / E: lat ***amphora***] (Ant) **1** Vas de lut de formă ovoidală, cu fundul ascuțit, cu două toarte așezate simetric, folosit pentru păstrarea vinurilor, untdelemnului etc. **2** Conținut al unei amfore **(1)**.

amfoter, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amphotère***] (D. substanțe) Care are proprietatea de a acționa ca un acid în prezența unei baze și ca o bază în prezeța unui acid.

amfotonie *sfs* [At: DEX^2 / E: fr ***amphotonie***] Stare de hiperactivitate a sistemelor simpatic și parasimpatic.

amhara *sfs* [At: DEX^2 / E: **Amhara**] Populație majoritară a Etiopiei, de religie creștină și având o limbă hamito-semitică.

amiabil, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amiable***] **1** *a* Înțelegător. **2** *a* Prietenos. **3** *a* Binevoitor. **4** *av* (D. litigii) Rezolvat prin negociere.

amiant *sm* vz ***amiantă***

amiantă *sf* [At: DA / V: ***~nt*** *sm* (Pl: *~nți*) / Pl: *~e* / E: fr ***amiante***] Varietate de azbest, cu fire strălucitoare care se pot țese, necombustibilă, conducătoare de căldură și electricitate, flexibilă, inalterabilă la foc, care este întrebuințată în tehnică.

amiaz *sm* vz ***amiază***

amiază [At: PSALT. SCH. 169/18 / V: ***amiaz*** *sn*, (reg) ***~z*** *sn*, (reg) ***amiez*** *sn*, (reg) ***~azi*** *sf*, ***~zizi***, ***~ăzi*** *sf*, (înv; art) ***~zădza*** *sf*, ***~ăzia*** *sf* / Pl: *~iezi*, *~ieze* / E: lat ***meridies***, cf alb *mjezdite*] **1** *av* (Pop; uneori cop de zi) Momentul înălțării maxime a Soarelui deasupra orizontului (corespunzător aproximativ orei 12). **2** *av* (Îvp; îlav) **Cruce-~(zi)** La zenit. **3** *sf* Timpul de la mijlocul zilei. **4** *av* (Îlav) **În** (sau **întru, la**) **~(zi)** Amiază **(1)**. **5** *av* (Înv; îlav) **Pe la** (sau **către, spre**) **~(zi)** Către amiază **(1)**. **6** (Îlav) **După ~(zi)** După amiază **(1)**. **7** *sm* (Îvp; îlav) **Deasupra ~zului** La zenit. **8** *av* (Pop; îlav) **De ~(zi)** În jurul amiezii **(1)**. **9** *av* (Mol; îalav) După-amiază **(1)**. **10** *av* (Pop; îlav) **De ~(zi)** De prânz. **11** *sf* sau *sn* (Îlav) **Ziua la** (sau **în**) **~za** (sau **~zul**) **(cea** sau **cel) mare** În plină zi. **12** *sf* (Îlav) **Ziua în ~ albă** La prânz. **13** *sf* (Reg; îs) *~za oilor* Timpul cuprins între ora 9 și ora 11 Cf *miezul-zilei*, *sub amiază*. **14** *sf* (Fig) Jumătatea vieții. **15** *sf* (Cct) Zenit. **16** *sf* (Reg; ccr) Masă principală care se ia aproximativ la jumătatea zilei Si: *prânz*. **17** (Înv; îs) *Miazănoapte* Sud. **18** *sn* (Reg; îf *amiez*) Loc unde stau vitele la amiază **(1)**.

amiază-noapte *sf* [At: BIBLIA (1688), 256 / E: ***a^2*** + ***miază-noapte***, după analogia lui ***amiazăzi***] Nord.

amiazi *av* vz ***amiază***

amiazăzi *av*, *sf* vz ***amiază***

amiazăzia *sf* vz ***amiază***

amiazizi *sf* vz ***amiază***

amibă *sf* [At: DA ms / V: ***amebă*** / Pl: *~be* / E: fr ***amibe***] Animal (microscopic) din genul protozoarelor, cu corpul format dintr-o masă de protoplasmă (în genere incoloră), în interiorul căreia se găsește unul sau mai multe nuclee și care se mișcă cu ajutorul pseudopodelor (*Amoeba*).

amic, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 394 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***amicus, a***] **1** Prieten(ă). **2** (Irn) Individ Cf *cetățean, tip*.

amicabil, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 115 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***amicabilis***] (Lit; rar) Prietenos.

amical, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 9 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amical***, lat ***amicalis***] **1** *a* Prietenos. **2** *av* Prietenește.

amicie *sf* [At: PANN, P. V. III, 19/1 / P: *~ci-e* / Pl: *~cii* / E: ***amic*** + *-ie*] (Rar) Prietenie.

amiciție *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: lat ***amicitia***] Prietenie.

amidază *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***amidase***] Enzimă care desface legătura dintre carbon și azot din substanțe, fixând elementele apei.

amidă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 586 / Pl: *~de* / E: fr ***amide***] (Chm; mpl) Derivat organic al amoniacului în care unul sau mai mulți atomi de hidrogen sunt înlocuiți cu acizi monovalenți.

amidină *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***amidine***] Substanță organică pe bază de amidă, folosită în medicamentație.

amidol *sn* [At: DEX^2 / Pl: ? / E: fr ***amidol***] Substanță folosită ca developator în fotografie.

amidon *sn* [At: DA / Pl: ? / E: fr ***amidon***] (Chm) Substanță organică hidrocarbonată (de rezervă) care ia naștere în frunzele verzi ale plantelor sub acțiunea razelor soarelui și se acumulează în semințe, fructe, tubercule, în fructele unor palmieri etc. și care se folosește în industrie ca materie primă pentru fabricarea dextrinei și glucozei și ca apret (în industria textilă) Si: (pfm) *scrobeală*, (reg) *crohmală*.

amidona *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: ***amidon***] (Nob) A scrobi.

amidonare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***amidona***] (Nob) Scrobire.

amidonat^1 *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***amidona***] (Nob) Scrobire.

amidonat^2, ~ă *a* [DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amidona***] (Nob) Scrobit^2.

amidonerie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***amidonnerie***] Fabrică în care se prelucrează cerealele pentru a extrage amidonul.

amidopirină *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***amidopyrine***] Medicament obținut din antipirină, cu acțiune febrifugă și analgezică și care, folosit în mod abuziv, provoacă leucemie Si: *piramidon*.

amidură *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ri* / E: fr ***amidure***] Produs chimic obținut din amoniac prin substituirea unui atom de hidrogen cu un metal.

amielinic, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~mi-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *améeline*] Lipsit de mielină.

amiez^1 *sn* vz ***amiază***

amiez^2, ~ă *a* vz ***miază-cale***

amieza [At: BARCIANU / V: (rar) ***ameza***, (Trs) ***amiezăza*** (pzi: *~ăzesc*) / Pzi: *~zez* / E: ***amiază***] **1** *vt* (Trs; d. oameni) A prânzi. **2** *vr* (Mol; d. vite) A se odihni la amiază. Si: *amiezire* **(2)**.

amiezare *sf* [At: MDA ms / V: (rar) ***amezare***, (Trs) ***~zăzare*** / Pl: *~zări* / E: ***amieza***] **1**(Trs) Prânzire. **2** (Mol; d. vite) Odihnire la amiază Si: (Mol) *amiezat^1* **(2)**, *amiezit^1* **(2)**, *amiezire* **(2)**.

amiezat^1 *sn* [At: MDA ms / V: (rar) ***amezat^1***, (Trs) ***~ezăzat^1*** / Pl: *~uri* / E: ***amieza***] **1-2** Amiezare **(1-2)**.

amiezat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / V: (rar) ***amezat^2***, (Trs) ***amiezăzat^2*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amieza***] **1** (Trs) Care prânzește Si: *amiezit^2* **(1)**. **2** (Mol; d. vite) Care s-a odihnit la amiază Si: *amiezit^2* **(2)**.

amiezăza *vt, vr* vz ***amieza***

amiezăzare *sf* vz ***amiezare***

amiezăzat^1 *sn* vz ***amieza^1***

amiezăzat^2 *a* vz ***amiezat^2***

amiezi *vtr* [At: I. POPOVICI, R. D. 121 / Pzi: *~zesc* / E: ***amieza*** css] **1-2** A amieza **(1-2)**.

amiezire *sf* [At: PAMFILE, J.I. II / Pl: *~ri* / E: ***amiezi***] **1-2** Amiezare **(1-2)**.

amiezit^1 *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***amiezi***] **1-2** Amiezare **(1-2)**.

amiezit^2, ~ă *a* [At: MDA ms/ Pl: *~iți, ~e* / E: ***amiezi***] **1-2** Amiezat^2 **(1-2)**.

amiezită *sf* [At: DEX^2 / P: *~mi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***amiésite***] Îmbrăcăminte rutieră permanentă, din beton asfaltic cu fier de var stins.

amigdal *sm* vz ***migdal***

amigdală[1] *sf* vz ***migdală***

amigdală[2] *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: fr ***amygdale***] (Atm) Fiecare dintre cele două organe limfoide, în formă de migdală, așezate la intrarea gâtlejului, de o parte și de alta a omușorului Si: (Trs) *mandulă*.

amigdalectomie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***amygdalectomie***] Îndepărtare pe cale chirurgicală a amigdalelor.

amigdalian, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***amygdalien***] (Atm) **1** Propriu amigdalelor. **2** Referitor la amigdale. **3** De amigdale.

amigdalită *sf* [At: DA / Pl: *~lite* / E: fr ***amygdalite***] (Med) Boală cauzată de infecția și inflamarea amigdalelor Si: (Pop) *gâlci*.

amigdaloid [At: DA / P: *~lo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***amygdaloïde***] **1** *sm* (Min) Rocă eruptivă a cărei masă conține substanțe de natură diferită, ca un fel de sâmburi, de forma unei migdale. **2** *a* (Pex) În formă de migdală.

amiji [At: CREANGĂ, ap. HEM, 1072 / Pzi: *~jesc* / E: ***a[2]*** + ***miji***, pac ***adormi, ațipi*** etc] **1** *via* A ațipi. **2** *vr* A se crăpa.

amijloc *av* [At: HEM 40 / A (pbl și): *~loc* / V: ***a mijloc*** / E: ***a[2]*** + ***mijloc***] (Înv) La mijloc.

amil *sn* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***amyle***] (Chm) Radical organic monovalent, provenit din pentan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

amilaceu, ~cee *a* [At: GRECESCU, FL, 19 / Pl: *~cei, ~cee* / E: fr ***amylacé***] (Chm) **1** De natura amidonului. **2** Care conține amidon.

amilază *sf* [At: ENC. TEHN. / Pl: *~ze* / E: fr ***amylase***] (Chm) Substanță azotată neutră produsă de pancreas, care transformă amidonul în maltază și glucoză și care se găsește în protoplasma celulei și în salivă.

a-mila *la* vz ***milă***

amildui *vt* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~iesc* / E: nct] **1** A drege. **2** A potrivi.

amilduire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***amildui***] **1** Dregere. **2** Potrivire.

amilduit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***amildui***] **1-2** Amilduire (**1-2**).

amilduit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***amildui***] **1** Dres[2]. **2** Potrivit[2].

amilic *am* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***amylique***] (Chm; îs) *Alcool ~* Alcool aciclic saturat, derivat din pentan Si: *pentanol*.

amilodextrină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***amylodextrine***] Polizaharidă obținută prin hidroliza parțială a amidonului.

amilograf *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***amylographe***] Aparat care măsoară și înregistrează consistența gelului de amidon dintr-o făină pentru a-i demonstra capacitatea de panificație.

amilogramă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***amylogramme***] (Teh) Diagramă înregistrată la amilograf.

amiloidoză *sf* [At: DEX[2] / P: *~lo-i~* / Pl: *~ze* / E: fr ***amyloïdose***] Fenomen patologic constând în formarea și depozitarea în anumite organe a unei substanțe proteice amorfe.

amilopectină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***amylopectine***] Component al amidonului care constituie învelișul exterior și insolubil al granulelor de amidon.

amiloză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***amylose***] Constituent solubil al amidonului.

amimie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***amimie***] Stare patologică constând în incapacitatea de exprimare prin mimică a stărilor afective.

amin [At: COD. VOR. 165/6 / V: (rar) a***men*** / E: vsl ***амин***, ngr ***αμήν***, ebr ***amen***] **1** i (Îter sau îpbc, folosit ca formulă de încheiere) Așa să fie! **2** (Îter sau îpbc, folosit ca formulă de încheiere) Adevărat! **3-4** *av* (Îe) **A zice ~ la toate** A primi fără a se gândi (sau fără nici o obiecție). **5** *sn* (Înv; îe) **În veci de ~** Pentru totdeauna. **6** *sn* (Îe) **Nici** (ori **până**) **la ~** Niciodată. **7** *sn* (Îe) **Căt(u-i) ~ul** Niciodată. **8** *sn* (Îe) **Până la ~** Până la sfârșit. **9** *sn* (Pop; îe) **Hăt ~ul** Deloc. **10** *i* (Fam; irn) Adio!

amină *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 406 / E: fr ***amine***] (Chm) **1** Derivat organic al amoniacului obținut prin înlocuirea atomilor de hidrogen cu radicali carbonici, care se întrebuințează în industria coloranților și în cea farmaceutică. **2** (D. un corp, o substanță etc.; îc) **Amino-acid** Compus dintr-o amină și un radical acid.

amino *sns* [At: DEX[2] / E: fr ***amino***] (Chm) Grupare funcțională monovalentă rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula amoniacului.

aminoacid *sn* [At: DEX[2] / P: *~no-a~* / Pl: *~izi* / E: fr ***aminoacide***] Substanță specifică materiei vii, care intră în compoziția proteinelor și care se caracterizează prin prezența în aceeași moleculă a unei funcții acide și a unei funcții bazice.

aminoacidemie *sf* [At: DEX[2] / P: *~no-a~* / Pl: *~ii* / E: fr. ***aminoacidémie***] (Flz) **1** Prezență a aminoacizilor în sânge. **2** Cantitate de aminoacizi prezentă în sânge.

aminoacidurie *sf* [At: DEX[2] / P: *~no-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***aminoacidurie***] (Flz) **1** Prezență a aminoacizilor în urină. **2** Cantitate de aminoacizi prezentă în urină.

aminoalcool *sm* [At: DEX[2] / P: *~no-al~* / Pl: *~i* / E: fr ***aminoalcool***] (Chm) Compus organic ce conține amină și alcool.

aminobenzen *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***aminobenzène***] (Chm) Anilină.

aminobenzoic *am* [At: DEX[2] / P: *~zo-ic* / Pl: *~ici* / E: fr ***aminobenzoïque***] (Chm; îs) *Acid ~* Pulbere cristalină incoloră, solubilă în apă și alcool, folosită ca reactiv de determinare a cuprului, plumbului, mercurului etc. și ai cărei derivați sunt folosiți în farmacie, parfumerie Si: *acid antranilic*.

aminoplast *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***aminoplaste***] Rășină sintetică obținută prin reacții de policondensare între formaldehidă și compuși cu gruparea amino.

aminosa *v* vz ***mirosa***

aminosi *v* vz ***mirosi***

aminozaharuri *snp* [At: DEX[2] / E: ***amino*** + ***zaharuri***] Derivați cu amină ai zaharurilor, care intră în componența unor substanțe naturale.

aminte *av* [At: DA / E: ***a[1]*** + ***minte***] **1-2** (Îlv) **A (-și) aduce ~** A (-și) aminti. **3** (Înv; îlv) **A fi** (sau **a lua, a pica, a veni**) **~** A da atenție. **4** (Înv; îalv) A asculta. **5** (Îe) **A lua ~ la ceva** A observa cu atenție ceva. **6** (Îe) **A-i fi** (cuiva) **~** (de ceva) A dori (să facă ceva).

aminteală *sf* [At: ap. HEM 1080 / Pl: *~eli* / E: ***aminte*** + *-eală*] **1-4** (Reg; rar) Amintire (**1-4**).

amintele *av* vz ***altminteri***

amintere *av* vz ***altminteri***

aminteri *av* vz ***altminteri***

aminterea *av* vz ***altminteri***

aminterle *av* vz ***altminteri***

aminti [At: NEGRUZZI, ap. HEM 1080 / Pzi: *~tesc* (Înv; rar) *amint* / E: ***aminte***] **1-2** *vtr* A-i reveni în minte un fapt, un lucru din trecut. **3** *vt* A face pe cineva să-și aducă aminte de ceva. **4** *vt* A menționa ceva sau pe cineva.

amintire[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / Pl: *~tiri* / E: ***aminti***] **1** Revenire în mintea cuiva a unui fapt, a unui lucru din trecut. **2** (Îlav) **În ~a cuiva** (sau **a ceva**) Ca semn că cineva (sau ceva) nu a fost dat uitării. **3** Imagine păstrată în memorie. **4** Obiect (dăruit) care amintește de cineva (sau de ceva) Si: *suvenir*. **5** (Lpl) Gen literar, asemănător cu memoriile, în care scriitorul descrie fapte din propria viață.

amintire[2] *av* vz ***altminteri***

amintirea *av* vz ***altminteri***

aminterea *av* vz ***altminteri***

amintit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***aminti***] **1-4** Amintire (**1-4**).

amintit[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aminti***] Care este (sau a fost) amintit (**4**) Si: *pomenit, menționat*.

amintitor, ~oare *a* [At: IORGA, C. I. II 40 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aminti*** + *-(i)tor*] (Rar) Care amintește.

amintre *av* vz ***altminteri***

amintrea *av* vz ***altminteri***

amintreale *av* vz ***altminteri***

amintrele *av* vz ***altminteri***

amintrelea *av* vz ***altminteri***

amintrilea *av* vz ***altminteri***

aminune *av* vz ***minune***

amiotrofie *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o-tro-fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***amiotrophie***] Atrofie a unui grup de mușchi, frecventă în unele boli ale sistemului nervos, în boli articulare, musculare etc.

amira *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 191/2 / V: ***~m*** / E: ngr **αμηρας** cf *amiroană*] (Înv) **1** Împărat. **2** Guvernator.

amiral *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***amiral***] **1** (Mrn) Cel mai înalt grad în marina militară, corespunzător gradului de general-colonel în armata terestră. **2** Persoană cu gradul de amiral **(1)**. **3** Funcția amiralului **(2)**. **4** Titlul amiralului **(2)**. **5** Perioada cât amiralul **(2)** a exercitat funcția. **6** (Îs) *Vas* (sau *navă*)*-~* Vas care poartă steagul amiralului. **7** (Ent) Specie de fluture frumos colorat (*Vanessa atalanta*).

amiralitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: ***amiral*** + *-itate*] **1** Comandament suprem al marinei militare. **2** Sediul amiralității **(1)**. **3** Clădire în care-și are sediul amiralitatea **(1)**. **3** Personal al amiralității **(1)**.

amiram *sm* vz ***amira***

a-mirare *av* vz ***mirare***

amirez *sn* [At: DA / Pl: ? / E: nct] (Îrg) Loc unde stau vitele la amiază Si: *amiază* **(18)**.

amiroană *sf* [At: MOROIANU, SĂM. I, 121 / Pl: *~ne* / E: ***amira*** + *-(oa)nă*] (Reg; înv) **1** Împărăteasă. **2** Boieroaică. **3** Cucoană mare.

amirosa *v* vz ***mirosa***

amiroseală *sf* vz ***miroseală***

amirosi *v* vz ***mirosi***

amirosire *sf* vz ***mirosire***

amirositor, ~oare *a* vz ***mirositor***

amirositură *sf* vz ***mirositură***

amirueală *sf* [At: PAMFILE, A. R., 8 / Pl: *~eli* / E: ***amirui*** + *-eală*] (Reg) **1** Câștig cu țărâita Si: *strânsură, avere, misină*.

amirui *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~irui, ~uesc* / E: ***mirui*** + *a-*] (Reg) **1** A dobândi. **2** A strânge munca de pe câmp.

amistui *v* [At: DA / Pzi: *amistui, ~esc* / E: ***a²*** + ***mistui***] (Înv) A mistui.

amitoză *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***amitose***] Diviziune directă a celulelor prin strangulare, înmugurire etc., fără apariția cromozomilor Cf *sciziparitate*.

amnar *snm* [At: CANTEMIR, IST. 97 / V: ***amân~***, (îrg) ***~iu, ~i*** / Pl: *~e sn, ~i sm* / E: ***mână, mănușă, mâner***] **1** Unealtă de oțel cu care se lovește cremenea pentru a scoate scântei în vederea aprinderii iascăi și care se folosește și pentru ascuțit obiecte de tăiat. **2** (Îe) **Cât ai da** (sau **ai bate, ai zbate) în** (ori **ai scăpăra din**) ~ Cât ai clipi din ochi. **3** (Îe) **Într-o bătaie de ~** Într-o clip(it)ă. **4** (Îe) **Cine știe ~ul** Se spune despre lucrurile care nu se pot ști. **5** (Ban; Mun; Plg) Bucată de fier ca un cui, cu care se reglează adâncimea la care se ară cu fierul lat al plugului. **6** (Reg) Dispozitiv fix la colții mașinii de secerat prin care trece coasa. **7** (Arh; reg; mpl) Fiecare dintre cei patru stâlpi de lemn care se pun la colțurile unei construcții țărănești pentru a sprijini acoperișul. **8** (Țes, la război) Bucată de lemn la războiul de țesut, de forma unui diapozon, cu extremitățile de sus unite, cu care se ține întinsă (sau se strânge) țesătura Cf *amnăruș, zăvor*. **9** (Mol; lpl) Raze ale urzitoarei. **10** (Reg; la căruță) Fiecare dintre cele patru speteze de la extremitățile draginilor Cf *mănușă, brățare*.

amnariu *snm* vz ***amnar***

amnări *vr* [At: REV. CRIT. III, 86 / Pzi: *~resc* / E: ***amnar***] (Trs; pfm) A se cercheli.

amnărit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 86 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***amnări***] (Trs; pfm) Cerchelit.

amnăruș *sn* [At: ȘEZ. V, 25 / Pl: *~e* / E: ***amnar*** + *-uș*] **1-6** (Șhp) Amnar **(1, 5-6)** (mic).

amnestia *v* vz ***amnistia***

amnestiabil, ~ă *a* vz ***amnistiabil***

amnestie *sf* vz ***amnistie***

amnezic, ~ă [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***amnésique***] **1-2** *sn, a* (Înv) (Substanță) care produce amnezie. **3-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de amnezie.

amnezie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***amnésie***] (Psh) Pierdere totală sau parțială a memoriei.

amnios *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***amnios***] Membrană interioară în care este învelit fetusul până la naștere la mamifere, păsări și reptile Si: (pop) *cămeșă, căiță*.

amniot, ~ă [At: DEX² / P: *~ni-ot* / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***amniotes***] **1** *sm* (Lpl) Grup de vertebrate al căror embrion are amnios și alantoidă. **2-3** *sm, a* (Șls) (Animal) al cărui embrion are amnios și alantoidă.

amniotic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***amniotique***] **1** Care se află în amnios. **2** Care ține de amnios. **2** (Îs) *Lichid ~* Lichid care se află în amnios și apără embrionul, eliminându-se înainte de naștere.

amnistia *vtr* [At: DA / P: *~ti-a* / Pzi: *~iez* / V: ***~nes~*** / E: fr ***amnistier***] A acorda amnistie.

amnistiabil, ~ă *a* [At: COD. PEN. R.P.R. / P: *~ti-a~* / Pl: *~i, ~e* / V: ***~nes~*** / E: fr ***amnistiable***] Care poate fi amnistiat.

amnistiare *sf* vz ***amnistiere***

amnistiat, ~ă *smf, a* [At: DA / P: *~ti-a* / Pl: *~ați, ~e* / V: ***~nes~*** / E: ***amnistia***] **1-2** (Persoană) căreia i se aplică prevederile amnistiei. **3-4** (Îvr) (Persoană) care a fost ștearsă din amintire.

amnistie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 22 / Pl: *~ii* / E: fr ***amnistie***] (Jur) Act al puterii suverane, cu caracter colectiv, prin care unei categorii întregi de indivizi sau de fapte penale (crime, delicte etc.) li se suspendă pedeapsa Si: (pop) *iertare obștească*.

amnistiere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / V: ***~iare*** / E: ***amnistia***] Acordare a amnistiei.

amnu *av* vz ***acmu***

amoare *sf* vz ***amor***

amoc *sn* [At: BOUREANU, S. P. 24 / Pl: *~uri* / V: ***~ok*** / E: ger ***Amok***] **1** (Med) Boală mintală tropicală datorată abuzului de stupefiante și care se manifestă prin izbucniri de agresivitate și înclinație spre omucidere. **2** (Fig) Nebunie.

amofos *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***amophos***] Îngrășământ chimic constituit din azot și anhidridă fosforică.

amoi *av* [At: ANON. CAR. / E: ***a¹*** + ****moiu*** (substantiv postverbal al verbului *muia*)] **1** (Îrg; îe) **A pune** (sau **a băga**) **~** A băga ceva într-un lichid, pentru a muia (sau a mura). **2** (D. aluat) A pune în apă călduță pentru a se plămădi. **3** (Reg; uneori copt *de* sau *în*; îe) **A pune hainele în** (sau, îrg, **pieile ghe**) **~** A pune la înmuiat.

amoietură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***amuia*** + *-ătură*] (Îvr) Decălire a oțelului Si: *de(s)călitură, topitură*.

amoniac *sn* [At: DA / P: *~ni-ac* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***amoniaque***] (Chm) **1** Gaz incolor, cu miros foarte tare, înecăcios, caustic, obținut din combinarea hidrogenului cu azotul, care este întrebuințat la fabricarea acidului azotic, a îngrășămintelor azotoase, a explozivelor etc. **2** (Îs) *~ lichid* Soluție de amoniac în apă (întrebuințată în industrie la fabricarea gheții artificiale etc).

amoniacal, ~ă *a* [At: DA / P: *~ni-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ammoniacal***] (Chm) Care conține amoniac **(1)**.

amoniat *sm* [At: DEX² / P: *~ni-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***ammoniate***] Combinație a amoniacului cu un oxid metalic.

amonificare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***amoni***[ac] + *-(i)ficare*] Descompunere a proteinelor din materia organică a solului sub acțiunea microorganismelor, având ca rezultat formarea amoniacului.

amonit *sm* [At: DA / Pl: *~iți* / E: fr ***ammonite***] (Glg; lpl) **1** Ordin de moluște cefalopode fosile, cu cochilia spiralată împărțită în compartimente, care au trăit în paleozoic. **2** Moluscă din ordiul amoniților **(1)**.

amoniție *sf* vz ***muniție***

amoniu *sns* [At: DA / E: fr ***ammonium***] (Chm) **1** Corp cu molecula alcătuită din hidrogen și azot, radical al amoniacului. **2** (Îs) *Clorură de ~* Țipirig.

amoniurie *sf* [At: DEX² / P: *~ni-u~* / Pl: *ii* / E: fr ***ammoniurie***] Eliminare patologică a amoniacului prin urină.

amont *av* vz ***amonte***

amonte *av* [At: SADOVEANU, V. F. 29 / V: ***amont*** / E: fr ***amont***] (D. un punct pe cursul unei ape; în opoziție cu *aval*; îlav) **În ~ (de)...** Situat mai în susul apei (decât alt punct).

amor [At: GORJAN, H. II, 159 / V: (Mol; înv) ***~iu,*** (îvp) ***~mar,*** (irn) ***~oare*** / A și: (înv) *amor* / Pl: *~uri sn*, (rar) *~i sm* / E: lat ***amor***] **1** *sn* (Înv) Iubire adâncă (pentru Dumnezeu, pentru natură etc.). **2** *sn* (Îs) *Amor-propriu* Sentiment de prețuire pentru propria persoană, provenind din aprecierea (uneori exagerată) a propriilor calități. **3** *sn* (Îas) Ambiție. **4** *sn* Iubire (pasionată) între persoane de sex opus Si: *dragoste*. **5** *smn* (D. ambele sexe) Obiect al iubirii Si: (pop) *drag, drăguț, amant, ibovnic*. **6** *sm* (Mit) Zeul amorului, Eros. **7** *sn* (Bot) Arbust din familia Plumbaginaceelor, cu flori de culoare albastră, originar din Africa de Sud, care înflorește în mai-septembrie (*Plumbago copensis*) Si: *Floarea amorului, amoraș* **(4)**.

amoral, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 232 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amoral***] **1** Lipsit de moralitate. **2** Indiferent față de morală.

amoralism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 126, 6/2 / Pl: ? / E: ***amoral*** + *-ism*] **1-2** (Concepție sau doctrină care preconizează o) atitudine indiferentă față de morală.

amoralist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***amoraliste***] (Rar) **1-2** (Adept) al amoralismului.

amoralitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***amoralité***] **1** Lipsă de moralitate. **2** Indiferență față de morală.

amoraș *sm* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 466 / Pl: *~i* / E: ***amor*** + *-aș*] **1-2** (Îvp; șhp) Iubit. **3** Reprezentare, în artele plastice, a zeului amorului **(6)** ca un copil gol cu aripi. **4** (Bot) Amor **(7)**.

amorez, ~ (rar) ***~ă*** *smf* [At: GORJAN, H. IV, 179 / Pl: *~i, ~e* / V: (înv) ***amu~, ~reaz, ~rează*** / E: fr ***amoureuse,*** refăcut după feminin *amore(a)ză*] **1** (În teatru; îe) **Prim ~** Actor care interpretează pe scenă rolul tânărului îndrăgostit. **2** (Pop; irn) Iubit.

amoreza *vr(a)* [At: PANN, E. II, 95 / Pzi: *~zez* / V: ***amur~, amuriza*** / E: ***amorez***] **1** (Pop; irn) A se îndrăgosti (de cineva) Si: *a se înamora*. **2** (Îe) **A se ~ lulea** A se îndrăgosti la nebunie.

amorezare *sf* [At: DA / V: ***amur~, amuriz~*** / Pl: *~zări* / E: ***amoreza***] Îndrăgostire.

amorezat[1] *sn* [At: ȘEZ. IV, 138 / V: ***amur~, amuriz~*** / E: ***amoreza***] Îndrăgostire.

amorezat[2], ~ă [At: NEGRUZZI, S. 251 / V: ***amur~, amuriz~*** / Pl: *~zați, ~e* / E: ***amoreza***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care s-a amorezat **(1)** Si: *îndrăgostit* **(1)**. **3** *a* (Îe) **A fi ~ lulea** Îndrăgostit foarte tare (de cineva). **4** *a* (Înv) Plin de dragoste Si: *amoros*. **5** *smf* (Înv) Iubit.

amorf, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amorphe***] **1** *a* (D. corpuri) Care nu prezintă o structură cristalină, regulată. **2** *a* (Pex) Fără formă precisă. **3** *a* (Fig) Care nu este organizat, structurat etc. **4** *a* (Rar) Care este în stare de pulbere necristalizată. **3-4** *a, sm* (Med) (Făt) monstruos, complet deformat și nedezvoltat. **5** *a* (Fig; d. ființe) Fără personalitate Si: *moale, apatic*.

amoriu *sn* vz ***amor***

amoros, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I 61 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***amor*** + *-os*] **1** Plin de iubire, de dragoste Si: *îndrăgostit*. **2** Care se referă la amor. **3** Privitor la dragoste. **4** De dragoste.

amoroso [At: DA / E: it ***amoroso***] (Muz) **1** *av* (Imem) În mod duios. **2** *s* Bucată muzicală la începutul căreia este menționată indicația amoroso **(1)**.

amorsa *vt* [At: DEX² / Pzi: *~sez* / E: fr ***amorser***] A pregăti și a provoca din exterior un fenomen (explozie, reacție chimică etc.).

amorsare *sf* [At: DEX² / Pl: *~sări* / E: ***amorsa***] Pregătire și provocare din exterior a unui fenomen (explozie, reacție chimică etc.) Si: (rar) *amorsat[1]*.

amorsat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***amorsa***] (Rar) Amorsare.

amorsat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amorsa***] (D. explozii, reacții chimice etc.) Pregătit² și provocat² din exterior.

amorsă *sf* [At: ENC. TEHN. 418 / Pl: *~se* / E: fr ***amorce***] **1** Nadă. **2** Dispozitiv pentru aprinderea unei încărcături de pulbere sau de exploziv. **3** (Îs) *~sa drumului* Porțiune din traseul unui drum la intrarea în orașe, care are de obicei o lățime mai mare decât restul traseului.

amortibil, ~ă *a* [At: DA ms / V: (înv) ***~rți~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amortible***] (Frm) Amortizabil.

amortisment *sn* [At: I. IONESCU, D. 310 / Pl: *~e* / E: fr ***amortissement***] (Fin) Stingere treptată a unei datorii Si: *amortizare* cf *anuitate*.

amortiza [At: CLIMESCU, A. 282 / Pzi: *~zez* / E: fr ***amortir***] **1-2** *vtr* (Fin; mai ales d. datorii) A (se) stinge în timp prin plăți succesive. **3** *vt* A recupera o investiție.

amortizabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amortissable***] (Fin) Care se poate amortiza Si: *amortibil*.

amortizare *sf* [At: I. IONESCU, D. 22 / Pl: *~zări* / E: ***amortiza***] **1** (Fin) Stingere prin plăți succesive a unei datorii (publice sau particulare) sau a unei investiții Si: *amortizație* **(1)**. **2** Atenuare a unui șoc.

amortizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amortiza***] **1** (Fin; d. o datorie, un împrumut de stat etc.) Stins (prin plata integrală). **2** (D. un șoc, o lovitură etc.) Atenuat.

amortizație *sf* [At: COD. ȚIV. / Pl: *~ii* / E: ***amortiza*** + *-ație*] (Înv) **1** (Fin) Amortizare **(1)**. **2** Anulare (prin publicație) a unui act pierdut sau furat.

amortizor *sn* [At: ENC. TEHN. 460 / V: (după fr) ***~tisor*** / Pl: *~zoare* / E: fr ***amortisseur***] Dispozitiv (mecanic) pentru a amortiza **(4-5)** zgomotul, trepidațiile, smuciturile, șocurile (unui motor, vehicul etc.).

amorțeală *sf* [At: ISPIRESCU, L. 106 / V: (reg) ***~țală*** / Pl: *~eli* / E: ***amorți*** + *-eală*] Stare de insensibilitate totală față de durere, produsă de un accident, de o boală sau cu ajutorul unei substanțe anestezice Si: *amorțire* cf *anestezie*.

amorți [At: (a. 1669) ap. GCR I, 184 / V: (înv) ***amur~*** / Pzi: *~țesc*, (reg) *~țăsc*, (îrg) *amurt* / E: lat* ***ammortire***] **1** *vi* (D. oameni) A încremeni. **2** *vi* (Fig) A adormi. **3** *vi* (D. o. acțiune) A se opri. **4** *vi* (D. foc) A se stinge. **5** *vi* (D. ființe, d. corpul lor sau d. o parte a corpului lor; fig d. oase) A deveni insensibil. **6** *vi* (Spc; d. oameni) A amuți. **7** *vt* (Îe) **A ~ gura** A încetat cu gălăgia. **8-9** *vt* (D. suflet, sentimente sau dureri; fig) A-și pierde vioiciunea (sau puterea). **10** *vi* (D. unele animale) A intra în perioada de hibernare. **11** *vt* (Fig; d. apă, zăpadă) A îngheța ușor, pe deasupra. **12** *vt* (Fig) A face să se atenueze. **13** *vt* (Fig) A face să înceteze.

amorțibil, ~ă *a* vz ***amortibil***

amorțire *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 580 / Pl: *~ri* / V: (înv) ***amur~*** / E: ***amorți***] **1** Încremenire. **2** (Fig) Adormire. **3** (Fig) Oprire. **4** (Fig) Stingere. **5** Insensibilitate. **6** (Fig) Amuțire. **7-8** (Fig) Pierdere a vioiciunii (sau a puterii). **9** Hibernare. **10** (Fig) Înghețare pe deasupra Si: *amorțit[1]* **(10)**. **11** (Fig) Atenuare. **12** (Fig) Încetare. **13** (Fig) Indiferență.

amorțit[1] *sn* [At: DA / Pl: ? / V: (înv) ***amur~***/ E: ***amorți***] **1-13** Amorțire **(1-13)**.

amorțit[2], ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 51 / V: (înv) ***amur~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***amorți***] **1** *a* (D. viețăți) Insensibil. **2** *a* (Fig; d. oameni) Încremenit. **3** *a* (Fig) Adormit². **4** *a* (D. o acțiune) Oprită². **5** *a* (D. foc) Stins². **6** *a* (D. oameni) Amuțit². **7** *a* (D. trup) Neînsuflețit. **8** *a* (D. somn) Greu. **9** *a* (D. unele animale) Cuprins² de somnul hibernal. **10** *a* (Fig; d. sentimente) Lipsit² de intensitate. **11** *a* (Reg; îs) *Apă ~* Apă călduță. **12** *av* Fără putere.

amorțitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / V: (înv) ***~iu*** / E: ***amorți*** + *-(i)tor*] Care amorțește.

amorțitoriu, ~oare *a* vz ***amorțitor***

amorțitură *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 236 / Pl: *~ri* / E: ***amorți*** + *-itură*] (Pop; rar) Stare anormală care se manifestă prin amorțire **(5)** temporară totală sau parțială a corpului.

amoți *v* vz ***ameți***

amoțire *sf* vz ***amețire***

amoțit[1] *sn* vz ***amețit[1]***

amoțit²*, *~ă* *a* vz *ameții²

amovibil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 42 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amovible***] 1 (D. funcționari) Care poate fi mutat, revocat sau concediat. 2 (D. obiecte, organe de mașini etc.) Care poate fi separat de restul asamblului fără ca acesta să se defecteze.

amovibilitate *sf* [At: ALECSANDRI, T. I, 33 / Pl: *~tăți* / E: fr ***amovibilité***] **1-2** Condiție (sau calitate) a celui amovibil.

ampatament *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***empattement***] Distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul.

ampelidacee *sfp* [At: DEX² / E: fr ***ampélidacées***] Familie de plante dicotiledoate având ca tip vița de vie.

ampelograf, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ampélographe***] Specialist în ampelografie.

ampelográfic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ampélographique***] 1 Propriu ampelografiei. 2 Privitor la ampelografie. 3 De ampelografie.

ampelografie *sfs* [At: DEX² / E: fr ***ampélographie***] Știință care studiază genurile, speciile și soiurile de viță de vie.

ampenaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***empennage***] (Teh) Dispozitiv fix sau mobil, montat pe partea de dinapoi a aripilor și fuselajului unui avion, pentru menținerea echilibrului.

amper *sm* [At: PONI, F. 258 / Pl: *~i* / E: fr ***ampère***] (Fiz) Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric. 2 (Îc) **~-oră** Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate transportată de un curent electric cu intensitatea de un amper printr-un conductor în timp de o oră, egală cu 3600 coulombi.

amperaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 170 / Pl: *~e* / E: fr ***ampénage***] (Fiz) Intensitate a unui curent electric (exprimată în amperi).

ampermetru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***ampérmétre***] Instrument pentru măsurarea directă și indirectă (în amperi) a curenților electrici.

amperormetru *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: (după) fr ***ampèreheuremètre***] Instrument de măsură a sarcinii electrice care trece printr-un circuit electric de curent continuu.

amper-spiră *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: ***amper + spiră***] Unitate de măsură pentru tensiunea magneto-motoare și pentru solenație.

ampicilină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: eg ***ampicillin***] Antibiotic cu spectru larg.

amplasa *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~sez* / E: fr ***emplacer***] (Teh) 1 A așeza o mașină, o instalație etc. într-un anumit loc.

amplasament *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***emplacement***] 1 Loc de așezare a unei instalații, a unui dispozitiv sau a unei construcții existente, desființate sau proiectate. 2 (Mil) Loc de așezare a unei arme.

amplasare *sf* [At: DEX² / Pl: *~sări* / E: ***amplasa***] (Teh) Așezare.

amplasat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***amplasa***] (Teh; rar) 1 Așezare. 2 Situare.

amplasat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amplasa***] (Teh) 1 Așezat². 2 Situat².

amplectiv, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amplectif***] (Bot; d. părți ale plantei) Care îmbrățișează complet alte organe.

amplexicaul, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amplexicaule***] (D. frunze) Care îmbrățișează tulpina.

amplexiflor, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***amplexiflore***] (Bot) Care îmbrățișează floarea.

amplexiune *sf* [At: DEX² / P: *~xi-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***amplexio, -onis***] (Rar) 1 Îmbrățișare. 2 Cuprindere. 3 Tratare superficială.

amplifica *vtr(a)* [At: MAIORESCU, CR. II, 352 / Pzi: *amplific* / E: lat ***amplificare***] 1 A dezvolta. 2 (Fig) A da proporții, exagerând prin adăugare de detalii sau amănunte (inventate). 3 (Fiz) A crește mărimea unor valori electrice, optice etc. 4 (Opt) A mări o imagine.

amplificare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 158 / Pl: *~cări* / E: ***amplifica***] 1 Dezvoltare. 2 Exagerare, prin adăugare de detalii sau amănunte (inventate) Si: *amplificat¹* (2). 3 (Ret) Figură de stil constând din repetarea aceleiași idei, în forme variate. 4 (Fiz) Creștere a valorilor energiei (electrice, optice etc), obținută printr-un amplificator Si: *amplificație*.

amplificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***amplifica***] **1-2** Amplificare (1-2).

amplificat², ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amplifica***] 1 *a* Dezvoltat. 2 *a* (Fiz; d. energia electrică, optică etc) Crescut (cu ajutorul unui amplificator (2)). 3 *av* Pe larg, cu dezvoltări întinse.

amplificator, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***amplificateur***] 1 *a* Care amplifică. 2 *sn* (Fiz) Aparat care servește la creșterea valorii mărimilor ce caracterizează un fenomen, prin energia necesară luată de la o sursă de energie separată. 3 *sn* (Îs) ~ *de antenă* Amplificator (2) montat în imediata apropiere a unei antene pentru asigurarea unei bune recepții atât a posturilor locale cât și a posturilor îndepărtate. 4 *sn* (Îs) ~ *de putere* Aparat electronic de amplificare a semnalului furnizat de preamplificator. 5 *sn* (Îs) ~ *stereofonic* Ansamblu constituit din două sau mai multe amplificatoare.

amplificație *sf* [At: HEM 1110 / Pl: *~ii* / V: (înv) ***~țiune*** (Pl: *~ni*) / E: fr ***amplification***] Amplificare (4).

amplificațiune *sf* vz ***amplificație***

amplitudine *sf* [At: CULIANU, C. 317 / Pl: *~ni* / E: lat ***amplitudo, ~inis***] 1 Mărime (mai ales în înălțime) a unui lucru. 2 (Mat; fiz) Mărime a unui arc. 3 Întindere între valorile maxime și minime consecutive ale unei mărimi care variază periodic. 4 (Îs) *~marină* Variație de nivel cuprinsă între marea culminantă și marea joasă următoare. 5 (Fig) Amploare.

amploaiat, ~ă *smf* vz ***amploiat***

amploare *sf* [At: DA ms / E: fr ***ampleur***] 1 Mărime. 2 (Fig) Desfășurare largă a unor gesturi sau fraze.

amploiat, ~ă *smf* [At: ALEXANDRESCU, M. 245 / P: *~plo-iat* / V: (după fr) ***~oait*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***employé***] (Frî) 1 Funcționar. 2 Impiegat.

amplu, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~li, ~le* / E: fr ***ample***] 1 Care se desfășoară pe larg. 2 Dezvoltat. 3 Cu multe amănunte.

ampolozitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: it ***ampollosità***] (Itm) Emfază.

amprentă *sf* [At: ALAS 21 X 1934, 9/1 / Pl: *~te* / E: fr ***empreinte***] 1 Reproducere exactă (în spațiu sau în plan) a unui obiect, obținută prin imprimarea lui pe o suprafață plastică Si: *urmă, tipar, întipărire*. 2 (Mpl; îs) ~ *digitală* Urmă (luată prin diferite procedee) a desenului liniilor epidermice pe care le prezintă suprafața pielii de pe ultima falangă a degetelor de la mâini (la om) sau de pe bot (la animale). 3 (Îs) ~ *vocală* Ansamblu al particularităților vocale specifice unui individ. 4 (Fig) Urmă lăsată de o idee, de o stare psihică etc.

amprentologie *sfs* [At: DEX² / E: fr ***empreintologie***] Studiu al amprentelor digitale.

amprizá *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***emprise***] Lățime a fâșiei de teren pe care urmează să se construiască o șosea, o cale ferată, un dig etc.

amproor *av, sm* vz ***proor***

ampulă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***ampoule***] 1 Organ de mers la echinoderme. 2 (Frm) Fiolă. 3 (Rar) Glob de sticlă al unui bec.

amputa [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***amputer***] (Med) **1-2** *vtr* A tăia pe cale chirurgicală (sau a pierde accidental) un membru al corpului sau o parte din el, un organ. 3 *vt* (Fig) A scurta.

amputare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***amputa***] (Med) **1-2** Amputație (1-2).

amputat¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ***amputa***] **1-2** (Med) Amputație (1-2).

amputat², ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***amputa***] 1 *a* Retezat. 2 *smf* Persoană căreia i s-a făcut o amputație (1).

amputație *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***amputation***] **1-2** Tăiere pe cale chirurgicală (sau pierdere accidentală) a unui membru al corpului, a unui organ Si: *amuptare* (1), *amputat¹* (1). 2 (Fig) Tăiere dintr-un lucru oarecare Si: *amputare* (2), *amputat¹* (2).

amputațiune *sf* vz ***amputație***

amu [At: COD. VOR. 85 /8 / V: (reg) ***~ia*** / A: *amu* / E: ***acum***] 1 *av* (Buc; Mol; Trs) În momentul de față Si: *acum*. 2 *av* (Îlav) **De ~** De acum înainte. 3 *c* (Introduce adesea povestirea sau, după expunerea generalităților ori după digresiuni, fraza care povestește un nou eveniment) Acum (2). 4 *av* (Pop) Atunci. 5 *av* (Transpune în prezent o acțiune trecută) Deja. 6 *c* (Înv; reluând firul povestirii) Așadar. 7 *av* (Înv; îoc un moment trecut)

Iată. **8** *av* (Pop; mai ales în legătură cu alt adverb al timpului prezent) **(Adică) ~ acum** Iată acum, dar acum. **9** *av* (Îrg) Într-adevăr. **10** *c* (Înv) Căci.

amuia[1] *av* vz *amu*

amuia[2] *vtr* [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 1114 / Pzi: *amoi*, (rar) *~iez* / E: *amoi* (prin apropiere de *muia*)] (Înv) **1-2** A (se) muia. **3-4** A (se) topi (oțelul).

amulet *sn* vz *amuletă*

amuletă *sf* [At: ALECSANDRI, ap. DDRF / V: (Trs; Buc) *~et sn* / Pl: *~te* / E: fr *amulette*] Obiect (purtat de om) căruia i se atribuie o putere magică de a feri de rele, de a apăra de boli.

amuma *av* [At: PAMFILE, J. II / E: ctm *amu* + *acuma*] (Olt) Acum.

amuniție *sf* vz *muniție*

amunte *av* [At: DA ms / E: *a[1]* + *munte*] (Îrg) La munte.

amur *sn* vz *amor*

amurez, ~ează *smf* vz *amorez*

amureza *v* vz *amoreza*

amurezare *sf* vz *amorezare*

amurezat[1] *sn* vz *amorezat[1]*

amurezat[2], ~ă *a*, *smf* vz *amorezat[2]*

amurg *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 110 / Pl: *~uri* / E: *a[2]* + *murg*] **1** Apus al soarelui Si: (reg) *amurgeală*. **2** (Pdt *pe la, prin, din*; și îlav) **Într-~ul** Când se îngână ziua cu noaptea. **3** (Înv) Zori. **4** (Îe) **A da în ~** A se însera. **5** (Fig) Declin. **6** (Fig; uneori cop *vieții*) Bătrânețe. **7** (Fig) Semiîntuneric.

amurgeală *sf* [At: HEM 1115 / Pl: *~eli*, *~ele* / E: *amurgi* + *-eală*] (Reg) Amurg **(1)** Cf *murgeală*.

amurgi *viu* [At: BIBLIA (1688), 207/2 / Pzi: *~rgește* / E: *amurg* cf *murgi*] A se însera.

amurgire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *amurgi*] Înserare.

amurgit[1] *sn* [At: HEM 1116 / Pl: *~e* / E: *amurgi*] **1** (Rar) Amurg. **2** (Reg; îlav) **Pe ~e** La vremea amurgului.

amurgit[2], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 246 / Pl: *~giți*, *~e* / E: *amurgi*] Învăluit în amurg.

amuriza *v* vz *amoreza*

amurizare *sf* vz *amorezare*

amurizat[1] *sn* vz *amorezat[1]*

amurizat[2], ~ă *a* vz *amorezat[2]*

amurți *v* vz *amorți*

amurțire *sf* vz *amorțire*

amurțit[1] *sn* vz *amorțit[1]*

amurțit[2], ~ă *smf*, *a* vz *amorțit[2]*

amuș[1] *sn* [At: POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 85 / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: ns cf mg *hamus*, *hamvas*] (Tăb) **1** (Ban) Baie de leșie de var în care se țin pieile (înainte de argăsire) pentru a li se curăța părul. **2** Groapă (sau cadă) îngropată în pământ în care se face amușul **(1)**.

amuș[2] *av* vz *amuși[1]*

amușă *sf* vz *amuș*

amuși[1] *av* [At: ECONOMIA, 52 / V: *amuș* / E: *amu* + *și* (cf *acmuși si acuși*)] **1** Îndată. **2** Tocmai. **3** (Îe) **~ ... ~** Când ... când. **4** (Îae) Câteodată... altădată. **5** (Îe) **~ - ~** Tot mereu.

amuși[2] *vtr* [At: LIUBA–IANA, M. 123 / Pzi: *~șesc* / E: *amuș[1]*] **1-2** (Tăb; Ban) A smulge părul (sau lâna) de pe o blană (sau de pe o piele), după ce a stat în amuș[1] **(1)** Si: *a pănuși*, *a părui*.

amușina *vtr* [At: REV. CRIT. IV, 336 / Pzi: *amușin* / E: nct] **1-2** (Pop) A adulmeca (vânatul).

amușinare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: *amușina*] (Pop) Adulmecare a vânatului Si: (pop) *amușinat[1]*.

amușinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: *amușina*] (Pop) Amușinare.

amușinat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *amușina*] (Pop; d. vânat) Care a fost adulmecat.

amușire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *amuși*] (Tăb; Ban) Smulgere a părului (sau a lânei) de pe o blană (sau de pe o piele), după ce a stat în amuș[1] Si: *amușit[1]* **(1)**, *pănușire*, *păruire*.

amușit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *amuși[2]*] (Tăb; Ban) Amușire.

amușit[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: *amuși*] **1** (Ban; Tăb) (D. pielea destinată tăbăcitului) Cu părul smuls după ce a stat în amuș. **2** Cu părul smuls, cu lâna smulsă Si: *dărăpat*.

amușului *vtr(a)* [At: REV. CRIT. I, 235 / V: *m~*, *mușlui*, *mușului* / Pzi: *~iesc* / E: ns cf *mușina*] (Reg) **1** (D. câini de vânătoare) A adulmeca urma vânatului. **2** (Îf *mușului*, *mușlui*) A adulmeca.

amușuluire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *amușului*] (Reg) **1-2** Adulmecare (a vânatului) Si: (reg) *amușuluit[1]* **(1-2)**.

amușuluit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *amușului*] (Reg) **1-2** Amușluire **(1-2)**.

amușuluit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți* *~e* / E: *amușului*] (Reg; d. vânat) Care a fost adulmecat.

amuța *vtr* [At: PRAV. MOLD. 11 / Pzi: *amuț* / E: lat * *am-mucciare* (cf *muța*, *asmuța*, *smuța*)] (Șîe) **A ~ câinii** (asupra cuiva) (sau pe cineva) ori **a ~ pe cineva cu câinii** A asmuți câinii.

amuțare *sf* [At: DA / Pl: (nob) *~țări* / E: *amuța*] **1-6** Asmuțire **(1-6)**.

amuțat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *amuța*] **1-6** Asmuțire **(1-6)**.

amuțat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: *amuța*] Asmuțit[2].

amuțător, ~oare *smf*, *a* [At: DA / V: (reg) *~iu*, *~oare* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *amuța* + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care amuță.

amuțătură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *amuța* + *-(ă)tură*] Asmuțitură.

amuțeală *sf* [At: ANTIM, P, 91 / V: (reg) *~țală* / Pl: *~eli*, (rar) *~ele* / E: *amuți[2]* + *-eală*] Stare de muțenie.

amuți[1] *vt* [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: *amuța* css] A asmuța.

amuți[2] *v* [At: PSALT. SCH. 121/15 / Pzi: *~țesc* și (înv) *amut* / E: lat* *am-mutire* cf *muți*] **1-2** *vir* A(-și) pierde graiul. **3** *vi* (Fig) A rămâne ca mut. **4** *vtrf* (Îe) **A ~** pe cineva **(de gură)** A face pe cineva (prin vrajă sau argumente hotărâtoare) să-și piardă graiul sau să tacă din gură.

amuțire[1] *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *amuți[1]*] **1-6** Asmuțire **(1-6)**.

amuțire[2] *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1120 / Pl: *~ri* / E: *amuți[2]*] **1** Pierdere a graiului. **2** (Fig) Încetare a oricărui zgomot. **3** (Liv) Fenomen fonetic care constă în pronunțarea din ce în ce mai puțin perceptibilă, până la dispariția totală, a unui sunet.

amuțit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *amuți[2]*] Amuțire[2] **(1)**. **2** (Fig) Tăcere.

amuțit[2], ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 5 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *amuți[2]*] **1** Devenit mut. **2** Mut (pentru scurt timp). **3** (Pop; îe) **~ de gură** Lipsit (prin vrăji) de facultatea de a vorbi.

amuțit[3] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *amuți[1]*] **1-6** Asmuțire **(1-6)**.

amuțit[4], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *amuți[1]*] Asmuțit[2].

amuțitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: *amuți[2]*] (Rar) Amuțeală.

amuza *v* [At: DA / Pl: *~muz*, (îvr) *~zez* / E: fr *amuser*] **1-2** *vtr* A face pe cineva să se distreze. **3** *vr* A-și petrece vremea cu lucruri plăcute.

amuzament *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr *amusement*] Petrecere cu lucruri agreabile, cu glume Si: *distracție*.

amuzant, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr *amusant*] Care amuză Si: *nostim*, *hazliu*, *distractiv*.

amvoană *sf* vz *amvon*

amvon *sn* [At: VARLAAM, ap. HEM 1038 / V: (înv) *~bon*, *an~*, *~vonă*, *~voană*, *anvoană*, *anvonă* / Pl: *~oane*, *~uri* / E: vsl **амвонь**, ngr **ἄμβων**] (Bis) Loc înălțat în biserică, de unde se citește Evanghelia sau se țin predici.

amvonă *sf* vz *amvon*

amvozie *sf* vz *ambrozie*

an[1] *sm* [At: COD. VOR. 135/8 / Pl: *ani*, (îrg) *ai* / E: lat **annus**] **1** *sm* Perioadă de timp, cuprinzând 12 luni, sau 52 de săptămâni, sau 365 de zile. **2** (Bis; îe) **În** (sau **la**) **~ul mântuirii** sau **~ul Domnului** În anul de la (nașterea lui) Hristos. **3** (Înv; îe) **(Azi) e ~ui, de când...** S-a împlinit un an (sau) anul, de când... **4** (Îs) *~ul vechi* Anul care se încheie la 31 decembrie la miezul nopții. **5** (Îs) *~ul nou* Anul care începe la 31 decembrie la miezul nopții. **6** (Îlav) **~ cu ~** sau **~ de ~** ori (înv) **~ pre ~** În fiecare an. **7** (Îlav) **Din ~ în ~** Din ce în ce mai mult (cu fiecare an ce trece). **8** (Îlav) **Acum** (sau **acuși**) **un ~** Anul trecut pe vremea aceasta. **9** (Îal) Cu un an în urmă. **10** (Îlav) **În ~ul** sau **la ~ul...** La o anumită dată din cursul unei perioade... Cf *veleat*. **11** (Îlav) **La** sau **(într-)un ~ (odată)** O singură dată

într-un an. **12** (Fig; îal) Rar. **13** (Îlav)**La ~ul** În anul viitor. **14** (Îlav) **Peste ~** În cursul unui an. **15** (Îlav) **Peste un ~ (doi** etc. **~i)** De-acum într-un an (în doi ani etc.). **16** (Îlav) **De un ~ (doi** etc. **~i)** De un an (doi etc. ani) încoace. **17** (Îlav) **Până-ntr-un ~ (până-n doi** etc.**~i)** În timp de un an (doi etc. ani) de la o anumită dată. **18** (Trs; îlav) **(Într)-alt ~** Anul viitor, peste un an. **19** (Îlav) **Est-~** Anul acesta. **20** (Reg, îlav) **Dincolo de ~** Acum doi ani Si: *anțărț*. **21** (Înv; îlav) **Întru ~, în doi ~i** etc. (Timp de) un an, doi ani etc. **22** (Îe) **Întru mulți ~i!** sau **(la) mulți ~i!** Să trăiești sau să fie (pentru) mulți ani. **23** (Însoțit de atributele *tot, întreg, încheiat, împlinit, în cap* și cu complinirile *de-a rândul, de zile*) Se sugerează trecerea grea a timpului, (ocupat cu activități dificile, obositoare). **24** (Îlav) **Cu ~ii** sau **cu ~ul** Ani întregi, ani de-a rândul. **25** (Îlav) **Ani și ani** Ani mulți, vreme îndelungată. **26** (Răspunde la întrebarea *cum?*; îlav) **Cu ~ul** Pe câte un an (cf *cu luna, cu ziua, cu rupta*). **27** (Îlav) **Pe ~** sau **într-un (întru) ~** În interval de un an. **28** Unitate de măsură pentru evenimente petrecute în decursul unui an. **29** (Înv; îs) **~ul jalii** An de doliu. **30** (Înv; îs) *~ul teatral* Stagiune. **31** (Îs) **~ul Nou** Ziua de 1 ianuarie. **32** (Îe) **Are ... ~i** Trăiește (sau funcționează) de ... ani. **33** (Îe) **A intra în al doilea (al treilea** etc) **~** sau **a merge pe doi (trei** etc.) **~i** A împlini vârsta de doi (trei etc.) ani, a fi în al doilea (al treilea etc.) an al vieții. **34** (Îla) **Mic de ~i** Tânăr. **35** (Îla) **Mare de ~i** Bătrân. **36** (Lpl; art) Bătrânețe. **37** (Lpl; art) Viață. **38** (Lpl; art) Epocă. **39** (Lpl; art) Experiență (pe care o aduce înaintarea în vârstă). **40** (Ast; șîs) *~ astronomic, solar, tropic* sau *echinocțial* Timp de 365 de zile, 5 ore, 48 minute și 47 de secunde în care Pământul face o rotație (revoluție) completă în jurul Soarelui. **41** (Pan; îs) *~ sideral* Timp necesar Soarelui pentru a reveni la același punct fix pe ecliptică. **42** (Îs) *~ lunar* Durată de timp necesară pentru 12 (uneori 13) rotații ale Lunii în jurul Pământului. **43** (Îs) *~ planetar* Durată necesară unei rotații făcută de o planetă în jurul Soarelui. **44** (Îs) *~ lumină* Unitate de lungime, egală cu drumul parcurs de o rază de lumină într-un an, cu care se măsoară distanțele dintre astre. **45** (Îs) *~ comun* (sau *civil*) An calendaristic (alcătuit numai din 365 de zile) care începe la 1 ianuarie și se termină la 31 decembrie. **46** (Îs) *~ bisect (visect, bis(s)ext* sau *bis(s)extil* ori, pop, *~ mare* An de 366 de zile (urmând din 4 în 4 ani), care cuprinde fracțiunile de 5 ceasuri, 48 de minute și 47 de secunde a 4 ani laolaltă. **47** (Îs) *~ iulian* An ținut de biserica ortodoxă, numit astfel după Iulius Cezar, care socotea anul tropic de 365 de zile și 6 ceasuri. **48** (Îs) *~ gregorian* An ținut de biserica catolică, numit astfel după papa Grigorie XIII, care a suprimat din calendarul iulian câte trei ani bisecți la fiecare patru secole.

an² *av* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 207/18 / E: lat ***annus***] **1-2** (Și în legătură cu numele anotimpurilor) Anul (sau anotimpul) trecut. **3** (În legătură cu *mai*, exprimă un timp neprecizat în trecut) Mai acum câțiva ani.

ana *sf* [At: ANTIPA, P. 320 / Pl: *~ale* / E: nct] (Pex) Frânghie, lungă și groasă, de care atârnă atât undițele, cât și plutele mrejelor și ale altor rețele pescărești.

anabaptism *sn* [At: DA / E: fr ***anabaptisme***] (Tlg) Credință (eretică, din punctul de vedere al bisericii creștine) care constă în a nega eficacitatea botezului înainte de vârsta matură și care cere botezarea din nou la vârstă adultă.

anabaptist, ~ă [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***anabaptiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) adeptă a anabatismului. **3** *a* Care aparține anabaptismului. **4** *a* Referitor la anabaptism.

anabatic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anabatique***] (Med) **1** Care crește. **2** Care se mărește.

anabioză *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***anabiose***] Reducere a activității vitale la unele organisme în condiții neprielnice de viață.

anabolism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***anabolisme***] Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia Si: *asimilație*.

anacard *sm* [At: DA / Pl: *~rzi* / E: fr ***anacarde***] **1** Anacardier. **2** Fructul anacardierului.

anacardier *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***anacardier***] (Bot) Arbore tropical, din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilei.

anaciclic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anacyclique***] (D. versuri) Care are întotdeauna sens, fie că citim de la început, fie că citim de la sfârșit.

anaciditate *sf* [At: DEX² / E: fr ***anacidité***, eg ***anacidity***] Lipsă a acidității gastrice.

anaclorhidrie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***anachlorhidrie***] Absență a acidului clorhidric din sucul gastric, întâlnită în unele forme de anemie, în cancerul gastric etc.

anacolut *sn* [At: DA / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***anacoluthe***] (Grm) **1** Construcție eliptică a unei propoziții, în care lipsește corelativul unui cuvânt exprimat. **2** Schimbare a construcției unei fraze, astfel încât se lasă neterminată construcția cu care începe și se termină cu altă construcție.

anaconda *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***anaconda***] Șarpe semiacvatic neveninos din America Centrală și de Sud, lung de câțiva metri, care se hrănește cu păsări și mamifere (*Eunectes murinus*).

anacoret *sn* vz ***anaboret***

anacreontic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anacréontique***] **1** *a* În genul erotic al micilor poezii atribuite poetului grec Anacreon. **2** *a* (Pgn; înv; îs) *Poezie ~* Cântec de petrecere. **3** *smf* Persoană care scrie poezii anacreontice **(1)** sau este admiratorul lor. **4** *sf* Poezie sau scriere anacreontică **(1)**.

anacronic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 105 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anachronique***] Nepotrivit cu obiceiurile sau ideile actuale.

anacronism *sn* [At: KOGĂLNICEANU, ARHIVA R. I, 94/1 / V: (înv) *~chr~* (S: *~chronism*) / Pl: *~e* / E: fr ***anachronisme***] **1** Eroare constând în punerea unei întâmplări în alt timp decât în cel când a avut loc. **2** Trăsătură ce nu corespunde spiritului unui timp.

anacronistic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 392 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anachronisme***] **1** De anacronism. **2** Caracteristic anacronismului.

anacruză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***anacrouse***] **1** Notă (sau grup de note) care formează o măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale. **2** Primă silabă neaccentuată a unui vers.

anacruzic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anacruză*** + *-ic*] Cu anacruză.

anacuzie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***anacousie***] (Med) Surditate totală.

anadiploză *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***anadiplose***] Figură retorică ce constă în repetarea sfârșitului unei fraze la începutul frazei următoare.

anadipsie *sfs* [At: DEX² / E: fr ***anadipsie***] (Liv) Sete exagerată.

anadol *sn* [At: M. COSTIN, ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***Anadol*** (Asia Mică)] (Înv) Specie de blănuri importate din Anatolia.

anadolean, ~ă [At: CADE / P: *~le-an* / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Anadol*** + *-ean*] **1-10** *smf, a* Anatolean **(1-10)**. **11** *sm* Soldat turc din Anatolia.

anadolesc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: *~ești* / E: ***Anadol*** + *-esc*] **1-10** Anatolesc **(1-10)**.

anaerob, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / V: (înv) ***~iu, ~ie*** / E: fr ***anaérobe***] (D. microorganisme; îoc *aerob*) Care trăiește fără să consume oxigenul din aerul atmosferic.

anaerobie *sfs* [At: ENC. AGR. / E: fr ***anaérobie***] Viață a microorganismelor care nu pot trăi în aer.

anaerobiotic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anaérobiotique***] Anaerob.

anaerobioză *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***anaérobiose***] Formă de viață a unor microorganisme anaerobe Si: *anoxibioză*.

anaerobiu, ~ie *a* vz ***anaerob***

anafază *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***anaphase***] (Blg) A treia fază a diviziunii celulare prin mitoză.

anafema *sf, a* vz ***anatemă***

anafilactic, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 62 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anaphylactique***] **1-2** (Med) Cu caracter (sau pe bază) de anafilaxie. **3** (Îs) *Șoc ~* Reacție violentă a organismului, provocată de injectarea sau înghițirea unei anumite substanțe.

anafilaxie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***anaphylaxie***] (Med; îoc *imunitate*) Creștere a sensibilității față de o otravă sau de o albumină, datorită prezenței acesteia în sânge.

anafor *sn* [At: CV, II, 5 / Pl: *~oare* / E: ngr **ἀνάφορον**] (Reg) Vârtej format în lungul țărmurilor unui curs de apă Si: *bulboană, sorb*.

anafora *sf* [At: (a. 1802) URICARIUL I, 7/20 / Pl: *~le* / E: ngr **ἀναφορά**] **1** (Înv) Raport făcut domnitorului de către un mare dregător). **2** Proclamație a domnului.

anaforă[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***anaphore,*** lat ***anaphora***] Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvânt la începutul mai multor fraze succesive pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii.

anaforă[2] *sf* vz ***anafură***

anaforeză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***anaphorèse***] Deplasare a particulelor dintr-o soluție coloidală spre anod sub acțiunea unui curent electric.

anaforic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anaphorique***] Care reia o noțiune sau o idee exprimată anterior, în vederea accentuării ei.

anafornită *sf* [At: IORGA, S. D. X, 91 / Pl: *~țe* / E: ***anaforă*** + *-niță*] **1** Vas (de metal sau de lemn) în care se păstrează anafura. **2** Conținut al unei anafornițe **(1)**. **3** Vas împreună cu conținutul. **4** Vâltoare.

anafrodit, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***anaphrodite,*** ngr **ἀναφρόδιτος**] (Med) **1-2** (Persoană) bolnavă de o insuficiență glandulară, care cauzează lipsa instinctului (apetitului) sexual Cf *frigid*.

anafrodiziac, ~ă [At: DA / P: *~zi-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***anaphrodisiaque***] (Med) **1-2** *sn, a* (Substanță) care produce lipsa (parțială și temporară) instinctelor sexuale. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu are dorințe sexuale.

anafrodizie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anaphrodisie***] (Med) Încetare (temporară și parțială) a instinctelor sexuale.

anaftemă *sf* vz ***anatemă***

anaftimă *sf* vz ***anatemă***

anafură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 9/17 / V: ***~foră, naforă, nafură*** / E: vsl **анафора**] (Bis) **1** Pâine binecuvântată care se împarte creștinilor la sfârșitul liturghiei.

anageneză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***anagenèse***] Regenerare a țesuturilor vii distruse accidental.

anaglifă *sf* [At: DA / V: ***~iptă*** / Pl: *~fe* / E: fr ***anaglyphe, anaglypte***] **1** Lucrare de sculptură în basorelief realizată prin cizelură. **2** Procedeu prin care se obține imaginea în relief a unui obiect fotografiat.

anagliptic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anagliptique***] Imprimat în relief pentru a putea fi urmărit cu degetele de către orbi.

anagnost *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 218[b] / V: (înv, după ngr) ***~is*** / Pl: *~oști* / E: vsl **анагностъ**, ngr **ἀναγνώστης**] **1** (Bis; înv) Țârcovnic. **2** Băiat care ține arhiereului cârja și cartea în timpul slujbei. **3** Sclav însărcinat să facă lectură, să copieze manuscrise etc. în Roma antică.

anagogic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***anagogique***] **1** Propriu anagogiei. **2** Referitor la anagogie. **3** De anagogie.

anagogie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***anagogie***] Interpretare a Bibliei care se ridică de la sensul literar la cel mistic.

anagram *sn* vz ***anagramă***

anagrama *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~mez* / E: ***anagramă***] **1** A schimba ordinea literelor unui cuvânt pentru a obține alt cuvânt Si: (rar) *a anagramatiza* **(1)**. **2-3** A transcrie sub formă de anagramă **(1-2)** Si: (rar) *a anagramatiza* **(2-3)**.

anagramare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~mări* / E: ***anagrama***] **1** Schimbare a ordinii literelor unui cuvânt pentru a obține alt cuvânt Si: (rar) *anagramat[1]* **(1)**, *anagramatizare* **(1)**, *anagramatizat[1]* **(1)**. **2-3** Transcriere sub formă de anagramă **(1-2)** Si: (rar) *anagramat[1]* **(2-3)**, *anagramatizare* **(2-3)**, *anagramatizat[1]* **(2-3)**.

anagramat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anagrama***] (Rar) **1-3** Anagramare **(1-3)**.

anagramat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anagrama***] (D. cuvinte) **1** Căruia i s-a schimbat ordinea literelor pentru a obține alt cuvânt Si: (rar) *anagramatizat[2]*. **2** Care a fost transcris sub formă de anagramă **(1-2)** Si: (rar) *anagramatizat[2]* **(2-3)**.

anagramatic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anagramatique***] **1** (D. cuvinte) Care formează o anagramă. **2** (D. texte) Care conține anagrame.

anagramatiza *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: ***anagramat*** + *-iza*] (Rar) **1-3** A anagrama **(1-3)**.

anagramatizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***anagramatiza***] (Rar) **1-3** Anagramare **(1-3)**.

anagramatizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anagramatiza***] (Rar) **1-3** Anagramare **(1-3)**.

anagramatizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anagramatiza***] (Rar) **1-3** Anagramat[2] **(1-3)**.

anagramă *sf* [At: MAIORESCU, L. 99 / V: ***~gram*** *sm* / Pl: *~me* / E: fr ***anagramme***] **1-2** Cuvânt format (din citirea de-a-ndoaselea sau) din schimbarea ordinii literelor care alcătuiesc un alt cuvânt. **3** Schimbare a ordinii literelor unui cuvânt (sau a ordinii cuvintelor unei fraze) pentru a obține un alt cuvânt (sau o altă frază). Si: *antimetabolă*. **4** Joc distractiv care folosește procedeul anagramei **(3)**.

anahoret *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 18 / V: (înv; după ngr) ***~ritu*** / Pl: *~eți* / E: fr ***anachorète***] (Rar) Pustnic.

anahoretic, ~ă *a* [At: HOGAȘ, M. N. 117 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anahoret*** + *-ic*] **1** (Rar) De anahoret. **2** (Fig) Modest.

anal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anal***] (Atm) **1** Cu privire la anus. **2** Care ține de anus. **3** Care se află în regiunea anusului.

analcid *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: ns cf *insecticid*] (Com) Insecticid puternic pentru combaterea insectelor nezburătoare (ploșnițe, păduchi etc.).

anale *sfp* [At: ȘINCAI, HR. II, 53/10 / V: (înv) ***anali*** *smp* / E: lat ***annales***] **1** Scriere istorică în care se povestesc an cu an întâmplările din viața unui popor, a unui oraș, a unei familii. **2** (Pex) Istorie a unui popor. **3** Istorie a unei instituții. **4** Publicație periodică (a unei instituții).

analecte *sfp* [At: DA / E: fr ***analectes,*** lat ***analecte,*** ngr **ἀνάλεκτα**] **1-2** (Înv) Texte (sau fragmente) alese și reunite din operele unuia sau mai multor scriitori Si: *crestomație*. **2** Titlu al unor antologii savante.

analepsie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***analepsie***] Refacere după o boală.

analeptic, ~ă *sn, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***analeptique***] **1-2** (Medicament) cu acțiune stimulantă asupra sistemului nervos central, în special asupra centrilor nervoși respiratori și circulatori.

analfabet, ~ă [At: DA / Pl: *~eți, ~e* / E: lat ***analphabetus, ~a, ~um,*** ngr **ἀναλφάβητος**] **1-2** *smf, a* (Persoană) care nu știe să citească și să scrie. **3-4** *smf, a* (Pex; dep) (Persoană) care nu știe să se exprime corect, oral sau în scris Si: *agramat*. **5** *a* (Pex; dep) Incult Cf *ignorant*.

analfabetism *sn* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1346 / Pl: *~e* / E: fr ***analphabétisme,*** ger ***Analphabetismus***] **1** Necunoaștere a scrisului și a cititului. **2** (Pex) Incapacitate de a se exprima corect. **3** Incultură.

analgeziant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***analgésiant***] (Med; frr) **1-3** Analgezic **(1-3)**.

analgezic, ~ă *sf, a* [At: A. POP, CHIRURG. 540 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***analgésique***] **1-4** (Med) (Substanță) care micșorează (sau înlătură) senzațiile dureroase, pe un timp limitat Si: *analgeziant* **(1-3)** Cf *calmant*.

analgezie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***analgésie,*** ngr **ἀναλγησία**] (Med) Lipsă totală sau parțială a sensibilității la durere (a unui organ sau a unei părți dintr-un organ) provocată de introducerea în organism a unei substanțe analgezice.

analgezină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***analgésine***] (Far) Medicament care înlătură (temporar) durerea.

anali *smp* vz ***anale***

analis *sn* vz ***analiză***

analist[1], ~ă *smf* [At: HASDEU, I. C. I, 5 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***annaliste***] **1** Persoană care scrie anale **(1)**. **2** (Pex) Cronicar.

analist^{2}*, *~ă *smf, a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 63 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***analyste***] **1-2** (Persoană) care este versată în analiza matematică (sau psihologică). **3-4** (Chimist) care se ocupă cu analize chimice. **5** (Rar) (Persoană, scriere, gândire etc.) care are putere de analiză.

analitic, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***analitique***, lat ***analiticus***, ngr ***ἀναλυτικός***] **1-2** Care se bazează pe analiză **(1, 4)**. **3-4** Care procedează prin analiză **(1, 4)**. **5** (Îs) *Chimie ~ă* Ramură a chimiei care se ocupă cu cercetarea elementelor și combinațiilor lor. **6** (Îs) *Spirit ~* Capacitate mintală de a disocia părțile componente ale unui întreg, spre a-l cunoaște Si: *analitism* **(5)**. **7** (Îas) Persoană care are capacitate analitică **(6)**. **8** (Îs) *Limbă ~ă* Limbă care exprimă raporturile gramaticale prin cuvinte izolate. **9** (Îs) *Geometrie ~ă* Ramură a geometriei care folosește calculul algebric. **10** (Îs) *Fizică ~ă* Ramură a fizicii care folosește calculul infinitezimal.

analitism *sn* [At: DEX^{2} / Pl: ? / E: ***analitic*** + *-ism*] **1-2** Caracter a ceea ce este bazat pe analiză **(1, 4)**. **3-4** Caracter a ceea ce procedează prin analiză **(1, 4)**. **5** Spirit analitic **(6)**.

analiza *vt* [At: ODOBESCU, S. III, 50 / Pzi: *~zez* / E: fr ***analyser***] **1** A cerceta un întreg, un fenomen etc., examinând fiecare element în parte. **2** A examina un text din diferite puncte de vedere. **3** (Chm) A identifica compoziția unei substanțe. **4** (Muz) A studia și a aprecia o lucrare muzicală din punctul de vedere al formei, al fondului și al armoniei.

analizabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***analysable***] **1-3** Care poate fi analizat^{2}.

analizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***analiza***] **1** Cercetare a unui întreg, a unui fenomen etc., constând în examinarea fiecărui element în parte. **2** Examinare a unui text din diferite puncte de vedere. **3** (Chm) Identificare a compoziției unei substanțe. **4** (Muz) Studiere și apreciere a unei lucrări muzicale din punctul de vedere al formei, al fondului și al armoniei.

analizat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* E: ***analiza***] **1-4** Analizare **(1-4)**.

analizat^{2}*, *~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 317 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***analiza***] **1** (D. obiecte, fenomene etc.) Descompus^{2} în părțile constitutive spre a fi cercetat. **2** (D. un text) Examinat^{2} din diferite puncte de vedere. **3** (Chm; d. compoziția unei substanțe) Identificată^{2}. **4** (Muz; d. o lucrare muzicală) Studiată^{2} și apreciată^{2} din punct de vedere al formei, al fondului și al armoniei.

analizator, ~oare [At: GHEREA, ST. CR. I, 231 / V: (înv) ***~zător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***analisateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care analizează **(3)**. **3** *sn* (Atm) Organ de simț. **4** *sn* Aparat care servește la determinări analitice în chimie și în fizică.

analiză *sf* [At: (a. 1847) URICARIUL VII, 237 / V: (înv) ***~lis*** / Pl: *~ze* / E: fr ***analyse***] (Îoc *sinteză*) **1** Descompunere a unui lucru (prin mijloace chimice sau fizice) în părțile (sau elementele) sale componente, spre a-l studia. **2** (Chm; îs) *~ calitativă* Descompunere chimică a unei substanțe pentru a determina natura componenților ei. **3** (Chm; îs) *~ cantitativă* Descompunere chimică a unei substanțe pentru a determina raportul cantitativ în care se găsesc componenții ei. **4** (Chm; fiz; îs) *~ spectrală* Metodă care permite să se recunoască, într-o substanță, prezența unuia sau a mai multor corpi simpli, prin examinarea radiațiilor luminoase emise de acea substanță. **5** (Fig) Cercetare printr-o examinare minuțioasă a unui corp, a unui fapt, a unei situații etc. **6** (Îs) *~ matematică* Ramură a matematicii care studiază, limitele, derivatele și aplicațiile lor. **7** (Îs) *~ gramaticală* Descompunere a unei propoziții în părțile ei componente. **8** (Îs) *~ logică* Relevare a propozițiilor unei fraze și a părților unei propoziții. **9** (Îs) *~ literară* Punere în evidență a ideilor principale, a valorii artistice, a caracterelor distinctive etc. ale unei scrieri literare. **10** (Îs) *~ psihologică* Examinare a diferitelor stări sufletești și a motivelor lor (într-o scriere dramatică etc.). **11** (Îs) *~za muncii* Cercetare a modului cum s-a muncit (într-o instituție, într-un colectiv, într-o anumită perioadă de timp etc.). **12** (Flz) Metodă prin care cineva (un gânditor, un cercetător etc.) pleacă de la efect la cauză, de la general la particular, de la compus la simplu. **13** (Muz) Apreciere a unei compoziții din punctul de vedere al formei, fondului, armoniei, melodiei, modulațiilor etc. **14** (Îlav) **În ultimă ~** În concluzie.

analizor *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~oare* / E: fr ***analyseur***] **1** Aparat cu ajutorul căruia se realizează o analiză **(1)**. **2** (Îs) *~ electronic* Aparat electronic pentru analiza armonică experimentală a semnalelor electronice. **3** (Îs) *~ de spectru* Aparat pentru observarea sau înregistrarea unui semnal.

analog^{1} *sn* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 125/11 / V: (înv) după ngr ***~oghion***, (după sl) ***~oghi***, ***~oghiu*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἀναλόγιον***, bg ***аналогъ***, rus ***аналогий***] (Bis; înv) Pupitru mobil care se așază în mijlocul bisericii, pentru a se pune cărțile sfinte pe el și care se poate strânge Si: *tetrapod*.

analog^{2} *sn* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 125/11 / V: (înv) ***~on***, ***~gos*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***τὸ ἀνάλογον*** cf dubletul *analog^{1}*] (Mol; înv; fin) Taxă ce se impunea fiecăruia și se aduna prin cotizație.

analog^{3}*, *~oagă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 125 / V: ***~ogă*** / Pl: *~ogi, ~oage* / E: fr ***analogue***] Asemănător cu ceva (cu alt lucru sau cu altă împrejurare, situație etc.)

analoghie *sf* [At: (a. 1773) URICARIUL II, 22 / V: ***~ogie*** / Pl: *~ghii* / E: ngr ***ἀναλογία*** Cf dubletul *analogie*] (Îvp) **1** Raport. **2** Proporție. **3** Repartiție proporțională. **4** (Îlav) **Cu** (sau **după**) **dreaptă ~** Cu (sau după) o justă proporție. **5** (Înv) Impozit Cf *analog^{2}*.

analoghion *sn* vz ***analog^{1}***

analoghisi *vtr* [At: (a. 1804) URICARIUL I, 23/26 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἀναλογίζω***] (Înv) **1-2** A (se) repartiza. **3-4** A (se) împărți. **5-6** A (se) impune după o anumită proporție.

analoghisit, ~ă *a* [At: (a. 1814) URICARIUL, I, 217/12 / V: ***~logisit***, ***~ă*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***analoghisi***] (Înv) **1** Repartizat^{2}. **2** Împărțit^{2}. **3** Impus după o anumită proporție.

analoghiu *sn* vz ***analog^{1}***

analogic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***analogique***, lat ***analogicus, ~a, ~um***] **1-2** Întemeiat pe (o) analogie **(2-3)**. **3** (Îs) *Modificare ~ă* Schimbarea unui alt element asemănător. **4** (Elt; d. valoarea semnelor) Care poate fi reprezentată printr-o funcție continuă în timp, putând lua o infinitate de valori cuprinse în domeniul său de variație. **5** (Elt; d. aparate, dispozitive, instrumente și sisteme) Care generează măsoară, prelucrează și stochează semnale analogice **(1)**.

analogicește *av* [At: DA / E: ***analogic*** + *-ește*] În mod analogic.

analogie^{1} *sf* [At: MAIORESCU, L., 157-158 / Pl: *~ii* / E: fr ***analogie***, cf dubletul *analoghie*] **1** Raport. **2** Asemănare (parțială) între două sau mai multe lucruri, împrejurări, situații, fapte, idei etc. **3** Potrivire (cu privire la mărimea, forma, compoziția etc.) a două lucruri etc., de altfel, deosebite. **4** (Log; îs) *Raționament prin ~* Inferență probabilă care, din asemănarea a două obiecte în unele privințe, conchide asemănarea lor și în alte privințe. **5** (Lin) Fenomene care constă în modificarea formei sau a sensului unui cuvânt sub influența unei alte forme a aceluiași cuvânt (sau sub influența unui alt cuvânt).

analogie^{2} *sf* vz ***analoghie***

analogism *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***analogisme***] **1-4** Analogie **(1-3, 5)**.

analogist *sm* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 145 / Pl: *~giști* / E: ***analogie*** + *-ist*] (Rar) Adept al teoriei lingvistice a lui Aron Pumnul, care se baza numai pe analogie în formarea și derivarea cuvintelor.

analogon *sms* vz ***analog^{2}***

analogos *sms* vz ***analog^{2}***

anamneză *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ze* / E: fr ***anamnèse***] **1** Reamintire a trăirilor pe care sufletul le-ar fi cunoscut într-o existență anterioară. **2** Totalitate a datelor pe care medicul le adună interogând bolnavul asupra apariției și evoluției bolii de care suferă, asupra antecedentelor ei etc.

anamniote *sfp* [At: DEX^{2} / P: *~ni-o~* / E: fr ***anamniotes***] Vertebrate al căror embrion nu are amnios și alantoidă.

anamorfozat, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***anamorphosé***] Deformat față de aspectul obișnuit.

anamorfoză *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ze* / E: fr ***anamorphose***] **1** Imagine deformată, grotescă (dată de o oglindă curbă). **2** Tip de metamorfoză în care larva are un număr mai mic de segmente decât adultul. **3** (Cin)

Procedeu optic folosit pentru comprimarea imaginii, astfel încât să se poată înregistra pe pelicula cinematografică normală o imagine corespunzătoare ecranului lat.

ananas [At: PANȚU, PL. / Pl: *~asi* / E: fr *ananas*] (Bot) **1** *sm* Plantă erbacee din familia bromeliaceelor, originară din America tropicală, azi cultivată în mai toate regiunile calde ale globului și chiar în Europa (în sere), cu frunze lungi și tulpină scurtă, care poartă în vârf o inflorescență simplă, ca un spic (*Ananas setivus*). **2** *sm* Fruct comestibil al ansamblului (**1**), de culoare gălbuie-roșiatică, cu un buchet de frunze la vârf, cu gust dulce-acrișor și foarte aromat. **3** *ai* Cu gust de ananas(**2**).

anănău av [At: CV, 1951, nr. 6, 30 / E: nct] (Reg) Fără rost.

anandru, ~ă a [At: DA / Pl: *~ri, ~re* / E: fr *anandre*] (Bot) Cu flori fără organe bărbătești.

ananghie sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: (rar) *~ghii* / E: ngr *ἀνάγκη*] **1** (Mls la singular) Nenorocire. **2** (Reg; îs) *Vreme de ~* Necaz. **3** (Pfm; irn; îe) **A ajunge la ~** A da de necaz.

anapăda av, a vz *anapoda*

anaperi smi [At: PANȚU, PL.[2] / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Ienupăr (*Juniperus communis*).

anapest snm [At: DA / Pl: (m) *~eṣti*, (n) *~uri* și *~e* / E: lat *anapestus*, ngr *ἀνάπαιστος*] **1** (În versificația greco-romană, bazată pe cantitate) Picior metric format din două silabe scurte urmate de una lungă. **2** (În metrica modernă, bazată pe accent) Picior metric alcătuit din două silabe neaccentuate, urmate de una accentuată.

anapestic, ~ă a [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat *anapesticus, ~a, ~um*, ngr *ἀναπαιστικός*] **1-2** Format din anapești (**1-2**).

anaplastic, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *anaplastique*] **1** Propriu anaplastiei. **2** Referitor la anaplastie. **3** De anaplastie.

anaplastie sf [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr *anaplastie*] (Chir) Operație chirurgicală estetică (bazată pe autogrefe) cu scopul refacerii unei părți mutilate din corp.

anapoda [At: ZILOT, CRON. ap. HEM 1158 / V: (Mol) *~păda* / E: ngr *ἀνάποδα*] (Fam) **1** *av* Pe dos. **2** *av* Cu totul în altă direcție. **3** *av* Altfel decât trebuie. **4** *av* În mare dezordine. **5** *av* (Îe) **A se uita ~ (peste câmp)** A se uita crucis. **6** *av* (D. femei; îe) **A umbla ~** A umbla cu vorbe din casă-n casă și a nu-și vedea de rostul casei. **7** *a* (D. oameni) Afurisit. **8** *a* Pe dos.

anaptixă sf [At: DEX[2] / Pl: *~xe* / E: fr *anaptyxe*] Apariție accidentală a unei vocale între două consoane.

anarchic, ~ă a vz *anarhic*

anarchie sf vz *anarhie*

anarchism sn vz *anarhism*

anarchist, ~ă a vz *anarhist*

anarghirie sf [At: CARAGEA, L. 90 / Pl: *~ii* / E: ngr *ἀναργυρία*] (Jur; înv; în epoca fanariotă) Recunoaștere de a fi dator față de cineva pentru o sumă de bani pe care nu ai primit-o sau din care nu ai primit decât o parte.

anarh, ~ă a [At: CANTEMIR, HR., 3 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr *ἄναρχος*] (Înv) Fără început.

anarhic, ~ă [At: DA / V: *~rchic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *anarchique*] **1** *a* De anarhie. **2** *a* Răzvrătitor. **3** *a* Care favorizează anarhia. **4** *av* (Îoc *organizat, planificat*) Fără organizare.

anarhie sf [At: MAIORESCU, D. I. 55 / Pl: *~ii* / V: *~rchie* / E: fr *anarchie*, ngr *ἀναρχία*] **1** Dezordine produsă într-un stat prin lipsa de guvernământ sau prin slăbiciunea celor care guvernează. **2** Lipsă a unei puteri, a unei conduceri. **3** Dezorganizare. **4** Lipsă de supunere față de legi sau de autorități.

anarhism sn [At: DA / V: *~rchism* / E: fr *anarchisme*] **1** Teorie a anarhiei. **2** Doctrină care admite sau propagă anarhia.

anarhist, ~ă smf, a [At: DA /Pl: *~iști, ~e* / V: *~chist, ~ă* / E: fr *anarchiste*] **1-4** (Persoană) care (admite sau) propovăduiește anarhia. **5-6** (Om) care este partizan al anarhiei.

anarhosindicalism sn [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr *anarcho-syndicalisme*, rs **анархосиндикализм**] Curent din mișcarea sindicală internațională influențat de ideile anarhismului.

anarhosindicalist, ~ă smf, a [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: rs **анархосиндикалист**] **1-2** (Adept) al anarhosindicalismului.

anartrie sf [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr *anarthrie*] Incapacitate patologică de a articula cuvinte.

anarți smp [At: DEX[2] / E: lat *anarti*] Populație celtică din antichitate care a trăit și pe teritoriul Daciei.

anasarcă sf [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr *anasarque*, ger *Anasarka*] Anasarhie.

anasarhie sf [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ger *Anasarkie*] Infiltrație generalizată de lichid seros în țesutul conjunctiv subcutanat, care apare în unele boli de rinichi, de inimă, de ficat etc. Si: *anasarcă*.

anasâna i [At: DIONISIE, C., ap. HEM 1159 / V: (înv) *~sâni (~sini)* / E: tc *anasyny*] **1** (Tcm) Înjurătură trivială atribuită turcilor. **2** (Mun, Mol; pop; îe) **A lua, a duce, a aduce** sau **a trimite** etc. (pe cineva sau ceva) **cu ~** A lua, a duce, a aduce etc. cu sila.

anasâni i vz *anasâna*

anasini i vz *anasâna*

anason sm [At: ECONOMIA, 124 / V: (după ngr) *anis~*, (după lat) *anis*, (după mg) *anis, aniș*, (Mol) *anos, hanos* / E: tc *anason*, ngr *ἄνισον*, cf *anason-rakisy*] **1** (Bot) Plantă erbacee aromatică originară din Orient, din familia umbeliferelor, cu flori mici albe, care crește prin iulie-august; fructele ei se întrebuințează drept condiment și la prepararea unor rachiuri (*Pimpinella anisum*) Si: *anason-românesc*, (Trs) *bădean*. **2** (Bot) Molură. **3** Rachiu de anason. **4** (Îc) **~-franțuzesc** Anason stelat. **5** (Îc) **~-mare** Molură. **6** (Îc) *~-nemțesc* Molură. **7** (Îc) **~-românesc** Anason (**1**). **8** (Îc) **~-stelat** Mic arbust din familia magnoliaceelor (originar din China și Japonia), cu frunze persistente, prevăzute cu punctuații semitransparente, aromatice, cu flori galben-verzui, hermafrodite și fructe în formă de stea; răspândește un miros aromatic plăcut (*Illicium anisatum*) Si: *~-franțuzesc*. **9** (Îae) Fructul arbustului.

anastaltic, ~ă sn, a [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *anastaltique*] **1-2** (Medicament) cu acțiune astringentă puternică.

anastasimar sn vz *anastasimatar*

anastasimatar sn [At: PANN, ap. TDRG / V: (înv) *~simar* / Pl: *~e* / E: ngr *ἀναστάσιμος*, cu același sufix ca în *agheasmatar*] (Bis) Carte de tropare referitoare la Înviere.

anastatic, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *anastatique*] Care reproduce o tipăritură prin imprimare sau gravare cu ajutorul anumitor procedee chimice.

anastigmat ai [At: DA / E: fr *anastigmat*, ger *anastigmat*] (D. obiectivele aparatelor fotografice) Anastigmatic.

anastigmatic, ~ă a [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *anastigmatique*] (Fiz) Care are proprietatea de a corecta efectele astigmatismului.

anastigmatism sn [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr *anastigmatisme*] Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de stigmatism.

anastomotic, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *anastomotique*] **1** Propriu anastomozei. **2** Privitor la anastomoză. **3** De anastomoză.

anastomoza vt [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: fr *anastomoser*] A stabili (chirurgical) o legătură între două vase sangvine sau între două organe cavitare.

anastomozare sf [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: *anastomoza*] Stabilire (chirurgicală) a unei legături între două vase sangvine sau între două organe cavitare Si: (rar) *anastomozat[1]*.

anastomozat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *anastomoza*] (Rar) Anastomozare.

anastomozat[2], ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *anastomoza*] **1** (D. vase sangvine sau organe cavitare) Care a fost legat (chirurgical). **2** (Bot; d. nervuri) Ramificat și iarăși unit.

anastomoză sf [At: CADE / Pl: *~ze* / E: fr *anastomose*] **1** (Atm) Loc de îmbinare a două vase sangvine sau a doi nervi. **2** Îmbinare a filamentelor unei plante.

anastrofă *sf* [At: DA ms / Pl: *~fe* / E: fr ***anastrophe***] (Grm) Răsturnare a ordinii obișnuite a cuvintelor.

anatefter *sn* [At: MAG. IST. IV, 141/12 / Pl: *~uri* / E: tc ***ana*** „mamă", ***tefter*** „registru"] (Înv) Registru.

anatema[1] *sf* vz ***anatemă***

anatema[2] *vt* [At: DA / Pzi: *~mez* / E: din ***anatemă***] (Înv) Anatemiza.

anatemare *sf* [At: DA / Pl: *~mări* / E: ***anatema***[2]] (Înv) Anatemizare.

anatemat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anatema***[2]] (Înv) Anatemizare.

anatemat[2], ***~ă*** [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anatema***[2]] (Înv) **1-2** *smf, a* Anatemizat[2] **(1-2)**.

anatematisi *vt* vz ***anatematiza***

anatematisire *sf* vz ***anatematizare***

anatematisit[1] *sn* vz ***anatematizat***[1]

anatematisit[2], ***~ă*** *a* vz ***anatematizat***[2]

anatematiza *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 212/1 / Pzi: *~zez* / E: gr **ἀναθεματίζω**] (Înv) Anatemiza.

anatematizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***anatematiza***] (Înv) Anatemizare.

anatematizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anatematiza***] (Înv) Anatemizare.

anatematizat[2], ***~ă*** *smf, a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anatematiza***] (Înv) **1-2** Anatemizat[2] **(1-2)**.

anatematizi *vt* vz ***anatematiza***

anatematizire *sf* vz ***anatematizare***

anatematizit[1] *sn* vz ***anatematizat***[1]

anatematizit[2], ***~ă*** *a* vz ***anatematizat***[2]

anatemă *sf* [At: (sec. XVI), CUV. D. BĂTR. II, 147 / V: ***~afema***, ***~aftema***, ***~aftima***, ***~ma***, ***~tima*** / V: (înv) ***~the~*** / A: *~temă* / Pl: *~me* / E: gr **ἀνάθεμα**] **1** (Adesea construit eliptic de predicat, cu dativul) Afurisenie prin care biserica excomunica pe cineva. **2** (Rar; întărit și prin alte cuvinte de blestem) Afurisenie. **3** (Îe) **A arunca** (sau **a rosti**) **~ împotriva** (sau **asupra**) **cuiva, a lovi cu ~ pe cineva** A afurisi.

anatemesi *vt* vz ***anatemisi***

anatemesire *sf* vz ***anatemisire***

anatemesit[1] *sn* vz ***anatemisit***

anatemesit[2], ***~ă*** *smf, a* vz ***anatemisit***[2]

anatemisi *vt* [At: DA / V: ***~mesi*** / Pzi: *~sesc* / E: ***anatemiza*** css] (Înv) **1** Anatemizare **(1)**. **2** Afurisire.

anatemisire *sf* [At: DA / V: ***~mes~*** / Pl: *~ri* / E: ***anatemisi***] (Înv) **1** Anatemizare **(1)**. **2** Afurisire.

anatemisit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~mes~*** / Pl: *~uri* / E: ***anatemisi***] (Înv) **1** Anatemizare **(1)**. **2** Afurisire.

anatemisit[2], ***~ă*** [At: MDA ms / V: ***~mes~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***anatemisi***] (Înv) **1-2** *smf, a* Anatemizat[2] **(1-2)**. **3** *a* Afurisit[2].

anatemiza *vt* [At: DA / V: ***~timisa*** / Pzi: *~zez* / E: ***anatemă*** + ***-iza***] **1** A arunca anatema asupra cuiva Si: (înv) *a anatema* **(1)**, *a anatematiza* **(1)**, *a anatemisi* **(1)**, *a afurisi*, (iuz) *a procleți*.

anatemizare *sf* [At: DA / V: ***~timisa~*** / Pl: *~zări* / E: ***anatemiza***] **1** Aruncare a anatemei asupra cuiva Si: *anatemizat*[1] **(1)**, (înv) *anatemare* **(1)**, *anatemat*[1] **(1)**, *anatematizare* **(1)**, *anatematizat*[1] **(1)**, *anatemisire* **(1)**, *anatemisit*[1] **(1)**, *afurisire*, (iuz) *procletire*.

anatemizat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~timisat***[1] / Pl: *~uri* / E: ***anatemiza***] **1** Anatemizare.

anatemizat[2], ***~ă*** *smf, a* [At: DA / V: ***~timisat***[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anatemiza***] **1-2** (Persoană) asupra căreia s-a aruncat anatema Si: *anatemat*[2] **(1-2)**, *anatematizat*[2] **(1-2)**, *anatemisit*[2] **(1-2)**, *afurisit*, (iuz) *procletit*.

anathemă *sf* vz ***anatemă***

anatima *sf* vz ***anatemă***

anatimisa *vt* vz ***anatemiza***

anatimisare *sf* vz ***anatemizare***

anatimisat[1] *sn* vz ***anatemizat***[1]

anatimisat[2], ***~ă*** *smf, a* vz ***anatemizat***[2]

anatocism *sn* [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / Pl: *~e* / E: fr ***anatocisme***] (Jur; rar) Dobândă la dobândă.

anatomic, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 7 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anatomique***, (ad 2) lat ***anatomicus, -a, -um***] **1** *a* De anatomie. **2** *sm* (Înv) Anatomist.

anatomicește *av* [At: DA / E: ***anatomic*** + ***-este***] **1** În mod anatomic. **2** După regulile sau procedeele anatomice.

anatomie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anatomie***] **1** Știință care studiază structura ființelor (oameni, animale, plante) și raporturile dintre diferitele organe care le constituie. **2** Cercetare, studiere amănunțită, meticuloasă. **3** Manual sau tratat de anatomie. **4** (Fig) Structură.

anatomist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***anatomiste***] **1** Persoană care se ocupă cu studiul anatomiei, care practică sau predă anatomia **(1)**. **2** Specialist în anatomie **(1)**.

anatomopatolog, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***anatomopatologic***] Specialist în patologia modificărilor de structură ale organismului.

anatomopatologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anatomopathologique***] Care se referă la modificările patologice de structură ale organismului.

anatoxină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***anatoxine***] (Med) Toxină a microbilor (unei boli) care se poate introduce în sângele bolnavilor (după ce a fost făcută nevătămătoare) pentru a combate (sau atenua) efectele acelei boli.

ancablură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***encablure***] Unitate de măsură pentru lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină.

ancadrament *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***encadrement***] Chenar decorativ în relief care înconjoară o ușă, o fereastră etc.

ancastrament *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***encastrement***] Locaș în zidăria unui chei pentru fixarea unei pasarele, a unei schele etc.

ancăr *sn* [At: CADE / Pl: *~* / E: ger ***Hangerle***] Șervețel pe care-l țin chelnerii în mână sau sub braț.

ance *sf* vz ***ancie***

anceauș *sm* [At: BĂCESCU, P. 19 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Hamsie.

anceps *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: lat ***anceps***] Semn care marchează cantitatea unei silabe.

ancestral, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 110 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ancestral***] **1** Strămoșesc. **2** Transmis prin ereditate, prin atavism Si: *atavic*.

ancheta *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ***anchetă***] A face o anchetă.

anchetare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***ancheta***] Efectuare a unei anchete Si: (rar) *anchetat*[1].

anchetat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ancheta***] (Rar) Anchetare.

anchetat[2], ***~ă*** *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ancheta***] **1-2** (Persoană) care face obiectul unei anchete.

anchetator, ~oare *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ancheta*** + ***-tor***] **1-2** (Persoană) care efectuează o anchetă.

anchetă *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 165 / Pl: *~te* / E: fr ***enquête***] **1** Cercetare (la fața locului) făcută pentru a stabili ceva, prin interogări, prin ascultare de martori etc. **2** Cercetare dispusă sau efectuată de o autoritate publică. **3** (Îs)~ *dialectală* Cercetare, adunare de material documentar, în legătură cu dialectele unei limbi.

anchicel *sm* vz ***aglicel***

anchilostom *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***ankylostome***] Vierme intestinal care perforează vasele de sânge din intestin (*Ankilostoma duodenale*).

anchilostomiază *sf* [At: DEX[2] / P: *~mi-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***ankylostomiase***] Boală provocată de anchilostom, caracterizată prin inflamarea mucoasei intestinale și pierderea hemoglobinei.

anchiloza *vtrp* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***ankyloser***] **1-2** (Med) A (se) paraliza prin anchiloză. **3-4** (Fig) A (se) înțepeni prin rutină.

anchilozant, ~ă *a* [At: ENC. VET. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***ankylosant***] Care produce anchiloză.

anchilozare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr. 178, 4/4 / Pl: *~zări* / E: ***anchiloza***] **1** Paralizare prin anchiloză Si: *anchilozat*[1] **(1)**. **2** (Fig) Înțepenire prin rutină Si: *anchilozat*[1] **(2)**.

anchilozat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anchiloza***] **1-2** Anchilozare **(1-2)**.

anchilozat[2], *~ă smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 1/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anchiloza***] **1-2** (Persoană) paralizată prin anchiloză. **3-4** (Fig) (Persoană) înțepenită prin rutină.

anchiloză *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***ankylose***] (Med) Înțepenire (temporară sau definitivă, parțială sau totală) a unei articulații.

anchir *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***alkyr***] (Buc; înv) Dormitor.

anchiră *sf* [At: COD. VOR. 93/14 / V: (după ger) ***~ghiră*** (S: *~ghyră*) / Pl: *~re* / E: vsl **анкира** cf dubletul *ancoră*] **1** (Mrn; înv) Ancoră Cf *mâță, rac*. **2** (Fig) Punct de sprijin.

ancie *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / V: ***~ce*** (pl:) / Pl: *~cii* / E: it ***ancia***] (Muz) Mică lamă elastică de lemn (trestie) sau de metal, așezată la gura unui instrument de suflat pentru a produce sunetele sau pentru a le intensifica.

ancilar, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ancillaire***] (Liv) **1** De slugă. **2** (Pex) Subordonat. **3** (Pex) Slugarnic. **4** (Pex) Umil.

anclanșa *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~șez* / E: fr ***enclencher***] (Teh) **1** A angrena un mecanism în vederea declanșării. **2** A transmite o mișcare unei piese. **3** A închide un circuit electric într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic.

anclanșare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~șări* / E: ***anclanșa***] (Teh) **1** Angrenare a unui mecanism în vederea declanșării Si: (rar) *anclanșat*[1] (**1**). **2** Transmitere a unei mișcări unei piese Si: (rar) *anclanșat*[1] (**2**). **3** Închidere a unui circuit electric într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic Si: (rar) *anclanșat*[1] (**3**).

anclanșat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anclanșa***] (Teh; rar) **1-3** Anclanșare (**1-3**).

anclanșat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anclanșa***] (Teh) **1** (D. mecanisme) Angrenat în vederea declanșării. **2** (D. piese) Căreia i s-a transmis o mișcare. **3** (D. circuite electrice) Închis într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic.

anclavă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ve* / E: fr ***enclave***] (Glg) Fragment de rocă variată, înglobat în masa unui corp de roci eruptive.

anclicel *sm* vz ***aglicel***

ancluz *sm* [At: PAMFILE, DUȘM. 84 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvp) Ban fermecat care (după vechi superstiții) ar avea puterea de a aduce banii de la alții sau de a se întoarce singur la stăpânul lui, după ce acesta l-a dat cuiva Si: *ban spiridus*.

ancola *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~lez* / E: fr ***encoller***] (Teh; rar) A încleia.

ancolare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***ancola***] (Teh; rar) Încleiere.

ancolat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ancola***] (Teh; rar) Încleiere.

ancolat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ancola***] (Teh; rar) Încleiat[2].

ancombrament *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***encombrement***] (Frm) Spațiu necesar pentru amplasarea, montarea etc. a unui utilaj, a unui obiect etc.

ancora *vti* [At: MACEDONSKI, O. I, 161 / Pzi: *~rez* / E: ***ancoră***] **1** A arunca ancora. **2** A opri (corabia, vasul etc.) într-un loc, aruncând ancora. **3** (Fig) A trage la... **4** A fixa bine (**2**). **5** (Fig) A aduce la realitate.

ancoragiu *sf* vz ***ancoraj***

ancoraj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 351 / V: (rar) ***~agiu*** (pl: *~agii*) / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***ancorage***, it ***ancoraggio***] **1** (Mar) Ancorare. **2** Spațiu sau loc pentru ancorare. **3** Taxă plătită pentru ancorare. **4** (Teh) Fixare a unei piese sau a unei construcții metalice (ori de lemn) pe o zidărie. **5** (Teh) Dispozitiv metalic pentru fixarea unui zid, a unui stâlp, a unui pilon, a pavajului etc.

ancorare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***ancora***] **1** Aruncare a ancorei. **2** Fixare.

ancorat, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL IV, 138 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ancora***] **1** Fixat cu o ancoră. **2** Care a aruncat ancora.

ancorator *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: ***ancoră*** + *-(a)tor*] Instrument care înlesnește aruncarea ancorei.

ancoră *sf* [At: (a. 1700) ap. HEM 1201 / V: (înv) ***~nho~*** / Pl: *~re* / E: lat ***ancora*** (cf dubletul: *anchiră, anghiră*)] **1** (Mrn) Piesă grea de metal, cu doi (sau mai mulți) dinți mari în formă de cârlige, care se lasă în apă (de pe corabie sau vapor) cu ajutorul unei frânghii, odgon sau lanț, pentru ca să se înfigă pe fundul apei și astfel să țină corabia (sau vaporul) pe loc Cf *mâță, rac*. **2** (Îe) **A arunca** (sau **lăsa**) **~ra** A ancora. **3 A ridica ~ra** A porni la drum. **4** (Aht) Piesă de fier în formă de S, T, sau X, (fixată la capătul unei bare, al unui cablu etc.) servind la legarea zidurilor între ele, a grinzilor de ziduri, a coșurilor de pe șarpanta acoperișului etc., pentru a împiedica deplasarea lor (datorită greutății sau a presiunilor exercitate asupra lor). **5** (Îs) *~de turlă* Cablu care asigură turnul sondei petroliere (al unui pilon etc.) contra răsturnării pe care ar cauza-o vântul. **6** (Fig) Refugiu. **7** (Pop) Simbolul credinței, al stabilității, al calmului și al constanței pentru cineva.

ancorot *sn* [At: BART, E. 231 / Pl: *~uri* / E: nct] Ancoră (**1**) mică întrebuințată la ancorarea ambarcațiilor ușoare.

ancoșă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~șe* / E: fr ***encoche***] **1** (Cin) Decupare pe marginea peliculei cinematografice pentru a declanșa anumite operații în procesul de developare. **2** (Elt) Canal într-o piesă metalică realizat pentru a introduce în el conductorii electrici ai unei înfășurări.

ancrasa *vtr* [At: DA / Pzi: *~sez* / E: fr ***encrasser***] (D. un motor, o bujie etc.) A (se) îmbâcsi, prin depunerea unor corpuri străine (praf de cărbune, ulei ars etc.), pe electrozii bujiei.

ancrasare *sf* [At: DA / Pl: *~sări* / E: ***ancrasa***] (D. motor, bujii) Îmbâcsire prin depunere de corpuri străine.

ancrasat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ancrasa***] (D. motor, bujii etc.) Îmbâcsit prin depunerea de corpuri străine.

anda *pp* [At: VARLAAM, C. II, 43 / E: ***înde***] (Înv; construit totdeauna cu *sine*) Indică: **1** Interioritatea. **2** Reunirea. **3** Reciprocitatea.

andabat *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ați* / E: ***andabate***, lat ***andabata***] Gladiator a cărui cască nu avea deschizătură pentru ochi, fiind obligat să se lupte orbește, spre hazul spectatorilor.

andaluz, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***andalou***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Andaluziei. **3-4** *smf, a* (Locuitor) din Andaluzia. **5-6** *a* Care aparține Andaluziei sau andaluzilor. **7-8** Referitor la Andaluzia sau la andaluzi. **9** *a* Care provine din Andaluzia.

andaluzit *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***andalousite***] Silicat natural de aluminiu cristalizat, folosit în industria ceramicii.

andante [At: DA ms / E: it ***andante***] (Muz) **1** *av* (Ca indicație de executare a unei bucăți muzicale) Cu o mișcare mai înceată, mai cumpătată, și într-un ritm lent, liniștit, rar. **2** *sms* Bucată ce se cântă rar, într-un ritm lent.

andantino [At: DA / E: it ***andantino***] (Muz) **1** *av* (Ca indicație de executare) Într-un tempo moderat, mai puțin repede decât andante. **2** *sm* Bucată muzicală ce se cântă într-un tempo moderat, mai puțin repede decât andante.

andart *sm* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 725 / V: (înv) ***antart*** / Pl: *~rți* / E: ngr ***ἀντάρτης***] **1** Haiduc grec (în Peninsula Balcanică). **2** Partizan în războiul de eliberare a Greciei.

andăli *v* [At: BUGNARIU, N. / V: (înv) ***îndălui***, (reg) ***undului*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***indulni***] (Reg) **1** *vi* (Trs) A pleca. **2** *vt* A pierde vremea. **3** *vi* (Complinit printr-un verb, de obicei, la infinitiv) A porni (la ceva) **4** *vi* A trimite undeva. **5** *vt* A alunga.

andălire *sf* [At: MÂNDRESCU, UNG., ap. DA / V: ***îndu~, îndălui, undului~*** / Pl: *~ri* / E: ***andăli***] (Reg) **1** Plecare. **2** Pierdere de vreme. **3** Pornire să facă ceva. **4** Trimitere (undeva). **5** Urzire de intrigi. **6** Alungare.

andăra *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îcs) **~ bandăra** Alandala.

ande *ain* vz ***alde***

anderete *av* [At: POMPILIU, B. 1004 / E: nst cf ger *anderwärts*] (Reg) Într-alt loc.

andezin *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***andésine***] Mineral din silicat de sodiu și de calciu, care face parte din familia plagioclazilor.

andezit *sn* [At: CADE / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***andésite***] (Glg) Rocă vulcanică de culoare brună, care se folosește ca piatră de pavaj și de construcție.

andezită *sf* vz ***andezit***

andidie *sf* vz ***andivă***

andilandi *s* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. CADE / E: ngr **ἀντίβιος**, tc ***anadie***] Pasăre cu pene colorate și strălucitoare, de care se vorbește în basme.

andivă *sf* [At: (a. 1799) IORGA, S. D. VIII, 36 / V: (înv) ***~idie, amdidie, ~vie, endivie*** / Pl: *~ve* / E: fr ***endive***] (Bot) Cicoare-de-grădină (*Chihorium endivia*).

andivie *sf* vz ***andivă***

andoca *vt* [At: DA ms / Pzi: *~chez* / E: nct] A aduce un vapor în docuri (pentru reparații).

andocare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***andoca***] Aducere a unui vapor în docuri (pentru reparații).

andocat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***andoca***] (D. vapoare) Adus în docuri (pentru reparații).

andosa *vt* [At: DA ms / Pzi: *~sez* / E: fr ***endosser***] (Fin) A gira o poliță iscălind-o pe dos.

andosament *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***endossement***] Andosare.

andosant, ~ă *smf* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 743 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***endossant***] Persoană care andosează o poliță.

andosare *sf* [At: DA / Pl: *~sări* / E: ***andosa***] (Fin) Girare a unei polițe prin iscălirea pe dos.

andosat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***andosa***] (D. polițe) Girată, prin semnarea pe dos.

andrea *sf* [At: DEX² / V: ***un~*** / Pl: *~ele* / E: nct] **1** Fiecare dintre acele cu care se împletesc obiecte de lână, de bumbac etc. **2** Ac mare pentru cusut saci, saltele etc.

andrișea *sf* [At: HEM 1187 / V: ***~șel*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; reg) **1** Păria-cucului (*Geranium phaeum*). **2** Greghetin (*Geranium pratense*). **3** Năprasnică (*Geranium robertianum*).

andrișel *sm* vz ***andrișea***

andrișie *sf* [At: HEM 1187 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Andrișea (**3**).

androacă *sf* vz ***androc***

androc *sn* [At: HEM 1187 / V: (reg) ***on~, han~, ~droacă, ondroacă*** / Pl: *~oace* / E: săs ***ondor (= unter)-rock, angderrock***] (Reg) Fustă de lână lucrată în casă (la război), cu dungi colorate, pe care o poartă (mai ales) femeile bătrâne.

androceu *sn* [At: GRECESCU, FL. 12 / Pl: *~cee, ~ceuri* / E: fr ***androcée, androecie***] (Bot) Totalitatea staminelor unei flori.

androfobie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***androphobie***] Aversiune față de bărbați.

androgen, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***androgène***] **1** Care se referă la caracterele sexuale masculine. **2** Care provoacă în organism modificări cu caracter masculinizat.

androgin, ~ă [At: CARAGIALE, N. 30 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***androgyne***] **1** *a* Cu organe de amândouă sexele Si: *hermafrodit*, (pop) *fătălău, fătărău*. **2** *a* (Îs) *Plantă ~ă* Plantă care are atât androceu, cât și gineceu, dar în flori deosebite. **3** *smf* Persoană cu organe de amândouă sexele Si: *hermafrodit, fătălău, fătărău*.

androginie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***androgynie***] **1** Anomalie congenitală care constă în prezența caracterelor secundare masculine la o femeie. **2** (Zlg) Hermafroditism

android *sm* [At: DEX² / Pl: *~izi* / E: fr ***androïde***] (Liv) Robot cu aspect uman.

androgie *sf* [At: DEX² / E: fr ***andrologie***] Ramură a medicinii care studiază fiziologia și patologia organelor sexuale masculine.

andromedidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ide* / E: fr ***andromédides***] Ploaie periodică de meteoriți produsă la mijlocul lunii noiembrie din direcția constelației Andromeda.

andropauză *sf* [At: DEX² / P: *~pa-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***andropause***] (Flz) Perioadă de involuție a funcției testiculare, însoțită de tulburări neurovegetative.

androsteron *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / V: ***~ă*** *sf* / E: fr ***androstérone***] Hormon sexual masculin prezent în urină.

androsteronă *sf* vz ***androsteron***

andruc *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ger ***Andruck***] Tipar de probă.

aneantiza *vt* [At: DEX² / P: *~ne-an~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***anéantir***] (Liv) A distruge total.

aneantizare *sf* [At: DEX² / P: *~ne-an~* / Pl: *~zări* / E: ***aneantiza***] (Liv) Distrugere totală.

aneantizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ne-an~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aneantiza***] (Liv) Distrus total.

anecdotă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 197 / Pl: *~te* / E: fr ***anecdote***] **1** (Ant; îvr) Fapt curios, nepovestit de alți istorici de mai înainte. **2** Istorioară hazlie și scurtă, de multe ori batjocoritoare Cf *snoavă*. **3** Totalitatea elementelor care formează intriga unei povestiri.

anecdotic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anecdotique***] **1** Cu caracter de anecdotă. **2** Plin de anecdote.

anecdotist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anecdotă + ~ist***] **1-2** (Autor sau) povestitor de anecdote.

anecoid, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***anéchoïde***] (D. încăperi, spații; liv) Lipsit de ecou.

anelid [At: DA / V: ***~ă*** / Pl: *~e, ~izi* sm / E: fr ***annélides***] **1** *sn* (Lpl) Încrengătură de viermi cu corpul cilindric, segmentat în numeroase inele **2-3** *sn, a* (Vierme) care face parte din încrengătura anelidelor (**1**).

anelidă *sf* vz ***anelid***

anemia [At: DA / Pzi: *~iez* / E: fr (*s'*)***anémier***] **1-2** *vtr* (A aduce sau) a ajunge într-o stare de slăbiciune, prin anemie. **3-4** *vtr* (Fig) (A face sau) a ajunge fără putere.

anemiare *sf* vz ***anemiere***

anemiat, ~ă *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 206 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anemia***] **1-2** (Om) care este slăbit de anemie (**1**). **3-4** (Fig) (Om) care este fără putere.

anemic, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 156 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anémique***] **1** Slăbit din cauza anemiei. **2** (Fig; d. ființe) Fără putere.

anemie *sf* [At: MEHEDINȚI, G. F. 189 / Pl: *~ii* / E: fr ***anémie***] **1** Stare de slăbiciune cauzată de scăderea globulelor roșii și a hemoglobinei din sânge. **2** (Îs) *~pernicioasă* Formă gravă de anemie (**1**), cronică și progresivă (produsă de îmbolnăvirea măduvei oaselor) datorită acțiunii unei toxine care împiedică formarea elementelor celulare din sânge.

anemiere *sf* [At: DA ms / V: (rar) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***anemia***] Slăbire din cauza anemiei.

anemocor, ~ă *sf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anémochore***] **1-2** (Plantă) care are fructe sau semințe adaptate pentru a fi răspândite de vânt.

anemofil, ~ă *sf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anémophile***] **1-2** (Plantă) ale cărei flori se polenizează prin intermediul vântului.

anemofilie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***anémophilie***] Polenizare prin intermediul vântului.

anemograf *sf* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***anémographe***] (Met) Instrument pentru înregistrarea datelor privind forța eoliană.

anemografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***anémographie***] Disciplină care se ocupă cu studierea vânturilor.

anemogramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr ***anémogramme***] Diagramă de înregistrare a unui anemograf.

anemometric, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ice* / E: fr ***anémométrique***] **1** Care aparține anemometriei. **2** Referitor al anemometrie.

anemometrie *sn* [At: DA ms / E: fr ***anémométrie***] Știința care studiază viteza curenților de aer.

anemometru *sn* [At: HASDEU, I. C. 220 / Pl: *~re* / E: fr ***anémomètre***] (Met) Instrument pentru măsurarea vitezei curenților de aer Si: (înv) *măsurător de vânt*.

anemonă *sf* [At: BRANDZA, FL. 25 / Pl: *~ne* / E: fr ***anémone***] **1** (Bot; reg) Dedițel (*Pulsatilla montana*) **2** (Zlg; îc) **~de mare** Actinie (*Actinia*).

anemoscop *sn* [At: DA / Pl: *~oape* / E: fr ***anémoscope***] (Met) Instrument care indică direcția vântului Si: *giruetă*.

anemostat *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***anémostat***] Aparat folosit pentru difuzarea aerului cald dintr-o instalație de încălzire centrală în încăperi.

anemotrop *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***anémotrope***] Motor eolian.

anencefalie *sf* [At: DEX[2] / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***anéncéphalie***] Absență a creierului.

anergie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi~e* / Pl: *~ii* / E: fr ***energie***] **1** Lipsă de reacție a organismului la atingeri. **2** Energie termică a unui sistem fizic aflat în echilibru termodinamic cu mediul înconjurător, care nu poate fi transformată în lucru mecanic.

anerisi *vtr* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 338/7 / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ἀναιρῶ**] (Jur; înv) **1-2** A (se) desființa. **3-4** A (se) retrage. **5-6** A (se) anula.

anerisire *sn* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***anerisi***] (Jur; înv) **1** Desființare. **2** Retragere. **3** Anulare.

anerisit[1] *sf* [At: (a. 1803) FURNICĂ, I. C. II, 234 / Pl: *~uri* / E: ***anerisi***] (Jur; înv) **1** Desființare. **2** Retragere. **3** Anulare.

anerisit[2], ~ă *a* [At: (a. 1815) URICARIUL II, 21/10 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***anerisi***] (Jur; înv) **1** Desființat[2]. **2** Retras. **3** Anulat.

aneroid, ~ă [At: CARAGIALE, N. S. 83 / P: *~ro-id* / Pl: *~e* / E: fr ***anéroïde***] **1** *a* (Met) Fără lichid. **2** *sn*, *a* (Șîs *barometru ~*) Barometru metalic.

anestezia *vt* [At: DA / P: *~zi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***anesthésier***] A produce insensibilitate la durere cu ajutorul unui anestezic.

anesteziant, ~ă *sn*, *a* [At: DEX[2] / P: *~zi-ant* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***anesthésiant***] **1-2** Anestezic (**1-2**).

anestezic, ~ă *sn*, *a* [At: PONI, CH. 105 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***anesthésique***] **1-2** (Med) (Substanță) care produce anestezie (**1**) Si: *adormitor*, *amorțitor*, *anesteziant* (**1-2**).

anestezie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anesthésie***] **1** (Med) Stare de insensibilitate la durere, de amorțire (generală sau parțială) cauzată de un agent chimic sau fizic ori de o boală. **2** (Îs) *~ totală* Anestezie (**1**) a întregului corp. **3** (Îs) *~ locală* Anestezie (**1**) locală (a unei părți din corp).

anesteziere *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***anestezia***] Reducere a sensibilității la durere cu ajutorul unui anestezic (**1**).

anestezimetru *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***anesthésimètre***] (Med) Aparat care măsoară cantitatea de anestezic (**1**) inhalat.

anesteziolog, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *~zi-o~* / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: drr ***anesteziologie***] (Rar) Anestezist.

anesteziologie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***anestésiologie***] Disciplină medicală care se ocupă cu anestezia.

anestezist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***anesthésiste***] Medic specialist în anestezie Si: (rar) *anesteziolog*.

aneuploid, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *a-ne-u-plo-id* / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***aneuploïde***, eg ***aneuploid***] (Blg; d. organisme) Care are un număr de cromozomi diferit față de cel normal.

aneuploidie *sf* [At: DEX[2] / P: *a-ne-u-plo-i~* / Pl: *~ii* / E: eg ***aneuploidy***] (Blg) Stare a unui organism aneuploid.

aneurie *sf* [At: DEX[2] / P: *~ne-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***aneurie***] Slăbire a funcțiilor nervoase Si: *aneuroză*.

aneurină *sf* [At: DEX[2] / P: *~ne-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***aneurine***] Vitamina B_1.

aneuroză *sf* [At: DEX[2] / P: *~ne-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***aneurose***] Aneurie.

anevoae *av*, *sf* vz ***anevoie***

anevoaie *av*, *sf* vz ***anevoie***

anevoie [At: DOSOFTEI, V. S. 45/1 / V: (înv) *~oae* / Pl: (nob) *~oi* / E: ***a[2] + nevoie***] **1** *av* (Îoc *lesne*, *ușor*) Greu. **2** *av* Abia (**2**). **3** (Îlav) **Cu ~** Cu greutate. **4** *sf* (Rar) Dificultate. **5** (Îlav) **Cu ~ de...** (ori **a...**, **să...**) Dificil.

anevoință *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 109 / P: *~vo-in* / Pl: *~țe*, (înv) *~ți* / E: ***anevoie*** + *-ință* cf *nevoință*] (Înv) **1** Greutate. **2** Necaz.

anevoios, ~oasă [At: ODOBESCU, S. I, 87 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***anevoie*** + *-os*] **1** *a* Obositor. **2** *av* Cu greutate.

anevrism *sm* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***anévrisme***] (Med) Dilatare patologică a pereților unei artere sau ai inimii.

anevrismal, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***anévrismal***] (Med) Referitor la anevrism.

anevrismatic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***anévrismatique***] Care se aseamănă cu un anevrism.

anex *sn* vz ***anexă***

anexa *vtr* [At: IORGA, C. I. II, 68 / Pzi: *~xez* / E: fr ***annexer***] **1** A alipi la (de) ceva. **2** A uni (cu). **3** A adăuga (la). **4** (Îe) **A ~ o țară (provincie, oraș)** A încorpora la o altă țară (mai mare).

anexare *sf* [At: DA / Pl: *~xări* / E: ***anexa***] **1** Alipire la... **2** Unire. **3** Adăugare. **4** Alăturare. **5** Încorporare (a unui stat sau a unei provincii) Si: *anexat[1]* (**5**), *anexiune* (**5**).

anexat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anexa***] **1-5** Anexare (**1-5**).

anexat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***anexa***] **1** Alipit[2]. **2** Unit[2]. **3** Adăugat[2]. **4** Alăturat[2]. **5** (D. state sau provincii) Încorporat[2].

anexă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1705 / V: (Trs; după lat) *anex sn* / Pl: *~xe* / E: fr ***annexe***, lat ***annexus, -a, ~um***] **1** Ceea ce (este alăturat sau) alipit pe lângă altceva mai mare ori mai de seamă Si: *adaos*. **2** Parte secundară a unei publicații Si: *apendice*. **3** (Atm) Țesut, formație sau organ legat structural de alte organe în cadrul unei funcții comune. **4** (Lpl; îs) *~xe embrionare* Formații temporale ale embrionului, la reptile, păsări și mamifere, cu rol de nutriție și de asigurare a nutriției, respirației și excreției.

anexionism *sn* [At: DA / P: *~xi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***annexionnisme***] **1** Tendință a unor state de a anexa (**4**) teritorii străine. **2** Politică de anexiune.

anexionist, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 11/1 / P: *~xi-o~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***annexionniste***] **1** *a* Care urmărește anexarea de teritorii străine. **2** *smf* Adept al anexionismului (**2**).

anexită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***annexite***] Boală constând din inflamația trompelor uterine și a ovarelor, din cauza unei infecții Si: *salpingoovarită*.

anexiune *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 372 / P: *~xi-u-ne* / Pl: *~ni* / E: fr ***annexion***] **1-5** Anexare (**1-5**).

anfiladă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: fr ***enfilade***] **1** Șir de clădiri (de portice sau de colonade) care se succed în linie dreaptă. **2** (Îe) **Tragere de ~** Tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere.

angaja [At: (a. 1866) URICARIUL X, 365 / Pzi: *~jez* / E: fr ***(s')engager***] **1-2** *vtr* A (se) încadra ca salariat Si: (înv) *a (se) tocmi*. **3** *vr* A-și lua angajamentul. **4** *vt* A solicita și a obține participarea cuiva la o anumită acțiune. **5-6** *vtr* A intra într-o afacere. **7** *vt* A atrage după sine o obligație. **8-9** *vtr* (Mil) A (se) începe o acțiune. **10** *vt* (Înv) A lua cu chirie un vehicul. **11** *vr* (D. conducători auto) A o lua pe un anumit drum. **12** *vt* (Spt) A pune pucul sau mingea în joc.

angajament *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1429 / V: (rar) ***~mânt*** (pl *-mânturi*) / Pl: *~e* / E: fr ***engagement***] **1** Legământ (verbal sau scris). **2** Obligație (verbală sau scrisă). **3** (Îe) **A(-și) lua ~ (de a ... să)** A se lega. **4** (Îae) A(-și) lua o obligație. **5** (Spt) Punerea în joc a mingii sau a pucului.

angajant, ~ă *a* [At: DA ms 15 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***engageant***] (Frm) Care implică pe cineva într-o acțiune.

angajare *sf* [At: DA / Pl: *~jări* / E: ***angaja***] **1** Încadrare a cuiva ca salariat. **2** Participare a cuiva la o anumită acțiune. **3** Intrare a cuiva într-o afacere. **4** Atragere a unei obligații. **5** (Mil) Începere a unei acțiuni. **6** Închiriere a unui vehicul. **7** Orientare (a conducătorilor auto) pe un anumit drum. **8** (Spt) Punere a pucului sau a mingii în joc.

angajat, ~ă *smf*, *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 107 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***angaja***] **1-2** (Om) care este legat printr-un angajament.

angala [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~lez* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) compromite. **3** *vt* A săvârși fapte nedemne, în vederea unui câștig material.

angara *sf* [At: (a. 1629) ap. HEM 1193 / V: (reg) ***~rie, ~gărie, ~rea, hangărea, hangarale*** / Pl: *~le* / E: ngr **ἀγγαρεία**] **1** (Înv) Corvoadă. **2** Dare. **3** Contribuție (în bani, în natură sau în muncă) către (stăpân sau) domnitor. **4** (Reg; lpl) Greutăți (mai ales bănești). **5** (Spc) Dări către stat Cf *beilic*, *clacă*, *robotă*.

angarea *sf* vz ***angara***

angarie *sf* vz ***angara***

angarlâc *sn* vz ***agarlâc***

angărie[1] *sf* [At: PAMFILE, J. II / E: nct] (Mol) Mulțime de păsări de curte.

angărie[2] *sf* vz ***angara***

angâș *sn* [At: HEM 1196 / V: (reg) ***~gâșlă*** (pl: *~le*) / Pl: *~uri* / E: nct] (Dob) **1** Fiecare dintre carâmbii de la loitrele carului, în care se introduc spetezele. **2** (Îf *~gâșlă*) Una dintre loitrele lungi (ale carului țărănesc) cu țepuși pentru snopi.

angâșlă *sf* vz ***angâș***

angeită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***angéite***] (Med) Inflamație a vaselor sangvine.

angel *sm* vz ***anghel***

angeles *sn* vz ***anghilest***

angelic, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***angélique***] Îngeresc.

angelică *sf* vz ***anghelică***

angelină *sf* [At: (a. 1749) ap. GCR II, 45/15 / V: (rar) ***~ghelină*** / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Trs; îc) **~sălbatică** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunzele mari, cu flori numeroase, albe-roșiatice, dispuse în umbele compuse; crește prin fânețe și locuri umede din păduri, prin iulie septembrie (*Angelica silvestris*). **2** (Bot; reg) Angelică (*Angelica archangelica*).

angelolatrie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***angélolâtrie***] Adorare a îngerilor.

angelolatru, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***angélolâtre***] **1-2** (Persoană) care practică angelolatria.

angelologie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***angélologie***] Parte a dogmaticii care tratează despre îngeri.

angelus *sm* [At: DEX[2] / E: fr ***angelus***] Rugăciune catolică în cinstea Bunei-Vestiri.

anger *sn* vz ***hanger***

angeroane *sm* [At: BĂCESCU, P. 20 / V: ***age~, arge~*** / E: ger ***Argine***] Oblet.

anghel *sm* [At: VARLAAM, C. 288 / V: (după lat) ***angel*** / Pl: *~i* / E: ngr ***ἄγγελος***] (Înv) Înger.

anghelest *sn* vz ***anghilest***

anghelică *sf* [At: CALENDARIU (1814), 183/4 / V: ***ange~, anghi~*** / A: *~ghel~* / E: lat ***angelica*** cf *anghelină*] **1** (Bot) Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu rădăcină groasă, tulpină cilindrică (ajungând până la 2 m înălțime), frunze mari, flori numeroase alb-verzui și fruct oval; crește pe lângă torente, pâraie și râuri în pădurile de munte, prin iulie-august; rădăcina ei se întrebuințează în farmacie Si: (Trs) *angelină, antonică, hucinis* (*Archangelica officinalis*). **2** Băutură alcoolică tare, făcută cu (rădăcină de) anghelică (**1**) și întrebuințată ca leac în durerile de stomac și în colici sau vătămătură.

anghelină[1] *sf* [At: (a. 1749) ap. GCR II, 45 / E: ***An(h)elina***] (Bot) Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu tulpina cilindrică (de 10-30 cm înălțime), cu frunze lunguiețe, verzi pe partea superioară și albe-făinoase pe cea inferioară, și flori roșii-violete dispuse în umbele; crește pe pășunile umede din regiunea alpină, prin iunie-iulie Si: *anglici, țâța-vacii* (*Primula longiflora*).

anghelină[2] *sf* vz ***angelină***

anghemacht *sn* vz ***anghemaht***

anghemaht *sn* [At: DA ms / V ***~macht, ~ghimaht*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Eingemachtes***] (Reg) Mâncare de pui sau de vițel cu sos de făină și lămâie.

anghenar *sm* vz ***anghinare***

anghenară *sf* vz ***anghinare***

anghenare *sf* vz ***anghinare***

anghenarie *sf* vz ***angherie***

anghenariu *sm* vz ***anghinare***

angherest *sn* vz ***anghilest***

angherie *sf* [At: BIANU, ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ii* / V: ***~ghenarie*** / E: nct] **1** Dare. **2** Pocitanie.

angherist *sn* vz ***anghilest***

anghilă *sf* [At: ANTIPA, P. 59 / V: (înv) ***~gui~*** / Pl: *~le* / E: fr ***anguille***] Pește migrator din familia murenoidelor, asemănător cu un șarpe (*Anguilla anguilla*) Si: (imp) *țipar, țipar de mare, chipear, pișcar, șarpe-de-apă*.

anghilest *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196 / V: (înv) ***~list, anghelest, ~gherest, ~gherist, ~ghirete, ~ghiriate*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Octoih.

anghilică *sf* vz ***anghelică***

anghilist *sf* vz ***anghilest***

anghimaht *sf* vz ***anghemaht***

anghinar *sn* vz ***anghinare***

anghinară *sf* vz ***anghinare***

anghinare *sf* [At: POP, ap. HEM 1200 / V: ***~ghinar, ~ghenar, ~ghenariu*** *sm*, ***~ră, ~ghen~, ~ghenară*** / E: ngr ***ντρ ἀγχινάρα***] (Bot) **1** Plantă erbacee spinoasă, din familia compozitelor, cu frunze mari, spinoase și flori roșii-violacee, originară din regiunea mediteraneană și cultivată ca plantă culinară pentru solzii cărnoși și receptaculul floral care sunt foarte pufoși (*Cynara scolymus*). **2** (Îc) **~ră-sălbatică** Scai măgăresc. **3** (Îc) **Anghenare-mică** Bardon. **4** (Îc) **~a-oilor** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu rizomul gros, flori galben-aurii, reunite într-un capitul; crește prin pășunile regiunii alpine prin iulie-august (*Hypochaeris uniflora*).

anghinat *sn* vz ***anghinet***

anghină[1] *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ne* / E: fr sau ger ***Nankin*** (oraș din China)] (Cmr; înv) Pânză tare de bumbac (de cânepă), mai ales de culoarea gălbuie a pânzei neînălbite, întrebuințată, îndeosebi, pentru învelitorile în care se bagă fulgii în perne Si: *nanchin* Cf *anghinet*.

anghină[2] *sf* vz ***angină***

anghinet *sn* [At: (a. 1813) IORGA, S. D. XII, 146 / V: ***~nat*** (pl: *~naturi*) / Pl: *~uri* / E: fr ***Nankinette*** (cf *anghină*[1])] (Cmr; îrg) Pânză mai fină decât anghina.

anghiră *sf* vz ***anchiră***

anghirete *sn* vz ***anghilest***

anghiriate *sf* vz ***anghilest***

angină *sf* [At: N. LEON, MED. 122 / Pl: *~ne* / V: (pop) ***~ghină*** / E: fr ***angine***] **1** (Med) Boală infecțioasă constând din inflamarea (cu sau fără membrane false) a mucoasei gâtului și a faringelui Si: (pop) *gâlci, bolje, șopârlaiță, șopârlaița cea rea*. **2** (Îs) *~pectorală* (sau *de piept*) Boală cauzată de alterări funcționale sau anatomice ale arterelor coronare în regiunea inimii (însoțită de dureri), care provoacă accese de înăbușire și chiar asfixie. **3** (Reg; îf *anghină*) Difterie.

angiocolită *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***angiocholite***] Inflamație a căilor biliare, întâlnită în febra tifoidă, calculoza biliară etc.

angiofluorografie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-o-flu-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***angiofluorographie***] **1** (Med) Studiu radioscopic sau radiografic al vaselor sangvine cu ajutorul fluorului.

angiogenie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***angiogénie***] **1-2** Formarea (și dezvoltarea) vaselor de sânge.

angiografic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***angiographique***] **1** (Med) Referitor la angiografie. **2** De angiografie.

angiografie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***angiographie***] Studiu radioscopic (sau radiografic) al vaselor sangvine după introducerea în organism a unor substanțe radioopace.

angiologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***angiologique***] **1** Referitor la angiologie. **2** De angiologie.

angiologie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / E: fr ***angiologie***] Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul vaselor sangvine și limfatice.

angiom *sn* [At: DEX[2] / P: *~gi-om* / Pl: *~oame* / E: fr ***angiome***] Tumoare benignă a vaselor sangvine și limfatice.

angiopatie *sf* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***angiopathie***] Denumire generică pentru bolile vaselor sangvine.

angiospasm *sn* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***angiospasme***] Contracție spastică a unui vas sangvin, în special a unei artere.

angiospermă *sf, a* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: fr ***angiosperme***] **1-2** (Bot; mpl) (Plantă) care are semințele închise în cavitatea fructului.

anglaise *sf* [At: DEX[2] / P: *anglez* / E: fr ***anglaise***] **1** Dans popular englez, care se execută în grup, dansatorii schimbându-și necontenit locul prin repetarea aceleiași figuri. **2** Melodie după care se execută anglaise (**1**).

anglezesc, ~ească *a* vz ***englezesc***

angli *smp* [At: DEX[2] / E: fr ***Angles***] Populație germanică ce a cucerit în sec V estul Insulelor Britanice, dând numele ei acestui teritoriu.

anglican, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anglican,*** eg ***anglican***] **1-2** (Persoană) care ține de Biserica Anglicană.

anglicanism *sn* [At: DA / E: fr ***anglicanisme***] Formă a protestantismului devenită religie de stat a Angliei.

anglicel *sm* vz ***aglicel***

anglicesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 337/24 / Pl: *~ești* / E: ***Anglia***+ *-icesc*] (Înv) Englezesc.

anglicism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***anglicisme***] **1** Expresie proprie limbii engleze. **2** Cuvânt de origine engleză împrumutat de o altă limbă și integrat în aceasta.

anglicist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***angliciste***] (Rar) Anglist.

angliciu *sm* vz ***aglicel***

angliciza [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: fr ***angliciser***] **1** *vt* A da un aer englezesc. **2** *vt* (C. i. vorbirea) A da un accent englezesc. **3** *vr* A imita modul de a fi al unui englez.

anglicizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***angliciza***] **1** Acțiune în urma căreia ceva capătă un aer englez. **2** Imitare a accentului englez în vorbire, scriere. **3** Imitare a modului de a fi al unui englez.

anglicizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***angliciza***] **1** Căruia i s-a dat un aer englezesc. **2** (D. vorbire) Care imită accentul englezesc. **3** (D. persoane) Care imită modul de a fi al unui englez.

anglie *sf* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XII, 10 / V: *dan~* / A: *anglie* / Pl: *~ii* / E: ***Anglia*** (cf *anadol, olandă* etc.)] (Cmr; îvp) **1** Un fel de stofă (englezească) Si: (Trs) *anglus*. **2** Oțel englezesc Si: *angliuș*[1] **(2)**. **3** Creion.

anglist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***angliste***] Specialist în anglistică Si: (rar) *anglicist*.

anglistică *sf* [At: DEX² / E: eg ***Anglistics***] Studiul limbii, culturii și civilizației engleze.

angliuș[1] *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~e* / E: mg ***angolos***] (Cmr;Trs) **1-2** Anglie **(1-2)**.

angliuș[2]***, ~ă*** *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Englez.

anglo- Element prim de compunere frecvent în neologisme (v. ***anglofil, anglofob, angloman***) și în formații ocazionale, arătând că, în conținutul noțiunii exprimate prin cuvântul respectiv, intră ideea de „englez".

anglo-american, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***anglo + american***] Care aparține englezilor și americanilor.

anglofil, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anglophile***] **1-2** (Persoană) care manifestă anglofilie.

anglofilie *sf* [At: DA / E: fr ***anglophilie***] Iubire sau admirație pentru englezi și pentru obiceiurile lor.

anglofob, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anglophobe***] **1-2** (Persoană) care urăște pe englezi și obiceiurile lor.

anglofobie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anglofobie***] Ură față de englezi și față de obiceiurile lor.

angloman, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anglomane***] **1-2** (Persoană) care are o admirație exagerată pentru însușirile, limba și obiceiurile poporului englez și caută să le imite.

anglomanie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anglomenie***] Admirație exagerată pentru firea, limba și, mai ales, obiceiurile poporului englez și imitare a lor.

anglo-saxon, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anglo-saxon***] **1** *smp* Nume generic al populațiilor germanice care au invadat Anglia în sec. V, întemeind o serie de regate. **2** *sm* Nume generic al popoarelor de origine engleză răspândite în Marea Britanie, în coloniile engleze și în Statele Unite ale Americii. **3-4** *a* Care aparține anglo-saxonilor **(1-2)**. **5** *sf, a* (Șîs *Limbă ~ă*) Limbă germanică vorbită de anglo-saxoni în secolele VIII-XII Si: *engleza veche*.

angoasa *vt* [At: DEX² / Pzi: *~sez* / E: fr ***angoisser***] (Liv) A neliniști (profund).

angoasant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***angoissant***] (Liv) (Profund) neliniștitor.

angoasare *sf* [At: DEX² / Pl: *~sări* / E: ***angoasa***] (Liv) Neliniștire (profundă).

angoasat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***angoasa***] (Liv) Care este (profund) neliniștit.

angoasă *sf* [At: DEX² / Pl: *~se* / E: fr ***angoisse***] (Liv) Neliniște, tulburare, îngrijorare (adesea patologică).

angobă *sf* vz ***engobă***

angolez, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Angolais***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Angolei. **3-4** *smf, a* (Persoană) din Angola. **5** *smp* Popor care trăiește în Angola. **6-7** *a* Care aparține Angolei sau angolezilor **(5)**. **8-9** *a* Care se referă la Angola sau la angolezi **(5)**.

angora [At: CADE / Pl: *~re* / E: ***Angora***] **1-4** *sfi, a* (Zlg) (Varietate de pisici, iepuri și capre) care sunt originare din Angora (Anatolia), acoperite cu păr lung și mătăsos. **5** *sfi* Păr (de capră, pisică sau iepure angora **1-3**) folosit în industria textilă. **6** *sfi* Lână toarsă din păr de angora **(5)**.

angrena [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***engrener***] **1** *vt* (Mec) A face ca dinții unei roți dințate să intre în locurile goale dintre cei ai altei roți dințate, transmițându-i, astfel, mișcarea sa de rotație. **2-3** *vtr* (Fig) A (se) încadra (într-o desfășurare de evenimente) într-un curent de idei etc. **4** *vr* A fi părtaș la ceva.

angrenaj *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***engrenage***] **1** (Mec) Sistem de roți dințate, care se îmbină unele într-altele Si: *îmbucare*. **2-5** (Fig) Complex de lucruri sau împrejurări care se țin strâns unele de altele sau care se complică unele pe altele.

angrenare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***angrena***] **1** (Mec) Punere în mișcare a roților unui mecanism Si: *angrenat*[1] **(1)**. **2** (Fig) Încadrare și participare într-o desfășurare de evenimente, într-un curent de idei etc. Si: *angrenat*[1] **(2)**.

angrenat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***angrena***] **1** (Mec) Angrenare **(1)**. **2** (Fig) Angrenare **(2)**.

angrenat[2]***, ~ă*** *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 159, 1/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***angrena***] **1-4** Care (a fost sau) s-a angrenat **(1-4)**.

angrișai *smp* vz ***indrișaim***

angro [At: FURNICĂ, I. C. 450 / V: *~s, engros* / E: fr ***en gros***] **1** *av* (Cmr; îoc *detaliu*; uneori, în forma greșită *în angro*) În cantitate mare Si: *cu ridicata, cu toptanul*, (înv) *cu hurta*. **2** *sn* Loc unde se vinde angro **(1)**.

angros *av* vz ***angro***

angrosist, ~ă *smf* [At: DA ms / V: (după fr) ***engrosist, ~ă*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ***angros*** + *-ist*] Comerciant care vinde marfa angro Si: *toptangiu*.

angstrom *sm* [At: DEX² / P: *eng-strom* / Pl: *~i* / E: fr ***angstroem***] (Fiz) Unitate de măsură pentru lungimi de undă egală cu a zecea milioana parte dintr-un milimetru.

anguilă *sf* vz ***anghilă***

angular, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***angulaire,*** lat ***angularis***] (Liv) Unghiular.

angulir, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***angulaire***] (Frm; iuz) Unghiular.

angulos, ~oasă *a* [At: CĂLINESCU, IST. LIT. 536 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***anguleux***] (Frm) **1** Colțuros. **2** (D. fața omului) Cu pomeții și maxilarul inferior mult în relief.

anhidridă *sf* [At: PONI, CH. 32/19 / Pl: *~de* / E: fr ***anhydride***] (Chm) **1** Substanță anorganică ce reacționează cu apa, ducând la formarea unui acid. **2** Substanță organică rezultată, de obicei, din eliberarea unei molecule de apă din două grupări carboxil. **3** (Îs) ~ *carbonică* Bioxid de carbon. **4** (Îs) ~ *acetică* Lichid incolor cu miros înțepător, întrebuințat la fabricarea coloranților, a medicamentelor, a acetatului de celuloză etc. **5** (Îs) ~ *sulfuroasă* Bioxid de sulf. **6** Corp rezultat din eliminarea apei din grupările oxidrile ale unui acid. **7** Combinație oxigenată care, unindu-se cu apa, poate produce un acid.

anhidrit *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***anhydrite***] (Chm) Sulfat natural de calciu, rombic, incolor, alb sau ușor colorat, sticlos, utilizat în industria materialelor de construcții, la confecționarea unor obiecte de artă etc.

anhidroză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***anhydrose***] Stare patologică, dobândită sau congenitală, caracterizată prin reducerea sau suprimarea secreției sudorale.

anhidru, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***anhydre***] **1** (Chm) Fără apă. **2** Din care s-a eliminat apa pe care o conținea.

aniconic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***an + iconic***] (D. unele religii) Fără icoane.

anihila *vt* [At: MAIORESCU, D. II, 210 / Pl: *~lez* / E: fr ***annihiler,*** lat ***annihilare***] **1** A anula efectul unui lucru Si: *a înlătura, a neutraliza.* **2** A anula acțiunea cuiva. **3** (Fig) A reduce la tăcere pe cineva.

anihilare *sf* [At: DA / Pl: *~lări* / E: ***anihila***] **1** Anulare a efectului unui lucru Si: *anihilat¹* **(1)**. **2** Anulare a acțiunii cuiva Si: *anihilat¹* **(2)**. **3** (Fig; d. oameni) Reducere la tăcere **(3)** Si: *anihilat¹* **(3)**.

anihilat¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***anihila***] **1-3** Anihilare **(1-3)**.

anihilat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anula***] **1** Al cărui efect a fost anulat. **2** (D. oameni) A cărui acțiune a fost anulată. **3** (Fig; d. oameni) Care a fost redus la tăcere.

anihilator, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***anihila*** + *-tor*] (Rar) **1-3** Care anihilează **(1-3)**.

anil *sm* [At: DA / E: fr ***Anil***] Planta din care se extrage substanța colorantă numită *indigo.*

anilină *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 28 / Pl: *~ne* / E: fr ***aniline,*** ger ***Anilin***] Substanță chimică lichidă, uleioasă, obținută prin distilarea indigoului sau prin reducerea nitrobenzonului și care este utilizată în industria coloranților, a medicamentelor etc. Si: *aminobenzen, fenilamină.*

anilism *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***anilisme***] Intoxicație cu anilină.

anima [At: ȘINCAI, HR. I, 306/23 / Pzi: *~mez* / E: fr ***animer,*** lat ***animare***] **1-2** *vtr* A (se) face mai activ. **3-4** *vtr* A (se) face mai expresiv. **5-6** *vt* (Șfg) A da viață. Si: *a însufleți.*

animal, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~e* sn, a, *~i* a / E: fr ***animal,*** lat ***animalis***] **1** *sn* Ființă mono- sau pluricelulară, înzestrată cu facultatea de a simți și a se mișca. **2** *sn* (Prc) Mamifer. **3** *sn* Persoană brutală și needucată. **4-5** *a* Care aparține animalelor **(1-2)**. **6-7** *a* Privitor la animale **(1-2)**. **8** *a* De natură organică.

animalcul *sm* [At: DA / V: *~licul* / Pl: *~i* / E: fr ***animalcule***] (Blg; înv) Spermatozoid.

animalculist *sm* [At: DEX² / Pl: *~iști* / E: fr ***animalculiste***] Biolog preformist din secolele XVII-XVIII, care credea că în spermatozoid se află, miniaturizat, viitorul organism.

animalic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 52 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***animal*** + *-ic*] **1-2** Care aparține animalelor **(1-2)**. **3-4** Specific animalelor **(1-2)**. **5-6** Referitor la animale **(1-2)**. **7** Exclusiv fiziologic. **8** (Pex; d. comportamentul oamenilor) Bestial.

animalicul *sm* vz ***animalcul***

animalier *a* [At: DEX² / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***animalier***] **1-2** Care aparține animalelor **(1-2)**. **3-4** Specific animalelor **(1-2)**. **5-6** Referitor la animale **(1-2)**. **7** (D. opere de artă) Care reprezintă animale **(2)**. **8** (D. artiști) Care înfățișează animale **(2)** în operele lor.

animalitate *sf* [At: DA / E: fr ***animalité***] **1** Stare de animal **(1)**. **2** Comportament de animal **(1)**. **3** Lipsă de bun-simț. **4** Lipsă de omenie.

animaliza *vtr* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***animaliser***] **1-2** A (se) abrutiza.

animalizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***animaliza***] Abrutizare.

animalizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***animaliza***] Abrutizare.

animalizat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***animaliza***] Abrutizat².

animare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~mări* / E: ***anima***] **1** Activare. **2** Însuflețire.

animat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***anima***] **1-2** Animare **(1-2)**.

animat², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 109 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anima***] **1** Activat. **2** Însuflețit. **3** Viu. **4** Expresiv. **5** (Îs) *Desen ~* Film alcătuit dintr-o suită de desene, a căror proiecție succesivă dă impresia mișcării.

animato *av* [At: DEX² / E: it ***animato***] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu vioiciune.

animator, ~oare [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***animateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care inițiază și supraveghează o acțiune sau o activitate. **3-4** *smf, a* (Persoană) care creează atmosferă într-un spectacol de varietăți. **5** *sf* Femeie de moravuri ușoare care distrează bărbații în localuri.

animație *sf* [At: DA / V: (înv) *~țiune* / E: fr ***animation,*** lat ***animatio***] **1** Mișcare continuă și zgomotoasă (de ființe, vehicule etc.). **2** Creare de desene animate. **3** Colectiv care creează desene animate.

animațiune *sf* vz ***animație***

animism *sm* [At: DA / E: fr ***animisme***] Formă primitivă de religie constând în credința în spirite și în existența unor duhuri ale obiectelor, ale plantelor, ale vietăților etc.

animist, ~ă [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***animiste***] **1** *a* Care aparține animismului. **2** *a* Referitor la animism. **3-4** *smf, a* (Om) care este adept al animismului.

animozitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***animosité***] **1** Atitudine ostilă față de cineva. **2** Neînțelegere între două persoane.

anin *sm* vz ***arin***

anina [At: NECULCE, ap. LET. II, 244 / V: (îvp) ***arina*** / Pzi: *anin* / E: ml ****anninare***] (Pop) **1** *vt* A agăța. **2** *vr* (Fig; rar) A se lega de cineva, căutând ceartă.

aninare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***anina***] **1** (Pop) Agățare. **2** (Fig; rar) Încercare de a se lega de cineva, căutând ceartă Si: *aninat¹* **(2)**.

aninat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***anina***] **1** (Pop) Agățare. **2** (Fig; rar) Aninare (2).

aninat², ~ă *a* [At: POP, ap. HEM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anina***] (Pop) Agățat².

aninătoare *sf* [At: RUCĂREANU, ap. HEM 1213 / Pl: *~ori* / E: ***anina*** + *-tor*] (Pop) **1** Agățătoare. **2** (Rar) Loc îngust între stâncile munților, în care se prinde vânatul cu ușurință.

aniniș *sn* vz ***ariniș***

aniniște *sf* vz ***ariniște***

anion *sm* [At: LTR / P: *~ni-on* / Pl: *~i* / E: fr ***anion***] (Chm) Ion cu sarcină negativă, care este atras de anod.

anionactiv, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ni-on~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***anion + activ***] (Chm; îs) *Rășină ~* Anionit.

anionit *sm* [At: DEX² / Pl: *~iți* / E: fr ***anionite***] (Chm) Substanță schimbătoare de ioni, rășină naturală sau sintetică ce reține anionii într-o soluție Si: *rășină anionactivă*

aniset *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***anisette***] Băutură preparată din anason.

anisol *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***anisole***] (Chm) Eter metilic al fenolului.

anison *sm* vz ***anason***

anistoric, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *an-* + ***istoric***] Care este situat în afara realităților istorice.

anistorism *sn* [At: DEX² / E: ***anistoric*** + *-ism*] Înlocuire a studiului concret istoric al realității sociale prin speculații abstracte.

anișor *sm* [At: CARAGIALE, S. 107/4 / Pl: *~i* / E: ***an*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) An (din perioada copilăriei sau a tinereții).

aniversa *vt* [At: DEX² / Pzi: *~sez* / E: ***aniversar***] A sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment.

aniversar, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anniversaire***] Care amintește (printr-o sărbătoare) de un eveniment petrecut la aceeași dată cu unul sau mai mulți ani în urmă.

aniversară *sf* vz ***aniversare***

aniversare *sf* [At: DEX² / V: (înv) ***~sară*** / Pl: *~sări* / E: ***aniversa***] **1** Sărbătorire a unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment Si: *aniversat¹*. **2** Zi în care se sărbătorește un număr de ani de la producerea unui eveniment.

aniversariu, ~ie *a* vz ***aniversar***

aniversat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aniversa***] Aniversare **(1)**.

aniversat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aniversa***] Sărbătorit.

anizocitoză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***anisocytose***] Tulburare care apare în anemiile grave, caracterizată prin inegalitatea în dimensiuni a hematiilor.

anizogamie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***anisogamie***] (Blg) Heterogamie.

anizometropie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***anisométropie***] Inegalitate a puterii vizuale a ochilor.

anizotrop, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anisotrope***] (D. corpuri) **1** Care nu are aceleași proprietăți fizice în toate direcțiile.

anizotropie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***anisotropie***] Însușire a unui corp de a fi anizotrop.

anluminură *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ri* / E: fr ***enluminure***] Pictură pe manuscris medieval.

anod *sm* [At: LTR / Pl: *~ozi* / E: fr ***anode***] Element pozitiv al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc.

anodic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anodique***] **1** Care aparține anodului. **2** Specific anodului. **3** Care provine de la anod.

anodin, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. 30 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anodin***] **1** Care nu are importanță. **2** Care nu are valoare. **3** Care nu are urmări.

anodontă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: fr ***anodonte***] (Zlg) Scoică de lac.

anofel *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr. ***anophèle***] (Îs) *Țânțar ~* Gen de țânțari caracterizați prin poziția oblică în timpul repaosului și ale căror femele înțeapă oamenii și animalele, unele specii propagând malaria *(Anopheles maculipennis)*.

anofelogen, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anophelogène***] (D. terenuri, bălți) Care constituie un focar de dezvoltare a țânțarilor anofeli.

anoftalmie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anophtalmie***] **1** Lipsă congenitală sau accidentală a unui ochi sau a ambilor. **2** (Îs) *~ ciclopică* Monstruozitate congenitală caracterizată prin unirea ochilor și a orbitelor, rudimentar dezvoltate.

anomal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anomal***] **1-4** Care prezintă o anomalie **(1-4)**. **5-8** Referitor la o anomalie **(1-4)**..

anomalie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 146 / Pl: *~ii* / E: fr ***anomalie***] **1** Abatere de la normal. **2** Abatere de la regulă. **3-4** Defect (patologic).

anome *av, a* vz ***anume***

anomie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anomie***] (Rar) **1** Dezordine într-o societate dată. **2** (Pex) Haos.

anonim, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anonyme***, lat ***anonimus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) al cărui nume nu este cunoscut. **3-4** *smf, a* (Persoană) care își ascunde numele. **5** *a* (D. o operă) Al cărui autor nu este cunoscut. **6** *sf* Scrisoare nesemnată. **7** *a* (Fig) Care rămâne necunoscut. **8** *a* (Fig) Fără personalitate. **9** *a* (Îs) *Societate ~ă (pe acțiuni)* Întreprindere industrială, comercială sau financiară, formată prin asocierea capitalului mai multor acționari.

anonimat *sn* [At: DA / Pl: ? / E: fr ***anonymat***] **1-3** Situația a ceea ce este anonim **(1, 3, 5)**. **4-6** Postura de anonim **(1, 3, 5)**.

anorectic, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anorectique***] (Med) **1-4** *smf, a* (Om) care este bolnav de anorexie **(1-2)**. **5-6** *a* De anorexie **(1-2)**.

anorexie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anorexie***] (Med) **1** Inapetență asociată diferitelor boli. **2** (Îs) *~ mintală* Repulsie de alimente, însoțită de pierderea totală a poftei de mâncare.

anorganic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 155 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anorganique***] **1** (D. corpuri) În compoziția căruia intră numai substanțe din regnul mineral. **2** (Îs) *Chimie ~ă* Chimia corpurilor minerale.

anorhidie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anorchidie***] **1** (Med) Absență congenitală a testiculelor. **2** Rezecție a testiculelor.

anormal, ~ă [At: HASDEU, I. C. 20 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anormal***] **1** *a* Care se abate de la normal. **2** *a* Contrar regulilor. **3-4** *smf, a* (Individ) care are infirmități fizice sau psihice.

anormalitate *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~tăți* / E: ***anormal*** + *-itate*] **1-3** Situație a ceea ce este anormal **(1-3)**. **4-5** Stare de fapt anormală **(1-2)**.

anortit *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ger ***Anorthit***] (Min) Feldspat plagioclaz cu calciu, cu aspect cenușiu, sticlos, întâlnit în rocile eruptive bazice și în unele șisturi cristaline.

anosmie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anosmie***] (Med) **1-2** Diminuare (sau lipsă a) mirosului.

anost, ~ă *a* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 32/15 / Pl: *~oști, ~e* / E: ngr ***ἄνοστος***] **1** Plicticos. **2** Searbăd. **3** Fad. **4** Monoton. **5** Uniform.

anosteală *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~teli* / E: ***anost*** + *-eală*] (Rar) **1** Plictiseală. **2** Persoană plicticoasă.

anosti *vtr* [At: VLAHUȚĂ, D. 35 / Pzi: *~tesc* / E: ***anost***] **1-2** (Rar) A (se) plictisi.

anostie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1427 / Pl: *~ii* / E: ***anosti*** + *-ie*] (Rar) **1** Lipsă de gust. **2** Plictiseală.

anostire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***anosti***] **1** Plictisire. **2** Plictis.

anostit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***anosti***] **1-2** Anostire **(1-2)**

anostit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***anosti***] Plictisit ^{2}.

anoșcând *av* vz ***anușcând***

anotimp *sn* [At: MOXA, ap. HEM / Pl: *~uri* / E: ***an*** + ***timp***] Diviziune calendaristică a anului, stabilită în funcție de caractere specifice de climă și lumină.

anoxemie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anoxémie***] (Med; rar) Proastă oxigenare a sângelui.

anoxibioză *sf* [At: DEX^2 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***anoxibiose***] (Blg) Anaerobioză.

anoxie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anoxie***] Tulburare patologică provocată de scăderea, sub valorile normale, a oxigenului din țesuturi și de diminuarea circulației sangvine.

anrobare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~bări* / E: cf fr *enrober*] Amestecare a unui material granular cu un liant.

anrocament *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***enrochement***] Îngrămădire de beton, bolovani, piatră etc. care formează diguri sau platforme de întărire.

ansamblu *sn* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***ensemble***] **1-2** Tot unitar rezultat din unirea unor elemente (de același gen) Si: *totalitate*. **3** Mulțime. **4-5** (Îla; Îlav) **De ~** General. **6** (Îlav) **În ~** În esență. **7** (Îal) În general. **8** Grup de artiști. **9** Compoziție muzicală scrisă pentru un ansamblu **(8)**.

ansă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~se* / E: fr ***anse***] **1** Toartă curbată a unui vas, a unui coș etc. **2** (Pan) Obiect din metal ușor, în formă de sârmă curbată ca litera „V", ascuțită la ambele capete și care servește radiesteziștilor la depistarea diferitelor surse energetice. **3** (Pan) Formație anatomică în formă de toartă sau de laț. **4** Fir de platină terminat cu un laț, care servește la însămânțarea germenilor în diferite medii de cultură. **5** (Teh) Conductor de cupru folosind ca vârf pentru pistolul electric de lipit.

anseriform, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ansériforme***] **1-2** *sf, a* (Pasăre) care are formă de gâscă. **3-4** *sf, a* (Pasăre) care seamănă cu gâsca. **5** *sf* (Lpl) Ordin de păsări înotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană. **6-7** *sf, a* (Pasăre) care face parte din ordinul anseriformelor **(5)**.

ansilaj *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***ensilage***] (Rar) Operație de conservare a nutrețurilor verzi prin murare.

anșoa [At: DEX^2 / E: fr ***anchois***] **1** *sn* Pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic. **2** *sf* Pastă preparată din carnea peștelui anșoa **(1)**, care se servește ca aperitiv.

antablament *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***entablement***] Element de arhitectură așezat deasupra zidurilor sau coloanelor unei construcții, care susține acoperișul.

antagonic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antagonique***] **1** Care se află în contradicție Si: *antagonist* **(1)**. **2** Care se află în relație de opoziție. **3** (Îs) *Contradicție ~* Componentă a procesului de dezvoltare care constă în distrugerea elementului vechi în favoarea celui nou.

antagonism *sn* [At: I. IONESCU, M. 279 / Pl: *~e* / E: fr ***antagonisme***] **1** Contradicție de neînlăturat. **2** Formă a contradicției dintre grupuri și clase sociale cu interese fundamentale opuse.

antagonist, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***antagoniste***] **1** Antagonic **(1)**. **2** (Îs) *Contradicție ~ă* Contradicție antagonică.

antal *sn* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~e* / E: ucr ***антал***] (Reg) **1** Butoi mare de stejar pentru băuturi alcoolice. **2** Conținutul unui antal **(1)**.

antalgic, ~ă *snf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***antalgique***] **1-2** (Medicament, substanță) care calmează durerea.

antanaclază *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: ***antanaclase***] Repetare succesivă a unui cuvânt cu alte sensuri, din motive stilistice.

antanagogă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~oge* / E: fr ***antanagoge***] **1** Răspuns la o acuzaţie. **2** Contraargument.

antantă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: fr ***entente***] Alianţă politică şi militară între state.

antarctic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antarctique***] **1** Situat la Polul Sud. **2** Situat în regiunea Polului Sud. **3-4** Care aparţine (regiunii) Polului Sud. **5-6** Referitor la (regiunea) Polul(ui) Sud. **7** Care are caractere proprii Polului Sud.

antă *af* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: fr ***ante***] Element de construcţie decorativ şi de întărire situat la colţurile unui edificiu.

ante- [At: DEX^2 / E: lat ***ante***] Element principal de compunere cu sensul „înainte", „în faţă", „anterior" şi care serveşte la formarea unor substantive, adjective şi adverbe.

antebelic, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf lat *bellicus*] Dinaintea unui (anumit) război

antebraţ *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ***ante- + braţ***] Parte a membrului superior al corpului uman, de la articulaţia cotului la cea a pumnului şi care cuprinde oasele cubitus şi radius.

antecalcul *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ***ante- + calcul***] (Rar) Antecalculaţie.

antecalcula *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~lez* / E: ***antecalcul + -a***] A calcula dinainte.

antecalculare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~lări* / E: ***antecalcula***] Calculare dinainte.

antecalculat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***antecalcula***] Calculat dinainte.

antecalculaţie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: ***ante + calculaţie***] Calculaţie a preţului de cost, făcută înainte de producerea unei mărfi sau de începerea unei lucrări Si: (rar) *antecalcul*.

antecameră *sf* vz ***anticameră***

antecedent [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***antécédent***] **1** *sn* Întâmplare anterioară unei anumite date sau stări. **2** *sn* (Îs) *~ penal* Fapt penal existent în trecutul inculpatului şi de care instanţa judecătorească ţine seama la stabilirea pedepsei. **3** *sn* (Lpl) Simptome (personale sau ereditare) care preced o boală şi care sunt luate în calcul de medic la stabilirea diagnosticului şi a tratamentului. **4** *a* Care se află înainte. **5** *a* Care s-a întâmplat înainte. **6** *a* (Log) Primul termen al unei judecăţi ipotetice, introdus prin conjuncţia „dacă". **7** *a* (Pgn) Tot ceea ce poate constitui punctul de plecare al unei demonstraţii.

antecedenţă *sf* [At: DEX^2/ Pl: *~ţe* / E: ***antécédence***] **1** Fenomen prin care un râu îşi păstrează traseul cursului său, indiferent de deformările provocate de fenomenul tectonic. **2** (Rar) Precădere. **3** (Rar) Preferinţă. **4** Anterioritate.

antecesor, ~oare *smf* [At: DEX^2/ Pl: *~i, ~oare* / E: it ***antecessore***] Predecesor.

anteclisă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***anteclise***] (Glg) Platformă caracterizată printr-o ridicare a fundamentului cristalin, care provoacă o boltire a învelişului de roci sedimentare.

antedata *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: ***ante- + data***] A pune o dată anterioară celei reale pe un document, pe un act, pe o scrisoare etc.

antedatare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***antedata***] Punerea unei date anterioare celei reale pe un act, document, scrisoare etc. Si: *antedatat*.

antedatat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***antedata***] Antedatare.

antedatat^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~taţi, ~e* / E: ***antedata***] Datat cu o dată anterioară celei reale.

antedată *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: ***ante + dată*** cf fr ***antidate***] **1-2** Dată anterioară celei considerate ca prezentă sau anterioară unei date reale.

antedeviz *sn* [At: MDA ms / Pl: *~e* / E: ***ante + deviz***] Evaluare scrisă prealabilă a costului unei construcţii proiectate.

antediluvian, ~ă [At: MDA ms / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***antédiluvien***] **1-2** *sn, a* (Perioadă) care aparţine unei epoci străvechi a omenirii, dinainte de glaciaţia cuaternară. **3** *a* (Fig) Străvechi. **4** *a* (Fig) Perimat.

antefix *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***antéfixe***] Ornament (de pământ ars) aşezat la marginea inferioară a acoperişului.

antegardă *sf* [At: DA ms / Pl: *~gărzi* / E: ***ante + gardă***] (Rar) Avangardă.

antemăsurare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***ante + măsurare***] Evaluare cantitativă referitoare la o lucrare sau la o operaţie făcută (în scris) înaintea executării ei Si: *antemăsurătoare*.

antemăsurătoare *sf* [At DEX^2 / Pl: *~ori* / E: ***ante- + măsurătoare***] Antemăsurare.

antemeridian, ~ă *a* [At: DEX^2 / S: *a. m.* / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: lat ***antimeridianus***] De dinainte de amiază.

antenat [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: eg ***antennata***] **1** *sn* Subîncrengătură care cuprinde animale cu antene. **2-3** *sn, a* (Lsg) (Animal) care face parte din subîncrengătura atenatelor **(1)**.

antenatal, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***antenatal***] (Rar) Prenatal.

antenă *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***antenne***] **1** (Fig) Fiecare dintre cele două firişoare mobile care se află la capul unor insecte, al crustaceelor şi al miriapodelor şi care serveşte ca organ de simţ. **2** Dispozitiv de emisie sau de recepţie a undelor electromagnetice conectat la aparate care funcţionează pe baza acestui tip de unde. **3** Bară lungă, mobilă, prinsă transversal de catarg, care ajută la susţinerea pânzelor unei corăbii. **4** (Fam; mpl) Sursă de informaţii.

antenupţial, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ţi-al* / E: fr ***anténuptial***] Anterior nunţii.

antepathie *sf* vz ***antipatie***

antepenultim, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antépenultième***, lat ***antepaenultimus***] Înainte de penultimul.

anteport *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***ante- + port***] Zonă la intrarea într-un port, înconjurată, parţial, de diguri, în care staţionează temporar navele Si: *avanport*.

anteprogramat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***ante- + programat***] Care este programat dinainte.

anteproiect *sn* [At: DEX^2 / P: *~pro-iect* / Pl: *~e* / E: ***ante- + proiect***] Schiţă sumară a unui proiect, care cuprinde numai elementele esenţiale şi caracteristice ale unei lucrări.

antepune *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~pun* / E: ***ante- + pune*** cf fr ***antéposer***] A pune înainte.

antepunere *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ri* / E: ***antepune***] Punere înainte.

antepus, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~uşi, ~e* / E: ***antepune***] Care a fost pus înainte.

anteră *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: fr ***anthère***] Partea superioară a staminelor în care se află polenul.

antereu *sn* vz ***anteriu***

anteridie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***anthéridie***] Organ de înmulţire a unor plante (alge, muşchi etc.) în care iau naştere celulele sexuale masculine.

anterior, ~oară *a, av* [At : DA / P: *~ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***antérieur***, lat ***anterior***] **1-2** Care precedă o anumită dată Si: *precedent*. **3-4** (Care este aşezat) în partea dinainte. **5-6** (D. sunete) (Articulat) în partea din faţă a cavităţii bucale.

anterioritate *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~tăţi* / E: fr ***antériorité***] **1-3** Calitatea de a fi anterior **(1, 3, 5)**.

anteriu *sn* [At: DA / V: (pop) ***~reu*** / Pl: *~ie* / E: tc ***anteri***] **1** Haină lungă purtată de preoţii ortodocşi Si: *sutană*. **2** Haină lungă pe care o purtau boierii români. **3** Haină lungă purtată în trecut de lăutari.

anteroposterior, ~oară *a* [At: DEX^2 / P: *~ri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***antéroposterieur***] Care are direcţia din faţă către spate.

anterozoid *sm* [At DEX^2 / Pl: *~izi* / E: fr ***anthérozoïde***] Celulă sexuală masculină a unor plante, formată în anteridie.

antesoclu *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***antésocle***] (Aht) Bază ieşită în afara soclului unei clădiri.

antestepă *sf* [At: DA ms / Pl: *~pe* / E: ***ante- + stepă***] (Liv) Silvostepă.

antet *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***en-tête***] Indicație tipărită în partea de sus a unei foi de hârtie sau a unui plic, cuprinzând numele, adresa etc. unei instituții sau a unei persoane.

antetitlu *sn* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***ante-*** + ***titlu***] Text care apare înaintea titlului propriu-zis al unei lucrări, cuprinzând numele instituției sub auspiciile căreia apare cartea, numărul seriei, numele colecției etc.

antetren *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***ante-*** + ***tren***] Vehicul pe două roți care se cuplează cu o bucătărie de campanie, cu un tren sau cu un cheson.

antetrupiță *sf* [At: DEX²/ Pl: *~țe* / E: ***ante-*** + ***trupiță***] Piesă la plugurile perfecționate, cu ajutorul căreia se răstoarnă brazdele.

antevorbitor, ~oare *smf* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ante-*** + ***vorbitor***] Persoană care a vorbit (public) înaintea alteia.

anthracen *sn* ***antracen***

anthracit *sn* vz ***antracit***

anthraxi *sm* vz ***antrax***

anti- [At DEX² / E: fr ***anti-***] Element de compunere cu sensul „împotriva", „(în) contra", „opus" și care servește la formarea unor substantive și adjective.

antiacademic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***antiacadémique***] Care respinge principiile academice.

antiaccident *a* [At: DEX² / P: *~ti-ac~* / E: ***anti-*** + ***accident***] (D. caracteristici tehnice) Care preîntâmpină accidentele.

antiacid, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***antiacide***] **1** (D. medicamente) Care neutralizează aciditatea gastrică. **2** (D. materiale) Rezistent la acțiunea acizilor.

antiaerian, ~ă [At: DEX² / P: *~ti-a-e-ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***antiaérien***] **1** *a* Destinat să lupte împotriva atacurilor aeriene. **2** *sf, a* (Șîs *artilerie ~*) Artilerie care luptă împotriva atacurilor aeriene.

antialcoolic, ~ă [At: DEX² / P: *~ti-al~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antialcoolique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este împotriva abuzului de alcool. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu consumă alcool. **5** *a* Care combate alcoolul.

antialcoolism *sn* [At: DEX² / P: *~ti-al~* / E: fr ***antialcoolisme***] **1** Atitudine împotriva alcoolismului. **2** Măsuri luate împotriva alcoolismului.

antialergic, ~ă *sm, a* [At: DA ms / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiallergique***] **1-2** (Medicament) care previne sau combate alergia.

antiamerican, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 8/3 / P: *~ti-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti-*** + ***american***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este împotriva americanilor. **3** *a* (Înv) Comunist.

antiamericanism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 16/2 / P: *~ti-a~* / Pl: *~e* / E: ***antiamerican*** + *-ism*] Atitudine antiamericană.

antianticorp *sm* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~i* / E: fr ***antianticorps***] (Med) Substanță formată în organism după injectarea de anticorpi și care neutralizează acțiunea acestora.

antiapoplectic, ~ă *sn, a* [At: DA ms / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiapoplectique***] **1-2** (Substanță) care se utilizează împotriva apoplexiei.

antiaristocratic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiaristocratique***] (D. atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva aristocratismului sau aristocrației.

antiartă *sf* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~e* / E: fr, eg ***anti-art***] **1** Producție care nu respectă principiile artei (academice). **2** Producție antiartistică.

antiartistic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***artistic***] (Despre opere, creații) **1** Care nu respectă principiile artei consacrate. **2** Lipsit de valoare artistică.

antiartritic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiarthritique***] (Med) **1-2** (Medicament, tratament etc.) pentru prevenirea sau tratarea artritei.

antiastmatic, ~ă *sn, a* [At: DA ms / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiastmathique***] (Med) **1-2** (Medicament) care combate sau tratează astma.

antiatom *sm* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~i* / E: ***anti-*** + ***atom***] Atom constituit dintr-un antinucleu, în jurul căruia se află pozitroni.

antiatomic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ti-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiatomique***] Care este împotriva războiului și a armelor atomice.

antibacterian, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***anti-*** + ***bacterian***] Care combate acțiunea bacteriilor.

antibiogramă *sf* [At: DN² / P: *~bi-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***antibiogramme***] Determinare, prin diverse procedee de laborator, a gradului de sensibilitate a unui microb la antibiotice.

antibioterapie *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***antibiothérapie***] Tratament cu antibiotice.

antibiotic, ~ă [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antibiotique***] **1** *sn* Substanță organică solubilă, produsă de unele microorganisme animale și vegetale, care are capacitatea de a distruge anumiți microbi sau de a le opri dezvoltarea, fapt pentru care sunt utilizate în tratamentul bolilor infecțioase. **2-3** *sn, a* (Medicament) care conține un antibiotic **(1)**. **4** *a* Referitor la antibiotic. **5** *a* Propriu antibioticului. **6** *a* De antibiotic. **7** *a* Care se face cu antibiotice.

antibioză *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***antibiose***] Inhibare a înmulțirii unui microorganism prin asociere de germeni antagoniști.

antibronșitic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***bronșitic***] **1-2** (Medicament) împotriva bronșitei.

antiburghez, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti-*** + ***burghez***] **1-2** (Persoană) care este împotriva burgheziei.

antic, ~ă [At: ALEXANDRESCU, M. 161 / A: *antic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antique,*** lat ***antiquus***] **1** *a* Care a existat în trecutul îndepărtat. **2** *a* Care datează din trecutul îndepărtat. **3** *a* Care aparține popoarelor antice. **4** *a* Care este caracteristic civilizației și culturii antice. **5** *a* În genul creațiilor artistice antice. **6** *smf* Persoană aparținând popoarelor din antichitate. **7** *sf* (Înv) Obiect de artă din antichitate. **8** *a* Care are perfecțiunea unei opere de artă din antichitate

anticalofil, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti-*** + ***calofil***] **1-2** *smf, a* (Persoană) al cărei stil respinge calofilia. **3** *a* Care denotă respingere a calofiliei. **4** *a* Referitor la respingerea calofiliei. **5** *smf* Adept al anticalofiliei.

anticalofilie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***anti-*** + ***calofilie***] **1** Respingere a cultivării excesive a frumuseții stilului. **2** Atitudine împotriva calofiliei. **3** Calitate a stilului de a nu fi prea mult cizelat, în dauna conținutului.

anticameră *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 194 / V: *~tec~* / Pl: *~e* / E: it ***anticamera***] **1** Sală de așteptare situată la intrarea într-un apartament, într-un birou, într-un cabinet al unei persoane importante. **2** (Îe) **A face ~** A aștepta mult pentru a fi primit în audiență la cineva.

anticanceros, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***anticancéreux***] **1** Care previne cancerul. **2** Care combate cancerul. **3** Care luptă împotriva cancerului.

anticanonic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***canonic***] Împotriva canoanelor.

anticapitalist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***anti-capitaliste***] **1-2** (Persoană) care este împotriva capitalismului sau a capitaliștilor.

anticar¹ *ai* [At: CAMILAR, N. 242 / E: ***anti-*** + ***car*** (de luptă)] **1** (D. o armă) Care acționează sau servește ca mijloc de apărare împotriva carelor de luptă. **2** Antitanc.

anticar² [At: ALEXANDRESCU, M. 11 / V: ***~riu, ~cvar*** / Pl: *~i* / E: fr ***antiquaire,*** ger ***Antiquar***] **1** *sm* Colecționar de cărți vechi. **2** *sm* Vânzător de cărți vechi sau la mâna a doua. **3** *sm* Colecționar de obiecte de artă din antichitate. **4** *sm* Vânzător de antichități. **5** *sm* (Pex) Vânzător de obiecte de artă la mâna a doua. **6** *sm* (Înv; pex) Arheolog. **7** *a* (Înv; îf *~riu*) Privitor la antichități. **8** *a* (Înv) Arheologic.

anticariat *sn* [At: SCL I, 74 / V: ***~cva~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Antiquariat***] **1** (Rar) Profesie sau pasiune de a colecționa cărți vechi Si: *anticărie* **(1)**. **2** Profesie sau pasiune de a colecționa obiecte de artă vechi Si: *anticărie* **(2)**. **3** Instituție care colecționează și vinde cărți vechi sau opere vechi de artă Si: *anticărie* **(3)**. **4** Magazin în care se vând cărți vechi sau la mâna a doua Si: *anticărie* **(4)**. **5** Magazin în care se vând antichități Si: *anticărie* **(5)**.

anticariu *sm* vz ***anticar²***

anticat, ~ă *a* [At: DA ms / V: *~cvat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ger ***antiquiert***] (Îvr) **1** Învechit. **2** De modă veche. **3** Perimat.

anticataliză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***anticatalyse***] Încetinire a vitezei de reacție sau oprire a unei reacții chimice din cauza unor substanțe cu acțiune inhibatoare Si: *cataliză negativă*.

anticataral, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anticatharral***] **1-2** (Medicament) care previne sau tratează catarul.

anticatod *sm* [At: LTR / V: (înv) *~ă sf* / Pl: *~ozi* / E: fr ***anticathode***] Placă metalică în interiorul unui tub de raze X care, lovită de razele catodice, devine izvor de raze X.

anticatodă *sf* vz ***anticatod***

antică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ice* / E: fr ***antique***] Obiect de artă din antichitate.

anticărbunos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***anti- + cărbunos***] (D. seruri și vaccinuri) Folosit pentru combaterea antraxului.

anticăreasă *sf* [At: DA ms / V: *~cvă~* / Pl: *~ese* / E: ***anticar² + - easă***] **1-5** Soție a anticarului² **(1-5)**. **6** Vânzătoare de cărți vechi sau la mâna a doua. **7** Vânzătoare de obiecte de artă vechi.

anticăresc, ~ească *a* [At: DA ms / V: *~cvă~* / Pl: *~ești* / E: ***anticar² + -esc***] **1-5** Referitor la anticar² **(1-5)**. **6-10** Propriu anticarului² **(1-5)**. **11-15** De anticar² **(1-5)**.

anticărie *sf* [At: DA ms / V: *~cvă~* / Pl: *~ii* / E: ***anticar² + -ie***] **1-5** Anticariat **(1-5)**. **6** (Ccr) Obiect de artă vechi. **7** (Ccr; lpl; prt) Vechituri.

anticentru *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***anti- + centru***] Loc de pe suprafața pământului diametral opus epicentrului unui cutremur.

antichimic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + chimic***] Destinat protecției împotriva armelor chimice și războiului chimic.

antichitate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 191 / V: (înv) ***~ticit~, ~cui~, ~cvi~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***antiquité***, lat ***antiquitas, -atis***] **1** Epocă a civilizației vechi. **2** (Spc) Civilizație greco-romană. **3** (Pex) Vechime. **4** (Ccr) Obiect antic. **5** (Ccr) Monument antic. **6** (Ccr; lpl) Vestigii arheologice.

anticiclon *sn* [At: PONI, F. 181 / Pl: *~oane* și (înv) *~uri* / E: fr ***anticyclone***] Centru de presiune atmosferică mai înaltă decât în regiunile învecinate.

anticiclonal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anticyclonal***] **1-3** (Rar) Anticiclonic **(1-3)**.

anticiclonic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anticyclonique***] **1** Referitor la anticiclon Si: (rar) *anticiclonal* **(1)**. **2** Cu caracter de anticiclon Si: (rar) *anticiclonal* **(2)**. **3** De anticiclon Si: (rar) *anticiclonal* **(3)**.

anticinematografic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + cinematografic***] Care nu corespunde principiilor artei cinematografice.

anticipa *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 49 / Pzi: *~pez* și (înv) *anticip* / E: fr ***anticiper***, lat ***anticipare***] **1** A face sau a spune ceva înainte de o anumită dată (fixată). **2** A face sau a spune ceva înaintea momentului potrivit. **3** A prezice fapte viitoare ale altcuiva. **4** A ghici următoarele decizii ale unui adversar. **5** A imagina descoperiri științifice viitoare și consecințe posibile ale lor, în literatura de science-fiction.

anticipare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~pări* / E: ***anticipa***] **1** Acțiune sau declarație făcută înainte de o anumită dată (fixată) Si: *anticipat¹* **(1)**, *anticipație* **(1)**. **2** Faptă sau declarație făcută înaintea momentului potrivit Si: *anticipat¹* **(2)**, *anticipație* **(2)**. **3** Prezicere a unor fapte viitoare ale altcuiva Si: *anticipat¹* **(3)**, *anticipație* **(3)**. **4** Ghicire a următoarelor decizii ale unui adversar Si: *anticipat¹* **(4)**, *anticipație* **(4)**. **5** Imaginare a unor descoperiri științifice viitoare și a unor consecințe posibile ale lor, în literatura de science-fiction Si: *anticipație* **(5)**.

anticipat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anticipa***] **1-4** Anticipare **(1-4)**.

anticipat², ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anticipa***] **1** *a* Realizat sau considerat realizat înainte de termenul fixat. **2** *av* Făcut înainte de momentul potrivit. **3** *av* Primit în mod devansat față de un termen. **4** *a* Prezis de cineva. **5** *a* (D. deciziile adversarului) Ghicit². **6** *a* (D. descoperiri științifice viitoare) Imaginat².

anticipativ, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anticipatif***] **1-4** *a* Care anticipează **(1-4)**. **5** *av* Cu anticipație **(6)**.

anticipator, ~oare [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***anticipateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face sau zice ceva înainte de o anumită dată fixată. **3-4** *smf, a* (Persoană) care face sau zice ceva înainte de momentul potrivit. **5** *smf* Prezicător. **6-7** *smf, a* (Tactician) care ghicește următoarele decizii ale adversarului. **8** *smf* (Rar) Scriitor de literatură science-fiction.

anticipație *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 640 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***anticipation***] **1-5** Anticipare **(1-5)**. **6** (Îlav) **Cu ~** Înainte de un termen fixat. **7** (Îs) *Literatură de ~* Literatură care are ca temă imaginarea științifico-fantastică a viitorului Si: *literatură științifico-fantastică, literatură S. F.*

anticipațiune *sf* vz ***anticipație***

anticitate *sf* vz ***antichitate***

anticivilizator, ~oare *smf, a* [At: MAIORESCU, D. VI, 77 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***anti- + civilizator***] **1-2** (Persoană) care luptă împotriva civilizației.

anticlerical, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anticlérical***] **1** Care este împotriva influenței bisericii. **2** Care este contra preoțimii. **3-7** Referitor la anticlericalism **(1-5)**. **8-12** Propriu anticlericalismului **(1-5)**. **13-17** De anticlericalism **(1-5)**.

anticlericalism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***anticléricalisme***] **1** Atitudine sau doctrină ostilă clerului. **2** Respingere a instituției bisericii. **3** Respingere a influenței bisericii asupra culturii. **4** Respingere a amestecului clerului în viața politică. **5** Atitudine de ireligiozitate.

anticlimax *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***anticlimax***] **1** Gradație descendentă. **2** Opoziție într-un context a două gradații, una ascendentă și alta descendentă.

anticlinal *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***anticlinal***] (Glg; îoc *sinclinal*) Parte a unei cute geologice ridicate în formă de boltă.

anticlinoriu *sn* [At: DN³ / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: fr ***anticlinorium***] (Glg) Structură de cute în formă de anticlinal.

anticlor *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***anticlore***] Substanță care fixează clorul, formând compuși netoxici.

anticoagulant, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~co-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***anticoagulant***] **1-2** (Substanță) care împiedică coagularea sângelui.

anticolesterol *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***anti- + colesterol***] Medicament care reduce colesterolul din sânge.

anticolonialism *sn* [At: DEX² / P: *~ni-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***anticolonialisme***] Mișcare îndreptată împotriva colonialismului.

anticolonialist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *~ni-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***anticolonialiste***] **1-2** (Persoană) care luptă împotriva colonialismului. **3-4** (Adept) al anticolonialismului.

anticomercial, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + comercial***] Care contravine legilor comerțului.

anticomunism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***anticommunisme***] **1** Politică îndreptată împotriva partidelor comuniste. **2** Concepție politico-filozofică împotriva doctrinei marxist-leniniste.

anticomunist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***anticommuniste***] **1-2** (Persoană) care este împotriva comunismului.

anticoncepțional, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anticonceptionnel***] **1-2** (Substanță) care împiedică fecundația.

anticonformism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***anti- + conformism***] **1** Respingere a conformismului Si: *nonconformism*. **2** Comportare care sfidează conformismul Si: *noncomformism*.

anticonformist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti- + conformist***] **1-2** (Persoană) care se opune conformismului. **3-4** (Persoană) care are o comportare care sfidează conformismul.

anticongelant, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: ***anti- + congelant***] **1-2** (Substanță) care face să scadă punctul de congelare a unui lichid.

anticonstituțional, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anticonstitutionnel***] **1** Care contravine spiritului sau încalcă prevederile constituției. **2** Care preferă o altă formă de guvernare decât cea constituțională.

anticonstituționalism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***anticonstitutionnalisme***] **1** Mișcare pentru o guvernare neconstituțională. **2** Caracter a ceea ce este anticonstituțional **(1)**.

anticonvulsiv, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anticonvulsiv***] **1-2** (Medicament) care calmează convulsiile.

anticorosiv, ~ă *sm, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + corosiv***] **1-2** (Substanță) care împiedică coroziunea.

anticorp *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***anticorps***] Substanță care se formează în organism spre a neutraliza o infecție.

anticreștin, ~ă *a* [At: GALACTION, O. I, 230 / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + creștin***] **1-2** Care se opune (creștinismului sau) creștinilor. **3** Contrar preceptelor religiei creștine.

anticreștinesc, ~ească *a* [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: ***anti- + creștinesc***] Anticreștin (**3**).

anticreză *sf* vz ***antihreză***

anticriptogamic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anticryptogamique***] **1-2** (Produs chimic) folosit împotriva bolilor provocate de ciuperci.

anticritică *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 237 / Pl: *~ici* / E: ger ***Antikritik***] (Rar) Critică a unei critici Si: (îvr) *anticris*.

anticris *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 287/10 / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἀντίχρισις***] (Îvr) Anticritică.

anticrist *sm* [At: N. TEST. (1648), ap. HEM 1232 / V: ***~tehârs, ~tehârst, ~ihârs, ~ihârst, ~ihârț, ~ihr~*** / Pl: *~iști* / E: vsl ***антихристу***] **1** Messia cel neadevărat, despre care se prorocea că va întemeia o lege nouă, potrivnică lui Hristos. **2** Diavol care va ieși pe pământ pentru a îndemna pe oameni la rău. **3** (Pex) Om foarte rău. **4** (Pex) Om care se ridică împotriva religiei creștine.

anticristianism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***antichristianisme***] (Rar) Atitudine sau doctrină contrară creștinismului.

anticuitate *sf* vz ***antichitate***

anticultural, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + cultural***] (D. atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva culturii.

anticva *sfs* [At: DEX^2 / V: *~vă* / E: lat ***antiqua***] (Tip) Caracter de litere de tipar care respectă forma și proporțiile celor folosite pe inscripțiile din Roma antică.

anticvar *sm* vz ***anticar^2***

anticvariat *sn* vz ***anticariat***

anticvat *a* vz ***anticat***

anticvă *sf* vz ***anticva***

anticvăreasă *sf* vz ***anticăreasă***

anticvăresc, ~ească *a* vz ***anticăresc***

anticvărie *sf* vz ***anticărie***

anticvitate *sf* vz ***antichitate***

antidată *sf* vz ***antedată***

antidéflagrant, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***antidéflagrant***] (D. unele utilaje electrice) Care poate fi folosit fără pericole în spații în care se găsesc materiale explozive.

antideluvian, ~ă *a* vz ***antedeluvian***

antidemocratic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 3/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antidémocratique***] **1** Care este contrar spiritului sau conceptelor democratice. **2** Care luptă contra democrației.

antiderapant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***antidérapant***] (D. cauciucuri) Care împiedică deraparea autovehiculelor.

antidetonant, ~ă *snm, a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***antidétonant***] **1-2** (Substanță, produs) care se adaugă la un amestec carburant spre a-i micșora detonația.

antidetonanță *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~țe* / E: ***anti- + detonanță***] Proprietate a unei benzine de a fi rezistentă la detonație.

antidiabetic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / P: *~di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antidiabétique***] **1-2** (Medicament) care este administrat în tratamentul diabetului.

antidialectic, ~ă *a* [At: MARX, C. 16 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + dialectic***] (Flz) **1** Contrar dialecticii. **2** Care nu ține seamă de principiile dialecticii.

antidifteric, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antidiphtérique***] **1-2** (Medicament) care combate difteria.

antidinastic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antidynastique***] Care este împotriva dinastiei.

antidiuretic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / P: *~di-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antidiurétique***] **1-2** (Substanță) care diminuează diureza.

antidogmatic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antidogmatique***] **1** Care respinge dogmatismul. **2** Care luptă împotriva dogmatismului.

antidogmatism *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***antidogmatisme***] **1** Atitudine antidogmatică. **2** Doctrină antidogmatică.

antidoping *ai* [At: DEX^2 / E: eg ***antidoping***] **1** (D. teste) Care depistează dopajul. **2** (D. măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva dopajului.

antidot *sn* [At: CANTEMIR, IST. 7 / Pl: *~uri* / E: lat ***antidotum***] **1** Substanță care neutralizează acțiunea unei otrăvi, a unui virus etc. din organism Si: *contraotravă*. **2** Leac ce se dă împotriva unei boli. **3** Leac cu care se neutralizează o vrajă rea. **4** (Fig) Vindecător. **5** (Fig) Apărător.

antidrog *ai* [At: DEX^2 / E: fr ***antidrogue***] (D. măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva drogurilor.

antidumping *sn* [At: DEX^2 / P: *~dam~* / Pl: *~uri* / E: eg ***antidumping***] Apărare a unei țări împotriva unui dumping străin, mai ales prin aplicarea unei taxe vamale protecționiste.

antielectron *sn* [At: DEX^2 / P: *~ti-e~* / Pl: *~i* / E: ***anti- + electron***] Pozitron.

antiemetic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / P: *~ti-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiémétique***] **1-2** (Medicament) antivomitiv.

antienzimă *sf* [At: DEX^2 / P: *~ti-e~* / Pl: *~me* / E: fr ***antienzyme***] Anticorp, agent sau enzimă cu acțiune neutralizantă asupra unei enzime.

antiepidemic, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 742 / P: *~ti-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + epidemic***] **1** Care combate epidemiile. **2** Care se folosește în lupta contra epidemiilor.

antiestetic, ~ă *a* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 12 / P: *~ti-es~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + estetic***] **1** Contrar principiilor esteticii. **2** Care contrariază simțul estetic Si: *inestetic*.

antiexantematic, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + exantematic***] **1-2** (Medicament) care tratează tifosul exantematic.

antifading *ai* [At: DEX^2 / P: *~fed~* / E: eg ***antifading***] (D. instalații de radiocomunicații) Care are proprietatea de a reduce fenomenele de fading.

antifarmac *sn* [At: CANTEMIR, IST. 7 / Pl: *~ace* / E: ngr ***ἀντιφάρμακον***] (Înv) Antidot.

antifascism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: it ***antifascismo***, ger ***Antifascismus***] **1** Mișcare social-politică orientată împotriva fascismului. **2** Atitudine antifascistă.

antifascist, ~ă *smf, a* [At: DA 205 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***antifasciste***] **1-2** (Persoană) care luptă împotriva fascismului. **3-4** (Persoană) care are o atitudine antifascistă.

antifază *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: eg ***antiphase***] (Teh) Opoziție de fază.

antifebril, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antifébrile***] **1-2** (Medicament) care combate febra Si: *febrifug*.

antifebrină *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***antifébrine***] Nume generic dat medicamentelor analgezice și febrifuge.

antiferment *sm* [At: ENC. AGR. / Pl: *~nți* / E: fr ***antiferment***] Substanță care previne sau oprește acțiunea fermenților.

antifermentescibil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + fermentescibil***] Care împiedică fermentarea.

antifeudal, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~fe-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antiféodal***] (D. atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva feudalismului sau a feudalilor.

antifilistinism *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ***anti- + filistinism***] Atitudine opusă filistinismului.

antifilosofic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiphilosophique***] **1** Împotriva spiritului filosofic. **2** Care este nepotrivit cu filosofia.

antifiziologic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + fiziologic***] Care este împotriva activității fiziologice normale.

antiflogistic, ~ă *sn, a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiphlogistique***] **1-2** Antiinflamator (**1-2**).

antifon^1 *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 1232 / A: *~tif~* / Pl: *~oane* / E: vsl ***антифону***] Imn religios, în care două coruri repetă alternativ același vers din psalmi.

antifon² *sn* [At: LTR / Pl: *~oane* / E: fr ***antiphone***] Mic corp elastic introdus în ureche pentru a o apăra de zgomote (intense).

antifonar *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***antifon*** + *-ar*] Carte bisericească în care sunt notate antifoanele[1].

antifonic¹, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiphonique***] (D. solist și cor sau d. două părți ale corului) Care cântă alternativ aceeași partitură.

antifonic², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***fonic***] (D. materiale) **1** Care atenuează zgomotul Si: *antizgomot*. **2** Izolator fonic.

antifonie *sf* [At: CERNE, D. M. 58 / Pl: *~ii* / E: fr ***antiphonie***] (Muz; îoc *omofonie*) Nume dat în antichitate modului de a cânta pe mai multe voci alternativ.

antiformant *sm* [At: DEX² / Pl: *~nți* / E: fr ***antiformant***] (Fon) Zonă de minimă energie, situată între doi formanți apropiați.

antifrază *sf* [At: DA ms / Pl: *~ze* / E: fr ***antiphrase***] (Ret) Figură prin care o locuțiune, o frază etc. este enunțată pentru a exprima un sens contrar celui obișnuit.

antifricțiune *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 72 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***antifriction***] **1** (Îs) *Aliaj de ~* Aliaj moale, dar rezistent, cu coeficient de frecare mic, folosit la căptușirea cuzineților. **2** (Teh; înv) Frecare.

antifurt *sn, a* [At: DEX² / E: ***anti-*** + ***furt*** (după fr *anti-vol*)] **1-2** (Dispozitiv) care avertizează în cazul pătrunderii unei persoane în spațiul controlat. **3-4** (Dispozitiv) care face mai dificil furtul.

antigel *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***antigel***] Soluție care coboară punctul de îngheț al apei de răcire din motoarele cu ardere internă.

antigen *sm* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i* / E: fr ***antigène***] Substanță de natură proteică (toxină microbiană, venin de șarpe etc.) care, injectată în organism, determină producerea de anticorpi.

antigenic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antigénique***] **1** Propriu antigenului. **2** Privitor la antigen. **3** De antigen.

antigivraj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***antigivrage***] Tehnică având ca scop prevenirea sau remedierea efectelor givrajului.

antigivrant, ~ă *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***antigivrant***] **1-2** (Substanță) care împiedică givrajul.

antigraf *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: lat ***antigraphum***] Copie manuscrisă de pe un original.

antigravitație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***antigravitation***] Efect de anihilare a gravitației prin metode speciale sau cu ajutorul unor substanțe ipotetice.

antigravitațional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***antigravitazionale***] Care se opune acțiunii gravitației.

antigrecesc, ~ească *a* [At: IORGA, L. I, 233 / Pl: *~ești* / E: ***anti-*** + ***grecesc***] **1** Care este împotriva grecilor.

antigrindină *ai* [At: DEX² / E: ***anti-*** + ***grindină***] Care protejează împotriva grindinei.

antigripal, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antigrippal***] **1-2** (Medicament, vaccin) care tratează sau previne gripa.

antigrizu *sni* [At: LTR / E: fr ***antigrisou***] Exploziv special, format dintr-un amestec de azotat de amoniu și dinitronaftalină, folosit în mine pentru a împiedica explodarea gazelor de mină.

antigrizutos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***antigrisouteux***] (D. mașini electrice) Care este prevăzut cu dispozitive speciale de protecție ce îi asigură folosirea, fără pericol de explozie, în minele de cărbuni cu emanații de grizu.

antiguvernamental, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antigouvernemental***] Care este împotriva guvernului.

antihalo *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***antihalo***] Peliculă de lac sau de gelatină colorată care acoperă un film sau o placă fotografică, împiedicând producerea efectului halo.

antihârs *sm* vz ***anticrist***

antihârst *sm* vz ***anticrist***

antihârț *sm* vz ***anticrist***

antihelmintic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antihelminthique***] **1-2** (Medicament) care se folosește pentru combaterea viermilor intestinali.

antihemoragic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antihémorragique***] **1-2** (Medicament) care combate hemoragiile.

antihemoroidal, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~ro-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti-*** + ***hemoroidal***] **1-2** (Medicament, ceai) care se folosește împotriva hemoroizilor.

antihistaminic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antihistaminique***] **1-2** (Medicament) care se folosește împotriva alergiilor.

antihitlerist, ~ă *smf, a* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1325 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***hitlerist***] **1-2** (Persoană) care este împotriva doctrinei și practicilor partizanilor lui Hitler. **3-4** (Persoană) care luptă contra hitlerismului.

antiholeric, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiholérique***] **1-2** (Medicament) care tratează sau previne holera.

antihormon *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***anti-hormone***] Substanță de apărare aflată în serul sangvin și produsă de organism în cazul unui tratament îndelungat cu hormoni.

antihreză *sf* [At: LM / V: *~icr~* / Pl: *~ze* / E: fr ***antichrèse***] (Jur; înv) Contract prin care se dă creditorului dreptul de a uza de un bun imobil ipotecat, scăzând eventualele beneficii din dobânzile și apoi din capitalul datorat.

antihrisis *sm* [At: CARAGEA, L. 34/18 / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἀντίχρησις***] Antihreză.

antihrist *sm* vz ***anticrist***

antiimperialism *sn* [At: DEX² / P: *~ri-a~* / Pl: *~e* / E: ***anti-*** + ***imperialism***] Mișcare socială și politică antiimperialistă.

antiimperialist, ~ă *smf, a* [At: ZAHARESCU, E. P. 400 / P: *~ri-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***imperialist***] **1-2** (Persoană) care luptă împotriva imperialismului. **3-4** (Persoană) care se opune ideilor doctrinei imperialismului.

antiinfecțios, ~oasă *sn, a* [At: DEX² / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***antiinfectieux***] **1-2** (Medicament) care previne infecțiile. **3-4** (Medicament) care tratează infecțiile.

antiinflamator, ~oare *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***anti-inflamatoire***] **1-2** (Medicament, substanță) care împiedică infecțiile Si: *antiflogistic* (**1-2**).

antiinflaționist, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***anti-inflationniste***] Care previne și combate inflația.

antiintelectualism *sn* [At: DA ms / P: *~tu-a~* / Pl: *~e* / E: rs ***антиинтеллектуализм***] **1** Concepție care neagă valoarea cunoașterii raționale. **2** Concepție care neagă drepturile sau pretențiile rațiunii.

antiintelectualist, ~ă [At: DA ms / P: *~tu-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***intelectualist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este împotriva aspirațiilor sau influenței intelectualilor în societate și politică. **3-4** *a* Referitor la antiintelectualism (**1-2**). **5-6** *a* De antiintelectualism (**1-2**). **7-10** *smf, a* (Adept) al antiintelectualismului (**1-2**).

antiistorism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***anti-*** + ***istorism***] Concepție care respinge sau ignoră principiul istoric în analiza proceselor sau fenomenelor.

antijunimism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***anti-*** + ***junimism***] Atitudine antijunimistă.

antijunimist, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 3/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***junimist***] **1-2** (Persoană) care este contra ideilor junimiștilor în literatură sau politică.

antilatinist, ~ă *smf, a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 88 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***latinist***] **1-2** (Persoană) care este împotriva curentului latinist din Transilvania.

antiler *sm* vz ***artilerist***

antileri *sf* vz ***artilerie***

antiliteratură *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr ***antilittérature***] **1** Creație literară care nu respectă principiile estetice general-acceptate. **2** Creație lipsită de valoare literară.

antilogaritm *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***antilogarithme***] Număr corespunzător unui logaritm dat.

antilogie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***antilogie***] Contradicție între două idei sau între două expresii.

antilopă *sf* [At: DA / Pl: *~pe* / E: fr ***antilope***] **1** Nume dat mai multor rumegătoare, cu trupul suplu, cu picioarele lungi și subțiri, care trăiesc prin țările calde. **2** Piele tăbăcită de antilopă (**1**), moale și catifelată, din care se confecționează mănuși, genți, pantofi etc. **3** Piele de animal care imită antilopa (**2**).

antiluetic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~lu-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***luetic***] **1-2** (Medicament) împotriva sifilisului Si: *antisifilitic*.

antimagnetic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antimagnétique***] (Teh) Care este insensibil la câmpuri magnetice.

antimalaric, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***malaric***] **1-2** (Medicament) împotriva malariei Si: *antipaludic* (**1-2**).

antimarxist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: rs ***антимарксистский***] **1-2** (Persoană) care susține doctrine contrare marxismului. **3-4** (Persoană) cre luptă împotriva marxismului sau marxiștilor.

antimaterialist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***materialism***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este contra teoriei materialiste. **3** *a* (D. teorii) Care se opune sau este opus materialismului.

antimaterie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***anti-*** + ***materie*** (după fr *antimatière*)] Denumire dată unei substanțe ipotetice constituite din antiparticule, care prin aspect și prin însușiri seamănă cu substanța corpurilor din jur, dar, în situația în care ar intra în contact cu materia propriu-zisă, ambele s-ar anihila spontan, degajând o mare cantitate de energie.

antimăluric, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***mălură*** + ***-ic***] **1-2** (Substanță) care se folosește pentru combaterea mălurii cerealelor.

antimălurire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***anti-*** + ***mălurire***] Operație de apărare a cerealelor contra mălurei cu ajutorul substanțelor antimălurice.

antimefitic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiméphitique***] **1-2** (Substanță) care se folosește pentru a combate mirosurile neplăcute.

antimemorii *sfp* [At: DEX² / E: fr ***antimémoires***] Lucrare literară cu caracter evocativ care nu respectă procedeele consacrate ale genului memorialistic.

antimeridian *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***antiméridien***] Meridian diametral opus altuia.

antimetabolă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***antimétabole***] **1** Repetare în ordine inversă a acelorași cuvinte, prin care se schimbă de obicei sensul comunicării Si: *antimetalepsă, antimetateză*. **2** (Rar) Anagramă.

antimetalepsă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: fr ***antimétalepse***] Antimetabolă (**1**).

antimetateză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***antimétathèse***] Antimetabolă (**1**).

antimezon *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***antiméson***] Antiparticulă a mezonului.

antimilitarism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***antimilitarisme***] Mișcare internațională de masă îndreptată împotriva politicii militariste.

antimilitarist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***antimilitariste***] **1-2** (Persoană) care luptă împotriva militarismului.

antiministerial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antiministériel***] **1** Care se opune unei decizii ministeriale. **2** Opus guvernului sau politicii sale.

antimis *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 201/11 / Pl: ? / E: ngr ***ἀντιμίνσιον***] (Bis) Bucată pătrată de pânză (sfințită de către episcop) pe care, la liturghie, preotul o întinde pe pristol, ca așternut pentru potir și sfintele daruri și care poate ține loc de altar.

antimitotic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antimitotique***] **1-2** (Medicament) care se utilizează împotriva unor forme de cancer.

antimonarhic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antimonarchique***] **1** Care se opune monarhiei. **2** Care este îndreptat împotriva monarhiei.

antimonarhist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~iși, ~e* / E: fr ***antimonarchiste***] **1-2** (Persoană) care luptă împotriva monarhiei.

antimoniat *sm* [At: DEX² / P: *~ni-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***antimoniate***] Sare a acidului antimonic.

antimonic *am* [At: DEX² / Pl: *~ici* / E: fr ***antimonique***] (Îs) *Acid ~* Acid al antimoniului.

antimonie *sf* vz ***antimoniu***

antimonil *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***antimonyle***] Ion care ia naștere în urma tratării unor săruri de stibiu cu apă.

antimonit *sm* [At: DN³ / Pl: *~iți* / E: fr ***antimonite***] Stibină.

antimoniu *sms* [At: PONI, CH. 30/10 / V: ***~ie*** / E: fr ***antimoine,*** lat ***antimonium***] Metaloid de culoare albă-cenușie folosit în industrie Si: *stibiu*.

antimoniură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***antimoniure***] Combinație a stibiului cu un alt corp simplu.

antimonopolist, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: rs ***антимонополист***] **1** Care este împotriva monopolismului. **2** Care combate monopolismul.

antimuncitoresc, ~ească *a* [At: ZAHARESCU, E. P. 261/ Pl: *~ești* / E: ***anti-*** + ***muncitoresc***] Îndreptat împotriva muncitorilor.

antinațional, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antinational***] Care este împotriva intereselor naționale.

antinaționalism *sn* [At: CV, 1949, nr. 9, 39 / Pl: *~e* / E: fr ***antinationalisme***] Atitudine, doctrină, politică împotriva teoriei șovine a naționalismului.

antinefretic, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antinéphritique***] **1-2** (Medicament) împotriva colicilor renale.

antineutrin *sm* vz ***antineutrino***

antineuntrino *sms* [At: DEX² / P: *~ne-u~* / V: ***~in*** / E: eg, fr ***antineutrino***] (Fiz) Particulă ipotetică implicată în procesele nucleare.

antineutron *sm* [At: DEX² / P: *~ne-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***antineutron***] (Fiz) Antiparticulă a neutronului.

antinevralgic, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antinévralgique***] **1-2** (Medicament) care combate nevralgiile.

antinicotinic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antinicotinique***] **1-2** (Substanță) care combate sau atenuează efectele nicotinei.

antinomic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antinomique***] **1** Care formează o antinomie. **2** Referitor la antinomie. **3** Propriu antinomiei. **4** De antinomie.

antinomie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***antinomie,*** lat ***antinomia***] Contradicție aparent insolubilă între două teze, două legi sau două principii (filozofice), care se exclud reciproc și care totuși pot fi demonstrate, fiecare în parte, la fel de convingător.

antinomism *sn* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: ger ***Antinomismus***] (Flz) **1** Tendință de negare a legilor sau legității. **2** Diminuare a influenței unor legi tradiționale.

antinuclear, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~cle-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antinucléaire***, eg ***antinuclear***] **1** Care este împotriva armelor nucleare. **2** Care este împotriva utilizării energiei nucleare poluante.

antinucleu *sm* [At: DN³ / Pl: *~ei* / E: fr ***antinucléus***] Nucleu ipotetic format din antiprotoni și antineutroni.

antioxidant, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~ti-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***antioxydant***] **1-2** (Substanță) care împiedică sau întârzie acțiunea de oxidare Si: *antioxidant*.

antioxigen *sn* [At: DEX² / P: *~ti-o~* / E: fr ***antioxigène***] Antioxidant.

antip *sm* vz ***antep***

antipalagă *sf* [At: DN³ / Pl: *~age* / E: it ***antipallage***] (Grm) **1** Anacolut în care discontinuitatea sintactică prezintă o abatere de la congruența cazuală în propoziție. **2** Permutare a cazurilor și a modurilor.

antipaludic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antipaludique***] **1-2** Antimalaric (**1-2**).

antipapă *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 141 / Pl: *~pi* / E: fr ***antipape***] Papă nerecunoscut de biserica catolică, a cărui alegere nu a fost canonică.

antipapism *sn* [At: DEX² / E: fr ***antipapisme***] Stare a bisericii catolice în perioada condusă de un antipapă.

antiparalel, ~ă *a* [At: CULIANU, C. 123 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antiparallèle***] (D. doi vectori) Care sunt paraleli și cu sensuri opuse.

antiparastază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***antiparastase***] (Lit) Figură retorică prin care se urmărește a se demonstra că faptul incriminat este, dimpotrivă, lăudabil.

antiparazit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***antiparasite***] **1-2** (D. dispozitive, antene) Care combate (sau reduce) perturbațiile atmosferice.

antiparazitar, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antiparasitaire***] **1-4** (Substanță) care reduce (sau combate) paraziții vegetali sau animali.

antiparlamentar, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + parlamentar*** cf fr *antiparlamentaire*] **1-2** (Persoană) care este împotriva uzului parlamentar. **3-4** (Persoană) care este împotriva parlamentarismului.

antiparlamentarism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***antiparlamentarisme***] **1** Concepție împotriva sistemului parlamentar. **2** Opoziție față de regimul parlamentar.

antipartinic, ~ă *a, av* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + partinic*** cf rs *антипартийный*] **1-6** (Care este îndreptat) împotriva concepțiilor, principiilor și metodelor partidului din care face parte.

antipat *sm* [At: COD. VOR. 13/2 / S: *~thi~* / Pl: *~ați*, (înv) *~i* / E: ngr ***ανθύπατος***] (Înv) Proconsul (care avea și funcție de judecător).

antipatic, ~ă *smf, a* [At: V. ROM. decembrie 1950, 122 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antipatique***] **1-6** (Îoc *simpatic*) (Persoană) care inspiră antipatie (**1-3**) Si: *nesuferit, respingător*.

antipatie *sf* [At: CANTEMIR, IST. / V: (înv) ***~tepathie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***antipathie***, lat ***antipathia***] **1-3** (Îoc *simpatie*) Sentiment de neplăcere, (de aversiune, de silă) față de cineva.

antipatiza *vt* [At: / Pzi: *~zez* / E: ***antipatic*** + *-iza*] **1-3** A manifesta antipatie (**1-3**) față de cineva.

antipatrioată *sf* vz ***antipatriot***

antipatriot, ~ă *smf* [At: DA ms / V: ***~oată*** *sf* / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***antipatriote***] Persoană care este împotriva patriei.

antipatriotic, ~ă [At: DA ms / P: *~tri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antipatriotique***] **1-2** *a, av* (Care este) îndreptat împotriva patriei. **3** *a* Care este lipsit de patriotism.

antipatriotism *sn* [At: MDA ms / E: ***anti- + patriotism***] **1** Atitudine îndreptată împotriva patriei. **2** Lipsă de patriotism.

antipepsină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***antipepsine***] Antiferment al pepsinei.

antiperistaltic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antipéristaltique***] (D. mișcări ale tubului digestiv) Care contractă stomacul și intestinele în sens invers celui normal.

antiperistaltism *sn* [At: DEX² / E: fr ***antipéristaltisme***] Activitate a tubului digestic care constă în contracții inverse sensului normal (de la intestinul gros spre stomac).

antipiesă *sf* [At: DEX² / Pl: *~se* / E: fr ***antipièce***] **1** Piesă de teatru care nu respectă procedeele dramatice consacrate, ilustrând o nouă estetică Si: (rar) *antiteatru* (**1**). **2** Piesă fără valoare artistică Si: (rar) *antiteatru* (**2**).

antipiretic, ~ă *sn, a* [At: LTR 133 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antypirétique***] **1-2** (Medicament) care combate febra Si: *febrifug*.

antipirină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***antypirine***] Medicament folosit împotriva febrei Si: *fenazonă*.

antipod *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 8 / 4 / Pl: *~ozi*, (**6**) *~e* / E: fr ***antipode***] **1-2** Loc (sau punct) de pe suprafața pământului diametral opus altuia. **3-5** (Fig) Lucru (fapt, idee) în totală opoziție cu alt lucru, (fapt, idee). **6** (Bot; Ipl) Cele trei celule dintr-un capăt al sacului embrionar.

antipodal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antipodal***] **1-5** Care se găsește la antipozi (**1-5**).

antipodară *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***antipodaire***] (Mat) Curbă a cărei podară în raport cu un punct este o curbă dată.

antipodic, ~ă *a, av* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***antipod*** + *-ic*] **1-2** (Care este) diametral opus.

antipoem *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***anti- + poem***] **1** Poem care nu respectă procedeele lirice, ilustrând o nouă estetică. **2** Poem fără valoare artistică.

antipoetic, ~ă *a, av* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antipoétique***] **1-2** (Care este) contrar poeziei.

antipoezie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***anti- + poezie***] **1** Poezie care nu respectă estetica liricii, ilustrând o nouă estetică. **2** Poezie fără valoare artistică.

antipoliomielitic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antypoliomiélitique***] **1-2** (Vaccin) care este împotriva poliomielitei.

antipolitic, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + politic***] **1-2** (Persoană) care este împotriva politicii.

antipoluant, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~lu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***anti- + poluant***] **1-4** (Procedeu, substanță, bacterie) care este folosit împotriva poluării.

antipoluare *sf* [At: DEX² / P: *~lu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***anti- + poluare***] Acțiune de combatere a poluării.

antipopular, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1324 / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + popular***] **1** Care este îndreptat împotriva poporului. **2** Care nu ține cont de interesele poporului. **3** Care nu se bucură de simpatie printre oameni.

antiporno *ai* [At: DEX² / E: ***anti- + porno***(grafie)] Care este împotriva pornografiei Si: *antipornografic*.

antipornografic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + pornografic***] Antiporno.

antipricon *sn* [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / A: nct / Pl: ? / E: ngr ***ἀντί*** „împotriva" + ***προικός*** „zestre"] (Jur; înv) Schimb al imobilului dotal.

antiprogresist, ~ă *smf, a* [At: CV, 1950, nr. 2, 14 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti- + progresist***] **1-2** (Persoană) care este împotriva progresului Si: *conservator²* (**1-2**).

antiproton *sn* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***antiproton***] (Fiz) Antiparticulă a protonului.

antipruriginos, ~oasă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***antiprurigineux***] **1-3** (Medicament, tratament) folosit în cazuri de prurigo.

antipsoriazis *sn, ai* [At: DEX² / E: ***anti- + psoriazis***] **1-3** (Medicament, tratament) folosit pentru combaterea psoriazisului.

antipublicitar, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + publicitar***] **1** Care combate publicitatea. **2** Care este împotriva publicității.

antiputrid, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***antiputride***] **1-2** (Medicament) care combate putrefacția.

antirabic, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antirabique***] **1-2** (Vaccin) care combate turbarea.

antirachetă *sf, ai* [At: DEX² / Pl: *~te* sf / E: ***anti- + rachetă*** cf eg *antimissile*] **1-2** (Rachetă) care distruge o rachetă înainte ca aceasta să-și atingă ținta.

antiradar *ai* [At: DEX² / A: *~radar* / E: fr ***antiradar***] **1** Care perturbă funcționarea radarului. **2** Care detectează prezența radarului.

antirahitic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antirachitique***] **1-2** Care preîntâmpină și combate rahitismul.

antirațional, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 4/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + rațional***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este împotriva rațiunii Si: *antiraționalist* (**1-2**). **3** *a* Irațional.

antiraționalist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti- + raționalist***] **1-2** Antirațional (**1-2**). **3-4** (Persoană) care luptă împotriva curentului raționalist.

antirăzboinic, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + războinic***] **1-2** (Persoană) care este împotriva războiului.

antirealism *sn* [At: DEX² / P: *~re-a~* / E: fr ***antiréalisme***] Negare a realității obiective, a existenței și a legilor acesteia.

antirealist, ~ă [At: VITNER, CR. 121 / P: *~re-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***antiréaliste***] **1-2** *a* Care este îndreptat împotriva realismului sau a realității. **3** *smf* Adept al antirealismului.

antireclamă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: ***anti- + reclamă***] Reclamă prost făcută care are rezultat contrar celui urmărit.

antireflex, ~ă *sn, a* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***antireflet***] (Fot) **1-2** (Strat subțire, transparent) care atenuează reflexiile produse de suprafețele opace.

antiregalism *sn* [At: MDA ms / E: ***anti- + regalism***] Concepție politică împotriva monarhiei ca formă de guvernământ.

antiregalist, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 138 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti- + regalist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care luptă împotriva regalității. **3** *smf* Adept al antiregalismului.

antireligios, ~oasă *smf, a* [At: DA ms / P: *~gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***antireligieux***] **1-2** (Persoană) care este împotriva religiei.

antirepublican, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***antirépublicaine***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care este împotriva republicanismului și a republicanilor. **5** *smf* Adept al antirepublicanismului.

antirepublicanism *sn* [At: MDA ms / E: ***anti- + republicanism***] Concepție politică împotriva republicii ca formă de guvernământ.

antireu *sn* vz ***anteriu***

antirid, ~ă *sn, a* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***antirides***] **1-2** (Produs cosmetic) care combate ridurile.

antireumatic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / P: *~re-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + reumatic***] **1-2** Antireumatismal (**1-2**).

antireumatismal, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / P: *~re-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *antirheumatismal*] **1-2** (Medicament) care este împotriva reumatismului Si: *antireumatic* (**1-2**).

antirevolutionar, ~ă [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antirévolutionnaire***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este împotriva revoluției. **3** *a* Contrar revoluției.

antirezonant, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***antirésonnant,*** eg ***antiresonant***] (Fiz) Care se află în stare de antirezonanță.

antirezonanță *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~țe* / E: fr ***antirésonnance,*** eg ***antiresonance***] (Fiz) Stare de vibrație opusă rezonanței.

antiriu *sn* vz ***anteriu***

antiroman *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***antiroman***] **1** Roman care nu respectă estetica consacrată a romanului. **2** Roman fără valoare artistică.

antischeting *sn* [At: DEX^2 / S: *~skating* / Pl: *~uri* / E: eg ***antiskating***] Dispozitiv de reglaj la pick-up-urile moderne pentru compensarea forței centripete.

antisclavagism *sn* [At: MDA ms / E: ***anti- + sclavagism***] Concepție împotriva sclavagismului.

antisclavagist, ~ă [At: DEX^2 / P: *~iști, ~e* / E: fr ***antiesclavagiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se opune sclavagismului. **3** *smf* Adept al antisclavagismului.

antiscorbutic, ~ă *sn, a* [At: MACAROVICI, CH. 642 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiscorbutique***] **1-2** (Medicament) împotriva scorbutului.

antisegregaționist, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***antiségrégationniste***] Care se opune discriminării rasiale.

antiseismic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + seismic***] Care este rezistent la cutremur.

antisemit, ~ă [At: SAHIA, N. 86 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***antisémite***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care admite sau practică antisemitismul. **5** *smf* Adept al antisemitismului (**1**).

antisemitism *sn* [At: DA ms 6 / Pl: *~e* / E: fr ***antisémitisme***] **1-2** Atitudine (sau practică) ostilă evreilor.

antiselenă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: it ***anti-selene***] Fenomen asemănător anteliei, care se formează în raport cu luna.

antisepsie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***antisepsie***] **1-3** Ansamblu de măsuri antiseptice (**2, 4, 6**).

antiseptic, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antiseptique***] **1-4** (Medicament) care previne sau înlătură infecțiile microbiene. **5-6** (Substanță) care împiedică putrefacția.

antiseptizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ***antisepti***[c] + *-izare*] Tratare cu diferite substanțe antiseptice a materialului lemnos pentru prevenirea atacurilor de ciuperci și insecte.

antiser *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***antisérum***] Ser sangvin provenit de la un animal injectat cu un virus, care conține anticorpi.

antisicativ, ~ă *sm, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antisicatif***] **1-2** (Substanță) care reduce capacitatea de uscare a unui lichid.

antisifilitic, ~ă *sn, a* [At: ULIERU, C. 70 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antisyphilitique***] **1-2** Antiluetic (**1-2**).

antisimetric, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antisymétrique***] **1** (D. un sistem fizic) Care, printr-o transformare simetrică față de un centru de simetrie, capătă proprietăți opuse celor inițiale. **2** (Mat; d. funcții) Care își schimbă semnul prin permutarea variabilelor.

antisindical, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antisyndical***] Care este împotriva sindicatului.

antisindicalist, ~ă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti- + sindicalist***] **1-2** (Persoană) care este împotriva sindicatului.

antisocial, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antisocial***] **1** Care se abate de la regulile de bună conviețuire în societate. **2** Care constituie o primejdie pentru societate. **3-4** Care este contrar spiritului social și societății. **5** Care nu se poate integra în societate. **6** (Flz) Care nu explică fenomenele de infrastructură prin cauze sociale.

antisolar, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antisolaire***] Care apără împotriva soarelui.

antisoporific, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antisoporifique***] **1-2** (Medicament, substanță) care combate somnul.

antisovietic, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109. 1/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + sovietic***] **1-4** (Persoană) care era împotriva sovieticilor sau a fostei Uniuni Sovietice. **5-8** (Persoană) care lupta împotriva sovieticilor sau a fostei Uniuni Sovietice.

antispasmatic, ~ă *sn, a* [At: PISCUPESCU, O. 229/10 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + spasmatic***] **1-2** *Antispasmodic* (**1-2**).

antispasmodic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antispasmodique***] **1-2** (Medicament) care combate spasmele Si: *antispasmatic* (**1-2**), *antispastic* (**1-2**).

antispast *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***antispaste,*** lat ***antispastus***] **1** Picior de vers (antic) alcătuit din două silabe. **2** Două silabe lungi între două silabe scurte.

antispastic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antispastique***] **1-2** Antispasmodic (**1-2**).

antisportiv, ~ă *smf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antisportif***] **1-4** (Persoană) care este împotriva sportului sau a spiritului sportiv.

antispumant, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***anti- + spumant***] **1-2** (Substanță folosită în industria petrolieră și alimentară) care distruge spuma.

antistatal, ~ă *a, av* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti- + statal***] **1-2** (Care este) împotriva statului.

antistatic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antistatique***] **1-2** (Substanță) care împiedică electrizarea materialelor plastice. **3-4** (Substanță) care împiedică electrizarea discurilor.

antistatizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***antistatic*** css] **1** Operație prin care se împiedică electrizarea materialelor plastice. **2** Operație prin care se neutralizează electrizarea discurilor.

antiste *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~iști* / E: lat ***antistes***] (Înv) **1** (Trs) Primar comunal. **2** (Buc) Epitrop bisericesc.

antistie *sf* [At: BARCIANU / A: *~ie* / Pl: *~ii* / E: ***antiste*** + *-ie*] (Trs; înv) **1** Primărie comunală. **2** Municipalitate.

antistrofă *sf* [At: LM / Pl: *~fe* / E: fr ***antistrophe***] **1** A doua parte a unei poezii lirice, cântată de cor după strofă și înainte de epodă, în teatrul antic grec. **2** Repetare în ordine inversă a cuvintelor dintr-un vers, frază etc. **3** Figură retorică prin care se repetă același cuvânt de mai multe ori într-o frază.

antisubmarin *ain* [At: DEX^2 / E: ***anti- + submarin*** cf fr *anti-sous-marin*] **1** Care este împotriva submarinelor. **2** Care detectează submarinele.

antisudorific, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + sudorific***] **1-2** Antitranspirant (**1-2**).

antișoc *ain* [At: DEX^2 / E: fr ***antichoc***] (D. materiale) Care amortizează șocurile.

antiștiințific, ~ă *a* [At: VITNER, CR. 43 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti- + științific***] **1-2** Care se opune științei (sau progresului). **3** Care este în dezacord cu știința.

antitabac *ain* [At: DEX^2 / E: fr ***antitabac***] **1-4** Antitabagic (**1-4**).

antitabagic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***tabagic***] **1-4** Care este (folosit) împotriva tutunului și a fumatului Si: *antitabac* (**1-4**).

antitanc *ain* [At: DEX^2 / E: fr ***antitank***] Anticar^1.

antiteatru *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: fr ***antithéatre***] **1-2** (Rar) Antipiesă (**1-2**).

antitehnic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***tehnic***] **1** (D. atitudini) Care este împotriva tehnicii. **2** (D. persoane) Care nu se pricepe la tehnică Si: *atehnic* (**1**). **3** (D. oameni) Care nu are talent la tehnică Si: *atehnic* (**2**).

antitermic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antithermique***] Febrifug.

antiterorism *sn* [At: MDA ms / E: ***anti-*** + ***terorism***] Luptă împotriva terorismului.

antiterorist, ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***antiterroriste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este împotriva terorismului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care luptă împotriva terorismului. **5** *smf* Adept al antiterorismului. **6** *a* Care se referă la antiterorism.

antitetanic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antitétanique***] **1-4** (Medicament) care previne (sau combate) tetanosul Si: *antitetanos* (**1-4**).

antitetanos *sn, ain* [At: DEX^2 / E: ***anti-*** + ***tetanos***] **1-4** Antitetanic (**1-4**).

antitetic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antithétique***] **1-2** Care conține o antiteză (**1-2**). **3-5** Care se referă la antiteză (**1-3**). **6-7** Care folosește antiteza (**1-2**).

antiteză *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 55 / Pl: *~ze* / E: fr ***antithèse***] **1** Opoziție dialectică între două fenomene, idei, judecăți etc. **2** Figură de stil bazată pe opoziția dintre două fenomene, situații, personaje etc. care se pun reciproc în relief. **3** (Flz) Idee care constituie al doilea element al unei antinomii.

antitific, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antityphique***] **1-2** (Medicament) care se folosește împotriva febrei tifoide.

antitiroidian, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / P: *~ro-i~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***antityroïdien***] **1-2** (Medicament) care combate hipertiroidia.

antiton *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***anti-*** + ***ton***] Emulsie din ulei de in, gumă arabică și acid fosforic, folosită în tipografie pentru combaterea fenomenului de tonare.

antitoxic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antitoxique***] **1-2** (Substanță) care distruge otrăvurile. **3-4** (Substanță) care anihilează efectele otrăvii.

antitoxină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***antitoxine***] Substanță produsă de organism, capabilă să anihileze acțiunea toxinelor microbiene.

antitradiționalist, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***tradiționalist***] **1-2** (Persoană) care luptă împotriva tradițiilor.

antitranspirant, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***anti-*** + ***transpirant***] **1-2** (Substanță) care împiedică transpirația Si: *antisudorific* (**1-2**).

antitrinitar, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~e* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antitrinitaire***] **1** *smf* Adept al trinitarismului. **2** *a* Privitor la antitrinitarism.

antitrinitarism *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***antitrinitairisme***] Doctrină religioasă care neagă dogma creștină a unității dintre Dumnezeu, Iisus Hristos și Sfântul Duh.

antitrombină *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: fr ***antithrombine***] Substanță capabilă să neutralizeze trombina.

antitrust *ain* [At: DEX^2 / E: eg ***antitrust***] **1-2** Care este (folosit) împotriva trusturilor.

antituberculos, ~oasă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***antituberculeux***] **1-2** (Medicament) care combate tuberculoza.

antitusiv, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***antitussif***] **1-2** (Medicament) care combate tusea.

antiuman, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ti-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti-*** + ***uman***] **1** Care este lipsit de omenie. **2** Care este îndreptat împotriva omului.

antiumanism *sn* [At: DEX^2 / P: *~ti-u~* / E: ***anti-*** + ***umanism***] Orientare în filozofie care neagă posibilitatea de desăvârșire a ființei umane precum și demnitatea și valoarea acesteia.

antiumanitar, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ti-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti-*** + ***umanitar***] **1** Care este împotriva sentimentelor omenești. **2** Care este împotriva drepturilor și libertăților omului.

antitumoral, ~ă *sn, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***antitumorale***] **1-2** (Substanță, medicament) care previne sau combate tumorile.

antiunionist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / P: *~ti-u-ni-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***anti-*** + ***unionist***] **1-2** (Persoană) care este împotriva unirii a două țări. **3-4** (Spc) (Persoană) care era împotriva unirii Principatelor Române.

antivariolic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antivariolique***] **1-3** (Ser sau vaccin) care combate variola.

antivoal *sn* [At: DN^3 / P: *~voal* / Pl: *~uri* / E: fr ***anti-voile***] (Fot) Substanță chimică adăugată unui revelator pentru a împiedica voalarea materialului fotosensibil în cursul procesului de developare.

antivedetă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: ***anti-*** + ***vedetă***] **1-2** Artist (sau sportiv) a cărui comportare denotă antivedetism.

antivedetism *sn* [At: DEX^2 / E: ***anti-*** + ***vedetism***] Atitudine a unui actor, sportiv, opusă vedetismului.

antiveneric, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***anti-*** + ***veneric***] **1-2** (Medicament) care combate bolile venerice.

antivenin *sn* [At: DEX^2 / E: ***anti-*** + ***venin***] (Blg) Anticorp care neutralizează acțiunea toxică a veninului.

antiveninos, ~oasă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***anti-*** + ***veninos*** cf fr *antivenimeux*] Care combate veninul.

antivibrator, ~oare *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***anti-*** + ***vibrator***] (D. un sistem tehnic) Care se opune transmiterii vibrațiilor de o anumită frecvență.

antiviral, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr, eg ***antiviral***] **1-2** (Medicament) care distruge virușii.

antivirus *sm, ain* [At: DEX^2 / Pl: *~uși* / E: fr ***antivirus***] **1-2** (Substanță) care împiedică dezvoltarea virușilor.

antivitamină *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***antivitamine***] Substanță care se opune efectelor unei vitamine.

antivomitiv, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***anti-*** + ***vomitiv***] **1-2** (Medicament) împotriva vărsăturilor.

antizgomot *ain* [At: DEX^2 / E: ***anti-*** + ***zgomot***] (Rar) Antifonic^2.

antizimic, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antyzimique***] **1-2** (Substanță) care împiedică fermentațiile.

antocian *sn* [At: DEX^2 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***antocian***] Pigment din sucul plantelor care dă florilor, frunzelor și fructelor culoarea roșie, albastră sau violetă.

antofită *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: fr ***antophytes***] **1** (Lpl) Grup de plante cu flori. **2** (Lsg) Plantă care face parte din acest grup Si: *spermatofită*.

antofitoză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***antophytose***] Boală a plantelor provocată de unele plante parazite sau antiparazite cu flori.

antologa *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~ghez* / E: ***antologie***] A include într-o antologie.

antologabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***antologa*** + ***-bil***] **1** Care merită să fie inclus într-o antologie. **2** (Pex) Care este demn de reținut.

antologare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~gări* / E: ***antologa***] Includere într-o antologie.

antologat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***antologa***] Care a fost inclus într-o antologie.

antologhie *sf* vz ***antologie***

antologhion *sn* [At: (a. 1705) GCR I, 357/24 / Pl: *~oane* / E: ngr **ἀνθολόγιον** cf *antologie*] (Înv) Carte bisericească cuprinzând slujbele sărbătorilor de peste an Cf (înv) *tvetoslov*, *trifologhiu*.

antologic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr 224, 2/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthologique***] **1** Privitor la antologie. **2** Care aparține antologiei. **3** De antologie.

antologie *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, III (bis) / V: (înv; după ngr) *~oghie* / Pl: *~ii* / E: fr ***antologie,*** lat ***antologia,*** gr **ἀνθολογία**] Colecție de bucăți literare alese, scrise în versuri sau în proză Cf *crestomație*.

antonescian, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr 1324 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: (Ion) ***Antonescu*** + *-ian*] **1-2** *smf, a* (Om) care este partizan al politicii lui Ion Antonescu. **3** *a* Care este specific politicii antonesciene (**2**).

antonică *sf* [At: HEM 1246 / V: ***~nigă*** / Pl: *~ici* / E: ***Anton*** + *-ică*] (Bot) **1** (Reg; șîs *~de scăldăliri*) Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpina umflată sub articulații, cu flori albe și fructe aromatice, care crește prin tufișuri, poieni umede (din pădurile montane) (*Chaerophyllum aromaticum*) Si: (reg) *borșer, laba-gâștii, obrintitoare*. **2** (Reg; îf *~igă*) Angelină sălbatică (*Angelica sylvestris*).

antonigă *sf* vz ***antonică***

antonim *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***antonyme***] Cuvânt care, considerat în raport cu altul (cu care este în corelație), are sensul contrar.

antonimic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***antonymique***] **1** Care se află în raport de antonimie. **2** Referitor la antonimie.

antonimie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***antonymie***] Raport dintre doi termeni antonimi.

antonomaj *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***anthonomage***] **1-2** Operație de strângere (și de distrugere) a gărgărițelor care trăiesc în florile de măr.

antonomasie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἀντονομασία***, it ***antonomasia***] **1-2** (Ret) Antonomază (**1-2**).

antonomază *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***antonomase***] **1** Figură de stil prin care se folosește un nume comun în locul unui nume propriu Si: *antonomasie* (**1**). **2** Figură de stil prin care se folosește un nume propriu sau o perifrază în locul unui nume comun Si: *antonomasie* (**2**).

antozoar *sn* [At: DEX^2 / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***anthozoaires***] **1** (Lpl) Clasă de celenterate care cuprinde polipii izolați sau grupați în colonii Si: *coralier* (*Anthozoa*). **2** (Lsg) Animal care face parte din această clasă.

antracen *sn* [At: DA / V: ***~ă*** *sf*, ***~thra~*** / E: fr ***anthracène***] (Chm) Carbură de hidrogen ciclică, din care se extrag alezarina și alte substanțe folosite în industria coloranților.

antracenă *sf* vz ***antracen***

antrachinonă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***anthraquinone***] Substanță organică, derivată din antracen, alcătuită din cristale gălbui, servind ca materie primă pentru unii coloranți.

antracit *sn* [At: PONI, CH. 127 / V: (după fr) ***anthra~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***anthracite***] (Mnr) Cărbune huilic superior.

antracnoză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***anthracnose***] Boală a unor plante provocată de ciuperci parazite, care se manifestă prin apariția unor pete brune-roșietice sau galben-portocalii pe frunze, tulpini și fructe.

antracoteriu *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: lat ***anthracoterium***] **1** Gen de mamifer din care s-a dezvoltat porcul mistreț. **2** Animal aparținând acestui gen.

antracoză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***anthracose***] Boală cauzată de inhalarea prafului de cărbune în plămâni.

antract *sn* [At: DA / Pl: *~e* și (iuz) *~uri* / E: fr ***entracte***] **1** Pauză dintre două acte sau două părți ale unei reprezentații, unui spectacol. **2** (Muz) Piesă muzicală executată într-un antract (**1**).

antranilic *am* [At: DEX^2 / Pl: *~ici* / E: fr ***anthranilique***] (Îs) *Acid ~* Pulbere cristalină, incoloră, solubilă în apă și în alcool, întrebuințată în chimie ca reactiv de determinare a cuprului, mercurului, plumbului etc. Si: *acid aminobenzoic*.

antranol *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***anthranol***] Acid obținut prin reducerea antrachinonei cu staniu și acid acetic, folosit în industria materiilor colorante.

antranx *sm* vz ***antrax***

antravon *sn* [At: ENC. AGR. 263 / Pl: *~oane* / E: eg ***entravon***] (Mdv) Dispozitiv pentru imobilizarea calului în vederea unei operații.

antrax *sm* [At: BIBLIA (1688), 355/47 / V: (înv) ***~anx, ~traxă*** (*sf*), (2, înv) *~* ***thraxi*** / A și: (după fr) *~trax* / Pl: (înv) *~acși, ~achi* / E: fr ***anthrax***, ngr ***ἄνθραξ***] **1** (Min; înv) Piatră scumpă, de culoarea cărbunelui aprins Si: *rubin*. **2** Boală infecțioasă și contagioasă (la animale și la oameni), manifestându-se prin abcese pulmonare, gastrointestinale și cutanate Si: (pop) *buba-neagră, cărbune, dalac*.

antraxă *sf* vz ***antrax***

antrea *sf* vz ***antreu***

antrecot *sm* vz ***antricot***

antreiaș *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***antreu*** + *-aș*] **1-2** Antrețel (**1-2**).

antreluță *sf* [At: CARAGIALE, M. 173 / Pl: *~țe* / E: ***antreu*** + *-uță*] **1-2** (Rar) Antrețel.

antren *sns* [At: DA ms / E: fr ***entrain***] Bună dispoziție.

antrena [At: VLAHUȚĂ, D. 256 / Pzi: *~nez* / E: fr ***entraîner***] **1-2** *vtr* (Spt) A (se) pregăti prin exerciții fizice și metodice pentru competiții. **3-4** *vt* A stimula sau a face pe cineva (părtaș) la o activitate, discuție etc. **5-6** *vt* A atrage după sine pe cineva (la ceva reprobabil). **7-8** *vtr* (Rar; fig) A (se) înflăcăra. **9-10** *vtr* A (se) pune în mișcare.

antrenament *sn* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 26 / Pl: *~e* / E: fr ***entraînement***] **1** Proces de pregătire a unui sportiv. **2-3** Exercițiu fizic sau mental folosit la antrenament (**1**).

antrenant, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***entraînant***] **1** Care atrage. **2** Care stimulează (într-o activitate). **3** Distractiv. **4** Plin de antren.

antrenare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***antrena***] **1** Pregătire prin exerciții fizice și metodice pentru competiții Si *antrenat*[1]. **2** Stimulare la o activitate, discuție etc Si: *antrenat*[1] (**2**). **3-4** Atragere după sine (la ceva reprobabil) Si: *antrenat*[1] (**3-4**). **5** Implicare. **6** Punere în mișcare Si: *antrenat*[1] (**1-6**).

antrenat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***antrena***] **1-6** Antrenare (**1-6**).

antrenat[2]***, ~ă*** *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr. 224, 2/5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***antrena***] **1** Pregătit prin exerciții fizice și metodice. **2** Stimulat la o activitate, discuție. **3** Făcut părtaș la o activitate, discuție. **4-5** Atras după cineva la ceva (reprobabil). **6** Implicat. **7** Pus în mișcare.

antrenor, ~oare *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***entraîneur***] **1** *smf* Persoană care antrenează (**1**). **2-3** Utilaj folosit pentru punerea în mișcare a unei mașini.

antrepozit *sn* [At: DA / V: (rar) ***in~, în~*** / Pl: *~e* / E: fr ***entrepôt*** cf *depozit*] (Înv) Clădire (publică), pentru depozitarea stocurilor de mărfuri, materiale etc.

antrepozitar, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***entrepositaire***] (Rar) Persoană care are mărfuri într-un depozit.

antreprenor, ~oare *smf* [At: (a. 1852) URICARIUL III, 248/26 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***entrepreneur***] **1-2** Persoană care execută anumite lucrări sau servicii (publice ori particulare) Si: *întreprinzător*. **3** (Spc) Întreprinzător de construcții publice.

antrepriză *sf* [At: I. IONESCU, P. 148 / Pl: *~ze* / E: fr ***entreprise***] **1** Executare a unei lucrări în schimbul unui preț determinat. **2** Afacere comercială sau industrială.

antresol *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***entresol***] (Rar) Mezanin.

antret *sn* vz ***antreu***

antretoază *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***entretoise***] **1** Fiecare din grinzile transversale care leagă grinzile principale ale unui pod. **2-3** Bară care servește la legarea a două piese dintr-un mecanism și la menținerea lor la distanță. **4** Piesă metalică, cilindrică, goală în interior, folosită pentru consolidarea pereților unui cazan cu abur.

antrețel *sn* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***antret*** + *-el*] **1-2** Antreu (mic) Si: *antreiaș* (**1-2**).

antreu *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 205 / V: (Mol) ***~tret*** (pl *trete*) (rar, mlg) ***~trea*** *sf* (pl *trele*) / Pl: *~euri* / E: fr ***entrée***] Cea dintâi încăpere, în care se intră de afară într-o casă și din care dau uși în celelalte Si: *intrare, vestibul*.

antricot *sn* [At: ENC. AGR. / V: ***~rec~*** / Pl: *~oate* / E: fr ***entrecôte***] **1** Carne de vită din zona intercostală. **2** Friptură preparată din această carne Si: *cotlet*.

antropic *an* [At: DEX^2 / Pl: *~ici* / E: fr ***anthropique***] (Îs) *Fenomen ~* Fenomen antropogen.

antropo- [At: DEX^2 E: fr ***anthropo-***, ngr ***ἄνθρωπος***] Element de compunere cu sensul „referitor la om".

antropobiologie *sf* [At: DEX^2 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***anthropobiologie***] Ramură a biologiei care studiază specia umană și maimuțele antropoide.

antropocentric, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthropocentrique***] **1** Privitor la antropocentrism. **2** Care aparține antropocentrismului.

antropocentrism *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***anthropocentrisme***] Concepție filozofică potrivit căreia omul este centrul și scopul universului.

antropofag, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***anthropophage***, lat ***anthropophagus***] **1-2** (Persoană) care se hrănește cu carne de om Si: *canibal* Cf *căpcăun*.

antropofagie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anthropophagie***] Stare caracterizată prin obiceiul de a se hrăni cu carne de om.

antropofob, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***anthropophobe***] **1-2** (Persoană) care urăște oamenii Cf *mizantrop*. **3-4** (Persoană) care se teme de (alți) oameni.

antropofobie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anthropophobie***] **1-2** Sentiment de ură sau de frică de oameni Cf *mizantropie*.

antropogen *an* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***anthropogène***] (Îs) *Fenomen ~* Fenomen datorat acțiunii omului cu urmări asupra reliefului, vegetației și climei Si: *fenomen antropic*.

antropogenetic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthropogénétique***] **1** Referitor la antropogeneză. **2** De antropogeneză.

antropogeneză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***anthropogenèse***] Proces al apariției și dezvoltării omului Si: *antropogenie*.

antropogenie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anthropogénie***] Antropogeneză.

antropofonie *sf* [At: CV, 1949, nr. 9, 9 / Pl: *~ii* / E: ***antropo-*** + ***fonie***] Fonetică fiziologică.

antropogeografie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anthropogéographie***, ger ***Anthropogeographie***] Ramură a geografiei generale care studiază extinderea și repartiția oamenilor pe pământ.

antropografic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthropographique***] **1** Referitor la antropografie. **2** De antropografie.

antropografie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anthropographie***] Știință care studiază trăsăturile fizionomice specifice raselor și tipurilor umane.

antropoid, ~ă [At: DA / P: *~po-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***anthropoïde***] **1** *a* (D. animale) Care seamănă cu omul (la înfățișare). **2** *smp* (Zlg) Specie de maimuțe. **3** *sm* Animal aparținând acestei specii.

antropolatrie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anthropolatrie***] **1** (Rar) Adorație a omului (cu referire la erezia nestoriană a adorării lui Iisus Hristos ca om, nu ca divinitate). **2** Cult al unui zeu conceput ca om, nu ca divinitate.

antropolatru, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 248^b / V: *anthro~* / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***anthropolâtre***, ngr ***ἀνθρωπολάτρης***] **1-2** (Rar) (Persoană) care este partizan(ă) a antropolatriei. **3-4** (Persoană) care adoră omul. **5-6** (Spc) (Eretic) care adoră pe om în persoana lui Iisus Hristos.

antropolog, ~gă *smf, a* [At: DA / V: ***~loagă*** / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***anthropologue***, ger ***Anthropologe***] **1-2** (Rar) (Persoană) care se ocupă cu studiul antropologiei.

antropologic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthropologique***] **1** De antropologie. **2** Caracteristic antropologiei.

antropologie *sf* [At: MAIORESCU, L. 122 / Pl: (nob) *~gii* / E: fr ***anthropologie***] Știință care se ocupă cu studiul tipurilor omenești, din punct de vedere anatomic și psihologic și cu originile civilizației omenești.

antropologism *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***anthropologisme***] (Flz) Concepție materialistă care privea omul în mod abstract, ca pe o ființă naturală, fără a ține seama de relațiile sociale în continuă schimbare de-a lungul istoriei.

antropometric, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthropométrique***] **1** De antropometrie. **2** Caracteristic antropometriei.

antropometrie *sf* [At: DA / E: fr ***anthropométrie***] Tehnică a măsurării diferitelor părți ale corpului omenesc și studiu al proporțiilor corpului omenesc, aplicat în special la criminali sau delincvenți, în vederea identificării lor.

antropomorf, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***ἄνθρωπος*** și ***μορφή***] **1-2** Cu formă sau aparență de om.

antropomorfism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***anthropomorphisme***] **1** Credință prin care se atribuie divinităților chip de om, sentimente și pasiuni omenești. **2** (Flz) Credință mistică prin care se atribuie lucrurilor și fenomenelor naturii însușiri și sentimente omenești.

antropomorfist, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***anthropomorphiste***] **1-2** (Persoană) care admite antropomorfismul **(1-2)**.

antropomorfiza *vta* [At: RALEA, E. O. 211 / Pzi: *~zez* / E: fr ***anthropomorphiser***] (Rar) **1** A atribui lucrurilor caractere omenești Si: *a umaniza*. **2** A atribui divinităților chip de om și sentimente omenești.

antroponimic, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthroponymique***] **1** *a* Referitor la antroponimie **(1)** Si: *antroponomastic* **(1)**. **2** *a* Care ține de antroponimie **(1)** Si: *antroponomastic* **(2)**. **3** *sn* Nume de persoană.

antroponimie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anthroponymie***] **1** Ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană Si: *antroponomastică* **(3)**. **2** Totalitate a numelor de persoană dintr-o localitate, regiune, limbă etc.

antroponomastic, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***anthroponomastique***] **1-2** *a* Antroponimic **(1-2)**. **3** *sf* Antroponimie **(1)**.

antropopitec *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~eci* / E: fr ***anthropopithèque***] Maimuță considerată precursorul omului.

antropozofie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***anthroposophie***] Doctrină religioasă care înlocuiește pe Dumnezeu cu omul, conceput ca esență divină, accesibilă numai inițiaților.

antum, ~ă *sf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: cf lat ***ante***] **1-2** (Scriere) publicată în timpul vieții autorului.

anturaj *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 238 / Pl: *~e* / E: fr ***entourage***] Totalitate a persoanelor care formează societatea obișnuită a cuiva.

anțărt *av* [At: NECULCE, ap. LET. II, 367/34 / V: ***~țert, ~țerți*** / A și: *an~* / E: lat ***anno tertio***] (Reg) **1** (Adesea îoc *an*, *ast-timp* etc.) Acum doi ani. **2** (În legătură cu *mai*) Acum câțiva ani.

anțert *av* vz ***anțărt***

anțian^1 *sn* [At: CALENDARIU (1814), 163/27 / E: ger ***Enzian***] (Bot; înv) Ghințură.

anțian^2 *sn* vz ***ențură***

anual, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 163 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***annualis*** cf *anuelnic*] **1-2** *a, av* (Care se întâmplă) în (sau pe) fiecare an. **3** *a* Care durează numai un an. **4** *a* O dată pe an.

anuar *sn* [At: DA / V: (înv) ***~ariu*** / Pl: *~e* / E: fr ***annuaire***] **1-2** Publicație (periodică) care conține relatări sau informații (statistice, de comerț etc.) despre ceva pe timp de un an.

anuariu *sn* vz ***anuar***

anuelnic, ~ă *a* [At: (a. 1862) URICARIUL I, 119/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *an* + *-elnic*] (Înv) Anual.

anuitate *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 277 / P: *~nu-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***annuité***] **1** (Fin) Sumă fixă care se plătește anual pentru a rambursa un capital sau o datorie. **2** (Spc) Sumă anuală ce se plătește pentru o asigurare Cf *rată*.

anula *vt* [At: MAIORESCU, CR. III, 134 / Pzi: *~lez* / E: fr ***annuler***, lat ***annulare***] **1-2** (A face sau) a declara nul, fără nici o valoare Si: *a anularisi* **(1-2)**, *a nimici*, *a desființa*, *a ridica*, *a șterge*, (reg) *a oborî* Cf *a anerisi*.

anulabil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 480 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***annulable***] **1-2** Care poate sau trebuie să fie anulat **(1-2)**.

anulabilitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 480 / E: fr ***annulabilité***] **1-2** Posibilitate de a fi anulat **(1-2)**.

anular, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***annulaire***] În forma unui inel Si: *inelar* **(1-2)**.

anulare *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 428 / Pl: *~lări* / E: ***anula***] **1-2** (Facere sau) declarare nul. Si: *anulat^1* **(1-2)**, Si: *anulație* **(1-2)** (înv) *anularisire* **(1-2)**, *anulat^1* **(1-2)**, *desființare*, *nimicire*, *ridicare*, *ștergere*.

anularisi *vtr* [At: DA / Pzi: *~sesc* / E: ***anula*** + *-isi*] **1-2** (Înv) A anula **(1-2)**.

anularisire *sf* [At: COD. ȚIV. / Pl: *~ri* / E: ***anularisi***] **1-2** (Înv) Anulare **(1-2)**.

anularisit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anularisi***] **1-2** (Înv) Anulare **(1-2)**.

anularisit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***anularisi***] **1-2** (Înv) Anulat^{2} **(1-2)**.

anulat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***anula***] **1-2** Anulare **(1-2)**.

anulat^{2}***, ~ă*** *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 137 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anula***] **1-2** (Desființat sau) declarat nul Si: *abrogat*, Si: (Înv) *anularisit*^{2} **(1-2)**.

anulație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. XLIV / V: ***~lațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***annulation***] **1-2** (Rar) Anulare **(1-2)**.

anulațiune *sf* vz ***anulație***

anumăra *vt* vz ***număra***

anumărare *sf* vz ***numărare***

anumărat^{1} *sn* vz ***numărat***^{1}

anumărat^{2}***, ~ă*** *a* vz ***numărat***^{2}

anume [At: CORESI, EV. VII / V: (Buc) ***~mea, anome*** / E: ***a***^{3} + ***nume***] **1** *av* (Înv) (În legătură cu verbe ca *a striga, a chema, a pomeni, a scrie, a cunoaște, a ști* etc.) Cu numele. **2** *av* (Adesea precedat de *și*) Adică. **3** *av* Amănunțit. **4** *av* Exact. **5** *av* (Îlav) *Mai* ~ Chiar. **6** *av* (Îal) Tocmai. **7** *av* Cu intenția. **8** *av* Oare? **9** *a* Anumit.

anumea *av* vz ***anume***

anumit, ~ă [At: POP, ap. HEM 1250 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***anume***] **1** *a* (Mai ales în legătură cu măsuri de timp) Hotărât. **2** *a* (În legătură cu alte noțiuni) Știut, cu pricina. **3-4** *a* Pe care nu pot sau nu vreau să-l spun pe (sau cu) nume(le) Si: *oarecare, oarecine, nescai, niște, un*. **5** *av* Sigur.

anunciator *sn* [At: DEX^{2} / P: *~ci-a~* / Pl: *~oare* / E: fr ***annonciateur***] Aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic.

anunciu *sn* vz ***anunț***

anunț *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 120 / V: (înv; după lat) ***~nunciu, ~nunțiu*** / Pl: *~uri* / E: fr ***annonce***] **1** Înștiințare (tipărită, mai ales într-un jurnal) prin care se aduce ceva la cunoștința publicului Si: *încunonștințare, vestire*. **2-3** (Pex) Foaie volantă (sau spațiu dintr-un jurnal) cu anunțuri **(1)**.

anunța *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 68 / Pzi: *~nunț* / E: fr ***annoncer***] **1** A face cunoscut. **2** (Spc) A spune numele cuiva care a venit în vizită sau pentru afaceri.

anunțare *sf* [At: DA / Pl: *~țări* / E: ***anunța***] **1** Aducere la cunoștință. **2** Vestire.

anunțat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***anunța***] Adus la cunoștință.

anunțător, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***anunța*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care anunță, vestește sau prevestește ceva.

anură *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~re* / E: fr ***anures***] **1** (Lpl) Ordin de amfibieni lipsiți de coadă în stadiul de adult, cu membrele adaptate pentru salt. **2** (Lsg) Animal aparținând acestui ordin.

anunțiu *sn* vz ***anunț***

anurce *pnh* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Oarece.

anurie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***anurie***] (Med) Încetare patologică a secreției urinare.

anus *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***anus***] (Atm) Orificiu exterior al intestinului gros (rectum) prin care se elimină materiile fecale.

anușcând *av* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. / V: ***anoș~*** / E: ***a***^{2} + ***nu*** + ***știu*** + ***când***] (Reg) **1** Adineauri. **2-3** Câteva zile (sau săptămâni) în urmă.

anuț *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. (Glosar) / E: ***an*** + *-uț*] (Mar; îpp) **1-2** (Șhp) Anișor **(1-2)**. **3** (Îlav) **Pe la ~** La anul viitor.

anvelopă *sf* [At: CADE / Pl: *~pe* / E: fr ***enveloppe***] **1** (La roata de cauciuc a automobilului, a bicicletei etc.) Parte exterioară de cauciuc vulcanizat care acoperă (protejează) camera cu aer. **2** Parte exterioară, de piele foarte groasă și rezistentă, a unei mingi de fotbal, care învelește camera cu aer. **3** Parte dinafară a căldării unui vapor. **4** (Rar) Plic. **5** Supracopertă. **6** (Pct) Atmosferă difuză care învăluie figurile dintr-un tablou.

anvergură *sf* [At: DA ms / P: *~ghiură* / Pl: *~ri* / E: fr ***envergure***] **1-6** Cadru, amploare, grad până unde se întinde spiritul și inteligența cuiva sau cuprinsul unei opere (științifice). **7** (Teh) Distanță dintre extremitățile unei aripi de avion, măsurată perpendicular pe axa ei longitudinală.

anverzilea *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îlav) **D-~** Nu e mulțumitor nimic din ceea ce face.

anvoană *sf* vz ***amvon***

anvon *sn* vz ***amvon***

anxietate *sf* [At: V. ROM. aprilie 1934, 88 / Pl: *~tăți* / E: fr ***anxiété***] **1** Împrejurare. **2** Neliniște. **3** Teamă. **4** Stare de neliniște însoțită de palpitații, sufocare etc. întâlnită în unele boli nervoase.

anxios, ~oasă [At: CĂLINESCU, E. O. II, 51 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***anxieux***] **1** *a* Neliniștit. **2** *a* Îngrijorat. **3** *a* Temător. **4** *smf* Persoană care își face griji (sau temeri) nemotivate.

anză *sf* vz ***ansă***

anzeriformă [At: DEX^{2} / Pl: *~me* / E: ***ansériformes***] **1** *sf* (Lpl) Ordin de păsări înotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană. **2-3** *sf, af* (Lsg) (Pasăre) care aparține acestui ordin.

aoace^{1} *av* [At: JAHRESBER. IV, 325 / V: ***ana~, anaci, anașa, ~cea, ~aci, ~așia, naci, oaci*** / E: lat ***hoc-ce*** cf *încoace*] (Reg) Aici.

aoace^{2} *av* [At: REV. CRIT. IV, 336 / V: ***~ci*** / E: lat ***illac-ce***] (Reg) Acolo.

aoacea *av* vz ***aoace***^{1}

aoaci^{1} *av* vz ***aoace***^{1}

aoaci^{2} *av* vz ***aoace***^{2}

aoare *av* vz ***aorea***

aoarea *av* vz ***aorea***

aoaș *sm* [At: BOGDAN, GL. / V: ***aooș, ooși, oosus, ooșuz*** / Pl: *~i* / E: (Pbl) mg ***havas***] (Numai în documente slave) Deal.

aoașia *av* vz ***aoace***^{1}

aoileo *i* vz ***aoleo***

aolea *i* vz ***aoleo***

aoleală *sf* [At: HEM 1256 / V: (ad) ***dao~*** / Pl: *~eli* / E: ***aoli (daoli)*** + *-eală*] **1** (Reg) Văicăreală. **2** (Reg; spc; gmț; irn; îf *daoleală*) Cântec interpretat la bărbieritul mirelui.

aolean *sn* [At: VARONE, D. / Pl: *~uri* / E: nct] (Cor) Horă nedefinită mai îndeaproape.

aoleo [At: NECULCE, ap. LET. II, 280 / V: ***~eu, ~ea, ~lo,*** (Mol) ***aleu, alo, ileo, elio, valeu, va~, valo, valu***;(Trs) ***auleu, auliu, aulea, d-ao~, d-a~, d-aleu*** / A: *ao~* / Pl: *~uri* / E: ***a(u) + le(le)***] Exprimă: **1** *i* Durere. **2** *i* Plâns. **3** *i* (Irn) Spaimă. **4** *i* (Irn) Surprindere. **5** *i* Amenințare. **6** *i* Compătimire. **7** *i* Falsă compătimire. **8** *i* Rugăminte. **9** *i* Regret. **10** *i* Admirație. **11** *i* Rememorare a ceva. **12** *i* Dorință. **13** *sn* Bocet. **14** *sn* Văicăreală. **15** *sn* (Pfm; irn; îf *aoleu*) Aur. **16** *sn* (Pfm; irn; îaf) Imitație de aur.

aoleu *i* vz ***aoleo***

aoli^{1} *vtr* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***auli, dăo~, dăuli, hăo~, hăuli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***aoleo***] **1-2** A (se) boci. **3-4** A (se) văicări. **5-6** A (se) plânge.

aoli^{2} *v* vz ***hăuli***

aolică *i* [At: ap. TDRG / V: ***au~, ~lico, ~lica, d-ao~*** / E: ***aoleo!*** + *-ică*] (Îppl; gmț) Exprimă o ușoară părere de rău, amestecată cu iubire sau cu plăcere.

aolio *i* vz ***aoleo***

aorar *sn* vz ***arar***

aorea *av* [At: MOXA, 404/2 / V: ***aoar~, aoare, ~ria*** / E: ***a***^{2} + ***oare*** sau ***ori*** (cf *a-dese-ori, a-rare-ori, a-bună-oară* etc.) cf alb *ahere*] **1** (Îrg) Câteodată. **2** (Reg) Uneori.

aoreală *sf* vz ***aureală***

aoria *av* vz ***aorea***

aorist *sn* [At: DA / E: fr ***aoriste***, ger ***Aorist***, lat ***aoristus***, ngr ***ἀόριστος***] (Grm) Timp verbal reprezentând o acțiune nedeterminată din sfera trecutului.

aortă *sf, a* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***aorte***] **1-2** (Atm) (Arteră principală) care pleacă de la inimă și din care se desfac apoi toate vasele arteriale ale circulației sângelui.

aortic, ~ă *a, av* [At: DA / Pl: *ici, ~ice* / E: fr ***aortique***] **1-2** (Atm) (Care ține) de aortă.

aortită *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***aortite***] (Med) Inflamație a (tunicii externe a) aortei.

apagogic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 138 / Pl: *~ici, ~ice* /] (Log; gmt) Care dovedește ceva prin arătarea imposibilității contrariului, prin reducere la absurd.

apalt *sn* [At: (a. 1823) URICARIUL V. 56/21 / Pl: *~uri* / E: it ***appalto***] (Îvr) Dare în antrepriză a veniturilor (comunei, statului) rezultate din vânzarea unor lucruri de consum.

apanagiu *sn* vz ***apanaj***

apanaj *sn* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 108/5 / V: ***~agiu*** (pl *~agii*) / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***apanage***] **1-3** (Înv) Domeniu, proprietate, venit anual acordat de suveran sau de parlament unui membru al familiei domnitoare și (pex) altcuiva. **4** (Fig) Țară exploatată de cei care dețin puterea politică. **5** (Pex) Ceea ce este propriu cuiva Si: *parte, privilegiu.*

apaos *sn* [At: ap HEM 1260 / V: ***~aus*** / Pl: (nob) *~se* și *~uri* / E: ***a*** + ***paos***] Paos.

apar *sm* [At: CANTEMIR, IST. 259 / Pl: *~i* / E: ***apă*** + *-ar*] **1** (Mol) Persoană care cară apă. **2** (Mol) Persoană care vinde apă Si: *sacagiu.* **3** (Îvr) Constelație așezată între zodia țapului și a peștelui. **4** (Îvr) Corăbier.

aparat *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 334 / Pl: *~e*, (nob) *~uri* / E: fr ***apparat,*** lat ***apparatus***] **1** Sistem de piese care servește pentru o operație tehnică, mecanică, științifică etc. **2** Sistem care transformă o formă de energie în alta. **3** (Blg; atm; pan) Totalitate a organelor care servesc la îndeplinirea unei funcții Si: *sistem.* **4** Ansamblul mijloacelor care servesc unui anumit scop. **5** (Îs) *~ critic* Totalitate a notelor și comentariilor care însoțesc o ediție critică. **6** (Îs) *~ științific* Totalitate a mijloacelor de investigație științifică folosite de un cercetător. **7** Totalitate a serviciilor care asigură bunul mers al unei instituții sau a unui domeniu de activitate. **8** (Pex) Totalitate a personalului care asigură buna funcționare a unei instituții. **9** Desfășurare solemnă a unui eveniment Si: *pompă, magnificență.* **10** (Pex) Totalitate a elementelor necesare desfășurării solemne a unui eveniment.

aparataj *sn* [At: ALAS 25 IV 1937, 19/1 / Pl: *~e* / E: Colp fr ***appareillage***] (Teh) Totalitate a aparatelor folosite într-un anumit domeniu de activitate Si: *aparatură* (**2**).

aparatură *sf* [At: SCÂNTEIA, 1947, 2, IV / Pl: *~ri* / E: ***aparat*** + *-ură*] **1** Totalitate a aparatelor care asigură funcționarea și controlul unei anumite instalații, mașini etc. **2** (Pex) Aparataj.

apare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1294 / Pl: *~pări* / E: lat ***aqualis, ~em***] (Înv) Vas în care se ține apă.

aparent, ~ă [At: CULIANU, C. 164 / V: (înv) ***~rinte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***apparent***] **1** *a* Care se vede. **2** *a* (Îs) *Cărămidă ~ă* Cărămidă specială destinată decorării interioare a pereților sau zidirii unor fațade care nu se acoperă cu tencuială. **3** *a* (Spc; jur; îs) *Servitute ~* Servitute care se arată (de la prima vedere) prin locuri vizibile (uși, ferestre etc.). **4** *a* Care este altfel decât apare la prima vedere. **5** *av* În aparență.

aparență *sf* [At: VARLAAM, C. II, 58 / V: (înv) ***~rință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***apparence***] **1-2** Fel în care cineva sau ceva se arată în exterior sau pe dinafară Si: *înfățișare, față.* **3** (Îe) **A salva ~țele** A nu lăsa să se (între)vadă nimic, din cele ce ar putea dezvălui un rău. **4** Înfățișare înșelătoare, care ascunde adevărata natură (a lucrurilor sau a persoanelor). **5** (Îlav) **În ~** Pe cât pare la prima vedere, la o cercetare superficială.

aparinte *a* vz ***apparent***

aparință *sf* vz ***aparență***

apariție *sf* [At: DA / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***apparition***] **1** Arătare (pe neașteptate). **2** Ieșire la lumină. **3** (Spc; d. cărți) Ieșire de sub tipar. **4** Vedenie.

aparițiune *sf* vz ***apariție***

aparitor *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***appariteur,*** lat ***apparitor***] (Rar) **1** (Ant) Nume generic al slujbașilor inferiori (lictori, scribi, interpreți) care însoțeau pe magistrații romani. **2** Aprod (la judecătorii). **3** Pedel (la universități).

apartament *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL VII, 192/5 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***appartement,*** it ***appartamento***] Locuință (într-un bloc, casă) compusă din mai multe camere legate și dependente între ele, astfel încât să formeze un tot (cu o destinație unică).

aparte *ai, av* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 144 / E: fr ***à part***] **1-2** (În mod) separat. **3-4** (La teatru) Ca și cum ar vorbi cu sine însuși, dar cu glas tare. **5-6** Deosebit.

apartenență *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/2 / Pl: *~țe* / E: fr ***appartenance***] (Dcr *de* sau mai rar *la*) **1-2** Depindere ori legare de cineva sau de ceva Si: *aparținere.* **3** Raport dintre un individ și clasa socială, colectivitatea, partidul etc. din care face parte.

aparteu *sn* [At: MACEDONSKI, O. II, 414 / S: *aparté* / Pl: ***~euri*** / E: fr ***aparté***] **1** (Teatru) Scurt monolog rostit de personaj pentru sine (și pentru public), presupunându-se că celelalte personaje de pe scenă nu aud Cf *aparte* (**3-4**). **2** Convorbire între patru ochi.

apartheid *sn* [At: DEX² / P: *~haid* / E: eg ***apartheid***] Politică de segregație rasială practicată până în anul 1991 de guvernul Republicii Sud-Africane împotriva populației de culoare din țară.

apartinire *sf* [At: PRAV. (1814), 4/17-18 / Pl: *~ri* / E: ***părtini***] (Înv) Părtinire.

aparține *vi* [At: HASDEU, I. C. 3 / Pzi: *aparțin*, (înv) *~țiu* / E: fr ***appartenir***] **1** A ține de cineva sau de ceva. **2** A fi proprietatea cuiva. **3** (Fig) A se cuveni. **4** A fi în sarcina cuiva. **5** A face parte din...

aparținere *sf* [At: DA ms / A: *~țin~* / Pl: *~ri* / E: ***aparține***] (Rar) Ținere de cineva.

apaș [At: MACEDONSKI, O. I, 201 / Pl: *~i* / E: fr ***apache***] **1** *sm* (Iuz) Derbedeu. **2** *sm* (Lpl) Trib de indieni din Texax. **3-4** *sm, a* (Indian) care aparține acestui trib.

apatic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 261/23 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apatique***] **1** Cuprins de apatie. **2** Lipsit de energie Cf *indolent.*

apatie *sf* [At: KOGĂLNICEANU, ARHIVA R. I, 113 / Pl: *~ii* / E: fr ***apathie,*** lat ***apathia***] **1** Stare sufletească a unui om, pe care nimic nu-l poate mișca Si: *nepăsare, nesimțire, lipsă de energie* Cf *indolență.* **2** (Flz) Ideal moral, la stoicii antici, care consta în înăbușirea oricărei pasiuni.

apatit *sn* [At: DEX² / E: fr ***apatite***] Fosfat natural de calciu, sticlos, incolor sau variat colorat, utilizat la fabricarea îngrășămintelor minerale și la extragerea fosforului.

apatrid, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***apatride,*** ngr ***ἄπατριδ***] **1** Persoană care a pierdut calitatea de cetățean al patriei sale (părăsind-o în mod ilegal) și n-a dobândit nici cetățenia țării în care s-a stabilit. **2** Om fără patrie.

apatridie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***apatridie***] (Rar) Situație a unui apatrid.

apaus *sn* vz ***apaos***

apă *sf* [At: (a. 1591) ap. GCR I, 38/28 / S: *appă* / Pl: *ape*, (rar) *apuri* / E: ml ***aqua***] **1** Lichid incolor, fără gust și fără miros, compus hidrogenat al oxigenului. **2** (Îe) **A cere pământ și ~** A cere supunere deplină din partea dușmanului (la vechii perși). **3** (Îe) **A bate apa în piuă** A spune mereu aceleași lucruri. **4** (Îae) A vorbi mult și fără rost. **5** (Îe) **Sângele ~ nu se face** Sentimentul înrudirii de sânge nu slăbește sau nu se pierde niciodată. **6** (Îe) **A nu avea (nici) după ce bea ~** A fi extrem de sărac. **7** (Îe) **A sorbi (pe cineva) într-o lingură** (sau **într-un pahar) de ~** A plăcea pe cineva foarte mult. **8** (Îe) **A îmbăta pe cineva cu ~ rece** A ameți pe cineva cu vorba. **9** (Îe) **A fierbe pe cineva fără ~** A chinui pe cineva fără milă. **10** (Îe) **A spăla** (sau **a da) (ceva) în mai multe ape** A spăla în mai multe rânduri de apă. **11** (Îe) **A face un lucru ~** A face un lucru să dispară. **12** (Îae) A fura un lucru. **13** (Îe) **A fi (toți) o ~** A fi (toți) la fel. **14** (Îe) **A face o ~ (din toate)** A șterge toate deosebirile. **15** (Îe) **A scoate ~ din piatră (seacă)** A realiza un lucru imposibil. **16** (Îae) A fi foarte ingenios. **17** (Îe) **A scrie pe ~** A da uitării. **18** (Îae) A nu ține cont (de ceva). **19** (Îe) **A duce ~ cu ciurul** A face încercări zadarnice. **20** (Îe) **A căra ~ la puț** A face încercări zadarnice. **21** (Îe) **A face cuiva ~** A omorî pe cineva. **22** (Îe) **A face ~ unei lăuze** A duce o lăuză la preot ca

să o sfințească. **23** (Îe) **A da ~ la șoareci** A plânge. **24** (Îs) ~ *dulce* (în opoziție cu *apa sărată* a mărilor) Apă de băut cu conținut scăzut de sare (din râuri sau lacuri). **25** (Îas) Apă potabilă. **26** (Mnr; Trs; îs) ~ *poleită* Apă care conține aur. **27** (Îs) ~ *aspră* (sau *dură*) Apă calcaroasă, care nu e bună de spălat (rufe). **28** (Îs) ~ *moale* (în opoziție cu ~ *aspră*) Apă de ploaie, bună de spălat. **29** (Îs) ~ *goală* (sau *chioară*) Apă curată, neamestecată cu vin. **30** (Fig; îas) Ciorbă subțire, fără zarzavat sau carne. **31** (Fig; îas) Lucru fără valoare. **32** (Îs) ~ *minerală* Apă care conține în soluție săruri, gaze sau substanțe radioactive, având proprietăți terapeutice. **33** (Îs) ~ *ne(î)ncepută* (pentru descântece) Apă proaspătă din care încă nu a băut nimeni. **34** (Îs) ~ *vie* Apă despre care se spune în basmele populare că învie morții. **35** (Îs) ~ *moartă* Apă care poate omorî pe cineva. **36** (Îs) *Apa morților* Fata morgana Vz *morgana*. **37** (Îs) ~ *mare* (sau *sfințită*) Agheasmă. **38** (Îc) **~botează** Bobotează. **39** (Îs) ~ *molinzată* Apă sfințită. **40** Masă de apă (**1**) formând un râu, un lac, o mare etc. **41** (Completat prin râu, izvor, mare etc.) Întreaga masă de apă (**1**) a râului, a izvorului, a mării etc. **42** (Lpl) Valuri unde. **43** (Îs) ~ *curgătoare* Apă (**40**) care curge (râu, izvor, fluviu etc.). **44** (Îs) ~ *stătătoare* Apă (**40**) care nu curge (baltă, lac, mare etc.). **45** (Îs) ~ *lină* Apă (**40**) care curge încet, fără valuri. **46** (Îs) ~ *repede* Apă (**40**) (de munte) care curge repede. **47** (Îs) ~ *adâncă* Om potolit în aparență, dar cu o fire ascunsă. **48** (D. o apă curgătoare; îe) **În susul apei** În partea superioară a cursului apei. **49** (D. o apă curgătoare; îe) **În josul apei** În partea dinspre vărsare a cursului apei. **50** (Îe) **A ști** (sau **a vedea**) **în ce ~** (sau **ape**) **se adapă** (sau **se scaldă**) **cineva** A cunoaște gândurile, intențiile sau dispoziția cuiva. **51** (Îe) **A lăsa pe cineva (să se scalde) în apele sale** A lăsa pe cineva în voia lui. **52** (Îe) **Toți se scaldă într-o ~** Toți sunt deopotrivă. **53** (Îe) **A pluti în apele cuiva** A fi de aceeași părere cu cineva. **54** (Îe) **A nu fi** (sau **a nu călători**) **în apele sale** A nu se simți bine. **55** (Îae) A fi abătut. **56** (Îae) A fi prost dispus. **57** (Îe) **A nu fi cu toată apa** sau **în toate apele sale** A nu fi în toate mințile. **58** (Îe) **A-i veni cuiva ~ la moară** A se schimba împrejurările în favoarea cuiva. **59** (Îe) **A-i lua** (sau **a-i tăia**) **cuiva apa (de la moară)** A schimba împrejurările în defavoarea cuiva. **60** (Îae) A pune pe cineva în imposibilitatea de a face ceva. **61** (Îe) **A scăpa căciula pe ~** A pierde ocazia. **62** (Îlav) **Ca pe ~** (sau **ca apa**) În mod curgător, fluent. **63** (Îal) Pe de rost. **64** (Îe) **A pescui în ~ tulbure** A profita în urma unei situații confuze. **65** (Îsp; îs) *Apa sâmbetei* Râu care curge pe o câmpie stearpă aflată în jurul iadului și care se revarsă în iad. **66** (Îs) *Apa duminicii* Râu mare și limpede care curge pe câmpiile din jurul raiului și care se revarsă în rai. **67** (Îe) **A se duce pe apa sâmbetei** A se distruge. **68** (Îae) A se pierde. **69** (Îe) **Duce-te-ai pe** (sau **cu**) **apa sâmbetei** Lua-te-ar dracul. **70** (Îe) **A închega apele** A face să înghețe apele sau să stea pe loc. **71** (Îe) **Minte de închează** (sau **îngheață**) **apele** Spune minciuni mari. **72** Joc de culori făcut în lumină de unele obiecte lucioase. **73** (Urmat de determinări) Denumire dată unor preparate lichide industriale, farmaceutice, de parfumerie etc. **74** (Îs) ~ *de sodă* Sifon. **75** (Îs) ~ *gazoasă* Sifon. **76** (Îs) ~ *oxigenată* Lichid cuprinzând o cantitate de oxigen dublă decât apa (**1**) obișnuită și care are proprietăți dezinfectante și decolorante. **77** (Îs) ~ *de clor* Soluție slabă de clor cu apă (**1**) folosită ca dezinfectant și decolorant. **78** (Îs) ~ *de brom* Soluție de brom în apă (3,5%) folosită ca decolorant și (rar) dezinfectant. **79** (D. produse industriale, farmaceutice etc.) Indică starea lichidă a preparatului. **80** (Îs) ~ *acră* Apă minerală. **81** (Chm; îs) ~ *regală* Amestec de acid clorhidric și acid azotic, care dizolvă aurul și platina. **82** (Chm; îs) ~ *tare* Acid azotic diluat cu apă (**1**) folosit în tinichigerie pentru lipit. **83** (Îs) *Apa crăiesei* Alcoolat de rozmarin. **84** (Mol; îc) **~-de-nimic** Preparat pentru tuse. **85** (Îc) **~-de-oase** Iodură de potasiu. **86-88** (Fig) Denumire a unor secreții apoase ale corpului (lacrimi, salivă, sudoare etc.). **89** (Pfm; îe) **A-i lăsa (cuiva) gura ~ (după ceva)** A avea poftă de ceva. **90** (Îae; fig) A dori ceva foarte mult. **91** (Reg; îe) **Te-a trecut ~ sub limbă** sau **îți îngheață apa sub limbă** E ger mare. **92-94** (Pop; îe) **A lăsa ~ (unui animal)** A sparge (sau a înțepa) o bubă, o umflătură ca să se scurgă lichidul din ea. **95** (Fig; îe) **A lăsa ~ cuiva** A scoate cuiva o idee greșită din cap. **96** (Pfm; îe) **A fi (numai) (o) ~** A fi foarte transpirat. **97** (Pat; pop) Dropică. **98** (Pop; îe) **A avea ~ la cap** A fi hidrocefal. **99** (Fig; îae) A fi prost. **100** (Pop; la vite și cai) Umflătură plină cu lichid a picioarelor de la genunchi în jos. **101** (Pop; îe) **Are ~ la picioare** Se spune despre cineva care alunecă și cade mereu. **102** (Înv; îc) **Apa trândului** Dizenterie. **103** (Pop; îc) **~ albă** Cataractă. **104** (Pop; îc) **~ neagră** Glaucom. **105** Dans popular românesc la nunțile țărănești Si: *găleata*. **106** Melodia după care se execută acest dans. **107** (Reg) Rană.

apăduc *sn* vz ***apeduct***

apăducere *sn* vz ***apeduct***

apăi *av* vz ***apoi***

apăra [At: COD. VOR. 63/3 / Pzi: *apăr* / E: lat ***apparare***] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) opri. **3-4** *vtr* A (se) respinge. **5-6** *vtr* A împiedica o acțiune. **7-8** *vtr* (Spc; păș; d. oi, vaci, cai etc.) A (se) abate de la un drum greșit. **9-10** *vtr* A se îndepărta de un loc îngrădit, apropiindu-se de locul unde se află păzitorii. **11** *vt* (Pex; înv; d. oameni) A încerca să determini pe cineva să se răzgândească. **12-13** *vtr* A (se) sfătui. **14-15** *vtr* (Fig; înv) A refuza ceva cuiva. **16** *vr* A se retrage. **17** *vr* A se da înapoi de la ceva. **18** *vr* A nu consimți. **19** *vr* A nu accepta. **20** *vr* (Jur; spc; înv) A refuza o tutelă. **21** *vr* A pretexta. **22-23** *vr* A evita ceva (sau pe cineva). **24-26** *vtr(a)* A(-și) garanta siguranța personală (sau avutul) prin ferire de o primejdie, prin adăpostire împotriva ploii, vântului, frigului etc., prin împotrivire la un atac. **27-28** *vtr(a)* (Fig) A (se) proteja. **29-30** *vtr* (Fig) A susține. **31-32** *vtr* (d. Dumnezeu) A ocroti. **33** (Pfm; îe) **Doamne-apără!** Cu nici un preț. **34** (Îae; euf) Dracul. **35-36** *vtr* A (se) dezvinovăți. **37** *vt* (Jur; spc) A pleda înaintea instanțelor judecătorești o cauză. **38** *vi* A face o mișcare bruscă (în fața unei primejdii) Cf *a para*.

apăraie *sf* [At: CREANGĂ, P. 66 / E: ***apă*** + *-ăraie*] (Pfm) Apărie.

apărare *sf* [At: CORESI, ap. HEM 1308 / Pl: *~rări* / E: ***apăra***] **1** (Înv) Oprelişte. **2** Protejare. **3** (Jur; îvp; îe) **A se găti de ~** A se pregăti să se apere. **4** (Îe) **A lua ~a** A apăra pe cineva. **5** (Jur; îs) *Caz de legitimă ~* Situație în care, fiind atacat, ai dreptul de a lovi pe cel ce te atacă. **6** Ferire. **7-10** (Jur; înv) Scutire (de o sarcină fiscală sau de o hotărâre ori pedeapsă judecătorească). **11** Motiv de scutire. **12** (Jur) Pledoarie. **13** (Pex) Partea (sau persoana) care apără într-un proces. **14** (Mil) Formă de luptă ce urmărește oprirea ofensivei inamicului Si: *apărat[1]*. **15** (Mil) Totalitatea măsurilor luate pentru oprirea ofensivei inamicului. **16** (Mil; pex) Cei care luptă pentru paza unui teritoriu. **17** Fortificații.

apărat[1] *sn* [At: PSALT. SCH. 335/17 / E: ***apăra***] **1** (Înv; fig) Amenințare (pentru încălcarea a ceva oprit). **2** Apărare (**2**). **3** Apărare (**8**). **4-6** Apărare (**10-11**). **7** (Înv; îlav) **Pe ~(e)** În defensivă. **8** (Reg; îe) **E bun de ~ și depărat** Se spune despre cineva cu care te poți ajuta la orice lucru.

apărat[2], ***~ă*** [At: CORESI, ap. HEM 1308 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***apăra***] **1** *a* (Înv) Oprit. **2** *a* Păzit. **3** *a* (Jur; spc) Căruia i se pledează cauza într-un proces. **4-5** *a* (Înv) Scutit (de răspundere, de dări etc.) **6-7** *sn* (Reg) (Cu omisiunea substantivului *loc*) Apărătură (**4-5**).

apărământ *sn* [At: DOSOFTEI, ap. CCR 664 / Pl: *~minte*, *~uri* / E: ***apăra*** + *-ământ*] (Înv) Apărare.

apărătoare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ori*, *~oare* / E: ***apăra*** + *-(ă)toare*] **1** Obiect cu rol protector. **2** (Spc) Obiect cu care ne apărăm de muște. **3** Evantai. **4** Funie cu care se strunește legătura dintre proțap cu sania (spre a o ține mai strânsă) Si: *cetlăn*, *coardă*, *gânj*, *lambă*, *lănțuș*, *legătură*, *prăjină*, *vlăioagă*.

apărător, ***~oare*** [At: PSALT. SCH. 49/88 / V: (îrg) ***~riu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***apăra*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care apără. **2** *smf* (Adesea în credințe religioase, ca atribut al lui Dumnezeu) Persoană care apără Si: *ocrotitor*, *sprijinitor*, (iuz) *scutitor*. **3** *sm* (Înv) Prezervativ. **4** *smf* (Jur) Persoană care pledează, înaintea unei instanțe judecătorești, o cauză. **5** *smf* (Înv; în vechea organizare judecătorească) Persoană care avea dreptul de a pleda numai în fața instanțelor inferioare, fără a avea un titlu universitar. **6** *sf* Plantă erbacee din familia labiatelor, cu tulpina dreaptă, păroasă, cu frunze ovale și flori purpurii, care crește prin tufișuri, la margini de pădure, prin locuri necultivate în iulie-august (*Clinopodium vulgare*) Si: (reg) *somnișor*. **7** *sf* (Bot; reg) Busuiocul-cerbilor.

apărătoriu¹ *sn* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***apăra*** + *-(ă)tor(iu)*] **1-3** (Înv) Apărătoare (**1-3**).

apărătoriu² *sm* vz ***apărător***

apărătuș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ****părat*** + *-uș*] (Atm; pfm) Uvulă.

apărătură *sf* [At: CORESI, ap. HEM 1312 / Pl: *~ri* / E: ***apăra*** + *-ătură*] **1** (Înv) Obstacol. **2** Loc apărat printr-o îngrăditură Cf *apărat²* (**5**). **3** (Reg) Pădure tăiată Cf *popritură*. **4-5** (Reg) Loc (pășune, pădure etc.) în care accesul este interzis. **6** Apărare (**2**). **7** (Înv) Scutire. **8** (Înv) Fortificație.

apărea *vi* [At: ALECSANDRI, P. III, 3 / V: (nrc) *apare* / Pzi: *apar* / E: lat. ***appareo, ~ere***] **1** (Îoc *dispărea*) A deveni vizibil. **2** A se ivi brusc. **3** A lua naștere. **4** A părea. **5** A ieși în evidență. **6** (Spc; d. publicații) A ieși de sub tipar.

apăresc, ~ească *a* [At: MAG. IST. III, 69/12 / Pl: *~ești* / E: ***apar*** + *-esc*] (Înv) De apar (**1**).

apărie *sf* [At: CREANGĂ, A. 134 / E: ***apă*** + *-ărie*] Apă multă vărsată pe jos Si: (pfm) *apăraie*.

apăruș *i* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Strigăt cu care se alungă vițelul ca să nu mai sugă Cf *alegut*.

apărut, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~uți, ~e* / E: ***apărea***] **1** Care a devenit vizibil. **2** Ivit. **3** Care a luat naștere. **4** (D. cărți, publicații) Ieșit de sub tipar.

apăs *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A. 60/40 / Pl: *~uri* / E: ***apăsa***] (Înv) **1** Asuprire. **2** (Înv; îs) *~ de nevoie* sau *~ul nevoii* Strâmtorare mare. **2** Necaz.

apăsa [At: VARLAAM, C. 222, 2 / Pzi: *apăs* / E: ****appensare***] **1** *vi* A atârna greu. **2** *vi* A cântări. **3-5** *vtr(a)* A (se) lăsa cu toată greutatea sa asupra unui lucru. **6** *vi* (D. un obiect) A fi prea greu (de purtat) pentru cineva. **7** *vi* (Cst *pe*) A exercita o presiune asupra unui corp Si: *a presa*. **8** *vi* A împinge la fund. **9-10** (Reg) *vtr* A se urca (sau a ajuta cuiva să urce) într-un pom Si: *a burica*. **11** *vi* (Fig; d. o vorbă, un cuvânt, o frază etc.) A accentua. **12-13** *vtr* (Fig; subiectul este omul) A asupri. **14-16** *vtr* (Adeseori subiectul activ e o abstractizare) A (se) oprima. **17** *vi* A simți o greutate (în trup).

apăsare *sf* [At: VĂCĂRESCU, ap. ODOBESCU, S. I, 305 / Pl: *~sări* / E: ***apăsa***] **1** Presiune. **2** (Spc) Presiune a aerului. **3** (Fig) Asuprire. **4** (Fig) Opresiune. **5** Coșmar. **6** (Reg) Energie. **7** (Înv) Accent (ritmic), cantitate a silabelor.

apăsat¹ *sn* [At: DA / E: ***apăsa***] **1-4** Apăsare (**1-4**).

apăsat², ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apăsa***] **1** *a* Care este presat. **2** *a* Turtit. **3** *a* Îndesat. **4** *a* (Fig; d. vorbă etc.) Accentuat în mod deosebit. **5** *a* Greu. **6** *a* Asuprit. **7** *a* Copleșit. **8** *a* Încordat. **9-10** *av* (D. felul de a vorbi, de a umbla etc.) Accentuat.

apăsător¹ *sn* [At: REV. CRIT. IV, 336 / Pl: *~oare* / E: ***apăsa*** + *-(ă)tor*] (Teh; reg) Instrument cu care se bate pământul, ca să se niveleze bine și să se bătătorească Si: (pop) *berbece, mai²*.

apăsător², ~oare [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 437 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***apăsa*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care apasă. **2** *a* (Fig) Care asuprește. **3** *a* Sever. **4-5** *smf* (Persoană) care asuprește Si: *asupritor*.

apăsătoriu, ~oare *a* vz ***apăsător***

apăsătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***apăsa*** + *-ătură*] **1-4** Apăsare (**1-4**).

apăști *v* vz ***apesti***

apăștire *sf* vz ***apestire***

apătos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1296 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ****aquatosus*** cf *apos*] **1** Care cuprinde apă în cantități mari. **2** (Mls d. pământ, țărână etc.) Îmbibat de apă. **3** (Spc; d. vin) Slab. **4** (D. culoarea strugurilor, îoc *negru vârtos*) Negru cenușiu.

apătoșa *vir* [At: DOSOFTEI, PS. 258 / V: ***~și*** / Pzi: *~șez* / E: ***apătos***] **1** A îmbiba cu apă. **2** (Pex; med) A secreta un lichid apos.

apătoși *v* vz ***apătoșa***

apătuică *sf* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Mâncare proastă Cf *apă-chioară*.

apeduc *sn* vz ***apeduct***

apeduct *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 7 / V: ***~duc, apăduc*** (pl *~uri*), ***apăducere*** (pl *~uce*), ***~dus*** (pl *~e, ~uri*), (Trs) ***acvad~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***aqueduc***, lat ***aquaeductus***] Ansamblu de construcții și de instalații care servesc la transportarea apei de la locul de captare până la cel de folosire.

apel *sn* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 183 / Pl: *~uri* / E: fr ***appel***] **1** Chemare. **2** (Pex) Rugăminte. **3** Invocare. **4** (Îe) **A face ~ la...** A apela (**1**). **5** (Spc) Citire cu glas tare a numelor unor persoane dintr-un colectiv, spre a verifica prezența lor într-un anumit loc. **6** (Pex) Lista cu membrii unei colectivități constituite. **7** (Jur) Adresare la jurisdicția imediat superioară, spre a schimba sau anula o sentință dată de prima instanță. **8** (Jur; îe) **A face ~** A intenta recurs (contra unei sentințe date de o instanță) la instanța superioară. **9** (Jur; îs) *Fără ~* Fără drept de recurs. **10** (Jur; îs) *Curte de ~* Instanță judecătorească superioară tribunalului care judecă, în a doua instanță sau în recurs, litigii soluționate de o instanță inferioară.

apela [At: MAIORESCU, CR. III, 166 / Pzi: *~lez* / E: fr ***appeler***] **1-2** *vtr* A (se) adresa cu (o rugăminte, o scrisoare etc.) cuiva. **3** *vi* (Jur; rar) A face apel (**7**) Si: (înv) *a alerga*.

apelabil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 427 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***appelable***] (Jur) În privința căruia se poate face apel (**7**).

apelant, ~ă [At: HAMANGIU, C. C. 67 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***appelant***] **1** *a* Care face apel împotriva unei sentințe judecătorești. **2-3** *smf* Persoană (fizică sau juridică) care apelează contra unei sentințe judecătorești.

apelare *sf* [At: DA / Pl: *~lări* / E: ***apela***] **1-5** Apel (**1-3, 5, 7**).

apelarisi *vi* [At: CADE / Pzi: *~sesc* / E: ***apela*** + *-(r)isi*] (Înv) A apela (**2**).

apelat¹ *sn* [At: DA ms / E: ***apela***] **1-5** Apelare (**1-5**).

apelat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apela***] (Jur; d. o sentință judecătorească) Contra căreia s-a făcut apel (**7**).

apelativ, ~ă [At: SBIERA, F. S. 265 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***appellatif***] **1** *sn, a* (Substantiv) comun. **2** *a* (Jur; d. o instanță) Care judecă apelurile. **3-6** *sn, a* (Nume, cuvânt) calificativ (cu care este strigat cineva).

apelație *sf* [At: PRAV. (1814), 13 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***appelation***] **1** (Frm; rar) Chemare. **2** Numire. **3** (Jur; înv) Apel (**7**). **4** (Pex) Adresarea unei reclamații (către cineva).

apelațiune *sf* vz ***apelație***

apella *sfs* [At: DEX / E: ngr ***απελλα***] Adunarea poporului în Sparta antică.

apelpiseală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***apelpisi*** + *-eală*] (Înv) Disperare.

apelpisi [At: DA / V: ***apil~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἀπελπίζω***] **1-2** *vtr(f)* A dispera (sau a aduce la disperare pe cineva). **3** *vr* A deznădăjdui.

apelpisie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 80 / Pl: *~ii* / E: ngr ***απελπισία***] (Îvr) Apelpiseală.

apelpisire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***apelpisi***] (Rar) **1-2** (Aducere a cuiva în starea de) disperare. **3** Deznădăjduire.

apelpisit, ~ă [At: ALECSANDRI, ap. HEM 1299 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***apelpisi***] **1** *a* Adus la disperare. **2** *a* Scos din sărite. **3** *smf, a* (Persoană) care nu se mai poate controla. **4** *a* (Fig) Neobișnuit.

apendice *snm* [At: P. MAIOR, IST. 31 / V: (înv) ***~ix*** / A: *~dice* / Pl: *~ice, ~ici* / E: fr ***appendice***, lat ***appendix***] **1** Parte secundară a unui obiect pe care îl completează și a cărui prelungire este. **2** (Atm; șîs) *~ vermicular* sau *ileo-cecal* Mică prelungire a tubului intestinal aflată în partea inferioară a cecumului. **3** (Pan) Anexă la sfârșitul unei cărți.

apendicită *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***appendicite***] Boală cauzată de inflamarea apendicelui vermicular.

apendicul *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***appendicule***] Mic apendice (**2**).

apendicular, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 4 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***appendiculaire***] **1** De forma unui apendice (**2**). **2** Care ține de un apendice (**1**).

apendiculat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 66 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apendicul*** + *-at* (după fr ***appendiculé***)] **1** Înzestrat cu unul sau mai multe apendice (**1**). **2** În formă de apendice (**2**).

apendix *sn* vz ***apendice***

apepsic, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apepsique***] **1-2** (Med) (Persoană) bolnav(ă) de apepsie.

apepsie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***apepsie***, gr ***ἀπεψία***] (Med) Digestie defectuoasă, din cauza secreției gastrice insuficiente.

apercepe [At: DA / Pzi: *~cep* / E: ger ***apperzipieren***] **1** *vr* (Flz; înv; d. suflet, în metafizică) A se cunoaște, a se percepe imediat prin conștiință. **2-3** *vtr* (Psh) A (se) percepe clar, activ, cu atenție, un fenomen sufletesc.

apercepere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***apercepe***] Apercepție.

aperceptibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aperceptible***] Care poate fi aperceput.

aperceptibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***aperceptibilité***] **1** Calitatea de a fi aperceptibil. **2** Proprietate de a apercepe Si: *aperceptivitate*.

aperceptiv, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aperceptif***] **1** Care posedă facultatea apercepției. **2** Referitor la apercepție. **3** (Îs) *Organul intelectual ~* Fondul vechi sufletesc prin care se percepe și se asimilează o idee nouă. **4** (Îs) *Pregătire ~ă* Momentul unei lecții, în care se face apel la cunoștințele anterioare, pentru asimilarea unei lecții noi. **5** (Îs) *Fond ~* Totalul cunoștințelor asimilate de cineva, de care se leagă datele noi.

aperceptivitate *sf* [At: DA ms / Pl: (nob) *~tăți* / E: ***aperceptivité***] (Flz) Aperceptibilitate.

apercepție *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / P: *~ii* / E: ger ***Apperception***, fr ***aperception***] (Flz) Percepție clară, activă, însoțită de reflecție, pusă în legătură cu experiențele mai vechi ale conștiinței Si: *apercepere*.

apercepțiune *sf* vz ***apercepție***

aperiodic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aperiodique***] Care variază periodic.

aperitiv, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***apéritif*** (lat ***aperitivus, -a, -um***)] **1** *a* Care deschide pofta de mâncare. **2** *sn* Mâncare (picantă) înaintea felului de rezistență Si: *gustare*. **3** *sn* Băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare).

apertometru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***apertomètre***, eg ***apertometer***] (Fot) Instrument pentru măsurarea unghiulației.

apertură *sf* [At: PONI, F. 73 / Pl: *~uri* / E: lat ***apertura***] Deschidere.

apesti [At: LB / V: ***~ești, ~păști*** / Pzi: *~tesc* / E: ns cf ***pesti***] **1** *vi* A întârzia. **2-3** *vtr* A amâna (pe cineva) cu o datorie. **4** *vi* A ațipi.

apestire *sf* [At: MARDARIE, L. 1875 / V: ***~eșt~, apășt~*** / Pl: *~ri* / E: ***apesti***] **1** Întârziere. **2** Amânare. **3** Ațipire.

apestit, ~ă *a* [At: MARDARIE, L. 1875 / V: ***apășt~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***apesti***] **1** Întârziat. **2** Amânat. **3** Ațipit.

apești *v* vz ***apesti***

apetal, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***apétale***] (Bot) **1** *a* (D. flori) Care nu are petale. **2** *sfp* Clasă de plante dicotiledonate, fără petale, având un singur înveliș floral. **3** Plantă din această clasă.

apetență *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr ***appétence***] **1-2** Dorință (instinctivă). **3** Poftă.

apetisant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***appétissant***] (Frm) **1** Care stimulează pofta de mâncare. **2** (Fig) Ispititor.

apetit *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 58 / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***appétit***, lat ***appetitus, ~a, ~um***] **1** Poftă de mâncare. **2** (Pex) Orice fel de poftă. **3** (Îs) *~ sexual* Dorință de a-și satisface pornirile sexuale.

apetiție *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***appétition***] (Rar) Apetență.

apex *sm* [At: ENC. AGR. / E: fr ***apex***, ger ***Apex***] **1** (Ast; îoc *antapex*) Punctul spre care se mișcă sistemul solar. **2** (Atm) Vârful, extremitatea unui organ. **3** Vârful staminei.

api *av* vz ***apoi***

apical, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***apical***] **1** (Atm; med) Care este situat la extremitatea unui organ. **2** (Bot; îs) *Dehiscență ~ă* Deschiderea la vârf a anterelor și a fructelor uscate (capsule). **3** (Lin; d. consoane) Articulat cu vârful limbii.

apicol, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 199 / A: *~col* / E: fr ***apicole***] **1** Care aparține apiculturii. **2** Referitor la apicultură. **3** Specific apiculturii. **4** De apicultură.

apiculat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 23 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***apiculé***] (Bot) Care e terminat cu un vârf scurt și ascuțit.

apicultor, ~oare *smf, a* [At: DA / A: (Trs) *~cul~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***apiculteur***] **1-2** (Persoană) care se îndeletnicește cu creșterea albinelor Si: *prisăcar, stupar*.

apicultură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***apiculture***] **1** Știința creșterii și îngrijirii albinelor Si: *albinărie, albinărit, prisăcărie, stupărit*. **2** Creșterea și îngrijirea albinelor Si: *albinărie, albinărit, prisăcărie, stupărie*.

apidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***apidés***] **1** (Lpl) Familie de insecte himenoptere care cuprinde albinele și bondarii. **2** (Lsg) Insectă care aparține acestei familii.

apiol *sn* [At: DEX² / P: *~pi-ol* / Pl: ? / E: fr ***apiol***] (Far) Ulei extras din semințe de pătrunjel care servește la producerea menstruației și ca febrifug.

apiretic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apyrétique***] **1** Care are temperatura corpului în limite normale Si: *afebril*. **2** (D. boli) Care nu este însoțit de febră Si: *afebril*.

apirexie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***apyrexie***] Absența a febrei în manifestarea unei boli.

apipăi *v* vz ***pipăi***

apisti *vu* [At: CV, 1951, nr. 1, 35 / Pzi: **3** *~tește* / E: nct] (Reg; d. lună) A întârzia să apară Si: *a acina*.

apișcă *sf* [At: CHEST V / 85 / E: ***apă*** + *-ișcă*] (Reg) Lapte acru, diluat cu apă.

apiterapic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***apiterapie*** + *-ic*] **1** Care aparține apiterapiei. **2** Referitor la apiterapie. **3** Specific apiterapiei. **4** De apiterapie.

apiterapie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***api(col) + terapie***] Tratament cu produse apicole.

apitui *v* [At: CV, 1951, nr. 3, 47 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A pune laolaltă, a strânge.

apițura *sfa* [At: ARH. FOLK. VII, 54 / E: nct] (Reg) Colind de copii.

apla *av* [At: PAMFILE, J. II / E: ngr ***ἁπλᾶ***] (Îfm) **1** Simplu. **2** Fără meșteșuguri. **3** (Pop; îe) **A rămas întâmplarea ~** A rămas baltă, nerezolvată.

aplana *vtr* [At: ODOBESCU, S. II, 80 / Pzi: *~nez* / E: fr ***aplanir***] **1-4** A (se) înlătura, cu binele, (o neînțelegere, greutate etc.). **5-6** A (se) netezi calea, înlăturând, prin bună învoială, piedicile ce stau împotriva unei bune înțelegeri între două sau mai multe părți.

aplanare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 101 / E: ***aplana***] **1-2** Înlăturare a unui conflict (sau a unei piedici) Si: *aplanat*[1], *liniștire, potolire*.

aplanat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aplana***] Aplanare.

aplanat[2]*, ~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aplana***] **1-2** (D. conflicte, piedici) Înlăturat.

aplatiza *vtr* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: fr ***aplatir***] **1-2** *vti* A face (sau a deveni) plat. **3-4** *vtr* A (se) turti (prin presare).

aplatizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***aplatiza***] Turtire (prin presare) Si: *aplatizat*[1].

aplatizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aplatiza***] Aplatizare.

aplatizat[2]*, ~ă* *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aplatiza***] **1** Plat. **2** Turtit (prin presare).

aplauda [At: ALEXANDRESCU, M. 209 / Pzi: *aplaud*, (rar) *~dez* / E: fr ***applaudir***, lat ***applaudo, ~ere***] **1-3** *vitr* A bate din palme în semn de vie aprobare, de admirație, de mare mulțumire (la reprezentații teatrale sau muzicale), adesea și cu intenția de a chema la rampă pe cel aplaudat. **4-5** *vtr* (Fig) A arăta o vie aprobare pentru ceva sau cineva. **6** *vt* A lăuda.

aplaudare *sf* [At: DA / Pl: *~dări* / E: ***aplauda***] **1-5** Bătaie din palme în semn de vie aprobare, de admirație, de mare mulțumire (la reprezentații teatrale sau muzicale), adesea și cu intenția de a chema pe cel aplaudat. **6-7** Vie aprobare manifestată pentru ceva sau cineva. **8** Lăudare.

aplaudat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***aplauda***] **1-3** Aplaudare (**1-3**).

aplaudat[2]*, ~ă* *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aplauda***] (Include ideea unei acțiuni) Primit cu aplauze, cu ovații Si: *aplaudat*[1].

aplaos *sn* vz ***aplauze***

aplaudă *sf* vz ***aplauze***

aplaus *sn* vz ***aplauze***

aplauz *sn* vz ***aplauze***

aplauze *snp* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 6 / V: (Rls; îf) ***~lauz, ~laus*** (și mai rar) ***~laos,*** (înv) ***~udă*** (pl ***~de***) / S: *~use* / E: lat ***applausus***] **1** Batere din palme în semn de vie aprobare sau admirație. **2** (Fig) Semn de vie aprobare.

aplazic, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***aplasique***] (Med; d. țesuturi, organe) **1** Care prezintă aplazie. **2** Referitor la aplazie. **3** Specific aplaziei. **4** De aplazie.

aplazie *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ii* / E: fr ***aplasie***] **1-2** Atrofiere a unui țesut sau a unui organ prin întreruperea procesului de dezvoltare.

apleca [At: PRAV. MOLD. 53/1 / Pzi: *aplec* / E: lat ***applicare***] **1-2** *vtr* A (se) înclina (spre ceva așezat mai jos). **3-4** *vtr* (Fig) A (se) umili. **5-6** vtr A (se) supune. **7-8** *vtr* (Cst cu prepoziția *de*) A (se) încovoia. **9-10** *vtr* A (se) ploconi. **11** *vr* (Pop; îe) **Se apleacă ziua** Se face seară. **12-13** *vtr* (D. oameni și d. animale) A alăpta. **14-15** *vur* (Pat) A-i veni rău. **16** *vr* A i se face greață Si: (reg) *a se ciumurlui* Cf *pleca*. **17-18** *vur* (Pex) A se sătura de un fel mâncat prea des. **19** *vr* (Fig) A avea înclinare spre ceva. **20** *vr* (Fig) A fi dezgustat de ceva. **21** *vr* A fi dispus a... **22** *vr* (Înv; numai la unii scriitori din școala latinistă) A aplica.

aplecare *sf* [At: LB / Pl: *~cări* / E: ***apleca***] **1** Înclinare spre ceva Si: *aplecat^{1}* (1). **2** Alăptare. **3** Predispoziție. **4** (Înv) Dispoziție sufletească. **5** Greață.

aplecat^{1} *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 26/2 / Pl: *~e* / E: ***apleca***] **1** Aplecare (1). **2** Alăptare. **3** (Med pop; lpl) Îndigestie.

aplecat^{2}, ~ă [At: ȚICHINDEAL, F. 251 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apleca***] **1-2** *a, av* Înclinat. **3** *a* (Fig) Supus. **4** *a* Alăptat. **5** *sm* (Îvp) Sugar. **6** *a* (Fig) Cu înclinații spre ceva.

aplecăcios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***apleca*** + *-(ă)cios*] **1** Căruia i se apleacă (7). **2** Predispus la stări emetice.

aplecăciune *sf* [At: ȚICHINDEAL, ap. HEM 1322 / Pl: *~ni* / E: ***apleca*** + *-(ă)ciune*] (Înv) **1** Aplecare (3). **2** Plecăciune.

aplecător, ~oare [At: PSALT. (1651), 172 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***apleca*** + *-(ă)tor*] **1-2** *a* Care (se) apleacă. **3** *a* Care alăptează. **4** *smf* Cel care crește copii. **5** *sf* Oaie cu lapte Cf *plecătoare*.

aplecătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***apleca*** + *-ură*] **1** (Rar) Aplecare (1). **2** (Rar) Alăptare. **3** (Med pop) Aplecare (3).

aplecuș [At: DA ms / Pl: (1) *~i*, (2) *~uri* / E: ***apleca*** + *-uș*] (Reg) **1** *sm* Miel care suge. **2** *sm* Povârniș.

aplecușat, ~ă *a, av* [At: ȚICHINDEAL, F. 9 / Pl: *~ați, ~e* / E: (pbl) *(a se)* ***apleca***] **1-2** Gârbovit.

aplica [At: NEGRUZZI, S. I, 72 / Pzi: *aplic* / E: fr ***s'appliquer*** lat ***applicare***] **1-6** *vtr* A pune ceva pe (sau peste) un lucru, astfel încât să se prindă (să se lipească de el sau să se întipărească pe el). **7** *vt* (Pex) A da. **8** *vt* (Fam; după fr) A da o palmă, o lovitură. **9** *vt* A supune la un tratament. **10-17** *vtr* A pune o știință (o artă, o inovație, o îndeletnicire omenească) în serviciul alteia. **18** A pune în practică. **19** A întrebuința. **20-23** *vtr* A raporta (o maximă, un proverb, un principiu general) la un caz dat. **24-25** *vtr* (Frm; înv) A (se) deda (la ceva). **26** *vt* A studia (ceva) cu sârguință. **27-28** *vtr* (Trs) A da la o meserie. **29-30** *vr* A se apuca (de o îndeletnicire).

aplicabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 131 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***applicable***] **1-6** Care se poate aplica (1-6). **7** Care se poate pune în practică.

aplicabilitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 137 / E: fr ***applicabilité***] Calitatea de a fi aplicabil (1-7).

aplicare *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 430/11 / Pl: *~cări* / E: ***aplica***] **1** Punere a unui lucru peste altul (pentru a-l fixa sau pentru a lăsa o întipărire) Si: *aplicat^{1}*. **2** Punere în practică Si: *aplicat^{1}*. **3** Raportare la ceva Si: *aplicat^{1}*.

aplicat^{1} *sn* [At: DA / E: ***aplica***] **1-3** Aplicare (1-3).

aplicat^{2}, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 234 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aplica***] **1** Pus în practică. **2** (Îs) *Științele ~e* Științe practice. **3** Cusut pe deasupra.

aplicație *sf* [At: COD. ȚIV. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***application,*** lat ***applicatio, ~onem***] **1** Așezare a unui lucru pe altul Si: *aplicare* (1). **2** (Pex) Bucată de stofă aplicată pe alta. **3** Punere în practică Si: *aplicare* (2). **4** (Înv; îs) *Școala de ~* (pe lângă o școală normală de învățători etc.) Școală de punere în practică a teoriei învățate mai înainte. **5** (Rar) Sârguință.

aplicațiune *sf* vz ***aplicație***

aplică *sf* [At: C. PETRESCU, R.DR. / Pl: *~ice* / E: fr ***applique***] **1** (Arh) Ornament (de orice fel) care se aplică pe un obiect. **2** Mic candelabru (de obicei din două, trei lumânări electrice) cu picior vertical, fixat pe perete. **3** (Pex) Obiect (rotund) de iluminat așezat pe perete.

aplie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἀπλή***] Frânghie care servește la înălțarea unei pânze, a unui steag sau a unui pavilion.

aplit *sn* [At: DEX^{2} / Pl: ? / E: fr ***aplite,*** ger ***Aplit***] Rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect granulat fin.

aplomb *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: (ad 2) *~uri* / E: fr ***aplomb***] **1-2** Siguranță și hotărâre în comportare sau în vorbire. **3** Linie perpendiculară pe planul orizontului. **4-5** (Mdv) Direcția și dispoziția pe care o au față de verticală membrele unui patruped care se sprijină deopotrivă pe toate picioarele.

aplos *av* [At: CANTEMIR, IST. 82 / E: ngr ***ἁπλῶς***] (Grî) Simplu.

apnee *sf* [At: DEX^{2} / Pl: ~ / E: fr ***apnée***] (Med) Oprire temporară a respirației cu retenție de aer.

apocalips *sns* [At: BIBLIA (1688), prefață, 6/9 / V: ***~ă,*** (înv; grm) ***~is*** / E: fr ***apocalypse,*** lat ***apocalypsis***] **1** Carte din Noul Testament, care cuprinde revelațiile făcute Sfântului Ioan, evanghelistul, în insula Pathmos. **2** (Iuz; îs) *Stil de ~* Foarte greu de înțeles, obscur. **3** (Fig) Lucru care produce spaimă. **4** Cataclism. **5** Sfârșitul lumii.

apocalipsă *sfs* ***apocalips***

apocaliptic, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, A. 146 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apocalyptique,*** ger ***apokalyptisch***] **1** Din apocalips. **2** (Fig) Fantastic. **3** Fabulos. **4** Monstruos. **5** Înspăimântător. **6** (D. stil; fig) Greu de înțeles Si: *obscur*. **7** Care aparține apocalipsului (1). **8** Referitor la apocalips (4). **9** Specific apocalipsului (4). **10** De apocalips (4).

apocinacee *sf* [At: DEX^{2} / Pl: ~ / E: fr ***apocynacées***] **1** (Mpl) Familie de plante erbacee sau leguminoase care secretă un suc lăptos. **2** (Lsg) Plantă din această familie.

apocopă *sf* [At: DA / A: (Trs) *apo~* / Pl: *~pe* / E: fr ***apocope,*** lat ***apocopa***] (Grm) Dispariția unuia sau a mai multor sunete de la sfârșitul unui cuvânt Cf *sincopă*.

apocrif, ~ă *sn, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***apocryphe,*** lat ***apocryphus, ~a, ~um***] **1-2** (Scriere) a cărei autenticitate nu e dovedită Cf *falsificat, neautentic, scornit*. **3-4** (Bis) (Carte) nerecunoscută de biserică, atribuită părinților bisericii.

apocrisiar *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 41/9 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: lat ***apocrisiarius***] **1-2** (Ist; îvr) Dregător (în Imperiul Bizantin și, pex, și în Imperiul Otoman), însărcinat cu transmiterea răspunsurilor și a edictelor împăratului (sau ale sultanului). **3-4** Mandatar (sau trimis) al papilor, al patriarhilor.

apocrisiariu *sm* vz ***apocrisiar***

apod, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***apode,*** ngr ***ἄποδος***] (Zlg) **1** *a* Fără picioare. **2** *sm* (Pex) Pește lipsit de aripioarele dorsale. **3** *sf* Larvă de insecte lipsită de picioare.

apodictic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 61 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***apodicticus, ~a, ~um***] (Flz) **1-2** Cu caracter de necesitate și de universalitate absolută. **3** (Pex) Cu înfățișare de adevăr absolut.

apodixis *sn* [At: (a. 1825), FURNICĂ, I. C. 350 / E: ngr ***ἀπόδειξις***] (Înv) Dovadă.

apodoză *sf* [At: DA / P: (după gr) *~dosă* / E: fr ***apodose,*** ngr ***ἀπόδοσις***] (Grm; îoc *protează*) Partea a doua a unei perioade condiționale în care este cuprinsă propoziția principală.

apoetic, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ici, ~ice* / E: *a +* ***poetic***] **1** Care nu este poetic. **2** Care nu este utilizat cu valoare poetică.

apofasis sn [At: FURNICĂ, I. C. ap DA ms / E: ngr **ἀπόφασις**] (Grî) Hotărâre.

apofasisticos av [At: CANTEMIR, IST. 290 / E: ngr **ἀποφασιστικούς**] (Grî) Cu hotărâre.

apofiză sf [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***apophyse***, lat ***apophysis***] **1** (Atm) Parte proeminentă a unui os. **2** Partea superioară, îngroșată, a solzilor conurilor de la speciile de pin.

apofonie sf [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***apophonie***] (Lin) **1-2** Variație, după anumite reguli, a timbrului (sau/și a cantității) unei vocale, în diferitele aspecte morfologice pe care le iau aceeași rădăcină, același sufix sau aceeași desinență.

apoftegmatic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***apophtégmatique***] (Liv) Care reprezintă o apoftegmă.

apoftegmă sf [At: CANTEMIR, IST. 8 / V: (înv) ***~thegma*** / Pl: *~me*, (înv) *~mate* / E: fr ***apophtegme***, gr **ἀπόφθεγμα**] (Grî) **1-2** Vorbă înțeleaptă, sentențioasă a (sau atribuită de obicei) unei personalități.

apofthegma *sf* vz ***apoftegmă***

apogamie sf [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***apogamie***] Formare a embrionului vegetal dintr-o altă celulă decât oosfera.

apogeu sn [At: NEGRUZZI, S. I, 201 / Pl: *~ee, ~ri* / E: fr ***apogée***, lat ***apogeus***] **1** (Ast; îoc *perigeu*) Punctul la care un astru se află la cea mai mare depărtare de pământ. **2** (Fig) Culme. **3** Punct culminant.

apogiatură sf [At: CERNE, D. M. 60 / Pl: *~ri* / E: it ***appogiatura***] (Muz) Notă de ornament (reprezentată grafic printr-o notă mai mică decât cele obișnuite) care precedă nota reală la distanță de un ton sau de un semiton.

apoi [At: PSALT. SCH. 493/5 / V: ***apăi, apă, api, apu*** / A: *apoi* / E: lat ***ad + post***] **1** *av* (Înv; local) Înapoi. **2** *av* (Rar; înv; îl) **Mai ~ de** După, în urma... **3** *a* Situat la urmă. **4** *sn* Urmare. **5** *av* (Temporal, în corelație, uneori, cu *întâi* sau urmând după *și* ori *iar*; alc) După aceea. **6** *av* În cele din urmă. **7** *av* (Îe) **Ș-~ ...** (sau **c-~**) **...** De acum încolo. **8** *av* (Îac) După aceea. **9** *av* (Îlav) **Mai (de) ~** Mai târziu. **10** *av* (Îlav) **Mai ~ de toate** În cele din urmă. **11** *av* (Îcs) **După ce ... ~ ... și** Nu numai, ci și ... **12** *av* (Îe) **De joi până mai (de-) ~** Puțin (timp). **13** *av* (Îae) Lesne. **14** *av* (Îae) La nesfârșit. **15** *av* (Csc) La urma urmelor... **16** *av* (Îcrc *dacă* sau *de*; adesea precedat de *c(ă), d(a), dar* sau urmat de *atunci*) În cazul acesta. **17** *av* (Int; uneori, precedat de *și*) Arată indiferența noastră față de cele auzite. **18** *av* Prin urmare. **19** *av* Vezi! **20** *av* La drept vorbind. **21** *av* Doară. **22** *av* Căci. **23** *av* Încă. **24** *av* Afară de aceasta... **25** *av* Cu toate acestea. **26** *av* Dar. **27** *av* (Precedat de *că*) Altminteri. **28** *av* (Precedat de *și*, ca formulă introductivă în poezie, în strigături sau în proverbe). **29** *av* (Urmat de *dă* sau *de*, introduce răspunsul, mai adesea concesiv, evaziv sau cuprinzând în sine o scuză) Ce să fac? Cf *păi*. **30** *a* (Precedat de *de*, cu sau fără articolul *cel*, adesea în legătură cu *mai* înv) Cel din urmă. **31** *av* (Azi; îs) *Vremea (ziua, veacul, județul, venirea, lumea) (cea) de ~* Vremea etc. de la judecata cea din urmă. **32** *s* (Înv; fără *cel de*) Cel din urmă. **33** *s* (Înv; numai lpl) Sfârșit. **34** *s* (Înv) Capăt. **35** *s* (Înv) Margine. **36** *av* (Înv) **Cea (mai) de ~** Sfârșit. **37** *av* (Înv) **(În** sau **la) cea (mai) de ~** În cele din urmă.

apoiț av vz ***apoiți***

apoiți av [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 97 / V: ***apoiț*** / E: ***apoi*** + *-iți* (pl de la *-iță?*)] (Reg) **1** Apoi. **2** Mai apoi.

apolinic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***apollinisch***] (D. atitudinea în fața vieții, îoc *dionisiac*) **1** Senin. **2** Echilibrat.

apolitic, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 23/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apolitique***, rs **аполитичный**] **1-2** (Persoană) care este (pretinde a fi) lipsit(ă) de spirit politic. **3-4** (Persoană) care rămâne străină de viața politică.

apolitism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112 / E: fr ***apolitisme***] Atitudine de indiferență față de politică.

apolog sn [At: NEGRUZZI, S. I, 336 / Pl: *~uri, ~oage* / E: fr ***apologue***, lat ***apologus***] Scurtă povestire (în versuri sau în proză), cuprinzând o învățătură morală practică, sub formă alegorică, de cele mai multe ori prin atribuirea de însușiri omenești unor animale sau lucruri neînsuflețite Cf *fabulă, parabolă*.

apologet sm [At: DA / Pl: *~eți* / E: ger ***Apologet***] **1** (Tlg; d. scriitorii bisericești din primele secole ale creștinismului) Apărător al credinței creștine împotriva celor ce o atacă. **2-3** Persoană care laudă (în mod interesat) ceva sau pe cineva.

apologetic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apologétique***, lat ***apologeticus***] **1-2** *a* Care constituie o apologie a ceva (sau a cuiva). **3** *a* De laudă. **4** *sf* Ramură a teologiei care are ca scop apărarea creștinismului împotriva atacurilor ce i se aduc acesteia. **5-8** *sf* (Fig) Glorificare (servilă și interesată) a cuiva (sau a ceva).

apologetism *sns* [At: DEX^2 / E: ***apologet*** + *-ism*] (Rar) Apologie.

apologie sf [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***apologie***, lat ***apologia***] **1-2** Scriere sau discurs de apărare a cuiva (împotriva unor învinuiri). **3** (Pex) Laudă (aprinsă) a meritelor cuiva sau a ceva.

apologist, ~ă *sm* [At: MAIORESCU, CR. I, 251 / Pl: *~ogiști* / E: fr ***apologiste***] Cel care face apologia cuiva sau a ceva.

apologiza a [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: ***apologie*** + *-iza*] (Rar) A face o apologie.

apometru sn [At: LTR / Pl: *~re* / E: ***apă + metru***] Aparat pentru măsurarea volumului de apă scurs printr-o conductă.

aponevrotic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aponévrotique***] (Atm) **1** Care aparține aponevrozei. **2** Referitor la aponevroză. **3** Specific aponevrozei. **4** De aponevroză.

aponevroză sf [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***aponévrose***] (Atm) Membrană fibroasă albă, foarte rezistentă, care acoperă și ține mușchii, separă între ele fasciculele musculare sau le leagă de oase.

apoplectic, ~ă [At: D. ZAMFIRESCU, R. 86 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apoplectique***, lat ***apoplecticus, ~a, ~um***] (Med) **1** *a* (Rar) Propriu apoplexiei. **2-3** *smf, a* (Persoană) care se arată a fi predispus(ă) la apoplexie Si: (pop) *damblagiu, damblalău*.

apoplexie sf [At: (a. 1725) MAG. IST. IV, 134/21 / V: (înv) ***~lix~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***apoplexie***, lat ***apoplexia***] **1** (Med) Paralizie mai mult ori mai puțin completă, pricinuită de o hemoragie cerebrală Si: (pop) *dambla, gută*. **2** (Pop; îs) *~ trăsnitoare* (sau *fulgerătoare*) Apoplexie care provoacă moartea imediată.

apoplixie *sf* vz ***apoplexie***

aporetic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aporetique***] (Liv) **1** Care are aspectul unei aporii. **2** Care aparține unei aporii. **3** Referitor la o aporie. **4** Specific unei aporii. **5** De aporie.

aporie sf [At: CANTEMIR, IST. 8 / Pl: *~ii* / E: ngr **ἀπορία**] (Grî) Dificultate logică greu (sau imposibil) de rezolvat.

aport[1] *i, sn* [At: DONICI, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: fr ***apporte***] **1-2** (Frm) Strigăt cu care se îndeamnă câinii să aducă vânatul împușcat sau un obiect aruncat.

aport[2] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***apport***] **1** (Fin; cmr) Partea adusă de fiecare într-o asociație sau într-o întreprindere comună. **2-3** Contribuție (de muncă, de luptă etc.) în vederea unui scop.

aporta v [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 105 / Pzi: 3 *~tează* / E: fr ***apporter***] (Vân; d. câini) A aduce (prins cu dinții) vânatul împușcat sau un obiect aruncat.

aportat sn [At: DA / E: ***aporta***] (Vân; d. câini) Aducerea vânatului împușcat sau a unui obiect aruncat.

apos, ~oasă [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1343 / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***aquosus*** sau din ***apă*** + *-os*] **1-2** *a* Care e de natura sau de felul apei. **3** *a* Care conține (foarte multă) apă Si: *apătos*. **4** *sf* Mare.

apostasie *sf* vz ***apostazie***

apostat, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 127/2 / V: (înv) ***~a*** / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***apostata***, gr **ἀποστάτης**, fr ***apostat***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a săvârșit o apostazie Cf *renegat*. **3** *a* (Pex) Răzvrătit (împotriva autorității statului) Si: *rebel*.

apostata *sm* vz ***apostat***

apostazie sf [At: DA / V: ***~asie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***apostasie***, lat ***apostasia***] **1** Renunțare publică la o anumită credință religioasă Cf *renegare*. **2-3** Renunțare la viața monahală și intrare în viața laică. **4-5** Renegare a unei

doctrine sau concepții (politice, religioase etc.) și adoptare a alteia. **6** Revoltă împotriva stăpânirii.

aposteriori *ai, av* [At: MAIORESCU, L. 40 / P: *~ri-o~* / E: (lm *a posteriori*)] **1-2** (Flz; îoc *apriori*) Bazat pe experiență.

aposteriorism *sns* [At: DEX^2 / P: *~ri-o~* / E: ***apostériorisme***] Concepție filozofică potrivit căreia toate cunoștințele se capătă prin experiență individuală.

apostil *sn* vz ***apostilă***

apostilă *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 69 / V: (înv) ***~til, ~liu*** (pl ~lii) / Pl: *~le* / E: fr ***apostille***] **1** Rezoluție scrisă pe o petiție, pe un raport etc. **2** (Pex) Semnătura pusă pe o apostilă (**1**).

apostiliu *sn* vz ***apostilă***

apostimă *sf* [At: CIHAC II, 635 / Pl: *~iune* / E: ngr **ἀπόστημα**] **1** (Grc; iuz) Abces. **2** (Azi; fig) Atac cardiac.

apostol *sm* [At: COD. VOR. 138/3 / V: (înv) ***~tul*** / Pl: *~i* / E: vsl **апостолъ**] **1** Nume dat celor doisprezece ucenici ai lui Hristos, trimiși de el în lume, să propovăduiască Evanghelia. **2** (Pex) Propovăduitorul unei învățături. **3** Carte canonică cuprinzând o parte din faptele apostolilor după înălțarea Mântuitorului Si: *Praxin*.

apostolat *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***apostolat***] **1** Misiunea de apostol Si: *apostolie*. **2-5** Misiune ori sarcină (ca a apostolilor) de propagare a unor idei, a unei doctrine (politice, sociale etc.).

apostolă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 124/1 / Pl: *~le* / E: ***apostol*** + *-ă*] Femeie-apostol (**2**).

apostolesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. III/3 / Pl: *~ești* / E: ***apostol*** + *-esc*] **1** Care are drept sursă învățătura apostolilor Si: *apostolicesc* (**1**). **2-3** Care este potrivit cu învățătura sau tradiția apostolilor Si: *apostolicesc* (**2**). **4** De apostol(i) Si: *apostolicesc* (**3**). **5** Ca a(l) unui apostol Si: *apostolicesc* (**5**).

apostolește *av* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 338/20 / E: ***apostol*** + *-ește*] **1** În felul apostolilor (**1**) Si: *apostolicește*. **2** (Îe) **A merge ~** A merge pe jos, cu piciorul (ca apostolii **1**).

apostolic, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 313 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apostolique,*** lat ***apostolicus, ~a, ~um***] **1** Care aparține apostolilor (**1**). **2** În felul apostolilor (**1**). **3** De apostol (**1**) Si: *apostolesc*, (înv) *apostolicesc*. **4** Care depinde de papa sau emană de la Sfântul Scaun.

apostolicesc, ~icească *a* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1351 / Pl: *~icești* / E: ***apostol*** + *-icesc*] **1-5** (Înv) Apostolesc (**1-5**).

apostolicește *av* [At: ALECSANDRI, ap. HEM 1352 / E: ***apostolic*** + *-ește*] **1** (Înv) Apostolește. **2** (Îe) **A se plimba ~** A se plimba pe jos.

apostolie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 10, 2 / Pl: *~ii* / E: ***apostol*** + *-ie*] Misiune sau slujbă apostolească (**1**) Si: *apostolat*.

apostrof^1 *sn* [At: NEGRUZZI, S. I. 266 / V: (după fr) ***~ă*** (pl ***~e***) / Pl: *~e*, (rar) *~oafe, ~uri* / E: fr ***apostrophe,*** lat ***apostrophus***] (Grm) Semn ortografic de forma unei virgule, așezat în partea de sus a cuvântului, prin care se notează eliziunea unuia sau a mai multor sunete, de obicei, a unor vocale.

apostrof^2 *sn* vz ***apostrofă^1***

apostrofa *v* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 367 / Pzi: *~fez* / E: fr ***apostropher***] A vorbi cuiva pe un ton mustrător.

apostrofare *sf* [At: DA / Pl: *~fări* / E: ***apostrofa***] Vorbire cu cineva pe un ton mustrător Si: *apostrofat^1* .

apostrofat^1 *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***apostrofa***] Apostrofare.

apostrofat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* E: ***apostrofa***] Căruia i se adresează pe un ton mustrător.

apostrofă^1 *sf* [At: CANTEMIR, IST. 98 / V: (înv; prin confuzie cu *apostrof*) / Pl: *~fe* / E: fr ***apostrophe,*** lat ***apostropha***] **1** Imputare. **2** Mustrare adresată cuiva (pe un ton violent). **3** Figură retorică prin care emițătorul își întrerupe expunerea adresându-se direct unei persoane sau unui lucru personificat. **4-5** (Pan) Cuvinte de imputare sau de atac, adresate cuiva pe neașteptate.

apostrofă^2 *sf* vz ***apostrof***

apostrofi *v* [At: P. MAIOR, IST. 241 / Pzi: *~fesc* / E: ger ***apostrophieren***] (Gmî) A elida un sunet (în vorbire).

apostul *sm* vz ***apostol***

apotecar *sm* [At: CANTEMIR, IST. 8 / V: ***~tic~, potic~*** / Pl: *~i* / E: ml ***apothecarius,*** ger ***apotheker***] (Trs; Buc) Farmacist.

apotecă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 450/29 / V: (înv) ***apti~*** (pl ***~tice***), (reg) ***afti~,*** (Trs) ***poti~*** (pl ***~tice***), ***~tică*** / Pl: *~eci* / E: ger ***Apotheke***] (Trs; Buc; gmî) Farmacie.

apotemă *sf* [At: MELIK, G. 126 / Pl: *~me* / E: fr ***apothème***] (Gmt) **1** Perpendiculara dusă din centrul unui poligon regulat pe mijlocul unei laturi. **2** Raza cercului înscris într-un poligon regulat. **3** (Îs) *~ma piramidei* Înălțimea unuia dintre triunghiurile care formează fețele unei piramide.

apoteotic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, ICON. TR. 5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***apoteoză*** + *-(o)tic*] **1** (Rar) De apoteoză. **2** Care constituie o apoteoză.

apoteoza *v* [At: DA / P: *~te-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***apoteoză***] **1** (Ant) A pune pe cineva în rândul zeilor Si: *a zeifica*. **2** (Fig) A aduce (cuiva) laude sau onoruri extraordinare.

apoteozare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***apoteoza***] **1** Zeificare Si: *apoteozat^1* (**1**) **2-3** Aducere de laude sau onoruri extraordinare cuiva. Si: *apoteozat^1* (**1**), *apoteoză*.

apoteozat^1 *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 240 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apoteoza***] **1** Zeificat^1. **2** Onorat^1.

apoteozat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apoteoza***] **1** Zeificat^2. **2** Onorat^2

apoteoză *sf* [At: EMINESCU, N. 66 / Pl: *~ze* / E: fr ***apothéose,*** lat ***apotheosis***] **1** (Ant) Punere în rândul zeilor. **2** (Pex) Onoruri extraordinare acordate cuiva.

apoticar *sm* vz ***apotecar***

apotică *sf* vz ***apotecă***

apotropaic [At: CANDREA, F. 55 / Pl: *~ice* / E: nct] **1–2** *sn, a* (Obiect) căruia i se atribuie proprietatea magică de a feri pe purtătorul lui de farmece, de boli etc. Si: *amuletă*.

apozitiv, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***appositif***] (Grm) Apozițional.

apoziție *sf* [At: DA / V: (nob) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***apposition,*** lat ***appositio, ~onem***] **1** (Grm) Atribut care se află pe același plan cu cuvântul determinat (de obicei, în cazul nominativ). **2** (Bot) Depunere, prin adăugare, de straturi. **3** (Med) Depunere de celuloză în membrana celulei.

apozițiune *sf* vz ***apoziție***

approd *sm* vz ***aprod***

approfunda *v* vz ***aprofunda***

approfundare *sf* vz ***aprofundare***

appropiativ, ~ă *a* vz ***apropiativ***

approppiator, ~ă *a* vz ***apropiator***

appropriație *sf* vz ***apropriație***

approviziona *v* vz ***aproviziona***

approxima *vt* vz ***aproxima***

approximativ, ~ă *a* vz ***aproximativ***

approximație *sf* vz ***aproximație***

appus^1, ~ă *a* vz ***apus^1***

appus^2 *sn* vz ***apus^1***

appassionato *av* [At: DEX^2 / P: *~si-o~* / E: it ***appassionato***] (Imem) Cu pasiune.

aprașten *sn* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Înjurătură.

apravăt *av* [At: I. CR. II, 109 / E: *a-* + ***pravăț***] (Reg) **1** Alături. **2** (Reg) Aproape.

apraxic, ~ă *smf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***apraxique***] (Med) **1-2** (Bolnav) de apraxie.

apraxie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***apraxie***] (Med) Lipsă de coordonare în mișcări cauzată de leziuni ale creierului.

aprângior *sn* vz ***aprânjor***

aprânjor *sn* [At: HEM 1353 / V: (reg) ***~ngior*** / E: ***aprânz*** + *-ior*] Interval de timp cuprins între zorii zilei și, aproximativ, ora 7 dimineața Si: *aprânzul cel mic* Cf *aprânz*.

aprânz *sn* [At: M. COSTIN, ap. CCR. I, 201/30 / Pl: *~uri* / E: *a*(2) + ***prânz***] (Îvp) **1** Interval de timp cuprins între orele 7 și 9 dimineața. **2** (Îs) *~ul (cel) mic* Timpul cuprins între orele 9 și 10 dimineața. Cf *aprânjor*. **3-4** (Îs) *~ul (cel) mare* (Masa de) prânz.

aprecia *vtr* [At: MAIORESCU, CR. I, 9 / P: *~ci-a* / V: (înv) ***~eția*** / Pzi: *~ciez* / E: fr ***apprécier,*** lat ***appretiare***] **1-2** A-și da seama de valoarea (morală) a (unui lucru sau a) unei persoane. **3** A prețui la justa valoare. **4** (Pex) A avea o bună idee despre cineva, a-l prețui, a-l admira, a-l stima. **5** A evalua. **5** A-și da părerea Si: *a socoti, a conchide*.

apreciabil, ~ă *a* [At: DA / V: (înv) ***~reția~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***appréciable***] **1** (Rar) Care se poate aprecia (3) Si: *evaluabil*. **2-3** (Destul de) mare, considerabil.

apreciare *sf* vz ***apreciere***

apreciat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1321 / V: (înv) ***~eți~*** / P: *~ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aprecia***] Care se bucură de considerație, de stimă Si: *stimat, prețuit*.

apreciativ, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***appréciatif***] **1** Care constituie o apreciere. **2** Care conține o apreciere.

apreciație *sf* [At: DA / V: ***~iune,*** (înv) ***~eția~, ~ețiațiune*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***appréciation***] (Frn) Apreciere.

apreciațiune *sf* vz ***apreciație***

apreciator, ~oare *smf, a* [At: DA / V: (înv) ***~eția~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aprecia*** + *-(a)tor*] **1-2** (Persoană) care apreciază.

apreciere *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 297 / V: (nob) ***~ciare,*** (înv) ***~eție~, ~ețiare*** / E: ***aprecia***] **1** Prețuire. **2** Considerare. **3** Analiză. **4** Judecare. **5** Judecată. **6** Părere. **7** (Îe) **A face ~ri** A emite anumite păreri asupra unei valori.

apreg, ~ă *a, av* vz ***aprig***

aprehensiune *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 138 / Pl: *~ni* / E: fr ***appréhension,*** lat ***apprehensio, ~onem***] **1** (Frr) Teamă. **2-3** Frică (nedeslușită).

aprehensiv, ~ă *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***appréhensif***] **1** Care exprimă aprehensiune. **2** Care trădează aprehensiune. **3** Care simte aprehensiune.

apret *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 382 / Pl: *~uri* / E: fr ***apprêt***] (Teh) Substanță cu care se tratează țesăturile (și, uneori, firele) pentru diferite scopuri (îngreunare, plinătate, moliciune etc.).

apreta *vtr* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***apprêter***] (Thl) A supune diferite produse (țesături, hârtie etc.) unei operații chimice care le dă consistență și lustru Si: *a da apret*.

apretare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***apreta***] (Thl) Supunere a unor produse (țesături, hârtie etc.) unei operații chimice care le dă consistență și luciu Si: *apretat^1*.

apretat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***apreta***] Apretare.

apretat^2, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apreta***] (Thl; d. țesături, fibre textile etc.) Care a fost supus apretării.

apretor, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***appréteur***] Persoană care apretează.

apretură *sf* [At: LEG. EC. PL. 27 / Pl: *~ri* / E: ger ***Appretur***] (Ind) **1** Operație fizico-chimică de impregnare a fibrei textile cu pastă de apret Si: *apretare*. **2-3** Instalația (sau localul) în care se efectuează apretura. **4** Totalitatea operațiilor (fierbere, înălbire, mercerizare, călcare, vopsire, imprimare, apretură) prin care trece materialul textil. **5** Rezultatul acestei operații.

apreția *v* vz ***aprecia***

aprețiabil, ~ă *a* vz ***apreciabil***

aprețiare *sf* vz ***apreciere***

aprețiat, ~ă *a* vz ***apreciat***

aprețiator, ~oare *a, smf* vz ***apreciator***

aprețiație *sf* vz ***apreciație***

aprețiațiune *sf* vz ***apreciațiune***

aprețiere *sf* vz ***apreciere***

aprețui *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pzi: *~esc* / E: ***aprecia*** + ***prețui***] A aprecia.

aprețuire *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ri* / E: ***aprețui***] Prețuire.

apriat, ~ă *a, av* [At: ȘINCAI, HR. I, 295/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Înv) (În mod) fățiș, limpede, deslușit, lămurit, pe-nțeles, hotărât.

apric, ~ă *a* vz ***aprig***

aprichi *vt* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 97 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A face atent.

aprig, ~ă *a, av* [At: DOSOFTEI, V. S. 189/1 / V: ***~reg,*** (înv) ***~ic*** / Pl: *~igi, ~ige* / E: nct] **1-2** *a* (D. oameni; construit cu prepoziția *la*) Lacom, hrăpăreț. **3** *a* Neîndurător. **4** *a* Irascibil. **5** *a* Impetuos. **7** *a* Grozav. **8** *a* (D. animale) Sălbatic. **9** *a* (Fig) Aspru. **10** *a* Puternic. **11** *a* (Fig; d. conformații ale naturii) Primejdios. **12** *av* Cu toată puterea, cu impetuozitate, cu strășnicie.

aprigime *sf* [At: CIHAC I, 13 / E: ***aprig*** + *-ime*] (Rar) **1** Impetuozitate. **2** Vehemență.

apriimi *v* [At: MINEIUL (1776), 64^2/2 / Pzi: *~mesc* / E: *a-* + ***priimi***] A primi.

aprijiune *sf* [At: SBIERA, F. S. 184 / E: ***aprig*** + *-iune*] (Îvr) Vehemență.

april *smi* vz ***aprilie***

aprilie *smi* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 44 / V: (Mol; ptc) ***april*** / E: vsl ***Априлий*** (și ***Априли***) sau ngr ***᾿Απρίλιος***] **1** A patra lună a anului Si: *prier*. **2** (Ptc) Primăvara.

aprinde [At: COD. VOR. 97/1 / Pzi: *aprind*, (reg) *aprinz* / E: lat ***appre(he)ndere***] **1-3** *vtri* (D. foc) A face (ceva) să înceapă să ardă Vz *a ațâța, a cuprinde, a încinge*. **4** *vr* (D. foc) A se porni. **5** *vtf* A face (foc). **6-7** *vtr* (Focul e instrumentul aprinderii) A face să înceapă să ardă. **8** *vt* (Subiectul este omul; d. orice corp combustibil) A face să ardă. **9** *vt* A da foc. **10** *vt* A pune foc (cu intenția de a produce un incendiu). **11** *vr* A lua foc. **12** *vr* (Fam; îe) **A i se ~ cuiva călcâiele (după cineva)** A se îndrăgosti tare de cineva. **13** *vr* (Fig; d. revolte etc.) A izbucni. **14** *vr* (Îe) **A-și ~ paie-n cap** A provoca iritarea neașteptată a cuiva, printr-o vorbă spusă (sau o faptă făcută) fără intenție rea Si: (pfm) *a o păți*. **15** *vt(a)* (Spc; vân) A împușca. **16** *vr* A lua foc. **17** *vr* (D. corpuri incandescente) A lua foc (de la sine). **18** *vtr* (D. obiecte ce servesc pentru luminat) A face să lumineze. **19-20** *vtr(a)* (D. lumina electrică) A lumina. **21** *vr* (D. chibrituri) A lua foc. **22** *vr* (Fig) A scăpăra. **23** *vr* (D. ochi) A începe să strălucească datorită unei stări sufletești intense. **24-25** *vtr* A încălzi (cuptorul) printr-un foc mare. **26** *vr* (D. var) A intra în efervescență Cf *arde*. **27** *vr* (D. fân, semințe, bucate, făină etc.) A se strica în urma unui început de fermentare Si: *a se încinge*. **28** *vr* (Înv; pat) A se inflama. **29-30** *vtr* A se face roșu ca focul. **31** A se înroși la față (de plăcere, rușine, mânie etc.). **32** *vr* (Fig; d. sentimente vii, pasiuni sau manifestări ale lor) A izbucni. **33** *vtr* A face să se ivească (în mod impetuos), a deștepta. **34** *vr* (Fig; d. oameni, construit cu prepoziția *de* sau absol) A se înflăcăra. **35** *vr* (Îe) **A se ~ foc** A se înfuria foarte tare. **36** *vr* (Îe) **A se ~ lesne** A se înfuria ușor. **37** *vr* (Înv) A râvni.

aprindere *sf* [At: CALENDARIU (1814), 164/5 / Pl: *~ri* / E: ***aprinde***] **1** Declanșare a arderii. **2** Pornire a focului. **3** Pornire a unui incendiu. **4** Pornire să ardă. **5** Izbucnire a revoltei. **6** (Fam) Îndrăgostire de cineva. **7** Găsire a unui necaz. **8** Provocare a unei iritări neașteptate a cuiva printr-o vorbă sau intenție rea. **9** Împușcare. **10** Izbucnire a focului. **11** Luminare. **12** Scăpărare. **13** Strălucire datorată unei stări sufletești intense. **14** Încălzire a cuptorului cu un foc mare. **15** Intrare în efervescență, dezvoltând căldură. **16** Stricare a fânului, semințelor, cerealelor, făinei printr-un început de fermentare. **17** Inflamare. **18** Înroșire la față de plăcere, rușine, mânie, din timiditate. **19** Înfuriere rapidă. **20** Râvnire. **21** (Fig) Înflăcărare, exaltare, pasiune. **22** (Îlav) **Cu ~** Cu ardoare, cu pasiune. **23** (Pat; pop) Inflamație. **24** Infecție. **25** Temperatură. **26** Febră. **27** (Îs) **~ de plămâni** Congestie pulmonară. **28** (Îs) **~ de ochi** Oftalmie. **29** (Îs) **~ de creieri** Meningită. **30** (Îs) **~ de mațe** Gastrită.

aprinjor, ~oară *smf* [At: BARCIANU, V / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aprinde*** + *-ior*, ger *Zündhölzchen*] (Trs; mpl) Chibrit.

aprins[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***aprinde***] **1** Aprindere **(1)**. **2** (Îe) **(Pe) la** (sau **în**) **~ul lumânărilor** Seara. **3** Incendiere. **4** (La animale) Pneumonie.

aprins[2] ***~ă*** [At: MINEIUL (1776), 110[1]/1 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***aprinde***] **1** *a* Care arde. **2** *a* Încins. **3** *a* Incandescent. **4** *a* (Fig) Îndrăgostit. **5-6** *av, a* (Într-un mod) pasionat. **7** *a* (Fig; d. ochi) Strălucitor Si: (lor) *ardent*. **8** *a* (Despre cereale, făină etc.) Încins. **9** *a* (Fig) Uscat. **10** *a* Febril. **11** *a* (Pop; d. animale) Care a făcut pneumonie. **12** *a* Îmbujorat. **13** *a* Înroșit. **14** *a* (D. culori) Strălucitor. **15** *a* (Înv; îs) *galben ~* Galben ca focul. **16** *a* (D. surse de lumină) Care luminează. **17** *a* (D. aparate electronice) Pus în funcțiune.

aprinsătură *sf* vz ***aprinzătură***.

aprinsori *sfp* [At: CADE / E: ***aprins[1]*** + *-ori*] (Îrg; îlav) **(Pe) la ~** Seara.

aprinsură *sf* [At: BARCIANU, V. / E: ***aprinde*** + *-ură*] (Trs; înv) Inflamație.

aprinzare *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~zări* / E: ***aprinde***] (Înv) Aprindere.

aprinzăcios, ~oasă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***aprinde*** + *-ăcios*] **1-2** (Înv) Inflamabil.

aprinzăciune *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ni* / E: ***aprindere*** + *-ăciune*] **1-2** (Înv) Inflamare.

aprinzător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 88/2 / V: (îrg) ***~iu, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aprinde*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aprinde **(3)**. **3** *smf* (Înv) Persoană cu ocupația de a aprinde **(1)** ceva. **4** *snf* Instrument sau obiect pentru aprins. **5** *sn* Dispozitiv de aprindere **(1)** a unui combustibil, a fitilului unui explozibil etc. **6** *sf* (Trs; mpl) Chibrit. **7** *a* Inflamabil. **8** *a* (Înv; fig) Excitant.

aprinzătoriu, ~oare *a, s* vz ***aprinzător***

aprinzătură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îvr) ***~nsă~*** / Pl: *~ri* / E: ***aprinde*** + *-ătură*] **1** (Îvr) Îmbrățișare. **2** (Înv) Iluminare a unui loc. **3** (Înv) Ardere **(3)**. **4** (Înv; med) Inflamație.

aprinzeală *sf* [At: PISCUPESCU, O. 231 / Pl: *~eli* / E: ***aprinde*** + *-eală*] (Înv) Febră.

aprinzibil, ~ă *a* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~i, ~e* / E: ***aprinde*** + *-bil*] (Îvr; fig) Încântător.

a priori [At: MAIORESCU, CR. I, 110 / P: *apri-o~* / E: lat ***a priori***] **1-2** *la, lav* (Flz) Aprioric **(1-2)**.

aprioric, ~ă *a, av* [At: DAMÉ / P: *~pri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***a priori*** + *-(i)c*, după ger *apriorisch*] **1-2** *av, a* (Flz) (Într-un mod) independent de experiență, bazat numai pe rațiune Si: *a priori*.

apriorism *sms* [At: DA ms / P: *~pri-o~* / E: fr ***apriorisme***, ger ***Apriorismus***] (Flz) Teorie (kantiană) care consideră că spațiul, timpul și cauzalitatea sunt noțiuni apriorice.

apriorist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *~pri-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***aprioriste***] **1-2** (Persoană) care gândește aprioric. **3-4** (Adept) al apriorismului.

aprioristic, ~ă *a, av* [At: DA ms / P: *~pri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***aprioristisch***] **1-2** (Într-un mod care ține) de apriorism.

aprioritate *sfs* [At: DA ms / P: *~pri-o~* / E: fr ***apriorité***, ger ***Apriorität***] (Flz) Caracter aprioric **(1)** al unei construcții logice.

apristui *v* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~uesc* / E: ****apristrui***, din vsl **пристрой** (**пристроити**), cf rs **пристроть**] (Reg) **1** A câștiga. **2** (Adesea precedat de negație) A se apropia. **3** (Adesea precedat de negație) A veni.

aproape [At: COD. VOR. 118/6 / E: ml ***ad-prope***] **1** *av* (Construit și cu pronumele personal în dativ, îf *~-mi, ~-ți*) La distanță mică în spațiu de cineva (sau ceva) Si: *în apropiere, în preajmă, lângă*. **2** *av* (Îlav) **Pe ~** Prin apropiere. **3** *av* (Îe) **A cunoaște de ~** A cunoaște foarte bine. **4** *av* (Înv; îe) **A avea pe cineva ~** A-și pune (toată) încrederea în cineva. **5** *a* (Înv; îs) *~ cercetare* Amănunțit. **6** *a* (Înv; lpl; îf *apropi*) Confident. **7-8** *av* La un interval mic de timp (în trecut sau viitor). **9** *av* (Îlav) **~ de...** Cu puțin timp înainte de... **10** *av* (Precedat de „rudă", îla) **De ~** Cu care există relații de rudenie strânse. **11** *av* (Îs) *Prieten de ~* Amic intim. **12** *av* (Înv; îlav) **~ de** Aproximativ. **13** *av* (Construit cu conjuncțiile *ca, să* sau cu infinitivul) Puțin lipsea ca... Si: *cât pe ce, mai-mai*. **14** *sa* (Îpp; rar) Până aproape **(1)**. **15** *av* (Îvr; fig; îe) **~ de minte** Ușor de înțeles. **16** *sma* (și *cel de ~*, înv, *de-~le*) Semen.

aproba [At: STAMATI, D. / Pzi: *aprob* / E: lat ***approbare***] **1** *vt(a)* A fi de acord cu ceva Si: *a consimți, a încuviința*, (înv) *a aprobălui* **(1)**. **2** *vt* (Spc) A rezolva favorabil și oficial cererea, propunerea cuiva Si: (înv) *a aprobălui* **(2)**. **3** *vr* (Înv) A socoti ca bună propria purtare, propria faptă.

aprobare *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~bări* / E: ***aproba***] **1** Încuviințare a ceva S: *consimțire*, (rar) *aprobat[2]* **(1)**, (înv) *aprobație* **(1)**, *aprobațiune* **(1)**, *aprobăluire* **(1)**. **2** (Spc) Răspuns favorabil și oficial la o cerere, la o propunere etc. Si: (rar) *aprobat[2]* **(2)**, (înv) *aprobație* **(2)**, *aprobațiune* **(2)**, *aprobăluire* **(3)**. **3** Autoapreciere pozitivă Cf *aproba* **(3)**.

aprobat[1] *sn* [At: DA / E: ***aproba***] (Rar) **1-2** Aprobare **(1-2)**.

aprobat[2], ***~ă*** *a* [At: PRAV. (1814), XXI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aproba***] **1** Încuviințat. Si: *consimțit*, (înv) *aprobăluit* **(1)**. **2** (Spc) Care a fost consimțit oficial Si: (înv) *aprobăluit* **(2)**.

aprobativ, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***approbatif***] **1-2** *a* Care arată sau implică o aprobare **(1)** Si: *aprobator* **(2)**. **3** *av* În chip de aprobare **(1)**.

aprobator, ~oare [At: DA / V: ***~bă~***, (reg) ***~bătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aproba*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aprobă **(1)**. **3** *a* Aprobativ **(1)**.

aprobație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***approbation***] (Înv) **1** Aprobare **(1)**. **2** (Spc) Aprobare **(2)**.

aprobațiune *sf* vz ***aprobație***

aprobălui *vt* [At: (a. 1814), ap. DA / Pzi: *~esc* / E: nct] (Înv) **1-2** A aproba **(1-2)**.

aprobăluit, ~ă *a* [At: PRAV. (1814), XXI, 6 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aprobălui***] (Înv) **1-2** Aprobat[2] **(1-2)**.

aprobător, ~oare *smf, a* vz ***aprobator***

aprobătoriu, ~ie *smf, a* vz ***aprobator***

aproctie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cții* / E: fr ***aproctie***] Anomalie congenitală constând în închiderea anusului.

aprocsimație *sf* vz ***aproximație***

aprod *sm* [At: (a. 1443) DER / Pl: *~ozi* / E: mg ***apród*** „paj, ucenic"] (Înv) **1-2** (Șîs *~ de curte*) Fecior de boier care îndeplinea, la curtea domnească, serviciul de paj și de scutier, așteptând să fie boierit. **3-6** (Mol; Mun) Dregător al curții domnești, cu atribuții administrative, fiscale sau juridice. **7** (Pex) Mesager. **8** (Reg) Erou. **9** (Reg) Dorobanț. **10** (Îs) *~ de târg* Perceptor. **11** (Îs) *~ de divan* Agent care aducea la judecată pe împricinați și constrângea la plată pe debitori. **12** Slujbaș care păzea sălile și introducea publicul în instituții.

aprofunda *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) *app~* / Pzi: *~dez* / E: fr ***approfondir***] **1** A cerceta în amănunțime. **2** (Înv; c. indică o persoană) A cunoaște, în profunzime, sufletul, caracterul.

aprofundare *sf* [At: NEGULICI / S: (înv) *app~* / Pl: (rar) *~dări* / E: ***aprofunda***] Cercetare temeinică a unui lucru.

aprofundat, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~ați, ~e* / E: ***aprofunda***] Care este cunoscut temeinic Cf *aprofunda* **(1)**.

apropia[1] [At: COD. VOR.128/13 / V: ***~pria*** / P: *~pi-a* / Pzi: *apropii*, (înv) *~ropiu*, (rar) *~iez* / E: ml ***appropiare***] **1** *vr* A se deplasa în spațiu tot mai aproape de cineva sau ceva. **2** *vr* (Înv; îe) **A se ~ cu târgul** A cădea la învoială. **3** *vr* (Pan; construit cu prepoziția *de*; înv, c. în dativ) A fi credincios cuiva. **4** *vr* A se afla foarte aproape de un anumit moment, timp etc. **5** *vr* (Îe) **A se ~ de ziuă** A se face ziuă. **6-7** *vr* (Îe) **Nu te poți ~ de** (cineva) A nu reuși să vorbești sau să te înțelegi cu cineva. **8** *vr* (Îe) **Nu te poți ~ de** (ceva) A nu putea să cumperi din cauza scumpetei. **9** *vr* (Îe) **A se ~ funia de** (sau **la**) **par** A se apropia deznodământul. **10** *vr* (Fig) A adera. **11-12** *vti* (Îpp) A ajunge aproape **(1)**. **13** *vt* (Îe) **A ~ mălaiul din traistă** A cheltui (aproape) tot. **14-15** *vt* A duce ceva sau pe cineva lângă... **16** *vt* (Fig) A lega sufletește sau prin afinități. **17** *vt* (Îvp) A fi aproape de împlinirea unui număr de ani. **18** *vt* (Înv; construit cu infinitivul sau conjunctivul) A fi cât pe ce să... **19** *vr* (Fig; urmat de prepoziția *de*) A se asemăna. **20** *vr* (Fig) A-și face prieten pe cineva. **21-22** *vr, vt* (Fig; pan)

A-(și) atrage de partea sa pe cineva. **23** *vr* A avea însușiri sau trăsături asemănătoare, comune.

apropia² *v* vz ***apropria***

apropiabil, ~ă *a* [At: BĂLĂȘESCU, D. R. – FR. / Pl: *~i, ~e* / E: ***apropia*** + *-bil*] (Înv) **1** Accesibil. **2** Care poate fi apropiat.

apropiare *sf* vz ***apropiere***

apropiaș, ~ă *a, smf* [At: COSTINESCU / P: *~pi-aș* / Pl: *~i, ~e* / E: ***apropia*** + *-aș*] (Înv) **1-2** (Vecin) care stă aproape.

apropiat¹ *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~iet*** / E: ***apropia¹***] **1** (Înv) Apropiere (1). **2-3** (Îs) *Loc* (sau *persoană*) *greu de ~* Loc (sau persoană) greu accesibil(ă).

apropiat², ~ă [At: PSALT. SCH. 285 / V: ***~iet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apropia***] **1** *a* Ajuns aproape **(1)**. **2** *a* (Cu sens local; îoc *îndepărtat*) Aflat la distanță mică unul de altul. **3** *a* (Cu sens temporal; îoc *îndepărtat*) Aflat în timp la mică distanță de prezent. **4** *a* Aproape la fel. **5** *a* (Înv) Aproximativ. **6-7** *a, smf* (Îoc *străin*) Prieten (intim). **8** *a* De care te poți apropia **(13)** cu ușurință, fiindcă este prietenos și binevoitor Si: (înv) *apropielnic*.

apropiativ, ~ă *a* [At: BARCIANU / V: ***~iet~*** / P: *~pi-a~* / S: *~oppi~* / E: ctm ***apropiat¹*** + ***aproximativ***] (Înv) Aproximativ **(1)**

apropiator, ~ie *a* [At: BĂLĂȘESCU, D. R. – FR. / S: *app~* / Pl: *~i, ~ii* / E: nct] (Înv) **1** Care apropie **(1)**. **2** Iminent.

apropiație¹ *sf* vz ***apropiere***

apropiație² *sf* vz ***apropriație***

apropiător, ~oare *a, smf* vz ***apropietor***

apropiătoriu, ~ie *a, smf* vz ***apropietor***

apropielnic, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***apropia¹*** + *-elnic*] (Îvr) Apropiat¹ **(8)**.

apropiere *sf* [At: CORESI, EV. 8/14 / V: (înv) ***~iare*** / P: *~pi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***apropia¹***] **1** (Îoc *depărtare*) Venire (tot) mai aproape **(1)** S: (înv) *apropiat²*. **2** (Îoc *depărtare*) Vecinătate. **3** Prezență a cuiva (simțită ca o instanță sau ca o forță). **4** Împrietenire sau câștigare a încrederii unei persoane, unui grup etc. **5** Împăcare. **6** (Îlav) **În ~** (sau **în ~a**) Aproape **(1) 7** (Îlav) **Prin ~** (sau **prin ~a**) (Pe) aproape **(1)**. **8** (Îlav) **Din ~** sau **din ~a** De aproape **(1)**. **9** (Înv; îlav) **Cu** (sau **prin**) **~** Aproximativ. **10-12** (Înv) Proprietate, caracteristică, însușire. **13** (Înv; îe) **Îmi vine cu ~iare** Îmi vine la îndemână.

apropiet¹, ~ă *a* vz ***apropiat¹***

apropiet² *sn* vz ***apropiat²***

apropietiv, ~ă *a* vz ***apropiativ***

apropietnic, ~ă *a* [At: POLIZU / P: *~pi-e~* / Pl *~ici, ~ice* / E: ***apropiet*** + *-nic*] (Înv; d. oameni) Prietenos.

apropietor, ~oare [At: PSALT. SCH. 169/22 / V: (înv) ***~iu, ~iător,*** (îrg) ***~iătoriu, iitoriu*** / P: *~pi-e~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***apropia¹*** + *-(ă)tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (În Biblie) (Persoană dușmănoasă) care se apropie¹ **(1)** (amenințător). **3** *a* Care are un grad mic.

apropietoriu, ~orie *a, smf* vz ***apropietor***

apropietură *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: *~pi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***apropia¹*** + *-ură*] (Nob) Loc de apropiere.

apropiitoriu, ~orie *a, smf* vz ***apropietor***

apropios, ~oasă *a, av* [At: GENILIE, G. 2 / P: *~pi-os* / E: ***apropia¹*** + *-os*] **1-2** (Înv) Aproximativ.

apropișor *av* [At: MARIAN, NA. 436 / E: ***aproape*** + *-ișor*] **1-2** (Pop; rar; șîs) *Aproape-~* (De) foarte aproape **(1)**.

apropitar, ~ă *smf* vz ***proprietar***

apropo [At: ALECSANDRI, T. 418 / V: ***~u*** *sn*, ***~os*** *av*, (înv; eig) ***~ont*** *sn*, (itm) ***~zito*** *av* / S: *apropos* / Pl: *~uri* / E: fr ***à-propos***] **1** *av* (Înv; șîf *~s*) Fiindcă veni vorba. **2** *av* (Înv; șîf *~s*) Fiindcă s-a întâmplat să-mi amintesc. **3** *av* (Îlpp) **~ de** (sau, înv, **~zito de**) În legătură cu. **4** *sn* (Îf *~u*, înv *-ont*; mpl) Aluzie la adresa cuiva. **5** *sn* (Îf *~u*, înv *~ont*; mpl) Propunere făcută pe ocolite. **6** *sn* (Îf *~u*, înv *~ont*; mpl) Propunere deocheată. **7-8** *sn* (Îe) **A face un ~u** (sau **~uri**) ori **a bate ~uri** A face aluzii (uneori la adresa vieții intime). **9** *sn* (Înv) Prezență de spirit. **10** *sn* (Înv; fam; îe) **A face ceva la ~ont** A face ceva la momentul oportun. **11-12** *av* (Iuz; fam: îe) **A veni (a cădea) tare (foarte) ~** A veni la momentul potrivit sau tocmai când era așteptat.

apropont *sn* vz ***apropo***

apropos *av* vz ***apropo***

apropou *sn* vz ***apropo***

apropozito *av* vz ***apropo***

apropria *vt* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 15/33 / P: *~pri-a* / V: ***~pia²*** / Pzi: *~iez* / E: lat ***appropriare***] **1** (Cdtp) A-și însuși un lucru (străin). **2** A adapta un lucru pentru un anumit scop Vz: *acomoda*.

apropriare *sf* vz ***apropriere***

aproprial, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 270 / P: *~pri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***apropria***] (Rar) **1** (D. un lucru străin) Însușit. **2** Adecvat.

apropriație *sf* [At: NEGULICI / P: *~pri-a~* / V: (itr) ***~țione, app~,*** (înv) ***~piație²***, (frm) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***appropriatio***] (Frî) Apropriere **(1)**.

apropriațiune *sf* vz ***apropriație***

apropriere *sf* [At: NEGULICI / P: *~pri-e~* / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~eri* / E: ***apropria***] **1** (Rar) Însușire a unui lucru străin Si: (înv) *apropiație*. **2** (În economia politică) Totalitatea mijloacelor de însușire a unor bunuri. **3** (În economia politică; înv: îs) *Legea ~rii* Legea proprietății private.

aprosexie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***aprosexie***] Incapacitate (nervoasă) de a-și concentra atenția.

aprosima *vt* vz ***aproxima***

aprosimare *sf* vz ***aproximare***

aprosimativ, ~ă *a* vz ***aproximativ***

aprosimățiune *sf* vz ***aproximație***

aprossima *sf* vz ***aproxima***

aprossimativ, ~ă *a* vz ***aproximativ***

aprossimație *sf* vz ***aproximație***

aprova *vir* [At: LTR² / Pzi: *~vează* / E: ns cf *provă*] (D. nave) A se înclina longitudinal, cu pupa mai sus decât prora (din cauza încărcării neuniforme).

aprovare *sf* [At: LTR² / Pl: *~vări* / E: ***aprova***] (D. nave) Înclinație longitudinală.

aprovat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aprova***] Aprovare.

aprovat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aprova***] (D. nave) Înclinat longitudinal, cu pupa mai sus decât prora (din cauza încărcăturii neuniforme).

aprovisiona *vtr* vz ***aproviziona***

aprovisionare *sf* vz ***aprovizionare***

aprovisione *sf* vz ***aprovizionare***

aproviziona *vtr* [At: (a. 1840) ap. TDRG² / P: *~zi-o~* / V: (înv) ***approvisi~, ~iuna,*** (înv) ***app~*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***approvisionner***] A(-și) procura (pentru o vreme oarecare) hrană, materiale etc.

aprovizionar, ~ă *smf* [At: NEGULICI / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***aproviziona*** + *-ar*] (Înv) **1-2** Aprovizionator **(1-2)**.

aprovizionare *sf* [At: I. IONESCU, M. 354 / P: *~zi-o~* / / V: (înv) ***~visi~, ~isione, ~iune,*** (înv) ***app~*** / Pl: *~nări* / E: ***aproviziona***] **1** Procurare de hrană, materiale etc. **2** Hrana, proviziile etc. necesare traiului pentru o vreme oarecare. **3** Dotare cu utilaje, materiale etc. pentru un anumit scop. **4** Serviciul dintr-o instituție care se ocupă cu aprovizionarea **(5)**. **5** Personalul de la aprovizionare **(5)**.

aprovizionat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~zi-o~* / Pl: *~uri* / E: ***aproviziona***] **1-2** Aprovizionare **(1-2)**.

aprovizionat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~zi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aproviziona***] **1** Asigurat cu produse alimentare, materiale etc. în cantitate mare. **2** Dotat cu utilaje, materiale etc.

aprovizionator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / P: *~zi-o~* / V: (înv) ***pr~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aproviziona*** + *-tor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care se ocupă cu aprovizionarea **(1)** S: (înv) *aprovizionar*.

aproxima *vt* [At: (a. 1840) ap. TDRG / V: (înv) ***~osi~,*** (înv) ***app~, ~ocsi~, ~ossi~*** / Pzi: *~mez* / E: lat ***approximare***, fr ***approximer***] **1** A stabili valoarea aproximativă a unei mărimi. **2** A echivala o mărime cu una apropiată ca valoare. **3** (Rar; iuz) A realiza (artizanal) substitutul unui obiect tehnic, respectând numai anumite cerințe.

aproximare *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~osi~***, (înv) ***app~***, ***~ossi~***, ***~ocsi~*** / Pl: *~mări* / E: ***aproxima***] **1** Stabilire a valorii aproximative a unei mărimi. **2** Echivalare a unei mărimi cu alta, de valoare apropiată.

aproximat, ~ă *a* [At: POENARU, G. 167 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aproxima***] (Înv) **1-2** Aproximativ **(1-2)**.

aproximatif *a* vz ***aproximativ***

aproximativ, ~ă *a* [At: ASACHI, ap. URSU, T. Ș. / V: (pop) ***~osum~***, (înv) ***app~***, ***~ocsi~***, ***~ossi~***, ***~osi~***, ***~if*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***approximatif***] **1** *a* Care este aproape de o mărime dată Si: (înv) *apropietiv* **(1)**. **2** *a* Care este aproape de adevăr Si: (înv) *apropietiv* **(2)**. **3** *av* În jur de..., cam. **4** *a* (Mai ales despre abstracte) Relativ. **5** *a* (Îrn; pex) Îndoielnic și nesatisfăcător.

aproximație *sf* [At: (a. 1840) ap. TDRG / P: *~ți-e* / V: (înv) ***~ione***, ***~iune***, ***-osimățiune***, (înv) ***app~***, ***~ocsi~***, ***~osi~***, ***~ossi~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***approximation***, lat ***approximatio***] **1-2** Evaluare a unei mărimi, situații făcută fără pretenție de exactitate. **3** (Îlav) **Cu ~** sau **prin ~** Pe cât se poate de exact în funcție de ceea ce se cunoaște Si: (înv) *cu* sau *prin apropiere* **(11)**. **4** (Mat) Situarea valorii unei mărimi în jurul valorii ei exacte, astfel încât să difere cât mai puțin de aceasta. **5** (Mat; îs) *Cu ~ de* Cu eroare de. **5** (Mat; îs) *Cu ~ mare* Cu eroare mare.

aproximaţione *sf* vz ***aproximaţie***

aproximaţiune *sf* vz ***aproximaţie***

aprozar *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***apro***[*vizionare*] + ***zar***[*zavat*]] Unitate comercială pentru produse agroalimentare.

aprozarist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***aprozar*** + *-ist*] **1** Vânzător într-un aprozar. **2** (Dep) Persoană incompetentă. **3** (Dep) Persoană needucată.

aprozăriță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***aprozar*** + *-iță*] Vânzătoare într-un aprozar.

aprozel *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 56/6 / Pl: *~ei* / E: ***aprod*** + *-el*] **1-2** (Îvr; șhp; uneori întrebuințat din necesități metrice) Aprod (tânăr).

aprozie *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 293/6 ap. DA / E: ***aprod*** + *-ie*] (Înv) **1** Demnitatea de aprod (pe lângă domn). **2** Slujba de aprod la autorități (judiciare). **3-4** Durata aproziei **(1, 2)**.

aprozopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***aprosopie***] Malformație congenitală constând în absența feței.

aprumuta *vt* [At: PSALT. SCH. 113/16 / Pzi: *aprumut* / E: av **a*[6]*-prumut* (= *îm-prumut*) întrebuințat în legătură cu verbele „a da“, „a lua“] (Înv) A împrumuta.

apsidal, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***apsidal***] **1** Care aparține apsidei **(1)**. **2** Referitor la apsidă **(1)**.

apsidă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~de*, (înv) *~izi* / E: fr ***apside***] **1** (Ast) Fiecare din cele două puncte extreme ale axei mari a orbitei eliptice pe care un corp ceresc o descrie în jurul altuia. **2** (Ast; îs) *Linia ~delor* Axa cea mare a elipsei pe care se află apsidele **(1)**.

apsifisi *vt* [At:(a. 1793) VĂCĂRESCUL, ap. TIKTIN[2] / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἀψηφῶ***] **1-2** (Iuz) A îngădui cu oarecare dispreț sau cu superioritate.

apsifisie *sf* [At: (a. 1705) CANTEMIR, I. I. I, ap. TIKTIN[2] / E: ngr ***ἀψηφησία***] (Iuz) Dispreț.

apșoară *sf* [At: GOLESCU, Î., ap. HEM 1388 / V: ***apuș~*** / Pl: *~re* / E: ***apă*** + *-ușoară*] **1** Apă mică. Vz *pârâiaș*, *râuleț*. **2** (Șhp) Apă. **3** (Reg) Bășică cu apă, care iese la vite înainte de a făta și se sparge singură.

apt, ~ă *a* [At: DA / Pl: *apți*, *~e* / E: fr ***apte***] Capabil.

aptangic *sn* vz ***altângic***

apter, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 66 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***aptère***] **1** (Zlg; d. insecte) Fără aripioare. **2** (Bot; d. plante sau părțile lor) Fără aripioare.

apterigotă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / fr ***aptérygote***] **1** (Lpl) Subclasă de insecte fără aripi. **2** (Lsg) Insectă din subclasa apterigote **(1)**.

apterix *sm* [At: DN[3] / Pl: *~icși* / E: fr ***apteryx***] Pasărea kiwi.

aptialie *sf* [At: DN[3] / P: *apti-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***aptyalie***] Asialie.

aptialism *sn* [At: DN[3] / P: *~ti-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***aptyalisme***] Asialie.

aptică *sf* vz ***apotecă***

aptitudinal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: eg ***aptitudinal***] (Rar) Referitor la aptitudine.

aptitudine *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 240 / Pl: *~ni* / E: fr ***aptitude***, lat ***aptitudo, -inis***] Însușire individuală care determină obținerea de rezultate bune într-o anumită activitate Si: *înclinație*.

aptian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~ți-an* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***aptien***] (Glg) **1** *sn* Ultimul etaj al cretacicului inferior. **2** *a* Care aparține aptianului **(1)**. **3** *a* Referitor la aptian **(1)**.

apu *av* vz ***apoi***

apuca [At: PSALT. SCH. 59/9 / Pzi: *apuc* / E: ml ***aucupare***] **1-2** *vt* A (cu)prinde cu mâna. **3** *vt* A lua (repede) în mână Vz *prinde*, *înhăța*. **4** *vt* (Îe) **A ~ armele** A începe războiul. **5** *vt* (Înv; îe) **A ~ cap de funie** A găsi un punct de plecare. **6** *vt* (Îe) **A ~ pe Dumnezeu de (un) picior** A se bucura (ca) de o mare reușită sau un mare noroc. **7** *vt* (Îvr; reg; îe) **A ~ (pe cineva) de ochi** A atrage prin frumusețe. **8** *vt* (Îvr; reg; îae) A face pe cineva să creadă lucruri nereale. **9** *vr* (Îvr; reg; îae; d. culori) A se armoniza Si: *a prinde de ochi*. **10** *vt* (Îpp; îe) **A ~ putere** A prinde putere. **11** *vrr* (Îpp; îe) **A ~ la suflet** A prinde curaj. **12** *vr* (Îpp; îe) **A-și ~ sufletul** A sufla din greu. **13** *vt* (Pop; îe) **Îi ~că mâna la toate** Se pricepe (câte puțin) la toate. **14** *vt* (D. senzații, stări, sentimente etc.) A cuprinde. **15** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva de scurt** A-i cere socoteală (pe neașteptate). **16** *vt* (Înv; Mol; îe) **A ~ pe cineva pe-a-mânele** A avea (mare) căutare. **17** *vtr* A (se) cuprinde cu brațele. **18** *vt* A îmbuca. **19** *vt* A mușca. **20** *vi* (Pop; îe) **A ~ ca lupul** A mânca cu lăcomie. **21** *vt* (Îpp; îe) **A ~ foc cu gura** A se expune pericolului pentru cineva. **22** *vt* (Îe) **A ~ cu ochii** (sau **cu căutătura**) A cuprinde cu privirea. **23** *vt* (Urmat de „cuvinte“, „vorbe“ etc.) A auzi. **24** *vt* (Îe) **A ~ cu mintea** A pricepe. **25** *vt* (Îvr; îe) **A ~ pe cineva cu cuvinte** (sau **vorbe**) A ademeni cu vorba. **26** *vt* A surveni pe neașteptate. **27-29** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva foamea (setea, somnul** etc.) A i se face foame, sete, somn etc. **30** *vt* (Îe) **Mult te ține când te-~?** Nu mai isprăvești o dată? **31** *vt* (Îe) **Ce te-a ~cat?** Ce ai? **32** *vrr* (Îpp; îe) **A se ~ la luptă (la joc** etc.) A porni la luptă (joc etc.). **33-34** *vr* (Îpp, îe) **A se ~ cu** (sau **de**) A se lua la luptă cu. **35** *vr* (D. câini; îe) **A se ~ la** (sau **în**) **colți** A se mușca. **36** *vrr* (Îae; d. oameni) A se lua la ceartă. **37** *vr* (Urmat de pp *de*) A se prinde cu mâna de... **38** *vr* (Urmat de pp *de*) A se atârna de ceva. **39** *vr* (Îpp; urmat de pp *de*) A ataca. **40** *vr* (Pop; urmat de pp *de*) A avea relații cu... **41** *vr* (Îpp; upp *de*) A bârfi. **42** *vr* (Îe) **A se ~ de capul cuiva** A nu-l (mai) lăsa în pace. **43** *vr* (Îpp; îe) **A (i) se ~ cuva vinele** A înțepeni. **44** *vt* A înșfăca. **45** *vt* (Înv) A elibera. **46** *vt* (Înv) A răpi. **47** *vt* (Înv) A uzurpa. **48** *vt* A prinde un loc (rămas liber). **49** *vt* (Îpp) A lua pe cineva din scurt. **50** *vt* (Îpp) A trage la răspundere (pentru o datorie neachitată). **51** *vt* (În legătură cu „a putea“) A lua (în grabă și la nimereală) ce poate. **52** *vt* (Precedat de „a putea“) A căpăta. **53** *vt* (În legătură cu rudele cuiva) A pune mâna pe o moștenire. **54** *vi* (Înv; îe) **Abia ~c** Aștept cu nerăbdare să... **55** *vt* A găsi la sosirea sa pe cineva care încă n-a plecat. **56** *vt* (Complementul indică trenul) A prinde. **57** *vt* (Complementul indică de obicei persoane) A fi o vreme contemporan cu cineva. **58** *vt* (Pex) A fi martorul unei stări de fapt. **59** *vt* (Pop; îe) **De când (m-)am ~t** De când pot să-mi amintesc. **60** *vt* (Adesea cu complinirile „din moși strămoși“, „din tată-n fiu“) A primi ceva prin tradiție. **61** *vt(a)* (Construit cu „să“, „de“, „a“) A avea (încă) puțin timp ca să mai facă ceva. **62** *vt* (Îae) A încheia o acțiune imediat înaintea alteia. **63** *vtr* (Îae; înv; șîe ***a o ~***) A începe. **64** *vtr* (Îae) A ajunge să. **65** *vt* (Înv) A recurge la. **66** *vt* (Înv) A întreprinde. **67** *vtr* (a) A începe să facă ceva. **68** *vt* (Înv) A începe să practice o meserie. **69** *vt* (Construit cu supinul) A se deda. **70** *vi* (Pop; indicând starea materială; îe) ***A ~ la (bine, avere*** etc.) A ajunge la... **71** *vi* (Trs) A deveni. **72** *vt* (Complementul este „drumul“, „calea“) A se îndrepta într-o direcție oarecare. **73** *vt* (Fig; complementul este *drumul*, *calea*) A-și orienta existența după anumite repere. **74** *vi* (Îe) **A ~ care încotro** A merge fiecare în altă direcție. **75** *vi* (Înv) A se întinde începând de la un anumit loc după anumite repere. **76** *vt* (Îe) **A ~ lumea-n cap** A lua lumea-n cap. **77** *vt* (Îe) **A ~ câmpii** A o lua razna. **78** *vi* (Îe) **A ~ la** (sau **de**) **fugă** A o lua la fugă. **79** *vi* (Îe) **A o ~ la sănătoasa** A o lua la sănătoasa. **80** *vi* (Îe) **A o ~ la picior** A pleca repede. **81** *vr* (Înv; îae)

A se pregăti de drum lung. **82-83** *vi* (Îe) **A ~ înainte** A pleca mai iute sau înaintea altcuiva. **84** *vi* (Îae) A întrece. **85** *vi* (Fig; îae) A anticipa. **86** *vi* (Îe) **A ~ peste câmp** A traversa un câmp. **87** *vi* (Pfm; fig; îae) A divaga (inutil). **88** *vi* (Pfm; fig; îae) A aiura. **89** *vi* (Pfm; îe) **A (o) ~ cu gura înainte** A se grăbi să răspundă. **90** *vi* (Înv) A se adresa cuiva. **91** *vr* (Mol; Buc) A se angaja la ceva. **92** *vr* (Mol; Buc) A se angaja. **93** *vr* (Înv; Mol; Buc) A se obliga solemn. **94** *vr* (Mol; Buc; pex) A se jura. **95** *vr* (Înv; îe) **A se ~ la** (sau **în**) **rămășag** A face prinsoare. **96** *vr* (Înv; complinit prin „chezaș", „pe capul său" etc.) A se pune chezaș. **97** *vr* (Înv; îe) **A se ~ de lege ca să jure** A jura pe Biblie. **98** *vi* (Îcs) **(Care) pe unde ~că** (Care) pe unde nimerește.

apucare *sf* [At: CORESI, PS. 159 / Pl: *~cări* / E: *apuca*] **1** Prindere. **2** (Înv; îs) **~a armelor** Pornirea unui război. **3** (Înv; pex; îas) Război. **4** (Înv) Răpire. **5** (Înv) Jaf. **6** (Înv) Uzurpare. **7** (Rar) Dedare.

apucat[1] *sn* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1425 / Pl: *~uri*, *~e* / E: *apuca*] **1** Prindere. **2** (Îlav) **Pe ~e(le)** În fugă. **3** (Îal) În mod superficial. **4** Epilepsie. **5-10** (Înv) Apucare **(2-6)**.

apucat[2], *~ă* [At: DOSOFTEI, V. S. 22/2 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *apuca*] **1** *a* Prins. **2** *a* Surprins de... **3** *a* Luat. **4** *a* Agățat. **5** *a* (Înv) Atacat. **6** *a* (Pop) Primit prin tradiție. **7** *a* (Înv) Moștenit. **8** *a* (Pop) Făcut pe fugă. **9-10** *smf*, *a* (Om) țicnit. **11-12** *smf*, *a* (Pex) (Om) năbădăios. **13** *a* (Construit cu prepoziția „de") Care are o boală acută. **14** *a* (D. copii, oameni) Epileptic. **15** *av* (Îlav) *Ca ~ații* Ca nebunii. **16** *av* (Îal) Cu pasiune. **17** *smf* (Îvp) Persoană care și-a impus să postească strict. **18** *smf* (Îvp; pex) Persoană care s-a jurat.

apucător, *~oare* [At: VARLAAM, C. 382 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *apuca* + *-(ă)tor*] **1** *a* Care apucă **(1)**. **2-3** *smf*, *a* (Prt) (Persoană) care-și însușește (cu lăcomie) ce nu este al său. **4** *a* (Fig; d. oameni) Lacom. **5-6** *sn* (Teh) (Partea activă a unui) aparat cu care se apucă **(1)** o sarcină pentru a o ridica și transporta. **7** *sf* (La un instrument de apucat) Falcă. **8** *sn* (La un instrument de apucat) Gheară. **9** *sf* (Bot; reg) Talpa gâștei (*Leonurus cardiaca*).

apucătoriu *a* vz *apucător*

apucătură *sf* [At: MUSTE, ap. LET. III, 26/2 / Pl: *~ri* / E: *apuca* + *-(ă)tură*] **1** Prindere cu mâna. **2** (Înv) Însușire a unui lucru care nu-i aparține. **3** (Înv) Răpire. **4** (Înv) Jaf. **5** (Trs; rar) Avere. **6** (Trs; șîs) *Om cu ~* Om bogat. **7** (Pop) Îndemânare. **8** (Pop; lpl) Înclinație. **9** (Pop; lpl) Maniere. **10** (Prt; lpl) Tertipuri. **11** (Pop) Boală acută. **12** (Pop) Durere de stomac. **13** (Îvp) Intoxicație (cu mercur).

apucit *sn* vz *aputit*

apucitură *sf* vz *aputitură*

apud *pp* [At: DEX[2] / Abr: *ap.* / E: lat *apud*] (Indică o citare preluată de la alt autor) După.

apuitor, *~oare* *a* vz *apunător*

apuitoriu, *~oare* *a* vz *apunător*

apuli *smp* [At: DEX[2] / E: lat *Apulli*] Trib dacic care a trăit în centrul Transilvaniei.

apunător, *~oare* *a* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1436 / V: (înv) *~uitor*, *~uitoriu*, *~iu* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *apune* + *(ă)tor*] **1** Care apune **(1)**. **2** (Fig) Care se sfârșește, încetează.

apunătoriu, *~oare* *a* vz *apunător*

apune *vi* [At: (a. 1669), ap. GCR I, 184/30 / Pzi: *apun* / E: ml *appone*, *-ere*] **1** (D. aștri) A dispărea sub orizont Si: *a asfinți*, (pop) *a scăpăta*. **2** (Îc) **Soare-~** Vest. **3** (Îac) Occident. **4** (Fam; îe) **A-i ~ steaua** A decădea. **5** (Înv; îae) A muri. **6** (Înv; d. ochi) A orbi. **7** (Fig) A pieri. **8** (Fig; pex) A-și pierde strălucirea, faima etc.

apunere *sf* [At: P. MAIOR, IST. 79/7 / Pl: *~ri* / E: *apune*] **1** (D. astre, în special despre soare) Asfințit[1]. **2** (Îvr; fig) Defăimare.

apunta *vi* [At: DEX[2] / Pzi: *~tez* / E: *a+punte*] (D. aeronave) A coborî (din zbor) pe puntea unui portavion Si: *apuntiza*.

apuntaj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr *appontage*] Apuntare.

apuntament *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr *appontement*] Punte (de lemn) pe malul apei, servind la acostarea ambarcațiilor.

apuntamente *sfp* [At: DA / E: fr *appointement*] (Frî) Salariu al unui funcționar.

apuntare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: *apunta*] Coborâre pe puntea unui portavion Si: *apuntizare*.

apuntiza *vi* [At: MDA ms / Pzi: ~zez / E: *apunta* + *-iza*] (Rar) A apunta.

apuntizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: *apuntiza*] (Rar) Apuntare.

apupa *vir* [At: DEX[2] / Pzi: *apup* / E: *pupă*] **1-2** (D. nave) A se înclina longitudinal cu prora mai sus decât pupa (datorită încărcării neuniforme).

apupare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~pări* / E: *apupa*] Înclinare longitudinală a navei.

apururea *av* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 300/26 / E: *a* + *pururea*] (Înv; șîlav) **De-~** Pururi.

apus[1] *sn* [At: PSALT. SCH. 154/14 / V: (înv) *app~* / Pl: (înv) *~e*, *~uri* / E: *apune*] **1** Trecere a unui astru sub orizont Si: *asfințit*, (pop) *scăpătat*. **2** Locul pe orizont unde apune soarele. **3** Priveliște la apusul **(1)** soarelui. **4** Vest. **5** (Îe) **A vorbi una de la răsărit și alta de la ~** A vorbi confuz, cu analogii și legături prea îndepărtate. **6** (Îe) **A sta cu un picior la răsărit și altul la ~** A nu avea domiciliu stabil. **7** (Îs) *~-miazăzi* Sud-vest. **8** Occident. **9** (Pm) Concepțiile occidentului. **10** Peisaj crepuscular. **11** (Fig) Sfârșit. **12** (Fig) Declin. **13** (Pex) Prăbușire.

apus[2], *~ă* [At: P. MAIOR, IST. 70/15 / Pl: *~uși*, *~e* / E: *apune*] **1** *a* (D. astre) Care a apus **(1)**. **2** *a* (Fig; d. vreme, timp) Trecut. **3** *a* (D. ochi) Fără vedere. **4** *a* (Îvr; Trs; d. societate și oameni) Înapoiat. **5** *av* (Înv; nob) Cu dispreț.

apusan, *~ă* *a* vz *apusean*

apusat, *~ă* *a* [At: GRAIUL I, 84 / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat **appausatus*] (Îrg) Ascuns.

apusean, *~ă* [At: NEGRUZZI, S. I, 347 / V: (reg) *~san* / Pl: *~eni*, *~ene* / E: *apus* + *-ean*] (Îoc *răsăritean*) **1** *a* Care se află la apus[1] **(1)**. **2-3** *smf*, *a* (Locuitor) din apus[1] **(8)**. **4** *a* Care aparține apusului **(8)**. **5** *a* Caracteristic apusului **(8)**. **6** *a* (Îs) *Biserica ~ă* Biserica catolică.

apust *sn* [At: HEM 1440 / Pl: *~uri* / E: ucr **опуст**] (Înv; Mar; Mol) Stăvilar.

apușoară *sf* vz *apșoară*

aputi *vi* [At: CORESI, PS. 322 / Pzi: *~uț*, *~țesc* / E: *puți*, după *amirosi*, *apipăi*] (Înv; Ban) A mirosi (a ceva neplăcut).

aputit *sn* [At: CORESI, ap. HEM 1442 / V: *~ucit* / E: *aputi*] (Înv) **1** Miros neplăcut Si: *aputitură* **(1)**. **2** Simțul mirosului S: *aputitură* **(2)**.

aputitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: *~ucit~* / Pl: *~ri* / E: *aputi* + *-(i)tură*] (Înv) **1-2** Apuțit **(1-2)**.

ar[1] *c* vz *ară[1]*

ar[2] *sm* [At: CLIMESCU, A. 203 / V: (reg) *ară[2]*, *ara[2]*, *arie[1]* *sf* (Pl: nct) / Pl: *~i* / E: fr *are*] **1** Unitate de măsură pentru suprafețe agricole, egală cu 100 m².

ara[1] *i* vz *ară[3]*

ara[2] *sf* vz *ar[2]*

ara[3] *smi* [At: DN[3] / E: fr *ara*] Specie de papagal frumos colorat, cu coada lungă, din America de Sud.

ara[4] *vt* [At: PRAV. MOLD., ap. GCR I, 119/31 / Pzi: *ar* / E: lat *arare*] A face brazde cu plugul, pentru pregătirea pământului înaintea cultivării.

arab, *~ă* [At: NECULCE, ap. LET. II, 396 / V: (înv) *~av* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *arabe*, lat *arabus*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care este din Orientul Apropiat sau nordul Africii Si: *maur*, *sarazin*, (îvp) *arap* **(1-2)**, *harap*. **3** *smp* Populație originară din Orientul Apropiat și nordul Africii Si: *maur*, *sarazin*, (îvp) *arap* **(3)**, *harap*. **4-7** *a* Care aparține (sau este specific) arabilor sau Arabiei Si: *arabic*, *arăbesc*, (îvp) *arap*, *arăpesc*. **8-9** *a* Referitor la arabi **(1)** sau Arabia. **10** *a* Produs de arabi **(1)**. **11** *a* (Îs) *Cal ~* Cal de rasă pentru călărie originar din Arabia. **12-13** *sf*, *a* (Șîs) *Limbă ~ă* (Limbă) vorbită de arabi **(1)** Si: (înv) *arăbească* **(7-8)**, (îvp) *arapă*. **14-15** *sn* Cuvânt sau expresie (neasimilată încă) împrumutată din arabă **(12)** Si: (îvp) *arap*. **16** *a* (Îs) *Cifră ~ă* Cifră care aparține celui mai utilizat sistem zecimal de numerație, inventat de arabi **(3)**.

araba *sf* vz *haraba*

arababură *sf* vz **harababură**
arabagiu *sm* vz **harabagiu**
arabesc, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 284 / V: *~ă sf* / Pl: *~uri, ~beşti*, (înv) *~besce* / E: fr *arabesque*] **1** *sn* Ornamentaţie specifică artei arabe **(2)**, cu împletituri complicate de linii şi motive vegetale. **2** *sf* Scurtă compoziţie muzicală graţioasă. **3** *sn* Ornament muzical. **4** *sn* Figură de dans în care un picior e întins orizontal înapoi iar braţele sunt întinse înainte.
arabescă *sf* vz **arăbesc**
arabic, ~ă a [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *arabique*] **1-7** Arab **(2, 4-9)**. **8** (Şîs) *Gumă ~ă* Substanţă vâscoasă obţinută din lichidul secretat de unele specii de salcâm (sau sintetic), folosită ca adeziv pentru hârtie.
arabil, ~ă a [At: I. IONESCU, M. 54/ Pl: *~i, ~e* / E: fr *arable*] **1-2** (D. pământ) Bun de arat şi cultivat.
arabism sn [At: HASDEU, I. C. 104 / Pl: *~e* / E: fr *arabisme*] **1-2** (Rar) Fel, înfăţişare arabică **(2)**. **3-4** Cuvânt sau expresie dintr-o limbă arabă.
arabist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: *~işti, ~e* / E: ger *Arabist*] Specialist în arabistică.
arabistică sf [At: DEX² / E: *arabist* + *-ică*] Disciplină care studiază limba, istoria etc. popoarelor arabe **(2)**.
arabiza vt [At: DEX² / Pl: *~zez* / E: fr *arabiser*] **1-2** A face să devină arab **(2)** sau a da caracter arab **(4)**.
arabizare sf [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: *arabiza*] Acţiune în urma căreia cineva sau ceva capătă caracter arab **(4)**.
arabizat, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~aţi, ~e* / E: *arabiza*] **1-2** Care a devenit arab **(2)** sau a căpătat caracter arab **(4)**.
arac¹ sm [At: (a. 1704) URICARIUL IV, 44/6 / V: *ha~, harag, hărag, hă~, ~ag sm* / Pl: *~aci* / E: ngr **χαρακι**] **1** Par lung pentru susţinerea viţei de vie, a fasolei etc. **2** (Înv) Băţ cu crestături cu care ciobanii măsurau cantitatea de lapte, prin introducerea lui în vas Cf *tanc*. **3** (Înv) Lineal **(1)**. **4** (Înv) Spaţiu dintre liniile unei hârtii liniate. **5** (Îvp; d. soare; îe) **A fi de un ~** A fi de-o suliţă.
arac² sn [At: DA / E: fr *arack*] **1-2** Rachiu de orez sau din must de cocos, asemănător, la gust, cu romul.
arac³ sn [At: VAIDA / V: *aroc* / Pl: *~ace* / E: mg *árok*] (Reg) Şanţ pentru scurgerea apei.
aracan sm vz **sărăcan**
araccevism sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: *Aracceev* (np) + *-ism*] (Rar) Atitudine brutală, despotică a unui conducător.
aracee sf [At: DN³ / P: *~ce-e* / E: fr *aracées*] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee, monocotiledonate perene, având ca tip rodul-pământului. **2** (Lsg) Plantă din familia aracee **(1)**.
arachidă sf vz **arahidă**
araciu sn vz **haraciu**
arag sm vz **arac**
aragaz sn [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 268 / Pl: *~uri* / E: *A*(stra) *R*(omână) + *a* +*gaz*] **1** Gaz petrolier lichefiat folosit drept combustibil. **2** (Înv; şîs) *Maşină de ~* Maşină de gătit la care se foloseşte aragaz **(1)**.
aragna av [At: DR. III, 564 / E: bg **нарака**] (Îrg) Într-o rână.
aragonez, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr *aragonaise*] **1-2** *smf, a* (Persoană) din Aragon. **3** *a* Care aparţine Aragonului. **4** *a* Care aparţine aragonezilor **(1)**. **5** *a* Referitor la Aragon. **6** *a* Privitor la aragonezi **(1)**. **7** *smp* Populaţia din Aragon. **8** *sf* Dialect spaniol vorbit în Aragon. **9-10** *sf, a* (Rar; şîs) *Jotă ~ă* Varianta aragoneză a jotei. **11** *sf* Melodia după care se dansează aragoneza **(9)**.
aragonit sn [At: CADE / V: *~ă sf* / Pl: (iuz) *~e* / E: fr *aragonite*] Carbonat natural de calciu cristalizat din care se fac obiecte de ornament.
aragonită sf vz **aragonit**
arahidă sf [At: PANŢU, PL. / V: *~achidă* / Pl: *~de* / E: fr *arachide*] (Bot) **1** Alună de pământ (*Arachis hypogaea*). **2** (Lpl) Alune.
arahnid sn vz **arahnidă**
arahnidă sf [At: CADE / V: *~id sn* / Pl: *~de* / E: fr *arachnide*] **1** (Lpl) Clasă de nevertebrate, artropode terestre, cu corpul format din cefalotorace cu şase perechi de apendice şi din abdomen, din care fac parte păianjenul, scorpionul etc. **2** (Lsg) Animal din clasa arahnidelor **(1)**.
arahnoidă sf [At: DA / P: *~no-i~* / Pl: *~de* / E: fr *arachnoïde*] (Atm) Membrana mijlocie din cele trei membrane care învelesc creierul şi măduva spinării.
arahnoideu, ~ee a [At: DN³ / P: *~no-i-deu* / E: fr *arachnoïdien*] (Liv) Asemănător pânzei de păianjen.
arahnoidian, ~ă a [At: DN³ / P: *~i-di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *arachnoïdien*] **1** Care aparţine arahnoidei. **2** Referitor la arahnoidă.
arahnoidită sf [At: DEX² / P: *~no-i~* / Pl: *~te* / E: fr *arachnoïdite*] Boală constând în inflamarea arahnoidei.
arahnolog, ~ă smf [At: DN³ / Pl: *~i, ~oage* / E: fr *arachnologue*] Specialist în arahnologie.
arahnologic, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr *arachnologique*] **1** Care ţine de arahnologie. **2** Care aparţine arahnologilor. **3** Referitor la arahnologie. **4** Privitor la arahnologi.
arahnologie sf [At: DN³ / E: fr *arachnologie*] Ramură a zoologiei care studiază arahnidele **(2)**.
aralâc sn [At: POLIZU, ap. HEM / Pl: *~uri* / E: tc *aralk*] (Îrg) **1** Loc. **2** Luminiş. **3** Ocazie. **4** Ajutor. **5** (Îe) **A face cuiva ~** A ajuta.
arald sm vz **erold**
araliacee sf [At: DEX² / P: *~li-a-ce-e* / Pl: *~* / E: fr *araliacées*] **1** (Lpl) Familie de arbori şi arbuşti, rar de plante erbacee, cu frunze adânc lobate sau compuse, cu flori actinomorfe în umbele şi cu fruct bacă sau drupă. **2** (Lsg) Plantă din familia araliacee **(1)**.
aram sm vz **haram**
aramaic, ~ă sf, a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: sem *aramaik*] (Iuz) **1-2** Arameic **(1-2)**.
araman ai [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; ned) Rasă de oi.
aramă sf [At: PSALT. SCH. 358/18 / V: (înv) *~me* / Pl: *~me, arămi, arămuri*, (înv) *areme* / E: ml **aramon* (= *aeramen*)] **1** (Pfm) Cupru. **2** (Pfm) Aliaj de aramă **(1)** cu alte metale. **3** (Pfm; îe) **A-şi arăta** (sau **da**) **~ma pe faţă** A-şi dezvălui prin fapte şi fără voie caracterul (urât). **4** (Pfm; îe) **A bate (la cineva) ca la ~** A bate zdravăn. **5** (Pfm; pm) Clopot. **6** (Înv; pm) Puşcă. **7** (Înv) Tun (de bronz). **8** (Înv: îf *arămi*) Bani de aramă **(1)** Si: *arămărie* **(5)**, *arămet* **(2)**. **9** (Pfm: îf *arămuri*) Vase de aramă **(2)** Si: *arămărie* **(6)**, *arămet* **(3)**. **10** (Pfm; lpl) Obiecte din aramă **(2)**. **11** (Reg) Horă nedefinită mai îndeaproape. **12** (Bot; reg) Firicea (*Poa bulbosa*).
arambaşă sm vz **harambaşă**
arame sf vz **aramă**
aramean, ~ă [At: DEX² / P: *~me-an* / Pl: *~eeni, ~ene* / E: fr *araméen*] **1** *smp* Populaţii semitice nomade care trăiau în antichitate în Palestina, Siria şi Mesopotamia. **2-3** *smf, a* (Persoană) care aparţinea populaţiei arameenilor **(1)**. **4** *a* Referitor la arameeni **(2)**. **5** *sf* Arameică **(1)**.
arameic, ~ă sf, a [At: DEX² / P: *~me-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *aramean*] **1-2** (Limbă) care aparţine limbilor semitice vorbite de arameeni **(1)**.
aramet sn [At: ŞEZ., ap. CADE / V: *arăm~* / Pl: *~uri* / E: *aramă*+*-et*] **1** (Pfm) Aramă **(2)** multă. **2-3** Arămuri **(8-9)**. **4** (Lpl) Aramă **(10)**. **5** (Lpl) Podoabe de aramă **(2)**.
aramgiu sm vz **haramgiu**
aramin, ~ă smf vz **haramin**
arană sf vz **hrană**
arancă sf vz **harancă**
araneid, ~ă [At: GALACTION, O. I, 324 / P: *~ne-id* / E: fr *aranéide*] **1** *sfp* Ordin de arahnide care cuprinde păianjenii. **2-3** *sf, a* (Exemplar) care aparţine araneidelor **(1)**. **4** *a* Referitor la araneide **(1)**. **5** *a* (Fig) Fin ca pânza de păianjen.
arangel sm vz **arhanghel**
aranghel sm vz **arhanghel**
arangia v vz **aranja**
arangiament sn vz **aranjament**

aranie *sf* [At: HEM 1468-1469 / V: ***arămie*** / Pl: *~ii* / E: bg ***арамия***] (Reg) **1** Vas de aramă cilindric (de cca doi decalitri) cu toarte groase, folosit pentru fierberea rufelor și a vopselelor. **2** Tavă mare de aramă **(1)**.

aranja [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~ngia, ~ngea*** / Pzi: *~jez* / E: fr ***arranger***] **1** *vt* A pune într-o anumită ordine. **2-3** *vtr* A(-și) potrivi ținuta exterioară. **4** *vt* A pune la cale o afacere, o căsătorie etc. **5** *vt* (Fam) A face cuiva un rău (din răzbunare). **6** *vt* (Fam) A bate zdravăn. **7-8** *vtr* A conveni cu cineva să procedeze într-un anumit fel. **9** *vr* A-și face o situație, un rost în viață. **10** *vt* A prelucra o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. **11** *vt* (Fam; d. jocuri, întreceri etc.) A măslui. **12** *vt* (Fam) A sabota. **13** *vt* (Fam) A face să fie convenabil. **14** *vt*(a) (Fam; îe) **Se aranjează!** Se rezolvă.

aranjament *sn* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~ngia~, ~ngemânt*** / Pl: *~e* / E: fr ***arrangement***] **1** Punere în ordine Si: *aranjare* **(1)**. **2** Felul cum e aranjat ceva. **3** (Pex) Decorare. **4** Punere la cale a unei afaceri, căsătorii etc. **5** Înțelegere. **6** Prelucrare muzicală pentru instrumente sau voce. **7** (Mat) Fiecare dintre grupele de obiecte luate dintr-un ansamblu și care se deosebesc între ele prin natura sau prin ordinea obiectelor. **8** (Cmr; înv) Stabilirea unei norme la anumite tranzacții, la tocmeli, la falimente. **9** (Fam; lpl) Afaceri necinstite.

aranjare *sf* [At: DA / V: (înv) ***~ngia~*** / Pl: *~jări* / E: ***aranja***] **1** Punere în ordine Si: *aranjat¹* **(1)**. **2** (Pex) Decorare.

aranjat¹ *sn* [At: IBRĂILEANU, A. 91 / Pl: *~uri* / V: (înv) ***~ngiat*** / E: ***aranja***] **1-2** Aranjare **(1-2)**.

aranjat², ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, A. 91 / V: (înv) ***~ngiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aranja***] **1** Pus în ordine. **2** (D. oameni) Cu ținuta exterioară îngrijită. **3** (D. oameni) Care și-a făcut un rost în viață. **4** (D. o bucată muzicală) Prelucrat pentru instrumente sau voce. **5** (Fam) Convenit. **6** (Fam) Bătut zdravăn. **7** (Fam) Măsluit. **8** (Fam) Sabotat.

aranjator, ~oare [At: DA / V: (înv) ***~ngia~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aranja*** + *-(a)tor*] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care aranjează **(4)**. **3** *smf* (Înv) Aranjor **(1)**. **4** *smf* Aranjor **(2)**.

aranjor, ~oare *smf* [At: CONV. LIT. XL, 524 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***arrangeur***] **1** (Înv) Persoană care aranjează dansurile la baluri. **2** Persoană care face un aranjament muzical.

arap¹ *sn* [At: MARIAN, ap. DA / E: ns cf *rapăn*] (Buc) Rapăn la capre sau la porci.

arap², ~ă [At: BIBLIA (1688), 315/2 / V: ***ha~*** / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***арап***] (Îvp) **1-9** *smf, a* Arab **(1-7, 9, 10)**. **10** *sm* (Fig) Bărbat oacheș. **11** *sm* (Ent; pop) Soi de lăcustă, cafenie sau neagră, cu aripile de dinainte înguste și negre, iar cele dinapoi mari și roșii, care produce un sunet pârâitor când zboară Si: (reg) *căluț negru, cosaș negru, lăcustă roșie, pârâitoare*.

arapă *sf* vz ***aripă***

arapcă [At: VARLAAM, C. 51/2 / V: ***ha~*** / Pl: *~pce* / E: bg ***арапка***] (Înv) **1** *sf* (Pop) Femeie din Arabia. **2-3** *sf, a* (În cărțile bisericești) (Asiatică) originară din regiunile situate în vecinătatea Arabiei Si: *arăpoaica*. **4** *sf* Negresă.

arape *sfp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Ridiche *Raphanus sativus*.

arapină *sf* [At: ISPIRESCU, L. 204 / V: ***ha~*** / Pl: *~ne* / E: srb ***arapina, harapina***, augmentativul lui *arap*] (Îvp; gmț) Poreclă dată țiganilor Cf *haramină*.

arapnic *sn* vz ***harapnic***

arar¹ [At: DIONISIE, C., ap. HEM 1463 / V: (înv) ***ha~, haral,*** (îvp) ***~iu, harariu, ~i, urari, or~, ur~*** (pl *urare*) / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***harâr***] **1** (Îrg) *sn* Țesătură groasă și rară, din păr de capră, din care se făceau traiste pentru cai sau cu care se acopereau căruțe. **2** *sn* (Îrg) Țesătură de păr din care se făceau corturi. **3** *sn* (Îrg) Coviltir acoperit cu arar **(2)**. **4** *sn* (Pop) Giulgiu. **5** *sm* (Îrg) Sac mare din pânză groasă. **6** *sm* (Îrg) Sac mare de lână. **7** *sn* (Îrg) Cantitatea de lână pentru un arar **(6)**.

arar² *av* [At: ANON. CAR., ap. DA / V: *~e¹*, (nob) ***ararul*** / E: ***a + rar***] (Îoc *adeș, adesea, adeseori*) Rar.

arare¹ *av* vz ***arar²***

arare² *sf* [At: PALIA (1582), ap. CCR 81/6 / Pl: (rar) *arări* / E: ***ara⁴***] Lucrare a pământului cu plugul.

arareori *av* [At: CALENDARIU (1814), 173/16 / P: *~re-ori* / E: ***a + rare + ori***] Rar **(1)**.

arari *sm* vz ***arar¹***

arariță *sf* vz ***rariță***

arariu *sn* vz ***arar¹***

ararul *av* vz ***arar²***

arască *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lânică.

arasna *av* vz ***razna***

arasta *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: tc ***ârastè***] (Îrg) **1** Piață dintr-un oraș (mic). **2** (Pbl) Uliță strâmtă, cu prăvălii vechi, din centrul unui oraș.

arat¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 246 / Pl: *~uri* / E: ***ara⁴***] **1** Brăzdare a pământului cu plugul pentru însămânțare. **2** Timpul când se fac arăturile. **3** (Rar) Arătură **(3)**. **4** (Pop; art) Plugușorul.

arat², ~ă *a* [At: (a. 1612) ap. HEM 1463 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ara⁴***] Care a fost lucrat cu plugul.

aratoriu, ~ie *a* [At: I. IONESCU, D. 134 / V: ***arăto~¹*** / Pl: *~ii* / E: fr *(instruments)* ***aratoire***] (Îvr) **1** (D. unelte) De arat¹ **(1)**. **2** Referitor la agricultură.

arațel *sm* vz ***arățel***

arațiel *sm* vz ***arățel***

araucan, ~ă [At: DEX² / P: *~ra-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Araucan***] **1** *smf* (Lpl) Grup de indieni din Chile și Argentina. **2** *smf* Persoană aparținând araucanilor **(1)**. **3** *a* Care aparține araucanilor **(1)**. **4** *a* Referitor la araucani **(1)**.

araucaria *sfi* [At: LTR² / P: *~ra-u~* / E: fr ***araucaria***] Specie de conifer originar din America de Sud și Australia (*Araucaria angustifolia*).

araucariacee *sf* [At: DN³ / E: fr ***araucariacées***] **1** (Lpl) Familie de conifere având ca tip araucaria. **2** (Lsg) Plantă din familia araucariacee **(1)**.

arav, ~ă *smf, a* vz ***arab***

aravon *sn* vz ***arvună***

aravonă *sf* vz ***arvună***

aravoni *v* vz ***arvuni***

aravonire *sf* vz ***arvunire***

aravuna *v* vz ***arvuni***

arazna *av* vz ***razna***

ară¹ *c* vz ***iar***

ară² *sf* vz ***ar¹***

arăbesc, ~ească [At: GORJAN, H. 1/3 / Pl: *~ești* / E: ***arab*** + *-esc*] **1-6** *a* Arab **(2, 4-8)**. **7-8** *sf, a* (Șîs) *Limba ~* (Limba) arabă **(12-13)**. **9** *a* Arab **(10)**. **10** *a* (Pex) Oriental.

arăbește *av* [At: DA / E: ***arab*** + *-ește*] **1** Ca arabii **(1)** Si: (îvp) *arăpește*. **2** (Îlav) **Pe ~** În limba arabă **(13)**.

arăbime *sm* [At: MDA / E: ***arab*** + *-ime*] Arăpime **(1)**.

arăboaică *sf* [At: DEX² / Pl: *~ice* / E: ***arab*** + *-oaică*] **1** Femeie din neamul arabilor **(1)** Si: (îvp) *arăpoaică* **(1)**. **2** (Pex) Femeie cu înfățișare de arăboaică **(1)** Si: (îvp) *arăpoaică* **(2)**. **3** (Pex; imp) Negresă.

arăcel *sm* [At: GOROVEI, C. 140 / V: (înv) ***~ăgel, hărăgel*** / Pl: *~ei* / E: ***arac*** + *-el*] (Pop; șhp) **1-2** Arac (mic și subțire).

arăci *vt* [At: LB / V: (înv) ***hăr~, hărăgi*** / Pzi: *~cesc* / E: ***arac¹***] (În legătură cu plante agățătoare) A susține cu pari.

arăcit¹ *sn* [At: H II / Pl: *~uri* / V: (înv) ***hăr~, hărăgit*** / E: ***arăci***] Susținere cu pari.

arăcit², ~ă *a* [At: ȘEZ. II, 42ʰ/33 / V: (înv) ***hăr~, hărăgit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arăci***] **1** Susținut cu pari. **2** (Reg; îs) *Fată ~ă* Fată bătrână. **3** (Reg; îf *hărăgit*) Pocit.

arădean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Arad*** np + *-ean*] **1-2** *smf* Persoană născută (și crescută) în Arad. **3-4** *smf, a* (Locuitor) din Arad.

arădeancă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ence* / E: ***arădean*** + *-că*] **1-3** Arădeană **(1-3)**.

arădica *v* vz ***ridica***

arădicătură *sf* vz ***ridicătură***

arăduce *v* vz ***răduce***

arădui *vi* [At: ȘINCAI, HR III, 26/33 / Pzi: *arădui, ~esc* / E: mg ***eredni***] (Mgm; reg) **1** A porni. **2** A începe.

arăgel *sm* vz ***arăcel***

arăma *v* vz ***arămi***

arămar *sm* [At: HEM 1468 / V: (pop) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***aramă*** + *-ar(iu)*] (Pop; asr) **1** Lucrător în aramă **(2)**. **2** Vânzător de obiecte de aramă **(2)**. **3** (Spc) Căldărar.

arămare *sf* vz ***arămire***

arămariu *sm* vz ***arămar***

arămat¹ *sn* vz ***arămit¹***

arămat², ~ă *a* vz ***arămit²***

arămăn, ~ă *smf* vz ***aromân***

arămărie¹ *sf* [At: ALMANAHUL SATULUI (1837), ap. HEM 1468 / Pl: *~ii* / E: ***aramă*** + *-ărie*] (Pop; asr) **1** Atelier de arămuri **(9)**. **2** Prăvălie de arămuri **(9)**. **3** (Spc) Căldărărie. **4** Negoț cu aramă **(2)** sau arămuri **(9)**. **5** Arămi. **6** Arămuri.

arămărie² *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***arămar*** + *-ie*] (Pop; asr) Meseria arămarului **(1)**.

arămân, ~ă *smf, a* vz ***aromân***

arămânaș *sm* vz ***aromânaș***

arămânesc, ~ească *a, sn* vz ***aromânesc***

arămânește *av* vz ***aromânește***

arămânime *sf* vz ***aromânime***

arămeasă *sf* [At: FILIMON, C. II, 608 / Pl: *~ese* / E: ***aramă*** + *-easă*] (Înv) Măsură de aramă **(2)** (de o oca sau o jumătate de oca).

aramet *sn* vz ***aramet***

arămi [At: LB / V: ***~ma*** / Pzi: *~mesc* / E: ***aramă***] (Pop) **1** *vt* A acoperi un obiect (de metal) cu un strat subțire de aramă **(1)**. **2** *vt* A da culoare arămie. **3** *vr* A căpăta culoare arămie Si: *arămui¹* **(3)**.

arămie *sf* vz ***aranie***

arămioară *sf* [At: (sec. XVII), ap. HEM 1451 / Pl: *~re* / E: ***aramă*** + *-ioară*] (Înv) Ban (mărunt) de aramă **(1)**.

arămire *sf* [At: DA / V: ***~mare*** / E: ***arămi***] (Pop; asr) Acoperire a unui obiect (de metal) cu un strat subțire de aramă **(1)**.

arămit¹ *sn* [At: SEVASTOS, N. 269/13 / Pl: *~uri* / V: ***~mat¹*** / E: ***arămi***] (Pop; asr) Arămire.

arămit², ~ă *a* [At: MON. OF. (1875), ap. TDRG / V: ***~mat²*** / E: ***arămi***] (Pop; asr) **1** Care este acoperit cu un strat subțire de aramă **(1)**. **2** Care are culoarea aramei Si: *arămuit²* **(2)**.

arămiu, ~ie *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 90 / Pl: *~ii* / E: ***aramă*** + *-iu*] (Pop) De culoarea aramei **(1)**.

arămiz *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Arnici de bumbac sau de mătase. **2** Mătase.

arămoi¹ *sn* [At: CV, 1949, nr. 9, 33 / E: nct] (Pop) Rachiu foarte tare, întrebuințat și pentru frecții Si: (pop) *fuză, sum*.

arămoi² *sn* [At: CV, 1949, nr. 7, 33 / E: nct] (Reg) Pământ moale rămas după retragerea apei care-l acoperise.

arămos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***aramă*** + *-os*] **1** (Rar) Ca arama **(1)**. **2** (Rar) Bogat în aramă **(1)**. **3** (Fig; reg; d. oameni) Hain.

arămui¹ *vtr* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***aramă*** + *-ui*] (Înv) **1-3** Arămi **(1-3)**.

arămui², ~ie *a* [At: DA / Pl: *~* / E: ***aramă*** + *-ui*] (Înv) Arămiu.

arămuire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***arămui***] (Înv) Arămire.

arămuit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***arămui***] (Îvp) Arămit¹.

arămuit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arămui***] (Îvp) **1-2** Arămit² **(1-2)**.

arăni *v* vz ***hrăni***

arăpesc, ~ească [At: VARLAAM, C. II, 44/2 / V: ***hăr~*** / E: ***arap²*** + *-esc*] (Îvp) **1-8** *a* Arab **(2, 4-10)**. **11** *a* (Pex) Care aparține unei rase negride. **12** *sfa* Dans popular din Dobrogea, nedefinit mai îndeaproape.

arăpește *av* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1471 / E: ***arap²*** + *-ește*] (Îvp) **1-2** Arăbește **(1-2)**.

arăpie *sf* [At: LET.² III, 285 / E: ***arap²*** + *- ie*] (Înv; îlav) **Pe ~** Arăbește **(2)**.

arăpilă *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 117 / E: ***arap²*** + *-ilă*] (Fam) Om care seamănă cu un arab **(1)**.

arăpime *sf* [At: BIBLIA (1688), 129, 1 / E: ***arap²*** + *-ime*] (Îvp) **1** Mulțime (mare) de arabi **(1)** Si: *arăbime*. **2** (Iuz) Țară locuită de arabi **(1)**.

arăpoaică *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1117 / V: ***har~*** / Pl: *~ice* / E: ***arap²*** + *-oaică*] **1-3** (Îvp) Arăboaică **(1-3)**. **4** (Pop) Găină cu oasele, carnea și creasta vinete.

arări *v* vz ***rări***

arăriel *sm* [At: BRANDZA, FL. 370 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) **1** Limba mielului (*Borago officinalis*). **2** Plantă erbacee *Cynoglossum officinale* din familia boraginaceelor, cu frunze verzi-albicioase și flori roșii-închise, rar albe, cu miros greu, care crește pe coline uscate, pe pământ calcaros Si: *arățel* **(1)**, *arățiel* **(1)**, *atrățel* **(1)**, *limba boului, limba câinelui, limba cucului, limba mielului, lipici, otrățel, otrățele, papucul doamnei, plescaiță roșie, plescăiță roșie, poamele mâței*.

arărit *sn* [At: POLIZU / E: ***ara⁴*** + *-ărit*] (Înv) Dare impusă de proprietar asupra recoltei obținute.

arăstos *s* [At: REV. CRIT. IV, 337 / E: ***a+ră***[*mâi*] ***s***[*ănă*]***tos***] **1** (Îrg; îe) **A-și lua** (sau **a zice cuiva**) **~** A spune adio. **2** (Îae) A-și pierde speranța.

arăstui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: mg ***eresztení***] (Îrg) A vesti cununia a doi tineri la biserică.

arăstuire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***arăstui***] (Îrg) Vestirea la biserică a unei cununii.

arăt *sms* vz ***aret***

arăta [At: COD. VOR. 120/8 / Pzi: *~răt* / E: ml ****arrectare***] **1** *vt* A expune privirii. **2** *vt* (Îoc *a ascunde*) A descoperi. **3** *vt* (Pex) A revela. **4** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ obrajii** A-și cere scuze. **5** *vt* (Înv; îe) **A ~ cuvânt** A face cunoscut. **6** *vt* A înfățișa. **7** *vt* (Înv) A denunța. **8** *vt* (Înv; îe) **A ~ pricină** A învinui. **9** *vt* A indica (printr-un gest) pe cineva sau ceva. **10** *vt* A te face să bănuiești ceva după aspect. **11** *vt* (Înv) A face semn în batjocură spre cineva. **12** *vt* (Înv) A privi. **13** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva (cu degetul)** A supune pe cineva oprobriului public. **14** *vt* (D. ceasuri) A indica ora. **15** (Pfm; îe) *vt* **A ~ cuiva ușa** A da afară. **16** *vt* A lăsa să se vadă. **17** *vt* A manifesta un sentiment. **18** *vt* (Îe) **A-și ~ părerea** A spune ceea ce gândește. **19** *vt* A demonstra. **20** *vt* A pune la curent. **21** *vt* A dovedi. **22** *vt* A demasca. **23** *vt* (Înv) A prevesti. **24** *vt* (Înv; îe) **A ~ dar** A recompensa cu daruri. **25** *vt* A expune. **26** *vt* (Pex) A cita. **27** *vt* A spune. **28** *vt* A susține. **29** *vt* A explica. **30** *vt* A învăța pe cineva. **31** *vt* (În textele vechi traduse din grecește) A face să fie (într-un anumit fel). **32** *vi* A părea (după înfățișare). **33** *vi* A semăna cu... **34** *vi* (Pfm; îe) **A ~ ca dracul** A arăta **(32)** prost. **35** *vi* (Înv) A se dovedi. **36** (Îvp; îe) **Nu prea arăți** Nu prea pari om de ispravă. **37** *vr* A se ivi. **38** *vr* (Pex) A se dovedi. **39** *vr* (D. boli) A apărea. **40** *vr* A se înfățișa. **41** *vr* A se revela ca divinitate. **42** *vr* (Pex) A se ivi pe neașteptate sau în mod miraculos. **43** *vr* (Construit mai ales cu o propoziție introdusă prin „că" sau cu un nume predicativ) A-și da la iveală o însușire. **44** *vr* (Înv) A se purta. **45** *vr* (Înv) A deveni. **46** *vr* A se da drept altceva decât ceea ce este. **47** *vr* (Pex) A se preface. **48** *vr* (Îcs) *După cum se arată* După aparențe. **49** *vr* (Îe) **A i se ~** A i se părea. **50** *vr* (Pop; îae) A-i merge bine. **51** *vr* (Pop; îae) A-i merge rău. **52** *vr* (Îe) **A se ~ doctorului** A se duce la un consult medical. **53-54** *vtr* A (se) exterioriza. **55** *vt* A indica o măsură, o direcție etc. **56** *vt* (Fam; îe) **Îți arăt eu ție!** Exprimă amenințare.

arătanie *sf* [At: MERA, L. B. 6 / Pl: *~ii* / E: ***arăta*** + *-anie*] (Pop) Monstru.

arătare *sf* [At: CORESI, ap. HEM 1559 / Pl: *~tări* / E: ***arăta***] **1** (Înv; urmat de prepoziția „de") Manifestare (a unui sentiment). **2** (Înv) Manifestare a divinității. **3** (Înv) Revelație. **4** (Înv) Îndrumare. **5** (Înv) Expunere. **6** (Înv) Denunțare. **7** (Înv) Reclamație. **8** (Înv; îe) **A face ~** A reclama. **9** (Înv; jur) Dovadă. **10** (Înv; îs) *Chip și ~* Exemplu și pildă. **11** (Înv; pbl după grm *Schauspiel, Vorstellung*) Spectacol. **12** (Îlav) **La ~** În fața tuturor. **13** (Înv; îal) De ochii lumii. **14** (Înv; îal) Ostentativ. **15** (Jur; înv; îal) Neîndoielnic. **16** (Pfm; îal) După inspirația de moment. **17** (Pop; îe) **A fi la ~** A fi aproape. **18** (Pop; îe) **A veni la ~** A ieși la iveală. **19** (Pop;

îe) **A pune la ~** A pune ceva în lumină adevărată. **20** (Pop; îe) **A scoate la ~** A dovedi. **21** (Înv; îe) **A fi de ~** A fi bun de exemplu, de model. **22** (Îs) *Arătarea Domnului* Boboteaza. **23** Înfățișare. **24** Vedenie. **25** (Înv) Semn (rău) prevestitor. **26** Monstru. **27** Fantomă.

arătat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 50, 1 / Pl: *~uri* / E: ***arăta***] **1** (Înv) Viziune mistică. **2** (Îe) **A face ~** A prezenta o situație.

arătat[2]***, ~ă*** [At: VARLAAM, C. 290, 2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arăta***] **1** *a* Dovedit. **2** *a* Istorisit. **3** *a* Expus. **4** *a* Destăinuit. **5** *a* (Înv) Înfățișat în chip de... **6** *a* (Înv) Vizibil. **7** *a* (Înv; d. o calitate) Evident. **8** *a* (Înv; îe) **~ (lucru) este (cum) că** Este dovedit că... **9** *a* (Înv) Real. **10** *av* (Înv) În mod evident. **11** *a* Indicat.

arătăcios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***arăta*** + *-cios*] **1** (Rar) Arătos. **2** (Irn) Care se crede arătos.

arătător, ~oare [At: CORESI, ap. HEM 1563 / V: (reg; înv) ***~iu*** / E: ***arăta*** + *-ător*] **1** *a* (Înv) Care arată (1). **2** *a* (Înv; pex) Care te face să înțelegi ceva. **3** *a* (Grm; înv; îs) *Modul ~iu* Modul indicativ. **4** *a* (Grm; înv; îs) *Pronumele ~iu* Pronume demonstrativ. **5-6** *sn, a* (Pop; spc; îs) *Deget ~* Al doilea deget de la mână Si: *index*. **7** *smf* (Înv) Persoană care te face să vezi, să înțelegi un lucru. **8** *sn* (Pop; la instrumente de măsurat) Ac indicator. **9** *sn* Baghetă cu care se arată ceva.

arătătos, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: pbl ctm între ***arătat*** și ***arătos***] (Trs; rar) Arătos.

arătătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 1, 1 / Pl: *~ri* / E: ***arăta*** + *-ătură*] **1** (Îvr) Semnalare printr-un gest. **2** (Înv) Poruncă. **3-6** (Înv) Arătare (**24-27**). **7** (Pop) Om mic și urât. **8** (Pop) Om necuviincios.

arător, ~oare [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~iu***[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ara***[4] + *-ător*] **1** *a* (Rar; d. pământ) Arabil. **2** *a* (Îs) *Loc ~* Teren arabil (**1**). **3** *a* (D. animale) Care trage la plug. **4** *sm* Plugar.

arătoriu[1]***, ~ie*** *a* vz ***aratoriu***

arătoriu[2]***, ~ie*** *a, sm* vz ***arător***

arătos, ~oasă *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 133/34 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***arăta*** + *-os*] **1** (D. ființe; spc d. oameni) Chipeș. **2** (D. ființe; spc d. oameni) Cu o înfățișare măreață. **3** (D. lucruri, md. case) Impozant. **4** (Pex; d. lucruri) Cu aspect plăcut.

arătoșenie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 170 / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***arătos*** + *-enie*] **1-2** Însușirea de a fi arătos (**1-2**) Si: *arătoșie* (**1-2**).

arătoșie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***arătos*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Arătoșenie (**1-2**).

arătură *sf* [At: (a. 1579) ap. HEM 1476 / Pl: *~ri* / E: lat ***aratura***] **1** Munca aratului[1] (**1**). **2-3** (Îs) *Loc de ~* Teren arabil (**1-2**). **4** (Rar) Recolta de pe un loc arat[2] și semănat. **5** Câmp cultivat Si: *ogor, țarină*. **6** Timpul aratului[1] (**1**).

arățel [At: BRANDZA, FL. 370 / V: ***arațel, arațiel, ~țiel, arețel, ară~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: mg ***aratzél***] (Reg) **1-2** *sm* (Bot) Arăriel (**1-2**). **3** *sfp* Farduri.

arățiel *sm* vz ***arățel***

arăvoană *sf* vz ***arvună***

arăvon *sn* vz ***arvună***

arăvonă *sf* vz ***arvună***

arăvoni *v* vz ***arvuni***

arăvonisi *vt* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1787 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἀρραβωνίζω***] (Înv) **1-4** Arvuni (**1-4**).

arâdica *v* vz ***ridica***

arânda *v* vz ***arenda***

arândare *sf* vz ***arendare***

arândaș *sm* vz ***rândaș***

arândat[1] *sn* vz ***arendat***[1]

arândat[2]***, ~ă*** *a* vz ***arendat***[2]

arândă *sf* vz ***arendă***

arândălui *vt* [At: I. IONESCU, D. 354 / Pzi: *~esc* / E: ***arândă*** + *-lui*] **1-2** A arenda (**1-2**).

arândăluire *sf* vz ***arendăluire***

arândășesc, ~ească *a* vz ***arendășesc***

arândășește *av* vz ***arendășește***

arândășie *sf* vz ***arendășie***

arândășiță *sf* vz ***arendășiță***

arândășoaică *sf* vz ***arendășoaică***

arândea *sf* vz ***rândea***

arândunea *sf* vz ***rândunea***

arâng[1] *sm* vz ***hering***

arâng[2] *sn* [At: BUCUȚA, R. V. 129, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: net] (Reg) Clopot de biserică.

arâni *v* vz ***hrăni***

arbagic *sn* vz ***arpagic***

arbagică *sf* vz ***arpagic***

arbalestră *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr ***arbalèstre***] (Înv) Arbaletă.

arbaletă *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr ***arbalète***] Armă de aruncat săgeți sau proiectile, asemănătoare cu un arc orizontal Si: (înv) *arbalestră, arcubalistă*.

arbaletrier [At: DEX[2] / P: *~tri-er* / Pl: (**1**) *~i*, (**2**) *~e* / E: fr ***arbalétrier***] **1** *sm* Ostaș care lupta cu arbaleta. **2** *sn* Parte a acoperișului care susține învelitoarea propriu-zisă.

arbalț *sn* vz ***orbalț***

arbănaș *sm* [At: MOXA, 395/14 / V: (pop) ***alb~*** / Pl: *~i* / E: bg ***арбанаш***] (Înv) Albanez.

arbiaș *sn* [At: POP, ap. ȘIO II, 401 / Pl: *~e* / E: ***arbiu*** + *-aș*] (Înv; șhp) Arbiu (mic).

arbir *sn* vz ***arbiu***

arbitra *vt* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 191 / Pzi: *~rez* / E: fr ***arbitrer***] **1-2** A soluționa un litigiu în calitate de arbitru[1] (**1-2**). **3** A face o evaluare în calitate de arbitru[1] (**3**). **4** (Spt) A supraveghea desfășurarea regulamentară a unei întreceri sau competiții stabilind rezultatele obținute de competitori. **5** (Fig; rar) A avea un cuvânt hotărâtor într-o situație.

arbitrabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***arbitrable***] (D. contestații, conflicte etc.) Care poate fi arbitrat (**1**).

arbitragist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: fr ***arbitragiste***] Persoană care se ocupă cu arbitrajul (**4**) de bursă.

arbitragiu *sn* vz ***arbitraj***

arbitraj *sn* [At: CLIMESCU, A. 294 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***arbitrage***] **1-2** Soluționare a unui litigiu de către un arbitru[1] (**1-2**). **3** (Înv) Judecata unui litigiu de către judecători aleși de amândouă părțile împricinate Si: (îvr) *eretocrisie*. **4** Hotărâre dată de arbitri (**3**). **5** (Fin; spc) Operație bancară de aflare a celei mai avantajoase piețe pentru cumpărarea sau vânzarea valorilor de bursă. **6** Conducere de către un arbitru (**7**) a unei competiții sportive.

arbitral, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***arbitral***, lat ***arbitralis, -e***] **1-2** Hotărât de arbitru (**1-2**). **3** Alcătuit din arbitri (**1**).

arbitrar, ~ă [At: (a. 1848) URICARIUL X, 1/9 / V: (înv) ***~iu*** (pl: *~iuri*), ***~ie*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***arbitraire***, lat ***arbitrarius***] **1** *a* Care pornește dintr-o hotărâre individuală, fără a ține cont de părerea altora, de adevăr etc. Si: *abuziv*. **2** *av* Samavolnic. **3** *a* (Mat; îs) *Cantitate ~ă* Cantitate căreia i se atribuie o valoare oarecare. **4** *a* Care este făcut, ales etc. la întâmplare. **5** *a* (Mat; d. constante, numere, funcții etc.) Care este ales la întâmplare Si: *oarecare*. **6-7** *sn* Faptă, acțiune, situație arbitrară (**1, 4**). **8** *sn* (Jur) Judecată proprie liberă, nesupusă nici unui articol de lege.

arbitrare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***arbitra***] **1** (Spt) Supraveghere a unei întreceri sportive. **2-3** Soluționare a unui litigiu de către un arbitru[1] (**1-2**).

arbitraricește *av* [At: DA / E: ***arbitrar*** + *-icește*] (Înv) Samavolnicește.

arbitrarie *a* vz ***arbitrar***

arbitrarietate *sf* vz ***arbitraritate***

arbitraritate *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 138, 8/2 / V: (înv) ***~riet~*** / Pl: *~tăți* / E: ***arbitrar*** + *-i(e)tate*] **1-2** (Liv) Caracterul a ceea ce este arbitrar (**1, 4**). **3-4** (Ccr) Atitudine sau act subiectiv. **5-6** (Ccr) Atitudine sau act samavolnicesc.

arbitrariu *a* vz ***arbitrar***

arbitrat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***arbitra] (Spt; rar) **1-3** Arbitrare (**1-3**). **4** Ocupația unui arbitru (**7**).

arbitrat**[2]**, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arbitra***] **1** Soluționat de un arbitru (**1**). **2** (Spt) Supravegheat de un arbitru (**7**).

arbitriu *sns* vz ***arbitru**[2]*

arbitru**[1]* *sm* [At: PRAV. (1814), 14/15 / Pl: *~ri* / E: fr ***arbitre, lat ***arbiter***] **1** Judecător ales de părțile împricinate pentru a rezolva un litigiu Si: (înv) *eretocrit*. **2** Instanță aleasă pentru a rezolva un litigiu. **3** Expert numit de tribunal și însărcinat să-și dea părerea într-o afacere. **4** (Îs) *~ de stat* Arbitru (**2**) care judecă litigiile patrimoniale dintre organele și instituțiile de stat, dintre organizațiile și întreprinderile economice ale statului. **5** Judecător suprem și stăpân absolut. **6** Persoană care impune o modă. **7** (Spt) Persoană care conduce desfășurarea unei competiții sportive.

arbitru**[2]* *sns* [At: LM / V: (înv) ***~riu / E: lat ***arbitrium***] **1** Putere de hotărâre proprie omului. **2** (Flz; îs) *Liberul ~* Libertatea omului de a hotărî după propria sa voință.

arbiu *sn* [At: POLIZU / V: ***~ir, arghir, alibiu**[2]* / Pl: *~ie* / E: tc ***harbi***] (Înv) Vergeaua cu care se curăța sau se încărca pușca.

arbor *sm* vz ***arbore***

arbora *vt* [At: REBREANU, J. 244 / Pzi: *~rez* / E: fr ***arborer***, it ***arborare***] **1** A înălța un steag, un pavilion pe o clădire, pe catargul unei nave etc. **2** (Spc) A monta catargele unei nave. **3** (Fig; complementul exprimă ținuta, atitudinea etc.) A etala cu ostentație.

arboradă *sf* [At: LTR / Pl: *~de* / E: ***arbor*** + *-adă*] (Mrn) Ansamblu format din catargele și vergile unei nave.

arborare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***arbora***] **1** Înălțarea unui steag, unui pavilion. **2** (Fig) Etalare ostentativă.

arboraș *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***arbore*** + *-aș*] (Șhp; rar) **1-2** Arbore (mic).

arborat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***arbora] (Rar) **1-2** Arborare (**1-2**).

arborat**[2]**, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arbora***] **1** (D. steaguri, pavilioane) Înălțat. **2** (Fig; d. ținute, atitudini etc.) Etalat ostentativ.

arbore *sm* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. II, 190, ap. HEM 1481 / V: ***~or, ~bur, ~bure*** / Pl: *~ri* / E: ml ***arbor***] **1** Nume generic pentru orice plantă cu trunchi înalt, puternic, lemnos și cu mai multe ramuri cu frunze care formează o coroană Si: *copac, pom*. **2** Schemă în formă de arbore (**1**). **3** (Reg; îc) **~le-vieții** Tuia (*Thuja occidentalis*). **4** (Fig; îs) **~ le vieții** Schemă reprezentând evoluția omului de-a lungul vieții sale. **5** (Med; îas) Secțiune a cerebelului înfățișând o structură ca de arbore (**1**). **6** (Reg; îc) **~-puturos** Cenușer (*Ailanthus altissima*). **7** (Reg; îc) **~-de-pâine** Plantă lemnoasă din familia curcubitaceelor, al cărei fruct fiert sau copt are gust de pâine (*Artocarpus incisa*). **8** (Îc) **~-de-cacao** Plantă lemnoasă tropicală, cultivată pentru fructele din care se obține cacao (*Theobroma cacao*). **9** (Îc) **~-de-cafea** Plantă lemnoasă din regiunile calde ale Americii Latine, Asiei și Africii, cultivată pentru fructele ei din care se obține cafea (*Coffea arabica*). **10** (Îc) **~-de-cauciuc** Plantă lemnoasă originară din America de Sud, din scoarța căreia se extrage cauciucul natural (*Hevea brasiliensis*). **11** (Reg; îc) **~-de-Iudea** (sau **~le Iudei, ~le lui Iuda**) Plantă din familia leguminoase (*Cercis siliquastrum*). **12** (Mol; îc) **~-schinoșel** Măr pădureț (*Malus sylvestris*). **13** (Mrn; îs) *~le mare* Catargul principal. **14** (Mrn; îs) *~ mic* Trinchet. **15** (Îs) *~ genealogic* Reprezentare sub forma unui arbore (**2**) a filiației membrilor unei familii (aristocratice). **16** (Îs) *~ enciclopedic* Tablou al cunoștințelor omenești sub formă de arbore (**2**). **17** (Chm; îs) *~ de plumb* (sau *al lui Saturn*) Grupare (arborescentă) de mici cristale de plumb, formată în jurul unei lame care a fost cufundată într-o soluție de sare de plumb. **18** (Med; înv; îs) *~rul circulator* Sistemul sanguin. **19** (Fig; îs) *~le cunoașterii binelui și răului* Mărul din Rai ale cărui fructe au fost interzise lui Adam și Eva. **20** (Mec) Organ de mașină care primește și transmite o mișcare de rotație Si: *axă, fus*. **21** (Mec; îs) *~ motor* Arbore (**20**) care transmite mișcarea de rotație de la motor la sistemul antrenant. **22** (Mec; îs) *~ cotit* Arbore (**20**) cu unul sau mai multe coturi, care primește de la una sau mai multe biele o mișcare de rotație, pe care o transmite unui sistem antrenat Si: *vilbrochen*.

arborescent, ~ă *a* [At: COBÎLCESCU, G. 105 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***arborescent***, lat ***arborescens, -ntis***] **1** Care are aspectul unui arbore (**1**). **2** Ramificat.

arborescență *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: fr ***arborescence***] **1** Formă a unei plante arborescente (**1**). **2** Totalitatea ramurilor.

arboret *sn* [At: P. ANTONESCU, A. 76 / Pl: *~uri* / E: lat ***arboretum***] **1** (Sil) Porțiune de pădure cu vegetație omogenă, deosebită de restul zonei forestiere Si: *masiv de arbori*. **2** Partea superioară a catargului.

arboretum *sn* [At: DICȚ. SILV. 25 / E: fr ***arboretum***, lat ***arboretum***] (Rar) **1** Loc plantat cu arbori. **2** Pepinieră silvică. **3** Grădină botanică. **4** Grădină pentru cultura experimentală a unor arbori.

arbori- [At: DN[3] / E: lat ***arbor***] Element de compunere cu semnificația „referitor la arbore", „de arbore".

arboricid, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***arboricide***] **1-2** (Substanță) care servește la combaterea unor plante lemnoase sau la devitalizarea rădăcinilor.

arboricol, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 69, ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***arboricole***] (D. insecte, animale, plante) **1** Care trăiește pe sau printre arbori. **2** Caracteristic traiului pe arbori (**1**).

arboricultor *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***arboriculteur***] Persoană care se ocupă cu arboricultura.

arboricultură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***arboriculture***] Disciplină care studiază cultura arborilor (**1**).

arborizat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***arborisé***] (Min) Care prezintă arborizații.

arborizație *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***arborisation***] (Min) Desen natural reprezentând o arborescență (**1**) în tăietura făcută în unele minerale.

arborizațiune *sf* vz ***arborizație***

arbuj *sm* vz ***harbuz***

arbur *sm* vz ***arbore***

arbure *sm* vz ***arbore***

arbust *sm* [At: BREZOIANU, R. 8 / Pl: *~uști* / E: fr ***arbuste***] Plantă lemnoasă mai mică și mai subțire decât arborii (**1**) (care se ramifică de la rădăcină ca o tufă).

arbustiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***arbustif***] (Liv) **1** (D. vegetație) Cu caracter de arbust. **2** Constituit din arbuști.

arbuz *sm* vz ***harbuz***

arbuzărie *sf* vz ***harbuzărie***

arc *sn* [At: CORESI, PS., ap. HEM 1485 / V: (îrg) ***harc*** / Pl: (**1-6, 9-12**) *~uri*, (**7-8**) *~ce* / E: ml ***arcus***] **1** Armă de aruncat săgeți, alcătuită dintr-o vargă flexibilă încovoiată și o coardă prinsă de extremitățile vergii. **2** (Rar; îe) **A avea mai multe** (sau **alte**) **coarde la ~** A dispune de mai multe mijloace pentru atingerea scopului. **3** (Pan) Ceea ce are forma încovoiată ca a unui arc (**1**). **4** (Pfm; îs) *~ul ochiului* Iris. **5** (Muz) Linie curbă care leagă notele. **6** (Med; îs) *~ reflex* Ansamblul elementelor nervoase care asigură transmiterea unei excitații până la un ganglion nervos și reacția consecutivă inconștientă a unui mușchi. **7** Porțiune dintr-o circumferință sau dintr-o linie curbă. **8** (Aht) (Element de) construcție în formă arcuită Cf *boltă*. **9** (Îs) *~ de triumf* (sau, rar, *triumfal*) Construcție monumentală în formă de portic arcuit, împodobită cu basoreliefuri, inscripții, clădită în amintirea sau pentru sărbătorirea unei victorii. **10** Construcție decorativă provizorie în formă de arc (**9**), împodobită cu verdeață, lampioane etc. **11** (Muz; pop) Arcuș. **12** (Pop; rar) Pirostrii. **13** Resort. **14** (La ceas) Piesă din oțel special care suportă eforturi de încovoiere și care, prin destindere, pune în mișcare mecanismul Si: *(fir de) păr*. **15** Resort în formă de spirală pentru amortizarea șocurilor produse de rostogolirea roților. **16** (La fotolii, canapele) Droturi. **17** (Îs) *~ electric* (sau *voltaic*) Descărcare electrică foarte luminoasă între doi electrozi prin care circulă un curent de mare intensitate. **18** (Fam; îe) **Parc-ar fi pe ~uri** Se spune despre o persoană sprintenă (și suplă). **19** (Fam; îae) Se spune despre o persoană care are permanent ceva de făcut.

arca *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 278/17 / Pl: *~le* / E: tc ***arca***] **1** (Reg; mpl) Temelie. **2** (Înv; fig; pentru sprijinitorii domnitorilor români la Înalta Poartă) Protector. **3** (Îvr) Avocat. **4** (Îvr) Mijlocitor.

arcaci *sn* [At: HEM 1429 / V: (înv) ***~u*** (P: *~ciu*) / Pl: *~ce* / E: tc ***arkač***] (Reg) **1** Vale adăpostită. **2** Loc adăpostit. **3** Îngrăditură în care se închid oile pentru a le separa unele de altele. **4** Îngrăditură rotundă de nuiele, trestie sau stuf (de forma unui țarc), pentru prinderea peștilor din bălți iarna.

arcadaș *sm* [At: GORJAN, H. I, 143 / Pl: *~i* / E: tc ***arkadaš***] (Înv; fam) Tovarăș.

arcadă *sf* [At: KRETZULESCU, A. 271 / Pl: *~de* / E: fr ***arcade***] **1** Element arhitectural format din unul sau mai multe arce, susținute de coloane, ziduri etc. **2** (Atm) Formațiune osoasă (arterială sau aponevrotică) în formă de arc **(3)**. **3** (Spc) Partea curbată de la baza osului frontal, deasupra ochiului. **4** Boltitură de fier la șaua calului. **5** (Îs) *~ de rodire* Curbura unei ramuri datorită aplecării sub greutatea rodului. **6** (Glg) Microrelief de forma unui arc (3) suspendat.

arcadic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***arcadico***] (Liv) **1** Care aparține Arcadiei Cf *arcadier*. **2** Referitor la creația Arcadiei Si: *pastoral, idilic*.

arcadier *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Arkadier***] (Liv) Membru al academiei poetice italiene „Arcadia", fundată în 1960, care avea ca model poezia pastorală antică.

arcaic, ~ă *a* vz ***arhaic***

arcaism *sn* vz ***arhaism***

arcalie *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Vitalitate. **2** Sănătate.

arcaliu, ~ie *sm, a* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 249/19 / Pl: *~ii* / E: tc ***arkaly***] (Înv) **1-2** (Om) cu influență Cf: *arca* **(2)**.

arcam *sn* vz ***alcam***

arcan[1] *sn* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 118/4 / V: ***ha~***, (reg) ***alcan***[1], ***~ana, ~anea*** / Pl: *~e* / E: ucr ***аркан***] **1** Laț pentru prinderea sau priponirea vitelor. **2** (Înv) Laț folosit pentru capturarea dușmanilor. **3** (Pop; îe) **A prinde (duce) cu ~ul** A duce pe cineva cu forța. **4** (Înv; îae; d. tineri) A duce cu forța în armată. **5** (Reg; art) Dans popular românesc, asemănător cu sârba. **6** Melodia arcanului[1] **(5)**.

arcan[2] *sn* [At: PROT. – POP., N. D. 1/8 / V: (înv) ***alcan***[2] / Pl: *~e* / E: fr ***arcane***] (Liv; înv) **1** Operație misterioasă a alchimiștilor. **2** Preparat ținut secret. **3** (Mpl) Taină. **4** (Ccr) Loc ascuns.

arcana *sf* vz ***arcan***[1]

arcanea *sf* vz ***arcan***[1]

arcangel *sm* vz ***arhanghel***

arcar *sm* [At: MUSTE, ap. LET. III, 50/2 / V: (înv) ***~iu*** / E: ***arc*** + *-ar*] (Înv) **1** Persoană care lucrează arcuri **(1)**. **2** Persoană care vinde arcuri **(1)**.

arcariu *sm* vz ***arcar***

arcaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 14/1 / Pl: *~i* / E: ***arc*** + *-aș*] **1** Oștean înarmat cu arc **(1)**. **2** Persoană care trage cu arcul **(1)**. **3** (Astr; înv; art) Săgetătorul. **4** (Înv; Buc) Pompier (la sat), membru al unei societăți tradiționale țărănești, întemeiată în amintirea arcașilor lui Ștefan cel Mare. **5** (Înv; Buc; pex; lpl) Asociația arcașilor **(4)**.

arcat, ~ă *a* [At: BARONZI, L. 100 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arc*** + *-at*, dfnz ***arqué***] (Rar) Arcuit **(1)**.

arcatură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: fr ***arcature***] (Aht) Element arhitectural alcătuit dintr-o serie de arcade **(1)**.

arcaț *sm* vz ***acaț***

arcă *sf* [At: MARIAN, NU. 337 / Pl: *arce* / E: it, lat ***arca***] **1** (Îs) *~ca lui Noe* Corabia lui Noe. **2** (Fig; îas) Îngrămădire de oameni și animale. **3** (Rar) Corabie. **4** (Înv; îs) *~a alianței* Chivotul legii.

arcăni *vt* [At: ALECSANDRI, P. II, 287 / Pzi: *~nesc* / E: ***arcan***[1]] (Îvr) **1-2** A prinde cu arcanul[1] **(1-2)**.

arcărie *sf* [At: (a. 1752) URICARIUL XXII, 361/28 / Pl: *~ii* / E: ***arcar*** + *-ie*] **1** (Înv) Cartierul arcarilor **(1)**. **2** (Rar) Cantitate mare de arcuri **(1)**.

arcășel *sm* [At: PONTBRIANT, D / Pl: *~ei* / E: ***arcaș*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Arcaș **(1)** (drag). **3** (Îvr; spc) Denumire dată lui Cupidon.

arcășie *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 378 / E: ***arcaș*** + *-ie*] (Înv) **1** Arta de a trage cu arcul **(1)**. **2** (Buc) Corporație de pompieri (sătești) Cf *arcaș* **(5)**.

arcăț *sn* vz ***acaț***

arcear *sn* vz ***arcer***[2]

arcer[1] *sm* vz ***arțar***[1]

arcer[2] *sn* [At: (a. 1826) GCR II, 253/33 / V: (îrg) ***~ear, ~iu, alceriu*** *sm* / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Cută din lemn (de arțar), care a stat mai mulți ani în apă și s-a pietrificat. **2** Piatră de ascuțit bricele sau coasa.

arceriu[1] *sm* vz ***arțar***[1]

arceriu[2] *sn* vz ***arcer***[2]

arcește *av* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / E: ***arc*** + *-ește*] (Înv) **1** În linie arcuită **(1)**. **2** (Îe) **A merge ~** A face un înconjur în formă de arc **(3)**. **3** În felul cum se poartă arcul **(1)** Si: (reg) *arciș, arcit*.

archebuză *sf* [At: BĂLCESCU, ap. CADE / Pl: *~ze* / E: fr ***arquebuse***] Veche armă de foc asemănătoare cu pușca.

archebuzier *sm* [At: BĂLCESCU, ap. CADE / P: *~zi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***arquebusier***] Soldat înarmat cu archebuză.

archenea *sf* [At: VARONE, D. / Pl: *~ele* / E: nct] (Rar) Varietate a brâului.

archiș *sm* [At: HEM 1502 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Ienupăr (*Juniperus communis*).

archit *sm* [At: LB / Pl: *~iți* / E: ns cf ngr ***ἄρκευθος***] (Bot; reg) **1** Curpen (*Clematis vitalba*). **2** Ienupăr (*Juniperus communis*).

archiviolă *sf* [At: CERNE, D. M. / P: *~vi-o~* / Pl: *~le* / E: it ***archiviola***, fr ***archi-viole***] (Înv) Vechi instrument cu coarde din familia violelor, înlocuit de contrabas și violoncel Si: (înv) *contrabas de violă*.

arciar *sm* vz ***arțar***[1]

arciariu *sm* vz ***arțar***[1]

arciform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***arciforme***] (Rar) În formă de arc **(1)**.

arcior *sm* [At: SEVASTOS, N. 190/24 / P: *~ci-or* / Pl: *~i* / E: nct] (Nob; pbl) Arțar.

arciș *av* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / E: ***arc*** + *-iș*] (Buc) Arcește **(3)**.

arcit, ~ă *a* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arc*** + *-it*] (Buc) Arcește **(3)**.

arciui *vt* [At: BUCUȚA, R. V. 129, ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A consuma (praful de pușcă).

arcos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 74 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***arc*** + *-os*] (Înv) **1-2** Arcuit **(1-2)**.

arcosolium *sn* [At: DEX[2] / P: *~li-um* / E: fr ***arcosolium***] Nișă funerară (arcuită) într-o catacombă.

arcoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***arkose***] Gresie bogată în feldspați.

arcșor *sn* vz ***arcușor***

arctic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. 1, 170 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***articus, -a, -um***, fr ***arctique***] **1** Situat în regiunea Polului Nord Cf *boreal, nordic, septentrional*. **2** (Îs) *Regiune ~ă* Regiune polară din nordul pământului care include regiunile nordice ale Eurasiei, Americii de Nord și Oceanul Înghețat. **3** Care aparține regiunii arctice **(2)**. **4** Care are caracteristici ca ale regiunii arctice **(2)**.

arcuat, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~cu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***arcuatus***] (Rar) **1-4** Arcuit **(1-4)**.

arcubalistă *sf* [At: CANTEMIR, ap. CADE / Pl: *~te* / E: lat ***arcuballista***] (Liv; înv) Arbaletă.

arcui [At: POENARU, ap. DA / Pzi: *~esc* / E: ***arc*** + *-ui*] **1-2** *vtr* A (se) îndoi în formă de arc **(1)**. **3-4** *vtr* A (se) încovoia. **5** *vr* (Înv; d. bârne, tavane etc.) A se deforma la mijloc. **6** *vt* (Pfm; fig; rar) A bate. **7** *vt* (Pfm; fig; rar) A pedepsi.

arcuire *sf* [At: ARDELEANU, D. 43 / Pl: *~ri* / E: ***arcui***] **1** Îndoire în formă de arc **(1)**. **2** Încovoiere. **3** (D. bârne, tavane etc.) Deformare. **4** (Ccr) Formă arcuită **(1)**.

arcuit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 88 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arcui***] **1** Îndoit în formă de arc (1) Si: *arcat, curbat*. **2** Încovoiat. **3** Deformat. **4** Prevăzut cu arcade (1).

arcuitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***arcui*** + *-tor*] **1-4** (Rar) Care (se) arcuiește (**1-4**).

arcuitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***arcui*** + *-(i)tură*] **1-4** Arcuire (**1-4**). **5** Parte arcuită (1) a unui obiect.

arculeț *sn* [At: ISPIRESCU, L. 335 / Pl: *~e* / E: ***arc*** + *-uleț*] **1-10** (Șhp) Arc (**1, 5, 11, 13, 14**) (mic).

arcuș [At: GHICA, ap. HEM 1504 / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: ***arc*** + *-uș*] **1** *sn* Vergea între capetele căreia sunt întinse fire de păr de cal, care servește la producerea sunetelor la instrumentele muzicale (cu coarde). **2** *sn* (Pop; îe) **A trage din ~** (sau **cu**) **~ul** A cânta din vioară. **3** *sms* (Fig; rar) Artist care cântă la un instrument cu coarde.

arcușor *sn* [At: PANN, E. IV, 142 / V: *~cșor* / Pl: *~oare* / E: ***arc*** + *-ușor*] (Șhp) **1-10** Arculeț (**1-10**).

arcuț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***arc*** + *-uț*] (Șhp; rar) **1-2** Arc (**1-2**) (mic).

ardalâc *sn* vz ***odalâc***

ardalâp *sn* vz ***odalâc***

ardar *sm* [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Plantă sălbatică, cu fructul în formă de păstaie și boabele ca piperul, care crește de obicei în holdele de in Cf *hardal*.

ardău[1] *sm* [At: ȘEZ. II, 22 / Pl: *~ăi* / E: pbl mg ***erdélyi***] (Buc; Mol) Ardelean.

ardău[2] *sm* [At: CV, 1951, nr. 6, 28 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Pădurar.

arde [At: VARLAAM, C. 239, 1 / Pzi: *ard*, (pop) *arz* / E: lat ***ardeo, arsi, arsum, *ardere***] **1** *vi* (D. foc) A fi aprins. **2** *vi* (D. obiecte, orașe etc.) A fi distrus prin foc. **3** *vi* (Pop; îe) **A ~ la cineva** A fi incendiu la o casă, într-o gospodărie. **4** *vt* A incendia. **5** *vt* (Pfm; îe) **~l-ar focul** A blestema să moară de foc. **6** *vt* (Gmț; rar; îae) Exprimă bucurie. **7** *vt* (Gmț; rar; îae) Exprimă apreciere. **8** *vt* (Pfm; îe) **A nu-i ~ (cuiva) tăciunii în vatră** A fi necăjit. **9** *vr* (D. becuri, aparate electrice) A se strica. **10-12** *vtri* (D. curentul electric, lemne, gaze etc.) A (se) consuma. **13** *vt* A trece o flacără peste o suprafață, pentru a coji vopseaua, a da un anumit aspect etc. **14** *vt* A incinera. **15** *vt* (D. animale; îe) **A ~ cu fierul roșu** A însemna cu un fier înroșit în foc. **16** *vt* (D. oameni; îae) A stigmatiza. **17** *vi* (D. cuptor) A încinge. **18** *vi* (D. lămpi cu gaz) A consuma combustibil pentru a produce lumină. **19** *vi* (D. aparate electrice de încălzit) A încălzi. **20** *vi* (D. soare) A răspândi căldură mare Si: *a dogori*. **21** *vr* (Pop; cu pp „în", „la") A se încălzi la soare, la un foc etc. **22-23** *vtr* (Pfm; îe) **A ~ (pe cineva) soarele la cap** A face insolație. **24** *vi* A lumina. **25** *vi* (Pex) A străluci. **26** *vi* (Pop; d. grădini; îe) **~ de trandafiri** A avea mulți trandafiri. **27** *vi* (Pfm; d. obiecte; îe) **~ de curat ce e** A fi foarte curat. **28** *vt* (Pfm; îe) **A ~ gazul (de pomană sau degeaba)** A pierde timpul. **29-30** *vtr* A (se) pârli. **31-32** *vtr* A (se) înnegri. **33** *vr* A se bronza excesiv. **34-35** *vtr* A (se) distruge prin acțiunea focului. **36-37** *vtr* (D. mâncare) A (se) strica pentru că a fost expusă prea mult la foc (mare). **38** *vt* (D. răni) A cauteriza. **39** *vt* A dezinfecta un instrument trecându-l prin flacără. **40-41** *vtr* A distruge printr-o reacție chimică. **42** *vt* (D. obiecte de lut, ceramică etc.) **43** *vt* (Înv; îe) **A ~ un coș** A curăța prin arderea funinginei depuse pe pereți. **44-45** *vtr* A produce cuiva (sau a suferi) o arsură Si: *a (se) frige*. **46-47** *vtr* A (se) tortura cu focul sau cu obiecte incandescente. **48-49** *vtr* A (se) opări. **50** *vt* (Pex; rar) A produce o senzație asemănătoare cu o arsură. **51** *vi* (Pfm; fig; d. corp sau părțile lui) A avea febră. **52** *vi* (Pfm; fig; îe) **A-i ~ călcâiele** sau **tălpile (după cineva)** A fi îndrăgostit. **53** *vi* (Pfm; fig; îe) **A-i ~ călcâiele** sau **tălpile (după ceva)** A fi mânat de o dorință mare. **54** *vi* (Pfm; fig; îae) A fi fără astâmpăr. **55** *vi* (Pfm; fig; îe) **A-i ~ buza după...** A avea mare nevoie de ceva. **56** *vi* (Fig; în legătură cu gura, gâtul etc.) A suferi de sete. **57-58** *vtr* (Pop; fig) A face să sufere (sau a suferi) sufletește. **59** *vt* (Pop; fig; îe) **A ~ pe cineva (cu vorba)** A critica aspru. **60** *vt* (Pop; fig; îae) A ironiza. **61-62** *vtr* (Fam; fig) A (se) păcăli. **63** *vr* (Fam; fig) A se înșela, pierzând într-o afacere. **64** *vt* (Fam; fig; complementul indică biciul, nuiaua etc.) **65** *vt* (Fam; fig; complinit de „palme", „pumni" etc.) A lovi. **66** *vt* (Pfm; fig; îe) **A-i ~ câteva** A bate cu lovituri puternice și iuți. **67-68** *vtr* (Fig; în legătură cu sentimente, dorințe etc.) A covârși. **69** *vi* (Fam; fig; îe) **A ~ de...** A fi cuprins de... **70** *vi* (Fam; fig; îe) **~ să** (sau **de a**)... A aștepta cu nerăbdare să... **71** *vi* (Pop; fig; îe) **A ~ la inimă** A suferi sufletește. **72** *vi* (Pfm; fig; îae) A simți o mare plăcere. **73-74** *vir* (Pop; fig; îe) **A i se ~ inima** (sau **sufletul**) A suferi de dragoste. **75** *vi* (Pfm; fig; îe) **A-i ~ (cuiva) de (ceva)** A dori mult să... **76** *vi* (Pfm; fig; îae) A fi preocupat de ceva. **77** *vt* (Fam; fig; d. dansuri, cântece etc.) A face (ceva) cu pasiune. **78** *vi* (Pop; fig) A se înroși tare (din cauza unei stări emotive). **79** *vr* (Reg; fig) A-și da seama. **80** *vt* (Fam; fig; d. băuturi) A bea rapid. **81** *vr* (Fam; fig) A avea relații sexuale.

ardească *sf* [At: MARIAN, ap. DA / E: nct] (Pop) Dans în jurul focului, de Bobotează.

ardei *sm* [At: PISCUPESCU, O. 194 / V: (înv) ***~u*** / Pl: *~* / E: ***arde*** + *-ei*] **1** (Șîc **~-american, ~-borcănos, ~-cireașă, ~-de-Caiene, ~-gras, ~-iute, ~-lung, ~-roșu**) Plantă erbacee cu flori albe și fructe bace verzi, roșii sau galbene, introdusă în Europa în sec. XVI, din America de Sud Si: (reg) *ardeică* (**1**), *bešică, chiper borcănos, chiper chiperat, chiper de cel dulce, chiper iute, chiper lung, chiper gras, cornul caprei, paprică, piparcă, pipărișcă, pipărușă, pipărușcă, piper amar, piper dulce, piper roșu, piper turcesc* (*Capsicum annuum*). **2** Fructul ardeiului (**1**), întrebuințat la gătit Si: (reg) *ardeică* (**2**), *bešică, chiper borcănos, chiper chiperat, chiper de cel dulce, chiper iute, chiper lung, chiper gras, cornul caprei, paprică, piparcă, pipărișcă, pipărușă, pipărușcă, piper amar, piper dulce, piper roșu, piper turcesc*. **3** (Îs) *~ umpluți* Ardei (**2**) umpluți cu carne tocată și orez. **4** (Îs) *Făină de ~* Boia. **5** (Fam; îe) **A pune ~ pe** (sau, rar **peste**) **rană** A înrăutăți și mai mult o situație. **6** (Pfm; îe) **A da cuiva cu ~ pe la nas** A întărâta. **7** (Pfm; îe) **A fi iute ca ~ul** A fi fără astâmpăr. **8** (Pfm; îae) A fi foarte rapid. **9** (Îc) *~-american, ~-de-Caiene* Ardei (**1**), varietatea *Capsicum frutescens*. **10** (Bot; reg; îc) *~-bucureștean* Cornul caprei (*Capsicum longum*). **11** (Îc) *~-cireașă* Ardei (**1**), varietatea *Capsicum cerasiforme*. **12** (Îc) *~-gras* Ardei (**1**), varietatea *Capsicum grossum*. **13** (Bot; reg; îc) *~-sălbatic* Busuioc-sălbatic (*Galinsoga parviflora*). **14** (Bot; reg; îc) *~ul-broaștei* Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*). **15** (Bot; reg; îc) *~ul-dracului* sau *~-porcului* Dintele-dracului (*Polygonum hydropiper*) **16** (Fam; îe) **A fi tăios ca ~ul** A fi usturător. **17** (Fig) Fire iute sau aspră.

ardeia [At: POLIZU / P: *~de-ia* / Pzi: *~iez* / E: ***ardei***] **1** *vt* A condimenta o mâncare cu ardei (**2**) iute sau cu boia. **2** *vt* (Pex) A pipera. **3** *vi* (Înv) A pișca la limbă. **4** *vr* (Fam; fig; d. oameni) A se irita (lesne).

ardeiare *sf* vz ***ardeiere***

ardeiaș *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***ardei*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Ardei (**2**) mic. **3** (Bot; reg) Barba-împăratului (*Mirabilis jalapa*). **4** (Bot; reg; lpl) Iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*).

ardeiat, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ardeia***] **1** *a* (D. mâncăruri) În care s-a pus (mult) ardei (sau piper, boia etc.). **2** *a* (Înv; fig) Supărăcios. **3** *a* (Înv; fig) Irascibil. **4** *a* (Fig) Care este usturător și dureros. **5** *a* (Rar; îs) *Prețuri ~e* Prețuri exagerate. **6** *av* (Rar; îe) **A vinde ~** A vinde la preț mare.

ardeică *sf* [At: HEM 1515 / Pl: ? / E: ***ardei*** + *-(i)că*] (Reg) **1-2** Ardei (**1-2**).

ardeiere *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***ardeia*** + *-ere*] **1** Condimentare cu ardei (**2**) iute, cu boia etc. **2** (Pex) Piperare.

ardeietură *sf* [At: ȘEZ. IV, 133^b/14 / Pl: *~ri* / E: ***ardeia*** + *-(ă)tură*] (Pop; lpl) Ardei (**2**) pisat (împreună cu alte condimente).

ardelean, ~ă [At: (a. 1639) ap. HEM 1521 / Pl: *~leni, ~lene* / E: ***Ardeal*** + *-ean(ă)*] **1-2** *smf, a* (Persoană) din Ardeal Si: *transilvănean*, (îrg) *ardevan*. **3-4** *smf, a* (Român) originar din Ardeal. **5** *smp* Populație care locuiește în Ardeal. **6** *a* Care aparține Ardealului. **7** *a* Care aparține ardelenilor (**5**). **8** *a* Referitor la Ardeal. **9** *a* Privitor la ardeleni (**5**). **10** *a* Care este specific Ardealului. **11** *a* Care este caracteristic ardelenilor (**5**). **12** *a* Care provine din Ardeal. **13** *a* Care provine de la ardeleni (**5**). **14** *sfa* (Reg) Dans popular de perechi cu ritm viu, originar din Ardeal Si: (reg)

ardeleanca (5), *ardeleneasca* (6), *abrudeana*, *hațegana*, *lugojana*, *someșana*, (rar) *ardelenește* (4). **15** *sfa* Melodia după care se dansează ardeleana (14).

ardeleancă [At: HEM 1523 / Pl: *~lence* / E: ***ardelean*** + *-că*] **1-2** *sf, af* (Femeie) din Ardeal. **3-4** *sf, af* (Româncă) originară din Ardeal. **5-6** *sfa* Ardeleana (**14-15**).

ardelenaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***ardelean*** + *-aș*] (Șhp) **1-2** Tânăr (drăguț) din Ardeal.

ardelencuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***ardeleancă*** + *-uț(ă)*] (Șhp) **1-2** Tânără (drăguță) din Ardeal.

ardelenesc, ~ească [At: ALECSANDRI, P. P. 311 / Pl: *~ești* / E: ***ardelean*** + *-esc*] **1** *a* Care este din Ardeal. **2** *a* Care aparține Ardealului. **3** *a* Care aparține ardelenilor (**5**). **4** *a* Referitor la Ardeal. **5** *a* Privitor la ardeleni (**5**). **6-7** *sfa* Ardeleana (**14-15**). **8-9** *sfa, a* (Grai) vorbit de populația din Ardeal.

ardelenește [At: HEM 1527 / E: ***ardelean*** + *-ește*] **1** *av* În felul ardelenilor (**5**). **2** *av* Ca în Ardeal. **3** *av* (Complinind vb. *a vorbi*) În graiul ardelenesc (**9**) sau cu particularități ale acestuia. **4** *sf* (Rar) Ardeleana (**14**).

ardeleni *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***ardelean***] **1-2** A (se) ardeleniza.

ardelenie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***ardelean*** + *-ie*] (Rar) **1** Însușirile caracteristice ardeleanului (**1**). **2** (Îlav) ***Pe ~*** Ardelenește (**1**). **3** Însușirile caracteristice felului de viață al ardelenilor (**5**). **4** (Spc) Ardelenism (**5**).

ardelenism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 162 / Pl: *~e* / E: ***ardelean*** + *-ism*] **1** Curent de promovare a problemelor Ardealului. **2** Prețuire excesivă a însușirilor ardelenilor (**1**) și Ardealului. **3** Însușire caracteristică ardelenilor (**1**). **4** Ansamblul ardelenismelor (**3**). **5** (Spc) Cuvânt, expresie, construcție caracteristică graiului ardelenesc (**9**) Si: (rar) *ardelenie* (**3**).

ardeleniza *vtr* [At: IORDAN, L. R. A. 240 / Pzi: *~zez* / E: ***ardelean*** + *-iza*] **1-2** A-și însuși caracteristicile și modul de manifestare a ardelenilor (**1**).

ardelenuță *sf* [At: POP, ap. HEM 1521 / Pl: *~țe* / E: ***ardeleană*** + *-uță*] (shp) **1-2** Ardelencuță (**1-2**).

ardenez, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ardennais***] **1-2** *smf, a* (Locuitor) din Ardeni. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Ardeni. **5** *sm* Rasă de cai mari, puternici, de tracțiune.

ardent, ~ă *a* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***ardent***] (Liv) **1** Pasionat. **2** Care înflăcărează Si: *înflăcărat*. **3** (Fig; d. ochi) Aprins (**4**). **4** (D. nave) Care, sub acțiunea vântului, se întoarce cu prora în direcția din care bate vântul.

ardență *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***ardent***] (Liv) **1** Ardoare (**1**). **2** (Mar) Întoarcere a navei cu prora în vânt.

ardeoane *sf* vz ***ardioane***

ardere *sf* [At: URECHE, L. 148 / Pl: *~ri* / E: ***arde***] **1** Faptul de a arde (**1**). **2** Distrugere prin incendiere (mai ales în atacuri militare). **3** Incendiu. **4** Trecere a unei flăcări peste o suprafață. **5** (D. curentul electric, lemne, gaze etc.) Consum. **6** Incinerare. **7** (D. aparate electrice) Defecțiune. **8** (D. soare) Dogorire. **9** Luminare. **10** Strălucire. **11** (D. gaz, petrol) Consum pentru iluminat. **12** Pârlire. **13** Înnegrire. **14** Distrugere prin acțiunea focului. **15** Stricarea mâncării. **16** Cauterizare. **17** Dezinfectarea unui instrument prin foc. **18** Distrugere printr-o reacție chimică. **19** (Lpl) Proces de oxidare a substanțelor în cursul metabolismului. **20** Combustibil. **21** (D. obiecte de lut, ceramică) Expunere la acțiunea focului în procesul de fabricare. **22** Arsură. **23** Torturare cu focul. **24** Opărire. **25** (Fig) Suferință. **26** (Fig) Patimă sufletească. **27** (În ritualurile religioase la evrei; îs) *~ de tot* Jertfă.

ardevan *sm* [At: ȘEZ. I, 10 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Ardelean (**1**).

ardezie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***ardoise***, it ***ardesia***] Gresie argiloasă sau argilă cu granule fine, care se desface ușor în plăci subțiri, folosite la acoperirea caselor, ca dale pentru pardoseli, în trecut la fabricat tăblițe pentru școlarii începători etc.

ardica *v* vz ***ridica***

ardioaie *sf* vz ***ardioane***

ardioane *sf* [At: REV. CRIT. III, 86 / V: ***~deoa~, ~aie, ~doan*** / P: *~di-oa~* / Pl: *~* / E: nct] (Bot; reg) Iorgovan (*Syringa vulgaris*).

ardiște *sf* [At: HEM 1748 / Pl: *~ți* / E: ***arde*** + *-iște*] (Reg) Pădure arsă (în parte) de foc Cf: *jăriște*.

ardoan *sn* vz ***ardioane***

ardoare *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 75 / E: fr ***ardeur***] **1** Înflăcărare stârnită de o pasiune. **2** (Pex) Zel.

ardoază *sf* [At: CADE / P: *~doa-ză* / Pl: *~ze* / E: fr ***ardoise***] (Frî) Ardezie.

ardometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ger ***Ardometer***] (Fiz) Pirometru cu radiație pentru temperaturi mari.

arduvie *sf* vz ***hardughie***

are *sf* vz ***arie***

area *i* vz ***hârea***

aread *sms* vz ***aret[2]***

areal *sn* [At: SBIERA, F. S. 401 / V: (înv) ***arial*** / P: *~re-al* / E: ger ***Areal***] **1** (Înv) Arie. **2** Suprafață de răspândire a unei specii, a unui gen de plante etc.

areapă *sf* vz ***aripă***

areate *sm* vz ***arete[1]***

areci *sn* vz ***hareci***

areflexie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***aréflexie***] Absență a reflexelor.

areic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~re-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aréique***] (Glg; d. sol) Uscat.

areism *sn* [At: DN[3] / P: *~re-ism* / E: fr ***aréisme***] Stare a unei regiuni areice.

arel *sm* [At: HEM 1539 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Ochincele (*Ecentiana verne*).

arenaceu, ~ee *a* [At: LTR / E: fr ***arénacé***] (Glg) **1** (D. roci) Care s-a format din nisipuri. **2** (D. pământ) Nisipos.

arenal *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: it ***arenale***] (Glg) Șes fără vegetație din preajma unui vulcan.

arenar *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***arenarius***] (Rar) Gladiator.

arenarie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***arenaria***] (Ant) Cimitir al sclavilor gladiatori uciși în arenă.

arenă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 335 / Pl: *~ne* / E: fr ***arène***, lat ***arena***] **1** Spațiu circular (așternut cu nisip) din mijlocul unui amfiteatru antic unde se țineau reprezentațiile și luptele. **2** Spațiul din mijlocul unui circ modern unde se desfășoară reprezentațiile. **3** (Mpl) Construcție în stil de amfiteatru antic. **4** (Pex) Stadion. **5** (Fig) Domeniu de desfășurare a unei activități. **6** (Fig) Loc de luptă de idei. **7** (Fig; îe) **A intra** (sau **a apărea**) **pe** (sau **în**) **~** A se manifesta activ într-un domeniu.

arenda *vt* [At: (a. 1834) URICARIUL V, 356/3 / V: (îrg) ***arân~*** / Pzi: *~dez* / E: ***arendă***] **1** A da în arendă (**1**). **2** A lua în arendă (**1**) Si: (rar) *a subarenda*, (înv) *a arendălui, a arendui, a arândălui*.

arendar *sm* [At: I. IONESCU, C. 66 / Pl: *~i* / E: ***arendă*** + *-ar*] (Înv) Arendaș.

arendare *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL V, 345/16 / V: (îrg) ***arân~*** / Pl: *~dări* / E: ***arenda***] **1** Dare în arendă (**1**). **2** Luare în arendă (**1**) Si: (rar) *arendat[2]*, (înv) *arendăluire, arenduire, subarendare*.

arendaș *sm* [At: (a. 1772) IORGA, S. D. XII, 186 / V: (îvr) ***arân~*** / Pl: *~i* / E: ***arendă*** + *-aș*, cf mg *arendás*] Persoană care ia în arendă (**1**) Cf *chiriaș*.

arendat[1] *sn* [At: DA / V: (îrg) ***arândat[1]*** / E: ***arenda***] (Rar) **1-2** Arendare (**1-2**).

arendat[2], ~ă *a* [At: DA / V: (îrg) ***arândat[2]*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arenda***] Care a fost dat în arendă (**1**). **2** Care a fost luat în arendă (**1**).

arendator, ~oare *smf* [At: BARCIANU / A și: *~ator* / Pl: *~i, ~oare* / V: ***~dăt~*** / E: ***arenda*** + *-(a)tor*] Persoană care dă în arendă (**1**).

arendatorie *sf* [At: CODICA CIV., ap. CIHAC I. 15 / V: (înv) ***~dăt~*** / E: ***arendator*** + *-ie*] (Îvr) Arendășie (**2**).

arendă *sf* [At: (a. 1776) IORGA, S. D. XII, 93 / V: (îrg) ***arân~, arin~*** / Pl: *~nzi, ~de* / E: rs **аренда**, pn ***arenda***, mg ***arenda***] **1** Cedare a dreptului de folosință a unui bun, de obicei teren agricol, pe un timp determinat,

în schimbul unei plăți. **2** Folosire a unui bun astfel cedat. **3** (Pex) Sumă plătită proprietarului pentru arendare **(2)**.

arendălui *vt* [At: DA / V: *arân~* / Pzi: *~esc* / E: ***arenda*** + *-ălui*] (Înv) **1-2** Arenda **(1-2)**.

arendăluire *sf* [At: DA / V: *arân~* / Pl: *~ri* / E: ***arendălui*** + *-ire*] (Înv) **1-2** Arendare **(1-2)**.

arendășel *sm* [At: DA / Pl: *~ei* / E: ***arendaș*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Arendaș tânăr. **3** Arendaș al unui teren mai mic.

arendășesc, ~ească *a* [At: CONV. LIT. IX, 34, ap. TDRG / V: (reg) *arân~* / Pl: *~ești* / E: ***arendaș*** + *-esc*] **1** Care aparține unui arendaș. **2** Care este specific unui arendaș. **3** Care provine de la un arendaș. **4** Referitor la un arendaș.

arendășește *av* [At: DA / V: (reg) *arân~* / E: ***arendaș*** + *-ește*] În felul arendașilor.

arendăși *vi* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 211 / Pzi: *~șesc* / E: ***arendaș***] (Îvr) **1** A fi arendaș. **2** (Irn) A face pe arendașul.

arendășie *sf* [At: I. IONESCU, D. 216 / V: (îrg) *arân~* / E: ***arendaș*** + *-ie*] **1** Ocupația de arendaș. **2** Exploatarea unei moșii prin arendare **(2)** Si: (îvr) *arendatorie*.

arendășit *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***arendăși***] (Rar) **1-2** Arendășie **(1-2)**.

arendășiță *sf* [At: DA / V: (îrg) *arân~* / Pl: *~țe* / E: ***arendaș*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Nevastă (tânără, subțirică etc.) de arendaș. **3-4** (Șhp; rar) Femeie (tânără, frumoasă etc.) care ține ceva în arendă **(2)**.

arendășoaică *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 384 / V: (reg) *arân~* / Pl: *~ice* / E: ***arendaș*** + *-oaică*] (Și dep) **1-2** Nevastă (grasă, antipatică, rea etc.) de arendaș. **3-4** Femeie (grasă, antipatică, rea etc.) care ține ceva în arendă **(2)**.

arendășoi *sm* [At: NEAM. ROM. III, 1856, ap. DA / Pl: *~* / E: ***arendaș*** + *-oi*] (Și dep) **1-2** Arendaș (gras, urât etc.).

arendătorie *sf* vz ***arendatorie***

arendui *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: ***arenda*** + *-ui*] (Înv) **1-2** A arenda **(1-2)**.

arenduire *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL V, 345/16 / Pl: *~ri* / E: ***arendui***] (Înv) **1-2** Arendare **(1-2)**.

arenicol, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***arénicole***] (Blg; d. plante) Care crește pe nisipuri, pietrișuri sau grohotișuri mărunte.

areo- [At: DN³ / E: fr ***aréo-***] Element prim de compunere cu semnificația „puțin dens“, „ca aerul“, „aerat“.

areografie *sf* [At: DN³ / P: *~re-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***aréographie***] (Ast) Studiul descriptiv al planetei Marte.

areolar, ~ă *a* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aréolaire***] **1** (Atm; îs) *Țesut ~* Țesut cu areolă **(2)**. **2** (Mat) Care aparține ariei². **3** (Mat) Referitor la arie². **4-7** Referitor la areolă **(1-4)**. **8** (D. eroziuni) Care acționează lateral.

areolat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 68 / P: *~re-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***areolă*** + *-at*, cf fr ***aréolé***] Care are areole **(2)**.

areolă *sf* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***aréole***] **1** (Atm) Suprafață inelară pigmentată din jurul mamelonului. **2** (Atm) Spațiu mic între fibrele țesutului celular. **3** (Med) Zonă mai roșiatică din jurul unui punct inflamatoriu. **4** (Atm) Suprafață de piele diferit colorată de aceea a tegumentelor din jur.

areometric, ~ă *a* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aréométrique***] (Fiz) **1** De areometrie. **2** Referitor la areometrie. **3** Specific areometriei.

areometrie *sf* [At: DA / P: *~re-o~* / E: fr ***aréométrie***] Parte a fizicii care studiază măsurarea densității lichidelor (cu areometrul).

areometru *sn* [At: PONI, F. 61 / P: *~re-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***aréomètre***] Aparat de măsurare a densității unui lichid sau a concentrației unei soluții.

areopag *sn* [At: (a. 1847) GCR II, 359/ / V: (înv) *ario~* / P: *~re-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***aréopage***, lat ***areopagus***] **1** Consiliu și tribunal suprem în Atena antică. **2** (Fig; liv) Adunare de savanți și de artiști de valoare.

areopagit *sm* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~iți* / E: fr ***aréopagite***, lat ***areopagites***] **1-2** Membru al areopagului **(1-2)**.

areostil *sn* [At: DA / P: *~re-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***aréostyle***] **1** Colonadă spațiată. **2** Edificiu cu areostil **(1)**. **3** Sistem arhitectonic în care coloanele sunt dispuse în grupuri de câte două.

arepă *sf* vz ***aripă***

arest *sn* [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XII, 37 / V: (înv; Trs) ***~ești*** *sm*, ***~ește, ariște, ariștă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ger ***Arrest***, it ***arresto***] **1** Deținere pe termen scurt, din ordinul unei autorități, a unei persoane Si: *detenție*, *închisoare*, (pop) *popreală*. **2** (Îs) *~ preventiv* Arest **(1)** înainte de a fi judecat. **3** Locul arestului **(1)** Si: *închisoare*, (înv) *temniță*, (pfm) *gros*. **4** (Îlv) **A băga la ~** A aresta. **5** (Îs) *Stare de ~* Situația unei persoane private de libertate prin sentință judecătorească. **6** (Îs) *~ la domiciliu* (Sentință judecătorească de) efectuare a detenției la domiciliul inculpatului.

aresta *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 462 / Pzi: *~tez* / E: ***arest***, dfr ***arrêter***] **1** A priva de libertate în temeiul unui mandat de arestare **(2)** Si: *a închide*, (înv) *a întemnița*, (pop) *a popri*, (îvr) *a arestălui*, (înv) *a arestui*. **2** (Fam; rar) A-și însuși.

arestant, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, C. 312 / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Arrestant***] (Înv) **1-2** Arestat² **(1-2)**.

arestare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***aresta***] **1** Privare de libertate a unei persoane condamnate sau învinuite Si: (îvr) *arestăluire*, (înv) *arestuire*, *arestat¹*, (înv) *întemnițare*, (pop) *popreala*. **2** (Îs) *Mandat de ~* Act oficial emis pentru arestarea **(1)** unui (presupus) inculpat.

arestat¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***aresta***] (Rar) Arestare **(1)**.

arestat², ~ă [At: GALAN, Z. R. 358 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aresta***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) privată de libertate în temeiul unui mandat de arestare Si: (înv) *întemnițat*, (pop) *poprit*, (îvr) *arestăluit¹*, (înv) *arestuit²*, *arestant*.

arestălui *vt* [At: ȘINCAI, HR. III, 59/5 / Pzi *~esc* / E: ***arest*** + *-ălui*] (Îvr) A aresta **(1)**.

arestăluire *sf* [At: MDA / Pl: *~ri* / E: ***arestălui***] (Îvr) Arestare **(1)**.

arestăluit¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***arestălui***] (Înv) Arestat¹.

arestăluit², ~ă *smf, a* [At: MDA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arestălui***] (Îvr) **1-2** Arestat² **(1-2)**.

arestui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1342 / Pzi: *~esc* / E: ***arest*** + *-ui*] (Înv) A aresta **(1)**.

arestuire *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1407 / Pl: *~ri* / E: ***arestui***] (Înv) Arestare **(1)**.

arestuit¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***aresta***] (Înv) Arestat¹.

arestuit², ~ă *smf, a* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 8/ 39 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arestui***] (Înv) **1-2** Arestat² **(1-2)**.

arească *sf* [At: DA ms / V: ***~riș~*** / Pl: *~ște, ~ște* / E: rs ***решка***] **1** Pajură. **2** (Înv; îcs) *Arolă sau ~?* Cap sau pajură?

arește *sf* vz ***arest***

arești *sm* vz ***arest***

aret¹ *sms* [At: N. COSTIN, L. II, 121/37 / V: (îvr) *arăt* / E: nct] **1** (Înv; Mol) Pază militară. **2** (Înv; Mol; îe) **A fi de ~** A păzi. **3** (Înv; Mol) Avanpost. **4** (Înv; Mol) Apărare (militară). **5** (Înv; Mol; îs) *Loc de ~* Zonă de apărare. **6** (Trs; îe) **A fi în ~ul cuiva** (sau **a ceva**) A fi împotriva cuiva sau a ceva.

aret² *sms* [At: ȘEZ. II, 126 / A și: *aret* / V: (îrg) ***aread, ariat*** (P: *a-read*, *a-riat*) / E: nct] (Ban; Trs; Mol) **1** Ținut. **2** Împrejurime. **3** (Îe) **A fi în ~ul cuiva** (sau **a ceva**) A fi în preajma cuiva sau a ceva. **4** (Îe) **Nu-mi tot umbla în ~ul meu** Nu-mi mai sta în cale. **5** (D. flăcăi; îe) **A umbla în ~ul cuiva** A curta (timid) o fată. **6** (Îe) **A nu-i fi cuiva ~** A nu se simți în largul său.

aret³ [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***arrêt***] **1** *sn* (Îs) *Câine de ~* Câine de vânătoare dresat să semnaleze prezența vânatului prin oprire într-o poziție specifică. **2** *sm* (Rar; îas) Prepelicar. **3** *sn* Oprire într-o poziție caracteristică unui câine de aret **(1)**. **4** *sn, i* (Cuvânt) ce exprimă comanda „stai“ adresată câinelui de vânătoare.

aret⁴ *sm* vz ***arete¹***

areta *vi* [At: ENC. VET. 803 / Pzi: (3) *~etă* / E: fr ***arrêter***] (D. câini de vânătoare) A se opri într-o poziție fixă, cu botul întins și cu una din labele dinainte ridicată, pândind vânatul Si: *a aținti*, *a poanta*.

arete¹ *sm* [At: CORESI, ap. HEM 1545 / V: ***~et⁴, ha~***, (înv) ***arie~***, (înv) ***~et, areate*** / Pl: *~eți* / E: lat ***aries***, ****aretem*** (= *arietem*)] (Înv; Trs; Ban; Olt) **1** Berbec lăsat de prăsilă. **2** Berbec mare și frumos de doi ani. **3** (Pex) Cocoș lăsat de prăsilă. **4** (Lpl) Ziua de desfacere a stânei, când se separă

areții (1) de oi, care se sărbătorește printr-o petrecere. **5** (Fig) Berbec. **6** (Lpl; îf *~eate*) Bolovani care în luptă se aruncă în zidurile cetăților. **7** (Asl) Constelația berbecului.

arete² *sm* vz ***herete***

areț *sm* vz ***arete¹***

arețar *sm* [At: HEM 1544 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***areți*** + *-ar*] (Ban; Trs) Păstor de areți (1).

arețariu *sm* vz ***arețar***

arețel *sm* vz ***arățel***

areu *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***ariu, arieu*** / E: nct] **1** (Reg) Alior (*Euphorbia heliscopia*). **2** (Rar) Chimen (*Carum carvi*).

arfă *sf* vz ***harpă***

arfimandrit *sm* vz ***arhimandrit***

arfiriu *sm* vz ***arhiereu***

argalie *sf* [At: (a. 1816) FURNICĂ, I. C. 288 / Pl: *~ii* / E: ngr **ἐργαλεῖον**] (Înv) Unealtă.

argar *sn* vz ***advar***

argat, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1565 / Pl: *~ați, ~e* / V: (reg) ***ha~, hăr~*** / E: ngr **ἀργάτης**] **1** *smf* (Rar la feminin) Slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole, creșterea vitelor sau muncile din gospodăria stăpânului. **2** *smf* (Reg) Lucrător cu ziua (la câmp). **3** (Îvr) *sf* Servitoare.

argați *smp* vz ***acaț***

argavan *sm* vz ***argovan***

argăsar *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***argăsi*** + *-ar*] (Înv) Tăbăcar.

argăsărie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***argăsar*** + *-ie*] (Înv) **1** Industria tăbăcirii pieilor de animale. **2** Meșteșugul tăbăcarului. **3** Atelierul tăbăcarului.

argăsăriță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***argăsar*** + *-iță*] (Trs) **1** Tăbăcăreasă. **2** Nevastă de tăbăcar.

argăseală *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~ghisa~, ~ghis~*** / Pl: *~eli*, (înv) *~ele* / E: ***argăsi*** + *-eală*] **1** Tăbăcire. **2** (Ccr) Amestec de substanțe folosit la tăbăcirea pieilor. **3** (Îvp; îe) **A se duce în putina cu ~** A se prăpădi.

argăsi [At: (sec XVIII), ap. HEM 1569 / V: (îrg) ***~ghisi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ἀργάζω** (aor) **ἄργασα**] **1** *vt* A tăbăci. **2** *vt* (Fig; înv) A se farda. **3** *vr* (Rar) A se supăra.

argăsire *sf* [At: DA / V: (îrg) ***~ghis~*** / Pl: *~ri* / E: ***argăsi***] Tăbăcire.

argăsit¹ *sn* [At: KLOPȘTOK, F. 49 / V: (îrg) ***~ghis~¹*** / Pl: *~uri* / E: ***argăsi***] (Rar) Argăsire.

argăsit², ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 66¹ / V: (îrg) ***~ghis~²*** / E: ***argăsi***] Tăbăcit².

argăsitor, ~oare [At: LB / V: (îrg) ***~ghisitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***argăsi*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care argăsește (1).

argăsitorie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: ***argăsitor*** + *-ie*] (Înv) **1** Meșteșugul argăsitorului (1). **2** Atelierul argăsitorului (1).

argăsitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***argăsi*** + *-(i)tură*] Argăseala (2) după ce a fost întrebuințată.

argățel *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 122 / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~ei* / E: ***argat*** + *-el*] (Șhp) **1-2** Argat (tânăr și frumos).

argățesc, ~ească *a* [At: DDRF / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~ești* / E: ***argat*** + *-esc*] (Rar) **1** Specific argatului (1). **2** Referitor la argat (1). **3** Al argatului (1).

argățește *av* [At: DA / E: ***argat*** + *-este*] (Rar) În felul argaților (1).

argăți [At: PANN, ap. HEM 1572 / V: (reg) ***h~, hăr~*** / Pzi: *~țesc* / E: ***argat***] (Înv) **1** *vi* A munci ca argat (1). **2** *vi* A sluji din greu și aproape pe degeaba în folosul cuiva. **3** *vt* A folosi pe cineva ca argat (1). **4** *vt* (Pex) A pune pe cineva la munci grele.

argăție *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 111 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***argat*** + *-ie*] **1** Slujba de argat (1). **2** Starea argatului (1).

argățime *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 106 / E: ***argat*** + *-ime*] **1** Mulțime de argați (1) adunați la un loc. **2** Totalitatea argaților (1). **3** Clasa socială a argaților (1).

argățire *sf* [At: DA / V: (reg) ***h~, hăr~*** / E: ***argăți*** + *-ire*] (Rar) **1** Munca argatului (1). **2** Slujire (a unui stăpân) muncind din greu și pe degeaba. **3** (Pex) Exploatare a cuiva la munci mai ales agricole.

argățit *sn* [At: DA / V: (reg) ***h~, hăr~*** / Pl: *~uri* / E: ***argăți***] **1-3** Argățire (1-3).

argăvan *sn* vz ***argovan***

argea *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 88, ap. DA / V: (reg) ***harjea*** / Pl: *~gele* / E: ns cf ngr ἄργιλλα, tc *arğa*] (Îvp) **1** Bordei dreptunghiular, acoperit cu stuf, în care vara se țese, iar iarna se țin stupii. **2** Construcție rudimentară de scânduri în care se așază vara războiul de țesut. **3** (Pex) Război de țesut. **4** (Pex) Fiecare din cele două scânduri transversale care unesc extremitățile războiului de țesut Si: *blană, chingă, scândură, spetează, stinghie*. **5** Boltă a unei clădiri, mai ales a unei biserici. **6** (Spc; rar) Firidă boltită. **7** Gârliciul pivniței. **8** Scheletul de lemn al unei case, șure. **9** Acoperișul unei case. **10** Fiecare din cele două grinzi legate de marginile opuse ale unei plute pentru a o întări și a împiedica desfacerea ei Si: *argică*. **11** Trunchi care în exploatările de păduri se așază pe laturile potecilor de alunecare. **12** (Mpl) Butuci (lungi) puși la marginea unei grămezi de lemne pentru a le sprijini și a le împiedica să cadă.

argela *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: cf *argea*] (Îvp) A fasona un lemn pentru a-l face ca o argea Cf *argea* (4, 10).

argelaș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: ***argea*** + *-aș*] **1-2** (Șhp; îrg) Bordei (mic).

argelă *sf* vz ***arghelă***

argeluță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***argea*** + *-uță*] (Șhp) **1-2** Argea (mică).

argentan *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***argentan***] Varietate de alpaca², având culoarea argintului.

argenti- [At: DN³ / V: ***~nto-*** / E: fr ***argenti-***] Element prim de compunere cu sensul de „argint", „în legătură cu argintul".

argentifer, ~ă *a* [At: DA / V: ***~gin~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***argentifère***] Care conține argint (1).

argentin *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***argentine***] Praf de staniu folosit la fabricarea hârtiei și în imprimarea textilă.

argentină *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Coada racului (*Potentilla auserina*).

argentinian, ~ă [At: DEX² / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Argentina*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Locuitor) din Argentina. **3** *smp* Populația Argentinei. **4** *a* Care aparține Argentinei. **5** *a* Care aparține argentinienilor (3). **6** *a* Referitor la Argentina. **7** *a* Privitor la argentinieni (3). **8** *a* Care provine din Argentina. **9** *a* Produs în Argentina.

argentit *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***argentite***] Minereu de argint care cristalizează în sistemul rombic sau cubic, în cristale cenușii.

argento- vz ***argenti-***

argentometru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***argentomètre***] (Fiz) Instrument pentru măsurarea conținutului de argint al unei soluții.

argentotipie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***argentotypie***] Procedeu de multiplicare prin fotoreproducere cu developare în soluția de nitrat de argint și oxalat de potasiu.

argentură *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ri* / E: nct] (Bot; reg) Argințică (1).

argențică *sf* vz ***argințică***

argențit, ~ă *a* vz ***argintat²***

argeșean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Argeș*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Locuitor) din județul Argeș. **3** *smp* Populația din județul Argeș. **4** *a* Care aparține argeșenilor (1). **5** *a* Specific argeșenilor (1). **6** *a* Care provine de la argeșeni (1). **7** *a* Referitor la argeșeni (1). **8** *a* Care provine din județul Argeș.

argeșeancă *sf* [At: BĂCESCU, P. 183 / Pl: *~ence* / E: ***argeșean*** + *-că*] **1** Femeie născută și crescută în județul Argeș. **2** Argeșeană (1). **3** (Reg) Pește migrator care urcă în râurile din regiunea Muscelului venind de pe Argeș.

arghelar sm [At: BIBICESCU, P. P. 309 / Pl: ~*i* / E: **arghelă** + -*ar*] (Ban) Herghelegiu.

arghelă sf [At: ȘIO I, LXXXI / Pl: ~*le* / E: srb **ergèla, erdèla**] (Ban) Herghelie.

arghelegiu sm vz **herghelegiu**

arghezian, ~ă a [At: DEX^{2} / P: ~*zi-an* / Pl: ~*ieni*, ~*iene* / E: **Arghezi** (n. pr.) + -*an*] **1** Care aparține lui Arghezi. **2** Referitor la Arghezi. **3** În maniera lui Arghezi.

arghihal sn vz **arzihal**

arghină sf vz **albină**

-arghirie [At: DN^{3} / E: ns cf ngr ἄργυρος] Element secund de compunere cu semnificația „în legătură cu banii", „argint", „bani".

arghiro- [At: DN^{3} / E: ngr **ἄργυρος** „argint"] Element prim de compunere cu semnificația „în legătură cu banii", „argint", „bani".

arghirofil, ~ă [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ngr **ἀργυρόφιλος**] **1-2** smf, a (Om) lacom de bani. **3** a Care aparține arghirofilului (**1**). **4** a Referitor la arghirofil (**1**).

arghirofilie sf [At: DA / Pl: ~*ii* / E: ngr **ἀργυροφιλία**] (Liv; mls d. clericii care iau bani pentru cele sfinte) Lăcomie de bani Cf *simonie*.

arghisală sf vz **argăseală**

arghiseală sf vz **argăseală**

arghisi vtr vz **argăsi**

arghisire sf vz **argăsire**

arghisit^{1} sn vz **argăsit^{1}**

arghisit^{2}, ~ă a vz **argăsit^{2}**

arghisitoriu, ~ie smf, a vz **argăsitor**

argică sf [At: DA ms / Pl: *argele* / E: **argea** + -*ică*] (Reg) Argea (**10**).

argie sf [At: DA ms / Pl: ~*ii* / E: nct] (Reg) Pământ din cel mai bun.

argihal sn vz **arzihal**

argil sn vz **argilă**

argilă sf [At: STAMATI, D. / V: (înv) *argil* / Pl: ~*le* / E: fr **argile**] Rocă sedimentară formată dintr-un amestec de silicați de aluminiu cu alte substanțe, care, îmbibată cu apă, poate fi modelată Cf *lut, humă, clisă*.

argilifer, ~ă a [At: DEX^{2} / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **argillifère**] Argilos (**1**).

argilit sn [At: DEX^{2} / Pl: ~*uri* / E: fr **argilite**] Rocă rezultată din recristalizarea argilei.

argiliza vtr [At: DN^{3} / Pzi: ~*zez* / E: **argilă** + -*iza*] **1-2** A forma minerale argiloase prin alterarea silicaților. **3-4** A impermeabiliza o rocă prin umplerea fisurilor cu argilă.

argilizare sf [At: DN^{3} / Pl: ~*zări* / E: **argiliza**] **1** Formarea de minerale argiloase prin alterarea silicaților. **2-3** (Metodă de) impermeabilizare a unei roci prin umplerea fisurilor cu argilă.

argilos, ~oasă a [At: PONI, CH. 124 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: **argilă** + -*os* cf fr **argileux**] **1** Care conține (multă) argilă. **2** (Fig; rar; d. oameni) Pământiu la față.

argimagzar sn vz **arzimahzar**

argimagzariu sn vz **arzimahzar**

arginază sf [At: DEX^{2} / Pl: ~*ze* / E: fr **arginase**] (Blg) Enzimă solubilă prezentă în cantitate mare în ficatul mamiferelor.

argindeană sf [At: BORZA, D. / Pl: ~*ene* / E: nct] (Bot; reg) Coada racului (*Potentilla anserina*).

arginină sf [At: DEX^{2} / Pl: ~*ne* / E: fr **arginine**] (Blg) Aminoacid existent în proteine, care participă la sinteza ureii în ficat.

argint [At: COD. VOR. 7/1 / Pl: ~*uri* sn, ~*nți* sm / E: ml **argentum**] **1** sn Metal prețios, inoxidabil, maleabil și ductil, alb-cenușiu strălucitor, cu mare conductibilitate electrică și calorică, utilizat pentru podoabe, obiecte uzuale, instrumente medicale, la fabricarea oglinzilor, în fotografie etc. **2** sn (Fig) Culoare de un alb strălucitor care simbolizează de obicei puritatea. **3** sn (Îs) *Nuntă de ~* A 25-a aniversare a căsătoriei cuiva. **4** sn (Îas) Petrecere dată cu ocazia nunții de argint (**3**). **5** sn (Înv; îc) **~tăetoriu** Argintar (**1**). **6** snp (Înv) Argintărie (**1**). **7** sm (Mpl) Ban de argint (**1**). **8** sm Avere în bani (de argint). **9** sns (Înv; îs) *Iubire de ~* sau *iubirea ~ului* Arghirofilie. **10** sm (Lsg; înv; îe) **Iubitor de ~** Arghirofil (**1**). **11** sn (Pop; îc) **~viu** Mercur. **12** sn (Fig; pop; îac) Om plin de energie. **13** sn (Bot; reg) Mei păsăresc (*Lithospermum arvense*).

arginta vt [At: PONI, F. 268 / V: (înv) ~*ti*, **~nți** / Pzi: ~*tez* / E: **argint**] **1** A acoperi cu un strat de argint (**1**) Si: (înv) *argintui* (**1**) Vz *polei, auri*. **2** (Fig) A face să aibă luciul și strălucirea argintului (**1**) Si: (înv) *argintui* (**2**).

argintar sm [At: COD. VOR. 8/1 / V: (pop) **~iu** / Pl: ~*i* / E: **argint** + -*ar* cf ml *argentarius*] **1** Persoană care lucrează obiecte de argint (**1**). **2** Persoană care vinde obiecte de argint (**1**). **3** (Pex) Bijutier.

argintare sf [At: PONI, F. 268 / V: (rar) **~tire, ~nțire** / Pl: ~*tări* / E: **arginta**] Acoperire a unui obiect cu un strat de argint (**1**) Si: (rar) *argintat^{2}*, (înv) *argintuire*, (înv) *argintuit^{2}* Cf *aurire, poleire*.

argintăriță sf [At: HEM 1614 / Pl: ~*țe* / E: **argint** + -*ariță*] (Bot; reg) Coada-racului (*Potentilla anserina*).

argintariu sm vz **argintar**.

argintat^{1}, ~ă a [At: PSALT., ap. HEM, 1623 / V: (rar) **~tit^{1}, ~nțit^{1}** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **arginta**] **1** Acoperit cu un strat de argint (**1**) Si: (înv) *argintuit^{1}* (**1**). **2** Argintiu (**1**).

argintat^{2} sn [At: DA / V: (rar) **~tit^{2}, ~nțit^{2}** / E: **arginta**] (Rar) Argintare.

argintăreasă sf [At: DA / Pl: ~*ese* / E: **argintar** + -*easă*] **1-2** Soție de argintar (**1, 3**) Si: *argintăriță* (**1**). **3-4** Fabricantă (sau vânzătoare) de obiecte din argint (**1**) Si: *argintăriță* (**3**).

argintărie^{1} sf [At: NECULCE, L. II, 165/25 / Pl: ~*ii* / E: **argint** + -*ărie*] **1** Tacâmuri, vase, sfeșnice etc. de argint (**1**) dintr-o casă Si: (înv) *argintur*i (**6**). **2** Obiecte de argint care formează o garnitură. **3** Cusături cu fir de argint (**1**) pe haine, șa etc. **4** Arta de a lucra în argint (**1**) obiecte, bijuterii.

argintărie^{2} sf [At: COSTINESCU / Pl: ~*ii* / E: **argintar** + -*ie*] **1** Atelier unde se prelucrează argintul (**1**). **2** Magazin unde se vând obiecte din argint (**1**).

argintăriță sf [At: DA / Pl: ~*țe* / E: **argintar** + -*iță*] **1-6** (Șhp) Argintăreasă (**1-3**) (tânără). **7** (Bot; reg) Cerențel (*Dryas octopetala*).

arginteală sf [At: DA / Pl: ~*eli*, (rar) ~*ele* / E: **arginti** + -*eală*] (Înv) **1-2** Arta de a arginta (**1**) (sau de a face aplicații cu argint) Cf *argintărie^{1}* (**2, 3**). **3** Strat subțire de argint (**1**) depus pe un obiect.

arginti vt vz **arginta**

argintică sf vz **argințică**

argintifer, ~ă a vz **argentifer**

argintire sf vz **argintare**

argintit^{1} sn vz **argintat^{1}**

argintit^{2}, ~ă a vz **argintat^{2}**

argintiu, ~ie a [At: NEGRUZZI, S. I, 119 / V: **~nțiu** / Pl: ~*ii* / E: **argint** + -*iu*] **1** Cu luciu (sau cu aspect) ca al argintului (**1**) Si: *argintos* (**3**), *argintat^{1}* (**2**). **2** Care sună ca argintul (**1**) Si: *argintos* (**4**), *cristalin, limpede*.

argintos, ~oasă a [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 111 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: **argint** + -*os*] **1** Argentifer. **2** (Înv; îs) *Terenuri ~oase* Terenuri argentifere. **3-4** Argintiu (**1-2**).

argintui [At: POLIZU / Pzi ~*esc* / E: **argint** + -*ui*] (Înv) **1-2** vtr A (se) arginta (**1-2**). **3** vt A fereca în argint.

argintuire sf [At: DA / Pl: ~*ri* / E: **argintui**] (Înv) Argintare.

argintuit^{1} sn [At: DA / Pl: ~*uri* / E: **argintui**] (Îvr) Argintare.

argintuit^{2}, ~ă a [At: SLAVICI, ap. HEM 1618 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **argintui**] (Înv) **1** Argintat^{2} (**1**). **2** Ferecat cu argint (**1**).

argintuitor, ~oare [At: POLIZU / V: (îvp) **~iu** / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: **argintui** + -*(i)tor*] **1-4** smf, a (Persoană) care argintuiește (**1, 3**).

argintură sf [At: CADE / Pl: ~*ri* / E: **argint** + -*ură*] (Bot; reg) **1** Coada-racului (*Potentilla anserina*). **2** Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

argintuț sms [At: POP, ap. HEM 1618 / E: **argint** + -*uț*] (Pop; hip) Argințel (**1**).

argințăl sn vz **argințel**

argințean, ~ă a [At: VICIU, COL. 132 / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: **argint** + -*ean*] (Reg; rar; csnz) Argintiu (**1**).

argințel sn [At: ȘEZ. I, 183 / Pl: ~*ei* / V: (pop) **~țăl** / E: **argint** + -*el*] (Pop) **1-2** (Șhp) Argint (**1**) apreciat pentru valoarea și frumusețea sa Si:

argintuț. **3** Culoare argintie. **4** (Înv; îe) **A bate-n ~** A fi aproape argintiu. **5-6** (Șhp) Bani de argint Cf *argint* (7). **7** (Bot; reg) Coada-racului (*Potentilla anserina*).

arginți *vt* vz ***arginta***

argințică *sf* [At: HEM 1615 / V: ***~nți~*** / Pl: *~țele* / E: ***argint*** + *-ică*] (Bot; reg) **1** Arbust (mic) din familia rozaceelor, cu frunze verzi, lucitoare pe partea superioară și albe pe partea inferioară și cu flori mari albe (*Dryas octopetala*) Si: *cerencel, cerențel*. **2** Mei păsăresc (*Lithospermum arvense*). **3** Coada-racului (*Potentilla anserina*). **4** (Îc) ~ *de grădină* Armurariu (*Silybum marianum*). **5** (Îc) ~ *de pădure* Splină (*Chrysosplenium alternifolium*).

arginție *sf* [At: BORZA, D / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) **1** Ochiul-boului (*Potenilla reptans*). **2** Scrântitoare (*Potentilla supina*).

argințire *sf* vz ***argintare***

argințit[1] *sn* vz ***argintat***[2]

argințit[2]***, ~ă*** *a* vz ***argintat***[2]

argințiu, ~ie *a* vz ***argintiu***

argirism *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***argyrisme***] (Med) Intoxicație cu săruri de argint Si: *argiroză*.

argiroză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***argyrose***] (Med) Argirism.

argol *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***argol***] Depozit de cristale roșiatice-cafenii, formate pe pereții vaselor în care fermentează mustul.

argon *sns* [At: MEHEDINȚI, G. F. 20 / E: fr ***argon***] Gaz rar, inert, incolor și inodor care se găsește în atmosferă și care se întrebuințează la umplerea becurilor electrice.

argonaut *sm* [At: DA / A: (înv) *~naut* / Pl: *~uți* / E: fr ***argonaute***] **1** (În mitologia greacă) Numele eroilor greci plecați pe corabia lui Argo spre Calchida pentru cucerirea lânii de aur. **2** (Fig) Aventurier pornit în căutare de aur. **3** (Pex) Navigator îndrăzneț. **4** (Zlg) Specie de moluscă cefalopodă din apele tropicale (*Argonauta argo*) Si: *nautil*.

argonautic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***argonautique***] **1-2** De argonaut **(1, 4)**. **3-4** Referitor la argonauți **(1, 4)**. **5-6** Care provine de la argonauți **(1, 4)**. **7-8** Specific argonauților **(1, 4)**.

argos *am* [At: BELDIMAN, ap. HEM (1624) / E: ngr ***ἀργός***] (Înv; d. preoți) Căruia i s-a interzis pentru un timp să oficieze slujbele divine.

argosi *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 242 / Pzi: *~sesc* / E: ***argos***] (Înv) A interzice unui preot să oficieze slujbe divine, ca pedeapsă canonică.

argosire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***argosi***] (Înv) Interdicție dată unui preot de a oficia slujbe divine Cf *argos*.

argosit *am* [At: DA / Pl: *~iți* / E: ***argosi***] (Înv; d. preoți) Care a fost oprit temporar de a mai oficia serviciul divin.

argot *sn* vz ***argou***

argotic, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 491 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***argotique***] **1** Care aparține argoului. **2** Specific argoului. **3** Referitor la argou. **4** Care provine de la argou. **5** (Îs) *Vocabular ~* Vocabular care conține (exclusiv) cuvinte din argou.

argotizant, ~ă [At: IORDAN, L. R. A. 492 / Pl: *~nți, ~e* / E: ****argotiza*** + *-ant*] (Liv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care are un vocabular argotic **(5)**.

argou *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 488 / V: (înv) *~ot* / Pl: *~ri* / E: fr ***argot***] Limbaj convențional, întrebuințat mai ales de vagabonzi, răufăcători etc. pentru a nu fi înțeleși de restul societății.

argovan *sm* [At: BORZA, D. / V: (reg) ***~gav~, ~găv~*** / Pl: *~i* / E: pbl mg ***boroslán***] (Bot; reg) Liliac (*Syringa vulgaris*).

argument *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 9 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***argument***, lat ***argumentum***] **1** Raționament (sau dovadă) ce sprijină o afirmație Si: (înv) *cuvânt*. **2** (Îvr; Itm sau frm) Expunere pe scurt a conținutului reprezentației artistice care urmează să se joace. **3** (Mat) Variabilă independentă a unei funcții.

argumenta *vt* [At: MAIORESCU, L. 11 / Pzi: *~tez* / E: fr ***argumenter***] A aduce argumente **(1)** Si: (înv) *argumentirui*.

argumentare *sf* [At: CR., 1829, 159 / Pl: *~tări* / E: ***argumenta***] **1** Aducere de argumente **(1)** Si: *dovedire*, (rar) *argumentat*[1], (îvr) *argumentiruire*. **2** (Log) Raționament prin care se demonstrează ceva pe baza argumentelor **(1)** aduse. **3** (Ret) Argumentație **(2)**.

argumentat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: nct / E: ***argumenta***] (Rar) Argumentare **(1)**.

argumentat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***argumenta***] **1** La care s-au adus argumente **(1)**. **2** (Pex) Care este (bine) informat.

argumentativ, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 224 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***argumentatif***] **1** *a* Care argumentează. **2-4** *a* Care conține argumente **(1-3)**. **5** *a* (Pex) Care este rațional, logic. **6** (Îlav) **În mod ~** Prin argumentare **(1)**.

argumentator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~ oare* / E: ***argumenta*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care argumentează abuziv.

argumentație *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL V, 198 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***argumentation***, lat ***argumentatio, ~onis***] **1** (Ret) Tehnicile folosite pentru a convinge un auditoriu. **2** Discurs (sau text) persuasiv Si: *argumentare* **(3)**.

argumentațiune *sf* vz ***argumentație***

argumentirui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 415 / Pzi: *~esc* / E: ***argumenta*** + *-irui* cf ger *argumentieren*] (Înv) A argumenta.

argumentiruire *sf* [At: MDA / Pl: *~ri* / E: ***argumentirui***] (Înv) Argumentare **(1)**.

argus *sm* [At: DICȚ. / S: **(5, 6)** *Ar~* sp / Pl: *~uși* / E: fr ***argus***] **1** Gen de păsări galinacee, din familia fazanidelor, pe ale căror pene sunt pete rotunde, ca niște ochi. **2** Specie de fluturi pe ale căror aripi sunt pete rotunde. **3** Specie de pești cu pete rotunde, ca niște ochi. **4** Specie de păianjeni cu pete rotunde ca niște ochi. **5** Om cu privire ageră, pătrunzătoare. **6** Om care păzește ceva cu mare grijă.

argut, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~uți, ~e* / E: lat ***argutus***] **1** (Liv) Ascuțit. **2** (Bot) Acuminat.

arguție *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 453 / P: *~ție* / Pl: *~ii* / E: lat ***argutia***] (Liv) **1** Subtilitate (exagerată) în argumentare **(3)** Cf *chichiță, chițibus*. **2** Argumentare sprijinită pe fapte nesemnificative.

-arh [At: DN[3] / S: *-arch* / E: fr ***-arque***] Element secund de compunere cu semnificația „conducător".

arhaic, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 6 / P: *~ha-ic* / S: (înv) *arch~*, (îvr) *arcaic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***archaïque***] **1** *a* Străvechi. **2** *a* (D. cuvinte, expresii etc.) Ieșit din uz. **3** *sn* Cea mai veche eră geologică. **4** *a* Care aparține arhaicului **(3)** Si: *arheian*. **5** *a* Referitor la arhaic **(3)**.

arhaiciza *vt* [At: DA ms / P: *~ha-i~* / Pzi: *~zez* / E: ***arhaic*** + *-iza*] (Rar) Arhaiza.

arhaism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 52 / P: *~ha-ism* / S: (înv) *archa~*, (îvr) *arca~* / Pl: *~e* / E: fr ***archaïsme***] Cuvânt (sau expresie) arhaică **(2)**.

arhaistic, ~ă *a* [At: DA / S: (înv) *archa~*, (îvr) *arca~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***archaïstique***, ger ***archaistisch***] (Rar; d. cuvinte, expresii) Care imită vocabularul (sau stilul) arhaic.

arhaitate *sf* [At: DEX[2] / P: *~ha-i~* / Pl: *~tăți* / E: ***arha****(ic)* + *-itate*] (Rar) Stare arhaică.

arhaiza *vt* [At: DA ms / P: *~ha-i~* / Pzi: *~zez* / E: ***arhaic***] (D. cuvinte, stil etc.) A da aspect arhaic Si: (rar) *arhaiciza*.

arhaizant, ~ă *a* [At: CV, 1950, nr. 1, 29 / P: *~ha-i~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***archaïsant***] **1** (D. cuvinte, stil) Cu aspect arhaic. **2** Care recurge la mijloace de exprimare ieșite din uz.

arhaizare *sf* [At: DEX[2] / P: *~ha-i~* / Pl: *~zări* / E: ***arhaiza***] Transpunere într-un stil arhaic.

arhamac *sm* [At: CONTEMPORANUL IV, 298 / Pl: *~aci* / E: tc ***argamak***] (Reg) Cal de rasă.

arhangel *sm* vz ***arhanghel***

arhanghel *sm* [At: VARLAAM, C. 288/1 / V: (înv) ***~ngel, arcangel***, (pop) ***aran~, haran~, hran~*** / S: (înv) *~aggel, archa~* / E: vsl ***архангелъ***, gr ***ἀρχάγγελος***] **1** (Bis) Căpetenie a îngerilor. **2** (Șîf; înv *haran~*, îvp *hran~*) Sărbătoare ortodoxă consacrată arhanghelilor **(1)** Mihail și Gavril, în ziua de 8 noiembrie Si: *Sfinții Voievozi*. **3** Colac mai mare pentru

pomană Cf *colac, scară, prescură*. **4** (Reg; gmț; îf *aran~*) Bici (sau băț) cu care se pedepsesc copiii obraznici.

arhanghelesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 112 / Pl: *~ești* / E: ***arhanghel*** + *-esc*] **1** (Înv) Care face parte din cetele arhanghelilor **(1)** Si: (înv) *arhanghelicesc*. **2** De arhanghel.

arhanghelicesc, ~ească *a* [At: AARON, ap. GCR II, 192/23 / Pl: *~ești* / E: ***arhanghel*** + *-icesc*] (Înv) **1-2** Arhanghelesc **(1-2)**.

arhegon *sn* [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: fr ***archégone***] Organ feminin de reproducere, caracteristic pentru mușchi, ferigi și gimnosperme.

arhegoniate *sfp* [At: DN³ / P: *~ni-a~* / E: it ***archegoniate***, lat ***archegoniatae***] Grup de plante cu arhegon.

arheian, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~he-ian* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***archéen***] (Glg) Arhaic **(4)**.

arheo- [At: DN³ / P: *~he-o* / E: fr ***archéo-***] Element prim de compunere cu semnificația „vechi", „primar", „primitiv".

arheochimie *sf* [At: DEX² / P: *~he-o~* / Pl: *~ii* / E: ***arheo***(logie) + ***chimie***] Chimie specializată pentru arheologie.

arheograf, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *~he-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***arheografie***] Specialist în arheografie.

arheografie *sf* [At: DEX² / P: *~he-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***archéographie***] (Liv) **1** Reprezentare prin desen, pictură sau sculptură a unor scene antice. **2** Disciplină istorică care se ocupă cu publicarea textelor și a manuscriselor antice.

arheolog, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 203 / P: *~he-o~* / S: (înv; dfnz) *arche~* (P: *arche~*) / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***archéologue***] Specialist în arheologie.

arheologic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 157 / P: *~he-o~* / S: (înv; dfnz) *arche~* (P: *arche~*) / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***archéologique***] **1** Specific arheologiei Si: (înv) *arheologicesc* **(1)**. **2** Referitor la arheologie Si: (înv) *arheologicesc* **(2)**. **3** Care provine de la arheologie Si: (înv) *arheologicesc* **(3)**. **4** Care aparține arheologiei Si: (înv) *arheologicesc* **(4)**.

arheologicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / P: *~he-o~* / Pl: *~ești* / E: ***arheologic*** + *-esc*] **1-4** (Înv) Arheologic **(1-4)**.

arheologicește *av* [At: POLIZU / P: *~he-o~* / E: ***arheologic*** + *-ește*] (Înv) **1** Ca arheologii. **2** Printr-o metodă arheologică.

arheologie *sf* [At: (a. 1828) URICARIUL III, 35/5 / V: (înv) ***arhi~*** / S: (înv; dfnz) *arche~* (P: *arche~*) / P: *~he-o~* / E: fr ***archéologie***] Știință istorică care studiază trecutul omenirii pe baza descoperirii și interpretării vestigiilor, așezărilor, monumentelor etc.

arheopterix *sn* [At: DEX² / P: *~he-o~* / E: fr ***archéoptéryx***] Pasăre fosilă care a făcut trecerea de la reptile la păsări.

arheozoic, ~ă [At: DEX² / P: *~he-o-zo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***archéozoïque***] **1** *sn* Perioadă geologică în care au apărut primele semne de viață. **2** *a* Care aparține arheozoicului **(1)**. **3** *a* Referitor la arheozoic **(1)**.

arhetip *sn* [At: DA / S: (înv; dfnz) *arche~* (P: *arche~*) / Pl: *~uri* / E: fr ***archétype***] **1** Model original care stă la baza unui mit, unei legende, unei lucrări Si: *prototip*. **2** (Spc) Model după care se face o lucrare. **3** (Rar) Prototip. **4** (Prc) Manuscris original al unei opere.

arhetipal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***arhetip*** + *-al*] Care constituie un arhetip **(1)** Si: *arhetipic*.

arhetipic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***arhetip*** + *-ic*] Arhetipal.

arheu *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: gr, it ***arche***] (Flz) Forță vitală.

arhi- [At: DEX² / E: fr, lat ***archi-***] Element de compunere care dă substantivelor un sens de superioritate, iar adjectivelor un sens superlativ.

arhicunoscut, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~uți, ~e* / E: ***arhi-*** + ***cunoscut***] Foarte cunoscut.

arhidiacon *sm* [At: ÎNDREPTAREA LEGII (1652), ap. GCR I 158/27 / S: (înv) *archi~* (P: *archi~*) / A: (reg) *~con* / P: *~di-a~* / Pl: *~i* / E: gr ***ἀρχιδιάκονος***] **1** Primul diacon pe lângă episcop. **2** (Pex) Titlu onorific acordat diaconilor Si: *protodiacon*.

arhidiaconat *sn* [At: COSTINESCU / S: (înv) *archi~* (P: *archi~*) / P: *~di-a~* / Pl: *~e* / E: lat ***archidiaconatus***] **1** Parte dintr-o dioceză supusă jurisdicției unui arhidiacon **(1)**. **2** Demnitate a unui arhidiacon **(1)** Si: *arhidiaconie*. **3** Atribuțiile arhidiaconului **(1)** Si: (rar) *arhidiaconie*.

arhidiaconesc, ~ească *a* [At: BARCIANU / S: (înv) *archi~* (P: *archi~*) / P: *~di-a~* / Pl: *~ești* / E: ***arhidiacon*** + *-esc*] **1** Specific arhidiaconului **(1)**. **2** Care provine de la un arhidiacon **(1)**. **3** Care aparține unui arhidiacon **(1)**. **4** Referitor la un arhidiacon **(1)**.

arhidiaconie *sf* [At: LM / S: (înv) *archi~* (P: *archi~*) / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: gr ***αρχιδιακονία***] **1-2** Arhidiaconat **(2-3)**.

arhidiecezan, ~ă *a* [At: DA / V: ***~ioce~*** / S: *archi~* / P: *~di-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***archidiocésain***] **1** Care aparține unei arhidieceze. **2** Referitor la o arhidieceză.

arhidieceză *sf* [At: CALENDARIU (1844), 36 / V: ***~ioce~***, (îrg) ***~ețe~*** / S: (înv) *archi~* / P: *~di-e~* / Pl: *~ze* / E: lat ***archidiocesis***] Arhiepiscopie.

arhidiețeză *sf* vz ***arhidieceză***

arhidiocezan, ~ă *a* vz ***arhidiecezan***

arhidioceză *sf* vz ***arhidieceză***

arhiducal, ~ă *a* [At: DA / S: (înv) *archi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***archiducal***] **1** Specific unui arhiduce. **2** Referitor la un arhiduce. **3** Care aparține unui arhiduce. **4** Care provine de la un arhiduce.

arhiducat *sn* [At: DA / S: (înv) *archi~* / Pl: *~e* / E: lat ***archiducatus***] **1** Teritoriu al unui arhiduce. **2** Demnitatea de arhiduce. **3** Funcția de arhiduce.

arhiducă *sm* vz ***arhiduce***

arhiduce *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 153 / V: (înv) ***~ucă, ~ux*** / S: (înv) *archi~* / Pl: *~uci* / E: lat ***arhidux***, fr ***archiduc***] **1** Titlu dat prinților din Casa imperială a Austriei. **2** Bărbat care purta titlul de arhiduce **(1)**.

arhiduceasă *sf* vz ***arhiducesă***

arhiducesă [At: DA ms / V: (înv) ***~ceasă*** / S: (înv) *archi~* / Pl: *~se* / E: fr ***archiduchesse***] **1** *sf* Titlu dat prințeselor din Casa imperială a Austriei. **2-3** *sf, a* (Femeie) care purta titlul de arhiducesă **(1)**. **4** *sf* Soție de arhiduce **(2)**.

arhidux *sm* vz ***arhiduce***

-arhie [At: DN³ / P: *~hi-e* / E: fr ***-archie***, it ***-archia***] Element secund de compunere cu semnificația „stăpânire", „putere".

arhiepiscop *sm* [At: CORESI, EV. I/14 / S: (înv) *archi~* / A: (înv) *~cop* / P: *~hi-e~* / E: vsl ***архиепископъ***] **1** Episcop sau mitropolit (primat) superior altor episcopi sau mitropoliți. **2** Titlu onorific dat episcopului unei eparhii.

arhiepiscopal, ~ă *a* [At: MEHEDINȚI, P. 21 / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~i, ~e* / Pl: *~i* / E: fr ***archiépiscopal***] **1-2** Care aparține arhiepiscopilor **(1)** (sau unei arhiepiscopii **1**) Si: (îvr) *arhiepiscopesc* **(1-2)**. **3-4** Care provine de la arhiepiscopi **(1)** (sau de la o arhiepiscopie **3-4**) Si: (îvr) *arhiepiscopesc* **(2)**. **5-6** Specific arhiepiscopilor (sau arhiepiscopiei **1**) Si: (îvr) *arhiepiscopesc* **(5-6)**. **7-8** Referitor la arhiepiscopi (sau la arhiepiscopie **1**) Si: (îvr) *arhiepiscopesc* **(7-8)**. **9** Dat de un arhiepiscop **(1)**.

arhiepiscopat *sn* [At: DA / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~e* / E: lat ***archiepiscopatus***] **1-4** Arhiepiscopie **(1-4)**.

arhiepiscopesc, ~ească *a* [At: DA / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~ești* / E: ***arhiepiscop*** + *-esc*] (Îvr) **1-9** Arhiepiscopal **(1-9)**.

arhiepiscopește *av* [At: POLIZU / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / E: ***arhiepiscop*** + *-ește*] Ca arhiepiscopii **(1)**.

arhiepiscopie *sf* [At: DA / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~ii* / E: vsl ***архиепископия***] **1** Eparhie condusă de un arhiepiscop **(1)** Si: *arhidieceză, arhiepiscopat*. **2** Reședință a unui arhiepiscop **(1)**. **3** Demnitatea (sau funcția) de arhiepiscop **(1)**. **4** (Pex) Durata arhiepiscopiei **(3)**.

arhierarh *sm* [At: DA / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~i* / E: ***arhi-*** + ***ierarh***] (Rar) Cel mai mare în rang dintre ierarhi.

arhieratic *sn* [At: LM / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: ? / E: gr ***ἀρχιερατικόν***] Carte în care sunt scrise ceremoniile ce intră în competența unui arhiereu **(1)**.

arhierăți *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 82 / P: *~hi-e~* / Pzi: *~țesc* / E: ngr ***ἀρχιερατεύω***] A arhieri.

arhierei *sm* vz ***arhiereu***

arhieresc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 12 / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~ești* / E: ***arhiereu*** + *-esc*] **1** Care ține de arhierei (**1**). **2** Privitor la arhierei (**1**). **3** De arhiereu (**1**) Si: (îvr) *arhipăstoresc*.

arhierește *av* [At: POLIZU / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / E: ***arhiereu*** + *-ește*] Ca arhiereii (**1**).

arhiereu *sm* [At: COD. VOR. 45/12 / V: (înv) ***~ei(u), ~ireu, arfiriu*** / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~ei* / E: vsl ***архиереи***] **1** Denumire generală pentru gradele superioare ale clerului Si: (înv) *vlădică*, (îvr) *arhipăstor*. **2** (Spc) Episcop fără eparhie și fără jurisdicție episcopală, dar care oficiază ceremoniile prescrise în arhieratic.

arhieri *vt* [At: RF I, 83 / Pzi: *~resc* / P: *~hi-e~* / E: ***arhiereu***] A îndeplini funcția de arhiereu.

arhierie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 232 / S: (înv) *archi~* / P: *~hi-e~* / Pl: *~ii* / E: gr ***ἀρχιερεία***] **1** Demnitatea (sau funcția) de arhiereu Si: (îvr) *arhipăstorie* (**1**). **2** Durata arhieriei (**1**) Si: (îvr) *arhipăstorie* (**2**). **3** (Înv; îfa) Titlu de adresare către un arhiereu Si: *arhipăstorie* (**3**). **4** Eparhie condusă de un arhiereu. **5** Reședință a unui arhiereu.

arhifonem *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***archiphonème***] (Fon) Unitate fonologică superioară fonemului, caracterizată prin îmbinarea unor trăsături distinctive provenind din mai multe foneme înrudite.

arhiloc [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***Arhiloc*** (np)] **1-2** *a, sn* (Șîs) *Vers ~* Vers antic format din șapte sau trei picioare. **3** *a* (Îs) *Mare ~* Arhiloc (**1**) din șapte picioare, primele patru dactili și ultimele trohei.

arhilochian *a* [At: DN^3 / P: *~chi-an* / Pl: *~e* / E: fr ***archiloquien***] (D. versuri) Care se grupează în strofe de structuri diferite în dactili sau dactili și iambi.

arhimandrie [At: CAZANIA (1644), ap. HEM 1633 / S: (înv) *archi~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἀχιμανδρεία***] **1** Demnitatea (sau funcția) de arhimandrit. **2** Mănăstire care are ca stareț un arhimandrit Cf *abație*.

arhimandrit *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 143 / V: (pop) ***arfi~*** / S: (înv) *archi~* / Pl: *~iți* / E: ngr ***ἀρχιμανδρίτης***] **1** Titlu inferior arhiereului, pe care-l poartă stareții unor mănăstiri ortodoxe mai mari. **2** (Șîs *~ de scaun*) Titlu dat călugărilor ortodocși cu o slujbă mai înaltă pe lângă o episcopie în semn de cinste. **3-4** Persoană cu titlul de arhimandrit (**1-2**).

arhimilionar, ~ă *smf, a* [At: DA ms / P: *~li-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***archimillionnaire***] **1-2** Multimilionar (**1-2**).

arhimitropolit *sm* [At: (a. 1581) GCR I, 33/19 / Pl: *~iți* / E: *arhi-* + ***mitropolit***] (Înv) Mitropolit primat.

arhipăstor *sm* [At: ZILOT, CRON. 73 / V: (îvr) ***~iu*** / S: (înv) *archi~* / Pl: *~i* / E: *arhi-* + ***păstor***] Arhiereu (**1**).

arhipăstoresc, ~ească *a* [At: ZILOT, CRON., ap. HEM 1634 / S: (înv) *archi~* / Pl: *~ești* / E: ***arhi-*** + ***păstoresc***] Arhieresc.

arhipăstorie *sf* [At: ZILOT, CRON., 73 / Pl: *~ii* / E: ***arhipăstor*** + *-ie*] **1-3** Arhierie (**1-3**).

arhipăstoriu *sm* vz ***arhipăstor***

arhipel *sn* vz ***arhipelag***

arhipelag *sn* [At: MEHEDINȚI, P. 5 / V: (îvr) ***arhipel*** / S: (înv) *archi~* / Pl: *~uri* / E: it ***arcipelago***] Grup de insule dintr-o mare (sau dintr-un ocean).

arhipeți *smp* [At: CIAUȘANU, V. 140 / V: ***aghip~, ghip~*** / E: nct] (Reg) **1** Draci. **2** Duhuri rele.

arhiplin, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***arhi-*** + ***plin***] Care este plin până la refuz.

arhipresbiter *sm* [At: (a. 1817) URICARIUL V, 27/17 / V: (înv) ***~svi~*** / S: (înv) *archi~* / A și: *~ter* / Pl: *~i* / E: lat ***archipresbyter***] (Trs; rar) Protopop.

arhipresviter *sm* vz ***arhipresbiter***

arhireu *sm* vz ***arhiereu***

arhistrateg *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/21 / V: (înv) ***~tig*** / Pl: *~egi* / E: fr ***archistratège***] **1** (Spc; îf *~tig*) Arhanghel (**1**). **2** (Îvr) Comandant suprem al armatei în timp de război Si: *generalisim*. **3** (Îvr) General comandant al unei armate. **4** (În Grecia antică) Comandantul suprem al armatei.

arhistratig *sm* vz ***arhistrateg***

arhistrăbun *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 73 / Pl: *~i* / E: ***arhi-*** + ***străbun***] (Nob) Cel mai vechi ascendent al unei familii.

arhitect, ~ă *smf* [At: (a. 1812) ap. GCR II, 207/19 / V: (înv) ***~on, ~or*** / S și: (înv) *archi~* / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***architecte***, lat ***architectus***] Specialist în proiectarea și construirea clădirilor.

arhitecton *sm* vz ***arhitect***

arhitectonic, ~ă [At: LM / S: (înv) *archi~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***architectonicus, ~a, ~um***] **1** *a* Care aparține arhitecturii Si: *arhitectural* (**1**), (înv) *arhitectonicesc* (**1**). **2** *a* Folosit în arhitectură Si: (înv) *arhitectonicesc* (**2**). **3** *av* După regulile arhitecturii. **4** *sf* (Flz) Construcție sistematică a unui șir de idei. **5** *sf* (Afg) Îmbinare artistică a elementelor constitutive ale unei construcții.

arhitectonicesc, ~ească *a* [At: GOLESCU, Î., ap. CADE / Pl: *~ești* / E: ***arhitectonic*** + *-esc*] (Înv) **1-2** Arhitectonic (**1-2**).

arhitectonicește *av* [At: NEGRUZZI, ap. CADE / E: ***arhitectonic*** + *-ește*] Arhitectonic (**3**).

arhitectonie *sf* [At: DRĂGHICI, R. 251/25 / E: ngr ***ἀρχιτεκτονία***] (Îvr) Arhitectură.

arhitector *sm* vz ***arhitect***

arhitectoresc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***arhitector*** + *-esc*] (Înv) Propriu arhitecților.

arhitectorește *av* [At: POLIZU / E: ***arhitector*** + *-ește*] (Înv) În felul arhitecților.

arhitectural, ~ă *a* [At: SAHIA, U.R.S.S. 152 / S: (înv) *archi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***architectural***] **1-2** Arhitectonic (**1-2**).

arhitectură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 193 / S: (înv) *archi~* / Pl: *~ri* / E: fr ***architecture***, lat ***architectura***] **1** Știința și arta de a proiecta și de a construi clădiri. **2** (Pex) Planul unei clădiri. **3** (Îs) *~ militară* Știința și arta de a construi fortificații. **4** (Îs) *~ navală* Știința și arta de a construi vapoare, porturi etc. **5** (Pex) Structură. **6** (Fig) Structură sufletească.

arhitravă *sf* [At: TOCILESCU, A. 38 / S: (înv) *archi~* / P: *ar-hi~* / Pl: *~ve* / E: fr ***architrave***] (Arh) Element de construcție (caracteristic arhitecturii clasice) care se sprijină pe capitelul coloanei sau pe zid, constituind partea inferioară a antablamentului Si: (pop) *brâu*.

arhitravee *sf* [At: DN^3 / Pl: *~* / E: fr ***architravée***] (Arh) Antablament fără friză.

arhiv *sn* vz ***arhivă***

arhivar *sm* [At: (a. 1844) URICARIUL VIII, 97/8 / V: (îvp) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***arhivă*** + *-ar*] Funcționar însărcinat cu păstrarea și clasarea documentelor unei arhive (**2**) Si: (îvr) *arhivist*, *condicar*.

arhivariu *sm* vz ***arhivar***

arhivă *sf* [At: P. MAIOR, IST. 252/2 / V: (îrg) ***~iv*** sn / S: (înv) *archi~* / Pl: *~ve*, (îrg) *~vuri* / E: fr ***archives***, ger ***Archiv***] **1** Totalitatea actelor sau documentelor care se referă la activitatea trecută a unei instituții, unui oraș, unei familii etc. **2** Instituție, serviciu etc. care păstrează arhiva (**1**).

arhivăraș *sm* [At: (a. 1814) DA / Pl: *~i* / E: ***arhivar*** + *-aș*] **1** Mic funcționar la arhive (**2**). **2** (Dep) Arhivar.

arhivist *sm* [At: (a. 1849) URICARIUL XIII, 378 / Pl: *~iști* / E: fr ***archiviste***] **1** (Înv) Arhivar. **2** Specialist în păstrarea, organizarea și studierea arhivelor (**1**).

arhivistică *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ici* / E: fr ***archivistique***] Știință care se ocupă cu studiul și organizarea documentelor istorice.

arhivologie *sf* [At: DN^3 / Pl: ? / E: nct] (Liv) Arhivistică.

arhivoltă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***archivolte***] (Arh) Detaliu de arhitectură, de regulă decorat cu muluri, așezat deasupra unei arcade la o ușă, la o fereastră, la un portal etc. Si: (înv) *ciubuc*.

arhon *sm* [At: ZILOT, CRON. 82 / V: (înv) ***~da*** / E: ngr ***ἄρχων***, pv ***ἄρχοντας***] (Înv; în epoca fanariotă, până la mijlocul sec. XIX; urmat întotdeauna de nume sau rang) Titlu de politețe cu care se adresa cineva unui boier Cf *domn*, *boier*.

arhonda *sm* vz ***arhon***

arhondar *sm* [At: COSTINESCU / V: ***~ntar*** / Pl: *~i* / E: ngr **ἀρχοντάρης**] (Înv) Călugăr care conducea și administra o arhondărie, primind oaspeții mănăstirii.

arhondaric *sn* [At: XENOPOL, ap. TDRG / V: ***~nta~*** / Pl: ? / E: ngr **ἀρχονταρίκι**] (Mol) Arhondărie.

arhondăreasă *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~ntă~*** / Pl: *~ese* / E: ***arhondar*** + *-easă*] Călugăriță care conduce și administrează o arhondărie, primind oaspeții mănăstirii.

arhondărie *sf* [At: CIHAC II, 363 / V: ***~ntă~*** / Pl: *~ii* / E: ngr **ἀρχονταρεῖον**] Aripă dintr-o mănăstire (sau casă) destinată oaspeților, drumeților Si: (Mol) *arhondaric*.

arhondăriță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***arhondar*** + *-iță*] Arhondăreasă.

arhondologhie *sf* vz ***arhondologie***

arhondologie *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ntologhie, ~nto~*** / Pl: *~gii* / E: ngr **ἀρχοντολογία**] **1** Istorie a nobilimii. **2** (Ccr) Registrul familiilor boierești dintr-o țară Si: (înv) *arhontologiu*. **3** (Îvr) Noblețe Si: (îvr) *arhontologiu*.

arhonie *sf* [At: I. IONESCU, M. 439 / Pl: *~ii* / E: ***arhon*** + *-ie*] (Înv) Boierie.

arhont *sm* vz ***arhonte***

arhontar *sm* vz ***arhondar***

arhontaric *sn* vz ***arhondaric***

arhontat *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***archontat***] (În antichitatea greacă) **1** Demnitatea de arhonte. **2** Durată a funcției de arhonte.

arhontăreasă *sf* vz ***arhondăreasă***

arhontărie *sf* vz ***arhondărie***

arhonte *sm* [At: POLIZU / V: (înv) ***arhont*** / Pl: *~nți* / E: fr ***archonte***] (În antichitatea greacă) **1** Titlul dat magistraților care conduceau republica ateniană. **2** Persoană care avea titlul de arhonte (**1**). **3** (Îs) *~ eponim* Primul arhonte după care se dădea numele anului.

arhontologhie *sf* vz ***arhondologie***

arhontologie *sf* vz ***arhondologie***

arhontologiu *sm* [At: (a. 1858) RALLETI, ap. TDRG / Pl: *~gii* / E: ngr **ἀρχοντολόγι**] (Termen din epoca fanarioților, păstrat până la jumătatea sec. XIX) **1-2** Arhondologie (**2-3**).

aria *sm* vz ***arie***[3]

arial *sn* vz ***areal***

arian[1], ***~ă*** [At: DA / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***aryen***] **1** *smf* (Lpl) Popoare indo-europene. **2** *smf* (Lpl) Popoare indo-iraniene. **3-4** *smf* (Ls) Persoană care aparține arienilor (**1-2**). **5** *a* (Îs) *Rasa ~ă* Termen folosit de rasiști pentru a denumi populațiile albe considerate pure etnic și pe strămoșii germanilor. **6-7** *a* (Îs) *Limbi ~iene* Limbi vorbite în India și Iran. **8-10** *a* Care aparține arienilor (**1, 2, 5**) Si: (iuz) *aric* (**3-5**). **11-13** *a* Referitor la arieni (**1, 2, 5**) Si: (iuz) *aric* (**6-8**). **14-16** *a* Care provine de la arieni (**1, 2, 5**) Si: (iuz) *aric* (**9-11**).

arian[2], ***~ă*** [At: VARLAAM, ap. HEM (1637) / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: vsl **аріанъ**] **1-2** *smf, a* (Adept) al arianismului. **3** *smf* (Pex; Mol; înv) Armean. **4** *a* Referitor la arianism. **5** Care ține de arianism.

arianie *sf* vz ***arienie***

arianism *sn* [At: DA / P: *~ri-a~* / Pl: ? / E: fr ***arianisme***] Doctrină creștină formulată de preotul Arie, care neagă natura divină a lui Hristos.

ariat *sms* vz ***aret***[2]

aribal *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ngr **ἀριβαλλος**] (Ant) Vas mic grecesc, cu gât foarte strâmt și cu baza răsfrântă, lată, folosit mai ales pentru păstrarea parfumurilor.

aribi *sn* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Alior (*Euphorbia cyparissias*).

aric, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***arisch***] (Iuz) **1-11** Arian[1] (**6-16**).

aricar *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: ns cf *aricor*] (Bot; reg) Ploșnicar (*Ceratocephalus testiculatus*).

arice *sm* vz ***arici***[1]

ariceală *sf* [At: (sec. XVIII) ap. HEM 1642 / Pl: *~eli* / E: ***arici*** + *-eală*] **1** Boală de piele la cai și la unele vite cornute, manifestată prin inflamarea pielii la chișiță Si: *arici, aricit*[2], *aricitură*. **2** Boală a viței de vie, manifestată prin apariția de umflături noduroase pe părțile lemnoase ale plantei.

aricel[1] *sm* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 337/22 / Pl: *~ei* / E: ***arici*** + *-el*] **1** Pui de arici[1] (**1**). **2-3** (Șhp) Arici[1] (**1**) (mic).

aricel[2] *si* [At: VÎRCOL, V. 89 / V: (reg) ***m~*** / E: nct] (Reg) **1** Lucru oarecare. **2** Taină.

arichiță *sfs* [At: HEM 1643 / E: nct] Ceea ce rămâne din zer după extragerea urdei.

arici[1] *sm* [At: PRAV. (1640), ap. GCR I, 90 / V: ***~ice, h~(u)*** / Pl: ~ / E: ml ***ericius***] **1** Mamifer patruped insectivor, acoperit pe spate cu țepi lungi, care se face ghem când simte primejdia (*Erinaceus europaeus*). **2** (Pop; îe) **Parcă i-a spus** (sau **i-a șoptit**) **~ui la ureche** Se spune despre cineva care a luat o hotărâre înțeleaptă. **3** (Pop; îe) **L-a îndemnat ~ul** Se spune despre cineva care a luat o hotărâre greșită. **4** (Îe) **~ de barbă** (sau **barbă de ~**) Barbă deasă și țepoasă. **5** (Îc) **~-de-mare** Animal echinoderm marin cu corpul sferic, acoperit cu țepi (*Echinus melo*). **6** (Fig; pop) Nume dat unui om zgribulit de frig. **7** (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stamonium*). **8** (Bot; reg) Rostogol (*Echinops sphaerocephalus*). **9** (Bot; Buc) Mușchi formând tufe, cu frunze ascuțite, având pe margini și pe dos dințișori ascuțiți, care crește pe marginea drumurilor, în locuri nisipoase și argiloase, în păduri până la 2500 m (*Pogonatum urnigerum*). **10** (Bot) Varietate de grâu cu spicul des (*Triticum compactum*). **11** (Trs) Tăciune (*Ustilago tritici*). **12** Ariceală. **13** (Pop) Bubă. **14** (Reg) Herpes. **15** (Reg) Bătătură în talpă. **16** (Reg; lpl) Hemoroizi. **17** (Reg) Cancer. **18** (Pop) Horă. **19** (Pop) Dans comic la nuntă, în care un dansator imită mișcările ariciului (**1**). **20** Instrument cu care se îndepărtează crusta de pe pereții unor canale. **21** (Mil) Element de baraj împotriva tancurilor sau infanteriei, alcătuit din pari sau grinzi metalice dispuse cruciș.

arici[2] *vr* [At: REV. CRIT. III, 86 / Pzi: *~icesc* / E: ***arici***[1]] (Reg) **1** (D. om) A se strânge ca ariciul (**1**). **2** (D. păr) A se zbârli. **3** A se îmbolnăvi de ariceală.

aricioaică *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 337/29 / Pl: *~ice* / E: ***arici***[1] + *-oaică*] Femela ariciului[1] (**1**) Si: (reg) *aricioane*.

aricioane *sf* [At: HEM 1646 / Pl: ~ / E: ***arici***[1] + *-oane*] (Ban) Aricioaică.

aricire *sf* [At: DA / E: ***arici***[2]] (Reg) **1** Ghemuire Cf *arici*[2] (**1**). **2** (D. păr) Zbârlire Cf *arici*[2] (**2**). **3** Îmbolnăvire de ariceală.

aricit[1] *sn* [At: HEM 1645 / Pl: *~uri* / E: ***arici***[2]] **1-2** Ariceală (**1-2**).

aricit[2], ***~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 19/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arici***[2]] **1** (Reg; d. oameni) Ghemuit. **2** (Reg; d. păr) Zbârlit. **3** (Reg; d. păr) Creț. **4** (D. animale) Atins de ariceală Cf *arici*[2] (**3**). **5** (Reg; d. vița de vie) Atinsă de arici[1] (**11**). **6-7** (D. oameni) Bolnav de arici[1] (**12-13**). **8** (Reg; d. om, animale) Slab din cauza bolii. **9** (Reg; d. plante) Ofilit.

aricitură *sf* [At: CIHAC I, 16 / Pl: *~ri* / E: ***arici***[2] + *-(t)ură*] **1-2** Ariceală (**1-2**).

ariciu *i* vz ***hareciu***

aricor *sm* [At: GRECESCU, FL. 30 / Pl: *~i* / E: ns cf mg *alakor*] (Bot) Ploșnicar (*Ceratocephalus testiculatus*).

aricos, ~oasă *a* [At: VÎRCOL, V. 89 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***arici***[1] + -os] (Reg) **1** (D. pământ) Cu dealuri și văi. **2** Cu venele umflate.

arid, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 35 / A: (înv) *arid* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***aride***, lat ***aridus***] **1** (D. terenuri) Uscat. **2** Lipsit de vegetație Si: *sterp*. **3** (Fig) Din care se obțin greu rezultate (spectaculoase).

aridica *v* vz ***ridica***

aridicat, ~ă *a* vz ***ridicat, ~ă***

ariditate *sf* [At: KLOPȘTOK, F. 230 / E: fr ***aridité***, lat ***ariditas***] **1** Climă continentală în care cantitatea precipitațiilor este redusă. **2** Lipsă a capacității de a rodi. **3** (Fig) Caracter dificil al unui subiect, al unui text, din care se obțin cu greu rezultate (spectaculoase).

arie[1] *sf* [At: PRAV. MOLD. 13 / V: (înv) *are* / P: *a-ri-e* / Pl: *~ii*, (reg) *arii* / E: ml ***area***] **1** Loc neted și bătătorit (circular) pe care se treieră

cerealele Si: (pop) *arman*. **2** (Pex) Suprafață circulară în jurul unui obiect. **3** Suprafață circulară pe care se aleargă un cal ca să se învețe cu călăritul. **4** (Înv îs) *Clucer* (sau *za*) *de* ~ Clucer. **5** (Pex; reg) Curte. **6** (Pop; îe) **A începe la** ~ A treiera. **7** Suprafață de teren sau platformă pe care se așază cărămizile la uscat, se prepară betonul etc.

arie[2] *sf* [At: MELIK, G. 109 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: lat *area* (cf fr *aire*)] **1** Suprafața unei figuri exprimată numeric. **2-3** (Suprafață considerată ca) zonă de răspândire naturală a unui grup de plante, animale etc. **4** (Îs) ~ *lingvistică* Zonă de răspândire a unei limbi, a unui dialect, a unui fenomen lingvistic. **5** (Îs) ~ *laterală* (sau *periferică*) Zonă lingvistică de la marginea teritoriului de formare a unei limbi sau a unui grup de limbi înrudite. **6** (Îs) ~ *dialectală* Zonă de răspândire a unui dialect. **7** Spațiu străbătut într-un timp dat de raza vectoare a unei planete. **8** (Fig) Întindere.

arie[3] *sm* [At: VARLAAM, ap. HEM (1636) / V: *~ia* / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: vsl **арии**] **1** (Pex de la np *Arie*) Om rău Cf *arianism*. **2** (Îs) *A fi* ~ A fi rău la inimă. **3** (Fig; pop) Eretic.

arie[4] *sf* [At: NEGRUZZI, C. 124 / V: (înv) ***aer*** / Pl: *~ii* / P: *a-ri-e* / E: it ***aria***, ger ***Arie***] **1** Compoziție muzicală vocală, care face parte dintr-o operă, operetă etc. **2** Compoziție muzicală instrumentală asemănătoare ariei (1).

ariel s [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: ns cf *arățel*] (Bot; reg) Arăriel (2) (*Cynoglossum*).

arienesc, ~ească a [At: ANTIM, P. 196 / P: *a-ri-e~* / Pl: *~ești* / E: ***arian***[2] + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține arianismului. **2** Specific arianismului. **3** Referitor la arianism.

arienie sfs [At: DOSOFTEI, V. S. 98, 2 / P: *a-ri-e~* / V: ***~ian~*** / E: ***arian***[2] + *-ie*] (Înv) Arianism.

arier- [At: DN[3] / P: *a-ri-er* / E: fr ***arrière***] Element prim de compunere cu semnificația „în urmă".

arierat, ~ă [At: DA ms / P: *a-ri-e~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***arriéré***] **1-2** *smf, a* (Individ) înapoiat mintal. **3** *sfp* (Lpl) Datorii bănești restante.

arierație sf [At: DEX[2] / P: *a-ri-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***arriération***] (Med) Înapoiere mintală.

arierbec sn [At: DEX[2] / P: *a-ri-er~* / Pl: *~uri* / E: fr ***arrière-bec***] Parte a unei pile de pod situată în aval, astfel construită încât să ușureze scurgerea apei.

arierdună sf [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***arrière-dune***] (Glg) Dună aflată în partea dinspre uscat a unui complex de dune litorale.

ariergardă sf [At: HASDEU, I. C. 155 / P: *a-ri-er~* / Pl: *~gărzi* / E: fr ***arrière-garde***] Parte a armatei care se găsește în urma trupelor aflate în marș, pentru a le apăra de atacurile din spate și a strânge informații Si: (îvp) *coada oștii*.

arierplajă sf [At: DN[3] / Pl: *~je* / E: fr ***arrière-plage***] (Glg) Porțiunea de plajă dintre linia atinsă de apele cele mai mari și baza falezei.

arierplan sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***arrière-plan***] **1** (Liv) Linie de perspectivă aflată la cea mai mare depărtare de spectator. **2** (Îs) *În* ~ Într-o poziție inferioară. **3** (Fig; îas) În umbră.

arietă sf [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 129 / P: *a-ri-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***arriette***] (Rar) **1-4** Arie[4] **(1-2)** scurtă (și ușor de executat).

ariete sm vz ***arete***[1]

arieu sm vz ***areu***

arigan sn [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Sovârv (*Origanum vulgare*).

aril[1] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***arille***] (La fructe) Partea cărnoasă care acoperă parțial (sau total) sământa Si: *arilod*.

aril[2] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***aryle***] (Chm) Radical organic monovalent obținut dintr-o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

arilare sf [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: fr ***arylation***] Introducere a unui radical aril[2] în molecula unui compus organic.

arilod sn [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***arillode***] (Bot) Aril[1].

arim sm vz ***arin***

arima vt [At: DEX[2] / Pzi: *~mez* / E: fr ***arrimer***] A repartiza și fixa încărcătura la bordul unei nave (sau aeronave) pentru a obține menținerea echilibrului acesteia.

arimaj sn [At: TLR / Pl: *~e* / E: fr ***arrimage***] Aranjare și fixare a încărcăturii unei nave (sau aeronave) pentru obținerea echilibrării necesare Si: *arimare*.

arimare sf [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***arima***] Arimaj.

arimbașa sm vz ***harambașa***

arime sm vz ***arin***

arin [At: NECULCE, ap., LET. II, 244 / V: (reg) ***anin, arim, arime, anine, ~de, ~e*** / Pl: *~i*, *arinde*, *~inzi*, (**4-7**) *~e* / E: ml ****alnius***] **1** Arbore din familia betulaceelor, cu frunze ovale, lipicioase pe partea superioară și păroase pe partea inferioară, cu flori verzui-roșietice, în formă de spic, care crește pe malurile râurilor de munte și prin păduri umede de șes și este întrebuințat pentru împădurirea terenurilor umede (*Alnus glutinosa*) Si: *alin*, *alin negru*, *aninaș*, *lipicios*, *arinaș*. **2** (Îc) **~ alb, ~ roșu, ~ cenușiu, ~ de munte** Plantă din familia betulaceelor, foarte asemănătoare cu arinul (1), cultivată uneori ca plantă ornamentală (*Alnus incana*). **3** (Îc) **~ de munte, ~ verde** Planta *Alnus viridis* Si: *liliac de munte*. **4** Fructul arinului (1). **5** Lăstăriș. **6** Lăstar. **7** (Pop) Pădure tânără.

arina [At: LB / Pzi: *~nez* / E: ***arină***[1]] (Trs) **1-2** *vtr* A (se) curăța cu nisip. **3** *vr* (D. cuțite) A se curăța prin înfigere repetată în pământ nisipos. **4** *vt* (Rar) A presăra cu nisip.

arinariță sf [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: ***arin*** îf *arină*] **1** (Reg) Studeniță (*Arenaria serpyllifolia*). **2** Nisiparniță.

arinaș sm [At: CIHAC I, 16 / Pl: *~i* / E: ***arin*** + *-aș*] Arin (1) negru (*Alnus glutinosa*) Cf *aninaș*.

arină[1] *sn* [At: COD. VOR., ap. DA / V: (îrg) ***~iră, ani~*** / Pl: *~ne* / E: lat ***arena***] (Înv) **1** Nisip. **2** (Trs) Nisipul fin al râurilor. **3** (Reg) Nisip cu pietre. **4** Plajă.

arină[2] *sf* [At: MARIAN, CH. 52 / V: ***ani~*** / Pl: *~ne* / E: ***arin***] Fructul arinului.

arină[3] *sf* [At: HEM 1660 / Pl: *~ne* / E: ***arin***] Ariniște.

arinărie sf [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***arin*** + *-ărie*] Ariniș.

arinde sm vz ***arin***

arindeaua sf, a [At: HEM 1662 / Pl: nct / E: nct] (Mun) **1** Dans țărănesc. **2** Melodie după care se execută acest dans.

arine sm vz ***arin***

arinesc, ~ească a [At: HODOȘ, P. P. 225 / Pl: *~ești* / E: ***arin*** + *-esc*] (Reg) De arin.

arinet sn [At: HEM 1213 / V: ***ani~*** / Pl: *~uri* / E: ***arin*** + *-et*] Ariniște.

arineu sn vz ***arneu***

arini vtr [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***arină***[1]] **1-4** Arina **(1-4)**.

ariniș[1] *sn* [At: (a. 1646) DOC., ap. HEM 1214 / V: ***ani~*** / Pl: *~uri* / E: ***arin*** + *-iș*] (Mun) Ariniște.

ariniș[2] *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 294 / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ***arină***[1] + *-iș*] (Reg) Deșert.

ariniște sf [At: EMINESCU, P. 102 / V: ***ani~*** / A: *arin~* / Pl: *~ti* / E: ***arin*** + *-iște*] Pădurice de arini Si: *arinărie*, *ariniș*[1], *arinet*, *arină*[3].

arinos, ~oasă a [At: ECONOMIA, 210/4 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: lat ***arenosus, ~a, ~um***] **1** Nisipos. **2** Acoperit cu nisip. **3** (Reg; fig) Vicios.

arioci smp [At: PAMFILE, I. C. 281 / E: nct] Uruioc.

arioi[1] *sn* [At: CADE / P: *a-ri-oi* / Pl: *~oaie* / E: ***arie*** + *-oi*] **1** Arie[1] **(1)**. **2** (Spc) Arie pentru mai multe feluri de cereale. **3** (Reg) Moviliță de grăunțe și pleavă Si: *vraf*, *vran*, *bocluc*.

arioi[2] *sn* [At: DR. III, 454 / P: *a-ri-oi* / Pl: *~oaie* / E: nct] Grup de oi despărțit de turmă.

arioplan sn vz ***aeroplan***

arior[1] *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: nct] **1-4** Alior. **5** (Îs) ~ *de baltă* Plantă erbacee cu tulpina foarte ramificată, cu frunze alterne în formă de lance, flori galbene sau brune dispuse în umbele, care crește în locuri mlăștinoase și pe malurile apelor Si: (reg) *alior (Euphorbia palustris)*.

6 (Reg) Aior (*Euphorbia esula*). 7 (Reg) Laptele-câinelui (*Euphorbia platyphyllos*). 8 (Reg) Traista-ciobanului (*Capsellla bursa-pastoris*).

arior² *sm* vz ***alior***

arioso [At: CADE / P: *a-ri-o-zo* / E: it ***arioso***] (Muz) **1** *av* Indicație muzicală ce arată faptul că aria trebuie cântată grav sau patetic. **2** *sn* Compoziție muzicală intermediară între arie și recitativ, cu caracter declamativ și acompaniament instrumental.

ariostic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Ariosto*** + *-ic*] (Rar) **1** În felul lui Ariosto. **2** (Prt) Emfatic.

aripa [At: BOLINTINEANU, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: *~pez* / E: ***aripă***] **1** *vt* A împușca o pasăre în aripă. **2** *vt* A înaripa. **3** *vr* (Rar) A-și lua zborul.

aripane *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) Ridiche (*Raphanus sativus*).

aripat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 212 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aripa***] **1** (Cng) Împușcat în aripă **(1)** Cf *aripa* **(1)**. **2** (Cng; pex) Atins numai de o alică la aripă **(1)** Cf *aripa* **(1)**. **3** (Rar) Înaripat **(1)**. **4** (D. fructe și semințe) Prevăzut cu aripi **(17)**. **5** (Thn) Care este prevăzut cu dispozitive în formă de aripă **(18)** sau aripioară.

aripă *sf* [At: PSALT. SCH. 335/5 / A: *aripă* / V: (înv) ***arapă, areapă, arepă, arpie, h~, hăr~, harpă, haripe*** *sn* / Pl: *~pi*, (înv) *~pe* / E: ml ***alapa***] **1** Organ al păsărilor, insectelor și al unor mamifere care servește la zbor. **2** (D. puiul de pasăre; îe) **A face** (sau **a prinde**) **~pi** A fi suficient de dezvoltat ca să zboare. **3** (D. oameni; îe) **A căpăta** (sau **a prinde, a face, a-i crește**) **~pi** A căpăta independență, curaj. **4** (D. oameni; fig; îae) A se înflăcăra. **5** (D. oameni; fig; îe) **A-i tăia** (sau **frânge**) **~pile** A descuraja. **6** (Fig; îe) **A fi sub ~pa** (cuiva) A fi protejat (de cineva). **7** (Psr; îs) *~pa oilor* Locul îngrădit din stână unde stau oile în timpul nopții. **8** (Reg; îe) **A sta la ~** A păzi oile pe câmp. **9** (Lpl; îvp) Boală la sugari constând din convulsii intestinale. **10** (Îc) **~pa-gâștei** Fluture mic, alb, cu aripile din față despicate în două, iar cele din spate despicate în trei părți în forma unei pene de gâscă (*Pterophorus pentadactylus*). **11** (Pop; îs) *~pa-satanei* Duhul rău. **12** (Iht) Înotătoare. **13** Parte membranoasă a unor semințe sau fructe care face ca acestea să fie împrăștiate de vânt. **14** (Teh) Parte care seamănă cu o aripă **(1)**. **15** Organ de sustentație la un avion. **16** (La moara de vânt și de apă) Fofează. **17** Cele două scânduri laterale care mărginesc scocul ce duce apa la moară. **18** (Țes) Fofează. **19** (La grapa articulată) Fofează. **20** Extremitățile unei construcții în raport cu partea centrală. **21** Zidurile de sprijin care pleacă de la portalul unui tunel și susțin taluzurile de la capete. **22** (Aht; îs) *~pa bisericii* Streașina de la cel mai de sus turn. **23** Părțile laterale ale nasului. **24** Pulpana unei haine. **25** Fâșie de pânză care prelungește pânza inferioară a corăbiei. **26** Fiecare din cele două extreme ale fundului unui butoi Si: *sfârc*. **27** (La vehicule) Apărătoare de noroi așezată deasupra roții. **28** Flanc al unei armate terestre sau navale dispuse în vederea unei lupte sau aflate în marș. **29** (Spt) Jucătorii plasați în marginea terenului de sport Si: *extremă*. **30** (Fig) Fracțiune cu o anumită orientare politică din cadrul unei organizații, al unui partid. **31** (În Biblie; îs) *~pile pământului* Extremitățile Pământului. **32** Oile de pe laturile unei turme în mers.

aripăriță *sf* [At: DAMÉ, T. 68 / Pl: *~țe* / E: ***aripă*** + *-ariță*] Oaie care întotdeauna merge la marginea cârdului.

aripi *vr* [At: ȘEZ. III, 150 / Pzi: *~pesc* / E: ***aripă***] (Îvp; d. copii) A căpăta boala aripii **(13)**.

aripioară [At: NEGRUZZI, C. II, 90 / P: *~pioa~* / Pl: *~re* / E: ***aripă*** + *-ioară*] **1** Aripă **(1)** mică. **2** (Spc) Înotătoare. **3** (Teh; la piese, instrumente, ustensile, aparate, mașini etc.) Parte proeminentă având forma unei aripi **(18)** mici. **4** (Avț) Eleron. **5-6** (Bot) Aripă **(17)** (mică).

aripit, ~ă *a* [At: HEM 1673 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aripă*** + *-it*] (Reg; rar) Care are aripi **(1)**.

aripos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***aripă*** + *-os*] (Îvr) **1** Cu aspect de aripi. **2** Tare în aripi **(1)**.

ariră *sn* vz ***arină¹***

aristat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***aristée***] (D. frunze) Cu un vârf lung și subțire ca o țepușă.

aristă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: lat ***arista***] Pai de la spicele unor graminee.

aristo- [At: DN³ / E: fr ***aristo-***, gr ***aristos***] Element prim de compunere cu semnificația „nobil".

aristocrat, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***aristocrate***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține aristocrației Si: *aristocratic* **(1)** V: *nobil*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care reprezintă aristocrația Si: *aristocratic* **(2)**. **5-6** *smf, a* (Pex) (Persoană) cu atitudine și ținută alese Si: *aristocratic* **(3)**.

aristocratic, ~ă [At: (a. 1848) URICARIUL X, 18 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aristocratique***, gr ***ἀριστοκρατικός***] **1-3** *a* Aristocrat **(2, 4, 6)**. **4** *a* În spiritul aristocrației. **5** *a* Specific aristocrației. **6** *a* Care provine de la aristocrație. **7** *av* Ca aristocrații.

aristocraticește *av* [At: DA ms / E: ***aristocratic*** + *-ește*] (Înv) Ca aristocrații **(1)**.

aristocratism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 214 / E: fr ***aristocratisme***] **1** Atitudine aristocrată **(2)**. **2** Eleganță de nobil.

aristocratiza [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***aristocratiser***] **1** *vt* A da caracter aristocratic. **2** *vr* A-și însuși o manieră aristocratică.

aristocrație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 72 / Pl: *~ii* / E: fr ***aristocratie***] **1** Clasă socială cu mari privilegii datorate originii, bogăției și poziției sale sociale Si: *boierime, nobilime, protipendadă*, (rar) *aristocrațime*. **2** (Înv; îs) *~ muncitorească* Categorie de muncitori bine plătiți, aflată sub influența burgheziei. **3** (Îs) *~ intelectuală* Elită intelectuală.

aristocrațime *sf* [At: DA ms / Pl: *~mi* / E: ***aristocrat*** + *-ime*] (Rar) Aristocrație **(1)**.

aristoloh *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***aristoloche***] Plantă apetală cățărătoare, cu flori galbene ca niște tuburi, cultivată pentru umbrare.

ariston *sn* [At: CERNE, D. M. / Pl: *~oane* / E: fr ***ariston***] Aparat muzical asemănător unei flașnete, care, acționat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe cilindri sau discuri din carton sau din tablă perforată.

aristotelian, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Aristotel*** + *-ian* cf *aristotélicien*] **1-4** Aristotelic **(1-4)**.

aristotelic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aristotélique***] **1** Care aparține lui Aristotel. **2** Referitor la Aristotel. **3** Specific filozofiei lui Aristotel Si: *peripatetic*. **4** Bazat pe ideile lui Aristotel.

aristotelism *sn* [At: DEX² / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***aristotélisme***] **1** (Rar) Ceea ce este specific lui Aristotel (sau concepției sale filozofice). **2** Concepția filozofică a lui Aristotel, care arată că generalul există în lucruri individuale și că lucrurile materiale concrete sunt în realitate primordiale și independente.

ariștă *sf* vz ***arest***

ariște *sf* vz ***arest***

arișveriș *sn* vz ***alișveriș***

aritenoidectomie *sf* [At: DN³ / P: *~no-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***aryténoïdectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a aritenoidului.

aritenoid *sn* [At: DEX² / P: *~no-id* / E: fr ***aryténoïde***] (Atm) Cartilaj mobil al laringelui care întinde coardele vocale.

aritmetic, ~ă [At: MAIORESCU, L. 75 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***arithmétique***, lat ***arithmeticus***] **1-2** *a, av* (Care ține) de aritmetică **(6)** Si: (înv) *aritmeticesc* **(1)**. **3** *a* Specific aritmeticii **(6)** Si: (înv) *aritmeticesc* **(2)**. **4** *a* Care provine de la aritmetică **(6)** Si: (înv) *aritmeticesc* **(3)**. **5** *a* Întemeiat pe aritmetică **(6)** Si: (înv) *aritmeticesc* **(4)**. **6** *sf* Parte a matematicii care se ocupă cu proprietățile elementare ale numerelor raționale. **7** *sf* Manual de aritmetică **(6)**.

aritmeticesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***aritmetic*** + *-esc*] (Înv) **1-5** Aritmetic **(1-5)**.

aritmeticește *av* [At: DA / E: ***aritmetică*** + *-ește*] (Înv) Conform regulilor aritmeticii **(5)**.

aritmetician *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~ieni* / E: fr ***arithméticien***] (Îvr) Specialist în aritmetică **(5)**.

aritmic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***arythmique***] **1-2** Care este lipsit de ritm (regulat).

aritmie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: fr ***arythmie***] **1** (Înv) Dereglare a ritmului de funcționare a unui organ. **2** (Med) Tulburare în activitatea inimii, manifestată prin dereglarea ritmului și a intensității contracțiilor mușchiului cardiac.

aritmo- [At: DN³ / E: fr ***arithmo-***, it ***aritmo***] Element prim de compunere cu semnificația „număr", „numărătoare".

aritmograf *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***arithmographe***] Aritmometru înregistrator.

aritmogrif *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Arithmogriph***] Joc de cuvinte încrucișate în care litere ale mai multor cuvinte orizontale, din același domeniu, sunt înlocuite cu cifre.

aritmologie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***arithmologie***] Studiul proprietăților numerelor și măsurătorilor mărimilor.

aritmomanie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***arithmomanie***] Mania de a face operații aritmetice.

aritmometru *sn* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***arithmomètre***] Aparat care face mecanic operații aritmetice, folosit în geodezie.

ariu *sm* vz ***areu***

ariug *am* vz ***arius***

ariul *sm* vz ***alior***

ariuș, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 86 / V: *~ug*, ***amiug*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Numai îs) *Măr ~* Specie de măr timpuriu cu gust acrișor.

arivaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***arrivage***] (Liv) **1** Intrare în port a unei nave. **2** (Pex) Sosire de mărfuri (pe apă).

arivism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***arrivisme***] **1** Comportare de arivist **(1)** Si: *parvenitism*. **2** Situație specifică unui arivist **(1)** Si: *parvenitism*. **3** Tendință manifestată de un arivist **(1)** Si: *parvenitism*.

arivist, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***arriviste***] **1-2** (Persoană) care caută să parvină la o situație în societate prin orice mijloace Si: *parvenit*.

arjun *sn* vz ***ajun***

arlechin [At: DA ms / V: (reg) ***h~*** / Pl: *~i* / E: fr ***arlequin***, ger ***Harlekin***] **1** Personaj comic din vechea comedie italiană, înfățișat întotdeauna într-o costumație pestriță și viu colorată Si: *bufon, paiață*, (înv) *caraghioz, soitariu*. **2** (Îvr; fig) Om (politic) fără principii, care a trecut prin mai multe partide politice. **3** Extremitățile laterale ale unei scene. **4** (Îs) *Reflector de ~* Reflectorul lateral din fața scenei, situat lângă arlechin **(3)**.

arlechinadă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 191 / Pl: *~de* / E: fr ***arlequinade***] **1** Piesă de teatru bufă în care personajul principal este un arlechin **(1)** Si: *bufonadă*. **2** Bufonerie a arlechinului. **3** Gest, atitudine, comportare, acțiune ridicolă Si: *comicărie*.

arm *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1676 / V: ***~ur, ~ure*** / Pl: ? / E: ml ***armus***] **1** (La animale) Parte a picioarelor dintre genunchi și pulpă. **2** (Reg) Șold (sau picior de dinapoi) al mielului. **3** (Înv; la om) Coapsă. **4** (Reg; la om) Braț.

arma *v* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~mez*, (îvr) *arm* / E: fr ***armer***, lat ***armo, ~are***] **1-2** (Înv) *vtr* A (se) înarma. **3** *vt* A pune mecanismul unei arme (de foc) în poziția imediat precedentă descărcării ei. **4** *vt* A lansa în serviciu o navă cu întreg utilajul necesar. **5** *vt* (Îe) **A ~ barca** A da echipajului dispoziții pentru a intra în barcă și a fi gata de a primi ordine. **6** *vt* A dota cu armătură un element de construcție din beton pentru a-i mări rezistența. **7** *vt* A consolida o galerie de mină prin montarea unei armături.

armadă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 67/7 / V: ***~die, ~de*** / Pl: *~de*, (înv) *~di* / E: ngr ***ἀρμάδα***, srb ***armada***, mg ***armada***, fr, sp ***armada***] **1** (Înv; sec. XVIII-XIX) Armată **(1)**. **2** (Înv) Flotă. **3** (La spanioli) Flotă de mari proporții.

armade *sf* vz ***armadă***

armadie *sf* vz ***armadă***

armament *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 208 / Pl: *~e* / E: fr ***armament***] **1-2** (Frî) Echipare (a unei corăbii). **3** Totalitate a mijloacelor tehnice de luptă. **4** (Pex) Arme.

arman¹ *sn* [At: DAMÉ, T. 56 / V: ***h~, ~mean²*** / Pl: *~mene* / E: tc ***harman***] (Reg) **1** Arie¹ **(1)**. **2** Loc îngrădit lângă casă (sau pe câmp) unde se treieră, se pune fânul sau paiele, se închid vitele etc. Cf *curte, obor*. **3** Locul unde au fost hrănite oile iarna. **4** Cerc la suprafața apei. **5** (Îe) **Jocul în ~** (sau **trei ~mene**) Joc cu arșice (sau cu bani de metal) care se aruncă în (trei) cercuri desenate pe pământ.

arman², ~ă *smf, a* vz ***armean¹***

armancă *sf* vz ***armeancă***

armangiu *sm* [At: POLIZU / Pl: *~gii* / E: tc ***harmany***] **1** Lucrător cu ziua la un arman¹ **(1)**. **2** Argat care păzește armanul¹ **(1)**.

armar *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 48/18 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: ? / E: ml ***armarium***] **1-2** (Trs; înv) Dulap pentru haine (sau vase).

armare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 161, 7/2 / Pl: *~mări* / E: ***arma***] **1** (Înv) Înarmare. **2** Operație de așezare și fixare a unei armături.

armariu¹ *sn* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***arm*** + *-ar*] (Bot) Armurar (*Silybum marianum*).

armariu² *sn* vz ***armar***

armasar *sm* vz ***armăsar***

armaș [At: (a. 1602) CUV. D. BĂTR.² I, 155 / Pl: *~i* / E: ***armă*** + *-aș*] **1** *sm* (Îvr) Om înarmat care îndeplinește rolul de soldat (în timp de război) și paznic înarmat (în timp de pace). **2** *sm* (În evul mediu, în Țara Românească și Moldova) Dregător domnesc însărcinat cu paza temnițelor, cu aplicarea pedepselor corporale și executarea pedepselor capitale. **3** *sm* (Înv) Jandarm. **4** *sm* (Înv; îs) *~-mare* (sau *marele-~, vel-~*) Boier numit de domn în slujba de căpetenie a armașilor **(1)** din țară. **5** *sm* (Înv; îs) *Al doilea* (sau *al treilea ~*) Boier sau boiernaș subordonat armașului **(3)**. **6** *sm* (Îvr) Înlocuitor de primar. **7** *sm* (Fig; înv) Călău. **8** *sm* (În obiceiurile de Paști ale Junilor; îs) *~ul-mare* Al doilea conducător după vătaf. **9** *sm* (În obiceiurile de Paști ale Junilor; îs) *~ul-mic* Al treilea conducător după vătaf. **10** *sm* (Înv; la jocul de arșice) Cel care bate din porunca împăratului. **11** (Înv; la jocul de arșice) Poziția arșicului numită „siciu" Cf *vizir*. **12** *sm* (La jocuri de cărți; pop) Cel care face cărțile Si: (pop) *bătăuș*. **13** *sm* (Pop) Joc de cărți. **14** *a* (Reg; îs) *Vin ~* Soi de vin tare de Cotnari. **15** (Înv; îcn) *De-a ~ul* Joc de copii în care un participant aplică celorlalți lovituri la palmă cu o batistă înnodată.

armat, ~ă [At: (a. 1782) GCR II, 127/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arma***] **1** *a* (Înv) Înarmat. **2** *a* (Îs) *Forță* (sau *putere*) *~ă* Armată **(1)**. **3** *a* (D. conflicte) Însoțit de acțiuni militare. **4** *a* (Îs) *Intervenție ~ă* Acțiune militară pentru rezolvarea unui conflict. **5** *sfp* (Îvr) Soldați. **6** *a* Prevăzut cu o armătură.

armatan *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***harmattan***] Vânt fierbinte și uscat ce suflă dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic.

armată¹ *sf* [At: FN 65 / Pl: *~te* / E: it ***armata***] **1** Totalitatea forțelor militare ale unui stat Si: *oaste, oștire*, (înv; asr) *armie*, (iuz) *armadie*. **2** Serviciu militar Si: *militărie, cătănie*. **3** Mare unitate militară, compusă din câteva corpuri și unități din diferite arme. **4** (Pgn) Unitate militară. **5** (Îs) *~ populară* Armata¹ **(1)** unui stat socialist (sau comunist). **6** (Fig) Cârd. **7** (Fig) Mulțime. **8** (Înv; în concepția marxist-leninistă; îs) *~ industrială de rezervă* Mulțime a muncitorilor care rămân fără o repartizare în întreprinderi. **9** (Înv; în concepția marxist-leninistă; îs) *~ muncitorească activă* Mulțime a muncitorilor din întreprinderi.

armată² *sf* vz ***harmată***

armatol *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ngr ***ἀρματωλός***] Rebel grec din timpul stăpânirii turcești Cf *martalog*.

armator *sm* [At: DRĂGHICI, R. 15/17 / Pl: *~i* / E: fr ***armateur***] **1** Persoană care armează o navă. **2** Proprietar al unei nave.

armatură *sf* vz ***armătură***

armazar *sn* vz ***arz-mahzar***

armă *sf* [At: PSALT. SCH. 17/22 / Pl: *~me* / E: ml ***arma***] **1** Obiect, aparat sau mașină care servește în lupta împotriva inamicului, la vânat sau în unele probe sportive. **2** (În comenzile militare) Pușcă. **3** (Îe) **A depune ~mele** A se preda. **4** (Îe) **A fi sub ~me** A face serviciul militar. **5** (Îs) *La ~me* Comandă (sau îndemn) de a se pregăti de luptă. **6** (Lpl; îs) *Maestru de ~me, sală de ~me*) Scrimă. **7** (Lpl) Semne heraldice. **8** (Îs) *~ albă* Armă **(1)** de metal care taie (sau care străpunge). **9** (Îs) *~ goală*

Armă (8) scoasă din teacă. 10 (Îs) ~ *de foc* Armă (1) cu cartușe. 11 Parte dintr-o armată specializată și dotată pentru un anumit tip de luptă. 12 Serviciu militar. 13 (Îs) ~ *atomică* Armă de nimicire în masă care folosește energia produsă de dezagregarea atomului. 14 (Îs) ~ *bacteriologică* Armă de nimicire în masă care răspândește bacterii producătoare de boli periculoase. 15 (Îs) ~ *ecologică* Nume generic dat metodelor și tehnicilor de război destinate modificării condițiilor normale ale mediului înconjurător al inamicului. 16 (Pm) Armată. 17 (Înv; îe) **A veni la ~me** A se înrola pentru a începe un război. 18 (Îe) **A ridica ~mele asupra cuiva** A ataca pe cineva. 19 (Înv; îs) *Contenire* (sau *încetare*) *de ~me* Armistițiu. 20 (Lpl) Armament. 21 (Fig) Mijloc de luptă politică, ideologică, pe planul ideilor dominante din diferite domenii. 22 (Fig; rar; îs) *~mele sufletului* Orice virtute prin care se păstrează integritatea morală. 23 (Îe) **A bate** (pe cineva) **cu propriile ~me** A învinge pe cineva cu propriile argumente (sau mijloace). 24 (Pfm) Penis.

armăcsar *sm* vz ***armăsar***

armănaș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ***arman*** + *-aș*] (Reg) 1-2 (Șhp) Armean tânăr.

armănesc, ~ească *a* vz ***armenesc***

armănit *sn* [At: DAMÉ, T., 56 / V: ***h~, hăr~*** / Pl: *~uri* / E: ***arman*** + *-it*] (Reg) Treierat[1] (la un arman[1]).

armăraș *sn* [At: DR. V, 318 / Pl: *~i* / E: ***armur*** + *-aș*] 1-4 (Șhp) Armur (mic).

armărie *sf* [At: CANTEMIR, ap. DG. / Pl: *~ii* / E: ***armă*** + *-ărie*] (Îpp) Depozit de arme (1).

armării *sfp* vz ***armoarii***

armăroaie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: ***armar*** + *-oaie*] (Trs) Lădiță pentru păstrarea laptelui, a vinarsului etc., făcută după dimensiunile firidei unde se așază.

armăsar [At: HEM 1689 / V: ***~iu, ~masar, harmas~, h~, ~ăcs~,*** (pop) ***h~iu, hăr~,*** (reg) ***trăcs~*** / E: ml ***(equus)admisarius***] 1-2 *sm, a* (Reg; șîs) **Cal** ~ Cal mascul necastrat (falnic și iute) Si: *(cal) armig, cal nejugănit.* 3 *sm* (Fig) Bărbat recunoscut pentru potența sa. 4 *sm* (Îe) **A face din țânțar** ~ A exagera. 5 *sm* (Pop; îe) **L-a făcut mama** ~ A avea fire iute. 6 *sm* (Pop; îe) **Fierbe oala cu harmasar** Fierbe în clocot. 7 *sm* (Pan; pop) Armăsar tânăr (3). 8 *sm* (Pan; pop) Cuiul care se bagă prin capătul proțapului și care prinde jugul. 9 *sm* (Pan; pop; îf *hăr~*) Partea mai ridicată dintr-un proțap care nu este alcătuit dintr-o bucată Cf *armăsărel* Si: (pop) *cătușa.* 10 *sm* (Pop; îf *h~iu*) Aparat cu care se îndreaptă la plug rotița la mic sau la mare. 11 *sn* (Pop; îf *h~*) Element la moară cu care se dă drumul (sau se îngreunează) piatra morii Si: (pop) *tălpoaie, ursoaice, armăsărel.* 12 *sm* (Pop; la războiul de țesut; îf *~iu*) Slobozitor. 13 *sm* (Arg; înv) Cântar fals. 14 *sm* (Tip) Bielă care conduce platforma mașinii de tipărit în mișcarea de du-te-vino la imprimare.

armăsariu *sm* vz ***armăsar***

armăsăraș *sm* [At: HEM 1690 / V: ***h~*** / Pl: *~i* / E: ***armăsar*** + *-aș*] 1-4 (Șhp) Armăsar (2) mic (și tânăr) Si: *armăsărel* (1-2), *armăsăruș* (1-2).

armăsărel *sm* [At: HEM 1690 / V: ***hăr~*** / Pl: *~ei* / E: ***armăsar*** + *-el*] 1-4 (Șhp) Armăsar tânăr (1-4) Si: *armăsăruș* (1-2). 5 (Mol; la car; îf *h~*) Cuiul mai gros, aproape de jug, care prinde cătușa de proțap (împreună cu alte câteva cuie mai mici) și se prelungește până la pământ pentru a ține jugul ridicat.

armăsăresc, ~ească *av, a* [At: TDRG / V: ***hăr~*** / Pl: *~ești* / E: ***armăsar*** + *-esc*] 1-2 (Ca) de armăsar (1).

armăsărește *av* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: ***armăsar*** + *-ește*] Ca armăsarii (1).

armăsărit *sn* [At: (a. 1824) IORGA, S. D. VIII, 172 / E: ***armăsar*** + *-it*] 1 Împreunare a iepelor cu armăsarul (1). 2 Taxă luată de proprietarul armăsarului pentru armăsărit (1).

armăsăroaică *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 118 / Pl: *~ice* / E: ***armăsar*** + *-oaică*] (Rar; dep) Femeie de moravuri ușoare, foarte voinică.

armăsăruș *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 132 / Pl: *~i* / E: ***armăsar*** + *-uș*] 1-2 Armăsar tânăr (1-2) Si: *armăsărel* (1-2).

armășăl *sm* vz ***armășel***

armășel *sm* [At: PRAV. MOLD. 154 / V: ***~șăl*** / Pl: *~ei* / E: ***armaș*** + *-el*] (Înv) Slujbaș aflat sub porunca marelui armaș (3).

armășesc, ~ească *a* [At: HEM 1693 / Pl: *~ești* / E: ***armaș*** + *-esc*] 1-2 Care ține de (marele-)armaș (sau de armășie). 3-4 Referitor la (marele-)armaș (sau la armășie). 3 Care provine de la marele-armaș. 6-7 Specific (marelui-)armaș (sau armășiei).

armășește *av* [At: DA / E: ***armaș*** + *-ește*] Ca armașii (1).

armăși [At: VARLAAM, C. 264/2 / Pzi: *~șesc* / E: ***armaș***] 1 (Înv) A face pe cineva armaș (1). 2 (Fig; înv; în limba cărților bisericești) A chinui precum chinuiau armașii pe osândiți. 3 (Fig; înv; îlb) A martiriza.

armășie *sf* [At: VARLAAM, C. 228/2 / Pl: *~ii* / E: ***armaș*** + *-ie*] (Înv) 1 Funcție de vel-armaș (3). 2 Administrație în fruntea căreia se află vel-armașul (3). 3 Perioadă cât durează armășia (1). 4 (Fig) Chinuire. 5 (Fig) Oprimare.

armășoaie *sf* [At: HEM 1680 / Pl: ~ / E: ***armaș*** + *-oaie*] (Înv) Soția armașului (1).

armătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 17[2] / V: ***~mat~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***armature,*** lat ***armatura***] 1 (Înv) Armură (1). 2 (Pop) Echipament folosit în lupte. 3 (Înv) Arsenal. 4 (Înv; îs) *Ofițer cu ~ra* Ofițer care are în supraveghere și gestionare armamentul unei unități militare. 5 (Înv; lpl) Stemă (a unei țări). 6 Totalitatea barelor metalice care întăresc o construcție (de beton armat). 7 Construcție care susține o galerie subterană. 8 Totalitatea pieselor metalice ale unei instalații din țevi (sau conducte). 9 Totalitatea aparatelor și dispozitivelor de control, comandă și siguranță ale unei instalații sau ale unei mașini. 10 Ansamblul conductoarelor unui condensator electric. 11 Înveliș protector al unui cablu electric. 12 (Blg; îs) ~ *bucală* Totalitatea pieselor anatomice ale aparatului bucal al insectelor și crustaceelor. 13 (Muz) Armură (5).

armân, ~ă *smf, a* vz ***aromân***

armânaș *sm* vz ***aromânaș***

armâncă *sf* vz ***aromâncă***

armânesc, ~ească *a, sn* vz ***aromânesc***

armânește *av* vz ***aromânește***

armânime *sf* vz ***aromânime***

armânt *sn* [At: PAMFILE, C. Ț. 342 / V: ***~mint*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) Armament.

armean[1], ~ă [At: MOXA, 381/34 / V: ***~man[2]*** / Pl: *~eni, ~ene,* (înv) *~i, ~e* / E: vsl **арменин**] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Armeniei. 3-4 *smf, a* (Persoană) din Armenia. 5 *smp* Populația care locuiește în Armenia. 6-7 *a* Care aparține armenilor[1] (5) (sau Armeniei). 8-9 *a* Referitor la armeni[1] (5) (sau la Armenia). 10-11 *a* Care este specific armenilor[1] (5) (sau Armeniei). 12 *a* Care provine din Armenia. 13 Care este produs de armeni (5). 14 *sfa* (Șîs *limba ~ă*) Limba vorbită de armeni[1] (5).

armean[2] *sn* vz ***arman[1]***

armeancă *sf, af* [At: HEM 1695 / V: (înv) ***~man~*** / Pl: *~ence* / E: ***armean*** + *-că*] 1-4 Armeană (1-4).

armelin *sm* vz ***ermelin***

armendin *sm* vz ***arminden***

armendina *sfa* vz ***arminden***

armenesc, ~ească [At: MUSTE, ap. LET. III, 27 / V: ***~măn~, ~min~*** / Pl: *~ești* / E: ***armean*** + *-esc*] 1-8 *a* Armean (6-13). 9 *sfa* Armeană (14). 10 Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 11 Melodie după care se execută acest dans. 12 (Pop; îc) **Cuc** ~ Pupăză. 13 (Pop; îs) *Vizită ~ească* Vizită foarte lungă.

armenește *av* [At: TDRG / E: ***armean*** + *-ește*] 1 În felul armenilor[1] (5). 2 În limba armeană[1] (14).

armenime *sf* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 191 / E: ***armean*** + *-ime*] 1 Colectivitate de armeni[1] (5). 2 Totalitate a armenilor[1] (5).

armenist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***armean*** + *-ist*] Specialist în cultura și civilizația armeană.

armic *sm* vz ***armig***

armie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 67/6 / Pl: *~ii* / E: rs **армия**] (Înv; aap) Oaste.

armig *sm* [At: POP, ap. HEM 1708 / V: *~ic* / Pl: *~igi* / E: nct] (Trs, Ban) Armăsar **(1)**.

armindar *sm* vz **arminden**

arminden *sm* [At: HEM 1709 / V: ***~i, ~mendin, ~mendina*** *sfa*, ***~er, ~dar*** / P: (reg) *~ngeni* smp / Pl: *~ngeni* / E: vsl **оремиинзд**ънн] **1** Ziua Sfântului Ieremia, sărbătorită la 1 Mai (considerată începutul primăverii). **2** Sărbătoare populară ținută de arminden **(1)**. **3** (Lpl; îf) *~ngeni* Crengi verzi care se pun de arminden **(1)** la poarta, ușa sau ferestrele caselor.

armindea *sfa* [At: VARONE, D. / V: ***arni~*** / Pl: *~ele*, *~ee* / E: nct] **1** Dans popular din zona Caransebeșului. **2** Melodia după care se execută armindreaua **(1)**.

arminesc, ~ească *a* vz **armenesc**

armint *sn* vz **armânt**

armioară *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE / Pl: *~re* / E: **armă** + *-ioară*] (Rar; șhp) **1-2** Armă (mică).

armirai *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg; îc) **~ sălbatic** Planta *Caruus hamulosus*.

armistiție *sf* vz **armistițiu**

armistițiu *sm* [At: CANTEMIR, I. I. II, 209 / V: ***~ție*** / Pl: *~ii* / E: fr **armistice**] Suspendare temporară a acțiunilor militare în urma unui acord între părțile beligerante.

armoarii *sfp* [At: POLIZU / V: ***~mării, ~morie, ~morii*** / E: fr **armoiries**] Blazon.

armonia *vtr* [At: LB / P: *~ni-a* / V: (înv) ***harmoni, harmonii*** / Pzi: *~iez* / E: fr **harmonier**] (Îvr) **1-2** A (se) armoniza **(1-2)**.

armonic, ~ă [At: MAIORESCU, D. I, 182 / S: (înv) ***h~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr **harmonique**, lat **harmonicus**, gr **ἁρμονικός**] **1** *a* Bazat pe principiile armoniei[1]. **2-3** *sf*, *a* (Fiz; șîs *Sunet ~*) Vibrație care însoțește vibrația fundamentală de același tip și care are o frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței vibrației fundamentale. **4** *a* Care sună plăcut. **5** *av* Cu armonie.

armonică *sf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / V: ***~nie²*** / S și: (înv) *h~* / P și: (înv) *h~* / Pl: *~ici* / E: ger [Mund] sau [Zieh] **Harmonika**, it **armonica**] **1** Mic instrument de suflat cu ancii de abanos. **2** (Șîs *~ de gură*) Muzicuță. **3** (Reg; șîf *~nie²*) Acordeon de dimensiuni reduse, acționat prin butoane. **4** (Lpl) Tonuri secundare și suprapuse care însoțesc orice ton principal. **5** (Thn) Dispozitiv cu formă de burduf cu mai multe articulații pliante. **6** (Fig; d. haine) Încrețitură. **7** (Îe) **A (se) face (ceva) ~** A (se) turti. **8** (Fiz) Oscilație de frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței fundamentale a unui sistem oscilant.

armonie¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 119 / S: (înv) *h~* / Pl: *~ii* / E: fr, it **armonia**, lat **harmonia**] **1** Potrivire desăvârșită a părților unui întreg. **2** Bună înțelegere între două persoane, două colectivități etc. **3** (Flz; la Leibniz; îs) *~ prestabilită* Raport mutual între monade, care nu rezultă din acțiunea uneia asupra celeilalte, ci din dezvoltarea lor paralelă, stabilită mai dinainte de puterea divină. **4** (Spc; muz) Consonanța sunetelor concomitente și în succesiune produse de voci sau de instrumente muzicale. **5** (Îvr) Concert de orchestră. **6** Parte a teoriei muzicale care studiază acordurile în compoziție. **7** (Fon; îs) *~ vocalică* Fenomen fonetic de potrivire a timbrului vocalelor din elementele alcătuitoare ale unui cuvânt. **8** Succesiune de unități prozodice care produc un efect armonios Si: *cadență*. **9** Eufonie. **10** (Îs) *~ imitativă* Frază, vers care, printr-o anumită eufonie, sugerează un zgomot din natură, un obiect V: *onomatopee*. **11** (Îvr; fig; îs) *~iile trupului* Echilibru organic.

armonie² *sf* vz **armonică**

armonios, ~oasă [At: ALECSANDRI, P. I, 133 / V: (rar) ***h~*** / P: *~ni-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr **harmonieux**] **1-4** *a* Plin de armonie[1] **(1, 3, 7, 8)**. **5-6** *av* Având (sau producând) armonie[1] **(1)**.

armonirui *vtr* [At: ȚICHINDEAL, F. 433 / Pzi: *~esc* / E: ger **harmonieren**] (Înv) **1-2** A (se) armoniza **(1-2)**.

armonist, ~ă *smf* [At: POLIZU / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr **harmoniste**, ger **Harmonist**] **1** Specialist în teoria armoniei[1] **(5)**. **2** Persoană care cântă la armonică **(3)** sau la armoniu.

armoniu *sn* [At: DA / V: ***~m*** / Pl: *~ii* / E: ger **Harmonium**] Instrument muzical asemănător cu o orgă mică, cu ancii de alamă libere în loc de tuburi, care vibrează la presiunea aerului ieșit dintr-un burduf acționat cu pedale.

armonium *sn* vz **armoniu**

armoniza [At: LB / V: ***h~*** / Pzi: *~zez* / E: fr **harmoniser**] **1-2** *vtr* A (se) pune în armonie[1] **(1)** Si: (înv) *armonia* **(1)**, *armonirui* **(1)**. **3** *vt* A face acompaniamentul de voci sau de instrumente muzicale la o melodie Si: (înv) *armonia* **(1)**, *armonirui* **(2)** Cf *armonie¹* **(5)**. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) stabili relații de înțelegere, de prietenie Cf *armonie¹* **(10)**.

armonizare *sf* [At: IORGA, I. L. I, 29 / Pl: *~zări* / E: **armoniza**] **1** Punere în armonie[1] **(1)**. **2** Devenire armonioasă **(1)**. **3** Concepere a acompaniamentului de voci sau de instrumente muzicale la o melodie Si: (rar) *armonizat¹* **(2)**. **4** (Fig) Stabilire de relații de înțelegere, de prietenie.

armonizat¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: **armoniza**] (Rar) **1-2** Armonizare **(1-2)**

armonizat², ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 84 / Pl: *~ați*, *~e* / E: **armoniza**] **1** Care este pus în armonie[1] **(1)**. **2** Care a devenit armonios **(1)**. **3** Care are acompaniamentul de voci sau de instrumente la o melodie.

armonograf *sn* [At: DEX² / S: (rar) *h~* / Pl: *~e* / E: fr **harmonographe**] Aparat mecanic cu care se pot obține serii de curbe cu aspect grafic armonios, inedit.

armorare *sf* vz **armurar¹**

armorial, ~ă [At: DA / P: *~ri-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **armorial**] **1** *sn* Carte care cuprinde armoariile **(2)** familiilor nobile dintr-o țară, regiune etc. **2** *a* Care se referă la blazoane, embleme, steme.

armorie *sf* vz **armoarii**

armorii *sfp* vz **armoarii**

armos, ~oasă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 157 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: **armă** + *-os*] (Reg) **1-2** Înarmat (bine).

armur *sm* vz **arm**

armurar¹ *sm* [At: MARIAN, ap. HEM, 1713 / V: ***~e²***, *~ie*, ***~morare***, (reg) ***~iu¹*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Plantă medicinală erbacee din familia compositelor, cu frunzele superioare lucioase și cele inferioare colțuroase și spinoase, folosită pentru vindecarea unei boli de vite Cf *armurare¹* **(1)**, *armurariță* (*Sylibum marianum*). **2** (Reg) Planta *Echinops commutatus*. **3-5** Armurare[1] **(1, 3, 4)**.

armurar² *sm* vz **armurier**

armurar³ *sm* vz **armurare¹**

armurare¹ *sf* [At: HEM, 1712 / V: ***~ar³***, ***~ariu²***, ***ha~*** / E: ml ***armoralis**] **1** Boală de vite cornute, care se manifestă prin umflături la picioarele dinapoi Si: *armurar¹* **(3)**, *armurariță* **(1)**. **2** (La cai) Răpciugă. **3** (Îf *~ar²*) Bubă la picioarele dinapoi ale vitelor Si: *armurariță* **(2)**. **4** (Îf *~ar²*) „Dalac". **5** Paralizie a picioarelor dinapoi ale vitelor tinere. **6** (Reg) Boală a porcilor nedefinită mai îndeaproape.

armurare² *sf* vz **armurar²**

armurarie *sf* vz **armurar²**

armurariță *sf* [At: (a. 1788) MSS, ap. HEM, 1713 / V: ***~răriță*** / Pl: *~țe* / E: **armurare²** + *-iță*] **1-2** Armurare[1] **(1, 3)**. **3** (Pop; îlv) **A-i tăia de ~** A opera o vită de armurare[1] **(1)**.

armurariu¹ *sm* vz **armurar¹**

armurariu² *sm* vz **armurare¹**

armură *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 14 / V: ***h~*** / Pl: *~ri* / E: fr **armure**] **1** Echipament metalic pentru protecția individuală a războinicilor din antichitate și din evul mediu Si: (înv) *armătură* **(1)**, (pop) *haine de fier*. **2** (Prc; pop) Armele unui haiduc. **3** Mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură într-o țesătură. **4** Înveliș protector al unui cablu electric. **5** Totalitatea semnelor de alterație de la începutul unui portativ care indică tonalitatea lucrării muzicale Si: *armătură* **(13)**.

armurărie *sf* [At: DA / V: ***~rerie*** / Pl: *~ii* / E: fr **armurerie**] (Rar) **1** Atelier (sau magazin) de arme (de foc). **3** Meseria de armurier.

armurăriță *sf* vz ***armurariță***
armure¹ *sm* vz ***arm***
armure² *sm* vz ***armurar***
armurerie *sf* vz ***armurărie***
armurier *sm* [At: DA / P: *~ri-er* / V: (rar) ***~rar²*** / Pl: *~i* / E: fr ***armurier***] **1-3** Persoană care vinde (sau fabrică, repară) arme (de foc). **4** Persoană însărcinată cu păstrarea și întreținerea armamentului într-o unitate militară.
arnăut *sm* [At: (sf. sec. XVIII) URICARIUL IV, 346/8 / P: *~nă-ut* / Pl: *~uți* / E: tc ***arnaut***] **1** (Înv) Soldat mercenar albanez îmbrăcat în costum național, angajat în garda domnească din Țările Române Cf *seimean*. **2** (Înv; pex) Servitor înarmat angajat de boieri pentru paza personală. **3** (Înv) Albanez. **4** (La nunțile țărănești) Flăcăii care poartă pe spate și pe piept curele cu nasturi încrucișate. **5** (Lpl) Bucăți mici de metal strălucitor cu care se împodobesc năframele, iile etc. Cf *fluturi*. **6** (Șîs *Grâu ~*) Specie de grâu de primăvară cu bobul mare și lunguieț de culoare galben-deschis. **7** (Reg) Grâu. **8** Dans la nunțile țărănești, după masa de cununie Cf *arnăuțeasca*. **9** Melodie după care se execută dansul arnăut **(8)**. **10** (Reg) Ghircă. **11** (Reg) Grâu de toamnă.
arnăuțel *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 182 / P: *~nă-u~* / Pl: *~ei* / E: ***arnăut*** + *-el*] (Înv; șhp) **1-8** Arnăut **(1-8)**.
arnăuțesc, ~ească [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 315/12 / P: *~nă-u~* / Pl: *~ești* / E: ***arnăut*** + *-esc*] **1** *a* (Înv) Specific albanezilor. **2** *a* (Înv) Referitor la albanezi. **3** *a* (Înv) Care provine de la albanezi. **4** *a* (Înv) Care aparține albanezilor. **5-6** *a* (Înv) Specific arnăuților **(1-2)**. **7-8** *a* Referitor la arnăuți **(1-2)**. **9-10** *a* Care aparține arnăuților **(1-2)**. **11-13** *av* (Rar) Ca arnăuții **(1-3)**. **14** *sf* (Mun) Dans mai lent decât alunelul, preluat de la arnăuți **(1)**. **15** *sf* (Pex) Melodie după care se execută arnăuțeasca **(14)**.
arnăuțește *av* [At: HEM 1719 / P: *~nă-u~* / E: ***arnăut*** *+-ește*] Ca arnăuții.
arnăuțime [At: ZILOT, CRON. 66 / P: *~nă-u~* / E: ***arnăut*** *+-ime*] **1-3** *sf* (Înv) Mulțime de arnăuți **(1-3)**. **4-6** *sfa* Totalitate a arnăuților **(1-3)**.
arneu *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~nieu, arin~, er~, ernieu, hernieu, herneu, hierneu*** / P: *~neu* / Pl: *~eie* / E: mg ***ernyı***] (Reg) **1** Coviltir. **2** Coliba strungii care adăpostește pe cei care mulg.
arneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr. ***arnèse***] Figură de stil prin care se evidențiază însușiri legate de o calitate omenească, pentru a arăta că cineva nu are această calitate.
arnic *sn* vz ***arnici.***
arnică *sf* [At: HEM 1720 / A și: *~ică* / Pl: *~ice* / E: ger ***Arnika***] **1** Plantă erbacee medicinală cu flori galben-portocalii și fructe achene negricioase, întrebuințată pentru vindecarea rănilor Si: *carul pădurilor, carul zânelor, ciudă, cujdă, iarba soarelui, podbal, podbal de munte, roit, tabacu câmpului, țâța oilor* (*Arnica montana*). **2** (Bot; reg) Solovârvață (*Inula britanica*). **3** (Bot; reg) Cununiță (*Spirarea ulmifolia*). **4** (Bot; reg) Tâlhărea (*Mycelis muralis*).
arnici *sn* [At: (a. 1779) ap. GCR II, 118/40 / V: ***~u, n~u*** / Pl: **(3)** *~uri* / E: nct] **1** Bumbac răsucit într-un singur fir, colorat, pentru cusut înflorituri pe cămăși, ștergare. **2** (Spc) Ață de bumbac roșie sau mov. **3** (Și lpl) Diferite tipuri de arnici **(1)** de culori diferite. **4** (Ivr) Creolină.
arniciu *sn* vz ***arnici***
arnieu *sn* vz ***arneu***
arnindrea *sf* vz ***armindrea***
aroc *sn* vz ***arac***
arodie *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ii* / E: ***a-*** + ***rodie***] **1** (Bot; reg) Rodiu (*Punica granatum*). **2** (Bot; reg) Rodie (*Punica granatum*).
aroga *vr* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 45 / Pzi: 3 *~gă* / E: fr ***s'arroger***, lat ***arrogare***] A-și atribui abuziv o calitate, un drept.
arogant, ~ă [At: GALACTION, O. 302 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***arrogant***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se poartă cu aroganță. **3** *av* Cu aroganță. **4** *a* Care trădează aroganță.
aroganță *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 314 / Pl: *~țe* / E: fr ***arrogance***] **1** Purtare sfidătoare (și obraznică) a cuiva care se crede superior Si: *trufie*, (înv) *semeție*. **2** Atitudine de mândrie disprețuitoare.
arogare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***aroga***] Atribuire abuzivă a unui drept, a unei calități.
arogat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aroga***] Care a fost atribuit abuziv.
arol *sn* [At: TAFRALI, S. 102 / V: ***~ă*** cf / Pl: *~e* / E: net] **1** (La monede) Pajură. **2** (Înv, în opoziție cu *arescă*) Joc în care se aruncă în sus o monedă, câștigând cel al cărui ban cade cu pajura în sus.
arolă *sf* vz ***arol***
arom *sn* vz ***aromă***
aroma *vt* [At: DA / Pzi: *~mez* / E: gr ***ἄρωμα***] **1-10** Aromi **(1-10)**.
aromat¹ *sn* [At: CORESI, ap. MURNU, GR. 7 / A și: (înv) *aromat* / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: vsl ***ароматъ***, fr ***aromate***] **1** (Rar) *sn* Mirodenie. **2** (Înv) *sn* Cuișoare.
aromat², ~ă [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aroma***] **1** *a* Care conține arome **(4)**. **2** *a* Care are aromă **(1)** Si: *aromatic, binemirositor, parfumat*. **3** *sf* (Înv) O băutură aromată.
aromată *sf* vz ***aromat¹***
aromatic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 85 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aromatique***] **1** Care are sau răspândește aromă **(1)**. **2** Care conține aromate¹ **(1)**. **3** (Îs) *Oțet ~* Oțet cu aromate¹ **(1)**. **4** Care are în moleculă un ciclu de 5-6 atomi cu o structură specifică.
aromatiza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~izez* / E: fr ***aromatiser***] **1** A face să aibă aromă punând aromate² **(1)**. **2** A obține prin procedee chimice o hidrocarbură aromatică **(4)**.
aromatizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***aromatiza***] **1** Punere de aromate¹ **(1)**. **2** Proces de obținere a hidrocarburilor aromatice.
aromatizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aromatiza***] Care are aromă deoarece conține aromate¹ **(1)**.
aromă *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 503 / V: (înv) ***arom*** *sn* / Pl: *~me* / E: fr ***arôme***] **1** Miros plăcut al unor substanțe (cu gust plăcut). **2** (Pan) Parfum. **3** Substanță care dă unui produs (alimentar) miros sau gust plăcut.
aromân, ~ă [At: DA ms / V: ***arăm~, armân, arum~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***armân*** ml *romanus* și modificat după *român*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din grupul meridional al poporului român răspândit în Peninsula Balcanică (mai ales în Epir și Macedonia) Si: (depr) *cuțovlah, rămân, român, rumân, țânțar* Vz *aromâncă*. **3** *smp* Ramură a poporului român care trăiește în Epir și în Macedonia. **4** *a* Care aparține aromânilor **(3)** Si: *aromânesc* **(1)**. **5** *a* Care provine de la aromâni **(3)** Si: *aromânesc* **(2)**. **6** *a* Specific aromânilor Si: *aromânesc* **(3)**. **7** *a* Referitor la aromâni Si: *aromânesc* **(4)**. **8** *sf* Idiomul aromânilor **(3)**. **9** *sn* Cuvânt sau construcție lingvistică din aromână **(8)** Si: *aromânesc* **(5)**.
aromânaș *sm* [At: DA ms / V: ***arăm~, arm~, arum~*** / Pl: *~i* / E: ***aromân*** + *-aș*] (Șhp) **1-2** Aromân **(1)**.
aromâncă *sf* [At: DA ms / V: ***arm~*** / Pl: *~nce* / E: ***aromân*** + *-că*] Femeie aromână **(1)**.
aromânesc, ~ească [At: DA ms / V: ***arăm~, armâ~, arum~*** / Pl: *~ești* / E: ***aromân*** + *-esc*] **1-4** *a* Aromân **(4-7)**. **5** *sn* (Rar) Aromân **(9)**.
aromânește *av* [At: DA ms / V: ***arăm~, arm~, arum~*** / E: ***aromân*** + *-ește*] **1** Ca aromânii **(3)**. **2** În aromână **(8)**. **3** După obiceiurile aromânilor **(3)**.
aromânime *sf* [At: DA ms / V: ***arăm~, armâ~, arum~*** / E: ***aromân*** + *-ime*] **1** Colectivitate a aromânilor **(3)**. **2** Mulțime de aromâni **(1)**.
aromeală *sf* [At: (a 1675) ap. GCR I, 222/1 / V: (înv) ***arum~*** / Pl: *~eli* și (rar) *~ele* / E: ***aromi*** + *-eală*] **1** Ademenire. **2** Stare de somnolență Si: *aromire* **(1)**. **3** Ațipeală.
aromi [At: MOXA, 347/5 / V: (înv) ***arumi*** / Pzi: *~mesc* / E: gr ***ἄρωμα***] **1** *vt* (Înv) A afuma pe cineva cu mirodenii Vz *tămâia*. **2** *vt* (Pex) A ameți prin miros îmbătător. **3** *vt* (C. i. somnul) A ațipi. **4** *vt* (Înv; pex) A amăgi. **5** *vt* (Pop) A zăpăci pe cineva. **6** *vi* A pierde șirurile gândurilor prin adormire. **7** *vi* A fi cuprins de un somn lin. **8** *vi* A adormi puțin. **9-10** *vtr* (Fig) A liniști.

aromire *sf* [At: ZILOT, CRON. 70 / Pl: *~ri* / E: ***aromi***] **1-2** Aromeală (**1-2**). **3** Afumare cu mirodenii.

aromit, ~ă *a* [At: MOXA, 367/28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aromi***] **1** Afumat cu mirodenii. **2** (Mol) Afumat până ce asudă. **3** Înmiresmat. **4** Amețit de miros îmbătător. **5** Adormit. **6** (Înv) Amăgit. **7** (Fig) Liniștit.

aromitor, ~oare *a* [At: HEM 1728 / V: ***arum~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aromi*** *+-tor*] **1** (Rar) Care afumă cu mirodenii. **2** (Rar) Îmbătător prin parfumul pe care-l răspândește. **3** (Rar) Adormitor. **4** (Înv) Amăgitor.

aron[1] *sms* [At: PANȚU, PL. / V: ***~ă*** *sf* / E: ger ***Aron***] (Bot; reg) **1** Rodul pământului (*Arum maculatum*). **2** Pana cocoșului (*Aspidistra elatior*).

aron[2] *sn* vz ***arvună***

aronă *sfs* vz ***aron[1]***

aronda *sf* [At: DEX[2] / Pzi: *~ dez* / E: fr ***arrondir***] **1** A împărți un teritoriu în zone, pentru o mai bună administrare. **2** A repartiza cartierele sau populația unui cartier la un centru de distribuire a unor produse, la o școală etc.

arondare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~dări* / E: fr ***aronda***] **1** Împărțire a unui teritoriu în zone Cf *aronda* (**1**). **2** Repartizare a unor cartiere sau a populației unui cartier la un centru de distribuire produse, la o școală etc.

arondat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arondă***] **1** Împărțit în zone Cf *aronda* (**1**). **2** Repartizat la un centru de distribuire, la o școală etc. Cf *aronda* (**2**).

arondisment *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***arrondissement***] (În Franța) Subdiviziune administrativă a departamentelor sau a orașelor mari.

arpacaș *sn* [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 67 / A și: (Trs) *arpacaș* / V: (înv) ***~păc~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***árpakása***] **1** Boabă de grâu, orz sau mei decorticate. **2** (Reg) Arpagic (*Allium schoenoprasum*). **3** (Lpl) Soiuri de arpacaș (**1**).

arpacic *sms* vz ***arpagic***

arpacică *sfs* vz ***arpagic***

arpagic *sns* [At: FILIMON, C. II, 341 / V: ***arba~, ~acic, ~acică; h~, ~ă, harba~*** / E: tc ***arpacek***, bg ***арпагик***] **1** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori purpurii, care face cepe mici, întrebuințate pentru răsădit și la gătit (*Allium schoenoprasum*). **2** (Bot; reg) Ceapă (*Allium cepa*). **3** (Bot; reg) Hajme (*Allium ascalonicum*). **4** (Bot; reg) Pur (*Allium rotundum*). **5** Bulb mic de ceapă obținut din sământă și care răsădit dă ceapa obișnuită.

arpagon *sm* vz ***harpagon***

arpatac *sn* [At: VARONE, D. 18 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Dans care seamănă cu brâul. **2** Melodie după care se dansează arpatacul (**1**).

arpă *sf* vz ***harpă***

arpăcaș *sn* vz ***arpacaș***

arpegia *vt* [At: DA ms / Pzi: *~giez* / E: ***arpegiu***] **1** A executa succesiv notele unui acord. **2** (Rar) A executa arpegii.

arpegio *sn* vz ***arpegiu***

arpegione *sni* [At: DN[3] / E: ger ***Arpeggione***] Instrument cu coarde asemănător cu chitara, de la începutul sec. XIX.

arpegiu *sn* [At: BACOVIA, O. 182 / P: *~giu* / V: (înv) ***~gio, ~ej*** / Pl: *~gii* / E: it ***arpeggio***] **1** Executare succesivă a notelor unui acord. **2** Semnul care se pune înaintea unui acord spre a arăta că trebuie executat ca arpegiu (**1**). **3** Înălțime a treptelor principale dintr-o gamă.

arpej *sn* vz ***arpegiu***

arpentagiu *sn* vz ***arpentaj***

arpentaj *sn* [At: TRIGON, DR. 114 / V: (înv) *~agiu* / Pl: (**2**) *~e* / E: fr ***arpentage***] **1-2** (Metoda de) întocmire a unui plan topografic prin folosirea instrumentelor de măsurat lungimi Vz *agrimensură*. **3** Tehnica măsurării pe teren a parcelelor cadastrale.

arpentor *sm* [At: PONI, F. 53 / Pl: *~i* / E: fr ***arpenteur***] Specialist în arpentaj (**1**).

arpie *sf* vz ***aripă***

arpun *sm* vz ***arvune***

arpus *sm* vz ***arvune***

arpusă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) Pepene verde.

ars[1] *sn* [At: CORESI, PS. 46 / Pl: *~uri, ~e* / E: ***arde***] **1** Distrugere prin foc. **2** Incendiere. **3** (Rar) Defectare a unui aparat electric. **4** Consumare. **5** Incinerare. **6** Însemnare cu fierul înroșit în foc. **7** Încălzire cu combustibil. **8** (Înv; șîs *~ul soarelui*) Dogorire. **9** Strălucire. **10** Consumare de combustibil pentru a produce lumină. **11** Pârlire. **12** Înnegrire. **13** Bronzare excesivă. **14** Stricare din cauza expunerii la foc. **15** Cauterizare. **16** Dezinfectare. **17** Distrugere printr-o reacție chimică. **18** Expunere la foc în procesul de fabricare. **19** Opărire. **20** Șfichiuire. **21** Lovire. **22** Expunere la acțiunea focului. **23** (Iuz, lpl) Jertfire Cf *ardere* de tot.

ars[2], ~ă [At: CORESI, PS. 352 / Pl: *~rși, ~e* / E: ***arde***] **1** *a* (D. obiecte, orașe etc.) Distrus de foc. **2** *a* (Cdpt „de" care indică focul) Pârlit. **3** *a* (Cdpt poziția „de" care indică fulgerele) Fulgerat. **4-5** *smf, a* (Ființă) care are arsuri sau care a murit într-un incendiu. **6** *a* (D. diferite obiecte, ace, cuțite) Care a fost trecut prin foc pentru dezinfectare. **7** *a*(Înv, fig) Pur Cf *lămurit*. **8** *a* Incendiat. **9** *a* Fierbinte. **10** *a* (D. curentul electric, lemne, gaze etc) Consumat. **11** *a* Incinerat. **12** *a* (D. animale) Înfierat. **13** *a* Întărit prin foc. **14** *a* (Îs) *Oțel ~* Oțel care prin supraîncălzire a devenit sfărâmicios. **15** *a* Înnegrit. **16** *a* Bronzat excesiv. **17** *a* (D. piele, buze etc.) Crăpat de vânt, de ger. **18** *a* (D. răni) Cauterizat. **19** *a* Supus acțiunii focului. **20** *a* (D. becuri, siguranțe) Stricat de un curent electric prea puternic. **21** *a* (Spc; d. obiecte de lemn) Pirogravat. **22** *a* Distrus sub acțiunea unui agent corosiv, a unui acid etc. **23** *a* (D. oameni) Torturat cu foc sau cu obiecte incandescente. **24** *a* (D. gură, gât) Care are senzația de uscăciune, de arsură din pricina setei. **25** *a* (D. mâncare) Care s-a stricat pentru că a stat prea mult la foc. **26** *a* Pârjolit de secetă. **27-28** *a* (Îe) **A sări** (sau **a striga ca**) ~ A reacționa instantaneu (sau a țipa). **29** *a* (Îe) **A trece ca** ~ A trece repede, ca fulgerul Cf *glonț, pușcă*. **30** *a* (Îe) **A mirosi a** ~ A avea un miros specific materiilor arse. **31** *a* (Gmț; îe) **A mirosi a creier** ~ Atmosfera denotă o intensă activitate intelectuală. **32** *a* (Fig; mai ales d. inimă și suflet) Zdrobit. **33** *a* (Fig; d. obraji) Ofilit. **34** *a* (Fig; d. limbă) Încărcat. **35** *a* (Fig; pop; îs) *Bătrânețe ~ă* Bătrânețe tristă. **36** *a* (Îs) *Fier ~* Fier înroșit în foc. **37** *a* (Îe) **A-i trece** (sau **a-i da**) **un fier ~ prin inimă** A-i pricinui cuiva pe nepregătite o mare durere, o mare spaimă.

arsa *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Trs; îlav) **Cu** ~ Cu ridicata.

arsana *sf* [At: (a. 1747) ap. GCR II, 41/5 / Pl: *~le* / E: ngr ***ἀρσενᾶς***] (Înv) **1** Debarcader Si: (înv) *pristaniște*. **2** (Rar) Arsenal (**1**).

arsătură[1] *sf* [At: PALIA (1581), ap. CDDE / Pl: *~ri* / E: ***ars[2]*** + *-ătură*] **1** (Înv) Jertfă Cf *ardere de tot*. **2** Ardere. **3** Arsură. **4** (Înv) Febră. **5** (Pop; îe) **~ la inimă** Junghiuri în piept. **6** (Pop; lpl; îe) **~ri de soare** Pistrui sau pete pe obraz.

arsătură[2] *sf* vz ***arzătură***

arsât, ~ă *a* vz ***hârsit***

arsen[1] *sns* [At: DEX[2] / Simbol *As* / E: ger ***Arsen***] **1** Element chimic gri, cu luciu metalic, ale cărui combinații sunt în general foarte toxice, folosit în aliaje pentru mărirea durității Si: *arsenic[1]* (**1**). **2** (Îs) *Trioxid de ~* Pulbere cristalină albă, foarte toxică Si: *șoricioaică, săricică, anhidridă* (**3**), *arsenioasă*.

arsen[2], ~ă *a* vz ***arșinic***

arsenal *sn* [At: I. IONESCU, M. 214 / Pl: *~e* / E: fr ***arsenal***] **1** Întreprindere în care se fabrică, se depozitează (și se păstrează) armament. **2** (Adesea fig) Totalitatea mijloacelor de luptă. **3** (Fig) Toate mijloacele de care se folosește cineva într-o acțiune, în exercitarea unei profesiuni etc.

arsene *si* [At: VISSARION, B. ap. BUL. FIL. I, 114 / E: ***Arsene***] (Arg; înv) **1** Pricep aluzia! **2** Atenție! **3** (Îe) **~ te cheamă** Te-ai fript!

arseniat [At: KLOPȘTOCK, F. 131 / P: *~ni-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***arséniate***] **1** *sn* Sare a acidului arsenic. **2** *a* Care conține arsen (**1**). **3** *a* (Îs) ***Hidrogen*** ~ Gaz incolor cu miros de usturoi, foarte toxic, compus al arsenului (**1**) cu hidrogenul.

arsenic[1] [At: DA ms / V: (înv) ***~ică*** *sf* / A: (înv) *~nic* / E: fr ***arsenic***, lat ***arsenicum***] **1** *sn* Arsen (**1**). **2** *sn* Arsen (**2**). **3** *a* (Îs) *Acid ~* Acid al arsenului (**1**) pentavalent ($H_3\ As\ O_4\ 1/2\ H_2O$), în formă de cristale albe higroscopice, solubile în apă, care e folosit în sinteze de laborator.

arsenic² *sm* vz *arşinic*
arsenical, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr *arsenical*] Care conţine arsenic¹ (1).
arsenică sf vz *arsenic¹*
arsenicism sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *arsenicisme*] Intoxicaţie cu arsenic.
arseniemie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *arseniémie*] Prezenţă în sânge a arsenicului.
arsenios, ~oasă a [At: DA ms / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr *arsénieux*] **1** Cu arsenic¹ (1). **2** (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al arsenului trivalent stabil numai în soluţii apoase. **3** (Îs) *Anhidridă ~oasă* Tioxid de arsen (2) Si: *arsenic¹* (2), *şoricioaică, săricică*.
arsenit sm [At: DA ms / Pl: *~iţi* / E: fr *arsénite*] Sare a acidului arsenios (2), folosită ca insecticid şi erbicid.
arsenitură sf [At: DEX² / P: *~ni-tu~* / Pl: *~ri* / E: fr *arséniure*] Combinaţie a arseniului cu un metal.
arsenolit sm [At: DN³ / Pl: *~iţi* / E: ger *Arsenolith*, fr *arsénolithe*] Oxid de arsen natural.
arsenopirită sf [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr *arsénopyrite*] Minereu din care se obţine arsen prin încălzire în absenţa aerului Si: *mispichel*.
arsine sfp [At: DN³ / E: fr *arsines*] Nume dat unor compuşi organici cu arsen folosiţi ca gaze de luptă.
arsis sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr, lat *arsis*] **1** (În versificaţia antică) Silabă neaccentuată. **2** (Rar) Ridicare a vocii. **3** (Rar) Accent tonic.
arsit, ~ă a vz *hârsit*
arslan sm vz *aslan*
arsoare sf [At: CADE / Pl: *~ori* / E: *ars* + *-oare*] **1** (Ban) Arşiţă (1). **2** (Reg) Febră.
arsoi, ~oaie a, sf, sn vz *arzoi*
arsov sn vz *asov*
arsură sf [At: PRAV. MOLD. 13/1 / Pl: *~ri* / E: lat *arsura*] **1** Ardere. **2** Leziune produsă de foc, de căldură, de un agent chimic. **3** Senzaţie dureroasă, usturătoare. **4** Arsură (3) produsă de sete sau de boală. **5** (Înv) Febră. **6** Arsură (3) la stomac. **7** (Înv) Arşiţă (1). **8** (Înv) Vânt arzător de miazăzi. **9** (Înv; cu sensul pasiv al lui *arde* (1)) Ardere. **10** (Înv) Incendiu. **11** (Trs; şîs *~ de noapte*) Băşicuţă care apare pe trup în timpul nopţii şi dispare repede. **12** (Îs) *~ în ştreang* (sau *~ în pana căpăstrului*) Rană ce apare la chişiţă, când calul se încurcă în lanţ sau în pana căpăstrului. **13** (Îvt; îs) *~ de soare* (sau *~ra soarelui*) Înnegrire a pielii. **14** (Mpl) Arşiţă (4). **15** (Reg; mpl) Arşiţă (5). **16** (Mpl) Locuri în pădure devastate de foc. **17** Ofilire a grânelor din cauza secetei Vz *mană*. **18** (Pop) Partea atinsă de foc dintr-un obiect. **19** (Pop) Rămăşiţele unui obiect ars.
arşa sf vz *harşa*
arşă sf [At: ŞEZ. II, 126 / V: *arşî* / Pl: *~şe* / E: nct] (Mol; îf *arşî*) Bici cu pleasnă.
arşău¹ sn vz *arşov*
arşău² sn vz *aşău*
arşâie sf vz *hâşic*
arşea sf vz *harşa*
arşeluţă sf [At: DDRF / V: *h~* / Pl: *~ţe* / E: *arşa* + *-uţă*] (Şhp) **1-2** Arşa (mică) Cf *horşa*.
arşenic sm vz *arşinic*
arşetă sf vz *arşiţă*
arşeu sn vz *aşău*
arşic sn [At: (a. 1742) GHICA, ap. HEM / V: *~ă sf*, (reg) *aşic* / E: tc *aşik*] **1** (La vite) Os al articulaţiei de deasupra copitelor. **2** Os al genunchiului la picioarele de dinapoi ale mieilor şi caprelor, folosit la un joc de copii. **3** (Lpl; şîs *De-a ~ ele*, rar *în ~ e* sau *cu ~ e*) Joc de copii în care se aruncă arşicele (2) (înspre un cerc trasat pe pământ) astfel încât acesta să cadă într-o anumită poziţie Si: *cioacă, ţigănească, perghel, căţea, ţuţuiu, de-a scoasa, de-a armaşul, în trei armene*, (Trs; Mun) *capre*, (Mol) *gioale*.
arşicar sm [At: LM / Pl: *~i* / E: *arşic* + *-ar*] Copil care are pasiunea jocului cu arşice (3) Si: *giolar*.
arşică sf vz *arşic*
arşiie sf vz *harşie*
arşin¹ sm [At: CANTEMIR, I. I. I, 166 / Pl: *~i*, (înv) *~uri* / E: rs **аршин**] Veche unitate rusească de măsură pentru lungime, egală cu 0,711 m. Si: *halep*.
arşin² sn [At. LM / Pl: *~i* / E: tc *arşin*] Jurubiţe de tort ridicate pe răşchitor şi răsucite în formă de spirală, care se coc şi se prepară pentru ţesut.
arşin³ s [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lespede.
arşinic [At: (a. 1736) HEM / V: *arsenic²*, *arsen~, ~ă* / Pl: *~ici* / E: nct] **1** *sm* (Bot; reg; şîf *arsenic, arsinic*) Plantă erbacee din familia carofilaceelor, cu flori roşii, albe sau pestriţe, originară din Orient şi care se cultivă ca plantă ornamentală Si: *cruciuliţe* (1), *floare de stea, buchet roşu, chinezoaică focşor, focul drăguţii, garoafe roşii, garofiţă de grădiniţă, lemnuş, para focului, pene de mătase, pietricele, scaunul popii, scânteiuţă, scânteiuţă roşie, stele, urşinic* (*Lychnis chalcedonica*). **2** *sf* (Îf *arsenică*) Brumărele (*Phlox paniculata*). **3** (Reg; îc) *~* **de cătun** Rujă (*Sediun rosea*).
arşinică sf vz *arşinic*
arşiţă sf [At: N. COSTIN, L. I, 294/35 / V: (înv) *arşetă* / A: (Ban; Trs; înv) *arşiţă* / Pl: *~ţe* / E: ml **arsicia*] **1** Căldură arzătoare a soarelui Si: *dogoare, dogoreală, zăpuşală, zăduf*, (pop) *arsoare*, (înv) *arsură* (7), *friptoare, pâclă, prigoare, pripeală, strapat, zăpuc, vipie*. **2** (Mol) Febră. **3** (Pop şi fig) Senzaţie de căldură mare şi de sete pe care o are omul bolnav. **4** (Pop) Parte a muntelui dinspre soare Si: *arsură* (14) **5** (Pop) Loc pietros sau nisipos ars de soare pe care nu creşte nici o plantă Si: *arsură* (15). **6** (Pop) Loc de fânaţ sau păşune în mijlocul unei păduri sau pe un deal mereu însorit Si: *arsură, mutare, pârloagă*. **7** (Trs) Ţânţarul *Culex annulatus* a cărui muşcătură e dureroasă, usturătoare. **8** (Trs; def; îla) **Rea ca o ~** Foarte rea. **9** (Pop) Un fel de băşici care apar din cauza temperaturii. **10** (Pop) Herpes. **11** (Pop) Constipaţie.
arşî sf vz *arşă*
arşov sn [At: LIUBA-IANA, M. 101 / V: *arşău¹* / Pl: *~ oave* / E: srb **аршов**] Hârleţ.
arştioagă sf vz *hârştioagă*
artan sn vz *hartan*
artă¹ sf [At: (a. 1851) URICARIUL XIII, 341/22 / Pl: *~te* / E: lat *ars, artis*] **1** Activitate care foloseşte mijloace de exprimare specifice pentru a produce valori estetice. **2** Totalitatea operelor cu valoare estetică dintr-o epocă, ţară etc. **3** Îndeletnicire practicată cu rigoare şi talent. **4** (Pgn) Măiestrie. **5** (Fam; îe) **De amorul** (sau **de dragul**) **~tei** Dezinteresat. **6** (Îlav) **De ~** Artistic. **7** (În învăţământul medieval; îs) *~te liberale* Discipline studiate în facultatea de filozofie (*facultas artium*), grupate în două cicluri *-trivium* (gramatica, retorica, logica) şi *quadrivium* (aritmetica, geometria, astronomia, muzica). **8** (Înv; dfnz) Artă (3) în care se pune accent pe iscusinţa minţii Vz *profesii libere*. **9** (Îs) *~ pură* (sau *~ pentru ~*) Artă (1) din care deliberat lipseşte intenţia de a avea o influenţă de natură socială. **10** (În concepţia proletcultistă; îs) *~ decadentă* Artă considerată a avea un conţinut imoral pentru că nu promova valorile culturii proletare. **11** (Îs) *~ cu tendinţă* Artă (1) care promovează o anumită teză, tendinţă socială sau morală. **12** (Îs) *~ poetică* Reguli, principii despre creaţia literară reflectate în opera unui scriitor sau a unui curent literar.
artă² sf vz *harţă*
artărdisi v vz *atârdisi*
artărdisi vt [At: (a. 1775) DOC., ap. ŞIO / V: *atir~, artăr~, artirosi, arturisi, arturisi, artirosi, art~, ~tirisi, ~torisi* / E: ngr **αρτηρδιζω**, bg **атардисам**] (Înv) A supralicita.
artărdisitor, ~oare a vz *artorisitor*
artefact¹ sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *artefact*] **1** Structură de origine artificială sau accidentală apărută în timpul observării sau experimentării asupra unui fenomen natural. **2** (His) Modificare produsă în structura naturală a celulelor şi ţesuturilor de reactivi şi procedeele folosite.
artefact² sn [At: MDA / Pl: *~e* / E: eg *artefact*] Obiect produs de activitatea umană.
artefice sm [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: it *artefice*] (Nob) **1** Meşteşugar. **2** Artist. **3** Om îndemânatic.

artel *sn* [At: ANTIPA, F. I. 493 / Pl: *~uri* / E: rs **артель**] (Iuz) **1** Asociație cooperatistă (sovietică) compusă din lucrători și meseriași Vz *colhoz, colectivă, cooperativă, tovărășie*.

artelnic *sm* [At: BL VI, 139 / Pl: *~ici* / E: rs **артельщик**] (Iuz) **1** Persoană care împărțea hrana într-un regiment sau într-un spital. **2** (Reg) Magazionerul unui regiment.

arteră *sf* [At: I. IONESCU, M. 718 / V: (Trs; înv) ***~rie*** / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: fr ***artre***] **1** Vas sangvin ce asigură circulația sângelui de la inimă la diverse organe și țesuturi. **2** (Îs) *~ aortă* Aortă. **3** (Îs) *~ pulmonară* Arteră (**1**) care pleacă din ventriculul drept și conduce sângele la plămâni ca să se oxigeneze. **4** Cale importantă de comunicație și de transport. **5** Conductă principală prin care se transportă apa la locul de consum. **6** Linie electrică prin care se transportă energia spre locul de consum.

arterial, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***artériel***] **1** Care aparține arterelor (**1**). **2** Referitor la artere (**1**). **3** Care circulă prin artere (**1**). **4** Specific arterelor (**1**).

arterie *sf* vz ***arteră***

arteriectazie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***artériectasie***] (Med) Dilatare a arterelor.

arteriectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***artériectomie***] (Med) Rezecție a unei porțiuni dintr-o arteră.

arterio- [At: DN[3] / V: ***~re~*** / P: *~ri-o* / E: fr ***artério-***] Element prim de compunere cu semnificația „arteră".

arteriografie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~*/ Pl: *~ii* / E: fr ***artériographie***] Radiografie a arterelor, făcută cu ajutorul unei substanțe de contrast Si: *sfigmografie*.

arteriogramă *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~*/ Pl: *~me* / E: fr ***artériogramme***] Reprezentare grafică obținută la pulsograf Si: *sfigmogramă*.

arteriolă *sf* [At: PARHON, B. 16 / P: *~ri-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***artériole***] Ramificație subțire a unei artere.

arteriologie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: n / E: fr ***artériologie***] Ramură a anatomiei care studiază arterele.

arteriopatie *sf* [At: DEX[2] / P: *~ri-o-pa~* / Pl: *~ii* / E: fr ***artériopathie***] (Med) Denumire genetică pentru afecțiunile pereților arteriali.

arterioragie *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~gii* / E: fr ***artériorragie***] Hemoragie a unei artere.

arterioscleroză *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / E: fr ***artériosclérose***] Boală datorată îngroșării și sclerozării pereților arterelor.

arteriostenoză *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***artériosténose***] Stenoză arterială.

arteriotom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***artériotome***] Instrument chirurgical folosit la arteriotomie.

arteriotomie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***artériotomie***] Secționare chirurgicală a unei artere.

arteriși *v* vz ***atârdisi***

arterită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***artérite***] Boală datorată inflamării unei artere.

arteritic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***artéritique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de arterită. **3** *a* Care ține de arterită.

artezian, ~ă [At: PONI, F. 51 / P: *~zi-an* / Pl: *~iene* / E: fr ***artésien***] **1** *a* (Îs) *Izvor ~* Izvor care țâșnește (cu presiune) din pământ. **2-3** *sf, a* (Îs) *Fântână* (sau, rar, *puț*) *~(ă)* Fântână artificială, decorativă din care apa țâșnește în sus.

artic[1] *sn* [At: PRAV. MOLD. 129/2 / Pl: *~ice* / E: ml ***articulus***] (Iuz) Petiție Cf *articol* (**3**).

artic[2] *sn* vz ***artig***

articlier *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 179 / P: *~cli-er* / E: fr ***articlier***] (Înv) Ziarist care scrie articolul de fond Si: *columist*.

articlu *sn* vz ***articol***

articol *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 9 / V: (înv) ***~cul, ~cule, ~culuș, ~clu*** / Pl: *~e*, (înv) *~i sm* / E: lat ***articulus***] **1** (Înv) Percept al unei dogme sau credințe (religioase) Si: *cap*. **2** (Înv; îf *articul*) Articulare a sunetelor vorbirii, a cuvintelor. **3** (Înv) Petiție. **4** Articulație (**1**). **5** Inele articulate ale artropodelor Si: *segmente*, (înv, fam) *bucățele*. **6** (Trs; înv; sîf *articuluș*) Diviziune într-un document oficial, marcată printr-un număr de ordine sau printr-o literă Si: (înv) *ponct*, (înv) *articuluș*, (reg) *articuș*. **7** Diviziune într-un buget, într-un plan financiar, care conține denumirea sursei de venit sau a motivului de cheltuieli Si: (înv) *condei*. **8** Text publicistic pe o temă politică, economică, culturală etc. Vz *comunicat, informație, știre*. **9** (Îs) *~ program* Articol (**7**). **10** (Îs) *~ de fond* Articol (**7**) care exprimă punctul de vedere al redacției unei publicații periodice asupra unei probleme de actualitate. **11** Obiect care se vinde în comerț. **12** Parte de vorbire flexibilă care stă pe lângă un substantiv sau, mai rar, pe lângă alte părți de vorbire și care marchează diferite funcții gramaticale ale acestora.

articolaș *sn* [At: IORDAN, STIL. 183 / Pl: *~e* / E: ***articol*** + *-aș*] **1** Articol (**8**) de dimensiuni mici. **2** (Prt) Articol (**8**) neînsemnat sau prost scris.

articul *sn* vz ***articol***

articula *v* [At: NEGRUZZI, S. I, 52 / Pzi: *~lez* / E: fr ***articuler***, lat ***articulare***] **1-2** *vtr* A (se) lega prin articulații. **3** *vt* A pronunța un sunet, un cuvânt. **4** *vt* (Pex) A rosti un cuvânt, o propoziție. **5** *vt* (Jur; iuz) A arăta ceva în mod clar sau a demonstra bazându-se pe un articol de lege. **6** *vt* A pune articolul unui substantiv sau unei alte părți de vorbire. **7** *vt* (Fam; șie) **A ~ o palmă** A plesni. **8** *vt* (Fam) A bate.

articular, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***articularis***, fr ***articulaire***] **1** Privitor la articulațiile corpului. **2** Care se produce la articulațiile corpului. **3** (Îs) *Reumatism ~* Reumatism al articulațiilor

articulare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***articula***] **1** Pronunțarea unui sunet, unui cuvânt Si: (rar) *articulație* (**5**). **2** (Muz) Exprimare corectă și clară a textului unui cântec. **3** (Rar) Articulație (**1**). **4** Punere a articolului la un substantiv sau altă parte de vorbire Si: (iuz) *articulație* (**6**). **5** (Fig) Înlănțuire ca rezultat al unei potriviri. **6** (Jur) Argumentare bazată pe articole de lege.

articulat[1] [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***articula***] **1** *sn* (Rar) Legare prin articulații. **2-4** *sf* Articulare (**1, 4, 5**). **5** *sf* (Fig; fam) Bătaie.

articulat[2], ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 160 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***articula***] **1** *a* (D. cuvinte etc) Pronunțat deslușit. **2** *a* (Desn) Pronunțat cu ajutorul organelor vorbirii (într-un fel particular). **3** *a* Care are articol. **4** *a* Cu articulații. **5** (Zlg; bot; spc) Cu membrele formate din articule (**4**). **6** *sf* (Zlg; mpl) Insecte. **7** *sf* (Zlg; mpl) Crustacei. **8** *a* (Jur) Care a fost demonstrat într-un mod clar, bazându-se pe lege.

articulatoriu, ~ie *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***articulatoire***] **1** Referitor la articulare. **2** Care determină articularea.

articulație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***articulation***, lat ***articulatio***] **1** Legătură între două sau mai multe oase (prin intermediul ligamentelor). **2** Locul articulației (**1**) Si: *încheietură*. **3** Legătură mobilă a segmentelor unui antropod. **4** Legătură care permite rotația unor corpuri în jurul unei axe sau a unui punct. **5** (Rar) Articulare (**1**). **6** (Iuz) Articulare (**4**). **7** (Îs) *Bază de ~* Modul de pronunțare a sunetelor, specific fiecărei limbi sau dialect.

articulațiune *sf* vz ***articulație***

articule *sn* vz ***articol***

articuluș *sn* vz ***articol***

articuș *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~ișug*** / Pl: *~e* / E: ns cf fr *articuluș*] (Reg) **1** Datină. **2** Articol (**6**).

artifi *sn* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: pbl mg *artifiola*] (Bot; reg) Salată de iarnă (*Scorzonera hisgranice*).

artificial, ~ă *a, av* [At: (a. 1859) URICARIUL, V, 171/15 / V: (înv) ***~itial*** / P: *~ci-al*, (iuz) *~fi-ți~* / E: fr ***artificiel***, lat ***artificialis***] (Îop *natural*) **1** Făcut de mâna omului. **2** Contrafăcut. **3** Care imită un produs al naturii. **4** Care nu are maturitatea, spontaneitatea a ceea ce este natural Si: *artificios, fals*. **5** Prefăcut. **6** Care este făcut după criterii arbitrare.

artificialism *sn* [At: DEX[2] / P: *~ci-a~* / Pl: *~e* / E: ***artificial*** + *-ism*] Caracter artificial al unui lucru, al unei manifestări etc.

artificialitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: ***artificial*** + *-itate*] Lipsă de naturalețe Si: (liv, rar) *artificiozitate*.

artificializa *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***artificial*** + *-iza*] (Rar) **1-5** A face să fie sau a deveni artificial (**1-5**).

artificializare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***artificializa***] (Rar) **1** Obținere a ceva în mod artificial (**1**). **2** Contrafacere. **3** Imitare a unui produs al naturii. **4** Prefăcătorie. **5** Obținere a ceva după criterii arbitrare.

artificializat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***artificializa***] (Rar) Care a fost transformat prin artificializare.

artificialmente *av* [At: HASDEU, I. C. 38 / E: fr ***artificiellement***] (Rar) În mod artificial (**4**).

artificier *sm* [At: DA ms / V: (înv) ***~ițier*** / P: *~ci-er*, (iuz) *~fi-ti~* / Pl: *~i* / E: fr ***artificier***] **1** Persoană care confecționează artificii. **2** Militar specializat în manipularea explozivelor. **3** Muncitor specializat în mânuirea explozivelor (în mine).

artificios, ~oasă [At: POLIZU / V: (înv) ***~cibos*** / P: *~ci-os*, (iuz) *~fi-ti-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***artificiosus***] (Rar) **1** *a* Artificial (**4**). **2** *av* Artificial (**8**).

artificiozitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: ***artificios*** + *-itate*] (Liv; rar) Artificialitate.

artificiu *sn* [At: CR. I, 274 / V: (înv) ***~iție*** / P: *~fi-ciu*, (iuz) *~ți-e* / E: fr ***artifice***, lat ***artificium***] **1** (Înv) Artificialitate (**2**). **2** Procedeu ingenios folosit pentru a îmbunătăți sau a înfrumuseța realitatea. **3** (Pex) Podoabă inutilă în care se simte artificialitatea (**4**). **4** (Îs) *~ de calcul* Procedeu prin care se ajunge la rezolvarea unui calcul pe o cale mai scurtă și mai ingenioasă. **5** Argument specios în susținerea unei teze, unui raționament. **6** (Liv; pex) Șmecherie. **7** Amestec de substanțe chimice și de carburanți, folosit la semnalizări luminoase în scop decorativ etc., prin aprindere producând o lumină vie (frumos colorată). **8** (Lpl) Sârmă scurtă pe care se află artificii (**7**) care aprinse ard decorativ împrăștiind scântei.

artifițial, ~ă *a* vz ***artificial***

artifiție *sm* vz ***artificiu***

artifițier *sm* vz ***artificier***

artifițios, ~oasă *a* vz ***artificios***

artig *sn* [At: MANGIUCA, ap. HEM 1750 / V: (reg) ***arcig, ~ic, h~ic*** / Pl: *~ige* / E: nct cf. *hartan, hartău*] **1** (Ban) Ciosvârtă. **2** (Reg) Copan.

artiler *sm* vz ***artilerist***

artilere *sf* vz ***artilerie***

artileri *sf* vz ***artilerie***

artilerie *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 73 / V: (pop) ***~lere, antileri, artileri, altilere*** / A: (Trs; înv) *~rie* / P: *~rie* / Pl: *~ii* / E: fr ***artillerie***, rs ***артиллерия***] **1** Ansamblu de arme de foc (cu accesoriile lor) care aruncă proiectile grele la distanță. **2** Parte a armatei specializată în mânuirea artileriei (**1**). **3** Specialitate militară care studiază artileria (**1**) și tehnicele de mânuire a ei. **4** (Fig) Succesiune de tunete și fulgere. **5** (Fig) Atacuri și critici numeroase într-o polemică.

artilerist *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 325 / V: (dfnz) ***~ler***, (pop) ***antiler*** / Pl: *~iști* / E: ger ***Artillerist***, rs ***артиллерист***] Militar într-o unitate de artilerie (**2**).

artimon *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~oane* / E: fr ***artimon***] Catargul de la pupă la vasele cu trei catarge.

artinskian, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: rs ***артинский***] **1** *sn* Etaj al permianului inferior de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă. **2** *a* Care aparține artinskianului (**1**). **3** *a* Referitor la artinskian (**1**).

artiodactil, ~ă [At: DEX² / P: *~ti-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***artiodactyles***] **1** *snp* Ordin de mamifere erbivore cu picioarele cu două degete dezvoltate și două degete mici. **2** *sn* Animal din ordinul artiodactilelor (**1**). **3** *a* Care aparține artiodactilelor (**1**). **4** *a* Specific artiodactilelor (**1**).

artirisi *v* vz ***artorisi***

artirisitor, ~oare *a* vz ***artorisitor***

artirosi *v* vz ***artorosi***

artirositor, ~oare *a* vz ***artorisitor***

artist, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 77 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***artiste***] **1** Creator de opere de artă. **2** (Prn; șîs *~ dramatic*) Actor. **3** (Prn; șîs *~ liric*) Cântăreț. **4** (Pex) Persoană cu talent în profesiunea pe care o exercită. **5** (Îs) *~ al poporului* Titlu de supremă distincție acordat unui artist (**1**). **6** (Îs) *~ emerit* Vz *emerit*.

artistic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. II, 182 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***artiste***, lat ***artista***] **1-2** *a* Care aparține artei sau artiștilor. **3-4** *a* Referitor la artă sau artiști. **5** *a* Din domeniul artei. **6-7** *a, av* Executat cu artă Si: (pop) *măiestrit*.

artisticește *av* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 159, 10/2 / E: ***artistic*** + *-este*] (Rar) **1** În mod artistic (**4**). **2** Din punct de vedere artistic (**1**).

artișug *sn* vz ***articuș***

artitor, ~oare *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 139 / Pl: *~i* / E: nct] (Pop) Atotputernic.

artizan *sm* [At: I. GHICA, ap. CADE / Pl: *~i* / E: fr ***artisan***] **1** Meșteșugar care lucrează cu artă. **2** Persoană care execută produse de artizanat.

artizanal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***artisanal***] **1-2** Care aparține artizanilor (sau artizanatului). **3-4** Referitor la artizani (sau artizanat).

artizanat *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***artisanat***] **1** Meșteșug practicat cu artă. **2** (Șîs *Produse de ~*) Produse lucrate artistic de meșteșugari. **3** Magazin unde se vând produse de artizanat.

artoasă *sf* vz ***artos***

artofor *sn* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 54 / V: (înv) ***~iu, ~ion*** / Pl: *~e, ~i* / E: ngr ***ἀρτοφόριον***] (Înv) **1** *sn* Vas în care se păstrează anafură. Cf *chivot*. **2** *sm* Fabricant de artofore (**1**).

artoforion *sn* vz ***artofor***

artoforiu *sn* vz ***artofor***

artorisi *v* vz ***artorosi***

artorisitor, ~oare *a* [At: DA ms / V: ***~târdi~, ~artiros~, ~tur~, ~tir~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***artorisi*** + *-ător*] Atârdisitor.

artorosi *vi* [At: (a. 1775) DOC., ap. ȘIO / V: ***arti~, artirisi, artorisi, arturisi*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] Atârdisi.

artos *sn* [At: LM / V: (rar) ***~oasă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἄρτος***] Pâine adusă la biserică în ajunul sărbătorilor pentru a fi binecuvântată de preot, și care servește la împărtășanie Cf *litie, prescură*.

artralgic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *ar-tra~* / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***arthralgique***] Referitor la artralgie.

artralgie *sf* [At: DN³ / P: *ar-tra~* / Pl: *~ii* / E: fr ***arthralgie***] Durere a articulațiilor Si: (liv) *artrodinie*.

artrectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***arthrectomie***] Rezecție a unei articulații.

-artrie [At: DN³ / E: fr ***-arthrie***] Element secund de compunere cu semnificația „(în legătură cu o) articulație".

artrită *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***arthrite***, *lat* ***arthritis***] Inflamare a articulațiilor în urma unei infecții microbiene.

artritic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***arthritique***, lat ***arthriticus***] **1-2** *a* Cauzat de artrită (sau artritism). **3-4** *a* Caracteristic artritei (sau artritismului). **5-6** *smf* Suferind de artrită (sau de artritism).

artritism *sn* [At: DA / E: fr ***arthritisme***] **1** Predispoziție la boli articulare și de nutriție. **2** Boală articulară sau de nutriție provocată de artritism (**1**).

artro- [At: DN³ / E: fr ***arthro-***] Element prim de compunere cu semnificația „articulație".

artropod [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***arthropodes***] (Folosit și la singular) **1** *snp* Încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul din inele articulate, cu membre perechi, simetrice și articulate, și cu schelet extern chitinos. **2-3** *sn, a* (Animal) din încrengătura artropodelor (**1**).

artrodeză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***arthrodèse***] Suprimare chirurgicală a mobilității unei articulații.

artrodie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***arthrodie***] **1** Articulație plană cu un singur grad de libertate. **2** Alunecare a unei suprafețe articulare pe o alta.

artrodinie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***arthrodynie***] (Liv) Artralgie.

artrografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***arthrographie***] (Med) Radiografie a unei articulații.

artogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***arthrogramme***] Clișeu radiografic al unei articulații.

artrogripoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***arthrogryposis***] Imobilizare persistentă a unei articulații prin contracția spasmodică a musculaturii corespunzătoare.

artroliză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***arthrolyse***] Secționare chirurgicală a ligamentelor unei articulații anchilozate.

artrologie *sf* [At: DEX² / Pl: n / E: fr ***arthrologie***] Ramură a anatomiei care studiază articulațiile.

artropatie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***arthropatie***] Nume dat bolilor articulare cu cauze diverse.

artroplastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***arthroplastie***] Operație chirurgicală pentru redarea mobilității unei articulații.

artropode [At: DN³ / E: fr ***arthropodes***] **1** *snp* Încrengătură de animale nevertebrate, cu schelet extern chitinos, segmentat și articulat. **2-3** *sn, a* (Animal) din încrengătura artropodelor **(1)**.

artrospor *sm* [At: ENC. AGR. 321 / Pl: *~i* / E: fr ***arthrospore***] Organ de rezistență care se formează în anumite condiții de viață la unele bacterii.

artrotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***arthrotomie***] Deschidere chirurgicală a unei articulații.

artroză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***arthrose***] Boală artritică cronică deformantă.

artrozic, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***arthrosique***] **1-2** (Bolnav) de artroză.

arturisi *vi* vz ***artorisi***

arturisitor, ~oare *a* vz ***artorisitor***

artut, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uți, ~e* / E: ml ****artutus***] (Trs; rar) Isteț.

artuți *vt* [At: VÎRCOL, M. 85 / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg) A ademeni într-un colț.

arț¹ *sm* vz ***harți***

arț² *s* vz ***hârță***

arțag *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 238 / V: ***h~, hăr~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***harcag***] **1** (Înv; d. detașamente armate) Hărțuire **2** (Înv; pex) Luptă **3** (Pfm) Pornire spre ceartă. **4** (Pop; îe) **Plâns cu h~** Plâns nervos care cu cât încerci să-l domolești, cu atât se întețește. **5** (Rar; îe) **A-și găsi ~ul cu cineva** A se trezi într-o dispută cu cineva cu chef de ceartă. **6** (Pfm; îe) **Tot ~ul își găsește pârțagul** Orice naș își are nașul. **7** (Înv) Părul de la ceafă.

arțagaș *a* vz ***arțăgaș***

arțar¹ *sm* [At: DAMÉ, T. / V: (îvp) ***~iu, h~, arcer(iu)¹, arciar(iu); artar*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Șîc **~ coaje, mic**) Arbore cu lemnul alb și tare, rezistent, cu frunze opuse și fructe aripate, care crește prin pădurile montane și este adesea cultivat ca plantă ornamentală (*Acer platanoides*). **2** (Bot; reg) Jugastru (*Acer campestre*). **3** (Bot; reg; șîs *~ american, ~ alb¹, ~ frasiniu*) Arborele (*Acer negundo*). **4** (Bot; reg; șîs *~ tătăresc*) Gladiș (*Acer tataricum*). **5** (Bot; reg) Salcâm. **6** (Bot; reg; șîs *~ alb², ~de codru*) Paltin (*Acer pseudoplatanus*). **7** (Pop; îf *arțariu*) Drug mic, subțirel și rotund sau în patru muchii, care se pune de-a curmezișul laturilor din față ale stativelor.

arțar² *sn* [At: (a. 1759) HEM / E: nct vz *alțar*] (Reg) Stână acoperită cu scoarță și cetină Si: *scorțar*.

arțariu *sm* vz ***arțar¹***

arță *sf* vz ***hârță***

arțăgaș, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM / V: *~țag~, hăr~* / S: (înv) *ghăr~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***arțag*** + *-aș*] (Înv) Certăreț.

arțăgos, ~oasă [At: GORJAN, H. IV, 214 / V: ***~țâg~, hăr~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***arțag*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Om) certăreț Si: (îvp) *gâlcevitor*. **3** *av* Cu arțag **(3)**.

arțăniș *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Căldărușă (*Aquilegia Vulgaris*).

arțăraș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 478 / Pl: *~i* / E: ***arțar¹*** + *-aș*] **1-2** (Șhp; bot) Arțar¹ **(1)** Si: *arțărel* (mic). **3** Horă nedefinită mai îndeaproape. **4** Melodia după care se dansează arțărașul **(3)**.

arțărel *sm* [At: SEVASTOS, C. 173/10 / Pl: *~ei* / E: ***arțăr*** + *-el*] (Bot; reg) Arțăraș **(1)**.

arțâgos, ~oasă *a, smf, av* vz ***arțăgos***

arțegană *sf* [At: VARONE, D. 18 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Joc popular cu strigături, compus dintr-o legănată și o învârtită. **2** Melodie după care se joacă arțegana **(1)**.

arți *sm* vz ***harți***

arțibur, ~ă *smf* vz ***harțibur(ie)***

arțiurți *sm* vz ***harțiburie***

arțivurț *sm* vz ***harțiburie***

arțun *av sm* vz ***harțun***

aruli *vt* [At: CV, 1949, nr. 3, 35 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***árulni***] (Reg) A trăda.

arumă *sf* [At: BARONZI, I. L. I, 128/3 / Pl: *~me* / E: ***arum*** (*maculatum*)] (Bot; reg) Rodul-pământului.

arumân, ~ă *smf, a* vz ***aromân***

arumânaș *sm* vz ***aromânaș***

arumânesc, ~ească *a, sn* vz ***aromânesc***

arumânește *av* vz ***aromânește***

arumânime *sf* vz ***aromânime***

arumeală *sf* vz ***aromeală***

arumi *v* vz ***aromi***

arumitor, ~toare *a* vz ***aromitor***

arunc *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: ***arunca***] (Trs) Dare directă și personală.

arunca [At: COD. VOR. 164/9 / Pzi: *arunc* / E: ml ***averruncare***] **1** *vt* (Înv) A îndepărta de la cineva un rău. **2** *vt* (Pfm; îe) **A ~ vina asupra cuiva** (sau **pe cineva**) A învinovăți. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~ moartea în țigani** A învinovăți pe cineva pentru o greșeală comisă de altcineva. **4** *vt* (Îvr) A imputa cuiva ceva pe nedrept. **5** *vt* (Înv) A împovăra pe cineva abuziv cu impozite. **6** *vt* (Înv) A sili. **7** *vt* (Înv; în superstiții) A vrăji pe cineva, făcându-i farmece. **8** *vt* (Înv; îlv) **A ~ pizmă** A pizmui. **9** *vt* (Înv; îlv) **A ~ urgie** A urgisi. **10** *vt* (Înv; îlv) **A ~ scârbă** A scârbi. **11** *vt* (Înv; îlv) **A ~ năpasta** A năpăstui. **12** *vt* (Înv; îe) **A ~ grija (spre cineva)** A-și destăinui grijile cuiva. **13** *vt* (Înv; îlv) **A ~ nădejdea spre cineva** A nădăjdui. **14** *vt* A îndepărta (de la sine) un lucru nefolositor sau fără valoare Si: (pop) *lepăda*. **15** *vt* A trimite un obiect la o oarecare distanță, imprimându-i o mișcare rapidă Si: *a azvârli*. **16** *vt* (Prt) A da deoparte. **17** *vt* (Pfm) A risipi. **18** *vt* (Fam; îe) **A ~ pe ușă afară** A goni din casă. **19** *vt* (Pop; c.i. persoane sau grupuri mari de persoane) A izgoni. **20** (C.i. îmbrăcăminte) A pune în grabă. **21** *vt* (C.i. năvod, undiță) A lansa în apă. **22** *vt* (Îlv) **A ~ ancora** A ancora. **23** *vt* (C.i. semințe) A semăna. **24** *vt* (Înv; îe) **A ~ sorți** A trage la sorți. **25** *vt* (Pfm; îe) **A ~ bobii** A ghici în bobi. **26** *vt* (D. mirosuri, gaze, fum, vapori etc.) A emana. **27** *vt* (Îlv) **A ~ lumina** A lumina. **28** *vt* (Îlv) **A ~ umbră** A umbri. **29** *vt* (Înv; d. ochi) A străluci (ademenitor). **30** *vt* (Îvr) A rodi. **31** *vt* (Nob; îe) **A ~ cărunteață** A încărunți. **32** *vt* (Pfm; îe) **A(-și) ~ ochii** (sau **o ochire, privire, căutătură) la** (ori **asupra, pe, prin, spre, peste** etc.) A privi repede. **33** *vt* (Pop; îae) A cerceta sumar. **34** *vt* A face să dispară un obiect azvârlindu-l undeva unde nu se vede. **35** *vt* (Pop; îe) **Parcă ~nci în Olt** Lucrezi fără spor. **36** *vt* (Pop; îae) Lucrezi în pierdere de mult timp, material. **37** *vt* A da ceva, cuiva prin aer. **38** *vt* (Fig) A împinge pe cineva la ceva. **39** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva la închisoare** A băga pe cineva la închisoare (pe nedrept). **40** *vt* (Îe) A ~ (pe cineva) **pe drumuri** sau **pradă mizeriei** ori **foamei** A lipsi pe cineva de cele necesare traiului. **41** *vt* (Îae) A da pe cineva afară din serviciu. **42** *vt* (Pfm; îe) **A ~ banii pe fereastră** A cheltui fără socoteală. **43** *vt* (D. retori, oratori; îe) **A ~ vorbe** A vorbi pompos și fără conținut. **44** *vt* (Îe) **A ~ o vorbă** A face o aluzie. **45** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ cuiva sare** (sau **praf) în ochi** A încerca să-l faci pe cineva să nu vadă starea adevărată a lucrurilor. **46** *vt* (Pop; îe) **A-și ~** (ca **buhaiul) țărână după** (sau **în) cap** (ori **pe spinare)**

A se păgubi prin acțiuni necugetate, făcute la mânie. **47** *vt* (Fam; îe) **A-i** (sau **a-l**) **~ cuiva pe cineva în spinare** A încerca să te descotorosești de cineva, dându-l în răspunderea altuia. **48** *vi* (Cu pp „cu") A da în cineva cu ceva. **49** *vi* (Pop; îlav) **Cât ai ~ cu securea** (sau **toporul, bățul, praștia, piatra, sburătura**) La mică distanță. **50** *vt* (Înv; îe) **A ~ cu funia** A măsura în lungime. **51** *vi* (Pop; cu pp „cu" cu valoare instrumentală) A izbi ceva sau în cineva. **52** *vt* (Pfm; pop) A azvârli. **53** *vi* (Pop; complementul este capul, mâna) A clătina nervos Si: (pop) *a~ bănănăi*. **54** *vi* (Pop; d. animale) A lovi cu piciorul. **55** *vt* (Pop; îe) **A ~ ochi(șori)** A trage ocheade. **56** *vr* A se izbi de ceva. **57** *vi* (D. vânt) A trânti la pământ. **58** *vt* (Îvp; d. arme de foc) A trage. **59** *vt* (Îe) **A ~ ceva în aer** A distruge ceva cu explozibil. **60** *vt* (Îe) **A ~ literele** A scrie în grabă, neîngrijit. **61** *vr* (D. ființe, mai ales oameni; cu pp *în, la, spre, după, asupra, înaintea*) A se repezi. **62** *vr* (Îe) **A se ~ pe cal** A încăleca dintr-o săritură. **63** *vr* (Fig) A se avânta **64** *vr* (Fig) A se consacra. **65** *vr* (D. ape) A se vărsa. **66** *vr* (Pop; d. boli) A da pe neașteptate peste cineva. **67** (Pfm; îe) **A se ~ în** (sau **de**) **partea cuiva** A semăna cu cineva din familie.

aruncare *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 7/14 / Pl: *~cări* / E: ***arunca***] **1** Probă atletică de azvârlire a discului, suliței, greutății etc. **2** (Înv) Îndepărtare a unui rău de la cineva. **3** (Pfm; îs) *~a vinei asupra cuiva* Învinovățire **4** (Pfm; îs) *~a morții în țigani* Învinovățire pe nedrept. **5** (Înv) Împovărare abuzivă cu impozite. **6** (Înv; îs) *~a pizmei* Pizmuire. **7** (Înv; îs) *~a urgiei* Urgisire. **8** (Înv; îs) *~a scârbei* Scârbire **(1)**. **9** (Înv; îs) *~a năpastei* Năpăstuire. **10** (Înv; îs) *~a grijii spre cineva* Destăinuire a grijilor. **11** (Înv; îs) *~a nădejdii* Nădăjduire. **12** Îndepărtare de la sine a unui lucru nefolositor, fără valoare. **13** Trimitere rapidă și la distanță a unui obiect Si: *azvârlire*. **14** (Prt) Dare deoparte. **15** (Pfm) Risipire de bunuri, bani etc. **16** (Fam; îs) *~ pe ușă afară* Gonire. **17** Izgonire. **18** Lansare în apă a năvodului, a undiței. **19** (Îs) *~a ancorei* Ancorare. **20** Semănat[1]. **21** (Înv; îs) Tragere la sorți. **22** (Pfm; îs) *~a bobilor* Ghicire în bobi. **23** Emanare de mirosuri, gaze, fum, vapori etc. **24** (Îs) *~ de lumină* Luminare. **25** (Îs) *~ a umbrei* Umbrire. **26** (Înv) Rodire. **27** (Îs) *~a ochilor* (sau *a privirii*) *la* (ori... *pe, prin, spre, peste* etc.) *ceva* Privire rapidă. **28-29** (Îas) Cercetare (sumară). **30** Dispariție a unui obiect pus unde nu se vede. **31** Dare prin aer a ceva. **32** (Îs) *~ în închisoare* Băgare la închisoare (pe nedrept). **33** (Îs) *~ pe drumuri* (sau *pradă mizeriei* ori *foamei*) *a cuiva* Lipsire a cuiva de cele necesare traiului. **34** (Îas) Dare afară din serviciu. **35** (Îs) *~a banilor pe fereastră* Cheltuială fără socoteală. **36** (Îs) *~a unei vorbe* Aluzie. **37** (Îs) *~ de vorbe* Vorbire pompoasă și fără conținut. **38** (Pfm; îs) *~ de sare* (sau *praf*) *în ochii cuiva* Încercare de a ascunde realitatea. **39** (Pop; îs) *~ (ca buhaiul) a țărânei după* (ori *în*) *cap* (ori *pe*) *spinare* Păgubire prin fapte necugetate, făcute la mânie. **40** (Fam; îs) *~ a cuiva în spinarea altcuiva* Încercare de descotorosire a cuiva prin dare în răspunderea altcuiva. **41** Dare cu ceva în cineva. **42** (Înv; îs) *~ cu funia* Măsurare în lungime. **43** (Pfm) Azvârlire. **44** (Pop) Clătinare nervoasă a capului sau a mâinilor Si: (pop) *bănănăire*. **45** (Pop) Lovire cu piciorul de la un animal. **46** (Pop; îs) *~ din ochi(șori)* Tragere de ocheade. **47** (Îvp) Tragere cu un proiectil. **48** (Îs) *~ a ceva în aer* Distrugere cu explozibil. **49** Repezire asupra cuiva. **50** (Îs) *~ pe cal* Încălecare dintr-o săritură. **51** (Fig) Avântare. **52** (Fig) Consacrare. **53** Vărsare de ape. **54** (Pop) Îmbolnăvire bruscă a cuiva. **55** (Pfm; îs) *~ în* (sau *de*) *partea cuiva* Asemănare cu cineva din familie.

aruncat[1] *sn* [At: I. IONESCU, ap. HEM (1776) / Pl: *~uri* / E: ***arunca***] **1** (Pop) Semănat[1]. **2** (Îe) **De-a ~ul** (sau **~ele**) Joc în care copiii se întrec în azvârlirea de pietre. **3** (Îlav) **Pe ~e** În dezordine. **4** (D. cai de călărie; îlav) **La ~e** În galop. **5** (În credințe populare) Boală pricinuită de vrăji.

aruncat[2], ~ă *a* [At: CORESI, ap. GCR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***arunca***] **1** Care este trimis cu viteză la o distanță oarecare Si: *azvârlit[2]*. **2** Care este nefolositor, vără valoare Si: (pop) *lepădat*. **3** Risipit[2]. **4** (D. persoane) Izgonit. **5** (D. undițe, năvoade) Care este lansat în apă. **6** Semănat[2]. **7** (D. haltere) Care este ridicată până la piept, apoi înălțată brusc. **8** (Pop; îe) **A fi ~ cu sorții** A fi tras la sorți.

aruncător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***arunca*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care aruncă **(15)**. **2** *smf* Țintaș. **3** *smf* (Înv; îs) *~ de vorbe* Flecar. **4** *sn* (Înv) Proiector. **5** *sn* (Îs) *~ de flăcări* Armă care aruncă lichid inflamabil. **6** *sn* (Spc) Dispozitiv, în cutia închizătorului armei de foc, care aruncă **(15)** tuburile cartușelor trase. **7** *sn* (Șîs *~ de mine*) Brand. **8** *sn* Aparat. **9** *sn* (Înv; îs) *~ de apă* Havuz. **10** *smf* Atlet specializat în probele de aruncare a discului, a suliței, a greutății etc.

aruncătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***arunca*** + *-ătură*] **1** (Înv) Risipire. **2** Distanța parcursă de un lucru aruncat. **3** (Spc; îs) *~ de piatră* Distanța până la care aruncă cineva o piatră. **4** (Spc; îs) *~ de băț* Distanță până la care aruncă cineva un băț. **5-6** (Îe) **A fi la o ~ de băț** A fi foarte aproape. **7** (Spc; îs) *~ de arc* Distanța până la care cineva trage cu arcul. **8** (Pan; îs) *~ de ochi* Privire. **9** (Înv) Țâșnire în sus a apei cu putere. **10** (Înv) Săritură cu avânt. **11** (Înv; îlav) **La ~** În galop. **12** (Înv) Impozit. **13** (Îvr; îe) **A face cuiva ~ri** A imputa. **14** (Trs; ccr; lpl) Lemne uscate (pentru ars în cuptor). **15** (Pop) Bubă. **16** (Pop) Lucru vrăjit aruncat în calea cuiva. **17** (Înv) Literă scrisă deasupra sau dedesubtul rândului, mai ales în iscălituri.

aruncături *vr* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***aruncături*** (pl lui *aruncătură*)] (Trs; d. lemne) A începe să putrezească.

aruncăturit, ~ă *a* [At: VICIU, GL / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aruncături***] (Trs; d. lemne) Putrezit.

aruspice *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~ici* / V: ***h~*** / E: fr ***aruspice***] Preot roman care prezicea viitorul cercetând măruntaiele animalelor de jertfă.

arvanit, ~ă [At: CARAGIALE, ap. CADE / V: ***alv~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ngr ***αρβανίτης***] (Înv) **1** *smf* Albanez. **2** *sm* Arnăut.

arval *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***arvales***] Unul din cei 12 preoți ai colegiului religios al zeiței Ceres care conduceau ambarvalele.

arvant *sm* vz ***arvune***

arvat[1] *sm* [At: HEM 1800 / Pl: *~ați* / E: nct] (Iht; reg) **1** Obleț (*Aburnus alburnus*).

arvat[2], ~ă [At: N. COSTIN (1780), ap. HEM / Pl: *~ați, ~e* / E: vsl ***ХАРВАТ***] (Înv; cuvânt literar la scriitorii vechi) **1-2** *smf, a* Croat. **3** *sm* Mercenar. **4** *sm* (Dep) Zavergiu jefuitor.

arvă *sf* [At: HEM 1780 / V: *avă* / Pl: *~ve* / E: nct] Dans popular nedefinit mai îndeaproape.

arvânt *sm* vz ***arvune***

arvele *sfp* [At: DDRF / E: nct] (Înv) Conuri de brad.

arvoană *sn* vz ***arvună***

arvon *sn* vz ***arvune***

arvonă *sf* vz ***arvună***

arvoni *vtr* vz ***arvuni***

arvonire *sf* vz ***arvunire***

arvonit[1] *sn* vz ***arvunit[1]***

arvonit[2], ~ă *a* vz ***arvunit[2]***

arvonitor, ~oare *a, smf* vz ***arvunitor***

arvun[1] *sm* vz ***arvune***

arvun[2] *sn*, vz ***arvună***

arvuna *v* vz [At: PANN, P. V. I, 151 / Pzi: *~nez* / E: ***arvună***] (Înv) A arvuni **(2)**.

arvunare *sf* [At: LM / Pl: *~nări* / E: ***arvuna***] (Înv) Arvunire.

arvună *sf* [At: N. TEST. (1648) / V: ***~vonă, ~voană;*** (înv) ***aravonă, arăvonă,*** *sn* ***aravon, arăvon; ~un[2], aron, rav*** / Pl: *~ne* / E: ngr ***ἀρραβῶν***] **1** (Pfm) Acont. **2** (Înv) Amanet. **3** (Înv) Daruri făcute la logodnă, care angajează ambele părți la căsătorie.

arvune *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 50 / V: ***arpun, arvant, ~vânt, ~von, ~vun[1], iarvant*** / Pl: *~ni* / E: nct] (Pop) Arbore.

arvunel *sm* [At: HEM 1789 / Pl: *~ei* / E: ***arvune*** + ***el***] **1-2** (Pop; șhp) Arbore (mic).

arvuni [At: DOSOFTEI, ap. HEM / V: (Mol) ***~voni*** / Pzi: *~nesc* / E: ***arvună***] **1** *vi* (a) A confirma contractul prin darea înainte a unei sume din prețul total convenit. **2** *vt* A angaja munca sau serviciile cuiva ca lucrător, ca servitor, ca lăutar etc. dându-i arvună **(1)** Si: (înv) *arvuna*.

3 *vt* A da cuiva arvună (**1**) în vederea achiziționării unui lucru. **4** *vt* (Buc) A găsi nași pentru nuntă. **5** *vt* (Înv; spc) A logodi. **6** (Reg) A lua de la cineva un angajament în schimbul unei favori acordate. **7** *vr* A(-și) lua un angajament mutual.

arvunire *sf* [At: POLIZU 754 / V: *~von~* / E: ***arvuni***] **1** A tocmi pe cineva ca lucrător Si: (îrg) *arvunare*. **2** (Buc; spc) Găsirea nașilor pentru nuntă. **3** (Înv) Logodire.

arvunit[1] *sn* [At: DA ms / V: *~von~[1]* / E: ***arvuni***] Angajare a muncii sau a serviciilor cuiva ca servitor, lucrător etc., dându-i arvună (**1**).

arvunit[2], ~ă [At: (sec XVII) DA, ap. HEM 1787 / V: *~von[2]~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***arvuni***] **1** *a* Angajat prin dare de arvună (**1**). **2** *a* (D. obiecte) Tocmit prin dare de arvună (**1**). **3** *sn* (Iuz; în jargonul studenților) Muc de țigară solicitat de mai înainte. **4** *sm* (Înv) Logodnic.

arvunitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / V: *~von~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***arvuni*** + *-itor*] **1-2** (Persoană) care tocmește dând arvună (**2**).

arz *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 282/13 / V: *harez* (/ A: ?) / Pl: *~uri* / E: tc ***arz***] (Înv) Plângere împotriva domnului țării adresată de către boieri sau un alt domn sultanului, marelui vizir, sau, mai rar, unui pașă Si: (înv) *arzihal, arzmahzar*.

arzahal sn vz ***arzihal***

arzaval *sn* vz ***arzihal***

arzăcios, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***arz*** (pzi al verbului *arde*) + *-ăcios*] (Înv) Inflamabil.

arzăminte *sf* [At: CIAUȘANU, V. 5 / V: *~zâm~* / Pl: *~nți* / E: ***arz*** (pzi al verbului *arde*) + *-ăminte*] (Înv) **1** Dogoare. **2** Piroză.

arzător, ~oare [At: CORESI, PS. 5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***arz*** (pzi al lui *arde*) + *-ător*] **1** *a* (Iuz) Inflamabil. **2** *a* Torid. **3** *a* (Fig) Înfocat. **4** *a* (Pex) Chinuitor. **5** *a* (Fig) Care cere o soluționare imediată. **6** *sm* Muncitor calificat care încinge cuptoarele. **7** *sn* Aparat care servește la amestecarea cu aer a combustibililor în scopul arderilor. **8** *sn* Focar.

arzătură *sf* [At: PALIA (1581), ap. CADE / V: *arsă~* / Pl: *~ri* / E: ***arz*** (pzi al lui *arde*) + *-ătură*] (Înv) **1** Arsură. **2** Jertfă.

arzâminte *sf* vz ***arzăminte***

arzânte *av* [At: CIAUȘANU, V. 5 / E: de la ***arz*** (pzi al lui *arde*)] (Înv) Fierbinte.

arzehal *sn* vz ***arzihal***

arzihal *sn* [At: URICARIUL, ap. LET. III, 104/31 / V: ***argi~, ~zah~, ~zavae~, ~zeh~, ~zoh~, ~zoval, ~zuh~, harzoval*** / Pl: ? / E: tc ***'arzi hal, 'arzu hal***] (Înv) Plângere prezentată de un particular sultanului sau marelui-vizir.

arzime *sf* [At: ȘEZ. X, 45 / E: ***arz*** (pzi al lui *arde*) + *-ime*] (Reg) Febră.

arzmahzar *sn* [At: BELDIMAN, TR. 353 / V: ***argimagzariu, armazar, ~marzăr, arzumazar*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: tc ***'arzi mahzar***] (Înv) Petiție colectivă prezentată sultanului sau marelui-vizir în numele unei provincii întregi.

arzmarzar *sn* vz ***arzmahzar***

arzoaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***arzoaie*** + *-că*] (Fam) Femeie pasională Si: *arzoaie* (**3**).

arzohal sn vz ***arzihal***

arzoi, ~oaie [At: POLIZU / V: (înv) ***arsoi*** / Pl: *~, ~oaice* / E: pbl ***arz*** (pzi al lui *arde*) + *-oi*] **1** *a* (Înv) Torid. **2** *a* (Înv) Înfocat. **3** *sf* (Fam) Arzoaică. **4** *sf* (În descântece, vrăji) Personaj din mitologia populară care arde, incendiază. **5** *smf* (Reg) Persoană iute, mereu în mișcare, ca și cum ar avea foc sub tălpi. **7** *sn* (Reg) Mâncare din lapte fiert și mămăligă.

arzos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 128 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***arz*** + *-os*] **1** (Înv) Inflamabil. **2** (Înv) Înfocat. **3** (Pop) Vin roșu aprins.

arzoval *sn* vz ***arzihal***

arzuhal *sn* vz ***arzihal***

arzui, ~uie [At: MACEDONSKI, O. III 25 / Pl: *~* / E: ***arz*** + *-ui*] (Rar) **1** *a* Înfocat. **2** *sn* (Îs) *Vremea ~ului* Vremea când se făceau plângeri împotriva domnului țării de către boieri sultanului.

arzuică *sf* [At: CADE / Pl: *~ici* / E: ***arz*** (pzi al lui *arde*) + *-uică*] (Ban) Joc de copii asemănător cu de-a poarca.

arzuliu, ~ie *a* [At: MARDARIE, L. 4116 / V: (înv) ***~uriu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***arzulu***] (Pop) Înfocat (**3**).

arzumazar *sn* vz ***arzmahzar***

arzuriu, ~ie *a* vz ***arzuliu***

as *sm* [At: CONTEMPORANUL II, 25 / Pl: *ași* / E: lat ***as, assis***, fr ***as***, it ***asso***, ngr ***ἄσσος***] **1** Unitate de greutate romană egală cu 328g. **2** Monedă romană de aramă sau de bronz de greutatea unui as (**1**). **3** Carte de joc marcată cu un singur punct sau semn, care, de obicei, este cea mai valoroasă dintre cărțile de aceeași culoare Si: (pop) *birlic, ochi*, (înv) *tui*, (arg) *taica*. **4** (Fam) Maestru.

asab *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: nct] Soldat din armata Imperiului Otoman.

asalt *sn* [At: E. VĂCĂRESCU, ap. HEM 1795 / Pl: *~uri* / E: it ***assalto***] **1** Atac decisiv pentru cucerirea unui loc întărit și pentru a sparge rezistența inamicului Si: (pop) *iureș, năvală*. **2** Asediu (**1**). **3** (Îe) **A da** ~ A ataca cu forțe militare. **4** (Îe) **A lua cu** ~ A cuceri printr-un asalt (**1**). **5** (Îs) *Batalion de* ~ Batalion de șoc. **6** (Pan) Luptă asiduă în politică, ideologie etc. **7** (Pan) Insistență amoroasă. **8** Formă de atac la scrimă.

asalta *vt* [At: VĂCĂRESCU, ap. HEM / Pzi: *~tez*, (înv) *asalt* / E: it ***assaltare***] **1** A ataca cu forțe militare. **2** (Pan) A copleși cu rugăminți, cu cereri etc. insistente.

asaltare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***asalt***] **1** Efectuarea unui asalt (**1**) Si: *asaltat[1]*(**1**). **2** (Fig) Copleșire cu rugăminți, cereri etc. Si: *asaltat[1]*(**2**).

asaltat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asalta***] (**1-2**) Asaltare (**1-2**).

asaltat[2] ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asalta***] **1** Care a fost atacat cu forțe militare. **2** Care a fost copleșit cu rugăminți, cereri etc.

asambla *vt* [At: SOARE, MAȘ. 12 / Pzi: *~lez* / E: fr ***assambler***] A îmbina între ele piese ale unui mecanism.

asamblaj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***assemblage***] Sistem din două sau mai multe elemente îmbinate sau articulate.

asamblare *sf* [At: DA ms 154 / Pl: *~lări* / E: ***asambla***] Îmbinare a pieselor unui mecanism Si: *asamblat[1]*.

asamblat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asambla***] Asamblare.

asamblat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asambla***] Îmbinat.

asambleză *sf* [At: DN[3] / V: *~enză* / E: fr ***assemblense***] Mașină de răsucit cabluri.

asamblor [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***assembleur***] **1** *sm* Muncitor care asamblează. **2** *sn* Program de calculator care transformă limbajul simbolic în coduri ale limbajului de mașină.

asamțui *sn* vz ***asmățui***

asana *vt* [At: SBIERA, F. S. 415 / V: (reg) *sana* / Pzi: *~nez* / E: fr ***assainir***, ger ***assanieren***] **1** A înlătura surplusul de ape dintr-o regiune în scopuri economice, de salubritate sau estetice prin lucrări hidrotehnice ample. **2** (Fig) A redresa o situație.

asanare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***asana***] **1** Înlăturarea surplusului de ape în scopuri economice, de salubritate sau estetice prin lucrări hidrotehnice ample Si: *asanat[1]* (**1**). **2** (Fig) Redresare a unei situați Si: *asanat[1]* (**2**).

asanat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asana***] **1-2** Asanare (**1-2**).

asanat[2] , ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asana***] **1** De pe care s-a înlăturat surplusul de apă. **2** Redresat.

asanator *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr. 184, 3/1 / Pl: *~ i* / E: ***asana*** + *-tor*] (Rar) Care asanează (**1**).

asar *av* vz ***aseară***

asară *av* vz ***aseară***

asasen *sm* vz ***asasin***

asasin, ~ă *smf* [At: BĂRAC, A. 4 / V: (înv) *~sen* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***assassin***] Persoană care omoară premeditat pe cineva.

asasina *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr ***assiner***] **1** A omorî pe cineva cu premeditare. **2** (Fig) A plictisi și a enerva pe cineva cu insistențele.

asasinare *sf* [At: URICARIUL XIV, 245/17 / Pl: *~nări* / E: ***asasina***] Omorâre cu premeditare.

asasinat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***asasina***] Omor cu premeditare Si: *asasinare*.

asasinat²*, *~ă* *a [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***asasina***] Care a fost omorât cu premeditare.

asaul *sm* [At: M. COSTIN, L. I, 296/20 / Pl: *~i* / E: tc ***yasaul***] **1-2** (Înv) (Persoană cu) rangul de subhatman la cazacii zaporojeni.

asămălui *v* vz ***asemălui***

asămăna *v* vz ***asemăna***

asămănare *sf* vz ***asemănare***

asămănat, ~ă *a* vz ***asemănat***

asămănător, ~oare *a* vz ***asemănător***

asămănătură *sf* vz ***asemănătură***

asămâna *v* vz ***asemăna***

asămânare *sf* vz ***asemănare***

asămânat, ~ă *a* vz ***asemănat***

asămânător, ~oare *a* vz ***asemănător***

asămânătură *sf* vz ***asemănătură***

asămine *ain*, *av* vz ***asemenea***

asăminea *ain*, *av* vz ***asemenea***

asăn *sm* vz ***asin***

asân, ~ă *smf* vz ***asin***

asbest *sn* vz ***azbest***

ascarid *sm* [At: ENC. AGR. / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~izi* / E: fr ***ascaride***] **1** (Lpl) Familie de viermi paraziți din tubul digestiv la om și la animale. **2** Limbric.

ascaridă *sf* vz ***ascarid***

ascaridioză *sf* [At: ENC. VET. 31 / Pl: *~ze* / E: fr ***ascaridiose***] Boală parazitară provocată de limbrici.

ascariță *sf* [At: DR. V, 557 / Pl: *~țe* / E: ***ascari(d)*** + *-iță*] (Reg) Limbric.

ască *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *asce* / E: fr ***asque***] (Bot) Celulă-mamă în formă de măciucă sau de sac alungit, producătoare și purtătoare de spori interni la unele ciuperci.

ascendent, ~ă [At: HAMANGIU, C. C. 159 / V: (înv) *~e* / Pl: *~nți*, *~e* / E: lat ***ascendens, ~entem***] **1** *a* (Îoc *descendent*) Care urcă Si: *suitor*. **2** *a* (Mat; îs) *Progresie ~ă* Progresie ai cărei termeni cresc. **3** *a* (Îs) *Armonie ~ă* Armonie care ia naștere dintr-o suită ce urcă. **4** *a* (Îs) *Gamă ~ă* Gamă care urcă de la tonuri grave la tonuri ascuțite. **5** *a* (Ast; îs) *Mod ~* Punct în care planeta traversează de la Sud la Nord ecliptica. **6** *a* (Îs) *Linie ~ă* Linie genealogică care urcă de la fiu la părinți, de la nepoți la bunici etc. Si: *ascendență*. **7** *a* (Pan) Care se dezvoltă progresiv, de la inferior la superior, de la simplu la complex. **8** *smf* Rudă în linie ascendentă **(6)**. **9** *sn* Autoritate morală Si: (nob) *ascendență* **(4)**.

ascendente *a*, *sn* vz ***ascendent***

ascendență *sf* [At: HASDEU, I. C. 61 / V: (înv) ***~din~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***ascendance***] **1** (Iuz) Ascensiune. **2** Linie de rudenie ascendentă **(6)**. **3** (Pex; ccr) Familie din care se trage cineva. **4** (Nob) Ascendent **(9)**.

ascendință *sf* vz ***ascendență***

ascensional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~si-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***ascensionnel***] Care tinde (sau face) să suie.

ascensiune *sf* [At: DA / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***ascension***] **1** (Liv) Urcare. **2** (Spc) Urcare pe munte. **3** Mișcare de jos în sus a unui mobil. **4** (Spc) Înălțare cu balonul. **5** (Fig) Dezvoltare. **6** (Fig) Evoluție pe scară profesională sau socială.

ascensor *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 135 / Pl: *~oare* / E: fr ***ascensseur***] Cabină sau platformă cu care se transportă pe verticală persoane sau mărfuri Si: (liv) *lift*.

ascet, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. 43 / V: ***~chit***, (înv) ***chet*** / Pl: *~eți* / E: fr ***ascete***] **1** (Liv) Pustnic. **2** (Pan) Persoană care duce o viață austeră și retrasă.

ascetic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ascétique***] **1** *a* De ascet **(1)** Si: (înv) *pustnicesc*, *schimnicesc*. **2** *a* Care aparține ascentismului **(1)**. **3** *a* Ca un ascet **(1)** Si: (înv) *pustnicesc*, *schimnicesc*. **4** *sf* Ramură a teologiei care se ocupă cu viața și operele unor asceți creștini.

ascetism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***ascétisme***] **1** Doctrină etico-religioasă a renunțării la viața lumească și la orice plăceri pentru a se dedica în întregime rugăciunii și lui Dumnezeu Si: *pustnicie*, *schimnicie*, *sihăstrie*, (liv) *asceză*. **2** Viață de ascet **(1)** Si: *pustnicie*, *schimnicie*, *sihăstrie*, (liv) *asceză*. **3** Viață austeră și retrasă.

asceză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***ascèse***] **1-3** Ascetism **(1-3)**. **4** (Pex) Ansamblu de exerciții fizice și spirituale (considerate purificatoare) practicate de unii călugări.

ascher *sm* [At: ZILOT, CRON., ap. HEM / V: ***așcher*** / Pl: *~i* / E: tc ***asker***] (Înv) Armată turcească.

ascherliu *sm* [At: (a. 1774) URICARIUL VI, 437 / Pl: *~ii* / E: tc ***'askerlü***] (Înv) Soldat turc.

aschet, ~ă *smf* vz ***ascet***

aschimodie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ns cf gr *άσχιμοσινή*] (Pfm; prt) Persoană foarte urâtă (prin slăbiciune exagerată, statură mică etc.)

aschit, ~ă *smf* vz ***ascet***

aschitac *sm* [At: DOSOFTEI, ap. HEM / V: (înv) ***~aciu*** / Pl: *~aci* / E: ngr ***άσκητικός***] (Îvr) Pustnic.

aschitaciu *sm* vz ***aschitac***

aschitean *sm* [At: (a. 1652) ap. MURNU, GR. 7 / Pl: *~eni* / E: ngr ***άσκητής*** + *-ean*] (Îvr) Pustnic.

ascidie *sf* [At: DEX² / V: (înv) ***~iu*** *sn* / Pl: *~ii* / E: fr ***ascidie***] **1** (Lpl) Clasă de animale marine inferioare, cu corpul în formă de sac. **2** Animal din clasa asciilor. **3** Organ în formă de cupă, din frunzele plantelor carnivore.

ascidiu *sn* vz ***ascidie***

ascită *sf* [At: CANDREA, F. 220 / Pl: *~te* / E: fr ***ascite***] Hidropizie abdominală.

ascitic, ~ă *smf*, *a* [At: DEX² / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ascitique***] **1** *a* De ascită. **2-3** (Persoană) care suferă de ascită.

asclepiad, ~ă [At: DICȚ. / P: *~pi-ad* / Pl: *~azi*, *~e* / E: fr ***asclépiade***, lat ***asclepiadeum*** *(metrum)*] **1-3** *sm*, *a*, *sn* (Șîf *~eu*; șîs *vers~*) (Vers) care este compus dintr-un spondeu (sau troheu), doi sau trei coriambi și un iamb. **4** *sm* Membru al corporației medicilor greci. **5** *sn* (Bot) Plantă erbacee perenă, cu flori albastre parfumate și cu fructul îngroșat și cărnos Si: (pop) *iarba-fiarelor*.

asclepiadacee *sf* [At: DN³ / Pl: *~* / E: lat ***asclepiadaceae***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, gamopetale, având ca tip asclepiadul **(5)**. **2** Exemplar din asclepiadacee **(1)**.

asclepiadeu *sn* vz ***asclepiad***

ascomicete [At: DN³ / Pl: *~* / E: fr ***ascomycètes***] **1** *sfp* Clasă de ciuperci care se înmulțesc prin spori produși de o ască. **2** *sf* Ciupercă din clasa ascomicete **(1)**.

ascorbic *am* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***ascorbique***] (Îs) *Acid ~* Vitamina C, cu proprietăți antiscorbutice.

ascospor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***ascospore***] Spor format într-o ască.

ascruma *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 110/24 / Pzi: *~um* / E: *a-* + ***scrum***] (Înv) A preface în scrum.

asculta [At: COD. VOR. 58/2 / Pzi: *ascult* / E: lat ***ascultare***] **1** *vt* (D. ființe) A-și încorda auzul pentru a auzi ceva. **2** *vt* (D. animale) A ciuli urechile spre a auzi ceva. **3-4** *vti* (D. oameni) A urmări atent vorbele cuiva sau muzica. **5** *vt* A trage cu urechea (la ușă). **6** *vt* (Îe) **A ~ liturghia** A participa la slujba bisericească. **7** *vt* A audia (un curs). **8** *vt* (Spc) A examina oral un elev, un candidat la un examen Si: (înv) *prociti*. **9** *vt* (Fam; șîe) **A ~ martorii** (sau **un martor**) A audia martorii. **10** *vt* (Înv) A înțelege. **11-12** *vti* A face voia stăpânului, mai-marelui, superiorului, părintelui etc. Si: (înv) *a da ascultare*. **13** *vt* (Cu complementul „cuvântul", „porunca", „ordinul") A îndeplini. **14-15** *vti* A urma sfatul cuiva. **16** *vi* (Pfm; îe) **A ~ la cineva** A da crezare cuiva. **17** *vt* A îndeplini o dorință, o rugăminte **18** *vi* (Înv; construit cu „de") A fi sub autoritatea, stăpânirea sau suzeranitatea, ascultarea cuiva. **19** *vt* (Îe) **A-și ~ inima** A se supune pasiunii. **20** *vi* (Fig; construit cu prepoziția „de"; complementul este „bunul-simț", „rațiunea" etc.) A acționa după un criteriu rațional, corect, verificat prin experiență. **21** *vt* (Med) A asculta.

ascultare *sf* [At: COD. VOR. 143/12 / Pl: *~tări* / E: ***asculta***] **1** Încordare a auzului pentru a distinge clar ce se spune sau zgomotele ori sunetele înconjurătoare Si: (înv) *ascultătură* **(1)**. **2** Ciulire a urechilor spre a auzi ceva. **3** Tragere cu urechea (la ușă). **4** (Îs) *~a liturghiei* Participarea la slujba bisericească. **5** (Pfm) Audiere de cursuri, prelegeri etc. Si: *ascultat^1*. **6** (Jur; îs) *~a unui martor* Audiere a martorilor. **7** (Înv) Sală de întrevederi. **8** (Înv) Îndeplinire a unei dorințe. **9** Îndeplinire a cuvântului, poruncii, ordinului cuiva. **10** Urmare a sfatului cuiva. **11** Supunere față de stăpân, mai-mare, superior, părinte. **12** (Îe) **A da cuiva o clipă de ~** A da cuiva atenție, importanță. **13** (Bis) Împlinire a dorinței (tainice) exprimate în rugăciune. **14** (Înv) Supunere față de o instituție, de o cârmuire. **15** (Înv; îs) *~a spre domnul țării* Supunere a vasalului față de domnitor. **16** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne, a sta** etc.) **sub ~a cuiva** A face voia cuiva. **17** (Înv; îe) **A fi (încă, tot) sub ~a părinților** A fi minor. **18** (Bis) Ucenicie înainte de a intra în cinul bisericesc. **19** (Bis) Slujire a unui călugăr sau călugărițe mai tânăr(ă) la unul sau una mai bătrân(ă). **20** (Bis; înv; îe) **Dat de** (sau **spre, la**) ~ Orânduit (ca o pedeapsă) să slujească în cinul călugăresc. **21** (Mil; înv; îe) **A fi sub ~a cuiva** A fi sub comanda cuiva. **22** (Fig; îs) *~a inimii* Lăsare în voia sentimentelor, pasiunilor. **23** (Fig) Acționare după un criteriu rațional, corect, verificat prin experiență. **24** Făgăduință de deplină supunere față de biserică făcută de monahi. **25** (Med) Auscultație.

ascultat^1 *sn* [At: CORESI, EV. 16/3 / Pl: *~uri* / E: ***asculta***] **1** (Bis; înv) Înțelegere a Sfintei Scripturi. **2** (Înv; pex) Urmare a perceptelor creștine. **3** (Înv; spc) Urmare a vieții lui Iisus Hristos. **4-9** Ascultare **(1, 2, 3, 5, 10, 11)**.

ascultat^2 **~ă** *a* [At: HEM 1815 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asculta***] **1** Auzit. **2** Audiat. **3** Examinat. **4** Căruia, în calitate de stăpân, mai-mare, superior i s-a făcut voia. **5** (D. porunci, ordine) Îndeplinit. **6** (D. sfaturi) Urmat.

ascultăciune *sf* [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 1812 / Pl: *~ni* / E: ***asculta*** + *-ăciune*] (Înv) Ascultare **(13)**.

ascultământ *sn* [At: COD. VOR. 138/10 / Pl: *~uri* / E: ***asculta*** + *-ământ*, cf it *ascoltamento*] (Bis; înv) Ascultare **(13)**.

ascultăreț, ~eață *a* [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 1816 / Pl: *~i, ~e* / E: ***asculta*** + *-ăreț*] (Înv) Ascultător.

ascultător, ~oare [At: COD. VOR. 154/9 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asculta*** + *-ător*] **1** *a* Care ascultă **(14)**. **2** *a* (Pex) Supus. **3** *smf* Persoană care ascultă (3) o povestire, audiază un concert etc. **4** *a* (Înv) Aflat sub administrația, puterea, jurisdicția cuiva. **5** *sf* (Înv; sst) Loc de unde poate cineva asculta (sau auzi) fără să fie văzut.

ascultătură *sf* [At: CORESI, ap. HEM / Pl: *~ri* / E: ***asculta*** + *-ătură*] (Înv) **1** Ascultare (1). **2** Bârfă.

ascultoi, ~oaie *a* [At: PRAV. GOV., ap. HEM 1818 / Pl: ~ / E: ***asculta*** + *-oi*] (Bis; înv) **1** Supus. **2** (Îe) **A sta** (sau **a se arăta**) ~ A asculta **(15)** de cineva.

ascuma *vt* [At: DA ms / Pzi: *ascum* / E: nct] (Reg) A asmuți.

ascunde [At: TETRAEV. (1574), 206 / Pzi: *ascund*, (reg) *ascunz* / E: lp ***abscondere***] **1-2** *vtr* A (se) așeza într-un loc în care să nu poată fi văzut, găsit Si: (pop) *a (se) piti, a (se) pitula*. **3** *vt* A acoperi. **4** *vr* A se feri de cineva din pricina sfielii, fricii, rușinii. **5** *vt* A tăinui. **6** *vt* (Complementul este „ura“, „răutatea“, „frica“ etc.) A disimula. **7-8** *vtr* (Pex) A minți. **9** *vr* (D. soare, lună, stele) A intra în nori. **10** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ după deget** A încerca să se dezvinovățească cu argumente nevalabile. **11** *vt* (Buc) A pune bine, la păstrare ceva.

ascundere *sf* [At: BIBLIA (1688), 372/2 / Pl: *~ri* / E: ***ascunde***] **1** Așezare într-un loc în care să nu poată fi văzut, găsit Si: *pitire, pitulare*, (rar) *ascuns^1* **(1)**, *ascunzătură* **(1)**. **2** Acoperire. **3** Ferire de cineva din cauza sfielii, fricii, rușinii. **4** Tăinuire. **5** (Pex) Taină. **6** Disimulare. **7** Mințire. **8** (Prin metonimie; rar) Minciună. **9** Intrare în nori a soarelui, a lunii, a unei stele.

ascuns^1 *sn* [At: COD. VOR. 148/10 / Pl: (rar) *~e, ~uri* / E: ***ascunde***] **1** (Rar) Ascundere **(1)**. **2** (Îcs) *De-a ~ul* (sau *~elea, v-ați ~elea*) Joc în care jucătorii se ascund, în afară de unul care trebuie să-i caute și să-i găsească pe ceilalți Si: (pop) *ajumitul, (de-a) cucul, de-a mija, jumetcă, mijoarca, mijoatcă, pitulicică*. **3** (Înv; lpl; îs) *~ele inimii* Tainele inimii. **4** (Înv) Taină. **5** (Pop; îs) *~ul vorbelor* Tâlc. **6** (Îlav) **În ~** (sau, înv, **într~**), ori **pe** sau (înv) **pre ~**, ori (înv) **printr~** sau **pe sub ~** În taină. **7** Ascunzătoare. **8** (Înv) Loc inaccesibil. **9** (Înv) Apărătoare. **10** (Înv; îe) **A se da ~** A se retrage în ascunzișuri.

ascuns^2, ~ă [At: SIMION DASC., ap. LET. I, A. 34/39 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***ascunde***] **1** *a* Așezat într-un loc în care să nu poată fi văzut și găsit Si: *pitit, pitulat*. **2** *smf* (Îvr) Persoană care s-a ascuns (1). **3** *a* Ferit de privirile oamenilor Si: *dosnic*. **4** *a* (D. fapte, gânduri, intenții, sentimente) Nedezvăluit. **5** *a* (Pex; d. fapte, gânduri, intenții, sentimente) Tainic. **6** *a* (D. oameni) Care nu-și dezvăluie gândurile, sentimentele, intențiile, faptele. **7** *a* (D. astre) Acoperit cu nori, ceață. **8** *av* (Înv) Pe furiș.

ascunsoare *sf* [At: MARDARIE, L. 3252 / Pl: *~ori* / E: lp ****absconsoria***] (Înv) **1** Ascunzătoare **(5)**. **2** Loc de pândă. **3** Vistierie.

ascunzător, ~oare [At: I. RUSSET (1836), ap. HEM 1833 / Pl: *~i ~oare* / E: ***ascunde*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care ascunde (1) ceva. **3-4** *smf, a* (Rar) (Persoană) care se ascunde (1) de cineva. **5** *sf* Loc în care poți ascunde (1) ceva sau pe cineva Si: *ascunziș* **(1)**, (pop) *tainiță*, (îvp) *ascunsoare* **(1)**, (îvr) *ascunzătură* **(2)**. **6** *sf* Loc de pândă Si: *ascunziș* **(2)**, (îvr) *ascunsoare* **(2)**, *ascunzătură* **(3)**.

ascunzătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***ascunde*** + *-ătură*] **1** (Îvr) Ascundere **(1)**. **2-3** Ascunzătoare **(5-6)**.

ascunziș *sn* [At: POP, ap. HEM III, Add. XXVI / Pl: *~uri* / E: ***ascunde*** + *-iș*] **1-2** Ascunzătoare **(5-6)**. **3** (Pop) Tăinuire. **4** (Pop; îlav) **Cu ~uri** Fără sinceritate.

ascuteală *sf* vz ***ascuțeală***

ascuța *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~țez* / E: net] (Înv) **1-23** A (se) ascuți **(1-23)**.

ascuțare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***ascuța***] (Înv) **1-6** Ascuțire **(1-6)**.

ascuțat^1 *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ascuța***] (Înv) **1-5** Ascuțit^1 **(1-5)**.

ascuțat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ascuța***] (Înv) **1-18** Ascuțit^2 **(1-18)**.

ascuțeală *sf* [At: LB / V: (înv) ***~utea~*** / E: ***ascuți*** + *-eală*] (Înv) **1-2** Ascuțire **(1-2)**. **2** Ascuțitură **(3)**.

ascuți [At: URECHE, L. I, 124/14 / Pzi: *ascut*, (reg) *ascuț* și *~țesc* / E: ns cf lat ***excotire***] **1** *vt* A face vârf unui obiect înțepător. **2** *vrp* A căpăta o formă lunguiață (la vârf). **3** *vr* (Pop; îe) **A i se** (sau **a-și**) **~ (cuiva) dinții după ceva** A pofti cu lăcomie ceva. **4** *vt* A face mai tăioasă lama unei arme sau a unei unelte. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) face mai ager. **7** *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ limba** (sau **condeiul** ori **pana**) A se pregăti pentru a împunge cu vorba. **8** *vr* (Pfm; fig; îe) **A(-și) ~ cuvântul** A-și șlefui felul de a vorbi. **9** *vt* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ glasul** (sau **vocea**) A ridica tonul la cineva. **10** *vr* (Fig; pfm; îe) **A se ~ la cineva** A țipa, a ridica tonul la cineva. **11** *vr* (Pfm; fig; d. oameni; îe) **A-și ~ colții** (sau **dinții**) A se obrăznici. **12** *vr* (Îrg; construit cu pp „asupra“) A amenința. **13** *vr* (Îrg; d. câini) A se repezi să muște. **14** *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ urechile** (sau **auzul**) A asculta ceva cu atenție. **15** *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ ochii** (sau **văzul, privirea**) A privi cu atenție. **16** *vr* (Reg; fig; îe) **A-și ~ picioarele** A se pregăti s-o ia la fugă. **17** *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ mintea** sau **a se ~ la minte** ori **a i se ~ mintea** A deveni mai isteț Si: (pop) *a se ageri, a se isteți*. **18** *vr* (Pfm; fig; îe) **A-și ~ inima** sau **a se ~ la inimă** ori **a i se ~ inima** A căpăta curaj. **19** *vt* (Înv; pfm; îe) **A ~ ceva din capul său** A născoci. **20** *vr* (Înv) A sta gata de a întreprinde ceva. **21-22** *vtr* (D. conflicte politice, sociale, economice etc.) A (se) intensifica Si: (pop) *a (se) înteți*, (liv) *a (se) acutiza*. **23** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ (la față)** A slăbi foarte tare.

ascuțime *sf* [At: CONACHI, P. 268 / Pl: (nob) *~mi* / E: ***ascuți*** + *-ime*] **1** Calitate a unui obiect ascuțit. **2** (Fig) Acuitate. **3** (Fig; îs) **~a minții** Istețime. 4 (Înv; îlav) **Cu ~** Hotărât.

ascuțire *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1836 / Pl: (nob) *~ri* / E: ***ascuți***] **1** Operație prin care se face vârf unui obiect înțepător Si: (îvr) *ascuțeală* **(1)**. **2** Operație prin care lama unei unelte sau arme se face mai tăioasă Si: (îvr) *ascuțeală* **(2)**. **3** (Fig) Istețime. **4** (Fig; d. privire, văz) Agerime. **5** (Fig) Agravare a unui conflict, a unei crize, a unei lupte politice etc. **6** (Fig; pex) Intensificare.

ascuțiș *sn* [At: (a. 1773) GCR II, 88 / Pl: *~uri* / E: ***ascuți*** + *-iș*] **1** Vârful unui obiect ascuțit, mai ales al unei arme. **2** Tăiș. **3** (Înv; îe) **A trece prin ~ui fierului** (sau **sabiei**) A ucide un număr mare de oameni (într-un conflict armat).

ascuțit[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 193 / Pl: (rar) *~uri* E: ***ascuți***] **1-2** Ascuțire (**1-2**). **3** (Fig; înv) Agerime. **4** (Înv; ccr) Tăiș. **5** (Înv; îe) **A trece prin** (sau **sub**) **~ul fierului** (sau **sabiei**) A ucide mulți oameni.

ascuțit[2]***, ~ă*** *a* [At: (a. 1632) EUSTRATIE, ap. HEM 1838 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ascuți***] **1** Cu vârf lunguieț, înțepător. **2** Cu tăiș. **3** (Înv; d. teren) Pietros. **4** Lunguieț. **5** (Îs) *Unghi* ~ Unghi mai mic de 90 de grade. **6** (Fig; d. minte) Pătrunzător. **7** (Fig; d. exprimare, stil) Tăios. **8** (Fig; îe) **A avea limba ~ă** A fi tăios în aprecieri. **9** (Fig; d. ton, glas) Strident. **10** (Fig; d. auz) Fin. **11** (Fig; d. urechi) Ciulit. **12** (Fig; d. privire) Ageră. **13** (D. stări sufletești) Pregnant. **14** (Fig; d. miros) Pătrunzător. **15** (Fig; rar; d. căldură) Care s-a întețit. **16** (Fig; d. conflicte, ciocniri) Violent. **17** (Fig; d. idei, stări sociale, lupte politice) Acut. **18** (Gmț; îe) **A fi ~ ca lupta de casă** A fi foarte slab.

ascuțitor, ~oare [At: DA / Pl: *~ i, ~oare* / E: ***ascuți*** + *-tor*] **1** *sf* Unealtă sau aparat de ascuțit obiectele tăioase Si: (pop) *cute, gresie*. **2** *sf* Aparat (mic) cu care se ascut creioanele. **3-5** *a* Care ascute (**1-2, 4**). **6** *smf* Persoană specializată în ascuțirea (**2**) obiectelor tăioase.

ascuțitorie *sf* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1950 / Pl: *~ii* / E: ***ascuțitor*** + *-ie*] Atelier sau secție a unei fabrici unde se ascut obiecte tăioase.

ascuțitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1841 / Pl: *~ri* / E: ***ascuți*** + *-tură*] (Rar) **1-2** Ascuțire (**1-2**). **3** (Ccr) Partea ascuțită (**1**) a unui obiect. **4** (Îvp; îs) ~ *de deal* Vârf de deal.

ascuțitel, ~ea *a* [At: CANTEMIR, IST. 207 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***acuțit*** + *-el*] (Înv) **1-2** Puțin ascuțit[2] (**1-2**).

asdic *sn* [At: DN[3] / E: fr ***asdic***, eg ***A***(llied) ***S***(ubmarine) ***D***(etection) ***I***(nvestigation) ***C***(ommittee)] Sonar.

aseame *ain, av* vz ***asemenea***

aseamene *ain, av* vz ***asemenea***

aseamenea *ain, av* vz ***asemenea***

aseaminea *ain, av* vz ***asemenea***

asear *av* vz ***aseară***

aseară *av* [At: CUV. D. BĂTR. II, ap. DA / V: (reg) *asa~, as(e)ar* / E: ***a***[3] + ***seară***] În seara precedentă.

aseca *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *asec* / E: ***seca*** cf fr *assecher*] **1** (Rar) A deseca. **2** (Spc) A evacua apa din puțurile de mină în curs de săpare, din rocile și substanțele minerale utile etc.

asecare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~cări* / E: ***aseca***] **1** (Rar) Desecare. **2** (Spc) Evacuarea apei din puțurile de mină în curs de săpare, din rocile și substanțele minerale utile etc.

asecat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aseca***] **1** (Rar) Desecat. **2** (Spc; d. puțuri de mină, roci și substanțe minerale) Din care s-a evacuat apa.

asecura *v* vz ***asigura***

asecurare *sf* vz ***asigurare***

asecurat, ~ă *a, smf* vz ***asigurat***[2]

asedia *vt* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 257/31 / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: it ***assediare***] **1** A încercui și ataca cu forțe armate un loc întărit pentru a-l cuceri. **2** (Fig) A insista foarte mult pe lângă cineva în vederea atingerii unui scop.

asediat, ~ă *a* [At: DA / P: *~di-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asedia***] **1** (D. cetăți) Încercuit și atacat de forțe armate. **2** (Fig; d. persoane) Asalatat cu rugăminți, cereri etc.

asediator, ~oare *smf, a* [At: DA / P: *~di-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asedia***] **1-4** (Persoană) care asediază (**1-2**).

asediere *sf* [At: DA / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***asedia***] Asediu (**1**).

asedii *vt* [At: DA / Pzi: net / E: nct] (Înv) A asedia (**1**).

asediu *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1424 / P: *~diu* / V: (înv) *~ie sf* / Pl: *~ii* / E: it ***assedio***] **1** Încercuire și atacare cu forțe armate a unui loc întărit, pentru a-l cuceri Si: (pop) *împresurare*. **2** (Îs) *Stare de* ~ Regim de suspendare a libertăților democratice și acordare a unor drepturi speciale poliției, armatei etc., instituit în împrejurări excepționale.

aseismic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aséismique***] (D. zone geografice) Care e lipsit de cutremure.

aseismicitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***aséismicité***] Absență a cutremurelor într-o zonă geografică.

aseleniza *vi* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: ***a***[3] + ***Selene*** (np) + *-iza*] A coborî pe Lună Si: (rar) *a aluniza*.

aselenizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***aseleniza***] Coborâre pe Lună Si: *alunizare*.

aselghicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1841 / Pl: *~ești* / E: ***aselghie*** + *-esc*] (Îvr) Desfrânat.

aselghiciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 74/2 / Pl: *~ni* / E: ***aselghie*** + *-iciune*] Desfrânare.

aselghie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 53 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἀσέλγεια***] (Îvr) Desfrânare.

asemălui [At: (a.1817) URICARIUL IV, 300/14 / V: ***asăm~, ~mel~*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf *semălui*] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) asemăna. **3** *vr* (Îvr) A se contopi.

asemăluire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***asemălui***] (Îvr) **1-9** Asemănare (**1-9**).

asemăna [At: COD. VOR. 110/11 / V: (înv) ***asămă~***, (reg) ***asămâna***, (îrg) ***~ăra***, (reg; sst) ***~ma*** / Pzi: *aseamăn* / E: ml ***assimilare***] **1-2** *vtr* (Înv; d. terenuri denivelate) A (se) aduce la același nivel Si: (reg) *a (se) asemeni*. **3** *vt* (Pop) A așeza lucrurile astfel încât să nu mai rămână locuri goale între ele. **4** *vi* (Înv; îe) **A ~ cu pământul** A face una cu pământul. **5-6** *vtr* A (se) face sau a fi asemenea cu... **7** *vt* (Înv; nob) A face să pară. **8** *vt* (Înv; d. vise) A interpreta. **9** *vr* A se considera la fel ca altul Si: *a (se) asemui*.

asemănare *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 42/21 / V: (înv) ***săm~***, ***asăm~***, (reg) ***asămân~*** / Pl: *~nări* / E: ***asemăna***] **1** (Înv) Nivelare. **2** Faptul de a semăna cu cineva sau ceva Si: (înv) *asemănătură*, (pop) *semănătură*, *similitudine*. **3** (Pfm; îlav) **După** (sau, înv, **pre**) **chipul și ~a cuiva** Întocmai după imaginea cuiva. **4** (Înv; ccr) Chip. **5** (Înv) Comparație. **6** (Îlv) **A face ~ între...** A compara. **7-8** (Îlav; îla) **Fără ~** Incomparabil. **9** (Îvr; îlav) **Cu ~** Aproape (ca...). **10** (Mat) Corespondență între punctele a două figuri în care raportul lungimilor segmentelor omoloage este constant.

asemănat[1] *sn* [At: DA / V: (înv) ***asăm~***, (reg) ***asămân~*** / E: ***asemăna***] Asemănare (**2**).

asemănat[2]***, ~ă*** [At: ESOP (1812), ap. GCR II, 209 / V: (înv) ***asăm~***, (reg) ***asămân~*** / E: ***asemăna***] **1** *a* (Înv) Nivelat. **2** *a* Identic. **3** *a* Asemănător. **4** *av* (Înv) În conformitate cu...

asemănător, ~oare *a* [At: ANTIM, P., ap. HEM 1852 / V: ***asăm~***, (reg) ***asămân~***, (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asemăna*** + *-tor*] (Construit cu dativul sau cu pp „cu") Care seamănă cu cineva sau cu ceva Si: *asemănat, asemenea* (**1**), *analog*, *similar*, (înv) *asemuitor*.

asemănătoriu, ~ie *a* vz ***asemănător***

asemănătură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***asăm~***, (reg) ***asămân~*** / Pl: *~ri* / E: ***asemăna*** + *-ătură*] (Rar) Asemănare (**2**).

asemăra *v* vz ***asemăna***

aseme *a, av* vz ***asemenea***

asemelui *v* vz ***asemălui***

asemenea [At: (cca. 1550) MSS, ap. HEM 1843 / V: (înv) ***aseamene, aseam~, aseamin~, ~me***, (reg) ***~mine, ~minea, asămine, asămin~, ~ni, ~merea*** / E: ml ***assimilis***] **1-2** *ai, av* Asemănător. **3-4** *sf, ai* (Înv; mpl; îf *aseamenile*; șîs *cel (de)* ~) Seamăn. **5** *smf* (Rar; adeseori construit cu articolul nehotărât) Persoană care este egal social sau se aseamănă cu cineva. **6** *av* La fel Si: *deopotrivă*, *identic*, (pop) *așijderea*. **7** *a* (De obicei la începutul unei propoziții sau fraze) Formulă de continuare a comunicării care indică adăugarea altor informații Si: *tot așa*, *tot astfel*, *la fel*, *în același fel*, *pe lângă acestea*, (pop) *așijderea*. **8** *ai* Așa de (mare, puternic, bun, deosebit etc.). **9** *av* (Înv; îe) **A face ~ cu pământul** A face una cu pământul. **10** *ai* (Spc; d. figuri geometrice) Care are unghiurile

corespunzătoare egale și laturile corespunzătoare proporționale. **11** *ai* (Înv; d. terenuri) Neted. **12** *av* (Înv; îlav) ~ **cu drumul** Paralel cu drumul.

asemeni^1 *a, av* vz ***asemenea***

asemeni^2 *vt* [At: MERA, L. B. 219 / Pzi: *~nesc* / E: ***asemenea***] (Trs; înv; d. terenuri denivelate) A asemăna (**1**).

asemenință *sf* [At: HEM 1851 / Pl: *~țe* / E: ***asemeni*** + *-ință*] (Reg) Asemănare (**2**).

asemerea *ai, av* vz ***asemenea***

asemine *ai, av* vz ***asemenea***

aseminea *ai, av* vz ***asemenea***

asemna *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: ns cf fr *assignation*] (Trs; înv) **1-3** A asigna (**1-3**).

asemnație *sf* vz ***asemnațiune***

asemnațiune *sf* [At: DA / Pl: *~ni* / E: fr ***assignation***] (Trs; înv) **1-2** Asignație (**1-2**).

asemui [At: ZILOT, CRON., ap. HEM 1852 / Pzi: *~esc* / E: ***a^3*** + ***seamă*** + *-ui*] **1-2** *vtr* (Construit cu pp „cu“, rar cu dativul) A (se) asemăna. **2** *vt* (Înv) A compara. **3-4** *vtr* (Rar; construit cu pp „cu“, rar cu dativul) A fi la fel cu. **5** *vt* (Înv; pex) A confunda.

asemuire *sf* [At: ZILOT. CRON., ap. HEM 1853 / Pl: *~ri* / E: ***asemui***] (Înv) **1** Asemănare. **2** Comparare.

asemuit, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 107 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***asemui***] **1** Asemănător. **2** (Construit cu pp „cu“, rar cu dativul) Care este comparat.

asemuitor, ~oare *a* [At: ARDELEANU, U.D. 44 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asemui*** + *-itor*] (Înv) Asemănător.

asen *sm* vz ***asin***

asenta *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ger ***assentieren***] (Trs) **1** A recruta. **2** (D. animale, în special cai) A înmatricula pentru o eventuală rechiziție.

asentare *sf* [At: CV, 1951, 5 / Pl: *~tări* / E: ***asenta***] **1** Recrutare Cf *asenta* (**1**). **2** (În special despre cai) Înmatriculare pentru o eventuală rechiziție Cf *asenta* (**2**).

asentiment *sn* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 379/3 / Pl: *~e* / E: fr ***assentiment***] **1** Consimțire dată cuiva pentru a face ceva Si: *consimțământ*, (fam) *învoire*, (iuz) *pozvolenie, pozvolire*. **2** (Îe) **A fi în ~ul cuiva** A proceda conform dorințelor cuiva.

asenție *sf* vz ***esență***

asepsie *sf* [At: A. POP, CHIRURG. 466 / E: fr ***asepsie***] **1** Metodă de sterilizare a instrumentelor chirurgicale, a sălii de operație etc. cu ajutorul căldurii, ultrasunetelor etc. **2** Absență a microbilor în urma aplicării asepsiei (**1**).

aseptic, ~ă *a* [At: A. POP, CHIRURG. 440 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aseptique***] Lipsit de germeni patogeni Si: *sterilizat*.

aseptiza *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: fr ***aseptiser***] A steriliza.

aseptizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***aseptiza***] Sterilizare.

asertiv, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***assertif***] (Liv) Cu caracter de aserțiune Si: *asertoric* (**1**).

asertoric, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 61 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***assertorique***] (Liv) **1** Asertiv. **2** (Îs) *Judecată ~ă* Judecată în care se afirmă sau se neagă ceva fără a prezenta dovezi.

asertoriu, ~ie *a* vz ***asertoric***

aserțiune *sf* [At: HASDEU, I. C. IX / Pl: *~ni* / E: fr ***assertion***] **1** (Flz) Propoziție care are valoare de adevăr. **2** (Pgn) Afirmație.

aservi *vt* [At: DA / Pzi: *~vesc* / E: fr ***asservir***] A supune un popor, un grup social, un individ unei clase dominante sau unor interese străine Si: *a subjuga, a înrobi*, (pop) *a robi*, (îvp) *a șerbi*.

aservire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***aservi***] Supunere a unui popor, a unui grup social, a unui individ intereselor altora Si: *subjugare, înrobire*, (pop) *robire*, (îvp) *șerbire*.

aservit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aservi***] (D. un popor, o clasă socială, un individ) Care este supus de alții intereselor acestora Si: *subjugat, înrobit*, (pop) *robit*, (îvp) *șerbit*.

asesor, ~oare *smf* [At: (sf. sec. XVII), IORGA, S. D. XII, 233 / V: (îvr) ***așușor*** *sm* / A: (înv) *asesor* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***assesseur***] **1** Membrii unui complet de judecată, în afară de președinte. **2** Persoană de pe lângă un judecător, un președinte de birou etc. Si: *ajutor, asistent* Cf *supleant*. **3** (Înv) Reprezentant al poporului în unele complete de judecată. **4** (În perioada comunistă; îs) *~ popular* Judecător atașat pe lângă președinții tuturor instanțelor, în afară de Curtea Supremă, ales de sindicate și numit de Ministerul Justiției.

asexuat, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / P: *~xu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***asexué***] **1** (D. plante și animale) Care nu are caractere de apartenență la unul dintre sexe. **2** (Îs) *Reproducere ~ă* Reproducere prin spori sau prin diviziune.

asezona *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr ***assaisonner***] **1** A pune ingrediente într-o mâncare pentru a-i da un gust bun (picant) Si: *a condimenta*. **2** (Fig; irn) A adăuga ceva la un lucru pentru ca acesta să fie mai atractiv, mai deosebit.

asezonare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~nări* / E: ***asezona***] **1** Condimentare. **2** Operație care face ca un lucru să pară mai atractiv, mai deosebit Si: *asezonat^1* (**2**).

asezonat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asezona***] **1-2** Asezonare (**1-2**).

asezonat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asezona***] **1** (D. mâncăruri) Condimentat. **2** Ornamentat.

asfalt *sn* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***asphalte***] **1** Rocă sedimentară, brună-neagră, formată prin bituminizarea unor substanțe organice sau prin oxidarea și polimerizarea petrolului. **2** Amestec de bitum cu materiale minerale folosite la pavarea drumurilor. **3-4** (Imp) Drum sau loc asfaltat.

asfalta *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***asphalter***, ger ***asphaltieren***] A acoperi un drum, un teren etc. cu un strat de asfalt (**2**).

asfaltare *sf* [At: DA / Pl: (rar) *~tări* / E: ***asfalta***] Acoperire a unui drum, a unui teren cu un strat de asfalt (**2**) Si: *asfaltat^1*.

asfaltat^1 *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***asfalta***] Asfaltare.

asfaltat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asfalta***] Acoperit cu asfalt (**2**).

asfaltene *sfp* [At: DN^3 / E: fr ***asphaltènes***] Hidrocarburi cu masă moleculară mare, constituente ale asfalturilor, care dau bitumului calitatea de aglomerant.

asfaltic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***asphaltique***] **1** Care conține asfalt (**1**). **2** Care este acoperit cu asfalt (**2**).

asfaltit *sn* [At: DN^3 / E: fr ***asphaltite***] Amestec natural de bitum și materii organice.

asfaltizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ***asfalt*** + *-iza*] **1** Transformare lentă a țițeiului în asfalt. **2** Transformare a bitumului din păcura asfaltică în asfalt.

asfaltor *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***asphalteur***] Muncitor la lucrări de asfaltare.

asfigmie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***asphygmie***] (Med) Absență temporară a pulsului.

asfinte *sf* [At: S. NĂDEJDE, ap. TDRG / E: ns cf *asfinți*] (Mol; îlav) **Pe la ~a soarelui** La asfințit (**1**).

asfinți [At: CONACHI, P. 103 / V: (îvp) **asân~** / Pzi: *~țește*, (reg) *~nte* / E: ***a^3*** + ***sfinți***] **1** *vi* (D. soare și astre) A apune. **2** *vim* (Rar) A se face noapte. **3** *vt* (Pfm; fig; îe) **A-i ~ (cuiva) ochii** A i se închide ochii de somn. **4** *vt* (Fig; complementul este „ochii“) A întuneca.

asfințire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 139 / Pl: (nob) *~ri* / E: ***asfinți***] **1** Apus^1. **2** (Fig; d. viață) Declin. **3** (Fig; d. viață) Sfârșit.

asfințit^1 *sn* [At: ALECSANDRI, P. I, 237 / V: *~a sf* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ***asfinți***] **1** Apus^1. **2** Timpul când apune soarele. **3** (Îlav) **Pe ~e** Pe la asfințit (**2**). **4** Locul unde asfințește (**1**) soarele Si: *apus, vest, occident*, (pop) *soare-apune*. **5** (Fig; d. viață) Declin. **6** (Fig; d. viață) Sfârșit.

asfințit^2, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***asfinți***] Care a apus.

asfințita *sf* vz ***asfințit^1***

asfixia *vtr* [At: DA / P: *~xi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***asphyxier***] **1-2** A provoca sau a suferi o asfixie (**1**). **3-4** (Pex) A omorî sau a muri prin asfixie (**1**).

asfixiant, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~xi-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr **asphyxiant**] Care provoacă axfixie (1) Si: *înăbușitor, sufocant.*

asfixiare *sf* vz ***asfixiere***

asfixiat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~xi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asfixia***] **1-2** Care a suferit o asfixie (**1-2**) Si: *sufocat.*

asfixie *sf* [At: SADOVEANU, N. F. 73 / P: *~xi-e* / Pl: *~ii* / E: fr **asphyxie**] **1** Stare de sufocare datorită înecării, strangulării, inhalării de gaze toxice, ca simptom al unor boli etc. **2** Moarte prin asfixie (**1**).

asfixiere *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iare*** / P: *~xi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***asfixia***] **1** Sufocare prin asfixie (**1**). **2** Asfixie (**2**).

asfodel *sn* [At: BRANDZA, D. 415 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr **asphodèle**] **1** Plantă de grădină (mediteraneană), din familia liliaceelor, cu flori albe sau galbene, cu fructul o capsulă. **2** (Îs) ~ *galben* Asfodel (**1**) cu flori galbene.

asfodelă *sf* vz ***asfodel***

asfolit *sn* [At: DN[3] / E: fr **aspholithe**] Beton asfaltic rezistent la temperaturi joase, folosit la îmbrăcăminți rutiere.

asialie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr **asialie**] Diminuare a secreției salivare Si: *aptialie, aptialism.*

asiat, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *~si-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr **asiate**] (Frm) Asiatic (**1**).

asiatic, ~ă [At: CANTEMIR, HR. 12 / S: (înv) *azi~* / P: *~si-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat **asiaticus**, fr **asiatique**] **1-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Asia sau care face parte din populațiile Asiei Si: *oriental,* (înv) *asiean, asiaticesc, asiesc.* **5-6** *sm* Populație sau grup de persoane dintr-o țară din Asia. **7-8** *a* Care este specific Asiei sau asiaticilor (**2**) Si: *oriental,* (înv) *asiaticesc, asiean, asiesc.* **9-10** *a* Care provine din Asia sau de la asiatici (**2**) Si: *oriental,* (înv) *asiaticesc, asiean, asiesc.* **11-12** *a* Referitor la Asia sau la asiatici (**2**) Si: *oriental,* (înv) *asiaticesc, asiean, asiesc.* **13-14** *av* Ca în Asia sau ca asiaticii (**1**) Si: *oriental,* (înv) *asiaticesc, asiaticește.* **15** *a* (Fig) Care este plin de fast, de farmec asiatic (**7**) Si: *oriental,* (înv) *asiaticesc* (**7**).

asiaticesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 184 / P: *~si-a~* / V: (reg) ***~iet~, ~ă*** / Pl: *~ești* / E: ***asiatic*** + *-esc*] (Înv) **1-13** Asiatic (**1-13**).

asiaticește *av* [At: POLIZU / P: *~si-a* / E: ***asiatic*** + *-este*] (Înv) Asiatic (**13**).

asibila *vtr* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr **assibiler**] (Fon) **1-2** A face să capete sau a căpăta caracterul unei consoane africate.

asibilare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: fr ***asibila***] (Fon) Fenomen prin care un sunet nesiflant se transformă într-un sunet siflant.

asibilație *sf* [At: DN[3] / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr **asibilation**] Asibilare.

asibilațiune *sf* vz ***asibilație***

asiduitate *sf* [At: I. NEGRUZZI, S., ap. DA / P: *~du-i~* / E: lat **assiduitas, -atis**, fr **assiduité**] **1** (Înv) Prezență stăruitoare pe lângă cineva. **2** Perseverență în realizarea unui scop Si: (liv) *tenacitate,* (fam) *stăruință, silință.*

asiduu, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 403 / P: *~du-u* / Pl: *~ui, ~ue* / E: fr **assidu**, lat **assiduus**] **1** *a* (Înv) Care stă tot timpul în preajama cuiva. **2** *a* Care manifestă asiduitate (**2**) Si: *perseverent, stăruitor,* (liv) *tenace.* **3** *av* Cu asiduitate (**2**).

asiean, ~eană *a* [At: COD. VOR. 15/1, 83/7 / P: *~si-ean* / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Asia*** + *-(e)an*] (Înv) **1-10** Asiatic (**1-4, 7-12**).

asiesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 83/7 / P: *~si-esc* / Pl: nct / E: ***Asia*** + *-esc*] (Îvr) **1-10** Asiatic (**1-4, 7-12**).

asietă *sf* [At: DEX[2] / P: *~si-e~* / Pl: *~te* / E: fr **assiette**] **1** Înclinare longitudinală a unei nave din cauza repartizării neuniforme a încărcăturii. **2** Mod de fixare a impozitelor datorate statului.

asigna *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: lat **assignare**, fr **assigner**] **1** (Rar) A repartiza cuiva ceva ce i se cuvine sau de care trebuie să aibă grijă Si: (îrg) *a asemna* (**1**). **2** (Jur; cmr) A afecta un fond pentru plata unei datorii, unei rente Si: (îrg) *a asemna* (**2**). **3** (Trs) A emite un mandat de plată Si: (îrg) *a asemna* (**3**). **4** (Rar) A atribui unei mărimi un indice, un semn oarecare etc.

asignant *sm* [At: COD. ȚIV. / Pl: *~nți* / E: nct] **1** (Jur; cmr; înv) Datornicul ce dă asignația (**1**). **2** (Trs; rar) Asignatar (**1**).

asignare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: fr **assignation**] **1** (Înv) Repartizare a unei părți sau a unei responsabilități Cf *asigna* (**1**). **2** (Jur; cmr) Afectarea unui fond pentru plata unei datori, unei rente. **3** (Trs) Emitere a unui mandat de plată. **4** Indicare printr-un indice, printr-un semn oarecare etc. **5** (Rar) Repartizare a frecvențelor de lucru pentru diferite stații de radiocomunicații.

asignat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr **assignat**] **1** Bancnotă franceză emisă în timpul Revoluției din 1789, destinată vânzării proprietăților naționale Si: *asignație* (**2**). **2** Nume dat bancnotei în trecut în unele țări.

asignat[2], ~ă [At: COD. ȚIV. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asigna***] **1** *a* (Rar) Repartizat ca parte sau ca responsabilitate. **2** *a* (Jur; cmr; d. fonduri) Afectat pentru o plată oarecare. **3** *a* Indicat printr-un indice, printr-un semn oarecare etc. **4** *sm* (Jur; cmr; înv) Debitorul în calitate de terță persoană de la care creditorul își ia datoria Si: *asignant* (**2**), *asignatar* (**1**).

asignatar *sm* [At: COD. ȚIV / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ger **Assignatar**] (Înv) **1** Creditorul care primește asignația (**1**) Si: (reg) *asignant* (**2**). **2** Beneficiar. **3** Mandatar (**1**).

asignatariu *sm* vz ***asignatar***

asignație *sf* [At: COD. ȚIV. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat **assignatio**, fr **assignation**] (Înv) **1** (Jur; cmr) Cambie dată la ordinul unei terțe persoane Si: (reg) *asemnațiune* (**1**) Vz *poliță.* **2** Asignat[1] (**1**).

asignațiune *sf* vz ***asignație***

asigura [At: ȘINCAI, HR. II, 15 / V: (înv) ***asecu~*** / Pzi: *asigur,* (înv) *~rez* / E: ***a[3]*** + ***sigur*** cf fr *assurer*] **1** *vt* A face ca înfăptuirea unui lucru să fie sigură, durabilă. **2-3** *vtr* A încheia un contract de asigurare (**3**) a vieții, a unui bun. **4** *vr* (Iuz; îe) **A se ~ la „Dacia“** A căpăta o notă rea și a i se schimba dramatic situația școlară. **5** *vr* A-și lua toate măsurile de precauție pentru a se pune în siguranță. **6** *vr* A se îngriji să aibă cele necesare traiului. **7** *vt* (Teh) A fixa elementele asamblate ale unui sistem tehnic pentru a nu se deplasa. **8** *vt* A da cuiva garanții asupra unui lucru Si: *a garanta, a încredința.*

asigurare *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 320/10 / V: (înv) ***asecu~*** / Pl: *~rări* / E: ***asigura***] **1** Acțiune care face ca înfăptuirea unui lucru să fie sigură Si: (rar) *asigurat[1]*. **2** Promisiune fermă Si: *garantare, încredințare.* **3** Operație financiară, decurgând dintr-un contract sau o obligație legală, prin care asiguratorul se obligă ca în schimbul unor sume primite periodic să despăgubească pe asigurat pentru pierderile pe care le-a suferit în anumite situații. **4** Actul de asigurare (**3**). **5** (Lpl; îs) *~rări sociale de stat* Formă de ocrotire a populației prin asigurarea de către stat, în schimbul unei cotizații lunare, de indemnizații, prestări de servicii în cazul bolii, invalidității, bătrâneții etc. **6** (Lpl; îs) *~rări de sănătate* Formă a asigurărilor (**5**) prin care persoanele asigurate au dreptul la servicii medicale, materiale medicale și medicamente. **7** Fixare.

asigurat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***asigura***] Asigurare (**1**).

asigurat[2], ~ă [At: COSTINESCU / V: (înv) ***asecu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asigura***] **1** *a* Devenit ori făcut sigur sau durabil. **2** *a* Garantat printr-o asigurare (**3**). **3** *a* Pus în siguranță. **4** *smf* Persoană care se asigură (**2**). **5** *smf* Salariat care beneficiază de asigurările (**5**) sociale. **6** *a* Fixat.

asigurator, ~oare *smf, a* vz ***asigurător***

asiguratoriu, ~orie *a* vz ***asigurător***

asigurător, ~oare [At: HAMANGIU, C. C. 429 / V: (înv) ***~rator, ~ratoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asigura*** + *-ător*] **1** *a* Care asigură (**1**) ceva sau pe cineva. **2** *smf* Persoana sau societatea care garantează asiguratului (**4**) îndeplinirea contractului de asigurare. **3** *a* (Îs) *Sechestru ~* Sechestru ordonat de justiție pentru garantarea intereselor și a drepturilor părților împricinate.

asiguripsi *vtr* [At: DA / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Înv) **1-8** A asigura (**1-8**).

asiguripsit, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***asiguripsi***] (Înv) **1-6** Asigurat[2] (**1-6**)

asilabie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr **asyllabie**] Formă de afazie manifestată prin incapacitatea de a uni fonemele în silabe.

asimbolie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***asymbolie***] Incapacitate patologică de a înțelege simbolurile (limbii vorbite).

asimetric, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 136 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***asimétrique***] Fără simetrie.

asimetrie *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 113 / Pl: ~*ii* / E: fr ***asymétrie***] Lipsă de simetrie.

asimila [At: MAIORESCU, CR. I, 391 / Pzi: ~*lez* / E: fr ***assimiler,*** lat ***assimilare***] **1** *vt* A transforma în propria substanță materiile nutritive introduse în organism. **2-3** *vtr* A (se) face asemănător ori de același rang cu altcineva sau altceva. **4-5** *vtr* A (se) integra în alt grup social sau național prin pierderea trăsăturilor caracteristice proprii (limbă, obiceiuri etc.). **6-7***vtr* A(-și) însuși temeinic cunoștințe. **8-9** *vtr* (Fon) A (se) transforma sub influența altui sunet aflat în apropiere. **10** *vt* A introduce în viața cotidiană sau în procesele de fabricație idei, produse, tehnologii etc. noi.

asimilabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***assimilable***] **1** Care poate fi asimilat **(1)** (ușor). **2** Care poate deveni asemănător ori de același rang cu altcineva sau altceva. **3** Care se poate integra într-un alt grup social sau național. **4** (D. cunoștințe) Care poate fi însușit.

asimilare *sf* [At: DA / Pl: ~*lări* / E: ***asimila***] **1** Asimilație **(1)**. **2** Fenomenul de transformare (aproape identică) a cuiva sau a ceva în cineva sau în ceva Si: *asimilație* **(3)**. **3** Integrare în alt grup social sau național decât cel nativ. **4** Însușire temeinică a cunoștințelor învățate. **5** (Fon) Modificare, care poate merge până la identificare, produsă de un sunet asupra altuia aflat în apropiere Si: *asimilație* **(4)**. **6** (Fon; îs) ~ *regresivă* Transformare a unui sunet sub influența altuia care-l urmează Si: *asimilație* **(5)**. **7** (Fon; îs) ~ *progresivă* Transformare a unui sunet de către altul care-l precedă Si: *asimilație* **(6)**. **8** (Fon; îs) ~ *reciprocă* Transformarea a două sunete prin acțiune reciprocă Si: *asimilație* **(7)**. **9** Introducere în viața cotidiană sau în procesele de fabricație a unei tehnologii, a unor idei, produse etc. noi.

asimilat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***asimila***] **1** (D. mâncare, d. materii introduse în organism) Transformat în substanțe necesare organismului. **2** Transformat în cineva sau în ceva. **3** Integrat într-un alt grup social sau național. **4** (D. cunoștințe) Însușit temeinic. **5** (D. sunete ale vorbirii) Transformat sub influența altui sunet aflat în apropiere. **6** (D. tehnologii, idei etc.) Introdus în cotidian.

asimilativ, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***assimilatif***] **1-3** Asimilator **(1-3)**.

asimilator, ~oare [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 210 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***asimila*** + -*tor*] **1-3** *a* Care asimilează **(1, 3, 5)**. **4** *smf* (Rar) Persoană care asimilează **(4)** o cultură străină. **5** *sm* Persoană care urmărește asimilarea **(3)** forțată a unui popor.

asimilație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: fr ***assimilation,*** lat ***assimilatio, -onis***] **1** Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia Si: *asimilare* **(1)**. **2** (Îs) ~ *clorofiliană* Proces fiziologic prin care plantele verzi sintetizează cu ajutorul luminii absorbite de clorofilă substanțele organice din bioxidul de carbon și din apă și eliberează oxigen. **3-7** Asimilare **(2, 5-8)**.

asimilațiune *sf* vz ***asimilație***

asimini *vt* [At: DA ms / Pzi: ~*nesc* / E: net] (Reg) A netezi.

asimptomatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***asymptomatique***] (D. boli) Fără simptom clinic.

asimptotă *sf* [At: DN³ / Pl: ~*te* / E: fr ***asymptote***] (Mat) Dreaptă de care se apropie o curbă și pe care o atinge la infinit.

asimptotic, ~ă [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***asymptotique***] **1** *a* Referitor la asimptotă. **2** *av* (Îe) **A tinde ~** A se apropia din ce în ce mai mult și a se atinge la infinit.

asimți [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1864 / Pzi: ~*țesc* / E: *a*- + ***simți***] (Înv) **1** *vt* A simți cu (mare) intensitate. **2** *vi* A medita.

asin, ~ă [At: CORESI, ap. HEM 1861 / V: (reg) ***asăn, asen*** *sm*, ***asân*** *sn* / A: (înv) *asin* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ml ***asinus***] **1** *sm* Măgar. **2** *sf* (Rar) Măgăriță. **3** *a* (Îvr) Măgăresc.

asinaș *sm* [At: HEM 1863 / E: ***asin*** + -*aș*] **1-2** (Înv; șhp) Asin **(1)** mic Si: *asinel* **(1-2)**.

asincron, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***asynchrone***] (D. mașini electrice sau modul lor de funcționare) Care are turația motorului diferită de câmpul magnetic al statorului.

asincronic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***asynchronique***] (D. mișcări, fenomene etc.) Care nu se suprapune în timp cu altă mișcare, cu alt fenomen etc.

asincronism *sn* [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr ***asynchronisme***] Lipsă de sincronism.

asindet *sn* [At: DEX² / V: ~***on*** / Pl: ~*e* / E: lat ***asyndetus, asyndeton,*** fr ***asyndète***] Figură de stil constând în suprimarea conjuncțiilor (copulative).

asindetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: it ***asindetico***] **1** Referitor la asindet. **2** Care aparține asindetului.

asindeton *sn* vz ***asindet***

asine *sf* vz ***afine***

asinel *sm* [At: HEM 1863 / Pl: ~*ei* / E: ***asin*** + -*el*] (Înv) **1-2** Asinaș **(1-2)**.

asinergie *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr ***asynergie***] (Med) Tulburare a proceselor de coordonare a mișcărilor ce stau la baza actelor complexe de mișcare.

asintactic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***asyntactique***] (D. cuvinte compuse) Care nu e format pe baza regulilor sintactice de îmbinare a cuvintelor.

asir, ~ă *smf, a* [At: EMINESCU, P. 82 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: creație personală] (Rar) **1-7** Asirian **(1-7)**.

asirian, ~ă [At: EMINESCU, N. 33 / P: ~*ri-an* / Pl: ~*ieni*, ~*iene* / E: fr ***assyrien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a trăit în Asiria Si: (nob) *asir*. **3** *smp* Populație semitică ce a trăit în statul antic Asiria Si: (nob) *asir*. **4-5** *a* Care aparține Asiriei sau asirienilor **(1)** Si: (nob) *asir*. **6-7** *a* Care este specific Asiriei sau asirienilor **(1)** Si: (nob) *asir*.

asiriancă *sf* [At: DA ms / P: ~*ri-a*~ / Pl: ~*ience* / E: ***asirian*** + -*că*] Asiriană **(1)**.

asiriolog, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: fr ***asyriologue***] Specialist în asiriologie.

asiriologie *sf* [At: DA ms / V: (rar) ~*rol*~ / E: fr ***assyriologie,*** ger ***Assyrologie***] Disciplină care studiază istoria, cultura, limba din Asiria și întreaga civilizație mesopotamiană.

asirologie *sf* vz ***asiriologie***

asista [At: DACIA LIT. 265/10 / Pzi: *asist*, (înv) ~*tez* / E: lat ***assistere,*** fr ***assister***] **1** *vi* A fi de față (la un eveniment). **2** *vt* A sta lângă cineva pentru a-l ajuta, apăra etc.

asistare *sf* [At: DA / Pl: (rar) ~*tări* / E: ***asista***] **1** Prezență la un eveniment. **2** (Rar) Susținere pentru cineva.

asistat, ~ă [At: DA / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***asista***] **1** *a* (Rar) Care are sprijinul unui asistent. **2** *smf* Persoană care beneficiază de asistență **(4)** socială.

asistălui *vti* [At: DA / Pzi: ~*esc* / E: ***asista*** cf] (Înv) **1-2** A asista.

asistent, ~ă [At: I. GHICA, ap. CADE / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***assistant,*** lat ***assistens, ~ntis,*** ger ***Assistent***] **1** *a* Care asistă **(1)** la ceva. **2** *smf* Persoană care asistă **(2)** pe cineva pentru a da ajutor. **3** *sm* (Îs) ~ *social* Persoană care asistă **(2)** (moral, medical, juridic sau material) un individ sau o familie. **4** *smf* (Spc) Cadru medical care dă ajutor unui doctor. **5** *smf* (Spc; șîs ~ *universitar*) Grad didactic universitar inferior lectorului. **6** *smf* (Spc) Persoană cu gradul de asistent **(5)**. **7** *sm* (Buc; înv) Nume generic dat în trecut unui funcționar administrativ, militar sau bisericesc (corespunzând unui sublocotenent în armată).

asistență *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / Pl: ~*țe* / E: fr ***assistance***] **1** (Csc) Persoanele care asistă la o conferință, la un spectacol etc. Si: *public*. **2** (Csc) Asistare **(1)** la ceva. **3** Sprijin (medical, material etc.). **4** (Îs) ~ *socială* Sistem de ajutorare materială a celor inapți de muncă și fără mijloacele necesare traiului. **5** (Îs) ~ *mutuală* Înțelegere politico-militară între două sau mai multe state privind apărarea comună.

asistolic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***assistolique***] (Med) **1-2** Privitor la asistolie (**1-2**). **3-4** Specific asistoliei (**1-2**). **5-6** Care aparține asistoliei.

asistolie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***asystolie***] (Med) **1** Slăbire a contracțiilor inimii. **2** (Imp) Insuficiență cardiacă totală.

asiză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***assise***] Fiecare dintre straturile orizontale de cărămidă ale unei construcții.

aslam *sn* [At: PSALT. SCH. 37/2 / Pl: *~uri* / E: rs **ослямь**] (Înv) **1** Camătă. **2** (Pex) Avariție. **3** (Pex) Înșelăciune.

aslan *sm* [At: PITARUL HRISACHI, ap. HEM 1866 / V: ***ars~*** / Pl: *~i* / E: tc ***aslan***] (Tcî) Leu.

aslo *sns* [At: MDENC[2] / E: ***a***[nti]***s***[trepto]***l***[izina]***o***] (Med) Test pentru depistarea infecției produse de streptococul hemolitic, constând în evidențierea anticorpului ce neutralizează streptolizina.

asman *sm* [At: HEM 1868 / V: ***h~, hazm~*** / Pl: *~i* / E: ns cf tc *hasi* „scopit"] (Îrg) Batal[1].

asmatic, ~ă *smf, a* vz ***astmatic***

asmațiu *sm* vz ***hasmațuchi***

asmațuc *sm* vz ***hasmațuchi***

asmațuchi *sm* vz ***hasmațuchi***

asmațuic *sm* vz ***hasmațuchi***

asmă[1] *sf* [At: HEM 1688 / Pl: *~me* / E: tc, bg ***asma***] (Îrg) Vie care iese din nou după ce a fost tăiată de tot.

asmă[2] *sf* vz ***astm***

asmăciuc *sm* vz ***hasmațuchi***

asmățel *sm* [At: BARCIANU, ap. TDRG / Pl: *~ei* / E: ***asmățui*** css] (Bot) **1-7** Hasmațuchi (**1-7**).

asmățui *sm* vz ***hasmațuchi***

asmonie *sf* vz ***iasomie***

asmute *vt* [At: POLIZU / Pzi: *asmut* / E: ns cf lp **ex-mucciare*] (Înv) **1-6** A asmuți (**1-6**).

asmutere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***asmute***] **1-6** Asmuțire (**1-6**).

asmuța *vt* [At: ODOBESCU, S. I, 106 / V: ***azm~*** / Pzi: *asmut* / E: ns cf lp **ex-mucciare*] **1-6** A asmuți (**1-6**).

asmuțare *sf* [At: DA / V: ***azm~*** / Pl: *~țări* / E: ***asmuța***] **1-6** Asmuțire (**1-6**).

asmuțat[1] *sn* [At: DA / V: ***azm~*** / Pl: *~uri* / E: ***asmuța***] **1-5** Asmuțire (**1-5**).

asmuțat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / V: ***azm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asmuța***] **1-6** Asmuțit[2] (**1-6**).

asmuțător, ~oare *smf, a* [At: DA / V: ***azm~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asmuța*** + *-tor*] **1-12** Asmuțitor (**1-12**).

asmuțătură *sf* [At: DA / V: ***azm~*** / Pl: *~ri* / E: ***asmuța*** + *-(ă)tură*] **1-3** Asmuțitură (**1-3**).

asmuțeală *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~eli* / E: ***asmuți*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Asmuțire (**1-2**).

asmuți *vt* [At: ODOBESCU, S. I, 464 / V: ***azm~*** / Pzi: *asmut* și *~țesc* / E: ns cf lp **ex-mucciare*] **1** A îndemna câinii, cu strigăte caracteristice, să atace un om sau un animal Si: *a asmuța, a asmute, a asmuța, a asumuța, a sumuța*. **2** (Pex) A întărâta câinii. **3** (Fig) A instiga pe cineva la acte violente. **4-5** (Fig) A incita la (ceartă sau) revoltă. **6** (Fig) A excita.

asmuțire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***azm~*** / Pl: *~ri* / E: ***asmuți***] **1** Îndemnare a câinilor să atace Si: *asmutere, asmuțare, asmuțat*[1]*, asmuțătură, asmuțeală, asmuțit*[1]*, asmuțitură, asumuțare, asumuțat*[1]. **2** (Pex) Întărâtare a câinilor Si: *asmutere, asmuțare, asmuțat*[1]*, asmuțătură, asmuțeală, asmuțit*[1]*, asmuțitură, asumuțare, asumuțat*[1]. **3** (Fig) Instigare a cuiva la acțiuni violente Si: *asmutere, asmuțare, asmuțat*[1]*, asmuțeală, asmuțit*[1]*, asumuțare, asumuțat*[1]. **4-5** (Fig) Incitare la (ceartă sau) revoltă Si: *asmutere, asmuțare, asmuțat*[1]*, asmuțeală, asmuțit*[1]*, asumuțare, asumuțat*[1]. **6** (Fig) Excitare.

asmuțit[1] *sn* [At: DA / V: ***azm~*** / Pl: *~uri* / E: ***asmuți***] **1-6** Asmuțire (**1-6**).

asmuțit[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***azm~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***asmuți***] **1** (D. câini) Care se repede, îndemnat de stăpân, la un om sau animal Si: *asmuțat*[2]*, asumuțat*[2]. **2** Întărâtat. **3** (Fig; d. oameni) Instigat la violență Si: *asmuțat*[2]*, asumuțat*[2]. **4** (Fig; d. oameni) Incitat la ceartă Si: *asmuțat*[2]*, asumuțat*[2]. **5** (Fig; d. oameni) Revoltat. **6** (Fig) Excitat.

asmuțitor, ~oare *smf, a* [At: TEODORESCU, P. P. 62 / V: ***azm~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asmuți*** + *-tor*] **1-12** (Persoană) care asmute (**1-6**) Si: *asmuțător*.

asmuțitură *sf* [At: POLIZU / V: ***~țăt~, azmuțăt~, azm~*** / Pl: *~uri* / E: ***asmuți*** + *-(i)tură*] (Rar) **1-2** Asmuțire (**1-2**). **3** Strigăt prin care se asmut câinii Si: *asmuțătură*.

asocia [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / P: *~ci-a* / V: (gmî) ***~ția*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***associer,*** lat ***associare***] **1-2** *vtr* A (se) grupa cu cineva pentru atingerea unui scop comun. **3** *vr* A se alătura altora, la o acțiune comună. **4** *vr* (Pex) A susține opinia exprimată de altcineva. **5-6** *vtr* (Spc; d. idei sau stări sufletești) A (se) lega între ele după anumite legi psihologice. **7** *vt* (Nob) A face pe cineva sociabil.

asocial, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***asocial***] **1** (D. oameni) Care este inadaptabil. **2** Care este refractar la integrarea socială. **3** (D. fapte) Care este contrar intereselor societății.

asociare *sf* vz ***asociere***

asociat[1] *sn* [At: DA ms / P: *~ci-at* / V: (gmî) ***~țiat*** / Pl: *~uri* / E: ***asocia***] **1-5** Asociere (**1-5**).

asociat[2]***, ~ă*** [At: HAMANGIU, C. C. 385 / P: *~ci-at* / V: (gmî) ***~țiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asocia***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care s-a unit cu alta sau altele într-un anumit scop. **3-4** *smf, a* (Persoană) care face parte dintr-o asociație (**4**). **5** *smf* Partener de afaceri Si: (înv) *coasociat, companion, tovarăș*. **6** *a* (Pex) Unit cu altcineva sau altceva prin ceva comun. **7** *a* (Psh; d. o idee) Care decurge din alta.

asociativ, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 32 / P: *~ci-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***associatif***] **1** Privitor la asociație (**4**). **2** (D. memorie) Care evocă imagini prin asociație (**7**). **3** (D. operații matematice) Care duce la același rezultat, independent de modul cum au fost grupate elementele unui grup ordonat.

asociativitate *sf* [At: DN[3] / P: *~ci-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***associativité***] **1** Proprietate a memoriei de a fi asociativă (**2**). **2** Proprietate a unei operații matematice de a fi asociativă (**3**).

asociație *sf* [At: URICARIUL XIII, 342/10 / V: ***~iune,*** (gmî) ***~ția~*** / P: *~ci-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***association***] **1-3** (Rar) Asociere (**1-3**). **4** Grupare de persoane creată pentru atingerea unui scop comun și organizată pe baza unui statut Si: *societate*, (înv) *reuniune*. **5** Grup de plante format din mai multe specii caracteristice unui anumit mediu de viață. **6** Grupare de molecule, de stele etc. cu însușiri comune. **7** Proprietate a psihicului de a lega între ele mai multe imagini senzoriale, idei etc., astfel încât apariția uneia din ele atrage în conștiință o alta asemănătoare sau întâlnită anterior împreună. **8** (Pex) Legătură între fenomene psihice pe baza asociației (**7**).

asociaționism *sn* [At: DA ms / P: *~ci-a-ți-o~* / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***associationnisme***] **1** Doctrină filozofică potrivit căreia asociația anumitor stări elementare de conștiință explică dezvoltarea vieții intelectuale. **2** Concepție psihologică ce pune la baza vieții sufletești asociația (**7**).

asociaționist, ~ă [At: RALEA, E. O. 94 / P: *~ci-a-ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***associationniste***] **1-2** *smf* Adept al asociaționismului (**1-2**). **3-4** *a* Privitor la asociaționism (**1-2**). **5-6** *a* De asociaționism (**1-2**).

asociațiune *sf* vz ***asociație***

asociere *sf* [At: MAIORESCU, L. 41 / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***asocia***] **1** (D. oameni) Grupare pentru atingerea unui scop Si: *asociat*[1]. **2** (D. oameni) Alăturare către un grup, la o acțiune comună Si: *asociat*[1]. **3** Susținere a opiniei exprimată de altcineva Si: *asociat*[1]. **4-5** (D. idei, stări sufletești) (Auto)relaționare după anumite legi psihologice.

asoga *vt* [At: DA / Pzi: *~og* / E: *a-* + ***soga***] A soage.

asogare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~gări* / E: ***asoga***] Soagere.

asola *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***assoler***] (Agr) A cultiva pământul în asolamente.

asolament *sn* [At: I. IONESCU, D. 135 / V: (frî) ***~lem~*** / Pl: *~e* / E: fr ***assolement***] Tehnică a împărțirii unui teren cultivabil în mai multe loturi (în raport cu numărul de plante care urmează a fi cultivate) și a repartizării prin rotație a fiecărei plante pe un alt lot.

asolare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***asola***] (Agr) Cultivare a pământului în asolamente Si: *asolat¹*.
asolat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asola***] (Agr) Asolare.
asolement *sn* vz ***asolament***
asoma *vt* [At: DN³ / Pzi: *~mez* / E: fr ***assommer***] **1** A ameți animalele la abator înainte de tăiere (cu o lovitură puternică). **2** A lovi de moarte. **3** (Frm; pex) A lovi. **4** (Frm; fig) A inoportuna.
asomant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***assommant***] (Frî) Care plictisește în cel mai înalt grad.
asomare *sf* [At: DN³ / Pl: *~mări* / E: ***asoma***] **1** Amețire a animalelor înainte de tăiere, printr-o lovitură puternică Si: *asomat¹*. **2** Lovire de moarte Si: *asomat¹*. **3** (Frm; pex) Lovire. **4** (Frm; fig) Inoportunare.
asomat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asoma***] **1-4** Asomare **(1-4)**.
asomat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asoma***] **1** (D. animale) Amețit cu o lovitură puternică. **2** Lovit de moarte. **3** (Pex) Lovit². **4** (Frm; fig) Inoportunat².
asonant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***assonant***] **1-3** Care este în asonanță **(1-3)**. **4-6** Referitor la asonanță **(1-3)**. **7-9** De asonanță **(1-3)**.
asonanță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr ***assonance***] **1** (Lit) Rimă imperfectă formată numai din identitatea vocalei accentuate. **2** Repetare a aceleiași vocale accentuate într-un vers sau într-o frază, însoțită de consoane asemănătoare, pentru a produce efecte expresive. **3** Corespondență de sunete.
asonie *sf* vz ***iasomie***
asoreală *sf* [At: BÎRLEA, C. P. II, 346 / Pl: *~reli* / E: ***asori*** + *-eală*] (Pop) Sorit¹.
asori *vtr* [At: ȚIPLEA, P. P. (Glosar) / Pzi: *~resc* / E: *a-* + ***sori***] (Pop) **1-2** A (se) sori **(1-2)**.
asorire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***asori***] (Pop) **1** Sorire. **2** Insolație.
asorit¹ *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: *~uri* / E: ***asori***] (Med; pop) Insolație.
asorit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***asori***] (Pop) **1-2** Sorit²**(1-2)**. **3** Care are insolație.
asorta [At: DA / Pl: *~tez* / E: fr ***assortir***] **1** *vt* A pune laolaltă diverse obiecte pentru a forma un tot armonios. **2** *vt* A aproviziona (un magazin) cu mărfuri variate. **3** *vr* A se potrivi (ca nuanță, ca mărime etc.) Si: (pop) *a se lovi*.
asortare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***asorta***] **1** Formare a unui tot armonios din obiecte diverse puse laolaltă Si: *asortat¹*. **2** Aprovizionare cu mărfuri diverse Si: *asortat¹*. **3** Potrivire (ca nuanță, ca mărime etc.) Si: *asortat¹*.
asortat¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***asorta***] **1-3** Asortare **(1-3)**.
asortat², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asorta***] **1** Care este pus laolaltă pentru a forma un tot armonios. **2** Aprovizionat cu mărfuri variate. **3** Care se potrivește (la mărime, la culoare, la calitate).
asortiment *sn* [At: I. IONESCU, P. 186 / Pl: *~e* / E: fr ***assortiment***] (Frm) **1** Sortiment. **2** Totalitatea unor obiecte asortate **(1)** Si: (înv) *dichis*.
asoția *v* vz ***asocia***
asoțiat¹ *sn* vz ***asociat¹***
asoțiat², ~ă *a* vz ***asociat²***
asoțiație *sf* vz ***asociație***
asparagină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***asparagine***] Alcaloid din mlădițele de sparanghel, din rădăcinile de nalbă etc. întrebuințat ca diuretic.
asparagus *sn* [At: DN³ / Pl: *~uși* / E: fr ***asparagus***] Plantă ornamentală din familia liliaceelor, cultivată pentru frunzele ei foarte fine și decorative (*Asparagus silvestris*).
aspect *sn* [At: ALECSANDRI, P. IV, 103 / Pl: *~e* și (îvr) *~uri* / E: lat ***aspectus,*** fr ***aspect***] **1** Fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru Si: *înfățișare, aer,* (înv) *arătare*. **2** (Îlpp) **Sub ~ul...** Din punctul de vedere al... **3** (Îal) În raport cu... **4** Categorie gramaticală caracteristică anumitor limbi, care arată stadiul de realizare a acțiunii exprimate de verb. **5** (Ast) Diferitele poziții opuse ale Soarelui, planetelor și sateliților, așa cum apar de pe pământ.
aspectiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aspectif***] **1-2** Aspectual **(1-2)**.
aspectomat *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Aspektomat***] Diaproiector cu telecomandă.
aspectos, ~oasă *a* vz ***aspectuos***
aspectual, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf fr *aspectuel*] **1** Referitor la aspect **(4)**. **2** De aspect **(4)**.
aspectuos, ~oasă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 136 / V: *~tos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***aspect*** + *-os*] Cu aspect **(1)** plăcut Si: *prezentabil*, (îvp) *arătos*.
aspenchiu *sm* [At: BARCIANU / Pl: net / E: lat ***Asplenium***] (Bot; reg) Spinarea-lupului (*Adianthum capillus-veneris*).
aspergil *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***aspergillus***] Mucegai care se dezvoltă pe substanțe dulci.
aspergiloză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***aspergillose***] Boală cauzată de dezvoltarea aspergilului în organismul omului și al animalelor (în special păsări și albine), caracterizată prin apariția de noduli în căile respiratorii, pe piele etc.
asperitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: lat ***asperitas, -atis,*** fr ***aspérité***] **1** Proprietatea de a fi aspru². **2** Parte aspră a unei suprafețe. **3** (Fig) Lipsă de delicatețe, de suplețe. **4** (Fig) Parte aridă în firea sau scrisul cuiva Si: *ariditate*.
aspermatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf ger *aspermatisch*] Lipsit de lichid seminal.
aspermatism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ns cf ger *Aspermatismus*] **1** Imposibilitate de producere sau de evacuare a lichidului seminal. **2** Sterilitate masculină.
aspermie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***aspermie***] Absență a ejaculării datorată obstrucției căilor de excreție a lichidului seminal sau inhibiției psihice.
aspersiune *sf* [At: LTR / Pl: *~ni* / E: fr ***aspersion,*** lat ***asperso, -onis***] Stropire a solului sau a unui obiect cu apă sau cu o soluție lichidă aruncată sub formă de picături asemănătoare cu ploaia Si: *ploaie artificială*.
aspersor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***aspersoir***] Dispozitiv de pulverizare a apei folosit la irigarea prin aspersiune.
aspic¹ *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ici* / E: cf ger *Spick*] Levănțică.
aspic² *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***aspic***] Substanță gelatinoasă obținută din suc de oase și carne, folosită ca garnitură la unele mâncăruri reci Cf *piftie*.
aspidă¹ [At: CORESI, PS. 382 / Pl: *~izi, ~de* / E: vsl ***аспида***] **1** *sf* Șarpe veninos din Egipt sau Libia, cu gâtul umflat Si: *viperă*, (înv) *năpârcă*. **2** *sf* (Fig) Femeie foarte rea Si: *scorpie*. **3** *sf* (Fig) Ființă șireată, înșelătoare. **4** *af* (Fig; rar, *am*) Răutăcios.
aspidă² *sf* [At: (a. 1875) PANN, ap. HEM. / Pl: *~de* / E: ngr ***ασπις, -ιδος***] (Îvr) Scut.
aspira [At: (a.1866) URICARIUL, VII, 229 / Pzi: *aspir* și, rar *~rez* / E: lat ***aspirare,*** fr ***aspirer***] **1** *vt* A inspira. **2** *vt* (Pex) A inhala, o dată cu aerul, alte substanțe, sub formă de pulbere, gaze etc. **3** *vt* A trage cu o pompă un gaz sau un lichid. **4** *vt* (Fon) A rosti un sunet astfel încât, înainte sau simultan cu articularea lui, coardele vocale să aibă poziția de inspirație, sunetul fiind însoțit sau precedat de o spirantă laringală, notată aproximativ prin litera „h". **5** *vi* (Fig) A năzui spre ceva.
aspirant, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 79 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***aspirant,*** rs ***аспирант***] **1** *a* Care trage aerul, apa. **2-3** *smf, a* (Persoană) care dorește să obțină ceva. **4** *smf* (Înv) Persoană care se pregătea, în cadrul aspiranturii, pentru titlul superior de „candidat în științe". **5** *smf* (În unele țări) Doctorand. **6** *smf* (Buc; gmî) Funcționar subaltern și provizoriu la judecătorii, căi ferate etc. **7** *sm* (Înv; spc) Elev al unei școli de marină. **8** *sm* (Înv; spc) Primul grad de ofițer în marina militară. **9** *sm* (În unele țări) Tânăr practicant pe o navă civilă în vederea obținerii gradului de ofițer stagiar. **10** *sm* Arbore de cea mai bună calitate, selecționat dintr-un arboret.
aspirantură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: rs ***аспирантур***] **1** (Înv) Grad de învățământ superior, organizat pe lângă universități și institute, pentru pregătirea cadrelor de specialiști și cercetători științifici. **2** (Înv) Sistem de pregătire postuniversitară și academică a viitorilor candidați în științe. **3** (În unele țări) Doctorantură.

aspirare *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 84 / Pl: *~rări* / E: ***aspira***] **1** Inspirare. **2** Inhalare a unor substanțe Si: *aspirat^{1}* **(2)**. **3** Tragere a aerului sau apei cu o pompă Si: *aspirat^{1}* **(3)**. **4** (Muz) Introducere a sunetului „h“ între secvențele vocalice ale unui cuvânt Si: *aspirat^{1}* **(4)**. **5** (Fon) Rostire a unui sunet astfel încât, înainte sau simultan cu el, coardele vocale având poziția de inspirație, să apară o spirantă laringală, notată aproximativ prin litera „h“ Si: *aspirat^{1}* **(5)**. **6** (Înv) Aspirație **(5)**.

aspirat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aspira***] **1-5** Aspirare **(1-5)**.

aspirat^{2}, ~ă *a* [At: PONI, F. 90 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aspira***] **1** (D. aer) Inspirat. **2** (D. substanțe) Inhalat. **3** (D. aer sau apă) Tras cu pompa. **4** (Fon) Rostit cu aspirație **(4)**.

aspirator, ~oare [At: PONI, F. 89 / V: (înv) ***~răt~, rătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aspira + -tor***] **1-2** *sn, a* (Aparat) care aspiră (aerul, apa). **3** *sm* Tub care aspiră, în alcătuirea pompei.

aspirație *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 215 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***aspiration***] **1** Inspirare. **2** Inhalare. **3** (Fon) Pronunțare aspirată **(4)** a unui sunet. **4** (Pex) Spiranta laringală *h*. **5** (Teh) Deplasare a unui fluid într-o conductă prin micșorarea presiunii aerului la capătul conductei către care acesta se deplasează. **6** (Med) Pătrundere în căile aeriene a unor lichide (sânge, lichid amniotic, apă, vomă) care pot produce asfixie mecanică sau pneumonie. **7** Metodă de extragere a conținutului lichid dintr-o cavitate sau plagă. **8** (Fig) Năzuință. **9** (Psh; îs) *Nivel de ~* Nivel pe care subiecții speră să-l atingă în executarea unei activități specifice și standardizate, care se evaluează prin raportarea succesului real la succesul presupus.

aspirațiune *sf* vz ***aspirație***

aspirător, ~toare *smf, a* vz ***aspirator***

aspirătoriu, ~oare *smf, a* vz ***aspirator***

aspirină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: ger ***Aspirin***] Acid acetilsalicilic, folosit ca medicament febrifug și calmant.

aspreală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* (rar) *~ele* / E: ***aspri + -eală***] **1** Asprime **(1)**. **2** (Trs) Scrobeală (albastră) Si: (reg) *crohmală, sâneală*.

asprete *sm* [At: DEX^{2} / Pl: *~eți* / E: ***aspru^{2} + -ete***] **1-2** (Specie de) pește de râu, cenușiu-brun, lung de 10-12 cm, acoperit cu solzi aspri și mărunți Si: *poprete, sforete* (*Romanichthys valsanicola*).

asprețe *sf* [At: BOLINTINEANU, ap. TDRG / Pl: *~eți* / E: ***aspru^{2} + -ețe***] Asprime **(3)**.

aspri [At: LB / Pl: *~resc* / E: ***aspru^{2}***] **1-2** *vtr* (Rar) A (se) înăspri. **3** *vr* (Fig) A se întărâta. **4** *vr* (Fig) A se face frig. **5** *vr* (Trs; rar) A se răsti (la cineva). **6** *vr* A trata pe cineva cu asprime **(2)**. **7** *vt* (Trs) A apreta. **8** *vi* (Rar) A îngheța puțin.

asprilișor *sm* [At: VICIU, COL. 197 / Pl: *~i* / E: ***aspru^{1} + -(ili)șor***] (Reg) Asprișor.

asprime *sf* [At: MARCOVICI, D. 26/1 / Pl: *~mi* / E: ***aspru^{2} + -ime***] **1** Proprietate a unui obiect de a fi aspru **(1)** Si: (rar) *aspreală* **(1)**. **2** (Fig) Severitate. **3** Vigoare. **4** Parte aspră a unui obiect. **5** (Pex) Loc greu de urcat. **6** (Îlav) **Cu ~** Aspru **(15)**.

asprire *sf* [At: (1794) FĂLCOIANU, ap. GCR II, 155 / Pl: *~ri* / E: ***aspri***] **1** Înăsprire. **2** (Fig) Întărâtare. **3** (D. vreme) Răcire. **4** (Reg; rar) Răstire. **5** Tratare cu asprime **(2)** a unei persoane Si: (rar) *asprit^{1}* **(5)**. **6** (Reg) Apretare. **7** (Rar) Înghețare ușoară Si: (rar) *asprit^{1}* **(7)**. **8** (Înv) Asprime **(2)**.

asprișor^{1} *sm* [At: POP, ap. HEM 1878 / Pl: *~i* / E: ***aspru^{1} + -ișor***] **1** (Îrg) Bănuț (de argint) Si: *bănișor, albișor*. **2** (Iht) Biban.

asprișor^{2}, ~oară [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aspru^{2} + -ișor***] **1-10** *a* (Cam) aspru^{2} **(1-2, 4, 8, 11)**. **11-18** *a, av* (Cam) aspru **(9-10, 19-20)**. **19** *sf* (Bot) Turiță (*Agrimonia eupatoria*).

asprit^{1} *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***aspri***] (Rar) **1** Înăsprire. **2** (Fig) Întărâtare. **3** (D. vreme) Răcire. **4** (Reg; rar) Răstire. **5** Asprire **(5)**. **6** (Reg) Apretare. **7** Asprire **(7)**.

asprit^{2}, ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 103/28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***aspri***] **1** (D. vreme) Înăsprit. **2** (D. oameni) Îndârjit.

aspriu, ~ie *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***aspru^{2} + -iu***] **1-6** (Reg; rar) (Cam) aspru **(1-2, 19)**.

asproi, ~oaie *a* [At: VAIDA / Pl: *~* / E: ***aspriu*** css] (Reg) **1-6** (Reg; rar) (Mai) aspru **(1-2, 19)**.

aspru^{1} *sm* [At: (1471), ap. HEM 1882 / Pl: *~ri* și (înv) *~re* sn / E: ngr ***ἄσπρου***] (Înv) **1** Cea mai mică monedă turcească de argint, valorând în sec. XVII a 6-a parte dintr-un potronic de argint. **2** Mică monedă de argint de 22 bani.

aspru^{2}, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 95/2 / Pl: *~ri, ~re* / E: ml ***asper***] **1** *a* Cu suprafața zgrunțuroasă, care dă (la pipăit) o senzație de zgâriere. **2** *a* Neplăcut la pipăit. **3** *sn* (Iuz; lpl) Obiecte aspre. **4** *a* (D. păr) Tare și țepos. **5** *a* (D. perii) Cu fire aspre **(3)**. **6** *a* (D. ovine) Cu lâna răsucită, cu fir gros. **7** *a* (D. apă) Care conține săruri calcaroase. **8** *a* (D. vin) Care are gust acru, înțepător. **9-10** *a, av* Puternic. **11** *a* (D. vreme) Geroasă. **12** *a* (D. voce) Care zgârie auzul. **13-14** *a, av* (Fig) (Într-un mod) neplăcut. **15-16** *a, av* (Fig) (Într-un mod) greu suportabil. **17-18** *a, av* Dificil. **19-20** *a, av* (În mod) sever. **21** *sn* (Îlav) **Cu ~l** Cu asprime **(6)**. **22** *sm* (Iht) Biban (*Perca fluviatilis*).

aspuma [At: CORESI, ap. GCR I, 12/4 / Pzi: *~mez* și (înv) *aspum* / E: ml ***expumare***] (Înv) **1-2** *vit* A spuma. **3** *vt* (Reg) A asmuți **(1)**.

aspumare *sf* [At: LB / Pl: *~mări* / E: ***aspuma***] (Înv) Spumare.

aspumat^{1} *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***aspuma***] (Rar) Spumare.

aspumat^{2}, ~ă *a* [At: CUV. D. BĂTR. II, 470 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aspuma***] (Înv) **1** Aruncat ca o spumă. **2** Înspumat.

assai *av* [At: DN^{3} / E: it ***assai***] (Muz) **1** (Îs) *Allegro ~* Mai repede decât allegro. **2** (Îs) *Adagio ~* Mai încet decât adagio.

assembler *sns* [At: DN^{3} / E: eg ***assembler***] **1** Asamblor specific unor microcalculatoare. **2** Limbaj de asamblare al microcalculatoarelor.

assiris *sns* [At: DER^{2} I / E: fr ***assiris***] **1** Denumire a asamblorului sistemului de operare al sistemului Siris. **2** Limbaj de asamblare pentru calculatorul Felix C.

assize *sfp* [At: DER^{2} I / E: fr ***assises***] **1** (Îem) Adunări care reuneau pe suveran și pe vasalii săi. **2** Adunări ale reprezentanților regalității și ai regiunilor din Franța și Anglia, în care erau adoptate hotărâri juridice, administrative etc. **3** (Lsg) Hotărâre juridică sau administrativă adoptată la assize **(2)**.

ast, astă *pd, ad* vz ***ăsta, asta***

asta [At: DOSOFTEI, ap. DA / Pzi: *astau* / E: ml ***astare***] (Înv) **1** *vi* A sta alături de cineva. **2** *vi* A fi în slujba cuiva. **3** *vi* (Pex) A înfrunta pe cineva. **4** *vi* A asista. **5** *vi* A se prezenta înaintea unei autorități. **6** *vi* A apărea. **7** *vt* A prezenta pe cineva. **8** *vt* A preda pe cineva.

astalâș *sm* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 54 / V: ***~luș, ~teluș, stăl~, stăluș*** / Pl: *~i* / E: mg ***asztalos***] (Trs; mgm) Tâmplar.

astaluș *sm* vz ***astalâș***

astar *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 321/7 / V: ***~riu, c~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: tc ***astar***] (Înv) Pânză groasă care servea (mai ales) pentru căptușeală de haine (dar și pentru acoperit fața morților, pentru împodobit caii domnești, pentru strecurat etc.).

astaragiu *sm* [At: (1784), ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: ***astar + -(a)giu***] (Înv) **1** Fabricant de astar. **2** Negustor de astar.

astară *av* [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 1890 / E: ***ast'+seară*** cu simplificarea grupului *-sts-*] (Îrg) Astă-seară.

astariu *sn* vz ***astar***

astatic, ~ă [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astatique***] **1** *a* Care este în echilibru în toate pozițiile. **2** *a* (D. un ac magnetic) Care este astfel dispus, încât să fie în echilibru indiferent de acțiunile exercitate asupra lui de către un câmp magnetic în care a fost plasat. **3** *a* (Îs) *Echilibru ~* Echilibru indiferent. **4-5** *smf, a* (Persoană) care suferă de astazie.

astatin *sn* vz ***astatiniu***

astatiniu *sns* [At: DN^{3} / P: *~niu* / V: ***astatin*** / E: ger ***Astatinium***, fr ***astatine***] (Chm) Element radioactiv sintetic.

astatizare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~zări* / E: cf fr *astatisation*] Mărire a sensibilității unor sisteme deformabile față de acțiunile deformante, micșorându-le stabilitatea.

astazie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astasie***] (Med) Imposibilitatea de menținere în poziție verticală, ca urmare a necoordonării motorii.

astămâneață *av* [At: CANDREA, Ț. O., ap. DA ms / E: ***astă*** + ****mâneață***] (Pop) Azi-dimineață.

astăreală *sf* [At: TDRG / V: ***~ter~*** / Pl: *~eli* / E: ***astări*** + *-eală*] (Reg) **1** Căptușeală. **2** (Pex) Căptușeală de scânduri așezată pe un schelet de lemn, care susține un strat de material sau șindrila, țigla ori tabla constituind acoperișul unei case.

astări *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: ***astar*** cf tc *astarmalak*, ngr *αστaρόνω*] **1** (Înv) A căptuși o haină cu astar. **2** A acoperi un schelet de lemn cu astăreală **(2)**.

astărire *sf* [At: MDA / Pl: *~ri* / E: ***astări***] **1** (Înv) Căptușire a unei haine cu astar Si: *astărit¹* **(1)**. **2** Acoperire a unui schelet de lemn cu astăreală **(2)** Si: *astărit¹* **(2)**.

astărit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***astări***] **1-2** Astărire **(1-2)**.

astărit², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***astări***] **1** (Înv) Căptușit cu astar. **2** Acoperit cu astăreală **(2)**.

astătut, *~ă* *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 61/2 / Pl: *~uți*, *~e* / E: ***asta***] (Înv) **1** Înfățișat cuiva. **2** Prezentat. **3** Predat.

astăura *v* [At: JAHRESBER. III, 313 / Pzi: *astaur* / E: ***a¹*** + ***staur***] (Ban) A pândi.

astăurare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***astăura***] (Ban) Pândire.

astăurat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***astăura***] (Ban) Pândire.

astăurat², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***astăura***] (Ban) Pândit².

astăvi *v* [At: LB / Pzi: *~vesc* / E: ***a*** + ***stăvi***] (Trs) A zăbovi.

astăvire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***astăvi***] (Trs) Zăbovire.

astăvit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***astăvi***] (Trs) Zăbovire.

astăvit², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***astăvi***] (Trs) Zăbovit².

astăz *av* vz ***astăzi***

astăzi *av* [At: COD. VOR. 38 / V: ***astăz***, ***~tâzi*** / E: ***astă*** + ***zi***] **1** În ziua în curs Si: *azi*. **2** (Pex) În timpul în care trăim Si: *azi*. **3** (Prt) Acum. **4** (Îlav) **De ~ înainte** Începând de acum. **5** (Îlav) **În ziua de ~** Astăzi **(2)**. **6** (Îal) În prezent. **7** (Îlav) **Până (în ziua de) ~** Până acum. **8** (Îlav) **De ieri până ~** sau (înv) **de ~ - de mâine** Instabil și nesigur. **9** (Îal) Într-un timp neașteptat de scurt. **10** (Îal) Cu amânări succesive. **11** (Îlav) **~-mâine** Într-una din zilele acestea. **12** (Îal) Imediat. **13** (În corelație cu *ieri* sau cu *mâine*) Continuu, de lungă durată. **14** (Îlav) **Când ~, când mâine** (sau **când ieri, când ~**) Nestatornic.

astâmpăr *sms* [At: POP, ap. HEM 1899 / E: ***astâmpăra***] **1** (Înv) Odihnă. **2** (Îe) **A nu (mai) avea ~** A fi în mișcare continuă. **3** (Îae) A fi neliniștit. **4** (Îe) **A nu-și (mai) găsi (sau afla) ~** A nu avea liniște. **5** (Îe) **A nu da (cuiva) ~** A nu da (cuiva) pace. **6** (Îlav) **Fără ~** Neobosit. **7** (Îal) Întruna.

astâmpăra [At: (a. 1756) URICARIUL XXI, 166 / V: (reg) ***~tim~*** / Pzi: *astâmpăr* / E: ml ****ex-temperare***] **1** *vt* (Înv; d. apă sau aer foarte fierbinte sau foarte rece) A face suportabil Si: *a tempera*. **2** *vt* (D. pasiuni, sentimente) A potoli. **3-4** *vtr* (D. pasiuni, sentimente) A nu (se) manifesta Si: *a (se) abține*. **5** *vi* A nu se mai mișca. **6-7** *vtr* (D. oameni) A (se) liniști. **8** *vr* (Pex; d. evenimente agitate) A se domoli.

astâmpărare *sf* [At: BELDIMAN, N. POMP. I, 49 / Pl: *~rări* / E: ***astâmpăra***] **1** (Înv) Răcorire. **2** Potolire a zbuciumului Si: *astâmpărat¹* **(2)**. **3** Abținere. **4** Nemișcare. **5** Odihnă. **6** Domolire.

astâmpărat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***astâmpăra***] **1-6** Astâmpărare **(1-6)**.

astâmpărat², *~ă* *a* [At: BELDIMAN, TR., ap. HEM 1900 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***astâmpăra***] **1** Domolit. **2** Potolit. **3** Liniștit. **4** Calm.

astâmpărător, *~oare* *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***astâmpăra*** + *-tor*] (Rar) Care astâmpără **(1)**.

astâz *av* vz ***astăzi***

asteatoză *sf* [At: DN³ / P: *~ste-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***astéatose***] (Med) Absență a secrețiilor grase ale pielii.

asteism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***astéisme***] (Lit) Figură de stil constând în deghizarea unei laude sau a unei flatări sub aparența blamului sau a reproșului.

asteluș *sm* vz ***astalâș***

astenia *vtr* [At: DN³ / Pzi: *~iez* / E: ***astenie***] **1-2** A (se) asteniza **(1-2)**.

asteniat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***astenia***] **1-2** Astenizare **(1-2)**.

asteniat², *~ă* *smf*, *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***astenia***] **1-4** Astenizat² **(1-4)**.

astenic, *~ă* [At: DA / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***asthénique***] (Med) **1** *a* Privitor la astenie. **2** *a* De astenie. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care suferă de astenie.

astenie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***asthénie***] **1** Stare patologică de oboseală intensă și prelungită, însoțită de slăbiciune fizică, de scăderea capacității de lucru intelectual. **2** (Fam) Stare de irascibilitate și proastă dispoziție permanentă.

asteniza *vtr* [At: DN³ / Pl: *~zez* / E: ***astenie*** + *-iza*] **1-2** A (se) îmbolnăvi de astenie Si: *astenia* **(1-2)**.

astenizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***asteniza***] **1** Îmbolnăvire de astenie **(1)** Si: (rar) *asteniat¹* **(1)**, *asteniere* **(1)**, *astenizat¹* **(1)**. **2** Aducere a cuiva în stare de astenie **(2)** Si: (rar) *asteniat¹* **(2)**, *asteniere* **(2)**, *astenizat¹* **(2)**.

astenizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asteniza***] (Rar) **1-2** Astenizare **(1-2)**.

astenizat², *~ă* *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***asteniza***] **1-4** (Persoană) care suferă de astenie **(1-2)**.

astenobioză *sf* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***asthénobiose***] (Blg) Fază de activitate redusă care intervine temporar în viața unor specii de insecte.

astenonevrotic, *~ă* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***astenie*** + ***nevrotic***] **1** *a* Referitor la astenia nervoasă. **2** *a* De astenie nervoasă. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) suferindă de astenie nervoasă.

astenopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***asthénopie***] Oboseală oculară.

astenosferă *sf* [At: DER² I / Pl: *~re* / E: fr ***asténosphère***] Parte constituentă a Terrei, între adâncimile de 70-700 km, cu viscozitate scăzută, materia fiind într-un stadiu de fuziune parțială, cu scădere accentuată a vitezei undelor seismice.

aster¹ *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***aster***] (Bot) Plantă erbacee decorativă cu flori în diferite tonuri de roz și violet Si: (pop) *steluță*. **2** (Blg) Formație filamentoasă cu aspect radiant care înconjoară centrosfera unei celule.

aster²- vz ***astro-***

astereală *sf* vz ***astăreală***

astereognozie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astéréognosie***] Pierdere a capacității de recunoaștere a obiectelor prin pipăit, datorită unor leziuni nervoase.

asteride *sfp* [At: DN³ / E: fr ***astérides***] **1** (Zlg) Clasă de echinoderme cu corpul în formă de stea. **2** (Lsg) Animal din această clasă.

asterie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***astérie***] (Zlg) Stea-de-mare.

asterisc *sn* [At: DA / V: *~ic* / Pl: *~uri* / E: fr ***astérisque***] **1** Semn grafic în formă de steluță, care, pus după un cuvânt, trimite la o notă aflată în subsolul paginii. **2** (Lin) Semn pus înaintea unui cuvânt, formă, rădăcină, care indică faptul că este o reconstituire, neatestată. **3** Obiect liturgic format din două semicercuri de metal prețios, având în punctul de intersecție o cruce, care simbolizează steaua văzută de magi la Nașterea Domnului.

asterism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***astérisme***] **1** Proprietate a unor minerale de a prezenta, în masa lor, cercuri luminoase în lumina reflectată prin ele în diferite direcții. **2** (Rar) Constelație.

astero- vz ***astro-***

asteroid *sm* [At: DA / Pl: *~izi* și (înv) *~ide* *sn* / E: fr ***astéroïde***] (Ast) Fiecare dintre micile planete ale sistemului nostru solar, ale căror orbite se află, în general, între orbitele planetelor Marte și Jupiter Si: *planetoid*.

asteronim *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***astéronyme***] **1-3** Steluță, grup de steluțe sau literă urmată de steluțe care înlocuiesc, într-o operă literară, numele autorului sau al unui personaj.

asteroxilon *sms* [At: MDENC² I / E: lat ***Asteroxylon***] Criptogamă vasculară din Devonian, cu tulpină subterană și aeriană, acoperită cu frunze mici în partea bazală, cu înmulțirea prin spori.

astfel *av* [At: BĂLCESCU, M. V. 5/10 / V: (reg) ***asf~***, ***~liu*** / A și: (rar) *~fel* / E: ***ast*** + ***fel***] **1** Așa (nu altfel). **2** Așa încât. **3** Prin urmare. **4** De

aceea. **5** Atunci. **6** Așa precum. **7** Atât de. **8** În așa fel. **9** (Determină un substantiv, de care se leagă prin pp *de*) Asemenea.

astfeliu av vz *astfel*

astian [At: DN³ / P: *~ti-an~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***astien***] (Glg) **1** *sn* Ultimul etaj al pliocenului. **2** *a* Care aparține astianului **(1)**.

astigmat, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***astigmate***] **1-2** (Persoană) care suferă de astigmatism.

astigmatic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astigmatique***] **1** Afectat de astigmatism. **2** (Fiz; îs) *Imagine ~ă* Imagine deformată produsă de un sistem optic cu astigmatism. **3** Referitor la astigmatism. **4** De astigmatism.

astigmatism *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~e* / E: fr ***astigmatisme***] **1** Imperfecțiune a unui sistem optic care formează o imagine întinsă pentru un obiect punctiform. **2** Defect al cristalinului sau al unei lentile, constând în inegalitatea de curbură, care duce la deformarea imaginilor.

astigmometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***astigmomètre***] Aparat pentru măsurarea gradului de astigmatism.

astimpăra v vz ***astâmpăra***

astinge vtr vz ***stinge***

astiu *s* [At: VICIU, GL. / A: nct / Pl: nct / E: ns cf ger *Stielstich*] (Ban) Un fel de cusătură.

astiuz *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: mg ***aszkûz***] (Reg) Unealtă.

astm *sn* [At: MAIORESCU, CR. III 68 / V: ***asmă, ~tmă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: lat ***asthma***] **1** Stare patologică de greutate în expirație, accese de sufocare și nevoie de aer Si: (înv) *înecăciune, năduf, stenos*. **2** (Îs) *~ bronșic* Astm **(1)** datorat spasmului mușchilor bronhiolelor, provocat de o stare alergică. **3** Infecție pulmonară cronică. **4** Iritare locală a aparatului respirator. **5** (Îs) *~ cardiac* Astm **(1)** provocat de o insuficiență cardiacă acută, ca urmare a acumulării de sânge în plămâni.

astmatic, ~ă [At: DA / V: ***asm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***asthmatique***, lat ***asthmaticus***] **1-10** *smf, a* (Persoană) care suferă de astm **(1-5)**. **11-15** *a* Cauzat de astm **(1-5)**. **16-20** *a* Privitor la astm **(1-5)**. **20-25** *a* De astm **(1-5)**.

astmă sf vz ***astm***

astomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astomie***] (Med) Absență congenitală a orificiului bucal.

astrafobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astraphobie***] Teamă patologică față de fulgere.

astragal *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 442 / Pl: *~e* / E: fr ***astragale***, lat ***astragalus***] **1** (Atm) Unul din cele două oase mai mari ale tarsului, de formă cuboidă Si: *arșic*. **2** (Arh) Element decorativ de secțiune semicirculară, care separă fusul coloanei de capitel.

astragan sn vz ***astrahan***

astrahan *sn* [At: I. IONESCU, M. 701 / V: *~aga~* / Pl: *~uri* / E: din ***Astrahan***] **1** Piele de miel din rasa Caracul, cu lâna creață și mătăsoasă. **2** Haină din astrahan **(1)**. **3** (Bot; îc) **~alb** Varietate de mere văratice, cu coaja albă-verzuie, cu dungi roșii, și cu miez alb. **4** (Bot; îc) **~roșu** Varietate de mere văratice, cu coaja roșu-închis și cu miezul roșiatic.

astral, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***astrale***] **1** Care aparține aștrilor. **2** Privitor la aștri. **3** De aștri.

astralit *sm* [At: LTR / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~iți* / E: fr ***astralit***, ger ***Astralit***] **1** Exploziv de siguranță, mai puțin distrugător decât dinamita și fără gaze toxice, folosit în mine, saline, cariere și la lucrări de derocare.

astralită sf vz ***astralit***

astralon *sms* [At: MDENC² / E: fr ***astralon***] Produs chimic obținut prin copolimerizarea clorurii de vinil și acrilatului de metil, termoplastic, folosit la prepararea plăcilor, foilor sau filmelor transparente, neinflamabile și rezistente la apă.

astrăgaci *sn* [At: HEM 1901 / V: (Mol) ***afterag~*** / Pl: *~* / E: ns cf bg *стругач* „răzuitor"] (Îrg) **1** Instrument de cizmărie ca un hârleț, pentru întins talpa. **2** Instrument de lemn cu cârlig pentru întors cizmele pe față, după ce au fost cusute pe dos.

astrânge *v* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1903 / Pzi: *astrâng* / E: ml ***astringere***] (Reg) **1** A aduna. **2** A strânge (ceva) de pe jos. **3** A economisi. **4** A uni. **5** A întruni.

astrângere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***astrânge***] (Reg) **1** Adunare. **2** Strângere a ceva de pe jos Si: *astrâns¹* **(2)**. **3** Economisire. **4** Unire. **5** Întrunire.

astrâns¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***astrânge***] (Reg) **1-5** Astrângere **(1-5)**.

astrâns² ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~nși, ~e* / E: ***astrânge***] **1** Adunat. **2** Strâns de pe jos. **3** Economisit. **4** Unit. **5** Întrunit.

astreina *v* [At: VARLAAM, C. 238/2 / V: (îrg) ***~riina*** / Pzi: *~nez* și (înv) *astrein* / E: ***a²*** + ***streina***] (Înv; d. oameni) A (se) înstrăina.

astreinare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***astreina***] (Înv) Înstrăinare.

astreinat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***astreina***] (Înv) Înstrăinare.

astreinat², ~ă *a* [At: PSALT. SCH. 176 / V: (reg) ***~riin~, ~riirat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***astreina***] (Înv) Înstrăinat.

astriina v vz ***astreina***

astriinat, ~ă a vz ***astreinat***

astriirat, ~ă a vz ***astreinat***

astringent, ~ă [At: ENC. AGR. I, 72 / V: ***ads-*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***astringens, -tis***] **1** *a* Care strânge sau contractează țesuturile (organice). **2** *a* Care face gura pungă Cf *stifos*. **3** *snp* (Chm; med) Medicamente care, coagulând albuminoidele, opresc secrețiile și hemoragiile, pentru tratamentul rănilor și bolilor de piele.

astringență *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr. ***astringence***] **1-2** Proprietate a substanțelor de a fi astringente **(1-2)**.

astro- [At: DN³ / V: ***~ter-, ~tero-*** / E: fr ***astro***] Element prim de compunere savantă cu semnificația referitor la aștri sau cosmos Si: *cosmo-*.

astrobiolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***astrobiologie***] Specialist în astrobiologie.

astrobiologie *sf* [At: DN³ / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***astrobiologie***] Știință care se ocupă cu studiul vieții din alte planete Si: *exobiologie*.

astrobotanică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ger ***Astrobotanik***] Ramură a astrobiologiei care studiază posibilitatea existenței vegetației pe alte planete.

astroclimat *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***astroclimat***] Totalitatea factorilor care contribuie la stabilirea unui loc adecvat pentru observații astronomice cu instrumente optice perfecționate.

astrodom *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***astrodom***, eg ***astrodom***] Cupolă transparentă a marilor aeroporturi.

astrodrom *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***astrodrome***] Cosmodrom.

astrofic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astrophique***] (D. versuri) Care nu formează strofe.

astrofizică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***astrophysique***] Ramură a astronomiei care studiază structura și compoziția aștrilor și materiei interstelare, procesele din interiorul aștrilor și interacțiunile dintre ei etc.

astrofizician, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***astrophysicien***] Specialist în astrofizică.

astrofotografic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astrophotographique***] **1** Referitor la astrofotografie. **2** De astrofotografie.

astrofotografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astrophotographie***, ger ***Astrophotographie***] Parte a astrofizicii care folosește fotografia ca metodă și mijloc de investigație pentru determinarea (numărului) aștrilor.

astrofotogrammetrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astrophotogrammétrie***] Ramură a fotogrammetriei cu aplicații în măsurările astronomice, care folosește determinări pe cale stereoscopică.

astrofotometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astrophotométrie***] Ramură a astrofizicii care se ocupă cu măsurarea strălucirii corpurilor cerești.

astrograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***astrographe***] Lunetă astronomică fotografică, folosită la determinarea poziției aștrilor.

astrografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***astrographie***] Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea stelelor.

astroidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***astroïde***] Curbă descrisă de un punct al unui cerc prin rostogolirea acestuia în interiorul unui alt cerc fix, cu raza de patru ori mai mare decât a primului cerc.

astrolab *sm* [At: CANTEMIR, IST. 350 / V: ***~av, ~aviu*** / Pl: *~i* / E: fr ***astrolabe***] (Ast) **1** Instrument de măsurare a poziției aștrilor sau a coordonatelor geografice ale locului. **2** (Ast; îf *~av*) Linie de aramă sau de lemn în care drumul stelelor se arată. **3** Vechi instrument pentru măsurarea unghiurilor.

astrolatrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***astrolâtrie***] (Rar) Închinare la stele.

astrolav *sm* vz ***astrolab***

astrolaviu *sm* vz ***astrolab***

astrolog, ~ă *smf* [At: CANTEMIR, IST. 91 / Pl: *~ogi, ~oge* și (înv) *~oghi, ~oghe* / E: fr ***astrologue,*** lat ***astrologus***] **1** Persoană care practică astrologia Si: *zodier, solomonar.* **2** (Pex) Astronom.

astrologhicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 45 / Pl: *~ești* / E: ***astrologhic*** + *-esc*] (Înv) **1-3** Astrologic **(1-3)**.

astrologhicește *av* [At: CANTEMIR, HR. 51/ E: ***astrologhic*** + *-ește*] (Înv) **1** Conform astrologiei. **2** Ca astrologii.

astrologhie *sf* vz ***astrologie***

astrologic, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 48 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astrologique,*** lat ***astrologicus***] **1** Care aparține astrologiei. **2** Privitor la astrologie. **3** De astrologie.

astrologie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 192 / V: (înv) ***~oghi~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***astrologie,*** lat ***astrologia***] Descifrare și prezicere a destinelor individuale sau colective pe baza studierii poziției și mișcării aștrilor, constelațiilor sau unor fenomene cerești.

astrometeorologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***astrométéorologie***] Studiul fenomenelor meteorologice care au loc în atmosfera planetelor.

astrometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astrométrique***] **1** Referitor la astrometrie. **2** De astrometrie.

astrometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***astrométrie***] Ramură a astronomiei care se ocupă cu stabilirea poziției stelelor, cu determinarea coordonatelor geografice etc.

astrometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ger ***Astrometer***] Aparat fotometric pentru măsurarea și compararea gradului de lumină a aștrilor.

astronaut *sm* [At: DN[3] / Pl: *~uți* / E: fr ***astronaute***] Persoană care călătorește în spațiul cosmic cu o astronavă Si: *cosmonaut.*

astronautic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astronautique***] **1** Referitor la astronautică. **2** De astronautică.

astronautică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: fr ***astronautique***] Știința și tehnica zborurilor interplanetare Si: *cosmonautică.*

astronautician *sm* [At: DN[3] / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***astronauticien***] Specialist în astronautică.

astronavă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ve* / E: ***astro + navă***] Navă cosmică.

astronom, ~ă *smf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 323/27 / V: (pop) ***ha~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***astronome,*** lat ***astronomus***] **1** Specialist în astronomie. **2** (Înv) Astrolog **(1)**.

astronomește *av* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 81/9 / E: ***astronom*** + *-ește*] (Înv) **1** Ca astronomii. **2** Conform astronomiei Si: *astronomicește* **(2)**.

astronomic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***astronomique,*** lat ***astronomicus***] **1** Referitor la astronomie Si: (înv) *astronomicesc* **(1)**. **2** De astronomie Si: (înv) *astronomicesc* **(2)**. **3** Care aparține astronomiei Si: (înv) *astronomicesc* **(3)**. **4** (Fig) De proporții foarte mari.

astronomicesc, ~ească *a* [At: GOLESCU, ap. DA / Pl: *~cești* / E: ***astronomic*** + *-esc*] **1-3** Astronomic **(1-3)**.

astronomicește *av* [At: POLIZU / E: ***astronomic*** + *-ește*] (Înv) **1** După metodele astronomiei. **2** Astronomește **(2)**.

astronomie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 64 / Pl: *~ii* / E: fr ***astronomie,*** lat ***astronomia***] **1** Știință care se ocupă cu studiul aștrilor, sistemelor de aștri, al galaxiilor și al universului. **2** Cosmografie.

astroscop *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***astroscope***] Telescop astronomic pentru examinarea sumară a mișcării aștrilor dintr-o zonă dată.

astroscopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Astroskopie***] Examinare a bolții cerești.

astrosferă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: cf ngr *ἀστροη, σπχαιρα*] **1** Aster[1] **(2)**. **2** Masa centrală a unui aster[1] **(2)**, exclusiv radiațiile acestuia.

astrospectografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***astrospectographie***] Ramură a astrofizicii care caracterizează spectrele corpurilor cerești.

astrospectroscopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***astrospectroscopie***] Cercetare a spectrelor aștrilor pentru a deduce componența și stările fizice ale acestora.

astru *sm* [At: CULIANU, C. 3 / Pl: *aștri* și *~re sn,* (îvr) *~ri sm* / E: fr ***astre,*** lat ***astrum***] **1** Corp luminos vizibil pe bolta cerească. **2** Stea sau planetă situată în cosmos.

astruca [At: DOSOFTEI, V. S. 2 / V: ***~unca, ~upa, ~turca, azdr~*** / Pzi: *astruc* / E: ml ****astrucare***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) înveli. **3** *vr* (Pex) A se înveli spre a dormi. **4** *vr* (Pex) A se culca. **5** *vt* (Rar) A acoperi cu pământ pentru a ascunde. **6** *vt* (Pex) A înmormânta. **7** *vr* A se azvârli (pe cal).

astrucan *smf, a* vz ***asturcan***

astrucare *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29/37 / Pl: *~cări* / E: ***astruca***] (Îrg) **1** Învelire. **2** (Pex) Învelire spre a dormi *Si: astrucat*[1]. **3** (Pex) Culcare. **4** Acoperire cu pământ pentru a ascunde Si: *astrucat*[1] **(3)**. **5** (Pex) Înmormântare. **6** Azvârlire grăbită pe cal Si: *astrucat*[1] **(5)**.

astrucat[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 29 / Pl: *~uri* / E: ***astruca***] (Îrg) **1-6** Astrucare **(1-6)**.

astrucat[2]***, ~ă*** *a* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***astruca***] (Îrg) **1** Învelit[2]. **2** (Pex) Culcat[2]. **3** Acoperit pentru a fi ascuns. **4** Înmormântat[2]. **5** (Rar) Azvârlit[2].

astrucământ *sn* [At: CDDE / Pl: *~uri* / E: ***astruca*** + *-ământ*] (Ban) **1** Acoperiș. **2** Acoperământ.

astrucătoare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ori* / E: ***astruca*** + *-ătoare*] (Ban) Acoperământ.

astrucuș *sn* [At: DA, ap. HEM 1907 / Pl: *~uri* / E: ***astruca*** + *-uș*] (Reg) Acoperiș.

astrue *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ui* / E: cf *astru*] (Reg) Stea.

astrunca *v* vz ***astruca***

astrupa *v* vz ***astruca***

astupa [At: VARLAAM, C. 252 / Pzi: *astup* / E: ml ****a(d)stuppare***] **1** *vt* A umple cu câlți o gaură. **2** *vt* A umple o gaură, crăpătură, deschizătură. **3** *vt* A pune dopul unei sticle. **4** *vt* (Îe) **A-și ~ urechile** A pune mâinile la urechi pentru a nu auzi. **5** *vt* (Îae) A nu voi să audă, să știe. **6** *vt* (Fig; îe) **A ~ găuri** A-și plăti datoriile. **7** *vt* (Îe) **A ~ cuiva gura** A face pe cineva să tacă. **8** *vr* (Reg; pan) A se constipa. **9-10** *vtr* A (se) acoperi, a (se) troieni o intrare, o deschizătură. **11** *vt* (Îs) *A-și ~ nasul* A pune mâinile la nas, pentru a se feri de un miros neplăcut. **12** *vt* (Îs) *A ~ o ușă* A desființa o intrare, a o zidi. **13-14** *vt* (Îs) *A ~ un drum* (A închide un drum sau) a-l face să nu se mai cunoască. **15** *vt* A acoperi ceva, astfel încât să nu se mai vadă, să nu mai străbată la el aerul, lumina. **16** *vt* (Îe) **A ~ cuiva ochii** A face pe cineva să nu vadă ceva (rău) ce se vrea să rămână ascuns. **17** *vt* A acoperi ceva cu pământ, frunze etc. **18** *vt* (Pex) A înmormânta. **19** *vt* (Îvp) A înveli. **20** *vt* A șterge de pe fața pământului. **21** *vtr* A face să nu se mai cunoască. **22** *vt* (Fig; d. sunete) A face să nu se audă. **23** *vt* A șterge din mintea oamenilor. **24** *vt* A ascunde.

astupare *sf* [At: LB / Pl: *~ări* / E: ***astupa***] **1** Umplere cu câlți a unei găuri sau spărturi Si: *astupat*[1] **(1)**, *astupătură* **(1)**. **2** Umplere a unei deschizături Si: *astupat*[1] **(2)**, *astupătură* **(2)**. **3** Înfundare a unei sticle Si: *astupat*[1] **(3)**, *astupătură* **(3)**. **4** (Reg; pan) Constipație. **5** Acoperire a unei intrări cu troiene Si: *astupat*[1] **(5)**, *astupătură* **(5)**. **6** Zidire a unei intrări Si: *astupat*[1] **(6)**, *astupătură* **(6)**. **7** Barare a unui drum Si: *astupat*[1] **(7)**, *astupătură* **(7)**. **8** Facere să nu se mai cunoască un drum Si: *astupat*[1] **(8)**, *astupătură* **(8)**. **9** Izolare a unui obiect de aer, de lumină Si: *astupat*[1] **(9)**, *astupătură* **(9)**. **10** Ascundere. **11** Înmormântare. **12** Nimicire. **13** Ștergere a amintirii Si: *astupat*[1] **(13)**, *astupătură* **(13)**.

astupat[1] *sn* [At: HEM 1916 / Pl: *~uri* / E: ***astupa***] **1-3** Astupare **(1-3)**. **4** (Reg; pan) Constipație. **5-9** Astupare **(5-9)**. **10** Ascundere. **11** Înmormântare. **12** Nimicire. **13** Astupare **(13)**. **14** (Fig; îs) *~ul gurii* Potolire a foamei.

astupat^2, ~ă *a* [At: (a. 1632) EUSTRATIE, PRAV., ap. GCR I, 79 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***astupa***] **1** Umplut^2. **2** Închis^2. **3** Înfundat^2. **4** (Reg; pan) Constipat^2. **5** Învelit^2. **6** Înmormântat^2. **7** Camuflat^2. **8** Ascuns^2.

astupător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~tori* / E: ***astupa*** + *-(ă)toare*] **1-36** *smf, a* (Persoană) care astupă (**1-3, 6-7, 9, 12-24**). **37-42** *sf, a* (Obiect) cu care se astupă (**1-3**). **43-44** *sf, a* (Obiect) cu care se învelește.

astupătură *sf* [At: CALENDARIU (1814), 169/18 / Pl: *~uri* / E: ***astupa*** + *-(ă)tură*] **1-3** Astupare (**1-3**). **4** (Reg; pan) Constipație. **5-9** Astupare (**5-9**). **10** Ascundere. **11** Înmormântare. **12** Nimicire. **13** Astupare (**13**). **14-16** Stare a ceva astupat (**1-3**).

astupuș *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: ***astupa*** + *-uș*] **1** Dop de lemn. **2** Mototol de cârpă pentru astupat. **3** Cocoloș de hârtie cu care se astupă ceva.

asturca *vtr* vz ***astruca***

asturcan, ~ă [At: DA ms / V: ***~truc~, ~con*** / Pl: *~i, ~ne* / E: nct] (Îvr) **1-2** *smf, a* (Cal) de rasă persană.

asturcon *smf, a* vz ***asturcan***

asturică *afs* [At: MDENC I / E: ***Asturii***] Fază tectogenetică a megaciclului hercinic, desfășurată între Carboniferul mediu și cel superior.

astuț, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uți, ~e* / E: nct] (Reg; d. copii) **1** Răsfățat. **2** Isteț.

astuție *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 15 / Pl: *~ii* / E: fr ***astuce***, lat ***astutia***] (Frm; rar) **1** Șiretenie. **2** (Ccr) Înșelătorie.

astuțios, ~oasă *a* [At: CADE / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***astucieux***] (Frm; nob) Șiret.

asud *sms* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: drr ***asuda***] **1** Sudoare. **2** Secreție grasă a pielii ovinelor, cu care se impregnează lâna, devenind moale și impermeabilă Si: *usuc*. **3** (Bot; reg; îc) **~ul-calului** (sau **~ul capului**) Osul-iepurelui.

asuda [At: URECHE, ap. LET. I, 98/93 / Pzi: *asud* și (rar) *~dez* / E: ml ***assudare***] **1** *vi* (D. oameni și animale) A secreta sudoarea prin porii pielii Si: *a transpira*, (pop) *a înăduși*. **2** *vi* (Îe; ir) **A ~ sub limbă** A-i fi frig. **3** *vi* (Îae; ir) A se lăuda că a muncit mult, fără să fi făcut mare lucru. **4** *vi* (Îe; ir) **A nu-i ~ nici limba** A acuza de lene un om foarte muncitor. **5** *vi* (Îe) **A nu ~ de vorba cuiva** A nu-i păsa de vorba cuiva. **6** *vi* (Îe) **A-i ~ cuiva urechea pentru ceva** A aștepta cu nerăbdare o veste. **7** *vi* (Fig; d. obiecte) A se aburi. **8** *vi* (Fig; d. oameni) A-și da silința. **9** *vtf* (Rar) A face pe cineva să asude. **10** *vtf* (Fig) A-i da cuiva mult de lucru.

asudare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~dări* / E: ***asuda***] **1** Transpirație. **2** (Fig; lpl) Osteneală mare Si: *asudat^1* (**2**). **3** Aburire. **4** (Fig) Strădanie. **5** (Bot; reg; îc) **~a-calului** Osul-iepurelui.

asudat^1 *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***asuda***] **1** Transpirație. **2** Asudare (**2**). **3** Aburire. **4** (Fig) Strădanie. **5** (Reg; ccr) Câștig anevoios. **6** (Îs) *Baie de ~* Baie de aburi.

asudat^2, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 97 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asuda***] **1** Transpirat^2. **2** Ostenit^2. **3** Aburit^2. **4** Câștigat cu greu.

asudător, ~oare [At: LB / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~ori, ~oare* / E: ***asuda*** + *-(ă)tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care asudă (**1**). **3** *a* Care provoacă asudarea (**1**). **4-5** *smf, a* (Persoană) care muncește din greu. **6** *sf* (Îvr) Cameră pentru băi de abur.

asudătoriu, ~oare *smf, a* vz ***asudător***

asudătură *sf* [At: CIHAC, I / Pl: *~ri* / E: ***asuda*** + *-(ă)tură*] **1-4** Asudare (**1-4**). **5** Sudoare.

asudeală *sf* [At: PISCUPESCU, O. 290/30 / Pl: *~eli* / E: ***asuda*** + *-eală*] (Rar; nob) **1** Sudoare.

asudoare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ori* / E: ***a^3*** + ***sudoare***] (Reg) Sudoare.

asughiț *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***a^3*** + ***sughiț***] (Reg) Sughiț.

asuma *vt* [At: HASDEU, I. C. 57 / Pzi: *asum*, (îvr) *~mez* / E: fr ***assumer***, lat ***assumare***] **1** A lua asupra sa. **2** A se angaja să îndeplinească ceva. **3** (Înv) A-și lua pentru sine ceva Si: *a-și aroga*. **4** (Flz) A presupune.

asumare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***asuma***] **1** Luare asupra sa Si: (rar) *asumat^1* (**1**). **2** Angajare la ceva Si: (rar) *asumat^1* (**2**). **3** Arogare a unui drept Si: (rar) *asumat^1* (**3**).

asumat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asumat***] (Rar) **1-3** Asumare (**1-3**).

asumat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asuma***] **1** Luat asupra sa. **2** Promis. **3** Arogat.

asumata *vr* [At: T. PAPAHAGI, M. 214 / Pzi: *~tez* / E: nct] **1** A se îngreuna la cap. **2** A se îmbăta.

asumatare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***asumata***] **1** Îngreunare a capului Si: *asumatat^1* (**1**). **2** Îmbătare.

asumatat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asumata***] **1** Asumatare (**1**). **2** Îmbătare.

asumatat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asumata***] **1** Cu capul îngreunat. **2** Beat.

asumpție *sf* [At: DN^3 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: eg ***assumption***] **1** (Flz) Actul de a asuma (**4**). **2** (Log) Premisă minoră.

asumpțiune *sf* vz ***asumpție***

asumuța *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *asumuț* / E: Din ***asmuța*** și ***sumuța***] **1-5** A asmuți (**1-5**). **6** (Fig) A excita.

asumuțare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țări* / E: ***asumuța***] **1-5** Asmuțire (**1-5**). **6** (Fig) Excitare.

asumuțat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asumuța***] **1-5** Asmuțire (**1-5**). **6** (Fig) Excitare.

asumuțat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asumuța***] **1** Asmuțit^2 (**1**). **2** Întărâtat. **3-4** Asmuțit^2 (**3-4**). **5** (Fig; d. oameni) Revoltat. **6** (Fig) Excitat.

asuna *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *asun* / E: *a-* + ***suna***] (Înv) A suna.

asunare *sf* [At: LB / Pl: *~nări* / E: ***asuna***] (Înv) Sunare.

asunat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asuna***] (Înv) Sunare.

asunat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***asuna***] (Înv) Sunat^2.

asunătoriu, ~oare [At: LB / Pl: *~ori* / E: ***a^2*** + ***sunător***] (Înv) **1** *a* Sunător. **2** *sf* (Bot) Sunătoare.

asunet *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***a^2*** + ***sunet***] (Înv) Sunet.

asunie *sf* vz ***iasomie***

asupra [At: PSALT. SCH. 162 / V: ***~ră, ~re*** / E: ml ***ad*** + ***supra***] **1** *pp* Mai sus față de ceva. **2** *pp* Peste. **3** *pp* Însoțește numele unui dușman care a fost biruit. **4** *pp* Arată un raport de superioritate față de ceva. **5** *pp* Către. **6** *pp* În direcția... **7** *pp* (Îe) **A avea ceva ~ sa** A purta ceva cu sine. **8** *pp* (Îae; înv) A avea ceva pe conștiință. **9** *pp* (Îe) **A prinde ~ faptului** A prinde în flagrant delict. **10** *sfs* (Reg; îlav) **Cu ~ (de măsură)** Peste măsură. **11** *pp* Spre. **12** *pp* Cu privire la... Si: *despre*. **13** *pp* (Reg) Aproape. **14** *pp* (Reg) În timp, de... **15** *pp* (Îe) **A sta ~ unui lucru** A stărui să se vorbească despre un lucru sau să se facă. **16** *av* (Înv) Peste toată întinderea. **17** *av* (Înv) În tot locul. **18** *sfs* (Înv) Partea cea mai de sus a unui obiect. **19** *pp* (Îe) **A lua ceva ~ sa** sau (înv) **a-și lua ~ră, ~ sufletului** (ori **capului**) **său** A se însărcina cu ceva. **20** *pp* (Îae) A-și asuma o răspundere. **21** *pp* (Îae) A-și asuma o vină. **22** *pp* (Îe; înv) **A sta ~ cuiva să...** A fi în puterea cuiva să... **23** *pp* (Îe; înv) **A fi ~ unui lucru** A fi gata tocmai atunci să se apuce de ceva. **24** *pp* Împotriva. **25** *pp* (Îe; înv) **A fi** (sau **a sta**) **ceva cuiva ~ră** A apăsa ceva pe cineva. **26** *pp* (Îe; înv) **A veni ceva cuiva ~ră** A veni un necaz neașteptat peste cineva. **27** (Îe; înv) **A cădea ceva cuiva ~ră** A cădea pacoste pe capul cuiva. **28** (Îe; înv) **A se scula ~ cuiva** A ataca pe cineva. **29** *pp* (Îae) A se revolta împotriva cuiva. **30** *pp* (Arată direcționarea unor sentimente binevoitoare) Față de... **31** *sfs* (Înv; îe) **Cu ~ră** Cu dobândă. **32** *sfs* (Îae; înv) Cu prisosință.

asupraveni *vi* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1931 / V: ***~răv~*** / Pzi: *asupravin* / E: ***asupra*** + ***veni*** cf lat *super-venire*] (Înv; formație personală) **1** A se întâmpla. **2** A da peste ceva.

asupră *pp, sfs* vz ***asupra***

asupráluare *sf* [At: COD. VOR. 169/1-2 / Pl: *~uări* / E: ***asupră*** + ***luare***] (Înv; formație personală) **1** Avariție. **2** Lăcomie de bani.

asuprăveni *v* vz ***asupraveni***

asupre *pp, sfs* vz ***asupra***

asupreală *sf* [At: MOXA, 371/38 / Pl: *~eli* / E: ***asupri*** + *-eală*] (Înv) **1** Încălcare a drepturilor cuiva Si: *împilare*. **2** Nedreptate. **3** (Înv) Prigonire. **4** (Lpl) Rele. **5** Primejdie. **6** Cămătărie. **7** Năpastă.

asupreciune *sf* vz ***asupriciune***

asuprelnic, ~ă *a* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 313 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***asupreală*** + *-nic*] **1-3** (Înv; liv) Asupritor **(2, 4-5)**.

asupri *vt* [At: MOXA, ap. HEM 1934 / Pzi: *~resc* / E: ***asupra***] **1** A încălca drepturile cuiva. **2** A nedreptăți pe cineva mai slab Si: *a apăsa*. **3** A învinovăți pe cineva pe nedrept Si: *a calomnia*, (înv) *a năpăstui*. **4** A prigoni. **5** A exploata. **6** (Înv) A constrânge. **7** (Înv) A exagera. **8** (Înv) A ataca prin surprindere. **9** (Impr) A chinui.

asupriciune *sf* [At: CORESI, ap. HEM 1936 / V: ***~rec~*** / Pl: *~ni* / E: ***asupri*** + *-ciune*] (Înv) **1** Asuprire **(1)**. **2** Nedreptățire. **3** Asuprire **(3)**. **4** Prigonire. **5** Exploatare. **6** (Înv) Constrângere. **7** (Înv) Exagerare. **8** Asuprire **(8)**. **9** (Imp) Chinuire.

asuprire *sf* [At: URICARIUL XI, 354 / Pl: *~ri* / E: ***asupri***] **1** Încălcare a drepturilor cuiva Si: *asupriciune* **(1)**, *asuprit*[1] **(1)**, *asupritură* **(1)**. **2** Nedreptățire. **3** Învinovățire pe nedrept Si: *asupriciune* **(3)**, *asuprit*[1] **(3)**, *asupritură* **(3)**. **4** Prigonire. **5** Exploatare. **6** (Înv) Constrângere. **7** (Înv) Exagerare. **8** (Înv) Atac prin surprindere Si: *asupriciune* **(8)**, *asuprit*[1] **(8)**, *asupritură* **(8)**. **9** (Imp) Chinuire.

asuprit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***asupri***] **1** Asuprire **(1)**. **2** Nedreptățire. **3** Asuprire **(3)**. **4** Prigonire. **5** Exploatare. **6** (Înv) Constrângere. **7** (Înv) Exagerare. **8** Asuprire **(8)**. **9** (Impr) Chinuire.

asuprit[2]***, ~ă*** *a* [At: CORESI, ap. HEM 1937 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***asupri***] **1** Apăsat cu o greutate prea mare. **2** (Fig) Oprimat[2]. **3** (Înv; jur) Constrâns (la ceva). **4** Forțat[2]. **5** (Înv) Excesiv.

asupritor, ~oare [At: VARLAAM, C. 383/1 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asupri*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care încalcă drepturile cuiva. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nedreptățește. **5** *a* (Înv; îe) **Pricină ~oare** Forță majoră. **6** *smf* Prigonitor. **7** *smf* Exploatator. **8** *smf* Constrângător. **9** *smf* Chinuitor.

asupritură *sf* [At: CORESI, ap. HEM 1938 / Pl: *~ri* / E: ***asupri*** + *-tură*] **1** Asuprire **(1)**. **2** Nedreptățire. **3** Asuprire **(3)**. **4** Prigonire. **5** Exploatare. **6** (Înv) Constrângere. **7** (Înv) Exagerare. **8** Asuprire **(8)**. **9** (Imp) Chinuire. **10** Chin. **11** Cazmă.

asura *smp* [At: MDENC / E: fr ***asura***] Creaturi inferioare în mitologia vedică, adversare zeilor, semănând zâzanie în lume Cf *demoni*.

asurisit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ngr ***ἄση*** (a ***ἄσπρος, ἄσουρος***)] (Înv) Uscat.

asurzeală *sf* [At: PISCUPESCU, O. 324/5 / Pl: *~eli* / E: ***asurzi*** + *-eală*] (Rar) Asurzire **(1-5)**.

asurzi [At: DOSOFTEI, V. S. 126/2 / Pzi: *~zesc*, (îvr) *asurd* / E: ml* ***assurdire***] **1** *vi* A-și pierde auzul. **2** *vt* A face pe cineva să-și piardă auzul. **3** A face pe cineva să nu mai audă, să nu poată înțelege ceva. **4** A zăpăci.

asurzie *sf* [At: PAMFILE, A. 235 / Pl: *~ii* / E: ***asurzi*** + *-ie*] Surzenie.

asurzime *sf* [At: LB / Pl: *~mi* / E: ***asurzi*** + *-ime*] (Rar) Surzenie.

asurzire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***asurzi***] **1** Pierdere a auzului Si: (rar) *asurzit*[1] **(1)**, *asurzitură* **(1)**. **2** Provocare a pierderii auzului cuiva Si: (rar) *asurzit*[1] **(2)**, *asurzitură* **(2)**. **3** Provocare a incapacității cuiva de a înțelege ceva Si: (rar) *asurzit*[1] **(3)**, *asurzitură* **(3)**. **4** Zăpăcire. **5** Surzenie.

asurzit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***asurzi***] (Rar) **1-3** Asurzire **(1-3)**. **4** Zăpăcire. **5** Surzenie.

asurzit[2] ***~ă*** *a* [At: MARIAN, V. 123 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***asurzi***] Surd.

asurzitor, ~oare [At: ALECSANDRI, P. III, 84 / V: (îvr) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***asurzi*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care asurzește. **3-4** *smf, a* (Persoană) care zăpăcește pe cineva, făcându-l să nu mai audă. **5-6** *a, av* Cu sonoritate extrem de puternică.

asurzitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***asurzi*** + *-itură*] (Rar) **1-3** Asurzire **(1-3)**. **4** Zăpăcire. **5** Surzenie.

asuș *sn* [At: MDENC / Pl: *~e* / E: fr ***assouche***] Partea nedetașabilă a formularelor, chitanțelor etc. confecționate sub formă de carnete.

asvânta *v* vz ***azvânta•***

asvârli *v* vz ***azvârli***

asvârlire *sf* vz ***azvârlire***

asvârlit[1] *sn* vz ***azvârlit***[1]

asvârlit[2]***, ~ă*** *a* vz ***azvârlit***[2]

asvârlitor, ~oare *smf, a* vz ***azvârlitor***

asvârlitură *sf* vz ***azvârlitură***

aș *i* [At: PANN, ap. HEM 1960 / V: ***așa, ași***[1] / E: tc ***haša***] (Fam) **1** Exprimă respingerea unei afirmații Si: (fam) *vorbă să fie, nici vorbă, ferească Dumnezeu*. **2** Exprimă dezamăgirea Si: (fam) *da de unde*. **3** (Îcst) *Ei ~!* Exprimă surpriza față de ceva ce pare incredibil Si: (fam) *nu mai spune*.

așa[1] [At: COD. VOR. 16/14 / V: (îrg) ***așă, așe, așea, așia***, (Trs) ***șa***, (înv) ***ași*** / E: lat ***eccum -sic***] **1** *av* În felul, chipul, modul acesta Si: *astfel*. **2** *av* (Îlav) **Fie și ~** Da[1]. **3** *av* (Îlav) **Și ~** În orice caz. **4** *av* (Îlav) **Nici ~** Nu în acest mod. **5** *av* (Îlav) **Și (mai) ~, și (mai) ~** (sau **altmintrelea**) În amândouă felurile. **6** *av* (Îlav) **Ori ~, ori ~** (sau **tiri ~, tui ~**) Sau într-un fel sau într-altul. **7** *av* (Îlav) **~ o fi** Probabil. **8** *av* După cum am zis. **9** *av* După cum voi zice. **10** (Pop; îlav) **Iaca** (sau **uite**) **~** În felul indicat mai jos. **11** *av* (Pfm) **Iaca ~** Pentru că în acest fel vreau eu. **12** *av* (Îe) **~ să știi** (sau **să știți**), ori **~ să-mi** (sau **să-ți, să ne** etc.) **ajute Dumnezeu** etc. Sigur că da. **13** *av* (Îlav) **~i** (sau **~ este**) Da[1]. **14** *av* (Îlav) **Nu-i ~** (sau **nu este ~**) Nu. **15** *av* (Pop; îe) **A zice că este ~** A afirma. **16** *av* (Pop; îe) **A zice că nu este** (sau **nu-i**) **~** A nega. **17** *av* (Îlav) **Chiar ~** Întocmai. **18** *av* (Gmț; îlav) **Cam** (sau, reg, **mai**) **~** Aproximativ în felul acesta. **19** *av* (Gmț; îlav) **~ zău** ori **zău ~** Incredibil. **20** *av* (Pop; îlav) **Hop ~** Bravo! **21** *av* (Îlav) **~, da!** sau (rar) **Vezi, ~** Exprimă aprobarea. **22** *av* (Îlav) **~i?**, sau **~ e?, nu-i ~?** Exprimă solicitarea aprobării interlocutorului. **23** *av* (Îlav) **Cum ~?** Exprimă surprinderea. **24** *av* (Îlav) **~ stă treaba?** Exprimă indignarea, mânia. **25** *av* (Îlav) **Și ~** În concluzie Si: *(și) astfel, (și) în acest fel*. **26** *av* (Înv; îlav) **~ zicând** sau **ca să zic ~** Adică. **27** *av* (Îlc) **~ că** Deci. **28** *av* (Îlav) **~ fiind** Așadar. **29** *av* Întocmai. **30** *av* (Îlav) **Tot ~** La fel. **31** *av* (Îlav) **Mai tot ~** Cam la fel. **32** *av* (Îlav; arată suprapunerea a două voințe) **~ ..., ~ ...** În acest chip ai fi putut. **33** *av* (Îcl) **~ de** Atât de..., pe cât sau cum este... **34** *av* (Îlav) **Și ~ mai departe** Etcetera. **35** *av* (Îlav) **~ și ~** Nu prea bine. **36** *av* (Îal) Nu mare lucru. **37** *av* (Îal) Mediocru. **38** *av* (Îal) Prea de încredere. **39** *av* (Îlav) **Azi ~, mâine ~** sau (rar) **tot ~ și iar ~** Făcând mereu la fel. **40** *av* (Pop; îlav) **Tot ~ și iar ~** Exprimă îndemnul pentru continuarea jocului, a dansului. **41** *av* (Îlav) **Când** (sau **o dată** ori, reg, **ni**) **~** O dată într-un fel, o dată într-alt fel. **42** *av* (Îlav) **Nici ~, nici ~** Nici într-un fel, nici într-altul. **43** *av* (Îlav) **Tu ~, tu ~** Nehotărât și inconstant. **44** (Îlav) **~ cum** Pe când. **45** *av* (Îal) Cu toate că ... **46** *av* (Și îlav **~ de**) Într-atât (de). **47** *av* Oarecum. **48** *av* (Îlav) **Numai ~** sau (înv) **~ numai** Fără motiv. **49** *av* (Pop; îlav) **Ia, numai ~** Cu ușurință. **50** *av* (Pop; îlav) **Ia(c') ~** Fără rost. **51** *av* (Pop; îal) După bunul plac. **52** *av* (Trs; îal; în strigături) În acest mod. **53** *av* (Pop; îlav) **Mai ~** Nu prea ... **54** *av* (Îlav) **~ -zis** (sau **numit**) Pe nedrept denumit astfel. **55** *av* (Îal) Convențional denumit astfel. **56** *av* (Construit cu adjective urmate de **cum este** sau **cum se află**) Cu toate că. **57** *ai* (Cu sensul reieșind din context) Foarte mult, bun(ă) etc. **58** *ain* Foarte bun. **59** *ain* Foarte puțin. **60** *ain* Foarte rău. **61** *ain* Foarte prost. **62** *ain* Astfel. **63** *av* (Îlav) **~ ceva** Cam ca acesta. **64** *av* (Îe) **A fi ~ ceva!** A fi într-un mod care supără, care depășește măsura. **65** *av* (Pop; îlav) **De ~** De acest fel. **66** *av* (Îlav) **Dacă-i ~ treaba** În aceste condiții.

așa[2] *i* vz ***aș***

așadar *av* [At: CONACHI, P. 281 / V: (înv) ***~ă*** / E: ***așa***[2] + ***dar***] Prin urmare.

așadară *av* vz ***așadar***

așa(d)za *v* vz ***așeza***

așa(d)zare *sf* vz ***așezare***

așa(d)zat[1] *sn* vz ***așezat***[1]

așa(d)zat[2]***, ~ă*** *a, av* vz ***așezat***[2]

așaeși vz ***așași***

așanti smp [At: MDENC / S: *asha~* / E: fr ***ashanti***] Populație negroidă din Ghana din grupa de limbi guineică, formând, în evul mediu, statul cu același nume.

așași** av* [At: PRAV. MOLD. 42, 2 / V: ***așăși, asâși, ~aeși, așiași, așiși, șa~ / E: ***așa²*** ***(**a**și)*** + ***și*** cf lat *itaque*] (Înv) **1** Astfel încă. **2** Așijderea. **3** Chiar așa. **4** Chiar. **5** În felul acesta. **6** Cu atât mai mult. **7** Așa încât. **8** (Îlav) **Tocmai ~** Tocmai. **9** (Îcst) **Nu numai (cât) ..., ce ~ (și)** Nu doar ... **10** Chiar așa cum era. **11** (Îlav) **Și ~** În concluzie. **12** Îndată. **13** (Îlav) **~ cum** Întocmai. **14** În acel moment.

așă *av, ain* vz ***așa¹***

așăjdere *av* vz ***așijderea***

așăjdirea *av* vz ***așijderea***

așăși *av* vz ***așași***

așău *sn* [At: ECONOMIA, 118 / V: ***arș~, arșeu, harș~, harșeu, hârș~, horș~*** / E: mg ***asó***] (Trs) **1** Hârleț. **2** Lopată de lemn cu fier ascuțit la capăt.

așăza *v* vz ***așeza***

așăzare *sf* vz ***așezare***

așăzat¹ *sn* vz ***așezat¹***

așăzat², ~ă *a, av* vz ***așezat²***

așăzător, ~oare *a, smf* vz ***așezător***

așăzătoriu, ~orie *a, smf* vz ***așezător***

așăzătură *sf* vz ***așezătură***

așâjdere *av* vz ***așijderea***

așâjderea *av* vz ***așijderea***

așâși *av* vz ***așași***

așcă *sf* vz ***hașcă***

asche *sf* vz ***așchie***

așcher *sm* vz ***ascher***

așchia *vt* [At: V. COSMOVICI, SĂM. II, 458 / P: *~chi-a* / Pzi: *~iez* / E: ***așchie***] **1** A rupe, a tăia în așchii, șuvițe, fâșii Si: (Trs) *așchii*. **2** (Spc) A prelucra un obiect eliminând surplusul de material sub formă de așchii.

așchiat, ~ă *a* [At: DDRF / P: *~chi-at* / V: (reg) *~iet* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***așchia***] Sfâșiat, desfăcut în șuvițe sau așchii mari (de lemn).

așchie *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (înv) ***~che, ha~, ia~, ieș~*** / P: *~chi-e* / Pl: *~ii* / E: lp ***ascla***] **1** Bucată mică, subțire, care se desprinde sau sare dintr-un material prin cioplire, prin spargere etc. **2** (Imp) Surcea. **3** (Imp) Fâșii de lemn scoase la rindea. **4** (Rar; nob) Pieliță care se desface în jurul unghiilor. **5** (Rar; nob) Zbârnâitoare.

așchiere *sf* [At: DEX² / P: *~chi-e* / Pl: *~ri* / E: ***așchia***] Prelucrare a unui obiect prin eliminarea surplusului de material sub formă de așchii.

așchiet, ~ă *a* vz ***așchiat***

așchietor, ~oare *smf, a* [At: DEX² / P: *~chi-e~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***așchia*** + *-tor*] **1-2** (Muncitor) care așchiază **(2)**.

așchii *vt* [At: HEM 1983 / P: *~chi-i* / Pzi: *~esc* / E: ***așchie*** + *-i*] (Trs) A așchia **(1)**.

așchioară *sf* [At: CDDG / P: *~chi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***așchie*** + *-ioară*] (Pop) Așchiuță **(1)**.

așchios, ~oasă *a* [At: CDDG / P: *~chi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***așchie*** + *-os*] Care se desface cu ușurință în așchii **(1)**.

așchiță *sf* [At: LB / V: (reg) ***ieș~*** / Pl: *~țe* / E: ***așchie*** + *-iță*] (Pop) Așchiuță **(1)**.

așchiut *sm* [At: BUD, P. P. 27 / Pl: *~uți* / E: mg ***askiidt***] **1-2** (Reg) Ajutor de jurat sau de pretor Si: *așchiutoi* **(1-2)**.

așchiutoi *sm* [At: BUD, P. P. 27 / P: *~chiu~* / Pl: *~i* / E: ***așchiut*** + *-oi*] **1-2** (Reg) Așchiut **(1-2)**.

așchiuță *sf* [At: ȘEZ. VIII, 151 / P: *~chi-u~* / V: ***haș~*** / Pl: *~țe* / E: ***așchie*** + *-uță*] **1** Așchie **(1)** mică Si: *așchioară, așchiță*. **2** (Pan) Persoană slabă și scundă.

așculi *vt* [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A dojeni.

așe *av, ain* vz ***așa¹***

așea *av, ain* vz ***așa¹***

așeștanie *sf* vz ***sfeștanie***

așeza *v* [At: URECHE, L. I, 118/16 / Pzi: *așez, așază* / V: (reg) ***așăza***, (Mol) ***așa(d)za*** / E: ml ****assdiare***] **1-2** *vtr* A (se) pune pe ceva pentru a ședea sau a face să șadă. **3-4** *vtr* (Îe) **A (se) ~ în pat** A (se) întinde în pat. **5-6** *vtr* (Îae) A (se) culca. **7** *vr* A se lungi pe jos. **8** *vr* A poposi. **9** *vr* (D. păsări sau insecte) A se lăsa din zbor pe ceva. **10** *vr* A se așterne. **11** *vr* (D. substanțele solide din lichide) A se depune. **12** *vr* (D. lichide în fermentație) A se limpezi. **13-14** *vrt* A (se) instala într-o anumită poziție, într-o anumită ordine. **15** *vr* A se astâmpăra. **16** *vr* A se liniști după o agitație, o alergătură, un zbucium etc. **17** *vr* (Fig; înv; d. dureri, pasiuni) A se liniști. **18** *vr* (D. vânt) A slăbi din intensitate sau a înceta să mai bată. **19** *vt* (Îvr) A înfățișa pe cineva sau ceva într-o anumită lumină. **20** *vr* (Fig; îe) **A se ~ pe** (sau **la) ceva** A începe să facă ceva cu multă sârguință Si: *a se așterne pe ceva*. **21** *vr* (Îe) **A se ~ la lucru** A începe lucrul cu mult zel. **22** *vt* (Pop; îe) **A ~ oile pe lapte** A începe mulsul. **23** *vt* (Pop; îe) **A ~ oile pe brânză** A începe să facă brânza. **24** *vr* (D. anotimpuri sau fenomene meteorologice; construit cu prepoziția „de") A începe să se manifeste. **25** *vr* (Înv; îe) **A se ~ pe cuvântul cuiva** A se bizui. **26-27** *vtr* (Complinit, înv, de „cu locul", „cu șederea") A (se) stabili cu locuința într-o localitate, într-un anumit loc Si: *a (se) instala*, (înv) *a (se) sălășlui*. **28** *vt* (Înv; îe) **A ~ un loc (cu oști)** A pune garnizoană. **29-30** *vtr* (Complinit și de „la casa lui") A(-și) întemeia o gospodărie. **31** *vt* A aranja (pe cineva) într-o situație mai bună Si: (pop) *a chivernisi, a căpătui, a rostui*. **32-33** *vrt* (Înv; șîs) **A (se) ~ domn, a (se) ~ în domnie, a (se) ~ pe scaun** A (se) instala la domnie. **34** *vi* (Îvr) A guverna. **35-36** *vrt* (C. este funcția) A (se) instala într-o funcție. **37** *vt* (Trs; gmț; îe) **A-l** (sau **a o**) ~ A-i veni de hac. **38** *vt* (Înv; îe) **A ~ la stăpân** A da la stăpân. **39** *vt* (D. obiecte) A pune ceva la locul potrivit pentru a sta bine, în siguranță, în ordine etc. Si: *a aranja, a rândui*. **40** *vt* (Fig) A organiza (bine) ceva. **41** *vt* (Îe) **A ~ la loc** A pune pe locul de unde a fost luat. **42** *vt* (D. bani) A înapoia suma pe care a luat-o. **43** *vt* A amplasa. **44** *vt* (D. părți ale trupului omenesc, mai ales despre membre; cu sau fără complinirea „la loc") A trata punând la loc Si: (pop) *trage*. **45** *vt* (Înv; îe) **A ~ cuvântul** A se înțelege într-un anumit fel. **46** *vt* (Înv; fig; d. o țară, un popor; îe) **A ~ sub ...** A pune sub dominația cuiva. **47-48** *vtr* (Înv; d. un fapt istoric etc.) A descrie dintr-un anumit punct de vedere. **49-50** *vtr* (Înv) **A ~ pace** sau **a se ~ pace cu cineva** A încheia pace. **51** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ scaunul** A-și stabili reședința domnească. **52** *vt* (Fig; înv) A înființa. **53** *vt* (Fig; înv; d. construcții) A zidi. **54** *vt* (Înv; d. impozite, legi, obiceiuri etc.) A institui Vz *așezământ* **(14)**, *așezământar*. **55** *vt* (Înv; fig) A decreta. **56** *vt* (Îe) **A ~ masa** A pregăti masa și cele necesare mâncării. **57-58** *vtr* (Adesea reflexivul are sens pasiv; înv) A repartiza dregătoriile, boieriile, impozitele etc. Si: (înv) *a cislui*. **59-60** *vtr* (Fam) A(-și) pune în bună rânduială ceva. **61-62** *vtr* (Adesea reflexivul are sens pasiv; cu un substantiv abstract) A rezolva temeinic o situație dificilă. **63** *vrc* (Înv; d. oameni) A cădea la învoială cu cineva. **64** *vr* (Urmat de un verb la conjunctiv) A începe o acțiune cu care este de acord, pe care o vrea să o facă. **65** *vt* (Înv; îe) **A ~ cu cineva (ceva)** A se înțelege cu cineva asupra unui lucru. **66** *vr* (Îe; pop) **A se ~ cu cineva pentru ceva** A discuta împreună cu altcineva și a fixa de comun acord ceva. **67** *vt* (Înv; îe) **A ~ logodna** A fixa logodna. **68** *vr* (Pop; d. viitorii socri) A se înțelege în privința zestrei.

așezare *sf* [At: CORESI, ap. GCR I, *10/23 / V: (reg) ***așăz~***, (Mol) ***așa(d)z~*** / Pl: *~zări* / E: ***așeza***] **1** Punere a ceva sau a cuiva într-un anumit loc Si: (rar) *așezat¹* **(1)**, (înv) *așezământ* **(3)**. **2** Organizare a faptelor, a unei situații care are ca rezultat o ordine, o stabilitate Si: *orânduială, ordine, rânduială*, (înv) *tocmire* Vz: *neorânduială*, (înv) *neașezare, netocmeală, netocmire*. **3** (Înv) Aplanare a unui conflict. **4** (Înv) Stabilitate Cf *așeza* **(55)**. **5** (Înv) Instituirea unei acțiuni cu valoare preventivă, reglementară. **6** (Înv) Investitură a unui domn Cf *așeza* **(32-33)**. **7** (Înv) Investitură a unui ierarh Cf *așeza* **(35-36)**. **8** (Înv) Repartiție a impozitelor Si: (înv) *așezământ* **(14)**, *așezământar, cislă, cisluire*. **9** (Înv; îe) **A nu avea ~** Astâmpăr. **10** (Înv) Odihnă Cf *așeza* **(16)**. **11** (Pop) Înfățișare liniștită. **12** (Înv; d. domnitorii Țărilor Române; îe) **A-i face ~** A avea din partea sultanului dreptul de a sta pe tron până la moarte Cf *așeza* **(32-33)**. **13** (Jur;

înv) Contract. **14** (Înv; pex) Învoială Cf *așeza* **(63)**. **15** (Reg) Învoială prin care țăranii închiriau de la un moșier fânețe și pășuni și plăteau printr-o cantitate de lemne. **16** (Reg) Cantitate de lemne date moșierului în urma așezării **(16)**. **17** (Pop) Înțelegere a părinților fetei și băiatului asupra zestrei pe care o vor da la căsătorie Cf *așeza* **(68)**. **18** (Înv) Dispoziție a ocârmuirii Si: (înv) *așezământ* **(22)** Cf *așeza* **(55)**. **19** (Înv) Locuință Cf *așeza* **(26-27)**. **20** (Șîs ~ *omenească*) Localitate, (înv) *așezământ* **(7)** Vz: *siliște*. **21** (Pop) Târlă. **22** (Înv) Post de strajă. **23** (Înv) Așezământ **(28)** cultural. **24** (Rar) Mod de organizare socială. **25** (Agr; înv) Poziție a unui teren de cultivat față de lumina soarelui. **26** Poziția unui obiect (față de un reper).

așezat[1] *sn* [At: I. CANTA, ap. HEM 1994 / V: (reg) ***așăz~***, (Mol) ***așa(d)z~*** / E: ***așeza***] **1** (Rar) Așezare **(1)**. **2** (Rar) Punere a ceva pe altceva Cf *așeza* **(1-2)**. **3** (Rar; îs) *~ul mustului* Limpezirea mustului Cf *așeza* **(11)**. **4** Repartiție și fixare a impozitelor Si: (înv) *așezare* **(8)**, *așezământ* **(14)**, *așezământar*, *cislă*, *cisluire* Cf *așeza* **(57-58)**. **5** (Pop) Așezare **(19)**.

așezat[2], ~ă [At: COD. VOR. 111/2 / V: (reg) ***așăz~***, ***așa(d)z~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***așeza***] **1** *a*, *av* Care șade pe ceva Cf *așeza* **(1-2)**. **2** *a* (Înv; d. legături, înțelegeri, învoieli etc.) Care a fost stabilit Cf *așeza* **(63)**. **3** *a* (Înv; d. impozite) Cf *așeza* **(54)**. **4** *a* (Înv) Locuit de oameni Cf *așeza* **(26-27)**. **5** *a* (Înv; pex) Colonizat. **6** *a* Amplasat. **7** *a* (Pex) Situat din punct de vedere geografic într-o anumită zonă. **8** *a* (Spc; pop; îs) *Vale ~ă* Vale situată la un nivel inferior în comparație cu altele. **9** *a* (Spc; pop; îs) *Casă ~ă* Casă clădită pe un loc jos. **10** *a* Care este bine întemeiat, durabil Cf *așeza* **(26-27)**. **11** *a* (D. oameni) Cu locuință stabilă Cf *așeza* **(29-30)**. **12** *a* (D. oameni) Serios și bun gospodar Si: (pop) *chivernisit*. **13** *a* (Șîs; înv; ~ *la minte* sau *la cap*) Chibzuit. **14** *av* (Îe) **A vorbi ~** A vorbi fără patimă.

așezălaș *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 36 / Pl: *~e* / E: ***așeza*** + *-ălaș*] (Mar) Așezământ **(18)**.

așezământ *sn* [At: N. COSTIN, ap. TDRG / Pl: *~minte*, (înv) *~uri* / E: ***așeza*** + *-ământ*] **1** (Înv) Descălecare Cf *așeza* **(26-27)**. **2** (Înv) Colonizare. **3** (Înv) Așezare **(20)**. **4** (Înv; îs) *~ul unei fraze* Construcția gramaticală a unei fraze. **5** (Înv; îs) *~ul soldaților* Cantonament Cf *așeza* **(26-27)**. **6** (Înv; îs) *~ul unui lagăr* Campamentul unui lagăr. **7** (Înv) Așezare **(26-27)** omenească Vz *siliște* Cf *așeza* **(26-27)**. **8** (Îvp; îe) **A se pune cu ~** A se pune cu temei undeva. **9** (Înv) Amplasament. **10** (Înv; d. stele) Poziția pe bolta cerească. **11** (Înv) Topografia unui loc. **12** (Îvr) Temperatura aerului. **13** (Înv) Așezare **(2)**. **14** (Înv) Repartiția și fixarea impozitelor Si: (înv) *așezare* **(8)**, *așezământar*, *cislă*, *cisluire* Cf *așeza* **(54)**. **15** (Înv) Potolirea unei răscoale, unei agitații, unui zbucium etc. **16** (Înv) Stare de odihnă Cf *așezare* **(11)**. **17** (Înv; șîs) *~ul păcii* Încheiere a unei păci Cf *așeza* **(49-50)**. **18** (Înv) Învoială Si: (reg) *așezălaș*, (înv) *așezare* **(16)**, *așezătură* **(2)** Cf *așeza* **(63)**. **19** (Înv) Tranzacție politică. **20** (Pop; spc) Învoială (definitivă) pentru o căsătorie, făcută de regulă cu ginerele Cf *așeza* **(67)** Vz *așezare* **(18)**. **21** (Înv; îlav) **Cu ~** Cu temei. **22** (Înv) Dispoziție dată de un domnitor, de un împărat etc. Cf *așeza* **(54)**. **23** (Înv; șîs *~ul organic*) Regulament. **24** (Înv; îs) *Vechiul ~* Vechiul Testament. **25** (Înv; îs) *~ul cel Nou* Noul Testament. **26** Instituție publică Si: (iuz) *stabiliment*. **27** Fundație. **28** (Îs) ~ *cultural* (sau *de cultură*) Fundație culturală Si: (înv) *așezare* **(24)**.

așezământar, ~ă *smf* [At: (a. 1814) ap. TDRG / Pl: *~i*, *~e* / E: ***așezământ*** + *-ar*] (Înv) Funcționar însărcinat cu repartizarea impozitelor Cf *așezare* **(8)**, *așezământ* **(14)** Vz *cisluire*.

așezător, ~oare *a*, *smf* [At: URECHE, L. I, 173/6 / V: (reg) ***așăz~***, (îvr) ***așăzătoriu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***așeza*** + *-(ă)tor*] (Înv) **1** *a* Care (se) așază **(1)**. **2** *smf* Persoană care (se) așază ceva. **3** *smf* (Tip; îs) ~ *la tipar* Paginator. **4** *smf* Ctitor. **5** *smf* Fondator al unui așezământ **(26)**. **6** *sm* Descălecător Cf *așeza* **(32-33)**. **7** *smf* Împăciuitor. **8** *smf* Persoană care s-a așezat **(26-27)** într-un anumit loc.

așezătură *sf* [At: (a. 1743) URICARIUL V, 263/19-20 / V: (reg) ***așăz~*** / Pl: *~ri* / E: ***așeza*** + *-ură*] **1** (Rar; prt) Așezare **(1)** făcută într-un mod neîndemânatic, în grabă etc. **2** (Înv) Învoială. **3** (Ccr) Suprafață de teren la un nivel ceva mai jos decât cele dimprejur Vz *așezat[2]* **(8)**. **4** (Înv; Buc) Gropiță în bărbie.

ași[1] *i* vz ***aș***

Așî[2] *av*, *ain* vz ***așa[1]***

așia *av*, *ain* vz ***așa[1]***

așiaș *s* [At: BORZA, D. / V: *~iu* / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Mac (*Papaver somniferum*).

așiași *av* vz ***așași***

așic *sn* vz ***arșic***

așijdere *av* vz ***așijderea***

așijderea *av* [At: COD. VOR. 152/10 / V: ***~dere***, ***~ri***, ***~dire***, (înv) ***~rele***, ***~relea***, (reg) ***așâjdere***, ***așâjderea***, ***așăjdere***, ***așăjdir~***, ***~direa*** / S: (înv) *~șișd~*, *așișderia* / A: *~derea* / E: ***ași*** (înv; *așa*) + vsl |**тако**| **де- + ре- + -ѧ**] Asemenea.

așijderele *av* vz ***așijderea***

așijderelea *av* vz ***așijderea***

așijderi *av* vz ***așijderea***

așijderile *av* vz ***așijderea***

așijdire *av* vz ***așijderea***

așijdirea *av* vz ***așijderea***

așiși *av* vz ***așași***

așkenazi *smp* [At: MDENC / E: fr ***askenades***] Denumire a grupului de evrei stabiliți în evul mediu în țările germane, de unde, mai târziu, au emigrat în vestul și estul Europei.

așteamăt *av* [At: HEM 2008 / E: nct cf *steamătă*] **1** (Cu sens nesigur) Pe neașteptate. **2** (Îe) **A se lua ~ul după ...** A urmări pe cineva. **3** (Îe) **A umbla ~ul** A umbla fără rost.

aștepta [At: COD. VOR. 15/4 / V: (îrg) ***~tăp~*** / Pzi: *aștept* / E: ml ****astectare***] **1** *vt* A sta undeva pentru a fi de față la ceva, pentru a vedea pe cineva etc. Si: *a adăsta*. **2** *vt* A da cuiva răgaz pentru a face ceva, a-și achita o datorie, a-și îndeplini o obligație, promisiune Si: *a păsui*. **3** *vi* (Îlav; ir) **La sfântul** (sau **la moș**) **~tă** Niciodată. **4** *vit* (În propoziții negative) A sta la îndoială Si: *a ezita*. **5** *vi* (La imperativ) Stai puțin! **6** *vi* (D. obiecte) A sta undeva în vederea unei anumite utilizări. **7** *vi* (D. o muncă) A trebui să fie îndeplinită. **8** *vt* A spera ca cineva să facă ceva sau să se întâmple ceva. **9** *vt* (Abs) A crede în Dumnezeu. **10** *vr* (Șîe) **A se ~ la una ca asta** A fi pregătit pentru ceva.

așteptare *sf* [At: VARLAAM, ap. HEM 2018 / Pl: *~tări* / E: ***aștepta***] **1** Oprire undeva pentru a fi de față la ceva, pentru a vedea pe cineva Si: *adăstare*, *așteptat[1]* **(1)**, *așteptătură* **(1)**. **2** (Îs) *A fi în ~* A fi nerăbdător. **3** Lăsare a unui timp cuiva pentru a-și îndeplini o obligație, o promisiune, pentru a-și plăti o datorie Si: *păsuire*, *așteptat[1]* **(2)**, *așteptătură* **(2)**. **4** Dorință ca ceva să se îndeplinească Si: *așteptat[1]* **(3)**, *așteptătură* **(3)**. **5** (Îs) *În ~a a ceva* În timpul rămas până când ceva se va întâmpla. **6** Credință în Dumnezeu Si: *așteptat[1]* **(4)**, *așteptătură* **(4)**. **7** Prevedere.

așteptat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2019 / Pl: *~uri* / E: ***aștepta***] **1-4** Așteptare **(1, 3-4, 6)**. **5** Prevedere. **6** (Îlav; rar) **Pe ~e** Așteptând mult.

așteptat[2], ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST., ap. HEM 2018 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aștepta***] **1** Care se speră să se întâmple. **2** Care se îngăduie să mai întârzie. **3** Care se crede că se va întâmpla. **4** În care se crede. **5** Care este previzibil.

așteptător, ~oare *smf*, *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 5/2 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***aștepta*** + *-(ă)tor*] (Rar) **1-10** (Persoană) care așteaptă **(1-2, 4, 8-9)**.

așteptătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***aștepta*** + *-(ă)tură*] (Îvr) **1-4** Așteptare **(1, 3-4, 6)**. **5** Prevedere.

așternător, ~oare [At: CIHAC, I / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***așterne*** + *-(ă)tor*] **1-10** *smf*, *a* (Persoană) care așterne **(1, 3-4, 19-20)** ceva.

așternătură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***așterne*** + *-(ă)tură*] (Îvr) **1-12** Așternere **(1-3, 8, 12-13, 15-20)**. **13-20** Așternut[1] **(13-20)**.

așterne [At: (sec. XVII) MSS. ap. GCR I, 233 / Pzi: *aștern* / E: ml ***asternere***] **1-2** *vtr* A (se) întinde sau împrăștia pe jos, ca să formeze un strat întins. **3** *vt* A răspândi pe jos obiecte, (ca) un covor, pe care să calce cineva. **4** *vt* A amenaja o trecere, (un pod, un drum etc.) pentru cineva.

5 *vt* (Îe) **A ~ pe hârtie** A scrie. 6 *vt* (Îe) **A ~ pe portativ** A compune muzică. 7 *vt* (Înv; îe) **A ~ pe pânză** A picta. 8 *vt* (Înv) A depune o plângere înaintea cuiva. 9 *vt* (Înv) A face o expunere. 10 *vr* (D. oameni) A se întinde. **11-12** *vtr* (Pan; d. obiecte) A (se) răsturna. 13 *vr* (Îe; înv) **A se ~ de tot** A se pleca cu umilință în fața cuiva. 14 *vr* (D. cai; îe) **A se ~ drumului** A fugi atât de repede, de parcă ar atinge pământul cu pântecele. 15 *vr* (Fig; îe) **A se ~ pe o treabă** A se apuca serios de o treabă. 16 *vt* A culca pe cineva la pământ. 17 *vt* A ucide pe cineva. 18 *vt* A întinde pe cineva jos spre a-l bate. 19 *vt* A întinde pe jos ceva pentru a face un culcuș. 20 *vt* A pregăti patul pentru culcare. 21 *vt* (Îe) **A ~ la cai** A pregăti grajdul cailor. 22 *vt* (Îe) **A ~ masa** A pune masa. 23 *vt* (Fig) A pregăti cuiva ceva. **24-25** *vtr* A (se) acoperi. 26 *vt* (Îe) **A ~ un drum** A pietrui un drum.

așternere *sf* [At: CANTEMIR, HR., ap. HEM 2025 / Pl: *~ri* / E: ***așterne***] **1** Împrăștiere pe jos, pe o suprafață Si: (îvr) *așternătură* **(1)**, *așternut^1* **(1)**. **2** Împrăștiere în calea cuiva Si: (îvr) *așternătură* **(2)**, *așternut^1* **(2)**. **3** Pregătire a unui drum în vederea trecerii cuiva Si: (îvr) *așternătură* **(3)**, *așternut^1* **(3)**. **4-5** Compunere. **6** Pictare. **7** Expunere. **8** Întindere pe pământ Si: (îvr) *așternătură* **(4)**, *așternut^1* **(4)**. **9** Răsturnare. **10** Umilire. **11** Alergare. **12** Apucare stăruitoare de o treabă Si: (îvr) *așternătură* **(5)**, *așternut^1* **(5)**. **13** Trântire a cuiva la pământ Si: (îvr) *așternătură* **(6)**, *așternut^1* **(6)**. **14** Ucidere. **15** Trântire pe jos a cuiva spre a-l bate Si: (îvr) *așternătură* **(7)**, *așternut^1* **(7)**. **16** Pregătire a unui culcuș pe jos Si: (îvr) *așternătură* **(8)**, *așternut^1* **(8)**. **17** Pregătire a patului Si: (îvr) *așternătură* **(9)**, *așternut^1* **(9)**. **18** Pregătire a grajdului Si: (îvr) *așternătură* **(10)**, *așternut^1* **(10)**. **19** Aranjare a mesei Si: (îvr) *așternătură* **(11)**, *așternut^1* **(11)**. **20** Pietruire a unui drum Si: (îvr) *așternătură* **(12)**, *așternut^1* **(12)**. **21** (Înv; îe) **~a socotelilor** Bilanț.

așternut^1 *sn* [At: PSALT. SCH. 14/11 / Pl: *~uri* / E: ***așterne***] (Îvr) **1-12** Așternere **(1-3, 8, 12-13, 15-20)**. **13** Lucruri împrăștiate pe jos Si: (îvr) *așternătură* **(13)**. **14** Obiecte întinse pe drum pentru a călca cineva în picioare Si: (îvr) *așternătură* **(14)**. **15** (Pex) Preș. **16** Obiecte care se pun pe pat pentru a dormi pe ele sau în ele Si: (îvr) *așternătură* **(16)**. **17** (Pex) Pat. **18** Materiale puse în culcușul animalelor pe timp de iarnă Si:(îvr) *așternătură* **(18)**. **19** (Pex) Culcuș. **20** (Spc) Învelitoare pentru pat Si: (îvr) *așternătură* **(20)**. **21** (Înv; tip) Coli de hârtie pe care se face potrivirea la mașină. **22** (Pesc) Pari de fier cu care se fixează gardurile de baraj. **23** (Pesc) Lanț de fier.

așternut^2, ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 122 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***așterne***] **1** Întins pe jos (pentru a fi călcat în picioare). **2** Întins (pe pat) pentru a dormi peste el. **3** (D. pat) Aranjat pentru culcare Si: *făcut^2*. **4** (D. masă) Aranjat pentru a mânca Si: *întins^2*. **5** Pregătit^2. **6** Acoperit^2. **7** (Fig) Pardosit^2.

așunga *vt* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / Pzi: *așung* / E: nct] (Reg) A lovi.

așungare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~gări* / E: ***așunga***] (Reg) Lovire.

așungat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***așunga***] (Reg) Lovire.

așungat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***așunga***] (Reg) Lovit^2.

at^1 *sm* [At: LET. III / Pl: *ați* / E: tc ***at***] (Îrg; îvp) **1** Cal turcesc. **2** Cal de călărie. **3** Armăsar. **4** Cal dobrogean.

At^2 *sm* [At: MDENC / E: fr ***At***] Simbol chimic pentru astatiniu.

atac^1 *sn* vz ***iatac***

atac^2 *sn* [At: CARAGIALE, T. II, 6 / Pl: *~uri* / E: fr ***attaque***] **1** (Mil) Mișcare ofensivă împotriva unui inamic, cu scopul de a-l face să se retragă și a-l distruge Si: *ofensivă, asalt*. **2** (Spc) Moment culminant al atacului **(1)**. **3** (Spc) Semnal de trompetă care anunță începerea atacului **(2)**. **4** Invazie împotriva unui stat. **5** Agresiune împotriva unei persoane. **6** (Spt) Mișcare de începere a unei partide sau reprize. **7** (Spt) Inițiativă în joc. **8** (Spt; spc) Linia de înaintași a unei echipe de fotbal, de handbal etc. **9** (Fig) Atitudine hotărâtă, combativă față de cineva sau ceva. **10** (Jur; șîs) *Cale de ~* Mijloc prin care se cere reexaminarea unei hotărâri judecătorești care nu satisface una dintre părți. **11** (Rar) Ofensă. **12** (Med; pop) Criză. **13** (Med; pop) Congestie cerebrală. **14** (Med; pop) Infarct. **15** (Med; pop) Hemoptizie. **16** (Teh) Gen de transmisie între mașina motoare și mașina de acționat sau între mașina generatoare și motorul acționat de ea Si: *antrenare*. **17** (Fon) Mișcare articulatorie a coardelor vocale care marchează începutul pronunțării unei vocale. **18** (Muz) Emisiune mai accentuată a unui sunet.

ataca [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / V: *atăca* / Pzi: *atac* / E: fr ***attaquer***] **1** *vt* A porni ofensiva împotriva unui inamic Si: *a asalta*. **2** *vt* A comite o agresiune împotriva unui stat sau unei persoane. **3** *vt* (Fig) A lua atitudine hotărâtă și a trece la acțiune pentru schimbarea unei situații existente. **4** *vt* (Fam) A cere cuiva o sumă de bani sau un obiect fără intenția restituirii. **5** *vt* (Fig) A se repezi să mănânce. **6** *vt* A distruge. **7** *vp* (Pop) A se contamina cu un microb. **8** *vrp* (Pop; îe) **A se ~ la plămâni** A fi atins de tuberculoză. **9** *vt* (Jur; șîe) **A ~ în justiție** A cere în justiție anularea sau modificarea unui act sau unei hotărâri. **10** *vt* (Jur; îe) **A ~ (prin înscriere) în fals** A reclama (în justiție) că actul e fals și a cere să se tragă consecințele legale Cf *a se înscrie în fals*. **11** *vt* (Fam) A contrazice o opinie. **12** *vt* A nega. **13** *vt* (Frm) A provoca o discuție despre ceva. **14** *vt* (Frm) A se apuca de ceva. **15** *vt* (Muz) A începe execuția unei piese. **16** (Teh; d. mașini) A acționa. **17** *vr* (Fam) A se enerva.

atacabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***attaquable***] Care poate fi atacat.

atacabilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: ***atacabil*** + *-itate*] (Rar) Însușire de a fi atacabil.

atacant, ~ă [At: SP. POP., 1950, nr. 1790 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***attaquant***] **1-16** *smf, a* (Persoană) care atacă **(1-5, 11-14)**. **17** *smf* Jucător care face parte din linia de înaintași a unei echipe.

atacare *sf* [At: G. MURGOCI, SĂM. VI 295 / Pl: *~cări* / E: ***ataca***] **1** Ofensivă. **2** Agresare a unui stat sau a unei persoane Si: (rar) *atacat^1* **(2)**. **3** Acțiune pentru schimbarea unei situații existente Si: (rar) *atacat^1* **(3)**. **4** (Fam) Cerere a unei sume de bani sau a unui obiect fără intenția restituirii Si: (rar) *atacat^1* **(4)**. **5** Începere cu poftă a unui fel de mâncare Si: (rar) *atacat^1* **(5)**. **6** Distrugere. **7** (Pop) Contaminare. **8** (Pop) Îmbolnăvire de tuberculoză Si: *atacat^1* **(8)**. **9** Cerere în justiție de a se anula sau modifica un act sau o hotărâre Si: (rar) *atacat^1* **(9)**. **10** (Jur) Denunțare a unui fals Si: (rar) *atacat^1* **(10)**. **11** Contestare a unei opinii Si: (rar) *atacat^1* **(11)**. **12** Negare Si: *atacat^1* **(12)**. **13** Provocare a unei discuții despre ceva Si: (rar) *atacat^1* **(13)**. **14** Începere a unei activități Si: (rar) *atacat^1* **(14)**. **15** (Muz) Începere a execuției unei piese muzicale Si: (rar) *atacat^1* **(15)**. **16** Acționare a unei mașini Si: (rar) *atacat^1* **(16)**. **17** (Fam) Enervare.

atacat^1 *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***ataca***] (Rar) **1-17** Atacare **(1-17)**.

atacat^2, ~ă [At: BACOVIA, O. 101 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ataca***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este agresată. **3-4** *smf, a* (Fam) (Persoană) căreia i se cere o sumă de bani sau un obiect. **5** *a* Început. **6** *a* Distrus. **7-8** *smf, a* (Persoană) contaminată. **9-10** *smf, a* (Persoană) bolnavă de tuberculoză. **11** *a* Denunțat. **12** *a* Contestat. **13** *a* Negat. **14** *a* Inițiat. **15** *a* (Muz) Cântat. **16** *a* (Teh) Acționat. **17** *a* (Fam) Enervat.

atacator, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ataca*** + *-tor*] **1-17** *smf, a* Atacant **(1-17)**. **18** *a* Distrugător. **19** *a* Care contaminează. **20-23** *smf, a* (Jur) Care atacă **(9-10)**. **24** *smf* (La șah) Jucătorul cu piesele albe. **25-26** *a* (Dob) Care servește la atac **(1, 5)**.

atagan *sn* vz ***iatagan***

ataman *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 296/20 / Pl: *~i* / E: rs, ucr ***атаманъ***] **1** (Înv) Căpitan de cazaci Si: *hatman*. **2** (Reg) Șef al unei echipe de pescari.

ataraxic, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ataraxique***] **1-2** *sn, a* (Medicament) cu o puternică acțiune calmantă asupra sistemului nervos central Si: *tranchilizant*. **3-6** *smf, a* (Persoană) care suferă de ataraxie **(2, 4)**.

ataraxie *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 9 / S: (înv) *~acsie* / Pl: *~ii* / E: fr ***ataraxie***] **1** (Flz) Stare de liniște sufletească, de renunțare la orice sentimente și pasiuni, considerată de filozofia antică drept calea spre fericire, binele suprem. **2** (Med) Stare psihică specifică anumitor bolnavi mintali, caracterizată prin nepăsare și sentiment de superioritate față de semeni. **3** Atitudine și comportare ascetică. **4** (Med; șîs) *~ digestivă* Stare patologică de pasivitate a unui organ sau a unei funcții.

atare [At: (a. 1582) PALIA, ap. GCR 77/31 / Pl: invar, (îvr) *~ri* / E: ml ***talis***] **1** *anh* Astfel. **2** *anh* Oarecare. **3** *anh* (Îrg) Vreun, vreo. **4** *av* (Jur; îlc) **Ca ~** În această calitate. **5** *av* (Îal) În consecință.

ataș *sn* [At: LTR / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: ***attache***] Cutie metalică, pe una sau mai multe roți, cu formă aerodinamică, legată de un vehicul pentru a-i mări capacitatea de transport.

atașa [At: DA / Pzi: *~șez* / E: fr ***attacher***] **1** *vt* A alătura. **2** *vt* A alipi. **3** *vt* A lega. **4** *vr* (Fig) A se lega sufletește de ceva. **5** *vr* (Fig) A se îndrăgosti.

atașabil, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~i, ~e* / E: ***atașa*** + ***-bil***] **1** Care poate fi atașat. **2** (Fig) Care se leagă sufletește ușor. **3** (Fig) Sociabil.

atașament *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***attachement***] **1** (Fig) Sentiment de afecțiune puternică față de cineva sau ceva. **2** Dependență sufletească de cineva sau ceva. **3** (Teh; îs) *Carnet de ~* Registru sau jurnal de șantier, în care se țin în evidență, prin notări zilnice, toate operațiunile efectuate la o lucrare. **4** (Teh) Atribuția serviciului de investiții al unei întreprinderi.

atașamentist, ~ă *smf* [At: DN^{3} / Pl: *~iști, ~e* / E: ***atașament*** + *-ist*] Persoană care completează carnetul de atașament **(3)**.

atașare *sf* [At: DA / Pl: *~șări* / E: ***atașa***] **1** Alăturare. **2** Alipire. **3** Legare. **4** Proces de stabilire a unei legături sufletești Si: (rar) *atașat^{1}* (4). **5** Îndrăgostire.

atașat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atașa***] (Rar) **1** Alăturare. **2** Alipire. **3** Legare. **4** Atașare(**4**). **5** Îndrăgostire.

atașat^{2}, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 145 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atașa***] **1** *a* Alăturat^{2}. **2** *a* Alipit^{2}. **3** *a* Legat^{2}. **4** *a* Care se simte legat sufletește. **5** *a* Îndrăgostit^{2}. **6** *smf* Funcționar din reprezentanța diplomatică a unei țări.

atașă *sf* vz ***ataș***

atavic, ~ă *a* [At: CAZIMIR, GR. 59 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atavique***] Transmis prin atavism.

atavism *sn* [At: BRĂESCU, M. B. 11 / Pl: *~e* / E: fr ***atavisme***] Apariția, la un descendent vegetal sau animal, a unor caractere care nu sunt proprii tipului respectiv, dar aparțin ascendenților îndepărtați.

ataxic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ataxique***] (Med) **1** *a* Neregulat. **2** *a* (D. bolile psihice) Periodic. **3-4** *smf, a* (Bolnav) de ataxie.

ataxie *sf* [At: ENC. VET. 535 / Pl: *~ii* / E: fr ***ataxie***] **1** Neregularitate a funcțiilor fiziologice. **2** Tulburare a coordonării mișcărilor voluntare din cauza lezării unor căi nervoase sau centri nervoși.

ataxofemie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: fr ***ataxophémie***] Tulburare în coordonarea musculaturii aparatului fonator.

atăca *vtr* vz ***ataca***

atăgârța *vt* [At: HEM 2035 / Pzi: *~țez* și *atăgârț* / E: ***a***^{2} + ***tăgârța***] (Reg) A atârna **(1)**.

atăgârțare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țări* / E: ***atăgârța***] (Reg) Atârnare **(1)**.

atăgârțat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atăgârța***] (Reg) Atârnare **(1)**.

atăgârțat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atăgârța***] (Reg) Atârnat^{2} **(1)**.

atăman *av* [At: DA / E: ***a***^{2} + ***tăman***] (Înv) Taman.

atărnat^{1} *sn* vz ***atârnat^{1}***

atărnat^{2}, ~ă *a* vz ***atârnat^{2}***

atânt *av, a, anh, sm* vz ***atât***

atârdiseală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***atârdisi*** + *-eală*] (Grî) Supralicitare.

atârdisi *vi* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 295 / V: ***atir~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***αρτηρδιςω***] (Grî) A supralicita.

atârdisitor, ~oare *smf, a* [At: (a. 1843) URICARIUL IX, 203 / V: ***ater~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atârdisi*** + *-tor*] (Grî) **1-2** (Persoană) care supralicitează.

atârna [At: P. MAIOR, IST. 255/32 / Pzi: *atârn* / E: ***a***^{2} + ***-târn***] **1** *vi* A cădea liber în jos, fiind suspendat, prins de ceva. **2** *vi* (Fig) A nădăjdui în ceva. **3** *vi* (Nob; d. vreme) A fi gata să plouă. **4** *vt* A pune un obiect astfel încât să atârne **(1)**. **5** *vt* (Îrg; îe) **A-i ~ cuiva belciugul** (sau reg, **cinghelu,** ori, rar, **iabașaua) de nas** A supune pe cineva. **6** *vt* (Îe) **A-i ~ cuiva lingura** (sau **lingurile) de gât** A nu da cuiva (care a întârziat) de mâncare. **7** *vt* (Nob) A spânzura un condamnat. **8** *vr* A se agăța (cu mâinile de ceva). **9** *vr* (Fig) A se ruga stăruitor de cineva. **10** *vr* A se apleca sub propria greutate. **11** *vr* A se apleca sub o povară. **12** *vt* (Rar) A apăsa pe cineva spre pământ. **13** *vi* (Nob) A fi beat. **14** *vi* A trage greu la cântar. **15** *vi* (Fig) A fi de mare preț. **16** *vri* A șovăi între două alternative. **17** *vi* (Îe) **A ~ de azi până mâine** A fi nehotărât. **18** *vi* (Îae) A fi leneș. **19** *vi* A depinde de... **20** *vi* (Îe) **A ~ la** (sau **de) mâna** (ori **voia, mila** etc.) **altuia** A fi la cheremul altuia. **21** *vt* A face pe cineva să depindă de ceva. **22** *vi* A proveni de undeva.

atârnare *sf* [At: LB / Pl: *~nări* / E: ***atârna***] **1** Suspendare de ceva Si: (rar) *atârnat^{1}*(**1**), *atârnătură* (**1**). **2** (Fig) Nădăjduire în ceva Si: (rar) *atârnat^{1}*(**2**), *atârnătură* (**2**). **3** Agățare a ceva Si: (rar) *atârnat^{1}*(**3**), *atârnătură* (**3**). **4** (Nob) Spânzurare. **5** Agățare cu mâinile de ceva Si: (rar) *atârnat^{1}*(**5**), *atârnătură* (**5**). **6** (Fig) Rugăminte stăruitoare Si: (rar) *atârnat^{1}*(**6**), *atârnătură* (**6**). **7** Aplecare sub o povară Si: (rar) *atârnat^{1}*(**7**), *atârnătură* (**7**). **8** (Rar) Apăsare a cuiva spre pământ Si: (rar) *atârnat^{1}*(**8**), *atârnătură* (**8**). **9** Greutate mare Si: (rar) *atârnat^{1}*(**9**), *atârnătură* (**9**). **10** Preț mare Si: (rar) *atârnat^{1}*(**10**), *atârnătură* (**10**). **11** Nehotărâre. **12** Lene. **13** Dependență. **14** Proveniență.

atârnat^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***atăr~*** / Pl: *~uri* / E: ***atârna***] (Rar) **1-3** Atârnare (**1-3**). **4** (Nob) Spânzurare. **5-10** Atârnare (**5-10**). **11** Nehotărâre. **12** Lene. **13** Dependență. **14** Proveniență.

atârnat^{2}, ~ă [At: I. GOLESCU, ap. ZANNE IX, 14 / V: ***atăr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atârna***] **1** *a* Agățat^{2}. **2** *a* Suspendat^{2}. **3** *a* Spânzurat^{2}. **4** *a* Dependent^{2}. **5** *a* Aplecat^{2}. **6** *a* Apăsat^{2}. **7** *smp* (Reg) Stâlpi care sprijină streașina casei Si: (reg) *dregi*. **8** *smp* Stâlpi de pălimar.

atârnător, ~oare [At: (a. 1836) URICARIUL VII, 194 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atârna*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care atârnă un obiect undeva. **3** *a* Care atârnă de ceva. **4** *a* Care este dependent. **5** *a* Care este sub autoritatea cuiva. **5** *sf* (Reg) Loc unde își atârnă ciobanii hainele și obielele ca să se usuce Si: (reg) *zăvoadă*. **6** *sf* (Reg) Loc de culcare al oilor. **7** *sf* (Reg) Loc unde se odihnesc oile după muls. **8** *sf* Agățătoare (la haină). **9** Plantă erbacee ornamentală cu flori mici roz purpurii, așezate în fascicule (*Zerbina pendula*).

atârnătoriu, ~oare *a, sf* vz ***atârnător***

atârnătură *sf* [At: HEM 2066 / Pl: *~ri* / E: ***atârna*** + *-tură*] (Rar) **1-3** Atârnare (**1-3**). **4** (Nob) Spânzurare. **5-10** Atârnare (**5-10**). **11** Nehotărâre. **12** Lene. **13** Dependență. **14** Proveniență. **15** (Ccr) Obiect care atârnă (**1**).

atârnățel *smp* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 79 / E: ***atârnat*** + *-el*] Desene în formă de stâlpi pe ouăle încondeiate Cf *atârnați* (**7**).

atât [At: COD. VOR. 123 / V: ***~a,*** (îvr) ***~ânt*** / Pl: *~âți, ~ea* / E: ml ***eccum tantum***] **1-2** *av, a* (Determinând o valoare) (Cu) acest preț. **3-4** *av, a* (Rep; cu cj *și*) Mult. **5-6** *av, a* (Îcr *cât, precum*) (În) același grad. **7-8** *av, a* (Îacr) (Cu) același număr. **9-10** *a, av* (Îacr) (Cu) același preț. **11-12** *av, a* (Îacr) (În) aceeași măsură. **13-14** *av, a* (Îacr) (În) aceeași cantitate. **15** *av* (Îe) **Cu** (sau, înv, **de, pre) cât ... cu** (sau, înv, **de, pre) ~** În mod proporțional. **16** *av* (Îae) În mod gradat. **17** *a* (Comp; îcs *cum, precum, ca*) Asemenea. **18** *a* La fel de mult. **19** *av* (Înv; îe) **~a ... cât** (sau **precât) și mai ales** (sau **mai cu seamă** ori **mai vârtos)** Și..., și. **20** *av* (Îae) Nu numai..., ci și... **21** *av* (Îe) **Tot ~a** Același lucru. **22** *av* (Îae) Egal. **23** *av* Indiferent. **24-25** *av, a* (Îe) **Încă** (sau, înv, **mai) pe ~a** Dublu. **26** *av* (Fără comp; îe) **Cu ~ mai mult** (sau **mai vârtos)** Mai ales că. **27** *av* (Îe) **Cu ~ mai bine** Este convenabil. **28** *av* (Îe) **Cu ~ mai rău** Este dezavantajos. **29** *av* (Îe) **Nu ~, ... cât (mai ales** sau **mai vârtos** ori **mai cu seamă)** În mai mare măsură... decât... **30** *av* (Îcr *încât*) Așa. **31** *av* (Îcr *până*) Un interval de timp egal cu... **32** *av* (Înv; îe) **~ de... ce** Deoarece. **33** *av* (Updd *într-*) În așa măsură. **34-35** *av, a* Mult. **36** *a* (Îlav) **De ~ea ori** Adesea. **37** *a* (Îe) **De-~ amar de vreme** Vz *amar*. **38** *av, a* Neînsemnat. **39** *av* (Îe) **Nici ~a** Și mai puțin. **40** *av* (Îe) **~a tot** Nici o șansă de mai mult. **41** *av* (Îae) Cu asta am încheiat. **42** *a* (Îe) **~a pagubă!** (sau **~a rău!)** Nu-i nimic. **43** *a* (Îe) **~a grijă!** Nu-mi pasă. **44** *av* Numai asta. **45** *a* Numai unul. **46** *av* Pentru ultima oară. **47** *av* (Îe) **~a-i trebuie!** Atât așteaptă. **48** *av* (Îae) Nu mai poate răbda. **49** *av* (Îe) **~ i-a fost!** S-a terminat cu... **50** *av* (Îe) **~a numai** Cu condiția ca... **51** *av* (Îe) **~a (numai) că...** Doar că... **52** *av* (Îe) **~a..., ~a** În mod echivalent. **53** *a* (Înv; după negație) Nu așa de... **54** *av*

(Înv; îe) **Numai cât... ~a...** Îndată. **55** *av* (Îe) **~a e de mine** S-a isprăvit cu mine. **56** *av* (Îe) **Ce mai ~a?** Prea multă vorbă pentru nimic. **57** *av* (Înv; îe) **~a îi e după...** Se prăpădește după... **58** *anh* Un număr neprecizat de... **59** *sm* O anumită sumă de bani.

atâta *av, a, anh, sm* vz ***atât***

atâtând *av* [At: (a. 1582) PALIA, ap. GCR 62/30 / E: nct] (Înv) Pe atât.

atâtic *av, a* vz ***atâtica***

atâtica [At: ALECSANDRI, T. 339 / V: ***atâtic, atit~*** / E: ***atât*** + *-ică*] **1-12** *av, a* (Mai puțin decât) atât (**1-4, 38-39**) Si: *atâticuța* (**1-12**), *atâtuca* (**1-12**), *atâtuța* (**1-12**). **13** *sf* O nimica toată Si: *atâticuța* (**13**).

atâticuța [At: DA ms / E: ***atâtica*** + *-uța*] **1-12** *av, a* Atâtica (**1-12**). **13** *sf* Atâtica (**13**).

atâtuca *av, a* [At: CADE / E: ***atât*** + *-ucă*] **1-12** Atâtica (**1-12**).

atâtuța *av, a* [At: LB / E: ***atât*** + *-uță*] **1-12** Atâtica (**1-12**).

atebrină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***atébrine***] Medicament folosit în profilaxia și tratamentul malariei.

atehnic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***a⁵*** + ***tehnic***] (D. oameni) **1** Care nu are talent tehnic. **2** Care nu se pricepe la tehnică.

ateia [At: HEM 142 / Pzi: *~iez* și *atei(u)* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) primeni. **3-4** *vtr* A (se) îmbrăca de sărbătoare. **5** *vt* (Ban; fig; îe) **Las-că te ~iu eu pe tine!** Las-că-ți dau eu ție! **6** *vr* (Ban) A se dezbrăca.

ateiat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ateia***] (Rar) **1** Primenire. **2** Ateiere (**2**). **3** Dezbrăcare.

ateiat², ~ă *a* [At: LIUBA–IANA, ap. HEM. 143-144 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ateia***] **1** Primenit². **2** Îmbrăcat de sărbătoare. **3** Dezbrăcat².

ateiere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ateia***] **1** Primenire. **2** Îmbrăcare de sărbătoare Si: (rar) *ateiat¹*(**2**). **3** Dezbrăcare.

ateieturi *sfp* [At: DA ms / E: ***ateia*** + *-(ă)tură*] (Reg) **1** Haine curate. **2** Haine de sărbătoare.

ateism *sn* [At: DA / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***athéisme***] **1** Negare a existenței lui Dumnezeu. **2** Negare a existenței oricărei divinități. **3** Concepție filozofică bazată pe ateism (**2**).

ateist, ~ă [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 13/27 / V: (înv) ***athe~, ~ă*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***athéiste***] **1-6** *smf, a* Ateu (**1-6**). **7-9** *a* De ateism (**1-3**). **10-15** *a* Specific (ateismului (**1-3**) sau) ateilor (**1, 3, 5**). **16-21** *a* Referitor (la ateism (**1-3**) sau) la atei (**1, 3, 5**).

ateistic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ateist*** + *-ic*] (Rar) **1-3** De ateist (**1, 3, 5**).

ateiu *smf, a* vz ***ateu***

atelagiu *sn* vz ***atelaj***

atelaj *sn* [At: NEGRUZZI, ap. CADE / V: (îvr) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***attelage***] **1** Ansamblu format din animalele de tracțiune ale unui vehicul și harnașamentul lor. **2** (Pex) Animale împreună cu vehiculul pe care îl trag. **3** (Impr) Vehicul care este deplasat prin tracțiune animală. **4** Mod de a înhăma sau înjuga animalele la un vehicul Si: *înhămătură, înjugătură*. **5** Echipament de legătură între două vehicule.

atelajier *smf* [At: DN³ / P: *~i-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***atelaj*** + *-ier*] Lucrător într-o întreprindere agricolă care are în grijă atelajele.

atelană *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***atellanes***, lat ***atellana***] Piesă satirică jucată de tineri romani, cu originea în orașul Atella din Campania.

atelă *sf* [At: ENC. VET. 267 / Pl: *~le* / E: fr ***attelle***] **1** Parte a jugului, din metal sau din lemn. **2** (Med) Dispozitiv al unui pansament de imobilizare, din lemn, metal etc., cu rolul de a pune în repaus o regiune a corpului uman sau animal.

atelectazie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***atélectasie***] Turtire totală sau parțială a unui plămân.

atelie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***atélie***] Absența congenitală a mamelonului.

atelier *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 117 / P: *~li-er* / V: (pop) ***atiler*** / Pl: *~e* / E: fr ***atelier***] **1** Local înzestrat cu uneltele sau mașinile necesare, în care se desfășoară o activitate meșteșugărească organizată Si: (reg) *lucrătoare*. **2** Parte dintr-o întreprindere industrială în care se execută aceeași operație sau același produs. **3** (Înv) Totalitate a uneltelor necesare unei meserii Si: *utilaj*. **4** Totalitate a muncitorilor care lucrează într-un atelier (**2**). **5** (Înv) Șantier. **6** Încăpere special amenajată, în care lucrează un artist plastic. **7** Artiști, elevi sau studenți care lucrează sub îndrumarea aceluiași maestru într-un atelier (**6**). **8** (Fig) Centru de producție artistică-literară. **9** (Îe) **Secrete de ~** Secrete de fabricație. **10** (Îe) **A nu fi ieșit din ~** A fi în faza proiectării, experimentării, anterioară finalizării. **11** (Îe) **Glume** (sau **farse**) **de ~** Glume specifice unui grup profesional, în special artistic.

atelostomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***atélostomie***] Anomalie constând în dezvoltarea incompletă a gurii.

atematic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***athématique***] (D. cuvinte) Lipsit de vocală tematică.

atemporal, ~ă *av, a* [At: RALEA, E. O. 165 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***atemporel***] **1-2** (În mod) nedeterminat sau neinfluențat de condiții istorice date Si: *metaistoric*. **3-4** (În mod) nesupus modificărilor sau transformărilor care se petrec în timp Si: *etern*.

atemporalitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: it ***atemporalità***] **1** Interpretare a unui fenomen în afara cadrului concret istoric. **2-3** Calitate de a fi atemporal (**1-2**).

atenansă *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / V: ***~nță*** / Pl: *~se* / E: fr ***attenance***] (Rar) **1** Corp secundar al unei case, unde se află bucătăria, spălătoria etc. **2** Acareturi.

atenanță *sf* vz ***atenansă***

ateneu *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 105 / Pl: *~ee* / E: fr ***athénée***, lat ***Athenaeum***] **1** (Ant) Clădire publică în care poeții și retorii își citeau lucrările. **2** Clădire publică în care au loc manifestații cultural-artistice. **3** (Șîs *~ popular*) Nume dat unor instituții cultural-științifice. **4** (Îas) Local în care, își desfășoară activitatea aceste instituții și au loc manifestații cultural-științifice. **5** (Pex) Revistă social-culturală.

atenian, ~ă [At: DEX² / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***Athénien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care locuiește în Atena. **3-4** *a* Care aparține (Atenei sau) atenienilor (**1**). **5-6** *a* Privitor (la Atena sau) la atenieni (**1**).

atent, ~ă [At: BACOVIA, O. 73 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***attentus***] **1** *a* Cu mintea concentrată asupra unui singur lucru. **2-3** *a, av* (Care este făcut) cu atenție (**2**). **4-5** *av, a* (În mod) interesat. **6-7** *av, a* (În mod) binevoitor. **8-9** *av, a* (În mod) politicos.

atenta *vi* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***attenter***, lat ***attentare***] **1** A face o tentativă criminală asupra cuiva. **2** A pune în primejdie de dispariție un obiect (valoros). **3** (Fig) A încălca un drept, un principiu important.

atentare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***atenta***] **1-2** Atentat (**1-2**). **3** (Fig) Încălcare a unui drept, a unui principiu important Si: *atentat* (**5**).

atentat *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 29 / Pl: *~e* / E: ***atenta***] **1** Acțiune violentă, criminală, prin care se încearcă suprimarea unei persoane Si: *atentare* (**1**). **2** Acțiune violentă prin care se încearcă distrugerea unui obiect (valoros) Si: *atentare* (**2**). **3** (Fig) Acțiune prin care se încearcă distrugerea reputației cuiva. **4** (Fig) Plan de distrugere a unei doctrine, idei, stări de fapt etc. **5** (Fig) Atentare (**3**).

atentator, ~oare *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***attentatoire***] **1-10** (Persoană) care înfăptuiește un atentat (**1-5**).

atentism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***attentisme***] (Rar) Politică de tergiversare și de oportunism.

atentist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***attentiste***] (Rar) **1-2** *smf, a* (Persoană) care practică atentismul. **3** *a* Privitor la atentism. **4** *a* Propriu atentismului.

atentiv, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***attentif***] (Frî) **1-5** Atent (**1-5**).

atenție *sf* [At: CONTEMPORANUL VI, II, 198 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***attention***] **1** Activitate psihică complexă (conștientă sau inconștientă) de orientare și concentrare în mod clar și precis asupra unui obiect sau a unei activități, selecționate din mediul ambiant Si: *băgare-de-seamă* Vz *seamă, luare-aminte, luare*. **2** (Îs) *~ spontană* Atenție (**1**) provocată instantaneu, involuntar, de un obiect care iese în evidență. **3** (Îe) **~ la...!** la seama la...! **4** (Îae) Ascultă! **5** (Îs; arg) *~ la cotitură!* Pericol! **6** Însușire

care constă în capacitatea de atenție (1). 7 Interes. 8 Preocupare specială a cuiva pentru ceva. 9 Îndreptare a bunăvoinței către cineva sau ceva. 10 (Îe) **A (nu) da ~ la...** A (nu) arăta solicitudine față de... 11 (Îae) A (nu) da importanță unui fapt. 12 (Ccr) Flori, obiecte oferite cuiva în semn de considerație, recunoștință etc. 13 (Prt) Mită.

atenționa *vt* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***attentionner***] **1** A atrage atenția (1) cuiva asupra ceva. **2** A oferi cuiva un dar, în semn de considerație. **3** A mitui pe cineva.

atenționare *sf* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***atenționa***] **1** Atragere a atenției (1) cuiva asupra unui lucru Si: (rar) *atenționat[1]* (1). **2** Oferire a unui dar Si: (rar) *atenționat[1]* (2). **3** Mituire.

atenționat[1] *sn* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~uri* / E: ***atenționa***] (Rar) **1-2** Atenționare (1-2). **3** Mituire.

atenționat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atenționa***] **1** Căruia i s-a atras atenția. **2** Căruia i s-a demonstrat atenția de care se bucură. **3** Care a primit un dar. **4** Care a primit mită.

atențios, ~oasă *a* [At: DA ms / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***atenție*** + *-os*] (Îvr) Plin de atenție (9).

atențiune *sf* vz ***atenție***

atenua *vtr* [At: DA ms / P: *~nu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***atténuer***, lat ***attenuare***] **1-2** A (se) subția, a (se) face mai slab. **3-4** A (se) ușura de o suferință. **5-6** A (se) micșora intensitatea unui fenomen. **7-8** A (se) reduce importanța unui fapt.

atenuant, ~ă *a* [At: SADOVEANU, Z. C. 29 / P: *~u-a~* / Pl: *~anți, ~e* / E: fr ***atténuant***] **1** Care ușurează. **2** Care provoacă scăderea intensității unui fenomen. **3** Care reduce importanța unui fapt. **4** Care reduce gravitatea unei fapte. **5** (Jur; îs) *Circumstanță ~ă* Împrejurare care contribuie la micșorarea vinei și la reducerea pedepsei unui inculpat. **6** (Fig; îas) Fapt care poate duce la aprecierea indulgentă a unei stări de lucruri condamnabile.

atenuare *sf* [At: DA ms / P: *~u-a~* / Pl: *~ări* / E: ***atenua***] **1** Subțiere. **2** Ușurare de o suferință Si: (rar) *atenuat[1]* (2). **3** Micșorare a intensității unui fenomen Si: (rar) *atenuat[1]* (3). **4** Reducere a importanței unui fapt Si: (rar) *atenuat[1]* (4).

atenuat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~u-a~* / Pl: *~uri* / E: ***atenua***] (Rar) **1** Subțiere. **2-4** Atenuare (2-4).

atenuat[2], ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 52 / P: *~u-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atenua***] **1** Subțiat[2]. **2** Ușurat[2]. **3** Căruia i s-a micșorat intensitatea. **4** Căruia i s-a redus importanța.

atenuator *sn* [At: DEX[2] / P: *~u-a~* / Pl: *~oare* / E: fr ***atténuateur***] Circuit electric introdus într-un lanț de transmisiune în scopul atenuării undelor de anumite frecvențe.

aterdisitor, ~oare *smf* vz ***atârdisitor***

aterină *sf* [At: ATILA, P. 393 / V: (înv) *athe-* / Pl: *~ne* / E: gr ***ατηερίνα***] **1** Peștișorul marin *Atherina hepsetus*, osos, cu două dungi longitudinale argintii strălucitoare, folosit pentru alimentație sau ca nadă. **2** Peștișorul marin *Atherina mochon*, argintiu, aproape transparent Si: *comșa*.

aterisa *vi* vz ***ateriza***

aterisaj *sn* vz ***aterizaj***

aterisament *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***atterrissement***] Depozit de aluviuni transportate de ape.

aterisare *sf* vz ***aterizare***

aterisat[1] *sn* vz ***aterizat[1]***

aterisat[2], ~ă *a* vz ***aterizat[2]***

aterisor *sn* vz ***aterizor***

ateriza *vi* [At: CAZIMIR, P. 151 / V: *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***atterrir***] **1** (D. avioane) A efectua toate operațiile necesare pentru a reveni și a se opri pe sol. **2** (D. oameni; fig) A sosi pe neașteptate. **3** (Arg; îe) **A-i ~ cuiva vreo două focuri** A-i da câteva palme. **4** (Înv; îe) **A ~ cu briciul** A poticni briciul de obraz, la bărbierit, lăsând semne. **5** (Mrn; d. nave) A se apropia de țărm și a acosta. **6** (Mrn) A descoperi, de pe mare, țărmul, și a însemna pe hartă punctul unde nava va acosta. **7** (Spt) A atinge pământul după un salt.

aterizaj *sn* [At: LTR[2] / V: *~isaj* / Pl: *~e* / E: fr ***atterrissage***] **1** Aterizare (1). **2** (Mar) Loc unde o navă poate fi trasă pe uscat. **3** Stabilire a poziției exacte a unei nave pe mare.

aterizare *sf* [At: ENC. TEHN. I, 199 / V: *~isa~* / Pl: *~zări* / E: ***ateriza***] **1** (D. avioane) Efectuare a operațiilor necesare pentru ajungerea și oprirea pe sol Si: *aterizaj* (1), (rar) *aterizat[1]* (1). **2** (Îs) *Tren de ~* Sistem de două sau trei roți cu care avionul rulează pe teren. **3** (D. oameni; fig) Sosire pe neașteptate Si: (rar) *aterizat[1]* (3). **4** (Mar; d. nave) Acostare. **5** (Mar) Determinare pe hartă a punctului unde se va acosta Si: (rar) *aterizat[1]* (5). **6** (Spt) Atingere a pământului după un salt Si: (rar) *aterizat[1]* (6).

aterizat[1] *sn* [At: MDA ms / V: *~isat* / Pl: *~uri* / E: ***ateriza***] (Rar) **1-2** Aterizare (1, 3). **3** (Mar; d. nave) Acostare. **4-5** Aterizare (5-6).

aterizat[2], ~ă *a* [At: LTR[2] / V: *~isat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ateriza***] **1** (D. avioane) Care a coborât pe pământ. **2** (D. oameni; fig) Care a sosit pe neașteptate. **3** (D. nave) Care a acostat. **4** (D. sportivi) Care a atins pământul după un salt.

aterizor *sn* [At: LTR[2] / V: *~isor* / Pl: *~oare* / E: fr ***atterrisseur***] Tren de aterizare Vz *aterizare* (2).

atermal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***athermal***] Referitor la apele minerale reci.

aterman, ~ă *a* [At: PONI, F. 146 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***athermane***] (Fiz; rar) Prin care nu trece căldura.

atermic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***athermique***] (Fiz) **1** Aterman. **2** (D. transformări) Care nu degajă și nu absoarbe căldură.

atero- [At: DN[3] / E: fr ***athéro-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** În legătură cu ateromul. **2** De aterom. **3** Datorită unor ateroame.

aterom *sm* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***athérome***] Depozit de substanțe grase și de colesterol pe pereții vaselor sangvine.

ateromatos, ~oasă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***athéromateux***] **1-2** (Bolnav) de ateromatoză.

ateromatoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***athéromatose***] Prezența în număr mare a plăcilor de aterom în pereții arterelor.

ateroscleroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***athérosclérose***] Boală cronică degenerativă produsă prin depunerea de grăsimi și colesterol în peretele intern al arterelor, determinând sclerozarea acestora.

atesta *vt* [At: ALEXANDRESCU, M. 161 / Pzi: *atest* și *~tez* / E: fr ***attester***, lat ***attestari***] **1** A confirma **2** A depune mărturie. **3** A dovedi că ceva există. **4** A figura într-un text. **5** A confirma pe cineva într-o anumită funcție sau calitate.

atestare *sf* [At: (sec. XIX) URICARIUL X, 375 / Pl: *~tări* / E: ***atesta***] **1** Confirmare. **2** Depunere a unei mărturii Si: *atestat[1]* (2), *atestăluire* (2), *atestăluit[1]* (2). **3** Dovedire a existenței unui obiect Si: *atestat[1]* (3), *atestăluire* (3), *atestăluit[1]* (3). **4** Apariție într-un text Si: *atestat[1]* (4), *atestăluire* (4), *atestăluit[1]* (4). **5** Confirmare a cuiva într-o anumită funcție sau calitate Si: *atestat[1]* (5), *atestăluire* (5), *atestăluit[1]* (5).

atestat[1] *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 149 / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: ***atesta***] **1** Confirmare. **2-5** Atestare (2-5). **6-9** Act prin care se atestă (1-3, 5). **10** (Spc) Certificat de studii.

atestat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atesta***] **1** Confirmat[2]. **2** Pentru care s-a depus mărturie. **3** Dovedit[2]. **4** (D. cuvinte) Existent într-un text. **5** (D. oameni) Confirmat într-o anumită funcție sau calitate.

atestator, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atesta*** + *-(ă)tor*] **1-8** *smf, a* (Persoană) care atestă (1-3, 5).

atestatum *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: lat ***attestatum***] (Îvr) **1-5** Atestat (6-10).

atestație *sf* [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XII, 37 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat ***attestatio***] (Îvr) **1-5** Atestare (1-5). **6-10** Atestat[1] (6-10).

atestălui *vt* [At: (a. 1798) CIPARIU, ap. DA / Pzi: *~esc* / E: ***atesta*** + *-ălui*] (Îvr) **1** A confirma. **2-5** A atesta (2-5).

atestațiune *sf* vz ***atestație***

atestăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***atestălui***] (Îvr) **1** Confirmare. **2-5** Atestare (2-5).

atestăluit[1] *sn* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XII, 267 / V: *~tel~* / Pl: *~uri* / E: ***atestălui***] (Îvr) **1** Confirmare. **2-5** Atestare **(2-5)**.

atestăluit[2], ~ă *a* [At: DA ms / V: *~tel~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***atestălui***] (Îvr) **1-5** Atestat[2] **(1-5)**.

atesteluit[1] *sn* vz ***atestăluit[1]***

atesteluit[2], ~ă *a* vz ***atestăluit[2]***

atetoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***athétose***] Tulburare motrice constând în mișcări involuntare, lente, neregulate, localizate mai ales în mâini și picioare.

ateu, ~ee [At: MAG. IST. III, 368/18 / V: *~eiu* / Pl: *~ei*, *~ee* / E: fr ***athée***, lat ***atheus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care neagă existența lui Dumnezeu. **3-4** *smf, a* (Persoană) care neagă existența oricărei divinități. **5-6** *smf, a* (Persoană) care aderă la ateism **(3)**.

atex *sn* [At: MDENC / Pl: *~uri* / E: nct] Material termo- și fonoizolator, fabricat din fibre de lemn.

atheist, ~ă *smf, a* vz ***ateist***

atherină *sf* vz ***aterină***

atic[1] *sn* [At: DA / Pl: *~ice* / E: fr ***attique***] **1** Parte a antablamentului ridicată deasupra cornișei, împodobită la antici cu pilaștri, menită să mascheze marginea acoperișului. **2** Cat scund, așezat deasupra cornișei, imediat sub acoperiș, la nivelul fațadei sau retras.

atic[2], ~ă [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: *att~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***attique***, it ***attico***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a făcut parte din populația Aticii antice. **3-4** *a* De (Atica sau) atic **(1)**. **5-6** *a* Privitor (la Atica sau) la atic **(1)**. **7-8** *a* Propriu (Aticii sau) aticilor **(1)**. **9** *a* Care se distinge prin bun-gust și spirit. **10** *a* (Fig; îs) *Sare ~ă* Ironie fină, în felul aticilor **(1)**. **8** *a* (Îs) *Frumusețe ~ă* Frumusețe perfectă, ideală.

aticesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: *att~* / Pl: *~ești* / E: ***atic*** + *-esc*] (Înv) **1-5** Atic **(1-5)**.

aticism *sn* [At: EMINESCU, P. 225 / Pl: *~e* / E: fr ***atticisme***, lat ***atticismus***] **1** Formă particulară a dialectului atic. **2** Specific stilistic al scrierilor vechilor greci. **3** Stil caracterizat prin măsură, eleganță și rafinament.

aticist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***atticiste***, it ***atticista***] **1-2** (Persoană) care imită scrierile atice.

atijac *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: mg ***hátizsak***] (Reg) Raniță.

atiler *sn* vz ***atelier***

atimanî *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg; îs) *Sări-ți-ar ochii, ~, să-ți saie!* Termen de ocară cu sens neprecizat.

atimie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***atymie***] Absență a manifestărilor afective, frecventă la schizofrenici.

a-timp *av* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2049 / E: ***a[2] + timp***] (Reg) **1** La timp. **2** În momentul potrivit. **3** Anul viitor.

atingător, ~oare [At: (a. 1785) URICARIUL I, 119 / V: (îrg) *~iu* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***atinge*** + *-(ă)tor*] **1-22** *smf, a* (Persoană) care atinge **(1, 7, 9-10, 13-19)**. **23** *a* (Înv) Care se referă la... **24** *a* (Înv, fig) Jignitor. **25** *a* (Înv, fig) Emoționant.

atingătoriu *smf, a* vz ***atingător***

atingătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***atinge*** + *-(ă)tură*] (Îvr) **1-9** Atingere **(1-3, 5-10)**. **10** Atacare. **11** Atingere **(12)**. **12** Lovire. **13** Jignire. **14-15** Atingere **(15-16)**. **16** Asemănare.

atinge [At: PSALT. SCH. 518/4 / Pzi: *ating*, (îrg) *atind* Ps: *atinsei*, (îrg) *atinșu* / E: ml ***attingere***] **1** *vt* A lua contact direct, dar superficial, cu suprafața unui lucru. **2** *vr* (D. două obiecte) A se apropia unul de altul până când intră în contact superficial. **3** *vr* (D. cai; spc) A avea defectul de a-și freca picioarele din spate unul de altul în mers. **4** *vt* (Îe) **A nu ~ pământul** A dansa atât de sprinten și grațios, că nu se vede contactul cu pământul. **5** *vt* (Îas) A fugi foarte repede. **6** *vt* (Îas) A fi fericit. **7** *vt* A ajunge până la ceva sau la cineva. **8** *vt* (Îe) **A ~ cerul** A fi foarte înalt. **9** *vt* (Fig) A impresiona pe cineva. **10** *vt* A pune mâna pe un obiect spre a se apuca de o treabă. **11** *vr* A se lipi de... **12** *vt* (D. un subiect) A aduce vorba despre ceva în treacăt. **13** *vr* A mânca puțin dintr-un aliment. **14** *vr* A reuși să intre în posesia a ceva. **15** *vr* A ataca pe cineva. **16** *vr* A agresa sexual. **17** *vtr* A lovi pe cineva. **18** *vtr* A jigni pe cineva. **19** *vt* (Fig) A face aluzie la ceva sensibil. **20** *vr* A avea legătură cu... **21** *vr* (Înv; îe) **Întru** (sau **pe**) **cât se ~ de...** ori **(Ceea) ce se ~ de...** Cât despre... **22** *vr* (Înv) A se asemăna cu...

atingere *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL IV, 188 / Pl: *~ri* / E: ***atinge***] **1** Luare de contact direct cu ceva Si: (îvr) *atingătură* **(1)**, *atins[1]* **(1)**, *atinsătură* **(1)**, *atinsură* **(1)**. **2** Apropiere și intrare în contact unul cu altul a două obiecte Si: (îvr) *atingătură* **(2)**, *atins[1]* **(2)**, *atinsătură* **(2)**, *atinsură* **(2)**. **3** Ajungere până la ceva sau cineva Si: (îvr) *atingătură* **(3)**, *atins[1]* **(3)**, *atinsătură* **(3)**, *atinsură* **(3)**. **4** (Mat; înv; îs) *Punct de ~* Punct de tangență. **5** (Fig) Impresionare puternică a cuiva Si: (îvr) *atingătură* **(4)**, *atins[1]* **(4)**, *atinsătură* **(4)**, *atinsură* **(4)**. **6** Apucare a unui obiect spre a începe o activitate Si: (îvr) *atingătură* **(5)**, *atins[1]* **(5)**, *atinsătură* **(5)**, *atinsură* **(5)**. **7** Alipire de ceva Si: (îvr) *atingătură* **(6)**, *atins[1]* **(6)**, *atinsătură* **(6)**, *atinsură* **(6)**. **8** Aducere în discuție a unui subiect Si: (îvr) *atingătură* **(7)**, *atins[1]* **(7)**, *atinsătură* **(7)**, *atinsură* **(7)**. **9** Gustare a unui aliment Si: (îvr) *atingătură* **(8)**, *atins[1]* **(8)**, *atinsătură* **(8)**, *atinsură* **(8)**. **10** Intrare în posesia unui obiect Si: (îvr) *atingătură* **(9)**, *atins[1]* **(9)**, *atinsătură* **(9)**, *atinsură* **(9)**. **11** Atacare. **12** Agresare sexuală Si: (îvr) *atingătură* **(11)**, *atins[1]* **(11)**, *atinsătură* **(11)**, *atinsură* **(11)**. **13** Lovire. **14** Jignire. **15** Aluzie la un subiect sensibil Si: (îvr) *atingătură* **(14)**, *atins[1]* **(14)**, *atinsătură* **(14)**, *atinsură* **(14)**. **16** Relaționare cu... Si: (îvr) *atingătură* **(15)**, *atins[1]* **(15)**, *atinsătură* **(15)**, *atinsură* **(15)**. **17** Asemănare.

atinghie *sf* vz ***achindie***

atingic *sn* [At: DATCULESCU, ap. HEM 2055-2056 / Pl: *~uri* / E: nct] (Bot) Altângic.

atingime *sf* [At: CONACHI, P. 268 / Pl: *~mi* / E: ***ating*** + *-ime*] (D. simțul pipăitului) Acuratețe.

atins[1] *sn* [At: POP, ap. HEM 2056 / Pl: *~uri* / E: ***atinge***] (Îvr) **1-9** Atingere **(1-3, 5-10)**. **10** Atacare. **11** Atingere **(12)**. **12** Lovire. **13** Jignire. **14-15** Atingere **(15-16)**. **16** Asemănare.

atins[2], ~ă *a* [At: (a. 1645) EUSTRATIE, ap. GCR I, 115 / Pl: *~nși*, *~e* / E: ***atinge***] **1** Contactat[2]. **2** Până la care s-a ajuns. **3** (D. un scop) Îndeplinit[2]. **4** Impresionat[2]. **5** (D. obiecte) Apucat[2]. **6** Alipit[2]. **7** Menționat[2]. **8** Gustat[2]. **9** Posedat[2]. **10** Lovit[2]. **11** Jignit[2].

atinsătură *sf* [At: (a. 1617) ap. IORGA, C. I. II, 244 / Pl: *~ri* / E: ***atins*** + *-(ă)tură*] (Îvr) **1-9** Atingere **(1-3, 5-10)**. **10** Atacare. **11** Atingere **(12)**. **12** Lovire. **13** Jignire. **14-15** Atingere **(15-16)**. **16** Asemănare.

atinsură *sf* [At: VARLAAM, C. 320 / Pl: *~ri* / E: ***atins*** + *-ură*] (Îvr) **1-9** Atingere **(1-3, 5-10)**. **10** Atacare. **11** Atingere **(12)**. **12** Lovire. **13** Jignire. **14-15** Atingere **(15-16)**. **16** Asemănare.

atipic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***atypique***] **1** Care nu are particularitățile tipului. **2** Deosebit de tipul comun.

atipie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***atypie***] **1-2** Însușire de a fi atipic **(1-2)**.

atirdisi *v* vz ***atârdisi***

atireoză *sf* [At: DN[3] / P: *~re-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***athyréose***] Lipsă a glandei tiroide.

atiroidie *sf* [At: DN[3] / P: *~ro-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***athyroïdie***] Absență completă a secreției tiroidiene.

atișerif *sm* vz ***hatișerif***

atitica *av, a* vz ***atâtica***

atitudinal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: cf it *attitudinale*] **1-6** Referitor la atitudine **(1-6)**. **7-12** De atitudine **(1-6)**.

atitudine *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 102 / Pl: *~ni* / E: it ***attitudine***] **1** Poziție a corpului. **2** Fel de a fi sau a se purta. **3** Comportare care exprimă dispoziții sufletești. **4** Comportare care reflectă o anumită concepție. **5** (Fig) Fel de a se purta cu cineva care exprimă sentimente sau opinii despre acea persoană. **6** (Fig) Părere despre o problemă în discuție. **7** (Fig; îe) **A lua ~** A-și afirma cu hotărâre punctul de vedere. **8** (Fig; îae) A critica.

atlangic *sm* vz ***altangic***

atlant[1] *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: fr ***atlante***] **1** (Rar) Statuie reprezentând un bărbat sau o femeie într-o atitudine de efort care susține antablamentul

unui edificiu sau alte elemente arhitectonice Si: *cariatidă, telamon*. **2** Locuitor legendar al Atlantidei.

atlant[2] *sn* [At: DA ms / V: **~e** / Pl: *~e* / E: it ***atlante***] (Îvr) **1-2** Atlas[2] **(1-2)**.

atlante *sn* vz ***atlant***[2]

atlantic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atlantique***] **1-2** Care aparține Oceanului Atlantic (sau țărilor din jurul lui). **3-4** Privitor la Oceanul Atlantic (sau la țările din jurul lui). **5** Referitor la țările din Pactul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). **6** Care aparține țărilor N.A.T.O.

atlantiza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***atlantic*** + *-iza*] (Rar) A adera la Pactul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.).

atlantizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***atlantiza***] (Rar) Aderare la Pactul Atlanticului de Nord Si: *atlantizat*[1].

atlantizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atlantiza***] Atlantizare.

atlantizat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atlantiza***] (Rar) Încadrat[2] în Pactul Atlanticului de Nord.

atlantozaur *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***atlantosaure***] Dinozaur mezozoic uriaș, asemănător cu brontozaurul.

atlas[1] *sn* vz ***atlaz***

atlas[2] *sn* [At: DA / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***atlas***] **1** Lucrare de cartografie care conține hărți geografice, cu explicații și date în legătură cu regiunile respective. **2** (Îs) ~ *lingvistic* Lucrare care reprezintă pe hărți răspândirea teritorială a diferitelor fapte de limbă. **3** (Pex) Culegere de stampe sau desene folosită ca material ilustrativ într-un domeniu științific. **4** (Îs) ~ *cultural* Emisiune de radio sau televiziune care cuprinde informații culturale.

atlas[3] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***atlas***] Prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul și cu axisul.

atlaz *sn* [At: (a. 1572) MSS, ap. HEM 2066 / V: ***acl~, agl~, ~as***[1] / Pl: *~uri*, și *~e* / E: tc ***atlaz***] **1** Țesătură de mătase lucioasă numai pe o parte. **2** Țesătură pentru căptușeli și fețe de plapumă, mai groasă decât satinul, cu o singură față lucioasă.

atlăjel *sn* [At: (a. 1792) DOC. ap. ȘIO II / Pl: *~e* / E: ***atlaz*** + *-el*] **1-2** (Înv) Atlaz **(1-2)** de calitate inferioară.

atlet, ~ă [At: DA / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***athlète,*** lat ***athleta***] **1** *sm* (Ant) Luptător sau gimnast profesionist în jocurile publice. **2** *sm* (Ant; pex) Om cu o mare forță fizică. **3** *smf* Sportiv care practică atletismul. **4** *smf* Persoană cu o constituție fizică robustă și armonioasă. **5** (Fig; rar) Luptător de frunte pentru o doctrină, o idee etc.

atletic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***athlétique***] **1-4** *a* De atlet **(1-4)**. **5-8** *a* De atletism **(1-4)**. **9-12** *a* Privitor la atlet **(1-4)**. **13-16** *a* Privitor la atletism **(1-4)**. **17** *sf* (Șîs) *~ă ușoară* Atletism **(5)**. **18** *sf* (Îs) *~ă grea* Sport cu haltere.

atletism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr ***athlétisme***] **1-4** (Profesie sau) ocupație a atletului **(1, 3)**. **5** Exerciții sportive de sărituri, alergări și aruncări de greutăți. **6** Disciplină sportivă care cuprinde atletismul **(1)**.

atliu *sm* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO. I / Pl: *~ii* / E: tc ***atly***] (Mil; iuz) Călăreț din armata otomană.

atloid, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***atloïde***] **1** Care se referă la atlas[3]. **2** Care aparține atlasului[3].

-atlon [At: DN[3] / E: gr ***ἆθλον***] Element secund de compunere cu semnificația „probă", „exercițiu".

atman *sm* [At: MDENC / Pl: *~i* / E: fr ***atman***] (Flz) **1** (În religia hindusă) Principiu unificator conștient al ființelor și lucrurilor pământene, precum și al pământului cu universul. **2** Suflet.

atmișcea *sf* [At: (a. 1620) DOC., ap. HEM 2067 / Pl: *~cele* / E: ***Akmecet*** (sau ***Ak-Mesgid***)] (Îvr) Blană provenind din localitatea Akmecet.

atmo- [At: DN[3] / E: gr ***atmos*** „abur"] Element prim de compunere cu semnificația „aer".

atmofil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf ger *atmophil*] (D. elemente chimice) Care intră în componența atmosferei pământești.

atmoliză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***atmolyse***] Separare a unui amestec de gaze la trecerea prin pereții unui vas poros.

atmosferă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 291 / Pl: *~re* / E: fr ***atmosphère***] **1** Sferă de gaze care înconjoară o planetă. **2** (Prc) Aer respirat de ființe. **3** (Fig) Mediu social în care trăiește cineva. **4** (Fig; îe) **A face ~** A crea o anumită dispoziție celor din jur. **5** (Fiz) Greutate a unei coloane de mercur cu înălțimea de 76 cm și baza 1 cm^2 (1, 033g), luată ca unitate de măsură a presiunii. **6** Masă de gaze aflată într-un spațiu în care au loc reacții chimice.

atmosferic, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 153 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atmosphérique***] **1-2** De atmosferă **(1-2)**. **3-4** Care aparține atmosferei **(1-2)**. **5-6** Care se găsește în atmosferă **(1-2)**. **7-8** Privitor la atmosferă **(1-2)**.

atmosferiza [At: BUL. FIL. II, 224 / Pzi: *~zez* / E: ***atmosferă*** + *-iza*] **1** *vr* (D. roci) A se dizolva sau descompune sub influența agenților atmosferici. **2-5** *vtr* (D. oameni) A (se) integra într-o anumită atmosferă **(3-4)**.

atmosferizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***atmosferiza***] **1** Dizolvare sau descompunere a rocilor sub influența agenților atmosferici Si: (rar) *atmosferizat*[1] **(1)**. **2** (Fig) Integrare a unei persoane într-o anumită atmosferă **(3)** Si: (rar) *atmosferizat*[1]**(2)**. **3** (Fig; rar) Stare de spirit care se creează în societate în jurul cuiva Si: (rar) *atmosferizat*[1]**(3)**.

atmosferizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atmosferiza***] (Rar) **1-3** Atmosferizare **(1-3)**.

atmosferizat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atmosferiza***] **1** (D. roci) Dizolvat[2] sau descompus[2] sub acțiunea factorilor atmosferici. **2** (D. oameni) Adaptat[2] la atmosferă **(3)**.

atnam *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 73/7 / Pl: *~e* / E: nct] (Îrg) Ahtinam.

atoaică *sf* [At: ARICESCU, ap. ȘIO / V: ***ha~*** / Pl: *~ice* / E: ***at*** + *-oaică*] (Înv; iuz) Iapă de călărie.

atoate- [At: DA / E: ***a***[3] + ***toate***] Atot.

atoate-înțelegere *sf* [At: SADOVEANU, D. P. 139 / Pl: *~ri* / E: ***atoate-*** + ***înțelegere***] Înțelegere pentru toate ideile, situațiile etc.

atoateștiutor, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atoate-*** + ***știutor***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care știe totul Si: *atotștiutor* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) căruia nu i se poate ascunde nimic Si: *atoatevăzător* **(3-4)**, *atotștiutor* **(3-4)**, *atotvăzător* **(3-4)**. **5** *sma* Dumnezeu.

atoatevăzător, ~oare *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atoate-*** + ***văzător***] **1-2** (Persoană) care vede totul Si: *atotvăzător* **(1-2)**. **3-4** Atoateștiutor **(3-4)**. **5** *sma* Dumnezeu.

atocma[1] [At: DOSOFTEI, PS. 25 / E: ***a***[2] + ***tocma***] (Îvr) **1** *av* Întocmai. **2-3** *av, a* (În mod) egal. **4** *av* În același fel. **5-6** *av, a* (În mod) comparabil. **7** *a* Asemănător cu... **8** *av* (Îe) **A face ~ cu pământul** A face una cu pământul. **9** *av* (Îae) A dărâma la pământ.

atocma[2] *vr* [At: CANTEMIR, IST. 127 / Pzi: *~mez* / E: ***a***[2] + ***tocma***] (Înv; nob) **1-2** A atocmi **(1-2)**.

atocmare *sf* [At: CANTEMIR, IST. 127 / Pl: *~ări* / E: ***atocma***] (Înv; nob) **1** Asemănare. **2** Adaptare.

atocmat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***atocma***] (Înv; nob) **1** Asemănare. **2** Adaptare.

atocmat[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, HR. 189 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atocma***] (Îvr; nob) **1** Asemănător. **2** Adaptat.

atocmi *vr* [At: DA / Pzi: *~mesc* / E: ***a***[2] + ***tocmi***] (Înv; nob) **1** A se asemăna întocmai Si: *atocma* **(1)**. **2** A se adapta perfect la... Si: *atocma* **(2)**.

atocmire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 90 / Pl: *~ri* / E: ***atocmi***] (Înv; nob) **1** Asemănare. **2** Adaptare.

atocmit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atocmi***] (Înv; nob) **1** Asemănare. **2** Adaptare.

atocmit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***atocmi***] (Îvr; nob) **1** Asemănător. **2** Adaptat.

atol *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***atoll***] Insulă de formă inelară, alcătuită din schelete de corali și aluviuni, în mările calde.

atom *sm* [At: CANTEMIR, IST. 334 / V: (înv) ***~mă*** *sf* / Pl: *~i* / E: fr ***atome,*** lat ***atomus***] **1** (Flz; ant) Corpuscul indivizibil, infinit de mic, considerat a fi ultimul element constitutiv al corpurilor. **2** (Fiz; chm) Cea mai mică parte a unui element chimic ce mai păstrează însușirile acestuia. **3** (Înv; imp) Element chimic. **4** (Îs) ~ *gram* Greutatea exprimată în grame

a masei unui atom. **5** (Îs) ~ *marcat* Trasor radioactiv. **6** (Îs) ~ *social* Cea mai mică unitate viabilă a matricei sociometrice, nucleul tuturor relațiilor socioafective care s-au constituit în jurul unui individ.

atomal, ~ă *sn* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Atomal***] Revelator fotografic pentru granulație foarte fină.

atomă *sf* vz ***atom***

atomic, ~ă *a* [At: PONI, CH. 3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atomique***] **1** Al atomilor **(2)**. **2** Privitor la atomi **(2)**. **3** De atomi **(2)**. **4** Alcătuit din atomi **(2)**. **5** (Îs) *Model* ~ Reprezentare simplificată, schematică a structurii atomului, pentru a explica proprietățile acestuia. **6** (Îs) *De proporții ~ice* Microscopic. **7** (Chm; îs) *Teorie ~ă* Teorie bazată pe proprietățile atomului **(2)**. **8** (Îs) *Energie ~ă* Energie nucleară. **9** (Îs) *Masă* (sau *greutate*) *~ă* Raportul dintre masa atomului unui element și a 12-a parte din masa atomului de carbon. **10** (Chm; îs) *Notație ~ă* Notare a elementelor bazată pe greutatea lor atomică. **11** (Îs) *Număr* ~ Număr de protoni ai unui atom, egal cu numărul de ordine. **12** (Îs) *Reactor* ~ Reactor nuclear. **13** (Îs) *Eră ~ă* Eră a utilizării energiei atomice. **14** (Îs) *Armă ~ă* Armă nucleară. **15** (Îs) *Bombă ~ă* Bombă nucleară. **16** (Îs) *Pilă ~ă* Reactor nuclear.

atomicitate *sf* [At: PONI, CH. 146/13 / Pl: *~tăți* / E: fr ***atomicité***] (Înv) Valență atomică.

atomism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***atomisme***] **1** Concepție materialistă datând din antichitate, după care materia este formată din atomi, indestructibili, în veșnică mișcare. **2** Teoria științifică modernă a structurii și proprietăților atomilor. **3** Orientare în domeniul unei științe, care tinde să reducă ansamblurile mai complexe la elementele lor simple.

atomist, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 300 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***atomiste***] **1-3** *a* De atomism **(1-3)**. **4-6** *a* Al atomismului **(1-3)**. **7-9** *a* Referitor la atomism **(3)**. **10-15** *smf, a* (Persoană) care admite, susține, propagă atomismul **(1-3)**. **16** *smf* (Spc) Specialist în fizică atomică.

atomistic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***atomistisch***] **1-9** *a* Atomist **(1-9)**. **10** *sf* Sistemul filozofic al atomiștilor **(10)**. **11** *sf* Fizică nucleară.

atomiza [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 12/3 / Pzi: *~zez* / E: fr ***atomiser***] **1-2** *vtr* A (se) desface în atomi **(2)**. **3-4** *vtr* A (se) fărâmița. **5** *vt* A transforma un lichid în picături foarte fine. **6** *vt* (Nob) A adapta ceva ritmului erei atomice.

atomizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ***atomiza***] **1** Desfacere în atomi **(2)** Si: (rar) *atomizat^1* **(1)**. **2** Fărâmițare. **3** Transformare a unui lichid în picături foarte fine Si: (rar) *atomizat^1* **(3)**. **4** (Chm) Metodă de uscare constând în pulverizarea soluțiilor sau a suspensiilor într-un curent de aer cald Si: (rar) *atomizat^1* **(4)**. **5** (Nob) Adaptare la ritmul erei atomice Si: (rar) *atomizat^1* **(5)**.

atomizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atomiza***] (Rar) **1** Atomizare **(1)**. **2** Fărâmițare. **3-5** Atomizare **(3-5)**.

atomizat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atomiza***] **1** Desfăcut în atomi. **2** Fărâmițat^2. **3** (D. lichide) Transformat în picături foarte fine. **4** Uscat prin atomizare **(4)**. **5** (Nob) Adaptat la ritmul erei atomice.

atomizator *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oare* / E: ***atomiza*** + ***-tor***] Mic recipient (cilindric) cu dispozitiv pentru pulverizarea fină a unui lichid Si: *atomizor*.

atomizor *sn* [At: MDENC^2 / Pl: *~oare* / E: fr ***atomiseur***] Atomizator.

atomliză *sf* [At: MDENC^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***atomlyse***] Efuziune.

atomo- [At: DN^3 / E: fr ***atomo-***] Element prim de compunere cu semnificația „de atom".

atomoelectric, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atomoélectrique***] Care se bazează pe electricitatea produsă cu ajutorul energiei atomice.

atomomanie *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 3/6 / Pl: *~ii* / E: ***atomo-*** + ***manie***] (Pol) **1** Preocupare obsedantă pentru arma atomică. **2** (Iuz) Psihoză politică a anglo-americanilor legată de arma atomică.

atomoterapie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: ***atomo-*** + ***terapie***] (Med; rar) Tratament cu izotopi radioactivi.

aton, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***atone***] **1** (D. țesuturi musculare) Fără vigoare Si: *lânced, obosit*. **2** Atonic **(1)**. **3** (D. privire) Fără expresie. **4** (Fig) Adormit^2. **5** (Fig) Mort^2. **6** (Grm; vocale, silabe, cuvinte) Neaccentuat^2.

atonal, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***atonal***] (Muz) Compus^2 după principiile atonalismului Si: *dodecafonic*.

atonalism *sn* [At: CONTEMP., Seria. II, 1949, nr. 158, 5/5 / Pl: *~e* / E: fr ***atonalisme***] (Muz) Mod de a crea o compoziție prin negarea legilor organizării armonice a sunetelor Si: *dodecafonism*.

atonalitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***atonalité***] (Muz) Lipsă a unei tonalități precise (definite).

atonce *av* vz ***atunci***

atoncea *av* vz ***atunci***

atonic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atonique***] **1-4** *smf, a* (Persoană) suferindă de atonie **(2-3)**. **5-6** *a* Referitor la atonie **(2-3)**. **7-8** *a* De atonie **(2-3)**.

atonie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***atonie***] **1** (D. țesuturi musculare) Lipsă de energie. **2** (Med) Reducere a elasticității unui țesut, în special muscular. **3** (Med) Stare fizică manifestată prin lipsă de putere.

atonism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ns cf *Aton*, „soare" la vechii egipteni] Cult monoteist constând în adorarea soarelui, considerat ca aspect vizibil al divinității.

atopie *sf* [At: MDENC / Pl: *~ii* / E: fr ***atopie***] (Med) Manifestare de hipersensibilitate alergică, pe fondul unei predispoziții ereditare.

atot- [At: DA / E: ***a^3*** + ***tot***] Element prim de compunere care servește la formarea unor adjective și substantive, cu sensul: **1** Pe deplin. **2** Complet. **3** Desăvârșit.

atotbiruitor, ~oare [At: DEX–S / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***biruitor***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care triumfă întotdeauna. **3** *sma* Dumnezeu.

atotcunoscător, ~oare [At: DEX–S / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***cunoscător***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care cunoaște totul. **3** *sma* Dumnezeu.

atotcuprinzător, ~oare [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***cuprinzător***] **1** *a* Care cuprinde totul. **2** *sma* Dumnezeu.

atotfăcător, ~oare [At: DA / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***făcător***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face sau a făcut totul. **3** *sma* Dumnezeu.

atotfăcătoriu *sm, am* vz ***atotfăcător***

atotmâncător, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***mâncător***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care mănâncă sau a mâncat totul.

atotpărinte *sm* [At: BOBB, Î. / Pl: *~nți* / E: ***atot-*** + ***părinte***] (Înv) Divinitate care este considerată părinte al tuturor.

atotprezent, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~nți, ~e* / E: ***atot-*** + ***prezent***] Care este prezent peste tot Si: *omniprezent*.

atotprezență *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: ***atot-*** + ***prezență***] Prezență în orice loc Si: *ubicuitate, omniprezență*.

atotpribeag, ~ă *a* [At: BOBB, Î. / Pl: *~egi, ~ege* / E: ***atot-*** + ***pribeag***] (Îvr) Pribeag oriunde și oricând.

atotputere *sf* [At: CONACHI, P. 272 / Pl: *~ri* / E: ***atot-*** + ***putere***] (Înv) Atotputernicie.

atotputernic, ~ă [At: NECULCE, ap. LET. II, 144/33 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***atot-*** + ***puternic***] **1-2** *smf, a* (Persoană) cu putere nelimitată Si: (înv) *atotputinte* **(1-2)**. **3** *sma* Dumnezeu.

atotputernicie *sf* [At: MARCOVICI, D. 1 / Pl: *~cii* / E: ***atot-*** + ***putere***] Putere nelimitată Si: (înv) *atotputere, atotputință*.

atotputinte *smf, a* [At: BARCIANU / E: ***atot-*** + ***putinte***] (Înv; liv) **1-3** Atotputernic **(1-3)**.

atotputință *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: ***atot-*** + ***putință***] (Înv) Atotputernicie.

atotrăbdător, ~oare [At: ȘEZ. VI, 102 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***răbdător***] **1** *a* (Înv) Care are o răbdare nesfârșită. **2** *sma* Dumnezeu.

atotștiință *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: ***atot-*** + ***știință***] (Înv) Știință a tot ce există.

atotștiitor, ~oare *smf, a* vz ***atotștiutor***

atotștiutor, ~oare [At: POLIZU / V: (îvr) ***~iit~, ~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***știutor***] **1-5** *smf, a* Atoateștiutor **(1-5)**.

atotștiutoriu *sm, am* vz ***atotștiutor***

atotțiitor, ~oare *smf, a* [At: MINEIUL (1776), 149 1/2 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***țiitor***] (Înv) **1-2** (Persoană) care păstrează existența a tot ce există.

atotțiitoriu *sm, am* vz ***atotțiitor***

atotvăzător, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***văzător***] **1-2** *smf, a* Atoatevăzător **(1-2)**. **3-4** *smf, a* Atoateștiutor **(3-4)**. **5** *sma* Atoateștiutor **(5)**.

atotvoitor, ~oare [At: BOBB., Î. / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atot-*** + ***voitor***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care voiește totul. **3** *sma* Dumnezeu.

atotvoitoriu *sm, am* vz ***atotvoitor***

atoxic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atoxique***] (D. substanțe) **1** Neotrăvitor. **2** Inofensiv.

atp *sm* [At: MDENC[2] / P: *atepe* / Pl: n / E: abr] (Chm) Denumire prescurtată a acidului adenozintrifosforic, compus, cu rol de acumulator energetic, prezent în toate celulele vii.

atrabilar, ~ă *a* [At: I. GHICA, ap. CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***atrabilaire***] (Psh; d. temperamente) **1** Care aparține tipului umoral melancolic. **2** Cu umoare neagră. **3** Melancolic. **4** Posac.

atrabilă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***atrabile***] **1** (Med) Substanță de culoare închisă care se presupune că este secretată de glandele suprarenale și că provoacă melancolia Si: *bilă neagră* Vz *bilă*. **2** (Rar) Melancolie. **3** (Rar) Ipohondrie.

atrabiliar, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***atrabiliaire***] (Liv) Irascibil.

atractanți *smp* [At: MDENC / E: ***atractiv*** + *-ant*] Substanțe produse de insecte (sau de alte organisme) pentru a atrage indivizi de sex opus, polenizatori ori prada, uneori sintetizate în laborator și industrial pentru a se folosi în combaterea dăunătorilor.

atractiv, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***attractif***, lat ***attractivus***] **1-9** Atrăgător **(1-9)**.

atractivitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: ***atractiv*** + *-(i)tate*] **1-5** Însușirea de a fi atrăgător **(2-3, 5-7)**.

atracție *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 262/8 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***attraction***, lat ***attractio, -onis***] **1** (Fiz) Forță care tinde să apropie corpurile între care se exercită. **2** (Îs) ~ *universală* Lege după care toate corpurile din univers se atrag unele pe altele cu o forță direct proporțională cu masa lor și invers proporțională cu pătratul distanței dintre ele. **3** (Îs) ~ *magnetică* (sau *electrică*) Putere a unui magnet sau a unui corp electrizat de a atrage alte corpuri. **4** (Îs) ~ *capilară* Capilaritate. **5** (Chm; îs) ~ *moleculară* Forță de coeziune pe care o au în sine moleculele unui corp. **6** Putere de a atrage ceva după sine. **7** Simpatie puternică pe care o ființă o simte pentru alta sau pentru ceva. **8** Imbold de a se apropia de cineva sau ceva. **9** Farmec. **10** Ispită pe care cineva o exercită asupra altcuiva. **11** Ceea ce farmecă, ademenește. **12** Ceea ce distrează. **13** (Îs) *Număr de* ~ Număr din programul unui varieteu, cu mare succes de public.

atracțios, ~oasă *a* [At: DA ms / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***atracție*** + *-os*] (Înv) **1-9** Atrăgător **(1-9)**.

atracțiozitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: ***atracțios*** + *-itate*] (Înv) **1-5** Atractivitate **(2-3, 5-7)**.

atracțiune *sf* vz ***atracție***

atrage [At: (a. 1865) URICARIUL, X, 377/4 / Pzi: *atrag* / Pfs: *~răsei* / E: ***a***[3] + ***trage*** după fr ***attirer***] **1** *vt* A trage ceva spre sine. **2** *vr* (D. mai multe obiecte) A tinde reciproc să micșoreze distanța dintre ele. **3** *vr* (Fig) A se iubi. **4** *vt* A face pe cineva să simtă dorința de a se apropia de ceva sau de cineva. **5** *vt* A aduce pe cineva cu sine. **6** *vt* (Fig) A ispiti. **7** *vt* (Îe) **~ atenția** A face ca atenția tuturor să se îndrepte spre sine. **8** *vt* (Îae) A face ca atenția cuiva să se îndrepte spre un fapt important neglijat. **9** *vt* (Îae) A avertiza. **10** *vt* (Fig) A exercita o fascinație asupra cuiva. **11** *vt* A determina pe cineva (adesea prin viclenie) să vină undeva. **12** *vt* (Fig) A avea drept consecință un fapt.

atragere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***atrage***] **1** Tragere spre sine a unui obiect Si: (rar) *atras*[1] **(1)**. **2** Tendință reciprocă a mai multor obiecte de a micșora distanța dintre ele Si: (rar) *atras*[1] **(2)**. **3** (Fig) Iubire. **4** A provoca dorința cuiva de a se apropia de ceva sau de cineva Si: (rar) *atras*[1] **(4)**. **5** Aducere a cuiva cu sine Si: (rar) *atras*[1] **(5)**. **6** (Fig) Ispitire. **7** Polarizare spre sine a atenției tuturor Si: (rar) *atras*[1] **(7)**. **8** Polarizare a atenției cuiva spre un fapt important neglijat Si: (rar) *atras*[1] **(8)**. **9** (Fig) Exercitare a unei fascinații asupra cuiva Si: (rar) *atras*[1] **(9)**. **10** Determinare a cuiva (adesea prin viclenie) de a veni undeva Si: (rar) *atras*[1] **(10)**. **11** (Fig) Antrenare a unei consecințe Si: (rar) *atras*[1] **(11)**.

atramentare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ger ***Atramentverfaren*** cf lat *atramentum*] Tratament termochimic al pieselor de oțel, prin încălzire în baie cu soluție de fosfat de fier și de mangan.

atrapă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~pe* / E: fr ***attrape***] (Frm) **1** Farsă. **2** Cursă. **3** Păcăleală. **4** Obiect destinat a înșela pentru amuzament. **5** (Pex) Mulaj.

atras[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atrage***] (Rar) **1-11** Atragere **(1-11)**.

atras[2]***, ~ă*** *a* [At: EMINESCU, P. 222 / Pl: *~ași, ~e* / E: ***atrage***] **1** Tras spre sine. **2** Apropiat[2]. **3** (Fig) Care iubește. **4** Care dorește să se apropie de cineva sau ceva. **5** Dus cu sine. **6** (Fig) Ispitit[2]. **7** Cu atenția polarizată spre ceva. **8** Fascinat[2]. **9** Determinat (prin viclenie) să vină undeva. **10** (Fig) Cauzat[2].

atrăgător, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 98 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***atrage*** + *-(ă)tor*] **1** Care trage spre sine Si: *atractiv* **(1)**, (înv) *atracțios* **(1)**. **2** (Fig) Care provoacă iubire Si: *atractiv* **(2)**, (înv) *atracțios* **(2)**. **3** Care provoacă dorința cuiva de a se apropia de ceva Si: *atractiv* **(3)**, (înv) *atracțios* **(3)**. **4** Care aduce pe cineva cu sine Si: *atractiv* **(4)**, (înv) *atracțios* **(4)**. **5** Care polarizează spre sine atenția tuturor Si: *atractiv* **(5)**, (înv) *atracțios* **(5)**. **6** (Fig) Ispititor. **7** Fascinant. **8** Care promite avantaje mari Si: *atractiv* **(8)**, (înv) *atracțios* **(8)**. **9** Care determină pe cineva (adesea prin viclenie) să vină undeva Si: *atractiv* **(9)**, (înv) *atracțios* **(9)**. **10** (Îvr) Cauzator.

atrățel *sm* [At: LB / V: ***arat~, ară~, areț~*** / Pl: *~ei* / E: mg ***aracél*** cf *otrățel*] (Bot; reg) Planta erbacee din familia boraginaceelor cu miros neplăcut, cu tulpina acoperită cu peri moi de culoare cenușie, cu frunze verzi-albicioase cu puf fin, cu flori de culoare roșu-închis, rar albe, care crește pe pământ pietros, calcaros, necultivat Si: *limba- câinelui, plescaiță-roșă* (*Cynoglossum officinale*).

atrepsic, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***athrepsique***] **1-2** (Sugar) care suferă de atrepsie.

atrepsie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***atrepsie***] Boală cronică de nutriție la sugarii hrăniți artificial.

atrezie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***atrésie***] (Ant) **1-2** Astupare (sau neperforare) a unui orificiu natural.

atribua *vt* [At: DA / Pzi: *~uez* / E: fr ***attribuer***] (Îvr) **1-10** A atribui **(1-10)**.

atribuare *sf* [At: DA ms / Pl: *~uări* / E: ***atribua***] (Îvr) **1-10** Atribuire **(1-10)**.

atribuat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***atribua***] (Îvr) **1-10** Atribuire **(1-10)**.

atribuat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atribua***] (Îvr) **1-10** Atribuit[2] **(1-10)**.

atribui [At: NEGRUZZI, Ș. I, 11 / Pzi: *~ribui* și *~esc* / E: fr ***attribuer***, lat ***attribuere***] **1** *vt* A da (ceva cuiva) ca un bun ce i se cuvine Si: *a acorda, a asigura, a conferi*. **2** *vr* A se da drept proprietarul de drept a ceva Si: *a-și aroga*. **3** *vt* (Pex) A considera ceva ca proprietatea cuiva. **4** *vt* (Pex) A considera o calitate ca proprie cuiva. **5** *vt* A repartiza (ceva cuiva). **6** *vt* A pune o faptă pe seama cuiva Si: *a acuza*. **7** *vr* A se afirma drept cauza unui fenomen Si: *a-și aroga*. **8** *vt* A învinui pe cineva. **9** *vt* A recunoaște cuiva paternitatea unei opere. **10** *vr* A se da drept autorul unei opere Si: *a-și aroga*.

atribuire *sf* [At: MAIORESCU, L. 45 / Pl: *~ri* / E: ***atribui***] **1** Dare a ceva cuiva ca un bun ce i se cuvine Si: *acordare, asigurare, conferire*, (rar) *atribuit*[1] **(1)**, (îvr) *atribuare* **(1)**, *atribuat*[1] **(1)**. **2** Afirmare de către cineva a propriului drept de proprietate asupra a ceva Si: *arogare*, (rar) *atribuit*[1] **(2)**, (îvr) *atribuare* **(2)**, *atribuat*[1] **(2)**. **3** (Pex) Considerare a ceva ca proprietatea cuiva Si: (rar) *atribuit*[1] **(3)**, (îvr) *atribuare* **(3)**, *atribuat*[1] **(3)**. **4** (Pex) Considerare a unei calități ca proprie cuiva Si: (rar)

atribuit[1] (4), (îvr) *atribuare* (4), *atribuat[1]* (4). 5 Repartizare a ceva cuiva Si: (rar) *atribuit[1]* (5), (îvr) *atribuare* (5), *atribuat[1]* (5). 6 Punere a unei fapte pe seama cuiva Si: (rar) *atribuit[1]* (6), (îvr) *atribuare* (6), *atribuat[1]* (6). 7 Autoafirmare a cuiva drept cauza unui fenomen Si: *arogare* (rar) *atribuit[1]* (7), (îvr) *atribuare* (7), *atribuat[1]* (7). 8 Învinuire a cuiva Si: *acuzare*, (rar) *atribuit[1]* (8), (îvr) *atribuare* (8), *atribuat[1]* (8). 9 Recunoaștere a paternității cuiva asupra unei opere Si: (rar) *atribuit[1]* (9), (îvr) *atribuare* (9), *atribuat[1]* (9). 10 Autoafirmare a propriei paternități a unei opere Si: *arogare*, (rar) *atribuit[1]* (10), (îvr) *atribuare* (10), *atribuat[1]* (10).

atribuit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***atribui***] (Rar) **1-10** Atribuire (**1-10**).

atribuit[2], ~ă *a* [At: LET. III, 5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***atribui***] **1** Dat[2] celui în drept. **2** Cerut[2] de către cineva în virtutea unui drept. **3** (Pex) Considerat a fi proprietatea cuiva. **4** (Pex) Considerat[2] a fi o calitate a cuiva. **5** Repartizat[2] cuiva. **6** (D. un fapt) Considerat[2] a fi rezultatul acțiunii cuiva. **7** (D. un fenomen) Considerat[2] de către cineva a fi rezultatul propriei sale acțiuni. **8** Învinuit[2]. **9** (D. opere) Recunoscut[2] ca fiind creat de cineva anume. **10** (D. opere) Autoatribuit[2] de către un autor.

atribut *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 195/18 / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***attribut***, lat ***attributum***] **1** Calitate sau fel de a fi considerat ca propriu unei persoane sau unui obiect Si: *calitate, însușire, proprietate*. **2** (Înv) Emblemă caracteristică unui personaj mitologic, unei meserii etc. Si: *simbol*. **3** (Înv; ipr) Atribuție. **4** (Spc; grm) Parte secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia. **5** (Pex) Calificativ. **6** (Pex) Epitet. **7** (Înv) Titlu.

atributiv, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***attributif***] **1** *a* Care exprimă un atribut (**1**). **2** *a* (Grm) Care are funcția în propoziție a unui atribut. **3-4** *sf, af* (Șîs *Propoziție ~ă*) (Propoziție) care are funcția de atribut pe lângă un substantiv (din propoziția regentă). **5-6** *sf, af* (Îas) (Propoziție) relativă.

atribuție *sf* [At: (a. 1839) URICARIUL V, 152/2 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***attribution***] **1** Competență presupusă de o funcție. **2** Drept conferit unei funcții. **3** Responsbilități care sunt de resortul unei funcții. **4** Autoritate care se exercită într-o anumită sferă de activitate. **5** (Frm; imp) Atribuire (**9**).

atribuțiune *sf* vz ***atribuție***

atrichie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~chii* / E: fr ***atrichie***] (Med) Lipsă (congenitală) a părului.

atrista *vr* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***attrister***] (Înv) Întrista.

atriție *sf* vz ***atrițiune***

atrițiune *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-u~* / V: ***atriție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***attrition***] **1** Îndepărtare a particulelor de pe suprafața granulelor minerale prin frecare umedă. **2** Uzură a pietrelor unei îmbrăcăminți rutiere prin frecare între ele. **3** Abraziune.

atriu[1] *sn* vz ***atrium***

atriu[2] *sn* [At: DN[3] / P: *~tri-u* / Pl: *~ii* / E: fr ***atrium***, lat ***atrium***] (Atm) Auricul.

atrium *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 389 / P: *~tri-um* / V: ***~iu[1]*** / Pl: n / E: lat ***atrium***] **1** (Aht) Curte interioară, înconjurată de portice acoperite, a caselor romane. **2** (Aht) Partea din mijloc a unei bazilici. **3** (Glg) Culoar care înconjoară un con vulcanic secundar îmbucat în craterul unui vulcan mai vechi.

atrizi *smp* [At: MDENC[2] / E: fr ***Atrides***] Membri ai unei familii din mitologia greacă, celebri pentru blestemul care i-a urmărit, datorită nelegiuirilor strămoșului Atreu.

atroce *ai* [At: KLOPȘTOCK, F. 105 / E: fr ***atroce***] **1** De o mare cruzime Si: *crunt, cumplit, sângeros*. **2** Fioros. **3** (Pex) Groaznic.

atrocitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***atrocité***, lat ***atrocitas, -atis***] **1** Cruzime nespusă. **2** (Pex) Faptă înfiorătoare.

atrofia *vr* [At: DA / Pzi: *~iez* / E: fr ***atrophier***] (D. țesuturi și organe) **1** A suferi un proces de regresiune morfo-funcțională Si: *a degenera*. **2** A se vlăgui. **3** (Rar) A se usca. **4** A se micșora. **5** A tinde să dispară Si: (pop) *a se închirci, a se pipernici*.

atrofiant, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~fi-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***atrofiant***] (Med; rar) Care cauzează atrofierea.

atrofiare *sf* vz ***atrofiere***

atrofiat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***atrofia***] (Med; rar) **1-6** Atrofiere (**1-6**).

atrofiat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atrofia***] (Med) **1** Care a suferit un proces de regresiune morfo-funcțională Si: *degenerat*. **2** Vlăguit[2]. **3** Uscat. **4** Micșorat. **5** Care tinde să dispară Si: (pop) *închircit, pipernicit*.

atrofic, ~ă *a* [At: PARHON, B. 36 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***atrophique***] (Med) **1-2** Cauzat de atrofie (**1-2**). **3-5** Atins de atrofie (**3-5**).

atrofie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***atrophie***] (Med) Degenerare a unei părți a corpului sau a unui organ care, nemaifuncționând, nu mai este hrănit de circulația sângelui Si: *degenerare*, (înv) *consumpțiune*.

atrofiere *sf* [At: GHEREA, CR. III, 88 / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***atrofia***] (Med) **1** Slăbire. **2** Vlăguire. **3** (Rar) Uscare. **4** Micșorare. **5** Tendință spre dispariție Si: *închircire, pipernicire*, (rar) *atrofiat[1]* (**5**). **6** Uscare treptată a unei celule Si: *atrofiat[1]* (**6**).

atropină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: fr ***atropine***] (Chm) Alcaloid extras din mătrăgună, măselariță, laur etc., folosit ca antispasmodic, dilatant al pupilei etc.

atropiniza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: ***atropină***] A administra atropină în scop terapeutic.

atropinizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***atropiniza***] (Med) Administrare a atropinei în scop terapeutic Si: (rar) *atropinizat[1]*.

atropinizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***atropiniza***] (Rar) Atropinizare.

atropinizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***atropiniza***] Căruia i s-a administrat atropină în scop terapeutic.

atropism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***atropisme***] (Med) Intoxicație cu atropină.

atrupament *sn* [At: COD. PEN. R.P.R. 382 / Pl: *~e* / E: fr ***attroupement***] (Rar) **1** Grupare de unități militare. **2** (Pex) Adunare zgomotoasă de oameni.

attic, ~ă *smf, a* vz ***atic[2]***

attică *af* [At: MDENC[2] / Pl: *~ice* / E: fr ***attique***] (Glg; îs) *Fază* ~ Fază tectogenetică în Miocenul superior în bazinul Parathetys, care a avut drept efect separarea ariei centrale a acestuia de cea estică.

atticesc, ~ească *a* vz ***aticesc***

atu *sn* [At: DA / V: (îvr) ***ata*** *sf* / Pl: *~uri* și (îvr) *atouri, atule* / E: fr ***atout***] **1** (La jocul de cărți) Carte cu cea mai mare valoare. **2** (La jocul de cărți) Culoare cu cea mai mare valoare. **3** (Fig) Element care conferă posesorului superioritate. **4** (Fig) Element care conferă posesorului un avantaj. **5** (Fig) Element care dă posesorului o șansă în plus.

atunce *av* vz ***atunci***

atuncea *av* vz ***atunci***

atunceași *av* [At: MOXA, 374/29 / V: ***~ceși, ~nciși*** / E: ***atunci*** + ***și***] (Înv) **1** În același timp. **2** Tot în acel moment. **3** Chiar atunci.

atunceși *av* vz ***atunceași***

atunci *av* [At: COD. VOR. 46/8 / V: ***atonce, aton~, ~nce, ~ncea, ~cia*** / E: ***ad*** + ****tunc-ce***] **1** (Îoc *acum*) Într-un moment situat în trecut sau viitor. **2** În acea epocă. **3** În acel timp. **4** În momentul despre care este vorba. **5** În momentul imediat următor celor indicate sau concomitent cu acestea. **6** (Îlav) **Tot ~** În același timp Si: (înv) *atunceași* (**1**). **7** (Îlav) **Chiar** (sau **tocmai**) **~** Chiar în clipa aceea. **8** (Îal) Cu foarte puțin timp înainte. **9** (Îlav) **Pe ~** Pe vremurile acelea. **10** (Îlav) **Până ~** În timpul anterior momentului indicat. **11** (Îlav) **De~ încoace** Începând din momentul trecut indicat și până în prezent. **12** (Îal) Din acel moment. **13** (Îal) Încă pe acele vremuri. **14** Chiar din timpurile acelea. **15** (Îlav) **~ și nici ~** Nici măcar dacă s-ar întâmpla imposibilul. **16** (Înv; îe) **Întâi ... și ~** Mai întâi... și după aceea... **17** (Îlav) **~ e ~** Atunci va fi momentul hotărâtor. **18** (Îcr condiționale) Numai așa. **19** (Îacr) Numai cu această condiție. **20** (Îcr concesive) Totuși. **21** În concluzie.

atuncia *av* vz ***atunci***

atuncine *av* [At: DA / V: ***~a*** / E: ***atunci*** + *-ne*] **1-14** Atunci (**1-10, 18-21**).

atuncinea *av* vz ***atuncine***

atuncişi av vz *atunceaşi*

aţapcă sf vz *aţapoc*

aţapoc sn [At: CIHAC II, 430 / V: *aţapcă* sf, *~pucă* sf, *oţ~* / Pl: *~oci* / E: ns cf bg чепку, rs стойка, остепокъ] (Reg) Aşchie.

aţapcă sf vz *aţapoc*

aţapucă sf vz *aţapoc*

aţar sm vz *arţar*

aţă sf [At: PRAV. GOV., ap. TDRG / Pl: *aţe* / E: ml *acia*] **1** Fir subţire şi lung, răsucit (de in, de cânepă, de bumbac etc.), pentru cusut. **2** (Pex) Mosor sau ghem de aţă (1). **3** (Îe) **Cusut cu ~ albă** Evident fals. **4** (Îae) Care sare în ochi, de care îţi dai seama imediat. **5** (Îe) **A nu întinde aţa (să nu se rupă)** A nu întrece măsura (căci nu ţi se va permite). **6** (Îe) **A se ţine numai într-un fir de** (sau **numai într-o**) **~** A fi gata să se rupă. **7** (Îae) A fi în mare primejdie. **8** (D. viaţă; îae) A fi aproape de sfârşit. **9** (Îe) **(Nici) un fir** (sau **un capăt**) **de ~** Fără valoare. **10** (Îe) **A fi cu şerpar de ~** A fi foarte sărac. **11** (Îe) **Până-ntr-un** (sau **la un**) **capăt de ~** Până la cel mai mic rest. **12** (Îe) **A spune** (sau **a povesti**) **din fir până-n ~** A povesti cu toate amănuntele. **13** (Îe) **Nu face aţa cât faţa** Folos puţin şi trudă multă. **14** (D. haine; îe) **Mai mult ~ decât faţă** Ros, de i se vede urzeala stofei. **15** (Îe) **Mai scumpă aţa decât faţa** E mai scumpă execuţia decât materia primă. **16** (Îe) **A-l trage (pe cineva) aţa spre** (sau **la**) **ceva** A fi atras irezistibil, ca de o forţă a destinului. **17** (Îvp; îe) **A rămâne cu aţa mămăligii** A rămâne sărac lipit. **18** (Pop; îe) **Aţa vieţii** Viaţa. **19** (Îe) **A i se tăia aţa vieţii** A muri. **20** (Înv; îs) *Ofiţer de ~* Ofiţer de administraţie sau interdenţă, care avea tresă albă pe epolet Si: (înv) *aţist*. **21** (Înv) Şir de mărgele. **22** (Lpl) Feluri (sau culori) diferite de aţă (2). **23** (Lpl) Zdrenţe. **24** (Pan) Fir de păianjen. **25** (Pan) Fibră din tulpina unei plante. **26** (Pan) Fir format la păstaia plantelor leguminoase când se maturizează. **27** (Pan) Fibră din carne. **28** (Pop; îs) *Aţa limbii* Membrană care uneşte partea inferioară a limbii cu gura Si: (pop) *frâul limbii*. **29** (Îs) *Aţa buricului* Cordon ombilical. **30** (Înv; îs) *Aţa cuţitului* Fir de metal care se desprinde prin continuă ascuţire. **31** (Pex; înv) Frânghie. **32** (Îrg; îs) *Aţele iţelor* Sfori de scripeţi la războiul de ţesut. **33** (Ţes; îrg) O parte a urzitoarei. **34** (Ţes; îrg) O parte a sucalei. **35** (Înv) Nojiţă. **36** (Înv) Funie cu care se trage clopotul. **37** (Înv; pex) Bătaie de clopot. **38** (Înv; îs) *Aţa zidarului* Fir cu plumb. **39** (Înv; îe) **Ca pe ~** În linie perfect dreaptă. **40** (Înv; îae) Foarte bine. **41** (Înv; îlav) **~ la...** Drept la... **42** (Înv; îe) **A merge ~** A merge direct, fără ocolişuri. **43** (Îrg) Fitil. **44** (Bot; reg; îc) **Aţa-apei** Muşchi din familia batramiaceelor, înalt de 4-10 cm, de culoare verde-gălbui, ce creşte în tufe dese, pe malul apelor (*Philonitis fontana*). **45** (Bot; reg; îac) Muşchiul *Minium fontanum*. **46** (Bot; reg; îac) Mătasea-broaştei. **47** (Bot; reg; îc) **~-de-mare** Plantă acvatică, cu tulpină şi frunze filiforme şi flori verzui, care creşte în ape limpezi sărate (*Ruppia rostellata*). **48** (Iht; îac) Peştişorul marin *Nerophis ophidion teres*, cu corpul filiform.

aţănă sf [At: (a. 1633) D. BOGDAN, GL. 27 / Pl: *~ne* / E: nct] (Înv; îs) *~na potecii* Cuvânt cu sens neprecizat.

aţânta vt vz *aţinta*

aţântare sf vz *aţintare*

aţântat[1] sn vz *aţintat[1]*

aţântat[2], ~ă a vz *aţintat[2]*

aţântător, ~oare smf, a vz *aţintător*

aţânti vt vz *aţinti*

aţântire sf vz *aţintire*

aţântit[1] sn vz *aţintit[1]*

aţântit[2], ~ă a vz *aţintit[2]*

aţântitor, ~oare smf, a vz *aţintitor*

aţâţa [At: PALIA (1581), ap. GCR 70/1 / V: (înv) *aţiţa* / Pzi: *aţâţ* / E: ml *attitiare*] **1** *vt* A reaprinde focul care e gata să se stingă. **2** *vt* A face focul să ardă mai bine. **3** *vt* A aprinde focul. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) întărâta. **6-10** *vt* (Fig) A asmuţi (1-5). **11-12** *vtr* (Fig) A (se) excita. **13** *vr* (Înv; fig) A se înteţi (un rău). **14** *vr* (D. animale; îrg) A se înmulţi.

aţâţare sf [At: BIBLIA (1688), 2841 / V: *aţiţ~* / Pl: *~ţări* / E: *aţâţa*] **1** Reaprindere a focului care e aproape stins Si: (rar) *aţâţat[1]* (1) **2** Înteţire a focului Si: (rar) *aţâţat[1]* (2). **3** Aprindere a focului Si: (rar) *aţâţat[1]* (3). **4** (Fig) Întărâtare. **5-9** (Fig) Asmuţire (1-5). **10** (Fig) Excitare. **11** (Fig) Înteţire (a unui rău). **12** (D. animale; îrg) Înmulţire.

aţâţat[1] sn [At: DA / V: *aţiţ~* / Pl: *~uri* / E: *aţâţa*] (Rar) **1-2** Aţâţare (**1-12**).

aţâţat[2], ~ă a [At: BIBLIA (1688), 2841 / V: *aţiţ~* / Pl: *~aţi, ~e* / E: *aţâţa*] **1** Reaprins[2]. **2** Înteţit[2]. **3** Aprins[2]. **4** (Fig) Întărâtat[2]. **5-9** (Fig) Asmuţit[2] (**1-5**). **10** (Fig) Excitat[2]. **11** (D. un rău; fig) Înteţit[2].

aţâţător, ~oare [At: URECHE, ap. HEM 2097 / V: *aţiţ~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *aţâţa* + *-tor*] **1-6** *smf, a* (Persoană) care aţâţă (**1-3**) focul. **4-5** *smf, a* (Fig) (Persoană) care întărâtă. **6-17** *smf, a* (Persoană) care asmute (**1-5**). **18-19** *smf, a* (Persoană) care provoacă înteţirea unui rău.

aţâţătură sf [At: ANON. CAR. / V: *aţiţ~* / Pl: *~ri* / E: *aţâţa* + *-(ă)tură*] (Îvr) **1-12** Aţâţare (**1-12**).

aţâţele sfp [At: ALRM II/1 h. 381 / E: *aţâţa* + *-ea*] (Trs) Surcele.

aţică sf [At: POLIZU / Pl: *~ici* / E: *aţă* + *-ică*] **1-22** (Şhp) Aţă (**1, 20-26, 30, 34, 42**) (subţire). **23** (Trs) Bumbac răsucit în două cu care se face urzeala pânzei. **24** (Ţes) Pânză ţesută din aţică (**23**) şi arnici. **25** Pânză de bumbac, rară şi subţire, de culoare gălbuie. **25** (Mun; art) Nume al unui dans popular. **26** Melodie după care se execută dansul (**25**).

aţifelnic sn [At: DA / Pl: *~ice* / E: cf *acid fenic*] (Înv) Acid fenic.

aţimaţuchi sms vz *hasmaţuchi*

aţinător, ~oare smf, a [At: DA ms / V: *~iu, ~oare* / Pl: *~i, ~oare* / E: *aţine* + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care aţine.

aţinătoriu, ~oare smf, a vz *aţinător*

aţine [At: ALECSANDRI, P. II, 94 / V: *~a* / Pzi: *aţin* / E: ml **attenere*] **1** *vr* A fi mereu pe urma cuiva. **2** *vr* A pândi calea cuiva. **3** *vt* (Pop; îe) **A ~ calea** A împiedica trecerea cuiva. **4** *vr* A sta gata să prindă ceva. **5** *vr* A se pregăti să facă ceva. **6** *vr* (Pop; îe) *~te!* Fii gata! **7** *vr* (Îae) Fii tare! **8** *vr* (Înv) A avea pretenţie la ceva. **9** *vr* (D. haiduci; înv)A se pregăti să atace.

aţinea vir vz *aţine*

aţinere sf [At: N. COSTIN, ap. HEM 2088 / Pl: *~ri* / E: *aţine*] **1** Urmărire. **2** Pândire a trecerii cuiva Si: (rar) *aţinut[1]* (2). **3** Împiedicare a trecerii cuiva Si: (rar) *aţinut[1]* (3). **4** Pregătire pentru a prinde ceva Si: (rar) *aţinut[1]* (4). **5** Pregătire de a face ceva Si: (rar) *aţinut[1]* (5). **6** (Înv) Ridicare a unei pretenţii la ceva Si: (rar) *aţinut[1]* (6). **7** (Înv) Pregătire de atac a haiducilor Si: (rar) *aţinut[1]* (7). **8** (Înv) Ţinere de cuvânt Si: (rar) *aţinut[1]* (8).

aţinta vt [At: MARCOVICI, D. 3/20 / V: (reg) *aţân~* / Pzi: *~tez* şi *aţânt* / E: *a[3]* + *ţintă*] (Reg) **1-4** A aţinti (**1-4**).

aţintare sf [At: MARCOVICI, D. 218 / V: (reg) *aţân~* / Pl: *~ări* / E: *aţinta*] **1-4** Aţintire (**1-4**).

aţintat[1] sn [At: DA / V: (reg) *aţân~* / Pl: *~uri* / E: *aţinta*] (Reg) **1-4** Aţintire (**1-4**).

aţintat[2], ~ă a [At: MARCOVICI, D. 93 / V: (reg) *aţân~* / Pl: *~aţi, ~e* / E: *aţinta*] (Reg) **1-4** Aţintit[2] (**1-4**).

aţintător, ~oare smf, a [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) *aţân~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *aţinta*] **1-8** Aţintitor (**1-8**).

aţinti vt [At: DA / Pzi: *~tesc* / E: *a[3]* + *ţinti*] **1** A îndrepta bătaia unei arme spre o ţintă. **2** A-şi fixa privirea spre ceva. **3** A-şi îndrepta atenţia spre ceva. **4** (Fig; rar) A tinde spre un scop.

aţintire sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: *aţinti*] **1** Îndreptare a bătăii unei arme spre ceva Si: (rar) *aţintit[1]* (1), (reg) *aţintare* (1), *aţintat[1]* (1). **2** Fixare a privirii spre ceva Si: (rar) *aţintit[1]*(2), (reg) *aţintare* (2), *aţintat[1]* (2). **3** Îndreptare a atenţiei spre ceva Si: (rar) *aţintit[1]* (3), (reg) *aţintare* (3), *aţintat[1]* (3). **4** (Fig; rar) Tindere spre un scop Si: (rar) *aţintit[1]*(4), (reg) *aţintare* (4), *aţintat[1]*(4).

aţintit[1] sn [At: DA / V: *aţân~* / Pl: *~uri* / E: *aţinti*] (Rar) **1-4** Aţintire (**1-4**).

ațintit², ~ă a [At: FILIMON, ap. HEM 2089 / V: *ațân~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ațînti***] **1** (D. arme) Îndreptat² spre o țintă. **2** (D. privire, ochi) Fixat² asupra a ceva. **3** (D. atenție) Concentrat². **4** (Fig; rar) Orientat² spre un scop.

ațintitor, ~oare smf, a [At: DDRF / V: *ațân~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ațînti + -tor***] **1-8** (Persoană) care ațintește **(1-4)**.

ațînut¹ sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ațîne***] (Rar) **1** Urmărire. **2-7** Ațînere **(2-7)**.

ațînut², ~ă a [At: DA ms / Pl: *~uți, ~e* / E: ***ațîne***] (D. drum, cale) Barat².

ațipeală sf [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***ațipi + -eală***] **1-6** Ațipire **(1-6)**.

ațipi [At: PSALT. SCH. 422/12 / Pzi: *~pesc* și (îvr) *ațip* / E: ml ****attepire***] **1** *vi* A fi pe cale să adoarmă. **2** *vi* A fi pe jumătate adormit. **3** *vi* A dormi ușor, cu întreruperi. **4** *vi* (Pex) A dormita. **5** *vi* (Pex) A dormi puțin. **6** *vt* A face pe cineva să ațipească. **7** *vr* A se aduce pe sine în stare de somnolență.

ațipire sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***ațipi***] **1** Început de adormire Si: *ațipeală* **(1)**, (rar) *ațipit¹* **(1)**. **2** Stare de a fi pe jumătate adormit Si: *ațipeală* **(2)**, (rar) *ațipit¹* **(2)**. **3** Dormire ușoară, cu întreruperi Si: *ațipeală* **(3)**, (rar) *ațipit¹* **(3)**. **4** (Pex) Dormitare. **5** (Pex) Stare de somn de durată prea scurtă Si: *ațipeală* **(5)**, (rar) *ațipit¹* **(5)**. **6** Acțiunea de a face pe cineva să ațipească.

ațipit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ațipi***] (Rar) **1-3** Ațipire **(1-3)**. **4** (Pex) Dormitare. **5-6** Ațipire **(5-6)**.

ațipit², ~ă smf, a [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ațipi***] **1-10** (Persoană) care ațipește **(1-5)**.

ațișoară sf [At: ȚICHINDEAL, F. 156 / Pl: *~re* / E: ***ață + -ișoară***] **1-22** Ațică **(1-22)**.

ațîta v vz ***atâta***

ațîtare sf vz ***ațâțare***

ațîțat¹ sn vz ***ațâțat¹***

ațîțat², ~ă a vz ***ațâțat²***

ațîțător, ~oare smf, a vz ***ațâțător***

ațîțătură sf vz ***ațâțătură***

ațmaciuc sm vz ***hasmațuchi***

ațos, ~oasă a [At: DRĂGHICI, R. 51 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ață + -os***] **1** Fibros. **2** Care se poate desface lesne în fibre. **3** Lemnos. **4** Lipsit de flexibilitate. **5** (D. oameni; fig) Cu caracter inabordabil. **6** (D. carne comestibilă) Care este lipsită de frăgezime. **7** (D. păstăi de fasole) Cu ațe **(27)**.

ațucă sf [At: CDDE / Pl: *ațici* / E: ***ață + -ucă***] **1-22** Ațică **(1-22)**.

au¹ [At: COD. VOR. 117/14 / E: ml ***aut***] (Îvr) **1** *c* (Are; disjunctiv) Sau. **2** *c* (Leagă două noțiuni identice ca sens, deosebite ca formă) Sau mai exact... **3** *c* (Leagă două alternative, exprimând o nesiguranță în alegere) Ori poate... **4** *c* (Îcr *ba*) Exprimă alternativa între o afirmație și o negație. **5** *c* (Rep) Fie... fie... **6** *c* (Rep) Din două, una. **7** *c* (Rep) Într-un fel sau într-altul. **8** *c* (Îcr *veri, oare*) Exprimă îndoiala. **9** *c* (Rep; în interogații) Cere exprimarea clară a opțiunii interlocutorului. **10** *c* (Cnd) Sau dacă nu... **11** *avn* (Îc) **~-unde** Oriunde. **12** *avi* (Scoate în evidență interogația) Oare? **13** *avi* (Precedând o interogativă negativă) E oare admisibil să...? **14** *avi* (Fals negativ) Doar nu vrei să susții că...? **15** *avi* Dar oare ce...? **16** *avi* (Îc) **~ doară** Nu cumva crezi că...? **17** *avi* (Îac; rep) Sau și dacă... de asemenea dacă... **18** *avi* (Îac; rep) Și poate... sau poate... **19** *avi* (Îac) Poate fiindcă...

au² i [At: POLIZU / E: fo] **1** Exprimă o ușoară durere fizică. **2** Exprimă mirarea. **3** Exprimă surpriza. **4** Exprimă bucuria. **5** Introduce propoziții exclamative, pentru a da impresia de stil oral.

au³ av [At: HEM 2102 / E: nct] (Pop) Da.

Au⁴ sm [At: MDA ms / E: fr ***Au***] Simbol chimic pentru aur.

auace av vz ***aoace***

auacea av vz ***aoace***

auaci av vz ***aoace***

auacia av vz ***aoace***

auă sfp [At: PSLAT. SCH. 492/1 / A și: *auă* / E: ml ***uva***] **1** (Iuz; șîs *strugur de ~*) Strugure. **2** (Olt; spc) Varietate de strugure cu boabe mărunte și dese Si: *berbecel*.

aubadă sf [At: DN³ / P: *o-ba~* / Pl: *~de* / E: fr ***aubade***] Poezie lirică medievală care se recită în zori.

aucțiune sf [At: DN³ / P: *a-uc-ți-u~* / Pl: *~ni* / E: lat ***auctio, -onis*** cf ger *Auction*] **1** Vânzare publică a anumitor bunuri. **2** Vânzare la licitație.

aucuba sns [At: MDENC² / E: fr ***aucuba***] (Îs) *Mozaicul ~* Boală a cartofului, a tomatelor etc., provocată de un virus, care se manifestă prin apariția unor pete galbene pe frunze.

audi- vz ***audio***

audia vt [At: DN³ / Pzi: *~iez* / E: drr ***audiență, auditor***] **1** (Jur) A lua depoziția unui martor. **2** A asista la o conferință. **3** A participa la lecții într-o școală (sau la cursuri universitare). **4** A face parte din publicul unui concert. **5** A asculta emisiuni la un post de radio. **6** A asculta înregistrări sonore.

audiat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***audia***] (Rar) **1-5** Audiere **(1-5)**.

audiat², ~ă [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***audia***] **1-2** *smf, a* (Martor) ascultat într-un proces. **3-4** *smf, a* (Conferențiar) care este asistat la o prelegere. **5-6** *smf, a* (Profesor) care se adresează elevilor într-o școală sau la cursuri universitare. **7-8** *smf, a* (Muzician) care este ascultat de public la un concert. **9** *a* (D. emisiuni sau înregistrări) Care este ascultat.

audibil, ~ă a [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. II, 1 / P: *a-u~* / V: *auzi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***audible***, lat ***audibilis***] **1-6** Care poate fi audiat **(1-6)**. **7** (Fiz; d. vibrații sonore) Care poate fi auzit.

audibilitate sf [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***audibilité***] (Fiz) Proprietate a unei vibrații sonore de a putea fi auzită.

audient, ~ă [At: DN³ / P: *a-u-di-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***audiens, -tis***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care audiază un martor la un proces. **3-4** *smf, a* (Persoană) care audiază o conferință. **5-6** *smf, a* (Persoană) care participă la un curs universitar. **7** *smf* (Spc) Persoană care asistă la lecții într-o școală sau cursuri universitare fără a fi înscrisă printre elevii sau studenții ordinari și fără a da examene. **8-9** *smf, a* (Persoană) care face parte din publicul unui concert. **10-11** *smf, a* (Persoană) care urmărește emisiuni la un post de radio. **12-13** *smf, a* (Persoană) care audiază înregistrări sonore.

audiență sf [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 154/8 / P: *a-u- di-en~* / V: (înv) *~ție, ~ință* / Pl: *~țe* / E: fr ***audience***, lat ***audientia***] **1** Întrevedere acordată unui solicitant de către o persoană cu funcție de răspundere. **2** Timpul cât durează o audiență **(1)**. **3** (Îlv) **A primi în ~** A acorda o audiență **(1)**. **4** (Pex) Interes pe care cineva îl poartă celui care i se adresează Si: *atenție, înțelegere*. **5** (Jur; spc) Ședință publică a tribunalului în care sunt ascultate părțile și pledoariile și este pronunțată sentința. **6** Acceptare entuziastă a ceva. **7** (Îe) **A avea ~** A trezi interesul unui public numeros. **8** (Îal) A avea influență asupra unui mare număr de persoane.

audienție sf vz ***audiență***

audiere sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***audia***] **1** (Jur) Luare a depoziției unui martor Si: (rar) *audiat¹* **(1)**. **2** Asistare la o conferință Si: (rar) *audiat¹* **(2)**. **3** Participare la lecții într-o școală sau instituție de învățământ superior Si: (rar) *audiat¹* **(3)**. **4** Urmărire a unor emisiuni la un post de radio Si: (rar) *audiat¹* **(4)**. **5** Ascultare a unor înregistrări audio Si: (rar) *audiat¹* **(5)**.

audință sf vz ***audiență***

audio¹- [At: DN³ / P: *a-u-di-o* / V: *audi-* / E: lat, fr ***audio-***] (Element prim de compunere): **1-5** Referitor la auz **(1-2,7-9)**. **6-10** Auz **(1-5)**. **11** Referitor la frecvențele sonore audibile. **12** Servind la auz. **13** Solicitând auzul.

audio² ai [At: DEX–S / P: *a-u-di-o* / E: fr ***audio***] Care servește la percepția auditivă.

audiofon sn [At: DN³/ P: *a-u-di-o~* / Pl: *~oane* / E: fr ***audiophone***] Aparat acustic folosit de hipoacuzici pentru amplificarea sunetelor.

audiofonologie sf [At: DEX–S / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~gii* / E: fr ***audiophonologie***] Disciplină medicală care se ocupă de patologia organelor de fonație și audiție.

audiofrecvență sf [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~nțe* / E: fr ***audiofréquence***] Frecvență a undelor sonore care pot fi percepute de urechea umană.

audiograf *sn* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***audiographe***] Audiometru înregistrator.

audiografie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***audiographie***] Înregistrare grafică a rezultatelor audiometrice.

audiogramă *sf* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***audiogramme***] Grafic ce indică acuitatea auditivă a unei persoane.

audiolog, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Audiologe***] Medic specialist în audiologie.

audiologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***audiologique***] **1** Referitor la audiologie. **2** De audiologie. **3** Caracteristic audiologiei.

audiologie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~gii* / E: fr ***audiologie***] Disciplină medicală care studiază problemele legate de auz.

audiometric, ~ă *a* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***audiométrique***] **1** Referitor la audiometrie. **2** De audiometrie. **3** Caracteristic audiometriei.

audiometrie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***audiométrie***] **1** Metodă de măsurare a acuității auditive. **2** Măsurare a acuității auditive.

audiometru *sn* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***audiomètre***] Aparat pentru determinarea acuității auditive.

audioprotector *sn* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~oare* / E: it ***audioprotettore***] (Rar) Dispozitiv care protejează urechile de zgomotele prea mari.

audiovideo *ai* [At: DN³ / P: *a-u-di-o-vi-de-o* / E: lat ***audio + video***] (Îs) *Mijloace de informare ~* Radiodifuziune și televiziune.

audioviziv, ~ă *a* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***audiovisivo***] (Iuz) Audiovizual **(1)**.

audiovizual, ~ă *a* [At: DN³ / P: *a-u-di-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***audio-visuel***] **1** Care se bazează pe perceperea auditivă și vizuală Si: *audioviziv*. **2** (Îs) *Mijloace ~e* Mijloace de comunicare și informare audiovizuale **(1)**, folosite în didactica modernă.

auditiv, ~ă *a* [At: GHEREA, CR. III, 234 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***auditif***] **1-5** De auz **(1-2, 7-9)**. **6-10** Al auzului **(1-2, 7-9)**. **11-15** Care aparține auzului **(1-2, 7-9)**. **16-20** Referitor la auz **(1-2, 7-9)**. **21-25** Caracteristic auzului **(1-2, 7-9)**. **26** (Îs) *Tip ~* Persoană care percepe lumea exterioară mai ales prin sunete.

auditor¹ *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73 / Pl: *~i* / E: pn ***auditor***, ger ***Auditor***] (Înv) Judecător militar.

auditor², ~oare *smf, a* [At: ULIERU, C. 52 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***auditeur***] **1-6** Audient **(1-6)**. **7-8** (Persoană) care ascultă un post de radio. **9-10** (Persoană) care ascultă înregistrări audio.

auditoriu¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / Pl: *~ii* / E: fr ***auditoire***, lat ***auditorium***] **1** Totalitatea ascultătorilor unei conferințe, unui curs etc. Si: *asistență, public*. **2** Totalitatea ascultătorilor la un concert. **3** (Fig) Totalitatea cititorilor unui scriitor. **4** Sală mai mare în care se adună auditorii **(1)** unei conferințe. **5** Sală de prelegeri la o universitate. **6** (Spc) Sală pentru audiții muzicale sau teatrale. **7** (Spc) Sală pentru emisiuni radiofonice sau înregistrări cinematografice.

auditrice *sfi* [At: ALAS 23 IV 1938, 8 / E: fr, it ***auditrice***] **1-5** (Îvr) Auditoare **(1, 3, 5-6, 8)**.

audiție *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 20 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***audition***, lat ***auditio, -onis***] **1-5** Audiere **(1-5)**. **6** (Îs) *~ muzicală* Concert dat pentru un grup (restrâns) de ascultători. **7** (Îs) *În primă ~* Concert sau bucată muzicală prezentate publicului pentru prima dată. **8** Auz. **9** (Psh; frm; îs) *~ colorată* Particularitate a unor persoane de a vedea imagini colorate la auzirea sunetelor. **10** Recepție de semnale audio.

audițiune *sf* vz ***audiție***

aueală *sf* vz ***auială***

auftact *sn* [At: DN³ / P: *auf~* / Pl: *~uri* / E: ger ***Auftakt***] Anacruză.

augit *sn* [At: MDENC / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***augite***] Piroxen monoclinic aluminos de culoare brun-verzuie, translucid, important constituent al rocilor magnetice efuzive bazice, varietățile alterate fiind utilizate în industria coloranților.

augitit *sn* [At: MDENC / P: *a-u-* / Pl: *~e* / E: fr ***augitite***] Rocă magnetică efuzivă ultrabazică, formată din sticlă vulcanică brună cu fenocristale de augit.

augment *sn* [At: DA / P: *a-ug~* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: lat ***augmentum***] (Grm; șîs *~ silabic, ~ temporal*) **1-2** Vocală (sau silabă) adăugată în unele limbi indo-europene la începutul unei forme verbale pentru a marca o acțiune trecută.

augmenta *vt* [At: DA / P: *aug~* / Pzi: *~tez* / E: lat ***augmentare***, fr ***augmenter***] (Ltm; frm) **1** A mări. **2** A spori ceva, adăugând elemente noi.

augmentare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 81 / P: *aug~* / Pl: *~tări* / E: ***augmenta***] (Ltm; frm) **1** Mărire. **2** Sporire a ceva, adăugând elemente noi Si: (rar) *augmentat¹* **(2)**, *augmentație* **(2)**. **3** (Muz) Lărgire a valorii notelor în repetarea unei teme sau a unui motiv Si: *augmentație* **(3)**.

augmentat¹ *sn* [At: DA ms / P: *aug~* / Pl: *~uri* / E: ***augmenta***] (Ltm; frm; rar) **1** Mărire. **2** Augmentare **(2)**.

augmentat², ~ă *a* [At: DA ms / P: *aug~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***augmenta***] (Ltm; frm) **1** Mărit². **2** Sporit prin adăugarea unor elemente noi.

augmentativ, ~ă *sn, a* [At: DA / P: *aug~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***augmentatif***] **1-2** (Afix) care formează un cuvânt nou, denumind un obiect cu dimensiuni crescute sau însușiri superioare față de baza de derivare. **3-4** (Cuvânt) format cu augmentativ **(1)**.

augmentație *sn, a* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / P: *aug~* / Pl: *~ii* / E: fr ***augmentation***] (Ltm; frm) **1** Mărire. **2-3** Augmentare **(2-3)**.

augur [At: BĂLCESCU, ap. CDDE / P: *au~* / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: lat ***augur***] (Ant) **1** *sm* Preot care prevestea viitorul după zborul, cântecul sau măruntaiele păsărilor. **2** (Pex) Persoană care anunță un eveniment sau prevestește viitorul. **3** *sn* Prevestire făcută de augur **(1-2)**. **4** *sn* Auspiciu **(1)**. **5** *sn* (Îe) **A fi de bun** (sau **de rău**) **~** A fi un semn bun (sau rău). **6** *sn* (Îae) A exista premise ca ceva să aibă un final favorabil (sau nefavorabil).

augura *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 40 / P: *au~* / Pzi: *~rez* / E: fr ***augurer***, lat ***augurari***] (Frm) **1** A prevesti. **2** A interpreta ceva ca un semn prevestitor. **3** A ura.

augural, ~ă *a* [At: DA / P: *au~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***auguralis***] **1-4** Referitor la augur **(1-4)**. **5-8** De augur **(1-4)**. **9-10** Caracteristic augurilor **(1-2)**.

augurare *sf* [At: DA ms / P: *au~* / Pl: *~rări* / E: ***augura***] **1** Prevestire. **2** Interpretare a ceva ca semn prevestitor Si: *augurat* **(2)**. **3** Urare **(3)**.

augurat *sn* [At: DN³ / P: *au~* / Pl: *~uri* / E: ***augura***] (Ant) **1-3** Augurare **(1-3)**. **4** Slujbă a augurilor **(1)**. **5** Templu construit după ce s-au consultat augurii **(1)**. **6** (Fig) Profeție.

auguriu *sn* [At: ANGHEL, SĂM. V, 291 / P: *au~* / Pl: *~ii* / E: lat ***augurium***] **1** (Ant) Augur **(3)**. **2** (Pex) Prevestire. **3** (Pex) Semn bun (sau rău).

august¹ *sms* [At: NEGRUZZI, S. I, 330 / A: *august* / V: ***agost, ~ru***, *avg~* / E: lat ***augustus***] Numele lunii a opta a anului Si: (pop) *gustar*, (înv) *măsălariu, secerar*.

august², ~ă [At: (a. 1774) URICARIUL I, 181/1 / Pl: *~uști, ~e* / E: lat ***augustus***, fr ***auguste***] **1** *sm* Titlu de cinste dat de senatul roman împăratului Octavian. **2** *sm* (Pex) Împărat. **3-4** *smf, a* (Titlu de cinste) dat membrilor familiei domnitoare. **4** *a* Preamărit². **5** *a* (Pex) Împărătesc. **6** *a* (Fig) Maiestuos. **7** *a* Impunător.

augustin, ~ă *smf, a* [At: DA / P: *au-gus~* / Pl: *~i, ~e* / E: lm ***augustinus***] **1-2** (Călugăr) din ordinul Sf. Augustin.

augustinian, ~ă *smf, a* [At: MDENC / P: *au~* / Pl: *~ieni* / E: fr ***augustinien***] **1-2** Augustin **(1-2)**.

augustină *sf* vz ***aghistină***

augustinism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***augustinisme***] Doctrina augustinilor **(1)**, fondată pe scrierile Sfântului Augustin.

augustos *sms* [At: HEM 540 / E: ***august*** + *-os*] (Bot; reg) Un soi de struguri timpurii cu pielița bobiței străvezie și subțire.

augustru *sms* vz ***august¹***

aui [At: CARAGIALE, T. I, 51/28 / V: *h~, hăui* / Pzi: *~esc* / E: *au*] **1** *vi* A răsuna prelung Si: *a vui*. **2** *vi* A hăuli. **3** *vtf* (Rar) A zăpăci.

auială sf [At: CARAGIALE, S. 55 / P: *a-u~* / V: *h~, hău~, auea~* / Pl: *~ieli* / E: *aui* + *-eală*] (Pop) Zgomot prelung, confuz și monoton Si: *auire, auitură, vuiet*.

auire sf [At: DA / P: *a-u~* / V: *h~, hău~* / Pl: *~ri* / E: *aui*] **1** Răsunet prelung Si: *auit* **(1)**, *vuiet, vuire*. **2** Hăulire. **3** (Rar) Zăpăcire.

auit sn [At: GORUN, F. 52 / V: *h~, hău~* / Pl: *~uri* / E: *aui*] **1** Auire **(1)**. **2** Hăulire. **3** (Rar) Zăpăcire. **4** Urlet.

auitor, ~oare [At: DA / V: *h~, hău~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *aui* + *-tor*] **1-6** *smf, a* (Persoană) care auiește **(1-3)**. **7** *a* Răsunător.

auitură sf [At: CAMILAR, ap. DA / V: *h~, hău~* / Pl: *~ri* / E: *aui* + *-tură*] Auială.

aul sn [At: SADOVEANU, D. P. 46 / Pl: *~e* / E: rs **аул**] Sat de munte în Caucaz, în Crimeea și în Asia Centrală.

aulă sf [At: DA / Pl: *~le* / E: lat *aula*] **1** (Ant) Curte în fața locuințelor importante, în jurul căreia se grupau dependințele. **2** (Înv) Curte domnească sau împărătească. **3** Sală mare de festivități (mai ales în incinta unei școli superioare).

aulea i vz *aoleu*

auleo i vz *aoleu*

auleu i vz *aoleu*

auli v vz *aoli*[1]

aulic, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 84 / P: *a-u~* / A și: (înv) *aulic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat *aulicus*] **1** *a* De curtea domnească sau împărătească. **2** *a* De la curtea domnească sau împărătească. **3** *a* Al curții împărătești sau domnești. **4** *a* De divanul domnesc. **5-6** *sn, a* (Șîs *Consiliu ~*) Tribunalul suprem în vechiul imperiu germanic. **7** *a* (Îs) *Consilier ~* Consilier al curții imperiale.

aulică i vz *aolică*

aulico i vz *aolică*

auliu i vz *aoleu*

aulma [At: DOSOFTEI, V. S. 81 / Pzi: *aulm* / E: *a*[2] + *ulma*] (Rar) **1** *vt* A da de urma (cuiva) Si: *a adulmeca, a mirosi*. **2** *vi* (Fig) A presimți.

aulos sm [At: MDENC[2] / E: ngr **αὐλός**] Instrument muzical de suflat cu ancie dublă, care însoțea procesiunile dionisiace la vechii greci.

aun[1] *sm* [At: BĂCESCU, P. 20 / P: *a-un* / Pl: *~i* / E: nct] (Iht) Pește-lup.

aun[2] *sm* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 48 / P: *a-un* / Pl: *~i* / E: fr *aune*] (Țes) Măsură de lungime egală cu 1,18m, întrebuințată numai la stabilirea raportului între lungimea și greutatea firelor.

auneori av [At: DA / E: *a*[2] + *uneori*] (Reg) Uneori.

aunerete av [At: DR. IX, 421 / E: nct] (Reg) Câteodată.

aur sn [At: COD. VOR. 22/13 / P: *a-ur* / V: (reg) *aor*, (îvp) *d~* / Pl: (rar) *~uri*, (îvr) *~i* / E: ml *aurum*] **1** Metal prețios de culoare galbenă, strălucitoare, foarte maleabil și foarte ductil, rareori bine cristalizat, folosit la fabricarea obiectelor de podoabă și de artă, a monedelor. **2** Etalon al valorii. **3** (Mol; Buc; îe) **Cruce de ~** Exclamație de apărare împotriva diavolului, când se rostește numele lui. **4** (Fig) Lucru de valoare. **5** (Îc) **~ alb** Apa folosită ca izvor de energie. **6** (Îae) Aliaj de metale întrebuințat în stomatologie Cf: *viplă*. **7** (Îc) **~ negru** Cărbune. **8** (Îac) Țiței. **9** (Îc) **~ verde** Pădurea ca bogăție naturală. **10** (Îla) **De ~** Valoros. **11** (Îal) Galben-auriu. **12** (Îal) Blond. **13** (Îal) Strălucitor **14** (D. oameni; îal) Foarte bun. **15** (Îs) *Epocă de ~* Perioadă de înflorire a vieții materiale și spirituale. **16** (Îe) **~ bătut la faur** Metal ordinar care imită aurul. **17** (Trs; îc) **~ul mâței** Mică. **18** (Fig; îe) **Gură de ~** Persoană care vorbește mult și frumos, convingător. **19** (Îe) **Fie-ți gura de ~!** Să se împlinească prevestirea ta favorabilă. **20-21** (Îla; d. oameni) **Inimă de ~** Bun (sau milos). **22** (Îs) *Vârsta* (sau *veacul*) *de ~* Vreme foarte îndepărtată când oamenii trăiau în nevinovăție și fericire. **23** (Îla; d. vise, idealuri etc.) **De ~** Intangibil. **24** (Îs) *Nunta de ~* Aniversare a 50 de ani de căsătorie. **25** Bani de aur. **26** (Fig) Bogăție. **27** (Fig) Belșug. **28** (Frm; îe) **A plăti în ~** A plăti foarte scump. **29** (Îe) **Sete de ~** Lăcomie de bani. **30** (Îae) Avariție. **31** (Frm; îe) **A făgădui munți de ~** A făgădui lucruri imposibile. **32** (Îla) **Să-l cântărești în ~** Neprețuit. **33** (Îe) **A înota în ~** A fi foarte bogat. **34** Fir făcut din aur sau imitând aurul **(1)**, folosit la țesături sau broderii ornamentale. **35** (Pex) Veșmânt făcut sau brodat din fir de aur **(34)**.

aura[1] *vtr* [At: LM / P: *a-u~* / Pzi: *~rez* / E: *aur*] **1-3** (Liv; nob) A auri **(1-3)**.

aura[2] *vti* [At: TOMESCU, GL. 266 / P: *a-u~* / Pzi: *~rez* / E: *a*[2] + *ura*] (Reg) A ura.

auramină sf [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr *auramine*, ger *Auramin*] Colorant de culoare galbenă, pe bază de cetonă, de cloruri de amoniu și zinc, folosit pentru vopsirea materialelor textile.

aurar[1] *sm* [At: LB / P: *a-u~* / V: (îrg) *~iu* / Pl: *~i* / E: *aur* + *-ar*] **1** Meșter care lucrează în aur (și argint). **2** Negustor de obiecte din aur și argint. **3** (Pex) Giuvaergiu. **4** Muncitor care scoate aur din mine sau din nisipul râurilor. **5** (Reg; îf *~iu*) Spălător de aur **(1)**. **6** (Înv; pex) Țigan rudar care scotea aur din râuri, îl prelucra sau îl vindea.

aurar[2] *sn* [At: (a. 1690) DOC., ap. IORGA, D. B. I, 88 / V: *~iu* / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *orar*[1] după *aur*] (Trs; înv) **1** Orar[1]. **2** Beteală.

aurare sf [At: DICȚ. / P: *a-u~* / Pl: *~rări* / E: *aura*[1]] **1-3** Aurire **(1-3)**.

aurariu[1] *sm* vz *aurar*[1]

aurariu[2] *sn* vz *aurar*[2]

auraș sn [At: CREANGĂ, A. 47 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: *aur* + *-aș*] **1-12** Aurel **(1-12)**.

aurat[1] *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri* / E: *aura*[1]] **1-3** Aurire **(1-3)**.

aurat[2], *~ă* [At: DOSOFTEI, V. S. 462 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *aura*[1]] **1** *a* (Rar) Aurit[2]. **2** *sf* (Bot; reg) Plantă erbacee, din familia compozitelor, cu florile marginale albe, iar cele centrale formând un disc galben Si: *mărgărită*, (reg) *ochiul-boului, roman, romaniță-mare, tătăișă* (*Chrysanthemum leucanthemum*).

aură sf [At: ECONOMIA, 95 / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: lat *aura*] **1** Adiere. **2** Boare. **3** Aureolă **(1)**. **4** Radiație energetică emanată de persoane cu o mare forță spirituală. **5** Atmosferă mistică. **6** (Med) Senzație de neliniște care prevestește apropierea unei crize de epilepsie.

aurăreasă sf [At: LM / P: *a-u~* / Pl: *~ese* / E: *aurar* + *easă*] **1-5** Soția aurarului **(1-5)**. **6** Femeie care se ocupă cu prelucrarea metalelor prețioase. **7** Negustoreasă de bijuterii. **8** (Pex) Țigancă rudăreasă.

aurărie sf [At: LM / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: *aur* + *-ărie*] **1** (Înv) Mină de aur **(1)**. **2** Atelier de prelucrare a metalelor prețioase. **3** Magazin unde se vând obiecte din aur **(1)**. **4** Mărfuri din aur. **5** Totalitatea obiectelor din aur ale unei familii Cf *argintărie*. **6** Mulțime de obiecte din aur Cf *argintărie*.

aurărime sf [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / P: *a-u~* / Pl: *~mi* / E: *aur* + *-ărime*] (Nob) **1-3** Aurărie **(4-6)**.

aurăriță sf [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~țe* / E: *aurar* + *-iță*] **1-8** Aurăreasă **(1-8)**.

aurea av vz *aiurea*

aureală sf [At: C. PETRESCU, R. DR. 100 / V: *d~* / P: *a-u~* / Pl: *~eli* / E: *aur* + *-eală*] **1-6** Aurire **(1-6)**. **7** Aspect al unui obiect acoperit cu un strat de aur **(1)**. **8** (Fig) Strălucire aparentă.

aurel, ~ea [At: HEM 2123 / P: *a-u~* / Pl: *~ei, ~e* / E: *aur* + *-el*] **1-12** (Șhp) *sn* Aur **(1, 4, 25-27, 34)**. **13-17** *a* Auriu **(1-5)**. **18** Soi de strugure alb cu boabe mărunte. **19** Vin din aurel **(18)**.

aureola vt [At: DN[3] / P: *a-u-re-o~* / Pzi: *~lez* / E: fr *aureoler*] **1** A înconjura cu o aureolă **(1)**. **2** (Fig) A glorifica.

aureolare sf [At: DN[3] / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~lări* / E: *aureola*] **1** Înconjurare cu o aureolă **(1)** Si: (rar) *aureolat*[1] **(1)**. **2** (Fig) Glorificare.

aureolat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~uri* / E: *aureola*] (Rar) **1** Aureolare **(1)**. **2** (Fig) Glorificare.

aureolat[2], *~ă a* [At: DN[3] / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *aureola*] **1** Înconjurat cu o aureolă **(1)**. **2** (Fig) Glorificat.

aureolă sf [At: HASDEU, I. C. 18 / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~le* / E: fr *aureole*] **1** Cerc luminos cu care este înconjurat capul reprezentărilor sfinților sau al altor personaje Si: *aură* **(3)**, *nimb*. **2** (Fig) Strălucire. **3** (Fig) Glorie. **4** (Fig) Faimă. **5** Zonă luminoasă în jurul unei flăcări, arc electric etc. **6** Zonă pe suprafața unui obiect în care există o tranziție continuă de la o culoare

la alta. 7 Fenomen de iluminare parazită, sub formă de inele concentrice care apar în jurul punctelor luminoase de pe ecranul tubului cinescop. 8 Efect nedorit de zonă luminoasă pe mărcile poștale litografiate. 9 Halo în jurul unui astru Si: (rar) *cearcăn*.

aureolizare *sf* [At: V. ROM. aprilie 1934, 67 / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~zări* / E: ***aureolă*** + *-iza*] (Nob) **1** Aureolare **(1)**. **2** (Fig) Strălucire.

aureomicină *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-re-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***auréomycine***] Substanță chimică de origine vegetală, sub formă de pulbere cristalină, gălbuie, cu gust amar, puțin solubilă în apă, folosită ca antibiotic.

aureus *sm* [At: DN[3] / P: *a-u~* / E: lat ***aureus***] Monedă romană de aur **(1)**.

auri[1]- [At: DN[3] / P: *a-u~* / E: fr ***auri-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Referitor la aur **(1)**. **2** Aur **(1)**. **3** De aur **(1)**. **4** Ca aurul **(1)**.

auri[2] [At: ANON. CAR. / V: ***d~*** / P: *a-u-* / Pzi: *~resc* / E: ***aur***] **1** *vt* A acoperi un obiect cu un strat subțire de aur **(1)** Si: *aura* **(1)**. **2** *vt* (Fig) A da o strălucire ca de aur Si: *aura* **(2)**. **3** *vt* (Fig) A da un aspect ca de aur Si: *aura* **(3)**. **4** *vt* (Îrg) A alege aurul **(1)** din nisip, prin spălare. **5** *vt* A îmbrăca un dinte în aur **(1)**. **6-7** *vtr* (În basme) A se transforma în aur **(1)**.

auric[1], ~ă *a* [At: DN[3] / P: *a-u-* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***aurique***] (D. vele) În formă de trapez.

auric[2], ~ă [At: BARONZI, L. 128 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***aur*** + *-ic*] **1-17** *a* (Nob) Aurel **(1-17)**. **18** *sf* Arbust decorativ din familia verbenaceelor, cu flori galbene-portocalii, cu fructul negru.

auricul *sn* [At: DA ms / V: ***~ă*** *sf* / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***auricule***] Fiecare din cele două despărțituri superioare ale inimii Si: *atriu*.

auricular[1] *sm* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***auriculaire***] Degetul mic de la mână.

auricular[2], ~ă [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***auriculaire***] **1** *a* De ureche. **2** *a* Al urechii. **3** *a* Referitor la ureche. **4** *a* În formă de ureche. **5** *a* (D. martori; rar) Care a auzit cu urechile sale. **6** *a* De auricul. **7** *a* Al auriculului. **8** *a* Din regiunea auriculului. **9** *a* Referitor la auricul. **10** *sn* Accesoriu al aparatelor radioreceptoare și telefonice, care permite ascultarea individuală, la ureche, a transmisiunilor.

auriculat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 57 / P: *a-u~* și, rar, *au-* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***auriculé***, lat ***auriculatus***] **1** Înzestrat cu auricule[2]. **2** În formă de auriculă[2]. **3** În formă de auricul.

auriculă[1] *sf* vz ***auricul***

auriculă[2] *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~le* / E: fr ***auricule***] (Atm) Ureche externă.

aurifer, ~ă *a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aurifère***] **1** (D. râuri) Purtător de aur. **2** (D. terenuri) Care conține aur.

auriga *sm* [At: DN[3] / Pl: n / E: lat ***auriga***] Conducătorul unui car de curse în întrecerile din antichitate.

aurignacian [At: DN[3] / Pl: *~cieni* / E: fr ***aurignacien***] **1** *sn* Primul subetaj al paleoliticului superior, caracterizat prin unelte de silex fin și prin apariția uneltelor de os. **2** *a* Care aparține la aurignacian **(1)**. **3** *a* Caracteristic aurignacianului **(1)**. **4** *a* Referitor la aurignacian **(1)**. **5** *a* De aurignacian **(1)**.

aurile *av* [At: IORGA, S. D. XII, 233, ap. DA / E: nct] (Înv) Aiurea.

aurină *sf* [At: MDENC / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***aurine***, lat ***aurinus***] Compus chimic de culoare aurie, bun colorant pentru hârtie.

auripigment *sn* [At: COSTINESCU / V: ***~rpi~*** / P: *a-u~* / Pl: *~nți* / E: lat ***auripigmentum***] Sulfură naturală de arsen întrebuințată ca vopsea galbenă Si: *orpiment*.

aurire *sf* [At: LB / V: ***d~*** / P: *a-u~* / Pl: *~iri* / E: ***auri***] **1** Acoperire a unui obiect cu un strat subțire de aur **(1)** Si: *aurare* **(1)**, *aurat[1]* **(1)**, *aureală* **(1)**, *aurit[1]* **(1)**, *auritură* **(1)**. **2** Dare a unei străluciri ca de aur **(1)** Si: *aurare* **(2)**, *aurat[1]* **(2)**, *aureală* **(2)**, *aurit[1]* **(2)**, *auritură* **(2)**. **3** Dare a unui aspect asemănător aurului **(1)** Si: *aurare* **(3)**, *aurat[1]* **(3)**, *aureală* **(3)**, *aurit[1]* **(3)**, *auritură* **(3)**. **4** (Înv) Alegere a aurului de nisip prin spălare Si: (rar) *aureală* **(4)**, *aurit[1]***(4)**, *auritură* **(4)**. **5** Îmbrăcare a unui dinte în aur **(1)** Si: (rar) *aureală* **(5)**, *aurit[1]***(5)**, *auritură* **(5)**. **6** (Pop) Transformare în aur **(1)** Si: (rar) *aureală* **(6)**, *aurit[1]* **(6)**, *auritură* **(6)**.

aurit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***d~*** / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auri***] **1-6** Aurire **(1-6)**.

aurit[2], ~ă *a* [At: BELDIMAN, N. P. II, 136 / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***auri***] **1** Acoperit[2] cu un strat subțire de aur. **2** Țesut[2] cu aur **(34)**. **3** Brodat[2] cu aur **(34)**. **4** (Pex) Asemănător cu aurul **(1)**. **5** (Pex) De aur **(1)**. **6** (Fig) Luminat[2]. **7-10** (Fig) Auriu **(1-4)**. **11** *a* (D. fructe; spc) Rumen. **12** (Fig) Strălucit[2]. **13** (Fig) Fericit[2]. **14-15** (Îe) **A-i fi gura ~ă** A face o prevestire favorabilă (și împlinită).

auritor, ~oare [At: DA ms / V: ***d~*** / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***auri*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care poleiește cu aur **(1)**. **3** *a* Care luminează, făcând să strălucească. **4** *a* Care dă un aspect ca de aur. **5** *smf, a* (Persoană) care țese cu aur **(34)**. **6** *smf, a* (Persoană) care brodează cu aur **(34)**.

auritură *sf* [At: LM / V: ***d~*** / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***auri*** + ***-tură***] **1-6** Aurire **(1-6)**. **7** Lucru aurit **(1)**. **8** Țesătură cu aur **(34)**. **9** Broderie cu aur **(34)**.

auriu, ~ie [At: BARONZI, L. 94/6 / V: ***d~*** / P: *a-u-* / Pl: *~ii* / E: ***aur*** + *-iu*] **1** *a* De culoarea aurului **(1)** Si: *aurit[2]* **(7)**. **2** *a* Cu strălucirea aurului **(1)** Si: *aurit[2]* **(8)**. **3** *a* (D. păr; spc) Blond Si: *aurit[2]* **(9)**. **4** *a* (D. grâu; spc) Copt[2] Si: *aurit[2]* **(10)**, *daurit[2]* **(10)**, *dauriu* **(4)**. **5** *a* (D. fructe; spc) Rumen. **6** *sn* Culoare ca a aurului **(1)**. **7** *sf* Soi de struguri aurii.

aurma *vt* [At: BARCIANU / P: *a-ur~* / Pzi: *aurm* / E: din ***aulma*** și ***urma***] **1** A mirosi vânatul Cf *aulma* **(1)**. **2** A urmări vânatul.

aurmă *sf* [At: DA / P: *a-ur~* / Pl: *~me* / E: ***a[2]*** + ***urmă***] Urmă.

aurmător, ~oare *a* [At: DA ms / P: *a-ur~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***aurma*** + *-tor*] **1-2** (D. câini) Care aurmă **(1-2)**.

aurolac [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* sn, *~aci* sm / E: ***aur(o)+lac***] **1** *sn* Vopsea cu bronz auriu și lac folosită pentru rame și alte ornamente, al cărei miros puternic și caracteristic este inhalat de unele persoane ca drog. **2-3** *smf, a* (Persoană) care obișnuiește să inspire aurolac **(1)**.

auroră *sf* [At: MARCOVICI, C. 32/22 / P: *a-u~* / Pl: *~re* și (rar) *~ri* / E: lat ***aurora***] **1** Lumină roșie-oranj cu care soarele colorează orizontul înainte de a răsări Si: *zori*. **2** Interval de timp cu lumină difuză care precede răsăritul soarelui. **3** (Pex) Răsărit. **4** (Îs) *~ boreală* (sau *polară, australă*) Lumină difuză, de culori variate, care apare sub forma unui arc în timpul nopții polare. **5** (Fig) Început al vieții. **6** (Fig) Început al unei epoci. **7** (Fig) Început al unei acțiuni.

auros, ~oasă *a* [At: SIHLEANU, ap. TDRG / P: *a-u~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***aur*** + *-os*] (Iuz) **1-2** Aurifer **(1-2)** **3-4** Auriu **(1-2)** **8-12** Aurit[2] **(5-6, 12-3)**.

auroterapie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***aurothérapie***] Crisoterapie.

aurpigment *sn* vz ***auripigment***

ausculta *vt* [At: DA / P: *a-us~* / Pzi: *ausculț* / E: fr ***ausculter***] (Med) A asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotul inimii și al plămânilor pentru a stabili diagnosticul.

auscultant *sm* [At: SBIERA, F. S. 361/ P: *aus~* / Pl: *~nți* / E: ger ***Auskultant***] (Buc; înv) **1** Mic funcționar judecătoresc, superior practicantului Cf *grefier*. **2** Secretar al judecătorului.

auscultare *sf* [At: DA / P: *a-us~* / Pl: *~tări* / E: ***ausculta***] (Med) Ascultare cu urechea sau stetoscopul a zgomotelor inimii și plămânilor, pentru a stabili diagnosticul Si: (rar) *auscultat[1]*, *auscultație*.

auscultat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-us~* / Pl: *~uri* / E: ***ausculta***] (Med; rar) Auscultare.

auscultat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-us~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ausculta***] (Med) Care este auscultat.

auscultație *sf* [At: DA / P: *a-us~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***auscultation***] (Med) Auscultare.

auscultațiune *sf* vz ***auscultație***

auspiciu *sn* [At: ARHIVA R. I, 100 / V: ***~ițiu*** / P: *a-us~* / Pl: *~cii* / E: lat ***auspicium***] **1** (Ant) Prevestire făcută de auguri **(1)** înaintea începerii unei acțiuni. **2** (Fig) Premise. **3** (Îe) **Sub cele mai bune ~cii** În împrejurări extrem de favorabile. **4** (Fig) Protecție. **5** (Fig) Ocrotire. **6** (Îe) **Sub ~ciile cuiva** Sub patronajul cuiva. **7** Augur **(1)**.

auspițiu *sn* vz ***auspiciu***

austenită *sf* [At: DN[3] / P: *a-us~* / Pl: *~te* / E: fr ***austenite***] Component al aliajelor de fier și carbon.

auster, ~ă** av, a* [At: DA / P: *a-us~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***austère, lat ***austerus***] **1-2** (D. oameni) (În mod) sever. **3-4** (D. oameni) (În mod) cumpătat. **5-6** (În mod) sobru. **7-8** (În mod) lipsit de ornamente.

austeritate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 169 / P: *a-us~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***austérité,*** lat ***austeritas, -atis***] **1** (D. oameni) Severitate. **2** (D. oameni) Cumpătare. **3** (D. oameni) Principialitate. **4** Sobrietate. **5** Lipsă de ornamente.

austral, ~ă** a* [At: PONI, F. 237 / P: *a-us~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***australis, fr ***austral***] **1** Care aparține Polului Sud. **2** De Polul Sud. **3** Referitor la Polul Sud. **4** (Pex) Sudic.

australian, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 200 / P: *a-us~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Australia*** + *-an*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care locuiește (sau este originară) din Australia. **5-6** *smf, a* (Băștinaș) din triburile aborigene ale Australiei. **7-9** *a* Care aparține Australiei sau australienilor **(1, 5)**. **10-12** *a* Referitor la Australia sau australieni **(1, 5)**. **13-15** *a* De Australia sau australieni **(1, 5)**.

australiancă *sf* [At: DA ms / P: *a-us~* / Pl: *~ience* / E: ***australian*** + *-că*] Australiană.

australoid, ~ă [At: DN³ / P: *~lo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***australoïde***] **1** *smp* Populație negroidă din Australia și Oceania. **2-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din australoizi **(1)**. **4** *a* Care aparține australoizilor **(1)**. **5** *a* Caracteristic australoizilor **(1)**. **6** *a* De australoizi **(1)**.

australopitec *sm* [At: DN³ / P: *a-us~* / Pl: *~eci, ~ece* / E: fr ***australopithèque***] Maimuță fosilă evoluată din era terțiară, cea mai apropiată de om.

austriac, ~ă [At: CLIMESCU, A. 214 / P: *a-us-tri-ac* / Pl: *~ieci, ~iece* / E: it ***austriaco,*** lat ***austriacus***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (locuiește sau) este originară din Austria Si: (înv) *austrian* **(1-4)**. **5-7** *a* Care aparține (Austriei sau) austriecilor **(1, 3)** Si: (înv) *austrian* **(5-7)**, *austriecesc* **(1-3)**. **8-10** *a* Referitor (la Austria sau) la austrieci **(1, 3)** Si: (înv) *austrian* **(8-10)**, *austriecesc* **(4-6)**. **11-13** *a* De (Austria sau) austrieci **(1, 3)** Si: (înv) *austrian* **(11-13)**, *austriecesc* **(7-9)**. **14** *a* (Spt; îs) *Joc* (sau *pariu*) ~ Joc (sau pariu) la cursele de cai, constând în indicarea cailor câștigători în șapte curse succesive. **15** *a* (Spt; îs) *Premiu* ~ Premiu acordat câștigătorului jocului (sau pariului) austriac **(14)**.

austrian, ~ă *smf, a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 278 / P: *a-us~* / Pl: *~ieni, ~iene* și (înv) *~i, ~e* / E: ***Austria*** + *-an*] (Înv) **1-13** Austriac **(1- 13)**.

austrică *a* [At: M. D. ENC / Pl: *~ice* / E: fr ***austrique***] (Îs) *Fază* ~ Fază tectogenetică a ciclului geotectonic alpin, petrecută spre sfârșitul Cretacicului, care a dus la formarea primelor generații de structuri tectonice în Carpați.

austriecesc, ~ească *a* [At: DA ms / P: *a-us-tri-e~* / Pl: *~cești* / E: ***austriac*** + *-esc*] (Înv) **1-9** Austriac **(5-13)**.

austriecește *av* [At: DA / P: *a-us-tri-e~* / E: ***austriac*** + *-ește*] **1** Ca în Austria. **2-3** Ca austriecii **(1, 3)**.

austro-asiatică *a* [At: MDENC² / Pl: *~ice* / E: fr ***austro-asiatique***] (Îs) *Limbă* ~ Fiecare din ramurile care alcătuiesc familia de limbi vorbite în India.

austromarxism *sn* [At: DN³ / P: *a-us~* / Pl: *~e* / E: ger ***Austromarxism***] Curent în social-democrația austriacă de la sfârșitul sec. XIX, care neagă ideea revoluției proletare și a dictaturii proletariatului, susținând ideea integrării treptate a capitalismului în socialism.

austromarxist, ~ă [At: DN³ / P: *a-us~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Austromarxist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aderă la austromarxism. **3** *a* Referitor la austromarxism. **4** *a* Caracteristic austromarxismului. **5** *a* De austromarxism.

austroneziană *af* [At: MDENC² / Pl: *~iene* / E: fr ***austronésienne***] (Îs) *Limbă* ~ Fiecare din componentele uneia din cele trei familii de limbi vorbite în Oceania, alături de cea australiană și papua.

austro-ungar, ~ă [At: DA ms / P: *a-us~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***austro + ungar***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (locuia sau) era originară din imperiul austro-ungar. **5-6** *a* Care aparținea (Austro-Ungariei sau) austro-ungarilor **(1)**. **7-9** *a* Referitor (la Austro-Ungaria sau) la austro-ungari **(1, 3)**. **10-12** *a* (De Austro-Ungaria sau) austro-ungari **(1, 3)**.

austru *sm* [At: COD. VOR. 99/7 / V: *agos~, aos~* / P: *a-us~*, (îvr) *aus~* / Pl: *auștri* / E: ml ***auster, -strum***] **1** (Îoc *crivăț*) Vânt din sud. **2** (Înv) Punct cardinal de unde bate austrul **(1)**. **3** Vânt secetos care bate în țara noastră din sud-vest.

ausu *sm* [At: CV I, nr. 9, 34 / Pl: *auși* / E: nct] (Iuz) Bărbat.

auș *sm* [At: HEM 2139 / V: *aiuș* / Pl: *~i* / E: ml ***avus***] (Îrg) **1** Moș. **2** Bunic. **3** Unchi. **4** Strămoș.

aușel *sm* [At: MARIAN, O. I, 326 / P: *a-u~* / Pl: *~ei* / E: ***auș*** + *-el*] **1** (Șîs ~ *cu cap galben, de iarnă, de vară*) Pasăre insectivoră mică, cu pene brune-măslinii pe spate, albicioase-gălbui pe abdomen, cu ciocul negru, cu o pată portocalie pe cap Si: (reg) *ochiul-boului, sfredeluș, tartalac, găinușă* (*Regulus regulus*). **2** (Șîs ~ *cu cap roșietic*) Pasăre, care are în vârful capului pene lungi de culoare roșie, înconjurate de pene galbene, mărginite cu o dungă neagră catifelată (*Regulus ignicapillus*). **3** (Șîs ~ *rusesc*) Pasăre din familia pițigoiului, cu aripile negre, spatele roșu-aprins, vârful capului și gușa albe Si: *pițigoi-pungaș* (*Algithalus pendulinus*). **4** (Șîs ~ *de stuf*, ~ *bărbos*) Pițigoi de stuf.

aușuc *sm* [At: ȘEZ. XXIII, 6 / P: *a-u~* / Pl: *~uci* / E: ***auș*** + *-uc*] **1-3** Auș **(1-3)** (mic).

aut [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg ***out***] (Spt) **1** *av* În afara terenului de joc. **2** *sn* Situație în care un jucător scoate mingea în afara terenului de joc. **3** *sn* Penalizare acordată de arbitru pentru aut **(2)**.

autarchic, ~ă** a* vz ***autarhic

autarchie *sf* vz ***autarhie***

autarhic, ~ă** a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 111, 4/5 / V: ***~rch~ / P: *a-u-* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***autarchico***] **1-4** Care are caracter de autarhie **(1-4)**. **5-8** Referitor la autarhie **(1-4)**. **9-12** Care aparține autarhiei **(1-4)**. **13-16** Care provine de la autarhie **(1-4)**. **17-20** Specific autarhiei **(1-4)**. **21-24** De autarhie **(1-4)**.

autarhie *sf* [At: DA ms / V: ***~rch~*** / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autarchie***] **1** Politică prin care se tinde spre crearea unei economii naționale închise, izolate de economia altor țări. **2** (Rar) Stat care practică autarhia **(1)**. **3** Stare de autoizolare economică a unui stat. **4** (Îvr; în filozofia cinică) Independență a indivizilor față de toate convențiile sociale, considerate ca străine naturii.

autecologie *sf* [At: MDENC / Pl: *~gii* / E: fr ***autécologie***] Ramură a ecologiei care se ocupă de studiul relațiilor individului sau ale organismului cu mediul.

autentic, ~ă** a* [At: CANTEMIR, HR. 113 / V: (grî) ***avt~ / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***authenticus,*** fr ***authentique***] **1** Sigur. **2** Adevărat. **3** Garantat. **4** De netăgăduit. **5** A cărui realitate nu poate fi pusă la îndoială. **6** A cărui autoritate este recunoscută. **7** Recunoscut ca propriu unui autor sau unei anumite epoci. **8** (Jur; d. un act) A cărui certitudine e garantată de un act oficial, de o formalitate legală Cf *omologat, legalizat*.

autentica *v* vz ***autentifica***

autenticare *sf* vz ***autentificare***

autenticat¹ *sn* vz ***autentificat¹***

autenticat², ~ă** a* vz ***autentificat²

autenticitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 67 / P: *a-u~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***authenitcité***] **1** Siguranță. **2** Certitudine. **3** Garantare. **4** Autorizare. **5** Originalitate. **6** Legalizare. **7** Omologare.

autentifica *vtr* [At: ȘINCAI, HR. I, 359/6 / V: (îrg) ***~tica*** / P: *a-u~* / Pzi: *autentific* / E: fr ***autentifier***] **1** A face să devină autentic. **2** A legaliza.

autentificare *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 235 / V: (îvr) ***~tic~*** / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***autentifica***] **1** Dare a caracterului autentic Si: (rar) *autentificat¹* **(1)**, *autentificație* **(1)**. **2** Legalizare. **3** Procedură juridică de autentificare **(2)** a actelor Si: (rar) *autentificat¹***(3)**, *autentificație* **(3)**. **4** (Ccr) Totalitate a ștampilelor, peceților și mențiunilor scrise care dau unui act caracterul de autenticitate Si: (rar) *autentificat¹***(4)**, *autentificație***(4)**.

autentificat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~ticat*** / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autentifica***] (Rar) **1** Autentificare **(1)**. **2** Legalizare. **3-4** Autentificare **(3-4)**.

autentificat², ~ă** a* [At: MON. OF. (1906), 16 / V: (îrg) ***~tic~ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autentifica***] **1-3** Care a fost făcut autentic **(5-7)**. **4** (Jur) Legalizat.

autentificație *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ții* / E: it ***autentificazione***] **1** Autentificare (1). **2** Legalizare. **3-4** Autentificare (3-4).

autigen, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autigène***] (Glg) Format o dată cu roca în componența căreia se află.

autism *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autisme***] Stare patologică manifestată prin ruperea contactului cu realitatea exterioară și prin trăirea excesivă a vieții interioare, unul din simptomele fundamentale ale schizofreniei.

autist, ~ă [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***autiste***] (Med) **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de autism. **3-5** *a* Autistic (1-3).

autistic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autistique***] **1** Referitor la autism. **2** Caracteristic autismului. **3** De autism.

auto[1]- [At: DA / P: *a-u~* / V: (înv) a***vto~*** / E: fr, it ***auto***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** El însuși. **2** În sine însuși. **3** Prin sine însuși. **4** De la sine însuși.

auto[2]- [At: DA / P: *a-u~* / E: fr ***auto***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** De automobil. **2** De transport cu tracțiune mecanică. **3** Automat. **4** Automatizat. **5** Automatizare.

auto[3] [At: DA / P: *a-u-* și (înv) *au~* / E: fr ***auto***] **1** *sn* (Frî; fam) Automobil (1). **2** *ai* (D. tracțiune) Automat. **3** *ai* (D. transport) Efectuat cu un vehicul cu tracțiune mecanică.

auto[4] *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: sp ***auto***] (Înv; lit) Dramă sacră într-un act din Spania și Portugalia, în sec. XV.

autoabrogare *sf* [At: DEX-S / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~gări* / E: ***auto[1]- + abrogare***] (Jur) Abrogare a unei legi la termenul fixat în prevederile ei.

autoaccidenta *vr* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~tez* / E: ***auto[1]- + accidenta***] A se accidenta.

autoaccidentare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~tări* / E: ***autoaccidenta***] Accidentare de către sine însuși Si: (rar) *autoaccidentat[1]*.

autoaccidentat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoaccidenta***] (Rar) Autoaccidentare.

autoaccidentat[2], ~ă *smf, a* [At: DEX-S / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoaccidenta***] **1-2** (Persoană) care s-a autoaccidentat.

autoacuza *vr* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~cuz* / E: ***auto[1]- + acuza***] A se acuza.

autoacuzare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~zări* / E: ***autoacuza***] **1** Acuzare de către sine însuși Si: (rar) *autoacuzație* (1), *autoacuzat[1]* (1), *învinovățire*. **2** (Med) Formă de delir în care bolnavul se învinuiește de fapte imaginare Si: (rar) *autoacuzație* (2), *autoacuzat[1]* (2).

autoacuzat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoacuza***] **1-2** (Rar) Autoacuzare (1-2).

autoacuzat[2], ~ă *smf, a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoacuza***] **1-2** (Persoană) care se autoacuză.

autoacuzație *sf* [At: DEX-S / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autoaccusation***] **1-2** (Rar) Autoacuzare (1-2).

autoadapta *vr* [At: DEX-S / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~tez* / E: ***auto[1]- + adapta***] A se adapta fără ajutorul cuiva.

autoadaptare *sf* [At: MDAms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~tări* / E: ***autoadapta***] Adaptare fără ajutorul cuiva Si: (rar) *autoadaptat[1]*.

autoadaptat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoadapta***] (Rar) Autoadaptare.

autoadaptat[2], ~ă *smf, a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoadapta***] **1-2** (Persoană) care s-a autoadaptat.

autoadministra *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pzi: *~rez* / E: ***auto[1]- + administra***] **1** (D. o localitate sau instituție) A se administra prin mijloace proprii. **2** (D. oameni) A-și administra averile fără ajutorul cuiva.

autoadministrare *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~rări* / E: ***autoadministra***] **1** Administrare a unei diviziuni teritoriale sau instituții prin mijloace proprii Si: (rar) *autoadministrat[1]* (1), *autoadministrație* (4). **2** Administrare a averilor proprii de către sine însuși Si: (rar) *autoadministrat[1]* (2), *autoadministrație* (2).

autoadministrat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~uri* / E: ***autoadministra***] (Rar) **1-2** Autoadministrare (1-2).

autoadministrat[2], ~ă *a* [At: DA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoadministra***] **1** Care este administrat prin mijloace proprii. **2** Care își autoadministrează propriile averi.

autoadministrație *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~ții* / E: ***auto[1]- + administrație***] **1** Ansamblu al organelor executive ale unei diviziuni teritoriale sau instituții care se autoadministrează. **2** Personal care formează o autoadministrație (1). **3** Local al unei autoadministrații (1). **4-5** Autoadministrare (1-2).

autoadmira *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pzi: *~mir* / E: ***auto[1]- + admira***] A se admira.

autoadmirare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~rări* / E: ***autoadmira***] Admirare de către sine însuși Si: (rar) *autoadmirat[1]*.

autoadmirat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~uri* / E: ***autoadmira***] (Rar) Autoadmirare.

autoadmirat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoadmira***] Care se admiră pe sine însuși.

autoadmirație *sf* [At: CONTEMP., Seria II, nr. 160, 9/2 / P: *a-u-to-ad~* / Pl: *~ții* / E: ***auto[1] + admirație***] Admirație față de sine însuși.

autoafirma *vr* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *autoafirm* / E: ***auto[1]- + afirma***] **1** A se afirma fără ajutorul cuiva. **2** A-și afirma propriile idei și propria personalitate.

autoafirmare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~mări* / E: ***autoafirma***] **1** Afirmare prin sine însuși, fără ajutorul cuiva Si: (rar) *autoafirmat[1]* (1). **2** Afirmare a propriilor idei și a propriei personalități Si: (rar) *autoafirmat[1]* (2).

autoafirmat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoafirma***] (Rar) **1-2** Autoafirmare (1-2).

autoafirmat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoafirma***] **1** Care s-a afirmat prin sine însuși, fără ajutorul cuiva. **2** Care își afirmă propriile idei și propria personalitate.

autoaglomerare *sf* [At: MDENC / Pl: *~rări* / E: ***auto[1]- + aglomerare***] Autoaglutinare.

autoaglutinare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~nări* / E: fr ***autoagglutination***] Proces prin care unii cărbuni aglutinați pot fi brichetați, prin încălzire, în forme, fără lianți Si: *autoaglomerare*.

autoagresiune *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ni* / E: fr ***autoagression***] Stare patologică în care organismul produce substanțe nocive împotriva unora dintre propriile sale celule, țesuturi sau organe.

autoalarmă *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~me* / E: fr ***auto-alarme***] Radioreceptor care înregistrează automat semnalele de pericol.

autoamăgi *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~ăgesc* / E: ***auto[1]- + amăgi***] A se amăgi.

autoamăgire *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 334 / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ri* / E: ***autoamăgi***] Amăgire de către sine însuși Si: (rar) *autoamăgit[1]*.

autoamăgit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoamăgi***] (Rar) Autoamăgire.

autoamăgit[2], ~ă *smf, a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autoamăgi***] **1-2** (Persoană) care se amăgește pe sine însuși.

autoambulanță *sf* [At: MDA / P: *a-u~* / Pl: *~țe* / E: ***auto[2]- + ambulanță***] Autovehicul carosat și utilat pentru transportul bolnavilor, al accidentaților sau al răniților Si: *autosalvare[1]* (2), *autosanitară*.

autoamfibiu *sn* [At: DEX[2] / P: *a-u-to-am~* / Pl: *~bii* / E: ***auto[2]- + amfibiu***] Automobil care se deplasează pe uscat și pe apă.

autoamorsare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~sări* / E: ***auto[1]- + amorsare***] Amorsare spontană a unei mașini sau a unei reacții care are loc fără intervenția unui agent exterior.

autoanaliza *vr* [At: DN[3] / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~zez* / E: ***auto[1]- + analiza***] **1** A-și analiza propriile calități și defecte. **2** (Spc) A se supune introspecției.

autoanalizare *sf* [At: MDA / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~zări* / E: ***autoanaliza***] **1** Analizare a propriilor calități și defecte Si: (rar) *autoanalizat[1]* (1). **2** (Spc) Introspecție Si: (rar) *autoanalizat[1]* (2).

autoanalizat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoanaliza***] (Rar) **1-2** Autoanalizare (1-2).

autoanalizat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoanaliza***] **1** Care și-a analizat calitățile și defectele. **2** Care s-a supus introspecției.

autoanaliză *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ze* / E: ***auto^{1}- + analiză***] **1** Analiză a propriei personalități. **2** Analiză a conștiinței proprii. **3** (Spc) Introspecție.

autoanclanșare *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-an~* / Pl: *~șări* / E: ns cf fr *auto-enclenchement*] Anclanșare automată.

autoanticorp *sm* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-an~* / Pl: *~i* / E: fr ***auto-anticorps***] Anticorp produs de organism, în cazuri patologice, împotriva propriilor sale celule sau țesuturi.

autoantigen *sn* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-an~* / Pl: *~e* / E: fr ***auto-antigène***] (Blg) Antigen propriu organismului, care poate iniția un răspuns imun în cursul unei boli autoimune.

autoapăra *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *autoapăr* / E: ***auto^{1}- + apăra***] A se apăra.

autoapărare *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1, 3 / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~rări* / E: ***autoapăra***] Apărare de către sine însuși Si: (rar) *autoapărat^{1}*.

autoapărat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoapăra***] (Rar) Autoapărare.

autoapărat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoapăra***] Care se apără pe sine însuși.

autoaprecia *vr* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~iez* / E: ***auto^{1}- + aprecia***] A-și aprecia propriile calități și defecte.

autoapreciat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoaprecia***] (Rar) Autoapreciere.

autoapreciat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoapreciere***] Care își apreciază propriile calități și defecte.

autoapreciere *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ri* / E: ***autoaprecia***] Apreciere a propriilor calități și defecte Si: *autoapreciat^{1}*.

autoaprinde *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~ind* / E: ***auto^{1}- + aprinde***] A se aprinde fără intervenția unei surse exterioare de căldură.

autoaprindere *sf* [At: LTR^{2} 236 / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ri* / E: ***autoaprinde***] Aprindere fără intervenția unei surse exterioare de căldură Si: (rar) *autoaprins^{1}*.

autoaprins^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoaprinde***] (Rar) Autoaprindere.

autoaprins^{2}, ~ă *a* [At: DA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~nși, ~e* / E: ***autoaprinde***] Care s-a aprins fără intervenția unei surse exterioare de căldură.

autoaproviziona *vr* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto^{1}- + aproviziona***] A se aproviziona prin mijloace proprii.

autoaprovizionare *sf* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~nări* / E: ***autoaproviziona***] Aprovizionare prin mijloace proprii Si: (rar) *aprovizionat^{1}*.

autoaprovizionat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoaproviziona***] (Rar) Autoaprovizionare.

autoaprovizionat^{2}, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoaproviziona***] Care s-a aprovizionat prin mijloace proprii.

autoasigura *vr* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *~autoasigur* / E: ***auto^{1}- + asigura***] A se asigura.

autoasigurare *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~rări* / E: ***autoasigura***] Asigurare de către sine însuși Si: (rar) *autoasigurat^{1}*.

autoasigurat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoasigura***] (Rar) Autoasigurare.

autoasigurat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoasigura***] Care s-a asigurat pe sine însuși.

autoatelier *sn* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~e* / E: ***auto^{2}- + atelier***] **1** Atelier de reparații instalat pe un autovehicul. **2** Autodepanare (**2**).

autoatribui *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-a~* / Pzi: *autoatribui* / E: ***auto^{1}- + atribui***] A-și atribui ceva sieși.

autoatribuire *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~ri* / E: ***autoatribui***] Atribuire a ceva sieși Si: (rar) *autoatribuit^{1}*.

autoatribuit^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~uri* / E: ***autoatribui***] (Rar) Autoatribuire.

autoatribuit^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-a~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autoatribui***] Care a fost atribuit de cineva sieși.

autobalsam *sn* [At: DEX^{2} / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^{2}- + balsam***] Unguent pentru mașini.

autobasculantă *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: ***auto^{2}- + basculantă***] Autocamion prevăzut cu benă basculantă.

autobază *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~ze* / E: ***auto^{2}- + bază***] Centru de exploatare și întreținere a unor autovehicule.

autobetonieră *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: ***auto^{2}- + betonieră***] Autocamion prevăzut cu betonieră.

autobiciui *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~esc* / E: ***auto^{1}- + biciui***] **1** A se biciui. **2** (Fig) A se autoflagela (**3**).

autobiciuire *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autobiciui***] **1** Biciuire de către sine însuși Si: (rar) *autobiciuit^{1}* (**1**). **2** (Fig) Autoflagelare (**3**).

autobiciuit^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autobiciui***] (Rar) **1** Autobiciuire (**1**). **2** (Fig) Autoflagelare (**3**).

autobiciuit^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autobiciui***] **1** Care se biciuiește pe sine însuși. **2** (Pex) Care se autocritică.

autobiografic, ~ă *a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autobiographique***] **1-2** De autobiografie (**1-2**). **3-4** Cu caracter de autobiografie (**1-2**). **5-6** Specific autobiografiei (**1-2**). **7-8** Privitor la autobiografie (**1-2**).

autobiografie *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autobiographie***] **1** Biografia unei persoane făcută în scris sau oral de ea însăși. **2** Operă literară în care autorul își povestește viața.

autoblindat *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 216-217 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto^{2}- + blindat***] **1** Automobil blindat. **2** Vehicul blindat, cu roți sau cu șenile, înarmat ușor și folosit mai ales pentru misiuni de recunoaștere, de siguranță etc.

autoblocaj *sn* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autoblocage***] Dispozitiv de blocare automată a sistemelor de semnalizare, de macazuri etc.

autobrec *sn* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: eg ***autobreak***] Automobil cu caroserie închisă care poate transporta circa zece persoane.

autobus *sn* vz ***autobuz***

autobuz *sn* [At: SEBASTIAN, T. 13 / P: *a-u~* / V: (înv) *~us* / Pl: *-e* / E: fr ***autobus***] Autovehicul închis, folosit pentru transportul în comun al unui mare număr de persoane.

autobuzist *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 182 / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***autobuz*** + *-ist*] Persoană care face parte din personalul autobuzelor.

autocalcula *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto^{1}- + calcula***] (Fin) A-și calcula singur impozitele sau alte sume pe care se cuvine a le plăti.

autocalculare *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***autocalcula***] (Fin) Calculare de către sine însuși a impozitelor sau altor sume pe care le are cineva de plătit Si: *autocalculație*, (rar) *autocalculat^{1}*

autocalculat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocalcula***] (Fin; rar) Autocalculare.

autocalculat^{2}, ~ă *a* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocalcula***] (Fin) Care este calculat de către sine însuși.

autocalculație *sf* [At: LEG. EC. PL. 154 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***autocalcula*** + *-ție*] (Fin) Autocalculare.

autocalomnia *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pzi: *~iez* / E: ***auto^{1}- + calomnia***] A se calomnia.

autocalomniat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocalomnia***] (Rar) Autocalomniere.

autocalomniat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocalomnia***] Care se calomniază pe sine însuși.

autocalomnie *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***autocalomnia***] Calomnie la adresa propriei persoane.

autocalomniere *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autocalomnia***] Calomniere de către sine însuși Si: (rar) *autocalomniat^{1}*.

autocamion *sn* [At: DUMITRIU, ap. DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~oane* / E: ***auto²- + camion***] Mijloc de transport auto prevăzut cu o platformă pentru mărfuri.

autocamionetă *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: ***auto²- + camionetă***] Camion de dimensiuni mai mici.

autocapta *vr* [At: MDA / P: *a-u~* / Pzi: *~tez* / E: ***auto¹- + capta***] (D. râuri) A-și capta propriile sale ape.

autocaptare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: ***autocapta***] Fenomen caracteristic regiunilor carstice, prin care un râu își captează propriile ape Si: (rar) *autocaptat¹*.

autocaptat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocapta***] (Rar) Autocaptare.

autocaptat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocapta***] (D. apă) Care este captată de râul din care provine.

autocaptor *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: nct] Aparat cu care se iau probe de aer din lucrările miniere subterane.

autocar *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autocar***] Autobuz amenajat pentru a parcurge distanțe mari, între localități.

autocaracteriza *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: ***auto¹- + caracteriza***] A se caracteriza.

autocaracterizare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***autocaracteriza***] Caracterizare de către sine însuși Si: (rar) *autocaracterizat¹*.

autocaracterizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocaracteriza***] (Rar) Autocaracterizare.

autocaracterizat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocaracteriza***] Care se caracterizează pe sine însuși.

autocaravană *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: ***auto²- + caravană***] **1** Autovehicul amenajat pentru proiecția de filme. **2** Caravană de autovehicule.

autocarosier *sm* [At: LEG. EC. PL. 291 / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: ***auto²- + carosier***] Muncitor specializat în construcția de caroserii.

autocartograf *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autocartographe***] Aparat pentru obținerea de planuri și hărți prin restituția automată a fotogramelor.

autocataliză *sf* [At: ENC. TEHN. I, 466 / P: *a-u~* / Pl: *~ze* / E: ***auto¹- + cataliză***] Cataliză a unei reacții chimice, datorată chiar produșilor de reacție.

autocălire *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 261 / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***auto¹- + călire***] Călire făcută de la sine.

autocefal, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I 112 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autocéphale***] (D. biserica ortodoxă) Care se conduce singur Si: *independent*, (înv) *neatârnat*.

autocefalie *sf* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***αυτοκεφαλία***] Conducere de sine stătătoare a unei biserici ortodoxe naționale.

autocenzura *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~rez* / E: fr ***autocensurer***] A-și cenzura propriile gânduri și acțiuni.

autocenzurare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~rări* / E: ***autocenzura***] Cenzurare a propriilor gânduri și acțiuni Si: (rar) *autocenzurat¹*.

autocenzurat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocenzura***] (Rar) Autocenzurare.

autocenzurat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocenzura***] Care a fost cenzurat de către sine însuși.

autocenzură *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: fr ***autocensure***] **1** Cenzură efectuată de un ziarist sau scriitor asupra propriului text. **2** (Fig) Atenție a cuiva asupra propriului său mod de exprimare publică.

autochestionare *sf* [At: MDENC / Pl: *~nări* / E: ***auto¹- + chestionare***] (Psh) Tehnică bazată pe afirmarea dublului status cognitiv al fiecărei personalități în cadrul interacțiunii umane: statusul de observat și statusul de observator.

autocirculație *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autocirculation***] (Fiz) Menținere a deplasării apei în circuitul închis de vaporizare al unor căldări acvatubulare.

autocisternă *sf* [At: NOM. MIN. 107/ P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: ***auto²- + cisternă***] **1** Autovehicul special carosat, prevăzut cu o cisternă în care se transportă lichide. **2** Conținutul unei autocisterne. **3** Autocisternă împreună cu conținutul.

autocita *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~tez* / E: it ***autocitare***] A se cita.

autocitare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: ***autocita***] Citare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) *autocitat¹*.

autocitat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocita***] (Rar) Autocitare.

autocitat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocita***] Care se citează pe sine însuși.

autoclaustra *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~rez* / E: ***auto¹- + claustra***] A se claustra singur.

autoclaustrare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~rări*/ E: ***autoclaustra***] Claustrare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) *autoclaustrat¹*.

autoclaustrat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoclaustra***] (Rar) Autoclaustrare.

autoclaustrat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoclaustra***] Care se claustrează pe sine însuși.

autoclav *sn* vz ***autoclavă***

autoclavă *sf* [At: LTR² / P: *a-u~* / V: *~av sn* / Pl: *~ve* / E: fr ***autoclave***] **1** Vas cu pereții groși, închis ermetic, care servește la sterilizare sau la efectuarea reacțiilor sub presiune. **2** Capac care închide ermetic un recipient și se menține închis prin presiunea din interior.

autoclaviza *vt* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: ***autoclavă + -iza***] A trata un material cu aburi sub presiune în instalații industriale prevăzute cu autoclave (**1**).

autoclavizare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***autoclaviza***] Tratare a unui material cu aburi sub presiune în instalații industriale prevăzute cu autoclave (**1**).

autoclavizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoclaviza***] (D. beton) Fabricat în condiții de autoclavă.

autocolimație *sf* [At: DN³/ P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autocollimation***] Corectare mecanică a erorii de colimație a unei lunete.

autocoloană *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: ***auto²- + coloană***] (Rar) Coloană de autovehicule.

autocomandă *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~menzi* / E: fr ***autocommande***] Comandă automată.

autocombină *sf* [At: DN³/ P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: ***auto²- + combină***] Combină autopropulsată.

autocompresor *sn* [At: NOM. MIN. 99 / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: ***auto²- + compresor***] **1** Autovehicul cu compresor. **2** Ciocan pneumatic.

autoconcura *vr* [At: DN³/ P: *a-u~* / Pzi: *~rez* / E: ***auto¹- + concura***] A se concura pe sine însuși.

autoconcurare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~rări* / E: ***autoconcura***] Concurare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) *autoconcurat¹*.

autoconcurat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoconcura***] (Rar) Autoconcurare.

autoconcurat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoconcura***] Care se concurează pe sine însuși.

autoconduce *vr* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pzi: *autoconduc* / E: ***auto¹- + conduce***] (D. o colectivitate, o întreprindere, o subdiviziune teritorială) A-și conduce, în mod independent, activitatea socială, economică etc. prin reprezentanții săi.

autoconducere *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autoconduce***] Conducere a unei colectivități, a unei întreprinderi, a unei subdiviziuni teritoriale de către colectivitatea respectivă sau de către reprezentanții săi Si: (rar) *autocondus¹*.

autocondus *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoconduce***] (Rar) Autoconducere.

autoconserva *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~serv* / E: ***auto¹- + conserva***] **1** A se conserva prin sine însuși. **2** A-și apăra propria existență.

autoconservare *sf* [At: MARX, C. 545 / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: ***autoconserva***] **1** Conservare prin sine însuși Si: (rar) *autoconservat*^{1} **(1)**. **2** (Pex) Acțiune întreprinsă cu scopul de a-și apăra propria existență Si: (rar) *autoconservat*^{1} **(2)**.

autoconservat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoconserva***] **1-2** (Rar) Autoconservare **(1-2)**.

autoconservat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoconserva***] Care s-a conservat prin sine însuși.

autoconsum *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: it ***autoconsumo***] (Ecn) Folosire de către un producător pentru consumul propriu a produselor realizate de sine însuși.

autocontempla *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *autocontemplu* / E: fr ***autocontempler***] A se contempla pe sine însuși.

autocontemplare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***autocontempla***] Contemplare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) *autocontemplat*^{1}.

autocontemplat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocontempla***] (Rar) Autocontemplare.

autocontemplat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocontempla***] Care se contemplă pe sine însuși.

autocontrol *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~oale* / E: ***auto***^{1}***- + control***] **1** Control asupra calităților și faptelor proprii. **2** Operație de control a unei mașini de calculat.

autocontrola *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *~ez* / E: ns cf it *autocontrollare*] A-și controla propriile fapte și reacții.

autocontrolare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***autocontrola***] Controlare de către sine însuși a propriilor fapte și reacții Si: (rar) *autocontrolat*^{1}.

autocontrolat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocontrola***] (Rar) Autocontrolare.

autocontrolat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocontrola***] Care își controlează sieși faptele și reacțiile.

autocopie *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autocopie***] Reproducere a unei scrisori sau a unui desen în mai multe exemplare.

autocor, ~ă *sf, af* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Autochore***, fr ***autochore***, it ***autocoro***] **1-2** (Plantă) care împrăștie semințele prin deschiderea bruscă a fructelor.

autocorecție *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autocorrection***] Dispozitiv automat pentru corectarea unei mărimi.

autocorie *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ns cf it *autocoria*] (Bot) Împrăștiere a semințelor fără ajutorul agenților externi.

autocrat, ~ă *smf, a* [At: MAIORESCU, D. II, 54 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***autocrate***] **1-2** (Persoană) care conduce un stat în care puterea monarhului este, prin lege și tradiție, nelimitată Cf *despot, dictator, tiran*. **3-4** Monarh care concentrează toate puterile statului și le exercită după bunul lui plac, disprețuind interesele și sentimentele tuturor claselor sociale. **5-6** (Fig; pex) (Persoană) care impune tiranic voința sa altor persoane inferioare ierarhic.

autocratic, ~ă *av, a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autocratique***] **1-6** (În mod) autocrat **(2, 4, 6)**.

autocraticesc, ~ească *a* [At: (a. 1871) URICARIUL I, 130 / P: *a-u~* / Pl: *~ești* / E: ***autocratic*** + *-esc*] Autocrat **(2, 4, 6)**.

autocraticește *av* [At: POLIZU / P: *a-u~* / E: ***autocratic*** + *-este*] **1-3** Autocratic **(1, 3, 5)**.

autocratism *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 199 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***autocrat*** + *-ism*] **1-2** Doctrină politică autocrată **(2, 4)**. **3** (Fig; pex) Atitudine autocrată **(6)**.

autocrator *sm, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 17/2 / P: *a-u~* / S și: *afto~* / V: ***~avt~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***αὐτοκράτωρ***] **1-6** Autocrat **(1-6)**.

autocratoric, ~ă *av, a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***autocrator*** + *-ic*] **1-6** Autocratic **(1-6)**.

autocratorie *sf* [At: POLIZU / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***autocrator*** + *-ie*] (Înv) **1-3** Autocrație **(1-3)**.

autocrație *sf* [At: POLIZU / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autocratie***] **1** Formă de guvernare în care toate puterile statului sunt concentrate în mâna unei singure persoane. **2** Putere absolută. **3** Stat în care forma de guvernare este autocratică. **4** (Pex) Lipsă de democrație în relațiile cu inferiorii ierarhici.

autocritic, ~ă [At: D. ZAMFIRESCU, R. 246 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***auto***^{1}***- + critic***] **1** *sf* Critică a propriei persoane. **2** *sf* Metodă de educare comunistă și de îmbunătățire a activității constând în critica propriei activități sau a propriei comportări, în recunoașterea sinceră a greșelilor și lipsurilor, arătând cauzele și modalitățile de îndreptare. **3-4** *a* De autocritică **(1-2)**. **5-6** *a* Privitor la autocritică **(1-2)**. **7** *a* Stabilit prin autocritică **(2)**. **8** *a* Pătruns de spirit autocritic **(2)**.

autocritica *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *autocritic* / E: ***auto***^{1}***- + critica***] A se critica pe sine însuși.

autocriticare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***autocritica***] Criticare de către sine însuși Si: (rar) *autocriticat*^{1}.

autocriticat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autocritica***] (Rar) Autocriticare.

autocriticat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autocritica***] Care s-a autocriticat.

autocromie *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Autochromie***] **1** Tipar colorat executat în poligrafie prin combinarea a două procedee de imprimare diferite. **2** Procedeu de fotografiere în culori. **3** Fotografie obținută prin autocromie **(2)**.

autocton, ~ă *smf, a* vz ***autohton***

autocunoaște *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *autocunosc* / E: ***auto***^{1}***- + cunoaște***] A se cunoaște pe sine însuși.

autocunoaștere *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autocunoaște***] **1** Cunoaștere de către sine însuși Vz *autocunoaște*. **2** (Psh) Metodă de autocunoaștere **(1)** prin introspecție.

autodafe *sn* [At: DA / P: *a-u~* / V: ***~eu*** / Pl: *~uri* / E: fr ***autodafé***] **1** Citire a sentinței prin care tribunalul inchiziției osândea la arderea pe rug pe cei considerați eretici. **2** Ceremonie prin care cei condamnați de inchiziție pentru erezie erau puși să revină la credința părăsită. **3** Executarea sentinței de ardere pe rug dată de inchiziție. **4** (Fig) Aruncare în foc a unor lucruri la care nu mai ținem.

autodafeu *sn* vz ***autodafe***

autodeclanșa *vr* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pzi: *~șez* / E: ***auto***^{2}***- + declanșa***] A se declanșa automat.

autodeclanșare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~șări* / E: ***autodeclanșa***] Declanșare automată Si: (rar) *autodeclanșat*^{1}.

autodeclanșat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodeclanșa***] (Rar) Autodeclanșare.

autodeclanșat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodeclanșa***] Care s-a declanșat automat.

autodeclanșator *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: ***auto***^{2}***- + declanșator***] Mecanism destinat punerii în mișcare, în mod automat, a obturatorului aparatului fotografic după un anumit interval de timp.

autodefini *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *~nesc* / E: ***auto***^{1}***- + defini***] A se defini pe sine însuși.

autodefinire *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autodefini***] Definire de către sine însuși Si: (rar) *autodefinit*^{1}.

autodefinit^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodefini***] (Rar) Autodefinire.

autodefinit^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autodefini***] Care s-a definit pe sine însuși.

autodemasca *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *autodemasc* / E: ***auto***^{1}***- + demasca***] A se demasca.

autodemascare *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1345 / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***autodemasca***] Demascare de către sine însuși Si: (rar) *autodemascat*^{1}.

autodemascat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodemasca***] (Rar) Autodemascare.

autodemascat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodemasca***] Care s-a demascat pe sine însuși.

autodentară *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: ***auto[2]- + dentară***] Autovehiculul amenajat pentru tratamente stomatologice.

autodenumi *vr* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *~mesc* / E: ***auto[1]- + denumi***] A se denumi pe sine.

autodenumire *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autodenumi***] **1** Denumire de sine Si: (rar) *autodenumit[1]*. **2** (Pex) Nume dat de către sine însuși.

autodenumit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodenumi***] (Rar) Autodenumire (**1**).

autodenumit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autodenumi***] Care s-a denumit.

autodenunț *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto[1]- + denunț***] (Jur) Act prin care cineva se denunță pe sine însuși.

autodenunța *vr* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 2/3 / P: *a-u~* / Pzi: *~nunț* / E: ***auto[1]- + denunț***] A se denunța pe sine însuși.

autodenunțare *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~țări* / E: ***autodenunța***] Denunțare de către sine însuși Si: (rar) *autodenunțat[1]*.

autodenunțat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodenunța***] (Rar) Autodenunțare.

autodenunțat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodenunța***] Care s-a denunțat pe sine însuși.

autodenunțător, ~oare *smf, a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***autodenunța*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care se autodenunță.

autodepana *vt* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto[2]- + depana***] A repara un autovehicul pe locul unde acesta a rămas în pană.

autodepanare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: ***autodepana***] **1** Reparare a unui autovehicul pe locul unde acesta a rămas în pană Si: (rar) *autodepanat[1]*. **2** Autovehicul cu atelier de mecanică pentru autodepanare (**1**) Si: *autoatelier* (**2**).

autodepanat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodepana***] (Rar) Autodepanare (**1**).

autodepanat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodepana***] Care a fost reparat la locul unde a rămas în pană.

autodepăși *vr* [At: IORDAN, L. R. A. 219 / P: *a-u~* / Pzi: *~șesc* / E: ***auto[1]- + depăși***] A se depăși pe sine însuși.

autodepășire *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autodepăși***] Depășire de către sine însuși.

autodescrie *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~iu* / E: ***auto[1]- + descrie***] A se descrie.

autodescriere *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autodescrie***] Descriere de către sine însuși Si: *autodescripție*, (rar) *autodescris[1]*.

autodescripție *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/3 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***auto[1]- + descripție***] Autodescriere.

autodescris[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodescrie***] (Rar) Autodescriere.

autodescris[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iși, ~e* / E: ***autodescrie***] Care s-a descris pe sine însuși.

autodesvolta *vr* vz ***autodezvolta***

autodesvoltare *sf* vz ***autodezvoltare***

autodesvoltat[1] *sn* vz ***autodezvoltat[1]***

autodesvoltat[2], -ă *a* vz ***autodezvolta***

autodetermina *vr* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *~termin* / E: fr ***autodétermination***] (D. popoare) A decide singur în problemele politice, economice, administrative, culturale, naționale.

autodeterminare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 107, 3/6 / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: ***autodetermina***] **1** Dreptul unui popor de a lua singur decizii în problemele politice, economice, administrative, culturale, naționale Si: *autodeterminat[1]* (**1**). **2** Ansamblu de acte normative care pun în aplicare principiul autodeterminării (**1**) Si: *autodeterminat[1]* (**2**). **3** Decidere de sine stătătoare de către un popor asupra problemelor politice, economice, administrative, culturale, naționale Si: *autodeterminat[1]* (**3**).

autodeterminat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***autodetermina***] **1-3** Autodeterminare (**1-3**).

autodeterminat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodetermina***] **1** (D. popoare) Care decide de sine stătător asupra problemelor politice, economice, administrative, culturale, naționale.

autodezagregabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***auto[1]- + dezagregabil***] Care se dezagregă de la sine.

autodezminți *vr* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *autodezmint* / E: ***auto[1]- + dezminți***] A se dezice pe sine însuși.

autodezmințire *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autodezminți***] Dezmințire a celor afirmate de către sine însuși Si: (rar) *autodezmințit[1]*.

atodezmințit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodezminți***] (Rar) Autodezmințire.

autodezmințit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autodezminți***] Care a fost dezmințit de către cel ce a afirmat.

autodezvolta *vr* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / V: ***~esv~*** / E: ***auto[1]- + dezvolta***] A se dezvolta prin sine însuși, fără ajutor din afară.

autodezvoltare *sf* [At: V. ROM. decembrie 1950, 181 / P: *a-u~* / V: ***~esv~*** / Pl: *~tări* / E: ***autodezvolta***] Dezvoltare prin sine însuși, fără ajutor din afară Si: (rar) *autodezvoltat[1]*.

autodezvoltat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~esv~*** / Pl: *~uri* / E: ***autodezvolta***] (Rar) Autodezvoltare.

autodezvoltat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***~esv~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodezvolta***] Care s-a dezvoltat prin sine însuși, fără ajutor din afară.

autodiagnostica *vr* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *~ichez* / E: ***auto[1]- + diagnostica***] A-și pune sieși un diagnostic.

autodiagnosticare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***autodiagnosticare***] Stabilire a propriului diagnostic Si: (rar) *autodiagnosticat[1]*.

autodiagnosticat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodiagnostica***] (Rar) Autodiagnosticare.

autodiagnosticat[2], ~ă *a* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodiagnostica***] (D. un rău) Care a fost diagnosticat de către cineva la sine însuși.

autodictare *sf* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: ***auto[1]- + dictare***] Reproducere în scris a unui text memorat.

autodidact, ~ă *smf, a* [At: MAIORESCU, CR. III 52 / P: *a-u~* / Pl: *~acți, ~e* / E: ngr ***αυτοδίδακτος***] **1-2** (Persoană) care și-a însușit anumite cunoștințe științifice fără a absolvi o instituție de învățământ superior Si: *autodidacticist* (**1-2**). **3-4** (Persoană) care învață fără ajutorul unui profesor Si: *autodidacticist* (**3-4**).

autodidactic, ~ă [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autodidactique***] **1-2** *a* De autodidact (**1, 3**). **3-4** *a* Propriu autodidactului (**1, 3**). **5-6** *a* Care se referă la autodidact (**1, 3**). **7-8** *av* Ca un autodidact (**1, 3**).

autodidacticism *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***autodidactic*** + *-ism*] **1** Instruire făcută în afara unei instituții de învățământ Si: *autodidaxie* (**1**), *autoinstruire* (**1**), (rar) *autoinstruit[1]* (**1**). **2** Instruire făcută de unul singur, fără ajutorul unui profesor Si: *autodidaxie* (**2**), *autoinstruire* (**2**), (rar) *autoinstruit[1]* (**2**). **3** Formație științifică de autodidact (**1**) Si: *autodidaxie* (**3**). **4** Concepție potrivit căreia cineva preferă să fie autodidact (**2**).

autodidacticist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***autodidactic*** + *-ist*] **1-4** (Rar) Autodidact (**1-4**). **5-6** (Persoană) care aderă la autodidacticism (**4**).

autodidaxie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***αυτο διδάσκω***] (Liv) **1-3** Autodidacticism (**1-3**).

autodigestie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autodigestion***] Digestie patologică a țesuturilor proprii.

autodină *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***autodyne***] Montaj de radiorecepție care folosește același tub electronic ca detector și oscilator.

autodisciplină *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: ***auto[1]- + disciplină***] Disciplină aplicată de cineva asupra propriei persoane. **2** Disciplină liber consimțită.

autodistrugător *smf, a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***autodistruge*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care se autodistruge (**1**).

autodistruge *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pzi: *autodistrug* / E: ***auto^{1}- + distruge***] **1** A se distruge pe sine însuși. **2** A se distruge de la sine.

autodistrugere *sf* [At: LTR^{2} / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autodistruge***] **1** Distrugere de către sine însuși Si: (rar) *autodistrus^{1}* (**1**). **2** Distrugere produsă de la sine Si: (rar) *autodistrus^{1}*(**2**). **3** (Mil) Proprietate a unor proiectile de a se distruge automat în cazul în care nu și-au atins ținta.

autodistrus^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodistruge***] (Rar) **1-2** Autodistrugere (**1-2**).

autodistrus^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uși, ~e* / E: ***autodistruge***] **1-2** Care s-a autodistrus (**1-2**).

autodizolva *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pzi: *autodizolv* / E: ***auto^{1}- + dizolva***] **1** (D. o adunare) A se desființa prin propria sa decizie. **2** (D. o societate, o organizație) A se desființa prin hotărâre proprie. **3** (D. o autoritate) A-și înceta activitatea de conducere conform prevederilor legale.

autodizolvare *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: ***autodizolva***] **1** Desființare a unei adunări prin propria sa decizie Si: (rar) *autodizolvat^{1}* (**1**). **2** Desființare a unei organizații prin hotărâre proprie Si: (rar) *autodizolvat^{1}*(**2**). **3** Încetare a activității de conducere conform prevederilor legale Si: (rar) *autodizolvat^{1}* (**3**).

autodizolvat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodizolva***] (Rar) **1-3** Autodizolvare (**1-3**).

autodizolvat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodizolva***] **1-3** Care s-a autodizolvat (**1-3**).

autodocumenta *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pzi: *~tez* / E: ***auto^{1}- + documenta***] **1** A se documenta pe sine însuși, fără ajutorul unui documentarist. **2** (Pex) A se lămuri singur.

autodocumentare *sf* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: ***autodocumenta***] **1** Documentare de către sine însuși, fără ajutorul unui documentarist Si: (rar) *autodocumentat^{1}* (**1**). **2** (Pex) Lămurire a cuiva de unul singur Si: (rar) *autodocumentat^{1}*(**2**).

autodocumentat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodocumenta***] (Rar) **1-2** Autodocumentare (**1-2**).

autodocumentat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodocumenta***] **1-2** Care s-a autodocumentat (**1-2**).

autodomina *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pzi: *autodomin* / E: ***auto^{1}- + domina***] A se domina pe sine însuși.

autodominare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: ***autodomina***] Dominare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) *autodominat^{1}*.

autodominat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodomina***] (Rar) Autodominare.

autodominat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodomina***] Care se autodomină.

autodota [At: DN^{3}/ P: *a-u~* / Pzi: *~tez* / E: ***auto^{1}- + dota***] **1** *vr* A-și achiziționa din resurse proprii bunuri personale. **2** *vt* A autoutila.

autodotare *sf* [At: DN^{3}/ P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: ***autodota***] **1** Achiziționare din resurse proprii a unor bunuri personale Si: (rar) *autodotat^{1}*(**1**). **2** Autoutilare.

autodotat^{1} *sn* [At: DEX^{2} / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autodota***] (Rar) **1** Autodotare (**1**). **2** Autoutilare.

autodotat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autodota***] **1-2** Care s-a autodotat (**1-2**).

autodrezină *sf* [At: DEX^{2} / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: ***auto^{2}- + drezină***] Drezină autopropulsată.

autodric *sn* [At: DEX^{2} / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^{2}- + dric***] Mașină mortuară.

autodrom *sn* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~oame* / E: fr ***autodrome***] **1** Teren special amenajat pentru exerciții de conducere auto. **2** Teren pentru cursele de automobile.

autodrum *sn* [At: DN^{3} / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^{2}- + drum*** (Calc după fr *autoroute*)] (Rar) Autostradă.

autodubă *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~be* / E: ***auto^{2}- + dubă***] Autovehicul prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul unor materiale fragile, produse alimentare etc.

autodumper *sn* [At: DEX^{2} / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: eg ***autodumper***] Autocamion cu cupă basculantă.

autoechilibra^{1} *vr* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~rez* / E: ***auto^{1}- + echilibra***] **1** A-și găsi singur echilibrul, fără sprijin din exterior, evitând căderea. **2** (Fig) A-și găsi echilibrul sufletesc fără ajutor din afară.

autoechilibra^{2} *vt* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~rez* / E: ***auto^{2}- + echilibra***] A echilibra roțile unui automobil.

autoechilibrare^{1} *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~rări* / E: ***autoechilibra^{1}***] **1** Găsire a poziției de echilibru fără sprijin exterior, evitând căderea Si: (rar) *autoechilibrat^{1}* (**1**). **2** (Fig) Găsire a echilibrului sufletesc fără ajutor din afară Si: (rar) *autoechilibrat^{1}* (**2**).

autoechilibrare^{2} *sf* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~rări* / E: ***autoechilibra^{2}***] Echilibrare a roților unui automobil Si: (rar) *autoechilibrat^{3}*.

autoechilibrat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoechilibra^{1}***] (Rar) **1-2** Autoechilibrare^{1} (**1-2**).

autoechilibrat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoechilibra^{1}***] (Rar) **1-2** Care s-a autoechilibrat^{1} (**1-2**).

autoechilibrat^{3} *sn* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoechilibra^{2}***] (Rar) Autoechilibrare^{2}.

autoechilibrat^{4}, ~ă *a* [At: DEX^{2} / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoechilibra^{2}***] Care a fost autoechilibrat^{2}.

autoeduca *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *autoeduc* / E: ***auto^{1}- + educa***] A se educa.

autoeducare *sf* [At: DN^{3}/ P: *a-u-to-e~* / Pl: *~cări* / E: ***autoeduca***] Educare de către sine însuși Si: *autoeducație* (**2**), (rar) *autoeducat^{1}*.

autoeducat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoeduca***] (Rar) Autoeducare.

autoeducat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoeduca***] Care s-a educat pe sine însuși.

autoeducativ, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***autoeduca*** + *-tiv*] **1** Referitor la autoeducație. **2** Cu caracter de autoeducație. **3** Caracteristic autoeducației. **4** Cu efect de autoeducație.

autoeducație *sf* [At: DN^{3}/ P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ii* / E: ***auto^{1}- + educație***] **1** Activitate desfășurată în mod conștient în vederea dezvoltării propriei personalități. **2** Autoeducare.

autoelogia *vr* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~iez* / E: ***auto^{1}- + elogia***] A se elogia pe sine însuși.

autoelogiat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoelogia***] (Rar) Autoelogiere.

autoelogiat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoelogia***] Care s-a autoelogiat.

autoelogiere *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ri* / E: ***autoelogia***] Elogiere de către sine însuși Si: (rar) *autoelogiat^{1}*.

autoelogiu *sn* [At: DN^{3} / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ii* / E: ***auto^{1}- + elogiu***] Elogiu adus sie însuși.

autoemoționa *vr* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto^{1}- + emoționa***] A se emoționa pe sine însuși.

autoemoționare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~nări* / E: ***autoemoționa***] Emoționare a cuiva de către sine însuși Si: (rar) *autoemoționat^{1}*.

autoemoționat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoemoționa***] (Rar) Autoemoționare.

autoemoționat^{2}, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 111, 4/3 / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoemoționa***] Care s-a emoționat pe sine însuși.

autoencomiastic, ~ă *a* [At: IORGA, L. I. 327 / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ici, -ice* / E: ***auto^{1}- + encomiastic***] (Rar) **1** Care se laudă pe sine însuși. **2** Cu caracter de autoelogiu.

autoepurație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***auto-épuration***] Purificare naturală a apelor reziduale vărsate în ape de suprafață, datorită acțiunii bacteriilor aerobe.

autoerija *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~jez* / E: ***auto¹- + erija***] (Nrc) A se erija pe sine însuși.

autoerijare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~jări* / E: ***autoerija***] (Nrc) Erijare a propriei persoane.

autoetanșare *sf* [At: DN³/ P: *a-u-to-e~* / Pl: *~sări* / E: ***auto¹- + etanșare***] Realizare a impermeabilității unui dig datorită proprietăților materialului de construcție.

autoevalua *vr* [At: DN³/ P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~uez* / E: ***auto¹- + evalua***] **1** A evalua propriile merite. **2** A stabili valoarea propriei activități.

autoevaluare *sf* [At: DN³/ P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uări* / E: ***autoevalua***] **1** Evaluare a propriilor merite Si: (rar) *autoevaluat¹* **(1)**. **2** Stabilire a valorii propriei activități Si: *autoevaluat¹***(2)**.

autoevaluat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoevalua***] (Rar) **1-2** Autoevaluare **(1-2)**.

autoevaluat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoevalua***] **1-2** Care a fost autoevaluat **(1-2)**.

autoevidenția *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~iez* / E: ***auto¹- + evidenția***] A se evidenția pe sine însuși.

autoevidențiat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoevidenția***] (Rar) Autoevidențiere.

autoevidențiat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoevidenția***] Care se evidențiază pe sine însuși.

autoevidențiere *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ri* / E: ***autoevidenția***] Evidențiere de către sine însuși Si: (rar) *autoevidențiat¹*.

autoexamen *sn* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~e* / E: ***auto¹- + examen***] **1** Examen al propriei conștiințe. **2** Examen al propriului aspect. **3** Examen al propriei activități.

autoexamina *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto¹- + examina***] **1** A examina propria conștiință. **2** A examina propriul aspect. **3** A examina propria activitate.

autoexaminare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~nări* / E: ***autoexamina***] **1** Examinare a propriei conștiințe Si: (rar) *autoexaminat¹* **(1)**. **2** Examinare a propriului aspect Si: (rar) *autoexaminat¹* **(2)**. **3** Examinare a propriei activități Si: (rar) *autoexaminat¹* **(3)**.

autoexaminat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***auto-examina***] (Rar) **1-3** Autoexaminare **(1-3)**.

autoexaminat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoexamina***] **1-3** Care s-a autoexaminat **(1-3)**.

autoexcavator *sn* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~oare* / E: ***auto²- + excavator***] Autovehicul de șantier, prevăzut cu un braț și o cupă pentru excavare.

autoexcita *vr* [At: DN³/ P: *a-u-to-e~* / Pzi: *~cit* / E: ***auto¹- + excita***] A se excita pe sine însuși.

autoexcitare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~tări* / E: ***autoexcita***] **1** Excitare de către sine însuși Si: (rar) *autoexcitat¹* **(1)**, *autoexcitație* **(1)**. **2** Excitare făcută de la sine Si: (rar) *autoexcitat¹* **(2)**. **3** Autoexcitație **(2)**.

autoexcitat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~uri* / E: ***autoexcita***] **1-2** (Rar) Autoexcitare **(1-2)**. **3** Autoexcitație **(2)**.

autoexcitat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoexcita***] Care s-a excitat pe sine însuși.

autoexcitație *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + excitație***] **1** Autoexcitare **(1)**. **2** Excitație magnetică a unei mașini sau a unui aparat electromagnetic produsă de ele însele în cursul funcționării Si: *autoexcitare* **(3)**, *autoexcitat¹* **(3)**.

autoexigență *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-e~* / Pl: *~te* / E: ***auto¹- + exigență***] Exigență manifestată față de propria persoană.

autofagie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autophagie***] Consumare a propriilor țesuturi de către un organism supus inaniției.

autofagocitoză *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to~* / Pl: *~ze* / E: fr ***autophagocytose***] Absorbție și distrugere a celulelor de către fagocitele propriului organism.

autofecunda *vr* [At: ENC. AGR. 361 / P: *a-u-to~* / Pzi: *~dez* / E: ***auto¹- + fecunda***] (D. unele plante hermafrodite și animale de specii inferioare) A se fecunda prin sine însuși.

autofecundare *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to~* / Pl: *~dări* / E: ***autofecunda***] (Blg) Fecundare rezultată în urma unirii a două elemente sexuale provenite de la unul și același individ, la unele plante și specii inferioare de animale Si: (rar) *autofecundat¹*, *autofecundație*.

autofecundat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to~* / Pl: *~uri* / E: ***autofecunda***] (Blg; rar) Autofecundare.

autofecundat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autofecunda***] Fecundat² prin sine însuși.

autofecundație *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + fecundație***] (Blg) Autofecundare.

autofertilitate *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***auto-fertilité***] Proprietate a unor specii de pomi fructiferi de a lega rod pe baza fecundației cu polen propriu.

autofinanța *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~țez* / E: ***auto¹- + finanța***] (D. întreprinderi sau instituții) A se finanța din fonduri proprii.

autofinanțare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 10/1 / P: *a-u~* / Pl: *~țări* / E: ***autofinanța***] Finanțare din fonduri proprii Si: (rar) *autofinanțat¹*.

autofinanțat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autofinanța***] (Rar) Autofinanțare.

autofinanțat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autofinanța***] Care se finanțează din fonduri proprii.

autoflagela *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto¹- + flagela***] **1** A se supune unor chinuri fizice, sub imperiul unor credințe mistice. **2** (Fig) A-și cauza suferințe morale. **3** (Fig) A face exces de autocritică Si: *a se autobiciui* **(2)**.

autoflagelare *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***autoflagela***] **1** Chinuire fizică aplicată sieși din fanatism religios, pentru a ispăși un păcat Si: *autoflagelație* **(1)**, *automortificare*, (rar) *autoflagelat¹* **(1)**. **2** (Fig) Cauzare de către sine însuși a unor suferințe morale Si: *autoflagelație* **(2)**, (rar) *autoflagelat¹* **(2)**. **3** (Fig) Exces de autocritică Si: *autobiciuire* **(2)**, *autoflagelație* **(3)**, (rar) *autoflagelat¹* **(3)**.

autoflagelat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoflagela***] (Rar) **1-3** Autoflagelare **(1-3)**.

autoflagelat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoflagela***] **1** Care își provoacă sieși chinuri fizice din fanatism religios, pentru a ispăși un păcat. **2** (Fig) Care își provoacă suferințe morale. **3** (Fig) Care se critică pe sine în mod excesiv.

autoflagelație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + flagelație***] **1-3** Autoflagelare **(1-3)**.

autoflagelațiune *sf* vz ***autoflagelație***

autofon, ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***autophone***] (D. instrumente muzicale) Care produce sunete exclusiv prin vibrarea componentelor sale elastice, fără ajutorul unei tensiuni speciale.

autofonie *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autophonie***] Rezonanță penibilă și obsedantă a propriei voci.

autofrâna *vr* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto¹- + frâna***] (D. mecanisme) A-și opri singur mișcarea datorită frecării suprafețelor de contact.

autofrânare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: ***autofrâna***] Împiedicare a mișcării unui mecanism din cauza frecării suprafețelor de contact Si: (rar) *autofrânat¹*.

autofrânat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autofrâna***] (Rar) Autofrânare.

autofrânat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autofrâna***] (D. mecanisme) Care se frânează singur din cauza frecării suprafețelor de contact.

autofuraja *vr* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pzi: *~jez* / E: ***auto¹- + furaja***] (D. întreprinderi agricole sau gospodării) A se aproviziona cu furaje prin mijloace proprii.

autofurajare *sf* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~jări* / E: ***autofuraja***] Aprovizionare cu furaje prin mijloace proprii a întreprinderilor agricole sau a gospodăriilor Si: (rar) *autofurajat[1]*.

autofurajat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autofuraja***] (Rar) Autofurajare.

autofurajat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e*/ E: ***autofuraja***] (D. întreprinderi agricole sau gospodării) Care se aprovizionează cu furaje prin mijloace proprii.

autofurgon *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~oane* / E: ***auto[2]- + furgon***] Autovehicul pentru transportul de mărfuri.

autofurgonetă *sf* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: ***auto[2]- + furgonetă***] Autovehicul prevăzut cu platformă mică pentru transportul de mărfuri.

autogam, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autogame***] **1-2** (Organism vegetal) caracterizat prin autogamie.

autogamie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autogamie***] Fecundație a florilor unei plante prin polenul produs în aceeași floare.

autogară *sf* [At: LEG. EC. PL. 108 / P: *a-u~* / Pl: *~gări* / E: ***auto[2]- + gară***] Gară pentru autobuze și autocamioane.

autogen, ~ă [At: IOANOVICI, TEHN. 162 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autogène***] **1** *a* (Îs) *Sudură ~ă* Sudură care folosește căldura produsă prin arderea acetilenei în oxigen. **2** *sn* Aparat pentru sudură autogenă **(1)**. **3** *a* Care îmbină ceva prin sine însuși. **4** *a* Care există prin sine însuși.

autogenetic, ~ă *a* [At: DN[3]/ P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***autogenetisch***] **1** Referitor la autogeneză. **2** De autogeneză. **3** Propriu autogenezei.

autogeneză *sf* [At: ENC. AGR. / P: *a-u~* / Pl: *~ze* / E: ***auto[1]- + geneză***] (Blg) Teorie susținută de naturalistul german Haeckel, care rezolvă unilateral problema dezvoltării în natura vie, absolutizând acțiunea factorilor interni ereditari și negând cu totul acțiunea mediului ambiant.

autogenie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autogénie***] Capacitate a unui organism vegetal de a se autoreproduce.

autogestiona *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto[1]- + gestiona***] A se gestiona pe sine însuși.

autogestionar, ~ă [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***auto[1]- + gestionar***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care își gestionează propriile afaceri și bunuri. **3-4** *sf, a* (Instituție) care are administrație proprie.

autogestionare *sf* [At: CV, 1949, nr. 6, 27 / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: ***autogestiona***] **1** Gestionare de către o persoană a propriilor afaceri Si: (rar) *autogestionat[1]*. **2** Operație prin care manevrarea banilor și gestionarea afacerii se face de una și aceeași persoană. **3** Gestionare automată.

autogestionat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autogestiona***] (Rar) Autogestionare **(1)**.

autogestionat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autogestiona***] **1** Care este gestionat de către sine însuși. **2** Care este gestionat de către aceeași persoană care manevrează banii. **3** Care este gestionat automat.

autogestiune *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ni* / E: ***auto[1]- + gestiune***] Gestiune proprie a unei persoane sau instituții.

autoghidaj *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autoguidage***] Procedeu care permite unui mobil să-și dirijeze el însuși mișcarea.

autoghidat, ~ă *a* [At: DEX[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***autoguidé***] (D. mobile) Care își dirijează el însuși mișcarea către țintă.

autogir *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autogire***] Aeronavă prevăzută cu o elice de propulsie antrenată de un motor și cu o elice de suspensie care se învârtește în jurul unui ax vertical prin forța realizată de deplasarea aeronavei.

autognoză *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***autognose***] Cunoaștere de sine însuși.

autognozic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autognostique***] **1** Referitor la autognoză. **2** Care este caracteristic autognozei. **3** De autognoză.

autogol *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto[1]- + gol***] (Spt) Gol în propria poartă.

autogospodări *vr* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pzi: *~resc* / E: ***auto[1]- + gospodări***] A se gospodări prin forțe și mijloace proprii.

autogospodărire *sf* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autogospodări***] Gospodărire prin forțe și mijloace proprii Si: (rar) *autogospodărit[1]*.

autogospodărit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autogospodări***] (Rar) Autogospodărire.

autogospodărit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autogospodări***] Care se gospodărește prin forțe și mijloace proprii.

autograf[1] [At: VLAHUȚĂ, D. 7 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autographe***] **1** *a* (D. acte, opere etc.) Care e scris de mâna autorului. **2** *sn* Act scris de mâna autorului. **3** *sn* (Pex) Operă scrisă de un anumit autor. **4** *sn* (Fam) Semnătură. **5** *sn* (Îe) **A da** (sau **a împărți**) **~e** A-și pune semnătura (la cererea admiratorilor) pe o fotografie, o operă proprie, un afiș, un album.

autograf[2] *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autographe***] Aparat fotogrammetric folosit la măsurarea corpurilor cu ajutorul fotogramelor terestre.

autografia *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~iez* / E: fr ***autographier***] A reproduce prin autografie.

autografiat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autografia***] (Rar) Autografiere.

autografiat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autografia***] Reprodus prin autografie.

autografic, ~ă *a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice*/ E: fr ***autographique***] **1** De autografie. **2** Prin autografie. **3** Referitor la autografie. **4** Caracteristic autografiei.

autografie *sf* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autographie***] Procedeu prin care se reproduce pe piatră litografică sau pe o hârtie specială un text, un desen etc.

autografiere *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autografia***] Reproducere prin autografie Si: (rar) *autografiat[1]*.

autogramă[1] *sf* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~me* / E: ger ***Autogramm***] **1-2** (Înv) Scrisoare sau semnătură autografă.

autogramă[2] *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~me* / E: fr ***autogramme***] Telegramă pentru automobiliști, afișată la pompele de benzină.

autogravură *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ger ***Autogravure***] Velografie.

autogreder *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto[2]- + greder***] Greder autopropulsat, la care comenzile de lucru se fac mecanic.

autogrefă *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~fe* / E: fr ***autogreffe***] (Med) Autoplastie.

autogunoieră *sf* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: ***auto[2]- + gunoi + -ieră***] Autovehicul pentru transportul gunoiului.

autoguverna *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto[1]- + guverna***] A se guverna singur, fără amestec străin.

autoguvernare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 7/3 / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: ***autoguverna***] Guvernare fără amestec străin Si: (rar) *autoguvernat[1]*.

autoguvernat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoguverna***] (Rar) Autoguvernare.

autoguvernat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoguverna***] Care se guvernează fără amestec străin.

autohaltă *sf* [At: LEG. EC. PL. 108 / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: ***auto[2]- + haltă***] (Înv) Haltă pentru autobuze.

autohemoterapie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autohémothérapie***] Metodă de tratament constând în injectarea unei cantități mici de sânge provenit de la același individ.

autoheterodină *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***autohétérodyne***] (Fiz) Oscilator realizat prin cuplarea circuitelor de anod și de grilă ale unui etaj cu triodă, folosit în telegrafie.

autohton, ~ă [At: MEHEDINȚI, P. 18 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autochtone***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține primei populații care a locuit un ținut. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește Si: *indigen*, (înv) *get-beget*. **5** *a* (D. animale

sau plante) Care a luat naștere într-un anumit ținut. **6** *a* (D. limbă) Care este socotit cel mai vechi dintre toate graiurile sau limbile vorbite într-un ținut. **7** *sn* (Glg) Regiune care nu a suferit deplasări orizontale și suportă o pânză de șariaj. **8** *a* (D. zăcăminte de cărbuni) Format pe locul de origine al plantelor din care provine.

autohtonie *sf* [At: ALAS 5 mai 1934, 7/3 / P: *a-u-tohto-ni-e* / Pl: *~ii* / E: ***autohton+-ie***] (Înv) **1** Calitatea de a fi autohton. **2-3** Autohtonism **(1-2)**.

autohtonism *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autochtonisme***] **1-2** Caracter autohton **(2, 4)** Si: *autohtonie* **(2-3)**, *autohtonitate* **(1-2)**. **3-4** Totalitate a caracteristicilor autohtonilor **(1, 3)** Si: *autohtonitate* **(3-4)**. **5** (Pex) Exagerare a trăsăturilor specifice unei colectivități naționale.

autohtonitate *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~tăți* / E: it ***autochtonità***] **1-4** Autohtonism **(1-4)**.

autohtoniza *vt* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: ***autohton*** + ***-iza***] A da caracter autohton.

autohtonizare *sf* [At: DN³/ P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***autohtoniza***] Conferire a unui caracter autohton Si: (rar) *autohtonizat¹*.

autohtonizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autohtoniza***] (Rar) Autohtonizare.

autohtonizat², ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autohtoniza***] Căruia i s-a conferit un caracter autohton.

autoignora *vr* [At: DEX² / P: *a-u-to-ig~* / Pzi: *~nor* / E: ***auto¹- + ignora***] A se ignora pe sine însuși.

autoignorare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ig~* / Pl: *~rări* / E: ***autoignora***] Ignorare de către sine însuși Si: (rar) *autoignorat¹*.

autoignorat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ig~* / Pl: *~uri* / E: ***autoignora***] (Rar) Autoignorare.

autoignorat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ig~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoignora***] Care se ignoră pe sine însuși.

autoiluziona *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto¹- + iluziona***] A se iluziona pe sine însuși.

autoiluzionare *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pl: *~nări* / E: ***autoiluziona***] Iluzionare de către sine însuși Si: (rar) *autoiluzionat¹*.

autoiluzionat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pl: *~uri* / E: ***autoiluziona***] (Rar) Autoiluzionare.

autoiluzionat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i-lu-zi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoiluziona***] Care se iluzionează pe sine însuși.

autoimita *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pzi: *~mit* / E: ***auto¹- + imita***] A se imita pe sine însuși.

autoimitare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~tări* / E: ***autoimita***] Imitare de către sine însuși Si: (rar) *autoimitat¹*.

autoimitat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~uri* / E: ***autoimita***] (Rar) Autoimitare.

autoimitat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoimita***] Care se imită pe sine însuși.

autoimprecație *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + imprecație***] Blestem adresat sieși pentru a garanta corectitudinea unei afirmații sau acțiuni proprii.

autoimpune *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~pun* / E: ***auto¹- + impune***] **1** A-și fixa singur o contribuție bănească. **2** A-și calcula singur un impozit, potrivit legii.

autoimpunere *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~ri* / E: ***autoimpune***] **1** Fixare și plată benevolă de către o colectivitate a unei contribuții bănești Si: *autoimpus¹* **(1)**. **2** Contribuție bănească rezultată din autoimpunere **(1)** Si: *autoimpus¹* **(2)**. **3** Calculare de către sine însuși a impozitelor Si: *autoimpus¹* **(3)**.

autoimpus¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~uri* / E: ***autoimpune***] **1-3** Autoimpunere **(1-3)**.

autoimpus², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-im~* / Pl: *~uși, ~e* / E: ***autoimpune***] **1** (D. contribuții bănești) Fixat și plătit benevol. **2** (D. impozite) Calculat de plătitorul însuși. **3** (D. eforturi) Stabilit benevol de persoana care îl depune. **4** (D. conduită) Adoptat benevol.

autoimun, ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***auto¹- + imun***] **1** Care prezintă autoimunitate. **2** (Îs) *Boală ~ă* Boală în care leziunile și tulburările chimice sunt consecința perturbării mecanismelor de imunitate.

autoimunitate *sf* [At: DEX²/ P: *a-u-to-i~* / Pl: *~tăți* / E: ***auto¹- + imunitate***] (Blg) Proces patologic care constă în producerea de anticorpi îndreptați împotriva propriilor constituenți ai organismului.

autoimunizare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~zări* / E: ***auto¹- + imunizare***] Elaborare de anticorpi față de substanțele propriului organism.

autoinducție *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: fr ***auto-induction***] Inducție electromagnetică proprie.

autoinfecție *sf* [At: ENC. AGR. / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + infecție***] Infectare a unui organism cu microbii nepatogeni pe care îi poartă în sine și care devin la un moment dat patogeni.

autoinfestație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + infestație***] Infestație cu forme infecțioase ale unui parazit care se găsește deja în organism.

autoinstrui *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pzi: *~esc* / E: ***auto¹- + instrui***] **1-2** A se instrui ca autodidact **(1, 3)**.

autoinstruire *sf* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 2178 / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ri* / E: ***autoinstrui***] **1-2** Autodidacticism **(1-2)**.

autoinstruit¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~uri* / E: ***autoinstrui***] (Rar) **1-2** Autodidacticism **(1-2)**.

autoinstruit², ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autoinstrui***] **1-2** Care se autoinstruiește **(1-2)**.

autointitula *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto¹- + intitula***] A-și atribui sieși un nume, un titlu.

autointitulare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~lări* / E: ***autointitula***] Atribuire de către sine însuși a unui nume sau a unui titlu Si: (rar) *autointitulat¹*.

autointitulat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~uri* / E: ***autointitula***] (Rar) Autointitulare.

autointitulat², ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autointitula***] Care și-a atribuit (nejustificat) un nume sau un titlu.

autointoxicație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-in~* / Pl: *~ii* / E: fr ***auto-intoxication***] Intoxicație produsă în organismul însuși, ca urmare a formării de substanțe toxice.

autoironie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + ironie***] Ironie la adresa propriei persoane.

autoironiza *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pzi: *~zez* / E: ***auto¹- + ironiza***] A se ironiza pe sine însuși.

autoironizare *sf* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~zări* / E: ***autoironiza***] Ironizare de către sine însuși Si: (rar) *autoironizat¹*.

autoironizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~uri* / E: ***autoironiza***] (Rar) Autoironizare.

autoironizat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoironiza***] Care se ironizează pe sine însuși.

autoizola *vr* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto¹- + izola***] A se izola pe sine însuși.

autoizolare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~lări* / E: ***autoizola***] Izolare de către sine însuși Si: (rar) *autoizolat¹*.

autoizolat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~uri* / E: ***autoizola***] (Rar) Autoizolare.

autoizolat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoizola***] Care se izolează pe sine însuși.

autoîncărcător *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: ***auto²- + încărcător***] **1** Autovehicul pentru transportul pe distanțe scurte al unor materiale. **2** Vehicul care încarcă automat mărfuri, obiecte etc.

autoîncântare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: ***auto¹- + încântare***] Automulțumire.

autoînsămânța *vr* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~țează* / E: ***auto¹- + însămânța***] (D. plante) A se însămânța natural prin scuturarea semințelor.

autoînsămânțare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~țări* / E: ***autoînsămânța***] Însămânțare naturală a plantelor prin scuturarea semințelor Si: (rar) *autoînsămânțat^1*.

autoînsămânțat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoînsămânța***] (Rar) Autoînsămânțare.

autoînsămânțat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoînsămânța***] (D. plante) Care se însămânțează singur prin scuturarea semințelor.

autojustifica *vr* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~tific* / E: ***auto^1- + justifica***, cf fr ***auto-justifier***] A se justifica față de sine însuși.

autojustificare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***autojustifica***] Justificare față de sine însuși Si: (rar) *autojustificat^1*.

autojustificat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autojustifica***] (Rar) Autojustificare.

autojustificat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autojustifica***] Care se justifică față de sine însuși.

autolaborator *sn* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: ***auto^2- + laborator***] Laborator instalat pe un autovehicul.

autolatrie *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: it ***autolatria***] **1** (Liv; rar) Adorare a propriei persoane. **2** Exagerare a eului propriu.

autolibrărie *sf* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***auto^2- + librărie***] Librărie instalată pe un autovehicul.

autolinişti *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *~tesc* / E: ***auto^1- + linişti***] **1** A se linişti pe sine însuşi. **2** (Pex) A deveni pasiv şi lipsit de vigilență, în urma unor succese.

autoliniştire *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 5/2 / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autolinişti***] **1** Liniştire de către sine însuşi Si: (rar) *autoliniştit^1*(**1**). **2** (Pex) Pasivitate şi lipsă de vigilență în urma unor succese Si: (rar) *autoliniştit^1*(**2**).

autoliniştit^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autolinişti***] (Rar) **1-2** Autoliniştire (**1-2**).

autoliniştit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***autolinişti***] **1** Care s-a liniştit pe sine însuşi. **2** (Pex) Care a devenit pasiv şi lipsit de vigilență, în urma unor succese.

autolit *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autolithe***] (Glg) Rocă magnetică înglobată în altă rocă, cu care a provenit din aceeaşi magmă inițială.

autolitic, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autolytique***] **1** Referitor la autoliză. **2** Caracteristic autolizei. **3** De autoliză.

autoliză *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***autolyse***] Dezintegrare a celulelor şi țesuturilor vegetale şi animale sub acțiunea enzimelor proprii.

automacara *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~le* / E: ***auto^2- + macara***] Macara montată pe un autovehicul.

automagazin *sn* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto^2- + magazin***] Magazin instalat pe un autovehicul.

automasaj *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto^1- + masaj***] Masaj făcut de sine însuşi.

automat, ~ă [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 212 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***automate***] **1** *a* (D. aparate) Care este acționat printr-un dispozitiv mecanic. **2** *a* (D. aparate) Care pare că acționează singur. **3** *av* În mod automat (**1**). **4-5** *sn, a* (Şîs *armă ~ă*) (Armă) care se încarcă cu mai multe proiectile şi care armează şi declanşează fără intervenția omului. **6** *sn* (Prc) Pistol mitralieră. **7-8** *a, av* (D. acte umane) (Care are loc) în mod reflex, fără participarea rațiunii sau voinței. **9** *sn* Aparat care efectuează o anumită operațiune fără intervenția omului. **10** *sn* (Spc; la motoare de automobil) Dispozitiv cu care se porneşte motorul fără a învârti manivela acesteia. **11** *sn* (Spc) Aparat conținând mici obiecte de vânzare, distribuite prin declanşarea unui dispozitiv special în urma introducerii unei monede într-un orificiu special. **12** *sn* (Îs) *~ de scară* Dispozitiv care asigură iluminarea temporizată a holurilor şi scărilor interioare din blocuri. **13** *smf* (Fig) Persoană fără voință care face totul mecanic.

automatic, ~ă [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***automatique***] **1-3** *a, av* Automat (**1-3**). **4** *a* De automat (**9**). **5** *a* Privitor la automat (**9**). **6** *a* (Teh) Care funcționează singur, cu ajutorul unui mecanism, fără intervenția omului. **7** *a* (Psh) Ca de automat (**9**). **8** *sf* Ramură a ştiinței şi tehnicii care se ocupă cu studiul metodelor şi al mijloacelor pentru efectuarea proceselor tehnice fără participarea directă a omului.

automaticeşte *av* [At: DA / P: *a-u~* / E: ***automatic + -eşte***] (Înv; iuz) Automat (**3**).

automatician, ~ă *smf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***automaticien***] Automatist.

automatism *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***automatisme***] **1** Mişcare ca de automat. **2** Atitudinea unui automat (**13**). **3** (Psh) Posibilitate a organismului uman şi animal (căpătată pe bază de deprindere) de a repeta întocmai anumite mişcări, fără o dirijare conştientă a lor şi cu o cât mai mică cheltuială de energie.

automatist, ~ă *smf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***automatiste***] Specialist în automatică (**8**) Si: *automatician*.

automatiza [At: BUL. FIL. II, 224 / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***automatiser***] **1** *vt* A modifica un aparat sau un dispozitiv component al acestuia pentru a funcționa automat (**1**). **2** *vr* (Înv; fig; d. oameni) A reacționa în mod mecanic. **3** *vt* (Spc) A dota cu un utilaj automat (**2**). **4** *vt* (D. gesturi, deprinderi) A dobândi caracter de automatism (**3**).

automatizare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 6 / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***automatiza***] **1** Modificare a unui aparat sau a unui dispozitiv component astfel încât să funcționeze automat (**1**) Si: (rar) *automatizat^1* (**1**). **2** (Înv; fig; d. oameni) Reacționare în mod mecanic Si: (rar) *automatizat^1* (**2**). **3** Dotare cu un utilaj automat Si: (rar) *automatizat^1* (**3**). **4** (D. gesturi, deprinderi) Dobândire a unui caracter de automatism (**3**) Si: (rar) *automatizat^1*(**4**).

automatizat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***automatiza***] (Rar) **1-4** Automatizare (**1-4**).

automatizat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***automatiza***] **1** (D. aparate sau părți componente ale lor) Modificat pentru a funcționa automat. **2** (Înv; fig; d. oameni) Care reacționează în mod mecanic. **3** Care este dotat cu utilaje automate. **4** (D. gesturi, deprinderi) Care a dobândit caracter de automatism (**3**).

automăturătoare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~tori* / E: ***auto^2- + măturătoare***] Autovehicul pentru măturatul străzilor.

automedicație *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***automédication***] Medicație stabilită de bolnav pentru sine.

autometamorfism *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autométamorphisme***] Transformare a rocilor eruptive sub influența soluțiilor fierbinți provenite din propria lor magmă.

automistifica *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *~tific* / E: ***auto^1- + mistifica***] A se mistifica pe sine însuşi.

automistificare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***automistifica***] Mistificare de către sine însuşi Si: (rar) *automistificat^1*.

automistificat^1 *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***automistifica***] (Rar) Automistificare.

automistificat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***automistifica***] Care se mistifică pe sine însuşi.

automişcare *sf* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***auto^1- + mişcare***] **1-2** Mişcare, dezvoltare neîntreruptă a naturii şi a societății cauzată de contradicțiile interne.

automitralieră *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: ***auto^2- + mitralieră***] Automobil blindat prevăzut cu un tun şi mitraliere.

automnal, ~ă *a* vz ***autumnal***

automobil, ~ă [At: DA / P: *a-u~* / A: (înv) *~mobil* / V: (înv) ***ot~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***automobile***] **1** *sn* Vehicul cu roți pneumatice, mişcat de un motor cu explozie internă, cu aburi, electricitate sau aer comprimat Si: *auto^3* (**1**). **2** *a* (D. vehicule) Care se mişcă cu ajutorul unui motor propriu.

automobilism *sn* [At: DA / P: *a-u~* / V: (înv) ***ot~*** / Pl: *~e* / E: fr ***automobilisme***] **1** Ramură a cercetării şi tehnicii care se ocupă cu construcția unor noi tipuri de automobil (**1**). **2** Tehnică a întreținerii optime

a automobilelor **(1)**. **3** Turism cu automobilul **(1)**. **4** Sport practicat cu automobilul **(1)**.

automobilist, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***automobiliste***] **1** Persoană care conduce un automobil **(1)**. **2-3** Specialist în automobilism **(1-2)**. **4-5** Persoană care practică automobilismul **(3-4)**.

automobilistic, ~ă [At: IOANOVICI, TEHN. 45 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***automobilist*** + *-ic*] **1** *a* De automobil **(1)**. **2-6** *a* De automobilist **(1-5)**. **7** *a* Caracteristic automobilului **(1)**. **8-12** Caracteristic automobilistului **(1-5)**. **13** *a* Referitor la automobil **(1)**. **14-18** Referitor la automobilist **(1-5)**. **19** *sf* Ramură a cercetării științifice și tehnice care are ca obiect producerea unor noi tipuri de automobile **(1)**.

automodel *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto^2- + model***] Autovehicul miniatural prevăzut cu un sistem de propulsie și de comandă.

automodela^1 *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto^1- + modela***] (Fig) A se modela pe sine însuși.

automodela^2 *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto^2- + modela***] A construi automodele.

automodelare^1 *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***automodela^1***] (Fig) Modelare de către sine însuși Si: (rar) *automodelat^1*.

automodelare^2 *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***automodela^2***] Construire de automodele Si: (rar) *automodelat^2*.

automodelat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***automodela^1***] (Rar) Automodelare^1.

automodelat^2 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***automodela^2***] (Rar) Automodelare^2.

automodelat^3, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***automodela^1***] (Fig) Care s-a modelat pe sine însuși.

automodelism *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***automodélisme***] Sport al construirii de automodele.

automodelist, ~ă *smf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***automodéliste***] Persoană care practică automodelismul.

automorfism *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***automorphisme***] (Mat) Izomorfism care rezultă din aplicarea unei mulțimi asupra ei înseși.

automortifica *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~ific* / E: ***auto^1- + mortifica***] Care se mortifică pe sine însuși.

automortificare *sf* [At: MARX, C. 356 / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***automortifica***] Mortificat de către sine însuși Si: (rar) *automortificat^1*.

automortificat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***automortifica***] (Rar) Automortificare.

automortificat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***automortifica***] Care s-a mortificat pe sine însuși.

automotor *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: fr ***automoteur***] **1** Vehicul de transport pe calea ferată, pus în mișcare printr-o sursă de energie proprie. **2** (Îs) *Tren ~* Tren local sau de lux, format din unul sau două vagoane, care utilizează un motor propriu în locul locomotivei.

automulțumire *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***auto^1- + mulțumire***] Mulțumire de sine în urma unor succese, care duce la suficiență, stagnare, regres, lipsă de vigilență Si: *autoîncântare*.

automutila *vt* [At: CAMILAR, N. I, 348 / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto^1- + mutila***] **1** A se mutila intenționat pe sine însuși. **2** A-și mutila intenționat o parte a corpului.

automutilare *sf* [At: CAMILAR, N. I, 346 / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***automutila***] **1** Mutilare intenționată de către sine însuși, având ca rezultat o infirmitate Si: (rar) *automutilat^1* **(1)**. **2** Mutilare intenționată a unei părți a propriului corp Si: (rar) *automutilat^1* **(2)**.

automutilat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***automutila***] **1-2** (Rar) Automutilare **(1-2)**.

automutilat^2, ~ă *smf, a* [At: CAMILAR, N. I, 361 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***automutila***] **1-4** (Persoană) care s-a automutilat **(1-2)**.

autonega *vr* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pzi: *~neg* / E: ***auto^1- + nega***] A se nega pe sine însuși.

autonegare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~gări* / E: ***autonega***] Negare de către sine însuși Si: (rar) *autonegat^1*.

autonegat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autonega***] (Rar) Autonegare.

autonegat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autonega***] Care s-a negat pe sine însuși.

autonim *a* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autonyme***] (D. lucrări, opere) Publicat sub numele adevărat al autorului **(5)**.

autonom, ~ă *a* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autonome***] **1** Care se conduce după propriile sale legi. **2** Care se administrează singur, deși aparține unei organizații politice mai vaste. **3** Independent .

autonomic, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 215 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***autonom*** + *-ic*] **1-4** Referitor la autonomie **(1-4)**. **5-8** Propriu autonomiei **(1-4)**. **9-12** De autonomie **(1-4)**.

autonomie *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL V, 194/17 / P: *a-u-to-no-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autonomie***] **1** Drept de a se administra singur în cadrul unei unități mai mari, condusă de o putere centrală. **2** Independență. **3** (Fig; d. oameni) Libertate de acțiune sau de dezvoltare. **4** (Teh) Distanță maximă pe care o poate parcurge un vehicul cu motor (navă, avion etc.) fără alimentare. **5** (Îs) *~ financiară* Situație a unui serviciu cu gestiune financiară independentă de aceea a organului care l-a creat și care îl controlează. **6** (Îs) *~ia artei* (sau *esteticului*) Diferențiere a artei și a valorilor ei de celelalte forme ale conștiinței sociale și de valorile corespunzătoare acestora. **7** (Psh; îs) *~ia voinței* Libertate a voinței pe baza legilor morale interne, independent de cauzele externe sau de pornirile afective.

autonomism *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autonomisme***] **1-3** Tendință spre autonomie **(1-3)**. **4-6** Concepție politică având ca principiu autonomia **(1-2)** sau descentralizarea. **7-8** Sistem de organizare politică, economică, administrativă bazată pe autonomism **(1-2)**. **9** Atitudine teoretică în estetică, teoria artei și critica de artă care exagerează autonomia esteticului.

autonomist, ~ă *smf* [At: SBIERA, F. S. 275 / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***autonomiste***] **1-4** Adept al autonomismului **(4-6, 9)**.

autonomistic, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 155 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***autonomistisch***] **1-4** Caracteristic autonomiștilor **(1-4)**. **5-8** Propriu autonomiștilor **(1-4)**. **9-12** De autonomist **(1-4)**.

autonomiza [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: ***autonom*** + ***-iza***] **1-3** *vt* A face să fie autonom **(1-3)**. **4-6** *vr* A deveni autonom **(1-3)**.

autonomizare *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***autonomiza***] **1-3** Transformare de către cineva a unui organ sau organism în autonom **(1-3)** Si: (rar) *autonomizat^1* **(1-3)**. **4-6** Dobândire de către un organ sau organism a caracterului autonom **(1-3)** Si: (rar) *autonomizat^1* **(4-6)**.

autonomizat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autonomiza***] **1-6** (Rar) Autonomizare **(1-6)**.

autonomizat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autonomiza***] **1-3** Care a fost făcut să fie autonom **(1-3)**. **4-6** Care a devenit autonom **(1-3)**.

autoobserva *vr* [At: DEX^2 / P: *a-u-to-ob~* / Pzi: *~serv* / E: ***auto^1- + observa***] **1** A-și analiza propria persoană și viață (psihică). **2** A-și observa propria conștiință.

autoobservare *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-ob~* / Pl: *~vări* / E: ***autoobserva***] **1** Analizare a vieții psihice proprii Si: *autoobservație* **(1)**, (rar) *autoobservat^1* **(1)**. **2** Observare de către sine însuși a propriei conștiințe Si: *autoobservație* **(2)**, (rar) *autoobservat^1* **(2)**.

autoobservat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ob~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^1- observa***] **1-2** (Rar) Autoobservare **(1-2)**.

autoobservat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-ob~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoobserva***] **1** Care își observă propria persoană. **2** Care își observă propria conștiință.

autoobservație *sf* [At: DN^3 / P: *a-u-to-ob~* / Pl: *~ii* / E: ***auto^1- + observație***] **1-2** Autoobservare **(1-2)**.

autoobstacol *sn* [At: RALEA, E. O. 5 / P: *a-u-to-ob~* / Pl: *~e* / E: ***auto^1- + obstacol***] Obstacol pe care cineva și-l creează prin sine însuși.

autooscilație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-os~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autooscilation***] Oscilație a unui sistem fizic, obținută prin acțiunea unei forțe exterioare aperiodice.

autooxidare *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-o~* / Pl: *~dări* / E: fr ***auto²- oxydation***] Oxidare lentă cu ajutorul oxigenului din aer.

autoparalel, ~ă *a* [At: MDENC² / Pl: *~i, ~e* / E: ***auto¹- + paralel***] (Fiz; îs) *Curbă ~ă pe o suprafață* Curbă pentru care un vector tangent se transportă prin paralelism, rămânând mereu tangent curbei.

autopastișa *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~șez* / E: ***auto¹- + pastișa***] A-și copia propriile procedee artistice.

autopastișare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~șări* / E: ***autopastișa***] Copiere de către sine însuși a propriilor procedee artistice Si: (rar) *autopastișat¹*.

autopastișat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autopastișa***] (Rar) Autopastișare.

autopastișat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autopastișa***] Care a fost copiat de către propriul autor (5).

autopastișă *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~șe* / E: ***auto¹- + pastișă***] Pastișă a propriilor creații.

autoperfecționa *vr* [At: DA ms / P: *a-u-to-per-fec-ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***auto¹- + perfecționa***] A se perfecționa pe sine însuși.

autoperfecționare *sf* [At: RALEA, E. O. 185 / P: *a-u-to-per-fec-ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***autoperfecționa***] Perfecționare prin sine însuși Si: (rar) *autoperfecționat¹*.

autoperfecționat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-per-fec-ți-o~* / Pl: *~uri* / E: ***autoperfecționa***] (Rar) Autoperfecționare.

autoperfecționat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-per-fec-ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoperfecționa***] Care s-a perfecționat pe sine însuși.

autoperie *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: ***auto²- + perie***] Autovehicul prevăzut cu perii, pentru curățatul străzilor.

autopersifla *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto¹- + persifla***] A se persifla pe sine însuși.

autopersiflare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***autopersifla***] Persiflare de către sine însuși Si: (rar) *autopersiflat¹*.

autopersiflat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autopersifla***] (Rar) Autopersiflare.

autopersiflat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***auto¹- persifla***] Care se persiflează pe sine însuși.

autopilot *sm* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oți* / E: fr ***autopilote***, ger ***Autopilot***] Pilot automat.

autoplastie, ~ă *a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autoplastique***] **1** Referitor la autoplastie. **2** Caracteristic autoplastiei. **3** De autoplastie.

autoplastie *sf* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autoplastie***] Intervenție chirurgicală pentru înlocuirea unei părți distruse din țesuturile epiteliale ale corpului, cu ajutorul unei grefe desprinse din altă parte a aceluiași individ Si: *autogrefă*.

autoplug *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 469 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto²- + plug***] Dispozitiv împins de un camion pentru spălarea străzilor vara și dezăpezirea lor iarna.

autopolenizare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***auto¹- + polenizare***] Polenizare cu polen propriu, rezultat din staminele aceleiași flori în care se află și pistilul.

autopompă *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~pe* / E: fr ***autopompe***] Autocisternă prevăzută cu pompă.

autopornire *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***auto¹- + pornire***] Reluare automată a funcționării unui motor asincron.

autoportret *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autoportrait***] **1** Prezentare a propriei persoane a artistului în pictură, desen sau literatură. **2** Portret al unui artist făcut de el însuși.

autoproclama *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~clam* / E: ***auto¹- + proclama***] A se proclama pe sine însuși.

autoproclamare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~mări* / E: ***autoproclama***] Proclamare a cuiva de către sine însuși într-o funcție, într-un rang etc. Si: (rar) *autoproclamat¹*.

autoproclamat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoproclama***] (Rar) Autoproclamare.

autoproclamat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoproclama***] Care s-a proclamat pe sine însuși.

autoprograma *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~mez* / E: fr ***autoprogrammer***] A se programa pe sine însuși, fără intervenție din exterior.

autoprogramare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~mări* / E: ***autoprograma***] Programare de către sine însuși, fără intervenție din exterior Si: (rar) *autoprogramat¹*.

autoprogramat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoprograma***] (Rar) Autoprogramare.

autoprogramat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoprograma***] Care s-a programat pe sine însuși, fără intervenție din exterior.

autoproiector *sn* [At: DN³ / P: *a-u-to-pro-iec~* / Pl: *~oare* / E: fr ***autoprojecteur***] Proiector montat pe un autovehicul.

autopropulsat, ~ă *a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***autopropulsé***] (D. vehicule) Mișcat de propria sa forță.

autopropulsie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-pro-pul-si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autopropulsion***] Propulsare a unui vehicul realizată cu mijloace proprii.

autopropulsor *sn, a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: fr ***autopropulseur***] **1-2** (Dispozitiv) care asigură propulsia.

autoproteja *vr* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pzi: *~jez* / E: ***auto¹- + proteja***] A se proteja pe sine însuși (prin mijloace proprii).

autoprotejare *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~jări* / E: ***autoproteja***] Protejare de către sine însuși (prin mijloace proprii) Si: (rar) *autoprotejat¹*.

autoprotejat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoproteja***] (Rar) Autoprotejare.

autoprotejat², ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoproteja***] Care se protejează pe sine însuși (prin mijloace proprii).

autopsia *vt* [At: DN³ / P: *a-u-to~* / Pzi: *~iez* / E: fr ***autopsier***] **1-2** A face autopsie (**3-4**).

autopsiat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***autopsia***] **1-2** (Rar) Autopsiere (**1-2**).

autopsiat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autopsia***] **1-2** (D. cadavre) Căruia i s-a făcut autopsie (**3-4**).

autopsie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 33/ P: *a-u-top-si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autopsie***, lat, it ***autopsia***] **1** (Înv; iuz) Stare de autocontemplare. **2** (Fiz; îvr) Stare de contemplare mistică a dumnezeirii, în care spiritul contemplator își pierde individualitatea. **3-4** Deschidere și examinare a unui cadavru (pentru a stabili cauza morții sau) pentru studiu Si: *necropsie* . **5** (Fig) Cercetare amănunțită.

autopsier, ~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 179 / P: *a-u-top-si-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***autopsie + -er***] **1-4** Persoană care (face sau) participă la o autopsie (**3-4**). **5-6** Specialist în autopsie (**3-4**).

autopsiere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***autopsia***] **1-2** Efectuare a unei autopsii (**3-4**) Si: (rar) *autopsiat¹* (**1-2**).

autor, ~oare *smf* [At: CANTEMIR, HR. 62 / P: *a-u~* / V: (înv) ***~re*** *sm*, ***avt~*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***auctor***] **1** (Înv) Persoană care este cauza primă a ceva. **2** (Înv) Creator al unui anumit fapt. **3** (Înv; fig) Tată ceresc. **4** (Jur; înv) Strămoș comun sau părinte. **5** Creator al unei opere artistice. **6** (Spc) Scriitor. **7** (Pex; înv) Carte care conține opera unui scriitor. **8** Inventator. **9** (Îs) *Drepturi de ~* Sumă de bani cuvenită creatorului unei opere din vânzarea, reprezentarea, reproducerea sau executarea operei. **10** (Fam; îe) **După unii ~i** Potrivit părerilor unora. **11** (Jur; înv; frm) Cel de la care avem un drept, o proprietate. **12** (Spc) Persoană care comite o infracțiune.

autoradiografie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-ra-di-o-gra-fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autoradiographie***] Imagine a unui organ conținând un produs radioactiv, obținută pe o pelicula fotografică sau radiografică.

autorapid *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto²- + rapid***] Automotor (**1**) cu viteză de tren rapid.

autoraș *sm* [At: DA / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: ***autor*** + *-aș*] **1-6** Autor (**5, 6, 8**) (lipsit de importanță).

autore sm vz ***autor***

autoreceptare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~tări* / E: nct] Uscare a tulpinii puieților din lipsă de lumină sau din altă cauză naturală.

autoreclamă *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~me* / E: fr ***autoréclame***] Reclamă făcută de sine însuși propriilor calități sau realizări.

autoreferat *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto¹- + referat***] **1** Scurtă expunere făcută de autor (**5**) asupra lucrării sale. **2** Expunere făcută de cineva în vederea susținerii tezei de doctorat.

autoregla *vtr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto¹- + regla***] **1-2** A (se) regla automat.

autoreglaj *sn* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autoréglage***] (Mec) Autoreglare (**1**).

autoreglare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~lări* / E: ***autoregla***] **1** Reglare automată Si: *autoreglaj*, (rar) *autoreglat¹*. **2** (Spc) Proprietate a unui sistem biologic sau cibernetic de a recepționa informația, de a o transmite elementelor sistemului și de a selecționa răspunsul cel mai adecvat.

autoreglat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoregla***] (Rar) Autoreglare (**1**).

autoreglat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoregla***] Reglat² automat.

autorelaxare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~xări* / E: ***auto¹- + relaxare***] (Med) Relaxare pe cale naturală, fără administrare de calmante.

autoreplicare *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***auto¹- + replicare***] (Blg) Proprietate a unei molecule de a da naștere unei noi molecule identice.

autoreplică *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici* / E: ***auto¹- + replică***] Replică pe care un autor (**5**) și-o dă sieși.

autoreproșa *vt* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pzi: *~șez* / E: ***auto¹- + reproșa***] A-și reproșa ceva sieși.

autoritar, ~ă [At: D. ZAMFIRESCU, R. 57 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autoritaire***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care impune altora autoritatea (**2**) sa. **3** *a* Care nu admite replică. **4** *a* Care își impune punctul de vedere. **5-6** *a* Care uzează (și abuzează) de dreptul de a comanda.

autoritarism *sn* [At: (a. 1935) ap. DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autoritarisme***] **1** Atitudine autoritară (**2**). **2** Caracter autoritar (**2**). **3** Sistem bazat pe supunere necondiționată față de autoritate (**6**).

autoritarist, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 104, 4/3 / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***autoritar*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al autoritarismului (**3**). **3-5** *smf, a* (Persoană) care practică autoritarismul (**1-2**). **6-8** *a* Caracteristic autoritarismului (**1-3**). **9-11** *a* Referitor la autoritarism (**1-3**). **12-14** *a* De autoritarism (**1-3**).

autoritate *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 300/21 / P: *a-u~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***autorité***, lat ***auctoritas, -atem***] **1-2** (Drept sau) putere de a impune cuiva ascultare. **3** (Jur; îs) **~a lucrului judecat** Principiu în baza căruia o pricină judecată definitiv nu poate fi readusă în fața justiției. **4-5** (Ccr; mpl) Putere (politică sau) administrativă. **6** Instituție a statului care are dreptul de a impune cuiva ascultare. **7** (Ccr) Conducător al unei autorități (**6**). **8** Reprezentant al forței publice. **9-10** Putere de a se impune altora prin (capacitate sau) merite. **11** Prestigiu de care se bucură cineva datorită calităților sale. **12** (Înv; îe) **A face ~** A se impune. **13** (Înv; îs) **Argument de ~** Argument neîntemeiat logic, ci bazat pe un citat dintr-un autor (**6**) cunoscut. **14** (Ccr) Persoană cu puterea de a se impune. **15** (Ccr) Persoană cu prestigiu. **16** Prestigiu. **17** (Ccr) Specialist.

autoriza *vt* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 370 / P: *a-u~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***autoriser***] **1** A învesti pe cineva cu o autoritate (**8**) publică Si: (înv) *a împuternici*. **2** A da cuiva dreptul să facă ceva Si: *a îngădui, a permite*, (înv) *a îndritui*.

autorizare *sf* [At: MON. OF. (1906) / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***autoriza***] **1** Învestire a cuiva cu o autoritate (**8**) publică Si: *învestitura*, (rar) *autorizat¹* (**1**), (înv) *împuternicire*. **2** Acordare a dreptului de a face ceva Si: *autorizație* (**1**), *îngăduire, permisiune*, (rar) *autorizat¹* (**2**), (înv) *îndrituire*.

autorizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoriza***] **1-2** (Rar) Autorizare (**1-2**).

autorizat², ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 256 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoriza***] **1** Care este învestit într-o funcție publică Si: *împuternicit*. **2** Căruia i se permite să facă ceva. **3** Care are autorizație (**1**) prealabilă de la persoana sau autoritatea (**8**) de care depinde aprobarea. **4** (Îs) *Traducere ~ă* Traducere făcută cu asentimentul autorului (**5**) și aprobată de el. **5** (Îas) Traducere a textului unui act oficial efectuată de o persoană autorizată (**5**). **6-7** Care primește dreptul de a-și exercita autoritatea (**1-2**). **8-9** Făcut de o persoană care are autorizație (**2-3**).

autorizație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 687 / V: *~iune* / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autorisation***] **1** Autorizare (**2**). **2** (Ccr) Act scris prin care se atestă autorizarea (**2**). **3** (Ccr) Document scris prin care se acordă un drept sau o împuternicire cuiva.

autorizațiune sf vz ***autorizație***

autorlâc *sn* [At: IORDAN, L. R. A. / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autor*** + *-lâc*] Pretenția de a fi autor (**1, 5, 6, 7**) (cu orice preț).

autorotație *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-ro-ta-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autorotation***] Mișcare de rotație a unei suprafețe portante sau a unui avion, când această mișcare se întreține de la sine.

autorutier, ~ă *a* [At: DEX² / P: *a-u-to-ru-ti-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autoroutier***] **1** Relativ la transportul auto³ (**3**). **2** Specific transportului auto³ (**3**). **3** De transport auto³ (**3**).

autos *smp* [At: MDENC / E: sp ***autos***] (Îc) **~ sacramentales** Drame alegorice într-un act, cu subiect mitologic religios, ilustrând dogme catolice, care, în Spania medievală, se reprezentau în piețe publice.

autosalva *vr* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~vez* / E: ***auto¹- + salva***] (Rar) A se salva pe sine însuși.

autosalvare¹ *sf* [At: EVID. CONT. 135 / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: ***autosalva***] **1** Salvare de către sine însuși Si: (rar) *autosalvat¹*.

autosalvare² *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~vări* / E: ***auto²- + salvare***] Autoambulanță.

autosalvat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autosalva***] (Rar) Autosalvare¹.

autosalvat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autosalva***] Care s-a salvat pe sine însuși.

autosanitară *sf* [At: LTR² / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: ***auto²- + sanitară***] Autoambulanță.

autoscară *sf* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***auto²- + scară***] Autovehicul prevăzut cu o scară pentru lucrări la înălțime.

autoscopic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autoscopique***] **1** Referitor la autoscopie. **2** Caracteristic autoscopiei. **3** De autoscopie.

autoscopie *sf* [At: DN³ / P: *a-u-to-sco-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autoscopie***] Simptom al unor boli, care constă în aceea că bolnavul crede că se vede pe sine însuși în fața sa.

autoscreper *sn* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto²- + screper***] Autovehicul prevăzut cu un screper.

autoselector *sn* [At: DEX² / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: ***auto¹- + selector***] Incubator pentru clocitul icrelor.

autoseroterapie *sf* [At: ENC. AGR. 363 / P: *a-u-to-se-ro-te-ra-pi-e* / Pl: *~ii* / E: ***auto¹- + seroterapie***] Metodă de tratament cu ser scos din sângele bolnavului, practicată în pleurezii, pleuro-pneumonii etc.

autoservi *vr* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~vesc* / E: drr ***autoservire***] A se servi pe sine însuși.

autoservice *sn* [At: DN³ / P: *a-u-to-ser-vis* / Pl: *~uri* / E: eg ***auto-service***] **1** Stație de întreținere a autovehiculelor. **2** Service pentru autovehicule.

autoservire *sf* [At: DN³ / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***auto¹- + servire***] **1** Servire de către sine însuși. **2** Procedeu de servire în magazine sau localuri de alimentație publică, potrivit căruia clienții se servesc singuri. **3-4** Magazin sau local de alimentație publică unde clienții se servesc singuri. **5** Muncă depusă de preșcolari, de elevi și studenți, pentru asigurarea unor condiții igienice și estetice de trai în comun.

autosifon *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~oane* / E: fr ***autosiphon***] Tub pentru prepararea sifonului, cu ajutorul unei minibutelii de acid carbonic, fixată într-un dispozitiv special.

autosincronizare *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~zări* / E: ***auto^1- + sincronizare***] Operație simplificată de conectare a generatoarelor sincrone paralel cu rețeaua.

autospecială *sf* [At: DN^3 / P: *a-u-to-spe-ci-a~* / Pl: *~le* / E: ***auto^2- + special***] Autovehicul cu destinație specială, având caroseria adaptată pentru un anumit scop.

autosport *sn* [At: LTR^2 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^2- + sport***] Automobil (1) destinat curselor de viteză, având un motor foarte puternic, centrul de greutate așezat cât mai jos și o caroserie specială, care să permită o cât mai mică frecare cu aerul.

autostație *sf* [At: DN^3 / P: *a-u-to-sta-ți-e* / Pl: *~ii* / E: ***auto^2- + stație***] **1** Stație de autobuze. **2** Stație de întreținere a vehiculelor.

autosteril, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***auto^1- + steril***] (D. plante) Care prezintă autosterilitate.

autosterilitate *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~tăți* / E: ***auto^1- + sterilitate***] Incapacitate a unor specii de plante de a lega rod prin fecundarea florilor cu polen propriu.

autostivuitor *sn* [At: DEX^2 / P: *a-u-to-sti-vu-i~* / Pl: *~oare* / E: ***auto^2- + stivuitor***] Mașină de stivuit.

autostop *sn* [At: LTR^2 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^2- + stop***] **1** Instalație de semnalizare luminoasă care servește la reglementarea circulației pe străzi. **2** Instalație servind la oprirea automată a unui vehicul de cale ferată atunci când linia nu este liberă. **3** Practică constând în oprirea unui autovehicul pentru a-i cere să transporte ocazional pe cineva într-o direcție comună.

autostopist, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***autostop*** + *-ist*] Persoană care face autostopul (3).

autostradă *sf* [At: LTR^2 / P: *a-u~* / Pl: *~răzi* / E: it ***autostrada***] Șosea modernă de mare capacitate, rezervată circulației autovehiculelor și având cele două sensuri de circulație separate între ele Si: (îvr) *autodrum*.

autostropitoare *sf* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~ori* / E: ***auto^2- + stropitoare***] Autovehicul pentru stropitul și spălatul străzilor.

autostudia *vr* [At: DN^3 / P: *a-u-to-stu-di-a* / Pzi: *~iez* / E: ***auto^1- + studia***] **1** A se studia pe sine însuși. **2** A se autocontrola.

autosudură *sf* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***auto^1- + sudură***] Sudură autogenă.

autosugestie *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M.D. I, 48 / V: *~iune* / P: *a-u-to-su-ges-ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autosuggestion***] **1-2** Sugestie (involuntară sau) intenționată exercitată asupra sie însuși, fără intervenție exterioară. **3** Stare a celui care s-a autosugestionat.

autosugestiona *vr* [At: DA / P: *a-u-to-su-ges-ti-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***autosuggestionner***] A se sugestiona pe sine însuși.

autosugestionare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 12/4 / P: *a-u-to-su-ges-ti-o~* / Pl: *~nări* / E: ***autosugestiona***] Sugestionare de către sine însuși Si: (rar) *autosugestionat^1*.

autosugestionat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-su-ges-ti-o~* / Pl: *~uri* / E: ***autosugestiona***] (Rar) Autosugestionare.

autosugestionat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u-to-su-ges-ti-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autosugestiona***] Care s-a sugestionat pe sine însuși.

autosugestiune *sf* vz ***autosugestie***

autosupraveghea *vr* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pzi: *~ghez* / E: ***auto^1- + supraveghea***] A se supraveghea pe sine însuși.

autosupravegheat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^1 + supraveghea***] (Rar) Autosupraveghere.

autosupravegheat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***auto^1- + supraveghea***] Care se autosupraveghează.

autosupraveghere *sf* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***autosupraveghea***] Supraveghere de către sine însuși Si: (rar) *autosupravegheat^1*.

autoșasiu *sn* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: ***auto^2- + șasiu***] **1** Șasiu pentru autovehicule. **2** Șasiu lipsit de caroserie.

autoșenilă *sf* [At: NOM. MIN. I, 10 / P: *a-u~* / Pl: *~le* / E: ***auto^2- + șenilă***] Autovehicul ale cărui roți sunt prevăzute cu șenile, destinat deplasării pe orice fel de teren.

autoșeniletă *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~te* / E: ***autoșenilă*** + *-etă*] Autovehicul de transport cu două roți directoare în față și cu două șenile propulsoare în spate.

autotaxare *sf* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~xări* / E: ***auto^1- + taxare***] Compostare, de către călători, a biletelor de călătorie în autovehicule.

autotelic, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autotélique***] (Flz) Care își conține în sine scopul.

autoterapie *sf* [At: DN^3 / P: *a-u-to-te-ra-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autothérapie***] Vindecare pe cale naturală a unei boli, fără ajutor medical.

autotest *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autotest***] (Psh) Chestionar la care răspunde însuși autorul (5), pe baza unor coeficienți numerici stabiliți pentru fiecare întrebare.

autotipie *sf* [At: SBIERA, F. S. 50 / P: *a-u-to-ti-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autotypie***] Procedeu fotochimic de executare a unui clișeu într-o singură culoare, nuanțele fiind redate prin descompunerea imaginii în puncte sau linii Cf *similigravură*. **2** Clișeu obținut prin autotipie (1) Cf *similigravură*.

autotomie *sf* [At: DN^3 / P: *a-u-to-to-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autotomie***] **1** Automutilare la care recurg unele animale (ca șopârla) pentru a scăpa de anumite pericole. **2** Capacitate a unor organisme vegetale de a pierde și apoi de a reface unele părți ale organismului.

autotoxină *sf* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~ne* / E: ***auto^1- + toxină***] Toxină produsă de un organism prin el însuși.

autotractat, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 159, 3/6 / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***auto^2- + tractat***] **1-2** Tras (sau pus în mișcare) de un autovehicul.

autotractor *sn* [At: NOM. MIN. I, 107 / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: ***auto^2- + tractor***] **1** Autovehicul cu roți sau șenile, prevăzut cu tractor de mare putere. **2** Autocamion pentru orice teren, cu dublu-diferențial în spate (uneori cu tracțiune și în față), echipat cu cabestan. **3** Autoșenilă mică.

autotracțiune *sf* [At: DA ms / P: *a-u-to-trac-ți-u~* / Pl: *~ni* / E: ***auto^2- + tracțiune***] Tracțiune făcută cu mijloace automobile (**2**).

autotrafic *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^2- + trafic***] Trafic de autovehicule.

autotrailer *sn* [At: DEX^2 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto^2- + trailer***] Autovehicul pentru transportul pieselor grele.

autotransformator *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: fr ***autotransformateur***] **1** Transformator electric cu o singură înfășurare și cu trei borne, două externe pentru tensiunea înaltă și una intermediară, care, împreună cu câte una din cele externe, constituie bornele pentru tensiunea joasă. **2** Transformator electric în care înfășurările primară și secundară sunt cuplate dublu.

autotransfuzie *sf* [At: DN^3 / P: *a-u-to-trans-fu-zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***autotransfusion***] (Med) **1** Dirijare a sângelui de la periferie spre inimă. **2** Autohemoterapie.

autotransplant *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: fr ***autotransplant***] Fragment de țesut transplantat într-o altă parte a corpului aceluiași individ.

autotransport *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^2- + transport***] **1** Transport cu autovehicul. **2** Transport executat cu autocamioane.

autotransportor *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~oare* / E: ***auto^2- + transportor***] Autovehicul blindat, de luptă, folosit pentru transportul infanteriei.

autotren *sn* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto^2- + tren***] Autovehicul cu una sau mai multe remorci.

autotrenist *sm* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~iști* / E: ***autotren*** + *-ist*] Șofer de autotren.

autotrof, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***autotrophe***] (Blg; d. organisme) **1** Care își produce singur substanțele de care are nevoie. **2** Capabil să transforme substanțele anorganice în elemente organice, necesare hranei.

autotrofic, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autotrophique***] **1-2** Autotrof (**1-2**). **3** Privitor la autotrofie. **4** Caracteristic autotrofiei. **5** De autotrofie.

autotrofie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***autotrophie***] **1-2** Mod de hrănire al organismelor autotrofe (**1-2**).

autotun *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto²- + tun***] **1** Tun de calibru mare, tractat de un autovehicul. **2** Autovehicul de luptă, echipat cu tun.

autoturism *sn* [At: LTR[2] / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autotourisme***] Automobil pentru transportul de persoane, cu capacitate de 2-7 locuri.

autoturist, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***autotouriste***] **1** Șofer al unui autoturism. **2** Persoană care călătorește cu autoturismul.

autoturistic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***autotouristique***] **1-2** Referitor la autoturism sau la autoturiști. **3-4** Caracteristic autoturismului sau autoturiștilor. **5** De autoturism.

autoturn *sn* [At: LTR[2] / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***auto²- + turn***] Autovehicul echipat cu o platformă care se poate înălța, folosit la lucrările de instalații și întreținere electrice aeriene.

autoutila *vr* [At: DN[3] / P: *a-u-to-u~* / Pzi: *~lez* / E: ***auto¹- + utila***] A se utila din resurse proprii Si: *a se autodota* (**2**).

autoutilare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-to-u~* / Pl: *~lări* / E: ***autoutila***] Utilare din resurse proprii Si: *autodotare* (**2**), (rar) *autodotat¹* (**2**), (rar) *autoutilat¹*.

autoutilat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u-to-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoutila***] (Rar) Autoutilare.

autoutilat², ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *a-u-to-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoutila***] Care s-a utilat din resurse proprii.

autoutilitar *sn* [At: DN[3] / P: *a-u-to-u~* / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: ***auto²- + utilitar***] Autovehicul pentru transporturi curente.

autoutilitară *sf* vz ***autoutilitar***

autovaccin *sn* [At: DA ms / P: *a-u~* / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***autovaccin***] **1** (Înv) Injectare cu sânge venos sau ser sangvin, făcută bolnavului de la care s-a recoltat, cu scopul de a-i mări imunitatea Cf *autoseroterapie*. **2** Vaccin preparat prin cultura de microbi luați chiar de la bolnavul căruia i se administrează.

autovaccina [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***autovacciner***] **1-2** *vt* A face cuiva un autovaccin (**1-2**). **3-4** *vr* A se supune unui autovaccin (**1-2**). **5** *vr* A se vaccina spontan, fără intervenție exterioară. **6** *vr* A se vaccina pe sine însuși.

autovaccinare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~nări* / E: ***autovaccina***] **1-2** Efectuare a unui autovaccin (**1-2**) asupra cuiva Si: *autovaccinat¹* (**1-2**). **3** Producere spontană a unei vaccinări, fără intervenție exterioară Si: *autovaccinat¹* (**3**). **4** Vaccinare de către sine însuși Si: *autovaccinat¹* (**4**).

autovaccinat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autovaccina***] **1-4** Autovaccinare (**1-4**).

autovaccinat², ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autovaccina***] **1-2** Care este supus unui autovaccin (**1-2**). **3** Care s-a vaccinat spontan, fără intervenție exterioară. **4** Care s-a vaccinat pe sine însuși.

autovalorifica *vr* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pzi: *~rific* / E: ***auto¹- + valorifica***] A se valorifica pe sine însuși.

autovalorificare *sf* [At: MARX, C. 165 / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***autovalorifica***] Valorificare de către sine însuși a propriilor calități, bunuri etc. Si: *autovalorificat¹*.

autovalorificat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autovalorifica***] Autovalorificare.

autovalorificat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autovalorifica***] **1** Care își valorifică el însuși propriile calități. **2** (D. obiecte) Care a fost valorificat de către posesor.

autovehicul *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 11 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: ***auto²- + vehicul***] Vehicul cu tracțiune mecanică proprie.

autoverifica *vr* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pzi: *~rific* / E: ***auto¹- + verifica***] A-și verifica propria activitate.

autoverificare *sf* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~cări* / E: ***autoverifica***] Verificare a propriei activități Si: *autoverificat¹*.

autoverificat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: ***autoverifica***] Autoverificare.

autoverificat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***autoverifica***] Care își verifică propria activitate.

autozom *sm* [At: DEX[2] / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***autosome***] (Blg) Cromozom din celulele somatice.

autumnal, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 30 / V: *~tom~* / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***autumnalis***, it ***autumnale***] **1** Caracteristic toamnei. **2** Propriu toamnei. **3** Privitor la toamnă. **4** De toamnă. **5** Tomnatic.

autunian, ~ă [At: DN[3] / P: *au-tu-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***autunien***] (Glg) **1** *sn* Etaj inferior al permianului de facies continental, limitat la vestul Europei. **2** *a* Care aparține autunianului (**1**). **3** *a* Privitor la autunian (**1**). **4** *a* Caracteristic autunianului (**1**). **5** *a* De autunian (**1**).

autunit *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***autunite***] (Glg) Mineral de uraniu.

au-unde *av* vz ***au***

auversian, ~ă [At: DN[3] / P: *o-ver-si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* a / E: fr ***auvérsien***] (Glg) **1** *sn* Al doilea etaj al eocenului. **2** *a* Care aparține auversianului (**1**). **3** *a* Privitor la auversian (**1**). **4** *a* Caracteristic auversianului (**1**). **5** *a* De auversian (**1**).

auxilia *sf* [At: MDENC / Pl: *~ii* / E: lat ***auxilia***] Formațiune tactică de luptă în Roma antică, alcătuită din soldați care nu erau cetățeni romani, compusă din cavalerie, infanterie sau unități navale.

auxiliar, ~ă [At: MAIORESCU, L. 141 / P: *a-u-xi-li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***auxiliaire***, lat ***auxiliaris***] **1-2** *sn, a* (Element) care ajută la ceva, care se află pe plan secundar față de cel principal. **3-4** *sn, a* (Grm) (Parte de vorbire) care exprimă raporturile între cuvinte. **5-6** *sn, a* (Grm; șîs) *verb ~* (Verb) cu care se formează timpurile compuse ale verbelor. **7** *a* (Mat) Cu ajutorul căruia se poate rezolva mai ușor o problemă. **8-9** *smf, a* (Persoană) care ajută pe cineva la ceva. **10** *a* (Îs) *Corp ~* (sau *trupe*) *~e* Soldați care luptă sub steagul unei alte națiuni. **11** *a* (Îs) *Serviciu ~* Serviciu militar (de birou) îndeplinit de persoane inapte pentru serviciul de front. **12-13** *smf, a* (Persoană) care aparține unui serviciu auxiliar (**11**).

auxiliu *sn* [At: V. ROM. noiembrie 1939, nr. 143 / P: *a-u-xi-li-u* / Pl: *~ii* / E: lat ***auxilium***] (Ltm; liv) **1** Ajutor. **2** Leac.

auxină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 445 / P: *a-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***auxine***] Substanță hormonală vegetală care condiționează creșterea plantelor.

auxo- [At: DN[3] / P: *a-u~* / E: fr ***auxo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** De creștere. **2** De stimulare.

auxocrom *sm* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***auxochrome***] **1** Grupă de atomi care, introduși în molecula unei combinații organice colorate, contribuie la intensificarea culorii acesteia. **2** Hormon vegetal care stimulează sinteza pigmenților.

auxologic, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***auxologique***] **1** Privitor la auxologie. **2** Propriu auxologiei. **3** De auxologie.

auxologie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-xo-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: it ***auxologia***] Știință care studiază creșterea organismelor.

auxometrie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-xo-me-tri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***auxométrie***] Parte a dendrometriei care studiază metodele de măsurare a creșterii arborilor sau arboretelor.

auxometru *sn* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~re* / E: fr ***auxomètre***] Aparat folosit în auxometrie.

auxonomic, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***auxonomique***] **1** Privitor la auxonomie. **2** Propriu auxonomiei. **3** De auxonomie.

auxonomie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-xo-no-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***auxonomie***] Știință care se ocupă cu studiul legilor creșterii și dezvoltării arborilor și arboretelor.

auxopatic, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *a-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***auxopatique***] **1** Privitor la auxopatie. **2** Propriu auxopatiei. **3** De auxopatie.

auxopatie *sf* [At: DN[3] / P: *a-u-xo-pa-ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***auxopathie***] (Med) Tulburare a creșterii.

auxospor *sm* [At: DN[3] / P: *a-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***auxospore***] (Blg) Zigot al diatomeelor, format din conjugarea a doi indivizi care nu se mai pot divide.

auz *sn* [At: COD. VOR. 104/4 / P: *a-uz* / Pl: *~uri* / E: drr **auzi**] **1** Auzire (**1**). **2** (Îe) **La** (sau, înv, **întru**) **~ul** Auzind acestea. **3** (Înv; pex) Auzire (**3**). **4** (Înv) Comunicare din partea cuiva. **5** (Înv; pex) Veste. **6** (Înv; pex) Zvon. **7** (Înv; pex) Auzire (**8**). **8** (Înv) Auzire (**12**). **9** Simț cu ajutorul căruia se percep sunetele, al cărui organ este urechea. **10** (Îe) **A ascuți** (sau, înv, **a tinde**) **~ul** A-și încorda atenția pentru a percepe sunete de intensitate slabă. **11** (Îe) **A-i veni cuiva ~ui** A-și recăpăta auzul după o perioadă de surzenie. **12** (Înv; îe) **A-i lua cuiva ~ul** A asurzi pe cineva (printr-un zgomot puternic). **13** (Îs) ~ *muzical* Capacitate a auzului (**9**) de a distinge înălțimea precisă a sunetelor. **14** (Mpl; fig) Ureche. **15** (Înv; îe) **Întru ~ul tuturor (oamenilor)** În mod public. **16** (Înv; îe) **A ajunge în ~ul cuiva** A i se aduce la cunoștință.

auzi [At: COD. VOR. 104/4 / P: *a-u~* / Pzi: *aud*, (îrg) *auz*; cj: *să aud*, (îrg) *să auz*; imt: *auzi* / E: ml **audio**, **-ire**] **1** *vt* A percepe și a distinge sunete cu ajutorul simțului auzului. **2** *vt* A distinge și a înțelege sensul sunetelor vorbirii. **3** *vt* A asculta (pe cineva vorbind). **4** *vta* (Îe) **N-aude, na vede (na greul pământului și ușorul vântului)** Nume cu care eroul din basme își strigă ajutoarele animale, lupul, vulpea, (ursul și iepurele), astfel încât interjecția *na!* să se confunde cu negația *nu*. **5** *vta* (Pex; îae) Nu vrea să audă și să știe nimic. **6** *vta* (Pex; îae) Este complet insensibil la impresii din exterior. **7** *vta* (Îe) **Eu spun, eu aud** Nimeni nu mă bagă în seamă. **8** *vt* A recunoaște sursa de proveniență a sunetelor (un obiect, un animal etc.). **9** *vt* A înțelege. **10** *vt* A afla o știre. **11** *vt* (Îe) **A-și ~ (multe) vorbe** A afla ce vorbește lumea despre sine. **12** *vta* (Îe) **~nd așa...** Aflînd acestea. **13** *vrp* A se bârfi. **14** *vrp* A se zvoni. **15** *vrp* (Îf *nu se-aude!*) Nu se vorbește. **16** *vrp* (Îaf) Nu se află. **17** *vrp* (Îaf) Nu există. **18** *vrp* (Îaf) Nu se poate întâmpla. **19** *vi* (Îe) **A nu mai ~ de numele cuiva** A-i pierde urma. **20** *vi* (Înv; îe) **A nu fi bucuros** (sau **a nu voi**) **să audă de numele cuiva** A rupe orice legătură cu cineva. **21** *vi* (Îe) **A ~ din** (sau **de la**) **moși-strămoși** (sau **din oameni, de la strămoși, din bătrâni**) A cunoaște tradițiile orale. **22** *vt* A asculta și a analiza calitatea sau valoarea sunetelor muzicale. **23** *vta* (Ie) **I-~!** Fii atent la... **24** *i* (Îe) **~ măi!** (sau **frate, nene, soro**, ori **colo, vorbă** etc. sau, rep **~! ~!**) Exprimă mirarea. **25** *vta* (Imp; în strigături) Hai! **26** *vt* (Îe) **~tu-m-ai?** Ai înțeles ? **27** *vta* (Îf *aud?*) Ce dorești? **28** *vta* (Îaf) Ce-ai spus ? **29** *vta* (Îaf) Nu mă poți contrazice ! **30** *vi* (Îe) **S-~m de bine!** Formulă de salut, la despărțire. **31** *vt* (Îe) **Să se audă musca (zburând)!** Să fie liniște perfectă! **32** *vt* (Cu subiectul divinitatea) A împlini dorința exprimată de cineva. **33** *vt* (Îe) **Să te-audă Dumnezeu!** Să se împlinească ceea ce ai zis! **34** *vt* (Îae) Să ți se împlinească dorințele. **35** *vt* (Reg) A mirosi urât. **36** *vt* (Reg; îe) **I se aude din gură** Îi miroase gura. **37** (Reg; îe) **A ~ în gură ca cucii** A nu înțelege nimic când cineva e beat.

auzibil, ~ă *a* vz ***audibil***

auzire *sf* [At: PSALT. SCH. 377/5 / P: *a-u-* / Pl: *~ri* / E: **auzi**] **1** Percepție și distingere a sunetelor cu ajutorul simțului auzului Si: *auz* (**1**), (îvr) *auzit*^{1} (**1**), *auzitură* (**1**). **2** Înțelegere a sunetelor vorbirii Si: (îvr) *auzit*^{1} (**2**), *auzitură* (**2**). **3** Ascultare (a cuiva vorbind) Si: (înv) *auz* (**3**), (îvr) *auzit*^{1} (**3**), *auzitură* (**3**). **4** Recunoaștere a sursei de proveniență a sunetelor (un obiect, un animal etc.) Si: (îvr) *auzit*^{1} (**4**), *auzitură* (**4**). **5** Înțelegere Si: *auzit*^{1} (**5**), *auzitură* (**5**). **6** Aflare a unei știri Si: (îvr) *auzit*^{1} (**6**), *auzitură* (**6**). **7** (Înv) Bârfire Si: *auzitură* (**7**). **8** (Înv; pex) Reputație Si: *auz* (**7**), *auzit*^{1} (**5**), *auzitură* (**8**). **9** (Jur; înv; îe) **Mărturie din ~** Mărturie întemeiată pe spusele altora. **10** (Ccr) Veste Si: *auzit*^{1} (**9**), *auzitură* (**9**). **11** (Ccr) Zvon Si: *auzit*^{1} (**10**), *auzitură* (**10**). **12** (Înv) Tradiție orală Si: (înv) *auz* (**8**), (îvr) *auzit*^{1} (**11**), *auzitură* (**11**). **13** (Înv) Ascultare și analiză a calității sau valorii sunetelor muzicale Si: (îvr) *auzit*^{1} (**12**), *auzitură* (**12**). **14** (Înv; d. divinitate) Împlinire a dorinței cuiva Si: (îvr) *auzit*^{1} (**13**), *auzitură* (**13**). **15** (Reg) Miros urât Si: (îvr) *auzit*^{1} (**14**), *auzitură* (**14**).

auzit^1 *sn* [At: TETRAEV. (1574) 224 / P: *a-u~* / Pl: *~uri* / E: **auzi**] **1-14** Auzire (**1-8, 10-15**).

auzit^2*, ~ă* *a* [At: VARLAAM, C. 375 / P: *a-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: **auzi**] **1** Perceput cu ajutorul auzului (**9**). **2** (D. vorbire) Înțeles. **3** (D. vorbire) Ascultat. **4** (D. sursa sunetelor) Recunoscut. **5** (D. cauza sunetelor) Înțeles. **6** Aflat. **7** Zvonit. **8** Tradițional. **9** (D. sunete muzicale) Analizat din punct de vedere al calității și valorii. **10** (D. o dorință) Împlinit.

auzitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2121 / P: *a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **auzi** + *-tor*] **1** *a* (Îvr) Care aude (**1**). **2** *a* (Îvr) Care poate auzi (**1**). **3** *a* Care înțelege sensul vorbirii. **4-5** *smf, a* (Persoană) care ascultă. **6** *a* (Îvr) Care este sensibil la impresii din exterior. **7** *a* (Îvr) Care recunoaște sursa sunetelor. **8-9** *smf, a* (Persoană) care află o veste. **10** *a* Care poate analiza corect calitatea și valoarea sunetelor muzicale. **11** *a* (D. divinitate) Care îndeplinește dorințele.

auzitură *sf* [At: ANON. CAR. / P: *a-u~* / Pl: *~ri* / E: **auzi** + *-tură*] (Îvr) **1-14** Auzire (**1-8, 10-15**).

avad^1 *sm* [At: DOSOFTEI, V.S. 13/2 / V: *avv~* / Pl: *~azi* / E: ngr **ἀββάδου**] (Înv) **1-4** (Șhp) Avă^2 (**1-2**) (mic). **5-7** Avă (**3-5**).

avad^2 *sm* vz ***haut***

avaet *sn* [At: (a. 1776) HEM 2140 / V: *ha~* / Pl: *~uri* / E: tc *avad*] **1** (Înv) Impozit încasat în epoca fanariotă de la cei care erau numiți într-o slujbă. **2** Taxă plătită la trecerea unui pod. **3** Taxă pentru vite, la vamă. **4** Zeciuială luată din țuica făcută la povarna altuia. **5** Plată a fabricantului.

avaiu, ~ie *a* vz ***havaiu***

aval^1 *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr **aval**] **1** (Îoc *amonte*) Parte către care curge un râu. **2** (D. un punct de pe cursul unei ape; îs) *În ~* Mai aproape de vărsare (față de un alt punct). **3** (Îas) Urmând cursul unei ape.

aval^2 *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr **aval**] **1** (Fin) Garanție specială de plată a unei cambii.

avalanșă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 135 / Pl: *~șe* / E: fr **avalanche**] **1** Masă mare de zăpadă, de pietre etc. desprinsă de pe un povârniș muntos și care se rostogolește la vale, antrenând alte materiale. **2** (Fig) Cantitate mare de apă. **3** (Fig) Cantitate mare de obiecte. **4** (Fig; îe) **~ verbală** Debit verbal mare.

avalea *sf* vz ***havalea***

avalim *i* [At: HEM 2141 / E: ctm tc **evalla** + **aferim**] **1** Bravo! **2** Aferim!

a-valma [At: DOSOFTEI, V. S. 10 / E: **a**^{2} + **valma**] (Îrg; iuz) **1-2** *a, av* (Care este) amestecat, fără distincție între lucruri disparate. **3-4** *a, av* (Care este) îngrămădit și în dezordine. **5-6** *a, av* (Care este) adunat împreună, fără deosebire de vârstă, rang, religie etc. **7** *a* Obștesc. **8** *sf* Obște. **9** *sf* Năvală. **10** *a, av* (Jur) (Care este) stăpânit în comun. **11** *a* (Jur) (D. investiții, beneficii sau pierderi) La care se participă în mod solidar.

avalmaș *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: **a-valma** + *-aș*] (Îvr) Devălmaș.

avam, ~ă [At: MARIAN, O. II, 368 / Pl: *~i, ~e* / E: srb **avan**] (Trs; Buc; înv) **1-6** *a, av* Avan^3 (**1-6**). **7-8** *smf, a* (Reg) (Om) sărac.

avan^1*-* [At: DN^3 / V: *~nt-* / E: fr **avant**] Element prim de compunere savantă cu semnificația „anterior".

avan^2 *sn* vz ***havan***

avan^3*, ~ă* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2148 / Pl: *~i, ~e* / E: tc **havan**] (Înv) **1-2** *a, av* (Care este) aprig. **3-4** *a, av* (Care este) hain. **5-6** *a, av* (Pex) (Care este) viclean. **7** *av* (Șîe) **~ de** Grozav de...

avanbec *sn* vz ***avantbec***

avancronică *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ici* / E: fr **avant-chronique**] Cronică a unui spectacol, scrisă înainte de a fi avut loc premiera.

avandună *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: fr **avant-dune**] (Glg) Dună litorală paralelă cu țărmul, formată pe partea dinspre mare.

avanfosă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~se* / E: fr **avant-fossé**] (Glg) Depresiune alungită a scoarței terestre, situată între un lanț muntos cutat și o platformă.

avangardă *sf* [At: BELDIMAN, E. 75 / V: (înv) ***~guardie, ~gvardie, ~ntg~*** / Pl: *~gărzi* / E: fr **avant-garde**] **1** (Sub)unitate militară care se deplasează în fața forțelor principale, ca element de siguranță Si: (înv; iuz) *strajă*. **2** (Fig) Înaintaș. **3** (Fig) Apărător. **4** (Îla) **De ~** Care merge în frunte. **5** (Îal) Care conduce. **6** (Fig; îal) Care luptă împotriva formelor și tradițiilor consacrate (în artă). **7** (Fig) Mișcare artistică inovatoare. **8** (Fig) Mișcare artistică având rol de precursor pentru alte mișcări moderniste.

avangardism *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 11/2 / Pl: *~e* / E: ***avangardă*** + *-ism*] **1** Mișcare intelectuală apărută la începutul sec. 20, care căuta soluții radicale și încerca să se rupă de trecut și de tradiție. **2** Curent literar-artistic care protestează împotriva formelor și tradițiilor consacrate, recurgând adesea la forme excentrice.

avangardist, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 8/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***avant-gardiste***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care aderă la avangardism (**1-2**). **5-6** *a* Privitor la avangardism (**1-2**). **7-8** *a* Care aparține avangardismului (**1-2**). **9-10** *a* De avangardism (**1-2**).

avanguardie *sf* vz ***avangardă***

avangvardie *sf* vz ***avangardă***

avanie[1] *sf* [At: MAG. IST. IV, 366/4 / V: ***avăn~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἀβανια***] **1** (Înv; mpl) Stoarcere de bani. **2** Oprimare.

avanie[2] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***avanie***] (Frr) **1** Afront public. **2** Tratament umilitor.

avaniță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: srb ***avanica***] **1** Intrus. **2** Venetic Cf *avenitură*. **3** Aventurier.

avanplajă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~je* / E: fr ***avant-plage***] Sector de plajă situat între linia atinsă de apele cele mai mari și linia apelor celor mai mici (flux și reflux).

avanport *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***avant-port***] Zonă amenajată la intrarea într-un port pentru o scurtă staționare a navelor.

avanpost *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 576 / V: (înv) ***~ntp~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***avant-poste***] (Mpl) **1** Subunitate militară de siguranță, instalată în fața forțelor principale aflate în staționare sau în apărare. **2** Poziție pe care se află un avanpost (**1**). **3** (Fig) Element izolat care precedă o aglomerare de elemente asemănătoare.

avanpremieră *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~nt-p~*** / Pl: *~re* / E: fr ***avant-première***] Spectacol dat ca ultimă repetiție înaintea premierei, în fața unui cerc de specialiști și invitați.

avanradă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***avant-rade***] Lucrare destinată să prevină afuirile, plasată în amonte față de o construcție hidraulică.

avans *sn* [At: I. IONESCU, D. 324 / Pl: *~uri* / E: fr ***avance***] **1** Plată anticipată a unei părți dintr-o sumă datorată ca retribuție sau salariu, ca acoperire a unei lucrări efectuate, în contul unor zile-muncă, la încheierea unui contract etc. **2** Plată a unei părți dintr-o sumă a cărei scadență e mai târziu. **3** Parte (mică) din prețul unui obiect cumpărat în rate, care trebuie plătită în momentul achiziționării. **4** (Fig) Primele demersuri făcute de cineva pentru a încheia o afacere, înțelegere, alianță. **5** (Îe) **A face cuiva ~uri** A încerca să obțină prietenia sau dragostea cuiva făcând primul pas. **6** (Îae) A face cuiva concesii (de ordin etic), a face compromisuri spre a-i câștiga dragostea sau prietenia. **7** Interval de timp sau spațiu cu care cineva sau ceva se află înaintea altcuiva sau a altceva. **8** (Teh; la mașini-unelte) Înaintare a uneltei sau piesei de lucrat, perpendicular pe direcția de tăiere, pentru a se ataca o nouă așchie, a cărei lățime depinde de spațiul parcurs de piesă prin acea înaintare. **9** (Teh; la mașini cu mișcare rotativă) Înaintare a piesei de prelucrat sau a sculei în timpul unei rotații. **10** (Teh; la mașini-motoare) Admisiune și evacuare a amestecului motor. **11** (Teh; la mașini termice) Injecție și evacuare a combustibilului în cilindru înainte ca pistonul să fi ajuns la punctul mort. **12** (Teh; ccr; la motoare cu explozie) Manetă cu care se reglează momentul aprinderii combustibilului în camera de explozie.

avansa [At: CADE / Pzi: *~sez* / E: fr ***avancer***] **1** *vi* A înainta. **2** *vi* A se apropia de o țintă către care e orientată mișcarea. **3** *vi* A se apropia de atingerea unui scop. **4** *vi* (Fig) A progresa. **5** *vt* A numi pe cineva într-o funcție superioară ierarhic celei deținute anterior. **6-8** *vt* A plăti un avans (**1-3**). **9** *vt* (Fam) A împrumuta o sumă cuiva. **10** *vt* A face o investiție. **11** *vt* (Îvr) A ajuta pe cineva. **12** *vt* A face o afirmație, pentru a deschide discuția. **13** *vt* A lansa o idee.

avansare *sf* [At: DA ms / Pl: *~sări* / E: ***avansa***] **1** Înaintare Si: (rar) *avansat*[1] (**1**). **2** Apropiere de o țintă către care e orientată mișcarea Si: (rar) *avansat*[1] (**2**). **3** Apropiere de atingerea unui scop Si: (rar) *avansat*[1] (**3**). **4** (Fig) Progres Si: (rar) *avansat*[1] (**4**). **5** Numire a cuiva într-o funcție superioară ierarhic celei deținute anterior Si: (rar) *avansat*[1] (**5**). **6-8** Plată a unui avans (**1-3**) Si: (rar) *avansat*[1] (**6-8**). **9** (Fam) Împrumutare cuiva a unei sume de bani Si: (rar) *avansat*[1] (**9**). **10** Investire Si: (rar) *avansat*[1] (**10**). **11** (Îvr) Ajutor dat cuiva Si: (rar) *avansat*[1] (**11**). **12** Afirmație făcută spre a deschide o discuție Si: (rar) *avansat*[1] (**12**). **13** Lansare a unei idei Si: *avansat*[1] (**13**).

avansat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***avansa***] (Rar) **1-13** Avansare (**1-13**).

avansat[2]***, ~ă*** *a* [At: LEG. EC. PL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***avansa***] **1** Care a înaintat mai mult în comparație cu altcineva. **2** Care e aproape de ținta către care se îndreaptă. **3** Care e aproape de atingerea unui scop. **4** Care a progresat. **5** Care a fost numit într-o funcție superioară ierarhic celei deținute anterior. **6-8** (D. o sumă) Care a fost plătit sub formă de avans (**1-3**). **9** (D. o sumă) Care a fost împrumutat cuiva. **10** Investit. **11** (Ccr; d. un ajutor) Care a fost oferit cuiva. **12** Afirmat pentru a deschide discuția. **13** (D. o idee) Lansat.

avanscenă *sf* [At: DA ms / V: ***~nt-s~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***avantscène***] **1** Parte dinaintea scenei (unui teatru), cuprinsă între cortină și rampă. **2** Lojă pentru spectatori, așezată de o parte și de alta a sălii, imediat lângă scenă.

avant[1]*- ec* vz ***avan-***

avant[2] *sn* vz ***avantaj***

avantagia *vt* vz ***avantaja***

avantagiare *sf* vz ***avantajare***

avantagiat[1] *sn* vz ***avantajat***[1]

avantagiat[2]***, ~ă*** *a* vz ***avantajat***[2]

avantagios, ~oasă *a* vz ***avantajos***

avantagiu *sn* vz ***avantaj***

avantaj *sn* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 438 / V: ***~agiu***, (reg) *~ant*[2] / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***avantage***] **1** Folos mai mare obținut de cineva în raport cu altcineva. **2** Privilegiu de care se bucură cineva sau ceva. **3** Favoare pe care o primește cineva. **4** Superioritate a cuiva sau a ceva față de altcineva sau altceva, bazată pe o situație favorabilă. **5** (Îlav) **În ~ul** În folosul. **6** (La tenis) Punct marcat de unul dintre jucători când aceștia se află la egalitate la 40 de puncte.

avantaja [At: HAMANGIU, C. C. 381 / V: ***~agia*** / Pzi: *~jez* / E: fr ***avantager***] **1** *vt* A face pe cineva să obțină foloase mai mari decât altcineva într-o anumită situație. **2-3** *vtr* A-(și) pune în evidență calitățile și aspectul față de altcineva.

avantajant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***avantaja*** + *-ant*] (Rar) **1-3** Avantajos (**1-3**).

avantajare *sf* [At: DA ms / V: ***~agia~*** / Pl: *~jări* / E: ***avantaja***] **1** Favorizare a cuiva să obțină foloase mai mari decât altcineva într-o anumită situație Si: *avantajat*[1] (**1**), *privilegiere*. **2** Punere în valoare a calităților fizice ale cuiva față de ale altcuiva Si: *avantajat*[1] (**2**).

avantajat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~agia~***[1] / Pl: *~uri* / E: ***avantaja***] **1-2** Avantajare (**1-2**).

avantajat[2]***, ~ă*** *smf, a* [At: DA / V: ***~agia~***[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***avantaja***] **1-2** (Persoană) care a fost favorizată să obțină foloase mai mari decât altcineva într-o anumită situație. **3-4** (Persoană) căreia i s-au pus în evidență calitățile fizice față de ale altcuiva.

avantajos, ~oasă *a* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 175/6 / V: ***~agios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***avantaja***] **1** Care oferă un avantaj (**1**) pentru cineva față de altcineva. **2** Care face pe cineva să obțină mai multe foloase (nemeritate) față de altcineva. **3** Care ajută pe cineva să-și pună în evidență calitățile fizice față de ale altcuiva.

avantbec *sn* [At: DEX[2] / V: ***~nbec*** / Pl: *~uri* / E: fr ***avant-bec***] Parte a unui picior de pod situată către punctul de unde curge apa, amenajată special pentru a-l proteja împotriva presiunii apei și a corpurilor transportate de ea.

avantgardă *sf* vz ***avangardă***

avanti *i* [At: DN[3] / E: it ***avanti***] Înainte.

avantop *sn* vz ***lavantop***

avantpost *sn* vz ***avanpost***

avantpremieră *sf* vz ***avanpremieră***

avantren *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***avant-train***] **1** Parte anterioară a unei mașini agricole pe roți. **2** (Rar) Antetren. **3** (Tex) Ansamblu de valțuri cu dinți și caneluri dintr-un dispozitiv de cardare, care zdrobesc resturi vegetale atașate de flocoanele de lână.

avant-scenă *sf* vz ***avanscenă***

avar[1]***, ~ă*** *smf, a* [At: EMINESCU, P. 91 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***avare,*** lat ***avarus, -a***] **1-2** (Persoană) care e lacomă de a câștiga bani numai pentru a-i avea. **3-6** (Persoană) care refuză (să cheltuiască sau) să dăruiască ceva. **7-8** (Rar) Econom. **9** *a* (Îs) ~ *la vorbă* Care vorbește puțin.

avar[2]***, ~ă*** [At: CANTEMIR, HR. 329 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***Avarus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte dintr-o populație turcică așezată în Câmpia Panoniei în timpul marilor migrațiuni ale popoarelor de la începutul evului mediu. **3** *a* Care aparține avarilor **(1)**. **4** *a* Referitor la avari **(1)**.

avaria *vtr* [At: I. PANȚU, C. 290 / Pzi: *~iez* / E: fr ***avarier***] **1-2** A face să sufere sau a suferi o avarie **(1)**.

avariare *sf* vz ***avariere***

avariat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***avaria***] Avariere.

avariat[2]***, ~ă*** *a* [At: I. PANȚU, C. 290 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***avaria***] **1-2** Care a suferit sau a fost făcut să sufere o avarie **(1)**.

avarie *sf* [At: I. PANȚU, C. 290 / A și: *~rie* / Pl: *~ii* / E: fr ***avarie***] **1** Defecțiune (gravă) suferită de o navă, de o construcție, de o mașină. **2** (Înv) Pagubă suferită prin deprecierea unor mărfuri. **3** (Înv; îs) ~ *totală* Naufragiu.

avariere *sf* [At: DA ms / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***avaria***] Deteriorare (gravă) Si: *avariat*[1].

avariție *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***avaritia, -onis***] Zgârcenie.

avarițios, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***avaricieux***] **1** Care manifestă avariție în lucruri mărunte. **2** Zgârcit. **3** Meschin.

avarițiune *sf* vz ***avariție***

avaș *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: mg ***avas***] Loc liber, curățat de arbuști și mărăcini.

avat *sm* [At: DA / Pl: *~ați* / E: nct] Pește răpitor de apă dulce, asemănător cu crapul, cu spinarea verzuie (*Haut Aspius aspius*) Si: *avățoi* **(1)**.

avatar *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***avatar***] **1** (În unele concepții religioase) Reincarnare succesivă a unei ființe. **2** Metamorfoză. **3** (Înv; fig) Transformare neprevăzută (chinuitoare) care intervine în evoluția unei ființe sau a unui lucru.

avă[1] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *ave* / E: tc ***av***] Plasă de pescuit așezată vertical în apă, susținută prin plutele de la marginea superioară și prin plumbul de la cea inferioară.

avă[2] *sf* vz ***arvă***

avă[3] *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 56[b]/24 / V: *avvă* / Pl: *avi* / E: ngr ***αββᾶς***] (Înv) **1** Tată. **2** Părinte. **3** Abate Si: *avad*[1] **(3)**. **4** Arhimandrit Si: *avad*[1] **(4)**. **5** Egumen Si: *avad*[1] **(3)**.

avălmășie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~și-e* / Pl: *~ii* / E: ***avalmaș*** + ***-ie***] (Îvr) Devălmășie.

avănie *sf* vz ***avanie***[1]

avănit, ~ă [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ****avăni***] **1-2** *smf, a* Avam **(3-4)**.

avățoi *sm* [At: HEM 2153 / Pl: *~* / E: ***avat*** + ***-oi***] (Iht) **1** Avat. **2** Avat mare. **3** Peștele *Aspius rapax*.

a-vânat *av* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2167 / E: ***a***[1]***-*** + ***-vânat***] La vânătoare.

avânătură *sf* vz ***avenitură***

avânt *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 73 / Pl: *~uri* / E: drr ***avânta***] **1** Vioiciune. **2** Energie. **3** Forță în mișcări. **4-7** (Îe) **A-și lua ~** A se avânta **(6-9)**. **8** (Îae) A-și lua elan. **9** (Îvr; îe) **A-și da ~** A se lansa. **10** Însuflețire. **11** Elan. **12** Entuziasm. **13** Dezvoltare rapidă într-un domeniu Si: *progres*. **14** (Îe) **A lua ~** A crește repede. **15** (Îae) A se dezvolta. **16** (Îe) **A-i tăia cuiva ~ul** A-i opri cuiva mișcarea plină de elan. **17** (Îae) A-i opri cuiva tendința spre progres. **18** (Îae) A-i tăia cuiva entuziasmul pentru ceva.

avânta [At: ALECSANDRI, P. III, 99 / Pzi: *avânt* / E: ***a***[3] + ***vânt***] **1** *vtf* (Îrg) A învârti un obiect repede prin aer spre a-l putea arunca mai departe sau a putea lovi mai puternic. **2** *vt* (Înv) A împinge ceva sau pe cineva înainte, repede și cu putere Cf *a îmbrânci*. **3** *vt* (Înv; fig) A face pe cineva să se repeadă spre ceva. **4** *vt* (Înv; fig) A trezi cuiva elanul de a porni spre ceva sau de a începe ceva. **5** *vt* (Îvr) A însufleți pe cineva. **6** *vr* A se repezi brusc spre... Si: (Trs) *azvânta*[2] **(1)**. **7** *vr* A face o mișcare rapidă spre a atinge un anumit scop Si: (Trs) *azvânta*[2] **(2)**. **8** *vr* A se repezi asupra cuiva Si: (Trs) *azvânta*[2] **(3)**. **9** *vr* A-și lua zborul Si: (Trs) *azvânta*[2] **(4)**. **10** *vr* A se mișca foarte repede Si: (Trs) *azvânta*[2] **(5)**. **11** *vr* (Fam) A cuteza prea mult Si: (Trs) *azvânta*[2] **(6)**. **12** *vr* (Fig) A-și deschide drum cu îndrăzneală Si: (Trs) *azvânta*[2] **(7)**. **13** *vr* (Fig) A fi îndrăzneț. **14** *vr* (Fig) A fi entuziast. **15** *vr* (Fig) A se dezvolta rapid. **16** *vr* (Fig) A progresa foarte mult. **17** *vr* (Fig) A crește foarte repede.

avântare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***avânta***] **1** (Îrg) Învârtire a unui obiect repede prin aer, pentru a-l putea arunca mai departe sau a putea lovi mai puternic Si: (rar) *avântat*[1] **(1)**. **2** (Înv) Împingere a unui obiect sau a unei persoane înainte, repede și cu putere Si: *îmbrâncire*, (rar) *avântat*[1] **(2)**. **3** (Înv; fig) Determinare a cuiva să se repeadă spre ceva Si: (rar) *avântat*[1] **(3)**. **4** (Înv; fig) Trezire a elanului cuiva de a porni într-o direcție sau pentru a începe ceva Si: (rar) *avântat*[1] **(4)**. **5** (Îvr) Însuflețire a cuiva Si: (rar) *avântat*[1] **(5)**. **6** Repezire bruscă spre ceva Si: (rar) *avântat*[1] **(6)**. **7** Efectuare a unei mișcări rapide spre a atinge un anumit scop Si: (rar) *avântat*[1] **(7)**. **8** Repezire asupra cuiva Si: (rar) *avântat*[1] **(8)**. **9** Pornire în zbor Si: (rar) *avântat*[1] **(9)**. **10** Mișcare foarte rapidă Si: (rar) *avântat*[1] **(10)**. **11** (Fam) Cutezanță prea mare Si: (rar) *avântat*[1] **(11)**. **12** (Fig) Deschidere a unui nou drum cu îndrăzneală Si: (rar) *avântat*[1] **(12)**. **13** (Fig) Îndrăzneală Si: *avântat*[1] **(13)**. **14** (Fig) Entuziasm Si: *avântat*[1] **(14)**. **15** (Fig) Dezvoltare rapidă Si: (rar) *avântat*[1] **(15)**. **16** (Fig) Progres mare Si: (rar) *avântat*[1] **(16)**. **17** (Fig) Creștere foarte rapidă Si: (rar) *avântat*[1] **(17)**.

avântat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***avânta***] (Rar) **1-17** Avântare **(1-17)**.

avântat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***avânta***] **1** (Înv) Învârtit repede prin aer, pentru a-l putea arunca mai departe sau a putea lovi mai puternic. **2** (Înv) Împins înainte, repede și cu putere. **3** (Înv; fig) Determinat să se repeadă spre ceva. **4-5** (Înv; fig) Căruia i s-a trezit elanul (de a porni într-o direcție sau) de a începe ceva. **6** (Îvr) Însuflețit. **7** Care se repede brusc spre ceva. **8** Care efectuează o mișcare rapidă pentru a atinge un anumit scop. **9** Care se repede asupra cuiva. **10** Care pornește în zbor. **11** Care se mișcă foarte repede. **12** (Fig) Care este prea cutezător. **13** (Fig) Care își deschide un nou drum cu îndrăzneală. **14** (Fig) Îndrăzneț. **15** (Fig) Entuziast. **16** (Fig) Care se dezvoltă rapid. **17** (Fig) Care progresează foarte mult. **18** (Fig) Care crește foarte repede.

avântător, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***avântat*** + *-tor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care învârtește ceva rapid prin aer, pentru a-l arunca mai departe sau spre a lovi mai tare. **3-4** (Înv) (Persoană) care împinge ceva înainte, repede și cu putere. **5-6** (Înv; fig) (Persoană) care determină pe cineva să se repeadă spre ceva. **7-8** (Înv; fig) (Persoană) care trezește cuiva elanul de a porni într-o direcție sau de a începe ceva. **9-10** (Îvr) Însuflețitor. **11-12** (Fig) (Persoană) care insuflă cuiva cutezanță. **13-14** (Fig) (Persoană) care insuflă cuiva entuziasm. **15-16** (Fig; rar) (Persoană) care imprimă cuiva sau la ceva un progres rapid.

avântura *vr* vz ***aventura***

ave *i* [At: DN[3] / E: lat ***ave***] Salut.

avea [At: COD. VOR. 120/5 / Pzi: 1: *am*, (înv) *aib*, 2: *ai*, 3: *are*, 4: *avem*, 5: *aveți*, 6: *au*; cj: 3,6 *să aibă*, (înv) *să aivă*, (reg) *să aibe*; (înv) *se avure*; par: *avut*; grz: *având*, (înv) *aibând* / E: ml ***habere***] **1** *vt* A poseda ceva. **2** *vt* A deține ceva. **3** *vt* A fi stăpân pe cineva sau ceva. **4** *vt* (Îe) **Ce-am avut și ce-am pierdut** N-am ce pierde. **5** *vt* (Îae) Sărac am fost, sărac am rămas. **6** *vt* (Îae) Puțin îmi pasă. **7** *vt* (Îe) **A ~ ac de cojocul cuiva** A ști cu ce arme să învingi pe cineva. **8** *vt* (Îae) A ști să înveți minte pe cineva. **9** *vt* (Îe) **A nu ~ după ce bea apă** A fi foarte sărac. **10** *vt* (Înv;

îe) **A nu ~ nici un sfânt** A fi necredincios. **11** *vt* (Îae; fig) A nu avea nici o protecție. **12** *vt* (Îe) **A nu ~ nici un chichirez** A nu avea nici o logică. **13** *vt* (Îae) A nu avea nici un haz. **14** *vt* (Îe) **A nu ~ ochi decât pentru...** A fi îndrăgostit de... **15** *vt* (Îe) **A (nu) ~ rost să...** A (nu) fi potrivit să... **16** *vt* A purta cu sine. **17** *vt* A fi îmbrăcat cu... **18** *vt* A se folosi de serviciile cuiva. **19** *vt* A ține. **20** *vt* (D. femei; înv; îe) **A ~ pre sine** A avea menstruație. **21** *vt* (D. femei; înv; îe) **A ~ în pântece** A fi însărcinată. **22** *vt* (Îe) **A ~ seu la rărunchi** (sau **a ~ cheag**) A fi bogat. **23** *vt* (Îe) **A nu ~ nici în clin, nici în mânecă (cu cineva)** A nu cunoaște pe cineva. **24** *vt* (Îae) A nu avea nici o legătură cu... **25** *vt* **A ~ ceva în gând** (sau **în cuget, în minte**) A avea o anumită intenție. **26** *vt* (Îe) **A ~ pe** (sau, înv, **la) capul său** A avea o responsabilitate (nedorită). **27** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva la** (sau **în) inima sa** A iubi pe cineva. **28** *vt* (Îe) **A (nu) ~ pe cineva la stomac** A (nu) putea suporta pe cineva. **29** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) pe suflet** (sau **pe conștiință,** ori, înv, **la sufletul său**) A suferi mustrări de conștiință pentru ceva. **30** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) la îndemână** (sau, înv, **a-mână**) A avea (ceva) în imediata sa apropiere. **31** *vt* (Îae) A se putea ușor folosi (de ceva). **32** *vt* (Îe) **A ~ (ceva) pe mână** A dispune de... **33** *vt* (Îe) **A ~ la** (sau **în) degetul (cel) mic** A domina clar. **34** *vt* (Îae) A cunoaște foarte bine. **35** *vt* (Îe) **A ~ gărgăuni în cap** A fi înfumurat. **36** *vt* (Îae) A avea pretenții nejustificate. **37** *vt* (Îae) A avea idei extravagante. **38** *vt* (Înv; îe) **A ~ pe cineva în tașcă** A avea pe cineva în puterea sa. **39** *vt* (Îe) **Nici acasă n-am de coasă** Nu mă grăbesc. **40** *vt* (Îae) Nu am nici o treabă. **41** *vt* A fi în relație de rudenie cu cineva. **42** *vt* A fi în relație de subordonare cu cineva. **43** *vt* A fi într-o relație afectivă cu cineva. **44** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva de aproape** A avea simpatie sau dragoste pentru cineva. **45** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva drag** A iubi pe cineva. **46** *vr* (Îe) **A se ~ dragi** A se iubi. **47** *vr* (Îe) **A se ~ bine (cu cineva)** A se înțelege bine. **48** *vr* (Îe) **A se ~ rău (cu cineva)** A se certa. **49** *vi* (Îae) A fi dușmani. **50** *vr* (Eliptic) A avea o anumită relație cu cineva. **51** *vr* (Eliptic) A fi îndrăgostiți. **52** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva cu bine** (sau **cu drag**) A iubi pe cineva. **53** *vt* (Înv) A considera pe cineva drept... **54** *vr* (Înv; eliptic) A fi egoist. **55** *vr* (Înv; eliptic) A fi înfumurat. **56** *vt* A dispune de un interval de timp sau spațiu. **57** *vt* (Îe) **A ~ vreme** (sau **timp**) A dispune de timp pentru a face ceva. **58** *vt* (Îae) A fi liber. **59** *vt* (Îae) A dispune de timp pentru a se ocupa de cineva. **60** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ un loc** A ocupa un loc. **61** *vt* (Îlv) **A ~ loc** A găsi un loc. **62** *vt* (Îae) A se întâmpla. **63** *vt* (Îe) **A nu ~ margini** A fi foarte întins. **64** *vt* (D. o însușire; îae) A fi într-un grad peste măsură de mare. **65** *vt* (Înv; îe) **A ~ cale** A se pregăti să parcurgă un drum lung. **66** *vt* A deține o capacitate abstractă. **67** *vt* (Îe) **A ~ dreptate** A fi îndreptățit. **68** *vt* (Îe) **A ~ (de) gând să...** A intenționa să... **69** *vt* (Îe) **A ~ grijă** A fi neliniștit pentru ceva. **70** *vt* (Îae) A nu uita să... **71** *vt* A se simți responsabil. **72** *vt* (Îe) **A (nu) ~ greș** (sau **greșeală**) A (nu) greși. **73** *vt* (Îe) **A (nu) ~ habar** A (nu) ști. **74** *vt* (Îe) **A ~ treabă** A fi ocupat. **75** *vt* (Îe) **A ~ o** (sau **de) vorbă cu cineva** A trebui să discute cu cineva. **76** *vt* (Îlv) **A (nu) ~ asemănare** A (nu) se asemăna. **77** *vt* (Îal; neg) A fi neasemuit. **78** *vt* (Îlv) **A (nu) ~ deosebire** A (nu) se deosebi. **79** *vt* **A (nu) ~ ființă** A (nu) exista. **80** *vt* (Îal) A (nu) se naște. **81** *vt* (Înv; îlv) **A (nu) ~ întâmplare** A (nu) i se întâmpla. **82** *vt* (Îlv) **A (nu) ~ bănuială** (sau, înv, **prepus**) A (nu) bănui. **83** *vt* (Îlv) **A (nu) ~ spor** A (nu) spori. **84** *vt* (Îlv) **A (nu) ~ trai** (sau **viață**) A nu trăi. **85** *vt* (Îal) A (nu mai) putea trăi (cu cineva). **86** *vt* (Îe) **A (nu) ~ zile** (sau **zilișoare**) A (nu) mai trăi. **87** *vt* (Îae) A (nu) se mai bucura de viață. **88** *vt* (Îe) **A (nu) (mai) ~ zile bune (cu cineva)** A (nu) (mai) trăi în pace (cu cineva). **89** *vt* (Îlv) **A ~ (un) vis** A visa. **90** *vt* (Fig; îal) A năzui spre ceva. **91** *vt* (Îlv) **A nu ~ moarte** A fi nemuritor. **92** *vt* (Îlv) **A nu ~ număr** A fi nenumărat. **93** *vt* (Îlv) **A (nu) ~ nădejde** A (nu mai) spera. **94** *vt* (Îlv) **A ~ mare laudă** A fi lăudat. **95** *vt* (Îlv) **A ~ iertare** A fi iertat. **96** *vt* (Îlv) **A (nu) ~ scăpare** A (nu) scăpa. **97** *vt* A primi (ceva) de la cineva. **98** *vt* A câștiga ceva. **99** *vt* A obține ceva. **100** *vt* A fi părtaș la ceva. **101** *vt* A se folosi de serviciile cuiva. **102** *vt* A dispune de ceva. **103** *vt* A fi alcătuit din... **104** *vt* A fi înzestrat cu... **105** *vt* A fi prevăzut cu... **106** *vt* A conține. **107** *vt* A cuprinde. **108** *vt* (Urmat de o unitate de măsură de lungime, greutate etc.) A fi de o anumită dimensiune. **109** *vt* (Îe) **A ~ ... ani** A fi în vârstă de... ani. **110** *vt* (Îe) **A ~ ocazia** (sau, înv, **prilejul**) A i se da posibilitatea. **111** *vt* (Îe) **A ~ milă** A stârni mila cuiva. **112** *vt* (Îae) A simți milă pentru cineva. **113** *vt* (Îe) **A (nu) ~ odihnă** A fi mereu activ. **114** *vt* (Îae; fig) A fi neliniștit. **115** *vt* (Îe) **A ~ semne** (sau **presimțiri**) A presimți ceva. **116** *vt* (D. o marfă; îe) **A ~ căutare** A fi cerut de clienți. **117** *vt* (Îe) **A ~ trecere** A fi cunoscut și respectat. **118** *vt* (Îae) A fi apreciat de superiorii săi. **119** *vt* (Îe) **A ~ folos** (sau **câștig** ori, înv, **dobândă**) A profita. **120** *vt* (Îe) **Atâta bine** (sau **folos** ori **câștig**) **să am!** Formulă prin care se garantează adevărul celor exprimate. **121** *vt* (Fam) A înșela pe cineva. **122** *vt* (Fam) A profita de cineva. **123** *vt* (Îe) **A nu ~ chip să...** A nu reuși să... **124** *vt* (Îe) **A ~ parte (de ceva)** A fi predestinat să... **125** *vt* (Îe) **A ~ voie** (sau **permisiunea) să...** A-i fi permis să... **126** *vt* A fi înzestrat cu o anumită însușire sau capacitate de a îndeplini ceva. **127** *vt* (Îe) **A ~ gură rea** A prevesti evenimente rele care se împlinesc. **128** *vt* (Îe) **A ~ nas** A avea miros fin. **129** *vt* (Îae) A fi (prea) îndrăzneț. **130** *vt* (Îe) **A (nu) ~ obraz** A fi nerușinat. **131** *vt* (Îe) **A ~ ochi** A vedea bine. **132** *vt* (Îae) A distinge esențialul. **133** *vt* (Îe) **A ~ inimă** A fi curajos. **134** *vt* (Îae) A fi milos. **135** *vt* (Îe) **A ~ curaj** (sau **îndrăzneală**) A fi curajos. **136** *vt* (Îe) **A ~ putere** A fi puternic. **137** *vt* (Îe) **A ~ bunătate** A fi bun. **138** *vt* (Îe) **A ~ răutate** A fi rău. **139** *vt* (Îe) **A ~ darul să...** A fi înzestrat cu puterea de a... **140** *vt* (Îe) **A ~ dar** (sau **talent**) A fi talentat. **141** *vt* **A ~ haz** A provoca râsul. **142** *vt* (Îe) **A ~ cap** (sau **minte**) A fi deștept. **143** *vt* (Îe) **A ~ ținere-de-minte** (sau **memorie**) A putea să-și amintească multe lucruri. **144** *vt* (Îe) **A ~ noroc** (sau **șansă**) A fi favorizat de întâmplări. **145** *vt* (Îe) **A ~ socoteală** (sau, înv, **rânduială**) A se desfășura potrivit unei ordini și rațiuni. **146** *vt* (Îe) **A ~ gură (mare)** A fi certăreț. **147** *vt* (Îe) **A ~ (h)artag** A fi certăreț. **148** *vt* (Îe) **A ~ (a)plecare** (sau **plecăciune**) A avea înclinație spre... **149** *vt* (Îe) **A ~ obicei** (sau **deprindere**) A obișnui să... **150** *vt* (D. cai; îe) **A ~ nărav** A fi nărăvaș. **151** *vt* (D. oameni; îe) A avea un viciu. **152** *vt* (D. oameni; îe) **A ~ beteșug** A fi infirm. **153** *vt* (Îe) **A ~ aerul** A părea. **154** *vt* (Îe) **A ~ pe vino-ncoace** A fi atractiv. **155** *vt* A fi cuprins de o senzație. **156** *vt* A fi cuprins de un sentiment. **157** *vt* (Îe) **A ~ bucurie** A se bucura. **158** *vt* (Îe) **A ~ dor** A-i fi dor. **159** *vt* (Îe) **A ~ teamă** (sau **groază**) A se înspăimânta. **160** *vt* (Îe) **A ~ nevoie** (sau, înv, **lipsă** ori **trebuință**) **de...** A-i fi necesar ceva. **161** *vt* A suferi de o boală. **162** *vt* (Îvp; îe) **A ~ peri răi** A avea o boală de ochi provocată de genele prea lungi, care irită globul ocular. **163** *vt* (Îe) **A ~ un of** A fi necăjit. **164** *vt* (Îe) **A ~ pe dracul** A avea un rău inexplicabil. **165** *vt* (Îae) A nu avea nimic. **166** *vt* (Îae) A fi foarte rău. **167** *vt* (Îe) **A nu ~ nici pe dracul** A fi sănătos. **168** *vt* (Îae) A nu avea nimic. **169** *vt* (Îe) **N-are nimic!** Nu are nici o importanță. **170** *vt* (Îae) Nu s-a întâmplat nici un rău. **171** *vt* (Îe) **A nu ~ somn** A nu putea dormi. **172** *vt* (Îe) **A ~ orbul-găinilor** A nu vedea lucruri evidente. **173** *vt* (Îe) **A ~ dureri de cap** A-l durea capul. **174** *vt* (Fig; îae) A fi îngrijorat pentru ceva. **175** *vt* (Îe) **A ~ friguri** A suferi de malarie. **176** *vt* (Fig; îae) A fi foarte nerăbdător și emoționat. **177** *vt* (Îe) **A ~ iubire** A iubi. **178** *vt* (Îe) **A ~ ciudă** (sau, înv, **mânie) (pe cineva)** A urî pe cineva. **179** *vt* (Jur; înv; îe) **A ~ pâră (cu cineva)** A fi în proces cu cineva. **180** *vt* (Îe) **A ~ ceva (de împărțit) cu cineva** A antipatiza pe cineva. **181** *vi* (Îe) **A ~ de furcă cu cineva** A avea dificultăți. **182** *vt* (Îae) A avea mult de luptat împotriva cuiva. **183** *vi* (Îe) **A ~ de gând** A se gândi. **184** *vi* **A ~ de grijă** A fi atent la ceva. **185** *vi* (Îe) **A ~ de fală** A se mândri cu ceva. **186** *vi* (Îe) **A ~ în dragoste** A iubi. **187** *vi* (Îe) **A ~ de știre** A ști. **188** *vr* (Înv; fig) A fi propriul său stăpân. **189** *vr* (Înv) A fi astfel. **190** *vr* (Înv) A se simți. **191** *vt* (Înv; urmat de un infinitiv) A fi menit să... **192** *vt* (Înv; urmat de un infinitiv, conjunctiv sau supin) A voi să... **193** *vt* (Înv; urmat de un infinitiv, conjunctiv sau supin) A trebui să... **194** *vt* (Înv; urmat de un infinitiv) Exprimă o acțiune desfășurată în viitor. **195** *vt* (Înv; urmat de un infinitiv, conjunctiv sau supin) A putea. **196** *vi* (Îe) **A ~ de-a face cu...** A avea ceva comun cu... **197** *vt* (Îae) A intra în relații cu... **198** *vt* (Îe) **N-are a face** Nu se potrivește. **199** *vt* (Îae) Nu are nimic comun cu... **200** *vt* (Înv; urmat de un verb la conjunctiv prezent) A fi destinat să... **201** *vt* (Înv; urmat de un verb la conjunctiv prezent) A avea scopul de a...

202 *vt* (Înv; urmat de un verb la conjunctiv prezent) Exprimă imperativul. **203** *vt* (Urmat de un verb la supin) A-i rămâne să îndeplinească. **204** *vt* (Urmat de un verb la supin) A ști. **205** *vt* (Urmat de un verb la supin) A găsi o soluție pentru a... **206** *vt* (Îe) **A nu (mai) ~ ce zice** A nu (mai) ști. **207** *vt* (Îae) A rămâne fără replică. **208** *vt* (Îe) **A nu (mai) ~ ce face** A nu (mai) putea... **209** *vt* (Îe) **A nu ~ pentru ce** (sau **de ce**) A nu avea nici un motiv. **210** *vt* (Îe) **A nu ~ când** A nu mai avea timpul necesar să... **211** *vt* (Îe) **Ce ai?** Ce simți? **212** *vt* (Îae) De ce te împotrivești? **213** *vt* (Îae) Ce-ți pasă? **214** *vt* (Îe; impersonal) **N-are cum** Nu este posibil. **215** *vt* (Îae) Nu există modalitatea de a... **216** *vt* (Îe) **N-are cine să...** Nu există cineva care să... **217** *vt* (Îe) **A nu ~ unde** A nu exista spațiu disponibil. **218** *vi* (Îe) **N-are decât să ... și ...** E suficient să ... pentru a... **219** *vi* (Îe) **N-ai ~ decât!** Ești liber să... **220** *vt* (Îae) Încearcă numai, dacă îndrăznești! **221** *vt* (Îae) Nu-mi pasă. **222** *va* Servește la formarea indicativului perfect compus. **223** *va* Servește la formarea modului condițional optativ. **224** *va* (Reg) Servește la formarea unui indicativ mai mult ca perfect compus. **225** *va* Intră în componența imperfectului perifrastic indicativ. **226** *va* Intră în componența mai mult ca perfectului perifrastic indicativ. **227** *va* Servește, împreună cu prezentul conjunctivului, la formarea viitorului popular.

avecerne *sf* vz ***avecernie***

avecernică *sf* [At: V. HANEȘ, Ț. O., ap. DA ms / Pl: *~ice* / E: ***avecerne*** + *-ică*] (Înv; iuz) Vecernie.

avecernie *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 253 / V: ***~ne*** / Pl: *~ii* / E: ***a²*** + ***vecernie***] (Trs; Înv; iuz) **1** Vecernie. **2** Timpul cuprins între orele 4 și 5 după-amiază Si: *(a)chindie*.

avecina *vr* [At: MACEDONSKI, O. IV, 112 / Pl: *~nez* / E: it ***avicinarsi***] (Nob) A se învecina.

avedeare *av* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2155 / V: ***a-v~*** / E: ***a²*** + ***vedere***] (Înv; iuz) Fățiș.

a-vedeare *av* vz ***avedeare***

avelă *sf* [At: HEM / Pl: *~le* / E: ngr **ἀβδέλλα**] (Mol; înv; iuz) Femeie rea.

aven *sn* vz ***avenă***

avenant *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***avenant***] (Jur) Act scris care constată modificările aduse clauzelor inițiale ale unui contract sau tratat.

avenă *sf* [At: DN³ / V: *aven sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***aven***] Prăpastie circulară formată din roci calcaroase, în care se scurg adesea apele de suprafață.

aveni *vir* [At: (a. 1852) PALIA, ap. TDRG / Pzi: *~nește* / E: ml ***ad-venire***] **1-2** (Îvr) A (se) dospi.

avenida *sf* [At: DN³ / Pl: *~s* / E: sp ***avenida***] Bulevard în Spania, Portugalia și în America Latină.

avenire¹ *sf* [At: PALIA 1852, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***aveni***] (Îvr) Dospire Si: (îvr) *avenit¹*.

avenire² *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: it ***avvenire***] (Îvr) Luare a puterii în stat.

avenit¹ *sn* [At: PALIA (1852), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***aveni***] (Îvr) Avenire¹.

avenit², ***~ă*** *sn, a* [At: PALIA (1852), ap. TDRG / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***aveni***] **1-2** (Îrg) (Aluat) care a dospit.

avenitură *sf* [At: TDRG / V: ***avânăt~*** / Pl: *~ri* / E: ***a²*** + ***venitură***] (Ban; îs) *(Oameni) de-avânătură* (Oameni) venetici.

aventura *vr* [At: N. XENOPOL, ap. TDRG / V: ***avân~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***s'aventurer***] **1** A lua o decizie îndrăzneață. **2** A întreprinde o acțiune riscantă. **3** A se arunca orbește într-o aventură **(1)**, fără a se gândi la consecințe. **4** A acționa la voia întâmplării. **5** A se expune unor pericole.

aventurar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***aventura*** + *-ar*] (Îvr) **1-12** Aventurier **(1-12)**.

aventurare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***aventura***] **1** Luare a unei decizii îndrăznețe Si: (rar) *aventurat¹* **(1)**. **2** Întreprindere a unei acțiuni riscante Si: (rar) *aventurat¹* **(2)**. **3** Avântare inconștientă într-o aventură **(1)**, fără a se gândi la consecințe Si: (rar) *aventurat¹* **(3)**. **4** Acționare la voia întâmplării Si: (rar) *aventurat¹* **(4)**. **5** Expunere la unele pericole Si: (rar) *aventurat¹* **(5)**.

aventurat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aventura***] **1-5** (Rar) Aventurare **(1-5)**.

aventurat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***aventura***] **1** Care a luat o decizie îndrăzneață. **2** Care este în curs de a întreprinde o acțiune riscantă. **3** Care s-a avântat în mod inconștient într-o aventură **(1)**. **4** Care acționează la voia întâmplării. **5** Care se expune unor pericole.

aventură *sf* [At: HASDEU, I. C. 210 / Pl: *~ri* / E: fr ***aventure***] **1** Acțiune îndrăzneață și riscantă. **2** Acțiune hazardată, bazată pe noroc. **3** Întreprindere în cursul căreia apar întâmplări imprevizibile, surprinzătoare. **4** Întreprindere dubioasă, necinstită. **5** Legătură amoroasă întâmplătoare și trecătoare. **6** Intrigă amoroasă.

aventurier, ***~ă*** [At: HASDEU, I. C. 65 / Pl: *~i* / E: fr ***aventurier***] **1-12** *smf, a* (Persoană) care se implică adeseori în aventuri **(1-6)** Si: *aventurar* **(1-2)**, *aventurist* **(1-6)**. **13-18** *a* Cu caracter de aventură **(1-6)**.

aventurin *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***aventurine***] (Glg) Cuarț cu numeroase foițe de mică, galbene sau verzui, care reflectă puternic lumina.

aventurism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***aventurisme***] **1-6** Spirit de aventură **(1-6)**. **7-12** Faptă de aventurier **(1-6)**. **13** Înclinație a cuiva de a acționa în mod pripit. **14** Preferință pentru luarea unor decizii cu consecințe periculoase.

aventurist, ***~ă*** [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 16/12 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***aventură*** + *-ist*] **1-6** *smf* (Nob) Aventurier **(1-6)**. **7-12** *a* Care are caracter de aventură **(1-6)**. **13-18** *a* Privitor la aventură **(1-6)**. **19-24** *a* Înclinat spre aventură **(1-6)**. **25-30** *a* Specific unui aventurier **(1-6)**.

aventuros, ***~oasă*** *a* [At: IORGA, L. I, 31 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***aventureux***] **1-6** Care umblă după aventuri **(1-6)**. **7-12** Căruia îi plac aventurile **(1-6)**. **13** Riscant. **14** Imprudent. **15** Îndrăzneț. **16** Care se avântă mereu orbește. **17-22** Care constituie o aventură **(1-6)**.

avenue *sf* [At: DN³ / P: *av-niu* / Pl: *~s* / E: fr ***avenue***] (Liv; rar) **1** Magistrală. **2** Bulevard. **3** Alee care conduce la o locuință.

average *sn* vz ***averaj***

averaj *sn* [At: DA ms / V: *~age* / Pl: *~e* / E: eg ***average***] (Spt) **1** Raportul dintre punctele marcate la adversar și cele primite de la acesta de către o echipă, într-un campionat sau competiție sportivă. **2** (Îc) **Gol-~** Averaj **(1)** la fotbal. **3** (Îc) **Coș-~** Averaj **(1)** la baschet.

avere *sf* [At: CORESI, EV., VII/26 / Pl: *~ri* / E: ***avea***] **1** Posedare. **2** Deținere. **3** Stăpânire a cuiva sau a ceva Si: *avut¹* **(3)**. **4** (Ccr) Totalitate a bunurilor care se află în posesia unei colectivități sau a unui individ Si: *avut¹* **(4)**, *avuție* **(1)**, *bogăție*. **5** (Îe) **A avea ~** A fi bogat. **6** (Îe) **A face ~** A agonisi. **7** (Îae) A parveni. **8** (Îe) **A pierde ~a** A deveni sărac. **9** (Îe) **A se bucura de ~** A fi lacom de bani. **10** (Îs) **~ părintească** Moștenire de la părinți. **11** (Înv; îs) **~ mișcătoare** Bunuri mobile. **12** (Înv; îs) **~ nemișcătoare** Bunuri imobiliare. **13** (Ccr) Bani. **14** (Ecn) Parte dreaptă a unui cont sau a unei partide Si: (rar) *avut¹* **(7)**, *credit*. **15** (Fig) Totalitate a experiențelor și cunoștințelor deținute în mintea cuiva Si: (rar) *avut¹* **(8)**, *avuție* **(4)**. **16-18** (Fig) Relație (de rudenie, de subordonare, afectivă) cu cineva. **19-21** (Fig; ccr) Persoană cu care cineva are o relație (de rudenie, de subordonare, afectivă). **22** (Fig) Deținere a unei capacități abstracte Si: (rar) *avut¹* **(9)**. **23** (Pex; rar) Primire a ceva de la cineva. **24** (Pex; rar) Câștig. **25** (Pex; rar) Dar. **26** (Pex; rar) Participare la ceva. **27** (Pex; rar) Posibilitate de a dispune de serviciile cuiva Si: (rar) *avut¹* **(12)**. **28** (Pex; rar) Componență. **29** (Pex; rar; ccr) Parte componentă Si: *avuție* **(7)**. **30** (Pex; rar) Conținut. **31** (Pex; rar) Dimensiune. **32** (Fig) Înzestrare a cuiva cu o anumită calitate Si: (rar) *avut¹* **(14)**. **33** (Fig; rar) Senzație. **34** (Fig; rar) Sentiment. **35** (Fig; rar) Boală. **36** (Fig; rar) Independență. **37** (Înv; fig; rar) Existență. **38** (Înv; fig; rar) Stare. **39** (Înv; fig; rar) Menire. **40** (Înv; fig; rar) Voință. **41** (Înv; fig; rar) Necesitate. **42** (Înv; fig; rar) Posibilitate. **43** (Înv; fig; rar) Destinație. **44** (Înv; fig; rar) Scop.

averoism *sn* [At: DN³ / P: *~ro-ism* / Pl: *~e* / E: fr ***averroïsme***] Curent în filozofia medievală occidentală având la bază învățătura lui Averoes, care susținea că materia și mișcarea sunt veșnice și nu au fost create și nega nemurirea sufletului și viața de apoi.

averoist, ~ă [At: DN[3] / P: *~ro-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***averroïste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aderă la averoism. **3** *a* Referitor la averoism. **4** *a* Propriu averoismului. **5** *a* De averoism.

avers *sn* [At: I. PANȚU, C. 290 / Pl: *~uri* / E: fr ***avers***] Față a unei monede, reprezentând chipul unei personalități, stema unei țări etc.

aversă *sf* [At: DA ms / Pl: *~se* / E: fr ***averse***] Ploaie torențială de scurtă durată.

aversiune *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 23 / Pl: *~ni* / E: fr ***aversion,*** lat ***aversio, -onem***] **1** Repulsie față de cineva sau ceva. **2** Dezgust. **3** Antipatie profundă. **4** Ură.

avertină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***avertine***] Pulbere cristalină, cu gust și miros aromatic, folosită ca anestezic de bază administrat pe cale rectală.

avertisment *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 365 / Pl: *~e* / E: fr ***avertissement***] **1** Prevenire prealabilă asupra unui risc sau a unei primejdii. **2** Înștiințare din partea unei autorități sau a unui superior prin care se atrage atenția cuiva asupra unei greșeli. **3** (Îe) **A da cuiva un ~** A atrage atenția cuiva să nu repete o greșeală. **4** Sancțiune administrativă aplicată cuiva pentru o abatere disciplinară, prin care i se atrage atenția că la următoarea abatere va fi sancționat mai aspru. **5** (Spt) Sancțiune aplicată de arbitru unui sportiv pentru joc neregulamentar și care, la repetarea abaterii, poate fi urmată de eliminarea din joc a acelui sportiv. **6** (Înv) Înștiințare de plată a impozitelor (care menționează sancțiunile aplicate în caz de neplată la termen). **7** (Jur; înv) Solicitare adresată unui jurnal de către o autoritate să înceteze publicarea unor anumite articole, sub amenințarea suspendării.

avertiza *vt* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***avertir***] **1** A atrage atenția cuiva asupra pericolelor la care se expune dacă întreprinde o anumită acțiune Si: *aviza* **(2)**. **2** A preveni pe cineva asupra sancțiunilor pe care le va suferi dacă va comite o anumită greșeală. **3** A reaminti cuiva urmările rele ale actelor pe care dorește să le îndeplinească.

avertizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***avertiza***] **1** Atenționare a cuiva asupra pericolelor la care se expune dacă întreprinde o anumită acțiune Si: *avizare* **(2)**, (rar) *avertizat*[1] **(1)**, *avizat*[1] **(2)**. **2** Prevenire a cuiva asupra sancțiunilor pe care le va suferi dacă va comite o anumită greșeală Si: (rar) *avertizat*[1] **(2)**. **3** Reamintire a urmărilor rele ale actelor pe care cineva dorește să le îndeplinească Si: (rar) *avertizat*[1] **(3)**.

avertizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***avertiza***] (Rar) **1-3** Avertizare **(1-3)**.

avertizat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***avertiza***] **1** Care a fost atenționat asupra pericolelor la care se expune dacă întreprinde o anumită acțiune Si: *avizat*[2] **(2)**. **2** Care a fost prevenit asupra sancțiunilor pe care le va suferi dacă va comite o anumită greșeală. **3** Căruia i s-au reamintit urmările rele ale actelor pe care cineva dorește să le îndeplinească.

avertizor, ~oare [At: ENC. TEHN. I, 173 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***avertiza*** + *-or*] **1-3** *a* Care avertizează **(1-3)**. **4** *sn* Aparat care semnalizează (automat) un pericol, o avarie (la un sistem tehnic etc.).

aves *sfp* [At: MDENC[2] / E: lat ***aves***] (Blg) Clasă de vertebrate Vz *păsări*.

avesta *sfs* [At: MDENC[2] / E: lat ***avesta***] Colecție a cărților sacre ale zoroastrismului.

avestița *sfs* [At: CANDREA, F. 163 / V: ***avistri~*** / E: vsl ***авестица***] (Îvp) **1** Nume al unui duh rău care afectează femeile însărcinate și copiii mici, provocându-le îmbolnăviri grave și chiar moartea Si: (reg) *aripa-satanei*, *avezuha* **(1)**, *avistrițoiu* **(1)**, *stanca*. **2** Boală provocată de avestița **(1)** Si: *avezuha* **(2)**, *avistrițoiu* **(2)**. **3** Carte care cuprinde formule magice de combatere a avestiței **(1)** și care se pune sub căpătâiul copiilor Si: *avistrițoiu* **(3)**.

avesuha *sfs* vz ***avezuha***

avezuha *sfs* [At: CANDREA, F. 164 / V: ***avesu~*** / E: nct] (Îsp) **1-2** Avestița **(1-2)**.

avgar *sn* vz ***advar***

avgiu *sn* [At: N. COSTIN, ap. HEM 2166 / Pl: *~ii* / E: tc ***avi***] (Tcî) **1** Vânător care aproviziona masa domnească în timp de pace, iar în timp de război făcea parte din tabăra domnitorului. **2** (Îc) **Avgi-bașa** Căpitan al avgiilor **(1)** Si: *baș-vânător*.

avgust *sms* vz ***august***[1]

avi- [At: DN[3] / E: fr ***avi-***] Element prim de compunere cu sensurile: **1** De pasăre. **2** Referitor la pasăre.

aviar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***aviaire***] **1** Referitor la păsări. **2** Specific păsărilor.

aviasan *sn* [At: DEX[2] / P: *~vi-a~* / Pl: *~e* / E: ***avia***[ție] + ***san***[itară]] **1** Aviație sanitară Vz *aviație* **(5)**. **2** (Spc) Avion al aviasanului **(1)**.

aviatic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 10/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***aviatisch***] **1** De aviație. **2** Privitor la aviație. **3** Specific aviației.

aviator, ~oare *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***aviateur***] **1** Persoană care pilotează un avion. **2** Persoană care face parte din echipajul unui avion, ori al altei aeronave mai grele decât aerul.

aviație *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***aviation***] **1** Locomoție cu ajutorul unei aeronave mai grele decât aerul. **2** Tehnică a zborului cu aeronave mai grele decât aerul. **3** Ramură a aeronauticii care se ocupă cu construcția și funcționarea aeronavelor mai grele decât aerul. **4** Totalitate a aeronavelor de care dispune o țară, o societate de transport etc. **5** (Îs) ~ *sanitară* Formație sanitară dotată cu avioane în vederea acordării asistenței medicale de urgență Si: *aviasan* **(1)**. **6** (Spc) Forță militară aeriană care cuprinde totalitatea avioanelor militare ale unei armate. **7** Diviziune a armatei care cuprinde aviația **(6)**. **8** (Spc) Armă aeriană. **9** (Îs) ~ *de bombardament* Aviație militară destinată acțiunilor de bombardare. **10** (Îs) ~ *de vânătoare* (sau *de luptă*) Aviație militară destinată să împiedice, prin luptă, acțiunile aeriene ale inamicului. **11** (Îs) ~ *de recunoaștere* Aviație militară care face recunoașteri pe teritoriul inamicului. **12** (Îs) ~ *civilă* (sau *comercială*) Aviație care servește pentru transportul de pasageri sau de mărfuri.

aviațiune *sf* vz ***aviație***

avicol, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***avicole***] **1-3** Care aparține aviculturii **(1-3)**. **4-6** Care se referă la avicultură **(1-3)**. **7-9** Specific aviculturii **(1-3)**.

avicultor, ~oare *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***aviculteur***] **1** Specialist în avicultură **(1)**. **2** Persoană care crește păsări.

avicultură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***aviculture***] **1** Știință care se ocupă cu creșterea rațională a păsărilor de curte în scop economic. **2** Profesiune bazată pe avicultură **(1)**. **3** Creștere științifică a păsărilor de curte.

avid, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 367 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***avide***] **1** Stăpânit de dorințe puternice. **2** Cuprins de interes, de pasiune. **3** (Prt) Cuprins de poftă necumpătată.

aviditate *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 3/14 / Pl: *~tăți* / E: fr ***avidité***] **1** Dorință arzătoare, nemăsurată. **2** Pasiune. **3** Interes foarte puternic pentru ceva. **4** (Prt) Poftă necumpătată.

avidoma *av* vz ***aidoma***

avidomă *av* vz ***aidoma***

avifaună *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: ***avi-*** + ***faună***] (Blg) Totalitate a speciilor de păsări.

avila *vi* [At: VÎRCOL, V. / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) A trage să moară.

avilță *sf* [At: POP, ap. HEM 2167 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

aviochimic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***avion*** + ***chimic***] (Îs) *Tratament ~* Tratament modern al plantelor cu substanțe chimice împrăștiate din avion.

aviofon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***aviophone***] Tub acustic prin care comunică în timpul zborului membrii echipajului unei aeronave mai grele decât aerul.

avion *sn* [At: CAMIL PETRESCU, P. 413 / Pl: *~oane* / E: fr ***avion***] **1** Vehicul aerian mai greu decât aerul, prevăzut cu mari suprafețe plane în formă de aripi și care se deplasează cu ajutorul elicei și al motoarelor sau reactoarelor Si: *aeroplan*. **2** (Îs) ~ *proiectil* Aparat de zbor fără pilot care transportă o încărcătură explozivă sau nucleară.

avional *sn* [At: MDENC[2] / Pl: *~e* / E: ***avion*** + ***al***[uminiu]] Aliaj de aluminiu cu cupru, magneziu, mangan și siliciu, folosit în construcții aeronautice.

avionetă *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 743 / Pl: *~te* / E: fr ***avionnette***] Avion mic (pentru sport, școală etc.).

avionor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***avionneur***] **1-2** Constructor de avioane **(1-2)**.

avioprăfuitor *sn* [At: MDENC.² / Pl: *~oare* / E: ***avio***|n| + ***prăfuitor***] Avion echipat cu un aparat de prăfuit culturile agricole.

aviosondaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~je* / E: ***avio***|n| + ***sondăj***] Sondaj meteorologic efectuat cu ajutorul unui avion **(1)**.

aviostropitor *sn* [At: MDENC² / Pl: *~oare* / E: ***avio***|n| + ***stropitor***] Avion echipat cu un aparat de stropit culturile agricole.

avirulent, -ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***avirulent***] (D. un germen patogen) Lipsit de virulență.

aviso *sn* vz ***avizo***

avistrița *sfs* vz ***avestița***

avistrițoi *sms* [At: MAT. FOLK. II 1578 / E: ***avistrița*** + *-oi*] **1-3** Avestița **(1-3)**.

avital, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 215 / Pl: *~i, ~e* / E: ***a⁶- + vital***] (Flz) Lipsit de caractere vitale.

avitaminoză *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***avitaminose***] (Chm; Blg) Boală de nutriție provocată de lipsa îndelungată a vitaminelor din hrană.

aviva *vt* [At: V. ROM. mai 1939, 53 / Pzi: *~vez* / E: fr ***aviver***] (Frm; nob) **1** A înviora. **2** (Fig) A întărâta. **3** (Teh) A da culorii unui material textil sau unei piei o nuanță mai vie prin tratarea cu anumite substanțe. **4** (Med) A face să sângereze fețele unei plăgi sau fistule pentru a se suda după cicatrizare. **5** (Fig) A răscoli o durere, o suferință.

avivare *sf* [At: DA ms / Pl: *~vări* / E: ***aviva***] **1** Înviorare. **2** (Fig) Întărâtare. **3** (Teh) Colorare cu o nuanță mai vie a unui material textil sau unei piei prin tratarea cu anumite substanțe Si: (rar) *avivat¹* **(3)**. **4** (Med) Provocare a sângerării fețelor unei plăgi sau fistule, pentru a se suda după cicatrizare Si: (rar) *avivat¹* **(4)**. **5** (Fig) Răscolire a unei dureri, a unei suferințe Si: (rar) *avivat¹* **(5)**.

avivat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aviva***] (Rar) **1** Înviorare. **2** (Fig) Întărâtare. **3-5** Avivare **(3-5)**.

avivat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aviva***] **1** Înviorat². **2** (Îvr) Întărâtat². **3** (D. substanțe textile sau piei) Care este colorat mai intens prin tratare cu anumite substanțe. **4** (D. o rană sau fistulă) Care este făcut să sângereze pentru a se suda după cicatrizare. **5** (D. o suferință) Care este răscolit.

aviz¹ *sn* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 371 / V: (înv) *~is* / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***avis***] **1** (Frm; înv) Părere. **2** (Îe) **A-și da ~ul** A-și exprima punctul de vedere. **3** (D. o autoritate; îae) Aprobare. **4** Rezoluție a unei autorități într-o anumită problemă. **5** Comunicare oficială. **6** Document prin care se face avizul **(4)**. **7** Scrisoare prin care un comerciant înștiințează pe cineva despre un act de comerț. **8** (Îe) **~ de plată** Înștiințare prin care cineva este informat că trebuie să achite o anumită sumă de bani. **9** (Gmț; îe) **~ amatorilor** Se spune pentru a atrage atenția cuiva care pare să aibă un interes în problema discutată.

aviz² *sn* vz ***avizo***

aviza [At: MON. OF. (1907) / Pzi: *~zez* / E: fr ***aviser***] **1** *vt* A atrage atenția asupra a ceva ce prezintă interes. **2** *vt* A avertiza **(1)**. **3** *vt* A înștiința verbal sau în scris Si: (înv) *avizălui* **(1)**. **4** *vi* A-și exprima părerea autorizată într-o chestiune oficială Si: (înv) *avizălui* **(2)**. **5** *vi* (Îe) **A ~ la...** A se gândi la ceva ce urmează a fi făcut. **6** *vi* (Îae) A recurge la ceva. **7** (D. o autoritate) A decide.

avizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***aviza***] **1** Atenționare asupra a ceva ce prezintă interes Si: (rar) *avizat¹* **(1)**. **2** Avertizare **(1)**. **3** Înștiințare verbală sau scrisă Si: (rar) *avizat¹* **(3)**, (înv) *avizăluire* **(1)**, (îvr) *avizăluit¹* **(1)**. **4** Exprimare a unei păreri autorizate într-o chestiune oficială Si: (rar) *avizat¹* **(4)**, (înv) *avizăluire* **(2)**, (îvr) *avizăluit¹* **(2)**. **5** Reflectare la ceva ce urmează a fi făcut Si: (rar) *avizat¹* **(5)**. **6** Recurgere la ceva Si: (rar) *avizat¹* **(6)**. **7** (D. o autoritate) Decizie.

avizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***aviza***] (Rar) **1** Avizare **(1)**. **2** Avertizare **(1)**. **3-6** Avizare **(3-6)**.

avizat², ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 36 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***aviza***] **1** Căruia i s-a atras atenția asupra a ceva. **2** Avertizat² **(1)**. **3** Înștiințat verbal sau în scris Si: (înv) *avizăluit²* **(1)**. **4** Care a primit un aviz **(4)** favorabil Si: (înv) *avizăluit²* **(2)**. **5** Care a fost proiectat spre a fi realizat în viitor. **6** La care s-a recurs. **7** Care a fost decis de către o autoritate. **8** (Îrg) Constrâns, astfel încât nu-i rămâne decât să...

avizălui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***aviza*** + *-ălui*] **1-2** (Înv) A aviza **(3-4)** (un act).

avizăluire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***avizălui***] **1-2** (Înv) Avizare **(3-4)** (a unui act).

avizăluit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***avizălui***] **1-2** (Îvr) Avizare **(3-4)** (a unui act).

avizăluit², ~ă *a* [At: (a. 1821) URICARIUL XVII, 245 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***avizălui***] **1-2** (Înv) Avizat² **(3-4)**.

avizie *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 161/7 / E: it ***avvisi*** (pll *aviso*)] (Înv; nob) Notițe despre fapte războinice.

avizier *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: ***aviz*** + *-ier*] Afișier.

avizo *sn* [At: GHICA, ap. CADE / A și: (înv) *avizo* / V: *~z* / Pl: *~uri* / E: fr ***aviso***] **1** Vas de război de tonaj mic și cu viteză mare. **2** (Înv) Mic vas de război pentru transmiterea avizelor, ordinelor sau poștei, ori în misiuni de recunoaștere.

avizor *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***aviz*** + *-or*] Agent, funcționar al unei instituții, care aduce avize abonaților.

avlie *sf* [At: POP, ap. HEM 2170 / Pl: *~ii* / E: tc ***awly***, srb ***(h)avlija***] (Trs; Ban) **1** Curte. **2** Ocol. **3** Ogradă. **4** Voreț. **5** Obor. **6** Cimitir.

avocado *sn* [At: MDENC² / Pl: *~uri* / E: sp ***avocado***] Fructul arborelui *Persea americana*, din familia lauraceae, oval, uleios, de culoare verde gălbuie, parfumat, în greutate de 1-2 kg.

avocat, ~ă *smf* [At: PRAV. (1814), 16 / V: ***adv~***, (îvr; reg) ***advocatăr, arv~, arvocatăr, avroocatăr, avuc~*** / Pl: *~ați* / E: fr ***avocat***, lat ***advocatus***] **1** Persoană care are profesiunea de a acorda asistență juridică. **2** Persoană căreia i se dă dreptul de a apăra interesele sau de a reprezenta afacerile cuiva într-o instanță judecătorească. **3** (Îs) *~ public* Reprezentant al Ministerului Public în fața unei instanțe. **4** (Irn) Persoană care se face apărătorul alteia sau al unui principiu, al unei teorii. **5** (Irn; îs) *A se face* (sau *a fi*) *~ul cuiva* A lua în mod insistent apărarea cuiva.

avocatlâc *sn* [At: DA ms / V: ***adv~*** / Pl: *~uri* / E: ***avocat*** + *-lâc*] **1** Șiretenie avocățească. **2** Obicei avocățesc.

avocatură *sf* [At: VLAHUȚĂ, D 215 / V: ***adv~*** / Pl: *~ri* / E: ***avocat*** + *-ură*] **1** Profesie de avocat **(1)**. **2** Practicare a profesiei de avocat **(1)**.

avocațial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-al* / V: ***adv~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***avocat*** + *-ial*] **1-6** Avocațional **(1-6)**.

avocațional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / V: ***adv~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***avocat*** + *-(i)onal*] **1-2** Referitor la avocat **(1)** sau la avocatură **(1)** Si: *avocațial* **(1-2)**, *avocățesc* **(1-2)**. **3-4** De avocat **(1)** sau de avocatură **(1)** Si: *avocațial* **(3-4)**, *avocățesc* **(3-4)**. **5-6** Caracteristic avocatului **(1)** sau avocaturii **(1)** Si: *avocațial* **(5-6)**, *avocățesc* **(5-6)**.

avocătească *sf* [At: DA ms / V: ***adv~, ~ățe~*** / Pl: *~ese* / E: ***avocat*** + *-easă*] (Rar) **1-3** Avocată **(1-2, 4)**. **4-5** Soție a avocatului **(1-2)** Si: (înv) *avocățoaie* **(1-2)**.

avocățeasă *sf* vz ***avocătească***

avocățel *sm* [At: DA ms / V: ***adv~*** / Pl: *~ei* / E: ***avocat*** + *-el*] **1-6** (Irn) Avocat **(1-2, 4)** (nepriceput).

avocățesc, ~ească *a* [At: DA ms / V: ***adv~*** / Pl: *~ești* / E: ***avocat*** + *-esc*] **1-6** Avocațional **(1-6)**.

avocățime *sf* [At: DA ms / V: ***adv~*** / Pl: *~mi* / E: ***avocat*** + *-ime*] **1** Totalitate a avocaților **(1)**. **2** Breaslă a avocaților **(1)**. **3** Mulțime de avocați **(1)**.

avocățoaie *sf* [At: DA ms / V: ***adv~*** / Pl: *~* / E: ***avocat*** + *-oaie*] **1-2** Avocătească **(4-5)**.

avorbi *vt* [At: BL IV, 194 / Pzi: *~besc* / E: ***a² + vorbi***] (Trs) A grăi.

avort *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: drr ***avorta***] **1** Întrerupere accidentală sau provocată a gravidității înainte ca fătul să poată trăi în afara organismului matern. **2** (Rar; fig) Eșec.

avorta *vi* [At: CARAGIALE, N. S. 21/8 / Pzi: *~tez* / E: fr ***avorter***] **1-2** A suferi sau a-și provoca un avort **(1)**. **3** (Fig) A-și distruge iluziile și concepțiile pozitive. **4** (Fig) A nu-și atinge scopul.

avortare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***avorta***] **1-2** Pierdere prematură întâmplătoare sau provocată a gravidității Si: *avortat[1]* **(1)**. **3-4** (Fig) Distrugere a unor iluzii sau concepții pozitive Si: *avortat[1]* **(3-4)**. **5** (Fig) Nerealizare a unui scop Si: *avortat[1]* **(5)**.

avortat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***avorta***] **1-5** Avortare **(1-5)**.

avortat[2], ~ă [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***avorta***] **1** *a* (D. un făt) Pierdut înainte de termenul nașterii normale. **2** *a* (Fig; d. iluzii) Distrus[2]. **3** *a* (Fig; d. un scop) Nerealizat[2]. **4** *a* (Fig; d. opere de artă) Ratat[2]. **5-8** *sm* (Ccr) Avorton **(1-4)**.

avorton *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***avorton***] **1** (Frî) Copil născut înainte de termen Si: *avortat[2]* **(5)**. **2** (Fig) Om cu mari defecte, fizice sau morale Si: *avortat[2]* **(6)**. **3** (Fig) Lucru nereușit Si: *avortat[2]* **(7)**. **4** (Fig) Operă de artă ratată Si: *avortat[2]* **(8)**.

avrad *i* vz ***avradini***

avradini *i* [At: PITARUL HRISTACHE, ap. HEM 2170 / V: *~ad* / E: tc ***avradyny***] (Iuz) Injurie trivială folosită de clasele avute în epoca fanariotă.

avram *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: drr ***avramă***] (Bot; șîs *prun ~*) Varietate de prun.

avramă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~me* / E: ngr ***αυράμιλο***] (Bot; șîs *prună ~*) Varietate de prună.

avrămască *sf* vz ***avrămească***

avrămeasă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~mese* / E: bg, rs ***авран***] (Bot) **1** Veninariță. **2** (Îc) **~-(și)-cresteneasă** Veninariță, cu ramurile ei sterile și cu cele florifere. **3** (Îac) Barba-boierului.

avrămească *sf* [At: MARIAN, NU. 781 / V: *mas~* / Pl: *~meşti* / E: ***avrămeasă*** css] (Bot) **1** Avrămeasă **(1)**. **2-3** (Îc) **~-(și)-crestenească** Avrămeasă **(2-3)**.

avrămuț *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Înv; arg) Aur (cumpărat de contrabandiști).

avremi *av* [At: CORESI, EV. 18/22 / E: ***a[3] + vremi***] (Iuz) **1** Din timp în timp. **2** Rar. **3** Câteodată.

avrocatăr *smf* vz ***avocat***

avtentic, ~ă *a* vz ***autentic***

avto- vz ***auto[1]-***

avtocrator *smf* vz ***autocrator***

avtor *sm* vz ***autor***

avuabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***avouable***] (Frm) Care poate fi mărturisit.

avucat *smf* vz ***avocat***

avulsie *sf* vz ***avulsiune***

avulsiune *sf* [At: DN[3] / V: *~ie* / Pl: *~ni* / E: fr ***avulsion***] **1** Îndepărtare prin smulgere a unei formații anatomice, a unui organ etc. **2** Smulgere de către ape a unei porțiuni de mal din pământul unui proprietar și alipirea acesteia la pământul altui proprietar riveran.

avunculat *sn* [At: MDENC[2] / Pl: *~e* / E: lat ***avuncul***[us] + *-at*] (Soc) Relație specială între unchiul după mamă și copiii sorei lui, care predomină în societățile cu descendență matriliniară.

avut[1] *sn* [At: COD. VOR. 8/9 / Pl: *~uri* / E: ***avea***] **1** Posedare. **2** Deținere. **3-5** Avere **(3-4)**. **6** (Ccr) Bani. **7-9** (Rar) Avere **(14-15, 22)**. **10** (Rar; pex) Câștig. **11** (Rar; pex) Dar. **12** (Rar; pex) Avere **(27)**. **13** (Rar; pex) Componență. **14** (Rar; pex) Avere **(32)**. **15** (Rar; fig) Senzație. **16** (Rar; fig) Sentiment. **17** (Rar; fig) Boală. **18** (Rar; fig) Independență. **19** (Îvr; fig) Existență. **20** (Îvr; fig) Stare. **21** (Îvr; fig) Menire. **22** (Îvr; fig) Voință. **23** (Îvr; fig) Necesitate. **24** (Îvr; fig) Posibilitate. **25** (Îvr; fig) Destinație. **26** (Îvr; fig) Scop.

avut[2], ~ă *a* [At: PANN, E. I, 49 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***avea***] (Îvr) **1** Posedat[2]. **2** Deținut[2]. **3** Stăpânit[2]. **4** Care are avere **(4)**. **5** Care a agonisit multe bunuri. **6** Parvenit[2]. **7** (D. obiecte; pex) Care are un conținut bogat. **8** (Fig) Care are multă învățătură. **9** (Fig) Care are numeroase calități. **10** (Fig) Care are multe rude. **11** (Fig) Care are mulți prieteni. **12** (Fig) Care are mulți protectori.

avutor, ~oare *a* [At: COD. ȚIV. 1/7 (TÂLCUIREA) / Pl: *~i, ~oare* / E: ***avut*** + *-or*] (Înv; nob) Care are bunuri materiale.

avuți *vt* [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: drr ***avuție***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) îmbogăți. **3** A înavuți **(3)**.

avuție *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 451 / Pl: *~ii* / E: ***avut*** + *-ie*] **1-2** Avere **(4, 13)**. **3** Comoară. **4** (Fig) Avere **(15)**. **5-8** (Rar; pex) Avere **(24-25, 29-30)**. **9** (Îs) *~ națională* Totalitate a valorilor materiale și spirituale de care dispune un popor la un moment dat.

avuțire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***avuți***] (Îvr) **1** Îmbogățire. **2** Înavuțire **(2)**.

avuțit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***avuți***] (Îvr) **1** Îmbogățire. **2** Înavuțire **(2)**.

avuțit[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***avuți***] (Înv) **1-3** Înavuțit[2] **(1-3)**.

avuz[1] *sn* vz ***havuz***

avuz[2] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Loc pentru adăpostul vitelor Si: *sădărvan*.

avva *sm* vz ***avă[2]***

avvad *sm* vz ***avad***

ax[1] *sn* vz ***axă[1]***

ax[2] *sn* [At: DN[3] / V: ***axă*** *sf* / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***axe***] **1** Organ de mașină care susține diferite fusuri care se rotesc Si: *osie*. **2** (Îs) *~ cerebrospinal* Ansamblu anatomic și funcțional format din creier și din măduva spinării.

axa [At: BOGZA, ap. DA ms / Pzi: *axez* / E: ***axă***] **1** *vt* A aduce o piesă cilindrică în poziția în care axa ei de simetrie sau de rotație coincide cu o axă dată. **2** *vt* A centra. **3** *vt* A construi un obiect în jurul unei axe date. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) orienta către atingerea unui scop. **6-7** *vtr* (Fig) A (se) desfășura într-un anumit sens. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) concentra în jurul a ceva. **10-11** *vtr* (Fig) A (se) susține pe baza unei anumite situații, combinații etc. **12-13** *vtr* (Fig) A (se) conforma cu ceva.

axantopsie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***axantopsie***] Imposibilitate de a distinge culoarea galbenă.

axare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 12/3 / Pl: *axări* / E: ***axa***] **1** Aducere a unei piese cilindrice în poziția în care axa ei de simetrie sau de rotație coincide cu o axă dată Si: (rar) *axat[1]* **(1)**. **2** Centrare. **3** Construire a unui obiect în jurul unei axe date Si: (rar) *axat[1]* **(3)**. **4** (Fig) Orientare către atingerea unui scop Si: (rar) *axat[1]* **(4)**. **5** (Fig) Desfășurare într-un anumit sens Si: (rar) *axat[1]* **(5)**. **6** (Fig) Concentrare în jurul a ceva Si: (rar) *axat[1]* **(6)**. **7** (Fig) Susținere pe baza unei anumite situații Si: (rar) *axat[1]* **(7)**. **8** (Fig) Conformare cu ceva Si: (rar) *axat[1]* **(8)**.

axat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***axa***] (Rar) **1-8** Axare **(1-8)**.

axat[2], ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 15/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***axa***] **1** (D. piese cilindrice) Adus în poziția în care axa ei de simetrie sau de rotație coincide cu o axă dată. **2** (D. obiecte) Centrat[2]. **3** (D. obiecte) Construit în jurul unei axe date. **4** (Fig) Orientat către atingerea unui scop. **5** (Fig) Desfășurat într-un anumit sens. **6** (Fig) Concentrat în jurul a ceva. **7** (Fig) Susținut pe baza unei anumite situații. **8** (Fig) Conformat cu ceva.

axă[1] *sf* [At: LTR[2] 250 / V: ***ax*** *sn* / Pl: *axe* / E: fr ***axe***] **1** Dreaptă orientată într-un anumit sens. **2** (Îs) *Axa numerelor* Dreaptă prevăzută cu un punct de origine, de la care se continuă imaginar spre + și -infinit, pe ea găsindu-și locul toate numerele. **3** Dreaptă imaginară sau reală, care trece prin centrul unui corp și în jurul căreia acel corp se rotește sau se poate roti. **4** Dreaptă imaginară în jurul căreia se execută mișcarea de rotație a unui corp ceresc. **5** (Îs) *Axa lumii* Prelungire a dreptei imaginare care unește polii pământului până la intersecția cu sfera cerească. **6** Linie dreaptă care delimitează părțile simetrice ale unei figuri plane sau în spațiu. **7** (Îs) *Axa unei piramide* Dreaptă care unește vârful și mijlocul bazei. **8** (Îs) *Axa unei prisme* Dreaptă care unește centrele celor două baze. **9** (Îs) *Axa unei elipse* Dreaptă care unește cele două focare. **10** (Îs) *Axa unei nave* Linie imaginară în jurul căreia se fac diferite mișcări de oscilație și rotație ale navei. **11** (Îs) *Axa unei străzi* Linie (continuă) care împarte strada în două direcții de mers. **12** (D. lentile) Dreaptă dusă de la un punct luminos la centrul optic. **13** (Glg; îs) *~ de ridicare* Linie a (direcției) după care s-a făcut ridicarea unui șir de munți. **14** (Atm; înv; îs) *Axa gâtului* Axis **(1)**. **15-16** (Bot; înv; îs) *Axa unei plante* Axis **(2-3)**.

axă[2] *sf* vz ***ax[2]***

axial, ~ă a [At: DA / P: *~xi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***axial***] **1-5** Situat pe o axă (**1, 3, 4, 6, 12**). **6-10** Care are caracterul unei axe (**1, 3, 4, 6, 12**). **11-15** Referitor la o axă (**1, 3, 4, 6, 12**). **16-20** În raport cu o axă (**1, 3, 4, 6, 12**). **21-25** De axă (**1, 3, 4, 6, 12**). **26** (Bot) Subțioară.

-axie [At: DN³ / P: *~xi-e* / E: fr ***-axie***] Element secund de compunere cu semnificația: **1-2** (De) valoare.

axilar, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***axillaire***] **1** (Atm) De la subsuoară. **2** (Bot) Care pornește de la ramificația unei ramuri cu trunchiul sau a frunzei cu ramura.

axilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***axile***] **1**(Atm) Subsuoară. **2** Unghi format de tulpină și ramuri sau de ramuri și frunze.

axiliflor, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***axiliflore***] (Bot) Cu flori axilare.

axio- [At: DN³ / P: *~xi-o-* / E: fr ***axio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) valoare.

axiologic, ~ă a [At: RALEA, E. O. 293/21 / P: *~xi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***axiologique***] **1-4** Care aparține axiologiei (**1-4**). **5-8** Privitor la axiologie (**1-4**). **9-12** Care se bazează pe axiologie (**1-4**). **13-16** De axiologie (**1-4**).

axiologie *sf* [At: DA ms / P: *~xi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***axiologie***] **1** Disciplină filozofică având drept obiectiv studiul sistematic al originilor, esenței, clasificării, ierarhizării și funcției sociale a valorilor. **2** Metodă filozofică de cercetare, bazată pe ideea de valoare. **3** Problematică a valorilor. **4** Teorie generală a valorilor. **5** (Îs) *~ia artei* Perspectivă specifică asupra artei care pune în centrul ei valoarea operei.

axiom *sn* vz ***axiomă***

axioma *sf* vz ***axiomă***

axiomatic, ~ă [At: GEOM. SP., ap. DA ms / P: *~xi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***axiomatique***] **1-2** *a* Întemeiat pe o axiomă (**1-2**). **3-4** *a* Cu caracter de axiomă (**1-2**). **5-6** *a* (Îlav) **În mod ~** Cu certitudine. **7-8** *a* (Îal) Valabil fără demonstrație. **9** *a* (Îs) *Metoda ~ă* Metodă științifică de expunere care, pornind de la propoziții prime, numite axiome, deduce noi propoziții, numite teoreme. **10** *sf* Disciplină care studiază înlănțuirea corectă a axiomelor (**2**). **11-12** *sf* Totalitate a axiomelor (**1-2**). **13** *sf* Demonstrație prin axiome (**2**) (a unei idei, a unei teorii etc.). **14-15** *sf* Culegere de axiome (**1-2**).

axiomatiza *vt* [At: DN³ / P: *~xi-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***axiomatiser***] **1-2** A elabora un sistem de axiome (**1-2**). **3** A reduce cunoașterea la un ansamblu de axiome (**1**).

axiomatizare *sf* [At: DN³ / P: *~xi-o~* / Pl: *~zări* / E: ***axiomatiza***] **1-2** Elaborare a unui sistem de axiome (**1-2**) Si: (rar) *axiomatizat¹* (**1-2**). **3** Reducere a cunoașterii umane la un ansamblu de axiome (**1**) Si: (rar) *axiomatizat¹* (**3**).

axiomatizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~xi-o~* / Pl: *~uri* / E: ***axiomatiza***] (Rar) **1-3** Axiomatizare (**1-3**).

axiomatizat², ~ă a [At: MDA ms / P: *~xi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***axiomatiza***] **1-2** Care este elaborat sub forma unui sistem de axiome (**1-2**). **3** Care este redus la un ansamblu de axiome (**1**).

axiomă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 145 / P: *~xi-o~* / V: ***~om*** *sm*, ***~oma*** / Pl: *~me* / E: fr ***axiome***] **1** Adevăr general acceptat fără demonstrație deoarece se impune gândirii ca evident. **2** Fiecare dintre propozițiile prime pe baza cărora se formulează o demonstrație.

axiometru *sn* [At: DN³ / P: *~xi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***axiomètre***] (Mrn) Dispozitiv montat în fața timonei unei nave, care indică permanent unghiul de cârmă.

axion *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II 114/6 / A: axion / P: *~xi-on* / Pl: *~oane* / E: ngr ***ἄξιόν***] **1** Imn religios în care se repetă cuvintele „e vrednic", sau alte expresii sinonime, cu referire la divinitate. **2** Imn asemănător cu axionul (**1**) care se intona la întronarea domnitorului sau a mitropolitului.

axis *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: lat ***axis***] **1** (Atm) A doua vertebră a gâtului. **2-3** (Bot) (Tulpină principală sau) cilindru central.

axolot *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***axolot***] Stadiu larvar acvatic al unei specii de salamandre.

axometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***axomètre***] Aparat pentru determinarea axului cilindric al unei lentile.

axon¹ *sn* [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 323 / Pl: *~oane* / E: ngr ***ἄξον***] (Iuz) Ax² (**1**).

axon² *sm* [At: DN² / Pl: *~i* / E: fr ***axone***] (Atm) Prelungire a neuronului.

axonometric, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***axonométrique***] **1-2** Referitor la axonometrie (**1-2**). **3-4** Care aparține axonometriei (**1-2**). **5-6** De axonometrie (**1-2**).

axonometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***axonométrie***] **1** Metodă de obținere a proiecției obiectelor din spațiu pe un plan. **2** Disciplină care studiază reprezentările axonometrice.

axunge *sfs* [At: DN³ / E: fr ***axonge***] (Rar) Produs obținut prin topirea grăsimii de porc, folosit ca emolient și ca bază de unguente.

ayatolah *sm* [At: DEX² / P: *a-ia~* / Pl: *-i* / E: fr ***ayatollah***] Conducător al religiei musulmane.

az¹ [At: (a. 1642) DOC., ap. GCR I, 102/39 / E: vsl ***азъ***] **1** *sms* (Înv) Primă literă a alfabetului chirilic. **2** *ppr* (Iuz) Eu, folosit înaintea numelui, la începutul unui act Si: (înv) *Io*.

az² *av* vz ***azi***

azaghiu *sm* vz ***iasacciu***

azagiu *sm* vz ***iasacciu***

azalee *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / Pl: *~* / E: fr ***azalée***] Nume al mai multor arbuști ornamentali exotici, cu flori mari, albe, roz sau roșii, din familia ericaceelor (*Azalea*).

azap *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 40/22 / Pl: *~i*, (îvr) *~izi* / E: tc ***azeb***] (Iuz) Veche miliție otomană, un fel de infanterie neregulată ce era prima expusă atacului dușmanilor.

azard *sn* vz ***hazard***

azăduși¹ *vi* vz ***zăduși***

azăduși² *vi* [At: DA / Pzi: *~șesc* / E: vsl ***задушити***] (D. boi; reg) A asuda (**1**).

azăm *sf, a* vz ***azim***

azămioară *sf* vz ***azimioară***

azămiu *a* vz ***azimiu***

azăvadă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 89 / Pl: *~vezi* / E: nct] (Reg) **1** Apărătoare de scândură la coșul bordeielor. **2** Adăpost la o târlă. **3** (Pex) Adăpost.

azâm *sf, a* vz ***azim***

azâr *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; d. câini; îe) **A sta ~** A pândi cu atenție vânatul.

azbest *sn* [At: LTR² / A și: azbest / V: ***asb~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***asbeste***] Minereu alb, fibros și mătăsos, din care se fac piese și țesături neinflamabile și izolatoare.

azbestolit *sn* [At: MDENC² / Pl: *~uri* / E: fr ***asbestolythe***] Material de construcție pentru acoperișuri, ușor, rezistent și ignifug, fabricat din fibre scurte de azbest.

azbestoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***asbestose***] (Med) Pneumoconioză provocată de inhalarea particulelor fine de azbest.

azbociment *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: rs ***азбоцимент***] Material obținut dintr-un amestec de azbest și ciment, folosit sub formă de plăci, de tuburi etc.

azbotextolit *sn* [At: MDENC² / Pl: *~uri* / E: ***azb[est] + textolit***] Material electroizolant obținut prin presare din țesături de azbest impregnate cu rășini fenolice.

azbuche *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2189 / S: *az-bu~* / Pl: *~chi* / E: vsl ***азъбуки***] (Înv) **1** Alfabet chirilic. **2** Învățământ elementar. **3** (Îe) **A fi la ~** A fi la începutul alfabetizării. **4** (Irn) Învățătură.

azbucovană *sf* [At: NEGRUZZI, S. II 202 / S: *az-bu~* / Pl: *~ne* / E: vsl ***азбуковино***] (Iuz) Abecedar.

azdruca *vtr* vz ***astruca***

azdruna *vtr* [At: DR. IX 434 / Pzi: *~nez* / E: nct] **1-2** A (se) strămuta.

azeace *sf* [At: VARLAAM, C., ap. HEM. 411/ S: *a-z~* / Pl: *~aci* / E: ***a ze(a)ce***[a parte]] (Înv) Zeciuire.

azeaciuire *sf* [At: CORESI, EV. 7/9 / Pl: *~ri* / E: ctm ***azeace + zeciuire***] (Înv) Zeciuire.

azeotrop, ~ă** a* [At: DN[3] / P: *~ze-on~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***azéotrope] Care prezintă azeotropism Si: *azeotropic.*

azeotropic, ~ă** a* [At: DN[3] / P: *~ze-on~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***azéotropique] Azeotrop.

azeotropie** sf* [At: DN[3] / P: *~ze-on~* / Pl: *~ii* / E: fr ***azéotropie] Azeotropism.

azeotropism** sn* [At: DN[3] / P: *~ze-on~* / Pl: *~e* / E: fr ***azéotropisme] Proprietate a unui amestec de substanțe lichide de a nu păstra proprietățile individuale ale corpurilor care intră în componența sa Si: *azeotropie.*

azerbaidjan, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~jeni, ~jene* / E: ***Azerbaidjan***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Azerbaidjanului. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Azerbaidjan. **5-7** *a* Care aparține Azerbaidjanului sau azerbaidjenilor **(1, 3)**. **8-10** *a* Privitor la Azerbaidjan sau la azerbaidjeni **(1, 3)**. **11-13** *a* De Azerbaidjan sau azerbaidjeni **(1, 3)**.

azi [At: I. IONESCU, C. 126/41 / V: ***az*** / E: ml ****hadie***] **1-2** *av, sm* (În) ziua în curs. **3** *av* (Îlav) **~-dimineață** În dimineața zilei în curs. **4** *av* (Îlav) **~-noapte** În noaptea precedentă. **5** *av* (Îlav) **De ~** Din ziua prezentă. **6** *av* (Îal) Începând din ziua prezentă. **7** *av* (Îlav) **De ~ în ... zile** Peste ... zile. **8** *av* Acum. **9** *av* Momentan. **10** *av* (Îlav) **Până ~** Până acum. **11** *av* (Îlav) **~-mâine** Zi de zi. **12** *av* (Îal) În mod repetat. **13** *av* (Îal) În curând. **14** *av* (Îal) Când și când. **15** *av* (Îlav) **De ieri până ~** Într-un timp scurt. **16** *av* (Îal) În mod neașteptat. **17** *av* (Îlav) **De ~ pe mâine** Amânat la nesfârșit. **18** *av* (Îal) Provizoriu. **19** *av* (Îlv) **A trăi de ~ pe mâine** A trăi în mare lipsă materială. **20** *av* (Îal) A trăi fără speranțe de viitor. **21** *av* (Îal) A fi gata să moară. **22** *av* (Îlav) **Cu ~ cu mâine** Încet-încet. **23** *av* (Îlav) **De cu ~** Din vreme. **24** *av* (Îlav) **În ziua de ~** În zilele noastre. **25** *av* (Îlav) **Ba ~, ba mâine** Nesigur. **26-27** *av, sm* (În) timpul prezent. **28-29** *av, sm* (În) epoca contemporană.

azidă** sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***azide] (Chm) Săruri ale acidului azothidric, instabile, care prin încălzire se descompun uneori cu explozie.

azigos, ~oasă** a* [At: DN[3] / V: ***azyg~ / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***azygos***] **1** (D. o formație anatomică) Impar. **2** (Îs) *Venă ~ă* Venă care face legătura între cele două vene cave.

azil** sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 7/24 / S: *asil* / Pl: *~e,* (înv) *~uri* / E: fr ***asile] **1** (Ant) Loc inviolabil, în care găseau scăpare cei condamnați. **2** (Pex) Loc de scăpare. **3** (Pex) Loc de siguranță. **4** (Pex) Refugiu. **5** Instituție caritabilă care adăpostește și întreține copii, bătrâni, infirmi, săraci. **6** Local în care funcționează un azil **(5)**. **7** (Înv) Persoană care ocrotește. **8** (Îs) *Drept de ~* Drept al cuiva de a se stabili pe teritoriul unei țări al cărei cetățean nu este. **9** (Îs) *~ politic* Acordare de către un stat a dreptului de intrare și stabilire pe teritoriul său unei persoane străine persecutate în țara sa din motive politice.

azim, ~ă [At: COD. VOR. 15/5 / V: (reg) ***adzăm, adzâm, azăm, azâm, azm, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***ἄζυμος***] **1** *sf* Turtă de făină de grâu sau de secară, făcută din aluat nedospit și coaptă sub spuză (folosită de catolici la împărtășanie). **2** *sf* Pâine nedospită. **3** *sf* Turtă coaptă în spuză. **4** *a* (Șîs *pâine ~ă*) Nedospit. **5** *a* (Reg; d. legume; îf *azmă*) Crud. **6** *a* (Reg; d. legume; îf *azmă*) Care nu s-a murat bine. **7** *a* (Reg; d. varză; îf *azmă*) Dulce. **8** *a* (Reg; d. varză; îf *azmă*) Acru. **9** *a* (Reg; d. varză; îf *azmă*) Negătit.

azimioară** sf* [At: HEM. 2194 / V: ***azm~, azăm~ / Pl: *~re* / E: ***azimă*** + *-ioară*] **1-6** (Șhp) Azimă **(1-3)** (mică). **7** (Bot) Burete nedefinit mai îndeaproape.

azimit** sn* [At: CORESI, ap. MURNU, GR. 9 / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἀζυμίτης] (Înv; în cultul religios ebraic) Zile ale azimilor.

azimiu, ~ie** a* [At: ALECSANDRI, PR. / V: ***azăm~ / Pl: *~ii* / E: ***azimă*** + *-iu*] **1** (Nob; îf *azăm~*) Făcut din aluat nedospit. **2** Ca azima **(1)**.

azimut** sn* [At: CULIANU, C. 12 / Pl: *~uri* / E: fr ***azimut] (Ast) Unghi dintre planul meridianului unui punct și planul care trece prin verticala acelui punct și prin dreapta la care se referă azimutul.

azimutal, ~ă** a* [At: CULIANU, C. 12 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***azimutal] (Ast) **1** Care se referă la azimut. **2** Propriu azimutului. **3** De azimut. **4** (Îs) *Cerc ~* Instrument pentru măsurători astronomice și geodezice de unghiuri orizontale, având un cerc orizontal de diametru mult mai mare decât al teodolitului.

azină** sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***azine] (Chm) Combinație chimică organică cu inele de șase atomi diferiți, printre care cel puțin unul de azot.

azion** sn* [At: (a. 1832) FURNICĂ, I. C. 382 / Pl: *~oane* / E: ngr ***αἴζω] (Iuz; grî) Curs valutar Si: *agio.*

azm, ~ă** sf, a* vz ***azim

azmicioară** sf* [At: JAHRESBER. VII/71 / Pl: *~re* / E: ***azimă + *-icior*] **1-6** Azimioară **(1-6)**.

azmioară** sf* vz ***azimioară

azmuța** vt* vz ***asmuța

azmuțare** sf* vz ***asmuțare

azmuțat[1]** sn* vz ***asmuțat[1]

azmuțat[2], ~ă** a* vz ***asmuțat[2]

azmuțător, ~oare** smf, a* vz ***asmuțător

azmuțătură** sf* vz ***asmuțătură

azmuți** vt* vz ***asmuți

azmuțire** sf* vz ***asmuțire

azmuțit[1]** sn* vz ***asmuțit[1]

azmuțit[2], ~ă** a* vz ***asmuțit[2]

azmuțitor, ~oare** smf, a* vz ***asmuțitor

azmuțitură** sf* vz ***asmuțitură

azna** sf* vz ***hazna

azo** sns* [At: DN[3] / E: fr ***azo] (Chm) Legătură organică notată - N = N -.

azobenzen** sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***azobenzène] Substanță care conține în moleculă doi radicali fenil legați prin gruparea azo.

azoderivat** sm* [At: DN[3] / Pl: *~ați* / E: fr ***azodérivé] Substanță în care doi radicali, proveniți fiecare prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi, sunt legați prin gruparea azo.

azoic[1], ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***azoïque] **1** (D. un mediu) Lipsit de viață animală. **2** (D. terenuri) Lipsit de fosile.

azoic[2], ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***azoïque] (D. compuși organici) Care conține azot.

azonal, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***azonal] (Ggf) **1** Care nu formează zone (compacte). **2** Fără zone.

azoospermie** sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***azoospermie] Lipsa spermatozoizilor din lichidul seminal.

azot** sms* [At: PONI, CH. 62 / E: fr ***azote] (Chm) Element simplu, gazos, incolor, inodor, insipid, inactiv chimic, impropriu pentru ardere și respirație, care intră în componența aerului atmosferic în proporție de 4/5 și a țesuturilor vegetale și animale Si: *nitrogen.*

azotat[1]** sm* [At: MACAROVICI, CH. 387-388 / Pl: *~ați* / E: fr ***azotate] **1** Sare formată prin reacția dintre acidul azotic și o bază Si: *nitrat.* **2** (Îs) *~ de argint* Compus al acidului azotic cu argintul, sub formă de cristale incolore, folosit în chimia analitică și preparativă, în industria fotografică și cinematografică, la fabricarea oglinzilor și în medicină, la dezinfectări și cauterizări Si: *piatra-iadului.* **3** (Îs) *~ de potasiu* Compus al acidului azotic cu potasiul, folosit ca îngrășământ, ca oxidant și ca fondant Si: *salpetru de India.* **4** (Îs) *~ de sodiu* Compus al acidului azotic cu sodiul, folosit ca îngrășământ și oxidant Si: *salpetru de Chile.*

azotat[2], ~ă** a* [At: PARHON, B. 23 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***azoté] (Chm) Care conține azot **(1)**.

azotemic, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***azotémique] **1-2** Referitor la azotemie **(1-2)**. **3-4** Caracteristic azotemiei **(1-2)**. **5-6** De azotemie **(1-2)**.

azotemie** sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***azotémie] (Med) **1** Cantitate de azot din sânge (sub formă de uree, acid uric etc.). **2** Creștere anormală a cantității de uree din sânge.

azotic, ~ă** a* [At: PONI, CH. 111 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***azotique] **1** (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al azotului, sub formă de lichid incolor, corosiv, oxidant puternic Si: *acid nitric, apă tare.* **2** (Îs) *Anhidridă ~ă* Anhidridă formată prin oxidarea azotului.

azotiperită** sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***azotypérite] Substanță toxică vezicantă de luptă.

azotit** sm* [At: PONI, CH. 107 / V: *~ă* / Pl: *~iți* / E: fr ***azotite] (Chm) Sare formată din combinarea acidului azotos cu o bază Si: *nitrit.*

azotită** sf* vz ***azotit

azotobacter *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***azotobacters***] Bacterie aerobă care folosește în nutriția sa azotul atmosferic pe care îl transformă în azot organic.

azotobacterin *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ger ***Azotobakterin***] Îngrășământ bacterian alcătuit din culturi artificiale de azotobacterii Si: *azotogen*.

azotogen *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ger ***Azotogen***] Azotobacterin.

azotometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***azomètre***] Aparat pentru determinarea volumului de azot rezultat din arderea unei substanțe organice.

azotos, ~oasă *a* [At: PONI, CH. 107 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***azoteux***] (Chm) **1** Format dintr-o valență de azot și una de axigen Si: *nitros*. **2** (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al azotului, cu însușiri oxidante și reductive Si: *acid nitros*.

azotură *sf* [At: DA / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: fr ***azoture***] (Chm) **1** Combinație a azotului cu un corp simplu. **2** Combinație chimică rezultată din amoniac Si: *nitrură*.

azoturie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***azoturie***] (Med) Eliminare prin urină a unor cantități mari de uree și de compuși azotați.

aztec, ~ă [At: BOGZA, C. O. 47 / Pl: *~eci, ~ece* / E: fr ***aztèque***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține populației autohtone a Mexicului. **3** *a* Referitor la azteci **(1)**. **4** *a* Specific aztecilor **(1)**. **5** *a* De azteci **(1)**.

azulenă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: ger ***Azulen***] (Chm) Hidrocarbură care se găsește în uleiurile eterice extrase din plante și în unele gudroane, utilizată ca infuzie pentru gargarism.

azur, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 30 / Pl: *sn ~uri, a ~i, ~e* / E: fr ***azur***, lat ***azzurum***] **1-2** *a, sn* (Care are) culoarea albastru-verzui deschis. **3-4** *a, sn* (Care are) culoarea cerului senin. **5** *sn* (Pex) Vopsea de culoarea azur **(2)**.

azura *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~rez* / E: fr ***azurer***] A albăstri ușor produsele textile albe pentru a îndepărta slaba colorație galbenă.

azurare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~rări* / E: ***azura***] Operație de ușoară albăstrire a produselor textile albe, spre a evita îngălbenirea sub acțiunea luminii și a oxigenului din aer Si: (rar) *azurat^1*.

azurat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***azura***] (Rar) Azurare.

azurat^2, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***azura***] **1** (D. textile albe) Care a fost albăstrit ușor, spre a evita îngălbenirea. **2** Căruia i s-a dat culoarea azur **(2)**. **3-4** De culoare azur **(2, 4)**.

azuree *sfp* [At: DN^3 / E: ger ***Azuree***] Trăsături din jurul desenelor sau gravurilor care îndeplinesc rolul umbrelor.

azurit *sn* vz ***azurită***

azurită *sf* [At: ISTRATI–LONGINESCU, CH. 195 / V: ***azurit*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***azurite***] (Min) Carbonat bazic natural de cupru, cristalizat, de culoare albastră, folosit ca piatră ornamentală, ca minereu de cupru și, pulverizat, ca materie colorantă.

azuriu, ~ie [At: NEGRUZZI, I 195 / Pl: *~ii* / E: ***azur*** + *-iu*] **1-4** *sn, a* (Culoare) care bate în azur **(2, 4)**. **5-6** *a, sn* (Care are) culoarea albastru-verzui. **7-8** *sn* Ca azurul **(2, 4)**.

azuros, ~oasă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 243 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***azur*** + *-os*] (Nob) **1-3** Azuriu **(1, 3, 5)**.

azvânta^1 *vtr* vz ***zvânta***

azvânta^2 *vr* [At: MERA, L. B. 268 / S: *asv~* / Pzi: *azvânt* / E: *az-* + ***avânta*** css] (Trs) **1-7** A se avânta **(6-12)**.

azvârli [At: MARCOVICI, C. 9/7 / V: ***asv~*** / Pzi: *azvârl*, (reg) *~lesc* / E: ctm ***arunca*** + ***zvârli***] **1** *vt* A arunca un obiect printr-o mișcare energică. **2** *vt* A izbi cu ceva în ceva. **3** *vt* A da la o parte, a lepăda ceva nefolositor sau vătămător. **4** *vt* A da afară (din casă sau dintr-o situație oarecare). **5** *vt* (D. lichidul dintr-un vas) A deșerta repede. **6** *vt* A răspândi ceva prin mișcări rapide și largi. **7** *vt* (D. bani) A cheltui prea mult. **8** *vt* (Șie) **A ~ banii pe fereastră** A fi foarte cheltuitor. **9** *vt* (D. apă) A izvorî cu presiune. **10** *vt* A erupe. **11** *vt* A arunca un proiectil. **12** *vt* A scăpa de cineva. **13** *vt* A împinge pe cineva într-o primejdie. **14** *vt* (Înv) A respinge. **15** *vt* (Înv) A nesocoti. **16** *vi* A lovi la distanță cu ceva într-o anumită țintă. **17** *vi* (Îe) **A ~ cu piatra în șatră** A lovi cu vorba pe departe. **18** *vi* (Îae) A face aluzie la ceva sau la cineva. **19** *vi* (Îe) **A ~ cu barda-n Dumnezeu** (sau **în lună**) A se răzvrăti contra tuturor. **20** *vi* (Îe) **Cât ai ~ cu securea** (sau **cu toporul, cu praștia, cu bățul,** ori **cu o zburătură, cu un lemn**) Foarte aproape. **21** *vi* (D. animale) A lovi cu picioarele de dinapoi. **22** *vi* (D. cai) A arunca din șa călărețul. **23** *vi* (D. animale) A lovi pe cineva cu o parte a corpului. **24** *vt* (Fig) A disprețui. **25** *vr* A se repezi. **26** *vi* A se grăbi spre ceva. **27** *vi* A se arunca spre ceva cu mare avânt. **28** *vr* A face un salt spre a ajunge pe un loc mai înalt. **29** *vr* A se năpusti asupra cuiva. **30** *vr* A se mișca iute la treabă.

azvârlire *sf* [At: DA / V: ***asv~*** / Pl: *~ri* / E: ***azvârli***] **1** Aruncare a unui obiect printr-o mișcare energică Si: *azvârlit^1* **(1)**, *zvârlire* **(1)**, *zvârlit^1* **(1)**. **2** Izbire cu ceva în cineva Si: *azvârlit^1* **(2)**, *zvârlire* **(2)**, *zvârlit^1* **(2)**. **3** Îndepărtare a ceva nefolositor Si: *azvârlit^1* **(3)**, *zvârlire* **(3)**, *zvârlit^1* **(3)**. **4** Dare afară (din casă sau dintr-o situație oarecare) Si: *azvârlit^1* **(4)**, *zvârlire* **(4)**, *zvârlit^1* **(4)**. **5** (D. lichidul dintr-un vas) Golire rapidă Si: *azvârlit^1* **(5)**, *zvârlire* **(5)**, *zvârlit^1* **(5)**. **6** Răspândire a ceva prin mișcări rapide și largi Si: *azvârlit^1* **(6)**, *zvârlire* **(6)**, *zvârlit^1* **(6)**. **7** (D. bani) Cheltuire exagerată Si: *azvârlit^1* **(7)**, *zvârlire* **(7)**, *zvârlit^1* **(7)**. **8** (D. apă) Izvorâre cu presiune mare Si: *azvârlit^1* **(8)**, *zvârlire* **(8)**, *zvârlit^1* **(8)**. **9** Erupere. **10** Aruncare a unui proiectil Si: *azvârlit^1* **(10)**, *zvârlire* **(10)**, *zvârlit^1* **(10)**. **11** Scăpare de cineva Si: *azvârlit^1* **(11)**, *zvârlire* **(11)**, *zvârlit^1* **(11)**. **12** Împingere a cuiva într-o primejdie Si: *azvârlit^1* **(12)**, *zvârlire* **(12)**, *zvârlit^1* **(12)**. **13** Respingere. **14** Nesocotire. **15** Lovire la distanță cu ceva într-o anumită țintă Si: *azvârlit^1* **(15)**, *zvârlire* **(15)**, *zvârlit^1* **(15)**. **16** (D. animale) Lovire cu picioarele de dinapoi Si: *azvârlit^1* **(16)**, *zvârlire* **(16)**, *zvârlit^1* **(16)**. **17** (D. animale) Aruncare a călărețului din șa Si: *azvârlit^1* **(17)**, *zvârlire* **(17)**, *zvârlit^1* **(17)**. **18** (D. animale) Lovire a cuiva cu o parte a corpului Si: (rar) *azvârlit^1* **(18)**, *zvârlire* **(18)**, *zvârlit^1* **(18)**. **19** (Fig) Disprețuire. **20** Repezire. **21** Grăbire spre ceva Si: *azvârlit^1* **(21)**, *zvârlire* **(21)**, *zvârlit^1* **(21)**. **22** Repezire spre ceva cu mare avânt Si: *azvârlit^1* **(22)**, *zvârlire* **(22)**, *zvârlit^1* **(22)**. **23** Sărire spre a ajunge pe un loc mai înalt Si: *azvârlit^1* **(23)**, *zvârlire* **(23)**, *zvârlit^1* **(23)**. **24** Năpustire asupra cuiva Si: *azvârlit^1* **(24)**, *zvârlire* **(24)**, *zvârlit^1* **(24)**. **25** Efectuare rapidă a treburilor Si: *azvârlit^1* **(25)**, *zvârlire* **(25)**, *zvârlit^1* **(25)**.

azvârlit^1 *sn* [At: DA / V: ***asv~*** / Pl: *~uri* / E: ***azvârli***] **1-8** Azvârlire **(1-8)**. **9** Erupere. **10-12** Azvârlire **(10-12)**. **13** Respingere. **14** Nesocotire. **15-18** Azvârlire **(15-18)**. **19** (Fig) Disprețuire. **20** Repezire. **21-25** Azvârlire **(21-25)**. **26** (La jocurile de-a țurca, de-a ghincea, de-a mincea; îs) *La ~* Situație a uneia dintre cele două echipe, opusă echipei aflate „la bătaie“.

azvârlit^2, ~ă [At: HEM 1944 / V: ***asv~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***azvârli***] **1** *a* Aruncat printr-o mișcare energică. **2** *a* Izbit în ceva. **3** *a* Dat la o parte ca fiind nefolositor. **4** *a* Dat afară (din casă sau dintr-o situație oarecare). **5** *a* (D. lichidul dintr-un vas) Vărsat rapid. **6** *a* Răspândit prin mișcări rapide și largi. **7** *a* (D. bani) Cheltuit prea rapid. **8** *a* (D. apă) Izvorât cu presiune. **9** *a* (D. lavă) Erupt^2. **10** *a* (D. proiectile) Aruncat^2. **11** *a* Alungat cu intenția de a scăpa de el. **12** *a* Împins într-o primejdie. **13** *a* Respins^2. **14** *a* Nesocotit^2. **15** *a* Aruncat la distanță într-o anumită țintă. **16** *a* Aruncat din șa de către cal. **17** *a* (Fig) Disprețuit^2. **18** *a* Năpustit asupra cuiva. **19** *sf* (Trs) Azvârlitură. **20** *sf* (Îcs) **De-a ~a** Joc de copii în care aceștia se întrec la aruncarea la distanță a unor obiecte. **21** *sf* (Îe) **A da de-a ~a** A azvârli^2 **(3)**. **22** *sf* (Îae) A rostogoli.

azvârlitor, ~oare [At: POLIZU / V: ***asv~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***azvârli*** + *-tor*] **1-18** *smf, a* (Persoană) care azvârle **(1-8, 11-16)**. **19-21** *a* (D. animale) Care azvârle **(21-23)**. **22** *sf* Parte în contrapantă a unor jilipuri pe care lemnele purtate de apă sar în grămadă.

azvârlitură *sf* [At: PANN, E. II, 156 / V: ***asv~*** / Pl: *~ri* / E: ***azvârli*** + *-tură*] **1** Aruncătură. **2** Distanță până la care ajunge un obiect azvârlit. **3** (Îe) **La o ~ (de băț)** Aproape.

azygos *ai* vz ***azigos***

ă smi [At: DA / E: ml] **1** A doua literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet notat cu această literă (vocală medială, cu deschidere mijlocie, nerotunjită).

ăl, a** ad* [At: DEX / G-D sg: *~ui, ălei;* G-D pl: *ălor* / Pl: *ăi, ăle* / E: lat ***illum, illa] (Pfm) Cel, cea.

ăla, aia** pd, ad* [At: DEX / Pl: *aia, alea* / G-D sg: *ălui, ălei;* G-D pl: *ălor* / E: lat ***illu, illa] (Pfm) **1** Acela, aceea. **2** (Îs) *Altă aia* Ciudățenie. **3** (Îas) Monstru. **4** (Îs) *Toate alea* Tot ce trebuie.

ălalalt** pd, ad* vz ***ălălalt

ălălalt, ailaltă** pd* [At: DOSOFTEI, V. S. 67 / A: *ălalalt, ălălalt* / V: ***alalalt, ailaltă, ălălalt, (cu dismilarea lui *l>n*) ***alalant, alalant, ălălant, ailantă*** (prin sincopare) ***ăllalt, ăllanti,*** (corespunzând lui *hăla*), ***hălălalt, hălălant*** / E: ***ăl + alalt***] (Pfm) Celălalt.

ălălalt, aialaltă** pd, ad* [At: DEX / Pl: *ăialalți, alealalte* / G-D sg: *ăluilalt, ăleilalte;* G-D pl: *ălorlalți, ălorlalte* / V: ***ălalalt, ălalaltă, ăllalt, ăllaltă, ailaltă / E: ***(ăl)a + alalt***] **1-2** (Pfm) Celălalt.

ăllalt, ailaltă, allaltă** pd, ad* vz ***ălălalt

ăra** i* vz ***îra

ăst, astă** pd, ad* vz ***ăsta

ăsta, asta [At: NECULCE, ap. LET. II 297/26 / V: ***ast (ăst), astă, est, easta, hăst, hastă, hăstra, iest, iastă, ist (iast), iasta*** / Pl: *ăștia, astea* / E: ml ****istus (iste), -a, -ud***] **1-5** *pd* Acesta (**1-5**). **6** *pd* Așa ceva. **7** *pd* (Îlav) **Cu toate astea** Totuși. **8** *pd* (Îlav) **De asta** Din această cauză. **9** *pd* (Îlav) **Pentru asta** De aceea. **10** *pd* (Îe) **Asta e!** (sau **asta-i!**) Nu ai ce face, trebuie să suporți. **11** *pd* (Îe) **Ei, asta-i!** Nu cred. **12** *pd* (Îae) Nu sunt de acord. **13** *pd* (Îe) **Asta-i încă** (sau **asta încă-i**) **una!** Tare mă mir. **14** *pd* (Îe) **Asta-i asta!** Iată ce este important. **15** *pd* (Îae) Acum e momentul decisiv Cf *acu-i acu!* **16** *pd* (Îe) **Ce-i asta?** Cum se poate așa ceva? **17** *pd* (Îs) *Cu (una ca) asta* Cu așa ceva. **18** *pd* (Îas) Astfel. **19** (Îs) *De* (sau *despre*) *asta* În ce privește... **20** (Îlav) **Astă-primăvară, astă-vară, astă-toamnă, astă-iarnă, astă-noapte** Precedentul interval de timp. **21** *ad* (Îlav) **~ an** Anul în curs.

ăstalalt, astalaltă [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 64 / V: ***~tăl~, ~ant, ~tălant, ~stl~*** / Pl: *ăștialalți, astealalte* / E: ***ăst + alalt*** (*ălalalt*)] **1-2** *pd, ad* Cestalalt.

ăstalant, astalantă** pd, ad* vz ***ăstalalt

ăstălalt, astălaltă** pd, ad* vz ***ăstalalt

ăstălant, astălantă** pd, ad* vz ***ăstalalt

ăstlalt, astlaltă** pd, ad* vz ***ăstalalt

ășmandău** sm* vz ***hajmandău

ăui** vi* vz ***hăui

ăuire** sf* vz ***hăuire

ăuit¹** sn* vz ***hăuit¹

ăuit², ~ă** a* vz ***hăuit²

â smi [At: DA / E: vsl **ъ**] **1** A treia literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet notat, în interiorul cuvântului, cu litera „â". **3** Vocală medială, închisă, nerotunjită.

B

b *smi* [At: DA / E: ml *b*] **1** A patra literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei *b*, consoană bilabială explozivă.

ba *av* [At: COD. VOR^{2}. 40^{V}/10 / E: bg, pn, ucr ***ба,*** srb *ba*] **1** După o propoziție negativă sau negativ-interogativă, exprimă opoziția față de ideea enunțată anterior. **2** Vorbitorul poate exprima opoziția față de un gând al său, neexprimat anterior. **3** (După o mustrare, un reproș) Vezi bine că da. **4** De ce nu? **5** (Irn; după o propunere nepotrivită) Nici gând. **6** (Irn; îe) **~ că chiar!** N-ai prea nimerit-o! **7** (Înv; îe) **~ asta-i vorbă!** Nicidecum. **8** (Înv; îe) **~ ce (se potrivește)?** Nici vorbă. **9** (Înv; îlav) **~ nu!** Într-adevăr! **10** (Îlav) Chiar așa? **11** (Îlav) **~ (nu), zău!** Să fim serioși! **12** (Îlav) Să fim drepți. **13** (Îlav) Chiar așa este. **14** (Irn; îe) **~ bine (că nu)!** Sigur că da! **15** (Înv; îe) **~ să (mai) zici!** Așa se pare. **16** (Îe) **~ că bine zici!** E o idee bună. **17** (Îae) Ai dreptate. **18** Hotărât nu! **19** (Îe) **Da sau ~?** Răspunde clar! **20** (Îe) **Nici da, nici ~** Nu e hotărât. **21** În nici un caz. **22** (Îe) **~ da** (sau, reg, **~ nu**) Introduce o afirmație care contrazice o negație. **23** (Îe; în interogative, urmează după un verb afirmativ) **au** (sau, **ori**) **~?** Pune în fața celui chestionat o alternativă. **24** (Înv; îe) **Vodă vrea și Hâncu ~!** A apărut o piedică de la cine nu te-ai fi așteptat. **25** (În antiteze) Imposibil. **26** (În legătură cu conjunctivul) Nu este permis. **27** Nici pomeneală! **28** (Îe; cu sens de hiperbolă) **La soare te puteai uita, dar la... ~!** E foarte frumos. **29** (Îae) E plin de calități. **30** (Irn; îae) E foarte înfumurat. **31** (Reg; îe) **Ca mai ~!** sau **Nici (cam) mai ~!** ori **Nici ~!** Nici nu poate fi vorba! **32** (Îe) **A zice ~** A se împotrivi. **33** (Îae) A refuza. **34** (Introduce un nou argument) Unde mai pui că... **35** (În sprijinul unei afirmații anterioare) Mai mult decât atâta. **36** (Îlcj) **~ și** (sau **chiar**) Chiar și. **37** (Îae) Încă și. **38** (Îcrî; exprimă nehotărârea între mai multe alternative, având rol de conjuncție disjunctivă) **~ ... ~ ...** Sau... sau... **39** (Îac) Când... când... **40** (Îac) Acum... acum. **41** (Îac) Aici... aici. **42** (Îac) Exprimă tergiversarea. **43** (Îe) **~ e albă, ~ e neagră** (sau **~ e laie, ~ e bălaie**) Nu știi ce să mai crezi. **44** (Îae) Se contrazice singur. **45** (Îe) **A nu zice nici da, nici ~** A nu se pronunța într-o problemă Si: *a se abține*. **46** (Îe) **~ una, ~ alta** Multe și de toate.

baargic *sn* [At: DAMÉ, T. 9 / V: (reg) ***baingic*** / Pl: *~uri* / E: ns cf tc *barčak*] **1** (Reg; rar) Bucată de lemn care vine deasupra osiei dinainte a carului, formând, împreună cu osia, corpul în care intră gruiul (piscul, furca) și inima carului. **2** Gresie. **3** Perinoc (la car). **4** Scaun dinainte. **5** Masă.

baba *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: tc ***baba***] Dispozitiv de 40-60 cm în formă de mosor, fixat pe puntea navelor sau pe cheiuri, de care se leagă parâmele navelor acostate.

babac *sm* vz ***babacă***

babacă *sm* [At: STAMATI, ap. ȘIO / V: ***babac, băb~*** / G-D *~achii* / Pl: *~aci* / E: ngr ***βαβάκας***] **1** (Îvr) Tată. **2** (Îe) **Trai, neneaco, pe banii ~achii** Viață fără griji datorită părinților. **3** (Îae) Viață îndestulată pe banii altuia. **4** (Fam; lpl) Părinți bătrâni. **5** (Șlp) Bătrân. **6** (Fig) Elev repetent. **7** (Fig) Elev mult mai înalt decât colegii lui.

babacioc, ~oacă *smf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***babac*** + *-(i)oc*] Persoană urâtă.

babadam *sm* [At: IORGA, S. D. VII, 45 / V: ***babadan*** / Pl: *~i* / E: tc ***babadam***] **1** (Îe) **De când Adam-~** (sau **anadan-babadan**) Din vremea lui Adam. **2** (Îae) Din tată în fiu. **3** (Îae) De multă vreme.

babadan *sn* vz ***babadam***

babaie *sm* [At: N. XENOPOL, ap. ȘIO / Pl: ***babai*** / E: tc ***baba***] (Îrg) Tată.

babalău *sm* vz ***băbălău***

babalâc, ~ă *smf* [At: DIONISIE, C. 186 / V: ***~luc, băbălog, bobolâc, bubuluc*** / Pl: *~âci, ~âce* / E: tc, srb ***babalyc***] **1** (Înv) Titlu de respect cu care se adresa cineva unui bătrân. **2** Bătrân. **3** (Reg; prt) Om bătrân și neputincios. **4** (Reg; prt) Om cu obiceiuri bătrânești. **5** (Reg; prt) Om îmbătrânit înainte de vreme. **6** (Teh; pop) Stâlp gros de lemn care străbate ca o axă verticală centrul morii de vânt pentru ca moara să poată fi învârtită în bătaia vântului.

babaluc[1] *sm* vz ***băbăluc***

babaluc[2]***, ~ă*** *smf* vz ***babalâc***

baban, ~ă [At: DAMÉ, T. 68 / V: ***băb~*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *sf* Oaie bătrână (și știrbă) Si: *botoașă, botoșană*. **2** *sf* (Prt) Babă **(32)**. **3** *sf* (Reg) Parte a cuptorului unde se fierbe zerul și jintuiala Si: *botcană*. **4** *sf* (Reg; lpl) Laturi cu care își încheie țăranii pieptarele. **5** *a* (Pop) Bătrân. **6** *a* (Pop) Mare. **7** *a* (Pop) Dolofan.

babar *sm* vz ***băbar***

babarcă *sf* vz ***băbârcă***

babareasă *sf* vz ***băbăreasă***

babaroase *sfp* [At: I. BOTEZ, B. I, 172 / E: nct] **1** (Arg) Zaruri de os (cu care se joacă barbut). **2** (Pex) Barbut.

babaroi *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~* / E: ***băbar*** + *-oi*] (Reg) Văduv care vrea să se recăsătorească.

babarugă *sf* vz ***băbălugă***

babaș *sm* [At: HEM 2262 / Pl: *~i* / E: ns cf mg *bábas*] (Reg; rar) Fagure fiert din care s-a scos ceara Cf *boștină, hoștină, jintiță, voștină*.

babau *sms* [At: MARIAN, NA. 342 / V: *~a, baubau* / E: ngr ***βαβάουας***] Personaj imaginar cu care se sperie copiii mici Cf *bolea, cauă, gogoriță, mama-pădurii*.

babaua *sms* vz ***babau***

babă *sf* [At: MOXA, 378/20 / Pl: *~be* / E: bg, srb, rs, pn ***баба***] **1** (Prt) Femeie bătrână Si: (Rar; mpl) *băbete*. **2** (Hip) Mătușă. **3** (Îc) **~ba-hâra** (sau **~ba-hora, ~ba-sora, ~ba-țora, ~ba-țura, ~ba-țoandră**) Femeie bătrână care încearcă să joace în rândul tinerilor. **4** (Fig; irn) Om fricos. **5** (Fam; gmț) Soție. **6** (Fam; irn; îe) **Știe cât ~ba mea** Nu știe nimic. **7** (Pfm) Fată bătrână nemăritată. **8** (Îcp) Femeie care vindecă bolile prin descântece sau vrăji. **9** (Îcp; îc) **(Știrba)-~ba-Cloanța** Vrăjitoare rea și primejdioasă. **10** (Îcp; îc) **~ba-Coaja** Spirit necurat și răuvoitor care omoară copiii nebotezați. **11** (Îc) **~ba-Dochia** Sfânta Eudochia, serbată la 1 martie. **12** (Îc) **~ba-Marta** Prima din cele 9 sau 12 babe, care în tradiția populară, personifică zilele începutului lunii martie. **13** (Lpl) Cele 9 sau

12 zile de la începutul lui martie, dintre care femeile și fetele își aleg câte una. **14** (Îs) **De-a ~ba-oarba** Joc de copii, în care se leagă ochii unuia dintre ei, care trebuie să-i prindă pe ceilalți Si: (reg) *de-a mâța oarbă*. **15** (Reg) Bunică. **16** (Ban) Moașă. **17** (Reg) Mamă. **18** (Reg; lpl) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **19** (Reg; îcs) **De-a ~ba-gaia** De-a puia gaia. **20** (Reg; îcs) **De-a ~ba-huța** Joc în care copilul se așază pe stinghia ușii și o împinge ca să se deschidă și să se închidă. **21** (Reg; îcs) **De-a ~ba și uncheșul** Joc la priveghiul mortului, în care cineva are un ciomag și încearcă, lovind în toate părțile, să găsească o altă persoană. **22** (Iht) Zglăvoacă (*Lottus gobio*). **23** (Ent) Larvă a cărăbușului *Melolonta vulgaris* Si: (reg) *ciormag*, *ciorman*, *ciormă*. **24** (Ent; îc) **Câinele-~bei** Larva unor fluturi sub formă de vierme mare, păros, cu cârlig chitinos la unul din capete. **25** (Bot; reg) Ciupercă roșie, comestibilă, care crește pe crăci uscate și putrede Cf *babiță*. **26** (Bot; reg; îc) **Urechea-~bei** Planta *Peziza aurantia*. **27** (Bot; reg; îc) **Colțul-~bei** Știuletele porumbului, când are boabe foarte rare. **28** (Teh; pop) Bârnă sprijinitoare. **29** (Teh) Trunchi de lemn pentru sprijinit greutăți sau corpuri voluminoase. **30** (Teh) Grindă de lemn așezată de-a lungul unui zid, pe care se sprijină acoperișul sau planșeul. **31** (Teh) Element de construcție la poduri, format din una sau două grinzi așezate pe capul piloților. **32** (Teh) Fiecare dintre stâlpii care sprijină podul morii în locul unde e coșul prin care se toarnă grăunțele de măcinat. **33** Stâlp de lemn gros, care trece prin talpa morii de vânt Si: (reg) *babană* (**1**). **34** Gaură în pământ la jocul copiilor de-a popicul și de-a cotca, mingea. **35** Încheietoare. **36** Scobitură în lemnul gardului. **37** Femeiușcă (la copcă). **38** Bețișor folosit la fixarea beteliei ițarilor. **39** Fiecare dintre cei doi dinți mai groși de la marginile spatei la războiul de țesut. **40** (Lpl) Capete de fire care rămân pe sul fără a mai putea fi țesute Si: *piedin* Cf *uruioc*. **41** (Buc) Vârf al unei cofe cu fragi, legat cu o pânză. **42** (Reg) Colac cu stafide. **43** (Reg) Plăcintă în strachină. **44** (Reg) Burtă.

babău *sf* vz ***bobou***

babcă[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~bce* și *babci* / E: ucr, rs, pn ***бабака***] (Agr; Buc) Mică nicovală, bătută într-un țăruș de lemn înfipt în pământ, pe care cosașii își bat coasa Cf: *batcă[1]*, *bătălâie*.

babcă[2] *sf* vz ***batcă***

babein *sn* vz ***mabein***

babelic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Babel*** + *-ic*] (Rar, cu aluzie la legenda biblică) **1** Amestecat. **2** Împestrițat. **3** Haotic. **4** Ca la turnul Babilonului.

babercă *sf* [At: CV, 1950, nr. 3 / Pl: *~rce* / E: nct] (Reg) Știulete mic și pipernicit Cf *chiciură*, *codină*, *ghinjură*, *glodar*, *șiștar*, *uștav* (Mol) *cucurig*.

babetă[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: ***babă*** + *-etă*] (Fam) Babă (**1**).

babetă[2] *sf* vz ***bavetă***

babete *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~eți* / E: nct] (Iht) Peștele *Cottus gobio* Si: *zglăvoacă*.

babeurre *sns* [At: DN[3] / P: *babör* / E: fr ***babeurre***] Preparat alimentar dietetic, din lapte de vacă parțial degresat, pentru sugari.

babic *sns* [At: DA ms / E: nct] (Reg) Un fel de salam, cu mult piper roșu, preparat la Crăciun și consumat la Paște.

babie *sf* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Smoc de semințe din vârful fușteiului cepei sau al usturoiului.

babilon *sn* [At: PISCUPESCU, O. 65 / V: ***vavi~*** / Pl: *~oane* / E: ***Babilon***] (Iuz) **1** Loc unde trăiesc mai multe populații. **2-3** Amestec confuz de diferite (neamuri și) limbi. **4** (Îe; lpl) **A fi în ăle vaviloane** A fi într-o stare anormală de zăpăceală. **5** (Îe; lpl) **A vorbi în ăle vaviloane** A vorbi anapoda. **6** (Îe; lpl) **A se pomeni în ăle vaviloane** A se trezi într-o mare zarvă. **7** (Îe; lpl) **A veni în ăle vaviloane** A veni repede, necăjit și cu mintea zăpăcită. **8** Descântec nedefinit mai îndeaproape.

babiloneană *sf* [At: BUL. FIL. IV, 106 / Pl: *~ene* / E: ***Babilon*** + *-eană*] (Înv; arg; iuz) Bancnotă de cinci mii de lei Si: *babiloneancă* (**2**).

babiloneancă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ence* / E: ***babilonian*** + *-că*] **1** Babiloniană (**2**). **2** (Înv; arg) Babiloneană.

babilonesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, PS. 107 / V: ***vavi~*** / Pl: *~ești* / E: ***Babilon*** + *-esc*] (Înv) **1-8** Babilonic (**1-8**).

babilonian, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Babilon*** + *-ean*] **1** *smf* (Lpl) Populație semitică ce a trăit în Babilon în mileniile 2-1 a. C. **2** *smf* (Șls) Persoană din babilonieni (**1**). **3-5** *a* Babilonic (**1-3**).

babilonic, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 172 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***babylonicus***] **1-2** Privitor (la babilonieni **1** sau) la orașul Babilon. **3-4** Care a aparținut (babilonienilor **1** sau) Babilonului. **5-6** (De babilonieni **1** sau) de orașul Babilon. **7** De la Babilon. **8** Din vremea Babilonului. **9** (Îs) *Robia ~ă* Timpul exilului iudeilor în Babilon, în vremea lui Nabucodonosor.

babilonie *sf* [At: IORGA, L. II, 347 / V: ***vavi~*** / Pl: *~ii* / E: ***Babilon*** + *-ie*] **1-2** (Vorbire sau) scriere încâlcită, confuză. **3** Învălmășeală. **4** Dezordine.

babină *sf* [At: SADOVEANU, V. ROM. mai 1939, 8 / Pl: *~ne* / E: fr ***babine***] (Rar) Parte groasă, care atârnă, a buzelor unor animale.

babirusă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~se* / E: fr ***babiroussa***] (Zlg) Porc sălbatic din Malaysia, cu corpul fără păr și colții de pe maxilarul superior îndreptați în sus, străbătând pielea botului.

babit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: eg ***babbit***] (Teh) Aliaj rezistent la frecțiune, cu temperatură de topire joasă.

babiță[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. CCR I, 190/10 / V: ***băbi~*** / Pl: *~țe* / E: bg, srb ***бабика***] **1** (Orn) Pelican. **2** (Zlg) Melc fără casă. **3** (Bot; lpl) Ciupercă cu pălăria foarte tare, care crește pe fagi și mesteceni, din care se prepară iasca Si: *băcălie[2]* (**1**) (*Polyporus fomentarius*). **4** (Bot; lpl) Ciupercă cu pălăria acoperită de un strat de peri alipiți, cu aspect, la început, albicios, devenind mai târziu, brun și negricios, care crește pe meri, pruni și sălcii și din care se prepară iască sau fitile pentru candele Si: *băcălie[1]* (**2**) (*Polyporus igniarius*). **5** (Min; reg) Piatră de var. **6** (Min; reg) Marmură. **7** (Teh; reg) Ferăstrău mare cu o lamă dințată lungă, având două mânere de care trag doi oameni. **8** (Ban; Țes) Bucată de lemn care ține spata în vătale.

babiță[2] *sf* [At: ALRM I/II h. 293 / V: ***băbi~*** / Pl: *~țe* / E: bg ***бабики***] (Pop; mpl) **1** Diaree a sugarilor. **2** Boală a copiilor cu dinți de lapte, care se manifestă prin umflarea burții, dureri mari și diaree. **3** (Reg) Boală cu amețeli și dureri de cap. **4** (Reg; fig; îe) **Are ~țe** Se spune despre cineva care se supără din orice.

baboi *sm* [At: DDRF / V: ***băb~*** / Pl: *~* / E: bg ***бабой***] (Iht) **1** Pește mic de orice specie. **2** (Reg; șîs) *~ ghebos* Biban (*Perca fluviatilis*). **3** (Reg; șîs *~ de nisip* sau *de glod*) Guvid (*Gobius*).

baboiaș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 299 / Pl: *~i* / E: ***baboi*** + *-aș*] **1-6** (Șhp) Baboi (**1-3**) (mic).

babon *sn* [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: fr ***bubon***] (Med; înv) Bubon.

babord *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***bâbord***, it ***babordo***] **1** Parte din stânga a unei nave, privind către proră. **2** Margine stângă a fuselajului unei aeronave, privind spre partea ei de dinainte.

baborna *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Mâncare sărăcăcioasă, făcută din pâine uscată opărită și amestecată cu brânză.

babornița *sf* [At: ALECSANDRI, T. 357 / V: ***băb~*** / Pl: *~țe* / E: srb ***baburina***] **1-22** Băboi (**1-22**).

baboșă *sf* [At: CADE / Pl: *~șe* / E: ns cf *babiță*] (Orn; reg) Pelican (*Pelecanus onocrotalus*).

babu *sms* [At: DA ms / E: ns cf *babă*] (Îrg) Nene.

babuin *sm* [At: DN[3] / P: *~bu-in* / Pl: *~i* / E: fr ***babouine***] Maimuță mare, cu botul alungit, care trăiește în Africa.

babură[1] *sf* [At: HEM 2287 / Pl: *~ri* / E: nct] **1-2** (Ban) Picături mari de ploaie (amestecate cu grindină).

babură[2] *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 52 / Pl: *~ri* / E: nct] (La moți) Vâlvătaie.

babură[3] *sf* vz ***băbură***

babușcă[1] *sf* [At: ANTIPA, F. I. 179-181 / Pl: *~ște* / E: rs ***бабушка***] (Iht; șîs *~ albă*) Pește de apă dulce lung de 10-12 cm, argintiu pe spate,

alb pe abdomen, cu înotătoarele roșii (*Rutilus rutilus*) Si: *bălos, ocheană, taharău, taran, țaranca*.

babușcă² *sf* vz *băbușcă*

babuși *smp* [At: ALECSANDRI, ap. ZEITSCHRIFT, XVII, 385 / E: fr **babouche**, rs **бабушь**] (Înv) Papuci.

babuvism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr **babouvisme** cf **Babeuf**] Curent utopic egalitar, creat de Babeuf.

babuvist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **babouviste**] **1** *a* Referitor la babuvism. **2** *a* Propriu babuvismului. **3** *a* De babuvism. **4-5** *smf, a* (Persoană) care aderă la babuvism.

bac¹ *sn* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 764 / Pl: *~uri* / E: fr **bac**] **1** Pod umblător care servește la transportul peste un râu sau un lac. **2** Recipient de sticlă, de metal sau de ebonită, folosit, de obicei, pentru păstrarea unui lichid. **3** Conținutul unui bac¹ **(1)**.

bac² *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 174 / Pl: *~uri* / E: ger **Backe**] **1** Piesă cu ajutorul căreia se fixează obiectele de prelucrat la menghină, la filieră etc. **2** Piesă în care se fixează vârful bocancului legat de schiuri Si: *falcă*. **3** Instalație specială pentru inițierea și perfecționarea canotorilor, caiaciștilor și canoiștilor.

bac³ *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 123 / Pl: *~uri* / E: fr **bac**] **1** Bacara. **2** Suma de (zece sau) douăzeci de puncte de pe cărțile cuiva, la jocul de (bacara sau) maca.

baca *i* [At: ȚICHINDEAL, F. 297/12 / E: srb **baka**] (Înv; iuz; Ban; întărește o afirmație cu care se răspunde la o întrebare) Sigur că da.

bacal *sm* vz *băcan¹*

bacala *sf* vz *bacalea*

bacalaureat, ~ă [At: DA ms / P: *~la-u-re-at* / Pl: *~uri* / E: fr **baccalauréat**] **1** *sn* Examen general cu care se încheie cursurile liceului și după care este permisă intrarea la facultate. **2** *sn* Titlu obținut de absolventul unui bacalaureat **(1)**. **3** *smf* Absolvent care a trecut bacalaureatul **(1)**.

bacală *sf* [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: *~le* / E: nct] (Înv; Mol) **1** Belea de care nu mai poți scăpa. **2** (Îe) **Cade (sau pici) ~** Cade necaz pe capul omului.

bacalâm *sn* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Promisiune.

bacalbașă *sm* [At: (a. 1783) DOC., ap. ȘIO / Pl: *~și* / E: tc **bacal + bașa**] (Înv) Staroste al breslei băcanilor.

bacalea *sf* [At: ENC. AGR. / V: *~la* / Pl: *~ele* / E: nct] (Iht; înv) Denumire comercială a peștelui *Morna Gadus*, care se pescuia în apele reci ale Atlanticului și se vindea sărat Si: *bacaliar*.

bacalear *sm* vz *bacaliar*

bacaliar *sm* [At: ENC. AGR. / P: *~li-ar* / V: *~lear* / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; înv) Bacalea.

bacalica *sf* [At: (a. 1792) DOC., ap. ȘIO / Pl: *~le* / E: ngr **βακαλικά**] (Grî) Articole de băcănie.

bacanal, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bacchanale**] **1** *a* Care este consacrat lui Bachus. **2** *sf* (Lpl) Sărbătoare în cinstea lui Bachus. **3** *sf* (Fig) Petrecere zgomotoasă Si: *orgie*. **4** *sf* (Fig) Destrăbălare.

bacantă *sf* [At: EMINESCU, O. I, 289 / Pl: *~te* / E: fr **baccante**] **1** Preoteasă a cultului lui Bachus Si: *menadă*. **2** (Fig) Femeie cu purtări libertine. **3** Fiecare dintre însoțitoarele zeului Bachus.

bacara¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr **baccarat**] **1** Cristal fabricat în localitatea Baccarat (Franța). **2** Varietate de cristal de calitate superioară. **3-4** Obiect confecționat din bacara¹ **(1-2)**.

bacara² *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 523 / Pl: *~le* / E: fr **baccara**] **1** Joc de cărți în care nouarii au valoare, iar decarii, numiți bacara, sunt egali cu zero Si: *maca*. **2** Decar fără valoare la bacara² **(1)**. Partidă de bacara² **(1)**.

bacă *sf* [At: LTR² / Pl: *bace* / E: lat **bacca**] Fruct cu pericarp cărnos, cu miezul zemos, conținând una sau mai multe semințe.

bacău *sns* [At: ALECSANDRI, T. 236 / E: **Bacău**] **1** (Îe) **A-și găsi ~l** A-și găsi omul care să-l învețe minte. **2** (Îae) A-și găsi beleaua. **3** (Îe) **A arăta ~l cuiva** A amenința pe cineva cu bătaia. **4** (Îe) **Toată lelea își are ~l ei** A da peste omul potrivit.

bacăză *sf* [At: CHEST. II, 16/57 / Pl: *~ze* / E: nct] (Reg) Casă dărăpănată.

bacâră *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Căldare de aramă. **2** Conținutul dintr-o bacâră **(1)**. **3** Căldarea împreună cu conținutul.

baccea *sf* [At: EMINESCU, I. V. 25 / Pl: *~ele* / E: nct] (Fam; prt) **1** Bătrân nevoiaș. **2** Bătrân ramolit Si: *babalâc, căzătură, hodorog*. **3** Bătrân cu idei învechite.

bacceli *vr* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: **baccea**] (Fam; prt) **1-3** A deveni baccea **(1-3)**.

baccelire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **bacceli**] (Fam; prt) **1-3** Transformare în baccea **(1-3)** Si: *baccelit¹* **(1-3)**.

baccelit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **bacceli**] (Fam; prt) **1-3** Baccelire **(1-3)**.

baccelit², ~ă [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **bacceli**] (Fam; prt) **1-2** *sm, a* (Bătrân) care este decăzut fizic. **3-4** *sm, a* (Bătrân) care are idei învechite. **5** *a* (Fig) Gras. **6** *a* Lăbărțat.

baccevan *sm* [At: LET. III, 284/51 / Pl: *~i* / E: tc **bagcevan**] (Tcî) Negustor de legume.

baccil *sm* vz *bacil*

bace *sm* vz *baci²*

bachelit *sn* vz *bachelită*

bachelită *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 333 / V: *bachelit sn* / Pl: *~te* / E: fr **bakélite**] Material izolator format prin condensarea fenolului cu formaldehida, folosit, mai ales, în electrotehnică.

bachic, ~ă *a* vz *bahic*

baci¹- [At: DN³ / E: lat **bacca**] Element prim de compunere savantă cu sensul de „bacă".

baci² *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~* / E: nct] **1** Păstor însărcinat cu prepararea brânzei, urdei și untului. **2** Administrator al stânei. **3** Șef al ciobanilor dintr-o stână Si: (reg) *opilic, scutar, vătaf*. **4** (Reg) Cioban cu cel mai mare număr de oi izolate în cadrul turmei de miei cu scopul de a se stabili cantitatea de lapte care i se cuvine. **5** (Îljc) Cel care câștigă și aruncă primul la jocul cu arșice.

baci³ *sm* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XII, 9 / Pl: *~* / E: mg **bácsi**] (Trs) **1-2** Termen de adresare către (un frate mai mare sau) o rudă mai vârstnică. **3** Apelativ respectuos.

bacie *sf* vz *băcie*

bacifer, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr **baccifère**] (D. plante) Al cărui fruct este o bacă.

baciform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bacciforme**] În formă de bacă.

bacil *sm*, (înv) *sn* [At: BENIUC, C. P. 47 / V: *~ccil* / Pl: *~i*, (înv, *sn*) *~e* / E: fr **bacille**] Bacterie (patogenă) în formă de bastonaș.

bacilar, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bacillaire**] **1** *a* Referitor la bacili. **2** *a* Ca bacilul. **3** *a* Cu bacili. **4** *a* Propriu bacililor. **5** *a* (D. boli) Cauzat de bacili. **6-7** *smf, a* (Înv) (Om) care este (atins de tuberculoză pulmonară și) (purtător al bacilului Koch).

bacilemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **bacillémie**] **1-3** (Buletin de) analiză cu (pătrunderea bacililor în vasele de sânge). **4** Infecție generalizată datorită bacilemiei **(3)**.

baciliform, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bacilliforme**] În formă de bacil.

baciloscopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **bacilloscopie**] **1-3** (Film de) analiză cu (pătrunderea bacilului tuberculozei în organele, în excrețiile sau produsele patologice ale bolnavului).

baciloză *sf* [At: DA ms / Pl: *~ze* / E: fr **bacillose**] **1** Boală provocată de bacili. **2** (Imp) Tuberculoză pulmonară.

bacilurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **bacillurie**] **1-3** (Buletin de) analiză cu (prezența bacililor în urină).

bacistoc *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Bariș.

baciță *sf* vz *batiță*

bacivor, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr **baccivore**] (Blg) Care se hrănește cu bace.

background *sn* [At: DN³ / P: *becgraund* / Pl: *~uri* / E: eg **background**] (Agm) **1** (Muz) Acompaniament orchestral (de corzi, de suflători etc.) peste

care se derulează o parte solistică. 2 (Cig) Tehnică de filmare la care o proiecție formează fondul decorativ. 3 (Pex) Fundal.

backhand *sn* [At: DN³ / P: *bec-hend* / V: ***bec-hend*** / Pl: *~uri* / E: eg ***backhand***] 1 Partea din afară a rachetei de tenis ținute corect în mână. 2 (Pex) Lovitură dată cu această parte a rachetei. 3 (Pex) Rever.

baclava *sf* [At: DIONISIE, C. II, 59 / V: ***pa~*** / Pl: *~le* / E: tc ***baklava***] 1 Prăjitură de origine orientală, foarte dulce, din foi subțiri, nuci sau migdale pisate și miere ori sirop de zahăr. 2 (Rar; pex) Suprafață în romburi.

bacliu *sn* [At: CV, 1950, nr. 4, 36 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) 1 Minciună. 2 (Îe) **A tăia la ~ii** A minți.

bacniță *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) 1 Cursă de șobolani. 2 Capcană.

bacof *sn* [At: ANTIPA, P. 331 / Pl: *~oafe* / E: nct] Măciucă scurtă, folosită de pescari pentru a omorî peștii mari.

bacolt *sms* [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / E: nct] (Reg) 1 Lujer. 2 Mesteacăn tânăr de pus pe foc.

bacon¹ *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~i* / E: rs ***бакун***] (Rar) Tutun-turcesc.

bacon² *sn* [At: DN³ / P: *beicăn* / Pl: *~uri* / E: eg ***bacon***] Șuncă specială, preparată din carne grasă și afumată.

baconiță *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~țe* / E: ***bacon¹*** + *-iță*] (Rar) Tutun-turcesc.

bacșiș *sn* [At: M. COSTIN, L. I, 250 / Pl: *~uri* și *~e* / E: tc ***bahșiș***] 1 (Iuz) Premiu. 2 (Înv) Remunerație (considerabilă) pentru servicii militare deosebite. 3 Mică recompensă (în bani) care se dă, de obicei, servitorilor, birjarilor, chelnerilor, factorilor poștali etc. cuiva pentru calitatea unui serviciu deja plătit sau datorat de drept. 4 (Prt) Recompensă în bani dată funcționarilor pentru un serviciu ilegal Si: (pfm) *ciubuc, șpagă*. 5 Sumă de bani dată pentru a câștiga bunăvoința sau protecția cuiva.

bacșișui *vt* [At: CADE / Pzi: *~esc* / E: ***bacșiș*** + *-ui*] (Îvr) **1-5** A da bacșiș **(1-5)** cuiva.

bacșișuire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bacșișui***] (Îvr) **1-5** Oferire cuiva a unui bacșiș **(1-5)** Si: *bacșișuit¹* **(1-5)**.

bacșișuit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***bacșișui***] (Îvr) **1-5** Bacșișuire **(1-5)**.

bacșișuit², ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bacșișui***] (Îvr) **1-5** Care a primit bacșiș **(1-5)**.

bacteri- vz ***bacterio-***

bacterian, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***bactérien***] 1 Referitor la bacterii Si: *bacteriologic* **(4)**. 2 Propriu bacteriei. 3 De bacterii. 4 Produs de bacterii.

bactericid, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***bactéricide***] **1-2** (Substanță) care distruge bacteriile.

bacteridie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***bactéridie***] (Blg) Bacterie mare, imobilă.

bacterie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***bactérie***, lat ***bacteria***] Nume generic dat unor microorganisme unicelulare microscopice, dintre care unele provoacă boli infecțioase.

bacteriemie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***bactériémie***] **1-3** (Buletin de) analiză cu (infecția provocată de pătrunderea, în sânge, a unor bacterii care pot produce o infecție localizată).

bacterio- [At: DN³ / P: *~ri-o* / V: ***bacteri-*** / E: fr ***bactério-***] **1-3** Element de compunere savantă cu semnificația „bacterian **(1-3)**".

bacteriocecidie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-ce-ci-di-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bactériocécidie***] (Blg) Creștere anormală a țesuturilor pe diferite organe ale plantelor, datorită acțiunii unor bacterii.

bacteriofag, ~ă *smf, a* [At: DA ms / P: *~te-ri-o~* / Pl: *~agi* / E: fr ***bactériophage***] **1-2** (Microorganism) care distruge bacteriile.

bacteriofagie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o-fa-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bactériophagie***] (Blg) Distrugere a bacteriilor de către bacteriofagi.

bacterioliză *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***bactériolyse***] (Blg) Dizolvare a bacteriilor sub acțiunea anticorpilor, bacteriofagilor etc.

bacteriolizină *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***bactériolysine***] (Blg) Ferment din serul sanguin imun, care produce dizolvarea bacteriilor.

bacteriolog, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***bactériologue***] Specialist în bacteriologie.

bacteriologic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bactériologique***] 1 Referitor la bacteriologie. 2 Propriu bacteriologiei. 3 De bacteriologie. 4 Bacterian **(1)**. 5 (Îs) *Armă ~ă* Mijloc criminal de exterminare în masă a unei populații, constând în răspândirea de bacterii ale unor boli infecțioase.

bacteriologie *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bactériologie***] Ramură a biologiei care studiază bacteriile și acțiunea lor asupra organismelor.

bacterioriză *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: it ***batteriorizi***] (Glg) Totalitate a florei bacteriene care trăiește în rizosferă.

bacterioscopie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-sco-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bactérioscopie***] **1-3** (Buletin de) analiză cu (examenul unui preparat microscopic, pentru a depista prezența bacteriilor).

bacteriostatic, ~ă *sn, a* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bactériostatique***] **1-2** (Substanță) care împiedică dezvoltarea bacteriilor.

bacteriostază *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***bactériostase***] (Blg) Împiedicare a înmulțirii bacteriilor.

bacterioterapie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-te-ra-pi-e* / Pl: *~ii* / E: ***bactériothérapie***] (Med) Metodă de tratament care folosește ca medicamente microbi capabili să distrugă germeni patogeni.

bacteriotoxemie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o-to-xe-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bactériotoxémie***] **1-3** (Buletin de) analiză cu (intoxicația generală datorată toxinelor bacteriilor).

bacteriotoxină *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***bactériotoxine***] (Med) Toxină bacteriană.

bacteriotrop, ~ă *sm, a* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bacteriotrope***] **1-2** (Substanță) care are proprietatea de a se fixa pe bacterii.

bacterioză *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***bactériose***] Infecție provocată de bacterii.

bacteriurie *sf* [At: DN³ / P: *~ri-u-ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bactériurie***] **1-3** (Buletin de) analiză cu (prezența bacteriilor în urină).

bacterivor, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bactérivore***] (Blg; d. organisme) Care se hrănește cu bacterii.

bacult *sm* [At: DN³ / Pl: *~iți* / E: fr ***baculite***] Amonit cu cochilia dreaptă.

badaghernіță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *babornіță*] 1 Femeie bătrână, greoaie. 2 Femeie bătrână răutăcioasă, care învrăjbește.

badahârcă *sf* vz ***bahadârcă***

badahuzi *smp* [At: HERZ.-GHER., M. I, 379 / E: nct] (Bot; reg) Brăbin (*Bunias orientalis*).

badaliurce *sfp* [At: BARCIANU / E: ns cf *bandraburcă*] (Trs) Cartofi.

badan *sn* vz ***bădan***

badana *sf* vz ***bidinea***.

badană *sf* vz ***bădan***

bade *sms* [At: NECULCE, ap. LET. II, 206/23 / V: ***~diu*** / E: ns cf bg *бате*, srb *baća, bato*, mg *bátya*] (Pop) 1 Termen politicos de adresare către un bărbat mai în vârstă. 2 Termen de adresare al unui copil către un tânăr. 3 (Îoc *orășean*) Țăran. 4 Termen de adresare al unei femei către un bărbat matur. 5 (Art) Termen de respect cu care soția se referă la soț. 6 (Art) Termen afectuos cu care o femeie se referă la iubitul ei. 7 (Îrg) Frate mai mare. 8 (Îs) *~ea Ion* Om prost.

badea-ion *sm* vz ***badian***

badgiocuri *v* vz ***batjocuri***

badian *sm* [At: PANȚU, PL.² / P: *~di-an* / V: ***~dea-ion, bădean*** / Pl: *~ieni* / E: fr ***badiane***, ger ***Badian***] 1 (Bot; reg) Anason franțuzesc (*Illicium verum*). 2 Arbust din China și Japonia, cu frunze, flori, tulpină și fructe plăcut mirositoare, întrebuințate la fabricarea lichiorurilor, în medicină etc. (*Illicium anisatum*). 3 (Prc) Fructul acestui arbust.

badieră *sf* vz ***bandieră***

badii *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] 1 (Reg; îe) **Merge în ~** Merge cu aroganță. 2 (Reg; îae) Merge după plac.

badijona [At: ENC. AGR. / Pzi: *~nez* / E: fr ***badigeonner***] **1-2** *vtr* A unge cu un medicament un organ sau o parte a corpului. **3** *vt* A unge trunchiul unui pom cu o soluție împotriva insectelor. **4** *vt* A acoperi o șosea asfaltată cu un strat de produs bituminos spre a o face impermeabilă și a o feri de degradare.

badijonaj *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***badigeonnage***] **1-3** Badijonare **(1-3)**.

badijonare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***badijona***] **1** Ungere a unui organ sau a unei părți a corpului cu un medicament Si: *badijonaj* **(1)**, (rar) *badijonat*[1] **(1)**. **2** Ungere a trunchiului unui pom cu o soluție împotriva insectelor Si: *badijonaj* **(2)**, (rar) *badijonat*[1] **(2)**. **3** Acoperire a unei șosele asfaltate cu un strat bituminos spre a o face impermeabilă și a o feri de degradare Si: *badijonaj* **(3)**, (rar) *badijonat*[1] **(3)**.

badijonat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***badijona***] (Rar) Badijonare **(1-3)**.

badijonat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***badijona***] **1** (D. organe sau părți ale corpului) Care a fost uns cu un medicament. **2** (D. trunchiul unui pom) Care a fost uns cu o soluție împotriva insectelor. **3** (D. șosele asfaltate) Care a fost acoperit cu un strat bituminos.

badim *sm* [At: HEM 2843 / Pl: *~i* / E: srb ***badem***] (Bot; reg) Migdal.

badina *vi* [At: DN³ / Pzi: *~nez* / E: fr ***badiner***] (Frm) A glumi.

badinaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***badinage***] (Frm) Glumă.

badinare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***badina***] (Frr) Glumire.

badinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***badina***] (Frr) Glumire.

badinat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***badina***] (Frr) Cu care s-a glumit.

badinerie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***badinerie***] **1** (Frm) Glumă. **2** (Frm) Copilărie. **3** (Muz) Piesă instrumentală cu caracter glumeț, vesel și ritm vioi (din suitele franceze și germane din sec. XVIII).

badiu *sm* vz ***bade***

badlands *snp* [At: DN³ / P: *bedlendz* / E: eg ***badlands***] (Glg) **1** Terenuri argiloase degradate de ape torențiale, cu văi lipsite de vegetație. **2** Pământuri rele.

badminton *sn* [At: DN³ / P: *bedminton* / Pl: *~uri* / E: eg ***badminton***] **1-2** (Partidă de) joc sportiv, originar din China și Japonia, asemănător cu tenisul, practicat cu o minge mică prevăzută cu pene sau un fel de aripioară de plastic, aruncată cu racheta.

badoacă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ace* / E: mg ***bödke***] **1** (Reg) Cutie de lemn pentru mărunțișuri. **2** (Trs) Loc unde apa este mai adâncă, sub rădăcini Si: *bolboacă*.

badoc[1] *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oci* / E: nct] (Trs; rar) **1** Fleancă. **2** (Îe) **Ține-ți-ul!** Ține-ți gura!

badoc[2] *sm* vz ***badog***

badog *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 214 / V: ***badoc*** / Pl: *~ogi* / E: mg ***bádog***] (Reg) **1** Tinichea. **2** Vas de tinichea în care se ține untura. **3** Conținutul unui badog **(1)**. **4** Bidon. **5** Conținutul unui bidon. **6** Cutie de conserve. **7** Conținutul unei cutii.

badraganie *sf* [At: ȘEZ. IX, 155 / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: ns cf *bâzdrăganie*] (Mol) Umflătură pe corp.

bae *sf* vz ***baie***

baedeker *sn* [At: DN³ / P: *bedecher* / Pl: *~e* / E: ger ***Baedeker***] (Rar) Ghid al unui oraș sau al unei țări, alcătuit pentru uzul turiștilor.

baederă *sf* vz ***baidir***

baer *sn* vz ***baieră***

baeractar *sn* vz ***bairactar***

baeram *sn* vz ***baieram***

baeramlâc *sn* vz ***bairamlâc***

baftagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / V: ***~ang~*** / Pl: *~ii* / E: ***baftă*** + *-(a)giu*] (Fam) **1** Om cu noroc Si: *băftos* **(1)**. **2** Om care umblă după câștiguri întâmplătoare, nemuncite.

baftan *sm* [At: CV, nr. 62 / Pl: *~i* / E: ***baftă*** + *-an*] (Reg; rar) **1** Om care nu se mai satură de mâncare. **2** Om care nu se mai satură de averi.

baftangiu *sm* vz ***baftagiu***

baftă *sf* [At: VLAHUȚĂ, CL. 61 / Pl: *~te* / E: tc ***baht***] **1** Noroc. **2** Trecere pe lângă cineva. **3** Cinste.

baftos, ~oasă *smf, a* vz ***băftos***

baga *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 451 / Pl: *~le* / E: tc ***bagha***] **1** Carapace de broască țestoasă. **2** Material cornos provenit din baga **(1)**, din care se fabrică piepteni, brățări, tabachere etc.

bagabont *sm* vz ***vagabond***

bagadel *sn* vz ***bagatelă***

bagagiu *sn* vz ***bagaj***

bagaj *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 167 / V: (rar) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***bagage***] **1** Totalitatea lucrurilor care se iau într-o (călătorie sau, învechit, într-o expediție militară Si: (îvr) *bagalii*. **2** (Îe) **A-și face ~ele** A se pregăti de plecare. **3** (Pex; îae) A pleca. **4** (Fam; îe) **A-i face cuiva ~ele** A goni din casă. **5** (Îe) **A da la ~e** A preda bagajele **(1)** la serviciul special al stației de cale ferată pentru a fi transportate la destinația indicată. **6** (Îs) *Vagon de ~e* Vagon special de cale ferată pentru transportul bagajelor **(1)**. **7** (Fig; aud) Sumă a cunoștințelor cuiva într-un anumit domeniu.

bagalii *snp* [At: (a. 1703) FN 124 / E: it ***bagaglio***] (Îvr) Bagaje **(1)**.

bagatâr *sm* [At: PAMFILE, CR. 181 / Pl: *~i* / E: rs ***богатырь***] (Rar) Viteaz.

bagatea *sf* vz ***bagatelă***

bagatel *sn* vz ***bagatelă***

bagatelă *sf* [At: CRITIL, ap. HEM 2336 / V: ***bagatel*** *sn*, (rar) ***bagadel*** *sn*, (înv) ***băgă~, ~tea*** / Pl: *~le* / E: fr ***bagatelle***] **1** Întâmplare de mică importanță Si: *fleac*. **2** (Reg) Dantelă ușoară, lucrată de mână Si: *horbotă*. **3** Piesă muzicală instrumentală de scurtă durată, de obicei cu conținut liric. **4** Obiect de mică importanță.

bagateliza *vt* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 5/2 / Pzi: *~zez* / E: ***bagatelă*** + *-iza*] **1-3** A diminua importanța (unui lucru, a) unui fapt, a (unei idei) Si: *a minimaliza*.

bagatelizare *sf* [At: RALEA, E. O. 248 / Pl: *~zări* / E: ***bagateliza***] **1-3** Diminuare a importanței unui lucru, a unui fapt, a unei idei Si: *bagatelizat*[1] **(1-3)**, *minimalizare* .

bagatelizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bagateliza***] **1-3** Bagatelizare **(1-3)**.

bagatelizat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bagateliza***] A cărui importanță a fost diminuată.

bagcea *sf* vz ***bascea***

bagdadie *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 204 / V: (reg) ***~gra~, ~glad***ea / Pl: *~ii* / E: tc ***bağdâdi***] **1** (Mol) Tavan. **2** (Trs; spc) Tavan de biserică ornamentat.

bagea *sf* [At: SADOVEANU, ap. CADE / V: (reg) ***~auă*** / Pl: *~le* / E: tc ***bâğa***] (Reg) **1-2** Bageac[1] **(1-2)**.

bageac[1] *sn* [At: ALECSANDRI, T. 895 / V: (reg) ***~ag, ~giag*** *sn*, ***~acă, ~agă, băgeagă, begeacă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ***bagea + ogeac***] (Reg) **1-2** Deschizătură în podul caselor țărănești sau al șurilor, prin care pătrunde lumina sau poate ieși fumul Si: *bagea* **(1-2)**, *bahlină, băngică, lucarnă*.

bageac[2] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; mpl) Nimicuri.

bageacă *sf* vz ***bageac***[1]

bageag *sn* vz ***bageac***[1]

bageagă *sf* vz ***bageac***[1]

bageauă *sf* vz ***bagea***

baghetă *sf* [At: HOGAȘ, M. N. 47 / Pl: *~te* / E: fr ***baguette***] **1** Bețișor subțire (mai mult sau mai puțin lung) și flexibil Si: (înv) *nuielușă, vergea, vărguță, vergelușă*. **2** (Îs) *~ magică* Nuielușă vrăjită cu care, în basme se fac minuni. **3** (Îas) Bețișor pe care prestidigitatorii îl țin în mână, pretinzând că le atribuie puterea de a face scamatorii. **4** (Îs) *~ de prospecțiune* Nuielușă în formă de V pe care o folosesc solomonarii pentru a descoperi, în pământ, apă sau anumite zăcăminte miniere. **5** Bețișor de lemn, metal etc., cu care dirijorii bat măsura și conduc orchestra sau corul. **6** (Fig) Talentul unui dirijor. **7** (Îlav) **Sub ~ta** Sub conducerea dirijorală. **8** Bețișor de formă variată cu care sunt lovite membranele, corzile sau lamele unor instrumente. **9** Băț de lemn pe care stă întins părul arcușului. **10** (Mil; rar) Vergea

de metal întrebuințată la curățirea și la încărcarea armelor de foc. **11** Piesă tehnică cilindrică, subțire, care îndeplinește o funcție bine determinată la diverse mecanisme sau aparate. **12** (Aht) Ornament din lemn, var sau ipsos, cu secțiune semicirculară, netedă sau cu perle, așezat la extremitatea superioară a pereților unei încăperi sau la marginea superioară a tapetelor ce acoperă pereții unei încăperi. **13-14** (Ajur sau) dungă ornamentală la ciorapi, pe partea exterioară a gleznelor. **15** Pâine albă, din aluat special, lungă și subțire, cu miez puțin.

baghionetă *sf* vz ***baionetă***

baghiunetă *sf* vz ***baionetă***

bagiac *sn* vz ***bageac***[1]

bagi-beșlic *sn* vz ***balgi-bașlâc***

bagică *sf* vz ***bagea***

bagiocuri *v* vz ***batjocori***

bagiocurire *sf* vz ***batjocorire***

bagiocurit[1] *sn* vz ***batjocorit***[1]

bagiocurit[2]***, ~ă*** *a* vz ***batjocorit***[2]

bagionetă *sf* vz ***baionetă***

bagladea *sf* vz ***bagdadie***

baglama *sf* vz ***balama***

baglamă *sf* vz ***balama***

bagnet *sn* vz ***baionetă***

bagniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *baniță*] (Reg; îe) **A avea capul ~** A avea capul greu (ca o baniță) din cauza răcelii.

bagradie *sf* vz ***bagdadie***

bagrin *sm* vz ***băgrin***

bahadârcă *sf* [At: PAMFILE, J. II, 131 / V: ***~hod~, ~dahâ~*** / Pl: *~rce* / E: ucr **багатирка**, pn ***bohatârka***] (Mol) **1** Femeie grasă Si: (reg) *baharaucă* **(1)**, *baharoasă*. **2** Femeie bătrână care face pe rușinoasa Si: (reg) *baharaucă* **(2)**.

bahahui, ~ie [At: CADE / Pl: ~ / E: nct] (Mol) **1** *a* (D. oameni) Nebun. **2** *sf* Femeie proastă. **3** *sf* Matahală.

bahamet *sm* vz ***bahmet***

baharaucă *sf* [At: ȘEZ. II, 126 / P: *~ra-u~* / Pl: *~uce* / E: nct] **1-2** (Mol) Bahadârcă **(1-2)**.

baharoasă *sf* [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: *~se* / E: nct] (Mol) Bahadârcă **(1)**.

bahic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / V: ***bachic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***bacchicus***] **1** Referitor la zeul Bachus. **2** Închinat lui Bachus. **3** Referitor la băutură. **4** (Îs) *Cântece ~ice* Cântece de petrecere. **5** (Îs) *Sărbători ~e* Sărbători închinate zeului Bachus.

bahlină *sf* [At: CHEST. II, 262/226 / Pl: *~ne* / E: nct] **1-2** (Reg) Bageac[1] **(1-2)**.

bahmet *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 79 / V: ***~ham~*** / Pl: *~eți* / E: rs, ucr **бахмать**] (Înv; Mol) Cal tătăresc (din Bugeac).

bahnă *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2342 / Pl: *~ne, ~nuri* / E: ucr **бахно**] **1** Loc mlăștinos (pe care crește papură sau stuf) Si: (îrg) *bahnuiș*, (reg) *bahniță*[1], *bahnar*. **2** (Pop) Câmp mlăștinos. **3** (Reg) Iarbă care crește în baltă.

bahniță[1] *sf* [At: ȘEZ. II, 77 / Pl: *~țe* / E: ***bahnă*** + *-iță*] (Reg) Bahnă **(1)**.

bahniță[2] *sf* [At: ISPIRESCU, L. 63 / Pl: *~țe* / E: nct] (Mun; prt) **1-2** Țigan (bătrân).

bahodârcă *sf* vz ***bahadârcă***

bahor *sn* [At: ANTIPA, P. 313 / Pl: *~oare* / E: nct] Cârlig fixat la capătul unui băț de lemn cu care se apucă și se scot din apă peștii mari prinși la pripoane și carmace Si: *bură, buret*.

bahorniță *sf* [At: JIPESCU, O. 56 / Pl: *~țe* / E: srb ***bahornica***] **1** (Mun) Vrăjitoare. **2** Babă urâtă și rea.

bai *sn* vz ***baiu***[1]

bai[1] *sn* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 266 / V: ***~u*** / Pl: *~uri* / E: mg ***baj***] (Reg) **1** Necaz. **2** Grijă. **3** (Îe) **N-are ~ (de)** Este indiferent. **4** (Îe) **Nu-i (nici un) ~ (că...)** sau **de asta nu (mi-i) ~** Nu face nimic. **5** (Îe) **A avea ~ul** (cuiva) A băga în seamă pe cineva. **6** Lucru. **7** (Îe) **A avea ~ cu...** A avea greutăți cu... **8** (Îe) **A avea ~ cu** (cineva) A avea o afacere cu cineva. **9** (Îae) A avea de furcă cu cineva. **10** (Îe) **Ce-i ~ul?** Ce este? **11** Durere. **12** Boală. **13** (Îe) **Am ~ cu ...** Mă doare (ceva). **14** (Îe) **Ce ~ ai?** Ce-ți lipsește?. **15** (Îe) **~ul cela** sau **cel rău** Epilepsie. **16** Vină. **17** (Îe) **A nu-i da ~** A nu învinovăți.

bai[2] *i* [At: NEGRUZZI, S. III, 21 / V: ***~io, ~iu*** / E: ***ba*** + ***io*** (eu)] (Reg) **1** Nicidecum. **2** (Îe) **A zice ~** A se împotrivi **3** (Îae) A refuza.

baiader *sm* vz ***baidir***

baiaderă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 131 / P: *ba-ia~* / Pl: *~re* / E: fr ***bayadère***] **1** Dansatoare din India. **2-3** (Pex; rar) Dansatoare la (teatru) sau circ.

baian [At: DEX-S / P: *ba-ian* / Pl: *~i* **(1)**, *~e* **(2)** / E: rs **баянь**] **1** *sm* Cântăreț rus sau ucrainean de balade. **2** *sn* Armonică de mână folosită de baiani **(1)**.

baiarac *sn* vz ***bairac***

baiaractar *sm* vz ***bairactar***

baiaram *sn* vz ***bairam***

baib *a* [At: BARONZI, L. 128 / E: nct] (Mol; rar; îs) *Usturoiu ~* Usturoi de sământă.

baibafir *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 31 / V: (reg) ***bașb~, bașfir***, (înv) ***~azâr*** / Pl: *~e* / E: tc ***baibafir, bašfir, bašvafir, baibazyr***] (Pop; în colindele din Mun) Fir de aur folosit la brodat Si: (îvp) *bașbafir*.

baibarac *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 110/37 / V: (înv) ***băibăr~***, (reg) ***buibăr~, buibălac*** / Pl: *~ace* / E: tc ***bai-barak***] **1** (Înv) Haină de culoare roșie. **2** (Reg) Haină scurtă (de doc) purtată de țărani.

baibazâr *sn* vz ***baibafir***

baibă *sf* [At: DA / Pl: *~be* / E: ns cf *baib*] (Rar) Smoc de semințe din vârful cepei sau usturoiului.

baibăraș *sn* [At: CV, 1951, nr. 3, 26 / Pl: *~e* / E: ***baibarac*** css] (Reg) Veston.

baică *sf* [At: HEM 2356 / Pl: *~ice* / E: srb ***babka*** (după *maică*)] (Ban) Moașă.

baictar *sm* vz ***baraictar***

baidel *sn* vz ***baider***

baider *sn* vz ***baidir***

baideraș *sn* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~e* / E: ***baider*** + *-aș*] (Rar) Șal mic.

baidir *sn* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***~der, ~iader, ~del*** *sn*, ***baederă*** *sf* / E: fr (étofle) ***bayadère***] **1** (Mol) Fular de lână sau bumbac. **2** (Înv) Șal.

baie[1] *sf* [At: CORESI, ap. HEM 2344 / Pl: *băi* / E: ml ***bannea*** (*balnea*), cf rs **баня**] **1** Încăpere special dotată unde se spală cineva Si: (fam) *scăldat, îmbăiere*, (pop) *scaldă*, (reg) *scăldușă, scăldușcă*. **2** Vas special pentru spălat Si: *cadă, ciupă, feredeu, scăldătoare*. **3** Apă de spălat. **4-5** (Mol; îe) **Tot** (sau **cam**) **de-o ~** De aceeași categorie sau de același fel. **6** (Îs) *~ de sânge* Cantitate mare de sânge pierdută de cineva. **7** (Pex; îas) Măcel. **8** (Șîs *~ publică*) Clădire amenajată cu instalații speciale pentru baie[1] **(1)**. **9** (Pan; udt) Expunere a corpului (gol), în scop (igienic sau) curativ, la acțiunea vaporilor de apă, a soarelui, a aerului etc. **10** (Înv; udt) Botez. **11** (Înv) Closet. **12** Recipient de lemn, de metal etc. în care se pune un lichid, o soluție chimică pentru realizarea unor operații tehnice. **13** (Pex) Lichid, soluție de săruri în care se introduc, pentru a fi tratate chimic, diferite materiale. **14** (Lpl) Stațiune balneară.

baie[2] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 21v/11 / Pl: *băi* / E: mg ***bánya***] **1** (Îrg) Mină[1] din care se extrag metale, minerale etc. **2** (Reg; îc) **Vâlva-băilor** Zână răuvoitoare, care ia aurul băilor[1] **(1)**.

baie[3] *sf* [At: DA / Pl: *băi* / E: fr ***baie***] (Ggf) Golf mic cu deschidere îngustă spre largul mării.

baier *sn* vz ***baieră***

baierac *sn* vz ***bairac***

baieractar *sm* vz ***baraictar***

baieră *sf* [At: PRAV. (1652), ap. GCR I, 162/22 / V: (îrg) ***bairă*** *sf*, ***~ier***, (reg) ***~ir, ~ior*** *sn* (iuz) ***bae~*** / Pl: *băieri* și *~ri* / E: lat ***bajulus, bajula***] **1** (Mpl) Parte a unui obiect (de obicei curea, sfoară, ață etc.) care ajută

la transportarea, atârnarea sau strângerea obiectului respectiv. Si: *toartă*. **2** (Îe) **A strânge ~rile pungii** A face economii. **3** (Îe) **A avea nouă ~ri la (gura de la) pungă** A fi foarte zgârcit. **4** (Îe) **A-i tăia** (cuiva) **~rile pungii** A face (pe cineva) să-ți dea bani. **5** (Îvp; spc) Cheotoare. **6** (Reg; îlav) **În baier** Dezbrăcat². **7** (Pop; fig; îs) *~rile inimii* (sau, rar, *~rul pieptului*) Valvele inimii. **8-12** (Îe) **A(i se) rupe ~rile inimii** A simți (sau a produce cuiva) o mare durere (fizică sau) morală. **13** (Îe) **A-și dezlega ~rile inimii** A se destăinui. **14-16** (Îe) **A ofta** (sau **a râde** ori **a striga**) **din ~rile inimii** A ofta, (a râde sau) a striga foarte tare, cu toate puterile. **17** (Îvr) Adâncime. **18** (Reg) Minte. **19** (Trs) Salbă de bani. **20** (Îvp) Amuletă. **21** (Înv; îlav) **În ~** Ca amuletă. **22** (Bot; îc) **~a-ungurului** Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori în mici capitule violacee deschis (*Centaurea micranthos*).

baieu *sn* vz ***boaiou***

bainet *sn* vz ***baionetă***

baingic *sn* vz ***baargic***

baiognet *sn* vz ***baionetă***

baionet *sn* vz ***baionetă***

baionetă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 68/27 / P: *ba-io~* / V: (înv) ***~ognet*** *sn*, (îrg) ***baghio~, baghiun~, bagio~*** *sf*, (reg) ***~net, ~inet*** *sn* / Pl: *~te* și (înv) *~turi* / E: fr ***baïonnette***] **1** Armă albă formată dintr-o lamă de oțel ascuțită la un capăt și cu un mâner la celălalt capăt, care se poate fixa la țeava puștii, pentru a servi soldatului la atac Si: (îrg) *panganet*. **2** (Îs) *Atac* (sau *asalt*) *la ~* (sau *cu ~a*) Atacul decisiv al infanteriei care întrebuințează baioneta **(1)**. **3** (Fig) Persoană care poartă baionetă **(1)**. **4** (Pex) Armată. **5** (Îs) *Îmbinare în ~* Îmbinare demontabilă a două piese care se fixează una într-alta prin împingere și rotire cu un sfert sau o jumătate de cerc.

baior *sn* vz ***baieră***

baioș *av* [At: DA ms / E: mg ***bájos***] (Reg) Greu.

bair¹ *sn* [At: (a. 1715) ap. ȘIO / V: ***~iur*** / Pl: *~uri* / E: tc ***baiyur***] (Îvr) Povârniș.

bair² *sn* vz ***baieră***

bairac *sn* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / P: *ba-i~* / V: (înv) ***~iar~***, (reg) ***~ier~, ~aiac*** / Pl: *~ace, ~uri* / E: tc ***bayrac***] **1-2** (Înv) Steag (turcesc) de mătase, purtat înaintea sangiacului și introdus și în armata română. **3** (Înv) Unitate militară (de voluntari) care servea sub același drapel. **4** (Reg; pex) Steag. **5** (Îrg) Cort cu prăjină înaltă (și probabil cu un steag în vârf), unde se strânge lumea la bâlciuri, să petreacă.

bairactar *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL, XIX, 387 / V: ***~iu, baictar, baer~*** / P: *ba-i-* / Pl: *~i* / E: tc ***bairâk - dâr***] (Înv) Bărbat care purta bairacul **(1)**.

bairactariu *sn* vz ***bairactar***

bairaiam *sn* vz ***bairam***

bairaiac *sn* vz ***bairac***

bairam *sn* [At: CONDICA (1694-1704), ap. HEM 2365 / P: *ba-i~*, *bai-ram* / V: (înv) ***baer~, baiar~, ~aiam, bariam*** / Pl: *~e, ~uri* / E: tc ***bayrâm***] **1-2** Numele a două mari sărbători la musulmani, care se celebrează după postul Ramadanului. **3** (Îc) **~-peșches** Dar pe care îl trimeteau domnii români cu ocazia bairamului **(1)** Cf *bairamlâc*, *ramazanlâc*. **4** (Fam) Petrecere.

bairamlâc *sn* [At: CONDICA (1694-1704), ap. HEM 2366 / P: *ba-i~*, *bai-ram~* / V: ***baraim~, ~riaml~, baer~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***bairâmlyk***] (Înv) Dar oferit sultanului (și altor demnitari turci) cu prilejul bairamului **(1)**.

bairă *sf* vz ***baieră***

baistruc, ~ă [At: ALRM I/II h. 292 / V: ***bă~*** *sm* / Pl: *~uci, ~uce* / E: ucr ***байструк***] **1-2** *smf* (Îrg; șîc **Copil-de-~**) Bastard. **3** *sm* (Reg) Sperietoare (de ciori).

baistruși *smp* [At: CHEST. II, 230/169 / E: ns cf *baistruc*] (Reg) Bucăți de lemn care unesc căpriorii de la acoperișul casei, pentru a le mări rezistența împotriva vântului.

bait *sm* [At: DEX – S / A: nct / Pl: *~iți* / E: eg ***byte***] (Inf) Ansamblu de biți (de obicei 8) folosit pentru exprimarea capacității de memorie a unui calculator.

baiț *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ger ***Beize***] Substanță, de obicei lichidă, întrebuințată în tehnică pentru obținerea unor modificări la suprafața corpurilor solide cu scopul de a le curăța, colora sau imprima un aspect de obiect prelucrat.

baiu¹ *sn* vz ***bai¹***

baiu² *i* vz ***bai²***

baiur *sn* vz ***bair¹***

bajoaier *sn* [At: DM / P: *~joa-ier* / Pl: *~e* / E: ns cf fr *bajoyer*] Perete lateral al unei ecluze.

bajocori *v* vz ***batjocori***

bajocorire *sf* vz ***batjocorire***

bajocorit¹ *sn* vz ***batjocorit¹***

bajocorit², ~ă *a* vz ***batjocorit²***

bajocură *sf* vz ***batjocură***

bajocuri *v* vz ***batjocuri***

bajocurire *sf* vz ***batjocorire***

bajocurit¹ *sn* vz ***batjocorit¹***

bajocurit², ~ă *a* vz ***batjocorit²***

bajor *sn* vz ***bujor***

bal¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 46 / Pl: *~uri* / E: fr ***bal***] **1** Petrecere (publică) făcută cu scopul de a dansa (de obicei seara sau noaptea) într-un local sau într-o sală mare special amenajată. **2** (Pop) Petrecere în sărbătorile Crăciunului. **3** (Pop; îe) **Dacă-i ~, ~ să fie** Petrecere fără restricții. **4** (Pex; îae) Acțiune fără restricții. **5** (Îs) *~ mascat* Bal **(1)** la care participanții sunt deghizați și poartă mască.

bal² *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET.² III, 253 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***balle***, ger ***Ballen***] (Înv) Balot (de mărfuri).

bal³ *sn* [At: (a. 1882) URICARIUL IV, 286 / Pl: *~uri* / E: fr ***balle***] (Rar) Mică bilă pentru votat.

bal⁴ *sn* [At: CV 1949, nr. 8, 31 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Partea dinainte a ghetei, pornind de la scobitura piciorului, spre vârf.

balaban¹ *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 31 / Pl: *~i* / E: tc ***balaban***] (Orn; înv) Specie de șoim.

balaban² *sm* [At: ANTIPA, F. I. 76 / Pl: *~i* / E: tc ***balâbân***] (Iht; reg) Chefalul-mare (*Mugil cephalus*).

balaban³, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Mare¹ **(1)**.

balabustă *sf* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / V: ***~lavuștă*** / Pl: *~te* / E: ebr ***baal - habaita***] **1** Soție de evreu. **2** (Glumeț) Nevastă. **3** (Fam; dep) Femeie grasă.

balabușcă *sf* [At: ALRT II, 177 / Pl: *~ști* / E: nct] (Reg) Turtă din mălai făcută de fetele de la țară în seara de Sfântul Andrei.

baladă *sf* [At: HASDEU, I. C. 30 / Pl: *~de* / E: fr ***balade***] **1** Creație epică în versuri care povestește o legendă, o acțiune eroică sau o întâmplare istorică, uneori cu elemente supranaturale sau superstiții Si: *cântec bătrânesc*. **2** Melodie care însoțește balada **(1)**. **3** Bucată muzicală cu caracter narativ.

balader *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: ger ***Band leder***] (Lîn) Bucată de piele care umple golul de sub călcâi.

baladesc, ~escă *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: it ***ballatesco***] (Liv; d. stilul unei lucrări) **1** Care aparține baladei **(1)** Si: (rar) *baladier* **(4)**. **2** Care provine de la baladă Si: (rar) *baladier* **(1)**. **3** Referitor la baladă **(1)** Si: (rar) *baladier* **(2)**. **4** Specific baladei **(1)** Si: (rar) *baladier* **(3)**.

baladier, ~ă *a* [At: DEX – S / P: *~di-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***baladă*** + ***-ier***] (Rar) **1-4** Baladesc **(1-4)**.

baladin, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. III, 266 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***baladin***] **1-2** (Frî) Bufon.

balador *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***baladeur***] (Teh) Piesă de angrenaj în formă de ax cu multe roți dințate, cu ajutorul cărora se schimbă viteza de rotație.

balafon *sn* [At: DN² / Pl: *~oane* / E: fr ***balafon***] Instrument de percuție format din lame de lemn acordate diatonic și folosit în muzica africană.

balafră *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***balafre***] (Frr) **1** Rană lungă făcută pe obraz cu o armă tăioasă. **2** Cicatrice rămasă după vindecarea balafrei **(1)**.

balagan *sn* [At: JAHRESBER. XXVI, 13 / Pl: *~e* / E: nct] (Îrg) **1** Cort. **2** Șatră.

balaian, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 25 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bălăi*** + *-ian*] (Rar) Baloacheș.

balalaică *sf* [At: CERNE, D. M. 99 / P: *~lai-că* / Pl: *~ici* / E: rs ***балалайка***] Instrument muzical asemănător cu chitara, format dintr-o cutie de rezonanță triunghiulară și trei coarde.

balama *sf* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. VIII, 41 / V: (înv) ***bagl~***, (rar) ***blaga~***, (reg) ***băgl~***, ***~lemare***, ***bălămari*** / Pl: *~le* / E: tc ***balama***] **1** Dispozitiv metalic (mic) format din două plăci metalice unite pe un ax, dintre care cel puțin una este mobilă împrejurul axului, spre a permite unei uși, unei ferestre, unui capac să se închidă și să se deschidă prin rotire parțială Si: *șarnieră*, (pop) *țâțână*. **2** (Fam; fig; lpl) Articulații ale corpului Si: *încheieturi*. **3-9** (Îe) **A-i** (sau **a i se**) **slăbi** ori **a i se (în)muia** (cuiva) sau **a nu-l (mai) ajuta** (sau **ține**) pe cineva **~alele** A-și pierde vigoarea (din cauza bătrâneții, a oboselii, a fricii). **10** (Îe) **A-i tremura** (cuiva) **~lele** A se teme. **11** (Îe) **A scoate** (pe cineva) **din ~le** A enerva. **12-13** (Îe) **A ieși** (sau **a sări**) **din ~le** A-și pierde firea. **14** (Îe) **A strânge** (pe cineva) **în ~le** A constrânge.

balamuc *sn* [At: CONV. LIT. XVI, 118 / Pl: *~uri* / E: ***Malamuc***] **1** Clinică pentru alienați mintali Si: *casă de nebuni, ospiciu*. **2-3** (Clădirea împreună cu) pacienții și personalul medical din balamuc **(1)**. **4** (Îe) **A fi bun de dus la ~** A fi nebun. **5** (Fig) Gălăgie (ca la casa de nebuni). **6** Scandal. **7** Necaz.

balamut[1]***, ~ă*** [At: MOXA, 387/30 / Pl: *~uți, ~e* / E: ucr ***баламут***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Om) seducător. **3-4** *smf, a* (Om) mincinos. **5-6** *smf, a* (Înv) (Om) bârfitor. **7** *a* (Ljc) Măsluit[1]. **8-9** *smf, a* (Om) mut din naștere. **10-11** *smf, a* (Om) bâlbâit.

balamut[2] *sm* [At: BĂCESCU, P. 20 / Pl: *~uți* / E: nct] (Pop) **1** Peștele *Pneumotophorus (Scomber) colias*. **2** Exemplar mare din specia *Scomber scombrus*.

balamuți *vt* [At: PRAVILA (1652), ap. HEM 2370 / Pzi: *~țesc* / E: ***balamut*** cf rs ***баламутить***] (Înv) A bârfi.

balamuție *sf* [At: PRAVILA (1652), ap. HEM 2370 / Pl: *~ii* / E: ***balamut*** + *-ie*] (Înv) Bârfă.

balamuțire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***balamuți***] (Înv) Bârfire.

balamuțit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***balamuți***] (Înv) Bârfit[1].

balamuțit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***balamuți***] (Înv) Bârfit[2].

balan, ~ă *smf, a* vz ***bălan***

balancă *sf* [At: STAMATI, ap. HEM 2371 / Pl: *~lănci* / E: nct] (Reg) **1** Băț lung, la un capăt mai subțire, iar la celălalt mai gros. **2** (Îcs) **De-a ~ca** Joc de copii, în care se aruncă cu balanca **(1)**.

balang *i* [At: ISPIRESCU, ap. DDRF / V: ***~a*** / E: fo] Imită sunetul unui clopot (mare) Si: *bang* **(1)**.

balanga *i* vz ***balang***

balangă *sf* [At: BARONZI, L. 101 / Pl: *~lăngi* / E: ***balang*** + *-ă*] (Rar) **1** Clopot la gâtul vitelor, cailor și oilor Cf *talangă*. **2** Sunet produs de balangă **(1)**.

balans *sn* [At: BACOVIA, O. 16 / Pl: *~uri* / E: ***balansa***] **1-2** Mișcare de legănare (sau oscilatorie) a unui obiect Si: *balansare* **(1-2)**, *pendulare*. **3** (Îs) *~ul culorilor* Reglare a semnalelor video ale unui sistem de televiziune în culori, pentru obținerea reproducerii fidele a culorilor. **4** (Îs) *~ stereofonic* Reglaj al unui sistem stereofonic pentru a egaliza nivelele sonore ale canalelor.

balansa [At: BĂLCESCU, M. V. 14 / V: ***~nța*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***balancer*** cf *balanță*] **1-2** *vtr* A (se) oscila în jurul unui centru de echilibru Si: *a (se) legăna, a (se) clătina*, (înv) *a (se) doina*. **3-4** *vtr* A (se) mișca când într-o parte, când într-alta Si: *a (se) legăna, a (se) hâțâna, a (se) pendula*. **5** *vi* (Fig) A fi nehotărât. **6-7** *vtr* A (se) compensa un lucru prin altul ajungând la un echilibru Si: *a (se) cumpăni, a (se) echilibra*. **8-9** *vtr* A (se) echilibra părțile unei balanțe, ale unui decont. **10-11** *vtr* (Înv; imp) A (se) contrabalansa.

balansare *sf* [At: DA / V: ***~țare*** / Pl: *~sări* / E: ***balansa***] **1** Oscilare în jurul unui centru de echilibru Si: *legănare, clătinare*, (înv) *doinare*. **2** Mișcare când într-o parte, când într-alta Si: *balansat*[1] **(2)**, *legănare, hâțânare, pendulare*. **3** Nehotărâre. **4** Compensare a unui lucru cu altul, ajungându-se la un echilibru Si: *balansat*[1] **(4)**, *cumpănire, echilibrare*. **5-7** Echilibrare a părților unei balanțe, ale unui decont Si: *balansat*[1] **(5-7)**. **8** (Înv; imp) Contrabalansare.

balansat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~țat***[1] / Pl: *~uri* / E: ***balansa***] **1-2** Balansare **(1-2)**.

balansat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / V: ***~țat***[2]***, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***balansa***] **1** Legănat[2]. **2** (D. dispozitive) Echilibrat. **3** (Îs) *Cont ~* Cont fără sold.

balansier *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 253 / P: *~si-er* / V: ***~țier*** / Pl: *~e* / E: fr ***balancier***] **1** Piesă care reglează, prin oscilațiile ei, mișcarea unui mecanism Si: *balansoar* **(1)**. **2** (Îs) *~ul orologiului* (sau al *pendulei*) (Limba sau) pendulul ceasornicului. **3** Ceea ce servește la menținerea echilibrului unei persoane (sau al unui lucru). **4** Bară lungă și subțire utilizată de dansatorii pe sârmă, pentru menținerea echilibrului. **5** Organ de echilibru pentru zbor la insectele diptere, în formă de măciucă, situat pe metatorace.

balansină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***balancine***] **1-2** Parâmă de metal sau de cânepă care susține (vergile încrucișate ale catargului unei nave cu pânze sau) stâlpii bigilor de încărcare montate pe nave.

balansoar[1] *sn* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 82 / V: ***~sor*** / Pl: *~e* / E: fr ***balançoire***] **1** Balansier **(1)**. **2** Scândură de lemn, susținută la mijloc pe un punct fix de sprijin, pe ale cărei extremități se așază două persoane (mai ales copii) imprimându-i mișcări de ridicare și coborâre prin balans **(1)**. **3** Fotoliu care se balansează **(2)** pe două tălpici curbate. **4** (Rar) Leagăn.

balansor[2] *sn* vz ***balansoar***

balanța *v* vz ***balansa***

balanțare *sf* vz ***balansare***

balanțat[1] *sn* vz ***balansat***[1]

balanțat[2]***, ~ă*** *a* vz ***balansat***[2]***, ~ă***

balanță *sf* [At: OTESCU, CR. 27 / V: (pop) ***pa~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***balance***] **1** Instrument pentru cântărirea corpurilor prin echilibrarea lor cu greutăți etalonate. **2** (Îs) *~ romană* Cântar cu o singură greutate etalonată, care se mișcă pe brațul lung al pârghiei inegale de al cărei punct fix este atârnat un talger pentru obiectele de cântărit. **3** (Îe) **A pune în ~** A compara două lucruri, două fapte sau argumente, idei diferite pentru a lua o hotărâre. **4** (Fig; îe) **A ține ~ța dreaptă** A fi nepărtinitor. **5** (Fig; îe) **A apleca ~ța** (în favoarea cuiva) A fi părtinitor. **6** (Ast) Constelație din emisfera australă situată între Oficus și Fecioară. **7** (Îs) *~ cu basculă* Balanță în care echilibrarea greutății corpurilor se realizează cu greutăți-etalon de zece ori mai mici. **8** Comparație, raport între mai mulți indicatori care trebuie echilibrați. **9** (Ccr) Tabel care conține balanța **(8)**. **10** (Îs) *~ de verificare* Operație contabilă de totalizare a cifrelor din debit și a celor din credit. **11** (Îas) Situație a conturilor la o anumită dată. **12** (Îs) *~ comercială* (a unei țări) Raportul dintre valoarea generală a importului și cea a exportului.

balaoacheș, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 65 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bălai*** + ***oacheș***] **1-2** *smf, a* (Fir) (Om) negricios. **3** *smf* (Dep) Țigan.

balaor *sm* vz ***balaur***

balast *sn* [At: SBIERA, F. S. 309 / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***ballast***] **1** Încărcătură de nisip, pietriș etc. folosită pentru echilibrarea unei ambarcațiuni sau care realizează ridicarea în aer a unui aerostat Si: *lest, savură*. **2** Cameră care se umple cu aer sau cu apă pentru a modifica greutatea unui submarin în vederea scufundării sau ridicării lui la suprafață. **3** (Rar) Greutate. **4** (Rar) Povară. **5** (Fig) Lucru nefolositor. **6** Pietriș, zgură etc. folosite ca bază pentru montarea traverselor la șinele de tren. **7** Amestec de pietriș și de nisip întrebuințat la prepararea betonului, la pietruirea șoselelor etc.

balasta vt [At: LTR / Pzi: ~*tez* / E: fr **ballaster**] **1** A acoperi cu balast (6) o șosea, un teren etc. **2** A încărca, suplimentar, cilindrii compresori, pentru a le mări greutatea.

balastare sf [At: LTR / Pl: ~*tări* / E: **balasta**] **1** Acoperire cu balast (6) Si: *balastat[1]* (1). **2** Încărcare suplimentară a cilindrilor compresori Cf *balastat[2]* (2).

balastat[1] sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: **balasta**] **1-2** Balastare (**1-2**).

balastat[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~ *e* / E: **balasta**] **1** Care este acoperit cu balast (1). **2** (D. cilindri compresori) Care este încărcat suplimentar.

balastieră sf [At: LTR / P: ~*ti-e~* / Pl: ~*e* / E: fr **ballastière**] Carieră (aluvială) de nisip, pietriș etc.

balastor sn [At: DEX² / Pl: ~*oare* / E: **balasta** + -*or*] Mașină folosită pentru balastarea liniilor de cale ferată.

balaș sn [At: (a. 1644) HEM 2372 / V: **bă~** / Pl: ~*uri* și ~*e* / E: it **balascio**] (Înv) Varietate de rubin de culoare mai deschisă spre portocaliu.

balașicuri snp [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 331 / E: nct] (Reg) Minciuni (care produc încurcături).

balata sf [At: MACAROVICI, CH. 600 / E: fr **balata**] (Chm) Substanță asemănătoare cu cauciucul și gutaperca extrasă dintr-o plantă originară din Antile.

balaur [At: VARLAAM, C. 425 / V: (rar) **~e**, (îvp) **bă~**, (reg) **~aor** / P: ~*la-ur* / Pl: ~*i* / E: ns cf alb *bollë*, srb *blavor*] **1** sm (Mit; pop) Monstru fantastic, adesea înaripat, care întruchipează răul, cu înfățișarea unui șarpe uriaș cu coadă lungă, având șapte, nouă sau douăsprezece capete cu limbile ascuțite și prin care varsă flăcări Vz *ală, bală, zmeu*. **2** sm (Îc) **~ de șarpe** (sau, *a*) **șarpe ~** Monstru târâtor. **3** sm (Fig) Om înfricoșător, crud Si: *monstru*. **4** sm (Irn) Țigan (mai ales lăutar). **5** sm (Reg) Zmeu cu care se joacă copiii. **6** sm (Ast; pop) Constelația dragonului situată între Cefeu și Carul Mic. **7** sm (Reg) Un fel de cerc de scânduri care încinge luntrea pe marginea gurii. **8** sn (Reg) Grindă groasă pe care se bate podeaua la poduri.

balaure sm vz **bălaure**

balaurel sm [At: ȘEZ. I, 113 / V: **bălău~** / P: ~*la-u~* / Pl: ~*ei* / E: **balaur** + -*el*] (Pop) **1-2** (Șhp) Balaur (**1**) (mic).

balauroaică sf [At: ODOBESCU, S. I, 82 / P: ~*la-u~* / V: **bălă~** / Pl: ~*ice* / E: **balaur** + -*oaică*] (Pop) **1** Nevastă de balaur (**1**). **2** Mamă de balaur (**1**).

balavenie sf [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: ~*ii* / E: nct] (Reg) Secătură.

balavușță sf vz **balabustă**.

bală[1] sf [At: CALENDARIU (1814), 122/5 / Pl: ~*le* / E: nct] **1** (Îvp) Fiară groaznică. **2** (Reg; îe) **A fi altă ~** A avea ceva drăcesc. **3** (Reg; îe) **A fugi ca de altă ~** A fugi nebun (de ceva rău). **4** (Reg) Urs fioros.

bală[2] sf vz **bal[2]**

bală[3] sf vz **bâlie**

bală[4] sf vz **bale**

balâc sm [At: HEM 2376 / Pl: ~*lici* / E: tc (calcan) **balyk**, rs **балыкъ**] **1** (Reg) Calcan[1] (*Scophtalmus maeoticus*). **2-3** Spinare de nisetru sau de morun conservată în sare și uscată la aer Cf *batog*. **3** Preparat alimentar obținut din balâc (**2**).

balâcdiș sn [At: (a. 1761) ap. HEM 2376 / V: **~lâg~** / Pl: ~*uri* / E: tc **balykdisi**] (Înv) Balenă.

balâgdiș sn vz **balâcdiș**

balbaș sn [At: (a. 1870) ap. ȘIO / E: ns cf tc *bâl*] (Îvr) Mied.

balbor sm vz **bâlbor**

balbotină sf vz **bolbotină**

balcaniadă sf [At: IORDAN, L. R. A. 157 / P: ~*ni-a~* / Pl: ~*de* / E: **Balcani** + -*iadă*] Competiție sportivă care are loc la intervale regulate și la care participă sportivii din țările balcanice Si: *jocuri balcanice*.

balcanic, ~ă [At: DA ms / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr **balkanique**] **1-2** smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a Balcanilor. **3-4** smf, a (Om) originar din Munții Balcani sau din regiunea acestor munți. **5-8** a Din (sau privitor la) Munții Balcani sau din regiunea acestor munți. **9** a (Îs) *Limbi ~ice* Grup de limbi care se vorbesc în regiunea Balcanilor. **10** a (Îs) *Jocuri ~ice* Balcaniadă. **11** sm (Prt) Persoană necivilizată.

balcanism sn [At: DN / Pl: ~*e* / E: **Balcani** + -*ism*] **1** Manifestare specifică a mentalității și moravurilor din zona Peninsulei Balcanice. **2-3** (Cuvânt sau) construcție specifică uneia din limbile balcanice (**5**).

balcanist, ~ă smf [At: DEX – S / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: ger **Balkanist**] Balcanolog.

balcanistică sf [At: DEX² / E: **Balcani** + -*istică*] Balcanologie.

balcanolog, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: **Balcani** + -*olog*] Specialist în balcanologie Si: *balcanist*.

balcanologie sf [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 10/6 / E: fr **balkanologie**] Ramură a științelor istorice și filologice, care se ocupă de limbile, folclorul, etnografia și istoria popoarelor balcanice (**5**) Si: *balcanistică*.

balcă[1] sf [At: DA ms / Pl: *bălci* / E: nct] (Reg) Vale puțin adâncă, lungă, cu pante line și slab accidentate.

balcă[2] sf [At: CHEST. II, 97/159 / V: **~lșă** / Pl: ~*lce*, *bălci* / E: ger **Balken**] (Reg) Grindă la baza casei, pe zidul de temelie, pe care se construiește prispa sau pridvorul.

balcău sn [At: REV. CRIT. IV, 337 / V: **bâl~** / Pl: ~*ri* / E: **bâlc[1]** + -*ău*] (Reg) **1** Băltoacă mare. **2** Pârâu (de hotar).

balcâz, ~ă [At: ALECSANDRI, CONV. LIT. XIX, 494 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: nct] (Reg) **1-2** smf, a (Om) care este urât (la față și la corp). **3** av (D. privire) Chiorâș.

balci-bașa sm vz **balgi-bașa**

balci-bașlâc sn vz **balgi-bașlâc**

balci-beșlic sn vz **balgi-bașlâc**

balcic sn [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: tc **balcic**] (Reg) **1-2** Loc (nămolos sau) acoperit, în mod permanent, de bălți.

balcon sn [At: NEGRUZZI, S. I, 231 / Pl: ~*oane* și (rar) ~*uri* / E: fr **balcon**, it **balcone**] **1** Platformă ieșind în afara fațadei unei clădiri, susținută pe capete de grinzi, pe console sau pe coloane, înconjurată de o balustradă și comunicând cu interiorul (casei) prin una sau mai multe uși Cf *cerdac, foișor, pridvor*. **2** Parte a unei săli de spectacol, de conferințe etc. așezată deasupra parterului. **3** (Imp) Bilet de intrare pentru un loc la balcon (**2**). **4-5** (Fam; lpl) Sâni de femeie (excesiv de) mari și rotunzi.

balconaș sn [At: DA / Pl: ~*e* / E: **balcon** + -*aș*] **1-2** (Șhp) Balcon (**1**) (mic).

balcoș, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: **băl** + -*coș*] (Reg; d. părul oamenilor) Blond spălăcit.

baldac sn vz **baltag**

baldachin sn [At: VĂCĂRESCUL, IST., ap. TES. II, 290 / V: (înv) **~ahin** / Pl: ~*e*, ~*uri* / E: fr **baldaquin**, it **baldacchino**] **1** Acoperământ (ornamental) susținut pe stâlpi, împodobit cu stofe scumpe sau perdele, așezat deasupra unui tron laic sau ecleziastic, a unui pat, a unui altar sau catafalc etc. **2** (Pex) Lucrare de arhitectură în bronz, lemn sculptat etc. care imită baldachinul (**1**). **3** Acoperământ din stofe scumpe purtat deasupra unui demnitar bisericesc (sau laic) în timpul unor procesiuni.

baldahin sn vz **baldachin**

baldâr, ~ă [At: HEM 3025 / V: (reg) **băl~**, **băldîr** / Pl: ~*uri*, ~*e* / E: tc **baldyr**] (Reg) **1** sn Stomac de vită. **2** smf (Irn) Persoană grasă și mătăhăloasă.

baldisi vi [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / Pzi: ~*sesc* / E: nct] (Reg) A leșina (din cauza căldurii, a oboselii etc).

baldisire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: **baldisi**] (Reg) Leșinare (din cauza căldurii, a oboselii etc) Si: (reg) *baldisit[1]*.

baldisit[1] sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: **baldisi**] (Reg) Baldisire.

baldisit[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **baldisi**] Care a leșinat (din cauza căldurii, a oboselii etc.).

bale sfp [At: BIBLIA (1688), 212²/11 / V: **~lă** sg / E: ns cf lat **baba*] **1** Salivă spumoasă, groasă care se prelinge din gura oamenilor, a copiilor sau din botul animalelor. **2-3** (Îe) **A-i curge ~le (după ceva sau cineva)** A dori mult ceva sau pe cineva. **4** (Îe) **A lăsa pe cineva în ~le lui** A lăsa să-și facă voia. **5** (Îsp; îs) ~*le vrășmașului* Balele dracilor (sau ale altor

duhuri rele) care, curgând pe pământ, aduc oamenilor tot felul de rele. **6-7** (Îsp; îs) *~le sfintelor* Fântână (sau izvor) care are apa nepotabilă într-o anumită perioadă. **8** Materie mucilaginoasă care acoperă solzii de pe corpul peștilor. **9** Urmă mucoasă lăsată de melc în mers.

balearcă *sf* vz ***balercă***

balegă *sf* vz ***baligă***

baleiaj *sn* [At: LTR / P: *~le-iaj* / Pl: *~e* / E: fr ***balayage***] Eliminare forțată a gazelor de ardere din cilindrul unui motor cu ardere internă printr-un curent de aer sau un amestec combustil proaspăt.

balemare *sfp* vz ***balama***

balenă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 72 / Pl: *~ne* / E: fr ***baleine,*** lat ***balaena***] **1** Gen de mamifere acvatice, de dimensiuni uriașe, lungi de 10-20 m, cu cap mare și cu gura largă, prevăzută cu lame cornoase, lungi în loc de dinți și care trăiesc mai ales în oceane Si: (înv) *chit*[2] *(Balaena)*. **2** Exemplar de balenă **(1)**. **3** (Fam; im) Persoană foarte grasă. **4** Constelație din emisfera australă situată între Eridan și Vărsător. **5** Lamă flexibilă, cornoasă de balenă **(1)**, sau din material plastic, întrebuințată la corsete, umbrele, gulere etc. pentru a ține pânza foarte întinsă.

balenieră *sf* [At: DA ms / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***baleinière***] **1** Ambarcație special echipată pentru vânătoarea de balene **(2)**. **2** Ambarcație ușoară și rapidă (cu motor), care servește la transportul de pe navele mari la țărm.

baler *sm* [At: CHEST. II, 264/151 a / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Ceea ce se pune pe vârful acoperișului casei, în loc de cruce.

balercă *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 254/6 / V: (înv) ***~rilcă,*** (reg) ***~lir~, bă~, belear~*** / Pl: *~rce, ~rci* / E: ucr ***барилка***] (Reg) **1** Butoiaș. **2** Conținutul balercii **(1)**. **3** (Îe) **A face gâtul leică și pântecele ~** A bea peste măsură.

balercuță *sf* [At: POP, ap. GCR II, 318 / Pl: *~țe* / E: ***balercă*** + *-uță*] (Reg) **1-2** (Șhp) Balercă **(1)** (mică). **3** Conținutul unei balercuțe **(1)**.

balerin, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ballerin, ballerine,*** it ***ballerino, ballerina***] **1-2** (Persoană) care are ca profesie baletul **(1)** Si: (înv) *baletist*.

balet *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 328 / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***ballet,*** it ***balleto***] **1** Dans artistic figurativ, executat de una sau mai multe persoane, după o compoziție muzicală. **2** Spectacol format din balete **(1)**. **3** Ansamblu de balerini și balerine.

baletist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: ***balet*** + *-ist*] (Înv)Balerin.

baleuță *sf* vz ***băliuță***

balghemez *sn* vz ***balimez***

balgi-bașa *sm* [At: MUSTE, ap. LET. III, 29/9 / V: ***~ci~, aba~*** / A și: *~bașa* / Pl: *~și* / E: tc ***balğy-baši***] (Tcî) **1** Trimis al Porții care strângea mierea și ceara necesară seraiului. **2** Trimis al hanului tătăresc care lua tributul în miere de la moldoveni.

balgi-bașlâc *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 112/26 / V: ***~beșlic,*** (înv) ***~ci~, ~ci-beșlic, bagi-beșlic,*** (îvr) ***~ți-pașalichi*** / Pl: *~uri* / E: tc ***balğy-bašlyk***] **1** Tribut încasat de balgi-bașa **(1)**. **2** Tribut încasat de balgi-bașa **(1-2)**.

balgi-beșlic *sn* vz ***balgi-bașlâc***

balgiu *sm, a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 461/5 / Pl: *~ii* / E: tc ***balğy***] **1-2** (Înv) (Turc) care umbla și cumpăra miere din Țările Române pentru aprovizionarea Porții Otomane.

balhui *sn* [At: HEM 2340 / V: ***bâlhoi, băhlui*** / Pl: *~ri, ~hoaie* / E: nct] (Reg) **1** Mocirlă. **2** Baltă mare. **3** Braț părăsit, plin de apă, al unui râu ce și-a schimbat albia. **4** Bulbuci de ploaie.

bali *vt* [At: BUL. FIL. IV, 103 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Arg) A fura.

balic *sm* [At: BUL. FIL. IV, 158 / Pl: *~ici* / E: rrm ***balih*** „purceluș"] (Arg; în limbajul liceenilor și studenților) Student în anul întâi Si: *boboc*.

balie *sf* [At: N. REV. R. II, supl. II, 95 / Pl: *~ii* / E: ucr ***баля***] (Reg) Vas mare (rotund sau oval) făcut din doage scurte, în care se spală rufele sau copiii mici.

baliemez *sn* vz ***balimez***

baligă *sf* [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2383 / V: ***~legă*** / Pl: *~igi, ~ige* / E: cf srb ***balega,*** alb ***baigë***] **1** Excremente de animale mari Si: *băligar* **(1)**. **2** (Fam; îs) *~ de vită botezată* Excrement de om. **3-4** (Pop; îe) **(A o trânti) ca ~ga în gard** (A spune) vorbă nepotrivită. **5** (Pop; îe) **La ~ moale puțin(ti)că apă (sau ploaie) trebuie** Pe cei slabi de tot, îi dau gata mici întâmplări. **6** (Fam; îe) **Vițelul după ~ se cunoaște ce bou o să (se) facă** Omul se cunoaște din copilărie cât va fi de prost. **7** (Fam; îe) **S-a aprins ~ga în el** A se supăra. **8** (Fam; îe) **A face sânge în ~** A se lăuda cu ceva grozav, pe care nu este în stare să-l facă. **9** (Înv; imp) Gunoi. **10-11** (Fig) Om moale, (fără voință sau) fără energie Cf *băligos* **(2)**.

balimez *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 251/31 / V: (înv) ***~liem~, ~lghem~, ~ni~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***bal-yeméz***] (Tcî) Tun de calibru mare.

balircă *sf* vz ***balercă***

balire *sf* [At: MDA ms / E: ***bali***] (Arg) Furare

balistă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 337/24 / Pl: *~te* / E: lat ***ballista***] Mașină de război, în antichitate, care arunca proiectile (în special pietroaie) împotriva vrăjmașului Si: *catapultă*.

balistic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***balistique,*** it ***balistica***] **1** *a* Privitor la mișcarea corpurilor grele (proiectile) în spațiu. **2** *a* (Îs) *Curbă ~ă* Traiectorie a unui proiectil din momentul lansării până la atingerea obiectivului. **3** *a* (Îs) *Pendulul ~* Pendul fizic, masiv, care măsoară viteza proiectilului. **4** *sf* Ramură a mecanicii teoretice care studiază legile mișcării unui corp greu sau ale unui proiectil aruncat sub un anumit unghi față de orizont.

balistician, ~ă *smf* [At: DEX – S / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***balisticien***] Specialist în balistică **(4)**.

balit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***bali***] (Arg) Furare.

balit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bali***] (Arg) Furat[2].

baliverna *sf* [At: CARAGIALE, M. 65 / Pl: *~ne* / E: fr ***baliverne***] (Fam; mpl) Palavră.

baliza *vt* [At: DM / Pzi: *~zez* / E: fr ***baliser***] **1** A marca prin balize **(1)**, diverse puncte de pe un teren. **2** A fixa o baliză **(2)** în punctele primejdioase pe mare sau pe apele curgătoare. **3** A marca aerodromurile, pistele sau traseele aeriene cu balize **(3)**.

balizaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***balisage***] **1-3** Semnalizare prin balize **(3)**. **4** Totalitate a balizelor de pe un teren. **5-7** Balizare **(1-3)**. **8** (Îs) *~ hertzian* Semnalizare radioelectrică a pozițiilor și traseelor necesare navigației aeriene sau maritime. **9-10** Marcare a (culoarelor sau a) distanței de parcurs în sporturile nautice.

balizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***baliza***] **1-3** Delimitare cu balize **(1-3)** Si: *balizaj* **(5-7)**, *balizat*[1] **(1-3)**.

balizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***baliza***] **1-3** Balizare **(1-3)**.

balizat[2]***, ~ă*** *a* [At: DM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***baliza***] **1-3** Care a fost marcat cu balize **(1-3)**.

baliză *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***balise***] **1** Semn topografic pentru indicarea punctelor de reper (de pe un teren). **2** Instalație de forme și mărimi diferite care emite semnale optice, fixată în punctele primejdioase pe mare sau pe apele curgătoare. **3** Instalație specială care, cu ajutorul unor semnale optice, acustice sau de radio balizează aerodromurile, pistele sau traseele aeriene. **4** (Îs) *~ avertizoare* Semnal fix așezat înaintea semnalelor de cale ferată.

balizor *sm* [At: DN[2] / Pl: *~i* / E: fr ***baliseur***] **1-6** Persoană care (instalează sau) supraveghează balizele **(1-3)**.

balmaș *sn* vz ***balmoș***

balmăj *sn* vz ***balmoș***

balmăș *sn* vz ***balmoș***

balmeș *sn* vz ***balmoș***

balmiș -balmuș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 60 / E: ns cf *balmoș*] (Reg) Amestecătură.

balmoș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 323 / V: (reg) ***~muș, ~muj, ~măș, ~maș, ~măj, ~meș*** / Pl: (rar) *~e, ~uri* / E: ns cf mg *bálmos*] **1** Mâncare ciobănească din caș dulce de oaie, fiert în lapte (sau unt) cu puțin mălai.

2-3 (Reg; îe) **Se îmbie ca țiganul la ~** A se invita (ca țiganul) la (chilipir sau, mls) la mâncare și băutură fără plată.

balmuj *sn* vz ***balmoș***

balmuji *v* vz ***bălmăji***

balmujire *sf* vz ***bălmăjire***

balmujit[1] *sn* vz ***bălmăjit[1]***

balmujit[2], ~ă *a* vz ***bălmăjit[2]***

balmuș *sn* vz ***balmoș***

balnear, ~ă *a* [At: MEHEDINȚI, P. 12 / P: *~ne-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***balnéaire,*** lat ***balnearius***] **1** De băi[1] **(14)**. **2** Privitor la băile **(8)** de mare. **3-5** (Îs) *Stațiune ~ă* Localitate unde se fac băi curative pentru anumite boli.

balneo- [At: DM / E: fr ***balnéo-,*** lat ***balneum***] Element de compunere însemnând „balnear", care servește la formarea unor adjective.

balneoclimateric, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***balneo- + climateric***] Balnear **(1)** și climateric Si: *balneoclimatic*.

balneoclimatic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***balneo- + climatic***] Balneoclimateric.

balneolog, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *~ne-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***balnéologue***] Medic specializat în balneologie.

balneologic, ~ă *a* [At: DL / P: *~ne-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***balneologique***] De balneologie.

balneologie *sf* [At: DL / P: *~ne-o~* / E: fr ***balnéologie***] Ramură a medicinii care studiază acțiunea profilactică și curativă a apelor termale sau minerale și a nămolurilor.

balneoterapie *sf* [At: DA / P: *~ne-o~* / E: fr ***balnéotherapie***] Tratarea bolilor prin întrebuințarea metodică a apelor termale sau minerale și a nămolurilor.

balon *sn* [At: PONI, F. 69 / Pl: *~oane* / E: fr ***ballon***] **1** Aerostat alcătuit dintr-un înveliș din material subțire și impermeabil umplut cu un gaz mai ușor decât aerul[1] și care are atașată o nacelă. **2** (Fam; îe) **A lua** (pe cineva) **în ~** A ironiza pe cineva. **3** Jucărie din cauciuc foarte subțire (de obicei sferică) umplută cu aer sau cu un gaz ușor. **4** (Îs) *~ captiv* Balon **(1)** legat de un punct fix cu cabluri, pentru a nu se ridica mai sus de o anumită înălțime. **5** (Îs) *~ de protecție* Balon captiv care împiedică trecerea avioanelor deasupra unei regiuni. **6** (Îs) *~de încercare* Mic balon **(1)** căruia-i se dă drumul pentru a cunoaște direcția vântului. **7-8** (Fig; rar) (Idee sau) știre prin care se încearcă să se constate opinia sau reacția publicului ori a unei persoane în legătură cu o anumită problemă. **9** (Îs) *~ de săpun* Bășică suflată din spumă de săpun. **10** (Fig; îas) Vorbă goală, amăgitoare. **11** Vas de sticlă (sferic) întrebuințat în laborator la anumite experiențe chimice. **12** (Îs) *~ de oxigen* Rezervor de oxigen, prevăzut cu un tub de aspirație și întrebuințat la reanimarea unui bolnav. **13** (Spt) Minge. **14** Balonzaid **(2)**.

balona [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr ***balloner***] **1-2** *vtr* A (se) umfla. **3** *vr* (Med; d. abdomen) A se dilata din cauza gazelor de fermentație din intestine.

balonare *sf* [At: PARHON, B. 56 / Pl: *~nări* / E: ***balona***] **1** Umflare. **2** Dilatare a abdomenului din cauza gazelor de fermentație din intestine Si: *balonat[1]* **(2)**, *meteorism* .

balonaș *sn* [At: DL / Pl: *~e* / E: ***balon*** + *-aș*] **1-10** (Șhp) Balon **(1, 3, 9, 11, 13)** (mic).

balonat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***balona***] **1** Umflare. **2** Balonare **(2)**.

balonat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***balona***] **1** Umflat[2] **(1)**. **2** (D. abdomen) Dilatat din cauza gazelor de fermentație din intestine. **3** (D. oameni) Care are abdomenul balonat[2] **(1)**.

balonet *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr ***ballonet***] **1-2** Compartiment din interiorul unui balon **(1)** (sau al unui dirijabil), umplut cu un gaz mai ușor decât aerul. **3** Dispozitiv de plutire al aripilor de hidroavion.

balonzaid *sn* [At: DN / V: *~e* / A: *~lon~*/ Pl: *~e* / E: ger ***Ballonseide***] **1** Țesătură impermeabilă din bumbac, mătase sau plastic. **2** Pardesiu de ploaie confecționat din balonzaid **(1)** Si: *balon* **(13)**. **3** Confecții (pentru bărbați și femei) realizate din balonzaid **(1)**.

balonzaide *sn* vz ***balonzaid***

baloș, ~ă *sn, a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1-2** (Îrg) (Culoare) care este albastru deschis, spre alb.

baloșă *sf, a* [At: PRECUP, P. 24 / Pl: *~șe* / E: ns cf ***bălușa***] (Reg) **1-2** Capră nici roșie, nici galbenă.

balot *sn* [At: (a. 1883) URICARIUL VII, 224 / Pl: *~uri* / E: fr ***ballot***] **1** Pachet mare de mărfuri sau de diferite obiecte special ambalate (pentru transportul dintr-un loc în altul). **2** (Spc) Pachet de bumbac, de lână etc. **3** Legătură mare de rufe, de haine etc. **4-5** (Îc) **Oțel-~** (sau **fier-~**) Bandă lată de oțel (sau fier), cu grosime mică, întrebuințată la confecționarea cercurilor de butoaie, a șinelor de pe obada roților de căruță etc.

balota[1] *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~tez* / E: ***balot*** + *-a*] **1-3** A strânge în baloturi **(1-3)**.

balota[2] *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***balotter***] (Frm) A trimite mereu dintr-o parte în alta Cf *bălăbăni*.

balotagiu *sn* vz ***balotaj***

balotaj *sn* [At: CARAGIALE, O. VI, 153 / V: (rar) **~agiu, ~az** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***ballot***] **1** Situația în care, la alegeri sau la votare, nici un candidat nu întrunește majoritatea absolută de voturi (cerută de lege). **2** Scrutinul care trebuie să decidă între candidații rămași în balotaj **(1)**.

balotare[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***balota[1]***] **1-3** Strângere în baloturi **(1-3)** Si: *balotat[1]* **(1-3)**.

balotare[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***balota[2]***] (Frm) Trimitere continuă dintr-o parte în alta Si: *balotat[1]* Cf *bălăbăni*.

balotat[1] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***balota[1]***] **1-3** Balotare[1] **(1-3)**.

balotat[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***balota[2]***] (Frm) Balotare[2].

balotat[3], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***balota[1]***] **1-3** Care a fost strâns în baloturi **(1-3)**.

balotat[4], ~ă *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 162 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***balota[2]***] (Frm) Care este trimis mereu dintr-o parte în alta.

balotaz *sn* vz ***balotaj***

balozal *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 288 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Vas pentru transportul mărfurilor pe apă.

balsa *smi* [At: DEX[2] / E: fr ***balsa***] Lemn foarte ușor provenit dintr-un arbore tropical și utilizat la confecționarea de machete de avion sau de ambarcații.

balsam *sn* [At: (a. 1642) ap. HEM 2391 / V: (reg) **~lzam** / A: *bal~* / Pl: *~e, ~uri* / E: it ***balsamo,*** lat ***balsamum***] **1** Substanță rășinoasă, mirositoare, care se scurge din anumiți arbori sau din alte substanțe vegetale, îngroșându-se în contact cu aerul și care este folosită ca preparat curativ și aromatic. **2** (Îc) **~-de-Canada** Rășină naturală întrebuințată la prepararea plasturilor, la lipirea lentilelor, la preparatele microscopice, în industria ceramică etc. **3** (Fig) Miros foarte plăcut. **4** Substanță aromată folosită la îmbălsămarea cadavrelor. **5** (Înv; șîs *~de viață* sau *~ unguresc*) Preparat farmaceutic întrebuințat ca medicament extern împotriva durerilor fizice. **6** Produs cosmetic aromat cu proprietăți emoliente. **7** (Fig) Alinare. **8** (Fig) Mângâiere.

balsama *v* vz ***bălsăma***

balsamare *sf* vz ***bălsămare***

balsamat[1] *sn* vz ***bălsămat[1]***

balsamat[2], ~ă *a* vz ***bălsămat[2]***

balsamic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 310 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***balsamique***] **1-2** (Ca) de balsam **(1)** Si: (rar) *balsamiu* **(1)**. **3** Care are însușirile balsamului **(1)**. **4** Care conține balsam **(1)**.

balsamină *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ne* / E: fr ***balsamine***] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

balsamiu, ~ie *a* [At: N. REV. R. I, 65 / V: (reg) **~lza~** / Pl: *~ii* / E: ***balsam*** + *-iu*] (Rar) Balsamic **(1)**.

balsamui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***balsam*** + *-ui*] **1** (Înv) A îmbălsăma. **2** A umple aerul cu miros foarte plăcut.

balsamuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~iri* / E: ***balsamui***] **1** (Înv) Îmbălsămare. **2** Umplere a aerului cu miros foarte plăcut Si: *balsamuit^1* (**2**).

balsamuit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***balsamui***] **1** (Înv) Îmbălsămare. **2** Balsamuire (**2**).

balsamuit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e*] **1** (Înv) Îmbălsămat^2. **2** (D. aer) Care este umplut cu miros foarte plăcut.

balșă *sf* vz ***balcă^2***

balt, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Turnat (în fier).

baltac *sn* vz ***baltag***

baltag *sn* [At: (a. 1624) ap. HEM 3065 / V: (reg) ***~tac, băl~, ~dac*** / Pl: *~age*, (rar; în poezie) *~agi, ~uri* / E: tc ***baltak***] **1-2** (Îvp) Armă veche ca o secure (cu două tăișuri) sau ca un topor cu coadă lungă din lemn tare. **3-4** (Îvp) Lovitură aplicată cu baltagul (**1-2**). **5** (Înv; Mol) Semnul distinctiv al agăi la curtea domnească din Moldova. **6** Secure (ferecată sau țintuită) pe care o purtau haiducii. **7** Lovitură cu baltagul (**6**). **8** Armă a ciobanilor sau a sătenilor asemănătoare cu baltagul (**1**). **9** Lovitură aplicată cu baltagul (**8**). **10** (Rar) Măciucă. **11** (Rar) Lovitură aplicată cu baltagul (**10**).

baltagiu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 92 / Pl: *~ii* / E: tc ***bâltay***] (Înv) **1** Soldat (pionier) care servea în garda seraiului. **2** (Îc) **~agi-baș(ă)** Căpitan de baltagii (**1**).

baltă *sf* [At: PSALT. SCH. 336 / Pl: *bălți*, (înv) *balte* și (reg) *belți* / E: pbl vsl *б.лто* cf alb *baltë*] **1** Întindere (mai mare) de apă stătătoare, naturală geologic, cu adâncime mică, cu vegetație și faună acvatică specifică Cf *băltoacă* (**1**). **2** (Pex) Lac. **3** (Pfm; d. persoane; îe) **Are ~ta peste** Are de unde să dea (sau să plătească). **4** (Pop; îe) **A râde vârșa de ~** A râde de cusururile altora, fără să le vadă pe ale sale. **5** (Pfm; îe) **A da cu bâta** (sau **cu bățul) în ~** A face o muncă zadarnică, fără folos. **6-7** (Îae) A face un gest (sau a spune o vorbă) care deranjează prin caracterul ei nedelicat sau insolit. **8** (Îae) A face o gafă. **9** (Pfm; îe) **A sta** (sau **a rămâne**, rar, **a zăcea**) **~** A lăsa ceva în părăsire. **10** (Pfm; îae) A stagna. **11** (Pfm; îae) A sta pe loc. **12-13** (Pfm; îe) **A lăsa ~** (pe cineva sau ceva) A nu (se mai interesa sau a nu) se mai ocupa (de cineva sau ceva). **14** Zonă de luncă inundabilă, cu locuri în care stagnează apa. **15** (Pop; îs) *Al din ~* Diavolul. **16** (Pex) Lac. **17** (Bot; reg; îc) **Iarba-bălții** Iarba-vulpii (*Alopecurus pratensis*). **18** (Bot; reg; îac) Păiuș (*Agostis tenius*). **19** (Ent; reg; îc) **Bou-de-~** sau **boul bălții** ori **buhai-de-~** Insecta *Bombinator igneus*. **20** (Orn; reg; îc) **Bou-de-~** Bâtlan de stuh (*Botaurus stellaris*). **21** (Orn; reg; îac) Bufniță (*Bubo bubo*). **22** Întindere de apă stătătoare, rămasă după revărsarea râurilor, în special a Dunării. **23** Apă de ploaie strânsă într-o adâncitură de pământ. **24-25** Groapă cu (apă sau cu) mocirlă. **26** (Prin exagerare) Cantitate mare de lichid vărsat pe jos Si: *băltoacă* (**3**).

baltic, ~ă [At: MDENC / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***baltique***] **1** *a* Care aparține regiunilor limitrofe Mării Baltice. **2-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația regiunilor baltice (**1**). **4-5** *smf, a* (Om) originar din țările baltice (**1**). **6** *a* Privitor la regiunile baltice (**1**).

balț^1, ~ă [At: LB / Pl: *~i, ~e* și *~uri* / E: lat ***balteus, balteum***, it ***balza***] **1** *sn* (Reg) Laț cu care (se prinde) se leagă (sau se strânge) ceva. **2** *sm* (Reg; lpl) Baierele sacului. **3** *sn* (Reg) Văl de mireasă. **4** *sn* (Reg) Vălul de pe fața mortului. **5** *smf* (Reg) Animal (de obicei oaie) cu gâtul alb sau pestriț cu negru.

balț^2 *sn* [At: ALRM I/I h. 50 / V: ***blaț*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Bărbie.

balustradă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 434 / Pl: *~de* / E: fr ***balustrade***] **1-2** (Perete sau) gard format dintr-un șir de baluștri (**1**) uniți la partea superioară printr-o grindă și care folosește ca rezemătoare sau element ornamental arhitectonic Si: *parmalâc*. **3** Apărătoare la marginea unei punți de navă, a unei pasarele etc. pentru siguranța călătorilor.

balțat, ~ă *a* vz ***bălțat^2***

balustră *sf* vz ***balustru***

balustru *sm* [At: ODOBESCU, S. II, 504 / V: ***~tră*** / Pl: *~uștri* / E: fr ***balustre***] **1** Stâlp (mic) de lemn, de piatră etc. care, împreună cu alții la fel, formează o balustradă. **2** Compas special folosit pentru trasarea cercurilor foarte mici.

balzacian, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: ***Balzac*** + *-ian*] **1-3** Ca (sau de, ori al lui) Balzac. **4** În memoria lui Balzac.

balzacianism *sn* [At: DEX^2 / P: *~ci-a~* / E: ***balzacian*** + *-ism*] **1** Ceea ce este specific operei balzaciene (**3**). **2** Tendință de a prelua și cultiva teme, motive etc. balzaciene (**2**).

balzam *sn* vz ***balsam***

balzăriță *sf* vz ***bulzăriță***

bam *i* [At: TDRG / E: fo] (Rar; dbi reduplicat sau precedat de *bim*) Redă sunetul produs de un clopot mare Cf *balang, bang*.

bamă *sf* [At: PISCUPESCU, O. 194/21 / V: (reg) ***~mbă~*** / Pl: *~me* (reg) *~mi* / E: tc ***bamya, bamye***] **1** Plantă leguminoasă, ierboasă, din familia mobaceelor, cu frunze mari verzi-închise, cu flori galbene având miezul brun sau violaceu și fructul în formă de capsulă cu numeroase semințe cenușii-verzui, cultivată ca plantă alimentară (*Hibiscus esculentus*). **2** (Prc) Fructul comestibil al bamei (**1**).

bambarie *sf* [At: DA / E: nct] (Reg; fam) Persoană mică de statură.

bambă *sf* vz ***bamă***

bambu *sm* vz ***bambus***

bambură^1 *sf* [At: REV. CRIT. III, 87 / E: ns cf mg *bámba, bámbu*] (Reg) **1** Învălmășeală de oameni și de glasuri. **2** (Îlav) **De-a ~ra** În dezordine. **3** (Pfm; îe) **A bate ~ra** A umbla haimana. **4** (Îae) A bate din picioare de frig. **5-6** (Îe) **A sări ~ra** A sări în sus (de bucurie sau de durere). **7** Persoană buclucașă, cu chef de ceartă.

bambură^2 *sf* [At: CHEST. V, S / E: nct] (Reg) Baston lustruit.

bambură^3 *sf* [At: CHEST. V, S / E: nct] (Reg) Partea care rămâne pe fundul căldării când se fierbe zerul ca să facă jintiță.

bambus *sm* [At: CAMIL PETRESCU, V. 25 / V: (rar) ***~bu*** / Pl: *~uși* / E: ger ***Bambus***, fr ***bambou***] **1** Plantă exotică arborescentă, cu tulpina lemnoasă prevăzută cu noduri și goală pe dinăuntru (*Bambusa*). **2** (Prc) Tulpina bambusului (**1**) folosită ca lemn de construcție, la împletitul coșurilor, al rogojinilor sau la confecționat mobilă, bastoane etc.

bampir *sm* vz ***vampir***

bamușală *sf* [At: CV, 1951, nr. 5, 23 / E: nct] (Tăb; reg) Părul pieilor puse la tăbăcit.

ban^1 *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ns cf mg *bán*, srb *ban*] (Iuz) **1-2** (Rangul de) guvernator al unei regiuni de graniță în Ungaria federală. **3-4** (Rangul de) mare dregător în Țara Românească după secolul XV-lea. **5-6** (Îs) *Mare* (sau *vel*) *~* (Rangul de) guvernator al Banatului, Severinului și, apoi, al Olteniei. **7-8** (Mun) Persoană care avea (cel mai înalt rang boieresc). **9** (Pop; îc) **~ul-Mărăcine** Dans popular asemănător horei. **10** (Pop; îac) Melodie după care se execută acest dans.

ban^2 *sm* [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 126/28 / Pl: *~i* / E: nct] **1** Monedă. **2** Cea mai mică monedă divizionară a leului, reprezentând a suta parte din acesta, făcută din aramă, nichel, (rar) hârtie, argint sau aur și recunoscută ca instrument de schimb și ca mijloc de plată Si: *argint*, (înv) *albișor, art, băncuță, firfirică, gologan, obd, orțiță, para*, (fpp) *pitac, pituță*. **3** (Pfm; îe) **A strânge ~i albi pentru zile negre** A economisi. **4** (Pfm; îe) **A umbla cu doi ~i în trei pungi** A încerca să înșeli (pe cineva cu ceva). **5** (Reg; d. femei; îae) A avea mai mulți iubiți. **6** (Reg; îe) **A umbla în ~ii lui** A umbla în voie, cu aroganță. **7** (Reg; îe) **A fi în ~ii lui** A nu fi în pagubă. **8** (Îlsd; îe) **Oameni cu hrana în ~i** Soldați care primesc bani pentru hrană. **9** (Pfm; îe) **A plăti în ~i gata** (sau **~ gheață, peșin, în naht** sau **numărați**) A plăti imediat suma întreagă. **10** (Pfm; îe) **A lua ceva de** (sau **drept**) **~i buni** A considera ceva ca adevărat. **11** (Pfm; îe) **A trăi (pe lângă cineva) ca ~ul cel bun** A fi foarte prețuit. **12** (Lpl) Avere. **13** (Pfm; îe) **A avea ~i gârlă** (sau **a se culca pe ~i**, (reg) **a măsura ~ii cu dimerlia**) A fi foarte bogat. **14** (Îe) **A avea ~i (strânși) la ciorap** A fi econom. **15** (Pfm; îe) **A strânge ~i la ciorap** A economisi. **16** (Îae) A fi zgârcit. **17** (Înv; îe) **A-și spune ~ii** A se lăuda cu averea. **18** (Îs) *Fecior* (sau *băiat*) *de ~i gata* Fiu al unei familii avute care se remarcă prin cheltuieli extravagante. **19-20** (Fig; îe) **A fi** (sau **a lăsa**) **(pe cineva) în ~ii săi** A fi (sau a lăsa pe cineva) liber să facă ce vrea. **21** (Îlav) **Măcar de-un ~** (sau **nici de-un ~**) Cât de puțin. **22** (Pfm; îe) **A nu face**

(sau **a nu plăti) un** ~ **(chior)** (sau **doi ~i**) A nu valora nimic. **23** (Reg; îs) *~ii-mâțului* Părțile cristaline ale cremenei, care se desfac în plăci subțiri. **24** (Bot; reg; îc) **~ul-popii** Gălbenele (*Lysimachia punctata*). **25** (Reg; îac) Drețe (*Lysimachia nummularia*). **26** (Reg) Măsură veche echivalentă cu jumătate de gram aur. **27** (Reg) Bănuț **(4)**.

banal, ~ă [At: ODOBESCU, S. I, 185 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***banal***] **1-2** *a, av* (Care este) lipsit de originalitate Si: *comun, cunoscut, obișnuit, știut*.

banalitate *sf* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***banalité***] **1** Caracterul a ceea ce este banal **(1)**. **2** Fel de a fi comun și lipsit de originalitate. **3** (Ccr) Lucru banal **(1)**. **4** (Fig) Idee banală **(1)** Si: *platitudine, prozaism*.

banaliza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***banaliser***] **1-2** A deveni (sau a face să devină) banal **(2)**.

banalizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***banaliza***] Transformare în ceva banal Si: *banalizat¹*.

banalizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***banaliza***] **1-2** Banalizare **(1-2)**.

banalizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***banaliza***] **1** Care a devenit banal. **2** Care a fost făcut să devină banal.

banan *sm* [At: MEHEDINȚI, G. F. 174 / Pl: *~i* / E: ***banană***] Plantă tropicală erbacee cu aspect arborescent, din familia musaceelor, cu tulpina cărnoasă încoronată de frunze late și lungi, din mijlocul cărora cresc fructele comestibile în ciorchine (*Musa paradisiaca*) Si: (liv) *bananier* **(1)**.

bananau *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~aie* / E: nct] (Reg) Cimitir.

banană *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ne* / E: fr ***banane***] **1** Fruct de banan, de culoare galbenă, cu forma lunguiață, cu miezul cărnos, făinos, zaharos și aromatic. **2** Piesă de metal, cilindrică, înfășurată, pe jumătate, într-un manșon izolant, care se montează la capătul unei conducte electrice pentru a stabili contactul electric.

bananier [At: DM / Pl: (m) *~i*, (n) *~e* / E: fr ***bananier***] **1** *sm* (Liv) Banan. **2** *sn* Navă care servește la transportul bananelor.

banat *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 593 / V: *bă~* / E: lat ***banatus***] **1-2** (Provincie sau) ținut administrat de un ban¹ **(1)**. **3** Dans țărănesc asemănător cu brâul. **4** Melodie după care se execută acest dans. **5** (Rar) Bănie **(2)**.

banatit *sn* [At: DEX² / E: fr ***banatite***] Rocă eruptivă cu structură granitică, existentă în Banat și în Munții Apuseni și utilizată ca material de construcție.

bană *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: nct] Bucată de lemn, de plută etc., folosită de pescari pentru a marca locul unde au pus carmacele.

banc¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 87 / Pl: *~uri* / E: fr ***banque***] **1** Joc de cărți în care un jucător ține banca³ **(5)** Si: *bancă³* **(5)** Cf *bacara*. **2** Banii pe care-i pune în joc (la banc¹) plătind sau încasând cel care ține jocul împotriva tuturor celorlalți jucători Si: *bancă³* **(6)**, *banco* **(3)**. **3** (Îe) **A da (un)** ~ A ține banca³ la banc¹ **(1)**. **4** (Fam) Anecdotă (scurtă) glumeață, cu poantă (politică) ironică. **5** (Pex; fam) Minciună.

banc² *sn* [At: I. IONESCU, M. 702 / Pl: *~uri* / E: ger ***Bank***] **1** Postament sau suport (de obicei din fontă) al unei mașini-unelte. **2-3** (Masă sau) platformă special amenajată, pe care sunt montate uneltele specifice exercitării unei profesiuni manuale. **4** (Îs) ~ *de probă* Instalație pentru controlul calităților tehnice ale unor motoare. **5** Banchetă la ambarcații mici.

banc³ *sn* [At: CONTEMPORANUL IV, 43 / V: (înv) *~ă sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***banc*** (de sable)] **1** Îngrămădire de nisip, pietriș sau nămol formată pe fundul mărilor sau al fluviilor, care poate ajunge uneori până la suprafață Si: *prag*. **2-3** Mare cantitate de pești (de diferite specii) sau de scoici, care apar într-un anumit loc, în diferite etape ale anului.

banc⁴ *sn* vz ***bancă²***

banc⁵ *sn* vz ***bancă³***

banc⁶ *i* vz ***bang***

banca *sf* [At: CIAUȘANU, V. / V: *~nga* / E: nct] (Reg; îe) **A pune ~ua (pe cineva)** A bănui pe cineva într-o afacere necinstită.

bancaizăn *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ger ***Bankeisen***] **1** Unealtă de fier de la bancul² **(2)** tâmplarului, care servește ca opritor al scândurilor date la rindea. **2** Scoabă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc.

bancar, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: it ***bancario***, fr ***bancaire***] **1** Care aparține băncii³ **(1)**. **2** Referitor la bancă³ **(1)**. **3** Specific băncii³ **(1)**. **4** De bancă³ **(1)**.

bancă¹ *sf* vz ***banc³***

bancă² *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 328 / V: (reg) ***~ngă***, ***banc*** *sn* / Pl: *bănci* / E: fr ***banc***, it ***banca***] **1** Scaun îngust și lung (ca sau fără spătar) pentru două sau mai multe persoane. **2** (Îs) *~ca ministerială* Locurile din parlament rezervate membrilor guvernului. **3** (Îs) *~ca apărării* Locurile dintr-o sală de tribunal destinate avocaților care apără pe acuzați. **4** (Îs) *~ca catargului* Banca unei lotci prin care trece catargul. **5** Scaun (cu sau fără pupitru în față) pe care stau școlarii în clasă. **6** (Îlav) **(De) pe băncile școlii** (De) la școală. **7** (Îal) Din (sau în) timpul petrecut în școală. **8** (Îe) **A sta** (sau **a rămâne) în ~ca sa** A rămâne la locul său (fiind pasiv). **9** (Îae) A fi docil.

bancă³ *sf* [At: LB / V: (reg) ***~ngă***, ***banc*** *sn* / Pl: *bănci*, (înv) *bănce* / E: it ***banca***, fr ***banque***] **1** Întreprinderea financiară care efectuează operații de plată și credit (și organizează circulația bănească). **2** (Îs) ~ *de organe* Serviciu medical care păstrează atât sângele pentru perfuzii, cât și diferite organe interne pentru transplantul de organe. **3** (Îs) ~ *de date* (sau *de informații*) Cantitate (mare) de informații stocate și redate cu ajutorul computerului. **4** (Înv) Bancnotă. **5** Banc¹ **(1)**. **6** Banc¹ **(2)**. **7** (Îe) **A sări** (sau **a face să sară**) **~ca (în aer)** A câștiga un pot egal cu întreaga sumă pusă de bancher în joc. **8** (Îe) **A sparge ~ca** A câștiga dintr-o dată toți banii puși în joc.

bancărută *sf* vz ***bancrută***

bancher *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 160 / V: ***~chier*** / Pl: *~i* / E: fr ***banquier***, it ***banchiero***] **1** Proprietarul unei bănci³ **(1)**. **2** Persoană care, prin intermediul unei bănci³ **(1)**, dă bani cu împrumut sau finanțează în schimbul unei dobânzi sau a unei părți din profit, investind în industrie, comerț, agricultură etc. **3** Persoană care (la unele jocuri de cărți) ține banca³ **(6)**.

bancheresc, ~ească *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/3 / Pl: *~ești* / E: ***bancher*** + *-esc*] **1-2** (Rar) Care aparține (sau este caracteristic) bancherului **(2)**.

bancherie *sf* [At: POLIZU / V: (rar) ***~chie~*** / Pl: *~ii* / E: ***banchier*** + *-ie*] **1-2** (Rar) Profesiunea bancherului **(1-2)**. **3** (Nob) „Casă de bancă³" **(1)**.

banchet¹ *sn* [At: ALECSANDRI, P. 227 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: it ***banchetto***, fr ***bancquet***] **1** Masă festivă, bogată, la care se sărbătorește o persoană sau un eveniment Si: *ospăț*, (liv) *agapă, festin*, (reg) *praznic, prăznuire*. **2** (Fig; îs) *~ul vieții* (sau *al lumii*) Plăcerile vieții.

banchet² *sn* vz ***banchetă***

bancheta *vi* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***banqueter***] (Frr) A lua parte la banchete¹ **(1)**.

banchetare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***bancheta***] (Rar) Participare la banchete Si: *banchetat¹*.

banchetat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bancheta***] (Rar) Banchetare.

banchetat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bancheta***] (Rar) Care participă la banchete¹ **(1)**.

banchetă *sf* [At: I. IONESCU, M. 706 / V: (înv) ***banchet*** / Pl: *~te* / E: fr ***banquette***] **1** Bancă² **(1)** mică (și capitonată, umplută, de obicei, cu păr de animale, câlți etc.) fără spătar. **2-3** Bancă² **(1)** sau (canapea montată în vehicule). **4** (Înv; imp) Șir de lucruri întinse pe pământ, unul lângă altul, formând un fel de banc³ **(1)**. **5** (Îs) ~ *de tragere* Bandă îngustă de teren sau de zidărie pe care stau trăgătorii, la adăpostul parapetelor lucrărilor de fortificații. **6** Porțiune orizontală, în formă de treaptă, într-o lucrare de terasament. **7** Construcție accesorie a unui dig. **8** (Ech) Obstacol natural format dintr-o moviliță acoperită cu iarbă.

banchierie *sf* vz ***bancherie***

banchist, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L.R.A. 182 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***banc¹*** **(4)** + *-ist*] **1-4** (Persoană) care (creează sau) povestește bancuri¹ **(4)**.

banchiză *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***banquise***] Bloc de gheață (cu întindere mare de suprafață) format de-a lungul coastelor mării în regiunile polare.

bancnotă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 469 / Pl: *~te* / E: ger ***Banknote,*** fr ***bank-note***] Ban² (1) de hârtie emis de o bancă³ (1) și folosit ca mijloc de plată Si: *bilet de bancă, hârtie-monedă,* (înv) *bancă³* (4), *banco-țedulă, bancot.*

banco *sni* [At: DELAVRANCEA, S. 125 / E: it, fr ***banco***] **1** Valoarea unei monede la bancă³ **(1)**. **2** (Înv; îs) *~-țedulă* Bancnotă. **3** La banc¹ **(1)** Banc¹ **(2)**. **4** (Îe) **A face (în** sau **din)** ~ A susține singur miza jocului împotriva băncii³ **(6)**.

bancot *sm* [At: FURNICĂ, I. C. 247 / Pl: *~oți* / E: ns cf *bancnotă*] (Înv) Bancnotă.

bancrot¹ *sn* vz ***bancrută***

bancrot², ~ă *smf, a* vz ***bancrutar***

bancrota *v* vz ***bancruta***

bancrotare *sf* vz ***bancrutare***

bancrotat¹ *sn* vz ***bancrutat¹***

bancrotat², ~ă *a* vz ***bancrutat²***

bancrut *sm* vz ***bancrutar***

bancruta *vi* [At: DA / V: (reg) ***~cro~*** / Pzi: *~tez* / E: ger ***Banknottieren***] A da faliment.

bancrutar, ~ă *smf, a* [At: MAIORESCU, D. I, 207 / V: (reg) ***~crot, ~crut*** / Pl: *~i, ~e* / E: *bancrută* + *-ar* cf fr *banqueroutier*] **1-2** (Om) falit.

bancrutare *sf* [At: MDA ms / V: ***~cro~*** / Pl: *~tări* / E: ***bancruta***] (Rar) Falimentare.

bancrutat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~cro~*** / Pl: *~uri* / E: ***bancruta***] Falimentare.

bancrutat², ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***~cro~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bancruta***] Care a dat faliment.

bancrută *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 488 / V: (reg) ***crot*** *sn,* (înv) ***~căru~*** / Pl: *~te* / E: fr ***banqueroute***] **1** Faliment (însoțit de nereguli financiare făcute în dauna creditorilor) prin proasta administrare sau prin operațiuni frauduloase. **2** (Îs) *~simplă* Bancrută **(1)** pricinuită de proasta gestiune și considerată ca delict. **3** (Îs) *~ frauduloasă* Bancrută **(1)** pricinuită de fraudă și considerată drept crimă.

bancuță *sf* vz ***băncuță¹***

banda *i* [At: DA ms / E: it ***banda***] (Mrn) Comandă de rotire a cârmei la maximum.

bandagist, ~ă *smf, a* vz ***bandajist***

bandagiu *sn* vz ***bandaj***

bandaj *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 270 / V: (înv) ***~dagiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***bandage***] **1** Fâșie (elastică) cu care se leagă, pentru a proteja, o parte bolnavă a corpului. **2** Totalitatea fâșiilor sau bucăților de țesătură ori tifon, vată etc. cu care se acoperă și se fixează o parte bolnavă (de obicei o rană) Si: *pansament.* **3** Aparat anume făcut pentru (a fixa un pansament sau) a ține strâns un organ care tinde a se depărta de poziția normală. **4** (Îs) *~ pentru hernie* Cerc de oțel elastic îmbrăcat în pânză și cu o perniță la capăt, care apasă pe locul unei hernii inghinale. **5** Fâșie de pânză cu care boxerii își înfășoară pumnii și peste care își pun mănușile. **6** Fâșie de cauciuc care învelește mânerul diferitelor obiecte de sport, pentru ca să nu alunece din mână și să fie mai ușor de ținut. **7** Îmbrăcăminte inelară de oțel sau de cauciuc care se montează pe osia unei roți de vehicul pentru a o feri de degradare. **8** (Min; lpl) Dulapi laterali așezați în lungul unui tunel sau al unei galerii de mină Si: *căptușeală.*

bandaja *vtr* [At: DA / Pzi: *~jez* / E: ***bandaj*** + *-a*] **1-2** A(-și) aplica un bandaj (1) Si: *pansa.*

bandajare *sf* [At: DA / Pl: *~jări* / E: ***bandaja***] **1-2** Aplicarea unui bandaj **(1-2)** Si: *pansare, bandajat¹* **(1-2)**.

bandajat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***bandaja***] **1-2** Bandajare **(1-2)**.

bandajat², ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 275 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bandaja***] **1-2** (Acoperit sau) strâns cu un bandaj **(1-2)** Si: *pansat¹.*

bandajist, ~ă *smf, a* [At: DA / V: (înv) ***~gist, ~ă*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***bandagiste***] **1-4** (Persoană) care (fabrică sau) vinde bandaje **(1-2)**.

bandă¹ *sf* [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 184 / Pl: *~de* / E: fr ***bande,*** it ***banda,*** ger ***Banda***] **1** (Înv) Ceată de soldați care luptă sub aceeași bandieră **(2)**. **2** Grup de răufăcători care acționează sub conducerea unui șef. **3** (Fam) Grup de prieteni mereu împreună. **4** Trupă de muzicanți. **5** Fanfară. **6** Taraf de lăutari.

bandă² *sf* [At: FILIMON, ap. HEM 2459 / V: ***~tă*** / Pl: *benzi* și (rar) *~de* / E: fr ***bande,*** ger ***Bande***] **1** Fâșie (de stofă, de pânză, de hârtie etc.) cu care se înfășoară se leagă sau se ține strâns ceva Si: *bantă* **(1-3)**, *banderolă* **(7)**. **2** Fâșie din alt material sau din altă culoare cu care se mărginește, pentru podoabă, un articol de îmbrăcăminte. **3** (Îs) *~ de imagini* Peliculă cinematografică. **4** (Îs) *~ de magnetofon* Fâșie magnetizată pe care se imprimă și de pe care se reproduc sunetele cu ajutorul magnetofonului. **5** (Îs) *~rulantă* (sau *de transport* ori *continuă*) Conveier. **6** (Îs) *Lucru la* (sau *pe*) *~rulantă* Sistem de lucru constând din operații executate succesiv de un șir de lucrători asupra unui obiect aflat pe o bandă rulantă **(5)** care trece prin fața fiecăruia dintre ei. **7** (Îs) *~ de circulație* Partea carosabilă a unui drum, rezervată circulației în același sens. **8** (Îs) *~ de rulment* Partea din anvelopa unei roți de autovehicul care vine în contact cu pământul. **9** (Îs) *~ de frecvență* Interval de frecvență în care un aparat electronic își menține caracteristicile specifice. **10** (Îas) Ansamblu de frecvențe radioelectrice atribuite diferitelor servicii de radiocomunicații prin reglementări naționale și internaționale. **11** (Îs) *~ X* Bandă de frecvențe cuprinse în domeniul microundelor. **12** Fiecare dintre marginile elastice ale mesei de biliard, de care se lovesc bilele pentru a avea direcția voită de jucător. **13** Margine a terenului de popice. **14** (Îe) **A da** (sau **a lua**) ~ A atinge cu bila marginea șoselei popicelor. **15** Șină care leagă cele două țevi ale unei arme de vânătoare. **16-17** Grup de frecvențe vecine sau apropiate ale unei radiații (electromagnetice ori) sonore.

banderilă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***banderille,*** sp ***banderilla***] (Rar; mpl) Suliță mică împodobită cu fâșii multicolore de pânză și cu un stegulet în vârf, pe care toreadorii o înfig în ceafa taurului, pentru a-l ațâța în timpul luptei.

banderiu *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 129/30 / P: *~de-riu* și *~de-ri-u* / Pl: *~ii, ~ri* / E: lm ***banderium***] (Îrg) Bandieră **(1)**.

banderolă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 403 / Pl: *~le* / E: fr ***banderole***] **1-2** Bandă² **(1)** mică de stofă (ori stegulet) care fâlfâie pe vârful unui catarg, al unei lăncii etc. ca semn distinctiv. **3** (Spc) Fâșioară de inscripție (o deviză sau o legendă) pusă în mâna unor personaje sau încadrând figuri. **4** Fâșie de hârtie lipită în jurul unui ambalaj sau pe locul lui de deschidere, ca mijloc de control spre a împiedica deschiderea frauduloasă. **5** Bandă² **(1)** de hârtie lipită în jurul unui volum recent apărut pentru a împiedica deschiderea lui și pe care se imprimă, de obicei, titlul și reclama editurii. **6** (Înv) Fâșie de hârtie cu care se învelesc imprimatele trimise la (sau prin) poștă Si: *bandă²* (3). **7** Brasardă.

bandieră *sf* [At: ZILOT, CRON. 70 / V: (înv) ***badi~*** / P: *~di-e~* / Pl: *~re* / E: it ***bandiera***] **1** (Înv) Steag. **2** (Spc) Steag al unei unități militare. **3** Steag al unei țări înălțat pe vapoarele sale și pe clădirile unde se află rezidenții ei în străinătate Si: *pavilion.*

bandist *sm* vz ***bandit***

bandit *sm* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 308 / V: (rar) ***~dist*** / Pl: *~iți* / E: it ***bandito,*** fr ***bandit***] **1** Persoană care face parte dintr-o bandă¹ **(2)** Si: *gangster, răufăcător, tâlhar.* **2** (Fam) Afurisit. **3** (Fam) Ticălos.

banditesc, ~ească *a* [At: CĂLINESCU, I. 237 / Pl: *~ești* / E: ***bandit*** + *-esc*] De bandit (1) Si: *tâlhăresc, gangsteresc.*

bandiește *av* [At: DA / E: ***bandit*** + *-ește*] Ca bandiții **(1)**.

banditism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***banditisme***] **1-3** (Atitudine sau) comportare (ori faptă) de bandit **(1)** Si: *tâlhărie, tâlhărit¹.*

bandoală *sf* [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: *~le* / E: ns cf *bandură¹*] (Reg; prt) Femeie proastă.

bandol *sn* [At: SBIERA, P. 321 / Pl: *~oale* / E: ger ***Bändel***] (Reg) **1** Cârpă. **2** Obială.

bandolieră *sf* vz ***bandulieră***

***bandon**[1]* *sn* [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: rs **бандонь**, pn **bandon**] (Înv) Ghemotoc de păr sau de lână pe care femeile și-l puneau sub păr (la cocuri), ca să-și facă o pieptănătură mai înaltă.

bandon**[2]* *sf* vz ***bandol

bandor *sm* [At: MARDARIE, L. 3786 / Pl: *~i* / E: ns cf *bândoc*] **1** (Îrg; mla) Stomac. **2** (Reg) Învelișul intestinelor. **3** (Reg; prt) Pântece de om gras. **4** (Reg; lfm) Posterior prea dezvoltat.

bandoră *sf* vz ***bandură**[1]*

bandotecă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~eci* / E: ger ***Bandoteck***] **1** Colecție de benzi de magnetofon. **2-3** Cameră (sau dulap) în care se păstrează bandoteca **(1)**.

bandou *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 209 / Pl: *~ri* / E: fr ***bandeau***] (Frm) **1** Panglică legată în jurul capului sau al frunții. **2** Șuviță de păr.

bandrabuc *sm* vz ***bandraburcă***

bandrabucă *sf* vz ***bandraburcă***

bandrabură *sf* vz ***bandraburcă***

bandraburcă *sf* [At: BRANDZA, FL. 342 / V: ***~bucă, ~buc*** *sm*, ***~bură, branda~, hada~*** / Pl: *~rce, ~rci* / E: ger ***Brandenburg***] (Reg) Cartof.

bandulă *sf* [At: BART, E. 121 / Pl: *~le* / E: nct] (Mrn) Pară de lemn îngreunată cu plumb, fixată la capătul unei frânghii subțiri, care se aruncă pe țărm spre a se lega de ea și a se trage parâmele de acostare.

bandulieră *sf* [At: DA / V: (reg) ***~dol~*** / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***bandoulière***] **1** Bandă[2] **(1)** trecută de-a curmezișul pieptului, de la umăr la coapsa opusă, de care se agață sabia sau pușca. **2** (Îlav) **În ~** Purtat de-a curmezișul spatelui sau al pieptului.

bandurar *sm* [At: SADOVEANU, O. I, 177 / Pl: *~i* / E: ***bandură**[2]* + *-ar*] (Rar) Bandurist.

bandură**[1]* *sf* [At: VAIDA / V: ***~doră / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Cârpă de pânză groasă și aspră folosită pentru șters praful. **2** (Prt) Curvă.

***bandură**[2]* *sf* [At: CERNE, D. M. / Pl: *~re* / E: ucr **бандура**] Instrument muzical popular ucrainean, asemănător unei chitare cu gâtul scurt, cu 8 până la 24 de coarde, dintre care doar unele sunt întinse pe gâtul instrumentului.

bandurist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***bandură*** + *-ist*] **1-2** (Cântăreț) din bandură[2] Si: (rar) *bandurar*.

bandzeg *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ger ***Bandsäge***] Ferăstrău cu bandă[2] **(1)**.

baneță *sf* [At: LTR / Pl: *~țe* / E: ns cf *baniță*] (Reg) **1** Oală pentru băut apă. **2** Conținutul unei banețe **(1)**.

bang *i* [At: PAMFILE, C. 32 / V: ***banc*** / E: fo, (3) eg ***sonic bang***] **1** Cuvânt care imită sunetul unui clopot Si: *balang, dang*. **2** Cuvânt care imită sunetul unei împușcături Si: *bum, bam*. **3** (Fiz; îs) ~ *sonic* Zgomot puternic produs în momentul când un corp în mișcare depășește viteza sunetului.

***bangă**[1]* *sf* vz ***bancă**[2]*

***bangă**[2]* *sf* vz ***bancă**[3]*

bangăhău *sm* vz ***bangău**[1]*

bangăt *sf* [At: BACOVIA, O. 40 / Pl: *~ e* / E: ***bang*** + *-ăt*] **1** Sunet puternic produs de un clopot mare Si: *dangăt*. **2** Sunet puternic produs de o armă de foc.

bangău**[1]* *sm* [At: ȘEZ. II, 126 / V: ***~găhău / Pl: *~ăi* / E: mg ***bangó***] (Reg) Persoană înaltă și proastă.

***bangău**[2]* *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Golan.

banieră *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 609 / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***bannière***] (Frî) **1** Drapel militar feudal. **2** Unitate militară feudală.

banimez *sn* vz ***balimez***

baniță *sf* [At: I. IONESCU, C. 163/11 / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: bg **баника**] **1** Unitate de măsură pentru cereale, a cărei valoare a variat (în provinciile românești) între 21-34 l Si: *dublu-decalitru*, (pop) *dublă, măsură*, (reg) *dimirlie, ferdelă, sinică*. **2** Conținutul unei banițe **(2)**. **3** Unitatea de măsură împreună cu conținutul. **4** Vas special (din doage) care are capacitatea unei banițe **(1)**. **5** Conținutul unei banițe **(3)**. **6** Vasul împreună cu conținutul. **7** (Pfm; îe) **A avea capul cât ~ța** A avea un cap mare. **8** (Îae) A avea dureri de cap. **9** (Fig; îae) A fi mahmur (după o petrecere). **10** (Reg; îe) **A da ~ța și a scoate cu ciurul** (sau **cu lingura**) A da mulți bani împrumut și a-i primi foarte greu înapoi. **11** (Reg; îe) **~ța cu care dai, cu aceea primești** După faptă și răsplată.

banjo *sn* [At: CERNE, D. M. / Pl: *~uri* / E: fr ***banjo***] Instrument muzical asemănător cu mandolina, cu gâtul lung, cutia de rezonață ca o tamburină (partea superioară dintr-o piele întinsă) și având între 5 și 9 corzi de metal.

bantă *sf* [At: PANN, ap. HEM. 2467 / V: (reg) ***bean~*** / Pl: *benți, bente* / E: rs **бант(а)**] **1** Bandă[2] **(1)**. **2-3** Fâșie de pânză cusută (în locul gulerului sau) ca manșetă la cămașă. **4** (Înv) Bandă[2] **(3)**. **5** (Înv) Șină de metal cu care se strâng baloturile de mărfuri pentru expediere. **6** (Reg; îf *beantă*) Balama (la ușă). **7** (Îrg; lpl) Cătușe.

bantie *sf* [At: CHEST. II, 230/249 / Pl: *băntii* / E: ns cf *bantă*] (Reg) Bantină **(2)**.

bantină *sf* [At: CHEST. II, 226/151 / Pl: *~ne* / E: ns cf *bantă*] (Reg) **1** Căpriorii încheiați ai casei. **2** Bucată de lemn prinsă de căpriorii acoperișului casei, pentru a le mări rezistența împotriva vântului Si: *bantie*.

bantu [At: DEX[2] / A: *bantu* / E: fr ***bantous***] **1** *smi* Populație africană negroidă, de o mare diversitate antropologică, din Africa Ecuatorială și Meridională. **2-3** *smi, a* (Persoană) care face parte din bantu **(1)**. **4-5** *a* De bantu **(1-2)**. **6-7** *a* Referitor la bantu **(1-2)**. **8-9** *a* Specific pentru bantu **(1-2)**. **10-11** *a* Care aparține de bantu **(1-2)**. **12-13** *sf, a* (Limbă) care este vorbită de bantu **(1-2)**.

bantustan *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: eg ***bantustan***] **1-2** (Regiune sau) teritoriu etc. rezervat negrilor, sub regimul rasist din Republica Sud-Africană.

bantustanizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***bantustan*** + *-izare*] Politică din perioada rasistă a regimului din Republica Sud-Africană care urmărea izolarea negrilor în bantustane **(1-2)**.

banț *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Supărare (de lungă durată).

baobab *sm* [At: DA ms / P: *ba-o~* / V: ***boab~*** / Pl: *~i* / E: fr ***baobab***] Arbore din familia malvaceelor, cu dimensiuni uriașe, cu tulpina ajungând până la un diametru de 20 m, cu fructe mari, alungite și care crește în Africa tropicală (*Adansonia digitala*).

bapcă *sf* vz ***batcă***

baptism *sms* [At: DA ms / E: fr ***baptisme***] **1** Cult religios creștin protestant, care consideră că botezul trebuie oficiat numai la adulți. **2** Doctrină a baptismului **(1)**.

baptist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***baptiste***] **1-2** *smf, a* (Om) care este adept al baptismului **(1)**. **3** *a* Care aparține baptismului **(1)**. **4** *a* Referitor la baptism **(1)**. **5** *a* Specific baptismului **(1)**.

baptisteriu *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 116/19 / Pl: *~ii* / E: lat ***baptisterium***] **1** Vas în care se botează copiii în cultul catolic Si: *cristelniță*. **2** Mic edificiu construit lângă o biserică de rit catolic, pentru oficierea botezului. **3-4** (Capelă sau) spațiu în interiorul unei biserici catolice în care se află baptisteriul **(1)**.

bar**[1]* *sn* [At: PAMFILE, J. II, 295 / Pl: *~uri* / E: fr ***barres] (Pop; lujp) **1** Hotarul marcat de o linie pe pământ, de unde copiii aruncă pietre sau ichiuri. **2** Linia de fund la jocul de oină. **3** (Îe) **A lua ~ul** A bate mingea dincolo de bar **(2)**. **4-5** (Spațiu sau) loc de odihnă și de refugiu stabilit de jucători. **6** Joc de alergare pentru copiii împărțiți în două tabere.

bar**[2]* *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 92 / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***bar] **1-2** (Spațiu separat dintr-un) local în care se servesc băuturi alcoolice; cafea etc. în care consumatorii stau, de obicei, în picioare sau pe scaune înalte în fața unei tejghele. **3** (Prc) Tejghea (înaltă) acoperită cu marmură, metal etc. unde se servesc băuturi (preparate pe loc). **4-5** (Compartiment într-un) dulap în care se țin sticlele cu băuturi alcoolice (fine) și pahare. **4** Local (luxos) de noapte cu program muzical-distractiv.

bar**[3]* *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***bar] Unitate de măsură a presiunii atmosferice egală cu un milion de barii.

***bar**[4]* *av* [At: VAIDA / E: ns cf *barim[1]*] (Reg) Barem[2].

bara *vt* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 161, 3/1 / Pzi: *~rez* / E: fr ***barrer***] **1-2** A închide (circulația sau) accesul pe un drum cu o bară **(1)**. **3-4** (Fig) A împiedica ceva în (dezvoltare sau) progres. **5** A trage o linie peste un text scris anulându-l.

baraba *sf* [At: I. CR. XIII, 152 / E: ns cf *bărăbări*] **1-2** (Reg; îe) **A fi tot de-o ~** (cu cineva) A fi de același fel cu cineva.

baraban [At: LM / V: *~ă* / Pl: *~i, ~e* / E: rs ***барабан***] (Îrg) **1** *sn* Tobă folosită, mai ales, la (vânzare la mezat sau la) licitarea unor obiecte Si: (îrg) *barabancă*. **2** *sm* Toboșar care cheamă la un mezat.

barabană *sf* vz ***baraban***

barabancă *sf* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pl: *~nce* / E: ***baraban*** + *-că*] (Îrg) Baraban **(1)**.

barabă *sf* [At: DA ms / Pl: *~be* / E: ***Barabas***] (Reg) Hoț.

baraboi[1] *sm* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ***~rla~, bârla~, barboi*** / E: bg ***барабой,*** mg ***barabolya***] (Pop) **1** Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu tulpina înaltă, cu flori albe, cu rădăcina în formă de bulb, comestibilă și cu gust aromatic (*Chaerophyllum bulbosum*) Si: (reg) *alunele, gușniță*. **2** Dans țărănesc asemănător cu hora. **3** Melodia după care se execută acest dans. **4** (Îe) **A nu plăti un ~** A nu valora nimic.

baraboi [2] *sn* vz ***barabulă***

baraboiște *sf* [At: DR. X, 65 / Pl: *~ti* / E: ***baraboi***[2] + *-iște*] (Îrg) Barabuliște.

baraboiștină *sf* [At: DR. XI, 65 / Pl: *~ne* / E: ***baraboi***[2] + *-iștină*] (Reg) Barabuliște.

barabulă *sf* [At: SLAVICI, O. I, 64 / V: (reg) ***~boi*** / Pl: *~le* / E: bg ***барабой,*** ucr ***бараболя***] (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

barabuliște *sf* [At: MARIAN, ap. HEM 2480 / Pl: *~ti* / E: ***barabulă*** + *-iște*] (Reg) Ogor cultivat cu cartofi Si: *baraboiște, baraboiștină*.

barabușcă *sf* [At: ȘEZ. IV, 44 / Pl: *~ște* / E: ***baraboi***[2] + *-ușcă*] (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

barac, ~ă *smf* [At: H II, 289 / V: ***bă~, ~ă*** *smf* / Pl: *~aci, ~ace* / E: tc ***baraq***] (Reg) **1** Câine cu blană și mustăți mari, stufoase. **2** Copoi.

baracament *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 11//1 / Pl: *~e* / E: fr ***baraquement,*** it ***baraccamento***] Ansamblu de barăci **(1)** folosite pentru personal, materiale etc.

baracă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 70 / V: (reg) ***~ancă, ~atcă*** / Pl: *~răci*, (iuz) *~ace* / E: fr ***baraque,*** it ***baracca***] **1-3** Construcție provizorie de scânduri care poate servi (ca locuință sau) magazie (ori prăvălie). **4** (Reg) Casă de vară construită în grădină Cf *chioșc*. **5** (Înv) Odăiță mobilă (pe roți) de scânduri, care servea ca bucătărie pentru negustorii și artiștii din bâlciuri, pentru aprovizionarea trupelor pe front etc.

baraectar *sm* vz ***bairactar***

baragă *sf* vz ***barangă***

barageancă *sf* [At: DA ms / E: nct] Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

baraghină *sf* [At: DA ms / A: nct / E: nct] Femeie grasă și leneșă.

baragiu *sn* vz ***baraj***

baragladină *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 320 / Pl: *~ne* / E: pbl ***baraon*** + bg ***гладен*** „flămând"] (Prt) Rrom.

baraiac *sn* vz ***bairac***

baraiam *sn* vz ***bairam***

baraictar *sm* vz ***bairactar***

baraimlâc *sn* vz ***bairamlâc***

baraj *sn* [At: I. IONESCU, M. 323 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***barrage***] **1** Construcție care oprește cursul unui râu pentru a ridica nivelul apei în amonte, a crea o rezervă de apă, o cădere de apă pentru hidrocentrale etc. Si: *stăvilar, zăgaz*. **2** (Fig) Piedică în calea unei acțiuni. **3** (Îs) *~ psihic* Simptom al schizofreniei care constă în oprirea bruscă și nemotivată a unui act. **4** (Îs) *~ de artilerie* Tir de artilerie executat ca să împiedice acțiunea terestră sau aeriană a inamicului într-un spațiu limitat. **5** (Îs) *~ de mine (terestre sau marine)* Dispozitiv sau grupare de mine (terestre sau marine) așezate camuflat într-o anumită regiune, pentru a distruge oameni, vehicule sau vase. **6** Închidere a unui drum printr-o barieră. **7** (Spt) Probă suplimentară pentru a desemna câștigătorul într-o competiție foarte strânsă.

barajist, ~ă *smf, a* [At: LTR² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***barragiste***] (Persoană) care supraveghează întreținerea unui baraj **(1)**.

baramoiu *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; prt) Petrecere.

barancă[1] *sf* [At: CADE / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Piele de miel tăiat îndată după fătare sau a cărui mamă a fost înjunghiată înainte de a făta.

barancă[2] *sf* vz ***baracă***

barangă *sf* [At: HEM 2484 / V: ***baragă*** / Pl: *~nge* / E: nct] **1** Lup bătrân care începe primul să urle într-o haită. **2** (Reg) Taurul cel mai mare și cel mai puternic care conduce cireada și căruia i se atârnă clopotul. **3-4** Vită (stearpă) care merge înaintea cirezii. **5** (Reg) Persoană căreia îi place să facă scandal.

baraon *sm* [At: HEM 2486 / Pl: *~i* / E: ***fa~***] (Prt) Rrom.

barare *sf* [At: PREV. ACCID. 50 / Pl: *~rări* / E: ***bara***] **1** Oprire a circulației Si: *barat*² **(1)**. **2** Închidere a accesului de pe un drum Si: *barat*² **(2)**. **3** Tragere a unei linii peste un text scris, pentru a-l anula Si: *barat*² **(3)**.

barașan *sn* vz ***barșan***

barat[1] *sm* vz ***bărat***

barat[2] *sn* [At: MDA ms / P: *~uri* / E: ***bara***] **1-3** Barare **(1-3)**.

barat[3]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bara***] **1** (D. circulație) Care este oprită. **2** (D. drumuri, intrări) Care este închis. **3** (D. texte, cifre, litere etc.) Peste care s-au tras linii.

baratcă *sf* vz ***baracă***

baratcuță *sn* vz ***bărătcuță***

baraterie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***baraterie,*** it ***baratteria***] Fraudă făcută de căpitanul unui vas.

bară *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***barre***] **1** Bucată lungă de lemn sau de metal căruia i se dau diferite întrebuințări. **2** Stâlp de poartă la unele jocuri sportive. **3** (Îs) *~ fixă* Aparat de gimnastică format dintr-o vergea groasă de metal montată între doi stâlpi. **4** Barieră care desparte pe judecători de avocați și de împricinați. **5** (Pex) Locul din instanță unde pledează avocații. **6** Linie verticală sau orizontală care separă părți dintr-un text. **7** (Muz) Linie verticală care separă măsurile pe portativ. **8** Prag de nisip situat sub apă, de obicei în fața gurii de vărsare a unui fluviu. **9** Val de mare care urcă o dată cu fluxul de la gura unui fluviu spre amonte.

barâcă *sf* vz ***baracă***[1]

barâșnic [At: SCRIBAN, D. / V: ***~riș~, ~ruș~*** / Pl: *~ici* / E: rs ***барышник***] **1** (Mol) Samsar. **2** (Prt) Proxenet.

barbacană *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: it ***barbacane,*** fr ***barbacane***] **1-2** Deschizătură mică practicată, din loc în loc, de-a lungul unui zid pentru a permite scurgerea apelor (sau, de-a lungul unui zid de fortificații, pentru ochirea dușmanului).

barbar, ~ă [At: PSALT. SCH. 379 / V: (înv) ***varvar, ~ă*** / E: lat ***barbarus, -a, -um***] **1-2** *smf, a* (Ant; d. oameni) (Persoană) care nu face parte din civilizația greco-romană. **3-4** *smf, a* (Persoană) care vorbește altă limbă. **5-6** *smf, a* (Înv) (Om) păgân. **7-8** *smf, a* (Înv) (Om) incult. **9-10** *smf, a* (Persoană) fără rafinament. **11-12** *smf, a* (Om) grosolan. **13-14** *av, a* (Într-un mod) crud.

barbaratiță *sf* vz ***bărbălatiță***

barbaric *sns* [At: TEODORESCU, ap. HEM 2498 / V: (reg) ***~biric, varva~, varvalâc*** / E: nct] (D. mustață; csnp; îla) **De** sau **în ~** Răsucit în sus.

barbarie *sf* [At: GCR II, 184 / V: (înv) ***varva~, vărvăr~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***barbarie***] **1** Stare de inferioritate a unei grupări sociale în ceea ce privește civilizația și cultura Si: (înv) *barbarism* **(1)**. **2** Sălbăticie. **3-8** Concepție, atitudine, comportare care dovedesc (lipsă de respect), dispreț sau (ură) față de cultură și de civilizație. **9-11** Faptă care rezultă din barbarie **(3-5)**.

barbarină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1-2** Iapă cu păr negru-roșcat (sau sur-înspicat).

barbarism *sn* [At: CANTEMIR, IST. 119 / V: (înv) ***varvarismos*** / Pl: *~e* / E: lat ***barbarismus***] **1** (Înv) Barbarie **(1)**. **2** Cuvânt neasimilat, împrumutat dintr-o limbă străină. **3** Cuvânt de jargon.

barbariza *vtr* [At: V. PÂRVAN, CONV. LIT. XL, 773 / Pzi: *~zez* / E: fr ***barbariser***] **1-2** A (se) aduce într-o stare de barbarie **(1)**.

barbarizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***barbariza***] Aducere într-o stare de barbarie **(1)** Si: *barbarizat*^{1}.

barbarizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***barbariza***] Barbarizare.

barbarizat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***barbariza***] Care a fost adus într-o stare de barbarie.

barbă *sf* [At: VARLAAM, C. II, 50 / Pl: *bărbi*, (înv) *~be* / E: lat ***barba***] **1** Părul care crește la bărbați pe bărbie, pe gât și pe obraji. **2** (Pfm; îe) **A trage nădejde ca spânul de ~** A nădăjdui (la) ceva ce nu se poate realiza niciodată. **3** (Pfm; îe) **A râde în ~** A râde în sine (cu răutate). **4** (Pfm; îlav) **Când mi-o crește iarbă-n ~!** Niciodată. **5** (Pfm; îe) **A purta gâsca în ~** (sau **a-i ieși brânza în ~**) A(-i) încărunți (cuiva) barba **(1)**. **6** (Îe) **A-și da ~a pe mâna altuia** A se lăsa la discreția altuia. **7** (Pfm; îe) **A face dâră (drum) prin ~** A deschide calea. **8** (Pfm; îae) A stabili un obicei. **9** (Pfm; îe) **A șopti în ~** A spune ceva numai pentru sine, încet. **10** (Pfm; d. o anecdotă; îe) **A avea ~** A fi veche și cunoscută. **11** (Pfm; îe) **A pune o ~ cuiva** A înșela. **12** (Pfm; îe) **A pune** (sau **a trage**) **bărbi** A minți. **13** (Pfm; îe) **A se trage de ~** (cu cineva) A fi bun prieten. **14** (Îc) **~-cot** sau **Statu-palmă-~-cot** Pitic din basme. **15** (Reg; îs) *~ba lui Dumnezeu* Suprafață foarte mică, cultivată cu grâu, nesecerată. **16** (Îs) *~ albastră* Bărbat care schimbă mereu nevestele. **17** (Bot; îc) **~ba-boierului** Planta labiată *Ajuga laxmanni*. **18** (Bot; reg; îac) Vineriță (*Ajuga reptans*). **19** (Bot; reg; îc) **~ba-boierului** (sau **~ba-leului**) Chica-voinicului (*Nigella dmascena*). **20** (Bot; reg; îc) **~ba bradului** (sau **~ba copacilor, ~ba-împăratului, ~ba-ursului**) Mătreața-brazilor (*Usnea*). **21** (Bot; reg; îc) **~ba popii** (sau, reg, **~ba caprei, ~ba țapului**) Planta rozacee *Aruncus vulgaris*. **22** (Bot; reg; îc) **~ba-caprei** Bărboasă (*Botriochloa ischaemum*). **23** (Bot; reg; îac) Ciuperca necomestibilă *Calocera viscosa*. **24** (Bot; reg; îac) Merișor (*Buxus sempervirens*). **25** (Bot; reg; îac) Crețișoară (*Dryodron coralloides*). **26** (Bot; reg; îac) Crețușcă (*Filipendula ulmaria*). **27** (Bot; reg; îac) Aglică (*Filipendula vulgaris*). **28** (Bot; reg; îac) Gheață (*Cryophytum cristallinum*). **29** (Bot; reg; îac) Bureți-de-veveriță (*Ramaria botrytis*). **30** (Îac) Planta *Ramaria flava*. **31** (Bot; reg; îac) Brustan (*Telekia speciosa*). **32** (Bot; reg; îc) **~ba-ciutei** Iarba-fiarelor (*Cynancum vincetoxicum*). **33** (Bot; reg; îc) **~ba-cucului** Poroinic (*Orchis*). **34** (Bot; reg; îc) **~ba-dracului** Torțel (*Cuscuta epithymum*). **35** (Reg; îc) **~ba-împăratului** Neghină (*Agosthema githago*). **36** (Bot; reg; îac) Lalea-pestriță (*Fritillaria imperialis*). **37** (Bot; reg; îac) Flocoșele (*Lychnis coronaria*). **38** (Îac) Planta *Mirabilis Jalapa*. **39** (Bot; reg; îac) Zorele (*Pharbitis purpurea*). **40** (Reg; îac) Planta violacee *Viola tricolor*. **41** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Aron** Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **42** (Bot; reg; îc) **~ba-lupului** Planta compozită *Crepis biennis*. **43** (Bot; reg; îac) Sunătoare (*Crepis foetida*). **44** (Bot; reg; îac) Gălbenoasă (*Crepis biennis*). **45** (Bot; reg; îc) **~ba-sasului** Ferigă (*Dryopteris filix-mass*). **46** (Bot; reg; îac; șîc **~ba-ursului**) Coada-calului (*Equisetum arvense*). **47** (Bot; reg; îc) **~ba-lui-Tatin** (sau **~ba-tatei, ~-întăritoare**) Tătăneasă (*Symphitum officinale*). **48** (Îc) **~ba-ungurului** Planta *Dianthus spiculifolius* Si: (reg) *căsuțe-albe*. **49** (Bot; reg; îac) Garoafe-de-munte (*Dianthus superbus*). **50** (Bot; reg; îc) **~ba-ursului** Coada-calului. **51** (Bot; reg; îc) **~-ungurească** Ochii-șoricelului (*Saxifraga adscendens*). **52** Țepii de la spicele cerealelor. **53** Bărbie. **54** (Pop; îe) **A da banii prin ~** A freca de bărbie primii bani încasați într-o zi sau la o afacere, pentru a avea noroc. **55** (Ban) Vârful dinainte al trupiței plugului.

barbet *sm* [At: CADE / Pl: *~eți* / E: fr ***barbet***] (Frm; iuz) Câine lățos.

barbetă^1 *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 9 / Pl: *~te* / E: fr ***barbette***] (Mpl) Barbă tunsă mărunt de o parte și de alta a feței.

barbetă^2 *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***barbette***] (Mil) Platformă de tragere cu tunul, folosită în vechile lucrări de fortificație.

barbetă^3 *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: it ***barbetta***] (Mrn) Bucată de parâmă pentru legarea bărcilor, a baloanelor (captive) și a trinchetilor.

barbetă^4 *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr ***barbette***] (Reg) Element de îmbrăcăminte feminină care acoperă capul, confecționat din dantelă neagră, ale cărui capete se înnoadă sub bărbie și se lasă să atârne pe piept.

barbian, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Barbu*** + *~ian*] **1** Care aparține lui Ion Barbu. **2** Care se referă la Ion Barbu. **3** Care este specific lui Ion Barbu. **4** De Ion Barbu.

barbiric *sn* vz ***barbarie***

barbișă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 50 / Pl: *~șe* / E: fr ***barbiche***] (Frm) Barbă lăsată să crească numai în vârful bărbiei Si: *barbișon*, *cioc(uleț)*, (pop) *țăcălie*.

barbișon *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 123 / Pl: *~oane* / E: fr ***barbichon***] Barbișă.

barbituric, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***barbiturice***] **1** *a* (Îs) *Acid~* Substanță sintetică rezultată prin condensarea ureei, care stă la baza multor medicamente sedative, hipnotice, anestezice etc. **2-4** *sn*, *a* (Substanță, medicament) care are o acțiune calmantă, sedativă, anestezică etc.

barbiturism *sns* [At: DEX^2 / E: fr ***barbiturisme***] Totalitatea tulburărilor care apar în intoxicațiile acute cronice cu barbiturice **(2-3)**.

barboi *sm* vz ***baraboiu***

barboră *sf* vz ***barbură***

barbota *vti* [At: MACAROVICI, CH., ap. DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***barboter***] (Chm; d. gaze) **1-2** A trece forțat printr-un lichid.

barbotage *sn* vz ***berbotej***

barbotaj *sn* [At: ENC. VET. 47 / V: *~age* / Pl: *~e* / E: fr ***barbotage***] **1** Trecere forțată a unui gaz printr-un lichid. **2** (Teh) Ungere automată a organelor interne ale unui motor prin scăldarea lor într-un rezervor de ulei special. **3** (Med.) Băutură pentru animale din tărâțe și apă.

barbotare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***barbota***] Trecere forțată a unui gaz printr-un lichid Si: *barbotat*^{1}.

barbotat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***barbota***] Barbotare.

barbotat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***barbota***] (D. gaze) Care trece forțat printr-un lichid.

barbun *sm* [At: FILIMON, C. II, 338 / Pl: *~i* / E: srb ***barbun***] Pește mare, de culoare roșiatică, cu înotătoare galbene, cu două fire lungi în formă de mustăți, sub bărbie, și cu carnea foarte gustoasă (*Mullus barbatus*).

barbur^1 *sm* [At: LIUBA–IANA, M. 119 / V: *~e* / Pl: *~i* / E: lat ***barbula, -ae***] (Reg) **1-4** Partea de jos a lamei (cuțitului sau a) fierului (ori a toporului) sau a bardei etc. **5** Cep.

barbur^2 *sn* vz ***barbură***

barburară *sf* vz ***barbură***

barbură *sf* [At: H II, 34 / V: ***~rară, ~bur*** / Pl: *~re* / E: lat ***barbara***] (Reg) **1** Obicei de Sfânta Barbara (4 dec.). **2** (Bot; reg) Călin (*Viburnum opulus*). **3** (Bot) Fructul călinului.

barbure *sm* vz ***barbur***

barbut *sn* [At: PAS, L. I, 46 / Pl: *~uri* / E: nct] Joc de noroc cu zaruri.

barbutar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 493 / Pl: *~i* / E: ***barbut*** + *-ar*] Jucător de barbut.

barbută *sf* [At: TDRG / E: nct] (Înv) Monedă veche de la începutul sec. XIX, cu valoare de 2 $^1/_2$ bani vechi.

barc *sn* vz ***bărc***

barcagiu *sm* [At: DUNĂREANU, SĂM. VI, 376 / Pl: *~gii* / E: ***barcă*** + *-agiu*] Persoană care conduce o barcă **(1)** Si: (rar) *barcaș*.

barcană *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***barkhane***] Dună de nisip în formă de potcovă sau de semilună, cu convexitatea în partea de unde bate vântul.

barcarolă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, E. 154 / Pl: *~le* / E: fr ***barcarolle***] **1** Cântec al barcagiilor venețieni. **2** Piesă muzicală care imită mișcarea legănată sau cadența valurilor.

barcaș *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***barcă*** + *-aș*] (Rar) Barcagiu.

barcaz *sn* [At: ANTIPA, P. 717 / Pl: *~e* / E: rs ***баркас***] Barcă cu pânze, întrebuințată (în special) de pescari.

barcă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 192 / Pl: *bărci*, (înv) *barce* / E: it ***barca***] **1** Ambarcație de dimensiuni mici, cu vâsle. **2** Barcă **(1)** cu pânze. **3** Barcă **(1)** cu motor. **4** (Îs) *~ de salvare* Barcă pentru salvarea personalului și pasagerilor unei nave, în caz de naufragiu. **5** (Reg) Albie pentru cărat var.

barchet *sn* vz ***barhent***

barchetat, ~ă a [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 285 / E: *barchet* + *-at*] (D. o țesătură) Scămoșat ca barhentul.

bard sm [At: EMINESCU, O. I, 104 / Pl: *~rzi* / E: fr **barde**] **1-2** (Înv) Poet (celt) care compunea și recita cânturi de glorificare a zeilor și a eroilor naționali.

barda i [At: DA ms / V: *par~* / E: fo] La o parte!

bardac, ~ă [At: DRĂGHICI, ap. ȘIO / V: ***bărdacă*** (*sf*), ***băr~, bâr~, bărdace, bârdace, bardaci*** (*sm*) / Pl: *~aci* (*m*), *~ace* (*f*) / E: tc **bardak**] (Reg) **1-3** *sn* (Vas mic de pământ sau) cană mică ori (ulcică cu toartă), de obicei, cu gura strâmtă și cu smalț, întrebuințat(ă) la țară Si: *bâlcă*. **4** *sn* Vas de lemn de formă cilindrică folosit ca unitate de măsură de o oca pentru lichide. **5** *sn* Conținutul unui bardac (**4**). **6** *sn* Vasul împreună cu conținutul. **7** *sm* (Bot) Varietate de prun. **8** *sf* Fructul bardacului (**7**).

bardaci sm vz ***bardac***

bardahan sn vz ***burduhan***

bardaș sm vz ***bardăș***

bardă sf [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2520 / Pl: *~de, bărzi*, (înv) *berde* / E: mg ***bard***] **1** Secure cu tăișul lat și cu coada scurtă, întrebuințată, mai ales, la cioplitul lemnului și, în trecut, ca armă de luptă. **2** Lovitură dată cu barda (**1**). **3** (Îe) **A fi cioplit numai din** (sau **neluat în**) ~ A fi bădăran. **4** (Îe) **A da** (sau **a azvârli**) **cu ~da în lună** A fi nesocotit. **5** (Îe) **A da** (sau **a azvârli**) **cu ~da** (ori **cu securea, cu pușca**) **în Dumnezeu** A se răzvrăti. **6** (Îae) A nu avea respect față de nimeni. **7** (Ast) Constelația Perseu Si: *carul-dracului, căpățână, toporul*.

bardăș sm [At: HEM 2528 / V: ***~doș, ~rzoș, ~rzuș*** / Pl: *~i* / E: cf *barză*] **1** (Orn; reg) Barză (*Cicomia cicomia*). **2** Cocostârc.

bardiș sn vz ***bardișă***

bardișă sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 247/14 / V: ***~diș*** *sn* / Pl: *~șe* / E: pn ***bardysz***] (Înv) **1-2** Armă de forma (halebardei sau a) baltagului.

bardoș sm vz ***bardăș***

bardou sm [At: DEX[2] / Pl: *~oi* / E: fr ***bardot***] Hibrid obținut prin încrucișarea dintre armăsar și măgăriță (*Equus hinnus*).

barej sn vz ***bariș***

barelief sn vz ***basorelief***

barem[1] sn [At: ÎNS. IEȘ. august 1936, 42 / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***barème***] **1** Tabel care dă rezultatele unor calcule curente în funcție de elementele luate în considerare. **2** Minimum de rezultate care trebuie să fie obținute spre a putea trece dintr-o etapă de concurs la etapa următoare sau pentru a putea promova un examen.

barem[2] [At: ȘINCAI, HR. I, 8 / V: ***~i, ~rim*** / E: bg **барем**, srb ***barem***] **1** *av* Măcar. **2** *c* (Îvr) Deși.

baremi av, c vz ***barem[2]***

bareș sn vz ***bari***

baretă[1] sf [At: BĂLCESCU, M. V. 596 / V: (înv) ***bărată***, (pl ***~răți***) / Pl: *~te* / E: fr ***barrette*** cf it *baretta*] **1** Căciuliță de postav sau catifea. **2** Bonetă pătrată.

baretă[2] sf [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***barrette***] **1** Fâșie îngustă de stofă, piele, metal etc. cu care se încheie încălțămintea. **2** Inel plat de metal așezat transversal pe panglica unei decorații sau a unei medalii și purtând o mențiune onorifică. **3** (Îs) ~ *de acumulator electric* Piesă conducătoare de electricitate, de care se sudează racordurile plăcilor de aceeași polaritate, ca și piesa polară a acumulatorului.

barez sn vz ***bariș***

barhent sn [At: KLOPȘTOK, F. 41 / V: ***~chet*** / Pl: *~uri, ~e* / E: ger ***Barchent***] Țesătură de bumbac sau cu urzeală de in și bătătură de bumbac, flanelată pe una sau pe ambele fețe.

bariam sn vz ***bairam***

bariamlâc sn vz ***bairamlâc***

baric, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***barbique***] **1** Care se referă la presiunea atmosferică. **2** Care ține de presiunea atmosferică. **3** (Îs) *Sistem* ~ Formă de repartiție a presiunii în atmosferă, în regiuni cu presiune ridicată sau scăzută.

baricada [At: VLAHUȚĂ, V. 159 / Pzi: *~dez* / E: fr ***barricader***] **1** *vt* A împiedica printr-o baricadă trecerea unei străzi, a unei șosele etc. sau intrarea într-o locuință. **2** *vr* A se pune la adăpost (după o baricadă). **3-4** *vtr* (Fig) A (se) izola (de cineva sau de ceva).

baricadare sf [At: DA ms / Pl: *~dări* / E: ***baricada***] **1** Împiedicare printr-o baricadă a trecerii unei străzi, a unei șosele etc. sau a intrării într-o locuință Si: *baricadat[1]* (**1**). **2** Adăpostire în spatele unei baricade Si: *baricadat[1]* (**2**). **3** Izolare de cineva sau de ceva.

baricadat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***baricada***] (Rar) **1-2** Baricadare (**1-2**).

baricadat[2], ~ă a [At: DA ms / E: ***baricada***] **1** Adăpostit în spatele unei baricade. **2** (Fig) Izolat (de cineva sau de ceva).

baricadă sf [At: EMINESCU, P. 122 / Pl: *~de* / E: fr ***barricade***] **1** Obstacol improvizat (pe străzile unui oraș, în timpul luptelor de stradă), din diverse materiale (vehicule, saci cu nisip, arbori, bolovani etc.) pentru întreruperea luptelor de stradă sau pentru apărare. **2** (Îe) **A muri pe ~de** A muri luptând pentru o idee. **3** (Îe) **A fi de cealaltă parte a ~dei** A fi în tabăra opusă. **4** (Îe) **A fi pe ~** A fi la datorie. **5** (Îae) A fi combativ.

barice sf vz ***bărăce***

baricentru sn [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***baricentre***] **1** Centru de greutate. **2** Punctul de întâlnire a medianelor unui triunghi.

bariciu sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Porc slab.

barie sf [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I 147 / Pl: *~ii* / E: fr ***barye***] (Fiz) Unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea de o dină pe un centimetru pătrat.

barieră sf [At: NEGRUZZI, S. I, 36 / P: *~ri-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***barriere***] **1** Bârnă (mobilă) care oprește, temporar, trecerea pe un drum sau intrarea într-un oraș. **2** (Pex) Locul unde este o astfel de bârnă. **3** (Fig) Linie de demarcație Si: *obstacol, piedică*. **4** (Înv) Punct de intrare în oraș, unde se încasau taxele pentru mărfurile aduse spre vânzare. **5** (Pex) Periferie.

barij sn vz ***bariș***

baril sn [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***baril***] (Ind) Unitate de măsură pentru volume, întrebuințată, în special, în Statele Unite și în Anglia, pentru produse de petrol.

barilcă sf vz ***balercă***

barim av, c vz ***barem[2]***

barimetrie sf [At: LTR / Pl: (nob) *~rii* / E: fr ***barymétrie***] (Teh) Apreciere a greutății animalelor vii pe bază de măsurători.

barisferă sf [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***barysphere***] Partea centrală a globului pământesc, cu raza de 3500 km și densitatea foarte mare, care se consideră a fi alcătuită din nichel și fier Si: *centrosferă, nife*.

bariș sn [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / V: (rar) ***~ij***, (Mol) ***~iz, ~ej*** / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***barege***] **1** Stofă de lână foarte subțire, fină, ușoară. **2** (Prc) Broboadă din bariș (**1**). **3** (Reg) Văl de mireasă. **4** (Reg; îe) **A-și da ~ul pe ceafă** A se face de râs. **5** (Reg; îae) A încălca regulile bunei cuviințe.

barișnic sm vz ***barâșnic***

barit sn [At: MACAROVICI, CH. 363 / E: nct] (Chm) Baritină.

barită sf [At: MACAROVICI, CH. 363 / Pl: *~te* / E: fr ***barite***] (Chm) Hidrat de bariu.

baritină sf [At: MACAROVICI, CH. 362 / Pl: (nob) *~ne* / E: fr ***baritine***] (Chm) **1** Sulfat de bariu. **2** Substanță minerală cu luciu sticlos și culori variate, care se folosește ca materie colorantă în industrie.

bariton sm [At: CERNE, D. M. 105 / A: *bariton* / Pl: *~i* / E: fr ***baryton***] **1** Voce bărbătească între tenor și bas. **2** Cântăreț cu astfel de voce. **3** Nume complementar dat unor instrumente muzicale (saxhorn, saxofon, saransafon) care au extensiunea (sau joacă în orchestră un rol analog cu cel al) baritonului în corul vocal.

bariu sn [At: DA / E: fr ***baryum***] (Chm) Metal alcalino-pământos, de culoare albă-argintie (și moale ca plumbul) care se găsește în cantități mici în natură, sub formă de sulfat (baritină) și de carbonat (witherit) și ai cărui compuși au diferite întrebuințări în pirotehnie, ceramică, vopsitorie, medicină etc.

bariz *sn* vz ***bariș***

barlaboi *sm* vz ***baraboi***

barloi *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bolovan.

barman *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: eg ***barman***] Bărbat care servește băuturile la bar² **(3)**.

barmaniță *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: ***barman*** + *~iță*] Femeie care servește băuturile la bar² **(3)**.

barna [At: KLEIN, D., ap. DA ms / E: mg ***barna***] **1** *a* (Trs; rar; d. vite) Negricios. **2** *smf* (Îf *barnă*) Vită de culoare închisă.

barnat *sn* [At: CHEST. II, 217/210 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Parte a podului așezată pe capetele ieșite afară ale grinzilor.

barnee *sf* [At: PSALT. (1651) / V: ***~nie*** / E: nct] (Înv) Pradă.

barnie *sf* vz ***barnee***

baroană *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: ***baron***] **1-2** (Soția sau) fiica unui baron Si: *baroneasă* **(1)**, (rar) *baroniță*.

baroc, ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, $350/_{25}$ / E: fr ***baroque***, por ***barroco***] **1** Stil (de arhitectură sau pictură ori muzică) predominant în perioada dintre sfârșitul Renașterii și mijlocul sec. XVIII, care cultivă libertatea și monumentalitatea formelor, ornamentația excesivă, inventivitatea și fantezia exprimării. **2** *a* (D. construcții, mobilă, sculptură, pictură, muzică) Realizat în stil baroc **(1)**. **3** *a* (D. artiști) Care creează opere în stil baroc **(1)**. **4** *sn* Stil de la sfârșitul perioadelor clasice, în care forma se dezvoltă în dauna conținutului. **5** *a* (Fig) Bizar.

barograf *sn* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 167 / Pl: *~e* / E: fr ***barographe***] (Teh) Aparat care înregistrează presiunea (la sol sau într-un aparat de zbor), în funcție de timp.

barogramă *sf* [At: LTR / Pl: *~me* / E: fr ***barogramme***] Curbă înregistrată de barograf.

baroi *sm* [At: I. CR. I, 25 / V: *~on* / Pl: *~* / E: ***baros*** + *-oi*] (Rar; prt) Rrom.

barometric, ~ă *a* [At: DA ms / E: fr ***barométrique***] **1** De barometru. **2** Privitor la presiunea atmosferică.

barometru *sn* [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 72 / Pl: *~re* / E: fr ***barometre***] (Fiz) Instrument pentru măsurarea presiunii atmosferei (a înălțimii unui loc) și, prin aceasta, pentru indicarea schimbărilor probabile ale vremii.

baron¹ *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 52/11 / Pl: *~i* / E: fr ***baron***] **1** Mare senior (care avea pe pământurile sale plenitudinea drepturilor feudale). **2** Titlu de noblețe (ereditar sau conferit de monarh) ocupând, în ierarhia nobiliară, locul între cavaler și viconte. **3** (Irn) Boier.

baron² vz ***baroi***

baroneasă *sf* [At: MARIAN, V. 82 / Pl: *~ese* / E: ***baron*** + *-easă*] **1** Baroană **(1)**. **2** (Irn) Cucoană mare.

baronet *sm* [At: BOUREANU, S. P. 28 / E: fr ***baronnet***] Titlu de noblețe în Anglia (superior titlului de cavaler și inferior celui de baron), care se transmite ereditar.

baronie *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 72 / Pl: *~ii* / E: fr ***baronnie***] **1** Titlul de baron¹ **(1)**. **2** Pământurile unui baron¹ **(1)**.

baroniță *sf* [At: LB, ap. DA / Pl: *~țe* / E: ***baron*** + *-iță*] (Rar) Baroană.

baros *sn* [At: MARIAN, ap. GCR. II, 335 / V: (rar) ***~rău*** / Pl: *~oase*, (rar) *~uri* / E: rrm ***baros***] **1** Ciocan foarte mare și foarte greu, folosit în fierărie. **2-3** (Îe) **(A fi) între ~ și nicovală** (A fi) în mare strâmtoare.

barosan, ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 68 / Pl: ~i, ~e / E: ***baros*** + *-an*] (Fam) **1** (D. obiecte) Mare și greu (ca un baros). **2** (Fig; d. oameni) Bogat.

baroscop *sn* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ I 163 / Pl: *~oape* / E: fr ***baroscope***] (Fiz) Aparat sub formă de balanță, cu care se demonstrează existența presiunii atmosferice și aplicarea principiului lui Arhimede la gaze.

barot *sn* [At: BUCUȚA, R. V. 129 / E: nct] Praf de pușcă.

barou *sn* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***barreau***] Corp al avocaților, organizat pe lângă un tribunal sau o curte de apel.

barsaculă *sf* [At: CV, 1951, nr. 3, 44 / Pl: *~le* / E : nct] (Reg) Sac de cânepă scurt, foarte larg la gură.

barșon *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 86 / A: *barșon* / V: ***~ârș~***, ***~raș~***, ***brașun*** / Pl: *~oane* / E: mg ***bârsoni***] (Reg) **1-2** Catifea (roșie).

barșonit, ~ă *a* [At: DOINE, 282 / E: ***barșon*** + *-it*] (Rar) Împodobit cu catifea.

bartă *sf* [At: DA ms / V: ***beartă, boartă, bortă, poartă*** / Pl: *berte* / E: ger ***Borten***] **1** (Trs; Ban) Podoabă în formă de cunună, împodobită cu flori sau cu mărgele. **2** Panglică împletită din paie, care, pe la sate, se pune pe pălărie sau cu care se încing fetele peste brâu. **3** (Trs; îf *bortă* și *boartă*) Frunza de pe pălărie. **4** (Îs; șîf *bortă*) *~ de mireasă* Panglică împodobită pe care o purtau, altădată, fetele în ziua nunții, peste cununa de flori. **5** (Îs; șîf *boartă*) *~ de flori* Cunună de flori pe care și-o pun fetele în păr. **6** (Prin apropiere de cuvântul *bată*) Tivitura de sus a izmenelor (sau a rochiei), prin care trec brăcinarul, baiera etc. Si: *betelie, bantă, bată*.

bartiță *sf* [At: ȘEZ. VI, 64 / V: *z~* / E: nct (pbl diminutiv al lui ***bartă***)] (Pop) **1** (Rar) Crustă albă care se formează deasupra borșului. **2** (Îf *zbartiță*) Spuma care se formează când fierbe ceva.

barță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Cupon.

barușnic *sm* vz ***barâșnic***

barut *sms* [At: DA ms / E: tc ***barut***] (Îvr) Praf de pușcă.

barutanale *sfp* vz ***barutană***

barutană *sf* [At: DIONISIE, C. 173 / V: (iiv) ***~thana*** (***~nale***) / Pl: *~ne* / E: tc ***barut hane***] (Înv) Depozit de praf de pușcă Si: *pulberărie*.

baruthana *sf* vz ***barutană***

barz, ~ă *a* [At: CADE / E: nct] (Ban; d. păsări) Cu pene de culori amestecate.

barzaon *sn* vz ***bârzăun***

barză *sf* [At: BIBLIA (1688), 137 / Pl: *berze* (rar) *~zi* / E: cf alb *bardhë*] **1** (Orn) Pasăre migratoare din ordinul picioroangelor, cu ciocul, gâtul și picioarele foarte lungi (*Ciconia ciconia*) Si: *cocostârc*, (reg) *stârc*. **2** (Orn; îs) *~grivă* (sau *cernită* ori *neagră*) Varietate de barză **(1)** cu aripile negre. **3** (Îcs) **De-a ~za** Joc de copii. **4** (Zlg; pan) Capră bălțată cu negru.

barzeică *sf* vz ***bârzeică***

barzoi *sm* [At: ENC. VET. 709 / Pl: *~* / E: rs ***борзой***] Ogar rusesc.

barzoș *sm* vz ***bardăș***

barzuș *sm* vz ***bardăș***

bas *sm* [At: MARIAN, Î. 218 / Pl: *bași* / E: fr ***basse***] **1** (Muz) Voce bărbătească adâncă și groasă. **2** (Muz; pex) Bărbat care are o astfel de voce. **3** Muzicant care cântă partea de bas **(1)**. **4** Partitură pentru bas **(1)**. **5** (Îs) *Voce de ~ prim* Voce de bariton **(1)**.

basalt *sn* vz ***bazalt***

basama *av* [At: POMPILIU, B., 1004 / V: ***~mă, ~sema*** / E: sd ***bag seamă***] (Reg) Mi se pare (că).

basamac¹ *sn* [At: ȘEZ. III, 65 / Pl: *~ace*, (rar) *~uri* / E: mg ***basszam a...***] (Pop) **1** Rachiu de calitate inferioară (din spirt de cereale amestecat cu apă) Si: (pop) *holercă, pocirlă, poșircă, tărâș*. **2** (Fig) Lovitură puternică.

basamac² *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ace* / E: tc ***basamak***] **1** Stâlp mic și gros întrebuințat la construirea coșarelor. **2** Treptele de la scară. **3** Scara de la casă.

basamac³ *sn* [At: DA / Pl: *~ace* / E: nct] (Mol) **1-2** Căpiță mică (de păring sau) de fân.

basamă *av* vz ***basma***

basangel *sn* [At: H V, 18 / E: nct] (Reg) **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

basaochi, ~oache *smf, a* vz ***bazaochi***

basc¹ *sn* vz ***bască***

basc², ~ă [At: V. ROM. octombrie 1934, p. 19 / Pl: *~sci, ~sce, ~uri, bășți* / E: fr ***basque***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aparține unei populații din Pirineii occidentali, în Franța și în Spania. **3-4** *a* Care aparține (sau este caracteristic) bascilor **(1)**.

bască¹ *sf* [At: DEX² / V: ***basc*** *sn* / E: fr [*beret*] ***basque***] Beretă cu marginile îndoite înăuntru.

bască² *sf* [At: PSALT. SCH. 220 / E: alb ***baske***] (Înv) Lână tunsă de pe oaie.

bască[3] *sf* [At: I. CR. II, 13 / E: nct] Albie găurită la mijloc.

bască[4] *sf* [At: H III, 119, 311 / Pl: *~sce, băşti* / E: nct] (Reg) **1** Poalele unei bluze sau jachete de damă. **2** Bluză cu bască[4] **(1)**. **3** Ilic de stambă nevătuit (socotit, în trecut, ca îmbrăcăminte de lux, de modă nouă).

bascea *sf* [At: JAHRESBER. III, 313 / V: ***bagcea*** / E: tc ***bagče***] (Olt; rar) Grădină.

baschet [At: SP. POP., 1950, nr. 1784, 4 / V: (iuz) ***~bal*** / Pl: *~eţi* **(2)** / E: fr ***basket***] **1** *sn* Baschetbal. **2** *sm* (Pex; mpl) Ghete de baschet **(1)**.

baschetbal *sns* [At: DEX[2] / E: eg ***basket-ball***] Joc sportiv disputat între două echipe de câte cinci jucători, care marchează punctele făcând să treacă mingea prin coşul de sfoară împletită fixat de un panou înalt pe terenul echipei adverse.

baschetbalist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~işti, ~e* / E: ***baschetbal*** + *-ist*] **1-2** (Sportiv) care practică baschetul **(1)**.

baschină *sf* [At: ŞEZ., ap. CADE / Pl: *~ne* / E: fr ***basquine***] (Reg) Bluză de stambă ajustată deaupra şoldurilor şi cu marginile largi, formând creţuri mari, pe care o poartă femeile la ţară.

baschiulă *sf* vz ***başchiolă***

bascula *vi* [At: DEX[2] / Pzi: *~lez* / E: fr ***basculer***] A se roti, parţial, în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate Si: *a se balansa*.

basculant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***basculant***] **1** Care basculează. **2** Care poate bascula. **3** Care se balansează. **4** (Îs) *Autocamion (sau camion, vagon) ~* Autocamion (sau camion, vagon) a cărui platformă se ridică pentru a descărca materialele transportate.

basculare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***bascula***] Rotire parţială în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate Si: *basculat*[1].

basculat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bascula***] Basculare.

basculat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***bascula***] Care se roteşte, parţial, în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate.

basculator *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: ***bascula*** + *-ator*] Dispozitiv care serveşte la basculare.

basculă *sf* [At: DA / A: *basculă* / Pl: *~le* / E: fr ***bascule***] **1-2** (Scândură sau) pârghie mobilă aşezată în cumpănă pe un suport, astfel încât, când un capăt se lasă în jos, celălalt se ridică.

base-ball *sn* [At: DEX[2] / P: *béiz-bol* / Pl: ? / E: ***anm***] Joc sportiv nord-american, practicat între două echipe de câte nouă jucători cu o minge asemănătoare celei de oină, care se lansează cu un bătător spre terenul echipei adverse, de unde poate fi trimisă înapoi tot prin lovire cu bătătorul.

basema *av* vz ***basema***

basen *sn* vz ***bazin***

baset *sm* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 72 / S: *basset* / Pl: *~eţi* / E: fr ***basset***] Câine de vânătoare cu capul, urechile şi corpul alungite, cu labele scurte, arcuite în afară şi cu părul roşiatic sau negru Si: *copoi german*.

basic *sn* [At: DEX[2] / P: *béizic* / A: nct / E: eg ***basic***] (Inf) Limbaj simbolic uşor accesibil, universal.

basic-english *sm* [At: DEX[2] / P: *béizic-ínglis* / A: nct / E: eg ***basic-english***] Formă simplificată a limbii engleze, având la bază circa 850 de cuvinte şi un minimum de reguli gramaticale, creată cu scopul de a servi ca limbă internaţională.

basidie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ger ***Basidie***] Organ special al unor ciuperci pe care se formează sporii.

basidiomicetă *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***basidiomycètes***] **1** (Lpl) Clasă de ciuperci saprofite sau parazite la care sporii se formează la exterior, pe basidii. **2** (Lsg) Ciupercă din această clasă.

basilic *sn* vz ***vasilic***

basilicale *sfp* vz ***vasilicale***

basin *sn vz* ***bazin***

basist *sm* [At: CERNE, D. M. / Pl: *~işti* / E: fr ***bassiste***] **1-2** Muzicant care cântă (la contrabas sau) la un instrument bas.

basm *sn* [At: URECHE, ap. GCR I, 360/$_8$ / V: ***~sn, ~mu,*** (rar) ***bazm*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: vsl ***басиъ***] **1** Naraţiune (populară) cu elemente fantastice supranaturale, care simbolizează forţele binelui şi ale răului în lupta pentru şi împotriva fericirii omului. **2** (Fam; îe) **A se face de ~** A se face de râs. **3** (Fig) Minciună. **4** (Fig) Născocire.

basma *sf* [At: URICARIUL XVI, 276 / V: ***baz~, bezmea*** / Pl: *~ale*, (Mol) *~măli* / E: tc ***basma***] **1** Element de vestimentaţie feminină, confecţionat din pânză sau din mătase, care acoperă capul. **2** (Pfm; îe) **A scoate (pe cineva) ~ curată** A scoate (pe cineva) nevinovat. **3** (Pfm; îe) **A ieşi (a scăpa) ~ curată** A scăpa cu bine dintr-o încurcătură. **4** (Reg; îe) **Jocul în ~ ale** Dans ţărănesc nedefinit mai îndeaproape. **5** Melodie după care se execută acest dans. **6** (Reg) Balot de tutun (de calitate superioară) prezentând un mod special de împachetare.

basmagiu *sm* vz ***basmangiu***

basmaluţa *sf* vz ***băsmăluţă***

basmangiu *sm* [At: (a. 1788) DOC., ap. ŞIO / V: ***~agiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***basmagy***] (Înv) **1-2** (Fabricant sau) negustor de basmale.

basmu *sn* vz ***basm***

basn *sn* vz ***basm***

basnă *sf* [At: DA / Pl: *~sme* / E: srb ***basna***] (Înv) **1** Povestire falsă. **2** Relatare mincinoasă.

bason *sn* [At: CERNE, D. M. / Pl: *~oane* / E: fr ***basson***] (Frr) Fagot.

basorelief *sn* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 39 / V: ***~ev, basr~, bar~*** / P: *~li-ef* / Pl: *~uri* / E: it ***bassorilievo***] Lucrare de sculptură în care figurile ies în relief din blocul la care aderă.

basoreliev *sn* vz ***basorelief***

basrelief *sn* vz ***basorelief***

bast *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 327 / Pl: *~uri* / E: ger ***Bast***] (Bot) Denumire a stratului fibros care se găseşte între partea lemnoasă a tulpinii inului şi scoarţa exterioară.

basta *av* [At: CREANGĂ, ap. DDRF / E: it ***basta***] (Pfm) **1** Destul. **2** (Îe) **Şi cu asta ~!** Am încheiat discuţia!

bastara *sf* [At: H VII, 384 / E: nct] (Reg) Ceaţă în timpul verii, periculoasă pentru semănături.

bastard, ~ă *smf, a* [At: HASDEU, I. C. 75 / Pl: *~rzi, ~e* / E: it ***bastardo***] **1-2** (Copil) din afara căsătoriei Si: (pop) *bitang, copil de gară, copil de la umbră, fochiu, propteaua-gardului, spur*. **2-3** (Zlg; Bot; Pan) (Exemplar) produs din încrucişarea a două animale sau plante de specii diferite Si: *corcit, corcitură*.

bastardare *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~dări* / E: ***bastard***] (Agn; Zth; înv) Hibridare.

bastiment *sn* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C. 144 / Pl: *~e* / E: it ***bastimenta***] **1** Vapor de mari dimensiuni (de obicei de război). **2** (Fig; gmţ) Corăbioară de jucărie.

bastingagiu *sn* vz ***bastingaj***

bastingaj *sn* [At: CADE / V: ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***bastingage***] (Mar) Chesoane instalate în cazarma unei nave, de-a lungul pereţilor sau pe punte, de-a lungul parapetului, în care echipajul ţine sacii cu efecte.

bastion *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 586 / P: *~sti-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***bastion***] (Mil) Lucrare de formă poligonală, cu două flancuri şi două feţe, acoperită cu iarbă sau cu zidărie, construită în afara incintei unui loc întărit, spre a-l apăra Cf *baştă*.

baston *sn* [At: CANTA, ap. LET. III, 177/8 / Pl: *~oane* / E: it ***bastone***] **1** Băţ de plimbare sau de sprijinit la mers. **2** Instrument de bătaie Cf *bastonadă*. **3** (Pex) Bătaie. **4** (Bis; înv) Cârjă (de arhiereu). **5** (Îs) *~ de mareşal* Baston **(1)** pe care-l purtau mareşalii Franţei ca semn al autorităţii. **6** (Arg; îs) *~ desfundat* Puşcă. **7** (Îc) **De-a ~ul** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **8** (Înv; îs) *~ de zahăr* Baton de zahăr Si: (înv) *ciubuc*. **9** (Înv; îs) *~ de ciocolată* Baton de ciocolată Si: (înv) *bastonache*. **10** (Fig; irn; lpl) Picioare subţiri. **11** (În limgajul şcolarilor) Nota 1.

bastonache *sm* [At: ALAS 4 III 1934, 5/6 / V: *~chi* / Pl: *~* / E: ***baston*** + *-ache*] (Înv) Baston de ciocolată.

bastonachi *sm* vz ***bastonache***

bastonadă *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 165, 8/3 / Pl: *~de* / E: fr ***bastonnade***] Bătaie cu bastonul **(1)**.

bastonaș *sn* [At: PARHON, B. 39 / Pl: *~e* / E: ***baston*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Baston **(1)** (mic) Si: *bastonel* **(1-2)**.

bastonel *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***baston*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bastonaș **(1-2)**.

baș^{1} *av* [At: ȘEZ. I, $275/_{23}$ / E: srb ***baš***] Tocmai.

baș^{2} *sm* [At: URICARIUL XIV, 190 / Pl: *~i* / E: tc ***baș***] **1** (Nob) Cap. **2** Căpetenie. **3-4** Staroste al unei bresle (de negustori sau) de meseriași. **5** (Îvp; îs) *Cocoș ~* Cocoș năzdrăvan. **6** (Mar; rar) Capătul din față al bărcii. **7** (Cmr; pop) Ceea ce se lasă schimbătorului pentru schimbatul unei monede. **8** (Pex) Spor.

baș^{3}***-*** [At: DA ms / E: tc ***baș***] **1-2** (Iuz) Element de compunere cu sensul de „principal" sau „cu gradul cel mai înalt" folosit la formarea unor substantive care desemnau titluri, funcții sau ranguri. **3** (Înv; fam; gmț) Element de compunere pentru formarea unor substantive, cu sensul de „cel mai bun", „în cel mai înalt grad", „peste măsură de".

baș-aga *sm* [At: E. VĂCĂRESCU, ap. ȘIO / Pl: *baș-agale* / E: tc ***bașaga***] (Tcî) **1-3** (Persoană cu) rangul de (întâiul eununc al haremului sultanului). **4-6** (Îppl) (Persoană cu) rangul de (primul căpitan comandant al unui detașament de turci).

baș-alai-ceauș *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 391 / V: ***alai-baș-ceauș*** / Pl: *baș-alai-ceauși* / E: ***baș*** + ***alai*** + ***ceauș***] **1-3** (Persoană cu) rangul de (cel mai mare între cei doisprezece ceauși care pășeau înaintea alaiului domnesc).

bașa-rachiu *sn* vz ***baș-rachiu***

bașardină *sf* vz ***bașordină***

bașă *sm* vz ***pașă***

bașbafir *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 46 / Pl: ? / E: tc ***bašvafir***] (Îppl) Baibafir.

bașbagliu *sn* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: nct] Balot de tutun de calitate superioară, prezentat într-un mod special de ambalare.

baș-beșleagă *sm* [At: AXINTE URICARIUL, ap. TDRG / V: ***baș-beșli-aga*** / Pl: *baș-beșlegi* / E: ***baș*** + ***beșli*** + ***aga***] **1-3** (Persoană cu) rangul de (comandant suprem al ostașilor de poliție turcească, numiți beșlii).

baș-beșli-aga *sm* vz ***baș-beșleagă***

baș-boier *sm* [At: (a. 1763) ap. ȘIO / Pl: *baș-boieri* / E: ***baș*** + ***boier***] **1-6** (Persoană cu) rangul de (prim boier al țării și, în acelaș timp, prezident al Divanului, după domn sau chiar guvernator provizoriu ori caimacam al țării).

bașbujuc *sm* vz ***bașibuzuc***

baș-buliuc-baș *sm* vz ***baș-buluc-baș***

bașbulubășie *sf* [At: FOTINO, ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: ***baș-buluc-baș*** + *-ie*] **1-3** (Înv) (Perioadă de) timp cât cineva a avut (rangul de baș-buluc-baș).

baș-bulu(c)-baș *sm* [At: N. COSTIN, ap. ȘIO / V: ***baș-buliuc-baș*** / Pl: *baș-bulu(c)-bași* / E: ***baș*** + ***beșli*** +***aga***] **1-3** (Persoană cu) rangul de (căpetenie a bulucbașilor, care, ca șef al gărzii domnești, supraveghea închisoarea Curții, având pe seimeni sub comanda sa).

baș-buza *sm* [At: TEODORESCU, ap. CADE / E: ***baș*** + ***buza***] Bragă de prima calitate.

bașbuzuc *sm* vz ***bașibuzuc***

bașca [At: (a. 1715) DOC., ap. HEM 2669 / V: ***bașcă***^{1}***, bășca, bășcă*** / A și: (înv) *bașca* / E: tc ***basca***] **1** *av* (Îlav) **De(-a-) ~** Îndeosebi. **2** *av* (Îal) De o parte. **3** *av* Deosebit. **4** *av* Despărțit^{1}. **5** *av* (Pex) Singur. **6** *av* Răzleț. **7** *av* Altfel. **8** *pp* (În) afară de ...

baș-caimacam *sm* [At: KOGĂLNICEANU, ap. ȘIO / V: *~an* / Pl: *~i* / E: ***baș*** + ***caimacam***] **1-3** (Persoană cu) (rangul de) cel dintâi dintre caimacami.

baș-caimacan *sn* vz ***baș-caimacam***

bascaleț *sn* vz ***bașcaneț***

baș-calic *sm* [At: ȘEZ. VI, 169, ap. CREANGĂ, G. / E: ***baș*** + ***calic***] (Gmț) Calic bătrân.

bașcaneț *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / V: (reg) *~aleț* / E: nct] (Reg) **1-2** (Pungă de piele sau) bășică de porc, în care se ține tutunul.

baș-capichehaie *sm* [At: (a. 1786) DOC., ap. IORGA, S.D. 189 / V: *~ia* / E: nct] **1-3** (Persoană cu) (rangul de) întâiul agent diplomatic, capuchehaie, al Principatelor Române, pe lângă Înalta Poartă.

baș-capigiu *sm* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. ȘIO / Pl: *baș-capigii* / E: ***baș*** + ***capigiu***] **1-3** Capegi-bașa **(1-3)**.

baș-capuchehaia *sm* vz ***baș-capichehaie***

bașcă^{1} *sn* vz ***bașca***

bașcă^{2} *sf* vz ***baștă***

baș-căpitan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***baș*** + ***căpitan***] **1-3** (Csnp) (Persoană cu) (rangul de) superior imediat al căpitanului.

bașcăr *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Spin care crește pe marginea drumului.

baș-ceauș *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET., II 75/12 / Pl: *~i* / E: ***baș*** + ***ceauș***] **1-3** (Persoană cu) (gradul de) ofițer superior cu diferite atribuții Si: *ceauș-bașa*.

bașchiolă *sf* [At: PLOPȘOR, C. 90 / V: ***baschiulă*** / P: *~chi-o~* / Pl: *~oale* / E: nct] Bășcălie.

bașchiulă *sf* vz ***bașchiolă***

baș-ciohodar *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/8 / V: (rar) *~* *-ciuhodar* / Pl: *~i* / E: ***baș*** + ***ciohodar***] **1-3** (Persoană cu) (rangul de) prim ciohodar sau camerier al sultanului. **4-7** (La noi) (Persoană cu) (rangul de) întâiul cămăraș al domnului, cu diferite funcții administrative.

baș-ciuhodar vz ***baș-ciohondar***

baș-conacciu *sm* [At: GHEORGACHI, ap. HEM 2662 / E: ***baș*** + ***conacciu***] **1-3** (Persoană cu) (rangul de) mai marele conacciilor, care se îngrijea pentru sălaș, când călătorea domnul Cf *vel-conacciu*.

bașfir *sm* [At: POP, ap. ȘIO / E: tc ***bašfir***] (Îvp) Baibafir.

bașibuzuc *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 603 / V: ***bașb~*** / P: *bași-bu~* / Pl: *~uci* / E: tc ***basi-bozuk***] **1** (Înv) Voluntar turc, aparținând trupelor neregulate (în opoziție cu *nizam*). **2-4** Om sălbatic, crud, crâncen.

bașkir, ~ă [At: DEX^{2} / Pl: *~i, ~e* / E: rs **башкир**] **1** *sm* (Lpl) Populație din Bașkiria. **2-3** *smf, a* (Lsg) (Persoană) care aparține populației din Bașkiria (sau este originar de acolo). **4-5** *a* Care aparține bașkirilor **(1)** (sau Bașkiriei). **6-7** *a* Referitor la bașkiri **(1)** (sau la Bașkiria). **8-9** *a* Caracteristic bașkirilor **(1)** (sau Bașkiriei). **10** *a* De bașkiri **(1)**.

bașlâc *sn* [At: (a. 1792) TARIF, ap. ȘIO / V: *~lic* / Pl: *~uri, ~licuri* / E: tc ***bašl***] **1** (Tcm; rar) Căpețel. **2** (Reg; îf ***bașlic***) Căpătâi crestat și, adesea, înflorit al stâlpilor unei case Si: *capitel*. **3** (Îe) **A ajunge de ~lic** A ajunge de râs.

bașlic *sn* vz ***bașlâc***

baș-marghiol *sm* [At: POP, ap. HEM 2662 / Pl: *~i* / E: ***baș*** + ***marghiol***] **1** (Înv) Om însărcinat cu ordinea în localitate. **2** (Gmț) Ștrengar mare.

bașoaldă *sf* [At: BUL. FIL. IV, 132 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) **1-2** Bașordină **(1-2)**.

bașoldin *sm, a* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~i* / E: ***bașordină***] **1-3** (Bărbat) cu defecte corporale sau mintale Si: *strâmb, sucit*^{2}.

bașoldină *sf* [At: TDRG / Pl: *~ni* / A și: *~șo~* / E: ns cf *bașordină*] (Reg) **1-2** Bașordină **(1-2)**.

bașordină *sf* [At: HEM, ap. DA / V: ***~șar~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** (Prt) Femeie grasă. **2** (Prt) Femeie ușuratică Si: *bașoaldă, bașoldină*.

baș-rachiu *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 540 / V: *~a-~* / E: ***baș*** + ***rachiu***] (Gmț; csnp) Rachiu vechi și bun.

baș-răzeș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 257 / Pl: *~i* / E: ***baș*** + ***răzeș***] (Gmț; csnp) Răzeș bătrân.

baștă *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, $216/_{35}$ / V: (înv) ***~te, ~șcă***^{2}, (pl: *baște, băști*), ***~tie,*** (pl: *~tii, băștii*) / Pl: *~te, băști* / E: pn ***baszta,*** mg ***bástya***] **1** (Înv) Bastion. **2** Tranșee. **3** (Pex; îf *bașcă*) Beci. **4** (Pex; îaf) Temniță. **5** (Îaf) Lădiță de lemn.

baște *sf* vz ***baștă***

baștenă *sf* vz ***baștină***

baș-tergiman *sm* [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / E: ***baș*** + ***tergiman***] **1-3** (Persoană cu) (rangul de) întâi dragoman al sultanului.

baștie *sf* vz ***baștă***

baștină *sf* [At: (a. 1596) CUV. D. BĂTR. I, 66. / V: (înv) ***~tenă*** / Pl: *~ni* / E: vsl **БАШТИНА**] **1** Proprietate ereditară de mai multe generații în aceeași familie Si: *moșie, ocină, ohabă, partimoni.* **2** (Îla) **De ~** Moștenit din moși-strămoși Si: *patrimonial.* **3** (Pex; îal) Din moși-strămoși. **4** (Pex; îal) Get-beget.

baș-tarigrădean *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 85 / Pl: *~eni* / E: ***baș*** + ***țarigrădean***] (Gmț; csnp) Vechi locuitor al Țarigradului.

baș-vânător *sm* [At: (a. 1804) DOC., ap. IORGA, S. D. VIII 40 / E: ***baș*** + ***vânător***] **1-3** (Persoană cu) (rangul de) primul vânător al Curții Si: *Avgi-bașa* **(1-3)**.

bat, ~ă *a* vz ***beat***

batac[1] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) **1** Limba clopotului. **2** (Îe) **A sta ~** A sta în permanență într-un loc.

batac[2] *sn* [At: (a. 1784) DOC., ap. ȘIO / V: ***bătag*** / Pl: *~uri* / E: tc ***batak***] **1** Băltoacă. **2** (Reg; îf *bătag*) Loc mocirlos.

batac[3] *sn* [At: CV, 1950, nr. 3 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Băț.

bataj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***battage***] Operație de lovire repetată cu bătătoare[2] a masei de material fibros, desfăcut în prealabil, în procesul filării.

batal[1] *sm* [At: HEM 2731 / V: ***băt~, ~ar*** / Pl: *~i* / E: nct (pbl tc *battäl*)] (Reg) **1** Berbec castrat pentru îmbunătățirea cărnii și a lânii. **2** (Îe) **A ședea băt~** A sta degeaba. **3** (Îe) **A sta ~ la ușă** A se ține de capul cuiva. **4** (Îe) **A sta ~ pe lucru** A stărui. **5** (Îe) **Ți-i cu băt~?** E serios? **6** Berbec mai mare de doi ani.

batal[2] *sn* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIII, 927 / Pl: *~e, ~uri* / E: nct] **1** Șanț format în urma inundațiilor, a construcțiilor unor șosele sau diguri. **2** Groapă pentru depozitarea țițeiului și a reziduurilor de fabricație.

batal[3] *sn* [At: I. CR. XIII, 116 / Pl: nct / E: nct] **1** Bățul cu care se bate mingea la oină Si: *bătălău.* **2** Ciocănitul ciocanului pe nicovală.

batalama *sf* vz ***patalama***

batalan *sm* vz ***bătălan***

batalaucă *sf* [At: DA ms / Pl: *~uce* / E: ***bătălău*** + *-că*] (Reg) Vas în care se bate și se alege untul Si: *buduroi, putinei.*

batală *sf* vz ***vatală***

batalion *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, $67/_{22}$ / Pl: *~oane* / E: it ***battaglione***] **1** (Înv) Trupă de soldați în luptă. **2** Unitate militară formată din mai multe companii. **3-4** (Pex; mpl) Mulțime de ființe (încolonate).

batalisit, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / E: pbl ***batal*** + *-isit*] (Înv; csnp) **1** Neglijat[2]. **2** Părăsit[2].

batant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***batant***] (D. uși, ferestre, capace) Care se închide printr-o mișcare de du-te-vino, în jurul unei axe verticale, situate la una dintre margini.

batar *c, av* vz ***batăr***

batard, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 227 / E: fr ***batard***] (D. scriere) Care are unele caractere din scrierea rondă și altele din cea cursivă.

batardou *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***batardeau***] **1** Dig provizoriu așezat în amonte de diverse lucrări de fundații, reparații de poduri etc. pentru a seca terenul pe care se fac aceste lucrări. **2** (Pex) Spațiul astfel determinat.

batat *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ați* / E: rs ***батат***] (Bot; reg) Cartof dulce. **2** (Prc) Tuberculul batatului **(1)**.

batav, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bataves***] **1** *smf* Populație germanică ce locuia, în antichitate, pe teritoriul Olandei de azi. **2** *smf* (Lsg) Persoană care a aparținut acestei populații. **3** *a* Care aparține batavilor. **4** *a* Referitor la batavi **(1)**. **5** *a* Caracteristic batavilor **(1)**. **6** *a* De batavi **(1)**.

bată[1] *sf* [At: ALECSANDRI, T. 410 / Pl: *bete* / V: ***bea~, bete*** / E: lat ***vitta, ~ae***] **1** (Mpl) Cingătoare îngustă și lungă (țesută, mai ales, din lână, cu alesături) cu care se încing țăranii și țărăncile peste mijloc de mai multe ori, de obicei, peste brâu Cf *cingătoare, brânișor, brâneț, brăcie.* **2** (Îe) **A da pe bete** (pe cineva sau faptele ciuva) A da de gol. **3** (Îae) A râde de cineva sau de faptele cuiva. **4** (Îe) **A da pe cineva pe bete afară** A goni pe cineva cu ocară dintr-un loc, dintr-o casă. **5** (Rar) Brăcinar de indispensabil. **6** (Lsg) Parte a unei (fuste sau) rochii ori (fote), care încinge (ca niște bete) mijlocul și prin care poate fi trecut un șiret Si: *bantă, betelie.* **7** (Pex) Îndoitura de la (gâtul sau de la mânecile cămășii ori de la izmene, prin care se bagă brăcinarul). **8** Îndoitură îngustă la (haină sau la) cămașă, cu rol estetic. **9** Parte a gulerului de la ie cusută peste ciupag. **10** Marginea postavului care, fiind colorată deosebit de restul stofei, se dă afară din stofă, la croit, și se întrebuințează ca bată[1] **(1)**.

bată[2] *sf* [At: VICIU, GL. / E: ***bate***] (Reg; ljcp; îe) **A fi în ~** (îoc *a fi afară*) A fi înăuntru, adică a fi bătut (sau la bătaie), în jocul de-a puiul.

bată[3] *sf* [At: ARH. FOLK. IV, 129 / Pl: nct / E: ns cf *bată* „plai (acoperit de stejar)"] Cu sens neprecizat, într-o poezie populară.

batăn *c, av* vz ***batăr***

batăr [At: N. TESTAMENT (1648), ap. GCR. II, 226 / V: ***~tar*** (Mol) ***~târ, ~tăn,*** (la moți) ***~ter, ~tir***[1] (prin metateză) ***~tră*** / E: mg ***bátor***] **1** *c* Deși. **2** *av* În zadar. **3** *av* Măcar.

batâr *c, av* vz ***batăr***

batcană *sf* [At: CHEST. V, 59/36 / Pl: *~ne* / E: nct] Cu sens neprecizat.

batcă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 12 / V: ***bât~*** / Pl: *~tce, bătce* / E: cf *babcă*] (Agr; Mol; Buc) Babcă[1].

batcă[2] *sf* [At: CV, 1950, nr. 4 / Pl: ? / E: nct] Unealtă a dogarului în formă de ciocan, cu o parte șănțuită.

batcă[3] *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***babcă*** / Pl: *~tce* / E: mg ***batka***] **1** (Îrg) Monedă mică. **2** (Înv) Unitate de măsură de un sfert de gram.

batcă[4] *sf* [At: MARIAN, O. II, 400 / Pl: *~tce* / E: pbl vsl ****БАБКА*** cf vsl **БАБА**] (Reg) Pelican.

batcă[5] *sf* [At: H I, 269 / Pl: *~tce* / E: vsl **БАБКА**] (Iht; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

batcă[6] *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~tce* / E: pbl ***bate***] Cursă pentru animale.

batche *sfp* [At: ALRM II/1, h. 346 / E: srb ***batina***] (Reg) Treptele scării.

bate [At: COD. VOR., 46/7 / Pzi: *bat* / E: lat ***battere (battuere)***] **1** *vt* A lovi, de repetate ori, cu un instrument materia dintr-un vas spre a o amesteca sau o freca bine. **2** *vt* (Pex; îe) **A ~ putineiul** A obține unt din lapte sau smântână. **3** *vt* (Pex; îe) **A ~ apa să se aleagă unt** A face o muncă zadarnică. **4** *vt* A lovi ritmic cu ciocanul un metal înroșit în foc pentru a-i da o anumită formă sau a-l durifica. **5** *vt* (Îe) **A ~ bani (sau moneda)** A tăia sau a turna bucăți de metal și a imprima pe ele o legendă care le dă curs legal. **6** *vt* A lovi cu un ciocan tăișul coasei ca să taie mai bine. **7** *vt* A băga de-a curmezișul, printre firele urzelii, alte fire și a le îndesa, lovindu-le cu vatalele. **8** *vt* (Lrț) A presa, cu spata, firele din băteală. **9** *vt* A lovi, cu un băț, pe sub pietrele dintr-un râu spre a alunga peștii spre năvod. **10** *vt* A izbi repetat, cu un instrument specific o masă de produse vegetale pentru a desprinde semințele sau fibrele textile. **11** *vt* A lovi repetat, cu o prăjină, crengile pomilor, ca să cadă fructele. **12** *vt* (Trs; rar; îe) **A ~ cuiva perele** A repeta neîncetat un sfat. **13** *vt* A scutura. **14** *vt* (Îe) **A ~ stupii** A muta albinele în alt stup. **15** *vt* A bate cu un ciocan sau cu maiul un metal, un material sau un obiect, în diverse scopuri. **16-17** *vti* (*vi* „din" „în") A produce, cu un instrument muzical, sunete prin lovire. **18** *vt* A da de știre (lovind un instrument). **19** *vt* A da alarma. **20** *vi* (Pop; îe) **A ~ (cuiva) în strună** A vorbi astfel încât să-i facă plăcere cuiva. **21** *vi* (Fig; îe) **A ~ în retragere** A retracta. **22** *vi* (Îae) A se retrage. **23** *vt* (Mol; îe) **A ~ cărțile** A lovi (mereu) de masă cărțile de joc. **24** *vt* (Mol; îae) A amesteca cărțile. **25** *vt* (Mol; îae) A juca (mereu) cărți. **26** *vt* (Ing; îlv) **A ~ telegraful** sau **a ~ o telegramă** (înv **depeșă**) A telegrafia. **27** *vt* (Înv; îlv) **A ~ în tipar** A tipări. **28** *vt* A zdrobi testiculele unui miel sau ied, făcându-l sterp. **29** *vt* A băga un obiect ascuțit în ceva, lovindu-l repetat cu un corp tare. **30** *vt* A fixa un obiect de altul în cuie. **31** *vt* A împodobi un obiect cu ținte, pietre scumpe etc. Si *a fereca.* **32** *vt* A îndesa ceva într-un orificiu prin lovituri repetate. **33** *vt* A bătători. **34** *vi* A tropăi.

35 *vt* (Pex) A dansa cu foc. **36** *vt* (Îe) **A ~ drumul** sau **drumurile (căile, ulițele, țările, codrii)** A umbla mult Si: *a alerga, a cutreiera*. **37** vt (Îae) A face mereu același drum (pentru afaceri). **38** *vt* (Îe) **A ~ mahalalele** sau **târgurile** A umbla mereu prin... **39** *vt* (Îe) **A ~ satu-n vergi** A cerși. **40** *vt* (Îe) **A ~ prundurile** sau **podurile** ori **lela, treta, brambura, geamburec** A hoinări. **41** *vt* (Îs) **~ poduri** Hoinar. **42** *vt* (Îe) **A ~ laturile** A rătăci. **43** *vt* (Îae) A greși. **44** *vt* (Îe) **A ~ câmpii** A vorbi aiurea. **45** *vt* (D. încălțăminte) A produce răni sau bătături Si: *a roade*. **46** *vt* A ciocăni. **47** *vi* (Îe) **A ~ din palme** A aplauda. **48** *vi* (Îlav) **Cât ai ~ din palme** Imediat. **49** *vi* (Fam; îe) **A ~ în pumni** A lovi pumnii unul de altul, făcând în necaz cuiva. **50** *vt* (Fig; pfm; îe) **A ~ șaua** A da de înțeles, fără a se adresa direct. **51** *vi* (Îe) **A ~ la ușa** sau **ușile oamenilor** A cere (de) pomană. **52** *vi* (D. păsări și câini) A da din aripi sau din coadă. **53** *vi* (Fam; pex) A flutura. **54** *vi* (D. inimă, puls etc.) A palpita. **55** *vi* (Pop; îe) **A i se ~ coliva în piept** A fi pe moarte. **56** *vr* (Fig) A se lovi de repetate ori. **57** *vr* (D. conținutul oului, la scuturare) A se lovi (de coajă). **58** *vr* (D. picioarele calului, pex despre cal) A se cosi. **59-60** *vtr* A (se) lovi. **61** *vr* (Spc; dfr) A se zdrobi, lovindu-se una de alta. **62** *vi* A da tare cu ceva în altceva. **63** *vt* (Îe) **A ~ mingea, țurca** etc. A (se) juca cu mingea, cu țurca etc. **64-65** *vti* (Înv) A bombarda. **66-67** *vti* (D. arme de foc) A trage. **68-69** *vti* (Pgn) A ajunge. **70** *vi* (Olt; îe) **A ~ cu fruntea în nori** A fi înalt. **71** *vi* (Olt; îae) A fi mândru. **72** *vi* (D. foc, raze de soare) A se simți. **73** *vi* (D. băuturi; îe) **A ~ la cap** A ameți. **74-75** *vti* (D. grindină, ploaie, brumă etc.) A cădea în cantitate mare, distrugând recolta. **76-77** *vti* (D. vânt) A sufla (ceva). **78-79** *vti* (D. aștri) A lumina (ceva). **80** *vt* (D. Dumnezeu și sfinți) A pedepsi. **81** *vt* (Îe) **A ~ tactul** sau **măsura** A marca, prin mișcări regulate cu mâna sau cu bagheta, tactul unei bucăți muzicale sau al unui vers. **82** *vt* **A ~ mătănii** A face mătănii. **83** *vi* A înclina spre... **84** *vi* (Fam, d. culori) A avea nuanța... **85** *vi* (Mol; cpp. „cu") A plăcea. **86-87** *vti* (D. obiecte) A suna ritmic. **88-89** *vti* (D. câini) A lătra scurt și la intervale regulate. **90-91** *vti* (D. țarcă) A cârâi. **92** *vt(a)* A lovi în mod repetat (pentru a pedepsi) Și: *a da bătaie*. **93** *vt* (Pop; îe) **A ~ ciobănește (furcă, măr, pe roate dobză, gros)** A bate **(92)** foarte tare. **94** *vt* (Înv; îe) **A ~ la tălpi** A pedepsi, lovind cu un baston, o vargă etc. la tălpi. **95** *vt* (Fig; îae; d. avere) A risipi. **96** *vt* (Îe) **A ~ palma** (sau **laba**) A da mâna cu cineva. **97** *vt* (Îae) A ajunge la o înțelegere. **98-99** *vtr* (Cpp „de") A (se) izbi. **100** *vt* A lovi ușor și repetat cu palma umărul, mâna sau spatele cuiva, pentru a-i atrage atenția, a-l reconforta, a-l consola sau a-i arăta bunăvoința. **101** *vt* A lovi ușor cu palma un animal, spre a-l liniști sau a-l mângâia. **102** *vt* (Pfm; fig; îe) **A(-i) ~ capul cuiva** A nu da pace. **103** *vt* (Pgn; fig; îe) **A ~ la cap** A insista. **104** *vt* (Fig; îe) **A-și ~ capul** (sau rar **firea**) **cu** (rar **pentru** sau **de**) ceva A fi preocupat de... Si: *a se frământa*. **105** *vt* (Fig; îe) **A-l ~ pe cineva gândul** *A* se gândi (insistent) la... **106** *vt* (Fig; îe) **A-l ~ grija pe cineva** A fi neliniștit Si: (iuz) *a fi îngrijat*, (înv) *a fi muncit*. **107** *vt* (Fig; pfm; îe) **A ~ cuiva obrazul** A-i face cuiva imputări. **108** *vt* (Fig; pfm; îe) **A-și ~ gura** (sau **limba) degeaba** (ori **în vânt**) A vorbi în zadar Si: *a vorbi de-a surda*. **109** *vt* (Fig; pfm; îe) **A ~ cu gâlceavă urechile cuiva** A supăra cu plângeri. **110** *vt* (Fig; pfm; îe) **A-și ~ picioarele** A umbla mult. **111-112** *vtr* (Pop; d. armăsari; pex; d. iepe) A se împreuna. **113** *vi* (Rar) A da în cineva. **114** *vi* (Fig; pfm; îe) **A ~ la ochi** (rar, **la urechi** sau **la auz)** A atrage atenția, trezind interes, bănuială prin neobișnuitul situației Si: *a frapa*. **115-116** *vir* (Înv; îe) **A (se) ~ cu capul în pământ** A (se) umili. **117** *vi* (Îe) **A ~ (cu vorba)** A face aluzie la... Si: *a aduce vorba a da ponturi*, (înv) *a pișca cu vorba*. **118** *vrr* A se lovi unul de altul. **119** *vr* (Pfm; fig; îe) **A se ~ cu pumnii în** (sau **peste**) ***cap*** A fi foarte supărat. **120** *vr* (Îae) A fi disperat. **121** *vr* (Fig; pfm; îe) **A se ~ cu pumnii în piept** A se căi. **122** *vr* (Îae) A fi supărat. **123** *vr* (Îae) A se mândri. **124** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ cu mâna** (sau **palma) peste gură** A se lovi peste gură pentru vorbe nesocotite. **125** *vr* (Îae) A duce mâna la gură înaintea unei întâmplări neașteptate sau îngrozitoare. **126** *vrr* A se lovi unul pe altul, pentru a se învinge. **127** *vr* (D. popoare) A se război. **128** *vr* A se lupta. **129** *vr* (Îe) **A se ~ în parte** A se lupta, fără ca nimeni să iasă învingător. **130** *vr* (Fig; fam; îe) **A se ~ cu moartea** A fi în agonie. **131** *vr* (Fig; pfm; îe) **A se ~ cu gândul** (sau **cu mintea** ori **cu gândurile)** A fi preocupat de ceva. **132** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ singur** sau **de capul său** A-și îndrepta comportamentul. **133** *vr* (Fig; d. hotar; îe) **A se ~ cap în cap** (sau **în cap cu...)** A se mărgini cu... **134** *vr* (Fig; d. două lucruri, situații) A se contrazice. **135** *vr* (Fig; îe) **A se ~ de muscă** A sta degeaba. **136** *vr* (Pop; îe) **A se ~ după** (rar **la** sau **pe) ceva** A căuta cu tot dinadinsul să ajungă la ceva. **137** *vi* (Îvr) A tinde. **138** *vi* (Îvr) A face tot posibilul să... **139** *vi* (Îvr; cpp „spre") A porni război împotriva cuiva. **140** *vt* (Îvp; îe) **A ~ război** A se război. **141** *vt* A învinge. **142** *vt* A năpădi. **143** *vt* A chinui. **144** *vt* A fi superior. **145** *vt* (Spc; la jocuri) A câștiga. **146** *vt* (Ljc; îe) **A ~ bancul** A ponta sume mari. **147** *vr* A se zbate. **148** *vr* (Îc) **Cum se ~Dunărea** Dans țărănesc nedefinit mai de aproape. **149** *vr* (Pan; d. pește) A depune icre. **150** *vt* (Gmț; îe) **bătu-te-ar norocul, hazul, pustia, cucul** etc. Exprimă simpatia, mirarea, indignarea. **151** *vt* (Îe) **Să mă ~tă Dumnezeu** (sau **crucea** sau **Maica-Precistă** etc.) Jurământ pentru a fi crezut. **152** *vt* (Îe) **A-și ~ joc de cineva** (sau **de ceva)** A lua în derâdere Si: *a batjocori*. **153** *vt* (Pop; îae; complementul este femeia) A seduce, abandonând apoi. **154** *vt* (Îae; complementul este femeia) A viola. **155** *vt* (Îae; complementul indică lucruri) A face neglijent. **156** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ mendrele** A râde de cineva sau ceva. **157** *vt* (Îae) A-și face, neîmpiedicat, poftele. **158** *vt* (Înv; îe) **A ~ pizma cuiva** A invidia. **159** *vrr* (Fam; îe) **A se ~ pe burtă cu cineva** A fi foarte apropiat cu cineva. **160** *vt* (Îe) **A ~ un record (sportiv)** A depăși un record (sportiv). **161** *vrr* (Îlv) **A se ~ în duel** A (se) duela. **162** *vrr* (Pfm; îe) **Se ~ ziua cu noaptea** Se luminează de ziuă. **163** *vrr* (Îae) Amurgește. **164** *vi* (Fam; îlv) **A ~ la mașină** A dactilografia. **165** *vt* (Fam; îe) **A ~ monedă pe...** A insista pe... **166** *vt* (Îe) **A ~ toba** A spune peste tot un secret (intim). **167** *vt* (Îe) **A ~ (pasul) pe loc** A nu progresa. **168** *vi* (Despre un motor sau un organ de mașină) A funcționa dereglat (scoțând zgomote anormale). **169-170** *vti* (D. un clopot, ceasornic etc.) A emite zgomote ritmice care indică ceva.

batel *sn* [At: DN[3] / Pl:? / E: it ***battelo***] Vaporaș.

batelier *sm* [At: DN[3] / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: it ***batteliere***] **1** Conducător al echipajului unui batel. **2** Matelot pe un batel.

bateliște *sf* vz ***băteliște***

bater *av* vz ***batăr***

batere *sf* [At: EMINESCU, P., 58 / Pl: *~ri* / E: ***bate***] Lovire repetată.

bateri *av* vz ***batăr***

baterie *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 117 / V: (înv) ***bătăr~*** / A: (înv) ***bate~*** / Pl:~ *ii* / E: fr ***baterie***] **1** Subunitate de artilerie compusă din mai multe tunuri. **2** Utilajul unei baterii **(1)**. **3** Personalul unei baterii **(1)**. **4** Grup de aparate, dispozitive sau piese identice, asociate în vederea executării unor operații. **5** (Fig; șîs *~ electrică*) Unire a mai multor elemente voltaice spre a produce electricitate. **6** Grupare de mai multe aparate de același tip (acumulatori, condensatori etc.) în serie sau în paralel. **7** (Îs) *~ solară* Sursă de energie formată dintr-un grup de generatoare fotoelectrice cu semiconductori, care transformă energia radiației solare în energie electrică. **8** (Înv; îs) *~ telefonică locală* Baterie locală care alimentează electric circuitul microfonic local al abonatului telefonic. **9** (Iuz) Vas cu gheață în care se țin la rece sticle cu băutură. **10** (Pex; iuz) Conținutul sticlelor unei baterii **(10)**. **11** (Pex; iuz) Un litru de vin și o sticlă de sifon (sau apă minerală) aduse spre consum la masa din restaurant. **12** (Pex; iuz) Conținutul sticlei de vin și al sifonului consumate la masa din restaurant. **13** Ansamblu al elementelor de percuție (dintr-o orchestră). **14** Instrument alcătuit din mai multe elemente de percuție. **15** Formulă ritmică realizată cu bateria **(15)**. **16** (Zth; lpl; îs) *~ de creștere* Cuști suprapuse pentru creșterea intensivă a păsărilor.

baterist *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~iști* / E: ***baterie*** + *-ist*] Persoană care interpretează la baterie **(14)**.

batgiocoros, ~oasă *smf, a* vz ***batjocoros***

batgiocura *vt* [At: ap. HEM 2759 / Pzi: *~rez* / E: ***batjocori*** css] **1** A batjocori **(1)**. **2** (Pex) A umili. **3** A batjocori **(3)**.
batgiocurare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***batgiocura***] (Înv) **1** Batjocorire **(1) 2** (Pex) Umilire. **3** Batjocorire **(3)**.
batgiocurat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***batgiocura***] **1** (Înv) Batjocorire **(1)**. **2** Umilire. **3** Batjocorire **(3)**.
batgiocurat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***batgiocura***] **1** (Înv) Batjocorit[2] **(1)**. **2** Umilit[2]. **3** Batjocorit[2] **(3)**.
bathonian, ~ă [At: DN[3] / P: *~ni-an* / E: fr ***bathonien***] **1** *sn* Etajul superior al jurasicului mediu. **2** *a* Care aparține bathonianului **(1)**.
bati- [At: DN[3] / V: ***bato~*** / E: fr ***bathy***] Element de compunere: **1** „Adânc". **2** „Referitor la adâncul mărilor". **3** „Din adâncul mărilor".
batială *a* [At: DEX[2] / P: *~ti-a~* / E: fr ***bathyale***] (Mar; îs) *Regiune* (sau *zonă*) ~ Regiune (sau zonă) cuprinsă între adâncimea de 200 și 250 m, unde se depun nisipuri și mâluri.
batic[1] *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ger ***Batic***] **1** Țesătură subțire imprimată în culori. **2** Basma subțire și colorată.
batic[2] *sn* vz ***embatic***
baticel *sn* vz ***bǎticel***
batigraf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***bathygraphe***] Batimetru înregistrator.
batigrafic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bathygraphique***] **1** De batigraf. **2** Referitor la batigraf.
batigrafie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***bathygraphie***] Măsurarea adâncimilor mării.
batigramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***bathygramme***] Diagramă care reprezintă fundul unei mări.
batimetric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bathymètrique***] **1** De batimetrie. **2-3** Referitor la batimetru (sau batimetrie) Si: *izobară*. **4** (Îs) *Curbură ~ă* Linie ce unește punctele de egală adâncime pe o batigramă.
batimetrie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***bathymètrie***] Ramură a hidrometriei care se ocupă cu măsurarea adâncimii apei în mări, lacuri, râuri etc.
batimetru *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***bathymètre***] Aparat care măsoară adâncimea apelor din mări, lacuri, râuri etc.
batipelagic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bathypèlagique***] (Glg) Referitor la zonele oceanice de mare adâncime.
batiplancton *sn* [At: DN[3] / E: fr ***bathyplancton***] (Blg) Plancton din zonele marine de mare adâncime.
batir[1] *av* vz ***batăr***
batir[2] *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: nct] Fir de bumbac răsucit ușor, puțin mai gros decât ața de cusut, întrebuințat la însăilat.
batiscaf *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***bathyscaphe***] Aparat de explorare a marilor adâncimi submarine, care se poate deplasa prin mijloace proprii.
batisferă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~re* E: fr ***bathysphère***] Cabină în formă de sferă în care cercetătorii pot coborî până la mari adâncimi submarine, păstrând legătura prin cablu cu nava-mamă.
batist *sn* [At: IBRĂILEANU, A. 144 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***batiste***] Țesătură fină din bumbac sau in.
batistă *sf* [At: PISCUPESCU, O. 253 / Pl: *~te* / E: fr ***batiste***] **1** Bucată de pânză (mică) pentru șters nasul, fața etc. **2** (Înv; îe) **A scoate** (pe cineva) sau **a ieși ~ curată** A scoate pe cineva dintr-o încurcătură.
batistuță *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țe* / E: ***batistă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Batistă **(1)** (mică).
batiște *sf* [At: VICIU, GL. / E: ***bate*** + *-iște*] (Reg) Curte.
batitermograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***bathythermographe***] Aparat de înregistrat temperatura apei până la 200 m adâncime.
batiță[1] *sf* [At: PASCU, S. 259 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***bate*** + *-iță*] (Reg) **1** Titirez. **2** Bătaie de inimă.
batiță[2] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Resturi de la topirea untului.
batiu *sn* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr ***bâti***] Construcție de metal pe care se montează mecanismele unui sistem tehnic stabil, cu rol de fixare.
batiușca *sm* [At: ARH. FOLK. IV, 219 / E: rs ***батюшка***] **1** (Rsî) Preot. **2** (Rsf) Bădie.
batjoc *sn* vz ***batjocură***
batjocoră *sf* vz ***batjocura***
batjocori *vt* [At: CORESI, ap. HEM 2758 / V: (Trs; Mol; înv) ***badgiocuri, bagiocuri, ~curi***, (reg) ***bătjocuri*** / P: *baj~* / Pzi: *~resc* / E: ***batjocură*** + *-i*] **1** A face pe cineva sau ceva de râs, de rușine, de ocară Si: *a-și bate joc, a lua în râs, a batjocura* **(3)**. **2** (Pex) A umili. **3** A necinsti o femeie Si: (înv) *a batjocura* **(3)**.
batjocorie *sf* vz ***batjocorire***
batjocorire *sf* [At: MARDARIE, L. 2531 / V: ***~cu~*** / Pl: *~ri* / E: ***batjocori***] **1** Facere de râs, de rușine, de ocară Si: *batjocorit*[1] **(1)**, *batere de joc, luare în râs*. **2** (Pex) Umilire. **3** Necinstire a unei femei. Si: *batjocorit*[1] **(2)** *batjocurare, batjocurat*[1].
batjocorit[1] *sn* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 253 / Pl: *~uri* / V: *~cu~*[1] / E: ***batjocori***] **1** Batjocorire **(1)**. **2** (Pex) Umilire. **3** Batjocorire **(3)**.
batjocorit[2], ***~ă*** *a* [At: ȘEZ. III, 35 / V: ***~cu~***[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***batjocori***] **1** Făcut de rușine, de râs, de ocară. **2** Umilit[2]. **3** (Despre femei) Necinstit[2].
batjocoritor, ~oare *smf, a* [At: CORESI, ap. GCR I_1, 12/17 / V: ***bătjocuri, bătjocuritoare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***batjocori*** + *-(i) tor*] **1-2** (Persoană) care batjocorește **(1)** Si: (înv) *batjocuricos*. **3-4** (Rar) (Om) umilitor. **5-6** (Îrg) (Om) necinstitor.
batjocoritură *sf* vz ***batjocuritură***
batjocoros, ~oasă *smf, a* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / V: ***batgiocoros*** / E: ***batjocură*** + *-os*] (Înv) **1-2** (Persoană) căreia îi place să batjocorească **(1)**.
batjocorotură *sf* vz ***batjocoritură***
batjocura *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~rez* / E: ***batjocori*** css] **1** (Înv) A batjocori **(1) 2** A umili. **3** A batjocori **(3)**.
batjocurare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***batjocura***] **1** (Înv) Batjocorire **(1)**. **2** Umilire. **3** Batjocorire **(3)**.
batjocurat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***batjocura***] **1** (Înv) Batjocorire **(1)**. **2** Umilire. **3** Batjocorire **(3)**.
batjocurat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***batjocura***] **1** (Înv) Batjocorit[2] **(1)**. **2** Umilit[2]. **3** Batjocorit[2] **(3)**.
batjocură *sf* [At: COD. VOR. 10/12 / V: (reg) ***badgio~, ~ocoră, batjoc*** *sn* / Pl: *~ri* / E: refăcut din ***batjocuri*** pl. lui ***batjoc < bate + joc***] **1** (Înv) Spectacol. **2** Ceea ce constituie bătaie de joc a cuiva. **3** Faptă prin care își bate joc de altcineva sau ceva Si: (înv) *batjocurire, batjocuritură*. **4-5** Zeflemea **(1-2)**. **6** (Îe) **A fi** sau **a se face** (ori **a ajunge** sau **a rămâne**) **de** (ori **înăuntru**) **batjocura** cuiva A se face de râs.
batjocuri *v* vz ***batjocori***
batjocuricios, ~oasă *a* [At: OMILIAR (1644), ap. HEM 2762 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***batjocură*** + *-icios, -icioasă*] (Înv) **1-2** Batjocoritor **(1-2)**.
batjocurie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 205 / V: ***~cor~*** / Pl: *~ii* / E: ***batjocuri*** + *-ie*] (Înv) Batjocură **(3)**.
batjocurire *sf* vz ***batjocorire***
batjocurit[1] *sn* vz ***batjocorit***[1]
batjocurit[2], ***~ă*** *a* vz ***batjocorit***[2]
batjocuritură *sf* [At: LB / V: (rar) *~cor~* / Pl: *~ri* / E: ***batjocuri*** + *-tură*] (Înv) **1-3** Batjocură **(3-4)**.
batman *sm* [At: DN[3] / P: *~men* / E: eg ***batsman***] (La crichet) Jucător.
bato- ec vz ***bati-***
batoacă *sf* vz ***zglăvoacă***
batoașă *sf* vz ***botoașă***
batoc *sn* vz ***batog***
batocan *sm* [At: CHEST. V, 105 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Țăran cu vite, care vinde lapte sau produse din lapte.
batocrom *sn* [At: DN[3] / E: fr ***bathochrôme***] Efect de închidere a culorii unei substanțe organice, produs de o grupare de atomi introduși în moleculele acesteia.
batofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***bathophobie***] Teamă patologică de adâncime.
batog *sn* [At: MARDARIE, L. 3477 / V: *~oc*, (înv) ***băt~*** / Pl: *~uri* / E: rs ***батог***] **1** Spinare de morun sau de nisetru, sărată și uscată sau afumată.

2 (Pgn) Carne de pește sărată și uscată sau afumată. 3 (Îe) **A face un pește** ~ A săra și usca peștele.

batojit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: rs ***батожный***] (Reg) 1 Fără putere. 2 Stors. 3 Istovit (de bătrânețe).

batolit *sm* [At: DEX² / Pl: *~iți* / E: fr ***batholite***] Masiv de rocă intruzivă rezultată prin răcirea și consolidarea magmei în interiorul scoarței terestre.

batologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: it ***battologia,*** ngr ***βαττολογία***] Repetiție de cuvinte sau fraze inutilă și plictisitoare.

batometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***bathomètre***] Aparat de luat probe pentru determinarea aluviunilor râurilor.

baton *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~oane* / E: fr ***bâton***] 1 Bucată (de vanilie, ciocolată, ceară etc.) lunguiață sau în formă de bastonaș. 2 (Pan) Produs de panificație ca un baton (**1-2**).

batozar *sm* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 2077, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***batoză*** + *-ar*] (Rar) Muncitor la batoză (**1**).

batoză *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***batteuse***] 1 Mașină agricolă care desface boabele din spice, păstăi sau știuleți și le separă de restul plantei Si: *treierătoare*. 2 (Dep) Femeie grasă.

batracian *sm* [At: DICȚ. / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni* / E: fr ***batracien***] 1 (Lpl) Clasă de vertebrate care cuprinde animale amfibii. 2 (Ls) Animal din batracieni (**1**).

batracocultură *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: nct] Ranicultură.

batră *c, av* vz ***batăr***

batrăgă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ns cf *bătucă*] (Trs) Stomacul animalelor rumegătoare Si: (pop) *rânză*.

battement *sm* [At: DN³ / P: *batman* / E: fr ***battement***] (Cor; Scm) Mișcare a piciorului liber înainte, înapoi sau lateral, cu sau fără deplasare de pe sol.

battuta *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: it ***battuta***] (Muz) 1 Accent. 2 Măsură.

bațachină *sf* vz ***pațachină***

bațagonie *sf* vz ***bazaconie***

bau [At: DELAVRANCEA, ap. HEM 2765 / E: fo] 1 *i* Cuvânt care imită strigătul lupului și cu care se sperie, în glumă (copiii). 2 *s* (Pex; pfm; îljc) Lup.

baubau *smi* vz ***babau***

baucă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *băuci* / E: nct] (Reg) Scândură care leagă capetele loitrei la căruță.

baud *sm* [At: DN³ / P: *bo* / E: fr ***baud***] (Teg) Unitate de viteză corespunzând transmiterii unui punct din alfabetul Morse pe secundă.

baudelairian, ~ă *smf, a* [At: MDA ms / P: *bod-le-ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***baudelairien***] **1-2** (Poet) care scrie în maniera lui Charles Baudelaire.

baudelairianism *sn* [At: DN³ / P: *bod-le-ri-a~* / E: fr ***baudelairien***] Imitație a poeziei lui Baudelaire.

bauf *i* [At: DA ms / E: ns cf ger *auf*] (La tăietorii de lemne) Păzește!

baur, ~ă *a* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 98 / P: *ba-ur* / E: ger ***bauer***] (Rar; la moți) Harnic.

bauxit *sn* vz ***bauxită***

bauxită *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 66 / V: ***bauxit*** *sn* / P: *ba-u~* / Pl: ? / E: fr ***bauxite***] Oxid de aluminiu care se găsește în natură ca minereu de diferite culori.

bavarez , ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1942, nr. 162, 6/4 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Bavaria*** + *-ez*] **1-2** (Om) originar din Bavaria. **3-4** *a* (Locuitor) din Bavaria.

bavetă *sf* [At: DEX² / V: ***babe~*** / Pl: *~te* / E: fr ***bavette***] 1 Partea de sus a unui șorț. 2 Bărbiță. 3 Șorț de tablă montat deasupra coamei la acoperiș. 4 Apărătoare de cauciuc pusă la roțile din spate ale unui autovehicul, pentru a diminua stropirea.

bavețică *sf* [At: DEX² / Pl: *~țele* / E: ***bavetă*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Bavetă (**2**) (mică).

bavură *sf* [At: LTR / Pl: *~re, ~ri* / E: fr ***bavure***] 1 (Teh) Material rămas peste profilul normal, pe suprafața pieselor prelucrate sau turnate. 2 (Pgr) Contur îngroșat, lăsat de o cerneală proastă.

baz¹ *sn* [At: CHEST. II, 280/130 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pivniță.

baz² *sn* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariaefolium*).

baza [At: LM / Pzi: *~zez* / E: fr ***baser***] **1-2** *vtr* A (se) sprijini pe ceva Si: *a (se) întemeia, a (se) rezema*. 3 *vr* A se bizui.

bazaconie *sf* [At: VARLAAM, C. II, 61/2 / V: (înv) ***bez~,*** (rar) ***~zăc~, bațagonie, blazgonie*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***безъзаконик***] 1 (Înv) Nelegiuire. 2 (Înv) Crimă. 3 Ciudățenie. 4 (Fam) Poznă.

bazaghean-bașa *sn* vz ***pazarghean-bașa***

bazal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***basal***] 1 Referitor la bază. 2 Al bazei. 3 (Îs) *Membrană ~ă* Membrană alcătuită dintr-o țesătură de fibre, pe care se sprijină epiteliul unui țesut conjunctiv. 4 (Blg; îs) *Metabolism ~* Consum minim de energie al unui organism, în stare de repaus.

bazalt *sn* [At: SOARE, MAȘ. 220 / V: *~asa~* / Pl: *~uri* / E: fr ***basalte,*** lat ***basaltes***] 1 Rocă vulcanică de culoare închisă, întrebuințată la construcții și pavaje. 2 (Înv; îs) *~ artificial* Cărămidă obținută dintr-un amestec de lut, nisip și var.

bazaltic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bazaltique***] 1 De bazalt (**1**). 2 Care se referă la bazalt (**1**). 3 Care conține bazalt (**1**).

bazaltină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***basaltine***] Piatră obținută din bazalt (**1**) concasat.

bazament *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: it ***basamento***] 1 Piedestal. 2 Temelie.

bazaoaiche *sfp* vz ***bazaochi***

bazaochi, ~oache [At: TELEOR., ap. TDRG / V: *~oaiche, basa~* / Pl: *~, ~* / E: ns cf ucr ***безокий***] 1 *a* Sașiu. 2 *sf* (Îe) **Se uită ca ~a** Se uită cruciș. 3 *a* Nebunatic).

bazar *sn* [At: SADOVEANU, D. P. 144 / V: (rar) *~e* / Pl: *~uri* / E: fr ***bazar***] 1 Loc în aer liber unde se vând diverse obiecte și mărunțișuri. 2 Magazin unde se vând diverse obiecte.

bazare *sf* vz ***bazar***

bazarghean-bașa *sm* vz ***pazarghean***

bazarghidean *sm* vz ***pazarghidean***

bazarină *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ne* / E: nct] (Mun) Stambă subțire, pentru cămăși, rochii etc.

bazarlâc *sn* vz ***pazarlâc***

bază *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: *~ze* / E: fr ***base***] 1 Parte care susține un corp, o clădire sau un element de construcție Si: *temei, temelie, talpă*. **2-3** Linie sau plan față de care se măsoară înălțimea unei figuri sau corp geometric. 4 (Fig) Ceea ce formează temeiul a ceva. 5 (Șîs ~ *economică*) Totalitatea relațiilor de producție într-o etapă a dezvoltării sociale. 6 Loc de concentrare a unor rezerve de oameni, de materiale etc., care servește ca punct de plecare pentru o anumită activitate. 7 Concentrare de cunoștințe necesare pentru studiul unei materii. 8 (Îs) ~ *militară* Structură militară a cărei prezență într-un anumit loc duce la avantaje strategice și tactice. 9 (Îs) ~ *aeriană* sau *de aviație* Aeroport militar. 10 (Îs) ~ *navală* Port militar. 11 (Îs) ~ *operativă* sau *de operații* Zonă unde sunt concentrate trupe pentru operații militare. 12 (Îs) ~ *sportivă* Complex de instalații și terenuri pentru sport. 13 (Mat; îs) ~ *a unui sistem de numerotație* Numărul de unități de un ordin oarecare, care alcătuiește o unitate de ordin imediat superior. 14 Corp chimic alcătuit dintr-un atom legat de unul sau mai mulți hidroxili, care albăstrește hârtia de turnesol, are gust leșietic și, în combinație cu un acid, formează o sare. 15 (Fnl; îs) ~ *de articulație* Punct al aparatului fonator unde se produce un sunet. 16 (Îla) **De ~** Fundamental. 17 (Îla) **Fără ~** Neîntemeiat. 18 (Îlav) **Pe** (sau **în**) **~za ... sau pe ~ de ...** În conformitate cu... 19 (Îal) Pe principiul... 20 (Îe) **A avea (ceva) la ~** A se întemeia pe ceva (sigur). 21 (Îe) **A pune ~zele a ceva** A întemeia. 22 Elementul principal al unei substanțe chimice sau farmaceutice. 23 (Îs) *~za craniului* Partea craniului care închide cutia craniană înspre ceafă. 24 Distanță între difuzoarele (externe) ale unui sistem de redare stereofonică. 25 (Elt) Electrod corespunzător zonei cuprinse între cele două joncțiuni ale unui tranzistor. 26 (Elt; îs) ~ *de timp* Unitate funcțională a unor aparate electronice, care generează impulsuri la intervale de timp precise. 27 (Inf; îs) ~ *de date* Ansamblu de date astfel

organizate, încât pot fi utilizate de programe multiple. **28** (Îs) ~ *de lansare* Loc unde se află instalațiile necesare pentru pregătirea, lansarea și controlul zborului rachetelor.

bazăconie *sf* vz ***bazaconie***

bazea *sf* [At: (a. 1669) ap. ȘIO / E: fr ***basin***] (Îvr) Material cu urzeala de ață și băteala de bumbac.

bazedov *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr [maladie de] ***Basedow***] (Șîs *Boala lui Basedow*) Boală endocrină manifestată prin hipersecreția și creșterea în volum a tiroidei, proeminența globilor oculari, nervozitate, insomnii etc.

bazedovian, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***basèdowien***] (Rar) **1-2** (Persoană) cu caracteristicile bolii lui Basedow. **3-4** (Persoană) care suferă de boala lui Basedow.

bazgă *sf* [At: GASTER, ap. REV. P. IST. II, 100 / E: nct] (Înțeles aproximativ, dedus din context) **1** Flacără. **2** (Fig) Vâlvătaia iadului.

bazic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 113 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***basique***] (Chm; d. substanțe) Care are proprietățile unei baze.

bazicitate *sf* [At: MACAROVICI, CH. 108 / E: ***bazic*** + *-(i)tate*] (Chm; d. substanțe) **1** Proprietatea de a se comporta ca o bază. **2** Numărul de atomi de hidrogen ai unei molecule de acid care pot fi înlocuiți.

bazidie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***baside***] (La ciuperci) Organ special pe care se formează sporii.

bazidiomicete *sfp* [At: DN³ / P: *~di-o~* / E: fr ***basidiomycètes***] Clasă de ciuperci la care sporii se formează la exterior, pe bazidii.

bazidiospor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***basidiospore***] (Bot) Spor produs de bazidii.

bazilar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 85 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***basilaire***] (Atm) **1** Care face parte din bază. **2** Care servește de bază.

bazilical, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***basilical***] **1** De bazilică. **2** Care aparține unei bazilici. **3** Referitor la o bazilică.

bazilicale *sfp* vz ***vasilecale***

bazilică *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 6 / A și: *~lică* / Pl: *~ici* / E: fr ***basilique***, lat ***basilica***] **1** (La romani) Edificiu public cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau cinci părți. **2** Biserică romano-catolică medievală, în formă de dreptunghi, împărțită în interior în trei părți, prin șiruri de coloane. **3-4** (Pex) Nume dat unei biserici sau unei catedrale impunătoare.

bazilisc *sm* [At: DN³ / V: ***va~*** / Pl: *~iște* / E: it ***basilisco***] **1** (Îcp) Șarpe fabulos, care ucidea cu privirea. **2** Gen de șopârlă cu limba groasă, capul și gâtul scurt, pe cap cu o excrescență epidermică triunghiulară, iar, pe spate și pe coadă, cu o creastă dințată mobilă.

bazin *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***bassin***] **1** Rezervor deschis (de mari dimensiuni), construit din metal, piatră, ciment etc. **2** Rezervor de apă amenajat pentru înot sau sporturi nautice. **3** (Șîs ~ *hidrografic*) Regiune din care un râu, un fluviu, un lac sau o mare își adună apele. **4** Regiune delimitată de albiile tuturor afluenților unui râu sau fluviu. **5** (Îs) ~ *portuar* Parte a unui port special amenajată pentru staționarea vaselor (în vederea încărcării sau descărcării lor). **6** Regiune geografică bogată în zăcăminte. **7** (Atm) Cavitate aflată în partea inferioară a abdomenului și constituită din oasele iliace Si: *pelvis*.

bazinaș *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***bazin*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Bazin (cam mic).

bazinet *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***bassinet***] (Atm) Segment al canalului excretor al rinichiului, în regiunea hilului.

baziotrib *sm* [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***basiotribe***] (Med) Instrument obstetrical, folosit în baziotripsie.

baziotripsie *sf* [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***basiotripsie***] (Med) Operație obstetricală prin care se zdrobește capul fătului, când acesta nu poate fi extras prin craniotomie.

bazipetal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***basipetal***] (D. plante; îoc *acropetal*) La care organele se dezvoltă începând de la vârf spre bază.

bazm *sn* vz ***basm***

bazma *sf* vz ***basma***

bazofil, ~ă *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***basophile***] **1-2** (Leucocită) care are afinitate pentru coloranții bazici.

bazofilie *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***basophilie***] (Blg) **1** Însușirea de a fi bazofil. **2** Prezență excesivă a bazofilelor.

bazofobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***basophobie***] Teamă morbidă de a cădea din mers.

bazon *sn* [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: nct] Bucată de stofă, pânză sau piele, aplicată pe turul² pantalonilor, al izmenelor sau chiloților, pentru a-i cârpi sau a-i întări.

bazona *vt* [At: DEX² / Pzi: *~nez* / E: ***bazon***] A cârpi cu bazoane.

bazonare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ări, ~e* / E: ***bazona***] (Rar) Cârpire cu bazoane Si *bazonat¹*.

bazonat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bazona***] (Rar) Bazonare.

bazonat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bazona***] Care e cârpit cu bazoane.

bazooka *s* [At: DEX² / P: *bazuca* / E: eg ***bazooka***] Aruncător de grenade antitanc.

bă *i* [At: V. ROM. noiembrie 1950, 31 / E: fo] (Fam; irn) Măi.

băbae *sm* vz ***babacă***

băbacă *sm* vz ***babacă***

băbaică *sf* [At: DAMÉ, T. 126 / P: *bă-bai-că* / Pl: *~băici* / E: ucr ***бабайка***] (Reg) Vâslă.

băban, ~ă *a* vz ***baban***

băbană *sf* vz ***babană***

băbar *sm* [At: PANN, P. V. II, 145/12 / V: ***bab~*** / Pl: *~i* / E: ***babă*** + *-ar*] **1** (Irn) Bărbat matur care umblă după fete tinere. **2** (Gmț) Bărbat însurat. **3** Celibatar. **4** Bărbat căruia îi place să stea cu babele. **5** Om care stă acasă mereu, ca o babă. **6** (Reg; lpl) Bărbați care, deghizați în bătrâni, colindă seara, la sărbătorile de iarnă.

băbască *sf* vz ***băbesc***

băbăcuță *sm* [At: ALECSANDRI, T., ap. ȘIO / Pl: *~ți* / E: ***băbacă*** + *-uță*] **1-4** (Îrg; șhp) Babacă (**1, 5**) (drag).

băbăic *sm* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***babaie*** + *-ic*] (Îrg) Bunic.

băbăiță *sm* [At: ALECSANDRI, T. 950 / Pl: *~ți* / E: ***babaie*** + *-iță*] **1-2** (Îrg; șhp) Babaie (drag).

băbălacă *sf* [At: CADE / Pl: *~ace* / E: nct] (Trs) Fel de mâncare preparată cu ouă.

băbălău *sm* [At: GHIBĂNESCU, ap. TDRG / V: ***babal~*** / Pl: *~ăi* / E: ***babă*** + *-ălău*] **1** (Mol) Babalâc (3). **2** Om fără energie, ca o babă. **3** Om înalt și prost. **4** (Fam) Om afemeiat. **5** (Bot; lpl) Plante înalte, cu floarea galbenă, nedefinite mai îndeaproape.

băbălog, ~oagă *smf* vz ***babalâc***

băbăluc¹ *smi* [At: VICIU, GL. / V: ***babal~*** / E: srb ***babaluc***] (Îrg; îlav) **Din ~** Din moși-strămoși.

băbăluc² ~ă *smf* [At: VICIU, GL. / V: ***~bâl~*** / Pl: *~uci, ~uce* / E: srb ***baba-ruga***] (Reg) **1-2** Personaj (sau copil) imaginar cu care se sperie copiii Si: *babau*.

băbălugă *sf* [At: ALRT II, 325 / V: ***babaru~*** / Pl: *~uge* / E: nct] (Reg) Paparudă.

băbărcă *sf* vz ***băbârcă***

băbăreasă *sf* [At: ȘEZ. III, 232 / V: ***babar~*** / Pl: *~ese* / E: ctm ***borbăreasă*** și ***babă***] (Reg) Femeie bătrână care știe să lecuiască, să descânte, să ghicească Si: (reg) *barbăreasă*.

băbăret *sms* [At: JIPESCU, O. 151 / E: ***babă*** + ***-ăret***] (Pfm) Mulțime de babe Si: (pfm) *băbet*.

băbărie *sf* [At: JIPESCU, O. 76 / Pl: *~ii* / E: ***babă*** + *-ărie*] (Mpl) **1** Leacuri. **2-3** Credințe sau superstiții băbești. **4** Vrăji.

băbărog, ~oagă *smf* [At: CV, 1951, nr. 5, 26 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: nct] (Reg; prt) Persoană cu corpul disproporționat.

băbăruјă *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~je* / E: mg ***bazsarozsa***] **1** (Bot; reg) Bujor (*Paeonia officinalis*). **2** (Bot; Trs) Rujă (*Sedum rosea*).

băbăruță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: nct] (Csnp) Monedă de valoare mică.

băbășcuță *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~țe* / E: ***babușcă*** + *-uța*] Pepene mic.

băbătie *sf* [At: CREANGĂ, P. 111 / V: ***~tuie, ~butie*** / Pl: *~ii* / E: ***babă*** + *-ătie*] **1-16** Băbuță (**1-16**). **17** (Îrg) Dispozitiv (de tablă) așezat deasupra vetrei sau cuptorului, la casele fără coș, pentru a prinde fumul și scânteile Si: *băbuchie*.

băbătuie *sf* vz ***băbătie***

băbăție *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Gură a cuptorului.

băbău[1] *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~bae* / E: nct] (Reg) Pat acoperit cu un cearșaf, care are un fel de stelaje dedesubt, pentru rufe.

băbău[2] *sn* vz ***bobou***

băbâc *sm* [At: DA ms / Pl: *~âci* / E: nct] Băbălugă.

băbâluc, ~ă *smf* vz ***băbăluc***[2]

băbârcă [At: LB / V: ***babar~, ~băr~*** / Pl: *~rci* / E: bg **бабарка**] (Irn) **1** *sf* Femeie trecută. **2** *sm* Moșneag mic, slab și spân. **3** *sf* Fire acră. **4** *sf* Oaie bătrână.

băbârnac *sn* vz ***bobârnac***

băbârță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: ***babă*** + *-ârța*] Femeie rea.

băbesc, ~ească [At: CANTEMIR, HR. 221/1 / V: ***~bască*** / Pl: *~ești* / E: ***babă*** + *-esc*] **1** *a* (Prt) După obiceiul babelor (**1**). **2** *a* (Prt) În felul babelor (**1**). **3** *a* (Prt) Îmbrăcat în portul babelor (**1**). **4** *a* Care se referă la babă (**1**). **5** *a* (Îs) *Vorbe ~ești* Scorniturі. **6** *a* (Îs) *Fleacuri ~ești* Superstiții cărora nu merită să li se dea importanță. **7** *a* (Îs) *Leacuri ~ești* Remedii empirice ale medicinei populare. **8** *a* (Îas) Descântece. **9** *a* (Îs) *Socoteală ~ească* Calcul mental făcut simplist. **10-11** *a* (Îas) Gândire limitată și superstițioasă. **12** *sf* Soi românesc de viță de vie, cu struguri rămuroși și boabe rotunde, mari, rare, de culoare neagră-albăstrie. **13** *sf* Strugure din băbească (**12**). **14** *sf* Vin din băbească (**12**).

băbește *av* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / E: ***babă*** + *-ește*] **1** (Dep) Ca babele. **2** (Îe) **A socoti ~** A face calcule cu metode simpliste, empirice. **3** Cu leacuri băbești.

băbet *sms* [At: JIPESCU, ap. TDRG/ E: ***babă*** + *-et*] (Pfm) Băbăret.

băbete *sm* [At: ȘEZ. IV, 203 / Pl: *~eți* / E: ***babă*** + *-ete*] (Mol; rar; prt) Babă (**1**).

băbi [At: LM / Pzi: *~besc* / E: ***babă***] **1** *vi* A deveni babă (**1**). **2** *vi* A fi babă (**1**). **3** *vt* A se comporta ca o babă. **4** *vr* (Pan) A îmbătrâni înainte de vreme.

băbică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***babă*** + *-ică*] (Șhp) **1-16** Băbuță (**1-16**).

băbire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***băbi***] **1** Transformare în babă (**1**) Si: (rar) *băbit*[1] (**1**). **2** Starea de babă (**1**) Si: (rar) *băbit*[1] (**2**). **3** Comportare de babă (**1**) Si: (rar) *băbit*[1] (**3**). **4** (Pan) Îmbătrânire înainte de vreme Si: (rar) *băbit*[1] (**4**).

băbit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***băbi***] **1-4** (Rar) Băbire (**1-4**).

băbit[2]***, ~ă*** *sf, a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băbi***] **1-2** (Femeie) care a devenit babă (**1**). **3-4** *sf, a* (Femeie) care este babă (**1**). **5-6** (Femeie) care are comportament de babă (**1**). **7-8** (Femeie) care a îmbătrânit înainte de vreme.

băbiță[1] *sf* [At: ALRM I / II, h. 293 / Pl: *~țe* / E: ***babă*** + *-iță*] (Șhp) **1-16** Băbuță (**1-16**).

băbiță[2] *sf* vz ***babiță***[1]

băboi[1] *sm* [At: CREANGĂ, P. 97 / Pl: *~* / E: ***babă*** + *-oi*] **1-22** (Dep) Babă (**1-6, 15-22**) (greu de suportat) Si: *babornița* (**1-22**).

băboi[2] *sm* vz ***baboi***

băborniță *sf* vz ***baborniță***

băbucă *sf* [At: ȘEZ. I, 120 / Pl: *~uci* / E: ***babă*** + *-uca*] **1-16** Băbuță (**1-16**).

băbuchie *sf* vz ***băbătie***

băbuie *sf* [At: HEM 2785 / Pl: *~ui* / E: ***babă*** + *-uie*] **1-16** Băbuță (**1-16**).

băbura *viu* [At: JAHRESBER. III, 313 / Pzi: *~rează* / E: ***bаbură***[1]] **1-2** (Ban) A ploua cu picături mari (amestecate cu grindină).

băburare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***băbura***] **1-2** (Ban; rar) Cădere a unei ploi cu picături mari (amestecate cu grindină) Si: (rar) *băburat*[1] (**1-2**).

băburat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***băbura***] **1-2** (Ban; rar) Băburare (**1-2**).

băburat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***băbura***] **1-2** (Rar) Care a fost plouat cu picături mari (amestecate cu grindină).

băbură *sf* [At: REV. CRIT. III, 86 / V: ***bab~*** / Pl: *~ri* / E: srb *bábura*] (Reg) Urloi pe care iese fumul în pod, la casele țărănești Si: (reg) *capră*, *ursoane*.

băburină *sf* [At: CHEST. V.S. ap. DA ms / Pl: (Nob) *~ne* / E: ***babură***[1] + *-ină*] **1-2** (Ban) Babură[1] (**1-2**).

băbușcă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 125 / V: ***bab~*** / Pl: *~ști* / E: rs **бабушка**] (Șhp) **1-16** Băbuță (**1-16**). **17** (Trs) Butonieră. **18** (Orn; pop) Sticlete. (*Cardueta carduelis*). **19** (Orn; pop) Scatiu (*Cardueta spicus*). **20** (Orn; pop) Pasăre îmbătrânită, care nu mai cântă. **21** (Bot; reg) Iarbă foarte deasă, înaltă de 10-11 cm. **22-23** (Reg) Oaie (bătrână) Cf *babană*.

băbut *sn* [At: DAMÉ, T., 14 / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol) Bucată de lemn mobilă așezată orizontal deasupra perinocului (gresiei, scaunului, mesei, baargicului) de pe osia carului țărănesc Si: *vârtej*.

băbutie *sf* vz ***băbătie***

băbuț *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bebeluș.

băbuță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 68 / Pl: *~țe* / E: ***babă*** + *-uța*] **1-16** (Șhp) Babă (**1-2, 5, 7-8, 15-17**) (dragă) Si: *băbică* (**1-16**), *băbiță* (**1-16**), *băbucă* (**1-16**), *băbuie* (**1-16**), *băbușcă* (**1-16**).

băcan[1] *sm* [At: (a. 1693) DOC., ap. HEM 2812 / V: (reg) ***bacal*** / Pl: *~i* / E: tc ***bakkal***] (Iuz) Negustor care vindea cu amănuntul diverse produse alimentare.

băcan[2] *sm* [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: *~i* / E: tc ***bakam***] **1** Lemn de culoare roșiatică al arborelui exotic *Haematoxylon campechianum*, folosit ca astringent împotriva diareei. **2** Colorant roșu, obținut, prin fierbere, din băcan[2] (**1**).

băcancă *sf* vz ***bocancă***

băcăi *v* vz ***bâcâi***

băcălesc, ~ească *a* vz ***băcănesc***

băcălie[1] *sf* vz ***băcănie***

băcălie[2] *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ii* / E: nct] **1-2** (Bot; reg) Babiță[1] (**3-4**).

băcălime *sf* vz ***băcănime***

băcăliță *sf* vz ***băcăniță***

băcăneasă *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ese* / E: ***băcan***[1] + *-easa*] (Îvr) **1-3** Băcăniță (**1-3**).

băcănesc, ~ească *a* [At: TDRG / V: ***~ăle~*** / Pl: *~ești* / E: ***băcan***[1] + *-esc*] (Iuz) **1** De băcan[1]. **2** De băcănie. **3** Al băcanului[1]. **4** Al băcăniei. **5** Referitor la băcan[1]. **6** Referitor la băcănie.

băcăni[1] [At: HEM 2816 / Pzi: *~nesc* / E: ***băcan***[1]] (Înv) **1** *vt* A vopsi cu băcan[2] (**2**). **2** *vr* A se farda. **3** *vt* (Psr) A însemna oile cu vopsea.

băcăni[2] *vi* vz ***a bocăni***

băcănie *sf* [At: (a. 1778) LET. III, 285/4 / V: ***~ălie***[1] / Pl: *~ii* / E: ***băcan***[1] + *-ie*] (Iuz) **1** Meseria de băcan[1]. **2** Magazin de coloniale. **3** (Mpl) Mărfuri coloniale. **4** (Înv; mpl) Substanțe vegetale aromatice care se folosesc drept condimente. **5-7** (Înv; îf *~ălie*) Băcăniță (**1-3**).

băcănime *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 158 / V: ***~ăli~*** / Pl: *~mi* / E: ***băcan***[1] + *-ime*] **1** Mulțime de băcani[1]. **2** Totalitate a băcanilor[1] dintr-o localitate.

băcănioară *sf* [At: (a. 1827) DOC., ap. HEM 2818 / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***băcănie*** + *-ioară*] **1-2** (Iuz; șhp) Băcănie (**2**) (mică).

băcănire[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***băcăni***] (Înv) **1** Vopsire cu băcan[2] Si: (rar) *băcănit*[1] (**1**). **2** Fardare. **3** (Psr) Însemnare a oilor cu vopsea Si: (rar) *băcănit*[1] (**3**).

băcănire[2] *sf* vz ***bocănire***

băcănit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***băcăni***] (Îvr) **1** Băcănire (**1**). **2** Fardare. **3** Băcănire (**3**).

băcănit² *sn* vz ***bocănit¹***

băcănit³, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băcăni***] **1** Care a fost vopsit cu băcan². **2** Fardat. **3** (Psr; d. oi) Care a fost însemnat cu vopsea.

băcănit⁴, ~ă *a* vz ***bocănit²***

băcăniță *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, nr. 504 / V: ***~ăli~*** / Pl: *~țe* / E: ***băcan¹*** + *-iță*] **1** Femeie care vinde într-o băcănie **(2)**. **2** Femeie care vinde coloniale. **3** Soția băcanului¹.

băcăr, ~ă *a* [At: VLASIU, A. P. 99 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. oi) Cu sens neprecizat.

băcăraie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~răi* / E: ger ***Bäckerei***] (Reg) Prăjitură.

băcărel *sm* [At: VLASIU, A. P. 99 / Pl: *~ei* / E: ***băcăr*** + *-el*] (Reg; d. miei) Cu sens neprecizat.

băcăuan, ~ă *sm, a* [At: DEX² / P: *~că-uan* / Pl: *~i, ~e* / E: ***Bacău*** + *-an*] **1-8** (Persoană) care este născută și crescută în municipiul sau județul Bacău. **9-12** (Persoană) care locuiește în municipiul sau județul Bacău.

băcăuancă *sf* [At: DEX² / P: *~că-uan~* / E: ***băcăuan*** + *-că*] **1-4** Femeie născută și crescută în municipiul sau județul Bacău. **5-6** Locuitoare din municipiul sau județul Bacău.

băcâncă *sf* vz ***bocanc***

băceag *sn* [At: CHEST. V 8/45 / V: ***~ciag, bășag*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Psr; reg) **1** Băcie. **2** Loc unde a fost o stână Si: *băciliște*. **3** Adăpost la câmp, unde iernează oile.

băchișoară *sf* [At: BUJOREANU, B. L. 368 / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg; pbl) Jaleș (*Salvia officinalis*).

băci *v* [At: CHEST. V/166 / Pl: *~esc* / E: ***baci***] **1-8** A băciui **(1-8)**. **9** (C. este rufa, părul) A unge cu unt și usuc, pentru a fi apărat de insecte.

băciag *sn* vz ***băceag***

băcică¹ *sm* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***baci²*** + *-ică*] **1-10** (Șhp) Baci² **(1-5)** (drag) Si: *băciucă* **(1-10)**.

băcică² *sm* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***baci³*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Baci³ **(1-3)** (drag).

băcie *sf* [At: HEM 2819 / V: ***bac~*** / Pl: *~ii* / E: ***baci*** + *-ie*] (Psr) **1** Stână. **2** Colibă în care locuiesc ciobanii și unde se prepară brânza. **3** (Înv) Dijmă în brânză asupra oilor Si: *băcit*. **4** Meserie de baci² **(1)**.

băcioaie¹ *sf* [At: CHEST. V, 26/98 / Pl: *~* / E: ***baci*** + *-oaie*] **1-6** Băciță **(1-6)**.

băcioaie² *sf* [At: CHEST. V, 121/46 / Pl: *~* / E: ***baci*** + *-oaie*] (Psr) Parte a stânei unde se țin laptele și produsele din lapte Cf *băceag, băcie*.

băcioi *sm* [At: HEM 2821 / P: *bă-cioi* / V: (reg) ***~oniu*** / Pl: *~* / E: ***baci*** + *-oi*] (Îrg) Proprietar al laptelui dintr-o stână.

băcioniu *sm* vz ***băcioi***

băcire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***băci***] **1** Băciuire **(1)**. **2** (Reg; pan) Mocăire. **3** (Reg; d. copii) Plescăire. **4** (Fig) Zăbovire. **5-7** Băciuire **(5-7)**. **8** Ungere cu unt și usuc a părului sau rufelor, pentru a fi apărate de insecte Si: (rar) *băcit¹* **(8)**.

băcit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***băci***] **1** Băciuire **(1)**. **2** (Reg; pan) Mocăire. **3** (Reg; d. copii) Plescăire. **4** (Fig) Zăbovire. **5-7** Băciuire **(5-7)**. **8** Băcire **(8)**. **9** (Înv) Parte din suma câștigată prin vânzarea produselor, care i se dă baciului³ **(1)** drept remunerație. **10-11** Ocupație a baciului³ **(1-3)**.

băcit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băci***] (Îvr) **1** Preparat². **2** Mocăit². **3** Zăbovit². **4** Băciuit² **(4)**. **5** Locuit². **6** (D. păr, rufe) Care a fost uns cu unt și usuc pentru a fi apărat de insecte.

băciță *sf* [At: TURCU, E. 78 / Pl: *~ițe* / E: ***baci*** + *-iță*] **1** (Reg) Femeie care administrează o stână. **2** Femeie care prepară derivatele laptelui de oaie. **3-6** Soție a baciului **(1-4)**.

băciucă *sm* [At: LM / Pl: *~uci* / E: ***baci²*** + *-uc*] **1-10** Băcică **(1-10)**.

băciui *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: ***baci¹*** + *-ui*] (Îvr) **1** A prepara brânzeturi Si: *a jintui*. **2** (Reg; pan) A lucra încet de tot, fără spor Si: *a mocăi*. **3** (Reg; d. copii) A plescăi. **4** (Fig) A zăbovi. **5** (Fig) A se opri des la o casă. **6** (Fig) A stărui într-una pe lângă cineva, pentru ceva. **7** (Fig) A apela mereu la cineva într-o afacere. **8** (Pgn) A locui.

băciuire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***băciui***] (Îvr) **1** Preparare a brânzeturilor Si: (rar) *băcire* **(1)**, *băcit¹* **(1)**, *băciuit¹* **(1)**. **2** (Reg; pan) Mocăire. **3** (Reg; d. copii) Plescăire. **4** (Fig) Zăbovire. **5** (Fig) Oprire adeseori la o casă Si: (rar) *băcire* **(5)**, *băcit¹* **(5)**, *băciuit¹* **(5)**. **6** (Fig) Stăruire pe lângă cineva, pentru ceva Si: (rar) *băcire* **(6)**, *băcit¹* **(6)**, *băciuit¹* **(6)**. **7** (Fig) Apelare frecventă la cineva într-o afacere Si: (rar) *băcire* **(7)**, *băcit¹* **(7)**, *băciuit¹* **(7)**. **8** (Pgn) Locuire.

băciuit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***băciui***] (Îvr) **1** Băciuire **(1)**. **2** (Reg; pan) Mocăire. **3** (Reg; d. copii) Plescăire. **4** (Fig) Zăbovire. **5-7** Băciuire **(5-7)**.

băciuit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băciui***] (Îvr) **1** Preparat². **2** Mocăit². **3** Zăbovit². **4** Oprit adeseori la o casă Si: *băcit²* **(4)**. **5** Locuit².

băciulie *sf* [At: MARIAN, ap. HEM 2827 / V: ***boc~, bociol~*** / Pl: *~ii* / E: ctm ***bocioacă*** și ***măciulie***] **1** Căpățână a usturoiului. **2** Măciulie. **3** (Pex) Obiect cu formă de capsulă mică. **4** (Spc) Capac al capsulei.

băcs *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: eg ***bax***] **1** Cutie mare de carton în care este ambalat un produs portabil. **2** Conținutul unui bax **(1)**.

băcsai, ~e *smf* vz ***bâcsai***

băcsău *sm* vz ***bucsău***

băcsi *vtr* vz ***bâcsi***

băcsire *sf* vz ***bâcsire***

băcsit¹ *sn* vz ***bâcsit¹***

băcsit², ~ă *a* vz ***bâcsit²***

băcui, ~e *smf* [At: CADE / Pl: *~* / E: nct] **1** (Olt) Poreclă dată bănățenilor. **2** (Ban) Poreclă dată locuitorilor de la munte.

băcuiață *sf* [At: Com I. POP-RETEGANUL, ap. HEM 2834 / P: *~cu-ia~* / V: *~uieț* / Pl: *~țe* / E: ctm mg ***bacó*** și ***săcuieț***] (Trs) Față de pernă folosită în loc de sac.

băcuieț *sm* vz ***băcuiață***

bădai *sm* [At: HEM 2843 / V: ***~dâni¹*** / Pl: *~dâi* / E: ns cf *badim*] (Reg) Migdal (*Amygdalus communis*).

bădan *sn* [At: I. IONESCU, M., 371 / V: ***bad~, badană,*** *sf* / Pl: *~e* / E: srb ***badan***] **1** Vas mare. **2** Conținutul unui bădan **(2)**. **3** Cadă. **4** Conținutul unui bădan **(4)**. **5** Cazan mare, mai lat la fund decât la gură, în care se prepară vin sau țuică. **6** Conținutul unui badan **(5)**. **7** (Îf *badană*) Putină. **8** (Îaf) Conținutul unei badane **(7)**.

bădaniță *sf* [At: HEM 2837 / Pl: *~țe* / E: ***bădan*** + *-iță*] **1** Vas mic de lemn, în care se păstrează făina. **2** Conținutul unui bădan **(1)**.

bădădăi *vi* [At: CREANGĂ, A. 142 / V: ***bâdâdâi*** / Pzi: *~dădăi* și *~iesc* / E: ns cf mg *bódologni*] (Mol) **1** A hoinări. **2** A spune vorbe fără rost.

bădădăire *sf* [At: MDA / V: ***~dui~, bâdâdâi~*** / Pl: *~ri* / E: ***bădădăi***] (Mol) **1** Hoinărire. **2** Vorbire fără rost Si: (Mol) *bădădăit¹* **(2)**.

bădădăit¹ *sn* [At: DA ms / V: ***~duit, bâdâdâit*** / Pl: *~uri* / E: ***bădădăi***] (Mol) **1** Hoinărit¹. **2** Bădădăire **(2)**.

bădădăit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bădădăi***] (Mol) **1** (D. locuri) Hoinărit². **2** (D. vorbire) Fără rost Si: (Mol) *bădăduit²* **(2)**.

bădădui *vi* [At: I. CR. II, 134 / Pzi: *~esc* / E: ***bădădăi*** css] (Mol) **1** A hoinări. **2** A bădădăi **(2)**.

bădăduire *sf* [At: MDA / Pl: *~ri* / V: ***bădădaire*** / E: ***bădădui***] (Mol) **1** Hoinărire. **2** Bădădăire **(2)**.

bădăduit¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***bădădui***] (Mol) **1** Hoinărit¹. **2** Bădădăire **(2)**.

bădăduit², ~ă *an* [At: MDA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bădădui***] (Mol) **1** Hoinărit². **2** Bădădăit² **(2)**.

bădăi *smn* vz ***bădâi***

bădănăluță *sf* [At: CHEST. II, 382 / Pl: *~țe* / E: ***badanale*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Bidinea (mică) Si: (reg) *bădănuță* **(1-2)**.

bădănuță *sf* [At: ALRM II/I h. 405 / Pl: *~țe* / E: ***badana*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Bădănăluță **(1-2)**.

bădăran, ~ă *smf, a* [At: PANN, P. V. III, 144/4 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf mg *badaró*] **1-2** (Om) nepoliticos Si: *mitocan, mojic*. **3-4** (Om) fără educație, cu obiceiuri grosolane Si: *mitocan, mojic*. **5-6** (Om) dintr-o clasă socială inferioară.

bădărancă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ce* / E: ***bădăran*** + *-că*] **1** Femeie nepoliticoasă. **2** Femeie fără educație, cu obiceiuri grosolane. **3** Femeie dintr-o clasă socială inferioară.

bădărănesc, ~ească *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***bădăran*** + *-esc*] **1-3** De bădăran **(1, 3, 5)**. **4-6** Care aparține bădăranului **(1, 3, 5)**.

bădărănește *av* [At: DA ms / E: ***bădăran*** + *-ește*] **1-3** În felul bădăranului **(1, 3, 5)**.

bădărăni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***bădăran***] **1-3** A deveni bădăran **(1, 3, 5)**.

bădărănie *sf* [At: SEBASTIAN, T. 58 / Pl: *~ii* / E: ***bădăran*** + *-ie*] **1-3** Vorbă de bădăran **(1, 3, 5)**. **4-6** Comportare de bădăran **(1, 3, 5)**. **7-9** Însușirea de a fi bădăran **(1, 3, 5)**.

bădărănire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bădărăni***] **1-3** Transformare în bădăran **(1, 3, 5)** Si: (rar) *bădărănit[1]* **(1-3)**.

bădărănit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***bădărăni***] (Rar) **1-3** Bădărănire **(1-3)**.

bădărănit[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bădărăni***] (Rar) **1-3** Care s-a transformat în bădăran **(1-3)**.

bădărănos, ~oasă *a* [At: IORGA, L. II, 506 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bădăran*** + *-os*] **1-6** Bădărănesc **(1-6)**. **7-12** Care denotă bădărănie **(1-6)**.

bădărău *sn* [At: I. CR., ap. CADE / Pl: *~raie* / E: ns cf mg *badar* „amestecat"] (Mol) **1** Mămăligă. **2** Mămăligă prăjită, cu unt sau cu cașcaval. **3** (Trs) Pâine cu legume.

bădăroi *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ / E: ***bădăr(an)*** + *-oi*] (Reg) Prost.

bădău *smn* vz ***bădâu[1]***

bădâi *smn* [At: HEM 2836 / V: ***~dăi, ~dâni[2], ~dânie*** *sf*, ***~dâu[2], ~diiu*** / Pl: ~ sm și *~aie* sn / E: mg ***bödöny***] **1** Vas de lemn de mărimea unei cofe, în care se adună smântâna pentru scos din ea unt. **2** Conținutul unui bădâi **(1)**. **3** Vas de lemn în care se strâng prunele. **4** Conținutul unui bădâi **(3)**.

bădân *sm* vz ***bădai***

bădâni[1] *smn* vz ***bădai***

bădâni[2] *smn* vz ***bădâi***

bădânie *sf* vz ***bădâi***

bădâu[1] [At: HEM 2840 / V: ***~dău*** / Pl: *~ăi* sm și *~âie* sn / E: ns cf mg *bödö*] (Mol; psr) **1** *sn* Lemn cu care se sfărâmă cașul Cf *bridididău, mătcă*. **2** *sm* Ajutor al baciului. **3** *sm* Poreclă dată unui om molatic Si: *trăncălău*.

bădâu[2] *smn* vz ***bădâi***

bădean *sm* vz ***badian***

bădic[1] *sm* vz ***bădică***

bădic[2] *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ici* / E: nct] (Ban) **1** Tuci. **2** Fier turnat. **3** Ceaun. **4** Conținutul unui bădic[2] **(3)**.

bădică *sm* [At: CREANGĂ, P. 147 / V: *~ic[1]* / Pl: *~ici* / E: ***bade*** + *-ică*] **1-14** (Șhp) Bade **(1-7)** (drag) Si: *bădicuță* **(1-14)**, *bădie* **(1-14)**, *bădieș* **(1-14)**, *bădiică* **(1-14)**, *bădiiță* **(1-14)**, *bădiluc* **(1-14)**, *bădilucă* **(1-14)** *bădișor* **(1-14)**, *bădiță* **(1-14)**, *bădițel* **(1-14)**, *bădițică* **(1-14)**, *bădiucă* **(1-14)**, *bădiuliță* **(1-14)**, *bădiuluț*, *bădiuluță* **(1-14)**.

bădicuț *sm* vz ***bădicuță***

bădicuță *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 38 / V: ***~uț*** / Pl: *~ți* / E: ***bădic*** + *-uță*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădie *sm* [At: DUNĂREANU, CH. 147 / V: ***bâd~*** / Pl: *~ii* / E: ***bade*** + *-ie*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădieș *sm* [At: ȘEZ. IX, 190 / P: *~i-eș* / Pl: *~i* / E: ***bădie*** + *-eș*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădii *sn* vz ***bădâi***

bădiică *sm* [At: DA ms / P: *~i-ică* / V: ***bâd~*** / Pl: *~ici* / E: ***bădie*** + *-ică*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădiiță *sm* [At: DA ms / P: *~i-iță* / V: ***bâd~*** / Pl: *~ți* / E: ***bădie*** + *-iță*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădiiu *smn* vz ***bădâi***

bădiluc *sm* vz ***bădilucă***

bădilucă *sm* [At: ȘEZ. III, 19 / V: ***~uc*** / Pl: *~uci* / E: ***bădie*** + *-luc(ă)*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădioi *sm* [At: ZANNE, P. IV, 249 / P: *~di-oi* / Pl: ~ / E: ***bade*** + *-oi*] **1-2** (Îvr) (Soț sau) amant bogat, puternic, dar care nu este iubit.

bădișor *sm* [At: HEM 2860 / Pl: *~i* / E: ***bade*** + *-(i)șor*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădiț *sm* vz ***bădiță***

bădiță *sm* [At: HEM 2866 / V: *~iț* / Pl: *~ți* / E: ***bade*** + *-iță*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădițel *sm* [At: HEM 2866 / Pl: *~ei* / E: ***bădiță*** + *-el*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădițic *sm* vz ***bădițică***

bădițică *sm* [At: ȘEZ. I, 73 / V: *~ic* / Pl: *~ici* / E: ***bădiță*** + *-ică*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădiuc *sm* vz ***bădiucă***

bădiucă *sm* [At: SEVASTOS, N. 327 / V: ***~uc*** / Pl: *~uci* / E: ***badiu*** + *-uc(ă)*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădiuliță *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: *~ți* / E: ***bădiu*** + *-uliță*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădiuluț *sm* vz ***bădiuluță***

bădiuluță *sm* [At: BUD, P. P. 30 / V: *~uț* / Pl: *~ți* / E: ***bădiu*** + *-uluț*] **1-14** (Șhp) Bădică **(1-14)**.

bădoacă *sf* [At: CHEST. V, 169/89 / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg; csnz) Băț.

bădugă *sf* [At: HEM 2868 / Pl: *~ugi* / E: nct] **1** Flegmă. **2** Puroi.

băerel *sn* vz ***băierel***

băeșag, ~ă *a* vz ***băieșag***

băet *sm* vz ***băiat***

băetan *sm* vz ***băietan***

băetană *sf* vz ***băietană***

băetănaș *sm* vz ***băietănaș***

băetănime *sm* vz ***băietănime***

băețan *sm* vz ***băiețan***

băețandru *sm* vz ***băiețandru***

băețaș *sm* vz ***băiețaș***

băețea *sf* vz ***băiețea***

băețel *sm* vz ***băiețel***

băețesc *sm* vz ***băiețesc***

băețește *sm* vz ***băiețește***

băețică *sm* vz ***băiețică***

băețoi *sm* vz ***băiețoi***

băftos, ~oasă *smf, a* [At: BUL. FIL. IV, 154 / V: ***baf~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***baftă*** + *-os*] **1-6** (Persoană) care are baftă **(1-3)**.

băga [At: COD. VOR[2]. 21[v]/6 / Pzi: *bag* / E: ns cf ngr *βάζω* (vz *βάλλω*) „a pune"] **1** *vt* (Cpp „în"; d. obiecte, mai rar despre oameni, ființe sau părți ale lor) A face să intre (ceva sau) cineva într-un spațiu mărginit, într-un recipient etc. și a-l lăsa acolo Si: *a introduce, a vârî*. **2** *vt* (Îe) **A(-și) ~** (pentru cineva) **mâna în foc** A nu avea nici cea mai mică îndoială despre cinstea cuiva Si: *a garanta*. **3** *vt* (Înv; îe) **A(-și) ~ mâna în sânge** A omorî. **4** *vt* (Pop) A ascunde. **5** *vt* (Înv; îe) **A(-și) ~ capul în foc** (sau **pentru cineva**) A-și pune viața în primejdie (pentru cineva). **6** *vt* (Fam; îe) **A ~ în gură** sau **(pe) sub nas,** rar, **sub nări** A mânca. **7** *vt* (Îvp; îe) **A ~ în** (sau **la) urechi** A asculta (cu mare atenție). **8** *vt* (Fam; îe) **A ~ în** (sau **la) cap** A ține minte un lucru Si: *a pricepe*. **9** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **în cap** (ceva) A face (pe cineva) să creadă ceva ce nu este adevărat. **10** *vt* (Îae) A face (pe cineva) să înțeleagă o problemă, o teorie etc. **11** *vt* (Fam; îe) **A(-și) ~ mințile în cap** A se cumințí. **12** *vt* (Fam; îe) **A(-și) ~ în cap** (sau **în minte)** A-și propune. **13** *vt* (Fam; îe) **A(-și) ~ nasul (undeva)** sau **în** (ori **la) ceva** A se amesteca într-o problemă, afacere etc. care nu-l privește. **14** *vt* (Fam; îe) **A o ~ pe mânecă** A se speria (de consecințele unei fapte săvârșite) Si: *a o sfecli*. **15** *vt* (Rar; îe) **A ~** (ceva) **în** (sau **la) buzunar** A fura. **16** *vt* (Pop; îe) **A ~** (pe cineva) **în** (sau **la) buzunar** (sau **în pungă)** A încasa banii câștigați de la cineva la un rămășag. **17** *vt* (Pfm; pan; îe) **A ~ pe cineva în** (sau **la) buzunar** A-și dovedi superioritatea cuiva într-o

discuție. **18** *vt* (D. oameni sau d. animale) (A face să intre sau) a intra (prin convingere sau folosind forța) undeva (în casă, în curte etc.) Si: *a aduce, a conduce, a mâna*. **19** *vt* (Fam; îe) **A ~** (pe cineva) **sub covată** (sau **masă**) A îmbăta pe cineva mai puțin rezistent la o petrecere sau la băutură. **20** *vt* (Fam; îae) A lăsa în urmă într-o întrecere Si: *a birui, a învinge*. **21** *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **în** (sau **la**) **închisoare** (sau **la**) **temniță, pușcărie, ocnă,** (înv) **prinsoare,** (fam) **la gros** A întemnița. **22** *vr* (Fam; îe) **A se ~ în cârd cu** (cineva) A se întovărăși cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile) Si: *a se înhăita*. **23** *vt* (Pfm; îe) **A ~** (animalele) **la** (sau **în**) **plug** (sau **în cârd**) **cu cineva** A se întovărăși cu cineva (pentru lucrările agricole sau ale păstoritului). **24** *vt* (Înv; îe) **A ~** (pe cineva) **la mijloc** A înconjura. **25** *vt* (Fam; fig; îae) A pune pe cineva într-o situație dificilă Si: *a încolți*. **26** *vt* (Înv; îe) **A ~** (pe cineva) **la mână** A prinde. **27** *vt* (Îvr; îe) **A ~** (pe cineva) **în mâinile cuiva** A lăsa pe cineva la discreția sau în puterea cuiva. **28** *vt* (Psr; îe) **A ~ oile în lapte** A înțărca mieii. **29** *vt* (Înv; îe) **A ~ oile în măsură** A alege mieii de la oi. **30** *vr* (Cpp „în“ sau „la“) A intra într-un loc (închis) pentru o durată mai mare sau mai mică de timp Si: *a se vârî, a se ascunde*. **31** *vr* (Pop; cpp „până la“) A intra în treacăt (la cineva). **32** *vr* (Pop; d. oameni sau lucruri de același fel; construit cu pp „în“, „între“ sau „printre“) A se amesteca. **33** *vr* (Fam; îe) **A se ~ în ochii cuiva** A fi îndrăzneț cu cineva. **34** *vr* (Îe) **A se ~ în sufletul** sau **(pe) sub pielea cuiva** A se face, cu insistență, observat de cineva (pentru a-i câștiga încrederea sau a-l descoase). **35-36** *vtr* (Fig; îe) **A (se) ~ (de viu) în mormânt** sau **în groapă,** (pex) **în pământ** A (se) omorî cu zile. **37-38** *vtr* (Trs; îe) **A (se) ~ după masă** A (se) așeza la masă pentru a mânca. **39** *vt* (Fig; construit, de obicei, cu pp „în“, „la“, „între“) A aduce (ceva) undeva Si: *a introduce*. **40** *vt* (Îe) **A ~ zâzanie** (sau **intrigă, râcă, vrajbă**) A produce discordie (între oameni) Si: *a învrăjbi*. **41** *vt* (Fam; îe) **A ~ un fitil** (sau **fitile**) (împotriva cuiva) A calomnia. **42** *vt* (Înv; îe) **A ~ (ceva) zălog** A zălogi. **43-44** *vtr* (D. oameni) A (se) angaja. **45** *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **în pâine** A da (cuiva) o slujbă. **46** *vt* (Fam; îe) **A ~ actele (de căsătorie)** A depune actele necesare pentru căsătorie civilă. **47** *vt* (Arg; îe) **A ~** (pe cineva) **în fabrica de pumni** A lua la bătaie (pe cineva). **48** *vr* (Trs; îe) **A se ~ soldat** (sau **în soldăție, cătană** ori **în cătănie**) A intra în armată. **49** *vr* (Îe) **A se ~ la stăpân** A intra slugă la cineva. **50** *vr* (Fig; îae) A fi obligat să asculți de voința altuia prin angajamentul făcut. **51** *vr* (Mold; Buc; pex) A lua o decizie hotărâtoare pentru toți Si: *a se angaja, a se învoi*. **52** *vt* A introduce printr-un spațiu gol Si: *a trece*. **53** *vt* A împinge pe cineva (într-o stare oarecare, de obicei mai proastă) îndemnându-l la ceva. **54-55** *vtr* (Îe) **A (se) ~ în datorii** A(-l) face (să facă) datorii. **56** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva în boală câinească** sau **în toate boalele, în năbădăi, în alte alea** ori **a-i ~ cuiva boala în oase** A îmbolnăvi pe cineva. **57** *vt* (Fig; îae) A face pe cineva să-și piardă cumpătul. **58** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva în frică** (sau **în groază,** pop **în toate grozile, în spaimele morții**) ori **în ceasul morții, în friguri,** (fam) **în răcori, în toate răcorile,** (reg) **în tușă, în (toți) sperieți(i),** ori **a-i ~** (cuiva) **frica în oase** A speria rău (pe cineva) Si: *a îngrozi, a înfricoșa,* (pop) *a înfrica*. **59** *vt* (Fpp; îe) **A ~ pe cineva în draci** (sau **în toți dracii**) sau **a ~ draci în cineva** A enerva (foarte rău). **60** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **vină** sau (rar) **a ~** (pe cineva) **în vină** A acuza. **61** *vt* (Fam; îe) **A ~ pe cineva în viteză** A sili pe cineva să acționeze sau să lucreze mai repede, cu promptitudine. **62** *vt* (D. mașini; îe) **A ~ în viteză** A cupla roțile la motor. **63** *vt* (Îae) A porni. **64-65** *vtr* (Fig; îae) A (se) grăbi. **66** *vt* (Îe) **A ~ în** (sau **la**) **seamă** (ceva sau pe cineva) A da (deosebită) atenție (la ceva sau cuiva). **67** *vt* (Îe) **A ~ în seamă pe cineva** A fi curtenitor (cu cineva). **68** *vt* (Îae) A asculta de cineva. **69** *vt* (Înv) **A ~ a seamă pe cineva** A da atenție cuiva. **70** *vi* (Îe) **A ~ seamă la ceva** A fi atent la ceva Si: *a observa*. **71** *vi* (Înv; îae) A socoti. **72** *vi* (Îe) **A ~ de seamă** A avea grijă (de ceva). **73-74** *vi* (Îlav) **(După) cum bag de seamă** (După cum) mi se pare.

băgare *sf* [At: BELDIMAN, N. P. II, 199/1 / Pl: *~gări* / E: *băga*] **1** Introducere a ceva sau a cuiva într-un spațiu mărginit, într-un recipient etc. și lăsare acolo Si: *băgat[1]*, *vârâre*. **2** (Îe) **~ a mâinii în foc pentru cineva** Încredere deplină în cineva. **3** (Îe) **~ a mâinii în sânge** Omorâre. **4** (Pop) Ascundere. **5** (Înv; îe) **~ a capului în foc pentru cineva** Primejduirea vieții pentru cineva. **6** (Fam; îe) **~ a în gură** sau **(pe) sub nas** ori **sub nări** Mâncat[1] (1). **7-8** (Îe) **~ în** sau **la urechi** Ascultare (cu mare atenție). **9** (Fam; îe) **~ în** sau **la cap** Pricepere a ceva. **10** (Îae) Ținere minte a ceva. **11** (Îe) **~ a ceva în capul cuiva** Convingere că ceva nu este adevărat. **12** (Îae) Înțelegere a ceva. **13** (Îe) **~ a minților în cap** Cumințire. **14** (Fam; îe) **~ în cap** (sau **în minte**) Propunere a ceva. **15** (Fam; îe) **~ a nasului undeva** sau **în** ori **la ceva** Amestecare în ceva care nu îl privește. **16** (Fam; îe) **~ pe mânecă** Speriere de consecințele unei fapte săvârșite Si: *sfeclire*. **17** (Rar; îe) **~ a ceva în** sau **la buzunar** Furt. **18 ~ a ceva în** sau **la buzunar** ori **în pungă** Încasare a banilor câștigați la pariu. **19** (Pfm; pan; îe) **~ a cuiva la** sau **în buzunar** Dovedire a superiorității asupra cuiva într-o discuție. **20** (Determinare să intre sau) intrare (prin convingere) ori folosind forța, undeva (în casă, în curte etc.) Si: *aducere, băgat[1], conducere, mânare*. **21** (Fam; îe) **~ pe cineva sub covată sau sub masă** Îmbătare (la o petrecere) a cuiva mai puțin rezistent la băutură. **22** (Fam; îae) Depășire a cuiva la o întrecere Si: *biruire, învingere*. **23** (Îe) **~ a cuiva în** sau **la închisoare** sau **la temniță, pușcărie, ocnă,** (înv) **prinsoare,** (fam) **la gros, la pârnaie** Întemnițare. **24** (Fam; îe) **~ în cârd cu cineva** Întovărășire cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile) Si: *înhăitare*. **25** (Pfm; îe) **~ a animalelor la** sau **în plug** ori **cârd cu cineva** Întovărășire cu cineva pentru lucrări agricole sau ale păstoritului. **26** (Înv; îe) **~ a cuiva la mijloc** Înconjurare. **27** (Fam; fig; îae) Punere a cuiva într-o situație dificilă Si: *încolțire*. **28** (Înv; îe) **~ pe cineva la mână** Prindere. **29-30** (Îvr; îe) **~ a unei persoane în mâinile cuiva** Lăsare la discreția sau în puterea cuiva. **31** (Psr; îe) **~a oilor în măsură** Alegere a mieilor de la oi. **32** (Cpp „în“ sau „la“) Intrare într-un loc (închis) pentru o durată mai mare sau mai mică Si: *ascundere, băgat[1]* (33), *vârâre*. **33** (Pop; d. oameni sau lucruri de același fel; cpp „în“, „între“, „prinde“) Amestecare. **34** (Fam; îe) **~ în ochii cuiva** Îndrăzneală față de cineva. **35-36** (Îe) **~ în sufletul** sau **(pe) sub pielea cuva** Insistență pe lângă cineva pentru (a-i câștiga încrederea sau) a-l descoase. **37** (Fig; îe) **~ (de viu) în mormânt** sau **în groapă** ori **în pământ** Sinucidere. **38** (Fig; îae) Omorâre. **39** (Trs; îe) **~ după masă** Așezare a mesei pentru a mânca. **40** (Trs; îae) Așezare la masă a cuiva pentru a mânca. **41** (Fig; construit cu pp „în“, „la“, „între“) Aducere a ceva undeva Si: *introducere*. **42** (Îe) **~ de zâzanie** (sau **intrigă, râcă, vrajbă**) Producere de discordie Si: *învrăjbire*. **43** (Fam; îe) **~ a unui fitil** sau **de fitile împotriva cuiva** Calomniere. **44** (Înv; îe) **~ a ceva ca zălog** Zălogire. **45** Angajare la cineva sau la ceva. **46** (Pfm; îe) **~ a actelor (de căsătorie)** Depunere a actelor necesare pentru căsătoria civilă. **47** (Arg; îe) **~ a cuiva în fabrica de pumni** Lovirea cuiva la bătaie. **48** (Trs; îe) **~ ca soldat** (sau **în soldăție, cătană** ori **în cătănie**) Înrolare (în armată). **49** (Îe) **~ la stăpân** Intrare în slujbă la cineva. **50** (Fig; îae) Obligativitate de a asculta voința altuia prin angajamentul făcut. **51** (Mol; Buc; pex) Luare a unei decizii hotărâtoare pentru toți Si: *angajare, învoire*. **52** Introducere într-un spațiu gol Si: *trecere*. **53** Împingere a cuiva într-o stare (mai proastă), îndemnându-l la ceva dăunător. **54** (Îe) **~ în datorii** Împrumutare sau cheltuire de sume mari de bani. **55** (Îe) **~a cuiva în datorii** Determinare a cuiva să facă datorii mari. **56** (Pop; îe) **~a cuiva în boală câinească** sau **în toate boalele, în năbădăi, în alte alea** sau **~a bolii în oasele cuiva** Îmbolnăvire a cuiva. **57** (Fig; îae) Determinare a cuiva să-și piardă cumpătul. **58** (Îe) **~ pe cineva în frică** (sau **în groază, în toate groazele, în spaimele morții**) ori **în ceasul morții, în friguri,** (fam) **în răcori, în toate răcorile,** (reg) **în tușă, în (toți) sperieți(i)** ori **~a cuiva frica în oase** Speriere foarte mare a cuiva Si: *înfricare, înfricoșare, îngrozire*. **59** (Fpp; îe) **~a cuiva în draci** sau **în toți dracii** ori **~a de draci în cineva** Enervare foarte mare. **60** (Îe) **~ de vină cuiva** sau (rar) **~ în vină pe cineva** Acuzare. **61-62** (Fam; îe) **~ pe cineva în viteză** Silire a cuiva (să acționeze sau) să lucreze mai repede. **63** (Îe) **~ în viteză** Cuplare a roților automobilului la motor. **64** (Îae) Pornire a automobilului. **65** (Fig; îae) Grăbire a cuiva. **66** (Fig; îae) Grăbire a unei acțiuni. **67** (Îe) **~ în seamă a cuiva** Purtare curtenitoare cu cineva. **68** (Îae) Ascultare de cineva. **69** (Îae) Atenție mare la ceva. **70** (Înv) Socotire. **71** (Îe) **~ de seamă** Atenție deosebită.

băgat[1] *sn* [At: BIBLIA (1688), 66[2]/11 / Pl: ? / E: ***băga***] **1-4** Băgare **(1-4)**. **5** (Spc; îcs) **De-a-~ul** sau **de-a-~ele (la arest)** Joc de copii care constă în scoaterea din joc („arestare") a copilului care nu nimerește o piatră din mijlocul unui cerc, țintind în ea cu o altă piatră. **6** (Îe) **~ul mâinii în foc pentru cineva** Încredere deplină în cineva Si: *băgare* **(6)**. **7** (Îe) **~ul mâinii în sânge** Omorâre. **8** Ascundere. **9** (Înv; îe) **~ul capului în foc pentru cineva** Primejduire a vieții pentru cineva Si: *băgare* **(9)**. **10** (Fam; îe) **~ul în gură** sau **(pe) sub nas** ori **sub nări** Mâncat[1] **(1)**. **11-12** (Îe) **~ în** sau **la urechi** Ascultare (cu mare atenție). **13** (Îe) **~ în** sau **la cap** Pricepere a ceva. **14** (Îae) Ținere minte a ceva. **15** (Îe) **~ul a ceva în capul cuiva** Convingere că ceva nu este adevărat. **16** (Îae) Înțelegere a ceva. **17** (Îe) **~ul minților în cap** Cumințire. **18** (Fam; îe) **~ în cap** sau **în minte** Propunere a ceva. **19** (Fam; îe) **~ul nasului undeva** sau **în** ori **la ceva** Amestecare în ceva ce nu-l privește. **20** (Fam; îe) **~ul pe mânecă** Speriere de consecințele unei fapte săvârșite Si: (fam) *sfeclire*. **21** (Rar; îe) **~ul a ceva în** sau **la buzunar** Furt. **22** (Îe) **~ul a ceva în** sau **la buzunar** ori **în pungă** Încasare a banilor câștigați la pariu. **23** (Pfm; pan; îe) **~ul cuiva la** sau **în buzunar** Dovedire a superiorității asupra cuiva într-o discuție. **24-25** (Determinare să intre sau) intrare (prin convingere ori folosind forța) undeva (în casă în curte etc.) Si: *aducere, băgare* **(24-25)**, *conducere, mânare*. **26** (Fam; îe) **~ul cuiva sub covată** sau **sub masă** Îmbătare (la o petrecere) a cuiva mai puțin rezistent la băutură. **27** (Fam; îe) Depășire a cuiva la o întrecere Si: *băgare* **(27)**, *biruire, învingere*. **28** (Îe) **~ui cuiva la închisoare** sau **la temniță, pușcărie, ocnă,** (înv) **prinsoare,** (fam) **la gros, la pârnaie** Întemnițare. **29** (Fam; îe) **~ul în cârd cu cineva** Întovărășire cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile) Si: *înhăitare, înhăitat[1]*. **30-31** (Pfm; îe) **~ul animalelor la** sau **în plug** ori **în cârd cu cineva** Întovărășire cu cineva la lucrări (agricole sau) ale păstoritului. **32** (Înv; îe) **~ul cuiva la mijloc** Înconjurare. **33** (Fam; fig; îae) Punere a cuiva într-o situație dificilă Si: *încolțire*. **34-35** (Îvr; îe) **~ui unei persoane în mâinile cuiva** Lăsarea unei persoane la discreția sau la puterea cuiva. **36** (Psr; îe) **~ul ollor în măsură** Alegere a mieilor de la oi. **37** (Construit cu pp „în" sau „la") Băgare **(32)**. **38** (Pop; d. oameni sau lucruri de același fel) Amestecare. **39** (Fam; îe) **~ul în ochii cuiva** Îndrăzneală față de cineva. **40-41** (Îe) **~ul în sufletul** sau **(pe) sub pielea cuiva** Insistență pe lângă cineva pentru (a-i câștiga încrederea sau) a-l descoase. **42** (Fig; îe) **~ul (de viu) în mormânt** sau **în groapă** ori **în pământ** Sinucidere. **43** (Fig; îae) Omorâre. **44** (Trs; îe) **~ după masă** Așezarea mesei pentru a mânca. **45** (Trs; îae) Așezare la masă a cuiva pentru a mânca. **46** (Fig; cpp „în", „la", „între") Aducere a ceva undeva. **47** (Îe) **~ul de zâzanie** (sau **intrigă, râcă, vrajbă**) Producere de discordie Si: *învrăjbire*. **48** (Fam; îe) **~ul unui fitil** sau **de fitile împotriva cuiva** Calomniere. **49** (Înv; îe) **~ul a ceva ca zălog** Garantare. **50** Băgare **(45)**. **51** Băgare **(51)**. **52** (Pfm; îe) **~ul actelor (de căsătorie)** Depunere a actelor necesare pentru căsătoria civilă. **53** (Arg; îe) **~ul cuiva în fabrica de pumni** Luarea cuiva la bătaie. **54** (Trs; îe) **~ul ca soldat** sau **în soldăție, cătană** ori **în cătănie** Înrolare (în armată). **55** (Îe) **~ul la stăpân** Intrare în slujbă la cineva. **56** (Fig; îae) Băgare **(56)**. **57** (Pex; Mol; Buc) Băgare **(57)**. **58** Băgare **(58)**. **59** Băgare **(59)**. **60** (Îe) **~ul în datorii** Băgare **(54)**. **61** (Îe) **~ul cuiva în datorii** Băgare **(55)**. **62** (Îe) **~ul cuiva în boală câinească** sau **în toate boalele, în năbădăi, în alte alea** sau **~ul bolii în oasele cuiva** Băgare **(56)**. **63** (Fig; îae) Băgare **(57)**. **64** (Îe) **~ul cuiva în frică** (sau **în groază, în toate groazele, în spaimele morții**) ori **în ceasul morții, în friguri,** (fam) **răcori, în toate răcorile,** (reg) **în tușă, în (toți) sperieți(i)** ori **~ul fricii în oase cuiva** Băgare **(58)**. **65** (Fpp; îe) **~ul cuiva în draci** sau **în toți dracii** ori **~ul de draci în cineva** Băgare **(59)**. **66** (Îe) **~ul de vină cuiva** sau (rar) **~ul în vină a cuiva** Acuzare. **67-68** (Îe) **~ul în viteză a cuiva** Silire a cuiva să (acționeze sau) să lucreze mai repede. **69-73** (Îe) **~ui în viteză** Băgare **(63-66)**. **74-76** (Îe) **~ul în seamă a cuiva** Băgare **(67-68)**. **77** (Înv) Socotire. **78** (Înv; îe) **~ul de seamă** Băgare **(71)**.

băgat[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 189/10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***băga***] **1-4** (D. oameni sau obiecte; construit cu *pp* „în") Făcut să intre într-un spațiu restrâns, într-un recipient etc. și lăsat acolo Si: *introdus[2], vârât[2]*. **5-8** Intrat (în casă sau) în curte (prin convingere sau) folosind forța Si: *adus[2], condus[2], mânat[2]*. **9** (Pop) Ascuns. **10** (Construit cu *pp* „în" sau „la") Intrat într-un loc (închis) pentru o durată de timp mai mare sau mai mică Si: *ascundere, vârâre*. **11** (D. oameni) Intrat, în treacăt, la cineva Si: *angajat[2]* Cf *băga* **(40)**. **12** Introdus într-un spațiu gol Si: *trecut[2]* Cf *băga* **(48)**. **13** (Îs) ~ *în seamă* Observat[2]. **14** (D. oameni, animale sau bunuri de același fel) Amestecat[2]. **15** (Fig; construit cu *pp* „în", „la", „între"; d. obiecte) Adus[2] undeva. **16** (Mol; Buc; d. decizii hotărâtoare) Care este luată pentru toți Si: *angajat[2], învoit*. **17** Introdus într-un spațiu gol. **18** (D. oameni) Care a fost adus într-o stare, de obicei, proastă, prin îndemnare la ceva.

băgat[3], ~ă *smf, a* vz ***bogat***

băgăcios, ~oasă *a* [At: DL / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***băga*** + *-ăcios*] (Fam) Băgăreț **(2)**.

băgăos *sm* [At: DA ms / Pl: *~oși* / E: ***băga*** + *-os*] (Reg) Om lipsit de bună creștere, care supără pe ceilalți prin egoism și atitudine mândră.

băgăreț, ~eață *smf, a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: ***băga*** + *-ăreț*] **1-2** (Fam) (Persoană) care se amestecă insistent în toate Si: *băgăcios*, (reg) *băgător* **(1-2)**, *înfigăreț*.

băgătelă *sf* vz ***bagatelă***

băgător, ~oare *smf, a* [At: ȚICHINDEAL, F. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***băga*** + *-ător*] **1-2** (Reg) Băgăreț **(1-2)**. **3-4** (Mrc; îs) ~ *de seamă* (Persoană) care observă ceva sau pe cineva. **5-6** (Om) care este atent la ceva sau cineva Si: *circumspect[2], precaut[2], prudent[2]*. **7-8** (Îas) (Persoană) care observă fără să acționeze Si: *rezervat[2]*. **9-10** (Îas) (Persoană) care nu are un rol precis într-o activitate.

băgătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***băga*** + *-ătură*] **1** (Înv) Băgare **(1)**. **2** Clin (la mânecă). **3** (Ban) Semn de vărsat la ochi.

băgău *sn* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 452 / Pl: (rar) *~ri* / E: mg ***bagó***] (Trs) **1** Tutun rămas în lulea și prefăcut în scrum, pe care unii țărani îl mestecă. **2** (Îe) **A nu ajunge nici cât o lulă de ~** A nu valora nimic. **3** Materie cleioasă, de culoare galben-murdar, conținând multă nicotină, care se depune după fumat pe pereții interiori ai lulelei sau ai țigării.

băgeacă *sf* vz ***bageac***

băgeagă *sf* vz ***bageac***

băgic *sn* [At: CHEST. VIII, 15/20, 43/34 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Mâncare din carne de porc proaspătă. **2** (Csnp) Tuci în care se face mămăliga.

băglama *sf* ***balama***

băgrin *sm* [At: HEM 126 / V: ***bag~, braghin[2], mag~*** / Pl: *~i* / E: srb ***bágrena*** (***bágrem***)] (Bot; Ban) **1** Salcâm (*Robinia pseudoacacia*). **2** Salcâm-galben (*Laburnum anagyroides*).

băhanie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ctî ***bigidanie*** + ***dihanie***] (Rar) Monstru.

băhă *sf* vz ***bâhă***

băhlui *sn* vz ***balhui***

băhnar *sn* [At: HEM 2875 / E: ***bahnă*** + *-ar*] (Reg) Bahnă **(1)**.

băhni *vr* [At: CIHAC II, 5 / Pzi: *~nesc* / E: ***bahnă*** + *-i*] **1** (Mol; Buc) A bâhli. **2** (Sst) A deveni mocirlos.

băhnire *sf* [At: CIHAC II, 8 / Pl: *~ri* / E: ***băhni***] **1** (Mol; Buc) Bâhlire. **2** (Sst) Mocirlă.

băhniș *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 280/14 / Pl: *~uri* / E: ***bahnă*** + *-iș*] Bahnă **(1)**.

băhnit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băhni***] Bâhnire.

băhnit[2], ~ă *a* [At: EMINESCU, N. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băhni***] (Mol; Buc) Bâhlit[2].

băhnos, ~oasă *a* [At: I. IONESCU, D. 274 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bahnă*** + *-os*] (Îrg) Mocirlos.

băhuă *sf* vz ***bâhă***

băhvă *sf* vz ***bâhv***

băi[1] *vtr* [At: CONTEMPORANUL I, 205 / V: ***băia*** / P: *bă-i* / Pzi: *~esc* / E: ***baie[1]*** + *-i*] (Rar) A (se) scălda.

băi[2] [At: LB / P: *bă-i* / Pzi: *~esc* / E: din *baie*[2] + *-i*] **1** *vi* (Îrg) A lucra la o mină. **2** *vt* (Trs) A exploata o mină.

băia[1] *vt* [At: LB / P: *bă-ia* / V: (reg) ***bâ~***, (înv) ***bai*** / Pzi: *~iez* și *bai* / E: nct] **1-2** (Îrg) A alăpta și a îngriji un copil (mic). **3** (Trs; Ban) A mângâia un copil, pe obraz. **4** (Sst) A naște.

băia[2] *v* vz ***băi***[1]

băială *sf* [At: BUDAI-DELEANU, ap. HEM 2882 / P: *bă-ia~* / E: ***bai*** + *-eală*] (Îrg) Necaz.

băiaș[1] *sm* [At: (sec. XVII) HEM III, A. 35 / P: *bă-iaș* / Pl: *~ieși* / E: ***baie***[1] + *-aș*] Persoană care pregătește baia[1] **(3)** într-o baie[1] **(7)** publică.

băiaș[2] *sm* vz ***băieș***

băiat *sm* [At: PSALT. SCH. 277/8 / V: (reg) ***~iet, băet*** / Pl: *~ieți*, (reg) *~iați* / E: nct] **1** Copil de sex masculin Si: (pop) *fecior*. **2** (Reg; Ipl) Copil. **3** (Reg; îe) **De-a ~ieții** (sau **de-a păpușile**) Joc de copii cu marionete (un băiat și o fată) făcute din draniță și îmbrăcate ca păpuși. **4** (Îs) *~ din flori* Copil nelegitim Si: *bastard*. **5** (Îs) *~ de familie* Descendent al unei familii deosebite (ca poziție socială, intelectuală sau prin ereditate). **6** (Reg; îe) **~ cu colinda** (sau **cu bună dimineața**) Colindător. **7-8** (Pop; îe) **(A fi) odată ~** (sau **un ~ și jumătate**) (A fi) voinic, isteț, iscusit etc. **9** (Îrpt) Fiu (al cuiva). **10** Persoană de sex masculin abia trecută de vârsta copilăriei Si: *băietan, fecior, flăcăiandru, flăcău*. **11** (Pex) Adolescent. **12** (Cu nuanță afectivă, mai ales însoțit de un atribut) Bărbat tânăr. **13** (Fam; dov) Om (mai tânăr sau) inferior celui ce i se adresează. **14** (Fam; pex) Apelativ pentru un animal de sex masculin (iubit). **15** (Rar) Tânăr lucrător angajat la un patron Si: *servitor, slugă*. **16** (Îs) *~ de prăvălie* Ucenic într-un magazin (particular). **17** (Pex; îae) Vânzător comercial. **18** (Iuz; îe) **~ de** (sau **în**) **casă** Valet. **19** (Îrg) Copil înțărcat.

băiată *sf* [At: BĂRAC, T. 8 / P: *bă-ia~* / Pl: (înv) *~te, ~iete* / E: ***băia***[1]] (Reg) Fetiță.

băibărac *sn* vz ***baibarac***

băibărăcar *sm* [At: (a. 1783) URICARIUL II, 43 / Pl: *~i* / E: ***baibarac*** + *-ar*] (Înv) **1** Fabricant de baibarace **(1)**. **2** Negustor de baibarace **(1)**.

băibărăcărie *sf* [At: CONDICA (1776), ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: ***băibărăcar*** + *-ie*] (Înv) **1** Fabrică de confecționat baibarace **(1)**. **2** Prăvălie unde se comercializau baibarace **(1)**.

băicăiandru *sn* vz ***băiețandru***

băicioc *sn* vz ***bâicioc***

băicon *sn* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Bolovan.

băierel *sn* [At: VICIU, GL. / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / Pl: *~e* / E: ***baier*** + *-el*] **1-2** (Reg) Baier **(13)** (mic).

băieri *vt* [At: DA / P: *bă-ie~* / Pzi: *~resc* / E: ***baieră***] **1-2** (Reg) A pune baieri **(1)** (la o oală în care se transportă mâncare).

băierire *sf* [At: MDA ms / P: *bă-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***băieri***] **1-2** Punere de băieri (la o oală în care se transportă mâncare) Si: (reg) *băierit*[1] **(1-2)**.

băierit[1] *sn* [At: DA / P: *bă-ie~* / Pl: *~uri* / E: ***băieri***] (Reg) **1-2** Băierire **(1-2)**.

băierit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *bă-ie~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băieri***] (D. oale în care se transportă mâncare) Căreia i s-au pus băieri.

băieruță *sf* [At: LB / V: ***băe~*** / Pl: *~țe* / E: ***baieră*** + *-uță*] **1-2** (Înv) Baier **(13)** (mic).

băiestar *sm* [At: (a. 1820) HEM 2884 / P: *bă-ie~* / Pl: *~i* / E: ***băiestru*** + *-ar*] (Îrg) Băiat (slugă) folosit pentru a face curse și comisioane.

băiestru *sm* vz ***buiestru***

băieș *sm* [At: (a. 1644) HEM 2887 / V: ***~iaș***[2], (reg) ***~băneș*** / P: *bă-ieș* / Pl: *~i* / E: ***baie***[2] + *-aș*] **1** (Îrg) Lucrător într-o mină[1] Si: *ciocănaș, miner, ocnaș*. **2** (Îrg) Proprietar al unei mine. **3-4** (Reg) Lucrător la o carieră (de var sau) de piatră. **5** (Îrg) Țigan aurar. **6** (Trs; Ban) Meșteșugar (țigan) care face obiecte din lemn sau din nuiele.

băieșag *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 210 / P: *bă-ie~* / V: ***~ișag, băe~*** / Pl: *~uri* / E: mg *bányaság*] (Reg) **1** Lucrul din mină[1]. **2** Regiune minieră.

băieșanca *sfa* [At: PAMFILE, J. III, 11 / P: *bă-ie~* / Pl: (nob) *~șănci* / E: ***băieș*** + *-(e)ancă*] (Reg) **1** Dans țărănesc din Țara Oltului, asemănător cu „ungureanca“. **2** Melodie după care se execută acest dans.

băieșesc, ~ească *a* [At: BARCIANU / P: *bă-ie~* / Pl: *~ești* / E: ***băieș*** + *-esc*] (Reg) De băieș **(1)**.

băieșește *av* [At: LB / P: *bă-ie~* / E: ***băieș*** + *-ește*] (Reg) Ca băieșii **(1)**.

băieși *vi* [At: DA ms / P: *bă-ie~* / Pzi: *~șesc* / E: ***băieș*** + *-i*] (Reg) **1** A fi băieș **(1)**. **2** A duce viață de băieș **(1)**.

băieșime *sf* [At: DA ms / P: *bă-ie~* / Pl: *~mi* / E: ***băieș*** + *-ime*] (Reg) **1** Totalitatea lucrătorilor care se ocupă cu băieșitul[1] **(1)**. **2** Mulțime de băieși **(1)**. **3** Regiune auriferă în Munții Apuseni, cu mulți băieși **(1)**, numită astfel de cei care locuiesc în afara ei.

băieșire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băieși***] (Reg) **1** Meseria minerului Si: *băieșit*[1] **(1)**. **2** Lucru de miner Si: *băieșit*[1] **(2)**.

băieșit[1] *sn* [At: HEM 2887 / P: *bă-ie~* / Pl: *~uri* / E: ***băieși***] **1-2** (Reg) Băieșire **(1-2)**.

băieșit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băieși***] (Reg) **1** (D. oameni) Care are meseria de miner. **2** (D. minerale) Care a fost extras de miner.

băieșiță[1] *sf* [At: DL / P: *bă-ie~* / Pl: *~țe* / E: ***băiaș***[1] + *-iță*] Femeie care servește la o baie[1] **(7)** publică.

băieșiță[2] *sf* [At: DL / P: *bă-ie~* / Pl: *~țe* / E: ***băiaș***[1] + *-iță*] (Reg) **1** Soție de miner. **2-3** Femeie care muncește într-o întreprindere minieră (de suprafață sau) în mină[1].

băiet *sm* vz ***băiat***

băietan *sm* [At: EMINESCU, N. 35 / P: *bă-ie~* / V: (pop) ***~ețan, băetan*** / Pl: *~i* / E: ***băiat*** + *-an*] **1-2** Băiat **(10)** (mare). **2** (Reg) Holtei.

băietană *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 101 / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / Pl: *~ne* / E: ***băietan*** + *-ă*] (Reg) Fetișcană.

băietănaș *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 46 / P: *bă-ie~* / V: ***băe~, băit~*** / Pl: *~i* / E: ***băietan*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Băietan **(1)** (mic).

băietănime *sf* [At: CAMILAR, C. 221 / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / E: ***băietan*** + *-ime*] **1-2** (Rar) Mulțime de băietani **(1-2)**.

băietoriu, ~oare [At: DOSOFTEI, ap. HEM 2900 / P: *bă-ie~* / Pl: *~ii, ~oare* / E: ***băia*** + *-(ă)tor*] **1** *am* (Înv; îe) **Înger ~** Înger păzitor. **2** *sf* (Îrg) Doică.

băiețan *sm* vz ***băietan***

băiețandru *sm* [At: GORJAN, H. I, 126/5 / V: (reg) ***băe~, băicăian~*** / Pl: *~ri* / E: ***băiat*** + *-andru*] **1-2** (Șhp) Băiat **(10)** isteț.

băiețaș *sm* [At: OLLĂNESCU, H. O. 141 / P: *bă-ie~* / V: (reg) ***~ițaș, băe~*** / Pl: *~i* / E: ***băiat*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Băiețel **(1-2)**. **3** (Dpr) Băiețel **(3)**. **4** (Pop) Băiețel **(4)**.

băiețăraie *sfs* [At: DA ms / P: *bă-ie~* / E: ***băiat*** + *-ăraie*] (Reg) Mulțime de băieți **(10)** Si: *băiețime*.

băiețea *sf* [At: MARIAN, NU. 323 / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / Pl: *~țele* / E: ***băiată*** + *-ea*] (Reg; șhp) **1-2** Băiată (mică) Si: *băiețică*[1] **(1-2)**.

băiețel *sm* [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 247 / P: *bă-ie~* / V: (reg) ***~ițel, băe~*** / Pl: *~i* / E: ***băiat*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Băiat **(10)** (mic) Si: *băiețaș* **(1-2)**, (reg) *băiețică*[2] **(1-2)**. **3** (Dep) Băiat **(10)** fără o valoare sau o importanță deosebită Si: *băiețaș* **(3)**, (reg) *băiețică*[2] **(3)**. **4** (Pop) Băiețaș **(4)**. **5** (Reg) Joc țărănesc, asemănător cu „brâul“. **6** (Reg) Melodie după care se execută acest joc. **7** (Mpl) Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor, cu tulpina simplă, cu frunze păroase, cu flori albastre și cu fructul ca o capsulă, care crește prin fânețe, pășuni (*Veronica spicata*).

băiețesc, ~ească *a* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 244 / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / Pl: *~ești* / E: ***băiat*** + *-esc*] **1** (D. înfățișare, obiceiuri, purtare) De băiat **(10)**. **2** Specific băieților **(10)**.

băiețește *av* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 12 / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / E: ***băiat*** + *-ește*] Ca băieții **(9)**.

băieți *vr* [At: DEX[2] / P: *bă-ie~* / Pzi: *~țesc* / E: ***băiat*** + *-i*] (Rar; d. fete) A se comporta ca un băiat.

băiețică[1] *sf* [At: MARIAN, NA. 348 / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / Pl: *~țele* / E: ***băiată*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Băiețea **(1-2)**.

băiețică² *sms* [At: GHICA, S. 283 / P: *bă-ie~* / E: ***băiat*** + *-ică*] (Reg; dov) **1-2** (Șhp) Băiețel **(1-2)**. **3** (Dpr) Băiețel **(3)**.

băiețime *sfs* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / P: *bă-ie~* / E: ***băiat*** + *-ime*] (Rar) Mulțime de băieți **(1)**.

băiețoi *sm* [At: LM / P: *bă-ie~* / V: ***băe~*** / Pl: ~ / E: ***băiat*** + *-oi*] **1-3** (Șdp) Băiat **(1)** (mare), (greoi și) obraznic. **4** (Dep) Fată cu apucături de băiat **(1)**.

băiețos, ~oasă *a* [At: DA ms / P: *bă-ie~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***băiat*** + *-os*] **1** De băiat **(1)**. **2** (D. fete) Care are un comportament băiețos **(1)**.

băigui *v* vz ***bâigui***

băilui [At: ECONOMIA, 137/22 / Pzi: *~esc* / E: mg ***bajlodni***] (Îrg) **1-2** *vr* A se ocupa cu ceva (sau cu cineva). **3-4** *vt* A îngriji de ceva (sau de cineva).

băimărean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Baia Mare*** + *-ean*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care este născută și crescută în municipiul Baia Mare. **5-6** *smf, a* (Locuitor) din municipiul Baia Mare.

băimăreancă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ence* / E: ***băimărean*** + *-că*] **1-2** Femeie născută și crescută în municipiul Baia Mare. **3** Locuitoare din municipiul Baia Mare.

băioară *sf* [At: LM / P: *bă-i-oa~* / Pl: *~re* / E: ***baie¹*** + *-ior*] (Îvr; șhp) **1-2** Baie¹ **(2)** mică.

băios, ~oasă *a* [At: LB / P: *bă-ios~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***baie²*** + *-os*] (Îrg; d. regiuni miniere) Care este bogat în băi² **(1)**.

băire *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 41 / E: ***băi²***] (Reg) **1** Lucrul într-o baie² **(1)**. **2** (Îe) **~ de la ziuă** Lucrul într-o mină de suprafață, la lumina zilei.

băistruc, ~ă *smf* vz ***baistruc***

băișag *sn* vz ***băieșag***

băit, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *bă-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băi²***] (Îrg; îe) **Piatră ~ă** Piatră din care s-a scos conținutul metalic.

băitănaș *sm* vz ***băietănaș***

băitășan *sn* [At: PASCU, S. 295 / Pl: *~i* / E: ***băiat*** + *-ășan*] (Reg) Băietan **(2)**.

băitaș *sm* vz ***băietaș***

băiță¹ *sf* [At: DL / P: *bă-i~* / Pl: *~țe* / E: ***baie¹*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Baie¹ **(2)** (mică).

băiță² *sf* [At: BARCIANU / P: *bă-ie~* / Pl: *~țe* / E: ***baie²*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Baie² **(1)** (mică).

băițel *sm* vz ***băiețel***

băițui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***baiț*** + *-ui*] A acoperi suprafața unui corp cu baiț.

băițuire *sf* [At: MDENC / P: *~țu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***băițui***] Acoperirea suprafeței unui corp cu baiț Si: *băițuit¹*.

băițuit¹ *sn* [At: NOM. MIN. 345 / P: *băi-țu-it* / Pl: *~uri* / E: ***băițui***] Băițuire.

băițuit², ~ă *a* [At: MDENC / P: *băi-țu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băițui***] Care a fost acoperit cu baiț.

băjagnă *sf* [At: DA / Pl: *~țu-it* / E: nct] (Reg) Desagă.

băjăni *vr* vz ***băjeni***

băjănit¹ *sn* vz ***bejenit¹***

băjănit², ~ă *a* vz ***bejenit***

băjbăi *v* vz ***bâjbâi***

băjbâc *sm* vz ***bojbâc***

băjbâi *v* vz ***bâjbâi***

băjenar *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 128/9 / V: ***bej~***, (reg) ***bejen~*** / Pl: *~i* / E: ***băjeni*** + *-ar*] **1-6** Persoană care își părăsea, vremelnic, (casa sau) provincia ori (patria) din pricina (invaziilor dușmanului sau a) persecuțiilor politice ori a oprimării fiscale și care se reîntorcea după trecerea primejdiei. **7** (Rar) Emigrant. **8-10** Persoană reîntoarsă din bejenii **(1-3)**. **11** (Reg) Om sărac lipit pământului.

băjenări *vi* [At: NEGRUZZI, S. I, 217 / V: ***băjin~***, (rar) ***bejin~***, (înv) ***beji~***, (reg) ***bejăn~*** / Pzi: *~resc* / E: ***băjenar*** + *-i*] **1-3** (Îrg; d. oameni sau colectivități umane) A-și părăsi, vremelnic, (casa sau) provincia ori (patria) din cauza (invaziilor dușmanilor sau a) persecuției politice ori a oprimării fiscale Si: (înv) *a se băjeni* **(1-3)**. **4** (Rar) A emigra.

băjenărie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 119 / V: (rar) ***bejin~, ~ner~***, (înv) ***bejenerie***, (reg) ***bejăn~*** / Pl: *~ii* / E: ***băjeni*** + *-ărie*] (Înv) **1-3** Băjenie **(1-3)**. **4** (Rar) Emigrare. **5-8** Timp cât cineva este în băjenărie **(1-4)** Si: *băjenărire* **(5-8)**, *băjenărit¹* **(1-4)**.

băjenărire *sf* [At: DA / V: (rar) ***beji~***, (înv) ***bej~***, (reg) ***bejăn~*** / Pl: *~ri* / E: ***băjenări***] **1-3** (Înv) Băjenie **(1-3)**. **4** (Rar) Emigrare. **5-8** Băjenărire **(5-8)**.

băjenărit¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 119 / V: (rar) ***bejin~***, (înv) ***bej~***, (reg) ***bejăn~*** / E: ***bejenări***] **1-3** (Înv) Băjenie **(1-3)**. **4** (Rar) Emigrare. **5-8** Băjenărie¹ **(5-8)**.

băjenărit², ~ă *a* [At: AMIRAS, ap. TDRG / V: (rar) ***bejin~***, (înv) ***bej~***, (reg) ***bejăn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bejănări***] **1-3** (Înv) Care își părăsește, vremelnic, (casa sau) provincia ori (patria) din cauza (invaziilor dușmanilor sau a) persecuției politice ori a oprimării fiscale. **4** (Rar) Emigrat.

băjenerie *sf* vz ***băjenărie***

băjeni *vr* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 259/23 / V: (înv) ***bej~, bejăni***, (reg) ***~jăni*** / Pzi: *~nesc* / E: ***bejan***] **1-3** (Înv; d. oameni sau o colectivitate) A-și părăsi (casa sau) provincia ori (patria) din cauza (invaziilor dușmanilor sau) a pesecuției politice ori a (oprimării fiscale) Si: (îrg) *a (se) băjenări* **(1-3)**.

băjenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 26ᵛ/18 / V: ***bej~, bejăn~***, (reg) ***bejan~*** / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: vsl ***бѣжаник***] **1-3** Părăsire, vremelnică, de către oameni sau o colectivitate, a (casei sau a) provinciei ori (a patriei) din cauza invaziilor dușmanilor sau a persecuțiilor politice ori a oprimării fiscale Si: (înv) *băjenărie* **(1-3)**, *băjenărire* **(1-3)**, *băjenărit¹* **(1-3)**, *băjenire* **(1-3)**, *băjenit¹* **(1-3)**. **4** (Rar) Emigrare Cf *pribegie*. **5-8** Timpul petrecut în băjenie **(1-4)**. **9** (Înv) Pribegia de la 1821, din timpul Eteriei sau al Zaverei. **10-11** (Fam; fig) Schimbare de locuință, mutare. **12-17** Locul ascuns sau sigur spre care fugeau băjenarii **(1-6)** Cf *azil*. **18-20** (Mpl) Mulțimea care ia parte la băjenie **(1-3)**. **21-26** (Îvr) (Familia sau) oamenii ori (servitorii și) bagajul unui băjenar **(1-6)**.

băjenire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 475 / V: (înv) ***bej~***, (reg) ***bejăn~*** / Pl: *~ri* / E: ***băjeni***] **1-3** (Înv) Băjenie **(1-3)**.

băjenit¹ *sn* [At: MUSTE, ap. LET. III, 18/35 / V: (înv) ***bej¹~, bejăn¹~***, (reg) ***~jăn~*** / E: ***băjeni***] **1-3** (Înv) Băjenie **(1-3)**.

băjenit², ~ă *a* [At: NECULCE, L. 57 / V: (înv) ***bej~, bejăn~***, (reg) ***~jăn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băjeni***] **1-4** (Înv) Băjenărit² **(1-4)**.

băjinări *vi* vz ***băjenări***

băl, ~ă [At: ANON. CAR. / V: ***bel¹*** *a*, ***bală, bea²*** *sf*, ***bâlă*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***бѣлъ***] (Reg) **1** *a* (D. părul oamenilor) Blond. **2** *a* (D. oameni; îoc *oacheș*) Cu părul blond și cu fața albă. **3** *a* Frumos. **4** *sf* Iubită. **5** *sf* Lele. **6** *a* (D. animale; îoc *negru*) Care are corpul sau numai botul alb. **7** *smf* Animal cu corpul sau cu botul alb.

bălaci *sm* [At: PAMFILE, DUȘM. 299 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pescar.

bălae *sf* vz ***bălaie***

bălai, ~e [At: ALECSANDRI, P. I, 26 / V ~ae *sf, af* / E: ***băl*** + *-ai(e)*] **1** *a* (D. părul oamenilor) Blond. **2** *a* (D. oameni) Blond la păr și albicios la față. **3** *a* (D. animale, mai ales d. vaci și oi) Bălan **(4)** Cf *plăvan*. **4-5** *sf* (Vacă sau) iapă albă Si: *bălan* **(7)**. **6** *sf* (Fam; îe) **A înțărcat ~a** S-a terminat cu traiul în abundență și fără multă osteneală din partea cuiva. **7** *sf* (Îae) S-a isprăvit cu ceva bun sau avantajos. **8** *sf* (Pop; îe) **A intrat ~a în sat** S-a luminat de ziuă. **9-10** *sf* (Pop) (Fată sau) femeie blondă. **11** *a* (Pop; îe) **Ba (sau că) e laie, ba (sau că) e ~e** Ba una, ba alta. **12** *a* (Pop; îe) **Ori laie, ori ~e** Ori una, ori alta. **13** *a* (Reg; îlav) **Nici (e) laie, nici ~e** Neclar. **14** (Îal) Nici așa, nici așa. **15** (Îrg; d. stabilirea unui preț; îe) **Nici lupul pe ~e, nici ~a pe lup** Nici una, nici alta ci la mijloc. **16** *sf* (Reg; fig; în înjurături) Mamă. **17** *sf* (Reg) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **18** *sf* (Iht; reg) Ocheană (*Rutitus rutitus*).

bălaieș, ~ă *a* [At: HEM 2927 / P: *~lă-ieș* / V: ***bal~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***bălai*** + *-eș*] (Îvr) Blond.

bălan, ~ă [At: PANN, E. II, 82/14 / V: (reg) *bal~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***băl*** + *-an*] **1** *a* (D. părul oamenilor) Blond. **2** *smf, a* (Persoană) cu fața albă și părul blond. **3** *sm* (Irn) Dracul. **4** *a* (D. animale domestice) Cu părul sau blana alb-gălbuie Si: *bălai* **(3)**, (rar) *bălănuț* **(2)**, (pop) *plăvan*, (reg) *băluț* **(4)**. **5** *a* (D. plante, mai ales d. cereale) De culoare deschisă, galben spre alb. **6** *a* (Reg; d. cireșele sălbatice) De culoare roz-roșie. **7** *smf* (Nume de) animal domestic de culoare albă Si: *bălai* **(4)**, (reg) *bălușă* **(1-2)**, *băluță* **(5-8)**. **8** *sm* (Rar) Zăpadă.

bălaș *sn* vz ***balaș***

bălaur *sn* vz ***balaur***

bălaure *sm* vz ***balaur***

bălăban *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Vas închis, confecționat din lemn.

bălăbăneală *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~eli* / E: ***bălăbăni*** + *-eală*] (Pfm) **1-6** Bălăbănire **(1-6)** Si: *bănănăială* **(1-6)**, *bălălăială*.

bălăbăni *vtr* [At: BĂRAC, T. 7/1 / V: (rar) ***~bun~*** / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *bălălăi, bănănăi*] **1-2** *vtr* (D. persoane și d. membrele sau o parte a corpului uman) A (se) mișca (reflex) (într-o parte) și într-alta, (oscilând cu șovăială sau) legănându-se Si: *a (se) bălăngăni* **(3-4)**, (reg) *a (se) bălăngăi* **(1-2)**, (reg) *a (se) bălălăi, a bănănăi* **(1-2)**. **3** *vr* (Reg) A tremura. **4** *vt* (Reg) A trăncăni. **5-6** *vt* A face pe cineva (fără voia lui) să se miște sau să se aplece (într-o parte sau în alta) Si: *a hurduca, a scutura, a zgâlțâi*. **7** *vr* A se clătina greoi încoace și încolo (ca omul beat) Si: *a șovăi*. **8** *vr* (Fam) A se îmbrânci în luptă dreaptă (în glumă). **9** *vr* (Fig; fam) A se certa. **10** *vr* (Îrg; îf *~buni*) A se învârti în pat. **11** *vr* (Îaf) A avea insomnie. **12** *vi* (Reg) A petrece în voie, flecărind.

bălăbănire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bălăbăni***] **1-6** Mers reflex, (într-o parte și în alta), oscilând cu șovăială sau (legănându-se lent și) împleticit Si: (pfm) *bălăbăneală* **(1-6)**, *bălăbănit[1]* **(1-4)**, *bălăngănire* **(4-9)**, (reg) *bănănăeală* **(1-6)**, *bănănăire* **(1-6)**, *bănănănit* **(1-6)** Cf *bălăbăni* **(1-2)**. **7** Mișcare clătinată, datorată zgâlțâielii Si: *bălăbăneală* **(1-6)**.

bălăbănit[1] *sn* [At: DA / E: ***bălăbăni***] (Pfm) **1-6** Bălăbănire **(1-6)**.

bălăbănit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălăbăni***] **1-3** (D. mers) Care este (nesigur), lent și împleticit Si: (reg) *bălălău* **(1-3)**[2]. **4** Zgâlțâit[2]. **5** Șovăitor.

bălăbănos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. 94 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bălăbăni*** + *-os*] (Rar; d. ochi; csnp) Holbat[2].

bălăbățat, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 86 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *băbărțat, lăbărțat*] (Rar) Cu mâinile desfăcute.

bălăcări[1] *vtr* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: srb ***balakati***] **1-2** A (se) vorbi de rău. **3-4** (Pfm) A (se) certa. **5** (Reg) A spune trivialități Si: *a bălăcători*.

bălăcări[2] *vr* [At: MACEDONSKI, O. III, 110 / Pzi: *~resc* / E: nct] (Rar) A se bălăci **(1)**.

bălăcărie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***bălăcări*** + *-ie*] (Reg) Vorbă de ocară, trivială Si: (îrg) *bălăcăritură*.

bălăcărire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bălăcări***] (Reg) **1** Calomniere. **2** Ceartă. **3** Folosirea trivialităților într-o discuție Si: *bălăcărit[1]* **(3)**, (reg) *bălăcătorire*.

bălăcărit[1] *sn* [At: DA / E: ***bălăcări***] **1-3** Bălăcărire **(1-3)**.

bălăcărit[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălăcări***] (Pfm) **1** Înjurat[2]. **2** Batjocorit[2].

bălăcăritură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***bălăcări*** + *-itură*] (Îrg) Calomniere.

bălăcători *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~resc* / E: ucr ***балакати***, srb ***balakati***] (Reg) A bălăcări[1] **(5)**.

bălăcătorire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bălăcători***] (Rar) Bălăcărire **(3)**.

bălăcătorit[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bălăcători***] (Rar) Bălăcărire **(3)**.

bălăcătorit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălăcători***] Bălăcărit[1] **(3)**.

bălăceală *sf* [At: PAMFILE, J. I, 58 / Pl: *~celi* / E: ***bălăci*** + *-eală*] Zbenguială (mai mult joacă) în apă (la scăldat) Si: *bălăcire* **(1)**, *bălăcit[1]*, (rar) *bălăcitură*.

bălăci [At: ODOBESCU, S. III, 157 / Pzi: *~cesc* / E: bg ***балакам***] **1** *vr* A se zbengui în apă (la scăldat) Si: (rar) *a se bălăcări[2]*. **2** *vt* A tulbura apa (sau alt lichid) cu mâinile. **3-4** *vtr* A(-și) muia mâinile într-un lichid, într-o mocirlă, murdărindu-se. **5-6** *vtr* (Fig) A se tăvăli (în mizerie).

bălăcire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***bălăci***] **1** Bălăceală. **2** Tulburare a apei (sau a altui lichid) cu mâinile Si: *bălăcit[2]* **(2)**. **3** Murdărire prin muierea mâinilor într-un lichid, într-o mocirlă etc. Si: *bălăcit[2]* **(3)**. **4** (Fig) Tăvălire (în mizerie).

bălăcit[1] *sn* [At: HEM 2995 / Pl: *~uri* / E: ***bălăci***] Bălăceală.

bălăcit[2], ~ă *a* [At: HEM 2995 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălăci***] (Rar) **1** Care se zbenguiește în apă. **2** (D. apă, lichide etc.) Tulburat în urma bălăcirii **(2)**. **3** (D. ființe) Murdar prin bălăcirea **(3)** în noroi.

bălăcitură *sf* [At: HEM 2995 / Pl: *~ri* / E: ***bălăci*** + *-itură*] (Rar) Bălăceală.

bălăciune *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ni* / E: ***bălăci*** + *-iune*] (Reg) **1** Loc mocirlos pe care nu se fac case. **2** (Fig) Trivialitate.

bălăciușcă *sf* [At: JIPESCU, O. 161 / E: ***bălăci*** + *-ușcă*] **1-3** (Reg) (Vin sau) rachiu ori altă băutură turbure, de calitate proastă Cf *holercă, poșircă*.

bălăeală *sf* vz ***bălăială***

bălăel *a* vz ***bălăiel***

bălăi[1] *vi* [At: CALENDARIU (1814), 188/19 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** A behăi. **2** (Fig; d. oameni) A vorbi (la mânie) țipând asemănător behăitului.

bălăi[2] *vt* [At: PAMFILE, D. 299 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) „A vâna pește cu luntrile".

bălăică [At: HEM 2932 / P: *~lă-i~* / Pl: *~ici* / E: ***bălăiu*** + *-ică*] **1** *sf, a* (Reg) Bălăior **(3)**. **2-4** *sf* (Reg) (Oaie sau) vițea ori (vacă albă tânără). **5** *sf* (Iht; reg) Ocheană (*Rutilus rutilus*).

bălăiel, ~ia [At: ALECSANDRI, T. 898 / P: *~lă-iel* / V: ***~ăel*** / Pl: *~iei, ~e* / E: ***bălai*** + *-el*] **1** *a* (Rar) Bălăior **(2)**. **2** *sm* Animal plăvan.

bălăior, ~oară [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 550/18 / P: *~lă-iel* / V: (reg) ***~lăor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bălai*** + *-ior*] **1** *a* (D. părul oamenilor) Blond deschis Si: *blănel* **(1)**. **2** *a* (D. oameni) Care are părul și pielea de culoare deschisă, albicioasă Si: (pop) *bălănel* **(1)**, (rar) *bălăiel* **(2)**. **3-4** *sf* (Pop) (Fată sau) femeie bălăioară **(2)**. **5** *a* (Reg; d. animale) Bălan **(4)** mai deschis. **6-7** *sf* (Șhp) (Vacă sau) iapă albă. **8** *sf* (Iht; reg) Ocheană (*Rutilus rutilus*).

bălălăi *vtr* [At: ALECSANDRI, T. 426 / Pzi: *~esc* / E: fo] **1-2** (Reg) A (se) bălăbăni **(1-2)**.

bălălăială *sf* [At: DA / V: *~ăea~* / Pl: *~ieli* / E: ***bălălăi*** + *-ială*] **1-6** (Rar) Bălăbăneală **(1-6)**.

bălălăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bălălăi***] **1-6** (Rar) Bălăbăneală **(1-6)**.

bălălăit[1] *sn* [At: DA ms / E: ***bălălăi***] **1-3** (Rar) Bălăbăneală.

bălălăit[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălălăi***] (Rar) Bălăbănit[2] **(1-3)**.

bălălău[1] *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~lăie* / E: nct] (Reg) Mâncare făcută din mămăligă, unt și brânză.

bălălău[2], ~aie [At: CREANGĂ, P. 322 / Pl: *~ăi, ~laie* / E: ***bălălăi*** + *-ău*] (Reg) **1-3** *a* Bălăbănit[2] **(1-3)**. **4-5** *smf* Prostănac care umblă cu mâinile bălăbănind. **6** *sn* Variantă a jocului bâza.

bălămari *sf* vz ***balama***

bălămăluță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***balama*** + *-ăluță*] **1-2** (Rar; șhp) Balama **(1)** mică.

bălăncăni *v* vz ***bălăngăni***

bălăncănie *sf* [At: VISSARION, B. 82 / Pl: *~ii* / E: ***bălăncăni*** + *-ie*] **1-2** (Nob) Bălăngănire **(1-2)**.

bălăncănire *sf* vz ***bălăngănire***

bălăncănit[1] *sn* vz ***bălăngănit[1]***

bălăncănit[2], ~ă *a* vz ***bălăngănit[2]***

bălăncări *v* vz ***bălăngăni***

bălăncărire *sf* vz ***bălăngănire***

bălăncărit[1] *sn* vz ***bălăngănit[1]***

bălăncărit[2], ~ă *a* vz ***bălăngănit[2]***

***bălănel, ~ea** a* [At: ȘEZ. VI, 116 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***bălan** + -el*] **1-2** (Pop; șhp) Bălăior **(1-2)**.

***bălăngăi** vtr* [At: ȘEZ. VIII, 121 / Pzi: *~esc* / E: ***balang** + -ăi*] **1-2** (Reg) A (se) bălăbăni **(1-2)** (în jocul de-a clopotul).

bălăngăire** sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bălăngăi] **1-6** (Reg) Bălăbănire **(1-6)**.

bălăngăit**[1] sn* [At: DELAVRANCEA, ap. HEM 3005 / Pl: *~uri* / E: ***bălăngăi] (Rar) **1-6** Bălăbănit[1] **(1-6)**.

bălăngăit**[2]**, ~ă** a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălăngăni] Bălăbănit[2].

bălăngăni [At: JIPESCU, O. 154 / V: (reg) ***~ncă~, ~ăncări, ~ări*** / Pzi: *~nesc* / E: ***balang** + -ăni*] **1** *vt* (D. un clopot, o balangă) A suna (tare) Si: (reg) *a băngăni* **(1)**. **2** *vt* (Reg) A trage clopotul neregulat în dungă Si: (reg) *a băngăni* **(2)**. **3-4** A (se) bălăbăni **(1-2)**. **5** *vr* (D. obiecte care atârnă) A se legăna.

bălăngănire** sf* [At: DA ms / V: (reg) ***~lăncă~, ~ăncări, ~ări~ / Pl: *~ri* / E: ***bălăngăni***] **1-2** Producere a unui sunet puternic (de clopot) de balangă Si: *bălăngănit*[1] **(1-2)** (reg) *băngănire* **(1-2)**. **3** Tragerea neregulată a clopotului în dungă. **4-9** Bălăbănire **(1-6)**. **10** Legănare.

bălăngănit**[1] sn* [At: LUNGEANU, ap. CADE / V: ***~ncă~[1]***, ~lâncărit***[1]***, ~ărit*** / Pl: *~uri* / E: ***bălăngăni***] **1-3** Bălăngănire **(1-3)**. **4-5** Sunetul produs de (clopot sau de) balangă **6-11** Bălăbănire **(1-6)**. **12** Legănare.

bălăngănit**[2]**, ~ă** a* [At: MDA ms / V: ***~ncă~[1]***, ~ncărit***[1]***, ~ărit***[1] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălăngăni***] **1-2** Care produce un sunet puternic (de clopot sau) de balangă Si: *bălăngănitor* **(1-2)**. **3** Care trage neregulat clopotul în dungă Si: *bălăngănitor* **(3)**. **4** Bălăbănit[2]. **5** Legănat[2].

***bălăngănitor, ~oare** a* [At: MACEDONSKI, O. III, 100 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bălăngăni** + -tor*] **1-3** Bălăngănit[2] **(1-3)**. **4-6** Care (se) bălăngănește **(1-3)**. **7** Bălăbănit[2]. **8** Legănat[2].

bălăngări** v* vz ***bălăngăni

bălăngărire** sf* vz ***bălăngănire

bălăngărit**[1] sn* vz ***bălăngănit[1]

bălăngărit**[2]**, ~ă** a* vz ***bălăngănit[2]

bălănică [At: JIPESCU, O. 100 / E: ***bălan** + -ică*] **1-2** *a* (Șhp) (Cam) blonduț. **3** *smf* (Prt) Bălăior **(1)**. **4** *sf* Bălan **(7)**.

bălănuț, ~ă [At: MARIAN, INS. 309 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bălan** + -uț*] (Rar; șhp) **1-2** *a* (Cam) bălan **(1)**. **3-4** *a* (Cam) bălan **(4)**. **5-6** *smf, a* (Animal) cu blana albă și de statură mică.

bălăoacheș, ~ă** a* vz ***balaoacheș

***bălăoană** sf* [At: MAT. FOLK. 9 / P: *~lă-oa~* / Pl: *~ne* / E: cf *balaur*] (Reg; îppl) Balaur.

bălăor, ~oară** a* vz ***bălăior

***bălărie** sf* [At: PANN, Ș. II, 12 / Pl: *~ii* / E: nct] **1** Plantă necultivată, care crește spontan Vz *buruiană*. **2** Loc acoperit cu bălării **(1)** Cf *pârloagă*.

***bălărit, ~ă** a* [At: POPA, V. 245 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălărie** + -it*] **1-2** (Rar; d. un loc, un drum) Acoperit, de bălării **(1)**.

***bălăscanie** sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; mpl) **1** Râu (de cămașă) cusut cu fire nepotrivite la culoare. **2** Cusătură cu flori mari și fără gust.

***bălăștioagă** sf* [At: MARIAN, T. 345 / Pl: *~oage* / E: nct] **1-3** (Reg) Băltoacă **(1-3)**.

***bălătruc** sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uce* / E: nct] (Reg) **1-2** Bucată de fier sau de piatră cu care se zdrobește bulgărele de sare. **3** (Fig) Copil mic și gras. **4** Sticlă (de băut) de formă triunghiulară.

bălățan, ~ă** smf, a* vz ***bănățean

***bălățenie** sf* [At: I. CR., ap. CADE / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Bală[1] **(1)**. **2** Șarpe mare. **3** Animal mic și degenerat.

***bălăți** vr* [At: I. CR. V, 375 / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg) A se lăbărța.

bălățire** sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bălăți] (Reg) Lăbărțare.

bălățit**[1] sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bălăți] (Reg) Lăbărțat[1].

bălățit**[2]**, ~ă** a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălăți] (Reg) Lăbărțat[2].

***bălăuc, ~ă** a* [At: SEVASTOS, N. 106 / P: *~lă-uc* / Pl: *~uci, ~uce* / E: ***bălai** + -uc*] **1-2** (Pfm) Blonduț.

***bălăunz** sm* [At: TODORAN, GL. / P: *~lă-unz* / Pl: *~i* / E: nct] Persoană care privește la un obiect cu gura căscată, uitându-se fix.

bălăur** sm* vz ***bălur

***bălăuraș** sm* [At: I. CR. II, 94 / P: *~lă-u~* / Pl: *~i* / E: ***balaur** + -aș*] **1-2** (Îpp; șhp) Balaur **(1)** mic.

bălăurel** sm* vz ***balaurel

bălăuroaică** sf* vz ***balauroaică

***bălăvan** sm* [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Strugure mare, dar cu boabele rare.

***bălăvăni** vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi 3: *~nește* / E: nct] (Reg) A se crăpa de ziuă.

***bălân, ~ă** a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 308 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) De culoare trandafirie, roz.

bălbăeală** sf* vz ***bâlbâială

bălbăi** v* vz ***bâlbâi

bălbăială** sf* vz ***bâlbâială

bălbăiat, ~ă** a* [At: COMAN, GL. / P: *~bă-iat* / V: ***~boit~ / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] Care are ochii mari, ieșiți în afară Cf *bulbucat*.

bălbăilă** sm* vz ***bâlbâială

bălbăire** sf* vz ***bâlbâire

bălbăit**[1] sn* vz ***bâlbâit[1]

bălbăit**[2]**, ~ă** smf, a* vz ***bâlbâit[2]

bălbăitor, ~oare** smf, a* vz ***bâlbâitor

bălbăitură** sf* vz ***bâlbâitură

bălbătae** sf* vz ***bâlbătaie

***bălbău, ~ăie** a* [At: CANTEMIR, ap. CADE / Pl: *~ăi, ~ăie* / E: ***bâlbâi** + -ău*] (Înv) Bâlbâit[2] **(1)**.

***bălbisă** sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~se* / E: nct] **1** Plantă erbacee din familia labiatelor, cu tulpina acoperită de peri aspri, cu frunzele ascuțite și dințate pe margine, cu flori roșii și (rar) albe, care crește prin pădurile umede (*Stachys sylvatica*). **2** Planta erbacee din familia labiatelor (*Stachys palustris*).

***bălboare** sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ori* / E: ***bâlbor** + -oare*] (Bot; înv) Bâlbor **(1)** (*Trollius europaeus*).

bălboit, ~ă** a* vz ***bălbăiat

bălbor** sm* vz ***bâlbor

***bălbui** vtr* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: fo] **1-2** (Reg) A (se) bâlbâi.

bălbuire** sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bălbui] (Reg) Bâlbâire.

bălbuit**[1] sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***bălbui] **1-2** (Reg) Bâlbâire.

bălbuit**[2]**, ~ă** a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălbui] (Reg) Bâlbâit[2].

***bălcâiu** sn* [At: CHEST. II 282/294 / P: *~câ-iu* / Pl: *~ie* / E: nct cf *balcă*[2] + *-âiu*] (Reg) Lemn cu care se proptește ușa pivniței.

bălciug** sn* vz ***belciug

bălcoș, ~ă** a* vz ***balcoș

băldăbâc** a* vz ***bâldâbâc

***băldăbeală** sf* [At: HEM 3024 / Pl: *~eli* / E: ***băldăbi** + -eală*] **1-2** (Îrg) Slăbiciune (sau neîndemânare) pe care o simte omul vara „după o căldură prea mare".

***băldăbi** vi* [At: HEM 3024 / Pzi: *~besc* / E: nct] (Îrg) A fi slăbit, moleșit din cauza căldurii.

băldâr, ~ă** sn, smf* vz ***baldâr

băldîr, ~ă** sn, smf* vz ***baldâr

băldoaie** sf* [At: JIPESCU, O. 35 / V: ***~dova~ / E: ***Bălde, Baldov**(in) + -oaie*] (Rar) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape.

băldovaie** sf* vz ***băldoaie

bălega** v* vz ***băliga

bălegar** sn, sm* vz ***băligar

bălegare** sf* vz ***băligare

bălegariu** sn* vz ***băligar

bălegat**[1] sn* vz ***băligat[1]

bălegat**[2]**, ~ă** a* vz ***băligat[2]

bălegăra** v* vz ***băligăra

bălegărare** sf* vz ***băligărare

bălegărat[1] *sn* vz ***băligărat***[1]
bălegărat[2], **~ă** *a* vz ***băligărat***[2]
bălegău *sn* vz ***băligău***
bălegos, ~oasă *a* vz ***băligos***
băleguță *sf* vz ***băliguță***
bălercă *sf* vz ***balercă***
bălgar, ~ă *smf, a* vz ***bulgar***
bălghiri *smp* [At: I. CR. V, 20 / E: nct] (Reg; d. omul lacom; îe) **A-și umple ~i** A se sătura (până în gât).
bălhac *sn* vz ***bulhac***
bălhui *v* vz ***bâlbâi***
bălhuire *sf* vz ***bâlbâire***
bălhuit[1] *sn* vz ***bâlbâit***[1]
bălhuit[2], **~ă** *a* vz ***bâlbâit***[2]
băli *vr* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 308 / Pzi: *~lesc* / E: ***băl*** + *-i*] (Reg) A se decolora.
băliăi *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / P: *~li-ă-i* / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A orbecăi.
băliăire *sf* [At: MDA ms / P: *~li-a-i* / Pl: *~ri* / E: ***băliăi***] (Reg) Orbecăire.
băliăit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~li-ă-it* / Pl: *~uri* / E: ***băliăi***] (Reg) Orbecăire.
băliăit[2], **~ă** *a* [At: MDA ms / P: *~li-ă-i* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băliăi***] (Reg) Orbecăit[2].
bălibașă *sm* vz ***bulibașă***
băliga [At: NECULCE, L. / V: (îvp) ***~lega*** / Pzi: 3 *baligă, balegă* / E: ***baligă*** + *-i*] **1-2** *vtr* (D. animale mari) A elimina baligă **(1)** Si: (reg) *băligăra* **(1-2)**. **3-4** *vtr* (Pex; d. oameni) A elimina excremente Si: (reg) *a (se) băligăra* **(3-4)**. **5** *vt* A murdări pe cineva cu baligă **(1)**. **6** *vt* A murdări pe cineva cu excremente Si: *a băligăra* **(6)**. **7-10** *vt* (Fig) (A umple sau) a împroșca pe cineva (cu murdării ori) vorbe urâte Si: (reg) *a băligăra* **(7-10)**.
băligar [At: ZILOT, ap. HEM 3027 / V: (pop) ***~leg~***, (înv) ***~legariu*** / Pl: *~uri, ~e* / E: ***baligă*** + *-ar*] **1** *sn* Baligă **(1)**. **2** *sn* Amestec din baligă **(1)** și paie folosit ca îngrășământ (după ce putrezește) sau drept combustibil Vz *gunoi*[1] *de vite*. **3-4** *sn* (Îrg) (Loc sau) groapă în care se depozitează băligarul (2) Si: (reg) *băligău* **(1-2)**. **5** *sn* (Reg) Amestec de baligă **(1)** și lut folosit la lipitul caselor. **6** *sm* (Șîs *gândac de ~*) Gândac din clasa coleopterelor, de culoare neagră, care trăiește în băligar **(1)** Si: (reg) *gâză, gâza-boului, gândac-de-gunoi, goangă, goangă-de-baligă, trândus, trânt, trânz* (*Geotrupes stercorarius* sau *Scaraboeus fimetarius*). **7** (Reg; îs) *~-cu-corn* Nasicorn (*Oryctes nasicornis*).
băligare *sf* [At: DA / V: ***~leg~*** / Pl: *~gări* / E: ***băliga***] **1** Eliminare de baligă **(1)** Si: *băligat*[1] **(1)**, (reg) *băligărare* **(1)**, *băligărat*[1] **(1)**. **2** Eliminare de excremente Si: *băligat*[1] **(2)**, (reg) *băligărare* **(2)**, *băligărat*[1] **(2)**. **3** Murdărire cu baligă **(1)** Si: *băligat*[1] **(3)**, *băligărare* **(3)**, *băligărat*[1] **(3)**. **4** Murdărire cu excremente Si: *băligat*[1] **(4)** *băligărare* **(4)**, *băligărat*[1] **(4)**. **5-8** (Fig) (Umplere sau) împroșcare cu (murdării ori) vorbe urâte Si: *băligat*[1] **(5-8)**, *băligărare* **(5-8)**, *băligărat*[1] **(5-8)**.
băligat[1] *sn* [At: ȘEZ. IV, 156 / V: ***~leg~***[1] / Pl: *~uri* / E: ***băliga***] **1-8** Băligare **(1-8)**.
băligat[2], **~ă** *a* [At: DA / V: ***~leg~***[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***băliga***] **1** Care elimină baligă **(1)**. **2** Care elimină excremente. **3** Care este murdărit cu baligă **(1)** Si: *băligărat*[2] **(3)**.
băligăra *vtr* [At: I. CR., ap. CADE / V: ***~leg~*** / Pzi 3: *~rez* / E: ***băligar***] **1-10** (Reg) A (se) băliga **(1-10)**.
băligărare *sf* [At: MDA ms / V: ***~leg~*** / Pl: *~gări* / E: ***băligăra***] **1-8** Băligare **(1-8)**.
băligărat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~leg~***[1] / Pl: *~uri* / E: ***băligăra***] **1-8** Băligare **(1-8)**.
băligărat[2], **~ă** *a* [At: MDA ms / V: ***~leg~***[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***băligăra***] **1-8** Băligat[2] **(1-8)**.
băligău *sn* [At: PAMFILE, C. Ț. 336 / V: ***~leg~*** / Pl: *~găie* / E: ***baligă*** + *-ău*] **1-2** (Reg) Băligar **(3-4)**.
băligos, ~oasă *a* [At: LM / V: (îrg) ***~leg~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***baligă*** + *-os*] **1** Amestecat cu baligă **(1)**. **2** Plin de baligă **(1)**. **3** (Fam; fig; d. oameni) Fără energie, moale (ca o baligă **(9)**).
băliguță *sf* [At: LM / V: (înv) ***~leg~*** / Pl: *~țe* / E: ***baligă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Baligă **(1)** mică.
băliuță *sf* [At: MARIAN, NA. 53 / V: ***baleu~*** / P: *~li-u~* / Pl: *~țe* / E: ***balie*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Balie (mică).
bălmăgi *v* vz ***bălmăji***
bălmăjeală *sf* [At: DA ms / V: ***bolmoj~*** / Pl: *~eli* / E: ***bălmăji*** + *-eală*] **1** Încurcătură de mai multe lucruri Si: *amestecătură*. **2** Amețire cu vorba. **3** Zăpăceală prin vrăji sau farmece. **4** Bombăneală.
bălmăji [At: LB / V: (reg) ***balmuji, ~ăgi, ~ăși, ~moji, ~moși, ~muji, bolmoji, bolmoși*** / Pzi: *~jesc* / E: ***balmoș*** + *-i*] **1** *vt* A încurca mai multe lucruri Si: *a amesteca*. **2** *vt* (D. oameni) A ameți pe cineva (cu vorba). **3** *vt* (Pex) A zăpăci prin vrăji sau farmece. **4** *vt* A vorbi încurcat, fără rost. **5** *vt* (Fam) A bombăni. **6** *vt* (Reg; d. oameni) A deveni moale (ca un balmoș). **7** *vr* A-și pierde energia.
bălmăjire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bălmăji***] **1** Încurcare a mai multor lucruri Si: *amestecare, bălmăjit*[1] **(1)**. **2** Amețire a cuiva cu vorba Si: *bălmăjit*[1] **(2)**. **3** Zăpăcire a cuiva prin vrăji sau farmece Si: *bălmăjit*[1] **(3)**. **4** Vorbire fără rost Si: *bălmăjit*[1] **(4)**. **5** Bombănire Si: *bălmăjit*[1] **(5)**. **6** (Reg) Pierdere a energiei umane Si: *bălmăjit*[1] **(6)**.
bălmăjit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bălmăji***] **1-6** Bălmăjire **(1-6)**.
bălmăjit[2], **~ă** *a* [At: CREANGĂ, A. 88 / V: ***balmujit***[2], ***~moșit, ~mujit, bolmoșit***[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălmăji***] **1** Încurcat[2]. **2** (D. oameni) Amețit[2]. **3** (Reg; d. oameni) Moleșit, fără energie.
bălmăjitor, ~oare *smf, a* [At: LET.[2] I, 110 / V: ***~mejui~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bălmăji*** + *-tor*] **1-8** (Rar) (Persoană) care bălmăjește **(1-4)**.
bălmăjitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***bălmăji*** + *-tură*] (Îvr) **1** Amestecătură. **2** Încurcătură.
bălmăși *v* vz ***bălmăji***
bălmătrucă *sf* vz ***bălmătucă***
bălmătucă *sf* [At: HEM 3058 / V: ***~tru~*** / Pl: *~uci* / E: ns cf *balmoș*] (Reg) Un fel de balmoș făcut din caș, făină, unt și fiert în apă.
bălmejuitor, ~oare *smf, a* vz ***bălmăjitor***
bălmoji *v* vz ***bălmăji***
bălmoși *v* vz ***bălmăji***
bălmoșit, ~ă *a* vz ***bălmăjit***[2]
bălmuji *v* vz ***bălmăji***
bălmujit, ~ă *a* vz ***bălmăjit***[2]
băloiu *sm* [At: ANON. CAR. / P: *~lo-iu*, reg *bălon'u* / E: ***băl*** + *-oiu*] Bou bălan **(4)**.
bălos, ~oasă [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bale*** + *-os*] **1** *a* Cu bale **(1)**. **2** *a* Căruia îi curg balele **(1)**. **3** *a* (Pex) Scârbos. **4-5** *a* (Care se întinde) ca balele **(6)**. **6** *a* (D. vin, zeamă de varză, gheață etc.) Lunecos. **7** *sm* (Iht; reg) Babușcă (*Rutilus rutilus*). **8** *sf* (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape, folosită pentru dureri de spate. **9** *a* (Bot; reg; îc) **Burete-~** Bălosel **(1)**. **10** *sm* (Îpp; îsp) Drac. **11-12** *sfp* (Pop; îds) Duhuri rele (femeiești).
băloșa [At: COSTINESCU / Pzi: *~șez* / E: ***bălos*** + *-a*] (Reg) **1** *vt* A băloși **(1)**. **2-3** *vtr* A (se) băloși **(2-3)**. **4** *vr* A se băloși **(4)**.
băloșare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***băloșa***] **1** Lăsare de bale **(1)** Si: *băloșat*[1] **(1)**, *băloșire* **(1)**, *băloșit*[1] **(1)**. **2** Umplere de bale **(1)** Si: *băloșat*[1] **(2)**, *băloșire* **(2)**, *băloșit*[1] **(2)**. **3** Băloșire **(3)**.
băloșat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băloșa***] **1-2** Băloșare **(1-2)**. **3** Băloșire **(3)**.
băloșat[2], **~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***băloșa***] **1** Plin de bale **(1)** Si: *băloșit*[2] **(1)**. **2** Băloșit[2] **(2)**.
băloșel *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***bălos*** + *-el*] **1** (Bot) Ciupercă necomestibilă, din familia agariaceelor, cu miros neplăcut, având pălăria galbenă-roșiatică, piciorul alb și gros, carnea albă grețoasă și gust acru Si: *bălos* **(9)**, *burete-bălos* **(8)** (*Russula* sau *Agaricus foetens*). **2** (Iht; reg) Grindel (*Nemachilus barbatulus*).

băloși [At: DL / Pzi: *~șesc* / E: ***bălos*** + *-i*] **1** *vt* A lăsa bale **(1)** Si: (reg) *a băloșa* **(1)**. **2-3** *vtr* A (se) umple de bale **(1)** Si: (reg) *a (se) băloșa* **(2-3)** **4** (D. lichide, în special, d. vin, zeamă de varză etc.) A deveni bălos și întins ca uleiul Si: (reg) *a se băloșa* **(4)**.

băloșire *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ri* / E: ***băloși***] **1** Lăsare de bale **(1)** Si: (reg) *băloșare* **(1)**, *băloșat^1* **(1)**, *băloșit^1* **(1)**. **2** Umplere cu bale **(1)** Si: (reg) *băloșare* **(2)**, *băloșat^1* **(2)**, *băloșit^1* **(2)**. **3** Alterare a unui lichid, care devine bălos și întins ca uleiul Si: *băloșare* **(3)**, *băloșat^1* **(3)**, *băloșit^1* **(3)**.

băloșit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băloși***] **1-2** Băloșare **(1-2)**. **3** Băloșire **(3)**.

băloșit^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băloși***] **1** Băloșat^2 **(1)**. **2** (D. lichide, în special d. vin, zeamă de varză etc.) Care a devenit bălos **(6)** Si: *băloșat^2* **(2)**.

bălsăma *vt* [At: NEGRUZZI, S. II, 156 / V: ***balsama*** / Pzi: *~mez* / E: ***balsam*** + *-a*] **1** A îmbălsăma (un cadavru) Si: *a bălsămi* **(1)**, *a îmbălsămi* **(1)**. **2** A face să se răspândească un miros foarte plăcut (în aer) Si: *îmbălsăma, bălsămi* **(2)**, *a îmbălsămi* **(2)**.

bălsămare *sf* [At: DA / V: ***balsam~*** / Pl: *~mări* / E: ***bălsăma***] (Rar) **1** Îmbălsămare **(1)**. **2** Parfumare.

bălsămat^1 *sn* [At: DA / V: ***balsam~^{1}*** / Pl: *~uri* / E: ***bălsăma***] (Rar) **1** Îmbălsămare **(1)**. **2** Parfumare.

bălsămat^2, ~ă *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 77 / V: ***balsam~^{2}*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bălsăma***] **1** (Rar) Îmbălsămat^2. **2-3** (Înv) Care a fost (uns sau) impregnat cu balsam **(1)** Si: *bălsămit^2* **(2-3)**. **4** (Fig) Parfumat^2.

bălsămi *vt* [At: DA / Pzi: *~mesc* / E: ***balsam***] **1-2** (Înv) A bălsăma **(1-2)**.

bălsămire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bălsămi***] **1** (Înv) Îmbălsămare **(1)**. **2** Parfumare.

bălsămit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bălsămi***] **1** (Înv) Îmbălsămare **(1)**. **2** Parfumare.

bălsămit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălsămi***] **1** (Înv) Îmbălsămat^2 **(1)**. **2-3** Bălsămat^2 **(2-3)**. **4** Parfumat^2.

bălsâm *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cantitate de cereale (grâu, orz, secară, ovăz) secerate, care urmează să se lege snop.

băltac^1 *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~ace* / E: ***baltă*** + *-ac*] (Reg) Băltoacă **(1)**.

băltac^2 *sn* vz ***baltag***

băltag^1 *sms* [At: HEM 3066 / E: ns cf *baltă* + *-ag*] (Reg) Vânt puternic (care bate de la baltă).

băltag^2 *sn* vz ***baltag***

băltan *sf* vz ***bâltan***

băltăcăială *sf* vz ***bâltâcâială***

băltăcel *sn* vz ***bărtăgel***

băltăci [At: LM / Pzi: *~cesc* / E: ***băltac^2*** + *-i*] (Rar) **1** *vt* (D. apă) A inunda. **2** *vr* (D. suprafețe de pământ) A se inunda. **3** *vt* (D. apă) A stagna, formând o baltă **(1)** Si: *a bălti^1*, *a băltui* **(3)**. **4** *vi* (D. oameni) A se deplasa cu greu printr-un loc băltos **(1)** sau noroios. **5** *vi* (D. păsări) A zbura cu corpul deasupra apei și cu picioarele în apă.

băltăcire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băltăci***] **1-2** Inundare. **3** Stagnare a apei care formează o baltă **(1)** Si: *băltăcit^1* **(3)**, *băltire^1*, *băltit^1*, *băltuială* **(2)**, *băltuire* **(2)**, *băltuit^1* **(2)**. **4** Deplasare a cuiva cu greutate printr-un loc băltos **(1)** sau noroios Si: *băltocit^1***(4)**. **5** Zbor al păsărilor cu corpul deasupra apei și cu picioarele în apă Si: *băltăcit^1* **(5)**.

băltăcit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băltăci***] **1-2** Inundare. **3-5** Băltăcire **(3-5)**.

băltăcit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băltăci***] **1-2** Inundat^2. **3** (D. ape) Care stagnează și formează o baltă **(1)**. **4** (D. oameni) Care se deplasează cu greutate printr-un loc băltos **(1)** sau noroios. **5** (D. păsări) Care zboară cu corpul deasupra apei și cu picioarele în apă.

băltăgan^1 *sms* [At: HEM 3066 / E: ***baltag^2*** + *-an*] (Rar) Vânt de la răsărit.

băltăgan^2 *sn* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: net] **1-2** (Reg) Poreclă dată de localnicii de la șes locuitorilor de pe malul (Dunării sau) bălților.

băltăgaș *sn* [At: HEM 3070 / Pl: *~e* / E: ***baltag*** + *-aș*] (Reg) **1-10** (Șhp) Baltag **(1, 3, 5, 7, 9)** (mic) Si: *băltăgel* **(1-15)**.

băltăgel *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 52 / V: ***~cel*** / Pl: *~e* / E: ***baltag*** + *-el*] **1-10** (Pop; șhp) Băltăgaș **(1-10)**. **11-15** Lovitură de baltag **(1, 3, 5, 7, 9)**.

băltăi *vt* [At: DA / P: *~tă-i* / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A spune prostii.

băltăire *sf* [At: MDA ms / P: *~tă-i* / Pl: *~ri* / E: ***băltăi***] (Reg) Spunere de prostii Si: *băltăit^1*.

băltăit^1 *sn* [At: MDA ms / P: *~tă-it* / Pl: *~uri* / E: ***băltăi***] (Reg) Băltăire.

băltăit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~tă-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băltăi***] (Reg; d. oameni) Care spune prostii.

băltărău *sn* [At: DDRF / Pl: *~raie* / E: ***baltă*** + *-ărău*] **1-2** (Rar) Băltău **(1-2)**.

băltărească *sf* [At: HEM 3073 / E: ***Băltărești*** + *-ească*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

băltăreț, ~eață [At: LM / V: (reg) ***~rez*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: ***baltă*** + *-ăreț*] **1** *a* De baltă **(1)**. **2** *a* (Pex) Din regiunea bălților **(1)**. **3-4** *sm, a* (Vânt) care bate dinspre bălțile **(14)** Dunării. **5-6** *sma, a* (Reg) (Vânt) care bate dinspre miazăzi, cald, prielnic pentru recolte și însoțit întotdeauna de o ploaie caldă. **7-8** *smf, a* (Persoană) care locuiește în regiunea bălților **(1)**. **9** *sm* (Reg; șîs) *porc* ~ Porc de talie mare, cu urechi drepte și lungi.

băltărez *sm* vz ***băltăreț***

băltărie *sf* [At: HEM 3076 / Pl: *~ii* / E: ***baltă*** + *-ărie*] (Reg) Băltiș **(2)**.

bălțățel, ~ea *a* [At: HEM 3087 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***bălțat*** + *-el*] **1** (D. albine) Pestriț. **2** (D. grâu) Pătat^2.

bălțățic, ~ă *a* [At: HEM 3087 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bălțat*** + *-ic*] **1** (D. albine) Pestriț. **2** (D. grâu) Pătat^2.

băltău *sn* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~taie* / E: ***baltă*** + *-ău*] (Reg) **1-2** Băltoi **(1-2)**.

băltât *a* vz ***bălțit^4***

bălti^1 *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~lți^1*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) **1** (D. funii întinse) A se curba. **2** (D. construcții) A se surpa până la pământ. **3-4** (D. împletituri) A se slăbi și a se lăsa până la pământ.

bălti^2 *vt* [At: SLAVICI, V. P. 47 / V: (reg) ***~lți^2*** / Pzi 3: *~tește* / E: ***baltă*** + *-i*] (Rar; d. apă) A băltăci **(2)**.

băltică *sf* [At: HEM 3076 / Pl: *~ici* / E: ***baltă*** + *-ică*] (Rar) **1-2** (Șhp) Băltiță **(1-2)**.

bălticea *sf* [At: HEM 3074 / Pl: *~ele* / E: ***baltă*** + *-icea*] (Rar) **1-2** (Șhp) Băltiță **(1-2)**.

bălticică *sf* [At: HEM 3074 / Pl: *~ele* / E: ***baltă*** + *-icică*] (Rar) **1-2** (Șhp) Băltiță **(1-2)**.

băltig *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***baltă*** + *-ig*] (Rar) Băltoacă **(1)**.

băltină *sf* [At: (1672 – 1699) ap. HEM 3075 / Pl: *~ne* / E: vsl ***блатина***] (Înv) Loc mlăștinos și mocirlos lângă un râu.

băltire^1 *sf* [At: MDA ms / V: ***~lțire^1*** / Pl: *~ri* / E: ***bălti^1***] Băltăcire **(2)**.

băltire^2 *sf* [At: MDA ms / V: ***~lțire^2*** / Pl: *~ri* / E: ***bălti^2***] **1** Lăsare la mijloc a unei funii întinse Si: *băltit^2* **(1)**, *bălțitură* **(1)**. **2** Surpare până la pământ a unei construcții Si: *băltit^2* **(2)**, *bălțitură* **(2)**. **3-4** Slăbire și lăsare până la pământ a unei împletituri Si: *băltit^2* **(3-4)**, *bălțitură* **(3-4)**.

băltiș *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 377 / Pl: *~uri, ~e* / E: ***baltă*** + *-iș*] **1** (Csc) Mai multe bălți **(1)** (mici) apropiate, pe un teren băltos **(1)**. **2** Teren băltos **(1)** Si: *băltărie*.

băltit^1 *sn* [At: MDA ms / V: ***~lțit^1*** / Pl: *~uri* / E: ***bălti^1***] Băltăcire **(3)**.

băltit^2 *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***~lțit^2*** / Pl: *~uri* / E: ***bălti^2***] **1-3** Băltire^2 **(1-3)**.

băltit^3, ~ă *a* [At: DA ms / V: (reg) ***~țit^3*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălti^1***] **1** Plin de bălți **(1)**. **2** (D. un curs de apă) Stagnat în formă de baltă **(1)**.

băltit^4, ~ă *a* [At: CIHAC I, 22 / V: (reg) ***~țit^4, ~tât*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bălti^2***] (Reg) **1** (D. funii întinse) Lăsat la mijloc. **2** (D. construcții) Surpat până la pământ. **3-4** (D. împletituri) Slăbit și lăsat până la pământ.

băltiță *sf* [At: (1751) ap. HEM 3076 / Pl: *~țe* / E: ***baltă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Baltă **(1)** (mică) Si: (rar) *bălticä* **(1-2)**, *bălticea* **(1-2)**, (rar) *bălticică* **(1-2)**, (rar) *băltuță* **(1-2)**, (reg) *băltucă* **(1-2)**.

băltoacă *sf* [At: DDRF / V: ***~toagă, ~toc, ~tog*** *sn* / Pl: *~ace* / E: ***baltă*** + *-oacă*] **1-3** Baltă **(1)** mică, murdară și mocirloasă Si: (reg) *bălăștioagă, băltac[1], băltig*. **4-5** (Adunătură sau) scursură de apă de ploaie prin gropile drumurilor. **6** Baltă **(17)**.

băltoagă *sf* vz ***băltoacă***

băltoc *sn* vz ***băltoacă***

băltog *sn* vz ***băltoacă***

băltoi *sn* [At: ALECSANDRI, P. I, 13 / Pl: *~oaie* / E: ***baltă*** + *-oi*] **1** Baltă **(1)** mare cu apă murdară Si: (reg) *băltău* **(1)**. **2** Cantitate mare de lichid (apă, sânge, vin etc.) vărsat pe jos Si: (reg) *băltău* **(2)**.

băltos, ~oasă *a* [At: PANN, P. V. II, 119/3 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***baltă*** + *-os*] **1** (D. locuri) Plin de bălți **(1)**. **2** (D. râuri) Care formează bălți **(1)** în urma deselor revărsări. **3** (Rar; d. plante) De baltă **(1)**.

băltucă *sf* [At: HEM 3078 / Pl: *~uce* și *~uci* / E: ***baltă*** + *-ucă*] **1-2** (Reg; șhp) Băltiță **(1-2)**.

băltui [At: LB / P: *~tu-i* / Pzi: *~iesc* / E: ***baltă*** + *-ui*] **1-2** *vtr* (Rar; d. apă) A (se) inunda. **3** *vt* A băltăci **(3)**.

băltuială *sf* [At: HEM 3078 / Pl: *~ieli* / E: ***băltui*** + *-eală*] **1** (Rar) Inundare. **2** Băltăcire **(3)**.

băltuire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***băltui***] **1** (Rar) Inundare. **2** Băltăcire **(3)**.

băltuit[1] *sn* [At: HEM 3078 / Pl: *~uri* / E: ***băltui***] (Rar) **1** Inundare. **2** Băltăcire **(3)**.

băltuit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băltui***] (Rar) **1** Care este inundat. **2** Care este băltăcit[2] **(3)**.

băltuță *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 136 / Pl: *~țe* / E: ***baltă*** + *-uță*] **1-2** (Rar; șhp) Băltiță **(1-2)**.

bălța *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~țez* / E: ***bălțat*** (drr)] (Fam) **1** A vopsi în culori țipătoare și nearmonizate. **2** A tărca.

bălțare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bălța***] (Fam) **1** Vopsire în culori țipătoare și nearmonizate Si: *bălțat[1]* **(1)**. **2** Tărcare.

bălțat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bălța***] (Fam) **1** Bălțare **(1)**. **2** Tărcare.

bălțat[2], ~ă [At: BIBLIA (1688), 22[1]/5 / V: (reg) ***bal~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ml ***balteatus, ~a, ~um***] **1-2** *smf, a* (Animal) care are părul de culori diferite. **3-4** *smf, a* (Animal) cu dungi sau cu pete de altă culoare Si: (rar) *florean*. **5** *a* (D. oameni) Deosebit[2]. **6** *a* (Înv) Colțat[2]. **7** *a* (D. haine, stofe, tablouri etc.) Cu multe culori țipătoare. **8** *a* Colorat fără gust. **9-10** *a* (Rar; îe) **A fi cu mațele ~e** A fi (rău sau) fățarnic. **11-12** *a* (Irn) Îmbrăcat (fără gust și) neasortat. **13** *a* (Pop) Îmbrăcat în haine orășenești. **14** *a* (Fig; d. noroc, lume etc.) În care nu te poți încrede.

bălțătură *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ri* / E: ***bălțat*** + *-ură*] **1** Pată de altă culoare la animalele bălțate **(2)**. **2** (Rar) Amestecătură fără pricepere și fără artă de diverse culori care nu se armonizează. **3-4** Obiect colorat (țipător sau) cu culori multe și neasortate. **5** (Prt) Pată (pe haină) care bate la ochi. **6** (Îvr) Un fel de pete albe pe piele. **7** (Bot; reg) Unguraș (*Marrubium vulgare*).

bălți[1] *vr* vz ***bălti[1]***

bălți[2] *vt* vz ***bălti[2]***

bălțică *sf* [At: CHEST. V, 76/30 / Pl: *~ici* / E: ***baltă*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Vacă (mică) bălțată[2] **(1-2)** Si: (reg) *bălțuică* **(1-2)**.

bălțire[1] *sf* vz ***băltire[1]***

bălțire[2] *sf* vz ***băltire[2]***

bălțit[1] *sn* vz ***băltit[1]***

bălțit[2] *sn* vz ***băltit[2]***

bălțit[3], ~ă *a* vz ***băltit[3]***

bălțit[4], ~ă *a* vz ***băltit[4]***

bălțitură *sf* [At: CIHAC I, 22 / Pl: *~ri* / E: ***baltă*** + *-ură*] **1-4** (Rar) Băltire[2] **(1-4)**.

bălțoșat, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) Lăbărțat.

bălțuică *sf* [At: HEM 3090 / Pl: *~ici* / E: ***baltă*** + *-uică*] **1-2** (Reg; șhp) Bălțică **(1-2)**.

bălțuie *sf* [At: HEM 3090 / P: *~țu-ie* / Pl: *~ui* / E: ***baltă*** + *-uie*] **1-2** (Reg) Capră bălțată **(1-2)**.

bălucă *af* [At: ȘEZ. II, 126 / Pl: *~uce* / E: ***băl*** + *-ucă*] (Reg) Blondă.

băluică *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~ice* / E: ***băl*** + *-uică*] (Reg) Vacă bălaie **(3)**.

bălur *sm* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ***~lăur*** / Pl: *~i* / E: bg ***балур***] (Bot; reg) **1** Costrei (*Sorghum halepense*). **2** Mătură (*Sorghum vulgare*).

bălură[1] *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~re* / E: nct] (Bot; reg) Brândușă-de-toamnă (*Colchicum autumnale*).

bălură[2] *sfs* [At: JAHRESBER. VII, 82 / E: nct] (Reg; sst) Pământ lunecos și moale.

bălușă *sf* [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: *~șe* / E: ***băl*** + *-ușă*] **1-2** (Reg) (Oaie sau) capră bălană **(7)**.

băluscă *sf* [At. PANȚU, PL. / Pl: *~ște* / E: ***băl*** + *-ușcă*] Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori albe, mari sau mici (*Ornithogalum umbellatum*) Si: *ceapa-ciorii, găiniță, găinușă, laptele-păsării, lapte, plisc-păsăresc* Vz *plisc, rogojea*.

băluț, ~ă [At: RETEGANUL, CH. 147 / Pl: *~i, ~e* / E: ***băl*** + *-uț*] (Reg) **1** *a* (D. părul oamenilor, mai ales la fete) Blond. **2** *sf* Iubită. **3** *sf* Amantă. **4** *a* (D. animale, mai ales d. păsări) Bălan **(4)**. **5-8** *sf* Animale domestic, în special oi, (cu botul sau) blana albă Si: *bălan* **(7)**. **9** *a* (Îs) *Măr* ~ Varietate de măr nedefinită mai îndeaproape. **10** *sf* Dans popular cu lăutari, asemănător horei. **11** *sf* Melodie după care se execută băluța **(10)**.

bălvan *sm* [At: DAMÉ, T. 98 / V: ***bâl~, bul~*** / Pl: *~i* / E: srb ***balvan***] **1** (Reg) Butuc mare de lemn. **2** Bârnă. **3** (Pop) Trunchi de arbore, curățat de ramuri pentru a fi tăiat în joagăr Si: *buștean*. **4** (Reg) Bârnă la teascul de ulei. **5** (Pop; spc) Fiecare dintre bârnele care se pun orizontal pe fundamentul casei pentru a susține stâlpii caselor țărănești Si: *talpa casei* Vz *talpă*.

bămbac *sn* vz ***bumbac***

bănac *sn* [At: CHEST. II, 325/1 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Loc de pe cuptor unde dorm, de obicei, copiii Si: *bănăcuț*.

bănar *sm* [At: (1666) ap. HEM 3096 / Pl: *~i* / E: ***ban[2]*** + *-ar*] (Înv) Lucrător la monetăria statului, care făcea bani[2] **(1)** Si: (înv) *tarapangiu*.

bănat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 88[r]/28 / Pl: *~e, ~uri* / E: mg ***bánat***] (Reg) **1-2** Stare de (durere sufletească și) căință. **3** (Îe) **A fi** (sau **a trage**) **(cu) ~** A regreta. **4** Supărare. **5-6** (Frp; îe) **A nu-i fi cuiva cu ~** A nu lua în nume de rău (rugămintea sau) întrebarea cuiva. **7** Luare în nume de rău. **8** Mânie. **9** Necaz. **10** Ciudă. **11** Învinuire. **12** Bănuială.

bănat[2] *sn* vz ***banat***

bănăcuț *sn* [At: CHEST. II, 325/1 / Pl: *~uri* / E: ***bănac*** + *-uț*] (Reg) Bănac.

bănănăeală *sf* [At: DA / V: ***~ăia~*** / Pl: *~eli* / E: ***bănănăi*** + *-eală*] **1-6** (Reg) Bălăbăneală **(1-6)**.

bănănăi *vtr* [At: GORJAN, H. II, 63/3 / Pzi: *~iesc, ~nănăi* / E: fo, cf *bălălăi, bălăbăni*] **1-2** (Reg) A bălăbăni **(1-2)**.

bănănăială *sf* vz ***bănănăeală***

bănănăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bănănăi***] **1-6** (Reg) Bălăbănire **(1-6)**.

bănănăit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***bănănăi***] **1-6** (Reg) Bălăbănire **(1-6)**.

bănănăit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bănănăi***] Bălăbănit[2] **(1)**.

bănănău [At: ALAS 19 V, 1929, 4/2 / Pl: *~ăi* / E: ***bănănăi*** + *-ău*] (Reg) **1-3** *a* Bălălău[2] **(1-3)**. **4** *av* (Îe) **A umbla ~** A umbla fără socoteală. **5** *sm* Muscoi.

bănărie[1] *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 5 / Pl: *~ii* / E: ***ban[2]*** + *-ărie*] **1** (Înv) Monetărie. **2** (Reg) Bănet **(2)**.

bănărie[2] *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Foc mare.

bănărit *sn* [At: BELDIMAN, T. 117/35 / Pl: *~uri* / E: ***ban[2]*** + *-ărit*] (Reg) Bănet **(2)**.

bănăta *v* vz ***pănăta***

bănățan, ~ă *smf, a* vz ***bănățean***

bănățancă *sf, af* vz ***bănățeancă***

bănățean, ~ă [At: HEM 3189 / V: (reg) ***bălățan, ~țan, ~ă*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Banat*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Banatului. **3-4** *smf, a* (Persoană) din Banat. **5** *smp* Populație care locuiește în Banat. **6-7** *a* Care aparține (Banatului sau) bănățenilor (**5**) Si: *bănățenesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor la (Banat sau) bănățeni (**5**) Si: *bănățenesc* (**3-4**). **10-11** *a* Care este specific (Banatului sau) bănățenilor (**5**) Si: *bănățenesc* (**5-6**). **12** *smf* (Reg) Țigan de laie. **13** *sf* (Bot; reg) Varietate de struguri.

bănățeancă [At: HEM 3189 / V: (reg) ***~țan~*** / Pl: *~ence* / E: ***bănățean*** + *-că*] **1-2** *sf, af* (Femeie) care face parte din populația de bază a Banatului Cf *bănățean* (**1-2**). **3-4** *sf, af* (Femeie) originară din Banat Cf *bănățean* (**3-4**). **5** *sfa* (Reg) Dans popular românesc din Banat. **6** *sfa* (Reg) Melodie după care se execută bănățeanca (**5**).

bănățel *sn* [At: CORCEA, B. 56 / Pl: *~e* / E: ***bănat²*** + *-el*] (Reg; rar; șhp) Banat² (**4**).

bănățenesc, ~ească *a* [At: HEM 3190 / Pl: *~ești* / E: ***bănățean*** + *-esc*] **1-6** Bănățean (**6-11**).

bănățenește *av* [At: HEM 3190 / E: ***bănățean*** + *-ește*] **1** Ca în Banat. **2** Ca bănățenii (**5**).

băncădit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *iți, ~e* / E: mg ***bánkodó***] (Reg; mai ales d. vite) **1-2** Care nu mănâncă (din cauza bolii).

băncilușă *sf* [At: POP, ap. HEM 3192 / Pl: *~țe* / E: nct] **1-2** (Reg) (Pătură sau) cergă, ce se pune sub șa.

băncos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***banc¹*** (**4**) + *-os*] (Arg; d. oameni) Care face bancuri¹ (**4**).

bănculiță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***bancă²*** + *-uliță*] **1-2** (Rar; șhp) Bancă² (mică).

băncuță¹ *sf* [At: LM / V: ***ban~*** / Pl: *~țe* / E: pbl ger ***Banknotte***] **1-2** (Îrg) Ban² de hârtie (de mică valoare).

băncuță² *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***bancă²*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Bancă² (mică).

băncuță³ *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: ger ***Bankozettel***] **1** Mică monedă de argint din trecut, în valoare de 50 de bani Si: *firfiric*. **2** (Îrg) Monedă de mică valoare (10-20 creițari). **3** (Lpl) Bani .

băndaon *sm* vz ***bărzăun***

băndar *sm* vz ***bondar***

băndaur *sm* vz ***bondar***

băndăoi *sn* vz ***bărzăun***

băndăon *sm* vz ***bărzăun***

băndărete *sm* [At: CV, 1950, nr. 11-12, 39 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg; prt) Copil mic.

băndurică *sf* [At: COȘBUC, P. 26 / Pl: *~ici* / E: ***bandură¹*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Bandură¹ (**1**) mică.

băneasă *sf* [At: (a. 1646) DOC., ap. HEM 3195 / Pl: *~ese* / E: ***ban¹*** + *-easă*] **1-4** (Înv) Soție de ban¹ (**3, 6, 9, 12**).

băneasca *sfsa* [At: DEX² / E: cf ***ban¹***] (Reg) **1** Dans popular românesc. **2** Melodie după care se execută acest dans.

bănesc¹, ~ească *a* [At: CANTEMIR, ap. HEM 3196 / Pl: *~ești* / E: ***ban¹*** + *-esc*] (Înv) **1** De ban¹. **2** Al băniei¹. **3** Privitor la ban¹.

bănesc², ~ească *a* [At: (a. 1856) URICARIUL IV, 413 / Pl: *~ești* / E: ***ban²*** + *-esc*] **1** De bani². **2** În bani². **3** Relativ la bani².

băneș *sm* vz ***băieș***

bănește *av* [At: (a. 1818) ap. GCR II, 221/29 / E: ***ban²*** + *-ește*] **1-4** (Înv) Cu (sau în) bani² (lichizi). **5** În privința banilor².

bănet *sn* [At: FILIMON, ap. HEM 3198 / Pl: (reg) *~uri* / E: ***ban²*** + *-et*] **1** Bani² (**1**) mulți. **2** Avere mare în bani² (**2**) Si: (reg) *bănărie¹* (**2**), *bănărit*. **3** (Reg; îs) *Putere* ~ Sumă mare de bani².

băngăni *vt* [At: BENIUC, C. P. 107 / Pzi: *~nesc* / E: ***bang*** + *-ăni*] **1-2** (Reg) A bălăngăni (**1-2**).

băngănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băngăni***] **1-2** (Reg) Bălăngănire (**1-2**).

băngănit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băngăni***] **1-2** (Reg) Bălăngănire (**1-2**).

băngănit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băngăni***] **1-2** (Reg) Bălăngănit² (**1-2**).

băngică *sf* [At: CHEST. II, 263 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Bageac (**1**).

băni¹ [At: HEM 3197 / Pzi: *~nesc* / E: ***ban¹*** + *-i*] **1-3** *vt* A învesti pe cineva cu titlul de ban¹ (**2, 4, 6**). **4-6** *vi* A exercita funcția de ban¹ (**3, 6, 12**).

băni² *vt* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 124/21 / Pzi: *~nesc* / E: ***ban²*** + *-i*] **1** A bate bani² (**1**). **2** (Reg) A cheltui bani² (**1**). **3-4** (Îrg) A scoate bani² (**1**) de la cineva (silindu-l).

băni³ [At: ANON. CAR. / Pzi: *~nesc* / E: mg ***bánni***] **1** *vt* (Înv) A trata cu cineva. **2** *vt* (Reg) A nu lăsa pe cineva în pace. **3** *vr* (Reg) A se căi.

bănică *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ici* / E: nct] Plantă erbacee, mică, cu flori albastre (închis), rar albe, dispuse în capitule globuloase, care crește în regiunea alpină și subalpină (*Phyteuma orbiculare*) Si: *splinuță* (*Chrysosplenium alternifolium*).

bănicel *sm* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 128 / Pl: *~ei* / E: ***ban²*** + *-icel*] (Reg) Floare brodată pe umărul iei.

bănicer [At: PAMFILE, C. / Pl: *~e* / E: ***baniță*** + *-ar*] **1-2** *sm* Meseriaș care face coșuri sau banițe (din coajă de tei). **3** *sm* Bărbat care măsoară cereale cu banița (**2**). **4-5** *sn* (Reg; șhp) Baniță (**1-2**). **6-7** *sn* Conținutul unei banițe (**1**).

bănicereasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***bănicer*** + *-easă*] (Reg) **1-2** Soție de bănicer (**1-2**). **3** Femeie care măsoară cu banița (**2**).

bănicioară *sf* [At: DAMÉ, T. 154 / V: ***~cior*** *sn* / Pl: *~re* / E: ***baniță*** + *-ioară*] **1-2** (Pop; șhp) Baniță (**2**) (mică) Si: *bănicer* (**4-5**). **3-4** Conținutul unei bănicioare (**1-2**).

bănicior *sn* vz ***bănicioară***

bănie *sf* [At: NECULCE, L. 237 / Pl: *~ii* / E: ***ban¹*** + *-ie*] (Înv) **1-3** Perioadă cât cineva era ban¹ (**1-3**). **4-6** Titlu de ban¹ (**1-3**). **7-9** Reședință a banului¹ (**1-3**).

bănire¹ *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băni¹***] **1-6** Învestire cu titlul de ban² (**2, 4, 6**) Si: *bănit¹* (**1-6**). **7-9** Exercitare a funcției de ban² (**1-3**) Si: *bănit²* (**7-9**).

bănire² *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băni²***] (Înv) **1** Fabricare de bani² (**1**) Si: *bănit³* (**1**). **2** Cheltuire de bani² (**1**) Si: *bănit³* (**2**). **3** (Îrg) Obținere de bani² (**1**) de la cineva (silindu-l) Si: *bănit³* (**3**).

bănire³ *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băni³***] **1** Tratare cu cineva Si: *bănit³* (**1**). **2** Insistență supărătoare pe lângă cineva Si: *bănit³* (**2**). **3** Căință.

bănișor¹ *sm* [At: (a. 1629) DOC., ap. HEM 3204 / Pl: *~i* / E: ***ban¹*** + *-ișor*] **1-9** (Înv) Boier care avea (titlul de) subaltern al banului¹ (**1-3**).

bănișor² *sm* [At: (sec XVII) ap. HEM 3201 / Pl: *~i* / E: ***ban²*** + *-ișor*] **1-6** (Șhp) Bănuț (**1-6**). **7** (Bot; reg) Cărbuni (*Phyteuma spicatum*). **8** (Bot; reg) Clopoței (*Campanula rapunculus*).

bănișorie *sf* [At: HEM 3203 / Pl: *~ii* / E: ***bănișor¹*** + *-ie*] (Înv) **1-9** Perioadă când cineva era bănișor¹ (**1-9**). **10-18** Titlu de bănișor¹ (**1-9**). **19-27** Reședință a bănișorului (**1-9**).

bănit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băni¹***] **1-9** Bănire¹ (**1-9**).

bănit² *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băni¹***] **1-3** Bănire² (**1-3**).

bănit³ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băni³***] **1-2** Bănire³ (**1-2**). **3** Căință.

bănit⁴, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băni¹***] **1-3** Făcut ban¹ (**1-3**). **4-6** Condus de un ban¹ (**1-3**).

bănit⁵, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băni²***] (Înv) **1** Fabricat². **2** Cheltuit².

bănit⁶, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băni³***] **1** Necăjit de insistențele cuiva. **2** Care se căiește.

bănos, ~oasă *a* [At: GORJAN, H. IV, 135/25 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ban²*** + *-os*] **1** (D. meserii, ocupații etc.) Care aduce mulți bani² Si: *productiv, lucrativ*. **2** (Reg; d. persoane) Bogat.

băntăli *vtr* [At: VAIDA / Pzi: *~lesc, băntăl* / E: cf mg ***bántalom***] **1-2** (Reg) A (se) ofensa.

băntălire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băntăli***] (Reg) Ofensare.

băntălit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băntăli***] (Reg) Ofensare.

băntălit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băntăli***] (Reg) Ofensat².

bănte *sf* [At: CHEST. II, 94/7 / Pl: ~ / E: nct] (Reg; csc) Pietre de râu care se pun în temelia unei construcții.

bănui [At: PSALT. (1651), ap. HEM 3224 / Pzi: *~esc* / E: mg *bánni*] (Îrg) **1** *vi* A regreta. **2** *vi* A se căi. **3** *vi* (Îe) **Nu-mi ~esc** Nu-mi pasă. **4** *vi* (Reg) A se supăra pe cineva. **5** *vi* (Îe) **Să nu ~ești** sau **(să) nu ~iți** Să nu mi-o luați în nume de rău. **6** *vi* A cârti. **7** *vi* A aduce mustrări cuiva. **8** *vt* A presimți. **9-10** *vt* A întrevedea (o anumită situație sau) o anumită soluție. **11** *vt* A presupune după aparențe Si: *a crede, a imagina*. **12** *vt* A afla în urma unor deducții logice Si: *a prinde de veste*. **13** *vt* A considera pe cineva drept autor al unei fapte (rele) Si: *a suspecta*. **14** *vt* A invidia (pe cineva). **15** *vt* A fi gelos. **16** *vt* A pune la îndoială cinstea cuiva.

bănuială *sf* [At: PRAV. MUNT. (1652), ap. HEM 3216 / P: *~nu-ia* / Pl: *~ieli* / E: **bănui** + *-eală*] **1** (Îrg) Regret. **2** (Îrg) Căință. **3-4** Bănuire **(3-4)**. **5** Cârteală. **6** Mustrare. **7** Presimțire. **8-9** Întrevedere a unei anumite situații sau soluții Si: *credință, imaginare*. **10** Presupunere după aparențe. **11** Aflare în urma unor deducții logice Si: *prindere de veste*. **12** Considerare a cuiva drept autor al unei fapte (rele). **13** (Înv) Invidie. **14** Gelozie. **15** (Rar) Punere la îndoială a cinstei cuiva. **16** (Îe) **A avea ~iell (că...)** A bănui **(11)** pe cineva. **17** (Îe) **A intra** (sau **a cădea) la ~** A începe să bănuiască **(11)**. **18** (Îe) **A(-i) băga cuiva ~ieii** sau **a băga pe cineva în** (sau **la) ~ieii** A determina pe cineva să bănuiască **(11)** ceva. **19** (Rar; îe) **A băga pe cineva în** (sau **la) ~eli** A face ca cineva să fie bănuit **(11)**. **20** (Îe) **A scoate pe cineva din ~ieii** A face pe cineva să nu mai bănuiască **(11)** ceva sau pe cineva. **21** (Înv; îe) **Om de ~** Suspect.

bănuicios, ~oasă *a* [At: DA / P: *~nu-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: **bănui** + *-(i)cios*] **1-2** (Rar) Bănuitor **(27-28)**. **3** Suspect.

bănuielnic, ~ă *a* [At: DA / P: *~nu-iel~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: **bănuială** + *-nic*] (Rar) **1** Bănuitor **(27-28)**. **3** Suspect.

bănuire *sf* [At: DA ms / P: *~nu-i~* / Pl: *~i* / E: **bănui**] **1** (Îrg) Regret. **2** (Îrg) Căință. **3** Supărare pe cineva Si: *bănuială* **(3)**, *bănuit[1]* **(3)**. **4** Luare în nume de rău Si: *bănuială* **(4)**, *bănuit[1]* **(4)**. **5** Cârteală. **6** Mustrare. **7** Presimțire. **8-9** Întrevedere a unei anumite (soluții sau) situații Si: *bănuială* **(8-9)**, *bănuit[1]* **(8-9)**. **10** Presupunere. **11** Aflare în urma unor deducții logice Si: *bănuială* **(11)**, *bănuit[1]* **(11)**. **12** Considerare a cuiva drept autor al unei fapte (rele) Si: *bănuială* **(12)**, *bănuit[1]* **(12)**. **13** Invidie. **14** Gelozie. **15** (Rar) Îndoială de cinstea cuiva Si: *bănuială* **(15)**, *bănuit[1]* **(15)**.

bănuit[1] *sn* [At: DA ms / P: *~nu-it* / Pl: *~uri* / E: **bănui**] **1** (Îrg) Regret. **2** (Îrg) Căință. **3-4** Bănuire **(3-4)**. **5** Cârteală. **6** Mustrare. **7** Presimțire. **8-9** Bănuire **(8-9)**. **10** Presupunere. **11-12** Bănuire **(11-12)**. **13** Invidie. **14** Gelozie. **15** (Rar) Bănuire **(15)**.

bănuit[2], ~ă [At: ZILOT, ap. HEM 3227 / P: *~nu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: **bănui**] **1-2** *smf, a* (Om) care este presupus a fi vinovat Si: *suspect*. **3** *a* (Reg) Care regretă după cineva sau ceva. **4** *a* (Reg) Presupus[2]. **5-6** *smf* Om considerat autor al unei infracțiuni care nu este pus sub acuzare din lipsă de probe. **7** *a* (Reg) Supărat[2]. **8** *a* (Îrg) Regretat. **9** *a* Căit. **10** *a* (Înv; d. o persoană) Căruia i s-au adus mustrări. **11** *a* Presimțit. **12** *a* (D. o situație) Căreia i se întrevede o soluție. **13** *a* Aflat în urma unor deducții logice. **14** *a* (D. un om) Invidiat. **15** *a* (Îrg) Gelos. **16** *a* (Rar) A cărui cinste a fost pusă la îndoială.

bănuitor, ~oare *smf, a* [At: BĂLCESCU, M. V. 422 / P: *~nu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **bănui** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care regretă ceva. **3-4** (Persoană) care se căiește de ceva. **5-6** (Om) care este înclinat să se supere pe cineva. **7-8** (Om) care este înclinat să cârtească. **9-10** (Persoană) care face des mustrări. **11-12** *smf, a* (Persoană) care presimte ceva. **13-16** (Persoană) care întrevede o anumită (soluție sau) situație. **17-18** (Persoană) care presupune ceva. **19-20** (Persoană) care află ceva. **21-22** (Persoană) care e înclinată să considere vinovat pe cineva. **23-24** (Persoană) care invidiază pe cineva. **25-26** (Om) care este gelos pe cineva. **27-28** (Persoană) care se îndoiește de cinstea cuiva Si: *neîncrezător, suspicios, temător*, (rar) *bănuielnic* **(1)**, *bănuicios*, (rar) *gelos*.

bănuleț *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: **ban[2]** + *-uleț*] **1-6** (Rar) Bănuț **(1-6)**. **7** (Bot; reg) Cimișir (*Bellis perennis*). **8** (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*).

bănuț *sm* [At: CALENDARIU (1814), 151/8 / Pl: *~i* / E: **ban[2]** + *-uț*] **1-6** (Șhp) Ban[2] **(1-2)** (de valoare sau) de dimensiune mică Si: *bănișor[2]* **(1-6)**, *bănuleț* **(1-6)**, (reg) *bănuțel* **(1-6)**. **7** (Lpl) Bani[2] mulți. **8** Germene al oului (fecundat) Si: *ban[2]* **(26)**, *disc embrionar*. **9** (Bot; lpl) Plantă erbacee din familia compositelor, cu flori mici, rotunde albe sau trandafirii pe margine și cu mijlocul galben (*Bellis perennis*) Si: *părăluțe, floarea-Paștelui, bănuleț* **(7)**, (reg) *bănuț, bănuțele, blidărei, bumbici, bumbișori, bumbușcuțe, floare, floare-frumoasă, floarea-gâștii, frumușică, iarbă, iarbă-frumoasă, mărgărită, năsturași, năsturei, ochiul-boului, păscuțe, rotițele, scântei, scânteioară, scânteuță*. **10** (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*). **11** (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*).

bănuțel *sm* [At: DAMÉ, T. 185 / Pl: *~ei* / E: **bănuț** + *-el*] **1-6** (Reg) Bănuț **(1-6)**. **7** (Bot; reg; lpl) Bănuț **(9)** (*Bellis perenis*). **8** (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*). **9** (Reg) Aluat tăiat în pătrate mici, care se fierbe în supa din carne de vită.

băoni *vi* [At: TOMESCU, GL. / P: *bă-o~* / Pzi: *băon, ~nesc* / E: nct] (Reg) (D. lovituri) A suna înfundat.

băonire *sf* [At: MDA ms / P: *bă-o~* / Pl: *~ri* / E: **băoni**] (Reg) Sunet înfundat din cauza unei lovituri Si: *băonit[1]*.

băonit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *bă-o~* / Pl: *~uri* / E: **băoni**] Băonire.

băonit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *bă-o~* / Pl: *~iți, ~e* / E: **băoni**] (D. sunetele unei lovituri) Înfundat.

bărac, ~ă *smf* vz **barac**

băracă[1] *sf* [At: CHEST. II, 463/72 / V: **~râ~, bârâ~, barâ~** / Pl: *~răci* / E: **bară[2]** + *-ac*] (Reg) **1** Bărăcie **(1)**. **2** Fântână făcută într-un loc smârcos.

băracă[2] *sf* vz **buracă**

bărat[1] *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 101 / V: **bar~** / Pl: *~ați* / E: mg **barat**] (Înv) Preot catolic.

bărat[2] *sn* vz **berat**

bărată *sf* vz **baretă[1]**

bărateș *sm* [At: CUV. D. BĂTR. II, 464 / Pl: *~i* / E: **brat** + *-eș*] Tovarăș.

bărăban *av* vz **bărăbar**

bărăbar *av* [At: VICIU, GL. / V: **~an, ~bări[2]** / E: **barabar**] (Reg) **1** Egal. **2** Asemenea. **3** (D. vite; îe) **A merge ~** A merge unul lângă altul. **4** (D. obiecte de același fel) În rând.

bărăbăni *v* vz **bărăbări[1]**

bărăbări[1] [At: (a. 1830) IORGA, S. D. XIII, 19 / V: **~ni** / Pzi: *~resc* / E: srb **barabariti se**] **1** *vr* (Înv) A se asemăna. **2-3** *vi* (Reg) A fi egal (ca mărime, putere etc.). **4** *vt* (Reg) A aranja. **5-6** *vr* (Reg; d. oameni) A se potrivi (la obiceiuri, la păreri).

bărăbări[2] *av* vz **bărăbar**

bărbărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: **bărăbări[1]**] **1** (Înv) Asemănare. **2-3** (Reg) Egalitate (ca mărime, putere etc.) Si: *bărăbărit[1]* **(2)**. **4** (Reg) Aranjare. **5-6** (Reg) Potrivire a oamenilor (la obiceiuri, la păreri etc.) Si: *bărăbărit[1]* **(5-6)**.

bărăbărit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **bărăbări[1]**] **1** (Înv) Asemănare. **2-3** (Reg) Bărbărire **(2-3)**. **4** (Reg) Aranjare. **5-6** (Reg) Bărăbărire **(5-6)**.

bărăbărit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **bărăbări[1]**] **1** (Înv) Asemănat. **2-3** (Reg) Care este egal (ca mărime, putere etc.). **4** (Reg) Aranjat. **5-6** (D. oameni) Care se potrivesc (la obiceiuri, păreri).

bărăcie *sf* [At: HEM 3242 / Pl: *~ii* / E: ns cf *baracă[2]*] (Reg) **1-2** Groapă cu apă (construită sau) formată de ploi, în care se scaldă rațele și gâștele. **3** Suprafață adâncă cu apă.

bărăciune *sf* [At: RETEGANUL, ap. HEM 3242 / Pl: *~ni* / E: **bara** + *-ciune*] **1** Mlaștină . **2** (Pex) Apă mocirloasă dintr-o mlaștină. **3** (Trs) Ochi de râu.

bărăcuță *sf* [At: ALRM II/I h. 293 / Pl: *~țe* / E: **baracă** + *-uță*] **1-2** (Pfm; șhp) Baracă (mică). **3** (Reg) Șopron.

bărăgan *sn* [At: ALAS 16 VI, 1929, 5/4 / Pl: *~uri* / E: nct] **1-2** Șes întins (sterp sau) roditor, acoperit de ierburi, fără păduri sau așezări omenești. **3** Câmp imens. **4** Stepă. **5** (Fig) Loc fără hotar și fără stăpân, pustiu și îndepărtat. **6** (Îe) **A striga** (sau **a umbla, a se comporta) ca pe ~** A fi lipsit de educație. **7** (Fig) Om leneș și corpolent.

bărăita v vz **bărăta**
bărăitare sf vz **bărătare**
bărăitat¹ sn vz **bărătat¹**
bărăitat², ~ă a vz **bărătat²**
bărăngăi vi [At: DA ms / Pzi: ~iesc / E: **barangă** + -ăi] (Reg) A striga cu putere Si: (reg) *a bărăngi*.
bărăngăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bărăngăi**] (Reg) Strigare cu putere Si: (reg) *bărăngăit¹*, *bărăngire*, *bărăngit¹*.
bărăngăit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bărăngăi**] (Reg) Bărăngăire.
bărăngăit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iţi, ~e / E: **bărăngăi**] (Reg) Care este strigat cu putere Si: (reg) *bărăngit²*.
bărăngi vi [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ~gesc / E: **barangă** + -i] (Reg) A striga cu putere Si: (reg) *bărăngăi*.
bărăngire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bărăngi**] (Reg) Bărăngăire.
bărăngit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bărăngi**] (Reg) Bărăngăire.
bărăngit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iţi, ~e / E: **bărăngi**] (Reg) Bărăngăit².
bărăni vt [At: CONACHI, P. 279 / Pzi: ~nesc / E: nct] (Mol; Trs) A cere ceva insistent şi repetat.
bărănire sn [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bărăni**] (Mol; Trs) Cerere insistentă şi repetată Si: (Mol; Trs) *bărănit¹*.
bărănit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bărăni**] (Mol; Trs) Bărănire.
bărănit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iţi, ~e / E: **bărăni**] (Mol; Trs) Care este cerut insistent şi repetat.
bărărău av [At: TOMESCU, GL. / E: nct] (Reg) **1** (Îe) **A se ţine tărărău-~** A se ţine unul după altul. **2** (Îae) A menţine un lucru încurcat.
bărăstui v vz **bărătui**
bărăstuire sf vz **bărătuire**
bărăstuit¹ sn vz **bărătuit¹**
bărăstuit², ~ă a vz **bărătuit²**
bărăta [At: HEM 3247 / V: **~răita, bătr~** / Pzi: ~tesc / E: nct] **1** vi (Mun) A ocărî. **2** vt (Mun) A certa. **3** vr (Vidin-Timoc) A se văita. **4** vt (Olt) A predestina.
bărătare sf [At: MDA ms / V: **~răit~** / Pl: ~ri / E: **bărăta**] **1** (Mun) Ocărâre. **2** (Mun) Certare. **3** (Vidin-Timoc) Văitare. **4** (Olt) Predestinare.
bărătat¹ sn [At: MDA ms / V: **~răit~** / Pl: ~uri / E: **bărăta**] **1** (Mun) Ocărâre. **2** (Mun) Certare. **3** (Vidin-Timoc) Văitare. **4** (Olt) Predestinare.
bărătat², ~ă a [At: H V, 147 / V: **~răit~** / Pl: ~aţi, ~e / E: **bărăta**] **1** (Mun) Ocărât². **2** (Mun) Certat². **3** (Vidin-Timoc) Văitat². **4** (Olt) Predestinat².
bărătăi [At: POP, ap. HEM 3247 / Pzi: ~esc / E: *bărăta* css] (Reg) **1** vt A ocărî. **2** vt A certa. **3** vr A se văita. **4** vt A predestina.
bărătăire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bărătăi**] (Reg) **1** Ocărâre. **2** Certare. **3** Văitare. **4** Predestinare.
bărătăit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bărătăi**] (Reg) **1** Ocărâre. **2** Certare. **3** Văitare. **4** Predestinare.
bărătăit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iţi, ~e / E: **bărătăi**] (Reg) **1** Ocărât². **2** Certat². **3** Văitat². **4** Predestinat².
bărătcuţă sf [At: CHEST. II, 297/302a / V: **barat~** / Pl: ~ţe / E: **baracă** + -uţă] **1-2** Baracă (mică). **3** (Reg) Bucătărie de vară.
bărătui vt [At: HEM 3248 / V: **~ăst~** / Pzi: ~ie / E: srb **baratati**] (Trs) **1** A cumpăra ceva din târg după o îndelungată tocmeală. **2** A nădăjdui.
bărătuire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / V: **~ăst~** / E: **bărătui**] (Trs) **1** Cumpărare a ceva din târg după o îndelungată tocmeală Si: (reg) *bărătuit¹* (**1**). **2** Nădăjduire.
bărătuit¹ sn [At: MDA ms / V: **~ăstuit** / Pl: ~uri / E: **bărătui**] (Trs) **1** Bărătuire (**1**). **2** Nădăjduire.
bărătuit², ~ă a [At: MDA ms / V: **~ăstuit** / Pl: ~iţi, ~e / E: **bărătui**] (Trs) **1** Cumpărat din târg după o îndelungată tocmeală. **2** Nădăjduit².
bărăţi [At: MDA ms / Pzi: ~ţesc / E: **bărătăi** css] (Reg) **1** vt A ocărî. **2** vt A certa. **3** vr A se văita. **4** vt A predestina.
bărăţie sfs [At: ZANNE, P. VI, 485 / E: **barat** + -ie] **1-2** (Înv) Biserică (sau mănăstire) catolică.
bărăţire sf [At: MDA ms / Pl: ~ri / E: **bărăţi**] (Reg) **1** Ocărâre. **2** Certare. **3** Văitare. **4** Predestinare.
bărăţit¹ sn [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: **bărăţi**] (Reg) **1** Ocărâre. **2** Certare. **3** Văitare. **4** Predestinare.
bărăţit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iţi, ~e / E: **bărăţi**] (Reg) **1** Ocărât². **2** Certat². **3** Văitat². **4** Predestinat².
bărâcă sf vz **baracă¹**
bărâce sf [At: REV. CRIT. III, 87 / V: **barice** / Pl: ~âci / E: ns cf *bărăcie*] (Reg) **1** Mic pârâiaş curgător. **2** Un fel de fântână.
bărâcos, ~oasă a [At: CHEST. II, 73/10a / Pl: ~oşi, ~oase / E: **baracă** + -os] (D. pământ) Mocirlos.
bărâec sm [At: CONTEMPORANUL V, 98 / Pl: ~eci / E: ctm **bărâi** + **berbec**] (Mol; rar) Miel.
bărântoc sm [At: CHEST. II, 8/322a / Pl: ~oci / E: ns cf *sărăntoc*] Persoană care nu posedă casă¹.
bărbanţă sf vz **bărbânţă**
bărbat, ~ă [At: COD. VOR. 38/1 / Pl: ~aţi / E: ml **barbatus, -a, -um** „cu barbă", „bărbos"] **1** sm Persoană matură de sex masculin. **2** sm Persoană de sex masculin (indiferent de vârstă). **3** sm Soţ. **4** a Curajos. **5** a Energic.
bărbăcar sm vz **berbecar**
bărbăcior sm [At: ANON. CAR. / Pl: ~i / E: alb *bërbëscorë* „musculos"] **1-2** (Înv; şhp) Bărbăţel (**1-2**).
bărbăcuţ sm vz **berbecuţ**
bărbălaie sf [At: V. ROM. sept.-oct. /1931, 363 / Pl: ~lăi / E: nct] (Rar) Bărbărie.
bărbălatiţă sf [At: VICIU, GL. / V: **barbara~** / Pl: ~ţe / E: **barbă-lată** + -iţă] **1** (Reg) Persoană masculină. **2** (Îf *barbara~*) Mască purtată de flăcăi la clăci pentru a speria fetele.
bărbănac sn vz **bobârnac**
bărbănoc sm vz **brăbănoc**
bărbărătură sf [At: CHEST. V / Pl: ~ri / E: nct] (Reg) **1** Oaie. **2** Behăituri ale turmei de oi. **3** (Îe) **A face ~** A vorbi multe şi fără înţeles. **4** Jintiţă.
bărbăreasă sf [At: ŞEZ. IV, 192 / Pl: ~ese / E: **băbăreasă**] (Reg) Băbăreasă.
bărbărie sfs [At: CARAGIALE, S. 16 / E: **barbă** + -arie] **1** Barbă mare şi stufoasă. **2** (Fig) Bătrân bărbos.
bărbărit, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~iţi, ~e / E: **bărbări**] (Înv) **1** Asemănat². **2-3** Egalizat² ca mărime, ca putere etc. **4** Aranjat². **5-6** Potrivit² la obiceiuri, la păreri.
bărbăsară sf vz **bărbişoară**
bărbătaie sf [At: DA ms / Pl: ~tăi / E: nct] **1** (Reg) Vâlvătaie provenită din arderea paielor (pentru pârlirea porcului tăiat). **2** (Reg; rar) Tăierea porcului.
bărbătesc, ~ească a [At: GCR I, $20/_{25}$ / E: **bărbat** + -esc] **1** Caracteristic bărbaţilor (**1**). **2** Care se referă la bărbaţi (**1**). **3** Care provine de la bărbaţi (**1**). **4** Care aparţine bărbaţilor (**1**). **5** De bărbat (**1**). **6** Viril.
bărbăteşte av [At: EMINESCU, N. 39 / E: **bărbat** + -eşte] **1-2** Ca bărbaţii (**1-2**). **3** Cu bărbăţie. **4** Matur.
bărbătoaie sf [At: MARIAN, ap. TDRG / Pl: ~ / E: **bărbat** + -oaie] **1-2** (Înv) Femeie cu apucături (sau trăsături) bărbăteşti.
bărbătoi sm [At: TDRG / V: **~ăţoi** / Pl: ~ / E: **bărbat** + -oaie] (Prt) **1** Bărbat mare şi voinic. **2** Bărbat cu apucături grosolane. **3-4** Femeie cu apucături (sau trăsături) bărbăteşti Si: *hermafrodită*.
bărbător, ~oare a [At: ALRT II, 89 / E: ns cf *bărbat* + -or] (Reg; d. bărbaţi) **1** Voinic. **2** Curajos. **3** Energic.
bărbătos, ~oasă a [At: SBIEREA, P. $102/_{23}$ / Pl: ~oşi, ~oase / E: **bărbat** + -os] **1** (Rar; irn; d. bărbaţi) Care are aspect viril. **2** (Rar; irn; d. femei) Care are însuşiri morale de bărbat (**1**).
bărbătoşi vr [At: C. PETRESCU, ap. DA ms / Pzi: ~şesc / E: **bărbătos**] (Reg; rar) **1** (D. adolescenţi) A face pe bărbatul. **2** (D. copii, adolescenţi) A-şi da aere de om în toată firea.

bărbătuș *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***bărbat*** + *-uș*] **1-2** Animal (sau pasăre) de sex masculin. **3** (Țes) Cui care se introduce într-una din găurile lopățelei din amnarul războiului.

bărbătuș *sm* [At: MÂNDRESCU, L. P. 106 / Pl: *~i* / E: ***bărbat*** + *-uș*] **1-2** (Reg; rar; șhp) Bărbățel **(1-2)**.

bărbățel *sm* [At: CREANGĂ, P. 7 / Pl: *~ei* / E: ***bărbat*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bărbat **(3)**.

bărbăție *sf* [At: GCR $192/_{23}$ / Pl: *~ii* / E: ***bărbat*** + *-ie*] **1** Faptul de a fi bărbat. **2** Vârsta de maturitate a bărbatului. **3** (Îlav) **Cu ~** Cu curaj. **4** Virilitate. **5** (Fig) Organul genital masculin.

bărbățime *sfs* [At: JIPESCU, O. 65 / E: ***bărbat*** + *-ime*] (Rar) Mulțime de bărbați.

bărbățoi *sm* vz ***bărbătoi***

bărbâncioară *sf* vz ***berbincioară***

bărbânță *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 206 / V: (reg) ***berbin~, berbeniță, berben~, ~ban~*** / Pl: *~țe* / E: mg ***berbence, börbönce***] **1** (Reg) Vas de lemn (de brad) făcut din doage, pentru păstrarea laptelui, brânzeturilor și, mai rar, a băuturilor spirtoase Si: *bătâi, butoiaș, putinică*. **2** (Reg; îf *berbeniță*) Vas de lemn pentru pus brânza la sărat. **3** (Mol; înv) Taxă plătită pentru intrarea în breasla ciubotarilor. **4** (Bot; îf *berbeniță*) Dovleac (mare) Si: *bostan* (*Cucurbita*). **8** (Ent; Buc) Nimfă de furnică Cf *cocon, sac, săcușor*.

bărbdinoc *sm* vz ***brebenoc***

bărbiariu *sm* vz ***bărbier***

bărbie *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: pbl lp *barbilia, -am* (din ***barbile*** „locul unde crește barba")] **1** Parte a maxilarului inferior, care formează (la oameni) o proeminență sub buza inferioară. **2** Parte groasă sub barbă (la unele persoane) Si: *gușă, gușuliță*. **3** (Îc) **~ dublă** Gușa de sub bărbie **(1)** la persoanele grase. **4** (Reg; îe) **A lăsa ~** A face avere. **5** Partea cărnoasă care atârnă sub falca de jos la unele animale. **6** (Lpl) Lame roșii și cărnoase care atârnă de o parte și de alta sub ciocul găinilor. **7** (Reg) Lobul urechii. **8** Bărbiță **(1)**. **9** Bărbier[2]. **10** Adâncitura de lângă muchea toporului. **11** Călcâi al toporului (sau al bardei). **12** (Pes; îc) **~ cârligului** Curbă ieșită în afară în locul unde este îndoit cârligul undiței. **13** (Pes) Parte de sus a saltelei unei lese, pe care se îngrămădesc bolovani pentru a o ține în fundul apei. **14** (Pes) Pieptene al lesei. **15** (Pes) Dinți ai lesei. **16** (Pes) Guler al setului la lesă.

bărbier[1] *sm* [At: DA ms / V: ***~iariu*** / P: *~bi-er* / Pl: *~i* / E: ***barbă*** + *-ier*] **1** Frizer. **2** (Fam; fig) Om mincinos. **3** (Fam; fig) Om lăudăros.

bărbier[2] *sn* [At: CERNE, D. M. / Pl: *~e* / E: ***barbă*** + *-ier*] Dispozitiv mic aplicat pe cutia de rezonanță a unei viori, pentru a o fixa mai bine sub bărbia **(1)** violonistului.

bărbiereală *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~bi-e~* / Pl: *~eli* / E: ***bărbieri*** + *-eală*] **1** (Rar) Radere a bărbii. **2** (Fam) Bătaie. **3** Săpuneală. **4** (Fig) Minciună. **5** (Fig) Exagerare (de rea-credință). **6** (Fig) Flecăreală. **7** (Fig) Înșelătorie.

bărbiereasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***bărbier*** + *-easă*] **1** Soție de bărbier[1] **(1)**. **2** Femeie care se ocupă cu bărbieritul **(1)**.

bărbieresc, ~ească *a* [At: CARAGIALE, N. 47 / P: *~bi-e~* / Pl: *~ești* / E: ***bărbier*** + *-esc*] (Rar) **1** Specific bărbierului[1] **(1)**. **2** Care se referă la bărbier[1] **(1)**. **3** Care provine de la bărbier[1] **(1)**. **4** Care aparține bărbierului[1] **(1)**. **5** De bărbier[1] **(1)**.

bărbieri [At: NEGRUZZI, S. I, 199 / P: *~bi-e~* / Pzi: *~resc* / E: ***bărbier***] **1** *vt* A rade barba (cuiva) Si: (reg) *a bărgi*. **2** *vr* A-și rade barba. **3** *vi* (Fig) A minți. **4** *vi* (Fig) A exagera (cu rea-credință). **5** *vt* (Fam; fig) A înșela. **6** *vt* (Fam; fig) A trage cuiva o bătaie. **7** *vt* A păcăli pe cineva cu vorba. **8** *vr* A se lăuda.

bărbierie *sf* [At: LET. III, 248 / P: *~bi-e~* / Pl: *~ii* / E: ***bărbier*** + *-ie*] **1** Meseria de bărbier[1] **(1)**. **2** (Înv) Frizerie.

bărbierire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bărbieri***] **1-7** Bărbierit[1] **(1-7)**.

bărbierit[1] *sn* [At: SEVASTOS, N. 89 / Pl: *~uri* / E: ***bărbieri***] **1** Ras[1]. **2** Mințit[1]. **3** (Fig) Exagerat[1]. **4** (Fam; fig) Înșelat[1]. **5** Bătut[1]. **6** (Fam; fig) Păcălit[1]. **7** (Fam) Lăudat.

bărbierit[2], ~ă *a* [At: GALAN, Z. R. 362 / E: ***bărbieri***] **1** Care are barba rasă. **2** (Fig) Care este mințit[2]. **3** (Fam; fig) Care este înșelat[2]. **4** (Fam; fig) Care este bătut[2]. **5** (Fam; fig) Care este păcălit[2] cu vorba.

bărbieriță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 322 / P: *~bi-e~* / Pl: *~țe* / E: ***bărbier*** + *-iță*] **1-2** Bărbiereasă **(1-2)**.

bărbincioară *sf* vz ***berbincioară***

bărbinoc *sm* vz ***brebenoc***

bărbință *sf* vz ***berbință***

bărbioară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 265 / P: *~bi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***bărbie*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Bărbie **(1)** (mică).

bărbișoară *sf* [At: BARCIANU / V: ***~băsară*** / Pl: *~re* / E: ***barbă*** + *-ișoară*] (Bot; reg) **1** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze albicioase și cu flori palid galbene, care devin mai târziu albe și care crește prin câmpii nisipoase și pe coline aride în lunile mai și iunie (*Alyssum minimum*). **2** Ciucușoară (*Alyssum calycinum*). **3** Albiță (*Alyssum desertorum*). **4** Planta *Alyssum minutum*. **5** Planta *Alyssum saxatile*. **6** Crușățea (*Barbarea vulgaris*).

bărbiță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***barbă*** + *-iță*] **1** Șervețel de pânză, mușama etc. care se leagă la gâtul copiilor mici când mănâncă Si: *bavetă, bavetică*, (reg) *bărbie* **(1)**. **2-3** (Rar) Bărbiuță **(1-2)**.

bărbiuță *sf* [At: DA ms / P: *~bi-u~* / Pl: *~țe* / E: ***bărbie*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Bărbie **(1)** (mică).

bărboi *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oaie* / E: ***barbă*** + *-oi*] **1-2** (Șhp) Barbă (mare).

bărbos, ~oasă [At: DEX[2] / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***babă*** + *-os*] **1-2** *sm, am* (Om) care are barbă (lungă și deasă). **3** *sf* Plantă erbacee cu frunze păroase și cu flori dispuse în spice cilindrice, pătate cu roșu, verde sau violet (*Andropogon ischaemum*).

bărbunc *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: ger ***Werbung***] **1** (Îrg) Dans (ostășesc) care, în trecut, se executa cu prilejul recrutării. **2** Melodie după care se executa barbuncul **(1)**. **3** (Înv) Recrutare.

bărbușoară *sf* [At: BRÂNDZĂ, ap. TDRG / E: ***barbă*** + *-ușoară*] **1-2** (Rar; șhp) Barbă (mică) Si: *bărbuță* **(1-2)**. **3** (Bot) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene plăcut mirositoare Si: *micsandră-sălbatică* (*Erysimum wittmanni*). **4** Bărbișoară (*Alyssum dessertorum*). **5** Crușățea (*Barbaraea vulgaris*). **6** Micsandră-galbenă (*Erysimum repandum*). **7** Planta *Erysimum silvestre*. **8** Cerențel (*Geum urbanum*). **9** (Îc) **~-de-munte** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze bazale dispuse în rozetă Si: *tunicea* (*Arabis turrita*).

bărbuță *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 227 / Pl: *~țe* / E: ***barbă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Barbă (mică).

bărc[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***berc, barc*** / Pl: *~uri* / E: mg ***berek***] (Mgm; rar) **1** Tufiș. **2** Dumbravă. **3** Pădurice. **4** Lăstar. **5** Rediu. **6** Huciu. **7** Hugeag. **8** Pământ lunecos și moale. **9** Lac.

bărc[2] *a* vz ***berc[2]***

bărcar *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: ***bărcă*** + *-ar*] Păstor al oilor bercace.

bărcă *sf* vz ***bercă***

bărcărie *sf* [At: VAIDA / E: ***bărcă*** + *-arie*] Staul în care se adăpostesc oile bercace.

bărcău *sn* [At: CHEST. IV, 65/175a / Pl: ? / E: ***bărc*** + *-ău*] (Reg) Loc unde rămâne mocirlă și berc, în urma inundației unei văi.

bărcui *vt* [At: DA ms / V: ***bâr~*** / Pzi: *~esc* / E: ***bârc* (2)**] (Trs) A căuta stupi de albine sălbatice în pădure.

bărcuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bărcui***] (Trs) Căutare de stupi de albine sălbatice în pădure Si: (Trs) *bărcuit[1]*.

bărcuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bărcui***] (Trs) Bărcuire.

bărcuit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bărcui***] (Trs; d. stupi de albine sălbatice) Care este căutat în pădure.

bărcuț *sn* [At: CHEST. IV, 102/132 / E: ***bărc*** + *-uț*] (Reg) Pădure tânără.

bărcuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***barcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Barcă (mică).

bărdac *sn* vz ***bardac***

bărdacă *sf* vz ***bardac***

bărdace *sn* vz ***bărdac***

bărdan *sn* vz ***bârdan***

bărdaş *sm* [At: ŞINCAI, HR. 220/$_{24}$ / Pl: *~i* / E: ***bardă*** + *-aş*] (Rar) **1** Dulgher. **2** Lemnar.

bărdăcel *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 31 / Pl: *~e* / E: ***bardac*** + *-el*] **1-2** (Şhp) Bărdăcuţ (**1-2**).

bărdăcuţ *sn* [At: ISPIRESCU, L. 20 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***bardac*** + *-uţ*] **1-2** (Şhp) Bardac (mic). **3-4** Conţinutul unui bărdăcuţ (**1-2**). **5** (Bot; nob) Specie de prune nedefinite mai îndeaproape.

bărdăcuţă *sf* vz ***bărdăcuţ***

bărdăhan *sn* vz ***burduhan***

bărdăhăni *v* vz ***burduhăni***

bărdăhănire *sf* vz ***burduhănire***

bărdăhănit[1] *sn* vz ***burduhănit***[1]

bărdăhănit[2], ***~ă*** *a* vz ***burduhănit***[2]

bărdăhănos, ~oasă *a* vz ***burduhănos***

bărdăhoasă *sf* [At: LB / Pl: *~se* / E: ns cf *burduhos*] Monstru.

bărdăli *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A se înţelege bine cu cineva.

bărdălire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bărdăli***] (Reg) Bună înţelegere cu cineva Si: (reg) *bărdălit*[1].

bărdălit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bărdăli***] (Reg) Bărdălire.

bărdălit[2], ***~ă*** [At: MDA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***bărdăli***] (Reg; d. oameni) Care se înţelege bine cu cineva.

bărdăni *vtr* [At: COSTINESCU / Pzi: *~esc*/ E: ***bărdan***] **1-2** (Reg) A (se) burduhăni.

bărdănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bărdăni***] (Reg) Eviscerare.

bărdănit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bărdăni***] (Reg) Eviscerare.

bărdănit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***bărdăni***] (Reg) Eviscerat.

bărdănos, ~oasă *a* [At: ŞEZ., ap. CADE / Pl: *~oşi*, *~oase* / E: ***bărdan*** + *-os*] Burduhănos.

bărdăos, ~oasă *a* vz ***burduhănos***

bărdăşi *vt* [At: ALEXI, ap. BARCIANU / Pzi: *~şesc* / E: ***bărdaş***] **1-2** (Reg) A bărdui (**1-2**).

bărdăşie *sf* [At: DA ms / Pl: (nob) *~ii* / E: ***bărdaş*** + *-ie*] (Trs) Meserie de bărdaş Si: *dulgherie*, *lemnărie*.

bărdăşire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bărdăşi***] **1-2** (Reg) Bărduire (**1-2**).

bărdăşit[1] *sn* [At: RETEGANUL, ap. CADE / E: ***bărdăşi***] **1-2** (Reg) Bărduit[1](**1-2**).

bărdăşit[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***bărdăşi***] (Reg) **1-2** Bărduit[2](**1-2**).

bărdicioară *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: ***bărdiţă*** + *-ioară*] **1-4** (Şhp) Bărdiţă (**1-2**) (mică).

bărdie *sf* [At: MATEESCU, B. 47 / Pl: *~ii* / E: ***bardă*** + *-ie*] (Rar) **1-2** Bardă (**1-2**). **3** Lovitură cu bărdia (**1**).

bărdiţă *sf* [At: (a. 1812) URICARIUL XIV, 231 / E: ***bardă*** + *-iţă*] **1-2** (Şhp) Bardă (**1**) (mică). **3** Lovitură cu bărdiţa (**1**).

bărdoi *sn* [At: FUNDESCU, L. P. 85 / E: ***bardă*** + *-oi*] **1-2** Bardă (mare). **3** Lovitură cu bărdoiul (**1**).

bărdui *vt* [At: MARIAN, NU. 620 / Pzi: *~esc* / E: ***bardă*** + *-ui*] **1** A ciopli cu barda (**1**). **2** A fasona cu barda (**1**).

bărduială *sf* [At: CADE / Pl: *~ieli* / E: ***bărdui*** + *-eală*] **1-2** Bărduire (**1-2**). **3** Aşchii care cad de la bărduială (**1**).

bărduire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bărdui***] **1** Cioplire cu barda (**1**) Si: *bărduială* (**1**), *bărduit*[1] (**1**). **2** Fasonare cu barda Si: *bărduială* (**2**), *bărduit*[1] (**2**).

bărduit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***bărdui***] **1-2** Bărduire (**1-2**).

bărduit[2], ***~ă*** *a* [At: PANN, ap. TDRG / E: ***bărdui***] **1** Care este cioplit cu barda. **2** Care este fasonat cu barda.

băreag *sn* [At: I. CR. I, 122 / Pl: ? / E: nct] (Mol; rar) Proptea.

bărghină *sf* [At: CV, 1951, nr. 5, 25 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tavan împletit din nuiele.

bărgi *vrt* [At: T. DINU, Ţ.O. 31 / Pzi: *~gesc* / E: nct] **1-2** (Reg) A (se) bărbieri (**1-2**).

bărgire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bărgi***] **1-2** (Reg) Bărbierire (**1-2**).

bărgit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bărgi***] **1-2** (Reg) Bărbierire (**1-2**).

bărgit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***bărgi***] **1-2** (Reg) Bărbierit[2] (**1-2**).

băriac *sn* [At: ALRT II, 14 / Pl: *~iece* / E: nct] (Reg) **1-2** Păpuşă reprezentând o femeie, care se pune în ştangă la claia de grâu (sau la nunţi).

bărica *v* vz ***bârâca***

bărnaci, ~ace *a* [At: ŞEZ. IV, 18 / V: (Mol) ***bor~*** / Pl: *~aci*, *~ace* / E: mg ***barnás***] (Trs; d. culoarea feţei) **1** Negricios. **2** (D. ochi) Închis la culoare. **3** (Pex; d. oameni) Oacheş (**1**).

bărnaş *sn* vz ***bârnaş***

bărnăcuţ, ~ă *a* [At: BIGHIGEAN, ap. KLEIN, D. 104 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***bărnaciu*** + *-uş*] (Trs) Brunet.

bărnăuz *sm* vz ***bărzăun***

bărnuţ, ~ă *a* [At: RETEGANUL, TR. 186 / E: mg ***barna*** „brun" + *-uţ*] **1-2** (Trs; şhp) Bruneţel (**1-2**).

bărşan *sn* vz ***barşon***

bărtac *sn* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: *~ace* / E: nct] (Îvr) **1** Cazan de încălzit apă. **2** Conţinutul unui bărtac (**1**). **3** Cazanul împreună cu conţinutul.

bărtăculă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Traistă.

bărtuţă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ţe* / E: nct] (Reg) Prag la maşina de gătit.

bărzău *a* [At: CHEST. V, 76/84 / Pl: *~zaie* / E: nct] (D. oaie) Care o ia razna pe câmp.

bărzăun *sm* [At: MARIAN, INS. 293 / V: ***bâr~, barzaon, bâr~e, ~rnăuz, bârdă~, băndăon, bândaon,*** (Ban) ***băndăoi, bândăon, ~ăon*** / Pl: *~i* / E: ***bânzăi*** +*-un*] **1** (Mun; Trs) Specie de himenopteră, cu corpul gros şi păros, care trăieşte în colonii mici făcându-şi fagurele în pământ şi care produce, cu o coardă din organul respirator, un sunet foarte caracteristic Si: *bondar*, *bâţan*, *bâzgan*, *bânzar*, *bonzar*, *bonzăroiu*, *bombar*, *bumbar*, *bundar*, *bunzar*, *bongar*, *bongoiu*, *bozgoiu*, *albină-ţigănească*, *albina-ţiganului*, *muscoiu* (*Rombus terrestris*). **2** (Rar) Gărgăun. **3** (Ban; Mehedinţi; îf *bărnăuz*) Om fără căpătâi şi fără nici o ocupaţie Si: *gură-cască*. **4** Desene (sau semne) ciudate. **5** Scriere indescifrabilă.

bărzoi *sm* [At: CIAUŞANU, R. SCUT. 15 / Pl: *~oi* / E: ***barză*** + *-oi*] (Orn; rar) Bărbătuşul berzei.

bărzoniu, ~onie *a* [At: CADE / E: nct] (Ban) Barză (**1**).

băsadă *sf* vz ***beseadă***

băsăcan *sn* [At: MORARIU, PL. / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Gălbenele (*Lysimachia vulgaris*).

băsădi *vi* [At: COD. VOR. 16/$_{13-14}$ / Pzi: *~desc* / E: ***băsadă***] (Îrg) **1** A sta de vorbă cu cineva. **2** (Irn) A flecări.

băsădire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băsădi***] (Îrg) **1** Conversaţie. **2** Flecărire.

băsădit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***băsădi***] **1-2** (Îrg) Băsădire (**1-2**).

băsădit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***băsădi***] (Reg) **1** Care este pârât de cineva. **2** Flecărit[2].

băsădui *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***băsadă***] **1-2** (Îrg) A băsădi (**1-2**).

băsăduire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băsădui***] **1-2** (Îrg) Băsădire (**1-2**).

băsăduit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băsădui***] **1-2** (Îrg) Băsădire (**1-2**).

băsăduit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***băsădui***] **1-2** (Îrg) Băsădit[2] (**1-2**).

băsălărgi *vr* [At: I. CR. XIII, 115 / Pzi: *~rgesc* / E: nct] (Reg) A se lărgi prea mult.

băsălărgire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băsălărgi***] (Reg) Lărgire excesivă Si: *băsălărgit*[1], *deformare*.

băsălărgit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băsălărgi***] (Reg) Băsălărgire.

băsălărgit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băsălărgi***] (Reg) Care s-a lărgit excesiv Si: *deformat*[2].

băsăos, ~oasă *a* [At: CUV. D. BĂTR. I, 270 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***băsău*** + *-os*] (Înv) Invidios.

băsăragă *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***basalog*** *sm* / Pl: *~age* / E: nct] **1** (Reg) Jumătate din desagi. **2** Traistă.

băsău *sn* [At: CORESI, PS. 93 / Pl: (rar) *~ri* / E: mg ***bossú***] (Reg; mgm; rar) **1** Răzbunare. **2** Ură. **3** Ranchiună. **4** Batjocură. **5** Ofensă. **6** Nedreptate. **7** Viciu.

băscăcăra *vr* [At: I. CR. V, 62 / V: ***bescărara*** / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg) A se răscrăcăra.

băscăcărare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***băscăcăra***] (Reg) Răscrăcărare.

băscăcărat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***băscăcăra***] (Reg) Răscrăcărare.

băscăcărat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***băscăcăra***] (Reg) Răscrăcărat[2].

băscăcărățăl, ~țea *a* vz ***băscăcărățel***

băscăcărățel, ~ea *a* [At: ȘEZ. VI, 162 / V: ***~țăl*** / E: ***băscăcărat*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Răscăcărat[2].

băscăcăreală *sf* [At: I. CR. V, 62 / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) **1** Schimonosire (care urmărește să provoace râsul). **2** Atitudine deplasată.

băscărădău *sm* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: ***boscorodi***] Persoană care mormăie ceva fără ca ceilalți să înțeleagă.

băschii *sfp* [At: NOVACOVICIU, C.B. 4 / E: nct] (Ban) Cuie lungi.

băscui *vt* [At: VICIU, GL. / E: cf ***bâcsi***] (Reg) A umple îndesat ceva.

băscuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băscui***] (Reg) Umplere îndesată a ceva Si: (reg) *băscuit*[1].

băscuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***băscui***] (Reg) Băscuire.

băscuit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băscui***] Care este umplut îndesat.

băsearecă *sf* vz ***biserică***

băsma *sf* vz ***basma***

băsmăluță *sf* [At: ȘEZ. I, 36 / V: ***basmal~*** / Pl: *~țe* / E: ***basma*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Basma (mică).

băsmește *av* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / E: ***băsmi*** + *-ește*] (Rar) **1-2** Ca (pe) un basm. **3** În felul basmelor.

băsmi *vt* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / Pzi: *~mesc* / E: ***basm***] **1-4** (Înv) A băsni (**1-2, 4-5**).

băsmire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băsmi***] **1-4** (Înv) Băsnire (**1-2, 4-5**).

băsmit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băsmi***] **1-4** (Înv) Băsnire (**1-2, 4-5**).

băsmit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băsmi***] (Înv) **1-2** (D. basme) Care este inventat (sau spus). **3** (D. invenții și minciuni) Care este spus.

băsmui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***basm*** + *-ui*] **1-4** (Înv) A băsmi (**1-4**).

băsmuială *sf* [At: ISTRATI, GR. 27, ap. DA ms / Pl: *~ieli* / E: nct] (Înv) Scorneală.

băsmuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băsmui***] **1-4** (Înv) Băsmire (**1-4**).

băsmuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băsmui***] **1-4** (Înv) Băsmire (**1-4**).

băsmuit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băsmui***] **1-4** (Înv) Băsmit[2] (**1-4**).

băsnar *sm* [At: ZILOT, CRON. 342 / Pl: *~i* / E: ***basn(ă)*** + *-ar*] **1-2** (Înv) Persoană care spune (sau inventează) basme Si: *bâguitor, bârfitor*.

băsnaș *sm* [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 248/30 / V: ***bázn~*** / Pl: *~i* / E: ***basn(ă)*** + *-aș*] (Înv) **1** Lingușitor. **2** Mincinos.

băsni *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. / V: (reg) ***bázni*** / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***баснити***] (Înv) **1-4** A scorni (sau a spune) basme (**1-2**) Si: (înv) *a băsmi* (**1-4**), *a băsmui* (**1-4**). **5** (Îe) **A-i ~ cuiva ceva** A-i da prin cap.

băsnire *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 349, / V: (reg) ***bázn~*** / Pl: *~ri* / E: ***băsni***] **1-4** (Înv) Scornire (sau spunere) de basme (**1-2**) Si: (înv) *băsmire* (**1-4**), *băsmit*[1] (**1-4**), *băsmuire* (**1-4**), *băsmuit*[1] (**1-4**).

băsnit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***băzn~*** / Pl: *~uri* / E: ***băsni***] **1-4** (Înv) Băsnire (**1-4**).

băsnit[2]***, ~ă*** *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. $383/_8$ / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băsni***] **1** Povestit[2]. **2** (Pex) Scornit[2].

băsnitor, ~oare *smf, a* [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 360 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***băsni*** + *-(i)tor*] **1-8** (Persoană) care băsnește (**1-4**) Si: *băsnar* (**1-2**), *băsnaș* (**1-2**).

bășag *sn* vz ***băceag***

bășca[1] *sn* vz ***bașca***[1]

bășca[2] *av* vz ***bașca***[2]

bășcat *av* [At: CV, 1950, nr. 5, 31 / E: nct] (Reg) Bașca.

bășcăli *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; pfm) **1** A certa. **2** A face de râs.

bășcălie *sf* [At: ȘEZ. XX, 14 / V: ***~ărie*** / Pl: *~ii* / E: ***bășcăli*** + *-ie*] (Reg; pfm) **1** Ceartă. **2** Batjocură. **3** Râs. **4** (Arf; îe) **A lua (pe cineva) în ~** A lua pe cineva peste picior. **5** (Arf; îe) **A face (de) ~ de cineva** (sau **pe cineva**) A-și bate joc (de cineva).

bășcălios, ~oasă [At: DEX[2] / P: *~li-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bășcălie*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Fam) (Om) care își bate joc de cineva. **3** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă luarea în râs a cuiva (sau a ceva).

bășcălire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bășcăli***] (Pfm) **1** Certare[2]. **2** Ridiculizare.

bășcălit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bășcăli***] (Pfm) **1-2** Bășcălire (**1-2**).

bășcălit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *~iți, ~e* / E: ***bășcăli***] (Pfm) **1** Certat[2]. **2** Care este făcut de râs.

bășcălui [At: M. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV, II, 78 / Pzi: *~esc* / E: ***bașca*** + *-ălui*] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) despărți. **3** *vi* (Spc) A accepta termenii unui partaj.

bășcăluire *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***bășcălui***] (Înv) **1** Despărțire. **2** Acceptare a termenilor unui partaj.

bășcăluit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bășcălui***] **1-2** (Înv) Bășcăluire (**1-2**).

bășcăluit[2]***, ~ă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 125 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bășcălui***] (Înv) **1** Despărțit[2]. **2** (D. oameni) Care a rămas cu partea care i se cuvine.

bășcăneață *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ețe* / E: ***bașca*** + *-ăneață*] (Reg) Săculeț.

bășcărățel, ~ea *a* [At: ȘEZ. I, 178 / Pl: *~ei, ~e* / E: nct] (Rar) Răscăcărățel.

bășcărie *sf* vz ***bășcălie***

bășcăși [At: CĂTANĂ, B. III, 13 / Pzi: *~esc* / E: ***bașca*** + *-ăși*] (Ban) **1** *vt* A despărți. **2** *vi* A divorța.

bășcășire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bășcăși***] (Ban) **1** Despărțire. **2** Divorțare.

bășcășit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bășcăși***] **1-2** (Ban) Bășcășire (**1-2**).

bășcășit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bășcăși***] (Ban) **1** Despărțit[2]. **2** Divorțat[2].

bășcău[1] *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ăi* / E: pbl mg ***bácsikó***] (Reg; rar) Prost.

bășcău[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~caie* / E: nct] (Reg) Bașcaneț.

bășcui [At: PĂSCULESCU, L. P., 216 / Pzi: *~esc* / E: ***bașcă***] (Reg) **1** *vt* A despărți. **2** *vi* A bășcălui (**3**).

bășcuire *sf* [At: FN, 131 / Pl: *~ri* / E: ***bășcui***] **1-3** (Reg) Bășcuire (**1-3**).

bășcuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bășcui***] (Reg) **1** Despărțire. **2** (Pex) Discriminare. **3** Chibzuință.

bășcuit[2]***, ~ă*** *a* [At: FN, 140 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bășcui***] (Reg) **1** Despărțit[2]. **2** (Pex) Discriminat[2]. **3** Chibzuit[2].

bǎși *vr* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***beși*** / Pzi: (p. 1) *băs* și (rar) *~sesc*, (p. 2) *beși*, (p. 3) *bese* / E: ml ***vissire***] (Pfm) A elimina gaz intestinal prin anus.

bășica [At: CĂLINESCU, E. O. II, 88 / V: ***beș~*** / Pzi: (rar) *bășic* / E: ml ***vessicare***] **1-2** *vtr* A (se) umple de bășici (**1**). **2** *vr* A căpăta bășici (**1**). **3** *vt* (Fig) A bate pe cineva tare, încât să i se bășice (**2**) trupul. **4** *vr* (Pan; d. zugrăveli, ziduri) A se coșcovi.

bășicare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 158, 9/4 / V: ***beș~*** / Pl: *~cări* / E: ***bășica***] **1** Umplere de bășici **(1)**. **2** (Fig) Batere a cuiva atât de tare, încât i se bășică **(2)** trupul. **3** (Pan) Coșcovire a zugrăvelii sau a zidului.

bășicat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***beș~*** / Pl: *~uri* / E: ***bășica***] **1-3** Bășicare **(1-3)**.

bășicat², ~ă *a* [At: BARONZI, L. 94 / V: ***beș~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bășica***] **1** Care este acoperit cu bășici **(1)**. **2** Care este în formă de bășică **(1)**. **3** (Fig) Bășicat² **(1)** în urma bătăii. **4** (Pan; d. zugrăveli, ziduri) Coșcovit².

bășică *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (Mol; Trs) ***beș~*** / Pl: *~ici*, (nob) *~curi* / E: lat ***vessica***] **1** Sac membranos din corpul oamenilor și al animalelor, în care se strâng unele secreții ale organismului Si: *vezică*. **2** (Îs) *~ca fierii* Bășică **(1)**. **3** (Spc) Sac membranos din corpul unui porc sau al altui animal, uscat și întrebuințat ca pungă, burduf etc. **4** Organ intern, plin cu aer, care ajută peștii la plutire. **5** Umflătură a pielii plină cu lichid. **6-7** Umflătură mică, plină cu aer care se face la suprafața lichidelor (în timpul fierberii) aluatului (în urma dospirii) etc. **8** Obiect (de sticlă) în formă sferică. **9** (Arg) Minge (de fotbal). **10** (Bot; reg; îc) **~ de ali din vânt** Săpunăriță (*Saponaria officinalis*).

bășicător, ~oare *a* [At: DA ms / V: ***beș~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bășica*** + *-(ă)tor*] Care produce bășici **(1)**.

bășicătură *sf* [At: DM / V: ***beș~*** / Pl: *~ri* / E: ***bășica*** + *-(ă)tură*] Acoperire cu bășici **(1)**.

bășicățel, ~ea *a* [At: MARIAN, S.A. II, 260 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***bășicat*** + *-el*] **1-4** (Rar; pfm; șhp) (Cam) bășicat² **(1-2)**.

bășicos, ~oasă [At: ȘEZ. II, 91 / V: (reg) ***beș~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bășică*** + *-os*] **1** *a* Cu bășici **(1)**. **2** *sf* (Bot; reg) Gușa-porumbelului (*Silene cucubalus*).

bășicuță *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. $18/_{13}$ / V: ***beș~*** / Pl: *~țe*, (reg) *~ți* / E: ***bășică*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Bășică **(1)** (mică). **3** (Bot; Buc) Lumânărica-pământului (*Gentiana asclepiadea*). **4** (Bot; șîs ~ *de roșeață*) Păpălău (*Physalis alkekengi*). **5** (Bot; îc) **~ța porcului** Grâușor (*Ficaria vana*). **6** (Bot; lpl) Hurmuz (*Symphoricarpus albus*).

bășină *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 249 / V: (Mol) ***beș~*** / Pl: *~ni* / E: ml **vissina*] **1** Gaz intestinal eliminat prin orificiul anal Si: (med) *flatulație*, (euf) *vânt*, (fam) *pârț, fâsăială, fâsâit*. **2** (Bot; reg; îc) **~na-calului** (sau **lupului, vulpii**) Ciupercă necomestibilă (*Globaria gigantea*). **3** (Bot; reg; îc) **~na-porcului** Ciupercă din familia lycoperdaceelor (*Lycoperdon gemmatum*). **4** (Îae) Păduchelniță. **5** (Îac) Buretele-cerbilor (*Scheroderma aurantiacum*). **6** Arbust ornamental din familia leguminoaselor, înalt de 2-3 m, cu frunze compuse, flori galbene și cu fructe păstăi (*Colutea arborescens*). **7** Plantă erbacee din familia companulaceelor (*Campanula persicifolia*). **8** (Bot) Traista-ciobanului (*Capsela bursa pastoris*). **9** (Bot, îc) **~sasului** Crin galben (*Hemerocalis lilio assphodelus*).

bășinică *sf* [At: POLIZU / V: (Mol) ***beș~*** / Pl: *~ici* / E: ***bășină*** + *-ică*] **1-2** (Pfm; șhp) Bășină Si: (pfm) *bășiniță* **(1-2)**, *bășinuță* **(1-2)**.

bășiniță *sf* [At: ZANNE, P. VI, 58 / V: (Mol) ***beș~*** / Pl: *~țe* / E: ***bășină*** + *-uță*] **1-2** (Pfm; șhp) Bășinică **(1-2)**.

bășinos, ~oasă *smf, a* [At: ANON. CAR. / V: (Mol) ***beș~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bășină*** + *-os*] **1-2** (Ființă) care elimină des gaze intestinale **(1)**. **3-4** (Persoană) care este lipsită de curaj.

bășinuță *sf* [At: DA ms / V: (Mol) ***beș~*** / Pl: *~țe* / E: ***bășină*** + *-uță*] **1-2** (Pfm; șhp) Bășinică **(1-2)**.

bășire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băși***] (Pfm) Eliminare de gaz intestinal prin anus.

băștinaș, ~ă *smf, a* [At: ȘEZ. II, 47 / Pl: *~i, ~e* / E: ***baștină***] **1-2** (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește Si: *aborigen, autohton, indigen*.

bătaci, ~ace [At: P. MAIOR, IST. 99/8 / V: ***~tociu*** / Pl: nct / E: ***bate*** + *-aciu*] **1-2** *smf, a* (Trs; rar) Bătăuș **(1-2)**. **3** *sn* (Mor; îf *~tociu*) Titirez. **4** *sn* Lemn cu care se bate țărușul pentru priponirea vitelor la pășune.

bătag *sn* vz ***batac***

bătaie *sf* [At: PRAV. MOLD., ap. GCR I, $121/_{29}$ / P: *~ta-ie* / Pl: *~tăi* / E: lat ***batalia, -am***] **1** Lovitură repetată dată de cineva cu mâna sau cu un obiect. **2** (Spt) Izbire a pământului, a trambulinei etc. cu un picior, sau cu amândouă picioarele, înainte de desprinderea de pe sol pentru a efectua o săritură. **3-4** (Îlv) **A (se) lua la ~** A (se) bate. **5** (Îe) **A stinge** (sau **a snopi, a zvânta**), **în ~** (sau **în ~tăi**) (pe cineva) A bate (pe cineva) foarte rău. **6** (Îlav) **A da** (sau **a trage**) **~** A da lovituri cuiva. **7** (Îlav) **A primi** (sau **a mânca**) **~** A primi lovituri de la cineva. **8** (Îc) **Într-o ~ de amnar** Într-o clipă. **9** (D. prăvălii; îe) **A fi în ~ia fierului** A se găsi într-un loc foarte potrivit. **10** (Îcs) **De-a~ia** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **11** Melodie după care se execută bătaia **(10)**. **12** (Îcs) **De-a dura-n ~** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **13** Melodie după care se execută bătaia **(12)**. **14** (Mol; îs) *~ia păpușoiului* Operație de desfacere a boabelor de porumb de pe cocean. **15** (Fam; îe) **A da ~** A grăbi. **16** (Fig; îs) ~ *de cap* Frământare a minții. **17** (Pex; îas) Trudă. **18** (Înv; îs) ~ *de cuget* Remușcare. **19** (Fam; îc) **~de joc** Batjocură. **20** (Pex; îac) Faptă urâtă. **21** (Înv) Luptă. **22** (Înv) Bombardament cu artileria. **23** (Îe) **A pune** (ceva) **la ~** A oferi (ceva) spre a fi cheltuit sau consumat. **24** (Îae) A risca (ceva). **25-26** (Îe; îlav) **(A cântări) cu bătaie** (A cântări) cu puțin peste greutatea exactă. **27** Lovire (repetată) a unui obiect de altul. **28** (Îs) ~ *de aripă* (sau *de aripi*) Fâlfâit. **29** Lovitură a vatalei la războiul de țesut. **30** Băteală. **31** Stârnire a peștelui sau a vânatului. **32** Lovitură dată într-un obiect (cu mâna, cu ciocanul etc.) **33** Fiecare contracție a inimii Si: *puls*. **34** Fiecare zvâcnire a ochiului. **35** Zgomot (ritmic) produs de un motor sau de un mecanism în funcțiune. **36** Distanță până la care poate ajunge un proiectil, săgeată etc. **37** Felul în care trimite o armă proiectilul. **38** Traiectoria unui proiectil. **39** (Pex) Distanță până la care poate ajunge vederea cuiva Si: *rază vizuală*. **40** (Îlav) **În ~ia vântului** Împotriva direcției vântului. **41** (Îs) *~ia vântului* Adiere. **42** (Îs) *~ia ploii* (sau grindinei etc) Căderea ploii, a grindinei etc. **43** (Îs) *~ia soarelui* Arșiță. **44** (Îas) Lumină. **45-46** (Îs) ~ *la cap* (sau *cahlă*) Asfixiere cu bioxidul de carbon în urma astupării coșului sobei. **47** Sunet ritmic produs prin loviturile limbii clopotului sau prin mișcarea mecanismului unui ceasornic. **48** Lătrat (scurt și ritmic) al câinilor de vânătoare. **49** Boiște. **50** (Înv) Aruncare cu flori unul în altul la serbările organizate în luna florilor. **51** (D. mărfuri; îe) **A fi pe ~** A se vinde foarte repede. **52** (La jocul de șah; cărți etc.) Înfrângere. **53** (Îs) *~ia lui Dumnezeu* Pedeapsă. **54** (Îae) Nenorocire. **55** Împreunare (a armăsarului cu iapa). **56** (D. pești) Depunere a icrelor. **57** (Pex) Interval de timp când are loc bătaia **(56)**. **58** Interval de timp în care se împerechează cocoșii-de-munte.

bătal *sm* vz ***batal***

bătară *sf* vz ***bătare***

bătare *sf* [At: T. PAPAHAGI, I. III / V: ***~ră*** / Pl: *~tări* / E: nct] (Olt) Împletitură de nuiele tencuită pe dinafară, pentru păstrarea făinii, sării etc.

bătăcuie *sf* vz ***bătăcuiu***

bătăcui *sn* [At: CIHAC II, 481 / V: ***~ie*** *sf* / Pl: *~ie* / E: nct (pbl mg ***batú, baty*** „pachet, legătură")] (Ban) Sac mic pentru făină.

bătăiaș *sm* [At: COSTINESCU / P: *~tă-iaș* / Pl: *~i* / E: ***bătaie*** + *-aș*] **1** Hăitaș². **2** Persoană din echipa de combatere a lăcustelor.

bătăios, ~oasă [At: GANE, ap. CADE / P: *~tă-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bătaie*** + *-os*] **1** *a* Căruia îi place să se bată **(1)** Si: *agresiv, impulsiv, combativ*. **2** *a* Care își susține ideile cu violență. **3** *a* (D. cai) Care sunt greu de stăpânit. **4** *a* (Fig; d. mâncare) Picantă. **5** *sm* (La joagăr) Lemn de legătură între ferăstrăul vertical și cel circular.

bătăit *sn* [At: HODOȘ, P. P., 217 / Pl: ? / E: ***bătăi*** + *-it*] **1** (Reg) Bătălie.

bătăiță *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~țe* / E: ***bătaie*** + *-iță*] **1-8** (Rar; șhp) Bătaie **(1-8)** (mică). **9** (Reg) Cusătură la cămășile țărănești Si: *râu*.

bătăiuș *sn* [At: DAMÉ, T. 153 / Pl: *~i* / E: ***bătaie*** + *-uș*] (Mol) Titirez.

bătăiuță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: ***bătaie*** + *-uță*] (Rar; șhp) **1-8** Bătăiță **(1-8)**.

bătălan *sm* [At: ȘEZ. II, 126 / V: (reg) ***batal~*** / Pl: *~i* / E: nct] Bătăuș **(4)**.

bătălău *snm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 64 / Pl: *~laie* sn, *~lăie* sn, (rar) *~lăuri* sn, *~lăi* sm / E: ***bate*** + *-(ă)lău*] **1** Bătăuș. **2** Lopățică pentru bătutul

rufelor la gârlă. **3** Pisălog de lemn pentru grâu. **4** Băț scurt și gros cu care se pisează usturoiul. **5** (Lpl; îf *bătălâie*) Termen colectiv care desemnează două instrumente ale cosașului: batca și ciocanul.

bătălie *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 260 / V: (nob) ***~ărie*** / Pl: *~ii* / E: it ***battaglia***] **1** Desfășurare a unei acțiuni militare de luptă în cursul unui război Si: *bătaie* **(21)**. **2** (Fig) Eforturi comune făcute în vederea îndeplinirii unei acțiuni importante (și urgente).

bătămătură *sf* vz ***vătămătură***

bătărau *sn* [At: CHEST. V, 18/96 / Pl: *~aie* / E: nct] (Reg) Grup mic de oi Si: *clățău, boteiu*.

bătărie[1] *sf* vz ***bătălie***

bătărie[2] *sf* vz ***baterie***

bătătarnic, ~ă [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 108 / E: pbl ***bătător*** + ***harnic***] **1-2** *smf, a* (Rar) Silitor. **3** *sf* Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze ascuțite, cu flori galbene și cu fructe achene acoperite cu peri aspri, care crește prin tufișuri, pe marginea pădurilor, prin locuri umede și pe lângă vii Si: (reg) *petimbroasă, cruciuliță* (*Senecio erucifolius*).

bătătarniță *sf* vz ***bătătarnică***

bătător, ~oare [At: CORESI, EV. /24 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bate*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care bate. **3** *a* Care izbește privirea. **4** *a* (Fig; îe) **~ la ochi** Izbitor. **5** *a* (Fig) Stăruitor. **6** *sf* Lopățică de bătut pânza când se înălbește sau când se spală rufele. **7** *sn* Îmblăciu. **8** *sm* Titirez care se mișcă cu bătăi ritmice când joagărul e în acțiune. **9** *sm* Mașină care bate bine smocurile de bumbac cu ajutorul unor rigle. **10** *sn* Bucată de lemn dreptunghiulară sau pătrată cu care se bat ușor literele la tipărire, pentru a se așeza la nivel, când se dă corectura sau se începe tipărirea în mașină. **11** *sn* Băț subțire, la un capăt cu o rotiță de lemn cu găurele, cu care se bate laptele prins ca să se aleagă untul Cf *drugă, berdedeu, ferdideu, perdideu, mâtcă, lіtcă, roată*. **12** *sn* Parte a meliței pe care se așază transversal inul sau cânepa. **13** Lopățică (împletită) în formă de palmă, cu care se bat covoare, perne etc. pentru a le curăța de praf. **14** Suport pentru bătutul covoarelor, cuverturilor etc. **15** Scândură mică dreptunghiulară care servește la trasarea pământului semănat din grădină.

bătători [At: I. IONESCU, C. $59/_8$ / V: ***~turi*** / Pzi: *~resc* / E: ***bătătură***] **1** *vt* A tasa un teren (drum, arie, curte etc.) Si: *a bătuci*. **2** *vr* A face bătături **(6)**.

bătătorire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bătători***] **1** Tasare. **2** Bătătură **(6)**.

bătătorit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***bătători***] **1-2** Bătătorire **(1-2)**.

bătătorit[2]***, ~ă*** *a* [At: ȘEZ. III, 150 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bătători***] **1** (D. pământ, drum etc.) Tasat[2]. **2** (D. palme sau tălpi) Care au bătături.

bătătoriu *sn* vz ***bătător***

bătătorniță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***bătător*** + *-niță*] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori de culoare galben-deschis, dispuse în capitule (*Senecio erucifolius*).

bătătura *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: ***bătă*** + ***-tură***] **1-2** A (se) bătători **(1-2)**.

bătăturare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***bătătura***] **1-2** Bătătorire **(1-2)**.

bătăturat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***bătătura***] **1-2** Bătătorire **(1-2)**.

bătăturat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bătătura***] **1-2** Bătătorit[2] **(1-2)**.

bătătură[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***bate*** + *-ătură*] **1** Bătaie. **2** (Agr) Tasare a unui teren. **3** Percuție. **4** (Rar) Bătaie **(41)**. **5** (Rar) Bătaie **(36)**. **6** Îngroșare a pielii palmelor sau tălpilor. **7** (Fam; îe) **A călca pe cineva pe ~ri** A enerva (pe cineva). **8** Teren în preajma (sau mai ales în fața) casei. **9** (Pex) Curte. **10** (Pex) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **11** Melodie după care de execută bătătura[1] **(9)**. **12** (Țes) Firele care se introduc prin urzitura unei stofe, (bătându-se cu vatalele) Si: *bateală, bătaie*.

bătătură[2] *sf* [At: BĂCESCU, P., 20 / Pl: *~ri* / E: nct] (Iht; reg) Lăteț.

bătături *v* vz ***bătători***

bătăturire *sf* vz ***bătători***

bătăturit[1] *sn* vz ***bătătorit***[1]

bătăturit[2]***, ~ă*** *a* vz ***bătătorit***[2]

bătăuș, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 36_1 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bate*** + *-uș*] **1** *a* Care caută motiv de bătaie. **2** *a* Căruia îi place să se bată. **3** *sm* Om înarmat cu bâte, care provoacă bătăi pe stradă (cu ocazia alegerilor) Si: *scandalagiu*. **4** *sn* Lemn cu care se lovește mingea.

bătârn, ~ă *smf, a* vz ***bătrân***

bătcăzi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A se înțelege bine împreună.

bătcăzire *sn* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***băcăzi***] (Reg) Înțelegere bună Si: *batcazit*[1].

bătcăzit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***băcăzi***] (Reg) Bătcăzire.

bătcăzit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***băcăzi***] (Reg) Care se înțeleg bine.

bătculiță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ***batcă*** + *-uliță*] **1** (Iht) Batcă. **2-3** (Șhp) Basma (mică).

bățeală *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~eli* / E: ***bate*** + *-eală*] **1** (Mol; rar; îe) **A sta (cuiva) ~ să...** A sta de capul cuiva să... **2** (Țes) Bătătură **(12)**. **3** (Olt; Mol; țes) Vatale. **4** (Buc) Cursă de șoareci Si: *batcă*. **5** (Reg) Titirez la moară Si: (reg) *bătăiuș, bătător*.

băteleşte *sf* vz ***băteliște***

băteliște *sf* [At: CANTEMIR, IST. 307 / V: ***~leș~*** / Pl: *~ti* / E: ***bate*** + *-eliște* Cf *batiște*] **1-2** (Mol; Buc) Loc (sau pământ) bătătorit (mai ales de vite) Si: *batiște, bătătură*. **3** Loc de țarină pe unde se umblă cu carul. **4** Loc în care stau de obicei animalele (sălbatice). **5** (Buc; îs) *~a dracului* „Locul unde joacă sau calcă dracul“. **6** Loc de adunare. **7** (Rar) Bătaie a vântului.

băticaș *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***bât***[2] + *-icaș*] **1-2** (Trs) Bețigaș **(1-2)**.

bătjocuri *v* vz ***batjocori***

bătjocuritor, ~oare *smf, a* vz ***batjocoritor***

bătlan[1] *sm* vz ***bitlan***

bătlan[2] *sm* vz ***bâtlan***

bătlog *sn* [At: DDRF / Pl: *~oage* / E: nct] (Reg) Vârșă.

bătociu *sm* [At: DAMÉ, T. 153 / Pl: *~?* / E: ***bate*** + *-oci*] (Reg) Titirez.

bătog *sn* vz ***batog***

bătogi[1] *vr* [At: RALLET, ap. TDRG / Pzi: *~gesc* / E: ***batog***] (Îrg) **1** A se zbârci. **2** A se usca.

bătogi[2] *vt* vz ***bătuci***

bătojit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 807 / Pl: *~iți, ~e* / E: rs **батожить**] (Mol) Vlăguit.

bătrăși *vi* [At: REV. CRIT. III, 87-88 / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Reg) **1** A sta mult într-un loc. **2** A sta la taifas.

bătrășire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bătrăși***] (Reg) **1** Poposire îndelungată într-un loc Si: (reg) *bătrășit*[1] **(1)**. **2** Rămânere la taifas.

bătrășit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bătrăși***] **1-2** (Reg) Bătrășire **(1-2)**

bătrășit[2]***, ~ă*** *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bătrăși***] (Reg) **1-2** (Om) care stă mult într-un loc. **3-4** (Persoană) care stă la taifas.

bătrâior, ~ioară [At: LB (îf *bătrunuț*) / V: ***~ânior, ~ânioară*** / Pl: *~ri, ~oare* / E: ***bătrân*** + *-ior*] **1-2** *a* (Șhp) (Cam) bătrân **(8)** Si: (rar) *bătrâncior* **(1-2)**, (îvr) *bătrânit* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) cu atitudini și vorbe de bătrân **(8)**. Si: *bătrânicior* **(3-4)**

bătrân, ~ă [At: COD. VOR. 63/2 / V: (înv) *~* ***târn, ~ă*** / E: ml ***betranus*** (= *veteranus*)] **1** *smf* Om de vârstă înaintată Cf *moșneag* (1), *moș* (1), (îrg), *ghiuj* (1), *vâj* (1), *unchiaș, babă, mătușă*. **2** *smp* (Înv; îs) *~ii satului* Reprezentații comunali (aleși dintre oamenii în vârstă). **3** *smp* (Pop) Strămoși. **4** *smp* (Îlav) **Din ~i** Din moși-strămoși. **5** *smp* (Pfm) Părinți. **6** *sm* (Îrg) Parte de moșie rămasă din moși-strămoși. **7** *sm* (Iht) Țigănuș (*Umbra krameri*). **8-9** *a* (D. ființe) (Foarte) înaintat în vârstă. **10** *a* (Înv; d. profesioniști) Cu mulți ani de activitate. **11** *a* (Îs) *Fată ~ă* Fată care a rămas nemăritată după vremea măritișului. **12** *a* (Îs) *June ~* Bărbat care a îmbătrânit necăsătorit. **13** *a* (Îs) *Tata ~* Bunic. **14** *a* (Îs) *Mamă ~ă* Bunică. **15** *a* (Îs) *Zile* (sau *vremuri*) *~e* De demult. **16** *a* (Înv; d. oameni) Așezat de mult într-un loc.

bătrânatic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bătrân*** + *-atic*] (D. oameni) **1** Care a îmbătrânit înainte de vreme Si: *bătrânicios* **(1)**. **2** Care are înfățișare, apucături, vorbe etc. de bătrân **(8)** Si: *bătrânicios* **(2)**.

bătrâncior, ~oară *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bătrân*** *-(i)cior*] (Rar) **1-2** (Șhp) Bătrâior **(1-2)**. **3-4** Bătrâior **(4-5)**.

bătrâncios, ~oasă *a* vz ***bătrânicios***

bătrâneață *sf* ***bătrânețe***

bătrânel, ~ea *smf* [At: CARAGIALE, M. 43 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***bătrân*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bătrân **(9)** (simpatic).

bătrânesc, ~ească [At: HASDEU, I. C. 30 / Pl: *~ești* / E: ***bătrân*** + *-esc*] **1** *a* Caracteristic bătrânilor **(1)**. **2** *a* Potrivit pentru bătrâni **(1)**. **3** *a* Rămas de la (sau din) bătrâni **(4)** Si: *de demult*. **4** *a* (Îs) *Cântec ~* Baladă populară. **5** *a* (Îs) *Vorbă ~ească* Proverb. **6** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **7** *sf* Melodie după care se execută bătrâneasca **(6)**.

bătrânește *av* [At: LM / E: ***bătrân*** + *-ește*] Ca bătrânii **(1)**.

bătrânet *sn* [At: MARIAN, ap. CDDE / Pl: nct / E: ***bătrân*** + *-et*] **1** Bătrânime **(3)**. **2** Bătrânime **(4)**.

bătrâneț, ~eață [At: CDDE / Pl: *~i, ~e* / E: ***bătrân*** + *-eț*] **1** *a* (Rar; d. oameni) Bătrânicios **(1)**. **2** *sf* (Iht; reg) Porcușor (*Gabio gobio*).

bătrânețâ *sf* ***bătrânețe***

bătrânețe *sf* [At: VARLAAM, C. 21/2 / V: (înv) *~neață~, ~eță* / Pl: *~ți* / E: ***bătrân*** + *-ețe*] **1** Vârstă înaintată a unui om. **2** Etapă finală din viața ființelor, caracterizată prin diminuarea treptată a funcțiilor fiziologice. **3** (Rar; îs) *Din ~* Din moși-strămoși. **4** (Rar) Bătrânime **(3)**. **5** (Rar) Bătrânime **(4)**.

bătrâni *v* vz ***îmbătrâni***

bătrânică *sf* [At: ISPIRESCU, L. 54 / Pl: *~nele* / E: ***bătrân*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Bătrână **(8)** (simpatică).

bătrânicios, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / V: *~ncios~, ~ncioasă~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bătrân*** + *-icios*] **1** (D. oameni) Care a îmbătrânit înainte de vreme Si: *bătrânatic* **(1)**, (rar) *bătrâneț* **(1)**. **2** Care are înfățișare și comportament de bătrân Si: *bătrânatic* **(2)**.

bătrânie *sfs* [At: ȚICHINDEAL, F. 251/13 / E: ***bătrân*** + *-ie*] (Îrg) **1** Fel bătrânesc **(1)** de a fi. **2** Obicei bătrânesc **(3)**. **3** Proverb.

bătrânime *sf* [At: BIBLIA (1688), 42 / E: ***bătrân*** + *-ime*] **1** (Înv) Antichitate. **2** (Rar) Fruntași bătrâni **(1)** laolaltă. **3** Mulțime de bătrâni **(1)** Si: *bătrânet* **(1)**, *bătrânețe* **(4)**. **4** Totalitatea bătrânilor **(1)** Si: *bătrânet* **(2)**, (rar) *bătrânețe* **(5)**.

bătrânior, ~oară *a, smf* vz ***bătrâior***

bătrânire *sf* vz ***îmbătrânire***

bătrânit[1] *sn* vz ***îmbătrânit***[1]

bătrânit[2]***, ~ă*** *a* vz ***îmbătrânit***[2]

bătrâniș *sm* [At: PANȚU, Pl. / E: ***bătrân*** + *-iș*] Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze lanceolate și flori albastre sau liliachii, cultivată ca plantă ornamentală Si: (reg) *buruiană-de-dalac, coada-vacii, coada-lupului, crugulița, maturică, spirince, steluță, steluța-șoricelului, struța-mirelui, șoricel* (*Erigeron canadensis*).

bătrânuț, ~ă [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ***bătrân*** + *-uț*] (Îvr) **1-2** *a* (Șhp) Bătrâior **(1-2)**. **3-4** *smf, a* Bătrâior **(3-4)**.

bătreag *smn* vz ***bedreag***

bătucă[1] *sf* [At: LB / Pl: *~uci* / E: nct] **1** Pipotă. **2** (Pex) Stomac.

bătucă[2] *sf* [At: ALRM I /I h. 187 / Pl: *~uce* / E: ns cf *bate*] (Reg) **1** Bășică la degetele picioarelor. **2** Bătătură în talpă Si: (reg) *bătucătura, bătucel*[2] **(2)**, *bătucitură*.

bătucătură *sf* [At: CHEST. IV, 17 / Pl: *~ri* / E: ***bătucă***[2] + *-(ă)tură*] (Reg) Bătucă[2] **(2)**.

bătucel[1] *sm* [At: MARIAN, INS. 396 / Pl: *~ucei* / E: ***bătuci*** + *-el*] (Reg) **1** (Ent) Musca-calului (*Gastrophilnsequi*). **2** Bătucă[2] **(2)**.

bătucel[2] *sm* vz ***păducel***

bătucelişte *sf* [At: DA ms / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg) Adăpost închis (de iarnă) pentru oi.

bătuci [At: ECONOMIA, 159 / 7, 43 / Pzi: *~ ucesc* / E: ***bate*** + *-uci*] **1** *vt* (Pfm) A bătători. **2** *vt* (D. drumuri) A așterne cu nisip sau pietriș Si: (înv) *a șoselei*. **3** *vt* (Reg) A bate merele. **4** *vr* (Cu indicarea părții corpului) A se acoperi de bătături Si: *a se îngroșa*. **5** *vr* (Îe) **A se ~ la picioare** A face bășici la picioare (din cauza umblatului). **6** *vr* A se toci. **7** *vr* (D. monede) A (se) uza. **8** *vr* (D. puncte) A se zdrobi prin lovire.

bătucire *sf* [At: DICȚ., ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bătuci***] **1** (Pfm) Bătătorire. **2** Așternere cu nisip sau pietriș pe drumuri Si: (rar) *bătucit*[1] **(2)**, (înv) *șoseluire*. **3** Batere a merelor Si: (reg) *bătucit*[1] **(3)**. **4** Acoperire cu bătături Si: (rar) *bătucit*[1] **(4)**, *îngroșare*. **5** (Îs) *~ la picioare* Bășicare a picioarelor (din cauza umblatului) Si: (rar) *bătucit*[1] **(4)**. **6** (Rar) Tocire **(1)**. **7** (Mai ales d. lucruri) Uzare a monedelor Si: (rar) *bătucit*[1] **(7)**. **8** Zdrobire a fructelor prin lovire Si: *bătucit*[1] **(7)**.

bătucit[1] *sn* [At: DICȚ, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***bătuci***] **1** (Pfm) Bătătorire. **2** (Rar) Bătucire **(2)**. **3** (Reg) Bătucire **(3)**. **4** (Rar) Bătucire **(4)**. **5** (Rar) Tocire. **6** (Rar) Bătucire **(7)**.

bătucit[2]***, ~ă*** *a* [At: SBIERA, P. 289 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bătuci***] **1** (Pfm) Bătătorit[2]. **2** Plin de... **3** (Îla) *~ la cap* Tâmpit. **4** (D. drumuri) Așternut cu nisip sau pietriș Si: (înv) *șoseluit*. **5** (D. părți ale corpului omenesc) Cu bătături. **6** (D. picioare) Care este plin de bătături. **7** (Mai ales d. lucruri; d. monede) Uzat. **8** (D. fructe) Zdrobit prin lovire. **9** (Reg) Desăvârșit.

bătucitură *sf* [At: CHEST. IV, 17 / V: *~căt~* / Pl: *~ri* / E: ***bătuci*** + *-(i)tură*] **1** Loc bătucit[2] **(1)**. **2** (Reg) Bătucă[2] **(2)**.

bătuhit, ~ă *a* [At: ȘEZ. I, 73 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; csnp) Bătătorit.

băturoi *sn* [At: / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg) Bătătură.

bătuș *sm* [At: CIHAC I / V: (reg) ***~bot~*** / Pl: *~i* / E: bg **бъτуш**] (Reg) Gheată (de copil).

bătușar *sm* [At: CORESI, ap. DHLR II, 503 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: bg **бъτушар**] (Înv) Cizmar.

bătușariu *sm* vz ***bătușar***

bătușel *sm* [At: ȚARA OLT. III, nr. 21-22 / V: (fam) ***botoșel*** / Pl: *~ei* / E: ***bătuș*** + *-el*] (Pfm) Încălțăminte de lână pentru sugari.

bătut[1] *sn* [At: GOLESCU, Î. 5. / E: ***bate***] **1** Batere. **2** Lovirea ritmică a unui instrument muzical. **3** (Referitor la unele animale) Castrare sau zdrobire a testiculelor. **4** (Apc) Trântorit. **5** (Fig) Aluzii.

bătut[2]***, ~ă*** [At: (a. 1591) GCR I, 38/32 / E: ***bate***] **1** *a* (D. alimente) Frecat, prin învârtire și lovire, de pereții unui vas Cf *bate*. **2** *a* (D. bani) Numerar. **3** *a* Țesut cu... **4** *a* (D. țesături, tricotaje) Des[2]. **5** *a* (D. boabe de cereale) Desprins de pe cocean, pai etc. prin loviri repetate. **6** *a* (D. unele animale) Castrat sau cu testiculele zdrobite. **7** *a* Fixat. **8** *a* Brodat. **9** *a* (D. plante) Îndesat. **10** *a* (Îs) *Mac ~* Mac de grădină cu multe rânduri de petale (*Papaver orientale*). **11** *a* Bătătorit. **12** *a* Rănit de încălțăminte. **13** *a* Cu bătături. **14** *a* Care a fost sau este lovit. **15** *a* (Fig) Istovit. **16** *a* (Îe) **A fi ~ la cap (cu leuca)** Țicnit. **17** *a* (D. oameni; îe) **A fi ~ de brumă** Încăruntit. **18** *a* (Îe) **A fi ~ de Dumnezeu** Pedepsit. **19** *a* Chinuit. **20** *a* (Îs) *Lapte ~* Lapte fermentat, cu gust acrișor. **21** *a* (Pop; d. om; îe) **Brânză bună, ~ă în foaie de câine** Care are calități, dar este lipsit de caracter. **22** *smf* Persoană care a fost bătută. **23** *sf* Dansuri populare. **24** Melodie după care se execută bătutele **(23)**. **25** *sfp* (Îcs) **De-a ~ele** Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape.

băț [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 87 / Pl: *bețe* și (înv) *~uri* / E: nct] **1** *sn* Bucată de lemn lungă și subțire (tăiată dintr-o ramură dreaptă de copac) cu diverse întrebuințări. **2** *sn* (Pfm; îe) **A pune** (cuiva) **bețe în roate** A face (cuiva) dificultăți spre a zădărnici o acțiune, un plan. **3** *sn* (Reg; pop; îe) **A da (ca câinele) prin ~** A fi foarte insistent. **4** *sn* (Reg; îae) A fi foarte obraznic. **5** *sn* (Reg; îe) **A rămâne cu traista-n ~** A sărăci. **6** *sn* (Pop; îe) **A-și lua traista-n ~** A porni la drum. **7** *a* (Reg; îe) **A fești ~ul** A se face de râs. **8** *sn* (Reg; îe) **A pipăi vorba cu ~ul** A căuta ceartă. **9** *av* (Pfm) Drept și rigid. **10** *sm* (Îlav) **De-a ~ul** Pus pe ceartă. **11** *sn* (Pex) Lovitură dată cu bățul **(1)**. **12** *sn* (Pan) Axul umbrelei. **13** *sn* Vergea la vatalele războiului de țesut. **14** *sn* Pana de răsucit a ferăstrăului de mână.

băța *sms* vz ***bădiță***

bățăganie *sf* vz ***bâzdâganie***

bățăitoare *sf* vz ***bâțâitor***

bățic *sn* [At: DAMÉ, T. 87 / Pl: *~uri* / E: ***băț*** + *-ic*] (Reg) Ciocan pentru baterea cercurilor la butoaie.

bățigaș *sn* vz ***bețigaș***

bățișor *sn* vz ***bețișor***

bățoinat, ~ă *a* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ați, ~te* / E: nct] (Reg) Dârz.

bățos, ~oasă [At: CARAGIALE, N. F. 24 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***băț*** + *-os*] **1** *a* Drept și țeapăn. **2** *a* (Fig; d. oameni sau firea lor) Rigid. **3** *a* (Fig; d. oameni sau firea lor) Îngâmfat. **4** *a* (D. plante sau legume bătrâne) Lemnos. **5** *av* Țeapăn.

bățoșie *sf* [At: DICȚ., ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ***bățos*** + *-ie*] (Rar; fig) **1** Dârzenie. **2** Rigiditate. **3** Înfumurare.

bățuleț *sn* [At: DAMÉ, T. 13 / Pl: *~e* / E: ***băț*** + *-uleț*] (Rar) Bețișor.

băubil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bea*** + *-bil*, după fr *buvable*] Care poate fi băut Si: (frm) *buvabil*.

băucă *sf* vz ***beucă***

băuna [At: POMPILIU, B. 1005 / V: *~ni* / Pzi: *~nez* și *băun* / E: ml ***baubulare*** *<baubari>*] (Trs) **1** *vi* (D. lupi) A urla. **2** *vi* (D. vite) A mugi. **3** *vi* (D. copii) A urla. **4** *vt* A supăra pe cineva cu plânsul. **5** *vr* A se văita.

băunat *sn* [At: ALEXICI, L. P. I, 236 / Pl: *~uri* / E: ***băuna***] (Trs) **1** Urlet. **2** Lătrat. **3** Muget.

băuni *v* vz ***băuna***

băut^1 *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 44 / V: (reg) ***beut*** / P: *bă-ut* / E: ***bea***] **1** Înghițire a unui lichid. **2** (Îlav) **Pe ne~e** Fără să fi băut nimic.

băut^2, ~ă *a* [At: LM / V: ***beut, ~ă*** / P: *bă-ut* / E: ***bea***] **1** Care și-a astâmpărat setea. **2** Beat.

băutor, ~oare *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 48 / V: ***beu~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bea*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care are obiceiul să bea (mult) alcool.

băutură *sf* [At: COD. VOR. 158/2 / V: ***beu~*** / Pl: *~ri* / E: ml ****bibitura***] **1** Băut^1. **2** (Înv) Chef. **3** Lichid care se bea pentru a astâmpăra setea sau pentru plăcere. **4** Lichid alcoolic potabil. **5** Consum de mari cantități de lichide alcoolice. **6** (Îe) **A (nu) ține la ~** A (nu) rezista la consumarea (exagerată) a lichidelor alcoolice.

băuturică *sf* [At: CREANGĂ, P. 258 / Pl: *~ici* / E: ***băutură*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Băutură **(4)** (bună).

băx- vz ***băcs-***

băzară *sf* vz ***bezer***

băzăi *v* vz ***bâzâi***

băzăoaică *sf* vz ***bărzăuaică***

băzăon *sm* vz ***bărzăun***

băzăr *sn* vz ***bezer***

băzărău *sn* [At: COMAN, GL / Pl: *~rae* / E: nct] **1** Sfoară atârnată la un capăt. **2** Lucru nefasonat.

băzări *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* E: ***bazară***] A încreți pânza, pe margini, la țesut.

băzăuc, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~uci, ~uce* / E: nct] (Reg) Țicnit.

băzdadea *sm* vz ***beizadea***

băzîi *v* vz ***bâzâi***

băziraș *sm* vz ***băzuaș***

băznă *sf, a* vz ***beznă***

băzui *v* vz ***băsui***

băzuire *sf* vz ***băsuire***

băzuit^1 *sn* vz ***băsuit^1***

băzuit^2, ~ă *a* vz ***băsuit^2***

bâc^1 *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 216 / Pl: *bâci* / E: ns cf *bâtic*] (Îljc; înv; iuz) Tată.

bâc^2 *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Capriciu. **2** (Îe) **A-i umbla cuiva în ~uri** A căuta să facă cuiva pe plac.

bâc^3 *i* [At: REV. CRIT. III, 87 / E: ns cf *sâc*] **1** Cuvânt care exprimă bucuria pentru insuccesul cuiva. **2** (Îlje; iuz; îe) **Ciudă ~!** Expresie stereotipă pentru a tachina pe cineva.

bâca [At: ALECSANDRI, T. 441 / E: fo] (Înv) **1** *i* Cuvânt cu care se avertizează copiii să nu cadă Vz *buf*. **2** *i* (Înv; iuz; îe) **A da** (sau **a veni, a face**) **~** A cădea. **3** *sn* (Îljc; iuz) Pământ.

bâcă^1 *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 167 / Pl: *bâci* / E: ns cf *bâc^1*, *bică*] (Îljc; înv; iuz) Mamă.

bâcă^2 *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 257 / Pl: *bâci* / E: nct] (Olt; d. cal sau bou; îe) **A prinde ~** A avea obiceiul de a nu trage o greutate prea mare, mai ales la deal.

bâcâi^1 *vi* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 2814 / V: ***băcăi*** / Pzi: *~iesc* și *bâcâi* / E: nct] (Înv; iuz) **1** (D. trâmbiță) A (ră)suna. **2** (D. inimă) A ticăi.

bâcâi^2 *vi* vz ***pâcâi***

bâcioc *sm* [At: ANTIPA, P. I. 64 / V: *~og* / Pl: *~oci* / E: nct] (Iht; reg) Guvid (*Gobius*).

bâciog *sm* vz ***bâcioc***

bâcsai, ~e [At: LB / V: ***băc~, boc~, buc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***bâcsi*** + *-ai*] **1-4** *smf, a* (Trs; rar) (Om sau) (copil) mic și îndesat. **5-6** *smf, a* (Trs; rar) (Om) gras și urât. **7** *sn* (Reg) Mălai dumicat și prăjit în grăsime. **8** *sf* (Reg) Mămăligă prăjită. **9** *sf* (Reg) Turtă de mălai copt, abia scoasă din cuptor, ruptă bucățele, care se ung cu grăsime.

bâcsaua *sf* [At: DA ms / Pl: *~ale* / E: ns cf *bâcsi*] (Reg) **1** Mărăciniș des. **2** Lucruri înghesuite.

bâcsi [At: HEM 2831 / V: ***băc~, buc~*** / Pzi: *~sesc* / E: ctm ***băga*** + ***ticsi***] **1** *vt* A umple ceva până la refuz. **2** *vt* A îndesa. **3** *vt* A ticsi. **4** *vr* A se înghesui unul într-altul.

bâcsire *sf* [At: MDA ms / V: ***băc~, buc~*** / Pl: *~ri* / E: ***bâcsi***] **1** Umplere până la refuz Si: *bâcsit^1* **(1)**. **2** Îndesare. **3** Ticsire. **4** Înghesuire unul într-altul Si: *bâcsit^1* **(4)**.

bâcsit^1 *sn* [At: DA ms / V: ***băc~, buc~*** / Pl: *~uri* / E: ***bâcsi***] **1** Bâcsire **(1)**. **2** Îndesare. **3** Ticsire. **4** Bâcsire **(4)**.

bâcsit^2, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 87 / V: ***băc~, buc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bâcsi***] **1** Umplut până la refuz. **2** Îndesat^2. **3** Ticsit^2. **4** Înghesuit^2.

bâdâdău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~daie* / E: ns cf *bădădăi*] (Reg) Loc pe care cresc buruieni mari, mai ales mărăcini, unde e greu de pătruns.

bâdâdâi *v* vz ***bădădăi***

bâdâdâire *sf* vz ***bădădăire***

bâdâdâit^1 *sn* vz ***bădădăit^1***

bâdâdâit^2, ~ă *a* vz ***bădădăit^2***

bâdie *sm* vz ***bădie***

bâdiică *sm* vz ***bădiică***

bâdiiță *sm* vz ***bădiiță***

bâdlag *sn* [At: BUCUȚA, R. V. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Băț care sprijină steaua de Crăciun.

bâhă *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 2872 / V: ***băhă, bâvă, bâuă*** / Pl: *~he* / E: bg **вѣхъ**] **1** (Înv; îe) **A prinde ~** (sau **~a**), **a se apuca de ~** A persista în negarea unui fapt Si: *a tăinui*. **2** (Reg; îe) **A pune ~a** (sau **bâva, bâua**) A nu spune, a nu recunoaște. **3** (Reg; fig; îae) A se îmbufna. **4** (Reg; îe) **A se face de ~ cu lumea** A se înjosi. **5** (Reg; îe; d. cai și boi) **A avea** (sau **a pune, a da**) **~a** A nu vrea să tragă Si: *a se încăpățâna*. **6** (Reg) Femeie nevoiașă, lipsită de inițiativă.

bâhâi *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *bâhâi* și *~esc* / E: nct] (Reg) A vântura (semințele).

bâhlă *sf* [At: POPA, B. / Pl: *~le* / E: css ***bâhli***] (Reg) **1** Bâhlitură **(1)**. **2** (Fig) Mâhnire adâncă.

bâhli *vr* [At: ȘEZ. VI, 64 / Pzi: *~lește* / E: ctm ***băhui*** + ***bălhuiu***] (Mol; Buc; d. apă sau lichide) A căpăta un miros greu, de stătut (din cauza putrezirii materiilor organice) Si: *a se cloci, a se împuți*.

bâhlire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bâhli***] (Mol; Buc) Clocire, împuțire (a apei sau a altor lichide).

bâhlit, ~ă *a* [At: CREANGĂ, P. 204 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bâhli***] (Mol; Buc; d. apă sau lichide) Clocit.

bâhlitură *sf* [At: ANTIPA, P. 774 / Pl: *~ri* / E: ***bâhli*** + *-tură*] **1** (Mol) Apă stagnantă, plină de gaze mefitice. **2** (Reg) Loc mocirlos pe care nu se fac case.

bâhliță *sf* [At: ȘEZ. IV, 199 / Pl: *~țe* / E: nct] (Mol; prt) Bahniță².

bâhlos, ~oasă *a* [At: CHEST. II, 461/183 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bâhlă*** + *-os*] (Reg; d. apă) Care are un gust clocit, împuțit.

bâhni *vti* [At: CADE / Pzi: *~nește* / E: nct] **1-2** (Mrm) A lătra.

bâhtiseală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***bâhtisi*** + *-eală*] (Îvr) **1** Nemulțumire. **2** Plictiseală.

bâhtisi *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~sesc* / E: tc ***bykmak***, bg ***бъктис(у)вал***] (Îvr) A se plictisi.

bâhtisire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***bâhtisi***] (Îvr) Plictiseală.

bâhtisitor, ~oare *a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bâhtisi*** + *-tor*] (Îvr) Plictisitor.

bâia¹ [At: MARIAN, ap. DA / V: ***bia*** / E: ns cf *bâja*] (Reg) **1** *i* Cuvânt pentru atragerea atenției copiilor să se păzească de foc Si: *bâjă* **(1)**. **2** *sf* (Îljc) Foc.

bâia² *v* vz ***băia¹***

bâicioc *sm* [At: ANTIPA, F. I. 64 / V: ***bă~*** / Pl: *~oci* / E: nct] (Iht; reg) Guvid (*Gobius*).

bâie *af* [At: MARIAN, ap. DA ms / E: nct] (Îrg) Foarte alb (curat).

bâigueală *sf* vz ***bâiguială***

bâigui [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 154ʳ/33 / V: ***băi~, bui~***, (îrg) ***buiug~***, (înv) ***buigăi***, (reg) ***bâg~, bâlg~, bulg~, bvâig~***, (înv) ***îmbui~*** / Pzi: *~bâigui, ~iesc* / E: ns cf mg *bolyongni*] **1** *vi* A vorbi fără rost sau fără temei Si: *a divaga*. **2** *vi* (Mai ales d. bolnavi) A vorbi fără șir, în somn sau în delir Si: *a delira, a aiura*. **3** *vi* (Fig; îvr; d. membre) A face mișcări reflexe, fără nici un scop, necontrolate. **4** *vr* (Îvr) A (se) zăpăci, a (se) ameți de cap. **5** *vr* (Îe) **A se ~ de cap** A deveni nebun. **6** *vr* (Rar) A se văita încet și în neștire.

bâiguială *sf* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / V: (reg) ***bui~, bul~***; ***~ueală*** / Pl: *~ieli*, (reg) *~iele* / E: ***bâigui*** + *-ială*] **1** Vorbă fără rost, fără temei Si: *aberație, bâiguire* **(1)**, *divagație, inepție*. **2** (Mai ales la bolnavi) Delirare. **3** (Rar) Zăpăceală.

bâiguire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106ʳ/9 / V: (reg) ***bui~, bul~*** / Pl: *~i* / E: ***bâigui***] **1-3** Bâiguială **(1-3)**.

bâiguit¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 88ᵛ/ / V: (înv) ***bui~*** / Pl: *~uri* / E: ***bâigui***] (Îvr) Bâiguire **(2)**.

bâiguit², ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 15 / V: (îrg) ***bui~, buiugu~***, (înv) ***băi~***, (reg) ***buihuit, bulg~, buigat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bâigui***] **1** (D. vorbire) Fără sens, rău articulat. **2** (D. oameni) Zăpăcit. **3** (Îs) *~ de cap* Amețit. **4** (Înv) În delir, tulburat. **5** (Înv) Fantastic.

bâiguitor, ~oare [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 341/27 / V: (îrg) ***bui~, ~oare***, (înv) ***buiguitoriu***, (reg) ***~toriu, bulg~*** / P: *~gu-i~* / Pl: *~ri, ~oare* / E: ***bâigui*** + *-tor*] **1** *a* Care vorbește fără înțeles Si: *confuz*. **2** *a* (D. bolnavi) Care delirează. **3** *a* Care te face să delirezi. **4** *a* (Îvr; îe) **~ în gânduri** Zăpăcit. **5-6** *smf, a* (Persoană) care bâiguiește **(1)**.

bâiguitoriu, ~oare *smf, a* vz ***bâiguitor***

bâiguitură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 458 / V: ***bui~***, (înv) ***buigăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***bâigui*** + *-tură*] (Îvr) Vorbă fără înțeles Si: *aiurare*.

bâja [At: CADE / E: fo] (Reg) **1** *i* (Îf *bâja*) Bâia **(1)**. **2** *sf* Foc. **3** (Îe) **A da ~** A da foc. **4** (Fig; prin comparație) Persoană care provoacă teamă.

bâjbac *sm* vz ***bojbâc***

bâjbă *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~be* / E: nct] **1** (Reg) Oală de lut mare și încăpătoare în care se pregătește (ciorba) pentru praznic. **2** Conținutul unei bâjbe **(1)**.

bâjbăi *v* vz ***bâjbâi***

bâjbăială *sf* vz ***bâjbâială***

bâjbâi [At: GORJAN, H. IV, 115/29 / V: (îrg) ***bojbăi***, (înv) ***~băi***, (reg) ***bâjbăi, băj~, boj~***, (îvr) ***bozbăi, bojdăi*** / Pzi: *~, ~iesc* / E: fo ***bâj-b***(âj) prin *-ăesc*] **1** *vi* (Îvp; d. albine) A bâzâi. **2** *vt* (Îrg) A bolborosi. **3** *vt* (Îvp; d. mișcări) A umbla repede încoace și încolo. **4** *vt* (Îvp) A se afla în număr mare și cu mișcări dezordonate Cf *foi, fojăi, forfoti, foscălui, furnica, mișui, mișuna, viermui*. **5** *vi* (D. albine) A roi². **6** *vt* (Reg; pex) A fi plin de... **7** *vt* A umbla șovăitor, într-un loc fără prea mare vizibilitate (întuneric, ceață, apă etc.) Si: *a orbecăi*. **8** *vt* A căuta ceva pe pipăite prin întuneric Si *a dibui*.

bâjbâială *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~băi~***, (reg) ***bâjbă~, băj~, boj~, bojbă~*** / Pl: *~ieli* / E: ***bâjbâi*** + *ială*] **1-5** Bâjbâire **(1-5)**. **6** Ezitare. **7** Boală a oilor.

bâjbâire *sf* [At: DA / V: (înv) ***~băi~***, (reg) ***bâjbăi~, băj~, boj~, bojbăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***bâjbâi***] **1** Bâzâire. **2** Bolborosire. **3** Roire. **4** Orbecăire. **5** Dibuire.

bâjbâit *sn* [At: DA / V: (înv) ***~băit***, (reg) ***bâjbăit, boj~, bojbăit*** / E: ***bâjbâi***] **1-2** Bâjbâială **(1-2)** Cf *bâjbâi* **(7-8)**. **3** (Îlav) **Pe ~ite** Pe dibuite.

bâjbâitor, ~oare *smf, a* [At: DA / V: (înv) ***~băi~, ~oare***, (reg) ***bâjbăi~, ~oare, băj~, ~oare, boj~, ~oare, bojbăi~, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bâjbâi*** + *-(i)tor*] **1-4** (Persoană) care bâjbâie **(7-8)**.

bâjbâitură *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 120 / V: (înv) ***~băi~***, (reg) ***bâjbăi~, băj~, boj~, bojbăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***bâjbâi*** + *-(i)tură*] **1-2** Bâjbâială **(1-2)**.

bâjlă *sf* [At: CHEST. II, 49/174 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Casă urâtă.

bâlă *sf* vz ***bâlie***

bâlbăi *v* vz ***bâlbâi***

bâlbăilă *sm* vz ***bâlbâilă***

bâlbăire *sf* vz ***bâlbâire***

bâlbăit¹ *sn* vz ***bâlbâit¹***

bâlbăit², ~ă *a, smf* vz ***bâlbâit²***

bâlbăitor, ~oare *smf, a* vz ***bâlbâitor***

bâlbăitură *sf* vz ***bâlbâitură***

bâlbălău *sn* [At: CADE / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Bâlboare.

bâlbără *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~re* / E: ns cf **bâlbură*] (Reg) Bâlboare.

bâlbărăci *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg) A se bălăci în apă (murdară).

bâlbâc [At: V. ROM. octombrie 1938, 62 / Pl: *~uri* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care redă zgomotul unei căderi (în apă) Si: *bâldâbâc, bâltâc*. **2** *sn* (Rar) Ciocnire între două vehicule.

bâlbâi [At: CANTEMIR, O. V, 184 / V: ***~băi***, (rar) ***bălbăi, bălbui***, (înv) ***bolbăi***, (reg) ***blibăi*** / Pzi: *bâlbâi, ~esc* / E: fo] **1-2** *vt* A produce sunete nearticulate sau a articula nedeslușit cuvinte, repetându-le și împiedicându-se în rostirea lor, din cauza unui defect natural, a emoției sau a enervării Si: *a bângăvi, a gângăni*. **3-4** *vti* A-și pierde șirul vorbelor spunând cuvinte și fraze fără sens Si: *a bolborosi*. **5-6** *vti* (Reg) A trăncăni. **7** *vi* (Reg; d. o oală pusă pe foc) A clocoti. **8** *vr* (Imp) A se zbate (într-un lichid).

bâlbâială *sf* [At: DL / Pl: *~ieli* / E: ***bâlbâi*** + *-eală*] Bâlbâire **(1)**.

bâlbâilă *sms* [At: HEM 3011 / P: *~bâ-i~* / V: ***~băi~, bălbăi~*** / E: ***bâlbâi*** + *-ilă*] **1** Bâlbâit² **(1)**. **2** Poreclă dată unui om bâlbâit² **(1)**.

bâlbâire *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~băi~, bălbăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***bâlbâi***] **1** Pronunțare neclară, împiedicată și repetată în rostirea unui cuvânt Si: *bâlbâială, bâlbâit¹, bâlbâitură, gângăveală, gângăvire*. **2** Pierdere a șirului vorbelor, spunând cuvinte și fraze fără sens Si: *bolboroseală, bâlbâit¹*.

bâlbâit¹ *sn* [At: DA / P: *~bâ-it* / Pl: *~uri* / E: ***bâlbâi***] **1-2** Bâlbâire **(1-2)**.

bâlbâit², ~ă [At: GHICA, S. 325 / V: ***~băit~, bălbăit, bălbuit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bâlbâi***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se bâlbâie **(1)** Si: (înv) *bâlbău, gângav*. **3** *av* Prin bâlbâire **(1)**.

bâlbâitor, ~oare *smf, a* [At: CANTEMIR, ap. HEM. 3012 / V: ***~băi~, bălbăi~*** / P: *~bâ-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bâlbâi*** + *-tor*] **1-4** (Persoană) care este bâlbâită² **(1-2)**.

bâlbâitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 3012 / V: ***~băi~, bălbăi~*** / P: *~bâ-i~* / Pl: *~ri* / E: ***bâlbâi*** + *-(i)tură*] **1-2** Bâlbâire **(1-2)**.

bâlbătaie *sf* vz ***vâlvătaie***

bâlboacă *sf* vz ***bolboacă***

bâlboare *sf* [At: EPURE, P. 14 / Pl: *~ori* / E: nct, cf **bâlbură*] (Reg) Flacără mare Si: (reg) *bâlbâlă*, *bâlbără*.

bâlbor *sm* [At: LB / V: ***băl~***, (înv) ***bal~***, (reg) ***bel~***, ***bul~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) **1** Bulbuci (*Trollius europaeus*). **2** Calcea-calului (*Caltha palustris*). **3** (Îdt) Anghelică (*Angelica archangelica* sau *officinalis*). **4** (Îdt) Gălbenele-de-munte (*Ranunculus carpaticus*).

bâlc¹ *sm* [At: (a. 1644) ap. HEM 3014 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Băltoacă. **2** Mocirlă.

bâlc² *sn* vz ***bâlcă***

bâlcă *sf* [At: DAMÉ, T. 74 / V: ***bâlc*** *sm* / Pl: ? / E: nct] (Rar) **1** Ulcior. **2** Conținutul unei bâlci **(1)**. **3** Ulciorul împreună cu conținutul.

bâlcău¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~căie* / E: ***bâlcă*** + *-ău*] (Reg) **1-3** Bâlcă **(1-3)**.

bâlcău² *sn* vz ***balcău***

bâlcean *sm*, *a* [At: HEM III, add. XXXV / Pl: *~ceni* / E: ***bâlci*** + *-ean*] **1-2** (Persoană) care se duce sau vine de la un bâlci. **3-4** (Persoană) care își câștigă existența prin bâlciuri ca artist sau negustor.

bâlci *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 213ᵛ/15 / V: (îrg) ***bul~***, (reg) ***bunci*** / Pl: *~uri* / E: mg ***bolesú***] **1** (Înv) Serbare bisericească aniversară Si: *hram*, *praznic*. **2** (Reg; îc) **~ul-Rusaliilor** Ziua ielelor. **3** Târg (mare) ținut în zi de sărbători importante (de obicei la date fixe) și însoțit de spectacole și de petreceri populare Si: *iarmaroc*. **4** (Îrg) Învoială făcută între vânzător și cumpărător Si: *tocmeală*. **5** (Fig; fam) Gălăgie.

bâlcos, ~oasă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bâlc*** + *-os*] (Rar) Mocirlos.

bâlcoș, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i*, *~e* / E: cf mg *gyilkos*] (Reg) Fără inimă.

bâldăuș *sn* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Foc de paie sau de coceni care se face seara, în timpul verii, în drum și la care se strâng tinerii (la povestit și la tors).

bâldâbâc *i* [At: PANN, P. V. 1, 87/16 / V: (reg) ***~ltâ~***, ***băldăbâc***, ***~dăbâc*** / E: fo] **1** Cuvânt care redă zgomotul produs de căderea sau azvârlirea unui corp (greu) în apă Si: (rar) *bâltâc*. **2** Cuvânt care redă zgomotul produs de căderea unui corp de la o înălțime oarecare.

bâldeață *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ețe* / E: ***bâldie**** + *-eață*] (Reg) Bucată de lemn scurtă și groasă, cu care se aruncă în pomi după fructe Si: *bâldete*.

bâldete *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***bol~*** / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) Bâldeață.

bâldie¹ *sf* vz ***beldie***

bâldie² *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Loc cu apă mai adâncă, bună pentru scăldat, la rădăcinile unor pomi de pe malul unui râu.

bâldihan *sn* vz ***burduhan***

bâlfeu *smn* vz ***hulfeu***

bâlgui¹ *vr* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *bâlgui* și *~esc*/ E: nct] (Reg) A se lăcomi.

bâlgui² *vir* vz ***bâigui***

bâlhoacă *sf* [At: CIHAC II, 8 / Pl: *~ace* / E: ctm ***bulhac*** + ***băltoacă***] (Reg) Bulhac.

bâlie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 12ᵛ/7 / V: (reg) ***bu~***, ***~lă*** /A: *bâlie* / Pl: *~ii* / E: ucr ***былию***] **1** (Înv) Iarbă. **2** (Reg) Cotor de la diferite plante.

bâltan *sn* [At: VÎRCOL, V. / V: ***băl~*** / Pl: *~e* / E: ***baltă*** + *-an*] (Reg) Lac.

bâltâbâc *i* vz ***bâldâbâc***

bâltâc [At: LM / E: fo] (Rar) Bâldâbâc.

bâltâcâi [At: SANDU-ALDEA, U. P. 37 / Pzi: *~tăcai* și *~esc* / E: ***bâltâc*** + (ă) *-i*] (Reg) **1** *vi* A face „bâltâc" (cu picioarele) în apă. **2** *vr* (D. lichidul dintr-un vas) A se clătina plescăind.

bâltâcâială *sf* [At: CADE / V: ***băltăcăi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***bâltâcâi***] (Reg) **1** Scoaterea unui zgomot specific la mersul prin apă. **2** Zgomotul produs de apa care plescăie într-un vas.

bâlvan *sm* vz ***bălvan***

bâlvăni [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** *vi* A lenevi Cf *a cloci*. **2** *vrt* (D. apă sau alte lichide) A (se) bâhli.

bâlvănit, ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bâlvăni***] (Reg; d. apă sau alte lichide) Bâhlit.

bân *i* [At: DA ms / E: fo] (Rar) Imită sunetul scos de țânțarul „mornițar".

bânai *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Loc steril, neproductiv.

bânăi *vi* [At: MARIAN, INS. 313 / Pzi: *~ăi* / E: ***bân*** + *-i*] (Reg) A scoate sunetul caracteristic țânțarului „mornițar²".

bândaon *sm* vz ***gărgăun***

bândăen *sm* vz ***bărzăun***

bândoacă *sf* vz ***bândoc***

bândoc *sm* [At: REV. CRIT. III, 87 / V: ***~doacă*** *sf* / Pl: *~oci* / E: ns cf mg *bendő*, pn *bandoh*] (Reg) **1** Stomacul porcului. **2** Stomacul porcului preparat cu umplutură. **3** (Csnp) Grăsime de porc.

bânduci *smp* [At: CHEST. II, 78/43 / E: nct] (Reg) Lemnele din care se fac pereții caselor.

bângoiu *sm* vz ***bongoiu***

bâniţică *sf* vz ***boneţică***

bânșag *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ns cf ***bântui*** + *-șag*] (Reg) Vegetație (de copăcei și ierburi) care crește printre arborii unei păduri.

bântătui *v* vz ***bintătui***

bântătuire *sf* vz ***bintătuire***

bântătuit¹ *sn* vz ***bintătuit¹***

bântătuit², ~ă *a* vz ***bintătuit²***

bântău *sn* [At: PAMFILE, D. 72 / Pl: *~taie* / E: net] (Reg) Baltă adâncă, nămoloasă pe fund.

bântueală *sf* vz ***bântuială***

bântui [At: (a. 1602), ap. HEM. 3210 / V: ***băn~*** / Pzi: *bântui*, (rar) *~esc* / E: mg ***bántani***] **1-2** *vti* (Înv; mai ales d. oameni) A nu lăsa pe cineva în pace Si: *a asupri*, *a prigoni*. **3-4** *vti* (Înv; mai ales d. acțiunea unui spirit rău, un vis urât etc.) A întuneca mintea cuiva Si: *a chinui*, *a tulbura*. **5-6** (Rar; d. un miros neplăcut) A supăra. **7-8** *vti* (Înv; d. hoți, dușmani, monștri) A încălca un ținut (prin atacuri și năvăliri repetate) Si: *a jefui*. **9-10** *vti* (D. războaie, boli molipsitoare etc.) A da peste cineva Si: *a face ravagii*, *a devasta*. **11-12** *vti* (D. forțele naturii) A lovi repetat și cu violență (o regiune, recolta, livezile, satele etc.) producând pagube. **13** *vt* (Îvr) A pune la încercare Si: *a ispiti*. **14** *vt* (Reg; în imprecații) A pedepsi.

bântuială *sf* [At: (a. 1654), ap. HEM. 3213 / V: (înv) ***~ueală*** / P: *~tu-ia~* / Pl: *~ieli*, (înv) *~iele* / E: ***bântui*** + *-eală*] **1** (Pop) Bântuire **(1)**. **2** (Înv; îlav) **Fără nici o ~** În bună voie, nesupărat de nimeni. **3** (Înv) Jaf, pustiire (din partea dușmanilor) Si: *bântuire* **(4)**. **4** (Înv) Încercare. **5** (Înv) Ispită .

bântuire *sf* [At: MARCOVICI, C. 137/3 / Pl: *~ri* / E: ***bântui***] **1** Prigonire Cf *bântui* **(1)** Si: *bântuit¹* **(1)**, (pop) *bântuială* **(1)**. **2** Tulburare Cf *bântui* **(2)** Si: *bântuit¹* **(2)**. **3** (Rar) Supărare Cf *bântui* **(3)**. **4** (Înv) Încălcare a unui ținut Cf *bântui* **(4)** Si: *bântuit¹* **(3)**, *bântuială* **(3)**. **5** Devastare Cf *bântui* **(5)** Si: *bântuit¹* **(4)**. **6** Producere de pagube Cf *bântui* **(6)**. **7** (Îvr) Ispitire Cf *bântui* **(7)** Si: *bântuit¹* **(5)**, *bântuială* **(4)**.

bântuit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***bântui***] (Rar) **1-2** Bântuire **(1-2)**. **3-4** Bântuire **(4-5)**. **5** Bântuire **(7)**.

bântuit², ~ă *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 279 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bântui***] **1** Prigonit. **2** Chinuit. **3** Devastat.

bântuitor, ~oare *smf*, *a* [At: BIBLIA (1688), ap. HEM 3215 / P: *~tu-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***bântui*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care bântuie **(1)**.

bânțan *sm* vz ***bâțan***

bânzar *sm* [At: MARIAN, INS. 193 / Pl: *~i* / E: ***bânzăi*** + *-ar*] (Reg) **1** Bondar (*Bombus*). **2** Tăun. **3** (Îc) **~ -de-câmp** Muscă-de-cal (*Gastrophilns equi*).

bânzăi *v* vz ***bâzâi***

bânzoi *sm* [At: MARIAN, INS. 194 / E: ***bânzăi*** + *-oi*] (Reg) Bondar.

bâr *i* [At: ALECSANDRI, T. 613 / V: *~ea*, ***~cabâr***, ***~t*** / E: fo] **1** Cuvânt cu care se îndeamnă, se cheamă sau se gonesc oile. **2** Exclamație reflexă

a persoanei cuprinsă de frig. **3** Exclamație exprimând greață sau dezgust (de o mâncare). **4** (Rar) Cuvânt care imită sunetul tobei.

bârâca [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***băr~, bărica*** / Pzi: *~râc* / E: ***aburca***] **1** *vr* (Îrg) A se cățăra (mai ales într-un arbore). **2** *vt* (Reg) A ajuta pe cineva să se urce într-un arbore.

bârâcă *sf* vz ***baracă***

bârâec *sm* [At: CONTEMPORANUL V. 98 / Pl: *~eci* / E: ctm ***bârâi*** + ***berbec***] (Rar; Mol) Miel.

bârâi [At: CARAGIALE, M. 304 / V: (Trs) ***~răi*** / Pzi: *bârâi*, (rar) *~esc* / E: ***bâr*** cf *borăi, bornăi, zbârnăi*] **1** *vt* (Psr) A striga oilor „bâr, bâr!" pentru a le face să meargă într-o direcție oarecare. **2** *vt* (C. i. oi, miei etc.) A mâna oile în strungă, strigându-le „Bâr". **3** *vt* A alege mieii dintre oi. **4** *vi* A vorbi răgușit Si: (pop) *a hârâi*. **5** *vi* A vorbi nedeslușit Si: (fam) *a bolborosi, a bodogăni, a mormăi*. **6** *vt* (Imp) A spune ceva repede și pe negândite Cf *trăncăni, bălăbăni* (din gură), *torăi, turui*. **7** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva** (la cap) A bate la cap. **8** *vi* (Reg) A-și bate joc (de cineva).

bârbă *sf* [At: DA ms / Pl: *~be* / E: nct] **1** Haină veche și ruptă. **2** (Mpl) Zdrențe. **3** (Mpl) Hârburi.

bârbâcărie *sf* vz ***berbecărie***

bârbolnic *sm* vz ***bobornic***

bârc *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Trs) Crestătură făcută pe bățul cu care măsoară ciobanii nivelul laptelui. **2** Lemn mic, scobit, de prins albine.

bârcabâr *i* vz ***bâr***

bârcaș *sm* [At: ANTIPA, P. 384 / Pl: *~i* / E: ***bârcă*** + *-aș*] (Iht; reg) Sălbioară.

bârcă[1] *av* [At: DA ms / E: nct] (Reg; îe) **A ține ~ la ceva** A ține morțiș (la ceva).

bârcă[2] *sf* [At: BĂCESCU, P. 47 / Pl: *~rci* / E: nct] (Iht; reg) Plătică (mică sau mijlocie). **2** (Pbl) Sălbioară.

bârcâi *v* vz ***zbârcăi***

bârcie *sf* [At: BĂCESCU, P. 51 / Pl: *~ii* / E: ***bârcă***[2] + *-ie*] (Iht; reg) Sălbioară.

bârcinar *sn* vz ***brăcinar***

bârcoace *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~oci* / E: nct] (Bot) Mic copăcel din familia rozaceelor, cu frunzele verzi pe o parte și albicioase pe cealaltă și cu flori albe-roșietice, fructul roșu ca sângele și lucitor, ce crește pe stâncile din pădurile muntoase (*Cotoneaster integerrima vulgaris*).

bârcui *v* vz ***bărcui***

bârdac *sn* vz ***bardac***

bârdace *sn* vz ***bardac***

bârdan *sn* [At: NEGRUZZI, ap. CADE / V: ***băr~*** / Pl: *~e* / E: nct] **1** Burtă (la om). **2** Stomacul vitelor. **3** (Prt) Burtă mare. **4** (Fig) Umflătură. **5** (Spc) Partea cea mai umflată a unei oale. **6** Partea cea mai umflată la scripcă sau cobză. **7** „Burta" năpătcii (de prins pește). **8** (Înv) Piele din stomacul vitelor, care se punea la țară în loc de geamuri.

bârdăhan *sn* vz ***burduhan***

bârdău *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ri* / E: mg ***borgó***] (Mgm; reg) Foc făcut din frunze de porumb.

bârdăun *sm* vz ***bârzău***

bârdâcăi *vti* [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / Pzi: *~dâcăi* / E: nct] (Reg) A scotoci.

bârdâhaie *sfp* [At: I. CR. III, 122 / E: ctm ***bârdâhan*** + ***măruntaie***] Bârhaie.

bârdigoi *sm* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~goi* / E: nct] (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

bârdizan *sn* vz ***budizan***

bârdoc *sm* [At: DA ms / Pl: *~oci* / E: nct] (Rar) Berbec.

bârea *i* vz ***bâr***

bârfaș *sm* [At: MUMULEANU, ap. GCR II 248/23 / E: ***bârfi*** + *-aș*] (Înv) Flecar.

bârfă *sf* [At: IORDAN, ap. DA ms / Pl: *~fe* / E: drr ***bârfi***] Bârfeală.

bârfeală *sf* [At: (ante 1633) ap. GCR 185/19 / V: ***~fală*** / Pl: *~eli*, (îrg) *~ele* / E: ***bârfi*** + *-eală*] **1** (Înv) Flecărire. **2** (Ban; rar; ccr) Lăudăros. **3** Calomniere.

bârfelnic, ~ă *a, smf* [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bârfeală*** + *-nic*] (Înv) **1-2** Bârfitor **(1-2)**.

bârfi *v* [At: PRAV. MOLD. 132_2 / V: ***băr~***, (nob) ***îm~*** / Pzi: *~fesc* / E: nct] **1-2** *vtr* A (se) vorbi de rău Si: *a defăima, a cleveti, a huli*. **3** *vt* A flecări, a îndruga verzi și uscate.

bârfire *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***bârfi***] **1** Flecărire. **2** Calomniere.

bârfit *sn* [At: ALECSANDRI, T. 23 / Pl: *~uri* / E: ***bârfi***] (Rar) **1** Flecărire. **2** Calomniere.

bârfitor, ~oare *smf, a* [At: MINEIUL (1776), $61^2/_1$ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bârfi*** + *-(i)tor*] **1-2** (Persoană) care bârfește.

bârfitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / E: ***bârfi*** + *-itură*] (Îrg; ccr) Lăudăros.

bârgeică *sf* vz ***bârzeică***

bârgină *sf* [At: ALRM II/I h. 277 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Bârnă.

bârglă *sf* vz ***brâglă***

bârgloază *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 49 / E: ns cf srb *obrljuga* „femeie murdară"] (Trs; la moți) Femeie urâtă.

bârgui *v* vz ***bâigui***

bârhaie *sfp* [At: ȘEZ. IV, 79 / V: ***~hăie, ~heie*** / E: nct] (Reg) Organe interne ale unui animal (sau rar, ale unui om).

bârici *sm* [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Izvor.

bârjeică *sf* vz ***bârzeică***

bârlaboiu *sm* ***baraboiu***

bârlac *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Încălțăminte de iarnă pentru femei, făcută din împletitură de tort gros de lână, cu talpa simplă și vârf de piele.

bârlag *sn* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 22 / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Butoi de vin.

bârlă *sf* vz ***brâglă***

bârlădean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~deni, ~dene* / E: ***Bârlad*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Bârladului. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Bârlad. **5** *smp* Populație care locuiește în Bârlad. **6** *a* Privitor la bârlădeni **(5)**. **7** *a* Care este specific Bârladului.

bârlădeancă *sf* [At: SEVASTOS, N. 280 / Pl: *~ence* / E: ***bârlădean*** + *-că*] **1-2** Femeie care (face parte din populația Bârladului sau) este originară de acolo. **3** (Cor; Mol) Joc popular nedefinit mai îndeaproape. **4** Melodie după care se execută bârlădeanca **(3)**.

bârlăgel *sn* vz ***bâtlăgel***

bârleancă *sf* [At: CHEST. V. 74/75 / Pl: *~lenci* / E: nct] (Reg) Oaie cu coadă lungă.

bârliga *v* [At: CARAGIALE, S. 80 / V: ***s~*** / Pzi: *~lig* / E: vsl ***брл*** + rom ***cârlig, încârliga***] (D. animale) A(-și) întoarce coada cu vârful în sus.

bârligat, ~ă *a* [At: ȘEZ. V. 38 / V: ***s~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bârliga***] **1** (D. coada sau coarnele animalelor) Adus în sus pe spate Si: *încârligat*. **2** (Fig) Răsucit.

bârloagă *sf* vz ***bârlog***

bârloc *sn* vz ***bârlog***

bârlog *sn* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I 247/15 / V: ***~oc, ~oagă*** *sf* / E: vsl ***брулогу***, cf srb *brlog*) Pl: *~oage, ~uri*] **1** Vizuină de urs. **2** (Pgn) Vizuină a unor animale sălbatice. **3** (Fig) Culcuș. **4** (Fig; fam) Locuință. **5** Ascunzătoare de răufăcători. **6** (Îf *~oagă*) Gaură de șoarece. **7** (Reg) Deschizătură a podului de la grajd, pe unde se scoate nutrețul vitelor.

bârlogar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***bârlog*** + *-ar*] (Reg) Vânător de vulpi.

bârlogel *sn* [At: CHEST. II 54/196 / Pl: *~e* / E: ***bârlog*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bârlog **(1)** (mic).

bârlugă *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / V: (Ban) ***văr~*** / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) Molan.

bârnaș *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 64 / V: ***băr~*** / Pl: *~uri* / E: ***brâne*** (pll *brâu*) + *-aș*] **1** (Trs; Ban) Șnur cu care se strâng cioarecii peste mijloc Cf *brăcinar, brânișor, brâneț*. **2** (Trs; Ban) Șnur cu care se tivesc hainele Cf *primă*.

bârnat, ~ă *a* [At: DA ms / E: ns cf *bârnă*] (Într-un pluguşor: phl) Dolofan.

bârnă[1] *sf* [At: TETRAEV. (1574), 209 / V: ***brână*** / Pl: *~ne* / E: vsl **брьвно**] **1** Trunchi de copac (cioplit şi făţuit cu barda) folosit în construcţii. **2** Aparat de gimnastică feminină, format dintr-o grindă de lemn lungă, dispusă orizontal deasupra solului, la o anumită înălţime, pe care se execută exerciţii de echilibru.

bârnă[2] *sf* [At: H IV 51 / V: ***bur~*** / E: pbl ***bârniţă***] (Reg) **1** Ceaţă. **2** Burhai.

bârnă[3] *a f* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; d. oală) **1** Lăţit. **2** Mare.

bârnăcea *sf* [At: ALAS 3 X 1937, 6/3 / Pl: *~cele* / E: ***bârnace*** + *-ea*] **1-2** (Şhp) Bărnace (mică).

bârnărie *sf* [At: CHEST. II, 27/20 / Pl: *~ii* / E: ***bârnă*** + *-ărie*] Mulţime de bârne.

bârnăuz *sm* vz ***bărzăun***

bârneaţă *sf* vz ***brâneţ***

bârneţ *sn* vz ***brâneţ***

bârniţă *sf* vz ***burniţă***

bârnui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***bârnă*** + *-ui*] (Numai îe) **A ~ un perete** A aşeza bârnele pentru a construi pereţii caselor.

bârnuială *sf* [At: CHEST. II, 78/186 / Pl: *~ieli* / E: ***bârnui*** + *-eală*] Lemne ale pereţilor casei.

bârnuire *sf* [At: CHEST. II, 78/186 / Pl: *~ri* / E: ***bârnui***] Aşezare a bârnelor pentru a construi pereţii caselor.

bârpăi *v* vz ***bârâi***

bârsac *sm* vz ***bârzac***

bârsan, ~ă [At: MOLDOVAN, Ţ. N. 127 / E: ***Bârsa*** + *-(e)an*] **1** *a* Referitor la Ţara Bârsei. **2** *a* (D. lâna oilor) Lung şi aspru. **3-4** *smf, a* (Pex) (Oaie) cu lână bârsană. **5** *sn* (Pex) Postav ţesut din lână bârsană **(2)**. **6-7** *smf, a* (Oaie) cu coada scurtă şi lată.

bârsancă *sf, a* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: nct / E: ***bârsan*** + *-că*] **1-2** (Rar) Bârsană **(3, 4)**.

bârsă *sf* [At: H II 13 / V: *~rţă* / Pl: *~se* / E: ns cf alb *vîrz*] Bucată de fier sau de lemn care leagă între ele brăzdarul, cormana şi plazul plugului.

bârsănel, ~ea *smf* [At: TEODORESCU, P. P. 514 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***bârsan*** + *-el (-ea)*] **1-10** (Şhp) Bârsan **(3-7)** (mic).

bârsănesc, ~ească *a* [At: URICARIUL IV 42/5 / V: ***bar~, bur~*** / Pl: *~eşti* / E: ***bârsan*** + *-esc*] **1-2** *smf, a* (Rasă de cai) din Ţara Bârsei.

bârsănică *sf, a* [At: CHEST. V, 76/50 / Pl: *~ici* / E: ***bârsan*** + *-ică*] (Reg) **1-2** (Oaie) bârsănea.

bârşât, ~ă *a* [At: CHEST. IV, 32/264 / Pl: *~âţi, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Umflat. **2** (Îs) *Fată ~ă* Fată gătită.

bârt *i* vz ***bâr***

bârtă *sf* vz ***burtă***

bârţă *sf* vz ***bârsă***

bârzac *sm* [At: MARIAN, INS. 310 / V: *~rsac* / Pl: *~aci* / E: ***bârz*** (cf *bărzăun*) + *-ac*] **1** (Ent; Trs) Ţânţar. **2** (Iht) Oblete.

bârzău *sn* [At: CHEST. II, 489/1 / E: nct] (Reg; îe) **A da cuiva ~** A da foc casei sau nutreţului (cuiva).

bârzăun *sm* vz ***bărzăun***

bârzăune *sn* vz ***bărzăun***

bârzeică *sf* [At: REV. CRIT. III 87 / V: ***bar~, ~rje~, ~rge~*** / Pl: *~ici* / E: sl **бързъ** „repede" + *-eică*] (Trs) Săniuţă de copii, care se trage cu mâna şi pe care se aduc lemne de la pădure Cf *hâţă, cioaclă, scarlete*.

bârzgan *sm* [At: CHEST. VI, 186/18 / V: ***bâz~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Ent; reg) Bărzăun.

bârziu, ~ie *a* [At: T. PAPAHAGI, C. L., ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (D. coada unui animal) (Ţinută) sus.

bârzoaică *sf* [At: CHEST. IV, 190/2 / V: ***bâzăo~*** / Pl: *~ice* / E: ***bărzăune***] (Ent; reg) Femelă a bărzăunelui.

bârzoc *sm* [At: PAMFILE, I. C. 103 / E: cf mg *borzag*] (Mpl; Trs; rar) Cânepă măruntă care rămâne după ce s-a smuls cea înaltă.

bârzoi[1] [At: SANDU-ALDEA, SĂM. III, 742 / V: *~zău* / E: ***bâză*** + *-oi*] **1** *a* (Îlav) **Cu coada ~** Cu coada ridicată în sus. **2** *av* (Îe) **A-şi face coada ~** A o lua nebuneşte la fugă. **3** *a* Ştrengar. **4** *a* Ţanţoş. **5** *av* (Îe) **Cu părul ~** Cu părul măciucă (de spaimă).

bârzoi[2] *sm* [At: ŞEZ. II, 149 / E: nct] Floare nedefinită mai îndeaproape.

bârzoia *vr* [At: TEODORESCU, P. P. 152 / V: ***bârzoi, burzoi*** / Pzi: *~zoi, ~iesc* / E: ***bârzoi***] (Reg) **1** A-i sări cuiva ţandăra. **2** A sta bosumflat. **3** A se umfla în pene Si: *a se îngâmfa*.

bârzoiat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 129, cf 195 / E: ***bârzoia***] (D. coada animalelor) Ridicat în sus.

bâsâioc *sn* vz ***busuioc***

bâscaie *sf* [At: H II, 282 / E: ns cf *başchie*] (Reg) Unealtă a fierarului nedefinită mai îndeaproape.

bâschi *i* ***bâşti***

bâsdiger *sn* vz ***bâsdijer***

bâsdijer *sn* [At: TODORAN, GL. / V: ***~iger*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Băzdâgău.

bâstâcăi *vir* [At: CIAUŞANU, GL. / V: ***~căui, ~căni*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** (Mai ales d. copii) A-şi frământa mâinile şi picioarele, a se agita. **2** A se bălăbăni, a se cumpăni să nu cadă. **3** A răvăşi lucrurile de prin casă, căutând ceva. **4** A căuta de mâncare pe furiş. **5** A face ceva nesigur, a lucra în nesiguranţă. **6** (Îf *~căni*) A se zbate.

bâstâcăială *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: ***bâstâcăi*** + *-eală*] (Reg) **1** Frământare a mâinilor şi a picioarelor, agitare. **2** Bălăbănire. **3** Răvăşire a lucrurilor prin casă. **4** Căutare pe furiş a mâncării. **5** Nesiguranţă în realizarea unui lucru. **6** Zbatere.

bâşchie *sf* vz ***beşchie***

bâşti[1] [At: HEM 2673 / V: ***bâschi*** / Pl: *~uri* / E: fo] **1** *i* Expresie onomatopeică sugerând mişcarea rapidă a cuiva care scapă de undeva şi dispare imediat. **2** *i* (Reg) Strigăt cu care se mână oile Cf *bâr, târ, hâr*. **3** *sn* (Îs) *Oaie de ~* Oaie cu clopot. **4** *sn* (Mpl) Salt. **5** *sn* Smucitură. **6** *sn* (Îlav) **În ~uri** În lovituri, în brânci.

bâşti[2] *vi* [At: T. CERCEL, SĂM. IV, 767 / E: ***bâşti***] (Pop; rar) A scăpa printr-o mişcare repede din mâinile cuiva.

bât[1] *sn* vz ***bâtă***

bât[2]***, ~ă*** *a* [At: M. CHIRIŢESCU, CONV. LIT. XLIV, I 38 / E: pbl ***bătrân***] **1** (Reg; mai ales în limbajul copiilor; *Taica-* (sau *tata-*) *~u, maica-* (sau *mama-*) *~a* Bătrân sau bătrână. **2** (Reg; îac) Bunic sau bunică.

bâtă *sf* [At: ŞINCAI, HR. II 281/19 / V: ***bât*** (pl: *~e*; rar ***~uri***) / Pl: *~e* / E: nct] Băţ lung şi gros, de obicei cu măciulie la un capăt.

bâtcă[1] *sf* [At: (a. 1800) DOC., ap. IORGA, S. D. VI, 9 / Pl: *~tce* / E: cf mg *botkó, bötk, bötök* „măciulie"] **1** (Mol; Buc) Munte mai mic. **2** (Prc) Vârf al unui deal. **3** Loc arid de soare. **4** Pădure.

bâtcă[2] *sf* vz ***batcă***

bâtcuţă *sf* [At: ŞEZ. II, 4 / Pl: *~ţe* / E: ***bâtcă*** + *-uţă*] **1-4** (Şhp) Bâtcă[1] **(1-2)** (mică).

bâtea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***bâtă*** + *-ea*] **1** (Reg) Băţ de bătut mingea la jocuri. **2** (Bot; reg) Papură (*Typha angustifolia*). **3** (Bot; reg) Papură (*Typha latifolia*). **4** (Bot; reg) Şovar (*Sparganium ramosum*).

bâti *vt* [At: CĂTANĂ, P. I, 7 / Pzi: *~tesc* / E: ***bâtă***] (Ban; rar; gmţ) A bate cu bâta.

bâtic *sm* [At: PAMFILE, J. I, 384 / Pl: *~ici* / E: ***bât*** + *-ic*] **1-2** (Şhp) Bunic (drag).

bâtică[1] *sf* [At: PAMFILE, J. I, 384 / Pl: *~ici* / E: ***bât(ă)***[1] + *-ică*] **1-2** (Şhp) Bunică (dragă).

bâtică[2] *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 142 / Pl: *ici* / E: ***bâtă***[2] + *-ică*] **1-2** (Şhp) Bâtă (mică).

bâticea *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 142 / Pl: *~cele* / E: ***bâtică*** + *-ea*] **1-2** (Reg; şhp) Bătuţă.

bâticel *sn* [At: MARIAN, Î. 77 / V: ***bat~*** / Pl: *~e* / E: ***bât*** + *-icel*] **1-2** (Şhp) Beţişor. **3** (Ban) Chibrit.

bâticuță *sf* [At: RETEGANUL, P. I, 142 / Pl: *~te* / E: ***bâtică*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Bătuță (**1-2**).

bâtiță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Fată (sau femeie) grasă.

bâtlag *sn* vz ***bâtlagă***

bâtlagă *sf* [At: H IV 578 / V: (reg) **-ag**, **-og** *sn* / Pl: *~age* / E: nct] **1-2** (Șhp) (Reg) Butoiaș (**1-2**).

bâtlan *sm* [At: CANTEMIR, IST. 34 / V: ***băt~***, ***~lean*** / Pl: *~i* / E: bg ***батлан***] **1** Pasăre de baltă din ordinul picioroangelor, cu înălțime de peste un metru, cu pene cenușii, cu gâtul, ciocul și picioarele lungi și cu un moț de câteva pene date pe ceafă Si: *stârc cenușiu (Ardea cinerea)*. **2** (Îs) *~ mic* Pasărea *Graculus pygmaeus*. **3** (Orn; reg; îs) *~ alb*, *~ cenușiu* Erodin alb. **4** (Îs) *~ roșietic* sau (înv) *scorțișoriu* Pasărea *Ardea purpurea*. **5** (Orn; reg; îs) *~ de stuf* Buhai-de-baltă. **6** (Dob) Rață mică, neagră, care trăiește în zonele cu pelicani.

bâtlancă *sf* [At: MARIAN, O. II, 334 / Pl: *~nce* / E: ***bâtlan*** + *-că*] Femelă a bâtlanului (**1**).

bâtlăgel *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 255 / V: ***bârl~*** / Pl: *~e* / E: ***bâtlag*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Butoiaș.

bâtlănaș *sm* [At: MARIAN, O. II, 337 / Pl: *~i* / E: ***bâtlan*** + *-aș*] Pasăre din ordinul picioroangelor, mai mică decât bâtlanul (**1**), cu gâtul și cu ciocul lung și cu penele roșcate și negre (*Ardea minuta*).

bâtlănos, ~oasă *a* [At: MARIAN, O. I, 171 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bâtlan*** + *-os*] (Rar; îs) **1** *Șoim ~* Pasărea *Milvus migrans*. **2** (Îas) Pasărea *Milvus niger*.

bâtlean *sm* vz ***bâtlan***

bâtlog¹ *sn* vz ***bâtlagă***

bâtlog² *sn* vz ***butlan***

bâtuț *sn* [At: CĂTANĂ, P. III, 6 / Pl: *~e* / E: ***bât*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Bătuță (**1-2**).

bâtuță *sf* [At: MERA, L. B. 228 / Pl: *~e* / E: ***bâtă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Bâtă (mică) Si: *bâticea* (**1-2**), *bâticuță* (**1-2**), *bâtuț* (**1-2**). **3** (Trs) Chibrit.

bâț [At: DA / V: ***bâța*** / E: fo] (Pfm) **1** *i* Cuvânt care sugerează o mișcare rapidă și nervoasă (într-o parte și într-alta). **2** *sn* Mișcare rapidă și nervoasă într-o parte și într-alta. **3** *sn* (Îe) **A-l apuca pe cineva ~ul** A deveni foarte nervos și neliniștit.

bâța *i* vz ***bâț***

bâțan *sm* [At: ȘEZ II, 149 / V: ***bânț~*** / Pl: *~i* / E: ***b(â)ț*** (care imită sunetul produs de insecte) + *-an*] (Reg) **1** Țânțar mic, căruia îi tremură picioarele când stă pe loc Si: *zgribulici*. **2** Muscă roșiatică, mare, care se așază pe cai. **3** Bărzăun nedefinit mai îndeaproape.

bâțăitor, ~oare *sf* vz ***bâțâitor***

bâțăi *v* vz ***bâțâi***

bâțălui *v* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** A mișca. **2** A fi neliniștit. **3** A fi instabil.

bâțâi *vir* [At: CARAGIALE, M. 227 / V: *~țăi* / Pzi: *~iesc*, *bâțâi* / E: ***bâț(a)***] **1** A (se) mișca repede și neliniștit dintr-o parte în alta. **2** A da repede din mâini și din picioare. **3** Mișcare pe care o fac animalele cu coada Cf *bănănăi*, *măhăi*.

bâțâială *sf* [At: ȘEZ. V, 38 / Pl: *~ieli* / E: ***bâțâi*** + *-eală*] Mișcare rapidă și nervoasă într-o parte și într-alta Si: *bâțâitură*.

bâțâielnic *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / E: ***bâțâi*** + *-elnic*] (Reg) **1** Neonest. **2** Depravat. **3** Înamorat.

bâțâitor, ~oare [At: MARIAN, O. I, 327 / V: ***~țiit~***, ***~țăit~*** / E: ***bâțâi*** + *-(i)tor*] **1** *a* Care bâțâie. **2** *sf* (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

bâțâitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bâțâi*** + *-tură*] Bâțâială.

bâțiitor *sf* vz ***bâțâitor***

bâuaș, ~ă *a* vz ***bâvaș***

bâvă *sf* vz ***bâhă***

bâvaș, ~ă *a* [At: MĂIDAN, ap. HEM III / V: ***bâuaș, ~ă*** / E: ***bâvă*** + *-aș*] (Ban; d. cai) Nărăvaș.

bâz¹ *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1 A se lua d-un ~** A-și găsi un rost în viață. **2** (Îae) A-și împlini un gând.

bâz² *i* [At: PAMFILE, J. II / P: *bzz* / E: fo] Cuvânt care imită sunetul produs de muște și albine când zboară.

bâz³ *i* [At: ISPIRESCU, L. 164 / E: nct] (Îe) **A face cuiva cu ~** A face în ciudă.

bâz⁴ *sm* vz ***bâză***

bâzalnic, ~ă *a* [At: H II 25,26 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***bâzâi*** + *-alnic*] (Reg; d. cai) Nărăvaș.

bâzară *sf* vz ***bezer***

bâză *sf* [At: MARIAN, INS. 144 / V: ***bâz*** *sm*, ***biză*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***bâz*** + *-ă*] **1** (Ent; Mol; Ban) Muscă. **2** (Ent; spc) Streche. **3** (Îe) **A dat ~za în el** E neastâmpărat, cuprins de porniri sexuale. **4** (Ent; Ban) Albină. **5** Joc de copii în care unul dintre parteneri, așezat cu spatele la ceilalți și cu o palmă trecută pe subsuoara brațului opus, trebuie să ghicească cine dintre cei care strigă „bâzz!" l-a lovit peste palmă.

bâzăi *v* vz ***bâzâi***

bâzărău *sn* vz ***bezărău***

bâzâcos, ~oasă *a* vz ***bâzdâcos***

bâzâi [At: (a. 1817) IORGA, S. D. XII, 206 / V: ***bâzăi***, ***bâzii***, ***~zăi***, ***bonzăi*** / Pzi: *bâzâi*, *~iesc* / E: ***bâz*** + *-âi*] **1** *vi* (D. insecte care zboară) A produce un zgomot caracteristic zborului Si: *zumzăi*, *a zâzâi*, *a zumbăi*, *a zuzăi*, *a zbârnâi*, (înv) *a bombăni*, *a vâjâi*. **2** *vi* (Gmț) A ține isonul la o cântare. **3** *vi* (Fig; d. oameni) A-și exprima nemulțumirea prin murmur Si: *a cârti*, *a bombăni*, (înv) *a murmura*. **4** *vi* (Fam; ml d. copii) A plânge (încet, tărăgănat și mult). **5** *vt* (Fam) A sâcâi. **6** *vt* A bârfi. **7** *vi* (Rar; nob; îe) **A ~ cu vătraiul (în foc)** A răscoli cărbunii.

bâzâiac [At: DA ms / Pl: *~ace* / E: ***bâzâi*** + *-ac*] **1** *sn* Sfârâiac. **2** *sm* (Fam; șhp) Mânz (frumos).

bâzâială *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***bâzâi*** + *-eală*] **1** Bâzâit[1] (**1**). **2** (Fig; reg) Foc slab.

bâzâit¹ *sn* [At: EMINESCU, P. 195 / Pl: *~uri* / E: ***bâzâi***] **1** Zgomot caracteristic făcut de unele insecte în timpul zborului. **2** (Gmț) Ison. **3** Cârtire. **4** Plâns prelungit și tărăgănat al copiilor. **5** Sâcâire. **6** Bârfă.

bâzâit², ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bâzâi***] **1** Cicălit[2]. **2** (D. copii) Care se smiorcăie tot timpul. **3** (Reg; fig) Mânios. **4** (Reg; fig) Supărăcios.

bâzâitor, ~oare [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***bâzâi*** + *-tor*] **1** *a* Care bâzâie. **2** *sf* Zbârnâitoare.

bâzâitură *sf* [At: CREANGĂ, P. 238 / Pl: *~ri* / E: ***bâzâi*** + *-(i)tură*] Bâzâit[1] (**2**).

bâzălău *sm* [At: CONTEMPORANUL I, 804 / Pl: *~lăi* / E: ***bâz (âi)*** + *-ălău* cf *bonzălău*] (Ent; Mol) Gărgăun.

bâzău *av* vz ***bârzoi***

bâzdară *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~re* / E: ns cf *bâzdări*] (Ent; reg) Streche.

bâzdăi *v* vz ***bâzgoia***

bâzdăra *v* vz ***bâzdări***

bâzdări [At: POMPILIU, B. 1005 / V: ***~ra***, ***~dura*** / Pzi: *~resc* / E: rs ***бздуритъ***] **1** *vi* (D. vite) A alerga (cu coada ridicată) din cauza împunsăturilor strechei Cf *căpia*. **2** *vt* (Reg) A alunga vitele bâzâindu-le la ureche.

bâzdâc *sn* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~uri* / V: ***~dâg***, ***bâzdoc***, ***bâzic*** / E: nct] **1** Capriciu. **2** (Îe) **A-i veni** (cuiva) ***~ul*** A-l apuca deodată pofta de ceva. **3** (Îe) **A-i sări** (cuiva) ***~ul*** A se supăra din nimic Si: *a-i sări țandăra*. **4** (Arg; îe) **A avea ~dâg** A avea farmec, grație.

bâzdâcăi [At: CADE / Pzi: *~esc* / E: ns cf *bândâcăi*] **1** *vt* (Olt) A amesteca. **2** *vi* (Ban) A bâjbâi.

bâzdâcos, ~oasă *a* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~zâcos, ~oasă*** / E: ***bâzdâc*** + *-os*] (Fam) Supărăcios.

bâzdâganie *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***bâzdăg~***, ***bizdeg~***, ***bâtăg~*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Pop) **1** Monstru. **2** Namilă. **3** Arătare. **4** Minunăție.

bâzdâgău *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 151 / Pl: *~găe* / E: ns cf *basdiger*] (Reg) Făcăleț.

bâzdâr *i* [At: VAIDA / E: ns cf *bâzdări*] (Reg; sens verbal) Șterge-o!

bâzdoacă *sf* [At: H IX,7 / V: ***~oagă*** / Pl: *~ace* / E: nct] Măciucă.

bâzdoagă *sf* vz ***bâzdoacă***

bâzdoc *sn* vz ***bâzdâc***

bâzdocaş [At: CIAUŞANU, GL. / Pl: *~i* / E: ***bâzdoacă*** + *-aş*] (Reg) **1-2** *sm, a* (Persoană) care e gata să lovească cu măciuca.

bâzdura *v* vz ***bâzdări***

bâzgar *sm* vz ***bâzgăun***

bâzgăiat, ~ă *a* vz ***bâzgoiat***

bâzgăun *sm* vz ***gărgăun***

bâzgodii *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] **1** (Reg; îe) **A băga** (pe cineva) **în ~** A băga în draci. **2** (Îae) A înfricoşa. **3** (Îae) A pune la index.

bâzgoia *vir* [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / V: *~oi*, *~zdăi* / Pzi: *~iesc*, *~goi* / E: ns cf *zgâi*] (Ban; Trs) **1** A se holba. **2** A se uita urât la cineva. **3** (Irn) A se alinta. **4** A-şi schimba portul sau starea.

bâzgoiat, ~ă *a* [At: DA ms / V: *~găi~* / E: nct] (Ban) Care îşi dă ochii peste cap.

bâzic *sn* vz ***bâzdâc***

bâzoi[1] *av* vz ***bârzoi***

bâzoi[2] [At: MARIAN, INS. 217 / V: (Ban) *-oniu sn* / Pl: ~sm, *~oaie* sn / E: ***bâz*** + *-oi*] **1** *sm* (Ent; Ban) Viespe. **2** *sn* (Reg) Parte a cimpoiului ce produce bâzâiala specifică instrumentului. **3** *sn* (Pop) Coarda cu timbrul cel mai jos a unor instrumente muzicale. **4** *sn* (Reg; îe) **A ţine cuiva ~ul** A cânta basul. **5** *sn* (Îae; fig) A aproba pe cineva. **6** *sn* (Îae; fig) A imita pe cineva.

bâzoiat, ~ă *a* vz ***buzoiat***

bâzoniu *sn* vz ***bâzoi***[2]

bdelion *sn* [At: DHLR II, 554 / E: gr ***βδέλλιον***] (Înv) Răşină a unui soi de palmier.

bdenie *sf* vz ***denie***

bdenui *vi* [At: BIBLIA (1688), 228 / Pzi: *~esc* / E: ***bdenie*** + *-ui* cf *denie*] (Rar) A veghea (în rugăciuni).

be *sm* vz ***bei***

bea[1] *i* vz ***behehe***

bea[2] *sf* vz ***băl***

bea[3] [At: COD. VOR. 50 / Pzi: *beau, bei, bea, bem, beţi*, (înv) *beaţi, beau* / E: ml ***bibere***] **1** *vt* A înghiţi un lichid. **2** *vt* A suge. **3** *vi* A consuma băuturi alcoolice. **4** *vi* A chefui. **5** *vt* (C. i un fapt, un eveniment sau o persoană) A bea (**4**) în cinstea şi pe cheltuiala cuiva. **6** *vi* (Fam; îe) **A ~ în sănătatea** (sau **cinstea, ori pentru succesul) cuiva** A sărbători pe cineva, consumând băuturi alcoolice în cinstea şi pe cheltuiala lui. **7** *vt* (Pfm; îe) **A-şi ~ (şi) minţile** A bea până la inconştienţă sau până la nebunie. **8** *vt* (Fig) A cheltui, a risipi bani, avere pe băutură. **9** *vt* (Pop; îe) **A-şi ~ şi cămaşa** A cheltui totul pe băutură. **10** *vr* (D. un lucru; înv) A se învechi. **11** *vt* (Înv; îe) **A ~ tutun** A fuma.

beabe *sf* vz ***beancă***

beadă *sf* vz ***bedă***

beaheahea *i* vz ***behehe***

beamter *sm* [At: VINTILĂ, O. 32 / Pl: *~i* / E: ger ***Beamter***] (Gms; îrg) Funcţionar.

beanc *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: ns cf *beancă*] (Trs; rar) Hârb.

beancă *sf* [At: LB / Pl: *~nce* / E: ns cf *bicaş, beabe, beuţă*] (Trs; rar) **1** Pietricică de cremene Si: *cuarţ*. **2** Pietricică netedă şi lătăreaţă.

beantă *sf* vz ***bantă***

beartă *sf* vz ***bartă***

beat[1]***, ~ă*** *a* [At: CORESI, PS. 304 / V: (Mol) ***bat, bată*** / Pl: *beţi, bete* / E: ml ***bibitus***] **1** Ameţit de băutură Si: *aghesmuit, băut*[2]*, cherchelit, făcut, matosit*. **2** (Fig) Copleşit, tulburat de o stare sufletească plăcută. **3** (Pfm; îe) **~ de cap** Zăpăcit.

beat[2] [At: DEX[2] / P: *bit* / E: eg ***beat***] **1** *a* Care aparţine beatnicilor. **2** *a* Specific beatnicilor. **3** *sn* Stil în rockul modern şi în jaz, ce presupune accentuarea tuturor celor patru timpi ai măsurii, peste această structură suprapunându-se alte celule ritmice secundare. **4** *a* Care aparţine unui stil distinct în rockul modern (şi în jaz). **5** *sn* (Muz) Bătaie. **6** *sn* Timp forte al unei măsuri.

beată *sf* vz ***bată***[1]

beatifica *vt* [At: DA / P: *be-a~* / Pzi: *beatific* / E: lat ***beatificare*** cf fr *béatifier*] (La catolici) A trece o persoană defunctă în categoria fericiţilor bisericii, aflaţi pe o treaptă inferioară sfinţilor.

beatificare *sf* [At: DICŢ. / Pl: *~cări* / E: ***beatifica***] Trecere a unei persoane defuncte în categoria fericiţilor bisericii, aflaţi pe o treaptă inferioară sfinţilor.

beatitudine *sf* [At: BOGZA, C.O.159 / P: *be-a~* / Pl: *~ni* / E: lat ***beatitudo, -inis*** cf fr *béatitude*] **1** Extaz religios. **2** (Liv) Stare de totală fericire.

beatnic *sm* [At: DEX[2] / P: *bit~* / Pl: *~ici* / E: eg ***beatnic***] **1** Intelectual (american) adept al unei filozofii ce contestă valorile societăţii industriale moderne. **2** (Pgn) Tânăr (din Occident) a cărui atitudine, îmbrăcăminte etc. sfidează convenţionalul.

beauă *sf* [At: ALRM I/II h. 328 / E: nct] (Reg) **1** Oaie. **2** (Îe) **A merge de-a ~ua** A merge de-a buşilea.

bebe[1] *sfs* [At: REV. CRIT III, 88 / E: săs ***Bäbä***] **1** (Trs; Buc) Fiinţă închipuită cu care se sperie copiii. Cf *babau, gogoriţă, cauă*. **2** (Reg) Om bătrân şi prost. **3** (Reg) Diavol.

bebe[2] *sm* [At: DICŢ. / V: ***~bi*** / A şi: *bebe* / E: fr ***bébé***] **1** Bebeluş (**1**). **2** Copil în primii ani din viaţă.

bebeacă *sf* [At: BUCUŢA, R. V. 129 / Pl: *~beci* / E: ns cf *beuţă*] (Reg) Piatră rotundă de gârlă.

bebeluş *sm* [At: DICŢ. / Pl: *~i* / E: ***bebe*** + *-ăluş*] **1** Copil în primele luni de viaţă. **2** (Fig; iuz) Tânăr fără experienţă (sexuală) Cf *boboc*.

bebi *sm* vz ***bebe***[2]

bec[1] *sn* [At: IORGA, N. R. A. I, 268 / Pl: *~uri* / E: fr ***bec*** [de gas]] **1** Balonaş de sticlă vidat, ce conţine un filament astfel conceput încât să devină incandescent, emiţând lumină la trecerea curentului electric. **2** (Arg; îe) **A cădea pe ~** A cădea în mâinile poliţiei. **3** (Îae) A ajunge într-o situaţie neplăcută. **4** (Îae) A rămâne uimit. **5** (Înv; şîs *~ de gaz*) Parte componentă a unui dispozitiv pentru iluminat cu gaz, unde se formează flacăra. **6** (Îas) Arzător pentru cantităţi mici de gaz. **7** (Îs) *~ de control* Lampă electrică portativă, cu care se încearcă dacă un circuit electric este întrerupt. **8** (Îas) Bec (**1**) electric montat pe un tablou de control pentru a semnaliza defecţiuni. **9** (Îs; iuz) *~ de siguranţă* Dispozitiv care protejează un aparat, o instalaţie etc., oprindu-l în caz de avarie. **10** (Îs) *~ de sudură* Piesă componentă a aparatului de sudură, prin care iese amestecul de gaz care întreţine arderea. **11** Orificiu prin care ţâşneşte un lichid vaporizat, un jet de gaz sau amestec de gaze, spre a fi aprinse.

bec[2] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *beci* / E: eg ***back***] (La fotbal; rar) Fundaş.

bec[3] *i* vz ***behehe***

becar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***bécarre***] (Muz) Semn grafic ce anulează efectul bemolilor sau diezilor, indicând revenirea la tonul natural al notei muzicale.

becaţă *sf* [At: MARIAN, O. II, 299 / Pl: *~ţe* / E: ngr ***βεχάτσα*** cf fr *bécasse*] Nume al mai multor păsări călătoare cu ciocul lung, cu carnea gustoasă, care trăiesc în regiuni mlăştinoase Si: *becaţină* (**2**) *(Capella)*.

becaţină *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 328 / Pl: *~ne* / E: fr ***bécassine*** (după *becaţă*)] **1** Becaţă (*Capella*). **2** (Îs) *~ mare* sau *dublă* Pasărea *Gallinago major*. **3** (Îs) *~ mică* sau *surdă* Pasărea *Gallinago gallinula*.

becă *i* vz ***behehe***

becăcăi *v* vz ***behăi***

becăcăire *sf* vz ***behăire***

becăcăit *sn* vz ***behăit***

becciu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ccii* / E: tc ***bekçi***] (Îrg) Paznic de noapte.

bece[1] *i* vz ***behehe***

bece[2] *sm* vz ***beci***

bececi *sn* [At: PAŞCA, GL. / V: ***becheş*** / Pl: *~cece* / E: mg ***becses***] (Reg) Cojoc din piele de oaie, frumos lucrat, fără mâneci, pe care îl poartă femeile la sărbători.

becelui *v* vz ***biciului***

becer[1] *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 293/20 V: ***beciariu*** / Pl: *~i* / E: ***beci*** + *-ar*] **1** (În epoca fanariotă) Boier de rang inferior însărcinat cu supravegherea bucătăriei domnești Cf *pitar*. **2** (Pex) Bucătar domnesc.

becer[2] *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Păzitor la schele, timp de trei luni.

becerie *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 126 / Pl: *~ii* / E: ***becer*** + *-ie*] (Îvr) Bucătărie domnească.

becesnic, ~ă *a* vz ***becisnic***

beceșnic, ~ă *a* vz ***becisnic***

becher[1] *sm* [At: (a. 1823) IORGA, S. D. XII, 180 / Pl: *~i* / E: tc ***bekâr***] **1** (Fam) Burlac. **2** (Fig; reg) Ticălos.

becher[2] *sm* vz ***bicher***

becheraș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***becher*** + *-aș*] (Fam) **1-2** (Șhp) Burlac (tânăr și frumos).

becheri *vi* [At: T. PAPAHAGI, C. L., ap. DA / Pzi: *~resc* / E: ***becher***] A trăi ca becher.

becherie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***becher*** + *-ie*] (Rar) Burlăcie.

becheroi *sm* [At: ALRM I/II, h. 386 / V: (reg, 2) ***~oni*** / Pl: *~* / E: ***becher*** + *-oi*] **1** (Reg) Burlac. **2** (Ban) Copilandru.

bechet *sn* vz ***piket***

bechie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***béquille*** (de queue)] (Teh) **1** Dispozitiv la coada unui avion, pentru rezemarea acestuia pe sol. **2** Piesă de metal sub elicea unei ambarcațiuni cu motor, care o protejează la navigarea în ape puțin adânci. **3** Proptea care împiedică răsturnarea unei nave naufragiate.

bechită *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***bercită, berchină*** / Pl: *~te* / E: nct] (Rar; Trs) Împletitură de mărgele purtată de fete la gât.

bechiu *si* [At: ALECSANDRI, T. 1773 / E: nct] (Mol; îe) **A nu ști** (sau **a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe nici**) ~ A nu ști (sau a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe) nimic.

beci[1] *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Pivniță. **2** Închisoare (la subsolul unei clădiri).

beci[2] [At: PITIȘ, CONV. LIT. XXIV, 1057 / V: ***bece*** *sm* / E: nct] **1-2** *sm, a* (Berbec) de doi ani, frumos, cu coarne curbate. **3** *sm* (Reg) Berbec bătrân care merge în fruntea oilor. **4** *sm* (Reg) Berbec (**1**).

beci[3] *v* vz ***behăi***

beciariu *sn* vz ***becer[1]***

becisnic, ~ă [At: CUV. D. BĂTR. II, 450 / V: ***~ces~, ~cesn~, bic~, bicișn~, ~izn~*** / E: vsl **бєстникъ**] **1-2** *smf, a* (Om) necinstit. **3-4** *smf, a* (Om) ticălos. **5-6** *smf, a* (Om) vrednic de compătimire. **7-8** *smf, a* (Om) lipsit de personalitate, de inteligență și de energie Si: *ticăit²*. **9-10** *smf, a* (Om) debil. **11** *a* (Reg, d. plante și animale, îf ***beceșnic***) Care a suferit de multe boli.

becisnicește *av* [At: NECULCE, ap. LET. II 389/ 17 / V: ***~cișn~*** / E: ***becisnic*** + *-ește*] (Înv) Ca becisnicii.

becisnici *vr* [At: MINEIUL (1776), 40²/1 / Pzi: *~icesc* / E: ***becisnic***] **1** A deveni becisnic. **2** A se numi pe sine becisnic.

becisnicie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 180 / Pl: *~ii* / E: ***becisnic*** + *-ie*] (Pop) **1** Ticăloșie. **2** Stare a omului becisnic.

becisnicit, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 211/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***becisnici***] (Înv) **1-2** Becisnic (**1-2**).

becișnicește *av* vz ***becisnicește***

beciznic, ~ă *a* vz ***becisnic***

becquerelit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***becquerelite***] Mineral radioactiv de uraniu.

bectemis *sn, a* vz ***bectimis***

bectemiz *sn, a* vz ***bectemis***

bectimis *sn, a* [At: CONV. LIT. XLIII, 925 / V: ***~tem~, ~temiz*** / A: *bectimis* / E: tc ***pek-temîz***] **1-2** (Tutun) de calitate superioară.

bedarnic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bedă*** + *-arnic*] (D. oameni) Rău.

bedarniță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***bedă*** + *-arniță*] (Ban) Om buclucaș Si: (reg) *potcaș*.

bedaș *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***bedă*** + *-aș*] (Reg) Sărac.

bedă *sf* [At: PALIA, ap. DHLR II 503 / V: (înv) ***beadă, bida, bidă,*** (reg) ***biedă, bideu*** *sm* / Pl: *~de* / E: vsl **бєга**, bg **бега**, ucr **бига**] **1** (Înv) Pată. **2** (Fig; reg) Necaz. **3** (Fig, Ban) Bănuială Si: (îvp) *prepus*. **4** (Reg) Drac. **5** (Ban) Netrebnic. **6** (Mar) Om isteț, vioi, sârguincios.

bedearcă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~derci* / E: ucr **бдерка**] (Reg) Vas de lemn asemănător cu o covățea, în care se pune, la stână, cheagul de strecurat.

beden *sn* [At: (a. 1715) ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: tc ***beden***] (Înv) **1** (Fortificații) Creastă a zidului. **2** Bucată de blană.

bederniță *sf* vz ***nabederniță***

bedreag *snm* [At: LB / V: ***bătr~*** / Pl: *~uri, ~egi* / E: ns cf mg *bederegni*] **1** (Reg) Butuc, scaun sau banc de lucru pentru lemnar, rotar, cizmar. **2** (Reg; îe) **A șede la ~** A sta la taifas.

bedui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***bedă*** + *-ui*] (Ban) A bănui.

beduin, ~ă [At: EMINESCU, P. 70 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bédouin***] **1** *smf* Arab nomad din Peninsula Arabia și Africa de nord. **2** *a* Care aparține beduinilor (**1**). **3** *a* Referitor la beduini (**1**).

bee *i* vz ***behehe***

beefsteak *sn* vz ***biftec***

beethovenian, ~ă *a* [At: DEX² / P: *be-to-ve-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Beethoven*** + *-ian*] **1** De Beethoven. **2** Propriu lui Beethoven sau creației sale. **3** În maniera lui Beethoven.

befel *sn* [At: HERZ. – GHER. M. 383 / Pl: *~uri* / E: ger ***Befehl***] (Reg) Ordin.

befele *sfp* [At: DA / E: nct] (Bot; reg) Nu-mă-uita.

befstec *sn* vz ***biftec***

beg[1] *sm* vz ***bei***

beg[2] *a* [At: ENC. VET. 149 / Pl: *begi* / E: nct] (D. cal) Care a depășit opt ani fără a pierde mișuna.

bega *vi* [At: PAMFILE, I. C. 37 / Pzi: *beg* / E: nct] (Nob) A behăi.

beget vz ***get-beget***

begheu *sn* [At: CHEST. IV, 40/114 / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) **1** Șanț prin holdă pentru scurgerea apei. **2** Drum mai jos decât grădinile sau ogoarele prin care trece.

beglerbeg *sm* vz ***beilerbei***

beglerbei *sm* vz ***beilerbei***

beglicgiu *sm* vz ***beilicciu***

begligiu *sm* vz ***beilicciu***

begoniacee [At: DN³ / P: *~ce-e* / E: fr ***bégoniacées***] **1** *sfp* Familie de plante erbacee perene sau frutescente monoice, având ca tip begonia. **2** *sf* Plantă din familia begoniacee (**1**).

begonie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***bégonia***] Gen de plante ornamentale, cultivate pentru flori și frunzele lor decorative (*Begonia*).

begsi *vr* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 98 / V: ***îmb~*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A se înghioldi.

behaviorism *sn* [At: DEX² / P: *~vi-o~* / E: eg ***behaviorism***, fr ***béhaviorisme***] Teorie care pune la baza psihologiei comportamentul exterior, eliminând conștiința Si: *comportamentism*.

behaviorist, ~ă [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***behaviorist***, fr ***béhavioriste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al behaviorismului. **3** *a* Care se referă la behaviorism.

behăi [At: H III, 108 / V: ***behehăi,*** (nob) ***becăcăi*** / Pzi: *behăi*, (rar) *~esc* / E: fo] **1** *vi* (D. capre și oi) A scoate strigătul caracteristic speciei Si: *a mehăi*, (îvp) *a zbiera*. **2** *vit* (D. oameni, fig) A cânta urât, nearmonios.

behăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / V: (nob) ***becăcăire*** / E: ***behăi***] Behăit.

behăit *sn* [At: DELAVRANCEA, ap. CADE / V: (nob) ***becăcăit*** / Pl: *~uri* / E: ***behăi***] **1** Strigăt specific oilor și caprelor Si: *behăire* (**1**), *behăitură, mehăit*.

behăitor, ~oare *smf, a* [At: BOGZA, C. O. 370 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***behăi*** + *-tor*] **1-2** (Animal) Care behăie.

behăitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***behăi*** + *-tură*] Behăit.

beheahea *i* vz ***behehe***

behee *i* vz ***behehe***
behehăi *v* vz ***behăi***
behehe [At: ȘEZ. IV, 16 / V: ***bee, bea*** / E: fo] **1** *i* Cuvânt care imită strigătul oilor sau caprelor. **2** *s* (Rar) Miel. **3** *s* (Rar) Oaie. **4** *s* (Rar) Capră.
behlerbei *sm* vz ***beilerbei***
behlit *sm* vz ***behliță***
behliță *sf* [At: ȘEZ. V, 37 / V: ***blehni~, behlit*** (Pl: *~iți*) sm ***~hni~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht) **1** (Buc) Lăteț. **2** (Mol) Obleț. **3** (Mol) Boarcă. **4** (Mol) Plevușcă.
behniță *sf* vz ***behliță***
bei *sm* [At: MOXA, 405 / V: ***beg, beu, (7-10) be*** / Pl: ~ / E: tc ***bey***] **1** Guvernator al unui oraș sau al unei provincii din fostul Imperiu Otoman. **2** (În evul mediu) Domnitor al unui principat autonom supus suzeranitățiiTurciei. **3** (Înv) Titlu dat de turci domnilor țărilor românești. **4** (Pex) Prinț oriental. **5** (În epoca fanariotă, îf *bei-mu*, ca formulă de politețe) Domnul meu. **6** (Înv; Mol) Boier mare. **7** Parte scobită a arșicului. **8** Poziție a arșicului cu partea scobită în sus. **9-10** (Îs) ~ *buza* și *sicciu-~* Varietăți ale jocului cu arșice.
beicache *sm* [At: ALECSANDRI, T. 100 / Pl: *~chi* / E: ***bei*** + *-ache*] (Înv) Domnișor.
beică *sf* vz ***bicaș***
beichetui *v* vz ***benchetui***
beilâc *sn* vz ***beilic***
beilei *sn* vz ***beilic***
beilerbei *sm* [At: MAG. IST. I, 101/24 / V: ***beglerbeg, beglerbei, behlerbei*** *sm* / Pl: ~ / E: tc ***beylerbeyi***] Guvernator general al unei provincii din Imperiul Otoman.
beilic *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II 461/30 / V: ***~lâc***, (pop) ***beilei*** / Pl: ***~uri*** / E: tc ***beylik***] **1** Casă în care erau găzduiți beii sau alți demnitari turci, trimiși ai Porții în Țările Române. **2** Vânzare forțată de oi în țările românești, făcută în favoarea sultanului, la prețuri fixate de turci. **3** Dijmă (în oi). **4** Muncă efectuată gratuit în folosul unui bei sau al stăpânirii Cf *angara, podvadă, havalea, robotă, clacă*. **5** (Pex) Lucru gratuit (făcut fără tragere de inimă). **6** (Îe) **A fi de ~, a lua de ~** A lua pe nedrept. **7** (Îs) *Vită de ~* Vită supusă la munci grele. **8** (Fig, îas) Om exploatat de toți.
beilicciu *sm* [At: IORGA, B. R. 357 / V: ***~iciu, beglicgiu, begligiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***beylikgy***] (Trm) Funcționar turc însărcinat cu cumpărarea forțată de oi, la prețuri fixate de turci, în favoarea sultanului sau cu strângerea dijmei de oi, în Țările Române.
beiliciu *sm* vz ***beilicciu***
beiț *i* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 309 / A: nct / E: nct] (Mai ales repetat) Strigăt cu care ciobanii cheamă oile.
beiugă *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ugi* / E: mg ***bélyeg***] (Reg) **1** Pecete. **2** Litere imprimate prin ardere cu steampul în lemn.
beizadea *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II 254/22 / V: ***bezăd~, bezed~, ~zeadea, ~zed~, ~zăd~, ~zdad~, ~zded~, bezda~, bizda~, băzda~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***beyzade***] (Înv) Prinț.
beizadesc, ~ească *a* [At: POP, ap. ȘIO / V: ***bezed~*** / E: ***beizadea*** + *-esc*] (Îvr) Domnesc.
beizădea *sf* vz ***beizadea***
beizdadea *sf* vz ***beizadea***
beizdedea *sf* vz ***beizadea***
beizeadea *sf* vz ***beizadea***
beizedea *sf* vz ***beizadea***
bej[1]- vz ***băj-***
bej[2] *sn, ai* [At: KLOPSTOCK, F. 108 / S: *beige* / E: fr ***beige***] **1-2** (Culoarea) cafeniu-deschis.
bejanie *sf* vz ***băjenie***
bejarcă *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~jărci* / E: nct] (Reg, îs) *O ~ de pălărie* (sau *de căciulă*) O pălărie (sau căciulă) ruptă.
bejănar *sm* vz ***băjenar***
bejănări *v* vz ***băjenări***
bejănărie *sf* vz ***băjenărie***
bejănărit *sn* vz ***băjenărit***
bejăni *v* vz ***băjeni***
bejenar *sm* vz ***băjenar***
bejenerie *sf* vz ***băjenărie***
bejeni *v* vz ***băjeni***
bejenie *sf* vz ***băjenie***
bejenire *sf* vz ***băjenire***
bejenit[1] *sn* vz ***băjenit***[1]
bejenit[2]*, ~ă* *a* vz ***băjenit***[2]
bejineri *v* vz ***băjenări***
bejinerie *sf* vz ***băjenărie***
bel[1]*, ~ă* *a* vz ***băl***
bel[2] *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***bel***] Unitate de măsură pentru intensitatea sunetelor, reprezentând raportul logaritmic dintre intensitatea undei sonore măsurate și intensitatea la pragul de audibilitate.
belacoasă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II 249/12 / V: ***belec~, belic~*** / Pl: *~se* / E: nct] **1** Stofă de mătase, prețioasă. **2** Rochie din material de mătase, purtată până la începutul sec. XIX.
beladonă *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: fr ***belladone***] **1** (Bot) Mătrăgună. **2** Medicament din frunzele și rădăcinile mătrăgunei.
belagoni *sfp* [At: DA / E: nct] (Bot; reg) Mușcată-creață.
belalâu *a* vz ***belaliu***
belalios, ~oasă *a* vz ***belaliu***
belaliu, ~ie *a* [At: CARAGIALE, N. S. 83 / V: ***~lâu, ~lelâu, ~ lălâu, ~lel~*** / E: tc ***belal***] (Trm; Mun; fam) **1** (D. lucruri) Care cere multă grijă Si: *delicat*. **2** (D. lucruri) Care cere o îngrijire minuțioasă. **3** (D. meserii) Care cere o atenție desăvârșită. **4-5** (D. persoane) Dificil (în gusturi). **6** (D. oameni) Nebun. **7** (D. îmbrăcăminte) Nepotrivit. **8** (D. acțiuni, îe) **~âe treabă** Dificil. **9** (Prt; d. culoarea unei cămăși sau a unei basmale, îf *beleliu*) Spălăcit.
belatru *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 88 / Pl: *~re* / E: fr ***bellâtre***] (Frm; nob) Bărbat de o frumusețe fadă, lipsită de expresie.
belă *sf* [At: H IX, 36 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.
belbinoc *sm* vz ***brăbănoc***
belbiță *sf* [At: H V 4 / E: nct] (Iht; reg) Pește mic nedefinit mai îndeaproape.
belc *sm* vz ***melc***
belcanto *sn* [At: DEX / E: it ***bel-canto***] Stil italienesc de interpretare în muzica vocală, caracterizat prin accentul pe frumusețea liniei melodice.
belcă *sf* [At: CADE / Pl: *~lci* / E: ns cf ***bâlcă***] **1** (Olt) Cană de pământ. **2** Conținut al unei belci **(1)**. **3** Cană împreună cu conținutul. **4** (Ban) Sticlă. **5** Conținut al unei sticle **(1)**. **6** Sticlă împreună cu conținutul.
belceu *sn* [At: REV. CRIT. IV, 337 / Pl: *~cei* / E: mg ***bölcsö***] (Mgm; Trs) Leagăn prins cu funii de grindă.
belchiță *sf* vz ***belhiță***
belci *av* [At: DA / E: nct] (Îe) **A lega ~** A lega strașnic Si: *a lega cobză*.
belciță *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht; reg) Lăteț.
belciug *snm* [At: (a. 1579), CUV. D. BĂTR. I, 254 / V: ***băl~*** / Pl: *~uge*, (rar) *~ugi, ~uri* / E: vsl ***бєлчугъ***] **1** Inel de metal fixat de un obiect, de care se prinde un lacăt, un lanț etc. **2** (Înv; îe) **A duce cu ~ul** A înșela. **3** (Pop; îe) ~ **de aur la râtul porcului** Lucru nepotrivit. **4** (Pop; îe) **A pune** (sau **a atârna**) (cuiva) **~ul în nas** A avea (pe cineva) în mână. **5** (Fam, îe) **A (nu) fi câștigat la ~e** A (nu) putea fi tratat fără considerație. **6** (Înv) Verigă de care se atârnă cheile. **7** (Imp) Inel (dintr-un lanț). **8** (Înv; lpl; îf *~gi*) Cingătoare purtată de tineri în zona Mureș. **9** Meandru al unui râu care în perioadele de secetă rămâne izolat de albie.
belciugat, ~ă [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: *~e* / E: ***belciug*** + *-at*] **1** *a* (Pop, d. coarnele animalelor) Încârligat. **2-3** *sf, a* (Înv) (Oaie) cu coarnele belciugate.
beldar *sn, a* [At: (a. 1741-1742) IORGA, S. D. VI, 247 / V: ***~rie*** *sf* / Pl: *~re* / E: tc ***beldar***] (Trm) Șal turcesc foarte scump.

beldarie *sf* vz ***beldar***

beldete *sm* [At: CADE / Pl: *~eți* / E: ***beldie*** + *-ete*] (Olt) Băț de grosime medie.

beldie *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***bâl~*** / Pl: *~dii* / E: nct] **1** (Mol: Buc) Tulpină la plante erbacee Si: *cotor, tulei, curpen, vrej* Cf *bâlie*. **2** (Mpl) Buruieni. **3** Fâșie din coaja unui copac Si: *beligă*. **4** Prăjină lungă (și subțire). **5** (Înv) Prăjină a undiței. **6** (Iht) Lăteț.

beldioară *sf* [At: BIANU, ap. TDRG / P: *~di-oa~* / Pl: *~re* / E: ***beldie*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Beldie (mică).

beldios, ~oasă *a* [At: PAMFILE, A. R. 149 / E: ***beldie*** + *-os*] (D. fân) Care are fire de ierburi înalte și groase sau este îmbătrânit.

beldiță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 163 / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht) Pește mic, asemănător cu obletul, cu spinarea albastră-verzuie, pe părțile laterale cu două linii paralele întrerupte Si: (Mol) *berchiță* (*Alburnoides bipunctatus*) Cf *behliță*.

belea *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 339/7 / Pl: *~ele* / E: tc ***belâ***, cf *satara-bela, urdu-belea*] **1** Întâmplare neprevăzută care aduce necaz (și de care scapi greu) Si: *pacoste, năpastă*, (îvp) *potcă, bucluc*, (înv) *lipcă, bacală, satara*. **2** Persoană care provoacă neplăceri, încurcături. **3** (Îe) **A da de ~** A avea o supărare, un necaz. **4** (Rar; pop) Menstruație.

beleag *sn* [At: CANTEMIR, IST. 169 / Pl: *~uri* / E: vsl ***бєлєгъ***] (Înv) Semn de recunoaștere Cf *lozincă, parolă*.

beleajă *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~je* / E: nct] (Rar) Prost.

belearcă *sf* vz ***balercă***

bele-arte *sfp* [At: ARDELEANU, V. D. 32 / E: it ***belle arte***] (Rar) Arte frumoase (pictura, sculptura, arhirectura, muzica, poezia, elocvența și coregrafia).

beleaznă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 180/2 / Pl: *~ne* / E: nct] (Înv) **1** Rană. **2** Cicatrice.

belec *sm* [At: H II, 244 / Pl: *~eci* / E: nct] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

belecoasă *sf* vz ***belacoasă***

belecreală *sf* [At: CHEST. II, 175/401 / Pl: *~creli* / E: nct] (Reg) Ramă în care intră fereastra.

belegată *sf* vz ***beregată***

belej *sm* [At: REV. CRIT. III, 88 / E: bg ***бедезб***] (Reg) Preput.

belelâu, ~âe *a* vz ***belaliu***

beleleu, ~eie *a* vz ***belaliu***

beleliu, ~ie *a* vz ***belaliu***

belemnit *sm* [At: N. LEON, MED. 114 / Pl: *~iți* / E: fr ***bélemnite***] (Glg) Gen de moluscă fosilă din clasa cefalopodelor Si: (îvp) *coadă-de-șarpe*.

belengher *sm* vz ***costrei***

belenjăt, ~ă *a, sf* vz ***beleujet***

belenji *vt* [At: PAMFILE, D. 114 / Pzi: *~jesc* / E: nct] A holba ochii.

belentuială *sf* vz ***beletuială***

beletrist *sm* [At: GHEREA, ST. CR. III, 70 / Pl: *~iști* / E: ger ***Belletrist***] (Îvr) Literat.

beletristic, ~ă [At: HASDEU, I. C. XI / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***belletristisch, Belletristik***] **1** *a* Care aparține literaturii artistice. **2** *a* Care se referă la literatura artistică. **3** *sf* (Înv) Științe-frumoase (gramatica, elocvența și poezia). **4** *sf* Literatură artistică în proză.

beletui *vt* vz ***belui***

beletuială *sf* [At: LB / V: ***~lent~*** / Pl: *~ieli* / E: ***beletui***] **1** (Înv) Căptușeală. **2** (Reg) Ramă de lemn a ușii. **3** (Reg) Toc al ferestrei. **4** (Reg) Stinghii ale ușii.

beleuc, ~ă *a* vz ***beleuz***

beleuj, ~ă *a* vz ***beleuz***

beleujet, ~ă [At: ȘEZ. V, 41 / V: ***~lenjăt ~ă, ~uzat ~ă*** / Pl: *~eți, ~e* / E: nct] **1** *a* Prostănac. **2** *a* (Pbl prin apropiere de *belit*) Descheiat prea mult la gât. **3** *sf* Femeie cu părul dat peste cap. **4** *a* (D. ochi, îf *~uzat*) Dat peste cap.

beleujgă *sf* vz ***beleușcă***

beleușcă *sf* [At: H IV 407/ V: *~ujgă* / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

beleușig *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Întreg mobilierul unei case.

beleuz, ~ă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~uc, ~uj*** / Pl: ***~i, ~e*** / E: nct] (Rar) Prostănac.

beleuzat, ~ă *a* vz ***bleuzet***

belezâc *sn* vz ***belezic***

belezic *sn* [At: (a. 1821) DOC., ap. ȘIO / V: *~zâc*, (reg) ***berezăc, berezâc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***belezyk***] **1** (Înv) Inel sau brățară care leagă patul puștii de țeavă. **2** (Reg) Brățară de piele care prinde capul curelei ce iese din cataramă.

belfel *sm* vz ***belfer***

belfer *sm* [At: GALAN, Z. R. 246 / V: ***~fel*** / Pl: *~i* / E: idiș ***Belfer*** (ger *Beihelfer*)] **1** (Reg) Învățător. **2** (Reg) Profesor. **3** (Fam) Om care trăiește în lux.

belfeu *sn* vz ***bulfeu***

belge *sf* [At: RETEGANUL, P. II, 8 / Pl: *~gi* / E: nct] (Trs) Cap.

belghiță *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht; reg) Boarță.

belgi *smp* [At: DEX² / E: fr ***Belges***] Uniune de triburi celtice care trăia, în antichitate, între Sena și Rin, supuse de romani în sec. I a. C.

belgian, ~ă [At: DA / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Belgia*** + *-an*] **1-2** *smf* Persoană originară din Belgia sau care face parte din populația de bază a Belgiei. **3-4** *a* Care aparține Belgiei sau populației ei. **5-6** *a* Care se referă la Belgia sau la populația ei. **7** *smp* Populația Belgiei.

belgiancă *sf* [At: DA / P: *~gi-an-că* / Pl: *~ience* / E: ***belgian*** + *-că*] Femeie din Belgia.

belhiță *sf* [At: BARCIANU / V: ***~lchi~*** / Pl: *~țe* / E: ns cf ger *Bilch*, pn *bielina*] Animal cu blană fină, probabil pârș.

beli [At: DOSOFTEI, V. S. 35/2 / Pzi: *~lesc* / E: vsl ***бєлити***] (Pop) **1** *vt* A jupui. **2** *vt* (Fam; îe) **A-i ~ (cuiva) obrazul** A-l face de rușine. **3** *vt* (Înv; Mol, Trs; îe) **A ~ țapul** sau **vulpea** A vărsa. **4** *vt* (Pop; îe) **A ~ dinții** (sau **buzele**, fam **fasolea**) A rânji (prostește). **5** *vt* (Pop; îe) **A ~ ochii** A se holba. **6** *vr* (Îe) **A se ~ (la cineva)** A se holba. **7** *vr* (Pop; îe) **A se ~ (la ceva)** sau **a-și ~ (ceva)** A se juli. **8** *vt* A decoji o plantă. **9** *vt* (Fig) A jefui. **10** *vt* (Pop; îe) **A ~ stupul** A omorî albinele dintr-un stup.

belicism *sn* [At: RALEA, E. O. 133 / Pl: *~e* / E: nct] (Nob) Tendință războinică.

belicist, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 107, 3/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***bellicisme***] (Rar) **1** De război. **2** Războinic.

belicos, ~oasă *a* [At: RALEA, E. O. 186 / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat. ***bellicosus***] (Liv) **1** Războinic. **2** Amenințător.

belicoasă *sf* vz ***belacoasă***

belicuș *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Fâșie de loc înclinat pe care alunecă băieții, călare pe băț.

belieră *sf* [At: DN³ / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***bélière***] Verigă de care se atârnă sabia.

belieță *sf* vz ***beliță***

beligă *sf* [At: PAMFILE, J. I / Pl: *~igi* / E: ***beli*** + *-igă*] Fâșie de coajă jupuită de pe o plantă textilă.

beligerant, ~ă [At: BRĂESCU, M. B. 43 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***belligérant***, lat ***belligerans, -ntis***] **1-2** *snf, a* (Stat, armată etc.) care se află în stare de război.

beligeranță *sf* [At: DEX² / E: fr ***belligerance***] Stare de război.

belinograf *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***bélinographe***] Aparat de transmis imaginile la distanță pe cale electromagnetică.

belinografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***bélinographie***] Procedeu de transmitere de la distanță a imaginilor fotografice, folosind telefonia sau undele radio.

belinogramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr ***bélinogramme***] Imagine transmisă prin belinograf.

belire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***beli***] **1** Jupuire. **2** Rânjire. **3** Holbare. **4** Julire. **5** Decojire a unei plante Si: *belit*[1] **(5)**. **6** (Fig) Jefuire.

beliș *sn* [At: LTR / V: *berlej* / E: mg ***bélés***] (Rar) Căptușeală.

belişte *sf* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg) **1** Drum impracticabil pentru vehicule. **2** Izbelişte.

belit[1] *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 216 / Pl: *~uri* / E: ***beli***] **1** Jupuire. **2** Rânjire. **3** Holbare. **4** Julire. **5** Belire **(5)**. **6** (Fig) Jefuire.

belit[2], ***~ă*** [At: GOROVEI, C. 73 / Pl: *~iţi*, *~e* / E: ***beli***] **1** *a* Jupuit. **2** *a* (Fig; d. cai) Prăpădit. **3** *s* Mârţoagă. **4** *a* (D. ochi) Bulbucat.

belită *sf* [At: LTR / E: fr ***bellite***] Exploziv de siguranţă folosit în minele de cărbuni.

belitor, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~ori*, *~oare* / E: ***beli*** + *-tor*] (Înv) **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care jupoaie vitele (la abator).

belitură [At: LET. I A 102/36 / Pl: *~ri* / E: ***belit*** + *-tură*] **1** *sf* Julitură. **2** *sfp* (Fig; înv) Jefuire (de bani). **3** *sf* (Îrg; în batjocură) Vită slabă.

beliţar *sm* [At: PASCU, S. 81 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht) Mic peşte de apă dulce (*Alburnus lucidus*).

belnă *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Sac scurt şi larg, cu capacitatea de 100 kg.

belnic, ~ă *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: nct] (Reg) **1** Şiret. **2** Isteţ. **3** Zglobiu. **4** (D. copii) Deosebit.

belniţă *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~ţe* / E: nct] (Iht; reg) **1** Obleţ (*Alburnus alburnus*). **2** Lăteţ (*Alburnoides bipunctatus*).

belotă *sf* [At: (a. 1936) ALAS 25 IV, 6/1 / Pl: *~te* / E: fr ***belote***] Joc de cărţi cu doi, trei sau patru jucători, cu 32 de cărţi, pe puncte.

belşiţă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ţe* / E: nct] (Bot) **1** Plantă erbacee ornamentală, cu frunze mari, verzi sau purpurii şi cu flori mari, galbene sau pestriţe (*Cana indica*). **2** (Reg) Roşăţea (*Butumus umbellatus*).

belşug *sn* [At: VARLAAM, C., ap. DA / V: ***bie~***, ***bil~***, (înv) ***bevşag***, ***bevş~***, ***birş~***, ***bişag***, ***biş~***, ***biuşag***, ***biuşig***, ***biuş~***, ***bivşag***, ***bivş~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: mg ***böség***] **1** Cantitate mare de bunuri necesare traiului Si: *abundenţă*, *bogăţie*, *îmbelşugare* Cf *berechet*, *har*, *prisosinţă*, *saţiu*, *sloată*, *spor*. **2** (Îlav) **Din ~** În cantitate mare.

belşugos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 216 / V: ***biş~***, ***bilş~***, ***bivş~*** / E: ***belşug*** + *-os*, cf mg *bőséges*] (Reg) Abundent.

beltea *sf* vz ***peltea***

belterie *sf* vz ***betelie***

beltiţă *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~ţe* / E: nct] **1** (Iht; pop) Lăteţ. **2** (Iht; pop) Boarţă. **3** (Îrg) Cârlig de înnodat tărsâne.

belui *vt* [At: MÂNDRESCU, UNG. 40 / V: ***~letlui***, ***berecl~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***bél(l)el***] (Mgm) A căptuşi.

belvedere *sf* [At: LTR / E: fr ***belvédère***] **1** Construcţie pe un loc ridicat, de unde se poate privi departe. **2** (Pex) Loc de unde se poate privi departe.

belzebut *sm* [At: PAS, L. I. 95 / Pl: *~uţi* / E: ns cf fr ***Belzébuth***] **1** Diavol. **2** Căpetenie a diavolilor. **3** (Fig) Om puternic (şi rău).

bemberg *sm* [At: DA / E: fr ***bemberg***] (Înv) Ţesătură de mătase artificială, folosită pentru lenjerie.

bemol *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***bémol***] **1** Semn grafic muzical (asemănător cu litera „b"), care arată că nota sau şirul de note de după el coboară cu un semiton. **2** (Fig; gmţ) Carie.

bemoliza *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***bémoliser***] A marca cu bemol o notă sau un şir de note.

bena *sf* vz ***bina***

benă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***benne***] **1** Parte a autocamionului în care se încarcă materiale. **2** Cupă metalică la macarale, elevatoare etc.

benchet *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 40/24 / A: (Mol) *ben~* / Pl: *~e*, *~uri* / E: ucr ***банкет***] (Îvp) Petrecere mare (cu lăutari şi joc) Si: *chef*, *zaiafet*.

benchetist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~işti*, *~e* / E: ***benchet*** + *-ist*] (Formaţie personală) Benchetuitor.

benchetui [At: NECULCE, ap. LET. II 346/19 / V: ***beic~*** / Pzi: *~esc* / E: ***benchet*** + *-ui*] **1** *vi* (Fam) A chefui. **2** *vt* (Îvr) A-i face cuiva o primire sărbătorească, cu mese de gală.

benchetuială *sf* [At: DEMETRIUS, A. 25 / Pl: *~ieli* / E: ***benchetui*** + *-eală*] (Fam) Petrecere.

benchetuitor, ~oare [At: JAR, E. 40 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***benchetui*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care benchetuieşte.

benchi *sn* vz ***benghi***

benchişor *sn* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: *~oare* / E: ***benchi*** + *-işor*] **1-2** (Fig; şhp) Benghi **(1)** (mic).

benchiuş *sn* vz ***benghiuşă***

bendel *sn* [At: TDRG / Pl: *~e*, *~uri* / E: nct] (Mol) Bucată de corn pe care cizmarul, când taie marginea tălpii, o pune între talpă şi piele, ca să nu taie pielea.

benderliu, ~ie *a* [At: (a. 1741-1742) IORGA, S. D. VI, 230 / Pl: *~ii* / E: tc ***benderlí***] Din Bender.

bending *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***bending***] (Muz) Procedeu de alternare a ciupirii coardelor cu folosirea arcuşului (la contrabas).

bendiţă *sf* vz ***bentiţă***

bendix *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***bendix***] (La automobile, avioane etc.) Mecanism care permite angrenarea pinionului demarorului cu coroana dinţată de pe volantul motorului.

benedictin, ~ă [At: ENC. AGR. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***bénédictin***] **1** *smf* Călugăr (sau călugăriţă) din ordinul religios întemeiat de Benedict de Nursia în sec. VI, în Italia, la Monte Cassino. **2** *a* Care aparţine benedictinilor **(1)**. **3** *a* Care se referă la benedictini. **4** *a* (Fig) Harnic. **5** *sm* (Îs) *Muncă de ~* Muncă intelectuală intensă şi de mare erudiţie. **6** *sf* Băutură spirtoasă, fină, dulce, de culoare galbenă (preparată la început de benedictini).

benedicţiune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. XVI / Pl: *~ni* / E: lat ***benedictio, ~onis***, fr ***bénédiction***] (Bis) Binecuvântare.

benefic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***bénéfique***] Binefăcător.

beneficia *vi* [At: MAIORESCU, D. II 174 / Pzi: *~ciez* / E: fr ***bénéficier***] **1** A obţine un profit financiar din activitatea unei întreprinderi sau societăţi comerciale, pe baza deţinerii unor acţiuni ale acesteia. **2** A avea anumite avantaje ce decurg dintr-o situaţie. **3** A profita de rezultatele unei hotărâri juste.

beneficial, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***bénéficial***] Referitor la beneficiile bisericeşti.

beneficiar, ~ă [At: HAMANGIU, C.C. 171 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***bénéficiaire***, lat ***beneficiarius***] **1-4** *smf*, *a* (Persoană, colectivitate sau instituţie) care are un folos din ceva. **5** *smf* Destinatar al unor bunuri materiale sau al unor servicii.

beneficiere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***beneficia***] **1** Obţinere a unui profit financiar din activitatea unei întreprinderi sau societăţi comerciale, pe baza deţinerii unor acţiuni ale acesteia. **2** Deţinere a unor avantaje ce decurg dintr-o situaţie. **3** Profitare de rezulatatele unei hotărâri juste.

beneficiu *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 111/ P: *~fi-ciu* / Pl: *~cii* / E: fr ***bénéfice***, lat ***beneficium***] **1** Câştig, profit sau folos pe care-l are cineva din ceva. **2** Profit financiar al unei întreprinderi, diferenţă dintre veniturile realizate şi cheltuielile ocazionate de acestea. **3** (Îe) **Sub ~ de inventar** Clauză a moştenitorului, care nu va plăti datoriile succesorului decât în măsura activului primit, stabilit prin inventar. **4** (Înv) Reprezentaţie dată în folosul cuiva. **5** (Bis; înv) Demnitate ecleziastică dotată cu un venit. **6** (În evul mediu) Pământ dat de un suzeran unui vasal în schimbul unor obligaţii.

benetitale [At: DN[3] / E: fr ***bennetittales***] (Bot) **1** *sfp* Grup de plante gimnosperme fosile inferioare care fac trecerea la angiosperme. **2** *sf* Plantă din grupul benetitale **(1)**.

benevol, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 425 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***bénévole***, lat ***benevolus***] **1** De bunăvoie. **2** (Îs) *Contribuţie ~ă* Sumă sau taxă al cărei cuantum îl stabileşte plătitorul.

benga *smi* [At: PAMFILE, J. II / E: rrm ***benga***] (Mai ales în ocări şi blesteme) Diavol.

bengal *a* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr [feu de] ***Bengale***] **1** (Îs) *Foc ~* Foc de artificii. **2** Din Bengal.

bengalez, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: ***bengal*** + *-ez*] **1** *smp* Popor indo-european din regiunile de pe malurile cursului inferior al Gangelui

și al Brahmaputrei. **2** *smf* Persoană care face parte din poporul bengalez **(1)**. **3** *a* Care aparține bengalezilor. **4** *a* Referitor la bengalezi.

bengali [At: DA / A și: *~gali* / E: fr ***bengali***] **1** *smi* (Rar) Nume dat mai multor păsări înrudite cu vrabia, cu penajul albastru ori cafeniu, din India. **2-3** *si*, *ai* (Șîs *Limbă ~*) Limbă vorbită în Bengal. **4** *ai* Din Bengal.

benghesi *v* vz ***bindisi***

benghi *sn* [At: FILIMON, C. I, 757 / V: ***~nchi, zberghi, bobenchi*** / Pl: *~uri*, (rar) ~ / E: ns cf tc ***benek***] (Pop) **1** Mic semn negru (natural sau artificial) pe obraz sau pe trup. **2** (Pex) Semn. **3** Semn făcut pe fruntea cuiva ca să fie ferit de deochi. **4** (Îs) *În ~uri* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **5** (Reg) Semn în frunte din cauza unei lovituri.

benghiuș *sn* vz ***benghiușă***

benghiușă *sf* [At: TDRG / V: ***~ghiuș*** *sn*, ***bench~*** / Pl: *~șe* / E: nct] (Mol; la căruțe) Lemn de care se sprijină partea de sus a leucii și de care se reazemă loitrele.

bengulaș *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Venetic.

benguț, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 95 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***benga*** + *-uț*] (Reg) **1** Ciudat. **2** Rău.

benic *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 199 / E: tc ***benek***] (Trm) Atlaz cu picățele.

benign, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 176 / V: (înv) ***~in, ~ă*** / E: lat ***benignus***, fr ***bénin, ~igne***] **1** Blând. **2** Indulgent. **3** (D. boli) Fără gravitate Si: *ușor*. **4** (D. medicamente) Care vindecă fără durere.

benignitate *sf* [At: DEX^{2} / E: fr ***bénignité***] Stare ușoară a unei boli.

benin, ~ă *a* vz ***benign***

beninez, ~ă [At: DEX^{2} / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Benin*** + *-ez*] **1** *smf* Persoană născută și crescută în Benin. **2-3** *smf*, *a* (Locuitor) din Benin.

beniș *sn* vz ***biniș***

benișel *sn* vz ***binișel***

benjamin *sm* [At: DEX^{2} / E: fr ***benjamin***] (Rar; frm) **1** Cel mai mic copil al unei familii. **2** Cel mai tânăr membru al unui grup.

benoar *sn* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / P: *~no-ar* / V: ***~nua~*** / Pl: *~e* / E: fr ***baignoire***] (Frm) Lojă situată la parter.

bent *sn* [At: H II 251 / Pl: *~uri* / E: tc ***bend***] (Rar; tcm) **1** (Reg) Mică vale cu sau fără apă cugătoare. **2** Ochi de apă adânc. **3** Mocirlă. **4** (Înv; îs) *Om ~* Om ascuns.

bental, ~ă [At: DN^{3} / Pl: *~i*, *~e* / E: ger ***Benthal***] **1** *a* Bentonic. **2** *sn* Bentos.

bentiță *sf* [At: ODOBESCU, S. I. 418 / Pl: *~țe* / E: ***bantă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Bantă (mică).

bentonic, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***benthonique***] Care trăiește pe fundul apelor Si: *bental* **(1)**.

bentonit *sn* [At: DEX^{2} / V: ***~ită*** *sf* / E: fr ***bentonite***] Rocă sedimentară argiloasă cu proprietăți absorbante, utilizată ca decolorant sau dezodorizant.

bentonită *sf* vz ***bentonit***

bentos *sn* [At: DEX^{2} / E: fr ***benthos***] Totalitate a organismelor care trăiesc pe fundul apelor Si: *bental* **(2)**.

benuar *sn* vz ***benoar***

benzaldehidă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 517 / Pl: *~de* / E: fr ***benzaldehyde***] (Chm) Lichid cu miros de migdale amare, folosit în parfumerie și în industria coloranților Si: *aldehidă benzoică*.

benzedrină *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ne* / E: fr ***benzedrine***] (Fam) Amfetamină.

benzen *sm* [At: DEX^{2} / Pl: *~i* / E: fr ***benzène***] (Chm) Hidrocarbură lichidă, incoloră, insolubilă în apă, extrasă din gudroanele cărbunilor de pământ sau din petrol, care se folosește ca decolorant, ca materie primă la fabricarea unor compuși organici etc.

benzenic, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***benzénique***] (D. corpuri sau grupuri moleculare) În a cărui compoziție intră benzenul.

benzenism *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~e* / E: fr ***benzénisme***] (Rar) Benzolism.

benzidină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***benzidine***] (Chm) Bază organică ce cristalizează în foițe incolore, strălucitoare, solubile în alcool, care se utilizează în industria textilă, ca materie colorantă.

benzil *sm* [At: DN^{3} / E: fr ***benzile***] Substanță aromatică, insolubilă în apă, sub formă de prisme triunghiulare de culoare galbenă.

benzină *sf* [At: BOGZA, C. O. 308 / Pl: *~ne* / E: fr ***benzine***] (Chm) Lichid incolor, ușor inflamabil, cu miros caracteristic, produs petrolier sau de sinteză, folosit mai ales drept combustibil la motoarele cu explozie.

benzinărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***benzină*** + *-ărie*] **1** Depozit de benzină. **2** Magazin pentru aprovizionarea automobilelor cu carburant.

benzipiren *sn* [At: DEX^{2} / E: eg ***benzipiren***] Substanță extrasă din gudron, folosită în oncologie.

benzoat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***benzoate***] (Chm) **1** Sare sau ester al acidului benzoic. **2** (Îs) *~ de sodiu* Substanță cristalizată, solubilă în apă, cu acțiune antifermentativă, întrebuințată ca dezinfectant intestinal și la prepararea conservelor. **3** (Îs) *~ de benzil* Lichid uleios, incolor, cu miros plăcut, solubil în alcool, întrebuințat în terapeutica medicală și în industria parfumurilor.

benzoe *sn* [At: ENC. AGR. / E: fr ***benzoë***] (Chm) Smirnă.

benzofenonă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ne* / E: fr ***benzophénone***] (Chm) Substanță cristalizată, solubilă în alcool și eter, fixator pentru parfumuri.

benzoic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***benzoïque***] **1**(Chm; îs) *Acid ~* Substanță cristalină, albă, extrasă din rășini naturale sau fabricată sintetic și întrebuințată în industria coloranților, a medicamentelor etc. **2** *Aldehidă ~ă* Benzaldehidă.

benzoilare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~lări* / E: fr ***benzoïlation***] Introducere a radicalului benzoil în molecula unui compus chimic.

benzol *sm* [At: CADE / E: fr ***benzol***] (Chm) Lichid volatil, inflamabil, obținut prin distilarea gudroanelor, întrebuințat la motoarele cu combustie internă și ca antiparazitar extern la animale.

benzolism *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***benzolisme***] Totalitate a tulburărilor care apar în intoxicația (profesională) cu benzen Si: *benzenism*.

benzonaftol *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***benzonaphtol***] (Chm) Pulbere cristalină, albă, insipidă, solubilă în alcool, întrebuințată ca antiseptic intestinal Si: *benzoat de naftol*.

benzopirină *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ne* / E: fr ***benzopirine***] (Chm) Substanță gudronată din fumul de țigară.

benzopurpurină *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ne* / E: fr ***benzopurpurine***] (Chm) Substanță colorantă, important colorant roșu pentru bumbac.

beoțian, ~ă [At: DA / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***béotien***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) din Beoția. **3** *a* (Liv; înv; nrc) Greoi la minte.

beracea *sfi* [At: SEVASTOS, N. 280 / V: ***~reac~*** / E: nct] **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

berar *sm* [At: BĂRAC, T. 64/19 / Pl: *~i* / E: ***bere***^{1} + *-ar*] **1** Fabricant de bere. **2** Negustor care ține o berărie.

berat *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I 217/26 / V: ***bar~***, ***băr~***^{2}, ***~reat*** / E: nct] (Înv) Diplomă sau brevet de învestitură dat de Înalta Poartă, mai ales domnilor țărilor românești, la instalarea în domnie Si: *firman*, *uric*.

beratlui *sm* [At: DUMITRACHE, ap. ȘIO II b / Pl: *~lii* / E: tc ***beratly***] Posesor al unui berat.

berăgată *sf* vz ***beregată***

berăreasă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~rese* / E: ***berar*** + *-easă*] **1** Fabricantă de bere Si: *berăriță* **(1)**. **2** Soție a berarului Si: *berăriță* **(2)**.

berărie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III 200/1 / Pl: *~ii* / E: ***berar*** + *-ie*] **1** Local în care se bea bere Si: *braserie*. **2** (Pex) Restaurant. **3** (Rar) Fabrică de bere^{1}.

berăriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***berar*** + *-iță*] **1-2** Berăreasă **(1-2)**.

berban *sm* [At: H III, 408 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht) Specie de pește nedefinită mai îndeaproape.

berbant, ~ă [At: BELDIMAN, ap. TDRG / V: ***bir~*** / Pl: *~nți* / E: ngr ***βερβάντις***] (Înv; fam) **1-2** *sm*, *a* (Bărbat) afemeiat Si: *crai*, *craidon*, *ștrengar*. **3** *a* (Fig; rar) Ușuratic.

berbantlâc *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1278 / V: ***~lic*** / Pl: *~uri* / E: ***berbant*** + *-lâc*] (Îfm) Fapte de berbant Si: *berbantărie*, *berbănție*, *crailâc*.

berbantlicesc, ~ească *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***berbantlâc*** + *-esc*] (Nob) De berbant Si: *berbantăresc*.

berbanță *sf* vz ***bărbânță***

berbăntăresc, ~ească *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG/ Pl: *~ești* / E: ***berbant*** + *-ăresc*] (Nob) Berbantlicesc.

berbăntărie *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 151 / Pl: *~ii* / E: ***berbant*** + *-ărie*] (Nob) Berbantlâc.

berbăntlâc *sn* vz ***berbantlâc***

berbănție *sf* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***berbant*** + *-ie*] (Nob) Berbantlâc.

berbărătură *sf* vz ***bărburătură***

berbău *sn* [At: H VI, 236 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Haină scurtă, din dimie.

berbec *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 203/34 / V: ***~ece,*** (rar) ***~eciuri*** / Pl: *~eci*, (rar; în rimă) *~eciuri* / E: ml ***berbex, -ecis*** (=vervex)] **1** Mascul al oii (după trei ani) Si: *arete* Cf *asman, batal, valos*. **2** (Îs) *~bătut* sau *întors* Berbec **(1)** castrat. **3** (Înv; îcs) **De-a ~ele** (sau **~ul** ori **~ii**) Joc de copii care simulează lupta. **4** (Îs) *Cornul ~elui* Ornament cusut pe ii. **5** (Lsg) Constelație din emisfera boreală. **6** (Art) Primul din cele douăsprezece semne ale zodiacului. **7** (Îs) *Zodia ~ului* Perioadă dintre 21 martie și 21 aprilie, când soarele trece în dreptul Berbecului **(5)**. **8** (În antichitate și evul mediu) Mașină de război cu un gât lung terminat cu un vârf de fier ca un cap de berbec, pentru spargerea zidurilor sau porților unei cetăți asediate. **9** (Îs) *~ sub scut* Berbec **(8)** apărat de un eșafodaj în formă de casă. **10** (Lpl) Boabe de porumb din care se fac floricele. **11** Greutate mare, acționată mecanic sau manual, care, prin cădere, servește la baterea pilonilor, la bătucit pământul, la spargerea bucăților mai mari de fontă etc. **12** Instalație mecanică cu berbec **(11)**. **13** (Îs) *~hidraulic* Veche mașină de ridicat apa, care folosește energia loviturilor de berbec produse prin închiderea și deschiderea automată alternativă a două supape. **14** (Glg; lpl) Stânci proeminente, rotunjite și lustruite de ghețari.

berbecar[1] *sn* [At: N. REV. R III, 1910, 85 / Pl: *~e* / E: ***berbec*** + *-ar*] (Reg) Cojoc lung cu lână mare Cf *sarică, burcă*.

berbecar[2] *sm* [At: H IV, 155 / V: ***bărbăcariu, bârbâc~*** / Pl: *~i* / E: ***berbec*** + *-ar*] **1** Păstor de berbeci **(1)**. **2** Epitet dat unuia dintre cei trei Filipi. **3** (Îvp) Sărbătoare celebrată pe 26 septembrie.

berbecat, ~ă *a* [At: ENC. VET. 105 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***berbec*** + *-at*] **1** (Rar; d. capul unui animal) Cu fruntea bombată ca a berbecului **(1)**. **2** (D. botul sau fruntea unui animal) Cu profil convex.

berbecărie *sf* [At: TDRG / V: ***bârbâc~*** / Pl: *~ii* / E: ***berbec*** + *-ărie*] **1** Cârd de berbeci **(1)** aleși (după Sfânta Marie) dintre oi. **2** Locul unde pășunează berbecăria **(1)**. **3** Țarc unde se țin berbecii **(1)** despărțiți de oi.

berbece *sm* vz ***berbec***

berbecel *sm* [At: GCR II, 329/6 / Pl: *~cei* / E: ***berbec*** + *-el*] **1-2** (Zlg; șhp) Berbecuț **(1-2)**. **3** (Orn) Pasăre, cenușie sau roșiatică pe spate, cu aripile și coada negre Si: *sfrâncioc mare*. **4** (Pop; îs) *~ -mare* Lupul-vrăbiilor Si: *șoimuț*. **5** (Pop; îs) *~-mic* Lupul-vrăbiilor mic. **6** (Bot; îs; pop) *~-roșietic* Șofran. **7** (Pop) Strugure cu boabe mici, dese, ruginii și dulci.

berbecesc, ~ească *a* [At: MATEESCU, B. 62 / Pl: *~cești* / E: ***berbec*** + *-esc*] (Rar) **1** De berbec **(1)**. **2** (Fig) Încăpățânat.

berbecește *av* [At: M. I. CARAGIALE, C. 130 / E: ***berbec*** + *-ește*] **1** Ca un berbec **(1)**. **2** (Fig) Cu stăruință. **3** Cu încăpățânare.

berbeci *vt* [At: SADOVEANU, M. C. 22 / Pzi: *~cesc* / E: ***berbec***] (Nob) A izbi, a lovi puternic.

berbecică *sf* [At: MARIAN, O. II 79 / Pl: *~ecele* / E: ***berbec*** + *-ică*] (Orn) Femela berbecelului **(3)**.

berbecuț, ~ă *smf* [At: ECONOMIA 90/19 / V: ***bărbăc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***berbec*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Berbec **(1)** (mic) Si: *berbecel* **(1-2)**. **3** Miel de un an. **4** (Orn; Mol; Buc) Becațină. **5** (Orn; rar) Berbecel **(4)** mare. **6** (Bot) Papură (*Typha angustifolia*).

berbelâc *sn* [At: ALECSANDRI, T. 433 / Pl: *~uri* / E: ***berbelik***] (Rar) Ustensile ale bărbierului.

berbeleac *sn* [At: GORJAN, H. I/54 / E: ns cf *berbec*] **1** (Reg) Leagăn. **2** (Pop; îlav) **De-a ~ul** sau (rar) **de-a ~a** De-a rostogolul, peste cap Si: *de-a tumba*. **3** (Fig; îe) **A da pe cineva de-a ~ul** A-l face să cadă, cu rușine.

berbeleu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ei* / E: nct] (Trs) **1** Om prost, nedestoinic. **2** Copil bătăuș.

berbene *sm* vz ***brebenel***

brebeniță *sf* vz ***bărbință***

berbenog *sn* vz ***brebenoc***

berbență *sf* vz ***bărbânță***

berber, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***berbère***] **1** *smp* Populație hamito-semitică din nordul Africii. **2** *smf* Persoană aparținând populației berbere **(1)**. **3** *a* Care aparține berberilor **(1)**. **4** *a* Referitor la berberi **(1)**.

berber-bașa *sm* [At: DA / Pl: *~i-bașale* / E: tc ***berber-bașa***] (Trî) Șef al bărbierilor de la curtea domnească.

berberidacee [At: DN³ / P: *~ce-e* / E: fr ***berbéridacées***] **1** *sfp* Familie de plante dialipetale, erbacee și lemnoase, având ca tip drăcila. **2** *sf* Plantă din familia berberidacee **(1)**.

berberiță *sf* [At: ENC. AGR / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Drăcilă.

berbeteag, ~ă *a* [At: I. CR. II, 55 / V: ***gherghet~*** / Pl: *~egi, ~ege* / E: ***bere + beteag***] (Reg) **1** Amețit (de băutură). **2** Năucit. **3** Care de-abia mai merge. **4** Convalescent.

berbiariu *sn* vz ***bărbier***

berbină *sf* vz ***verbină***

berbincă *sf* vz ***verbină***

berbință *sf* vz ***bărbânță***

berbunc, ~ă *smf* vz ***bărbunc***

berc[1] *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: mg ***berek***] (Reg) **1** Dumbravă. **2** Pădurice.

berc[2] *sn* vz ***bărc***

berc[3]***, bearcă*** [At: DAMÉ, T. 29 / V: ***berg*** / Pl: *~rci, berce* / E: nct] **1** *a* (D. animale) Cu coada scurtă. **2** *a* (Spc; d. bou și vacă) Cu coada fără șfichi. **3** *a* (D. animale) Fără coadă Cf *ciumpav, ciopârtac, retezat*. **4** *af* (D. căciuli) Fără vârf. **5** *af* (D. căciuli) Teșit. **6** *af* (D. cămăși) Scurt.

berc[4] *sm* [At: MARIAN, D. 216 / Pl: *~rci* / E: nct] (Atm; Trs; Buc; sîs *bercii nasului*) Parte cărnoasă dintre nări Si: (pop) *punticica nasului*.

bercar [At: LB / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***berc*** + *-ar*] (Reg) **1** *sm* Pădure. **2** *sn* Îngrămădire de vreascuri. **3** *sn* Desiș de drugi, spini, curpeni etc., în care nu poți pătrunde. **4** *sn* Tufiș des într-o pădure.

bercariu *sn* vz ***bercar***

bercă *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 213 / V: **(1,** Ban) ***bir~,*** **(2)** ***băr~*** / Pl: *~rce* / E: nct] **1** Oaie cu lână creață și mică. **2** Lâna bercăi **(1)**, de obicei vopsită.

berceuse *sf* [At: DEX² / P: *bersöz* / E: fr ***berceuse***] (Muz) Piesă muzicală cu ritmul unui cântec de leagăn.

berchină *sf* vz ***bechită***

berchiță *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht; reg) **1** Boarță. **2** Lăteț.

berci *sm* [At: (a. 1784) ALEXANDRIA, ap. GCR II 133/21 / E: srb ***birič***] (Înv) Crainic.

bercie *sf* [At: CHEST. V, 75/97 / Pl: *~cii* / E: nct] (Reg) Oaie cu lână neagră.

bercuri *snp* [At: DA / E: nct] (Reg; îe) **A umbla pe ~** A umbla hai-hui.

bercuț *sn* [At: LB / V: (înv) ***~iu*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ***berc***[2] + *-uț*] **1-2** (Șhp) Berc[1] **(1)** (mic).

bercuțiu *sn* vz ***bercuț***

berdă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~de* / E: nct] (Mar) Coastă de deal râpoasă.

berdedeu *sn* vz ***ferdideu***

berdui *v* vz ***bărdui***

bere[1] *sf* [At: CORESI, PS. 275 / Pl: *beri* / E: ***bea***[2]] **1** Înghițire a unui lichid. **2** Sugere. **3** Consumare de băuturi alcoolice. **4** Chefuire. **5** Cheltuire a banilor pe băutură. **6** Cinstire cu băutură a cuiva. **7** (Înv; adesea corelat cu *mâncare*) Băutură. **8** (Trs; Buc) Petrecere a tineretului, la țară, la începutul câșlegilor Si: *berean*. **9** (Trs; Buc; îe) **Dat în ~** Bun de însurat. **10** (Trs; Buc; pex) Grup de tineri care aranjează berea **(8)**. **11** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **12** (Gmț; d. copii; îe) **A face ~ mâții** A plânge fără motiv.

bere^2 *sf* [At: DA / Pl: *beri* / E: ger ***Bier*** (influențat de *bere^1*)] **1** Băutură alcoolică slabă, obținută prin fermentarea unei infuzii rezultate din fierberea în apă a malțului și a florilor de hamei. **2** (Eliptic) Recipient cu bere^2 (**1**).

berean *sn* [At: MARIAN, NU. 67 / Pl: *~uri* / E: ***bere*** + *-an*] (Reg) Bere^1 (**8**).

bereat *sn* vz ***berat***

berec *s* [At: CHEST. V, 165/24 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Îmbrăcăminte ciobănească.

berechet [At: DIONISIE, ap ȘIO / Pl: *~uri* sn, *~eți* sm / E: tc ***bereket***] **1** *sn* (Adesea în leg. cu „spor", mai ales în urări) Belșug. **2** *av* Din belșug Si: *din abundență*. **3** *sn* Prosperitate (neașteptată). **4** *sm* (Ir) Om care aduce noroc. **5** *sm* (Îvp) Om șiret și mincinos Si: *pleșcar*, *haimana*.

beregată *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***bele~, ~răg~, ~gău, ~ghea~, ~guș, ~rig~, birighia~, gher(e)beată, verig~*** / Pl: *~te*, (Mol) *~găți* / E: ns cf srb ***berikat***] (Pop) **1** Laringe Si: *înghițitoare*, *gâtiță*. **2** Parte a gâtului unde se află laringele. **3** Gât. **4** (Îe) **A avea ~ ta curcanului** A înghiți repede și nemestecat.

beregăna *vi* [At: DR. XI, 154 / Pzi: *~regăn* / E: nct] (Olt) A striga din toate puterile.

beregătui *vt* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~esc* / E: ***beregată*** + *-ui*] A sugruma Si: *a beregăți*.

beregătuire *sf* [At: V. ROM. mart.-apr. 1935, 57 / Pl: *~ri* / E: ***beregătui***] Sugrumare.

beregăți *v* [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: ***beregată*** + *-i*] A beregătui.

beregău *sn* vz ***beregată***

beregheată *sf* vz ***beregată***

bereglaș *s* [At: CHEST. II, 274/362 / E: ns cf ***berluială***] (Reg) Parte bătută cu scânduri la pridvorul casei.

bereguș *s* vz ***beregată***

berejnic *sm* vz ***bereznic***

berent *s* [At: I. CR. V, 221 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Ciomag mare și greu.

beret *sn* vz ***beretă***

beretă *sf* [At: CARAGIALE, M. 124 / V: *~ret sn* / Pl: *~te* / E: fr ***béret***] **1** Șapcă marinărească fără cozoroc. **2** (Pex) Bască.

berezăc *sn* vz ***belezic***

berezâc *sn* vz ***belezic***

berezie *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: *~ii* / E: nct] (Rar) **1** Desfrâbălare. **2** Imoralitate.

bereznic *sm* [At: ȘEZ. II, 23 / V: *~ejn~* / Pl: *~ici* / E: ucr ***(по)березник***] (Mol; Buc; rsm) Pădurar.

berg, ~ă *a* vz ***berc^2***

bergamască *sf* [At: CERNE, D. M. / E: it ***bergamasca***] **1** Vechi dans popular din Bergam. **2** Melodie după care se dansează bergamasca (**1**). **3** Rasă de oi din Italia.

bergamot, ~ă *a, smf* vz ***pergamut***

bergamut, ~ă *a, smf* vz ***pergamut***

bergeretă *sf* [At: DN^3 / P: *berjeretă* / E: fr ***bergerette***] Mic cântec cu caracter pastoral.

bergheli *vr* [At: DA / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Îvr; fam) A se urâți (de boală, mizerie sau bătrânețe) Si: (pop) *a se rablagi*.

berginizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: fr ***berginisation***] (Chm) Procedeu de obținere a combustibililor lichizi prin hidrogenarea hidrocarburilor grele, a gudroanelor etc.

bergsonian, ~ă [At: DN^3 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***bergsonien***] **1-2** *a* Referitor la Bergson sau bergsonism. **3** *smf* Adept al bergsonismului.

bergsonism *sn* [At: DN^3 / E: fr ***bergsonisme***] Doctrină filozofică a lui Henri Bergson, a cărei categorie centrală e „durata", susținând că adevărul nu e accesibil cunoașterii științifice, ci numai intuiției.

berhoc *s* [At: CHEST. V, 72/35 / A: nct / E: nct] Oaie bătrână Si: *mârșă*.

beri-beri *sn* [At: DEX^2 / S: *beriberi* / E: fr ***béribéri***] Boală din Extremul Orient cauzată de lipsa vitaminei B_1 din organism, caracterizată prin tulburări cardiace și nervoase și apariția unor endeme.

berichițăl *sn* vz ***berichițel***

berichițel *sn* [At: SEZ. V, 37 / V: *~țăl* / Pl: nct / E: ns cf *brighideu*] Bețișor cu laț, pentru sucitul nuielelor.

berigată *sf* vz ***beregată***

beril *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***béryl***] Silicat natural de beriliu și aluminiu, având ca varietăți pietre prețioase de diferite culori.

beriliu *sn* [At: MACAROVICI, CH. 354 / V: ***~um*** / Pl: *~ii* / E: fr ***béryllium***] (Chm) Metal alcalino-pământos, cenușiu, ductil și maleabil, foarte dur, întrebuințat la aliaje și ca dezoxidant Si: (înv) *gluciniu*.

berilium *sn* vz ***beriliu***

berjeră *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: fr ***bergère***] Fotoliu adânc și larg, cu spătar înalt cu rezemători laterale pentru cap.

berjinar *sm* [At: CHEST. II, 8/189 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om fără casă Si: (reg) *barantoc*.

berkeleian, ~ă [At: DN^3 / P: *~cle-ian* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***berkeleyen***] **1-2** *a* Referitor la George Berkeley sau la berkeleism. **3** *smf* Adept al berkeleismului.

berkeleism *sn* [At: DN^3 / P: *~cle-ism* / Pl: *~e* / E: fr ***berkeleysme***] Sistem filozofic al lui George Berkeley, care susține că lucrurile și însușirile lor nu sunt decât senzații ale omului, cauza senzațiilor fiind Dumnezeu.

berkeliu *sn* [At: DN^3 / V: ***~um*** / P: ***~liu*** / E: eg ***berkelium***] Element sintetic radioactiv.

berkelium *sn* vz ***berkeliu***

berlant *sn* vz ***briliant***

berleant *sn* vz ***briliant***

berlej *sn* vz ***berleș***

berleș *sn* [At: VAIDA / V: ***~liș, ~ej*** / Pl: *~uri* / E: mg ***bérlés***] (Reg) **1** Căptușeală. **2** Dos la căciulă, din piele de ied sau iepure.

berliant *sn* vz ***briliant***

berlic *smn* vz ***birlic***

berlină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: fr ***berline***] **1** (Înv) Trăsură mare, închisă, asemănătoare cupeului, cu două banchete față în față. **2** Autoturism cu două sau patru portiere și patru geamuri laterale.

berlinetă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: it ***berlinetta***] Automobil tip berlină de dimensiuni reduse.

berliș *sn* vz ***berleș***

berlui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Trs) A căptuși o haină.

berluială *sf* [At: CHEST. II, 274/330 / Pl: *~ieli* / E: ***berlui*** + *-eală*] (Pop; la casele țărănești) Parte de pridvor bătută cu scânduri Si: *berluitură*.

berluitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***berlui*** + *-tură*] Berluială.

bermă *sf* [At: LTR / Pl: *~me* / E: fr ***berme***] **1** (For) Trecere îngustă între șanț și grămada de pământ rezultată din săparea lui. **2** Banchetă pe taluzurile înalte, lată de circa 1m, pusă pentru a mări stabilitatea.

bernadin *sm* vz ***bernardin^1***

bernardin^1 *sm* [At: ENC. VET. 684 / V: *~adin* / Pl: *~i* / E: ger ***Bernhardiner***] Câine mare, cu părul lung, de culoare albă cu pete roșcate, originar din Elveția, dresat pentru găsirea celor rătăciți în munți Si: *Saint-Bernard*.

bernardin^2, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bernardin***] Călugăr sau călugăriță catolică, din ordinul Sfântului Bernard.

bernavici *smp* vz ***berneveci***

bernă *sf* [At: LTR / E: fr ***berne***] **1-2** (Îs) *Pavilion* (sau *drapel*) *în ~* Pavilion (sau drapel național) coborât pe jumătate în semn de doliu.

bernăvicași *smp* ***berneveci***

berneveci *smp* [At: MANOLESCU, I. 183 / V: ***~navici, ~năvicași, ~venci, ~vici, ~nivici, ~vigi, birnevigi, birni~, brinivici*** / E: nct] (Reg) Pantaloni țărănești largi și lungi, din stofă groasă (de iarnă) Cf *cioareci*, *ițari*.

bernevenci *smp* vz ***berneveci***

bernevici *smp* vz ***berneveci***

bernivici *smp* vz ***berneveci***

bernivigi *smp* vz ***berneveci***

bernsteinian, ~ă [At: DN³ / P: *~ştai-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Bernstein*** + *-ian*] **1-2** *a* Referitor la bernsteinism sau la Bernstein. **3** *smf* Adept al bernsteinismului Si: *bernsteinist*.

bernsteinism *sn* [At: DN³ / P: *~ştai~* / Pl: *~e* / E: ***Bernstein*** + *-ism*] Curent reformist în social-democraţie, apărut în Germania la sfârşitul sec. XIX şi începutul sec. XX, care propaga revizuirea în spiritul liberal a tezelor fundamentale ale filozofiei şi economiei politice marxiste.

bernsteinist, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~ştain~* / Pl: *~işti, ~e* / E: ***Bernstein*** + *-ist*] Bernsteinian (**3**).

berriasian, ~ă [At: DN³ / P: *~si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***berriasien***] (Glg) **1** *sn* Prim etaj al cretacicului inferior. **2** *a* Care aparţine berriasianului (**1**).

bersalier *sm* [At: DA ms / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: it ***bersagliere***] Soldat din trupele de infanterie italiene Cf *vânător de munte*.

bersan *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Ştrengar.

bertă *sf* [At: CV, 1949, nr 7, 33 / P: *~te* / E: fr ***berthe***] (Mol) Broboadă mare de lână, cu ciucuri, purtată pe umeri sau pe cap.

bertelie *sf* vz ***betelie***

bertilonaj *sn* [At: DN³ / P: *~ti-o~* / E: fr ***bertillonage***] Sistem de identificare a criminalilor, bazat pe măsurători ale scheletului omenesc.

bertiţă *sf* [At: POMPILIU, B. 1004 / V: *bet~* / Pl: *~te* / E: ***bartă*** + *-iţă*] (Trs; Ban) **1-2** (Şhp) Bartă (mică). **3** (La sate) Panglică împletită din paie care se pune la pălărie sau cu care se încing fetele peste brâu.

berton *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***berthon***] Barcă cu vâsle, din pânză cauciucată, care se poate strânge după folosire.

besacştea *sf* vz ***besactea***

besactea *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1394 / V: ***~cştea, ~sec~, ~staht~, bis~, bişa~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***beştahta***] (Înv) Cutioară (de lemn) ornamentată, pentru păstrat bijuterii, obiecte de cusut, tutun etc.

besadă *sf* vz ***beseadă***

besăcteluţă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 77 / V: ***bis~*** / Pl: *~te* / E: ***besactea*** + *-ăluţă*] **1-2** (Şhp) Besactea (mică).

besădui *vi* [At: PSALT. HUR., ap. DHLR II 503 / V: ***băs~, ~sed~*** / Pzi: *~iesc* / E: vsl ***бесѣговати***, ucr ***бесiдувати***, mg ***beszélni*** „a vorbi"] **1** (Reg) A băsădi. **2** (Reg) A ţine sfat. **3** (Reg; pex) A completa. **4** (Mol) A fi deprins numai cu un fel de lucru sau de mâncare.

bescăcăre *v* vz ***băscăcăra***

beschie *sf* [At: DAMÉ, T. 112 / V: (reg) ***~stie, beşchiă, bis~, bişchie, bişcire*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Ferăstrău mare pentru buşteni, cu pânza cu dinţi mari, mai lată la mijloc decât la capete, acţionat de doi oameni. **2** (Îf *bişchie*) Cuţit cizmăresc. **3** (Îf *bişche*) Instrument tăios pentru făcut jgheabul şindrilelor.

beseadă *sf* [At: PSALT. SCH. 340 / V: ***~sadă, băsadă*** / Pl: *~de*, (înv) *~săzi* / E: vsl ***бесѣда***, mg ***beszéd***] **1** (Trs) Vorbă. **2** (Trs) Convorbire. **3** (Reg) Anecdotă. **4** (Reg) Ghicitoare.

besearecă *sf* vz ***biserică***

besearică *sf* vz ***biserică***

besectea *sf* vz ***besactea***

besedui *v* vz ***besădui***

besereca *sf* vz ***biserică***

besman *sn* vz ***bezmăn***

besmetic, ~ă *a* vz ***bezmetic***

besmină *sf* [At: CHEST. VI, 15 S / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Îe) ~ **de ceară** Celulă de albină insuficient de mare. **2** (Îae) Vas în care se varsă ceara topită.

besniţă *sf* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~ţe* / E: nct] (Reg) Femeie bătrână.

besondrină *sf* vz ***başordină***

bessi *smp* [At: DEX² / E: lat ***bessi***] **1** Trib trac aşezat în antichitate între Munţii Rodopi şi cursul superior al râului Harghita. **2** Nume al pecenegilor în izvoarele scrise latine.

bestahtea *sf* vz ***besactea***

bestial, ~ă *a* [At: VLAHUŢĂ, D. 306 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bestie*** + *-al*] **1** Animalic. **2** De o cruzime feroce. **3** (Fig) Formidabil. **4** (Fig) Foarte dificil.

bestialitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăţi* / E: fr ***bestialité***] **1** Cruzime feroce. **2** Faptă bestială (**2**).

bestializa *vtr* [At: DN³ / P: *~sti-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***bestialiser***] **1-4** A deveni sau a face să devină bestial (**1-2**).

bestializare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***bestializa***] **1-4** Devenire sau facere a cuiva să devină bestial (**1-2**).

bestiar [At: DA ms / Pl: *~i* sm, *~e* sn, *~ii* / E: fr ***bestiaire***] **1** *sm* Gladiator roman care lupta cu fiarele. **2** *sn* Luptă între oameni şi animale, în circuri. **3** *sn* Antologie medievală de fabule sau povestiri alegorice cu animale Si: (înv) *fiziolog*.

bestie¹ *sf* [At: VLAHUŢĂ, P. 52 / V: (Trs) ***beş~***, (reg) ***beştieraie*** / Pl: *~ii* / E: lat ***bestia***] **1** (Înv) Animal. **2** (Fig) Om cu apucături sau instincte de fiară.

bestie² *sf* vz ***beschie***

best-seller [At: DEX² / P: *bestselăr* / E: eg ***best-seller***] **1-2** *sn*, *a* (Lucrare literară) cu record de vânzări. **3** *smf* (Rar) Autor al unei lucrări (beletristice) de mare succes. **4-5** *sn* Articol sau produs foarte căutat.

beş *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Pop) Băşină. **2** (Bot; îs) *~ul-calului* Gogoaşă (*Lycopordon bovista*). **3** (Arg) Anus. **4** (În limbajul copiilor) Minge.

beşacştea *sf* vz ***besactea***

beşamel *sn* [At: DN³ / V: ***bechamel*** / E: fr ***béchamel***] Sos alb făcut cu smântână.

beşăl *sn* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~şaie* / E: nct] (În graiul minerilor) Odihnă.

beşău *sm* [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Copil mic şi slab.

beşchiă *sf* vz ***beschie***

beşi *v* vz ***băşi***

beşica *v* vz ***băşica***

beşicare *sf* vz ***băşicare***

beşicat¹ *sn* vz ***băşicat¹***

beşicat², ~ă *a* vz ***băşicat²***

beşică *sf* vz ***băşică***

beşicător, ~oare *a* vz ***băşicător***

beşicos, ~oasă *a*, *sf* vz ***băşicos***

beşicuri *snp* [At: PANŢU, PL. / E: nct] (Bot; reg) Păpălău (*Physalis alkekengi*).

beşicuţă *sf* vz ***băşicuţă***

beşină *sf* vz ***băşină***

beşinică *sf* vz ***băşinică***

beşiniţă *sf* vz ***băşiniţă***

beşinos, ~oasă *a* vz ***băşinos***

beşinuţă *sf* vz ***băşinuţă***

beşleagă *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 123/35 / V: ***beşli agă*** / Pl: *~legi* / E: tc ***bèsli agasy***] **1** (În epoca fanariotă şi în poezia populară) Căpitan de beşlii. **2** (Îvr) Om bătrân, neputincios Si: *babalâc, baccea, hodoroagă neputincios, ramolit*. **3** (Îvr) Om (cam într-o ureche), care-şi face dreptate cu pumnul.

beşleg *sn* [At: FURNICĂ, I. C. 43 / V: ***~lug*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Beschlag***] (Gms; nesigur) Garnitură de metal.

beşlegărit *sn* [At: BELDIMAN, TR. 94 / Pl: *~uri* / E: ***beşleagă*** + *-ărit*] (Înv) **1** Dare impusă de beşleagă (**1**). **2** Dare pentru întreţinerea beşlegilor (**1**).

beşlegeşte *av* [At: TEODORESCU, P. P. 612 / E: ***beşleagă*** + *-este*] (În poezia populară; formaţie spontană) Ca beşliii.

beşlegie *sf* [At: ŞIO / Pl: *~gii* / E: ***beşleagă*** + *-ie*] (Înv) Rang de beşleagă (**1**).

beşli aga *sm* vz ***beşleagă***

beşlic *sm* [At: I. GHICA, S. 506 / V: *~ig sn* / Pl: *~ici, ~ice* / E: tc ***beşlic***] **1** (Înv) Monedă turcească de cinci parale, care a circulat şi în Ţara

Românească Si: (Mol) *feudar*. **2** Bucată rotundă de pâslă de pus sub obiectul ce se poartă pe cap.

beșlig *sn* vz ***beșlic***

beșliu [At: CONDICA (1693), ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***beșli***] **1** Corp de cavalerie (turcă), cu slujbă de jandarmi și curieri domnești. **2** Soldat din corpul de beșlii **(1)**. **3** *a* (Rar, îpp) Voinic.

beșlug *sn* vz ***beșleg***

beșniță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***beși***] (Inj) Femeie grasă, leneșă și nesimțită.

beșoandră *sf* vz ***bașordină***

beștăli *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Trs) A comanda.

bește *s* [At: CV, II, 4 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf ger *bestellen*] (Reg) Destrăbălat.

beștea *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 309 / Pl: *~ele* / E: formă sincopată din ***besicea***] (Reg) Pușchea.

beștegală *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 130 / E: nct] (Pop; îcs) *De-a ~la* De-a rostogolul.

beșteleală *sf* [At: BUL. FIL. IV, 108 / Pl: *~eli* / E: ***beșteli*** + *-eală*] Ocară.

beșteli *vtr* [At: PAMFILE, J. II / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1-2** (Pfm) A (se) face de ocară.

beștelire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***beșteli***] Ocărâre.

beștelit[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***beșteli***] Ocărâre.

beștelit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți* / E: ***beșteli***] **1-2** Care s-a făcut sau este făcut de ocară.

beștie *sf* vz ***bestie***[2]

beștieraie *sf* vz ***bestie***[1]

bet *a* vz ***biet***

beta *smi* [At: DEX[2] / E: fr ***bêta***] **1** A doua literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetului b. **2** (Fiz; îs) *Particulă ~* Electron sau pozitron emis de unele substanțe radioactive. **3** (Fiz: îs) *Radiație ~* Flux de particule beta.

betaină *sf* [At: LTR / P: *~ta-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***bétaïne***] (Chm) Derivat trimetilat al glicocolului, existent în plante, mai ales în sfeclă.

betatron *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***bêtatron***] (Fiz) Accelerator de particule ce produce electroni de energii înalte.

betaxină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: nct] Preparat farmaceutic din vitamina B_1.

betcă [At: PAMFILE, I. C. 44 / V: ***beț~*** / Pl: *~curi* / E: nct] **1** *sf* (Trs) Coajă de dovleac copt, curățată de miez, în care se adună sâmburii. **2** *sfp* Bețe încovoiate, lungi de până la 4 m, pe care se întind pieile.

bete *sfp, sm* vz ***bată***

betea *sf* vz ***beteală***

beteag *smf, a* [At: CUV. D. BĂTR. II, 454 / V: ***bit~, biteagă*** / Pl: *~egi, ~eagi, ~ege* / E: mg ***beteg***] (Pop) **1-2** (Om) infirm. **3-4** (Om) bolnav.

beteahnă *sf* vz ***meteahnă***

beteală *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 195 / V: ***pe~*** / Pl: *~ele* / E: ngr ***πετάλενογ***] **1** Fir lung de metal auriu sau argintiu. **2** Podoabă din beteală **(1)** (pentru mirese). **3** (Bot; reg) Orzoaică-de-baltă (*Vallisneria apiralis*). **4** (Bot; îs) *~la-miresei* Floare nedefinită mai îndeaproape. **5** (Bot; reg) Mătasea porumbului.

betegeală *sf* [At: CORESI, EV. 216 / Pl: *~egeli* / V: (reg) ***~tejală, ~tejeală*** / E: ***betegi*** + *-eală*] (Pop) **1** Infirmitate. **2** (Spc) Epilepsie.

betegi [At: CORESI, ap. TDRG / V: (reg) ***~teji*** / Pzi: *~gesc* / E: ***beteag*** *+-i*] **1** *vt* (Pop) A provoca cuiva o infirmitate. **2** *vr* A rămâne infirm. **3-4** *vtr* A (se) răni. **5** *vr* (Spc) A face hernie Si: (reg) *a se surpa*. **6-7** *vtr* A (se) îmbolnăvi.

betegie *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***betegi*** + *-ie*] (Înv) **1** Infirmitate. **2** Rană. **3** Hernie. **4** Îmbolnăvire.

betegire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 30 / Pl: *~ri* / V: (reg) ***~tejire*** / E: ***betegi***] (Pop) **1** Infirmitate. **2** Rană. **3** Hernie. **4** Îmbolnăvire.

betegit[1] *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***~tejit***[1] / Pl: *~uri* / E: ***betegi***] (Pop) **1** Infirmitate. **2** Rană. **3** Hernie. **4** Îmbolnăvire.

betegit[2]***, ~ă*** [At: DOSOFTEI, V. S. 127 / V: (reg) ***~jit, ~ă*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***betegi***] (Pop) **1-2** *smf, a* Infirm. **3-4** *smf, a* Rănit. **5-6** *smf, a* (Om) cu hernie. **7** Îmbolnăvit[2].

betegos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***beteag*** + *-os*] **1** (Trs) Bolnăvicios. **2** (Înv) Care aduce boli. **3** (Înv) Plin de boli.

betegșâg *sn* vz ***beteșug***

betegșig *sn* vz ***beteșug***

beteică *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ici* / E: ***bată*** + *-eică*] (Olt) Fâșie îngustă de stofă.

betejală *sf* vz ***betegeală***

betejeală v vz ***betegeală***

beteji *vtr* vz ***betegi***

betejime *sf* [At: MDA ms / Pl: *~mi* / E: ***beteji*** + *-ime*] (Pop) **1** Infirmitate. **2** (Spc) Epilepsie.

betejire *sf* vz ***betegire***

betejit[1] *sn* vz ***betegit***[1]

betejit[2]***, ~ă*** *a* vz ***betegit***[2]

betejitură *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***beteji*** + *-(i)tură*] (Pop) **1** Infirmitate. **2** (Spc) Epilepsie.

betejune *sf* [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: ***betegi*** + *-une*] **1** (Reg) Infirmitate. **2** (Spc) Epilepsie.

betel [At: ENC. AGR. / Pl: **(1)** *~i*, **(2)** *~e* / E: fr ***bétel***] (Bot) **1** *sm* Frunze ale plantei *Piper melamiris*, cu formă ovală și culoare verde închis. **2** *sn* Mastic considerat drog, realizat dintr-o frunză de betel **(1)** îndoită, un bob de var nestins și un sfert din nuca *Areca catechu*.

beteleancă *sf* [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: *~enci* / E: ***betelie***] Betelie.

beteleică *sf* vz ***betelie***

beteleucă *sf* vz ***betelie***

betelie *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 418 / V: ***bartă, belterie, berte~, ~leică, ~leucă*** / E: ***bată*** cf ger *Börtel*] **1** Fâșie îngustă, cusută în partea de sus a pantalonilor, fustelor etc. Si: (reg) *bată*. **2** Tivitură de sus a pantalonilor, a rochiei etc., prin care se trece un șiret etc. Si: *refec*. **3** (Pex) Margine tivită la gâtul sau mânecile iei sau ale cămășii. **4** (Rar) Cingătoare Cf *bată, bartă*. **5** (Reg; îf *belterie*) Fâșie de pânză sau postav, îngustă și lungă.

beterdisi *v* vz ***bitirdisi***

betermea *sf* vz ***bitirmea***

beteșag *sn* vz ***beteșug***

beteșig *sn* vz ***beteșug***

beteșug *sn* [At: CORESI, ap. GCR I, 26/7 / V: ***~ șig, ~șag***, (îrg) ***~tegșig, ~tegșâg*** / Pl: *~uri* / E: mg ***betegség***] **1** (Trs; înv) Boală. **2** (Mol; înv) Boală epidemică mortală. **3** (Mun; înv) Boală ce produce handicap fizic. **4** (Pop) Infirmitate. **5** (Pop; rar) Epilepsie. **6** (Fig) Defect moral Si: *cusur*. **7** (Fig) Defecțiune.

betișoară *sf* [At: MARIAN, S.R. I, 129 / Pl: *~re* / E: ***bată*** + *-ișoară*] **1-2** Betiță **(1-2)**.

betiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 380 / Pl: *~țe* / E: ***bată*** + *-iță*] **1-2** Bată (mică) Si: *betișoară* **(1-2)**.

betleiem *sn* vz ***vicleim***

betnic, ~ă *a* [At: I. CR. III, 251 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] Bătrân.

beton [At: LTR / Pl: *~oane* / E: fr ***béton***] **1** Amestec de pietriș, nisip, ciment (sau asfalt, var hidraulic etc.) și apă, care se transformă prin uscare într-o masă foarte rezistentă și se folosește în construcții. **2** (Îs) *~ armat* Beton **(1)** turnat peste o armătură de bare metalice. **3** (Îs) *~ vibrat* Beton **(1)** de ciment compactat după turnarea în cofraje prin vibrații, cu aparate speciale. **4** (Spt; îs) *Apărare ~* Apărare supraaglomerată și foarte eficientă. **5** (Fam; fig; d. demonstrații, argumente etc.) Foarte solid.

betona *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr ***bétonner***] A turna beton **(1)** moale în cofraje, săpături în gropi etc.

betonaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***bétonnage***] Betonare.

betonar *sm* vz ***betonier***

betonare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***betona***] Turnare a betonului moale în cofraje, în gropi, pe anumite suprafețe etc. Si: *betonaj*.

betonat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***betona***] **1-2** Construit (sau acoperit) cu beton. **3** (Spt; d. apărare) Foarte eficientă. **4** (Fam; fig; d. argumente, demonstrații etc.) Foarte solid.

betonică *sf* [At: N. LEON, MED. 93 / V: ***~nie*** / Pl: *~ice* / E: lat ***betonica***] (Bot) Vindecea (*Betonica officinalis*).

betonie *sf* vz ***betonică***

betonier *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 162, 11/5 / P: *~ni-er* / V: ***~nar*** / Pl: *~i* / E: ***beton*** + *-ier*] **1-2** Betonist **(1-2)**.

betonieră *sf* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***bétonnière***] Mașină pentru prepararea betonului.

betonist, ~ă *smf* [At: ALAS 3 IX, 1933, 1/5 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***beton*** + *-ist*] **1-2** Muncitor tehnician (sau inginer) specializat în lucrări de beton Si: *betonier* **(1-2)**.

betonit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***bétonite***] Bloc prefabricat de beton pentru îmbrăcămintea de tunel.

betos, ~oasă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 309 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Bețiv **(1)**.

betulacee [At: ENC. AGR. / V: **(2)** ***~ceu*** *sn* / Pl: *~* / E: fr ***bétulacée***] **1** *sfp* Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu flori unisexuate grupate în amenți, care polenizează prin intermediul vântului. **2** *sf* Plantă din familia betulacee **(1)**.

betulaceu *sn* vz ***betulacee***

betunie *sf* vz ***petunie***

bețâc, ~ă *smf, a* vz ***bețiv***

bețârc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ger ***Bezirk***] (Grî) Județ.

bețcă *sf* vz ***betcă***

bețic[1] *sn* vz ***bețișor***

bețic[2], ~ă *smf, a* vz ***bețiv***

beție *sf* [At: COD. VOR. 157 / Pl: *~ii* / E: ***beat*** + *-ie*] **1** Petrecere cu multă băutură (cântec și joc) Si: *băutură, chef*. **2** Stare în care se află omul beat Si: *ebrietate*. **3** (Fig) Stare sufletească de tulburare cauzată de o pasiune. **4** (Fig; îs) *~ de cuvinte* Stil bombastic. **5** Alcoolism. **6** (Îe) **A da în darul ~i** A deveni alcoolic. **7** (Îs) *~ rece* (sau *albă* ori *cu stupefiante*) Toxicomanie. **8** (Îs) *~ia adâncurilor* Stare de euforie provocată de creșterea concentrației azotului în sânge la persoane care coboară la mari adâncimi în oceane și mări.

bețigaș *sn* [At: ZILOT, CRON. 82 / Pl: *~e* / E: ***băț***] **1-2** Bețișor **(1-2)**.

bețișor [At: EMINESCU, P. 248 / V: ***băț~*** / Pl: *~oare* și *~ri* (*sm*) / E: ***băț*** + *-ișor*] **1-2** *sn* Băț (mic) Si: *bețigaș* **(1-2)**. **3** *sm* (Țes; reg; lpl) Bețe pe care stau mosoarele alergătoarei. **4** *sn* (Reg; lpl) Chibrituri.

bețit, ~ă *smf, a* vz ***bețiv***

bețiu, ~ie *smf, a* vz ***bețiv***

bețiv, ~ă [At: CORESI, EV. 18/8 / V: ***bătâu, ~âe, ~țâc, bețâu, ~țâe, ~ic, ~iț, ~iu, ~ie***, / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf lat **bibitivus*] **1-2** *smf, a* (Om) cu viciul beției **(5)** Si: *alcoolic, băutor, bețivan* **(1-2)**. **3** *sm* (Îs) *~ împărătesc* Bețiv **(1)** mare. **4** *sm* (Îvr; pan; îs) *~de cărți* Cartofor înrăit. **5** *a* (D. băuturi spirtoase) Tare Si: (înv) *îmbătător*. **6** *a* (Ent; îs) *Musculiță ~ă* Musculiță care trăiește în roiuri în jurul vaselor cu băuturi alcoolice (*Drosophila melanogaster*) Si: *musculiță (de vin), mușiță, muștiță*. **7** *a* (D. plante) Care cere multă apă.

bețivan, ~ă [At: N. XENOPOL, ap. TDRG / V: (îvr) ***~vlan, vler, ~voi, ~voaie*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***bețiv*** + *-an*] **1-2** *smf, a* Bețiv **(1-2)**. **3-4** *smf* Bețiv **(1)** mare.

bețivănărie *sf* [At: I. CR. II, 325 / Pl: *~ii* / E: ***bețivan*** + *-ărie*] (Rar) Chiolhan.

bețivăni *vtr* vz ***bețivi***

bețivi [At: BIBLIA (1688), 141/2 / Pzi: *~vesc* / E: ***bețiv***] **1** *vi* (Înv) A petrece în beție. **2** *vr* (Fam; gmț) A bea un pic mai mult. **3** *vr* A chefui.

bețivlan, ~ă *smf, a* vz ***bețivan***

bețivler, ~ă *smf, a* vz ***bețivan***

bețivoi, ~oaie *smf, a* vz ***bețivan***

beucă *sf* [At: ȘEZ. II, 149 / V: ***bău~***, (reg) ***bâu~*** / A: **(1)** *beucă* / E: nct] **1** (Reg) Pârâu adânc și cu gropi pe coasta muntelui. **2** (Reg) Prăpastie. **3** Adâncitură strâmtă între dealuri împădurite, considerată loc rău. **4** (Pop; îe) **A da** (sau **a intra**) **în bâucă** A conduce o căruță într-o beucă **(3)**. **5** (Mol) Parte superioară a capului.

beunță *sf* vz ***beuță***

beușag *sn* vz ***belșug***

beușug *sn* vz ***belșug***

beut, ~ă *a* vz ***băut, ~ă***

beutor, ~oare *smf, a* vz ***băutor***

beutură *sf* vz ***băutură***

beuță *sf* [At: LB / V: ***bău~, ~unță, ~ție*** / A: *beuță* / Pl: *~țe* / E: srb ***bioce*** (***bijelac***)] (Min; Trs; Ban) **1** Pietricică (albă și rotundă, din râu). **2** Cremene. **3** Cuarț.

beuție *sf* vz ***beuță***

bevatron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***bévatron***] Accelerator de particule, pentru obținerea electronilor cu energii de ordinul unui miliard de electronvolți.

bevșag *sn* vz ***belșug***

bevșug *sn* vz ***belșug***

bevșugos, ~oasă *s* vz ***belșugos***

bez *av, pp* [At: (a. 1799) URICARIUL III, 7 / E: vsl ***БЕЗꙋ***] (Înv) **1** Afară de... **2** (Îe) **~Vlașca și Teleormanul** Afară de alte folose (mai ales ilicite).

bezaconic, ~ă *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 400/20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: vsl ***БЕЗЗАКОНИКꙋ***] (Îvr) Nelegiuit.

bezaconie *sf* vz ***bazaconie***

bezaconui *vi* [At: PSALT. SCH. 234 / Pzi: *~esc* / E: vsl ***БЕЗЗАКОНОВАТИ***] (Îvr) A comite nelegiuiri.

bezădea *sn* vz ***beizadea***

bezăr *sn* vz ***bezer***

bezărău *sn* [At: JAHRESBER. IV, 326 / V: **(1)** ***băz~, bâz~, ~zer~, ~zereu*** *sm* (Pl: *bezerei*) ***biz~***, / Pl: *~raie* / E: nct] (Reg) **1** Bezer **(1)**. **2** Untură de porc. **3** (Fig) Guler mare.

bezbojnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. HEM. 2148 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Înv) Ateu.

bezcisnec, ~ă *a* vz ***becisnic***

bezdadea *sn* vz ***beizadea***

bezdedee *sf* vz ***beizadea***

bezdnă *sf* vz ***bezna***

bezea *sf* [At: DEX[2] / V: ***biz~*** / Pl: *~zele* / E: fr ***baiser***] **1** (Fam) Sărutare simbolică trimisă cu vârful degetelor. **2** Prăjitură făcută din albuș de ou bătut cu zahăr.

bezeada *sf* vz ***beizadea***

bezedea *sn* vz ***beizadea***

bezedesc, ~ească *a* vz ***beizedesc***

bezer *sms* [At: PAȘCA, GL. / V: ***băzăr, băzară, bâzară, băzană, bâzană*** *sf* (Pl: *~zări, ~zăni*) ***biz~, bizerău, ~zăr*** *sn* (Pl: *~zăre*) / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Mezenter. **2** Grăsime de pe mațe. **3** (La vițel sau miel) Porțiune din intestinul gros. **4** (Fig; la oameni grași) Bărbie. **5** (Fig; îf *~zăr*) Mâneca de la cămașă de la cot în sus. **6** (Fig; îf *băzană, bâzană*) Încrețitură la gulerul iilor femeiești. **7** (Îf *băzană*) Ie.

bezerău *sn* vz ***bezărău***

bezereu *sm* vz ***bezărău***

bezeț *sn* vz ***bizeț***

bezeveni *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A se boieri.

bezevenit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] **1** (Reg) Îmbogățit. **2** Obrăznicit.

bezglasie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 213/1] (Înv) Mutenie.

bezidea *sm* vz ***beizadea***

bezir *sms* vz ***bizirea***

bezmăn *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 58/5 / V: ***besman, ~men*** (A: *~men*), ***bezmăt, ~mân, bezmet bis~, bizman*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol; înv) Embatic.

bezmănar *sm* [At: COD. CALIMAH, ap. ȘIO / V: ***~mătar*** / Pl: *~i* / E: ***bezmăn*** + *-ar*] (Mol; înv) **1** Embaticar. **2** Slujbaș care strângea bezmănul.

bezmănuire *sf* [At: COD. CALIMAH, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: **bezmănui*] (Mol; înv) Strângere a bezmănului.

bezmăt *sn* vz ***bezmăn***

bezmân *sn* vz ***bezmăn***

bezmea *sf* vz ***basma***

bezmet *sn* vz ***bezmăn***

bezmetec, ~ă *a* vz ***bezmetic***

bezmetecie *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~ii* / E: ***bezmetec*** + *-ie*] (Mol; rar) Zăpăceală.

bezmetic, ~ă [At: NECULCE, ap. LET. II, 271/30 / V: ***~tec,*** (înv) ***besne~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ucr ***безматок***] **1-2** *a, av* (Uneori complinit, pop, prin „la minte") Zăpăcit. **3-4** *a, av* Fără rost. **5** *a* (Înv; d. stupi) Fără matcă (sau cu matca stearpă ori falsă).

bezmetici *vi* [At: CONACHI, ap. TDRG / Pzi: *~cesc* / E: ***bezmetic***] (Mol; rar) **1-2** A umbla bezmetic (**1, 3**) Si: *a se năuci, a se ului.*

bezmeticit, ~ă *a* [At: GANE, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bezmetici***] Bezmetic (**1**).

beznatec, ~ă *a* vz ***beznatic***

beznatic, ~ă *a* [At: POPA, V. 240 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bezná*** + *-atic*] **1** Întunecos. **2** Umbros.

beznă *sf* [At: COD. VOR. 173 / V: ***băz~, bâz~,*** (înv) ***~zdnă,*** (înv) ***~nie*** / Pl: *~ne* / E: vsl ***бездна***] (Adesea fig) **1** (Înv) Abis. **2** (În scrieri religioase) Adâncimea iadului. **3** Întuneric mare. **4** (Îs *întuneric ~*) Întunecime desăvârșită. **5** Negură groasă.

beznie *sf* vz ***beznă***

beznic, ~ă *a* [At: POP, ap. GCR II, 294 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***beznă*** + *-nic*] (Rar; îpp; d. cai) Negru (ca bezna).

bezoar *sn* [At: DN^3 / P: *be-zoar* / Pl: *~e* / E: fr ***bézoard***] Concrețiune calculoasă, din resturi vegetale sau păr, în tubul digestiv al unor patrupede.

bezpopovăț, ~ă *smf, a* [At: N. DUNĂREANU, SĂM. VI, 379 / V: *~ovț* / Pl: *~i, ~e* / E: rs ***беспоповец***] **1-2** (Persoană) dintr-o sectă religioasă de lipoveni, fără preoți.

bezpopovț, ~ă *smf, a* vz ***bezpopovăț***

bezrebărnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 98$_1$ / V: ***bezsr-*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Înv) Incoruptibil.

bezsrebărnic, ~ă *a* vz ***bezrebărnic***

bgciuli *v* vz ***biciului***

bgizdare *sf* [At: PRECUP, P. 11 / Pl: *~dări* / E: nct] (Păs; reg) Perete din față al unei colibe de păstori.

bi- [At: DA / E: fr ***bi-***] Element de compunere însemnând „de două ori", „dublu", care servește la formarea de substantive și adjective.

bia^1 *i* [At: CADE / E: nct] (Mun; Olt) Cuvânt cu care se strigă o femeie sau o fată Cf *fă! fato, fetițo, leliță.*

bia^2 *i* vz ***bâia^1***

bia^3 *sm* [At: SADOVEANU, T. F. 96 / E: nct] (Șhp) **1-2** Apelativ pentru un frate mare (și drag).

biacid *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~acizi* / E: fr ***biacide***] **1-2** (Substanță) care are două funcțiuni acide.

biadea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: tc ***büade***] (Dob) Lotcă cu fundul lat și prora ascuțită.

bianual, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bi-*** + ***anual***] **1-4** *a, av* (Care se produce sau apare) de două ori pe an. **5-8** *a, av* (Care se produce sau apare) o dată la doi ani. **9** *a* (D. plante) Care poate da două recolte pe an. **10** *a* (D. plante) Cu ciclu de vegetație de 2 ani.

biatlon *sn* [At: DEX^2 / P: *bi-a~* / Pl: *~oane* / E: rs ***биатлон***] Probă sportivă ce constă în parcurgerea a 20 km pe schiuri și tragerea la țintă a 20 de focuri în diverse puncte ale traseului.

biatlonist, ~ă *smf, a* [At: DEX^2 / P: *bi-a-* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***biatlon*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care practică biatlonul.

biatomic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 48, 81 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biatomique***] (Chm; d. o substanță) Care conține doi atomi.

biaz *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 268/3 / P: *bi-iaz* / Pl: *~uri* / E: tc ***beyaz***] (Trm) Hârtie cu semnătură sau pecete în alb.

biaxial, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~xi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biaxial***] Cu două axe.

biban *sm* [At: ANTIPA, F. I. 10-14 / Pl: *~i* / E: bg ***бибан***] **1** Pește răpitor de apă dulce, cu laturile corpului acoperite cu dungi negre transversale, cu carnea albă, gustoasă Si: *buboi, costraș, costriș, costruș, ghiban-cu-pana-roșie, ghigorț, răspăr* (*Perca fluviatilis*). **2** (Iht; îs) *Ghiban-alb* Specia *Cerina cernua*. **3** (Reg) Om căruia îi place să bea și să mănânce.

bibană *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] Bivoliță.

bibazic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bibasique***] (Chm) Care are două funcțiuni bazice.

bibcă *sn* vz ***bică***

bibelou *sn* [At: DA ms / V: (iuz) ***biblou*** / Pl: *~ri* / E: fr ***bibelot***] Mic obiect decorativ.

biber *sm* [At: HOGAȘ, DR. 69 / V: ***~bir*** / Pl: *~i* / E: ger ***Biber***] **1** (Zlg) Castor. **2** Blană de castor. **3** Haină confecționată din biber (**2**).

biberet *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~eți* / E: ger ***Biberet***] **1** Blăniță de culoare maro-roșcat imitând blana de biber (**1**), obținută prin sacrificarea mieilor carnabat de câteva luni. **2** Pluș moale gri sau maro, din lână sau fibre sintetice, folosit la gulere, căciuli etc.

biberon *sn* [At: DA / Pl: *~oane* / E: fr ***biberon***] **1** Sticluță cu capac de cauciuc ca un sfârc, pentru alăptarea artificială. **2** (Imp) Vârf de cauciuc ca un sfârc al biberonului.

bibi^1 [At: MARIAN, NA. 425 / E: nct] (Trs; înv) **1** *i* Cuvânt prin care cineva este oprit să atingă ceva (fierbinte, murdar, etc.) Cf *hârși, bâia, bâja, caca.* **2** *s* (În limbajul copiilor) Durere.

bibi^2 *si* [At: ALECSANDRI, T. 1680 / E: fr ***bibi***] (Frm; fam) Termen de mângâiere pentru cineva drag Si: *dragă, iubit, puică, scump.*

bibic^1 *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ici* / E: mg ***bibic***] (Orn; Trs) Nagâț (*Vanellus vanellus*).

bibic^2, ~ă *smf* [At: CARAGIALE, T. II, 84 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *bibi^2*] (Înv; fam) Termen de dezmierdare Si: *drag, iubit,* (gmț) *bibiloi.*

bibic^3 *s* [At: H II, 81 / Pl: net / E: nct] (Reg; rar) Haină de damă.

bibică *sf* vz ***bicaș***

bibilică *sf* [At: MARIAN, O. III, 273 / V: ***pipi~*** / Pl: *~ici* / E: ns cf bg *бибa*, srb *biba*] **1** Pasăre domestică din familia fasianidelor cu pene negre-cenușii împestrițate cu alb și cu o proeminență cornoasă pe frunte Si: *găină-de-mare, găină-cu-mărgăritare,* (Trs) *bibiță, câtă, pichere, pichiriță, pichie,* (Buc) *pică, pichiură, pipică* (*Numida meleagris*). **2** (Reg) Plantă erbacee cu flori pestrițe cu pete albe, violete sau roșii (*Fritillaria meleagris*).

bibiloi *sm* [At: H IX, 493 / Pl: *~* / E: ***bibilică*** + *-oi*] **1** (Orn) Masculul bibilicii (**1**). **2-3** (Șhp) Bibic^2 (drag).

bibiloaică *sf* [At: MARIAN, O. II, 273 / Pl: *~ice* / E: ***bibiloi*** + *-oaică*] Bibilică (**1**).

bibiluri *snp* [At: I. GHICA, ap. TDRG / E: mg ***bibíla***] **1** Dantelă lucrată (cu acul) sau cusătură cu colțișori, aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămășii. **2** (Pgn) Lucruri migăloase.

bibir *sm* vz ***biber***

bibițele *sfp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Afaceri mărunte.

biblic, ~ă *a* [At: (a. 1836) URICARIUL VII, 183 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biblique***] **1** Care aparține Bibliei (**1**). **2** Referitor la Biblie (**1**). **3** Din timpul Bibliei. **4** Asemănător cu Biblia (**1**). **5** Străvechi.

biblicist *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 515 / Pl: *~iști* / E: ***biblic*** + *-ist*] (Rar) Specialist în studiul Bibliei.

biblie *sf* [At: BIBLIA (1688) / Pl: *~ii* / E: lat ***biblia***] **1** Carte sacră a mozaismului și a creștinismului, cuprinzând Vechiul Testament și Noul Testament, acesta din urmă recunoscut doar de creștini Si: *Sfânta Scriptură.* **2** (Fig) Carte voluminoasă. **3** (Fig) Carte fundamentală a unei literaturi sau științe.

biblio- [At: DN^3 / P: *~bli-o~* / E: fr ***biblio-***] Element prim de compunere, cu semnificația „carte", „referitor la cărți".

bibliobuz *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***bibliobus***] Autobuz amenajat ca bibliotecă itinerantă.

biblioclast, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~bli-o~* / Pl: *~aşti, ~e* / E: nct] (Liv) Distrugător de cărţi.

bibliofag, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *~bli-o~* / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***bibliophague***] **1-2** (Insectă) care se hrăneşte cu celuloza din hârtie.

bibliofil, ~ă [At: RUSSO, S. 50 / P: *~bli-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bibliophile***] **1-2** *smf* Iubitor (şi colecţionar) de cărţi rare şi preţioase. **3** *a* (Îs) *Ediţie ~ă* Carte rară, frumoasă, preţioasă, editată în condiţii grafice deosebite. **4** *a* (Îas) Ediţie de lux.

bibliofilie *sf* [At: DA ms / P: *~bli-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***bibliophilie***] **1** Pasiune de a cunoaşte, de a evalua şi a colecţiona cărţi rare şi preţioase. **2** Ramură a bibliologiei care studiază cărţile rare şi valoarea lor artistică.

bibliofilistic, ~ă [At: DEX² / P: *~bli-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bibliofil*** + *-istic*] **1-2** *a* (Rar) De bibliofil (**1-2**). **3-4** *av* Ca bibliofilii (**1-2**).

bibliofilm *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***bibliofilm***] Copie a unui text (preţios) pe film fotografic.

bibliofob *sm* [At: DEX² / P: *~bli-o~* / Pl: *~i* / E: ger ***Bibliophobe,*** eg ***bibliophobe***] Duşman al cărţilor.

bibliofobie *sf* [At: DEX² / P: *~bli-o~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Bibliophobie,*** eg ***bibliophobia***] Ură faţă de cărţi.

bibliognozie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***bibliognosie***] (Rar) Cunoaştere a cărţilor din punctul de vedere al valorii preţului şi istoricului lor.

bibliograf *sm* [At: DA ms / P: *~bli-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***bibliographe***] Specialist în bibliografie (**3**).

bibliografia *vt* [At: DN⁴ / Pzi: *~iez* / E: fr ***bibliographier***] A selecţiona, a clarifica, a descrie şi a ordona publicaţiile dintr-un anumit domeniu sau referitoare la o profesie.

bibliografic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~bli-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bibliographique***] **1-4** Care aparţine bibliografiei (**1-4**). **5-8** Care se referă la bibliografie (**1-4**). **9-12** Specific bibliografiei (**1-4**). **13-16** Care provine de la bibliografie (**1-4**).

bibliografie *sf* [At: IORGA, L. I. 96 / P: *~bli-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***bibliographie***] **1** Listă (cu indicaţii asupra titlului, anului şi locului tipăriturii) a lucrărilor unui autor sau a celor referitoare la o anumită problemă. **2** Carte care cuprinde o bibliografie (**1**). **3** Ramură a bibliologiei care se ocupă cu descrierea, aprecierea, sistematizarea şi răspândirea publicaţiilor. **4** Material informativ asupra unei probleme.

bibliografiere *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: ***bibliografie***] Selecţionare, clasificare, descriere şi adnotare a publicaţiilor.

biblioIog, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *~bli-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***biblioIogue***] Specialist în bibliologie.

bibliologic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~bli-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bibliologique***] **1** Care aparţine bibliologiei. **2** Referitor la bibliologie. **3** Specific bibliogiei. **4** Care provine de la bibliologie.

bibliologie *sf* [At: DA ms / P: *~bli-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***bibliologie***] Studiu al cărţii ca fenomen al vieţii sociale, cuprinzând istoria, producţia şi răspândirea cărţii.

biblioman, ~ă *smf, a* [At: DA ms / P: *~bli-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bibliomane***] **1-2** (Persoană) care are o pasiune excesivă pentru cărţi, pentru raritatea lor, pentru modul în care sunt legate etc.

bibliomanie *sf* [At: DA ms / P: *~bli-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***bibliomanie***] Pasiune exagerată pentru cărţi.

biblioraft *sn* [At: NOM. MIN. I, 131 / P: *~bli-o~* / Pl: *~uri* / E: ***biblio*** [tecă] + ***raft***] Clasor în formă de carte pentru păstrarea actelor, a corespondenţei etc.

bibliotecar, ~ă *smf* [At: (a. 1803) URICARIUL III, 30 / V: *~ticar, vivlio~ sm* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bibliothécaire***] Persoană care asigură funcţionarea unei biblioteci.

bibliotecă *sf* [At: (a. 1828) URICARIUL VII, 181 / V: *~tică* / A: *~otecă* / P: *~bli-o~* / Pl: *~eci* / E: fr ***bibliothèque,*** lat ***bibliotheca***] **1** Dulap sau mobilă cu rafturi pentru ţinut cărţi. **2** Încăpere în care se păstrează şi se citesc cărţi. **3** Colecţie de cărţi, periodice, foi volante, imprimate etc. **4** Instituţie care colecţionează cărţi, periodice etc. spre a le pune în mod organizat la dispoziţia cititorilor. **5** (Fig; îs) *~ ambulantă* Persoană care are cunoştinţe vaste. **6** (Îrn; înv; şîs *~ca Grimaud* după numele unei forme de cărţi de joc) Cărţi de joc. **7** Nume dat unei serii de cărţi cu caractere comune, publicate de aceeaşi editură.

bibilioteconomic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~bli-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bibliothéconomique***] **1** Care aparţine biblioteconomiei. **2** Care se referă la biblioteconomie. **3** Specific biblioteconomiei. **4** Care provine de la biblioteconomie.

biblioteconomie *sf* [At: LTR / P: *~bli-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***bibliothéconomie***] Ramură a bibliologiei care se ocupă cu formarea, administrarea şi organizarea bibliotecilor.

bibliotecuţă *sf* [At: LM / Pl: *~ţe* / E: ***bibliotecă*** + *-uţă*] **1-8** (Şhp) Bibliotecă (**1-4**) (mică).

bibliotehnică *sf* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: fr ***bibliotechnie***] Tehnică a producerii materiale de cărţi.

biblioticar, ~ă *smf, a* vz ***bibliotecar***

bibliotică *sf* vz ***bibliotecă***

biblist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***bibliste***] (Rar) Specialist în biblistică.

biblistică *sf* [At: DN³ / E: ger ***Biblistik***] Studiul Bibliei (**1**).

biblou *sm* vz ***bibelou***

biboarcă¹ *sf* [At: DENSUSIANU, Ţ. H. 309 / Pl: *~rce* / E: nct] (Reg) Bivoliţă.

biboarcă² *sf* [At: CHEST. VIII, 39/2 / Pl: *~rce* / E: nct] (Reg) Sortiment de brânză nedefinit mai îndeaproape.

bibol, ~ă *smf* vz ***bivol***

biboliţă *sf* vz ***bivoliţă***

bic *sm* [At: GOROVEI, C. 371 / V: (reg) ***bică, bugă, bigă*** / Pl: *bici* / E: bg ***бик***, srb ***bik***] **1** (Reg) Taur Cf *bugă, buhai*. **2-3** (Reg; şhp) Mânzat. **4** (Reg) Bou. **5** (Ban) Ţap.

bicameral, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bicaméral***] (D. sistemul reprezentativ al unui stat) Care are două adunări reprezentative (camere).

bicameralism *sn* [At: MDA ms / Pl: *~e* / E: fr ***bicaméralisme***] Bicamerism.

bicamerism *sm* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***bicamérisme***] Sistem politic cu două adunări legislative Si: bicameralism.

bicarbonat *sm* [At: DA ms / Pl: *~aţi* / E: fr ***bicarbonate***] **1** Sare a acidului carbonic, în care un atom de hidrogen a fost înlocuit printr-un metal. **2** (Şîs *~ de sodiu*) Sare în formă de pulbere albă, folosită în farmacie şi în bucătărie.

bicarbură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: fr ***bicarbure***] **1** Carbură cu doi atomi de carbon. **2** (Înv; îs) *~ de hidrogen* Gaz aerian.

bicarpelar, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bicarpelaire***] (Bot; d. gineceu) Format din două carpele.

bicaş *sn* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *~az* (Pl: *~ aji*), ***ghi ~,*** (Trs) ***~şău,*** (Pl: *~şei*) *~şeu*, ***~căşeu*** / Pl: *~i* / E: mg ***békasó*** „sarea-broaştei"] (Min) **1** (Trs; Mol) Cremene. **2** (Trs; Mol) Cuarţ. **3** (Îf *bghicaj*) Bolovan alb, cristalin Si: (pop) *sarea-mâţei*. **4** (Îf *ghi~*) Piatră albă pentru fabricarea sticlei.

bicaşău *sm* vz ***bicaş***

bicaşeu *sm* vz ***bicaş***

bicaşuţ *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***bicaş*** + *-uţ*] **1** Pietricică. **2** (Lpl) Boabe.

bicaţ *sm* vz ***becaţ***

bicauă *sf* [At: BUL. FIL. IV, 87 / V: (reg) ***bgicăuă, ghi~*** / E: nct] (Reg) Piedică la ambele picioare de dinainte ale unui cal.

bicaz *sm* vz ***bicaş***

bică *sf* [At: ŞEZ. VII, 177 / V: ***bib~*** / Pl: *bice* / E: nct] (Reg) **1** Pietricică. **2** (Îf *bib~*) Pietricică albă.

bicăjel *sn* vz ***bicăşel***

bicăşel *sm* [At: PÂRVESCU, C. 77 / V: ***~ăjel,*** (reg) ***ghi~, bigăjel*** / Pl: *~ei* / E: ***bicaş*** + *-el*] **1** Pietricică. **2** (Lpl) Boabe.

bicăşeu *sm* vz ***bicaş***

bicătoare *sf* [At: PAŞCA, GL. / E: nct] (Reg) Castron.

bicău *s* [At: BARTÓK, ap. DA / E: nct] (Trs) Plantă furajeră.

bice *i* [At: CHEST. V, 77 / E: nct] (Reg; rep) Cuvânt cu care se strigă după oi.

bicefal, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bicéphale**] **1** *a* (D. animale) Cu două capete Si: *bicefalic* (**1**). **2** *sm* Monstru cu două capete. **3** *a* (Fig; d. o instituție, conducere etc.) Cu doi conducători Si: *bicefalic* (**2**).

bicefalic, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: **bicefal** + *-ic*] **1-2** Bicefal (**1, 3**).

bicefalie sf [At:DA ms / Pl: *~ii* / E: **bicefal** + *-ie*] Însușire a unui animal bicefal (**1**).

bicentenar [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bicentenaire**] **1** *a* Care durează de două secole. **2** *sn* Împlinire a două secole de la un eveniment (important). **3** *sn* (Cel de-)al doilea centenar.

biceps sm [At: CĂLINESCU, E. O. II, 266 / Pl: *~psi* / E: fr, lat **biceps**] **1** Mușchi cu extremitatea superioară despărțită în două ligamente. **2** (Uz curent) Mușchi dintre umăr și cot, care face să se îndoaie antebrațul.

biceu sn [At: DENSUSIANU, Ț. H. 309 / Pl: ? / E: mg **becsii**] (Reg) **1** Preț al unui obiect. **2** Despăgubire ce trebuie plătită Cf *biciului*.

bicher sm [At: HODOȘ, P. P. 176 / V: *bec~* / Pl: *~i* / E: mg **betyár**] **1** (Trs; Ban) Om ștrengar și chefliu. **2** (Reg) Cioban ajuns asociat al stăpânului.

bicherai sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; gmț) Bicherie Cf *bicheri* (**1**).

bicheraș sm [At: TEODORESCU, P. P. 490 / V: *bec~* / Pl: *~i* / E: **bicher** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Bicher (**1-2**) (drag).

bicheresc, ~ească a [At: ZEITSCHRIFT XVII, 392 / Pl: *~ești* / E: **bicher** + *-esc*] (Trs; Ban) **1** Specific bicherului (**1**). **2** Care se referă la bicher (**1**). **3** Care aparține bicherului (**1**). **4** Care provine de la bicher (**1**).

bicherește av [At: DA / E: **bicher** + *-ește*] Ca bicherii (**1**).

bicheri [At: ȘEZ. II, 149 / V: (reg) *~chiri* / Pzi: *~resc* / E: **bicher**] **1** *vi* (Trs; Ban) A se ține de chefuri și ștrengării. **2** *vi* (Reg) A tâlhări. **3** *vt* (Mol) A face un lucru cu migală Cf *băciui, migăi, mocăi*.

bicherie sf [At: ZEITSCHRIFT XVII, 392 / Pl: *~ii* / E: **bicheri** + *-ie*] (Trs; Ban) Stare de bicher (**1**) Si: *bicherit*.

bicherit sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: **bicheri**] Bicherie.

bichiri v vz **bicheri**

bichirină sf [At: ȘEZ. II, 149 / Pl: *~ne* / E: **bichiri** + *-ină*] Femeie care bicherește (**3**).

bichiș sn vz **dichis**

bichișeu sn [At: CV, III, 3 / E: mg **békaso**] Pietricică.

bichiu sn [At: H III, 312 / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

bici sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 319/15 / V: (reg) *sb~, zb~, sgi~* / Pl: *bice*, (rar) *~uri* / E: vsl **бичь**] **1** Obiect alcătuit dintr-o curea sau o împletitură de curele ori de cânepă, legată de un băț, cu care se lovesc sau se îndeamnă vitele Cf *arșa, biciușcă, camgie, corbaci, frișcă, gârbaci, harapnic, iușcă, strămurare*. **2** Lovitură dată cu biciul (**1**). **3** (Mol; înv; îe) **A porni (a purcede) în ~** A porni imediat. **4** (Mol; înv; îae) A porni în goană. **5** Flagel. **6** (Pex; îla; d. oameni) **~ul lui Dumnezeu** Rău. **7** (Pfm; irn; îe) **A face din căcat** (sau **rahat**) **~** Exprimă imposibilitatea de a face din nimic un lucru de calitate.

bicicaș[1] sn [At: (a. 1814) DOC., ap TDRG / Pl: *~i* / E: mg **bicskás**] (Mgm) Pungaș.

bicicaș[2] sm vz **bicigaș**

bicicletă sf [At: BACOVIA, O. 234 / Pl: *~te* / E: fr **bicyclette**] **1** Vehicul pentru o persoană cu două roți de diametre egale, mișcarea produsă de două pedale fiind transmisă printr-un lanț roții din spate Cf *velociped*. **2** (Îs) *~ tandem* Bicicletă pentru două persoane, fiecare acționând câte o pereche de pedale. **3** (Pfm; îe) **A(-i) lua (cuiva) caii de la ~** A nu avea ce-i face. **4** (Fig; dep) Ochelari.

biciclic, ~ă a [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: **bi-** + **ciclu**] Cu două cicluri.

biciclism sn vz **ciclism**

biciclist, ~ă [At: SAHIA, U. R. S. S. 7 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **bicycliste**] **1-2** *smf, a* (Persoană) care umblă pe bicicletă Cf *velocipedist*. **3** *smf* Ciclist.

biciclu sn [At: DA / Pl: *~le, ~ri* / E: fr **bicycle**] Velociped cu două roți inegale, prima fiind roata motoare.

bicigaș sm [At: (a. 1814) DOC., ap TDRG / V: *~icaș* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Îngrijitor de cai. **2** Surugiu.

bicilui v vz **biciului**

bicioaică sf vz **picioică**

biciocă sf vz **picioică**

bicioică sf vz **picioică**

bicisnic, ~ă smf, a, av, vz **becisnic**

bicișor sn [At: CREANGĂ, A. 3 / V: *~iuș~* (P: *bi-ciu-*) / E: **bici** + *-șor*] **1-2** (Șhp) Bici (**1**) (mic) Si: *biciuleț* (**1-2**), *biciuț* (**1-2**).

bicitoc sm [At: DA ms / Pl: *~oci* / E: mg pop **bécsitök**] (Reg) Dovleac.

biciui [At: DOSOFTEI, V. S. 61 / V: *sb~, zb~* / Pzi: *~esc, biciui* / E: **bici**] **1-2** *vtr* A (se) lovi cu biciul. **3-4** *vtr* (Pex) A (se) lovi cu ceva (ca biciul), producând usturime Si: *a (se) flagela*. **5-6** *vtr* A (se) lovi cu cravașa. **7** *vt* (Fig) A critica fără cruțare. **8** *vt* (Fig) A satiriza.

biciuială sf [At: BASSARABESCU, ap CADE / P: *~ciu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: **biciui** + *-eală*] **1-5** Biciuire (**1-5**).

biciuire sf [At: MACEDONSKI, O. I, 153 / Pl: *~ri* / E: **biciui**] **1** Lovire cu biciul (**1**) Si: *biciuială* (**1**), *biciuit[1]* (**1**), *biciuitură* (**1**). **2** Lovire cu un obiect asemănător cu biciul Si: *biciuială* (**2**), *biciuit[1]* (**2**), *biciuitură* (**2**). **3** Lovire cu cravașa Si: *biciuială* (**3**), *biciuit[1]* (**3**), *biciuitură* (**3**). **4** (Fig) Critică usturătoare Si: *biciuială* (**4**), *biciuit[1]* (**4**), *biciuitură* (**4**). **5** (Fig) Satirizare.

biciuit[1] sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **biciui**] **1-5** Biciuire (**1-5**).

biciuit[2], ~ă a [At: GALACTION, O. 169 / Pl: *~iți, ~e* / E: **biciui**] **1** Lovit cu biciul. **2** Lovit cu un obiect asemănător cu biciul. **3** Lovit cu cravașa. **4** (Fig) Criticat fără cruțare. **5** (Fig) Satirizat.

biciuitor, ~oare a [At: DA ms / P: *~ciu-i-tor* / Pl: *~i, ~oare* / E: **biciui** + *-tor*] (Adesea fig) **1** Care biciuiește (**4**). **2** (Fig) Usturător.

biciuitură sf [At: DA ms / P: *~ciu-i~* / Pl: *~ri* / E: **biciui** + *-(i)tură*] **1-5** Biciuire (**1-5**).

biciula v vz **biciului**

biciuleț sn [At: MATEESCU, B. 122 / P: *~ciu-leț* / Pl: *~e* / E: **bici** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Bicișor (**1-2**).

biciuli v vz **biciului**

biciului [At: (a. 1825) IORGA, S. D. XII, 296 / V: *~li* (reg), **bgciuli**, *~la* / Pzi: *~esc* / E: mg **becsülni**] **1** *vt* (Trs; Mol; mgm) A evalua. **2** *vt* (Trs; Mol; mgm) A taxa. **3** *vt* (Trs; Mol; mgm) A aprecia. **4** *vt* (Reg; îf *~li*) A sechestra avutul cuiva. **5-6** *vtr* (Reg) A (se) vedea. **7** *vt* (Sst) A băsădui.

biciuluit, ~ă a [At: (a. 1609) URICARIUL XVII, 4 / Pl: *~iți, ~e* / E: **biciului**] **1** Evaluat. **2** Taxat. **3** (Trs; Mol; mgm) Apreciat. **4** (D. avutul cuiva) Sechestrat. **5** (Reg) Văzut. **6** (Sst) Băsăduit.

biciușcă sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 200/20 / V: (Mol; rar) **~utcă, sb~, ghi~** / Pl: *~ști*, (înv) *~șce* / E: **bici** + *-ușcă*] **1** Cravașă. **2** Bici scurt și subțire Cf *f(r)ișcă*.

biciușcuță sf [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: **biciușcă** + *-uță*] (Rar; șhp) **1-2** Biciușcă (**2**) (mică).

biciușor sn vz **bicișor**

biciutcă sf [At: DA ms / Pl: *~e* / E: **bici** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Bicișor (**1-2**).

biciuț sn vz **bicișor**

biclean sm [At: BĂCESCU, P. 183 / Pl: *~eni* / E: nct] (Iht; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.

biclorură sf [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr **bichlorure**] Compus cu doi atomi de clor.

bicolor, ~ă a [At: BĂLCESCU, M. V. 599 / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bicolore**] Care are două culori.

biconcav, ~ă a [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr **biconcave**] Care are două fețe concave (opuse).

biconcavitate sf [At: LTR / Pl: *~tăți* / E: **biconcav** + *-itate*] Însușire de a fi biconcav.

biconvex, ~ă a [At: LTR / Pl: *~ecși, ~e* / E: fr **biconvexe**] Care are două fețe convexe (opuse).

biconvexitate sf [At: LTR / Pl: *~tăți* / E: **biconvex** + *-itate*] Însușire de a fi biconvex.

bicord, ~ă [At: CADE / Pl: *~rzi, ~e* a, *~uri* sn / E: it ***bicordo***] **1** *a* (D. instrumente muzicale) Cu două coarde. **2** *a* (D. un acord) Cântat pe două coarde. **3** *sn* Acord de două note muzicale.

bicordatură *sf* [At: CERNE, D. M. / Pl: *~ri* / E: ***biocord*** + *-atură*] (Muz) Gamă dublă executată pe un instrument cu coarde.

bicorn, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~uri*, (nob) *~oarne* / E: fr ***bicorne***] **1** *a* Care are două coarne. **2** *a* (Atm; îs) *Uter ~* Uter cu jumătatea superioară dublă. **3** *sn* Pălărie bărbătească (de uniformă) cu două colțuri.

bicotidian, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***biquotidien***] (Rar) Care are loc de două ori pe zi.

bicromat *sn* [At: MACAROVICI, CH. 404 / Pl: *~ați*, (rar) *~e* / E: fr ***bichromate***] **1** Sare obținută prin tratarea cu acid a cromatului unui metal. **2** (Îs) *~de potasiu* Sare cristalizată, portocalie, întrebuințată ca oxidant și colorant.

bicromic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 404 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bichromique***] Cu doi atomi de crom.

bicstit *sn* vz ***biscfit***

biculi *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A se împăca.

bicuspid, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***bicuspide***] (D. unele formații anatomice) Cu două vârfuri.

bicuță *sf* [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] Juncă.

bida *sf* vz ***bedă***

bidă¹ *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Glumă.

bidă² *sf* vz ***bedă***

bide *sn* vz ***bideu²***

bidenar *sm* vz ***bidinar***

bideu¹ *sn* [At: NICA, L. VAM. / V: ***bide*** / Pl: *~uri*, (rar) *~ee* / E: fr ***bidet***] **1** Vas al closetului pentru toaleta intimă. **2** (Pex) Vas de faianță pentru spălat al closetului.

bideu² *sm* vz ***bedă***

bidi *vi* [At: BUD, P. P. 26 / Pzi: *~desc* / E: ***bidă***] (Mar) A pătimi.

bidibiu *sm* vz ***bidiviu***

bidideie *snp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Grămadă de lucruri de care te împiedici.

bididel *sm* [At: ȘEZ. I, 183 / Pl: *~ei* / E: ***bididiu*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Bidiviu.

bididie *sf* [At: CV II, 4/ Pl: *~ii* / E: nct] Vorbă de nimic.

bididiu *sm* vz ***bidiviu***

bidiganie *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 30/19 / V: ***~diha~*** / Pl: *~gănii* / E: ns cf *bâzdâganie*] (Îvr) Dihanie.

bidihanie *sf* vz ***bidiganie***

bidihoale *sfp* [At: CV II, 4 / E: nct] Animale sălbatice.

bidinar *sm* [At: PAMFILE, CR. 80 / V: ***~den~*** / Pl: *~i* / E: ***bidinea*** + *-ar*] **1** Fabricant de bidinele. **2** Vânzător de bidinele. **3** Spoitor de case.

bidinăreasă *sf* [At: ALAS, 22 IX 1935, 4/6 / P: *~rea-să* / Pl: *~ese* / E: ***bidinar*** + *-easă*] **1** Fabricantă de bidinele. **2** Vânzătoare de bidinele. **3** Spoitoare de case.

bidinea *sf* [At: ALECSANDRI, T. 412 / V: (reg) ***badana*** / Pl: *~ele* / E: tc ***badana***] Pensulă mare, de obicei rotundă (cu coadă lungă), pentru văruit.

bidineluță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 2 / V: ***bădănăl~, bădănuță*** / Pl: *~țe* / E: ***bidinea*** + *-uță*] Bidinea mică, pentru trasatul brâielor pe pereți și la ferestre.

bidiri *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Trs; rar) A ocărî.

bidiviu *sm* [At: MOXA, 388/36 / V: ***~dibiu, ~didiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***bedevî***] **1** Cal de rasă arabă. **2** Cal ager, frumos și iute Cf *sireap*. **3** (În povești) Cal năzdrăvan. **4** (Mun; înv; fig) Om mic și slab, dar ager.

bidon *sn* [At: CAZIMIR, GR. 88 / Pl: *~oane* / E: fr ***bidon***] **1** Vas pentru păstrarea și transportul lichidelor. **2** Ploscă de ținut apă sau altă băutură. **3** Conținut al unui bidon. **4-5** (Nob) (Vas de) sticlă. **6** (Arg; lpl; fig) Sâni.

bidonvil *sn* [At: DEX² / V: ***bidonville*** / Pl: *~uri* / E: fr ***bidonville***] Cartier sărăcăcios cu locuințe improvizate, la periferia marilor orașe.

bidus *a* [At: DA / Pl: nct / E: mg ***büdös***] (Trs; mgm) **1** Murdar. **2** Leneș.

bie *sn* [At: DEX² / E: fr ***biais***] **1** Linie oblică. **2** Direcție oblică. **3** (Îlav) **În ~** Oblic. **4** (Ccr) Fâșie de material textil tăiată oblic, utilizată în croitorie.

bied, ~ă *a* vz ***biet***

biedă *sf* vz ***bedă***

biedermeier *a* [At: DN³ / P: *bi-dăr-ma-ier* / E: ***Biedermeier***] (Îs) *Stil ~* Stil~ de mobilier, caracterizat prin forme simple, suprafețe netede, lemn curbat, cu aspect general greoi.

bief *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***bief***] Porțiune de canal sau de râu între două baraje sau ecluze.

biel *a* vz ***băl***

bielă *sf* [At: PONI, F. 167 / P: *bi-e~* / Pl: *~le* / E: fr ***bielle***] Organ de mașină în formă de bară rigidă articulată, care transformă mișcarea rectilinie în mișcare de rotație și invers.

bieletă *sf* [At: DEX² / P: *bi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***bielette***] Bielă de dimensiuni mici, la unele motoare sau mașini.

bielorus, ~ă [At: DEX² / Pl: *~uși, ~e* / E: rs ***белорус***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Bielorusiei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Bielorusia. **5** *smp* Populație care locuiește în Bielorusia. **6** *a* Care aparține Bielorusiei. **7** *a* Care aparține bielorușilor (**5**). **8** *a* Privitor la Bielorusia. **9** *a* Privitor la bieloruși (**5**). **10** *a* Care este specific Bielorusiei. **11** *a* Care este specific bielorușilor (**5**). **12** *sf* Limbă vorbită în Bielorusia.

bielșug *sn* vz ***belșug***

bienal, ~ă [At: ENC. AGR. 337 / P: *bi-e~* / E: fr ***biennal***, lat ***biennalis***] **1** *a* Care durează doi ani. **2** *a* Care are nevoie de (un ciclu de) doi ani pentru a se dezvolta. **3** *a* (D. plante) Care dă recolte la doi ani după semănare. **4-5** *sf, a* (Eveniment) care are loc o dată la doi ani.

bieniu *sn* [At: DA ms / P: *bi-e-niu* / E: lat ***biennium***] (Rar) Perioadă de doi ani Cf *trieniu*.

biert *sn* vz ***birt***

biet, biată [At: MUSTE, ap. GCR II 25/34 / V: (reg) ***bet, beată*** / Pl: *bieți, biete* / E: ns cf vsl ***бегинү***] **1-2** *smf, a* (Om) vrednic de milă Si: *sărman*. **3** *a* (D. morți) Regretat. **4** *a* Vrednic de dispreț. **5** *a* Fără însemnătate.

bietuc, ~ă *smf, a* [At: ȚIPLEA, P. P. / P: *bie-tuc* / E: ***biet*** + *-uc*] (Rar; șhp) **1-4** Bietuleț (**1-4**).

bietuleț, ~ă *smf, a* [At: JIPESCU, O. 34 / P: *bie-tu~* / E: ***biet*** + -(*u*)*leț*] **1-4** (Rar; șhp) Biet (**1-2**) (drag) Si: *bietuc* (**1-4**).

biețire *sn* [At: CV II, 5 / A: nct / E: nct] Judecătorie de ocol.

bifa¹ *vt* [At: DEX² / Pzi: *~fez* / E: fr ***biffer***] **1** A pune un mic semn (în formă de „v") la anumite cifre sau cuvinte dintr-un registru, dintr-o listă etc. spre a ști că au fost verificate. **2** (Fig) A rezolva.

bifa² *vt* [At: DA ms / Pzi: *~fez* / E: nct] (La jocul de cărți) **1** A numi ponta. **2** A se retrage.

bifare *sf* [At: DEX² / Pl: *~fări* / E: ***bifa¹***] **1** Marcare a unor cifre sau a unor cuvinte dintr-un registru cu litera „v", ca semn că au fost verificare Si: *bifat¹* (**1**). **2** (Fig) Rezolvare.

bifat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bifa¹***] **1-2** Bifare (**1-2**).

bifat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bifa¹***] **1** Însemnat cu un „v", după ce a fost verificat. **2** (Fig) Rezolvat.

bifazat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***biphasé***] (Elt) Difazat.

bifazic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf *bifazat*] (Elt) Bifazat.

bifid, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***bifide***, lat ***bifidus***] **1** (Atm; d. vase de sânge) Care este despărțit în două Si: *bifidat* (**1**). **2** (Bot; d. frunze) Despicat (incomplet) în două părți Si: *bifidat* (**2**).

bifidat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bifid*** + *-at*] **1-2** Bifid (**1-2**).

bifilar *a* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg ***biphilar***, fr ***bifilaire***] (Teh; d. cabluri electrice) Format din doi conductori izolați între ei.

biflor, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biphlor***] (Bot; d. plante) cu două flori.

bifocal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bifocal***] **1** (D. lentile) Cu două distanțe focale diferite. **2** (D. ochelari) Cu lentile bifocale (**1**).

bifoliat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bi-*** + ***foliat***] Cu două foliole Si: *bifoliolat*.

bifoliolat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bi-*** + ***foliolă***] Bifoliat.

biforă *a* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: nct] (Aht; d. o fereastră, o ușă etc.) Împărțită în două printr-o colonetă, fiecare despărțitură fiind terminată cu un arc.

bifornița *sf* vz ***vifornița***

biftec *sn* [At: I. IONESCU, M. 684 / V: (îrg) ~ ***tigă*** *sf*, ***beefstek, befsteec*** / A: *~tec* / Pl: *~uri* / E: fr ***bifteck***] **1** Felie de carne de vacă friptă. **2** (Îrg; îf *~tigă*) Fel de friptură.

biftigă *sf* vz ***biftec***

biftui *v* vz ***ghiftui***

bifurca *vtr* [At: I. IONESCU, M. 68 / Pzi: 3 *~furcă* / E: fr ***bifurquer***] **1-2** A (se) despărți în două ramuri, direcții sau sensuri.

bifurcare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***bifurca***] **1** Despărțire în două ramuri, direcții sau sensuri Si: *bifurcație* **(1)**. **2** (Ccr) Loc unde se bifurcă ceva Si: *bifurcație* **(2)**.

bifurcație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***bifurcation***] **1-2** Bifurcare **(1-2)**.

big¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ger ***Biegung***] **1** (La cartoane) Linie de îndoire executată prin presare. **2** Mașină, asemănătoare unei prese, cu care se fac biguri **(1)** Si: *mașină de biguit*.

big² *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: din inițialele ***B*** (ăcănie) + ***I*** (ndustriale) + ***G*** (ospodina)] Unitate comercială complexă.

bigam, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bigame***] **1-2** (Persoană) care are două soții, respectiv, doi soți. **3-4** (Jur) (Persoană care a contractat două căsătorii în paralel.

bigamie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***bigamie***] **1-2** Situație a persoanei bigame **(1, 3)**. **3** (Jur) Infracțiune penală ce constă în încheierea unei căsătorii, de către o persoană căsătorită, fără a i se fi desfăcut căsătoria anterioară.

bigaz *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***bi-*** + ***gaz***] Amestec de două gaze (folosit drept combustibil).

bigă¹ *sf* [At: LTR / Pl: *bigi* / E: fr ***bigue***] **1** Aparat pentru încărcat și descărcat mărfuri în porturi, format din două sau trei brațe de sprijin unite printr-o bară prevăzută cu scripeți. **2** (Arg) Penis.

bigă² *sf* [At: DN³ / Pl: *~ge* / E: lat ***biga***] Car roman, de obicei cu două roți, tras de doi cai.

bigă³ *sm* vz ***bic***

bigăjel *sm* vz ***bicășel***

bigășea *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 210 / V: (reg) ***bicăjea*** / Pl: *~ele* / E: ***bicaș*** + *-ea*] Bicășel.

big band *sn* [At: DN³ / P: *big-bend* / Pl: *~uri* / E: eg ***big band***] Orchestră mare de jaz, incluzând peste 20 de membri.

big bang *sn* [At: DEX² / P: *~beng* / E: eg ***big bang*** (theory)] (Ast) Explozie (ipotetică) mare ce a inițiat expansiunea universului observabil.

bigbaș *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Supraveghetor într-o fabrică.

bigeminism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***bigéminisme***] (Med) Tulburare a ritmului inimii, cu sistole reduse între sistole normale.

bigeneric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf lat ***bis-*** de două ori, ***genus-*** gen] (D. plante) Hermafrodit.

bighilău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~laie* / E: ger ***Bügler***] (Reg) Fier de călcat.

bighili *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ger ***bügeln***] (Reg) A călca rufe.

bighilușă *sfp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *bigură, bighiroancă*] (Trs) Bucăți de aluat frământate cu cartofi și puțină făină, fierte în apă și apoi prăjite în untură.

bighiroancă *sf* [At: VICIU, GL. / P: *~roan~* / Pl: *~nce* / E: ns cf *bigură*] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

bighistan *sm* [At: C V III, 5 / A: nct / E: nct] Petrecere.

bigi-bigi *sni* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 167 / E: ns cf tc *cici bici*] Pastă gelatinoasă comestibilă (roșie), dulce, amestecată cu miez de nucă, asemănătoare cu rahatul.

bignonia *sf* [At: DN³ / E: fr ***bignonia***] (Bot) Arbore decorativ cu frunze mari, în formă de inimă, și flori albe, originar din America sau Asia.

bignoniacee *sf* [At: DN³ / P: *~ni-a-ce-e* / E: fr ***bignoniacées***] (Bot) **1** (Lpl) Familie de plante gamopetale, cuprinzând plante lemnoase ca bignonia, catalpa etc. **2** (Șls) Plantă din familia bignoniacee **(1)**.

bigosi *vt* [At: ȘEZ. II, 149 / V: ***bhi~*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Mol; rar) A îngrămădi într-un ungher.

bigot, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 347 / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***bigot***] **1-2** (Persoană) care urmează, în mod rigid, toate preceptele rituale ale unei religii Si: *habotnic, bisericos*. **3-4** (Prt; fig) (Persoană) care manifestă o atitudine rigidă, intolerantă în anumite chestiuni.

bigoterie *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 25 / Pl: *~ii* / E: fr ***bigoterie***] (Liv) Bigotism.

bigotism *sm* [At: CARAGIALE, T. I, 239 / V: (rar) *~izm* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***bigotisme***] Atitudine, comportare de bigot Si: *bigoterie*.

bigotizm *sm* vz ***bigotism***

bigrilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***bigrille***] (Elt) Tub electronic cu două grile.

bigudiu *sn* [At: ALAS, 10 IV 1938, 7/3 / Pl: *~ri* (P: *~di-uri*) / E: fr ***bigoudi***] Mic obiect de toaletă feminină, de obicei cilindric, în jurul căruia se răsucește și se fixează o șuviță de păr, pentru a o ondula.

bigui *vt* [At: DA ms / P: *~gu-i* / Pzi: *~iesc* / E: ***big¹***] A face biguri¹ **(1)** unui carton.

biguină *sf* [At: DN³ / P: *bi-ghi-nă* / E: sp, fr ***biguine***] **1** Dans popular din Antile, cu ritm langouros și muzică melodioasă. **2** Melodie după care se execută biguina **(1)**.

biguit *sn* [At: NOM. MIN. I, 371 / P: *~gu-it* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***bigui***] **1** Operare de biguri **(1)**¹ pe un carton. **2** (Îs) *Mașină de* ~ Big¹ **(2)**.

bigură *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ri* / E: nct] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*)

bihăi *vi* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 309 / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Reg) A striga la oi.

bihăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bihăi***] (Reg) Strigare la oi Si: (reg) *bihăit¹*

bihăit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bihăi***] (Reg) Bihăire.

bihăit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bihăi***] (Reg; d. oi) La care se strigă.

bihindisi *v* vz ***bindisi***

bihindisire *sf* vz ***bindisire***

bihindisit¹ *sn* vz ***bindisit¹***

bihindisit², ~ă *a* vz ***bindisit²***

bihoancă *sf* vz ***bihuncă***

bihol *sm* vz ***bivol***

biholiță *sf* vz ***bivoliță***

bihorel *sm* vz ***viforel***

bihorean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Bihor*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația județului Bihor. **3-4** *smf, a* (Om) originar din județul Bihor. **5** *smp* Populație care locuiește în județul Bihor. **6** *a* Care aparține județului Bihor. **7** *a* Care aparține bihorenilor **(5)**. **8** *a* Privitor la județul Bihor. **9** *a* Privitor la bihoreni **(5)**. **10** *a* Care este specific județului Bihor. **11** *a* Care este specific bihorenilor **(5)**.

bihoreancă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ence* / E: ***bihorean*** + *-că*] **1** Femeie originară din județul Bihor. **2** Locuitoare a județului Bihor.

bihori *v* vz ***vifori***

bihorire *sf* vz ***viforire***

bihorit¹ *sn* vz ***viforit¹***

bihorit², ~ă *a* vz ***viforit²***

bihorniță *sf* vz ***viforniță***

bihul *sm* vz ***bivol***

bihuncă *sf* [At: BUL. FIL. VI, 163 / V: *~hoan~* (pl: *~hoance*) / E: ucr ***бигунки***] **1** Trăsură ușoară (de obicei un scăunel pe două roți) trasă de un singur cal, pentru alergările la trap. **2** Trăsură ușoară cu patru roți, trasă de un cal.

bii *i* [At: LM / E: fo] (Are) Strigăt cu care se cheamă curcile.

biiodură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***biiodure***] (Chm) Sare cu două molecule de iod.

bijectiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bijectif***] (Mat; d. funcții) Care este, în același timp, surjectivă și injectivă.

bijecție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***bijection***] (Mat) Funcție bijectivă.

biji¹ *i* vz ***bâia***

biji² *vtr* [At: DA ms / E: ***biji***] **1-2** (Reg) A (se) frige.

bijire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***biji²***] (Reg) Frigere.

bijit¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***biji²***] (Reg) Frigere.

bijit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***biji²***] (Reg) Fript².

bijoacă *sf* [At: CREANGĂ, P. 195 / V: *~og sm* (pl: *~ogi*) / Pl: *~ace* / E: nct] (Mol; Buc) Cal bătrân, slab și urât Si: *mârțoagă* Cf *dârlog, dârjog*.

bijog *sm* vz ***bijoagă***

bijoi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oaie* / E: ***bij-*** + ***-oi***] (Trs) **1** Șipot. **2** Fel de fântână.

biju *an* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***bijoux***] (Frm; pretențios) Bijuterie.

bijucă *sm* [At: BUL. FIL. IV, 110 / Pl: (nob) *~uci* / E: nct] **1-2** (Șhp) Cățel (mic).

bijuterie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***bijouterie***] **1** Obiect de podoabă făcut din metal nobil (și pietre prețioase) Si: (înv) *giuvaer*. **2-3** Magazin unde (se fac și) se vând bijuterii **(1)**.

bijutier *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***bijoutier***] **1-2** Persoană care face sau vinde bijuterii Si: *giuvaergiu*.

bikini *sn* [At: DEX² / Pl: ~ / E: eg ***bikini***, fr ***bikini***] Costum feminin de baie, din două piese de dimensiuni reduse.

bil *sm* [At: I. NEGRUZZI S. VI, 479 / E: fr ***bill***] **1** (În Anglia și SUA) **1** Proiect de lege prezentat parlamentului. **2** Lege votată de parlament. **3** (Înv; îs) ~ *de indemnitate* Act prin care parlamentul aprobă o dispoziție (nereglementată de lege) a guvernului sau a unui ministru.

bilabial, ~ă *sn, a* [At: DA ms / P: *~bi-al* / Pl: *~e* / E: fr ***bilabial***] (Fon) **1-2** (Sunet) care se articulează cu ambele buze.

bilabiat, ~ă *snf, a* [At: ENC. AGR. / P: *~bi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***bilabié***] (Bot) **1-4** (Caliciu, corolă sau floare) care seamănă cu buzele unei guri deschise.

bilanț *sn* [At: HASDEU, I. C. 41 / Pl: *~uri* / E: ger ***Bilanz***] **1** Tablou contabil al activului și pasivului unei întreprinderi sau al unei activități financiare într-o perioadă de timp. **2** (Îe) **A depune ~ul** A se declara în faliment. **3** (Fig) Prezentare rezumativă a unei situații. **4** (Fig) Rezultat sintetic al activității dintr-o perioadă. **5** (Îe) **A face ~ui** A rezuma, caracterizând și apreciind rezultatele. **6** (La organism; îs) ~ *nutritiv* Raportul dintre ingerare și eliminare.

bilanțier, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***bilanț*** + ***-ier***] **1** *a* De bilanț **(1)**. **2** *a* Referitor la bilanț **(1)**. **3-4** *a* Întocmit pe baza (sau în vederea) bilanțului **(1)**. **5** *a* (Îs) *Contabil* ~ Contabil specializat în bilanțuri **(1)**. **6** *sn* Registru cu bilanțuri **(1)**.

bilateral, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bilatéral***] **1** Care are două părți (sau laturi) opuse, simetrice. **2** Care se referă la cele două părți (laturi) simetrice ale unui întreg. **3** (Îs) *Solduri ~e* Solduri care arată pasivul și activul. **4** (Bot; d. organele plantelor) Așezat la dreapta și la stânga unei axe. **5** (D. date, contracte, convenții) Care obligă, în mod reciproc, părțile implicate Cf *sinalagmatic*. **6** (Îs) *Tratat* ~ Tratat semnat între două state.

bilateralism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***bilateral*** + ***-ism***] (În comerțul internațional) Acord între două țări privind bunurile și serviciile schimbate între ele.

bilă¹ *sf* [At: DIONISIE, C. 201 / Pl: *~le* / E: bg ***било***] **1-2** Trunchi de arbore sau bucată de lemn (de brad) din care se taie bucăți de câțiva metri lungime. **3** Bucată dintr-o bilă¹ **(1)**. **4** Scurtătură de brad. **5** (Pfm; îe) **Parcă ar fi ridicat la ~le** Definește o persoană care se vaită de oboseală tot timpul.

bilă² [At: MAIORESCU, D. II, 122 / Pl: *~le* / E: fr ***bille***] **1** (Mică) sferă făcută din diferite materiale și întrebuințată în diferite scopuri (la rulmenți, la unele jocuri, la votare etc) Si: (înv) *gogonea*. **2** (Fam; îs) ~ *albă* Vot pozitiv. **3** (Fam; îs) ~ *neagră* Vot negativ. **4** (Înv; la notarea studenților; îs) ~ *albă* Calificativ de „foarte bine“ sau „bine“. **5** (Înv; la notarea studenților; îs) *~roșie* Calificativ între „bine“ și „suficient“. **6** (Înv; la notarea studenților; îs) *~neagră* Calificativ de „insuficient“. **7** (Irn; fig) Cap. **8** (Fam; îe) **A atinge la ~** A lovi în cap. **9** (Fam; îe) **A fi atins la ~** A fi țicnit.

bilă³ *sf* [At: PARHON, B. 47 / Pl: *~le* / E: fr ***bile***, lat ***bills***] (Med) **1** Fiere. **2** Lichid secretat de fiere.

bilătruc *sm* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***ghi~*** / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Butuc de lemn gros și greu.

bildungsroman *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ger ***Bildungsroman***] (Lit) Roman care prezintă procesul de formare a unui caracter.

bildungsromanesc, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: ***bildungsroman*** + ***-esc***] (Lit; rar) **1** De bildungsroman. **2** Care se referă la bildungsroman.

bileală *sf* [At: CANTEMIR, IST. 115 / Pl: *~eli* / E: ucr ***бигунки***] (Îrg) **1** Fard alb. **2** Pudră albă. **3** (Spc) Carbonat de plumb.

bilentilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: ***bi-*** + ***lentilă***] Sistem optic cu 2 lentile, obținute prin secționarea în diametru a unei lentile convergente.

bilet *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 289 / Pl: *~e* (înv) *~turi* / E: fr ***billet***] **1** Scrisoare de câteva rânduri Si: *răvaș* Cf *țidulă*. **2** Bucată de hârtie cuprinzând o informație scrisă sau tipărită. **3** (Iuz; îs) ~ *de identitate* Buletin de identitate. **4** Bucată mică de hârtie sau de carton imprimată care conferă cuiva un drept temporar. **5** (Îs) ~ *de bancă* Bancnotă. **6** (Fam; îs) ~ *verde* Dolar. **7** (Îs) ~ *ipotecar* Înscris de împrumut al statului cu scadență scurtă. **8** (Îs) ~ *de ordin* Hârtie prin care o persoană se obligă să plătească altei persoane o sumă de bani la cererea acesteia din urmă Si: *cambie* Cf *trată, poliță*.

biletă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***bilette***] (Teh) Țaglă.

bilețel *sn* [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: ***bilet*** + ***-el***] **1-4** (Șhp) Bilet **(1-2)** (mic).

bilezic *sn* [At: HURMUZAKI XI, 397 ap DHLR / Pl: net / tc ***bilezik***] (Trî) Brățară.

bili [At: DOSOFTEI, V. S. 143 / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** *vt* (Trs; Mol) A înălbi. **2** *vr* A se farda cu fard alb Cf *bileală*.

biliar, ~ă [At: LTR / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biliaire***] **1** Care se referă la bilă³ **(1)**. **2** Care aparține bilei³ Si: **(7)** *bilios* (înv; imp). **3** (Îs) *Veziculă ~ă* Organ în care se acumulează bila³ între digestii. **4** (Îs) *Calcul* ~ Piatră la vezicula biliară. **5** (Îs) *Funcție ~ă* Ansamblu de procese prin care se produce bila³ **(2)**. **6** (Îs) *Acizi ~i* Acizi organici aflați în bilă³**(2)** care formează, cu multe substanțe insolubile în apă, combinații moleculare solubile în apă, care sunt resorbite de organism prin mucoasa intestinală.

biliard¹ *sn* [At: EMINESCU, N. 37 / P: *~li-ard* / Pl: *~e* / E: it. ***biliardo***, rs ***бильярд***] **1** Joc în care un număr de bile² **(1)** sunt deplasate pe o masă specială prin lovirea uneia dintre ele cu tacul². **2** Masă acoperită cu postav (verde), cu marginile puțin ridicate și elastice, pentru biliard¹ **(1)**.

biliard² *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***billard***] (Rar) Bilon.

biliardgiu *sf* vz ***biliargiu***

biliargiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / V: (nob) ***~rdgiu*** / P: *~li-ar~* / Pl: *~ii* / E: ***biliard*** + ***-giu***] (Fam) Jucător (pasionat) de biliard.

biliceadnă *sf* [At: DA ms / Pl: *~cedne* / E: nct] (Reg) Beuță.

biligeneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***biligenèse***] Procesul de formare a bilei³ **(2)**.

bilincv, ~ă *a* vz ***bilingv***

bilincvism *sn* vz ***bilingvism***

biling, ~ă *a* vz ***bilingv***

bilinguism *sm* vz ***bilingvism***

bilinguu, ~uă *a* vz ***bilingv, ~ă***

bilingv, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 165, 5/6 / V: (înz) ***~guu, ~guă***, (rar) ***~ng, ~ă***, (înv) ***~ncvă*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bilingue***] **1** Care utilizează, în mod curent și la fel de bine, două limbi. **2** Scris în două limbi.

bilingvism *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***~guism*** / Pl: *~e* / E: fr ***bilinguisme***] **1-2** (Sin) Fenomen de utilizare curentă, de către o persoană, a două limbi diferite.

bilion *sn* [At: CLIMESCU, A. 11 / P: *~li-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***billion***] **1** Miliard. **2** O mie de miliarde.

bilios, ~oasă *a* [At: HASDEU, I. C. 179 / P: *~li-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***bilieux,*** lat ***biliosus***] (Rar) **1** Care suferă de un exces de secreție biliară. **2** Care are la bază o secreție biliară excesivă. **3** (Îs) *Temperament ~* Temperament irascibil. **4** (Îs) *Ten ~* Ten gălbejit. **5** (Fig) Melancolic. **6** (Fig) Ursuz. **7** (Înv; imp; d. boli) Biliar (**2**).

bilire *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 239 / Pl: *~ri* / E: nct] Înălbire.

bilirubină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 624 / Pl: (nob) *~ne* / E: fr ***bilirubine***] Pigment biliar, derivat al hemoglobinei, care se află în sânge, bilă[3] și în calculii biliari.

bilirubinemie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bilirubinémie***] (Med) Prezența bilirubinei în sânge.

bilit[1] *sn* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***bili***] (Trs; Mol) Înălbit[1].

bilit[2], ~ă *a* [At: CREANGĂ, A. 66 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Trs; Mol) Înălbit[2].

bilitoare *sf* [At: POP, ap. DDRF / V: (reg) ***ghi~*** / Pl: *~* / E: ***bili*** + *-(i)toare*] Locul unde se înălbește pânza.

bilitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 143₁ / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bili*** + *-(i)tor*] **1** *a* Care înălbește. **2** *smf* (Înv) Persoană care spală rufe.

bilitoriu *sm* vz ***bilitor***

biliverdină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 624 / Pl: *~e* / E: fr ***biliverdine***] Pigment verde, derivat prin oxidarea bilirubinei.

bilnic, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) Isteț.

bilobat, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***bilobé***] Împărțit în doi lobi.

bilocular, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 16 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biloculaire***] (Bot; d. organele plantelor) Cu două cavități separate de un perete.

bilogie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bilogie***] (Liv) Dilogie.

bilon *sn* [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: fr ***billon***] **1** (Frî) Monedă măruntă de aramă sau bronz. **2** (Agr) Ridicătură de pământ de-a lungul unui rând de plante cultivate.

bilonare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: fr ***billonage***] (Agr) Executare a biloanelor (**2**).

bilșug *sn* vz ***belșug***

bilșugare *sf* vz ***îmbelșugare***

bilșugos, ~oasă *a* vz ***belșugos***

bilț *snm* vz ***zbilț***

bilțari *smp* [At: CHEST. II, 220/243 / A: (pbl) *~țari* / E: nct] (Reg) Balustrade de lemn.

bilță *sf* [At: I. CR. V, 278 / Pl: *~țe* / E: nct] Dovleac în care s-au pus lațuri pentru a prinde păsări.

bilunar, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***bi-*** + ***lunar*** (după fr ***bimensuel***)] **1-3** Care are loc, se produce, apare o dată la două luni Si: *bimensual* (**1-3**). **4-6** Care are loc, se produce, apare de două ori pe lună Si: *bimensual* (**4-6**).

biman, ~ă *smf, a* [At: GALACTION, O. I, 305 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bimane***] **1-2** (Ființă) cu două mâini.

bimanitate *sf* [At: DN[3] / E: nct] (Rar) Caracter biman (**2**).

bimbaș *sm* vz ***bimbașă***

bimbașă *sm* [At: (a. 1788) IORGA, S. D. VIII, 105 / V: ***~aș,*** (pop) ***~mpașă*** / A și: *~șa* / Pl: *~și, ~șale* / E: tc ***bimbași***] (Înv) **1** Comandant peste 1000 de soldați în armata turcă. **2** (Fam; îe) **A trăi ca (un) ~** A trăi în belșug.

bimbiric *sm* [At: DA ms / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~ici* / E: nct] Prichindel.

bimbirică *sf* vz ***bimbiric***

bimensual, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~su-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bimensuel***] **1-6** Bilunar (**1-6**).

bimestrial, ~ă *a, av* [At: DA ms / P: *~tri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bimestriel***] **1-6** (Care are loc, se produce sau apare) la două luni.

bimestru *sn* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr ***bimestre***] (Frm) Perioadă de două luni.

bimetal *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***bimétal***] (Teh) **1** Produs realizat prin unirea mecanică a două metale. **2** Organ alcătuit din două rigle de metale diferite sudate care, datorită dilatațiilor termice diferite, poate servi drept indicator.

bimetalic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bimétallique***] **1** Alcătuit din două metale diferite. **2** (D. un sistem monetar) Bazat pe bimetalism Si: *bimetalist* (**2**).

bimetalism *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***bimétallisme***] Sistem monetar bazat pe dublu etalon, aur și argint.

bi-metalist, ~ă [At: DA ms / V: ***bi-metalist*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ***bimétalliste***] **1** *sm* Adept al bimetalismului. **2** *a* Bimetalic (**2**).

bimetalist *sm, a* vz ***bimetalist***

bimilenar, ~ă *a, av* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bimilénaire***] **1-4** (Care durează sau are o vechime) de (circa) două mii de ani.

bimileniu *sn* [At: DEX[2] / P: *~ni-u* / Pl: *~ii* / E: ***bi-*** + ***mileniu***] (Rar) Perioadă de două mii de ani.

bimolecular, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bimoléculaire***] (Fiz; Chm) Cu două molecule.

bimotor, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***bimoteur***] **1** *a* Cu două motoare. **2** *sn* Avion cu două motoare.

bimpașă *sm* vz ***bimbașă***

bina *sf* [At: (a. 1794) URICARIUL XI, 314 / V: (rar) ***bena*** *sf* / Pl: *~le* / E: tc ***bina***] (Înv) **1** Clădire în construcție sau în reparație. **2-3** Clădire (mare) Cf *hardughie*. **4** Dependință.

bina-emini *sm* [At: ȘIO / E: tc ***bina-emini***] (Trî; în epoca fanariotă) Inspector de clădiri.

binagiu *sm* [At: CARAGIALE, T. II, 70 / Pl: *~ii* / E: ***bina*** + *-giu*] (Îvr) **1** Constructor. **2** Antreprenor de construcții.

binar, ~ă *a* [At: PONI, F. 262 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***binaire,*** lat ***binarius***] **1** (Mat) Care are la bază numărul 2. **2** Compus din două unități. **3** Care se divide în câte două elemente. **4** (Bot) Cu organele dispuse perechi. **5** (Îs) *Relație ~ă* Relație între doi termeni. **6** (Muz; îs) *Subdiviziune ~ă* Subdiviziune a unui timp în două, patru sau opt părți egale.

binaritate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: ***binar*** + *-itate*] (Mat) Însușirea de a se diviza în două elemente.

bind[1] *sn* [At: (a. 1715) DOC., ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: tc ***bend***] (Trî) Steag.

bind[2] *sn* [At: MOLIN, V. T. / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Țes) Armură. **2** (Lpl) Nervură decorativă la cotorul unei cărți legate.

binder *sn* [At: DEX[2] / E: ger ***Binder***] Strat de beton asfaltic folosit ca strat de legătură între fundația unui drum și stratul de uzură, ca fundație la trotuarele de asfalt etc.

bindeu *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ee* (ns) / E: mg ***böndö***] (Reg) **1** (Șîs) *~de oaie* Burduf de oaie. **2** (La animale) Stomac.

bindi *vtr* [At: DA / Pzi: *~desc* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) îndesa. **3-4** A (se) îngrămădi.

bindilic *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Îrg; la femei) Bluză de pânză îmbrăcată în timpul lucrului, pentru a proteja hainele.

bindisi *vi* [At: CREANGĂ, P. 251 / V: ***benghesi, been~,*** (înv) ***bihin~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***βεγγεδισω***] (Constr. cu pp „de") A se sinchisi (de...).

bine [At: COD. VOR. 126 / E: ml ***bene***] **1** *av* În mod prielnic, avantajos. **2** *av* (Îe) **A(-i) prinde cuiva ~ (să...)** A-i fi de folos... **3** *av* (Îe) **A(-i) veni cuiva ~ (să...)** A fi avantajat de o situație. **4** *av* (Îe) **A-i merge ~** A prospera. **5** *av* (Îe) **A sta ~** A fi într-o situație avantajoasă. **6** *av* (Îae; rar) A fi bogat. **7** *av* (Îe) **~ ai (sau ați) venit (sănătos, sănătoși), fii (sau fiți) ~venit (sau veniți), ~ te-am (sau v-am) găsit (sănătos, sănătoși) 8** *av* (Îe) **Îmi pare ~ (de cunoștință)** Formulă folosită când faci cunoștință cu cineva. **9** *av* (Îe) **A(-i) fi (cuiva) ~** A fi sănătos. **10-11** *av* (Îe) **A se (sau a-l) face ~** A se face (sau a face pe cineva) sănătos. **12** *av* (Îe) **(Ce), nu ți-e ~** (Ce), nu ești sănătos? **13** *av* (Îae) (Ce), ești nebun? **14** *av* Conform regulilor eticii sociale Si: *cuminte, cuviincios*. **15** *av* (Îe) **A trăi (sau a se avea) ~ cu cineva** A trăi în înțelegere. **16** *av* (Pop; îe) **A se avea ~ cu cineva** A se iubi cu cineva. **17** *av* (Fam; îe) **~ ți-a făcut !** Așa se cuvenea să-ți facă. **18** *av* (Îe) **Șezi ~** Astâmpără-te. **19** *av* Conform regulilor esteticii Si: *agreabil, frumos, minunat*. **20** *av* (D. haine; îe) **A sta (sau șade) ~** A se potrivi. **21** *a* (D. oameni) Armonios dezvoltat (și elegant). **22** *av* În

concordanță cu adevărul Si: *clar, deslușit, exact, lămurit, limpede, precis*. **23** *av* (Îe) **A vedea ~** A observa. **24** *av* (Îlav) **De-a ~lea** Cu adevărat. **25** *av* (Îe) **Vezi ~ că** Firește. **26** *av* (Îe) **Ba ~ că nu** Desigur. **27** *av Bine, facem așa!* Exprimă o afirmație. **28** *av* (Îe) **(Că) ~ zici** Ai dreptate. **29** *av* (Îe) **Ei ~ ...** După cum spuneam... **30** *av* Cu atenție. **31** *av* Cu grijă. **32** *av* Deplin. **33** *av* (La comparativ) Mult. **34** *av* Mult și prielnic. **35** *av* (D. obiecte; îe) **A pune ~** A ascunde. **36** *av* (Îe) **A pune ~** (pe cineva) A ponegri. **37** *av* (Îe) **A se pune ~ (cu cineva)** A face pe plac (cuiva). **38** *av* (Îe) **A aranja ~ (pe cineva)** A bate bine. **39** *av* (Îae) A pune într-o situație proastă (prin intrigi). **40** *sns* Ceea ce aduce mulțumire sau folos cuiva. **41** *sns* Mulțumire. **42** *sns* Noroc. **43** *sns* Belșug. **44** *sns* (Înv; îe) **De când ~le** De mult. **45** *sns* (Îe) **Cu ~** Cu fericire, cu noroc. **46** *sns* (Îs) *Om de ~* Om care ajută pe cei din jur. **47** *sns* (Îe) **Să auzim de ~, Dă, Doamne ~** Formule de salut sau de urat. **48** *sns* (Îe) **A face (cuiva un mare) ~** sau **a face** (cuiva) **~** (cu ceva) A ajuta (pe cineva) la nevoie. **49** *sns* (Jur; înv; îe) **În ~le (cuiva)** În favoarea cuiva. **50** *sns* (Îe) **Să-ți** (sau **să vă**) **fie de ~!** Să-ți fie de folos. **51** *sns* (Îae; irn) Se spune cuiva care a procedat (greșit), împotriva sfaturilor. **52** *sns* (Înv; îe) **Cu ~** Binevoitor. **53** *sns* (Înv; îae) Îndatoritor. **54** *sns* (Îe) **Cu ~le,** (rar) **în de ~** Cu blândețe. **55** *sns* (Îe; înv) **A lua (pe cineva** sau **cuiva ceva) în (nume de) ~** A se arăta mulțumit și binevoitor cu cineva. **56** *sns* (Îe) **A vorbi** (sau, înv, **a grăi**) **de ~** A lăuda (pe cineva). **57** *sns* (Îe) **Nu-i a ~** Ceva merge rău. **58** *sns* (Înv) Avere. **59** Ceea ce corespunde cu morala. **60** *sna* (Flz) Obiectul moralei ca știință.

binec *sm* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: *~eci* / E: tc ***binek***] (Trr) Cal de călărie.

binecrescut, ~ă *a* [At: MDENC / Pl: *~uți, ~e* / E: ***bine + crescut***] Manierat.

binectaș *sn* [At: (a. 1782) DOC., ap. ȘIO / Pl: *~e* / E: tc ***binekdašy***] (Înv) Piatră pe care călărețul se urcă pentru a încăleca.

binecuvânta *vt* [At: BIBLIA (1688).pr 8/19 / V: (reg) ***bire~*** / Pzi: *~tez*, (rar) *~vânt* / E: ***bine + cuvânta***] **1** (D. Dumnezeu) A revărsa grația divină Si: *a blagoslovi*. **2** (D. preoți) A invoca harul divinității asupra cuiva sau a ceva Si: *a blagoslovi*, (îvr) *a bine-grăi*. **3** (Pan) A dori prosperitate și fericire cuiva (invocând pe Dumnezeu). **4** A slăvi pe Dumnezeu. **5** (Pan) A slăvi (în semn de recunoștință) Si: *a ferici, a lăuda, a preamări*.

binecuvântare *sf* [At: DRĂGHICI, R. 89 / 10-11 / Pl: *~tări* / E: ***binecuvânta***] **1** (D. Dumnezeu) Revărsare a grației divine Si: (liv) *benedicțiune, binecuvântat¹* **(1)**, *blagoslovire, blagoslovenie*, (înv) *urăciune*. **2** (Ccr) Cuvintele cu care se binecuvântează Si: *binecuvântat¹* **(2)**. **3** Urare de prosperitate și fericire, cu invocarea numelui lui Dumnezeu Si: *binecuvântat¹* **(3)**. 4 Slăvire (în semn de recunoștință) Si: *binecuvântat¹* **(4)**, *fericire, lăudare, preamărire*. **5** (Îe) **A** (sau **a-și**) **da ~** A încuviința.

binecuvântat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***binecuvânta***] (Rar) **1-4** Binecuvântare **(1-4)**.

binecuvântat², ~ă *a* [At: DRĂGHICI, R. 117/21 / V: (îrg) ***bire~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***binecuvânta***] **1** Care a primit binecuvântare (religioasă) Si: *blagoslovit*. **2** (Fig) Înzestrat. **3** (D. lucruri) Cu o acțiune binefăcătoare **(2)**. **4** (D. cauze, motive etc.) Justificat.

binecuvântător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***binecuvânta*** + *(ă)tor*] Care binecuvântează.

bineface *vi* [At: COD. VOR. 149 / Pzi: *binefac* / E: ***bine + face***] (Înv) A face bine.

binefacere *sf* [At: NEGRUZZI S. I, 313 / V: (înv) ***bunăf~*** / Pl: *~ri* / E: ***bine + facere*** (după lat ***benefacere***)] (Șfg) Ajutor (dat cuiva) Si: (înv) *binefaptă*.

binefaptă *sf* [At: CORESI, PS. 208 / Pl: *~te* / E: ***bine + faptă***] (Înv) Binefacere.

binefăcător, ~oare *smf, a* [At: COD. VOR. 148 / V: (îrg) ***bire~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bine + făcător*** (după fr ***bienfaiteur*** și ***bienfaisant***)] **1-2** (Persoană) care face bine.

bine-grăi *vi* [At: PSALT. HUR., ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***bine + grăi***] (Îvr) A binecuvânta.

bineînțeles *av* [At: DEX² / V: ***bunî~*** / E: ***bine + înțeles*** (după fr ***bien entendu***)] Desigur.

bineînvoi *vi* vz ***binevoi***

binemerita *vi* [At: DA ms / Pzi: *binemerit* / E: ***bine + merita***] (Urmat de determinări introduse prin pp „de la") A câștiga dreptul la recunoștința cuiva.

binemeritare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***binemerita***] Câștigare a dreptului la recunoștința cuiva Si: *binemeritat¹*.

binemeritat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***binemerita***] Binemeritare.

binemeritat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***binemerita***] Meritat cu prisosință.

binemirositor, ~oare *a* [At: MDENC / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bine + mirositor***] Cu miros plăcut.

bineșor *av* vz ***binișor***

bineț *sn* vz ***binețe***

binețe *sfp* [At: ȘINCAI, HR. I, 175/35 / V: ***bineț*** sn / E: ***bine ați (venit)***] (Pop; îe) **A-și da** (sau, rar, **face**) **~** A (se) saluta.

binevenit, ~ă *a* [At: MDENC / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bine + venit***, după fr ***bienvenu***] Oportun.

binevesti *vi* [At: COD. VOR. 158 / V: (îrg) ***bire~***, (înv) ***~tui*** / Pzi: *~tesc* / E: ***bine + vesti***] (Înv) A propăvădui binele.

binevestire *sf* [At: MDA ms / V: ***~tuit¹*** / Pl: *~ri* / E: ***binevesti***] (Înv) Propovăduire a binelui Si: (înv) *binevestit¹*.

binevestit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***binevesti***] (Înv) Binevestire.

binevestit², ~ă *a* [At: COD. VOR. 144 / V: ***~tuit²*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***binevesti***] (Înv) Propăvăduit.

binevestitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***binevesti*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care aduce o veste bună.

binevestui *vi* vz ***binevesti***

binevestuire *sf* vz ***binevestire***

binevestuit¹ *sn* vz ***binevestit¹***

binevestuit², ~ă *a* vz ***binevestit²***

binevoi *vt* [At: CORESI, PS. 106 / P: *~vo-i* / V: (înv) ***~vrea, ~eînvoi*** / Pzi: *~esc* / E: ***bine + voi***] A avea o atitudine favorabilă față de cineva sau ceva.

binevoință *sf* vz ***bunăvoință***

binevoire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / V: ***~vrere*** / E: ***binevoi***] (Înv; îlb) Atitudine favorabilă față de cineva sau ceva.

binevoit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***binevoi***] Binevoire.

binevoit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***binevoi***] (Îlb) **1** Dorit. **2** Binecuvântat.

binevoitor, ~oare [At: SADOVEANU, N. F. 185 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***binevoi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are bunăvoință. **3** *a* (Pex) Amabil.

binevrea *vt* vz ***binevoi***

binevrere *sf* vz ***binevoire***

binevrut¹ *sn* vz ***binevoit¹***

binevrut², ~ă *a* vz ***binevoit²***

biniș *sn* [At: (a. 1783) DOC., ap. ȘIO / V: (îrg) ***ben~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***biniș***] (Înv) **1** Cavalcadă. **2** Haină boierească lungă de ceremonie, cu mâneci largi și despicate, strânsă pe bust și largă în poale (căptușită cu blană), devenită ulterior îmbrăcăminte a vechilor lăutari. **3** (Îvp; îe) **Cinci inși p-un ~** Exprimă situația când mai mulți inși împart un lucru puțin valoros.

binișag *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ***bine + bișag***] (Reg) Mult bine.

binișliu *sm* [At: FILIMON, ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***binišly***] (Înv) **1** Purtător de biniș **(2)**. **2** (Pex) Curtean.

binișel *sn* [At: IORGA, S. D. VI, 109 / V: ***ben~, benișăl*** / Pl: *~e* / E: ***biniș*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Biniș **(2)** (mic).

binișor [At: PRAV. MOLD. 90 / V: (Mol) ***~neș~*** / E: ***bine*** + *-ișor*] **1** *av* Destul de bine. **2** *av* Aproape de tot. **3** *av* Cu (oarecare) băgare de seamă Si: *frumușel*. **4** *av* Cu calm. **5** *av* Fără grabă. **6** *av* Pe nesimțite. **7** *av* (Îe) **Șezi ~** Astâmpără-te! **8** *av* Cu blândețe. **9** *sm* (Îe) **A lua pe cineva** (sau **a o lua**) **cu ~ul** A proceda cu calm și tact. **10** *av* (Rar; ca determinant al unui adverb ca „înainte", „după" etc.) Destul de mult.

binocla *vi* [At: D. ROSETTI, ap. TDRG / V: ***ben~*** / Pzi: *~lez* / E: ***binoclu***] **1** A privi cu binoclul (1). **2** (Îf *ben-*) A privi insistent pe cineva Si: *a se holba*.

binoclu *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 110 / Pl: *~ri* / E: fr ***binocle***] **1** Instrument optic alcătuit din două lunete mici. **2** (Rar) Pansament care acoperă amândoi ochii.

binocular, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***binoculaire***] **1** Cu două oculare. **2** (Îs) *Vedere ~ă* Formare simultană a două imagini ale aceluiași obiect pe retina ochilor Cf *stereoscopic*.

binom *sn* [At: CULIANU, A. 40 / Pl: *~oame* / E: fr ***binôme***] **1** (Mat) Sumă algebrică de doi termeni cu una sau mai multe variabile. **2** (Mat; îs) *~ul lui Newton* Formulă ce dă dezvoltarea puterilor întregi oarecare ale unui binom (1). **3** Ansamblu de două elemente.

binomial, ~ă *a* [At: DA / P: *~mi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***binomial***] **1-2** Care se referă la binom (**1, 3**).

binormală *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***binormale***] (Mat) Dreaptă care trece printr-un punct al unei drepte, perpendiculară pe planul oscilator al acesteia în punctul dat.

bint *sn* [At: ALRM II/I h. 171 / Pl: *~uri* / E: ger ***Binde***] (Reg) Compresă.

bintă[1] *sf* [At: CHEST. IV, 91/556 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Deal mic.

bintă[2] *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: ns cf mg *büntetni*] (Reg) Pedeapsă.

bintă[3] *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: it ***binda***] (Mar) Baba.

bintătui *vt* [At: PALIA (1582), ap. CCR 67/25 / P: *~tu-i* / V: ***bân~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***büntetni***] (Trs; mgmî) A pedepsi.

bintătuială *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 63/27 / P: *~tu-ia~* / V: (reg) ***bân~*** / Pl: *~ieli* / E: ***bintătui*** + *-(e)ală*] (Reg) **1** Pedepsire. **2** Pedeapsă.

bio- [At: DA / P: *bi-o* / E: fr ***bio-***] Element de compunere a substantivelor și adjectivelor cu sensul: „(Referitor la) viață".

bioacumulare *sf* [At: DEX[2] / P: *bi-o-a~* / Pl: *~lări* / E: ***bio-*** + ***acumulare***] Proces de acumulare (în sol) a substanțelor organice în urma descompunerii resturilor animale și vegetale, care fertilizează pământul.

bioacustic, ~ă [At: DEX[2] / P: *bi-o-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***Bioakustik***, eg ***bioacustics***] **1** *sf* Studiul producerii, structurii și semnalelor acustice la organismele vii. **2** *a* De bioacustică.

bioacustică *sf* [At: DN[3] / E: ger ***Bioaqustik***, eg ***bioacustics***] Disciplină care se ocupă cu aplicațiile acusticii în biologie (**1**).

bioamplificator *sn* [At: DEX[2] / P: *bi-o-a~* / E: fr ***bioamplificateur***] (Med) Aparat electronic folosit la amplificarea biopotențialelor musculare.

bioastronautic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bi-o-as-tro-na-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***Bioastronautik***, fr ***bioastronautique***] De bioastronautică.

bioastronautică *sf* [At: DN[3] / P: *bi-o-as-tro-na-u~* / E: ger ***Bioastronautik***] Ramură a biologiei (1) care studiază condițiile vieții în cosmos și metodele pentru trimiterea oamenilor în cosmos.

biobibliografic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 113, 4/1 / P: *bi-o-bi-bli-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bio-*** + ***bibliografie***] **1** Care aparține biobibliografiei. **2** Care se referă la biobibliografie.

biobibliografie *sf* [At: DA ms / P: *bi-o-bi-bli-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***biobibliographie***] Biografia unui autor împreună cu titlurile lucrărilor lui și ale celor privitoare la viața și activitatea lui.

biocatalizator *sm* [At: LTR / P: *bi-o~* / Pl: *~i* / E: ***bio-*** + ***catalizator***] Substanță care provoacă sau grăbește o reacție chimică în organismele vii.

biocenologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***biocénologie***] Ramură a ecologiei care studiază biocenozele.

biocenotic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biocénotique***] (Blg) **1** De biocenoză. **2** Referitor la biocenoză.

biocenoză *sf* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***biocénose***] (Blg) Asociație de plante și animale care se află într-un echilibru dinamic dependent de mediu.

biochimic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biochimique***] **1** Care aparține biochimiei. **2** Referitor la biochimie. **3** De biochimie.

biochimie *sf* [At: MACAROVICI, CH. 16 / P: *bi-o-chi-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***biochimie***] Știință care studiază compoziția și procesele chimice ale materiei.

biochimist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***biochimiste***] **1-2** (Persoană care este) specialistă în biochimie.

biocibernetic, ~ă [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biocybernétique***] **1** *sf* Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din cibernetică și biologie. **2** *a* De biocibernetică (**1**). **3** *a* Referitor la biocibernetică (**1**). **4** *a* Care aparține biociberneticii (**1**).

biociclu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***biocycle***] **1** Ciclu de viață evolutiv al unui organism. **2** Subdiviziune a biosferei (**2**), cuprinzând biocenozele din principalele medii de viață.

biocinetic, ~ă [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biocynétique***] **1** *sf* Studiul mișcării organismelor vii. **2** *a* De biocinetică (**1**). **3** *a* Referitor la biocinetică (**1**). **4** *a* Care aparține biocineticii (**1**).

bioclimatic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bioclimatique***] **1** De bioclimatologie. **2** Referitor la bioclimatologie. **3** Care aparține bioclimatologiei.

bioclimatolog, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***bioclimatologue***] (Persoană care este) specialistă în bioclimatologie.

bioclimatologie *sf* [At: LTR / P: *bi-o-cli-ma-to-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bioclimatologie***] Știință care studiază influența climei asupra ființelor vii.

biocombustibil *sm* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~i* / E: ***bio-*** + ***combustibil***] Combustibil biologic (**5**).

biocompatibil, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biocompatible***] Compatibil cu materia vie.

biocomplex *sn* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~e* / E: ***bio-*** + ***complex***] Ansamblu de specii de organisme vegetale și animale instalate într-o navă spațială pentru cercetări în cosmos sau pentru asigurarea unui sistem ecologic la bordul acesteia.

bioconștiință *sf* [At: DEX[2] / P: *bi-o-con-ști-in~* / Pl: *~țe* / E: ***bio-*** + ***conștiință***] Formă de conștiință atribuită animalelor (superioare).

biocor *sn* [At: DN[3] / V: ***~ohor, ~ră*** / Pl: ? / E: ger ***Biochor***] (Blg) Grup de plante și animale în cadrul unui biotop.

biocoră *sf* vz ***biocor***

biocorie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***biochorie***] (Blg) Parte a biocenozei cu durata de existență redusă, care apare în condiții favorabile.

biocrom *sn* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / E: fr ***biochrome***] Pigment vegetal sau animal.

biocurent *sn* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~nți* / E: ***bio-*** + ***curent***] Activitate electrică din țesuturile și organele animalelor.

biodegradabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biodégradable***, eg ***biodegradable***] (D. materiale, produse chimice etc.) Care poate fi degradat de factori biologici (**5**).

biodermă *sf* [At: MDENC / Pl: *~me* / E: fr ***bioderme***] Peliculă de alge, protozoare etc., ce acoperă părțile scufundate în apă ale plantelor Si: *perifiton*.

biodetector *sn* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~oare* / E: ***bio-*** + ***detector***] (Blg) Organ de simț al organismelor vii.

biodeteriorare *sf* [At: DEX[2] / P: *bi-o-de-te-ri-o~* / Pl: *~rări* / E: ***bio-*** + ***deteriorare***] Degradare sub acțiunea factorilor biologici (**5**).

biodinamic, ~ă [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biodynamique***] **1** *sf* Studiu al dinamicii funcțiilor organice. **2** *a* De biodinamică (**1**). **3** *a* Referitor la biodinamică (**1**). **4** *a* Care aparține biodinamicii (**1**).

bioelectric, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***bioelectric***] **1** De bioelectricitate. **2** Referitor la bioelectricitate. **3** Care aparține bioelectricității.

bioelectricitate *sf* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / E: eg ***bioelectricity***] Ansamblu de fenomene electrice care însoțesc unele manifestări biologice.

bioelectronică *sf* [At: DN[3] / Pl: ~ / E: fr ***bioeléctronique***] Parte a biologiei (**2**) moleculare, ce studiază acțiunile electrice între moleculele celulelor și substanțele implicate în metabolismul celular.

bioelement *sn* [At: LTR / P: *bi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***bioélément***] Element chimic din compoziția celulelor vii.

bioenergetic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bioénergétique,*** eg ***bioenergetics***] **1** *sf* Ramură a biofizicii **(1)** care studiază sursele energetice și transformările de energie la nivelul materiei vii. **2** *a* De bioenergetică **(1)**. **3** *a* Referitor la bioenergetică **(1)**. **4** *a* Care aparține bioenergeticii **(1)**.

bioenergie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-e-ner-gi-e* / Pl: *~ii* / E: eg ***bioenergy***] Energie de natură organică.

biofenomenologie *sf* [At: DN³ / P: *bi-o-fe-no-me-no-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***biophénoménologie***] Știință care studiază fenomenele vieții.

biofil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biophile***] (D. elemente chimice) Care se concentrează în corpul viețuitoarelor.

biofiltru *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***biofiltre***] Filtru **(1)** biologic pentru purificarea apei poluate.

biofizic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biophysique,*** rs **биофизика**] **1** *sf* Știința care studiază aplicările fizicii în biologie. **2** *a* De biofizică **(1)**. **3** *a* Referitor la biofizică **(1)**. **4** *a* Care aparține biofizicii **(1)**.

biofizician, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *bi-o-fi-zi-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***biophysicien***] **1-2** Specialist în biofizică **(1)**.

biofor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: ger ***Biophor***] (Blg) Formă de viață invizibilă.

biofoton *sm* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~i* / E: eg ***biophoton***] Radiație luminoasă emisă de substanțe aflate în organismele vii.

biogaz *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: ger ***Biogas***] Gaz rezultat în procesul de fermentare a materiei organice, folosit drept combustibil Si: (rar) *biometan*.

biogen, ~ă [At: LTR / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biogène***] **1** *a* (D. roci) Care rezultă din țesuturi vii. **2** *a* Care crește ca parazit pe o plantă. **3** *a* (D. elemente chimice) Care a contribuit la apariția vieții pe pământ. **4** *sn* Îngrășământ agricol obținut din culturi de bacterii bogate în azot.

biogenerator *sm, n* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~i* (m), *~oare* (n) / E: ***bio-*** ***+ generator***] Generator de biogaz.

biogenetic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biogénetique***] **1** De biogeneză. **2** Referitor la biogenetică. **3** Care aparține biogeneticii.

biogeneză *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***biogenèse***] Teorie care susține că orice ființă provine numai din altă ființă (care i-a dat naștere).

biogenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***biogénie***] (Blg) Biogeneză.

biogeocenologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***biogéocénologie***] Ramură a biologiei **(1)** care studiază distribuția geografică a comunităților vegetale și animale.

biogeocenoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***biogéocénose***] (Glg) Complex unitar al suprafeței Pământului unde biocenoza și părțile corespunzătoare de sol, aer și apă se condiționează reciproc.

biogeochimic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***biogeochimie***] **1** De biogeochimie. **2** Referitor la biogeochimie. **3** Care aparține biogeochimiei.

biogeochimie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***biogéochimie***] Ramură a geochimiei care studiază compoziția chimică a biosferei **(2)**.

biogeograf, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biogéographe***] **1-2** (Om) care este specialist în biogeografie.

biogeografic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***biogéographique***] **1** De biogeografie. **2** Referitor la biogeografie. **3** Care aparține biogeografiei.

biogeografie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-ge-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***biogéographie***] Știința care studiază repartiția organismelor animale și vegetale pe suprafața pământului.

bioglifă *sf* [At: DN³ / Pl: *~fe* / E: fr ***bioglyphe***] (Glg) Urmă lăsată de viețuitoarele fosile pe suprafața inferioară a straturilor sedimentare.

biognoză *sf* [At: DN³ / P: *bi-o~* / Pl: *~ze* / E: ns cf *bios + gnosis*] Studiu al cunoașterii proceselor care au loc în materia vie.

biograf, ~ă *smf* [At: HASDEU, I. C. 14 / V: (rar) ***~fier*** / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biographe***] Autor al unei biografii.

biografic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biographique***] **1** De biografie. **2** Referitor la biografie. **3** Care aparține biografiei.

biografie *sf* [At: EMINESCU, P. 226 / P: *bi-o-gra-fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***biographie***] Expunere (scrisă și comentată) a vieții unei persoane.

biografier *sm* vz ***biograf***

biohor *sn* vz ***biocor***

bioi *i* [At: CHEST. V, 77 / E: nct] (Reg)Cuvânt cu care se strigă oile.

bioinginer, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***bioinginerie*** (după eg *bioengineer*)] **1-2** Specialist în bioinginerie **(1-2)**.

bioinginerie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: ***bio- + inginerie***] **1** Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie și științele tehnice. **2** Inginerie genetică.

biol *sm* vz ***bivol***

biolit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr, ger ***Biolith***] Rocă sedimentară organică.

biolită *sf* vz ***bivoliță***

biolog, ~ă *smf, a* [At: DA ms / P: *bi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ger ***Biolog,*** it ***biologo***] **1-2** (Om) care este specialist în biologie **(1)**.

biologic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 16 / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biologique***] **1** De biologie **(1)**. **2** Care aparține biologiei **(1)**. **3** Referitor la biologie **(1)**. **4** (Îs) *Chimie ~ă* Biochimie. **5** Alcătuit din materie vie. **6** (Îs) *Armă ~ă* Armă purtătoare de viruși sau bacterii dăunătoare vieții.

biologie *sf* [At: PARHON, B. 8 / P: *bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***biologie***] **1** Știință care studiază viața organismelor vii. **2** (Îs) *~ moleculară* Ramură a biologiei **(1)** care studiază moleculele ce alcătuiesc organismele celulare.

biologism *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: fr ***biologisme***] Doctrină care consideră fenomenele fizice, psihice și sociale drept manifestări biologice.

biologizant, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***biologie***] Care extinde principiile teoretice și metodologice ale biologiei **(1)** în alte domenii.

bioluminescent, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr, eg ***bioluminescent***] (D. organisme vii) Care emite lumină.

bioluminescență *sf* [At: DEX² / V: *~nis~* / P: *bi-o~* / Pl: *~țe* / E: fr, eg ***bioluminescence***] **1** Proprietate a unor organisme vii de a emite lumină. **2** Lumină produsă de unele organisme vii.

bioluminiscență *sf* vz ***bioluminescență***

biom *sm* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: it ***bioma***] (Blg) Complex ecologic ce se formează în raport cu un anumit mediu ambiant.

biomagnetism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***biomagnétisme***] Parte a biofizicii **(1)** care studiază câmpurile magnetice generate de structurile biologice și efectele lor asupra organismelor vii.

biomasă *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~se* / E: eg ***biomass,*** fr ***biomasse***] Masa de substanță organică dintr-o unitate de spațiu și timp.

biomatematic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biomathématique,*** eg ***biomathematics***] **1** *sf* Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie **(1)** și matematică. **2** *a* De biomatematică **(1)**. **3** *a* Care aparține biomatematicii **(1)**. **4** *a* Referitor la biomatematică **(1)**.

biomatematician, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *bi-o-ma-te-ma-ti-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***biomathématicien***] Specialist în biomatematică **(1)**.

biomecanic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biomécanique***] **1** Care aparține biomecanicii. **2** Referitor la biomecanică.

biomecanică *sf* [At: DA / P: *bi-o~* / E: fr ***biomécanique***] Știință care studiază, pe baza mecanicii generale, structura, evoluția și funcțiile aparatului motor al animalelor și omului.

biomedical, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biomédical,*** eg ***biomedical***] **1** De biomedicină. **2** Care aparține biomedicinei. **3** Referitor la biomedicină.

biomedicină *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: eg ***biomedicine***] Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie **(1)** și medicină.

biometan *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: ***bio- + metan***] (Rar) Biogaz.

biometeorolog, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***biométéorologue***] Specialist în biometeorologie.

biometeorologic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o-me-te-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biométéorologique***] **1** De biometeorologie. **2** Care aparține biometeorologiei. **3** Care se referă la biometeorologie.

biometeorologie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-me-te-o-ro-lo-gi-e* / E: fr ***biométéorologie,*** eg ***biometeorology***] Studiu al influenței factorilor meteorologici asupra organismelor vii.

biometrie *sf* [At: LTR / P: *bi-o-me-tri-e* / E: fr ***biométrie***] **1** Studiul statistic al dimensiunilor și creșterii ființelor vii. **2** Totalitatea măsurătorilor efectuate asupra unei ființe vii și interpretarea lor.

biomicină *sf* [At: DN³ / P: *bi-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***biomycine***] Aureomicină.

biomicroscop *sn* [At: DN³ / P: *bi-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***biomicroscope***] Microscop folosit în biomicroscopie **(1)**.

biomicroscopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***biomicroscopie***] **1** Studiul țesuturilor vii la microscop. **2** Examinare cu un microscop special a părților ochiului.

biomorfoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***biomorphose***] Totalitatea modificărilor structurale și funcționale ale organismului de la concepție până la moarte.

biomotor *sf* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: ger ***Biomotor***] Aparat pentru respirație artificială.

bion *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***bion***] (Blg) Organism individual, vegetal sau animal.

bionic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bionique***] **1** *sf* Știință care studiază mecanismele proceselor biologice, în scopul găsirii unor modele analoage aplicabile științelor tehnice. **2** *sf* (Îs) *~ă informațională* Ramură a bionicii **(1)** care studiază mecanismele de recepție, stocare, prelucrare și transmitere a informației la sistemele biologice pentru transpunerea lor în tehnica informațională. **3** *a* De bionică **(1)**. **4** *a* Care aparține bionicii **(1)**. **5** *a* Referitor la bionică **(1)**.

bionician *smf* [At: DN³ / P: *bi-o-ni-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***bionicien***] Specialist în bionică **(1)** Si: *bionist*.

bionist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***bionicien*** css] Bionician.

bionomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***bionomie***] Știință care studiază legile de manifestare a vieții.

bioplasmă *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: fr ***bioplasme***] (Blg) Substanță organică vie aflată în constituția organismului oricărei viețuitoare.

biopoieză *sf* [At: DN³ / P: *bi-o-po-ie~* / Pl: *~ze* / E: fr ***biopoïèse***] (Blg) Totalitatea fenomenelor care au contribuit la apariția organismelor vii.

biopolitică *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: fr ***biopolitique***] **1** Concepție politică ce motivează acțiunile de acoperire și aservire prin argumentul superiorității biologice, al deosebirilor de rasă. **2** Studiul influenței factorilor biologici asupra politicii.

biopotențial *sn* [At: DEX² / P: *bi-o-po-ten-ți-al* / Pl: *~e* / E: eg ***biopotential***] (Blg) Diferență de potențial datorită concentrației diferite de ioni existente în interiorul și în afara celulei.

biopsic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-op~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***biopsie*** + *-ic*] (Med) **1** De biopsie. **2** Care aparține biopsiei. **3** Referitor la biopsie.

biopsie *sf* [At: DEX² / P: *bi-op-si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***biopsie***] Extragere chirurgicală a unui fragment dintr-un țesut viu pentru a fi studiat la microscop, în vederea stabilirii diagnosticului.

biopuncție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***bioponction***] (Med) Prelevarea, cu un trocar special, a unui fragment de organ pentru diagnosticare.

bioritm *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~uri* / E: eg ***biorhythm***] (Blg) Ritm al activității organismului datorat particularităților biologice individuale.

bioritmogramă *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~me* / E: ***bioritm*** (după *diagramă, cardiogramă*)] (Blg) Grafic al evoluției bioritmului.

bioritmologie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: ***bioritm***] Studiu al bioritmului.

bios, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / P: *bi-os* / E: ***biu*** + *-os*] Roditor.

biosatelit *sm* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~iți* / E: fr, eg ***biosatellite***] Satelit cu viețuitoare la bord.

biosferă *sf* [At: DA / P: *bi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***biosphère***] **1** Totalitatea ființelor care trăiesc pe pământ, în apă și în partea inferioară a atmosferei. **2** Înveliș al Pământului în care se desfășoară viața.

biosime *sf* [At: ANON. CAR., ap. DA / E: ***bios*** + *-ime*] (Înv) Fertilitate.

biosinteză *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***biosynthèse,*** eg ***biosynthesis***] (Blg) Sinteză a unui compus chimic în contact cu celulele vii.

biosistem *sn* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***biosystème***] (Blg) Grup de indivizi din specii diferite care conviețuiesc.

biosociologic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o-so-ci-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biosociologique***] **1** De biosociologie **(1)**. **2** Care aparține biosociologiei **(1)**. **3** Referitor la biosociologie **(1)**.

biosociologie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-so-ci-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***biosociologie***] **1** Concepție care explică viața socială și politică în principal prin factori biologici, rasiali. **2** Disciplină care studiază biocenozele.

biospeolog, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *bi-o-spe-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***biospeologie***] Specialist în biospeologie.

biospeologic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o-spe-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***biospeologie*** + *-ic*] **1** De biospeologie. **2** Care aparține biospeologiei. **3** Referitor la biospeologie.

biospeologie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-spe-o~* / E: ***bio-*** + ***speologie***] Ramură a biologiei **(1)** care studiază fauna și flora peștilor.

biostatistic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: ger ***Biostatistik,*** eg ***biostatistics***] **1** *sf* Domeniu interdisciplinar fundamentat pe principii teoretice și metodologice din biologie **(1)** și statistică. **2** *a* De biostatistică **(1)**. **3** *a* Care aparține biostatisticii **(1)**. **4** *a* Referitor la biostatistică **(1)**.

biostazie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-sta-zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***biostasie***] (Glg) Fază de stabilitate în evoluția reliefului datorată absenței eroziunii, în prezența unei pături permanente de vegetație.

biostimula *vt* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***biostimuler***] A stimula creșterea și rezistența organismului prin biostimulatori **(1)**.

biostimulare *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~lări* / E: ***biostimula***] Stimulare cu biostimulatori **(1)**.

biostimulator, ~oare *sm, a* [At: DEX² / V: *~iu* / P: *bi-o~* / Pl: *~ori, ~oare* / E: fr ***biostimulateur***] **1-2** (Substanță) care stimulează asimilația și dezvoltarea, sporind imunitatea organismului Si: *biostimulent* **(1-2)**.

biostimulatoriu, ~ie *a* vz ***biostimulator***

biostimulent, ~ă *sm, a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***biostimulant***] **1-2** Biostimulator **(1-2)**.

biostimulină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***biostimuline***] Substanță produsă în țesuturile grefate, ce stimulează regenerarea lor.

biostratigrafie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ger ***Biostratigraphie***] Disciplină care studiază răspândirea organismelor de-a lungul epocilor geologice și depozitele sedimentare cu ajutorul fosilelor.

biot *sm* [At: DEX² / P: *bi-ot* / Pl: *~oți* / E: fr ***biot***] (Fiz; rar) Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu 10 amperi.

biotar *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Biotar***] Obiectiv fotografic foarte luminos.

biotaxie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / P: *bi-o-ta-xi-e* / E: fr ***biotaxie***] Disciplină care se ocupă cu clasificarea organismelor vii.

biotehnic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***biotechnics***] **1** *sf* Bionică **(1)**. **2** *a* De bionică **(1)**. **3** *a* Care aparține bionicii **(1)**. **4** *a* Referitor la bionică **(1)**.

biotelemetric, ~ă *a* [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biotélémétrique***] **1** De biotelemetrie. **2** Care aparține biotelemetriei. **3** Referitor la biotelemetrie.

biotelemetrie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: fr ***biotélémétrie,*** eg ***biotelemetry***] Ramură a biologiei **(1)** moderne care studiază organismele vii de la distanță, cu instrumente adecvate.

bioterapie *sf* [At: DEX² / P: *bi-o-te-ra-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***biothérapie***] Utilizare terapeutică a unor produse provenite de la ființe vii.

biotic, ~ă [At: DEX² / P: *bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***biotique***] **1** *a* De viață. **2** *a* Care aparține vieții. **3** *a* Referitor la viață. **4** *sf* Disciplină biologică ce studiază aspecte calitative ale organismelor.

biotină *sf* [At: DEX² / P: *bi-o~* / E: fr ***biotine***] Vitamina A.

biotip *sn* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***biotype***] (Blg) Grup de plante sau animale cu structură genetică identică.
biotipologie *sf* [At: DEX[2] / P: *bi-o-ti-po-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***biotypologie***, eg ***biotypology***] Ramură a biologiei **(1)** care studiază biotipurile.
biotit *sn* [At: LTR / P: *bi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***biotite***] Mică neagră, brună sau verde.
biotop *sn* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~uri* / E: eg ***biotope***] (Blg) Mediu geografic unde trăiește un grup de plante și animale în condiții omogene Si: *habitat*.
biotron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***biotron***] (Blg) Cameră de aclimatizare, izolată complet de factorii meteorologici ai mediului înconjurător, folosită pentru tratarea unor boli.
biotropism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***biotropisme***] *sn* (Blg) **1** Mărire a virulenței unui microorganism latent sub acțiunea unor agenți chimici, fizici sau bacterieni. **2** Proprietate a unor microbi sau viruși de a nu se putea dezvolta decât în organisme vii.
biovular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biovulaire***] (Blg) Bivitelin.
biovulat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***biovulé***] Cu două ovule.
bioxid *sm* [At: DEX[2] / P: *bi-o~* / Pl: *~izi* / E: fr ***bioxyde***] Oxid cu doi atomi de oxigen.
bipac *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***bipack***] (Cig) **1** Pachet de două filme pentru o singură expunere cu emulsiile în contact, fiecare sensibil la altă culoare. **2** Procedeu de filmare combinată, pentru realizarea unor trucaje.
bipal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bipale***] Cu două pale.
bipartid *a* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***bi-*** *+****partid***] (Îs) *Sistem ~* Sistem de organizare politică în care, la putere, se succedă două partide.
bipartit, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***bipartit***, lat ***bipartitus***] **1** Care e alcătuit din două părți. **2-3** (Îs) *Convenție* (sau *înțelegere*) *~ă* Convenție (sau înțelegere etc.) între două state, două partide etc.
bipartiție *sf* [At: DEX[2] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***bipartition***, lat ***bipartitio***] (Bot) Diviziune în două părți.
bipătrat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bi-*** *+****pătrat*** după fr ***bicarré***] (D. ecuații algebrice) Care conține necunoscuta în doi termeni, din care unul are un exponent de două ori mai mare decât exponentul celuilalt.
biped *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 202 / Pl: *~ezi, ~e* / E: fr ***bipède***, lat ***bipes, -edis***] **1-2** (Ființă) care stă sau merge în două picioare.
bipenat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***bipenné***] (D. frunze compuse) Cu pețiolurile secundare dispuse penat pe pețiolul principal și foliolele dispuse penat pe pețiolurile secundare.
bipenatifid, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***bipenatifide***] (D. frunze compuse) Cu limbul divizat în segmente penate.
bipenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: lat ***bipennis***] Secure romană cu două tăișuri.
biplacă *sf* [At: MDENC / Pl: *~lăci* / E: ***bi-*** + ***placă***] Tub electronic cu doi anozi și un catod, folosit pentru detecție și ca element redresor.
biplan *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***biplan***] Avion cu două aripi de același tip, așezate paralel una deasupra celeilalte.
bipolar, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bipolaire***] **1** Care are doi poli. **2** (D. mașini electrice) Care are doi poli magnetici.
bipolaritate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***bipolarité***] Starea unui corp care are doi poli magnetici, electrici etc.
bir *sn* [At: TETRAEV. (1574), 230 / Pl: *~uri* / E: mg ***bér***] **1** (În evul mediu, în Țara Românească și Moldova) Impozit perceput de domnie de la țărani și meșteșugari Si: (nob) *birușcă*. **2** (Pop; pgn) Impozit. **3** (Trs; înv) Leafă. **4** (Pfm; îe) **A da ~ cu fugiții** A dispărea (în mod laș). **5** (Înv; îs) *~u(-i)greu* Dans țărănesc. **6** Melodie după care se execută acest dans. **7** (Îpp; îs) *~ul miresei* Banii (sau darurile) care se strâng de la meseni pentru noii căsătoriți. **8** (Înv) Tribut.
birac[1] *sf* vz ***birăie***
birac[2] *sm* vz ***birău***
birar *sm* [At: (a. 1629) DOC., ap. HEM 3204 / Pl: *~i* / E: ***bir*** + ***-ar***] (Înv) Perceptor.
birăiaș *sm* [At: DOINE, 82/7 / Pl: *~i* / E: ***birău*** + *-aș*] (Șhp) **1-2** Birău.
birăie *sf* [At: PÎRVESCU, C. 76 / V: *~rac[1]* / Pl: *~i* / E: ***birău*** + *-ie*] (Trs; rar) **1** Funcția de primar. **2** Localul primăriei. **3** Personalul primăriei.
birăit *sn* [At: ALAS, 10 I 1937, 6/6 / Pl: *~uri* / E: ***birău*** + *-it*] (Trs) Slujba de birău Si: (îvr) *primărit*.
birăiță *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 368 / Pl: *~țe* / E: ***birău*** + *-iță*] (Trs) Soția birăului Si: (înv) *birăoaie, primăriță*.
birăoaie *sf* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XIII, 260 / Pl: *~* / E: ***birău*** + *-oaie*] Birăiță.
birărie *sf* [At: MAG. IST. IV, 311/10 / Pl: *~ii* / E: ***birar*** + ***-ie***] (Înv) Funcția de birar.
birău *sm* [At: (a. 1660) IORGA, S. D. XII, 280 / V: *~rac[2]* / Pl: *~ăi* / E: mg ***biró***] (Îrg) Primar rural Si: (Buc) *vornic*, (Ban) *chinez*, *jude* Cf *pârcălab*, *vătăman*.
birbant *sm* vz ***berbant***
bircă *sf* vz ***bercă***
bircărie *sf* [At: CHEST. II, 39/389 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Colibă ciobănească.
birciu *sm* [At: BOGDAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Îrg) Persoană care anunță ordinele.
bircuș *sm* vz ***bercuș***
bireactor *sn, a* [At: DEX[2] / P: *~re-ac~* / Pl: *~oare* / E: fr ***biréacteur***] **1-2** (Avion) cu două reactoare.
birecuvânta *vt* vz ***binecuvânta***
birecuvântat *a* vz ***binecuvântat[2]***
birefăcător, ~oare *snf, a* vz ***binefăcător***
birefringent, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***biréfringent***] (D. medii optice) Care produce o refracție dublă.
birefringență *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***biréfringence***] **1** Apariție a unei refracții duble la trecerea unei raze de lumină prin anumite medii. **2** Însușire a unor cristaline de a da birefringență **(1)**.
biremă *sf* [At: LTR / Pl: *~me* / E: fr ***birème***, lat ***biremis***] Navă antică, cu două rânduri de vâsle suprapuse.
bireș *sm* [At: CHEST. II / 347 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Persoană care nu are locuință proprie. **2** Om sărac, care muncește la alții.
bireșar *sm* [At: POP, în CONV. LIT. XXXVI, 901 / Pl: *~i* / E: ***biriși*** + *-ar*] (Ban) Argat.
birevesti *vi* vz ***binevesti***
birgă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: (ns) *~gi* / E: nct] (Reg) **1** Vină. **2** Greșeală. **3** (Înv; îe) **Are ~** Are un defect.
birghidău *sn* vz ***brighidău***
birgoș *a* [At: BUL. FIL. IV, 69 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bolnav.
birin *sn* [At: DHLR II, 551 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Cuvertură.
birioză *sm* [At: ARH. FOLK. IV, 218 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Conducător al cetei de colindători.
biriș *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) **1** Mercenar. **2** Argat. **3** Slugă la vite.
birișesc, ~ească *a* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 346 / Pl: *~ești* / E: ***biriș*** + *-esc*] **1-3** De biriș **(1-3)**. **4-6** Care aparține birișului **(1-3)**. **7-9** Care se referă la biriș **(1-3)**.
birjar *sm* [At: I. IONESCU, D. 78 / Pl: *~i* / E: ***birjă*** + ***-ar***] **1-2** Vizitiu (și proprietar) al unei birje **(2)** Si: (îpp) *droșcar*, (înv) *muscal[2]*.
birjă *sf* [At: PANN, P. V. II, 155/2 / Pl: *~je*, (înv) *~ji* / E: rs ***биржа***] **1** (Înv) Piață unde așteaptă trăsurile. **2** Trăsură de piață Si: (îpp) *droșcă*.
birjăresc, ~ească *a* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: *~ești* / E: ***birjar*** + *-esc*] **1-2** De birjar **(1-2)**. **3-4** Care aparține birjarului **(1-2)**. **5-6** Care se referă la birjar **(1-2)**. **7** (Fig; d. fapte, cuvinte) Grosolan.
birjărește *av* [At: DA ms / E: ***birjar*** + *-ește*] **1-2** Ca birjarii **(1-2)**. **3** (Fig) Necivilizat.
birjărie *sf* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: ***birjar*** + *-ie*] **1-2** Ocupația de birjar **(1-2)**.
birje *sf* [At: PAPAHAGI, C. L. / Pl: (ns) *~ji* / E: nct] (Reg) Talangă.
birlic [At: FILIMON, C. II, 329 / V: (înv) *zb~* / Pl: *~ici* sm, *~uri* sn, / E: tc ***birlik***] **1** *sm* As **(1)**. **2** *sm* (Mol; îvr; în limbajul școlarilor) Nota unu. **3** *sn* Spetează verticală a zmeului. **4** *sn* Fereastră de deasupra ușii.
birlicel *sm* [At: ISPIRESCU, ap. ZEITSCHRIFT XVII, 392 / Pl: *~ei* / E: ***birlic*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Birlic **(1-4)**.

birman, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***Birmania***] **1** *smf* Persoană din populația de bază a Birmaniei Si: *birmanez* **(1)**. **2-3** *smf, a* (Persoană) originară din Birmania Si: *birmanez* **(1-2)**. **4-5** *a* Care aparține Birmaniei sau birmanilor **(1)**. **6** *a* De Birmania sau birmani **(1)**. **7-8** *a* Referitor la Birmania sau birmani **(1)**.

birmanez, ~ă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***birman*** + *-ez*] **1-2** Birman **(1, 3)**.

birnevigi *smp* vz ***berneveci***

birnic, ~ă [At: BIBLIA (1688), 141 / Pl: *~ici, ~ice* / ***bir*** + *-nic*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care plătește bir. **3** *smf* (Pgn) Contribuabil. **4** *smf* (Înv) Tributar.

birniveci *smp* vz ***berneveci***

birocrat, ~ă *smf* [At: SBIERA, F. S. 156 / V: (înv) ***biur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***bureaucrate***] **1** (Înv) Funcționar public. **2** Persoană care practică birocrația.

birocratic, ~ă *a* [At: SAHIA, U.R.S.S. 112 / V: (înv) ***biur~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bureaucratique***] **1-2** Care caracterizează birocratismul sau pe birocrați Si: *funcționăresc*.

birocratism *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***biur~*** / Pl: *~e* / E: ***birocrat*** + *-ism*] Birocrație.

birocratiza *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***bureaucratiser***] **1-2** A (se) transforma în birocrat. **3** A trata birocratic.

birocratizare *sf* [At: DEX[2] / E: ***birocratiza***] Adoptare a sistemului birocratic.

birocratizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***birocratiza***] **1** Care s-a transformat într-un birocrat. **2** Care a căpătat caracter birocratic.

birocrație *sf* [At: ALECSANDRI, T. 111 / V: (înv) ***biur~*** / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***bureaucratie***] **1-2** Interpretare și aplicare a legilor, regulamentelor etc. în litera lor, fără a le înțelege spiritul. **3** Totalitatea birocraților.

biros *sn* vz ***bisor***

birou *sn* [At: SADOVEANU, P. M. 122 / V: ***biurou***, (îrg) ***biriău*** / Pl: *~ri* / E: fr ***bureau***, rs ***бюро***] **1** Masă de scris (cu sertare și alte accesorii). **2** (Înv; îe) **A depune** (un proiect) **pe ~ul unei adunări** A prezenta un proiect. **3-5** Local, parte dintr-un local sau încăpere în care lucrează o persoană sau un serviciu. **6** Serviciu public. **7** Persoanele care lucrează într-un birou **(3-5)**. **8-9** (Îe) **(A lucra, a rezolva** etc**) din ~** (A lucra, a rezolva etc.) fără a cunoaște realitățile. **10** Grup de persoane alese de o organizație sau de o adunare pentru a-i organiza lucrările.

birșag *sn* [At: MÂNDRESCU, UNG. 45 / Pl: *~uri* / E: mg ***birság***] (Trs; mgm) Amendă.

birșăgălui *vt* [At: IORGA, S. D. XII, 50, 216 / V: ***~șeg~***, ***~șiglui***, ***~șugui***, ***~șlugui***, ***~șigui***, ***~glui*** / Pzi: *~iesc* / E: mg ***birságolni***] (Îrg) A amenda.

birșăglui *v* vz ***birșăgălui***

birșegălui *v* vz ***birșăgălui***

birșiglui *v* vz ***birșăgălui***

birșigui *v* vz ***birșăgălui***

birșlugui *v* vz ***birșăgălui***

birșug *sn* vz ***belșug***

birșugui *sn* vz ***birșăgălui***

birt[1] *av* [At: COMAN, GL. / V: ***birta*** / E: nct] (Reg) Acum.

birt[2] *sn* [At: GOLESCU, Î. 135 / V: (reg) ***biert*** / Pl: *~uri* / E: srb ***birt***] **1** Restaurant mic și modest. **2** Personalul unui birt[1] **(1)**. **3** Clienții unui birt[1] **(1)**. **4** Restaurantul ca personal și clienți. **5** (Înv) Han **(1-8)**.

birta *av* vz ***birt***[1]

birtaș *sm* [At: GOLESCU, Î. 129 / Pl: *~i* / E: ***birt*** + *-aș*] Deținător al unui birt[2] **(1)** Cf *cârciumar, hangiu, hotelier, restaurator*.

birtă *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~te* / E: nct] Impunere.

birtășiță *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 411 / Pl: *~țe* / E: ***birtaș*** + *-iță*] **1** Soția birtașului Si: *birtășoaică* **(1)**. **2** Stăpâna unui birt[2] **(1)** Si: *birtășoaică* **(2)**.

birtășoaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***birtaș*** + *-oaică*] (Rar) **1-2** Birtășiță **(1-2)**.

birtoc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: mg ***birtok***] (Reg) Avere imobilă considerabilă (mai mare de 12 iugăre).

birtocaș *sm* [At: CHEST. II, 3/373 / Pl: *~i* / E: mg ***birtokos***] (Reg) **1** Posesor al unei case. **2** Chiabur.

birtui *vt* [At: CORESI, EV., ap DHLR II, 557 / Pzi: *~iesc* / E: ns ctm. ***birui*** + ***hărțui***] **1-12** (Înv; ns) A birui **(1-12)**.

birui [At: CORESI, EV. 21/29 / Pzi: *~iesc* / E: mg ***birni***] **1** *vt* (C. indică un dușman, un adversar, un viciu etc.) A învinge. **2** *vr* (Fig) A-și înfrânge patimile. **3** *vt* A fi copleșit. **4** *vt* (C. e o greutate fizică) A putea duce. **5** *vr* (Înv; Trs; mgm) A se ridica. **6** *vt* A izbuti. **7** *vt* A rezolva. **8** *vt* (C. e o durere, un necaz etc.) A răbda. **9** *vta* (Înv; c. e un ținut, o țară) A stăpâni. **10** *vr* (Înv) A se supune (cuiva). **11** *vtr* (Șîe) **A se ~ bine** A fi bogat. **12** *vr* (Ban) A-și măsura puterile.

biruință *sf* [At: PRAV. MOLD. 100_2 / Pl: *~țe* / E: ***birui*** + *-ință*] **1** Stăpânire. **2** Victorie.

biruire *sf* [At: VARLAAM, C. 315_2 / V: (înv) ***ab~*** / Pl: *~ri* / E: ***birui***] (Înv) **1** Stăpânire. **2** Victorie.

biruit, ~ă [At: PALIA (1581), ap. CCR 80/16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***birui***] **1** *sf* (Înv) Stăpânire. **2** *a* Învins.

biruitor, ~oare [At: PRAV. MOLD. 1/2 / P: *~ru-i~* / Pl: *~i* / E: ***birui*** + *-tor*] **1-2** *a* Care biruie **(1-2)**. **3** (Înv) *smf* Stăpânitor.

birușcă *sf* [At: MAT. FOLK. 67 / Pl: nct / E: ***bir*** + *-ușcă*] (Nob) Bir **(1)**.

bis [At: DA / E: fr, lat ***bis***] **1** *ai* (Precedat de un număr) Repetat. **2** *i* Strigăt prin care se cere repetarea (sau executarea încă a) unei bucăți muzicale. **3** *sn* Bucată muzicală executată la cererea publicului, după programul anunțat.

bisa *vt* [At: DA / Pzi: *~sez* / E: fr ***bisser***] **1** A cânta un bis **(3)**. **2** A cere un bis **(3)**. **3** (Fam) A repeta un an școlar.

bisactea *sf* vz ***besactea***

bisacău *s* [At: SADOVEANU, V. F. 30 / V: ***bisăcan*** / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Răscoage.

bisanual, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bisannuel***] **1** Care revine la fiecare doi ani. **2** (D. plante) Care trăiește doi ani, rodind în al doilea.

bisăcteluță *sf* vz ***besăcteluță***

bisăptămânal, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***bi-*** + ***săptămânal***] **1-2** (Publicație) care apare de două ori pe săptămână.

biscfit *sn* [At: ARH. FOLK. IV, 219 / V: ***bicsf~*** / Pl: *~uri, ~e* / E: rs ***бисквит***] (Reg) **1** Pișcot. **2** (Îf *bics~*) Bomboană. **3** (Îaf) Turtă dulce.

bischie *sf* vz ***beschie***

bischigiu *sm* [At: (a. 1795) DOC., ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***bičkyi***] (Înv) Tăietor de lemne.

bischof *sn* vz ***bișof***

biscuit *sm* [At: DA / Pl: *~iți* / E: fr ***biscuit***] **1** Produs alimentar obținut prin coacerea unui aluat de prăjitură, tăiat în diferite forme Cf *piscot, pesmet, posmag*. **2** Semifabricat din ceramică neglazurat, ars numai o dată, folosit la fabricarea faianței sau a porțelanului. **3** Porțelan ars de două ori, a cărui structură imită marmura.

bisearică *sf* vz ***biserică***

bisect *am* [At: DN[3] / V: (iuz) ***vi~*** / Pl: *~cți* / E: ns cf fr *bissexte*, lat *bissextus*] (Îs) *An ~* An de 366 de zile.

bisector, ~oare [At: GEOM. SP. 18 / Pl: *~i* / E: fr ***bissecteur***] **1** *sf* Dreaptă care împarte un unghi în două părți egale. **2** *an* (Îs) *Plan ~* Plan care împarte un diedru în două diedre egale. **3** *a* Care împarte în două diedre egale.

bisecular, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***biséculaire***] (Rar) Care are două secole.

bisel *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***bissel***] Dispozitiv la osiile unor locomotive, ce permite înscrierea în curbe.

bisercă *sf* vz ***biserică***

bisercuță *sf* vz ***bisericuță***

biserial, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***biserial***] (Bot; d. organe) Dispus pe două rânduri sau serii.

biserica *vr* [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / E: ***biserică***] (Înv) A se duce la biserică **(1)**.

bisericaș *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***biserică*** + *-aș*] Preot care ține slujbe frumoase.

biserică *sf* [At: COD. VOR. 17R/7 / V: (înv) ***băsearecă, besearecă, besear~, ~earică,*** (Ban) ***băsăr~,*** (Trs; Mol) ***beserecă, ~rcă*** / Pl: *~ici* / E: ml ***basilica***] **1** Clădire destinată celebrării cultului creștin Si: *Casa-Domnului*. **2** Prelații din biserică (**1**). **3** Credincioșii din biserică (**1**). **4** Biserica împreună cu prelații și credincioșii. **5** (Îe) **A lua calea ~icii** A deveni evlavios. **6-7** (Îe) **A (nu) fi ușă (cruce** sau **lemn) de ~** A (nu) respecta morala religioasă. **8-9** (Îae; pex) A (nu) fi cinstit. **10** (Îe) **A nu fi dus (de multe ori pe) la ~** A nesocoti convențiile sociale. **11** (Îae) A fi o persoană dificilă. **12** (Irn; îe) **A veni de la ~** A fi beat. **13** Instituția creștinismului în ansamblu. **14** Comunitate religioasă de același cult. **15** (Înv) Mulțime de creștini. **16** (Ent; îs) *~a-dracului* Ploșniță de plante (*Pentatoma beccarum*).

bisericesc, ~ească *a* [At: BIBLIA (1688), 8/16 / Pl: *~ești* / E: ***biserică*** + *-esc*] **1** Care aparține bisericii (**1**). **2** Referitor la biserică (**1**) Si: *ecleziastic* Cf *religios*.

bisericește *av* [At: IORGA, L. I, 420 / E: ***biserică*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca la biserică (**1**). **2** Din punct de vedere bisericesc (**2**).

bisericos, ~oasă *smf, a* [At: HASDEU, I. C. 130 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***biserică*** + *-os*] **1-2** (Persoană) care iubește biserica Cf *evlavios, religios*. **3-4** (Persoană) care respectă dogmele bisericii. **5** *a* Bigot.

bisericuce *sf* vz ***bisericuță***

bisericuță *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 197/24 / V: (înv) ***~uce, biserc~*** / Pl: *~țe* / E: ***biserică*** +*-uță*] **1** Biserică (**1**) mică Cf *capelă, paraclis*. **2-3** (Șhp) Biserică (**1**). **4** (Fig) Cerc îngust de oameni uniți de interese personale, care ignoră interesele colectivității.

bisext, ~ă [At: DA / Pl: *~ecști, ~e* / E: lat ***bissextus, ~a, ~um***] **1-2** *sf, a* (În calendarul iulian) (Ziua) intercalată la fiecare patru ani, după 28 februarie. **3** *sf* A douăzeci și noua zi a lunii februarie. **4** *a* (Imp) Bisect.

bisextil *am* [At: CULIANU, C. 199 / Pl: *~i* / E: fr ***bissextil,*** lat ***bissextilis, ~e***] (Rar; îs) *An ~* An bisect.

bisexual, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~xu-al* / Pl: *~ali, ~ale* / E: fr ***bissexuel***] Hermafrodit.

bisexualitate *sf* [At: DEX² / P: *~xu-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***bissexualité***] Existența la un individ a organelor de reproducere ale ambelor sexe Si: *androginie, hermafroditism*.

bisexuat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***bissexué***] Bisexual.

bisi *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

bisilabic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bi-*** +***silabic***] Format din două silabe.

bisimetric, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bisymétrique***] Cu două planuri de simetrie.

bisioc *sn* vz ***busuioc***

bismarck *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Bismarck***] Scrumbie marinată, cu maioneză.

bismut *sn* [At: DA / A: *~mut* / Pl: *~uri* / E: fr ***bismuth***] Element chimic, metal alb cu reflexe roșiatice, ale cărui săruri au întrebuințări în medicină.

bismutat *sm* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: fr ***bismuthate***] (Chm) Sare de bismut.

bismutil *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***bismuthyle***] (Chm) Radical monovalent al bismutului care se formează la hidrogenarea sărurilor de bismut.

bismutină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***bismuthine***] Sulfură de bismut naturală.

bismutism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***bismuthisme***] Intoxicație cu săruri de bismut.

bismutit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e, ~iți* / E: fr ***bismuthite***] Carbonat natural de bismut.

bison *sm* vz ***bizon***

bisor *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 41 / V: (înv) ***biros*** / Pl: *~oare* / E: vsl ***бисрь, бисер*** „mărgăritar"] **1** (În Apuseni; pop) Calcopirită. **2** (Înv; îf) *biros* Piatră prețioasă.

bistoș [At: T. PAPAHAGI, M. 214 / Pl: *~i* / E: mg ***bistos***] (Trs; înv) **1** *sm* Inspector agricol. **2** *sm* Inspector domenial. **3** *av* Desigur. **4** *a* Trist.

bistrit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; îs) **1** *Prun ~* Prun ce dă prune brumării. **2** *Prune ~e* Prune brumării.

bistrițean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Bistrița*** + *-ean*] **1-2** *smf* Persoană născută și crescută în orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud. **3-4** *smf, a* (Locuitor) din orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud.

bistrițeancă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ence* / E: ***bistrițean*** + *-că*] **1-2** Femeie născută și crescută în orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud. **3-4** Locuitoare din orașul Bistrița sau județul Bistrița-Năsăud.

bistro *sn* vz ***bistrou***

bistrou *sn* [At: DEX² / V: ***bistro*** / Pl: *~ri* / E: fr ***bistro***] (Frm) Mic restaurant.

bistru *sn* [At: I. BOTEZ, B. I, 234 / Pl: *~re* / E: fr ***bistre***] (Înv) Fard brun întunecat, făcut din funingine.

bisturiu *sn* [At: DEX² / Pl: *~ie* / E: fr ***bistouri***] Instrument chirurgical asemănător cu un cuțitaș.

bisturnaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***bistournage***] (Mdv) Metodă de castrare la taur și berbec, prin torsionarea manuală a fiecărui testicul în interiorul pungii testiculare.

bisulc, ~ă *a* [At: DA / V: ***~cat, ~cată*** / Pl: *~lci, ~lce* / E: fr ***bisulque,*** lat ***bisulcus***] (D. animale) Cu copita despicată în două.

bisulcat, ~ă *a* vz ***bisulc***

bisulfat *sm* [At: DEX² / Pl: *~ați* / E: fr ***bisulfate***] (Imp) Sare a acidului sulfuric cu un atom de metal în locul unuia de hidrogen Si: *sulfat acid*.

bisulfit *sm* [At: DEX² / Pl: *~iți* / E: fr ***bisulfite***] (Imp) Sare a acidului sulfuros cu un atom de metal în locul unuia de hidrogen.

bisulfură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***bisulfure***] Sulfură cu doi atomi de sulf.

biș *sm* [At: BĂCESCU, P. 42 / Pl: *~i* / E: ns cf *bici* „bivol"] (Iht; îc) **~-cu-coarne** Somn american.

bișactea *sf* vz ***besactea***

bișag *sn* vz ***belșug***

bișbirică *sm* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: nct] Poreclă dată unui copil mic Si: (pfm) *pișpirică*.

bișboc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Față. **2** Nas.

bișcă *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) **1** (Îe) **A umbla (a călca) de-a ~** A umbla încet și cu atenție. **2** Încetișor.

bișcă *sf* [At: KLEIN, D. 171 / V: ***bicică*** / Pl: *~șce* / E: mg ***bicska***] Beschie (**2**).

bișchie *sf* vz ***beschie***

bișcot *sn* vz ***pișcot***

bișcotă *sf* vz ***pișcot***

bișnițar *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: ***bișniță*** + *-ar*] (Fam) Persoană care face afaceri dubioase Si: (rar) *gheșeftar*.

bișniță *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: eg ***business***] Afacere dubioasă măruntă.

bișof *sn* [At: DN³ / V: ***bischof*** / Pl: *~uri* / E: fr ***bischof,*** eg ***bishof***] Băutură alcoolică obținută prin macerarea, în vin, de lămâi sau portocale.

biștar *sm* [At: STANCU, D. 294 / V: ***chiștăr, pi~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Arg; Ipl) Bani.

bișug *sn* vz ***belșug***

bișugit *a* vz ***îmbelșugat***

bit *sm* [At: DEX² / Pl: *biți* / E: eg, fr ***bit***] (Inf) Unitate de măsură pentru cantitatea de informație dintr-un semnal, corespunzând logaritmului de bază².

bitan *sm* vz ***bitang***

bitanc, ~ă *a* vz ***bitang***

bitang, ~ă [At: LB / V: *~an, ~anc, ~gău, ~tong* / Pl: *~ngi, ~nge* / E: mg ***bitang***] (Trs; mgm) **1** *a* Străin. **2** *sm* Vagabond Cf *strengar*. **3-4** *smf, a* Bastard.

bitangăli *vi* [At: MOLDOVAN, ap. KLEIN, D. 108 / Pzi: *~lesc* / E: ***bitang*** + *-ăli*] (Trs) **1** A vagabonda. **2** A rătăci.

bitangău *sm* vz ***bitang***
bitată *sf* [At: CHEST. V. 76/48 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Oaie cu lâna până la pământ.
biteag, ~ă *a* vz ***beteag***
biter *sn* [At: DEX² / V: ***bitter*** / Pl: *~e* / E: ger ***Bitter***] Băutură (aperitiv) dulce-amăruie, preparată prin macerarea unor substanțe în alcool.
bitic, ~ă *smf* vz ***bâtic², ~ă***
bitie *sf* [At: PALIA (1581), ap. GCR I 37/35 / Pl: *~ii* / E: vsl ***бытиы***] (Bis; înv) Cartea Genezei.
bitirci *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~rcesc* / E: nct] (Reg) A împreuna.
bitirdisi [At: BELDIMAN, TR. 395 / V: ***beter~*** / Pzi: *~sesc* / E: tc ***bitiirmek***] (Înv) **1** *vi* A duce la capăt. **2** *vtrp* A compensa.
bitiri *vt* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: nct] (Mol; fam) **1** A mătrăși. **2** A alunga.
bitirmea *sf* [At: BELDIMAN, TR. 404 / V: ***beter~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***bitürmĕ***] Învoială privind o compensație bănească.
biton *sn* vz ***bitum***
bitonalism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: nct] (Muz) Bitonalitate.
bitonalitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***bitonalité***] (Muz) Mișcare simultană a vocilor în două tonalități diferite Si: *bitonalism*.
bitong, ~ă *a* vz ***bitang***
bitronconic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bi- + tronconic***] **1** *a* În forma a două trunchiuri de con cu baza comună. **2** *sf* Vas tronconic **(1)**, răspândit la noi mai ales în prima epocă a fierului.
bitter *sn* vz ***biter***
bitum *sn* [At: ISTRATI-LONGINESCU, CH. 268 / V: (înv) ***~en, ~ton*** / A și: *bitum* / Pl: *~uri* / E: fr ***bitume***] **1** Substanță neagră obținută prin oxidarea, la cald, a reziduurilor de petrol sau prin distilarea huilei. **2** Culoare brună strălucitoare, obținută amestecând bitumul **(1)** cu ulei de in și ceară. **3** (Înv) Procedeu de obținere a bitumului **(1)** din nisipuri și cărbuni bituminoși.
bituma *vt* [At: DEX² / Pzi: *~mez* / E: fr ***bitumer***] **1** A amesteca cu bitum un material (granular). **2** A face bitumajul unei șosele. **3** A umple cu bitum **(1)** spațiile dintre pavelele sau dalele unei șosele.
bitumaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***bitumage***] Așternere de bitum și piatră măruntă pe suprafața unui drum.
bitumare *sf* [At: DEX² / Pl: *~mări* / E: ***bituma***] **1** Amestecare cu bitum a unui material (granular). **2** Efectuare a bitumajului unei șosele. **3** Umplere cu bitum **(1)** a spațiilor dintre pavelele sau dalele unei șosele.
bitumen¹ *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ger ***Bitumen***, lat ***bitumen***] Material bogat în hidrocarburi provenit din transformarea, în condiții naturale, a cerii și a rășinii vegetale.
bitumen² *sn* vz ***bitum***
bitumine *sf* [At: DN³ / E: fr ***bitumines***] (Glg) Materii din scoarța Pământului alcătuite din hidrocarburi și alte substanțe organice.
bituminifer, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bituminifère***] Care produce bitum.
bituminizare *sf* [At: LTR / Pl: *~zări* / E: ns cf fr *bituminisation*] **1** Proces natural de formare a asfaltului din nămolul rezultat prin descompunerea, în absența aerului, a organismelor vegetale și animale în fundul mărilor. **2** (Min) Impermeabilizare a rocilor prin umplerea fisurilor cu bitum.
bituminos, ~oasă *a* [At: ISTRATI-LONGINESCU, CH. 268 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***bitumineux***, lat ***bituminosus***] **1** Care este de natura bitumului. **2** Care conține bitum.
bitușă *sf* [At: LB / Pl: *~șe* / E: nct] (Trs; înv) **1** Procoviță pentru șa. **2** Bundă Cf *cojoc, tihoarcă, folar*.
bitușcă *sf* [At: VICIU, GL., ap. H IX, 496 / Pl: *~șce* / E: nct] (Trs; înv) **1** Cojoc țărănesc scurt (fără mâneci). **2** Cojocel bărbătesc scurt până la curea.
biț *sn* [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: *~e* / E: ns cf *miț(ă), viță*] Șuviță de păr sau de lână.
bițan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Țânțar¹ (*Culex*).
biță¹ *i* [At: CHEST. V, 76/45 / E: nct] (Pop) Cuvânt cu care se strigă după oi.
biță² *sm* vz ***bădiță***
bițos, ~oasă *a* [At: REV. CRIT. III, 88 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***biț*** + *-os*] Mițos.
biu¹ [At: COD. VOR. 16 / V: (înv) ***biv²*** / E: mg ***bi, biv***] (Mgmî; Trs) **1** *a* Abundent. **2** *a* Mănos. **3** *sms* Abundență. **4** *sms* (Îe) **De** sau **în ~** Din belșug. **5** *sms* (Ban; îe) **Din ~** Cu prisosință. **6** *sms* (Îe) **A fi în de ~** A trăi.
biu² *sm* [At: DA ms / Pl: *bii* / E: nct] (Reg) Pui de curcă.
biuluc-bașă *sm* vz ***buluc-bașă***
biunivoc, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~oci, ~oce* / E: fr ***biunivoque***] **1** (Mat) Care se află într-un raport reciproc și exclusiv de unu la unu. **2** (Lin) Care se află în raport reciproc.
biunivocitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: ***biunivoc + -itate***] **1-2** Calitate de a fi biunivoc **(1-2)**.
biuretă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***burette***] Tub de sticlă gradat, de diverse forme, folosit la analizele chimice.
biurocrat, ~ă *smf* vz ***birocrat***
biurocratic, ~ă *a* vz ***birocratic***
biurocratism *sn* vz ***birocratism***
biurocrație *sf* vz ***birocrație***
biurou *sn* vz ***birou***
biușag *sn* vz ***belșug***
biușig *sn* vz ***belșug***
biușug *sn* vz ***belșug***
biută *sf* [At: DN³ / P: *biu~* / E: fr ***butte***] **1** Ridicătură de teren folosită pentru trageri, într-un poligon de tir. **2** (Pgn) Ridicătură de teren.
biv¹ *ai* [At: NECULCE, ap. LET. II, 195/15 / V: *~șii* / E: vsl ***бив***] (Înv; urmat de un titlu, de o funcție) Fost Cf *biosi*.
biv², ~ă *a, sm* vz ***biu¹***
bivalent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***bivalent***] (D. un element sau un radical chimic) Cu valența doi.
bivalență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***bivalence***] Însușire a elementelor de a fi bivalente.
bivalv, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bivalve***] **1** (D. animale) Cu cochilia cu două valve. **2** (Bot; d. capsule) Compus din două părți.
bivel *sm* vz ***bivol***
biverb *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***bi- +verb***] Joc constând în reprezentarea a două cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele.
bivitelin, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bivitellin***] (D. gemeni) Care provine din două ouă diferite.
bivoac *sn* vz ***bivuac***
bivol *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 329/13 / V: (înv) ***bibol***, (îrg) ***bihol, bihul, biol, ~vel*** / Pl: *~i* / E: vsl ***биволь***] **1** Vită cornută, rumegătoare, asemănătoare cu boul, cu păr negru sau alb, aspru și rar, cu coarne inelate, întoarse spre spate (*Bos bubalus*). **2** (Dep) Epitet dat unui om mătăhălos și nesimțit.
bivolar *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 206/21 / Pl: *~i* / E: ***bivol*** + *-ar*] Păzitor de bivoli.
bivolaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***bivol*** + *-aș*] **1** Bivol **(1)** tânăr. **2-3** (Șhp) Bivol **(1)**.
bivolă *sf* [At: I. CR. II, 219/ Pl: *~le*/ E: ***bivol + -ă***] (Reg) Bivoliță **(1)**.
bivolărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***bivol*** + *-ărie*] **1** Grajd de bivoli **(1)**. **2** Turmă de bivoli.
bivolesc, ~ească *a* [At: TEODORESCU, P. P. 360 / V: ***biho~*** / Pl: *~ești* / E: ***bivol*** + *-ești*] De bivol.
bivoliță *sf* [At: LET. III, 307/9 / V: ***biho~, bibo~, biol~*** / A: *bivoliță* / Pl: *~țe* / E: bg ***биволица***] **1** Femela bivolului **(1)** Si: (reg) *bivolă*. **2** (Dep) Epitet dat unei femei grase și nesimțite.
bivoltin, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bivoltin***] (D. insecte, viermi de mătase) La care ciclul vital are loc de două ori în cursul aceluiași an.
bivșag *sn* vz ***belșug***
bivșii *ai* vz ***biv¹***
bivșug *sn* vz ***belșug***

bivuac *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 230 / V: ***~voac*** / Pl: *~uri* / E: fr ***bivouac***] **1** Staționare temporară a unor trupe în afara unei localități, sub cerul liber. **2** Porțiunea de teren unde se face un bivuac (**1**). **3** (Rar) Adăpost pentru alpiniști sau turiști.

bivuaca *vi* [At: NEGRUZZI, S. I. 39 / P: *~vu-a~* / Pzi: *~chez* / E: fr ***bivouaquer***] (D. unități militare) A staționa în afara unei localități, sub cerul liber sau în corturi.

bix *sn* [At: BUL. FIL. IV 110 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv; arg) Chiștoc.

bizam *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: ger ***Bisam***] **1** Mamifer rozător, cu blană prețioasă castaniu-roșcată, lung de circa 30 cm, care trăiește în preajma apelor (*Ondatra zibethica*). **2** Blana bizamului (**1**).

bizantin, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 284 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***byzantin***, lat ***byzantinus***] **1** *smf* Locuitor din Bizanț. **2** *a* Referitor la Bizanț. **3** *a* Specific Bizanțului. **4** *a* Care aparține Bizanțului. **5** *a* (Îs) *Stil ~* Stil caracterizat prin predominarea cupolei, a suprafețelor și liniilor curbe în arhitectură și prin bogăție de culori în ornamentație.

bizantinism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***bizantinisme***] **1** Mod de a acționa în viață prin intrigi și viclenie. **2** (Fig) Subtilitate formală, fără substanță. **3** (Fig) Duplicitate.

bizantinist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***byzantiniste***] Bizantinolog.

bizantinistică *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ici* / E: ger ***Byzantinistik***] Bizantinologie.

bizantiniza *vtfr* [At: ODOBESCU, S. III, 571 / Pzi: *~zez* / E: nct] **1-2** A căpăta caracterele bizantinismului (**1**).

bizantinolog, ~ă *smf* [At: DEX^2 / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: ***bizantinologie***] Specialist în bizantinologie Si: *bizantinist*.

bizantinologie *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***byzantinologie***] Disciplină care studiază istoria, literatura, limba (medio-greacă) și arta bizantină Si: *bizantinistică*.

bizar, ~ă *a, av* [At: ALECSANDRI, P. III, 56 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***bizarre***] (Liv) **1-2** Ciudat.

bizarerie *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 57 / Pl: *~ii* / E: fr ***bizarrerie***] (Liv) **1** Ciudățenie. **2** Extravaganță.

biză *sf* vz ***bâză***

bizărău *sms* vz ***bezer***

bizdadea *sm* vz ***beizadea***

bizdare *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~dări* / E: nct] (Reg) Instrument pentru încondeiat ouăle cu ceară.

bizdări *sfp* [At: CHEST. V, 37/35 / E: nct] (Reg) Gard de nuiele (lipit cu lut).

bizdiganie *sf* vz ***bâzdâganie***

bizdigăni *vt* [At: ȚARA OLT. III, nr. 19-20 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Trs) **1** A îndemna. **2** A sili.

bizea *sf* vz ***bezea***

bizer *sms* vz ***bezer***

bizerău *sms* vz ***bezerău***

bizeț *sn* [At: DA / V: ***bez~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Besätze*** *(Besatz)*] Garnitură ornamentală de piele la încălțăminte.

bizgălană *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Îrg) Totalul obiectelor pentru munca câmpului.

bizirea *sfs* [At: BARCIANU, V. / V: ***bez~*** / E: tc ***bezir***] Ulei de mac.

bizmăn *sn* vz ***bezmăn***

bizon *sm* [At: DA / V: ***bison*** / Pl: *~i* / E: fr, lat ***bison***] **1** Animal rumegător sălbatic din subfamilia bovinelor, cu frunte mare, bombată, cu coarne scurte, cu umeri mai ridicați decât crupa, cu coamă deasă (*Bison bison*). **2** Pielea tăbăcită a bizonului (**1**). **3** Piele de vițel tăbăcită care imită pielea bizonului (**1**).

bizota *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: fr ***biseauter***] A șlefui oblic muchiile unei oglinzi.

bizotare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~tări* / E: ***bizota***] Șlefuire oblică a muchiilor unei oglinzi.

bizou *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***biseau***] Margine oblică (la oglinzi, pietre prețioase etc.).

bizui [At: URECHE, ap. LET. I, 119/20 / Pzi: *bizui* / E: mg ***bizni***] **1** *vt* (Trs; înv) A încredința. **2** *vr* A se baza. **3** *vrt* (Pop) A îndrăzni.

bizuială *sf* [At: LB / Pl: *~ieli* / E: ***bizui*** + *-eală*] (Rar) **1** Încredere. **2** Sprijin.

bizuință *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***bizui*** + *-ință*] **1-2** Bizuială (**1-2**).

bizuire *sf* [At: GALACTION, O. I, 21 / Pl: *~ri* / E: ***bizui***] Încredere.

bizuit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***bizui***] (Rar) Bizuire.

bizuit[2]***, ~ă*** [At: (1600-1650), ap. GCR I, 136 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bizui***] (Înv) **1** *a* Sigur. **2** *av* Desigur.

bizuitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***bizui*** + *-(i)tor*] (Înv) **1** Care se bizuie. **2** Credul.

bizune *sf* vz ***vizuină***

bizunie *sf* vz ***vizuină***

blacheu *sn* [At: DEX^2 / V: ***pl~*** / Pl: *~ri* / E: nct] Bucată (semiovală) de tablă care se aplică pe vârful tălpii și pe tocul încălțămintei pentru a le proteja.

blag *sm* vz ***blagă***

blagama *sf* vz ***balama***

blagă *sf* [At: REV. CRIT. III, 88 / V: ***blag*** *sm* / E: srb ***blago***] (Înv) **1** (Trs) Bogăție. **2** (Ban; îe) **~go de el** Ferice de el!

blagian, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Blaga*** + *-ian*] (Nrc) **1** De Blaga. **2** Care se referă la Blaga. **3** În maniera lui Blaga.

blagoboreț *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 63/7 / Pl: *~i* / E: vsl ***благоборецѣ***] (Înv) Luptător împotriva lui Dumnezeu Cf *bogoboreț*.

blagocestie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 82 / V: (înv) ***~ciăst~, ~cis~, ~ivie*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) Evlavie.

blagocestiv, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 1 / V: (înv) ***~ciăs~, ~cis~*** / P: *~i*, *~e* / E: vsl ***благочестивь***] (Înv) Evlavios.

blagocestivie *sf* vz ***blagocestie***

blagociăstie *sf* vz ***blagocestie***

blagociăstiv, ~ă *a* vz ***blagocestiv***

blagocin *sm, a* [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: rs ***благочин***] **1-2** (Înv) Administrator bisericesc al unei plase Cf *proistos*.

blagocistie *sf* vz ***blagocestie***

blagocistiv, ~ă *a* vz ***blagocestiv***

blagodarenie *sf* [At: MOXA, 388/12 / Pl: *~ii* / E: vsl ***благодарение***] (Înv) Mulțumire.

blagodari *vi* [At: COD. VOR. 47^R/1 / Pzi: *~resc* / E: vsl ***бдагодарити***] (Înv) A mulțumi.

blagoiavlenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 5/2 / Pl: *~ii* / E: vsl ***благоюблениe***] (Înv) Bobotează.

blagomanie *sf* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: rs ***благомагомати***] (Înv) Lucru neînsemnat.

blagonoseț *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 78/1 / Pl: *~i* / E: vsl ***благоносецъ***] Binefăcător.

blagopriemnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 49/1 / Pl: *~ici* / E: vsl ***благоприемникъ***] Bineprimitor.

blagorecenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 292^b/33 / Pl: *~ii* / E: vsl ***благоречение***] Teorie.

blagorodie *sf* vz ***blogorodnicia***

blagorodnic, ~ă *a* [At: MUSTE, ap. LET. III, 58/19 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: vsl ***благородникъ***] Nobil Cf (înv) *evghenit*, *nemeș*, *șlehtici*.

blagorodnicie *sf* [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 172/34 / V: ***~die, ~nie*** / Pl: ~ii / E: ***blagorodnic*** + *-ie*] (Înv) Noblețe.

blagorodnie *sf* vz ***blagorodnicie***

blagorojdenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 165/30 / Pl: *~ii* / E: vsl ***благорождение***] Naștere în familie nobilă.

blagoslovenie *sf* [At: COD. VOR. 153 / Pl: *~ii* / E: vsl ***благословение***] Blagoslovire.

blagoslovi [At: COD. VOR. 30/11 / Pzi: *~vesc* / E: vsl ***блогословити***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) cheltui. **3-4** *vtr* A (se) binecuvânta. **5** *vt(a)* (Îe) **~vește,**

(cinstite) părinte Formulă de politețe între preoți. **6** *vt* (Fig) A lovi Cf *mirui*.

blagoslovire *sf* [At: CORESI, PS. 366 / Pl: *~ri* / E: ***blagoslovi***] Binecuvântare.

blagoslovit, ~ă *a* [At: (a. 1600), CUV. D. BĂTR. II, 226 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***blagoslovi***] Binecuvântat.

blagoutrobnă *af* [At: CANTEMIR, I. I.I, 181 / P: *~go-u~* / Pl: *~ne* / E: vsl **благоутробнь**] Milos.

blagoveaștenie *sf* vz ***blagoveștenie***

blagovestvui *vt* vz ***blagovești***

blagoveșnic *sms* [At: MARIAN, SA. II, 234 / E: vsl **благовѣщьникъ**] (Îppl) Arhanghelul Gavril.

blagoveşte *sf* vz ***blagoveștenie***

blagoveștene *sf* vz ***blagoveștenie***

blagoveștenie *sf* [At: VARLAAM, C. II, 67/2 / V: ***~ște, ~veaș~, ~viș~, ~tene*** / Pl: *~ii* / E: vsl **благовѣщение**] (Pop; Ipl) Bunavestire.

blagovești *vt(a)* [At: HRONOGRAF, ap. GCR II, 70/23 / Pzi: *~tesc* / E: vsl **благовѣщити**] **1** A propovădui Evanghelia Si: *a binevesti*. **2** A proroci. **3** (Imp) A blagoslovi **(2)**.

blagoviștenie *sf* vz ***blagoveștenie***

blagovonie *sf* [At: PRAV. (1652), ap. GCR I, 158/17 / Pl: *ii* / E: vsl **благовоние**] Mireasmă.

blahoti *v* vz ***blehăi***

blaihuire *sf* [At: CV, III, 5 / Pl: *blăihuiri* / E: nct] (Înv) Depigmentare.

blaivas *sn* vz ***plaivaz***

blaj *s* [At: I. CR. V, 346 / Pl: nct / E: nct] Sperietoare de ciori.

blajene *sf* vz ***blajenie***

blajenie *sf* [At: MINEIUL (1776), 70^2/2 / V: ***blajene*** / Pl: *~ii* / E: vsl **блаженне**] (Înv) Beatitudine.

blajin, ~ă [At: PISCUPESCU, O. 190/9 / V: ***blăj~***, (reg) ***blăjân*** / Pl: *~i, ~e* / E: vsl **блажень**] **1** *a* (Fig) Blând. **2** *a* (Fig) Binevoitor. **3** *smpa* (Mtp) Ființe blânde și evlavioase care trăiesc pe *Apa Sâmbetei*, la marginea pământului.

blajinătate *sf* [At: MARCOVICI, D. 120 / Pl: *~tăți* / E: ***blajin*** + *-ătate*] (Rar) **1-2** (Starea sau) însușirea de a fi blajin.

blajinie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***blajin*** + *-ie*] (Rar) Blajinătate.

blam *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1305 / Pl: *~uri* / E: fr ***blâme***] **1** Dezaprobare publică a unei atitudini. **2-3** (Îs) *Moțiune de ~, vot de ~* Moțiune sau vot prin care o adunare dezaprobă acțiunile unor membri.

blama [At: DA / Pzi: *~mez* / E: fr ***blâmer***] **1** *vt* A exprima public dezaprobarea față de o atitudine, un gest etc. considerate reprobabile Si: *a condamna*. **2** *vr* (Trs; Buc; gms) A se face de râsul lumii. **3** *vr* (Trs; Buc; gms) A se păcăli.

blamabil, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 55 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***blâmable***] (Liv) Reprobabil.

blamare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***blama***] **1** Exprimare publică a dezaprobării față de o atitudine considerată reprobabilă. **2** Facere de râs. **3** Păcălire.

blamat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***blama***] **1** Dezaprobat public. **2** Făcut de râsul lumii. **3** (Reg) Păcălit.

blană *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 204/4 / Pl: *blăni*, **(1-4)** *blănuri*, (îvp) *~ne*, (înv) *~ni* / E: bg **блана**] **1** Părul care acoperă pielea unor animale. **2** Piele de animal cu păr cu tot, prelucrată. **3** Haină confecționată din blană **(2)**. **4** Haină căptușită cu blană **(2)**. **5** (Pop) Scândură groasă. **6** (Pop; îe) **A-i scutura ~a** A bate. **7** (Pop; reg; îe) **A dormi ~** A dormi buștean. **8** (Îvr; pop; îe) **A zăcea ~** A sta întins, nemișcat. **9** (Reg; îvp) Fundul carului. **10** (Pop) Fiecare din cele două scânduri care leagă tălpile războiului Si: *chingă, scândură, spetează, stinghie*. **11** (Pop) Speteaza codârlei **(1)**. **12** (Pop) Dulapul de la roata joagărului Si: *șestină, scândură, tinichea*. **13** (Pop) Tocul ferestrei. **14** (Pop) Colacul de lemn al fântânii. **15** (Pop) Capacul cosciugului Si: *pleoapă*.

blanc^1 *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ger ***Blank***] **1** Piele tăbăcită, suplă și elastică, folosită în marochinărie. **2** Fâșie de material insensibil la lumină, de protecție, la capetele bobinelor de film sau ale bandei magnetice.

blanc^2 *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***blanc***] Spațiu alb între două cuvinte sau rânduri tipărite.

blancare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~cări* / E: nct] (La televizoare) Oprire a electronilor de a ajunge la ecranul tubului catodic.

blanchet^1 *sn* vz ***blanchetă***^{2}

blanchetă^1 *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 292 / Pl: *~te* / E: ger ***Blankett***] **1** (Mol; înv) Bilet de poștă. **2** (Înv) Chitanță. **3** (Înv) Răvaș. **4** Formular (pentru telegrame, polițe etc.).

blanchetă^2 *sf* [At: DN^3 / V: *~et sn* / Pl: *~te* / E: fr ***blanquette***] Ciulama.

blanquism *sn* [At: DN^3 / P: *blanchism* / Pl: *~e* / E: fr ***blanquisme***] **1** Curent comunist utopic, apărut în Franța, în sec. XIX, care propaga ideea înfăptuirii revoluției prin comploturile unor grupuri restrânse. **2** Teorie și tactică complotistă în lupta revoluționară.

blanquist, ~ă [At: DN^3 / P: *blanchist* / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Blanquist***] **1** *a* Care aparține blanquismului. **2** *a* Referitor la blanquism. **3** *smf* Adept al blanquismului.

blanșare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~șări* / E: ns cf fr *blanchir*] Operație de sterilizare prin opărire a alimentelor conservate Si: *blanșisare*.

blanșir *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ns cf *blanșiruire*] Rest de la blanșiruire.

blanșiruire *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ri* / E: ns cf fr *blanchir*, ger *blanschieren*] Operație de curățare a dosului pieilor tăbăcite.

blanșisare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~sări* / E: fr ***blanchissage***] Blanșare.

blasfemator, ~oare *smf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***blasphématoire***] (Liv) **1-2** (Persoană) care defăimează (cele sfinte).

blasfemia *vt(a)* [At: I. IONESCU, D. 393 / Pzi: *~miez* / E: lat ***blasphemare***] (Ltm) **1** A hului^1. **2** A defăima.

blasfemie *sf* [At: COȘBUC, B. 145 / Pl: *~ii* / E: lat ***blasphemia***] (Liv) **1** Defăimare a religiei, a dogmelor și a obiectelor de cult Si: *hulă*^{1}. **2** (Fig) Defăimare a lucrurilor sfinte.

blasmotie *sf* [At: CIHAC II, 16 / Pl: *~ii* / E: nct] **1** Scandal. **2** Monstru.

blasnă *sf* vz ***blazna***

blast [At: DN^3 / Pl: *~asti* / E: fr ***blaste***] **1** *sn* Parte a embrionului, care se dezvoltă după germinare. **2** *ec* Element secund de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) germeni".

blastemă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: fr ***blastème***] (Bot) **1** Mugure din care se va regenera un organ. **2** Talul unui lichen.

blasto- [At: DN^3 / E: it ***blasto***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „germen", „referitor la germen și la embrion".

blastocarp *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***blastocarp***] Mugure florifer.

blastocel *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***blastocoele***] (Blg) Cavitatea centrală a blastulei.

blastocist *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***blastocyste***] Blastulă **(2)**.

blastocit *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ns cf ngr ***βλαστος, χιτος***] Celulă nediferențiată a unor serii de celule sangvine.

blastoderm *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***blastoderme***] Membrană vitelină care dă naștere corpului embrionului.

blastodermic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***blastodermique***] **1** Al blastodermului. **2** Referitor la blastoderm.

blastoftorie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***blastophthorie***] Degenerarea germenilor din citoplasma oului fecundat.

blastogeneză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***blastogenèse***] **1** Primele stadii ale dezvoltării embrionului. **2** Reproducere prin înmugurire.

blastom *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***blastome***] Tumoare canceroasă Si: *neoplasm*.

blastomer *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***blastomère***] (Blg) Celulă formată prin diviziunea primară a zigotului.

blastomicete [At: DN^3 / E: fr ***blastomycètes***] **1** *sfp* Familie de ciuperci care se înmulțesc prin înmugurire. **2** *sf* Ciupercă din familia blastomicete **(1)**.

blastomicoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***blastomycose***] Boală provocată de blastomicete **(2)**.

blastomogeneză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***blastomogenèse***] Proces de formare și dezvoltare a unei tumori maligne.

blastopor *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ger ***Blastoporus***] Orificiu al gastrulei.

blastor *sm* vz ***blasture***

blastru *sn* vz ***plasture***

blastulă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~le* / E: fr ***blastule***] **1** Stadiu embrionar globular la metazoare, cu celulele dispuse într-un strat și cu o cavitate în interior. **2** A doua fază în dezvoltarea unui embrion Si: *blastocist*.

blastur *sn* vz ***plasture***

blat^1 *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ger ***Blatt***] **1** Foaie din aluat pentru tort. **2** Placă de lemn (la masă).

blat^2 *sn* [At: DEX^2 / E: nct] (Arg) **1** (Îe) **A merge (a călători) pe ~** sau **a face ~ul** A călători cu un mijloc de transport fără bilet sau abonament. **2** (Îe) **Mergi pe ~** Fă-te că nu știi. **3** (Îae) Fă-te că nu observi. **4** (Înv) **A se face ~** (cu cineva) A umbla cu... **5** Meci de fotbal trucat.

blatist *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~iști* / E: ***blat^2*** + *-ist*] Persoană care merge pe blat^2 **(1)**.

blați *i* vz ***umbla***

blau *sn* [At: DEX^2 / E: ger ***blau*** (Montag)] (Rar; îe) **A face ~** A lipsi de la un lucru a doua zi după o sărbătoare.

blaugaz *sn* [At: MDENC / E: ger ***Blaugas***] (Înv) Amestec de hidrocarburi gazoase și hidrogen obținut din descompunerea fracțiunilor grele de petrol, folosit drept combustibil.

blaz *sn* vz ***blază***

blaza *vtr* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***blaser***] **1-4** A(-și) toci sau a (-și) pierde intensitatea simțurilor și a emoțiilor. **5-6** A (se) dezgusta, devenind indiferent.

blazare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***blaza***] **1-4** Tocire sau pierdere a intensității simțurilor, emoțiilor.

blazat, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 43 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***blaza***] **1-4** Care și-a tocit sau și-a pierdut din intensitatea simțurilor, emoțiilor până la a deveni indiferent.

blază *sf* [At: DEX^2 / V: ***blaz*** *sn* / Pl: *~ze* / E: ger ***Blase***] Parte a instalației de distilare în formă de recipient unde se introduce amestecul de distilat.

blazer *sn* [At: DEX^2 / P: *bleizăr* / Pl: *~e* / E: eg, fr ***blazer***] Jachetă (bărbătească) de stofă, catifea etc. (cu buzunare aplicate).

blazgonie *sf* vz ***bazaconie***

blazna *sf* [At: PSALT. SCH. 454 / V: *~asn~*, ***bleaz~, blez~, bleasmă*** / Pl: *blezne* / E: vsl **блазьнъ** „rătăcire , scandal"] (Înv) **1** Înșelăciune. **2** Ispită. **3** Arătare. **4** Monstru. **5** Pocitanie. **6** Prostănac. **7** (Trs) Lucru stricat. **8** (Trs) Lucru prost făcut.

blaznic, ~ă *a* [At: ȘEZ. II, 150 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ucr ***блазнюк***] (Mol; d. oameni) Bun, sfios.

blazon *sn* [At: NEGRUZZI, S. VI, 466 / Pl: *~oane* / E: fr ***blason***] **1** Ansamblu de elemente heraldice care constituie emblema unui stat, a unei provincii, a unui oraș, a unei familii nobile, a unei bresle etc. Si: *armoarii*. **2** (Rar) Scut.

blazonist *sm* [At: HASDEU, I. C. 94 / Pl: *~iști* / E: ***blazon*** + *-ist*] (Formație personală) Expert în heraldică.

blăbornic *sm* vz ***bobornic***

blăbornică *sf* vz ***bobornic***

blăjinătate *sf* vz ***blajinătate***

blăjinie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***blajin*** + *-ie*] (Rar) Blajinătate.

blăm *i* vz ***umbla***

blămați *i* vz ***umbla***

blănar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***blană*** + *-ar*] **1** Meseriaș care face îmbrăcăminte din blană. **2** (Înv) Meseriaș care îmblănește haine. **3** Negustor de blănuri.

blănăreală *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~eli* / E: ***blăni*** + *-ăreală*] (Reg) Bătaie.

blănăreasă *sf* [At: NEGRUZZI, S. IV, 517 / Pl: *~ese* / E: ***blănar*** + *-easă*] **1** Soția blănarului. **2** Femeie care face îmbrăcăminte din blană. **3** (Înv) Femeie care îmblănește haine. **4** Negustoreasă de blănuri.

blănăreasca *sfa* [At: SEVASTOS, N. 280 / E: ***blănar*** + *-easca*] (Mol; pop) **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans **(1)**.

blănărește *av* [At: PAMFILE, J. II / E: ***blănar*** + *-ește*] Ca blănarii.

blănărie^1 *sf* [At: H II, 81 / Pl: *~ii* / E: ***blănar*** + *-ie*] **1** Meseria blănarului. **2** Atelier unde se face îmbrăcăminte de blană. **3** Magazin de vânzare a blănurilor.

blănărie^2 *sf* [At: (a. 1786) URICARIUL II 47 / Pl: *~ii* / E: ***blană*** + *-ărie*] Obiecte de îmbrăcăminte de blană Si: (rar) *blenet^2*.

blăndură *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~re* / E: nct] Vechitură.

blăneală *sf* [At: PAMFILIE, J. II / Pl: *~eli* / E: ***blăni*** + *-eală*] (Pop) Bătaie.

blănet *sn* [At: PISCUPESCU, O. 66/1 / Pl: *~uri* / E: ***blană*** + *-et*] (Rar) Blănărie^2.

blăni^1 *vt* vz ***îmblăni***

blăni^2 *vt* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Îvp) **1** A bate. **2** A căptuși cu blăni. **3** A pune tocuri la ferestre.

blăniș *sn* [At: (a. 1572) IORGA, S.D. XII, 63 / Pl: *~uri* / E: ***blană*** + *-iș*] (Îvr) Căptușeală de blană.

blănișoară *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: ***blană*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Blană (mică).

blănit *a* vz ***îmblănit***

blăniță *sf* [At: SADOVEANU, P. S. 105 / Pl: *~țe* / E: ***blană*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Blănișoară **(1-2)**.

blănos, ~oasă *a* [At: I. NEGRUZZI, ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***blană*** + *-os*] Cu blană bogată.

blănui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***blană*** + *-ui*] (Înv) A îmblăni.

blănuță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 424 / Pl: *~țe* / E: ***blană*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Blănișoară **(1-2)**.

blăsni *v* vz ***blăzni***

blăstăm *sn* vz ***blestem***

blăstăma *v* vz ***blestema***

blăstem *sn* vz ***blestem***

blăstema *v* vz ***blestema***

blăzni [At: COD. VOR. 113 / V: ***~ăsni, blesni*** / Pzi: *~nesc* / E: vsl **блазнити** „a rătăci, a (se) înșela"] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) înșela. **3-4** *vtr* A ispiti. **5** *vr* (Îe) **A se ~ cu inima** sau **a-și ~ inima** A se lăsa amăgit. **6** *vr* A se scandaliza. **7** *vr* (Reg; fig) A se înmuia.

blăznire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***blăzni***] (Înv) **1** Înșelăciune. **2** Ispitire.

blăznitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***blăzni*** + *-tură*] **1-2** (Înv) Blăznire **(1-2)**.

blâdă *sf* [At: (a. 1827) ap. CA. 658 / Pl: *~de* / E: nct] (Îvr) Defăimare.

blâdnic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. II, 25/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: vsl **бладникъ**] (Înv) **1-2** *smf, a* Stricat. **3-4** *sf, a* Prostituată.

blâglă *sf* vz ***brâglă***

blând, ~ă [At: COD. VOR. 149 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ml ***blandus***] **1** *a* (D. oameni) Pașnic și prietenos Si: *blajin* **(1)**. **2** *a* (D. fapte, sentimente etc.) De om bun. **3** *a* (D. animale) Care acceptă prezența omului. **4** *a* (Fig; d. natură, timp etc.) Plăcut. **5** *av* (Îe) **Șezi** (sau **stai**) ~ Stai liniștit. **6** *av* (Îvp) **A se face ~** A se îmblânzi. **7** *sf* (Pop) Urticarie. **8** *sf* (Pop) Umflătura de la o înțepătură de insectă. **9** *sfa* (Pop) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **10** *sf* Melodie după care se execută acest dans.

blândeațe *sf* vz ***blândețe***

blândeță *sf* vz ***blândețe***

blândețe *sf* [At: COD. VOR. 58 / V: (Mol) *~ță*, (înv) *~eațe* / Pl: (rar) *~ți*, (îvp) *~eațe* / E: ***blând*** + *-ețe*] **1** Purtare de om blând. **2** (D. animale) Calm în prezența omului. **3** (Fig) Atmosferă plăcută. **4** (Îe) **Cu duhul ~ții** (sau **~lor**) Cu grijă și calm.

blândișor, ~oară *a* [At: GORJAN, H. II, 118 / 9-10 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***blând*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) (Destul de) blând.

blândoc, ~oacă *a, av* [At: RETEGANUL, ap. CDDE / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***blând*** + *-oc*] **1-4** (Trs; șhp) Blând (**1, 3**).

blânduț, ~ă *a, av* [At: MÂNDRESCU, L. P. 62 / Pl: *~i, ~e* / E: ***blând*** +*-uț*] **1-4** (Șhp) (Cam) blând (**1, 3**).

blânzie *sf* [At: PSALT. SCH. 434 / Pl: *~ii* / E: ***blând*** + *-ie*] **1-3** (Înv) Blândețe (**1-3**).

bleah *sn* ***bleau***[2]

bleahă *sf* vz ***bleg***

bleancă *sf* vz ***bleandă***[1]

bleandă[1] *sf* [At: ISPIRESCU, U. 119 / V: *~ncă* / Pl: *~ende* / E: nct] (Pop) **1** Sperietoare de păsări. **2** Om molâu și cam prost.

bleandă[2] *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1750 / Pl: *blende* / E: ***blendi***] (Mol) **1** Lovitură. **2** Brânci. **3** Tiflă.

bleandă[3] *sf* [At: (sec XVII), CUV. D. BĂTR. 270 / V: (înv) ***~endau*** *sm* / Pl: *blende* / E: nct] (Orn) Vindereu.

bleasc[1] *sms* [At: LB / V: ***blesc*** *sm* / E: vsl **блѣсхъ** „luciu"] (Trs; îvp) **1** Salivă. **2** (Trs; Buc) Sufletul animalelor Cf *abur*. **3** (Trs; Buc; irn; prt) Sufletul omului. **4** (Reg) Grai.

bleasc[2] *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; sst) Stomac.

blească *av* [At: I. CR. II, 163 / E: bg ***близко*** „apropiat"] (D. modele la cămașă etc.) (Prea) des.

bleasmă *sf* vz ***blazmă***

bleastur *sn* vz ***plasture***

bleaşc *i* [At: DEX[2] / E: fo] (Și repetat) Cuvânt care imită zgomotul mersului prin băltoace.

bleașcă *ai* [At: VLAHUȚĂ, D. 246 / V: ***~eoaș~*** / E: ns cf *bleașc, fleașcă*] (Mol; Buc) Leoarcă.

bleați *i* vz ***blați***

bleau[1] *s* [At: PAMFILE, J. III / E: nct] (Reg; îe) **A nu zice (nici) ~** A nu scoate (nici) o vorbă Si: *a nu zice (nici) cârc, a nu zice (nici) pâs*.

bleau[2] *sn* [At: COSTINESCU / V: ***~ah, ~av, ~ehiu, ~ec, ~ef, ~eu, plec, pleu*** / Pl: *~ri* / E: ger ***Blech***, ucr ***бляча***] (Reg) **1** Tablă care îmbracă osia carului. **2** Bucată de fier care căptușește butucul sau căpățâna roții. **3** (Îe) **A face cuie** (sau **piroane**) **de ~** A tremura de frig. **4** (Înv; îf *pleu*) Vas de metal, de 250 ml, cu care se bea apă. **5** Cuțit care nu taie. **6** (Fig) Om prostănac.

bleav *sn* vz ***bleau***[2]

bleaz *sms* [At: TDRG / E: nct] (Mol; pop; la vite) (Lvt) Grăsime din zona cozii, cu gust deosebit.

bleaznă *sf* vz ***blazmă***

blec[1]***, ~eacă*** *a, smf* vz ***bleg***

blec[2] *sn* vz ***bleau***[2]

blecui *v* vz ***blegui***

bledărău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~raie* / E: nct] (Reg) Obiect necizelat.

blef *sn* vz ***bleau***[2]

blefarită *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr ***blépharite***] Inflamație a marginilor pleoapelor.

blefaro- [At: DN[3] / E: fr ***blépharo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) pleoape".

blefaroconjunctivită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***blépharoconjunctivite***] (Med) Inflamație a conjunctivei și a pleoapei.

blefarofimoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***blépharophimosis***] (Med) Micșorare a deschiderii fantei palpebrale.

blefaroftalmie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***blépharophtalmie***] (Med) Inflamație simultană a pleoapelor și a conjunctivei.

blefaroplastie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***blépharoplastie***] (Med) Operație chirurgicală pentru repararea unei pleoape distruse sau deformate de o cicatrice.

blefaroptoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***blépharoptose***] (Med) Cădere a pleoapei superioare.

blefarorafie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***blépharorraphie***] (Med) Sutură a pleoapelor pentru protecția ochiului la logoftalmie Si: *tarsorafie*.

blefarospasm *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***blépharospasme***] (Med) Contracție spasmodică, involuntară, a mușchiului orbicular al pleoapelor.

blefarostat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***blépharostat***] (Med) Instrument care fixează pleoapele în timpul operațiilor de ochi.

blefarostenoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***blépharosténose***] (Med) Îngustare a pleoapei.

bleg, ~eagă [At: COSTINESCU / V: ***~ec, ~eacă*** *a*, ***~eahă*** *sf* / Pl: *~egi, ~ege* / E: ns cf srb *bleka*] **1** *a* (D. animale) Cu urechi care atârnă Si: (fam) *blegit*[2], *clăpăug*. **2-3** *a* (D. urechi) Care atârnă sau sunt depărtate de cap. **4** *a* (D. oameni) Cu urechi blegi (**3**). **5-6** *a* (D. oameni) Moale (și cam prost). **7** *a* (Pop; îe) **Cu capul ~** Cu mintea slabă. **8** *av* (Fig) Toropit. **9** *av* (Fig) Trist. **10** *smi* (Reg; prt; îf *bleahă*) Prost.

blegat, ~ă *a* [At: H IV, 70 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bleg*** + *-at*] (Reg) **1** (Îs) *Porc ~* Porc cu urechi mari care atârnă. **2** (D. obiecte) Cu margini lăsate în jos.

blegeală *sf* [At: DA ms / Pl: *~geli* / E: ***bleg*** + *-eală*] (Pfm) **1** Lipsă de vigoare (și istețime). **2** (Fig) Toropeală. **3** (Fig) Tristețe.

blegenie *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ii* / E: ***blegire***] (Pfm) Blegeală (**1**).

blegi [At: TDRG / V: *~* / Pzi: *~egesc* / E: ***bleg***] **1** *vr* (D. urechi) A deveni bleg (**2**). **2** (Pex) *vr* A deveni bleg. **3** *vt* (Înv) A spune cuiva „blegule".

blegire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***blegi***] **1** Lăsare în jos a urechilor. **2** Blegeală (**1**).

blegit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***blegi***] **1-2** Blegire (**1-2**).

blegit[2]***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. III 41 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***blegi***] **1-6** Bleg (**1-4, 8, 9**).

blegos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. 160 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bleg*** + *-os*] **1** Bleg (**1**). **2** Cu capul plecat. **3-7** Bleg (**2-4, 6, 8**).

blegoșa *vtr* [At: ALAS 10 VI 1928, 3/2 / Pzi: *~șez* / E: ***bleg*** + *-oșa*] **1-3** A (se) blegi (**1-3**).

blegoșare *sf* [At: DA ms / Pl: *~șări* / E: ***blegoșa***] (Pop) Blegire (**2**).

blegoșat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***blegoșa***] (Pop) Blegire (**2**).

blegoșat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***blegoșa***] **1-6** (Pop) Blegit[2] (**1-6**).

blegui[1] *vtr* [At: DA ms / V: *~ecui* / Pzi: *~esc* / E: ***bleg*** + *-ui*] (Pop) **1-3** A (se) blegi (**1-3**).

blegui[2] *vt* vz ***bleui***

bleguire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***blegui***] (Pop) Blegire (**2**).

bleguit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***blegui***] (Pop) **1-2** Blegit[1] (**1-2**).

bleguit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***blegui***] (Pop) **1-2** Blegit (**1-6**).

bleguit[3]***, ~ă*** *a* vz ***bleuit***[2]

blehariță *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~țe* / E: nct] (Iht; reg) Boarță.

blehaucă *sf* [At: ȘEZ. II, 150 / Pl: *~uce* / E: ***bleah*** + *-aucă*] (Reg) Scroafă cu urechile mari, blegi.

blehăi *vi* [At: LM / Pzi: *~esc* / E: ns cf vsl ***блежати***, rs *блекать*, ger *blen, blicken*, ceh *blek(ot)ati*] **1** (Pfm) A lătra. **2** (Pop) A flecări.

blehăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***blehăi***] (Pop) Lătrat.

blehăit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***blehăi***] **1** (Pop) Lătrat. **2** (Fig) Flecăreală.

blehăitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***blehăi*** + *-(i)tor*] **1** (Pop) Care latră (**1**). **2** (Fig) Care flecărește.

bleheti *vi* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 98/ Pzi *~tesc* / E: ***blehăi*** css] (Reg) A vorbi mult și fără rost.

blehiu *sn* vz ***bleau***[2]

blehniță *sf* vz ***behliță***

blehoti *vit* [At: DDRF / V: ***blah~*** / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *blehăi*] (Pop) **1-2** A lătra. **3-4** (Fig) A flecări.

blehui *v* vz ***bleui***

blehuire *sf* vz ***bleuire***

blehuit[1] *sn* vz ***bleuit***[1]

blehuit[2] *a* vz ***bleuit***[2]

blejdă *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***~de*** / Pl: *~de* / E: ***blejdi***] (Reg) **1** Minunăție. **2** (Irn) Chilipir. **3** (Irn; îe) **~de și cașcove** Mâncăruri dorite dar inexistente Si: *răbdări prăjite*.

blejde *sf* vz ***blejdă***

blejdeu *sn* [At: ȚARA OLT., III, nr. 15-16 / Pl: (ns) *~eanā* / E: nct] (Reg; ctc) Ceva ce crește mai mare decât în mod obișnuit Cf *vlăjgan, prăjină, bredeleu, paliță, acăstău.*

blejdi *v* vz ***bleojdi***[1]

blejdit, ~ă *a* vz ***bleojdit***[3]

blejdită *a* vz ***bleojdit***[3]

blencuială *sf* [At: CADE / Pl: *~ieli* / E: nct] (Trs) Balustrada pridvorului la casele țărănești.

blendă *sf* [At: PONI, CH. 211 / Pl: *~de* / E: fr ***blende***, ger ***Blende***] **1** Minereu de sulfură de zinc, galben, brun sau negru, lucios. **2** (Cin) Suprafață metalizată pentru reflectarea și difuziunea luminii. **3** (Fot) Diafragmă.

blendărău *sm* [At: I. CR. IV 188 / V: *~dereu*/ Pl: *~ăi* / E: nct] (Mol; prt) **1** Golan. **2** Beșleagă. **3** Holtei. **4** Hăndrălău.

blendău[1] *sm, a* [At: PAMFILE, J. II. / Pl: *~ăi* / E: ***blendă***[1] + *-ău*] **1-2** (Om) distrat și prost.

blendău[2] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 26 / V: *~ doi* / Pl: *~ăi* / E: ***blendă***[2] + *-ău*] (Orn; nob) Bleandă[1] **(1)**.

blendereu[1] *sm* vz ***blendărău***

blendereu[2] *sm* [At: H IX 122 / Pl: *~ei* / E: ctm ***bleandă + vindereu***] **1** (Orn) Bleandă. **2** (Pex) Pasăre răpitoare.

blenderi *vtr* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ucr ***блендити***] **1-2** (D. picioare) A (se) bălăbăni.

blendi *vt* [At: TDRG / Pzi: *~desc* / E: ***bleandă***] (Mol) A îmbrânci.

blendisit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 89 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *blendi*] (Mol) **1** Îmbrâncit. **2** Respins.

blendoi *sm, a* vz ***blendău***[1]

bleno- [At: DN[3] / E: fr ***blenno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) mucoasă".

blenoragic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***blennorragique***] **1** Referitor la blenoragie. **2** Care aparține blenoragiei. **3** De blenoragie.

blenoragie *sf* [At: DA ms / Pl: *~gii* / E: fr ***blennorragie***] Boală venerică infecțioasă, însoțită de mâncărime, usturime, scurgeri purulente Si: *gonoree.*

blenoree *sf* [At: DA ms / Pl: *~ei* / E: fr ***blennorrhée***] (Med) Scurgere blenoragică cronică, fără inflamarea mucoasei organelor genito-urinare.

bleoarcă *av* vz ***leoarcă***

bleoașcă *av* vz ***bleașcă***

bleoazgă *sf* [At: CV, 1949, nr. 8, 35 / Pl: (nob) *~ze* / E: nct] (Reg) Borhot.

bleodogori *v* vz ***blodogori***

bleodogorisi *v* vz ***blodogorisi***

bleoi, ~oaie *a* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~* / E: ctm ***bleot + greoi***] (Reg) **1** Prostănac. **2** Bleandă[1] **(2)**.

bleoj, ~oajă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~i, ~oaje* / E: nct] (Reg; d. găini) Cu moț și cu smoc de pene lângă ochi.

bleojat, ~ă [At: ARH. OLT. XXI, 258 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) **1** *a* Bleojdit[3]. **2** *s* Pălărie veche, cu marginile lăsate.

bleojdi[1] *vt(a)* [At: CARAGIALE, S. 45 / V: ***bliaj~, blej~, bloi, boj~*** / Pzi: *~desc* / E: vsl ***блъщати***] (Îvp; d. ochi) A holba.

bleojdi[2] *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***blioj~, bloj~*** / Pzi: *~desc* / E: fo] (Pop) **1** A se moleși. **2** (D. obiecte) A se lăsa. **3** (D. animale) A lăsa urechile în jos (de boală). **4** (D. păsări) A lăsa aripile să atârne (din cauza bolii). **5** (D. oameni) A se ticăloși. **6** (D. oameni) A deveni impotent Si: (îvp) *a se vătăma, a se surpa.*

bleojdire[1] *sf* [At: DA ms / Pl: (nob) *~ri* / E: ***bleojdi***[1]] (Îvp) Holbare.

bleojdire[2] *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 7 / Pl: (nob) *~ri* / E: ***bleojdi***[2]] (Îvp) Moleșire.

bleojdit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***bleojdi***[1]] (Îvp) Bleojdire[1].

bleojdit[2] *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***bleojdi***[2]] (Îvp) Bleojdire[2].

bleojdit[3], ***~ă*** *a* [At: DELAVRANCEA, S. 40 / V: ***blej~, blejdită*** / S: *~osd~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bleojdi***[1]] (Îvp; d. ochi, mpl) Holbat.

bleojdit[4], ***~ă*** *a* [At: STANCU, D. 148 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bleojdi***[2]] (Pop) **1** Moleșit. **2** (D. obiecte) Fleșcăit. **3-4** (D. obiecte) Lăsat (în jos). **5** (D. obiecte) Turtit. **6** (D. oameni) Ticăloșit.

bleomb *am* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Tont. **2** Gângav.

bleonc, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~nci, ~oance* / E: nct] (Reg) Bleg.

bleoncos, ~oasă [At: ARH. OLT. XXI, 258 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bleonc*** + *-os*] (Reg) **1** *a* (D. lucruri) Care nu e făcut bine. **2** *a* (D. lucruri) Nefasonat. **3** *a* (D. lucruri) Greu și noduros. **4** *a* (D. ființe) Clăpăug și greoi. **5** *a* (D. ființe) Molâu. **6** *smf* Om mare, urât și nătâng. **7** *sm* Om cu pomeții excesiv de proeminenți și trupul diform.

bleondăr *sm* vz ***bloandăr***

bleorcoteală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***bleorcoti*** + *-eală*] (Reg) Bălăceală.

bleorcoti [At: GOROVEI, C. 16 / V: ***blor~*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] **1-2** *vir* (D. copii) A(-și) bălăci mâinile prin apă. **3** *vi* (D. apă) A se mișca, făcând zgomotul specific.

bleoșteoră *sf* [At: DA ms / V: ***~tiură*** / Pl: *~i* / E: nct] (Pop) **1** (Îe) **A (se) face ~** A se înmuia. **2** (Îae) A se zdrobi în cădere. **3** (Fig; îae) A fi zdrobit de oboseală. **4** (Fig; îae) A fi doborât de boală.

bleoșticăi *v* vz ***bloșticăi***

bleoștiraie *sf* [At: N. REV. R. II, 93 / Pl: *~răi* / E: ***bleoșticăi*** + *-aie*] Noroi din băltoace Cf *fleașcă, fleșcăială, fleșcăraie.*

bleoștiură *sf* vz ***bleoșteoră***

bleot, ~oată *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***bliot, ~oată, blot, ~oată*** / Pl: *~oți, ~oate* / E: ger ***blöd***] (Îvp) **1-2** (Om) tont.

bleotocăreală *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***bleotocări*** + *-eală*] (Îvp) Flecăreală.

bleotocări [At: LB / V: ***blio~, blo~, blotăc~, blotocori*** / Pzi: *~resc* / E: fo] (Mol; Buc; d. ființe) **1** *vi* A bălăci. **2** *vt* A clătina (mai ales apa) într-un vas. **3** *vt* A flecări.

bleotocărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bleotocări***] (Mol; Buc) **1** Bălăceală. **2** Clătinare a apei într-un vas. **3** (Fig) Flecăreală.

bleotocărit *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***bleotocări***] **1-3** (Mol; Buc) Bleotocărire **(1-3)**.

bleoție *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***bleot*** + *-ie*] (Înv) Prostie.

blesc *sms* vz ***bleasc***

blescăi *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) **1-2** A murdări (cu noroi).

blescăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***blescăi***] (Reg) **1-2** Murdărire (cu noroi).

blescăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***blescăi***] (Reg) **1-2** Blescăire **(1-2)**.

blescăit[2], ***~ă*** *a* [At: ȘEZ. III, 35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***blescăi***] (Reg) **1-2** Murdărit (cu noroi).

blescote *sfp* [At: DA / E: nct] (Pop; irn; îe) **Cascote și ~** Mâncăruri dorite (și promise), dar inexistente.

blesni *v* vz ***blăzni***

blesnit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***blesni***] (Reg) **1** Abătut. **2** Blazat.

blestăm *sn* vz ***blestem***

blestăma *v* vz ***blestema***

blestem *sn* [At: COD. VOR. 125/1 / V: ***~tăm, blăs~, blăstăm*** / A și: *bles~* / Pl: *~e, ~uri* (Mol; înv) *blăstămi* / E: ***blestema***] **1-2** Invocare a unei nenorociri (sau a mâniei divine) împotriva cuiva. **3-4** Nenorocire adusă de blestem **(1-2)** Cf *afurisenie, anatemă.* **5** (Îs) *Carte de ~e* Carte de afurisanie. **6** (Pfm; irn; îe) **A-și face ~ cu** (sau **de**) **cineva** A supăra. **7** (Îae) A-și bate joc.

blestema [At: COD. VOR. 124/12 / V: ***~tăma, blăstăma, blăs~*** / Pzi: *blestem* (A: *bles~*) / E: ml ****blastimare***] **1** *vi* (Înv) A huli. **2** *vt* (Înv) A înjura. **3** *vt(a)* A invoca abaterea nenorocirii asupra cuiva. **4** *vt(a)* (C. este Dumnezeu) A sorti pe cineva nenorocirii. **5-6** *vt* (C. e momentul întâmplării unei nenorociri) A-și aminti cu durere (sau mânie). **7** *vr* (Înv) A se jura. **8-9** *vtr* (Înv) A jura sau a face pe cineva să jure.

blestemare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***blestema***] **1** Blestem (**1**). **2** (Înv) Hulă. **3** (Înv) Înjurătură.

blestemat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***blestema***] **1-2** Blestemare (**1-2**).

blestemat[2]***, ~ă*** [At: CUV. D. BĂTR. II, 47 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***blestema***] **1** *a* Pe care l-a blestemat cineva Si: *afurisit, procletit*. **2** *a* Pe care l-a ajuns un blestem. **3** *smf* Ticălos. **4** *a* (D. femei) Depravat. **5** *smf* (Gmț; d. copii) Ștrengar.

blestemăciune *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 412 / Pl: *~ni* / E: ***blestema*** + *-ăciune*] (Înv) **1** Ticăloșie **2** Depravare.

blestemător, ~oare *smf, a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***blestema*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care blestemă.

blestemățesc, ~ească *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 229/18 / Pl: *~ești* / E: ***blestemat*** + *-esc*] (Îvr) **1** De om blestemat. **2** Mișelesc.

blestemățește *av* [At: CANTEMIR, HR. 15 / E: ***blestemat*** + *-ește*] (Îvr) Ca un blestemat.

blestemăți *vrt* [At: CANTEMIR, IST. 114 / Pzi: *~țesc* / E: ***blestemat***] (Îrg) **1-2** A (se) blestema (**3**). **3-4** A (se) ticăloși.

blestemăție *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 128/37 / Pl: *~ii* / E: ***blestemat*** + *-ie*] (Pfm) **1** Ticăloșie. **2** Depravare.

blešcuță *sf* [At: GRIGOROVITZA, ap. CADE / Pl: *~țe* / E: ger ***Blech***] (Buc) Placă de metal.

blești [At: CREANGĂ, P. 207 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf srb *bleštiti*] (Reg) **1-2** *vi* A-și trage (cu greu) răsuflarea. **3** *vi* A articula greu un sunet. **4** *vi* A răguși. **5** *vi* A amuți. **6-7** *vtr* A (se) moleși. **8-9** *vtr* A (se) pleoști. **10** *vi* A vorbi mult. **11** *vi* A flecări.

bleștire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***blești***] (Reg) **1** Răsuflare greoaie Si: (reg) *bleștit* (**1**). **2** Articulare greoaie a unui sunet Si: (reg) *bleștit* (**2**). **3** Răgușire Si: (reg) *bleștit* (**3**). **4** Amuțire Si: (reg) *bleștit* (**4**). **5** Moleșire Si: (reg) *bleștit* (**5**). **6** Pleoștire Si: (reg) *bleștit* (**6**). **7** Flecăreală Si: (reg) *bleștit* (**7**).

bleștit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***blești***] (Reg) **1-7** Bleștire (**1-7**).

bletogit, ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 151 / PL: *~iți, ~e* / E: ctm ***bleot*** + ***blegit***] (Reg) **1-2** (D. om) Moleșit de necazuri sau de vicii Cf *blegit, bleojdit*[2], *bleot, blegoșat*. **2** (D. plante) Bătut de brumă.

bleu[1] *sn* vz ***bleau***[2]

bleu[2] *sn, ai* [At: BRĂESCU, M. B. 85 / P: *blö* / Pl: *~ri* / E: fr ***bleu***] **1-2** (Culoarea) albastru-deschis Si: *azuriu*.

bleui *vt* [At: COSTINESCU / V: ***~egui, ~evui, ~ehui*** / P: *~u-i* / Pzi: *~uesc* / E: ***bleau*** +*-ui*] (Îvp) A proteja capetele unei osii cu bleauri[2].

bleuire *sf* [At: DA ms / P: *~u-i-re* / Pl: *~ri* / E: ***bleui***] (Îvp) Protejare cu bleauri Si: *bleuit*[1].

bleuit[1] *sn* [At: DA ms / P: *~u-it* / Pl: (nob) *~uri* / E: ***bleui***] (Îvp) Bleuire.

bleuit[2]***, ~ă*** *a* [At: ȘEZ. V, 38 / V: ***~ehuit, ~evuit, ~eguit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bleui***] (D. capetele osiei) Protejat cu bleauri[2].

bleumarin *sn, ai* [At: BOGZA, C. D. 25 / P: *blö~* / Pl: *~uri* sn / E: fr ***bleu marine***] **1-2** (Culoarea) albastru-închis.

blevais *sm* vz ***plaivas***

blevui *v* vz ***bleui***

blevuit, ~ă *a* vz ***bleuit***

blezgoia *vtr* [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / Pzi: *~iez* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) crăpa. **3-4** A (se) deschide. **5-6** A (se) sparge.

blezgoiat, ~ă *smf, a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***blezgoia***] **1-2** (Reg) (Om) răsfățat.

blezнă *sf* vz ***blaznă***

blezui *vt* [At: TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***bleaz*** + *-ui*] (Mol) A curăța carnea de grăsimea depusă la coadă.

bliajdi *v* vz ***bleojdi***[1]

blibăi *v* vz ***bâlbâi***

blid *sn* [At: TETRAEV. (1574), 241 / V: ***~idă*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: vsl ***блюдъ***] (Pop) **1** Strachină. **2** (Fam; îe) **A mânca dintr-un ~ cu cineva** A fi în mare intimitate cu cineva. **3** (Fam; îe) **Pe** sau **pentru un ~ de linte** Pentru o răsplată neînsemnată. **4** (Îe) **A ajunge la ~e** A ajunge sărac. **5** (Fam; îe) **A fi la ~ul cuiva** A fi întreținut de cineva. **6** (Îae) A fi căsătorit cu cineva. **7** Cupa roții de la moară. **8** (Lpl) Vase de bucătărie.

blidă *sf* vz ***blid***

blidar [At: ANON. CAR. / Pl: *~e, ~i* / E: ***blid*** + *-ar*] (Îvp) **1-2** *sm, a* (Meșteșugar) care face blide (**1**). **3** *sm* (Fig) Lingău. **4** *sn* Raft pentru blide (**8**). **5** *sn* Dulap (fără uși) pentru blide (**8**) Cf *armar*.

blidărel [At: CADE / Pl: *~e*, (**2**) *~ei* / E: ***blidar*** + *-el*] **1** *sn* Dulăpior pentru blide (**8**) Si: (reg) *blidăruș* (**1-2**). **2** *sm* (Bot; reg) Planta *Bellis perenins* Si: (reg) *bănuți*.

blidări *vi* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~resc* / E: ***blidar***] (Îvr) **1** A căuta mâncare prin blide (**1**). **2** A frecventa mesele străine.

blidăruș *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~e* / E: ***blidar*** + *-uș*] (**1-2**) (Îvp; șhp) Blidărel (**1-2**).

blidășel *sn* vz ***blidișel***

blidișel *sn* [At: MARIAN, NA. 153 / V: ***~dăș~, ~duș~*** / Pl: *~e* / E: ***blid*** + *-(i)șel*] **1-2** (Îvp; șhp) Blid (**1**) mic Si: (îvp) *blidărel* (**1-2**), *blidăruș* (**1-2**), *blidușel* (**1-2**), *bliduț* (**1-2**).

blidon *sn* vz ***bidon***

blidușel *sn* vz ***blidișel***

bliduț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***blid*** + *-uț*] **1-2** (Îvp) Blidișel (**1-2**).

bligări *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~resc* / E: ns cf *blidări*] (Reg) A umbla cu mâinile prin apa de spălat vasele.

blihaț *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Foale de potcovărie.

blimp *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***blimp***] (Cin) Carcasă în care se introduce aparatul de filmat, pentru a elimina zgomotul mecanismului de antrenare a peliculei, în cazul filmărilor cu priză directă de sunet.

blinda [At: DA ms / Pzi: *~dez* / E: fr ***blinder***] **1** *vt* A acoperi cu un blindaj. **2** *vr* (Fig) A lua măsuri de apărare. **3** *vr* (Fig) A deveni insensibil la atacuri.

blindaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***blindage***] **1** Înveliș protector de plăci metalice al unui vas de război, tanc etc. **2** Înveliș metalic al proiectilelor de pușcă și de pistol. **3** (Pex) Material special pentru protecție. **4** (Ccr) Înveliș realizat cu plăci de blindaj. **5** Înveliș metalic de izolare a câmpului electromagnetic al unui organ de celelalte organe dintr-un aparat electric. **6** (Fig) Protecție.

blindare *sf* [At: DA ms / Pl: *~dări* / E: ***blinda***] **1-5** Protejare cu blindaje (**1-5**).

blindat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***blinda***] **1-5** Blindare (**1-5**).

blindat[2]***, ~ă*** [At: MAIORESCU, CR. II, 141 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***blinda***] **1** *a* Prevăzut cu un blindaj. **2** *sn* Vehicul de luptă cu blindaj (**1**). **3** *a* (D. unități militare) Care are mijloace de luptă cu blindaje (**1**).

blindă *sf* [At: LTR / Pl: *~de* / E: ns cf *blinda*] Flanșă oarbă.

blinee *sf* vz ***blinie***

blinie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 58 / V: ***~nee*** / A și: *blinie* / E: rs ***блины***] Mâncare rusească, făcută din aluat de clătite în straturi, cu diverse umpluturi.

bliojdi *v* vz ***bleojdi***[2]

bliosticăi *v* vz ***blosticăi***

bliot, ~oată *smf, a* vz ***bleot***

bliotocări *v* vz ***bleotocări***

blitz *sn* vz ***bliț***

blitzkrieg *sn* [At: DN[3] / P: *blițkrig* / E: ger ***Blitzkrieg***] (Mil) Război „fulger".

blizi *vi* [At: REV. CRIT. III, 88 / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Reg) **1** A râde. **2** A chicoti Cf *hlizi*.

bliț *sn* [At: DEX[2] / V: ***~itz*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Blitz***] **1** Sursă de lumină proprie, intensă și de scurtă durată, cu care e prevăzut un aparat fotografic. **2** (Îs) *~ secundar* Bliț (**1**) comandat optic de lumina blițului (**1**) principal, asigurându-se o sincronizare perfectă.

blizi *v* vz ***hlizi***

bloacă *sf* vz ***boalcă***[2]

bloadără *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / Pl: *~re, ~dere* / E: nct] (Trs) Femeie netrebnică.

bloandăr *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***bleon~*** / Pl: *~i* / E: ger ***Blonder***] (Trs) **1** (Nrc) Epitet injurios dat sașilor. **2** Nătărău.

bloboji *vt* [At: JAHRESBER. IV, 326 / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) A înfofoli.

bloc[1] *sn* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 242 / S: (înv) *~ck*, *~ok* / Pl: *~uri* / E: ger ***Block,*** fr ***bloc***] **1** Masă solidă, dintr-o singură bucată. **2** Grămadă de lucruri considerate ca alcătuind o masă unică. **3** (Îs) ~ *de desen* Grup de foi de hârtie de desenat lipite între ele la o margine, protejate între două cartoane. **4** (Îlav) **În ~** Împreună. **5** Clădire mare, cu multe etaje Si: (îvr) *blochaus*. **6** (Îs) *~-turn* Bloc cu etajele dispuse în formă de turn. **7** Alianță (între state, partide, grupări etc.). **8** (Îs) ~ *motor* Organ de motor în care se află cilindrii și pistoanele. **9** (Med; îs) ~ *cardiac* Tulburare a sistemului inimii, datorită blocării parțiale a fluxului nervos care străbate mușchiul cardiac. **10** (Med; îs) ~ *operator* Sălile de operație chirurgicală și dependințele acestora. **11** (Îs) ~ *continental* Sector al scoarței pământești, de mari dimensiuni, înconjurat de depresiuni marine de mare adâncime. **12** (Pgr) Caracter de literă, înrudit cu caracterul grotesc. **13** (Flt) Ansamblu de mărci poștale, neseparate între ele, desprinse împreună dintr-o coală. **14** (Fer) Mecanism pentru manevrarea acelor din cabina acarului sau din stație. **15** (Îs) ~ *sistem* Dispozitiv de semnalizare pentru evitarea ciocnirii trenurilor care manevrează pe aceeași linie. **16** Grup de voleibaliști care sar la fileu pentru a împiedica pe adversari să înscrie dintr-o lovitură de atac Cf *blocaj*.

bloc[2] *sn* [At: DA ms / V: ***~us*** / Pl: ***~uri*** / E: fr ***blocus***] (Înv) Blocadă.

bloca [At: LTR / Pzi: *~chez* / E: fr ***bloquer***] **1-3** *vt* A izola un oraș, un (port sau un stat) prin blocadă **(1)**. **4-5** *vtr* A (se) opri. **6** *vt* A închide circulația pe o arteră rutieră. **7-8** *vtr* A nu mai funcționa (sau a face să nu mai funcționeze) (prin fixare sau imobilizare într-o anumită poziție). **9-10** *vt* A interzice prin lege folosirea unor produse (fonduri etc.). **11** *vt* (Spt) A face un blocaj. **12** *vt* (Iuz) A opri pentru stat o cotă de cereale. **13** *vt* (Tip) A folosi o literă întoarsă pentru a înlocui provizoriu o literă care lipsește.

blocadă *sf* [At: URICARIUL X 15, ap. DA / Pl: *~de* / E: ger ***Blokade***] **1-3** Ansamblu de măsuri de izolare a unui oraș, (stat sau grup de state) prin ruperea legăturilor de comunicare cu exteriorul. **4** (Îs) ~ *economică* Izolare a unei țări sau grup de țări, în scopul subminării economiei naționale ale acestora.

blocaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***blocage***] **1-3** (Rar) Blocadă **(1-3)**. **4** (Spt) Tactică de oprire a unei acțiuni adverse sau de apărare strânsă. **5** Intervenție la fileu a unui grup de voleibaliști pentru a-i împiedica pe adversari să înscrie din lovitură. **6** (Teh) Fundație din piatră, bolovani de râu etc. la unele șosele și căi ferate. **7** Dig rudimentar format din îngrămădire de pietre, bolovani etc. **8** (Med; îs) ~ *renal* Stază renală.

blocare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 96 / Pl: *~cări* / E: ***bloca***] **1-3** Blocadă **(1-3)**. **4-5** Fixare (sau imobilizare) într-o anumită poziție. **6-7** (Rar) Blocaj **(6-7)**.

blocat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bloca***] **1-5** Blocare **(1-5)**.

blocat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***bloca***] **1-3** Supus blocadei **(1-3)**. **4-5** Oprit prin blocaj **(4-5)**. **6** (D. bani, marfă etc.) Oprit de a circula liber.

blocdiagramă *sf* [At: MDENC / Pl: *~me* / E: fr ***blocdiagramme***] Desen în perspectivă al unei porțiuni a scoarței terestre, în care sunt redate principalele caracteristici ale reliefului și structura geologică.

blochaus *sn* [At: SAHIA, U.R.S.S. 14 / V: *~ockh~*, ***~okh~*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Blockhaus***] (Îvr) **1** Bloc. **2** (Gms) Cazemată.

block *sn* vz ***bloc***

block chords *sn* [At: DN[3] / P: *bloc cords* / E: eg ***block chords***] (Muz) Stil pianistic constând în interpretarea unei piese în acorduri la ambele mâini, pentru a sugera sonoritatea alămurilor.

blockhaus *sn* vz ***blochaus***

blok-notes *sn* vz ***blocnotes***

blocnotes *sn* [At: DA ms / V: ***~oc(k)-n~*** / A: *blocnotes* / E: fr ***bloc-notes***] Carnet pentru însemnări curente Si: *notes*.

bloc-start *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***starting-block***] (Spt) **1** Mecanism special pe linia de plecare la cursele de viteză, pe care alergătorul își sprijină tălpile pentru a lua un start puternic. **2** Mică platformă pe bordura lățimii bazinului de înot, de pe care se ia startul.

blociori *vi* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: fo] (Reg) A bălăci.

blocus *sn* vz ***bloc***[2]

blodărie *sf* [At: COMAN, GL. / PL: *~ii* / E: nct] (Reg; pbl) Brodare.

blodogori *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~isi, ~ogodo~, ~ojd~, blagorodi, ~ojdogorî*** / Pzi: *~resc* / E: vsl ***благодарити***] (Îvp) **1** A vorbi de neînțeles (într-o limbă străină) Si: (pfm) *a bolborosi*. **2** (Pop; îf *blagorodi*) A pălăvrăgi.

blodogorisi *v* vz ***blodogori***

blodogorit *sn* [At: AGÂRBICEANU, D. Ț. 94 / Pl: *~uri* / E: ***blodogori***] (Îvp) **1** Vorbă de neînțeles. **2** Mormăială.

blogi *v* vz ***bloji***

blogodori *v* vz ***blodogori***

bloi *v* vz ***bleojdi***[1]

bloj, ~oaje [At: ȚICHINDEAL, F. 229 / V: **(1)** ***~oajă*** *sf* / Pl: *~i*, *~oaje* / E: nct] **1-2** *smf*, *a* (Om) ordinar. **3-4** *smf*, *a* (Om) prost. **5** *sm* Persoană mascată Si: (înv) *mască*. **6** *sm* Personaj care face pe măscăriciul la jocurile călușarilor, „turca“ și „mutu' cu mutoașca“. **7** *sf* Sperietoare. **8** *smf* Cerșetor.

blojăritură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 472/22 / V: ***~jer~, ~jir~*** / Pl: *~ri* / E: ***blojori*** + *-ură*] (Îvr) Născocire.

blojdă *sf* vz ***blojdină***

blojdi *v* vz ***bleojde***

blojdină *sf* [At: DAMÉ, T. 99 / V: ***~dă*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Scândură mică. **2** (Lpl) Spărturi de lemn strâmbe.

blojdogori *v* vz ***blodogori***

blojdogorî *v* vz ***blodogori***

blojeritor, ~oare *smf* [At: CANTEMIR, HR. 24 / V: ***~jvii~, ~jviitoare*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***blojori*** + *-(i)tor*] (Îvr) Clevetitor.

blojeritură *sf* vz ***blojăritură***

bloji *vtr* [At: VICIU, GL. / V: ***~ogi*** / Pzi: *~jesc* / E: ***blojii***] **1-2** (Mar) A (se) murdări.

blojiritură *sf* vz ***blojăritură***

blojitură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 139/5 / Pl: *~ri* / E: ***blojit*** + *-ură*] (Înv; nob; fig) Murdărie.

blojori *vt(a)* [At: CANTEMIR, HR. 100/32 / Pzi: *~resc* / E: ns cf ***bloji***] (Îvr) A cleveti.

blojviitor, ~oare *smf* vz ***blojeritor***

blokhaus *sn* vz ***blochaus***

blonci *sn* [At: BIBICESCU, P. P. nota 65 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Nod.

blond, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I. 327 / Pl: *~nzi*, *~e* / E: fr ***blond***] **1** *a* (D. păr) Gălbui. **2** *a* (D. om) Care are păr blond **(1)** Si: *bălai*, *blondin*. **3** *smf* Persoană cu păr și ten de culoare deschisă Si: (pfm) *bălan*. **4** *a* (Îs) *Bere ~ă* Bere gălbuie.

blondă *sf* [At: FILIMON, C. II, 603 / Pl: *~de*, (înv) *~duri* / E: fr ***blonde***] (Îvr) Dantelă albă, ușoară, de mătase.

blondețe *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 143 / Pl: (nob) *~ți*, / E: fr ***blondeur***] (Rar) Însușirea de a fi blond.

blondin, ~ă *smf*, *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 248 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***blondin***] **1-2** (Rar)(Om) blond **(2)**.

blondiu, ~ie *a* vz ***blonziu***

blonzi *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: *~zesc* / E: ***blond***] **1-2** A(-și) face părul blond.

blonziu, ~ie *a* [At: DA ms / V: ***~ndiu, ~ie*** / Pl: *~ii* / E: ***blond*** + *-iu*] Aproape blond **(2)**.

blorcoti *v* vz ***bleorcoti***

bloșticăi *vi* [At: CANTEMIR, HR. 139/28 / V: ***bleo~, blio~*** / Pzi: *~esc* / E: fo] (Îrg) A înainta cu greu prin noroi și băltoace.

blot, ~oată *a*, *smf* vz ***bleot***

blotan *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Butoi mic de țuică. **2** Conținutul unui blotan **(1)**.

blotăcări v vz ***bleotocări***
blotocări v vz ***bleotocări***
blotocori v vz ***bleotocări***
blotor sm [At: ANON. CAR. / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Înv; nob) Om de nimic Cf *bleot*.
blotori vt [At: ALRT II, 40 / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg; phl) A clăti.
blotorire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***blotori***] (Reg; nob) Clătire.
blotorit sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***blotori***] (Reg; nob) Blotorire.
blucan sn vz ***butlan***
blucă sf [At: MARIAN, INS. 13 / Pl: *~uci* / E: nct] (Ban) Bulgăraș.
blucug sn vz ***bucluc***
blue-jeans smp vz ***blugi***
blue note snp [At: DN[3] / P: *blu năut* / E: eg ***blue notes***] (Muz) Treptele a 3-a și a 7-a ale gamei majore coborâte, adesea, cu un semiton.
blues sn [At: DEX[2] / P: *bluz* / Pl: *~uri* / E: eg ***blues***] **1** Cântec nostalgic al negrilor din America, devenit piesă instrumentală (de jazz), structurată pe 12 măsuri, organizată melodic-armonic pe 3 secvențe. **2** Dans care se execută după blues **(1)**.
bluetă sf [At: DN[3] / P: *blu-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***bluette***] **1** (Frm; rar) Mică operă literară fără pretenții. **2** (Muz) Bagatelă.
bluf sn [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 734 / S: *bluff* / P: *blaf* / Pl: *~uri* / E: fr ***bluff***] **1-2** Acțiune care urmărește intimidarea (sau inducerea în eroare).
blug sn vz ***blugi***
blugi smp [At: DEX[2] / V: ***blue-jeans*** (P: *blugins*), (incorect) ***blug*** / E: eg ***blue-jeans***] Pantaloni din țesătură specială de bumbac (rezistentă, albastră).
bluhăi sp [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Intestine.
blum sn [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***bloom***] Oțel semilaminat în formă de bară, cu secțiunea în general pătrată.
bluming sn [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***blooming***] Laminor de blumuri.
bluza vti [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: dr ***bluzat***] **1-2** A face să devină (sau a deveni) bluzat.
bluzar sm [At: ODOBESCU, S. II, 303 / Pl: *~i* / E: ***bluză*** + *-ar*] (Iuz; nob) Lucrător.
bluzat, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bluză*** + *-at*] (D. corsajul unei rochii) Făcut mai lung și mai larg și lăsat să atârne peste cordon.
bluză sf [At: DA ms / Pl: *~ze* / E: fr ***blouse***] **1** Îmbrăcăminte (largă și) ușoară, asemănătoare cu o cămașă. **2** Haină de serviciu pentru militari, ce înlocuiește vestonul. **3** Haină ușoară de muncă purtată de lucrători deasupra altor haine. **4** (Înv; îs) *~ albastră* Lucrător.
bluziță sf [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***bluză*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Bluză **(1)** (mică).
bluzon sn [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***blouson***] **1-2** Obiect de îmbrăcăminte (de sport), larg și comod, pentru partea superioară a corpului.
bluzuliță sf [At: SAHIA, U.R.S.S. 21 / Pl: *~țe* / E: ***bluză*** + *-uliță*] **1-2** Bluziță **(1-2)**.
boa[1] smi [At: HOGAȘ, DR. 96 / E: fr, lat ***boa***] **1** Șarpe tropical, carnivor și neveninos, lung de câțiva metri, care-și sufocă prada încolăcindu-se în jurul ei (*Boa constrictor*). **2** Fâșie lungă (de blană sau de pene) purtată, altădată, de femei în jurul gâtului.
boa[2] i vz ***bua***
boabab sm vz ***baobab***
boabă sf [At: N. LEON, MED. 24 / Pl: *~be* / E: ns cf srb ***boba***] **1-2** (Specie de) fruct cărnos (ca o mică sferă), cu sâmburii la mijloc Cf *bob, bobiță, broboană, buburuz*. **3** (Bot; reg; îs) *~ba-vulpii* Dalac (*Paris quadrifolia*). **4** Bob[1]. **5** (Fig) Ceea ce se aseamănă cu o boabă **(1)**. **6** (Pfm; îe) **A nu ști (nici o) ~** A nu ști nimic. **7** (Fig) Minge. **8** (Trs) Cartof (*Solanum tuberosum*). **9** (Ban; rar) Bob. **10** (Îvr; nrc) Gaură în care pune piciorul cel care lovește mingea. **11** (Fig) Gol[1]. **12** (Fig) Restanță.
boac i [At: ȘEZ. II, 52 / E: fo] Cuvânt care imită sunetul produs la lovirea a două obiecte.
boaca i [At: MARIAN, ap. DA / E: fo] Strigăt cu care se cheamă viței.
boacă sf [At: BARCIANU / Pl: *~ace* / E: nct] **1** (Bot; Trs; rar) Nap (*Brassica napus*). **2-3** (Reg) Dovleac (*Cucurbita maxima, cucurbita pepo*). **4** (Reg) Cap. **5** (Reg; îe) **A fi tare de ~** A pricepe greu. **6** (Reg; îae) A fi nepăsător. **7** (Reg; îae) A răbda multe. **8** (Reg; îe) **A nu ști** (sau **pricepe**) **(nici) ~** A nu ști (sau a nu pricepe) nimic.
boacăn, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 1313 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *a* (Fam; d. acțiuni ale omului) Nepotrivit și prostesc. **2** *a* (Îe) **A făcut una ~ (de tot** sau **a făcut-o ~)** A făcut ceva nepotrivit, prostesc. **3** *sp* (Înv; nrc) Jocuri de copii nedefinite mai îndeaproape.
boacăr, ~ă a [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Murdar.
boace sf [At: MARIAN, D. 269 / Pl: *boci* / E: ml ***vox, vocem***] (Îrg) **1** Voce. **2** Vorbă.
boacet sn vz ***bocet***
boactăr sm [At: JAHRESBER. III, 13 / Pl: *~i* / E: ger ***Wächter***] (Trs; înv) **1** Paznic de noapte. **2** Cantonier. **3** Sergent. **4** Caraulă.
boaghe[1] sf [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *boghiu sm* (S: *bodiu*), *boghi* / P: *boa~* / Pl: *~* / E: mg ***bagoly***] (Trs; Mol) **1** Bufniță (*Bufo bubo*). **2** (Fig) Femeie neîngrijită, cu părul zbârlit. **3** Uliu (*Accipiter gentilis*).
boaghe[2] sf [At: ANON. CAR. / V: *boghe, boghiu sm* (S: *bodiu*, Pl: *~uri*) / S: *~ade* / Pl: *~* / E: mg ***boglya***] **1** (Trs; Mol) Căpiță (mare) de fân. **2** (Reg) Claie mică de fân fără țeapă. **3** (Îvp; fig) Grămadă.
boaghe[3] sf [At: I. CR. III, 286 / Pl: nct / E: nct] (Atm; reg) **1** Zonă temporală. **2** Zona fontanelei.
boaghe[4] sf [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: nct] (Reg) Ceață (mai ales pe munți).
boaghe[5] sf vz ***boghie***
boaghil sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: mg ***boglya***] **1-3** (Trs) Boaghe[2].
boaghiță sf vz ***babițe***
boagiu sm vz ***boiangiu***
boahne sfp [At: H III, 102 / E: nct] (Reg) Joc de copii, cu cinci pietricele.
boaică sf [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Groapă.
boaiou sn [At: DN[3] / V: *baieu* / Pl: *~ri* / E: fr ***boyau***] Cameră subțire în anvelopa unei biciclete de curse.
boaită sf [At: NEGRUZZI, S. I, 161 / Pl: *~te* / E: ns cf mg *bojti*] (Pop) **1-2** Vită (slabă). **3** (Nrc) Termen de batjocură pentru preoți.
boală sf [At: TETRAEV. (1574), 205 / Pl: *boli*, (pop) *~le* / E: vsl ***боль***] **1-2** Modificare organică (sau funcțională) a echilibrului organismului Si: *afecțiune, maladie*, (reg) *betejală*, (pop) *beteșug*. **3** (Pop; îc) **A ~** Epilepsie. **4** (Pop; îs) *~la-babițelor* Babițe. **5** (Pop; îp) *~ câ(i)nească* Socote. **6** (Pop; îs) *~la-cerbului* Tetanos. **7** (Pop; îs) *~la-copiilor* sau *~la-rea* (înv) ori *sfântă* Epilepsie. **8** (Pop; îs) *~de-gură-și-de-picioare* Febră aftoasă. **9** (Îvp; îs) *~de-lună* Somnambulism. **10** (Înv; îs) *~-împărătească* Melancolie. **11** (Înv; îs) *~la-înălțimilor* sau *munților* Rău de înălțime. **12** (Pop; șlpl; îs) *~-lumească* sau (înv) *secretă* Boală venerică. **13** (Pop; îs) *~-lungă, -mare, rea* sau (înv) *rusească* Febră tifoidă. **14** (Pop; nrc; îs) *~la-mânzului* Boală la vite nedefinită mai îndeaproape. **15** (Pop; îs) *~la-rea* Diaree. **16** (Pop; la oi; îs) *~-roșie* Anemie pernicioasă. **17** (Pop; îs) *~-seacă* Tuberculoză pulmonară. **18** (Îvp; îs) *Sfânta-~* Dizenterie. **19** (Îrg; îs) *~la-turcilor* Ciumă. **20** (Îpp; îs) *~la-uscată* Atrofie. **21** (Pop; îs) *~la-vacilor* sau *a vitelor* Pesta bovină. **22** (Pop; îs) *~la-de-apă* Hidropizie. **23** (Pop; lpl; la femei; îs) *~e de femei* Boli ale aparatului genital. **24** (Îpp; îs) *~-de-foale* Diaree. **25** (Îvp; îs) *~-de-grăsime* Obezitate. **26** (Înv; îcp; îs) *~ de șarpe* Boala **(1)** celui căruia i-a intrat pe gură un șarpe. **27** (Pop; îs) *~ de zahăr* Diabet. **28** (Îs) *~la somnului* Boală **(1)** infecțioasă gravă transmisă de musca țețe. **29** (Îs) *~la papagalilor* Psitacoză. **30** (Reg) Sifilis. **31** (Reg) Epilepsie. **32** (Mol) Febră tifoidă. **33** (Pfm; îe) **A băga** (sau **a vârî**) **pe cineva în (toate) ~le(le)** A supăra pe cineva. **34** (Pfm; îae) A enerva. **35** (Pfm; îae) A face să sufere. **36** (Pfm; îae) A face să se simtă prost. **37-39** Modificare organică, patologică sau biochimică. **40-42** Vită slabă, leneșă sau nărăvașă. **43-45** Capriciu (sau pasiune) pentru ceva (sau cineva). **46** (Pop; îe) **A face cuiva ~a** A necăji pe cineva până se îmbolnăvește. **47** (Pop; îae) A băga pe cineva în necaz. **48** (Pop; îae) A veni cuiva de hac. **49** (Pop; îe) **A avea ~ la cineva** A place mult pe cineva. **50** (Îe) **A avea ~ pe cineva** A avea ciudă

pe cineva. **51** (Îae) A invidia pe cineva. **52** (Îlav) **De ~** Din necaz. **53** (Pfm; îal) Din invidie. **54** (Îal) Din capriciu.

boalcă¹ *sf* [At: CONV. LIT. XLIV, II 955 / Pl: *~lce* / E: nct] (Pop) Ulcică.

boaleă² *sf* [At: TOMESCU, GL. / V: ***bloacă*** / Pl: *~lce* / E: nct] (Reg) Apă stătută, încălzită la soare.

boalda *av* [At: REV. CRIT III, 89 / E: ***boldi***] (Trs) **1** (Pfm; îe) **A da cu bățul ~ în cineva** A înțepa cu un obiect ascuțit. **2** (Nrc; îcs) *De-a ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

boaltă *sf* vz ***boltă***

boambă¹ *sf* [At: ANON. CAR. / S: *bom~* / Pl: *~be* / E: nct] **1-2** (Trs) Boabă **(1-2)**. **3** Boabă de strugure. **4** Cartof (*Solanum tuberosum*). **5** (Reg) Zarzăr (*Prunus cerasifera*). **6** (Lpl; șîs) *~ de Cotnar* Cireșe pietroase din Cotnari. **7** (Reg) Bob. **8** (Mol; îs) *Fasole ~be* Specie de fasole (*Hibiscus esculentes*). **9** (Mol; îas) Plantă din această specie. **10** Fir de praf. **11** Grăunte. **12** Obiect sferic.

boambă² *sf* [At: TDRG / Pl: *~be* / E: fo cf *bombăni*] (Ban) Contrabas.

boambă³ *sf* vz ***bombă***

boană *sf* [At: ECONOMIA, 36/10 / V: (reg) ***bon*** *sn* / Pl: *~ne* / E: ger ***Bohne***] (Trs; gms) **1** Păstaie. **2-3** Bob de mazăre (sau fasole).

boancă¹ *sf* [At: REV. CRIT. III, 89 / V: **(5)** ***bon~*** (Pl: *bonce*) / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) **1** Copac gros și găunos. **2** Buturugă. **3** Fag înalt, tăiat. **4** Desiș de brad înalt. **5** Ramură. **6** (Bot; lpl) Crăițe (*Tagetes erecta*).

boancă² *sf* [At: PAMFILE, C. Ț. 343 / Pl: *~nce* / E: nct] **1** Fată urâtă. **2** (Înv; nrc) Epitet injurios dat țigăncilor.

boandă¹ *sf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~de* / E: ns cf *bondră*] (Reg) **1-2** (Femeie) stupidă.

boandă² *sf* vz ***bundă***

boangă *sf* [At: MARIAN, INS. V / Pl: *~nge* / E: nct] (Trs) Insectă care se târăște pe pământ.

boangerie *sf* vz ***boiangerie***

boanghen, ~ghină *smf* [At: CONV. LIT. XLV, 374 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf vsl ***вагринг***] (Nrc) Epitet injurios dat ungurilor.

boantă¹ *sf* [At: I. CR. III, 251 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Bătaie.

boantă² *sf* vz ***bundă***

boanță¹ *sf* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / Pl: *~țe* / E: nct] (Ljcp) **1** Punct pierdut. **2** (Îe) **Joc la ~țe** Joc în care se numără punctele pierdute.

boanță² *sf* [At: CHEST. V A, 72 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg; pbl) **1** Vezica urinară. **2** Organ genital feminin.

boanță³ *sf* vz ***boață***

boanză *sf* [At: MARIAN, INS. 353 / Pl: *~ze* / E: ***bonzăi***] (Ent; Buc) **1** Streche. **2** Musca-mare.

boar¹ *sm* [At: (1612) ap. BOGDAN, GL. / V: ***bouar, buhar,*** (Ban) ***boier*** / P: *bo-ar* / Pl: *~i* / E: lat ***bo(o)arius, -um***] **1** (Rar) Păstor de oi Cf *văcar*. **2** (Mun) Proprietar de boi. **3** (Înv) Perceptorul dijmei pe boi. **4** (Ast) Constelație Cf *capul-boului, văcarul*.

boar² *sm* vz ***bour***

boarcă *sf* [At: ANTIPA, F. 136 / Pl: *~rce* / E: nct] **1** (Iht; reg) Zglăvoacă (*Cottus gobio*). **2** (Iht; Mol) Blehniță. **3** (Mol; înv; nrc) Epitet injurios dat țiganilor. **4** Nume de batjocură dat babelor cicălitoare.

boare *sf* [At: PARACLIS (1639), 30^V^ / 7 / Pl: (nob) *bori* / E: nct] **1** (Înv) Vifor. **2-3** (Adiere de) vânt lin. **4** Abur. **5** Miros. **6** Aromă. **7** Zăpușeală. **8** Pâclă.

boarfă¹ *sf* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~fe* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean.

boarfă² *sf* [At: PAMFILE, I. C. 347 / V: ***bur~*** / Pl: *~fe* / E: nct] (Pfm) **1** Îmbrăcăminte veche, uzată. **2** (Pex; lpl) Obiecte de uz personal (îmbrăcăminte, lenjerie, încălțăminte) Si: (pfm) *catrafuse*. **3** Prostituată.

boarice *sf* [At: ENC. AGR. / P: *~ri-ce* / E: nct] (Bot; reg) Crăițe (*Calendula officinalis*).

boariște *sf* [At: CHEST. IV, 116/62 / Pl: *~ti* / E: ***boar*** + *-iște*] (Reg) **1** Coastele dealurilor pe care pasc vitele mari. **2** Teren comun de pășune.

boariță *sf* [At LB / P: *bo-a~* / Pl: *~țe* / E: ***boar*** + *-iță*] Păstoriță de oi.

boarnă *sf* [At: H IX, 36 / Pl: *~ne* / E: nct] **1** Muscă ce trăiește prin păduri și care pișcă Si: (reg) *muscă mare* (*Musca vomitoria*). **2** (Reg) Instrument muzical nedefinit mai îndeaproape.

boarsă *sf* [At: CHEST. V, 178/24 / V: ***~rșă*** / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) Trup.

boarșă *sf* vz ***boarsă***

boartă *sf* vz ***bartă***

boarță *sf* [At: H I, 7 / V: (reg) ***borț*** *sm* (Pl: *~i*) / Pl: *~țe* / E: nct] Pește de apă dulce, lung de câțiva centimetri, care își depune icrele între valvele unor moluște Si: *anghelină, beleharită,* (reg) *belghiță, beltiță, berchiță, boarchiță, bortănică, borțică, burtă-verde, burtică, burticuță, cărășoaică, chisoagă, chitic-lat, chizdorungă, chizdurcă, goghie-roșie, halan, lătană, lățiță, mioarță, ocheană săracă, ochenică, ocheniță, ochi-roș, pește de arin, pește sărac, preuteasă, proscheraș, rânchiță, roșioară, sfei* (*Rhodeus sericeus*).

boarză *sf* vz ***borză²***

boarze *sfp* [At: PANȚU, PL.² / E: nct] (Bot) Chica-voinicului (*Nigella domesuna*).

boască¹ *sf* [At: H IX, 88 / Pl: (nob) *~aște* / E: ns cf srb *vosak, -ska*] (Rar) **1** Tescovină. **2** Drojdie. **3** Resturi (ciorchini, pielițe, sâmburi) la obținerea mustului în teascuri.

boască² *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ? / E: nct] (Bot) Șovârf.

boașă *sf* [At: BIBLIA (1688), 144 / V: ***boș*** *snm* (Pl: *boașe* sn, *boși* sn) / Pl: *~șe* / E: ml * ***byrsea, -am***] **1** (Reg) Intestin gros. **2** Intestin. **3** (Lpl) Testicule. **4** (Bot; îc) **~șele-popii** Remf (*Aristolochia clemantitis*). **5** (Bot; îc) **~șa-coliței** Untul-vacii (*Orueis morio*).

boată¹ *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 19 / Pl: *~te* / E: srb ***bota***] (Reg) Bâtă mare.

boată² *sf* vz ***botă***

boată³ *sf* [At: JAHRESBER. III, 313 / Pl: *~te* / E: nct] (Ban) **1** Spată. **2** Umăr.

boatcă *sf* vz ***botcă²***

boață *sf* [At: ȘEZ. VI, 4 / V: *~anță* / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg; fam) **1** Boroboață. **2** (Mol; îe) **A i se întâmpla cuiva** (sau **a da peste**) **o ~** A da peste un necaz.

boaz *sn* vz ***bogaz***

boază *sf* vz ***boz***

boazerie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***boiserie***] Lambriuri.

boazgă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~zge* / E: nct] (Trs) Nisip pe marginea râurilor.

boăreasă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ese* / E: ***boar*** + *-easă*] Femela bourului.

boărie *sf* vz ***bourie***

bob¹ [At: (1588) CUV. D. BĂTR. I, 309 / V: ***bobă*** **(1)** (Pl: *bobe*) *sf* / Pl: *~i* sm, *boabe*, (nob) *~uri* / E: vsl ***бобъ***] **1** *sm* Plantă leguminoasă cu flori albe sau trandafirii, cu păstăi mari și cu semințe ovale, turtite (*Vicia faba*). **2** *sm* (Îs) *~de-țarină* Specie sălbatică a bobului **(1)**, cu flori roșiatice (*Lathyrus platyphyllos*) Si: (Buc) *unge-căi*. **3** *sm* Exemplar din această specie. **4** *sm* Sămânța bobului **(1)**. **5-6** *sn* Sămânță de cereale (sau de legume) care fac fructe păstăi Si: *boabă* **(4)**, *grăunte*. **7** (Pop; îe) **Câtu-i negrul ~ului** Foarte puțin Si: *cât negru sub unghie*. **8** (Pop; d. femei; îe) **A mânca ~** A rămâne însărcinată. **9** *sm* (Îe) **A da (a trage** sau **a întinde în ~i)** A prevesti cu ajutorul bobilor. **10** *sm* (Pop; îe) **A-i fi (cuiva) ~ii numărați** A-l aștepta (pe cineva) o primejdie. **11** *sm* (Pop; îe) **(Parcă) a da(t) cu ~ii** S-a întâmplat întocmai (și în scurt timp). **12** *sn* (Îlav) **~ de ~, ~ cu ~** Cu grijă și răbdare. **13** *sn* (Îal) Amănunțit. **14** *sn* (Îlav) **Din ~ în ~** Amănunțit. **15** *sm* (Îlav) **~ numărat** Întocmai. **16** *sm* (Îal) Exact. **17** *sm* (Îal) Amănunțit. **18** *sm* (Îal) Clar. **19** *sm* Orice părticică de materie care seamănă cu un bob **(4)**. **20** *sn* (Teh; înv) Granulă. **21** *sm* (Înv; îe) **A-i sări cuiva ~ii din nas** A-i sări mucii sau sângele din nas. **22** *sn* Boabă. **23** (Îe) **Nu ... ~, nici ... ~** Nimic Si: *deloc, nici o iotă*.

bob² *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***bob*** (sleigh)] **1** Sanie care se poate conduce cu un volan sau două cabluri. **2** Sport practicat cu bobul **(1)** Si: *bobslei*.

bob^{3} *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~uri* / E: nct] Instalație cu turn pentru ridicarea materialelor de construcție.

bobaică *sf* vz ***băbaică***

bobală *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1-2** Drojdie (la vin sau la oțet).

boban, ~ă *a* vz ***băban***

bobană *af* [At: CHEST. V. / E: ***bob*** + *-ană*] (Pop) **1** (Îs) *Fasole ~* Soi de fasole cu boabele mari. **2** (Îas) Exemplar din acest soi.

bobar *smf, a* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~i* / E: ***bob*** + *-ar*] (Rar; pop) **1-2** (Persoană) care ghicește în bobi.

bobaruțe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Corcodușe mici, necoapte.

bobată *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Femeie gravidă.

bobă^{1} *sf* vz ***bob^{1}***

bobă^{2} *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. nr 98 / Pl: *~be* / E: mg ***bobam***] (Reg; mgm) **1** Bunică. **2** Dadă.

bobăetură *sf* vz ***bombănitură***

bobănel *sm* [At: H IX, 79 / Pl: *~ei* / E: ***boban*** + *-el*] (Bot; reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

bobăreasă *sf* vz ***băbăreasă***

bobâlcă *sf* vz ***bubâlcă***

bobâlnău *sn* [At: H IX, 387 / Pl: *~naie*, (ns) *~uri* / E: nct] (Reg) Ridicătură mică de teren Cf *dâlmă*.

bobâlnic *sm* vz ***bobornic***

bobârnă^{1} *sf* [At: I. CR. II, 302 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; rar; irn) Femeie cârnă care vorbește pe nas.

bobârnă^{2} *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: nct] (Ban) Închisoare întunecoasă în care deținuții erau puși în butuci.

bobârnac *sn* [At: CARAGIALE, N. F. 71 / V: ***băb~***, ***bărbân~*** / Pl: *~ace*, (rar) *~uri* / E: ns cf *bobârnă*] **1** Lovitură dată (peste nas) prin destinderea degetului arătător sau mijlociu după ce a fost încordat pe degetul mare Cf (pop) *sfârlă, friscă*. **2** (Fig) Aluzie răutăcioasă. **3** (Fig; îe; și pasiv) **A da (a lua, a dobândi) un ~** (sau **~ace**) A (fi) certa(t). **4** (Îae) A (fi) ironiza(t). **5** (Îf *băb~*; îcs) *Joc cu băbârnaci* Joc de copii cu pietricele mici, rotunde.

bobârnică *sf* vz ***vârlugă***

bobârniță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: nct] Bobărneasă.

bobeală *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: (ns) *~eli*, *~ele* / E: nct] (Îrg) Mâncare din făină de porumb, untură și lapte.

bobeică^{1} *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ici* / E: ***bobă*** + *-eică*] (Trs; rar) Babă.

bobeică^{2} *sf* [At: ȘEZ. II, 150 / V: (3) ***~bai~*** / Pl: *~ici* / E: nct] **1** (Mol) Fund de vale adâncă sub o bâtcă. **2** (Buc) Munte. **3** (Mar; îf *~bai~*) Loc ridicat, cu un platou în vârf.

bobei *sm* [At: JAHRESBER. XII, 156 / E: ***bobi*** + *-ei*] Câine ager, care dă ușor de urma vânatului.

bobenchi *sn* [At: ȘEZ. V, 37 / Pl: *~uri* / E: nct] (Pop) Semn făcut pe fruntea copiilor, să nu se deoache Si: (pop) *benchi*.

bober *sm* [At: DEX^{2} / V: ***~eur*** (P: *bobör*) / Pl: *~i* / E: ***bob^{2}*** + *-er*] Sportiv care practică bobul^{2} (**2**).

bobeur *sm* vz ***bober***

bobi *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~besc* / E: ***bob***] **1** A ghici cu bobii. **2** A nimeri. **3** A da de urma cuiva. **4** A potrivi.

bobic^{1} *sn* [At: H IV, 227 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Par cu care pescarii scot peștele din ascunzători Cf (pop) *bold, știoltic*. **2** Unealtă cu care se amestecă varul cu nisip.

bobic^{2} *sm* [At: PAMFILE, J. II, 3-5 / Pl: *~ici* / E: ***bob*** + *-ic*] Fiecare din pietricelele cu care se joacă „în buși" sau „în bobici".

bobică^{1} *sf* [At: HODOȘ, C. 69 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) **1** Ulcică. **2** Oală.

bobică^{2} *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***boabă*** + *-ică*] (Pop) Boaba tufelor de stejar.

bobicuță *sf* [At: H IX, 82 / Pl: *~țe* / E: ***bobică*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Bobică^{1,2} (mică).

bobidragi *sfp* [At: H V, 28 / E: nct] (Reg) Floarea *Tropaeolum majus*.

bobin *sn* vz ***bobină***

bobina *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: ***bobină***] **1-2** A înfășura un fir (un film etc.) în jurul unui mosor (sau unei bobine).

bobinaj *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 11/4 / Pl: *~e* / E: nct] **1** Bobinare. **2** Locul unde se bobinează. **3** Totalitatea conductorilor bobinați dispuși într-o mașină sau într-un aparat electric.

bobinare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 59 / Pl: *~nări* / E: ***bobina***] **1-2** Înfășurare a unui fir (film etc.) în jurul unei bobine Si: *bobinaj, bobinat^{1}*.

bobinat^{1} *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 11/4 / E: ***bobina***] **1-2** Bobinare (**1-2**).

bobinat^{2}, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***bobina***] **1-2** Înfășurat pe (sau ca) o bobină.

bobinator, ~oare *smf, a* [At: LTR / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***bobina*** + *-tor*] **1-2** (Lucrător) care construiește și repară bobine.

bobină *sf* [At: LTR / V: (**1**) ***bobin*** *sn* (pl: *~e*, *~uri*) / Pl: *~ne* / E: fr ***bobine***] **1-2** Ghem (sau înfășurare de fire) dispus(e) astfel încât să nu se deșire sau să se încurce. **3-4** Mosor pe care se înfășoară ață, sârmă etc. **5** Mosor cu fire. **6** Ansamblu de spire format prin înfășurarea în serie a unuia sau mai multor conductoare electrice.

bobință *sf* vz ***bobiță***

bobir *sn* [At: DA / Pl: nct / E: ns cf *bombir*] (Ban) Fructe foarte mici, ce s-au copt nefiind dezvoltate complet.

bobirci *sfp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *bobir, bobirci*] (Reg) Bobir.

bobișor *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 301 / Pl: *~oare* / E: ***bob*** + *-ișor*] **1-4** (Șhp) Bob (**5-6**) (mic). **5** Cusătură neagră pe mânecile cămășilor femeilor Cf *bobiță*.

bobiște *sf* [At: VAIDA / V: ***~tină*** / Pl: *~ti* / E: ***bob*** + *-iște*] (Reg) Loc plantat cu bob (**1**).

bobiștină *sf* vz ***bobiște***

bobit, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 39 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bobi***] **1** Ghicit în bobi. **2** Nimerit. **3** Găsit. **4** Potrivit.

bobitoare *sf* [At: GRAIUL I, 290 / Pl: *~ori* / E: ***bobi*** + *-(i)toare*] (Pop) Femeie care știe să dea în bobi Si: *băbăreasă, bobăreasă, bobăriță*.

bobiță *sf* [At: VARLAAM, C. 44 / Pl: *~țe* / E: ***boabă*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Boabă (**1-2, 5**) (mică) Cf *buburuză*. **7** (Bot; șîc **~ța-lupului** sau **~ța-țapului**) Dalac (*Paris quadrifolia*). **8** (Reg) Agrișă (*Ribes Grassularia*). **9** (Lpl) Picățele. **10** Aluniță. **11** Excrescență (pe piele). **12** (Bot; reg) Vuietoare (*Empetrum nigrum*). **13** Cerculeț imprimat sau desenat. **14** (Gmț; fig) Boabă (**12**).

bobițar *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ***bobiță*** + *-ar*] (Bot; reg) Agriș (*Ribes Grossularia*).

bobițel *sm* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: *~ei* / E: ***bobiță*** + *-el*] (Bot; reg) Lemnu-bobului (*Cytisus hirsutus*).

bobițos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bobiță*** + *-os*] (Rar) **1** Cu bobițe (**5**). **2** Cu pete. **3** Cu picățele. **4** (D. păsări) Moțat și pintenat.

boblete^{1} *sm* [At: DA / Pl: *~eți* / E: nct] Om bobleț.

boblete^{2} *sm* vz ***obleț***

bobletic, ~ă *smf, a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ngr ***ἀποπληκτικός***] (Reg) **1-2** (Om) prost. **3-4** (Om) bleg. **5-6** (Om) plictisit. **7-8** (Om) trudit. **9-10** (Om) greoi, grosolan. **11-12** (Animal) greoi. **13-14** (Om) neputincios.

bobleț^{1}, ~eață *smf, a* [At: T. CERCEL, SĂM. IV, 1765 / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *bobletic*] **1-2** (Om) prost. **3-4** (Om) bleg.

bobleț^{2} *sm* vz ***obleț***

boboacă *sf* [At: CHEST. V, 75/70 / Pl: *~ace* / E: nct] (Mol) Oaie cu botul roz.

boboană *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 163/2 / Pl: *~ne* / E: mg ***babona***] (Trs; Mol; mgm; lpl) **1** Farmece (făcute vecinilor, să le meargă rău) Cf *solomonii, moșmoane, borboase*. **2** Material folosit pentru farmece. **3** Superstiție. **4** (Îlv) **A face ~ne** A face farmece.

boboane *sf* [At: DA ms / Pl: *~* / E: nct] (Med) Uimă.

boboanță *sf* vz ***bomboanță***

boboar *sm* [At: ALEXI, W. / P: *~bo-ar* / Pl: *~i* / E: ***bobou*** + *-ar*] (Îrg) Țesător de postav gros de lână.

boboașă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~șe* / E: ctm ***boabă*** + ***gogoașă***] (Trs; Ban) Cartof (*Solanum tuberosum*).

boboc [At: CANTEMIR, IST. 262 / V: (înv) ***bub~*** / Pl: *~oci* sm, (rar) *~boace* sn / E: pbl ngr *βυβύκι*] **1** *sm* Caliciul nedeschis al unei flori. **2** *sn* Floare care începe să se deschidă. **3** *sm* (Înv; îe) **S-a încheiat** (sau **s-a închis**) **~ul** Nu se mai poate face nimic. **4** *sm* (Fig) Termen de dezmierdare. **5** *a* (Fig) Mic. **6-7** *sm* Pui de gâscă sau de rață. **8** *sn* (Îe) **A paște** (sau **a păzi**) **~oci** A-și pierde vremea degeaba. **9** *sm* (Îe) **A da (mâncare) la ~ocii** A vomita. **10** *sm* (Fig) Începător Cf *gâscă, agramat*. **11** *sm* Recrut. **12-13** *sm* Student (sau elev) în primul an.

bobocea *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 81 / Pl: *~cele* / E: ***boboc*** + *-ea*] (Îvr) Tânără frumoasă.

bobocel *sm* [At: COȘBUC, B. 214 / Pl: *~ei* / E: ***boboc*** + *-el*] **1-20** (Șhp) Boboc **(1, 2, 4, 5-7, 10-13)** (mic).

bobocică *sf* [At: H IX, 74 / Pl: *~ici* / E: ***boboc*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Boboc **(6)**. **3** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **4** Melodie după care se execută acest dans.

bobolâc *sm* vz ***babalâc***

bobolnic *sm* vz ***bobâlnic***

boboloacă *sf* [At: MARIAN, INS. 13 / V: *~oc sn*, ***bub~*** / Pl: *~ace* / E: nct] **1-4** Boboloș[1] **(1-4)**.

boboloc *sn* vz ***boboloacă***

bobolocat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***boboloc*** + *-at*] (Ban) Sferic.

boboloș[1] *sm* [At: LIUBA–IANA, M. 99 / Pl: *~i* / E: ctm ***bob*** + ***cocoloș***] (Reg) **1** Globuleț. **2** Conținutul oului. **3** Bulă ce apare la fierberea apei. **4** (Reg; lpl) Floricele de porumb.

boboloș[2]***, ~oașă*** *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: *~i, ~oașe* / E: nct] (Îs) *Prune ~oașe* Soi de prune rotunde, care se coc devreme.

bobolosat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) Sferic.

bobolot[1] *sm* [At: PAMFILE, I. C. / V: ***bolobot*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Îf *bolobot*) Cocoloș mic de unt în smântână Cf *bololoș, bololoz*. **2** (Reg) Piatră rotundă pentru pavat curtea.

bobolot[2]***, ~oată*** *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oațe* / E: nct] (Fam) **1** Rotund. **2** Durduliu.

boboloz *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; lpl) Cocoloș în mămăligă.

bobona *vr* [At: LM / Pzi: *~nez* / E: ns cf *bobosa*] (Nob) **1** A se bășica. **2** A se umfla.

bobonat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bobona***] Rotund.

boboni *vti(a)* [At: ANON. CAR. / V: ***bou~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***boboană***] **1-2** (Pop; mgm) A vrăji.

bobonitor, ~oare *a, smf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***boboni*** + *-(i)tor*] (Trs; Ban; mgm) **1-2** Vrăjitor .

bobonoșag *sn* [At: (a. 1675) DOC., ap. GCR I, 218/1 / Pl: *~uri* / E: mg ***babonaság***] (Înv; mgm) Vrajă.

bobornic *sm* [At: LB / V: ***~că*** *sf*, ***~oln~, baboln~, bârboln~, ~băln~, bribonic, bribovnic, pribolnic*** / Pl: *~ici* / E: nct] Plantă erbacee cu tulpina înaltă, groasă, cu frunze rotunde și cărnoase, cu flori albastre și fructul ca o capsulă rotundă (*Veronica beccabunga*).

bobornică *sf* vz ***bobornic***

boboroadă *sf* vz ***borboasă***

boboroață *sf* [At: ȘEZ. XXI, 14 / Pl: *~țe* / E: nct] **1** Glumă copilărească. **2** Glumă prostească.

boboroji *v* vz ***îmboboroji***

bobos, ~oasă [At: H IX, 35 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bob*** + *-os*] (Reg) **1** *a* (Rar) Plin de boabe. **2** *a* Cu fața aspră, de parcă ar fi compusă din boabe. **3** *a* Ca o boabă. **4** *sfp* Fructe din familia zmeurei.

boboș[1]***, ~oșă*** *a* [At: REV. CRIT. III, 89 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***bobos tyúk***] (Reg; mg) **1** Moțat și pintenat. **2** (Îs) *Găină ~ă* Cu pene multe și mari pe picioare și cu moț.

boboș[2]***, ~oașă*** *a* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***babos***] (Trs; mgm) Pestriț.

boboș[3] *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***bob*** + *-oș*] (Atm; îppl) **1** Glob ocular Si: *bulbuc, gogoașă*. **2** Papilă.

boboșa *vr* [At: MARIAN, D. 307 / Pzi: *~șez* / E: ***boboș***[3]] (Reg) A se umfla.

boboșare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***boboșa***] (Reg) Umflare.

boboșat, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 155 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***boboșa***] (Reg; d. ochi) Umflat.

bobosit, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bob***[1]] (Reg; d. ochi) Holbat.

boboșor, ~oară *a* [At: ȚIPLEA, P. P. 30 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***boboș*** + *-or*] **1-2** (Șhp) (Cam) pestriț.

bobot *sn* [At: CONACHI, P. 227 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: bg ***бобот***, srb ***bobot***] **1** (Înv) Vâlvătaie. **2** (Îe) **A vorbi în ~** A vorbi aiurea. **3** (Mol; îae) A vorbi în necunoștință de cauză. **4-5** (Îrg; îe) **A umbla** (sau **a merge**) **în ~** A umbla fără rost. **6** (Îrg; îlav) **În** (sau **din**) **~** La întâmplare. **7** (Trs) Acces (de furie).

bobotaie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 130/22 / Pl: *~tăi* / E: ***bobot*** + *-aie*] **1** (Reg) Vâlvătaie. **2** (Mun; Olt) Foc mic pe care-l fac copiii la începutul primăverii. **3** (Fig) Înfierbântare.

bobotă *sf* vz ***bobot***

bobotenie *sf* [At: CV, 1946, nr. 8, 35 / Pl: *~ii* / E: ***bob*** + *-ot* + *-enie*] Boabe de struguri care cad pe jos la culesul viei.

boboti [At: DOSOFTEI, V. S. 130/9 / V: (reg) ***~buti, bub~*** / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *bobotanie*] **1** *vi* (Reg; d. foc) A arde cu vâlvătăi și trosnituri. **2** *vr* (Fig) A se înfuria. **3-4** *vtr* A (se) face flacără. **5** *vr(a)* (Reg; d. răni) A se inflama. **6** *vr* (D. apă) A se umfla. **7** *vi(a)* (D. grâu) A lega.

bobotire *sf* [At: CALENDARIU (1814), 177/19 / Pl: *~ri* / E: ***boboti***] Inflamare (a unei bube sau răni).

bobotit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***boboti***] **1** Ardere cu vâlvătăi și trosnituri. **2** Umflare a apelor.

bobotit[2]***, ~ă*** *a* [At: MARIAN, D. 160 / V: ***bub~, bubotită*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boboti***] **1** (D. o bubă sau rană) Inflamat(ă). **2-3** (Reg; d. o bubă sau rană) Umflat(ă) Si: *obrintit*, (pop) *cățelit*. **4** (D. apă) Umflată. **5** (D. oameni) Supărat.

bobotoi *sn* [At: MARIAN, SA. I 272 / Pl: *~oaie* / E: ***bobot*** + *-oi*] (Ban) Foc cu vâlvătăi și trosnituri.

bobou *sn* [At: (a. 1642) TEOFIL, ap. TDRG / V: ***bub~, bubău, băbău*** / Pl: *~ouă*, (înv) *~oaă, ~oo* / E: mg ***guba***] **1-2** (Îrg) Manta groasă de lână (sau de păr de capră cu lână), de culoare închisă, mai scurtă decât sarica (și cu mâneci foarte lungi) Cf *ghebă, zeghe, țundră*.

bobreajă *sfs* vz ***pobreajăn***

bobreajăn *sms* vz ***pobreajăn***

bobreț *sm* vz ***bobric***

bobric *sm* [At: JAHRESBER. III, 314 / V: ***bub~, ~reț*** / Pl: *~ici* / E: srb ***bubreg***] (Ban; sbm) Rinichi.

bob-scat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ns cf eg *scat*] **1** Scat stilizat, marcat de evoluția improvizației instrumentale. **2** Mod de interpretare în care vocea concurează instrumentele.

bobslei *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 70 / V: *~gh* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***bobsleigh***] (Rar) **1-2** Bob[2].

bobsleigh *sn* vz ***bobslei***

bobșă *sf* [At: DA ms / Pl: *~șe* / E: ns cf *bucșă, bucea*] (Reg) Bucșa roții Si: *bucea*.

bobuleț *sn* [At: SBIERA, P. 300 / V: ***~eu*** / Pl: *~e* / E: ***bob*** + *-uleț*] **1-4** (Șhp) Bob[1] **(5-6)** (mic).

bobuleu *sn* vz ***bobuleț***

bobură *sf* [At: CHEST. II, 340 / Pl: *~ri* / E: nct] **1** (Reg) Construcție ca o pâlnie deasupra vetrei sau cuptorului pentru captarea fumului și a scânteilor. **2** Coș ce nu iese prin acoperiș.

boburos, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bob*** + *-uros*] (Reg; d. oameni) **1** Dur. **2** Crud. **3** Ordinar.

bobușor *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: ***bob*** + *-ușor*] **1** (Bot) Măzăriche (*Vicia dumetorum*). **2** (Bot) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). **3-4** (Șhp) Bob[1] **(1)** (mic) (*Vicia faba*).

bobuti *v* vz ***boboti***

bobuțat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bobuț*** + *-at*] (Reg) Bombat.

boc^{1} *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: ger ***Bock*** „țap (de bere)"] (Trs) **1** Ulcică de circa 1/4 litru Si: *bocal, bardac*. **2** Conținutul unui boc **(1)**. **3** Ulcica împreună cu conținutul.

boc^{2} *sn* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~uri* / E: ger ***Bock***] **1** Scăunel pe care se reazămă piciorul calului când i se pilesc cuiele potcoavelor. **2** Masă la cenușar, pe care se curăță pieile de păr și de carne. **3** (Reg; gms) Capră pentru vizitiu. **4** Tălpică de strâns roțile căruței.

boc^{3} *si* [At: ȘIO / E: tc ***bock yemek***] (Îvr; îe) **A mânca ~ (turcesc)** A spune minciuni Si: *a mânca rahat* sau (pfm) *căcat*.

boc^{4} *sn* [At: REV. ROM. I, 41 / Pl: *~uri* / E: ns cf *bocnă*] (Îe) **Înghețat ~** Înghețat bocnă.

boc^{5} *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Capete scurte de brad. **2** Capul cu care se leagă lemnul de plută. **3** (Îs) *Lemne legate în ~* Lemne legate de plută cu o sârmă împletită care le străbate la capătul subțire.

boc^{6} *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Zăvor la porțile caselor de la țară.

boc^{7} *sn, i* [At: DELAVRANCEA, S. 249 / V: ***boca*** / E: fo] **1-2** (Cuvânt care imită) zgomotul produs de lovituri repetate ale unui obiect greu.

boca *sn, i* vz ***boc***^{7}

bocal *sn* vz ***pocal***

bocanc *sm* [At: (a. 1620) DOC., ap HEM 2815 / V: ***~ă*** (Pl: *~nce*) *sf*, ***~cancă*** (Pl: *~cance*) *sf*, ***băcăncă*** (Pl: *băcănce*) *sf*, ***~conci*** (Pl: *~*), ***~cânci*** (Pl: *~*), ***băcănci*** (Pl: *~*) / Pl: *~nci* / E: mg ***bakancs***] **1** Gheată rezistentă, pentru militari, sportivi etc. făcută din piele și cu talpă groasă. **2** (Mol; lpl) Ghete urât făcute. **3** (Mol; înv) Pantof rupt. **4** (Mol; înv) Papuc rupt.

bocancă *sf* vz ***bocanc***

bocaport *sm* [At: DEX^{2} / Pl: *~rți* / E: it ***boccaporto***] Deschizătură în punte, prin care se încarcă mărfurile în navă.

bocar *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Plută.

bocălzi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Reg; d. animale) A șchiopăta.

bocănci *sm* vz ***bocanc***

bocăneală *sf* [At: CONTEMPORANUL V, I, 294 / Pl: *~eli* / E: ***bocăni*** + *-eală*] **1-4** Bocănit **(1-4)**.

bocăneț^{1} *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: ***boghin~, buchin~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Aluat nedospit și uscat. **2** Prăjitură proastă Si: *chilimot*. **3** Prăjitură țărănească din legume învelite în aluat. **4** Un fel de colac.

bocăneț^{2} *sn* [At: VARONE, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Horă care se termină cu un brâu. **2** Melodie după care se dansează această horă. **3** Hora împreună cu melodia.

bocăni [At: ALECSANDRI, T. 14 / V: (reg) ***băc~, ~coni*** / Pzi: *~nesc*, (rar) *bocăn* / E: ***boc*** + *-ăni*] **1** *vi* A lovi, de repetate ori, cu un obiect tare în ceva. **2** *vi* A tropăi. **3-4** *vit* A (se) ciocni.

bocănit *sn* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: ***bocăni***] **1** Lovire repetată cu un obiect tare în ceva Si: *bocănitură* **(1)**. **2** Tropăială. **3** Ciocnit^{1}. **4** Zgomotul produs de bocănit **(1)** Si: *bocănitură* **(2)**.

bocănitoare *sf* [At: MARIAN, O. I, 76 / Pl: *~ori* / E: ***bocăni*** + *-(i)toare*] (Orn; pop) Ciocănitoare.

bocănitură *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 10 / Pl: *~ri* / E: ***bocăni*** + *-(i)tură*] **1-2** Bocănit **(1, 4)**.

bocânc, ~ă *a* [At: I. CR. III, 83 / Pl: *~nci, ~nce* / E: nct] (Reg; d. lucruri) Grosolan.

bocâncă *sf* vz ***bocanc***

bocâncar [At: DDRF / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i* / E: ***bocâncă*** + *-ar*] **1** *sm* (Rar) Fabricant de bocanci. **2** *sm* (Rar) Negustor de bocanci. **3-4** *sm, a* (Înv; irn) (Persoană) care poartă bocanci.

bocâncariu *sm* vz ***bocâncar***

bocânci *sm* vz ***bocanc***

bocârn, ~ă *a* [At: I. CR. IV, 6 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *cârn*] (Reg; d. oameni) Cârn.

bocârnat, ~ă *a* vz ***borcănat***

bocârță *sf* vz ***mocârță***

boccaccesc, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~cești* / E: ***Boccaccio*** + *-esc*] (Liv) **1** Care aparține operei lui Boccaccio. **2** În stilul operei lui Boccaccio.

bocce *sn* [At: DN^{3} / E: it ***bocce***] Joc italian în care se urmărește plasarea unor mingi de lemn cât mai aproape de o minge reper a adversarului.

boccea *sf* [At: (a. 1597) ap. ȘIO / V: ***bogcea, buc~, bohcea, bohgea, botcea, bușcea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***bohça***] **1** (Îrg) Șal mare pe care îl purtau femeile pe spate. **2** (Îrg) Basma mare de lână, înflorată. **3-4** (Îrg) Bucată de pânză (sau de alt material). **5** Pânză în care se înfășoară ceva spre a fi transportat. **6** Pachet cu diverse obiecte (casnice mărunte) puse într-o pânză, ale cărei capete se leagă cruciș Si: *boccealâc* **(1)**. **7** (Îrg) Pachet cu mai multe păpuși de tutun.

bocceagiu *sm* [At: DA / V: ***~ceg~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***bohçaci***] (Înv) Negustor ambulant de mărunțișuri (pânză, ață, ace) Si: *tolbaș, coropcar, marchitan, mămular*.

bocceałâc *sn* [At: (a. 1783) URICARIUL XXI, 368 / V: ***bogce~, buc~, bohce~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***bohçalik***] (Înv) **1** Boccea **(6)**. **2** Pachet cu haine și rufe pe care mireasa le dăruia mirelui.

boccegiu *sm* vz ***bocceagiu***

bocceluță *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: *~țe* / E: ***boccea*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Boccea **(5)** mică.

boccengerie *sf* [At: DA / V: ***bogce~*** / Pl: *~ii* / E: ***bocce(n)giu*** + *-ărie*] (Înv) **1** Fabricare de boccele. **2** Comerț de boccele. **3** Prăvălie unde se vând boccele. **4** Mămulărie.

boccia *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~cii* / E: it ***boccia***] Minge de lemn folosită la bocce.

boccie *sf* [At: H VII, 156 / Pl: *~cii* / E: nct] (Reg) Boccea **(1)**.

bocciu, ~cie [At: BELDIMAN, TR. 368 / V: ***buc~*** / Pl: *~cii* / E: tc ***bokçu***] **1-2** *sm* (Îvr) Curățător de latrine sau gropi. **3** *sm* (Îvr) Bădăran. **4** *sm* (Îvr) Palavragiu. **5** *a* (Pfm; d. oameni) Cu trăsături urâte sau diforme. **6** *a* (D. față, trăsături etc.) Urât. **7** *a* (Fig; d. oameni; îlaj) **~ de cap** Prost.

boceală *sf* [At: ISPIRESCU, L. 388 / Pl: *~eli* / ***boci*** + *-eală*] Văicăreală.

bocel *i* vz ***bocii***

bocet *sn* [At: PRAV. MOLD. 84 / V: (înv) ***boacet*** (Pl: *boacete*, rar *boaceturi*) / Pl: *~e* / E: ***boci*** + *-et*] **1** Vaiete sau cuvinte prin care se exprimă o durere mare, mai ales sufletească. **2** Plâns zbuciumat, cu vaiete și tânguiri Si: *jalet, vaiet*. **3** (În ritualul înmormântărilor la țară) Lamentație (improvizată, versificată) cântată pe o anumită melodie Si: *cântare de mort*. **4** (Muz) Cântec melancolic, tânguitor prin care se plânge un mort.

bochioi *sm* [At: ȘEZ. III, 139 / E: nct] Floare galbenă care se culege la ziua crucii și este folosită la descântecul de năjet.

boci^{1} [At: DOSOFTEI, ap. GCR 258 / 20 / Pzi: *bocesc* / E: ***boace***] **1-4** *vir* A exprima, prin vaiete sau cuvinte, o durere mare (sufletească) Si: *a (se) văita, a (se) tângui, a (se) jeli*. **5-6** *vir* A plânge zbuciumat, cu vaiete și tânguiri. **7** *vt* A spune bocete la moartea cuiva.

boci^{2} [At: POMPILIU, B. 1005 / Pl: *~cii* / E: nct] **1** *sm* (Rar; reg) Vițel căruia nu i s-a dat un nume. **2** *i* Strigăt cu care se cheamă viței.

bocică *i* vz ***bocii***

bocicoi *sn* [At: CHEST. II, 452/385 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg) Tip de fântână.

bocicu *i* vz ***bocii***

bocii *i* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***bocel, ~cică, ~icu*** / E: ***bobocii***] (Reg; repetat) Strigăt cu care se cheamă bobocii de gâscă.

bocioacă *sf* [At: (a. 1815) IORGA, S. D. XII, 204 / V: *~oc sn* / Pl: *~ace* / E: mg ***bucok***] (Reg; mgm) **1** Măciulie. **2** Măciucă de sămânță. **3** (Îf *~oc*) Termen batjocoritor pentru copilul cuiva.

bocioală *sf* vz ***băciulie***

bocioc *sn* vz ***bocioacă***

bociolie *sf* vz ***băciulie***

bociolos, ~oasă *a* vz ***bociulos***

bocire *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 147 / Pl: *~ri* / E: **boci**[1]] **1** Exprimare, prin vaiete sau cuvinte, a unei dureri mari Si: *bocit*[1]**(1)**. **2** Plângere zbuciumată, cu vaiete și tânguiri Si: *bocit*[1]**(2)**. **3-6** Parte din ceremonialul înmormântării (la țară), când se spun bocete **(1-4)** Si: *bocit*[1] **(3-6)**.

bocit[1] *sn* [At: LAMBRIOR, ap. DDRF / Pl: *~uri* / E: **boci**[1]] **1-6** Bocire **(1-6)**.

bocit[2], *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **boci**[1]] **1-4** Care este plâns cu bocete **(1-4)**.

bocitor, ~oare [At: BACOVIA, O. 94 / Pl: *~i, ~oare* / E: **boci**[1] + *-tor*] **1-5** *a* Care bocește **(1-5)**. **6** *sf* Femeie care se îndeletnicește cu bocitul morților.

bociulă *sf* vz **băciulie**

bociulie *sf* vz **băciulie**

bociulos, ~oasă a [At: VAIDA / V: *~ciol~* / E: **bociulie** + *-os*] (Îrg) Cu bociulie.

bociuț *sm* [At: POMPILIU, B. 1005 / Pl: *~i* / E: **boci**[2] + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Boci[2] **(1)** (mic).

boclă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** Vas mare de lemn fără mâner. **2** Conținutul unui bociuț.

boclan *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri, ~e* / E: ns cf *bultan*] (Buc) **1** Sticlă mare pentru rachiu. **2** Conținutul unui boclan **(1)**.

bocluc *sn* vz **bucluc**

bocmea *sf* vz **bucmes**

bocnă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 47 / E: nct] **1** (Mol; înv) Mineral nedefinit mai îndeaproape. **2** (Pfm; îe) **A fi** (sau **a se face, a îngheța**) ~ A îngheța tare. **3** (Pop; îe) **A vorbi de-a ~na** A vorbi cu răutate despre cineva.

bocoandră *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Revistă.

bocoi *sn* [At: DA ms / Pl: *~oaie* / E: nct] (Îrg) Fiecare din cele cinci pietricele rotunde pe care le folosesc copii în jocul „de-a bocoaiele".

bocolan, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Trs) Bucălat.

boconci *sm* vz **bocanc**

boconi *v* vz **bocăni**

bocor *s* [At: VAIDA / E: mg **bokor**] (Bot; reg) Tufă (*Corylus avelana*).

bocotan, ~ă a vz **bogătan**

bocotancă *sf* vz **bogătancă**

bocoti[1] *vi* [At: JAHRESBER. VI, 75 / Pzi: *~tesc* / E: fo cf *boc, bocăni*] (Îvp; d. inimă) A bate repede.

bocoti[2] *v* vz **zbocoti**

bocotor *s* [At: VAIDA / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1-2** (Soi de) viță de vie cu struguri trandafirii.

bocsai *sn* vz **bâcsai**

bocșai *sn* vz **bâcsai**

bocșan, ~ă a vz **bucșan**

bocșă[1] *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 310 / Pl: *~șe* / E: mg **boksa**] (Trs) **1** Grămadă de lemne care se ard pentru a se face mangal. **2** (Pex) Cărbunărie. **3** (Înv) Mineral pentru vopsit mașinile și sobele de fier.

bocșă[2] *sf* vz **bucșă**

bocșea *sf* vz **bucea**

bocșer *sm* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 310 / Pl: *~i* / E: **bocșă**[1] + *-er*] (Trs) Cărbunar.

bocși *v* vz **bucși**

boctărie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs; Ban) Haltă.

bodai *sm* [At: ȘEZ. II, 150 / V: *mo~, ~a* / Pl: ~ / E: nct] (Reg; rar) **1** Om sucit. **2** (Îf *~a*) „Dracu cel pocit", cu care se sperie copiii Cf *caua*.

bodaia *sma* vz **bodai**

bodaproste *sf* vz **bogdaproste**

bodaprosti *sf* vz **bogdaproste**

bodârlău *sm* vz **bodârlău**[1]

bodârjoc *sm* [At: CHEST. V, 14/30 / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Fluture de noapte, dăunător albinelor.

bodârlan *sm* vz **bodârlău**[1]

bodârlău[1] *sm* [At: COSTINESCU / V: *~dăr~, ~lan* / Pl: *~ăi* / E: nct] (Orn) **1** Cufundar (*Gavia arctica*). **2** (Îc) **~-cu-ferăstrău** Pasăre de baltă înrudită cu rața, cu zimții laterali ai ciocului asemănători cu dinții de ferăstrău (*Mergus merganser*).

bodârlău[2] *sn* [At: JIPESCU, O. 95 / Pl: *~laie, ~lăie* / E: nct] (Arg) Închisoare.

bodegă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 280 / Pl: *~egi* / E: ger **Bodega**] **1** Local (mic) unde se consumă gustări și băuturi (alcoolice). **2** Personalul unei bodegi **(1)**. **3** Consumatorii unei bodegi **(1)**. **4** Localul împreună cu personalul și consumatorii.

bodegar *sn* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: *bodegă* + *-ar*] Patron de bodegă **(1)**.

bodegaș *sm* vz **boghicaș**

bodeu *sn* [At: CHEST. II, 326/367 / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Acoperiș de lemn care adăpostește cuptorul din afara casei.

bodgaș *sm* [At: H IX, 92 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om care face glume nesărate Cf *bogdășie*.

bodicăi *vt(a)* [At: I. CR VI, 25[2] / Pzi: *~esc, bodicăi* / E: nct] (Reg) **1-2** A scotoci.

bodicec *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg **bodycheck**] **1** (La hochei) Atac reglementar cu umărul, cu pieptul sau cu șoldul asupra adversarului aflat în mișcare. **2** (Pgn) Lovitură asemănătoare bodiceceului **(1)**.

bodiceca *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~cechez* / E: **bodicec**] A practica bodicecul.

bodiet, ~ă a vz **boghet**

bodigaș *sm* vz **boghigaș**

bodigău *sm* vz **boghigău**

bodigeu *sm* vz **boghigău**

bodină *sf* [At: G. TOFAN / Pl: *~ne* / E: ucr **бодня**] (Buc) **1-3** Butoi **(1-3)**.

bodiș *av* [At: DA / E: vsl **бодა**] (Reg; îe) **A se uita ~ la cineva** A se uita la cineva cu coada ochiului, cu mânie Cf *boldiș*.

bodnar *sm* vz **butnar**

bodnariu *sm* vz **butnar**

bodnăreală *sf* vz **butnăreală**

bodoarcă *sf* [At: V. BĂJĂNICĂ, ap. DA ms / Pl: *~rce* / E: nct] (Reg) Trifoi (*Trifolium*).

bodocăli *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** A flecări. **2** A bălmăji. **3** A bodogăni.

bodogală *sf* [At: PAȘCA, GL. / E: **bodocăli** + **bodogăni**] (Reg) Vorbărie.

bodogăneală *sf* [At: IORGA, L. II, 85 / Pl: *~eli* / E: **bodogăni** + *-eală*] (Reg) Vorbire înceată, neclară (care redă un protest reținut sau o nemulțumire stăpânită).

bodogăni [At: NEGRUZZI, S. I, 221 / V: *~goni, ~dro~, ~drăg~* / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Pfm) **1** *vi* A vorbi singur, încet și neclar. **2** *vt* A bombăni supărat, spunând ceva nedeslușit. **3** *vt* A cicăli. **4** *vt* A certa. **5** *vt* A face reproșuri. **6** *vt* (Nob) A-și face de lucru.

bodogănire *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 118 / Pl: *~ri* / E: **bodogăni**] **1** Bombăneală. **2** Murmur confuz de voci. **3** Cicăleală.

bodogănit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: **bodogăni**] **1-3** Bodogănire **(1-3)**.

bodogoni *v* vz **bodogăni**

bodolan *sn* [At: VICIU, GL. / V: *ho~* / Pl: *~i* / E: rs **ходули** „catalige"] (Reg; lpl) Ciolan.

bodor *sm* [At: CHEST. V, 76/24 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bou cu coarne scurte, aduse înainte.

bodoșcă *sf* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Femeie scundă și bine făcută.

bodrăgăni *v* vz **bodogăni**

bodrânc *sm* [At: CV, 1949, nr. 8, 35 / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) Vierme mare.

bodrângos, ~oasă a [At: ȘEZ. XVIII, 167 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) **1** Bosumflat. **2** Mânios.

bodri *smp* [At: APOLZAN, P. I. 185 / E: nct] (Trs) Volan în jurul gâtului.

bodrigăli *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A face o curățenie migăloasă.

bodroanțe *sfp* [At: ȘEZ. VII, 177 / E: nct] (Reg) Catrafuse.

bodrogănele *sfp* [At: SBIERA, P. 273 / E: nct] (Înv) **1** Discuții. **2** Ciorovăieli.

bodrogăni *v* vz ***bodogăni***

boejniță *sf* vz ***voieștniță***

boem[1]***, ~ă*** [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***Boemia***] **1-2** *smf, a* (Persoană) din Boemia sau originară de acolo. **3-4** *a* Care aparține Boemiei sau populației ei. **5-6** *a* Referitor la Boemia sau la populația ei.

boem[2] [At: SAHIA, N. 66 / V: ***bohem*** / E: fr ***bohème***] **1-2** *smf* Persoană (mai ales artist) care duce o viață neregulată, neconformă convenientelor sociale. **3-4** *a* Care corespunde firii sau felului de viață al boemilor[2] **(1)**. **5** *sf* Mediu în care trăiesc boemii[2] **(1)**. **6** *sf* Viață dusă de boemi[2] **(1)**. **7** *sf* (Fig; nob) Artă.

boemoaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***boem*** + *-oaică*] Boemă[1] **(1)**.

boernaș *sm* vz ***boiernaș***

boeț *sm* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean (*Phoximus phoximus*).

bof *i* vz ***buf***

bofa *i* vz ***buf***

bofantău *sn* [At: CHEST. IV, 30/550 b-2 / Pl: *~taie* / E: nct] (Reg) Loc dintr-o pădure unde se dau lemnele la vale.

boftă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~te* / / E: ***buft***] **1** (Bot) Crăiță (*Tagetes ereda*). **2** (Reg) Umflătură la gât.

boftan *an* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Îs) *Măr ~* Varietate de măr nedefinită mai îndeaproape.

boftui *v* vz ***buftui***

boftur *sm* vz ***botfor***

bogace *sf* vz ***pogace***

bogacie *sf* [At: LB / Pl: *~cii* / E: ger ***Bagage***] (Trs) Bagaj.

bogaciu[1] *sn* vz ***bogasiu***

bogaciu[2] *sn* vz ***pogace***

bogasie *sf* vz ***bogasiu***

bogasier *sm* [At: (a. 1730) IORGA S. D. XII, 33 / P: *~si-er* / Pl: *~i* / E: ***bogasiu*** + *-ar*] (Înv) Negustor de articole de manufactură, în special, de pânzeturi fine, pentru căptușeli de haine Cf *boltaș, lipscan*.

bogasieresc, ~ească *a* [At: PANN, ap. HEM 2893 / V: ***~găse~, ~găserească*** / P: *~si-e~* / Pl: *~ești* / E: ***bogasier*** + *-esc*] (Înv) **1** De bogasier. **2** Care aparține bogasierului. **3** Referitor la bogasier.

bogasieri *vr* [At: ALECSANDRI, T 1226 / Pzi: *~resc* / E: ***bogasier***] A lua obiceiurile unui bogasier.

bogasierie *sf* [At: (a. 1786) URICARIUL II, 47/4 / Pl: *~ii* / E: ***bogasier*** + *-ie*] (Înv) **1** Meseria bogasierului. **2** Prăvălia bogasierului Cf *lipscănie*. **3** Marfă de bogasier.

bogasin *sn* vz ***bogasiu***

bogasiu *sn* [At: (a. 1588) ap. CUV. D. BĂTR. I, 201 / V: ***~aciu, ~ie*** *sf*, ***~in, ~găzie*** *sf*, ***po~*** / Pl: (rar) *~ri* / E: tc ***bogasi***] (Înv) **1-2** Stofă sau pânză fină importată din Orient și folosită, mai ales, la căptușeli. **3-4** Bucată de bogasiu **(1-2)**.

bogat, ~ă [At: COD. VOR. 117/14 / V: (reg) ***bâg~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: vsl ***богатъ***] **1-2** *smf, a* (Om) care are mulți bani Si: (îvp) *avut*, (îvp) *cuprins*. **2** *a* (Îe) **Putred de ~** Foarte bogat. **3** *a* Care conține ceva în cantitate mare. **4** *a* Rodnic. **5** *a* (D. flori) Involt. **6** *a* (Îe) **Gură ~ă** Guraliv. **7** *a* (Reg; îf *bâgat*) Corpolent. **8** *a* (Înv) Numeros. **9** *a* Scump **10** *a* Fastuos. **11** *a* Luxos. **12** *sf* (Îrg) Bucată de minereu de aur sau argint.

bogatâr, ~ă *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: rs ***богатырь***] Personaj masculin cu însușiri ideale din folclorul rus.

bogaz *sn* [At: M. COSTIN, ap. ȘIO / V: ***bohaz, boaz*** (P: *bo-az*), ***buaz*** (P: *bu-az*) / Pl: *~uri* / E: tc ***boghaz***] (Înv) **1** (Numai în poeziile populare) Canal. **2** Gură de râu. **3** (Spc) Bosforul. **4** Pas. **5** (Rar) Margine de blană.

bogăi *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Oameni bogați.

bogăngiu *sm* vz ***boiangiu***

bogărea *af* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: *~ele* / E: nct] (Mar; îs) *Oaie ~* Oaie mică.

bogărie *sf* vz ***bogorie***

bogăseresc, ~ească *a* vz ***bogasieresc***

bogăt, ~ă *a* vz ***bugăt***

bogătan, ~ă [At: SADOVEANU, P. M. 107 / V: ***bocotan, ~ă, botocan, ~ă*** *smf* / Pl: *~i, ~e* / E: ***bogat*** + *-an*] **1-2** (Șdp) Bogătaș. **3** (Spc) Om cu vite, care negustorește produse din lapte.

bogătancă *sf* [At: DA ms / V: ***bocot ~*** / Pl: *~nce* / E: ***bogătan*** + *-că*] Bogătană **(1)**.

bogătar *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 366 / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Bogătan **(1)**.

bogătaș, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 232 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bogat*** + *-aș*] **1** *a* Foarte bogat. **2** *smf* Persoană foarte bogată.

bogătate *sf* [At: CORESI, PS. 317 / Pl: *~tăți* / E: ***bogat*** + *-(ăt)ate*] **1-2** (Trs) Bogăție **(1-2)**.

bogătoi *sm, a* [At: CHEST. II, 7/52 / Pl: *~* / E: ***bogat*** + *-oi*] (Reg) **1-2** (Om) care are mai multe case.

bogățel, ~ea *smf, a* [At: ALECSANDRI, P. P. 41 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***bogat*** + *-el*] **1-2** (Rar; șhp) (Destul de) bogat **(1)** Si: *bogățică* **(1-2)**.

bogățică *sf, a* [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: ***bogat*** + *-ică*] **1-2** (Rar; șhp) Bogățea **(1-2)**.

bogățel *smp* vz ***bojoțel***

bogăți *v* vz ***îmbogăți***

bogăție *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 451 / Pl: *~ii* / E: ***bogat*** + *-ie*] **1** Situația posesorului unei mari cantități de bunuri materiale, de bani etc. **2** Abundență. **3** (Lpl) Bunuri materiale care constituie averea cuiva. **4** (Fig; lpl) Lucruri de preț. **5** Resursele unei țări, regiuni etc. **6** Abundență și varietate de valori spirituale.

bogățos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Arătos.

bogăzie *sf* vz ***bogasiu***

bogât, ~ă *a* vz ***bugăt***

bogcea *sf* vz ***boccea***

bogcealâc *sn* vz ***boccealâc***

bogcengerie *sf* vz ***boccengerie***

bogdan[1] *sm* [At: CĂTANĂ, P. II, 150 / Pl: *~i* / E: rs ***богдан***] (Ban) Copil.

bogdan[2] *sm* [At: DAMÉ, T. 147 / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Fiecare dintre cei patru stâlpi ai stăvilarului morii.

bogdănesc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, ap. DDRF / Pl: *~ești* / E: ***bogdan***[1] + *-esc*] (Înv) Moldovenesc.

bogdanliu *sm* [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***Bogdanlı***] (Trm) Moldovean.

bogdaprosta *sf* vz ***bogdaproste***

bogdaprostă *sf* vz ***bogdaproste***

bogdaproste [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / V: (pop; reg) ***~ta, ~tă, ~ti, bod~ti, bod~*** / Pl: *~i, ~sti sf* / E: bg ***бог да простит***] (Pop) **1** *i* Cuvânt de mulțumire pentru cel care dă de pomană. **2** *i* (Îla) **De ~** De pomană. **3** *i* (Îal; d. lucruri) Prost. **4** *i* (Îal; d. oameni) Stingher. **5** *i* (Îe) **Ca un pui de ~** Prăpădit. **6** *i* (Fam; îe) **A umple de ~** A ocărî. **7** *i* (Îe) **A se încărca de ~** A da de necaz. **8** *snf* Mulțumire (pentru o pomană). **9** *i* Cuvânt prin care se exprimă mulțumirea sufletească. **10** *sf* Stinghie care leagă picioarele mesei în partea de jos.

bogdaprosti[1] *sf* vz ***bogdaproste***

bogdaprosti[2] *vi* [At: DDRF / Pzi: *~tesc* / E: ***bogdaproste***] (Rar) A mulțumi.

bogdășie *sf* [At: ZANNE, P. VI, 457 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; rar; îe) **A sta** (sau **a fi bun) de ~ii** A fi neastâmpărat.

boghe *sf* vz ***boaghe***[2]

bogheacă *sf* [At: PAMFILE, J. II / V: ***~ghiac*** *sn* / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Claie mică.

boghead *sn* [At: DN[3] / P: *boghed* / E: eg, fr ***boghead***] (Glg) Huilă din care se extrag hidrocarburi lichide.

boghească *sf* [At: PAMFILE, J. III / E: nct] (Pop) **1** Dans popular cu lăutari, nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.
boghecuță *sf* [At: SEVASTOS, N. 280 / Pl: *~țe* / E: ***bogheacă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Bogheasca.
boghet[1] *av* vz ***bugăt***
boghet[2], ***~eată*** [At: CREANGĂ, GL. / V: ***bodiet, ~ă*** *af* / Pl: *~eți, ~e* / E: nct] **1-2** *smf, a* (Pasăre) cu moț. **3** (Fig) *a* Frumos și gras.
boghetă *af* vz ***boghet***[2]
boghiac *sn* vz ***bogheacă***
boghicaș *sm* [At: MARIAN, O. I. 122 / V: ***bodigaș, bodegaș*** / Pl: *~i* / E: nct] (Orn) **1-2** Boghigău **(1-2)**.
boghigău *sm* [At: MARIAN, O. I. 122 / V: ***~odi~, bodigeu*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Orn; Trs) **1** Erete. **2** Șoricar.
boghineț[1] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Grămadă de fân mai mică decât căpița.
boghineț[2] *sn* vz ***bocăneț***[1]
boghircă *sf* vz ***poghircă***
boghirci *v* vz ***poghirci***
boghisi *vr* [At: DA / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Ban) **1** A se strica. **2** A se descompune.
boghisit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boghisi***] (Ban) **1** Stricat. **2** Descompus.
boghiță *sf* [At: MÂNDRESCU, L .P. 219 / V: ***bobiță*** / Pl: *~țe* / E: ***boaghe*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Boaghe[2] **(1-3)** (mică).
boghiu[1] *sn* [At: DA / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Bucată de prescură.
boghiu[2] *sm* vz ***boaghe***[1]
boghiu[3] *sn* [At: MDT / Pl: *~ri* / E: fr ***bogie, boggie***] Ansamblu de patru roți pe care este articulat șasiul locomotivelor și al vagoanelor și care le permite luarea curbelor.
bogi *vr* [At: ȘEZ. XVIII, 168 / Pzi: *bogesc* / E: nct] A (se) tărăgăna.
boglar *sm* [At: LB / V: ***bolgar*** / Pl: *~i* / E: mg ***boglár***] (Mgm) **1** (Înv) Podoabă de aur sau de argint. **2** (Bot; îf *boglari*) Plantă erbacee veninoasă, cu flori mici, galbene, care crește în locuri mocirloase Si: (pop) *broschiță, buruiană-de-friguri, rănunchi, rărunchi,* (Ban) *rânzișoară (Ranunculus sceleratus)*. **3** (Bot; reg) Gălbenele (*Calendula officinalis*). **4** (Bot; reg) Gălbenele-de-munte (***Ranunculus*** *carpaticus*).
boglarcă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~rce* / E: nct] (Bot) Bănuț (*Bellis perennis*).
boglă *sf* vz ***boaghe***[2]
boglodate *sfp* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 310 / E: nct] (Îvp) Duhuri necurate care încearcă să facă rău nou-născuților Si: *lohoane*.
boglosov *sm* vz ***bogoslov***
bogna *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) **1** Pe dibuite. **2** Fără socoteală. **3** Pe neașteptate.
bogo- [At: DA / E: vsl **бого**] Element de compunere însemnând „Dumnezeu".
bogoboreț *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 63 / Pl: *~i* / E: vsl **богоборец**] (Înv; nob) Luptător împotriva lui Dumnezeu Cf *blagoboreț*.
bogomil *sm* [At: CUV. D. BĂTR. II, XLIV / Pl: *~i* / E: ***Bogomil***] Adept al bogomilismului.
bogomilic, ~ă *a* [At: CUV. D. BĂTR. II, XLIV / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bogomil*** + *-ic*] **1** Care aparține bogomilismului. **2** Referitor la bogomilism.
bogomilism *sn* [At: DA ms / E: ***Bogomil*** + *-ism*] Doctrină a unei secte dualiste apărută în sec. X în Bulgaria și răspândită în țările balcanice și în Rusia, care contesta Sfânta Treime, existența umană a lui Hristos, respingea riturile ortodoxe, botezul și nu accepta autoritatea bisericii.
bogonisi *vit* [At: ODOBESCU, S. I, 66 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf ***bolborosi***] **1-2** (Înv) A spune rugăciuni încet și nedeslușit.
bogonoseț *sm, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 44 / Pl: *~ți* / E: vsl **богоносец**] (Înv; nob) **1-2** (Om) cu frica lui Dumnezeu.
bogonosnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: vsl **богоносьникъ**] Bogonoseț **(3)**.
bogorecenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/2 / Pl: *~ii* / E: vsl **богоречение**] (Înv; nob) Teorie.
bogorie *sf* [At: LB / V: ***~găr~, (2) bugăr~*** / Pl: *~ii* / E: mg ***bagaria***] (Mgm) **1** Iuft. **2** Curea lată de 3 degete cu care se încing tinerii de 3-4 ori, bătută cu ținte de metal galben.
bogorojdenie *sf* [At: DOSOFTEI, V.S. 165 / Pl: *~ii* / E: vsl **богорождение**] (Înv; nob) Naștere de Dumnezeu.
bogoslov [At: DOSOFTEI, V. S. 40 / V: ***~glosov*** *sm* / Pl: *~i* / E: vsl **богословъ**] (Îvp) **1-2** *a, sm* Teolog.
bogoslovesc, ~ească *a* [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***bogoslov*** + *-esc*] (Îvr) De teolog.
bogoslovie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 64 /2 / A și: *~vie* / Pl: *~ii* / E: vsl **богословие**] (Înv) Teologie.
bogoslovi *vt* (a) [At: MINEIUL (1776) 1/2 / Pzi: *~vesc* / E: vsl **богословити**] (Înv) A propăvădui.
bogză *sf* [At: BIBLIA (1688), 77/1 / Pl: *~ze* / E: nct] (Orn) Bufniță.
bogzar *sm* [At: ANTIPA, F. 245 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Exemplare mici de viză.
bohaci *sn* vz ***pogace***
boharcă *sf* [At: BUL. FIL. IV, 121 / V: ***buh~, ~ho~, ~rcă, ~arcă*** *sf* / Pl: *~ hărci* / E: nct] **1** (Rar) Mâncare făcută cu multă apă Si: (pop) *țâspoacă*. **2** (Arg) Păhărel de rachiu.
bohaz *sn* vz ***bogaz***
bohâltane *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Măruntaie.
bohâlti *vr* [At: CHEST. II, 388 /101 / V ***~hoti*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) **1** A se umfla. **2** (D. oameni) A se buhăi. **3** (D. tencuială sau zugrăveală) A se coșcovi.
bohândă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~de* / E: mg ***bohó*** („nătâng") + ***bolândă***] (Reg) Femeie urâtă și proastă.
bohârță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~țe, ~ți* / E: nct] (Reg) Boarfă **(2)**.
bohcea *sf* vz ***boccea***
bohcealâc *sm* vz ***boccealâc***
bohdei *sm* [At: DA / Pl: *~* / E: nct] (Buc) **1** Om rău. **2** Băiat neascultător.
bohem, ~ă *smf* vz ***boem***
bohgea *sf* vz ***boccea***
bohoci *sm* [At: MARIAN, INS. 291 / Pl: *~* / E: nct] Fluture de noapte de mărime mijlocie, cu corpul acoperit cu perișori lungi și deși și cu aripile cenușii cu pete roșii Si: (pop) *buhă-de-curechi, sufle, sufletul-mortului, sufletul-morților (Mamestra brassicae)*.
bohordar *sn* vz ***buhurdar***
boholt *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, R. 49 / V: **(1)** ***buh~*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Furtună mare. **2** Puhoi de apă.
buhonos *am* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși* / E: nct] (Reg) Prost.
bohor *sm* vz ***bour***
bohordar *sn* vz ***buhurdar***
bohorniță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Oală mare și bombată.
bohoti *vr* vz ***bohâlti***
boi[1] [At: DRĂGHICI, R. 158 / 30 / Pzi: *~esc* / E: drr ***boia***] **1** *vt* (Pop) A vopsi. **2** *vt(a)* A spoi. **3-4** *vtr* (Dep) A (se) farda. **5** *vt* (Reg; fam) A înșela.
boi[2] *v* vz ***bui***
boi[3] *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 108 / Pl: *~uri* / E: tc ***boy***] (Pop) **1** Trup. **2** Înfățișare. **3** Față. **4** (Îe) **A-și bate ~ul** Descrie starea unui om grav bolnav care-și prevede sfârșitul. **5** (Îae) Descrie acțiunile unui om, care vor avea un sfârșit prost. **6** Soi. **7** (Reg; îs) *~ de scânduri* Scândurile prinse de proptelele gardului.
boi[4] *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: nct] (Bot; pop) Micsandră (*Matthiola incana*).
boia *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iele* / E: tc ***boija***] **1** (Reg) Vopsea. **2** Fard. **3** Condiment obținut prin pisarea ardeiului roșu uscat Si: *paprică*. **4** Sos cu oțet, legume și unt sau ulei, ce se pune la mâncăruri.

boială *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 65 / Pl: *~ieli* / E: ***boi**[1]* + *-eală*] **1** (Reg) Vopsire. **2** (Prt) Fard.

boiama *sf* [At: (a. 1790) ap. ȘIO / V: ***bui~*** / Pl: *~le* / E: tc ***boyama***] (Îrg) Broboadă pătrată de mătase, cu dungi largi de fir sau de bumbac Cf *bumbac, dirmea, testemel.*

boiamă *sf* [At: CDDE, ap. DA / Pl: *~me* / E: ***bou*** + *-amă*] (Ban) Mulțime de boi.

boian *sm* [At: DAMÉ, T. 181 / Pl: *~ieni* / E: ns cf srb *bojan*, bg *бочи*] (Reg) Bou.

boiandroc *sm* [At: DA / V: ***~druc, ~drug*** / Pl: *~oci* / E: nct] Grindă de deasupra spațiului lăsat pentru ușă sau fereastră.

boiandruc *sm* vz ***boiandroc***

boiandrug *sm* vz ***boiandroc***

boiangerie *sf* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / V: ***~ien~, ~in~, boan~*** / P: *bo-ian~* / Pl: *~ii* / E: ***boiangiu*** + *-ărie*] **1** Meseria boiangiului. **2** Vopsitorie.

boiangioaie *sf* vz ***boiengioaie***

boiangilâc *sn* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***boyagilyk***] (Înv) Vopsea.

boiangiu *sm* [At: (a. 1788) DOC., ap. ȘIO / V: (pop; reg) ***~ien~, ~in~, ~iun~, buin~, ~giu*** (P: *bo-a~*) ***~giu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***boyaci***] Vopsitor de textile.

boianior *sm* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boiar *sm* vz ***boier***

boiaren *sm* vz ***boier***

boiarin *sm* vz ***boier***

boiariu *sm* vz ***boier***

boiarnic *sm* [At: ODOBESCU, S. II, 150 / Pl: *~ici* / E: ***boiar*** + *-nic*] (Înv) Boier.

boiastră *sf, af* [At: ALECSANDRI, P. P. 352 / Pl: *~re* / E: lp ***bovestris***] **1-2** (Pop) (Vacă) ce nu se lasă mulsă. **3-4** (Pop) (Vacă) în călduri. **5-6** (Reg) (Vacă) „dorită de goniță".

boică *sf* [At: CHEST. IV, 32/109 / Pl: *~ici* / E: net] (Reg) **1** Loc unde începe un pârâu. **2** Groapă săpată (într-un colț al grădinii sau în matca unui pârâu de lângă sat) pentru a strânge apă.

boicot *sn* [At: DA ms / P: *boi-cot* / Pl: *~uri* / E: drr ***boicota***] **1** Suspendare (concertată) a legăturilor politice sau economice cu o țară, un grup social, o persoană etc., ca ripostă la o anumită acțiune a lor. **2** Neparticipare la o activitate, ca răspuns la o acțiune nepopulară.

boicota *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***boycotter***] **1-2** A exercita un boicot (**1-2**).

boicotare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 158 / Pl: *~tări* / E: ***boicota***] **1-2** Exercitare a unui boicot (**1-2**) Si: *boicotat[1]* (**1-2**).

boicotat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: / E: ***boicota***] **1-2** Boicotare (**1-2**).

boicotat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***boicota***] **1-2** Care e supus boicotului (**1-2**).

boicuș *sm* [At: DOMBROWSKY, P. 249 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn) Pițigoi pungaș.

boiejniță *sf* vz ***voeșniță***

boiengerie *sf* vz ***boiangerie***

boiengioaie *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***~ian~*** / Pl: *~oi* / E: ***boiangiu*** + *-oaie*] (Bot) Drobușor (*Isatis tinctoria*).

boiengiu *sm* vz ***boiangiu***

boienuț *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***boian*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Bou (mic).

boier[1] *sm* [At: CORESI, E. 29/32 / V: (îvp) ***~iar, ~iaren, ~iarin, ~iu, ~iariu*** / Pl: *~i* / E: vsl ***боꙗринъ***] **1-2** Mare proprietar de pământ (care deținea, uneori, și funcție în stat). **3** Rangul de boier (**2**). **4** Persoană care are rangul de boier (**2**). **5** Funcția de boier (**4**). **6** Titlul de boier (**4**). **7** Perioada cât boierul (**4**) a exercitat această funcție. **8** Nobil. **9** Persoană cu atitudini și obiceiuri de aristocrat. **10** (Îpf; îs) ~ **gol** Om mândru și sărac. **11** *a* (Înv; îs) ~ *de Divan* Boier (**1**) care făcea parte din Divanul domnesc. **12** (Înv; îs) ~ *cu barbă* Boier (**1**) de Divan. **13** (Îc) **~-bașa** Căpetenia boierilor (**1**). **13** (Înv; îs) *~ul lumii* Dracul. **14** Stăpân. **15** Căpetenie. **16** Om bogat. **17** Sat Cf *român, gospodar.* **18** (Înv) Titlu de politețe (echivalând cu „domnule") adresat persoanelor importante. **19** (Fam; irn) Arhan.

boier[2] *sm* vz ***boar***

boieraș *sm* [At: MARIAN, S. R. I, 14 / Pl: *~i* / E: ***boier[1]*** + *-aș*] **1** (Dep) Boier (**1**). **2-3** (Șhp) Boier (**1**) (tânăr).

boieratic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***boieri*** + *-atic*] (Rar) Boieros.

boieranaș *sm* vz ***boierinaș***

boierânaș *sm* vz ***boierinaș***

boiereală *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***boieri[1]*** + *-eală*] (Irn) **1** Starea unui boier (**1**). **2** Stare de bogăție și confort.

boiereasă *sf* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. II, 145 / Pl: *~ese* / E: ***boier[1]*** + *-easă*] **1** (Înv) Femeie. **2** Boieroaică.

boierei *smp* [At: CANDREA, Ț. O. / E: ***boier[1]*** + *-el*] (Bot; reg) Floare galbenă nedefinită mai îndeaproape.

boierel *sm* [At: (a. 1883) POP, ap. COLUMNA 24, I / Pl: *~ei* / E: ctm ***bourel*** + ***boier***] Bourel[1].

boierenaș *sm* vz ***boierinaș***

boieresc[1], ~ească [At: (a. 1723) URICARIUL X, 179 / Pl: *~ești, ~uri* / E: ***boier*** + *-esc*] **1** *a* Care aparține boierilor[1]. **2** *a* Referitor la boieri[1] (**1**). **3** *a* Ca al boierilor[1] (**1**). **4** *a* Care imită deprinderile boierilor[1] (**1**). **5** *a* (Îs) *Pere ~ești* Soi de pere rotunde. **6-7** *sf, a* (Șîs) *Poamă ~ească* (Soi de strugure) cu boabe mari și dese Si: *băbească.* **8** *sn* (Înv) Obligație a țăranilor dependenți de a executa munci agricole în folosul boierului (**1-2**). **9** *sf* Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **10** *sf* Melodie după care se execută boiereasca (**8**).

boieresc[2], ~ească *a* vz ***bouresc***

boierește *av* [At: SBIERA, P. 4 / E: ***boier[1]*** + *-ește*] **1** Specific boierului[1] (**1**). **2** Care se referă la boier[1] (**1**). **3** Care provine de la boier[1] (**1**). **4** De boier[1] (**1**). **5** (Îe) **A juca ~** A dansa boiereasca (**8**).

boieret *sns* [At: JIPESCU, O. 4 / E: ***boier[1]*** + *-et*] **1-2** (Rar) Boierime (**1-2**).

boieri [At: VARLAAM, C. 300 / Pzi: *~resc* / E: ***boieri***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) face boier (**1**). **3** *vr* (Fig) A trăi ca un boier (**1**). **4** *vr* (Fam) A face pe boierul (**1**). **5** *vt* (Îpf; irn) A infecta pe cineva cu o boală venerică.

boierie *sf* [At: PRAV. MOLD. 158 / Pl: *~ii* / E: ***boier[1]*** + *-ie*] **1** Instituția boierească. **2** Sediul boieriei (**1**). **3** Localul pentru boierie (**2**). **4** Personalul boieriei (**1**). **5** Rangul de boier[1] (**1**) Cf *arhunie.* **6** Situație de boier[1] (**1**). **7** Putere. **8** Trai de boier[1] (**1**). **9** Comportare de boier (**1**). **10** (Îvp; irn) Boală venerică.

boierime *sf* [At: GORJAN, H. I, 4/5 / Pl: *~mi* / E: ***boier[1]*** + *-ime*] **1** Totalitatea boierilor[1] (**1**). **2** Clasa boierilor[1] (**1**). **3** Mulțime.

boierinaș *sm* vz ***boiernaș***

boierire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***boieri***] (Reg) Ridicare a cuiva la starea și rangul de boier[1] (**1**).

boierism *sn* [At: GHICA, ap. TDRG / E: ***boier[1]*** + *-ism*] (Nob) Boierie.

boierișag *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 277 / Pl: *~uri* / E: ***boier[1]*** + *-ișag*] (Trs; îvr) Proprietate boierească.

boierit[1] *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 203 / Pl: *~uri* / E: ***boieri***] Boierire.

boierit[2], ~ă [At: LM / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boieri***] **1** *a* Care a devenit boier[1] (**1**). **2** *sm* (Prt) Parvenit. **3** (Îvp) Sifilitic.

boieriță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 991 / Pl: *~țe* / E: ***boier[1]*** + *-iță*] **1-3** (Îrg) Boieroaică (**1-3**).

boieriu *sm* vz ***boier***

boiernaș *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 73 / V: ***~rinaș, ~renaș, ~rânaș, ~rânaș,*** (Mol) ***boeranaș*** / E: ***boiarin*** + *-aș*] (Înv) **1** Boier[1] de rang inferior. **2** Agricultor care face pe boierul[1]. **3** (Iht; reg) Varietate de crap Si: (pop) *împăratul-crapului.*

boieroaică *sf* [At: CREANGĂ, P. 115 / Pl: *~ice* / E: ***boier[1]*** + *-oaică*] **1** (Înv) Femeie din rândul boierimii Si: *moșiereasă, boiereasă, boieriță.* **2-3** Soție de boier (**1-2**). **4** Soție de demnitar, de mare industriaș etc.

boieroaie *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 255 / Pl: *~* / E: ***boier[1]*** + *-oaie*] **1-4** (Îvr) Boieroaică (**1-4**).

boieros, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***boier***[1] + *-os*] **1-2** Care are obiceiuri și atitudini de boier (**1-2**). **3-4** Căruia îi place să facă pe boierul (**1-2**). **5** Mofturos.

boiesc, ~ească *a* [At: GRAIUL I, 137 / Pl: *~ești* / E: ***bou*** + *-esc*] (Îds) Care aparține boului (**1**).

boiestri *v* vz ***buiestra***

boieș *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: ***bou*** + *-aș*] (Reg) Boar.

boieștean *sm* vz ***boiștean***

boiler *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: ger ***Boiler***] Rezervor special pentru încălzirea apei, în instalațiile de apă caldă curentă.

boinărel *sn* [At: CHEST. IV, 92/377 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Loc cu multe ridicături mici.

boingerie *sf* vz ***boiangerie***

boinic [At: VARLAAM, C. II, 19 / Pl: *~ici* / E: vsl ***бойникъ***] (Înv) **1** *sm* Luptător. **2** *sm* Gladiator. **3** *sm* Atlet. **4** *a* Puternic. **5** *sm* (Reg) Bătăuș.

boiniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 86 / Pl: *~țe* / E: vsl ***бойница***] (Înv; nob) **1** Loc de luptă. **2** Ulița mare unde se afla baia publică.

boinog *sn* [At: VICIU, GL. 100 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Cui de lemn care se bate provizoriu în prima bârnă și de care se ancorează pluta.

boire *sf* [At: PAMFILE, I. C. 85 / Pl: *~ri* / E: ***boi***] (Pop) Vopsire.

boisă *sf* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~se* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boiscar *sm* [At: BĂCESCU, P. 21 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boistruc *sm* [At: CHEST. II, 228/170 / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) **1** Căpriorul din mijloc, care este mai lung decât ceilalți și care se unește cu culmea casei. **2** Fiecare dintre cei patru căpriori de la cele patru cornuri ale acoperișului casei Cf *baistruși*.

boișcă *sf* [At: BĂCESCU, P. 71 / V: ***~ște, ~știu*** *sm* / Pl: *~ște, ~ști* / E: nct] (Iht; Buc) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

boișor *sm* vz ***boușor***

boiște[1] *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 200 / P: *bo-i~* / Pl: *~ti* / E: vsl ***бойще***] **1** (Pbl; îe) **A merge în ~** A fugi (împiedicându-se) îngrozit. **2** (Reg; pex) Locul unde se bat peștii. **3** (Reg; d. pești; îe) **A bate ~** A se împerechea. **4** Depunerea și fecundarea icrelor. **5** Perioada de rut a peștilor. **6** (Iht; reg) Verdete (*Phoxinus laevis*).

boiște[2] *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ti* / E: nct] (Ent; reg) Streche (*Tatahus fovinus*).

boiște[3] *sf* vz ***boișcă***

boiștean *sm* [At: ANTIPA, F. I., 190 / V: ***bioeș*** / P: *bo-iș~* / Pl: *~eni* / E: ***boiște*** + *-ean*] **1** Pește de 8-12 cm, cu spinarea și părțile laterale verde-închis, cu pete și puncte întunecate, alb pe burtă, care trăiește în apele de munte Si: *boeț, boianior, boisă, boiscar, boișcă, boișt, bolfac, crai, crăiesc, crăiește, crăieț, dascău, foet, jaete, leancar, pește crăiesc, pește de bătaie, peștele-doamnei, pichic, pitic roșior, roșiuță, scrofiță, verdete, verzișoară, rai boiștiu* (*Phoxinus phoxinus*). **2** Pui de pește.

boiștiu *sm* vz ***boișcă***

boit[1] *sn* [At: VAIDA / Pl: *~uri* / E: mg ***bojt***] (Reg) Ciucure.

boit[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***boi***] Boire.

boit[3], ***~ă*** *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 80 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boi***] **1** Vopsit. **2** (Asz; dep) Fardat. **3** (Fig) Fals.

boitar *sm* [At: SLAVICI, N. II, 54 / Pl: *~i* / E: mg ***bojtár***] (Reg) **1** Ajutor de porcar Si: *boitaș*[2]. **2** Cioban care mână turma de oi Si: *mânător*.

boitaș[1] *sn* [At: CHEST. II, 284/344 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Tavanul pivniței.

boitaș[2] *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] Boitar (**1**).

boitănească *sf* [At: H III, 5 / Pl: *~ești* / E: nct] (Mol) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută boităneasca (**1**).

boitănește *av* [At: PAMFILE, J. III / E: nct] (Îe) **A juca ~** A dansa ca boităneasca (**1**).

boiugă *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) Umflătură în arbore.

boiungiu *sm* vz ***boiangiu***

boj[1] *sm* vz ***boz***[2]

boj[2] *sn* [At: VICIU, COL. 81 / Pl: *~uri* / E: fo] (Trs) Zumzăit.

bojăței *smp* vz ***bojoței***

bojbăi *v* vz ***bâjbâi***

bojbâc *sm* [At: ȘEZ. II, 150 / V: ***băj~, bâjbac*** / P: *~âci* / E: ***bojbâi***] (Mol) Om gângav.

bojbâcâi *vi* [At: MDA ms / Pzi: *bojbâcâi* / E: ***bojbâc***] A pipăi în gol, încercând să se orienteze în întuneric, în ceață etc. sau căutând ceva Si: *a bâjbâi*.

bojbâi *v* vz ***bâjbâi***

bojdeucă *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***bujdeau~*** / P: *~deu~* / Pl: *~uce* / E: nct] **1** Casă mică, sărăcăcioasă. **2** (Rar) Casă pustie.

bojdi *v* vz ***bleojdi***

boje *sf* [At: PAMFILE, DUȘM. 119 / Pl: *~* / E: vsl ***боже***] (Împ) Zeiță.

bojgățel *sm* [At: H V, 472 / Pl: *~ței* / E: ns cf *bojoței*] (Bot) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

bojgău *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1** Vagabond. **2** Tânăr flușturatic.

bojgoană *sf* vz ***boscoană***

bojic *sn* [At: POMPILIU, B. 1005 / V: ***~inc*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Buzunar.

bojinchită *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: ns cf *bujecă*] (Reg) Boccea.

bojișor *sm* vz ***bozișor***

bojiu *sm* vz ***boz***

bojman *sm* [At: BĂCESCU, P. 32 / V: ***boșm~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Biban (*Perca fluviatilis*).

bojniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 136/2 / Pl: *~țe* / E: vsl ***божьница***] (Înv) Capiște.

bojoagă *sf* [At: CHEST. V, 77/51 / Pl: *~age* / E. nct] (Reg; dep) Apelativ pentru oi.

bojoc *sm* [At: CARAGIALE, M. 285 / V: (reg) ***~jog, boșogi, borjogi, borjoti*** *smp* / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] (Pop; mai ales la animale) **1** Plămân. **2** (Îe) **A-și vărsa ~ocii** A vomita mult. **3** (Îe) **A-și scuipa ~ocii** A muri de ftizie. **4** (D. fumători; îac) A tuși mult și zgomotos. **5** (Îe) **A-și umfla ~ocii** A face scandal. **6** (Îe) **A mânca ~ocii (cuiva)** A exaspera.

bojog *sm* vz ***bojoc***

bojogar *sm* [At: FILIMON, C. II, 338 / Pl: *~i* / E: ***bojog*** + *-ar*] **1** (Înv) Persoană care adună bojocii (**1**) aruncați din abatoare și-i vinde pentru hrana câinilor și pisicilor. **2** (Rar) Potlogar.

bojogăreală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***bojogări*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Bojogărie (**1-2**).

bojogări *vt* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~resc* / E: ***bojogar***] (Rar) A fura.

bojogărie *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~ii* / E: ***bojogar*** + *-ie*] (Rar) **1** Hoție. **2** Afacere necinstită.

bojor *sm* vz ***bujor***

bojorăță *sf* [At: H IX, 122 / Pl: *~țe* / E: mg ***bazsaroza***] (Bot; reg; pbl) Bujor (*Paeonia*).

bojoțel *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***bogățel*** / Pl: *~ei* / E: pbl ***bojoc*** + *-el* cf *bojgățel, boțățel, bozățel*] (Bot; reg; mpl) **1** Cutcurig. **2** Spânz.

bol[1] *sn* [At: PAMFILE, I. C. 382 / Pl: *~uri* / E: fr ***bol***] **1** Cocoloș. **2** (Îs) *~ alimentar* Cocoloș rezultat din alimentele mestecate în cavitatea bucală. **3-4** Vas (semi)rotund. **5** (Muz) Surdină mobilă în formă de cupă metalică sau de cauciuc.

bol[2] *sn* vz ***vol***

bol[3] *sn* [At: LTR / E: fr ***bol***] Varietate de argilă cu mult oxid de fier.

bol[4] *sm* [At: H IX, 315 / Pl: *~i* / E: vsl ***болъ***] (Înv) Bolnav de friguri.

bola *v* vz ***boli***

bolacrac *a* [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / E: nct] (Reg; d. copii; îe) **A umbla ~** A umbla gol.

bolard *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~rzi* / E: fr ***bollard***] (Mm) Stâlp scurt de metal sau beton fixat pe chei, de care se leagă parâmele navelor.

bolohăneală *sf* vz ***bolovăneală***

bolăhăni *v* vz ***bolovăni***

bolând *smf, a* vz ***bolând***

bolătău *sn* vz ***bulătău***

bolân, ~ă *a* vz ***bolând***

bolând, ~ă [At: (sec. XVIII) IORGA, S. D. XIII, 241 / V: ***~lănd, bolân, ~lond*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: mg ***bolond***] **1-2** *smf, a* (Trs; Ban) Nebun. **3-4** *smf, a* (Ban) (Om) prost. **5-6** *smf, a* (Îf *bolond*) Domol și cumsecade. **4** *a* (Reg) Grosolan.

bolândar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***bolând*** + *-ar*] (Bot; csnp) Bolândariță (*Datura stramonium*).

bolândariță *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***~lun~, ~lon~*** / Pl: *~țe* / E: ***bolând*** + *-ariță*] (Bot; Trs) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

bolândatic, ~ă *a* [At: GRAIUL I, 20 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bolând*** + *-atic*] (Reg) Cam nebun.

bolânzeală *sf* [At: CALENDARIU (1844), 69 / V: ***~lun~, ~lon~*** / E: ***bolânzi*** + *-eală*] **1** (Trs) Nebunie. **2** (Lpl) Bolândariță (*Datura stramonium*).

bolânzește *av* [At: ȚICHINDEAL, F. 44 / V: ***~lun~*** / E: ***bolând*** + *-ește*] (Mgm) Nebunește.

bolânzi *vi(f)* [At: MARIAN, NA. 389 / V: ***~lun~, ~lon~*** / Pzi: *~zesc* / E: ***bolând***] **1-2** (Mgm) A înnebuni **(1, 3)**.

bolânzie *sf* [At: MARIAN, NA. 67 / V: ***~lun~*** / Pl: *~ii* / E: ***bolând*** + *-ie*] (Mgm) Nebunie.

bolbăi *v* vz ***bâlbâi***

bolbei *sm* [At: DDRF / Pl: ~ / E: nct] (Zlg; pop) Bursuc.

bolboacă *sf* vz ***bulboacă***

bolboană *sf* vz ***bulboană***

bolboare *sf* vz ***bolbură***

bolboașă *sf* [At: PREDA, Î. 9 / Pl: *~oși* / E: nct] (Pop) **1** Bășică la suprafața apei. **2** Glob ocular.

bolboc *sm* vz ***bulbuc***

bolboca *vi* [At: DA ms / Pzi: ? / E: ns cf *bolboc*] A bălăci.

bolbochiță *sf* [At: HEM 3242 / Pl: *~țe* / E: ***bolboacă*** + *-iță*] (Mun; pop) Baltă mică Si: (îvp) *bărăcie*.

bolboci *vi* [At: ODOBESCU, S. II, 264 / Pzi: ? / E: ***bulbuci***] A bălăci.

bolboia *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~iez* / E: nct] A se uita urât, holbând ochii.

bolboiat, ~ă [At: DENSUSIANU, Ț. H. 310 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bolboia***] (Reg) **1** *a* (D. ochi) Holbat. **2-3** *smf, a* (Om) cu ochii bulbucați. **4-5** *smf, a* (Om) urât.

bolbolosi *v* vz ***bolborosi***

bolbora¹ *vit* [At: GOROVEI, C. 314 / V: ***~bura, bulbura*** / Pzi: *bolbor* / E: nct] (Pop) A bolborosi **(1)**.

bolbora² *v* vz ***volbura***

bolboră¹ *sf* vz ***volbură***

bolboră² *sf* vz ***bolbură¹***

bolborăi *vit* [At: CANTEMIR, IST. 219 / Pzi: *~esc* / E: nct] **1-2** (Înv) A bolborosi **(1)**.

bolborăsi *v* vz ***bolborosi***

bolbore *sm* [At: LB / Pl: *~ri* / E: srb ***brobora***] (Înv) Bâlbâit.

bolboroc *s* [At: ȘEZ. VIII, 59 / E: ns cf *bolbora*] (Bot; pop) Volbură (*Convolvulus arvensis*).

bolboros *sm* [At: CADE / Pl: *~oși* / E: drr ***bolborosi***] (Înv) **1** Om bâlbâit. **2** (Reg) Curcan. **3** Bule de aer. **4** Spume la gură.

bolboroseală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***bolborosi*** + *-eală*] **1-4** Bolborosire **(1-4)**.

bolborosi [At: BĂRAC, T. 41/9 / V: ***borb~, ~răsi, ~bolo~*** / Pzi: *~sesc* / E: fo] **1-2** *vit* A vorbi nedeslușit. **3-4** *vit* (Înv) A vorbi în somn. **5-6** *vit* (Înv) A bâlbâi. **7** *vt* (Înv) A vorbi într-o limbă străină. **8** *vi* (D. lichide) A gâlgâi. **9** *vi* (D. curcani) A scoate sunetul specific. **10** *vi* (Rar; d. rațe) A bălăci cu ciocul prin apă. **11** *vi* (Pop; d. mațe) A chiorăi. **12** *vi* (Pop) A mânca cu zgomot.

bolborosire *sf* [At: CAMILAR, C. 55 / Pl: *~ri* / E: ***bolborosi***] **1** Vorbire nedeslușită. **2** Bâlbâire. **3** Gâlgâire. **4** (Pop) Chiorăire.

bolborosit¹ *sn* [At: CREANGĂ, A. 93 / Pl: *~uri* / E: ***bolborosi***] **1-4** Bolborosire **(1-4)**.

bolborosit², ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 76 / V: ***borb~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bolborosi***] **1** Mormăit. **2** (Fig) Confuz.

bolborositură *sf* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: ***bolborosi*** + *-tură*] **1-4** Bolborosire **(1-4)**.

bolboroșa *v* vz ***bolboșa***

bolboroșat, ~ă *a* vz ***bolboșat***

bolboșa *vtr* [At: DELAVRANCEA, S. 92 / V: ***~oroșa*** / Pzi: *~șez* / E: ***bulbuca*** + (*lobos³*)] **1-2** A (se) bulbuca.

bolboșat, ~ă [At: PĂSCULESCU, L. P. / V: ***~ojat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bolboșa***] **1** *a* (D. ochi) Bulbucat. **2** *sf* Femeie cu ochii bulbucați.

bolboși *vt* [At: DELAVRANCEA, S. 92 / Pzi: *~șesc* / E: ***bolboșa*** css] **1-2** (Reg) A (se) bolboșa.

bolbotaie *sf* vz ***bâlbătaie***

bolboti *v* vz ***boboti***

bolbotină *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***gologo~, gorgo~, got~*** / Pl: *~ne, ~ni* / E: nct] **1** Buruiană. **2** (Pop) Plantă cu care se hrănesc rațele. **3** (Pop) Plantă medicinală. **4** (Pop) Resturi (de mâncare). **5** (Reg) Pepene verde (*Citrullus vulgaris*). **6** Poame (necoapte) Cf *gorgoază, rogoadele, borboană*.

bolboțel, ~ea *a* [At: H IV, 275 / Pl: *~ei, ~e* / E: nct] (Reg) Grăsuliu.

bolbuc *sm* vz ***bulbuc***

bolbura *v* vz ***bolbora¹***

bolbură¹ *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~boră, ~boare*** / Pl: *~re* / E: ctm ***bolboacă*** + ***volbură***] **1** Bulboacă **(1)**. **2** (Împ) Clocot.

bolbură² *sf* vz ***volbură***

bolcă *sf* vz ***bolfă***

bolcăi *vi* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg; d. lichidele dintr-un vas clătinat) A plescăi.

bolchie *sf* [At: VICIU, GL. 96 / P: *~chi-e* / Pl: ~ / E: nct] (Îrg; la șteamp²) Fiecare din limbile cu care fusul mișcă săgețile de spart minereul.

bolci¹ *vr* [At: VÎRCOL, V. 90 / Pzi: *~ecesc* / E: nct] (Reg) A se muia.

bolci² *sn* vz ***bâlci***

bolcoti *vt* [At: CHEST. V, 135/34 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *colboti*] (Îrg) A bate untul în untariță.

bolcuță *sf* [At: CONV. LIT. XLIV II, 955 / Pl: *~țe* / E: ***boalcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Boalcă (mică).

bold¹ *sn* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *~ă sf* / Pl: *~uri* / E: vsl **бодлъ** „ghimpe"] **1** Băț ascuțit pentru îndemnarea vitelor Si: (înv) *strămurare*. **2** (Îe) **A da cuiva ~(uri)** A îndemna. **3** (Îae) A înțepa. **4** (Îae) A face aluzie la cineva. **5** (Îcs) *De-a ~ u'* Joc de copii Cf *de-a boalda, de-a-n boulea*. **6** (Fig) Imbold. **7** (Înv) Țepușă folosită ca instrument de tortură. **8** (Înv; la albine) Ac. **9** (Înv) Ghimpe. **10** (Înv) Vârful suliței. **11** (Înv) Cuiul pintenilor. **12** (Reg) Bobic. **13** Obiect ascuțit care se înfige sau se bate în ceva. **14** Ac cu gămălie. **15** (Înv) Bijuterie în formă de bold **(14)**, pentru cap sau corsaj. **16** Caia. **17** (Reg) Cuiul bătut în capul căpătâinii de la roată. **18** (Pop) Cui de metal care împodobește plăselele cuțitelor. **19** (Pop) Fierul ce se pune în capul grindeiului. **20** (Reg) Element de construcție în formă de stâlp sculptat, cu vârf ascuțit Cf *țeapă, țepușă, săgeată, istum, sulinar, măgar, siston, brâncă*. **21** Capătul ascuțit, de jos, al fusului. **22** (Ggf; îvp; îs) *~ul cerului* Pol. **23** (Tip; îs) *~ de sulă* Instrument ascuțit la vârf, cu care se ridică litera spre a corecta greșelile. **24** Gămălie.

bold² *sn* [At: VAIDA / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: mg ***bolt***] (Trs) **1** Prăvălie. **2** Boltă. **3** Cocoașă.

boldan *sn* [At: HEM 1141 / Pl: *~e* / E: ***bold¹*** + *-an*] (Rar) **1** Vârf de munte inaccesibil. **2** (Atm) Os. **3** (Reg) Fluierul piciorului. **4** (Buc) Picior.

boldaș *sm* vz ***boltaș***

boldă¹ *sf* vz ***bold¹***

boldă² *sf* vz ***bold²***

boldă³ *sf* vz ***boltă***

boldăna *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: nct] A îmboldi.

boldărie *sf* [At: ȘEZ. IV, 9 / Pl: *~ii* / E: ***bold²*** + *-ărie*] (Trs) **1-2** Bold² **(1-2)**.

boldăriță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) Dulăpior pe perete în care se ține vesela.

boldășiță *sf* vz ***boltășiță***

boldânos, ~oasă *a* [At: EPURE, P. 79 / V: ***~din~, ~dinios*** / E: nct] (Ban) Cu ochii mari sau larg deschiși.

boldâni *vt* [At: DA ms / V: ***~dini*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Ban) A îmboldi.

boldeană *sf* [At: HEM 3190 / Pl: *~ene* / E: nct] (Ban) Soi de strugure alb.

boldei [At: TEODORESCU, P. P. 419 / Pl: ? / E: ***bold^1*** + *-ei*] **1** *sm* Câine ciobănesc Cf *cotei*. **3** *a* (D. câini) Mic.

boldeică [At: PĂSCULESCU, L. P. / V: ***~dică*** / Pl: *~ici* / E: ***boldei*** + *-că*] **1** *sf* Cățelușă boldei **(1)**. **2-3** *sf, a* (Femeie) scurtă și îndesată. **4-5** *sf, a* (Vițică) vârstnică și nedezvoltată.

boldeicuță *sf* [At: H IV, 286 / Pl: *~țe* / E: ***boldeică*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Boldeică **(1)** (mică).

boldeț *sn* [At: MARDARIE, L. 4335 / Pl: *~e* / E: nct] (Înv) Ac.

boldi [At: ALECSANDRI, T. 747 / Pzi: *~desc* / E: ***bold***] **1** *vt* (Trs; Ban) A îmboldi. **2** *vt* (Mol; Buc) A holba ochii. **3-4** *vri* A privi cu încordare. **5** *vr* (Fig) A se certa.

boldică *sf* vz ***boldeică***

boldiman *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Buc) Om cu ochii bulbucați.

boldini *v* vz ***boldâni***

boldinios, ~oasă *a* vz ***boldânos***

boldinos, ~oasă *a* vz ***boldânos***

boldiș *av* [At: SBIERA, F. S. 104 / E: ***bold^1*** + *-iș*] **1** (Însoțește verbele *a da, a lovi*) Cu vârful ascuțit al unui obiect. **2** Cu ochii holbați. **3** Chiorâș. **4** Cu coada ochiului.

boldișcă *sfs* [At: H XI, 26 / E: ***bold^1*** + *-ișcă*] (Reg) **1** (Bot) Secară (*Secale cereale*). **2** Soi de grâu.

boldișor *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 153 / Pl: *~oare* / E: ***bold^1*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Bold **(1)** (mic).

boldit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I, 158 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boldi***] **1-2** Holbat **(1-2)**.

bolditel, ~ea *a* [At: ȘEZ. I., 178 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***boldit*** + *-el*] **1-2** (Șhp) (Cam) boldit **(1-2)**.

boldo *sm* [At: DN^3 / E: fr, sp ***boldo***] (Bot) Arbore originar din Chile, ale cărui frunze au proprietăți stimulative, tonice, colagene și laxative.

boldoașă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~șe* / E: ns cf *burduși*] (Reg) **1** *sf* Ghemotoc. **2-3** *sfp* Lucruri îndesate în traistă sau în buzunare.

boldodină *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 98 / Pl: *~ne* / E: ***bold^1*** + *-dodină*] Gămălie.

bolduit, ~ă *a* [At: VASILIU, C. 39 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bold^1***] Împodobit cu bumbi sau capete de cuie.

boldur *sm* [At: SCRIBAN, D. / V: *~e* / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Pes; Buc) Bold^1. **2** (Îf *boldure*) Lemn cu care se strânge gura sacului.

boldure *sm* vz ***boldur***

boldurel^1 *sn* [At: POP, ap. JAHRESBER. III, 280 / Pl: *~e* / E: ***bold^1*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bold^1 **(14)** (mic).

boldurel^2 *sn* [At: BUD, P. P. 13 / Pl: *~e* / E: ***bold^2*** + *-el*] (Trs) Bolduț.

bolduț *sn* [At: MÂNDRESCU, L. P. 76 / Pl: *~e* / E: ***bold^2*** + *-uț*] (Trs) Prăvălioară.

bolea *sm* [At: VICIU, GL. 75 / E: ***boală*** + *-ea*] (Trs; Buc) Baubau.

boleac, ~ă *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 259/9 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ns cf rs *бол*ѣ*ть*] (Mol; Trs) **1** Suferind. **2** Bolnăvicios. **3** Slab.

bolean, ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 667 / Pl: *~eni, ~ene* / E: srb ***bolan***] (Reg) **1** Molatic. **2-4** Boleac **(1-3)**.

boleaznă *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 16 / Pl: *~ezne* / E: vsl ***бол***ѣ***зна***] (Îvp) Boleșniță.

bolejniță *sf* vz ***boleșniță***

bolero *sn* [At: DA / V: *~u* / Pl: *~uri* / E: fr ***boléro***] **1** Haină femeiască scurtă până deasupra taliei și deschisă în față. **2** Dans popular spaniol lent, cu ritm ternar, executat cu acompaniament de chitară și castaniete. **3** Melodie după care se execută boleroul **(2)**.

bolerou *sn* vz ***bolero***

boleșniță *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 204 / V: (reg) ***~ejn~, ~liș~*** / Pl: *~țe* / E: bg ***болезни***] **1** (Pop) Boală (molipsitoare). **2** Epidemie. **3** (Înv; fig) Cameră mică, insalubră. **4** (Reg) Planta *Mentha longifolia*.

bolf *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Bolovan.

bolfac *sm* [At: BĂCESCU, P. 71 / V: ***bul~*** / Pl: *~aci* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

bolfan, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Trs; înv; d. oameni) Bogat.

bolfă *sf* [At: MARIAN, D. 129 / V: (Mol) ***boal~, bolcă*** / Pl: *~fe* / E: nct] **1** Umflătură. **2** (Lpl) Gâlci. **3** Difterie. **4** (Lpl) Scrofule. **5** (Trs; rar) Nod.

bolfei *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***bolfă*** + *-ei*] (Nob) Morman.

bolfeu *snm* vz ***bulfeu***

bolfi *vtr* [At: MURNU, O. 93 / V: *~fa* / Pzi: *~fez, ~fesc* / E: ***bolfă***] (Reg) **1-2** A (se) umfla.

bolfos, ~oasă *a* [At: HERZ.–GHER., M. 388 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *bolfă*] (Reg) **1** Umflat^1. **2** Noduros.

bolfușoară *sf* [At: HEM 1656 / Pl: *~re* / E: ***bolfă*** + *-ușoară*] **1-2** (Șhp) Bolfă **(1)** (mică).

bolgariu *sn* [At: (a. 1620) ROSETTI, B. 90 / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) Bogorie **(1)**.

bolgie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: it ***bolgia***] Compartiment al celui de-al optulea cerc al infernului lui Dante.

boli [At: MOXA, 361/5 / V: ***bola*** / Pzi: *~lesc* / E: vsl ***болити***] (Pop) **1** *vi* A fi bolnav (timp îndelungat). **2** *vi* A zăcea la pat. **3** *vi* (Îe) **A ~ cu inima** A suferi moral. **4** *vt* (În descântece) A îmbolnăvi.

boliboi *sms* [At: VARONE, D. / E: nct] (Pop) **1** Horă în trei. **2** Melodie după care se execută boliboiul **(1)**.

bolid *sm* [At: CULIANU, C. 368 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***bolide***] **1** Meteorit de dimensiuni mari, care cade pe Pământ. **2** (Fig) Obiect, vehicul etc. care se deplasează în mare viteză.

bolie *sf* [At: N. LEON, MED. 89 / Pl: *~ii* / E: nct] (Rar) Rană.

bolindător *sn* [At: ALARM II/1 h. 265 / Pl: *~i* / E: nct] (Mun) Colindător.

bolindeț *smn* vz ***colindeț***

bolintir *sm* vz ***volintir***

bolire *sf* [At: MARDARIE, L. 3826 / Pl: *~ri* / E: ***boli***] **1** Boală. **2** Zăcere la pat.

bolișniță *sf* vz ***boleșniță***

bolit *sn* [At: NĂDEJDE, ap. DDRF / Pl: *~uri* / E: ***bolit***] **1-2** Bolire **(1-2)**.

bolivar *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr, sp ***bolivar***] Unitate monetară de bază din Venezuela.

bolivian, ~ă [At: DEX^2 / P: *~vi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Bolivia*** + *-an*] **1-2** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Boliviei sau este originară de acolo. **3-4** *a* Care aparține Boliviei sau bolivienilor **(1)**. **5** *a* Care este originar din Bolivia. **6-7** *a* Referitor la Bolivia sau bolivieni.

boliviano *am* [At: DN^3 / P: *~vi-a-no* / Pl: *~s* / E: fr, sp ***boliviano***] Veche unitate monetară în Bolivia.

bolmeteu *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Prost.

bolmoajă *sf* [At: ȘEZ. VIII, 82 / Pl: *~je* / E: pvb ***bolmoji***] (Reg) Vrajă.

bolmoji *v* vz ***bălmăji***

bolmoși *v* vz ***bălmăji***

bolnav, ~ă [At: CORESI, EV. VI/4 / A și: *bol~* / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***болнав***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de o boală Si: *suferind*. **3** *a* (Reg; fam; îs) *~ de oală* Suferind de beție. **4** *a* (Înv; fig) Justificat. **5** *a* (Trs) Milog. **6** *a* (Trs) Ciung. **7** *a* (Trs) Cu un membru rupt. **8** *a* (Trs) Infirm. **9** (Trs) *a* Care este incurabil. **10** *a* (Trs; înv) Suferind de o boală venerică.

bolnăhaie *sf* [At: CHEST. II, 16/258 / Pl: *~hăi* / E: nct] (Reg; șîs *~ de casă*) Dărăpănătură.

bolnăvi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~vesc* / E: ***bolnav***] (Pop) A se îmbolnăvi.

bolnăvicior, ~oară *a* vz ***bolnăvior***

bolnăvicios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. III, 289 / V: (reg) ***~ăni~, ~vos, ~voasă*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bolnav*** + *-icios*] **1** Care se îmbolnăvește ușor Si: (pop) *gubav, betegos*. **2** (Înv; d. lucruri) Nesănătos. **3** (Ca) de bolnav. **4** (Fig) Atras irezistibil spre viciu, lucruri anormale sau exagerate.

bolnăvie *sf* [At: CORESI, EV. 243 / Pl: *~ii* / E: ***bolnav*** + *-ie*] Boală.

bolnăvior, ~oară *a* [At: ALECSANDRI, P.P. 1^b/13 / V: ***~icior*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bolnav*** + *-ior*] **1-2** (Fam; șhp) (Cam) bolnav **(2)**.

bolnăvos, ~oasă *a* vz ***bolnăvicios***

bolni *vr* [At: (a. 1773) MSS. ap. GCR. II, 96/16 / Pzi: *~nesc* / E: vsl **болѣти**] **1** (Înv) A se îmbolnăvi.

bolnicear *sm* [At: VARLAAM, C. 348 / V: (reg) ***~cer*** / Pl: *~i* / E: ***bolni*** + *-(ce)ar*] (Înv) **1** Infirmier. **2** Veterinar.

bolnicer *sm* vz ***bolnicear***

bolnicereasă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ese* / E: ***bolnicear*** + *-easă*] (Înv) Infirmieră.

bolnicios, ~oasă *a* vz ***bolnăvicios***

bolniță *sf* [At: PRAV. MOL. 33 / A și: *~niță* / Pl: *~țe*, (înv) *~ice* / E: vsl **болница**] **1** (Înv) Spital (pe lângă o mănăstire sau un așezământ de binefacere). **2** (Înv) Loc unde se izolează și se îngrijesc vitele bolnave. **3** Criptă în paradis. **4** Groapă comună.

bolocan, ~ă [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *sm* Bou mare și greoi. **2** *a* Prost.

bolocănel *sm* [At: JIPESCU, O. 157 / Pl: *~ei* / E: ***bolocan*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bolocan (**1**) (tânăr).

bolocănos, ~oasă *a* [At: MARIAN, D. 242 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bolocan*** + *-os*] **1** Mare și ciolănos. **2** Greoi.

bologan *sm* vz ***gologan***

bolohan *sm* vz ***bolovan***

bolohăneală *v* vz ***bolovăneală***

bolohăni *v* vz ***bolovăni***

bolohănit, ~ă *a* vz ***bolovanit***

bolohănitură *sf* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bolohăni*** + *-(i)tură*] Bolovăneală (**2**).

bolohoniță *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~țe* / E: ***bolohan*** + *-iță*] (Trs) **1** Femeie mută. **2** Femeie proastă Cf *bolohan, bolocan, bolând, bolomonti, bohândă*.

bolojan *sm* vz ***bolovan***

bololoit *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Ban) **1** Acoperit la cap. **2** Acoperit la ochi.

bolometru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***bolomètre***] Aparat pentru măsurarea intensității radiației termice prin variația cu temperatura a rezistenței unui conductor electric.

bolomoc *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 4 / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] (Ban) Buimăcit.

bolomont *sm* [At: ȘEZ. II, 150 / E: nct] (Reg) Om prost și greoi.

bolonciag *sn* [At: LEX. MARS. 103 / V: ***bolunșag*** / Pl: *~uri* / E: mg ***bolondság***] (Mgm) Bolânzie.

bolond, ~ă *a* vz ***bolând***

bolondariță *sf* vz ***bolândariță***

bolonică *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ici* / E: mg ***bolonyik***] (Bot; mgm) Cosițel (*Sium latifolium*).

bolonzeală *sf* vz ***bolânzeală***

bolonzi *v* vz ***bolânzi***

boloștină *sf* [At: TOPÎRCEANU, ÎNS. IEȘ. febr. 1938, 202 / Pl: *~ne* / E: nct] (Mpl) Fruct.

bolotău *sn* vz ***bulătău***

bolotroacă *sf* [At: GR. BĂN. / Pl: *~oace* / E: nct] (Ban) Apă stătută.

bolotugă *sf* [At: ȘEZ. V, 33 / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) Iaz.

bolovan *sm* [At: CORESI, PS. 215 / V: (Mol) ***~lohan, ~lojan*** / Pl: *~i*, (rar) *~e* sn / E: bg **болван**] **1** (Înv) Idol. **2** Piatră (grea și voluminoasă), rotunjită prin rostogolirea ei de ape Si: *pietroi*. **3** Bucată mare de pământ sau dintr-o materie oarecare Cf *bord*[1], *bordan, bloc*[1]. **4** (Rar) Sloi mare de gheață. **5** (Reg) Dovleac.

bolovăneală *sf* [At: CADE / V: (reg) ***~lohă~, ~lăhă~*** / Pl: *~eli* / E: ***bolovăni*** + *-eală*] **1-3** Bolovănire (**1-3**). **4** (Pop; îf *bolohăneală*) Boală care provoacă umflarea sânilor la femei și a ugerelor la vaci.

bolovănel *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 156 / Pl: *~ei* / E: ***bolovan*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bolovan (**2**) (mic). **3** (Art) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Art) Melodia după care se execută bolovănelul (**3**).

bolovăni [At: DELAVRANCEA, S. 64 / V: (reg) ***~lohă~, ~lăhă~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***bolovan***] **1** *vt* A împrejmui cu bolovani (**2**). **2** *vt* (D. ochi) A holba. **3** *vr* (Mol; Buc; d. sâni și ugere) A se umfla. **4** *vr* A se inflama. **5** *vr* (D. nori) A se îngrămădi.

bolovănire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bolovăni***] **1** Împrejmuire cu bolovani. **2** Holbare. **3** (D. nori) Îngrămădire.

bolovănit, ~ă *a* [At: (sec. XVIII) MAG. IST. II, 150/11 / V: ***~lohă~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bolovăni***] **1** Împrejmuit cu bolovani. **2** (D. ochi) Holbat. **3** (D. vite) Bolnav de bolovăneală (**4**).

bolovăniș *sn* [At: H IX, 387 / Pl: *~uri* / E: ***bolovan*** + *-iș*] Teren pietros, plin cu bolovani.

bolovănos, ~oasă *a* [At: IORGA, N. R. A. 86 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bolovan*** + *-os*] **1** Cu bolovani. **2** (Fig; d. vorbire, stil) Necizelat (și puțin coerent).

bolozan *sn* [At: (a. 1693) HEM II, A. VI / V: (îvr) ***~oro~, buraz~*** / Pl: *~e, ~ale* / E: nct] (Înv) Luntre mare Cf *caic, șaică*.

bolson *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr, sp ***bolson***] Regiune joasă a unui deșert montan, acoperită de roci detritice și mărginită de un abrupt stâncos.

bolșevic, ~ă [At: DA ms / V: (reg) ***borșăvic, borșovic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs **большевик**, fr ***bolchevik***] **1** *smf* Adept al bolșevismului. **2** *smf* (Prt) Comunist. **3-4** *a* Care aparține bolșevismului sau bolșevicilor (**1**). **5-6** *a* Referitor la bolșevism sau la bolșevici. **7-8** *a* Propriu bolșevismului sau bolșevicilor.

bolșevism *sn* [At: DA ms / E: rs **большевизм**, fr ***bolchevisme***] Curent de gândire politică comunistă apărut în Rusia la începutul sec. XX.

bolșeviza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***bolșevism*** + *-iza*] **1-2** A (se) face bolșevic (**1**).

bolșevizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***bolșeviza***] **1** Răspândire a bolșevismului. **2** Impunere (forțată) a bolșevismului.

bolșevizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bolșeviza***] **1** Pătruns de doctrina bolșevică. **2** Căruia i s-a impus (cu forța) bolșevismul.

bolt *sn* vz ***boltă***

boltaș *sm* [At: IORGA, N. R. A. I, 205 / V: ***~ldaș*** / Pl: *~i* / E: ***boltă*** + *-aș*] (Trs) Prăvăliaș Cf *bogasier, lipscan*.

boltă *sf* [At: (a. 1643) IORGA, D. B. 75 / V: (îvp) ***boal~***, (reg) ***~ldă***, (îvr) ***bolt*** *sn*, ***bold*** *sn* / Pl: *~lți, ~e* / E: srb ***bolta***, mg ***bolt***] **1** Construcție cu partea superioară în formă de semicerc sau numai bombată. **2** Încăpere, gang sau galerie subterană cu tavanul arcuit. **3** Construcție de lemn sau metalică în formă de arc, pe care se sprijină plante agățătoare. **4** (Fig) Arc de verdeață format de ramurile copacilor. **5** Ghirlandă de flori în formă de arc. **6** (Înv) Înfoiere. **7** (Îs) *~ta cerului* sau *~ cerească* Cer[2]. **8** (Îs) *Cheie de ~* Piatra din mijlocul unei bolți (**1**) zidite, care le susține pe celelalte. **9** (Fig; îas) Partea cea mai importantă a unui lucru. **10** (Reg) Salbă de monede, pe care o poartă fetele pe cap. **11** (Înv) Beci. **12** (Reg) Prăvălie. **13** (Reg; îf *boaltă, bolt*) Tavanul pivniței. **14** (Reg; îf *boaltă*) Căruță cu coviltir. **15** (Atm; îs) *~ craniană* Partea superioară a cutiei craniene. **16** (Atm; îs) *~ palatină* Cerul-gurii.

boltăgiu *sm* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: srb ***boltagija***] (Reg) Bogătaș.

boltăi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Buc) A scormoni prin apă pentru a speria peștele Cf *bălăci, băltaci, bold*[1].

boltășiță *sf* [At: (a. 1804) IORGA, S. D. XII, 157 / V: ***~ldă~*** / Pl: *~țe* / E: ***boltă*** + *-iță*] (Trs) Negustoriță.

bolteală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***boltă*** + *-eală*] Boltitură.

bolthăitaș *sm* vz ***bolhăitaș***

bolti [At: GORUN, F. 156 / Pzi: *~tesc* / E: ***boltă***] **1** *vt* A da (unei construcții) formă de boltă (**1**). **2** *vr* A lua formă de boltă (**1**).

boltire *sf* [At: IORGA, C. I. II, 8 / Pl: *~ri* / E: ***bolti***] **1** Construire în formă de boltă (**1**). **2** (Înv) Bolta (**1**) cerului.

boltiș *sn* [At: V. ROM. februarie 1934, 5 / Pl: *~uri* / E: ***boltă*** + *-iș*] Boltitură.

boltit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bolti***] Boltire (**1**).

boltit[2]***, ~ă*** *a* [At: (a. 1654) MSS, ap. GCR I, 172 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bolti***] **1** Ca o boltă. **2** (D. ochi) Înfundat în orbite.

boltitură *sf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 37 / Pl: *~ri* / E: ***boltă*** + *-(i)tură*] Partea boltită a unei construcții.

boltiță *sf* [At: GORJAN, H. IV, 150/20 / Pl: *~țe* / E: ***boltă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Boltă (**1**) (mică). **3** (Trs) Odăiță (scundă) în fundul casei. **4** (Trs) Prăvălioară.

boltui *vt* [At: COȘBUC AE. 18 / Pzi: *~esc* / E: ***boltă*** + *-ui*] A săpa în formă de boltă (**1**).

boltuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***boltui***] Săpare în formă de boltă Si: *boltuit[1]*.

boltuit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***boltui***] Boltuire.

boltuit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boltui***] Care este construit în formă de boltă (**1**).

bolț *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ger ***Bolzen***] Tijă (cilindrică) de metal pentru asamblarea elementelor unui utilaj.

bolțar *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***boltă*** + *-ar*] Bucată de piatră sau de beton special fasonată pentru construirea bolților (**1**).

bolun[1] *sm* [At: H IV, 70 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Ciupercă gălbuie, unsuroasă la pipăit, care crește toamna pe locuri nisipoase Si: *burete-de-salcie*.

bolun[2], ~ă *a* [At: PLOPȘOR, V. O. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Blajin.

bolund, ~ă *smf, a* vz ***bolând***

bolundariță *sn* vz ***bolândariță***

bolunșag *sn* vz ***bolonceag***

bolunzeală *sf* vz ***bolânzeală***

bolunzește *av* vz ***bolânzește***

bolunzi *v* vz ***bolânzi***

bolunzie *sf* vz ***bolânzie***

bolus *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Bolus***] Argilă fină, folosită ca diluant solid.

bolz *sm* vz ***boz***

bolzit, ~ă *a* [At: CANDREA, Ț. O / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bold[2]*** + *-it*] (Reg) Cocoșat.

bomb[1] *sm* [At: TOMESCU, GL. 267 / Pl: *~i* / E: nct] (Olt) Zarzăr (*Armeniaca vulgaris*).

bomb[2], boambă *a* [At: MARIAN, INS. 199 / Pl: *~i, boambe* / E: ***bombăni***] (Rar; d. oameni) Care bombănește.

bomba *vtr* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pzi: *~bez* / E: fr ***bomber***] **1-2** A da sau a lua o formă arcuită convexă.

bombac *sn* vz ***bumbac***

bombagist, ~ă *smf* [At: CUV. LIB. 22 XII 1934, 12/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***bombă*** + *-ist*] (Îrg) Atentator cu bombe Si: *bombagiu* (**1**).

bombagiu *sm* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***bombă*** + *-giu*] (Îrg) **1** Bombagist. **2** Persoană care lansează știri senzaționale. **4** Vagabond. **5** Hoț. **6** Chefliu.

bombaj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***bomba*** + *-aj*] **1** Transformare a unei suprafețe din plană în convexă. **2** Deformare a capacelor de tablă la conservele alterate.

bombament *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***bombement***] Parte bombată a unui drum pavat sau asfaltat.

bombar *sm* [At: LB / V: ***bum~*** / Pl: *~i* / E: srb ***bumbar***] (Ent; înv) **1-2** Bărzăun (**1-2**).

bombarda *vt* [At: ALECSANDRI, T. 762 / Pzi: *~dez* / E: fr ***bombarder***] **1** A arunca (mai multe) proiectile (explozive) asupra unei ținte. **2** (Fiz) A proiecta particule elementare (neutroni, protoni etc.) asupra unor nuclee atomice. **3** (Fig) A supune (pe cineva) unui număr mare de întrebări, cereri etc. **4** (Frî) A numi (pe cineva) prin intervenții într-o funcție înaltă.

bombardament *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***bombardement***, it ***bombardamento***] **1** Aruncare de proiectile (explozive) Si: *bombardare* (**1**). **2** (Fiz) Proiectare de particule elementare asupra unui nucleu atomic Si: *bombardare* (**2**). **3** (Fig) Număr mare de întrebări, cereri etc.

bombardar *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 24/15 / Pl: *~i* / E: ***bombarda*** + *-ar*] **1-2** (Înv) Persoană care face sau mânuiește bombarde (**1-2**).

bombardare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 76 / Pl: *~dări* / E: ***bombardare***] **1-3** Bombardament (**1-3**).

bombardarisi *vt* [At: (a. 1819) URICARIUL VII, 74 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Grî) **1-3** A bombarda (**1, 3, 4**).

bombardă *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 142/38 / Pl: *~de*, (înv) *~dele* / E: fr ***bombarde***] **1** (În evul mediu) Mașină de război cu care se aruncau proiectile (grele) asupra fortificațiilor. **2** (Înv) Tun de mare calibru Si: (înv) *balimez*.

bombardier [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/7 / Pl: (**1**) *~e*, (**2**) *~i* / E: fr ***bombardier***] **1** *sn* Avion de bombardament (**1**). **2** *sm* Aviator care lansează bombe din bombardier (**1**).

bombardon *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***bombardon***] Contrabas de alamă, ca o mare trompetă cu piston.

bombare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~bări* / E: ***bomba***] Arcuire convexă.

bombast, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~aști, ~e* / E: ger ***bombast***] (Rar) Bombastic.

bombastic, ~ă *a, av* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***bombastich***] **1-2** (D. vorbe, stil etc.) Emfatic (**1-2**).

bombasticism *sn* [At: CĂLINESCU, I. 207 / Pl: *~e* / E: ***bombastic***] Atitudine bombastică.

bombat[1], ~ă *a* [At: CAZIMIR, GR. 30 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bomba***] (Rar) **1** Convex. **2** Umflat.

bombat[2], ~ă *a* [At: ECONOMIA, 142 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***boambă*** + *-at*] (Înv; d. pomi) Cu fructe boabe.

bombă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 430/13 / V: ***boam~*** / Pl: *~be*, (înv) *boambe* / E: fr ***bombe***] **1** Proiectil încărcat cu materie explozivă, incendiară etc., care se aruncă asupra unor obiective. **2** Dispozitiv de distrugere prin explozie. **3** (Îs) ~ *atomică* (sau *nucleară*) Bombă cu o putere de distrugere foarte mare, care folosește energia nucleară. **4** (Reg) Bolovan mare, rotund Si: *stoampă*. **5** (Pop; îf *boambă*) Bilă. **6** (Îs) ~ *vulcanică* Bucată de lavă aruncată în aer și rotunjită prin învârtirea în atmosferă. **7** (Fiz; îs) ~ *calorimetrică* Vas rezistent de metal, întrebuințat pentru determinarea căldurii de ardere a unei substanțe. **8** (Spt; fig) Lovitură puternică de minge. **9** (Fig) Știre senzațională. **10** (Fig) Moment critic. **11** (Înv; fig) Locuință subterană. **12** (Fig) Cameră insalubră. **13** (Arg) Ascunzătoare pentru hoți și vagabonzi. **14** (Arg; fig) Spelunca. **15** (Arg; îf *boambă*) Pahar cu rachiu. **16** (Frm) Chef dezlănțuit.

bombăi *vi* [At: MARIAN, INS. 147 / Pzi: *~esc* / E: ***bombăni*** css] (Reg) A bombăni (**2**).

bombăială *sf* [At: MDA ms / Pzi: *~ieli* / E: ***bombăi***] (Reg) Bombăneală.

bombăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bombăi***] (Reg) Bombănire.

bombăit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bombăi***] (Reg) Care este bombănit.

bombăitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 310 / Pl: *~ri* / E: ***bombăi***] (Reg) Bombănire.

bombăneală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***bombăni*** + *-eală*] **1** Bombănire (**2**). **2** Cicălire.

bombăni [At: LB / V: ***~boni, bum~*** / Pzi: *~esc* / E: fo] **1** *vi* (Înv; d. albine) A bâzâi. **2** *vi* A vorbi singur, încet și greu inteligibil (cu nemulțumire) Cf *murmura, mormăi, bolborosi*, (pop) *cârâi*. **3** *vt* (D. copiii mici) A scoate sunete nearticulate. **4** *vt* A-și arăta nemulțumirea prin vorbe spuse pentru sine.

bombănire *sf* [At: SADOVEANU, SĂM. III, 684 / Pl: *~ri* / E: ***bombăni***] **1** (Înv) Bâzâit de albine. **2** Vorbire înceată și greu inteligibilă (prin care cineva își manifestă nemulțumirea). **3** (Fig) Zgomot surd.

bombănit[1] *sn* [At: SADOVEANU, ap. CADE / E: ***bombăni***] Bombănire (**2**).

bombănit[2], ~a *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bombăni***] (D. cuvinte) Încet și neinteligibil din cauza nemulțumirii.

bombănitor, ~oare *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 254 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bombăni*** + *(i)tor*] Care bombănește (**2**).

bombănitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 310 / V: (pop) ***bobăet~***, (reg) ***~bon~*** / Pl: *~ri* / E: ***bombăni*** + *-(i)tură*] (Rar) Bombănire.

bombărie *sf* [At: TOMESCU, GL. 267 / Pl: *~ii* / E: ***bomb*** + *-ărie*] (Reg) Mulțime de zarzări.

bombăriță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***bombar*** + *-iță*] (Ent; reg) Bâțan.

bombetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***bombette***] (La nave) Lampă de semnalizare.

bombeu *sn* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr ***bombé***] **1** Vârful bombat al încălțămintei. **2** (Îe) **A călca** (pe cineva) **pe ~** sau **a turti ~l** (cuiva) A deranja. **3** (Îae) A ofensa.

bombic *sn* [At: ȘEZ. VII, 177 / Pl: *~ice*, *~uri* / E: nct] (Reg) Bolovan rotund Cf *bobic*[2].

bombicat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați*, *~e* / E: nct] (Reg) Supărat pe cineva.

bombir *sm* [At: ALEXICI, L. P. I, 201 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape Cf *bobir*.

bombiță[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***boambă***[1] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Boambă[1] **(1)** (mică).

bombiță[2] *sf* [At: CAZIMIR, GR. 80 / Pl: *~țe* / E: ***bombă***[1] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Bombă (cu putere mică de distrugere).

bombiță[3] *sf* [At: TOMICI, C. A. II, III / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Vierme de mătase.

bomboană[1] *sf* [At: GORJAN, H. I, 81/5 / Pl: *~ne* / E: ctm ***boboană*** + ***bombăni***] (Reg) Boboană **(1)**.

bomboană[2] *sf* [At: NEGRUZZI, S. III. 70 / V: (înv) ***bonbon*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***bonbon***] **1** Mic produs de cofetărie (cu suprafața exterioară) tare, fabricat din sirop de zahăr, ciocolată etc., de diverse forme și culori. **2** (Fig; fam) Copil sau lucru drăgălaș Si: *bombonea* **(3)**, *bombonică* **(3)**. **3** (Fig; fam) Persoană plină de solicitudine Si: *bombonea* **(4)**, *bombonică* **(4)**. **4** (Fig; îe) **(Ultima) ~ pe colivă** Știre proastă. **5** (Fig; îae) Element negativ care se adaugă unei situații dificile.

bomboanță *sf* [At: PITIȘ, ȘCH. I, 108 / V: (îvr) ***boboa~***, ***borboa~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) Bomboană **(1)**.

bomboci *vi* [At: ALAS 5 VI 1938, 7/4 / Pzi: *~cesc* / E: ns cf *bombăni*] (Reg) A flecări.

bombolie *sf* [At: DENSUȘIANU, Ț. H. / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs) Măciulie.

bombonar *sm* [At: KLOPȘTOK, F. 118 / Pl: *~i* / E: ***bomboană*** + *-ar*] **1** Persoană care face bomboane **(1)**. **2** Persoană care vinde bomboane **(1)**.

bombonea *sf* [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: ***bomboană*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Bomboană **(1)** (mică). **3-4** (Fig; fam) Bomboană **(2-3)**. **5** (Fam) Iubită.

bombonel *sm* [At: BASARABESCU, ap. CADE / Pl: *~ei* / E: ***bomboană*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bomboană[2] **(1)** (mică). **3** (Irn) Bărbat cumsecade (și cam naiv).

bombonerie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***bonbonnerie***] Magazin unde se vând bomboane.

bomboni[1] *v* vz ***bombăni***

bomboni[2] *v* vz ***boboni***

bombonică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***bomboană*** + *-ică*] **1-2** Bombonea **(1-2)**. **3-4** (Fig; fam) Bomboană **(2-3)**. **5** (Fam; arg; irn) Cochetă.

bombonieră *sf* [At: DA / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***bombonière***] **1** Vas sau cutie unde se păstrează bomboanele. **2** Conținutul unei bomboniere **(1)**. **3** (Îfm) Căsuță aranjată cu gust Cf *cuib*.

bomborat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați*, *~e* / E: nct] (Reg) Bosumflat.

bomborele *sfp* [At: VICIU, COL. 136 / E: nct] (Reg) Grăunțe.

bomboriță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie mânioasă.

bomboți *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] A bolborosi.

bombușcă *sf* vz ***bumbușcă***

bombuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***boambă***[1] + *-uță*] **1-2** (Shp) Bombiță **(1-2)**.

bombyx *sm* [At: DN[2] / Pl: *~ycși* / E: fr, lat ***bombyx***] Gen de fluturi care cuprinde specia ce dă viermele de mătase și pe cele înrudite cu aceasta.

bomfaier *sn* [At: DN[2] / A și: *bomfaier* / Pl: *~e* / E: ger ***Bogenfeilen***, eg ***bonfire***] **1** Ferăstrău de mână pentru tăiat metale. **2** (Îs) *Pânză* sau *lama de ~* Lama bomfaierului **(1)**.

bompres *sn* [At: DA ms / Pl: *~e*, *~uri* / E: it ***bompresso***] Catarg ușor înclinat față de orizontală, la prora unei corăbii.

bon[1] *sn* [At: I. IONESCU, D. 304 / V: (rar) ***bun*** / Pl: *~uri* / E: fr ***bon***] **1** (Șîs *~ de tezaur*) Obligație emisă de stat pentru sume împrumutate pe termen scurt, pentru care statul plătește dobândă. **2** Bilet provizoriu pe baza căruia se eliberează o marfă, un bun etc. Si: *chitanță*. **3** Hârtie de valoare emisă de stat sau de o instituție financiară recunoscută de stat.

bon[2] *sn* vz ***boană***

bonapartism *sn* [At: DN[2] / E: fr ***bonapartisme***] **1** Dictatură instaurată în Franța de Napoleon Bonaparte. **2** Atașament față de conducerea lui Napoleon Bonaparte.

bonapartist, ~ă [At: DN[2] / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***bonapartiste***] **1** *a* Care aparține bonapartismului **(1)**. **2** *a* Referitor la bonapartism **(1)**. **3** *smf* Adept al bonapartismului **(1)**.

bonă *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 24 / Pl: *~ne* / E: fr ***bonne***, ger ***Bonne***] Femeie angajată pentru a crește copiii și a-i învăța o limbă străină.

bonăi *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Înv; d. albine) A bâzâi.

bonăit *sn* [At: CHEST. VI, 19/30 / Pl: *~uri* / E: ***bonăi***] (Înv) Bâzâit.

bonbon *sn* vz ***bomboană***

bonc[1]***, boancă*** *a* [At: DAMÉ, T. 68 / Pl: *~nci*, *boance* / E: nct] (D. oi) Fără dinți.

bonc[2]***(a)*** *i* [At: DELAVRANCEA, H. T. 92 / E: fo] **1** Cuvânt care imită zgomotul produs de bătaia ciocanului. **2** Cuvânt care imită zgomotul împiedicării cuiva.

boncă *sf* [At: MARIAN, NA. 280 / Pl: *~nce* / E: nct] (Bot; Mol) Floare nedefinită mai îndeaproape.

boncăi [At: PRAV. MOLD. 10/2 / V: ***~coi***, ***bun~***, ***~ălăi***, ***~ăli*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf srb *bukati*] **1-2** *vir* (D. cerbi și bovine) A boncălui. **3-4** *vir* (D. cerbi și bovine) A scoate sunete specifice când sunt furioase. **5-6** *vir* (D. copii) A urla. **7** *vt* (D. oameni) A frământa pâine bombănind.

boncăire *sf* [At: DA ms / V: ***~coi~***, ***bun~***, ***buncoire*** / Pl: *~ri* / E: ***boncăi***] **1** Boncăluire. **2** (D. cerbi și bovine) Emitere de răgete furioase Cf *boncăi*. **3** Urlat.

boncăit[1] *sn* [At: DOINE, 291 / Pl: *~uri* / E: ***bocăni***] **1-3** Bocăire **(1-3)**.

boncăit[2]***, ~ă*** *a* [At: RETEGANUL, TR. 191 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***boncăi***] (D. aluat) Frământat de cineva care bombăne.

boncăitură *sf* [At: DA ms / V: ***~coi~***, ***~ăluitură*** / Pl: *~ri* / E: ***boncăi*** + *-tură*] **1-3** Boncăire **(1-3)**.

boncălăi *v* vz ***boncăi***

boncălăire *sf* vz ***boncăire***

boncălău *sm* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Om prost.

boncăli *v* vz ***boncăi***

boncălui *vir* [At: H I, 99 / Pzi: *~esc* / E: nct] **1-2** (D. cerbi și bovine) A scoate sunete specifice rasei în perioada de rut Si: *a boncăi* **(1)**. **3-4** A boncăi **(2)**. **5-6** (D. oameni) A urla. **7-8** (D. oameni) A mormăi.

boncăluire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***boncălui***] **1** (D cerbi și bovine) Emitere de sunete specifice în perioada de rut Cf *boncălui* **(1)**. **2** Boncăire **(2)**. **3** Urlat. **4** Mormăit.

boncăluit *sn* [At: SADOVEANU, V. F. 31 / Pl: *~uri* / E: ***boncălui***] **1-4** Boncăluire **(1-4)**. **5** Răget specific, scos de cerbi și bovine în perioada de rut. **6** (La cerbi) Perioadă de rut. **7** (Fig) Sunet prelung emis de un instrument de suflat.

boncăluitură *sf* vz ***boncăitură***

boncăni *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. / Pzi: *~nesc* / E: ***bonc(a)*** + *-ăni*] **1** A bocăni. **2** A rage.

boncănire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***boncăni***] **1** Bocănire. **2-3** Boncănit **(1-2)**.

boncănit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***bocăni***] **1** Mugetul cerbului în perioada de rut. **2** Perioada de rut la cerbi.

boncănitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***boncăni*** + *-tură*] **1-3** Boncănire **(1-3)**.

bonciag *sn* [At: KLEIN, D. / Pl: *~uri* / E: nct] (Îrg) **1** Cucută (*Conium maculatum*). **2** (Îs) *Fiscăn de ~* Jucărie făcută de copii din cucută, ca un instrument de suflat.

boncoi *v* vz ***boncăi***

boncoire *sf* vz ***boncăire***

boncoit *sn* vz ***boncăit***

boncoitură *sf* vz ***boncăitură***

bond *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***bond***] Salt al avionului la o aterizare incorectă.

bonda-donda *sf* [At: PAMFILE, J.I / E: ctm **bombăni + dondăni**] Trăncăneală.

bondalău *sm* [At: CHEST. VI, 30/23 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Bondar **(2)**.

bondar *sm* [At: H I, 59 / V: ***băn~, bân~, bândaur, bun~, ~ngar*** / Pl: *~i* / E: fo] **1** Insectă himenopteră mare, asemănătoare cu albina Si: *bărzăun* (*Bombus*). **2** (Pop) Însectă mare care bâzâie Si: (reg) *bondalău*. **3** (Ent; Mol) Gărgăun (*Vespa crabro*). **4** Tăun (*Tabanus*). **5** Musca-calului. **5** (Ent) Trântor. **6** (Ent) Cărăbuș (*Melolontha melolontha*). **7** (Pop; îcs) *De-a ~u* Joc de copii în care unul bâzâie ca bondarul și lovește tare peste palma întinsă a altuia, care trebuie să-l atingă imediat pe cap.

bondaric *sm* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~ici* / E: nct] (Iht; reg) Ghiborț (*Acerina cernua*).

bondă *sf* vz ***bundă***

bondăni *vi* [At: NĂDEJDE, ap. TDRG / Pzi: *~nesc* / E: **bondări** css] A bondări.

bondăraș *sm* [At: MARIAN, INS., 193 / Pl: *~i* / E: **bondar** + *-aș*] **1-12** (Șhp) Bondar **(1-6)** (mic).

bondăresc, ~ească *a* [At: DDRF / Pl: *~ești* / E: **bondar** + *-esc*] (Îs) *Viespe ~ească* Gărgăun (*Vespa crabro*).

bondări *vi* [At: PAMFILE, J. I / V: ***~ăni*** / Pzi: *~resc* / E: **bondar**] A bâzâi (ca bondarul) Si: *a bondăni*.

bondărici *sm* [At: DA ms / Pl: *~* / E: **bondar** + *-ici*] **1-2** Bondar **(1)** (mic).

bondărime *sf* [At: DONICI, ap. CADE / Pl: *~mi* / E: **bondar** + *-ime*] Mulțime de bondari **(1)**.

bondăroi *sm* [At: MARIAN, INS. 577 / Pl: *~* / E: **bondar** + *-oi*] **1-12** (Șdp) Bondar **(1-6)** (mare).

bonderiza *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: fr **bondériser**] (Teh) A supune operației de bonderizare.

bonderizare *sf* [At: DN[2] / Pl: *~zări* / E: fr **bonderisation**] (Teh) Operație de fosfatare a unor metale pentru a le proteja de rugină.

bondisa *vi* [At: DN[3] / Pzi: *~sez* / E: ns cf fr *bondir*] (D. avioane) A face bonduri.

bondiță *sf* vz ***bundiță***

bondoc, ~oacă [At: I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 673 / V: ***bunduc, ~ă, bundac*** / Pl: *~oci, ~oace* / E: tc **bunduk**] **1-2** *smf, a* (Om care este) scurt și îndesat. **3** *sm* (Reg; îf *bunduc* sau *bundac*) Stâlp care sprijină coasta prispei Si: *taraș*.

bondocel, ~ea *a* [At: TEODORESCU, P. P. 562 / Pl: *~ei, ~e* / E: **bondoc** + *-el*] **1-2** (Șhp) (Cam) bondoc.

bondojei *smp* [At: DA ms / E: nct] (Bot; reg) Copăcel cu buchete de flori albe.

bondră *sf* [At: BUNGARIU, N. / Pl: *~re* / E: nct] (Trs) Femeie mută și neputincioasă Si: (pop) *țeapa-leapra* Cf *bondriș, bondroș*.

bondrăș *sm* [At: MARIAN, INS. 348 / Pl: *~i* / E: nct] (Ent) Tăun (*Tabanus*) Cf *bondreț, bondar*.

bondrânjeală *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~eli* / E: **bondărânji** + *-eală*] (Reg) Lucru de clacă.

bondrânji *v* [At: DA / V: ***~nți*** / Pzi: *~jesc* / E: **bondraș**] A lucra mult și cu stângăcie la ceva neînsemnat.

bondrâș *sm, a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] **1-2** (Trs) Prostănac.

bondrânți *v* vz ***bondrânji***

bondreț *sm* [At: N. LEON, MED. 126 / V: ***~ete*** / Pl: *~i* / E: nct] (Ent) **1** Larva viermelui de mătase. **2** Vierme mare. **3** Vierme din lemne putrede. **4** (Reg) Vierme apărut într-un abces dentar, din larvele depuse de muște Si: *carete*.

bondriș *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***~roș*** / Pl: *~i* / E: mg **bondrus**] **1** (Reg) Om îmbrăcat greu, care merge încet. **2** (Reg) Om mascat care umblă după „crai" la Crăciun Cf *irod, brezaie*. **3** Om urât Si: *pocitanie*. **4** (Îvp) Nebun. **5** (Îvp; îs) *Săptămâna ~ilor* Săptămâna albă Si: *săptămâna nebunilor*.

bondroș *sm* vz ***bondriș***

bonet *sn* vz ***bonetă[1]***

bonetă[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 15 / V: *~et sn* / Pl: *~te* / E: fr **bonnet**] **1** Acoperământ de cap făcut din material textil, fără boruri sau cozoroc Cf *beretă, tichie, scufiță, caiță*. **2** (Îs) *~ frigiană* Căciuliță de lână cu vârful îndoit înainte, devenită, în timpul Revoluției Franceze, simbol al libertății.

bonetă[2] *sf* [At: DN[2] / Pl: *~te* / E: eg **bonnet**, fr **bonnette**, it **bonnetta**] (Mrn) Velă ajutătoare, întinsă numai pe vreme bună lângă velele pătrate.

bonețel *sn* [At: CAZIMIR, GR. 88 / Pl: *~e* / E: **bonet** + *-el*] **1-2** (Șhp; rar) Bonețică **(1-2)**.

bonețică *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, 393 / Pl: *~țele* / E: **bonetă** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Bonetă **(1)** (mică) Si: *bonețel* **(1-2)**.

bong *i* [At: DA ms / E: fo] Cuvânt care redă sunetul unui metal lovit.

bongar *sm* vz ***bondar***

bonghini *vtr* [At: VISSARION, B. 307 / Pzi: *~nesc* / E: nct] **1-2** A (se) încovoia.

bongoase *sfp* [At: CREANGĂ, GL. / E: nct] **1** (Mol) Povești hazlii Si: *istorioare*. **2** (Reg) Vrăjitorii.

bongoi *sm* [At: MARIAN, INS. 193 / Pl: *~* / E: nct] (Ent) Bărzăun (*Bombus*).

bongos *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: sp **bongos**] Instrument de percuție conic sau cilindric.

bongoș *sn* vz ***gomboș***

bonguță *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~țe* / E: **boangă** + *-uță*] **1-2** (Trs; șhp) Boangă (mică).

bonier *sn* [At: DA ms / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: **bon** + *-ier*] Carnet de bonuri[1] **(2)**.

bonifica *vt* [At: DA / Pzi: *bonific* / E: fr **bonifier**] **1** A scădea dintr-o factură o sumă oarecare (ca despăgubire pentru lipsa la o marfă, pentru o pierdere sau deteriorare întâmplătoare). **2** A face rabat.

bonificare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: **bonifica**] **1** Scădere dintr-o factură a unei sume de bani. **2** Sumă de bani care compensează o daună sau reprezintă o reducere Si: *bonificație*.

bonificație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr **bonification**] **1** Bonificare **(2)**. **2** (Spt) Avantaj acordat primilor clasați într-o cursă ciclistă pe etape, prin scăderea unor minute sau secunde din timpul realizat în etapa respectivă.

bonita *vt* [At: ENC. AGR. / Pzi: *~tez* / E: ns cf *bonitate*] A determina valoarea economică a unui bun din gospodărie (mai ales capacitatea agricolă a solului).

bonitare *sf* [At: LTR / Pl: *~tări* / E: ns cf *bonitate*] **1** Determinare a calității. **2** Clasificare după calitate. **3** Apreciere complexă a unui animal în vederea selecției Si: *bonitură*. **4** (Îs) *~a apelor* Determinarea valorii economice a unui curs de apă, a unui iaz etc.

bonitate *sf* [At: T. POP, D. J. 38 / Pl: *~tăți* / E: ger ***Bonität***] **1** Solvabilitate. **2** Valoarea economică a unui bun din gospodărie (teren, apă etc.).

boniță *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr **bonite**] Specie de pește din care face parte tonul.

bonitor *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr **boniteur**] Specialist în bonificare (mai ales a calității animalelor de reproducție).

bonitură *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ri* / E: **bonita** + *-tură*] (Zth) Bonitare **(3)**.

bonjur [At: NEGRUZZI, S. III, 58 / Pl: **(1-3)** *~uri*, **(2)** *~i* / E: fr **bonjour**] **1** *sn* (Frm) Cuvânt de salut echivalent cu „bună ziua". **2** *sm* (Rar) Bonjurist. **3** *sn* Haină purtată de bonjuriști.

bonjurism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 126 / Pl: *~e* / E: **bonjur** + *-ism*] Ansamblul concepțiilor și manifestărilor bonjuriștilor.

bonjurist *sm* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: *~iști* / E: **bonjur** + *-ist*] Nume dat, după 1830, tinerilor români care studiaseră în Franța.

bonom, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bonhomme**] **1-2** (Om) cumsecade și credul (cu gusturi și purtări simple).

bonomie *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 124 / Pl: *~ii* / E: fr **bonhomie**] Caracter de bonom.

bonsai *sm* [At: MDA ms / Pl: *~* / E: jap **bonsai**] Arbore decorativ pitic (obținut prin tehnici speciale de tăiere și legare a ramurilor).

bonsoar *sn* [At: DA ms / V: *~oir* / E: fr **bonsoir**] (Frm) Bună seara.

bont[1] *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1618 / V: ***bunt*** / Pl: *~uri* / E: pn ***bont, bunt***] (Mol; înv) Răzvrătire.

bont^{2}, boantă *a* [At: ODOBESCU, ap. TDRG / Pl: *~nți, boante* / E: nct] **1** Fără vârf. **2** Cu vârful tocit. **3** (D. degete și membre) Scurt și gros. **4** (D. membre) Ciung. **5** (D. oameni) Gras.

bontaș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1772 / V: ***bun~*** / Pl: *~i* / E: ***bont^{1}*** + *-aș*] (Mol; înv) Răzvrătit.

bontă *sf* vz ***bundă***

bontăi *v* vz ***bontăni***

bontăneală *sf* [At: I. CR. III, 251 / Pl: *~eli* / E: ***bontăni*** + *-eală*] (Reg) **1** Ciocănire. **2** Bătaie. **3** Burzuluială.

bontăni *vi* [At: CREANGĂ, ap. DDRF / V: *~ăi* / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A ciocăni.

bontănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bontăni***] (Reg) Ciocănire.

bontănit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bontăni***] (Reg; d. obiecte de metal) Care este ciocănit^{2}.

bontănitură *sf* [At: SBIERA, P., 170 / Pl: *~ri* / E: ***bontăni*** + *(i)tură*] (Reg) Ciocănitură.

bontău^{1} *sn* [At: VAIDA / Pl: *~ăi* / E: pbl mg ***bontó***] (Reg) Broască pe care stă așezată roata morii cu capătul exterior.

bontău^{2} *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Barcă.

bonti *vt* [At: DEX^{2} / Pzi: *~tesc* / E: ***bont^{2}***] A teși muchiile unui obiect, dându-i formă cilindrică.

bontire *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ ri* / E: ***bonti***] Teșire a muchiilor unui obiect Si: *bontit^{1}*.

bontit^{1} *sm* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bonti***] Bontire.

bontit^{2}, ~ă *sm* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bonti***] (D. muchiile unui obiect) Teșit^{2}.

bonton *sn* [At: VLAHUȚĂ, P. 136 / E: fr ***bonton***] (Frm) Cod de maniere elegante al înaltei societăți.

bontorog, ~oagă *a* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ctm ***bont^{2}*** + ***șontorog***] **1-3** Bont^{2} **(1-3)**. **4** Șchiop.

bontreci *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Obiect cu care se desfundă luleaua.

bonț *sn* [At: STANCU, D. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Vârf. **2** Sfârc.

bonțat, ~ă *a* [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] Supărat.

bonz *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 84 / Pl: *~i* / E: fr ***bonze***] **1-2** Preot (sau călugăr) budist. **3** (Fig) Personaj de vază.

bonzar *sm* [At: LB / V: ***bân~, bun~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Ent; reg) **1** Bărzăun (*Bombus*). **2** (Îc) **~-negru** Viespe țigănească (*Bombus lapidamis*). **3** Gărgăun (*Vespa crabro*). **4** Tăun (*Tabanus*). **5** Streche. **6** Musca-calului Si: *~ de vite; bonzăraș* **(6)**.

bonzăi *v* vz ***bâzâi***

bonzălău *sm* [At: MARIAN, INS. 347-348 / Pl: *~ăi* / E: ***bonzăi*** + *-ălău*] (Ent; reg) Tăun.

bonzăraș *sm* [At: MARIAN, INS. 194 / Pl: *~i* / E: ***bonzar*** + *-aș*] (Ent; șhp) **1-6** Bonzar **(1-6)**.

bonzăroi *sm* [At: MARIAN, INS. 194 / Pl: *~* / E: ***bonzar*** + *-oi*] (Ent) Bărzăun.

boogie-woogie *sn* [At: DEX^{2} / P: *bughi-ughi* / E: eg ***boogie-woogie***] **1** Stil de jazz foarte ritmat, apărut în 1930 în SUA. **2** Dans în stilul boogie-woogie **(1)**. **3** Melodie în stilul boogie-woogie **(1)**.

bookmaker *sm* [At: DA ms / P: *bucmeicăr* / Pl: *~i* / E: eg ***bookmaker***] (La cursele de cai) Intermediar de pariuri.

boolean, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Boole*** + *-an*] **1-2** Care aparține matematicianului George Boole (sau teoriilor sale). **3** Referitor la George Boole. **4** (Îs) *Variabilă ~ă* Variabilă care poate lua valori ce se exclud reciproc (de exemplu 0 și 1).

boom *sn* [At: DEX^{2} / P: *bum* / E: eg ***boom***] **1** Denumire dată unei perioade de avânt economic, când producția crește și șomajul scade. **2** Creștere rapidă a valorilor pe piață. **3** (Îs) *~ militar* Avânt artificial al producției, provocat de militarizarea economiei. **4** (Spt) Acțiune ofensivă.

boor *sm* vz ***bour***

boos *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși* / E: ***bou*** + *-os*] (Reg) Prost ca un bou.

booster *sn* [At: DN^{3} / P: *buster* / Pl: *~e* / E: eg ***booster***] **1** (La locomotivele cu abur) Motor cu abur auxiliar folosit pentru mărirea forței de tracțiune. **2** (Elt) Generator auxiliar pentru creșterea tensiunii.

bop *sn* [At: DN^{3} / P: *bap* / V: ***bep~*** / E: eg ***be-bop***] Stil de jazz care folosește armoniile cromatice și disonante.

bopsai *sn* [At: CV, 1951, nr. 3, 44 / Pl: *~e* / E: nct] (Pop) Mâncare țărănească din mălai și jumări de porc, amestecate și prăjite.

bor^{1} *sn* [At: DA / Pl: nct / E: fr ***bore***] (Chm) Element chimic, semimetal negru-cenușiu, cristalin.

bor^{2} *sn* [At: DN^{2} / Pl: *~uri* / E: fr ***bord***] Margine (circulară răsfrântă) care înconjoară calota pălăriei.

bor^{3} *sn* vz ***bord***

bor^{4} vz ***bour***

bor^{5}, boară *a* [At: APOLZAN, P. I, 194 / Pl: *~i, boare* / E: nct] (Reg; pbl) Răsfrânt.

bor^{6}, boară *a* [At: VAIDA / Pl: *~i, boare* / E: nct] (Trs; rar) **1** Albastru. **2** Vânăt **(1)**.

bora *smi* [At: DN^{2} / Pl: nct / E: it, fr ***bora***] Vânt puternic, uscat și rece, care bate, iarna, dinspre munte spre mare, mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Adriatice și Mării Negre.

borabăr *sm* [At: CV, 1951, nr. 3, 43 / V: *~răb~* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Vagabond.

borace *sns* [At: PONI, CH. 193 / E: it ***borace***] (Înv) Borax.

boraci^{1} *smp* [At: ARH. OLT. XI, 258 / E: nct] (Reg) Copii mulți și mici.

boraci^{2} *sn* [At: DN^{2} / Pl: *~ace* / E: ns cf ger *Bohrer*] Unealtă portabilă, manuală, prevăzută cu un burghiu acționat de o roată cu clichet pentru găurirea pieselor metalice mari, greu transportabile.

boracit *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~uri* / E: fr ***boracite***] Borat de magneziu incolor sau vânăt, foarte dur, folosit în industria chimică.

boraginacee *sfp* [At: DEX^{2} / E: fr ***borraginacées***] **1** Familie de plante erbacee, cu tulpinele acoperite cu peri, cu inflorescențe și cu fructele formate din patru nucule cu câte o sămânță. **2** (Lsg) Plantă din familia boraginaceelor **(1)**.

borală *sf* [At: DA ms / Pl: *~reli* / E: ***borî*** + *-(e)ală*] **1** (Pop) Vărsătură. **2** (Reg) Spermă.

borană^{1} *sf* [At: DA ms / V: ***bur~*** / E: rs ***буран***] Furtună.

borană^{2} *sf* vz ***boroană***

borandoi *sn* vz ***borândău***

borangic *sn* [At: (a. 1761) DOC., ap. ȘIO / V: (înv) ***bur~, burangiuc, burun~, burungiuc, ~gin, boronciiuc, ~runciuc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***bürüncük***] **1** Fir de mătase depănat de pe gogoșile opărite ale viermilor de mătase. **2** Țesătură din borangic **(1)**, făcută în casă. **3** (Pop; îs) *Trăsură de ~* Borangic rezultat dintr-o strachină de gogoși, înainte de a fi făcut scul. **4** (Îe) **A se alege ~ul (de ceva)** A se alege alege praful de ceva. **5** (Pop; îs) *Gândac de ~* Vierme de mătase. **6** (Lpl) Diferite feluri de țesături de borangic **(1)**. **7** (Bot) Tortițel.

borangin *sn* vz ***borangic***

boranță *sf* [At: COSTINESCU / V: *~ață* / Pl: *~țe* / E: ns cf ucr *бурачник*, pn *borak, burak*, rs *бурачик*, srb *боражино*] (Bot) Limba mielului.

boraș *sm* vz ***zborâș***

borat *sm* [At: DA ms / Pl: *~ați* / E: fr ***borate***] (Chm) Sare a acidului boric.

boratec *sm* vz ***broatec***

borață *sf* vz ***boranță***

borax *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 384 / Pl: *~uri* / E: fr ***borax***] **1** (Chm) Borat de sodiu.

borazău *sm* vz ***bolozău***

borăcine *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 258 / Pl: *~ni* / E: nct] (Reg) Mulțime de copii mici.

borăi *v* vz ***bornăi***

borăni *v* vz ***boroni***

borăvi *vi* [At: ALR I/II, 8/6 / Pzi: *~vesc* / E: srb ***borăviti***] (Reg) A-și petrece timpul.

borână *sf* vz ***boroană***

borândăi *vti* [At: NOVACOVICIU, C. B. 5 / Pzi: *borândăi* / E: nct] (Ban) A mesteca.

borândăire [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***borândăi***] (Ban) Mestecare.

borândăit^{1} [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***borândăi***] (Ban) Mestecare.

borândăit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***borândăi***] (Ban) Mestecat^{2}.

borândaie *sfp* [At: DA ms / E: nct] (Ban) Măruntaie de vită.

borândău *sn* [At: REV. CRIT. III, 89 / V: ***~randoi, ~rin~,*** / Pl: *~daie* / E: nct] (Reg) Mâncare din sânge (de vită, de porc etc.) și bucățele de carne, cu sare și oțet, îngroșată cu făină (de porumb) sau fărâmituri de pâine.

borângioc *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Ban) Cojoc scurt.

borâre *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***borî***^{1}] Vomitare.

borâșcăi *vi* [At: ȘEZ. XXI, 14 / Pzi: *~râșcăi* / E: nct] (Reg; d. tauri; boi) A scormoni pământul cu piciorul.

borâșcăitură *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ri* / E: ***borâșcăi*** + *-(i)tură*] (Reg) Urma piciorului unui taur sau bou.

borât^{1} *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***borî***^{1}] Borâre.

borât^{2}***, ~ă*** [At: M. I. CARAGIALE, C., 63 / Pl: *~âți*, *~e* / E: ***borî***] **1** *a* Vomitat. **2** *a* Care a vomitat. **3** *a* (Fam) Scârbos. **4** *av* (Reg; d. persoane înrudite) Identic.

borâtor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***borî*** + *-(i)tor*] Care borăște.

borâtură *sf* [At: PRAV. MOLD. 59 / Pl: *~ri* / E: ***borî*** + *-tură*] (Pop) **1** Vomă. **2** (Fam) Epitet injurios dat cuiva. **3** (Pop; nrc) Spermă. **4** (Pop; îe) *~ de strigă* Materie mucoasă ce se consideră a fi produsă de strigă.

borbănoc *sm* vz ***brebenoc***

borboană *sf* vz ***broboană***

borboanță *sf* vz ***bomboanță***

borboase *sfp* [At: H I, 173 / E: nct] (Pop) **1** Barbure. **2** Burduhoși. **3** Vrăji. **4** Certuri. **5** Turte de pâine puse la căpătâiul mortului Si: (reg) *boboroade*. **6** Bube mari, pe tot trupul omului. **7** Fructe necoapte.

borboc *sm* vz ***bulbuc***

borbolină *sf* [At: CADE / Pl: *~ne* / E: nct] Măciucă.

borbon *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Bot) Borbonar. **2** (Reg; îcs) *De-a ~u* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** Borbonac (**2**).

borbonac *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~aci* / E: ***borboană*** + *-ac*] (Reg) **1** Pietricică mare cât o alună. **2** Una din cele șase pietricele cu care se joacă „de-a borbonacu" Cf *sici*. **3** (Îcs) *De-a ~u* (sau *~cii*) Joc de copii cu șase pietricele, în care cel care are mai multe pietricele îl pișcă de mână pe cel care are mai puține Si: *bușe* Cf *arșice*.

borbonar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***borboană*** + *-ar*] (Bot; reg) Agriș (*Rites grassularia*).

borbonat, ~ă *a* vz ***brobonat***

borborigme *snp* [At: DN^{2} / E: fr ***borborygmes***] Zgomote produse de gazele din stomac sau din intestine.

borborisme *snp* [At: DN^{3} / E: cf gr ***βορβορίζειν***] Borborigme.

borborosi *v* vz ***bolborosi***

borboti *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) **1** A certa. **2** A se aglomera la moară sau la ușa unei gări.

borobotit, ~ă *a* [At: I. CR. V, 220 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***borboti***] (Reg) Îmbulzit.

borbură *sf* vz ***volbură***

borcan *sn* [At: (a. 1746) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / Pl: *~e*, (înv) *~i* / E: bg ***буркан***] **1** Vas (cilindric de sticlă) pentru păstrarea conservelor, a preparatelor farmaceutice etc. **2** Conținut al unui borcan (**1**). **3** Vas împreună cu conținutul. **4** Oală. **5** Ulcior. **6** (Fig; irn) Nas mare. **7** (Îs) *Măr ~* Borcănat.

borcă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Trs) Rochie de lână neagră, largă și încrețită, purtată de țărănci iarna.

borcănaș *sn* [At: H I, 208 / Pl: *~e* / E: ***borcan*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Borcan (**1**) (mic). **3** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

borcănat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 303 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***borcan*** + *-at*] **1** Ca un borcan. **2** (D. nas) Mare și gros.

borcăneci *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ece* / E: ***borcan*** + *-eci*] **1-2** (Șhp) Borcănel (**1-2**).

borcănel *sn* [At: PISCUPESCU, O. 315 / Pl: *~e* / E: ***borcan*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Borcan (**1**) (mic) Si: (reg) *borcăneci* (**1-2**).

borcănos, ~oasă *a* [At: PAMFILE, J. II / V: ***~rchin~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***borcan*** + *-os*] (Reg; d. nas) Borcănat (**2**).

borcea *sms* vz ***bordea***

borceag *sn* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~uri* / E: bg ***борчаг***] **1** (Bot) Măzăriche (*Vicia augustifolia*). **2** Plantă erbacee agățătoare, cu florile alb-gălbui sau purpurii și cu fructe ca niște păstăi păroase (*Vicia pannonica*). **3** Amestec de măzăriche sau de mazăre furajeră folosit ca nutreț.

borchinos, ~oasă *a* vz ***borcănos***

borchiș *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ns cf rs *боркотй*] (Reg) Nisip cu apă (și petrol) care, curgând mereu în puț, împiedică săpatul în adâncime.

borci *sm* [At: DA / Pl: *~cii* / E: nct] (Bot) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

borcilă *sf* [At: CV, 1950, nr 4 / Pl: *~le* / E: nct] Loc pustiu între două sate.

borcit *sn* [At: I. CR. II, 298 / Pl: *~uri* / E: nct] (Rar) Boală nedefinită mai îndeaproape.

borciușcă *sf* [At: MARIAN, S.R. II, 6 / Pl: *~ște*, *~ști* / E: ***borș*** + *-ușcă*] (Buc) Borșer (**1**).

borcoios, ~ioasă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: nct] (Reg; d. vreme) Întunecat.

borcoti *vi* [At: CHEST. VIII, 102/15 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A mânca cu zgomot.

borcut *sn* [At: BUD, P. P. / Pl: *~uri* / E: ucr ***боркут, буркут***, mg ***borkút***] (Îrg) Apă minerală Si: *borviz*. **2** Sticlă cu apă minerală.

bord^{1} *sm* [At: REV. CRIT. I, 552 / Pl: *~rzi* / E: nct] **1** (Trs; Ban) Bulgăre de pământ uscat. **2** (Bot; reg) Dovleac (*Cucurbita pepo*).

bord^{2} *sn* [At: CARAGIALE, M., 37 / Pl: *~uri* / E: fr ***bord***] **1** Margine laterală a punții unei ambarcații (mari). **2** Comanda unei ambarcații sau a unui vehicul. **3** (Îs) *Jurnal de ~* Registru în care se notează toate evenimentele importante din timpul călătoriei unei ambarcații sau a unui avion. **4** (Îlav) **Pe** (sau **la**) **~** În ambarcație. **5** (Îal) În avion. **6** (Îe) **A arunca peste ~** A renunța la ceva considerat nefolositor. **7** (Înv) Bor^{2}. **8** (Rar) Margine a unui obiect, profil etc. **9** (Rar; frm) Țărm de mare.

bordaj *sn* [At: DN^{2} / Pl: *~e* / E: fr ***bordage***] Înveliș exterior al unei ambarcații.

bordan *sm* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 383 / Pl: *~i* / E: ***bord***^{1} + *-an*] (Trs) Bolovan.

bordă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Cunună de flori artificiale care se pune pe capul miresei.

bordălău *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 58 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Orn) Cufundar (*Gavia arctica*).

bordcă *sf* [At: CV, 1951, nr. 3, 47 / Pl: *~dci* / E: nct] (Reg) Apă mică.

bordea *sns* [At: COSTINESCU / V: ***borcea*** *sms* / E: nct] (Pop) Baubau.

bordeac *sn* [At: H IX, 87 / Pl: *~ece* / E: nct] (Pop; reg) Cuțit stricat Cf *custură*, *cioarsă*.

bordeai *sn* vz ***bordei***

bordee *sfi* [At: DN^{2} / P: *~de-e* / E: fr ***bordée***] **1** Ansamblu al tunurilor de pe o navă. **2** (Rar) Totalitate a oamenilor din echipajul unei nave care servesc într-o anumită parte a bordului. **3** (Mai ales la nave cu pânze) Drum parcurs fără să se vireze la bord.

bordei *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/2 / V: (înv) ***~eai, bur~*** / Pl: *~ee* / E: nct] **1** Încăpere săpată (pe jumătate) în pământ și acoperită cu pământ, paie sau stuf. **2** Locuință mică, rudimentară.

bordeiaș *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 99/2 / V: ***~ieș*** / Pl: *~se* / E: ***bordei*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Bordei (mic).

bordel *sn* [At: SAHIA, U.R.S.S. 120 / Pl: *~uri* / E: fr ***bordel***, it ***bordello***] Casă unde se practică prostituția Si: *lupanar*.

borderou *sn* [At: I. PANȚU, PR. 49 / Pl: *~ri* / E: fr ***bordereau***] Listă recapitulativă de mărfuri, de sume ale unui cont, de acte dintr-un dosar, de materiale dintr-o magazie etc.

bordeucă *sf* vz ***bojdeucă***

bordeuț *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 11 / P: *~de-uț* / Pl: *~e* / E: ***bordei*** + *-uț*] **1-2** (Înv; șhp) Bordei **(2)** (mic).

bordiaș, ~ă *a* [At: BREBENEL, GR. P. / P: *~di-aș* / E: ***bordei*** + *-aș*] Care locuiește într-un bordei.

bordicen *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Matahală.

bordios, ~oasă *a* vz ***burduhos***

bordiță *sf* vz ***borțiță***

bordo [At: BASSARABESCU, ap. CADE / S și: *bordeaux* / Pl: *~uri* / E: fr ***bordeaux***] **1** *sn* Vin (din viță) de Bordeaux. **2** *ai* Roșu-închis.

bordohan *sn* vz ***burduhan***

bordohane *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 95 / E: ns cf *burduhan*] Măruntaie.

bordos, ~oasă *a* [At: REV. CRIT. III, 89 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bord***[1] + *-os*] (Reg; d. drumuri, arături etc.) **1** Gloduros. **2** Cu bolovani.

bordoși *v* vz ***burduși***

borduf *smn* vz ***burduf***

bordüh *sn* vz ***burduf***

bordun *sm* [At: H XVI, 30 / Pl: *~i* / E: nct] Soi de struguri cu boabe mărunte.

bordura *vt* [At: DEX² / Pzi: *~rez* / E: ***bordură***] A răsfrânge marginile unui obiect prin tragere și întindere.

bordurare *sf* [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: ***bordura***] Răsfrângere a marginilor unui obiect.

bordură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 236 / Pl: *~ri* / E: fr ***bordure***] **1** Fâșie, panglică sau cusătură la marginea unui obiect (textil). **2** Zonă care înconjoară marginea unui obiect, cu o structură diferită de a acestuia. **3** Zonă de la marginea dinspre carosabil a trotuarului.

borduș *sn* [At: POP, ap. GCR II, 334 / Pl: *~e* / E: ***bordei*** + *-uș*] **1-2** (Șhp) Bordei **(2)** (mic).

borduv *sn* vz ***burduf***

boreal, ~ă *a* [At: PONI, F. 237 / P: *~re-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***boréal,*** lat ***borealis***] **1-2** (Din emisfera) nordic(ă) Si: *septentrional*. **3** (Îs) *Aurora ~ă* Fenomen luminos în zona boreală **(1)**, manifestat noaptea prin lumini difuze verzi și roșii, cu aspect de benzi, draperii etc. **4** (Ast; îs) *Coroana ~ă* Constelație din emisfera boreală aflată în opoziție cu Vega Si: (pop) *hora, casa cu ogradă, coliba, cociorva*.

boreală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) Vomitare.

boreasă *sf* [At: JAHRESBER. V, 189 / Pl: *~ese* / E: ***boiereasă***] (Reg) **1** Nevastă. **2** Văduvă.

borețe *afp* [At: ALRT II, 60/9 / E: nct] (Reg) Pline de lapte.

borețele *ap* [At: ALRT II, 60/9 / E: ***borețe*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Borețe.

borf *sn* [At: GREGORIAN, CL. / Pl: ? / E: ns cf *burduhan*] **1** Burduhan. **2** Mâncare din măruntaie de oaie.

borfar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***boarfă*** + *-ar*] (Reg) Borfaș.

borfaș *sm* [At: GHICA, S. IX / V: *bur~* / Pl: *~i* / E: ***boarfe*** + *-aș*] Hoț de lucruri mărunte Si: (fam) *găinar*, (înv) *bojogar*, (reg) *borfar*.

borfăi *vt* [At: (a. 1718) URICARIUL V, 254/10 / Pzi: *~esc* / E: ***boarfe***] (Mol) **1** A jefui pe cineva, luându-i și hainele de pe el. **2** A scotoci.

borfăni *v* vz ***burduhăni***

borfărie *sf* [At: CADE, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ***bo(a)rfă*** + *-ărie*] Mulțime de boarfe.

borfășie *sf* [At: ISPIRESCU, L. 371 / Pl: *~ii* / E: ***borfaș*** + *-ie*] **1** Hoție de lucruri mărunte. **2** Viață de borfaș.

borfe *sfp* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 252/2 / V: ***~furi*** / E: nct] **1** Boarfe. **2** Perne. **3** Plăpumi. **4** Lăicere.

borfei[1] *sn* vz ***bârhaie***

borfei[2] *sn* vz ***borhăie***

borfet *sn* vz ***boarfă***

borfete *sm* [At: ANTIPA, F. I, 190 / Pl: *~eți* / E: nct] (Iht; reg) Verdete (*Phoximas laevis*).

borfit, ~ă *a* [At: PLOPȘOR, V. O. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; d. buți și butoaie) Cu doagele uscate și îndoite.

borfogi *smp* [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / E: nct] (Reg) Bocanci rupți.

borfoi *sm* [At: ȘEZ. II, 73 / Pl: *~* / E: ***bo(a)rfă*** + *-oi*] **1** Om greoi. **2** Om desfigurat.

borfotine *sfp* [At: SEVASTOS, N. 314 / E: ***bo(a)rfă*** + *-tine*] Boarfe.

borfuri *sfp* vz ***borfe***

borgeac *sn* vz ***borceag***

borghili [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A tăia carnea în bucăți. **2** *vr* A face pe frizerul.

borghiș *sn* [At: LTR / V: ***~ghis*** / Pl: *~e* / E: ger ***Borgis***] (Tip) Corp de literă de 9 puncte.

borghiz *sn* vz ***borviz***

borhan *sn* [At: DAMÉ, T. 32 / Pl: *~e* / E: nct] Stomac de vită.

borhăi *v* vz ***burduhăni***

borhăie *snp* [At: CIHAC II / V: ***~heie, ~fei*** / E: nct] **1** (Reg) Organele tubului digestiv. **2** (Reg) Intestine. **3** Măruntaie. **4** (Lpl) Potroace.

borhăni *v* vz ***burduhăni***

borheie *snp* vz ***borhăie***

borhoată *sf* [At: H IX, 89 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Cizmă largă.

borhoate *snp* [At: GRIGORIU-RIGO, MED. I, 184 / V: ***~hoturi*** / E: nct] (Pop) **1** Intestine. **2** Măruntaie.

borhot *sn* [At: COSTINESCU / V: ***~rohodnă*** *sf* / A și: *bor~* / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Amestec de cereale sau fructe fermentate, din care se obțin băuturi alcoolice. **2** Rămășițele de borhot **(1)**, după ce s-au obținut berea, țuica etc. Cf *boștină, boroghină, bozorină, bortilă, boască*. **3** (Pex) Rămășiță inutilă Cf *brac, goz*. **4** (Rar; lpl) Măruntaie de animal necurățate. **5-6** (Dep) Persoană obeză (și murdară).

borhoti [At: DA / Pzi: *~tesc* / E: ***borhot***] (D. borhot) **1** *vi* A fermenta. **2** *vt* A pune la fermentat.

borhoturi *snp* vz ***borhoate***

bori[1] *vi* [At: VICIU, COL. 99 / Pzi: *~resc* / E: ***boare***] (Reg; d. boare, vânt) A adia.

bori[2] *v* vz ***borî***

boric *am* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: fr ***borique***] (Îs) *Acid ~* Acid al borului, cu aspect de pulbere albă, cristalină, inodoră, solubilă în apă, folosit ca antiseptic slab.

boricat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***borique***] **1** Preparat cu acid boric. **2** (Îs) *Apă ~ă* Apă în care s-a dizolvat acid boric.

boricios, ~oasă *a* [At: GRIGORIU-RIGO, MED. I, 8 / V: ***~icos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***borî*** + *-(i)cios*] (Pop; în descântece) Care provoacă vărsături.

boricos, ~oasă *a* vz ***boricios***

borilă *sms* [At: HEM 104 / E: ***boare*** + *-ilă*] (Reg) **1** Vânt din sud, care aduce ploaie. **2** Vânt din nord.

borindău *sn* vz ***borândău***

borism *sm* [At: DN³ / Pl: nct / E: ns cf fr *borisme*] Intoxicație cu bor.

boriște *sf* vz ***bouriște***

borit *sn* [At: VICIU, COL. 123 / Pl: *~uri* / E: ***bori***] (Reg) Adiere.

boritraș *sm* [At: CHEST. II, 113/238 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bârnă cu diferite întrebuințări la construcția casei (se pune deasupra ușii și a ferestrei, sprijină podul sau tavanul casei etc.).

boriță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 480 / Pl: *~țe* / E: mg ***borica***] **1** (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul borița **(1)**. **3** Om mascat cu un cap de animal, care colindă de Crăciun.

borium *sn* [At: DN³ / P: *~ri-um* / Pl: nct / E: fr ***borium,*** ger ***Borium***] Carbură metalică (de wolfram), folosită la armarea pieselor de mașină supuse la uzură.

borî[1] *vit(a)* [At: CUV. D. BĂTR. II, 289 / V: (înv) ***bori*** / Pzi: *~răsc* / E: nct] **1-2** (Pop; nrc) A vomita. **3-4** (D. șerpi) A scuipa. **5-6** (Pop; vlg) A ejacula. **7-8** (Îe) **A(-și) ~ sufletul** (sau **aburul**) A muri.

borî[2] *vt* [At: DA / Pzi: *~răsc* / E: ***bor***] (Reg) A-și ridica marginile pălăriei.

borjoci *smp* vz ***bojoc***

borjogi *smp* vz ***bojoc***

borjoți *sm* vz ***bojoc***

borlan, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Trs; rar) Nesățios.

borlă sf [At: CHEST. IV, 36/176 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Loc de întâlnire a două văi.

borlău, ~lâe a [At: KLOPŞTOCK, F. 16 / Pl: *~ăi, ~lâe* / E: nct] (Pbl) Sălciu.

bormaşin sn vz *bormaşină*

bormaşină sf [At: PAŞCA, GL. / V: *~şin sn* / Pl: *~ni* / E: ger ***Bohrmaschine***] Maşină de găurit cu burghiu.

borna vt [At: DN² / Pzi: *~nez* / E: fr ***borner***] A pune borne **(1)**.

bornac sm [At: ŞEZ. III, 198 / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Colăcel dat copiilor care colindă de Moş Ajun Cf *colindeţ, bolindeţ*.

bornaci, ~ce a vz *bărnaci*

bornaj sn [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***bornage***] Bornare.

bornare sf [At: DN² / Pl: *~nări* / E: ***borna***] Punere de borne Si: *bornaj*.

bornat, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~aţi, ~te* / E: ***borna***] Cu borne.

bornă sf [At: IOANOVICI, TEHN. 174 / Pl: *~ne* / E: fr ***borne***] **1** Piatră, stâlp sau alt semn care indică marginea sau punctul caracteristic al unui teren. **2** (Îs) ~ *kilometrică* Piatră aşezată pe marginea drumului, care indică distanţa până la localităţile de pe şosea. **3** Stâlp implantat la distanţe regulate pe marginea unei suprafeţe carosabile. **4** Piesă de contact la capătul unui conductor electric.

bornăi vi [At: LB / V: *~răi* / Pzi: *~esc* / E: ns cf *zbârnâi, boarnă*] (Trs) **1** (D. albine) A bâzâi. **2** (D. vite) A boncăi. **3** (D. copii) A plânge. **4** (D. urşi) A mormăi. **5** (D. oameni) A răcni din piept.

bornăilă sms [At: REV. CRIT. III, 90 / E: ***bornăi*** + *-ilă*] (Reg) Copil plângăcios.

borneol sn [At: DN³ / P: *~ne-ol* / Pl: *~uri* / E: fr ***bornèol***] Camfor de Borneo.

borneu sn [At: HODOŞ, P. P. 207 / Pl: *~eie* / E: mg ***borj***] (Mil) Raniţă.

bornit sm [At: DN³ / Pl: *~iţi* / E: fr ***bornite***] Sulfură naturală de cupru şi fier.

borniţă sf [At: KLOPŞTOCK, F. 16 / Pl: *~ţe* / E: nct] Şandrama.

bornut sn [At: REV. CRIT. III, 90 / Pl: *~uri* / E: mg ***burnót***] (Reg; mg) Tutun de prizat.

boroacă sf [At: BĂCESCU, P. 113 / Pl: *~ace* / E: nct] (Iht) Guvid (*Gobius*).

boroagă sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) **1** Lemn gros, bătrân, netăiat. **2** Fag cu coroana tăiată Cf *aciugă, haciugă*.

boroaică sf vz *boroi*

boroană sf [At: ALECSANDRI, P. III 44 / V: *~rană, ~rână, ~ronă, baronă, ~rină, ~ron sn, ~run sn* / Pl: *~ne* / E: ucr ***борона***] (Reg) Grapă.

boroancă sf [At: CHEST. IV, 54 a/137 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Fântână mică.

boroboanţă sf vz *boroboaţă*

boroboaţă sf [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / V: *~anţă* / Pl: *~ţe* / E: nct] (Fam) Poznă.

boroboc sn vz *poloboc*

boroboi vi [At: C V, III, 5 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A căuta peste tot.

boroc sm vz *boroi*

borodău sn [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~daie* / E: nct] (Reg) Cuptor din cărămizi.

borodele sfp [At: DA ms / E: nct] (Reg) Fructe puse la fermentat pentru ţuică.

borodină sf [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Femeie grasă, care se mişcă greu.

boroghină sf [At: PAMFILE, I. C. 236 / V: *~ogină, ~ovi~* / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Rar) Borhot de prune, care se dă la porci Si: *boască, bozorină*. **2** Struguri nestorşi bine. **3** (Fig; irn) Gloată. **4** Bubă greu de vindecat.

borohodnă sf vz *borhot*

boroi¹, ~oaică smf [At: BOGDAN, ap. TDRG / Pl: ~ , *~oaice* / E: nct] **1** (Dep) Poreclă dată rromilor. **2** Drac.

boroi² sn [At: H II, 295 / Pl: *~oaice* / E: nct] Parte a cimpoiului nedefinită mai îndeaproape.

boromeţ sn [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Mâncare din caş proaspăt sfărâmat şi zer cald Cf *boroneţ*.

boron sn vz *boroană*

borona v [At: I. IONESCU, C. 65 / Pzi: *~nez* / E: ***boroană***] (Reg) A grăpa.

boronare sf [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***borona***] (Reg) Grăpare.

boronat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***borona***] (Reg) Grăpat².

boronă sf vz *boroană*

boronciiuc sn vz *borangic*

borondoc, ~doacă a [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] (Reg) Mititel şi iute.

boroneţ sn [At: DA / Pl: *~e* / E: nct] Caş scurs din jintuit şi amestecat cu zer cald.

boroni vt [At: I. IONESCU, C. 65/8 / V: *~răni, ~runi* / Pzi: *~nesc* / E: ***boroană***] (Reg) A grăpa.

boronire sf [At: I. IONESCU, C. 28 / Pl: ~ (rar) *~ri* / E: ***boroni***] Grăpare.

boronit sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***boroni***] (Reg) Grăpat².

boroscodenie sf [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] **1-2** (Reg) Atitudine sau vorbă neruşinată.

boroslan sm [At: LB / V: *~oşlean* / Pl: *~i* / E: mg ***boroszlán***] (Bot; reg) **1** Iederă (*Hedera netex*). **2** Liliac (*Syringa vulgaris*).

borosuc sm [At: HERZ.-GHER. M. 389 / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Borangic.

boroşcă sf [At: CHEST. VI, 179/6 / Pl: *~şti* / E: nct] (Reg) **1** Borcan. **2** Conţinut al unui borcan. **3** Borcanul împreună cu conţinutul.

boroş-hordău sn [At: COMAN, GL. / Pl: *~daie, ~dăie* / E: nct] (Reg) Butoi cu vin.

boroştean sm [At: DA / Pl: *~eni* / E: mg ***borostyán***] (Bot; reg) **1** Iederă (*Hedera netex*). **2** Dafin (*Daphne laureole*). **3** Liliac (*Syringa vulgaris*).

boroştineală sf [At: PAŞCA, GL. / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) Persoană care murdăreşte peste tot.

borovcică sf [At: ENC. AGR. / V: *~vici~* / Pl: *~cici* / E: pn ***borówczany***] (Pop) Rachiu de ienupăr.

borovină sf vz *boroghină*

borozan sn vz *bolozan*

borsetă sf [At: DEX² / Pl: *~te* / E: it ***borsetta***] Gentuţă bărbătească pentru acte, obiecte mărunte etc.

borsină sf vz *bursune*

borsocaie sf vz *bosorcaie*

borsocău sm vz *bosorcău*

borsoli v vz *burzului*

borsumfla v vz *bosumfla*

borsună sf vz *bosorcău*

borş sn [At: NEGRUZZI, S. I, 151 / Pl: *~uri* / E: rs, ucr ***борщ***] **1** Zeamă acră din tărâţe de grâu, de secară sau de sfeclă de zahăr fermentate în apă. **2** (Pex) Ciorbă cu borş **(1)**. **3** (Îs) ~ *rusesc* Borş **(2)** cu carne de vacă şi legume. **4** (Pop; îs) ~ *holtei* Borş **(2)** cu ceapă, sare şi piper. **5** (Reg; îs) ~ *sălcui* Borş **(1)** insuficient acrit. **6** (Pfm; îe) **A-i sufla** (cuiva) **în ~** (sau **a sufla în ~ul cuiva**) A se amesteca (nechemat) în treburile cuiva. **7** (Pfm; îe) **A sufla în ~** A sforăi. **8** (Fam; îe) **A mânca ~** A minţi. **9** (Pfm; îe) **A-i da cuiva ~ul în foc** A-i sări ţandăra. **10** (Pfm; îe) **S-a umplut de ~** Nu a rezolvat nimic. **11** (Pfm; îe) **S-a iuţit tărâţa în ~** S-a înfuriat. **12** (Pfm; îe) **A veni ca la ~** A veni şi a pleca repede. **13** (Pfm; îe) **A pune de ~** A nu reuşi. **14** (Fig) Sânge. **15** (Pfm; îe) **A-i da (cuiva) ~ul** A-i ţâşni sângele (din nas). **16** (Pfm; îae) A (se) lovi tare făcând să curgă sânge. **17** (Pfm; îe) **A se face ~** A se înfuria. **18** Suc acru pe care furnicile (de pădure) îl secretă într-o băşică din partea inferioară a corpului. **19** Joc de copii. **20** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **21** Melodie după care se execută acest dans.

borşar sm [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***borş*** + *-ar*] **1** (Îfm) Poreclă dată soldaţilor. **2** Negustor de borş. **3** Viţă cu struguri roşii, acri, buni pentru borş Si: *borşoaică*.

borșeică *sf* [At: MARIAN, S.R. II, 6 / V: (reg) ***~șăi~*** / Pl: *~ici* / E: ***borș*** + *-eică*] Borșer (**1**).

borșer [At: ȘEZ. V, 69 / V: ***~șăr*** / Pl: *~i* / E: ***borș*** + *-er*] **1** *sn* Putinică de brad sau de stejar în care se prepară și se ține borșul. **2** *sm* (Bot; reg) Antonică (*Chaerophyllum aromaticum*). **3** *sm* (Lpl; reg; îf *~șari*) Plantă cu gust acru, asemănătoare cucutei.

borșeriță *sf* [At: MARIAN, S.R. II, 6 / Pl: *~țe* / E: ***borșar*** + *-iță*] **1** Borșer (**1**). **2** Negustoreasă de borș. **3** Soția borșarului (**2**).

borșeu *s* [At: DA ms / E: mg ***borșó***] (Reg; mg) Mazăre (*Pisumsatirum*).

borși[1] [At: DELAVRANCEA, S. 234 / Pzi: *~șesc* / E: ***borș***] **1** *vt* (Nob) A sfâșia. **2** *vr* (D. mâncăruri, fructe etc.) A se strica (înăcrindu-se). **3** *vr* A se împuți. **4** *vr* (Fig) A se supăra. **5** *vr* (Fig) A-și pierde vigoarea.

borși[2] *v* vz ***zborși***

borșică *sf* [At: JAHRESBER. IX, 24 / Pl: *~ici* / E: mg ***borsika***] (Bot: reg) Jneapăn (*Juniperus communis*).

borșișor [At: MARIAN, SĂM., 283 / Pl: *~i sm*, *~oare sn* / E: ***borș*** + *-(i)șor*] **1-2** *sn* (Șhp) Borș (**1**) (gustos). **3** *sm* (Bot) Plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori roz, răspândite pe stâncile calcaroase (*Sempervivum schlehani*).

borșit, ~ă *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 133 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***borși***] **1** Care s-a acrit (ca borșul). **2** (Fig) Trecut. **3** (Fam; fig) Supărat. **4** (Fam) Stricat.

borșiță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ițe* / E: ***borș*** + *-iță*] (Bot) Angelină sălbatică (*Angelica sylvestris*).

borșoaică *sf* [At: PAMFILE, I. C. 192 / Pl: *~ice* / E: ***borș*** + *-oaică*] (Reg) Borșar (**3**).

bort *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***bort***] Diamant brut de calitate inferioară, întrebuințat ca abraziv.

bortac[1] *sn* [At: CHEST. II, 8/165 / Pl: *~aci* sm, *~ace* sn / E: nct] **1-2** Colț sau lădiță unde se adună cenușa în vatră.

bortac[2] *sn* [At: ÎNȘ. IEȘ. III, martie, 1 / Pl: *~ace* / E: nct] **1** Vale. **2** Depresiune. **3** Groapă adâncă. **4** Locomobilă de la mașina de treierat.

bortan[1] *sm* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Crap (*Cyprinus carpio*).

bortan[2] *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: nct] Arbore putred și scorburos.

bortar *sm* [At: CHEST. II, 8/165 / Pl: *~i* / E: ***bortă*** + *-ar*] (Reg) **1** Om fără casă (care locuiește în bordeie săpate prin pământ). **2** (Dep) Cărămidar.

bortă[1] *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I / Pl: *~te* / E: ucr ***борт***] (Mol; Buc) **1** Scorbură. **2** Firidă. **3** Groapă. **4** Vizuină. **5** Trunchi de arbore scorburos.

bortă[2] *sf* vz ***bartă***

bortănică *sf* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~ici* / E: ***bortan*** + *-ică*] (Iht; reg) **1** Crap (*Cyprinus carpio*). **2** Boarță (*Rhodeus sericens*).

bortășică *sf* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~șele* / E: nct] (Iht) Boarță (*Rhodeus sericens*).

borteică *sf* [At: CHEST. VI, 109/14 / Pl: *~ici* / E: ***bortă*** + *-eică*] Coșniță (**2**).

borteli *vt* [At: DA / V: ***~tili*** / Pzi: *~lesc* / E: ***bortă*** + *sfredeli*] (Reg) A găuri.

bortelire *sf* [At: MDA ms / V: ***~til~*** / Pl: *~ri* / E: ***borteli***] (Reg) Găurit[1].

bortelit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~til~*** / Pl: *~uri* / E: ***borteli***] (Reg) Găurit[1].

bortelit[2]***, ~ă*** *a* [At: MURNU, O. I, 219 / V: ***~til~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***borteli***] (Reg) Găurit[2].

borti *vt* [At: DRĂGHICI, R. 140/21 / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***бортити***] (Reg) A găuri.

borticea *sf* [At: DA ms / Pl: *~cele* / E: ***bortă*** + *-icea*] **1-8** (Șhp) Bortă (**1-4**) (mică).

borticică *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 300 / Pl: *~icele* / E: ***bortă*** + *-icică*] **1-8** (Șhp) Bortă (**1-4**) (mică). **9** (Îs; lpl) *Cusături cu ~icele* Ajururi.

bortilă *sfs* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Borhot de prune.

bortili *v* vz ***borteli***

bortilire *sf* vz ***bortelire***

bortilit[1] *sn* vz ***bortelit***[1]

bortilit[2]***, ~ă*** *a* vz ***bortelit***[2]

bortire *sf* [At: CV, 1950, nr 2 / Pl: *~ri* / E: ***borti***] (Reg) Găurire.

bortit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***borti***] (Reg) Găurit[1].

bortit[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***borti***] (Reg) **1** Găurit[2]. **2** (Pop) Scorburos.

bortiță *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 208 / V: ***~rdi~*** / Pl: *~țe* / E: ***bortă*** + *-iță*] **1** (Îf *bordiță*) Urdiniș.

bortitură *sf* [At: FILIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***borti*** + *-(i)tură*] **1** Gaură. **2** Adâncitură.

bortocan *sn* [At: CALENDARIU (1814), 170 / Pl: *~i* / E: ns cf *burduhan*] **1** Burtă de animal. **2** (Dob) Bucată de stomac de vită, folosită drept geam la casele turcești.

bortonos, ~oasă *s* vz ***bortos***[1]

bortos[1]***, ~oasă*** *a* [At: DRĂGHICI, R. 144/6 / V: ***~tonos*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bortă*** + *-os*] **1** Găurit. **2** Scorburos.

bortos[2]***, ~oasă*** *a* vz ***burtos***

bortoșa *vt* [At: DA / Pzi: *~șez* / E: ***borțos***] Îmborțoșa.

bortură *sf* [At: COMAN, GL. / A: *~tură* / E: ***borturos***] Scorbură.

borturos, ~oasă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bortă*** + *-os*] (Pop) Scorburos.

borț[1] *sn* [At: ISPIRESCU, L. 120 / V: (reg) ***bârță*** *sf* / Pl: *~uri* / E: nct] (Atm; pop) Pântecele femeii gravide.

borț[2] *sm* vz ***boarță***

borțică *sf* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~ici* / E: ***boarță*** + *-ică*] (Iht) Boarță (*Rhodeus sericens*).

borțochinos, ~oasă *a* vz ***boțochinos***

borțoi [At: H. VII, 153 / Pl: *~* / E: ***borț*** + *-oi*] (Reg) **1** *sm* (Iht) Pește nedefinit mai îndeaproape. **2** *sn* Piatră mare Cf *bolovan*.

borțos, ~oasă [At: CARAGIALE, M. 21 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***borț*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Pfm) (Om) burtos. **3-4** *sf, af* (Pfm; dep) (Femeie) gravidă. **5** *a* (Reg) Aspru. **6** *a* Caractere de litere groase și late.

borțoșel, ~ea *a* [At: PAMFILE, S. T. 27 / Pl: *~ei*, *~e* / E: ***borțos*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Borțos (**1**).

borugă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) **1** Trecătoare îngustă (numai pentru un car). **2** Pârâu.

borumbrel *sm* [At: H I, 33 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Arbore nedefinit mai îndeaproape.

borună *sf* vz ***boroană***

borunciuc *sn* vz ***borangic***

boruni *v* vz ***boroni***

borură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***borure***] Compus al borului cu metale.

borus *sn* [At: H III, 450 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg; pbl) Baros.

borviz *sn* [At: H I, 270 / V: (reg) ***~rghiz*** / Pl: *~uri* / E: mg ***borviz***] Apă minerală.

borz, ~ă [At: MARIAN, O. II, 61 / V: ***boarză*** *sf* / Pl: *~i*, *borze*, *boarze* / E: nct] **1** *a* (La păsări; d. pene) Zbârlit. **2** *sf* (Îcp) Baubau. **3** *sfp* (Bot; îf *boarze*) Chica voinicului (*Nigello damasuna*). **4** *sf* (Reg; mg) Panglică de împodobit ia. **5** *sf* (Ent) Insectă. **6** *sf* (Ent; Buc) Insectă cu antene sau coarne lungi. **7** *sf* (Ent) Muscă (*Musca domestica*). **8** *sf* Gândac mare, negru, care trăiește în locuri umede și elimină la atingere o secreție rău mirositoare (*Blaps mortipaga*) Si: (Buc) *borzoaie*[1], *goandă*, *goandră*, *gândacul-morților*, (Trs) *goambă*.

borzac *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 10/6 / Pl: *~aci* / E: nct] (Îbm) Spiridus istet care îl ajută pe Țăndărică să scape din încurcături.

borzană *sf* [At: HERZ.-GHER., M. / Pl: *~ne* / E: nct] Soi de fasole cu boabe mari, negre.

borzoaie[1] *sf* [At: MARIAN, INS. 572 / Pl: *~* / E: ***borză*** + *-oaie*] Borză (**8**).

borzoaie[2] *sf* [At: DA / Pl: *~* / E: ***borz*** + *-oaie*] (Buc) Vită cu părul de pe cap zbârlit.

borzobe *sfp* [At: FURNICĂ, I. C. 87 / E: nct] (Înv) Ornament de îmbrăcăminte, în formă de colțișori.

borzoli *v* vz ***burzului***

borzos, ~oasă *a* vz ***borzoș***

borzoș, ~ă *a* [At: LB / V: ***~zos, ~zoasă, boarzăș, boarzășă*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***borzas***] (Mgm) Zbârlit.

bosacă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ace* / E: nct] (Bot) Ciucurași.

bosaj *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***bossage***] **1** Proeminență regulată de pe suprafața unei piese, folosită ca reazem pentru altă piesă. **2** Suprafața pietrelor unei zidării, în relief față de parametrul zidului.

bosă *sf* [At: DN² / Pl: *~se* / E: fr ***bosse***] **1** (Atm) Proeminență pe suprafața unui organ. **2** (Frm) Aptitudine.

bosâioc *sn* vz ***busuioc***

bosâmfla *v* vz ***bosumfla***

bosânci *vtr* [At: CV, 1949, nr 8 / Pzi: *~ncesc* / E: ns cf *bostangi*] A migăli.

bosântoc, ~oacă *a* [At: DA ms / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] Greoi (la mers și la lucru).

bosântocie *sf* [At: ȚARA OLT. III, nr. 12 / Pl: *~cii* / E: ***bosântoc*** + *-ie*] **1** Încetineală (la mers și la lucru). **2** (Dep) Femeie care se mișcă cu greutate și lucrează încet.

boscar *sm* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***Bosco*** (n pr) + *-ar*] (Mol) Scamator.

boscăi *vi* [At: CONV. LIT XLIV$_2$, II 731 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A bolborosi.

boscăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***boscăi***] (Reg) Bolborosire.

boscăit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***boscăi***] (Reg) Bolborosire.

boscăit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boscăi***] (Reg) Bolborosit².

boscănat, ~ă *sm, a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] **1-2** (Strugure) de calitate inferioară, cultivat, mai ales, în Dobrogea.

boscărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1758 / V: ***~coană, ~conărie*** / Pl: *~ii* / E: ***boscar*** + *-ie*] **1** (Mol) Scamatorie. **2** (Fig) Pungășie.

boscârță *sf* vz ***boșcârță***

bosceluță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***boșcea*** + *-(l)uță*] **1-2** (Șhp) Boșcea (mică).

boschet *sn* [At: DACIA LIT. 265 / Pl: *~e* / E: fr ***bosquet***] Grup de arbuști plantați pentru umbră sau pentru înfrumusețarea unui parc, a unei grădini etc.

boschetar *sm* [At: MDA ms / Pl: *~i* / E: ***boschet*** + *-ar*] **1** Om foarte sărac, fără locuință, care se sustrage ordinii sociale, trăind prin canalizări, construcții abandonate etc. **2** Termen injurios pentru un om imoral (și bețiv).

boschină *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ne* / E: ctm ***boască + tescovină***] Tescovină.

boscoace *sfp* vz ***boscoană***

boscoade *sfp* vz ***boscoană***

boscoane *sfp* [At: ȘINCAI, HR. I, 158/2 / V: ***bojgoane, ~ace, ~ade, bozgoane, bozoc~*** / E: ns cf ngr *βασχανια*] **1** Farmece. **2** Magie. **3** Mijloace sau obiecte cu care se fac farmece. **4** Obiceiuri superstițioase. **5** Descântece. **6** (Reg) Lucruri inutile (aruncate), cu care se joacă copiii.

boscodar *sm* vz ***gospodar***

boscodi *vt* [At: CV, 1949, nr. 8, 34 / Pzi: *~desc* / E: nct] (Reg) A plănui.

boscodire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***boscodi***] (Reg) Plănuire.

boscodit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boscodi***] (Reg) Plănuit².

boscomelniță *sf* vz ***bosconiță***

boscomende *snp* [At: CV, 1950, nr. 4 / E: nct] (Reg) Nimicuri.

bosconărie *sf* vz ***boscărie***

bosconi *vti* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***boscoană***] (Reg) **1** A vrăji. **2** A boscorodi.

bosconire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bosconi***] (Reg) **1** Vrăjire. **2** Boscorodire.

bosconit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bosconi***] **1** Vrăjit². **2** Boscorodit².

bosconitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bosconi*** + *(i)tor*] **1-2** (Persoană) care boscoenește (**2**).

bosconitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bosconi*** + *-(i)tură*] **1** Vrajă. **2** Bolboroseală.

bosconiță *sf* [At: MARIAN, NA. 394 / Pl: *~țe* / E: ***boscoane*** + *-iță*] (Rar) Vrăjitoare.

boscoroade *sfp* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / E: pvb ***boscorodi***] (Rar) Bolboroseală.

boscorodeală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***boscorodi*** + *-eală*] **1** Bombăneală. **2** (Pop) Descântare.

boscorodenie *sf* [At: CAMILAR, N. I, 296 / Pl: *~ii* / E: ***boscorodi*** + *-enie*] **1** Înjurătură. **2** Blestem.

boscorodi [At: NEGRUZZI, S. I, 227 / Pzi: *~desc* / E: ns cf ucr *божкоролити*] **1-2** *vti* A bombăni. **3** *vi* (Îvp) A vrăji. **4** *vt* A descânta pe cineva. **5** *vt* A plictisi cu văicăreli sau flecăreală. **6** *vt* A face observații întruna. **7** *vt* A mustra. **8** *vi* A vorbi în șoaptă. **9** *vt* A spune ceva bolborosind. **10** *vi* (Îvr) A scotoci.

boscorodire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***boscorodi***] **1** Bombănire. **2** Vrăjire. **3** Descântare. **4** Flecăreală. **5** Mustrare. **6** Vorbire în șoaptă.

boscorodit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***boscorodi***] **1-6** Boscorodire (**1-6**).

boscorodit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boscorodi***] **1** Bombănit². **2** Vrăjit². **3** Descântat². **4** Mustrat². **5** Șoptit².

boscorosi *v* vz ***boscorodi***

bosearcă *sf* [At: CHEST. II, 54/67 / Pl: *~rci* / E: nct] (Reg; gmț) Casă.

boselură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***bosselure***] Ansamblu de bose (**1**).

bosintoc *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oci* / E: nct] Copil mic și răsfățat.

bosioc *sn* vz ***busuioc***

bosleag *sm* vz ***moșneag***

bosma *sf* [At: COSTINESCU / V: ***bozma*** / Pl: *~le* / E: tc ***bozma***] (Înv) Poznă.

bosmag *sm* vz ***posmag***

bosnat, ~ă *a* [At: CUV. D. BĂTR. I, 271 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Îvr) Posomorât.

bosnean, ~ă *smf, a* vz ***bosniac***

bosniac, ~ă [At: DA / P: *~ni-ac* / V: (pop) ***~nean, ~neană*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***bosniaque***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Bosniei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Bosnia. **5** *sm* (Lpl) Populația care locuiește în Bosnia. **6-7** *a* Care aparține Bosniei sau bosniacilor (**5**). **8-9** *a* Privitor la Bosnia sau la bosniaci (**5**). **10** *a* Care provine din Bosnia.

bosoioc *sm* vz ***busuioc***

bosoli *vt* [At: CIOCÂRLAN, P. P. 85 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Mol) A înghesui.

bosolire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bosoli***] (Mol) Înghesuire.

bosolit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bosoli***] (Mol) Bosolire.

bosolit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bosoli***] (Mol) Înghesuit².

bosorcaie *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 33/26 / V: ***bosorcă*** / Pl: *~căi* / E: mg ***boszorkány***] (Mit; pop; Trs; mgm) **1** Vrăjitoare ce se transformă în animal și ia laptele vacilor. **2** Strigoaică.

bosorcă *sf* vz ***bosorcaie***

bosorcoi *sm* [At: ALEXICI, L. P. I, 210/2 / Pl: ~ / E: mg ***boszorkány***] **1** Vrăjitor. **2** Strigoi.

bosorâre *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bosorî***] (D. câini) Ciulire a urechilor.

bosorât¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***bosorî***] (D. câini) Bosorâre.

bosorât², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~âți, ~e* / E: ***bosorî***] (D. urechile câinilor) Ciulit.

bosorî *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 199 / Pzi: *~resc* / E: nct] (D. câini) A ciuli (urechile).

boss *sm* [At: DN² / Pl: *boși* / E: eg ***boss***] **1** (Fam) Șef.

bossa-nova *sf* [At: DEX² / Pl: *~ve* / E: por ***bossa-nova***] **1** Dans modern de perechi, cu un ritm asemănător sambei, originar din Brazilia. **2** Melodie după care se dansează bossa-nova (**1**).

bossism *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***bossisme***] Organizare electorală dezvoltată în SUA, în care alegătorii se grupează în jurul șefilor pe care-i ascultă.

boss windjammer *sm* [At: DN³ / E: amer ***bosswindjammer***] Șef al unei orchestre care cântă la un instrument, conducându-și ansamblul fără a-l dirija.

bostan *sn* [At: LB / Pl: *~i* / E: tc, srb ***bostan***] **1** (Mol) Loc unde se cultivă legume Si: *legumărie*. **2** Pepenărie . **3** (Reg) Dovleac (*Cucurbita pepo*). **4** Pepene verde. **5** (Îe) **A prinde ~ul de coadă** A parveni. **6** (Pop; îs) *~res* Fel de mâncare cu dovleac. **7** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **8** (Fig; irn) Cap (al omului).

bostană *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 565/13 / Pl: *~ne* / E: ***bostan***] (Reg) Pepenărie.

bostangilar-odobașa *sm* [At: DA / Pl: *~și* / E: cf tc *bostanğy*] (Trm) Reprezentantul lui bostangi-bașa pe lângă marele vizir.

bostangiu *sn* [At: NECULCE, ap. DA / Pl: *~gii* / E: tc ***bostanğy***] **1** Bostănar. **2** Soldat din garda sultanului, care avea grijă și de grădinile seraiului. **3** (Îs) *~ bașa* (sau *pașa*) Căpetenia bostangiilor (**2**).

bostavă *sf* vz ***postavă***

bostănar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***bostan*** + *-ar*] (Reg) **1** Cultivator de pepeni Si: *pepenar, harbuzar*. **2** Negustor de pepeni. **3** Paznic la pepenărie.

bostănaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***bostan*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Bostan (**4**) (mic).

bostănărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***bostan*** + *-ărie*] (Reg) **1** Pepenărie. **2** Loc unde se vând pepenii. **3** Loc unde se păstrează bostanii.

bostănel *sm* [At: ȘEZ. II, 61 / Pl: *~ei* / E: ***bostan*** + *-el*] (Reg) **1-2** (Șhp) Bostan (**4**) (mic). **3** Dovlecel (*Cucurbita pepo* var. *oblonga*). **4** (Îcs) *De-a ~ ul* (sau *de-a bostănica*) Joc de copii nedefint mai îndeaproape.

bostăngi *vt* [At: IORGA, N. R. A. I, 288 / Pzi: *~gesc* / E: ***bostangiu***] (Mol; rar) A clădi (prost) cu bolovani mari, neciopliți.

bostăngire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bostangi***] (Mol; rar) Construire cu bolovani mari, neciopliți.

bostăngit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bostangi***] Bostăngire.

bostăngit², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bostăngi***] Care este construit cu bolovani mari, neciopliți.

bostănică *sf* [At: DA / Pl: ? / E: ***bostan*** + *-ică*] Bostănel.

bostănoasă *sf* [At: DEX² / Pl: *~se* / E: ***bostan*** + *-oasă*] (Bot) **1-2** Cucurbitacee (**1-2**).

boston¹ *sn* [At: DN² / A: *boston* / Pl: *~oane* / E: fr ***boston***] **1** Vals cu mișcări lente. **2** Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **3** Melodie a bostonului (**1**).

boston² *sn* [At: DN² / Pl: *~oane* / E: ger ***Boston*** (presse)] Presă manuală pentru imprimarea cărților de vizită, a ferparurilor, a afișelor de format redus.

bosuioacă *sf* vz ***busuioacă***

bosuioc *sn* vz ***busuioc***

bosumfla *vr* [At: BENGESCU, ap. TDRG / V: ***bus~, ~sâm~, bozu~, buzu~, boșu~, burs~, bors~*** / Pzi: *~sumflu* / E: nct] (Fam) A-și manifesta supărarea încruntându-se și strângând buzele Si: (pop) *drâmboia, îmbonța, îmbosânta, îmbufna, îmbuzna*.

bosumflare *sf* [At. DEX / Pl: *~lări* / E: ***bosumfla***] (Fam) Îmbufnare.

bosumflat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bosumfla***] (Fam) Îmbufnat¹.

bosumflat², ***~ă*** [At: ALECSANDRI, T., 631 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bosumfla***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care-și strânge buzele și se încruntă de supărare Si: (pop) *bosuat, îmbufnat, supărat*. **3-4** *smf, a* (Pex) (Om) ursuz.

boș¹ *sn* [At: DA / Pl: *boașe* / E: ml ***bursa***] (Pop) Testicul.

boș² *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109, 5/2 / Pl: *~i* / E: fr ***boche***] (Dep; frm) Nume dat germanilor, de către francezi, în timpul primului război mondial.

boșantic, ***~ă*** [At: BIBICESCU, P. P. 207 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) **1-2** *smf, a* (Om) pipernicit.

boșar *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: nct] Pepene cu coaja verde și miezul galben.

boșâmflă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] **1** Epitet dat unui om bosumflat. **2** Om indispus.

boșântat, ***~ă*** *a* vz ***boșânțat***

boșânțat, ***~ă*** *a* [At: PAȘCA, GL. / V: *~**ntat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] **1** (Reg; d. un bolnav) Roșu la față din cauza febrei. **2** Mâniat.

boșbăcăi *v* vz ***băjbâi***

boșcaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) Groșiță.

boșcă¹ *sf* [At: GALACTION, V. ROM. iulie-august 1931, 10 / V: ***boaș~*** / Pl: *boște, boști, bosci* / E: nct] **1** Grămadă de lemne acoperite cu iarbă, care se carbonizează în aer liber. **2** Pivniță mică (pentru legume).

boșcă² *sf* [At: LB / Pl: *bosce, ~ște* / E: mg ***bocska***] (Trs; mgm) **1** Butoiaș. **2** Vas pentru ulei.

boșcârtă *sf* [At: SLAVICI, N. II, 170 / V: ***bosc~*** / Pl: *~te* / E: mg ***bocskorszi***] **1** Fâșie de piele de calitate inferioară, prost argăsită și ruptă. **2** (Îe) **A-și lua ~tele** A-și lua catrafusele. **3** Fată pipernicită și bolnăvicioasă, dar foarte gurelivă și arțăgoasă.

boșiman, ***~ă*** [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Boschimans***] **1** *smf* (Lpl) Populație băștinașă negroidă din sudul Africii. **2** *smf* Persoană care face parte dintre boșomani (**1**). **3** *a* Care aparține boșimanilor (**1**). **4** *a* Privitor la boșimani (**1**).

boșoalcă *sf* [At: MON. OF. (1907), 7598 / V: ***~olcă*** / Pl: ? / E: nct] **1** Umflătură. **2** Tumoră. **3** Ganglion.

boșogi *smp* vz ***bojoc***

boșolcă *sf* vz ***boșoalcă***

boșorog, ***~oagă*** [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ns cf *boașe*] **1-2** *smf, a* (Pop) (Persoană) care suferă de hernie Si*: surpat*. **3-4** *smf, a* (Dep) (Persoană) în vârstă. **5** *sf* (Bot) Buruiana surpăturii (*Scleranthus annvus*). **6** *smf* Om ramolit.

boșorogeală *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I / Pl: *~eli* / E: ***boșorog*** + *-eală*] **1** Hernie. **2** (Fig) Stare a omului bătrân și ramolit.

boșorogi [At: COSTINESCU / Pzi: *~ogesc* / E: ***boșorog***] **1** *vt* A pricinui cuiva hernie. **2** *vr* A se îmbolnăvi de hernie Si: *a se surpa, a se vătăma*. **3** *vr* A se ramoli.

boșorogire *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I / Pl: *~ri* / E: ***boșorogi***] **1** Îmbolnăvire de hernie. **2** Boșorogeală (**2**).

boșorogit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***boșorogi***] **1-2** Boșorogire (**1-2**).

boșorogit², ***~ă*** [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***boșorogi***] **1** Bolnav de hernie. **2** (Bătrân și) ramolit.

boștean *sm* vz ***buștean***

boșter, ***~ă*** *a* vz ***boștur***

boșteros, ***~oasă*** *a* vz ***boștur***

boștinar *sm* [At: PAMFILE, I. C. 96 / V: ***hoș~, voș~*** / Pl: *~i* / E: ***boștină*** + *-ar*] Cumpărător de boștină.

boștină *sf* [At: BARCIANU / V: ***ho~, vo~*** / E: vsl ***вошина***] **1** Rămășiță din fagurele fiert, după ce s-au scos ceara și mierea Si: *baboș, comină, jintiță*. **2** Ceea ce rămâne după ce strugurii au fost tescuiți Si: *grunj, prăștină, tescovină* Cf *boașcă, borhot, boroghină, drojdii, hușci*.

boștira *av* vz ***boștur***

boștiros, ***~oasă*** *a* vz ***boștur***

boștiur, ***~ă*** *a* vz ***boștur***

boștora *av* [At: DA / V: (reg) ***~tioara*** / E: ***boștur***] (Reg) Gol-pușcă.

boștorogi *vt* [At: PAMFILE, J. II / Pzi: *~gesc* / E: tc ***boš dyr***] A cotonogi.

boștur, ***~ă*** [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / V: ***~er, ~tiora, ~tiur, ~tora*** / E: ns cf tc ***boš***] **1** *a* (Mol) Care este găunos Si: *gol, sec*. **2** (Ave; îf *~ă*) Sec. **3** (Ave; îf *~ă*) Fără nimic Si: *gol*.

boșumfla *vr* vz ***bosumfla***

bot¹ *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 42/279 / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Parte anterioară alungită a capului animalelor, în care sunt situate nările și gura Cf *flit, rât, tid*. **2** (Prc; dep) Gură. **3** (Îe) **A bea la ~ul calului** A bea ultimul pahar, înainte de plecare, în picioare (lângă caii înhămați). **4** (Fam; îe) **A da cuiva peste ~** A pune la punct pe cineva. **5** (Fam; îe) **A se șterge** (sau **linge) pe ~** A fi silit să renunțe la ceva. **6** (Fam; îe) **A pune pe cineva cu ~ul pe labe** A pune la punct pe cineva (făcându-l de rușine). **7** (Fam; îe) A **se întâlni cu cineva ~ în ~** (sau **la ~**) A se întâlni față-n față și pe neașteptate cu cineva. **8** (Îlav) **~ în ~** În relații de intimitate, sărutându-se.

9 (Pfm; îe) **A se pupa** (sau **linge**) **în ~ cu cineva** A trăi (sau a fi) în mare intimitate (sau prietenie) cu cineva. **10** (Pfm; îe) **A da în ~** A cădea (de atâta muncă). **11** (Pfm; îe) **A avea caș la ~** A fi tânăr și fără experiență. **12** (La păsări; imp) Cioc gros și mare Si: *clonbonț, clonț, plisc*. **13** (Orn; îc) **~-gros** Cireșar (*Coccothraustes vulgaris*). **14** (Orn; îc) **~-roș** Căldăraș (*Pyrrbula europea*). **15** (Pan) Partea anterioară (și alungită sau ascuțită) a unui obiect. **16** (Fam; îe) **A-și băga ~ul (peste tot** sau **unde nu-i fierbe oala)** A se amesteca în toate. **17** (Îe) **A face ~** A se supăra. **18** (Fig) Partea ascuțită sau lunguiață a unui obiect Si: *vârf*. **19** Partea din față a unui vehicul cu tracțiune mecanică.

bot² *sn* vz ***botă¹***

botan *a* [At: H IX, 389 / Pl: *~i, ~e* / E: *bot* + *an*] (Îs) *Măr ~* Măr cu unul din capete lunguieț.

botanic, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 99 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***botanique***] **1** *a* Privitor la plante. **2** *a* (Îs) *Grădină ~ă* Grădină special amenajată pentru cultivarea și studierea a numeroase specii de plante. **3** *sf* Știință care se ocupă cu studiul plantelor. **4** *a* Care aparține botanicii **(3)**. **5** *a* Care se referă la botanică **(3)**.

botanist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***botaniste***] Specialist în botanică **(3)**.

botaniza *v* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: nct] A strânge plante pentru studiul botanicii Si: *a herboriza*.

botanizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***botaniza***] Culegerea plantelor în vederea studierii lor Si: (inf) *herborizare*.

botanizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***botaniza***] Botanizare.

botanizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***botaniza***] (D. plante) Cules în vederea studierii.

botar¹ *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: ? / E: ***bot¹*** + *-ar*] **1** Bucată de ștreang de la căpăstru sau de la cureaua de la frâu care cuprinde botul calului Cf *botniță*. **2** Lanțul care leagă capătul de dinainte al grindeiului cu roțile.

botar² *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***botă¹*** + *-ar*] **1-2** (Trs) Om care face (sau care vinde) bote Si: *dogar*.

botar³ *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***bot²*** + *-ar*] (Trs) Persoană care cară struguri la culesul viilor cu bota **(1)**.

botaș¹ *sm* [At: H X, 21 / Pl: *~i* / E: ***botă²*** + *-aș*] **1** (Mol) Hăitaș. **2** (Buc) Bătăuș.

botaș² *sm* vz ***butaș***

botă¹ *sf* [At: I. CR. II, 163 / V: ***boată, bot²*** *sn* / Pl: ? / E: bg ***бота***] **1** Vas de lemn de brad înalt ca o cofă și înfundat la amândouă capetele cu funduri elipsoide (dintre care unul are o vrană), care este purtat cu ajutorul unei sfori legate de o doagă prevăzută cu două găuri. **2** (Trs) Doniță.

botă² *sf* [At: MARIAN, T. / V: ***boată, ~teț*** *sn* / Pl: *~te* / E: mg ***bot***] **1** (Mol: Buc; Trs de Nord) Bâtă. **2** (Pex) Lovitură de bâtă. **3** (Îs) *~ drumului* Om care se află numai pe drumuri, mergând mult.

botă³ *sf* [At: JIPESCU, ap. ZANE, P. III, 483 / V: ***boată*** / Pl: ? / E: ns cf it *boto*, mg *buta*] (Pop; îe) **A nu ști ~** A nu ști nimic.

botă⁴ *sf* [At: DN² / E: fr ***botte***, it ***botta***] Lovitură de scrimă cu floreta sau cu sabia.

botăși *vt* vz ***butăși***

botău *sn* vz ***botâu***

botâncă *sf* [At: MARIAN, ap DA / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Vâzdoage (*Tagetes patula*).

botâș *sm* vz ***botoș***

botâu¹ *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 55/3 / V: ***~tău*** / Pl: ? / E: ***botă²*** + *-âu*] Botă² **(1)** mare.

botâu² *sm* vz ***botoș***

botcă¹ *sf* [At: MARIAN, INS. 145 / V: ***boatcă*** / Pl: *~tci* / E: nct] (Mol; Buc) **1** Alveolă în fagure, în care se reproduce matca Si: *țâță*. **2** Scorbură. **3** Lovitură dată în capul cuiva cu nodul degetului mare și apoi, printr-o întorsătură repede a pumnului, cu nodul degetului mic Si: *castană, nucă, pară*.

botcă² *sf* vz ***butcă***

botcea *sf* vz ***boccea***

botcuță *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 48/20 / Pl: *~e* / E: nct] Plantă din familia palemoniacee (*Phlox paniculata*).

botei *sn* [At: H III, 280 / V: ***~eu*** / Pl: ? / E: nct] Turmă de oi sau de cârlani alcătuită din mai multe ciopoare.

boteiaș *sn* [At: RETEGANUL, TR. 54/15 / Pl: ? / E: ***botei*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Botei (mic).

botejune *sf* [At: COD. VOR. 156/10-11 / Pl: *~ni* / E: mpl ****baptidio, ~iunem***] **1** (Tlg) Botez. **2** Masă dată la botezul cuiva Si: *cumetrie*.

botel *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***bothel***] Vas fluvial vechi transformat în cabană ancorată pe malul apei.

botelnic *sn* [At: DAMÉ / Pl: ? / E: ***bot¹*** + *-elnic*] **1-2** Botniță **(1-2)**.

botelniță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***bot¹*** + *-elniță*] **1-2** Botniță **(1-2)**.

boterniță *sf* [At: DAMÉ / Pl: *~țe* / E: ***bot¹*** + *-erniță*] **1-2** Botniță **(1-2)**.

boteș *sm* vz ***butaș***

boteț¹ *sn* vz ***botă²***

boteț² *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ***bot²*** + *-eț*] **1-2** (Șhp) Bot² (mic) pentru brânză Si: *șteand*.

boteu *sn* vz ***botei(u)***

botez *sn* [At: CORESI, ap. GCR I, 32/31 / Pl: (înv) *~uri, ~e*, (rar) *~i* / E: ***boteza***] **1** Taină a religiei creștine, destinată a șterge păcatul strămoșesc și care constă în cufundarea corpului celui ce se botează, de către preot, în cristelnița cu apă sfințită (în religia ortodoxă) sau în stropirea corpului cu apă (în religia catolică), ocazie cu care este primit și prenumele. **2** (Pex) Udare cu apă (în joacă). **3** (Îs) ***~ul de foc*** Prima luptă dintr-un război. **4** (Prc) Apă sfințită întrebuințată la botez **(1)** sau la Bobotează Si: *agheasmă*. **5** Botezare (a enoriașilor) cu agheasmă în prima zi a fiecărei luni și în ajunul Bobotezei. **6** Ospăț și petrecere organizate la botezul cuiva Si: *cumetrie*. **7** (Mar) Ceremonie de lansare la apă a unei nave noi.

boteza [At: CATEHISM (1607), ap. GCR I, 42/29-30 / Pzi: *~tez* / E: ***boteza***] **1** *vt* (D. preot) A săvârși actul de a creștina pe cineva prin botez **(1)**. **2** *vtf* A face pe cineva să primească botezul, convertindu-se la creștinism. **3** *vt* A stropi cu agheazmă persoane, animale, case etc. în fiecare zi întâi a lunii, la sfeștanie, la Bobotează sau în ajunul Bobotezei. **4** *vt* (Pex) A uda. **5** *vt* (Fig) A dilua un lichid cu apă. **6** *vt* A fi naș la botezul cuiva. **7** *vrp* A se creștina prin primirea botezului **(1)**. **8** *vr* A merge la preot pentru a fi stropit cu agheasmă. **9** A porecli.

botezare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***boteza***] **1** Creștinare a cuiva prin botez. **2** Supunere sau îndemnare a cuiva la actul botezului Vz *boteza* **(2)**. **3** Udare cu agheasmă a credincioșilor Cf *botez* **(5)**. **4** Poreclire.

botezat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***boteza***] **1-4** Botezare **(1-4)**.

botezat², ~ă [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***boteza***] **1** *smf* Creștin. **2** *a* Care a fost creștinat. **3** *smf* Udat cu agheasmă Cf *botez* **(5)**. **4** Poreclit. **5** (Fam; d. lapte, băuturi etc.) Diluat cu apă.

botezătoare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 202_{12} / Pl: *~tori* / E: ***boteza*** + *~ătoare*] Vasul în care se botează copii Si: *cristelniță*. Cf *scăldătoare*.

botfor *sm* [At: ȘEZ. IX, 35 / V: ***~tă, ~fur, ~t*** / Pl: *~i* / E: rs ***ботфорт***] Cizme țărănești sau milităresti cu turetci tari și cu creți.

botfort *sm* vz ***botfor***

botfortă *sf* vz ***botfor***

botfur *sm* vz ***botfor***

bot-gros *sm* [at: DEX² / Pl: *~oși* / E: ***bot*** + ***gros***] Pasăre mică, cu penele roșietice pe piept și brune pe restul corpului, cu ciocul conic, gros și tare Si: *cireșar* (*Coccotraustes cocothraustes*).

botică¹ *sf* [At: HEM 2836/23 / Pl: *~ici* / E: ***botă¹*** + *-ică*] **1-4** (Șhp) Botă¹ **(1-2)** (mică).

botică² *sf* [At: SBIERA, P. 198 / Pl: *~ici* / E: ***botă²*** + *-ică*] **1-2** Botă² **(1)** (mică).

boticos, ~oasă *a* [At: MARIAN ap. DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bot¹*** + *-ic* + *-os*] Care are botul mare sau gros.

boticuță¹ *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 191 / Pl: *~țe* / E: ***botă¹*** + *-icuță*] **1-2** (Șhp) Botă¹ **(1-2)** (mică).

boticuță² *sf* [At: JAHRESBER. VI, 72 / Pl: *~țe* / E: ***botă²*** + *-ică* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Botă² **(1)** (mică).

botie *sf* [At: MARIAN, NA. 257 / Pl: *~ii* / E: nct] Măciulie (de mac) Si: *bociulie*, *gămălie*, *măgălie*.

botină *sf* [At: PAMFILE, I. C. 350 / V: ***botin*** *sn* / Pl: *~ne*, (îvp) *~ni* / E: fr ***botine***] (Reg) **1** Gheată (mai elegantă) pentru femei și copii. **2** Cizmă.

botinească *sf* [At: PAMFILE, J. I, 17 / Pl: *~ești* / E: ***botină*** + *-ească*] **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

botișor *sn* [At: EMINESCU, P. 298, / Pl: *~oare* / E: ***bot***[1] + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Bot mic (și frumos).

botiță[1] *sf* [At: H I, 404 / Pl: *~e* / E: ***bota*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Vas (mic) pentru ducerea apei și a bucatelor la câmp.

botiță[2] *sf* [At: CĂTANĂ, P. B. II, 145 / Pl: *~țe* / E: ***botă***[2] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Botă[2] **(1)** mică.

botnar *sm* vz ***butnar***

botnian [At: DN[3] / Pl: *~iene* / E: fr ***bothnien***] **1** *sn* Epocă superioară a arhaicului din regiunea baltică. **2** *a* Care aparține botnianului **(1)**.

botniță *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~țe* / E: ***bot***[1] + *-niță*] **1** Apărătoare (făcută din sârmă sau curele împletite) care se leagă la botul animalelor ca să nu poată mușca, paște sau suge. **2** Bot **(15)** la luntre și la sanie.

botoașă *sf* [At: HEM 2255 / V: ***bat~*** / Pl: *~șe* / E: nct] Oaie bătrână, fără dinți și care este îngrășată pentru tăiere.

botocănos, ~oasă *a* vz ***butucănos***

botolcă *sf* [At: ȚARA OLT. III, nr. 12 / Pl: ? / E: nct] Parte rotundă a lămpii de petrol.

botorog *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: cf ***botă***[1]] (Reg) Bădâi.

botoros, ~oasă *a* vz ***buturos***

botos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bot***[1] + *-os*] **1** Care are botul mare sau gros. **2** (Fig) Supărat. **3** (Înv; îe) **A rămâne ~** A rămâne cu botul umflat. **4** (Fig) Care este fără rușine Si: *îndrăzneț*, *obraznic*.

botoș *sm* [At: MARIAN, INS. 400 / V: ***botâz, botuș*** / Pl: *~i* / E: nct] (Ent; Buc; Trs) Căpușă (*Ixodes*).

botoșa *vr* [At: I. CR. IV, 85 / Pl: *~șez* / E: ***botos***] (Reg) A se supăra.

botoșală *sf* [At: DA / Pl: *~șeli* / E: ***botoșa*** + *-ală*] Supărare fără temei.

botoșare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***botoșa***] (Reg) Supărare.

botoșat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***botos***] (Reg) Supărat[2].

botoșănean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~neni*, *~e* / E: ***Botoșani*** + *-ean*] **1-4** *smf*, *a* (Persoană) care face parte din populația municipiului (sau județului) Botoșani. **5-8** *smf*, *a* (Om) originar din municipiul (sau județul) Botoșani. **9-10** *sm* (Lpl) Populație care locuiește în municipiul (sau județul) Botoșani. **11-12** *a* Care aparține municipiului (sau județului) Botoșani **(9-10)**. **13-14** *a* Care aparține botoșenenilor **(9-10)**. **15-16** *a* Privitor la municipiul (sau județul) Botoșani. **17-18** *a* Privitor la botoșeneni **(9-10)**. **19-20** *a* Care provine din municipiul (sau județul) Botoșani.

botoșăneancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nence* / E: ***botoșănean*** + *-că*] **1-4** Femeie născută (și crescută) în municipiul (sau județul) Botoșani. **5-6** Locuitoare din municipiul (sau județul) Botoșani.

botoși *smp* vz ***botâș***

botoțel *sm* vz ***bozățel***

botrac *sm* vz ***broatec***

botridie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***bothridies***] Organ special de fixare, în formă de paletă, franj, fantă, specific unor viermi paraziți.

botrio- [At: DN[3] / E: fr ***botrio***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „ciorchine".

botriocefal *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***bothriocéphale***] Vierme intestinal din clasa cestodelor în formă de panglică, având o lungime de 8-12 m și prevăzut cu două botridii, care trăiește parazit în intestinul subțire al omului și al unor animale care au mâncat pește infectat cu larvele acestui parazit (*Diphyllobothrium latum*).

botriocefaloză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***bothriocéphalose***] Infectare cu botriocefali.

botriomicoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***bothriomycose***] Boală infecțioasă a cailor, caracterizată prin formarea unor tumori asemănătoare cu fibroamele.

botroahnă *sf* vz ***troahnă***

botroș *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***bot + roș***] Pasăre cântătoare cu ciocul foarte scurt, cu pene roșii închise pe piept, negre pe cap, cenușii pe spate și albe la coadă (*Pyrrhula volgaris*).

botuleț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***bot***[1] + *-uleț*] **1-2** Bot **(1)** (mic) Si: *botișor* **(1-2)**.

botulic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***botulique***] (Med) Referitor la botulism.

botulinic *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici* / E: fr ***bothulinique***] (Îs) *Bacil ~* Bacil care se găsește în carnea sau în fructele conservate și în nutrețul însilozat, care cauzează botulismul.

botulism *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***bothulisme***] Toxiinfecție alimentară provocată de toxina bacilului botulinic.

botuș *sm* vz ***botoș***

botușor *sn* [At: DA / Pl: *~oare* / E: ***bot***[1] + *-ușor*] **1-2** Botuleț **(1-2)**.

boț[1] [At: CANTEMIR, IST. 142 / Pl: *~uri*, *~i* / E: mpl ****bottium (bottila)***] **1** *sn* Bucată de materie aproximativ rotundă. Cf (reg) *bulgăre*, *cocoloș*, *bulz*, *boboloș*, *gogoloș*, *golomez*, *mototol*, *totoloț*. **2** *sn* (Pop; îe) **A face (ceva) ~** A da formă rotundă (cu mâinile). **3** *sn* (Pop; îe) **A face (ceva) ~** A strânge ghem în mâini Si: *a mototoli*. **4** *sn* (Pop; îs) *~ cu ochi* Om (gras), cu față inexpresivă și cam prostuț. **5** *sn* Mâncare consistentă căreia i se dă forma rotundă sau ovală Si: *bulz* Cf *cocoloș*, *dodoc*, *gâscă*, *urs*. **6** *sn* (Trs) Pâine mică Si: (reg) *pup*, *donț*, *țipău*. **7** (Abrud) Gălușcă. **8** *sm* (Lpl; reg) Aluat pentru supă Si: *frecăței*, *pisături*. **9** *sn* (Pan; reg) Nod de ață. **10** *sn* (Med; pop) Tumoare abdominală. **11** (Nob) Bobiță. **12** (Iht; suspect) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

boț[2] *sn* [At: ZILOT, CRON. / Pl: *~uri* / E: nct] Boroboață.

boț[3] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: rs ***boț***] Bucată de parâmă sau de lanț cu care se manevrează lanțurile ancorei.

boțană *sf* vz ***boțolan***

boțățel *sm* vz ***bozățel***

boțel *sm* [At: PAMFILE, I. C. 350 / Pl: *~ei* / V: *~eu* / E: rs ***боты***] Gheată de copil, cu șireturi Cf (reg) *botâș*, *botină*, *ciubotă*.

boțeu *sm* vz ***boțel***

boți [At: NECULCE, ap. LET. II, 210/8 / Pzi: *~țesc* / E: ***boț***] **1-2** *vtr* (Mol) A (se) face boț. **3-4** *vtr* A (se) mototoli în mână Si: *a (se) cocoloși*, *a (se) ghemui*, *a (se) glomozi*, *a (se) ponosi*. **5** *vt* A prinde la strâmtoare pe cineva Si: *a înghesui*. **6-7** *vtr* A (se) îngrămădi. **8-9** *vtr* A (se) aduna.

boțișor *smn* [At: SEVASTOS, C. 165 / Pl: *~oare* / E: ***boț***[1] + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Boț (mic).

boțit, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***boți***] **1** Mototolit. **2** Zbârcit (la față).

boțitură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***boți*** + *-tură*] Cută.

boțman *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: rs ***боцман***] **1** Șef de echipaj pe o navă. **2** Cel mai mare în grad dintre marinarii de la bordul unei nave comerciale.

boțochină *sf* vz ***moțochină***

boțog *sn* [At: ANTIPA, F. 146-148 / Pl: *~ogi* / E: ***boț***[1] + *-og*] (Iht; reg) Specie de pește despre care se crede că este rezultatul încrucișării dintre casac și batcă (*Abramis sapa*).

boțușor *smn* [At: DA ms / Pl: *~ oare* / E: ***boț***[1] + *-(u)șor*] **1-2** (Șhp) Boț[1] **(1)** (mic).

boțuț *sm* [At: TDRG / V: (pl) ***boțiți*** / Pl: *~i* / E: ***boț***[1] + *-uț*] (Bot; reg) Burete-pucios (*Phallus impudicus*).

bou *sm* [At: CORESI, PS. 168 / Pl: *boi* / E: lat pop ****bovus, ~um***] **1** Mascul adult, castrat, din familia bovinelor, folosit la tracțiune și pentru carne (*Bos taurus*). **2** (Pfm; îe) **A nu-i fi cuiva (toți) boii acasă** A nu se simți bine. **3** (Pfm; îe) **A-și băga (sau pune) boii în jug cu cineva** A se asocia, a se uni cu cineva. **4** (Pfm; îe) **A lăsa pe cineva în boii lui** A-i da cuiva pace. **5** (Pop; îe) **A merge (sau a se duce ca) (sau cu) boi (sau carul cu boi)** A merge foarte încet. **6** (Pop; îe) **A-i lua cuiva boii (de)**

dinainte A sărăci pe cineva. 7 (Pop; îe) **A scoate pe cineva la drum de boi** A sărăci pe cineva din pricina sau în favoarea altcuiva. 8 (Pfm; îe) **S-a dus ~ și a venit vacă** A se întoarce nelămurit, fără să fi învățat sau înțeles ceva. 9 (Îs) ~ *sur* Bour. 10 (Pop; îs) ~ *bălțat* Mămăligă cu brânză, strânsă între degete Cf *bulz, cocoloș, bot, gâscă, urs*. 11 (Ent; îc) **~-de-baltă** Buhai-de-baltă . 12 (Orn; îc) **~ de baltă** Bâtlan (de stuh). 13 (Îc) **~-de-Buhă**. 14 (Ent; îc) **~ -de-apă** (sau **-de-baltă** sau **~l bălții**) Gândac mare de apă cu capul lat și lung, negru-strălucitor, cu fața anterioară acoperită de păr și cu picioare păroase care ajută la înotat (*Hidrophilus piceus*). 15 (Îc) **~l-babei** Insectă nedefinită mai îndeaproape. 16 (Îc) **~l lui Dumnezeu** Rădașcă (*Lucanus cervus*). 17 (Îc) **~l lui Dumnezeu** sau **~l popii** Buburuză (*Coccinella septempunctata*). 18 (Îc) **~l Domnului** Vaca Domnului (*Pyrrhocoris apterus*). 19 (Bot; îc) **Boii-pruncilor** Ciumăfaie (*Datura stramonium*). 20 (Fig; termen injurios pentru bărbați) Persoană mărginită la minte Si: *prost* Cf *dobitoc, vită*. 21 (Îs) *~l lui Dumnezeu* Om prost de bun, răbdător și muncitor. 22 (Îe) **A scoate** (pe cineva) **din boii lui** A enerva pe cineva. 23 (Îe) **A lăsa** (pe cineva) **în ~ii lui** A lăsa în pace. 24 (Îc) **~-de-mare** Pește marin mic, de culoare cafenie sau cenușiu închis, cu capul gros și lătăreț și cu ochii așezați în partea superioară a capului (*Uranoscopus scaber*). 25 (Îc) **~-de-noapte** Bufniță.

boulangism *sn* [At: DN³ / P: *bu~* / Pl: *~e* / E: fr ***boulangisme***] Mișcare șovinistă din Franța de la sfârșitul sec. XIX, care urmărea restaurarea monarhiei și un război revanșard contra Germaniei.

boulangist, ~ă [At: DN³ / P: *bu~* / Pl: *~giști, ~e* / E: fr ***boulangiste***] **1-2** *a* Referitor la boulangism (sau la boulangiști). **3-4** *a* Caracteristic boulangismului (sau boulangiștilor). **5** *smf* Adept al boulangismului.

bouar *sm* vz ***boar***

boulean *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 187 / Pl: *~eni* / E: ***bou*** + *-ulean*] **1** (Dezmierdător) Bou drag. **2** (Îs) *~ul lui Dumnezeu* Boul lui Dumnezeu. **3** (Orn; îc) **~-de-baltă** Bâtlan (de stuh) (*Ardea ciuciea*). **4** (Iht) Haut.

boulet *sm* [At: ANON, CAR. / P: *bo-u~* / Pl: *~i* / E: ***bou*** + *-ulet*] **1-2** (Șhp) Bou (mic).

bour [At: PRAV. MOLD. / V: ***buăr, boăr, buor, boar, bohar, bor*** / P: *bo-ur* / Pl: *~i* / E: lat ***bubalus***] **1** *sm* Mamifer sălbatic din rasa bovină care trăia odinioară și prin munții Moldovei (*Bos primigenius*). **2** *sm* (Pan; Trs; îf *bor*) Melc. **3** *sm* Capăt al unui obiect (adus în sus asemenea coarnelor bourului) Cf *bot*. **4** *sm* (Prc) Partea de dinainte, curbată în sus, a tălpilor saniei Cf *călcâi*. **5** *sm* (Prc) Bot al luntrei. **6** *sm* Emblemă de odinioară a Moldovei, reprezentând un cap de bou. **7** *sm* (Mol; înv) Fier cu marca unui cap de bou cu care se înfierau vitele, măsurile, obiectele care serveau ca puncte de delimitare, criminalii etc. **8** *sm* (Mol; înv; pex) Orice semn domnesc sau oficial (mai apoi și particular) de înfierare. **9** *sm* (Pex) Cicatrice cauzată de înfierare. **10** *sm* (Mol; înv) Impozit asupra vinului care se lua pentru înfierarea buților cu bourul domnesc. **11** *a* (Îs) *Coarne ~* Coarne cu vârfurile aduse unul spre altul sau unul înainte și altul înapoi. **12** *av* (Înv) Iute ca bourul (**1**).

bourat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 101 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bour***] **1** (D. coarne) Ca ale bourului. **2** (D. vite cornute) Cu coarne ca ale bourului.

bourean *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~eni* / E: ***bour*** + *-ean*] **1-2** (Șhp) Bou (drag).

bourel¹ *sm* [At: MARIAN, Î. 178 / Pl: *~ei* / E: ***bour*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bour (**1**) (mic).

bourel² *sm* [At: LB / V: ***boier~*** / Pl: *~ei* / E: ***bour*** + *-el*] **1** Melc. **2** (Ent) Rădașcă (*Lucanus cervus*). **3** (Orn) Împărățel. **4** (Pan) Instrument ce însoțește „Plugușorul" în ziua de Anul Nou, care scoate un fel de muget ca al boului Si: *buhai*.

bouresc, ~ească *a* [At: TEODORESCU, P. P. 191 / V: ***boier~*** / Pl: *~ești* / E: ***bour*** + *-esc*] (D. coarnele melcului, în versurile spuse de copii) De bour (**1**).

bouri [At: CANTEMIR, HR. / Pzi: *~esc* / E: ***bour***] **1** *vt* A ține coarnele gata de atac. **2** *vti* (Pan; d. urechi) A ciuli. **3** *vt* (Fig) A fi gata de atac. **4** *vr* (Buc) A căpăta forma coarnelor unui bour, cu vârfurile întoarse spre înăuntru. **5** *vti* (Reg) A încolți.

bourie *sf* [At: MARIAN, ap. DA / V: ***~uăr~, boăr~*** / Pl: *~ii* / E: ***bou*** + *-(ă)rie*] **1** Loc (îngrădit) unde se odihnesc boii (la amiază, noaptea, vara la pășune). **2** Colibă a boarului.

bouriște *sf* [At: VICIU, GL. 59 / V: ***bor~*** / Pl: *~ti* / E: ***bour*** + *-iște*] Loc unde stau vitele vara, afară, pe câmp.

bouriu *a* [At: REV. CRIT. III, 90 / Pl: *~ii* / E: ***bour*** + *-iu*] **1** (Pop; d. sâni) Tare.

bouroaică *sf* [At: DEX² / Pl: *~ce* / E: ***bour*** + *-oaică*] (Rar) Femelă a bourului.

bourrée *sni* [At: DEX² / P: *buré* / E: cuv fr] **1** Vechi dans popular cu ritm vioi. **2** Melodie după care se dansează bourrée (**1**).

boușor *sm* [At: CREANGĂ, P. 44 / Pl: *~i* / E: ***bou*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Bou (mic și drag) Si: *bouț* (**1-2**).

bouț *sm* [At: SBIERA, P. 189 / Pl: *~i* / E: ***bou*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Boușor (**1-2**). **3** (Pan) Melc.

bouță *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 288 / Pl: *~țe* / E: ns cf *beuță*] Pietricică (bună de azvârlit).

bovaric, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***bovarism*** +*-ic*] Propriu bovarismului.

bovarism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***bovarysme***] Tendință prezentă la unele persoane care, nemulțumite de realitatea propriei lor condiții, își făuresc o personalitate fictivă, corespunzătoare aspirațiilor lor.

bovid *sn* vz ***bovideu***

bovideu *sn* [At: DEX² / V: ***~id*** / Pl: *~ee* / E: fr ***bovidés***] **1** (Lpl) Familie de mamifere rumegătoare artiodactile, cu coarne persistente. **2** Mamifer din familia bovidee (**1**).

bovin, ~ă [At: URICARIUL XIV, 243 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bovine***] **1** *sf* (Lpl) Familie de mamifere din care face parte boul. **2** *a* Specific boului. **3** *sf* Exemplar de bovine (**1**). **4** *a* De bou. **5** *a* Din familia boului.

bovindou *sn* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: eg ***bow-window***] Ieșitură pe fațada unei clădiri, ca un balconaș închis, prevăzută cu una sau mai multe ferestre.

bowling *sn* [At: DEX² / P: *bauling* / E: eg ***bowling***] **1** Variantă a jocului de popice. **2** Teren amenajat pentru bowling (**1**) și alte jocuri mecanice.

box¹ *sm* [At: H I, 120 / V: ***mops, mox*** / Pl: *bocși* / E: nct] (Adesea atributiv, pe lângă „câine") Rasă de câini cu botul negru și turtit folosiți și la vânătoare.

box² *sn* [At: CONTEMPORANUL V, 204 / Pl: *~uri* / E: fr ***boxe***] **1** Sport în care doi adversari luptă între ei, pe ring, după anumite reguli, cu pumnii îmbrăcați în mănuși speciale Si: *pugilistică, pugilat, pugilism*. **2** Armă mică de atac, ușor adaptabilă la mână (alcătuită dintr-o bucată de metal în formă de patru inele în care se introduc cele patru degete alăturate ale mâinii).

box³ *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***box*** [-calf]] Piele de bovine prelucrată, din care se confecționează fețe de încălțăminte și diverse obiecte de marochinărie.

boxa [At: DEX² / Pzi: *~xez* / E: fr ***boxer***] **1** *vi* A practica boxul². **2** *vi* A lupta după regulile boxului². **3** *vt* A lovi ca la box².

boxă *sf* [At: DEX² / Pl: *~xe* / E: fr ***box***] **1** Despărțitură de dimensiuni reduse în interiorul unui local, al unei încăperi, al unei case (pentru acuzați la tribunal, pentru o masă separată la restaurant etc.). **2** Despărțitură într-un grajd, făcută pentru un singur animal. **3** Compartiment amenajat la malul unei ape, care servește la parcarea ambarcațiunilor cu motor. **4** Ladă care servește la încărcarea și la descărcarea animalelor (de) pe o navă. **5** Incintă acustică. **6** Debara.

boxer¹ *sm* [at: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***boxeur***] **1** Sportiv care practică boxul Si: *pugilist*. **2** (Lpl) Poreclă dată de europeni chinezilor participanți la răscoala din 1899-1901.

boxer² *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***boxer***] Câine de pază puternic, cu pielea capului cutată și părul scurt și aspru.

boxin *sm* [At: H IV, 116 / Pl: *~i* / E: ***box¹*** + *-in*] Cea mai rapidă și mai feroce rasă de câini.

box-office *sni* [At: DN³ / P: *box-ofis* / E: eg ***box-office***] (Anm) Ansamblu al încasărilor realizate de un film sau de o piesă de teatru ori de o carte.

boy *smi* [At: DN³ / E: eg **boy**] (Rar) **1** Servitor indigen din colonii (mai ales în hoteluri). **2** Dansator dintr-un ansamblu de music-hall.

boz¹ *sm* [At: MOXA 348/30 / Pl: *~i* / E: vsl **бозн**] (Iuz) Divinitate păgână Si: *idol.*

boz² *sm* [At: DA / V: **~iu, ~ie, bojiu** / Pl: *boji* / E: ucr **бозй**] **1** Plantă erbacee, cu miros neplăcut, cu flori albe, cu frunze despicate și cu fructe negre (*Sambucus ebulus*). **2** (Reg; îe) **A tăia boji la câini** A nu face nici o treabă, pierzând vremea.

boza *sf* [At: ȘIO / V: **bozan** / Pl: *~ale* / E: tc **boza**] (Trm) Băutură (mai ales pentru femei și copii) acrișoară ca braga, obținută prin fermentarea în apă, în timpul iernii, a merelor pădurețe.

bozafer, ~ă *a* [At: FILIMON, C. I, 599 / Pl: *~i, ~e* / E: tc **bozaver**] (Trm; iuz) Cenușiu.

bozagerie *sf* [At: (a. 1796) ap. DA / Pl: *~ii* / E: **bozagiu** + *-erie*] (Iuz) Prăvălie în care se vindea bozaua.

bozagilâc *sn* [At: (a. 1796) ap. DA / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Pregătire a bozalei. **2** Meserie de bozagiu.

bozagiu *sm* [At: (a. 1715) ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: **boza¹** + *-giu*] Vânzător de boza.

bozan *sm* vz **boza**

boză *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Unsoare de car Si: *dobot* Cf *păcură.*

bozăi [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pzi: ? / E: cf *boza*] (Trs; Buc) **1** (D. vin, bere) A face mucegai. **2** (D. fasolea bătută) A se strica. **3** (D. laptele acru) A se serbezi.

bozăială *sf* [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: **bozăi** + *-(i)ală*] (Reg) Mucegai al vinului.

bozăire *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~ri* / E: **bozăi**] (D. fasolea bătută; reg) Acrire.

bozăit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **bozăi**] (Reg) **1** Mucegăire. **2** Stricare. **3** Acrire.

bozăit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **bozăi**] (Reg) **1** Mucegăit. **2** Stricat. **3** Acrit.

bozănari *sn* vz **buzunar**

bozărie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: *boz²* + *-ărie*] **1** Loc pe care cresc bozi². **2** Mulțime de bozi².

bozățel *sm* [At: DDRF / V: **bojoț~, botăț~, ~zoț~** / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot) Știrigoaie (*Veratrum album*) Cf *bojgățel, bojoței.*

bozbăi *vi* vz **bâjbâi**

bozdonar *sn* vz **buzunar**

bozdunar *sn* vz **buzunar**

bozgândi *vt* [At: DA / Pzi: *~desc* / E: ns cf mg *bozogni*] (Ban) A scotoci (căutând ceva).

bozgoane *sfp* vz **boscoană**

bozgoi *sm* [At: MARIAN, INS. 194 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Bărzăun.

bozgun *sn* [At: H II, 239 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Război.

bozie *sf* vz **boz²**

bozinar *sn* vz **buzunar**

bozișor *sm* [At: MARIAN, Î. 32 / Pl: *~i* / E: **boz²**] **1-2** (Șhp) Boz² (mic).

boziu *sm* vz **boz²**

bozoaie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. 48/9 / Pl: ~ / E: **boz¹** + *-oaie*] (Iuz) Zeitate păgână feminină.

bozoțel *sm* vz **bozățel**

bozumfla *vr* vz **bosumfla**

bozunar *sn* vz **buzunar**

bozuz *sm* vz **boțuț**

brac¹ *sn* [At: I. IONESCU, D. 370 / Pl: *~uri* / E: ucr **браку**] (Reg) **1** Parte proastă (și nefolositoare) care rămâne după ce se alege ceva. **2** (Spc; îs) *Cal de ~* Cal care nu mai e bun de nimic.

brac² *sm* [At: DEX² / Pl: *~aci* / E: fr **braque**] Câine de vânătoare cu părul scurt și cu urechile mari și blegi Si: *prepelicar.*

bracaci *sn* vz **brăcaci**

bracaj *sn* [At: DN³ / E: fr **braquage**] (Teh) Bracare.

bracare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: fr **braquage**] Rotire a părții mobile a unor sisteme tehnice pentru a fi duse sau orientate într-o anumită poziție sau direcție.

brace *sfp* [At: MARIAN, Î. 62 / V: **~aci** *smp* / E: lat **bracae**] (Buc; rar) Izmene.

brache *sf* vz **șabracă**

brachet *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg **bracket**] (Mrn) Guseu.

brachetă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr **braquet**] (Teh) Raport de multiplicare dintre pedalier și micul pinion al unei biciclete.

brachio- vz **brahio-**

braci *smp* vz **brace**

braclă *sf* vz **brâglă**

bracona *vi* [At: DEX² / Pzi: *~nez* / E: fr **braconner**] **1-2** A vâna sau a pescui ilegal.

braconaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr **braconnage**] **1-2** Practicare ilegală a vânatului sau a pescuitului.

braconier *sm* [At: DEX² / P: *~ni-er* / Pl: *~i* / E: fr **braconnier**] **1-2** Persoană care braconează (**1-2**).

bractă *sf* vz **brâglă**

bracteal, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~te-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **bractéal**] (Bot) De bractee.

bractee *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr **bractée,** lat **bractea**] Frunză erbacee sau membranoasă, verde sau divers colorată, care se află la baza florilor.

bracteolă *sf* [At: DEX² / P: *~te-o~* / Pl: *~le* / E: fr **bractéole**] (Bot) Bractee mică.

brad *sm* [At: NEGRUZZI, S. I. 308 / V: **bread** / Pl: *~azi* / E: alb **bradh, bredh**] **1** Denumire generică pentru arborii din familia coniferelor, caracterizați prin forma ascuțită și subțire a frunzelor care nu se veștejesc și prin fructele sub formă de conuri, întâlniți, mai ales, în zonele montane (*Hipuris vulgaris*) Cf *jnepen, molid, pin, silbă, smirdar, tisă.* **2** Lemn obținut prin tăierea coniferelor. **3** Exemplar din familia coniferelor tăiat și împodobit pentru sărbătorile de iarnă Si: *pom de Crăciun.* **4** (Pop; îs) *Casă de ~* Sicriu. **5** (Îs) *~ alb* Conifere cu coaja alburie, cu frunze mari, late, de culoare verde-închis, lucioase pe fața anterioară și cu două dungi alb-albăstrui pe fața posterioară Si: (Trs) *brad-nemeș, silhă* (*Abies alba, Abies pectinata*). **6** (Îc) **~roșu** sau **~negru** Molid. **7** (Reg; îc) **~ul-ciumei** Jnepen cu fructe mici (*Juniperus communis*) Cf *smirdar.* **8** Vârf sau crengi de conifere (sau de alți copaci) cu care se împodobește carul sau poarta casei miresei, în ajunul cununiei. **9** (Pex) Ajun al nunții și petrecere ce se face cu această ocazie la mireasă acasă. **10** (Îs) *Turtă ~* Turtă de pâine pe care o aduce fiecare fată în ziua de brad, la mireasă acasă. **11** (Art; șîs *hora ~ului*) Horă care se joacă acasă la mireasă în ajunul cununiei. **12** (Îas) Melodie după care se execută hora bradului (**11**). **13** Vârf sau crengi de brad (sau de alt copac) care se poartă înaintea mirilor când se duc la biserică să se cunune. **14** Vârf sau crengi de brad (sau de alt copac) care se poară înaintea decedaților necăsătoriți (sau se așază înaintea casei mortului). **15** (Bot; pan; reg) Coada-calului (*Equisetum arvense*). **16** Cusătură în formă de brazi. **17** Tip de țesătură. **18** Arbore din familia pinaceelor care crește în zona muntoasă, înalt de până la 50 m, cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de ace de culoare verde-închis, persistente, cu florile și semințele în conuri (*Abies alba*). **19** (Pgn) Conifer. **20** (Îs) *Apă de ~* Amestec de apă și ulei extras din frunze de pin, folosit pentru parfumarea încăperilor sau a apei de baie. **21** (Îas) Băutură alcoolică aromată cu esență din semințe de ienupăr.

bradă *sf* vz **brâglă**

bradford *sni* [At: DEX² / P: *bredford* / E: eg **bradford**] Sistem englezesc de clasificare a lânurilor, după calitate, în cifre care reprezintă numărul de sculuri obținute dintr-o livră de lână.

bradi- [At: DN³ / E: fr **brady-**] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Lent; **2** Rar.

bradiartrie *sf* [At: DEX² / P: *~di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr **bradyarthrie**] (Med) Bradilalie.

bradicardic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bradycardique***] (Med) **1** De bradicardie. **2** Care suferă de bradicardie.

bradicardie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***bradycardie***] Rărire normală sau patologică (sub 60 de pulsații) a ritmului cardiac.

bradichinezie *sf* [At: DEX² / S: *~ki~* / E: fr ***bradykinésie***] **1** (Psh) Încetinire generală a ritmului activității motrice. **2** (Med) Bradichinezie **(1)** a astronauților în timpul zborului cosmic datorată imponderabilității.

bradifagie *sf* [At: DN³ / E: fr ***bradyphagie***] (Med) Consum lent al hranei.

bradifazie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***bradyphasie***] Vorbire cu o încetinire anormală.

bradigeneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***bradygenese***] (Biol) Evoluție lentă a unor organisme.

bradilalie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***bradylalie***] Ritm lent de articulare a cuvintelor, întâlnit în unele boli nervoase Si: *bradiartrie*.

bradipepsie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***bradypepsie***] Digestie înceată.

bradipnee *sf* [At: DN³ / Pl: *~ei* / E: ***bradypnée***] (Med) Rărire anormală a mișcărilor respiratorii.

bradipsihie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***bradypsychie***] Ritm lent de desfășurare a proceselor psihice.

bradiseismic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~se-is~* / E: fr ***bradyséismique***] Referitor la fenomenul de oscilație lentă a scoarței terestre în regiunile vulcanice.

braditrofie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***bradytrophie***] (Med) Încetinire a proceselor metabolice.

brados *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-os*] (Mun) **1** Colac pentru ziua de Sfântul Toader și pentru ziua de Patruzeci-de-mucenici. **2** Zi de Patruzeci-de-mucenici.

bradt *sni* [At: DEX² / P: *brat* / E: eg ***bradt***] Semifabricat obținut prin tocarea fină a cărnii proaspete de vită, folosit la fabricarea salamurilor.

braftură *sf* vz ***praftură***

bragadir, ~ă *smf* vz ***brigadier***

bragagerie *sf* [At: COSTINESCU / V: ***brăgărie, brăhărie*** / Pl: *~ii* / E: ***bragagiu*** + *-erie*] **1** Local unde se prepară sau se vinde braga. **2** Meserie a bragagiului.

bragagiu *sm* [At: FILIMON, C. I, 610 / V: *~aha~* / Pl: *~gii* / E: ***bragă*** + *-agiu*] **1** Fabricant de bragă. **2** Vânzător de bragă. **3** (Iuz; îs) *Plan de ~* Proiect care eșuează.

bragă *sf* [At: LB / V: ***~ahă, ~aică*** / E: rs ***брага***] **1** (Rar) Orz măcinat care se întrebuințează la fabricarea berii. **2** (Îf *braică*) Rămășițe în urma fierberii rachiului de bucate. **3** (Îf *braha*) Bobală Si: *lături*. **4** Băutură răcoritoare preparată din zeamă de mei râșnit, fiert și fermentat sau din bucățile de pâine fermentate în apă. **5** (Iuz) Băutură preparată din apă și făină de mei sau de mălai care se bea în post drept ciorbă. **6** (Fam; îe) **Ieftin ca ~** Foarte ieftin.

braghilă *sf* vz ***braghină***

braghin¹ *sm* vz ***braghină***

braghin² *sm* vz ***băgrin***

braghină *sf* [At: JIPESCU, O. 53 / V: ***~gă, ~ilă, braghin¹*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Mun) Varietate de struguri de culoare galben-albă, roșie sau neagră, cu boabe puține, foarte gustoase, care se coace înaintea altor varietăți și din care se fabrică vinul roșu-deschis.

braglă *sf* vz ***brâglă***

brah- vz ***brahio-***

brahagiu *sm* vz ***bragagiu***

brahaiță *sf* [At: H III, 321 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Ciupercă fără picior de forma unui ou folosită, uscată, la oprirea sângelui.

brahalniță *sf* [At: I. CR. IV, 188 / Pl: *~țe* / E: ns cf *bârhaiu*] (Îvp) Femeie grasă și greoaie.

brahar *sm* vz ***bragagiu***

brahă *sf* vz ***bragă***

brahial, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***brachial***] **1** Care aparține brațelor. **2** Referitor la brațe.

brahialgie *sf* [At: DN³ / Pl: *~gii* / E: fr ***brachialgie***] (Meh) Durere a brațului.

brahianticlinal *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***brachyanticlinal***] (Bot) Anticlinal scurt.

brahiblast *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***brachyblaste***] (Bot) Ramură scurtă care produce și susține frunzele, florile sau fructele.

brahicatalectic [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***brachycatalectique***] **1-2** *sm, a* (Vers greco-latin) terminat printr-un picior având lipsă două silabe.

brahicefal, ~ă [At: MEHEDINȚI, G. F. 195 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***brachycéphale***] **1** *a* Care are țeasta capului aproape rotundă. **2** *smf* Ființă cu țeasta capului aproape rotundă. **3** *sm* Craniu aprape rotund.

brahicefalie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***brachycéphalie***] Însușire de a fi brahicefal **(1)**.

brahidactilie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E. fr ***brachydactylie***] (Med) Malformație congenitală caracterizată prin scurtimea degetelor.

brahilogie *sf* [At: DEX² / V: ***~hiol~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***brachylogie***] Tip de elipsă care constă în evitarea repetării unui cuvânt exprimat anterior.

brahio- [At: DN³ / P: *~hi-o* / S: *brachio-* / E: fr, it ***brachi(o)-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația **1** Scurt; **2** Îngust.

brahiocefalic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***brachiocéphalique***] Referitor la braț și la cap.

brahiologie *sf* vz ***brahilogie***

brahiopod *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***brachyopode***] **1** (Lpl) Clasă de nevertebrate marine cu cochilie bivalvă și cu brațe pe laturile gurii (*Brachiopoda*). **2** Animal din clasa brahiopodelor **(1)**

brahiotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***brachiotomie***] (Med) **1** Amputare a unui braț. **2** (Spc) Amputare a brațului unui fetus.

brahipnee *sf* [At: DN³ / Pl: *~ei* / E: fr ***brachypnée***] (Med) Respirație scurtă, sacadată.

brahisinclinal *sn* [At: DN³ / E: fr ***brachysynclinal***] (Glg) Sinclinal scurt.

brahistocronă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***brachystochrone***] (Fiz) Traiectorie pe care un corp ce se deplasează între două puncte date sub acțiunea gravitației realizează cel mai scurt timp.

brahma *sfi* [At: DEX² / E: ***Brahma*** (putra)] Rasă de găini grele (3,5–5,5 kg), originare din Asia, crescute în special pentru carne.

brahman [At: DA / V: (iuz) ***~amin, ~am~*** / Pl: *~i* / E: fr ***brahmane***] **1** *sm* Membru al castei sacerdotale, cea dintâi din cele patru caste ale Indiei, castă care se credea ieșită din capul lui Brahma. **2** *sm* Preot al lui Brahma. **3** *a* Brahmanic.

brahmanic, ~ă *a* [At: DA / V: ***brama~, ~ă*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***brahmanique***] **1** De brahmani **(1)**. **2-3** Privitor la brahmani sau la brahmanism.

brahmanism *sn* [At: DA / V: ***bram~*** / E: fr ***brahmanisme***] Religie antică indiană întemeiată pe Vede, al cărei zeu suprem era Brahma.

brahmin *sm* [At: DN³ / E: fr ***Brahmin***] Brahman.

brahni *vb* vz ***brehui***

brahoană *sf* [At: ȘEZ. II, 150/30 / Pl: *~ne* / E: ns cf ***bârhaiu***] Femeie înaltă, grasă și toantă.

brai *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ucr ***браж***] **1** (Mol și Buc) Pisălog de lemn, cu o lungime de peste un metru, rotund și gros cam de un lat de palmă, scrijelit, de obicei, la capăt, cu care se bate brânza în brebiță. **2** Drug de fier cu care se îndeasă făina în saci la moară.

braică *sf* vz ***bragă***

brain-drain *ls* [At: DN³ / E: amer ***brain-drain***] (Liv; rar) Emigrare în masă a savanților europeni spre Statele Unite și Canada.

brainstorming *sn* [At: DN³ / E: eg ***brainstorming***] Tehnică de stimulare a creativității individuale prin organizarea unor discuții libere pe o temă dată, în care fiecare spune ce-i trece prin minte.

braișvanț *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger ***Breitschwanz***] Blană mătăsoasă de calitate superioară obținută prin sacrificarea mielului înainte de naștere.

braman ***sm, a*** vz ***brahman***

bramanic, ~ă *a* vz ***brahmanic***

bramanism *sm* vz ***brahmanism***

bramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr ***brame***] Semifabricat obținut prin laminarea lingourilor de oțel, cu secțiunea dreptunghiulară sau pătrată, cu muchii rotunjite și cu suprafața striată sau punctată.

brambura *av* [At: DA / E: nct] (Fam) **1** Fără rost. **2** În dezordine.

brambureală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***bramburi*** + *-eală*] Debandadă.

bramburi [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***brambura***] **1** *vt* A încurca. **2** *vr* A umbla fără rost.

bramburire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bramburi***] Brambureală.

bramburit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***bramburi***] (Fam) **1** (D. oameni) Zăpăcit. **2** (D. obiecte) Aflat în dezordine.

bramin *sm, a* vz ***brahman***

brancardă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***brancard***] Targă pentru a transporta răniţii sau bolnavii, formată dintr-o pânză întinsă, fixată între două bare de lemn sau de metal.

brancardier, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *~di-er* / Pl: *~i,~e* / E: fr ***brancardier***] **1** Persoană care poartă brancarda. **2** Ostaş care ridică şi transportă răniţii cu brancarde, pe câmpul de luptă.

branchipus *smi* [At: DEX² / E: lat ***branchipus***] Crustaceu inferior din ordinul branhiopodelor, cu corpul gol, transparent, cu picioarele lăţite, întâlnit în bălţile temporare (*Branchipus stagnalis*).

branciog *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pământ calcaros, pietros, cu fertilitate slabă sau mijlocie.

brand *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***Brandt***] (Mil) **1** Aruncător de mine. **2** (Pex) Proiectil de aruncător de mine. **3** (Pfm) Pumn.

brandeburg *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***brande-bourg***] (Mpl) Şnururi sau găitane ce atârnă pe piept (mai ales la unele uniforme militare) ca podoabă.

brandy *sn* [At: DEX² / P: *brendi* / Pl: *~uri* / E: eg ***brandy***] Coniac.

branete *sm* [At: H XI, 5 / E: nct] (Reg) Strugure din specia crăcănatei, cu boabe dulci, negre-roşii Si: (reg) *pârcigan*.

branhi- vz ***branhio-***

branhial, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~hi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***branchial***] (Blg) De branhie.

branhie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: lat ***branchio***] Lamelă care aparţine unei serii ce formează aparatul respirator al animalelor acvatice.

branhio- [At: DN³ / P: *~hi-o-* / E: gr ***βραγχια***] Element prim de compunere cu semnificaţia: **1** De branhii. **2** Referitor la branhii.

branhiopod *sn* [At: DEX² / P: *~hi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***branchiopodes***] **1** (Lpl) Ordin de crustacee de apă dulce, cu corpul segmentat şi cu apendice toracice prevăzute cu o excrescenţă, care serveşte la respiraţie (*Branchiopoda*). **2** Animal din ordinul branhiopode (**1**).

branhiozaur *sm* [At: DEX² / P: *~hi-o~* / Pl: *~i* / E: ger ***Branchiosaurus***] Gen de amfibian din carboniferul superior, asemănător cu salamandra, care trăia în mlaştini.

branişte *sf* [At: (a. 1006) CUV. D. BĂTR. I, 152, ap. DA / Pl: *~* / E: bg ***браниште***] **1** Pădure rezervată spre păstrare Si: *apărătură, opritură, propitură*. **2** (Pgn) Pădure. **3** (Pop) Luncă împrejmuită de arbori. **4** (Reg; în trecut; îs) *~le domneşti* Loc de păşune şi fâneaţă care aparţinea domnitorilor Moldovei. **5** (Trs) Relaţie de dragoste (prohibită). **6** (Îvp; îe) **A avea ~** A face dragoste.

braniţă *sf* [At: CHEST. V, ap. DA ms / Pl: *~ţe* / E: nct] (Mol) Branişte.

branşa *vt* [At: CADE / Pzi: *~şez* / E: fr ***brancher***] **1** A face un branşament (de conductă). **2** A face legătura unui fir electric cu firul principal.

branşament *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***branchement***] (Teh) **1** Legătură între o conductă principală şi una secundară. **2** (Ccr) Porţiune de conductă care face legătura între conducta publică de distribuţie a apei potabile sau a gazului şi instalaţia interioară de apă sau de gaz a unui consumator. **3** (Îs) *~ electric* Racord electric.

branşă *sf* [At: SAHIA, U.R.S.S. 108 / V: (pop) *~şe* / Pl: *~şe* / E: fr ***branche***] **1** Ramură, sector, secţie în industrie, în negoţ, în meserii. **2** Domeniu de activitate. **3** Specialitate. **4** (Îla) **De ~** Specialist.

branşe *sf* vz ***branşă***

branţ *sn* [At: ZANNE, P. III, 30 / Pl: *~uri* / E: ger ***Brandshohle***] **1** Bucată de piele, de carton sau de plută care se aplică în interiorul încălţămintei, peste talpa propriu-zisă. **2** (Îvp; îe) **A pune** (cuiva) **~ul** A face pe cineva să tacă. **3** (Îvp; îae) A-şi bate joc de cineva.

bras¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***brasse***] Stil de înot în care înotătorul execută simultan cu mâinile şi cu picioarele mişcări largi, simetrice, sub nivelul apei.

bras² *sn* vz ***braţ²***

brasaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***brassage***] **1** Amestecare cu aer a vaporilor sau a picăturilor unui combustibil lichid înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. **2** Amestecare a făinii de malţ cu apă caldă pentru a se obţine mustul de bere. **3** (Mrn) Braţare.

brasardă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***brassarde***] **1** Fâşie de pânză sau de stofă care se trece în jurul braţului pentru a indica funcţia sau calitatea cuiva. **2** Parte a armurii care protejează braţul.

braserie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***brasserie***] **1** Local în care se servesc preparate culinare, specialităţi de patiserie şi de cofetărie, băuturi alcoolice (fine) şi răcoritoare, cafea etc. **2** Personal al unei braserii (**1**). **3** Clienţi ai unei braserii (**1**). **4** Berărie.

brasero *sn* [At: DN³ / E: fr, sp ***brasero***] Recipient metalic portativ folosit pentru încălzit.

brasieră *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 295 / P: *~si-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***brassière***] Obiect de lenjerie de copil sau de femeie, fără mâneci, care acoperă pieptul.

brasist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~işti, ~e* / E: ***bras*** + *-ist*] Înotător sportiv în stilul bras.

braslă *sf* vz ***breaslă***

braşoavă *sf* [At: CREANGĂ, P. 252 / Pl: *~ve* / E: ***Braşov***] **1** Minciună. **2** (Îvp; îe) **A fi bun de ~ve** A fi bun de rele. **3** (Îae) A fi mincinos.

braşon *sn* vz ***barşon***

braşovean, ~ă [At: GHICA, S. XIV / Pl: *~eni, ~ence* / E: ***Braşov*** + *-ean*] **1** *smf* Locuitor din Braşov. **2** *smf* Persoană născută (şi crescută) în Braşov. **3** *a* Care aparţine oraşului Braşov. **4** *sm* (Înv) Negustor din zona Braşovului. **5** *sm* (Reg) Vânt nedefinit mai îndeaproape. **6** *sf* (Reg) Căruţă sau trăsură mare cu coviltir Cf *chervan*. **7** *sf* (Reg) Dans popular din zona Braşovului. **8** Melodie după care se execută braşoveana (**7**).

braşoveancă [At: CONTEMPORANUL V, I 202 / Pl: *~ence* / E: ***Braşov*** + *-eancă*] Braşoveană.

braşovelnic, ~ă *a* [At: ZANNE, P. VI, 460 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Braşov*** + *-elnic*] (Rar; îe) **A fi ~** A fi bun de rele.

braşovenesc, ~ească *a* [At: (a. 1823) URICARIUL V, 58/12 / Pl: *~eşti* / E: ***braşovean*** + *-esc*] **1** (Înv; d. mărfuri) Care provine din Braşov. **2** Care este specific zonei Braşovului.

braşoveneşte *av* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 48 / E: ***braşovean*** + *-eşte*] **1** În mod exagerat. **2** În felul în care se joacă braşoveanca. **3** În felul braşovenilor.

braşovenie *sf* [At: MEHEDINŢI, P. 12 / Pl: *~ii* / E: ***braşovean*** + *-ie*] (Înv) **1** Marfă care provine din Braşov. **2** Prăvălie în care se vindeau braşovenii (**1**).

brat *sm* [At: ANON. CAR. / V: *~ă* / Pl: *~aţi* / E: vsl ***братъ***] **1** (Slm) Frate. **2** (Reg) Frate mai mare Cf *bade*.

brată *sm* vz ***brat***

bratic *sn* [At: H XI, 132 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape.

braţ¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/2 / Pl: *~e* şi (înv) *~ă* / E: lat ***brachium***] **1** Segment al membrului superior cuprins între cot şi umăr. **2** Parte de la umăr până la încheietura mâinii Si: *mână*. **3** (Îe) **A ţine** (sau **a lua** ori **a cuprinde** etc.) **în ~e** A strânge pe cineva la piept, încrucişând braţele în jurul său. **4** (Fig; îe) **A ţine pe cineva în ~e** A favoriza pe cineva. **5** (Îlav) (**~**) **la ~** (sau **de ~**) Cu braţul trecut pe sub braţul altcuiva. **6-7** (Îe) **A da** (sau **a oferi, a lua** cuiva) **~ul** A trece braţul (**1**) sub braţul cuiva spre a-l conduce sau a fi condus. **8** (Îe) **A duce** pe cineva **de ~** (sau **la ~**) A sprijini pe cineva, ducându-l de braţ (**1**). **9-10** (Îe) **A primi cu ~ele deschise** A primi (sau a aştepta pe cineva) cu mare plăcere. **11-12** (Îe) **A fi ~ul (drept al) cuiva** A fi sau a ajunge omul de încredere al cuiva. **13** (Îe) **A ajunge**

(sau **a aduce, a arunca pe cineva) în ~ele cuiva** A ajunge (sau a lăsa pe cineva) la discreția cuiva. **14** (Îe) **A sta cu ~ele încrucișate** A nu se implica. **15** (Îae) A nu face nimic. **16** (Îe) **A fi cu ~ele legate** A nu putea face nimic. **17** (Fig; lpl; șîs *~e de muncă*) Muncitori. **18** (Pex) Cantitate care se poate cuprinde și duce în brațe. **19** (Pan) Părți ale obiectelor care, prin forma, poziția sau funcția lor, se aseamănă cu brațele omului. **20** (Lpl) Cei patru stâlpișori înfipți în tălpile războiului de țesut în care se sprijină sulurile Si: *furci, mâini, picioare de sul, stâlpi*. **21** (Lpl; lrț) Lemne verticale unite în partea de sus cu arțarul și în partea de jos cu vetalele Si: *băteli, bete, brățare, fălcele, fofeze, lopățele, mănuși, mâ(i)ni, speteze*. **22** (Lpl) Lemne orizontale care leagă podul coșului morii Si: *chingi, corzi, curmezișuri, legătura-brâului, speteze, stinghii*. **23** (Lpl) Cele două lemne verticale ale ferăstrăului Si: *condace, cotoaie, craci, margini, mâini, mânere, pervazuri, speteze*. **24** Coadă a cleștelui. **25** Loitre a căruții. **26** Mâini ale grapei. **27** (Lpl) Cele două lemne de care se apucă targa Si: *mânuri*. **28** (Lpl) Cele două stinghii verticale ale oloiniței. **29** (Lpl) Stinghii din care se compune războiul de rogojini. **30** (Lpl) Stinghii ale caprelor de la podul caselor. **31** (Lpl) Stinghii de care atârnă polița scrânciobului Si: *holobe, spițe*. **32** Element solid al unui sistem tehnic, solidar sau articulat la un capăt cu sistemul respectiv și care servește la preluarea unei sarcini sau la transmiterea unei mișcări. **33** Parâmă legată la capătul unei vergi și care servește la manevrarea laterală a acesteia. **34** Distanță de la un punct fix la linia de acțiune a unei forțe. **35** Ramificație a cursului principal al unei ape curgătoare. **36** (Îs) ~ *mort* Ramificație părăsită a unei ape, alimentată numai la revărsări.

braț² *sn* [At: LTR² / V: ***bras²*** / Pl: ? / E: eg ***brace,*** fr ***bras***] (Mrn) Manevră folosită la orientarea orizontală a unei vergi, pentru ca velele să aibă o anumită poziție față de direcția vântului.

brața *vt* [At: DN³ / Pzi: *~țez* / E: fr ***braser***] (Mrn) A orienta vergile unui velier astfel încât velele să aibă o anumită poziție față de direcția vântului.

brațare *sf* [At: LTR² / Pl: *~țări* / E: ***brața***] (Mrn) Orientare a vergilor unui velier Si: *brasaj* Cf *brața*.

brațet *sm* vz ***brațetă***

brațetă *sfs* [At: PANN, P. V. II, $115/_{5}$ / V: *~țet sm* / Pl: *~te* / E: ***braț*** + *-etă*] (Pfm; îe) **A merge, a fi** (cu cineva) sau **a lua** (pe cineva) **la** (sau **de**) ~ A merge, a fi (cu cineva) sau a lua (pe cineva) la (sau de) braț.

brauă *sf* vz ***bravă***

braunit *sn* [At: DN³ / P: *brau~* / Pl: *~e* / E: fr ***braunite***] Oxid natural de mangan.

brav, ~ă [At: ALECSANDRI, P. II, 110 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***brave***] **1** *a* Viteaz. **2** *sm* (Îvr) Asasin plătit.

brava¹ *i* vz ***bravo***

brava² *vi* [At: NEGRUZZI, S. I, 289 / Pzi: *~vez* / E: fr ***braver***] **1** A se împotrivi bărbătește unei primejdii. **2** A provoca (pe cineva) prin vorbe cutezătoare. **3** A se expune inutil unei primejdii Si: *a sfida*.

bravadă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***bravade***] **1** Provocare cutezătoare. **2** Sfidare.

bravă *sf* [At: JAHRESBER. III, 314 / V: ***brauă*** / Pl: ***bravi*** / E: srb ***brava***] (Reg) Broască a ușii.

bravisimo *i* [At: (a. 1799), ap. GCR II, 170 / E: it ***bravissimo***] Aprobare entuziastă (însoțită de aplauze) Si: *excelent, minunat*.

bravo *i* [At: (a. 1799) BERTOLDO, ap. GCR / V: ***brava¹***, ***~s*** / E: it ***bravo***] **1-3** Exclamație de aprobare (totală), de laudă sau de apreciere (însoțită de aplauze) Si: *excelent, minunat*.

bravos *i* vz ***bravo***

bravură *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 203_{12} / Pl: *~ri* / E: fr ***bravoure***] **1** Vitejie. **2** Faptă vitejească.

braz *s* vz ***breaz***

brazdă *sf* [At: CIHAC II, 27 / V: ***breazdă*** / Pl: *~de* / E: vsl ***бразда***] **1** Fâșie de pământ (răsturnată) lucrată cu plugul. **2** Recoltă strânsă de pe brazdă. **3** (D. vite de jug; îla) **Din** (sau **de**) ~ Din dreapta. **4** (Pfm; îe) **A** (se) **da** sau **a aduce** (**pe cineva**) **la** (sau **pe**) ~ A aduce pe cineva pe drumul cel bun. **5** (Fig; îae) A deveni harnic și serios. **6** (Fig) Dâră. **7** (Pex) Hotar (însemnat cu o brazdă (**1**)) Vz *graniță*. **8** (Pan; Mol) Bucată de pământ (cu iarbă cu tot) Si: *glie*. **9** (Reg) Bucată de pământ luată cu un hârleț. **10** (Pan) Rând cosit de iarbă, de grâu etc. Si: *polog*. **11** (Pan) Strat (de legume sau de flori) Cf *răzor*. **12** (Îs) ~ *de udare* Element provizoriu al sistemului de irigație, prin care apa este adusă la rădăcina plantelor. **13** Crestătură. **14** (Fig) Cută a feței. **15** (Fig) Rid.

brazilian, ~ă [At: DEX² / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Brazilia*** + *-an*] **1-2** *smf* Persoană care locuiește în Brazilia sau este originară de acolo. **3** *smp* Populația care trăiește în Brazilia. **4-5** *a* Care aparține Braziliei sau brazilienilor. **6-7** *a* Referitor la Brazlia sau brazilieni.

brazură *sf* [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: fr ***brasure***] Lipitură făcută cu un aliaj al cărui punct de topire este mai înalt de 400°C.

brăbănoc *sm* vz ***brebenoc***

brăbin *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Plantă ierboasă cu flori galbene Si: *colțu-lupului* (*Bunias orientalis*).

brăcaci *snm* [At: DA ms / V: ***brac~*** / Pl: *~ace, ~căci* / E: nct] (Reg) **1** Un fel de căldare (de o vadră) spoită, folosită pentru cărat apa sau pentru fierberea bucatelor. **2** Conținut al unui brăcaci. **3** Căldare împreună cu conținutul.

brăcăcel *sn* [At: H II, 245 / Pl: *~e* / E: ***brăcaci*** + *-el*] (Reg) **1-2** (Șhp) Brăcaci (mic). **3** Conținut al unui brăcăcel. **4** Căldare împreună cu conținutul.

brăcăcică *sf* [At: JAHRESBER. IX, 225 / Pl: *~ici* / E: ***brăcaci*** + *-ică*] (Reg) **1-2** (Șhp) Vas (mic) pentru cărat apă. **3** Conținut al unei brăcăcici. **4** Vas împreună cu conținutul.

brăcăcie *sf* [At: H II 285 / Pl: *~ii* / E: ***brăcaci*** + *-ie*] (Reg) **1** Tingire de aramă, strâmtă la gură și largă jos. **2** Conținut al unei brăcăcii (**1**). **3** Vas împreună cu conținutul.

brăcele *sf* vz ***brăcire***

brăcie *sf* [At: VICIU, GL. 21 / Pl: *~i* / E: lp****brac***] (Reg) Brăcire.

brăcier *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 66 / Pl: *~e* / E: ***brăcie*** + *-er*] (Reg) Brăcire (**1**).

brăcile *sfp* vz ***brăcire***

brăcinar *smn* [At: LM / V: ***bărci~, breci~, brici~*** / Pl: *~e, ~i* / E: ***brăcire*** + *-ar*] **1** Ață (șiret, sfoară, curea) care se bagă prin îndoitura de sus a izmenelor (a ițarilor sau cioarecilor) spre a le putea strânge pe mijloc Si: *brâneț* (**1**), *brânișor* (**3**). **2** (Pop; îe) **A fi tare în ~** A fi bogat. **3** (Pop; îe) **A-l ține ~ul** A avea curaj. **4** (Pex) Splină a calului. **5** Vergea de fier care unește coarnele plugului pentru a le întări.

brăcină *sf* vz ***brăcire***

brăcinăriță *sf* [At: LB / V: ***brici~*** / Pl: *~țe* / E: ***brăcinar*** + *-iță*] (Înv) **1** Îndoitură de sus de la izmene (sau de la cioareci) prin care trece brăcinarul Si: *bată, betelie, bantă, bartă*. **2** Bețișor crestat la capăt, cu care se introduce brăcinarul în betelie.

brăcir̆ă *sf* vz ***brăcire***

brăcire *sf* [At: JAHRESBER. III, 277 / V: ***~cir̆ă, brecir, ~cile, ~cină, ~cele*** / Pl: *~ri, ~ile* / E: lp ***brăcele***] **1** (Mpl) Brâu îngust pentru încins, țesut din lână și purtat atât de bărbați, cât și de femei. **2** (Pan; lpl) Lănțușuri care leagă codirla de car.

brăciri *ssp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Iarbă albă (*Phalaris arundinacea*).

brăclă *sf* vz ***brâglă***

brăcui *vt* [At: ȘEZ. V 39/2 / Pzi: *~iesc* / E: ucr ***бракувати***] (Reg) **1-2** A selecta și separa lucrurile (obiectele, părțile) bune de cele rele. **3** (Pex) A răvăși. **4** (Pex) A deteriora.

brăcuire *sf* [At: I. IONESCU, D. 172 / Pl: *~ri* / E: ***brăcui*** + *-re*] (Reg) **1-2** Selectare și alegere a părților bune de cele rele Si: *brăcuit* (**1**), *brăcuitură*. **3** Răvășire. **4** Deteriorare.

brăcuit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brăcui***] (Reg) **1-4** Brăcuire (**1-4**).

brăcuit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***brăcui***] (Reg) **1** Selectat². **2** Deteriorat.

brăcuitură *sf* [At: I. IONESCU, D. 172 / Pl: *~ri* / E: ***brăcui*** + *-tură*] (Reg) **1-4** Brăcuire (**1-4**).

brădac *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~aci* / E: ***brad*** + *-ac*] (Bot; reg) **1** Brad. **2** Coada-calului.
brădaică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ici* / E: ***brad*** + *-aică*] (Bot; reg) **1** Brad. **2** Molid.
brădan *sm* [At: MARIAN, T. 46 / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-an*] (Pop; aug) Brad stufos.
brădancă *sf* [At: N. REV. R. IV, 74 / Pl: *~nce* / E: ***brad*** + *-ancă*] **1-2** (Pop) Rudă (sau prietenă) a miresei care ia parte la petrecerea și la hora bradului.
brădaniță *sf* vz ***bădaniță***
brădănaș *sm* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~i* / E: ***brădan*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Brăduț **(1-2)**.
brădățel *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***brădet*** + *-el*] **1-2** (Reg) Brădet mic sau tânăr. **3** (Bot; reg) Coada șoricelului. **4** (Bot; Mar) Părul porcului (*Juncuc compressus*).
brădău *sm* [At: MARIAN, T. 7 / Pl: *~ăi* / E: ***brad*** + *-ău*] (Pop; aug) Brad mare (și solid).
brădet *sn* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. I, 243 / Pl: *~uri* / E: ***brad*** + -et] **1** Mulțime de brazi Si: (reg) *brădinici*, *brădiniș*, *brădiș* **(1)**. **2** Pădure de brazi. **3** (Rar) Familie a coniferelor. **4** (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.
brădeț *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-eț*] **1-2** (Șhp) Brăduț **(1-2)** (frumos) Si: *brădișcan* **(3-4)**, *bräducean* **(3-4)**, *brădui* **(3-4)**, *brădușcan* **(3-4)**, *brăduț* **(6-7)**.
brădifică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Tuie (*Thuja orientalis*).
brădinici *sn* vz ***brădiș***
brădiniș *sn* vz ***brădiș***
brădioară *sf* [At: DA ms / P: *~di-oa~* / P: *~re* / E: ***brad*** + *-ioară*] (Orn; reg) Ieruncă.
brădiș [At: VLAHUȚĂ, D. 52 / V: ***~iniș***, ***~inici*** / Pl: *~uri*, *~e*, *~i* / E: ***brad*** + *-iș*] **1** *sn* Brădet **(1)**. **2** *sm* (Bot) Cosor. **3** *sm* (Bot; șîc **~galben**) Peniță. **4** *sm* (Bot; reg) Ferigă.
brădișcan *sm* [At: TURCU, E. 202 / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-ișcan*] **(1-2)** Brăduț **(1-2)**. **3-4** Brădeț **(1-2)**.
brădișor *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-ișor*] **1-2** Brăduț **(1-2)**. **3** (Spc) Brad mic ce se pune pe acoperișul caselor în construcție. **4** (Pop; pex) Șomoiog de paie sau de fân care se pune pe acoperișul caselor în construcție pentru a le apăra de rele. **5** Jneapăn (*Juniperus communis*). **6** (Pan) Diverse plante care se aseamănă cu bradul mic. **7** Plantă mică, ierboasă (*Lycopodium selago*) Si: *cornișor-de-munte* Cf *cornișor*, *pedicuță*. **8** (Bot; reg) Barba ursului (*Equisetum arvense*). **9** (Bot; reg) Pedicuță (*Lycopodium clavatum*).
brădoaică *sf* [At: PAMFILE, I. C. 165-166 / Pl: *~ice* / E: ***brădoaie*** + *-că*] (Reg) Putină mai mică.
brădoaie *sf* [At: I. IONESCU, M. 368 / Pl: *~* / E: mg ***budny***] (Reg) **1** Vas de lemn. **2** (Bot) Brad.
brăducean *sm* [At: JAHRESBER. VIII, 81 / Pl: *~eni* / E: ***brad*** + *-ucean*] **1-2** (Șhp) Brăduț **(1-2)**. **3-4** Brădeț **(1-2)**.
brădui *sm* [At: IL. CHENDI, SĂM. II, 232 / Pl: *~* / E: ***brad*** + *-ui*] **1-2** Brăduț **(1-2)**. **3-4** Brădeț **(1-2)**.
brăduiță *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~țe* / E: ***brad*** + *-(u)iță*] (Bot; reg) Pin negru (*Pinus nigra*).
brădulă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ***brad*** + *-ulă*] (Reg) Bâtă mare de lemn.
brădulet *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 158 / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-ulet*] **1-2** (Șhp) Brăduț **(1-2)**. **3** (Reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape. **4** (Pan; Trs) Cusături pe mânecile iei. **5** Colac împletit care se face în ziua de Sfântul Toader și în ziua de Patruzeci-de-Mucenici.
brăduliță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~țe* / E: ***brad*** + *-(ul)iță*] (Bot; reg) Tuie.
brădușcan *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-uș* + *-can*] **1-2** (Șhp) Brăduț **(1-2)**. **3-4** Brădeț **(1-2)**.
brădușcare *sm* [At: TURCU, E. 202 / Pl: *~ri* / E: ***brad*** + *-uș* + *-care*] **1-2** (Șhp) Brăduț **(1-2)**. **3** (Pop) Tip de țesătură.
brădușor, ~oară *smf* [At: BORZA, D. / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***brad*** + *-(uș)or*] (Bot; reg) Otrățel de apă (*Utricularia vulgaris*).
brăduț *sm* [At: MARIAN, Î. 105 / Pl: *~i* / E: ***brad*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Brad (mic) Si: *brădișor* **(1-2)**, *brădulet* **(1-2)**, (reg) *brădăuaș* **(1-2)**, *brădișcan* **(1-2)**, *brăducean* **(1-2)**, *brădui* **(1-2)**, *brădușcan* **(1-2)**, *brădușcare* **(1-2)**. **3** (Bot; reg) Brădișor **(6)**. **4** (Bot; reg; îc) **~ de apă** Coada calului (*Hippuris vulgaris*). **5** (Bot; reg; îc) **~ de pârleală** Coacăză (*Bruckenthalia spiculifolia*). **6-7** Brădeț **(1-2)**.
brăgan *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Salcâm (*Robinia pseudocacia*).
brăgărie *sf* vz ***bragagerie***
brăhărie *sf* vz ***bragagerie***
brăhni *vi* vz ***brehni***
brăhnit *sn* [DA ms / Pzi: *~uri* / E: ***brăhni***] **1** Sunet răgușit și sacadat de spaimă scos de căprioare. **2** Scoatere de brăhnituri **(1)**.
brăilean, ~ă [At: JIPESCU, O. 35 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***Brăila*** + *-ean*] **1** *a* Care este din Brăila. **2** *a* Care aparține Brăilei. **3-4** *smf* Persoană care s-a născut sau locuiește în Brăila. **5** (Reg) *sm* Vânt care bate în zona Brăilei. **6** *sf* (Reg) Plantă care crește pe la poalele munților și este întrebuințată în medicina populară. **7** *sf* (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **8** *sf* (Reg) Melodie după care se execută brăileana **(7)**.
brăileancă *sf* [At: DA / Pl: *~ce* / E: Brăila + *~eancă*] **1-2** Brăileană **(3-4)**. **3** (Bot; reg) Răchitan (*Lythrum salicaria*). **4** (Bot; reg) Jale de câmp (*Salvia nemorosa*). **5-6** Brăileană **(7-8)**.
brăncuță *sf* vz ***brâncuță***
brăni *vt* [At: CANTEMIR, HR. 98/17 / E: vsl ***бранити***] (Rar) A opri.
brăniștar *sm* vz ***brăniștear***
brănișteancă *sf* [At: H IV, 159 / Pl: *~tence* / E: ***Braniște*** (sau ***Brănești***) + *-eancă*] (Reg) **1-2** Dans popular din Braniște (sau Brănești). **3-4** Melodie după care se execută brănișteanca **(1-2)**.
brăniștear *sm* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XII, 210 / V: ***brăniștar*** / Pl: *~i* / E: ***braniște*** + *-ar*] (Înv) **1** Slujitor însărcinat cu paza. **2** Persoană care administra braniștea domnească.
brănui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] A impregna cu grăsimi topite pieile tăbăcite, pentru a le face mai elastice, mai suple, mai rezistente și impermeabile.
brăslaș *sm* vz ***breslaș***
brătac *sf* vz ***brotac***
brătălui *vr* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ns cf *bărătui*] (Reg) A se căzni fără spor.
brătăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***brătălui***] (Reg) Căznire zadarnică Si: *brătăluit*[1].
brătăluit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brătălui***] Brătăluire.
brăterat *am* [At: H IX, 41 / Pl: *~ați* / E: nct] **1-2** (Reg; d. boi) Pătat sau vărgat (alb cu negru).
brățar *sn* vz ***brățară***
brățară *sf* [At: BIBLIA (1688) 16[b] / V: (înv) ***~țar***, ***~țea***, ***~țare*** / Pl: *~țări* / E: lat ***brachiale***] **1** Podoabă de metal (prețios) sau din alte materiale, în forma unei verigi, purtată pe braț sau la încheietura mâinii (ori a piciorului). **2** (Aht; pan) Ornament în formă de brățară care înconjoară o coloană. **3** (Pan) Verigă de metal în formă de brățară care se aplică unui obiect spre a-l întări, a-l lega sau a-l prinde de alt obiect. **4** (Pex) Bandă la mâneca cămășii (cusută cu flori) Cf *fodor*, *manșetă*, *pumnaș*. **5** (Reg) Ciupag. **6** (Teh) Piesă de metal din una sau mai multe bucăți care se strâng în jurul altor piese pentru a le fixa.
brățare *sf* vz ***brățară***
brățăruie *sf* [At: LM / Pl: *~ui* / E: ***brățară*** + *-uie*] **1-2** (Șhp) Brățară (mică).
brățărușă *sf* [At: CDDE ap. DA / Pl: *~șe* / E: ***brățară*** + *-ușă*] **1-2** Brățăruie **(1-2)**.
brățăruță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: ***brățară*** + *-uță*] **1-2** Brățăruie **(1-2)**.
brățea *sf* vz ***brățară***

brătesc, ~ească a [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: *brat* + *-esc*] (Iuz) Monahal.

brăți vr [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: rs **брати**] (Iuz) A se călugări.

brătic sn [At: DA / Pl: ? / E: *brat[1]* + *-ic*] Braț mic.

brățire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *brăți*] (Iuz) Călugărire.

brățit[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *brăți*] (Iuz) Călugărire.

brățit[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *brăți*] (Iuz) Călugărit[2].

brățiș av [At: DDRF / E: *braț[1]* + *-iș*] Corp la corp Cf *îmbrățișa*.

brățișel sn [At: I. CR. III, 151 / Pl: *~e* / E: *braț[1]* + *-ișel*] **1-2** (Șhp) Braț (mic).

brățișor sn [At: BIBLIA (1688), 373_{12} / Pl: *~oare* / E: *braț[1]* + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Braț (mic) Si: (reg) *brățucă* **(1-2)**.

brățoi sn [At: LM / Pl: *~oaie* / E: *braț[1]* + *-oi*] **1-2** Braț mare (sau lung).

brățucă sf [At: MARIAN, SA. 31 / Pl: *~uci* / E: *braț[1]* + *-ucă*] **1-2** (Reg; șhp) Braț (mic).

brăzda vt [At: (a. 1703) URICARIUL XVI, 45 / V: *~di, ~dui, brez~, brezdui* / E: *brazdă*] **1** A trage brazde (cu plugul). **2** (Pan; d. roată, corabie etc.) A lăsa urme sau dâre. **3** (În legătură cu fața) A rida. **4** (Spc; îe) **A trage întâia ~dă** A face începutul. **5** (Fig; îvp) A atinge (pe cineva) cu vorba Si: *a ofensa*.

brăzdar sn [At: DA / Pl: *~e* / E: *brazdă* + *-ar*] **1** Fier al plugului care trage brazdele în pământ. **2** Parte la mașinile de semănat care introduce semințele în pământ.

brăzdare sf [At: DA / Pl: *~dări* / E: *brăzda* + *-re*] **1** Tragere de brazde cu plugul Si: *brăzdat[1]* **(1)**, *brăzdătură* **(2)**. **2** Lăsare de dâre în urma roților, a corăbiilor etc. Si: *brăzdat[1]* **(2)**, *brăzdătură* **(3)**. **3** Ridare.

brăzdat[1] sn [At: MDA / Pl: *~uri* / E: *brăzda*] **1-2** Brăzdare **(1-2)**.

brăzdat[2], ~ă a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: *brăzda*] **1** Arat (cu plugul). **2** Care este marcat de urme Vz *brăzda*. **3** Ridat.

brăzdător, ~oare sf [At: H II, 207 / Pl: *~ori, ~oare* / E: *brăzda* + *-tor*] (Reg; îs) *Fier ~* Brăzdarul plugului.

brăzdătură sf [At: DA / Pl: *~ri* /E: *brăzdat* + *-ură*] **1** Brazdă **(1)**. **2-3** Brăzdare **(1-2)**. **4** (Pex) Adâncitură.

brăzdi v vz *brăzda*

brăzdișoare sfp [At: H VII, 393 / E: *brazdă* + *-ișoare*] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

brăzdiță sf [At: GOROVEI, C. 40 / Pl: *~țe* / E: *brazdă* + *-iță*] **1-2** (Șhp) Brazdă (mică). **3** (Reg; îc) **De-a ~ța** (sau **~țele**) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

brăzdoi sn [At: LM / Pl: *~oaie* / E: *brazdă* + *-oi*] (Reg) Brazdă rezultată din devierea brăzdarului.

brăzdui v vz *brăzda*

brăzduire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *brăzdui*] **1-3** (Rar) Brăzdare **(1-3)**.

brăzduit, ~ă a [At: DA ms / P: *~du-it* / V: *brez~, ~ă* / Pl: *~iți, ~e* / E: *brăzdui*] Brăzdat[2].

brăzduță sf [At: I. APOLZAN, U. 15 / Pl: *~țe* / E: *brazdă* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Brazdă (mică).

brâdă sf [At: H IX 123 / Pl: *~de* / E: nct] (Îrg) Fel de brânză nedefinit mai îndeaproape.

brâglar sn [At: DAMÉ, T. 135 / V: *~e* / E: *brâglă* + *-ar*] (Bot; reg) Arțar (*Acer compesties*).

brâglare sf vz *brâglar*

brâglă sf [At: PAMFILE, I. C. 273 / V: *bârgă, bârlă, bractă, bradă, braglă, brăclă* / Pl: *~le* / E: nct] (Țes) **1** Vătală. **2** (Pop; îe) **A se pune la ~le mari** A se apuca de treabă grea.

brâhci v vz *brehui*

brâhni v vz *brehni*

brâie sf vz *brei*

brâier sn [At: H X, 261 / Pl: *~e* / E: *brâie* + *-ar*] (Înv) Tipar de brâie.

brânar sm [At: MARDARIE, L. 2589 / Pl: *~i* / E: *brâne* + *-ar*] (Înv) **1** Fabricant de brâne. **2** Negustor de brâne.

brânaș sn [At: GRAIUL I, 18 / Pl: ? / E: *brână* + *-aș*] (Pop) Brână mică.

brână sf [At: ODOBESCU, S. II, 503 / Pl: *~ne* / E: *brâu*] (Înv) Brâu **(6)**.

brâncariță sf [At: MAT. FOLK. I, 702 / Pl: *~țe* / E: *brâncă[2]* + *-ariță*] (Bot; reg) **1** Brâncă[2] **(2)**. **2** Buruiană galbenă și lată, care crește pe copacii de talie mare.

brâncă[1] sf [At: CANTEMIR, IST. 153 / V: *~nci sm, ~ngă* / Pl: *~nci* / E: lat *branca*] **1** (Reg) Parte de jos a picioarelor animalelor Cf *labă*. **2** (Bot; îc) **~ca-porcului, ~porcească** Buberic (*Scrophularia nodosa*). **3** (Bot; Buc; îac) Cinsteț. **4** (Bot; îc) **~ursului, ~pământului** Crucea-pământului (*Heracleum Sphondylium*). **5** (Bot; îac) Pedicuță (*Lycopodium clavatum*). **6** (Bot; îc) **~mâței** Crucea-pământului (*Atennaria dioica*). **7** (Pex; reg) Mână. **8** (Pex; reg) Pumn (ca unitate de măsură). **9** (Îlav) **Pe ~nci** (sau **în patru ~ci**) În patru labe. **10** (Pfm; îe) **A cădea** (sau **a da**) **în** (sau **pe**) **~nci** A cădea (cu fața) la pământ (istovit de oboseală sau în semn de închinare). **11** (Ave; îf *~nci*) Direct. **12** (Îlv) **A da ~ci** A împinge. **13** (Fig; îal) A îndemna. **14** (Pan; reg) Arătător al orologiului. **15** (Înv) Mănușă de fier care servea ca instrument de tortură. **16** (Reg) Săgeată (ca un mic stâlp) la intrarea caselor Si: *bold*. **17** Parte a războiului. **18** (Pfm; îe) **A munci** (sau **a lucra**) **pe** (sau **în**) **~nci** A munci până la istovire. **19** (Pfm; îe) **A-i da inima ~nci** A simți un imbold pentru (a face) ceva.

brâncă[2] sfs [At: ECONOMIA, 102 / E: ns cf srb *brnka*] **1** (Pop) Boală de vite și de porci manifestată prin umflături la gât și la cap. **2** Plantă ierboasă fără frunze, cu flori verzui sau alburii care formează spice cărnoase și crește pe soluri sărate și care se întrebuințează ca medicament contra brâncii[2] **(1)** Si: *brâncariță, gușteriță, iarba-porcului, iarbă-sărată* (*Salicornia herbacea*). **3** (Med; pop) Bubă ascunsă care afectează oasele picioarelor, mâinilor și capului Si: *bubă, orbalț*. **4** Ciupercă cu pălăria întinsă și răsfrântă, prevăzută cu peri aspri (*Stereum hirsutum*).

brâncălău, ~laie a [At: GOROVEI, C. 237 / Pl: *~ăi, ~aie* / E: *brâncă[1]* + *-ălău*] (Reg) Care are brânci[2] **(3)** mari Si: *brâncovan*.

brânci sm vz *brâncă[1]*

brânciog sn [At: ODOBESCU, S. III, 565 / Pl: ? / E: nct] (Glg) Pământ pietros.

brânciș av [At: DA / E: *brânci* + *-iș*] Pe brânci.

brâncișor sm [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: *brâncă[1]* + *-ișor*] (Reg) Impuls ușor.

brâncovan, ~ă a [At: GOROVEI, C. 237 / Pl: *~i, ~e* / E: *brâncă[1]* + *-ovan*] (Reg) Brâncălău.

brâncovancă af [At: DA / Pl: *~ce* / E: *brâncovană* css] (Reg) Brâncovană.

brânculiță sf [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: *brâncă[1]* + *-uliță*] **1** (Pfm) Mână. **2** (Reg) Bubolnic (*Sisymbrium officinale*).

brâncuță sf [At: LM / V: *brân~, bruncruț, bruncuț, brun~* / Pl: *~țe* / E: *brâncă[1]* + *-uță*] (Reg) **1-2** Brâncă (mică). **2** (Bot; îc) **~a-voinicului** Voinicică (*Sisimbrium austriacum*). **3** (Bot; îc) **~de-pisică** Sulițică (*Dorycnium herbaceum*). **4** (Bot) Planta ierboasă *Sisymbrium officinale* Si: *frunza-voinicului, samcuță*. **5** (Bot) Rapiță sălbatică (*Brassica napus*). **6** (Bot; șîs ~ *voinicească, brun~ de apă*) Năsturel (*Nasturtium officinalis*). **7** (Bot) Bobilnic (*Orabandre ramosa*).

brânduș sm vz *brândușă*

brândușă sf [At: ODOBESCU, S. III, 173 / V: *~uș sm* / Pl: *~șe, ~și* / E: net] **1** (Îs) ~ *galbenă* Plantă din familia iridiacee cu flori galbene Si: *șofran brun, șofran galben, șofrănel galben* (*Crocus moesiacus*). **2** (Șîc **~de-primăvară, ~de-munte, ~albastră**) Plantă din familia iridiacee cu flori albastre Si: *nuscea, șofran, șofran de primăvară* (*Crocus heuffelianus*). **3** (Șîs ~ *albă*, ~ *mică*) Plantă din familia iridiacee cu flori albe sau albastru-deschis Si: *șofrănel* (*Crocus variegatus*). **4** (Șîc **~de-toamnă, ~șa morților**) Plantă din familia liliacee cu flori roșietice și liliachii Si: *bălură, brândușele, brândușiță, brânduște, ceapa ciorii, crinu mâții, ghicitoare, viorele de toamnă, ruscea de poiană, șofran* (*Colchichum autumnale*). **5** (Bot; reg) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). **6** (Bot; reg) Ghiocel (*Galantus nivalis*).

brândușea sf [At: TEODORESCU, P. P. 514 / Pl: *~ele* / E: *brândușă* + *-ea*] (Șhp) Brândușă Si: (rar) *brândușiță*.

brândușiță *sf* [At: HODOȘ, P. P. 118 / Pl: *~țe* / E: ***brândușă*** + *-iță*] (Rar) Brândușea.

brânet *sn* [At: SEVASTOS, N. 395^b/10 / V: ***bârnet, bârneață, gârnețe*** / Pl: *~e* / E: ***brâne*** + *-eț*] **1** (La portul bărbătesc al țăranilor) Brăcinar. **2** (Pan; rar) Fâșie de pământ. **3** (La portul femeiesc) Cingătoare (îngustă și lungă) de pus peste catrință Cf *bete, brâuleț, frânghie*. **4** (Pex; reg) Ștergar îngust de in sau de cânepă, brodat cu flori cu care se decorează icoanele. **5** (Reg) Scutec pentru copiii nou-născuți Si: *fașă*. **6** (Reg) Baieră la traistă. **7** (Înv) Cingătoare pentru sabie.

brângă *sn* vz ***brâncă***^{1}

brânișor *sn* [At: LM / Pl: *~oare* / E: ***brânet*** + *-ișor*] **1-2** (Reg; șhp) Brâuleț **(1-2)**. **3** (Reg; îe) **A-și da ~ul** A se da de partea cuiva. **4** (Reg) Brăcinar **(1)**. **5** (Rar; prc) Gaură prin care se introduce brăcinarul în bete. **6** (Reg; rar) Splină (a calului).

brânt *sn* [At: M. COSTIN, L. I, 314/5 / Pl: ? / E: ns cf *obrinti*] (Înv) Inflamație.

brânuț *sn* [At: LM / Pl: ? / E: ***brână*** + *-uț*] Brână mică.

brânzar *sm* [At: MARIAN, SA 331/ Pl: *~i / E:* ***brânză*** + *-ar*] **1** Fabricant de brânză. **2** Vânzător de brânză.

brânză *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 248/19 / E: nct] **1** Produs alimentar obținut din lapte fiert și închegat. **2** (Îvp; îe) **A nu fi de nici o ~** A nu fi bun de nimic. **3** (Pfm; îe) **A nu face nici o ~** A nu face nici o ispravă. **4** (Pop; îe) **~a bună se face la stână** Fiecare lucru trebuie făcut la locul și la timpul său. **5** (Pop; îe) **S-a împuțit ~a** S-a stricat prietenia. **6** (Îvp; îe) **Unde-i ~ nu-i bărbânță** Când ai una, îți lipsește alta. **7** (Pop; îe) **S-a băgat ~a-n putină** S-a terminat. **8** (Pfm; îc) **Zgârie -~** Zgârcit. **9** (Îs) *Săptămâna ~zei* A opta săptămână înainte de Paști, în care se mănâncă lactate. **10** (Îs) *Lăsatul de ~* Lăsata-secului de Paști, înainte de Săptămâna brânzei. **11** (Pop; îs) *Duminica ~zei* Lăsata-secului. **12** (Pfm; îe) **(Ducă-se) opt cu-a ~zii nouă** Se spune când scapi (sau dorești să scapi) de o persoană supărătoare. **13** (Pop; îc) **~ de iepure** Lucru imposibil. **14** (Bot; îc) **~za-iepurelui** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **15** (Bot; reg; îc) **~za vacii** Untișor (*Ficaria verna*). **16** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **17** Melodie după care se execută acest dans.

brânzăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***brânzar*** + *-easă*] **1** Soție a brânzarului. **2** Vânzătoare de brânză.

brânzărie *sf* [At: JIPESCU, O. 69 / Pl: *~ii / E:* ***brânzar*** + *-ie*] **1** (Rar) Meserie a brânzarului. **2** (Rar) Preparare a brânzei. **3** Loc în care se fabrică brânza. **4** Loc în care se vinde brânza. **5** Cantitate mare de brânză.

brânzeturi *smp* [At: DA / *E:* ***brânză*** + *-et*] **1** Sortimente de brânză. **2** Loc unde se vând brânzeturile **(1)**.

brânzi [At: CREANGĂ, P. 142 / Pzi: *~zesc* / E: ***brânză*** + *-i*] **1** (Pop) *vt* A unge cu brânză. **2** *vt* (Pop) A prepara cu brânză. **3** *vr* (D. lapte) A căpăta aspectul brânzei (stricându-se) Si: (pop) *a se corăsli*.

brânzică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici / E:* ***brânză*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Brânză puțină (și gustoasă) Si: *brânzișoară* **(1-2)**.

brânzire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***brânzi***] **1** Ungere cu brânză Si: *brânzit*^{1}(1). **2** Preparare cu brânză Si: *brânzit*^{1}(2). **3** (D. lapte) Acrire.

brânzit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brânzi***] **1-2** Brânzire **(1-2)**. **3** Acrire.

brânzit^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***brânzi***] **1** Uns cu brânză. **2** Preparat cu brânză. **3** (D. lapte) Acrit.

brânzișoară *sf* [At: DA / Pl: *~re / E:* ***brânză*** + *-ișoară*] **1-2** Brânzică **(1-2)**.

brânzoaică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: ***brânză*** + *-oaică*] **1** Plăcintă cu brânză făcută din aluat dospit. **2** Mic calup de brânză proaspătă de vaci.

brânzos, ~oasă *a* [At: MARIAN, NU. 669 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***brânză*** + *-os*] **1** (D. plăcintă sau alt aliment) Care este preparat cu brânză multă. **2** (D. oameni; pop; fig) De ispravă. **3** (Pex) Care conține o materie coagulabilă (ca brânza). **4** Cu aspect de brânză.

brâu *sn* [At: COD. VOR. 27/$_{3-4}$ / Pl: *~âie* / E: nct] **1** Cingătoare lată purtată de țărani. **2** (Mol) *Plăcinte cu poalele-n ~* Plăcinte din bucăți pătrate de aluat ale căror capete se aduc peste umplutura de brânză. **3** (Îc) **Legătura-~lui** Brațele morii. **4** (Înv; îc) **~l ars** Zonă fierbinte. **5** (Îc) **Târâie-~** Om delăsător, pe care nu se poate pune bază. **6** (Pan) Chingă cu care se coboară sicriul în groapă. **7** Ornament vopsit sau aplicat, în formă de dungă (lată, de altă culoare) ce înconjoară, ca un brâu, pereții, ușile, ferestrele. **8** (Dlg) Bară orizontală la mijlocul peretelui. **9** (Agr) Partea de mijloc a unei clăi. **10** (Pop) Curcubeu. **11** (Pex) Parte a corpului situată între șolduri și torace Si: *mijloc*. **12** Dans țărănesc la care jucătorii se apucă, pe la spate, cu mâinile de brâiele vecinilor Si: *horă de brâu*. **13** Muzica după care se dansează brâul **(12)**. **14** Șanț muntos sau deluros. **15** (Bot; reg) Împărătească (*Bryonia dioica*). **16** (Bot; reg; îc) **~l-Maicii Domnului** Iarbă albă (*Phalaris arundinacea*). **17** (Bot; reg; îc) **~l vântului** Brădișor (*Lycopodium clavatum*).

brâuleț *sn* [At: PAMFILE, J. II, 274 / Pl: *~e* / E: ***brâu*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Brâu mic (și frumos) Si: *brânișor* **(1-2)**, *brâușor* **(1-2)**, *brâuț* **(1-2)**. **3-4** Brâu **(12-13)**.

brâușor *sn* [At: MARIAN, V. 42 / Pl: *~oare* / E: ***brâu*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Brâuleț **(1-2)**.

brâuț *sn* [At: ȘEZ. II, 8 / Pl: *~e* / E: ***brâu*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Brâuleț **(1-2)**.

bre *i* [At: GHICA, S. VII / V: ***~a*** / E: tc ***bre***] (Îfm) **1** Modalitate de adresare. **2** Expresie a uimirii. **3** Expresie a indignării. **4** Expresie a fricii.

brea *i* vz ***bre***

breabăn *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***~bene, brebenă*** / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) **1** (Șîc **~galben, ~roșu**) Brebenel **(1)** (*Corydalis marchalliana*). **2** (Șîc **~ alb**) Floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). **3** Dedițel (*Pulsatila montanae*). **4** Oiță (*Cantarellus cibarius*). **5** Păștiță (*Anemone ranunculoides*). **6** Mărunțiș (*Cardamine glanduligera*).

breabene *sm* vz ***breabăn***

bread *sm* vz ***brad***

breaj, ~ă vz ***breaz***

break^1 *sn* vz ***brec***^{1}

break^2 *sn* vz ***brec***^{2}

breakfast *sn* [At: DEX^2 / P: *brecfăst* / Pl: *~uri* / E: eg ***breakfast***] Mic-dejun.

breană *sf* vz ***mreană***

breanc *sn* [At: PAMFILE, I.C. 392 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îvp) Ciob.

breaslă *sf* [At: (a. 1693) ap. IORGA, S. D. X, 427 / V: (înv) ***bras~*** / Pl: *~le* / E: vsl ***братиство***] **1** Corporație formată din oameni de aceeași profesiune Cf *ghildă*, (reg) *isnaf, țeh*. **2** (Pex) Clasă socială. **3** (Pex) Tagmă. **4** (Spc; înv) Trupă de soldați recrutați din breslași, din slujbași mai mici și din deosebitele categorii ale burgheziei. **5** (Reg; pex) Meserie. **6** (Pex) Slujbă. **7** (Pex) Funcție.

breașă *sf* [At: SBIERA, P. 39/17 / Pl: *~șe* / E: nct] (Pbl) Direcție a fibrelor unui copac.

breaz, ~ă [At: I. IONESCU, D. 371 / V: ***braz, breză*** / Pl: *breji* (și *brezi*), *breze* / E: bg **бреж**] **1-2** *smf, a* (Animal) care are (o pată albă în frunte sau) o dungă albă pe bot. **3** *a* (D. oameni, de obicei la comparativ) Deosebit. **4** *sf* (Îf *breză*) Brezaie.

breazdă *sf* vz ***brazdă***

breb *smn* [At: LB / Pl: *~i* sm, *~uri* sn / E: vsl ***бъбрь***] (Zlg; îvp) **1** Castor (*Castor canedensius*). **2** Animal înrudit cu castorul (*Castor fiber*).

brebenă *sf* vz ***breabăn***

brebene *sm* [At: HEM 2339 / Pl: *~uri* / E: ns cf *băgrin*] Salcâm (*Robinia pseudacacia*).

brebenea *sf* vz ***brebenel***

brebeneac *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~neci* / E: nct] (Orn; reg) Sturz-cântăreț.

brebenel *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 32 / V: ***~ea*** / Pl: *~nei* / E: ***breabăn*** + *-el*] **1** Plantă ierboasă cu flori purpurii, trandafirii, albe sau gălbui, care crește primăvara prin păduri umbroase (*Corydalis Marchalliana*) Si: *breabăn* **(1)**. **2** (Bot; reg) Ghiocei (*Galanthus nivalis*).

brebenoc *sn* [At: MARIAN, O. II, 83 / V: ***barban~, bărbăn~, barb~, bărbănoacă, bărb~, belbinog, berbenog, bilbin~, borbă~, brăbăn~, breobenog, briban~, bribăn~*** / Pl: *~oci* / E: ucr **барвиок**, rs **барвинок**] (Bot; reg) **1** Saschiu (*Vinca minor*). **2** Saschiu (*Vinca herbacea*).

brec[1] *sn* [At: DA / V: ***break***[1] / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***break***] **1** (Înv) Trăsură ușoară cu patru roți, de obicei neacoperită (sau cu un acoperiș ușor), prevăzută cu două bănci longitudinale. **2** Autoturism al cărui portbagaj nu este despărțit de interiorul mașinii.

brec[2] *sn* [At: DEX[2] / V: ***break***[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***break***] **1** (La box) Comandă dată de arbitru pentru a despărți boxerii, când aceștia se imobilizează reciproc sau au dat lovituri neregulamentare. **2** (La tenis) Punct câștigat de un jucător când adversarul are serviciul. **3** (În jazz) Fantezie muzicală sau ritmică, când se întrerupe acompaniamentul și cântă numai solistul.

brecie[1] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Nuia lungă, groasă și rezistentă Cf *joardă*.

brecie[2] *sf* [At: DN[3] / E: ger ***Breccie***, it ***breccia***] Rocă sedimentară tare, constituită din bucăți colțuroase de minerale sau roci dure.

brecinar *sn* vz ***brăcinar***

bredel *sn* [At: PITIȘ, CONV. LIT. XXXVII, 726 / Pl: *~e* / E: sas ***Bredl***] **1-2** (Reg) Par sau bucată de lemn cu care se răsucește funia trecută peste un obiect, spre a o întinde.

bredeleu *sn* [At: ȚARA OLT. III, 15-16 / E: ***bredel*** + *-eu*] (Reg) Bucată de lemn, care se leagă la grumazul porcilor care ies din cârd.

bregadier, ~ă *smf* vz ***brigadier***

bregmatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bregmatique***] **1** Care aparține bregmei. **2** Referitor la bregmă.

bregmă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***bregma***] (Atm) Punct de întâlnire a oaselor parietale cu osul frontal.

brehanace *sf* vz ***brehnace***

brehăi *v* vz ***brehni***

brehăit *sn* [At: CANTEMIR, IST. 203 / Pl: *~uri* / E: ***brehăi***] (Reg) **1** (Pfm) Lătrat. **2** Muget scos de căprioară. **3** Guițat. **4** Râs pe înfundate. **5** Ironie.

brehăitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 203 / Pl: *~ri* / E: ***brehăi*** + *-itură*] (Înv) **1** Lătrat. **2** Muget scos de căprioară. **3** Guițat. **4** Râs pe înfundate. **5** Ironie.

brehănace *sf* vz ***brehnace***

brehănaie *sf* vz ***brehnace***

brehău *sm* [At: CANTEMIR, IST. 71 / Pl: *~ăi* / E: ucr ***брекхати***] Câine care latră.

brehnace *sf* [At: BIBLIA (1688), 369, 2 / V: ***~hana~, ~hăn~, ~naie, ~nice*** / E: cf *brehni*] (Bot; reg) Uliu.

brehne *sfp* [At: ZANNE, P. VI, 498 / E: ***brehni***] (Folosit mai ales în imprecații; îvp) Ființe supranaturale, care, în credința populară, ar trăi în pădure și ar speria drumeții.

brehni [At: H I, 61 / V: ***brâhni, brehăi*** / Pzi: *~nesc* / E: ucr ***брехать***] (Reg) **1** A lătra. **2** (D. căprioare și cerbi) A scoate un sunet răgușit și sacadat de spaimă. **3** A scoate sunetul produs de porci, atunci când se sperie Cf *a grohăi, a guița*. **4** A scoate sunete asemănătoare tusei. **5** (Pex; d. copii) A râde pe înfundate.

brehnice *sf* vz ***brehnace***

brehnit *sn* [At: ȘEZ. V, 39/5 / Pl: *~uri* / E: ***brehni***] **1-5** Brehăit **(1-5)**.

brei *sm* [At: BRANDZA, FL. 176 / V: ***brâie, brie*** *sf* / E: nct] (Reg) **1** Plantă ierboasă cu flori verzui Si: *brei-de-pădure, buruiană-câinească, slobonov, trepădătoare*. **2** (Bot; îc) **~-de-câmp, ~-de-pădure, ~-de-pământ** Trepădătoare. **3** (Bot) Împărăteasă.

brelan *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***brelan***] (În anumite jocuri de cărți) Grup de trei cărți de aceeași valoare, dar de culori diferite.

breloc *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***breloque***] **1** Obiect (de podoabă) de care se poartă atârnate cheile. **2** Mică podoabă sau amuletă atârnată de gât, la ceas sau la brățară.

bremză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: ger ***Bremse***] Plan înclinat cu dispozitiv de frânare pe care circulă vagonetele de mină.

brenă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / E: nct] **1-2** (Bot; îc) **~na ursului** Brânca **(4-5)** ursului.

brenduș *sm* vz ***bradoș***

breniță *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 314 / Pl: *~țe* / E: ***breană***] (Iht; reg) Mreană mică (*Barbus fluviatilis*).

brentă *sf* [At: T. PAPAHAGI, I. III, 148 / Pl: *~te* / E: srb ***brenta***] (Ban) Coș de nuiele care se poartă pe spate, pentru a transporta greutăți mici.

brenț *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **A da ~** A înteți.

breobenog *sm* vz ***brebenoc***

breslaș *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 315 / V: ***brăs~*** / Pl: *~i* / E: ***breaslă*** + *-aș*] **1** Membru al unei bresle. **2** Soldat care face parte din breaslă **(4)**. **3** (Pgn) Meseriaș. **4** (Pex) Funcționar. **5** (Spc) Slugă la muncile rurale Cf *cioban, văcar*.

breslui *vt* [At: I. CR. I, 61 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îvp) A bate pene cu petece de pânză la spițele roților, când joacă.

breșă *sf* [At: LTR / Pl: *~șe* / E: fr ***brèche***] **1** (Mil) Culoar în barajele sau în obstacolele construite de inamic, în scopul trecerii trupelor. **2** (Mil) Spărtură în zidul unei fortificații. **3** (Mil) Străpungere făcută în dispozitivul de luptă al inamicului. **4** Spărtură făcută într-un gard, zid, îndiguire etc. **5** (Fig) Gol. **6** Întrerupere.

bret *sn* [At: CV, 1949, nr. 8, 31 / Pl: *~uri* / E: ger ***Brett***] (Înv) Scândură groasă de tei, pe care se croiește pielea.

bretea *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 418 / Pl: *~tele* / E: fr ***bretelles***] **1** (Lpl) Accesoriu al îmbrăcăminții bărbătești confecționat din două fâșii de material elastic care se trec peste umeri pentru a susține pantalonii Si: (îvp) *cozondroace, patești*. **2** (Pex) Fâșie de pânză, mătase, panglică etc. cu care sunt prevăzute unele obiecte de îmbrăcăminte spre a le susține pe umeri.

bretelă *sf* [At: LTR / Pl: *~le* / E: fr ***bretelle***] **1** Sistem de ramificație de cale ferată așezat între două linii paralele, constituit din două linii diagonale încrucișate, care permite trecerea trenului de pe o linie pe alta în ambele sensuri. **2** Porțiune de șanț care face legătura între traseele paralele cu liniile frontului.

bretesă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~se* / E: fr ***bretesse***] **1** Lucrare de fortificație medievală care întărea altă fortificație. **2** Armătură mobilă la coif, ce apăra nasul.

breton[1] *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 254 / Pl: *~oane* / E: fr (à la) ***bretonne***] Păr lăsat pe frunte și retezat în linie dreaptă.

breton[2] *sn* [At: CHEST. II, 274/86 / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Parte a pridvorului bătută cu scânduri.

breton[3] [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***breton***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a peninsulei Bretagne din Franța. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Bretagne. **5** *smp* Populație care locuiește în Bretagne. **6** *a* Care aparține bretonilor[3] **(1)**. **7** *a* Care aparține bretonilor[3] **(5)**. **8** *a* Privitor la bretoni[3] **(1)**. **9** *a* Privitor la bretoni[3] **(5)**. **10** *a* Care este specific peninsulei Bretagne. **11** *a* Care este specific bretonilor[3] **(5)**. **12** *a* Care provine din peninsula Bretagne.

brevă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ve* / E: it ***breve***] Scrisoare papală, mai puțin solemnă decât bula.

brevet *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***brevet***] **1** Document acordat de o autoritate (de stat) și care dă anumite drepturi Si: *atestat, certificat, diplomă, patent*, (pfm) *patalama*. **2** (Îs) *~ de invenție* Brevet **(1)** prin care se atestă dreptul (exclusiv) de a exploata o invenție.

breveta *vt* [At: DA / Pl: *~tez* / E: fr ***breveter***] A recunoaște o invenție printr-un brevet.

brevetare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***breveta***] Recunoaștere a unei invenții printr-un brevet Si: *brevetat*[1].

brevetat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***breveta***] Brevetare.

brevetat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***breveta***] Recunoscut printr-un brevet.

breviar *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 202 / V: (rar) ***~ium*** / Pl: *~e* / E: lat ***breviarium***] **1** Carte care cuprinde rugăciunile ce trebuie să fie rostite la anumite ore de clericii catolici Cf *ceaslov*. **2** Lucrare în care sunt expuse sumar noțiuni, date etc. dintr-un anumit domeniu.

breviarium *sn* vz ***breviar***

brevilin, ~ă *smf* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bréviligne***] Tip caracterizat antropologic prin trup și membre scurte și groase.

brevilocent, ~ă *a* vz ***brevilocvent***

brevilocență *sf* vz ***brevilocvență***

brevilocvent, ~ă *a* [At: LM / V: (iuz) ***~cent*** / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***breviloquente***] (Liv) Scurt în expunere.

brevilocvență *sf* [At: LM / V: (iuz) ***~cență*** / Pl: *~țe* / E: it ***breviloquenza***] (Liv) Scurtime în expunere.

brevitate *sf* [At: DN^3 / E: ***brevité***, it ***brevità***] (Liv) Calitate a ceea ce este succint.

breza *v* vz ***brezi***

brezaie *sf* [At: LM / V: ***briz~, ~zoaie*** *sf*, ***~zoi*** *sn* / E: nct] **1** Joc cu caracter de pantomimă, asemănător cu capra sau cu țurca, aparținând teatrului folcloric, întâlnit mai ales în Muntenia. **2** Personaj mascat, cu cap de animal sau de pasăre, îmbrăcat cu zeghe și împodobit cu panglici și petice colorate. **3** (Irn) Femeie (bătrână) care se împodobește în mod ridicol ca să placă.

brezat, ~ă *a* [At: ALAS 19 I 1930, 6/4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***breza***] (Nob) Cu pete sau cu dungi.

breză *sf* vz ***brează***

brezăi *vr* [At: BARONZI, L. I, 102 / Pzi: *~esc* / E: ***brezaie***] A se purta ca o brezaie.

brezăia *vt* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pzi: *~iez* / E: ***brezaie***] A împodobi ca pe o brezaie.

brezăiat, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: ***brezaie***] Împodobit ca o brezaie.

brezătură *sf* [At: PAMFILE, J. I, ap. DA / V: ***~zet~*** / Pl: *~ri* / E: ***breza*** + *-tură*] **1** Pată albă în fruntea vitelor. **2** Pete de lut galben pe peretele caselor a căror tencuială se repară.

brezda *v* vz ***brăzda***

brezdui *v* vz ***brăzda***

brezduit, ~ă *a* vz ***brăzduit***

brezetură *sf* vz ***brezătură***

brezi *vt* [At: TDRG / V: ***~za*** / Pzi: *~zesc* / E: ***breaz*** + *-i*] (Reg) **1** A păta. **2** (Fig) A înfrunta pe cineva. **3** A astupa cu lut spărturile din pereți înainte de a-i vărui.

brezoaie *sf* vz ***brezaie***

brezoi *sn* vz ***brezaie***

brezuliță *a* [At: DA / E: ***breaz*** + *-uliță*] **1-3** (Hip) Brează (**1, 2, 4**).

briant, ~ă *a, sn* vz ***briliant***

briantină *sf* [At: DA / V: ***brilian~, brilan~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***brillantine***] **1** Produs cosmetic pentru ungerea părului. **2** (Înv) Praf mineral cu care se curăță vasele de aramă.

bribanoc *sm* vz ***brebenoc***

bribănoc *sm* vz ***brebenoc***

bribău *s* vz ***priboi***

bribete *sm* vz ***vrabie***

briboi *sm* [At: HODOȘ, P. P. 93 / Pl: ~ / E: nct] **1** (Bot; reg; șîs *fratele ~ului*) Plantă erbacee din familia geraniaceelor, cu rizom vertical, gros, cu tulpina ramificată sus, acoperită cu peri, cu frunze palmatipartite, purpuriu-violacee, care crește în zone umbroase alpine și subalpine și este folosită în medicina populară (*Geranium silvaticum*) Si: *baerile-inimii, grehetin, pliscariță, pliscu-cocorului, sovârf*. **2** (Bot; reg) Iarba vântului (*Geranium columbinum*). **3** Priboi.

bribonic *s* vz ***bobornic***

bribornic *s* vz ***bobornic***

bribovnic *sm* vz ***bobovnic***

bric^1 *sn* [At: I. GHICA, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: eg ***brick***] Vas cu pânze, cu două (rar, trei) catarge, uneori cu motor auxiliar, care servea altădată ca vas de comerț sau de război, iar astăzi este folosit mai ales ca navă școală pentru elevii de marină.

bric^2 [At: DEX^2 / E: fr ***brique***] (Frm) **1** *ai* Cărămiziu. **2** *sni* Culoare cărămizie.

bricabrac *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***bric-à-brac***] (Frm) **1** Magazin de vechituri. **2** Lucruri fără valoare, uzate și demodate.

brică *i* [At: H III, 262 / E: ***b(â)r*** + *-ică*] (Îrg) Interjecție cu care se strigă oile.

briceac *sn* vz ***briceag***

briceag *sn* [At: SLAVICI, N. 301 / V: (reg) ***~ac, ~agă*** / Pl: *~cege* / E: tc ***bričak***, mg ***bicsak***] Cuțit mic de buzunar ale cărui lame sau accesorii se pot închide între plăsele Si: (Mol) *cuțitaș, brișcă^1* Cf *bricică, brici, briptă, buricaș, cioarsă, custură*.

briceagă *sf* vz ***briceag***

bricegeană *sf* [At: H V, 18 / Pl: *~ene* / E: ***briceag*** + *-eană*] (Reg) **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută bricegeana (**1**).

bricegel *sn* [At: PISCUPESCU, O. 310 / Pl: *~e* / E: ***briceag*** + *-el*] **1-2** Bricegut (**1-2**).

briceguț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***briceag*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Briceag (mic).

bricer *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***brici*** + *-er*] (Reg) Cel care ascute briciul Si: *tocilar*.

bricheta *vt* [At: LTR^2 / Pzi: *~tez* / E: ***brichetă***] **1** A face brichete^1. **2** A face brichete^2 prin aglomerarea sau presarea materialelor mărunte sau pulverulente.

brichetaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***briquetage***] Brichetare (**2**).

brichetare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 30, ap. DA ms / Pl: *~tări* / E: ***bricheta***] **1** Fabricare de brichete^1 Si: *brichetat^1* (**1**). **2** Fabricare de brichete^2 prin aglomerarea sau presarea materialelor mărunte sau pulverulente Si: *brichetaj, brichetat^1* (**2**).

brichetat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bricheta***] **1-2** Brichetare (**1-2**).

brichetat^2, ~ă *a* [At: NOM. MIN. 47, ap. DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bricheta***] Transformat în brichete^2.

brichetă^1 *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr ***briquet***] Obiect de dimensiuni mici care servește la aprinderea țigărilor.

brichetă^2 *sf* [At: DA / E: fr ***briquette***] **1** Bucată de combustibil, din praf de cărbune aglutinat și turnat în diferite forme. **2** (Îs) *~ furajeră* Nutreț combinat, presat în mașini speciale.

brichetier *sm* [At: IORDAN, L.R.A. / Pl: *~i* / E: fr ***briquetier***] Lucrător de brichete^1.

brichini [At: GR. BĂN. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Ban) A admonesta.

brichinire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***brichini***] (Nob; Ban) Admonestare.

brichinit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brichini***] (Nob; Ban) Brichinire.

brichinit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***brichini***] (Nob; Ban) Admonestat.

brichisană *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Lucruri de tot felul, mai ales de fier, amestecate la un loc.

brichisea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Cuțit de proastă calitate Si: (reg) *gioablă*.

brichiseală *sf* [At: DA ms / V: ***~ișală***/ Pl: *~eli* / E: ***brichisi*** + *-eală*] Brichisire (**1**)

brichisi *v* [At: I. CR. V, 220 / V: ***~iși*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Îvr) **1** A se ocupa cu diferite lucruri mărunte. **2** A roboti. **3** A viola o femeie.

brichisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***brichisi***] (Îvr; nob) **1** Ocupare a timpului cu lucruri mărunte Si: *brichiseală, brichisit* (**1**). **2** Robotit. **3** Violare Si: *brichisit* (**3**).

brichisit *sn* [At: PLOPȘOR, C. 150 / V: ***~ișit*** / Pl: *~uri* / E: ***brichisi***] (Îvr) **1** Brichisire (**1**). **2** Robotit. **3** Brichisire (**3**).

brichișală *sf* vz ***brichiseală***

brichiși *v* vz ***brichisi***

brichișit *sn* vz ***brichisit***

brici *sn* [At: CORESI, PS. 137 / Pl: *~ice* / E: vsl ***бричь***] **1** Instrument cu limbă de oțel, foarte ascuțită, cu care se rade barba. **2** (Rar; îc) **Buză-~** Persoană tăioasă la vorbă.

bricicar *sm* vz ***brișcar***

bricică *sf* vz ***brișcă***

bricinar *sn* vz ***brăcinar***

bricinăriță^1 *sf* vz ***brăcinăriță***

bricinăriță[2] *sf* [At: PAMFILE, I. C. 354 / Pl: *~țe* / E: **bricinar** + *-iță*] (Îrg) Babă.

bricola *vi* [At: MDA ms / Pl: *~lez* / E: fr **bricoler**] (Frm) **1** A face pe lângă gospodărie mici reparații sau lucrări de amenajare. **2** (Rar) A practica mai multe meserii.

bricolaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr **bricolage**] (Frm) **1** Efectuare pe lângă gospodărie de mici reparații sau lucrări de amenajare. **2** (Rar) Practicare a mai multor meserii.

bricolă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~le* / E: fr **bricole**, it **briccola**] (În evul mediu) Mașină de război asemănătoare cu balista.

bricoler *sm* [At: DN[3] / S: *~eur* / Pl: *~i* / E: fr **bricoleur**] (Frr) **1-2** Persoană care bricolează **(1-2)**.

bricoleur *sm* vz ***bricoler***

bricui *vt* [At: LTR[2] / Pzi: *~esc* / E: fr **briquer**] (Mrn) A curăța puntea unei nave cu cărămidă sau cu nisip.

bricuire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: **bricui**] (Mrn) Curățare a punții unei nave cu cărămidă sau cu nisip.

bridă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 294 / Pl: *~de* / E: fr **bride**] **1** Gaică prin care se petrece cordonul sau cu care se încheie o copcă. **2** (Teh) Piesă metalică în formă de „U", care face legătura între arcuri și osii. **3** (Teh) Piesă metalică în forma unei coroane circulare, care se aplică pe tuburi, la îmbinarea lor. **4** (Teh) Margine răsfrântă a capetelor, care servește la îmbinarea acestora. **5** (Med) Aderență. **6** (Bot; reg) Brânca**(4)**-ursului.

bridge *sn* [At: SEBASTIAN, T. 61 / P: *brigi* / Pl: *~uri* / E: eg **bridge**] **1** Joc de cărți de licitație și levată la care iau parte patru jucători, doi contra doi și la care se folosesc 52 de cărți. **2** Lucrare dentară care constă dintr-o dantură artificială fixă, prinsă de dinții naturali ai pacientului Si: *pod, punte*.

bridgist, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *brigist* / Pl: *~iști, ~e* / E: **bridge** + *-ist*] Persoană care joacă bridge **(1)**.

brididău *sn* vz ***brighidău***

bridinea *sf* vz ***bidinea***

bridițel *sn* [At: CIUPALĂ, T. 230 / V: ***brighi~, brighițăl*** / Pl: *~e* / E: nct] **1** (Reg) Băț scurt cu care se stoarce cașul la stână. **2** Băț care servește la sucitul nuielelor.

brie *sf* vz ***brei***

brif *sn* [At: HERZ.-GHER. I, 392 / Pl: *~uri* / E: ger **Brief**] (Gms; înv) Scrisoare.

briftaș *sn* [At: COMAN, GL. / E: ger **Brieftasche**] (Gms; reg) Pungă sau portofel în care se țin banii.

briftă *sf* vz ***briptă***

brigadă *sf* [At: (a. 1893) URICARIUL XXII, 475 / Pl: *~găzi* / E: fr **brigade**] **1** (Mil) Unitate militară mare, formată dintr-un număr variabil de regimente, batalioane și divizioane. **2** Formație (stabilă) de lucru, compusă din muncitori organizați, adesea, pe echipe și pe schimburi sau pe faze de operație, în vederea îndeplinirii unei sarcini de producție. **3** (Îs) *~ silvică* Subunitate silvică formată din unul sau mai multe cantoane și condusă de un brigadier silvic. **4** (Înv; îs) *~ artistică* (*de agitație*) Colectiv în cadrul mișcării artistice de amatori, care prezenta programe artistice (scurte) inspirate din viața colectivului din care făcea parte.

brigadier, ~ă *smf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 72/22 / V: (înv) ***bragadir, brega~, ~dir*** / P: *~di-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **brigadier**] **1** (Înv) General de brigadă **(1)**. **2** (Înv) Caporal de artilerie sau de cavalerie. **3** Persoană care face parte dintr-o brigadă **(2)**. **4** Tehnician din administrația pădurilor, care conduce o brigadă **(3)**.

brigadir, ~ă *smf* vz ***brigadier***

brigand *sm* [At: DA / Pl: *~nzi* / E: fr **brigand**] (Frm) Tâlhar de drumul mare.

brigandaj *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr **brigandage**] (Frm) Tâlhărie la drumul mare.

brigantin *sn* vz ***brigantină***

brigantină *sf* [At: DA ms / V: **(2)** ***~tin*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr **brigantine**] **1** Pânză specială, de formă trapezoidală, fixată de catargul brigantinei **(2)**. **2** Corăbioară ușoară, cu două catarge și o singură punte.

briganos, ~oasă vz ***burduhos, ~oasă***

brighidău *sn* [At: H X, 108 / V: ***~deu, ~idi~, burghi~, berghedău, birghideu*** / Pl: *~daie* și *~dăie, ~deie* / E: ns cf mg *fergetyii*] **1** (Mol) Bătător[1] folosit la bătutul produselor lactate Si: *brai, berdedeu, drugă, ferdideu, lițcă, mâtcă, perdideu, roată*. **2** (Reg) Mai pentru bătut pământul.

brighideu *sn* vz ***brighidău***

brighidi *v* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~desc* / E: **brighidău**] (Reg) A mustui o poamă cu un băț.

brighinea *sf* vz ***bidinea***

brighițăl *sm* vz ***bridițel***

brighițel *sn* vz ***bridițel***

brihan *sn* vz ***burduhan***

brijoacă *sf* [At: H III, 172 / E: nct] (Îrg) Fel de mâncare nedefinit mai îndeaproape Cf *pârjoală*.

brilantină *sf* vz ***briantină***

brilănțel *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: *~e* / E: **briliant** + *-el*] **1-2** (Șhp) Briliant (mic).

briliancă *sf* vz ***brilioancă***

briliant, ~ă [At: I. IONESCU, M. 252 / V: ***berlant, berleant, berliant, briant*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr **brillant**] **1** *a* (Frm) Strălucitor la lumină Si: *sclipitor*. **2** *a* (Frm) Splendid. **3** *sn* Diamant tăiat în fețe pe două laturi pentru a deveni mai strălucitor. **4** *sn* (Tip) Nume al unui corp de literă foarte mică (de trei puncte).

briliantat, ~ă *a* [At: COȘBUC, B. 217 / Pl: *~ați, ~e* / E: **briliant**] Plin de briliante.

briliantin, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 365 / Pl: *~i, ~e* / E: **briliant** + *-in*] (Înv) Care strălucește ca briliantul.

briliantină *sf* vz ***briantină***

brilioancă *sf* [At: LB / V: ***~lian~*** / Pl: *~nce* / E: nct] (Bot; reg) Iarba fiarelor (*Vincetoxicum officinale*).

brind *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 539 / Pl: ? / E: fr **brinder**] (Frî) Închinare în sănătatea cuiva.

bringhinea *sf* vz ***brighinea***

brinivici *sm* vz ***berneveci***

brinolă *sf* [A: BORZA, D. / Pl: *~le* / E: nct] (Bot; reg) Busuiocul cerbilor (*Mentha pulegium*).

brio-[1] [At: DN[3] / E: fr **bryo-**] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Mușchi. **2** Plantă.

brio[2] *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 15 / E: fr **brio**] **1** (Muz; îlav) *Cu ~* Cu multă însuflețire Si: *vioi*. **2** (Îal) În mod remarcabil Si: *strălucit*.

brioală *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***briolă*** / P: *bri-oa~* / Pl: *~le* / E: nct] (Bot; reg) Plantă erbacee aromatică din familia umbelifere cu frunze foarte divizate, flori roșietice, dispuse în umbele compuse, petale cu vârf ascuțit, fructe aproape cilindrice, care crește prin pădurile din regiunea alpină Si: (pop) *brie, chimen de munte, chimenul ursului, mărarul ursului, smăhoaie* (*Ligusticum mutellina*).

briofită *sf* [At: DEX / P: *bri-o~* / Pl: *~te* / E: fr **bryophytes**] **1** (Lpl) Încrengătură de plante cu corpul redus la un tal sau diferențiat în tulpini și frunze, răspândite de obicei în locuri umede. **2** Plantă care face parte din încrengătura briofitelor **(1)**.

briolă *sf* vz ***brioală***

briolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr **bryologue**] Specialist în briologie.

briologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **bryologique**] **1** Care aparține briologiei. **2** Referitor la briologie.

briologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr **bryologie**] Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul mușchilor.

brioșă *sf* [At: DEX[2] / P: *bri-o~* / Pl: *~șe* / E: fr **brioche**] Produs de patiserie, preparat prin coacerea, în forme mici, rotunde și ondulate, a unui aluat de cozonac.

briozoar *sn* [At: DEX[2] / P: *bri-o-zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr **bryozoaires**] **1** (Lpl) Clasă de nevertebrate acvatice mici, care trăiesc pe fundul apei sau pe

obiecte din apă în colonii cu aspect de mușchi (*Bryozoa*). **2** Animal din clasa briozoarelor (**1**).

briptă *sf* [At: JAHRESBER. III, 314 / V: ***~iftă*** / Pl: *~te* / E: srb ***britva***] (Reg) **1** Briceag primitiv, cu mânerele de lemn. **2** Cuțit în formă de seceră, cu mâner la ambele capete și cu tăișul în afară, folosit de cojocar la curățatul pieilor. **3** (Îe) **A lua la ~** A lua la bătaie.

bristol *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***bristol***] **1** Carton alb, lucios, de calitate foarte bună, din care se fac copertele cărților și cărți de vizită. **2** (Pex) Carte de vizită.

brișcar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1761 / V: (înv) ***bricicar*** / Pl: *~i* / E: ***brișcă*** + *-ar*] **1** Fabricant de brișteⁱ². **2** Proprietar de brișteⁱ². **3** Birjar.

brișcă¹ *sf* [At: MARIAN, NU. 513 / V: ***~ștă*** / Pl: ? / E: mg ***bricska***] (Pop) Briceag cu prăsele de lemn și cu o singură limbă.

brișcă² *sf* [At: I. IONESCU, M. 436 / V: ***bricică*** / Pl: *~ște* / E: pn ***briczka***, rs ***бричка***] (Pop) Trăsură mică, neacoperită, trasă de un cal sau doi Si: *cabrioletă*.

brișcăli *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~lesc* / E: pbl ***brișcă²*** + *-ăli*] (Reg) A bate cu biciul.

brișcui *vt* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A tencui.

brișcuială *sf* [At: ALRM II/I h. 281 / Pl: *~ieli* / E: ***brișcui*** + *-eală*] (Reg) Tencuială.

brișculiță *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 384 / Pl: *~țe* / E: ***brișcă²*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Brișcă² mică.

brișcuță¹ *sf* [At: RETEGANUL, P. IV, 73/36-7 / Pl: *~țe* / E: ***brișcă¹*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Brișcă¹ mică.

brișcuță² *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 288 / Pl: *~țe* / E: ***brișcă²*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Brișcă² mică.

briștă *sf* vz ***brișcă¹***

britani *snp* [At: DEX² / E: lat ***britanni***] Triburi celtice care constituiau, până la cucerirea anglo-saxonă din sec. V–VI, populația de bază a Britaniei.

britanic, ~ă [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***britannique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Marii Britanii. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Marea Britanie. **5** *smp* Populație care locuiește în Marea Britanie. **6** *a* Care aparține Marii Britanii. **7** *a* Care aparține britanicilor (**5**). **8** *a* Privitor la Marea Britanie. **9** *a* Privitor la britanici (**5**). **10** *a* Care este specific Marii Britanii. **11** *a* Care este specific britanicilor (**5**). **12** *a* Care provine din Marea Britanie.

brită *sf* [At: ALRT II, 7 / Pl: *~iți* / E: nct] (Reg) Briceag.

brituță *sf* [At: ALRT II, 12 / Pl: *~țe* / E: ***brită*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-2** Brită (mică) Cf *ciocantină*.

briță *sf* [At: DA ms / E: nct] (Reg) Porumb din care se fac floricele de porumb.

briu *sm* vz ***brei***

brizaie *sf* vz ***brezaie***

brizant [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***brisant***] **1** *a* (D. explozive) A cărui combustie este atât de rapidă, încât suflul gazelor produse poate distruge corpurile înconjurătoare. **2** *a* (D. bombe) Care conține un exploziv brizant (**1**). **3** *smp* Valuri care se sparg producând spumă și care semnalează adâncimea redusă a apei sau prezența unui banc de nisip sau de pietriș.

brizanță *sf* [At: LTR / E: fr ***brisance***] Proprietate a unui exploziv de a fi brizant (**1**).

briză *sf* [At: PONI, F. 185 / Pl: *~ze* / E: fr ***brise***] **1** Vânt ușor, care suflă regulat la țărmul mării ziua, de la mare spre uscat, iar noaptea în sens invers. **2** (Pex) Boare.

brizărău *sn* [At: HERZ.–GHER. M. I, 393 / Pl: *~rae* / E: nct] (Reg) Șir de cusături (reprezentând flori), cu care se împodobește cămașa la gât.

brizbiz *sn* [At: CHEST. II, 192/144 / V: ***~ă, ~briz*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***brise-bise***] **1** Perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a ferestrei. **2** (Lpl) Volănașe, panglicuțe și alte artificii vestimentare femeiești.

brizbiză *sf* vz ***brizbiz***

brizbriz *sn* vz ***brizbiz***

brizdeală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~deli* / E: nct] (Reg) **1** Perete de piatră al unei fântâni. **2** Șopron în care se păstrează căzile pentru făcut țuică.

brizgui *vi* [At: DA ms / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A ploua mărunt.

brizor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***briseur***] (Tex) Cilindru adaptat la toba mare a coardelor din filatură pentru destrămarea ghemotoacelor.

brizură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***brisure***] (Rar) Sfărâmătură.

broajbă *sf* [At: LB / V: ***~așbă, ~azbă, ~ojbă, ~oșbă, ~ozbă, bruj~, ~ojdiu*** / Pl: *~be* / E: srb ***broskva*** „gulie"] **1** (Bot; mp) Nap. **2** (Bot; reg) Varză. **3** (Bot; reg) Gulie. **4** (Bot; reg; șîc **brozbe-de-vite**) Rapiță. **5** (Fig) Glumă. **6** (Fig) Minciună. **7** (Fig) Fleac. **8** (Lpl) Farmece.

broancă¹ *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~nce* / E: cf vsl ***брѫкъ***] (Reg) **1** Insectă mare. **2** Contrabas.

broancă² *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: nct] Varietate de fasole cu bobul mare.

broască *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~aște* / E: mpl ****brosca***] **1** Animal amfibiu din clasa batracienilor, fără coadă, cu picioarele dinapoi mai lungi, adaptate pentru sărit, cu gura largă și ochii bulbucați (*Rana rana*). **2** (Pfm; îe) **Lac să fie că ~aște se-adună!** Numai prilej bun ori belșug să fie, că se-adună întotdeauna cumpărători sau prieteni. **3** (Pfm; îe) **Ochi de ~** Ochi bulbucați. **4** (Pfm; îe) **Când o face ~ca păr** Niciodată. **5** (Pfm; îe) **Plouă cu ~ște** Plouă torențial. **6** (Pfm; îe) **A se face (a se lipi) ~ la (pe) pământ** A se ascunde întinzându-se pe pământ pentru a nu fi văzut. **7** (Zlg; îc) **~ verde** sau **~-de-iarbă** Brotac (*Hyla arborea*). **8** (Zlg; îc) **~râioasă** sau **~-de-pământ, ~buboasă, ~buburoasă** Specie de broască foarte neplăcută la vedere, având pe corp niște umflături din care se scurge un lichid bălos și iritant (despre care se crede, în mod greșit, că ar fi otrăvitor sau ar răspândi râia) Si: *bombină, cioască, ioarcă, lioarcă, mioarcă*. **9** (Îc) **~ țestoasă** (sau **cu țest, cu țist, cu troacă, cu carapace**) Specie de reptile cu corpul închis într-o carapace osoasă, dintre care unele trăiesc pe uscat (*Testugo graeca* și *hermanni*), iar altele în apă (*Emys orbicularis*). **10** (Bot; îc) **~ca apei** Plantă erbacee acvatică, cu tulpina cilindrică, ramificată, frunze ovale sau ascuțite, cufundate în apă și cu flori verzui (*Potamogeton lucens*). **11** (Bot; îac) Plantă arborescentă exotică cu flori mari, galbene și cu frunze groase, cultivată ca plantă de ornament Si: (reg) *limba-soacrei, palmă-cu-spini* (*Opuntia ficus indica*). **12-13** (Bot; îc) **Lâna ~aștei** Lână broștească (**7-8**). **14** (Fig) Copil mic Cf *broscoi, brotan*. **15** (Pop; la oameni) Umflătură (nedureroasă) ce se formează sub pielea de la pleoape sau a obrajilor. **16** (Pop) Nod sub piele. **17** (Pop) Gușă. **18** (Pop) Modâlcă. **19** (Pop) Scrofule. **20** (Pop) Umflătură în stomac. **21** (Med; pop) Urcior. **22** (La vite) Umflătură formată pe (sau sub) limbă, la margine sau sub falcă. **23** (Teh) Mecanism montat la o ușă, la un sertar etc., pentru a le încuia cu ajutorul unei chei. **24** (Pop) Rindea folosită la netezirea scândurilor. **25** (Pop) Unealtă de fierărie nedefinită mai îndeaproape. **26** (În industria petrolieră, complinit prin „de pene") Unealtă cu ajutorul căreia se desfac coloanele de burlane de la gura sondei, când se introduc sau se scot din puț. **27** (Înv) Bucată de lemn sau de fier gros și lat pe care se sprijinea grindeiul roții morii Si: *brotac* Cf *bontău*. **28** (Înv) Bucată de fier gros în care se învârteau călcâiele de fier ale ciuturei (la moară) Si: *brotac* (**2**). **29** (Înv) Parte de la mijlocul barelor ce susțin sulul leagănului Si: *tigaie*. **30** (Îvp) Osie la teleaga plugului. **31** O parte a mesei dulgherului Si: *drug*. **32** (Pop) Capăt crestat și, adesea, înflorit al stâlpilor unei case Si: *capitel* Cf *bașlâc*. **33** (Pop) Capăt al scăunoaiei. **34** (Pop) Parte în care se fixează sfredelul. **35** (Pop) Șurubelniță cu care se strânge teascul. **36** (Muz) Parte inferioară a arcușului. **37** Porțiune din luntre. **38** (Lpl) Parte din războiul de țesut. **39** (Reg) Bucată de pânză ori de postav în formă de romb cusut la subraț. **40** (Îrg) Bucată triunghiulară cusută la cămașă, pe umăr, lângă guler sau la subraț. **41** (Înv) Model în țesătura pânzei. **42** (Înv) Opincă rău croită Si: *hârzoabă*.

broașbă *sf* vz ***broajbă***

broatăc *sm* vz ***brotac***

broatec *sm* [At: H II, 88 / Pl: *~eci* / E: lat ***brothacus***] Brotac (**1**).

broatic *sm* vz ***brotac***

broazbă *sf* vz *broajbă*

brobință *sf* [At: I. IONESCU, M. 64 / V: *~biță, brub~* / Pl: *~țe* / E: ctm ***bobiță, broboană***] **1** (Bot; reg) Prună. **2** (D. lapte; îrg; îe) **A se face ~** A se covăsi. **3** (Mpl) Brobonită.

brobiță *sf* vz *brobință*

broboadă *sf* [At: SLAVICI, N. II, 33 / V: ***brobod, brobodă*** / Pl: *~de* / E: ns cf bg ***подбродка***] Basma mare și groasă cu care se leagă femeile la cap sau o poartă pe spate Si: (înv) *brobodealnic* Cf *bariș, boccea, cârpă, grimea, maramă, năframă, rariță, testemel, tulpan*.

broboană *sf* [At: BIBLIA (1688), 30 / V: (îvp) ***bob~, burb~, burbană*** / Pl: *~ne* / E: bg ****бръбона***] **1** Boabă. **2** Picătură mare (de sudoare). **3** (Bot; reg) Zgrăbunță (*Lapsana communis*).

brobod *sn* vz *broboadă*

brobodă *sf* vz *broboadă*

brobodeală [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***brobodit*** + *-eală*] Îmbrobodeală.

brobodealnic *sn* [At: BIBLIA (1688) 29, 17_2 / Pl: *~ice* / E: ***broboadă*** + *-ealnic*] (Înv) Broboadă.

brobodi [At: DA ms / Pzi: *~dese* / E: ***broboadă***] A îmbrobodi.

brobodică *sf* [At: H VI, 143 / E: ***broboadă*** + *-ică*] (Reg; șhp) **1-2** Broboadă (mică).

brobona *vtr* [At: DELAVRANCEA, S. 118 / Pzi: *~nez* / E: ***broboană***] **1-2** A (se) broboni (**1-2**).

brobonare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***brobona***] Acoperire (a feței) cu picături mari ca broboanele Si: (nob) *brobonat[1]*.

brobonat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brobona***] (Nob) Brobonare.

brobonat[2], ~ă *a* [At: DULFU, ap. TDRG / V: ***borbo~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***brobona***] **1** Rotund și plin ca broboana (**1**). **2** Acoperit de broboane.

brobonea *sf* [At: I. CR. II, 262 / Pl: *~ele* / E: ***broboană*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Broboană (**2**) mică.

broboni *vtr* [At: VLAHUȚĂ, D. 186 / Pzi: *~nesc* / E: ***brobona*** ccs] **1-2** A (se) acoperi cu broboane Si: *a (se) brobona* (**1-2**).

brobonică *sf* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***broboană*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Broboană (mică) Si: *broboniță* (**2-3**).

broboniță *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țe* / E: ***brobonă*** + *-iță*] **1** (Mpl) Mici macule și papule (care apar, de obicei, sub formă de erupție, mai ales la copilul mic din cauza căldurii) Si: *brobință* (**3**). **2-3** Brobonică (**1-2**).

broborigme *sfp* [At: ENC. VET. 45 / E: fr ***borborygme***] (Med) Zgomote intestinale produse de deplasarea gazelor în mediul lichid intestinal Si: *borborisme*.

broc[1] *sms* [At: ȚARA OLT. III, 17-18 / E: ger ***Brok***] (Trs) Mâncare pregătită din felii de pâine opărită cu apă în care s-au fiert brânză sau prune Cf *papară*.

broc[2] *sn* [At: ALAS 29 III 1931, 1/2 / Pl: *~uri* / E: fr ***broc***] (Frm) **1** Ibric. **2** Conținut al unui ibric (**1**). **3** Ibric împreună cu conținutul.

brocard vz *brocart*

brocart *sn* [At: IORGA, N. R. 1332 / V: ***~rd, ~at*** / E: fr ***brocart***] Stofă de mătase înflorată sau ornamentată cu fir de aur sau de argint Si: (îvp) *frenghie*.

brocat *sn* vz *brocart*

brocăr *sm* vz *broker*

brochiu *sm* vz *brociu[1]*

brociu[1] *sm* [At: IORGA, S. D. XII, 40 / V: ***brochiu*** / E: srb ***broč***] (Reg) **1** Creion. **2** Cretă. **3** Cerneală roșie. **4** (Bot; reg) Roibă (*Potecitilla procucupens*).

brociu[2] *sm* vz *broșă*

brod *sn* [At: LB / V: ***brud, brudă*** *sf* / Pl: ? / E: vsl ***бродь***] (Reg) **1** Vad. **2** Luntre lată cu care se trec, de pe un mal pe altul, oameni, vite etc. Si: *pod (trecător)*. Cf *brudină, dubas*.

broda *vt* [At: CARAGIALE, S. U. 33/5 / Pzi: *~dez* / E: fr ***broder***] **1** A coase în relief flori sau alte figuri pe pânză, cu mâna sau cu mașina. **2** (Fig) A dezvolta o întâmplare, o poveste, adăugând detalii imaginare Cf *a născoci*.

brodar *sm* vz *brudar*

brodare *sf* [At: DA / Pl: *~dări* / E: ***broda***] **1** Coasere, în relief, de flori sau alte figuri pe pânză, cu mâna sau cu mașina Si: *brodat[1]* (**1**). **2** (Fig) Dezvoltare a unei întâmplări, a unei povestiri, adăugând detalii imaginare Si: *brodat[1]*(**2**).

brodat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***broda***] **1-2** Brodare (**1-2**).

brodat[2], ~ă *a* [At: PAMFILE, I. C. 312 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***broda***] **1** Care a fost cusut în relief, cu flori sau alte figuri, cu mâna sau cu mașina. **2** (Fig) Care a fost adăugat ca detaliu imaginar la o povestire.

brodărel *sm* [At: POMPILIU, B. 27/2 / E: ***brudar*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Podar (mic sau tânăr).

brodărie *sf* vz *broderie*

brodeală *sf* [At: GORJAN, H. I, 121 / Pl: *~eli* / E: ***brodi*** + *-eală*] (Pfm) **1** Întâmplare **2** (Îlav) **La ~** La întâmplare.

brodelnicitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***brodi***] (Îvr) Vorbă nesocotită.

broder *sm* [At: DA ms / V: ***~eur*** / Pl: *~i* / E: fr ***brodeur***] Bărbat specializat în arta brodatului.

broderie *sf* [At: PAMFILE, I. C. 312 / V: ***brodărie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***broderie***] **1** Cusătură în relief, reprezentând flori sau alte figuri, lucrată pe pânză cu mâna, la gherghef sau la mașină. **2** Bucată de pânză brodată Si: (pop) *chindisitură*. **3** (Pgn) Ornamentație fină. **4** (Muz) Notă muzicală de ornament folosită într-o compoziție (depărtată de nota muzicală de bază cu un ton sau cu un semiton).

brodeur *sm* vz *broder*

brodeuză *sf* vz *brodeză*

brodeză *sf* [At: DA ms / V: ***~euză*** / Pl: *~ze* / E: fr ***brodeuse***] Femeie specializată în coaserea broderiilor.

brodi [At: DOSOFTEI, PS. 219 / V: ***brudi*** / Pzi: *~desc* / E: vsl ***бродити***] (Pfm) **1-2** *vti* (Îvr) A călca (prin apă) Si: *a bălăci*, (rar) *a bleotocări*. **3** *vt* (Înv) A vorbi în vis Si: *a aiura, a bâigui*, (rar) *a bleotocări*. **4-5** *vti* (Adesea complinit de *bine*) A ajunge (undeva sau la cineva) tocmai la timp. **6** *vi* (Adesea complinit de *bine* sau *rău*) A(-i) merge în afaceri. **7** *vr* A se întâmpla la timpul potrivit Si: *a se nimeri*. **8-9** *vti* A pune la cale Si: *a aranja*. **10** *vt* A reuși ceva după eforturi (sau din întâmplare) Si: *a nimeri*. **11** *vt* (Înv; îe) **A ~ cinstea cuiva** A-i da cuiva cinstea cuvenită.

brodină *sf* vz *brudină*

brodire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***brodi***] **1** (Înv) Călcat (prin apă) Si: *bălăcire, brodit[1]* (**1**), (rar) *bleotocărire*. **2** (Înv) Vorbire în vis Si: *aiurare, bâiguire, brodit[1]* (**2**), *bleotocărire*. **3** Sosire (undeva sau la cineva) tocmai la timp Si: *brodit[1]* (**3**). **4** Desfășurare (favorabilă sau nefavorabilă) Si: *brodit[1]* (**4**). **5** Întâmplare petrecută la timpul potrivit Si: *nimereală*. **6** Punere la cale Si: *aranjament*. **7** Strădanie pentru ca ceva să reușească.

brodit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brodi***] **1-7** Brodire (**1-7**). **8** *a* (Îlav) **Pe ~e** La întâmplare.

brodit[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***brodi***] Nimerit.

brodiu, ~ie *a* vz *brudiu*

brodnic *sm* [At: CV, 1949, nr. 6, 23 / Pl: *~ici* / E: nct] (Înv) **1** Locuitor în nordul Ardealului. **2** Om care vara trăia la munte și iarna la șes, pe malul apelor.

brohoi *vi* [At: DA / Pzi: *~oesc* / E: nct] (Îvr) A scoate sunete caracteristice porumbeilor Cf *grungui, gugui, gunguni*.

brojbar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***broajbă*** + *-ar*] (Reg) **1-2** Cultivator (și culegător) de broajbe. **3** (Fig) Persoană care nu prea iese din casă.

brojbau *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ai* / E: nct] (Reg) Căpățână de varză rămasă nedezvoltată Cf *broajbă*.

brojbă *sf* vz *broajbă*

brojbărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***brojbar*** + *-ărie*] Loc semănat cu broajbe.

brojdiu *sf* vz *broajbă*

broker *sm* [At: DN[3] / P: ***brou-căr*** / V: (înv) *~ocăr* / Pl: *~i* / E: eg ***broker***] Agent de bursă care mijlocește încheierea contractelor comerciale sau efectuarea unor servicii.

brokeraj *sn* [At: MDA ms / Pl: *~e* / E: eg ***brokerage***] Mijlocire a încheierii unor contracte sau a efectuării unor servicii.

brom *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: fr ***brome***] Element chimic lichid, metaloid, de culoare roșu închis, cu miros pătrunzător, asemenea clorului.

bromat *sm* [At: TDRG / Pl: *~ați* / E: ***bromate***] Sare a acidului bromic.

bromhidric *am* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: fr ***bromhydrique***] (Îs) *Acid ~* Gaz incolor rezultat din combinarea bromului cu hidrogenul.

bromhidroză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: eg ***bromhydrose***] Transpirație abundentă și urât mirositoare.

bromic *am* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: fr ***bromique***] (Îs) *Acid ~* Lichid incolor, acid oxigenat al bromului, cu proprietăți oxidante.

bromism *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***bromisme***] Intoxicație cu brom sau cu săruri de brom.

bromocet *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ***brom***(ură) + ***cet***(rimoniu)] Dezinfectant puternic pentru mâini, instrumente chirurgicale etc.

bromoform *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***bromoforme***] Lichid incolor, volatil, preparat pe bază de brom și folosit la calmarea tusei, a spasmelor și convulsiilor.

bromurare *sf* [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: ***brom***] Reacție chimică prin care se introduc atomi de brom în molecula unui compus organic.

bromură *sf* [At: PONI, CH. 79/8 / Pl: *~ri* / E: ***brom*** + *-ură*] Sare a acidului bromhidric.

bronchial, ~ă *a* vz ***bronhial***

bronchopneumonie *sf* vz ***bronhopneumonie***

bronhial, ~ă *a* [At: CADE / S: *bronchial* / Pl: *~i, ~e* / E: ***bronhii*** + *-al*] **1** Privitor la bronhii. **2** Care ține de bronhii Si: *bronhic*.

bronhic, ~ă *a* [At: DN² / V: ***~nșic, ~ă*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bronchique***] **1-2** Bronhial **(1-2)**.

bronhie *sf* [At: DA / V: ***~nșie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***bronche***] Fiecare dintre tuburile cartilaginoase în care se bifurcă traheea și care se prelungesc în plămâni în ramificații din ce în ce mai fine.

bronhiolă *sf* [At: DEX² / P: *~hi-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***bronchiole***] Fiecare dintre ramificațiile bronhiilor care pătrund în profunzimea plămânilor.

bronhofonie *sf* [At: DEX² / E: fr ***bronchophonie***] Rezonanță puternică a vocii la bolnavii de pneumonie, bronșită, astm etc.

bronhografie *sf* [At: DN² / E: fr ***bronchographie***] Radiografie a bronhiilor cu ajutorul unei substanțe de contrast.

bronhită *sf* vz ***bronșită***

bronhodilatație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ții* / E: fr ***bronchodilatation***] (Med) Dilatare a bronhiilor.

bronhopneumonie *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *~pne-u~* / S: *broncho~* / Pl: *~ii* / E: fr ***bronchopneumonie***] (Med) Boală care constă în inflamarea bronhiilor, a bronhiolelor și a plămânilor.

bronhoragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***bronchorragie***] (Med) Hemoragie bronhică.

bronhoree *sf* [At: DN² / Pl: *~ei* / E: fr ***bronchorrhée***] Secreție și expectorație abundente, frecvente în astmul bronșic și alte afecțiuni respiratorii.

bronhoscop *sn* [At: DEX² / Pl: *~oape* / E: fr ***bronchoscope***] Instrument medical cu care se fac bronhoscopii.

bronhoscopie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***bronchoscopie***] Examinare vizuală a traheei și a bronhiilor cu bronhoscopul.

bronhospasm *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***bronchospasme***] Spasm al bronhiilor provocate de tuse, de efort etc.

bronhotomie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***bronchotomie***] Intervenție chirurgicală constând în tăierea unei bronhii.

bronșectazie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***bronchectasie***] Dilatare permanentă a bronhiilor în urma unei scleroze pulmonare.

bronșic, ~ă *a* vz ***bronhic***

bronșită *sf* [At: N. LEON, MED. 123 / V: (rar) ***~nhită*** / Pl: *~te* / E: fr ***bronchite***] Boală a căilor respiratorii pricinuită de inflamarea mucoasei bronhiilor.

bronșitic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***bronchitique***] **1** *a* Care aparține bronșitei. **2** *a* Referitor la bronșită. **3-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de bronșită.

brontofobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***brontophobie***] Teamă patologică de trăsnete.

brontozaur *sm* [At: BOGZA, C.O. 46 / P: *~za-ur* / Pl: *~i* / E: fr ***brontosaure***] Reptilă uriașă, din ordinul dinozaurilor, cu capul mic, cu gâtul foarte lung, cu picioare scurte, cilindrice, terminate cu câte cinci degete, care a trăit în era secundară.

bronz *sn* [At: PONI, CH. 253 / Pl: *~uri* / E: fr ***bronze***] **1** Metal tare și sonor, format dintr-un aliaj de aramă și cositor, la care se adaugă câteodată zinc, plumb sau argint, din care se toarnă diverse obiecte. **2** (Îs) *Epoca de ~* Epocă din istoria societății umane care cuprinde, în general, mileniul al II-lea a.C. și se caracterizează prin descoperirea metalelor și a bronzului. **3** Obiect de artă făcut din bronz **(1)**. **4** Pigment metalic de culoare galbenă, cu care se vopsește un obiect. **5** (Fig; îla) *De ~* Puternic. **6** Culoare arămie a pielii căpătată în urma expunerii la soare sau la vânt.

bronza *vt* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: ***bronz*** + *-a*] **1** A acoperi cu o pojghiță de bronz sau de ceva care imită bronzul. **2** A da unui obiect culoarea bronzului. **3** (D. piele) A căpăta culoarea bronzului în urma expunerii la soare.

bronzaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***bronzage***] (Rar) **1-2** Bronzare **(1-2)**.

bronzare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***bronza***] **1** Acoperirea cu o pojghiță de bronz sau cu ceva care imită bronzul Si: *bronzat* **(1)**, *bronzaj* **(1)**. **2** Colorare în bronz **(4)** a unui obiect Si: *bronzat*¹ **(2)**, *bronzaj* **(2)**. **3** (D. piele) Culoare arămie în urma expunerii la soare Si: *bronzat*¹ **(3)**.

bronzat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bronza***] **1-2** Bronzare **(1-2)**.

bronzat², ~ă *a* [At: BRĂESCU, V. 73 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bronza***] **1** Acoperit cu bronz sau cu ceva care imită bronzul. **2** De culoarea bronzului. **3** (D. piele) Colorat în arămiu în urma expunerii la soare.

broscan *sm* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***broască*** + *-an*] Mascul al broaștei.

bronzit *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***bronzit***] Varietate de piroxen și oxid de fier, brună-galbenă, asemănătoare bronzului.

broscar¹ *sn* [At: H XVI, 134 / Pl: *~e* / E: ***broască*** + *-ar*] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape Cf *broască* **(24)**, *rindea*.

broscar² *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***broască*** + *-ar*] (Dep) Italian.

broscariță *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***~căr~*** / Pl: *~țe* / E: ***broască*** + *-ariță*] **1** Plantă erbacee acvatică din familia scheuchyeriacee, înaltă de 15-60 cm, glabră, cu foi bazilare, îngust-lineare, cu flori verzui, fructe lineare, îngustate spre bază, alipite de tulpină și desfăcându-se la maturitate în trei capsule, care crește pe locuri umede (*Ludwigia palustris*). **2** Planta *Potamogeton natans*. **3** (Bot) Iarba-șerpilor (*Triglochin palustre*).

broscaș *sm* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. VI, 45 / Pl: *~i* / E: ***broască*** + *-aș*] (Înv) Dulgher care execută lucrări cu broasca **(24)**.

broscăit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 80/32 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***broască*** + *-it*] (Pop; d. lemn) Dat la rindea.

broscăite *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Încălțăminte uzată (și lățită la tălpi).

broscănesc, ~ească *a* [At: SLAVICI, N. I, 8 / Pl: *~ești* / E: ***broscan*** + *-esc*] **1-4** Broștesc **(1-4)**.

broscăresc, ~ească *a* [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: ***broască*** + *-ăresc*] (Rar) **1-4** Broștesc **(1-4)**.

broscărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***broască*** + *-ărie*] **1** Loc unde sunt multe broaște. **2** Mulțime de broaște.

broscărime *sf* [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: ***broască*** + *-ime*] Broștime **(1)**.

broscăriță *sf* vz ***broscariță***

broschește *av* vz ***broștește***

broschiță *sf* [At: BARONZI, L. 95 / Pl: *~țe* / E: ***broască*** + *-iță*] **1** (Reg) Altiță. **2** (Bot; reg) Boglari (*Ranunculus sceleratus*).

broscoaică *sf* [At: REV. IST. I, nr. 2, 393 / P: *~scoai-că* / Pl: *~ice* / E: ***broască*** + *-oaică*] Broască mare Si: *broscoi* **(1)**.

broscoi *sm* [At: I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. I, 339 / Pl: *~* / E: ***broască*** + *-oi*] **1** Broscoaică. **2** Mascul al broaștei. **3** (Gmț) Copil măricel Si: *pusti*. **4** (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

broscos, ~oasă *a* [At: LB, ap. CADE / E: ***broască*** + *-os*] **1** Plin de broaște. **2** (D. terenuri) Mlăștinos.

brosculiță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ***broască*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Broască (**1**) (mică).

broscuță *sf* [At: CARAGIALE, S. 45 / Pl: *~țe* / E: ***broască*** + *-uț*] **1-2** Broască (**1**) (mică). **3** Broască (**20**). **4** (Reg) Broască (**36**).

brosdi *snp* [At: CHEST. V, 153/24 / A: nct / E: nct] (Reg) Mâncare ciobănească, făcută din măcriș de munte.

brostac *sm* vz ***brotac***

brostan *sm* vz ***brustan***

brostăcel *sm* vz ***brotăcel***

broșa *vt* [At: DA / Pzi: *~șez* / E: fr ***brocher***] **1** A coase foile și copertele unei cărți, broșuri etc. **2** (Teh) A prelucra o piesă metalică pentru a obține găuri străpunse sau suprafețe exterioare de o anumită formă.

broșare *sf* [At: DA / Pl: *~șări* / E: ***broșa*** + *-re*] **1** Coasere împreună a foilor și copertelor moi ale unei cărți, broșuri etc. Si: *broșat*[1] (**1**). **2** (Teh) Prelucrarea unei piese metalice pentru a obține găuri străpunse sau suprafețe exterioare de o anumită formă Si: *broșat*[1] (**2**).

broșat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***broșa***] **1-2** Broșare (**1-2**).

broșat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / E: ***broșa***] **1** (D. cărți, broșuri) Care are foile și copertele moi cusute împreună. **2** (Teh; d. piese metalice) Care este prelucrat pentru a obține găuri străpunse sau suprafețe exterioare de o anumită formă.

broșă *sf* [At: DA / V: (îrg) ***brociu*** / Pl: *~șe* / E: fr ***broche***] **1** Podoabă femeiască ce se prinde de haine cu un ac Cf *agrafă*. **2** (Teh) Unealtă în formă de cui lung, cu care se fac canale în formele de turnătorie, pentru evacuarea gazelor. **3** (Teh) Schelet metalic al unui miez de turnătorie în formă cilindrică. **4** (Teh) Unealtă de așchiere cu tăișuri multiple, folosită la prelucrarea (interioară sau exterioară) a pieselor metalice.

broșbă *sf* vz ***broajbă***

broșetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***brochette***] Broșă de dimensiuni reduse.

broștean *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~eni* / E: ***broască*** + *-ean*] **1-2** (Șhp) Broscoi (mic).

broștesc, ~ească *a* [At: RETEGANUL, P. III, 16 / E: ***broască*** + *-esc*] **1** Care provine de la broască (**1**) Si: *broscănesc, broscăresc*. **2** Referitor la broască (**1**) Si: *broscănesc, broscăresc*. **3** Specific broaștei (**1**) Si: *broscănesc, broscăresc*. **4** Care aparține broaștei (**1**) Si: *broscănesc, broscăresc*. **5** (Îs) *Floare ~ească* Plantă erbacee, din familia ranunculaceelor, cu tulpina erectă, multifloră, cu frunzele inferioare, palmatipartite cu 5 lobi cuneiformi, cu flori galbene strălucitoare, care crește prin locuri umede, livezi, poieni, păduri și tufișuri (*Ranunculus acris*). **6** (Îs) *Ismă* (sau *mentă*) *~ească* Plantă erbacee odorantă, din familia labiatelor, cu frunze pețiolate ovale, ascuțite și dințate, cu flori rozee, formând un spic globulos sau oval și terminal, care crește prin locuri mlăștinoase (*Mentha acquatica*). **7** (Îc) **Lână-~ească** Alge verzi filamentoase, simple sau ramificate, care formează mase plutitoare la suprafața apelor dulci și stătătoare Si: *ața-apei, mătasea-broaștei, straiul-broaștei* (*Tribonema bombycina*). **8** (Îac) Algele *Conferva rivularis*.

broștește *av* [At: TEODORESCU, P. P. 419 / V: ***~oschește*** / E: ***broască*** + *-ește*] Ca broasca.

broștet *sn* [At: LM / E: ***broască*** + *-et*] **1** Mulțime de broaște Si: *broștime*. **2** (Gmț) Mulțime de copii.

broști *vr* [At: MARIAN, ap. DA / Pzi: *~tesc* / E: ***broască***] **1** (D. vite) A se îmbolnăvi de broască (**20**). **2** A se răsti la cineva.

broștic *sm* [At: HEM 230 / Pl: *~ici* / E: ***broască*** + *-ic*] Specie de broască nedefinită mai îndeaproape Cf *brotac*.

broștime *sf* [At: ISPIRESCU, ap. TDRG. / Pl: *~mi* / E: ***broască*** + *-ime*] Broștet (**1**).

broștioi *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: cf *boști*] (Rar) Lapte acru adunat de mai multe zile în putine și scuturat permanent.

broșură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I. 7 / Pl: *~ri* / E: fr ***brochure***] Publicație de dimensiuni mai mici decât o carte și care cuprinde mai puține file.

broșurică *sf* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: *~ici* / E: ***broșură*** + *-ică*] **1-2** (Șdp) Broșură mică (și fără valoare).

brotac *sm* [At: CANTEMIR, IST. 108 / V: ***brătac, broatăc, broatic, brotec, brutac, botrac, brostac, brotoc, boratec, brotical, buratic*** / Pl: *~aci* / E: lat ***brotachus***] **1** (Zlg) Animal amfibiu înrudit cu broasca, verde, cu pernițe vâscoase la vârfurile degetelor Si: *brotăn* (**1**), *broască-de-iarbă, brotăcel, răcălie, răcănel, răcăteț* (*Hyla arborea*). **2** (Mor) Broască (**28**).

brotacăr *sm* vz ***brotăcar***

brotan *sm* [At: ALEXANDRIA (1842), ap. TDRG / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) **1** (Zgl) Brotac. **2** Copil răsfățat.

brotăcar *sm* [At: DA ms / V: ***~tacar, ~tacăr, ~tocar, protocar, protocâr*** / Pl: *~i* / E: ***brotac*** + *-ar*] **1** Brotac (**1**). **2** (Mor) Brotac (**2**).

brotăcel *sm* [At: COSTINESCU / V: ***~tocel, brut~, brost~, burăt~*** / E: ***brotac*** + *-el*] **1** (Zlg) Brotac. **2** (Orn) Florinte.

brotăci *vi* [At: ANON. CAR., ap. DA / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Îrg) A broti.

brotăcime *sf* [At: CADE / E: ***brotac*** + *-ime*] Mulțime de brotaci.

brotăcit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***brotăci***] (Îrg) Cu experiență.

brotălui *vr* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***broti*** + *-ălui*] (Îrg) A broti.

broteală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***broti*** + *-eală*] **1** Legătură de prietenie. **2** Intimitate.

brotec *sm* vz ***brotac***

broti *vr* [At: DA ms / V: ***~tălui*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Iuz; pbl) A se împrieteni.

brotic *sn* [At: CHEST. II, 125/30 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bucată de lemn cu care se umple scobitura unei bârne sau locul liber dintre două bârne.

broticiu, ~ie *a* [At: HOGAȘ, DR. 49 / E: ***brotac*** + *-iciu*] Verde (ca brotacul).

broticol *sm* vz ***brotac***

brotire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***broti***] (Nob; pbl) Împrietenire.

brotișor *sn* [At: MAT. FOLK. 1333 / E: ns cf ger *Brot*] (Îrg) Pâine.

brotit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***broti***] (Nob; pbl) Împrietenire.

brotit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***broti***] (Nob; pbl) Împrietenit.

brotoc *sm* vz ***brotac***

brotocar *sm* vz ***brotăcar***

brotocel *sm* vz ***brotăcel***

broțag *sn* [At: GREGORIAN, CL. / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Ban; gms) Sac în care se păstrează pâinea. **2** Conținut al unui broțag (**1**). **3** Sac împreună cu conținutul.

brownian, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 157 / P: *brau-ni-an* / E: eg ***Brownian***] (Îs) *Mișcare ~ă* Mișcare vie, dezvoltată în toate sensurile, a particulelor unei suspensii în apă.

browning *sn* [At: DA ms / P: *brau-ning* / Pl: *~uri* / E: eg ***Browning***] Revolver cu încărcător automat.

brozbă *sf* vz ***broajbă***

brr *i* [At: ALECSANDRI, T. 645 / E: fo] **1** Exclamație pe care o scoate cel căruia îi este frig Si: *bruh*. **2** Exclamație care exprimă spaima. **3** Exclamație care exprimă dezgustul sau greața. **4** Exclamație cu care sunt îndemnate oile la mers. **5** (Dob repetat) Cuvânt care imită sunetul tobei.

brubință *sf* vz ***brobiuță***

brucă *sf* [At: DA / Pl: *~uci* / E: it ***brocco*** cf srb *bruvka*] (Rar) Băț ascuțit la unul dintre capete, cu care se ațâță focul.

bruceală *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~eli* / E: ***bruci*** + *-eală*] **1** Lovire cu bruca. **2** Ațâțare a focului (cu brucerul). **3** Lovire cu bâta sau cu degetul în cineva Si: *ghiontire, înghiontire, îndemnare*. **4** Bătaie. **5** Păruială.

brucelnic *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 124 / Pl: ? / E: ***brucă*** + *-elnic*] (Reg) **1** Făcăleț cu care se mestecă mămăliga. **2** Unealtă de fier, ascuțită la un capăt, cu care se scormonesc cărbunii pentru a se ațâța focul Si: (reg) *brucer*.

bruceloză *sf* [At: ENC. AGR. / V: ***brucill~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***brucellose***] (Med) Boală infecțioasă și contagioasă (a vitelor și a oamenilor), care se manifestă, la om, prin febră mare, transpirație, mărirea splinei etc.

brucer *sn* [At: LIUBA - IANA, M. 100 / E: ***bruc*ă** + *-er*] (Reg) Brucelnic.

bruci *vt* [At: N. REV. R. 85 / V: ***bruși*** / Pzi: *~ucesc* / E: ***bruc*ă** + *-i*] 1 (Rar) A împunge cu bruca. 2 A ațâța focul (cu bruca). 3 A lovi cu bâta sau cu degetul în cineva Si: *a ghionti, a înghionti, a îndemna*.

brucină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 615, ap. DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***brucine***] Alcaloid foarte toxic, extras din nuca vomică, cu utilizări în medicină.

brucitură *sf* [At: NEAM. ROM. V, 564 / Pl: *~ri* / E: ***bruci*** + *-tură*] Gaură făcută în pământ cu o brucă.

bruclă *sf* [At: H XVI, 11 / E: nct] (Reg) Unealtă de țesut Cf *brâglă*.

brucoi *sm* [At: N. REV. R., X, 85 / V: *~oni* / Pl: ~ / E: ***bruc*ă** + *-oi*] (Rar) Ac încovoiat la un capăt, pentru prins părul.

brud *sn* vz ***brod***

brudar *sm* [At: I. CR. II, 219 / V: ***bodar*** / Pl: *~i* / E: ***brud*** + *-ar*] (Reg) Podar.

brudaș *sm* [At: H II, 109 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Călăreț îmbrăcat de sărbătoare care merge înaintea căruțelor la nuntă pentru a vesti familia fetei Si: *colăcer*.

brudă *sf* vz ***brod***

bruderșaft *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Bruderschaft***] (Îe) **A bea ~** Fel de a bea în care doi parteneri își încrucișează brațele care țin paharele în semn de prietenie.

brudi *vt* vz ***brodi***

brudinar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***brudină*** + *-ar*] Om care trece peste o apă, oameni, vite, obiecte, cu ajutorul brudinei (2) Si: *podar*, (reg) *brudar*.

brudină *sf* [At: LB / V: ***brodină*** / A: *~dină* / Pl: *~ni* / E: srb ***brodina***] (Îrg) 1 Trecătoare. 2 Bac sau luntre care servește la a trece oameni, alimente, vite etc. de pe un mal al unei ape pe celălalt. 3 Plată ce se dă pentru trecutul apei cu brudina (2). 4 (Pex) Pod.

brudiu, ~ie *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 85/12 / V: ***brod~, ~iv, ~ă*** / E: nct] 1 (Îrg; d. animale) Tânăr. 2 (D. adulți; d. minte) Copilăros. 3 (Pex) Nătărău. 4 (Îrg) Frumos.

bruduț *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 31 / Pl: *~e* / E: ***brud*** + *-uț*] Brod mic.

brudiv, ~ă *a* vz ***brudiu, ~ie***

brudnic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***brud****(iu)* + *-nic*] 1-2 (Reg) Brudiu (1-2).

bruft *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] Tencuială aruncată pe perete cu mistria (și neîntinsă).

bruftui *vt* [At: DAMÉ, T. 103 / V: ***~tului, ~ust~, ~uslui*** / E: nct] 1 (Reg) A arunca pe perete (cu mistria) un strat de bruftuială Si: *a lipi, a tencui*. 2 (Reg) A opări ceva în pripă. 3 (Fig) A arunca cuiva cuvinte aspre, pe un ton dur Si: *a certa* Cf *a brichini*.

bruftuială *sf* [At: I. CR. III, 376 / V: ***~tului~*** / Pl: *~ieli* / E: ***bruftui*** + *-eală*] 1 (Reg) Pastă moale, din pământ, apă și baligă, care folosește la lipitul caselor (mai ales pe dușmea). 2 (Reg) Opăreală cu apă. 3 (Reg; pex) Uncrop. 4 (Fig) Ocară.

bruftuire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***bruftui***] 1-4 Bruftuială (1-4).

bruftului *v* vz ***bruftui***

brufuluială *sf* vz ***bruftuială***

bruh *i* [At: EMINESCU, N. 43 / E: nct] Brr (1).

bruia *vt* [At: DN² / P: *bru-ia* / Pzi: *~iez* / E: fr ***brouiller***] 1 A perturba recepția unor semnale electromagnetice, a unei emisiuni radiofonice. 2 (Fig; fam) A face gălăgie, astfel că cei care vorbesc nu se aud.

bruiaj *sn* [At: LTR / P: *bru-iaj* / Pl: *~e* / E: fr ***brouillage***] 1-2 Bruiere (1-2).

bruiat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *bru-iat* / Pl: *~uri* / E: ***bruia***] 1-2 Bruiere (1-2).

bruiat², ~ă *a* [At: DEX² / P: *bru-iat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bruia***] (D. posturi de radioemisie) Perturbat prin zgomote.

bruiere *sf* [At: DEX-S / P: *bru-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***bruia***] 1 Perturbare a recepției unor semnale electromagnetice. 2 (Fig; fam) Gălăgie, încât vorbitorii nu se aud Cf *bruia* (2).

bruion *sn* [At: DN² / P: *bru-ion* / Pl: *~oane* / E: ***bruillon***] (Liv) Ciornă.

bruj *sm* vz ***bruș***

brujbă *sf* vz ***broajbă***

bruji *vr* vz ***bruși***

brulinc *sm* vz ***burlinc***

brum *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: ger ***Brummen***] Perturbație într-un sistem de transmisie audio, ca un zgomot de frecvență joasă suprapus peste semnalul util.

bruma [At: IORGA, S. D. XIII, 50 / Pzi: *~ează* / E: ***brumă*** + *-a*] 1 *vi* A cădea brumă. 2-3 *vtr* A (se) acoperi cu brumă sau cu ceva care seamănă cu bruma.

brumar¹ *sms* [At: ANON. CAR. / E: ***brumă*** + *-ar*] 1 (Șîs *~mic*) Luna octombrie Si: (pop) *brumăriu* (5). 2 (Șîs *~mare*) Luna noiembrie Si: (pop) *brumăriu* (5).

brumar² *sms* [At: DEX² / E: fr ***brumaire***] A doua lună (22 octombrie–21 noiembrie) a calendarului republican francez folosit între 1793 și 1806.

brumat, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. 185 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bruma***] 1 Bătut de brumă (1). 2 (D. fructe, plante etc.) Acoperit cu brumă (4). 3 (Pan) De culoarea brumei Si: *brumărel, brumăriu, cenușiu, fumuriu*, (reg) *sein, sur*. 4 (Rar) Care este fără chef Si: *indispus, supărat* Cf *plouat*.

brumatec, ~ă *a* vz ***brumatic, ~ă***

brumatic, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***brumă*** + *-atic*] 1 (Rar; d. timp) În care cade des bruma Cf *brumos*. 2 (Pex) Friguros.

brumă *sf* [At: CORESI, PS. 437 / Pl: *~e*, (rar) *~i* / E: lat ***bruma***] 1 Rouă înghețată pe plante, pe pământ etc. 2 (Pfm; îs) *Bătut de ~* Holtei bătrân. 3 (Fig; îe) **Ce (sau câtă) ~ (de)** Cantitate mică, ce dispare ușor. 4 (Pan) Strat fin, alburiu, care acoperă prunele sau strugurii. 5 (Pop) Chiciură.

brumărel¹, ~ea [At: SEVASTOS, C. 159/23 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***brumă*** + *-ărel*] 1 *a* (D lâna mieilor) Alb-cenușiu (1). 2 *sf* Plantă erbacee din familia polemoniaceae Si: *brumăriu* (2) (reg) *schinteuțe* (*Phlox drummondi*). 3 *sf* Plantă erbacee din familia polemoniacee cu tulpina dreaptă rigidă și pătată, cu frunze simple, oblonge sau oval-lanceolate, cu flori roșii-violete, frumos mirositoare, cultivată ca plantă ornamentală Si: (reg): *arsenică, bârsacăn, botcuțe, brumăriu* (3), *gâzdoi, grănoasă, liliac nemțesc, liliecuț, liurbău de toamnă, oiegiuș, răcițele de toamnă, rotocoale, sălcioară, sămăcică, sburătoare, scaunul Domnului, ursărele* (*Phlox paniculata*).

brumărel² *sm* [At: DA ms / E: ***brumar¹*** + *-el*] (Pop) Octombrie.

brumăriță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***brumă*** + *-ăriță*] 1 Pasăre de mărimea mierlei, cu gușă albă cu pete brune (*Prunella colaris*). 2 Pasăre mică cu gușa sură (*Prunella modularis*).

brumăriu, ~ie [At: DAMÉ, T. 67 / Pl: *~ii* / E: ***brumă*** + *-ăriu*] 1-3 *a* Brumărel (1-3). 4 *sm* Luna octombrie. 5 *sm* Luna noiembrie.

brumos, ~oasă [At: CALENDARIU (1814), 64/9 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***brumă*** + *-os*] 1 (D. timp) În care cade bruma. 2 (Imp) Neguros.

brumuliță *saf* [At: H IV, 308 / Pl: *~țe* / E: ***brumă*** + *-uliță*] 1-6 (Șhp) Brumă (1, 4, 5) (subțire).

brun, brună [At: NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***brun***] 1 *a* Cafeniu închis. 2 *sn* Culoare cafenie închisă. 3 *a* (D. oameni) Care are pielea negricioasă și părul negru.

bruna *vt* [At: LTR / Pzi: *~nez* / E: fr ***brunir***] A acoperi chimic o piesă de metal cu un strat de oxizi de culoare închisă pentru a o feri de coroziune.

brunaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: ***bruna*** + *-aj*] 1-2 Brunare (1-2).

brunare *sf* [At: LTR / Pl: *~nări* / E: ***bruna***] 1 Acoperire chimică cu oxizi pentru a feri de coroziune. 2 Strat protector de oxizi Cf *bruna*.

brunat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bruna***] (D. piese metalice) Acoperit cu un strat anticoroziv de oxizi de culoare închisă.

bruncruț *sm* vz ***brâncuță***

bruncuță *sf* vz ***brâncuță***

brundărel *sm* [At: DDRF / Pl: *~ei* / E: nct] **1** (Iht) Sticlete (*Carduelis carduelis*). **2** (Reg) Pasăre de apă cu ciocul lung și penele cenușii nedefinită mai îndeaproape Si: *domnișor*.

brunel *sms* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / E: ger ***Brunelle***] Stofă de lână de culoare închisă (ca a prunei vinete), din care se confecționa încălțăminte.

brunet, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***brunet***] **1-2** (Persoană) cu pielea (feței) de culoare negricioasă și părul brun.

brusc, bruscă [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pl: *~uști, ~uște*/ E: fr ***brusque***] **1** *a* Care se produce pe neașteptate Si: *neașteptat, subit*. **2** *av* În mod rapid Si: *neașteptat, subit*.

brusca *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pzi: *~schez* / E: fr ***brusquer***] **1** A trata pe cineva cu asprime, fără menajamente Si: *a bruftui, a repezi*. **2** A se purta violent cu cineva. **3** A grăbi desfășurarea unui eveniment.

bruscan *sm* vz ***brusture***

bruscare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***brusca***] (Rar) **1** Tratare cu asprime, fără menajamente Si: *bruschețe*. **2** Violență. **3** Forțare a desfășurării unui eveniment.

bruscat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brusca***] (Rar) **1-3** Bruscare (**1-3**).

bruscat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***brusca***] **1** Care este tratat cu asprime Si: *bruftuit, repezit*. **2** (D. procese, evenimente; rar) Forțat.

bruscălan *sm* vz ***brusture***

bruschețe *sf* [At: DA / E: it ***bruschezza***] **1** Purtare aspră, lipsită de menajamente, față de cineva.

brusin *sm* [At: MARIAN, CH. 10 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Rugină.

bruslui *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A certa.

brustan *sm* vz ***brusture***

brustare *sm* vz ***brustur***

brustui *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A certa.

brustur *sm* vz ***brusture***

brusturaș *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***brusture*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Brusture (mic).

brusture *sm* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ***~scan, ~scălan, ~stan, brostan, brustur*** / Pl: *~ri* / E: nct] **1** Plantă erbacee, din familia compozite, cu frunze foarte mari și late, cu flori roșii sau violete, dispuse în inflorescențe sferice și țepoase, folosite pentru proprietățile lor medicinale Si: *lapuc, lipan* (*Lappa maior* sau *Lappa minor*). **2** (Reg; îc) **~rul-caprei** Plantă de pădure care înflorește în iulie și care are florile foarte dulci Si: *urechea-porcului* (*Salvia verticillata*). **3** (Reg; îc) **~negru** Plantă erbacee cu flori galben-deschise (*Symphytum cordatum*). **4** (Reg; îc) **~rul-oii** Läptucul oii (*Telekia speciosa*). **5** (Reg; îc) **~rul-dulce** Captalan (*Petasites officinalis*). **6** (Reg) Bobovnic (*Veronica beccabunga*). **7** (Pan; reg) Frunza cea mai mare care învelește varza.

brustureancă *sf* [At: SEVASTOS, N. 281/3 / Pl: *~ence* / E: ***brusture*** + *-eancă*] (Pop) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape Si: *brustureasce* (**1**). **2** Melodie după care se execută brustureanca (**1**) Si: *brustureasca* (**2**).

brusturească *sf* [At: SEVASTOS, N. 281/3 / Pl: *~ești* / E: ***brusture*** + *-ească*] **1-2** Brustureancă (**1-2**).

brusturel *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~ei* / E: ***brusture*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Brusture (**1**) (mic).

bruș *sm* [At: POMPILIU, B. 1006 / V: (reg) ***~uj*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Reg) Bucată (rotundă) de pământ (zăpadă, etc.) Si: *boț, bulgăre, cocoloș*. Cf *bolovan, bord, bordan, glod, grunz*. **2** (Bot; reg) Negrușcă (*Nigella avensis*).

brușel *sm* [At: ECONOMIA, 5 / Pl: *~ei* / E: ***bruș*** + *-el*] **1-2** (Reg) Bruș (**1**) (mic). **3** (Bot; reg) Pui de negrușcă.

bruși *vr* [At: DA / V: ***~uji*** / Pzi: nct / E: ***bruș***] (Îvp) A se bate cu bruși (**1**).

brușire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bruși***] (Reg; nob) Bătaie cu bulgări (de zăpadă, de pământ etc.) Si: (nob) *brușit¹*.

brușit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bruși***] (Reg; nob) Brușire.

brușit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bruși***] (Reg; nob) Bătut cu bulgări (de zăpadă, de pământ etc.).

brușos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 26 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bruș*** + *-os*] (Reg; d. sol) Care este plin de bulgări¹.

bruștin *sm* [At: DOSOFTEI / E: pn ***bursztyn***] (Îrg) Chihlimbar.

brușuleț *sm* [At: TDRG / E: ***bruș*** + *-uleț*] (Reg) **1-3** Brușel (**1-2**).

brușuț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***bruș*** + *-uț*] (Reg) **1-3** Brușel (**1-3**).

brut¹ *sn* [At: POLIZU / V: ***~ă*** *sf* / E: svc ***brut***] (Reg) Pâine neagră, de calitate inferioară.

brut², ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 160 / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***brut***] **1** Care se găsește în stare naturală Si: *neprelucrat*. **2** Care nu a fost încă transformat în produs finit Si: *neprelucrat*. **3** (D. greutatea mărfurilor) Care este socotit împreună cu ambalajul. **4** (D. venituri) Care a fost socotit împreună cu cheltuielile și impozitele aferente.

brutac *sm* vz ***brotac***

brutal, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 94 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***brutal***] **1** *a* (D. oameni și manifestările lor) Lipsit de delicatețe Si: *aspru, dur, grosolan, necioplit, violent*. **2** *a* Care este direct, fără menajamente. **3** *av* În mod violent Si: *aspru, dur, grosolan*.

brutalitate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 211 / Pl: *~tăți* / E: fr ***brutalité***] **1** Fire brutală. **2** Purtare brutală. **3** Vorbă brutală. **4** Acțiune brutală. **5** Stare de a fi brutal.

brutaliza *vt* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***brutaliser***] A maltrata.

brutalizare *sf* [At: DEX² / P: *~zări* / E: ***brutaliza***] Maltratare.

brutalizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***brutaliza***] (Nob) Maltratare.

brutalizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***brutaliza***] Maltratat.

brutar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1328 / Pl: *~i* / E: ***brut¹*** + *-ar*] **1** Persoană care fabrică pâine Si: (înv) *jimblar*. **2** Persoană care vinde pâine Si: (înv) *jimblar*. **3** (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** (Reg) Melodie după care se execută acest dans.

brută¹ *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***brute***] **1** Animal. **2** (Fig) Persoană lipsită de inteligență, sensibilitate și morală Si: *bestie, vită*.

brută² *sf* vz ***brut¹***

brutăcel *sm* vz ***brotăcel***

brutăreasă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 359 / Pl: *~rese* / E: ***brutar*** + *-easă*] **1** Femeie care fabrică pâine Si: *brutăriță* (**1**), (înv) *jimblăreasă*. **2** Femeie care vinde pâine Si: *brutăriță* (**2**), (înv) *jimblăreasa*. **3-4** Soție a brutarului (**1-2**) Si: *brutăriță* (**3-4**).

brutărească *sf* [At: SEVASTOS, N. 281 / E: ***brutar*** + *-ească*] **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută brutăreasca (**1**).

brutărie *sf* [At: I. IONESCU, M. 684 / Pl: *~ii* / E: ***brutar*** + *-ie*] **1** Loc în care se fabrică pâinea Si: (îrg) *pitarie*. **2** Loc în care se vinde pâinea Si: (îrg) *pitarie*. **3** Meserie de brutar (**1**).

brutăriță *sf* [At: ISPIRESCU, L. 359 / Pl: *~țe* / E: ***brutar*** + *-iță*] **1-4** Brutăreasă (**1-4**).

bruto *av* [At: DEX² / E: ger ***Brutto***, it ***brutto***] În total, fără a scădea daraua (dintr-o greutate), cheltuielile, impozitele etc. (dintr-un venit).

bu *i* [At: LM / E: fo] **1** Cuvânt care imită mugetul boului. **2** Cuvânt care imită țipătul bufniței. **3** Cuvânt care imită zbieretul boului-de-baltă. **4** Zgomot produs atunci când se trage un foc de armă. **5** Zgomot produs de lovituri tari.

bua *i* [At: MARIAN, NA. 322 / E: fo] Refren la unele cântece de leagăn.

buai *sn* vz ***buhai***

buaz *sn* vz ***bogaz***

buăr *sm* vz ***bour***

buăra *vr* [At: CANTEMIR, IST. 101 / Pzi: ? / E: ***buăr***] (Iuz) A căpăta forma coarnelor unui bou, întoarse înainte.

buba *vri* [At: DA ms / Pzi: *~bează* / E: ***bubă¹***] A se umple de bube.

bubaloacă *sf* vz ***bovoloacă***

bubare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~bări* / E: ***bubă¹***] (Nob) Acoperire cu bube¹ Si: *bubat¹* (**4**).

bubat¹ *sn* [At: ȘEZ. IX, 125 / Pl: *~uri* / E: ***buba²***] (Reg) **1** Variolă. **2** (Îs) *Zilele ~ului* Luna decembrie. **3** (Îs) *~ mare* Vărsat mare. **4** Bubare.

bubat[2]*, *~ă* *a [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***buba***] **1** Plin de bube Si: *bubos*. **2** Plin de răni.

bubă[1] *sf* [At: CANTEMIR, H R. 347 / Pl: *~be* / E: ucr **буба**] **1** Umflătură a țesutului celular subcutanat (cu caracter purulent) Si: *abces*, *bășică*, *bolfă*, *buburuză*, *coș*, *furnicel*, *pustulă*, *puștea*, *robie*, *tumoră*, *uimă*, *ulcior*, *zgaibă*, *zgrăbunță*. **2** (Spc) Vărsat. **3** (Fig) Necaz. **4** (Fig) Hibă. **5** (Îvp; îe) **A merge cu ~ba** A merge cu mâncarea la o lăuză. **6** (Pop; îe) **A umbla cu cineva ca cu o ~ coaptă** A menaja pe cineva. **7** (Pfm; îe) **A sparge ~ba** A da totul pe față. **8** (Fig; fam) Parte dificilă a unei probleme. **9** (Fig; reg) Rouă. **10** (Pop; îs) **~-albastră** Umflătură care se face la încheieturile degetelor. **11** (Pop; îc) **~-în-cap** Boală a vitelor. **12** (Pop; îc) **~be-de-plecate** Umflături care ies la gură în urma ingerării anumitor alimente alterate (sau în cantitate prea mare). **13** (Pop; îs) *~be dulci* Bube mici și numeroase care apar la copii în jurul gurii. **14** (Pop; îs) *~ba mânzului* Umflătură pe faringele mânjilor. **15** (Pop; îs) *~ neagră* (sau *~ rea*, sau *~ la inimă*) Umflătură (vânătă) la încheieturi. **16** (Pop; îc) **~-păr** Boală umană (nedefinită clar). **17** (Pop; îc) **~-putredă-în-gură** Scorbut. **18** (Pop; îs) *~ roșie* Bubă mică ce iese la febră. **19** (Pop; îc) **~be-spurcate** Spurcat. **20** (Pop; îs; lpl) *~bele stricăturii* Lepră. **21** (Pop; îs) *~ba trânjilor* Pelagră. **22** (Pop; îs) *~ vânătă* Bășică ce apare mai ales la mâini și la picioare, între degete și podul palmei sau talpă. **23** (Reg; îc) **Sărbătoarea-~belor** Sfânta Varvara. **24** (Reg; spc) Durere de măsele și de dinți (asociată umflăturilor). **25** (Reg) Gușter (*Lacerta viridis*). **26** (Pex) Rană. **27** (Pan) Nod mic pe coaja fructelor. **28** (Fig; fam) Defecțiune (a unui sistem tehnic).

bubă[2] *sf* [At: MARIAN, INS. 279 / Pl: *~be* / E: srb ***buba***] (Reg) Larva viermelui de mătase.

bubâlcă *sf* [At: DA ms / Pl: nct / E: ***bubă[1]*** + *[g]âlcă*] (Reg) **1** Umflătură. **2** Cartof. **3** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **4** Melodie după care se execută bubâlca (3).

buberic *sm* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) **~rnic** / Pl: *~i* / E: bg **бубрек**] Plantă erbacee din familia scrofulariaceе, cu flori verzi-măslinii, cu fructe asemănătoare capsulelor, cu miros tare, neplăcut și cu gust acru-amărui Si: (reg) *brâncă*, *frunză-de-bubă-rea*, *iarba-neagră*, *poală*, *urzică-neagră* (*Scrophularia nodosa*).

bubernic *sm* vz ***buberic***

bubiță[1] *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***bubă[1]*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Bubă[1] (1) mică.

bubiță[2] *sf* [At: LIUBA, ap. DA / Pl: *~țe* / E: ***bubă[2]*** + *-iță*] (Reg) Larva viermelui de mătase.

buboaică *sf* [At: ȘEZ. I, 198/27 / Pl: *~ice* / E: ***bubă[1]*** + *-oaică*] (Reg) Bubă[1] mare.

buboc *sm* vz ***boboc***

bubohnic *sm* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg; rar) Plantă de apă (*Brassica napus*).

buboi *sn* [At: ȘEZ. VI, 23 / Pl: *~oaie* / E: ***bubă[1]*** + *-oi*] Bubă mare Si: *bubuiag*, *furnicel*, *furuncul* Cf *abces*, *apostimă*.

bubolnic *sm* [At: LB / Pl: *~ici* / E: ns cf *bubohnic*] Rapiță sălbatică (*Nasturtium officinale*).

buboloacă *sf* vz ***boboloc***

bubon *sn* [At: N. LEON, MED. 123 / Pl: *~oane* / E: fr ***bubon***] Umflătură a ganglionilor limfatici din regiunea inghinală, axilară etc. caracteristică ciumei, scarlatinei, bolilor venerice.

bubonică *a* [At: DEX[2] / E: fr ***bubonique***] (Îs) *Ciumă* (sau *pestă*) ~ Ciumă (sau pestă) care se manifestă prin buboane.

bubos*, *~oasă* *a [At: DEX[2] / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bubă[1]*** + *-os*] **1** Plin de bube Si: *bubat[2]* (1), *buburos*. **2** (D. plante, fructe) Cu noduri.

buboti *v* vz ***boboti***

bubou *sn* vz ***bobou***

bubui[1] [At: NEGRUZZI, S. I / Pzi (3): *~ie* / E: fo] **1** *vi* (D. tunete) A produce un zgomot înfundat și puternic, adesea repetat (prin ecou) la intervale scurte. **2** *vi* (Pex; d. arme sau d. alte surse de zgomot) A produce zgomote înfundate, puternice adesea repetate (prin ecou) la intervale scurte. **3** (Fig) A lovi. **4** (Fig) A certa. **5** (Fig) A pedepsi.

bubui[2] *sn* vz ***pupui***

bubuiag *s* [At: ȘEZ. I, 198/27 / E: ***bubă[1]*** + *-uiag*] (Reg) Buboi.

bubuială *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* / E: ***bubui*** + *-(i)ală*] **1** Zgomot puternic (și lung). **2** Ceartă. **3** Bătaie. **4** Pedeapsă.

bubuieț *sn* [At: SBIEREA, P. 297/32 / Pl: *~e* / E: nct] Tubercul Cf *boabă*, *globuleț*.

bubuioc *sm* [At: H III, 290 / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Pește cu solzi tari nedefinit mai îndeaproape.

bubuios*, *~oasă* *a [At: FILIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bubă[1]*** + *-uios*] (Reg) Care are bube[1] (mari).

bubuire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bubui***] (Rar) Bubuit.

bubuit *sn* [At: MARDARIE, L. 3810 / Pl: *~uri* / E: ***bubui***] Zgomot înfundat, puternic, adesea repetat (prin ecou) la intervale scurte Si: *bubuire*, *bubuitură*.

bubuitor*, *~oare* *a [At: MARIAN, Î. 356 / P: *~bu-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***bubui*** + *-tor*] Care produce zgomote asemănătoare tunetului.

bubuitură *sf* [At: ISPIRESCU, L. 99 / P: *~bu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***bubui*** + *-tură*] Bubuit.

bubulac *sm* vz ***babalâc***

bubuliță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***bubă[1]*** + *uliță*] **1-2** (Șhp) Bubă[1] (mică).

bubuluc *sm* vz ***babalâc***

buburejoară *sf* [At: MARIAN, INS. 107 / Pl: *~re* / E: ***buburuz*** + *-oară*] Buburuză (3) mică, cu câte un singur punct negru pe fiecare aripioară.

buburez *sm* vz ***buburuză***

buburos*, *~oasă* *a [At: DEX[2] / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bubă[1]*** + *-uros*] Bubos.

buburus *sm* vz ***buburuză***

buburuță *sf* vz ***buburuză***

buburuz *sm* [At: ȘEZ. II, 151/4 / V: **~rez** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Globuleț. **2** Fructul arinului Si: *anină*. **3** Con de brad.

buburuză *sf* [At: LB / V: **~usm**, **~uță** / Pl: *~e* / E: ns cf srb *babúrică*] **1** (Reg) Bubă[1] mică (excuamată) produsă de febră. **2** Mugur mic. **3** (Șîs *~roșie*) Gândăcel semisferic, cu elitrele roșii sau galbene, pătate cu șapte puncte negre Si: *boul-lui-Dumnezeu*, *boul-Domnului*, *boul-popii*, *cucușor*, *găinușa(-lunii)*, *găina-lui-Dumnezeu*, *gărgăriță*, *margari(n)ță*, *mămăruță*, *mărgăriță*, *Măria-popei*, *mumuruță*, *paparugă*, *păpăluză*, *păpăruie*, *păpăruză*, *vaca-lui-Dumnezeu*, *vrăjitoare* (*Coccinella septempunctata*).

buburuzos*, *~oasă* *a [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***buburuză*** + *-os*] (Reg) Care este plin de buburuze (**1**).

bubușleu *sm* [At: DA ms / Pl: *~ei* / E: ns cf *buburuză*] (Reg) Umflătură mică de rășină din scoarța bradului.

bubușlie *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: **~leu**, **~lui**, **~luie**, **gugușliu**, **gugușlie** / Pl: *~ii* / E: ns cf *buburuz*] **1** (Îrg) Globuleț. **2** (Reg; pan) Pilulă. **3** (Reg; spc) Fructul (necopt) al verigarului.

bubușlui *sm* [At: ȘEZ. VII, 178 / Pl: ~ / E: cf *buburuză*] (Reg) Fructul hameiului.

bubușluie *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~ui* / E: ns cf *buburuză*] (Reg) Coroană de flori a losnicioarei.

bubușoară *sf* [At: DDRF / Pl: *~re* / E: ***bubă*** + *-ușoară*] **1-2** Bubă[1] (mică).

bubuti *v* vz ***boboti***

bubuț *s* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ***bu*** + ***bu*** + *-uț*] Lovitură de pumn.

bubuță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***bubă[1]*** + *-uță*] **1-2** Bubă mică.

buc[1] *sm* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: nct / E: nct] **1** (Pop; îlav) **Într-un ~** Într-o clipă. **2** (Pop; îe) **A fi ~ de foame** A fi lihnit.

buc[2] *sm* [At: TDRG / Pl: *buci* / E: vsl **букъ**] (Reg) Fag bătrân.

buc[3] *sm* [At: DEX[2] / Pl: (2) *buci* / E: ns cf alb *byk*] (Reg) **1** Pleavă rămasă după vânturarea semințelor de cânepă, in sau după măcinarea boabelor de porumb. **2** (Lpl) Scame rămase de la melițarea și pieptănarea inului și a cânepei.

bucal[1] *sn* vz ***bocal***

bucal²*, *~ă a [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***buccal***] **1** Care ține de gură. **2** Privitor la gură. **3** Care se face cu gura. **4** (D. medicamente; îlav) **Pe cale ~ă** Pe gură.

bucar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~e* / E: ***bucă*** + *-ar*] Curea de la ham care trece peste crupe și de care se atașează căruța Si: *curar*, *gurură*, *hamut*, *vânar*.

bucată *sf* [At: CREANGĂ, P. 6 / Pl: *~căți*, **(7-9)** *~te* / E: lat ***buccata***] **1** Parte delimitată dintr-un întreg. **2** (Determinat prin „de drum", „de cale") Distanță. **3** (D. timp) Interval. **4** (Cmr; ind) Piesă dintr-un ansamblu sau dintr-o serie de obiecte de același fel. **5** (Fig; îe) **A face ~căți** A zdrobi (în bătaie). **6** (Îvr) Piesă (literară, muzicală). **7** (Lpl) Feluri de mâncare (gătită). **8** (Lpl) Alimente. **9** (Reg; lpl) Cereale. **10** (Reg) Vite. **11** (Reg; pex) Avere (mișcătoare). **12** (Îe) **A vinde (cumpăra) cu ~ta** A vinde (cumpăra) în detaliu (cu amănuntul). **13** (Îe) **A face ceva din bucăți** A confecționa ceva din piese care provin din ansambluri diferite. **14** (Îs) *Om dintr-o ~* Om integru. **15** (Îas) Om grosolan. **16** (Pfm; îe) **A face cuiva ~ta** A provoca cuiva, în mod deliberat, ceva neplăcut, un rău.

bucază *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~ze* / E: ***bucă*** + *-ază*] (Reg) Vacă cu buze foarte mari și groase.

bucă *sf* [At: TETRAEV. (1574), 207 / Pl: *buci* / E: ml ***bucca***] (Pop) **1** Obraz. **2** (Pan) Fiecare dintre cele două părți cărnoase ale șezutului Si: *fesă*, *cur*, *fund*.

bucăcioară *sf* [At: RETEGANUL, P. I, 42/24 / Pl: *~re* / E: ***bucată*** + *-oară*] Bucată mică.

bucălai *a* vz ***bucălat***

bucălaie [At: JAHRESBER. XVI, 221 / V: ***~col~***, ***~coliță*** / Pl: *~lăi* / E: ***bucă*** + ***laie***] **1** *sf* Oaie cu botul negru. **2** *sf* (Rar) Capră cu botul negru. **3** *sf* (Rar) Cățea cu botul negru. **4** *a* (D. ovine) Care are lâna albă și botul și extremitățile membrelor negre sau de culoare închisă.

bucălan *a* vz ***bucălat***

bucălat*, *~ă a [At: ANON. CAR. / V: ***~ai***, ***~av***, ***~lău***, ***~iu*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ns cf ***bucă***] Plin la față Si: *durduliu*, *grăsuliu*.

bucălav *a* vz ***bucălat***

bucălău *sm* [At: H II, 12 / Pl: *~ăi* / E: ***bucălat*** css] (Reg) **1** Berbec. **2** Câine.

bucălălău *a* vz ***bucălat***

bucălâu *a* [At: ȘEZ. II, 151/8 / Pl: *~âi*, *~âie* / E: nct] (Reg) Care are obrajii cenușii.

bucăliță *sf* [At: JIPESCU, O. 48 / Pl: *~țe* / E: ***bucălaie*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Bucălaie **(1-3)** mică (și dragă).

bucăliu *a* vz ***bucălat***

bucătar *sm* [At: BIBLIA (1688), 201/1 / Pl: *~i* / E: ***bucată*** + *-ar*] **1** Bărbat care are meseria de a găti mâncare. **2** (Iuz; îc) **~-bașa** Bucătar-șef.

bucătăreasă *sf* [At: BIBLIA (1688), 200 / Pl: *~rese* / E: ***bucătar*** + *-easă*] Femeie care are meseria de a găti mâncare Si: *bucătăriță*.

bucătări *vi* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***bucătar***] A găti mâncare.

bucătărie *sf* [At: URICARIUL VII, 194/3 / Pl: *~ii* / E: ***bucătar*** + *-ie*] **1** Încăpere în care se gătește mâncarea. **2** (Pex) Totalitata obiectelor și mijloacelor care servesc la gătirea mâncării. **3** (Fig; fam) Totalitatea accesoriilor sau acțiunilor care servesc la susținerea unei demonstrații, la efectuarea unei lucrări după ce s-a stabilit ideea de bază. **4** Faptul de a pregăti mâncare. **5** Mod specific (național, regional) de a pregăti mâncarea. **6** (Îs) *~ de campanie* Vehicul prevăzut cu cele necesare preparării hranei calde pentru trupele aflate în deplasare.

bucătărioară *sf* [At: DEX² / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***bucătărie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Bucătărie (mică).

bucătăriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***bucătar*** + *-iță*] Bucătăreasă.

bucătură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bucată*** + *-ură*] (Pop) Îmbucătură.

bucăturică *sf* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***bucătură*** + *-ică*] Îmbucătură mică.

bucăturiță *sf* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***bucătură*** + *-iță*] Îmbucătură mică.

bucățea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: ***bucată*** + *-ea*] Bucată mică.

bucățel *sm* [At: DEX² / E: ***bucățea*** css] Plantă erbacee, din familia gramineelor, cu frunzele inferioare răsucite în formă de sul și cu flori roșietice sau violacee (*Agrostis canina*).

bucățeli *vt* [At: DEX² / Pzi: *~lesc* / E: ***bucățele***] (Reg) A îmbucătăți.

bucăți *vt* [At: DEX² / Pzi: *~țesc* / E: ***bucată***] (Pop) A face bucăți.

bucățică *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 86/2 / Pl: *~țele* E: ***bucată*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Bucată (mică). **3** (Fig; fam) Fată (sau femeie) frumoasă. **4** (Arg; îs *~ bună*) Femeie ușoară. **5** (Fam; îs *~ ruptă*) Persoană care seamănă foarte mult cu unul din membrii familiei sale. **6** Ceea ce servește (în cantitate mică) de mâncare. **7** (Îe) **A-și da ~ca de la gură** A fi foarte darnic sau altruist. **8** (Îe) **A lua (cuiva) ~ca de la gură** A lipsi pe cineva de strictul necesar traiului.

bucățoi *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~oaie* / E: ***bucată*** + *-oi*] Bucată mare.

bucce *sf* vz ***bucea***

buccea *sf* vz ***bucea***

buccealâc *sn* vz ***boccealâc***

buccinator *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***buccinateur***] Mușchi facial cu ajutorul căruia poate fi expulzat, cu putere, conținutul cavității bucale.

bucciu *a* vz ***bocciu***

bucea *sf* [At: LB / V: ***bocșă***, ***bocșea***, ***buccea***, ***bucșă***, ***bucce***, ***bucie*** / Pl: *~ele* / E: ml ***buccella***] **1** Cilindru metalic care căptușește pe dinăuntru butucul roților de căruță (sau de camion). **2** (Reg) Roata de fier a leucei. **3** Manșon de metal montat între două piese. **4** Verigă ce prinde mânerul șurubelniței de limbă Si: *brățară*. **5** Gâtul pâlniei Si: *burlui*. **6** Cavitatea unui candelabru sau a unui sfeșnic în care se pune lumânarea. **7** Scobitură într-o piesă de lemn, în care se îmbucă proeminența altei piese. **8** Colac în formă de coroniță.

buced*, *~ă a vz ***buged***

bucela *vt* [At: DEX² / Pzi: *~lez* / E: ***bucea***] (Rar) **1** A monta o bucea. **2** A căptuși cu o bucea.

bucelare *sf* [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: ***bucela***] (Rar) **1** Montare de bucele. **2** Căptușire cu bucele.

bucen *sn* vz ***bucium¹***

buceniș *sm* vz ***buciniș***

bucentaur *sm* [At: DEX² / P: *~a-ur* / Pl: *~i* / E: fr ***bucentaure***] (Mit) Centaur care avea corp de taur.

bucfari *sm* vz ***bufari***

bucfăraș *sn* [At: JAHRESBER. III, 292 / Pl: *~e* / E: ***bucfari*** + *-aș*] (Reg) Scrisoare.

bucfărel *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~e* / E: ***bucfari*** + *-el*] (Reg) Scrisoare.

buche *sf* [At: CANTEMIR, HR. 306 / V: ***buche*** / Pl: *buchi* / E: vsl ***боукы***] **1** Numele celei de-a doua litere a alfabetului chirilic. **2** (Pex) Literă. **3** (Pex) Literă a alfabetului chirilic Si: *slovă*, *potcoavă*. **4** (Pex) Scriere. **5** (Pex; îlav) **După ~a cărții** Conform regulii. **6** (Pop; îe) **A nu ști ~** A nu ști nimic. **7** (Pop; îe) **A spune cuiva buchile** A spune cuiva părerea fără înconjur. **8** (Pan; reg) Smoc de păr sub buza de jos.

buchea *sf* vz ***buche***

buchelar *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 127 / V: ***buchilar***, ***buchilareș***, ***bughidan***, ***bughelar***, ***bughilareș***, ***bughilăreș***, ***pughilar*** / Pl: *~i* / E: mg ***bugyellàis***, ***pugilàris***] (Îrg) Portmoneu.

bucheliște *sf* [At: URICARIUL X, 400/7 / E: ns cf *buchisa*] (Reg; rar) Pământ (care trebuie) lucrat îndelung.

bucher *sm* [At: ZANNE, P. V, 99 / Pl: *~i* / E: ***buche*** + *-er*] (Iuz) **1** Persoană care începe să învețe, să scrie (și să citească). **2** (Pex) Începător. **3** (Rar) Persoană care învață pe dinafară, prin repetări Cf *tocilar*.

bucherea *sf*, *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) **1-2** (Oaie) care are lâna deasă și lungă.

buchereală *sf* [At: DEX² / Pl: *~eli* / E: ***bucheri*** + *-eală*] (Fam) Silabisire (a unui text). **2** (Pex) Învățare în chip mecanic.

bucheresc*, *~ească a [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***bucher*** + *-esc*] (Reg; iuz) Bătrânesc.

bucherește *av* [At: DDRF / E: ***bucher*** + *-ește*] **1-3** (Rar) Ca un bucher **(1-3)**. **4** (Îrg) Bătrânește.

bucheri *vt* [At: TDRG / Pzi: *~resc* / E: ***bucher***] (Iuz) A silabisi.

bucherie *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***bucher*** + *-ie*] **1-2** (Iuz) Regulă elementară de scriere (sau de citire).

bucherire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bucheri***] (Nob) Silabisire.

bucherit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bucheri***] (Nob) Silabisire.

bucherit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bucheri***] (Nob) Silabisit.

buchet *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 273/2 / Pl: *~e* / E: *fr* ***bouquet***] **1** Mănunchi (de flori). **2** (Fig) Ceea ce amintește de forma unui buchet de flori. **3** (Reg; spc) Plantă erbacee de talie mică, cu flori albăstrii și liliachii (*Geranium pusillum*). **4** (D. vinuri) Miros specific.

buchetieră *sf* [At: ALECSANDRI / P: *~i-eră* / Pl: *~re* / E: *fr* ***bouquettière***] (Înv) Florăreasă care face buchete și le vinde pe stradă.

buchețel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***buchet*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Buchet **(1)** mic.

buchilar *sn* vz ***buchelar***

buchilareș *sn* vz ***buchelar***

buchină *sf* [At: REV. CRIT. III, 90 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Parte a pipei din care trage fumătorul Si: *ciutură*. Cf *iuramea*.

buchineț *sm* vz ***bocăneț[1]***

buchinist *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~iști* / E: *fr* ***bouquiniste***] (Frm) Anticar (ambulant).

buchirisi *vti* [At: DEX[2] / Pzi: *~sesc* / E: ***bucher*** + *-isi*] (Rar) **1-2** A buchisi **(3)**.

buchisa *v* vz ***buchisi***

buchiseală *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~eli* / E: ***buchisi*** + *-eală*] (Pfm) **1** Executarea unui lucru cu multă migală. **2** Învățare cu mult efort și migală.

buchisi [At: DEX[2] / V: *~sa* / E: ns cf *buche*] (Pfm) **1-2** *vtr* A face un lucru cu multă cazna și migală. **3** *vt* A învăța ceva cu efort și migală Si: *a buchirisi*. **4** *vt* (Fig) A bate pe cineva (dându-i pumni, ghionți).

buchisit[1] [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***buchisi***] (Pfm) Buchiseală.

buchisit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***buchisi***] (Pfm) **1** Care este făcut cu multă migală. **2** Învățat cu mult efort.

buci *vt* [At: H IV, 280 / V: ***bocși, bucși, buti*** / Pzi: *bucesc* / E: ***bucea***] A pune o bucea la butucul roții.

buciarda *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~dez* / E: *fr* ***boucharder***] A prelucra cu buciarda piatra de construcție.

buciardare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~dări* / E: ***buciarda***] Prelucrare a pietrei de construcție cu buciarda.

buciardat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***buciarda***] (Nob) Buciardare.

buciardat[2], ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***buciarda***] (D. piatra de construcție) Prelucrat cu buciarda.

buciardă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: *fr* ***boucharde***] Ciocan cu dinți sau caneluri, folosit pentru a imprima, prin lovire, puncte sau linii regulate pe fața pietrelor de construcție.

bucie *sf* vz ***bucea***

bucim *sn* vz ***bucium[1]***

bucimaș *sn* vz ***buciumaș[1]***

bucime *sn* vz ***bucium[2]***

bucimiș *sm* vz ***buciniș***

bucin[1] *sn* [At: MARIAN, NU. 667/7 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Bucată de lemn scurtă, cilindrică, goală pe dinăuntru și fixată în grindă. **2** Colac în formă cilindrică, copt pe un sul de lemn.

bucin[2] *sn* vz ***bucium[1]***

bucinar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***bucin*** + *-ar*] Coșar.

buciniș *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***buceniș, bucimiș, buciuniș*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Cucută. **2** (Îc) **~-de-apă, ~-de-baltă** Cucută-de-apă. **3** Anghelică. **4** Pătrunjelul-câinelui.

bucioi *sm* [At: H X, 85 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

buciu *sm, a* [At: H I, 6 / A: nct / Pl: *~ii, ~ie* / E: nct] (Reg) **1-2** (Cal) murg, cu burta și botul gălbui.

buciuc *sn* [At: ȘIO I, 11 / V: ***bunciuc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***bučuk***] (Iuz) **1** Steag turcesc sau tătăresc, confecționat dintr-o jumătate de tui și care reprezenta însemnul marelui spătar, al ispravnicului de Focșani și al marelui căpitan de lefegii. **2** (Pex) Căpitănie. **3** (Pex) Isprăvnicie. **4** Trupă de soldați rămasă din personalul militar care alcătuia o căpetenie.

buciucaș *sm* [At: (a. 1788) $ȘIO_2$ / Pl: *~i* / E: ***buciuc*** + *-aș*] Purtător de buciuc **(1)**.

bucium[1] *sn* [At: CORESI, P. S. 223 / V: ***bucen, bucim, bucin, buciun*** / Pl: *~e* / E: lat ***bucinum***] **1** Instrument muzical de suflat, de formă tubulară, tronconic, din lemn de tei, cireș sau din metal, folosit mai ales de către ciobani. **2** (Pan) Hârtie sau pânză răsucită în formă de bucium **(1)** Cf *cilindru, sul, tub*. **3** (Reg) Coș.

bucium[2] *sn* [At: LB / V: ***~cime, ~ă*** / Pl: *~e* / E: nct] (Pop) **1** Trunchi de arbore Si: *buștean, butuc, buturugă, tulpină*. **2** (Spc) Butuc de viță de vie Si: *muzuc*. **3** Butuc de roți.

buciuma [At: TETRAEV. (1574), 208 / V: ***~cina, ~ciuna*** / Pzi: *bucium* / E: lat ***bucinare***] **1** *vi* A sufla din bucium[1] **(1)** (sau din alte instrumente) Si: *a trâmbița*. **2** *vt* (Fig) A spune ceva la toată lumea, în gura mare Si: *a anunța, a vesti*. **3** *vt* (Spc) A lăuda. **4** *vi* (Reg) A plânge. **5** *vi* (D. lupi; rar) A urla.

buciumare *sf* [At: CORESI, EV. 28/10 / Pl: *~mări* / E: ***buciuma***] (Rar) **1** Semnalare din bucium. **2** (Fig) Vestire.

buciumaș[1] *sm* [At: URICARIUL XIX, 391/30 / V: ***bucimaș*** / Pl: *~i* / E: ***bucium[1]*** + *-aș*] **1** Persoană care cântă din bucium[1] **(1)** Cf *gornist, trâmbițaș*. **2-3** (Șhp) Bucium[1] **(1)** mic.

buciumaș[2] *sm* [At: MARIAN, NU. 664 / Pl: *~i* / E: ***bucium[2]*** + *-aș*] (Reg) Ploscă (pentru vin).

buciumă *sf* vz ***bucium[2]***

buciumător, ~oare *smf, a* [At: ODOBESCU, S. II, 168 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***buciuma*** + *-ător*] **1-2** (Persoană) care buciumă.

buciumătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***buciuma*** + *-tură*] **1-2** Buciumare **(1-2)**.

buciumel *sm* [At: RETEGANUL, TR. 40/9 / Pl: *~ei* / E: ***bucium[2]*** + *-el*] Bucium[2] **(1)** mic.

buciun *sn* vz ***bucium[1]***

buciuniș *sn* vz ***buciniș***

bucla [At: EMINESCU, P. 220 / Pzi: *~lez* / E: *fr* ***boucler***] **1-2** *vtr* (D. păr) A (se) ondula. **2** *vt* (Pex) A modela în formă de buclă.

buclaj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: *fr* ***bouclage***] **1** Totalitatea buclelor de pe pielea unui miel. **2** Structura buclelor unei pielicele de miel.

buclan *sn* vz ***butlan***

buclare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***bucla***] **1** Ondulare. **2** Modelare în formă de buclă.

buclat, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ați* / E: ***bucla*** cf *fr* *bouclé*] Ondulat.

buclă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 226 / Pl: *~le* / E: *fr* ***boucle***] **1** Șuviță de păr ondulată Si: *cârlionț, zuluf*. **2** Porțiune de fir textil răsucită în timpul tricotării în formă de buclă **(1)**. **3** Curbă dintr-un drum cu serpentină. **4** Cot al unui curs de apă. **5** Piesă metalică pe care se fixează, prin îndoire, capătul unui cablu. **6** (Îs) ~ *digitală* Aparat electronic folosit pentru redarea infinită a unei secvențe sonore înregistrate.

bucle [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: *fr* ***bouclé***] **1-2** *sn, a* (Țesătură) care are firul creț sau cu noduri. **3** *sn* Fir creț.

buclie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Ploscă.

bucliuc *sn* vz ***bucluc***

bucliuci *vt* [At: DA ms / Pzi: ? / E: ***bucliuc***] A trata pământul cu gunoi (bucluci).

bucluc *sn* [At: JAHRESBER. III, 314 / V: ***boc~, ~liuc, butliuc, blucug*** / Pl: *~uri* / E: tc ***bokluk***] **1** (Reg) Baligă. **2** (Reg; îe) **A mânca ~** A spune minciuni. **3** (Reg; pex) Orice fel de gunoi. **4** (Reg; lpl) Obiecte neînsemnate Si: *bichisuri, mărunțișuri*. **5** (Fig; prt) Bagaj. **6** (Fig) Faptă condamnabilă. **7** (Pfm) Situație neplăcută în care se află cineva Si: *belea, necaz*. **8** (Reg) Ceartă. **9** (Înv) Învălmășeală.

buclucar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***bucluc*** + *-ar*] (Rar) **1-2** Buclucaș **(1, 3)**.

buclucaș, ~ă [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: ***bucluc*** + *-aș*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care provoacă buclucuri **(7)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) care caută ceartă cu orice preț.

buclucărită *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: ***buclucar*** + *-iță*] (Rar) **1-2** Buclucașă **(1, 3)**.

buclucciu *sm* [At: DA / Pl: *~cii* / E: ***bucluc*** + *-ciu*] (Înv) **1-2** Buclucaș **(1, 3)**.

bucmea *sf* [At: COSTINESCU / V: *boc~* / Pl: *~ele* / E: tc ***bökme***] Găitan mic cusut drept chenar pe marginea fustelor Cf *cordeluță, galon, șnur, vipușcă*.

bucni *vi* vz ***bufni***

bucoavnă *sf* [At: (a. 1777) IORGA, S. D. XIII, 13 / Pl: *~ne* / E: vsl ***азъбоукОвъно***] (Înv) **1** Abecedar. **2** (Pex) Carte (bisericească) tipărită cu litere chirilice. **3** (Pex; prt) Carte veche.

bucolaie *sf* vz ***bucălaie***

bucolic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***bucolicus***] **1** *a* Care este specific vieții pastorale idilice. **2** *a* (Pex) Rustic. **3** *sf* Poem pastoral Cf *eglogă, idilă*.

bucolism *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: ***bucol***[ic] + *-ism*] Caracter bucolic.

bucoliță *sf* vz ***bucălaie***

bucos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bucă*** + *-os*] **1** (Rar) Care are fese. **2** (Prt) Plin la față Cf *bucălat, dolofan*. **3** Care are fesele mari.

bucovinean, ~ă [At: DA / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***Bucovina*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Bucovinei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Bucovina. **5** *a* Care ține de Bucovina. **6** *a* Care aparține populației Bucovinei. **7** *a* Privitor la Bucovina. **8** *a* Privitor la populația Bucovinei.

bucovineancă *sf* [At: DA / Pl: *~nence* / E: ***bucovinean*** + *-că*] **1** Femeie care face parte din populația Bucovinei. **2** Femeie care este originară din Bucovina. **3** (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape.

bucraniu *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***bucrane***] (Aht) Motiv ornamental reprezentând un cap de bou împodobit cu ghirlande de flori, panglici etc.

bucs *sm* vz ***bucsău***

bucsai *sm* vz ***bucsău***

bucsău *sm* [At: LB / V: ***bucs, ~sai*** / Pl: n / E: ns cf lat *buxus*] Arbust ornamental din familia leguminoaselor, cu ramuri verzi-albăstrui și cu flori mari, galbene și frumos mirositoare (*Spartium junceum*).

bucsi *v* vz ***băcsi***

bucsire *v* vz ***băcsire***

bucsit[1] *sn* vz ***băcsit***[1]

bucsit[2]***, ~ă*** *a* vz ***băcsit***[2]

bucșan, ~ă [At: H XVI, 104 / V: *boc~* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Bocșa*** + *-ean*] (Reg) **1** *sf* Rasă de vite moldovenească. **2** *a* Care este specific rasei bucșane **(1)**. **3** *a* Care aparține rasei bucșane **(1)**.

bucșai *sm* vz ***bâcsai***

bucșă *sf* vz ***bucea***

bucși[1] *vt* vz ***buci***

bucși[2] *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Reg) **1** A lovi cu putere. **2** A umple până la refuz Si: *a îndesa*. **3** A podidi (sângele).

bucșire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bucși***] (Reg; nob) **1** Lovire cu putere. **2** Umplere până la refuz. **3** Sângerare.

bucșit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *?* / E: ***bucși***] (Reg; nob) **1-3** Bucșire **(1-3)**.

bucșit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bucși***] (Reg; nob) **1** Lovit[2] cu putere. **2** Umplut[2] până la refuz. **3** Însângerat[2].

bucșuliță *sf* [At: H V, 49 / V: *butcu~* / E: nct cf *bușculiță*] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape Cf *bobonel*.

bucura [At: BIBLIA (1688), 143/92 / Pzi: *bucur* / E: cf alb *bukuron*] **1** *vt* A face cuiva o bucurie Si: *a înveseli*. **2** *vt* A ferici pe cineva. **3** *vt* (Copț „cu") A face cuiva un bine. **4** *vt* (Copț „cu") A recompensa pe cineva. **5** *vt* (Copț „cu") A face cuiva un dar. **6** *vt* A încuraja pe cineva Cf *a liniști*. **7** *vr* (Copț „de") A încerca sentimentul de bucurie. **8** *vr* (Copț „de" și „din") A avea parte de cineva (sau de ceva) drag. **9** *vr* A găsi plăcere în ceva. **10** *vr* (Copț „la") A râvni ceva. **11** *vr* A fi foarte căutat, provocând interes.

bucurare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***bucura***] (Rar) **1** Înveselire. **2** Mulțumire.

bucurat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***bucura***] (Rar) **1-2** Bucurare **(1-2)**.

bucurat[2]***, ~ă*** *a* [At: VARLAAM, C. 54 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***bucura***] Care este bucuros **(1)** Si: *fericit, mulțumit, vesel*.

bucureștean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***București*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Bucureștiului. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din București. **5** *smp* Populația Bucureștiului.

bucureșteancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: ***bucureștean*** + *-că*] **1** Femeie născută în București. **2** Locuitoare din București.

bucurie *sf* [At: COD. VOR. 129/5 / Pl: *~ii* / E: ***bucura*** + *-ie*] **1** Senzație de mare plăcere Cf *veselie*. **2** (Pex; rar) Veste bună. **3** (Ccr) Persoană (sau obiect) care produce bucurie. **4** (Îla) **Cu (toată) ~(ia)** (Foarte) bucuros **(1)**.

bucuros, ~oasă [At: M. COSTIN, ap. TDRG / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bucura*** + *-os*] **1** *a* Care încearcă senzația de bucurie Si: *fericit, mulțumit, vesel*. **2** *a* (Înv; îe) **A fi ~ cuiva** A avea simpatie pentru cineva. **3** *a* (Îe) **A fi ~ să...** A prefera să... . **4** *av* Cu plăcere.

bucuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***bucă*** + *-uță*] (Șhp) **1-2** Bucă (mică).

bucvari *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: vsl ***боуквари***] Un fel de bucoavnă.

budac[1] *sn* [At: LIUBA–IANA, M. 108 / V: ***~ă***[1] *sf* / Pl: *~ace* / E: srb ***bùdak***] (Reg) Sapă mică, cu coadă scurtă și grea.

budac[2] *sn* [At: H III, 325 / V: ***~ă***[2]***, ~ană***[1]***, ~arcă, ~așcă*** *sf* / Pl: ? / E: ns cf *budăi*] (Reg) Vas pentru închegarea laptelui.

budacă[1] *sf* vz ***budac***[1]

budacă[2] *sf* vz ***budac***[2]

budai *sn* vz ***budăi***

budaie *sn* vz ***budăi***

budala *sms* [At: CARAGIALE, S. N. 34 / E: tc ***budala***] (Trî) Om prost.

budalac, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 14 / Pl: *~aci*, *~ace* / E: ***budala*** + *-ac*] Prost.

budalaș *sm* [At: CIHAC, II, 551 / Pl: *~i* / E: ***budala*** + *-aș*] (Șhp) **1-2** Budala (mare).

budalău *sn* [At: H XII, 386 / V: ***~dăl~*** / Pl: *~laie* / E: ns cf *budăi*] (Reg) Putinei folosit la bătut untul Si: *budereu*.

budană[1] *sf* vz ***budac***[2]

budană[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: ***budăi*** + *-ană*] (Reg) Butoi cu capacitate mare Si: *zăcătoare*.

budarcă *sf* vz ***budac***[2]

budașcă *sf* vz ***budac***[2]

budă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 433 / Pl: *~de*, (îvr) *~uzi* / E: rs ***будка***] (Reg) **1** Cocioabă de lemn, în care locuiesc pădurarii. **2** Prăvălioară de lemn Si: *baracă, maghernită*. **3** Closet.

budăcică *sf* [At: DA / Pl: *~cici* / E: ***budacă*** + *-ică*] (Șhp) **1-2** Budac (mic).

budăhace *s* vz ***budihace***

budăi *sn* [At: MARIAN, ap. DA / V: ***~dai, ~daie, ~ău, ~dâi, ~dău, ~deu, ~die, ~dui*** / Pl: *~ie* / E: mg ***bödöny***] (Reg) **1** Vas de lemn, confecționat din doage, de forma unui trunchi de con, în care se păstrează laptele, se duc bucatele la câmp sau se țin băuturi. **2** (Înv; îe) **A turna ca în ~iul țiganului** A mânca în neștire. **3** Trunchi scobit, întrebuințat ca ghizd la fântână.

budălău *sn* [At: HEM 2840 / Pl: *~ăi* / E: nct] Lemn cu care se bate untul Si: *brighidău*.

budău *sn* vz ***budăi***

budeancă *sf* [At: H XI 5 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

budereu *sn* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~eci* / E: ns cf *budăi*] (Reg) Putinei folosit la bătut untul Si: *budalău*.

budeu *sn* vz ***budăi***

budget *sn* vz ***buget***

budgetar, ~ă *a* vz ***bugetar***

budiană *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~iene* / E: nct] **1** (Reg) Plantă care face flori galbene și care nu-și schimbă culoarea nici măcar când se usucă Si: *vâzdoagă*. **2** (Reg) Specie de capră nedefinită mai îndeaproape.

budie *sf* vz ***budăi***

budihace *sm* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~dăh~, ~aci, ~heci*** / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Monstru.

budihaci *sm* vz ***budihace***

budiheci *sm* vz ***budihace***

budincă *sf* [At: DA / V: ***~ngă, pudingă*** / Pl: (înv) *~nce, ~nci* / E: fr ***pouding***] **1** Preparat culinar (dulce), făcut din făină (sau paste făinoase), orez, ouă, lapte, etc. copt în cuptor. **2** Mâncare din legume (tăiate mărunt), brânză etc. coapte în cuptor.

budism *sms* [At: DA / E: fr ***budhisme***] Religie apărută în India în sec. V-VI a. C. și atribuită lui Budha, care consideră viața un izvor de suferințe și de iluzii, propăvăduind renunțarea la orice plăceri.

budist, ~ă [At: MAIORESCU, CR. II, 305 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***buddhiste***] **1** *a* Care aparține budismului. **2** *a* Privitor la budism. **3** *smf* Adept al budismului.

budiuharță *sf* vz ***budiuharci***

budiuhoci *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Pasăre de noapte.

budoar *sn* [At: ALECSANDRI, T. 883 / V: (înv) ***~duar~*** / Pl: *~e* / E: fr ***boudoir***] Salonaș elegant și intim al unei femei Si: *iatac, toaletă*.

budoinai *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: nct] Bălărie.

buduar *sn* vz ***budoar***

budugănos, ~oasă *a* vz ***butucănos***

budugări *vi* [At: DA ms / Pzi: ? / E: mg ***bódorogni***] (Reg) A răscoli prin lucruri căutând ceva.

budugărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***budgări***] (Reg; nob) Răscolire.

budugărit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***budugări***] (Reg; nob) Răscolire.

budugărit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***budugări***] (Nob) Răscolit^2.

buduhaie *sf* vz ***buduhaliță***

buduhaiță *sf* vz ***buduhaliță***

buduhaliță *sf* [At: LB / V: ***~haie, ~haiță*** / Pl: *~țe* / E: nct] Monstru.

buduhoi *sm* [At: PAMFILE, C. / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Om gras și greoi.

budulac, ~ă [At: JIPESCU, O. 14 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ns cf ***budală***] (Reg) **1-2** *sm, a* (Om) fugar. **3** *av* Fuga!

budulan, ~ă *a* [At: ȘEZ. V, 39/$_{26}$ / Pl: *~i, ~e* / E: ***budală*** + *-an*] Bocciu.

buduli *vt* [At: VICIU, GL / Pzi: *budul* / E: mg ***(el)bódulni***] (Mgm) A răscoli.

budului [At: LB / V: ***buduli*** / Pzi: ? / E: mg ***(el)bódulni***] **1** *vi* (Reg) A hoinări. **2** *vt* A alunga. **3** *vi* A căuta cu de-amănuntul Si: *a cotrobăi, a scociorî*.

buduluire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***budului***] (Reg; nob) **1** Hoinărit^1. **2** Alungare. **3** Căutare amănunțită.

buduluit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***budului***] **1-3** (Reg; nob) Buduluire (**1-3**).

buduluit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***budului***] **1** Alungat^2. **2** Căutat^2 cu atenție.

buduna *sfa* [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Specie de oaie nedefinită mai îndeaproape.

budur *sn* [At: N. RUCĂREANU, ap. ODOBESCU, S. III, 93 / V: ***~ă***^{2} *sf* / A și: ***budur*** / Pl: ? / E: nct] Stâncă mare pe care se urcă capra neagră.

budură^1 *sf* [At: I. CR. IV, 122 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Pustiu nelocuit de oameni (dar locuit de diavol).

budură^2 *sf* vz ***budur***

buduret *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: cf *buduroi*] (Reg) Horn.

buduretar *sn* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***buduret*** + *-ar*] Coșar.

buduroaie *sf* vz ***buduroi***

buduroi *sn* [At: ȘEZ. V, 39/27 / V: ***~oaie*** *sf* / Pl: *~oaie* / E: nct] **1** Putină mare în care se strânge laptele de la oi Si: *budăi*. **2** (Reg; spc) Butoi mare, confecționat dintr-un trunchi de copac, în care se depozitează făină (sau sământă de cânepă, cenușă etc.). **3** Ghizd de fântână, confecționat din lemn. **4** (Reg) Tub de lemn prin care se aduce apa la moară. **5** (Reg) Loc de pe vatră situat între comniță și perete.

budurușcă *sf* vz ***budușcă***

budușcă *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 225 / V: ***~urușcă*** / Pl: ? / E: ***budac***^{2} + *-ușcă*] Budac^2.

budușlău *sm* [At: LB / Pl: *~ăi* / E: ns cf *budușlui*] Hoinar.

budușlui [At: LB / Pzi: ? / E: ns cf mg *bujdosni*] (Reg) **1** *vi* A hoinări. **2** *vt* A vărui prost.

budușluire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***budușlui***] **1** (Reg; nob) Hoinărit^1. **2** Văruire proastă.

budușluit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***budușlui***] **1-2** (Reg; nob) Budușluire (**1-2**).

budușluit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***budușlui***] (Reg) Văruit prost.

buf^1 *i* [At: CREANGĂ, P. 32 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul înfundat produs de căderea unui obiect, de o lovitură sau de o explozie.

buf^2 *sn* [At: DEX^2 / Pl: ? / E: nct] Figură la jocul de arșice.

buf^3***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***boiffe***] **1** (D. comedii) Care are un caracter comic exagerat. **2** (D. operele muzicale) Care este compus în genul liric ușor. **3** (D. actori sau cântăreți) Care s-a specializat în interpretarea unor roluri comice de comedie sau de operă muzicală bufă^3 (**2**). **4** (D. roluri) Specific comediei sau operei muzicale bufe^3 (**2**).

buf^4 *sm* vz ***buhă***

bufan *sm* [At: HEM 3189 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Român bănățean venit în Țara Românească.

bufant, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~anți, ~e* / E: fr ***bouffant***] (D. îmbrăcăminte sau d. părți ale ei) **1** Înfoiat. **2** Larg. **3** Cu bufă^2.

bufari *sn* [At: ȘEZ. V, 145/25 / V: ***bucf~, buhva~*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***боукварь***] **1** (Reg) Carte bisericească Si: *bucoavnă*. **2** Abecedar.

bufă^1 *sf* vz ***buhă***

bufă^2 *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~fe* /E: cf it *buffa*] **1** Cută.

bufăi *vr* vz ***buhăi***

bufet *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 210/16 / Pl: *~uri* / E: ***buffet***] **1** Dulap de sufragerie sau de bucătărie în care se țin vasele, tacâmurile etc. **2** Local (mic) special amenajat, unde se servesc mâncăruri (reci), băuturi etc. **3** Mâncăruri care se servesc la un bufet. **4** Modalitate de a servi masa stând în picioare.

bufetier, ~ă *smf* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***buffetier***] **1** Persoană care conduce un bufet (**2**). **2** Persoană care servește la un bufet (**2**).

bufeu *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***bouffée***] **1** Puseu puternic și trecător de febră, asociată cu puls accelerat și stare de disconfort fizic general. **2** Aer care iese pe gură Si: *răsuflare*. **3** Mișcare bruscă și trecătoare Si: *acces, răbufnire*.

buflea *sm* [At: SBIERA, P. 300/35 / Pl: ? / E: ***buft***] Om gras și buhăit.

buflei *sm* [At: DEX^2 / Pl: ~ / E: nct] (Fam; gmț) Copil sau pui de animal grăsuț Si: *dolofan*.

bufleu *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 229 / V: ***bulfeu***^{1} / Pl: *~ei* / E: ns cf *bufi*] Cățeluș gras.

bufliș *sm* vz ***buft***

bufnă *sf* vz ***bufniță***

bufneală *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~eli* / E: ***bufni*** + *-eală*] (Rar) Bufnitură.

bufnet *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***bufni*** + *-et*] Bufnitură.

bufni [At: VASILIU, C. 78 / V: ***bucni, ~fui, bugni, buhni, bumni, buvni*** / Pzi: (3) *~nește* / E: ***buf***^{1} + *-ni*] **1** *vi* A produce un zgomot înfundat prin izbire, cădere sau explozie. **2** *vi* (Pfm; îe) **A ~ în** (sau **de**) **râs** (ori **plâns**) A începe să râdă (sau să plângă) brusc și zgomotos, fără a se putea stăpâni. **3** *vi* A bombăni. **4** *vt* A izbi cu putere. **5** *vi* A se năpusti. **6** *vi* A izbucni.

bufnire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bufni***] **1** Producere a unui zgomot înfundat prin cădere, izbire sau explozie. **2** Bombănire. **3** Izbire puternică. **4** Năpustire. **5** Izbucnire.

bufnit^1 *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***bufni***] **1-5** Bufnire (**1-5**).

bufnit²*, *~ă* *a [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bufni***] **1** (D. zgomote) Înfundat. **2** Bombănit². **3** Izbit cu putere.

bufnitură *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***bufni*** + *-tură*] Zgomot înfundat produs de o cădere, o izbire, o explozie etc.

bufniță *sf* [At: EMINESCU, N. 23 / Pl: *~țe* / E: ***bufnă*** + *-iță*] **1** Cea mai mare pasăre răpitoare de noapte, cu penajul de culoare brun-ruginie, cu dungi negre și galbene, cu capul mare și ochii galben-portocalii mari, apropiați unul de altul, cu smocuri lungi de pene la urechi (*Bubo bubo*) Si: *bou-de-noapte*, *buhă*, *bufnă*.

bufoi *sm* [At: VICIU, GL / Pl: ~ / E: ***buf¹*** + *-oi*] Tufă mică de fag, cu crengi frunzoase.

bufon [At: NEGRUZZI S. II, 228 / Pl: *~i* / E: fr ***bauffon***] **1** *sm* (Iuz) Personaj comic îmbrăcat în haine grotești, care întreținea o atmosferă de veselie la curțile suveranilor sau ale seniorilor Si: *mascarici*, *nebun*. **2** *sm* Personaj comic buf³ **(3)** într-o piesă de teatru. **3** *sm* (Prt) Persoană care face pe alții să râdă prin glume, gesturi caraghioase etc. (sau care este obiect de batjocură într-o societate). **4** *a* (Rar) Care este comic Si: *caraghios*, *grotesc*.

bufona *vi* [At: DEX² / Pzi: *~nează* / E: fr ***bouffoner***] **1-2** A spune (sau a face) bufonerii.

bufonadă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: it ***buffonata***] (Rar) Bufonerie.

bufonerie *sf* [At: PANN, Ș. II, 44/19 / Pl: *~ii* / E: fr ***bouffonnerie***] **1** Vorbă de un comic grotesc. **2** Glumă de un comic grotesc. **3** Gest de un comic grotesc.

buft *sn* [At: TDRG / V: ***bufliș***, ***bufta***, ***bufte(a)***, ***bufti¹*** *sm* (A: nct) / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pântece de animal sau de om.

bufta *sm* vz ***buft***

buftac *sm* [At: DA ms / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Om gras (la față).

buftalău *sm*, *a* [At: CADE / Pl: *~ăi* / E: nct] **1-2** (Om) gras și nesătul.

buftan *sm*, *a* [At: CADE / Pl: *~i* / E: nct] (Mol) **1-2** Buftalău **(1-2)**.

buftăni *vr* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~nesc*/ E: ***buftan***] (Olt) **1-2** A bufti³**(1-2)**.

bufte¹ *sfp* [At: DA ms / E: ***buft***] (Buc) Turte mici de grâu, coapte în unt sau în untură.

bufte² *sm* vz ***buftea²***

bufte³ *sm* vz ***buft***

buftea¹ *sm* vz ***buft***

buftea² *smfi* [At: SĂGHINESCU, S. 23 / V: ***buht~***, ***~te***, (reg) ***~ti***, ***~flea*** / E: ***buft*** + *-ea*] **1-2** Om gras (și buhăit).

bufteală *sf* [At: I. CR. V, 62 / Pl: ~ *teli* / E: nct] **1** Umflare la față. **2** Îngrășare. **3** (Rar) Supărare.

bufti¹ *sm* vz ***buft***

bufti² *sm* vz ***buftea²***

bufti³ *vr* [At: I. CR. V, 62/ Pzi: *~tesc*/ E: ***buft***] (Mol, Buc) **1** A se îngrășa. **2** A se buhăi². **3** A se supăra.

bufui *vr* [At: DDRF/ Pzi:*~esc*/ E: ns cf *bufni*] (Reg) A se împinge cu pumnul.

bufur*, *~ă* *a [At: CV, 1951, nr. 1, 35 / A: nct / E: nct] (Reg; d. blănurile de miel) **1** Gri. **2** Maro deschis.

bugara *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 112 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Oaie cu blana ondulată spre vârf.

bugă¹ *sm* [At: H XIV, 349 / Pl: *bugi* / E: tc ***buga***] **1** Taur mai mare de patru ani Si: (reg) *bic*, (pop) *buhai*. **2** (Pex; reg) Clopot mare. **3-4** (Pan) Bou (sau om) cu capul mare.

bugă² *sm* vz ***bic***

bugăt*, *~ă [At: (a. 1771) IORGA, S.D. XII, 247 / V: ***bog~***, ***bogât***, ***boghet*** / Pl: *~ăți*, *~e* / E: nct] **1** (Rar) *av* (Copt „de") Destul. **2** *a* Destul. **3** *a* Care este încărcat peste măsură.

bugeac¹ *sn* [At: H XIV, 348 / V: ***~ag¹***, ***buceag*** / E: tc ***bugak***] **1** (Reg) Peninsulă. **2** Partea estică a Basarabiei, unde erau așezați tătarii. **3** (Îe) **A pus-o la ~** A furat-o. **4** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **5** Melodie după care se execută bugeacul **(4)**.

bugeac² *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: ns cf bg *бучак*] Colibă pentru adăpostirea bovinelor.

bugeac³ *sn* vz ***bungeac***

bugeacliu *sm* [At: ȘIO / Pl: *~ii* / E: ***bugeac¹*** + *-liu*] (Trm) Tătar din bugeac¹ **(2)**.

bugeag¹ *sn* vz ***bugeac¹***

bugeag² *sn* vz ***bungeac***

bugean*, *~ă *sn* vz [At: PAMFILE, J. II / E: ns cf *buged*] (D. cai) Gras.

bugeană *sf* vz ***budiană***

buged*, *~ă* *a [At: MAG. IST. III, 27 / V: ***buced***, ***~ă***, ***~get*** / Pl: *~gezi*, *~e* / E: lat ****buccidus***] (Reg) Buhăit.

bugegean *sm* [At: ȘIO / Pl: *~geni* / E: ***bugeac¹*** + *-ean*] (Trm) Bugeadiu.

bugeniță *sf* vz ***bujeniță***

buget¹ *sn* vz ***bunget***

buget²*, *~ă *a* vz ***buged***

buget³ *sn* [At: URICARIUL VIII, 130 / V: (înv) ***budget*** / Pl: *~e* / E: fr ***budget***] **1** Bilanț al veniturilor și cheltuielilor unui stat, ale unei întreprinderi etc. pe o perioadă determinată. **2** Totalitatea prevederilor de venituri și de cheltuieli ale unei familii sau ale unei persoane pentru o anumită perioadă.

bugetar*, *~ă* *a [At: MAIORESCU, CR. I, 361 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***budgétaire***] **1** Care aparține bugetului³ **(1)**. **2** Privitor la buget³ **(1)**. **3** Prevăzut în buget³ **(1)**. **4** De buget³ **(1)**. **5** (Îs) *Instituție ~ă* Instituție ale cărei venituri se varsă integral în buget³ **(1)** și ale cărei cheltuieli se acoperă integral de la buget³ **(1)**. **6** (Îs) *An* ~ Perioadă de timp de un an pentru care se întocmește și se execută bugetul³ **(1)** unui stat.

bugetivor*, *~ă *smf*, *a* [At: ULIERU, C. 35 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***budgétivore***] **1-3** (Persoană sau instituție) care trăiește din bugetul de stat.

bugezi *vi* [At: BUD, P. P. / V: ***bucezi***, / Pzi: *~zesc*/ E: ***buged***] (Îvp) A se buhăi².

bugezire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bugezi***] (Îvp) Buhăire.

bugezit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bugezi***] (Îvp) Bugezire.

bugezit²*, *~ă* *a [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bugezi***] (Îvp) Buhăit².

bughellar *sn* vz ***buchelar***

bughenească *sf* [At:VARONE, J. R. 19 / Pl: ? / E: nct] **1** Horă din Argeș. **2** Melodie după care se execută această horă.

bughidan *sn* vz ***buchelar***

bughilareș *sn* vz ***buchelar***

bughilăreș *sn* vz ***buchelar***

bughili *v* vz ***bughini***

bughineală *sf* [At: DA ms / Pl:~ *neli* / E: ***bughini*** + (*e*)*ală*] Lucru făcut cu migală Si: *migăleală*, (pfm) *buchiseală*.

bughini *vtr* [At: CV, 1948, nr. 832 / Pzi: ~ *nesc*/ V: ~ ***ghili*** / E: nct] (Pop) A lucra cu atenție și migală.

bughinire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bughini***] (Pop) Migălire.

bughinit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bughini***] (Pop) Bughinire.

bughinit²*, *~ă* *a [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bughini***] Migălit².

bugie *sf* vz ***bujie***

bugilar *sn* [At: CV, 1950, nr. 5, 31 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Săculeț în care se țin banii.

bugini *vi* [At: PAMFILE, J. II / Pzi: *~nesc*/ E: nct] (Reg) A dormi mult.

buginire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bugini***] (Reg; nob) Somn lung.

buginit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bugini***] (Reg; nob) Buginire.

buginit²*, *~ă* *a [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***bugini***] (Reg; nob) Dormit².

buglan *sn* [At: CV, 1950, nr. 4, 32 / Pl: ? / E: nct] Butoiaș pentru țuică.

buglă¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~le* / E: nct] (Înv) Gogoașă (de ristic).

buglă² *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***bugle***] **1** Trompetă din piele care emite un sunet mai plăcut decât cel emis de corn. **2** (Lpl) Nume generic dat instrumentelor de suflat din alamă.

buglă³ *sf* [At: DA / Pl: ~ *le* / E: nct] (Reg) Hotar.

buglă⁴ *sf* [At: GR. S. I, 94 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Claie mare de fân.

buglănaș *sn* [At: VICIU, GL. 17 / Pl: *~e* / E: nct] Balercă din lemn.

bugner *sm* [At: ECONOMIA, 171/ Pl: *~i* / E: ctm ***bugnar*** + ***pinter***] (Înv) Butnar **(1)**.

bugni *v* vz ***bufni***

buh[1] *sm* vz ***buhă***

buh[2] *sms* [At: CREANGĂ, GL. / E: nct] **1** Reputație proastă. **2** (Pfm; îe) **A-i merge (sau a i se duce cuiva) ~ul** A ajunge să fie foarte cunoscut pentru faptele sale (de obicei reprobabile).

buhab, ~ă *a* vz ***buhav***

buhac[1] *sm* vz ***buhaci***

buhac[2] *sm* vz ***buhaș[1]***

buhaci[1] *sm* [At: DA / V: ***~hac[1], puhace, puh~*** / Pl: ~ / E: ***buhă*** + *-aci*] Specie de buhă nedefinită mai îndeaproape.

buhaci[2] *sm* vz ***buhaș[1]***

buhadeică *sf* [At: MAT. FOLK. I, 1567 / Pl: ~ *eice* / E: nct] (Reg; în superstiții) Duh rău.

buhai[1] *sm* [At: H III, 139 / V: ***buai*** / Pl: ~ / E: rs **бухай**] **1** (Reg) Taur. **2** (Orn; îc) **~-de-baltă** Bâtlan (*Botaurus stellaris*). **3** (Etm; îc) **~ul-lui-Dumnezeu** Boul-lui-Dumnezeu. **4** (Pex) Berbec (sau țap) trecut de patru ani. **5** (Pfm; îe) **A fi ~ul satului** A fi un bărbat iubit de multe femei. **6** (Îvr; îe) **A-și arunca ternă (în sau pe spate) ca ~ul** A se lăuda. **7** Sunetul scos de buhai **(1)**. **8** (Pop; pan) Bucium. **9** Instrument confecționat dintr-o putină mică legată la gură cu o piele de oaie prin care trece un fir de păr de cal și care scoate un sunet puternic, fiind folosit de colindători de Plugușor sau în noaptea Sfântul Vasile. **10** (Reg) Rindea mare. **11** Instrument care servește la ridicarea și coborârea poliței, prâsnelului și pietrelor mari de la moară Si: (reg) *crainic, cântarul-pietrelor, zăvor*. **12** (Reg) Zăvor la ușa casei. **13** (Reg) Țundră neagră cu glugă. **14** (Reg) Stup care nu roiește. **15** (Reg) Loc bălegos. **16** (Iht) Porcușor (*Gobio gobio*). **17** (Reg) Plantă erbacee cu două sau trei frunze mari, ovale și flori verzi-gălbui dispuse într-un spic (*Listera ovata*).

buhai[2] *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: mg ***bohai***] (Reg) Căciulă prost tăbăcită.

buhalniță *sf* [At: CAZIMIR, GR. 249/ Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Ceață.

buhar *sm* vz ***boar***

buharcă *sf* vz ***bohoarță***

buhaș[1] *sm* [At: ȘEZ. II, 151/22 / V: ***~ac[2], ~ci[2], ~hus*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Copac scund, cu coroana rotundă, întinsă spre pământ. **2** (Spc) Brad (scund) de calitate inferioară Cf *brad, jneapăn*, (reg) *târș*. **3** Tufiș.

buhaș[2] *sm* [At: WEIGAND, B. B. 94 / Pl: *~i* / E: ns cf *buhai[2]*] Nor de ploaie gros și negru.

buhav, ~ă *a* vz ***puhav***

buhaz *sn* vz ***bogaz***

buhă *sf* [At: JAHRESBER. III, 55 / V: ***buf*** *sm*, ***buh*** *sm*, ***~hnă*** / Pl: *~he* / E: fo] **1** Cea mai mare pasăre de noapte de pe teritoriul țării, cu capul mare, cu urechile ascuțite și cu ochii bulbucați Si: *bufniță*, (pop) *joimăriță, bou-de-noapte* Cf *cucuvea*, (pop) *ciucurete, cucuveică, huhurez, strigă*. **2** (Îc) **~ha-mare** Specie de buhă Si: (reg) *strigă*. **3** (Îc) **~-cu-cârpă** Specie de buhă nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *strigă*. **4** (Pop, îs) *Puiul ~hii* Copil urât. **5** (Pop, îe) **A sta ca o ~** A sta îmbufnat. **6** (Pop, fig) Fată urâtă și nepieptănată. **7** (Pop) Cap nepieptănat. **8** (Pop) Moț la păsări. **9** (Pop) Oaie cu lână multă la fălci. **10** (Îc) **~ha ciumei** Fluturele *Acherontia Aropos* Si: (pop) *strigă*. **11** (Îc) **~-de-curechi** Fluturele *Mamestra brassicae* Si: (pop) *bohoci*. **12** (Îc) **~ha-semănăturilor** Fluture mic de noapte, de culoare cenușie, care dăunează semănăturilor (*Agrotis segetum*).

buhădie *sf* [At: GRAIUL I, 225 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Buruiană mare.

buhăi[1] *vi* [At: H III, 108 / V: ***~ălui, ~hui, fufăi*** / Pzi: nct / E: ***buhai***] (Reg) **1** A țipa ca buha. **2** A mugi ca buhaiul (1). **3** (D. copii) A plânge în hohote Cf *a urla*. **4** A trage cu pușca. **5** A face zgomot pentru a speria păsările de casă.

buhăi[2] *vr* [At: APĂRAREA SĂNĂTĂȚII, ap. TDRG / V: *~ăvi* / Pzi: *~esc* / E: ns cf ***buhav***] A se umfla la față (din cauza beției, bolii, somnului etc.) Cf (reg) *bugezi*.

buhăi[3] *vi* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***buhai***] **1** (D. tun) A bubui. **2** (D. om) A tuși puternic. **3** A bate.

buhăială[1] *sf* [At: DA ms / Pl: ~ *ieli* / E: ***buhăi*** + *-eală*] Buhăire.

buhăială[2] *sf* [At: CV, 1950, nr. 4, 41/ Pl: ~ *ieli* / E: nct] (Reg) Batoză de treier.

buhăiaș *sm* [At: MARIAN, ap. DA / V: ***~ieș*** / Pl: *~i* / E: ***buhai*** + *-aș*] Vițel neînțărcat.

buhăire[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***buhăi[1]***] (Reg) **1** Imitare a țipătului buhăi (1). **2** Imitare a mugetului buhaiului **(1)**. **3** Plâns în hohote. **4** Împușcătură. **5** Zgomot cu care se sperie păsările.

buhăire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***buhăi[2]***] Umflare la față (din cauza bolii, a beției sau a somnului).

buhăire[3] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***buhăi[3]***] **1** Bubuială de tun. **2** Tuse puternică. **3** Batere.

buhăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***buhăi[1]***] **1-5** (Reg) Buhăire[1] **(1-5)**.

buhăit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***buhăi[2]***] Buhăire[2].

buhăit[3] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***buhăi[3]***] **1-3** Buhăire[3] **(1-3)**.

buhăit[4], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***buhăi[2]***] Umflat la față (din cauza bolii, a somnului sau a băuturii).

buhăitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***buhăi[2]*** + *-tură*] Umflare a feței (din motive de boală, somn, beție etc.).

buhălui *vi* vz ***buhăi[1]***

buhlă *sf* [At: VICIU / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Piatră de mină desprinsă de stâncă în urma intemperiilor.

buhnă *sf* vz ***buhă***

buhon *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Stomacul porcului.

buhos, ~oasă *a* [At: IORGA, N. R. B. 36 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***buhă*** + *-os*] Care are părul zburlit.

buhuhu [At: MARIAN, NA. 270 / E: fo] **1** *i* Cuvânt care redă zgomotul produs de o lovitură. **2** *sm* Lovitură de pumn. **3** *i* Cuvânt care imită sunetul scos de buhă.

buhui *vi* vz ***buhăi[1]***

buhuială *sf* [At: H II, 3 / Pl: *~ieli* / E: ***buhui*** + *-eală*] Zgomot prin care vânătorii se reperează unul pe altul.

buhuiat, ~ă *a* [At: MARIAN, O. I, 216/ Pl: *~ați, ~a* / E: ***buhă***] **1** Zbârlit. **2** (D. păsări) Moțat.

buhur *sn* [At: ȘIO / Pl: *~i* / E: tc ***buhur***] **1** (Trm, înv) Mătase de o anumită calitate. **2** Stofă de lână fină Si: *cașmir*. **3** Haină de damă.

buhurdar *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 134/19 / V: ***bohor~, bur~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***buhurdar***] (Trm) Vas (de metal) de afumat cu mirodenii Cf *cădelniță, cățuie*.

buhurdargie *sm* [At: ȘIO / Pl: *~gii* / E: ***buhurdar*** + *-giu*] Persoană de la curtea domnească însărcinată să poarte buhurdarul.

buhus *sm* vz ***buhaș[1]***

buhuță *sf* [At: MARIN, O. I, 216 / Pl: *~țe* / E: ***buhă*** + *-uță*] Moț.

buhvariu *sn* vz ***bufariu***

bui[1] *s* [At: DA ms / Pl: n / E: nct] (Iuz) **1** Băutură care se dă copiilor. **2** (Spc) Împărtășanie.

bui[2] [At: N. IONESCU / Pzi: ? / E: srb ***bujati***] **1** *vi* (D. apă) A țâșni cu putere Si: *a năvăli*. **2** *vi* (D. ființe) A năvăli. **3** *vr* (D. vite) A se provoca la luptă boncănind.

buiac[1], ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 271 / Pl: *~aci, ~ace* / E: vsl **боуıакъ**] **1** *a* (D. vegetație) Care crește din abundență. **2** *s* (Spc) Plantă care nu rodește. **3** *a* (D. pământ) Fertil. **4** *a* (D. oameni) Răsfățat. **5** *a* (D. bărbați) Afemeiat. **6-7** *sm, a* (Animal) sălbatic. **8** *a* Nebun.

buiac[2] *sn* [At: MÂNDRESCU, L. P. / Pl: *~iece* / E: mg ***bujka***] (Reg) Pieptar de postav subțire și căptușit cu vată.

buia-gaia *sf* vz ***puia-gaia***

buiama *sf* vz ***boiama***

buiandrug *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ugi* / E: nct] Element de construcție alcătuit dintr-o grindă de beton armat, de zidărie, de metal sau de lemn, așezată deasupra unei porți, a unei uși, a unei ferestre etc. pentru a susține porțiunea de zidărie de deasupra acestora.

buiastru, ~iastră *a* vz ***buiestru***

buică *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: mg ***bujka***] (Rar) Scurtuc de postav pentru femei, de culoare mov (și lung până spre genunchi).

buici *vb* vz ***buieci***
buicuță *sf* [At: VAIDA / Pl: *~țe* / E: ***buică*** + *-uță*] (Șhp) **1-2** Buică (mică).
buiecel, ~ea *a* [At: ALEXICI, L.P. 151/9 / Pl: *~cei, ~e* / E: ***buiac*** + *-el*] Buiac[1] **(6)** tânăr.
buieci [At: ȘEZ. V, 39/30 / V: ***~ici, ~iuci*** / Pzi: ? / E: ***buiac*** + *-i*] **1** *vi* (Pop; reg; d. vegetație) A crește din abundență. **2** *vi* (D. vegetație) A crește peste măsură, în detrimentul rodului. **3** *vi* (D. vite) A se înmulți și dezvolta foarte bine. **4** *vi* (D. pământ) A deveni foarte roditor Si: *a se îngrășa*. **5** *vi* A zburda. **6** *vr* (D. oameni) A se îngâmfa. **7** *vt* A face pe cineva să-și piardă capul de îngâmfare.
buiecie *sf* [At: VARLAAM, C. 368_2 / Pl: *~cii* / E: ***buiac*** + *-ie*] Îngâmfare.
buiecime *sf* [At: LB / Pl: *~mi* / E: ***buiac*** + *-ime*] Îngâmfare.
buiecire *sf* [At: I. IONESCU, C. 36 / Pl: *~ri* / E: ***buieci*** + *-re*] (D. plante; rar) Creștere în înălțime.
buiecitură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR 231 / Pl: *~ri* / E: ***buieci*** + *-tură*] Prosperitate.
buiede *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Plantă medicinală. **2** (Îc) **~da-ciumei** Captalan (*Cirsium rivulare*).
buiengiu *sm* vz ***boiangiu***
buiestra *vt* [At: MAT. FOLK. 486 / Pzi: *~rez* / E: ***buiestru***] A face calul să meargă în buiestru Si: a *buiestri*.
buiestraș, ~ă [At: SLAVICI, N. I, 105 / V: ***~ruș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***buiestru*** + *-aș*] **1-2** *sm, a* (Cal) care merge în buiestru **(2)**.
buiestri *vt* [At: CATANĂ, B. 113 / Pzi: *~esc* / E: ***buestra*** css] A face calul să meargă în buiestru Si: a *buiestra*.
buiestru, ~iastră [At: H VII, 149 / V: ***~iast~*** / Pl: *~eștri, ~tre* / E: ml ****ambulester***] (Reg) **1-2** *sm, a* (Cal) care, în mers, aduce concomitent înainte picioarele laterale. **3** *sn* Mersul calului care calcă cu ambele picioare (dinainte sau din lateral) concomitent. **4** *a* Nărăvaș.
buiestruș, ~ă *a* vz ***buiestraș***
buietic, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (D. vegetație; reg) Care crește din abundență.
buigat, ~ă *a* vz ***bâiguit***[2]
buigai *v* vz ***bâigui***
buigui *v* vz ***bâigui***
buiguială *sf* vz ***bâiguială***
buiguire *sf* vz ***bâiguire***
buiguit[1] *sn* vz ***bâiguit***[1]
buiguit[2]***, ~ă*** *a* vz ***bâiguit***[2]
buiguitor, ~oare *a* vz ***bâiguitor***
buiguitură *sf* vz ***bâiguitură***
buigulit, ~ă *a* vz ***bâiguit***[2]
buimac, ~ă *a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~aci, ~ace* / E: nct] Amețit de somn (sau de beție, de frică).
buimatec, ~ă *a* vz ***buimatic***
buimatic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. IV, 45 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***buimac*** + *-atic*] Buimac.
buimăceală *sf* [At: BELDIMAN, O. 64 / Pl: *~celi* / E: ***buimăci*** + *-eală*] Buimăcire.
buimăci *vtr* [At: BELDMAN, TR. 387 / Pzi: *~ăcesc* / E: ***buimac*** + *-i*] **1-2** A deveni (sau a face pe cineva să devină) buimac Si: *a (se) ameți, a (se) năuci, a (se) ului, a (se) zăpăci*.
buimăcie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~cii* / E: ***buimac*** + *-ie*] Năucire.
buimăcire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 33 / Pl: *~ri* / E: ***buimăci***] Năucire.
buimăcit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***buimăci***] Buimăcire.
buimăcit[2]***, ~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 227 / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***buimăci***] Buimac.
buingiu *sm* vz ***boiangiu***
buiordiu *sn* vz ***buiurdiu***
buirultău *sn* vz ***buiurdiu***
buiorultiu *sn* vz ***buiurdiu***
buisin *sm* [At: ȚARA OLT. III, nr. 26 / Pl: *~i* / E: nct] Mănunchi format din zece mănuși de cânepă uscată și bătută, legat cu paie pentru a fi topit.
buiuci *vb* vz ***buieci***
buiugui *v* vz ***bâigui***
buiuguit, ~ă *a* vz ***bâiguit***[2]
buiungiu *sm* vz ***boiangiu***
buiurdisi *vt* [At: ȘIO / P: *bu-iur~* / Pzi: *~sesc* / E: tc ***buiurdiu***] **1** A transmite oficial un ordin, o cerere, o plângere etc. unei autorități inferioare. **2** A întări printr-un decret.
buiurdiu *sn* [At: ȘIO / V: ***buior~, buiorultiu, ~rlău, ~ruldiu, buirultău, ~rultiu*** / Pl: *~ri* / E: tc ***buyur(ule)***] (Trm) **1** Ordin al unui pașă sau al marelui vizir pentru Constantinopol. **2-3** (Pex) Ordin (sau decret) domnesc.
buiurlău *sn* vz ***buiurdiu***
buiuruldiu *sn* vz ***buiurdiu***
buiurultiu *sn* vz ***buiurdiu***
bujaie *sf* [At: DA ms / Pl: *~jăi* / E: nct] (Reg) Buruieni care cresc în lanuri.
bujă *sf* vz ***bujor***
bujdă *sf* [At: I. CR. III, 377 / V: ***burdă, bușdă*** / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Cocioabă.
bujdeaucă *sf* vz ***bojdeucă***
bujdi [At: LB / Pzi: *~desc* / E: ns cf mg *buzdulni*] (Reg) **1** *vt* A țâșni. **2** *vi* A năvăli.
bujducă *sf* vz ***bojdeucă***
bujdulă [At: DA ms / Pl: *~le* / E: ***bujdă*** + *-ulă*] **1** *sf* Cocioabă. **2** *a* (D. femei) Care umblă nepieptănată.
bujeci *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Haine multe, puse în dezordine Cf (pop) *bulendre, catrafuse, trențe*.
bujeniță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1768 / Pl: *~țe* / E: ucr ***буженина***] (Reg) Carne afumată.
bujgău *sm* [At: CANDREA, Ț. O. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Pasăre ce seamănă cu cocostârcul.
bujie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***bougie***] Piesă prevăzută cu doi electrozi între care se produce scânteia electrică necesară aprinderii amestecului de carburant din motoarele cu explozie.
bujneag *sm* [At: DA ms / Pl: *~agi* / E: nct] (Reg) Praf înecăcios Cf *fum*.
bujoară *sf* vz ***bujor***
bujor *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***baj~, boj~, bujă, ~oară, bușor*** / Pl: *~i* / E: vsl ***божоуръ***] **1** Plantă ierboasă de grădină, înaltă, cu frunze mari, cu rădăcina în formă de bulb, cu flori mari de culoare roșu-închis, roz sau alb (*Paeonia officinalis*) Si: *bujor-roșu, băbăruja, rujă-de-Rusalii, rujioară, rușioară*. **2** (Spc; Îcp) Denumire dată focului pentru a îmblânzi spiritele care sălășluesc în el și-l fac să trosnească. **3** (Reg) Busuioc-roșu (*Amaranthus caudabus*). **4** Planta *Orchis militaris* Si: (reg) *poroinic*. **5** Planta *Orchis purpurea* Si: (reg) *poroinic*. **6** (Îc) **~-de-munte** Smirdar (*Rhododendron kotschyi*). **7-8** (Pan) Bou (sau vițel) cu părul roșu. **9** (Fig; Ipl) Obraji roșii. **10** (Îs) *~ românesc* Specie de bujor ocrotită de lege cu tulpina înaltă de 50-80 cm și cu flori mari sângerii (*Paeonia peregrina*, var. *romanica*).
bujoraș *sm* [At: BARONZI, ap. DA / Pl: *~i* / E: ***bujor*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Bujor **(1)** (mic).
bujorean *sm* [At: MARIAN, O. 257 / Pl: *~eni* / E: ***bujor*** + *-ean*] Bou cu părul roșu.
bujoreană *sf* [At: MARIAN, O. 257 / Pl: *~ene* / E: ***bujor*** + *-eană*] Vacă de culoare roșie.
bujorel *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ei* / E: ***bujor*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bujor (mic). **3** (Bot; reg) Gemănariță (*Ordis Papilionacea*). **4** (Bot; reg) Untul-vacii (*Ordis morio*). **5** (Bot; reg) Poroinic (*Orchis purpurea*). **6** (Bot; reg) Floare-de-leac (*Ranunculus repens*). **7** (Bot; reg) Rămurele (*Romaria Botrytis*). **8** (Pan) Bou (sau vițel) cu părul roșu.
bujorică [At: ALECSANDRI, P. P. $150^1/1$ / Pl: *~ici* / E: ***bujor*** + *-ică*] **1** *a* Care este roșie la față. **2** *sf* Vacă de culoare roșie.

bulamac *sm* vz ***bulumac***

bulat *sn* [At: DAMÉ, T. 88 / Pl: ? / E: rs ***булатъ***] Cuțit de dogar cu care se fac cercurile.

bulă[1] *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~le* / E: mg ***bulya***] (Reg) **1** Haină veche și ruptă Si: (pfm) *buleandră, zdreanță*. **2** Femeie ușoară Si: (pfm) *târfă*.

bulă[2] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~le* / E: srb ***bula***] (Reg) Turcoaică.

bulă[3] *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 192/31 / Pl: *~le* / E: lat ***bulla***] **1** (Iuz) Sferă mică (de metal) purtată la gât de către copiii patricienilor ca talisman. **2** (În antichitate și în evul mediu) Pecete de aur, de argint sau de plumb care se atașa unui act spre a-l autentifica. **3** (În antichitate și în evul mediu; pex) Act care purta o astfel de pecete. **4** (Îs) *~-papală* Act oficial emis de papă. **5** Bășică de aer sau de gaz aflată în masa unui lichid sau a unui solid. **6** Bilă (mică) de metal, sticlă etc.

bulătău *sn* [At: ȘEZ. I, 177 / V: ***bo~, bolot~, bolotugă*** / Pl: ? / E: rs ***болото***] (Reg) Iaz noroios și plin de broaște Si: *baltă*.

bulb *sm* [At: N. LEON, MED. 26/10 / Pl: *~i* / E: lat ***bulbus***] **1** Tulpină (subterană) a unor plante, alcătuită din frunze în formă de tunici sau solzi suprapuși (în care se depun substanțe de rezervă), cu un înveliș membranos uscat. **2** (Îs) *~ pilos* Partea terminală, umflată, a rădăcinii firului de păr. **3** (Îs) *~ rahidian* Segment inferior al creierului, în forma unei umflături, situat între măduva spinării și protuberanța creierului. **4** (Îs) *~ii ochilor* Globii oculari. **5** Obiect de forma unui bulb **(1)**. **5** (Îs) *~ aortic* Dilatație a arterei aorte situată la ieșirea din inimă, existentă la pești și la batracieni.

bulbac *sm* [At: DA / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Venetic.

bulbar, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bulbaire***] **1** (Bot) Referitor la bulb **(1)**. **2** (Atm) Referitor la bulbul **(3)** rahidian.

bulbifer, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bulbifère***] (Bot) Care produce bulbi **(1)**.

bulbiform, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***bulbiforme***] Care este în formă de bulb **(1)**.

bulbil *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***bulbille***] Lăstar mic cu frunzișoare ca niște solzi, care se formează pe tulpină sau pe lângă rădăcina unor plante.

bulboacă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ace* / E: ns cf *bulbuc*] (Reg) Vâltoare.

bulboană *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: ns cf *bulbuc*] Adâncitură într-un râu, în care apa formează un vârtej Si: *vâltoare*, (reg) *bulboacă*.

bulbos, ~oasă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bulb*** + *-os*] **1** Care are bulb **(1)**. **2** De forma unui bulb.

bulbuc *sm* [At: LB / V: ***bolboc, borboc, ~uș*** / Pl: *~uci* / E: fo] **1-3** Bășică de apă (de săpun, de spumă etc.). **4** Corp sferic. **5** Plantă erbacee toxică din familia ranunculaceelor, cu flori mari globoase de culoare galbenă, cu vinișoare verzi pe dinafară, răspândită în regiunile de munte și ocrotite de lege Si: *bâlbor, bulbor, bulbucel-de-munte, gloanță, măr-auriu, fusta-rândunelii* (*Trollius europaeus*). **6** Vârtej de apă. **7** (Lpl) Plantă erbacee din familia campanulaceelor, viguroasă și înaltă până la un metru, cu flori mari, albastre, care crește prin păduri (*Campanula trachelium*).

bulbuca [At: LB / V: ***bolboca*** / Pzi: **(3)** *bulbucă* / E: ns cf *bulbuc*] **1** *vr* (D. apă) A face bulbuci **(1)**. **2** *vr* (Fig; d. oameni) A se mânia. **3** *vr* A ieși în relief, formând o umflătură. **4-5** *vtr* (D. ochi) A (se) holba.

bulbucare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~cări* / E: ***bulbuca***] **1** Umflare. **2** Holbare.

bulbucat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bulbuca***] **1-2** Bulbucare **(1-2)**.

bulbucat[2]***, ~ă*** *a* [At: I. IONESCU, M. 713 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bulbuca***] **1** Ieșit[2] în relief în formă de bulbuc. **2** (D. ochi) Holbat[2].

bulbucătură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***bulbuca*** + *-tură*] Protuberanță.

bulbuceală *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~celi* / E: ***bulbuci*** + *-eală*] **1** Zgomot produs de apă, când face bulbuci **(1)**. **2** (Ccr) Mulțime de bulbuci **(1)**.

bulbucel *sm* [At: DA / Pl: *~cei* / E: ***bulbuc*** + *-el*] **1-2** Bulbuc **(1)** mic.

bulbuci *vir* [At: DOSOFTEI, V. S. 4, 2 / Pzi: (3) *~ceste* / E: ***bulbuc***] **1-2** (D. apă) A face bulbuci **(1)** Si: *a (se) bulbuca*.

bulbucuț *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***bulbuc*** + *-uț*] (Șhp) **1-2** Bulbuc **(1)** mic.

bulbura *v* vz ***bolbora***

bulbuș *sm* vz ***bulbuc***

bulcă *sf* [At: MARIAN, NA. 101 / Pl: *~lci* / E: pn ***bulka***] (Reg) **1** Franzelă. **2** Chiflă.

bulci *sn* vz ***bâlci***

bulciug *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ugi* / E: mg ***bolcsu***] (Reg) „Iertăciunile la morți".

buldog *sm* [At: DA / Pl: *~ogi* / E: fr ***bouledogue***] **1** Rasă de câini cu trupul îndesat, cu cap mare, bot turtit, mandibulă proeminentă și labe scurte și groase. **2** Exemplar care aparține acestei rase.

buldozer *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: eg, fr ***bulldozer***, rs ***бульдозер***] **1** Mașină alcătuită dintr-un tractor pe șenile, prevăzut în față cu o lamă puternică, folosită la săparea și la nivelarea terenurilor, la transportarea pe distanțe mici a pământului, la deszăpezirea șoselelor. **2** Presă orizontală de matrițat și de îndoit la cald.

buldozerist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***buldozer*** + *-ist*] **1-2** (Muncitor calificat) care conduce un buldozer.

bulduși *vt* [At: GRAIUL I, ap. DA / Pzi: ? / E: mg ***(el)bódulni***] (Reg) A căuta pe cineva de bani Si: *a scotoci*.

buldușire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bulduși***] (Reg) Buzunărire.

buldușit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bulduși***] (Reg) Buldușire.

buldușit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bulduși***] (Reg) Buzunărit[2].

buleacăr *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Ierburi amestecate cu uscături și spini Si: *bungeac* **(3)**.

buleandră *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: nct] (Pfm) **1** Haină veche, ruptă și uzată. **2** (Fig) Termen injurios dat unei femei imorale. **3** (Lpl) Lucruri vechi și fără valoare.

bulebașă *sm* vz ***bulucbașă***

bulendros, ~oasă [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***buleandră*** + *-os*] Zdrențuros.

bulendruță *sf* [At: SEVASTOS, N. 330/30 / Pl: *~țe* / E: ***buleandră*** + *-uță*] Hăinuță pentru sugari.

bulet *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~eți* / E: fr ***boulet***] Articulație a gleznei calului, situată între chișiță și osul fluierului.

buletin *sn* [At: IORGA, L. II, 86 / Pl: *~e* / E: fr ***bulletin***] **1** (Urmat de determinări) Scurt comunicat (sau raport, anunț, notă oficială) care conține informații de actualitate și de interes public. **2** Adeverință eliberată de autoritate pentru a atesta ceva. **3** Nume dat unei publicații periodice cu scurte dări de seamă, studii și informații de specialitate etc. **4** (Adesea cu determinarea „de identitate") Act oficial care atestă identitatea unei persoane. **5** (Îs) *~ de vot* Imprimat cuprinzând numele și prenumele candidaților la o alegere, cu ajutorul căruia alegătorii își exercită dreptul de vot.

bulevard *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 589/11 / Pl: *~e* / E: fr ***boulevard***] **1** (Înv) Partea exterioară a unei fortificații. **2** (Înv; fig) Parte de zid expusă atacurilor. **3** Arteră urbană de mare circulație, de obicei, mărginită de arbori.

bulevardier, ~ă [At: IORGA, L. R. II, 82 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***boulevardier***] **1** *a* De bulevard. **2** *a* (Fig; d. opere dramatice) Care este superficial și amuzant. **3** *smf* (Fam) Bulevardist.

bulevardism *sn* [At: DEX[2] / E: ***bulevard*** + *-ism*] Atitudine bulevardieră **(1)**.

bulevardist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: ***bulevard*** + *-ist*] Persoană plimbăreață, care bate bulevardul Si: *derbedeu, bulevardier* **(3)**, *haimana*.

bulfei *smn* vz ***bulfeu***

bulfeie *sf* vz ***bulfeu***

bulfele *smp* vz ***bulfeu***

bulfeu[1] *sm* vz ***bufleu***

bulfeu[2] *sn* [At: DAMÉ, T. 13 / V: ***bal~, bâl~, bel~, ~fei, ~feie*** *sf*, ***~fele*** *sf* / E: mg ***bélfa***] Fiecare dintre cele două speteze care leagă partea de sus a jugului de policioară.

bulg *sm* vz ***bulgăr***

bulgar, ~ă [At: I. IONESCU, C. / V: ***băl~, bol~, ~găr*** / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***блъгаринъ***] **1** *smp* Populație turcică, așezată la sfârșitul sec. VII în regiunea de nord-est a Bulgariei unde, în sec. VII-IX a fost asimilată de

slavi, care i-au luat numele. **2-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Bulgariei. **4-5** *smf, a* (Om) originar din Bulgaria. **6** *smp* Populația care locuiește în Bulgaria. **7-9** Care aparține Bulgariei (sau bulgarilor **(1, 6)**) Si: *bulgăresc* **(1-3)**. **10-12** *a* Specific Bulgariei sau bulgarilor **(1, 6)** Si: *bulgăresc* **(4-6)** **12-15** *a* Care provine din Bulgaria sau de la bulgari **(1, 6)** Si: *bulgăresc* **(7-9)**. **16** *sf* Limba bulgară.

bulgariu *sn* [At: ȘIO / Pl: ? / E: tc ***bulgari***] (Trm) Piele de iuft Si: *teletin*.

bulgariza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***bulgar*** + *-iza*] **1-2** A (se) face bulgar **(2)** Si: *a (se) bulgări^1* **(2-3)**.

bulgarizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***bulgariza***] Asimilare de către bulgari.

bulgarizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bulgariza***] (Nob) Bulgarizare.

bulgarizat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bulgariza***] (D. o populație) Asimilat de populația bulgară.

bulgăr^1 *sm* [At: LB / V: ***bulg, ~e*** / Pl: *~i* / E: nct] Bucată compactă dintr-o materie solidă (mai ales de pământ).

bulgăr^2 *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: mg ***polgár (meșter)***] (Reg; mgm) Primar.

bulgăr^3, ~ă *a* vz ***bulgar***

bulgăraș *sm* [At: ȘEZ. II, 165/20 / Pl: *~i* / E: ***bulgăr^1*** + *-aș*] (Șhp) **1-2** Bulgăr^1 (mic).

bulgăre *sm* vz ***bulgăr^1***

bulgăreală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***bulgări^2*** + *-eală*] Amestec de balegă de vacă și lut, cu care se tencuiesc casele la țară.

bulgărel *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~ei* / E: ***bulgăr^2*** + *-el*] (Șhp) **1-2** Bulgăr^2 (mic).

bulgăresc, ~ească [ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***bulgar*** + *-esc*] **1-9** *a* Bulgar **(7-15)**. **10** *sfa* Dans popular asemănător brâului. **11** *sfa* Melodie după care se execută bulgăreasca **(4)**.

bulgărește *av* [At: SEVASTOS, N. 281 / E: ***bulgar*** + *-ește*] Ca bulgarii **(2)**. **2** (Îe) **A juca ~** A juca bulgăreasca **(10)**. **3** În bulgară **(16)**.

bulgări^1 [At: TDRG / Pzi: *~resc* / E: ***bulgar***] **1** *vi* (Mol; rar) A grădinări. **2-3** *vtr* A (se) bulgariza.

bulgări^2 [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: ***bulgăr^1*** + *-i*] **1-2** *vtr* A(-și) arunca (unii altora) cu bulgări (de zăpadă). **3** *vt* A tencui o construcție cu bulgăreală.

bulgărie *sf* [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 164 / Pl: *~ii* / E: ***bulgar*** + *-ie*] (Reg) Grădină de zarzavat (lucrată de bulgari).

bulgărime *sf* [At: EMINESCU, P. 247 / E: ***bulgar*** + *-ime*] **1** Totalitatea bulgarilor **(2)**. **2** Grup de bulgari **(2)**. **3** Loc unde trăiesc mulți bulgari **(4)**.

bulgărin *sm* [At: MARIAN, D 84 / Pl: *~i* / E: ***bulgar***] Bulgar **(2)**.

bulgărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bulgări^1***] (Nob) Bulgarizare.

bulgărism *sn* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 293 / Pl: *~e* / E: ***bulgar*** + *-ism*] **1-3** (Flz) Cuvânt (sau expresie, construcție) împrumutat din bulgară **(16)**.

bulgărit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***bulgări^1***] (Nob) Bulgarizare.

bulgărit^2, ~ă *a* [At: M. I. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. 920 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bulgări^2***] (D. construcții) Tencuită cu bulgăreală.

bulgăriță *sf* [At: CHEST. V, 61/36 / Pl: *~țe* / E: ***bulgar*** + *-iță*] **1-2** Bulgăroaică **(1-2)**. **3** (Reg) Săculeț de pânză rară în care se pune cașul pentru a se stoarce.

bulgăroaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***bulgăr*** + *-oaică*] **1-2** Femeie care face parte din populația de bază a Bulgariei (sau este originară din Bulgaria).

bulgăroi *sm* [At: EMINESCU, P. 247 / Pl: *~* / E: ***bulgar*** + *-oi*] (Șdp) **1-2** Bulgar **(2)**.

bulgăros, ~oasă *a* [At: I. IONESCU, C. 177 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bulgăr^1*** + *-os*] Care este plin de bulgări.

bulgheană *sf* vz ***bulugheană***

bulgui *v* vz ***bulgări***

bulguială *sf* vz ***bulgăreală***

bulguire *sf* vz ***bulgărire***

bulgur *sms* [At: LM / E: tc ***bulgur***] **1** Grâu măcinat mare din care se prepară bucate Si: *uruială*. **2** Făină de hrișcă.

bulhac *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***băl~, bâlhoacă*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Smârc.

bulhuit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Buimăcit.

buli^1 *i* [At: CONTEMPORANUL III, 828 / A: ? / E: fo] Cuvânt care redă zgomotul produs de un corp scufundat în apă.

buli^2 *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** A coase ceva cu împunsături rare. **2** A face ceva la repezeală (inestetic). **3** A mânea ceva la repezeală. **4** A săpa (superficial) în grabă. **5** (Pex) A face ceva de mântuială. **6** A rata. **7** (Pex; arg; îe) **A o ~** A o păți.

bulibașă *sm* [At: MARIAN, O. II, 33 / Pl: *~și* / E: ***bulucbașă***] **1** Conducător al unei șatre de țigani. **2** Rangul de bulibașă **(1)**.

bulibășeală *sf* [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: *~eli* / E: ***bulibăși*** + *-eală*] Dezordine.

bulibăși [At: MAT. FOLK. 58 / Pzi: *~șesc* / E: ***bulibașă***] **1** *vi* A ajunge bulibașă **(1)**. **2-3** *vtr* A (se) încurca.

bulibășie *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~ii* / E: ***bulibașă*** + *-ie*] **1** Rangul de bulibașă **(1)** Si: *bulibașă* **(1)**. **2** Timpul cât cineva a fost bulibașă.

bulicar *sn* vz ***bulicher***

bulicheac *sn* vz ***bulicher***

bulicher *sn* [At: ȘEZ. VIII, 88 / V: ***~car, ~cheac, ~iheci, ~iter*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cuțit mare (și stricat).

buligheană *sf* vz ***bulugheană***

bulihău *sn* [At: CONV. LIT. XLIV, 3 / V: ***~hoi*** / Pl: *~heie* / E: nct] **1** Iarbă mare ce crește la târlitură Si: *dudău*. **2** (Lpl) Tulpini de plante Si: *tuleie*.

buliheci *sn* vz ***bulicher***

bulihoi *sn* vz ***bulihău***

bulimic, ~ă *smf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***boulimique***] **1-2** (Bolnav) de bulimie.

bulimie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***boulimie***] Stare patologică manifestată prin foame.

bulin *sn* vz ***bulină***

bulină^1 *sf* [At: DEX^2 / V: ***bulin*** *sn* / Pl: *~ne* / E: ngr ***βυλινι***] **1** Capsulă în care se pune un praf luat ca medicament Si: *cașetă*. **2** (Pex) Praful medicamentos împreună cu capsula. **3** Bucată rotundă de hârtie dată pe o parte cu gumă arabică, cu care se lipesc plicuri, dosare etc. **4** Desen rotund imprimat pe țesături.

bulină^2 *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***bouline***] Parâmă pentru manevrarea pânzelor inferioare ale unei nave cu pânze.

bull-finch *sn* [At: DEX^2 / P: *bulfinci* / Pl: *~uri* / E: eg ***bull-finch***] Obstacol la alergările de cai, care constă dintr-un zid cu nuiele deasupra sau dintr-un zid de o anumită înălțime.

bulion *sn* [At: DA / Pl: ? / E: fr ***boullion***] **1** Supă obținută prin fierberea cărnii, legumelor etc. **2** (Bac; spc; îs) *~ de cultură* Cultură bacteriologică de vită sau de pasăre. **3** Pastă de pătlăgele (și ardei) roșii, întrebuințată în pregătirea bucatelor.

buliter *sn* vz ***bulicher***

buliucbaș *sm* vz ***bulucbașă***

buliucbașă *sm* vz ***bulucbașă***

bulon *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oane* / E: fr ***boulon***] Tijă cilindrică, cu sau fără cap, prevăzută cu filet la unul sau la ambele capete, care servește la asamblarea a două piese.

bulona *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~nez* / E: fr ***boulonner***] A îmbina două piese sau două organe de mașini.

bulonaj *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***boulonnage***] **1-2** Bulonare **(1-2)**.

bulonare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~nări* / E: ***bulona***] **1-2** Îmbinare a două piese sau a două organe de mașini Si: *bulonaj* **(1-2)**.

bulonat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bulona***] Cu buloane.

bulț *sm* vz ***bulz***

bulubaș *sm* vz ***bulucbașă***

bulubașă *sm* vz ***bulucbașă***

buluc [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 16/31 / V: ***~ug*** / Pl: *~uri* / E: tc ***bılık***] **1** *sn* (Mil; iuz) Unitate tactică ce corespundea unei companii de

soldați. **2** *sn* (Pex) Ceată de oameni înarmați. **3-4** *sn* (Pex; iuz; d. obiecte) Număr sau cantitate mare Si: *grămadă*. **5** *av* În masă compactă Si: *laolaltă*, *deodată*. **6** *sn* Gloată.

bulucbaș *sm* vz ***bulucbașă***

bulucbașă *sm* [At: M. COSTIN, ap. ȘIO / V: ***biulucbaș, biu~, ~leb~, ~lib~, ~liucbaș, ~liucb~, ~lubaș, ~lub~, ~aș, ~lugbaș, ~lugb~*** / E: tc ***buluk-bašy***] **1** Comandant al unui buluc **(1)** format din o sută de arnăuți sau de seimeni. **2** Rangul militar de bulucbașă **(1)**. **3** (Îf *~lib~, ~leb~, ~lub~*) Șef al unei comunități de țigani Si: *bulibașă* **(1)**. **4** Rangul de bulucbașă **(3)** Si: *bulibașă* **(2)**, *bulibășie* **(1)**.

bulucbășel *sm* [At: DRĂGHICI, ap. ȘIO / Pl: *~ei* / E: ***bulucbașă*** + *-el*] **1** Slujitor aflat sub comanda unui bulucbașă **(1)**. **2** Gradul de bulucbășel **(1)**. **3** Persoană cu gradul de bulucbășel **(1)**.

bulucbășesc, ~ească *a* [At: DRĂGHICI, ap. ȘIO / Pl: *~ești* / E: ***bulucbașă*** + *-esc*] **1** Specific unui bulucbașă **(1)**. **2** Care se referă la un bulucbașă **(1)**. **3** Care provine de la un bulucbașă **(1)**. **4-5** De bulucbașă **(1, 4)**.

bulucbășie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 645 / Pl: *~ii* / E: ***bulucbașă*** + *-ie*] **1** Corp de armată comandat de un bulucbașă **(1)**. **2** Timpul cât cineva a fost bulucbașă **(1)**.

buluceală *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~celi* / E: ***buluci*** + *-eală*] Îngrămădire.

buluci *vr* [At: URECHE, ap. LET. I, 118/4 / V: ***~ugi*** / Pzi: *~cesc* / E: ***buluc*** + *-i*] **1** A se aduna. **2** (D. oaste) A se alinia pe rânduri. **3** (Pex; asr) A se îngrămădi.

bulug *sn* vz ***buluc***

bulugbaș *sm* vz ***bulucbașă***

bulugbașă *sm* vz ***bulucbașă***

bulugheană *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***bulghe~, ~ață, ~ughină, ~lighe~*** / Pl: *~ghene* / E: nct] (Reg) Cartof.

bulugheață *sf* vz ***bulugheană***

bulughină *sf* vz ***bulugheană***

bulugi *v* vz ***buluci***

bululeu *sm* [At: H V, 417 / Pl: *~ei* / E: ns cf *buhă*] (Reg) Bufniță (*Bubo bubo*).

bulumac *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îrg) ***~lam~*** / Pl: *~aci* / E: nct] Stâlp gros.

bulumaci *sm* [At: H V, 17 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) **1** Ciulama. **2** Prăjitură.

bulutuc *sm* [At: DA ms / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Bucată de lemn groasă, scurtă și rotundă.

bulvan *sm* vz ***bălvan***

bulversa *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~sez* / E: fr ***bouleverser***] (Frm) **1** A răsturna cu totul. **2** A întoarce pe dos. **3** A pune în dezordine. **4** A zăpăci. **5** A tulbura. **6** A dezorienta.

bulversare *sf* [At: DEX[2] / **Pl:** *~sări* / E: ***bulversa***] (Frm) **1** Răsturnare. **2** Întoarcere pe dos. **3** Punere în dezordine. **4** Zăpăcire. **5** Tulburare. **6** Dezorientare.

bulversat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bulversa***] (Frm) **1** Răsturnat cu totul. **2** Întors pe dos. **3** Pus în dezordine. **4** (D. oameni) Zăpăcit[2]. **5** Tulburat[2]. **6** Dezorientat[2].

bulz [At: DOSOFTEI, PS. 322 / V: ***bulț*** / Pl: *~uri* sn (rar) *~e* sn *~i* sm / E: ns, cf alb *bulez*] **1** *sn, sm* (Pop) Cocoloș. **2** *sm, sn* Cocoloș făcut din două bucăți de mămăligă caldă, în mijlocul căreia se pune brânză sau urdă Si: (reg) *urs*. **3** *sn* (Pan) Stâncă izolată. **4** *sm* (Teh) Ansamblu de piese de cherestea obținute prin debitarea unui buștean, care sunt așezate astfel încât să reconstituie trunchiul.

bulzăriță *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 98 / Pl: *~țe* / V: ***bal~*** / E: ***bulz*** + *-ăriță*] (Reg) Sac în care se strecoară cașul.

bulzi *vt* [At: DA / Pzi: *~zesc* / E: ***bulz***] **1** (Reg) A cocoloși. **2** A se îmbulzi.

bulzire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***bulzi***] (Reg) **1** Cocoloșire. **2** Îmbulzire.

bulzișor *sm* [At: ANON. CAR / Pl: *~i* / E: ***bulz*** + *-ișor*] (Șhp) **1-2** Caș (mic și gustos).

bulzoc *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 91 / Pl: *~oace* / E: ***bulz*** + *-oc*] Cocoloș.

bulzoi *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***bulz*** + *-oi*] (Reg) **1** Cocoloș mare. **2** Franzelă.

bum *i* [At: ALECSANDRI, T. 1301 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de o detunătură de armă, de o lovitură înfundată sau de o cădere.

bumașcă *sf* [At: M. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV, h_2, 547 / Pl: *~șce, ~șci* / E: rs ***бумашка***] (Rsm) Bancnotă (rusească).

bumă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 126 / Pl: *~me* / E: mg ***buma***] (Reg) Bucată de metal rotunjită pe care se bate pielea cu ciocanul pentru a fi întinsă.

bumb *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: mg ***gomb***] **1** (Îvp) Nasture. **2** (Îvp; îlav) **În ~i** În nasturi. **3** (Pop; pan) Cercel (ca un buton). **4** (Pop; pan; îs) *~ul nasului* Vârful nasului (la om și la unele animale). **5** (Îrg; pan; îs) *~ul curului* Orificiul anal la unele animale. **6** (Înv; pex) Ornament arhitectonic ca un glob, în vârful unui turn, stâlp etc. **7** (Reg; pan) Cheie. **8** (Bot; reg; pan) Tufănică (*Chrisantemum indicum*). **9** (Bot; reg; pan; lpl) Pejmă (*Centaurea moscheta*).

bumbac [At: SIMION DASCĂLUL, ap. LET. I, A. 28 / V: (îvp) ***băm~*** / Pl: *~uri* sn, *~i* sm / E: ns cf srb *bumibak*, bg *бубак*, ml **bombacium*] **1** *sm* Plantă textilă din familia malvaceelor, de origine tropicală sau subtropicală, cu flori gălbui sau roșietice și cu fructele capsule, care conțin numeroase semințe acoperite cu peri pufoși Si: (reg) *bumbăcar, bumbacel* (*Gossypium hirsutum*). **2** *sm* (Bot; reg; șîs ~ *de câmp*) Bumbăcariță **(1)** (*Eriophorium augustifolium*). **3** *sm* (Bot; reg; îs) ~ *de câmp* Bumbăcariță (*Eriophorium latifolium*). **4** *sm* (Bot; reg; îs) ~ *de câmp* Lânăriță (*Linaria vulgaris*). **5** *sn* (Lpl) Diferite feluri de bumbac **(10)**. **6** *sn* Fibră textilă obținută prin egrenare, de pe semințele bumbacului **(1)**. **7** *sn* (Pop) Vată. **8** *sn* (Pop; îe) **A avea ~ în urechi** A nu auzi bine. **9** *sn* Fir răsucit de bumbac **(6)** întrebuințat la cusut sau la țesut. **10** *sn* (Pex) Țesătură de bumbac **(6)**. **11** *sn* (Reg) Rasă de boi. **12-13** *sn* (Îs) ~ *mercerizat* Fir sau țesătură de bumbac **(2)** tratat cu diverse soluții pentru a căpăta luciu. **14** *sm* (Îs) ~ *colodiu* Substanță explozivă pe bază de nitroceluloză.

bumbar *sm* vz ***bombar***

bumbara *sf* vz ***cumbara***

bumbașir *sm* vz ***mumbașir***

bumbăcar *sm* [At: PANN, P. V. III, 81 / Pl: *~i* / E: ***bumbac*** + *-ar*] **1** (Rar) Planta care produce bumbacul **(6)**. **2** Cultivator de bumbac **(6)**. **3** Negustor de bumbac **(6)**.

bumbăcariță *sf* [At: PANȚU, PL. 31 / Pl: *~țe* / E: ***bumbac*** + *-ariță*] **1** Plantă erbacee, din familia cyperaceelor, care crește în fânețele umede și mlăștinoase din munți, cu tulpina cilindrică, frunze lineare, cu flori hermafrodite dispuse în spicule brun-roșietice sau de un verde negricios Si: (reg) *bumbac* **(1)**, *bumbac* **(1)** *de câmp, canașe, conașei, in de baltă, lânarică, lânăriță, pipirig* (*Eriophorum angustifolium*). **2** Plantă erbacee, din familia cyperaceelor, care crește în fânețele umede și mlăștinoase din munți, cu tulpina triangulară, frunze plane, late, cu flori în spicule Si: (reg) *bumbac* **(1)** *de câmp, bumbăcel, lânariță, lânarică, lânăriță* (*Eriophorum latifolia*). **3** Plantă erbacee, din familia cyperaceelor (*Eriophorum scheuzeri*). **4** Plantă erbacee, din familia cyperaceelor Si: (reg) *coada veveriței, iarbă de rovină* (*Eriophorum vaginatum*).

bumbăcăreasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***bumbăcar*** + *-easă*] **1** Cultivatoare de bumbac **(6)**. **2** Vânzătoare de bumbac **(6)**.

bumbăcărie[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***bumbac*** + *-ărie*] **1-2** Întreprindere textilă (sau secție dintr-o întreprindere textilă) în care se prelucrează bumbacul **(1)**. **3** Produse din bumbac **(6)**. **4** Cantitate mare de țesături din bumbac **(6)**. **5** Teren plantat cu bumbac **(1)**.

bumbăcărie[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***bumbăcar*** + *-ie*] **1-2** Meseria bumbăcarului **(2-3)**.

bumbăceală *sf* [At: PAMFILE, I. / Pl: *~celi* / E: ***bumbăci*** + *-eală*] **1** (Reg) Vătuire. **2** (Pfm) Bătaie (zdravănă).

bumbăcel *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***bumbac*** + *-el*] Bumbac **(9)** mercerizat (pentru broderie).

bumbăci [At: COSTINESCU / Pzi: *~cesc* / E: ***bumbac*** + *-i*] **1** *vt* (Înv) A căptuși cu bumbac **(7)**. **2** *vr* A se face moale ca bumbacul **(7)**. **3** *vt* A bate zdravăn pe cineva.

bumbăcit sn [At: DEX² / Pl: ? / E: ***bumbăci***] Vătuire.

bumbăcos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bumbac*** + *-os*] (Înv) **1** (D. țesături) Care conține mult bumbac **(9)**. **2** (D. plante) Care are fulgi ca bumbacul **(6)**. **3** (Pex) Moale ca bumbacul **(7)**.

bumbăi *vi* vz ***bumbăni***

bumbăn *a, av* vz ***bumben***

bumbăni *vi* vz ***bombăni***

bumbărat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 83 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bumb***] (Reg) Sferic.

bumbăreasă *sf* vz ***bumbăreață***

bumbăreață *sf* [At: LM / V: ***bom~, ~asă, ~ază, ~bur~*** / E: ***bumb*** + *-eață*] **1** (Îrg) Târtiță (de pasăre). **2** (Fam) Popou (la femeie).

bumbărează *sf* vz ***bumbăreață***

bumbărel *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: *~ei* / E: ***bumbar*** + *-el*] (Ent; reg) Albină sălbatică.

bumben, ~ă [At: ZANNE, P. II, 545 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl **БАБЬНЪ**] (Reg) **1** *a* Umflat. **2** *av* (Îe) **A rămâne ~** A rămâne nemișcat. **3** *av* (Îe) **A dormi ~** A dormi adânc.

bumbi [At: ȚIPLEA, P. P. / Pzi: *~besc* / E: ***bumb*** + *-i*] **1** *vt* A coase nasturi. **2** *vr* A se holba.

bumbic *sn* [At: ȘEZ. VI, 132 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bulboană.

bumbicel *sm* [At: BORZA, D. 29 / Pl: *~cei* / E: ***bumb*** + *-icel*] (Bot; reg; dpl) Bănuț (*Bellis peramis*).

bumbișor *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***bumb*** + *-ișor*] (Bot; reg) **1** Floare de pernă (*Authemis tinctoria*). **2** Granat (*Chrysanthemum parthemium*). **3** Calapăr (*Tanacetum balsamita*). **4** (Dpr; șîs *~i albi*) Rotoțele albe (*Achillea millefolium*). **5** (Dpr) Bănuți (*Bellis perennis*). **6** (Dpr) Tătăiși (*Chrisanthemum cnerariaefolium*).

bumbșor *sm* vz ***bumbușor***

bumbuleț *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***bumb*** + *-uleț*] (Reg; șhp) **1-2** Bumb **(1)** (mic) Si: (reg) *bumbușor* **(1-2)**, (reg) *bumbuț* **(1-2)**.

bumbuliu, ~ie [At: LB / V: (reg) ***~uriu*** / Pl: *~ii* / E: mg ***gömböly,*** cf ***bumb***] **1** *a* (Trs) Sferic. **2** *sf* (Bot; Trs) Hurmuz (*Symphoricorpus albus*). **3** *sm* (Mpl) Bomboană.

bumbura *vi* [At: LB / Pzi: *bumbur* / E: ctm ***bumbăi*** și ***gungura***] (Reg) A bombăni.

bumburat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 92 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bumbur***(iu) + *-at*] (Trs) Sferic.

bumburea *sf* [At: CONV. LIT. XXXVI, 55 / Pl: *~ele* / E: ***bumb*** + *-urea*] Bubiță.

bumbureață *sf* vz ***bumbăreață***

bumburel *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 103 / Pl: *~ei* / E: ***bumb*** + *-urel*] (Pop) Corp sferic și mic.

bumburez *sm* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: cf *bumburel, bumburuz*] **1** Plantă erbacee, din familia cyperaceelor, care crește în fânețe mlăștinoase, cu tulpină rigidă, rotundă, frunze lineare, ascuțite, cu inflorescență în spice, de culoare brun-închis, cu fructul cu peri Si: *bumbușor* **(3)** (*Schaenus nigricans*). **2** (Reg) Boabă de mazăre (sau fasole, porumb etc.). **3-4** (Îvr; pan; șhp) Cap (mic).

bumburișcă *sf* [At: CHEST. V, 76/109 / E: ***bumbur***(iu) + *ișcă*] (Reg) Oaie (sau capră) care are pete, negi, alunițe.

bumburiu, ~ie *a* vz ***bumbuliu***

bumburuș *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 103 / Pl: *~i* / E: ***bumb*** + *-uruș*] (Reg) Țâmburuș.

bumbușcă *sf* [At: LB / V: (reg) ***bom~*** / Pl: *~ște, ~ști*, (îvr) *~ușce* / E: mg ***gombostű(k)***] (Reg) Bold.

bumbușor *sm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~bșor*** / Pl: *~i* / E: ***bumb*** + *-ușor*] **1-2** (Reg; șhp) Năsturel. **3** (Bot; reg) Bumburez (*Schoenus nigricans*). **4** (Bot; reg; lpl) Bănuți (*Bellis perennis*).

bumbuște *sfp* [At: BORZA, D. 29 / E: cf *bumb*] (Bot; reg) Bănuț (*Bellis perennis*).

bumbuț *sm* [At: RETEGANUL, CH. 128 / Pl: *~i* / E: ***bumb*** + *-uț*] (Reg; șhp) **1-2** Năsturel.

bumerang *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***boumerang***] Armă de lemn îndoită în formă de unghi obtuz, folosită de populația Australiei, care datorită formei sale și a felului în care este aruncată, revine la locul de aruncare dacă n-a atins ținta.

bumni *vi* vz ***bufni***

bun[1], ~ă [At: COD. VOR. 149/2 / Pl: *~i a, ~e sn, ~uri* / E: lat ***bonus, ~a, ~um***] **1** *a* (D. ființe, mai ales, d. oameni) Care are calități Si: (îvr) *bunățățat*. **2** *a* (D. oameni, animale) Care se poartă bine cu ceilalți Si: *binevoitor*. **3** *a* (D. obiecte) Care funcționează bine. **4** *a* (D. obiecte) Care este valoros. **5** *a* (Îs) *~ la inimă* Milostiv. **6** *a* (Pfm; îe) **Fii ~** Te rog! **7** *av* (Îe) **~-rău** Oricum ar fi. **8** *sm* (Îe) **~ și rău** Toată lumea, fără deosebire. **9** *a* (Îlav) **~ e Dumnezeu!** Cred în bunătatea lui Dumnezeu. **10** *a* (Pfm; îs) *Ceas ~* Împrejurare norocoasă sau fericită. **11-12** *a* (Îe) **A (nu) fi a ~ă** A (nu) fi semn că este bine. **13** *a* (D. procese, fenomene, acțiuni) Care prevestește binele. **14** *a* (D. oameni) Binevoitor. **15** *a* (D. oameni) Amabil. **16** *a* (D. unelte) Cu care se lucrează bine. **17** *a* (D. viață, mod de trai etc.) Fericit. **18** *a* (În formule de salut; în formule de urare) Liniștit. **19** *as* (Îe) **A umbla cu ~ă-dimineața** A umbla cu Moș-Ajunul la Crăciun. **20** *a* (Bot; reg; îc) **~ă-dimineața** Petunie (*Petunia hybrida*). **21** *a* (Bot; reg; îac) Pristolnic (*Abutilon theophrasti*). **22** *a* (Bot; reg; îac) Volbură (*Chonvolvusus arvensia*). **23** *a* (Bot; reg; îac) Zorele (*Pharbites hederacea*). **24** *a* Care face sau îți prinde bine Si: *satisfăcător, plăcut*. **25** *a* (D. mâncăruri) Gustos. **26** *a* (D. mirosuri) Plăcut. **27** *a* Vrednic. **28** *a* (D. oameni) Cinstit. **29** *a* (D. acțiuni, operații, manifestări etc. ale oamenilor) Cuviincios. **30** *a* (Pfm; îe) **Poamă ~ă** Om de nimic. **31** *a* (Îas) Femeie imorală. **32** *a* (D. sfaturi, îndrumări, ordine) Înțelept. **33** *a* (Îlav) **~ de...** Potrivit la sau pentru ceva. **34** *a* (Îlaj) **~ de gură** Vorbăreț. **35** *a* (Îlaj) **~ de mână** Îndemânatic. **36** *a* (Îlaj) **~ de picioare** Iute. **37** *a* (D. vaci; îla) **~ă de lapte** Care dă lapte mult. **38** *a* (Îla) **~ de cules** Care a fost definitivat spre a fi cules. **39** *a* (Îla) **~ de imprimat** (sau **de tipar**) Care are toate corecturile făcute și poate fi imprimat. **40** *a* (D. acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor sau despre stări, procese etc. specifice oamenilor) Folositor. **41** *a* (D. afaceri, tranzacții comerciale etc.) Avantajos. **42** *a* (D. vreme, fenomene ale naturii) Favorabil. **43** *a* (D. relații de rudenie, îoc „vitreg") De sânge. **44** *a* (Îs) *Văr ~* Văr primar. **45-46** *a* (Îe) **A o lua de(-a)** (sau **a o apuca, a o ține**a) **~ă** A crede și a ține morțiș că ceva este adevărat. **47** (Îe) **A ști una și ~** A avea o părere hotărâtă, pe care nimic nu o poate schimba. **48** *a* (Îe) **A i se prinde de ~ă** A trece de adevărat și a fi crezut. **49** *a* (D. obiecte de vânzare sau metale prețioase; îoc „prost") Scump. **50** *a* (D. haine) Pentru zile mari. **51** *a* (D. bani) Care circulă în prezent. **52** *a* (Îs) *Bani ~i* Bani în numerar. **53** *a* (Îe) **A lua ceva de** (sau **drept**) **bani ~i** A privi ceva ca fiind adevărat. **54** *a* (Înv; d. oameni) Bogat. **55** *a* (D. originea cuiva și îoc „prost") De neam. **56** (Dnț) Mare. **57** *a* Mult. **58** *a* Tare. **59** *a* (D. noțiuni temporale) Întreg. **60** *a* Mare. **61** *a* (Îlav) **În ~ă parte** În mare măsură. **62** (Reg; îlav) **De cu ~ă vreme** De timpuriu. **63** *a* (D. meșteșugari) Iscusit și harnic. **64** *a* (D. artiști, scriitori, oameni de știință) Capabil. **65** *a* (Îs) *Inimă ~ă* Curaj. **66** *a* (Îs) *Voie ~ă* Veselie. **67** *a* (Îlav) **De ~ă voie** (sau **~ de chef**) Fără să fie silit. **68** *a* (Reg; îlav) **În voia cea ~ă** La drept vorbind. **69** *a* (Înv; îe) **A se face ~** A se preface. **70** *a* (Reg; îe) **A fi ~ la Dumnezeu** A fi ascultat de Dumnezeu. **71** *a* (Reg; îe) **A nu-i sta ~ă ceva cuiva** A nu putea răbda să nu... **72** *a* (Îlav) **Într-o ~ă dimineață** (sau **zi**) Pe neașteptate. **73** *a* (Pop; îe) **A-și face mână ~ă la** (sau **pe lângă**) **cineva** A și-l face binevoitor pe cineva. **74** *a* (Îe) **A fi** (sau **a ajunge**) **în** (ori **pe**) **mâini ~e** A fi (sau a ajunge) la o persoană de încredere. **75** *a* (Reg; îlav) **De** (sau **cu**, ori, înv **a**) **~ă seamă** Desigur. **76** *a* (Înv; îe) **~ și aprobat** Formulă care se punea pe acte private ca dovadă de aprobare. **77** *sf* (Îlav) **Cu ~a** Cu vorbe bune. **78** *a* (Îe) **A pune o vorbă ~ă pentru cineva** A interveni în favoarea cuiva. **79** *a* (Îc) **~-simț** Capacitate bazată pe experiența cotidiană de a judeca, de a aprecia just oamenii, lucrurile, evenimentele. **80** *a* (Îc) **~a purtare** Comportare conformă normelor moralei și educației. **81** *a* (Iuz; îs) *Certificat de ~ă purtare* Certificat care atesta purtarea corectă a cuiva în serviciu. **82** *a* (Fig; îas) Recomandare orală (sau laudă) adusă cuiva. **83** *a* (D. copii)

Cuminte. **84** *a* Caracteristic omului bine dispus. **85** *a* (Îe) **A fi în toane ~e** A fi bine dispus. **86** *a* (Îe) **A i-o face ~ă** sau **a-i face** (cuiva) **una ~ă** A-i provoca cuiva o supărare. **87** *a* **Una ~ă** Întâmplare (spirituală) deosebită, nostimă. **88** *a* (Îe) **A o păți ~ă** A păți un necaz. **89** *a* (Irn; îe) **~ă treabă!** Halal! **90** *a* (Îe) **Na-ți-o ~ă!** Asta mai lipsea! **91** (Îe) **Na-ți-o ~ă că ți-am dres-o** (sau **frânt-o**) Se spune într-o situație dificilă sau inoportună. **92** *a* (Îc) **~gust** Simț estetic. **93** *a* Bogat. **94** *a* (D. miros) Frumos. **95** *a* (D. organele corpului) Care funcționează bine. **96** *a* (Îe) **~ de gură** Limbut. **97** *a* (Îe) **A ști una și ~ă** A se încăpățâna în susținerea unui punct de vedere. **98** *a* (Îe) **A nu-i fi de-a ~a cuiva** A(-i) prevesti ceva neplăcut. **99** *a* Puternic. **100** *a* Considerabil. **101** *a* Întreg. **102** *a* (Pex) Mai mult decât. **103** *a* (Îc) **~ă știință** Responsabilitate deplină. **104** *a* (Îc) **~ă credință** Obligație de comportare corectă între părțile contractante. **105** (Îac) Onestitate. **106** *a* (Îlaj) **De ~ă credință** Sincer. **107** *a* (D. prieteni, vecini) Devotat. **108** *a* Nobil. **109** *sm* (Pop) Bunic. **110** *sf* (Pop) Bunică. **111** *sm* (Reg) Amant. **112** *sn* Ceea ce este necesar societății pentru a-i asigura existența și bunăstarea. **113** *sn* Obiect sau valoare de importanță în circulația economică. **114** *sn* (Mpl) Avere. **115** *sn* (Îs) *~uri de consum* Produse industriale destinate consumului (larg). **116** *sn* (Îs) *~ corporal* Element al patrimoniului unei persoane care constă dintr-un lucru. **117** *sn* (Îs) *~ incorporal* Element al patrimoniului unei persoane care constă dintr-un drept. **118** *sn* (Îs) *~e oficii* Intervenție a unui stat pentru determinarea altor state în vederea rezolvării pașnice a diferendelor. **119** *sn* Virtute. **120** *sn* (Rar) Rezultat. **121** *av* Bine. **122** *a* (Îc) **~-credincios** Ortodox. **123** *a* (Iuz; îc) **~voitor** Binevoitor. **124** *a* (Iuz; îc) **~ă-facere** Binefacere. **125** *a* (Iuz; îc) **~ă-norocire** Viață norocoasă. **126** *a* (Iuz; îc) **~ă-mulțemită** Modestie.

buna *sf* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: ger ***Buna***] Varietate de cauciuc sintetic.

bunar *sm* [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: *~i* / E: tc ***lunar***] (Trm) Puț.

Buna-Vestire *sf* [At: (a. 1747) GCR II, 38/23 / S și: *bunavestire* / E: ***bună + vestire***] Numele sărbătorii creștine de la 25 martie, când Fecioara Maria a fost anunțată de arhanghel că va naște, prin procreare divină, pe Hristos Si: *blagoveștenie*.

bunăoară *av* [At: P. MAIOR, IST. 186 / V: ***~nioară*** / E: ***bună + oară***] De exemplu.

bunăstare *sf* [At: MARIAN, NU. 752 / G-D: *~stării*, (iuz) *~neistări* / Pl: *~tări* / E: ***bună + stare*** (după ger *Wohlstand*)] Situație materială bună Si: *prosperitate*.

bunătate *sf* [At: COD. VOR 146/13 / Pl: *~tăți*, (rar) *~tățuri* / E: lat ***bonitas, ~atem***] **1** Însușirea de a fi bun **(2)** Si: (îvr) *bunătăcios*, *bunătămare* **(1)**, *bunețe* **(1)**. **2** Înclinația de a face bine. **3** Îndurare. **4** Milă. **5** Blândețe. **6** Politețe. **7** (Îs) *~ de om* Om foarte bun **(1)**. **8** (Îe) **A avea (face) ~(a) să** (sau **de**)**...** A avea bunăvoința să... **9** (Îc) **Ai ~(a)** Te rog, fii bun. **10** Faptă bună **(40)**. **11** Binefacere. **12** Gust bun **(26)**. **13** (Lpl) Delicatese culinare. **14** (Lpl) Băutură fină. **15** (Mpl) Lucru de calitate foarte bună. **16** Calitate a ceva. **17** (Lpl) Averi.

bunătatnic, ~ă *a* [At: COD. SILV. 10 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***bunătate*** + *-nic*] Binefăcător.

bunătăcios, ~oasă *a* [At: VARLAAM, C. II, 5 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***bunătate*** + *-cios*] (Îvr) Bun **(1)**

bunătămare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG, 15 / Pl: *~mări* / E: cf *bunătate*] (Îvr) **1** Bunătate **(1)**. **2** Bunăvoință **(1)**.

bunătățat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG, 759 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***bunătăți*** + *-at*] (Îvr) Bun **(1)**.

bunătățimat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 51 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ns, cf *îmbunătățima*] Plin de fapte bune sau virtuți.

bunăvoie *sf* [At: EMINESCU, N. 83 / E: ***bună + voie***] (Îlav) **De ~** (sau **~a mea, ta** etc.) **1** Din proprie inițiativă. **2** (Îal) În mod liber consimțit. **3** Veselie.

bunăvoință *sf* [At: DA / E: ***bună + voință***] **1** Atitudine binevoitoare față de cineva Si: (îvr) *bunătămare* **(1)**. **2** Tragere de inimă.

buncă *sf* [At: ARH. FOLK. IV, 216 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vas în care se ține păcura de uns carele Si: *dohotniță*.

buncăi *v* vz ***boncăi***

buncăit *sn* vz ***boncăit***

buncăitură *sf* vz ***boncăitură***

buncălău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] Nor mare negru, amenințător.

buncăleni *v* vz ***boncălui***

boncălenitură *sf* vz ***boncăitură***

buncălui *v* vz ***boncălui***

buncăluitură *sf* vz ***boncătuitură***

buncăr *sn* [At: DEX[2] / V: (iuz) ***~ncher*** / Pl: *~e* / E: ger ***Bunker***] **1** Construcție dintr-un recipient de oțel, de beton etc. și un schelet de susținere, destinată depozitării temporare a unor materiale granulare. **2** Cutie metalică destinată pieselor la mașinile-unelte, în vederea prelucrării lor. **3** Compartiment amenajat pe nave pentru depozitarea combustibilului. **4** Adăpost blindat.

buncău *sm* [At: ALRM II/I h. 412 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Mai[2] (de bătut pământul).

bunceac *sn* vz ***bunceag***

bunceag *sn* [At: CIHAC II, 486 / V: ***~ac, bugeac, bugeag*** / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Bot; reg) Pedicuță (*Lycopodium clavatum*). **2** (Bot; esc) Mușchi (*Yanthoria pariesina*). **3** Buleacăr. **4** (Îf *buceag*) Pământ negru din pădure. **4** (Bot; îf *~ngeac*) Ața apei (*Muiucu undulatum*).

buncher *sn* vz ***buncăr***

buncherare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: nct] Aprovizionare cu combustibil a unei nave.

bunchini *v* vz ***buchini***

bunci *sn* vz ***bâlci***

bunciuc *sm* vz ***buciuc***

bund *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ger ***Bund***] **1-2** Asociație (sau confrerie) în Germania ori în Elveția.

bundac *sm* vz ***bondoc***

bundar *sm* vz ***bondar***

bundaș *s* [At: DA ms / A: nct / Pl: ? / E: ***bundă*** + *-aș*] Cojoc lung din blană de oaie, cu guler mare care atârnă pe spate și poate fi ridicat în jurul capului.

bundă *sf* [At: H II, 118 / V: ***boan~, boantă***, (reg) ***bon~, bontă, ~dră*** / Pl: *~de*, (îva) *~nzi* / E: mg ***bunda***] **1** Haină lungă și largă de postav, îmblănită, purtată de bărbați. **2** (Reg) Blană mare făcută din piei de oaie, întrebuințată de țărani ca îmbrăcăminte de iarnă. **3** (Reg) Pieptar.

bundărete *sm* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) **1** Burtă de animal. **2** Om mic și sprinten.

bunderăi *smp* [At: BORZA, D. 43 / E: nct] (Bot; reg) Ciolobot (*Centaurea spinulosa*).

bundesrat *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Bundesrat***] **1** (Înv) Adunare legislativă în imperiul german. **2** (Înv) Consiliu federal în Germania. **3** Reunire a puterii executive în Elveția.

bundestag *sn* [At: DN[3] / E: ger ***Bundestag***] Adunare legislativă în Germania.

bundeswehr *sn* [At: DN[3] / P: *~ver* / Pl: ? / E: ger ***Bundes + wehr***] Armata Germaniei.

bundiță *sf* [At: LB / V: ***bon~*** / Pl: *~țe* / E: ***bundă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Bundă **(1)** (mică) din piele de miel cu cusături Si: (reg) *bundric* **(1-2)**, *bunduță* **(1-2)**. **3** (Îc) **~ța-vântului** Plantă erbacee, cu flori violete-purpurii, care crește pe câmpuri, pe dealuri Si: (reg) *scorgoi*, *solovârviță* (*Phlomis purgens*).

bundră *sf* vz ***bundă***

bundric *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 19 / Pl: ? / E: ***bundră*** + *-ic*] (Reg) **1-2** Bundiță **(1-2)**.

bunduc[1] *sm* [At: CHEST. II, 81/22 / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) **1** Stâlp (de stejar). **2** Încheietură a bârnelor la unghiurile casei.

bunduc[2] *a*, *sm* vz ***bondoc***

bunduroi *sm* [At: CV, 1949, nr. 7, 34 / Pl: *~* / E: nct] Om mic și gras.

bunduță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***bundă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Bundiță (**1-2**).

buneică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ici* / E: cf srb *bunika*] (Bot; reg) **1** Sălbăție (*Lolium temulentum*). **2** Obsigă (*Avena sterilis*).

bunel *sm* [At: TDRG / Pl: *~ei* / E: ***bun*** + *-el*] (Fam) Bunic (**1**).

bunetă *sf* vz ***bunețe***

bunețe *sf* [At: PALIA (1582), ap. GCR 538/10 / V: ***~eață, ~ță*** / E: ***bun*** + *-ețe*] **1** (Reg) Bunătate (**1**). **2** (Reg) Binețe.

bungalov *sn* [At: DEX / V: (iuz) ***~lov*** / Pl: *~uri* / E: eg ***bungalow***] Locuință (fără etaj) din lemn sau din împletitură de trestie înconjurată de terase.

bungariu *sn* vz ***bulgariu***

bungeac *sn* vz ***bunceag***

bunget *sn* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. I, 245 / V: ***buget*** / Pl: *~uri* / E: alb ***bunk*** + *-et*] (Reg) Pădure deasă și întunecoasă.

bungheală *sf* [At: BUL. FIL. IV, 140 / Pl: *~eli* / E: ***bunghi*** + *-eală*] (Fam) **1** Pricepere. **2** Observare. **3** Supraveghere. **4** Descoperire. **5** Înțelegere. **6** Copiat[1] (la lucrările scrise școlare).

bunghi[1] *sm* vz ***bumb***

bunghi[2] *vt* [At: BUL. FIL. IV, 140 / Pzi: *~ghesc* / E: nct] (Fam) **1** A se pricepe la ceva. **2** A observa. **3** A supraveghea. **4** A descoperi. **5** A înțelege. **6** (Înv; arg; d. elevi) A copia pe ascuns (la lucrările scrise).

bunghi[3] *v* vz ***bumbi***

bunghini *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A migăli.

bunghire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***bunghi[2]***] (Fam) **1** Pricepere. **2** Observare. **3** Supraveghere. **4** Descoperire. **5** Înțelegere. **6** (Arg) Copiere (la lucrările scrise școlare).

bunghit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***bunghi[2]***] (Fam; rar) **1** Pricepere. **2** Observare. **3** Supraveghere. **4** Descoperire. **5** Înțelegere. **6** (Arg) Copiere (la lucrările scrise școlare).

bunghit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***bunghi[2]***] (Fam) **1** Observat. **2** Supravegheat. **3** Descoperit. **4** (Înv; arg) Copiat.

bungineală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) **1** Bunceag. **2** Împânzire a cerului cu nori, cu ceață.

bungini *v* vz ***bugini***

bungiuc *sn* [At: DA / V: ***bunciuc*** / Pl: *~uce, ~uri* / E: nct] (Reg) Haină căptușită cu lână și cusută ca o plapumă.

bungoi *sm* [At: CHEST. VI, 27 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Insectă asemănătoare cu albina.

bungoiat *sn* [At: CHEST. VI, 19 / V: ***bon~*** / Pl: ? / E: ***bungoi*** + *-at*] (Reg) Bâzâit[1] (al unei insecte).

bunguitură *sf* vz ***bâiguitură***

bunic *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 109 / Pl: *~ici* / E: ***bun*** + *-ic*] **1** Tatăl tatălui sau al mamei Si: (fam) *bunel*. **2** (Lpl) Părinții părinților. **3** (Pex; lpl) Strămoși. **4** (Reg) Termen cu care se adresează cineva unui bărbat în vârstă.

bunică *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 109 / Pl: *~ici* / E: ***bun*** + *-ică*] **1** Mama mamei sau a tatălui. **2** Termen cu care se adresează cineva unei femei în vârstă. **3** (Îlav) **Pe când era ~a fată (mare)** Demult.

bunicel, ~cea *a* [At: GORJAN, H. II, 143 / Pl: *~cei, ~cele* / E: ***bun*** + *-icel*] **1-2** (Șhp) Care este (destul de) bun (**1**) Si: (*af*) *bunicică* (**1-2**).

bunicică *af* [At: CARAGIALE, S. 134 / Pl: *~cele* / E: ***bun*** + *-icică*] **1-2** (Șhp) Bunicea (**1-2**).

bunicuță *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~țe* / E: ***bunic*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Bunică (**1-2**) (dragă) Si: (fam) *buniță* (**1-4**).

bunioară *av* vz ***bunăoară***

bunișor, ~oară *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 166 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***bun*** + *-ișor*] **1-26** (Destul de) bun (**1-3, 25-29, 32, 33, 40-42**).

buniță *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~țe* / E: ***bun*** + *-iță*] **1-4** (Fam; șhp) Bunicuță (**1-4**).

bunt[1] *sn* vz ***bont[1]***

bunt[2] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: pn, rs ***бунт***] (Îvr) **1** Conspirație. **2** Răscoală.

buntaș *sm* vz ***bontaș***

buntație *sf* [At: MARIAN, NU. 550 / A și: *~ție* / Pl: *~ii* / E: ***bunt[1]*** + *-ație*] (Reg) Bont[1].

buntăzi *v* vz ***buntuzui***

buntui *vtr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *buntui, ~esc* / E: ***bunt[2]***] (Îvr) A (se) revolta.

buntușnic *sm* [At: DDRF / Pl: *~ici* / E: rs ***бунтушник***] (Rsm) Conjurat.

buntuzi *vt* [At: VAIDA / V: (mgm) ***~tăzi*** / Pzi: *~esc* / E: mg ****bontozui***] (Mgm) **1-2** A buntuzui (**1-2**).

buntuzui *vt* [At: MARIAN, NA. 283 / V: ***~tăzi*** / Pzi: *~esc* / E: mg ****bontozni***] (Mgm) **1** (C. i. lucruri aranjate) A deranja **2** (C. i. lucruri adunate) A risipi.

buntăr *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Vagabond.

bunuț, ~ă *a* [At: SBIERA, P. 9 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bun*** + *-uț*] (Pfm) **1-2** (Destul de) bun (**50**). **3** (Îcs) *~-bunuț* Foarte bun.

bunzar *sm* vz ***bonzar***

bunză *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Scurteică.

buoare *sf* vz ***boare***

buor *sm* vz ***bour***

buorar *sm* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 227 / Pl: *~i* / E: ***buor*** + *-ar*] (Iuz) **1** Funcționar însărcinat cu încasarea dărilor asupra buților de vin. **2** Funcția buarului (**1**).

buptăr *sm* vz ***boatcăr***

bur[1] *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: ***bura***] (Rar) Bură[2] (**1**).

bur[2], ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***boer***] **1** *sm* (Lpl) Populație în Africa de Sud, urmașă a coloniștilor europeni (olandezi) stabiliți în secolul al XVII-lea. **2** *smf, a* (Persoană) care aparține acestei populații.

bura[1] *vi* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: (3) *~ează* / E: ***bură[2]***] (Rar) A ploua mărunt și des Si: *a burnița*, (reg) *a burlița*.

bura[2] *vt* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: fr ***bourrer***] **1** A astupa cu un material special (argilă, nisip etc.) spațiul gol, neocupat de exploziv, dintr-o gaură de mină sau dintr-o sondă de minare. **2** A îndesa balastul sub traversele liniei de cale ferată.

bura[3] *vi* [At: MINEIUL (1776) 189 2/2 / Pzi: *~rez* / E: vsl ***борга***] (Iuz) A lupta.

buracă *sf* [At: CIHAC II, 34 / Pl: ? / E: ***bură[1]*** + *-acă*] **1-2** (Îvr) Bură[2] (**1**) (mică). **3** (Reg) Negură groasă, deasă.

buraci *sm* [At: BORZA, D. 30 / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) **1** Sfeclă (*Beta vulgaris*). **2** Cartof (*Solanum tuberosum*).

buracla *sf* [At: I. CR. II, 277 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Mulțime. **2** (Îs) *Parale de ~* Bani aruncați degeaba.

buragă *sf* vz ***barangă***

buraj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***bourrage***] **1-2** Burare (**1-2**).

burană *sf* vz ***bură[1]***

burancă *sf* [At: PLOPȘOR, V. O / Pl: ? / E: ***bură[2]*** + *-ancă*] (Reg) Ceață deasă cu bură.

burancic *sn* vz ***borangic***

burangic *sn* vz ***borangic***

buranginc *sn* vz ***borangic***

burangiuc *sn* vz ***borangic***

burare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***bura[2]***] **1** Astupare cu material special (argilă, nisip etc.) a spațiului gol, neocupat de exploziv, dintr-o gaură de mină sau dintr-o sondă de minare Si: *buraj* (**1**). **2** Îndesare a balastului sub traversele liniei de cale ferată Si: *buraj* (**2**).

burat[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***burat***] Sită centrifugală pentru cernerea făinii în morărit.

burat[2] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***bura[1]***] (Rar) Bură[2] (**1**).

burat[3], ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***bură[2]***] **1** Acoperit cu bură[2] (**2**). **2** (Pan) Fără luciu.

buratec[1] *sm* vz ***broatec***

buratec[2] *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1752 / Pl: *~eci* / E: ***bură[2]*** + *-atec*] (Buc) Bură[2] **(1)** mică.

buratic *sm* vz ***brotac***

burazan *sn* vz ***bolozan***

bură[1] *sf* [At: CORESI, PS. 125 / V: ***buria, burană, borană*** / Pl: *~re* / E: vsl **бѹрꙗ**] Furtună.

bură[2] *sf* [At: MARDARIE, L. 2779 / Pl: *~re, ~ri* / E: ns cf it *buriana*] **1** (Dob complinit prin *de ploaie*) Ploaie măruntă, deasă și scurtă Si: *burniță*, (rar) *bur, burat[2]* **(2)**, (reg) *bureală, burlă, burliță, burnă*. **2** (Reg; pex) Ceață. **3** (Reg; pan) Aburul care iese din mâncarea caldă. **4** (Reg; pex) Chiciură. **5** (Reg; pex) Promoroacă. **6** (Reg; pex) Polei. **7** (Reg) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **8** (Reg) Melodie după care se execută bura **(7)**. **9** (Reg) Instrument de pescărie nedefinit mai îndeaproape.

bură[3] *sf* [At: ANTIPA, P. 313 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Cârlig cu coadă pentru prins peștii din năvod Si: *buret*.

bură[4] *sf* [At: ALRM I/II, h. 415 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Pânză care se pune pe fața mortului.

bură[5] [At: STOICA, VÎN. 4 / Pl: *~re* / E: fr ***bourre***] Dop de carton, pâslă sau ceară, care se așază în cartuș pe pulbere.

burăi *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. / Pzi: *burăi, ~esc* / E: nct] (Reg) A suna.

burăiană *sf* vz ***buruiană***

burăitoare *sf* [At: CHEST. IV, 43/29 / Pl: *~ori* / E: ***burăi*** + *-toare*] (Reg) Cascadă.

burăniță *sf* vz ***buruieniță***

burătăcel *sm* vz ***brotăcel***

burăț *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ctm ***bură[2]*** + ***crivăț***] (Trs) Ceață pe munți.

burău *sn* [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: nct / E: nct] (Reg; rar) Cascadă.

burbană *sf* vz ***broboană***

burbău *sn* vz ***bobou***

burbion *sn* [At: DN[3] / P: *~bi-on* / Pl: nct / E: fr ***bourbillon***] Țesut alb, mortificat, care este partea centrală a furunculului Vz *țâțână*.

burboană *sf* vz ***broboană***

burbolnic *sm* vz ***bobornic***

burbon *sn* [At: DN[3] / E: eg ***burbon***] Whisky fabricat în Statele Unite ale Americii.

burbonea *sf* vz ***brobonea***

burbuleană *sf* [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: *~ene* / E: nct] (Reg) Prună mare, cărnoasă.

burbunecă *sf* [At: BORZA, D. 151 / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Măcriș (*Rumex acetosa*).

burcaș[1] *sm* [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 352 / Pl: *~i* / E: ***burcă[1]*** + *-aș*] (Pop) Persoană care poartă burcă[1].

burcaș[2], ~ă [At: CAMILAR, N. I, 257 / Pl: *~i, ~e* / E: ***burcă[2]*** + *-aș*] **1** (Pop) *a* (D. oameni) Mâncăcios. **2** *sm* Copil mic.

burcă[1] *sf* [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 352 / Pl: *~rci* / E: rs **бурка**] (Pop) Haină bărbătească țesută din lână Cf *suman*.

burcă[2] *sf* [At: H II, 119 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Turtă de mălai coaptă pe vatră.

burceag *sm* vz ***borceag***

burcoj *sm* vz ***burcoș***

burcoș *sm* [At: JIPESCU, O. 51 / V: ***~oj, ~cuș*** / Pl: *~i* / E: mg ***burkos***] (Îrg) Câine mițos.

burcui *s* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Urcior cu toarta ruptă, dar care mai poate fi folosit.

burculiță *sf* [At: BORZA, D. 29 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Bănuți (*Bellis perennis*).

burcun *sm* [At: BORZA, D. 154 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Săricică (*Salsola kali*).

burcuș[1] *sm* vz ***burcuj***

burcuș[2] *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: mg ***burkus***] (Mgmr) Prusac.

burcușesc, ~ească *a* [At: LB / Pl: *~ești* / E: ***burcuș[2]*** + *-esc*] (Mgmr) Prusian.

burcușește *av* [At: LB / E: ***burcuș[2]*** + *-ește*] (Mgmr) Ca prusacii.

burcușoară *sf* [At: SBIERA, P. 282/37 / Pl: *~re* / E: ***burcă[1]*** + *-ușoară*] (Pop) **1-2** (Șhp) Burcă[1] (mică).

burcut *sn* vz ***borcut***

burdabou *sn* [At: MARIAN, ap. DA / E: ***burdă[1]***] (Reg; îlav) **De-a ~ul** Peste cap.

burdac *sn* vz ***bardac***

burdar *sn* vz ***buhurdar***

burdă[1] *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: nct / E: pn **вурда**] **1** (Reg) Joc de copii, asemănător cu țintarul. **2** (Buc; îe) **A-i da cuiva ~da** A învinge la burdă[1] **(1)**. **3-4** (Buc; îe; îlav) **(A se da** sau **a se duce) de-a ~da** (A se da sau a se duce) De-a berbeleacul.

burdă[2] *sf* vz ***bujdă***

burdăhan *sn* vz ***burduhan***

burdăhănos, ~oasă *a* vz ***burduhănos***

burdăos, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burde *sm* [At: BUGNARIU, N. / E: nct] (Reg) Persoană care are burta mare.

burdeos, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burdic *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ns cf *bundă*] (Reg) Vestă femeiască din blană de oaie.

burdicos, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burdigalian [At: DN[3] / P: *~li-an* / E: fr ***burdigalien***] **1** *sn* Al doilea etaj al miocenului. **2** *a* Care aparține burdigalianului **(1)**.

burdihos, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burdios, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burdizan *sn* vz ***burduhan***

burdoi *sn* vz ***burdui***

burducuță *af* [At: SBIERA, P. 321 / Pl: *~țe* / E: ***burduh*** + *-uță*] (Reg) Care este puțin bombată.

burduf *sn* [At: LB / V: ***bor~, burduș, ~duh, ~duj, ~duș,*** (reg) ***~duv, ~tuc, ~rtuș*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: nct] (Reg) **1** Peritoneul animalelor. **2** Vezica bovinelor. **3** (Pex) Pielea vezicii animalelor, care servea drept geam. **4** Stomac. **5** Sac primitiv confecționat din stomacul animalelor, folosit la păstrarea alimentelor. **6** Pungă laterală atașată la șa. **7** Parte a cimpoiului care se umflă cu aer. **8** (Pex) Cimpoi. **9** (Pex) Foale. **10** (Pan) Pântece mare. **11** Partea convexă a semilunii. **12** Cutia de lemn a instrumentelor cu coarde, care produce rezonanța tonului. **13** Copil mic.

burdufos, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burduh *sn* vz ***burduf***

burduhan *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. / V: ***bardah~ bărdăh~, bărdâh~, bârdăh~, bârdiz~, burdăh~, ~dizan***] (Reg) **1** Burta animalelor. **2** (Pan) Pântece mare (la om). **3** Stomac. **4** (Pex; îf *bârdăhan*) Stomacul uscat al vitelor, folosit, înainte, ca geam pentru ferestrele caselor țărănești. **4** (La vite; îf *bârdăhan*) Flămânzire.

burduhaș *sn* [At: SBIERA, P. 179 / Pl: *~i* / E: ***burduh*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Burduf **(5)** mic.

burduhăni *vt* [At: DA / V: ***bărdăh~, bărh~, borfăni, borhăi, borh~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***burduhan***] (Reg) A spinteca (pentru a scoate măruntaiele).

burduhănos, ~oasă [At: LB / V: (reg) ***bărdăh~, bârdăh~, bârdănos, ~duvă~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***burduhan*** + *-os*] **1** *a* (Îrg) Burtos. **2** *af* (Pop; d. femei) Însărcinată.

burduhoaie *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~* / E: ***burduh*** + *-oaie*] (Reg) **1** Vas de lemn pentru păstrarea vinului. **2** Conținutul unei burduhoaie **(1)**.

burduhos, ~oasă [At: NECULCE, ap. LET. II, 243/6 / V: ***bărdăoasă, bordios, ~dăos, ~deos, ~dicos, ~dihos, ~dufos, ~duios, ~duos, ~ticos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***burduh*** + *-os*] **1** (Îrg) *a* Burtos. **2** *a* (Pop; prt; d. femei) Însărcinată. **3** *smp* Tineri îmbrăcați în haine nemțești, evreiești, militare etc., în prima zi a postului Paștelui.

burduhoșel, ~ea *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 42 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***burduhos*** + *-el*] (Îvr) **1-2** Cu burtă (cam) mare.

burdui *sn* [At: H XI, 281 / V: *~doi* / Pl: ? / E: lat ***burdoneus*] (Reg) **1-2** Coardare la vioară (și cobză).

burduios, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burduj *sn* vz ***burduf***

burdujă *sf* [At: BORZA, D. 175 / Pl: ? / E: ns cf *burduj*] (Bot; reg) Otrățel de apă (*Utricularia vulgaris*).

burdujel *snm* vz ***burdușel***

burdule *sm* [At: I. CR. IV, 122 / Pl: ? / E: ns cf *burduhan*] (Reg; art) Om burtos.

burduloi *sn* [At: H IX, 87 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg) Buturugă.

burduos, ~oasă *a* vz ***burduhos***

burduș *sn* vz ***burduf***

burdușeală *sf* [At: DEX² / Pl: *~eli* / E: ***burduși*** + *-eală*] **1-4** Burdușire (**1-4**).

burdușel *sn* [At: BIBLIA (1688), 269 / V: (reg) ***bord~, ~ujel,*** (înv) ***bordușal*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***burduf*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Burduf (mic).

burduși [At: CARAGIALE, T. I, 44 / V: ***bor~, ~uji, ~doși*** / Pzi: *~șesc* / E: ***burduș*** + *-i*] (Reg) **1** *vt* A umple ceva până la refuz. **2** *vt* (Fig) A bate tare pe cineva. **3** *vr* A se umfla ca un burduf (**1**). **4** *vr* (D. fructele răscoapte) A se strica.

burdușire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***burduși***] (Reg) **1** Umplere până la refuz Si: *burdușeală* (**1**). **2** Bătaie zdravănă Si: *burdușeală* (**2**). **3** Umflare până la refuz Si: *burdușeală* (**3**). **4** (Reg) Stricare a fructelor răscoapte Si: *burdușeală* (**4**).

burduv *sn* vz ***burduf***

burduvănos, ~oasă *a* vz ***burduhănos***

burealǎ *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***bură²*** + *-eală*] (Rar) Bură² (**1**).

burean *sm* vz ***buruiană***

burechiță *sf* vz ***buretiță***

burechiușă *sf* [At: MARIAN, S.R. I, 163 / Pl: *~șe* / E: ctm ***burete*** + ***urechiușă***] (Reg) Prăjitură din aluat, de forma unui burete mic Si: (reg) *burechiușcă*.

burechiușcă *sf* [At: MARIAN, S.R. I, 163 / Pl: ? / E: ***burechiușă*** + *-că*] (Reg) Burechiușă.

burecior *sm* [At: MARIAN, Î. 588 / Pl: *~i* / E: ***burete*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Burete (**1**) (mic) Si: (reg) *burețel* (**1-2**). **3** (Reg; îc) **~i-de-rouă** Ciupercă comestibilă din familia agaricaceelor, care crește în locuri umede, cu pălărie membranoasă, ovală, striată, de culoare roșie-gălbuie Si: (reg) *burete-de-rouă* (*Coprinus micaceus*). **4** (Bot; reg) Bureți-de-iarbă (*Marasmius alliaceus*). **5** (Bot; reg) Bureți-de-rouă (*Marasmius oreades*). **7** (Bot; reg) Bureți-de-iarbă (*Marasmius scorodonnis*).

burelet *sm* [At: DEX² / V: ***burlet*** / Pl: *~eți* / E: fr ***bourrelet***] **1** Cută a pielii la extremitatea membrelor animalelor care au rolul de a forma unghiile sau copitele. **2** (Îf *burlet*) Șnur gros din bumbac, cauciuc, material plastic, hârtie gudronată sau lemne metalice pus la uși, ferestre pentru a împiedica pătrunderea frigului.

bureniță *sf* vz ***buruieniță***

buret *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***bourrette***] **1** Fir de mătase naturală, gros și neregulat, obținut prin macerarea specială a unor gogoși. **2** Țesătură de mătase fabricată din buret (**1**). **3** (Pex) Țesătură din bumbac cu fir gros, noduros și poros.

burete *sm* [At: TETRAEV. (1574) 252 / Pl: *~eți* / E: lat ***boletis***] **1** Nume generic dat unor ciuperci Si: *spongie*. **2** (Pfm; îe) **Doar n-am mâncat ~eți nebuni** Doar n-am înnebunit! **3** (Reg; îc) **~-acru** (sau **~iute, ~amar, ~galben, ~eți-albi, ~eți-de-spin, ~eți-lucii, ~eți-usturoi, ~eți-vineți**) Ciupercă comestibilă, care crește în pădure vara și toamna, cu pălăria alb-gălbuie, cu piciorul alb, gros, scurt și cărnos, cu carne albă și piperată Si: (reg) *coreani, hulubițe, iuțani, iuțari, iuțăi, iuțișori, lăptucă, usturoi, pâinea pădurii, piperuș, râșcov* (*Lactarius piperatus*). **4** (Reg; îc) **~bălos** Ciuperca necomestibilă *Hygrophorus eburneus*. **5** (Reg; îac) Ciupercă necomestibilă care crește pe pământ, în pădurile de brad și de fag, cu miros neplăcut, cu pălărie galben-roșietică, cu piciorul alb, gros, plin, cu carne albă, grețoasă (*Russula foetens*). **6** (Reg; îc) **~-bubos** (sau **~-pestriț**) Ciuperca toxică *Amanita pantherina*. **7** (Reg; îc) **~-crăiesc** (sau **~-domnesc**) Ciuperca necomestibilă *Bolbitius vitellinus*. **8** (Reg; îc) **~de bubă, ~domnesc** (sau **~de inimă, ~-pucios, ~-puturos**) Ciuperca necomestibilă *Phallus impudicus* Si: (reg) *botiți, bozur, ciuperca bubii*. **9** (Reg; îc) **~-de-casă** (sau **~-de-pivniță**) Ciupercă necomestibilă care crește în locuri umede și întunecoase, spongioasă Si: (reg) *ciupercă de casă* (*Merulius lacrymans*). **10** (Reg; îc) **~-de-conopidă** (sau **~eți-de-veveriță**) Ciuperca comestibilă *Romaria colloraides* Si: (reg) *creasta cocoșului, crețișoară, curălice, laba mâței, laba ursului*. **11** (Reg; îc) **~-de-mesteacăn** Ciupercă necomestibilă care crește în pădure, pe pământ, cu pălărie cărnoasă, de culoarea scorțișoarei, cu picior gros, cu carne parfumată (*Cortinarius cinnamomeus*) Si: (reg) *pâinișoare, ciuculem, ciuculați, ciuculeți*. **12** (Reg; îc) **~-de-nuc** Ciuperca necomestibilă *Polyporus squamosus* Si: (reg) *păstrăv*. **13** (Reg; îc) **~-de-prund** (sau **~-de-rouă, ~pestriț**) Ciupercă comestibilă care crește în pădure, cu pălărie galben-brună, cu carne albă, cu gust amar (*Collybia esculenta*) Si: (reg) *pestriță*. **14** (Reg; îc) **~-de-soc** Ciuperca necomestibilă *Auricularia auriculavia-judae* Si: *drehle*. **15** (Reg; îc) **~-de-spin** Ciuperca comestibilă *Russula alutaceea* Si: *pâinișoară, vinețică*. **16** (Reg; îac) Ciuperca comestibilă *Russula grisea* Si: (reg) *vinețele, vinețică*. **17** (Reg; îc) **~-de-stejar** (sau **~-de-goron**) Ciuperca necomestibilă *Daedalea quercina* Si: *iască*. **18** (Reg; îac) Ciupercă comestibilă, care crește pe trunchiurile arborilor, cu pălărie roșie Si: (reg) *burete roșu de stejar, limba boului, păstrăvi roșii de stejar* (*Fistulina hepatica*). **19** (Reg; îc) **~-domnesc** (sau **~crăiesc**) Ciuperca comestibilă *Tricholoma equestre*. **20** (Reg; îc) **~-dulce** Ciuperca comestibilă care crește în pădurile de fag sau de brad, cu pălăria roșcat-aurie și cu carnea albă, gustoasă, parfumată și care conține un suc alb, dulceag (*Lactarius volenus*) Si: (reg) *lăptucă, pâinișoare, râșcov, vinețea, vinețică cu lapte*. **21** (Reg; îc) **~-roșu** Ciuperca necomestibilă *Hygrophorus coccinus*. **22** (Reg; îac) Ciuperca necomestibilă *Hygrophorus niveus*. **23** (Reg; îac) Plantă erbacee care crește spontan, cu tulpina și frunzele acoperite cu peri lungi, vâscoși, cu frunze lungi și ovale, cu flori galbene cu pete violet Si: (reg) *măsălariță* (*Hygrophorus niger*). **24** (Reg; îc) **~șerpesc** Ciupercă comestibilă cu pălăria mamelonată, cu piciorul înalt, fistulos și cu carne albă, plăcut mirositoare Si: (reg) *pălăria șarpelui* (*Lepiota procera*). **25** (Reg; îc) **~-țepos** Ciuperca comestibilă, care crește în pădurile de fag și de brad, cu pălăria ruginie, care prezintă țepi pe partea concavă și cu carnea albă Si: (reg) *flocoșel* (*Hydrum repandum*). **26** (Reg; îc) **~-vânăt** Ciupercă comestibilă care crește în pădure, de culoare violet, cu pălăria cărnoasă și piciorul păros *Cortinarius violaceus*. **27** (Reg; îc) **~le-calului** Ciuperca necomestibilă *Coprinus macrorrhizus*. **28** (Reg; îc) **~le-cerbilor** Ciupercă necomestibilă, care crește și la lumină, de formă sferică, galben-citron, cu carnea albă, marmorată sau albăstruie și cu miros neplăcut Si: (reg) *bășina-porcului* (*Scleroderma aurantiacum*). **29** (Reg; îc) **~le-oilor** Ciuperca comestibilă *Polyporus ovinus*. **30** (Reg; îac) Ciupercă comestibilă care crește pe mușchi în pădurile de fag și brad, rigidă, cărnoasă, albă și plăcut mirositoare (*Polyporus confluens*). **31** (Reg; îc) **~le-vacii** Ciupercă comestibilă care crește în păduri, în regiunea alpină, cu pălăria galben-roșietică și care secretă un suc alb, dulce-acrișor (*Lactarius subdulcis*). **32** (Reg; îc) **~eți-călugărești** Ciupercă comestibilă care crește pe trunchiul stejarilor cu pălării numeroase, brun-cenușii, imbricate și reunite prin pedicule într-un singur trunchi, cu carnea albă, plăcut mirositoare (*Polyporus frondosus*). **33** (Reg; îc) **~eți-de-fag** Ciuperca comestibilă *Dryodon crinaceus*. Si: (reg) *buzdugea, nitorcă-sură, păstrăvi*. **34** (Reg; îc) **~-de-iarbă** (sau **~-de-pajiște**) Ciuperca necomestibilă *Marasmius alliaceus* Si: (reg) *bureciori, ciocârți, ciuciulași, cocârle*. **35** (Reg; îc) **~eți-de-mesteacăn** Ciuperca necomestibilă *Placodes betulinus*. **36** (Reg; îc) **~eți-de-rouă** Ciupercă comestibilă, care crește pe bălegar, cu pălăria conic-cilindrică roșie-brună Si: (reg) *bureavi, cuișoare* (*Marasmius oreades*). **37** (Reg; îac) **~eți-de-spin** Ciupercă comestibilă, care crește în pădurile de fag și de stejar, cu pălăria cărnoasă, roșie-violetă, cu piciorul neted, alb sau roz, cu carnea dulce și plăcut mirositoare Si: (reg) *pâinișoare* (*Russula lepida*). **38** (Reg; îc) **~eți-de-veveriță** (sau **~creț, ~-de-conopidă**) Ciupercă comestibilă, care crește în pădurile de fag și de brad, cu tulpina cărnoasă, neregulată, alburie, ramificată inegal, cu carne suculentă Si: (reg) *barba*

caprei, creasta cocoșului, mărgean, opintic, rămurele (*Romaria botrytis*). **39** (Reg; îc) **~eți-lucii-țigănești** Ciuperca necomestibilă *Hygrophorus niveus*. **40** (Reg; îc) **~eți-pestriți** (sau **~-pipărat, ~-veninos, ~le șarpelui, ~eți serpești**) Ciuperca toxică *Amanita muscaria* Si: (reg) *muscar, muscariță, pălăria șarpelui, pistrit, prostia calului*. **41** (Reg; îc) **~eți-popești** (sau **~-grași**) Ciuperca toxică *Boletus calopus* Si: (reg) *ghebe, hribe*. **42** (Reg; îc) **~-vinete** Ciuperca comestibilă *Russula cyanoxatha*. **43** (Îc; lpl) **~-de-mare** Încrengătură de nevertebrate marine, fixate de stânci, cu formă variată și cu scheletul constituit din spicule și bastonașe silicoase sau calcaroase (*Spongiarla*). **44** (Lsg) Animal din această încrengătură. **45-46** Scheletul poros al acestui animal (sau obiect sintetic similar) care, având capacitate mare de absorbție, este folosit la șters și la spălat.

buretieră *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: ***burete*** + *-ieră*] Cutiuță cu un burete ud.

buretiță *sf* [At: MARIAN, NU. 236 / V: *~echiță, ~echiță* / Pl: *~țe* / E: ***burete*** + *-iță*] (Reg) Colțunași foarte mici, în formă de burete **(1)** sau de urechiușă Si: (reg) *burețel* **(3)**.

buretos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***burete*** + *-os*] **1** (Rar) Care are proprietatea de a suge lichidele. **2** Spongios.

burețel *sm* [At: TDRG / Pl: *~ei* / E: ***burete*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Burete **(1)** (mic) Si: *burecior* **(1-2)**. **3** Colțunași foarte mici în formă de burete **(1)** sau de urechiușă Si: (reg) *buretiță*.

bureză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***bourreuse***] Mașină de lucru pentru îndesarea balastului sub traverse.

burfaș *sm* vz ***borfaș***

burfe *sfp* vz ***boarfe***

burfete *sm* [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: *~eți* / E: ns cf *burduf*] (Reg) Copil dolofan.

burfeu *sn* vz ***bulfeu***

burfui *vt* [At: DAMÉ, T. / Pzi: *~uesc* / E: ns cf *borhăi, borfăi*] (Reg) A face prima prașilă a porumbului.

burfuială *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ieli* / E: ***burfui*** + *-ală*] (Reg) Prima prașilă a porumbului.

burg *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***bourg***] (Frm) **1** Castel medieval. **2** Așezare fortificată cu caracter militar sau administrativ. **3** Oraș medieval. **4** (Pex) Oraș vechi.

burgadă *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: fr ***bourgade***] (Frm) Târgușor.

burghez, ~ă [At: CARAGIALE, N. 103/4 / Pl: *~i, ~e* și (sm) *~eji* / E: it ***borghese***] **1-2** *a* Creat de burghezie **(1-2)**. **3-4** *a* Referitor la burghezie **(1-2)**. **5-6** *a* Caracteristic burgheziei **(1-2)**. **7** *smf* Persoană care aparține burgheziei **(1)** Si: (rsm; iuz) *burjui*. **8** *a* (Îla; d. revoluții, mișcări sau regimuri) **~o-democratic** Care urmărește lichidarea completă a relațiilor feudale. **9** *a* (Îlaj; d. un regim politic) **~o-moșieresc** În care burghezia și moșierimea își împart puterea politică. **10** *a* (Îla) **Mic-~** Care aparține micii burghezii **(3)**. **11** *a* (Îal) Referitor la mica burghezie **(3)**. **12** *smf* (Îs) *Mic ~* Persoană care face parte din mica burghezie **(3)** Si: (rsm) *burjui*. **13** *smf* (Pex; îas) Persoană cu vederi înguste Si: *filistin*. **14** *smf* (Iuz) Capitalist. **15** *smf* (În orânduirea feudală) Târgoveț.

burghezi *vr* [At: DEX² / Pzi: *~zesc* / E: ***burghez*** + *-i*] (Rar) A se îmburghezi.

burghezie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 10/25 / Pl: *~ii* / E: it ***borghesia***] **1** Clasă socială alcătuită din proprietarii individuali ai principalelor mijloace de producție Si: (rar) *burghezime* **(1)**. **2** (În orânduirea feudală) Locuitorii de la târguri și orașe Si: (rar) *burghezime* **(2)**. **3** (Îs) *Mica ~* Categorie socială situată între burghezie și proletariat, formată din mici proprietari și comercianți.

burghezime *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 118/24 / E: ***burghez*** + *-ime*] **1** (Rar) Burghezie **(1)**. **2** (Rar) Burghezie **(2)**. **3** Mulțime de burghezi **(13)**. **4** Mulțime de orășeni.

burghia *vt* [At: MARIAN, S.R. II, 1 / Pzi: ? / E: ***burghiu*** + *-a*] (Reg) A sfredeli.

burghiaș [At: MAT. FOLK. 36 / V: ***burghieș*** / P: *~ghi-a~* / Pl: **(1-2)** *~e*, **(3)** *~i* / E: ***burghiu*** + *-aș*] (Reg) **1-2** *sn* (Șhp) Burghiu **(1)** (mic). **3** *sm* (Reg) Insectă mică, maronie, cu peri cenușii, care-și depune ouăle în fructele necoapte Si: *prunar*, (reg) *firezar* (*Rynchites cupreus*).

burghidău *sn* vz ***birghidău***

burghie *sf* vz ***burghiu***

burghiere *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***burghia***] (Reg) Sfredelire cu burghiul.

burghieș *sn, sm* vz ***burghiaș***

burhai *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Ceață. **2** Ploaie măruntă.

burhală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: ns cf *burhai*] (Reg) Ploaie măruntă din pâclă.

burhăială *sf* [At: H XI, 320 / Pl: *~ieli* / E: ***burhai*** + *-ială*] (Reg) Umezeală din ceața ce se lasă pe pământ.

burghiu *sn* [At: H I, 315 / V: ***~ghie*** *sf* / E: tc ***burgü***] (Reg) **1** Unealtă ascuțită de oțel, în formă de spirală, care, prin mișcări de înșurubare, servește la găurirea cilindrică a materialelor Si: *sfredel*, (reg) *pretcar, spițel mic*. **2** (Ast; reg) Sfredelul mic.

burghiuț *sn* [At: DA / P: *~ghi-uț* / Pl: *~e* / E: ***burghiu*** + *-uț*] (Reg) **1-2** (Șhp) Burghiu **(1)** (mic).

burgrav *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***burgrave***] **1** Comandantul militar al unei cetăți din Germania evului mediu. **2** Funcția de burgrav **(1)**.

burgraviat *sn* [At: DN³ / P: *~vi-at* / Pl: *~e* / E: fr ***burgaviat***] **1** Funcție de burgrav. **2** Perioadă de timp cât cineva este burgrav.

burgund, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***Burgundia***] **1** *smf* Persoană din Burgundia. **2** *a* Din Burgundia.

burgundă *sf* [At: BORZA, D. 30 / Pl: *~de* / E: nct] (Bot; reg) Sfeclă (*Beta vulgaris*).

burgundici *sm* [At: BORZA, D. 30 / Pl: *~* / E: nct] (Bot; reg) Sfeclă mangold (*Beta vulgaris* varianta *cicla*).

buria *sf* vz ***bură***[1]

buriac *sn* [At: PAMFILE, J. III / P: *~ri-ac* / Pl: *~ace* / E: ***buriu*** + *-ac*] (Reg) **1** Vas de lemn pentru vin Si: (reg) *buriaș*. **2** Conținutul unui buriac **(1)**.

buriană *sf* vz ***buruiană***

buriaș *sn* [At: COSTINESCU / P: *~ri-a~* / Pl: *~e* / E: ***buriu*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Buriu **(1)** (mic).

buric *sn* [At: DOSOFTEI, V. S, 99 / Pl: *~ice*, (rar) *~uri* / E: lat ****umbulicus (= umbilicus)***] **1** Cordonul ombilical prin care fetusul primește hrană din corpul mamei. **2** Cicatrice rămasă în mijlocul abdomenului după căderea cordonului ombilical Si: *ombilic*. **3** (Fig) Centru. **4** (Îs) *~ul pământului* Centrul pământului. **5** (Reg; gmț; îas) Om mic. **6** (Îe) **A se crede ~ui pământului** A se crede cel mai important dintre toți. **7** (Pfm; îe) **A dansa din ~** A dansa mișcând din abdomen și mijloc **8** (Pan; îs) *~ul degetului* Vârful degetului. **9** (Reg; îs) *~ul morii* Locul unde roata mare a morii își sprijină capătul exterior. **10** (Reg; îc) **~ul-apei** Plantă erbacee cu flori mici, albe sau roșietice (*Hydrocotyle vulgaris*) Si: (reg) *umbreluță-de-apă*. **11** (Bot; reg; îc) **~ul-Vinerei** Părul-fetei (*Adianthum capillus-veneris*). **12** (Bot; reg; îc) **~ul-pământului** Muma-pădurii (*Latharea squamaria*). **13** (Bot; îc) **~ul-boului** Plantă cu flori albe și multe rămurele, folosită în vindecarea tăieturilor.

burica[1] [At: LB / V: ***bârâca, îmburica*** / Pzi: ? / E: ***aburca*** (pad) + ***buric***] **1** (Reg) *vt* A ajuta pe cineva să se urce într-un pom. **2** *vt* A se cățăra într-un pom. **3** *vr* (Pgn) A se cățăra. **4** *vr* (Pad *buric*) A-și scoate burta înainte.

burica[2] *vt* [At: DA ms / Pzi: *~ichez* / E: ***buric***] A tăia ombilicul fătului la naștere Si: *a moși*.

buricar *sn* [At: ȘEZ. VIII, 88 / Pl: *~e* / E: ***buric*** + *-ar*] (Reg) Cuțit (stricat) cu care tăia moașa buricul **(1)** nou-născuților.

buricaș *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***buric*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Buric **(2)** (mic). **3** (Reg) Cuțit ieftin cu plăsele de lemn.

buricat, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***buric*** + *-at*] (Reg) Umflat.

buricel *sn* [At: DAMÉ, T. 10 / Pl: *~e* / E: ***buric*** + *-el*] **1-2** (Pfm; șhp) Buric **(2)** (mic).

buricică *sf* [At: ȘEZ. VI, 171 / Pl: ? / E: ***bură***[2] + *-icică*] **1-2** (Reg; șhp) Bură[2] **(1)** (scurtă).

buricos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***buric*** + *-os*] (Pfm) **1-2** Cu buricul (sau burta) mare.

burie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***buriu***] (Îrg) **1** Vas în care curge țuica la distilare. **2** Conținutul unei burii **(1)**.

buriu *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 99 / Pl: *~ie, ~ii* / E: bg ***буриж***] **1** (Îrg) Butoiaș cu capacitatea de peste 100 l în care, în gospodăriile țărănești, se păstrează băutura sau oțetul. **2** (Pop; îe) **A lega pe cineva ~** A lega cobză pe cineva, în poziție ghemuită.

burjui *sm* [At: DEX² / Pl: ~ / E: rs ***буржуй***] (Rsm; iuz) **1** Burghez **(7)**. **2** Mic burghez **(12)**.

burlac¹ [At: MARIAN, NU. 4 / V: ***~ag*** / Pl: *~aci* / E: nct] **1-2** *sm, a* (Bărbat) necăsătorit. **3-4** *sm, a* (Reg) (Bărbat) văduv.

burlac² *sn* [At: VAIDA / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Butoi. **2** Conținutul unui burlac² **(1)**.

burlag *sm* vz ***burlac¹***

burlan *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 56 / Pl: *~e* / E: nct] **1** Tub de fontă, ceramică sau beton folosit în canalizare. **2** Țeavă prin care se scurge apa de pe acoperișurile caselor. **3** Jgheab de lemn sau de tablă prin care se scurge apa din izvoare sau din cișmele. **4** Coloană cilindrică din tablă sau ceramică prin care se elimină fumul din sobă Cf *coș, horn.*

burlă *sf* [At: LM / Pl: *~le* / E: ns cf *bură*] (Reg) Bură² **(1)**.

burlăcărit *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ***burlac*** + *-ărit*] **1-2** (Rar) Burlăcie **(2-3)**.

burlăcesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești, ~ește* / E: ***burlac¹*** + *-esc*] **1-2** Caracteristic burlacilor **(1, 3)**.

burlăcește *av* [At: DA / E: ***burlac¹*** + *-ește*] (Rar) **1-2** Ca burlacii **(1, 3)**.

burlăci *vi* [At: MARIAN, NU. 11 / Pzi: *~cesc* / E: ***burlac¹*** + *-i*] (Pfm) **1-2** A duce viață de burlac¹ **(1-2)**.

burlăcie *sf* [At: CREANGĂ, P. 142 / Pl: *~ii* / E: ***burlac*** + *-ie*] (Pfm) **1** Starea de burlac¹ **(1)** Si: (rar) *holteie*. **2** Viață de burlac¹ **(1)** Si: (rar) *burlăcărit, holteie*. **3** Văduvie.

burlău *sm* [At: DEX² / Pl: ? / E: nct] (Rar) Muscă artificială la pescuit.

burlesc, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 390 / Pl: *~ești* / E: fr ***burlesque***] Care este de un comic exagerat, cu accente triviale.

burlet *sn* vz ***burelet***

burletic *sm* [At: GRAIUL I, 242 / Pl: *~ici* / E: ns cf *burlac¹*] (Reg) **1** Ajutor de cioban. **2** (Rar; lpl) Ciobani tineri.

burlinc¹ *sm* [At: LB / V: ***brul~*** / Pl: *~nci* / E: ger ***Brelenk***] **1** Purcel înțărcat. **2** Purcel grăsuț.

burlinc² *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Vas în care se păstrează brânza pe timp de iarnă. **2** Conținutul unui burlinc² **(1)**.

burlincaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***burlinc²*** + *-aș*] (Reg) **1-4** (Șhp) Burlinc² **(1-2)** mic Si: (reg) *burlincuț* **(1-4)**.

burlincuț *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***burlinc²*** + *-uț*] (Reg) **1-4** (Șhp) Burlinc² **(1-2)** mic Si: *burlincaș* **(1-4)**.

burloi *sn* [At: DA / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg; rar) **1** Urcior de pământ, cu găurele la gură și prevăzut cu o supapă pe toartă, din care se soarbe lichidul. **2** Conținutul unui burlinc **(1)**.

burlui *sn* [At: I. IONESCU, P. 253 / Pl: ? / E: nct] Lemn de grosimea vranei butoiului cu orificiul în vârf, pus când fierbe vinul.

burmă *sf* [At: HODOȘ, P. P. 56 / Pl: *~me* / E: srb ***burma***] (Reg) Verighetă.

burnă¹ *sf* [At: LM / Pl: *~ne* / E: ns cf *bură²*] (Reg) Bură² **(1)**.

burnă² *sf* vz ***bârnă***

burnețe *sfp* vz ***brâneț***

burnița *vi* [At: DELAVRANCEA, S. 107 / Pzi: *~țează* / E: ***burniță***] A bura¹.

burniță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***bar~, bâr~*** / Pl: *~e* / E: ***bură²*** + *-niță*] Bură² **(1)**.

burnujel *sn* [At: I. CR. III, 261 / Pl: *~e* / E: ***burnuz*** + *-el*] (Pop) Cojocel.

burnuz *sn* [At: CRĂINICEANU, ap. ȘIO / Pl: *~e, ~uri* / E: tc ***burnuz***] **1** (Pop) Manta largă cu glugă. **2** (Bas) Scurteică purtată de femei. **3** (Mol) Pieptar din piele de cârlan, cusut cu flori și fluturi. **4** (Litr) Manta de lână albă sau neagră, cu glugă, purtată de arabi.

bursă¹ *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 466 / Pl: *~se* / E: fr ***bourse***] **1** Alocație bănească (lunară) acordată de stat, de o instituție etc. unui elev sau student pentru acoperirea cheltuielilor de studii. **2** Întreținere gratuită acordată de stat sau de o instituție unui elev sau unui student.

bursă² *sf* [At: IORGA, C. I. I, 33 / Pl: *~se* / E: fr ***bourse***] **1** (Ecn) Instituție în care se negociază hârtii de valoare și valută și unde se desfășoară tranzacții de mărfuri. **2** (Îe) **A juca la ~ă** A cumpăra și a revinde efecte de bursă² **(1)** pentru a realiza un venit în urma urcării sau scăderii lor. **3** (Îs) *~sa neagră* Comerț clandestin. **4** (Îs) *~sa muncii* Instituție care înregistrează cererile de lucru și oferă locuri de muncă.

bursănesc, ~ească *a* vz ***bârsănesc***

bursier¹, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***boursier***] **1-4** (Elev sau student) care beneficiază de o bursă¹ **(1-2)**.

bursier², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***boursier***] **1** Privitor la bursă² **(1)**. **2** Care ține de bursă² **(1)**.

bursuc *sm* [At: H II, 240 / Pl: *~uci* / E: tc ***borsuk***] **1** Viezure (*Meles meles*). **2** (Fig) Om leneș și gras. **3** Marmotă (*Marmota*). **4** (Fig) Om retras, ursuz.

bursuca *vr* [At: ȘINCAI, HR. 200/26 / V: ***bursurca*** / Pzi: *~uchez* / E: ***bursuc*** + *-a*] (Pfm) **1** A se îmbufna. **2** A se înfuria.

bursucă *sf* [At: DA / Pl: ? / E: ***bursuc***] **1** Femela bursucului **(1)**. **2** (Reg) Plantă mică, păroasă, cu flori violete, în formă de spic (*Barbisia alpina*).

bursucel *sm* [At: DA / Pl: *~ei* / E: ***bursuc*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Bursuc **(1)** mic. **3** (Fig) Ființă mică și durdulie.

bursuci *vr* [At: DA / Pzi: *~cesc* / E: ***bursuc*** + *-i*] (Pfm) **1** A se îmbufna. **2** A se înfuria.

bursucos, ~oasă *a* [At: GCR I, 350 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***bursuc*** + *-os*] (Rar) Care este scund și îndesat.

bursumfla *v* vz ***bosumfla***

bursune *sfp* [At: PAMFILE, I. C. 382 / V: ***borsină*** / E: nct] (Reg) Rugină roșu-portocalie, cu pete strălucitoare, întâlnită la munte, pe pâraie, dar și pe ape stătătoare, folosită la fabricarea vopselei negre.

burtă *sf* [At: PANN, E. II, 103 / V: ***bârtă*** / Pl: *~rți* / E: net] **1** (Pop) Abdomen. **2** (Îs) *Ciorbă de ~* Ciorbă făcută din stomac de vită. **3** (Pfm; îe) **A sta cu ~a la soare** A sta degeaba. **4** (Îs) *~ de popă* Persoană care bea și mănâncă mult. **5** (Fig) Partea bombată, proeminentă a unui obiect. **6** (Reg; îc) **~-a-gâștii** Iarbă măruntă și foarte moale.

burtăverde *smi* [At: DEX² / E: ***burtă*** + ***verde***] (Înv; irn) **1** Burghez **(7)**. **2** Persoană insensibilă la valorile culturale Si: *filistin*. **3** Om leneș și indolent. **4-5** Șorț sau brâu verde purtat de negustori.

burtăverzime *sf* [At: DA / E: ***burtăverde*** + *-ime*] (Înv; irn) **1** Burghezie. **2** Negustorime.

burte *sm* [At: REV. CRIT. III, 91 / V: ***~ea*** / E: ***burtă***] (Înv; pfm) Persoană mâncăcioasă cu burta mare.

burtea *sm* vz ***burte***

burteș *a* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***burtă*** + *-eș*] (Înv; pfm) Care mănâncă mult și are burtă.

burtical *sn* [At: H XIV, 73 / Pl: ? / E: ***burtică*** + *-al*] (Reg) **1** Pieptar. **2** (Lpl) Tobă. **3** (Pgn; lpl) Mezeluri preparate din porc.

burtică *sf* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***burtă*** + *-ică*] (Pop) **1-2** (Șhp) Burtă **(1)** mică Si: *burticică*.

burticică *sf* [At: DA / Pl: *~cele* / E: ***burtă*** + *-icică*] (Pop) **1-2** (Șhp) Burtă **(1)** mică Si: *burtică*.

burtos, ~oasă *a* [At: H IV, / V: ***bor~, ~oasă*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***burtă*** + *-os*] (Pop) Care are burtă mare.

burtucal *sn* [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: *~e* / E: ger ***Portugal***] **1** Pânză groasă. **2** (Lpl) Intestine de animal.

burtucă *sf* [At: DA / V: ***~tucan*** / Pl: ? / E: ns cf *bortă*] (Reg) Gaură practicată în gheață Si: *copcă*.

burtucănos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***burtucă*** + *-ănos*] (Pop) Burduhănos.

burtuhănos, ~oasă a vz *burduhănos*

burtuleag sm [At: H IX, 83 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Butoi de 5-10 vedre.

burugă sf [At: DA / Pl: *~ugi* / E: *burău* + *-ugă*] (Reg) Cascadă.

buruian sm vz *buruiană*

buruiană sf [At: N. TEST (1648), ap. GCR II, 171 / V: *burean sms*, *buriană* (P: *~ri-a~*) *sf*, *burian* (P: *~ri-an*) *sms*, (înv) *burăiană sf*, (sg refăcut după pl) *buruian sms* (P: *~u-ian*) / Pl: *~ieni* și (înv) *~iene* / E: rs **бурьян**] 1 (Îoc *floare*) Orice plantă erbacee care crește spontan (exceptând iarba). 2 (Prc) Plantă sălbatică care crește printre cele cultivate, năpădindu-le și care trebuie să fie plivită sau prășită Cf *bălărie*. 3 (Reg; îs) *~ rea* sau *de stricăciune* Plantă otrăvitoare și nefolositoare. 4 (Reg; îs) *~ de leac* sau *~ lecuitoare*, *tămăduitoare*) Plantă medicinală. 5 (Pfm; îe) **A fi crescut în ~ienile-dracului** A fi certăreț și nemulțumit. 6-7 (Csc) Vegetația (de pe fundul lacurilor, râurilor etc. sau) care plutește la suprafața apelor. (Reg) 8 (Îc) **~ albă** (sau **buruieni-albe**)Albiță (*Alyssum calycium*). 9 (Îc) **~ientă-albă**, **~pentru durere de ochi** Planta *Euphrasia stricta*. 10 Planta *Saponaria officinalis*. 11 (Îc) **~amară** Amărăluță. 12 (Îc) **~na-apucatului** (sau **~na-gălbinării**, **~de-cinci-degete**) Planta *Potentilla recta*. 13 (Îc) **~na-armurării** (sau **~de-armurar**) Planta *Sylibum marianum*. 14 (Îc) **~na-argintului-viu** Plantă nedefinită mai îndeaproape. 15 (Îc) **~bolundă** Planta *Bryonia dioica*. 16 (Îc) **~na-bureților** (sau **~ca-capul-câinelui**) Planta *Datura stramonium* 17 (Îc) **~de-rânduri-roșii** Planta *Anagallis arvensis*. 18 (Îac) Planta *Anagallis coerulea*. 19 (Îc) **~ca-ardeica** (sau **~rea-și-lipicioasă**, **~creață**, **~na-cătanelor**, **~nemțească** Planta *Galinsoga parviflora*. 20 (Îc) **~na-calului** (sau**~de-talan**, **~neagră**) Planta *Adonis vernalis*. 21 (Îc) **~câinească** (sau **~na-câinelui**) Trepădătoare (*Mercurialis annua*). 22 (Îc) **~celor-slabi** Planta *Impatiens noli-tangere*. 23 (Îc) **~ce se învârte după soare** Planta *Hibiscus trionum*. 24 Planta *Mentha crispa*. 25 (Îc) **~na-dalacului** Planta *Heliotropium europaeum*. 26 (Îc) **~de-a-bubă** (sau **~na-bubei**) Păpălău (*Physalis alkekengi*). 27 (Îc) **~de-argint** Planta *Lysimachia vulgaris*. 28 (Îc) **~de-artritis** (sau ***~de-tăietură***, ***~vânătă***) Planta *Betonica officinalis*. 29 (Îc) **~de-atac** (sau **~na-frigurilor**) Planta *Asarum europaeum*. 30 (Îc) **~de-baghiță** Planta *Berteroa incana*. 31 (Îc) **~de-balsam** Planta *Thymus serpyllum*. 32 (Îc) **~ de-bășică** (sau **~iene-de-bubă-neagră**) Planta *Paris quadrifolia*. 33 (Îc) **~de-beșica-cea-rea** (sau ***~de-bubă-rea***) Spanac porcesc (*Chenopodium hybridum*). 34 Planta *Melandrium noctiflorum*. 35 (Îc) **~na-bubei** Planta *Mentha aquatica*. 36 (Îc) **~de-beteșug** (sau **~de-dureri** ori **de-dureri-la-inimă**) Plantă nedefinită mai îndeaproape. 37 (Îc) **~de-bleasnă** (sau **~na-orbalțului** Planta *Leonurus cardiaca*. 38 (Îc) **~de-boală** Planta *Verbena officinalis*. 39 (Îc) **~de-brâncă** Planta *Camphorosm ovata*. 40 (Îac) Planta *Lapsana communis*. 41 (Îc) **~de-buba-cea-rea**, **~de-bube**) Planta *Schrophularia nodosa*. 42 (Îc) **~de-bubă** (sau ***~lată***) Plantă cu rădăcină mică, ramuri subțiri și tulpină cu multe rămurele, acestea având frunze verzi, late și crestate rotund (*Salvia verticillata*). 43 Lumânare (*Verbascum thapsus*). 44 (Îc) **~de-bubă-neagră** Planta *Adianthum capillus-veneris*. 45 (Îc) **~de-perit** Planta *Alliaria officinalis*. 46 Planta *Prunella vulgaris*. 47 (Îc) **~pentru-trântitură**, **~ene-de-călcat** Planta *Hieracium pilosella*. 48 (Îc) **~de-călmăceală** Planta *Gnaphalium uliginosum*. 49 (Îc) **~de-cârtițe**, ***~na-zmeului*** Planta *Erygium planum*. 50 (Îc) **~de-ceas-rău** Planta *Lamium purpureum*. 51 (Îc) **~ieni-niere** /=miere/, **~de-ceas-rău** Planta *Lathyrus niger* 52 (Îc) **~iene-de-cel-perit** (sau **~ieni-de-spăriet**) Planta *Potentilla argentea*. 53 (Îc) **~de-rău** (sau **~na-mătricii**) Vetrice (*Tanacetum vulgare*). 54 (Îc) ***~împușcată*** Planta *Veronica chamaedrys*. 55 (Îc) **~de-cele-sfinte**, **~de-negei**, **~ieni-sfinte**, **~de-pecingine**, **~na-rândunicii** Planta *Chelidonium majus*. 56 (Îc) **~de-cel-pierit** (sau **~de-pierit**) Planta *Veronica officinalis*. 57 (Îc) **~de-cinci-degete** Planta *Potentilla reptans*. 58 (Îc) **~iene-de-copii**, **~ne-de-fapt** Planta *Linaria vulgaris*. 59 (Îc) **~de-cui** (sau **~de-cui-de-stricăciune**, **~pentru inimă**) Cerențel (*Geum urbanum*). 60 (Îc) **~de-dalac** (sau **~na-dalacului**, ***~de-bube-rele***) Lăsnicior (*Solanum dulcamara*). 61 (Îc) **~de-pete** Planta *Erigeron canadensis*. 62 Planta *Heracleum sphondylium*. 63 (Îc) **~de-dambla** Planta *Sanicula europaea*. 64 (Îc) **~de-durere-de-toate** sau **~ni-pentru-lespezi**, **~nile-lui-Sf. Vasile** Planta *Inula britannica*. 65 (Îc) **~de-făcut-copii** (sau **~de-rod-de-copii**) Planta *Consolida regalis*. 66 (Îc) **~ieni-de-ficat-alb** Planta *Calistegia vulgare*. 67 (Îc) **~de-foc-ghiu** (sau ***~de-năduf***, ***-de-pe-rozor***) (=viu) Planta *Hipericum perforatum*. 68 (Îc) **~de-fragi** Planta *Fragaria vesca*. 69 (Îc) **~de-friguri** Planta *Agrimonia eupatoria*. 70 Traista-ciobanului (*Capsella bursa pastoris*). 71 (Îc) **~de-viermi** Planta *Centaurium umbellatum*. 72 (Îc) **~de-friguri** Planta *Descurainia sophia*. 73 (Îac) Planta *Dianthus saxigenus*. 74 (Îc) **~de-râie-măgărească**, **~măgărească** Planta *Euphorbia helioscopia*. 75 Planta *Lepidium ruderale*. 76 Planta *Lysimachia vulgaris*. 77 (Îc) **~ieni~de-negei** sau **~măgărească** Planta *Ranunculus sceleratus*. 78 (Îc) **~ieni-de-germe** /=vierme/ sau**~ieni-de-ghiței** /=viței/ Planta *Dianthus callizonus*. 79 (Îac) Planta *Dianthus caryophillus*. 80 (Îc) **~ieni-de-jerme** Planta *Dianthus carthusianorum*. 81 (Îc) **~de-guşter** Plantă nedefinită mai îndeaproape. 82 (Îc) ***~na-omizii*** Planta *Teucrium chamaedrys*. 83 (Îc) **~de-ghing** Planta *Gentiana praecox*. 84 (Îc) **~ieni-de-jerme** /=vierme/ Planta *Dianthus barbatus*. 85 (Îc) **~de-roce** Planta *Gallium cruciata*. 86 (Îc) **~de-roșeată** (sau **~de-săgetătură**) Planta *Geranium robertianum*. 87 (Îc) **~ieni-de-spurcat** Planta *Chrysosplenium alternifolium*. 88 (Îc) **~ieni-mănunțele** Planta *Isopyrum thalictroide*. 89 (Îc) **~ieni-de-trânji** Planta *Neottia nidus-avis*. 90 (Îac) Planta *Sedum acre*. 91 (Îc) **~ieni-domnești**, **~domnească** Planta *Tagetes erecta*. 92 (Îac) Planta *Tagetes patula*. 93 (Îc) **~ieni-tunse** Planta *Veronica spicata*. 94 (Îc) **~ieni-de-bășică-rea** Planta *Cynanchum vincetoxicum*. 95 (Îc) **~de-lele** sau **~de-remf** (sau **rimpf**) Mărul-lupului (*Aristolochia clematitis*). 96 (Îc) **~ieni-de-in** Linariță (*Androsace elongata*). 97 Planta *Anthirhinum majus*. 98 Planta *Linaria genistifolia*. 99 (Îc) **~de-lungoare** (sau **~a-lungoarei**, **~de-lipitură**, **~lingoarei**) Leuștean (*Levisticum officinale*). 100 (Îc) **~de-inimă** Planta *Asperula humifusa*. 101 (Îc) **~de-junghiuri** Planta *Cephalantera longifolia*. 102 Planta *Geranium pussilum*. 103 (Îc) **~de-leac** Planta *Rhinatus glaber*. 104 (Îc) **~de-liprică**, **~de-roșață**, ***~de-pelagră*** Planta *Echium vulgare*. 105 Planta *Ononis arvensis*. 106 (Îc) **~de-mărin** (sau **~de-mătrice**) Planta *Trifolium campestre*. 107 (Îc) **~măsele** Planta *Hyoscianum niger*. 108 (Îc) **~de-mărin** (sau ***~na-fetelor***) Planta *Phalaris arundinea*. 109 (Îc) **~de-râie-măgărească**, **~de-friguri** Planta *Euphorbia cyparissias*. 110 (Îc) **~de-negi** Planta *Euphorbia platyphylos*. 111 (Îc) **~de-rânză** Căpușnică (*Cirsium oleraceum*). 112 (Îc) **~de-nouă-daturi** Planta *Ranunculus auricomus*. 113 (Îac) Panseluță (*Viola tricolor*). 114 (Îc) **~de-orbalț (mare)** Planta *Aclaea spicata*. 115 (Îac) Planta *Aegopodium podagraria*. 116 (Îac; șîc) ***~de-plecăiță*** Planta *Cucubalus baccifer*. 117 (Îac) Planta *Glechom hederacea*. 118 (Îac) Planta *Lapsana communis*. 119 (Îc) **~de-păr** Planta *Chara sp*. 120 **~de-perit-negru** (sau ***~na-muscului***) Planta *Asperula odorata*. 121 (Îc) **~de-poală-albă** Planta *Berteroa incana*. 122 (Îc) **~de-pocitură** (sau ***~un dulce***) Planta *Schrophularia scopoli*. 123 (Îc) **~de-răul-băieților** *Planta Sysimbrium officinale*. 124 (Îac) Planta *Euphorbia stricta*. 125 (Îc) **~de-roșață** Plantă cu rădăcină roșie și subțire. 126 (Îc) **~de-roște** Planta *Lepidium tuderle*. 127 (Îc) **~de-sat** Planta *Lithospermum arvense*. 128 (Îac) Planta *Melampirum cristatum*. 129 (Îc) **~de-scrinte** Planta *Potentilla anserina*. 130 (Îc) **~de-speritat** Planta *Dianthus armeria*. 131 (Îc) **~de-spulberări** (sau **de-spulberături**, **spulburături**, **~na-fetei**) Planta *Teucris chamaedrys*. 132 (Îc) **~de-studeniță** Planta *Seseli tortuosum*. 133 (Îc) **~de-stup** Planta *Melissa officinalis* . 134 (Îc) **~de-sub-alun** Planta *Ajuga reptans*. 135 (Îc) **~de-surpătură** Planta *Herniaria glabra*. 136 (Îac) Planta *Sceleranthus annuus*. 137 (Îc) **~de-tătarcă** Planta *Abutilon theophrasti*. 138 (Îc) **~de-țară** Năfurică (*Centaurea difussa*). 139 (Îac) Planta *Artemisia annua*. 140 (Îc) **~de-trînji** Iarbă-de-șoaldină (*Lathraea squamaria*). 141 (Îc) **~de-urât** Planta *Dianthus superbus*. 142 (Îc) **~de-vânt-rău** Planta *Aster linosyris*. 143 (Îc) **~de-venin** Planta *Euphorbia lathyris*. 144 (Îc) **~dulce** Planta *Polypodium vulgare*. 145 (Îac) Planta *Solanum nigrum*. 146 (Îc) **~na~dracului** Planta *Echinops sphaerocephalus*. 147 (Îc) **~na-germii** Planta *Polygonum lapathifolium*. 148 (Îc) **~ghebosului**

Planta *Astragalus glycyphyllos*. **149** (Îc) **~na-herniei** Planta *Arenaria serpyllifolia*. **150** (Îc) **~grasă** Planta *Portulaca oleracea*. **151** (Îc) **~na-junghiului** Planta *Potentilla arenara*. **152** (Îae) Planta *Stelaria graminea*. **153** (Îc) **~na-lacului** (sau **~na-leacului, ~*rotundă-de-bube*, ~*na-zgăibii***) Planta *Glechoma hederacea*. **154** (Îc) **~na-lui-Tatin** (sau **Tătănească**) Planta *Symphitum officinale*. **155** (Îc) **~mare** Planta *Veronica longifolia*. **156** (Îc) **~na-măselii** Plantă a cărei rădăcină seamănă cu o măsea de om, folosită contra durerilor de măsele. **157** (Îc) **~na-mâlcedului** Planta *Salvia pratensis*. **158** (Îc) **~mnerie**/mierie Planta *Centaurea cyanus*. **159** (Îc) **~mucedă** Planta *Erygium campestre*. **160** (Îc) **~păroasă** Planta *Genista sagittalis*. **161** (Îîc) **~pentru negei** Planta *Medicago lupulina*. **162** (Îc) **~pentru-prunci** Planta *Circaea lutetiana*. **163** (Îc) **~pentru vânt** Planta *Inula ensifolia*. **164** (Îc) **~porcească** (sau **~na~porcului**) Planta *Hypochoeris radicata*. **165** (Îc) **~pucioasă, ~puturoasă** Planta *Bifora radians*. **166** (Îac) Planta *Coriandrum sativum*. **167** (Îc) **~na-rușinii** Morcov (*Daucus carota*). **168** (Îc) **~na-sărăciei** Planta *Galinsoga purpurea*. **169** (Îac) Planta *Pimpinella saxifraga*. **170** (Îc) **~na~sburătorului** Iederă (*Hedera* helix). **171** (Îc) **~ana-spurcului** Planta *Chenopodium bonus-henricus*. **172** (Îc) **~talanului** Planta *Adones volgensis*. **173** (Îc) **~na-tăieturii** Planta *Gentiana cruciata*. **174** (Îc) **~na-urgiei** Planta *Stachys annua*. **175** (Îc) **~na-vântului** Planta *Seseli rigidum*. **176** (Îc) **~veninoasă** Planta *Cicula virosa*. **177** (Îc) **~na-viermelui** Pungulită (*Thlaspi arvense*). **178** (Îc) **~na-viermilor** Planta *Polygonum hydropiper*. **179** (Îac) Planta *Polygonum mite*. **180** (Îac) Planta *Polygonum persicaria*. **181** (Îc) **~veninoasă** Planta *Ciuta virosa*. **182** (Îc) **~de copil** Planta *Orchis morio*. **183** (Îc) **~de-ficat-alb** Planta *Calistelia silvatica*.

buruiena *vt* [At: LB / Pzi: ? / E: ***buruiană*** + *-a*] (Rar) A plivi.

buruieniță *sf* [At: DA ms / V: *~ri~* / Pl: *~țe* / E: ***buruiană*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Buruienuță **(1-2)**.

buruienos, ~oasă *a* [At: I. IONESCU, M. 345 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***buruiană*** + *-os*] Care este plin de buruieni.

buruienuță *sf* [At: GOROVEI, C. 372 / V: *~ri~* / Pl: *~țe* / E: ***buruiană*** + *-uță*] (Bot) **1-2** (Șhp) Buruiană **(1)** (mică, utilă etc.) Si: *buruieniță* **(1-2)**. **3** (Pop) Plantă medicinală.

burun *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ns cf tc *burun*] Promontoriu.

burunciuc *sn* vz ***borangic***

burungic *sn* vz ***borangic***

burungiuc *sn* ***borangic***

buruniță *sf* vz ***buruieniță***

burz *sn* vz ***bulz***

burzilui *vb* vz ***burzului***

burziluitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 273 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***burzilui*** + *-tor*] (Înv; nob) Iritant.

burzoi v vz ***bârzoia***

burzoși *sm* ***buzișor***

burzuiat, ~ă *a* [At: PAMFILE, C. 33 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Pop) **1-2** Burzuluit **(1-2)**.

burzuli *v* vz ***burzului***

burzului [At: M. POMPILIU, ap. TDRG / V: ***borzoli, ~zilui, ~zuli, buzurlui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***borzolni***] (Pop) **1** *vr* A se zbârli. **2** *vt* (Îe) **A-și ~creasta** A fi arogant. **3** *vr* (Fig) A se irita. **4** *vr* A se răseula împotriva cuiva. **5** *vt* A îndemna la revoltă.

burzuluială *sf* [At: DEX / P: *~lu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***burzului*** + *-ală*] (Pop) **1** Mânie. **2** (Înv) Răscoală.

burzuluire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 51 / Pl: *~iri* / E: ***burzului***] (Pop) **1** Zbârlire. **2** Iritare. **3** Revoltă.

burzuluit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: ***burzului***] (Pop) **1** Zbârlit. **2** Mânios. **3** Revoltat.

buscai *sn* [At: GIUGLEA, U. 112 / Pl: *~e* / E: ns cf *bușcă¹*] (Reg) Bucățele de lemn putrezit care, uscate, sunt bune pentru aprins focul.

buscoi *sn* [At: VICIU, GL / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pungă de bani.

busculadă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***bousculade***] Înghesuială.

business *sn* [At: DEX² / P: *biznis* / Pl: *~uri* / E: eg business] (Asm) **1** Afacere. **2** Ocupație.

busioc *sm* vz ***busuioc***

busmachin *sm* vz ***bușmachiu***

busna *vr* [At: BUGNARIU, N. / V: *~sta* / Pzi: ? / E: ns cf *bosnat*] (Pop) A se mânia.

busnat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / V: ***brus~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Îrg) Bucălat.

busnăr *sm* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~i* / E: ns cf *busna*] (Pop) Om mânios.

busolă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***boussole***] **1** Instrument alcătuit dintr-un cadran și un ac magnetic mobil care, lăsat liber, se așază pe direcția nord-sud. **2** (Pfm; îe) **A-și pierde ~la** A-și pierde dreapta judecată, măsura Si: *a se zăpăci*.

bussinesman *sm* [At: BOUREANU, S. P. 10 / P: *biznismen* / Pl: *~i* / E: eg ***bussinesman***] **1** (Asm) Om de afaceri. **2** (Irn) Bișnițar.

bust¹ *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***buste***] **1** Parte a corpului omenesc între gât și talie. **2** Sculptură sau pictură care reprezintă partea superioară a corpului omenesc.

bust² *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: eg ***bust***] Dispozitiv pentru măsurarea de scurtă durată a puterii motorului la avioane înaintea decolării.

busta *v* vz ***busna***

bustier *sm* [At: ALAS 11 XII 1938, 6/55 / V: **(2)** ***~ă*** *sf* / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***bustier***] **1** Sculptor de busturi¹ **(2)**. **2** Element de vestimentație feminină care acoperă bustul **(1)**.

bustieră *sf* vz ***bustier* (2)**

bustrofedon *sn* [At: DEX² / E: fr ***boustrophédon***] Scriere foarte veche, în care rândurile mergeau fără discontinuități de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga.

bustușag *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 168/12 / E: nct] (Înv) Pustiire.

busuioc, ~oacă [At: CARTE DE BUCATE (1749), ap. GCR II, 44 / V: ***bos~*** / Pl: *~oace* / E: bg **босилек** cf mg *bussziók*] **1** *sm* Plantă erbacee de grădină din familia labiatelor, cu tulpina păroasă, cu flori mici, albe sau trandafirii, cu miros plăcut, folosit în prepararea ceaiurilor și în gastronomie (*Ocimum basilicum*). **2** *sm* (Îc) **~-roșu** Plantă erbacee ornamentală, cu flori mici, roșii dispuse în spice (*Amaranthus caudatus*). **3** *sm* (Îc) **~sălbatic** Plantă erbacee cu tulpina păroasă și flori violete (*Prunella vulgaris*). **4** *sn* (Reg) Dans popular asemănător cu hora. **5** *sn* Melodie după care se execută busuiocul **(4)**. **6** *a* (D. fructe, vin) Cu aromă de busuioc **(1)**. **7** *a* (Îs) *Pere ~oace* Soi de pere răspândit mai mult în Moldova, ovale, galben-verzui, roșu-aprins pe partea însorită. **8** *sf* Varietate de viță de vie. **9** *sm* Strugure produs de busuioacă **(8)**.

busuiocesc, ~ească *a* [At: LB / Pr: *~su-io~* / Pl: *~ești* / E: ***busuioc*** + *-esc*] (Rar; d. fructe) Cu miros sau gust de busuioc **(1)**.

busumfla *v* vz ***bosumfla***

busuoc *sm* vz ***busuioc***

busurca *v* vz ***bursuca***

busurman *sm* [At: SIMION DASC., ap. LET. I, 101 / Pl: *~i* / E: rs **бусурман**] (Înv; Mol) Musulman.

buș¹ [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~e, ~uri* / E: nct] (Pop) **1** *sm* (Mpl) Pumn. **2** *sm, sn* (Îlav) **În patru ~i** sau **de-a ~le(a)** În patru labe. **3** *sm* (Pex; lpl) Lovitură puternică. **4** *sm* Pietricele folosite într-un joc numit *în buși*. **5** *sm* (Reg) Pământ strâns laolaltă.

buș² *sm* [At: G. GIUGLEA, ap. DA / Pl: *~i* / E: lat ***byssus***] (Îrg) Ciorap gros de lână, lucrat, de obicei, cu un singur cârlig.

buș³, ~ă *a* [At: T. DINU, Ț.O., ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Olt) Roșcat.

bușai *sn* [At: TDRG / Pl: ? / E: ***buși***] (Pop) Lovitură puternică (cu pumnul).

bușală *sf* vz ***bușeală***

bușan, ~ă *smf* [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: *~i, ~e* / E: ***bușă*** + *-an*] (Ban) **1-2** Om sau vită, îndesat(ă) și robust(ă).

***buşancă** sf* [At: ARH. FOLK. IV, 78 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg; mpl) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodia pe care se dansează buşanca **(1)**.

***buşat, ~ă** a* [At: JAHRESBER. III, 314 / Pl: *~aţi, ~e* / E: nct] (Reg; d. cai) Care are picioarele scurte.

***buşcan** sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: nct] (Ban) Buştean **(1)**.

***buşcă¹** sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Bucată mică (din ceva). **2** Îmbucătură.

***buşcă²** sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~şce* / E: bg **бучка**] (Reg) **1** Turtă coaptă din aluat de pâine Si: *chiflă*. **2** (Lpl) Încreţitura mânecii iei, formată în locul în care aceasta se prinde la umăr.

buşcă³** sf* vz ***babuşcă

buşcea** sf* vz ***boccea

buşdă** sf* vz ***bujdă

buşdei** sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~eie* / E: ***bujdă + *-ei*] (Reg) Încăpere în care se usucă poamele Si: (reg) *şujnic*.

buşeală** sf* [At: DEX² / Pl: *~eli* / E: ***buşi + *-eală*] Lovitură înfundată (cu pumnul) Si: *buşitură, izbitură*.

buşel** sn* [At: DEX² / Pl: *~ei* / E: eg ***bushel] Unitate de măsură englezească pentru volum, egală cu 36 l.

buşet** sn* [At: ŞEZ. III, 108 / Pl: *~e* / E: ***buşi + *-et*] (Reg) **1** Pumn. **2** Ghiont.

buşeu** sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***bouchée] Prăjitură din aluat cu nuci, cremă, frişcă sau ciocolată.

buşi [At: DOSOFTEI, V. S. 109/2 / Pzi: *~şesc* / E: bg **бушъ**] **1** *vti* A lovi (cu pumnul) Si: *a izbi*. **2** *vt* A împinge pe cineva cu putere. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~ râsul pe cineva** A izbucni în râs.

***buşicei** smp* [At: H IX 509 / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

***buşie** sf* [At: BOCEANU, GL. / E: nct] (Mpl) Buruiană.

buşilă** sm* [At: COSTINESCU / E: ***buşi + *-ilă*] (Rar) Om care are obiceiul să lovească cu pumnii.

buşit, ~ă [At: COMAN, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***buşi***] **1** *a* Lovit (cu pumnul). **2** *a* (Îe) **~ cu leuca** Beat. **3** *sf* (Îcs) *De-a ~a* Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape.

buşitură** sf* [At: ALECSANDRI, T. 1761 / Pl: *~uri* / E: ***buşi + *-itură*] Buşeală.

buşlui** v* vz ***buşuli

buşluială** sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ieli* / E: ***buşlui + *-eală*] (Mgm) Tristeţe.

buşluitor, ~oare** a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***buşlui] (Mgm) Care întristează.

buşmachiu** sm* [At: TDRG / V: ***busm~ / Pl: *~ii* / E: rs **башмак**] (Reg) Încălţăminte asemănătoare cu pantoful, fără toc.

***buşneac¹** sms* [At: DA / E: nct] (Ban) Praf.

buşneac²** sm* vz ***bujneag

buşneag** sm* vz ***bujneag

***buşni** vi* [At: MIHĂESCU, D. A. 74 / Pzi: *~nesc* / E: nct] **1** (D. sobe) A scoate, brusc, fum şi flăcări. **2** (D. fiinţe) A ţâşni.

buşoaică** sf* [At: PAMFILE, J. I, 4 / Pl: *~ice* / E: ***buş¹ + *-oaică*] (Reg) **1-2** (Şîcs) *De-a ~ca* A doua parte care, uneori, se joacă şi izolat de la jocul numit *în buşi*. **3** Numele uneia dintre cele cinci pietricele cu care se joaca buşoaica **(1)** Si: *cal*.

buşoarcă** sf* vz ***poşircă

***buşoi** sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Cul; reg) Caltaboş.

buşoma** v* vz ***buşuma

buşon** sn* [At: ALAS 25 VII 1937, 9/1 / Pl: *~oane* / E: fr ***bouchon] (Mai ales în limbajul tehnic; frm) **1** Dop. **2** (Spc) Dop din plută, cauciuc, lemn etc. prevăzut cu ghivent. **3** Piesă de porţelan de formă cilindrică, conţinând un fir fuzibil şi făcând parte din siguranţa fuzibilă a unui circuit electric. **4** (Zth) Şomoiog de paie sau de fân, cu care se buşumă calul pe păr.

buşor** sm* vz ***bujor

buşora** v* vz ***îmbujora

buşos, ~oasă** a* [At: CADE / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***buş¹ + *-os*] (Ban; d. pământ) **1** Grunjos. **2** Bolovănos.

buşte** sfp* vz ***buşcă³

buştean** sm* [At: GORJAN, H. II, 205 / V: ***boş~, (Mol) ***~tihan*** / Pl: *~eni* / E: nct] **1** Partea trunchiului unui copac rămasă în pământ după tăiere Si: *buturugă*. **2** Trunchi de copac tăiat şi curăţat de crengi Si: *bilă¹*, *bârnă*. **3** (Pfm; îe) **A dormi** (sau **a fi, a sta, a rămâne** etc.) **mort) (ca un) ~ (negru)** A dormi neclintit Cf *butuc, tun*. **4** (Pfm; îe) **A ajunge să bată ~ii** A deveni orb. **5** (Pfm; îe) **A lămuri (pe cineva) ~** A explica un lucru cuiva, aşa încât să nu înţeleagă nimic. **6** (Pfm; îe) **A fi lămurit (de cineva) ~** A nu înţelege nimic din explicaţiile cuiva. **7** (În basme, cu înţeles neprecizat; îc) **~ul-ielelor, ~ul-zânelor** Bradul zânelor. **8** (La roată) Butuc.

***buşteică** sf* [At: CHEST. V, 5 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Vas de 15-20 l, folosit la înăcritul verzei.

buştenit, ~ă** a* [At: GORJAN, H. IV, 68/16 / Pl: *~iţi,~e* / E: ***buştean + *-it*] (Prt; d. fiinţe) **1** Înţepenit. **2** Pârlit.

buştenos,~oasă** a* [At: VÎRCOL, V. 90 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***buştean + *-os*] **1-2** Specific buştenilor **(1-2)**. **3-4** Care se referă la buşteni **(1-2)**. **5-6** Care provine de la buşteni **(1-2)**.

buşti** v* vz ***bujdi

buştihan** sm **buştean

***buştină** sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Negură.

buştirică** a* [At: CHEST. V, 76/109 / V: (reg) ***buşchi~ / E: nct] (Reg; d. oi) Coarne subţiri, sucite înainte.

***buştiuc** sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uci* / E: ns cf *buşan*] (Reg) Copil durduliu.

buştiuhală** sf* [At: PAMFILE, C. T. 145 / V: ***~hană / Pl: *~le* / E: ns cf *buştiuhan*] (Îrg) **1** Namilă. **2** (Irn; îf *buştuhană*) Femeie grasă.

buştiuhan** sf* vz ***buştihan

buştiuhană** sf* vz ***buştiuhală

buşuli [At: ANON. CAR. / V: ***~şului, buşlui*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***búsúlni***] (Mgmr) **1** *vr* A se întrista. **2** *vi* A regreta.

buşulit, ~ă** a* [At: JAHRESBER. IV, 326 / Pl: *~iţi. ~e* / E: ***buşuli] Trist.

***buşulmelniţă** sf* [At: CHEST. IV, 107/29 / Pl: *~ţe* / E: nct] (Reg) Teren despădurit, unde au rămas încă butucii.

buşului** v* vz ***buşuli

buşuma** vt* [At: ENC.VET. 67 / V: ***~şoma, buciu~ / Pzi: *~mez* / E: fr ***bouchonner***] A freca un cal cu un şomoiog de paie.

***but¹** sn* [At: ŞINCAI, HR. II, 50/29 / Pl: (rar) *~uri* / E: nct] (Ban; Trs; Mrm) **1** Supărare. **2** (Îlav) **În ~ul cuiva** În ciuda cuiva. **3** (Îe) **A face ~ul cuiva** A i se împotrivi.

but²** sn* [At: (a. 1783), ap. ŞIO / V: ***~ur / Pl: *~uri* / E: tc ***but***] (Reg) **1** Coapsa de dinapoi a animalelor rumegătoare, a căror carne serveşte ca aliment Cf *arm*. **2** (Pex) Bucată (mare) de carne. **3** Corpul mielului tăiat, fără piele Si: *leş*.

***but³** sn* [At: T. PAPAHAGI, I. II, 70 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Găleată făcută dintr-un lemn scobit, în care se păstrează făină, tărâţe, sare.

but⁴** sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***but] **1** Fiecare dintre stâlpii porţii în jocul de rugbi. **2** (Rar) Poartă la jocul de fotbal.

***but⁵, ~ă** a* [At: LB / E: nct] (Reg) Butac.

butac, ~ă [At: LB / V: ***~aciu*** (Pl: *~ace*) / Pl: *~aci* / E: mg ***buta***] (Reg) **1** *a* (D. cuţite, unelte; îf *butaciu*) Neascuţit. **2** *a* (D. coarnele vitelor) Scurt şi gros. **3** *a* (Pex; d. vite) Cu coarne butace **(2)**. **4** *smf* Animal căruia îi pică un corn şi rămâne numai cu unul Cf *ciut*. **5** *a* (Fig; d. oameni) Prost. **6** *a* (Îf *~aciu*) Năuc.

butaciu vz ***butac***

butadă** sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 112 / Pl: *~de* / E: fr ***boutade] (Frm) **1** Vorbă de spirit. **2** Ironie.

butadienă** sf* [At: DEX² / P: *~di-e~* / Pl: *~ne* / E: fr ***butadine] Substanţă chimică din clasa hidrocarburilor nesaturate, care se prezintă ca un gaz incolor, insolubil în apă şi care se utilizează la prepararea cauciucurilor sintetice, a lacurilor etc.

butafor *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: ***butaforie***] Decorator specializat în butaforie.

butaforic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***бутафорский***] **1** Specific butaforiei. **2** Care se referă la butaforie. **3** Care provine de la butaforie. **4** Care aparține butaforiei.

butaforie *sf* [At: DEX² / E: rs ***бутафория***] Ansamblu de obiecte confecționate din paste maleabile, din hârtie și clei, folosite la realizarea decorurilor.

butalcă *sf* [At: DEX² / Pl: *~tălci* / E: nct] (Reg) Unealtă de lemn formată dintr-o bară cilindrică subțire cu două plăci fixate în cruce la unul dintre capete, folosită la fărâmițarea cheagului de lapte în vederea formării cașului și a eliminării zerului.

butan¹ *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Buștean.

butan² *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***butane***] Hidrocarbură saturată, cu patru atomi de carbon în moleculă, care se găsește în gazele de sondă și de cracare sau se obține pe cale industrială.

butanol *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***butanol***] **1** Substanță chimică din clasa alcoolilor, folosită ca dizolvant pentru lacuri și intermediar în sinteze organice. **2** Alcool butilic.

butanonă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***butanone***] (Chm) Lichid inflamabil cu miros de acetonă, utilizat în industria chimică și farmaceutică Si: *metilacetonă, metiletilcetonă*.

butar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***bute*** + *-ar*] (Îrg) **1** Dogar de buți Si: *butnar*. **2** (Rar) Persoană care are în seama ei buțile cu vin dintr-o pivniță.

butargă *sf* [At: ANTIPA, F. I. 76 / Pl: *~rge* / E: fr ***boutargue***] Icre de chefal conservate prin presare, sărare, uscare la soare ori prin afumare.

butaș *sm* [At: ECONOMIA, 158/2 / V: ***bot~*** / Pl: *~i* / E: mg ***bujtás***] Porțiune de lăstar, de rădăcină sau de frunză, detașată de la planta-mamă și sădită în pământ, cu scopul de a se înrădăcina și de a forma o plantă nouă Cf *răsad*.

butăi *sn* [At: (a. 1712) URICARIUL XV, 272/7 / Pl: *~taie* / E: ns cf *butuc*] (Înv) Butuleu.

butălaie *sf* [At: CHEST. II, 463/57 / Pl: *~lăi* / E: ns cf *bota¹*] (Reg) Vas din care iau țăranii apă de băut când sunt la câmp, la lucru.

butălău *sn* [At: CHEST. II, 452/57 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Fântână.

butărie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***butar*** + *-ie*] **1** Meșteșugul de a face buți **(1)**. **2** Locul unde se fabrică și se vând buți **(1)**.

butășală *sf* vz ***butășeală***

butășeală *sf* [At: COSTINESCU / V: *~șală* / Pl: *~eli* / E: ***butăși*** + *-eală*] (Rar) **1-2** Butășire **(1-2)**.

butăși *vt* [At: LB / V: ***bot~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***butaș***] **1** A înmulți o plantă prin butași înrădăcinați. **2** A săpa rădăcinile viței și a le curăța.

butășire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***butăși***] **1** Înmulțirea unei plante prin butași înrădăcinați. **2** Săparea și curățarea rădăcinilor viței-de-vie Si: *butășit¹, butășeală*.

butășit¹ *sn* [At: H IV, 246 / Pl: *~uri* / E: ***butăși***] (Rar) **1-2** Butășire **(1-2)**.

butășit², ~ă *a* [At: H IV, 8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***butăși***] (D. plante, în special despre vița-de-vie) Înmulțit prin butășire **(1)**.

butău *sm* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 98 / Pl: *~ăi* / E: ns cf *butuc*] Butuc.

butăv, ~ă *a* [At: DA / E: srb ***butav***] (Ban; sbm) Buged.

butcariță *sf* [At: I. CR. I, 122 / Pl: *~țe* / E: nct] (Olt) Găleată.

butcă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 363/11 / V: ***bot~*** / Pl: *butci* / E: ucr ***бутка***] (Îrg) Caleașcă.

butcărie *sf* [At: BARONZI, L. 161/15 / Pl: *~ii* / E: ***butcă*** + *-ărie*] (Mol; rar) Șopron pentru trăsuri.

butcos¹ *av* [At: ARH. FOLK. IV, 193 / E: nct] (Reg) Gros.

butcos² *sn* [At: CHEST. II, 464/380 / E: mg ***butykos***] (Mgmr) Vas în care se păstrează apa de băut.

butculiță *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; Trs; Mun; mpl) **1** Rotoțele albe (*Achillea ptarmiea*). **2** Bănuți (*Bellis perennis*).

butcuță *sf* [At: H X, 85 / Pl: *~țe* / E: cf *butculiță*] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

bute *sf* [At: CANTEMIR, IST. 32 / V: (Mun) ***~tie*** (A și: *~tie*) / Pl: *buți*, (rar) *bute* / E: lp ***buttis***] (Pop) **1** Butoi. **2** Conținutul unui butoi **(1)**. **3** (Îe) **A face burta butie și gura pâlnie, A fluiera în ~** A fi bețiv mare. **4** (Îs) *Suge-~* Bețivan. **5** (Îe) **Vorbește ca din ~** Vorbește gros. **6** (Îe) **A fi ~ de ceva** A fi tobă de ceva. **7** (Îe) **A dormi ~** A dormi buștean. **8** (Îe) **A lega ~** A lega burduf sau cobză. **9** (Îe) **A se duce ca vinul stricat din ~ în ~** A merge din rău în mai rău. **10** (Îs) *~a casei* Casa goală, fără lucruri. **11** (Trs; îcs) *~a cu curechiul* Unul dintre jocurile obișnuite la priveghi. **12** Partea lămpii în care stă petrolul. **13** Rezervorul de benzină al lămpii de siguranță întrebuințate în mine Si: *boton*. **14** Fiecare dintre stâlpii principali de susținere a eșafodului unui tunel în construcție. **15** (Reg) Butucul roții. **16** Cotorul penelor de pasăre. **17** Țeavă. **18** (Spc) Țeavă (de soc) la instrumentul numit cărabă. **19** (Înv) Țeavă de fier, folosită în vechile ateliere de fierărie pentru a conduce aerul din foale. **20** Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **21** (Bot) Rădăcina plantei *rodul-pământului*. **22** (Bot; pex) Rodul-pământului.

butelat, ~ă *a* [At: PAMFILE, C. 19 / E: nct] (Pbl) **1** Umflat. **2** Burtos.

butelcă *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 261/11 / V: ***~tilcă*** / Pl: *~lci* / E: ucr ***бутелка***] (Reg) **1** Sticlă (pentru lichide, în special alcoolice). **2** (Îf *butilcă*) Damigeană.

butelcuță *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: ***butelcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Butelcă¹ mică.

butelie *sf* [At: (a. 1784), IORGA, S. D. VIII, 10 / P: *~li-e* / Pl: *~ii* și (înv) *~teluri* / E: fr ***bouteille***] **1** Vas de sticlă, de material plastic sau de metal, de diferite forme, folosit pentru depozitarea și transportarea unor materiale fluide, granulare sau pulverulente Si: *butelcă* **(1)**. **2** (Pex) Conținutul unei butelii **(1)**. **3** (Teh) Recipient cilindric de oțel (cu supapă de închidere) pentru gaze comprimate (aer, oxigen, hidrogen, azot, metan, butan). **4** (Elt; îs) *~ de Leyda* Condensator electric în formă de cilindru sau de con, alcătuit dintr-o butelie de sticlă cuprinsă între două armături metalice.

butelnic *sn* [At: H III, 118 / V: ***~ude~*** / Pl: *~ice* / E: ***bute*** + *-elnic*] (Reg) Burghiu mic întrebuințat de dulgheri, rotari etc. la executarea găurilor cu diametrul de până la 30 mm Si: *spițelnic, burghiu*.

butenă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***boutène***] Substanță chimică obținută prin cracarea produselor petroliere Si: *butilenă*.

butenărie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: nct] (Formă suspectă) Butnărie.

buterolă *sf* [At: LTR / Pl: *~le* / E: fr ***bouterolle***] Instrument folosit pentru turtirea capului liber al niturilor Si: *căpuitor*.

buti *vi* [At: P. MAIOR, IST. 105/10 / V: (reg) ***buci*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Trs; Mol) **1** (D. apă) A se revărsa. **2** (D. apă) A țâșni. **3** (Pex; d. mase de oameni) A da năvală Cf *a bujdi*.

butic¹ *sn* vz ***butică¹***

butic² *sn* [At: DEX² / V: ***~ă*** / E: fr ***boutique***] **1** (Frm) Magazin mic (și luxos), cu mărfuri, în general de serie mică. **2** (Pex) Magazin mic cu diverse mărfuri de uz curent.

butica *vi* [At: MERA, L. B. 251 / Pzi: *butic* / E: ns cf *buti*] (Reg) **1** A nimeri pe neașteptate undeva. **2** A merge la întâmplare.

butică¹ *sf* [At: REV. CRIT. III, 91 / V: ***butic¹, butig*** / Pl: *~ici* și *~ice* / E: ***bute*** + *-ică*] (Reg) Putină cu capac Si: *ghiob, ștendulet*.

butică² *sf* vz ***butic²***

buticel *sn* [At: CHEST. V, 134/33 / Pl: *~e* / E: ***bute*** + *-icel*] (Reg) Vas în care se ține cheagul.

buticică *sf* [At: MARIAN, NA. 302 / Pl: *~cele* / E: ***bute*** + *-icică*] (Reg) **1-2** (Șhp) Bute mică **(1)** Si: *butlagă, buteagă*.

butie *sf* vz ***bute***

butig *sf* vz ***butică¹***

butilcă *sf* vz ***butelcă***

butilenă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***boutilène***] Butenă.

butilic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***butylique***] **1** (D. substanțe) Care conține în moleculă un radical obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula butanului. **2** (Îs) *Alcool* ~ Butanol.

butin *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: *~e* / E: nct] (Mrm) **1** Exploatare forestieră. **2** Loc în care sunt aduși arborii tăiați într-o parte de pădure. **3** Lemn mare. **4** Grindă.

butină *sf* vz ***putină***

butirat *sm* [At: DEX² / Pl: *~ați* / E: fr ***butyrate***] (Chm) Sare sau ester al acidului butiric, cu miros de flori sau de fructe, întrebuințat în parfumerie, în industria alimentară.

butire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***buti***] (Trs; Mol; nob) **1** Revărsare. **2** Țâșnire. **3** Năpustire.

butiric, ~ă *a* [At: LTR / E: fr ***butyrique***] (Chm; îs) *Acid* ~ Acid organic care se găsește în grăsimile animale, mai ales în unt, întrebuințat la prepararea unor esteri, a celulozei etc.

butirină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***butyrine***] (Chm) Ester al glicerinei cu acidul butiric, unul din principalii componenți ai grăsimilor.

butirometru *sn* [At: DEX² / PL: *~re* / E: fr ***butyromètre***] Instrument în formă de tub gradat, folosit la determinarea procentului de unt sau de grăsime din lapte.

butisă *sf* [At: DEX² / Pl: *~se* / E: fr ***boutisse***] Pavea de piatră, mai lungă decât pavelele obișnuite, folosită la încheierea pavajelor și la obținerea alternanței regulate a rosturilor.

butit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***buti***] (Trs; Mol; nob) **1-3** Butire **(1-3)**.

butit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***buti***] (Trs; Mol; nob) **1** (D. apă) Revărsat². **2** (D. apă) Țâșnit². **3** (D. oameni) Năpustit.

butiță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***bute*** + *-iță*] (Rar) Buticică.

butlagă *sf* [At: ap. TDRG / V: ***bâtla~***, (Dob) ***bâtloa~*** / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Buticică.

butlan *sn* [At: ECONOMIA, 160 / V: ***buclan, blucan*** / E: nct] Butoiaș.

butlănaș *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***butlan*** + *-aș*] Butlan mic.

butliuc *sn* vz ***bucluc***

butnar *sm* [At: (a. 1691) IORGA, S. D. I, 84 / V: ***bucn~, bot ~, bodn~***, (înv) ***~neariu*** / Pl: *~i* / E: ger ***Büttner***] (Reg) **1** Dogar. **2** Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

butnărărie *sf* vz ***butnărie***

butnăreală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***butnări*** + *-eală*] (Reg) **1** Butnărit¹. **2** (Fig) Bătaie înfundată.

butnăresc, ~ească *a* [At: COD. SILV. 18 / E: ***butnar*** + *-esc*] (Reg) **1** Specific butnarului **(1)**. **2** Care se referă la butnar **(1)**. **3** Care provine de la butnar **(1)**. **4** Care aparține butnarului **(1)**. **5** De butnar **(1)**.

butnări *vi* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***butnar***] (Reg) **1** A exercita meseria de butnar **(1)**. **2** (Fig) A bate înfundat.

butnărie *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~ten~, ~ărărie*** / Pl: *~ii* / E: ***butnar*** + *-ie*] (Reg) **1** Meșteșugul butnarului **(1)** Si: *dogărie, dogărit¹*. **2** Atelierul butnarului **(1)**. **3** Marfa butnarului **(1)**.

butnărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***butnări***] (Reg; nob) **1** Exercitarea meseriei de butnar **(1)**. **2** (Fig) Bătaie înfundată.

butnărit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***butnări***] (Reg; nob) **1-2** Butnărire **(1-2)**.

butnărit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***butnări***] (Reg; nob) **1** Dulgherit². **2** Bătut înfundat.

butneariu *sm* vz ***butnar***

butoaică *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 221 / Pl: *~ice* / E: ***butoi*** + *-oaică*] (Reg) Butoi **(1)**.

butoaie *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 211 / Pl: *~* / E: ***bute*** + *-oaie*] (Reg) Butoi **(1)**.

butoană *sf* [At: ȘEZ. II, 33 / Pl: *~ne* / E: ***bute*** + *-oană*] (Reg) Butoi **(1)**.

butoară *sf* vz ***butură***

butoarcă *sf* [At: MERA, L. B. 188 / Pl: *~rce* și *~orci* / E: nct] (Reg) **1** Scorbură. **2** Trunchi scorburos.

butoare *sf* vz ***butură***

butoi *sn* [At: I. IONESCU, M. 93 / V: ***~oaie***, (reg) ***~oană, ~oaică*** *sf* / Pl: *~oaie* / E: ***bute*** + *-oi*] **1** Vas de lemn făcut din doage, de forma buții, dar mai mic Si: (Mol) *poloboc* Cf *butlan, buriu, burtuleag*. **2** (Pfm; îe) **A ieși din ~** A bea peste măsură. **3** (Pfm; îs) *~ fără fund* Om care nu se mai satură (de mâncare, băutură, foloase materiale etc.). **4** (Pfm; îe) **A vorbi ca din ~** A avea vocea răgușită. **5** (Îs) *~ cu pulbere* Regiune în care statele sunt în conflict continuu. **6** (Îe) **A aprinde ~ul cu pulbere** A dezlănțui un conflict. **7** Conținutul unui butoi **(1)**. **8** (Spc) Vas de lemn în care se păstrează untul Cf *bădâi*. **9** (Iht) Pește mic de Dunăre. **10** Parte cilindrică la revolvere în care se introduc cartușe.

butoiaș *sn* [At: CONTEMPORANUL VI_1, 100 / P: *~to-iaș* / E: ***butoi*** + *-aș*] **1-2** Butoi **(1)** mic Si: (reg) *balercă*.

buton [At: CAMIL PETRESCU, T. 8 / Pl: *~i* și *~oane* / E: fr ***bouton***] **1** *sm* Nasture mobil din metal, sidef sau alte materiale, cu care se încheie gulerele, manșetele etc. Si: (înv) *bumb*. **2** *sm* (Pex) Ceea ce are forma unui nasture Si: *țâmburuș*. **3** *sn* (Spc) Piesă în formă de nasture, legată de o tijă, care prin apăsare sau învârtire asigură un contact electric sau o acțiune mecanică. **4** *sn* Comutator electric. **5** *sn* Umflătură care apare pe epiderma oamenilor și animalelor, de forma unui buton **(1)** Si: *coș*.

butonare *sf* [At: DEX² / E: ***buton***] Procedeu de apretare a țesăturilor de lână, prin care fibrele sunt aglomerate sub formă de bobițe pe una din suprafețe în scopul obținerii unui anumit aspect.

butonieră *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / V: (pop) ***~neră*** / P: *~ni-e-ră* și *~nie-ră* / Pl: *~re* / E: fr ***boutonnière***] **1** Mică tăietură (într-o stofă, pânză etc.) festonată pe margini, în care se încheie un nasture sau care servește de ornament la reverul unei haine Si: (pop) *butoară, cheotoare*. **2** (Pex) Parte a reverului unde se înfige o floare, o insignă etc. **3** (Glg) Forma sub care se prezintă stratul cel mai vechi, limitat de un contur închis, care apare în centrul unui brahianticlinal sau al unui dom, în urma eroziunii crestei sale.

butor *sm* vz ***butură***

butori *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) **1** A face găuri cu sfredelul. **2** A face butoniere.

butoroi *sn* vz ***buturoi²***

butrucă *a* [At: DA / E: nct] (Reg; îs) *Pară* ~ Pară rotundă.

butuc *sm* [At: SIMION DASC., ap. LET. I, A 53/32 / V: (Trs) ***~tug*** / Pl: *~uci* / E: nct] **1** Buștean **(2)**. **2** Bucată mai mare tăiată dintr-un butuc **(1)**. **3** Bucată groasă de lemn Si: *bucium², bilă¹, buturugă, bârnă, bulvan, ciot, gros, pociumb, tumurug*. **4** Buștean **(1)**. **5** (Pfm; îe) **A trage cuiva ~ul** A înșela. **6** (Pfm; îe) **A avea slugi din ~uci** A fi mândru ca și cum ar fi servit de slugi. **7** (Fig; d. oameni; în comparații) Om scund și gras. **8** (Pfm; îe) **A fi gol chilug și gras** ~ Se spune despre cineva care a cheltuit tot pe băutură. **9** (Fig; d. oameni; în comparații) Om trândav. **10** (Fig) Om bădăran. **11** (Pfm; îe) **A fi din ~** (sau **ca ~ul**) A fi prost. **12** Tulpina cea groasă a viței-de-vie Si: *bucium², muzuc*. **13** Bucată groasă de lemn, în mijloc cu o gaură (sau cu două), în care se prindeau picioarele, mânile sau gâtul prizonierilor ori infractorilor Si: *obezi, cătușe, fiare*. **14** (Îe) **A lega (pe cineva) ~** A lega astfel încât să nu se mai poată mișca Cf *burduf, cobză, fedeleș*. **15** (Îe) **A dormi ~** A dormi adânc. **16** Partea centrală a unui corp rotativ, care se montează pe un arbore și în care sunt înfipte spițe (la roți), pale (la elice) etc. Si: *bucium², bute, buștean, căpățână*. **17** Bucată groasă de lemn, pe care se taie lemnele de foc Si: *tăietor, trunchi*. **18** Trunchi de lemn pe care se taie carnea la măcelărie. **19** (Înv) Trunchi care servea călăului pentru decapitarea condamnaților. **20** Lemnul în care se înțepenește nicovala pe care se bate coasa Si: *butucer*. **21** Scaun folosit la presele de ulei. **22** Scaunul vârtelniței. **23** Talpa războiului de țesut. **24** Partea superioară a jugului. **25** Unealtă pe care se rad și se sineluiesc pieile. **26** (Reg; îs) *~ul cu gâvanele* Parte a piuei, în care se pun dimiile Cf: *oală, covată, ștează*.

butucar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***butuc*** + *-ar*] (Reg; irn) Silvicultor.

butucaș *sm* [At: SBIERA, P. 322 / Pl: *~ași* / E: ***butuc*** + *-aș*] Butuc **(1)** mic.

butucănos, ~oasă** a* [At: VLAHUȚĂ, N. 16 / E: ***botocă~ / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***butuc*** + *-ănos*] **1** Gros. **2** Grosolan. **3** Necioplit.

butucăriu *s* [At: BREBENEL, GR. / E: ***butuc+*** *-ăru*] Sfredel.

butucel *sm* [At: H II, 254 / Pl: *~cei* / E: ***butuc+*** *-el*] **1** Butuc mic. **2** Alesătură. **3** (Lpl) Partea de la mijloc a câlților, care rămâne în piepteni.

butucer *sn* [At: I. CR. III, 227 / Pl: *~e* / E: ***butuc+*** *-er*] Lemnul în care se sprijină batca Si: (pop) *picior, butuc.*

butuci *vt* [At: ISPIRESCU, L. 35 / Pzi: *~ucesc* / E: ***butuc***] (Îvr) A băga picioarele, mâinile, sau gâtul unui arestat sau ale unui prizonier într-un butuc.

butucit, ~ă** a* [At: ISPIRESCU, L. 35 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***butuci] Pus în butuc.

butucos, ~oasă** a* [At: VLAHUȚĂ, ap. TGRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***butuc+ *-os*] (Rar) Butucănos.

butug *sm* vz ***butuc***

butulău *sn* vz ***buturău***

butuleu *sn* vz ***buturău***

butumalai *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Reg; prt) Flăcău gras.

butunar *sn* vz ***gutunar***

butur¹ *sm* vz ***but²***

butur² *sm* vz ***buturǎ***

buturaș *sn* [At: JIPESCU, O. 153 / Pl: *~e* / E: cf *but²*] Butur **(2)** mic.

buturǎ *sf* [At: LB / V: (Mun) ***~re, ~tur, ~tor,*** (Ban) ***~toarǎ, ~toare*** / A: *buturǎ* / Pl: *~ri* și *~re* / E: cf *butuc*] **1** Butuc **(2)**. **2** Buștean **(1)**. **3** (Îf *buturǎ*) Jgheab de fântână Cf *știubei, buddâi.* **4** (Îaf) Butuc **(12)** de viță. **5** (Îaf) Fir de papură. **6** (Îf *buturǎ, buture, butoarǎ, butoare*) Scorbură. **7** (Îf *butoarǎ, butoare;* pgn) Gaură. **8** Butonieră **(1)**.

buturău *sn* [At: JAHRESBER. I. II, 314 / V: ***~tulău, ~tuleu*** / Pl: *~ăie* / E: cf *buturǎ*] **1** Țeavă de lemn Cf *buduroi.* **2** (Îf *butulău*) Ghizdeiul fântânii. **3** Fântână aflată pe hotar.

buture *sm* vz ***buturǎ***

buturea *sf* [At: GRAIUL I, 51 / Pl: *~ele* / E: ***buturǎ*** + *-ea*] Buturǎ mică Si: *buturugǎ,* (pop) *buturel.*

buturel *sn* [At: GOROVEI, C. 126 / Pl: *~e* / E: ***buturǎ*** + *-el*] (Pop) Buturea.

buturi *v* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) **1** A răscoli tot mobilierul din casă, căutând un obiect pierdut. **2** A decoperi pe cineva.

buturigǎ *sf* vz ***buturugǎ***

buturiș *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, I. 45 / Pl: *~uri* / E: ***buturǎ*** + *-iș*] Loc plin de buturi și de lemne aflate în dezordine.

buturoagǎ *sf* vz ***buturogǎ***

buturogǎ *sf* vz ***buturugǎ***

buturoi¹ *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oaie* / E: ***buturǎ+*** *-oi*] (Reg) Gârliciul de la fântână, făcut dintr-o bucată de lemn.

buturoi² *sn* [At: CALENDARIU (1814), 86 / V: ***~toroi*** / Pl: *~oaie* / E: ctm ***buturǎ + mușuroi***] Mușuroi de cârtiță.

buturos, ~oasă** a* [At: ȚICHINDEAL, F. 128 / V: ***botor~ / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***buturǎ*** + *-os*] Scorburos.

buturug *sm* vz ***buturugǎ***

buturugat, ~ă** a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 96 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***buturugǎ + *-at*] (Îrg) Noduros.

buturugǎ *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 304 / V: ***buturug*** *sm,* (reg) ***~oagǎ*** / Pl: *~ugi* / E: ctm ***butuc, buturǎ + tumurug***] **1** Rădăcină cu o parte din trunchi, rămasă după tăierea unui copac. **2** Rădăcină de tufă. **3** Bucată groasă și noduroasă de lemn Cf *buștean, butuc, ciot.* **4** (Fig) Om scurt și gras. **5** (Îs) *Ca o ~* Fără semn de viață. **6** Larvă de rădașcă. **7** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **8** Melodie după care se execută buturuga **(7)**.

buturugărie *sf* [At: CHEST. IV, 107 / Pl: *~ii* / E: ***buturugǎ*** + *-(ă)rie*] (Reg; mpl) Teren despădurit unde au mai rămas butuci.

buturugoaia *sfa* [At: MAT. FOLK. I, 713 / V: ***~tuguro~*** / Pl: ~ / E: ***buturugǎ*** + *-oaie*] **1-7** Buturugǎ **(1-2)**.

buturuguță *sf* [At: PANN, Ș. I, 23 / Pl: *~țe* / E: ***buturugǎ*** + *-uța*] (Șhp) **1-2** Buturugǎ **(1-2)** mică.

buturuș *am* [At: GOROVEI, C. 126 / Pl: *~i* / E: ***buturǎ*** + *-uș*] (Îrg) Buturea.

butuș *sn* [At: PAMFILE, I. C. 50 / Pl: *~e* / E: nct] (Trs) **1** Burduful rumegătoarelor. **2** Foale de cimpoi făcute din butuș **(1)**.

butușalǎ *sf* vz ***butușanǎ***

butușanǎ *sf* [At: POLIZU / V: ***~alǎ*** / Pl: *~ne* / E: ***botoasǎ*** + *-an*] Oaie bătrână.

butușel *sm* vz ***botoșel***

butuși *vt* [At: REV. CRIT. III, 90 / Pzi: *~șesc* / E: nct] A îmbutuși.

butușinǎ *sf* [At: ȘEZ. II, 221 / Pl: *~ne* / E: nct] **1** Buturugǎ **(1)**. **2** (Reg) Copac scorburos.

buț¹ *sm* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~i* / E: nct] (Ban; Trs) Zglăvoacă.

buț² *sm* [At: LIUBA-IANA, M. 114 / Pl: ? / E: nct] Câine ciobănesc cu bot alb-gălbui.

buțoi *sm* [At: BĂCESCU, P. 1337 / V: (Ban) ***~on*** / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Pește-lup.

buțon *sm* vz ***buțoi***

buțui *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***boțoi*** / Pl: ~ / E: cf *boț*] (Reg) Lucru mic, neînsemnat.

buțuiaș *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: ***buțui*** + *-aș*] (Șhp) Buțui.

buur *sm* vz ***bour***

buvabil, ~ǎ** a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***buvable] (Frm) Băubil.

buvetǎ *sf* [At: V. ROM. ianuarie 1935 / Pl: *~te* / E: fr ***buvette***] (Frr) **1** Bufet într-un local public, la care se consumă diverse băuturi. **2** Personalul unei buvete **(1)**. **3** Clienții unei buvete **(1)**. **4** Personalul împreună cu clienții unei buvete **(1)**. **5** Loc într-o stațiune unde se beau apele minerale.

buvnǎ *sf* vz ***puhǎ¹***

buvni *v* vz ***bufni***

buvnițǎ *sf* vz ***bufnițǎ***

buvnulițǎ *sf* vz ***puhǎ¹***

bux vz ***bucs***

buzainǎ *sf* [At: LIUBA-IANA, M. / V: ***~anǎ*** / A: nct / Pl: *~ne* / E: nct] (Ban) **1** Construcție laterală, care se află în curtea țăranului, pe lângă casă. **2** (Îf *buzanǎ*) Grajd.

buzan, ~ǎ** a* [At: NEGRUZZI, S. I, 261 / Pl: *~i, ~e* / E: ***buzǎ + *-an*] (Înv; iuz; d. sunete) Labial.

buzanǎ *sf* vz ***buzainǎ***

buzar¹ *sm* [At: ȘEZ. II, 151 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***buzǎ*** + *-ar*] (Reg) **1** Partea dinainte a plutei Si: *buzǎ* **(27)**. **2** Obiect de piatră sau de fier care se pune pe vatră cu scopul de a ridica lemnele, pentru ca acestea să ardă mai bine. **3** Bucată groasă și cilindrică de lemn sau piatră care se pune de o parte și alta a focului, pe care se așază lemnele de foc.

buzar² *sm* [At: MARIAN, INS. 20 / Pl: *~i* / E: ***bâz*** cf *bunzar*] (Ent) Cărăbuș (*Meldontha melolonthia*).

buzariu *sm* vz ***buzar¹***

buzat, ~ǎ** a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 254/19 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***buzǎ + *-at*] **1** Cu buze mari Si: *buzos.* **2-3** (Îe) **A rămâne** (sau **a se întoarce**) **~** A rămâne (sau a se întoarce) păcălit.

buzǎ *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 37/11 / V: (înv) *~ze* / Pl: *~ze* / E: cf alb ***buze***, bg ***бузъ***] **1** (Atm) Parte cărnoasă care mărginește, în afară, deschizătura gurii (sau a botului), acoperind dinții Si: *labie.* **2** (Fig) Gură. **3** (Pop; îe) **A-i da cuiva ceva de luat în ~ze** A-i da cuiva ceva de mâncare. **4** (Îe) **A fi cu sufletul în** (sau **pe**) **~ze** A trage să moară. **5** (Îe) **A scoate din ~za morții** A scăpa (pe cineva) de la moarte. **6** (Pfm; îe) **A pune** (sau **a lăsa**) **~za** A fi gata să plângă Cf *a buzâi.* **7** (Pop; îe) **A face ~ze de arap** A fi bosumflat. **8-9** (Îe) **A rămâne** (sau **a se întoarce**) **cu ~za umflată** (sau **~zele umflate**) A rămâne (sau a se întoarce) păcălit Cf *buzat* **(2-3)**. **10** (Pop; îe) **A bate** (sau **a da, a sufla**) **din** (sau **în**) **~ze** (sau ~) A fi mânios. **11** (Îae) A umbla fără nici un rost. **12** (Îae) A îndura o pierdere fără a mai putea îndrepta ceva. **13** (Pfm; îe) **A-i crăpa** (sau **a-i scăpăra, a-i arde**) **cuiva ~za (de ceva)** A avea mare nevoie de ceva. **14** (Pfm; îe) **A se șterge** (sau **a se linge, a se spăla**) **pe ~ze** A fi silit să renunțe la

ceva. **15** (Pfm; îe) **A-și linge ~zele după ceva** A-și dori ceva foarte mult. **16** (Fam; îe) **A avea** (sau **a spune**) **(ceva) numai pe** (sau **din** ~) **~ze** A vorbi altfel de cum gândești. **17** (Pfm; îe) **A-și mușca ~zele** A regreta. **18** (Îe) **A vorbi în ~ze** A bolborosi. **19** (Îc) **~-de-iepure** Anomalie congenitală (la unii oameni) care constă într-o despicătură a buzei de sus (de sus în jos), prin care se vede o parte din dinți. **20** (Mol; bot; îc) **~za -vacii** Ciupercă comestibilă din familia agaricaceae, cu pălăria de culoare brun-roșiatică, piciorul gros, solid de culoare albă, ornat de o rețea de fibrile roșiatice și carnea albă compactă, care crește pe pământ, sub mesteceni și prin pădurile de conifere în locuri uscate (*Cortruarlus bolteatus*). **21** (Pex) Margine a unei răni pricinuite de o tăietură foarte adâncă. **22** (Pex) Partea de deasupra (subțiată sau răsfrântă) care mărginește gura vaselor (sau a țevilor). **23** (Pfm; îlav) **În ~za tunului** Expus împușcăturilor de tun. **24** (Îalv; pex) În primejdie mare. **25** (Pfm; îla) **Plin până în ~ze** Foarte plin. **26** (Pex) Marginea de deasupra (subțiată) a unui deal, a unui pisc, a unei păduri, a unui șanț etc Cf *geană*. **27** (Pex) Partea ascuțită la instrumentele de tăiat Si: *tăiș*. **28** (Îs) *~za plutei* Partea dinainte a plutei. **29** (Îs) *~ de bandaj* Partea proeminentă a bandajului montat pe roțile autovehiculelor de cale ferată, care servește la menținerea și la conducerea vehiculului respectiv pe șină.

buzăi *vr* [At: DA / Pzi: *buzăi* / E: ***buză***] (Rar) A se bosumfla.

buzăian, ~ă *smf* vz ***buzoian***

buzăiancă *sf* vz ***buzoiancă***

buzăiel *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Mun) Mlaștină rămasă după ploaie.

buzănar *sn* vz ***buzunar***

buzăreț *sn* [At: N. LEON, MED. 123 / Pl: ? / E: nct] Pelagră.

buzățel, ~ea *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 51 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***buzat*** + *-el*] (Cam) buzat.

buzățică *a* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***buzat*** + *-ică*] Buzățea.

buzău *av* [At: PANN, P. V. I, 23 / Pl: *~ăi* / E: ***buză*** + *-ău*] (Îe) **A sta ~** A sta bosumflat.

buzdrug *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) Copil voinic.

buzdrun *sm* [At: TOMESCU, GL. 268 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; șhp) Copil.

buzdrună *sf* vz ***buzdrun***

buzdubuc *i* vz ***bâldâbâc***

buzducă *sf* vz ***buzdugă***

buzdugan *sn* [At: BIBLIA (1688), 2/4 / Pl: *~e* / E: tc ***bozdogan***] **1** Măciucă (scurtă) de fier dintr-o bucată (sau cu coada de lemn), uneori, cu măciulie țintuită (1) Cf *ghioagă, topuz*. **2** Baston cu măciulie în vârf care aparține tamburilor-majori care conduc fanfarele militare. **3** (Fig) Putere domnească. **4** (Pex; înv) Trib în fruntea căruia stă o căpetenie având un buzdugan ca semn al domniei. **5-6** Lovitură de buzdugan **(1-2)** Cf *bât, baston*. **7** (Reg) Mai cu care se crapă lemnele Cf *măiug*. **8** (Reg) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape. **9** (Reg) Cruce dublă (făcută) din spice de grâu Cf *cunună*. **10** (Reg) Parte care rămâne din cotorul porumbului, după ce s-au tăiat jipii Si: *cocean, tuleu*. **11** (Bot) Plantă erbacee din familia sparganiaceae cu tulpina erectă, ramificată în partea superioară, cu frunze lineare, rigide, erecte, cu flori verzi-alburii și fructe uscate de forma unei piramide răsturnate, care crește pe malurile apelor, prin bălți și pe lângă pâraie în lunile iulie-august Si: (reg) *capu-ariciului, rubanier, șovar*, (*Sparganium ramosum*).

buzdugă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***~ucă*** / Pl: *~ugi* / E: cf ***buzdugan***] **1** Buzdugan (1). **2** (Bot; lpl) Vâzdoage (*Calendula officinalis*).

buzdugănaș *sn* [At: MERA, L.B. 98 / Pl: *~e* / E: ***buzdugan*** + *-aș*] **1-2** Buzdugan **(1-2)** mic.

buzdugăni *vt* [At: ȘEZ. VI, 6 / Pzi: *~nesc* / E: ***buzdugan***] **1** A bate cu buzduganul. **2** A ucide cu buzduganul.

buzdugea *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 146 / Pl: *~gele* / E: nct] Săculeț.

buzdugeană *sf* [At: DOINE, 180 / V: *~ughină* / Pl: *~gene* / E: nct] Namilă.

buzdughină *sf* vz ***buzdugeană***

buzdunar *sn* vz ***buzunar***

buzdură *sf* [At: GR. BĂN. / Pl: *~ri* / E: cf *custură*] **1** Cuțit stricat Cf *bripță, ciorsă*. **2** Om netrebnic.

buze *sf* vz ***buză***

buzer *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: eg ***buzzer***] Aparat electric care produce un sunet intermitent caracteristic și care este folosit în telefonie.

buzerant *sm* [At: DA / Pl: *~nți* / E: mg ***buzeráns***] (Trs) Pederast.

buzgan *sm* [At: CHEST. VI, 30 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bondar (*bombus*).

buzguroi *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~* / E: nct] **1** (Reg) Șobolan mare. **2** (Fig) Om care se scoală devreme.

buziană *sf* vz ***budiană***

buzinar *sn* vz ***buzunar***

buziș *av* [At: I. IONESCU, M. 540 / E: ***buză*** + *-iș*] **1** Pe un singur rând, unul lângă altul. **2** (Pfm; îe) **A merge ~** A merge într-o parte.

buzișoară *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 227 / Pl: *~re* / E: ***buză*** + *-(i)șoară*] **1-2** (Șhp) Buză (mică). **3** (Fam; îe) **A-și strânge ~rele** A nu mai flecări.

buzișor *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: ***buză*** + *-(i)șor*] (Bot) Plantă mică din familia orchidaceae, cu rizomul aproape orizontal, de culoare alb-gălbui, cu tulpina striată de culoare verde-gălbui, fără foi dezvoltate și flori mici albe-gălbui cu puncte purpurii, plecate, reunite într-un spic Si: *butzoși* (*Coralloiorrhiza trifida*).

buzluc *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vatra satului.

buzna *av* [At: DEX[2] / V: (îvr) ***busta*** / E: cf mg *buszma*] **1-2** (Îe) **A da ~** A se repezi să intre (sau să iasă).

buzni *vi* [At: CUV. LIB. 23 II, 1935, 8 ap. DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***buzna***] A da buzna Cf: *bujdi, buti*.

buzoaie *sfp* [At: CREANGĂ, P. 239 / V: ***buzoi*** *sn* / Pl: *~* / E: ***buză*** + *-oaie*] Buze mari și urâte.

buzoi *sn* vz ***buzoaie***

buzoia *vr* [At: MDA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***buzoaie***] A se supăra.

buzoian, ~ă [At: IORGA, L. R. 216 / V: ***~zăian*** / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Buzău*** + *-ean*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația municipiului (sau județului) Buzău. **5-8** *smf, a* (Om) originar din municipiul (sau județul) Buzău. **9-10** *sm* (Lpl) Populația care locuiește în municipiul (sau județul) Buzău. **11-12** *a* Care aparține municipiului (sau județului) Buzău. **13-14** *a* Care aparține buzoienilor **(9-10)**. **15-16** *a* Privitor la municipiul (sau județul) Buzău. **17-18** *a* Privitor la buzoieni **(9-10)**. **19-20** *a* Care provine din municipiul (sau județul) Buzău.

buzoiancă [At: DA ms / V: ***~zăi~*** / Pl: *~ience* / E: ***buzoian*** + *-că*] **1-4** *sf, a* (Femeie) care face parte din populația municipiului (sau județului) Buzău. **5-8** *sf, a* (Femeie) originară din municipiul (sau județul) Buzău. **9-10** *a* Care aparține buzoiencelor **(1-2)**. **11-12** *a* Privitor la buzoience **(9-10)**.

buzoiat, ~ă *a* [At: TOMESCU, GL. 268 / V: ***bâz~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***buzoia***] (Reg) Supărat.

buzoienesc, ~ească *a* [At: ZANNE, P.VI, 31 / Pl: *~ești* / E: ***buzoian*** + *-esc*] **1** Specific buzoienilor (1). **2** (Pfm; îe) **A făcut-o ~ească** A luat-o razna, dar tot a nimerit-o.

buzos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***buză*** + *-os*] (Nob) Buzat (1).

buzucă *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 134 / Pl: *~uci* / E: ***buză*** + *-(u)că*] **1-2** (Irn) Buzișoară **(1-2)**.

buzuliță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***buză*** + *-(ul)iță*] **1-2** Buzișoară **(1-2)**.

buzum *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: nct] (Mol) Posleț (1).

buzumetic, ~ă *a* vz ***bozometic***

buzumfla *vr* vz ***bosumfla***

buzumienit, ~ă *a* vz ***buzuminit***

buzumini *vr* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Ban) A se zăpăci Cf *zăbuni*.

buzuminit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***buzumini***] (Ban) Zăpăcit.

buzunar *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 7/19 / V: ***bodzăn~, bozân~***, (înv) ***bozdon~, bozin~, boz~, burdu~, bursu~, ~zăn~, ~zdu~, ~zin~, pojin~ posu~, pozon~, poz~*** / Pl: *~e*, (rar) *~nări* / E: ngr ***μπουζουνάρα***] **1** Accesoriu sub formă de săculeț aplicat la haine Cf *jeb*. **2** (Îs) *Bani de ~* Sumă de bani pentru cheltuieli mărunte. **3** (Pfm; îe) **A-i mânca** (cuiva)

rațele din ~ A fi mic, pipernicit și prost. **4** (Pfm; îe) **A fi (tot) cu mâna în** (sau **la**) **~** A fi darnic. **5** (Îae) A fi cheltuitor. **6** (Îae) A fi obligat să cheltuiască mereu. **7** (Trs; îae) A fi leneș. **8** (Pfm; îe) **A avea** (pe cineva) **în** (sau **la**) **~** A dispune de cineva. **9** (Pfm; îe) **A avea (ceva) în ~** A fi sigur, de mai înainte, că va dispune de ceva. **10** (Îla) **De ~** Care se poate purta în buzunar. **11** (Îal; pex) De format mic. **12** (Îal) De valoare redusă. **13** (Pfm; îe) **A da din ~** A plăti din banii proprii o pagubă (de care nu ești răspunzător).

buzunăraș *sn* [At: PANN, P. V. II, 155 / Pl: *~e* / E: ***buzunar*** + *-aș*] Buzunar mic Si: *buzunărel*.

buzunăreală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***pozân~*** / Pl: *~eli* / E: ***buzunări*** + *-eală*] **1** Furt din buzunare. **2** Scotocire prin buzunare Si: *buzunărire*, *buzunărit*, *jefuire*.

buzunărel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***buzunar*** + *-el*] Buzunăraș.

buzunări *vt* [At: ISPIRESCU, L. 369 / Pzi: *~resc* / E: ***buzunar***] **1** A fura cuiva din buzunare Cf *a prăda*, *a pungăși*. **2** A scotoci prin buzunarele cuiva pentru a căuta ceva.

buzunărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***buzunări***] **1-2** Buzunăreală (**1-2**).

buzunărit[1] *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1225 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***buzunări***] **1-2** Buzunăreală (**1-2**). **3** (Nob) Bani de buzunar pentru cheltuiala zilnică.

buzunărit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***buzunări***] **1** Care a fost furat din buzunare Si: *jefuit*, *prădat*. **2** Care a fost scotocit prin buzunare fără a i se fura ceva.

buzură *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: nct] Buzurică.

buzurică *sf* [At: PLOPȘOR, V. O. / Pl: *~ici* / E: nct] Oaie cu mici pete negre pe bot Si: *buzurie* (**2**), *buzurică*.

buzurie *sf* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~ii* / E: nct] **1** Oaie cu buza neagră. **2** Buzurică.

buzurină [At: H V, 447 / Pl: *~ne* / E: nct] **1-4** *sf*, *a* (Oaie) care are buza neagră (sau pete negre pe bot).

buzurlui *vt* vz ***burzului***

byronian, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *bai-ro-ni-an* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Byron*** + *-ian*] **1** De Byron. **2** Al lui Byron. **3** În maniera lui Byron.

C

c sm **1-4** A cincea literă a alfabetului românesc și sunetul sau semnul grafic corespunzător: semioclusivă prepalatală surdă în grupurile *ce*, *ci*, oclusivă palatală surdă în grupurile *che*, *chi* și oclusivă velară surdă în celelalte poziții.

ca[1] [At: COD. VOR. 144/5 / E: ml ***quam***] **1** *av* Exprimă asemănarea dintre două obiecte, ființe, idei, situații etc. Si: *la fel cu*, *cum (e)*, *precum (e)*, *după cum (e) Alb ca neaua*. **2** *av* (Îlav) **Ieri ca (și) astăzi** Totdeauna **(1)**. **3** *av* (Îlav) **Ca și cum** Parcă. **4** *av* Exprimă aproximația Si: *aproximativ*, *cum*, *aproape Ca la cinci metri*. **5** *av* Intră în structura gradului comparativ al adjectivelor și adverbelor Si: *decât Mai înalt ca tine?* **6** *av* În felul... **7** *av* Cum e obiceiul, cum se știe Si: *precum*. *Femeia, de, ca femeia: minte scurtă, poală lungă*. **8** *av* (Îlav) **Toate ca toate, dar**... Toate le înțeleg, dar... **9** *av* În calitate de... *A venit la noi ca profesor*. **10** *av* În loc de Si: *drept... folosind ca accelerator de reacție vanadiul suflat pe platină*. **11** *av* (Îlav) **Ca ce?** Pentru ce? **12** *av* (Îal) Cu ce scop? **13** *av* În ce privește... *Ca formă, lucrarea este bine realizată*. **14** *av* Ca apozem, înaintea unor enumerări: *În subsolul patriei se găsesc bogății ca: aur, argint, cupru etc*. **15** *i* (Reg) Ia! *Ca dă-te mai încoace și mai spune o dată*.

ca[2] *c* [At: (a. 1577) CUV. D. BĂTR. I, 26/11 / E: ml ***qu(i)a***] (Urmat, cu sau fără intercalări, de *să*) Introduce subordonate cu predicatul la conjunctiv.

cab *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***cab***] Cabrioletă englezească cu două roți, în care vizitiul stă pe un scaun înalt, la spate.

cabac *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Bostan (*Cucurbita pepo*).

cabadai *sm* [At: ARICESCU, ap. ȘIO / E: tc ***kaba-dayi***] (Tcî) **1** Hoț. **2** Voinic.

cabală *sf* [At: GHICA, S. 148 / Pl: *~le* / E: fr ***cabale***, ger ***Kabale***] **1** Interpretare ebraică, ezoterică și simbolică a Vechiului Testament. **2** Doctrină bazată pe această interpretare. **3** Uneltire.

cabalin, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***caballinus***] **1** *sn* Denumire generică dată cailor. **2** *a* Specific cailor Si: *cavalin*. **3** *a* Care provine de la cai Si: *cavalin*. **4** *a* Privitor la cai Si: *cavalin*.

cabalist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***cabalist***, ger ***Kabalist***] **1-3** Persoană inițiată în cabală **(1-3)**.

cabalistic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cabalistique***] **1** Magic. **2** Obscur.

caballero *sms* [At: DN[3] / P: *~lie-ro* / E: sp ***caballero***] Membru al micii nobilimi spaniole, care avea obligația să servească în armată cu calul său.

caban *sn* vz ***capan***

cabană[1] *sf* [At: SP. POP., 1963, nr. 1815, 2–3 / Pl: *~ne* / E: fr ***cabane***] **1** Casă (la munte) construită, de obicei, din lemn, care servește pentru adăpostirea turiștilor, vânătorilor etc. **2** Personal al unei cabane **(1)**. **3** Turiști dintr-o cabană **(1)**.

cabană[2] *sf* [At: H III, 145 / Pl: *~ne* / E: srb ***kaban***] (Rar) Haină femeiască de sărbătoare, nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *cabon*.

cabanicer *sm* [At: H XVIII, 4 / V: ***căbăn~*** / Pl: *~i* / E: ns cf srb *kabaničar* „croitor de haine țărănești" sau ***cabaniță*** + *-er*] Croitor care face cabane[2].

cabanier, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: ***cabană*** + *-ier*] Persoană însărcinată cu paza și administrarea unei cabane[1] **(1)**.

cabaniță *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II[2], 300 / V: ***~ben~***, ***căbăn~*** / Pl: *~țe* / E: bg ***кабаница***, srb ***kabanica***] **1** (Înv) Manta scumpă, bogat împodobită, purtată de domnitor sau de boieri la solemnități. **2** (Ban; îf *căbăn~*) Suman mare.

cabanlâu *sm* vz ***capan***

cabanos *sm* [At: DEX[2] / A: *~ba~* / Pl: *~oși* / E: pn ***kabânos***] Cârnăcior subțire, uscat, preparat din carne de vită și de porc.

cabaret *sn* [At: BACOVIA, O. 168 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***cabaret***] **1** Local de petrecere, cu băuturi, dans, program de varietăți etc Si: *bar*[3]. **2** Personal al unui cabaret **(1)**. **3** Consumatori dintr-un cabaret **(1)**. **4** Local, împreună cu personalul și consumatorii unui cabaret **(1)**.

cabaretier *sm* [At: DN[3] / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***cabaretier***] (Rar) Proprietar de cabaret **(1)**.

cabat *sn* [At: I. CR. II, 141 / V: ***căb~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***kabât***] (Reg) **1** Manta. **2** Capot.

cabaz *sm* [At: GORJAN, ap. ȘIO / Pl: *~i* / E: tc (hok)***kabaz***] (Îrg) **1** Om caraghios. **2** Mucalit.

cabazlâc *sn* [At: GORJAN, H. IV, 183 / V: ***o~*** / Pl: *~uri* / E: tc (hok)***kabazlic***] (Îrg) **1** Caraghioslâc. **2** Bufonerie.

cabazlicar, ~ă *a* [At: GANE ap. ȘIO / Pl: *~i, ~e* / E: ***cabazlâc*** + *-ar*] (Îrg) Mucalit.

cabă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~be* / E: nct] Ceapă (*Allium cepa*).

cabel *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Măsură pentru grâu egală cu aproximativ 12 l. **2** Conținut al unui cabel **(1)**. **3** Măsură împreună cu conținutul.

cabeniță *sf* vz ***cabaniță***

cabernet *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***cabernet***] **1** Soi de viță de vie cu struguri mici de culoare neagră-albăstruie, cultivat pentru producerea vinurilor roșii de calitate superioară. **2** Viță de vie cu struguri mici de culoare neagră-albăstruie. **3** Strugure mic de culoare neagră-albăstruie, cultivat pentru producerea vinurilor roșii de calitate superioară. **4** Vin roșu produs din cabernet **(1)**.

cabestan *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***cabestan***] Troliu cu ax vertical pe care se înfășoară cablul de tracțiune, folosit la deplasarea sarcinilor și a vehiculelor pe distanțe relativ scurte.

cabină *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 151 / Pl: *~ne* / E: fr ***cabine***] **1-3** Încăpere mică amenajată într-o clădire sau într-un vehicul, pe plajă etc. având diverse destinații.

cabinet *sn* [At: GOLESCU, Î. 27 / V: (înv) ***ga~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***cabinet***] **1** Încăpere dintr-o (locuință sau) dintr-o instituție, folosită pentru exercitarea unei profesiuni Si: *birou*. **2** Birou al unei persoane cu muncă de răspundere. **3** (Îs) *Șef* (sau *director*) *de ~* Funcționar însărcinat cu pregătirea lucrărilor unui conducător de mare instituție. **4** (Îas) Funcție

a șefului de cabinet (3). 5 (Îs) *Lucrări de* ~ Lucrări auxiliare, de secretariat. 6-7 (În unele țări; îs) ~ *de instrucție* (Personal dintr-un) birou pentru cercetarea și trierea probelor de acuzare, conduse de un judecător de instrucție. 8 Încăpere în care sunt expuse obiecte de muzeu, de studiu etc. 9-10 (Cu determinări care arată felul) (Personal dintr-o) secție sau dintr-un serviciu în întreprinderi, instituții de învățământ etc., destinate unor studii și consultări de specialitate. 11 (În unele țări) Organ de stat care execută puterea executivă Si: *guvern*. 12 Membri ai unui cabinet (11) Si: *guvern*. 13 Sediu al unui cabinet (11) Si: *guvern*. 14 Mobilă de dimensiuni mici, cu sertare, pentru păstrarea obiectelor de preț.

cabinier, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cabinier***] Persoană care are în grijă o cabină la teatru, la operă etc.

cabla *vt* [At: DEX² / Pzi: *~lez* / E: fr ***câbler***] 1 A confecționa un cablu (1). 2 A așeza un cablu (2) de telecomunicații. 3 A face legătura (unui bloc, unei case etc.) cu un cablu (2) de telecomunicații.

cablaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***cablage***] 1 Mod de răsucire sau împletire a firelor pentru a forma un cablu (1). 2-3 Totalitate a cablurilor și a firelor izolate care constituie conexiunile unei instalații sau ale unui aparat de telecomunicații. 4 (Elt; îs) ~ *imprimat* Cablaj (2) prefabricat în care conexiunile dintre piesele componente ale unui aparat electronic sunt realizate sub formă de benzi conductoare înguste, pe un suport izolant Si: *circuit imprimat*.

cablare *sf* [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: ***cabla***] 1 Confecționare a unui cablu (1) prin răsucirea sau împletirea firelor în mănunchiuri și unirea mănunchiurilor între ele. 2-3 Așezare, conectare a unui cablu (1) de telecomunicații. 4 Conectare (a unei case, a unui bloc etc.) cu un cablu de telecomunicații.

cablat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cabla***] Care este conectat la o rețea electrică, telefonică etc.

cablier *sn* [At: DEX² / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***câblier***] Navă care transportă și instalează cablurile (2) submarine.

cablogramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr ***câblogramme***] 1 Comunicare transmisă prin cablu (2) submarin. 2-3 Formular și text al unei cablograme (1).

cablor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***câbleur***] Muncitor care execută lucrări de cablare.

cablu *sn* [At: ENC. TEHN. I, 178 / Pl: *~uri* / E: fr ***câble***] 1 Funie groasă obținută prin răsucirea unor (grupuri de) fire vegetale sau metalice, folosită la utilajul de transport sau de ridicat. 2 (Șîs ~ *electric*) Conductă electrică formată din mai multe fire izolate (acoperite cu un înveliș vegetal sau metalic). 3 Unitate de măsură pentru distanțe, egală cu a zecea parte dintr-o milă marină, adică cu 185,2 m Si: *ancablură*.

cabon *sn* [At: H XIV, 378 / Pl: *~oane* / E: ns cf *cabană²*] (Reg) Cabană².

cabonc *sn* [At: DA / E: ns cf *boconciu*] (Buc) Papuc vechi și rupt.

cabošon *sn* [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: fr ***cabochon***] 1 Piatră (semi)prețioasă, fără fațete, fixată într-o montură de metal. 2 (Aht) Ornament mic de piatră încrustat într-o fațadă.

cabotaj *sn* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 746, 1/5 / Pl: *~e* / E: fr ***cabotage***] 1 Navigație comercială de-a lungul coastei. 2 Transport naval de mărfuri între porturi apropiate.

cabotier *sn* [At: LTR / P: *~i-er* / Pl: *~e* / E: fr ***cabotier***] Navă de tonaj mic sau mijlociu, care navighează între porturile de pe coastă Si: *cabotor*.

cabotin, ~ă *smf* [At: ARDELEANU, D. 179 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cabotin***] 1 (În trecut, în Franța) Actor (sau actriță) ambulant(ă). 2 Actor (sau actriță) de valoare mediocră care urmărește obținerea de efecte teatrale cu mijloace facile, de prost gust. 3 (Pex) Persoană care urmărește să obțină succese ușoare cu mijloace ieftine.

cabotinaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***cabotinage***] 1-3 Cabotinism (1-3).

cabotinesc, ~ească *a* [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: ***cabotin*** + *-esc*] 1-3 Referitor la cabotin (1-3). 4-6 Specific cabotinului (1-3). 7-9 De cabotin (1-3).

cabotinism *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 91 / Pl: *~e* / E: ***cabotin*** + *-ism*] 1-3 Atitudine, gest, apucături de cabotin (2) Si: *cabotinaj* (1-3).

cabotor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***caboteur***] Cabotier.

cabra [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***cabrer***] 1-2 *vir* (D. unele patrupede, mai ales despre cai) A se ridica pe picioarele dinapoi. 3-4 *vtr* (D. oameni și animale) A (se) încorda. 5 *vr* (D. oameni și animale) A se ridica. 6 *vtf* (Rar) A face un patruped să se ridice pe picioarele dindărăt. 7 *vi* (D. avioane) A se ridica cu partea din față pentru a urca mai repede.

cabraj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***cabrage***] 1-5 Cabrare (1-5).

cabrare *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~rări* / E: ***cabra***] 1 Ridicare pe picioarele dinapoi a unui patruped Si: *cabraj* (1). 2 Încordare. 3 (Pgn) Ridicare. 4 (Rar) Determinare a unui patruped să se ridice pe picioarele dinapoi Si: *cabraj* (4). 5 Evoluția pe care o execută un avion când își mărește brusc panta de urcare Si: *cabraj* (5).

cabraș, ~ă *a* [At: H II, 137 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *cal* + *abraș*] (Reg; d. cai) Abraș .

cabriol *sn* [At: DN³ / P: *~bri-ol* / Pl: ? E: fr ***cabriole***] Tip de picioare în dublă curbură ale unei mobile.

cabriolă *sf* [At: DEX² / P: *~bri-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***cabriole***] Salt al calului prin care acesta se întoarce în loc.

cabriolet *sn* [At: DN³ / P: *~bri-o~* / Pl: *~uri* / E:fr ***cabriolet***] (Asr) Caroserie de mașină cu capotă de pânză care apără de ploaie.

cabrioletă *sf* [At: DA ms / V: ***ga~*** / P: *~bri-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***cabriolet***] Trăsurică ușoară, cu două roți, trasă, de obicei, de un singur cal Si: *brișcă*, *șaretă*.

cabul *sn* [At: DA, ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***kabul etmek***] (Tcî; îe) ***A face ~*** A consimți.

cabulă *sf* [At: CADE / Pl: *~le* / E: tc ***kabul***] (Rar) Superstiție de jucător (de cărți).

cabulipsi *vi* [At: CARAGIALE, T. II, 71 / Pzi: *~sesc* / E: ***cabul***] (Tcî) A catadicsi.

cabulipsire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cabulipsi***] (Tcî) Catadicsire.

cabulipsit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cabulipsi***] (Tcî) Catadicsire.

cabulipsit², ~ă *a*[At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cabulipsi***] (Tcî) Care este catadicsit.

cabuliște *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~ti* / E nct] (Bot; reg) Nalbă (*Althaea rosea*).

cabușală *sf* [At: CV, 1951, nr. 3 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Zăpușeală.

caca *sm* [At: LB / E: ns cf fr *caca*] (În limbajul copiilor) 1 Materii fecale. 2 Lucru murdar, respingător.

cacadăr *sm* vz ***cacadâr***

cacadâr *sm* [At: ȘEZ. I, 63 / V: ***~dăr, ~căd~, ~așdâr, ~așder, ~azdar, ~azder, carcadel, căcăder, căcădir, căcică~, călcădariu, căcăd~, căcăzdăr*** / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Măceș (*Rosa canina*).

cacaderie *sfp* [At: LB / V: ***căcădară, căcădară, căcăzdare*** / E: ***cacadâr***] (Bot; reg) Măceașă.

cacamâț *sm* [At: DR. X, 287 / V: ***~miți*** / E: ***caca*** + ***mâț***] (Trs; Ban) Mucus nazal.

cacamiți *sm* vz ***cacamâț***

cacao *sf* [At: DA / E: fr ***cacao***] 1 Sământă a cacaotierului, folosită (sub formă de produs pulverulent) în alimentație, mai ales, în fabricarea ciocolatei și a unor băuturi hrănitoare. 2 (Îs) *Unt* (sau *ulei*) *de* ~ Substanță grasă, de culoare albă-gălbuie, extrasă din pulberea de cacao și folosită la fabricarea ciocolatei, în industria farmaceutică, în cosmetică. 3 Băutură preparată cu pulbere de cacao (1).

cacaotier *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***cacaotier***] Arborele *Theobroma cacao*, din ale cărui semințe se obține cacaoa (1).

cacașdâr *sm* vz ***cacadâr***

cacașder *sm* vz ***cacadâr***

cacatoes *sm* [At: KLOPȘTOCK, F. 281/22 / Pl: *~esi* / E: fr ***cacatoès***] Gen de papagali mari, cu o creastă mare, cu caturi și colorată.

cacazdar *sm* vz ***cacadâr***

cacazder *sm* vz ***cacadâr***

cacă *sf* [At: H X, 151 / E: ns cf *ca-ca* (strigătul păsării)] (Orn; reg) Pasăre răpitoare, nedefinită mai îndeaproape.

cacădăr *sm* vz *cacadâr*

cacădâră *sf* [At: N. LEON. MED. 71 / V: *câc~*, *~ăzdare* *sfp* / Pl: *~re* / E: *cacadâr*] (Bot; reg) Măceașă.

cacă-frică *si* [At: DA ms / E: *cacă* (imperativ al lui *caca*) + *frică*] (Pfm) Om (foarte) fricos Cf: *bășinos*.

cacăvacă *si* [At: ZANNE, P. I, 689 / E: *cacă* + *vacă*] (Pfm) Om prost de bun ce este.

cacealma *sf* [At: CARAGIALE, S. N. 28 / V:(înv) *~arma* / Pl: *~le* / E: tc *kaçirma*] 1 (Îf *cacearma*) Contrabandă. 2 Marfă de contrabandă. 3 (La jocul de cărți) Inducere în eroare a adversarului, căruia îi lași impresia că ai cărți mai bune decât ale lui. 4 (Pgn) Păcăleală.

cacer, ~ă *s* vz *caciur*

cacerdisi [At: STAMATI, D. / Pzi: *~sesc* / E: tc *kacirmak*] (Tcî) 1 *vi* A face contrabandă. 2 *vi* A tăinui. 3 *vr* A se refugia peste graniță.

cacerdisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cacerdisi*] (Tcî) 1 Trecere a mărfurilor peste graniță prin contrabandă Si: *cacerdisit¹* (1). 2 Tăinuire. 3 Refugiere peste graniță Si: *cacerdisit¹* (3).

cacerdisit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *cacerdisi*] (Tcî) 1-3 Cacerdisire (1-3).

cacerdisit², ~ă *a* [At: ARICESCU, ap. ȘIO / Pl: *~iți, ~e* / E: *cacerdisi*] (Tcî) 1 (D. bunuri) Care este adus prin contrabandă. 2 (D. bunuri) Tăinuit². 3 (D. oameni) Care se refugiză peste graniță.

cachetero *sn* [At: DN³ / P: *ca-șe-te-ro* / E: sp *cachetero*] Pumnal cu care toreadorul ucide taurul în arenă, la o coridă.

cachexie *sf* vz *cașexie*

cachi *ai* vz *kaki*

cachiu, ~ie *a* vz *kaki*

cacică *sf* [At: CADE / E: mg *kacska*] (Ban; îc) **De-a ~ca** De-a turca.

cacior, ~ă *a* vz *caciur*

caciorit, ~ă *a* [At: I. CR. VI, 153 / Pl: *~iți, ~e* / E: *caciorî*] (Reg) Batjocorit².

caciorî *vr* [At: COMAN, GL. / V: *canci~* / Pzi: *~răsc* / E: nct] (Reg) 1 (D. fructe) A da în copt. 2 (D. fân, pânze puse la albit) A începe să se usuce. 3 (D. oameni) A se zbate cu greul vieții.

cacir *sm* vz *caciur*

caciră *sf* vz *caciur*

caciță *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Stânjenel (*Iris germanica*).

caciulă *sf* vz *căciulă*

caciur, ~ă [At: LB / V: *~cior, ~ciră, ~cir, ~er, ~eră, căcior, căcioară, căc~, căciură* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf mg *czer* „cochet"] (Reg) 1-3 *smf, a* (Oaie sau miel) cu lâna neagră pe trunchi și albă sau brumărie pe bot, urechi, labe și coadă. 4 *a* (D. piei, blănuri, haine) Pestriț. 5-6 *smf, a* (Porc) pestriț, cu pete. 7 *a* (D. lucruri) Vrednic de râs. 8 *a* (D. oameni) Deosebit de alții.

cacodilat *sm* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: fr *cacodylate*] 1-2 (Sare sau) ester al acidului cacodilic, cu acțiune tonică.

cacodilic *am* [At: DN³ / E: fr *cacodylique*] (Îs) *Acid ~* Compus organic arseniat.

cacofonic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *cacophonique*] 1 Care are caracter de cacofonie (1). 2 Care conține o cacofonie (1). 3 Lipsit de armonie.

cacofonie *sf* [At: RUSSO, S. 79 / Pl: *~ii* / E: fr *cacophonie*] 1 Asociație neplăcută de sunete Si: *cacofonism* (1). 2 (Muz) Suprapunere de sunete discordante Si: *cacofonism* (2). 3 (Muz) Lipsă de armonie Si: *cacofonism* (3).

cacofonism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: *cacofonie* + *-ism*] 1-3 Cacofonie (1-3).

cacogen, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cacogène*] (Bot; d. organe) Care prezintă o structură genetică nefavorabilă.

cacogeneză *sf* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr *cacogénèse*] (Med) Dezvoltare anormală a unui organ.

cacografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cacographie*] Ortografiere greșită.

cacolalie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *cacolalie*] Vorbire defectuoasă.

cacologie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cacologie*] (Grm) 1-2 Construcție sau locuțiune greșită.

cacom *sm* [At: CANTEMIR, IST. 262 / V: *cacum* / Pl: *~i* / E: tc *kakum*] (Zlg; îrg) 1 Animal asemănător cu dihorul, cu blana albă și vârful cozii negru Si: *hermină*. 2 (Prc) Blană prelucrată de cacom (1).

cacosmie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr *cacosmie*] (Med) Deficiență constând în perceperea exagerată a mirosurilor urâte.

cactacee *sfp* [At: DEX² / E: fr *cactacées*] (Bot) 1-2 Cactee (1-2).

cactee *sf* [At: CADE / E: fr *cactées*] (Bot) 1 (Lpl) Familie de plante exotice, adaptate la uscăciune prin tulpinile cărnoase pline cu suc apos sau lăptos și prin frunzele reduse, sub formă de spini Si: *cactacee* (1). 2 (Șls) Plantă care face parte din această familie Si: *cactacee* (2).

cactus *sm* [At: SIMIONESCU, FL. 416 / Pl: *~uși* / E: fr *cactus*] Nume dat mai multor specii de plante din familia cacteelor, cultivate la noi ca plante ornamentale.

cacum *sm* vz *cacom*

cadaif *sn* vz *cataif*

cadalâc¹ *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 475 / Pl: *~uri* / E: tc *kadylyk*] (Tcî) 1 District. 2 Mahala.

cadalâc² *sn* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~uri* / E: ns cf *cabalâc*] (Reg) 1 Mulțime de lucruri adunate (la un loc). 2 Grămadă de copii. 3 Bucată de loc semănat.

cadastra *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~rez* / E: fr *cadastrer*] 1 A efectua lucrări de cadastru. 2 A înscrie în cadastru.

cadastraj *sn* [At: DN³ / E: fr *cadastrage*] (Rar) 1-2 Cadastrare (1-2)

cadastral, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr *cadastral*] 1 Care ține de cadastru (1). 2 Privitor la cadastru (1). 3 Care este trecut în cadastru (5).

cadastrare *sf* [At: LTR / Pl: *~rări* / E: *cadastra*] 1 Efectuare a lucrărilor de cadastru (1). 2 Înscriere în cadastru (5).

cadastru *sn* [At: DA / E: fr *cadastre*] 1 Totalitate a lucrărilor tehnice de determinare exactă a unor proprietăți funciare, cu toate caracteristicele lor. 2 (Pex) Serviciu care efectuează aceste lucrări. 3 Sediu al unui cadastru (2). 4 Personal al unui cadastru (2). 5 (Îs) *Registru de ~* Registru în care sunt trecute datele de identificare a proprietăților funciare pe un anumit teritoriu. 6 Știință aplicată care se ocupă cu lucrările de cadastru (1).

cadaveric, ~ă *a* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 271 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *cadavérique*] 1 Care aparține unui cadavru (1). 2 Care provine de la un cadavru (1). 3 Specific unui cadavru (1). 4 Privitor la un cadavru (1).

cadavru *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 44 / Pl: *~re* / E: fr *cadavre*] 1 Corp al unui om sau al unui animal mort Si: *hoit, stârv*. 2 (Îs) *~ viu* (sau, fam, *ambulant*) Om foarte slab și palid. 3 (Îe) **A călca** sau **(a trece) peste ~re** A fi lipsit de orice scrupule în atingerea unui scop.

cadă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *căzi*, (rar) *cade* / E: slv **кадь**] 1 Vas mare din doage, întrebuințat la prepararea vinului, a rachiului etc. Si: *zăcătoare*. 2 Vas mare pentru îmbăiat Si: *baie, vană*. 3 Recipient mare, deschis, din lemn, din metal, din beton etc. în care se introduc lichidele folosite în diverse operații tehnologice.

cadân *sm* vz *hadâm*

cadână sf [At: N. COSTIN, ap. LET. 46 / 21 / Pl: *~ne* / E: tc *kadyn*] 1 Sclavă din haremul turcilor. 2 (Pex) Turcoaică. 3 (Pex) Femeie voinică.

cadânesc, ~ească [At: H II, 257 / Pl: *~ești* / E: *cadână* + *-esc*] 1 *a* Care aparține cadânei (1). 2 *a* Specific cadânei (1). 3 *a* Care provine de la cadână (1). 4 *a* Referitor la cadână (1). 5 *sfa* Numele unui dans țărănesc de perechi, în care se pocnește din degete cât se joacă. 6 *sfa* Melodie după care se execută acest dans (5).

cadânește *av* [At: H II, 312 / E: *cadână* + *-ește*] În felul cadânelor.

cadânețe *sfp* [At: H III, 325 / E: *cadână*] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cadânime *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 627 / Pl: *~mi* / E: *cadână* + *-ime*] 1 Mulțime de cadâne. 2 Totalitate a cadânelor (dintr-un anumit loc).

cadea *sf* [At: VARONE, D. 32 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) 1 Horă repede care se joacă în amândouă părțile. 2 Melodie după care se execută acest dans (1).

cadelniță sf vz *cădelniță*

cadența vt [At: DA / Pzi: ~*țez* / E: fr *cadencer*] (Rar) **1-3** A imprima cadență **(1)** sau ritm unei fraze, unei bucăți muzicale, unei mișcări etc. Si: *a ritma*.

cadențare sf [At: DEX² / Pl: ~*țări* / E: *cadența*] **1-3** Imprimare a cadenței **(1)** sau ritmului unei fraze, unei bucăți muzicale, unei mișcări etc. Si: *ritmare*.

cadențat, ~ă [At: MACEDONSKI, O. I, 15 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *cadența*] **1-2** *a, av* (Executat) în cadență **(1)**, în tact.

cadență sf [At: ALEXANDRESCU, M. 13 / Pl: ~*țe* / E: it *cadenza*] **1** Mișcare ritmică și uniformă Si: *ritm*. **2** (Îlav) **În ~** Cu mișcări repetate la intervale egale. **3** Număr de lovituri pe care o armă de foc le trage pe minut. **4** (Fiz) Viteză de repetare a unui fenomen Si: *frecvență*. **5** Succesiune ritmică a unor unități poetice (picioare, silabe) accentuate, care produc un efect auditiv armonios. **6** Succesiune de armonii care produc impresia unei încheieri într-o compoziție muzicală. **7** Pasaj mai mare de virtuozitate solistică dintr-un concert instrumental, interpretat fără acompaniament. **8** (Art) Dans popular din Bihor, nedefinit mai îndeaproape. **9** (Art) Melodie după care se dansează cadența **(8)**. **10** (Art) Melodie împreună cu dansul.

cadențmetru sn [At: DEX² / Pl: ~*re* / E: ger *Kadenzmeter*] (Fiz) Instrument pentru măsurarea radioactivității.

cadet, ~ă [At: GOLESCU, Î. 221 / Pl: ~*eți*, ~*e* / E: fr *cadet*] (Înv) **1** *sm* Al doilea născut dintre copiii unei familii, care nu primea moștenirea familiei. **2** *a* (Îs) *Ramura ~ă* (a unei familii) Ramură care se trage din fratele mai mic. **3** *sm* Tânăr (fiu de nobil sau de ofițer) care se pregătea pentru cariera armelor. **4** *sm* Elev al unei școli militare. **5** *sm* Membru al partidului liberal constituțional-democrat din Rusia țaristă.

cadiascher sm [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. 308 / Pl: ~*i* / E: tc *kadiasker*] (Tcm) **1** Înalt demnitar militar turc, cu atribuții de judecător militar. **2** Persoană cu rangul de cadiascher **(1)**.

cadifea sf vz *catifea*

cadilă sf [At: PSALT. SCH. 456/12 / Pl: ~*le* / E: vsl *кадило*] Cădelniță.

cadilniță sf vz *cădelniță*

cadișcă sf [At: TEODORESCU, P. P. / E: *cadiu* + *-ișcă*] **1-2** Fată (sau soție) de cadiu **(2)**.

cadișcuță sf [At: VÂSLAN, R. S. 157 / V: *căd~* / Pl: ~*țe* / E: *cadișcă* + *-uță*] **1-4** (Șhp) Cadișcă **(1-2)** (tânără).

cadiu sm [At: VARLAAM, C. II, 81 / V: *~driu* / Pl: ~*ii* / E: tc *kady*] **1** Judecător la turci, cu atribuții civile și religioase. **2** Persoană cu rangul de cadiu **(1)**.

cadmia vt [At: DEX² / P: ~*mi-a* / Pzi: ~*iez* / E: *cadmiu*] A acoperi suprafața unui obiect metalic cu un strat subțire de cadmiu în scopul protejării contra eroziunii.

cadmie sf [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr *cadmie*] Depunere de oxid de zinc impur pe pereții cuptoarelor de zinc.

cadmiere sf [At: DEX² / Pl: ~*ri* / E: *cadmia*] Acoperire a suprafeței unui obiect cu un strat subțire de cadmiu în scopul protejării lui.

cadmifer, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *cadmifère*] (D. roci) Care conține cadmiu.

cadmiu sm [At: MACAROVICI, CH. 391 / V: *~um* / E: fr *cadmium*] Metal moale, alb-argintiu, asemănător cu zincul, folosit sub formă de aliaje în medicină, în tehnică etc.

cadmium sm vz *cadmiu*

cadou sn [At: DEMETRIUS, A. 179 / Pl: ~*ri* / E: fr *cadeau*] Ceea ce se primește sau se oferă în dar.

cadra vi [At: LB / Pzi: 3 ~*rează* / E: fr *cadrer*] (Construit cu prepoziția „cu") A se potrivi cu ceva sau cu cineva (într-o anumită împrejurare).

cadraj sn [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr *cadrage*] Delimitare a spațiului util cuprins de obiectivul unei camere de luat vederi sau al unui aparat de filmat.

cadran¹ sn [At: KLOPȘTOCK, F. 116 / Pl: ~*e* / E: fr *cadran*] **1** (La aparate și instrumente de măsură) Suprafață (de obicei circulară) prevăzută cu anumite diviziuni pe care se citesc indicațiile acului indicator al unui instrument de măsură, al unui ceasornic etc. **2** (Îs) ~ *solar* Ceas solar. **3** Arc (sau sector) care reprezintă un sfert de cerc.

cadran² s [At: CV, 1951, nr. 5, 26 / E: nct] (Îrg) Parte de deasupra cuptorului unde obișnuiau brutarii să doarmă.

cadranură sf [At: DN³ / Pl: ~*ri* / E: fr *cadranure*] Defect al lemnului constând în crăpături pe direcția razelor medulare.

cadratură sf vz *cvadratură*

cadră sf vz *cadru*

cadril sn [At: CADE / Pl: ~*uri* / E: fr *quadrille*] **1** Dans de origine franceză, cu mișcare lentă, constând dintr-un șir de figuri în cursul cărora partenerii se schimbă între ei. **2** Melodie după care se execută dansul. **3** Dans împreună cu melodia.

cadrilaj sn [At: DEX² / Pl: ~*e* / E: fr *quadrillage*] Caroiaj.

cadrilat, ~ă [At: PAS, Z. I, 238 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: fr *quadrillé*] **1** *a* (D. țesături) Cu desene în formă de carouri (diferite). **2-3** *smf, a* (Om) îmbrăcat cu haine cadrilate **(1)**.

cadrilater sn [At: DA / Pl: ~*e* / E: fr *qadrilatère*] **1** (Gmt) Figură plană cu patru laturi. **2** (Mil) Regiune cuprinsă între patru laturi, pe care sunt cetăți întărite.

cadrilatură sf [At: H II, 118 / Pl: ~*ri* / E: *cadrila* + *-tură*] **1** Desen cu linii drepte, întretăiate. **2** Țesătură cadrilată **(1)**.

cadrin sm [At: BORZA, D. / Pl: ~*i* / E: nct] (Bot; reg) Zadă (*Larix decidua*).

cadrist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: *cadre* + *-ist*] (Fam; asr) Funcționar din serviciul de cadre al unei instituții.

cadriu sm vz *cadiu*

cadru sn [At: GOLESCU, Î. 85/ V: *~ră sf* / Pl: ~*re* / E: fr *cadre*] **1** Ramă în care se fixează un tablou, o fotografie, o icoană etc. **2-4** Tablou, fotografie, icoană etc. care se înrămează. **5** (Fig) Persoană foarte frumoasă. **6** Pervaz al unei uși sau al unei ferestre. **7** Deschizătură a zidului ocupată de o ușă sau fereastră. **8** Desen care înconjoară, mărginește un text, o hartă, o fotografie etc. **9** Porțiune a unei mărci poștale unde este executat desenul. **10** Ambianță. **11** Spațiu în limitele căruia este cuprinsă o imagine pe o peliculă cinematografică. **12** (Fig) Limite ale unei probleme, ale unui subiect, ale unei acțiuni etc. **13** (Fig; pex) Cuprins din acest cadru **(16)**. **14** Schelet alcătuit din bare de lemn, de metal sau din grinzi de beton armat, care se întrebuințează la construcții. **15** Suport pentru diferite aparate. **16** Schelet pe care sunt înfășurate conducte (electrice, radiofonice etc.) izolate. **17** (Lpl) Efectiv de bază al salariaților dintr-o întreprindere sau dintr-o instituție, dintr-un sindicat etc. **18** Elemente de conducere și de comandă ale subunităților și unităților militare. **19** (Pgn; lpl) Întregul efectiv al unei instituții. **20** (Rar; lsg) Persoană din efectivul unei instituții. **21** (Iuz; lpl) Subdiviziune în administrația internă a unei instituții, întreprinderi etc., care se ocupă cu angajarea personalului, cu evidența lui etc. Si: *serviciul personal*. **22** (Iuz; lpl) Sediu al cadrelor **(21)**. **23** (Asr; lpl) Serviciu care se ocupă cu angajarea și cu evidența personalului unei întreprinderi, instituții etc. **24** (Asr; lpl) Sediu al cadrelor **(23)**. **25** (Asr; lpl) Personal de la cadre **(23)**.

caduc, ~ă a [At: HAMANGIU, C. C. 217 / Pl: ~*uci*, ~*uce* / E: fr *caduc*, lat *caducus*] **1** Lipsit de trăinicie Si: *șubred*, *pieritor* **2** (D. frunze, flori etc.) Care cade înainte de vreme. **3** (D. frunze, flori) Care cade în fiecare an. **4** (D. acte cu valoare juridică) Care nu (mai) are putere legală.

caduceu sn [At: CĂLINESCU, E. O. I, 18 / Pl: ~*ee* / E: lat *caduceum*, fr *caducée*] Sceptru al lui Hermes, reprezentat printr-un baston cu două aripioare la vârf, înconjurat de doi șerpi, care, în antichitatea greco-romană, reprezenta pacea și comerțul.

caducifer, ~ă a [At: DN³ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat *caducifer*] Purtător de caduceu.

caducitate sf [At: HAMANGIU, C. C. 216 / Pl: ~*tăți* / E: fr *caducité*] **1-4** Însușire de a fi caduc **(1-4)**.

cadus sn [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***cadus***, cf gr *κάδος*] Vas mare pentru conservarea vinului, a untdelemnului etc. la greci și la romani.

caecum *sms* vz ***cecum***

caer *sn* vz ***caier***

cafa *sf* [At: (a. 1570) ap. HEM / Pl: *~le* / E: tc ***kafa***] (Îrg) Partea de la ceafă a unei blăni.

cafadar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: tc ***kafa-dar***] (Tcî) Prieten.

cafană *sf* vz ***cafenea***

cafas *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 274/13 / V: ***căf~, ~at, ~az*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kafas***] (Îvp) **1** Foișor. **2** Balcon unde cântă corul într-o biserică. **3** Balcon din care familia domnitorului asculta slujba religioasă. **4** Grilaj din vergele de lemn.

cafat *sn* vz ***cafas***

cafaz *sn* vz ***cafas***

cafă *sf* vz ***cafea***

cafăr *sm, sn* vz ***cafer***

cafe *sn* vz ***cafeu***

cafea *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 291/26 / V: (tcî) ***cahve***, (înv) ***cahfea***, (Ban; sbm) ***cafă***, (înv) ***~fei*** *sms*, ***cafeu*** *sn*, ***cavei*** *sn* / Pl: *~ele* / E: tc ***kahve***, ngr ***καφες***, fr ***café*** pn ***kafej***, srb ***kafa***] **1** (Șîs *Arborele de ~*) Arbore mic (ca o tufă), din familia rubiaceelor, cu flori albe, plăcut mirositoare, crescute în smoc la baza frunzelor lucioase și sempervirescente, cultivat în zonele tropicale din America Latină, Africa și Asia (genul *Coffea*). **2** (Csc) Sămânță a arborelui de cafea **(1)**. **3-4** Băutură (caldă și îndulcită) preparată din cafea **(2)** prăjită și râșnită sau dintr-un surogat. **5** (Îs) *~ neagră* sau (înv) *~ sadea* Cafea **(3)** fără zahăr. **6** (Bot; reg; șlp; șîf *cafei*) Niprală **(1)** (*Lupinus albus*). **7** (Bot; reg; lpl) Niprală **(2)** (*Lupinus luteus*). **8** (Reg; șîf *cafei*) Plantă ornamentală leguminoasă Si: (reg) *ghiocei* (*Lupinus mutabilis*). **9** (Bot; reg; șîf *cafei, cavei*; șîs *~ americană*) Cafeluțe **(7)**. **10** (Bot; reg; șlp; șîf *cafei, cafeu*) Cafeluțe **(8)** (*Lupinus varius*).

cafe-bar *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***cafe***(nea) + ***bar***] **1** Local în care se servesc cafele și băuturi alcoolice. **2** Personal dintr-un cafe-bar **(1)**. **3** Clienții dintr-un cafe-bar **(1)**.

cafe-concert *sn* [At: DEX[2] / P: *~nsert* / E: fr ***café-concert***] Muzică instrumentală de largă accesibilitate (executată într-un restaurant).

cafe-frappée *sf* [At: DEX / P: *~pe* / E: fr ***café-frappée***] (Frm) Cafea **(3)** rece cu înghețată, frișcă (și alcool).

cafegi-bașa *smi* [At: GOLESCU, Î. 86 / V: ***cafigi~*** / E: tc ***kahveci bașa***] (Înv) **1-2** (Rang inferior pe care îl avea) boierul însărcinat să aducă domnitorului cafeaua **(3)** la ceremonii.

cafegioaică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: ***cafegiu*** + *-oaică*] **1** (Înv) Proprietară a unei cafenele sau a unui magazin de cafea Si: *cafegiță* **(1)**. **2-4** (Înv) Soție a cafegiului **(1-3)** Si: *cafegiță* **(2-4)**. **5** (Rar) Femeie de serviciu (în birturi sau în case particulare) care prepară, de obicei (bine), cafeaua **(3)** Si: *cafegiță* **(5)**. **6** (Fam) Femeie căreia îi place să bea (multă) cafea Si: *cafegiță* **(6)**.

cafegiță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cafegiu*** + *-iță*] (Mol) **1-6** Cafegioaică **(1-6)**.

cafegiu *sm* [At: AXINTE URICARIUL, ap. ȘIO / V: ***cahf~***, (înv) ***~engiu, cahve~***, (reg) ***~figiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***cahveci***] **1** (Înv) Proprietar al unei cafenele sau al unui magazin de cafea. **2** (Înv) Cel care prepară sau servește cafelele **(3)**. **3** (Înv) Slujitor la curtea domnească însărcinat cu prepararea și servirea cafelelor **(3)**. **4** Bărbat care bea cu plăcere (multă) cafea **(3)**.

cafei *sms* vz ***cafea***

cafeină *sf* [At: DEX[2] / V: ***cof~*** / E: fr ***caféine***] Alcaloid extras din boabe de cafea **(2)**, din frunze de ceai, din nuci de cola etc., întrebuințat în medicină ca tonic al sistemului nervos central, cardiac etc.

cafeism *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***caféisme***] Totalitate a tulburărilor care apar în urma abuzului de cafea, de ceai etc. și care se manifestă prin insomnie, cefalee, aritmie cardiacă etc.

cafeli *vr* [At: CV, 1949, nr. 5, 34, ap. DA ms / Pzi: *~lesc* / E: ***cafea*** + *-eli*] (Rar) **1-2** A bea cafea **(3)** (stând la taifas).

cafeluță *sf* [At: N. REV. R. I, 37 / Pl: *~țe* / E: ***cafea*** + *-(el)uță*] **1-2** (Fam; șhp) Cafea **(3)** (mică). **3** (Bot; reg; lpl) Niprală **(1)** (*Lupinus albus*). **4** (Bot; reg; lpl) Floarea petcului (*Lupinus angustifolius*). **5** (Bot; reg; lpl) Plantă ornamentală leguminoasă (*Lupinus hirsutus*). **6** (Bot; reg; lpl) Niprală **(2)** (*Lupinus luteus*). **7** (Reg; lpl) Plantă ornamentală din familia leguminoase Si: *bob, cafea* **(8)**, *floarea petcului* (*Lupinus polyphyllus*). **8** (Reg; lpl) Plantă ornamentală erbacee din familia leguminoaselor cu flori mari albe, cu pete albastre, dispuse în formă de spic (*Lupinus varius*) Si: *cafea* **(9)**.

cafenea *sf* [At: (a. 1823) BV III, 422 / V: (reg) ***~fin~, cahf~, cahve~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***kahvehane***, ngr ***καφενές***] **1** Local public în care se consumă cafea **(3)** sau (pex) ceai, băuturi alcoolice, prăjituri etc. Si: (Înv) *cafeu*[2] **(1)**. **2** (Pex) Personal al unei cafenele **(1)**. **3** Clienți ai unei cafenele **(1)**. **4** (Îla) **De ~** Fără valoare. **5** (Îal) Neserios.

cafeneluță *sf* [At: CARAGIALE, S. N. 45 / Pl: *~țe* / E: ***cafenea*** + *-uță*] **1-2** (Rar; șhp) Cafenea **(1)** (mică).

cafengiu *sm* vz ***cafegiu***

cafeniu, ~ie *a* [At: (a. 1790) ap. ȘIO / P: *~niu, ~i-e* / Pl: *~ii* / E: ***cafea*** + *-(en)iu*] De culoarea cafelei **(2)** prăjite Si: *brun*.

cafer [At: LB / V: ***~făr*** / Pl: (sm) *~i*, (sn) *~e* / E: ger ***Kaffer***] **1** *sn* Căprior pe care se reazemă șipcile acoperișului clădirilor. **2** *sn* (Îf *~făr*) Unghi sau triunghi format din căpriorii încheiați. **3** *sm* Bivol negru din Africa.

cafetieră *sf* [At: DEX[2] / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***cafetière***] **1** Aparat pentru preparat și pentru turnat cafeaua **(3)**. **2** Vas pentru păstrarea cafelei **(3)**. **3** Conținutul unei cafetiere **(2)**. **4** Vas împreună cu conținutul. **5** Serviciu de cafea **(3)**.

cafeu[1] *sn* vz ***cafea***

cafeu[2] *sn* [At: MÂNDRESCU, P. P. 78 / V: *~fe* / Pl: *~uri* / E: fr ***café*** *(-chantant)*] (Înv) **1-2** Cafenea **(1-2)**. **3** (Îc) **Cafe-șantan** Cafenea **(1)** în care se oferă publicului și un program muzical distractiv Si: *cabaret, șantan, varieteu*. **4** Personal al unui cafe-șantan **(3)**. **5** Clienți ai unui cafe-șantan **(3)**.

cafigi-bașa *sm* vz ***cafegi-bașa***

cafigiu *sm* vz ***cafegiu***

cafinea *sf* vz ***cafenea***

cafler *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om leneș.

cafru, ~ră [At: DEX[2] / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***Cafres***] **1** *smp* Populație de rasă neagră din Cafri (regiune în sudul Africii). **2-3** *smf, a* (Persoană) din Cafri.

caftal *sn* vz ***caftan***

caftalan *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Brustur (*Arctium lappa*).

caftan[1] *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 203 / V: (înv) ***căf~***, (pop) ***~al*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: tc ***kaftan***] (Înv) **1** Manta orientală, albă, lungă și largă, împodobită cu fir de aur sau de mătase, pe care o purtau domnitorii și boierii români. **2** (Îe) **A îmbrăca ~ul** A deveni domn. **3-4** (Îe) **A umbla îmbrăcat (cu** sau **în) ~** A se ridica la rangul de domn sau de boier. **5-6** Simbol al rangului de domn (sau boier). **7** (Spc) Veșmânt preoțesc. **8** (Pgn) Veșmânt.

caftan[2] *sm* vz ***castan***

caftangi *sm* vz ***caftangiu***[1]

caftangiu[1] *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 339 / V: ***~ngi*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kaftanci***] (Înv) **1** Rang al persoanei care păstrează caftanele **(1)**. **2** Persoană cu rangul de caftangiu **(1)**. **3** (Îc) **Caftangi-bașa** Rang al boierului mai mare peste garderoba domnească, care punea caftanul **(1)** pe spatele noilor boieriți. **4** (Îac) Boier cu rang de caftangi **(3)**-bașa.

caftangiu[2]***, ~ie*** *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~ii, ~ie* / E: ***cafti*** + *-angiu*] (Arg) **1-2** (Persoană) care caftește.

caftanliu *sm* [At: (a. 1821) ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***kaftanly***] (Înv; irn) Persoană care a primit caftanul **(1)** de boier.

caftar *s* [At: CHEST. II, 125/8 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bucată de lemn care se adaugă (cu care se umple scobitura) la o bârnă mai scurtă Si: *căftuf*.

caftănel *sn* vz ***căftănel***

cafteală *sf* [At: BUL. FIL. IV, 133, ap. DA ms / Pl: *~eli* / E: ***cafti*** + *-eală*] (Arg) Bătaie.

cafti *vt* [At: BUL. FIL. IV, 133, ap. DA ms / Pzi: *~tesc* / E: rrm *cafti*] (Arg) A bate.
caftizmă *sf* vz *catismă*
caftorie *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. / E: nct] Stofă nedefinită mai îndeaproape.
caftoși *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Reg) A face nazuri.
cafuzo *smi* [At: DN[3] / E: sp *cafuzo*] (În Brazilia) Persoană născută din părinți negri și indieni autohtoni.
cagodi *vt* [At: ȚIPLEA, P. P. 61 / V: *ag~* / Pzi: *~desc* / E: cf rs *погодить*] A aștepta.
cagulard *sm* [At: DN[3] / Pl: *~rzi* / E: fr *cagoulard*] Membru al unei organizații fasciste care a activat în Franța între 1935 și 1941.
cagulă *sf* [At: BOUREANU, S. P. 21 / Pl: *~le* / E: fr *cagoule*] **1** Mantie cu glugă purtată de călugări. **2** Tip de glugă care acoperă tot capul (cu deschizături în dreptul ochilor). **3** Parte de cauciuc a unei măști de gaze.
cahal *sm* [At: GHICA, S. 559 / E: eb *qahal*] **1** (Înv) Comunitate religioasă a evreilor. **2** (Spc) Organizație politico-religioasă secretă a evreilor. **3** (Prin confuzie) Haham.
caharcă *sf* [At: CADE / Pl: *~rce* / E: nct] (Orn; reg) Călifar **(1)** (*Tadorna tadorna*).
cahfea *sf* vz *cafea*
cahfegiu *sm* vz *cafegiu*
cahfenea *sf* vz *cafenea*
cahincea *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Ghințură (*Gentiana lutea*).
cahlă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 136 / Pl: *~le* / E: ucr *кахля*] (Reg) **1-2** Coș al sobei sau deschizătură prin care iese fumul în tinda caselor țărănești Si: (reg) *cahleață*, *calaboaică*, *calahaică*, *cală*[3] Vz: *capră* **(37)**. **3** (Pex; îs) *Bătaie de ~* Asfixiere datorată astupării cahlei **(1)**. **4-5** Placă de teracotă sau de faianță folosită la construcția sobelor. **6** Tablă cu care se astupă sobele țărănești.
cahleață *sf* [At: ȘEZ. II, 151 / V: *căhăl~* / Pl: *~ețe* / E: *cahlă* + *-eață*] Cahlă **(1)**.
cahve *sf* vz *cafea*
cahvegidină *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 393 / Pl: *~ne* / E: nct] (Înv) Slujnică de la curtea Doamnei, care servea cafeaua.
cahvegiu *sm* vz *cafegiu*
cahvenea *sf* vz *cafenea*
caia *sf* [At: POLIZU / Pl: *~iele* / E: tc *cayar*] (Pop) Cui de oțel moale folosit pentru prinderea potcoavelor la animale Si: (dep) *căi*[3] **(3)**.
caiac *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ace* / E: fr *kayak*] **1** Ambarcație de sport ascuțită la ambele capete, cu suprafața de alunecare netedă sau în clinuri și care este condusă cu una sau două padele. **2** Sport nautic care se practică cu caiacul **(1)**. **3** Ambarcație mică, cu înveliș de piele de focă, folosită de eschimoși.
caiacist *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști*, *~e* / E: *caiac* + *-ist*] Persoană care practică caiacul **(2)**.
caiafă *sf* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / P: *ca-ia~* / Pl: *~fe* / E: *Caiafa*] **1** Persoană fățarnică. **2** (Îe) **A trimite** (sau **a purta**, **a duce**) **de la Ana la Caiafa** A trimite un solicitator dintr-un loc în altul (purtându-l cu vorba).
caiafet *sn* vz *căiafet*
caiarlâc *sn* [At: CANDREA, F. 225 / E: nct] (Reg) Epilepsie.
caibarac, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) **1-2** Plin, murdar la extrem.
caic *sn* [At: URICARIUL, ap. LET. 171 / V: *~iuc* / Pl: *~ice* / E: tc *kayik*] **1** (Înv) Ambarcație îngustă cu vele, cu două catarge, cu pupa și prora ascuțite, mai înalte decât restul bordajului. **2** Luntre turcească lungă și îngustă, încovoiată la capete.
caicaș *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 559 / Pl: *~e* / E: *caiac* + *-aș*] **1-4** (Șhp) Caic **(1-2)** (mic).
caicciu *sm* [At: LET. II, 171/14 / V: *~cgiu* / P: *ca-ic~* / Pl: *~cii* / E: tc *cayikçi*] Conducător de caic.
caicgiu *sm* vz *caicciu*
caicel *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 565 / Pl: *~e* / E: *caic* + *-el*] **1-4** (Șhp) Caic **(1-2)** (mic).
caid[1] *sn* [At: TES. II, 308 / P: *ca-id* / Pl: *~uri* / E: tc *kayit*] (Înv) **1** Registru. **2** (Îe) **A face ~** A înregistra. **3** Dosar. **4** Arhivă.
caid[2] *sm* [At: DEX[2] / P: *ca-id* / Pl: *~izi* / E: fr *caïd*] **1-2** (Titlu purtat odinioară de) guvernatorul unei provincii sau al unui oraș din statele musulmane ale Africii de Nord, care avea și funcții judecătorești.
caidarac *sn* vz *gaibarac*
caie *sf* [At: MARDARIE, L. 1419 / V: *cailă* / Pl: *~* / E: rs *каня*, mg *kánya*] (Reg) **1** (Orn; înv) Gaie (*Milvus*). **2** (Îlav) **Ca ~ia mațul** Pe apucate. **3** (Îc) **~ia-găinilor** Bleandă.
caiefet *sn* vz *căiafet*
caier *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 114 / V: *caer* / P: *ca-ier* / Pl: *~e* / E: ml **caiulus*] **1** (Pop) Mănunchi de lână, de in, de cânepă sau de borangic, care se pune în furcă pentru a fi tors manual. **2** (Pop) Furcă de tors. **3** (Fam; irn; pan) Păr (bogat). **4** (Pop; pex) Încăierare.
caiet *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 7 / Pl: *~e* / E: fr *cahier* cf pn *kajet*] **1** Fasciculă de foi de hârtie legate sau broșate împreună, folosită la scris, la desenat etc. Si: *carnet*, (înv) *carticică*, *condicuță*, *libret*, *fasciculă*, (îrg) *trătaj*. **2** Publicație periodică cuprinzând diverse studii, note, informații (dintr-un anumit domeniu de activitate). **3** (Îs) *~ de sarcini* Document care cuprinde condițiile tehnice de calitate, termenele și programele de lucru etc. privitoare la executarea unei lucrări. **4** (Îs) *~-program* Program (de spectacol) sub formă de caiet **(1)**. **5** (Îs) *~-catalog* Catalog de expoziție sub formă de caiet **(1)**.
caiețel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: *caiet* + *-el*] **1-2** (Șhp) Caiet **(1)** (mic).
caifet *sn* vz *caiafet*
caihana *sf* [At: ȘIO / Pl: *~le* / E: tc *kâyik-hane*] (Tcî) Loc unde se țineau caicele **(1-2)**.
caihă *sf* [At: ALRM II / I h. 392 / Pl: *~he* / E: mg *kályha*] (Trs) Sobă.
caila *sma* [At: H XVIII, 103 / V: *~lea* / E: mg *kajla*] **1** (Trs; Ban) Bou cu coarne întoarse. **2** Bou mare.
cailac [At: DOINE, 56 / Pl: *~aci* / E: *caila* + *-ac*] (Trs) **1** (D. boi) *am* Cu coarnele încovoiate în jos. **2** *sn* Retezătură dintr-un butuc.
cailă *sf* vz *caie*
cailea *sf* vz *caila*
caima *sf* [At: MANOLESCU, L. 264 / Pl: *~le* / E: tc *kajma*] (Reg) Maia.
caimac *sn* [At: FILIMON, C. II, 610 / V: *căi~* / Pl: *~uri* / E: tc *kaymak*] **1** Pojghiță de grăsime care apare pe suprafața laptelui fiert sau a iaurtului Si: *cremă*, *frișcă*, *groscior*, *smântână*, *spumă* **(23)**. **2** (Fig; fam; îe) **A lua ~ui** A-și însuși partea cea mai bună. **3** (Pan) Spumă care se formează la suprafața cafelei în urma fierberii. **4** (Înv) Strat (ars) al tutunului din ciubuc, format în jurul și deasupra cărbunelui. **5** Strat de sus, mai gros, de la bragă. **6** (Fig; pex) Partea cea mai bună, mai de seamă a unui lucru Si: *cremă*, *elită*, *floare*, *frunte*, *lamură*, *spumă*.
caimacam [At: M: COSTIN, ap. LET. 254 / V: *căimăc~*, *~an*, *căimacan*, *căimăcan* / Pl: *~i* / E: tc *kaymakam*] (Înv) **1-2** *sm* (Persoană cu) rangul de locțiitor al unui demnitar turc. **3-4** *sm* (Îc) **~-aga** (Persoană cu) rangul de locțiitor al marelui vizir (pe un teritoriu străin) Si: *guvernator*, *vicerege*. **5-6** *sm* (Persoană cu) rangul de locțiitor al domnului, însărcinat cu administrarea Moldovei sau Țării Românești până la instalarea pe tron a noului domn. **7-8** *sm* (Persoană cu) rangul de locțiitor al marelui ban al Craiovei, începând din 1761. **9** *a* (Îf *~an*) Bogat. **10** *sm* (Îaf) Bătrân din sfatul satului. **11** *a* (Pex; îaf) Bun de gură.
caimacamaș *sm* [At: GHICA, A. 819 / Pl: *~i* / E: *caimacam* + *-aș*] **1-2** (Înv; șdp) Caimacam **(1)** (lipsit de importanță).
caimacamlâc *sn* [At: ARICESCU, ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc *kajmakamlyk*] **1** (Înv) Locotenență domnească **(1-3)**.
caimacan *sm* vz *caimacam*
caiman[1] *sm* [At: SADOVEANU, V. F. 191, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bărbat în vârstă, care însoțește o echipă de muncitori lemnari în pădure, îi păzește, le curăță coliba și le face de mâncare.

caiman² *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***caïman***] (Zlg; reg) Aligator **(1)** (*Alligator mississippiensis*).

caimea *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 294/49 / Pl: *~ele* / E: tc ***kayime***] (Tcî) **1-2** Scrisoare sau notă oficială (de la un comandant turc). **3** Bancnotă turcească.

cainic, ~ă *a* [At: ALEXANDRIA, 65 / V: ***căinic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***căi*** + *-nic*] **1** Vrednic de plâns. **2** Care se plânge (mai) tot timpul.

cainozoic *sn* [At: DN³ / P: *ca-i~, ce-no-zo~* / E: fr ***caenozoïque***, eg ***cainozoic***] Neozoic.

cais *sm* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG. / A: *cais* / P: *ca-is* / Pl: *~iși* / E: drr ***caisă***] **1** Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe cu nuanțe roz, care apar înaintea frunzelor, cultivat pentru fructele sale Si: (reg) *caisin* **(1)**, *caisină* **(2)**, (Trs) *măgdălan, tenghere, tinghirel* (*Armeniaca vulgaris*). **2** (Îc) **~sălbatic, ~păsăresc** Migdal **(2)** pitic (*Amygdalus nana*). **3** (Înv; îc) **~-pastramă** Pastramă (de vacă) de cea mai bună calitate.

caisă *sf* [At: SLAVICI, N. II, 183 / A: *caisă* / P: *ca-i~* / Pl: *~se* / E: ngr ***καΐσι***] Fruct al caisului **(1)**, de culoare galbenă-portocalie, gustos și aromat Si: (reg) *apricoasă, caisină* **(1)**, *garofoană, gorgeolană, jordolină, măgdălană, mandulă, tinghirea, zorzolină*.

caisână *sf* vz ***caisină***

caisin *sm* [At: ECONOMIA, 142 / V: ***căi~*** / Pl: *~ni* / E: mg ***Kajszin*** (barack)] (Bot; reg) **1** Cais **(1)** (*Armeniaca vulgaris*). **2** Migdal **(1)** (*Amygdalus communis*).

caisină *sf* [At: MARIAN, Î. 391 / V: ***~sână, căișână*** / P: *ca-i~* / Pl: *~ne* / E: ***caisin***] (Bot; reg) **1** Caisă. **2** (Lpl) Cais **(1)**.

caisiu, ~ie *a* [At: DA ms / Pl: *~ii, ~ie* / E: ***cais*** + *-iu*] (Rar) De culoarea caisei **(1)**.

caiș *sn* vz ***caiuș***

caișână *sf* vz ***caisă***

caișmir *sn* vz ***cașmir***

caiuc *sn* vz ***caic***

caiuș *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 453 / 7 / V: ***caiș, căiuș*** / P: *ca-iuș* / Pl: *~uri* / E: tc ***cayș***] (Tcm) **1** Curea. **2** (Spc) Arcan de curea. **3** (Îf *caiș*) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape.

cajă *sf* [At: EVID. CONT. 62, ap. DA / Pl: *~je* / E: fr ***cage***] (Teh; frm) Cabină (minieră).

cajmir *sn* vz ***cașmir***

cakewalk *sn* [At: DN³ / P: *cheic-uoc* / E: eg ***cake-walk***] Dans afro-american cu ritm sincopat, cântat la banjo, care se dansa cu pași iuți și mărunți și ale cărui câteva figuri au fost preluate în dansul șimi.

cal *sm* [At: COD. VOR. 122/13 / Pl: *cai* / E: ml ***caballus***] **1** Animal domestic erbivor, imparicopitat, folosit la călărie și la tracțiune (*Equus caballus*). **2** (Prc) Armăsar castrat. **3-4** (Îe; șîs) **(A fi** sau **a ajunge) ~ de poștă** (sau **de curse**) (A fi) om întrebuințat la toate. **5-6** (Îae; îas) (A fi) om muncit peste măsură. **7-8** (Îe; șîs) **(A fi) ~ de bătaie** (A fi) persoană hărțuită, muncită (de toți). **9-10** (Îae; îas) (A fi) problemă de care se ocupă multă lume și care revine mereu în prim-plan. **11** (Îe) **A face** (sau **a ajunge**) **din ~ măgar** A face să ajungă sau a ajunge într-o situație mai rea decât cea inițială. **12-13** (Îe; șîs) **(A visa** sau **a vedea, a spune) cai verzi (pe pereți)** (A-și închipui sau a spune) lucruri imposibile, de necrezut. **14** (Îlav) **La Paștele cailor** Niciodată. **15** (Îs) *O alergătură* (sau *o fugă*) *de ~* O distanță (destul de mică). **16** (Îs) *~ul dracului* Femeie bătrână și rea. **17** (Îas) Vrăjitoare. **18** (Ent; reg; îas; șîs *-ul-popii, ~-turtit*) Libelulă. **19** (Îc) **~-putere** Unitate de măsură pentru putere, egală cu 75 kilogrammetri forță pe secundă, folosită pentru a exprima puterea unui motor. **20** (Șîs) *~ cu mânere* Aparat de gimnastică. **21** Piesă la jocul de șah care are forma unui cap de cal **(1)**. **22** (La mori) Una dintre cele două bucăți de lat, care împreună cu spetezele, țin coșul și alcătuiesc scara coșului. **23** (La mori) Aparat de lemn prin care se ridică sau se coboară piatra morii pentru a face făina mai mare sau mai măruntă Si: *armăsar*. **24** Una dintre grinzile perpendiculare pe direcția punții morii, pe care se reazemă unul dintre capetele punții. **25** (La mori) Grindă pe care este așezat scocul. **26** Fiecare dintre bârnele de la acoperișul casei care se află sub al patrulea căprior și care se îmbucă la capete cu alte bârne numite iepe, formând împreună scaunul podului. **27** (Reg; la războiul de țesut) Împiedicătoare de la sulul dinapoi. **28** (Reg) Aparat de lemn pentru depănatul bumbacului. **29** Suport pentru lemnele de foc (pe vatră). **30** (Agr; lpl) Prese ale mașinii de treierat care scutură paiele de boabe și le evacuează Vz *scuturător*. **31** Nume al unei figuri a jocului de copii *~ în buși*. **32** (Ast; art) Constelația Leului. **33** (Trs; înv) Cantitate de pește cât se putea încărca pe un cal. **34** Nume al unui dans țărănesc. **35** Melodie după care se execută acest dans. **36** (Îc) **~-de-mare** Mic pește marin cu capul asemănător cu cel al calului (*Hippocampus hippocampus*) Si: *călușel* **(3)** *-de-mare, căluț-de-mare*, (liv) *hipocamp* **(7)**. **37** (Bot; reg; îc) **Caii-popii** Omag (*Aconitum napellus*).

cala¹ *sf* [At: DN³ / E: sp ***cala***] Golf mic format prin înecarea ravenelor sau a văilor torențiale, dar mai ales a dolinelor.

cala² [At: LTR / Pzi: *~lez* / E: fr ***caler***] (Teh) **1** *vt* A imobiliza intenționat un organ sau o piesă de mașină înainte ca acestea să intre în funcțiune. **2-3** *vir* (D. motoare sau părți ale motorului) A se opri brusc ca urmare a încălzirii excesive a motorului (la un efort prea mare). **4** *vt* A fixa orizontal, cu ajutorul nivelei, suportul unui aparat tipografic de vizare.

calabalâc *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 252/10 / V: ***~bâcă*** *sf*, ***~lic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kalabalyk***] **1** (Înv) Gloată. **2** (Înv) Zarvă. **3** (Fam) Obiecte felurite (în dezordine). **4** (Fam; pex) Bagaj cu care călătorește sau se mută cineva Si: *catrafuse, agarlâc*.

calabalic *sn* vz ***calabalâc***

calaban *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: net] (Bot; reg) Corcoduș (*Prunus cerasifera*).

calabaș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf mg *kalaba, kalabalé* „bătaie, ceartă, zarvă"] (Reg) **1** Negustor de cereale. **2** Paznic la cai.

calabatină *sf* [At: CHEST. II, 452/248 / Pl: *~ne* / E: net] (Reg) Fântână.

calabâcă *sf* vz ***calabalâc***

calabâd, ~ă *a* [At: CV, 1949, nr. 9, 32, ap. DA ms / Pl: ? / E: net] (Reg; d. copii) Neîndemânatic.

calaboace *sfp* [At: COMAN, GL. / E: net] (Bot; reg) Cartofi (*Solanum tuberosum*).

calaboaică *sf* [At: CHEST. II, 343 / Pl: *~ice* / E: net] (Reg) Coș care nu iese prin acoperiș, evacuând fumul în podul casei Si: (reg) *cahlă* **(1)**.

calabrez, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: it ***calabrese***, fr ***Calabraise***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Calabriei sau este originară de acolo. **3** *smp* Populația Calabriei. **4-5** *a* Care aparține Calabriei sau calabrezilor **(1)**. **6** *a* Privitor la Calabria. **7** *a* Care provine din Calabria. **8-9** *a* Specific Calabriei și calabrezilor **(1)**.

calabrian, ~ă [At: DN³ / P: *~bri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***calabrien***] **1** *sn* Ultimul etaj al pliocenului de facies marin. **2** *a* Care aparține acestui etaj.

calacan *sms* vz ***calaican***

calacatâr *sm* vz ***caracatâr***

calafan *sm* [At: BORZA, D. 138 / Pl: *~i* / E: net] (Bot; reg) Corcoduș (*Prunus cerasifera*).

calafat¹ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ? / E: tc ***kalafat***] **1** Câlți sau cârpe destrămate, îmbibate cu catran cu care se astupă crăpăturile la bordajele și la punțile de lemn ale navelor. **2** Stinghie de la fundul unui butoi. **3** (Olt) Fund mic de putinică.

calafat² *sn* [At: REV. CRIT. III, 26 / Pl: ? / E: net] (Reg) Zarvă.

calafiră *sf* vz ***carafilă***

calagroș *sm* vz ***caragroș***

calahaică *sf* [At: CHEST. II, 343/188 / Pl: *~ice, ~hăici* / E: ns cf *calâ³ calaboaică*] (Reg) Cahlă **(1)**.

calai *sm* [At: BORZA, D. / A: net / P: *~* / E: net] (Bot; reg) Costrei (*Sorghum halepense*).

calaicam *sms* vz ***calaican***

calaican *sms* [At: HEM 1040 / V: ***~lacan, ~cam, călac~, călăc~*** / E: ngr ***χαλκάνθη***] (Pop) Sulfat de fier, de culoare verde când este cristalizat,

solubil în apă, folosit ca dezinfectant, colorant, în tăbăcărie și împotriva dăunătorilor din agricultură.

calaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 224 / Pl: *~e* / E: fr ***calage***] **1-2** (Teh) Calare[1] **(2-3)**. **3** Mod de așezare a aripii sau ampenajului față de fuselajul unui avion. **4** Adâncime la care se scufundă în apă o navă. **5** Postament de grinzi pe o cală[1] **(2)**, pe care se fixează navele în timpul construcției sau reparațiilor.

calamac *s* [At: FURNICĂ, I. C. 44 / V: ***~anc*** / Pl: nct / E: nct] (Înv) (Pbl) Fel de pânză.

calamanc *s* vz ***calamac***

calamandrină *sf* [At: BORZA, D. / V: ***cam~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; îrg) Nu-mă-uita (*Myosotis sylvatica*).

calamandros *sn* [At: CREANGĂ, A. 44 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Neorânduială. **2** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **3** Melodie după care se execută acest dans.

calamar[1] *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*)

calamar[2] *sm* vz ***calmar***

calamare *sf* vz ***calmar***

calamă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***calame*** cf lat *calamum*] Pană de scris.

calamb *sm* [At: GRAIUL I, 315 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Calomfir **(1)** (*Chrysanthemum balsamita*).

calambur *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***calembour***] Joc de cuvinte bazat pe echivocul rezultat din asemănarea formală a unor cuvinte deosebite ca sens.

calamburgiu, ~ie *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: *~ii* / E: ***calambur*** + *-giu*] (Rar) Calamburist.

calamburist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști* / E: fr ***calembouriste***] (Rar) Autor de calambururi Si: (rar) *calamburgiu*.

calamfir *sm* vz ***calomfir***

calamin *sn* vz ***calamină***

calamină *sf* [At: LTR / V: ***~in*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***calamine***] **1** Minereu de zinc. **2** Reziduu de cărbune provenit din arderea combustibilului într-un motor cu ardere internă, care se depune pe pereți, pe bujii etc. provocând perturbații în funcționarea motorului.

calamit *sn* [At: DN[3] / E: fr ***calamite***] Arbore fosil din încrengătura criptogamelor vasculare, care atingea 30 m înălțime.

calamita *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: ***calamitate***] (Liv; subiectul este o calamitate naturală) A distruge.

calamitat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calamita***] Care a suferit o calamitate.

calamitate *sf* [At: SADOVEANU, Z. C. 52 / Pl: *~tăți* / E: fr ***calamité***, lat ***calamitas, -atis***] **1-2** Nenorocire mare sau dezastru care lovește o comunitate. **3** Flagel.

calampăr *sm* vz ***calopăr***

calamus *sm* vz ***calmuz***

calamuz *sm* vz ***calmuz***

calando [At: DN[3] / E: it ***calando***] **1** *av* (Muz; ca indicație de execuție) Din ce în ce mai rar ca mișcare și mai slab ca intensitate. **2** *sn* Pasaj muzical în care tăria scade de la forte la piano, apoi la pianissimo.

calandra *vt* [At: LTR / Pzi: *~rez* / E: fr ***calandrer***] **1** A trece un material printr-un calandru **(1)** în vederea subțierii, aplatizării, netezirii etc. acestuia. **2** A presa cu calandrul **(1)**.

calandrare *sf* [At: LTR / Pl: *~rări* / E: ***calandra***] **1** Trecere a unui material printr-un calandru **(1)** în vederea subțierii, aplatizării, netezirii etc. acestuia. **2-3** Presare cu calandrul **(1-2)**.

calandrat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 47 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calandra***] **1-3** Care a fost supus calandrării **(1-3)**.

calandror, ~oare *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***calandreur***] Muncitor care lucrează la calandru **(1-2)**.

calandru *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 104 / Pl: *~re* / E: fr ***calandre***] **1-2** Mașină de finisat sau de apretat țesăturile prin presare la cald. **3** (Tip) Presă pentru imprimarea în relief a matrițelor (de stereotipie) și pentru satinarea hârtiei.

calangi *vt(a)* [At: DA ms / V: ***călăn~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***calangiu***] (Înv) A spoi.

calangiu *sm* [At: KLOPȘTOCK, F. 229 / Pl: *~ii* / E: tc ***kalaygy***] (Tcî) Spoitor.

calao *sm* [At: DEX[2] / P: *~la-o* / E: fr ***calao***] Pasăre din Asia și Africa, al cărei cioc are un apendice încovoiat (*Buceros rhinoceros*).

calapăr *sms* [At: DAMÉ, T. 86 / V: ***~lamp~, ~pir, ~lop~, călăp~, călubăr, călup~, cana~, canăp~, cara~*** / E: srb ***kaloper***] **1** (Bot; reg; șîf *~pir, ~lup~*) Calomfir **(1)** (*Chrysanthemum balsamita*). **2** (Bot; reg; îc) **~-de-munte** Splină (*Chrysosplenium alternifolium*). **3** (Bot; reg; îac) Anghinarea oilor (*Hypochoeris uniflora*). **4** (Bot; reg; îf *călăp~*) Slăbănog (*Impatiens noli-tangere*).

calapir *sm* vz ***calopăr***

calapod *sn* [At: H XI, 259 / Pl: *~oade*, (rar) *~uri* / E: ngr ***καλαπόδι***] **1** Piesă de lemn în forma (labei) piciorului, întrebuințată la confecționarea încălțămintei sau care se pune în încălțăminte pentru a o împiedica să se deformeze. **2** Formă de lemn pe care se întind căciulile sau pălăriile. **3** (Pgn) Tipar. **4** (Reg) Piatră mai mică, fățuită. **5-6** (Pop; îla; îlav) **Pe același ~** (Care este) identic.

calapodar *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: ***calapod*** + *-ar*] (Rar) Meseriaș care face calapoade **(1)**.

calarabă *sf* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. VIII, 30 / V: ***~ambă, carala~, cara~, călăr~, cărăla~, călărubă*** / Pl: *~be* / E: mg ***kalaráb***] (Bot; Mol; Trs) Gulie (*Brassica oleracea* var. *acephala*).

calare[1] *sf* [At: SOARE, MAȘ. 66 / Pl: *~lări* / E: ***cala***] **1** (Teh) Imobilizare intenționată a unui organ sau a unei piese de mașină Si: *calaj* **(1)**. **2** (Teh; d. motoare sau părți ale motorului) Oprire bruscă ca urmare a încălzirii excesive a motorului (la un efort prea mare) Si: *calaj* **(2)**. **3** Fixare orizontală, cu ajutorul nivelei, a suportului unui aparat topografic de vizare.

calare[2] *sf* vz ***cărare***

calariu *a* vz ***călariu***

calastircă *sf* vz ***calistir***

calatos *sn* [At: DN[3] / S: *~hos* / E: fr ***calathos***] **1** Vas de lut în formă de cupă la vechii greci. **2** Conținut al unui calatos **(1)**. **3** Vas împreună cu conținutul.

calatidiu *sn* [At: DN[3] / P: *~diu* / Pl: *~ii* / E: ns cf it *calatide*, ngr ***καλατις***] Inflorescență cu axul lățit, de forme diferite, pe care se prind florile sesile.

cală[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***cale***] **1** Încăpere situată în fundul unei nave și destinată încărcăturii acesteia Si: *hambar*. **2** Platformă ușor înclinată pe care se construiesc sau se repară nave. **3** Piesă prismatică din lemn sau din metal care se așază în fața roții unui vehicul pentru a-l imobiliza. **4** Piesă în formă de prismă, de cilindru sau de paralelipiped, având o dimensiune foarte precisă, cu care se controlează dimensiunile pieselor în construcția de mașini.

cală[2] *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~le* / E: ger ***Kalla***, lat ***calla***] **1** Plantă decorativă de origine tropicală, cu frunze mari în formă de săgeată, una dintre frunze, de culoare albă, răsucită în formă de cornet, înconjurând inflorescența (*Calla aethiopica*). **2** (Bot; reg) Crin de toamnă (*Hosta ventricosa*).

cală[3] *sf* [At: CĂTANĂ, P. I, 46 / V: ***cahală[2]*** / Pl: *căli* / E: mg ***kályha*** „cuptor"] Cahlă **(1)**.

cală[4] *sf* [At: CV, 1949, nr. 9, 28 / Pl: *~le* / E: ger ***Kachel***] Placă de teracotă Cf *cahală[1]*, *cahlă* **(4)**.

calâp *sn* vz ***calup***

calâpciu *sm* vz ***calupciu***

calbaș *sm* vz ***câlbaș***

calc *sn* [At: ENC. TEHN. 443 / Pl: *~uri* / E: fr ***calque***] **1** (Îs) *Hârtie de ~* Hârtie translucidă obținută prin măcinarea fină a pastei de hârtie, folosită la executarea desenelor în tuș, pentru a fi, apoi, copiate pe hârtie heliografică (ozalid). **2** Copie pe hârtie de calc **(1)** a unui desen Si: *decalc* **(1)**. **3** Fenomen lingvistic care constă în atribuirea de sensuri noi, după model străin, cuvintelor existente în limbă ori în formarea unor cuvinte ori expresii noi

prin traducerea elementelor componente ale unor cuvinte străine Si: *decalc* (**2**).

calca *v* vz ***calchia***

calcabalâc *sn* vz ***calcabură***

calcabură *sf* vz ***calcavură***

calcam *sm* vz ***calcan***

calcan [At: N. COSTIN, ap. TDRG / V: (înv) ***~cam, căl~*** / Pl: (sn) *~i* (sm) *~e, ~uri* / E: tc ***kalkan***] **1** *sn* Scut. **2** *sm* Pește de mare cu corpul rombic, turtit lateral și asimetric, având ambii ochi pe partea stângă și solzi lungi, tari, pe burtă și pe spate (*Scophthalmus maeoticus*) Si: *canbulă* (**2**), *pește-de-mare*. **3** *sm* (Reg; îc) **~-balâc** Pește cu un ochi, nedefinit mai îndeaproape. **4** *sn* Perete exterior din spate (fără deschizături) al unei case (destinat să fie acoperit de zidul asemănător al unei case vecine). **5** *sn* (Dob) Bătătură în talpă.

calcaneu *sn* [At: DA ms / Pl: *~ee* / E: fr ***calcanéum,*** lat ***calcaneum***] Unul dintre cele două oase mai mari care formează călcâiul Vz *astragalus*.

calcatit *sn* [At: LTR² / E: fr ***calcantite***] Sulfat natural hidratat de cupru, albastru, sticlos, solubil în apă, frecvent în zona de oxidare a zăcămintelor cuprifere Si: *piatră-vânătă*.

calcar *sn* [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 180 / A: *~car* / Pl: *~e* / E: lat ***calcarius***, fr ***calcaire***] Rocă sedimentară sau biogenă alcătuită din carbonat de calciu, de culoare albă, cenușie, roșie, neagră etc. Si: *piatră-de-var*.

calcaric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf it *calcareo*] (Rar) Calcic.

calcaron *sn* [At: DN³ / E: it ***calcarone***] Cuptor pentru rafinarea sulfului.

calcaros, ~oasă *a* [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 182 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***calcar*** + *-os*] Care conține calcar.

calcaură *sf* vz ***calcavură***

calcavâr *sn* vz ***calcavură***

calcavură *sf* [At: LB / V: ***~abu~, ~aură, ~vâr sn, căl~*** / Pl: *~ri* / E: nct] **1** (Îrg) Capcană mică de prins vânat (mai ales păsări). **2** (Mol; gmț; mai ales în legătură cu verbele *a da, a primi, a turna, a primi*) Bătaie. **3** (Mol; gmț; mai ales în legătură cu verbele *a da, a primi, a turna, a primi*) Palmă. **4** (Mol; pex) Dojană.

calce¹ *sf* [At: LB / V: ***~ciu¹, călcea, sc~, scalcie*** / Pl: *calci* / E: ml ***calx, calcis***] (Bot) **1** (Reg; șîs) *~cea calului* Plantă erbacee perenă, toxică, cu frunze groase și lucitoare, în formă de copită de cal, și cu flori mari galben-aurii (*Caltha palustris*). **2** (Reg; mpl; șîc) **~a-calului** Bulbuci (*Campanula trachelium*). **3** (Reg; îac) Bulbuci (*Trollius europaeus*). **4** (Reg; îc) **~-mare** Rostopască (*Chelidonium majus*). **5** (Reg; îc) **Călcea-mică** Untișor (*Ficaria verna*). **6** (Reg) Filimică (*Calendula officinalis*). **7** (Reg) Ciuboțica-cucului (*Primula elatior*).

calce² *sf* [At: BIANU, D. S. / E: lat ***calx, calcis,*** it ***calce,*** fr ***chaux***] **1** Oxid de calciu. **2** Material refractar obținut prin calcinarea carbonatului de calciu natural.

calcedonie *sf* [At: LTR / E: fr ***calcédoine,*** lat ***calcedonius***] Varietate (colorată sau translucidă) de bioxid de siliciu natural, folosită ca piatră semiprețioasă la confecționarea unor obiecte de artă, ca abraziv etc.

calcefaua *sf* [At: MARIAN, D. 59 / E: mg ***kılcsınfa***] (Reg) Cruce a cailor înaintași.

calcemie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***calcémie***] Cantitate de calciu conținută în sânge.

calchia *vt* [At: DA / V: ***~lca, călca*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***calquer***] **1** A reproduce un desen sau o schiță cu ajutorul hârtiei de calc (**1**). **2-3** A forma cuvinte sau expresii noi ori a îmbogăți un cuvânt ori o expresie cu un sens nou cu ajutorul unui calc (**3**).

calchiere *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***calchia***] **1** Reproducere a unui desen sau a unei schițe cu ajutorul hârtiei de calc (**1**) Cf *calchia* (**1**). **2-3** Formare de cuvinte sau expresii noi sau îmbogățire a unui cuvânt sau a unei expresii cu un sens nou cu ajutorul unui calc (**3**).

calcic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***calcique***] (D. roci) Care conține calciu (**1**) Si: *calcifer*.

calcicol, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***calcicole***] (D. plante) Care crește pe un sol bogat în calcar Si: *calcifil*.

calcifer, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***calcifère***] (D. roci) Calcic.

calciferol *sn* [At: DEX² / E: fr ***calciférol***] Nume științific al vitaminei D.

calcifia *v* vz ***calcifica***

calcifiat, ~ă *a* vz ***calcificat***

calcifica *vr* [At: LTR / V: ***~fia*** / Pzi: 3 *calcifică* / E: cf fr *calcifier*] **1** (D. țesuturi, oase, leziuni pulmonare etc.) A se întări prin depunere de calciu. **2** (D. diverse substanțe) A se îmbogăți cu carbonat de calciu.

calcificare *sf* [At: PARHON, B. 22 / V: ***~fiere*** / Pl: ***~cări*** / E: ***calcifica***] **1** (D. țesuturi, oase, leziuni pulmonare) Întărire prin depunerea de calciu. **2** Îmbogățire cu carbonat de calciu a diverselor substanțe.

calcificat, ~ă *a* [At: DEX² / V: ***~fiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calcifica***] **1** (D. țesuturi, oase, leziuni pulmonare) Întărit prin depunerea de calciu. **2** (D. diverse substanțe) Îmbogățit cu carbonat de calciu.

calcifiere *sf* vz ***calcificare***

calcifil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***calciphile***] (D. plante) Calcicol.

calcifug, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr ***calcifuge***] (D. plante) Care nu suportă solul calcaros.

calcimetru *sn* [At: LTR² / Pl: *~re* / E: fr ***calcimètre***] Aparat de laborator care determină conținutul de bioxid de carbon din carburanți.

calcina *vtrp* [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 174 / Pzi: *~nez* / E: fr ***calciner***] **1-2** A transforma o substanță chimică în alta prin încălzirea ei la o temperatură înaltă, în scopul eliminării apei, al înlăturării unor compuși volatili, al oxidării etc.

calcinare *sf* [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 175 / Pl: *~nări* / E: ***calcina***] Transformare a unei substanțe chimice în alta, cu o compoziție chimică bine determinată, la o temperatură înaltă, care se face fie cu eliminare de apă, fie cu eliminarea unor compuși volatili etc. Si: *calcinație*.

calcinat, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 424 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calcina***] (D. substanțe chimice) Încălzit la o temperatură înaltă în scopul eliminării apei, al înlăturării unor compuși volatili, al oxidării etc.

calcinator¹, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***calcina*** + *-tor*] **1** *a* Care calcinează. **2** *smf* Persoană care lucrează la calcinare.

calcinator² *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***calcinateur***] Aparat folosit pentru recuperarea căldurii gazelor de ardere din cuptoarele rotative de ciment.

calcinație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***calcination***] Calcinare.

calcină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***calcin***] Pulbere galbenă obținută din cositor și plumb, folosită pentru prepararea unor emailuri și ca abraziv.

calcinoză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***calcinose***] Boală caracterizată prin depunerea unor cantități mari de săruri de calciu în țesuturi, mușchi pereții vaselor sanguine etc.

calcio-vecchio *sn* [At: DEX² / E: it ***calcio-vecchio***] Gen de tencuială ornamentală care prezintă asperități și adâncituri pronunțate la suprafață, dând zidurilor un aspect voit arhaic.

calcipenie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***calcipénie***] (Med) Lipsă de calciu în țesuturi sau umori.

calcipexie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***calcipexie***] (Med) Fixare a calciului în țesuturi.

calcit *sn* [At: DEX² / E: fr ***calcite***] Carbonat de calciu natural, cristalizat, transparent, incolor sau divers colorat, care alcătuiește calcarul, marmura etc.

calciu¹ *sm* vz ***calce¹***

calciu² *sn* [At: ISTRATI – LONGINESCU, CH. 173 / E: fr ***calcium***] **1** Element chimic metalic, alb-argintiu, moale, foarte răspândit în natură sub formă de compuși. **2** Săruri ale calciului (**1**), întrebuințate ca medicamente în diferite manifestări de decalcifiere a organismului.

calciurie *sf* [At: DEX² / P: *~ci-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***calciurie***] (Med) **1** Prezență anormală a calciului în urină. **2** Cantitate de calciu prezentă în urină. **3** Analiză pentru depistarea calciuriei (**2**).

calcizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: cf it *calcinare*] Proces de încorporare a calciului în sol.

calcoceni *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Brusture (*Arctium lappa*).

calcocloroză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***calcochlorose***] Fenomen de îngălbenire a frunzelor unei plante din cauza lipsei de fier asimilabil din sol.

calcofil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***calcophile***] (D. elemente chimice) Care are o mare afinitate pentru sulf.

calcograf *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***calcographe***] Muncitor specialist în calcografie (**1-2**).

calcografia *vt* [At: DEX² / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***calcographier***] A reproduce prin calcografie (**1**).

calcografiat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calcografia***] Reprodus prin calcografie (**1**).

calcografic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***calcographique***] **1-2** Care aparține calcografiei (**1-2**). **3-4** Referitor la calcografie (**1-2**). **5-6** Specific calcografiei (**1-2**). **7-8** Care provine de la calcografie (**1-2**).

calcografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***calcographie***] **1** Procedeu de reproducere grafică prin tipar a unor imagini gravate pe clișee de zinc săpate în adâncime Si: *tipar adânc*. **2** Metodă microscopică de studiu a unei secțiuni lustruite a mineralelor metalifere opace cu ajutorul luminii.

calcografiere *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***calcografia***] Reproducere prin calcografie (**1**).

calcopirită *sf* [At: ENC. TEHN. 399 / Pl: *~te* / E: fr ***chalcopyrite***] Sulfură naturală de fier cristalizată, metalică, compactă, galben-verzuie.

calcotipie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chalcotypie***] (Pgr) **1** Procedeu grafic de reproducere de artă a unui desen, asemănător cu acvaforte. **2** Stampă obținută prin calcotipie (**1**).

calcovăț *sm* [At: BORZA, D. 165 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Foarfeca bălții (*Stratiotes aloides*).

calcozină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***chalcosine***] Sulfură naturală de cupru.

calcul [At: EMINESCU, P. 221 / Pl: (sn) *~e*, (sm) *~i* / E: fr ***calcul***, lat ***calculus***] **1** *sn* Ansamblu de operații matematice făcute cu scopul de găsire a uneia sau a mai multor mărimi Si: *socoteală*. **2** *sn* (Îs) *~ grafic* Rezolvare a unor probleme cu ajutorul unor construcții geometrice. **3** *sn* (Îs) *~ logic* Ansamblu de operații prin care anumite expresii logice sunt derivate din alte expresii logice. **4** *sn* Plan. **5** *sm* Concrețiune de forma unei pietricele, rezultată din precipitarea sărurilor organice sau anorganice, care se formează în anumite organe interne Si: *piatră*.

calcula *vt(a)* [At: V. ROM., 1950, 50 / Pzi: *~lez* / E: fr ***calculer***, lat ***calculare***] **1-3** A face un calcul (**1-3**). **4** A evalua. **5** A planifica.

calculabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***calculable***] **1-3** Care poate fi calculat (**1-3**). **4** Evaluabil. **5** Planificabil.

calculare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 452 / Pl: *~lări* / E: ***calcula***] **1** Rezolvare printr-un calcul (**1**). **2** Evaluare. **3** Planificare.

calculat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calcula***] **1** Rezolvat. **2** Evaluat. **3** Planificat. **4** (D. oameni) Prevăzător.

calculator, ~oare [At: LTR / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***calculateur***, lat ***calculator***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care calculează (**1**) bine. **3** *smf* Persoană specializată în calcule Si: *socotitor*. **4** *sn* Tabel care cuprinde rezultatele unor calcule, folosit pentru simplificarea operațiilor. **5** *sn* Carte, broșură care cuprinde un astfel de tabel. **6** *sn* (Șîs *~ electronic*) Computer. **7** *sn* (Șîs *~ de buzunar*) Calculator (**6**) de dimensiuni foarte mici, destinat publicului larg pentru efectuarea unei game de probleme matematice limitate Si: (impropriu) *minicalculator*.

calculație *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 217 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***calculatio***] Calculare (**1**).

calculațiune *sf* vz ***calculație***

calculos, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***calculeux***] (Med) Care are calculi (**5**).

calculoză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***calculose***] Boală care constă în formarea unor calculi (**5**) într-un organ intern Si: *litiază*.

cald, ~ă [At: VARLAAM, C. 36 / Pl: *~lzi, ~e* / E: ml ***caldus*** (<*calidus*)] **1** *a* Care se găsește la o temperatură înaltă, fără a fi fierbine, față de mediul ambiant sau corpul omenesc. **2** *a* Care dă senzația de căldură. **3** *av* (Îe) **A nu-i fi** (sau **a nu-i ține**) **nici de ~, nici de rece** A-i fi indiferent. **4** *a* (Îe) **A fi nici ~ă, nici rece** A fi așa și așa. **5** *sn* (Îoc *frig, răcoare*) Căldură. **6** *sn* (Îe) **A lua cu ~** A avea febră. **7** *a* Fierbinte. **8** *a* (D. pâine) Proaspătă. **9** *a* (D. îmbrăcăminte) Călduros. **10** *a* (D. zone, regiuni, țări etc.) Cu temperatură constant ridicată în tot cursul anului. **11-12** *a, av* Înfocat. **13-14** *a, av* Afectuos. **15** *a* (D. vești, știri informații etc.) De ultimă oră Si: *proaspăt, recent*.

caldarâm *sn* [At: (a. 1715) ȘIO / V: ***~dâr~, ~dăr~, căldăr~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kaldyrym***] (Tcm) **1** Pavaj executat cu bolovani, cuburi de piatră sau cu bucăți de lemn așezate pe un pat de nisip. **2** (Pex) Drum pavat sau asfaltat.

caldarâmgiu *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1397 / V: ***~dărâm~, ~dâr~, căldăr~, ~dâr~*** / Pl: *~gii* / E: tc ***kaldyrymgy***] (Înv) Muncitor care se ocupa cu executarea și întreținerea caldarâmurilor Si: *căldărâmar, pietrar, podar*.

caldare *sf* vz ***căldare***

caldarar *sm* vz ***căldărar***

caldarină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: it ***caldarina***] Căldare de încălzire centrală, folosită la bordul navelor.

caldarium *sn* [At: DN³ / P: *~ri-um* / E: fr, lat ***caldarium***] Sală de aburi în băile romane.

caldârâm *sn* vz ***caldarâm***

caldărâmgiu *sm* vz ***caldarâmgiu***

caldârâmgiu *sm* vz ***caldarâmgiu***

caldârâmgiu *sm* vz ***caldarâmgiu***

caldârâm *sn* vz ***caldarâm***

caldeean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: fr ***Chaldéen***] **1-2** *smf, a* (Persoană) din Caldeea. **3** *smp* Populație din Caldeea.

caldeiră *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr, por ***caldeira***] **1** Depresiune în formă de căldare (de origine vulcanică). **2** (Glg) Circ (**3**).

cale *sf* [At: COD. VOR. 136 / Pl: *căi*, (reg) *cai*, (îrg) *căli* / G-D *căii*, (reg) *căiei, caiei*, (înv) *calei, caliei* / E: ml ***callis***] **1** Fâșie de teren special amenajată pentru a înlesni circulația oamenilor, a vehiculelor și a animalelor Si: *drum*. **2** (Îlav) **Din ~-afară** sau **afară din ~** Peste măsură. **3** (Îe) **A fi** sau **a sta, a se pune în ~a cuiva** ori **a-i sta cuiva în ~** A se afla sau a ieși înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă un lucru etc.) **4** (Îae) A împiedica pe cineva într-o acțiune. **5** (Îae) A se împotrivi cuiva. **6** (Îe) **A ieși** (sau **a se duce**) **în ~a cuiva** A întâmpina pe cineva. **7** (Îe) **A găsi** (sau **a afla, a crede, a socoti** etc.) **cu** (**fără de**) **~** A socoti că este (ne)potrivit. **8** (Pfm; îe) **~a-valea** Treacă-meargă. **9** (Pfm; îe) **Ce mai ~a-valea** Ce mai încolo și încoace. **10** (Îe) **A pune la ~** A pregăti ceva. **11** (Îae) A sfătui pe cineva. **12** (Îae) A pedepsi pe cineva. **13** (Îe) **A fi pe ~ de a...** (sau **să...**) A fi pe punctul să... **14** (Îs) *~ ferată* Mijloc de transport terestru destinat circulației vehiculelor prin rulare pe șine sau pe cabluri. **15** (Art; urmat de determinări care indică numele) Nume dat unor străzi lungi și largi. **16** (Îs) *Căi respiratorii* Totalitate a organelor care conduc aerul între plămâni și mediul extern. **17** Arteră de pătrundere într-un oraș, făcând legătura cu o șosea importantă. **18** (Ast; îs) *~a rătăciților* Constelația șarpelui. **19** (Îlav) **Pe acea ~** (sau **pe ~a ceea**) Tot așa. **20** (Îlav) **Alăturea cu ~a** Pe de lături. **21** (Îal) Altfel decât ceilalți. **22** (Pfm; îe) **A o scoate la ~** A se putea înțelege cu cineva. **23** (Îe) **A aduce pe cineva la ~** A scoate pe cineva din rătăcire, îndreptându-l spre bine. **24** (Îe) **A-i da** (cuiva) **în ~** A face pe cineva să înțeleagă ceva. **25** (Îae) A face pe cineva să se învoiască la ceva. **26** (Îe) **A avea ~ cuvintelor** A avea libertatea de a vorbi. **27** (Îe) **A i se face** (sau **a-i sta, a-i fi cuiva**) **~a în cruce** A ajunge la o răspântie. **28** (Fig; îae) A sta la îndoială. **29** (Îe) **A i se închide cuiva ~a (în codru)** A nu putea merge mai departe. **30** (Îae) A fi silit să renunțe (la ceva plăcut). **31** Element al unei construcții pe care se deplasează un aparat sau o mașină. **32** Succesiune de centrale și linii intermediare prin care se realizează legătura telefonică sau telegrafică între două localități. **33** (Îs) *Dor de ~* Călătorie. **34** (Îe) **A face**

(sau **a apuca**) **~(a) întoarsă** A se întoarce din drum. **35** (Îfu) ~ *bună*! Drum bun! **36** (Îs) *~a jumătate* Numai o parte din drum. **37** (Îs) *~a mânzului* Alergătură inutilă de colo-colo. **38** (Îe) **A da** (sau **a face**) **cuiva ~(a) (liberă)** A lăsa pe cineva să treacă. **39** (Îe) **A-și face ~** A-și face drum de trecere. **40** (Îae) A căuta prilej. **41** (Îe) **A-și lua** (sau **a apuca**) **~a (în picioare)** A pleca. **42** (Îe) **A-și căuta** (sau **a-și vedea) de ~** ori **a se duce în ~-și** A nu se amesteca în treburile altuia. **43** (Îlav) **Cu o** (sau **de-o**) **~** Dintr-o dată. **44** (Îe) **A merge ~ de două** (sau **trei, patru** etc.) **zile (poște** etc.) A merge o distanță (foarte mare). **45** Direcție luată de o dezvoltare, acțiune, mișcare Si: *linie*. **46** Metodă. **47** Sferă de preocupări. **48** (Înv; nob) Însărcinare oficială. **49** Pretext. **50** (Îs) ~ *de atac* Mijloc prin care partea nemulțumită de hotărârea unui organ de jurisdicție sesizează organul competent în vederea desființării hotărârii și rejudecării litigiului. **51** (Mpl; îoc ~ *de drept;* îs) ~ *de fapt* Punerea cuiva în fața faptului împlinit. **52** (Îlav) **Pe ~a** Prin intermediul...

calească *sf* vz ***caleașcă***

caleașcă *sf* [At: IORGA, S. D. X, 265 / V: (înv) ***~ască, căleasă*** / Pl: *~ești*, (înv) *~esce* / E: rs ***коляска***] Trăsură elegantă.

caledoniană *af* [At: DEX[2] / P: *~ni-ană* / E: fr ***calédonienne***] (Îs) *Orogeneză ~* Totalitatea mișcărilor de cutare a scoarței terestre petrecute în timpuri străvechi și care au dat naștere munților din Caledonia, Scoția, Scandinavia etc.

calefactor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Kalefaktor***] **1** Bucătar. **2** Persoană care se ocupă cu procurarea alimentelor.

calefacție *sf* [At: DICȚ. SILV. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***caléfaction***] (Fiz) Vaporizare intensă la suprafața de separație a unui lichid cu un corp solid încins, care le împiedică contactul direct.

calefacțiune *sf* vz ***calefacție***

caleidoscop *sn* [At: DA / P: *~lei~* / Pl: *~oape* / E: fr ***kaléidoscope***] **1** Aparat optic format dintr-un cilindru opac, în interiorul căruia se găsesc mai multe oglinzi dispuse astfel încât mici piese viu colorate, aflate la capătul opus celui prin care se privește, să formeze, prin rotirea cilindrului, diferite imagini simetrice. **2** Rubrică într-o publicație periodică, emisiune la radio sau la televiziune cu un conținut extrem de variat. **3** Fel de fel de imagini care se perindă necontenit.

caleidoscopic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~lei~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ger *kaleidosckopisch*] Care-și schimbă mereu forma și culorile.

calem *sn* [At: ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***kalem***] (Tcî) **1** Administrație publică. **2** Cancelarie.

calemar *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***calemar***] Călimară portativă, în formă de toc, care se purta la brâu.

calembec *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1237 / E: tc ***kalembek***] (Tcî) **1** Specie de arbore exotic, cu lemn negru, plăcut mirositor, nedefinit mai îndeaproape. **2** Lemnul acestui arbore, din care se fac mătănii.

calemcheriu *sn* [At: GHICA, S. 50 / Pl: *~ii* / E: tc ***kalem kiari***] (Tcî) Stofă de primă calitate, din care se făceau anterie și turbane.

calemgiu [At: ZILOT, CRON. 77 / V: ***~engiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kalemgçi***] (Tcî) **1-2** *sm* (Persoană cu) rangul de logofăt de visterie. **3** *sm* Funcționar de cancelarie Si:(înv) *conțopist, copist, diac, impiegat, logofăt, pisar*. **4-5** *sm, a* (Om) bun mânuitor al condeiului Si: *scriitor, stilist*.

calendar *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 252/13 / V: ***~lin~***[1], (pop) ***călin~***, (înv) ***cărin~*** / Pl: *~e* / E: ml ***calendarium***] **1** Sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomenele periodice ale naturii. **2** Indicator sistematic (în formă de carte, agendă sau tablou) al succesiunii zilelor și lunilor unui an. **3** (Îprc) Tabel care cuprinde un calendar (**1**) precum și numele sfinților sărbătoriți în ziua respectivă. **4** (Îvp; îf *cărin~*) Ianuarie. **5** (Pop; gmț) Povestire (în versuri) răutăcioasă vizând defectele cuiva în felul povestirilor din calendare (**3**). **6** (Fig) Tabel conținând nume de persoane, alcătuit de unii scriitori pentru a-și denumi personajele din operele pe care le creează. **7** (Pfm; îe) **A face cuiva capul ~** A zăpăci pe cineva, spunându-i foarte multe lucruri. **8** (Pfm; îe) **A se uita ca mâța** (sau **pisica**) **în ~** A privi (la ceva) fără a pricepe nimic. **9** (Pop; îe) **A-și pierde călindarul** A nu ști ce zi este. **10** (Pop; îae; d. femeile gravide) A nu mai ști când trebuie să nască. **11** (Pop; îf *călin~*) Om care știe multe. **12** (Bot; reg; îc) **~ul-codrului** Rodul-pământului (*Arum maculatum*). **13** Publicație cu caracter variat, care apare o dată pe an, cuprinzând cronologia zilelor anului și diverse materiale cu caracter informativ, beletristic, științific etc.

calendaristic, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 27 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***calendar*** + *-istic*] **1** Privitor la calendar (**1**). **2** Conform calendarului (**1**). **3** (Îs) *An ~* An de 365 de zile, socotit de la 1 ianuarie la 31 decembrie. **4** (Îs) *Plan de muncă ~* Plan de muncă alcătuit pe zile și săptămâni.

calende *sfp* [At: DA / E: lat ***calendae***] **1** Numele primei zile a fiecărei luni la romani Si: *zi-ntâi*. **2** (Îlav) **La ~le grecești** Niciodată (grecii neavând calende).

calendroi *sm* vz ***calindroi***

calendru *sn* vz ***calindră***

calengiu *sm* vz ***calemgiu***

calevri *smp* [At: ISPIRESCU, L. 226 / E: bg ***калевра***] (Înv) Pantofi groși, rezistenți.

calfata *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***calfater***] (Rar) A călăfătui.

calfatare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***calfata***] (Rar) Călăfătuire.

calfă *sf* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 237 / 22 / Pl: *~fe*, (rar) *călfi* / E: tc ***kalfa***] Lucrător calificat după o perioadă de ucenicie.

calfăd, ~ă *a* vz ***calfed***

calfădă *a* vz ***calfed***

calfed, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 91 / V: ***~făd, ~fădă*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: nct] Galfăd.

calfiu *sm* [At: ALEXICI, L. P. 78 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Fel de mâncare nedefinit mai îndeaproape.

calga *sf* [At: ȘIO / V: ***ga~*** / E: tc ***kalga***] (Tcî) **1-2** Locțiitor sau urmaș al hanului la tătarii din Crimeea, al cărui titlu era *calga-sultan*.

caliacră *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~re* / E: nct] (Bot; reg) Begonie (*Begonia rex*).

calian *sm* vz ***caloian***

calibra *vt* [At: LTR / Pzi: *~rez* / E: fr ***calibrer***] **1** (Teh) A prelucra mecanic o piesă, un semifabricat, pentru a obține forma și dimensiunile prescrise. **2** A sorta, după mărime, cereale, fructe, puieți de pomi etc. **3** A restrânge albia variabilă a unui râu prin lucrări hidrotehnice.

calibraj *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***calibrage***] Calibrare (**1**).

calibrare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 138 / Pl: *~rări* / E: ***calibra***] **1** (Teh) Prelucrare mecanică a unei piese, a unui semifabricat, pentru a obține forma și dimensiunile prescrise Si: *calibraj*. **2** Sortare, după mărime, a cerealelor, fructelor, puieților de pomi etc. **3** Restrângere a albiei variabile a unui râu prin lucrări hidrotehnice.

calibrat, ~ă *a* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 96 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calibra***] **1** Care a fost calibrat (**1**).

calibror, ~oare [At: NOM. MIN. I, 88 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***calibreur***] **1** *a* (D. mașini, unelte etc.) Care calibrează (**1**). **2** *sn* (Agr) Unealtă pentru măsurat diametrul puieților. **3** *sn* (Agr) Aparat pentru sortarea fructelor după mărime.

calibru *sn* [At: GHEREA, SP. CR. III, 180 / Pl: *~re*, (înv) *~ruri* / E: fr ***calibre***] **1** Diametru interior al unui cilindru gol înăuntru, mai ales la armele de foc. **2** Diametrul exterior al unui proiectil. **3** Instrument de precizie cu care se verifică dimensiunile pieselor fabricate. **4** (Pgn) Mărime. **5** Proporție. **6** Calitate. **7** (Pgn) Soi.

calic, ~ă [At: VARLAAM, C. 359 / V: ***căl~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ucr ***калика***] **1-2** *smf, a* (Om) lipsit de mijloace materiale elementare Si: *(foarte) sărac*. **3** *smf* (Înv) Cerșetor. **4-5** *smf, a* (Reg) (Om) atins de o infirmitate vizibilă (ciung, olog etc.). **6-7** *smf, a* (Om) care vrea să trăiască din munca altuia Si: *parazit*. **8-9** *smf, a* (Om) avar. **10-11** *smf, a* (Rar) (Om) mincinos. **12** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **13** *sfa* Melodie după care se execută acest dans.

caliceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***calici*** + *-eală*] **1-3** Calicie (**1-3**).

calicei *smp* [At: H X, 228 / E: nct] (Reg) Specie de bureți nedefinită mai îndeaproape.

calicenie *sf* [At: JIPESCU, O. 4 / Pl: *~ii* / E: ***calici*** + *-enie*] **1-3** Calicie (**1-3**).

calicesc, ~ească *a* [At: I. CR. I, 53 / Pl: *~ești* / E: ***calic*** + *-esc*] **1** Care provine de la calic (**1**). **2** Specific calicului (**1**). **3** Care aparține calicului (**1**). **4** Care se referă la calic (**1**). **5** De calic (**1**).

calicește *av* [At: PANN, P. V. III, 82 / E: ***calic*** + *-ește*] Ca un calic (**1**).

calici [At: URECHE, ap. LET. I, 101/29 / V: ***căl~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***calic***] **1-2** *vir* A deveni sau a face să devină calic (**4**) Si: *a (se) schilodi*. **3-4** *vir* A deveni sau a face să devină calic (**1**) Si: *sărăci*. **5-6** *vir* A cerși. **7** *vr* A se zgârci.

calicie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***calici*** + *-ie*] **1** Sărăcie (**1**). **2** Cerșetorie. **3** Avariție.

caliciform, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***caliciforme***] (Rar) În formă de caliciu.

calicime *sf* [At: DDRF / Pl: *~mi* / E: ***calic*** + *-ime*] **1-2** Mulțime de calici (**1, 4**).

calicios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 200 / Pl: *~oși, ~oase*] Calicos.

calicire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***calici***] **1** Schilodire. **2** Cerșire. **3** Avariție.

calicit¹ *sn* [At: N. REV. R. I, 28 / Pl: *~uri* / E: ***calici***] **1-3** Calicire (**1-3**).

calicit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***calici***] **1** Schilodit. **2** Zgârcit.

caliciu *sn* [At: DA / V: ***~cix*** / Pl: *~ii* / E: fr ***calice***, lat ***calyx, -icis***] **1** Vas liturgic de forma unei cupe Si: *potir*. **2** (Bot) Învelișul extern al florilor, alcătuit din sepale libere sau unite. **3** (Atm) Zonă a rinichiului prin care se scurge urina în bazinet.

calicix *sn* vz ***caliciu***

calico *sn* [At: DA ms / V: *~ot* / E: eg ***calico***, fr ***calicot***] Pânză care imită pielea, folosită în legătoria de cărți.

calicos, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***calic*** + *-os*] **1-6** Care face pe calicul (**1, 3, 4, 6, 8, 10**).

calicot *sn* vz ***calico***

calicul *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***calicule***] **1** Caliciu (**2**) suplimentar care învelește anumite flori (garoafe, fragi). **2** Structură anatomică în formă de cupă mică.

calicuț, ~ă *a* [At: BUD, P. P. / Pl: *~i, ~e* / E: ***calic*** + *-uț*] (Reg) Uscățiv.

calidemia *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Sclipeți (*Potentilla erecta*).

calidor *sn* [At: CHEST. II, 274/171 / Pl: *~oare* / E: nct] (Reg) Parte a casei bătută cu scânduri, la pridvor.

calie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: ns cf *caloian*] Ființă imaginară care poate răbda de frig.

calif *sm* [At: DUMITRACHE, 452 / V: (înv) ***ha~, cha~*** / Pl: *~i* / E: fr ***calife***] **1** Titlu purtat, după moartea lui Mahomed, de șefii musulmanilor care dețineau puterea politică și pe cea religioasă. **2** Persoană care purta acest titlu.

califar *sm* vz ***călifar***

califat *sn* [At: DA ms / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***califat***] **1** Rangul de calif (**1**). **2** Durata guvernării unui calif (**2**). **3** Stat feudal-teocratic condus de un calif (**2**), întemeiat de arabi pe teritoriile stăpânite de ei, după moartea lui Mahomed.

califica [At: COD. PEN. R. P. R. 15 / Pzi: *~ific* / E: fr ***qualifier***, lat ***qualificare***] **1** *vt* A atribui unei ființe sau unui obiect o anumită calitate. **2** *vtr* A dobândi sau a ajuta să dobândească un nivel adecvat de pregătire prin însușirea unor cunoștințe și deprinderi de specialitate (împreună cu recunoașterea acestei pregătiri). **3** *vr* A obține (în urma rezultatelor favorabile) dreptul de a participa la o etapă superioară într-o competiție sau într-o probă sportivă, culturală etc.

calificabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***califica*** + *-bil*] **1-2** Care poate fi calificat (**1-2**).

calificare *sf* [At: LEG. EC. PL. 271 / Pl: *~cări* / E: ***califica***] **1** Atribuire a unei anumite calități, unei ființe sau unui obiect Si: (iuz) *calificație*. **2** Dobândire a unui nivel adecvat de pregătire prin însușirea unor cunoștințe și deprinderi de specialitate (împreună cu recunoașterea acestei pregătiri) Si: (iuz) *calificație*. **3** Obținere (în urma rezultatelor favorabile) a dreptului de a participa la o etapă superioară într-o competiție sau într-o probă sportivă, culturală etc. Si: (iuz) *calificație*.

calificat, ~ă *a* [At: V. ROM., 1950, nr. 11, 59 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***califica***] **1** (D. oameni) Care are sau care cere pregătire specială într-un domeniu de activitate. **2** (D. infracțiuni) Săvârșit în împrejurări speciale, bine precizate Si: *calificabil* (**2**).

calificativ, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***qualificatif***] **1** *a* Care califică (**1**). **2** *sn* Termen prin care este caracterizată o ființă sau un obiect. **3** *sn* (În unele țări) Sistem de notare a sârguinței la învățătură și a conduitei elevilor și studenților sau de apreciere a muncii cuiva. **4** *sn* Fiecare dintre indicațiile „excepțional", „foarte bine", „bine", „suficient" sau „insuficient" cuprinse în acest sistem.

calificație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 125 / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***qualification***] **1-3** Calificare (**1-3**).

calificațiune *sf* vz ***calificație***

californiu *sn* [At: DEX² / E: eg, fr ***californium***] Element chimic radioactiv obținut pe cale sintetică.

caligraf, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***caligraphe***] **1** Persoană care are scrisul frumos. **2** (Înv) Persoană care se ocupa cu copierea artistică de cărți și manuscrise (mai ales înainte de răspândirea tiparului).

caligrafia *vt* [At: IORGA, L. I, 432 / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***caligraphier***] A scrie frumos, ordonat, citeț.

caligrafic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***caligraphique***] **1** *a* Specific caligrafului (**1**). **2** *a* Referitor la caligraf (**1**). **3** *a* Care aparține caligrafului (**1**). **4-5** *a, av* (D. scris) (Care este) frumos, citeț și ordonat.

caligraficește *av* [At: DA / E: ***caligrafic*** + *-ește*] (Rar) Caligrafic (**5**).

caligrafie *sf* [At: IORGA, L. II, 327 / Pl: *~ii* / E: fr ***caligraphie***, ngr ***καλλιγραφία***] **1** Arta și deprinderea de a scrie frumos. **2** Scriere frumoasă. **3** (Adi) Fel de scriere al cuiva.

caligramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr ***caligramme***] Mod special de dispunere a versurilor care are ca scop reprezentarea grafică a simbolurilor sau a sugestiilor dintr-o poezie.

calimăfcă *sf* vz ***camilafcă***

caliman *sn* [At: CHEST. II, 128/351 / Pl: ? / E: nct] (Reg; la casă) Tencuială care se întrebuințează la zidit.

calimeră *sf* [At: PAS, L. I, 276 / E: ngr ***καλημέρα***] (Fam) **1** (Îe) **A se schimba ~ra** A se schimba situația. **2** (Îe) **A (se) strica ~** A (se) strica prietenia.

calimetrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***callimétrie***] Știința măsurării și estimării cât mai exacte a calității.

calin, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***câlin***] (Frr) **1** (D. oameni) Căruia îi place să se alinte sau să fie alintat. **2** (D. manifestări ale oamenilor) Dezmierdător. **3** (D. oameni) Lingușitor. **4** (D. oameni) Ipocrit.

calină *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: bg ***калина***] (Reg) Cumnată.

calindar¹ *sn* vz ***calendar***

calindar² *sm* vz ***cărindar***

calindră *sf* [At: CHEST. II, 220/250 / V: ***~ru*** sn, ***~lendru*** sn / Pl: *~re* / E: ns cf ger *Geländer*] (Reg) Balustradă.

calindroi *sm* [At: ALECSANDRI, T. 195 / V: ***~len~*** / Pl: *~* / E: mg ***kalendor***] (Iuz) **1** Ștrengar. **2** Berbant bătrân. **3** Om sărac.

calindru *sn* vz ***calindră***

calinerie *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 79 / Pl: *~ii* / E: fr ***câlinerie***] (Rar) Alintare.

calinică *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*).

caliornă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***caliorne***, it ***caliorna***] Macara puternică, cu cel puțin trei perechi de scripeți.

caliptră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: ***calyptre***] (Bot) **1-2** Țesut protector care acoperă vârful rădăcinii iar, la mușchi, partea în care se formează sporii Si: *piloriză*.

caliscă *sf* vz ***catiscă***

calistenic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***calisténique***] **1-2** De calistenie (**1-2**).

calistenie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***callisténie***] **1** Program de exerciții fizice pentru copii. **2** (Pex) Program de exerciții fizice pentru întreținere, executate rapid (în ritmul muzicii).

calisteră *sf* vz ***calistir***

calistir *sn* [At: I. CR. III, 156 / V: (reg) ***calastircă*** (pl: *~ce*), ***~teră*** *sf*, ***~lostarcă*** *sf* / Pl: *~e* / E: bg **калистирка**] (Reg) Sapă mică întrebuințată mai ales la grădinărie.

calișă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~șe* / E: fr ***caliche***] Formație geologică în formă de crustă albicioasă, dură, compusă din carbonat de calciu și aflată în solul din sud-vestul Statelor Unite.

calitate *sf* [At: CAZIMIR, L. U. 68 / V: ***cua~***, ***cva~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***qualité***, lat ***qualitas***, ***-ătis***] **1-2** Însușire bună sau rea. **3-4** Fel de a fi (bun sau rău). **5** (Prc) Însușire bună. **6** (Îla) **De ~** Foarte bun. **7** (Flz) Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri. **8-10** Poziție, situație sau titlu care conferă un drept. **11** (Îlcpp) **În ~ de...** Drept. **12** (Ljș) Diferență de valoare între un turn și un cal sau un nebun.

calitativ, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***qualitatif***, lat ***qualitativus***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care ține de calitate **(1)**. **3** *a* (Îs) *Analiză ~ă* Determinarea naturii chimice a unei substanțe. **4** (Îas) Determinarea componenților chimici ai unei substanțe.

caliu *sn* vz ***kaliu***

calm[1], ~ă [At: CARAGIALE, M. 325 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***calme***] **1** *a* (D. natură) Care se află în stare de liniște deplină Si: *liniștit*. **2** *sn* (Îs) *~ ecuatorial* Zonă îngustă, de o parte și de alta a ecuatorului, cu presiune atmosferică scăzută, vânturi slabe și ploi abundente. **3** *sn* (Îs) *~ tropical* Zonă aflată între zona alizeelor și zona vânturilor dominante de vest. **4** *sn* (Îs) *~ plat* Stare a mării în care aceasta nu are ondulații. **5** *a* (D. procese) Care se desfășoară liniștit. **6-8** *a* (D. oameni, d. manifestările și stările lor sufletești) Care se stăpânește Si: *cumpănit*, *liniștit*, *stăpânit*. **9** *a* (Pex) Imperturbabil. **10** *sn* Stare de liniște deplină a atmosferei. **11-12** *sn* Stăpânire de sine în acțiune, în vorbire Si: *sânge rece*, *tact*. **13** *sn* Pace sufletească.

calm[2] *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: ns cf *calmuz*] (Bot; reg) **1** Obligeană (*Acorus calamus*). **2** Pipirig (*Juncus effusus*).

calma *vtr* [At: DA / Pzi: *~mez* / E: fr ***calmer***] **1-2** A (se) liniști.

calmant, ~ă *sn, a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***calmant***] **1-6** (Medicament, tratament, remediu etc.) care calmează durerile.

calmar *sm* [At: GOLESCU, Î. 81 / V: ***~lamare***, ***~lam~***, ***călăm~*** sn / Pl: *~i* / E: fr ***calmar***] **1** (Lpl) Gen de cefalopode comestibile, cu corpul alungit, cu înotătoarele triunghiulare și cu gura înconjurată de zece tentacule (*Loligo*). **2** (Șls) Animal din genul calamari **(1)**.

calmare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***calma***] **1** Liniștire. **2** Operație de liniștire a „fierberii" oțelului la turnare în lingotiere sau în forme, prin adăugarea unor elemente dezoxidante.

calmat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***calma***] (Rar) Liniștire.

calmat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***calma***] (D. oameni) Care s-a liniștit.

calmato *av* [At: DN[3] / E: it ***calmato***] (Muz; ca indicație de execuție) Liniștit.

calmeșă *sf* vz ***calmuz***

calmuc, ~ă [At: BRĂESCU, V. 35 / Pl: *~uci, ~uce* / E: rs **калмык**] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Regiunii Calmuce din fosta U. R. S. S. Si: *calmucesc* **(1-2)**. **3-4** *a* Care aparține Regiunii Calmuce sau populației Si: *calmucesc* **(3-4)**. **5-6** *a* Privitor la Regiunea Calmucă sau la populația ei Si: *calmucesc* **(5-6)**. **7** *a* Care provine din Regiunea Calmucă Si: *calmucesc* **(3)**. **8** *a* Specific calmucilor **(1)**. **9** *a* De calmuci **(1)**. **10** *sf* Limbă din familia altaică, ramura mongolă, vorbită de calmuci **(1)**.

calmucesc, ~ească *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ești* / E: ***calmuc*** + *-esc*] **1-6** Calmuc **(2-7)**.

calmusă *sf* vz ***calmuz***

calmuz *sm* [At: CONV. LIT. XXIII, ap. BORZA, D. / A: nct / V: ***~lamus***, ***~meșă*** *sf*, ***~usă*** *sf*, ***călmează*** *sf* / Pl: ? / E: ns cf mg *kalmus*, lat *calamus*] (Bot; reg) **1** Obligeană (*Acorus calamus*). **2** (Îf *călmează*) Pipirig (*Juncus effusus*). **3** Planta *Marchantia polymorpha*.

calofil, ~ă [At: CONTEMPORANUL, nr. 104, 5/4, ap. DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***callophile***] (Lit) **1-2** *a* Care denotă calofilie **(1-2)** Si: *calofilic* **(1)**. **3-4** *smf* Adept al calofiliei **(1-2)** Si: *calofilic* **(2)**.

calofilic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***calofil*** + *-ic*] **1-2** Calofil **(1-2)**.

calofilie *sf* [At: CONTEMPORANUL, nr. 104, 5/3, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***callophilie***] (Lit) **1** Tendință de a da expresiei literare o atenție deosebită sau excesivă Si: *calofilism* **(1)**. **2** Expresie (extrem sau excesiv de) cizelată Si: *calofilism* **(2)**.

calofilism *sn* [At: DEX[2] / E: ***calofilie*** + *-ism*] (Lit) **1-2** Calofilie **(1-2)**.

calofir *sm* vz ***calomfir***

calofiră *sf* vz ***carafilă***

caloian *sm* [At: H II, 263 / V: ***~lian***, ***~lui~***, ***căl~***, ***călui~*** / P: *~lo-ian* / E: vsl **калоıанъ**] Obiect de ritual folcloric, în forma unui om de lut, împodobit cu flori, care, pe timp de secetă, se îngroapă sau se aruncă în apă, ca să aducă ploaie.

calomel *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr ***calomel***] Clorură de mercur sub forma unei pulberi albe, fine, insolubile în apă, fără gust, fără miros, având acțiune purgativă și vermifugă Si: *clorură mercuroasă*.

calomfir *sm* [At: SEVASTOS, N. 83 / V: ***~lam~***, ***~of~***, ***~onf~***, ***~onhir***, ***caramfil***, ***caramfilă*** *sf*, ***caranfină*** *sf*, ***caranfir***, ***caranhil***, (reg) ***corofir*** / Pl: *~i* / E: bg **калофер**] (Bot; reg) **1** Plantă erbacee, perenă, aromatică, cu tulpina catifelată, frunzele ovale, compuse și florile galbene Si: (reg) *bumbișor*, *busuiocul fetelor*, *calapăr* **(1)**, *dumbravnic*, *izma-maicei-preceste*, *smirnă*, *spiculețe*, *venice* (*Chrysanthemum balsamita*). **2** (Îf *calamfir*, *caramfil*, *caramfilă*, *caranfil*) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). **3** (Îf *caramfil*) Garofiță **(2)** (*Dianthus carthusianorum*). **4** (Îaf) Garofiță **(3)** Planta *Dianthus chinensis*.

calomnia *vt* [At: CARAGIALE, O. VII, 230 / P: *~ni-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***calomnier***] A spune, pe socoteala cuiva, lucruri rele, neadevărate, discreditându-l în onoarea și reputația sa Si: *a bârfi*, *a cleveti*, *a defăima*, *a huli*.

calomniator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***calomniateur***, lat ***calomniator***] **1-2** (Persoană) care calomniază.

calomnie *sf* [At: DA ms / V: ***~lum~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***calomnie***, lat ***calumnia***] Afirmație mincinoasă și tendențioasă făcută cu scopul de a discredita onoarea sau reputația cuiva.

calomniere *sf* [At: DEX[2] / P: *~ni-e~* / Pl: *~ri* / E: ***calomnia***] Calomnie.

calomnios, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***calomnieux***, lat ***calomniosus***] Care cuprinde o calomnie Si: *clevetitor*, *defăimător*.

calompire *sfp* [At: NOVACOVICIU, C. B., ap. BORZA, D. / E: nct] (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

calonet *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: nct] Unealtă manuală în formă de scândurică netedă, subțire, folosită la împletitul plaselor pescărești.

calonfir *sm* vz ***calomfir***

calonhir *sm* vz ***calomfir***

calopăr *sm* vz ***calapăr***

caloric, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. I, 93 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***calorique***] **1** Care se referă la căldură. **2** Specific căldurii. **3** Care provine de la căldură. **4** Care se referă la valoarea energetică a unui aliment.

calorie *sf* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. 93 / Pl: *~ii* / E: fr ***calorie***] **1** Unitate de măsură egală cu cantitatea de căldură care ridică temperatura unui gram de apă distilată, de la 19,5°, la 20,5°C. **2** Cantitate de căldură egală cu o calorie **(1)**. **3** Unitate de măsură care indică valoarea energetică a unui aliment.

calorifer [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***calorifère***] **1** *a* Care transportă căldură. **2** *sn* Instalație de încălzire cu aer cald, apă caldă sau aburi.

caloriferist *sm* [At: DN³ / Pl: *~iști* / E: ***calorifer*** + *-ist*] Muncitor care execută instalații și reparații de calorifere.

calorific, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. 263 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***calorifique***, lat ***calorificus***] **1** Care produce căldură. **2** (Îs) *Putere ~ă* Cantitatea de căldură dezvoltată de un kilogram de combustibil care arde complet.

calorifug, ~ă *sn, a* [At: LTR / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr ***calorifuge***] **1-2** (Material) rău conducător de căldură Si: *termoizolant*.

calorigen, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***calorigène***] Care produce căldură.

calorimetric, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***calorimétrique***] **1** Care aparține calorimetriei. **2** Care provine din calorimetrie. **3** Care se referă la calorimetrie. **4** Specific calorimetriei.

calorimetrie *sf* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 103 / Pl: *~ii* / E: fr ***calorimétrie***] Domeniu al fizicii care se ocupă cu metodele de măsurare a cantităților de căldură.

calorimetru *sn* [At: ENC. TEHN. 263 / Pl: *~re* / E: fr ***calorimètre***] Instrument pentru măsurarea cantităților de căldură produse sau absorbite de corpuri.

caloriza *vt* [At: LTR / Pzi: *~zez* / E: fr ***caloriser***] (Teh) A aluminiza.

calorizare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 74 / Pl: *~zări* / E: fr ***calorisation***] Aluminizare.

calorizator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: fr ***calorisateur***] Schimbător de căldură folosit la încălzirea zemii de difuzie în fabricile de zahăr.

caloroso *av* [At: DN³ / E: it ***caloroso***] (Muz; ca indicație de execuție) Cu căldură.

calos, ~oasă *a* [At: ANATOMIA, 202, ap. DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***calleux***, lat ***callosus***] (Atm) **1** Care are îngroșări, întărituri. **2** (Îs) *Corp ~* Fascicul de fibre nervoase care unește cele două emisfere ale creierului mare.

calosomă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr, lat ***calosoma***] Insectă coleopteră de culoare verzuie sau negricioasă (*Calosoma sycophanta*).

calostarcă *sf* vz ***calistir***

calotă *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 138 / Pl: *~te* / E: fr ***calotte***] **1** Fiecare dintre cele două părți obținute prin secționarea unei sfere cu un plan. **2** Boltă a cărei suprafață interioară are, în secțiune, forma unui semicerc. **3** (Prc) Boltă de tunel. **4** (Prc) Partea superioară a unei excavații. **5** Partea de sus a pistonului la motoarele cu ardere internă. **6** (Pex) Piesă tehnică asemănătoare cu o calotă (**1**) sferică. **7** Partea de deasupra a unei pălării care acoperă capul și este mărginită de boruri. **8** Tichie care acoperă creștetul capului. **9** (Îs) *~ craniană* Partea superioară a cutiei craniene. **10** (Îs) *~ de gheață* Masă de gheață care acoperă porțiuni mari în regiunile polare sau părțile superioare ale munților înalți.

calotipie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***calotypie***] Vechi procedeu de fotografiere în care se folosea clorura de argint ca sensibilizator și cea de sodiu sau iodura de potasiu pentru fixare.

calovian [At: DN³ / P: *~vi-an* / Pl: ? / E: fr ***callovien***] **1** *sn* Primul etaj al jurasicului superior. **2** *a* Care aparține acestui etaj. **3** *a* Care se referă la calovian (**1**). **4** *a* Care este specific calovianului (**1**). **5** *a* Care provine de la calovian (**1**).

caloză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***callose***] (Blg) Substanță care se depune pe plăcile capilarelor sau pe membranele vaselor liberiene, formând calusul.

calozitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: fr ***callosité***] **1-2** Întărire și îngroșare a pielii.

calp, ~ă *a* [At: (a. 1784) ap. ȘIO / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***kalp***] (Reg) **1** (D. bani) Fals. **2** (D. oameni) Prefăcut.

calpac [At: BĂLCESCU, M. V. 379 / V: ***~ă*** *sf*, ***~ag, căl~, cea~, colbac*** / Pl: (*sn*) *~ace*, (*sm*) *~i* / E: tc ***kalpak***] (Înv) **1** *sn* Căciulă mare, sferică sau cilindrică, de obicei din piele neagră, tivită cu blană scumpă, pe care o purtau domnul și boierii mai mari (mai târziu și negustorii străini). **2** *sm* (Rar) Boier care purta calpac (**1**). **3** *sn* Capacul cazanului (de fiert rachiu), de obicei din fier sau aramă.

calpacă *sf* vz ***calpac***

calpacciu *sm* [At: (a. 1814) ap. TES. II, 385 / Pl: *~ii* / E: tc ***kalpakçy***] **1-2** Fabricant sau negustor de calpace (**1**). **3** Calpac (**2**).

calpag *sn* vz ***calpac***

calpazan *sm* vz ***calpuzan***

calpuzan *sm* [At: PRAV. 155 / V: ***~paz~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kalpazan***] (Înv) **1** Falsificator de bani. **2** (Fig) Om rău. **3** (Îf *~paz~*) Cal moale (care nu vrea să tragă).

calpuzanlâc *sn* [At: CONV. LIT. XIX, 486 / V: ***~lic*** / Pl: ***~uri*** / E: tc ***kalpazanlyk***] (Tcî) Înșelătorie.

calpuzanlic *sn* vz ***calpuzanlâc***

calpuzăni *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: *~zi* / Pzi: *~nesc* / E: ***calpuzan***] (Înv) A produce bani falși.

calpuzănie *sf* [At: PRAV. MOLD. 40/2 / Pl: *~ii* / E: ***calpuzan*** + *-ie*] **1** Falsificare de bani. **2** Ocupația calpuzanului (**1**). **3** Locul unde se produc bani falși.

calpuzi *vt* vz ***calpuzăni***

calt *sn* [At: H IV, 312 / Pl: ? / E: ns cf bg кал, калъ „lut"] (Reg) Material de zidărie (probabil lut).

caltaboș *sm* [At: LB / V: (reg) ***cart~, catalb~, cârt~*** / Pl: *~i* / E: nct] Un fel de cârnat făcut din măruntaie de porc, amestecate cu orez și mirodenii.

caltă sf [At: BORZA, D. / Pl: *~te* / E: nct] (Bot; reg) Ciuboțica cucului (*Primula veris*).

caltăminte *sf* vz ***încăltăminte***

calțavetă *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 265/7 / Pl: *~te* / E: ngr ***καλτζοδέτα***] (Înv) **1** (Reg) Jartieră. **2** (Îe) **A lega ~ta** A arăta supunere mare unei femei (iubite). **3** (Îs) *Ordinul ~tei* Ordinul jartierei.

caltea *av* vz ***încaltea***

calubăr *sm* vz ***calapăr***

caluian *sm* vz ***caloian***

calumet *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***calumet***] Lulea lungă, folosită de indienii din America de Nord.

calumnie *sf* vz ***calomnie***

calup *sn* [At: (a. 1792) ap. ȘIO / V: (Mun) ***~lâp*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kalyp***] (Pop) **1** Tipar în cărămidărie, zidărie, cizmărie etc. **2** (Îe) **A pune** (sau **a trage) cuiva ~ul** A păcăli pe cineva. **3** (Îe) **A mânca** (sau **înghiți) ~ul** A fi sau a se lăsa înșelat. **4** Bașlâc. **5** Bucată de olan sau de ciob de strachină în patru colțuri, folosit ca piesă în jocul *Acu puiul*. **6** Bucată (de săpun, brânză etc.) de forma tiparului în care a fost turnată. **7** Bucată (paralelipipedică) de piatră, beton sau lemn, care servește la executarea unor pavaje.

calupăr *sm* vz ***calapăr***

calupciu *sm* [At: DA ms / V: ***~lâp~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kalypçy***] (Tcî) Om înșelător.

calus *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***calus***] **1** Țesut osos nou, care sudează capetele rezultate din fractura unui os. **2** (Îs) *~vicios* Sudare defectuoasă a unei fracturi. **3** Țesut vegetal care se formează pe rănile diferitelor organe ale plantei, cicatrizându-le.

calusare *sf* [At: DEX² / Pl: *~sări* / E: fr ***calus***] Formare a calusului (**1**).

calvados *sn* [At: DEX² / E: fr ***calvados***] Rachiu distilat din cidru.

calvar *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 82 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~uri*, (nob) *~re* / E: fr ***calvaire***, lat ***calvarium***] **1** Martiriul lui Iisus. **2** (Rar) Ridicătură pe care s-a înfipt o cruce, pentru a înfățișa martiriul lui Iisus (de la *Calvarium*, numele latinesc al Golgotei). **3** Suferință îndelungată. **4** Încercare grea.

calvariu *sn* vz ***calvar***

calvin, ~ă [At: IORGA, L. I, 414 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Calvin***] **1** *a* Care aparține calvinismului (**1**) Si: *calvinesc* (**1**), *calvinist* (**1**). **2** *a* Referitor la calvinism (**1**) Si: *calvinesc* (**2**), *calvinist* (**2**). **3** *a* Care provine de la calvinism (**1**) Si: *calvinesc* (**3**), *calvinist* (**3**). **4** *a* Specific calvinismului (**1**) Si: *calvinesc* (**4**), *calvinist* (**4**). **5** *smf* Adept al calvinismului (**1**) Si: *calvinist* (**5**).

calvinesc, ~ească *a* [At: SLAVCI, N. 161 / Pl: *~ești* / E: ***calvin*** + *-esc*] **1-4** Calvin (**1-4**).

calvinește *av* [At: DA ms / E: ***calvin*** + *-ește*] În felul calvinilor (5).

calvini *vtrf* [At: IORGA, L. R. 143 / Pzi: *~nesc* / E: ***calvin***] **1-2** A (se) calviniza.

calvinism *sn* [At: RUSSO, S. 78 / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***calvinisme***] **1** Doctrină protestantă întemeiată, în secolul al XVI-lea, de I. Calvin. **2** Biserica calvină.

calvinist, ~ă [At: RUSSO, S. 74 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***calviniste***] **1-4** *a* Calvin (1-4). **5** *smf* Calvin (5).

calviniza *vtr* [At: IORGA, L. R. 150 / Pzi: *~zez* / E: ***calvin*** + *-iza*] (Rar) **1-2** A face să treacă sau a trece la calvinism (1).

calvinizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***calviniza***] Trecere la calvinism (1).

calviție *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***calvities***] Chelie.

calypso *sn* [At: DEX[2] / E: eg ***calypso***] Dans modern în doi timpi, originar din Jamaica.

cam *av* [At: PRAV. 202 / V: ***can*** / E: ***camai***] **1** Aproximativ *Cam pe vremea aceea trăia bunicul.* **2** Destul de... *Vremea este cam rece.* **3** Mai (mult) *Cam rar domn au fost ca Antioh-vodă.* **4** (Puțin) prea *Săniuța e cam strâmtă pentru copii.* **5** (Mai ales înainte de verbe) Mai că... *Acest lucru cam supără pe tata.*

camai *av* [At: PRAV. GOV. I, 90/11 / V: ***cam mai*** / E: ml ***quam magis***] (Îrg) Mai *Pe mulți i-au ars prin case iară camai mulți au murit de ger. Camai ba!*

camaieu *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***camaïeu***] (Pct) **1** Grisaj. **2** Gravură (în lemn) realizată în tonurile aceleiași culori.

camambert *sn* vz ***camembert***

camandrină *sf* vz ***calamandrină***

camar *sm* vz ***homar***

camarad, ~ă *smf* [At: MACEDONSKI, O. III, 112 / Pl: *~azi, ~e* / E: fr ***camarade***] **1-4** Tovarăș, coleg de arme, de școală, de muncă etc. **5** (Pex) Prieten.

camaraderesc, ~ească *a* [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: ***camaraderie*** + *-esc*] **1-5** Care aparține camaradului (1-5). **6-10** Referitor la camarad (1-5). **11-15** Care provine de la camarad (1-5). **16-20** Specific camaradului (1-5). **21** (Pex) Prietenesc.

camaraderește *av* [At: DA ms / E: ***camaraderie*** + *-ește*] **1-5** În felul camarazilor (1-5). **6** (Pex) Prietenește.

camaraderie *sf* [At: IOSIF, P. 69 / Pl: *~ii* / E: fr ***camaraderie***] Legătură prietenească Si: *colegialitate.*

camară *sf* vz ***cămară***

camardiner *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 61 / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) **1-4** Camerier (1-4).

camarilă *sf* [At: CONTEMPORANUL, nr. 121, 14/11 / Pl: *~le* / E: fr ***camarilla***] Curteni din anturajul unui rege sau al unui șef de stat, care influențează politica statului în interesul lor personal.

camarot [At: DN[3] / Pl: ? / E: sp ***camarote, camarotero***] (Mrn) **1** *sn* Dormitor pe o navă. **2** *sm* Membru al personalului unei nave, care îndeplinește funcția de ospătar. **3** *sm* Chelner pe o navă.

camatnic *sm* [At: PSALT. (1651) 172 / V: ***căm~*** / Pl: *~ici* / E: ***camătă*** + *-nic*] (Înv) Cămătar.

camatnicie *sf* vz ***cămătnicie***

camă[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: tc ***kama***] (Reg) Pumnal mare.

camă[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***came***] **1-2** Proeminență sau șanț pe suprafața unui disc sau a unui cilindru, care asigură deplasarea periodică a unei tije sprijinite pe ea.

camăloaică *sf* [At: CHEST. II, 34/186 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Coșul sobei care nu iese prin acoperiș Vz *cahlă* (1).

camănă *sf* [At: (a. 1470) DA / V: ***~mână, ~mâne, ~menă, cămină*** / Pl: *~ne* / E: vsl ***камꙑн***] **1** (Înv) Unitate de măsură a greutății egală, în general, cu 20 kg, având, însă, diferite valori în funcție de regiune și perioadă. **2** (Înv) Greutate egală cu o camănă (1). **3** (Îrg) Impozit în natură către domnie, la început pe bulgării de sare și de ceară, apoi pe pivnițe, cârciumi și orice fel de prăvălii, inclusiv ateliere. **4** (Reg) Odgon care se află în partea inferioară a năvoadelor sau a altor unelte de pescuit și de care se pot prinde greutăți de plumb.

camătă *sf* [At: CORESI, EV. 7/15 / Pl: *~mete* / E: vsl ***камата***] Dobândă (excesivă) pe care o ia cămătarul pentru sumele date cu împrumut.

camână *sf* vz ***camănă***

camâne *sf* vz ***camănă***

cambial[1], ~ă *a* [At: DA / P: *~bi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cambial***] **1** Specific cambiei. **2** Referitor la cambie. **3** Care aparține cambiei. **4** Care provine de la cambie.

cambial[2], ~ă *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i, ~e* / E: ***cambiu*** + *-al*] **1** Specific cambiului. **2** Referitor la cambiu. **3** Care aparține cambiului. **4** Care provine de la cambiu. **5** (Îs) *Zonă ~ă* Porțiune generatoare situată între coaja și lemnul unui arbore și în care se dezvoltă cambiul.

cambie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: it ***cambio***] Act prin care cel ce semnează se obligă să plătească, necondiționat, la un anumit termen și într-un anume loc, o sumă de bani.

cambiu *sn* [At: ENC. AGR. / V: ***~ium*** / E: ger ***Kambium***] Țesut vegetal din zona generatoare (cambială), care asigură creșterea secundară, în grosime, a tulpinii și a rădăcinii.

cambium *sn* vz ***cambiu***

cambodgian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***Cambodgien***] **1-2** *a* Specific Cambodgiei și populației ei. **3-4** *a* Referitor la Cambodgia și la populația ei. **5-6** *a* Care aparține Cambodgiei și populației ei. **7** *a* Care provine din Cambodgia. **8-10** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Cambodgiei sau care este originară de acolo. **11** *sf* Limba vorbită de cambodgieni (8).

cambra *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***cambrer***] **1-2** A (se) arcui.

cambrare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~rări* / E: ***cambra***] (Rar) Arcuire.

cambrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cambra***] Arcuire.

cambrat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cambra***] Arcuit[2].

cambré *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***cambré***] Exercițiu gimnastic (de balet), lent, cu flexiuni înainte, înapoi și laterale ale corpului.

cambrian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~bri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***cambrien***] **1** *sn* Prima perioadă a erei paleozoice (în care au apărut viețuitoarele). **2** *a* Specific cambrianului (1). **3** *a* Referitor la cambrian (1). **4** *a* Care aparține cambrianului (1). **5** *a* Care provine din cambrian (1).

cambriola *vt* [At: DN[3] / P: *~bri-o~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***cambrioler***] (Frm) **1** A da o spargere. **2** A fura prin efracție.

cambriolaj *sn* [At: DN[3] / P: *~bri-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***cambriolage***] (Frm) **1** Spargere. **2** Furt prin efracție Si: *cambriolare.*

cambriolare *sf* [At: DN[3] / P: *~bri-o~* / Pl: *~lări* / E: ***cambriola***] Cambriolaj (2).

cambriolor *sm* [At: DN[3] / P: *~bri-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***cambrioleur***] (Frm) Spărgător.

cambrură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***cambrure***] Arcuitură.

cambulă *sf* [At: ANTIPA, F. 89 / V: ***~ură*** / Pl: *~le* / E: ns cf bg ***камбала***] **1** (Îc) **~-de-liman** Pește marin cu corpul asimetric, foarte turtit, cu ambii ochi pe aceeași parte și care trăiește pe fundul apelor, culcat pe partea care nu are ochi (*Pleuronectes flesus*). **2** (Îc) **~-de-mare** Calcan (2) (*Scophthamus maesticus*).

cambură *sf* vz ***cambulă***

cambuză *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***cambuse***] Magazie de provizii pe bordul unei nave, amplasată, de obicei, sub punte.

cambuzier *sm* [At: LTR / P: *~zi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***cambusier***] **1** Persoană care se ocupă cu administrarea cambuzei pe o navă. **2** Chelner pe vapor.

camcă *sf* [At: I. CR. V, 346 / Pl: *cămci* / E: net] (Reg) Un fel de clești de lemn.

cam-de-odată *av* vz ***deocamdată***

camee *sf* [At: DEȘLIU, G. 41 / Pl: *~* / E: fr ***camée***] **1** Piatră dură, cu multe straturi divers colorate, sculptată în relief, cu o figură sau cu un motiv decorativ, folosită ca podoabă. **2** Sculptură monocromă, imitând o camee (1).

camelaucă *sf* vz ***camilafcă***

cameleon *sm* [At: CANTEMIR, IST. 251 / V: ***ha~*** / P: *~le-on* / Pl: *~i* / E: fr ***caméléon***] **1** Reptilă arboricolă și insectivoră din regiunile tropicale, cu gheare ca un cleşte, care o ajută să se prindă de copaci și cu proprietatea de a-şi schimba culoarea pielii potrivit mediului înconjurător (*Chamaeleo vulgaris*). **2** (Fig) Persoană care își schimbă purtarea și convingerile după împrejurări.

cameleonic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~le-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cameleon*** + *-ic*] (Liv) **1** Care-și schimbă culoarea. **2** (Fig; d. oameni) Versatil.

cameleonism *sn* [At: DA ms / P: *~le-o~* / Pl: *~e* / E: ***cameleon*** + *-ism*] **1** Proprietate a unor reptile de a-și schimba culoarea pielii după culoarea mediului înconjurător. **2** (Fig) Schimbarea purtării și a convingerilor cuiva în funcție de împrejurări.

cameleoniza *vi* [At: DN³ / P: *~le-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***caméléoniser***] A-și schimba purtarea și convingerile după împrejurări.

camelid *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***camélidés***] **1** (Lpl) Familie de erbivore rumegătoare cuprinzând cămila, dromaderul și lama. **2** (Lsg) Animal din această familie.

camelie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***camélia***] Plantă ornamentală originară din China și Japonia, cu frunze totdeauna verzi și cu flori mari albe sau roșii (*Camelia japonica*).

camelină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***cameline***] Plantă din familia cruciferelor, cu tulpina dreaptă, cu flori galbene și cu fructe mici, folosită în industrie pentru semințele ei bogate în ulei, mai ales la fabricarea săpunului (*Camelina sativa*).

camelot *sn* [At: (a. 1778) FURNICĂ, I. C. 64 / V: ***~mll~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***camelot***] **1** (Înv; lpl) Țesături din păr de cămilă (pentru haine boierești). **2** Stofă groasă din lână sau din păr de capră.

camelotă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***camelote***] (Rar) **1** Marfă proastă. **2** Lucru de cârpaci.

camembert *sn* [At: DEX² / V: ***~mam~*** / P: *~ber* / E: fr ***camembert***] Brânză fermentată, moale, grasă, preparată din lapte de vacă.

camenă *sf* vz ***camână***

camenită *sf* [At: H VIII, 60 / V: ***~mn~, cămin~, cămirită, cĕm~*** / A: *~nită* / Pl: *~te* / E: mg ***camence***] (Reg) **1** Cuptor vechi. **2** Cuptor de olane sau lespezi de piatră, așezate pe o vatră cu trei picioare și bud uroi. **3** Sobă.

cameral, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***cameră*** + *-al*] **1** Care aparține camerei (**5**). **2** Care provine de la cameră (**5**). **3** Referitor la cameră (**5**). **4** Care este specific camerei (**5**).

cameralism *sn* [At: DEX² / E: ger ***Kammeralismus***] Doctrină cu caracter economic, financiar, administrativ etc. despre conducerea statului, apărută în Germania, în secolul al XVII-lea.

cameraman *sm* [At: DEX² / V: ***~rman*** / Pl: *~i* / E: eg ***cameraman***] **1** Asistent al operatorului de imagine. **2** (Pgn) Operator (secund) de imagine, care mânuiește aparatul de filmat.

camerata *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: it ***camerata***] Grup de intelectuali melomani.

cameră *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 140 / Pl: *~re* / E: it ***camera***, fr ***caméra***, eg ***camera***] **1** Încăpere într-o clădire Si: *cămară* (**1**), *odaie*. **2** (Îs) ~ *de culcare* Dormitor. **3** (Îs) ~ *mobilată* Cameră care se închiriază cu mobila proprietarului. **4** (Îs) ~ *de lucru* Birou într-o casă particulară. **5** (Îs) *Muzică de* ~ Compoziție muzicală pentru un număr restrâns de instrumente. **6** (Îs) ~ *obscură* Încăpere neluminată în care se execută developarea, fixarea și alte operații fotografice. **7** Dispozitiv cu ajutorul căruia se obține, pe un ecran (sau pe un clișeu), imaginea răsturnată a unui obiect. **8** (Îs) ~ *de comandă* Încăpere specială în care se efectuează, în mod automat, controlul și conducerea unei întreprinderi, a unei acțiuni, campanii etc. **9** (Îs) ~ *frigorifică* (sau *refrigerentă*) Încăpere izolată termic, în care se menține o temperatură mai joasă decât a mediului ambiant. **10** (Îs) ~ *de combustie* Spațiu în care arde un combustibil, într-un cazan cu aburi sau într-un motor cu ardere internă, în vederea folosirii energiei gazelor rezultate. **11** (Îs) *~ra cartușului* Partea dinapoi a țevii armelor de foc, unde se introduce cartușul și unde are loc explozia pulberii. **12** (Îs) ~ *de luat vederi* (sau *de filmat*) Aparat cu ajutorul căruia se obțin imaginile succesive ale obiectelor în mișcare pe pelicula cinematografică. **13** (Îs) ~ *fotografică* Camera neagră a unui aparat fotografic. **14** (Îs) ~ *de sunet* Aparat folosit în cinematografie pentru înregistrarea sunetelor pe o peliculă fotosensibilă. **15** (Îs) ~ *de transpunere* Aparat pentru înregistrarea optică a sunetelor în cinematografie. **16** (Îs) ~ *de televiziune* (sau ~ *videocaptoare*) Aparat complex, cu ajutorul căruia se realizează captarea imaginii și transpunerea ei în semnale video. **17** Tub de cauciuc unit la capete, care se umflă cu aer și care se așază înăuntrul anvelopei, pe roata unor vehicule. **18** Balon de cauciuc situat înăuntrul anvelopei, care se umflă cu aer, la mingile de sport. **19** (Pex) Recipient cu pereți extensibili în care se introduce aer sub presiune. **20** (Îs) ~ *de captare* Construcție de zidărie (de obicei subterană) cu pereții etanși, care captează apele de izvor, le ferește de infectare și le ține la dispoziție pentru consum. **21** (Îs) ~ *de vizită* Mică construcție subterană din zid sau beton, servind la coborârea în adâncime pentru controlul și manipularea instalațiilor subterane. **22** (Îs) ~ *de gazare* Încăpere etanșă pentru exerciții sau pentru experiențe care se fac într-o atmosferă gazată. **23** (Zlg; îs) ~ *paleală* sau *~ra mantalei* Spațiu cuprins între pereții mantalei și corpul moluștei. **24-26** (Îs) *Camera Superioară* Senat (cu localul și personalul aferent). **27-29** (Îs) *Camera Inferioară* (sau *Camera Deputaților*) Prima instanță legislativă în unele țări (cu localul și personalul aferent). **30-32** (Înv; îs) *Camera de Punere sub Acuzare* Instanța care confirmă sau infirmă mandatele de arestare (cu local și personal). **33** (Îs) *Camera de Consiliu* Jurisdicție instituită pentru a judeca urgent și cu dezbateri sumare anumite procese. **34-36** (Iuz; îs) *Camera de Muncă* Instituție (cu local și personal aferent) care se ocupă de problemele muncitorilor și arbitrează conflictele de muncă. **37-39** (Iuz; îs) *Camera de Comerț și Industrie* Instituția (cu local și personal aferent) cu caracter privat care apără interesele agenților privați dintr-o anumită regiune, înregistrarea firmelor, declararea falimentului, lichidarea contractelor cambiale etc. **40-42** (Iuz; îs) *Camera de Comerț Exterior* Instituție bugetară (cu localul și personalul aferent) care se ocupa cu participarea țării la târgurile internaționale, cu organizarea expozițiilor în țară, cu propaganda și reclama comercială etc.

camerier *sm* [At: GHICA, S. 383 / P: *~ri-er* / Pl: *~i* / E: fr ***camérier***] (Iuz) **1** Valet. **2** Camerist. **3-4** Cămăraș (**1-2**).

camerist [At: COSTINESCU / Pl: *~iști* / E: drr ***cameristă***] (Iuz) Om de serviciu care îngrijește camerele dintr-o instituție Si: *camerier* (**2**), *cămărășel* (**1**), *odăiaș*.

cameristă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~te* / E: fr ***cameriste***] **1** (Iuz) Femeie care se afla în serviciul personal al unei doamne. **2** Femeie de serviciu care face curățenie în camerele unui hotel, motel etc.

camerling *sm* [At: DN³ / E: fr ***camerlingue***, it ***camerlengo***] Titlu a doi cardinali ai curiei pontificale, dintre care unul este în fruntea Camerei Apostolice, iar celălalt conduce Colegiul Sacru, însărcinat să administreze bunurile bisericii.

camerman *sm* vz ***cameraman***

camerton *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri*, (înv) *~oane* / E: ger ***Kammerton***] (Muz) Instrument format dintr-un tub sonor care, prin suflare, emite nota „la" (sau din patru tuburi: „sol", „la", „re", „mi") folosit la acordarea instrumentelor muzicale.

camerunez, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Camerounais***] **1-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Camerunului sau este originară de acolo. **4** *sf* Limba vorbită de populația de bază a Camerunului. **5-6** *a* Care aparține Camerunului sau populației lui. **7** *a* Care este specific Camerunului. **8** *a* Care provine din Camerun. **9-10** *a* Referitor la Camerun sau la populația lui.

camete *sm* [At: I. CR. VI, 217 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) **1-2** Om mare și prost.

camfor *sn* [At: BANUȘ, P. 29 / V: ***canf~, canforă*** *sf* / E: ngr ***κάμφορα***] **1** Substanță organică, incoloră, volatilă, cu miros caracteristic și cu gust amar, extrasă din arborele de camfor (**2**) sau fabricată pe cale sintetică și utilizată (sub formă de ulei camforat) în medicină, ca stimulent al centrilor nervoși vasomotori și al aparatului respirator și la fabricarea

celuloidului. **2** Arbore exotic din care se extrage camforul **(1)** Si: *laur de China* (*Cinnamonum camfora*). **3** Mentă **(2)** (*Mentha piperita*).

camforat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***camfor*** + *-at*] Care conține camfor **(1-2)**.

camforcă *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: ***canf~*** / Pl: *~rci* / E: rs ***камфорка***] (Reg) **1-2** Suport metalic mobil sau mică sobă portativă, pe care se așază un vas cu mâncare sau un instrument, pentru a fi încălzite.

camgarn *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / E: ger ***Kammgarn***] Stofă de calitate superioară, din fire netede de lână, cu o țesătură specială.

camgelariu *sm* vz ***cancelar***

camgie *sf* vz ***cange***

camhă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 393/30 / Pl: ? / E: tc ***kamha***] (Înv) Stofă de mătase orientală Si: (înv) *camocato, camohas, cămucă, damască*.

camilafcă *sf* [At: PRAV. 1120 / V: ***calima~, ~melaucă, ~ft*** *sn*, ***~aucă, cămı~***, (înv) ***cămilahvă, cămilavcă, chemelavhă*** / Pl: *~fce, ~lăfci* / E: vsl ***камилавка***] Potcap (sau scufie) acoperit cu un văl, de obicei negru, care atârnă pe spate, purtat de prelații și călugării ortodocși la anumite ocazii.

camilaft *sn* vz ***camilafcă***

camilahvă *sf* vz ***camilafcă***

camilaucă *sf* vz ***camilafcă***

camilavcă *sf* vz ***camilafcă***

camileac *s* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plantă din familia malvaceelor (*Althaea cannabina*).

camilot *sn* vz ***camelot***

caminar *sm* vz ***căminar***

camină *sf* vz ***camănă***

camion *sn* [At: M. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. 451, ap. DA / P: *~mi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***camion***] **1** (Asr) Vehicul rutier cu tracțiune animală, prevăzut cu o platformă și folosit pentru transport. **2** Autocamion.

camionagiu *sm* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***camion*** + *-agiu*] **1-2** Persoană care se ocupă cu transportul de mărfuri și obiecte, de obicei cu un camion **(1-2)** Si: *camionar* **(1-2)**. **3-4** Conducător de camion **(1-2)** Si: *camionar* **(3-4)**. **5-6** Proprietar de camion **(1-2)** Si: *camionar* **(5-6)**.

camionaj *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***camionage***] **1** Transport de mărfuri efectuat de camioane, camionete etc. **2-3** Serviciu sau întreprindere de transport cu camioane **(2)**.

camionar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***camion*** + *-ar*] **1-6** Camionagiu **(1-6)**.

camionetă *sf* [At: DA ms 15 / Pl: *~te* / E: fr ***camionette***] Autocamionetă.

camiță *sf* [At: VICIU, GL / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs; mpl) Bârnele pe care stă buduroiul.

camizelcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~lci* / E: ***camizol*** + *-că*] (Reg) Vestă.

camizol *sn* [At: LET. III, 233/2 / V: ***~mz~, ~on*** / Pl: *~e* / E: fr ***camisole***] (Înv) **1** Haină de casă scurtă, cu mâneci, pe care o purtau femeile. **2** (Îf *~mz~*) Haină de casă bărbătească Cf: *cămașă* **(2)** *de noapte, halat*.

camizon *sn* vz ***camizol***

cam mai *av* vz ***camai***

camnincă *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Strugurii ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*).

camniță *sf* vz ***cameniță***

camocato *sns* [At: IORGA, L. R. 34 / E: ns cf it *camuccà*, fr *camocas*] (Înv) Camhă.

camohas *sn* [At: FILIMON, C. II, 589 / E: ngr ***χαμουχᾶς***] (Înv) Camhă.

camorra *sf* [At: DEX² / E: it ***camorra***] Mafia napolitană.

camp *sn* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 41 / Pl: ? / E: nct] Cuarț amestecat cu alte elemente metalice.

campa *vi* [At: STAMATI D. / Pzi: *~pez* / E: fr ***camper***] (Rar; despre militari sau turiști) A locui un timp în corturi Si: *a bivuaca, a câmpi* **(1-2)**, *a tăbărî*.

campadură *sf* vz ***capandură***

campament *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***campament***] **1** Instalare temporară a unei unități militare sau (pex) a unui grup de turiști, de vânători etc. pe un câmp, în corturi Si: *camping* **(2)**, *tabără*. **2** (Ccr) Locul unde are loc instalarea Si: *camping* **(3)**, *tabără*. **3** (Ccr) Obiectele necesare instalării Si: *camping* **(4)**, *tabără*. **4** Persoanele instalate într-un campament **(2)** Si: *camping* **(5)**, *tabără*.

campană *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***campane***, it ***campana***] **1** Capitelul unei coloane corintice sau dorice. **2** Construcție de metal în formă de clopot, care leagă camera de lucru a unui cheson cu exteriorul. **3** (Pan) Ecluză cu aer comprimat.

campanelă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: it ***campanella***, fr ***campanelle***] (Rar) Clopoțel.

campanian, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***campanien***] **1** *sn* Al treilea subetaj al senonianului (cretacicul superior). **2** *a* Care aparține acestui etaj. **3** *a* Care provine de la acest etaj. **4** *a* Care se referă la acest etaj.

campanie *sf* [At: (a. 1693) FN 15 / Pl: *~ii* / E: fr ***campagne***, rs ***кампания***] **1** Totalitatea operațiunilor executate de forțele armate ale unei țări pe un câmp de luptă, într-o anumită perioadă de timp, cu scopuri strategice parțiale. **2** (Îla) **De ~** Destinat să fie folosit pe front. **3** (Îs) *Piesă de ~* Tren ușor care însoțește o armată în campanie **(1)**. **4** (Îs) *Bucătărie de ~* Bucătărie portabilă a unei unități militare. **5** (Îs) *Ținută de ~* Uniforma și echipamentul unui militar în timpul unei campanii **(1)**. **6** (Îs) *Pat de ~* Pat care se poate strânge, pentru a nu ocupa loc în timpul zilei sau pentru a fi mai ușor transportat. **7** Acțiune înfăptuită după un anumit plan în vederea realizării unei sarcini politice, sociale etc. într-o anumită perioadă de timp. **8** (Pex) Timpul cât durează această acțiune. **9** (Îs) *~ de presă* Mobilizare a opiniei publice prin articole publicate în presă, în favoarea sau împotriva unei situații, unei cauze, unei persoane etc. **10** *~ publicitară* Promovare prin mass-media a unui produs nou.

campanilă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: it ***campanile***] **1** Clopotniță în formă de turn înalt, construită lângă o biserică sau chiar deasupra ei (caracteristică arhitecturii italiene în secolele XI-XVI). **2** Turnuleț situat în partea superioară a unui edificiu, în care se află un clopot, un orologiu etc.

campanulacee *sfp* [At: DEX² / E: fr ***campanulacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee din regiunile temperate și subtropicale, caracterizată prin frunze alterne simple și flori hermafrodite albastre-violacee sau albe, de forma unui clopoțel. **2** (Lsg) Exemplar de campanulacee **(1)**.

campanulat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: cf fr *campanulée*] (D. flori) În formă de clopot.

campanulă *sf* [At: CAZIMIR, L. U. 23 / Pl: *~le* / E: fr ***campanule***] (Bot; reg) Clopoțel (*Campanulla*).

campare *sf* [At: DA / Pl: *~pări* / E: ***campa***] (Rar) **1-4** Campament **(1-4)**.

campauă *sf* vz ***campău***

campău *sn* [At: CHEST. V, 62 / V: ***~pauă*** *sf* / Pl: nct / E: nct] (Reg) Băț prevăzut cu un cârlig de fier la un capăt, cu care prind ciobanii mieii și oile.

campeador *sm* [At: DN³ / Pl: ? / P: *~pe-a~* / E: sp ***campeador***] Supranume dat Cidului în Spania.

campestru, ~ră *a* [At: DN³ / Pl: *~eștri, ~re* / E: cf it *campestre*, lat *campester*] **1-4** Câmpenesc **(1-4)**.

camping *sn* [At: DN³ / P: *chem-ping* / Pl: *~uri* / E: eg ***camping***] **1** Faptul de a locui în aer liber, sub cort. **2-5** Campament **(1-4)**.

camping-trailer *sn* [At: DN³ / P: *chemping-treilăr* / E: eg ***camping trailer***] Rulotă.

campion, ~oană *smf* [At: DA / V: (iuz) ***șa~*** / P: *~pi-on* / Pl: *~i, ~oane* / E: it ***campione***] **1** (Înv) Luptător într-o arenă Cf *atlet*. **2-3** Persoană, echipă etc. care cucerește primul loc într-o competiție sportivă (națională, internațională, olimpică, mondială etc.). **4** (Fig) Luptător de frunte al unei cauze, al unei idei.

campionat *sn* [At: DA / P: *~pi-o~* / Pl: *~e* / E: it ***campionato***] **1** Competiție oficială organizată pe o probă sau pe o ramură de sport, pentru desemnarea celui mai bun sportiv sau a celei mai bune echipe. **2** Calitatea de campion **(2)**.

campodură *sf* vz ***capedură***

campos *snp* [At: DEX² / P: *campus* / E: por ***campos***] Savana din platourile braziliene.

camptocormie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***camptocormie***] (Med) Sindrom caracterizat prin încovoierea spatelui datorită unei contracturi musculare.

camptodactilie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***camptodactilie***] Imposibilitate de a întinde complet degetele ca urmare a unor procese patologice sau a unei malformații congenitale.

campus *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: eg ***campus***] Complex universitar cuprinzând construcții și dotări pentru învățământ, cercetare, locuit, agrement etc.

camufla [At: BUL. FIL. IV, 141 / Pzi: *~lez* / E: fr ***camoufler***] **1-2** *vtr* A (se) ascunde vederii inamicului. **3** *vt* A ascunde o sursă de lumină, pentru ca razele ei să nu străbată în timpul nopții. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) masca.

camuflaj *sn* [At: CAMILAR, N. II, 100 / Pl: *~e* / E: fr ***camouflage***] **1-3** Camuflare **(1-3)**. **4** Material folosit pentru camuflaj **(1-3)**.

camuflare *sf* [At: RALEA, E. O. 285 / Pl: *~lări* / E: ***camufla***] **1** Ascundere de vederea inamicului Si: *camuflaj* **(1)**. **2** Ascundere a unei surse de lumină pentru ca razele ei să nu răzbată afară Si: *camuflaj* **(2)**. **3** (Fig) Mascare.

camuflat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***camufla***] **1-3** Camuflare **(1-3)**.

camuflat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***camufla***] **1** Ascuns vederii inamicului. **2** (Fig) Mascat.

camuflet *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***camouflet***] Explozie subterană a unui proiectil de artilerie sau a unei încărcături de exploziv.

camzol *sf* vz ***camizol***

can *av* vz ***cam***

cana¹ *sf* vz ***canea***

cana² *sf* [At: POLIZU / Pl: *canele* / E: tc ***kyna***, bg **кана**] (Înv) Căneală.

canabe *sfp* [At: DN³ / E: lat ***canabae***] Locuințe civile grupate la marginea lagărelor militare romane.

canabicultor *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: ***canabi***(s) + (agri)***cultor***] Cultivator de cânepă indiană.

canabinacee *sf* [At: DEX² / E: fr ***canabinacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee dicotiledonate, având ca tip cânepa. **2** (Șls) Plantă din această familie.

canabină *sf* [At: DN³ / E: cf lat *canabis* „cânepă"] Substanță rășinoasă extrasă din cânepa de India.

canabis *sn* [At: DEX² / E: fr, eg ***cannabis***] **1** Cânepă indiană (*Canabis indica*). **2** Stupefiant extras din cânepa indiană.

canabism *sn* [At: DN³ / E: fr ***canabisme***] Intoxicație cu canabină.

canabiu, ~ie *a* vz ***conabiu***

canac *sm, sn* vz ***canaf***

canacică *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: ns cf *cana giugiuc*] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

canaciche *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Micșunele (*Matthiola incana*).

canadian, ~ă [At: DEX² / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***canadien***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Canadei sau care provine de acolo. **5-6** *a* Care aparține Canadei sau populației ei. **7-8** *a* Referitor la Canada sau la populația ei. **9-10** *a* Care provine din Canada sau de la populația ei. **11-12** *a* Specific Canadei sau populației ei.

canadiană *sf* [At: DEX² / P: *~di-a~* / Pl: *~iene* / E: fr ***canadienne***] Haină scurtă (cu glugă) confecționată dintr-o țesătură deasă, de obicei impermeabilă Si: *vindiac*.

canaf [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 197/1 / V: *~ac*, ***căn~***, ***cănac*** / Pl: (sm) *~i, ~e*, (sn) *~uri* / E: mg ***kanaf***] **1** *sm* Ciucure. **2** *sn* (Pan) Sfichiul cozii boului. **3** *sn* (Îf *~ac*, *cănac*) (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

canafas *sn* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 81 / V: ***~avas***, ***chenefaș*** / Pl: ? / E: ger ***Kanevas***] Pânză rară din fire de cânepă, foarte apretată, care se folosește la confecționarea hainelor, ca întărituri la piepți și, în legătorie, la cusutul cotoarelor de cărți.

cana-giugiuc *sfn* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

canaidă *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Belșiță (*Canna indica*).

canal¹ *sn* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***canal***, lat ***canalis***] **1** Conductă (construită din beton sau din tuburi îmbinate, din șanțuri sau rigole) destinată să transporte lichide, în diferite scopuri. **2** (Fig) Mijlocire. **3** Albie artificială sau amenajată, care leagă între ele două mări, două fluvii, un râu cu un lac etc. și care servește la navigație, la irigări sau la construcții hidrotehnice. **4** Curs de apă îndiguit și drenat în scopul de a-l face navigabil, de a preveni inundațiile etc. **5** Cale de circulație pe apă (ținând loc de stradă) în orașele așezate pe mare sau pe fluvii. **6** Porțiune de mare situată între două țărmuri apropiate. **7** Formație organică, în formă de tub, care reprezintă o cale de comunicație în organismele animale sau vegetale (prin care circulă substanțele nutritive, secreții etc.) Si: *canalicul*.

canal² *sm* vz ***canar²***

canalagiu *sm* [At: LEG. EC. PL. 301 / Pl: *~ii* / E: ***canal*** + *-agiu*] Muncitor care lucrează la instalarea, întreținerea și repararea canalelor² **(1)**.

canalăș *sn* [At: CHEST. IV, 40 / 66 / Pl: *~e* / E: ***canal*** + *-aș*] (Reg) Șanțul făcut prin holdă ca să se scurgă apa.

canale *sfp* [At: PANȚU, PL.² / E: cf bg *канела*] (Reg) Plantă erbacee anuală, ornamentală, originară din India, cu frunze lanceolate, dințate și cu flori albe, roșii sau pestrițe Si: *canaluțe*, *caneruțe*, *colțuni* **(9)**, *copăcei*, *piersici*, (reg) *cana-giugiuc* (*Impatiens balsamina*).

canalet *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: it ***canaletto***] **1-2** (Șhp) Canal **(5)** (mic).

canalicul *sn* [At: ANATOMIA, 28, ap. DA / Pl: *~e* / E: fr ***canalicule***] Nume dat canalelor **(7)** mici din țesuturile organismelor.

canalicular, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***canaliculaire***] **1** Specific canaliculelor. **2** Care aparțin canaliculelor. **3** Care provine de la canalicule. **4** În formă de canalicul. **5** Care conține canalicule.

canaliculat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***canalicul*** + *-at*] Care este străbătut de canalicule.

canaliculită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***canaliculite***] Inflamație a canalului unei glande.

canalie *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 446 / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: it ***canaglia***] Om ticălos.

canalierie *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 83 / Pl: *~ii* / E: cf fr *canaillerie*] (Frm; nrc) Ticăloșie.

canalină *sf* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: *~ne* / E: ***canal²***] (Reg) Canar² **(2)** (*Fringilla canaria*).

canaliza *vt* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***canaliser***] **1** A îndrepta cursul unei ape pe un canal **(4)**. **2** (Fig) A dirija cursul unei acțiuni într-un anumit sens. **3** A dota o localitate, un sistem tehnic etc. cu canale **(1)** de scurgere.

canalizabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***canalisable***] **1-3** Care poate fi canalizat **(1-3)**.

canalizare *sf* [At: RALEA, E. O. 185 / Pl: *~zări* / E: ***canaliza***] **1** Îndreptare a cursului unei ape pe un canal **(1)**. **2** (Fig) Dirijare a cursului unei acțiuni într-un anumit sens. **3** Ansamblu de lucrări tehnice executate pentru colectarea, epurarea și evacuarea apei întrebuințate într-o localitate, într-un sistem tehnic etc. sau a apei de ploaie, în vederea păstrării salubrității solului și a aerului Si: *canalizație* **(2)**.

canalizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***canaliza***] **1** (D. cursul unei ape) Îndreptat pe un canal **(1)**. **2** (Fig) Dirijat într-un anumit sens. **3** (D. o localitate sau o cale de comunicație) Prevăzut cu canale **(1)**.

canalizator, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***canalisateur***] **1-3** Care canalizează **(1-3)**.

canalizație *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***canalisation***] **1** Instalație aeriană, subterană sau submarină care transportă sau distribuie energie electrică. **2** Canalizare **(3)**.

canaluțe *sfp* [At: PANȚU, PL.² / V: *~nel~* / E: ***canale*** + *-uțe*] (Bot; reg) Canale **(1)** (*Impatiens balsamina*).

canam *sn* [At: DN[3] / E: eg ***Can***(ada) + ***Am***(erica)] Cursă automobilistică pe circuit în Canada și America, mașinile trebuind să aibă două locuri și patru roți, în rest regulamentul fiind liber.

cananarhisi *v* vz ***canonarhisi***

canap *sn* [At: I. CR. II, 251 / Pl: ? / E: bg ***канап***, srb ***kanap***] Sfoară (mai groasă) de cânepă Cf *canaf* (**1**).

canapăr *sm* vz ***calopăr***

canapea *sf* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 23 / V: (Trs) ***~peu*** *sn*, ***~pei*** *sn* / Pl: *~ele* / E: ngr ***καναπές***] Mobilă (cu spătar și cu brațe, uneori, capitonată) pe care se stă și pe care se poate dormi.

canapei *sn* vz ***canapea***

canapeluță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 62 / Pl: *~țe* / E: ***canapea*** + *-eluță*] **1-2** (Șhp) Canapea (mică).

canapeu *sn* vz ***canapea***

canar[1] *am* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 132/2 / Pl: ? / E: ***Canare***] (Mol; înv; îs) *Zahăr ~* Zahăr de prima calitate.

canar[2] *sm* [At: (a. 1793) IORGA, S. D. VIII, 28 / V: (reg) ***căn~***, ***~rie***, *~al*[2] / Pl: *~i* / E: fr ***canari***] **1** (Orn) Mică pasăre cântătoare, cu penele galbene, originară din Insulele Canare, al cărei bărbătuș cântă frumos (*Serinus canaria*) Si: *canalină*, (reg) *canarici* (*Fringilla canaria*). **2** (Fig) Iubit. **3** (Bot; reg; îc) **~ul-bălții** Mică plantă ierboasă, cu flori mici trandafirii (*Limosella aquatica*).

canara *sf* [At: ARHIVA R. I, 73/16 / V: (reg) ***cănăra***, ***~rea*** / Pl: *~le* / E: bg ***канара***] **1** Stâncă (în mare). **2** (Reg) Pășune grasă (unde pasc oile bătrâne). **3** (Reg; prc) Îngrășatul oilor, toamna, pentru tăiat. **4** Grup de indivizi.

canaraș *sm* vz ***cănăraș***

canarea *sf* vz ***canara***

canarici *sm* [At: VAIDA / Pl: ~ / E: ***canar***[1] + *-ici*] (Reg) Canar[2] (**1**).

canarie *sf* vz ***canar***[2]

canarisi [At: DEX[2] / Pzi: *~sesc* / E: nct] **1** *vr* (D. nave) A se înclina transversal din cauza unei spărturi sau a repartiției neuniforme a încărcăturii. **2** *vt* A înclina transversal o navă pentru a descoperi o parte a carenei în vederea curățării sau reparației acesteia.

canarisire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***canarisi***] Înclinare transversală a unei nave din cauza unei spărturi sau a repartiției neuniforne a încărcăturii ori pentru a descoperi o parte a carenei în vederea curățării sau reparației acesteia.

canarisit, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***canarisi***] (D. nave) Înclinat transversal din cauza unei spărturi sau a repartiției neuniforne a încărcăturii ori pentru a descoperi o parte a carenei în vederea curățării sau reparației acesteia.

canastă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***canasta***] Joc de cărți, care constă în realizarea de serii de șapte cărți de aceeași valoare.

canat *sn* [At: (sf. sec. XVIII) LET. III, 249/35 / Pl: *~uri* (**1-4**), *~e* (**5**) / E: tc ***kanat***] (Reg) **1-3** Fiecare dintre părțile mobile din care este alcătuită o ușă, o poartă, o fereastră etc. **4** Toc de ușă. **5** Fiecare dintre cele două părți ale unei piei de animal, tăiate în jumătate de-a lungul spinării.

canatlâcuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: ***canat*** + *-lâc*] (Reg) Catrafuse.

canava *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 482 / V: ***~neva*** / Pl: *~le* / E: fr ***canevas***] Pânză foarte rară și tare, folosită la broderie și la tapiserie.

canavas *sn* vz ***canafas***

canavaț *sn* vz ***canavață***

canavață *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 249/12 / V: (înv) ***~vaț*** *sn*, ***~văț*** *sn*, ***~veț*** *sn*, ***~veță***, ***~viță***, ***~nevaț*** *sn*, ***~nevață***, ***cănăvăț*** *sn*, ***cânăvăț*** *sn*, ***chenèfaș*** / Pl: *~țe*, *~vețe* / E: ngr ***κανναβάτσον***, bg ***канавака***] Pânză groasă (de cânepă).

canavăț *sn* vz ***canavață***

canaveț *sn* vz ***canavață***

canaveță *sf* vz ***canavață***

canaviță *sf* vz ***canavață***

canevaț *sn* vz ***canavață***

canevață *sf* vz ***canavață***

cânăvăț *sn* vz ***canavaț***

cană[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***canne***] (Bot; reg) **1** Belșiță (*Cana indica*). **2** Papucul domnișoarei (*Impatiens sultani*).

cană[2] *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *căni*, (reg) *cane* / E: bg ***кана***, ger ***Kanne***] **1** Vas cu toartă, care servește la băut sau la scos lichide dintr-un vas mai mare Si: *canceu* (**1**). **2** Conținutul unui astfel de vas Si: *canceu* (**2**). **3** Conținutul împreună cu vasul Si: *canceu* (**3**). **4** Vas de formă cilindrică, în care se depune banda de bumbac, de in sau de cânepă la cardele și laminoarele din filaturi.

canăpăr *sms* vz ***calopăr***

cancan[1] *sn* [At: ALECSANDRI, T. 446 / Pl: *~uri* / E: fr ***cancan***] (Frm) Vorbe răutăcioase răspândite pe seama cuiva Si: *bârfă*.

cancan[2] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***cancan***] **1** Dans de cabaret răspândit în Franța, mai ales în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, executat numai de femei. **2** Melodie după care se execută un cancan[2] (**1**). **3** Melodia împreună cu dansul.

cancanier, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ni-er* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cancanier***] (Frm) **1** Care ține de cancan[1]. **2** Privitor la cancan[1]. **3** Care se referă la cancan[1].

cance *sf* vz ***cange***

cancel *sn* vz ***cancello***

cancelanie *sf* vz ***cancelarie***

cancelar *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 288/4 / V: (înv) ***camgelariu***, ***cangelariu*** / Pl: *~i* / E: lat ***cancellarius***] **1** Șeful guvernului în Germania și în alte state. **2** Șeful cancelariei (**1**) și al arhivei regale în evul mediu. **3** Șeful cancelariei (**1**) unei reprezentanțe diplomatice sau al unui consulat.

cancelariat *sn* [At: DA / P: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: ***cancelarie*** + *-at*] **1** Funcția de cancelar (**1**). **2** Localul unde își exercită cancelarul (**1**) atribuțiile. **3** Perioada de timp cât deține cineva funcția de cancelar (**1**).

cancelarie *sf* [At: RUSSO, S. 70 / V: ***~anie***, ***~nțe~***, ***canțelerie***, ***cânțălare***, ***cânțelerie*** / A: *~lerie*, *~nțelerie*, *canțalerie*, *~țalerie*, *cânțelarie* / Pl: *~ii* / E: it ***cancellaria***] **1-2** Birou sau secție a unei instituții (publice) destinată lucrărilor administrative. **3** Aparatul administrativ auxiliar al cancelariilor (**1**) unor șefi de state.

cancelarism *sn* [At: DA ms / E: ***cancelar*** + *-ism*] **1** Formalism scriptic greoi. **2** Metodă birocratică de a rezolva lucrări de birou Si: *birocratism*.

cancelarist, ~ă [At: GOLESCU, Î. 131 / V: ***~nțe~***, ***~nțella~***, ***~nțelist*** / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***cancelar*** + *-ist*] **1-3** *sm* (Înv; îf *~nțe~*) Funcționar într-o cancelarie (**1-3**) Si: *contopist*, (înv) *diac*, *grămătic*, *logofăt*. **4** *a* (Iuz; prt; îc) **~sto-birocratic** Birocratic.

cancelaristic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: cf it *cancelleresco*] **1-3** Specific cancelariei (**1-3**). **4** Birocratic.

cancelling *sn* [At: DEX[2] / P: *chensăling* / E: eg ***cancelling***] (Mrn; agm) Clauză înscrisă într-un contract de transport, potrivit căreia se poate anula contractul dacă vasul nu a sosit în portul de încărcare până la termenul convenit.

cancello *sn* [At: DN[3] / V: ***~cel*** / E: it ***cancello***] (Itm) **1** Gard. **2** Grilaj. **3** Îngrăditură. **4** Balustradă care separă sanctuarul de spațiul navei.

cancer *sn* [At: BACOVIA, O. 57 / Pl: *~e* / E: fr, lat ***cancer***] **1** (Med) Termen general care denumește diverse forme de tumori maligne ce se caracterizează printr-o înmulțire excesivă a țesuturilor unor organe Si: *neoplasm*, (înv) *rac*. **2** Boală a plantelor provocată de unele ciuperci și bacterii parazite. **3** (Îs) *Tropicul ~ului* Tropicul racului. **4** (Îs) *Zodia ~ului* Zodia racului. **5** (Fig) Flagel.

canceriform, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cancériforme***] Care are caracteristicele unui cancer (**1**).

cancerigen, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cancérigène***] **1-4** (Substanță sau factor) care poate provoca apariția cancerului (**1**).

canceriza *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***cancériser***] **1-2** (D. răni, tumori etc.) A (se) transforma în cancer (**1**).

cancerizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***canceriza***] Transformare în cancer (**1**) (a unei răni, tumori etc.)

cancerizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***canceriza***] (Despre țesuturi organe etc.) Afectat de cancer **(1)**.

cancerofobie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cancérophobie***] (Med) Teamă morbidă de cancer **(1)**.

cancerogeneză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: ***cancer + geneză***] Carcinogeneză.

cancerolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ns cf fr *cancérologiste*] (Med) Oncolog.

cancerologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cancérologique***] Oncologic.

cancerologie *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr ***cancérologie***] Oncologie.

canceros, ~oasă *smf, a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***cancéreux***, it ***canceroso***] **1-2** (Bolnav) de cancer.

canceu *sn* vz ***cancioc***

canci *av* [At: I. CR. III, 87 / E: țg ***kanč***] **1-2** (Absolut) deloc.

cancioc *sn* [At: DDRF / V: ***~ceu, ~og, cânciog*** / Pl: *~uri* / E: mg ***kancso***] **1-3** (Mgm; îf *~ceu*) Cană **(1-3)**. **4** Căuș cu care zidarul ia varul, mortarul etc. **5** Conținutul unui cancioc **(4)**. **6** Vasul împreună cu conținutul.

canciog *sn* vz ***cancioc***

cancioneiro *sn* [At: DEX² / P: *can-siu-nâi-ru* / E: por ***canconeiro***] Culegere de poezii lirice portugheze din sec. XII-XIV.

cancionero *sn* [At: DEX² / P: *can-siu-ne-ru* / E: sp ***cancionero***] (Spm) Culegere de poezii lirice spaniole din secolul al XIV-lea.

canciorî *v* vz ***caciorî***

cancroid *sn* [At: DN³ / P: *~cro-id* / E: fr ***cancroïde***] Formație canceroasă a pielii și a mucoaselor.

candel *sm* [At: GRIGORIU-RIGO, M.P., ap. DA / E: ger ***Kandel***(zucker)] Zahăr cristalizat în prisme transparente mari, obținut, prin cristalizarea lentă a zahărului, din siropuri saturate, cu puritate mare.

candelabru *sn* [At: EMINESCU, ap. CADE / Pl: *~re* / E: fr ***candélabre***, lat ***candelabrum***] **1-2** Suport cu mai multe brațe (bogat ornamentate) pentru lumânări sau becuri electrice Si: *policandru*.

candelă *sf* [At: (a. 1691) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / V: ***~dilă, ~dile*** *sfp* / Pl: *~le, ~li* / E: vsl ***кандило***, ngr ***χαντήλα***, fr ***candela***] **1-3** Lampă cu ulei, care se pune la icoane sau morminte sau care servea, în trecut, la iluminat. **4** Unitate de măsură pentru calcularea intensității unui izvor de lumină. **5** Stâlp rotund de lemn întrebuințat pentru susținerea bolților unui tunel până la turnarea betonului. **6** (Trs; Ipl; îf *~dile*) Chibrituri.

candeliță *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: ***candelă*** + *-iță*] (Mrn) Nod care servește la prinderea unui obiect.

candeluță *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~țe* / E: ***candelă*** + *-uță*] (Bot; reg) Căldărușă **(8)** (*Aquilegia vulgaris*).

candeș *am* [At: (a. 1797) URICARIUL XVI, 227 / 2 / Pl: *~i* / E: nct] (Înv; îs) *Cal ~* Calul mirelui, cu raftul de argint, cu harșa cu șiret și cu postav pe șa.

candid, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 163. / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***candide***, lat ***candidus***] Plin de candoare Si: *curat, neprihănit, nevinovat, pur*.

candida¹ *sf* [At: DEX² / E: ***Candida***] Gen de ciuperci care formează micelii și produc diverse infecții, meningită etc.

candida² *vi* [At: DA / Pzi: *~dez* / E: drr ***candidat, candidatură***] **1** A fi propus candidat în alegeri. **2** A-și pune candidatura într-o alegere. **3** A se prezenta la un examen. **4** (Fam) A aspira la un post, la un grad, la o poziție etc.

candidat, ~ă *smf* [At: CARAGIALE, T. I, 186 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***candidat***, lat ***candidatus***] **1-4** Persoană care candidează **(1-4)**.

candidatură *sf* [At: CARAGIALE, T. I, 194 / Pl: *~ri* / E: fr ***candidature***] **1** Propunere de a reprezenta o grupare la alegeri. **2** Prezentare la un examen. **3** Aspirația la un post. **4-7** Starea de a fi candidat **(1-4)**.

candidoză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***candidose***] (Med) Infecție a mucoaselor și a pielii provocată de ciuperci din genul *Candida*.

candilă *sf* vz ***candelă***

candile *sfp* vz ***candelă***

candizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: fr ***candisation***] Transformare a zahărului în candel.

candoare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 64 / Pl: *~ori* / E: fr ***candeur***, lat ***candor, ~oris***] Curățenie sufletească Si: *naivitate, nevinovăție*.

candosit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Amărât.

candrea *sf* [At: H III, 73 / Pl: *~ele* / E: ?] Țesătură de lână care servește de așternut Cf *macat, velință*.

candriu, ~ie *smf, a* [At: BARONZI, L. P. I, 150/3 / Pl: *~ii* / E: țg ***kand*** „ureche"] **1-2** (Om) țicnit. **3-4** (Om) beat.

canea *sf* [At: TDRG / V: ***~na¹, ~nelă*** / Pl: *~ele* / E: refăcut din ***canele*** (pll *canelă*)] **1-2** Cep de lemn sau de metal fixat într-un vas, prevăzut la capătul liber cu un robinet de scurgere, care servește la scoaterea lichidului dintr-un vas.

caneforă sf [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***canéphore***] **1** (Ant) Tânără femeie care purta pe cap un coș plin cu cele necesare sacrificiilor religioase. **2** Statuie reprezentând o astfel de femeie.

canela *vt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: fr ***canneler***] A face caneluri pe suprafața interioară sau cea exterioară a unei piese Cf *ghintui*.

canelat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***canela***] Obținere de caneluri pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese.

canelat², ~ă *a* [At: MON. IST. II, 23 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***cannelé***] Cu caneluri.

canelă *sf* vz ***canea***

canele *sfp* [At: BORZA, D. / E: ns cf *cană¹*] (Bot; reg) Belșiță (*Canna indica*).

canelură *sf* [At: MON. IST. I, 110 / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: fr ***canelure***] **1-2** Șanț îngust care brăzdează vertical (sau elicoidal) corpul unei coloane, al unui pilastru etc. **3** Șanț pe suprafața pieselor unor mașini, servind la îmbucarea cu alte piese Si: *nut*. **4** Fiecare dintre adânciturile longitudinale ale trunchiului unui arbore.

caneluțe *sfp* vz ***canaluțe***

canetă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***canette***] Țeavă pe care se înfășoară firul de bătătură.

caneva *sf* vz ***canava***

canevas *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***canevas***] **1-2** Schiță sau linii generale ale unui desen. **3** Rețea de meridiane și paralele trasate în vederea alcătuirii unei hărți. **4** Ansamblul triunghiurilor, liniilor poligonale și punctelor care servesc ca bază măsurătorilor terestre.

canevaț *sn* vz ***canavață***

canevață *sf* vz ***canavață***

canfor *sn* vz ***camfor***

canforă *sf* vz ***camfor***

canforcă *sf* vz ***camforcă***

cangal *sn* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. 271 / Pl: ? / E: srb ***kangal***] Colac.

cangă *sf* vz ***cange***

cange *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1783 / V: ***~mgie, ~nce, ~ngă, ~gie*** / Pl: *cângi* / E: tc ***kanğa***] **1-2** Prăjină lungă de lemn, cu cârlig de fier, utilizată la acostarea sau îndepărtarea de mal a navelor mici, la împingerea sau prinderea de departe a unui obiect. **3** Gheară ascuțită și întoarsă a păsărilor răpitoare. **4-5** (Ban) Brățar sau pârghie cu fier încârligat în capăt. **6** (Mol; spc) Cârligul cântarului. **7** Fâșie de pănură cu un cârligel sau cu un ac îndoit la un capăt, cu care croitorul ține lucrul (nemișcat) pe genunchi. **8** (Bot; Mol; îc) **~a-păsării** (*Arthrolobium scorpioides*). **9** (Bot; Mol; îac) Unghia găii (*Astragalus glycyphyllos*). **10** (Trs; îf *camgie*) Biciușcă ciobănească, cu plesne la vârf. **11** (Mun; îf *~ngă*) Ac de păr. **12** (Mol; îe) **A face ~** A face scandal.

cangei *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Papucul domnișoarei (*Impatiens sultani*).

cangelariu *sm* vz ***cancelar***

cangie *sf* vz ***cange***

cangrena *vtr* [At: DA / V: ***ga~*** / Pzi: 3 *~ează* / E: fr ***gangrener***, it ***cancrenare***] (D. țesuturile unui organism animal) **1-2** A (se) distruge. **3** A putrezi.

cangrenare *sf* [At: DEX[2] / V: ***ga~*** / Pl: *~nări* / E: ***cangrena***] (D. țesuturile unui organism animal) **1** Distrugere. **2** Putrezire Si: *cangrenă* **(2)**.

cangrenat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cangrena***] **1-2** Cangrenare **(1-2)**.

cangrenat[2]***, ~ă*** *a* [At: BACOVIA, O. 58 / V: ***ga~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cangrena***] **1-2** Atins de cangrenă **(1-2)**.

cangrenă *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 30 / V: ***ga~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***gangrène***, lat ***gangraena***, it ***cancrena***] **1-2** Distrugere sau putrezire a unei părți din țesuturile unui organism.

cangrenos, ~oasă *a* [At: DA / V: ***ga~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***gangreneux***] **1-2** Cu aspect de cangrenă **(1-2)**. **3-4** De natura cangrenei **(1-2)**. **5-6** Ca o cangrenă **(1-2)**. **7-8** Specific cangrenei **(1-2)**.

cangrenisi *vtr* [At: DA / Pzi: *~sesc* / E: ***cangrena*** css] **1-2** A (se) îmbolnăvi de cangrenă.

cangur *sm* [At: DA / Pl: ~i / E: fr ***kangourou***] Mamifer erbivor din Australia, cu coadă lungă și picioarele anterioare scurte, a cărui femelă are sub pântece o pungă, unde își ține puii când sunt mici (*Macropus giganteus*).

cani *av* vz ***cam***

canibal, ~ă [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cannibale***] **1** *smf* Antropofag. **2-3** *smf*, *a* (Fig) (Om) crud, sălbatic.

canibalic, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 113 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***canibal*** + *-ic*] **1-2** Care aparține canibalului **(1-2)**. **3-4** Referitor la canibal **(1-2)**. **5-6** Care provine de la canibal **(1-2)**. **7-8** Specific canibalului **(1-2)**.

canibalism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***cannibalisme***] **1** Antropofagie. **2** Cruzime. **3** (Fig) Sălbăticie.

canicular, ~ă *a* [At: HOGAȘ, M. N. 116 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***caniculaire***, lat ***canicularis***] Specific caniculei Si: *arzător*, *dogoritor*, *torid*, *zăpușitor*.

caniculat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați*, *~e* / E: ns cf fr *cannélé*] (Bot; d. un organ) Care are șanțuri semicirculare.

caniculă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***canicule***, lat ***canicula***] **1** Perioadă în care steaua Sirius răsare și apune o dată cu soarele (22 iulie – 23 august). **2** Căldură dogoritoare specifică zilelor calde de vară Si: *arșiță*, *dogoare*, *zăduf*, *zăpușeală*.

canicultură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***caniculture***] Ramură a zootehniei care se ocupă cu studiul creșterii și dresajului câinilor, în scopul folosirii lor la diferite servicii (pază, vânătoare, transporturi etc.).

canid *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***canidés***] **1** (Lpl) Familie de mamifere carnivore digitigrade, cu gheare nerectractile și cu patru degete la picioarele dinainte și cinci la cele din spate, din care fac parte lupul, vulpea, șacalul etc. **2** (Lsg) Animal din această familie.

canigie *sf* vz ***cange***

canin, ~ă [At: KLOPȘTOCK, F. 152 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***canin***, lat ***caninus***] **1** *a* Care aparține câinelui **(1)**. **2** *a* Referitor la câine **(1)**. **3** *a* Care provine de la câine **(1)**. **4** a Specific câinelui **(1)**. **5** *sm* Fiecare dintre dinții lungi și ascuțiți, așezați între dinții incisivi și premolari, foarte dezvoltați la animalele carnasiere.

canion *sn* [At: DEX[2] / P: *~ni-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***cañon***, ger ***Cañon***] Vale adâncă și foarte strâmtă, cu pereții abrupți și cu fundul îngust, prin care râurile curg vijelios, formând vârtejuri.

caniotă *sf* [At: CADE / P: *~ni-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***cagnotte***] **1** Vas cu coșuleț, în care se strâng banii de la unele câștiguri (de obicei de la jocurile de cărți), pentru a acoperi unele cheltuieli. **2** Sumă strânsă cu această ocazie.

canipoală *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~le* / E: nct] (Bot; reg) **1** Turiță mare (*Agrimonia eupatoria*). **2** (Bot; reg; lpl) Cânepioară (*Eupatorium cannabinum*).

canisă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~se* / E: fr ***canise***] Crescătorie de câini.

canistră *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: ger ***Kanister***] Recipient de tablă, de material plastic etc., de formă paralelipipedică, cu închidere ermetică, servind la transportul benzinei, al laptelui etc.

canistreală *sf* [At: DN[3] / Pl: *~eli* / E: it ***canestrello***] Cerc de metal, de lemn sau de frânghie, care servește la prinderea sau dirijarea unui obiect ori a unei manevre în direcția cârmei.

caniș *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***caniche***] **1** Specie de câini cu părul creț. **2** Animal din această specie.

canișă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~șe* / E: fr ***caniche***] Crescătorie de câini.

caniție *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***canitie***, lat ***canities***] Albire totală sau parțială a părului.

caniv, ~ă *a* [At: PAMFILE, A., ap. DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] Leneș.

canjană *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Calcea calului (*Caltha palustris*).

canoe *sf* [At: DEX[2] / Pl: ~ / E: fr ***canoë***] **1** Ambarcație ușoară folosită, în trecut, de amerindienii din regiunea Marilor Lacuri. **2** Ambarcație ușoară, fără cârmă, construită simetric, cu prora și pupa ascuțite și înălțate, condusă cu ajutorul pagaielor, din poziție în genunchi. **3** Sport nautic care se practică cu canoe **(2)**.

canoist, ~ă *smf*, *a* [At: DEX[2] / P: *~no-ist* / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***canoe*** + *-ist*] **1-2** (Sportiv) care practică sportul cu canoe **(2)**.

canon *sn* [At: PRAV., ap. GCR I, 158/40 / V: ***~nun*** / Pl: *~oane* / E: vsl ***кононь***, ngr ***κανών***, ger ***Kanon***] **1** Regulă. **2** Dogmă bisericească Si: *tipic*. **3** Listă de texte sacre care se bucură de autoritate deplină în cadrul unei religii. **4** Pedeapsă dată de biserică la călcarea unui canon **(2)**. **5** (Pex) Suferință. **6** Nume dat cărților Vechiului și Noului Testament. **7** (Îs) *~ul de mângâiere* Paraclisul Maicii Domnului. **8** Regulă care face parte dintr-un ansamblu de procedee artistice specifice unei epoci. **9** (Pex) Regulă rigidă, formalistă. **10** Cântare eroică. **11** Compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrând succesiv, execută împreună aceeași melodie. **12** Cântare bisericească. **13** (Pan) Cântec monoton și plângător. **14** (Pex) Cântec. **15** Instrument muzical de origine orientală, format dintr-o ladă sonoră de formă trapezoidală, cu coarde puse în vibrație cu amândouă mâinile Cf *țiteră*. **16** (Pex) Glas. **17** (Îe) **A pune la ~** A pedepsi. **18** Literă de tipar având corpul de 36 de puncte tipografice, cu care se tipăreau în trecut cărțile canonice.

canonadă *sf* [At: BOGZA, C. O. 60 / Pl: *~de* / E: fr ***canonnade***] Tragere a unui mare număr de proiectile, cu mai multe guri de foc de artilerie.

canonarh *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ngr ***κανονάρχης***] Monah însărcinat cu orânduirea slujbei la strană în mănăstirile și catedralele ortodoxe.

canonarhisi *vi* [At: GHICA, S. 55 / Pzi: *~sesc* / E: ***canonarh*** + *-isi*] A îndeplini slujba de canonarh.

canoneală *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 63 / Pl: *~eli* / E: ***canoni*** + *-eală*] (Pop) Caznă.

canoni [At: (a. 1652) GCR I, 161 / 8 / Pzi: *~nesc* / E: ***canon***] (Înv) **1** *vt* A pedepsi Cf *canon* **(3)**. **2-3** *vtr* (Pex) A (se) chinui.

canonial, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~ni-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***canonial***] **1-4** Canonic[2] **(1-4)**.

canonic[1] *sm* [At: DA ms / A și: *~nic* / Pl: *~ici* / E: lat ***canonicus***] **1** Preot catolic sau anglican, care face parte din consiliul episcopal. **2** Superiorul unei catedrale.

canonic[2]***, ~ă*** *a* [At: URSAN I, 21, ap. DA ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***canonique***, lat ***canonicus***] **1** În conformitate cu canonul **(1)** Si: *canonial* **(1)**. **2** Specific canoanelor **(1)** Si: *canonial* **(2)**. **3** Care provine de la un canon **(1)** Si: *canonial* **(3)**. **4** Privitor la canoane **(1)** Si: *canonial* **(4)**.

canonicat *sn* [At: IORGA, L. II, 414 / Pl: ~e / E: fr ***canonicat***, ger ***Kanonikat***] **1-2** Demnitatea (și beneficiile) de canonic[1] **(1-2)**.

canonică *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 25/1 / Pl: *~ice* / E: ngr ***κανονικος***] (Înv) Călugăriță **(1)**.

canonicitate *sf* [At: DA ms / E: fr ***canonicité***] (Rar) Însușirea de a fi canonic[2] **(1)**.

canonieră *sf* [At: DA ms / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***canonière***] Navă mică de război folosită la patrulare, escortare, servicii de pază etc. a coastelor și a fluviilor.

canonire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***canoni***] **1** Pedepsire. **2** Chinuire.

canonisi *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 96 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***κανονίζω***] **1-2** A stabili prin canon **(1)** (sau prin lege) Si: *a legifera*. **3** A da cuiva un canon **(4)** Si: *a pedepsi*. **4** (C. i. oameni) A așeza între sfinți Si: *a canoniza*. **5** (C. i. texte, cărți) A declara conform(ă) cu canoanele **(1)** bisericii.

canonisire *sf* [At: ANTIM, P. 158 / Pl: *~ri* / E: ***canonisi***] **1** Legiferare. **2** Pedepsire. **3** Trecere în rândul sfinților a unei persoane decedate Si: *canonizare*.

canonisit, ~ă *a* [At: PRAV., ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***canonisi***] **1** Stabilit prin canon **(1)**, prin lege Si: *legiferat, orânduit, prescris*. **2** (D. cărți) Socotit a fi în conformitate cu canoanele **(1)** bisericești. **3** Pedepsit.

canonit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. S. 54 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***canoni***] **1** Pedepsit. **2** Chinuit.

canoniza *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~zez* / E: fr ***canoniser***, lat ***canonisare***] (C. i. oameni) A canonisi **(4)**.

canonizabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***canonisable***] Care poate fi canonizat.

canonizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***canoniza***] Canonisire **(3)**.

canonizat, ~ă [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***canoniza***] Așezat între sfinți.

canop *sn* vz ***canopă***

canopă *sf* [At: DN³ / Pl: *~pe* / V: *~nop* / E: fr ***canope***] (Ant) Vas funerar care avea modelat pe capac un cap de om sau de animal și în care se puneau măruntaiele morților.

canoră *sf* vz ***canură***

canota *vi* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: fr ***canoter***] (Spt) A vâsli.

canotaj *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 28 / Pl: *~e* / E: fr ***canotage***] **1** Sporturi nautice care se practică în ambarcații puse în mișcare cu ajutorul vâslelor. **2** (Îs) *~ academic* Ramură a sporturilor nautice care se practică pe schifuri și pe giguri[1].

canotier, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *~ti-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***canotier***] **1-2** Canotor **(1-2)**.

canotieră *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***canotier***] Pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte.

canotor, ~oare *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***canoteur***] **1-2** (Sportiv) care practică sportul vâslitului Si: *canotier* **(1-2)**.

cansiu *sm* [At: (a. 1836) PAPAHAGI, C. L. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Înv) Purpură.

cant¹ *sn* [At: G. IONESCU, C. T. 257 / Pl: *~uri* / E: ger ***Kante***] **1** Muchie, latură a unor obiecte. **2** Parte a copertei de carton care depășește marginile filelor legate ale unei cărți, ale unui caiet sau registru. **3** Margine, muchie a suprafeței de alunecare a schiului.

cant², ~ă *a* [At: I. CR. IV, 188 / Pl: *~nți, ~e* / E: nct] (Reg) Nerod.

canta *vi* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: ger ***kanten***] (Schi) A merge pe canturi¹ **(3)**.

cantabil, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***cantabilis***, it ***cantabile***] (Liv) Care (se) poate cânta Si: *melodios*.

cantabile [At: DEX² / E: it ***cantabile***] **1** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În mod clar, expresiv Si: *cantando, melodios*. **2** *sn* Parte dintr-o bucată muzicală interpretată cantabile **(1)**.

cantabilitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: ***cantabil*** + *-itate*] **1** Însușire a unei piese muzicale sau a unei teme dintr-o compoziție vocală sau instrumentală de a avea o linie melodică expresivă. **2** (D. versuri) Muzicalitate.

cantabri *smp* [At: DEX² / E: fr ***Cantabres***] Veche populație din Spania, supusă de romani după o îndelungată rezistență.

cantal *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***cantal***] Varietate de brânză fermentată, de rețetă franțuzească, cu pastă dură.

cantalău *sn* [At: CHEST. II, 465 / 51 / Pl: ? / E: ***cantă¹*** + *-lău*] (Reg) Vas în care se păstrează apa de băut Cf: *cantă¹*.

cantaloș *sm* [At: PAMFILE, A. R. 175 / Pl: *~i* / E: ns cf *cantalup*] (Reg) Cantalup.

cantalup *sm* [At: PAMFILE, A. R. 175 / V: *~loș* / Pl: *~i* / E: fr ***cantaloup***] Varietate de pepene galben cu fructul turtit și cu coaja groasă, brăzdată în felii și cu miezul aromat.

cantando *av* [At: DEX² / E: it ***cantando***] Cantabile **(1)**.

cantar¹ *sn* [At: DN³ / Pl: nct / E: fr ***canthare***] **1** Vas de băut la greci și la romani, cu picior și toarte. **2** Fântână de forma unui vas, din care țâșnea apa.

cantar² *sm* vz ***cântar***

cantaragiu *sm* [At: (a. 1826) ap. ȘIO / V: *cân~* / Pl: *~ii* / E: tc ***kantarči***] Salariat la vamă, la gară etc., care cântărește bagajele sau mărfurile Si: *cântăritor*.

cantariatica *sfi* [At: RĂȘCANU, L. 39 / E: ngr ****καντάρια***] **1** Taxa cântăririi vamale. **2** Venitul cântarului.

cantaridă *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: fr ***cantharide***, lat ***cantharis, -idis***] **1** Insectă din ordinul coleopterelor, verde-aurie, cu miros caracteristic, care atacă frasinul și liliacul și care este folosită în industria farmaceutică (*Lytta vesicatoria*) Si: *cățel-de-frasin, cățelul-frasinului, gândac-de-frasin, gândacul-frasinului*. **2** Cantaridină.

cantaridină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***cantharidine***] (Far) Substanță toxică extrasă din cantaridă **(1)** Si: *cantaridă* **(2)**.

cantaridism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg ***cantharidism***] (Med) Intoxicație cu cantaridină.

cantarig *sn* vz ***hantarig***

cantată *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~te* / E: it ***cantata***] **1** Compoziție muzicală ocazională, cu caracter solemn sau liric, pentru voci, solo, cor și orchestră. **2** (Îc) **~oratoriu** Compoziție vocal-instrumentală pe un libret cu temă dramatică.

cantaur, ~ă *a* [At: I. CR. V, 316 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Nebun.

cantautor, ~oare *smf* [At: DEX² / P: *~a-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: it ***cantoautore***] Cântăreț care-și compune singur textele și muzica.

cantavani *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Încălțăminte uzată (mai ales bocanci) care se poartă pe lângă casă.

cantă¹ *sf* [At: LB / Pl: *~te* / E: srb, mg ***kanta***] (Reg) **1** Oală de metal. **2** Conținutul unei cante **(1)**. **3** Oala împreună cu conținutul. **4** Vas de lut cu coadă, larg la gură ca o ulcică (un fel de cană mai mare). **5** Conținutul unei cante **(4)**. **6** Vasul împreună cu conținutul.

cantă² *sf* [At: DDRF / Pl: *~te* / E: ger ***Kante***] (Gmsr) Fâșie colorată de la capătul unei bucăți de stofă Si: *șiștoare* Cf *bata*.

canter *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: eg ***canter***] (Hpm) Galop de încercare scurt și ușor.

cantilenă *sf* [At: DENSUȘIANU, L. A. 21 / Pl: *~ne* / E: it ***cantilena***, fr ***cantilène***] **1-2** Cântec liric sau epic. **3** Melodie gravă, sentimentală, care se execută tărăgănat.

cantilever [At: DN³ / Pl: nct / E: fr ***cantilever***] **1-2** *sn, a* (Sistem de suspensie) care nu are o susținere directă. **3** *sn* Tip de pod metalic, ale cărui grinzi principale nu au o susținere directă și suspendă, la rândul lor, o grindă cu o deschidere redusă.

cantină *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 322 / Pl: *~ne* / E: fr ***cantine***] **1** Local unde se servește masa salariaților dintr-o întreprindere, instituție, școală etc. **2** Personalul unei cantine **(1)**. **3** Persoanele care mănâncă la o cantină **(1)**.

cantinele *sfp* [At: CHEST. II, 369 / 242 / E: nct] (Reg) Lemne subțiri care se bat pe pereții caselor de lemn pentru a ține tencuiala.

cantinier, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, 4 / 8 / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cantinier***] **1-2** (Persoană) care conduce o cantină **(1)**.

cantitate *sf* [At: I. IONESCU, P. 70 / V: (înv) *cua~, cva~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***quantité***, lat ***quantitas, -atis***] **1** Câtime. **2** Număr. **3** Mărime. **4-5** (Îs) *~ neglijabilă* Lucru (sau persoană) de mică importanță, de care nu trebuie să se țină seama. **6** Proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr

obținut dintr-o măsurătoare sau dintr-o numărătoare. **7** Ansamblul determinărilor care exprimă gradul de dezvoltare al însușirilor unui obiect, susceptibile de a fi măsurate și traduse numeric. **8** Însușire a obiectelor a cărei schimbare nu produce, la început, modificări radicale în calitatea lor, ci numai pregătește aceste modificări. **9** (Fon) Durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. **10** (Mat) Tot ce este considerat ca format din părți omogene, putând fi mărit sau micșorat, măsurat sau numărat Si: *cătățime*, *câtime*. **11-12** (Alg; îs) ~ *pozitivă* sau *negativă* Cantitatea precedată de semnul (+) sau (-).

cantitativ, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 8 / V: ***cua~, cva~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quantitatif***] **1** Care se referă la cantitate **(6)**. **2** Care aparține cantității **(6)**. **3** Care provine de la cantitate **(6)**. **4** Specific cantității **(6)**.

canto *sns* [At: DA / E: it ***canto***] Muzică vocală Si: *cânt, cântare, cântec*.

canton *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 495 / Pl: *~oane* / E: fr ***canton***] **1** Unitate teritorial-administrativă în unele țări. **2** Fiecare dintre statele care compun Confederația Elvețiană. **3** Cea mai mică unitate în administrația pădurilor. **4** (Prc) Casa pădurarului. **5** Clădire din imediata vecinătate a unei căi de comunicație, înzestrată cu aparatele necesare pentru supravegherea și întreținerea acesteia și care servește și ca locuință pentru cantonier **(1)**.

cantona *vir* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 6 / 5 / Pzi: *~nez* / E: fr ***cantonner***] **1** A se instala, pentru un timp oarecare, într-un cantonament **(2)**. **2** A rămâne pe loc. **3** (Fig) A se limita.

cantonal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cantonal***] **1-2** Care aparține cantonului **(1-2)**. **3-4** Referitor la canton **(1-2)**. **5-6** Care provine de la canton **(1-2)**. **7-8** Specific cantonului **(1-2)**. **9-10** De canton **(1-2)**.

cantonament *sn* [At: CAMILAR, N. I, 426 / Pl: *~e* / E: fr ***cantonnement***] **1** Staționare vremelnică (a unei unități militare) într-o localitate în afara cazarmei. **2** Loc unde sunt instalați cei cantonați **(1)**. **3** Loc de cazare special amenajat, unde o echipă sau un lot sportiv se pregătesc în comun (în vederea participării la o competiție de amploare). **4** Perioada de timp cât o echipă se află în cantonament **(3)**.

cantonare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***cantona***] **1** Instalare pentru un timp oarecare într-un cantonament **(2)**. **2** Rămânere pe loc. **3** Limitare.

cantonat, ~ă *a* [At: CONTEMP. nr. 162, 3 / 6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cantona***] **1** Instalat pentru un timp oarecare într-un cantonament **(2)**. **2** Rămas pe loc. **3** Limitat.

cantoneriță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cantonier*** + *-iță*] **1** Cantonieră **(1)**. **2** Soția cantonierului **(1)**.

cantonier, ~ă *smf, a* [At: DA / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cantonnier***] **1-2** (Persoană) care are sarcina de a supraveghea și întreține o anumită porțiune de șosea sau cale ferată.

cantoplastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***canthoplastie***] Intervenție chirurgicală făcută pentru a mări cantusul palpebral.

cantor[1] *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: lat ***cantor***, ger ***Kantor***] (Reg) Cântăreț de biserică Si: *dascăl, psalt*.

cantor[2] *sn* vz ***contor***

cantoră *sf* vz ***contor***

cantotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***canthotomie***] Incizie a comisurii externe a pleoapelor.

cantus *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***canthus***] Comisura pleoapelor.

canță *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. A. / Pl: *~e* / E: mg ***kanca***] (Reg; ca poreclă) Iapă.

canțelarie *sf* vz ***cancelarie***

canțelarist *sm* vz ***cancelarist***

canțelerie *sf* vz ***cancelarie***

canțelist *sm* vz ***cancelarist***

canțellarist *sf* vz ***cancelarist***

canțonă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: it ***canzone***] **1** Poezie lirică italiană medievală de origine provensală, consacrată iubirii cavalerești. **2** Cântec pe mai multe voci din epoca Renașterii, apropiat de cântecul popular, care, cu timpul, a devenit o piesă instrumentală.

canțonetă *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 89 / Pl: *~te* / E: it ***canzonetta***] **1** Mic cântec popular italian. **2** (Pex) Cântec scurt. **3** Poezie lirică italiană, formată din versuri scurte.

canțonier *sn* [At: DEX² / P: *~ni-er* / Pl: *~i* / E: it ***canzoniere***] Culegere italiană de poezii lirice de dragoste.

canulă *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: fr ***canule***, lat ***cannula***] Tub de sticlă sau de ebonită, întrebuințat în medicină în diferite operații chirurgicale sau pentru spălări interne.

canun *sn* vz ***canon***

canură *sf* [At: CREANGĂ, A. 62 / V: *~noră, căn~* / Pl: *~uri* / E: ml ***cannula***] Fire scurte de lână rămase în dinții pieptenului după dărăcit, folosite (ca bătătură) pentru țesături mai groase.

canva *sf* vz ***canavață***

caolin *sn* [At: DA / P: *ca-o~* / E: fr ***kaolin***] **1** Rocă argiloasă de culoare albă sau ușor colorată de impurități, insolubilă în apă, alcătuită din caolinit, întrebuințată, mai ales, în industria ceramicii, a hârtiei, a sticlei, în medicină etc. **2** (Med) Pudră absorbantă întrebuințată ca emolient.

caolinit *sn* [At: DEX² / P: *ca-o~* / Pl: ? / E: fr ***kaolinite***] Silicat de aluminiu hidratat care intră în compoziția caolinului **(1)**, de culoare albă, mată, uneori, ușor colorat.

caolinizare *sf* [At: DEX² / P: *ca-o~* / Pl: *~zări* / E: fr, eg ***kaolinisation***] Proces chimic de transformare a unor roci în caolin **(1)**.

caolinos, ~oasă *a* [At: NOM. MIN. 64 / P: ca-o~ / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***caolin*** + *-os*] Cu (aspect de) caolin **(1)**.

caos *sn* vz ***haos***

cap[1] [At: COD. VOR. 92/13 / Pl: *~ete* sn, *~i* sm / E: ml ***caput***] **1** *sn* Extremitatea superioară a corpului omenesc sau cea anterioară a animalelor, unde se află creierul, principalele organe de simț și orificiul bucal Si: *căpățână, glavă, hârcă, scăfârlie, troacă, țeastă* (arf) *bostan, dovleac, oală, sfeclă*. **2** *sn* (Îlav) **Din ~ până în picioare** În întregime. **3** *sn* (Îlav) **Cu noaptea-n ~** Dis-de-dimineață. **4** *sn* (Îlav) **(Până) peste ~** Extrem de. **5** *sn* (Îlav) **Cu un ~ mai sus** (Cu mult) mai mult, mai deștept, mai bine. **6** *sn* (Îlav) **Cu ~ul plecat** Rușinat. **7** *sn* (Îal) Umilit. **8** *sn* (Îal) Învins. **9** *sn* (Îlav) **Pe după ~** Pe după gât, pe ceafă. **10** *sn* (Fam; Îla) **Bătut în ~** Tâmpit. **11** *sn* (Îe) **A se da peste ~** A face tumbe. **12** *sn* (Îae) A face eforturi deosebite pentru a realiza ceva, a face imposibilul. **13** *sn* (Îe) **A da** (pe cineva) **peste ~** A trânti (pe cineva) la pământ. **14** *sn* (Îae) A da jos (pe cineva) dintr-o situație Si: *a doborî, a învinge*. **15** *sn* (Îe) **A da peste ~** (paharul, băutura etc.) A înghiți dintr-o dată conținutul unui pahar, al unei căni etc. **16** *sn* (Îe) **A da** (ceva) **peste ~** A schimba cu totul ordinea lucrurilor, a ideilor, a unui program stabilit etc. **17** *sn* (Îae) A lucra repede, superficial, de mântuială. **18** *sn* (Îe) **A scoate ~ul în lume** A ieși între oameni, în societate. **19** *sn* (Îe) **A nu-și mai vedea ~ul de...** sau **a nu ști unde-i stă** sau **unde-i este ~ul** A nu ști ce să facă, a fi copleșit de... **20** *sn* (Îe) **A-și pierde ~ul** A se zăpăci. **21** *sn* (Îe) **A nu mai avea unde să-și pună ~ul** A ajunge fără adăpost, pe drumuri, sărac. **22** *sn* (Îe) **A da din ~** A clătina capul **(1)** în semn de aprobare, de refuz etc. **23** *sn* (Îe) **A da cuiva la ~** A lovi. **24** *sn* (Îae) A omorî. **25** *sn* (Îae) A ataca cu violență pe cineva. **26** *sn* (Îae) A distruge pe cineva (cu vorba sau cu scrisul). **27** *sn* (Îe) **A umbla cu ~ul în traistă** A fi distrat, neatent. **28** *sn* (Îe) **A se da cu ~ul de (toți) pereții** A fi cuprins de disperare sau de necaz. **29** *sn* (Îae) A regreta o greșeală făcută. **30** *sn* (Îe) **A-și lua lumea în ~** A pleca departe, părăsindu-și casa, locul de origine și rătăcind prin lume. **31** *sn* (Îe) **A-și pleca ~ul** A se da învins. **32** *sn* (Îae) A se simți rușinat, umilit. **33** *sn* (Îe) **Vai de ~ul lui (sau haram) de ~ul lui** Vai de el. **34** *sn* (D. o situație neprevăzută, un necaz etc. îe) **A cădea** (sau **a veni, a se sparge** etc.) **pe** (sau **de, în**) **~ul cuiva** A veni asupra cuiva tot felul de neplăceri și necazuri, a-l lovi o nenorocire. **35** *sn* (Îe) **A cădea pe ~ul cuiva** A sosi pe neașteptate la cineva (creându-i neplăceri, deranj). **36** *sn* (Îe) **A sta** (sau **a ședea, a se ține**) **de ~ul cuiva** sau **a se pune pe ~ul cuiva** A stărui fără încetare pe lângă cineva. **37** *sn* (Îe) **A se duce de pe ~ul cuiva** A lăsa pe cineva în pace. **38** *sn* (Reg; îe) **A nu ști** (sau **a nu avea**) **ce-și face ~ului** A nu mai ști ce să facă pentru a ieși dintr-o situație grea. **39** *sn* (Înv; îe) **A lega**

în ~ A lua de nevastă. **40** *sn* (Înv; îe) **A ridica ~ul** A se răscula. **41** *sn* (Îe) **A i se urca** (sau **sui, sări**) **cuiva în** ~ A-și lua o îndrăzneală prea mare. **42** *sn* (Îe) **A se pune-n** ~ **(și-n cur)** A face tot posibilul. **43** *sn* (Îe) **A fi ~ tăiat** (cineva) A fi leit cineva, a avea o mare asemănare. **44** *sn* (Îe) **A (nu)-l durea ~ul** A (nu)-i păsa, a (nu) fi îngrijorat. **45** *sn* (Îe) **A-și vârî ~ul la...** A intra la stăpân. **46** *sn* (Îe) **A-și vârî ~ul (teafăr-) sănătos sub Evanghelie** A se însura. **47** *sn* (Îae) A se pune sub ordinele altuia. **48** *sn* (Înv; îae) A se băga singur, fără a fi nevoie, într-o încurcătură. **49** *sn* (Îe) **A-și lega ~ul de cineva** A se căsători. **50** *sn* (Reg; îe) **A-și lua ~ul în poale** A o lua la fugă. **51** *sn* (Îe) **A umbla cu ~ul între urechi** (sau **în sac**) A nu fi atent. **52** *sn* (Îlav) **Cu ~ul mare** Căpos. **53** *sn* (Îal) Amețit de băutură Si: *beat*. **54** *sn* (Îe) **A-l duce** (sau **a-l tăia**) **pe cineva ~ul** A se pricepe. **55** *sn* (Îlav) **Cu (scaun la)** ~ Cu înțelepciune. **56** *sm* (Îs) ~ *de familie* Bărbatul care reprezintă puterea familială și părintească. **57** *sm* (Pgn; îas) Orice persoană care procură mijloacele necesare traiului unei familii și o reprezintă juridic. **58** *sn* (Îs) ~ *de expresie* Portret în care artistul face un studiu amănunțit al expresiei unui sentiment pe trăsăturile chipului omenesc. **59** *sn* (Fbl) Lovire a mingii cu capul **(1)**. **60** *sn* (Îs) ~ *de bour* Primele serii de mărci poștale românești, având pe ele capul **(1)** unui bour. **61** *sn* (Pm) Parte a monedei care are imprimat un chip. **62** *sn* (Prc) Părul capului **(1)**. **63** *sn* Căpătâi **(1)**. **64** *sn* (D. oameni) Individ. **65** *sn* (D. animale) Bucată. **66** *sn* Impozit. **67** *sn* Sumă (în bunuri) posedată sau datorată Cf: *capital*[1] **(1)**. **68** *sn* (Îe) **A îndoi ~etele** A dubla suma, capitalul[1] **(9)** investit. **69** *sn* (Îe) **A-și scoate din ~ete** A fi răsplătit pentru osteneală. **70** *sn* (Îlav) **Pe ~ete** Care mai de care, pe întrecute. **71** *sn* (Îal) În număr foarte mare. **72** *sn* (Îe) **Câte ~ete, atâtea păreri** Exprimă o mare divergență de opinii. **73** *sn* (Pm) Minte. **74** *sn* (Pm) Memorie. **75** *sn* (Îlav; îla) **Cu** ~ (În mod) inteligent. **76** *sn* (Îlav; îla) **Fără** ~ (În mod) necugetat. **77** *sn* (Îe) **A fi bun** (sau **ușor) la** (sau **de)** ~ sau **a avea** ~ **ușor** A fi deștept. **78** *sn* (Îe) **A fi greu** (sau **tare) de** ~ sau **a avea** ~ **greu** A pricepe cu greutate, a fi prost. **79** *sn* (Îe) **A nu-i intra cuiva în** ~ A nu putea pricepe ceva. **80** *sn* (Îe) **A-i ieși** (cuiva ceva) **din** ~ A nu-i mai sta gândul la... Si: *a uita*. **81** *sn* (Îe) **A nu-i mai ieși** (cuiva ceva) **din** ~ A-l stăpâni mereu (același gând), a nu putea uita. **82** *sn* (Îe) **A-i sta ~ul la...** A se gândi la... **83** *sn* (Îe) **A-și bate** (sau **a-și frământa, a-și sparge, a-și sfărâma** etc.) **~ul** A se gândi, a se strădui spre a soluționa o problemă. **84** *sn* (Îe) **A-i deschide** (cuiva) **~ul** A face pe cineva să înțeleagă ceva Si: *a lămuri*. **85** *sn* (Îe) **A fi** (sau **a rămâne, a umbla** etc.) **de ~ul său** A fi (sau a rămâne etc.) liber, independent, nesupravegheat. **86** *sn* (Îe) **A face** (ceva) **din** (sau **de) ~ul său** A face (ceva) fără a se consulta cu nimeni. **87** *sn* (Îe) **A întoarce** (sau **a suci, a învârti** etc.) **~ul cuiva** A face pe cineva să-și piardă dreapta judecată. **88** *sn* (Îae) A zăpăci. **89** *sn* (Îae) A face pe cineva să se îndrăgostească. **90** *sn* (Îe) **A face cuiva ~ul calendar** A umple cuiva capul cu multe probleme, obligații etc. **91** *sn* (Îe) **A nu avea ~ să...** A nu avea posibilitatea să... **92** *sn* Motiv, pricină. **93** *sn* (Jur; îs) ~ *de acuzare* Motiv pe care se întemeiază acuzarea. **94** *sn* (Îe) **A plăti cu ~ul** A plăti cu viața. **95** *sn* (Înv; îe) **A-și pune ~ul (la mijloc)** A-și pune viața în primejdie. **96** (Înv; îae) A garanta cu viața. **97** *sn* (Înv; îae) A se prăpădi. **98** *sn* (Îe) **A-și aduce ~ul** (sau **~etele) la** (sau **sub)** A se pune sub ascultarea sau sub scutul cuiva. **99** *sn* (Îe) **A se apuca pe** ~ A se jura pe viață. **100** *sn* (Îlav) **O dată cu ~ul sau în ruptul** ~**ului** Cu nici un preț. **101** *sn* (Îe) **A-și face de** ~ A face ceva ce poate să-i primejduiască viața. **102** *sn* (Îae) A face nebunii. **103** *sn* (Îe) **A face cuiva de** ~ sau **a pune ~ul cuiva** A omorî pe cineva. **104** *sn* (Îe) **A nu avea** ~ **(și chip** sau **și Dumnezeu) să...** sau **de...** A nu fi în stare, a nu avea posibilitatea. **105** *sn* (Ent; îc) **~-de-mort** sau **~ul lui Adam** Strigă (*Acherontia athropos*). **106** *sn* (Îc) **~ul-cerbului** Boul-lui-Dumnezeu (*Luconus cervus*). **107** *sn* (Îc) **~-de-delfin** sau **~-de-mops** Specie bizară de șalău, cu oasele frontale încovoiate de la mijloc și lățite, nedefinită mai îndeaproape. **108** *sn* (Îc) **~-sec** Pește nedefinit mai îndeaproape. **109** *sn* (Îc) **~-întortocat** sau **capu-ntoarce** Capântortură. **110** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-ariciului, ~ul-șarpelui, ~ul-veveriței, ~ul viperei, ~-de-cocoș** Plantă erbacee acoperită cu peri aspri și cu flori roșii ca sângele, dispuse în spice simple (*Echium rubrum*). **111** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-călugărului** Plantă din familia compozitelor (*Leontodon autumnalis*). **112** *sn* (Bot; reg; îac) Șovar (*Sparganium ramosum*). **113** *sn* (Bot; reg; îac) Brusture (*Arctium lappa*). **114** *sn* (Bot; reg; îc) **~-de-cocoș** Dulcișor (*Hedysarum hedysaroides*). **115** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-câinelui** Gura leului (*Anthirrhinum majus*). **116** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-cucului** Cârciumărese (*Zinnia elegans*). **117** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-dracului, ~ul-popii** Trifoi (*Trifolium pratense*). **118** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-turcului** Vătămătură (*Anthyllis vulneraria*). **119** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-șarpelui** Coada-vacii (*Echium altissimum*). **120** *sn* (Glg; îc) **~-de-șarpe** Fosile terebratule. **121** *sn* (Îs) *~ul balaurului* O parte din constelația balaurului. **122** *sm* Conducător. **123** *sm* Inițiator. **124** *sm* (Îs) *~ul răutăților* Inițiatorul, organizatorul dezordinilor. **125** *sm* (Îs) *~ul legii* Preot. **126** *sn* Vârf al unui obiect. **127** *sn* Extremitate proeminentă a unui dispozitiv, instrument etc. sau a unui element dintr-un sistem. **128** *sn* Obiect, mecanism sau dispozitiv asemănător cu un cap[1] **(1)**, folosit în diverse scopuri tehnice. **129** *sn* Partea extremă cu care începe sau se sfârșește ceva. **130** *sn* (Nav; îs) ~ *magnetic* Unghiul format de direcția de navigație cu direcția nordului magnetic. **131** *sn* (Nav; îs) ~ *compas* Unghiul obținut din capul **(130)** magnetic, făcând corecțiile necesare, datorate deviației compasului și derivei date de vânt. **132** *sn* (Înv) Capitel de coloană Si: *bașlî*, *capitel*, *căpătâi* **(19)**, *căpețea*[2]. **133** *sn* (Îs) *~ul pieptului* Partea de sus a sternului, unde începe pieptul. **134** *sn* Partea de deasupra a scăunoaiei, cu care se strânge doaga Si: (reg) *broască*, *căpățână* **(5)**, *ceacâie*, *cioc*, *ciochie*, *clobanț*. **135** *sn* Partea de dinainte a scaunului dulgherului Si: *căpățână* **(5)**, *frunte*. **136** *sn* Fălcile cleștelui. **137** *sn* Partea de sus a jugului. **138** *sn* Partea subțire și rotundă de la extremitatea osiei carului. **139** *sn* Începutul urzelii. **140** *sn* Fructul, măciulia macului. **141** *sn* Speteaza de deasupra, pusă orizontal, a zmeului. **142** *sn* Izvorul, obârșia unui râu. **143** *sn* (Îs) ~ *de pod* Loc aflat pe teritoriul inamic, dincolo de un curs de apă, de un defileu etc. **144** *sn* (Pex; îas) Forțele armate care ocupă acest loc cu scopul de a asigura trecerea grosului trupelor și mijloacelor de luptă. **145** *sn* (Îlav) ~ **la** (sau **în**) ~ Cu părțile extreme alăturate. **146** *sn* (Îlav) **Din ~ în** ~ De la început până la sfârșit. **147** *sn* (Îs) ~ *de țară* Margine de țară Si: *hotar*. **148** *sn* (Îe) **Nu-i un ~ de țară** Nu-i nimic grav, nici o nenorocire. **149** *sn* (Îe) **A sta** (sau **a ședea, a se ridica** etc.) **în ~ul oaselor** A se ridica stând în pat, a sta în șezut. **150** *sn* Partea de dinainte Si: *frunte*, *început*. **151** *sn* (Îs) ~ *de an* (sau *de săptămână*, *iarnă* etc.) Începutul unui an (sau al unei săptămâni etc.) **152** *sm* (Îs) ~ *de coloană* Cel care stă în fruntea coloanei. **153** *sn* (Îs) ~ *de afiș* (sau *de listă*) Primul nume dintr-o listă de persoane afișate în ordinea valorii lor. **154** *sn* (Îlav) **În ~ de noapte sau în ~ul nopții** După ce s-a întunecat bine. **155** *sn* (Îlav) **Din** (sau **de la**) ~ De la început, de la începutul rândului. **156** *sn* (Îlav) **Din ~ul locului** Înainte de a începe ceva. **157** *sn* (Îal) De la început. **158** *sn* Partea principală, mai aleasă, a unui lucru. **159** *sn* (Îs) *~ul mesei* (sau *al bucatelor*) Locul de onoare la masă. **160** *sn* Partea de jos sau din spate a unui lucru Si: *capăt*, *căpătâi* **(22)**, (cu sens temporal) *sfârșit*. **161** *sn* (Îe) **A o scoate la** ~ A sfârși (cu bine). **162** *sn* (Îe) **A-i da de** ~ A rezolva. **163** *sn* (Îae) A învinge. **164** *sn* (Îlav) **În** ~ (După numerale) Exact, fix, întocmai. **165** *sn* Bucățică ruptă dintr-un obiect Si: *căpătâi*, *căpețel* **(2)**, *muc*. **166** *sn* (Pex) Lucru de mică importanță. **167** *sn* (Îlav) **Nici un ~ de ață** Absolut nimic. **168** *sn* (Îlav) **Până la un ~ de ață** Absolut tot. **169** *sn* (Îs) ~ *magnetic* Transductor electromagnetic care transformă variațiile de semnal magnetic în variații de flux magnetic sau invers, folosit pentru operații de înregistrare, redare și ștergere la magnetofoane. **170** *sn* (Înv) Capitol **(1)**. **171** *sn* (Reg; la parastas sau la înmormântări) Nouă colaci și o pâine cu colivă pe ea Si: *căpețel* **(3)**. **172** *sn* (Îs) ~ *mare* Testicule mari la un nou-născut. **173** (Alh; îs) ~ *mort* Rămășițe din alambic. **174** *sn* (Îs) ~ *de negru* Varietate de varză roșie, foarte productivă, cu tulpină scurtă, căpățână rotundă, îndesată, de culoare roșu închis (*Brassica oleracea*).

cap[2] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr *cap*] (Ggf) Porțiune de uscat, de obicei, înaltă și stâncoasă, care înaintează în apă Si: *promontoriu*.

capabil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 191 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capable***, lat ***capabilis***] (Urmat de determinări introduse prin „de“, „să“) **1** Care este în stare de a face ceva Si: *apt*. **2** Înzestrat.

capac *sn* [At: IORGA, S. D. VIII, 3 / Pl: *~ace*, (rar) *~uri* / E: tc ***kapak***] **1** Acoperitoare care se așază deasupra deschizăturii unui vas, a unei cutii, a unui cufăr etc. **2** (Îs) *Friptură la ~* Friptură gătită într-un vas acoperit. **3** (Îs) *Ouă la ~* Ouă prăjite . **4** (Îs) *Cașcaval la ~* Cașcaval prăjit în tigaie. **5** (Îe) **A pune ~ul cuiva** A închide gura cuiva printr-un răspuns potrivit. **6** (Îe) **A găsi ~ la toate** A da, întotdeauna, răspunsul potrivit. **7** (Îs) **Asta pune ~ la toate** E prea de tot, e exagerat.

capacimetru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***capacimètre***] Instrument cu care se măsoară capacitatea (5) electrică.

capacita *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pl: *~tez* / E: *capacitate*] **1** (Reg) A convinge pe cineva să facă ceva. **2** (Liv) A învesti cu drepturile care rezultă din trecerea unui examen sau a unei probe.

capacitare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***capacita***] **1** Convingere a cuiva să facă ceva. **2** Învestire cu drepturile care rezultă din trecerea unui examen sau a unei probe.

capacitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 191 / Pl: *~tăți* / E: fr ***capacité***, lat ***capacitas -atis***] **1** Însușirea de a fi încăpător. **2** Mărime care reprezintă cantitatea maximă de materii sau de energie pe care o poate acumula un corp, un sistem etc. **3** Volum al unui recipient. **4** (Îs) *Măsuri de ~* Măsuri cu care se determină volumul lichidelor, al cerealelor etc. **5** Posibilitatea pe care o are un corp, un sistem etc. de a acumula o cantitate de materii sau de energie. **6** Posibilitatea de a lucra într-un domeniu, de a realiza ceva. **7** Persoană capabilă. **8** Însușirea de a face acte juridice valabile

capacitativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capacitatif***] **1** Referitor la capacitatea (5) electrică. **2** Care se comportă ca un condensator electric.

capama *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~pla~*** / Pl: *~le* / E: tc ***kapama***] (Tcî) **1** Mâncare gătită din carne de miel sau de pasăre cu vin alb și cu stafide. **2** Haină de bumbac.

capan [At: (a. 1805) URICARIUL II, 132/6 / Pl: *~uri, ~e sn, ~i sm* / V: ***catan, cabanlău*** / E: tc ***kapan***] (Tcî) **1** *sn* Magazie care servea ca depozit de alimente pentru trupele turcești. **2** (Mol; pan) *sm* Om priceput, cu influență mare, aflat, de regulă, într-o slujbă importantă.

capandură *sf* [At: DAMÉ, T. 95 / V: ***campad~, camporlu~*** / Pl: *~ri* / E: bg ***капандура***] (Reg) Deschizătură în acoperișul casei, care lasă să pătrundă aerul și lumina în podul casei Vz: *papandură*.

capangă *sf* [At: GORJAN, ap. ȘIO / Pl: *~nge* / E: tc ***kapanğa***] (Tcî) Capcană.

capanlâu *sm* [At: (a. 1793) IORGA, S. D. I, 240 / V: ***~liu, caba~*** / Pl: *~âi* / E: tc ***kapanly***] (Tcî) **1** Furnizor pentru capan (**1**). **2** (Fig) Retrograd.

capanliu *sm* vz ***capanlâu***

caparason *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***caparaçon***] Husă sau armură de ornament care se pune pe cai la ceremonii Si: *valtrap*.

capaucă *sf* [At: DEX[2] / P: *~pa-u~* / Pl: *~uce* / E: ***căpău*** + *-că*] Femela copoiului.

capă[1] *sf* [At: PREV. ACCID. 20 / Pl: *~pe* / E: fr ***cape***] **1** Pelerină (scurtă) de blană sau de stofă. **2** (D. filme, opere literare etc; îlaj) **De ~ și spadă** De aventuri, cu multe dueluri, înfruntări violente etc. **3** Dispozitiv de protecție aplicat la mașini, ferăstraie etc. pentru a preveni accidentele. **4** Poziție pe care o ia o navă pe timp de furtună, cu prova în direcția opusă deplasării valurilor.

capă[2] *sf* [At: ALRM I / II h. 415 / Pl: *~pe* / E: fr ***cape***, ger ***Kappe***] (Reg) Pânză care se pune pe fața mortului.

capăchehaialâc *sn* v ***capuchehaialâc***

capăntortoie *sf* vz ***capântortură***

capăt *sn* [At: TETRAEV. (1572), 243 / V: ***~pet*** / Pl: *~pete* / E: ***capete*** (pll ***cap***)] **1** (Îoc *mijloc, coadă*) Partea de sus sau dinainte a unui obiect. **2** Partea extremă a unui lucru, a unei perioade, a unei situații sau a unei stări Si: *limită, margine*, (înv) *căpătâi* (**20**). **3** (Îlav) **Din ~ până în ~** De la început până la sfârșit. **4** (Spc) Extremitățile osiei carului. **5** (Spc; îs) *~ul* sau *coada inimii* Parte a inimii care se află la spatele carului și trece afară din osie. **5** (Spc) Extremitățile de deasupra coardei ferăstrăului Si: *cioace, mere*. **6** (Spc) Extremitate a sulului în care este înțepenit zăvorul războiului de țesut. **7** (Îs) *~petele picioarelor* Brațele războiului de țesut, când sunt în prelungirea picioarelor. **8-9** (Îlaj; îlav) **Fără ~** (Care este) fără sfârșit . **10** (Îs) *În ~* În frunte. **11** (Îas) Exact. **12** (Îlav) **Până la ~** Până la sfârșit. **13** (Îas) Până la ultimele consecințe. **14** (Îal) În mod consecvent. **15** (Îe) **A pune** (sau **a da**) **~ unui lucru** A termina, a face să înceteze un lucru. **16** (Îlav) **La ~ul lumii** Foarte departe. **17** (Îe) **A face ~ul cuiva** A-i veni cuiva de hac. **18** (Îe) **A o scoate** (sau **a o duce**) **la ~ cu ceva** A termina cu bine ceva, a ieși dintr-o situație neplăcută. **19** (Îe) **A o scoate la ~ cu cineva** A se înțelege cu cineva. **20** (Îe) **Nici un ~ de ață** Absolut nimic. **21** (Îlav) **Până la** (sau **într-)un ~ de ață** Absolut tot. **22** (Îe) **A scoate pe cineva în ~** A ruina. **23** (Îae) A pune pe cineva într-o mare încurcătură. **24** (Îe) **A ieși în ~** A avea trai bun. **25** (Îae) A o sfârși bine. **26** (Îe) **A umbla fără nici un ~** A umbla fără rost. **27** (După numerale) Exact. **28** Fragment, rămășiță de... **29** (Îvr; dan) Bucată, individ. **30** Capitol, paragraf, parte a unui text. **31** (Înv; folosit și adjectival) Căpetenie.

capântortoră *sf* vz ***capântortură***

capântortură *sf* [At: DEX[2] / V: ***~toră, caprantur~, caprăntortoie, ~pren~, ~printor~, ~puntur~, ~puntult~*** / Pl: *~ri* / E: ***cap*** + ***întort*** + *-ură*] Mică pasăre călătoare, de culoare cenușie-brună care își răsucește des și cu mare ușurință capul (*Jynx torquila*) Si: *capovenie, sucitoare, vârtecap*.

capcană *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 78 / V: ***căp~*** / Pl: *~ne* / E: tc ***kapkan***] (Afg) Dispozitiv pentru prinderea unor animale Si: *cursă*.

capchelbaș *sm* [At: (a. 1694) FN 26 / Pl: *~i* / E: nct] (Tcî; csnz) Demnitar turc.

capchin, ~ă *a, av* vz ***capiu***

cap-de-operă *sn* vz ***capodoperă***

capechehaie *sf* vz ***capuchehaia***

capeică *sf* vz ***copeică***

capele *sf* [At: DA ms / V: ***cop~*** / P: *~pe-ie* / Pl: *capei* / E: nct] (Reg) Potcoavă mare, de strâns șina pe roată.

capel *sn* vz ***capelă***[3]

capela *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~lez* / E: fr ***capeler***] A lega un cablu sau o parâmă de un catarg.

capelan *sm* [At: NEGRUZZI, S. VI, 292 / V: ***~pl~*** / Pl: *~i* / E: it ***capellano***] **1** Preot al unei capele[1] (**1**) catolice. **2** Ajutor al parohului unei biserici mai mari.

capelare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***capela***] Legare a unui cablu de un catarg Si: *capelatură*.

capelatură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***capela*** + *-tură*] Capelare.

capelă[1] *sf* [At: (a. 1820) URICARIUL XIV, 131 / Pl: *~le* / E: it ***capella***] **1** Biserică mică (într-un castel, într-o școală, într-un cimitir etc.) fără parohie Si: *paraclis*. **2** Parte a unei biserici care adăpostește altarul. **3** Încăpere într-o clădire, cu un altar, în care se poate oficia slujba religioasă.

capelă[2] *sf* [At: ODOBESCU I, 472 / Pl: *~le* / E: it ***capella***, ger ***Kapell***] **1** Grup de coriști (care cântă într-o capelă[1] (**1**). **2** Orchestră de proporții reduse. **3** (Pan) Fanfară (militară).

capelă[3] *sf* [At: DACIA LIT. 263/3 / V: ***capel*** / Pl: *~le* / E: it ***capello***] **1** Șapcă de postav, cu cozoroc moale, purtată de militari. **2** (Pfm) Pălărie de oraș. **3** (Înv) Pălărie de damă nedefinită mai îndeaproape. **4** (Teh) Grindă de susținere așezată transversal pe axa galeriei unui tunel, rezemată pe extremitatea superioară a stâlpilor.

capelină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***capeline***] (Med) Bonetă sau bandă circulară (elastică sau gipsată) folosită pentru imobilizarea fracturilor, ancorarea aparatelor și protezelor chirurgicale etc.

capelmaistru *sm* [At: T. POPOVICI, ap. DA ms / A și: *capelmaistru* / Pl: *~iștri* / E: ger ***Kapelmeister***] **1** Dirijorul unei capele[2] (**1**). **2** Șef de orchestră. **3** (Spc) Dirijorul unei fanfare militare.

capeluță *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: ***capelă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Capelă[1] (**1**) (mică).

capengiu *sm* vz ***capigiu***

caper *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: it ***cappero***] Arbust spinos care crește în regiunile calde ale Europei, cu flori mari, albe sau roșietice *(Capparis spinosa)*.

caperă *sf* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 80 / V: ***~pre*** *sfp* / Pl: ***~re*** / E: ***caper***] Boboc al caperului, folosit drept condiment.

capeș, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 118 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cap*** + *-eș*] (Rar) **1** Energic. **2** Hotărât. **3** Încăpățânat.

capește *sf* vz ***capiște¹***

capet *sn* vz ***capăt***

capețel *sn* [At: DDRF / V: (reg) ***căpăț~, căpiț*** / Pl: *~e* / E: ns cf *capăt* + *-el*] Căpuțan.

capia *smi* [At: DEX² / E: bg ***капис***] Ardei (roșu) lung.

capic *sn* vz ***copeică***

capichehaia *sf* vz ***capuchehaia***

capichehaialâc *sn* vz ***capuchehaialâc***

capichehaie *sf* vz ***capuchehaie***

capichihaie *sf* vz ***capuchehaia***

capichihalalâc *sn* vz ***capuchehaialâc***

capiclariu *sm* vz ***capitular¹***

capie *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 315 / E: ns cf vsl ***капи***] **1** Cenuroză. **2** Animal care suferă de capie **(1)**.

capigiu *sm* vz ***capugiu***

capilar, ~ă [At: ENC. VET. 60 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capillaire***, lat ***capillaris***] **1** *a* Subțire (ca un fir de păr) Si: *fin, îngust*. **2-3** *sn, a* (Șîs) *Vase ~e* (Cele mai mici vase de sânge) care servesc la hrănirea țesuturilor și stabilesc legătura între vene și artere. **4** *a* (Îs) *Tub ~* Tub îngust în care se manifestă fenomenele de capilaritate **(3)**. **5** *a* Specific capilarității **(3)**. **6** *a* Care se referă la capilaritate **(3)**. **7** *a* Care provine de la capilaritate **(3)**. **8** *a* Care aparține capilarității **(3)**.

capilaritate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***capillarité***] **1-2** Proprietate pe care o au lichidele de a se ridica sau de a coborî, fără intervenții din afară, în tuburi foarte subțiri. **3** Ansamblu de fenomene care se produc (în tuburile capilare **(4)**) la suprafața unui lichid.

capilarită *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***capillarite***] (Med) Inflamație a vaselor capilare **(2)**.

capilaroscopie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***capillaroscopie***] Studiul aspectului vaselor capilare **(2)**.

capioldaș *sm* [At: FILIMON, C. II, 322 / Pl: *~i* / E: tc ***kapu-ioldașy***] (Iuz) Camarad de serviciu.

capișon *sn* [At: NOM. MIN. I, 436 / V: (rar) ***~pș~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***capuchon***] Glugă cu unul sau două colțuri, care atârnă pe spate și care se poate ridica pentru a proteja capul de intemperii.

capișonat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 129 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***capișon*** + *-at*] Acoperit cu capișon.

capiște¹ *sf* [At: MOXA, 356/21 / V: (înv) ***~peș~*** / Pl: *~ti* / E: vsl ***капище***] (Înv) **1** Templu sau altar dedicat zeităților antice (păgâne). **2** (Pex) Biserică de rit neortodox.

capiște² *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~ti* / E: ns cf srb *kopište*] Căpiță.

capiște³ *sf* [At: PAMFILE. J. III / Pl: nct / E: ***cap*** + *-iște*] Căpetenie.

capita *vt* vz ***decapita***

capital¹ *sn* [At: MARX, C. I. 159 / V: ***căp~*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***capital***, ger ***Kapital***] **1** Avuție sub formă de bani, de mărfuri, de bunuri materiale în genere. **2** (Îs) *~ constant* Parte a capitalului **(1)** care se transformă în mijloace de producție fără să-și schimbe mărimea valorii în procesul de producție. **3** (Îs) *~ variabil* Parte a capitalului **(1)** transformată în forță de muncă și care își schimbă valoarea în procesul de producție, reproducând propriul său echivalent și un excedent Si: *plusvaloare*. **4** (Îs) *~ fix* Parte a capitalului **(1)** constant investită în mijloace de muncă (clădiri, mașini, instalații, unelte etc.) care au o oarecare fixitate, valoarea lor nefiind trecută decât parțial, pe măsura uzării, în valoarea produsului. **5** (Îs) *~ circulant* Capital **(1)** care, în cursul procesului de producție, își trece dintr-o dată valoarea sa în valoarea noului produs, circulând în întregime, iar nu treptat și fiind alcătuit din capitalul variabil, la care se adaugă o parte a materialului constant (materii prime, materii auxiliare, combustibil etc.). **6** (Îs) *~ comercial* Capitalul marfă al producătorului pe cale de a se transforma în capital bănesc. **7** (Îs) *~ bancar* Capital **(1)** al băncilor care nu funcționează în mâinile posesorului său, ci în mâinile altei persoane, care se obligă să plătească o anumită sumă în schimbul dreptului de a-l folosi. **8** (Îs) *~ financiar* Capital **(1)** rezultat din însumarea capitalului bancar cu cel industrial. **9** Sumă (mare) de bani (investită într-o afacere). **10** (Fig; îs) *~ de cunoștințe* Ansamblul cunoștințelor pe care le posedă cineva Si: *experiență*.

capital² *sn* vz ***capitală***

capital³, ~ă [At: ALEXANDRESCU, M. 258 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capital***] **1** *a* De primă importanță Si: *de frunte, fundamental, esențial*. **2** *a* (Îs) *Reparație ~ă* Refacere a părților esențiale ale unei clădiri, ale unei mașini etc. **3** *a* (Îlv) **A (o) lua de ~** A acorda o importanță exagerată unui fapt, unei afirmații etc. **4-5** *sf, a* (Caracter tipografic) de dimensiuni mai mari decât litera obișnuită și cu o formă, de obicei, diferită. **6-7** *sf, a* Majusculă. **8** *a* (Îs) *Pedeapsă ~ă* Pedeapsă cu moartea.

capitală *sf* [At: DRĂGHICI, R. 29/24 / V: (înv) ***~al²*** *sn*, ***~lie*** / Pl: *~le* / E: fr ***capitale***] **1** Oraș de reședință, în care își au sediul organele supreme ale puterii de stat. **2** Oraș în care își au sediul organele de conducere ale unei unități administrative teritoriale.

capitalband *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger ***Kapitalband***] Șiret colorat cu o margine îngroșată, cu care se întărește cotorul unei cărți sau al unui registru.

capitalei *smp* [At: BORZA, D. / A: nct / E: nct] (Mar) **1** Brustur *(Arctium lappa)*. **2** Brustur *(Arctium tomentosum)*.

capitalie *sf* vz ***capitală***

capitalism *sn* [At: MARX, C. I, 29 / Pl: ? / E: fr ***capitalisme***] Sistem politico-economic care se întemeiază pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și de schimb.

capitalist¹, ~ă [At: MARX, C. I, 534 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***capitaliste***] **1** *a* Care aparține capitalismului. **2** *a* Care provine din capitalism. **3** *a* Privitor la capitalism. **4** *a* Specific capitalismului. **5** *smf* Persoană care posedă capital¹ **(1)**.

capitalist², ~ă *a* [At: CARAGIALE, T. I, 197 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***capitală*** + *-ist*] (Înv) **1-2** Locuitor al unei capitale **(1-2)**.

capitaliza *vt* [At: I. PANȚU, PL. 30 / Pzi: *~zez* / E: fr ***capitaliser***] **1** A transforma ceva în capital¹ **(1)**. **2** A acumula capital¹ **(1)**. **3** (Imp) A aduna bani, avere.

capitalizabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capitalisable***] Care poate fi capitalizat.

capitalizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***capitaliza***] **1** Transformare (a unor bunuri) în capital¹ **(1)**. **2** Acumulare de capital¹ **(1)**. **3** (Imp) Strângere de bani, de avere.

capitalizat, ~ă *a* [At: MARX, C. 513 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***capitaliza***] (D. bunuri materiale) Transformat în capital¹ **(1)**.

capitat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***capité***] (Bot; d. organe) Care se termină cu un fel de măciucă.

capitație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***capitation***, lat ***capitatio***] (Înv) Impozit sub formă de cote fixe, perceput în evul mediu.

capitațiune *sf* vz ***capitație***

capitălaș *sn* [At: CARAGIALE, S. N. 36/ Pl: *~e* / E: ***capital¹*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Capital¹ **(1)** (mai) mic.

capităluță *sf* [At: MOLIN, V. T. / V: ***căp~*** / Pl: *~țe* / E: ***capital³*** + *-uță*] Literă de tipar majusculă, care are aceleași dimensiuni cu literele obișnuite din corpul respectiv.

capitel *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 60 / Pl: *~uri* / E: it ***capitello***, lat ***capitellum***] Partea superioară, mai groasă (și ornată) a unei coloane sau a unui pilastru, care face legătura între fusul coloanei și arhitravă Si: (înv) *bașlâc, cap* **(132)**, *căpătâi* **(19)**, *căpețea*.

capitol *sn* [At: CANTEMIR, IST. 177 / V: ***~tul³*** / Pl: *~e* / E: it ***capitolo***, lat ***capitulum***] **1** Fiecare dintre diviziunile mai mari ale unei lucrări științifice, literare, ale unei legi etc. Si: *articol, cap* **(170)**, *căpătâi* **(28)**, *paragraf*. **2** (Pex) Fragment. **3** (Fig) Obiectul special al unei discuții.

capitolin, ~ă** a* [At: MACEDONSKI, O. III, 50 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capitolin, lat ***capitolinus***] **1** Care aparține Capitoliului. **2** Care provine de la Capitoliu. **3** Care se referă la Capitoliu. **4** Specific Capitoliului.

capitona *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***capitonner***] **1** A căptuși scheletul unei mobile cu lână, câlți, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapisată. **2** A tapisa. **3** A acoperi un perete sau o ușă cu un strat de material izolator împotriva zgomotelor.

capitonaj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***capitonnage***] **1-3** Capitonare **(1-3)**.

capitonare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: ***capitona***] **1** Căptușire a scheletului unei mobile cu lână, câlți, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapisată Si: *capitonaj* **(1)**. **2** Tapisare Si: *capitonaj* **(2)**. **3** Acoperire a unei uși sau a unui perete cu un strat de material izolator împotriva zgomotelor Si: *capitonaj* **(3)**.

capitonat, ~ă** a* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 80 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***capitona] **1** (D. scheletul unei mobile) Căptușit cu lână, câlți, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapisat Cf *capitona* **(1)**. **2** Tapisat. **3** (D. uși, pereți etc.) Acoperit cu un strat de material izolator împotriva zgomotelor.

capitos, ~oasă** a* [At: CARAGIALE, O. VII, 61/ Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***capiteux] (Frî; d. o băutură alcoolică) Care amețește.

capitul[1] *sm* [At: ENC. ROM. I / Pl: *~i* / E: it ***capitulo***, lat ***capitulum***] (Bis) **1** Corpul canonicilor[1] **(1)** unei catedrale catolice. **2** Adunare a canonicilor **(1)**. **3** Adunare de călugări sau de alți clerici catolici. **4** Loc în care se țin adunările clericilor catolici.

capitul[2] *sn* [At: BOTANICA, 83 / Pl: *~e* / E: fr ***capitule***, lat ***capitulum***] (Bot) Inflorescență al cărei receptacul este întins ca un taler, purtând numeroase flori apropiate unele de altele.

capitul[3] *sn* vz ***capitol***

capitula *vi* [At: MAIORESCU, D. I, 31 / Pzi: *~lez* / E: fr ***capituler***] **1-2** (D. o armată; pex; d. un stat) A înceta ostilitățile și a se preda învingătorului, în condițiile dictate de acesta. **3** (Fig; d. oameni) A da înapoi în fața piedicilor și a greutăților Si: *a renunța*. **4** (Fig; d. oameni) A nu mai continua o acțiune, o discuție etc. Si: *a ceda*.

capitulant, ~ă [At: SCÂNTEIA, 1949, nr 1330 / Pl: *~nți, ~e* / E: rs ***капитулянт***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care capitulează **(3)** Si: *capitulard* **(1-2)**.

capitular[1] *sm* [At: DOSOFTEI, V.S. 141/1 / V: ***~iclariu*** / Pl: *~i* / E: ***capitul[1]*** *+-ar*] (Înv) Membru al unui capitul[1] **(1)**.

capitular[2], ~ă** a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capitulaire] **1** Care aparține capitulului[1] **(1)** unei dioceze. **2** Care se referă la capitul[1] **(1)**. **3** Care provine de la un capitul[1] **(1)**. **4** Specific unui capitul[1] **(1)**.

capitulard, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1950, nr 199, 2/1 / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***capitulard***] **1-2** *smf, a* Capitulant **(1-2)**.

capitulare *sf* [At: MARX, C. 34 / Pl: *~lări* / E: ***capitula***] **1** (D. o armată, o cetate, un stat etc.) Încetare a ostilităților și acceptare a condițiilor impuse de învingător Si: *capitulație* **(1)**. **2** (Fig; d. oameni) Cedare în fața piedicilor, a greutăților etc. Si: *renunțare*. **3** (Fig; d. oameni) Încetare a unei acțiuni, a unei discuții etc.

capitularii *snp* [At: DEX[2] / E: fr ***capitulaires***] Acte legislative emise de regi, divizate în capitole **(1)**.

capitulație *sf* [At: ARHIVA R. I, 105/9 / Pl: *~ți-e* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***capitulation***] (Înv) **1** Capitulare **(1)**. **2** Convenție prin care un stat stabilea un regim de privilegii pentru cetățenii străini aflați pe teritoriul său. **3** Convenție impusă de către o țară independentă unei țări semicoloniale, prin care se obțin anumite privilegii pentru cetățenii săi stabiliți acolo.

capitulațiune *sf* vz ***capitulație***

capiu, ~ie [At: ȘINCAI, HR. III, 170/27 / V: ***~pchin, ~ă*** (Pl: *~chini, ~chine*) / Pl: *~ii* / E: ns cf vsl ***капи***] **1** *a* (D. ovine, bovine, capre și cai) Atins de capie **(1)**. **2** *a* (Fig; dom) Zăpăcit. **3** *av* (Îe) **A umbla ~** A umbla ca nebunii, fără nici un scop.

capladisi *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***καπλαδίζω***] (Înv) A căptuși cu mătase o giubea.

caplagea *sf* [At: PANȚU, PL. / E: bg ***карлъга***] (Bot) Alac (*Triticum speltu*).

caplama[1] *sf* [At: DAMÉ, T. 95 / Pl: *~le* / E: tc ***kaplama***] **1** Mod de prindere a scândurilor la un perete exterior, la un acoperiș etc., astfel încât fiecare scândură să acopere scândura precedentă pe o lățime de 2 cm. **2** Perete sau podea de scânduri prinse caplama[1] **(1)**.

caplama[2] *sf* [At: H XIV, 437 / Pl: nct / E: ns cf *caplama[1]*] (Înv) Șubă (căptușită cu blană).

caplama[3] *sf* vz ***capama***

caplan[1] *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 9/5 / Pl: *~i* / E: tc ***kaplan***] (Tcî) **1** Un fel de turban (din piele de tigru) pe care-l purtau unii soldați turci. **2** Soldat turc care purta caplan[1] **(1)**. **3** (Îc) **~-pașă** Căpetenia caplanilor[1] **(2)**.

caplan[2] *sm* vz ***capelan***

caplă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] Fundul butoiului care are cep.

caplon *sm* vz ***clapon***

capnomanție *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***capnomancie***] (Rar) Arta de a ghici după fum.

capoc *sn* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***kapok*** / E: fr, eg ***kapok***] Fibră vegetală asemănătoare cu lâna, dar cu o rezistență redusă, obținută din fructul unui arbore exotic (*Ceiba pentandra*) și folosită ca umplutură la saltele, plăpumi, centurile de salvare etc.

capoceliu *am* [At: (a. 1787) ȘIO / Pl: *~ii* / E: ***capoțel***] (Înv) Îmbrăcat cu capot[2] **(1)**.

capod *sn* vz ***capot[2]***

capodoperă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / V: (înv) ***cap-de-operă*** / Pl: *~re* / E: it ***capo d'opera***] Operă artistică de o valoare excepțională.

capon *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***capon***] Suport mic, situat în afara bordajului unei nave, care susține ancora când lanțul acesteia este folosit pentru legarea navei de o geamandură.

capona *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~nez* / E: fr ***caponner***] A prinde ancora de capon.

caponare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: ***capona***] Prindere a ancorei de capon.

caponieră *sf* [At: DEX[2] / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***caponnière***] Tunel de legătură în lucrările de fortificație.

caporal *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 74/16 / Pl: *~i* / E: fr ***caporal***] **1** Grad militar imediat inferior celui de sergent Si: *căprar[2]* **(1)**. **2** Militar cu gradul de caporal **(1)** Si: *căprar[2]* **(2)**.

caporalism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***caporalisme***] (Rar) Regim politic în care predomină influența militarilor.

caposter *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Pernă de paie Si: *căpătâi* **(11)**.

capot[1] *ai* [At: NEGRUZZI, S. I, 281 / E: fr ***capot***] (Înv; la jocul de cărți) **1** (Îe) **A face** (pe cineva) **~** A nu lăsa pe cineva să facă o levată. **2** (Pex; îae) A câștiga un mare avantaj asupra cuiva Si: *a da gata*.

capot[2] *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 78 / V: *~od* / Pl: *~oate*, (înv) *~uri* / E: fr ***capote***] **1** Îmbrăcăminte femeiască de casă, de obicei lungă până la călcâie. **2** Învelitoare de pânză care acoperă diferite instrumente și aparate pe puntea unei nave.

capot[3] *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 291/24 / Pl: *~oate* / E: tc ***kapot***] (Înv) **1-2** Un fel de manta boierească sau militară. **3-4** (Mol) Palton sau pardesiu.

capota *vi* [At: DEX[2] / Pzi: *~tez* / E: fr ***capoter***] **1** (D. autovehicule) A se răsturna, dându-se peste cap prin ridicarea părții din spate. **2** (D. avioane) A se prăbuși, intrând cu botul în pământ. **3** (Fig) A ceda.

capotaj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***capotage***] **1-2** Accident suferit de un autovehicul sau de un avion care capotează **(1-2)**.

capotare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***capota***] **1** Răsturnare a unui vehicul care se dă peste cap prin ridicarea părții din spate. **2** Prăbușire a unui avion cu botul în pământ. **3** (Fig) Cedare.

capotă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***capote***] **1** Îmbrăcăminte de tablă sau din alt material, cu care se acoperă un sistem tehnic în vederea protejării lui. **2** Acoperiș (pliabil) al unui autovehicul.

capoțel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***capot***^{2} + *-el*] (Șhp) Capot^2 **(1)** (mic).

capovenie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ii* / E: nct] (Orn; reg) Capântortură.

caprăfoi *sm* vz ***caprifoi***

capranturture *sf* vz ***capântortură***

capră *sf* [At: CORESI, EV. 26/9 / Pl: *~re* / E: ml ***capra***] **1** Gen de mamifere rumegătoare, paricopitate, cu părul lung, cu coarne mai mari și diferențiate la masculi (*Capra*). **2** Animal care face parte din genul *Capra* **(1)**. **3** (Prc) Femelă a unui mamifer din genul *Capra* **(2)**. **4** (Îs) *~ de stâncă* Capră sălbatică, cu blana roșcată și cu coarnele în formă de spadă (*Capra ibex*). **5** (Îs) *~ domestică* Animal domestic rumegător crescut pentru producția de lapte (*Capra hircus*). **6** (Îe) **A împăca și ~ra și varza** A împăca două interese opuse. **7** (Îe) **~ra sare masa și iada sare casa** Copiii își întrec părinții. **8** (Mol; îe) **Sare ca ~ra în zestre** Se spune fetelor obraznice, când se produce o dezordine mare, un talmeș-balmeș. **9** (Pfm; îs) *~ râioasă* Om înfumurat. **10** (Îe) **~ra râioasă poartă coada îmbârligată** Se zice despre un om sărac și mândru. **11** (Îe) **A merge ~** A umbla de-a bușilea. **12-15** Piele de capră **(2-5)**. **16** (Înv) Păr de capră **(5)** tuns (folosit la urzeala hainelor de calitate inferioară). **17** (Îc) **~ -neagră** sau **~ de munte** Capră sălbatică cu blana brună-neagră, cu coarne scurte și curbate la vârf și cu două dungi albe pe partea anterioară a capului, care trăiește în regiunile alpine (*Rupicapra rupicapra*). **18** (Orn; îc) **~ra dracului** Sfrâncioc mare (*Lanius excubitor*). **19** (Bot; reg; îc) **~ nemțească** Calcea calului (*Caltha palustris*). **20** (Bot; reg; îac) Bulbuci (*Trollius europaeus*). **21** Joc popular românesc, care face parte din obiceiurile practicate de Anul Nou și care constă din executarea unor figuri comice de către un personaj mascat cu cap de capră **(2)**, care bate ritmic din fălci Si: *țurca*. **22** Personajul mascat din jocul capra **(21)**. **23** (Șîcs) *De-a ~ra* Joc de copii, în care un copil stă aplecat cu mâinile sprijinite pe genunchi, iar ceilalți sar peste el. **24** Unealtă de lemn cu patru picioare, încrucișate două câte două, pe care se pun lemnele pentru a fi tăiate cu ferăstrăul. **25** (Olt) Instrument pentru măsurat distanțe, asemănător compasului (format din două șipci așezate în unghi, unite printr-o a treia șipcă pentru susținere) și care are, de obicei, o deschidere de doi metri. **26** Sistem de lemne încrucișate, care servește la susținerea schelelor de lucru, a unor platforme etc. **27** (Îs) *~ra podului* Element de construcție format din două picioare, unite sus cu o cosoroabă. **28** (Îs) *~ra casei* Grindă groasă la acoperișul casei. **29** Parte a morii pe care se ridică piatra de deasupra Si: (reg) *cumpănă*. **30** Roată cu care se întoarce moara spre vânt. **31** (Teh) Piesă metalică de susținere pentru diferite organe ale unei mașini. **32** Mașină de ridicat greutăți. **33** Parte a unei viori. **34** Suport mobil cu picioare, utilizat în gospodăriile țărănești pentru susținerea albiei de rufe. **35** Lemn cu mai multe ramuri, utilizat în gospodăriile țărănești ca picior pentru vârtelnița de depănat sau ca suport pentru uscatul trifoiului. **36-39** Scaun sau ladă care se află în partea de dinainte a trăsurii sau a căruței și pe care șade vizitiul. **40** Aparat de gimnastică pentru sărituri, format dintr-un suport capitonat așezat pe patru picioare, cu înălțimea reglabilă. **41** Arșic de miel. **42** Clește. **43** Compasul dogarului. **44** (Reg) Horn de-a lungul podului casei, în lungime de aproximativ un metru, prin care iese fumul în pod Vz *cahlă*. **45** (Ast; pop) Steaua principală din constelația numită „Vizitiul". **46** (Ast; pop; îs) *Zodia ~rii* Luna septembrie.

caprăântortoie *sf* vz ***capântortură***

caprănturtură *sf* vz ***capântortură***

capre *sfp* vz ***capere***

caprentortură *sf* vz ***capântortură***

capreolat, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~pre-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf lat *capreolus* „cârcel"] **1** (Bot; d. organe) Cu aspect de cârcel **(5)**. **2** (D. plante) Cu cârcei **(5)**.

capriccioso *av* [At: DN^3 / P: *~ci-o~* / E: it ***capriccioso***] (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu schimbări neașteptate de ritm, de nuanțe etc.

capricios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 316 / P: *~ci-os* / V: (înv) *~iți~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***capricieux***, it ***capriccioso***] **1** (D. oameni și d. atitudinea lor) Cu manifestări inegale și neașteptate Si: *inconsecvent, schimbător*. **2** (D. lucruri; fig) Neobișnuit.

capriciu *sn* [At: ALECSANDRI, T. 543 / V: (înv) ***~ris, ~riț, ~riță*** *sf*, ***~rițiu, ~riție*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***caprice***, it ***capriccio***] **1** Dorință trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpățânare Si: (pfm) *chef, fantezie, arțag, toană, hachiță, bâzdâc*, (reg) *farafastâc, pârțag*. **2-4** Gust ciudat, neașteptat, schimbător. **5** Dragoste subită și trecătoare. **6** (Muz) Compoziție muzicală instrumentală fără formă precisă, cu caracter de improvizație, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta Cf *fantezie*.

capricorn *sn* [At: CALENDARIU (1844), 72/20 / E: fr ***capricorne***, lat ***capricornus***] **1** Constelație zodiacală din emisfera australă. **2** (Îs) *Tropicul ~ului* Paralelă aflată la 23° 27' 27" latitudine sudică. **3** Unul din semnele zodiacului, reprezentat printr-un țap. **4-5** *smf, a* (Persoană) care aparține zodiei capricornului **(3)**.

caprifoaie *sf* vz ***caprifoi***

caprifoi *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***~raf~, ~oaie*** sf, ***catrafoi*** / Pl: *~* / E: ml ***caprifolium***] **1** (Șîf *~oaie*) Arbust cu flori roșietice, gălbui sau albe, foarte mirositoare, cu fructele boabe eliptice, portocaliu-brune, cultivat ca plantă ornamentală Si: *cașie, căpriță, curpen, frunza-caprei, ghiară, stânjeniță* **(3)** (*Lonicera caprifolium*). **2** Arbust cu flori roșii-purpurii sau alburii, cu fructele boabe negre, concrescute în partea inferioară, care crește în pădurile muntoase Si: *cașie, căpriță, cununiță* (*Lonicera nigra*). **3** Arbust cu flori gălbui-păroase, cu fructele boabe roșii, concrescute în partea inferioară, care crește în pădurile muntoase Si: *cașie, căpriță, curpen, cununiță, lemnul câinelui* (*Lonicera xylosteum*). **4-6** Fructul caprifoiului **(1-3)**. **7** (Bot; reg) Cununiță (*Spiraea ulmifolia*). **8** (Îf *căprăfoi*) Plantă din familia rozacee (*Spiaea media*). **9** (Bot; reg) Lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*). **10** (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*). **11** Plantă din familia celastracee (*Euonymus europaeus*). **12** (Bot; îf *~oaie*) Crețușcă (*Filipendula ulmaria*).

caprifoliacee *sf* [At: DEX^2 / P: *~li-a-ce-e* / Pl: *~* / E: fr ***caprifoliacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate gamopetale, având ca tip caprifoiul. **2** Plantă din familia caprifoliacee **(1)**.

caprilemă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~me* / E: nct] (Bot; reg) **1** Urda vacii (*Cardaria draba*). **2** Creson (*Lepidium sativum*).

caprilic *am* [At: DN^3 / Pl: *~ici* / E: fr ***caprylique***] (Îs) *Acid ~* Acid gras, cu miros neplăcut, care se extrage din untul rânced.

caprilon *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot) Creson (*Lepidium sativum*).

caprin, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***caprin***, lat ***caprinus***] **1** *sfp* Subdiviziune a familiei rumegătoarelor, care are ca tip capra **(1)**. **2-3** *sf, a* (Animal) care aparține caprinelor **(1)**. **4** *a* Care provine de la caprine **(1)**. **5** *a* Care se referă la caprine **(1)**. **6** *a* Specific caprinelor **(1)**. **7** *sf* (Bot) Căpșună (*Fragaria viridis*). **8** *sfp* (Bot) Căprine (*Narcisus poeticus*). **9** *sfp* (Bot; reg) Coprine (*Narcisus stellaris*).

caprintortură *sf* vz ***capântortură***

capris *sn* vz ***capriciu***

capriț *sn* vz ***capriciu***

capriță *sf* vz ***capriciu***

capriție *sf* vz ***capriciu***

caprițios, ~oasă *a* vz ***capricios***

caprițiu *sn* vz ***capriciu***

caproană *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Căpșună (*Fragaria viridis*).

caprolactamă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~me* / E: fr ***caprolactame***] Substanță organică folosită ca materie primă pentru fabricarea fibrelor sintetice din relon.

capron *sn* [At: DEX^2 / Pl: ? / E: rs ***капрон***] Fibră textilă sintetică, cu rezistență și elasticitate foarte mare, obținută prin policondensarea caprolactamei.

caprotină *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: nct] Gen fosil de lamelibranhiate cretacice, cu cochilia groasă și cu valve inegal dezvoltate.

capsa *vt* [At: DA / Pzi: *~sez* / E: ***capsă***] **1-2** A prinde ceva cu ajutorul unor capse (**2-3**). **3-4** A echipa (un obiect) cu o capsă (**2-3**).

capsare *sf* [At: DEX² / Pl: *~sări* / E: ***capsa***] **1-2** Prindere a unui obiect cu ajutorul capselor (**2-3**) Si: *capsat¹* (**1-2**). **3-4** Echipare (a unui obiect) cu o capsă (**2-3**) Si: *capsat¹* (**3-4**).

capsat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ***capsa***] **1-4** Capsare (**1-4**).

capsat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***capsa***] **1-2** Prins în capse (**2-3**). **3-4** Cu capse (**2-3**).

capsator *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: ***capsa*** + *-tor*] Dispozitiv de birou folosit pentru prinderea foilor de hârtie cu ajutorul capselor (**2**).

capsă *sf* [At: P. MAIOR, IST. 270/18 / Pl: *~se* / E: lat ***capsa***, ger ***Kapsel***] **1** (Ltî) Cutie. **2** Dispozitiv de metal utilizat la legarea unor hârtii Si: *buton*. **3** Dispozitiv de metal folosit la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte. **4** Mic căpăcel sau tub metalic umplut cu o materie explozivă, folosit la armele de foc, în mine etc. pentru a provoca explozia unei încărcături. **5** (Fam; îe) **A fi cu ~sa pusă** A fi gata de ceartă. **6** Capsulă (**4**). **7** (Elt) Rondelă metalică izolată de soclul becului, care face legătura cu unul dintre capetele filamentului.

capselă *sf* [At: DN³ / Pl: ~le / E: fr ***capselle***] (Bot) **1** Traista ciobanului (*Capsela bursa-pastoris*). **2** Siliculă de forma capselei (**1**).

capsiță sf [At: DA ms / Pl: *~te* / E: nct] (Bot; reg) Căpriță (*Atriplex litoralis*).

capsoman, ~ă *smf* [At: CARAGIALE, S. N. 34 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf alb *kaps*] (Prt) **1** Persoană încăpățânată Si: *captalan* (**12**). **2** Om prost.

capsula *vt* [At: DEX² / Pzi: *~lez* / E: fr ***capsuler***] **1** A închide ermetic o sticlă cu ajutorul unei capsule (**8**). **2** A închide sau a acoperi anumite părți aflate sub tensiune dintr-un utilaj pentru a proteja personalul de servire.

capsular, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capsulaire***] În formă de capsulă (**1**).

capsulare *sf* [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: ***capsula***] **1** Închidere ermetică a unei sticle cu ajutorul unei capsule (**8**) Si: *capsulat¹* (**1**). **2** Închidere sau acoperire a unei anumite părți aflate sub tensiune dintr-un utilaj, pentru a proteja personalul de servire Si: *capsulat²* (**2-3**).

capsulat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***capsula***] **1-2** Capsulare (**1-2**).

capsulat², ~ă *a* [At: NOM. MIN. 49 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***capsula***] **1** Care este închis cu capsulă (**8**). **2** Care este închis într-o capsulă (**8**).

capsulă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 330 / Pl: *~le* / E: fr ***capsule***, lat ***capsula***] **1** Tip de fruct uscat, uneori divizat în mai multe loji care, la maturitate, se deschid de la sine și având numeroase semnițe, pe care le împrăștie Si: *măciucă, măciulie*. **2** Înveliș al unor organe și organisme inferioare. **3** Mic înveliș solubil făcut din amidon, gelatină sau cheratină, care conține diferite medicamente pulverulente sau cu gust neplăcut, pentru a putea fi înghițite mai ușor. **4** Vas făcut dintr-un material rezistent la căldură, în care se încălzesc, în laborator, diverse substanțe Si: *capsă* (**6**). **5** Mic cilindru metalic care conține bioxid de carbon sub presiune, servind la prepararea de băuturi gazoase în sifoane speciale. **6** Cutie cu capac care se deformează sub acțiunea variațiilor presiunii atmosferice (constituind partea sensibilă a unor barometre). **7** (Îs) *~ telefonică* Cutiuță care conține un microfon sau un receptor într-un aparat telefonic. **8** Capac de tablă cu care se astupă sticlele de bere, de apă minerală etc. **9** (Îs) *~ cosmică* Compartiment etanșeizat al navei spațiale, capabil să se desprindă de restul vehiculului și să coboare pe un corp cosmic.

capsulifer, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***capsulifère***] (Bot) Cu fructul în formă de capsulă (**1**).

capsuloplastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***capsuloplastie***] (Med) Intervenție chirurgicală cu scopul de a elibera o capsulă (**2**) articulară.

capsulotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***capsulotomie***] (Med) Incizie a unei capsule (**2**) articulare.

capșon *sn* vz ***capișon***

capta *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 419 / Pzi: *~tez* / E: fr ***capter***, lat ***captare***] **1** A colecta lichide sau gaze într-un tub, într-un rezervor, într-un bazin etc. **2** A intercepta, a izbuti să audă ceva. **3** (Fig) A atrage (sau a ademeni) pe cineva. **4** A încerca să obțină ceva printr-un anumit mijloc.

captabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***capta*** + *-bil*] Care poate fi captat (**2**).

captalaci *smn* vz ***captalan***

captalan [At: DAMÉ, T. 75 / V: ***~aci, ~tăl~, căftăl~, căpcăl~, căptălaci, căptăl~*** / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: mg ***káptalan***] **1** *sn* (Apc; Mol; Buc) Acoperământ de scoarță jupuită de pe brazi la știubeie Si: *captar* (**1**), *foltău*. **2** *sn* Capătul (**2**) urzitoarei. **3** Scaunul urzitoarei. **4** *sm* (Bot) Planta *Cirsium rivulare*. **5** *sm* (Bot; reg) Brustur (*Petasites hybridus*). **6** *sm* (Prc) Frunzele captalanului (**4**), întrebuințate ca acoperiș la stupii primitivi de albine. **7** *sm* (Bot; reg) Brustur (*Arctium lappa*). **8** *sm* (Bot; reg; îc) **~-negru** Lumânărica peștilor (*Verbascum nigrum*). **9** *sm* (Bot; reg; îc) **~-de-cel-galben** Coada-vacii (*Verbascum phlomoides*). **10** *sm* (Bot; reg; șîc) **~-de-cel-mare** Cucuruz (*Petasites albus*). **11** *sm* (Fig) Om cu capul mare. **12** (Fig) Capsoman (**1**).

captar *sn* [At: HEM 743/21 / V: ***căptan, căp~*** / Pl: *~e* / E: mg ***kaptár***] **1** Capac (**1**) (din coajă de tei) cu care se acoperea știubeiul de albine, ca să fie apărat de ploaie și de soare Si: *captalan* (**1**). **2** (Reg) Coajă de brad întrebuințată de ciobani când mulg oile pentru ca picăturile de lapte care sar să se scurgă înapoi în găleată.

captare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 14 / Pl: *~tări* / E: ***capta***] **1-2** Colectare de lichide sau gaze într-un tub, într-un rezervor, într-un bazin etc. Si: *captat¹* (**1-2**). **3** Ansamblul amenajărilor, construcțiilor și instalațiilor necesare pentru operația de captare (**1**) a unui fluid Si: *captat¹* (**3**). **4** Interceptare, receptare a unei emisii radio, TV etc. Si: *captat¹* (**4**). **5** (Îs) *~a sunetului* Ansamblu de operații care asigură transformarea informațiilor sonore în semnale electrice Si: *captat¹* (**5**). **6** (Fig) Atragere (sau ademenire) a cuiva Si: *captat¹* (**6**), *captație* (**1**). **7** (Fig) Încercare de a obține ceva printr-un anumit mijloc Si: *captat¹* (**7**).

captat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***capta***] **1-7** Captare (**1-7**).

captat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***capta***] **1** (D. fluide) Colectat într-un rezervor, într-un bazin etc. **2** Interceptat. **3** Atras (sau ademenit) de cineva. **4** (Fig) Obținut printr-un anumit mijloc.

captator *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: ***capta*** + *-tor*] **1-4** Dispozitiv care servește la captare (**1-4**). **5** (Îs) *~ solar* Instalație pentru captarea (**4**) și transformarea energiei solare în energie electrică sau termică. **6** Dispozitiv montat pe vehicule cu tracțiune electrică pentru a realiza un contact alunecător cu firul aerian de contact.

captație *sf* [At: DA / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***captation***, lat ***captatio***] **1** (Rar) Captare (**6**). **2** (Prt) Uneltiri viclene în scopul obținerii, prin act juridic, a anumitor foloase pentru cineva în dauna altcuiva.

captațiune *sf* vz ***captație***

captă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~te* / E: mg ***kapta***] (Trs; Ban; mgm) **1** Calapod. **2** Sculă de fierărie în formă de unghi drept.

captălan *snm* vz ***captalan***

captiv, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***captif***, lat ***captivus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) prinsă și privată de libertate Si: (înv) *căpuit, ferecat, fuglu, găbuit, prins², prizonier, rob, sclav*. **3** *a* (Îs) *Balon ~* Balon legat prin cabluri de un punct de pe sol.

captiva *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~vez*, (înv) *captiv* / E: fr ***captiver***, lat ***captivare***] **1** (Înv) A ține captiv (**2**) pe cineva **2** (Fig) A atrage puternic interesul cuiva Si: *a absorbi, a fascina, a fermeca, a seduce*.

captivant, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 227 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***captivant***] Care captivează (**2**) Si: *fascinant, fermecător, interesant, seducător*.

captivare *sf* [At: DA / Pl: *~vări* / E: ***captiva***] (Înv) **1** Ținere a cuiva în captivitate (**1**) Si: *captivat¹* (**1**). **2** Preocupare intensă pentru ceva Si: *captivat¹* (**2**) Cf *captiva* (**2**). **3** Atragerea puternică a interesului cuiva Si: *captivat¹* (**3**).

captivat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***captiva***] **1-3** Captivare (**1-3**).

captivat², ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 37 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***captiva***] Care este atras puternic de ceva Si: *cucerit, fascinat, fermecat, sedus, subjugat*.

captivitate *sf* [At: LB / Pl: *~tăți* / E: fr ***captivité***, lat ***captivitas***] **1** Privare de libertate Si: *capturare, prindere, reținere, robire, sechestrare*. **2** Stare în care se află un om captiv (1) Si: *arest, prizonierat, robie*. **3** Perioadă în care un om este captiv (1).

captor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***capteur***] Aparat electric sau electromagnetic care servește la transformarea semnalelor sonore sau optice în semnale electrice.

captuh *sn* vz ***căptuh***

captura *vt* [At: ODOBESCU, S. III, 597 / Pzi: *~rez* / E: fr ***capturer***] **1** A prinde unități militare inamice. **2** (Prc) A lua pe cineva prizonier. **3** A dobândi, prin luptă, bunuri materiale aparținând inamicului. **4** A prinde un răufăcător. **5** A prinde (cu ajutorul capcanelor) un animal sălbatic.

capturare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***captura***] **1** Prindere a unităților militare inamice Si: *capturat[1]* **(1)**, *captură* **(2)**. **2** Luare a cuiva în prizonierat Si: *capturat[1]* **(2)**, *captură* **(3)**. **3** Dobândire a unor bunuri aparținând inamicului Si: *capturat[1]* **(3)**. **4** Prindere a unui răufăcător Si: *capturat[1]* **(4)**. **5** Prindere (cu ajutorul capcanelor) a unui animal sălbatic Si: *capturat[1]* **(5)**.

capturat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***captura***] **1-5** Capturare **(1-5)**.

capturat[2], *~ă* *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***captura***] **1** (D. unități militare) Prins de inamic. **2** Luat prizonier. **3** (D. bunuri materiale) Dobândit de la inamic. **4** (D. răufăcători) Prins. **5** (D. animale sălbatice) Prins (cu ajutorul capcanelor).

captură *sf* [At: CARAGIALE, M. 73 / Pl: *~ri* / E: fr ***capture***, lat ***captura***] **1** Bunuri materiale capturate (3) de la inamic. **2-4** (Rar) Capturare **(1-2, 5)**.

capuchehaia *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 336/29 / V: ***~pechehaie***, ***~pic~***, ***~pichehaie***, ***~pichihaie***, ***~ie*** / Pl: *~iele* / E: tc ***kapu kehaiasy***] (Tcî) **1** Reprezentant sau agent diplomatic al domnitorilor români la Poarta Otomană. **2** (Șîs) *~ de la margine* Agent diplomatic al domnitorilor români pe lângă pașii din cetățile turcești de-a lungul Dunării. **3** Soldat din garda palatului marelui vizir.

capuchehaialâc *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. II, 238/35 / P: *~ha-ia~* / V: ***~păc~***, ***~picheh~***, ***~pichih~***, ***~ielâc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kapu kehaialyk***] (Tcî) Funcția de capuchehaia (1).

capuchehaie *sf* vz ***capuchehaia***

capuchehaielâc *sn* vz ***capuchehaialâc***

capucin, *~ă* [At: CARAGIALE, ap. CADE / V: ***~uțin***, ***~ă*** / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***capuccino***] **1-2** *smf*, *a* (Călugăr catolic) care face parte dintr-o ramură a Ordinului Franciscan. **3** *sn* (Iuz) Capuținer.

capudan *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: tc ***kapudan***] (Trî; îs) *~-pașa* Comandant al flotei turcești.

capugiu *sm* [At: LET. I, 207/19 / V: ***~pengiu***, ***~pigiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kapuğy***] (Tcî) **1** Trimis al sultanului în Țările Române, împuternicit în special cu schimbarea domnilor. **2** (Îs) *~-bașa* Căpetenia capugiilor.

capuntultură *sf* vz ***capântortură***

capunturtură *sf* vz ***capânturtură***

capu-olan *sm* [At: ȘIO / V: (înv) ***capi-~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kapu o(g)lany***] (Iuz; în Imperiul Otoman) Funcționar trimis de domnitor în țară, de la Poartă, înaintea instalării sale pe tron.

capuțină *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Călțunași (*Tropaeolum majus*).

capuținer *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ger ***kapuziner***] (Înv) Cafea cu lapte.

car[1] *i* vz ***câr***

car[2] *sm* [At: NEAGOE, ÎNV. 253/21 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ml ***carrus*** (*caries*)] **1** Nume dat mai multor specii de insecte mici, dăunătoare, din ordinul coleopterelor, cu corpul păros și cu picioarele scurte, care trăiesc în lemn și se hrănesc cu acesta. **2** (Spc; îs) *Făină de ~* Pulbere de lemn ros de cari (1). **3** (Îc) **~iu-de-stejar** Larva viespei (*Sirex gigas*). **4** (Îc) **~iu-mic** Mică insectă care roade lemnul (*Anbobium pertinax*). **5** (Îc) **~iu-mare**, **~de-pădure**, **~de-scoarță** Gândac castaniu, rotund, lung de 5 mm, cu capul mic și mustăți scurte, care trăiește pe brazi și molizi, săpând galerii între lemnul trunchiului și scoarță (*Bostrychus tipographus*).

car[3] *sn* [At: PSALT. 206/17 / Pl: *~e*, (îvp) *~ă*, (nob) *~uri* / E: ml ***carrus***] **1** Vehicul terestru încăpător, cu patru roți, cu tracțiune animală, folosit pentru transportul poverilor. **2** (Îs) *~ funebru* (sau *funerar*, *mortuar*) Dric. **3** (Îs) *~ blindat* (sau *de asalt*) Tanc. **4** (Îas) Transportor amfibiu blindat. **5** (Îs) *~ de război* Car cu două roți, tras de doi sau de patru cai, folosit în lupte în antichitate. **6** (Îvp; îs) *~ de foc* Tren. **7** (Îe) **Nici în ~, nici în căruță** Se spune despre cineva nehotărât, care nu știe ce vrea. **8** (Îe) **A pune ~ul înaintea boilor** Se spune despre un om neîndemânatic, care face lucrurile pe dos. **9** (Pop; îe) **Pune** (sau **încarcă) că-i ~ul altuia** Zi, că fac eu. **10** (Îe) **Înjugă sacii la ~ și hai la moară să măcinăm boii** Se spune pentru a sugera cuiva că vorbește prostii. **11** (Îe) **I s-a rupt ~ -n drum** Se spune despre cineva care nu-și poate continua lucrul (din cauza unei defecțiuni). **12** (Îe) **Și-a pus sacii în ~** Și-a făcut interesul și acum nu-l mai interesează nimic. **13** (Îe) **A-și pune ~ -n pietre** A-și pune în gând ceva cu toată hotărârea Si: *a persevera*, *a stărui*. **14** (Îcst) *De-a ~ul* Țintar. **15** (Bot; reg; îc) **~ul-pădurilor** sau **~ul-zânelor** Arnică (*Arnica montana*). **16** (Ast; îc) **-ul mare** Constelație alcătuită din șapte stele așezate în formă de car[2] (1) Si: *Ursa Mare*. **17** (Ast; îc) **~ul mic** Constelație formată din șapte stele (printre care și steaua polară) așezate în chip asemănător cu cele din Carul (16) mare Si: *Ursa Mică*. **18** (Ast; pop; îc) **~l-dracului** Constelația Perseu. **19** (Ast; pop; îc) **~l-lui-Dumnezeu** Constelația Vizirul. **20** Cantitate de material care se poate încărca într-un car[3] (1). **21** (Fig; îs) *Un ~ de ani* Mulți ani. **22** (Îe) **Ajunge** (sau **e destul) o măciucă la un ~ de oale** Unui om sensibil (simțitor) ajunge să i se spună o dată ceva ca să înțeleagă. **23** (Îlav) **Cu ~ul** Din belșug. **24** (Înv) Impozit care obliga locuitorii să facă servicii publice, cărând diferite poveri cu carul. **25** (Reg) Parte a ferăstrăului mecanic alcătuită din două bârne puse pe rotițe, pe care se așază bușteanul pentru a fi prefăcut în scânduri Si: *căruță*, *război*, *sclai*. **26** (La centrala telefonică automată) Dispozitiv mobil al selectorului, care ajută la căutarea liniilor libere.

carab *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***carabe***] (Ent) Coleopteră cu corpul alungit, distrugătoare de (larve de) insecte (*Carabus auratus*).

caraban[1] *sm* [At: MARIAN, INS. 34 / V: ***~nă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ns cf alb *karabishte*] (Ent; reg) **1** Nasicorn (*Oryctes nasicornis*). **2** Rădașcă (*Lucarnus cervus*).

caraban[2] *s* [At: C V, 1949, nr. 8, 32 / E: nct] **1-2** (Îe; îoc *handicap*) **A-și lua** (sau **a da cuiva) ~** A lua sau a da cuiva avans (pornind înainte sau rămânând în urmă) într-o întrecere sportivă.

carabană[1] *sf* [At: DDRF / Pl: *~ne* / E: ns cf *carabă[2]*] (Sst) Picior.

carabană[2] *sf* vz ***caraban[1]***

carabașag *sn* [At: H XIV, 444 / E: tc ***karabașak***] (Bot; reg) Grâu negru.

carabă[1] *a* [At: HEM 2267/10 / V: ***căr~*** / E: ns cf *carabă[1]*, *cataramba*] (Rar; pop; îs) *Babă ~* Babă uscată și gârbovită de bătrânețe Si: *cotoroanță*, *hoancă[1]*, *hoașcă*.

carabă[2] *sf* [At: ALEXANDRIA, 160/21 / V: ***~aibă***, ***căr~***, ***~avă***, (înv) ***~adă*** / Pl: *~be*, *~răbi* / E: srb ***karabe***] **1** (Reg) Fluier primitiv pe care și-l fac copiii dintr-o țeavă de soc, din cotorul frunzei de dovleac, din pană de gâscă etc. Si: *tilincă*. **2** Tubul cimpoiului asemănător cu fluierul, la care se execută melodia Si: *hang*, *bute*, *cioacă*. **3** Pană de gâscă crăpată. **4** (Pex) Cimpoi. **5** (Îs) *Umflat~* Umflat ca cimpoiul. Si: *căpușă*, *cimpoi*, *ciuce*, *doldora*, *lubeniță*, *tobă*, *țeavă*. **6** (Îe) **A face pe cineva ~** A face să fie umflat (de mâncare sau din alte cauze). **7** Picior de animal. **8** (Pex) Picior de om. **9-10** (Reg; mpl) Picioare lungi (și dezvelite) de om. **11** (Reg) „Unul din cei trei corni de pe coperișul mutării pe care se bat lețurile". **12** (Arg) Palmă.

carabăț *sm* [At: MARIAN, INS. XII, 309 / V: ***~bet -bete***, ***~beț***, ***cărăbete*** / Pl: *~beți* / E: ns cf *cărăbuș*, *caraban*] (Reg) **1** Larvă acvatică a unor insecte. **2** Un fel de crustaceu strâns cârcel. **3** (Fig) Om mic de statură. **4** Car[1] (1).

carabei *sm* [At: DA / Pl: *~e* / E: nct] **1** Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape. **2** Strugure din soiul carabei (1).

carabet *sm* vz ***carabăț***

carabete *sm* vz ***carabăț***

carabeț *sm* vz ***carabăț***

carabidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***carabide***] (Ent) **1** (Lpl) Familie de insecte coleoptere alergătoare, care se hrănesc cu omizi, viermi etc. **2** Insectă care face parte din familia carabide **(1)**.

carabin *sn* vz ***carabină***

carabină *sf* [At: LB / V: (înv) *~in* sn / Pl: *~ne* / E: fr ***carabine***] **1** Pușcă (cu țeava ghintuită) mai scurtă și mai ușoară decât pușca obișnuită Si: (înv) *durdă, flintă, sâneață*. **2** Cârlig închis prin intermediul unui arc, care se fixează la extremitatea unui lanț sau a unei curele pentru a prinde de el diferite obiecte. **3** Cârlig pentru cablu, fixat cu un dispozitiv care permite rotirea ușoară a cablului. **4** (Reg; fig; dep) Femeie, iapă etc. scundă și grasă.

carabiner *sm* vz ***carabinier***

carabinier *sm* [At: DUMITRACHE, 423 / V: ***~ner*** / P: *~ni-er* / Pl: *~i* / E: fr ***carabinier***] **1** (Înv) Soldat înarmat cu o carabină **(1)**. **2** (În Italia) Membru al jandarmeriei.

carabinieră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: ger ***Karabinier*** (heken)] **1-2** Carabină **(1-2)**.

carabiță *sf* [At: TDRG / V: (reg) ***cărăb~*** / Pl: *~țe* / E: ***carabă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Carabă² **(2)** (mai mică).

caraboavă *sf* vz ***carboavă***

caraboi¹ *sm* [At: H XVIII, 102 / V: ***cărăb~*** / Pl: *~* / E: nct] **1** Calaican. **2** Piatră vânătă.

caraboi² *sm* [At: H IX, 436 / Pl: *~* / E: ns cf *baraboi*] (Bot; reg) **1** Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*). **2** Rădăcina brândușei de primăvară. **3** Cuișoare (*Eugenia caryophyllata*).

caraboi³ sm vz ***baraboi***

caraboia *sf* [At: (a. 1761) ap. ȘIO / E: tc ***karaboya***] (Tcî) Vitriol de aramă Si: *galiță*.

carabura *sf* [At: (a. 1761) ap. ȘIO / E: tc ***kara burya***] (Tcî) Un fel de stofă pentru fote.

carabușcă *sf* [At: CADE / Pl: *~ști* / E: rs **коробка**] (Reg) Cutioară confecționată din coajă de copac în care se păstrează tutunul.

caracal *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: nct] (Zlg) Râs² (*Lynx lynx*).

caracașic *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; mpl) Obiect mărunt, fără valoare.

caracatâr *sm* [At: I. CR. II, 22 / V: ***cala~*** / Pl: *~i* / E: tc ***qara katyr*** „catâr prost"] (Tcî) **1** Bocanc. **2** Papuc mare, greu Cf *calevri, galenți, iminei*.

caracaticioară *sf* [At: CĂTANĂ, B. 62 / V: ***~cti~*** / Pl: *~re* / E: ***caracatiță*** + *-ioară*] (Mai ales în poezii hazlii) Broască.

caracatiță *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***crăc~*** / A: (Mol) *~rac~* / Pl: *~țe* / E: rs **каракатица**] **1** (Zlg) Animal marin din încrengătura moluștelor, cu corpul rotund, în formă de sac și cu opt brațe puternice, prevăzute cu ventuze (*Octopus vulgaris*). **2** (Fig) Persoană lacomă, apucătoare. **3** (Fig) Mafie.

caracaxă *sf* vz ***caragață***

caracă *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***caraque***] (Mrn) Navă voluminoasă, cu catargul principal foarte înalt, folosită de portughezi până la sfârșitul sec. XVI.

carachiul *sm* vz ***caracul***

caraclău *sm* [At: Com. A. Tomiac (Straja – Bucovina), ap. DA / Pl: *~ăi* / E: ns cf mg *harakló*] (Reg) Cioroi.

caracolac *sm* vz ***caraculac***

caractei *smp* [At: BORZA, D. / V: ***~rec~*** / E: nct] (Bot; reg) **1** (Șîf *-rec-*) Dosnică galbenă (*Carpesium cernuum*). **2** Flocoșele (*Filago arvensis*). **3** Firicică (*Filago germanica*). **4** Albumeală (*Leontopodium alpinum*).

caracter *sn* [At: ȘINCAI, HR. 24/11 / V: (înv) ***~tir, ~antel, ha~, haractir(iu)*** / A: (înv) *~rac~* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***caractère***, lat ***character***] **1** Semn săpat (în piatră, în metal) sau scris. **2** (Tip) Mică prismă de metal (aliaj de plumb, cositor și antimoniu) având la unul dintre capete, în relief, figura unei litere, a unei cifre sau a unui semn de punctuație, servind pentru tipar. **3** (Tip) Caracteristică a unui ansamblu de litere, cifre, accente și semne de tipar din aceeași familie și din același corp. **4-6** Titlu (însărcinare, misiune) care dă demnitate sau calitate de... **7** Ansamblul însușirilor fundamentale psiho-morale ale unei persoane, care se manifestă în modul de comportare, în ideile și în acțiunile sale. **8** Personalitate morală fermă. **9** Însușire morală care se manifestă prin perseverență, voință fermă și corectitudine. **10** Individualitate care prezintă trăsături phihice complexe, zugrăvită într-o operă literară. **11** (Îs) *Comedie de ~* Comedie în care intriga ia naștere din conflictul dintre caracterele contradictorii ale personajelor. **12** (Îs) *Dans de ~* Formă prelucrată pentru scenă a dansurilor populare. **13** Trăsătură distinctivă care constituie specificul unui lucru, al unui fenomen etc. **14** (Blg) Particularitate a unui organism.

caracterial, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~i-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***caractériel***] (Liv) **1** Care aparține caracterului **(7)** Si: *caracterologic* **(1)**. **2** Care provine de la caracter **(7)** Si: *caracterologic* **(2)**. **3** Care se referă la caracter **(7)** Si: *caracterologic* **(3)**. **4** Specific caracterului **(7)** Si: *caracterologic* **(4)**.

caracterisi *vt* [At: MARCOVICI, D. 227 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χαράσσειν***] (Înv) A caracteriza.

caracteristic, ~ă [At: NEGRUZZI, S.I, 237 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***caractéristique***] **1-3** *a* (Construit adesea cu dativul sau cu prepoziția „pentru") Care constituie trăsătura distinctivă a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen. **4-6** *sf* Însușire specifică dominantă, proprie unei ființe, unui lucru sau unui fenomen, care le diferențiază de altele. **7** *sf* (Mat) Partea întreagă a unui logaritm. **8-9** *sf* Parametru sau dată tehnică utilizată pentru aprecierea comportării în exploatare a unui sistem tehnic sau a unui material. **10-11** *sf* Curbă care reprezintă modul cum variază o proprietate a unui sistem sau a unui dispozitiv, în funcție de o anumită variabilă.

caracteriza *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 264 / Pzi: *~zez*, (înv) *~riz* / E: fr ***caractériser***] **1-2** A constitui caracterisitica **(6)** cuiva sau a ceva. **3** A descrie trăsăturile caracteristice unui fenomen.

caracterizabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***caracteriza*** + *-bil*] Care poate fi caracterizat.

caracterizant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***caractérisant***] Caracterizator.

caracterizare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 108 / Pl: *~zări* / E: ***caracteriza***] Indicare a notei caracteristice a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen Si: *caracterizat¹*.

caracterizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***caracteriza***] Caracterizare.

caracterizat², ~ă *a* [At: GHICA, S. 517 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***caracteriza***] **1** Care a fost descris în trăsăturile sale caracteristice **(5)**. **2** Care are, în mod evident sau tipic, o anumită însușire sau trăsătură caracteristică.

caracterizator, ~oare *a* [At: I. IONESCU, M. 131 / V: ***~zăt~, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***caracteriza*** + *-tor*] Care caracterizează **(1)** Si: *caracterizant, specific*.

caracterizător, ~oare *a* vz ***caracterizator***

caracterograf *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg ***caracterographe***] Aparat electronic care permite vizualizarea, pe ecranul unui tub catodic, a caracteristicilor dispozitivelor semiconductoare.

caracterologic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 107, 10/4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***caractérologique***] **1** Care aparține caracterului **(7)** Si: *caracterial* **(1)**. **2** Care provine de la caracter **(7)** Si: *caracterial* **(2)**. **3** Care se referă la caracter **(7)**. **4** Specific caracterului **(7)** Si: *caracterial* **(4)**. **5** De caracter **(7)**. **6** Care se referă la caracterologie.

caracterologie *sf* [At: DA ms / E: fr ***caractérologie***] Disciplină care se ocupă cu studiul structurii și dezvoltării caracterelor **(7)**.

caracticioară *sf* vz ***caracaticioară***

caractir *sn* vz ***caracter***

caractron *sn* [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: fr, eg ***caractron***] (Elt) Tub catodic utilizat în afișarea rapidă a literelor sau cifrelor pe ecranul său.

caracudă *sf* [At: TDRG / V: ***cărăc~*** / Pl: *~de* / E: bg **каракуда**] **1** (Iht; șîs) *~ roșie, ~ ruginoasă, ~-de-baltă, ~-de-lac, ~-de-Dunăre, ~-de-gârlă* Caras **(1)** (*Carassius carassius*). **2** Nume generic dat peștilor mici Si: *pește-țigănesc*. **3** (Fig) Oameni fără valoare, fără însemnătate (într-un partid, într-o adunare etc.). **4** (Iht; reg; îs) *~ albă* Crap-caras **(2)** (*Carassius auratus gibelio*). **5** (Îc) **~colorată** Regina-peștilor (*Eupomotius gibosus*).

caracul [At: DEX^2 / E: fr ***caracul***] **1** *sm* Rasă de oi ale căror miei au blana buclată, asemănătoare cu astrahanul. **2** *sn* Blăniță de miel aparținând rasei caracul (**1**). **3** *sn* Obiect de îmbrăcăminte confecționat din caracul (**2**).

caraculac *sm* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / V: *~col~* / Pl: *~aci* / E: tc ***karakulak***] **1** Pisică sălbatică. **2** (Pex) Blană de pisică sălbatică. **3** Obiect de îmbrăcăminte confecționat din caraculac (**2**). **4-5** (Înv; în Imperiul Otoman) (Persoană cu) rangul de funcționar pe lângă marele vizir sau chehaia-bei.

caradașcă *sf* vz ***rădașcă***

caradă *sf* vz ***carabă[1]***

caradea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] Sanie mică cu scaune.

caradriiformă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~me* / E: ns cf fr *charadriidés*] (Zlg) **1** (Lpl) Ordin de păsări comestibile, cu ciocul și picioarele lungi. **2** Pasăre din ordinul caradriiformelor (**1**).

carael *sms* [At: H II, 247 / V: ***~aial*** / E: tc ***kara-yel***] (Tcm; reg) **1-2** Vânt care bate de la apus (sau de la răsărit).

carafă[1] *sf* [At: PANN, P. V. II, 8 / V: ***ga~*** / Pl: *~fe, ~răfi* / E: ngr ***καράφα***, fr ***carafe***, it ***caraffa***] **1** Cană cu gâtul lung și cu partea de jos bombată. **2** Conținutul unei carafe (**1**). **3** Cana împreună cu conținutul.

carafă[2] *sf* vz ***caraftă***

carafefiz *sm* [At: GHICA, S. 114 / Pl: *~i* / E: tc ***karafefiz***] (Tcî) Voluntar turc din timpul răscoalei de la 1821.

carafilă *sf* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VIII 8 / V: ***calafiră, ~ină, ~amf~*** / Pl: *~le* / E: mg ***karafina*** cf rs *карафин*] (Reg) **1-2** Carafă (**1**) (mică). **2** (Îf *~ină*) Vas cilindric de tablă în care se păstra petrolul. **3** (Bot; reg) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). **4** (Bot; reg; lpl) Garoafe de munte (*Dianthus superbus*).

carafliostină *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Epitet depreciativ pentru o femeie grasă și nesimțitoare Vz *baccea, moară*.

carafloșniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) „Râure (cusătură) mare și lat făcut fără nici o artă".

caraftă sf [At: DAMÉ, T. 135 / V: ***~fă***, (reg) ***căr~*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) Unul dintre cele două lemne orizontale (stinghii) înfipte în capetele de sus ale furcilor războiului de țesut, care țin vatalele Si: *cioacă*.

caragace *sf* vz ***caragață***

caragaci *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; reg) Ulm (*Ulmus carpinifolia*).

caragană *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***caragan***] Arbust ornamental din familia leguminoaselor, originar din Asia, cu frunze compuse și cu flori mari, galben-aurii (*Caragona arborescens*).

caragață [At: COSTINESCU / V: ***~ace, ~răgașcă, ~gațin*** *sm*, ***~racaxă, gara~*** / Pl: *~țe* / E: ngr ***καρακάξα***] **1** (Orn; reg) *sf* Coțofană (*Pica pica*). **2** *sf* (Fig) Femeie vorbăreață Si: *gaiță*. **3** *sf* (Fig) Femeie certăreață Si: *gaiță*. **4** *i* Cuvânt care imită strigătul coțofenei. **5** *sf* (Îe) **A face ~** A face scandal. **6** *sf* (Îe) **A face ~ de cineva** A face glume pe seama cuiva. **7** *sf* (Îcs) *De-a ~a* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Si: *de-a mama* (sau *puia*) *gaia*.

caragațin *sm* vz ***caragață***

caragea [At: FILIMON, C II, 599 / V: ***cărăgea, cărânjea, căronjea, cărujea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***karaga***] **1** *ai* Negru-închis. **2** *sf* (Îe) **A merge ca o ~** A merge urât, răscrăcărat. **3** *sf* (Bot; reg; mpl; îf *cărujea*; îc) **Cărujele-de-iarnă** Crăițe (*Tagetes patula*). **4** *sf* (Bot; îf *cărujea, cărânjea*) Garoafe (*Dianthus barbatus*).

caraghios, ~oasă [At: ȘIO / V: *~oz, ~oază* / Pl: *~oși, ~oase*, (rar) *~oji* / E: tc ***caragöz***] **1** *sm* Personaj care te face să râzi, spunând glume, făcând strâmbături etc. Si: *bufon, chimiță, clovn, măscărici*, (reg) *mascara, paiață, păcală, păcălici, soitar*. **2** *a* Care provoacă râsul Si: *comic, ridicol*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care nu merită să fie luată în serios. **5** *sm* (Iht; tcm) Scrumbie de Dunăre, cu cap negru (*Alosa pontica nigrescens*).

caraghioslâc *sn* [At: GHICA, S. 322 / V: ***~ozl~, ~luc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***karagözlük***] Faptă, gest sau lucru care stârnește râsul Si: *bufonerie, comicărie* Cf *mascaradă*.

caraghiosluc *sn* vz ***caraghioslâc***

caraghioz, ~oază *a* vz ***caraghios***

caraghiozlâc *sn* vz ***caraghioslâc***

caragialesc, ~ească [At: IORDAN, L. R. A. 17 / Pl: *~ești* / E: ***Caragiale*** + *-esc*] **1** *a* Care aparține lui Caragiale Si: *caragialian* (**1**). **2** *a* Care provine de la Caragiale Si: *caragialian* (**2**). **3** *a* Care se referă la Caragiale Si: *caragialian* (**3**). **4** *a* Specific lui Caragiale Si: *caragialian* (**4**). **5** *sn* Burlesc exagerat. **6** *sn* Comic șarjat.

caragialian, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 104, 23/1 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Caragiale*** + *-ian*] **1-4** Caragialesc (**1-4**).

caragializa *vta* [At: IORDAN, L. R. A. 20 / Pzi: *~zez* / E: ***Caragiale*** + *-iza*] (Rar) **1** A satiriza (în felul lui Caragiale). **2** A sublinia nota comică a unei situații sau a unui caracter uman. **3** A scrie în maniera lui Caragiale.

caragiu *sn* [At: (a. 1589) CUV. D. BĂTR. I 258 / E: mg ***karászia***, pn ***karazia***] (Înv) Postav prost.

caragros *sm* vz ***caragroș***

caragroș *sm* [At: (a. 1775) TDRG / V: *~os*, ***cala~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kara guruș***] (Tcm; îvp) **1** Monedă turcească cu diferite valori în diferite perioade. **2** Taler de argint din timpul Mariei Tereza.

caraial *sm* vz ***carael***

caraianac *sms* [At: H II, 292 / V: *~nic* / E: nct] (Mpp; rar) **1** Boală de ficat a vitelor, nedefinită mai îndeaproape. **2** Bubă în gât Si: *bubă-nepomenită*.

caraianic *sms* vz ***caraianac***

caraib, ~ă [At: DEX / V: ***~rib, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***caraïbe***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Caraibilor. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Caraibe. **5** *smf* Amerindieni care trăiesc în Antilele Mici și o parte din Guyana. **6** *a* Care aparține regiunii Caraibe. **7** *a* Care aparține caraibilor (**5**). **8** *a* Care este specific regiunii Caraibe. **9** *a* Care este specific caraibilor (**5**). **10** *a* Care provine din Caraibe. **11** *sf* Limba vorbită de caraibi (**5**).

caraibață *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *caraibă*] (Reg) Carabă[1] (**9**).

caraibă *sf* vz ***carabă[1]***

caraiman[1] *sm* vz ***caraman[1]***

caraiman[2] *sn* [At: BUL. FIL. IV, 133 / V: ***~am~[2]*** / Pl: nct / E: rs ***караман***] (Îrg) Buzunar.

carainic *sm* vz ***caraianac***

carait *sn* [At: DA / Pl: *~iți* / E: fr ***caraïte***] Sectant evreu care nu recunoaște tradiția (Talmudul), ci admite numai Tora.

carajoi *s* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Fluturași (*Cosmos bipinnatus*).

caral *sn* vz ***carar***

caralabă *sf* vz ***calarabă***

caralambă *sf* vz ***calarabă***

caralibe *sfp* [At: VICIU, GL. / V: ***charalibe*** / E: ns cf *caraibă*] (Reg; gmț) **1** Picioare. **2** Labe.

caralupcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~pci* / E: nct] (Reg) Coajă de dovleac curățată de sâmburii din interior.

caraman[1], ~ă [At: DAMÉ, T. 28 / V: ***~aim~, ~ă, căr~, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***karaman***] **1-4** *smf, a* (Om sau animal) negru.

caraman[2] *sn* vz ***caraiman[2]***

caramancă *sf* [At: Com. V. BĂJĂNICĂ (Țepeș-Vodă – Constanța), ap. DA ms / Pl: ? / E: ***caraman*** + *-că*] (Reg) Femeie oacheșă.

caramangeală *sf* [At: BUL. FIL. IV, 133 / Pl: *~eli* / E: ***caramangi*** + *-eală*] (Arg; înv) **1** Prilej de furt. **2** Buzunăreală.

caramangi *vt* [At: BUL. FIL. IV, 133 / Pzi: *~ngesc* / E: ***caraman[2]***] (Arg; înv) A buzunări.

caramangiu *sm* [At: BUL. FIL. IV 133 / Pl: *~ii* / E: ***caraman[2]*** + *-giu*] **1-2** (Arg; înv) Hoț (de buzunare).

caramba *i* [At: DN^3 / E: sp ***caramba***] (Liv) Exclamație cu caracter de imprecație în limba spaniolă.

carambol *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri*, (rar) *~oale* / E: fr ***carambole***] **1** (La jocul de biliard) Atingere cu bila proprie a celorlalte două bile (prin

care se marchează un punct pentru jucător). **2** (La jocul de biliard) Punct înscris prin carambol **(1)**. **3** (Fam) Ciocnire neprevăzută de cineva sau de ceva. **4** (Fam) Zăpăceală. **5** (Fig) Ceartă. **6** (Îe) **A-i face cuiva ~ul** A-i face cuiva, în mod neașteptat, ceva neplăcut.

carambolagiu sn vz ***carambolaj***

carambolaj sn [At: COSTINESCU / V: ~*aș*, (înv) ~***agiu*** / Pl: ~*e* / E: fr ***carambolage***] Efectuare a unui carambol **(1)**.

carambolaș sn vz ***carambolaj***

caramea sf vz ***caramelă***[1]

caramel sn [At: CAZIMIR, GR. 42 / Pl: ~*uri* / E: fr ***caramel***] Produs brun-roșcat, solubil în apă, obținut prin încălzirea și deshidratarea zahărului și folosit în cofetărie la colorarea unor băuturi sau a unor alimente și la prepararea plăcilor fotografice.

caramelă[1] sf [At: PAS, Z. I, 139 / V: ~*mea* / Pl: ~*le* / E: refăcut din ***caramele*** (pl *caramel*)] Bomboană făcută din caramel amestecat cu diferite substanțe colorate și aromatice.

caramelă[2] *sfs* [At: CIAUȘANU, V. 148 / E: nct] (Olt) Epidemie.

carameliza vtr [At: DEX[2] / Pzi: ~*zez* / E: fr ***carameliser***] **1-2** A (se) transforma, prin încălzire, în caramel. **3** A amesteca apă sau alt lichid cu caramel.

caramelizare sf [At: DEX[2] / Pl: ~*zări* / E: ***carameliza***] **1** Transformare, prin încălzire, în caramel Si: *caramelizat*[1] **(1)**. **2** Amestecare a apei sau a altui lichid cu caramel Si: *caramelizat*[1] **(2)**. **3** (Spc) Proces de descompunere, prin încălzire, a caramelurilor Si: *caramelizat*[1] **(3)**.

caramelizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***carameliza***] **1-3** Caramelizare **(1-3)**.

caramelizat[2]**, ~*ă*** *a* [At: MDA ms / P: ~*ați*, ~*e* / E: ***carameliza***] **1** Transformat, prin încălzire, în caramel. **2** (D. lichide) Amestecat cu caramel. **3** (D. carameluri) Descompus, prin încălzire.

caramfil sn vz ***calomfir***

caramfilă[1] *sf* vz ***calomfir***

caramfilă[2] *sf* vz ***carafilă***

caramfile sfp [At: PANȚU, PL.[2] / E: nct] (Bot; reg) Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).

caranfil sn vz ***calomfir***

caranfilă sf vz ***carafilă***

caranfină sf vz ***carafilă***

caranfir sm vz ***calomfir***

carantan s [At: DR. XI, 143/ A: nct / Pl: nct / E: nct] (Arg) Pahar.

carantel sn vz ***caracter***

carantină sf [At: BELDIMAN, TR. 52/18 / Pl: ~*ne*, (înv) ~*ni* / E: rs ***карантин***] **1** Izolare preventivă a unei persoane sau a unei colectivități care a fost în contact cu un bolnav sau care vine dintr-o regiune unde există o epidemie. **2** Punct sanitar pentru cercetarea și izolarea persoanelor, vaselor sau mărfurilor venite dintr-o regiune bântuită de o epidemie. **3** (Îs) ~ *fitosanitară* Complex de măsuri cu caracter preventiv, luate pentru a se opri pătrunderea bolilor plantelor, a dăunătorilor plantelor sau a unor buruieni din alte țări și pentru a se limita răspândirea acestora în cuprinsul țării. **4** Restricții aplicate în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor. **5-6** (Fig) Ținere la distanță sau îndepărtare temporară a cuiva (bănuit sau compromis).

caraol sm vz ***caraulă***

caraoleancă sf vz ***carauleancă***

caraoschi sm vz ***scaraoschi***

caraosti sm vz ***scaraoschi***

caraoțchi sm vz ***scaraoțchi***

carapace sf [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M.N. I, 49 / Pl: ~ / E: fr ***carapace***] Înveliș osos cornos sau calcaros care protejează corpul unor animale.

carapăr sm vz ***calapăr***

carapelit sm [At: H II, 309 / Pl: ~*iți* / E: ns cf tc *kara*] (Reg) **1** Stejar **(6)** negru (*Quercus petraea* ssp *dalechampii*). **2** Carpin (*Carpinus betulus*).

carar sn [At: (a. 1794) ȘIO / V: ~*al* / Pl: ? / E: tc *karar*] (Tcî) Hotărâre.

cararabă sf vz ***caralabă***

carărău sm [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA / Pl: ~*ăi* / E: ***cărare*** + -*ău*] (Reg) Om care bate cărările Si: *derbedeu*, *pierde-vară*.

caras sm [At: ALECSANDRI, T. 1017 / V: ~*aș*, ***cărăș*** / Pl: ~*ași* / E: rs ***карас***] (Iht) **1** Gen de pești din familia crapilor foarte răspândit la noi (*Carassius*). **2** Pește de baltă de culoare argintie sau gălbuie, cu capul scurt și cu solzii mari Si: *caracudă* **(1)**, *cărășel* **(1)** (*Carassius carassius*). **3** (Șîs) ~ *alb*, ~-*de-Dunăre*, *crap-caras* Specie de caras cu corpul mai scurt și mai gros decât carasul **(2)**, având culori ce variază de la alb-gălbui la negru murdar și cu mărime variabilă, în funcție de habitat și subspecie (8-10 până la 35-40 cm) Si: *caracudă* **(4)** (*Carassius auratus gibelio*). **4** Regina-peștilor (*Eupomotius gibosus*).

caraslău sn [At: CHEST. IV, 43/198 / Pl: ~*lae* / E: nct] (Reg) Cădere de apă.

carastolă sf [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 98 / Pl: ~*le* / E: ns cf mg *keresztelni* „a împiedica"] (Reg) Bucată de lemn atârnată sub căruță, cu care se împiedică roțile din spate.

caraș sm vz ***caras***

carașic sn [At: LUNGIANU, CL. 24 / Pl: ~*uri* / E: ***caraș*** + -*ic*] (Mpl) **1** Fleacuri. **2** Glume.

carașoț sn [At: VARONE, J. R. 19 / Pl: ? / E: nct] **1** Horă „de umeri" care se joacă în zona Zărneștiului, care este urmată de sârbă și se termină cu învârtita. **2** Melodie pe care se dansează carașoțul **(1)**. **3** Melodia împreună cu dansul.

carat sn [At: CLIMESCU, A. 259 / V: ~*ă sf* / Pl: ~*e* / E: fr ***carat***] **1** Indice pentru conținutul relativ în aur al aliajelor acestuia, egal cu a 24 parte din masa totală. **2** Unitate de măsură a greutății pietrelor prețioase, egală cu 4,2 g. **3** (Îe) **(A fi de) optsprezece ~e** (A fi) pur, curat. **4** Fiecare dintre cele 24 de cote în care era divizată proprietatea unei nave, începând cu dreptul roman. **5** Cotă de participare la o societate comercială.

carată sf vz ***carat***

caraul sm vz ***caraulă***

caraulaș sm [At: RĂDULESCU-CODIN, Î., ap. DA ms / P: ~*ra-u*~ / Pl: ~*i* / E: ***caraulă*** + -*aș*] (Reg) Caraulă **(6)**.

caraulă sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 321/23 / V: ~***ul***, ~***aol*** *sm* / Pl: ~*le* / E: bg ***караул***, ngr ***χαραούλι***] **1** Soldat de gardă Si: *gardă*, *patrulă*, *pichet*, *santinelă*. **2-3** Corp de gardă sau locul unde se află caraula **(1)**. **4** (Îe) **A face ~ul** A aștepta (nerăbdător) pe cineva. **5** (Îe) **A pune** (pe cineva) **la ~ul** A pedepsi (pe cineva) punându-l la colț. **6** Om care face de pază Si: *gardian*, *paznic*, (reg) *caraulaș*. **7** (Înv) Garda care se făcea la primărie.

carauș sn [At: MAT. FOLK. 147 / P: *ca-ra-uș* / Pl: ~*e* / E: nct] Căuș.

carava sf [At: TDRG / Pl: ~*le* / E: nct] (Mol) Unealtă de făcut saltele, constând dintr-un lemn înconvoiat în formă de arc, ale cărui capete sunt legate printr-o coardă.

caravană sf [At: GHICA, S. 324 / Pl: ~*ne* / E: fr ***caravane***] **1** Convoi de oameni și de animale de povară (de obicei cămile), care transportă mărfuri, bagaje etc. prin pustiuri sau prin stepe. **2** Marfă transportată de o caravană **(1)**. **3** Convoi de vehicule, împreună cu călătorii din ele, care parcurg, împreună, același drum. **4** (Reg) Car mare folosit la transportul mărfii Si: *chervan*. **5-6** (Îs) ~ *cinematografică*, ~ *sanitară* etc. Grup de vehicule care se deplasează în scopuri culturale, sanitare etc.

caravani smp [At: FILIMON, C. II, 621 / V: ***cărăvane*** *sfp* / E: bg ***каравани***] (Înv) Pantaloni largi la talie și strâmți de la genunchi jos, strânși la glezne cu nasturi sau cu copci.

caravanier sm [At: ARH. FOLK. IV, 121 / V: ***cărăv***~ / Pl: ~*i* / E: fr ***caravanier***] Conducător al animalelor de povară într-o caravană **(1)**.

caravaning sn [At: DN[3] / E: eg, fr ***caravaning***] (Rar) Camping pentru rulote.

caravanserai sn [At: DA / Pl: ~*uri* / E: fr ***caravansérail***] (Mai ales în lumea arabă) Han mare la care poposesc caravanele **(1)**.

caravă[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: ~*ve* / E: nct] Unealtă de pescuit, de forma unei capcane deschise, care se instalează în locurile litorale și în bălți pentru prinderea plăticii și a șalăului.

caravă² *sf* vz *carabă*

caravei sn [At: MAT. FOLK. 146 / V: ***cărăvei*** / Pl: *~e* / E: nct] (Rar) **1** Bucată dintr-un întreg Si: *bucată, cap, fărâmă*. **2** Scurtătură de lemn Si: *retevei*. **3** Sac scurt. **4** (Fig) Om scund.

caravel *sm* [At: Com. Itu (Hațeg), ap. DA / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Lemn necrăpat, așezat în steri.

caravelă *sf* [At: DUMITRACHE, 385 / Pl: *~le* / E: it ***caravella***, fr ***caravelle***] Corabie cu pânze, rapidă, folosită în trecut de spanioli și portughezi pentru călătorii lungi.

carăgașcă *sf* vz ***caragață***

carăm *sm* [At: VICIU, GL. / V: (reg) ***~rem*** / Pl: *~rimi* / Pl: *~i* / E: ml ***calamus***] (Reg; mpl) Cele două rude paralele de la scară, în care sunt băgați fușteii Si: *drug, carâmb* **(10)**.

carăma *sf* [At: CHEST. V, 153/73 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Fel de mâncare preparat de ciobani, din carne de oaie, legume și condimente, care se poate păstra o perioadă mai lungă de timp.

carămbăț *sm* [At: H XVIII, 26 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape Vz *carâmb*.

carătă *sf* vz ***caretă***

carătășie *sf* vz ***caretășie***

carâmb *sm* [At: I. IONESCU, D. 437 / V: ***căr~, ~râng, cărâmbă*** *sf*, ***cărâm*** / Pl: *~i*, (înv) *~uri* sn / E: ml ****calamulus***] **1** Unul dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei de la căruță în care intră spetezele. **2** Loitră. **3** (Lpl) Părțile din care este format dricul căruței. **4** Crucea (din spate) a căruței împreună cu amândouă lambele. **5** Capătul osiei care iese afară din buciumul roții. **6** Parte a osiei căruței ocupată de roată. **7** Bucată de fier la capătul osiei în care se bagă cârligul. **8** (Reg) Băț pe care se marchează, cu vârful cuțitului, înălțimea laptelui de la o mulsoare Si: *cot, harag*. **9** (Reg) Brighidău. **10** (Reg; lpl) Drugii scării în care sunt băgați fușteii Si: *carăm, drug*. **11** Parte a cizmei care îmbracă pulpa piciorului de la genunchi până la gleznă. **12** (Reg; îf *cărâm*) Loc închis pentru adăpostul oilor sau vitelor peste noapte Si: *grajd, staul*.

carâmbi *vt* [At: CHEST. V, 173/7 / Pzi: *~besc* / E: ***carâmb***] (Reg) A măsura laptele cu carâmbul **(8)** sau cu cupa la mulsul oilor.

carâmbire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***carâmbi***] (Reg) **1** Măsurare a laptelui cu carâmbul **(8)** Si: *carâmbit¹* **(1)**. **2** Cantitate de lapte pe care o primește ciobanul de la stăpânul vitelor pentru o vară Si: *carâmbit¹* **(2)**.

carâmbit¹ *sn* [At: CHEST. V, 7/37 / E: ***carâmbi***] **1-2** Carâmbire **(1-2)**.

carâmbit², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***carâmbi***] (D. lapte; reg) Măsurat cu carâmbul **(8)**.

carâng *sm* vz ***carâmb***

carâtaș *sm* vz ***caretaș***

carâtă *sf* vz ***caretă***

carâtășie *sf* vz ***caretășie***

carbamat *sm* [At: LTR² / Pl: *~ați* / E: fr ***carbamat***] (Chm) Sare a acidului carbamic Si: *uretan*.

carbamic *a* [At: LTR² / E: fr ***carbamique***] (Chm; îs) *Acid ~* Acid instabil, cunoscut sub formă de săruri sau esteri.

carbenă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***carbènes***] **1** Compus organic care se găsește în asfalturi. **2** Amestec de substanțe de culoare neagră, casant, cu aspect de huilă, care în cantitate de peste 1% degradează calitățile bitumului.

carbid *sn* [At: BOGZA, C. O. 121 / E: fr ***carbide***] Substanță solidă, formată din calciu și carbon, întrebuințată mai ales la fabricarea acetilenei Si: *carbură* **(2)** *de calciu*.

carbinol *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***carbinol***] Denumire veche a alcoolului metilic.

carboanță *sf* [At: FILIMON, C. II, 329 / V: ***căr~, cărăb~, câr~*** / Pl: *~țe* / E: rs ***карбованец***] **1-2** Carboavă **(1-2)**.

carboavă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 531 / V: ***carab~, cărăb~, căr~, câr~*** / Pl: *~ve* / E: rs ***карбовец***] **1-2** (Înv) (Monedă rusească de argint sau) bancnotă de hârtie, egală în valoare cu o rublă (în circulație și în Țările Române) Si: *carboanță*.

carbodiamidă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***carbodiamide***] (Chm) Uree.

carbogazos, ***~oasă*** *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***carbo***(n) + ***gazos***] Care conține o cantitate de bioxid de carbon dizolvat.

carbogen *sn* [At: DEX² / E: fr ***carbogène***] Amestec de bioxid de carbon în oxigen, utilizat, mai ales, în tratamentul asfixiilor.

carbohemoglobină *sf* [At: D. MED. / E: fr ***carbohémoglobine***] Compus instabil care se formează în sânge, în proporție foarte mică, din bioxid de carbon și hemoglobină.

carbohidrat *sm* [At: DEX² / Pl: *~ați* / E: eg ***carbohydrate***] (Chm) Hidrocarbonat.

carboid *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***carboïdes***] (Chm) Nume dat unor compuși organici din asfalturile naturale, din reziduurile de la cracare etc.

carbohidrază *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***carbohydrase***] Enzimă care catalizează hidroliza zaharurilor.

carbol *sn* [At: DA / E: ger ***Karbol***(masse)] (Chm) Acid fenic.

carbolic, ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***carbolique***] (Chm) **1** Fenic. **2** (D. substanțe) În a cărei compoziție intră fenol. **3** (Îs) *Acid ~* Fenol. **4** (Îs) *Ulei ~* (sau *mijlociu*) Substanță obținută prin distilarea gudronului, care conține naftalină și fenol.

carbolineu *sn* vz ***carbolineum***

carbolineum *sn* [At: LTR / V: (înv) ***~eu*** / E: fr ***carbolineum***] Lichid de culoare brună obținut prin distilarea cărbunelui de pământ și întrebuințat la impregnarea lemnului sau ca insecticid.

carboloy *sn* [At: DEX² / E: eg ***carboloy***] Aliaj cu duritate mare, obținut din carbură de wolfram în liant de cobalt.

carbometru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***carbomètre***] Aparat pentru detectarea bioxidului de carbon.

carbon *sn* [At: I. IONESCU, M. 312 / Pl: (înv) *~uri* sn, *~i* sm / E: fr ***carbone***, lat ***carbo, -onis***] **1** Element chimic, metaloid foarte răspândit în natură, component de bază al tuturor substanțelor organice, care se găsește în cărbune, petrol, în gaze etc., iar, în stare elementară, în diamant, în grafit și în cărbunele negru. **2** (Îs) *~ 14* Izotop radioactiv al carbonului care ia naștere în atmosferă și care servește la stabilirea vârstei vestigiilor materiale. **3** (Șîs) *Hârtie ~* Hârtie foarte subțire acoperită pe una dintre fețe cu o substanță chimică de culoare închisă, întrebuințată în dactilografie, cartografie etc. la scoaterea de copii Si: *indigo*, (înv) *plombagină*.

carbonado *sn* [At: LTR / E: fr ***carbonado***] Diamant impur, negru și foarte dur, folosit la utilajele pentru foraj.

carbonar *sm* [At: SADOVEANU, N. F. 120 / V (înv) ***căr~, cărvunar*** / Pl: *~i* / E: it ***carbonaro***] Membru al unei organizații revoluționare secrete din Italia, care a luptat, la începutul sec. al XIX-lea, împotriva dominației străine și pentru unitatea Italiei.

carbonarism *sn* [At: DA / E: ***carbonar*** + *-ism*] Doctrină a carbonarilor.

carbonat, ***~ă*** [At: NEGRUZZI, S. I, 317 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***carbonate***] **1** *sm* Nume dat sărurilor acidului carbonic. **2** *a* Care conține carbon.

carbonata *vt* [At: DEX² / Pzi: 3 *~tează* / E: fr ***carbonater***] A transforma în carbonat **(1)**.

carbonatare *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: ***carbonata***] Reacție chimică la care participă bioxidul de carbon și un hidroxid, din care rezultă un carbonat **(1)**.

carbonic, ***~ă*** *a* [At: MACAROVICI, CH. 326 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***carbonique***] **1** Care conține (mult) cărbune. **2** (Îs) *Acid ~* Acid slab care se obține prin dizolvarea bioxidului de carbon în apă.

carbonier, ***~ă*** *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***carbon***] Care se referă la cărbune.

carbonifer, ***~ă*** [At: PONI, CH. 127 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carbonifère***] **1** *a* (D. roci, terenuri sau regiuni) Care conține zăcăminte de cărbuni **(12)**. **2** *a* Care se ocupă cu extracția și prelucrarea cărbunelui. **3** *a* Care aparține cărbunelui. **4** *a* Care provine de la cărbune. **5** *a* Referitor la cărbune. **6** *a* Specific cărbunelui. **7** *a* De cărbune. **8** *sn* A cincea perioadă a erei paleozoice, în cursul căreia s-au format principalele zăcăminte de cărbune.

carbonificare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~cări* / E: ***carbon***] Proces de formare a cărbunilor naturali.

carbonil *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***carbonyle***] (Chm) **1** Combinație a oxidului de carbon cu unele metale grele. **2** Grupare funcțională bivalentă conținută în moleculele aldehidelor și cetonelor.

carbonilic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***carbonylic***] (Chm) **1** Care conține, în moleculă, gruparea funcțională carbonil (**2**). **2** (Îs) *Compuși ~ici* Denumire generică pentru aldehide și cetone.

carboniza *vtr* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***carboniser***] **1-2** (D. cărbuni) A (se) descompune termic în absența oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen. **3-4** (D. lemne) A (se) preface în cărbuni (prin ardere) în prezența unei cantități mici de aer. **5-6** (D. alte materii organice) A (se) descompune (prin ardere).

carbonizabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carbonisable***] Care se poate carboniza (**1**).

carbonizare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. 144/ Pl: *~zări* / E: ***carboniza***] **1** Descompunere termică a cărbunilor, în lipsa oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen Si: *carbonizat[1]* (**1**). **2** Prefacere a lemnelor în cărbuni (prin ardere) în prezența unei cantități mici de aer Si: *carbonizat[1]* (**2**). **3** Descompunere, prin ardere, a materiilor organice Si: *carbonizat[1]* (**3**).

carbonizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***carboniza***] **1-3** Carbonizare (**1-3**).

carbonizat[2], ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 25 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***carboniza***] **1** (D. cărbuni) Descompus termic în lipsa oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen. **2** (D. lemne) Prefăcut în cărbune (prin ardere incompletă). **3** (D. alte substanțe organice) Descompus prin ardere. **4** (Fig) Nimicit. **5** (Fig) Înnegrit.

carbonizator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: ***carboniza*** + *-tor*] Aparat transportabil pentru carbonizarea lemnului.

carborundum *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***carborundum***] Carbură de siliciu folosită ca material abraziv.

carboș *sm* [At: DAMÉ, T. 126 / Pl: *~i* / E: nct] **1-2** Chinga sau cârja unei luntre.

carbovan *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: rs ***карбованец***] **1-2** Carboavă (**1-2**).

carboxihemoglobină *sf* [At: DEX / E: fr ***carboxyhémoglobine***] Combinație stabilă între oxidul de carbon și hemoglobină, care se formează în timpul intoxicației cu oxid de carbon.

carboxil *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***carboxyle***] (Chm) Grupare funcțională monovalentă caracteristică acizilor organici.

carboxilare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***carboxil***] (Chm) Introducere a grupării carboxil în molecula unui compus organic.

carboxilază *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***carboxylase***] Enzimă care catalizează eliberarea bioxidului de carbon din unii acizi.

carbuncul *sn* [At: DDRF / V: (înv) *~rvu~* / Pl: *~e* / E: ger ***Karbunkel***, lat ***carbunculus***] (Rar) **1** (La om și animale) Furuncul. **2** (La plante) Rană produsă de căldură sau ger. **3** Piatră semiprețioasă, un fel de rubin strălucitor, ca un cărbune aprins.

carbura *vt* [At: IOANOVICI, TEHN. 38 / Pzi: *~rez* / E: ***carbură***] A introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros în stare topită.

carburant *sm* [At: IOANOVICI, TEHN. 11 / Pl: *~nți* / E: fr ***carburant***] Combustibil lichid folosit la motoarele cu explozie.

carburare *sf* [At: MDT / Pl: *~rări* / E: ***carbura***] Introducere a carbonului în fier sau într-un aliaj feros în stare topită Si: *carburație* (**1**).

carburator *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***carburateur***] Aparat al unui motor cu ardere internă, cu aprindere electrică, în care se formează amestecul carburant, în proporția dorită, prin difuzarea combustibilului într-un curent de aer.

carburație *sf* [At: DA / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***carburation***] **1** (Înv) Carburare. **2** Proces de amestecare a combustibilului lichid cu aerul în carburator. **3** (Îs) *Cameră de ~* Parte a carburatorului în care se face carburația (**2**).

carburațiune *sf* vz ***carburație***

carbură *sf* [At: MURGOCI, SĂM. VI, 387 / Pl: *~ri* / E: fr ***carbure***] **1** Substanță rezultată din combinarea carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. **2** (Îs) *~ de calciu* Carbid.

carcafung *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ns cf eg *cargue fond*] (Mrn) Parâmă care se fixează pe marginea întinsă a unei vele și care servește la strângerea acesteia.

carcalete[1] *sm* [At: I. CR. VI, 313 / Pl: *~eți* / E: bg ***скакалец***] **1** (Zlg) Lăcustă. **2** (Dep) Lăutar.

carcalete[2] *sn* [At: DA / Pl: nct / E: nct] Băutură preparată din vin, sirop și sifon.

carcaliu *sn* [At: ANTIPA, P. 759 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îvp) Unealtă de tăiat mămăliga, alcătuită dintr-o ață (sau sârmă) prinsă ca o coardă la capetele unui arc de nuia.

carcan *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***carcan***] (Ist) Guler de fier cu care răufăcătorii erau legați la stâlpul infamiei, în Franța.

carcandilă *sm* [At: ȘEZ. II, 185/15 / Pl: nct / E: ns cf alb *karkanbol*] (Mol; fam) Drac.

carcasă *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 11/2 / Pl: *~se* / E: fr ***carcasse***] **1** Îmbrăcăminte metalică exterioară a unui sistem tehnic, care susține anumite elemente ale acestuia și, eventual, îl protejează împotriva acțiunilor exterioare. **2** Totalitatea elementelor care alcătuiesc scheletul unui animal. **3** Scheletul unei mașini, al unei construcții etc.

carce *sf* vz ***carceră***

carcer *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ns cf lat *carcer*] Fruct uscat, indehiscent, oligosperm, cu stilul persistent.

carceră *sf* [At: SAHIA, N. 114 / V: ***carce***, (înv) ***~re*** / Pl: *~re* / E: lat ***carcer***, it ***carcere***] **1** Încăpere mică și întunecoasă în închisori, folosită pentru închiderea unui deținut sub un regim aspru. **2** (Pex) Închisoare. **3** (Iuz) Încăpere de mărimea și forma unui dulap în care erau închiși militarii și elevii pedepsiți în cazărmi și școli.

carcere *sf* vz ***carceră***

carchin *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***cârcin*** / E: vsl ***карькоунъ***, ngr ***καρκῖνος***] (Med; înv) **1** Boală a omului nedefinită mai îndeaproape. **2** Cancer (la animale sau om). **3** Ulcer.

carchinos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***carchin*** + *-os*] Canceros.

carcifoaie *sf* vz ***carcifoi***

carcinogen, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carcinogène***] (Med) Cancerigen.

carcinogeneză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***carcinogenèse***, eg ***carcinogenesis***] (Med) Proces de formare a tumorilor canceroase Si: *cancerogeneză*.

carcinologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***carcinologique***] (Med) **1** Care aparține carcinologiei. **2** Care provine din carcinologie. **3** Referitor la carcinologie. **4** Specific carcinologiei.

carcinologie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***carcinologie***] Ramură a oncologiei care studiază carcinoamele.

carcinom *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oame* / E: fr ***carcinome***] Tumoare malignă constituită din celule epiteliale Si: *epiteliom*.

carcinomatos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***carcinomateux***] **1** De natură canceroasă. **2** Referitor la carcinom.

carcinomatoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***carcinomatose***] (Med) Proces de extindere a carcinoamelor la mai multe organe Si: *carcinoză*.

carcinotron *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***carcinotron***] Tub electronic cu vid înaintat, folosit în domeniul frecvențelor foarte înalte.

carcinoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***carcinose***] (Med) Carcinomatoză.

carciófoi *sm* [At: ECONOMIA, 124/11 / Pl: *~* / E: ns cf srb *carčofao*] Anghinară.

carda *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 75 / Pzi: *~dez* / E: fr ***carder***] A prelucra un material textil fibros la cardă Si: *a dărăci, a scărmăna*.

cardaboj *sm* vz ***cartaboș***

cardaboș *sm* vz ***cartaboș***

cardama *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 98/17 / V: *cadalma, ~amă* (Pl: *~me, cherdame*) / Pl: *~ale* / E: ngr **χάρδαμον**] (Bot; reg) **1** (Șîs) *~-de-izvoare* Năsturel (*Nasturtium officinale*). **2** (Îf *~amă*) Drobușor (*Isatis tinctoria*). **3** (Șlp) Creson (*Lepidium sativum*). **4** (Îc) **~sălbatică** Iarbă-lungă-de-lac (*Cardaria de aba*).

cardaman *s* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: net / E: ***cardama***] (Bot; reg) Drobușor (*Isatis tinctoria*).

cardamă *sf* vz ***cardama***

cardamină *sf* [At: BRANDZA, FL. 123 / Pl: *~ne* / E: fr ***cardamine***, lat ***cardamina***] (Bot) Drobușor (*Isatis tinctoria*).

cardamom [At: LM / Pl: *~i* sm / E: fr ***cardamome***] **1** *sm* Plantă tropicală ale cărei semințe au gust piperat (*Elettaria cardamonum*). **2** *sm* (Bot; reg) Drobușor (*Isatis tinctoria*). **3** *sn* Ulei cu miros plăcut extras din cardamom (**1**).

cardan *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***cardan***] Sistem de suspensie sau de articulație care permite mișcarea în toate sensurile.

cardanic, ~ă *a* [At: SOARE, MAȘ., ap DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Cardan*** + *-ic*] **1** (D. un sistem de suspensie) Care permite unui obiect suspendat să-și păstreze poziția orizontală. **2** (D. un sistem de articulație) Care permite uneia dintre piese să-și păstreze poziția favorabilă transmiterii mișcării, indiferent de poziția celeilalte piese. **3** (Îs) *Ax ~* sau *axă ~ă* Arbore de transmisie (la automobile și la alte mașini) care leagă cutia de viteze cu arborele diferențialului.

cardare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 63 / Pl: *~dări* / E: ***carda***] Prelucrare a unui material textil fibros la cardă Si: *dărăcire, scărmănare*.

cardarma *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 28 / Pl: *~le* / E: srb ***kaldrma***] (Reg) Șosea pietruită.

cardaș *sm* [At: ȚICHINDEAL, G. 279/24 / Pl: *~i* / E: tc ***kardaș***] (Reg) **1** Tovarăș. **2** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **3** Melodie după care se execută dansul cardaș (**2**).

cardașlâc *sn* [At: GHICA, S. 94 / Pl: *~uri* / E: tc ***kardeșlyk***] (Tcm) Cârdășie.

cardat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 27 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***carda***] (D. lână, bumbac etc.) Scărmănat.

cardă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 50 / Pl: *~de* / E: fr ***carde***] Mașină folosită în filaturi pentru dărăcirea (și prelucrarea) mecanizată a unui material textil.

cardenă *sf* [At: COȘBUC, AE. 21 / Pl: *~ne* / E: lat ***cardo, -dinis***] (Ltm) Balama.

cardia *sf* vz ***cardie***

cardiac, ~ă [At: KLOPȘTOCK, F. 48 / P: *~di-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***cardiaque***, lat ***cardiacus***] **1-2** *smf, a* (Bolnav) care suferă de o boală de inimă. **3** *a* Care aparține inimii. **4** *a* Care provine de la inimă. **5** *a* Referitor la inimă. **6** *a* Specific inimii. **7** *a* De inimă.

cardialgie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cardialgie***] (Med) Durere acută în zona inimii sau a cardiei Si: *cardiodinie*.

cardică *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: net / E: net] (Reg) Zdreanță.

cardie *sf* [At: DA ms / V: *~ia* / E: fr ***cardia***] (Atm) Orificiul superior al stomacului, situat la locul de unire dintre esofag și stomac.

cardiectazie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-ec~* / E: fr ***cardiectasie***] (Med) Dilatare a compartimentelor inimii.

cardigan *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr, eg ***cardigan***] (Rar) Jachetă bărbătească tricotată, cu mâneci largi, încheiată cu nasturi în față.

cardinal, ~ă [At: LET. I, 117/40 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cardinal***, lat ***cardinalis***] **1** *a* Principal. **2** *a* Fundamental. **3** *a* (Blg; îs) *Dinți ~i* Dinții principali ai articulației dintre cele două părți ale scoicilor bivalve. **4** *a* (Îs) *Numeral ~* Numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc. **5** (Îs) *Punct ~* Fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, care ajută la determinarea poziției unui punct pe glob. **6** *sm* Titlu din ierarhia bisericii catolice, purtat de înalții demnitari care alcătuiesc consiliul papei și dintre care se alege noul papă. **7** *sm* Persoană care poartă titlul de cardinal (**6**). **8** *a* (Îs) *Roșu ~* Roșu-purpuriu. **9** *sm* Pasăre din familia flingilidelor, de talie mică și penaj roșu-stacojiu, care trăiește în America și Africa. **10** *sm* Specie de fluturi nedefinită mai îndeaproape.

cardinalat *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 327 / E: fr ***cardinalat***, lat ***cardinalatus***] **1** (Rar) Demnitatea de cardinal (**6**). **2** Perioadă în care cineva deține titlul de cardinal (**5**).

cardinalist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: fr ***cardinaliste***] (Ist) Partizan al cardinalilor Richelieu sau Mazarin.

cardioaccelerator *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***cardioaccélérateur***] (Îs) *Nerv ~* Nerv simpatic care are rolul de a accelera ritmul bătăilor inimii atunci când este excitat.

cardiocel *sn* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***cardiocèle***] (Med) Hernie congenitală a inimii în abdomen.

cardioclazie *sf* [At: DN[3]/ P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardioclasie***] (Med) Ruptură a unui perete al inimii.

cardiodinie *sf* [At: DN[3] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiodynie***] (Med) Cardialgie.

cardiofobie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiophobie***] (Med) Teamă patologică de a se îmbolnăvi de inimă.

cardiograf *sn* [At: DA ms / P: *~di-o~* / Pl: *~e* / E: ***cardiographe***] Aparat care înregistrează grafic pulsațiile inimii.

cardiografic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cardiographique***] **1** Care aparține cardiografiei. **2** Care provine de la cardiografie. **3** Referitor la cardiografie. **4** Specific cardiografiei.

cardiografie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiographie***] Înregistrare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardiografului.

cardiogramă *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***cardiogramme***] Curbă care reprezintă bătăile inimii înregistrate la cardiograf.

cardioidă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: ger ***Kardioide***] Curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește în exterior și, fără alunecare, pe un alt cerc, imobil și de aceeași rază cu primul cerc.

cardioinhibitor *sm* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***cardioinhibiteur***] (Îs) *Nerv ~* Ramură a nervului vag, care are rolul de a rări bătăile inimii atunci când este excitat.

cardiolog, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***cardiologue***] Medic specialist în bolile de inimă.

cardiologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cardiologique***] **1** Care aparține cardiologiei. **2** Care provine de la cardiologie. **3** Privitor la cardiologie. **4** Specific cardiologiei.

cardiologie *sf* [At: DA ms / P: *~di-o~* / E: fr ***cardiologie***] Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul anatomiei, fiziologiei și patologiei inimii și al bolilor de inimă.

cardiomalacie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiomalacie***] (Med) Distrofie a miocardului prin infiltrarea fibrei musculare cu grăsimi.

cardiomegalie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiomégalie***] (Med) Mărire exagerată a volumului inimii.

cardiomiopatie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o-mi-o~* / Pl: *~ii* / E: eg ***cardiomiopathy***] (Med) Denumire generică pentru bolile miocardului.

cardiopatie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiopathie***] Boală de inimă.

cardioplastie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardioplastie***] Operație plastică asupra stomacului pentru lărgirea cardiei.

cardioplegie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardioplégie***] (Med) Paralizie a mușchilor inimii.

cardioscleroză *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***cardiosclérose***] Scleroză a mușchiului inimii.

cardioscop *sn* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***cardioscope***] Aparat cu care se înregistrează contracțiile inimii.

cardioscopie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardioscopie***] Examinare a bătăilor inimii cu ajutorul cardioscopului.

cardiospasm *sn* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***cardiospasme***] Spasm al inimii.

cardiostomie *sf* [At: DN[3] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiostomie***] **1-2** (Med) (Operație de) deschidere a cordului.

cardiotomie *sf* [At: DEX² / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiotomie***] (Med) Intervenție chirurgicală pe inimă.

cardiotonic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / P: *~di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cardiotonique***] **1-2** (Medicament) care stimulează inima, întărindu-i forța de contracție și normalizându-i ritmul bătăilor.

cardiotoxic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cardiotoxique***] **1-2** (Substanță sau agent) care tulbură activitatea inimii.

cardiotrofie *sf* [At: DN³ / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cardiotrophie***] **1-2** (Blg) Trofie și nutriție a inimii.

cardiovascular, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~di-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cardiovasculaire***] **1** Privitor la legătura dintre inimă și vasele periferice și viscerale. **2** (Îs) *Sistem* (sau *aparat*) ~ Aparat circulator.

cardită *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr ***cardite***] Inflamație a inimii.

cardium *sn* [At: DEX² / P: *~di-um* / E: lat ***cardium***] **1** (Lpl) Gen de moluște cu cochilia ovală, subțire, mult boltită (*Cardium*). **2** Moluscă din genul cardium **(1)**.

cardon *sm* [At: DEX² / Pl: nct / E: fr ***cardon***] Plantă erbacee legumicolă din familia compozeelor, cultivată la noi pe suprafețe mici pentru pețiolul frunzelor și nervura principală, care sunt comestibile (*Cynara cardunculus*).

care [At: COD. VOR. 11/14 / V: (îvp) art ***~le, ~a, ~rii, ~rile*** / G-D: *căruia, căreia, cărora, cărui, carei, căror* / E: ml ***qualis***] **1** *pr* Introduce propoziții relative *Cartea pe care trebuia să ți-o aduc am pierdut-o*. **2** *pr* Introduce propoziții atributive circumstanțiale cu nuanță finală *Să ia o călăuză din sat care să le arate drumul*. **3** *pr* Introduce propoziții atributive circumstanțiale cu nuanță condițională *Ce holeră ar fi aceea care i-ar lăsa neatinși pe oamenii mei?* **4** *pr* Cel ce, cine *Spune-mi care a plecat*. **5** *pd* Acela..., ce. **6** *pr* (Cu sens neutru) Ceea ce. **7** *pr* (Îlc) **După ~** După aceea. **8** *pr* (Îlc) **~ va** (sau **vra**) **să zică** Ceea ce înseamnă. **9** *pr* (Îal) Prin urmare. **10** *pnh* Fiecare *Le porunci să meargă care pe unde va putea*. **11** *pnh* (Îe) **(Să) nu ~ cumva** Nu cumva să... **12** *pnh* (Îe) **Nu ~ cumva?** (Oare) nu cumva? **13** *pnh* (În corelație cu sine însuși exprimă ideea de opoziție sau de distribuție) Unul..., altul..., acesta... acela etc. **14** *pnh* (Îe) **~ (mai) de ~** Unul mai mult (sau mai tare) decât altul Si: *pe întrecute*. **15** *pi* Folosit pentru a afla despre cine sau despre ce este vorba *Care n-a înțeles întrebarea?* **16** *pi* Introduce propoziții interogative indirecte *L-a întrebat care îi place mai mult*. **17** *pi* (Îe) **~ alta?** Ce altceva? **18** *pi* (Îe) **~ pe ~?** Care din cei doi e mai tare? **19** *ai* Ce (fel de) *Care carte este mai valoroasă*.

carea *sf* vz ***careu***

careași *pr* vz ***careși***

carectei *sm* vz ***caractei***

carelaj *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***carrelage***] (Frm) **1** Pardosire cu lespezi pătrate. **2** (Spc) Pardoseală din lespezi pătrate.

careleși *pr* vz ***careși***

careleva *pnh* vz ***careva***

carem *sm* vz ***caram***

carena *vt* [At: DEX² / Pzi: *~nez* / E: fr ***caréner***, lat ***carenare***] **1** A repara **(1)** carena unei nave. **2** A așeza o navă pe o coastă pentru a o repara. **3** A acoperi cu tablă suprafața unui vehicul de mare viteză. **4** A curăța carena **(1)** unei nave de corpurile străine (alge, scoici etc.) lipite de ea.

carenaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***carénage***] **1** Reparare a carenei unei nave Si: *carenare* **(1)**, *carenat¹* **(1)**. **2** Plasare a unei nave pe o coastă, pentru a fi reparată Si: *carenare* **(2)**, *carenat¹* **(2)**. **3** Aplicarea unei îmbrăcăminți de tablă sau de placaj pe un corp pentru a-i micșora rezistența aerodinamică relativă față de un fluid Si: *carenare* **(3)**, *carenat¹* **(3)**. **4** Îmbrăcăminte de tablă sau de placaj aplicată pe un corp pentru a-i micșora rezistența aerodinamică relativă față de un fluid Si: *carenare* **(4)**, *carenat¹* **(4)**. **5** Curățarea carenei **(1)** unei nave de corpurile străine (alge, scoici etc.) lipite de ea Si: *carenare* **(5)**, *carenat¹* **(5)**.

carenal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carénal***] (Bot) **1** Care aparține carenei (4) florilor. **2** Care provine de la carena (4) florilor. **3** Referitor la carena (4) florilor. **4** Specific carenei (4) florilor.

carenare *sf* [At: DEX² / Pl: *~nări* / E: ***carena***] (Rar) **1-5** Carenaj **(1-5)**.

carenat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***carena***] **1-5** Carenaj **(1-5)**.

carenat², ~ă [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***caréné***] **1** *a* În formă de carenă **(1)**. **2** *sfp* Păsări care au sternul prevăzut cu o carenă **(3)**.

carenă *sf* [At: OLLĂNESCU, O. 369 / V: (pop) ***~rină*** / Pl: *~ne* / E: fr ***carène***, it ***carena***] **1** Partea exterioară a corpului unei nave, care se găsește sub linia de plutire. **2** (Pop) Lemn curbat care formează partea de jos a luntrei și ale cărui extremități formează piscurile. **3** (Zlg) Proeminență alungită a unor organe. **4** (Bot) Structură în corola leguminoaselor alcătuită din două petale inferioare care cresc unite.

carent, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: ***carență***] (Rar) Cu lipsuri.

carență *sf* [At: RALEA, E. O. 304 / Pl: *~țe* / E: fr ***carence***, lat ***carentia***] **1** Lipsă, deficit care poate produce neajunsuri (în viața individuală sau socială). **2** Neglijență. **3-4** Inacțiunea unei autorități, a unui organ al statului (sau internațional) într-o împrejurare în care acțiunea sa era așteptată și necesară. **5** (Jur) Absența tuturor obiectelor mobiliare, care ar putea acoperi o datorie. **6-7** (Blg) Insuficiența sau absența din organism a elementelor indispensabile pentru păstrarea echilibrului său funcțional. **8** (Psh; îs) ~ *afectivă* Lipsa relațiilor afective cu mama, la copilul mic. **9** (Iuz) Refuz de a primi provocarea la duel.

carențial, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carentiel***] **1** Care este produs de o carență **(1)**. **2** Care prezintă carențe **(1)**.

careși [At: MOXA 387 / V: ***~eleși, careași*** / E: ***care*** + *-și*] (Îvp) **1** *pi* El însuși. **2** *pnh* Fiecare *Tot felul de copaci, careleși după roada sa*. **3** *an* (Îlaj) **Câte unul careleși** Fiecare. **4** *an* (Îal) Unul câte unul.

caret *sm* [At: DEX / Pl: *~eți* / E: fr ***caret***] Broască țestoasă comestibilă din țările calde, lungă de 60-80 cm, înotătoare, din a cărei carapace se obține bagaua (*Eretmochelys imbricata*).

carетаș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 588 / V: (pop) ***~rât~, cărăt~*** / Pl: *~i* / E: ***caretă*** + *-aș*] (Pop) **1** Fabricant de carete Si: *rotar*. **2** (Rar) Vizitiu al unei carete. **3** (Rar) Proprietarul unei carete.

caretă *sf* [At: NEAGOE, ÎNV. 118/2 / V: ***~râtă, ~rătă*** / Pl: *~te* / E: rs ***карета***] Trăsură elegantă, cu patru roți, închisă (cu coș, cu uși și cu geamuri) Cf *butcă, caleașcă, cupeu, droșcă, landou, radvan*.

caretășie *sf* [At: TDRG / V: ***~rât~, ~răt~*** / E: ***caretaș*** + *-ie*] **1** Fabricare de carete. **2** Ocupația caretașului **(2)**.

carete *sm* [At: COSTINESCU / V: ***căr~*** / Pl: *~eți* / E: ***car¹*** + *-ete*] **1** Car¹ **(1)**. **2** Larve nedefinite mai îndeaproape care se formează pe anumite alimente. **3** (Reg; csc) Muci (la om și la unele animale).

careu *sn* [At: HOGAȘ, DR. II, 189 / V: (înv) ***~rea*** *sf* (Pl: *~rele*) / Pl: *~ri* / E: fr ***carré***] **1** (Iuz) Trupă de infanterie așezată astfel încât să formeze un pătrat (pe două rânduri, cu fața în afară) pentru a rezista atacului cavaleriei. **2** Mod de așezare în formă de pătrat a unor persoane sau obiecte. **3** Suprafață a terenului de fotbal, tenis etc. marcată cu alb, care delimitează anumite zone în câmpul de joc și în cadrul căreia se aplică unele reguli speciale. **4** Spațiu de formă pătrată cuprins între zidurile unei clădiri. **5** Încăpere la bordul unei nave folosită ca sală de mese, de lectură și de recreație pentru ofițeri. **6** (La unele jocuri de cărți) Grup de patru cărți de aceeași valoare.

careva *pnh* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 497 / V: (înv) ***~eleva, ~și*** / A: (înv) *car~* / E: ***care*** + *-va*] **1** Vreunul. **2** Cineva.

carevași *pnh* vz ***careva***

carfă *sf* [At: H XVIII, 143 / Pl: *~fe* / E: mg ***karfa***] (Ban; mgm) Spetează **(6)** (la loitră).

carfiol *sms* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VIII, 82 / P: *~fi-ol* / E: mg ***karfiol***, ger ***Karfiol***] (Bot; Trs) Conopidă (*Brasica oleraceea botrytis*).

carfiță [At: FILIMON, C. II, 599 / Pl: *~țe* / E: ngr ***καρφίτσα***] (Grî) Ac cu gămălie Si: *bold*.

carfologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***carphologique***] (Med) **1** Care aparține carfologiei. **2** Care provine de la carfologie. **3** Referitor la carfologie. **4** Specific carfologiei.

carfologie sf [At: DEX² / E: fr ***carphologie***] Agitație a degetelor unui bolnav care pare că vrea să pipăie obiecte mici.

cargabas sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***cargue-basse***] (Mrn) Manevră curentă de strângere a unei vele.

cargan sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: nct] Fibră proteică obținută din cazeină.

cargobot sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***cargo-boat***] Navă maritimă comercială destinată transportului de mărfuri la mare distanță Si: *cargou*.

cargoplan sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg ***cargo-plan***] (Mrn) Plan de încărcare a mărfurilor pe o navă, în care se arată modul de repartizare a acestora la bord.

cargou sn [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: fr ***cargo***] Cargobot.

caria¹ sf [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: lat ***Carya***] **1** Gen de plante din familia juglandacee, cultivate sporadic prin parcuri și grădini botanice. **2** Plantă din genul caria (**1**).

caria² [At: TAFRALI, S. 151 / P: *~ri-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***carier***] **1** *vr* (D. dinți) A face carii (**1**). **2-3** *vtr* (Fig) A (se) roade.

cariare sf vz ***cariere***

cariat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***caria***] **1-2** Cariere (**1-2**).

cariat², ~ă a [At: ENC. VET. 40 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***caria***] (D. dinți) **1** Afectat de o carie (**1**). **2** (Fig) Ros.

cariatidă sf [At: HOGAȘ, M. N. 54 / P: *~ri-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***cariatide***, lat ***caryatides***] Statuie reprezentând o femeie care susține, ca o coloană, cornișa unui acoperiș, o intrare etc.

carib, ~ă smf, a vz ***caraib***

caric sn [At: LTR / Pl: (înv) *~ice, ~uri* / E: it ***carico***] Totalitatea încărcăturii utile a unei nave comerciale.

carica¹ vt [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 11/5 / Pzi: *~chez* / E: it ***caricare***] **1** (Iuz) A caricaturiza. **2** A încărca o navă.

carica² v vz ***cărica***

caricare sf [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***carica¹***] (Iuz) Caricaturizare.

caricat, ~ă a [At: MAIORESCU, CR. I, VI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***carica¹***] (Iuz) Caricaturizat.

caricatura vt [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr ***caricaturer***] (Nob) A caricaturiza.

caricatural, ~ă a [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108 10/2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***caricatural***] **1** Care aparține caricaturii (**1**). **2** Care provine din caricatură (**1**). **3** Referitor la caricatură (**1**). **4** Specific caricaturii (**1**)

caricatură sf [At: NEGRUZZI, S.I, 208 / Pl: *~ri* / E: fr ***caricature***] **1** Reprezentare, mai ales în desen, a unei persoane sau a unei situații prin exagerarea unor trăsături, îndeosebi negative, cu o intenție satirică sau umoristică. **2** Înfățișare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect. **3-4** (Pex) Persoană sau obiect cu înfățișare ridicolă. **5** Imitație nereușită, care denaturează originalul.

caricaturism sn [At: GHEREA, ST. CR. II, 135 / E: ***caricatură*** + *-ism*] (Rar) Mod caricatural (**4**) de prezentare a unei persoane, a unei situații etc.

caricaturist, ~ă smf [At: ODOBESCU, S. II, 156 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***caricaturiste***] Artist specializat în caricaturi (**1**).

caricaturistic, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***caricaturist*** + *-ic*] **1** Care exagerează unele trăsături, îndeosebi negative, ale unei persoane, ale unei situații, cu intenție satirică sau umoristică. **2-5** Caricatural (**1-4**).

caricaturiza vt [At: DA / Pzi: *~zez* / E: ***caricatură*** + *-iza*] A înfățișa pe cineva sau ceva printr-o caricatură Si: (iuz) *a carica¹* (**1**), (nob) *a caricatura*.

caricaturizare sf [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 127 / Pl: *~zări* / E: ***caricaturiza***] **1** Reprezentare a cuiva sau a ceva printr-o caricatură (**1**) Si: *caricaturizat¹*. **2** (Iuz) Caricatură (**1**).

caricaturizat¹ sn [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 108 / E: ***caricaturiza***] Caricaturizare (**1**).

caricaturizat², ~ă a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***caricaturiza***] Reprezentat într-o caricatură (**1**).

carică sf vz ***cărică***

carici¹ sm [At: ZANNE, P. IX, 583 / Pl: *~* / E: ***car¹*** + *-ici*] (Ent) Vierme nedefinit mai îndeaproape Cf *carete* (**1**).

carici² sm [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~* / E: rrm ***kari***] (Fam) Penis.

caridă sf [At: CADE / Pl: *~de* / E: ngr ***χαρίδα***] Animal marin asemănător cu racul, căutat pentru carnea lui gustoasă Si: *crevetă* (*Palaemon squilla*).

carie sf [At: BIANU, D. S. / A: (înv) *~rie* / Pl: *~ii* / E: fr ***carie***, lat ***caries***] **1** Leziune de natură microbiană sau chimică a dinților, a oaselor și care, prin evoluție formează o cavitate Si: (îvp) *găunoșire*. **2** Boală a boabelor de grâu nedefinită mai îndeaproape. **3** Putrezire a părții lemnoase a arborilor. **4** Defect superficial al pieselor turnate, sub forma unor canale cu margini neregulate.

carieră¹ sf [At: MARCOVICI, D. 4/1 / P: *~ri-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***carrière***] **1** (Ant) Teren amenajat pentru cursele de cai sau întrecerile cu care² (**5**). **2** Profesiune. **3** Domeniu de activitate. **4** Timp cât cineva lucrează într-un anumit domeniu. **5** Etapă în ierarhia socială sau profesională. **6** (Prt) Poziție înaltă în societate. **7** (Prt; îe) **A face ~** A avansa repede profesional (adesea nemeritat).

carieră² sf [At: DA ms / P: *~ri-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***carrière***] Exploatare minieră de unde se extrag diferite varietăți de substanțe minerale, materiale de construcții etc. și unde toate lucrările se execută sub cerul liber Si: *mină¹*, (reg) *baie*.

cariere sf [At: DA / V: *~iare* / P: *~ri-e~* / E: ***caria***] **1** Afectare a dinților, cu formare de cavități, produsă de un agent microbian Si: *cariat¹* (**1**). **2** (Fig) Degradare.

carierism sn [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 13/4 / E: ***carieră¹*** + *-ism*] (Prt) Tendință de a parveni cu orice preț și prin orice mijloace.

carierist, ~ă smf, a [At: DA ms / P: *~ri-e~* / Pl: *~eriști, ~e* / E: fr ***carriériste***] **1-2** (Persoană) care luptă pe orice cale pentru a parveni.

carilon sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***carillon***] Instrument muzical la care se pot executa melodii cu ajutorul unor clopote sau al unor lame acordate la anumite tonuri.

carină sf vz ***carenă***

carintian, ~ă [At: SADOVEANU, V. F. 186 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Carintia*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Carintiei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Carintia. **5** *smp* Populația care locuiește în Carintia. **6** *a* Care aparține Carintiei. **7** *a* Care aparține carintienilor (**5**). **8** *a* Privitor la Carintia. **9** *a* Privitor la carintieni (**5**). **10** *a* Care este specific Carintiei. **11** *a* Care este specific carintienilor (**5**). **12** *a* Care provine din Carintia.

carioca¹ sf [At: DEX² / P: *~ri-o~* / E: sp, por ***carioca***] **1** Dans popular din America Latină (Brazilia), cu ritm moderat. **2** Melodie după care se execută dansul carioca¹ (**1**). **3** Instrument popular de percuție folosit la acompanierea ritmică a dansului carioca¹ (**1**).

carioca² sf [At: DEX² / P: *~ri-o~* / E: dc] Instrument de scris cu tuș colorat îmbibat într-o fâșie de pâslă.

cariochinetic, ~ă a [At: DN³ / V: ***~ci~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf fr *carocinétique*] **1** Care aparține cariochinezei. **2** Care provine din cariochineză. **3** Referitor la cariochineză. **4** Specific cariochinezei.

cariochineză sf [At: DEX² / V: ***~ocin~*** / P: *~ri-o~* / E: fr ***kariokinèse***] (Blg) Mod de înmulțire a celulelor plantelor și animalelor, caracterizat prin transformări în structura nucleului Si: *mitoză*.

cariocinetic, ~ă a vz ***cariochinetic***

cariocineză sf vz ***cariochineză***

cariofilacee sf [At: DEX² / P: *~ri-o~* / E: fr ***caryophylacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, cu noduri pronunțate pe tulpină, cu frunze înguste, cu flori hermafrodite dispuse în inflorescențe și cu fructe capsule Si: *cariofilee* (**1**). **2** Plantă din familia cariofilaceelor (**1**) Si: *cariofilee* (**2**).

cariofilee sfp [At: DN³ / P: *~ri-o-fi-le-e* / E: fr ***caryophylées***] **1-2** Cariofilacee (**1-2**).

cariogamie sf [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***caryogamie***] (Blg) Cariochineză a ovulului fecundat.

cariogeneză sf [At: DN³ / P: *~ri-o~* / E: nct] (Blg) Proces de diferențiere a nucleului celular.

cariolă *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 411 / P: *~ri-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***carriole***, it ***carriola***] Trăsură ușoară cu două roți, cu suspensie pe arcuri, trasă de un cal Cf *faeton*.

cariologie sf [At: DEX² / P: *~ri-o~* / E: fr ***caryologie***] Parte a biologiei care studiază nucleul și celula.

cariometrie *sf* [At: DEX² / P: *~ri-o~* / E: fr ***caryométrie***] Măsurare a diametrelor nucleelor celulare cu ajutorul microscopului.

cariopsă *sf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~se* / E: fr ***caryopse***] (Bot) Tip de fruct uscat, indehiscent, cu pericarpul lipit de sămânța unică.

carios, ~oasă *a* [At: DN³ / P: *~ri-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***carieux***] (Med) **1** Care aparține cariei dentare. **2** Referitor la caria dentară. **3** Care provine de la o carie dentară. **4** Specific cariei dentare.

caritabil, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 186 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***charitable***] Care manifestă caritate Si: *generos*, *milos*, (rar) *caritativ*.

caritate *sf* [At: (a. 1857) URICARIUL IV, 439 / V: (înv) ***ha~*** / E: fr ***charité***, lat ***charitas, -tem***] **1** Atitudine miloasă, plină de generozitate față de cineva Si: *filantropie*. **2** (Îs) *Soră de ~* Infirmieră.

caritativ, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf it *caritativo*, fr *caritatif*] (Rar) Caritabil.

carjan *sm* [At: ZANNE, P. IV, 298 / Pl: *~i* / E: ***cârjaliu*** css] Spătos.

carjancă *sf* [At: JAHRESBER. IX, 227 / Pl: *~jănci* / E: ns cf *cârjă* + *-ancă*] Plătică (mică, în comerț).

carlingă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ngi* / E: fr ***carlingue***] **1** Cabină pentru echipajul unui avion, în care stă pilotul și unde sunt instalate comenzile de zbor, aparatele de bord etc. **2** Grindă longitudinală din osatura unei nave care servește la legarea diferitelor părți ale navei.

carliță *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 99 / V: ***câr~*** / Pl: *~te* / E: srb ***karlica***] (Ban) Albie făcută dintr-o bucată de lemn, cu diferite întrebuințări.

carmac *sn* [At: DAMÉ, T. / V: ***~ă*** *sf*, ***câr~, cârmaci*** / Pl: *~ace* / E: rs ***кармак***] Unealtă pentru pescuit fără nadă, formată din mai multe șiruri de cârlige mari, așezate în apă la diferite adâncimi.

carmacă *sf* vz ***carmac***

carmacgiu *sm* [At: ANTIPA, P. 25 / Pl: *~gii* / E: ***carmac*** + *-giu*] Pescar care pescuiește cu carmacul.

carmajin *sn* [At: (a. 1771) IORGA, S. D. XII, 86 / V: ***~azin, cărmăjin, cărmăjină*** *sf* / E: mg ***karmazsin***] (Reg) Piele vopsită în roșu-închis.

carmangerie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***carmangiu*** + *-erie*] **1** Măcelărie. **2** (Înv) Restaurant în care se prepară și se servesc specialități de carne.

carmangiu *sm* [At: DEX² / Pl: *~gii* / E: tc ***carmanci***] Persoană care lucrează în carmangerie.

carmaniolă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***carmagnole***] **1-2** Cântec și dans francez din timpul Revoluției Franceze din 1789-1794. **3** Vestă scurtă purtată în timpul Revoluției Franceze.

carmazin *sn* vz ***carmajin***

carmelit, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr ***carmélite***] **1** *smf* Călugăr(iță) catolic(ă) care aparține unui ordin înființat în Spania în sec. XIII. **2** *a* Care aparține carmeliților **(1)**. **3** *a* Care provine de la carmeliți **(1)**. **4** *a* Referitor la carmeliți **(1)**. **5** *a* Specific carmeliților.

carmelitană *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] (Nob) Carmelită **(1)**.

carmin *sn* [At: SĂM. V, 1012 / E: fr ***carmin***, lat ***carminium***] **1** Colorant roșu, de origine vegetală sau animală, folosit în cosmetică, în pictură etc. Si: (îvp) *cârmâz*. **2** (Pex) Culoare roșie.

carmina [At: CĂLINESCU, E. O. I, 63 / Pzi: *~nez* / E: ***carmin***] **1** *vt* A vopsi în culoarea carminului. **2-3** *vtr* (Nob) A (se) farda.

carminativ, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***carminatif***] **1-2** (Medicament) care calmează durerile abdominale și favorizează evacuarea gazelor intestinale.

carminic *am* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: fr ***carminique***] (Îs) *Acid ~* Acid extras din coșenilă.

carmuză *sf* vz ***cârmâz***

carnabat *sn* [At: DEX² / E: bg ***карнабат***] Rasă de oi cu lâna semifină, de culoare roșcată-cafenie, originară din Bulgaria, a căror carne nu are mirosul caracteristic.

carnagiu *sn* vz ***carnaj***

carnaj *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106, 10/5 / V: ***~agiu*** (pl: *~agii*) / Pl: *~e* / E: fr ***carnage***] (Liv) Ucidere în masă Si: *masacru*, *măcel*.

carnal, ~ă *a* [At: SAHIA, N. 34 / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***carnalis***] **1-2** Care aparține cărnii **(1, 23)**. **3-4** Referitor la carne **(1, 23)**. **5-6** Care provine de la carne **(1, 23)**. **7-8** Specific cărnii **(1, 23)**.

carnalit *sn* [At: DEX² / E: fr ***carnalite***] Amestec natural de clorură de potasiu și de magneziu, folosit ca îngrășământ chimic.

carnasier, ~ă [At: RALEA, E. O. 91 / P: *~si-er* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***carnassier***] **1-2** *sn, a* (Animal) carnivor. **3** *sf* Fiecare dintre cele patru măsele mari și tăioase ale unor animale carnivore.

carnat *a* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***carne***] (D. regimuri alimentare) Cu carne.

carnație *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 7 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***carnation***] Coloritul și structura pielii unei persoane.

carnațiune *sf* vz ***carnație***

carnaval *sn* [At: ALECSANDRI, T. 307 / V: (îvr) ***~nev~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***carnaval***] **1** Perioadă care precedă postul în unele țări, când au loc petreceri populare însoțite de deghizări, care alegorice, focuri de artificii etc. **2** Petrecere populară în perioada care precedă postul. **3** (Bot; reg) Crăciuniță (*Bergenia crassifolia*). **4** (Bot; reg) Crăciunele (*Rhipsalis pachyptera*).

carnavalesc, ~ească *a* [At: RUSSO, S. 166 / Pl: *~ești* / E: fr ***carnavalesque***] (Rar) **1** Care aparține carnavalului **(1)**. **2** Care provine de la carnaval **(1)**. **3** Care se referă la carnaval **(1)**. **4** Specific carnavalului **(1)**.

carnaxi *i* [At: ȘIO / V: (înv) ***~xî*** / A și: *car~* / E: tc ***karnaksi***] (Înv) Cuvânt care exprimă: **1** Ciudă. **2** Supărare. **3** Spaimă.

carnaxî *i* vz ***carnaxi***

carne *sf* [At: GCR I, 14/1 / Pl: *cărnuri* (înv) *cărni* / E: ml ***caro, carnis***] **1** Nume dat țesutului muscular al corpului omului sau animalelor, împreună cu țesuturile la care aderă. **2** (Îs) *~ de tun* Masă de militari trimiși pe front spre a lupta și care sunt expuși măcelului, cu pierderi mari de vieți omenești. **3** (Îs) *~ vie* Carne **(1)** de pe care s-a jupuit pielea. **4** (Îas) Țesuturi parazitare care cresc pe răni nevindecate, fără a se acoperi cu piele. **5** (Îe) **(A fi) în ~ și oase** În persoană. **6** (Îae) În realitate. **7** (Îe) **(A fi) prieten unghie și ~** A fi frate de cruce cu cineva. **8** (Îe) **(Bucată de) ~ cu ochi** Prost. **9-10** (Îe) **(A fi) cu ~a bălțată** A fi năzuros (răutăcios). **11-12** (Îe) **(A fi) ~ din ~a cuiva** (A fi) rudă de sânge. **13** (Îe) **A tăia** (sau **a da, a trage**) **în ~ vie** A tăia (sau a da, a trage) în plin, direct (în cineva). **14** (Îae) A încerca să curme un rău prin măsuri foarte drastice. **15** (Îe) **A fi rău** (sau **bun**) **de ~** A se vindeca greu (sau ușor) la o rană. **16** (Îe) **A-și pune** (sau **a-și băga**) **~a în** (sau **la**) **saramură** (pentru cineva sau ceva) A face eforturi mari, a risca foarte mult în vederea atingerii unui scop Si: *a se face luntre și punte*, *a-și pune viața*. **17** (Îe) **A pune** (sau **a prinde**) **~** A se îngrășa. **18** (Îae) A prospera. **19** (Îe) **A crește ~a pe cineva** A fi bucuros. **20** (Îe) **A tremura ~a pe cineva** A tremura de frică, de emoție etc. **21** (Îe) **A-și mânca ~a de pe sine** (sau **din ~**) **(de rău, de inimos ce e)** A slăbi de răutate. **22** Bucată din țesutul muscular al animalelor tăiate, întrebuințată ca aliment. **23** (Îs) *Săptămâna cărnii* A doua săptămână înaintea postului Paștelui, în care se mănâncă și miercurea și vinerea carne, la credincioșii ortodocși. **24** Partea interioară a pielii, opusă feței acesteia. **25** (Fig; îoc *spirit*) Corpul, considerat drept sediu al vieții senzuale. **26** (Îe) **A fi ~ rea** sau **rău de ~** A fi aplecat spre plăceri senzuale. **27** (Îae) A (i) se vindeca greu (rănile). **28** Pulpa fructului. **29** (Pop) Placentă.

carnefice *sm* [At: DN³ / Pl: nct / E: it ***carnefice***] (Liv; rar) Călău.

carnet *sn* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 44 / Pl: *~e* / E: fr ***carnet***] **1** Caiet de buzunar, uneori cu date și cu rubrici tipărite, pentru diferite însemnări. **2** Act, document în formă de carnet **(1)**, care atestă apartenența posesorului la o anumită organizație, asociație etc. **3** (Îs) *~ de muncă* Document (în formă de carnet **(1)**) care cuprinde date privitoare la activitatea unei persoane (locul și vechimea în muncă) și care servește acestuia pentru

anumite drepturi (pensie, retribuție, concediu etc.) Si: *carte de muncă*. **4** (Îs) ~ *de cecuri* Instrument de operații bancare care permite efectuarea plăților fără a lucra cu bani.

carnețel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***carnet*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Carnet **(1)** (mic).

cârneval *sn* vz ***carnaval***

carnevor, ~ă *a* vz ***carnivor***

carnian, ~ă [At: DEX^2 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***carnien***] **1** *sn* Primul etaj al triasicului superior din regiunile alpine, caracterizat prin prezența unor cefalopode, lamelibrahiate etc. **2** *a* Care aparține carnianului **(1)**. **3** *a* Care provine din carnian **(1)**. **4** *a* Care se referă la carnian **(1)**. **5** *a* Specific carnianului **(1)**.

carnivor, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 279 / V: *~nev~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carnivore***] **1** *a* Care se hrănește mai ales cu carne. **2** *a* (Îs) *Plante ~e* Grup restrâns de plante care, pe lângă nutriția normală (asimilația clorofiliană), au însușirea de a se hrăni cu animale (insecte, viermi etc.). **3** *snp* Ordin din clasa mamiferelor care se hrănesc mai ales cu carne, având carnasiere și canini foarte ascuțiți. **4** *sns* Animal din ordinul carnivore **(3)**.

carnotit *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***carnotite***] Mineral de uraniu și vanadiu, puternic radioactiv.

carnyx *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***carnyx***] Trompetă întrebuințată de popoarele celtice, având deschizătura modelată în forma unui cap de animal cu gura căscată.

caro[1] *i* [At: BARONZI, L. 150 / A: nct / E: rrm ***caro***] (Arg) Fugi!

caro[2] *sn* [At: ALEXANDRESCU, M. 265 / V: (înv) ***~ra*** *sf* / Pl: *~rale* / E: fr ***carreau***] Una dintre cele două culori roșii la cărțile de joc, însemnată cu romburi.

caroafă *sf* vz ***garoafă***

carofil *s* vz ***garoafă***

caroia *vt* [At: DEX^2 / P: *~ro-ia* / Pzi: *~iez* / E: fr ***carroyer***] A aplica un caroiaj pe o hartă topografică, pe un plan etc.

caroiaj *sn* [At: DEX^2 / P: *~ro-iaj* / Pl: *~e* / E: fr ***carroyage***] Rețea de pătrățele înscrisă pe un desen, pe o hartă etc. pentru a servi la reproducerea acestora la o altă scară.

carolă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***carole***] **1** Dans medieval francez executat în cerc sau în lanț. **2** Muzica după care se execută carola **(1)**. **3** Muzica și dansul considerate împreună.

carolingian, ~ă *a* [At: DA / P: *~gi-an* / Pl: *~gieni, ~giene* / E: fr ***carolingien***] **1-2** Care aparține (dinastiei) lui Carol cel Mare. **3-4** Privitor la (dinastia lui) Carol cel Mare. **5-6** Care provine de la (dinastia) lui Carol cel Mare. **7-8** Specific (dinastiei) lui Carol cel Mare.

caronadă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~de* / E: fr ***caronade***] (Mrn) Vechi tun naval scurt, făcut din fontă.

carosa *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~sez* / E: fr ***carosser***] **1** A proiecta o caroserie. **2** A fabrica o caroserie. **3** A monta o caroserie.

carosabil, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carossable***] **1** *a* (D. drumuri) Care permite circulația vehiculelor rutiere. **2-3** *sn, a* (Porțiune de drum) care este rezervată circulației vehiculelor.

carosare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~sări* / E: ***carosa***] **1** Proiectare a unei caroserii Si: *carosat*[1] **(1)**. **2** Fabricare a unei caroserii Si: *carosat*[1] **(2)**. **3** Montare a unei caroserii Si: *carosat*[1] **(3)**.

carosat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***carosa***] **1-3** Carosare **(1-3)**.

carosat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***carosa***] (D. o caroserie) **1** Proiectată. **2** Fabricată. **3** Montată.

caroserie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***carrosserie***] Parte a unui vehicul așezată deasupra osiilor și a roților, amenajată pentru transportul oamenilor sau al mărfurilor.

carosier, ~ă [At: LEG. EC. PL. 294 / P: *~si-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***carossier***] (Rar) **1** *sm* Fabricant de caroserii. **2** *a* (D. cai) Cu mersul elegant, folosit pentru vehicule de lux.

carot *sm* vz ***carotă***

carota *vi* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: fr ***carotter***] (Frm) **1** A înșela. **2** A extorca. **3** (La biliard) A juca astfel încât să rămână adversarului o lovitură dificilă. **4** (Glg) A preleva o carotă **(2)** din teren.

carotaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***carottage***] Determinare prin foraj a structurii și compoziției straturilor scoarței terestre, bazată pe analiza probelor carotelor **(2)** sau pe măsurarea mărimilor fizice caracteristice ale rocii străbătute.

carotă *sf* [At: DA / V: *~ot sm* (pl: *~oți*) / Pl: *~te* / E: fr ***carotte***] **1** Varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte globuloase, de culoare galben-roșiatică (*Daucus carota*). **2** (Glg) Probă cilindrică de material luată din fundul găurii unei sonde pentru a determina structura stratului străbătut. **3** (Spc) Probă cilindrică de material luată din betonul de fundație al unei șosele, în vederea verificării proprietăților fizice și mecanice ale acestuia în laborator. **4** (Fig; rar) Înșelătorie. **5** (La jocul de bilard) Poziție dificilă lăsată adversarului care urmează să execute lovitura.

caroten *sn* [At: DEX^2 / V: ***~tină*** *sf* / E: fr ***carotène***, ger ***Karotin***] Pigment roșu-portocaliu care se găsește în unele vegetale și în unele produse animale.

carotenemie *sf* vz ***carotinemie***

carotenoidă *sf* [At: DEX^2 / V: ***~tinoid*** *sn*, ***~tin~*** / P: *~no-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***caroténoïde***] Substanță colorantă naturală galbenă, portocalie sau roșie.

carotidă *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: fr ***carotide***] (Atm) Fiecare dintre cele două artere principale, ramuri ale aortei, situate de o parte și de alta a gâtului, care transportă sângele de la inimă la cap Si: *arteră cefalică*.

carotidian, ~ă *a* [At: DA / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***carotidien***] (Atm) **1** Care aparține carotidei. **2** Care provine de la carotidă. **3** Referitor la carotidă. **4** Specific carotidei. **5** (Îs) *Canal ~* Canal în osul tâmplelor prin care trece carotida.

carotieră *sf* [At: DEX^2 / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***carottier***] Utilaj de foraj folosit pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor **(2)** din gaura de sondă.

carotină *sf* vz ***caroten***

carotinemie *sf* [At: DEX^2 / V: ***~ten~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***carotinémie***] (Med) **1** Prezență a carotenului în sânge. **2** Cantitate de caroten prezentă în sânge.

carotinoid *sn* vz ***carotenoidă***

carotinoidă *sf* vz ***carotenoidă***

carou *sn* [At: I. GOLESCU, C., ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: fr ***carreau***] (Mpl) Pătrățel imprimat pe (sau țesut în) unele stofe, format din dungi de altă culoare decât fondul.

carp[1] *sm* [At: IST. ROM. I, 266 / Pl: *~i* / E: nct] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația carpilor **(3)**. **3** *smp* Trib dacic care trăia la est de munții Carpați și de la care derivă numele acestor munți. **4** *a* Care aparține carpilor **(3)**. **5** *a* Privitor la carpi **(3)**. **6** *a* Care este specific carpilor.

carp[2] *sn* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***carpe***, lat ***carpus***] (Atm) Grup de opt oase mici care alcătuiesc scheletul încheieturii mâinii, articulându-se cu oasele antebrațului și metacarpului.

carpanaș *sm* vz ***cărpănaș***

carpatic, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***karpatique***] **1** Care aparține Munților Carpați Si: *carpatin* **(1)**. **2** Care se referă la Munții Carpați Si: *carpatin* **(2)**. **3** Specific munților Carpați Si: *carpatin* **(3)**. **4** Care provine din Munții Carpați Si: *carpatin* **(4)**.

carpatin, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. II / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***karpathin***] **1-4** Carpatic **(1-4)**.

carpăn *sn* vz ***carpan***

carpân *sn* vz ***carpen***

carpectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***carpectomie***] (Med) Rezecția oaselor carpului.

carpelă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 103 / Pl: *~le* / E: fr ***carpelle***] Frunză mică modificată, situată în centrul unei flori și care poartă ovulele.

carpen *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***~păn, ~pân, ~e, ~pin*** / Pl: *~i* / E: ml ***carpinus***] **1** Arbore înalt, cu frunze ovale dințate și cu flori grupate în amenți, cu lemnul tare și alb, cu dungi argintii și adâncituri pe trunchi, întrebuințat la construcții și în rotărie Si: *cărpinar* (*Carpinus betulus*).

2 (Bot; reg) Vetrice (*Tanacetum vulgare*). 3 (Bot; reg; îs) ~ *de pietriș* Cărpiniță (*Carpinus orientalis*). 4 (Bot; reg; îf ~*pin*) Calopăr (*Tanacetum balsamita*).

carpenă[1] *sf* [At: CONTEMPORANUL I, 852 / V: ***~pină*** / Pl: *~ne* / E: ***carpen***] Fructul carpenului (1).

carpenă[2] *sf* [At: PANȚU. PL. / V: ***~pină, câr~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot) 1 Condroniu (*Melampyrum arvense*). 2 (Șîf ~*pină*) Soră-cu-frate (*Melampyrum nemorosum*). 3 Ciormoiag (*Melampyrum cristatum*).

carpene *sm* vz ***carpen***

carpent *sn* [At: ȚICHINDEAL, F. 246 / Pl: nct / E: lat ***carpentum***] (Ltî) Trăsură luxoasă.

carpetă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***carpette***] Covoraș.

carpete *sm* vz ***scarpete***

carpeți *smp* vz ***scarpeți***

carpian, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~pi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***carpien***] (Atm) 1 Care aparține carpului[2]. 2 Specific carpului[2]. 3 Referitor la carp[2]. 4 Care provine de la carp[2].

carpicultură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***carpiculture***] Ciprinicultură.

carpin *sm* vz ***carpen***

carpină[1] *sf* vz ***carpenă***[1]

carpină[2] *sf* vz ***carpenă***[2]

carpocapsă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~se* / E: fr ***carpocapse***] (Ent) Insectă care trăiește pe arborii fructiferi.

carpofag, ~ă *sm, a* [At: DEX[2] / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***carpophage***] 1-2 (Animal) care se hrănește cu fructe.

carpofor *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***carpophore,*** ger ***Karpophor***] (Bot) Peduncul care susține fructul.

carpolit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Karpolith***] Fruct fosil prezent în straturile geologice.

carpologie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***carpologie***] Parte a botanicii care se ocupă cu studiul fructelor.

carst *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***karst,*** ger ***Karst***] 1 Eroziune și dizolvare a calcarelor, gipsurilor și sării, provocată de apele subterane sau de suprafață, urmată de crearea unor forme caracteristice. 2 (Ccr) Formă de relief rezultată în urma carstului (1).

carstic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***karstique***] 1 Care aparține carstului (1). 2 Referitor la carst (1). 3 Specific carstului (1). 4 Care provine de la carst (1). 5 (Îs) *Regiune ~ă* Regiune cu carst (1) foarte dezvoltat.

carstificare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: ns cf fr *carstification*] (Glg) Proces complex de dizolvare a rocilor solubile (calcare, gipsuri etc.) de transport și depunere sau de precipitare a materialelor de către apele de suprafață sau subterane.

carstologie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***karstologie***] Disciplină geologică având ca obiect studiul fenomenelor carstice (3).

cart[1] *sn* [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: *~uri* / E: ns cf bg *кapтa*] 1-2 Doniță (mică). 3-4 Conținutul unui cart[1] (1-2).

cart[2] *sn* [At: DA / V: (înv) ***cva~, qua~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***quart***] 1 (Frî) Sfert. 2 Serviciu de patru ore, executat permanent, pe schimburi, pe bordul unei nave, de membrii echipajului. 3 A 32-a parte din roza vânturilor, adică 11 ¼ grade.

cart[3] [At: DEX[2] / V: ***ka~*** / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***kart***] 1 Automobil de curse mic, cu caroseria și partea mecanică simplificate și viteza redusă. 2 Cart[3] (1) folosit de copii în unele jocuri sportive.

carta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: ***cartă***] 1 A grupa scrisorile la poștă după adresa destinatarilor. 2 A transpune, pe o hartă topografică, anumite detalii ale terenului unei regiuni.

cartaboș *sm* vz ***caltaboș***

cartac *sn* [At: H X, 111 / V: ***~aj*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) Instrument pentru netezit tencuiala udă.

cartace *sfp* [At: TDRG / V: ***~tecă*** / Pl și: *~tece, ~teciuri* / E: it ***cartaccia,*** ger ***Kartätsche***] (Înv) Ghiulele mari de tun, din plumb, care explodează imediat după ce ies din țeavă.

cartafiol *sm* [At: ECONOMIA, 156/6 / V: ***~tâf~, ~tef~, ~tof~, ~on, ~or, ~tif~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Conopidă (*Brassica oleracea*).

cartafion *sm* vz ***cartafiol***

cartafior *sm* vz ***cartafiol***

cartafoi *sn* [At: CHEST. VIII, 48 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mâncare preparată din plămânii și ficatul porcului.

cartaginez, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***Cartagina*** + *-ez*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația vechii Cartagine Si: *pun.* 3-4 *smf, a* (Om) originar din vechea Cartagină Si: *pun.* 5 *smp* Populația care locuia în vechea Cartagină Si: *pun.* 6 *a* Care aparține vechii Cartagine Si: *punic.* 7 *a* Care aparține cartaginezilor (5) Si: *punic.* 8 *a* Privitor la Cartagina Si: *punic.* 9 *a* Privitor la cartaginezi (5) Si: *punic.* 10 a Care este specific Cartaginei Si: *punic.* 11 *a* Care este specific cartaginezilor (5) Si: *punic.* 12 *a* Care provine din Cartagina Si: *punic.*

cartaj *sn* vz ***cartac***

cartal *sm* [At: H II, 289 / Pl: *~i* / E: tc ***kartal***] (Orn; Dob; tcm) Vultur.

cartală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~le* / E: nct] (Orn) Porumbel sălbatic (*Columba*).

cartare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***carta***] 1 Grupare a scrisorilor (la poștă) după adresele destinatarilor Si: *cartat*[1] (1). 2 Urmărire pe teren și transpunere, prin semne și prin culori convenționale, pe hărți topografice, a diferitelor elemente din natură (roci, formațiuni geologice, ape, soluri, animale etc.) Si: *cartat*[1] (2).

cartat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***carta***] (Rar) 1-2 Cartare (1-2).

cartat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***carta***] 1 (D. scrisori) Grupate după adresele destinatarilor. 2 Delimitat pe o hartă geografică.

cartator, ~oare *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***carta*** + *-tor*] Persoană care cartează (1) corespondența.

cartă[1] *sf* [At: CULIANU, C. 109 / V: ***cha~*** / Pl: *cărți* / E: fr ***carte,*** lat ***charta***] (Înv) Hartă.

cartă[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***charte,*** lat ***charta***] 1 (În evul mediu) Act destinat a consemna unele privilegii și libertăți fundamentale ale unor clase sau pături sociale și a servi drept constituție unui stat. 2 Manifest cuprinzând revendicările unei organizații politice, sociale, profesionale etc. 3 Act care stă la baza organizării și funcționării unei organizații internaționale.

cartă[3] *sf* vz ***carte***

cartâfiol *sm* vz ***cartafiol***

carte *sf* [At: COD. VOR. 38/5 / V: (înv) ***~tă*** / Pl: *cărți* / E: lat ***charta,*** cf fr *carte*] 1 (Îvp) Scrisoare. 2 (Îvp; spc) Scrisoare de recomandare. 3 (Îvp; îs) ~ *de cărat* Act de transport Cf *foaie de parcurs.* 4 (Îvp; îs) ~ *albă* Hârtie (albă) de scris. 5 (Îvp) Ordin scris, emis de o autoritate (domnească). 6 (Îvp) Act scris Si: *document.* 7 (Îvp) Dovadă. 8 (Îvp; îe) **Ai ~, ai parte** Dacă ai act de proprietate asupra unui bun, ți se recunoaște dreptul de stăpân. 9 (Pex; îae) Ai învățătură, cunoștințe, poți reuși în viață. 10 (Îvp; îs) ~ *de judecată* Sentință judecătorească (scrisă). 11 (Îvp; îs) ~ *deschisă, de obștie* Publicație. 12 (Înv; îs) ~ *cu limbă de moarte* Testament. 13 (Bis; înv; îs) ~ *de blestem* sau *de afurisenie* Scrisoare din partea unui arhiereu, prin care una sau mai multe persoane, sub amenințarea anatemei, sunt obligate să mărturisească adevărul cu privire la o crimă, la un litigiu. 14 (Înv; îs) ~ *de lăsăciune* Sentință de divorț. 15 (Înv; îs) ~ *de voie veghiată* Permisiune de a merge undeva și a se întoarce Si: *permis de liberă trecere.* 16 Scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată sau broșată în volum. 17 (Îs) ~ *albastră* (sau *albă, neagră* etc.) Publicație oficială a unui guvern care conține documente justificative privitoare la o problemă politică. 18 (Îe) **A vorbi** (sau **a spune**) **ca la** (sau **ca din**) ~ A vorbi ca un om învățat. 19 (Îae) A vorbi așa cum trebuie, cum se cuvine. 20 (Îae) A face caz de erudiția sa Si: *a fi pedant.* 21 (Îe) **A se pune (cu burta) pe ~** A se apuca (serios) de învățat. 22 (Îs) *Om de ~* Cărturar. 23 (Îe) **Cum scrie la ~** Așa cum trebuie, cum se cere. 24 (Înv; îs) *~a cântecelor* Cântarea cântărilor. 25 (Înv; îs) *~a neamului* Genealogie. 26 (Îvp; îs) ~ *de școală* Manual. 27 (Îs) ~ *de bucate* Carte (16) care conține rețete de mâncăruri. 28 (Pop; îs) *Din ~* Ornament cusut pe ie, nedefinit mai îndeaproape. 29 Diviziune

mai mare decât un capitol a unei scrieri de proporții mari. **30** (Fig) Cunoștințe de scriere și citire Si: *învățătura*. **31** (Fig) Erudiție. **32** (Îe) A **nu ști boabă de ~** A nu ști să scrie și să citească. **33** (Îe) **A fi tobă de ~** A fi foarte învățat, erudit. **34** (Înv; îs) *Sfânta ~* Biblia. **35** Registru. **36** (Finanțe; îs) *~ a depunerilor spre fructificare* Registru mare în care banca ține evidența deponenților. **37** (Iuz; îs) *~ de gir* Cont de gir. **38** (Urmat de prepoziții introduse prin prepoziția „de") Carnet cu date personale, care atestă sau conferă unei persoane anumite drepturi. **39** (Îs) *~ de muncă* Carnet de muncă. **40** Bucată de carton, cu însemnări scrise sau tipărite, căreia i se dau diferite întrebuințări: pentru corespondență (*~ poștală*), ca permis de intrare la bibliotecă (*~ de intrare*), indicând numele, profesiunea, adresa etc. unei persoane (*~ de vizită*) etc. **41** (Șîs *~ de joc*) Fiecare dintre cele 52 sau 32 de cartoane dreptunghiulare, diferențiate după culorile, semnele și figurile imprimate pe ele și întrebuințate la anumite jocuri de noroc. **42-43** (Îe) **A da cărțile pe față** A-și arăta gândurile sau planurile. **44** (Îae) A spune adevărul (după ce mai întâi a încercat să-l ascundă). **45** (Îe) **A-(și) juca ultima ~** A face o ultimă încercare (riscând) în vederea atingerii unui scop. **46** (Îe) **A juca ~a cea mare** A depune toate eforturile și a se avânta, cu toate riscurile, într-o confruntare (desperată) în scopul atingerii unui ideal. **47** (Îe) **A da în cărți** A încerca să ghicești viitorul cu ajutorul cărților **(41)** de joc. **48** (Nob) Stomacul al treilea al rumegătoarelor, a cărui cavitate interioară este îmbrăcată în membrană.

carteca *sf* vz ***cartace***

cartefiol *sm* vz ***carfiol***

cartel *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***cartel***] **1** (Înv) Scrisoare prin care se adresează o provocare la duel. **2** (Înv; pex) Provocare la duel. **3-4** (Înv) Convenție scrisă între state pentru schimbul sau eliberarea prizonierilor. **5** Uniune monopolistă în care mai multe întreprinderi din aceeași ramură de producție încheie o convenție, stabilind prețurile și condițiile de vânzare și de aprovizionare, termenele de plată, cantitatea de mărfuri ce urmează să o producă fiecare și își împart piețele de desfacere în vederea limitării sau eliminării concurenței. **6** Coaliție între două sau mai multe partide, organizații etc.

cartela¹ *vr* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: ***cartel***] **1-2** (D. întreprinderi, partide politice etc.) A se reuni (sau a intra) într-un cartel **(5-6)**.

cartela² *vtr* [At: DEX² / Pzi: *~lez* / E: ***cartelă***] **1-2** (D. un produs) A (se) raționaliza pe bază de cartelă **(2)**.

cartelare¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***cartela¹***] **1-4** Intrare într-un cartel **(5-6)** a unei întreprinderi, a unui partid etc. Si: *cartelat¹*.

cartelare² *sf* [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: ***cartela²***] Raționalizare a unui produs distribuindu-l pe bază de cartelă **(2)** Si: *cartelat²*, *cartelizare*.

cartelat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cartela¹***] Cartelare¹.

cartelat² *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cartela²***] Cartelare².

cartelat³, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cartela¹***] (D. o întreprindere, un partid etc.) **1-2** Intrat într-un cartel **(5-6)**.

cartelat⁴, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 109, 9/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cartela²***] (D. produse) Distribuit pe bază de cartelă **(2)** Si: *raționalizat*.

cartelă *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 2/4 / Pl: *~ele* / E: it ***cartella***] **1** (Iuz) Carton (cu numere care se anulează pe măsura întrebuințării) pentru abonament la restaurant, la bărbier etc. **2** Carnețel, bucată de hârtie sau de carton, cu bonuri detașabile, imprimate și numerotate, pe baza cărora se pot obține produse raționalizate sau se poate servi masa la o cantină. **3** (D. mărfuri, alimente etc.; îoc *la liber*; îlav) **Pe ~** Care se poate cumpăra pe baza unei cartele **(2)**. **4** Bandă de carton perforată care indică desenul unei țesături. **5** (Inf; îs) *~ perforată* Suport de informație imprimat special, folosit în sistemele de prelucrare automată a datelor și reprezentat printr-un carton dreptunghiular de dimensiuni standardizate, pe care datele sunt trecute cu ajutorul unui cod de perforații.

cartelizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***cartelă***] (Rar) Cartelare².

carter *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***carter***] Înveliș metalic care acoperă anumite părți în mișcare ale unei mașini, pentru a le proteja, putând servi și ca recipient pentru lubrifiantul necesar Si: (rar) *caja*.

cartezian, ~ă [At: DA / P: *~zi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***cartésien***] **1-3** *a* Care aparține cartezianismului **(1-3)**. **4-6** *a* Privitor la cartezianism **(1-3)**. **7-9** *a* Specific cartezianismului **(1-3)**. **10-12** *a* Referitor la cartezianism **(1-3)**. **13-15** *smf* Adept al cartezianismului **(1-3)**. **16** *a* (Mat; îs) *Coordonate ~iene* Sistem de numere care definesc poziția unui punct în raport cu două sau trei axe perpendiculare între ele.

cartezianism *sn* [At: DA / P: *~zi-a~* / E: fr ***cartésianisme***] **1** Doctrină a filozofului Descartes, care considera rațiunea drept unic izvor de cunoaștere și a prescris reguli ale gândirii pentru cunoașterea adevărului. **2** Curent de gândire care a continuat sistemul lui Descartes în filozofie și în știință. **3** Formă de raționalism.

cartier *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 87 / V: (înv) ***~tir, cua~*** / P: *~ti-er* / Pl: *~e* / E: fr ***quartier***] **1** Parte a unui oraș, deosebită de celelalte prin caracteristici proprii (geografice, istorice etc.) și care formează o unitate organică. **2** Locuitorii unui cartier **(1)**. **3** (Mil) Parte din comandamentul unei mari unități, compusă din personalul de deservire și din mijloacele de transmisiuni. **4** (Mil; îs) *Marele ~ general* Organul suprem de conducere a armatei (pe timp de război) în frunte cu comandantul său suprem. **5** (Mil) Loc (întărit) unde staționează trupele timp mai îndelungat în vederea efectuării de exerciții practice pe teren, cu efective mari de unități Si: *tabără*. **6** (Hld) Fiecare dintre diviziunile heraldice ale unui scut, care au, de obicei o semnificație de sine stătătoare.

cartifiol *sm* vz ***cartafiol***

cartilaginos, ~oasă *a* [At: KRETZULESCU, A. 121/17 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***cartilagineux***, lat ***cartilaginosus***] **1** Format din cartilaje. **2** Care are cartilaje. **3** (D. marginea frunzelor) Asemănătoare unui cartilaj.

cartilagiu *sn* vz ***cartilaj***

cartilaj *sn* [At: KRETZULESCU, A. 18/23 / V: *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr ***cartilage***] Țesut animal conjunctiv, elastic și rezistent, cu rol de susținere, care formează scheletul peștilor cartilaginoși și al embrionului la vertebrate și la om, îndeplinind funcția de susținere Si: (pop) *zgârci*.

carting *sn* [At: DEX² / V: ***ka~*** / E: eg, fr ***karting***] **1** Sport practicat cu cartul³ **(1)**. **2** Competiție de carturi³ **(1)**.

cartir *sn* vz ***cartier***

cartirui *vt* [At: DEX² / Pzi: *~esc* / E: rs ***квартировать***] A încartirui.

cartiruire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***cartirui***] Încartiruire.

cartism *sn* [At: DEX² / E: eg ***Chartism***, fr ***chartisme***] Mișcare a muncitorilor englezi, desfășurată în deceniile 4 și 5 ale sec. XIX, al cărei scop era satisfacerea unor revendicări economice și politice.

cartist, ~ă [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***chartist***] **1** *smf* Adept al cartismului. **2** *a* Care aparține cartismului. **3** *a* Privitor la cartism. **4** *a* Specific cartismului.

cartnic *sm* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***cart²*** + *-nic*] **1** Ofițer care face de cart² **(2)** pe o navă. **2-3** (Marinar cu) grad de caporal în marina militară.

cartoafă *sf* vz ***cartof***

cartodiagramă *sf* [At: DEX² / P: *~di-a~* / Pl: *~me* / E: fr ***cartodiagramme***] Cartogramă în care fenomenele sunt reprezentate cu ajutorul diagramelor.

cartodrom *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: etm ***cart³*** + [velo]***drom***] Teren amenajat pentru carting.

cartof *sm* [At: DRĂGHICI, R. 84/10 / V: (reg) ***~iol, ~oafă*** *sf*, ***~ofă*** *sf*, ***~oflă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ger ***Kartoffel***] **1** (Bot) Plantă erbacee din familia solanaceelor, cu flori albe sau violete și tulpini subterane terminate cu tuberculi de formă rotundă, ovală sau alungită, comestibili, bogați în amidon (*Solanum tuberosum*). **2** (Prc) Tuberculul cartofului **(1)**, folosit în alimentație și ca furaj Si: (reg) *alună (-de-pământ)*, *badaliurcă*, *bandraburcă*, *baraboi*, *barabulă*, *barabușcă*, *bighiroancă*, *bigură*, *boambă*, *bobâlcă*, *boboașă*, *bulugheană*, *cartoni*, *colompiră*, *coroabă*, *crumpei*, *crumpene*, *crumpi*, *crumpiri*, *curulă*, *erdăpane*, *fidireie*, *ghibiroancă*, *ghistină*, *goață*, *gogoașă-de-pământ*, *gonele*, *gramciri*, *grumbă*, *grumciri*, *grumpe(ne)*, *grumpini*, *hadaburcă*, *hilibe*, *hiribe*, *măgheruște*, *măr-de pământ*, *napci*, *nap-de-pământ*, *ou-de-pământ*, *pară-de-pământ*, *perușcă*, *pichiocă*, *picioică*, *piroșcă*, *poamă-de-pământ*, *termer*, *vovici*. **3** (Bot; Ipl;

îf ~*oafe*) Gherghină (*Dahlia cultorum*). **4** (Bot; îc) **~oafe-de-iarnă, ~i dulci, ~i porcești** Napi porcești (*Helianthus tuberosus*). **5** (Bot; îc) **~e-de-germe** Brâncă (*Scrophularia nodosa*). **6** (Bot; lpl) Bostănei chinezi (*Thladiantha dubia*). **7** (Gmț; îe) **A da o ~oafă la ureche** A da o palmă. **8** (Fig) Apelativ pentru un om prost. **9** (Pop; dep; îs) *~oafă nenorocită* Persoană care se plânge de rele imaginare. **10** (Îs) *Zahăr* (sau *sirop*) *de ~i* Glucoză obținută din amidonul de cartofi **(2)**. **11** (Reg; îs) *~ dulce* Batat.

cartofă *sf* vz ***cartof***

cartofel *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~ei* / E: ***cartof*** + *-el*] (Bot) **1-2** (Șhp) Cartofior **(1-2)**. **3** (Reg) Napi porcești (*Helianthus tuberosus*).

cartofiol *sm* vz ***cartafiol***

cartafion *sm* vz ***cartafiol***

cartafior *sm* vz ***cartafiol***

cartofior *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cartof*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Cartof **(2)** (mic).

cartoflar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1034 / Pl: *~i* / E: ***cartoflă*** + *-ar*] (Nob; irn) Mâncător de cartofi.

cartoflă *sf* vz ***cartof***

cartoflărie *sf* [At: I. IONESCU, C. 23/5 / Pl: *~ii* / E: ***cartoflă*** + *-ărie*] (Îvp) **1** Teren pe care se cultivă cartofi **(1)**. **2** (Csc) Cantitate (mare) de cartofi **(2)**.

cartofor, ~ă *smf, a* [At: CONTEMPORANUL II, 26 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr **χαρτοφορος**] **1-2** (Persoană) care are patima jocului de cărți.

cartoforie *sf* [At: GORJAN, H. II, 5/9 / V: (înv) ***ha~*** / Pl: *~ii* / E: ***cartofor*** + *-ie*] (Rar) Patimă a jocului de cărți.

cartograf, ~ă *smf* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cartographe***] Specialist în cartografie.

cartografia *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iez* / E: ***cartografie***] A executa hărți și planuri topografice.

cartografiare *sf* vz ***cartografiere***

cartografiat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cartografia***] Cartografiere.

cartografiat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cartografia***] (D. un teritoriu, o regiune) Reprezentat în plan sau pe o hartă.

cartografic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cartographique***] **1** Care aparține cartografiei. **2** Care provine din cartografie. **3** Referior la cartografie. **4** Specific cartografiei.

cartografie *sf* [At: HASDEU, I. C. 33 / Pl: *~ii* / E: fr ***cartographie***] Disciplină care studiază tehnica de întocmire a hărților și a planurilor topografice.

cartografiere *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ii* / E: ***cartografia***] Executare a hărților și a planurilor topografice.

cartogramă *sf* [At: DEX[2] / Pl: ***~me*** / E: fr ***cartogramme***] Reprezentare grafică, pe o hartă, a unor mărimi referitoare la răspândirea, la gradul de intensitate etc. al unor fenomene statistice, prin hașuri, culori etc.

cartolină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: it ***cartolina***] (Rar) Carte poștală ilustrată.

cartomant, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: ns cf it *cartomante*] (Rar) Persoană care ghicește în cărți.

cartomanție *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: it ***cartomanzia***] (Rar) Ghicit în cărți.

cartometrie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cartométrie***] (Top) Studiu al metodelor și instrumentelor cu care se determină precizia unei hărți.

carton[1] *sn* [At: MAIORESCU, D. 70 / Pl: *~oane* / E: fr ***carton***] **1** Hârtie groasă și compactă cu flexibilitate redusă. **2** (Îs) *~ gudronat* (sau *asfaltat*) Carton[1] **(1)** impregnat cu gudron sau cu smoală. **3** (Fig; îla) **De ~** Lipsit de trăinicie Si: *efemer*. **4** Schiță inițială a unui tablou sau a diverselor lui detalii Si: *studiu*. **5** Tub mic de hârtie groasă la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. **6** Tăviță de carton[1] **(1)** pentru prăjituri, bomboane etc. **7** (Pex) Conținutul unui carton[1] **(6)**.

carton[2] *sn* [At: PITIȘ, ȘCH. 106 / V: ***~tun*** / Pl: *~oane* / E: ger ***Karton***] (Reg) **1** Pânză tare de cânepă și in, cu desene colorate Si: *creton*. **2** (Pex) Pânză imprimată de bumbac, stambă etc.

cartona *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***cartonner***] **1** A lega o carte, un caiet etc. în scoarțe de carton[1] **(1)** Si: *a broșa*. **2** A asigura o hartă, o planșă etc. în scoarțe de carton[1] **(1)** de pânză, de piele etc.

cartonagist, ~ă *smf* [At: LTR / Pl: *~giști, ~e* / E: ***cartonagiu*** + *-ist*] **1** Lucrător care execută articole industriale din carton[1] **(1)**. **2** Lucrător într-un cartonaj (3).

cartonagiu *sn* vz ***cartonaj***

cartonaj *sn* [At: ARDELEANU, D. 159 / V: ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***cartonnage***] **1** Cartonare. **2** Obiect (cutie, mapă, ambalaj etc.) executat din carton[1] **(1)** sau din mucava. **3** Atelier unde se lucrează obiecte de cartonaj **(2)**.

cartonare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***cartona***] Legare a unei cărți, a unui caiet etc. în scoarțe de carton[1] **(1)** Si: *broșare, cartonaj* **(1)**, *cartonat[1]*.

cartonaș *sn* [At: SADOVEANU, P. S. 193 / Pl: *~e* / E: ***carton*** + *-aș*] **1** (Dep) Carton[1] **(1)** de calitate inferioară. **2-3** (Șhp) Bucată de carton[1] **(1)** (de dimensiuni mici). **4-5** (Spt; îs) *~ galben, roșu* Cartonaș **(2)** dreptunghiular arătat de arbitru pentru a avertiza sau a exclude din joc un jucător care a comis o greșeală.

cartonat[1] *sm* [At: DA ms / E: ***cartona***] Cartonare.

cartonat[2], ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 7 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cartona***] (D. o carte, un registru etc.) Legat în scoarțe de carton[1] **(1)** de pânză, de piele etc.

cartoni *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Cartofi **(2)**.

cartonieră *sf* [At: DA ms / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***cartonnier***] (Rar) Cartotecă **(1)**.

cartos *sm* [At: H II, 207 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cartosag *sn* [At: CHEST. II, 429/54a / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Loc unde se adăpostesc oile și caprele ținute acasă.

cartosit *a* [At: MACEDONSKI, O. III, 126 / Pl: *~e* / E: nct] (Csn) „*...Geamurile cartosite...*".

cartoșcă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Gherghină (*Dahlia cultorum*).

cartotecar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***cartotecă*** + *-ar*] Funcționar răspunzător de o cartotecă **(1)**.

cartotecă *sf* [At: DA ms / Pl: *~eci* / E: ger ***Kartotek***, rs **картотека**] **1** Totalitate a fișelor de evidență care cuprind date privitoare la materialele sau la persoanele dintr-o instituție, grupate după anumite criterii Si: (rar) *cartonieră*. **2-3** Cutie sau dulap în care se păstrează fișe clasate după anumite norme Si: *fișier*.

cartucică *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ucele* / E: nct] (Îrg) Fotografie.

cartun *sn* vz ***carton[2]***

cartus *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: rs **картуз**] (Bas; rsm) Chipiu cu cozoroc.

cartuș *sn* [At: I. CR. IV, 5 / V: (îvp) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e*, (nob) *~uri* / E: fr ***cartouche***] **1** Tub metalic sau de carton prevăzut cu o capsă, cu material exploziv și cu proiectil sau cu alice, care servește ca muniție pentru armamentul portabil Si: *patron*. **2** Bucată cilindrică de exploziv prevăzută în găurile de mină pentru producerea exploziilor. **3** Piesă de hârtie care conține un exploziv. **4** Filtru de hârtie împăturită într-un anumit mod (folosită, mai ales, la carburatoare). **5** (Îs) *~ filtrant* Dispozitiv pentru filtrarea aerului, care se atașează la o mască de gaze. **6** Ornament sculptat sau gravat (în formă de sul desfăcut parțial) pe care se scriu inscripții, monograme etc. **7** Text încadrat pe o pagină (pe care se află și texte neîncadrate). **8** Ornament care încadrează un text tipărit. **9** Cutie paralelipipedică de carton care conține un anumit număr de pachete de țigări.

cartușerie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cartoucherie***] **1** Secție într-un arsenal unde se fabrică și se depozitează cartușele **(1)**. **2** Personalul cartușeriei **(1)**. **3** Secția împreună cu personalul.

cartușă *sf* vz ***cartuș***

cartușieră *sf* [At: CAMILAR, N. I, 18 / P: *~și-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***cartouchière***] **1-2** Geantă sau cutie mică de metal sau de piele, prinsă la centură, în care se țin cartușele **(1)**. **3** Brâu (de piele, de pânză) cu locașuri tubulare, în care se introduc cartușele **(1)** Si: (înv) *patrontaș*.

carub sm [At: CONV. LIT. VIII, 43 / Pl: *~i* / E: fr ***caroube***] (Bot) Roșcov (*Gleditskiia triacanthos*).

carubier sm [At: DN³ / P: *~bi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***caroubier***] (Bot) Roșcov (*Gleditskiia triacanthos*).

carugea sf vz ***caragea***

carunculă sf [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***caroncole***] Mică formațiune anatomică, proeminentă, colorată, de obicei, în roșu Si: *nodul*.

carură sf [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr ***carrure***] (Frm) **1** Formă a umerilor și a spatelui cuiva. **2** (Spc) Siluetă. **3** (Fig) Anvergură.

carus sn [At: DN³ / E: fr ***carus***] (Med) Fază ultimă, cea mai gravă, a comei.

carusel sn [At: HOGAȘ, DR. II, 187 / Pl: *~e* / E: fr ***carrousel***] **1** (Iuz) Joc (întreceri cu lancea) executat de călăreți, în costume de cavaleri, alcătuind cvadrile. **2** (Pex) Loc unde se desfășoară caruselul **(1)**. **3** Serie de mișcări de dresaj executate de un grup de călăreți. **4** Călușei. **5** (Fig) Deplasare continuă a unor mobile. **6** (Teh) Strung vertical. **7** Suport circular cu fante în care se așază diapozitivele de proiectat.

carvană sf vz ***cervană***

carvansara sf vz ***carvasara***

carvasar sm vz ***carvasara***

carvasara sf [At: LET. III, 98/16 / V: ***~ans~***, ***carvasar*** *sm*, ***cărvăsăra*** / Pl: *~le* / E: tc ***kervansaray***] (Tcî) **1** Local în care se aflau instalate birourile unei vămi Si: *birou vamal*. **2** Personalul unei carvasarale. **3** Localul împreună cu personalul carvasaralei.

carvansaragiu sm [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 91/23 / Pl: *~agii* / E: ***carvasara*** + *-giu*] (Tcî) Vameș.

carvosi vt [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 98 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Trs) A ocărî.

carvuncul sn vz ***carbuncul***

casa [At: MARIAN, Î. 244 / Pzi: *~sez* / E: fr ***casser***] **1** *vt* A anula (în întregime sau parțial) o hotărâre judecătoarească în urma admiterii recursului. **2** *vt* A efectua totalitatea operațiilor privind scoaterea definitivă din folosință și din inventar a unui mijloc fix a cărui folosire, reparare sau modernizare nu mai sunt economice Si: *a lichida*. **3** *vt* (Rar) A sparge. **4** *vt* (Buc; Trs; pex) A desființa. **5-6** *vtr* (Buc; Trs; pex) A (se) scoate din uz.

casaba sf [At: (a. 1715) ap. ȘIO / V: ***~bă*** / Pl: *~le* / E: tc ***kasaba***] **1-2** (Tcî) Orășel sau târg turcesc. **3** (Iuz; îf *~bă*) Orășel.

casabă sf vz ***casaba***

casabil, ~ă a [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cassable***] **1-2** Casant **(1-2)**. **3** (D. o hotărâre judecătorească) Care poate fi casată **(1)**.

casac sn [At: H XII, 261 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Haină bărbătească nedefinită mai îndeaproape Cf *cazacă*.

casalniță sf [At: H X, 151 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Vierme (larvă) nedefinit mai îndeaproape.

casamenturi snp vz ***căsământuri***

casant, ~ă a [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 96 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***cassant***] **1-2** Care se sparge sau se sfărâmă ușor Si: *casabil* **(1-2)**, *fragil*. **3** (Rar; fig; d. modul de a vorbi al cuiva) Tăios. **4** (Nob; d. caracterul cuiva) Hotărât.

casaoc sm [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~oci* / E: cf rs ***кособокий***] (Reg) Veveriță care se hrănește cu alune și cu mere.

casap sm [At: (a. 1693) ap ȘIO / V: ***căs~***, ***ha~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kasap***] **1** (Reg) Măcelar. **2** (Fig) Om rău, crud. **3** (Tcî; îc) **~-bașa** Starostele măcelarilor la turci sau la tătari, însărcinat a cumpăra vite în caz de război. **4** (Tcî; îc) **~-bașalâc** Funcția de casap-bașa.

casar sm [At: DA / V: ***~e***, ***căs~***, ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***casă²*** + *-ar*] (Îrg) Casier.

casare¹ sm vz ***casar***

casare² sf [At: DA ms / Pl: *~sări* / E: ***casa***] **1** Anulare (totală sau parțială) a unei hotărâri judecătorești în urma admiterii recursului. **2** (Înv; îs) *Curtea de ~* Curtea de casație **(1)**. **3** Scoatere definitivă din folosință și din inventar a unui mijloc fix a cărui folosire, reparare sau modernizare nu mai sunt economice Si: *lichidare*. **4** (Rar; Buc; Trs) Spargere.

casariu sm vz ***casar***

casarmă sf vz ***cazarmă***

casat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***casa***] **1-2** Casare **(1-2)**.

casat², ~ă a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***casa***] **1** (Jur) Anulat. **2** (D. o mașină, un aparat uzat etc.) Scos din folosință.

casată sf [At: DEX² / Pl: *~te* / E: it ***cassata***, fr ***cassate***] Specialitate de cofetărie formată din diverse feluri de înghețată, dispuse în straturi.

casație sf [At: MAIORESCU, D. I, 59 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***cassation***] **1** (Șîs *curte de ~*) Organ judecătoresc suprem, care are dreptul, în unele state, să caseze **(1)** o sentință pronunțată de organele judecătorești de grad inferior Si: *Curtea de casare* **(2)**. **2** (Fig; iuz) Ultima expresie a perfecțiunii.

casațiune sf vz ***casație***

casă¹ sf [At: COD. VOR. 26/9 / Pl: *~se*, (reg) *~si*, *căși* / E: ml ***casa***] **1** Clădire destinată pentru a servi de locuință omului. **2** (Îla) **De ~** Făcut în casă¹ **(1)**. **3** (Pex) Clădire. **4-5** (Îe) **(A avea) o ~ de copii** (A avea) copii mulți. **6** (Îe) **A-i fi cuiva ~sa ~, și masa masă** A duce o viață ordonată și liniștită. **7** (Îe) **A nu avea (nici) ~ și (nici) masă** A duce o viață neregulată, plină de griji și frământări. **8** (Iuz; îs) *Fată în ~* Servitoare. **9** (Iuz; îs) *O pereche* (sau *un rând*) *de case* Clădire mare, cu multe camere. **10** (Îas) Corp de clădire. **11** (Fig) Adăpost. **12** (Îvp) Cavitate a unor organe în corpul omenesc. **13** (Îvp; îs) *~sa sufletului* Capul pieptului, unde se află organele respiratorii. **14** (Reg; fig) Rai. **15** (Reg; fig) Carapace. **16** (Reg; fig) Cochilie. **17** (Pop; îs) *~sa de păianjen* Pânza păianjenului. **18** (Pop; fig; îs) *~sa apei* Locul ocupat de apă într-o fântână. **19** (Reg) Cameră. **20** (Reg; îs) *~sa* (*cea* sau *a*) *mare* Camera cea mai mare a unei case¹ **(1)** țărănești, unde sunt primiți oaspeții. **21** (Reg; îs) *~sa* (*cea* sau *a*) *mică* Cameră dintr-o casă¹ **(1)** țărănească în care locuiește, de obicei, toată familia. **22** (Ban; spc) Bucătărie. **23-24** (Îs) *~ de veci* Mormânt. **25** (Prc) Sicriu. **26** (Pan) Stupină. **27** (Pan) Placentă. **28-29** (Pop; pan) Corpul căruței sau al carului destinat transportului persoanelor sau obiectelor. **30** (Îs) *~sa morii* Clădirea care adăpostește instalația pentru măcinat. **31** (Îs) *~sa pietrelor de moară* Colacul de lemn sau de piatră unde sunt așezate pietrele morii. **32** (Îs) *~sa ascensorului* Spațiul în care se deplasează cabina unui ascensor. **33** (Îs) *~sa scării* Spațiu dintr-o clădire care adăpostește o scară. **34** Mică încăpere la o instalație de apă, de energie electrică etc., în care sunt instalate elementele de distribuție (vanele de închidere a apei, tabloul de distribuție a energiei electrice etc.). **35** (Îs) *~sa suveicii* Spațiu sau cavitate lângă unul din capetele spatei, în care stă suveica și de unde este aruncată (mecanic) printre ițe. **36** (Iuz) Fiecare dintre cele 64 de câmpuri de pe table de șah Si: *căsuță*. **37** (La jocul de table) Partea în care fiecare dintre cei doi jucători trebuie să-și aducă piesele. **38** (Tip) Cutie dreptunghiulară în care se păstrează literele, semnele etc. tipografice de același caracter Si: *caște*. **39** (Reg) Coaja (găoacea) ghindei. **40** (Ast; pop) Steaua gamma din constelația Coroana boreală Si: (pop) *coliba*, *cociorva*. **41** Totalitatea celor care locuiesc împreună (formând o familie). **42** (Îs) *~ grea* Familie numeroasă (și greu de întreținut). **43** Neam. **44** Dinastie. **45** (Înv; îs) *~ mare* Familie de vază. **46** (Iuz) Totalitatea persoanelor care sunt în serviciul cuiva sau depind de acesta (ca partizani, favoriți, protejați etc.). **47** (Înv) Persoane care sunt în serviciul unui domnitor sau al unui demnitar. **48** (Înv; îs) *Copil* (sau *fecior*) *din* (*în* sau *de*) *~* Fiu de boier care făcea serviciu de paj la curtea domnească. **49** (Iuz; îs) *~ militară* Aghiotanții, ofițerii de la curtea unui principe, a unui suveran. **50** (Iuz; îs) *~ civilă* (a unui domnitor) Persoanele civile din serviciul curții, alcătuind anturajul suveranului. **51** Căsnicie **(1)**. **52** (Îe) **A ține ~ cu cineva** A fi căsătorit. **53** (Îe) **A face** (sau **a duce**) **~ (bună) cu cineva** A trăi (în bună înțelegere). **54** (Îe) **A face o ~** A se căsători. **55** (Îe) **A strica ~sa cuiva** A strica armonia dintre soți (determinându-i să divorțeze). **56** (Îe) **A duce ~ bună cu ceva** A se împăca bine cu ceva. **57** (Pop; îs) *~ neprimenită* Căsnicie în care partenerii nu au mai fost căsătoriți anterior. **58** Gospodărie. **59** (Îs) *~ deschisă* Casă¹ **(1)** în care oricine este bine primit. **60** (Îe) **A avea ~ și masă** A fi căsătorit, având gospodărie proprie (și oarecare avere). **61** (Înv) Templu păgân. **62** (Îs) *~sa Domnului* (*lui Dumnezeu*) Biserică. **63** (Iuz; îs) *~ obștească* (sau *~sa Obștii*) Eforie comunală sau

a unei comunități (de proprietate) pentru administrarea unei averi în devălmășie. **64** (Înv; îs) ~ *obștească*, ~ *de economie* Instituție publică de credit care se ocupă cu strângerea disponibilităților bănești temporare ale populației, acordând, pentru acestea, mai ales dobândă. **65** (Iuz; îs) *~se de bolnavi* sau *de vindecare* Spital. **66** (Iuz; îs) ~ *de judecată* Judecătorie. **67** (Iuz; îs) ~ *de oaspeți* sau *de străini* Han. **68** (Înv; îs) ~ *de curvie, de curvăsărie* Bordel. **69** (Îs) ~ *nebunească* sau *de nebuni* Ospiciu. **70** (Îs) ~ *de ajutor reciproc* Asociație benevolă a unor angajați sau pensionari, creată pentru acordarea de împrumuturi și de ajutoare membrilor ei din fondurile obținute din depunerile lor lunare. **71** (Îs) ~ *de filme* Instituție producătoare de filme cinematografice. **72** (Îs) ~ *de cultură* Instituție culturală în care au loc diverse manifestări culturale, educative, etc. **73** (Îs) ~ *de nașteri* Instituție medico-sanitară în care se acordă viitoarelor mame, la naștere, asistență calificată Si: *maternitate*. **74** (Îs) ~ *de vegetație* Construcție specială cu acoperișul și cu pereții de sticlă, folosită pentru experiențe de agrochimie, plantele fiind cultivate în vase de vegetație. **75** (Îs) ~ *de odihnă* Sanatoriu. **76** (Îs) ~ *de modă* Atelier de croitorie de lux. **77** (Reg; îs) *~sa satului* Primărie. **78** (Îs) ~ *de asigurare* Societate de asigurare. **79** (Îs) *Casa albă* Rezidența președintelui S.U.A., la Washington. **80** (Fig) Președintele S.U.A. **81** (Pex) Personalul Casei albe **(79)**. **82** (Înv) Administrația veniturilor și a cheltuielilor unor instituții *Casa milei*, *Casa pensiilor*. **83** (Îs) *Specialitatea ~sei* Produs specific al unui restaurant, sau al unei întreprinderi, al unei gospodine.

casă^2 *sf* [At: LB / V: *cassă*, (reg) *coașă* / E: it *cassa*, ger *Kasse*] **1-2** Dulap sau lădiță de fier în care sunt ținuți bani, hârtii de valoare etc. Si: *seif*. **3-5** Masă, pupitru sau birou într-un magazin unde se achită costul cumpărăturilor. **6-8** Ghișeu sau încăpere într-o întreprindere sau într-o instituție, unde se fac încasările și plățile, unde se eliberează biletele de călătorie, de spectacol etc. **9-10** Sumă de bani de care dispune, la un moment dat, casieria unei instituții sau a unei întreprinderi. **11-12** (Îs) *Plus* (sau *minus*) *de* ~Diferență în plus (sau în minus) rezultată la stabilirea încasărilor și plăților. **13** (Îs) *Registru de* ~ Registru în care se trec sumele încasate și cele plătite. **14** (Îe) **A face ~** A întocmi bilanțul încasărilor unei zile.

casă^3 *sf* [At: LTR / Pl: *~se* / E: fr *casse*] Boală a vinurilor, pe care acestea o capătă când ajung în contact cu aerul și care se caracterizează prin tulburare și prin schimbare a culorii.

casâncă *sf* [At: MARIAN, NA. 299 / V: *~sen~*, *~sin~*, *~sun~* / Pl: *~nce* / E: rs **косынка**] (Reg) Broboadă împodobită pe margini cu flori brodate și cu franjuri.

casc *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: pvb *căsca*] (Reg) Căscat.

cascadă *sf* [At: GOLESCU, Î. 66 / Pl: *~de* / E: fr *cascade*] **1** Cădere naturală de apă pe cursul unui râu, provocată de o ruptură de pantă în profilul longitudinal al văii Si: *cataractă*, (reg) *săritoare*, *urlătoare*, *vâjoi*. **2** (Îs) ~ *de râs* Râs zgomotos, sacadat și prelungit. **3** (Teh; îs) *Montaj în* ~ Model de legare a unor aparate sau mașini electrice astfel încât curentul de la intrarea unui element să fie egal cu cel de la ieșirea elementului anterior.

cascador, ~oare *smf* [At: DEX^2 / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***cascadeur***] **1-3** Clovn, actriță sau acrobat(ă) la circ care execută salturi primejdioase. **4** Actor de cinematograf care dublează, uneori, protagonistul în secvențele periculoase. **5** (Fam) Persoană cu o conduită ușuratică, inconstantă.

cascadoricesc, ~ească a [At: DEX^2 / Pl: *~ești* / E: ***cascador*** + *-icesc*] (Rar) **1** Specific cascadorului **(4)**. **2** Referitor la cascador **(4)**. **3** Care provine de la cascador **(4)**. **4** Care aparține cascadorului **(4)**.

cascadorie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: ***cascador*** + *-ie*] **1** Săritură primejdioasă. **2** Situație dificilă realizată de cascador **(4)**. **3** Meseria cascadorului **(4)**.

cascadorism *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ***cascador*** *-ism*] (Rar) Faptă de cascador **(4)**.

cascanebliți *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Lucruri hazlii Si: *comedii*.

cascanet *sn* [At: ALEXICI, L. P. I, 254 / P: *~net* / Pl: *~e* / E: ***cască*** cf *baionet*, *paganet*] (Îrg) Caschetă.

cască *sf* [At: (a. 1893) URICARIUL XXII, 440 / Pl: *căști*, (înv) *cășci* / E: fr ***casque***] **1** Acoperământ pentru cap din oțel, din piele etc., căptușit pe dinăuntru, pe care îl poartă militarii în luptă pentru protejarea capului. **2** Acoperământ pentru cap folosit de sportivi (automobiliști, motocicliști etc.) sau de muncitori (mineri, sudori etc.) pentru protejarea capului. **3** Dispozitiv metalic în saloanele de coafură, în forma unei căciuli, folosit la uscatul părului. **4** Dispozitiv alcătuit din unul sau din două receptoare fixate pe urechi, care servește la ascultarea transmisiunilor radiofonice, telefonice etc.

caschet *sn* vz ***caschetă***

caschetă *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 307 / V: ***caschet*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***casquette***] **1** Un fel de șapcă de stofă, cu fundul larg și rotund și cu cozoroc, care face parte, de obicei, din uniforma militarilor. **2** Acoperământ pentru cap din cauciuc sau din material plastic folosit de înotători pentru a feri părul de apă.

cascotă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: ns cf *căsca*, *căscat*] (Înv) **1** Căscat. **2** (Mpl) Denumire glumeață pentru o mâncare inexistentă, imaginară. **3** (Mpl) Fructe rare (exotice).

caseină *sf* vz ***cazeină***

casemată *sf* vz ***cazemată***

casencă *sf* vz ***casâncă***

casernă *sf* vz ***cazarmă***

caserolă *sf* [At: MDENC / Pl: *~le* / E: fr ***casserole***] **1** Capsulă de porțelan, cu coadă, folosită, în laborator, pentru topirea substanțelor vâscoase și puțin volatile. **2** Cratiță adâncă (cu coadă) și cu fundul plat, folosită în bucătărie.

casetă *sf* [At: NEGRUZZI, S. IV, 125 / Pl: *~te* / E: fr ***cassette***] **1** Cutie în care se păstrează mici obiecte (prețioase) Si: (iuz) *besactea*, *lădiță*, *sipețel*. **2-3** (Înv; fig) Vistieria particulară (a unui suveran). **4-5** (Pex) Suma de bani dintr-o casetă **(2-3)**. **6** Cutie folosită pentru închiderea și protejarea unor dispozitive sau mecanisme, pentru păstrarea unor piese, a unor materiale etc. **7** Cutie de lemn sau de metal, cu un perete mobil, unde se introduce placa sau filmul pe care se fotografiază. **8** Cutie anexă a camerelor de luat vederi, în interiorul căreia se află pelicula cinematografică. **9** Despărțitură a unei case^1 **(38)** tipografice. **10** Anunț cu chenar, folosit la tipărirea numelor și adreselor în anuare, cărți de telefon etc. **11** Indicație pusă, de obicei, la sfârșitul unei cărți și care cuprinde anumite date privitoare la lucrare (data culegerii, a tipăririi etc.). **12** Construcție standardizată compactă din material plastic, în care se află montată banda magnetică (subțire și îngustă). **13** (Îs) ~ *video* Videocasetă. **14** (Med) Partea metalică a punții protetice dentare. **15** (Aht) Caseton **(2)**.

casetofon *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oane* / E: ***casetă*** cf *magnetofon*, *microfon*, *gramofon* etc.] Magnetofon (portabil) cu benzi magnetice introduse în casete.

caseton *sn* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 9 / Pl: *~oane* / E: it ***cassetone***] **1** Mobilă italiană (florentină) din epoca Renașterii, având mai multe sertare ornate cu sculptură măruntă. **2** (Aht) Fiecare dintre compartimentele adâncite, de formă regulată, care decorează un plafon sau intradosul unei bolți Si: *casetă* **(15)**.

casetotecă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~eci* / E: fr ***cassettothèque***] **1-2** Raft sau dulap special pentru depozitarea casetelor **(12)** (de casetofon).

casia *sf* [At: PSALT. 87/5 / A și: *casía* / Pl: nct / E: vsl **касиа**, ngr **κασία**] (Înv) Scorțișoară.

casier, ~ă *smf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 246 / V: (înv) ***~sar, ~sariu, ~ssariu*** / P: *~si-er* / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***cassiere***] Persoană care are în sarcina sa casa de bani, distribuirea și încasarea banilor și păstrarea hârtiilor de valoare într-o întreprindere sau într-o instituție.

casiereasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***casier*** + *-easă*] (Iuz) **1** Soție de casier. **2** Casieră.

casierie *sf* [At: DA ms / P: *~si-e~* / Pl: *~ii* / E: ***casier*** + *-ie*] **1** Loc într-o întreprindere sau într-o instituție unde se primesc, se păstrează și se distribuie banii. **2** Serviciu într-o instituție care se ocupă cu primirea

păstrarea și distribuirea banilor. **3** (Iuz; îs) *~ia centrală a Statului* Trezorerie. **4** (Rar) Funcția casierului sau a casieriței.

casieriță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***casier*** + *-iță*] Casieră.

casină *sf* vz ***cazino***

casincă *sf* vz ***casâncă***

casing *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***casing***] **1** Tubaj exterior într-o sondă de petrol. **2** Coloană de protecție.

casiopa *sf* vz ***casiope***

casiope *sf* [At: DDRF / V: ***~e, ~pa*** / P: *~si-o~* / E: fr ***Cassiopée,*** it ***Cassiopea***] Constelație din emisfera nordică Si: (pop) *scaunul-lui-Dumnezeu, mănăstirea.*

casiopee *sf* vz ***casiope***

casiopeiu *sn* [At: DEX² / P: *~si-o-pe-iu* / E: fr ***cassiopéeium***] (Chm) Lutețiu.

casiterit *sn* [At: DEX² / E: fr ***cassitérite***] Oxid de staniu natural, brun-negru, cu luciu adamantin, care se găsește în filoanele hidrotermale și în aluviuni.

casiță *sf* [At: BULET. GRĂD. BOT. V nr. 3-4, 59 / Pl: *~țe* / E: ns cf *casia, casie*] (Bot) Crin-galben.

casiu *sn* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr ***cassis***] Șanț sau rigolă pietruită ori pavată, largă, care servește la scurgerea apei de ploaie pe o suprafață înclinată de teren (traversând o șosea).

casma *sf* vz ***cazma***

casmofit, ~ă *sf, a* [At: DN³ / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***chasmophyte***] **1-2** (Plantă) care crește în crăpăturile stâncilor.

casmogam, ~ă *sf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***casmogame***] (D. flori) Care prezintă casmogamie.

casmogamie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***chasmogamie***] (Bot) Polenizare care se realizează după deschiderea florilor.

casnac *sn* [At: H II, 282 / Pl: nct / E: tc ***kasnak***] (Reg; tcî) Cercul sau îngrăditura pietrelor de moară Cf *obod, ocol, toc, văcălie, vescă.*

casnă *sf* vz ***cazna***

casnic, ~ă [At: PRAV. (MUNT.) 551 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***casă¹*** + *-nic*] **1** *a* Specific casei Si: *domestic,* (înv) *căsean.* **2** *a* Referitor la casă **(1)** Si: *domestic,* (înv) *căsean.* **3** *a* Care provine de la casă **(1)** Si: *domestic,* (înv) *căsean.* **4** *a* Care aparține casei **(1)** Si: *domestic,* (înv) *căsean.* **5** *a* (Nob; d. animale) Domesticit. **6** *a* (Înv) Economic. **7** *a* (Mai ales d. oameni) Care își petrece timpul acasă, în familie. **8** *a* (Îs) *Industrie ~* Activitate industrială neevoluată, desfășurată în mod auxiliar în gospodărie cu unelte relativ simple, care are ca obiect obținerea unor produse destinate, de obicei nevoilor proprii. **9-10** *smf, a* (Înv) (Om) căsătorit. **11** *sm* (Înv; nob) Proprietarul casei. **12** *smf* (Înv; mpl) Persoane care locuiesc împreună într-o casă, formând o familie Si: (înv) *căsaș, căsean.* **13** *smf* (Înv) Persoană care se află în serviciul cuiva. **14** *smf* (Înv) Tovarăș. **15** *sf* Femeie care se ocupă numai cu gospodăria Si: *gospodină.*

casoletă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 87 / Pl: *~te* / E: fr ***cassolette***] **1** (Frm) Vas în care se ard mirodenii. **2** Conținutul unei casolete **(1)**. **3** Vas metalic inoxidabil care servește la sterilizarea și la păstrarea sterilă a pansamentelor și a unor instrumente medicale. **4** Mic recipient în care se păstrează și se servesc la masă anumite feluri de mâncare, în special aperitive. **5** Conținutul unei casolete **(5)**. **6** Ornament în formă de vas, din care ies flăcări, folosit la arcuri de triumf, altare etc.

cason *sn* [At: CHEST. V, 35/44 / Pl: *~oane* / E: ***casă¹***] (Reg) Coliba în care locuiesc ciobanii Si: *coteț.*

casone *sf* [At: DN³ / E: it ***cassone***] Mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau cu picturi, folosită pentru păstrarea obiectelor de îmbrăcăminte.

casrăc *sn* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 132/25 / Pl: nct / E: nct] (Înv; csn) 5 oca de păcură cu casrăc.

casroca *s* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Ricin (*Ricinus comunnis*).

cassapanca *sf* [At: DN³ / Pl: *~nce* / E: it ***cassapanca***] Mobilă italiană din timpul Renașterii, constând dintr-un caseton cu rezemătoare și spătar.

cassariu *sm* vz ***casier***

cassă *sf* vz ***casă²***

cast, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 56 / Pl: *caști, ~e* / E: lat ***castus***] **1** Pur. **2** Virtuos.

castală *sf* vz ***castană***

castambol *sn* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VI, 205 / V: *~on* / Pl: nct / E: ns cf *stambă*] (Înv) Pânză de calitate mai bună decât astarul și marașul.

castambon *sn* vz ***castambol***

castan *sm* [At: JAHRESBER. V, 189 / V: ***căs~, caft~*** / Pl: *~i* / E: drr ***castană***] (Bot) **1** (Șîs *~ bun*) Arbore cu frunze simple, alungite și cu fructe comestibile Si: *castaniu* **(3)** (*Castanea sativa* sau *vesca*). **2** (Șîs *~-sălbatic, ~-porcesc, ~-de-cai, ~ul-calului, ~ul-porcului*) Arbore mare, cu frunze compuse, cu flori albe sau roșcate, dispuse în panicule, și cu fructe necomestibile (*Aesculus hippocastanum*).

castană *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***căs~, ~ală*** / Pl: *~ne* / E: ngr ***κάστανον***] **1-2** (Bot) Fructul castanului **(1-2)**, aproximativ sferic, cu coaja tare, cafenie, bogat în amidon și în ulei, închis până la maturitate într-un înveliș verde, țepos. **3** (Îe) **A scoate ~nele din foc cu mâna altuia** A se folosi de cineva într-o întreprindere primejdioasă, pentru interese personale. **4** (Bot; îc) **~-de-apă, ~-de-baltă, ~-de-lac, ~-cu-ghimpi** Cornaci (*Trapa natans*). **5** Mică formație cornoasă aflată pe fața internă a picioarelor calului. **6** (Ent; îf *~ală*) Bou-de-baltă (*Hydrophilus piceus*).

castanbon *sn* vz ***castambol***

castanet *sn* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~uri* / E: ***castan*** + *-et*] (Nob) **1-2** Castaniș **(1-2)**.

castanietă *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, 140 / Pl: *~te* / E: fr ***castagnettes***] Instrument muzical de percuție (răspândit în Spania și în America Latină), format din două plăcuțe de lemn sau de fildeș, prinse ca valvele unei scoici, care sunt lovite ritmic una de alta, folosit la acompanierea dansului și a muzicii Si: (pop) *geamparale.*

castaniș *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***castan*** + *-iș*] **1** Loc plantat cu castani **(1)**. **2-3** Pădure de castani **(1-2)** Si: *castanet* **(1-2)**.

castaniu, ~ie [At: NEGRUZZI, S. I, 17 / V: ***căstaniu, căstanie*** / Pl: *~ii* / E: ***castană*** + *-iu*] **1** *a* (D. păr) De culoarea castanei **(1)** Si: *cafeniu.* **2** *a* (D. ochi) Căprui. **3** *sm* (Bot) Castan **(1)**.

castar *sn* vz ***astar***

castaură *sf* [At: DA ms / A: nct / Pl: *~re* / E: ns cf rs *костьрь* „grămadă mare de lemne"] (Buc) **1-2** Casă, șură mare lucrată prost și urât. **3** (Pex) Orice obiect mare și lucrat prost.

castă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***caste***] **1** Grup social închis și strict delimitat prin originea comună, prin profesiunea și prin privilegiile membrilor lui, în care este împărțită societatea în India și în alte țări orientale. **2** (Pgn) Grup social închis care își păstrează privilegiile și interesele (egoiste). **3** (Îs) *Spirit de ~* Spirit îngust, exclusivist.

castăn *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / V: ***casten, coas~, coastin, costin, coșta, coșt~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Kasten*** cf *caște*] (Trs; Ban; gms) Dulap.

castănel *sm* vz ***căstănel***

castei *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 176 / Pl: nct / E: mg ***kastély***] (Reg; mgm) Castel **(1)**.

castel *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 24/2 / Pl: *~e* / E: lat ***castellum*** cf pn *kasztel,* it *castello*] **1** (Ist) Clădire mare, medievală, prevăzută cu turnuri și cu creneluri, înconjurată de ziduri și de șanțuri, care servea ca locuință seniorilor feudali. **2** Casă mare care imită arhitectura medievală. **3** (Îe) **~e în Spania** Visuri irealizabile. **4** (Îs) *~ de apă* Construcție specială (în formă de turn) care servește ca rezervor de apă. **5** Construcție situată deasupra punții superioare a unei nave.

castelachi *sn* [At: ARHIVA II, 101/10 / E: ***castel*** + *-ache*] **1-2** (Grî; șhp) Castelaș **(1-2)**.

castelan, ~ă *smf* [At: URECHE, ap. LET. I, 198/6 / V: ***cașt~, caștelean*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***castellanus,*** it ***castellano,*** pn ***kasztellan***] **1** (Ist) Comandant al unui castel **(1)** Si: (înv) *burgrav, pârcălab, portar.* **2** Proprietar al unui castel **(1)**. **3** Administrator al unui castel **(1)**.

castelaș *sn* [At: CHEST. II, 51/44 / Pl: *~e* / E: ***castel*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Castel **(1)** (mic). **3** (Pop) Casă mai mare și mai frumoasă în comparație cu celelalte dintr-un sat.

casten *sm* vz ***castân***

castin *sn* vz ***castân***

castină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***castine***] (Min) Calcar întrebuințat în procesul de topire a unor minereuri.

castinel *sn* vz ***căstănel***

casting *sn* [At: DEX^2 / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***casting***] **1** Concurs sportiv în care participanții au dreptul la un număr de aruncări la țintă, cu lanseta, într-un timp limitat. **2** Selecție de actori, figuranți etc. pentru un spectacol sau film.

castisea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Pensă la haină.

castitate *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 33 / Pl: *~tăți* / E: lat ***castitas, -atis***] **1** Puritate. **2** Nevinovăție. **3** Virtute.

castor [At: GOLESCU, Î. 51 / A și: (înv) *~tor* / Pl: *~i* / E: fr, lat ***castor***] **1** *sm* (Zlg) Mamifer rozător semiacvatic, lung de circa 85 cm, cu labele din spate palmate și cu coada lățită, care trăiește în colonii clădindu-și cu măiestrie cuibul pe malul apelor Si: *biber* (*Castor canadensis*). **2** *sn* Blana castorului **(1)**. **3** *sn* Îmbrăcăminte confecționată din castor **(2)**. **4** *sn* Postav făcut din părul de castor **(1)** amestecat cu lână Si: (iuz) *castorină*. **5** *sa* Îmbrăcăminte confecționată din castor **(4)**.

castorină *sf* [At: NEGRUZZI, S. VI, 27 / Pl: *~ne* / E: fr ***castorine***] (Iuz) Castor **(4)**.

castra *vt* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: lat ***castrare***, fr ***castrer***] A extirpa, terapeutic sau accidental, glandele sexuale, provocând sterilitatea Si: *a emascula, a evira*, (pop) *a jugăni*.

castrare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***castra***] **1** Extirpare, terapeutică sau accidentală, a glandelor sexuale, provocând sterilitatea Si: *castrat^1, castrație, emasculație, evirație*, (pop) *jugănire*. **2** (Îs) *~ radiologică* Suprimare funcțională a glandelor sexuale cu ajutorul razelor X.

castrat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***castra***] Castrare **(1)**.

castrat^2, ~ă [At: NEGRUZZI, S. V, 158 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***castra***] **1** *a* (D. masculi) Căruia i-au fost extirpate glandele genitale Si: *emasculat*, (pop) *jugănit*. **2** *sm* Scapet. **3** *sm* (Fig) Om lipsit de bărbăție.

castrație *sf* [At: ENC. VET. 82 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***castration***] Castrare **(1)**.

castrațiune sf vz ***castrație***

castravan *sm* vz ***crăstăval***

castravecior *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: ***castravete*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Castravete **(2)** (mic). **3** (Bot; șîs *~ pentru oțet*) Specie de castravete **(1)** cu fructe mici, verzi și cu proeminențe verucoase, care se consumă mai ales murate Si: *castravete* **(4)** (*Cucumis sativus viridis*).

castravete *sm* [At: BIBLIA (1688), 101/2 / V: ***crasta~, crăstăv~*** / Pl: *~eți* / E: ***castraveți*** (pll) *castraveț* < bg **краставица**] **1** (Bot) Plantă legumicolă cu tulpina agățătoare, acoperită cu peri aspri, cu frunze mari și cu flori galbene (*Cucumis sativus*). **2** (Prc) Fructul acestei plante, de formă alungită, de culoare verde, care se consumă crud, murat sau gătit. **3** (Îe) **A vinde ~eți la grădinar** A da explicații într-o problemă cuiva mai bine informat decât cel ce vrea să-l lămurească. **4** Castravecior **(2)**. **5** (Bot; reg) Plesnitoare (*Ecbalium elaterium*). **6** (Zlg; îc) **~-de-mare** Holoturie (*Zygophylum fabago*).

castriet *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 279 / Pl: nct / E: tc ***kasrued***] (Tcî) Renunțare.

castriță *sf* vz ***cratiță***

castroală *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***crăstolă, crastol*** *sn* / Pl: *~le* / E: ctm ***castron, oală***] (Reg) Vas mare de tablă.

castron *sn* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XII, 143 / V: ***craston*** / Pl: *~oane* / E: fr ***casserole***, ger ***Kastrol***, srb ***kastrola***, pn ***kastrol***] **1** Vas adânc în care se aduc la masă unele mâncăruri. **2** Conținutul unui castron **(1)**. **3** (Fig; irn; iuz) Pălărie tare, cu marginile scurte Si: *gambetă*. **4** (Sens nesigur; îs) *~ul mării* Golf. **5** (Iuz) Vas de gătit mâncarea Cf *cratiță, tigaie*.

castronaș *sn* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XII, 143 / Pl: *~e* / E: ***castron*** + *-aș*] **1-6** (Șhp) Castron **(1-3)** (mai mic) Si: *castronel* **(1-6)**.

castronel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***castron*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Castronaș **(1-6)**.

castru *sn* [At: COȘBUC, AE. 99 / Pl: *~re* / E: lat ***castra, -rorum***] Tabără romană întărită.

casuar *sm* vz ***cazuar***

casuist, ~ă *a* vz ***cazuist***

casuistic, ~ă *a* vz ***cazuistic***

casuncă *sf* vz ***casâncă***

casură *sf* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***cassure***] (Frm) **1** Spărtură. **2** Fisură. **3** Loc pe suprafața unui obiect unde acesta este spart.

casus belli *sni* [At: DN^3 / E: lat ***casus belli***] (Liv) Orice acțiune politică sau militară care poate duce la declanșarea unui război.

caș [At: BIBLIA (1688) 367 / Pl: *~uri* sn, *~i* sm / E: ml ***caseus***] **1** *sn* Produs alimentar preparat din lapte închegat și zer Cf *bulz, cașcavă* **(1)**, *saramură, smăcoi, telemea, urdă*. **2** *sn* (Pex) Cantitate de caș **(1)** căreia i s-a dat o formă prin presare Cf *cașcaval, turtă*. **3** *sn* (Pop; îe) **A deșerta ~ul** A fugi. **4** *sn* (Îe) **A fi pâine și ~** (cu cineva) A fi prieten bun. **5** *sn* (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii, nedefinit mai îndeaproape. **6** *sn* (Trs) Brânză preparată în calupuri, având consistența mai tare decât brânza albă sau cașul **(1)**. **7** *sn* (Pan) Substanță gălbuie albicioasă care se formează în colțurile ciocului la puii de păsări. **8** *sn* (Irn; îe) **A fi cu ~ul la gură** sau **încă nu i-a picat ~ul de la gură** Se spune despre un tânăr nepriceput, lipsit de experiență, dar cu pretenții. **9** *sm* (Bot; șîc **~ul-copiilor, ~ul-popii, ~ul-găinii, ~ul-vrăbiilor**) Plantă ierboasă, cu flori trandafirii-albicioase, întrebuințată în medicină pentru proprietățile sale emoliente (*Malva neglecta*). **10** *sm* (Bot; reg; șîc **~ul-popii, ~ul babei**) Nalbă mică (*Malva pusilla*). **11** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-iepurelui** Osul iepurelui (*Ononis arvensis*) **12** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-cioarei, ~ii-popii, ~ii-lupului** (*Globaria gigantea*). **13** *sm* (Bot; reg; îac) Păduchelniță (*Lepidium rudereale*). **14** *sm* (Bot; reg; îac) Planta *Lycoperdon candidum*. **15** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-popii** Floarea zgăibii (*Malva crispa*). **16** *sm* (Bot; reg; îac) Nalbă (*Malva sylvestris*).

cașa^1 *sf* [At: DEX^2 / E: cf ger *kaschieren*] Stofă de lână cu tușeul moale, vopsită în culori deschise.

cașa^2 *vt* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: ***cașa^1***] **1** A aplica, pe țesături, un strat de substanță care să le confere un tușeu moale, ca de piele. **2** A cașera **(1)**.

cașalot *sm* [At: DA / Pl: *~oți* / E: fr ***cachalot***] **1** Mamifer asemănător cu balena, care trăiește în mările calde, caracterizat prin dezvoltarea mare a capului și prin prezența dinților pe falca inferioară (*Physeter catodon*). **2** (Îs) *Ulei de ~* Amestec de ceruri fluide și solide obținut din capul de cașalot **(1)** și folosit în medicină, în cosmetică și în componența unor produse industriale Si: *ulei de spermanțet*.

cașare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~șări* / E: ***cașa^2***] **1** Operație de aplicare, pe țesături, a unui strat de substanțe care conferă țesăturii respective un tușeu moale, ca de piele. **2** Cașerare.

cașă *sf* [At: DA / E: rs **каша**] Mâncare asemănătoare cu pilaful, preparată din arpacaș sau din mei, cu multă grăsime.

cașcaval *sn* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / V: ***~vea*** *sf*, ***~velă*** *sf*, ***~vet*** / Pl: *~uri*, (nob) *~e* / E: tc ***kaşkaval***] **1** Specie de brânză fină, tare, în formă de turte sau de roți, preparată din caș de lapte de oaie (mai rar de vacă). **2** (Îs) *~ grecesc* Cașcaval **(1)** foarte tare, uscat și foarte sărat. **3** (Fam; îe) **A se întinde la ~** A avea pretenții exagerate. **4** (Fam; îe) **A se întinde ca ~ul prăjit** A se întinde (exagerat de) mult. **5** (Fam; îe) **A se da la ~** A fi moale, prost. **6** (Pex) Brânzeturi asemănătoare cașcavalului **(1)**. **7** (Mrn) Pană metalică folosită la fixarea arborelui gabier pe gabie.

cașcavalar *sm* [At: H III, 449 / Pl: *~i* / E: ***cașcaval*** + *-ar*] (Reg) Unealtă folosită de ciobani, nedefinită mai de aproape Vz *vășcălie*.

cașcavea *sf* vz ***cașcaval***

cașcavelă *sf* vz ***cașcaval***

cașcavet *sn* vz ***cașcaval***

cașcovă *sf* [At: ZANNE, P. 477 / Pl: *~ve* / E: ns cf *cascotă*] **1** Cascotă **(2)**. **2** Caș **(1)**.

cașectic *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cachectique***] **1-2** (Med) (Persoană) care suferă de cașexie.

cașera *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***cacher***] **1** A lipi un strat de hârtie, de celuloid etc. pe o coală de hârtie sau de carton, pentru a-i da un aspect mai frumos Si: *a cașa² (2), a cașura.* **2** (D. confecții) A fixa un strat de spumă poliuretanică între tricot și căptușeală.

cașerare [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: fr ***cacher***] Cașerat.

cașerat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***cacher***] Lipire a unui strat de hârtie sau de celuloid etc. pe o coală de hârtie sau de carton, pentru a-i da un aspect mai frumos Si: *cașare, cașerare.*

cașerat², ~ă [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***cacher***] **1** (D. coli de hârtie sau de carton) Pe care s-a lipit o coală de hârtie sau de carton, pentru a-i da un aspect mai frumos. **2** (D. confecții) Cu un strat de spumă poliuretanică fixat între tricot și căptușeală.

caset¹ *sn* [At: DN³ / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***cachet***] **1** (Frm) Carnet în care se marchează fiecare lecție pe care o ține un profesor. **2** (Frm) Plată făcută după un număr de lecții predate. **3** (Flt) Plic ștampilat din prima zi a emisiunii timbrelor.

cașet² *sn* vz ***cașetă***

cașetă *sf* [At: DA ms / V: ***cașet*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***cachet***] (Far) Capsulă mică dintr-o foiță de amidon, în care se introduc, spre a fi înghițite, medicamente sub formă de pulbere (cu gust neplăcut) Si: *bulină.*

cașeu *sn* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: fr ***cachet***] (Cig) Mască folosită în filmarea combinată, pentru a se acoperi partea din cadru care nu trebuie să apară.

cașexie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cachexie***, lat ***cachexia***] (Med) Stare generală proastă a organismului, comună mai multor boli, care se manifestă prin tulburarea funcțiilor organismului, prin slăbire și anemie extremă, prin scăderea temperaturii corpului etc.

cașie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; Trs; înv) **1** Lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*). **2-4** Caprifoi **(1-3)** (*Lonicera caprifolium, Lonicera nigra, Lonicera xylosteum*).

cașmeriu *sn* vz ***cașmir***

cașmir *sn* [At: ȘEZ. III, 125 / V: ***cajm~, ~meriu*** / Pl: **(1, 2)** *~uri* / E: fr ***cachemire***] **1** Țesătură moale și fină confecționată din lâna caprelor de Cașmir. **2** Îmbrăcăminte confecționată din cașmir **(1)**. **3** (Iuz) Șal făcut din cașmir **(1)**. **4** Rasă de capre crescută în Cașmir și în Tibet pentru părul foarte fin și mătăsos. **5** (Reg; îf *~meriu*) Broboadă de cap.

cașneu *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 148 / Pl: *~ri* / E: fr ***cache-nez***] (Frî) Fâșie lungă din stofă groasă de lână, mătase etc. cu care se înfășoară gâtul pe vreme friguroasă Si: *fular, șal.*

caștarige *sf* vz ***catalige***

cașțe *sf* [At: ODOBESCU, O. II, 63 / V: *~tie* / Pl: nct / E: ger ***Kasten***] (Tip) Cutie având compartimente în care se păstrează literele de același caracter Si: *casă¹* **(38)**.

caștelean *sm* vz ***castelan***

caștie *sf* vz ***cașțe***

cașura *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~rez* / E: nct] A cașera.

cașurare *sf* [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: ***cașa***] Cașerare.

cat *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: tc ***kat***] **1** Etaj. **2** (Îs) *~ul de jos* Parter. **3** (În scrierea chirilică) Șir de litere aflate deasupra rândului sau a cuvântului de care aparțin. **4** (Mrn) Etaj între cele două punți ale unei nave.

cata *v* vz ***căuta***

catabatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catabatique***] (D. vânturi; îoc *anabatic*) În cădere.

catabolea *sf* [At: MARIAN, NA. 342 / E: nct] (Mtp; Buc) Ființă imaginară cu care se sperie copiii.

catabolic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catabolique***] **1** Specific catabolismului. **2** Care provine de la catabolism. **3** Care aparține catabolismului. **4** Referitor la catabolism.

catabolism *sn* [At: DEX² / E: fr ***catabolisme***] Proces biologic de transformare a unor substanțe complexe, specifice organismului, în alte substanțe mai simple și nespecifice, pe care organismul le elimină Si: *dezasimilare, dezasimilație.*

catabolit *sm* [At: DN³ / Pl: *~iți* / E: fr ***catabolite***] (Blg) Substanță rezultată în urma proceselor catabolice care au loc în organismele vii.

cataclastic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cataclastique***] **1** (D. minerale, roci etc.) Care este zdrobit sub acțiunea forțelor tectonice. **2** (D. procese biologice) Care provoacă o cataclază.

cataclază *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***cataclase***, ger ***Kataklase***] Zdrobire totală sau parțială a minereurilor componente din roci sub acțiunea proceselor dinamice din scoarța pământului.

cataclism *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 19 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***cataclysme***, lat ***cataclysmus***] **1** Schimbare catastrofală bruscă în caracterul și în condițiile naturii și ale vieții pe pământ, sub influența unor procese atmosferice, tectonice sau vulcanice nimicitoare. **2** (Fig) Răsturnare bruscă, distrugătoare, în viața socială.

cataclismic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cataclismique***] **1-2** (Rar) Care are caracterul unui cataclism **(1-2)**.

catacombă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 203 / V: ***~cum~*** / Pl: *~be* / E: fr ***catacombe***, it ***catacomba***] **1** Galerie subterană, naturală sau artificială, care servea primilor creștini drept refugiu, loc de cult și de înmormântare. **2** (Pgn) Orice galerie subterană (lungă și îngustă).

catacreză *sf* vz ***catahreză***

catacumbă *sf* vz ***catacombă***

catadicseală *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~eli* / E: ***catadicsi*** + *-eală*] (Iuz) Consimțire (formală, de complezență) Si: *catadicsire.*

catadicsi *vt* [At: PANN, E. III, 76/14 / V: ***~andisi, ~ati~, ~ixi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***καταδέχομαι***] (Fam) A găsi de cuviință (să facă ceva).

catadicsire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***catadicsi***] (Îvr) Catadicseală.

catadioptric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catadioptrique***] (D. un sistem optic) Format din lentile și o oglindă.

catadioptru *sm* [At: DEX² / P: *~di-op~* / E: fr ***catadioptre***] **1** Sistem optic care răsfrânge razele luminoase în direcția lor de incidență. **2** Ochi-de-pisică (pentru semnalizare la vehicule).

catafalc *sn* [At: VLAHUȚĂ, P. I / Pl: *~uri*, (iuz) *~lce* / E: fr ***catafalque***, ger ***Katafalk***] **1** Postament înalt pe care se așază sicriul unui mort sau, la comemorări. **2** Efigia unei persoane defuncte.

catafazie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cataphasie***] (Med) Tulburare a vorbirii, constând în repetarea mecanică a acelorași fraze sau cuvinte.

catafilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: ns cf eg *cataphyll*] (Bot) Frunză redusă, de forma unor solzi, care se găsește pe tulpinile subpământene sau la exteriorul mugurilor.

cataforetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cataphorétique***] **1** Referitor la cataforeză **(1)**. **2** Care provine de la cataforeză **(1)**. **3** Care aparține cataforezei **(1)**. **4** Specific cataforezei **(1)**. **5** De cataforeză **(1)**.

cataforeză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***cataphorèse***] **1** Deplasare, spre catod, a particulelor dintr-o soluție coloidală sub acțiunea câmpului electric. **2** Introducere în organism a unor substanțe medicamentoase cu ajutorul ionizărilor prin curent continuu.

catafract [At: ȘINCAI, HR. III, 113/8 / Pl: *~ți* / E: lat ***cataphractus***, gr ***κατάφρακτος***] **1-2** *sm, a* (Înv) (Călăreț) îmbrăcat în armură. **3** *sm* (Ant) Platoșă grea, făcută din diferite materiale, adaptată pentru om și pentru cai.

catagrafia *vt* [At: DDRF / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: ngr ***καταγραφια***] (Înv) **1** A înregistra. **2** A inventaria.

catagrafic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***catagrafie*** + *-ic*] (Îvr) **1-3** Specific catagrafiei **(1-3)**. **4-6** Referitor la catagrafie **(1-3)**. **7-9** Care provine din catagrafie **(1-3)**. **10-12** Care aparține catagrafiei **(1-3)**.

catagrafie *sf* [At: (a. 1793) URICARIUL XVI, 328 / V: ***~tara~*** / A și: (înv) *~raf~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***καταγραφη***] (Înv) **1** Inventar. **2** Recensământ. **3** (Imp) Impozit stabilit pe baza unui recensământ.

catagrafisi *vt* [At: (a. 1852) URICARIUL II, 198 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Înv) **1-2** A catagrafia **(1-2)**.

catahreză *sf* [At: DA ms / V: ***~acr~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***catachrèse,*** lat ***catachresis***] Figură de stil care constă în transferarea înțelesului unui cuvânt asupra altui cuvânt cu înțeles apropiat.

catahris *sn* [At: (a. 1785) URICARIUL II, 78 / V: (înv) ***~is*** / A și: *~hris* / Pl: *~uri* / E: ngr ***καταχρησις***] (Grî) Abuz.

catahrisis *sn* vz ***catahris***

catahrismie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 453 / Pl: *~ii* / E: ***catahris***] (Înv; gmț; nob) Catahris.

catahristicos *av* [At: (a. 1820) URICARIUL I, 255 / E: ngr ***καταχρεστικῶς***] (Grî) În mod abuziv.

cataif [At: NEGRUZZI, S.I, 286 / V: ***cada~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***katayif***] **1** *sn* (Înv) Tăiețel subțiri. **2** *a* (Înv; îs) *Tutun ~* Tutun tăiat fin. **3** *sn* Prăjitură preparată din două straturi de tăiețel foarte fini, prăjiți și însiropați, între care se pune un strat gros de frișcă.

catalan, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***catalan***] **1** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Cataloniei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Catalonia. **5** *smp* Populația care se găsește pe teritoriul Cataloniei (Spania) și, izolat, în Franța, Italia, America Latină etc. **6** *a* Care aparține Cataloniei. **7** *a* Care aparține catalonilor (**5**). **8** *a* Privitor la Catalonia. **9** *a* Privitor la cataloni (**5**). **10** *a* Care este specific Cataloniei. **11** *a* Care este specific catalonilor (**5**). **12** *a* Care provine din Catalonia. **13** *sf* Limbă romanică vorbită de catalani (**5**).

catalază *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***catalase***] (Blg) Enzimă care catalizează descompunerea peroxidului de hidrogen în apă și oxigen.

catalboș *sm* vz ***caltaboș***

catalecte *snp* [At: DA ms / E: nct] (Înv) Antologie.

catalectic *an* [At: DA / Pl: *~ice* / E: fr ***catalectique***] (În metrica greco-latină; îs) *Vers ~* Vers care se termină printr-un picior incomplet.

catalepsie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***catalepsie,*** lat ***catalepsis***] (Med) Stare patologică care apare în unele boli psihice și care se caracterizează printr-o rigiditate bruscă a mușchilor și printr-o tulburare a funcțiilor cerebrale.

cataleptic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cataleptique,*** lat ***catalepticus***] **1** *a* Privitor la catalepsie. **2** *a* Care aparține catalepsiei. **3** *a* Care provine de la catalepsie. **4** *a* Specific catalepsiei. **5-6** *smf, a* (Persoană) care suferă de catalepsie.

cataleptiform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cataleptiforme***] (Med) **1** Care prezintă simptomele catalepsiei. **2** Care amintește de catalepsie.

catalfoase *sfp* vz ***catrafuse***

catalică *sf* vz ***catalige***

catalig *sn* vz ***catalige***

catalige *sfp* [At: (a. 1646) GCR I, 164/6 / V: ***caștarige, ~ică, ~ig*** *sn,* ***~arigă*** *sf,* ***~ariți, cătărâge, cătărâji, cătărig*** *sn,* ***cătârig*** *sn,* ***cătăroage*** / E: cf bg *каталига*] **1** Prăjini prevăzute cu suporturi pentru picioare, cu care se umblă la înălțime (în locurile noroioase) Si: *picioroange*. **2** (Fig; fam) Picioare lungi (ale oamenilor sau ale păsărilor) Si: *compasuri, cracane, fuse*. **3** (Mol; fig; îf *cătărigă*) Nume de capră (probabil cu picioare lungi). **4** (Înv; îf *cătărigă*) Adolescent.

catalitic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catalytique***] **1** Care se produce prin cataliză. **2** Specific catalizei. **3** Care aparține catalizei. **4** Referitor la cataliză.

cataliza *vt* [At: MARCOVICI, CH. 144 / Pzi: *~zez* / E: fr ***catalyser***] A produce o cataliză.

catalizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***cataliza***] Producere a unei catalize Si: *catalizat[1]*.

catalizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cataliza***] Catalizare.

catalizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cataliza***] (D. reacții chimice) Grăbită sub influența unor catalizatori (**1**).

catalizator, ~oare [At: MACAROVICI, CH. 143 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cataliza*** + *-tor* cf fr *catalyseur*] **1** *sm* (Chm) Substanță care mărește viteza unei reacții chimice, fără ca ea însăși să fie modificată Si: (rar) *catalizor*. **2-3** *sm, a* (Persoană, lucru, eveniment) care provoacă (sau favorizează) o acțiune.

cataliză *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***catalyse***] Mărire a vitezei unei reacții chimice, sub influența unor catalizatori (**1**).

catalizor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***catalyseur***] (Rar) Catalizator (**1**).

catalog *sn* [At: TDRG / A și: *~tal~* / Pl: *~oage*, (rar) *~uri* / E: ngr ***κατάλογος***, fr ***catalogue,*** lat ***catalogus***] **1** Listă, caiet, registru, sistem de fișe etc. care conține o înșirare metodică, după anumite criterii și cu anumite scopuri, de nume de ființe sau de obiecte, titluri de cărți etc. **2** (Pex) Broșură care prezintă o listă de mărfuri și prețul acestora. **3** (Înv) Tablă de materii. **4** (Ast; înv; îs) *~ ceresc* Notare a coordonatelor ecuatoriale ale stelelor în coloane verticale.

cataloga *vt* [At: TEODOREANU, M. II, 71 / Pzi: *~ghez*, (nob) *~gez* / E: fr ***cataloguer***] **1** A înregistra într-un catalog (**1**) Si: *a cataloghiza*. **2** (Pex) A enumera. **3** (Fig; dep) A considera pe cineva drept... Si: (fam) *a categorisi*.

catalogare *sf* [At: DA / Pl: *~gări* / E: ***cataloga***] **1** Înregistrare într-un catalog (**1**) Si: *catalogat[1]*. **2** Enumerare. **3** (Fig; dep) Considerare a cuiva drept... Si: (fam) *catalogat[1]*, *categorisire*.

catalogat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cataloga***] **1-3** Catalogare (**1-3**).

catalogat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cataloga***] **1** Care este sau a fost înregistrat într-un catalog. **2** (Pex) Enumerat. **3** (Fig; dep) Considerat drept... Si: *categorisit*.

catalogiza *vt* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: ***calalog*** + *-iza*] (Îvr) A cataloga (**1**).

catalografie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***catalographie***] **1** Tehnică a alcătuirii cataloagelor (**1**) de bibliotecă sau de muzeu. **2** Ramură a biblioteconomiei care studiază principiile și metodele întocmirii cataloagelor de bibliotecă.

catalpă *sf* [At: DICȚ. SILV., ap. DA ms / Pl: *~pe* / E: fr ***catalpa***] (Bot) Arbore decorativ originar din America de Nord, înalt până la 15 m, cu frunze mari, ovale și cu flori albe (*Catalpa bignonioides*).

catamaran *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***catamaran***] **1** Ambarcație cu pânze alcătuită din două corpuri de plutire. **2** Pirogă cu două flotoare laterale.

catamenial, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~ni-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cataménial***] (Med) Care se produce în timpul sau imediat înaintea menstruației Si: *menstrual*.

catameniu *sn* [At: DN[3] / P: *~niu* / E: lat ***catamanium***] (Rar) Perioada menstruației.

catamneză *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***catamnèse***] (Med) Urmărire a evoluției unei afecțiuni la un bolnav, pe baza informațiilor date de acesta după ieșirea din spital.

catamorfism *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: eg ***catamorphisme***] (Glg) Totalitate a proceselor care se produc în partea superioară a scoarței terestre.

catană *sf* vz ***cătană***

catandisi *v* vz ***cataducsi***

catapetazmă *sf* vz ***catapeteasmă***

catapeteasmă *sf* [At: BIBLIA (1688) 65 / V: ***~tazmă, ~zmă, ~piteazmă*** / Pl: *~esme* / E: vsl ***катапетазма,*** ngr ***καταπέτασμα***] **1** (În Templul din Ierusalim) Vălul care despărțea partea numită *Sfântă* de *sfânta sfintelor*, unde se afla chivotul legii, toiagul lui Aaron și mana. **2** (La bisericile ortodoxe) Perete despărțitor (împodobit cu icoane) între altar și restul bisericii Si: *iconostas, tâmplă[2]*.

catapeteazmă *sf* vz ***catapeteasmă***

catapiteazmă *sf* vz ***catapeteasmă***

cataplasmă *sf* [At: N. LEON, MED. 156 / V: ***~lea~*** / Pl: *~me* / E: fr ***cataplasme,*** lat ***cataplasma***] **1** Pastă medicinală, cu acțiune emolientă și revulsivă, care se aplică, drept remediu, pe partea bolnavă a corpului. **2** (Pex) Bucată de pânză, bandaj etc. pe care se întinde cataplasma (**1**), pentru a fi aplicată pe corp.

catapleasmă *sf* vz ***cataplasmă***

cataplectic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cataplectique***] **1-2** Referitor la cataplexie (**1-2**). **3-4** Care aparține cataplexiei (**1-2**). **5-6** Care provine de la cataplexie (**1-2**). **7-8** Specific cataplexiei (**1-2**).

cataplexie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***cataplexie***] (Med) **1** Încetare bruscă și de scurtă durată a oricărei mișcări (fără pierderea conștiinței). **2** Încremenire de frică.

catapult *sn* vz ***catapultă***

catapulta *sf* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: ***catapulter***] **1** A lansa ceva cu o catapultă **(1)**. **2** (Spc) A lansa un avion prin catapultă **(2)**.

catapultă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 230 / V: ***~lt*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***catapulte,*** lat ***catapulta***] **1** Mașină de război, folosită mai ales la atacul cetăților, care servea în antichitate și la începutul evului mediu la aruncarea pietrelor sau a butoaielor cu substanțe inflamabile asupra inamicului. **2** Dispozitiv pentru lansarea unei aeronave care, la decolare, trebuie să atingă o viteză mare pe un spațiu redus. **3** Dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului împreună cu scaunul sau cu cabina, în vederea parașutării lui în caz de pericol.

catar^1 *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***cathare***] Adept al unei secte creștine din Europa Apuseană în sec. IX–XIV, înrudite cu bogomilismul, care respingea ierarhia catolică și considera proprietatea privată ca un păcat.

catar^2 *sn* [At: LB / Pl: *~e,* (înv) *~uri* / E: fr ***catarahe,*** lat ***catarahus***] **1** Inflamație acută sau cronică a mucoasei unui organ, cu secreție abundentă. **2** (Pex; iuz) Guturai.

catara *sfs* [At: ÎNDREPTAREA LEGII, ap. DA ms / Pl: nct / E: ngr ***κατάρα***] (Bis; grî) Blestem.

cataract *sn* vz ***cataractă***

cataractă *sf* [At: CANTEMIR, IST.140 / V: ***~ct*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***cataracte,*** lat ***cataracta***] **1** Cădere a unei ape curgătoare mari (fluviu) de la o (mare) înălțime Si: *cascadă*. **2** Cădere naturală de apă produsă pe o succesiune de terenuri abrupte mici, în trepte Si: *cascadă*. **3** Ansamblu de cataracte **(2)** mai mici. **4** Boală de ochi, cu opacifierea cristalinului, care poate duce la orbire totală sau parțială Si: (pop) *albeață*.

catarafie *sf* vz ***catagrafie***

cataragi *smp* [At: BĂLCESCU, M. V. 608 / E: ns cf tc *katamak* „a lovi cu lancea"] Diviziune a vechii miliții a cazacilor, care nu primea leafă, ci scutiri de dăjdii în schimbul serviciului.

cataral, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***catarrhal***] (Med) **1-4** (Care ține) de catar^2 **(1-2)**.

cataramă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~me, cătăr~, cătărambă*** / Pl: *~me,* (rar) *~rămi,* (pfm) *cătărămi* / E: săs ****Kattenramem*** cf ger *Kattenriemen* „curea cu lanț"] **1** Inel sau pătrat de metal, os, material plastic etc. la mijloc cu o traversă (cu sau fără dinți) prinsă la capătul unei cingători, curele, în care intră celălalt capăt, făcând ca cingătoarea sau cureaua să se încheie sau să se strângă (prin introducerea dinților în niște găuri) Cf *agrafă, copcă, încheietoare, pafta*. **2** Dispozitiv de închidere a unor bentițe, curele etc., folosit ca obiect decorativ la confecții sau încălțăminte. **3-4** (Fam; îljv) **La ~** Zdravăn. **5** (Fam; îs) *Prieten la ~* Prieten foarte bun. **6** (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

catarame *sf* vz ***cataramă***

catarâge *sfp* vz ***catalige***

catarcă *sf* vz ***catargă^2***

cataresis *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 249 / Pl: nct / E: ngr ***κατάρρευσις***] **1-2** (Înv) (Ordin de) destituire.

catarg^1 *sn* [At: VARLAAM, C. II, 31/2 / V: (înv) ***catart*** / Pl: *~rge* și *~uri* / E: ngr ***κατάρτι***] **1** Stâlp de lemn sau tub metalic care se montează vertical pe o navă pentru a susține pânzele sau antenele de radio Si: *arbore*. **2** (Pex) Brad lung și gros curățat de crengi și de coajă, din care se fac catarge **(1)**. **3** (Reg; pex; lpl) Plută formată din trei sau patru catarge **(2)** legate la un loc. **4** (Pex; nob) Băț de steag. **5** Construcție metalică care înlocuiește turnul de extracție în industria petrolieră.

catarg^2 *sn* vz ***catargă^1***

catargă^1 *sf* [At: PRAV. 331 / V: ***~rg*** *sn*, ***catăr~, cater~*** / Pl: *~rge* / E: gr ***κάτεργον***] **1** (Îvp) Corabie. **2** (Spc) Galeră. **3** (Pex) Muncă silnică pe galeră.

catargă^2 *sf* [At: PAMFILE, I. C. 155 / V: ***catarcă, căt~*** / Pl: *~rge* / E: ns cf *targă*] (Îvp) Sanie mică pe care o trage omul, cu lemne, din pădure Si: (reg) *cioaclă, huriște*.

catargel *sn* [At: DDRF / Pl: *~rgei* / E: ***catarg*** + -el] **1-2** (Îrg; șhp) Catarg^1 **(1)** (mic). **3** Trunchi de molid (cam de 26 m lungime și 45 cm grosime) din care se leagă cinci bucăți în plută.

catargiu *sm* vz ***catârgiu***

catarig *sn* vz ***catalige***

catarigă *sf* vz ***catalige***

catarin *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: eg ***catarrine***] Catarinian **(2)**.

catarincă *sf* vz ***caterincă***

catarinian *sm* [At: DN^3 / P: *~ni-an* / Pl: *~i* / E: fr ***catarhiniens***] **1** (Lpl) Grup de primate superioare, cu nările apropiate, septul nazal mult îngustat și cu coadă scurtă, neprehensilă, care trăiesc în Africa, Asia și unele insule australiene. **2** Exemplar din grupul catarinian **(1)**.

catariți *sfp* vz ***catalige***

cataroi [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 36 / V: (înv) ***~e, ~ruie, cătăruie*** *sf* / Pl: *~oaie* sn / E: ngr ***καταρροή***] **1** *sn* (Îrg) Dambla. **2** *sn* (Îrg) Moarte. **3** *sn* (Îrg) Guturai. **4** *sn* (Îrg; pex) Gripă. **5** *sn* (Îrg) Gută. **6** *sn* (Îsp) Boală produsă de scuipatul zmeilor pe pământ. **7** *sn* (Îe) **Lovi-te-ar ~ul** Lovi-te-ar damblaua. **8** (Pex; fam) Pietroi. **9** *sm* (Reg) Cataroaică.

cataroaică *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 138 / Pl: *~oaice* / E: ***cataroi*** + *-oaică*] (Reg; în descântece) Persoană răutăcioasă Si: *tartor*.

cataroie *sf* vz ***cataroi***

cataros, ~oasă *a* [At: DICȚ / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***catar*** + *-os*] (Îvr; nob) Care are catar^2 **(1)**.

catarosi *v* vz ***catortosi***

catarosire *sf* vz ***catortosire***

catarosit^1 *sn* vz ***catortosit^1***

catarosit^2, ~ă *a* vz ***catortosit^2***

catarsis *sn* vz ***catharsis***

catart *sn* vz ***catarg***

catartic , ~ă *a* vz ***cathartic***

catartosi *v* vz ***catortosi***

catartosire *sf* vz ***catortosire***

catartosit^1 *sn* vz ***catortosit^1***

catartosit^2, ~ă *a* vz ***catortosit^2***

cataruie *sf* vz ***cataroi***

catastasis *sf* [At: (a. 1804) DOC., ap. DA / Pl: nct / E:ngr ***κατάστασις***] (Grî) **1** Stare. **2** Situație.

catastază *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***catastase***] **1** Moment în tragedia antică în care se accentuează punctul culminant înaintea catastrofei. **2** (Muz) Pregătire a vocii (înainte de a cânta).

catastich sn vz ***catastif***

catastif *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 192 / V: *~ich, ~ih,* (Pl:*~ije, ~iji, ~ișe, ~iși, ~izi, ~ive*), ***~iv, cătastiv*** / Pl: *~uri* și *~e* / E: ngr ***κατάστιχον***] (Înv) **1** Registru. **2** Carte. **3** Catalog. **4** Caiet. **5** Listă. **6** Jurnal. **7-8** Condică (de socoteli). **9** Protocol. **10** (Îe) **A ține ~ele** A ține contabilitatea unei afaceri. **11** (Înv; îs) *Ținerea ~elor* Contabilitate. **12** (Pan) Răboj. **13** (Îe) **A avea (pe cineva) însemnat la ~** A urmări cu atenție faptele cuiva, spre a se răzbuna asupra lui, spre a-l prigoni, spre a-i putea dovedi incorectitudinea. **14** (Înv; îs) *~ mic* Carnet.

catastih *sn* vz ***catastif***

catastișel *sn* [At: (a. 1652) PRAVILA LUI MATEI BASARAB, ap. CADE / Pl: *~e* / E: ***catastih*** + *-el*] **1-16** (Înv; șhp) Catastif **(1-8)** (mic). **17** (Jur; înv) Codicil.

catastiv *sn* vz ***catastif***

catastral, ~ă *a* vz ***cadastral***

catastralnic, ~ă *a* vz ***cadastralnic***

catastrof *sn* vz ***catastrofă***

catastrofal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***catastrofă*** + *-al*] **1** Care produce o catastrofă **(1)** Si: *catastrofic* **(1)**. **2** Care are proporțiile unei catastrofe **(1)** Si: *catastrofic* **(2)**, *dezastruos*.

catastrofă *sf* [At: GHICA, S. 115 / V: (nob) *~of sn* / Pl: *~e* / E: fr ***catastrophe,*** lat ***catastropha,*** ngr ***καταστροφα*** „întoarcere"] **1** Întâmplare neașteptată, tragică și dezastruoasă Si: *nenorocire* Vz *cataclism*. **2** (Lit; pex) Eveniment decisiv, care duce la deznodământul tragic al acțiunii.

catastrofic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catastrophique***] **1-2** Catastrofal **(1-2)**.

catastrofism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***catastrophisme***] Teorie a lui Georges Cuvier, care atribuie cataclismelor periodice schimbările geologice și biologice survenite pe suprafața terestră.

catastrofist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***catastrophiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care susține teoria catastrofismului. **3-4** *a* (De sau) referitor la catastrofism. **5** *a* Propriu catastrofismului.

catatermometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***catathermomètre***] Instrument medical utilizat pentru măsurarea căldurii pierdute de corpul omenesc datorită curenților de aer și transpirației.

catatonic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catatonique***] **1** De catatonie. **2** Referitor la catatonie.

catatonie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***catatonie***] Sindrom psihomotor al schizofreniei, caracterizat prin stare de fixare a corpului în anumite poziții și prin conduită stereotipă și stupoare mentală.

catatrehmos *sn* [At: POLIZU / Pl: nct / E: ngr ***κατατρεμος***] (Grî) Prigonire.

catatrexi *v* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 293/24 / V: ***~rixi*** / Pzi: *~xesc* / E: ngr ***κατατρε***] (Grî) A prigoni.

catatrexire *sn* [At MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***catatrexi***] (Grî) Prigonire.

catatrexit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***catatrexi***] (Grî) Prigonire^1.

catatrexit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~iți, ~e*/ E: ***catatrexi***] (Grî) Prigonit^2.

catatrixi *v* vz ***catatrexi***

catatrixire *sf* vz ***catatrexire***

catatrixit^1 *sn* vz ***catatrexit^1***

catatrixit^2, ~ă *a* vz ***catatrexit^2***

catavasiariu *sn* vz ***catavasier***

catavasie *sf* [At: MINEIUL (1776), 32 $^1/_2$ / A și: *~vasie* / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: vsl ***катавасие***] (Bis) Irmos care completează fiecare din cele nouă cântări ale canoanelor, cântat, la utrenie, duminica și la sărbători, de amândouă stranele, cântăreții coborând în mijlocul bisericii.

catavasier *sn* [At: RĂȘCANU, L. LXXXV/21 / V: ***~iariu*** / P: *~si-er* / Pl: *~e* / E: ***catavasie*** + *-er*] Carte care conține catavasiile.

catazonă *sf* [At: DN^3/ Pl: *~ne* / E: fr ***catazone***] **1** Zona cea mai adâncă (peste 12 km) de metamorfism în scoarța Pământului. **2** Ansamblul șisturilor cristaline formate în condițiile celui mai intens metamorfism regional.

cată-ceartă *sm* [At: BARONZI, L. I, 96/6 / Pl: ~ / E: ctîm ***cată + ceartă***] (Pop) Om arțăgos.

catărgă *sf* vz ***catargă^1***

catâlfoase *sfp* vz ***catrafuse.***

catâr [At: GCR I, 304 / V: ***căt~, ~rc*** / Pl: *~i* / E: tc ***katyr***] **1** *sm* Animal domestic hibrid rezultat din împerecherea măgarului cu iapa sau a armăsarului cu măgărița (*Equus mullus*) Si: (îrg) *mâscoi*. **2** *sm* (Pfm; pan) Om încăpățânat. **3** *sm* (Înv; pex) Încălțăminte proastă. **4** *sm* (Reg) Gheată scâlciată. **5** *sm* (Reg) Papuc fără toc. **6** *sm* (Reg) Copac noduros, încâlcit Si: *terș*. **7** *a* (Pex; irn) Hibrid.

catârar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***catâr*** + *-ar*] **1-2** (Păzitor sau) mânător de catâri **(1)** Si: (reg) *catârgiu* **(1-2)**.

catâraș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 513 / V: ***căt~*** / Pl: *~i* / E: ***catâr*** +*-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Catâr **(1)** (mic) Si: (pop) *catârel* **(1-2)**.

catâră *sf* [At: ȚICHINDEAL, T. 110 / V: (reg) ***cătară*** / Pl: *~re* / E: ***catâr*** + *-ă*] (Reg) Catârcă **(1)**.

catârc *sm* vz ***catâr***

catârcă *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 232 / Pl: *~ce* / E: ***catâr*** + *-că*] **1** Femela catârului **(1)**. **2** (Înv) Prostituată de mahala.

catârel *sm* [At: POP, ap. ȘIO / Pl: *~ei* / E: ***catâr*** + *-el*] (Pop; șhp) **1-2** Catâraș **(1-2)**.

catârgiu *sm* [At: DR. IV, 862 / V: ***catar~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***katarğy***] **1-2** Catârar **(1-2)**.

catch *sn* [At: DN^3 / V: (rar) ***catch-can*** / P: *checi(-chen)* / Pl: *~uri* / E: fr ***catch,*** eg ***catch (as catch) can***] **1** Gen de lupte libere în care sunt permise aproape orice mijloace pentru înfrângerea adversarului. **2** Cântec liric englez pentru două, trei sau mai multe voci, în stil polifonic, destinat a fi interpretat numai de bărbați.

catch-can *sn* vz ***catch***

catechism *sn* vz ***catehism***

catechiza *v* vz ***catehiza***

catechizare *sf* vz ***catehizare***

catechizat, ~ă *a* vz ***catehizat^2***

catechizație *sf* vz ***catehizație***

catecumen *sm* vz ***catehumen***

catedrală [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 186 / Pl: *~le* / E: fr ***cathédrale***] **1** *af* (Cdal) Biserică unde este scaunul unei dieceze. **2-4** *sf* Biserica scaunului mitropolitan sau (arhi)episcopal. **5** (Pex) Biserica principală dintr-o localitate, în care serviciul e oficiat de un (arhi)episcop.

catedratic, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***cattedratico***] (Itm; rar) **1** *a* Profesoral. **2** *sm* Titular al unei catedre universitare.

catedră *sf* [At: ZILOT, CRON. 72 / A și: (rar, lat) *cat~* / Pl: *~re* / E: lat ***cathedra***] **1** (Asnb) Jeț. **2-3** (În școală) Construcție (de scânduri) cu un podium pe care se înalță un pupitru și un scaun pentru profesor, conferențiar etc. Cf *tribună*. **4** (Bis; rar) Amvon. **5** (Pex) (Birou sau) masă a profesorului. **6-7** (Pex) Post (și funcție) de profesor Si: (iuz) *profesură*. **8** (Îe) **A vorbi (ca) de la ~** A vorbi savant, livresc, afectat. **9** Unitate de bază într-o instituție de învățământ (superior), în cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică în domeniul uneia sau mai multor discipline. **10** (Înv) Reședința unui șef de stat, unui patriarh, unui episcop, unui prelat Si: *scaun* Vz *capitală*.

catefea *sf* vz ***catifea***

categorematic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catégorématique***] (Log; d. termeni) Care are semnificație prin el însuși.

categoremă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: fr ***catégorème***] (Log) Noțiune universală, în sistemul lui Aristotel, care se referea la modurile generale potrivit cărora un lucru poate fi enunțat în legătură cu altul.

categorial, ~ă *a, av* [At: DEX^2 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***categorie^1*** + *-al*] **1-4** Referitor la categorii^1 **(1-2)**.

categoric, ~ă [At: GHICA, S. 376 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catégorique,*** lat ***categoricus***] **1-4** *a, av* (Care este) fără (condiții sau) alternative Si: *hotărât, necondiționat, precis*, (înv) *categoricesc* **(2)**, *categoricește*. **5** *a* (Log; d. judecată) În care legătura dintre subiect și predicat este necondiționată și sigură. **6-7** *a* (Log; îs) *Judecată ~ă* Judecată care (afirmă sau) neagă o relație sigură, necondiționată, între subiect și o însușire a sa. **8-9** *a, av* (Pex) Clar.

categoricesc, ~ească *a* [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: ***categoric*** + *-esc*] **1** Despre care nu încape nici o îndoială Si: *hotărât, limpede, precis*. **2** (Înv) Categoric **(1)**.

categoricește *av* [At: DA ms / E: ***categoric*** + *-ește*] (Înv) Categoric **(2)**.

categorie^1 *sf* [At: CANTEMIR, IST. 13 / Pl: *~ii* / E: fr ***catégorie,*** lat ***categoria***] **1** Noțiune fundamentală care exprimă proprietățile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor realității. **2** (Flz) Fiecare dintre formele fundamentale ale gândirii umane sub care sunt subsumate toate percepțiile și ideile despre lume (substanță, relație, cauză etc.) **3** Fiecare dintre clasele în care se încadrează ființe, lucruri, fenomene etc. după deosebirile de grad dintre ele. **4** (Pex) Grup de ființe, de lucruri sau de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. **5** (Blg; îs) ~ *sistematică* sau *taxonomică* Fiecare dintre marile grupe de plante sau de animale asemănătoare și înrudite (clase, ordine, familii etc.) **6** (Spt) Fiecare dintre grupele în care sunt împărțiți sportivii sau echipele după criterii de greutate, vârstă, sex, clasificare sportivă sau grad de pregătire. **7** (Spt;

îs) ~ *de greutate* Categorie[1] **(6)** de concurs sportiv stabilită în raport cu greutatea corporală a concurentului.

categorie[2] *sf* [At: (a. 1819) URICARIUL I, 129/II / V: ***~tig~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***κατηγορία***] (Grî) Calomnie.

categorisi[1] *vt* [At: DA ms / Pzi: *~sesc* / E: ***categorie[1]*** + *-isi*] **1** A ordona după categorii[1] **(3)**. **2** A pune lucrurile de același fel laolaltă.

categorisi[2] *vt* [At: DUMITRACHE, 426 / V: (înv) ***~tig~***, ***~gur~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***categorie[2]*** + *-isi*] (Fam) **1** A face aprecieri nefavorabile despre cineva. **2** A învinui.

categorisire[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***categorisi[1]***] (Înv) **1** Ordonare după categorii **(3)** Si: *categorisit[1]* **(1)**. **2** Punere laolaltă a lucrurilor de același fel. Si: *categorisit[1]* **(2)**.

categorisire[2] *sf* [At: DA ms / V: ***~ti~***, ***~gu~*** / Pl: *~ri* / E: ***categorisi[2]***] (Fam) **1** Apreciere nefavorabilă despre cineva Si: *categorisit[2]* **(1)**. **2** Învinuire.

categorisit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***categorisi[1]***] **1-2** Categorisire[1] **(1-2)**.

categorisit[2] *sn* [At: MDA ms / V: ***~ti~***, ***~gu~*** / Pl: *~uri* / E: ***categorisi[2]***] (Fam) **1** Categorisire[2] **(1)**. **2** Învinuire.

categorisit[3], ***~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***~ti~***, ***~gu~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***categorisi[1]***] **1** Ordonat după categorii[1] **(3)**. **2** Pus laolaltă cu lucruri de același fel.

categorisit[4], ***~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***~ti~***, ***~gu~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***categorisi[2]***] (Fam) **1** Apreciat în mod defavorabil. **2** Învinuit[2].

categurisi *v* vz ***categorisi[2]***

categurisire *sf* vz ***categorisire***

categurisit[1] *sn* vz ***categorisit[2]***

categurisit[2], ***~ă*** *a* vz ***categorisit[4]***

catehet *sm* vz ***catihet***

catehetic[1], ***~ă*** *a* vz ***catihetic[1]***

catehetic[2], ***~ă*** *a* vz ***catihetic[2]***

cateheză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: ngr ***κατήχησις***, fr ***catéchèse***] **1** Lecție de catehism **(1)**. **2** (Pex) Lecție de religie creștină.

catehis *sn* vz ***catehism***

catehisi *vt* [At: GHICA, A. 454 / V: (înv) ***~tih~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***κατήχησα***] (Înv) **1-2** A catehiza **(1-2)**.

catehisie *sf* [At: (a. 1804) URICARIUL III, 39/1 / V: (înv) ***~tih~*** / Pl: *~ii* / E: ***catehisi*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Catehizare **(1-2)**.

catehisire *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~tih~*** / Pl: *~ri* / E: ***catehisi***] (Înv) **1-2** Catehizare **(1-2)**.

catehisit[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***~tih~*** / Pl: *~uri* / E: ***catehisi***] (Îvr) **1-2** Catehizare **(1-2)**.

catehisit[2], ***~ă*** *smf*, *a* [At: GHICA, A. 17 / V: (înv) ***~tih~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***catehisi***] **1-4** Catehizat[2] **(1-4)**.

catehism *sn* [At: CATIHISISU MIC, ap. GCR II 99/30 / V: ***~echism***, ***tih~***, ***~tihisis***, ***~is***, ***~tihis*** / Pl: *~e* / E: lat ***catechismus***] **1** Expunere a principiilor religiei creștine prin întrebări și răspunsuri. **2** (Pex) Carte care cuprinde învățăturile principale ale religiei creștine. **3** (Fig) Lucrare în care se expune riguros esența unei doctrine.

catehiza *vt* [At: DA ms / V: ***~tih~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***catéchiser***] **1** A învăța (pe cineva) catehismul **(1)** Si: (înv) *a catehisi* **(1)**. **2** (Pex) A încerca să convingă pe cineva să adopte o doctrină Si: (înv) *a catehisi* **(2)**.

catehizare *sf* [At: MARIAN, NA. 166 / Pl: *~zări* / E: ***catehiza***] **1** Învățare a catehismului **(1)** Si: *catehizație* **(1)**, (rar) *catehizat[1]* **(1)**, (înv) *catehisie* **(1)**, *catehisire* **(1)**, (îvr) *catehisit[1]* **(1)**. **2** Încercare de a convinge pe cineva să adopte o doctrină Si: *catehizație* **(2)**, (rar) *catehizat[1]* **(2)**, (înv) *catehisie* **(2)**, *catehisire* **(2)**, (îvr) *catehisit[1]* **(2)**.

catehizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***catehiza***] (Îvr) **1-2** Catehizare **(1-2)**.

catehizat[2], ***~ă*** *smf*, *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***catehiza***] **1-2** (Persoană) care a învățat catehismul sau dogmele religiei creștine Si: *catehisit[2]* **(1-2)**. **3-4** (Pex) (Persoană) care a adoptat o doctrină Si: *catehisit[2]* **(3-4)**.

catehizație *sf* [At: DA ms / V: ***catih~***, ***catechi~*** / Pl: *~ii* / E: ***catehiza*** + *-ție*] (Înv) **1-2** Catehizare **(1-2)**.

catehumen, ***~ă*** *smf* [At: DOSOFTEI, MOL., ap. DA ms / V: ***~ecu~***, ***~tih~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***catechumenus***] Persoană care învață preceptele religiei creștine spre a se pregăti pentru primirea botezului.

catenar, ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: ***catenă*** + *-ar*] **1** (Rar) Dispus în (formă de) lanț. **2** (Rar) Dispus în serii. **3** (Îs) *Suspensie ~ă* Sistem de suspendare a liniilor de tracțiune electrică, realizat prin fire verticale sau înclinate prin care linia electrică este suspendată de unul sau mai multe cabluri de oțel care o susțin. **4** (Îs) *Calcul ~* Calcul cu ajutorul căruia putem afla o mărime necunoscută din alte două sau mai multe mărimi cunoscute care variază direct sau invers proporțional, prin atâtea reduceri la unitate câte mărimi cunoscute sunt date.

catenă *sf* [At: ARISTIA, PLUT., ap. DDRF / Pl: *~ne* / E: lat ***catena***] **1** (Iuz) Lanț (din mai multe inele de metal). **2** Lanț de încrețituri ale scoarței pământești, formate cam în același timp. **3** (Șîs ~ *ciclică*, ~ *lineară*) Lanț de atomi uniți între ei prin valențe simple sau multiple. **4** (Mat) Metodă de a aranja mărimile cunoscute și necunoscute, la calculul catenar **(4)**.

cateresi *vt* vz ***caterisi***

cateresire *sf* vz ***caterisire***

cateresit[1] *sn* vz ***caterisit[1]***

cateresit[2], ***~ă*** *a* vz ***caterisit[2]***

catergar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1277 / Pl: *~i* / E: ngr ***κατεργάρις***] (Grî) Ștrengar.

catergă *sf* vz ***catargă[1]***

caterincă *sf* [At: TDRG / V: ***~tar~***, ***~tir~***, ***~tri~*** / Pl: *~nci* / E: ucr ***катеринка***] **1** (Înv) Flașnetă. **2** (Fam; îe) **A face ~** A-și bate joc.

caterisi *vt* [At: (a.1764) URICARIUL I, 310/8 / V: *~resi* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***καθαιρῶ*** (aor ***καθαίρησα***) „degradez"] **1** (Bis) A destitui un preot Si: (pfm) *a răspopi*. **2-3** (Pex) A exclude (un călugăr sau) o călugăriță din comunitatea monahală. **4-5** (Înv; pan; d. laici) (A demite sau) a retrograda.

caterisire *sf* [At: (a. 1761) URICARIUL VII, 29/14 / V: ***~res~*** / Pl: *~ri* / E: ***caterisi***] **1** Destituire a unui preot Si: (pfm) *răspopire*, (înv) *caterisis* **(1)**, *caterisit[1]* **(1)**. **2-3** (Pop) Excludere (a unui călugăr sau) a unei călugărițe din comunitatea monahală Si: (înv) *caterisis* **(2-3)** *caterisit[1]* **(2)**. **4-5** (Înv; pan; d. laici) (Demitere sau) retrogradare.

caterisis *sf* [At: MAG. IST. IV, 51/17 / Pl: ? / E: ngr ***καθαίρεσις***] **1-3** Caterisire **(1-3)**. **4** Demitere. **5** Retrogradare.

caterisit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***caterisi***] **1-5** Caterisire **(1-5)**.

caterisit[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***~res~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***caterisi***] **1** (D. preoți) Răspopit[2]. **2-3** (Înv; pan; d. laici) (Demis sau) retrogradat[2].

caterpilar *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: eg ***caterpillar*** (track) „șenilă"] Tip de tractor pe șenile, puternic, destinat lucrărilor rutiere.

catetă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***cathète***] Fiecare din cele două laturi care formează unghiul drept al triunghiului dreptunghic.

cateter *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***cathéter***] Instrument tubular asemănător unei sonde, servind la dilatarea unui orificiu sau canal.

cateterism *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***cathétérisme***] Introducere a unui cateter pe un canal sau într-o cavitate în scop terapeutic sau de stabilire a diagnosticului.

cateteriza *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***cathétériser***] (Med) A explora cu ajutorul cateterului.

cateterizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***cateteriza***] Explorare cu ajutorul cateterului Si: *cateterizat[1]*.

cateterizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cateteriza***] (Rar) Cateterizare.

cateterizat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***catetiza***] (D. oameni sau organe ale lor) Care a fost explorat cu cateterul.

catetometru *sn* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***cathétomètre***] Instrument pentru măsurarea precisă a distanțelor pe verticală, alcătuit dintr-o riglă gradată verticală pe care alunecă o lunetă orizontală.

catgut *sn* [At: LTR[2] / Pl: nct / E: fr ***catgut***] Fir fabricat din intestinul unor animale (pisică, oaie) folosit în chirurgie pentru cusături, drenaj etc.

catharsis *sn* [At: DN[3] / V: (iuz): ***~ta~***, ***ka~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***catharsis***] **1** (Est) Purificare a spiritului cu ajutorul artei prin participare intensă la

fenomenul artistic. **2** (Psa) Efect terapeutic obținut prin descărcarea unei trăiri refulate.

cathartic, ~ă *a* [At: DA / P: *~ta~* / V: ***catar~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cathartique***] **1** (Est) Purificator. **2** (Med; înv) Purgativ.

cathismă *sf* vz ***catismă***

cathizmă *sf* vz ***catismă***

catichet *sm* vz ***catehet***

catichisi *v* vz ***catehisi***

catichisire *sf* vz ***catehisire***

catichisit^1 *sn* vz ***catehisit***^{1}

catichisit^2***, ~ă*** *a* vz ***catehisit***^{2}

catifea *sf* [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / V: ***~tef~, cadi~, cadef~*** / Pl: *~ele* și (îvr) *~eluri* / E: tc ***katifă***] **1** Țesătură de mătase, de lână, de bumbac etc. care are, pe față, fire dese cu lungime mai mică de un milimetru, perpendiculare pe suprafața ei Si: *pluș*, (îrg) *ceatma*, *somot*, *urișnic*. **2** Haină făcută din catifea (**1**). **3** (Îvr; lpl; îf *~eluri*) Sortimente de catifea (**1**). **4** (Bot; reg; lpl) Flocoșele (*Lychnis coronaria*)

catifela *vtr* [At: MDA ms / Pl: *~lez* / E: drr ***catifelat***^{2}] **1-2** A (se) face fin ca o catifea (**1**) Si: *a (se) încătifela* (**1-2**), *a (se) încătifeli* (**1-2**).

catifelare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: *a* ***catifela***] **1-2** Transformare a unui obiect (de către cineva) astfel încât să devină fin ca o catifea (**1**) Si: *încătifelare* (**1-2**), *încătifelat*^{1} (**1-2**), *încătifelire* (**1-2**), *încătifelit*^{1} (**1-2**).

catifelat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***catifela***] (Rar) **1-2** Catifelare (**1-2**).

catifelat^2***, ~ă*** [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***catifela*** + *-at*] **1** *a* Care are finețea, plăcută la pipăit, a catifelei Si: (înv) *încătifelat*^{2} (**1**), *încătifelit*^{2} (**1**). **2-3** *a*, *av* (D. sunete, voce) (Care este) plăcut, cald, mângâietor Si: (înv) *încătifelat*^{2} (**2**), *încătifelit*^{2} (**2**).

catifelin, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***catifelat*** + *-in*] (Rar) Cu aspect de catifea.

catifeliu, ~ie *a* [At: ALECSANDRI, ap. ȘIO / Pl: *~ ii* / E: ***catifelat*** + *-iu*] (Rar) **1-2** (Ca) de catifea (**1**).

catifeluță *sf* [At: BARONZI, ap. DA / Pl: *~țe* / E: ***catifele*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Catifea (**1-3**) (fină). **7** Fir de catifea (**1**) pentru brodat. **8-9** (Șhp) Panglică (îngustă) de catifea (**1**). **10** (Bot; reg) Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). **11** (Bot; reg; lpl) Flocoșele (*Lychnis coronaria*). **12** (Bot; reg) Lipscănoaică.

catifeluți *smp* [At: BARONZI, L. I, 95 / E: ***catifele*** + *-uț*] (Îvr) Specie de porumbei.

catigorie *sf* vz ***categorie***^{2}

catigorisi *v* vz ***categorisi***^{2}

catigorisire *sf* vz ***categorisire***^{2}

catigorisit^1 *sn* vz ***categorisit***^{2}

catigorisit^2***, ~ă*** *a* vz ***categorisit***^{4}

catihet *sm* [At: (a.1828) URICARIUL VII, 182/21 / V: ***~ichet, teh~*** / Pl: *~eți* / E: ngr ***κατηχητής***] (Înv) **1** Persoană care învăța pe copii catehismul (**1**). **2** Profesor de religie într-o școală laică. **3** Profesor de teologie. **4** (În creștinismul primitiv) Persoană care avea sarcina de a învăța pe alții dogmele religiei.

catihetic^1***, ~ă*** [At: CREANGĂ, A. 80 / V: ***~teh~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***catihet*** + *-ic*] (Înv) **1-3** *a* Care ține de catiheți (**1-3**). **4** *a* Care privește învățământul religios. **5** *a* Practicat de catiheți. **6** *sf* Știința de a preda catehismul (**1**). **7** *sf* (Pex) Învățământ religios.

catihetic^2***, ~ă*** *a* [At: DN^3 / V: ***~teh~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ngr ***κατηχητικός***, fr ***catéchétique***] (Îs) *Metodă ~ă* Formă a metodei didactice a conversației, constând din întrebări care permit elevilor să reproducă cunoștințele însușite.

catiheție *sf* [At: CREANGĂ, A. 80 / Pl: *~ii* / E: ***catihet*** + *-ie*] (Înv) Școală de preoție, având ca profesor un catihet (**3**).

catihis *sn* vz ***catehism***

catihisi *v* vz ***catehisi***

catihisie *sf* vz ***catehisie***

catihisire *sf* vz ***catehisire***

catihisis *sn* vz ***catehism***

catihisit^1 *a* vz ***catehisit***^{1}

catihisit^2***, ~ă*** *a* vz ***catehisit***^{2}

catihism *sn* vz ***catehism***

catihiza *v* vz ***catehiza***

catihizare *sf* vz ***catehizare***

catihizat^1 *sn* vz ***catehizat***^{1}

catihizat^2***, ~ă*** *a* vz ***catehizat***^{2}

catihizație *sf* vz ***catehizație***

catihumen *sm* vz ***catehumen***

catilinară *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: lat ***catilinarius***, fr ***catilinaire***] **1** (Lpl) Nume generic al celor patru discursuri celebre ale lui Cicero împotriva lui Catilina. **2** (Fig) Cuvântare violentă împotriva unui personaj public care a abuzat de situația sa. **3** (Fig) Apostrofare vehementă la adresa cuiva.

catin *sm* vz ***cătină***

catină *sf* vz ***cătină***

catincă *sf* [At: H I, 57 / Pl: *~nci* / E: ***Catinca***] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

catiolcă *sf* vz ***catolcă***

cation *sm* [At: LTR / P: *~ti-on* / Pl: *~i* / E: fr ***cation***] Ion încărcat cu sarcină pozitivă, care este atras de catod.

cationic, ~ă *a* [At: LTR^2 / P: *~ti-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cationique***] De cation.

cationit *sm* [At: LTR^2 / P: *~ti-o~* / Pl: *~iți* / E: eg ***cationite***] Substanță schimbătoare de cationi.

cationiza *vt* [At: DN^3 / P: *~ti-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***cation*** + *-iza*] A supune apa procesului de cationizare.

cationizare *sf* [At: LTR^2 / P: *~ti-o~* / Pl: *~zări* / E: ***cationiza***] Procedeu de tratare chimică a apei cu ajutorul maselor filtrante cationice Si: (rar) *cationizat*^{1}.

cationizat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *~ti-o~* / Pl: *~uri* / E: ***cationiza***] Cationizare.

cationizat^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *~ti-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cationiza***] (D. apă) Care este tratat chimic cu ajutorul maselor filtrante cationice.

catirincă *sf* vz ***caterincă***

catismă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 428 / A și: *cat~* / V: ***caft~, ~thi~, cathizmă*** / Pl: *~me* / E: vsl ***катисма***] **1** Fiecare din cele 20 de secțiuni ale Psaltirii. **2** Rugăciune citită șezând Si: (iuz) *ședere*.

catiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***Catița***] **1** (Bot; Trs) Stânjenel (*Iris germanica*) **2** (Bot; reg; îs) *~ vânătă* Planta *Iris caespitosa*.

cato *sm* vz ***caton***

catoblepas *sm* [At: DN^2 / Pl: *~ași* / E: fr ***catoblépas***] (Zlg) **1** (Ant) Animal fabulos despre a cărui privire se credea că omoară pe cei asupra cărora era ațintită. **2** (Pbl) Antilopă africană. **3** Specie de șarpe veninos. **4** Specie de pește veninos.

catoc *sn* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VI, 205 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îvr) Segment de canapea.

catod *sm* [At: DA / Pl: *~ozi* / E: fr ***cathode***] Electrod negativ al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc.

catodic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***catodique***] **1** Care pornește de la catod. **2** Privitor la catod. **3** (Îs) *Lampă ~ă* Lampă emițătoare de electroni. **4** (Îs) *Raze ~ice* Radiație de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică într-un gaz care se află la presiune foarte joasă. **5** (Îs) *Radiație ~ă* Flux de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică vidat.

catodluminiscență *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~țe* / E: ***catod*** + ***luminiscență***] Luminiscență a unui material pe care cade un fascicul de raze catodice.

catogeneză *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***catogenèse***] Proces de formare a rocilor sedimentare, ale căror particule s-au deplasat, în faza de depunere, sub acțiunea gravitației.

catolcă *sf* [At: H XIV, 400 / V: ***catio~*** / Pl: *~lci* / E: rs ***кателок***] (Îrg) **1** Oală de tuci. **2** Conținutul unei catolce (**1**). **3-4** (Șhp) Căldare (mică). **5-6** Conținutul unei catolce (**3-4**).

catolic, ~ă [At: AXINTE URICARIUL, ap. LET. II, 214/32 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***catholicus***] **1** *a* (Iuz) Universal. **2** *a* Ecumenic. **3** *a* Care se referă la biserica în fruntea căreia se află papa de la Roma Si: *roman*, (înv) *catolicesc* **(1)**, (îrg) *papistaș*. **4-6** *a* (Îe) **A fi mai ~ decât papa** A fi exagerat (în ceea ce spune, crede sau face). **7** *a* Care se referă la catolicism Si: (înv) *catolicesc* **(2)**. **8** *smf* Adept al catolicismului.

catolicesc, ~ească *a* [At: BIBLIA (1688), 7 / Pl: *~ești* / E: ***catolic*** + ***-esc***] **1-2** (Înv) Catolic **(3, 7)**.

catolicește *av* [At: COSTINESCU / E: ***catolic*** + ***-ește***] **1** În felul catolicilor **(8)**. **2** Potrivit dogmelor bisericii catolice **(3)**.

catolici *vtr* [At: DA / Pzi: *~cesc* / E: ***catolic***] (Pop) **1-4** A (se) catoliciza **(1-2)**.

catolicime *sfs* [At: DA ms / E: ***catolic*** + ***-ime***] **1** Totalitate a catolicilor **(8)** Si: (rar) *catolicitate* **(1)**, (îvp) *papistășime*. **2** Lumea catolică **(3)** Si: (rar) *catolicitate* **(2)**, (îvp) *papistășime*.

catolicire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***catolici***] **1-2** (Pop) Catolicizare **(1-2)**.

catolicism *sms* [At: DA / E: ***catolic*** + ***-ism***] Confesiune care recunoaște primatul papei de la Roma, infailibilitatea lui în materie de dogmă și de morală, purcederea Sfântului duh de la Dumnezeu-Tatăl și de la Dumnezeu-Fiul, existența purgatoriului etc.

catolicit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***catolici***] (Pop) **1-2** Catolicizare **(1-2)**.

catolicit[2], ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 27 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***catolici***] **1-2** (Pop) Catolicizat[2] **(1-2)**.

catolicitate *sfs* [At: DA / E: ***catolic*** + ***-itate***] **1-2** (Rar) Catolicime **(1-2)**. **3** Caracter catolic **(1)**, conform cu doctrina bisericii catolice.

catoliciza *vtr* [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: ***catolic*** + ***-iza***] **1-2** (A face să treacă sau) a trece la catolicism Si: (rar) *a (se) catolici* **(1-2)**, (îrg) *a (se) catolnici* **(1-2)**, (înv) *a (se) papistăși*.

catolicizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***catoliciza***] **1** Trecere la catolicism Si: (rar) *catolicizat[1]* **(1)**, (pop) *catolicire* **(1)**, *catolicit[1]* **(1)**, (îrg) *catolnicire* **(1)**, *catolnicit[1]* **(1)**, (îvp) *papistășire*, *papistășit[1]*. **2** Convertire (a cuiva) la catolicism Si: (rar) *catolicizat[1]* **(2)**, (îrg) *catolicire* **(2)**, *catolicit[1]* **(2)**, (înv) *catolnicire* **(2)**, *catolnicit[1]* **(2)**, (îvp) *papistășire*, *papistășit[1]*.

catolicizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***catoliciza***] (Rar) **1-2** Catolicizare **(1-2)**.

catolicizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2]–S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***catoliciza***] **1-2** Care (a trecut sau) a fost făcut să treacă la catolicism Si: (pop) *catolicit[2]* **(1-2)**, (înv) *catolnicit[2]* **(1-2)**, *papistășit[2]*.

catolnici *vtr* [At: GRAIUL I, 489 / Pzi: *~icesc* / E: ns cf ***catolic***] **1-2** (Îrg) A (se) catoliciza **(1-2)**.

catolnicire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***catolnici***] (Înv) **1-2** Catolicizare **(1-2)**.

catolnicit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***catolnici***] (Îrg) **1-2** Catolicizare **(1-2)**.

catolnicit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***catolnici***] (Îrg) **1-2** Catolicizat[2] **(1-2)**.

catometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***catomètre***] Aparat pentru controlul mărimilor caracteristice ale tuburilor electronice.

caton *sm* [At: DA / V: *cato, ~ne* / A și: *ca~* / Pl: *~i* / E: fr ***caton***] (Frm; rar) Om cu moravuri austere, de o cinste desăvârșită.

catone *sm* vz ***caton***

catonian, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: it ***catoniano***, fr ***catonienne***, lat ***catonianus***] (Liv) **1** Sever. **2** (Îs) *Regulă ~ă* Principiu de drept potrivit căruia validitatea unui legat este condiționată de supoziția că testatorul a murit imediat după redactarea testamentului.

catonic, ~ă *a, av* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***caton*** + ***-ic***] (Rar) **1-2** Sever.

catoptric, ~ă [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***catoptrique***] **1** *a* (Rar) Care se referă la reflexia luminii. **2** *sf* Capitol al opticii care studiază fenomenele de reflexie a luminii.

catortosi [At: ALECSANDRI, T. 1775 / V: *catar~* / Pl: *~sesc* / E: ngr ***κατορθόνω*** (viit lui ***κατορθώσω***)] (Îvr) **1** *vt* A pune la cale. **2** *vi* A parveni. **3** *vi* A izbuti. **4** *vt* A executa ceva cu succes.

catortosie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***catorosi*** + ***-e***] (Îvr) Reușită.

catortosire *sf* [At: MDA ms / V: *catar~* / Pl: *~ri* / E: ***catortosi***] (Îvr) **1** Punere la cale Si: *catortosit[1]* **(1)**. **2** Parvenire. **3** Izbutire. **4** Executare cu succes a ceva Si: *catortosit[1]* **(4)**.

catortosit[1] *sn* [At: MDA ms / V: *catar~* / Pl: *~uri* / E: ***catortosi***] (Îvr) **1** Catortosire **(1)**. **2** Parvenire. **3** Izbutire. **4** Catortosire **(4)**.

catortosit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / V: *catar~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***catortosi***] (Îvr) **1** Care este pus la cale. **2** Parvenit[2]. **3** Izbutit[2]. **4** Executat cu succes.

catrafoi *sm* vz ***caprifoi***

catrafuse *sfp* [At: ISPIRESCU, L. 354 / V: (reg) ***catalfoase, catâlfoasă*** *sf*, ***~avase*** / E: nct] **1** Obiecte casnice mărunte (și în dezordine) Si: *boarfe, calabalâc*. **2** Scule aruncate în dezordine. **3** (Îe) **A-și lua** (rar **a-și strânge**) **~ele** A-și împacheta tot și a pleca. **4** (Îae) A fi gonit. **5** (Îae) A pleca repede (și pe furiș) dintr-un loc Si: *a fugi, a-și lua tălpășița, a spăla putina, a se cărăbăni, a o șterge*.

catramă *sf* vz ***catran***

catran [At: N. COSTIN, ap. LET. I A, 113/34 / V: ***~amă, ~nă, cătaran, cătramă, căt~, cătrană*** / Pl: *~uri* / E: tc ***katran***] **1** *sms* Gudron (din distilarea cărbunilor). **2** *sms* (Pex) Păcură (groasă) cu care se ung corăbiile, funiile de la corăbii etc. spre a nu putrezi Cf *smoală*, (reg) *dohot*. **3** *sms* (Trs; pex) Vârful chibritului Cf *cătrăniță*. **4** *sms* (Fig) Venin. **5** *sms* (Fig) Mare supărare Si: *amar, amărăciune*. **6** *sms* (Îlav) **Ca** (sau **cum e**) **~ul** Negru (și unsuros). **7-8** *sms* (Îal) Negru la față (de mânie). **9** *a* (Îe) **A se face ~ (de mânie)** A se mânia tare Si: *a se înfuria, a se cătrăni* Vz *a se face foc*. **10** *av* (Pop) Rău. **11** *av* (Îlav) ~ **de...** Foarte, extrem de Si: (pop) *al dracului de..., afurisit de...* **12** *sn* (Lpl) Feluri de catran.

catrană *sfs* vz ***catran***

catravase *sfp* vz ***catrafuse***

catrânță *sf* vz ***catrință***

catren *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***quatrain***] **1-2** (Strofă sau) poezie de patru versuri.

catrență *sf* vz ***catrință***

catrilion *sn* vz ***cvadrilion***

catrincă *sf* vz ***caterincă***

catrință *sf* [At: (a.1752) IORGA, S. D. XII, 63 / V: ***~rânță, ~rență, căt~, cotrânță, cot~, crătință, cretință*** / Pl: *~țe* / E: nct] **1** (În portul popular românesc) Haină femeiască în locul fustei, necusută în părți, legată cu bete, țesută în casă, din lână de diferite culori, predominând roșul și negrul. **2** (Reg) Fotă întreagă. **3** (Reg) Partea din față a fotei Cf *șorț*. **4** (Reg) Partea din spate a fotei Cf *zadie*. **5** (Reg; îe) **A-i mirosi cuiva a ~** A începe să se intereseze de femei.

catrinuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***Catrina*** + ***-uță***] (Buc) Flori nedefinită, mai îndeaproape Cf *catrină*.

catun *sn* [At: MARIAN, ap. TDRG / Pl: ? / E: ger ***Kattun***] (Buc; gms) Stambă.

caț *i* vz ***câț[1]***

cața *i* [At: ISPIRESCU, L. 345 / E: fo] Cuvânt care imită strigătul coțofanei.

cațabaie *sf* [At: REV. CRIT. IV, 141 / Pl: nct / E: ns cf mg *kacabáj* „haină femeiască"] **1-2** (Trs) Fată sau femeie cu sânii mari.

cațali *v* vz ***cățeli***

cațalire *sf* vz ***cățelire***

cațalit[1] *sn* vz ***cățelit[1]***

cațalit[2], ~ă *a* vz ***cățelit[2]***

cațană *sf* [At: ANTIPA, P. 468 / Pl: *~ne* / E: ns cf bg *кацама*] (Pes; Dob) Bancă a catargului Si: *scaun*.

cațaon, ~oană *smf* [At: ZILOT, CRON. 73 / V: ***~aun, ~aună*** / Pl: *~i, ~oane* / E: ngr ***κάτσα, κατσίκα*** „capră"] (Înv) **1** Termen injurios dat grecilor Cf *grecotei*. **2** (Fam) Epitet dat unei persoane rele, egoiste.

cațaoni *vr* [At: ODOBESCU, S. I, 450 / Pzi: *~nesc* / E: ***cațaon***] (Iuz; gmț) A se greciza.

cațaonoaică *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 259 / Pl: *~ice* / E: ***cațaon*** + *-oaică*] (Reg) Femeie rea, nerușinată.

cațar *sm* [At: H VII, 482 / Pl: *~i* / E: ns cf *acățăra*] (Ent; reg) Insectă dăunătoare care atacă lăstarii la vița de vie, nedefinită mai îndeaproape.

cațara *i* vz ***cața***

cațaun *sm* vz ***cațaon***

cațaună *sf* vz ***cațaon***

cațavei *sn* [At: H XVI, 11 / Pl: ~ / E: ns cf *cațaveică*] (Reg) Unealtă de dulgher nedefinită mai îndeaproape.

cațaveică *sf* [At: H II, 132 / Pl: *~ici* și *~ice* / E: ucr **кацавейка**] **1** (Mol) Haină țărănească purtată de femei, îmblănită, scurtă, cu mâneci largi Si: *scurteică*. **2** (Mol) Manta femeiască de culoare cenușie, pe dedesubt cu blană de oaie, iar la guler cu șuvițe de piele de vulpe sau de lup, cu mâneci largi, neîmblănite, lungă până la genunchi, cu două crăpături în loc de buzunare Cf *fermenea*, *malotea*. **3** (Reg; fig) Femeie șireată. **4** (Zid; Mun) Mistrie mică.

cață[1] *sf* [At: PANN, P. V. III, 144/2 / Pl: *~țe* / E: ns cf *acăța*] (Reg) **1** Băț lung cu cârlig la vârf, cu care ciobanii prind oile. **2** (Îe) **A prinde** sau **a umbla cu ~ța** A minți pe cineva. **3** (Îe) **A sta ~ înaintea cuiva** A sta drept (de frică, de respect).

cață[2] *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: ns cf *cața*] **1** Persoană rea și cicălitoare Si: (pfm) *cicală*, *cicălitor*. **2** (Îe) **A se pune ~ pe capul cuiva** A stărui mult pe lângă cineva.

cață[3] *sf* vz ***cățea***

cau *sms* vz ***caua***

caua *sfs* [At: ALECSANDRI, T. 166 / P: *ca-ua* / V: ***cau*** *sms* / E: ucr **кава**] (Îvp) Ființă imaginară cu care se sperie copiii Cf *babau*, *băbăuc*, *bodaie*, *bolea*, *bordea*, *borza*, *gogoriță*, *mama-pădurii*.

cauc[1] *sn* [At: LB / P: *ca-uc* / V: ***~că***, ***căuc***, ***cheuc*** / Pl: *~e* / E: lat ***caucus***] (Reg) **1** Vas de lemn (de frasin sau de paltin) ori de metal cu coadă, ca o lingură mare, cu care se scoate apă de băut dintr-un vas mai mare (găleată, doniță, hârdău). **2** Conținutul unui cauc (**1**). **3** Vasul împreună cu conținutul. **4** (Reg; îe) **În tot șofeiu' vrei să fie** ~ Se zice când cineva e pretențios și leneș. **5** (Zid) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape Vz *căuș*. **6** (Îrg; îf *căuc*) Sapă.

cauc[2], ***~ă*** *a* [At: VICIU, GL. / P: *ca-uc* / Pl: *~uci*, *~uce* / E: cf *năuc*] (Reg) Prost.

cauc[3] *sn* [At: LET. I A. 81 / P: *ca-uc* / Pl: *~ece* / E: tc ***kavuk***] **1** Acoperământ de cap, făcut din pâslă, înalt și rotund, cu fundul lat, purtat de nobilii turci, de boieri, boieroaice și slugile boierești. **2** (Pan) Potcap purtat de călugări și călugărițe.

caucar *sm* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~i* / E: ***cauc*** + *-ar*] **1-2** Cauceiu (**1-2**).

caucazian, ***~ă*** [At: DEX[2] / P: *ca-u-ca-zi-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Caucaz*** + *-ian*] **1** *smf* (Lpl) Denumire generică a popoarelor care locuiesc în Caucaz, făcând parte din trei mari familii de limbi: caucaziană propriu-zisă, indo-europeană și altaică. **2-5** *smf*, *a* (Persoană) care (este originară sau) face parte din populația din Caucaz. **6-9** *a* Care aparține (Caucazului sau) caucazienilor (**2, 4**). **10-11** *a* Privitor (la Caucaz sau) la caucazieni (**2,4**).

caucă *sf* vz ***cauc[1]***

caucciu *sm* [At: DA / P: *ca-uc-ciu* / Pl: *~ii* / E: ***cauc*** + *-giu*] **1-2** (Fabricant sau) negustor de cauce (**1**).

cauciuc *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 305 / P: *ca-u-ciuc* / Pl: *~uri* / E: fr ***caoutchouc***, rs **каучук**] **1** Substanță elastică și rezistentă, care se fabrică sintetic sau din sucul unor arbori tropicali originari din America de Sud. **2** Anvelopă (umplută cu aer) care îmbracă roțile automobilelor, ale trăsurilor, ale bicicletelor etc.

cauciuca *vt* [At: DN[2] / P: *ca-u-ciu~* / Pzi: *~chez* / E: ***cauciuc***] **1-2** (A acoperi sau) a impregna cu (un strat de) cauciuc (**1**) un obiect (textil).

cauciucare *sf* [At: LTR / *ca-u-ciu~* / Pl: *~cări* / E: ***cauciuca***] **1-2** (Acoperire sau) impregnare cu (un strat de) cauciuc (**1**) a unui obiect (textil) Si: (rar) *cauciucat[1]* (**1-2**).

cauciucat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *ca-u-ciu-* / Pl: *~uri* / E: ***cauciuca***] (Rar) **1-2** Cauciucare (**1-2**).

cauciucat[2], ***~ă*** *a* [At: DA / P: *ca-u-ciu~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cauciuca***] **1-2** (Acoperit sau) impregnat cu cauciuc (**1**). **3** (D. roți) Care are cauciuc (**2**).

cauciuchier *sm* [At: DN[3] / P: *ca-u-ciu-chi-er* / Pl: *~i* / E: ***cauciuc*** + *-ier*] **1-2** Muncitor care execută lucrări de cauciucare (**1-2**).

caudal, ***~ă*** *a* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***caudal***, it ***caudale***] (Blg) **1** Din regiunea cozii. **2** Care se referă la coadă **3** Propriu cozii. **4** De coadă.

caudat, ***~ă*** [At: GRECESCU, FL. 21 / P: *ca-u~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***caudates***] **1** *a* Care este prevăzut cu coadă Si: *caudifer*. **2** *sn* (Lpl) Ordin de batracieni cu coadă (salamandra, tritonul etc.) Si: *urodele*. **3** *sn* Animal din caudate (**2**).

caudifer, ***~ă*** *a* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***caudifère***] (Rar) Care are coadă Si: *caudat* (**1**).

caudilism *sn* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~e* / E: ***caudillo*** + *-ism*] (Rar) Conducere tiranică exercitată de dictatori în unele țări de limbă spaniolă.

caudillo *sms* [At: DN[3] / P: *ca-u-di-lio* / E: sp ***caudillo***] (Rar) **1** Nume dat dictatorilor din țările de limbă spaniolă. **2** Persoană căreia i se dă acest nume. **3-4** (Liv) Păzitor (sau conducător) al unei turme (mai ales în America Latină).

caudine *sfp* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / E: lat ***Caudinae***, fr ***Caudines***] **1** (Îe) **A trece pe sub furcile ~** A impune condiții umilitoare (după o înfrângere totală). **2** (Pex; îae) A umili. **3** (Pex; îae) A supune unei critici severe.

caul- vz ***cauli-***

caulă *sf* vz ***căulă***

caulescent, ***~ă*** *a* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***caulescent***] (D. plante) **1** Care este prevăzut cu o tijă. **2** Care are tulpină aeriană.

cauli- [At: DN[3] / P: *ca-u~* / E: fr ***caul(i)-***, lat ***caulia***, ngr ***καυλος***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** de „tulpină". **2** Referitor la tulpină.

cauliflor, ***~ă*** *a* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cauliflore***] **1** (D. flori) Care sunt inserate direct pe tulpină sau pe ramuri. **2** (D. arbori) Care înflorește mai întâi și apoi înfrunzește.

cauliflorie *sf* [At: DN[3] / P: *ca-u-li-flo-ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***cauliflorie***] Proprietate a unor arbori din regiunile tropicale de a produce flori direct pe tulpină.

cauliform, ***~ă*** *a* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cauliforme***] (Bot) Care are forma unei tulpini.

caulis *sns* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / E: lat ***caulis***] (Bot) Tulpină a plantelor.

caulocarp, ***~ă*** *a* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~i*, *~e* / E: ngr ***καυλος*** + ***καρπος***] (D. plante) La care fructul se formează direct pe tulpină.

caulogeneză *sf* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***caulogenèse***] (Bot) Formare a tulpinii.

caună *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 28 / P: *ca-u~* / Pl: *~ne* / E: ml ****cavĭna***] (Îrg) Ocnă.

caune *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Pepene galben (*Cucumis melo*).

cauper *sn* [At: DN[3] / P: *ca-u~* / Pl: *~e* / E: eg ***cowper***] Instalație pentru preîncălzirea aerului la furnale cu ajutorul gazelor de ardere.

caus- [At: DN[3] / V: ***~st-***, ***~sto-*** / E: fr ***causto***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Arsură. **2** Arzător.

causalgie *sf* vz ***cauzalgie***

-caust[1] [At: DN[3] / P: *-ca-ust* / E: fr ***-causte***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Arsură. **2** Arzător.

caust[2]- vz ***caus-***

caustic, ***~ă*** [At: COSTINESCU / P: *ca-us~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***causticus***, fr ***caustique***] **1** *a* (D. substanțe) Care distruge țesuturile vegetale și animale. **2** *a* (Fig) Mușcător. **3** *a* (Fig) Ironic. **4** *a* (Fig) Răutăcios. **5** *sn* Substanță care provoacă arsuri și distruge țesuturile vegetale și animale pe care se aplică pentru a înlătura unele excrescențe (polipi, negi etc.).

caustică *sf* [At: LTR / P: *ca-us~* / Pl: *~ice* / E: fr ***caustique***] (Rar) Pată luminoasă obținută prin întâlnirea razelor reflectate sau care străbat un sistem optic.

causticitate *sf* [At: PONI, C. 176 / P: *ca-us~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***causticité***] **1** Proprietate a unei substanțe de a fi caustică (**1**). **2-3** (Fig) Tendință de ironizare (sau ironizare cu răutate).

causticiza *vt* [At: DN[3] / P: *ca-us~* / Pzi: *~zez* / E: ***caustic*** + *-iza*] **1** (Chm) A caustifica. **2** (Fig) A da un caracter ironic, incisiv.

causticizare *sf* [At: DN[3] / P: *ca-us~* / Pl: *~zări* / E: ***causticiza***] **1** (Chm) Caustificare. **2** Dare a unui caracter ironic, incisiv Si: (rar) *causticizat*[1] (**2**).

causticizat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *ca-us~* / Pl: *~uri* / E: ***causticiza***] (Rar) **1** Caustificare. **2** Causticizare (**2**).

causticizat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX[2] / P: *ca-us~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***causticiza***] **1** (D. carbonații alcalini) Caustificat. **2-4** Care a fost făcut caustic (**2-4**).

caustifica *vt* [At: DEX[2] / P: *ca-us~* / Pzi: *caustific* / E: fr ***caustifier***] (Chm) A transforma carbonații alcalini în alcalii caustice Si: *a causticiza* (**1**).

caustificare *sf* [At: LTR[2] / P: *ca-us~* / Pl: *~cări* / E: ***caustifica***] (Chm) Transformare a carbonaților alcalini în alcalii caustice Si: *causticizare* (**1**), *causticizat*[1] (**1**), *caustificat*[1].

caustificat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *ca-us~* / Pl: *~uri* / E: ***caustifica***] Caustificare.

caustificat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX[2] / P: *ca-us~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***caustifica***] (D. carbonații alcalini) Care a fost transformat în alcalie caustică Si: *causticizat*[2] (**1**).

causto- vz ***caus-***

caustobiolit *sn* [At: LTR[2] / P: *ca-us-to-bi-o~* / Pl: *~uri* / E: ger ***Kaustobiolithe***] Rocă de origine organică, având proprietatea de a arde.

cauși *v* vz ***căușa***

caușire *sf* vz ***căușare***

caușit[1] *sn* vz ***căușat***[1]

caușit[2], ***~ă*** *a, smf* vz ***căușat***[2]

caut, ~ă *a* [At: RETEGANUL, TR. 69/17 / Pl: *~uți, ~e* / E: lat ***cautus***] (Îrg) Precaut.

cautelă *sf* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~le* / E: fr ***cautèle,*** lat ***cautela***] (Îrg) **1** Precauțiune (inspirată de neîncredere). **2** Măsură luată spre a preîntâmpina o primejdie, un rău.

cauter *sn* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***cautère,*** lat ***cauterium***] **1** Instrument cu vârf incandescent cu care se arde un țesut, o rană. **2** Agent chimic folosit pentru cauterizare.

cauteriza *vt* [At: DA / P: *ca-u~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***cautériser***] **1-4** A arde (cu cauterul sau) cu o substanță caustică o rană, un țesut, (în scop curativ sau) pentru dezinfecție.

cauterizare *sf* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~zări* / E: ***cauteriza***] **1-4** Ardere (cu cauterul sau) cu o substanță a unui țesut (în scop curativ sau) pentru dezinfecție Si: *cauterizat*[1] (**1-4**), *cauterizație* (**1-4**).

cauterizat[1] *sn* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~uri* / E: ***cauteriza***] **1-4** Cauterizare (**1-4**).

cauterizat[2], ***~ă*** *a* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cauteriza***] **1-4** Care a fost supus acțiunii de cauterizare (**1-4**).

cauterizație *sf* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~ii* / E: ***cauteriza*** + *-ție*] **1-4** Cauterizare (**1-4**).

cauteș, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Șașiu.

cauție *sf* vz ***cauțiune***

cauționa *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~iuna*** / P: *ca-u-ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***cautioner***] **1-3** A da cauțiune (**1-3**). **4** A garanta pentru cineva Si: *a chezășui, a garanta*.

cauționament *sn* [At: COSTINESCU / P: *ca-u-ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***cautionnement***] **1-4** (Rar) Cauțiune (**1-4**).

cauționare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~iunare*** / P: *ca-u-ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***cauționa***] (Rar) **1-3** Achitare a unei cauțiuni (**1-3**) Si: *cauționat*[1] (**1-3**). **4** Garantare pentru cineva Si: *cauționat*[1] (**4**).

cauționat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***~iunat***[1] / Pl: *~uri* / E: ***cauționa***] (Rar) **1-4** Cauționare (**1-4**).

cauționat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: ***~iunat***[2] / P: *ca-u-ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cauționa***] (Rar) **1-3** Pentru care s-a dat o cauțiune (**1-3**). **4** Pentru care s-a garantat.

cauționator *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 416 / P: *ca-u-ți-o~* / Pl: *~i* / E: ***cauționa*** + *-tor*] **1-3** Persoană care dă cauțiune (**1-3**). **4** Garant.

cauționământ *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 433 / P: *ca-u-ți-o~* / Pl: *~uri* / E: ***cauționa*** + *-(ă)mânt*] (Înv) **1-4** Cauțiune (**1-4**).

cauțiuna *v* vz ***cauționa***

cauțiunare *sf* vz ***cauționare***

cauțiunat[1] *sn* vz ***cauționat***[1]

cauțiunat[2], ***~ă*** *a* vz ***cauționat***[2]

cauțiune *sf* [At: PRAVILA (1814), 20 / V: ***~nie*** (A și: *cau~*) / P: *ca-u-ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***caution,*** lat ***cautio***] **1-2** Sumă de bani (sau obiecte) prin care cineva garantează îndeplinirea unei obligații Si: (rar) *cauționament* (**1-2**), (înv) *cauționământ* (**1-2**). **3** Sumă depusă pentru a obține eliberarea provizorie a unei persoane arestate și cu care se garantează prezentarea acesteia la ancheta penală, la judecată și la executarea pedepsei Si: (rar) *cauționament* (**3**), (înv) *cauționământ* (**3**). **4** (Pex) Garanție.

cauțiunie *sf* vz ***cauțiune***

cauza *vt* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 369/14 / P: *ca-u~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***causer,*** it ***causare***] **1-2** A fi cauza (**1-2**) unui fenomen Si: *a pricinui*.

cauzal, ~ă [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***causalis,*** fr ***causal***] **1-2** *a* Privitor la cauză (**1-2**). **3-4** *a* De cauză (**1-2**). **5-6** *sf, a* (Șîs *propoziție ~ă*) (Propoziție subordonată) care exprimă cauza pentru care se produce acțiunea unui verb din regentă și care corespunde complementului circumstanțial de cauză. **7** *a* (Îs) *Conjuncție ~ă* Conjuncție care introduce o propoziție cauzală (**6**).

cauzalgie *sf* [At: DEX[2] / P: *ca-u-zal-gi-e* / Pl: *~ii* / E: ngr ***καυσις + αλγος***] Hiperestezie cu senzație de arsuri, care însoțește, uneori, rănile la nervii simpatici, localizată, de obicei, la mâini și la picioare.

cauzalism *sn* [At: DEX[2] / P: *ca-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***causalisme***] Concepție filozofică bazată pe cauzalitate (**1**).

cauzalist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / P: *ca-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***causaliste***] **1-2** (Adept) al cauzalismului.

cauzalitate *sf* [At: EMINESCU, N. 84 / P: *ca-u~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***causalité***] **1** Raport obiectiv, necesar, între cauză și efect. **2** (Îs) *Principiul* (sau *legea*) *~tății* Principiu fundamental al gândirii omenești potrivit căruia orice fenomen are o cauză. **3** (Îs) *~ inelară* Feed-back.

cauzare *sf* [At: DA ms / P: *ca-u~* / Pl: *~zări* / E: ***cauza***] **1-2** Situația de a fi cauza (**1-2**) unui fenomen Si: *cauzat*[1] (**1-2**), *pricinuire*.

cauzat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *ca-u~* / Pl: *~uri* / E: ***cauza***] **1-2** Cauzare (**1-2**).

cauzat[2], ***~ă*** *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 51 / P: *ca-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cauza***] **1-2** Care este provocat de o cauză (**1-2**) Si: *prilejuit*[2], *pricinuit*[2].

cauzativ, ~ă *a* [At: DA / P: *ca-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***causativo,*** lat ***causativus***] **1-4** Cauzal (**1-4**). **5** (Îs) *Verb ~* Verb factitiv.

cauzator, ~oare *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ori, ~oare* / E: ***cauza*** + *-tor*] **1-2** Care cauzează (**1-2**).

cauză *sf* [At: DOSOFTEI, V. S., 216 / V: (înv) ***cavză*** / P: *ca-u~* / Pl: *-ze* / E: lat ***causa,*** it ***causa,*** fr ***cause***] **1** (Flz) Fenomenul anterior, căruia îi urmează, în mod necesar, alt fenomen. **2** Tot ce produce un anumit efect. **3** Problemă socială care interesează o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. **4** (Îs) *~za păcii* Problemă a dezarmării și combaterii războiului, violenței. **5** (Îlav) **În cunoștință de ~** Cunoscând bine chestiunile despre care este vorba. **6** (Îe) **A face ~ comună** (cu cineva) A-și uni interesele (cu ale altuia). **7** Motiv. **8** Rațiune. **9** (Jur) Proces. **10** (Îe) **A avea câștig de ~** A i se da cuiva dreptate (într-o dispută). **11** (Îae) A câștiga . **12** (D. un organ juridic; îe) **A da** (cuiva) **câștig de ~** A se pronunța în favoarea uneia din părțile aflate în proces. **13-14** (Îe) **(A fi) în ~** (A fi) interesat. **15-16** (Îae) (A fi) implicat. **17** (Îe) **A pleda ~za cuiva** A apăra interesele cuiva. **18** (Îs) *~ finală* Scop. **19** (Îas) Sfârșit care determină desfășurarea unui fenomen. **20** (Îlpp) **Din ~za** sau **din ~ de** Pentru. **21** (Îlc) **Din ce** (sau **care**) **~** Pentru

ce. **22** Mobil. **23** (Pex) Vină. **24** Afacere. **25** Interes . **26** (Îe) **A fi afară din ~** A fi în afară de urmărire. **27** (Îae) A nu fi implicat. **28** (Îae) A fi afară din discuție.

cav, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cave***, lat ***cavus***] **1** *a* Care are o cavitate. **2** *a* Găunos. **3** *a* (Îs) *Vena ~a* Fiecare dintre cele două vene principale (inferioară și superioară) care duc sângele la inimă. **4** *sf* (Trs) Scobitură, parte concavă (a unui obiect).

cavac sm vz *cavaf*

cavaf sm [At: (a. 1748) IORGA, D. VI, 45, ap. DA / V: *~ac*, *cávac* / Pl: *~i* / E: tc ***kavaf***] **1** (Trî) Pantofar. **2-3** Negustor de încălțăminte (de calitate inferioară).

cavaf-bașa sm [At: ȘIO / V: *~bașă* / Pl: *~i-bașale* / E: ***cavaf*** + ***bașa***] **1-3** Staroste al cavafilor (**1-3**).

cavaf-bașă vz *cavaf-bașa*

caval[1] sn [At: ODOBESCU, S. I, 229 / Pl: *~e* / E: tc ***kaval***] Fluier mare ciobănesc făcut din lemn de paltin sau de alun, cu 5-6 găuri împărțite în două grupe Cf *fluierar, fluieroi*.

caval[2] sn [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: nct] Șănțuleț prin care trece apa între straturile de legume.

cavalarie sf vz *cavalerie[2]*

cavală sf [At: MACEDONSKI, O. IV, 33 / Pl: *~le* / E: fr ***cavale***] (Rar) Iapă.

cavalca vt [At: DN[3] / Pzi: *~chez* / E: it ***cavalcare***] (Itm; rar) A călări.

cavalcada vi [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / Pzi: *~dez* / E: fr ***cavalcader***] (Îvr) A face o plimbare călare în grup.

cavalcadare sf [At: MDA ms / Pl: *~dări* / E: ***cavalcada***] Plimbare călare în grup Si: *cavalcadat*.

cavalcadat sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cavalcada***] Cavalcadare.

cavalcadă sf [At: NEGRUZZI, S. I, 107 / Pl: *~de* / E: fr ***cavalcade***] **1** Plimbare călare în grup. **2** Alergare cu cai. **3** (Pex) Grup de persoane care fac împreună o cavalcadă (**1**).

cavalcavia sn [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: it ***cavalcavia***] (Itm; rar) Pod (peste o stradă) Si: *pasarelă*.

cavaleariu sm vz *cavaler*

cavaler sm [At: DUMITRACHE, 414 / V: *~leariu, ~lir, ga~* / Pl: *~i* / E: rs **кавалеръ**] **1** (Înv) Călăreț. **2** (Mil; înv) Soldat din cavalerie Si: *cavalerist, călăraș*, (înv) *calariu*. **3** (În vechea Romă) Cetățean din ordinul călăreților, ordin mijlociu, între patricieni și plebei având fiecare un cal întreținut pe socoteala statului. **4** (În evul mediu, în Apus) Nobil care era membru al ordinului sau instituției cavaleriei (cu un ceremonial deosebit) și căruia i se impuneau disprețul pericolului, lealitatea, apărarea celor slabi, curtenia față de femei. **5** (Pex) Membru al unor ordine militare și religioase instituite pentru lupta împotriva necreștinilor. **6** (Pex) Membru al unui ordin onorific instituit de suveran. **7** (Spc) Persoană cu gradul cel mai puțin înalt dintr-un ordin care are mai multe grade. **8** (Îoc *damă*) Bărbat care însoțește o doamnă sau o domnișoară. **9-10** (Pex) Bărbat care, la un bal, dansează cu o femeie (sau care curtează o femeie). **11** (Îs) *~ de onoare* Tânăr care însoțește, împreună cu o domnișoară de onoare, pe miri, la cununie Vz *frate-de-mire* Cf *vornicel, chemător*. **12** (Înv; îs) *~ de industrie* Persoană care, în ciuda aspectului onest, face înșelătorii în stil mare și trăiește din expediente. **13** (Pex) Om onest, politicos, leal, cu purtări nobile. **14** (Pex) Greutate de sârmă care se pune călare pe brațul balanțelor de precizie (pentru greutăți foarte mici). **15** (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*). **16** (Bot; reg) Cârciumăreasă (*Zinnia elegans*).

cavaleresc, ~ească a [At: GHICA, S. 431 / Pl: *~ești* / E: ***cavaler*** + *-esc*] **1-13** De cavaler (**1-13**).

cavalerește av [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / E: ***cavaler*** + *-ește*] **1-13** În felul cavalerilor (**1-13**).

cavalerie[1] sf [At: LET. II, 75/21 / A și: *~rie* / Pl: *~ii* / E: rs **кавалерия**] **1** (Mil) Armă tactică și strategică folosind calul ca mijloc de luptă și transport Si: *călărime, cavalerime* (**11**), (înv) *călărașie, călărașime* (**1-2**). **2** (Îs) *~ ușoară* Cavalerie (**1**) pentru explorări, cercetări. **3** (Îs) *~ grea* sau *de rezervă* Cavalerie (**1**) pentru atac. **4** (Îs) *~ de linie* Cavalerie (**1**) de luptă. **5** Unitate militară din cavalerie (**1**).

cavalerie[2] sf [At: LET. II, 338/22 / V: *~larie*, (pfm; înv) *cavălárie* / Pl: *~ii* / E: it ***cavalleria***] **1** (Iuz) Decorație (în grad de cavaler) Si: *ordin*. **2** (Liv) Rang de cavaler al unui ordin. **3-4** Instituție sau ordin al cavalerilor. **5** (Pex) Atitudine nobilă.

cavalerime sf [At: ALECSANDRI, P. II, 158 / E: ***cavaler*** + *-ime*] **1-10** Mulțime de cavaleri (**1-9, 12**). **11** Cavalerie[1] (**1**).

cavalerism sn [At: MAIORESCU, D. II 59 / Pl: *~e* / E: ***cavaler*** + *-ism*] **1-13** Purtare, atitudine de cavaler (**1-13**) Cf *loialitate, onestitate, vitejie*.

cavalerist sm [At: DA / Pl: *~iști* / E: rs **кавалерист**] Soldat în cavalerie[1] (**1**).

cavaleros, ~oasă a [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cavaler*** + *-os*] (Rar) **1-12** De cavaler (**1-12**). **13** Vădind un caracter distins, nobil.

cavalet sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: it ***cavalletto***] **1** Postament pe care se așază ambarcațiile la bordul unei nave sau pe uscat. **2** Suport de lemn care se fixează provizoriu pe cofrajul unui planșeu de beton și pe care se sprijină dreptarul cu care se face nivelarea planșeului după turnarea betonului. **3** (Pct) Șevalet.

cavalier sn [At: DN[3] / V: *~ră sf* / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: it ***cavalier***] **1** Terasă înaltă într-o fortificație, pentru amplasarea tunurilor. **2** Cordon de pământ sau de alte materiale de-a lungul unui drum, format prin curățarea șanțurilor.

cavalieră sf vz *cavalier*

cavalin, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***cavallino***] **1** (Rar; șîs *rasă ~ă*) De cal. **2** Al calului Si: *cabalin*.

cavalir sm vz *cavaler*

cavan sn [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Zănoșiță (*Hibiscus trionum*).

cavarai sn [At: CHEST. II, 298/407 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Încăpere în care se păstrează alimente Si: *cămară*.

cavas sm [At: ZEITSCHRIFT XVII, 405 / V: *~az, gavaz* / Pl: *~ași* / E: tc ***kav(v)as***] (Trî) **1-2** Jandarm (pedestru). **3** Agent de poliție.

cavatină sf [At: ENC. ROM. I / Pl: *~ne* / E: it ***cavatina***] (Muz) **1** Bucată solo făcând parte dintr-o operă, mai scurtă decât aria, cu mai puține ornamente și caracter mai liric. **2** Titlu dat unor piese instrumentale cu caracter cantabil.

cavaz sm vz *cavas*

cavaz-bașa sm [At: (a. 1785) DOC., ap. ȘIO / Pl: *~șale* / E: tc ***kav(v)as-başa***] (Înv) Slujbaș al Curții care sta în picioare afară, la ușa domnitorului și era mai mare peste cavașii (**1**) de strajă.

cavei sn vz *cafea*

cavelă sf vz *cavilă*

cavernă sf [At: DA / Pl: *~ne* / E: fr ***caverne***, it ***caverna***] **1** Peșteră. **2** Cavitate provocată de o boală într-un țesut al organismului (mai ales plămâni).

cavernicol, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cavernicole***] **1-2** (Blg; d. animale și plante) Care (trăiește sau) crește în peșteri.

cavernogramă sf [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***cavernogramme*** Cf lat *caverna*, ngr *γραμμα* „scriere"] Curbă reprezentând variația diametrului unei găuri de sondă în funcție de adâncime.

cavernom sn [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***cavernome***] (Med) Hemangiom cu cavități mari.

cavernometrie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cavernométrie***] (Teh) Operație de măsurare și înregistrare a variației diametrului unei găuri de sondă în funcție de adâncime.

cavernometru sn [At: DN[3] / Pl: *~ re* / E: fr ***cavernomètre***] (Teh) Aparat pentru măsurarea și înregistrarea variației diametrului unei găuri de sondă.

cavernos, ~oasă a [At: LM / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cavernă*** + *-os*] **1** Cu caverne (**2**). **2** Spongios. **3** (Îs) *Corpi ~oși* Formații din interiorul penisului care se umplu de sânge în timpul erecției. **4** (D. voce) Cu un timbru gros, înfundat, ce pare că vine dintr-o cavernă (**1**).

cavetă *sf* [At: DN³ / V: *~eu* *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***cavet***] (Arh) Mulură concavă având ca profil un sfert de cerc.

caveu *sn* vz ***cavetă***

cavga *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: tc ***kavgha*** „ceartă"] (Trî; îe) **Dai de ~** Dai de necaz.

caviar *sms* [At: DA / P: *~vi-ar* / E: fr ***caviar***] Icre negre preparate prin sărare.

cavicorne *snp* [At: DN³ / E: fr ***cavicorne***] **1** Familie de ierbivore rumegătoare având coarnele goale în interior (taurine, ovine, antilope etc.). **2** (Șls) Animal din familia cavicorne **(1)**.

cavie *sf* [At: CV, 1949 nr 3, 34 / Pl: nct / E: mg ***kavé***] (Mgm; înv) Cafea **(1)**.

cavilație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: lat ***cavillatio***] (Liv) **1** Argument verbal care nu atinge fondul serios al lucrurilor. **2** Sofism. **3** Declamație goală.

cavilă *sf* [At: DN³ / V: *~velă* / Pl: *~le* / E: it ***caviglia***] (Mrn) **1** Piesă pentru legarea de catarg a parâmelor care manevrează velele. **2** Fiecare dintre mânerele fixate pe cercul cârmei ca o prelungire a spițelor.

cavilieră *sf* [At: DN³ / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: it ***cavigliera***] (Mrn) Rastel pentru cavile la piciorul catargului.

cavitar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cavitaire***] **1-2** Referitor la (o cavitate sau la) o cavernă **(2)**. **3** (D. corpuri) Gol în interior.

cavitate *sf* [At: PONI, F. 20 / Pl: *~tăți* / E: fr ***cavité***, lat ***cavitas, -atis***] **1** Loc gol, mai mult sau mai puțin întins, în interiorul unui corp solid Si: *hortă, gaură, gaun²*. **2-3** (Atm) Spațiu gol în interiorul unui organism sau unui organ. **4** (Îs) ~ *rezonantă* Circuit oscilant pentru frecvențe foarte înalte, constituit dintr-o incintă cu pereți metalici în care se pot întreține oscilații electromagnetice sub formă de unde staționare. **5** (Îs) ~ *generală* Celom.

cavitație *sf* [At: DN³ / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***cavitation***] Fenomen constând în producerea, într-un curent de lichid, a unui vid parțial, în care se formează bule de vapori care provoacă izbituri în pereții conductei prin care circulă lichidul.

cavitațiune *sf* vz ***cavitație***

cavou *sn* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***caveau***] Construcție funerară într-un cimitir (de obicei pentru o familie) constând într-o încăpere cu mai multe cripte.

cavurmă *sf* [At: H XIV, 87 / Pl: *~me* / E: tc ***ka(v)urma***] (Trî) Un fel de mâncare (cu carne) prăjită.

cavză *sf* vz ***cauză***

caz *sn* [At: COD. ȚIV. A., 4/15 / Pl: *~uri* / E: lat ***casus***] **1-2** Tot ce (se întâmplă sau) se poate întâmpla Si: *accident, eveniment, întâmplare*. **3** (Med) Fel în care se prezintă o boală la un pacient. **4** (Med; pex) Apariție a unei boli. **5** Împrejurare. **6** Situație. **7** Condiție. **8** (Îe) **A pune** (sau **a admite**) **~ul că...** A presupune că... **9** (Îlav) **În ~ul acesta, în acest ~** (sau **într-un asemenea ~**) În asemenea împrejurări, atunci... **10** (Îlav) **În** (Trs **la**) **tot ~ul** sau **în orice ~** Oricum, e sigur că... **11** (Îlpp) **În ~ de** Dacă s-ar întâmpla. **12** (Îlpp) **Afară** (rar **fără**) **de ~ul** Cu excepția cazului când... **13** (Îlc) **În** (**la**) **~ul când** (sau **că**) Dacă s-ar întâmpla să... **14** Prilej. **15** Chestiune. **16** (Îc) **A face** (**mare**) **~ de ceva** A considera ceva ca un fapt sau ca un lucru important. **17** (Îe) **A face** (**mare**) **~ de cineva** A prețui mult pe cineva, scoțându-i la iveală calitățile, meritele. **18** (Grm) Funcție (arătată mai ales prin desinențe diferite) a substantivului, pronumelui, numeralului, ca subiect, complement direct, indirect sau circumstanțial.

caza¹ *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL VI, 437 / Pl: *~ale* / E: tc ***kaza***] **1-4** (Trm) District sau diviziune (administrativă ori judecătorească) Si: *plasă*.

caza² *vt* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***caser***] **1** (D. obiecte; înv) A așeza în căsuța (despărțitura) sa. **2** (D. persoane; pex) A pune pe cineva într-un post (care-i asigură traiul). **3** (Pex) A instala (pe cineva) într-o locuință pentru un timp determinat Si: *a încartirui*.

cazac *sm* [At: (a. 1651) HRISOV, ap. GCR. I, 151 / V: *căzac* / Pl: *~aci* / E: rs ***казак***] **1** Membru al unei comunități militare autonome formate, în secolul al XIV-lea, din elemente nemulțumite ale regimului moscovit, așezate pe teritoriile de margine ale statelor rus și polono-lituanian, recunoscute sub Ivan cel Groaznic (1570), având obligația, în schimbul unor privilegii, să apere țara împotriva invaziilor. **2** (În Rusia, începând din sec. XVIII.) Soldat dintr-o unitate de cavalerie ușoară recrutată, de obicei, dintre cazaci **(1)**. **3** (Pgn) Rus. **4** (Înv; Mun) Soldat care făcea parte dintr-un corp de pedestrime și călărime pământeană (întocmită în felul cazacilor ruși) în număr de 2000, sub comanda agăi, iar, mai târziu, redus la 240, sub polcovnicul de oraș și polcovnicul de Târgoviște. **5** (Înv; Mun; șîs) *~i cataragi, ~i martalogi* Militari sau slujitori fără leafă, dar scutiți de dări răspândiți prin județe. **6** (Irn) Zbir. **7** Agent de poliție. **8-9** (Fig) Copil sau om voinic și curajos. **10** (Art) Căzăcescul **(25)**. **11** (Mol; Trs) Vânt de răsărit (ce bate dinspre țara cazacilor) Cf *crivăț*.

cazacă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ace* / E: fr ***casaque***] **1** Bluză lungă până peste talie, cu mâneci largi, încheiată într-o parte. **2** Dans al cazacilor **(1)**. **3** (La alergările de cai) Haină (de uniformă) de o anumită culoare sau combinație de culori, care arată în numele cui aleargă jocheul care o poartă. **4** (Fig; rar) Cal călărit de cel îmbrăcat cu cazaca **(3)**. **5** (Pex) Proprietar al cazacei **(4)**.

cazacesc, ~ească *a* vz ***căzăcesc***

cazacește *av* vz ***căzăcește***

cazaci *v* vz ***căzăci***

cazacică *sfa* [At: TAFRALI, S. 30 / V: *căzăc~* / A: *~zaci~* / E: ***cazac*** + *-ică*] Căzăcesc **(4)**.

cazacincă *sfa* [At: CREANGĂ, P. 310 / E: ***cazac***] Căzăcesc **(4)**.

cazacioaică *sf* vz ***căzăcioaică***

cazacioc *sn* [At: CONTEMPORANUL VI, 36 / Pl: *~uri* / E: rs ***казачок***] Dans căzăcesc **(3)**.

cazacire *sf* vz ***căzăcire***

cazacit¹ *sn* vz ***căzăcit¹***

cazacit², ~ă *a* vz ***căzăcit²***

cazaclâu *sn* vz ***cazacliu***

cazaclie *sf* [At: ȘIO / Pl: *~ii* / E: ***cazacliu***] (Înv) **1-2** Căciulă (de cazacliu sau) ca a cazacliilor, de hârșie neagră, cu fundul de postav alb.

cazacliesc, ~ească *a* [At: (a. 1785) ap. ȘIO / Pl: *~ești* / E: ***cazacliu*** + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține cazacliilor. **2** Privitor la cazaclii.

cazacliu *sn* [At: (a. 1743) IORGA, S. D. VI, 247 / V: *~lâu* / Pl: *~ii* / E: tc ***kazakli***] (Înv) **1** Negustor cazac sau rus de vinuri și băuturi spirtoase. **2** Negustor cazac de blănuri scumpe din Rusia (pe care le trecea în Turcia).

cazaică *sf* [At: ALRM II/I h. 375 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Arătător de ceasornic Si: *ac*, (reg) *cazancă*.

cazaluri *snp* [At: CHEST. II, 414/383 / E: nct] (Reg) Loc unde se ține nutrețul.

cazam *sms* vz ***cazamâc***

cazamâc *sms* [At: H XIV 405 / V: ***cazam, ~mlâc, câzam*** / E: tc ***kyzamuk***] (Reg; tcî) Pojar.

cazamlâc *sms* vz ***cazamâc***

cazan *sn* [At: LET. III, 278/56 / V: *căzan* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: tc ***kazan***] **1** Vas mare de aramă de formă cilindrică sau tronconică, folosit în gospodărie sau în tehnică, la încălzit sau la fiert Cf *ceaun, căldare, tuci*. **2** Conținutul unui cazan **(1)**. **3** Vasul împreună cu conținutul. **4** (Pop; îe) **A dat un ~ și a luat o căldărușă** A dat un lucru de preț și a primit altul de mică valoare. **5** Rezervor metalic în care este încălzită apa (și transformată în aburi). **6** Conținutul unui cazan **(5)**. **7** Vasul împreună cu conținutul. **8** (Îs) ~ *de abur* Instalație constând dintr-un focar, un sistem de supraîncălzire etc., utilizată pentru producerea aburului necesar în centralele termoenergetice, în industria textilă etc. **9** Instalație pentru vaporizarea, sub presiune, a lichidelor în vederea întrebuințării vaporilor ca forță motrice, la încălzirea caloriferelor etc. **10** (Îs) ~ *de țuică* Instalație alcătuită dintr-un cazan **(1)** și un refrigerent, folosită la distilarea alcoolului. **11** (Pan) Formațiune geologică sau de altă natură semănând cu un cazan **(1)** Cf *căldare*. **12** (La tătari) Familie formată din 10 persoane. **13** (Înv) Regiment de ieniceri. **14** (Reg; îc) **Oaie-~ă** Oaie cu lâna roșietică. **15** (Ggf) Căldare.

cazan-ahces *sms* [At: LET. II, 53/4 / E: tc ***kazan-ahcesi***] (Înv) Impozit pe care tătarii trebuiau să-l plătească turcilor.

cazancă *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 55 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Cazaică.

cazanciu *sm* vz ***cazangiu***

cazangerie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***cazangiu*** + *-ărie*] **1-2** Atelier de construit sau reparat cazane (**1**), utilaje din tablă groasă, recipiente metalice de presiune etc. **3** Meserie a cazangiului. **4** Negoț cu vase de aramă. **5** Mărfuri de aramă.

cazangiu *sm* [At: ȘIO / V: ***~nciu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kazanci***] **1** Muncitor care supraveghează și alimentează cazanele de abur. **2** Muncitor care lucrează într-o cazangerie (**1, 2**).

cazanie *sf* [At: EVANG. ÎNVĂȚĂTOARE (1644), ap. GCR I, 111/13 / V: ***căz~, câz~*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***казаниѧ***] **1** Predică Cf *omilie*. **2** Explicare a evangheliei. **3** Viață de sfânt. **4** (Pex) Carte cuprinzând predici (și omilii) pentru duminici și sărbători, explicări ale evangheliilor ori viețile sfinților.

cazanier, ~ă *a* [At: DA / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***casanier***] (Frî; d. oameni) Căruia îi place să stea mai mult acasă Si: *casnic*.

cazare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ***caza***] **1** (Înv) Așezare a unui obiect în despărțitura sa Si: *cazat^1* (**1**). **2** (Pex) Punere a cuiva într-un post (care-i asigură traiul) Si: *cazat^1* (**2**). **3** (Pex) Instalare a cuiva într-o locuință pentru un timp determinat Si: *cazat^1* (**3**), *încartiruire, încartiruit^1*.

cazarma [At: DA / Pzi: *~mez* / E: ***cazarmă***] **1-2** *vtr* A (se) așeza în cazarmă Si: *încazarma* (**1**). **3** *vt* (Pan) A pune (un elev) într-un internat Si: *încazarma*. **4** *vt* (Pex) A supune unui regim de internat Si: *încazarma*.

cazarmadă *sf* [At: H I, 130/r / Pl: *~de* / E: cf *cazarmă*] (Îvr; pbl) **1** Flotă. **2** Port pentru flotă.

cazarmagiu *sm* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 71 / Pl: *~gii* / E: ***cazarmă*** + *-giu*] (Înv) Soldat care e de mult timp în cazarmă și care știe ce se învață sau cum se trăiește la cazarmă Cf *descă*.

cazarmament *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: cf fr *casernement*] **1** Ansamblul efectelor pentru pat care se dau unui militar la încazarmare. **2** (Pan) Efecte pentru pat date unui muncitor pe șantier.

cazarmare *sf* [At: DA / Pl: *~mări* / E: ***cazarma***] **1** Așezare a cuiva în cazarmă Si: *cazarmat^1* (**1**), *încazarmare* (**1**), *încazarmat^1*. **2** (Pan) Așezare (a unui elev) într-un internat Si: *cazarmat^1* (**2**), *încazarmare, încazarmat^1*. **3** Supunere a cuiva la un regim de internat Si: *cazarmat^1* (**3**), *încazarmare, încazarmat^2*.

cazarmat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cazarma***] **1-3** Cazarmare (**1-3**).

cazarmat^2, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 476 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cazarma***] **1** Care a fost așezat în cazarmă Si: *încazarmat^2*. **2-3** Care a fost supus unui regim (de cazarmă sau) de internat Si: *încazarmat^1*.

cazarmă *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 13/20 / V: ***casa~, casarmie, căsa~*** / Pl: *~zărmi* / E: rs ***казарма***] **1** (Mil) Clădire mare în care sunt cazați militari. **2** Ansamblu de construcții și instalații destinat locuinței și instruirii militarilor. **3** (Pex) Soldați dintr-o cazarmă (**1-2**). **4** (Îs) *Glume de ~* Glume triviale, cum se fac la cazarmă (**1-2**). **5** (Îs) *~ma echipajului* Compartiment situat sub puntea unei nave de luptă, destinat odihnei echipajului. **6** Ocupanți din cazarma echipajului. **7** Cazarmă a echipajului împreună cu ocupanții ei.

cazarmăgește *av* [At: KLOPȘTOCK, F. 214 / E: ***cazarmagiu*** + *-ește*] (Nob) Ca un cazarmagiu.

cazascher *sm* vz ***cadiascher***

cazat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***caza***] **1-3** Cazare (**1-3**).

cazat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***caza***] **1** (Înv; d. obiecte) Așezat în căsuța (sau despărțitura) sa. **2** (Pex; d. persoane) Pus într-un post (care-i asigură traiul). **3** (Pex) Instalat într-o locuință pentru un timp determinat Si: *încartiruit^2*.

cază *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***case***] (Frî) Despărțitură regulată (într-un dulap sau birou) Si: *căsuță*.

cazăl-pelit *sm* [At: H II, 280 / E: tc ***kyzyl*** „roșu", cf *cara-pelit*] (Bot; Dob; tcm) **1** Stejar roșu.

cazâc *sm* vz ***cazic***

cazâlbaș *sm* [At: LET. I, 274/27 / V: ***cazil~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kyzyl-baš*** „*cap roșu*"] (Înv) Persan.

cazâlbășesc, ~ească *a* [At: (a.1748) IORGA, S. D. VII, 233 / Pl: *~ești* / E: ***cazâlbaș*** + *-esc*] (Înv) Persan.

cazâlbășește *av* [At: LET. II, 423/22 / V: ***cazil~*** / E: ***cazâlbaș*** + *-ește*] (Înv) În felul persanilor.

cazechier *sm* vz ***cadiascher***

cazeificare *sf* [At: DN^3 / P: *~ze-i~* / Pl: *~cări* / E: cf fr *caséification*] **1** Proces de precipitare a cazeinei. **2** (Med) Alterație necrotică a unui țesut, urmată de apariția unei substanțe cu aspect caseos în centrul leziunii. **3** Proces caracteristic tuberculozei, care constă în transformarea țesutului necrozat într-o masă amorfă.

cazeină *sf* [At: DA / P: *~ze-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***caséine***] Substanță albuminoidă care se extrage din lapte și formează partea componentă esențială a brânzeturilor Si: *cazeinogen*.

cazeinogen *sn* [At: DN^3 / P: *~ze-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***caséinogène***] Cazeină.

cazemată *sf* [At: V. ROM. noiembrie 1950, 113 / Pl: *~te* / E: fr ***casemate***] **1** Fortificație izolată, contruită din lemn și pământ sau din beton armat, în care sunt instalate mijloace de luptă (antiaeriene). **2** Militarii dintr-o cazemată (**1**). **3** Fortificația împreună cu ocupanții ei. **4** (Pan) Închisoare subterană. **5** Ocupanții cazematei (**4**). **6** Închisoarea împreună cu ocupanții ei. **7** Încăpere blindată pe nave, unde sunt instalate tunuri de calibru mijlociu.

cazeos, ~oasă *a* [At: DN^3 / P: *~ze-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***caséeux***] (Frm) Cu aspect de brânză Si: *brânzos*.

caziascher *s* vz ***cadiascher***

cazic *sm* [At: CIUPALĂ, T., ap. DA / V: *cazâc* / Pl: *~ici* / E: tc ***kazyk***] (Înv) Țăruș puternic de care se leagă pluta.

cazier *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 280 / P: *~zi-er* / Pl: *~e* / E: fr ***casier***] **1** Dulap cu mai multe compartimente sau sertare, în care se clasează acte, dosare, fișe. **2** (Tip) Dulăpior cu rafturi în care se păstrează casetele cu litere. **3** (Jur; îs) *~ judiciar* Fișă de evidență în care organele judiciare consemnează toate condamnările penale ale unei persoane. **4** (Pex) Serviciu care ține evidența cazierelor (**3**).

cazilbaș vz ***cazâlbaș***

cazilbășește *av* vz ***cazâlbășește***

cazin *sn* vz ***cazinou***

cazină *sn* vz ***cazinou***

cazincă *sf* [At: MANOLESCU, I. 195 / Pl: *~nce* / E: cf *casâncă*] **1-2** (Mol) Boccea (colorată) Cf *dirmea*.

cazino *sn* vz ***cazinou***

cazinou *sn* [At: MARIAN, Î. 11 / V: (înv) ***~in, ~ină, ~no, gazin*** / Pl: *~ri* / E: fr ***casino***] **1** (Trs) Local de întâlnire a membrilor contribuabili Cf *cafenea, club*. **2** Local public cu restaurant, săli pentru jocuri (de noroc), de dans, de spectacole etc.

cazischeiar *sm* vz ***cadiascher***

caziscur *sm* vz ***cadiascher***

cazma *sf* [At: I. IONESCU, M. 320 / V: ***casma*** / Pl: *~le* / E: tc ***kazma***] **1** Unealtă de săpat pământul, asemănătoare cu lopata, formată dintr-o lamă metalică ușor concavă, cu muchie ascuțită, fixată la o coadă de lemn Si: *hârleț*. **2** (Mol) Târnăcop. **3-4** (Pex) Lovitură de cazma (**1-2**). **5** Unealtă de fier de forma unui topor mare, lat la capăt și curbat, pentru săpat pământul Si: (reg) *săpoi, sapă-de-laz*.

cazmagiu *sm* [At: DA / Pl: *~gii* / E: ***cazma*** + *-giu* cf tc *kazmaci*] (Nob) **1-3** Muncitor cu cazmaua (**1, 2, 5**).

caznacei *sn* [At: CIHAC II, 46 / Pl: *~* / E: rs ***казначей*** cf *cazon*] (Rsî; iuz) Casier (la armată).

cazn㹠 *sf* [At: VARLAAM, C. 154/2 / V: ***casnă, hasnă*** / Pl: *~ne* / E: vsl ***казнь***] **1** Chin. **2** (Spc) Tortură. **3** (Trs; rar) Necaz. **4** Silință. **5** Muncă încordată, obositoare Si: *osteneală, trudă*. **6** Strădanie mare la o lucrare. **7** (Rar) Batjocură.

cazn㲠 *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ne* / E: cf *căznat, căzni^2, necaz*] (Iuz) Monstru.

cazocă *sf* [At: NOM. MIN. I, 28 / Pl: ? / E: nct] Unealtă de pescuit în formă de cârlig.

cazon, ~ă** a* [At: CAZIMIR, GR. 221 / Pl: *~i, ~e* / E: rs ***казуонный] 1 (Mil; înv) Al statului, (primit de militar) de la cazarmă, în opoziție cu ce e al său, personal Cf *erarial, eraric, fiscal*. **2-3** (D. comportament; pex) (De la sau) ca la cazarmă Si: *grosolan, trivial*.

cazual, ~ă** a* [At: COSTINESCU / P: *~zu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***casualis] **1** (Rar) Care are un caracter întâmplător, depinzând de împrejurări Si: *accidental*. **2** (D. terminații, alternanțe etc.) Care arată cazul gramatical.

cazualism** sn* [At: DN³ / P: *~zu-a~* / E: fr ***casualisme] Concepție filozofică conform căreia dezvoltarea lumii, ca și ordinea în care se succed evenimentele, se datoresc hazardului.

cazualitate** sf* [At: COSTINESCU / P: *~zu-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***cazual + *-itate*] **1-2** (Calitatea sau) starea a ceea ce este cazual (1).

cazuar** sm* [At: DA / P: *~zu-ar* / Pl: *~i* / E: fr ***casoar, it ***casuario***] **1** (Lpl) Gen de păsări mari din Oceania, asemănătoare cu strutul, cu o creastă neagră pe frunte și cu pene negre, întrebuințate ca podoabă. **2** Pasăre din genul cazuar (1).

cazuist** sm* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 24 / P: *~zu-ist* / Pl: *~iști* / E: fr ***casuiste] **1** Teolog care caută să rezolve cazurile de conștiință. **2** (Pex) Cel căruia îi place să analizeze, până în cele mai mici amănunte, fiecare caz, pentru a da o soluție cât mai exactă și mai documentată. **3** (Pex) Persoană care aplică metodele cazuisticii, servindu-se de argumente ingenioase și logice în aparență, dar false în fond.

cazuistic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, 99 / P: *~zu-is~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***casuistique***] **1** *sf* Parte a teologiei scolastice medievale care încearcă să rezolve cazurile de conștiință printr-un sistem de norme etice abstracte și prin subtilități logice. **2** *sf* (Pex) Argumentare subtilă, abilă, sofistică a unor teze false sau îndoielnice. **3** *a* Bazat pe cazuistică (1). **4** *a* Privitor la cazuistică (2).

cazulcă** sf* [At: ANTIPA, P. 302 / Pl: *~lci* / E: rs ***казулька „șarpe, gândac"] Unealtă pentru pescuitul peștilor răpitori sub gheață Cf *crișcă*.

că** c* [At: COD. VOR. 112/1 / E: ml ***quod] Introduce propoziții subordonate: **1** Completive *Zice că nu știe*. **2** Subiective *E bine că ai încredere în tine*. **3** Atributive *Îl obseda ideea că l-ar fi putut ajuta*. **4** Cauzale Si: *căci, fiindcă*. *De ce-ai întârziat? C-am fost bolnav*. **5** Consecutive Si: *de, încât*. *E așa de mic, că-l paște vaca*. **6** Concesive Si: *deși, cu toate că, măcar că*. *Și omul, că-i om, nu poate să înțeleagă*. **7** Temporale Si: *după ce, când*. *Acum, că ne-am odihnit, pot să-ți povestesc*. **8** Condiționale Si: *dacă*. *Ce folos că trag acasă, Că n-am nevasta frumoasă*. **9** (Pop) Și *Să care bărbatul cu sacul și femeia să împrăștie cu poala (că) tot se termină*. **10** (Îlav) **Nici ~** Nu. **11** (Îlav) **Numai ~** Dar, însă. **12** Într-adevăr, așa e *Că bine zici dumneata*. **13** De ce (nu)!, cum (nu)! *Că nu mai vine odată*. **14** Doar *Că nu mi-oi festeli eu obrazul!* **15** (Îlav) **Cum ~, după ce ~, măcar ~** etc... Pe lângă faptul că *După ce că ai întârziat, ești și obraznic*. **16** (Îlav) **Măcar ~** Chiar dacă.

căbat** sn* vz ***cabat

căbălaică** sf* [At: TDRG / V: (reg) ***~loaică (pl: *~loaice*) / Pl: *~lăici* / E: ns, cf rs ucr *кабала* „iobăgie"] Gaură făcută în acoperiș, într-o parte, prin care iese fumul Vz *calaboaică*.

căbăloaică** sf* vz ***căbălaică

căbănăcioară** sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 162/9 / Pl: *~re* / E: ***cabaniță + *-ioară*] Cabaniță mică Si: *căbănicea, căbănaș*.

căbănicea** sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 163 / V: ***~cer *sm* / Pl: *~cele* / E: ***cabană²*** + *-icea*] Căbănicioară.

căbănicer¹** sm* vz ***cabanicer

căbăniță** sf* vz ***cabaniță

căbel** sn* vz ***câblă

căblucă** sf* [At: CHEST. II, 258/249 / E: ucr ***кабулкъ] (Buc) **1** Furca pusă la coasă, când se cosesc cerealele Si: *crivea, hreapcă*. **2** (La casele acoperite cu paie) Prăjini care, legate de vârf, se lasă pe de o parte și pe de alta a acoperișului, ca să-l apere împotriva vântului.

***căbuz** sn* [At: ANON. CAR. / E: nct] (Înv) Cărbune aprins.

căca [At: LM / Pzi: *cac* / E: ml ***cacare***] **1** *vr* (Trv; d. oameni) A defeca. **2-3** *vtr* A (se) murdări. **4-5** *vtr* A (se) umple de excremente. **6-7** *vt* (Îe) **Are cine te ~, are cine te spăla** Cine te bate te și mângâie. **8** *vt* (Trv; d. femei) A naște (cu ușurință, fără multe dureri). **9** *vr* (D. animale) A defeca.

căcacea** smi* vz ***căcâcea

căcaină** sf* [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: *~ne* / E: ***căca + *-ină*] Femeie leneșă și murdară.

căcare** sf* [At: MDA ms / Pl: *~cări* / E: ***căca] Defecare.

căcat** sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați* / E: ***căca] **1** Materii fecale Si: (înv) *căcârnat, excrement, scârnă*. **2** Lucru de nimic Si: (pfm) *căcățut, căcățel*. **3-4** (Îs) *~ cu ochi* Om (mai ales copil) de nimic. **5** (Îe) **A mânca ~** A minți.

căcăcios, ~oasă [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***căca*** + *-ăcios*] **1-2** *smf, a* (Om) care simte nevoia să defece des. **3-6** *smf, a* (Om) murdar, scârnav. **7-10** *smf, a* (Om) nevoiaș, fricos. **11** *a* (D. boli) Care este însoțită de diaree. **12** *a* (D. fructe) Care provoacă diaree. **13** *sf* (Prc; lpl) Corcodușe (*Prunus cerasifera*).

***căcădară** sf* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Păducel (*Crategus monogyna*).

căcăder** sm* vz ***cacadâr

căcădir** sm* vz ***cacader

***căcăduș** sm* [At: JAHRESBER. VIII, 206 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Măceș (*Rosa canina*).

***căcădușă** sf* [At: DDRF / Pl: *~șe* / E: nct] Cacaderie.

căcălău** sn* [At: ISPIRESCU, L. 372 / Pl: *~laie* / E: ***căca + *-ălău*] **1** Scârnă multă (în cantități mari, cum este îngrămădită în closete). **2** Cantitate mare de lucruri proaste, nefolositoare. **3** Grămadă mare.

***căcălețe** sfp* [At: BORZA, D. / E: nct] Corcodușe (*Prunus cerasifera* - fructe).

căcăloi** sn* [At: LB / Pl: *~loaie* / E: ***căca + *-(ă)loi*] **1-2** (Șhp) Căcat (1) mare.

căcănar** sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***căca + *-ănar*] **1** Curățător de closete Si: (rar) *budar, latrinar, vidanjor*. **2** (Fam; prt) Om de nimic Si: (reg) *căcăstorar*.

căcănărie** sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***căcănar + *-ie*] **1** Meserie a căcănarului (1). **2** Faptă de nimic.

căcănău** sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***căca + *-ănău*] Pasăre nedefinită mai îndeaproape Cf *căcău*.

***căcărdac** sn* [At: BARCIANU / E: nct] Reziduuri ale seului, după ce s-a topit.

căcărea** sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***căca + *-ărea*] Bagatelă.

căcăreață** sf* [At: LB / Pl: *~ețe* / E: ***căca + *-eață*] Căcărează (2).

căcărează** sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 105 / V: *~ez sm* / Pl: *~eze* / E: ***căca + *-ărează*] **1** Excrement în formă de globuri mici al unor animale: oaie, iepure, șoarece etc. Si: (reg) *căcărei*, (pfm) *căcăreață, căcărei*. **2** Instrument de lemn având forma cifrei 5, bătut în podul carului pentru susținerea loitrelor Si: *căcăreața*.

căcărei** smp* [At: LB / E: ***căca + *-ărel*] (Reg) Căcărează (1).

căcăreț, ~eață [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ***căca*** + *-ăreț*] **1-2** *smf, a* Căcăcios (1-2).

căcărez** sm* vz ***căcărează

căcări** vr* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***căca] **1** A-l scăpa defecarea pe cineva. **2** A umbla cu căcării (2) Si: *a se fasoli*.

căcărie** sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***căca + *-ărie*] **1** Diaree. **2** Lucru de nimic Si: *moft*.

căcărios, ~oasă** a* [At: LB / P: *~ri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***căcărie + *-os*] (Îrg) **1** Care umblă cu nimicuri. **2** Delicat.

***căcăstoare** sf* [At: LB / Pl: *~ori* / E: cf *căca*] (Reg) Closet.

căcăstorar** sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***căcăstoare + *-ar*] (Reg) Căcănar (2).

***căcăstuș** sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~e* / E: cf *căca*] (Reg) Lucru de nimic, de care nu te poți servi.

căcășar** sm* [At: H XI, 351 / Pl: *~i* / E: ***căca + *-așar*] Cuvânt de ocară.

căcășcioară** sf* [At: CHEST. II, 447/9 / Pl: *~re* / E: ctm ***cășcioară și ***căcăstoare***] (Reg) Closet.

căcășder sm vz **cacadâr**

căcătoare sf [At: LB / Pl: *~ori* / E: **caca** + *-toare*] (Înv) Closet.

căcătoi sm [At: LB / V: *~ățoi* / Pl: ~ / E: **căcat** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Căcat (1) (mare).

căcător, ~oare a [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: **caca** + *-(ă)tor*] Care provoacă diaree Si: *purgativ*.

căcătură sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **căcat** + *-ură*] **1** Căcare. **2** Căcat (1).

căcătuț sm [At: LB / Pl: *~i* / E: **căcat** + *-uț*] **1-2** (Înv) Căcățel (1-2).

căcățel sm [At: DA ms / Pl: *~ei* / E: **căcat** + *-el*] **1-4** (Șhp) Căcat (1-2) (mic). **5** Lucru de nimic

căcățiș sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **căcat** + *-iș*] **1-4** (Pfm) Căcățel (1-4).

căcățoi sm vz **căcătoi**

căcău sm [At: MARIAN, O. I, 62 / E: **caca** + *-ău*] (Orn) Dumbrăveancă (1) (*Coracias garrulus*).

căcăzdâr sm vz **cacader**

căcâce smi vz **căcâcea**

căcâcea smi [At: MOXA, 38/3 / V: *căcacea, ~ce, câc~* / E: **caca** + *-âce*] **1** Om căcăcios (1). **2** (Pex) Om murdar. **3** (Fig) Om fricos. **4-6** (Fig) Om neserios, leneș, obraznic (care se amestecă și unde nu are treabă).

căcârnat sm [At: POLIZU / Pl: *~ați* / E: ctm **caca** + **cârnat**] (Înv) Căcat (1).

căce c vz **căci**

căceși c [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 50 / E: **căci** + *-și*] De aceea.

căci c [At: GCR I, 13/23 / V: (înv) *căce, cace, câce, câci, căi* / E: **că** + **ce**] Introduce propoziții explicative Si: *pentru că, deoarece, că, fiindcă, din cauză că*, (în întrebări) *de ce, oare*.

căcicădâr sm vz **cacadâr**

căcior, ~ioară a vz **caciur**

căciorie sf [At: LB / Pl: *~ii* / E: **cacior** + *-ie*] **1** Deșănțare. **2** Absurditate.

căciță sf [At: BORZA, D. / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; îs) ~ *galbenă* Crin galben (*Hemerocallis fulva*).

căciugă sf vz **cegă**

căciula vr [At: PĂSCULESCU, L. P. 133 / Pzi: nct / E: **căciulă**] (Reg) A saluta descoperind capul.

căciulan sm [At: JAHRESBER. VIII, 83 / E: **căciulă** + *-an*] Țăran care poartă căciulă.

căciular sm [At: ALECSANDRI, P. III, 437 / Pl: *~i* / E: **căciulă** + *-ar*] **1** Persoană care face căciuli (1). **2** Infanterist din armata română care purta, la costumul de paradă, o căciulă îndoită la vârf și împodobită cu pană de curcan Si: *dorobanț*.

căciulat, ~ă a [At: ȘEZ. I, 282 / Pl: *~ați, ~e* / E: **căciulă** + *-at*] **1** Cu căciulă (1). **2** Care poartă căciulă (1).

căciulă sf [At: IORGA, B. R., 224 / V: (reg) *ca~* / Pl: *~li*, *~le* / E: ns cf alb *cësulë*] **1** Obiect confecționat din blană de oaie sau de alt animal și care servește la acoperirea capului. **2** (Îe) **La așa cap, așa ~** Cum este omul, așa este și purtarea lui. **3** (Îe) **A-i ieși cuiva părul prin ~** A munci din greu. **4** (Îae) A i se urî cuiva așteptând. **5** (Îae) A o duce greu. **6** (Pex; îae) A sărăci. **7** (Îe) **Asta-i altă ~!** E altceva, altă socoteală. **8** (Îlav) **Cu ~la în mână** Cu umilință. **9-10** (Îe) **A da cu ~la în câini** (sau **în grădină**) A fi cu chef sau a fi beat. **11** (Îe) **A chiui în ~** A-și manifesta bucuria, veselia pe ascuns, pe înfundate. **12** (Îe) **(A nu avea decât) sula și ~la** A fi sărac pământului. **13** (Îae) A nu avea decât meritul său personal. **14** (Îe) **A scăpa ~la pe apă** A pierde prilejul. **15** (Îe) **A fi prieten de ~** A fi simplu cunoscut, de bună ziua. **16** (Îe) **A-și lua** (sau **a-și scoate**) **~la de pe cap** A-și descoperi capul în semn de salut sau de respect. **17** (Fig) Individ. **18** (Îe) **Bună ziua ~ (că stăpânul n-are gură)** Se spune în bătaie de joc unei persoane care nu salută. **19** (Îs) *Cel cu ~la roșie* Diavolul. **20** (Îc) **~la-ciobanului** Floare nedefinită mai îndeaproape. **21** (Îc) **~la-havuzului** Un fel de burete. **22** (Bot; îc) **~la-șarpelui** Popenchi (*Coprinus atramentarius comatus*). **23** (Bot; îc) **~la-cucului** Clopoței (*Campanula abietina*) **24** (Îc) **~la-mocanului** Plantă din familia boranginacee (*Rindera umbellata*). **25** (Bot; îc) **~la-cucului** Clopoței (*Campanula pesicifolia*). **26** Glugă care se pune în cap în timp de ploaie. **27** (Pan) Parte de sus a ciupercilor, bureților, ca un fel de pălărie deasupra piciorului. **28** (Pan) Moț (la păsări). **29** Capac concav. **30** (Pop; spc) Căpăcel de alamă de la mașinăria lămpii cu o tăietură pe unde iese flacăra fitilului Si: *gogoașă*. **31** (Îs) *~la casei* Acoperiș al casei. **32** Cioplitură în formă de floare, la capătul stâlpilor Si: (reg) *bașlic*. **33** Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **34** Mănunchi de paie (sau rogoz) răsucit, care se pune în vârful căpițelor de fân. **35** Cioc al leucii la car. **36** Parte a cleștelui mesei de lemnar.

căciulăresc, ~ească a [At: MAT. FOLK. 261 / Pl: *~ești* / E: **căciular** + *-esc*] (Rar) **1** Care provine de la căciular (1). **2** Specific căciularului (1). **3** Al căciularului (1). **4** Privitor la căciular (1).

căciulărie sf [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: **căciular** +*ie*] **1** Meserie a căciularului (1). **2** Fabrică sau atelier în care se confecționează căciuli (1). **3** Magazin unde se vând căciuli (1).

căciuleală sf [At: IORGA, N. R. A. 191 / Pl: *~eli* / E: **căciuli** + *-eală*] **1-2** Căciulire (1-2).

căciuli vr [At: GHICA, S. 664 / Pzi: *~lesc* / E: **căciulă**] **1** A se ploconi în fața cuiva pentru a obține ceva. **2** A cere ceva cu umilință.

căciulică sf [At: LB / Pl: *~ici* / E: **căciulă** + *-ică*] **1-2** (Șhp) (Rar) Căciuliță (1-2).

căciulie sf [At: LB / V: *gă~* / Pl: *~ii* / E: **căciulă** + *-ie*] **1-2** (Înv) Căpățână de usturoi, de ceapă (de sămânță). **3-4** Măciulie de (mac sau de baston) Si: *băciulie*. **5** Moț (la păsări).

căciulire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **căciuli**] **1** Ploconire în fața cuiva Si: *căciuleală* (1). **2** Rugăminte umilă Si: *căciuleală* (2).

căciuliță sf [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D, 471 / Pl: *~țe* / E: **căciulă** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Căciulă (1) (mică) Si: *căciulică* (1-2). **3** Bonetă de blană. **4** (Șcs *de-a ~ța*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **5** (Bot; lpl) Crăițe (*Tagetes patula*).

căciuloi sn [At: DA ms / Pl: *~oaie* / E: **căciulă** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Căciulă (1) (mare).

căciună sf vz **caciur**

căcuciu sm [At: BORZA, D. / Pl:*~ii* / E: nct] (Bot; reg) Punguliță (*Thlaspi arvense*).

cădar sm [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: **cadă** + *-ar*] (Înv) Dogar de căzi (3).

cădăresc, ~ească a [At: LB / Pl: *~ești* / E: **cădar** + *-esc*] (Nob) **1** Care aparține cădarului. **2** Care provine de la cădar. **3** Specific cădarului. **4** Referitor la cădar.

cădări vt [At: LB / Pzi: *~resc* / E: **cădar**] (Reg) A butnări.

cădățuie sf [At: TDRG / Pl: *~ui* / E: **cădută** +-uie] **1-2** (Șhp) Cadă (3) (mică).

cădâr ai [At: DA ms / E: srb **ikader,** bg **кадър**] **1-2** (Ban; sbm sau bgm; îe) **Nu mi-s ~ să...** Nu am atâta drept sau voie să...

cădea [At: COD. VOR. 92/3 / Pzi: *cad*, (înv) *caz* / E: ml **cado, -ere**] **1** *vi* A se deplasa de sus în jos, sub acțiunea gravitației Si: *a pica, a se prăbuși*. **2-5** *vi* (Fig; d. iarnă, ger, trăsnet, seară etc.) A se lăsa. **6-9** *vi* (Fig; d. iarnă, ger, trăsnet, seară etc.) A se apropia. **10** *vi* (D. ape de munte) A curge repede. **11-13** *vi* (D. dinți, păr, fulgi, frunze etc.) A se desprinde de pe locul de unde era fixat. **14** *vi* A se lăsa în jos, continuând să fie prins Si: *a atârna, a se pleca*. **15** *vi* A se răsturna. **16** *vi* A se dărâma. **17** *vi* (Îe) **A ~ la pat (bolnav)** A se îmbolnăvi. **18** *vi* (Îe) **A ~ în picioare** A ieși cu abilitate dintr-o situație grea. **19** *vi* (Cu determinarea *în genunchi, cu rugăminte* etc.) A se așeza în genunchi înaintea cuiva spre a-i cere iertare ori ajutor sau spre a-i arăta supunere. **20-21** *vi* (Cu aceleași determinări) A ruga pe cineva cu umilință sau cu stăruință. **22** *vi* A muri (în luptă). **23-24** *vi* (D. orașe, cetăți, puncte strategice etc.) A ajunge în mâna inamicului Si: *a fi cucerit*. **25** *vi* A avea un insucces Si: *a nu reuși*. **26** *vi* (D. guverne, legi etc.) A-și înceta existența, a nu mai fi în vigoare. **27** *vi* A nimeri, din întâmplare, pe neașteptate, într-un loc sau într-o situație. **28** *vi* (Îe) **A ~ cuiva (cu) drag** (sau **la inimă**) A stârni dragostea cuiva. **29** *vi* A se năpusti asupra cuiva. **30** *vi* A intra în..., a fi cuprins de... **31** *vi* (Îe) **A ~ pe gânduri** A deveni îngândurat. **32** *vi* A se apuca de ceva **33-34** *vi*

(Îe) **A-i ~ (rău) bine** A (nu)-i plăcea. **35** *vi* (Îe) **A-i ~ cuiva buricul** A pofti la ceva. **36** *vr* A se situa. **37** *vi* (La ghicitul în cărți) A se arăta. **38** *vi* (Îe) **A ~ la învoială** (sau **de acord**) A ajunge la un acord, la o înțelegere. **39** *vi* (D. femei; șîe) **A ~ la pat** A accepta să întrețină relații sexuale. **40-41** *vri* A (se) cuveni (3). **42** *vru* A-i ședea bine. **43** *vru* A se potrivi.

cădealniță *sf* vz ***cădelniță***

cădeare *sf* vz ***cădere***

cădelnița [At: COȘBUC, B. 152 / Pzi: *~țez* / E: ***cădelniță***] **1** *vi* A mișca (într-o parte și într-alta) cădelnița, afumând cu tămâie Si: *a tămâia*, (înv) *a cădi*. **2** *vt* (Fig) A aduce cuiva laude exagerate, lingușitoare Si: *a tămâia*.

cădelnițare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***cădelnița***] **1** Mișcare (într-o parte și într-alta) a cădelniței, însoțită de afumarea cu tămâie Si: (înv) *cădire*. **2** (Fig) Lăudare exagerată, lingușitoare.

cădelniță *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 194 / V: (reg) ***cad~***, (înv) ***~deal~***, ***cadil~*** / Pl: *~țe* / E: vsl ***кадильница***] **1** Vas de metal atârnat de trei lănțișoare (cu clopoței), în care se arde tămâie la slujbele religioase. **2** (Reg) Plantă din familia campanulaceae (*Campanula carpatica*).

cădenie *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 83 / Pl: *~ii* / E: ***cădea*** + *-enie*] Cuviință.

cădere *sf* [At: CORESI, PS., 391 / V: *~eare* / Pl: *~eri* / E: ***cădea***] **1** Deplasare de sus în jos sub acțiunea gravitației Si: *prăbușire*. **2-5** Apropiere, lăsare sau sosire a iernii, zăpezii, trăsnetului, serii etc. **6** Curgere rapidă a apelor de munte. **7** (Îs) ~ *de apă* Diferență de nivel între două puncte ale unui curs de apă. **8** (Ccr; îas) Masă de apă care cade de la o oarecare înălțime Si: *cascadă*, *cataractă*. **9** Desprindere a unei părți componente dintr-un organism. **10** Deplasare a unui organ din locul lui fiziologic. **11** Deplasare a unui obiect în jos, continuând să fie parțial susținut. **12** Răsturnare. **13** Dărâmare. **14** Moarte (în luptă). **15-18** Coborâre, scădere bruscă și semnificativă a unei valori, a unei mărimi (fizice, monetare, comerciale etc.). **19** (Teh) Diferență dintre valorile pe care le are o mărime în două puncte sau în două locuri diferite. **20** (Med; îs) ~ *de tensiune* Scădere a tensiunii arteriale sub limita normală. **21** Insucces (la un examen, la o probă etc.). **22** Decadență. **23** (Îs) ~ *de acord* Ajungere la un acord, la o înțelegere. **24** Cuviință. **25** Competență. **26** (Grm) Caz. **27** Ocupare (a unui oraș, a unei țări etc.)

cădi *vta* [At: DOSOFTEI, PS. 369 / Pzi: *~desc* / E: vsl ***кадити***] (Înv) A cădelnița (1).

cădință *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***cădea*** + *-ință*] (Înv) Cuviință.

cădire *sf* [At: VARLAAM, C. 84 / 2 / Pl: *~ri* / E: ***cădi***] (Înv) Cădelnițare (1).

cădișcuță *sf* vz ***cadișcuță***

cădișoară *sf* [At: LB / Pl: *~re* / E: ***cadă*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Cadă (1) (mică) Si: *cădulița* (1-2), *căduță* (1-2).

cădrin *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Zadă (*Larix decidua*).

căduli *vi* [At: CV, 1951, nr. 5, 26 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A se năpusti.

cădulița *sf* [At: DAMÉ, T. 82 / Pl: *~țe* / E: ***cadă*** + *-uliță*] **1-2** (Reg) Cădișoară (1-2).

căduță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***cadă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cadă (3) (mică) Si: (înv) *căduție* (1-2).

căduție *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***căduță*** + *-ie*] **1-2** (Îrg) Căduță (1-2).

căfană *sf* vz ***cafenea***

căfas *sn* vz ***cafas***

căfăi *v* vz ***câfăi***

căfălie *sf* vz ***scăfârlie***

căfăni *vi* [At: I. CR. V, 316 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg; d. două obiecte care se îmbină unul cu altul) A nu se potrivi bine Si: *a juca*.

căfeni *vr* [At: MAT. FOLK. 69 / Pzi: *~nesc* / E: ***cafenea***] (Îvp) **1** A petrece (mult timp) în cafenea. **2** (Pop) A bea cafea.

căfeștin, ~ă *a* [At: CV, 1951, nr. 2, 35 / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Reg) Cafeniu.

căftan *sn* vz ***caftan***

căftălan *sm* vz ***captalan***

căftănel *sn* [At: MATEESCU, B. 31 / V: ***caf~*** / Pl: *~e* / E: ***caftan*** + *-el*] **1-2** (Înv; șhp) Caftan (1) (mic).

căftăni *vt* [At: ALECSANDRI, T. 81 / Pzi: *~nesc* / E: ***caftan***] **1-2** A numi pe cineva domnitor sau a-l numi într-un rang de boierie (îmbrăcându-l în caftan). **3** (Fam) A bate, a lovi pe cineva peste spate.

căftănie *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 47 / Pl: *~ii* / E: ***caftan*** + *-ie*] Privilegiul de a purta caftan.

căftănire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***căftăni***] **1-2** Îmbrăcare cu caftan a celui numit domnitor sau boier Si: *căftănit*[1].

căftănit[1] *sn* [At: DA ms / E: ***căftăni***] **1-2** Căftănire (1-2).

căftănit[2], ***~ă*** [At: ALECSANDRI, T. 42 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căftăni***] **1-2** *smf*, *a* (Om) care a fost îmbrăcat cu caftan (1).

căftuf *sn* [At: CHEST. II, 125/98 / E: nct] (Reg) Caftar.

căfui *vi* [At: FRÂNCU–CADREA, M. 98 / Pzi: *~iesc* / E: ns cf mg *köhögni*, ucr *кахикати*] A izbucni în râs, în plâns, tuse etc.

căhală[1] *sf* [At: LB / Pl: *~le*, *~hăli* / E: ger ***Kachel***] **1** (Trs) Olană de pământ ars, pe alocuri smălțuită, întrebuințată la vechile cuptoare. **2** Cală. **3** (Reg) Ghizdul, căptușeala puțului. **4** Ghiveci (cu flori).

căhală[2] vz ***cală***[3]

cahăleață *sf* vz ***cahleață***

căhlincă *sf* [At: DA ms / Pl: *~nci* / E: ucr ***кахлинка***] (Reg) Bucată de țol cu care se astupă cahla hornului ca să nu iasă căldura.

căhliță *sf* [At: ȘEZ. I, 94 / Pl: *~țe* / E: ***cahlă*** + *-iță*] (Reg) Astupătoare la sobă.

căhuială *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 85 / Pl: *~eli* / E: ***căhui*** + *-ială*] Vâjâială.

căhui[1] *sm* [At: DA ms / Pl: *~* / E: nct] Poreclă pentru un om prea înalt.

căhui[2], ***~ie*** *a* [At: I. CR. II, 277 / Pl: *~i*, *~ii* / E: nct] Nebun.

căhulă *sf* vz ***căulă***

căi[1] *c* [At: BIBICESCU, P. P. 461 / E: nct] (Reg) Căci.

căi[2] [At: CORESI, PS. 300 / Pzi: *~iesc* / E: ***каютисѧ***] **1** *vr* A regreta. **2** *vr* A recunoaște că a greșit. **3** *vt* (Rar) A compătimi pe cineva.

căiafet *sn* [At: DUMITRACHE, 448 / P: *că-ia~* / V: ***câi~***, ***cai~***, ***caifet*** / E: tc ***kyjâfet***] **1** (Înv) Haine. **2** Aspect. **3** Lux (în îmbrăcăminte).

căială *sf* [At: CANTEMIR, IST. 200 / Pl: *~ieli* / E: ***căi*** + *-eală*] Căință.

căialnic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 308 / V: ***~iel~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***căi*** + *-alnic*] Plin de regrete.

căicioară *sf* [At: CONV. LIT. XXXVI, 554 / Pl: *~re* / E: ***căiță*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Căiță (1) (mică).

căielnic, ~ă *a* vz ***căialnic***

căier *sm* [At: CONV. LIT. XLVII, 508 / Pl: *~i* / E: ***cai*** (pll *cal*) + *-ar*] Om care îngrijește caii.

căierel *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***caier*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Caier (mic).

căiesc, ~ească *a* [At: ȘEZ. VIII, 112 / Pl: *~ești* / E: ***cai*** (pll *cal*) + *-esc*] **1** Privitor la cal. **2** Specific calului. **3** Care aparține calului. **4** Care provine de la cal.

căigaină *sf* vz ***caigaină***

căigană *sf* [At: H XVIII, 146 / P: *căi-~* / V: ***~gaină*** / Pl: *~ne* / E: srb ***kaigana***] (Reg) Ochiuri.

căigaină *sf* vz ***căigană***

căilac *sm* [At: I. CR. V, 126 / V: *~as* / Pl: *~aci* / E: nct] (Buc) Retezătură dintr-un butuc.

căilas *sm* vz ***căilac***

căimac *sn* vz ***caimac***

căimacan *sm* vz ***caimacam***

căimăcam *sm* vz ***caimacam***

căimăcan *sm* vz ***caimacan***

căimăcămi *vta* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 127/1 / Pzi: *~mesc* / E: ***caimacam***] A conduce țara în calitate de caimacam.

căimăcămie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 127/22 / Pl: *~ii* / E: ***caimacam*** + *-ie*] (Înv) **1** Locotenență domnească Si: *căimăcămie* (1). **2** Funcția locotenentului domnesc. **3** Perioada cât exercita cineva această formă de guvernământ Si: *căimăcămire* (3).

căimăcămire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***căimăcămi***] **1-3** Căimăcămie (**1-3**).

căimăcămit *sn* [At: ȘIO / E: ***căimăcămi***] **1-3** Căimăcămie (**1-3**).

căimăcănească *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 60 / Pl: *~ese* / E: ***caimacam*** + *-ească*] (Înv) Soție a caimacamului.

căimăcănesc, ~ească *a* [At: DIONISIE, C. 192 / Pl: *~ești* / E: ***caimacam*** + *-esc*] **1** Care se referă la locotenența domnească. **2** Care este specific locotenentului domnesc. **3** Care aparține locotenentului domnesc. **4** Care provine de la locotenentul domnesc.

căimăcel *sms* [At: TEODORESCU, P. P. 120 / E: ***caimac*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Caimac (**1**) (gras și bun).

căina [At: BELDIMAN, N. P. 98/14 / V: ***căira*** / Pzi: *~nez* / E: vsl ***каюнъ*** participiul lui ***каяти***] **1** *vr* A se plânge. **2** *vt* A compătimi pe cineva Si: (înv) *căini* (**2**).

căinare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 14 / Pl: *~nări* / E: ***căina***] **1** Plângere. **2** Compătimire.

căini *vr* [At: MDA ms / Pzi: *~esc* / E: ***căina*** css] (Înv) **1** *vt* A se plânge. **2** *vt* A compătimi pe cineva Si: *a căina* (**2**).

căinic, ~ă *a* vz ***cainic***

căință *sf* [At: PRAV. 869 / Pl: *~țe* / E: ***căi*** + *-ință*] Părere de rău Si: *căire, regret, remușcare.*

căira *v* vz ***căina***

căire *sf* [At: CORESI, EV. 2/10 / Pl: *~iri* / E: ***căi***] Căință.

căisin *sm* vz ***caisin***

căișână *sf* vz ***caisină***

căișor *sm* [At: ISPIRESCU, L. 224 / V: ***căli~*** / P: *că-i~* / Pl: *~i* / E: ***cal*** + *-ișor*] **1-2** Căluț (**1-2**). **3** (Lpl) Călușei (**11**).

căit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***căi***[2]] (Rar) Căință.

căit[2]***, ~ă*** *a* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 239/33 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căi***] Care se căiește, pătruns de regrete.

căitan *sn* [At: CHEST II, 464/345 / Pl: *~e* / E: nct] **1** (Reg) Vas în care se păstrează apa de băut. **2** Conținut al unui căitan (**1**). **3** Vas al împreună cu conținutul.

căiță *sf* [At: ANON. CAR. / P: *că-i~* / V: ***goi~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: bg ***каица***, srb ***kaica***] **1** (Reg) Bonetă. **2** (Pop) Membrană care învelește capul unor copii nou-născuți Si: *tichie*. **3** (Îe) **Născut cu ~ (pe cap)** Se spune despre un om norocos. **4** (Reg) Placentă (**1**).

căiuș *sn* vz ***caiuș***

căiuți *smp* vz ***căluț***

căjmină *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Lămâiță (*Philadelphus coronarius*).

călacan *sms* vz ***calaican***

călaci *sn* vz ***călăci***

călaf *sn* vz ***călăf***

călai *sms* [At: H XIV, 358 / V: ***cal~*** / Pl: *~ie* / E: tc ***kalay***] **1** (Ban) Cositor. **2** Smalț la oală. **3** (Pan) Oală smălțuită.

călaie *sfp* [At: H IX, 231 / E: cf *călai*] **1-2** (Reg) Nume generic pentru toate părțile componente ale căruței, scule etc. Cf *ciopoc, hâltei, tacâm.*

călambuc *sm* [At: BORZA, D. / V: ***~chiu*** / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Porumb (*Zea mays*).

călambuchiu *sm* vz ***călambuc***

călap *sn* vz ***căleap***

călapă *sf* vz ***căleap***

călare [At: URECHE, ap. LET. II, 206/13 / Pl: *~ri, ~lări* / E: ml ***caballaris, -rem***] **1** *sm* (Înv) Călăreț (**1**). **2** *a* Încălecat pe cal sau pe alt animal ori pe un obiect. **3** *av* (Îe) **A fi ~** A fi beat. **4** *av* (Îe) **A fi ~ pe haidea** (sau **pe ciumag**) A fi mereu gata de ducă, grăbit. **5** *av* (Îe) **A fi ~ pe situație** A fi stăpân pe situație. **6** *av* (Îlav) **De (a) ~** Călărind. **7** *av* (Îal) Fără odihnă. **8** *av* (Îe) **Nici ~, nici pe jos** Nici așa, nici așa. **9** *av* Pe cal.

călari *av* vz ***călare***

călariu *sm* [At: COD. VOR. 56 / V: ***cal~*** / Pl: *~ii* / E: ml ***caballarius***] Călăreț (**1**).

călăbări *vt* [At: I. CR. II, 217 / Pzi: *~resc* / E: ns cf *bălăcări*] (Reg) A hodorogi.

călăbăși *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~șesc* / E: ***calabaș***] (Reg) A aduce bucate de vânzare.

călăcan *sms* vz ***calaican***

călăcăni *vt* [At: DDRF / Pzi: *~nesc* / E: ***calacan***] (Înv) A vopsi cu calaican.

călăcănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***călăcăni***] (Înv) Vopsire cu calaican Si: *călăcănit*[1].

călăcănit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***călăcăni***] (Înv) Călăcănire.

călăcănit[2]***, ~ă*** *a* [At: GCR II, 336 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***călăcăni***] (Înv) Vopsit cu calaican.

călăci *sns* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 255 / V: ***~laci, câlaci*** / E: tc ***kylyg***] (Trî) Insignă a demnității princiare, cu care sultanul investea pe domnitorii români (alături de caftan).

călădău *sn* [At: LB / Pl: *~ăi, ~ăuri* / E: mg ***kaloda***] **1** Trunchi gros. **2** Jug unde se potcoveau boii și caii.

călăf *sn* [At: ALECSANDRI, T. 559 / V: ***~laf, ~lâf*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kylyf***] (Trî) Toc de imamea.

călăfătui *vt* [At: CANTEMIR, I. I. I, 157 / V: ***~lfă~*** / Pzi: *~iesc* / E: ***calafat***] A astupa cu calafat găurile dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării.

călăfătuire *sf* [At: LTR / V: ***~lfă~*** / P: *~tu-i-re* / Pl: *~ri* / E: ***călăfătui***] Astupare, cu calafat, a găurilor dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării Si: *călăfătuit*[1].

călăfătuit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~tu-it* / Pl: *~uri* / E: ***călăfătui***] Călăfătuire.

călăfătuit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *~u-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***călăfătui***] (D. găurile din scândurile bordajelor unei nave) Care au fost astupate în vederea etanșeizării.

călăie *sf* [At: VICIU, GL. / P: *~lă-i-e* / Pl: *~ii* / E: tc ***kaliye***] Plăcintă din făină de grâu, cu lapte și cu ouă, coaptă în cuptor, pe vatră, groasă ca de două degete, de formă lungăreață, care se face la sărbători.

călăior *sm* [At: GIUGLEA-VÂSLAN, R. S., 13 / Pl: *~iori* / E: ***călău***[2] + *-ior*] Călușar.

călămac *s* [At: CHEST. II, 167/5 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Lemn pus deasupra osiei la căruță. **2** Încuietoare pentru uși, făcută dintr-un lemn bătut ușor cu un cui Si: (reg) *cioacă*.

călămară *sf* vz ***călimară***

călămar *sm* vz ***calmar***

călămălătură *sf* vz ***călămăritură***

călămăr *sf* vz ***călimară***

călămărătură *sf* vz ***călăsămătură***

călămări *vt* [At: CHEST. II, 125/9 / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) A întregi o bârnă, adăugându-i o bucată sau umplându-i o scobitură.

călămăriș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: mg ***calamaris***] Călimară.

călămăritură *sf* [At: CHEST. II, 125/19 / V: ***~răt~*** / Pl: *~ri* / E: ***călămări*** + *-ură*] (Reg) Bucată de lemn care se adaugă la o bârnă veche sau cu care i se astupă acesteia o scobitură.

călămâzdră *sf* vz ***salamandră***

călăngi *v* vz ***calangi***

călăngire *sf* vz ***calangire***

călăngit[1] *sn* vz ***calangit***[1]

călăngit[2]***, ~ă*** *a* vz ***calangit***[2]

călăpăr *sm* vz ***calapăr***

călăraba *sf* vz ***calarabă***

călăraș *sm* [At: COD. VOR. 53/12 / Pl: *~și* / E: ***călare*** + *-aș*] **1** Călăreț (**1**). **2** (Lpl; în evul mediu în Țările Române) Corp militar de slujitori auxiliari ai domniei Si: *călăreț* (**3**). **3** (Lsg; în evul mediu în Țările Române) Membru al corpului de călărași (**1**). **4** (Înv) Ostaș de cavalerie Si: (înv) *călariu* Vz *dorobanț*. **5** Coardă de rod la vița de vie, scurtată la 4-6 muguri și plasată călare pe coarda de doi ani.

călărășesc, ~ească a [At: IORGA, S. D. IV, 271 / Pl: *~ești* / E: ***călăraș*** + *-esc*] **1** Privitor la călăraș (2). **2** Al călărașului (2). **3** Care provine de la călăraș (2). **4** Ca un călăraș (2).

călărășean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Călărași*** + *-ean*] **1** *sm* Persoană născută și crescută în Călărași. **2-3** *sm, a* (Locuitor) al municipiului Călărași. **4** *a* Care aparține municipiului Călărași. **5** *a* Referitor la municipiul Călărași.

călărășeancă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ence* / E: ***călărășean*** + *-că*] **1** Femeie născută și crescută în Călărași. **2** Locuitoare a municipiului Călărași.

călărășie *sf* [At: IORGA, S. D. IV, 343 / Pl: *~ii* / E: ***călăraș*** + *-ie*] (Înv) Datorie de a face serviciul de călăraș (2).

călărășime *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 239/21 / Pl: *~mi* / E: ***călăraș*** + *-ime*] **1-2** (Înv) Mulțime de călărași (2, 3).

călărășiță *sf* [At: CDDE / Pl: *~țe* / E: ***călăraș*** + *-iță*] **1-2** (Înv) Nevastă de călăraș (2, 3).

călăresc, ~ească a [At: GOLESCU, Î. 101 / Pl: *~ești* / E: ***călare*** + *-esc*] **1** Specific călărețului (1). **2** Al călărețului (1). **3** Care provine de la călăreț (1).

călărește *av* [At: MOXA, 390/12 / E: ***călare*** + *-este*] (Rar) Călare (3).

călăreț, ~eață [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 315 / 6 / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***caballaricius, -ia, -ium***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care călărește. **3** *sm* (Înv) Călăraș (2). **4** *sm* Placă mică de metal care se prinde în partea superioară a unei fișe dintr-o cartotecă de bibliotecă sau de contabilitate Si: *călăreț*. **5** *sm* Piesă mică de sârmă, de forma literei U, care se așază răsturnată pe brațele unei balanțe pentru a obține echilibrul. **6** *sm* Piesă mică de sârmă, de forma literei U, care servește la închiderea unui circuit. **7** *sm* Bară scurtă de oțel și de beton folosită ca armătură suplimentară în zona de reazem a unei grinzi de beton armat.

călări¹ [At: ANON. CAR. / Pzi: *~resc*, (nob) *calăr* / E: ***călare***] **1** *vi* A merge stând pe un cal (sau alt animal). **2** *vt* A mâna calul stând călare. **3** *vt* A încăleca. **4** *vt* (Fig) A stăpâni și a conduce după propria voință.

călări² *av* vz ***călare***

călărie *sf* [At: URECHE, L. 190/4 / Pl: *~ii* / E: ***călare*** + *-ie*] **1** Deplasare stând pe un cal sau pe alt animal Si: (rar) *călărire, călărit¹*. **2** Artă de a călări (1). **3** (Reg) Cal de călărie (1).

călărime *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 114/2 / Pl: *~mi* / E: ***călare*** + *-ime*] (Înv) Cavalerie.

călărire *sf* [At: EMINESCU, O. I, 123 / E: ***călări***] (Rar) Călărie (1).

călărit¹ *sn* [At: BĂRAC, T. 49 / E: ***călări***] Călărie.

călărit², ~ă a [At: BĂLCESCU, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***călări***] **1** (D. cai) Pe care se călărește (1). **2** (Fig; d. oameni) Care este stăpânit și condus după voința altcuiva.

călăritură *sf* [At: CDDE / Pl: *~uri* / E: ***călări*** + *-tură*] (Înv) Cavalcadă.

călărubă *sf* vz ***calarabă***

călăsi *vt* [At: VAIDA / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Trs) A batjocori.

călător, ~oare [At: PRAV. 121 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cale*** + *-ător*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care călătorește sau care se află în călătorie. **5** *a* (D. popoare; îoc *stătător*) Nomad. **6** *a* (D. păsări) Migrator. **7** *a* (Fig; d. timp, sentimente) Care trece repede Si: *nestatornic, trecător*.

călătoresc, ~ească a [At: I. NEGRUZZI, S. II, 84 / Pl: *~ești* / E: ***călător*** + *-esc*] **1** Care aparține călătorului (1). **2** Care se referă la călător (1). **3** Specific călătorului (1). **4** Care provine de la călător (1).

călători [At: BIBLIA (1688) / Pzi: *~resc* / E: ***călător***] **1** *vi* A se îndrepta spre un loc (mai) îndepărtat. **2** *vr* (Fig) A muri.

călătorie *sf* [At: VARLAAM, C. 320 / Pl: *~ii* / E: ***călători*** + *-ie*] **1** Îndreptare spre un loc (mai) îndepărtat Si: *călătorire* (1), *călătorit¹*. **2** Drumul pe care îl face cineva spre un loc (mai) îndepărtat Si: *călătorire* (2). **3** (Irn; îe) **~ sprâncenată** Urare care arată indiferența pentru plecarea cuiva.

călătorire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***călători***] **1-2** Călătorie (1-2).

călătorit¹ *sn* [At: CREANGĂ, P. 199 / Pl: *~uri* / E: ***călători***] Călătorie (1).

călătorit², ~ă a [At: IORGA, L. I, 334 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***călători***] **1** (D. oameni) Care a călătorit (1) mult. **2** Care a văzut locuri multe.

călău¹ *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 231 / V: (înv) *calo* / Pl: *~ăi* / E: rrm ***kalo*** „negru"] **1** Bărbat însărcinat cu executarea osândiților la moarte Si: *hoher, gâde*. **2** (Pex) Om crud, sângeros, care supune pe cineva la chinuri Si: *tiran, ucigaș*.

călău² *sm* [At: LB / Pl: *~ăi* / E: ***cal*** + *-ău*] **1** (Îrg) Căloi (1). **2** (Pex) Om mare, mătăhălos, lălâu.

călăuz *sm* vz ***călăuză***

călăuză *sf* [At: PALIA (1581) 208 / P: *~lă-u~* / V: *~uz* / Pl: *~ze* / E: tc ***kylavuz***, ngr ***καλαούζης***] **1** Conducător. **2** Persoană care însoțește pe cineva pentru a-i arăta drumul și pentru a-i da indicațiile și explicațiile necesare.

călăuzi¹ [At: ANON. CAR. / V: *~zli* / P: *~lă-u~* / Pzi: *~zesc* / E: ***călăuză*** + *-i*] **1** *vt* A conduce pe cineva pe un drum. **2** *vt* A îndruma. **3** *vr* A se orienta.

călăuzi² *vt* [At: COMAN, GL. / P: *~lă-u~* / Pzi: *~zesc* / E: nct] A zăpăci pe cineva cu zgomot asurzitor.

călăuzire *sf* [At: CONV. LIT. XX, 665 / V: (înv) *~zlire* / P: *~lă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***călăuzi¹***] **1** Conducere a cuiva pe un drum (1). **2** Îndrumare. **3** Orientare.

călăuzit, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 184 / V: *~zlit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***călăuzi¹***] **1** Condus pe un drum. **2** Îndrumat. **3** Orientat.

călăuzitor, ~oare a [At: VINTILĂ, O. 32 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***călăuzi***] **1** Care conduce pe cineva pe un drum. **2** Care îndrumă.

călăuzli *v* vz ***călăuzi¹***

călăuzlire *sf* vz ***călăuzire***

călăuzlit, ~ă a vz ***călăuzit***

călăvâc *sm* [At: CADE / Pl: *~âci* / E: nct] (Ban) Bucățică de lemn tăiată dintr-un copac.

călăvie *sf* vz ***colivă***

călăf *sn* vz ***calăf***

călăi *sms* vz ***calai***

călâu, ~ie a [At: I. C., POEZII 316 / Pl: *~âi* / E: nct] **1** (Mun; d. lemn; mpl) Încă verde, neuscat complet. **2** (D. fructe, cereale sau d. pâinea scoasă din cuptor) Necopt bine. **3** (D. lichide) Călduț.

călbaș *sm* vz ***câlbaș***

călbază *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: nct / E: nct] Plantă ierboasă din familia marchantiaceelor, care crește în locuri umede pe care se întinde ca un mușchi Si: *coada-rândunicii, fierea-pământului, mușchi-de-fântână* (*Marchantia polymorfa*).

călbăjoasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~oase* / E: nct] (Reg) Umflătură la gâtul animalelor.

călbăstra *vt* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: nct] **1** (Reg) A festona. **2** A însăila.

călbășoară *sf* [At: BORZA, D. / V: *col~* / Pl: *~re* / E: nct] (Bot; reg) Răchitan (*Lythrum salicaria*).

călbează *sf* vz ***gălbează***

călbeji *v* vz ***gălbeji***

călbejos, ~oasă a vz ***gălbejos***

călbezi *v* vz ***gălbeji***

călca¹ [At: CORESI, EV. 8/30 / Pzi: *calc* / E: ml ***calcare***] **1** *vi* A pune piciorul pe ceva sau undeva Si: *a păși*. **2** *vi* (Îe) **A ~ ca din pod** (sau **de sus**) A umbla, trufaș. **3** *vi* (Îe) **A ~ în străchini** A umbla neatent. **4** *vi* (Îae) A fi stângaci. **5** *vi* (Îae). A face gafe. **6** *vi* (Îe) **A ~ pe urmele cuiva** A avea apucăturile, comportamentul cuiva. **7** *vi* (Îe) **A ~ a...** A umbla ca..., a promite să ajungă... **8** *vi* (Îe) **A ~ strâmb** A fi necinstit. **9-10** *vi* (Îe) **A ~ cu dreptul** (sau **stângul**) A porni bine (prost) la o acțiune. **11-12** *vi* (Îae) A (nu) izbuti. **13** *vt* A apăsa ceva cu piciorul. **14** *vi* (Subiectul este mașina, trenul, trăsura etc.) A zdrobi trecând peste ceva. **15** *vtrp* (Pop; d. păsări) A se împerechea. **16** *vi* A trece, a se abate pe undeva. **17** *vt* (Fam) A veni fără veste undeva sau la cineva. **18** *vt* A strivi, a zdrobi cu picioarele. **19** *vt* A bătători pământul, iarba, semănăturile printr-o pășire repetată cu

picioarele. **20** *vt* (C. i. strugurii) A tescui cu picioarele. **21** *vt* (Îe) **A ~ apa** A se menține la suprafața apei în poziție verticală, fără a înainta. **22** *vi* A înfrânge o pornire sau un sentiment. **23** *vt* (Îe) **A-și ~ pe inimă** A face ceva împotriva propriilor sentimente și voințe. **24** *vt* (C. i. legea, porunca, jurământul, făgăduiala etc.) A încălca. **25** *vt* (C. i. oamenii; subiectul este nevoia, boala, focul etc.) A ajunge. **26** *vt* (Cio) A asupri. **27** *vt* A netezi îmbrăcămintea sau rufăria cu fierul de călcat. **28** *vr* (D. vite) A se lovi în mers la picioarele din față cu copitele picioarelor dinapoi. **29** *vt* (C. i. drumul, un loc etc.) A bătători, a cutreiera. **30** *vt* (Cu subiectul dușmanul, hoții etc.) A da năvală, a intra (pe neprevăzute), pustiind, prădând, jefuind. **31** *vt* (C. i. ferăstrăul) A ascuți, îndepărtând dinții lateral.

călca² *v* vz ***calchia***

călcare *sf* [At: ANTIM, P. 96 / Pl: *~cări* / E: ***călca***] (Rar) **1** Pășire. **2** Bătătorire. **3** Încălcare. **4** Jefuire.

călcat¹ *sn* [At: H XII, 19 / E: ***călca***] **1** Netezire a rufelor. **2** Tescuirea strugurilor în călcător, cu picioarele. **3** Împerechere la păsări. **4-5** (Ccr; în descântece) Boală, nevoie care l-a călcat **(25)**.

călcat², ~ă [At: PSALT. 288 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***călca***] **1** *a* Apăsat cu piciorul. **2** *a* Lovit (de mașină, trăsură etc.). **3** *af* (D. păsări) Care a fost fecundată de mascul. **4** *a* Zdrobit cu picioarele. **5** *a* (D. pământ, iarbă etc.) Bătătorit. **6** *a* (D. struguri) Tescuit cu picioarele. **7** *a* (D. legi, porunci, jurăminte etc.) Încălcat. **8** *a* (D. rufe, haine etc.) Netezit. **9** *a* (D. oameni) Care a fost jefuit (de hoți). **10** *sm* Un fel de încălțăminte. **11** *sf* Drum.

călcavură *sf* vz ***calcavură***

călcădariu *sm* vz ***cacadâr***

călcăieș *sn* vz ***călcâiaș***

călcător, ~oare [At: CORESI, PS. 62 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***călca*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Înv) Învingător. **3-4** *smf, a* (Înv) (Persoană) care încalcă un jurământ, o lege, o poruncă etc. Si: *apostat, sperjur*. **5-6** *smf, a* (Persoană) care năvălește (pustiind, prădând, jefuind). **7** *sf* Loc pe care calcă toată lumea (potecă, pod etc.) **8** *sn* Vas în care se tescuiesc strugurii cu picioarele. **9** *sn* Talpa scăunoaiei pe care calcă **(1)** olarul. **10** *sf* (Reg; mpl) Iepele războiului de țesut, pe care se apasă cu piciorul spre a schimba rostul. **11** *sf* Scândura pe care olarul calcă **(1)** lutul cu picioarele până-l face ca ceara. **12** *sf* (Reg; lpl) Curelele de la scândurile șelei Si: *trăgători*. **13** *sf* Parte care servește la încheierea unei case. **14** *snf* Dințarul cu care se calcă **(31)** dinții ferăstrăului. **15** *sn* Fier de călcat. **16** *smf* Persoană care calcă **(27)** hainele. **17** *sn* Călcătorie **(2)**. **18-19** *sf* Instalație practicată în gardurile pescărești, pentru a permite trecerea peștelui din mare în liman sau din baltă în obor, fie pentru a permite circulația bărcilor prin garduri, fără ca să iasă peștele.

călcătoreasă *sf* [At: CDDE / Pl: *~ese* / E: ***călcător*** + *-easă*] Femeie care calcă **(27)**. Si: *călcătoriță*.

călcători *vt* [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pzi: *~resc* / E: ***călcător***] (Înv) A bătători un drum.

călcătorie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***călcător*** + *-ie*] **1** Meserie a călcătorului **(16)**. **2** Atelier, încăpere special amenajate în care se calcă **(27)** rufele Si: *călcător* **(17)**.

călcătoriță *sf* [At: CDDE / Pl: *~țe* / E: ***călcător*** + *-iță*] Călcătoreasă.

călcătură *sf* [At: CORESI, PS. 33 / Pl: *~ri* / E: ***călca*** + *-ătură*] **1** Fel de a merge Si: *mers, pas, pășire, umblet*. **2** (Înv) Asuprire. **3** (Înv) Încălcare. **4** (Înv) Năvălire. **5** (Pop) Boală. **6** (Pop; spc) Epilepsie. **7** (Pop; la vite) Bătătură pe pulpă sau pe uger. **8** (Bot; reg) Vulturică (*Hieracium pirosella*).

călcâi *sn* [At: CORESI, PS. 127 / V: (reg) ***~âniu, ~chiniu*** / Pl: *~e* / E: ml ***calcaneum***] **1** Parte posterioară a tălpii piciorului, formată din oasele astragal și calcaneu Si: *talus*. **2-3** (Pex) Parte a ciorapului sau a încălțămintei care acoperă călcâiul **(1)**. **4-5** (Îe) **A se afla** (sau **a fi, a trăi**) **sub ~** A se afla (sau a fi, a trăi) sub totala dominație a cuiva. **6-8** (Îae) A fi exploatat, subordonat, împilat. **9-10** (Îe) **A se învârti** (sau **a se întoarce, a sări**) **într-un ~** A se mișca repede, a fi iute la treabă. **11-12** (Fig; îae) A (se) bucura. **13-14** (Îe) **A fugi** (sau **a merge**) **de-i pârâie** (sau **sfârâie**) **~ele** A fugi (sau a merge) foarte repede. **15** (Îe) **A i se aprinde** (sau **a-i sfârâi**) **~ele** (după cineva) A fi foarte îndrăgostit de cineva. **16** (Îae) A fi zorit, nerăbdător. **17** Lovitură dată cu călcâiul **(1)**. **18-19** (D. călăreți; îe) **A da ~e calului** A lovi calul cu călcâiele **(1)** ca să pornească sau să meargă mai repede Cf *pinten*. **20** (Îe) **A sta** (sau **a ședea**) **în ~e** A sta pe vine Vz *vână*. **21** (Dom; îe) **A-i juca cuiva șoarecii în ~e** A fi neastâmpărat. **22** (Îe) **A-și bate ~ele** (sau **a bate din ~e**) A sări în sus de bucurie. **23** (Îae) A-și bate joc. **24** (Îae) A nu-i păsa. **25** (Îe) **A nu ajunge pe cineva la ~e** A fi cu mult inferior. **26** (Îe) **A-l durea** (pe cineva) **în ~e** A nu-i păsa. **27** (Îe) **A-și lua ~ele de-a umere** A fugi repede. **28** (Îe) **A-și lua rămas-bun de la ~e** A pleca fără a spune nimănui. **29** (Ban; îe) **A-i rupe** (cuiva) **~ele cu ușa** A scoate pe cineva afară, a-l goni cu rușine. **30** (Liv; îs) *~iul lui Ahile* Parte slabă, vulnerabilă a unei persoane sau a unui lucru. **31** (Pan; nob) Chișiță a calului Cf *câi* **(1)**. **32** (Pan; nob) Pinten al cocoșului sau al altor păsări. **33** Parte dinapoi a tălpii unei sănii Cf *câi* **(2)**. **34** Plaz al plugului. **35** Parte de jos, dinspre coadă, a ascuțișului unei securi. **36** (Trs) Capăt al coporâii coasei, în care se înțepenește, cu brățara, custura. **37** Crestătură în partea de jos a căpriorilor, unde se îmbină cu cosoroabele în altă crestătură numită cuib, și se prind de acestea prin cuie de lemn. **38** (Ban) Cui băgat în fusul roții morii, la capătul de jos, de sub, linguri. **39** Bucată de pâine, de mămăligă ori mălai Cf *codru*. **40** Spate al unei cărți, unde colile sunt prinse în sfori Si: *cotor*. **41** Sfârșit al unei scrisori. **42** Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape. **43** Parte de jos, de lângă șurub, a arcușului instrumentelor de coarde. **44** Extremitate inferioară a catargului. **45-46** Piesă mică de lemn, de formă prismatică, fixată de o grindă de lemn pentru a împiedica alunecarea unui element de construcție care se reazemă pe grindă sau folosită ca piesă de rezistență într-o îmbinare. **47** Dispozitiv cu care se împiedică filarea unui lanț sau a unei parâme. **48** Strat format între săpun și leșiile de glicerină la fabricarea săpunului.

călcâia [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pzi: *~iez* / E: ***călcâi***] **1** *vi* A păși cu pași mari. **2** *vi* A se grăbi. **3** *vt* A strivi cu călcâiul.

călcâiaș *sn* [At: CREANGĂ, P. 20 / P: *~câ-iaș* / V: (Mol) ***~căieș*** / Pl: *~e* / E: ***călcâi*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Călcâi **(1)** (mic) Si: *călcâior* **(1-2)**. **3** (Bot; mpl) Nume al unei ciuperci care se face toamna, pe mijlocul crângului, rotată, de mărimea farfuriei, albă, știrbă de o parte, nedefinită mai îndeaproape.

călcâioasă *sf* [At: JAHRESBER. III, 318 / Pl: *~se* / E: ***călcâi*** + *-oasă*] (Reg; îe) **A o lua la călcâioasa** A fugi.

călcâior *sn* [At: LM / Pl: *~oare* / E: ***călcâi*** + *-ior*] (Rar) **1-2** Călcâiaș **(1-2)**.

călcâniu *sn* vz ***călcâi***

călcea *sf* vz ***calce¹***

călcete *sfp* [At: GRAIUL I, 159 / E: it ***calcetto***] Cizme răsfrânte și cusute cu găitane.

călciunar *sm* vz ***călțunar***

căldare *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 194/1 / V: ***cal~*** / Pl: *~dări* / E: ml ***caldaria***] **1** Vas mare, tronconic sau cilindric, prevăzut cu o toartă la partea superioară, folosit pentru păstrarea și transportul materialelor lichide, pulverulente sau granuloase. **2** Conținut al unei căldări **(1)**. **3** Vas împreună cu conținutul. **4** (Îs) *~ de abur* Instalație (la locomotive, locomobile, vapoare etc.) cu ajutorul căreia se trece apa, sub acțiunea căldurii, din faza lichidă în aburi, cu o presiune mai mare decât cea atmosferică Si: *cazan cu abur*. **5** (Îs) *~ de rachiu* Alambic pentru distilarea rachiului Si: *alambic, cazan*. **6** (Ggf) Depresiune circulară cu versante prăpăstioase, în zona munților înalți. **7** (Ggf) Scobitură în albiile apelor curgătoare, la baza unei cascade Si: *cazan*. **8** (Îs) *~ glaciară* Circ glaciar. **9** (Muz) Semisferă de aramă pe care este întinsă pielea timpanelor. **10** (Bot; reg) Căldărușă **(8)** (*Aquilegia vulgaris*).

căldărar [At: IORGA, S. D. V, 7 / V: (îrg) ***caldar~*** / Pl: *~i* / E: ***căldare*** + *-ar*] **1-2** *sm* Meșteșugar care face sau repară căldări **(1)** sau alte vase de aramă Si: *căldăraș²* **(1-2)**. **3** *sm* Negustor de căldări **(1)** sau alte vase de aramă. **4** *sn* Lemn care ține lanțul căldării.

căldăraș[1] *sm* [At: DOMBROWSKI, 316 / Pl: *~i* / E: ***cărdel** + -aș* (< lat **cardillus*)] **1** (Șîc **~-mare**) Peștele *Pyrrhula vulgaris*. **2** (Îc) **~-mic** Peștele *Pyrrhula pyrhulla ceccinea*.

căldăraș[2] *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: ***căldare** + -aș*] **1-2** Căldărar **(1-2)**. **3** Muncitor care curăță de zgură oala de turnat oțel și montează pâlnia și dopul acesteia.

căldărăreasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***căldărar** + -easă*] **1** Căldărar **(1)**. **2-3** Soție a căldărarului **(1-2)**.

căldărăresc, ~ească *a* [At: IORGA, S. D. V, 357 / Pl: *~ești* / E: ***căldărar** + -esc*] **1** Specific căldărarului **(1)**. **2** Al căldărarului **(1)**. **3** Care provine de la căldărar **(1)**. **4** Privitor la căldărar **(1)**.

căldărări *vt* [At: CV, 1951, nr. 6, 27 / Pzi: *~resc* / E: ***căldărar***] (Reg) A convinge pe cineva să facă rău.

căldărărie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***căldărar***] **1-2** Meserie a căldărarului **(1-2)**. **3-4** Ateliere unde se produc sau se repară căldări **(1)**. **5** Magazin unde se vând căldări **(1)**. **6** (Pgn; Ipl) Obiecte din aramă.

căldărâm *sn* vz ***caldarâm***

căldărâmar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***caldarâm** + -ar*] Caldarâmgiu.

căldăreală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***căldări** + -eală*] (Reg) Negreală de pe exteriorul unei căldări.

căldări [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***căldare***] **1** *vt* (Trs) A mânji. **2** *vr* (Ban) A se cocli. **3** *vr* (Ban; d. alimente) A căpăta gust de aramă. **4-5** *vr* (Gmț) A bea (mult).

căldărit[1] *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***căldări***] **1** (Înv) Impozit pe căldări. **2** Mâncare sau băutură cu gust coclit, de aramă.

căldărit[2]**, ~ă** *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căldări***] (Reg) Beat.

căldăroi *sn* [At: DA ms / Pl: *~oaie* / E: ***căldare** + -oi*] **1-2** (Șdp) Căldare **(1)** (mare). **3-4** Conținutul unei căldări **(1-2)**. **5-6** Căldarea împreună cu conținutul.

căldărușă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 396 / V: ***~șe, ~șie*** / Pl: *~șe, ~și* / E: ***căldare** + -ușă*] **1-2** (Șhp) Căldare **(1)** (mică) Si: *căldărușcă* **(1-2)**, *căldăruță* **(1-2)**. **3** Conținut al unei căldărușe **(1-2)**. **4** Căldărușă împreună cu conținutul. **5** Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **6** (Bot; șlp) Plantă erbacee ornamentală cu tulpină simplă sau ramificată, păroasă, cu flori albastre, violete, roșii, mai rar alb Si: *candeluța*, *căldare* **(10)**, *cănăcei* **(4)**, *cârligei*, *cârlobatiță*, *cercelușì*, *chipigicuri*, *cinci-clopoței*, *cinci-coade*, *cinci-cote*, *ciocănași*, *ciucurei*, *clopoței*, *cornuți*, *cupe*, *floarea clopotului*, *focușor*, *toporași*, *țucalăi* (*Aquilegia vulgaris*). **7** (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*). **8** (Bot; reg) Lalea pestriță (*Fritillaria orientalis*). **9** (Bot; îc) **~șa-popii** Plantă spontană urcătoare ca volbura, cu florile ca laurul, care face semințe ca roichițele și folosită ca medicament contra zgăibii Si: *desfăcătoarea cea mare*, *iarba zgăibii* (*Nicandra physaloides*). **10** (Îf *~șie*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

căldărușcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ște* / E: ***căldare** + -ușcă*] **1-2** (Înv) Căldărușă **(1-2)**.

căldărușe *sf* vz ***căldărușă***

căldărușică *sf* [At: H IX, 472 / Pl: nct / E: ***căldărușă** + -ică*] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

căldărușie *sf* vz ***căldărușă***

căldăruță *sf* [At: SBIERA, F.S. 321 / Pl: *~țe* / E: ***căldare** + -uță*] **1-2** (Ban; șhp) Căldărușă **(1-2)**.

căldău *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: cf *căldare*] (Reg) Adâncitură în albia unui râu Si: *bulboană* Cf *gâldău*.

căldicel, ~cea, ~cică [At: VLAHUȚĂ, D. 300 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***cald** + -(i)cel*] **1-2** *a* (Șhp) (Cam) cald **(1)** Si: *calin* **(1)**, *căldișor* **(1-2)**, *căldușor* **(1-2)**. **3-4** *a* (Șhp) Nu prea cald **(2)** Si: *căldișor* **(3-4)**, *căldușor* **(3-4)**. **5-6** *a*, *av* (Nu prea) afectuos Si: *căldișor* **(5-6)**, *căldușor* **(5-6)**.

căldișor, ~oară [At: GCR I, 136/33 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cald** + -(i)șor*] **1-4** Căldicel **(1-4)** **5-6** *a*, *av* Căldicel **(5-6)**.

căldos *am* [At: CDDE / Pl: *~oși* / E: ***cald** + -os*] (Nob) Cald **(2)**.

căldură *sf* [At: COD. VOR. 96 / Pl: *~ri* / E: ml *****caldura***] **1-2** Stare sau grad de încălzire a unui corp. **3** Fapt că un corp are o anumită temperatură. **4** Senzație produsă de corpurile calde **(1)**. **5** (Îoc *frig*, *răcoare*) Temperatură ridicată. **6** (Fiz) Mărime scalară prin care se exprimă transferul de energie între sistemele fizico-chimice sau între diferitele părți ale aceluiași sistem în cadrul unei transformări în care nu se efectuează lucru mecanic. **7** (Fiz; pex) Parte a fizicii care studiază fenomenele termice. **8** (Îs) ~ *specifică* Căldură necesară ridicării cu un grad Celsius a temperaturii unui gram dintr-un corp. **9** (Îs) ~ *animală* Energie calorică rezultată în decursul metabolismului, pe seama proceselor de oxidare a substanțelor nutritive. **10** (Lpl) Timp călduros. **11** (Lpl) Vreme toridă. **12** (Șlp) Febră. **13** (Îe) **A avea ~ la cap** A aiura. **14 A intra în ~** A fi apucat. **15** (Fig) Ardoare. **16** Afecțiune. **17** (Lpl) Perioadă din ciclul sexual al animalelor în care femela manifestă dorința (naturală) de a se împerechea Si: *rut*.

căldurică *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 20 / Pl: *~ici* / E: ***căldură** + -ică*] **1-2** Căldură **(5)** (nu prea mare) plăcută. **3** (Fig; îlav) **La ~** La adăpost.

călduros, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***căldură** + -os*] **1** Care păstrează căldura **(1)**. **2** Plin de căldură **(16)**.

căldușor, ~oară [At: MARIAN, S.R. II, 113 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cald** + -(u)șor*] **1-4** *a* Căldicel **(1-4)** **5-6** *a*, *av* Căldicel **(5-6)**.

căldut, ~ă [At: CALENDARIU (1814), 176/5 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cald** + -uț*] **1-6** *a*, *av* Căldicel **(1-6)**. **7** *sn* Căldurică **(1)**.

căleală *sf* [At: CARAGIALE, M. 34 / Pl: *~eli* / E: ***căli***] **1** Călire **(1)**. **2** (D. oameni) Întărire. **3** Prăjire, în grăsime, a unui aliment Si: *călire* **(4)**. **4** Temperament. **5** (Fam) Beție ușoară. **6** (Fam) Mahmureală.

căleandră *sf* [At: CV, 1951, nr. 6, 29 / Pl: *~endre* / E: nct] (Reg) Ridicătură la marginea pădurilor.

căleap *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~lap, lapă, ~pă*** *sf*, ***~lep*** / Pl: *~e, ~uri* / E: tc ***keleb***] **1** Răşchitor. **2** (Pex) Scul.

căleapă *sf* vz ***căleap***

căleasă *sf* vz ***caleașcă***

călemar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: mg ***kalmár***] (Mgm; rar) Negustor.

călemară *sf* vz ***călimară***

călemăr *sf* vz ***călimară***

călep *sn* vz ***căleap***

călerușă *sf* [At: MÂNDRESCU, P. 97 / Pl: *~și* / E: ***cale** + -(ă)rușă*] **1-2** (Șhp) Cărăruie **(1-2)**.

călețcă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~lit~, ~lițcă*** / Pl: *~ţci* / E: mg ***kalitka***] Colivie pentru păsări cântătoare.

călfătui *v* vz ***călăfătui***

călfătuire *sf* vz ***călăfătuire***

călfătuitor, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***călfătui***] **1-2** (Persoană) care călăfătuiește.

călfezi *vi* [At: DR. 685 / Pzi: *~zesc* / E: ***calfed***] (Reg) A se face palid.

călfie *sf* [At: PANN, P. V. II, 18 / 65 / Pl: *~ii* / E: ***calfă** + -ie*] (Înv) Starea de calfă, după ucenicie.

călfiță *sf* [At: POP, D. J. 41 / Pl: *~țe* / E: ***calfă** + -iță*] Calfă.

călfuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***calfă** + -uță*] (Tip) Bătătoare.

căli [At: DOSOFTEI, PS. 148 / Pzi: *~lesc* / E: vsl ***калити***] **1-2** *vtr* A (se) mări duritatea și rezistența unui metal sau a unui aliaj prin răcire bruscă după o încălzire la temperatură înaltă Si: *a (se) oțeli*. **3** *vt* A încălzi fierul ca să poată fi lipit de alt fier Si: *a fierbe*. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) face puternic, rezistent Si: *a (se) întări*, *a (se) oțeli*. **6-7** *vtr* A (se) prăji în grăsime un aliment, în special varza. **8** *vt* (Fig) A trage pe sfoară Si: *a înșela*, *a păcăli*, *a potcovi*. **9** *vt* (Reg) A fura. **10** *vr* (Gmț) A se îmbăta puțin Si: *a se afuma*, *a se ameți*, *a se cherncheli*, *a se pili*.

călibil, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: ***căli** + -bil*] (Teh; d. metale) Care poate fi călit **(1)**.

călibilitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: ***călibil** + -ate*] Proprietate a unui metal de a fi călibil.

călic, ~ă *smf, a* vz ***colic***

călicea *sf* [At: LB / Pl: *~cele* / E: ***cale** + -(i)cea*] **1-2** (Îvp; șhp) Cale **(1)** (mică) Si: (rar) *călicică* **(1-2)**.

călicică *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~cele* / E: ***cale*** + *-ică*] **1-2** (Rar; șhp) Cale **(1)** (mică) Si: (îvp) *călicea* **(1-2)**.

călicuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***cale*** + *-uță*] **1-2** Călicică **(1-2)**.

călifar *sm* [At: DAVIDOGLU, O. 24 / V: ***cal~*** / Pl: *~i* / E: bg **калефар**] **1** Specie de păsări migratoare acvatice, înrudite cu rațele și gâștele, cu penele albe, negre sau ruginii (*Tadorna tadorna*). **2** Specie de păsări migratoare acvatice, înrudite cu rațele și gâștele, cu penele roșii-ruginii (*Tadorna ferruginea*). **3** (Îs) ~ *alb* (*Casarca cornuta*). **4** (Îs) ~ *roșu* (*Casarca rutila*). **5** Specie de porumbel domestic, care seamănă la pene cu călifarul, nedefinită mai îndeaproape. **6** (Reg) Lucru bun.

călimar *sn* vz ***călimară***

călimară *sf* [At: AXINTE URICARUL, ap. LET. II, 144/1 / V: ***~lăm~*** (pl: *~lămări), **~lemăr** sn*, (pl: *~lemaruri*), ***~lem~*** (pl: *~lemări*), ***~ar*** (pl: *~ruri sn*), (Trs) ***~măr*** *sn*, (înv) ***~riu*** *sn*, ***~re*** / Pl: *~mări* / E: ngr **καλαμάρις**, bg **калимар**] Vas mic de metal, de sticlă, de material plastic etc. în care se ține cerneala.

călimare *sf* vz ***călimară***

călimariu *sn* vz ***călimară***

călimăr *sn* vz ***călimară***

călimărean, ~ă [At: T. PAPAHAGI, C. L. 13 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***cale-mare*** + *-ean*] **1-2** *smf*, a (Reg) (Persoană) care vine pe cale mare (la nuntă).

călimăruță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***călimară*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Călimară (mică).

călimică *sf* vz ***călinică***

călin^1 *sm* [At: ALEXANDRI, T. 1609 / Pl: *~i* / E: drr ***călină***] **1** (Bot) Arbust sălbatic cu frunze lobate, opuse, cu flori albe și cu fructe roșii, zemoase, necomestibile, în formă de ciorchini Si: *călinar*, *gălușcă* (*Viburnum opulus*). **2** (Bot; reg) Lemnu-vântului (*Syringa josikaea*). **3** (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*). **4** (Bot; reg) Hortensie (*Hydrangea opuloides*). **5** (Bot; reg) Lemn câinesc (*Ligustrum vulgare*) **6** Dans țărănesc, nedefinit mai îndeaproape. **7** Melodie după care se execută dansul călin^1 **(6)**. **8** Melodie împreună cu dansul.

călin^2, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 91 / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] Căldicel **(1)**.

călinar *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: ***călin^1*** + *-ar*] Călin^1 **(1)**.

călină *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ne* / E: bg **калина**] Fructul călinului^1 **(1)**, de culoare roșie, de mărimea unui bob și cu gust acrișor, folosit în medicină.

călindar *sn* vz ***calendar***

călindău *sm* [At: TDRG / Pl: *~ăi* / E: cf *colindă*] Buștean care se arde în noaptea de Crăciun.

călinescian, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Călinescu*** + *-ian*] **1** De George Călinescu. **2** Al lui George Călinescu. **3** În maniera lui George Călinescu.

călinet *sn* [At: (a. 1579) CUV. D. BĂTR. I, 253 / Pl: *~uri* / E: ***călin^1*** + *-et*] Pădurice de călini^1 **(1)**.

călinică *sf* [At: JAHRESBER. VII, 128 / V: ***~imi~*** / Pl: *~ici* / E: ***călin^1*** + *-ică*] (Bot; reg) **1** Filimică (*Calendula officinalis*). **2** Hilimică (*Calendula arvensis*).

călinuță *sf* [At: MARIAN, NU. 569 / Pl: *~țe* / E: ***călină*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Călină (mică).

călire *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 112 / Pl: *~ri* / E: ***căli***] **1** Tratament termic al oțelului care constă în încălzirea piesei la o temperatură superioară punctului de transformare, urmată de răcirea ei bruscă într-un mediu gazos, lichid sau granular, în vederea măririi durității, mai ales a stratului superficial Si: *căleală* **(1)**, *călit^1*, *oțelire*. **2** Încălzire a fierului pentru a-l putea lipi de alt fier Si: *fierbere*. **3** (Fig; d. oameni) Întărire. **4** Căleală **(3)**.

căliscă *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 60, 312 / V: ***cal~***, ***gal~*** / Pl: *~iște* / E: mg ***kalicka***] **1** Colivie (pentru păsări). **2** (Fig) Temniță.

călișoară *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: nct / E: ***cale*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Cale **(1)** (îngustă).

călișor *sm* vz ***căișor***

călit^1 *sn* [At: ȘEZ. IX, 127 / Pl: *~uri* / E: ***căli***] Călire **(1)**.

călit^2, ~ă *a* [At: I. CR. III, 228 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căli***] **1** (D. metale) Întărit prin călire **(1)**. **2** (D. oameni) Întărit. **3** (D. alimente) Prăjit în grăsime.

călitcă *sf* vz ***căletcă***

călitură *sf* [At: BELDIMAN, E. 389 / Pl: *~ri* / E: ***căli*** + *-tură*] **1** Călire **(1)**. **2** (D. oameni) Întărire.

căliță *sf* [At: CDDE / Pl: ? / E: ***cale*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cale **(1)** (îngustă).

călițcă *sf* vz ***căletcă***

călmăjânior *sm* [At: H XVIII, 168 / Pl: *~i* / E: ***călmăjin*** + *-ior*] Floare nedefinită mai îndeaproape.

călmăjin *sm* [At: LIUBA–IANA, M 18 / Pl: nct / E: srb ***kalmažin***, mg ***karmaszin***] Postav roșu.

călmățui *sn* [At: CHEST. IV, 78/177 / Pl: nct / E: ***Călmățui***] (Reg) Ridicătură a solului mai mică decât un deal Si: *movilă*.

călmează *sf* vz ***calmuz***

călmeșit, ~ă *a* [At: GREGORIAN, CL. 56 / Pl: *~iți*, *~e* / E: nct] (Reg) Amețit.

căloi^1 *sm* [At: LIUBA–IANA, M. 122 / V: ***~oniu*** / Pl: ~ / E: ***cal*** + *-oi*] **1-2** (Prt) Cal **(1)** mare Si: (îrg) *călău^2* **(1)**. **3** (Reg; îf *~oñu*) Scaun de lemn al dulgherului și rotarului, prevăzut cu un dispozitiv special care susține lemnul ce trebuie să fie lucrat. **4** Butuc cu două picioare folosit la argăsitul pieilor.

căloi^2 *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***~oñiu*** / Pl: ~ / E: ns cf *căloi^1*] **1** (Reg) Dispozitiv deasupra vetrei sau cuptorului care prinde fumul și scânteile Vz *hotă*. **2** Sobă primitivă făcută într-un colț al casei din lespezi mari de piatră. **3** Poliță așezată de-a lungul zidului, lângă vatră Vz *corlată*.

călpac *sn* ***colpac***

călțun *sm* [At: TETRAEV. (1574) 204 / V: ***colțon***, ***col~*** / Pl: *~i* / E: ngr **καλτσούνι**] (Reg) **1** Încălțăminte de sărbătoare (asemănătoare cu cizmele) cu tureac scurt, având deasupra o frunză de piele roșie. **2** (Pan) Gheată grosolană, lucrată din piele, din pănură sau din lemn. **3** Un fel de ciorapi fără talpă (asemănători cu ghetrele sau cu jambierele) Si: *călțunaș* **(1)**. **4** Încălțăminte de lână (asemănătoare cu pâslarii) care se purta prin casă sau prin curte. **5** (Șîc **~ul-Doamnei**) Plantă erbacee din familia rozaceelor, înaltă de 10-15 cm, cu flori galbene cu vinișoare violete Si: *comanacul-ciobanului*, *condurul-doamnei*, *cerențel* **(2)**, *crânceș*, *cuișoriță*, *hreaniță*, *papucii-doamnei*, *rădiche*, *ridichioară* (*Geum rivale*). **6** (Șlp; îc) **~ul-popii** Plantă erbacee de talie mică, din familia violacee, cu tulpina întinsă pe pământ, glabră sau puțin pubescentă, cu frunzele cordiforme sau reniforme, cu florile inodore, albastre-deschis sau violete și fructul o capsulă oblongă ascuțită Si: *atlanac*, *atlângicuri*, *călțunași* **(4)** *albaștri*, *micșunele*, *tămâioare*, *toporași*, *viorele* (*Viola silvestris*). **7** (Bot; reg; îac) Viorele sălbatice (*Viola canina*). **8** (Bot; reg; îac) Greghetin (*Geranium pratense*). **9** (Bot; reg; lpl) Canale (*Impatientis balsamina*).

călțunar *sm* [At: LB / V: (reg) ***~lciu~*** / Pl: *~i* / E: ***călțun*** + *-ar*] **1** Meseriaș care face călțuni **(1)** Si: *pantofar*. **2** Meseriaș care face călțuni **(3)**. **3-4** Bărbat sau flăcău însărcinat de ginere să ducă daruri miresei.

călțunaș *sm* [At: LB / V: ***col~*** / Pl: *~i* / E: ***călțun*** + *-aș*] **1** Călțun **(3)**. **2** (Bot) Urda vacii (*Cardaria draba*). **3** (Mpl; șîf *col~*; șîc **~ul-popii**) Plantă decorativă cățărătoare, având un fel de pinten Si: *atingic*, *baci*, *beci*, *bobidragi*, *bostănei*, *butucaș*, *caputină*, *ciocănaș*, *condurași*, *condurul-doamnei*, *cupa-oii*, *fărfălăi*, *flori-cu-două-cozi*, *floștani*, *forfologi*, *gurița-cucului*, *gurița-leului*, *hantagic*, *lobădrag*, *lobidrag*, *lobisdrag*, *lopoștani*, *lovidrag*, *lupidragi*, *năsturți*, *nemțoaice*, *pintenași*, *pinteni*, *rostoponi*, *sultane*, *sultănele*, *teatian*, *teține* (*Tropaeolum majus*). **4** (Bot; lpl; șîf *col~*, șîc **~i-albaștri**) Colțunii(6)-popii (*Viola silvestris*). **5** (Bot; îc) **~i-de-câmp** Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*).

călțunăreasă *sf* [At: SEVASTOS, N. 309 / 52 / V: ***~nur~*** / Pl: *~ese* / E: ***călțunar*** + *-easă*] Femeie însărcinată de ginere să ducă daruri miresei.

călțunărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***călțunar*** + *-ie*] (Îrg) Pantofărie.

călțunăriță *sf* [At: H II, 225 / Pl: *~țe* / E: ***călțunar*** + *-iță*] (Reg) Una dintre femeile care, merg în ziua nunții, să o ia pe mireasă.

călțunei *smp* [At: H I, 334 / E: ***călțun*** + *-ei*] (Șîc **~-popii**) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

călțunureasă *sf* vz *călțunăreasă*
călubăr *sm* vz *calopăr*
căluceniu *sn* vz *călușar*
căluceneşte *av* [At: MARIAN, S. R. III, 240 / E: *căluceniu* + *-este*] Călușerește.
călucer *sn* vz *călușar*
călugăr *sm* [At: (a. 1632) EUSTRATIE, ap. GCR I, 78/1 / Pl: *~i*, (înv) *~gheri* / E: vsl **калугєрь, калогєрь**, ngr **καλόγηρος**] **1** Bărbat care a făcut legământ să ducă o viață religios-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească Si: *monah*. **2** (Îe) **A se ține** (după cineva) **ca dracul după ~** A se ține insistent după cineva. **3** (Îcs) *Maica și ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **4** (Pan) Om care duce o viață retrasă și înfrânată, căruia nu-i place contactul cu lumea Si: *monah*, *pustnic*. **5** (Lpl; maa) Dans nedefinit mai îndeaproape. **6** (Lpl; maa) Melodie după care se execută acest dans. **7** (Lpl; maa) Dans împreună cu melodia. **8** (Teh) Instalație hidrotehnică cu ajutorul căreia se poate evacua apa din eleșteie, lacuri sau bazine artificiale în vederea înlocuirii ei cu alta curată. **9** (Bot; reg) Calomfir (**1**) (*Chrysantemum balsamita*).
călugăraș *sm* [At: (a. 1736) URICARIUL XIV, 181/11 / V: *~gur~* / Pl: *~i* / E: *călugăr* + *-aș*] **1-2** (Șhp) Călugăr (**1**) (tânăr) Si: *călugărel* (**1-2**). **3** Călugăr novice Si: *călugărel* (**3-4**). **4** (Bot; reg) Mușcata-dracului (*Knautia arvensis*).
călugără *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: *călugăr* + *-ă*] **1** Călugăriță (**1**). **2** (Pan) Oaie cu blana neagră.
călugărel, ~ea [At: MARIAN, Î. 572 / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *călugăr* + *-el*] **1-4** *smf* Călugăraș (**1-4**). **5** *smp* (Bot; reg; lpl) Cocoșei (*Erythronium dens-canis*).
călugăresc, ~ească [At: MINEIUL (1698), ap. GCR I, 321/19 / Pl: *~ești* / E: *călugăr* + *-esc*] **1** *a* Care aparține călugărului (**1**) Si: (înv; nob) *călugărițesc* (**1**), (îvr) *călugăros* (**1**). **2** *a* Specific călugărului (**1**) Si: (înv; nob) *călugărițesc* (**2**), (îvr) *călugăros* (**2**). **3** *a* Care provine de la călugăr (**1**) Si: (înv; nob) *călugărițesc* (**3**), (îvr) *călugăros* (**3**). **4** *a* Referitor la călugăr (**1**) Si: (înv; nob) *călugărițesc* (**4**), (îvr) *călugăros* (**4**). **5** *a* (Îs) *Ghiveci ~* Ghiveci fără carne, preparat cu ulei. **6** *sf* (Bot; reg) Mături (*Sarothamnus scoparius*).
călugărește *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 13 / E: *călugăr* + *-este*] În felul călugărilor (**1**).
călugăret *sns* [At: JIPESCU, ap. TDRG / E: *călugăr* + *-et*] Călugărime.
călugări *vtr* [At: IORGA, D. B. I, 55 / V: *~gheri* / Pzi: *~resc* / E: *călugăr*] **1-2** A (se) face călugăr (**1**) sau călugăriță (**1**).
călugăricioară *sf* vz *călugărișoară*
călugărie *sf* [At: PRAV. MOLD. 165/2 / Pl: *~ii* / E: *călugăr* + *-ie*] **1** Viață de călugăr (**1**) Si: *călugărit²* (**3**). **2** (Pex) Mănăstire.
călugărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *călugări*] Intrare într-o mănăstire cu scopul de a deveni călugăr (**1**) sau călugăriță (**1**) Si: *călugărit¹*.
călugărime *sf* [At: DA ms / Pl: *~mi* / E: *călugăr* + *-ime*] (Csc) Mulțime de călugări Si: *călugăret*.
călugărișoară *sf* [At: PANȚU, PL.² / V: *~icio~* / Pl: *~ori* / E: *călugăr* + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Călugăriță (**1**). **3** (Bot; reg) Ruin (*Succisa pratensis*).
călugărit¹ *sn* [At: CREANGĂ, P. 47 / Pl: *~uri* / E: *călugări*] **1** Călugărire. **2** Călugărie (**1**).
călugărit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *călugări*] (D. persoane) Care a devenit călugăr (**1**) sau călugăriți (**1**).
călugăriță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 22/2 / A: *~ri~* / Pl: *~te* / E: *călugăr* + *-iță*] **1** Femeie care a făcut legământ să ducă o viață religios-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească Si: *călugără* (**1**), *canonică*, *monahie²*. **2** (Ent) Insectă carnivoră mare, de culoare verde-cafenie, cu picioarele din față în formă de cange, care-i servesc pentru prinderea prăzii (*Mantis religiosa*). **3** (Ent; reg) Libelulă. **4** (Ent) Buburuză (*Coccinella septempunctata*). **5** (Orn; reg) Pietrar negru (*Oenanthae pleschanka pleschanka*) **6** (Bot; reg) Ceară (*Asclepias syriaca*).
călugărițesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 223/2 / Pl: *~ești* / E: *călugăriță* + *-esc*] (Înv; nob) **1-4** Călugăresc (**1-4**).
călugăros *am* [At: H X, 228 / Pl: *~oși* / E: *călugăr* + *-os*] (Îvr) **1-4** Călugăresc (**1-4**).
călugheri *v* vz *călugări*
căluguraș *sm* vz *călugăraș*
căluian *sm* vz *caloian*
căluleț *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CDDE / Pl: *~i* / E: *cal* + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Căluț (**1-2**).
călupăr *sm* vz *calapăr*
căluș *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 115 / 2 / V: *sc~* / Pl: *~e*, *~uri* / E: *cal* + *-uș*] **1** Bețișor cu care se prind sau se leagă două obiecte unul de altul. **2** Parte a plugului pe care este fixat grindeiul, legat de un gânj de nuia, numit potâng. **3** (La războiul de țesut) Scripete al ițelor Si: *călușel* (**8**). **4** Obiect pe care se sprijină pușca când se ochește. **5** Șevalet. **6** Botniță cu cuie care se pune vițeilor și iezilor pentru a-i înțărca. **7** Bucată de lemn sau de metal care se pune între dinții dinainte ai unui animal pentru a-l forța să țină gura deschisă. **8** Mototol de cârpe care se introduce în gura unei persoane, pentru a o împiedica să strige. **9** (Îe) **A pune (cuiva) ~ui în gură** A împiedica pe cineva să vorbească. **10** Mică piesă de lemn cu o formă specială, pe care se sprijină coardele întinse ale unui instrument muzical Si: *scaun*, *scăunaș*. **11** Parte a morii nedefinită mai îndeaproape Cf *cal* (**27**), *călușel* (**10**). **12** (Reg) Buștean tăiat în scânduri din care numai o parte mică dintr-un capăt rămâne netăiată Si: (reg) *boc*. **13** Struțișor (buchețel) de mai multe alune Si: *călușel* (**9**). **14** (Reg; Mor) Piesă cu care se înțepenește cuiul de fier (care se vede sub veacă) care trece prin piatra inferioară în cavitatea celei superioare și cu care se ține piatra suspendată. **15** Bețișor care face parte din mecanismul de declanșare al capcanelor de lemn. **16** Utilaj de foraj, pentru rotirea prăjinilor, folosit în forajul prin percuție sau prin cel manual. **17** (Înv) Scaun al vizitiului la o caleașcă, la o trăsură etc. **18** (De obicei articulat) Dans popular cu figuri variate jucat (în preajma Rusaliilor) de un grup de flăcăi Si: *călușar* (**1**), *călușel* (**13**). **19** (De obicei articulat) Melodie după care se execută dansul căluș (**18**) Si: *călușar* (**2**), *călușel* (**14**). **20** Melodie împreună cu dansul Si: *călușar* (**3**), *călușel* (**15**). **21** (Csc) Totalitate a călușarilor (**4**). **22** (Îe) **A lua pe cineva din ~** A poci. **23** Șchioapă (măsură de lungime). **24** (Ent) Libelulă.
călușan *sm* vz *călușar*
călușar *sm* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: *~uceniu* (pl: *~nii*) *sn*, *~ucer* (pl: *~ucere*) *sn*, (înv) **~an, ~șer** / Pl: *~i* / E: *căluș* + *-ar*] **1-3** (Art; lpl) Căluș (**18-20**). **4** (Lpl) Grup de dansatori care, în săptămâna Rusaliilor, execută jocul tradițional călușul (**18**). **5** Fiecare dintre flăcăii care joacă dansul călușului (**18**). **6** (Pex) Comedian.
călușel *sm* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 208 / V: *sc~* / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *cal* + *-ușel*] **1-2** (Șhp) Căluț (**1-2**). **3** (Îc) **~-de-mare** Cal (**37**)-de-mare (*Hypocampus*). **4** Căluț (**6**)-pestriț. **5** Căluț (**6**)-de-iarbă. **6** Greier (*Gryllus*). **7** Caii (**22**) care țin coșul morii de vânt. **8** (La războiul de țesut) Căluș (**3**). **9** Căluș (**12**). **10** (Îf *sc-*) Unealtă de țesut nedefinită mai îndeaproape Cf *cal* (**27**), *căluș* (**10**). **11** Căluș (**17**). **12** Carusel (cu cal mic de lemn) Si: *căișori* (**2**), *comedie*. **13-15** Căluș (**18-20**).
călușer *sm* vz *călușar*
călușeresc, ~ească *a* [At: LB / Pl: *~ești* / E: *călușar* + *-esc*] **1** Care provine de la călușari (**1**). **2** Specific călușarilor (**1**). **3** Care aparține călușarilor (**1**). **4** Referitor la călușari (**1**).
călușerește *av* [At: LB / E: *călușar* + *-este*] În felul călușarilor (**5**).
călușerie *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 378 / Pl: *~ii* / E: *călușar* + *-ie*] **1** Dans al călușarului (**5**). **2** (Psn) Ceată a călușarilor (**4**).
călușire *sf* [At: PAMFILE, A. 25 / Pl: *~ri* / E: nct] Hotar (de obicei urma unei singure brazde negrăpate) care desparte două proprietăți mici.
călușor *sm* [At: HEM 1768/17 / Pl: *~i* / E: *cal* + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Căluț (**1-2**).
căluț *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i*, (reg) *căiuți* / E: *cal* + *-uț*] **1-2** (Șhp) Cal (**1**) (mic) Si: *căiuț* (**1-2**), *călușel* (**1-2**), *călușor* (**1-2**). **3** Nume al mai

multor specii de lăcuste (lăcustă verde, cosaș, cosaș verde, cosaș mare, cosaș mic, cosariu, cobiliță, cobilițariu, scăluș) nedefinite mai îndeaproape. 4 (Îc) **~-de-apă** Libelulă. 5 (Îc) **~gălbiu, ~-pestrit, ~-roșietic** Specie de lăcuste nedefinită mai îndeaproape Si: *căluşel* **(4)**. 6 (Îc) **~-de-iarbă** Specie de lăcuste nedefinită mai îndeaproape Si: *căluşel* **(5)**. 7 (Îc) **~-de-mare** Cal **(37)**-de-mare.

cămară sf [At: PRAV. MOLD. 55 / V: (reg) ***cam~*** / Pl: *~mări* / E: ml ***camara*** < ngr **καμάρα**] 1 (Înv) Cameră **(1)**. 2 (Înv; lpl) Apartament. 3 Cabină (de baie etc.) pe un vapor. 4 Încăpere strâmtă (de închisoare). 5 Cameră mică (de obicei întunecoasă și răcoroasă) în care se păstrează diferite obiecte, mai ales alimente. 6 (Mol) Cameră (cu pat și cuptor) pe lângă casele țărănești în care se locuiește zilnic. 7 (Trs) Cameră (fără sobă) în care se păstrează lucrurile mai scumpe și se primesc oaspeții Si: *boltiță*. 8 (Mun) Încăpere mică despărțită de casă printr-un perete subțire, sau clădită în apropiere, cu vatră, servind la pregătirea mâncării Si: *bucătărie de vară, căsuță, taină, vatră*. 9 Șandrama clădită dinapoia casei Si: *argea, celar, polată, șopron*. 10 (Reg) Măcelărie. 11 (Înv) Nume dat diferitelor încăperi sau apartamente ale palatului domnesc, destinate membrilor familiei sau oaspeților, ținerii diferitelor oficii sau păstrării diferitelor obiecte. 12 (Îs) ~ *de taină* Biroul cămărașului **(9)** de izvoade, în care scriau și uricarii și diecii de divan. 13 (Îs) ~ *de arme* Arsenal. 14 (Înv; de obicei cu determinările „domnească" sau „gospod") Administrație a veniturilor speciale ale domnitorului (ocne, vămi, dijme etc.), diferite de veniturile vistieriei. 15 (Rar) Monetărie. 16 (În administrația austriacă) Ministerul de finanțe Si: *erariu, vistierie, fisc* Cf *comoară*.

cămașă sf [At: MOXA, 394/15 / V: (pop) *~șe*, (înv) ***~mea~***, (Mol) ***~meșă***, (Ban; Trs) ***chemeșă, chimeșă*** / Pl: *~măși, ~meșe, ~meși* / E: ml ***camisia***] 1 Îmbrăcăminte (de pânză, de mătase etc.) care se poartă pe piele, acoperind partea superioară a corpului. 2 (Îs) ~ *de noapte* Îmbrăcăminte de pânză, de mătase etc. (lungă) care se poartă ca veșmânt pentru dormit. 3 (Îs) ~ *de forță* Cămașă **(1)** specială confecționată din pânză rezistentă, prevăzută cu mâneci mai lungi decât brațele și cu cordoane, cu care se imobilizează, temporar, nebunii furioși, împiedicându-i să comită acțiuni violente, iresponsabile. 4 (Îe) **E mai aproape ~șa decât țundra** (sau **pielea decât ~șa**) Interesul personal este mai important decât cel al altora sau cel general. 5 (Îe) **A rămâne în ~** A rămâne sărac, pierzând tot. 6 (Îe) **A nu avea nici ~ pe el** A fi foarte sărac. 7 (Îe) **A lăsa** (pe cineva) **în ~** sau **a-i lua** (cuiva) **și ~șa de pe el** A-i lua cuiva tot ce are, a-l lăsa sărac. 8 (Îe) **Își dă ~șa de pe el** Se spune despre un om exagerat de milos și de darnic. 9 (Îe) **A nu-l mai încăpea ~șa** A fi înfumurat. 10 (Îae) A-i merge cuiva foarte bine. 11 (Îe) **A nu avea** (sau **a nu mai ști**) **pe unde scoate ~șa** A fi într-o mare încurcătură (din care nu se știe cum scapi). 12 (Îe) **Arde ~șa pe cineva** Este în mare nevoie de ceva. 13 (Îae) Este în mare zor. 14 (Îe) **A zice** (sau **a spune**) **ca prin gaura ~mășii** A minți. 15 (Îae) A vorbi cu sfială, cu frică. 16 (Îe) **A nu-l încăpea ~șa** A fi grăbit, nerăbdător. 17 (Îe) **A usca ~mășile la același soare** (sau **pe același gard**) **cu cineva** A se trage de șireturi cu cineva. 18 (Îlav) **În ~** Fără altă îmbrăcăminte pe deasupra. 19 (Îe) **A se îmbrăca cu ~ de gheață** A-i fi foarte frică. 20 (Îs) **~ de fier** (sau **de zale**) Platoșă. 21 (Pgn) Veșmânt. 22 (Pan) Pânză cu care este acoperită masa altarului. 23 (Bot; îc) **~șa-broaștei** Algă verde de apă dulce de forma unei rețele, alcătuită din celule lungi, cilindrice (*Hydrodictyon reticulatum*). 24 (Bot; îc) **~șa-lui-Dumnezeu** sau **~șa(-Maicii)-Domnului** Volbură (*Convolvulus arvensis*). 25 (Bot; îc) **~șa-rândunicii** Floare nedefinită mai îndeaproape Vz *rochița-rândunicii*. 26 (Pop) Placentă. 27 (Zid) Un fel de tencuială. 28 (Topitorie) Suprafață întărită a materiei topite. 29 (Înv) Crustă care se formează deasupra lichidelor (mai ales la fierbere) Si: *cămășuială* **(2)** *coajă, crustă, pieliță, pojghiță* Vz *spumă*. 30 (Înv) Materie gelatinoasă care ia forma butoiului, înconjurând vinul care s-a lăsat mult timp netras Cf *mumă*. 31 Coajă de primăvară a arborilor. 32 Pojghiță a bobului de grâu Si: *ghioace, pleavă*. 33 Toc de hârtie. 34 Învelitoare (pentru caiete, cărți etc.). 35 Ambalaj. 36 Supracopertă. 37 (Pan) Înveliș, membrană etc. care îmbracă diferite obiecte, piese etc. Si: *cămășuială* **(3)**. 38 (Teh) Îmbrăcăminte interioară a unui obiect, de obicei, cilindric. 39 Pânza păianjenului. 40 Parte a cimpoiului nedefinită mai îndeaproape.

cămașe sf vz ***cămașă***

cămatnic sm vz ***camatnic***

cămănar sm vz ***căminar***

cămănărie sf vz ***căminărie***

cămărar sm [At: LB / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***cameră*** + *-ar*] **1-2** Cămăraș **(1-2)**. 3 Cămăraș **(13)**. 4 (Îrg; îf *~iu*) Fecior însărcinat cu păstrarea și servitul alimentelor la datinile umblatului cu turca sau capra.

cămărariu sm vz ***cămărar***

cămăraș sm [At: DOSOFTEI, V. S. 34 / V: ***camar~*** / Pl: *~i* / E: ***cămară*** + *-aș*] **1-2** (Înv) Funcție și rang de slujbaș la cămara **(11)** domnitorului sau la alte servicii ale cămării domnești Si: *camerier* **(3)**, *cămărar* **(1-2)**, *șambelan*. 3 (Înv) Boier care avea funcția de cămăraș **(1)** Si: *camerier, cămărar* **(3)**, șambelan. 4 (Înv; șîs *mare-~, ~ul-cel-mare, vel-~*) Grad și funcție ale boierului de rangul doi (după vel grămătic) care avea în grijă veniturile cămării **(14)** domnești și cheltuielile curții, precum și jurisdicția negustorilor străini. 5 (Înv; îas) Boier cu funcția de cămăraș **(3)**. **6-7** (Înv; îs) *~ul al doilea, vtori-~* Funcție și grad al funcționarului care urma ierarhic după marele cămăraș **(1)** și, împreună cu caftangiul, avea grijă de garderoba domnului. 8 (Înv; îas) Funcționar cu gradul de cămăraș **(5)**. 9 (Înv; îs) *~-de-izvoade* Logofăt -de-taină. 10 (Înv; îs) *~-de-catastișe* Funcționar care purta condica ostașilor. **11-12** (Înv; îs) (*Marele*) ~ *al ocnelor* Funcție și rang al boierului de la casa domnului, care administra în credință (în regie) ocnele de sare, când venitul lor nu se vindea. 13 (Înv; îas) Boier cu funcția de cămăraș **(8)**. **14-15** (Înv; pex; îas) Intendent și casier la salinele statului. 16 (Îrg) Funcționar al oficiului statului unde schimbau moții aurul din mine. 17 (Îrg) Intendent la o mănăstire Si: *cămărar* **(1)**.

cămărășel sm [At: ODOBESCU, S. I, 78 / Pl: *~ei* / E: ***cămăraș*** + *-el*] 1 (Înv) Camerist. 2 (Înv; mpl) Slujitori fără leafă, subordonați marelui cămăraș **(1)**, scutiți de dări pe timp de pace, dar obligați să vină la oaste pe timp de război.

cămărășesc, ~ească a [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: ***cămăraș*** + *-esc*] (Înv) 1 Care aparține cămărașului **(1)**. 2 Referitor la cămăraș **(1)**. 3 Care provine de la cămăraș **(1)**. 4 Specific cămărașului **(1)**.

cămărășie sf [At: (a. 1806) URICARIUL V 53/28 / Pl: *~ii* / E: ***cămăraș*** + *-ie*] 1 Funcție a cămărașului **(1)**. 2 Clădire unde își avea sediul cămărașul **(1)**. 3 Perioadă de timp cât își exercita funcția un cămăraș **(1)**.

cămărășiță sf [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***cămăraș*** + *-iță*] (Înv) 1 Nevastă a cămărașului **(3)**. 2 (Asr) Îngrijitoare a cămării **(1)** Si: *chelăriță, menajeră*.

cămăruică sf [At: LB / Pl: *-ici* / E: ***cămară*** + *-uică*] **1-2** (Șhp) Cămăruță **(1-2)**.

cămăruie sf [At: DULFU, ap. TDRG / Pl: *~ui* / E: ***cămară*** + *-uie*] **1-2** (Șhp) Cămăruță **(1-2)**.

cămărușă sf [At: COSTINESCU / Pl: *~șe* / E: ***cămară*** + *-ușă*] **1-2** (Șhp) Cămăruță **(1-2)**.

cămăruță sf [At: NEGRUZZI, S. I. 19 / Pl: *~țe* / E: ***cămară*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cămară **(1)** (mică) Si: *cămăruică* **(1-2)**, *cămăruie* **(1-2)**, *cămărușă* **(1-2)**.

cămășcioară sf [At: CDDE / P: *~cioa~* / Pl: *~re* / E: ***cămașă*** + *-cioară*] **1-2** (Șhp) Cămășuță **(1-2)**.

cămășoară [At: STANCU, D. 10 / Pl: *~re* / E: ***cămașă*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Cămășuță **(1-2)**.

cămășoi sn [At: CREANGĂ, A. 48 / V: ***~meș~*** / Pl: *~oaie* / E: ***cămașă*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Cămașă **(1)** (mare) croită dintr-o bucată.

cămășui vt [At: DEX[2] / Pzi: *~iesc* / E: ***cămașă*** + *-ui*] A acoperi un element de construcție cu beton, metal etc.

cămășuială sf [At: ARH. OLT. XXI, 259 / P: *~șu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***cămășui*** + *-eală*] 1 Cămășuire. 2 Cămașă **(29)**. 3 Cămașă **(37)**. 4 Căptușeală interioară, subțire, de zidărie, a unui tunel. 5 (Îs) *~la piloților* Tub metalic folosit pentru confecționarea piloților[2] de beton. 6 Strat de piatră sau de balast dezagregat, care trebuie să fie îndepărtat la deschiderea unei cariere sau a unei balastiere.

cămăşuică *sf* [At: ALECSANDRI, T. I, 273 / V: *~meş~, **chimeş~*** / Pl: *~ici* / E: ***cămaşă*** + *-uică*] **1-2** (Şhp) Cămăşuţă (**1-2**).

cămăşuie *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~meş~*** / Pl: *~ui* / E: ***cămaşă*** + *-uie*] **1-2** (Şhp) Cămăşuţă (**1-2**).

cămăşuire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***cămăşui***] Acoperire a unui element de construcţie cu beton, metal etc. Si: *cămăşuială* (**1**).

cămăşuit, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***cămăşui***] (D. elemente de construcţie) Care a fost acoperit cu beton, metal etc.

cămăşuţă *sf* [At: IORGA, N. R. B. 128 / V: ***~meş~, chemeş~*** / Pl: *~ţe* / E: ***cămaşă*** + *-uţă*] **1-2** (Şhp) Cămaşă (**1**) (mică) Si: *cămăşcioară* (**1-2**), *cămăşoară* (**1-2**), *cămăşuică* (**1-2**) *cămăşuie* (**1-2**). **3** (Reg; lpl) Rufe. **4** (Bot; reg; îc) **~ţa-Dumnezeului** Volbură (*Convolvulus arvensis*).

cămăta *vi* [At: BIBLIA (1688), 143/1 / Pzi: *~tez* / E: ***camătă***] A cămătări.

cămătar *sm* [At: MACEDONSKI, O. II, 19 / Pl: *~i* / E: ***camătă*** + *-ar*] Persoană care dă împrumuturi băneşti în schimbul unei camete Si: *banchez, camatnic, cămătarnic, cămătaş, uzurar, zaraf.*

cămătarnic *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***cămătar*** + *-nic*] (Îvr) Cămătar.

cămătaş *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***camătă*** + *-aş*] Cămătar.

cămătăreasă *sf* [At: GHEREA, ST. CR., 229 / Pl: *~ese* / E: ***cămătar*** + *-easă*] (Rar) **1-2** Femeie care dă bani cu camătă, care ia în camătă Si: *cămătăriţă* (**1-2**).

cămătăresc, ~ească *a* [At: ODOBESCU, S. II, 38 / Pl: *~eşti* / E: ***cămătar*** + *-esc*] **1** Care aparţine cămătarului. **2** Referitor la cămătar. **3** Care provine de la cămătar. **4** Specific cămătarului.

cămătăreşte *av* [At: DA / E: ***cămătar*** + *-eşte*] În felul cămătarilor.

cămătări *vi* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***cămătar***] A da bani împrumut cu o dobândă Si: *a cămăta, a cămătnici, a cămătui.*

cămătărie *sf* [At: MARDARIE, L. / Pl: *~ii* / E: ***cămătar*** + *-ie*] **1** Împrumut de bani cu camătă Si: *cămătnicie* (**1**). **2** Ocupaţia cămătarului Si: *cămătnicie* (**2**).

cămătăriţă *sf* [At: TDRG / Pl: *~ţe* / E: ***cămătar*** + *-iţă*] **1-2** Cămătăreasă (**1-2**).

cămătnici *vi* [At: PRAV. GOV., ap. TDRG / Pzi: *~cesc* / E: ***camatnic***] A cămătări.

cămătnicie *sf* [At: CORESI, ap. HEM 939 / V: ***cam~*** / Pl: *~ii* / E: ***camatnic*** + *-ie*] **1-2** Cămătărie (**1-2**).

cămătui *vi* [At: BIBLIA (1688), 143/1 / Pzi: *~iesc* / E: ***camătă*** + *-ui*] A cămătări.

cămeaşă *sf* vz ***cămaşă***

cămenete *sn* vz ***căminete***

cămeşar *sm* [At: IORDAN, L. R. A., 161 / Pl: *~i* / E: ***cămaşă*** + *-ar*] (Iuz) Persoană care purta cămaşă de culoare verde, ca uniformă a mişcării legionare.

cămeşă *sf* vz ***cămaşă***

cămeşoi *sn* vz ***cămăşoi***

cămeşuică *sf* vz ***cămăşuică***

cămeşuie *sf* vz ***cămăşuie***

cămeşuţă *sf* vz ***cămăşuţă***

cămicior *sn* [At: CHEST. II, 340/317 / Pl: *~oare* / E: nct] (Reg) Construcţie deasupra vetrei sau cuptorului, care prinde fumul şi scânteile, la casele fără coş Cf *căloi²* (**1**), *căminete* (**3**).

cămieş *sn* vz ***chimieş***

cămil *sn* [At: SĂULESCU, ap. URICARIUL III, 401/16 / Pl: *~uri* / E: ngr ***χάμιλος***] **1** Otgon. **2** Hotar însemnat printr-o ridicătură de pământ.

cămilahvă *sf* vz ***camilafcă***

cămilar *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 121/71 / Pl: *~i* / E: ***cămilă*** + *-ar*] Persoană care mână cămilele.

cămilavcă *sf* vz ***camilafcă***

cămilă *sf* [At: TETRAEV. (1574), 233 / Pl: *~le* / E: vsl ***камилъ***] **1** Mamifer rumegător mare din Africa de Nord şi din Asia, cu două cocoaşe, folosit la cărat poveri (*Camelus bactrianus*). **2** Dromader (*Camelus dromaderus*). **3** (Mrn) Ponton de lemn pentru ridicarea navelor scufundate.

cămiloi *sn* [At: CHEST. II, 337 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg) Spaţiu dintre vatră sau sobă şi peretele din dos, unde se culcă, adesea, copiii şi bătrânii Vz *căloi²* (**3**).

cămin *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 2/2 / Pl: *~e, ~uri* / E: vsl ***камина***] **1** Cuptor. **2** Vatră. **3** Coş pe unde iese fumul Si: *horn.* **4** Sobă joasă, zidită la peretele camerei, cu vatra larg deschisă Si: *şemineu.* **5** Moşie după care se numea neamul. **6** (Fig) Casă părintească. **7** (Pex; fig) Familie. **8** Instituţie care asigură cazarea anumitor categorii de persoane. **9** (Îs) *~ de copii* Instituţie cu regim de internat pentru copii preşcolari (3-6 ani), cu orar de zi sau săptămânal. **10** (Îs) *~ studenţesc* Aşezământ universitar care asigură cazarea studenţilor, pe lângă acesta funcţionând, uneori, şi cantine. **11** (Îs) *~ cultural* Instituţie înfiinţată în scopul propagării culturii la sate. **12** (Îs) *~ şcoală* Instituţie care cuprinde un cămin (**8**) şi o şcoală. **13** (Îs) *~ spital* Cămin (**8**) (de bătrâni) în care se acordă şi asistenţă medicală. **14** Încăpere mică subterană, zidită şi acoperită cu capac de fontă, pe traseul unei conducte de alimentare cu apă a unui canal, construită pentru a permite accesul la conductă sau la canal. **15** Gaură făcută în masivul de cărbuni pentru a uni o galerie cu alta în vederea aerisirii minei.

căminar *sm* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. 227 / V: ***~măn~*** / Pl: *~i* / E: ***camină*** + *-ar*] **1** (Iuz; şîc **~ul-mare, vel-~**) Funcţie a boierului însărcinat cu strângerea dijmei, iniţial numai pe ceară. **2** (Îac) Boier care avea funcţia de căminar (**1**).

căminaş *sn* [At: GORJAN, H. II, 206/28 / Pl: *~e* / E: ***cămin*** + *-aş*] **1-2** (Şhp) Cămin (**1**) (mic).

cămină *sf* vz ***camină***

căminărie *sf* [At: (a. 1707) IORGA, S. D. 285 / V: ***~măn~*** / Pl: *~ii* / E: ***căminar*** + *-ie*] (Înv) **1** Camănă (**5**). **2** Instituţie a căminarului (**1**). **3** Sediu al căminăriei (**2**).

căminărit *sn* [At: (a. 1717) IORGA, S. D. I, 229 / Pl: *~uri* / E: ***căminar*** + *-it*] (Mun; înv) Impozit pe comerţul cu vin.

căminete *sn* [At: MARDARIE, L. 249 / V: ***~men~*** / Pl: *~* / E: ***cămin*** + *-ete*] (Reg) **1** Parte din peretele unei case unde se face focul Vz *cămin* (**4**). **2** Zid din cărămidă sau pământ care porneşte de la vatră în sus. **3** (Îf *~men~*) Căloi² (**1**) Cf *cămicior.*

căminet *sn* [At: VICIU, GL. / V: (Trs) ***chim~*** / Pl: *~e* / E: ***cămin*** + *-eţ*] (Reg) **1** Piatră de protecţie în patru muchii, aşezată la căloi² (**1**) lângă vatră. **2** Loc de deasupra găurii vetrei din tindă. **3** Poliţă făcută în colţul camerei Si: *colţar.*

căminez *s* [At: CHEST. II, 314/101 / Pl: nct / E: ns cf ***căminet***] (Reg) Căminici.

căminici *s* [At: CHEST. II, 314/101 / Pl: nct / E: ***cămin*** + *-ici*] (Reg) Loc în preajma cuptorului pe care îşi pun ţăranii hainele la uscat Si: *căminez.*

căminist, ~ă *smf* [At: IORDAN, L. R. A., 182 / Pl: *~işti, ~e* / E: ***cămin*** + *-ist*] Persoană care locuieşte într-un cămin (**10**).

căminiţă *sf* vz ***cameniţă***

cominoc *s* [At: DA ms / Pl: net / E: nct] (Reg) Plantă de câmp nedefinită mai îndeaproape.

cămiriţă *sf* vz ***cameniţă***

cămiş *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: srb ***kámiš***] (Trs; sbm) Ţeavă de pipă Vz *ciubuc.*

cămoră *sf* vz ***comoară***

cămpeancă *sf* ***câmpenească***

cămucă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: srb ***kamuka,*** mg ***kamuka***] (Reg) Mătase orientală.

cănac *smn* vz ***canaf***

cănaf *smn* vz ***canaf***

cănară *sf* [At: PANN, E. V, 139/13 / Pl: *~re* / E: ***canar***] Cănăriţă (**1**).

cănată *sf* [At: POLIZU / Pl: *~te* / E: bg ***кана***] Cană (**1**).

cănăbet *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vas de lut Cf: *cană* (**1**).

cănăbiu *smn* vz ***canaf***

cănăcel *sm* [At: VICIU, GL. / V: ~***ășel*** / Pl: ~*ei* / E: ***canac*** + -*el*] **1-2** (Șhp) Ciucuraș. **3** (Bot; reg; lpl) Strănutătoare (*Achillea cartilaginea*). **4** (Bot; lpl) Rotoțele albe (*Achillea ptarmica*). **5** (Bot; reg; lpl) Căldărușă **(4)** (*Aquilegia vulgaris*). **6** (Bot; reg; lpl) Tătăiși (*Chrysamthemum cinerariaefolium*). **7** (Bot; reg; lpl) Moțul-curcanului (*Polygonum orientale*). **8** (Bot; reg) Cerceluși (*Fuchsia cocinea*). **9** (Bot; reg; lpl) Trifoi (*Trifolium pratense*).

cănăfior *sm* [At: SEVASTOS, N. 89 / P: ~*fi-or* / Pl: ~*i* / E: ***canaf*** + -*ior*] **1-2** (Șhp) Canaf **(1)** (mic). **3** (Bot; reg) Pejmă (*Centaurea moschata*).

cănăpăr *sm* vz ***calopăr***

cănăra *sm* vz ***canara***

cănăraș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 336 / V: (reg) ***canar***~ / Pl: ~*i* / E: ***canar*** + -*aș*] **1-2** (Orn; șhp) Canar **(1)** (mic) Si: *cănăruș* **(1-2)**, *cănăruț* **(1-2)**.

cănărea *sf* vz ***canera***

cănar *sm* vz ***canar***

cănăriță *sf* [At: MARIAN, O. I, 436 / Pl: ~*țe* / E: ***canar*** + -*iță*] **1** Femelă a canarului **(1)**. **2** (Bot) Cornuț (*Cerastium arvense*). **3** (Bot) Cornuți (*Xanthium sumarium*).

cănăriu, ~ie *a* [At: I. IONESCU, M. 693 / Pl: ~*ii* / E: ***canar*** + -*iu*] De culoarea canarului **(1)** Si: *gălbui*.

cănăruș *sm* [At: DA / Pl: ~*i* / E: ***canar*** + -*uș*] **1-2** Cănăraș **(1-2)**.

cănăruț [At: DELAVRANCEA, S. 253 / Pl: ~*i* / E: ***canar*** + -*uț*] **1-2** *sm* Cănăraș **(1-2)**. **3** *sfp* Canale (*Impatiens balsamina*).

cănășel *sm* vz ***cănăcel***

cănătuie *sf* vz ***cănățuie***

cănătuire *sf* [At: TEHN. TĂB., ap. DA ms / Pl: ~*ri* / E: ns cf *heletuire*] Operație de formare a conturului pielii.

cănățe *sfp* [At: BORZA, D. / A: nct / E: nct] Canale (*Impatiens balsamina*).

cănățoi *sn* [At: LM / Pl: ~*oaie* / E: ***canată*** + -*oi*] **1-2** (Șdp) Cană (mare).

cănățuie *sf* [At: COSTINESCU / V: ~***ătu***~ / Pl: ~*ui* / E: ***cănată*** + -*uie* sau ***căniță*** + -*uie*] **1** Cănuță (folosită de obicei la măsurat lichide). **2** (Pop) **A i se răsturna cuiva ~ia** A muri.

cănăvăț *sn* vz ***canavață***

căndălău *sn* vz ***cămicior***

căneală *sf* [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: ~*eli* / E: ***căni*** + -*eală*] Vopsea (neagră), mai ales pentru păr.

cănevas *sn* vz ***canavață***

cănger *sn* [At: IORGA, C. I. II, 212 / Pl: ~*i* / E: ***cange*** + -*ar*] (Înv) Pompier dotat cu cange **(1)**.

căngiuit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 224 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***cange*** + -*uit*] (Pop) În formă de cange **(1)**.

căni^{1} *vtr* [At: CREANGĂ, P. 111 / Pzi: ~*nesc* / E: ns cf tc *kina*] (Pop) **1-2** A (-și) vopsi (în negru) mai ales părul. **3-4** A (se) murdări cu cărbune sau cu funingine.

căni^{2} *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~*nesc* / E: nct] (Reg) A înviora.

căni^{3} *vt* [At: ȚIPLEA, P. P. 75 / Pzi: ~*nesc* / E: nct] (Trs) A atinge pe cineva cu mâna, făcându-i semn.

cănire^{1} *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: ***căni***^{1}] (Pop) Vopsire (în negru), mai ales a părului.

cănire^{2} *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*ri* / E: ***căni***^{2}] (Pop) Înviorare.

cănire^{3} *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***căni***] (Trs; nob) A atingere cu mâna, pentru a face semn.

cănit^{1}***, ~ă*** *a* [At: GHICA, S. 5 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***căni***^{1}] (Pop) **1** (Mls; d. păr) Vopsit (în negru). **2** Murdar de cărbune sau de funingine Si: *pătat*.

cănit^{2}***, ~ă*** [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***căni***^{2}] (Pop) Înviorat.

cănit^{3}***, ~ă*** [At: MDA ms / Pl: ~*iți* / E: ***căni***] (Trs; nob) Atins cu mâna, pentru a i se face semn.

căniță *sf* [At: SEVASTOS, C. 258 / Pl: ~*țe* / E: ***cană*** + -*iță*] **1-2** (Șhp) Cană (mică) Si: *cănuță* **(1-2)**.

cănoaie *sf* [At: N. REV. R. VIII, 85 / Pl: ~ / E: ***cană*** + -*oaie*] **1-2** (Șdp) Cană (mare).

căntar *sn* vz ***cântar***

cănti *v* vz ***cănți***

căntulă *sf* [At: POMPILIU, P. P. 63 / Pl: ~*le* / E: nct] (Îvp) Vas de lut, nedefinit mai îndeaproape.

cănțălare *sf* vz ***cancelarie***

cănți *vtr* [At: STANCU, D. 401 / V: ~***nti*** / Pzi: ~*țesc* / E: ***cant***^{2}] **1-2** (Reg) A deveni (sau a face să devină) cant^{2} Si: *a se tâmpi*.

cănunt *a* vz ***cărunt***

cănură *sf* vz ***canură***

cănuță *sf* [At: LM / Pl: ~*țe* / E: ***cană*** + -*uță*] **1-2** (Șhp) Căniță **(1-2)**.

căoaciu *sm* vz ***covaciu***

căoi *vi* [At: H XI, 232 / Pzi: 3 ~*iește* / E: nct] (D. curci) A scoate sunetul caracteristic curcanilor.

căota *v* vz ***căuta***

căpaică *sf* vz ***copoaică***

căpară *sf* [At: LB / Pl: ? / E: srb ***kapara***] (Reg) **1** Arvună. **2** (Spc) Arvună pe care o primește fata de la cel cu care se va cununa. **3** (Pan) Logodnă.

căpașuri *snp* [At: CHEST. IV, 26/356 / E: nct] (Reg) **1** Cărăruie în pădure făcută de fiarele sălbatice. **2** Ciomag. **3** Bucată de lemn.

căpatăr *s* [At: CHEST. II, 275/137 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Capătul crestat al stâlpilor unei case țărănești.

căpaua *sf* vz ***copoaică***

căpaucă *sf* vz ***capaucă***

căpăcel *sn* [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 165 / Pl: ~*e* / E: ***capac*** + -*el*] **1-2** (Șhp) Capac **(1)** (mic).

căpăci *vt* [At: LTR^{2} / Pl: ~*cesc* / E: ***capac***] (Apc) **1** A astupa celulele larvelor cu ceară. **2** (Fig) A prinde la înghesuială.

căpăcit *sn* [At: CHEST. IV, 96/11 / E: ***căpăci***] (Apc; reg) Capac ce închide celulele larvelor.

căpăli *v* [At: BIBICESCU, P. P. 378 / Pzi: ~*lesc* / E: ***căpălui*** css] (Reg) A săpa.

căpălire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***căpăli***] (Reg) Săpare.

căpălit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***căpăli***] (Reg) Căpălire.

căpălit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***căpăli***] (Reg) Săpat.

căpălnă *sf* vz ***căpâlnă***

căpălui *vt(a)* [At: ECONOMIA, 119/3 / Pzi: ~*iesc*, ~*lesc* / E: mg ***kápalni***] (Trs; mgm) A săpa.

căpăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***căpălui***] (Nob) Săpare.

căpăluit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***căpălui***] (Nob) Săpat.

căpăluit^{2}***, ~ă*** *a* [At: ECONOMIA, 41 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***căpălui***] Săpat^{2}.

căpăluș *sn* [At: N. R. P. P. V, 538, ap. DA ms / Pl: ~*uri* / E: mg ***kapálos***] (Reg) Sapă.

căpăra *vt* [At: LB / Pzi: ~*rez* / E: mg ***kaparni***] (Trs) **1** A zgâria. **2** (D. vin) A fierbe. **3** (D. sânge) A pulsa. **4** (D. ochi) A scânteia.

căpărare *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: ~*rări* / E: ***căpăra***] (Trs) **1** Zgâriere. **2** Fierbere. **3** Durere.

căpăprât *sn* vz ***căpărit***

căpări *vtr* [At: JAHRESBER. III, 318 / V: ~***rî*** / Pzi: ~*resc* / E: ***căpară***] **1** (Complementul este fata) A îndeplini ultimul act de pețire a unei fete, arvunind-o de la părinți. **2-3** (Pan) (A se) logodi.

căpărire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***căpări***] (Reg) **1** Învoială care se face la logodnă, privind chestiunile bănești Si: *căpărit*^{1}. **2** Logodnă.

căpărit^{1} *sn* [At: GR. BĂN. 192 / V: ~***rât*** / Pl: ~*uri* / E: ***căpări***] (Reg) **1-2** Căpărire **(1-2)**. **3** Logodnă.

căpărit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***căpări***] (D. nunți, logodne) Arvunit.

căpărî *vtr* vz ***căpări***

căpărleață *sf* vz ***căprăreață***

căpăstie *sf* vz ***copastie***

căpăstra *v* [At: ȘUȚU, ap. TDRG / Pzi: ~*rez* / E: lat ***capistrare***] A tivi un petic.

căpăstrare *sf* [At: CADE / Pl: *~rări* / E: ***căpăstra***] **1** Tivire a unui petic Si: (pop) *căpăstruire* **(1)**, *căpăstuit*[1] **(1)**. **2** Cusătură făcută în jurul unui petic Si: *căpestreală*.

căpăstraș *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***căpăstru*** + *-aș*] **1-2** Căpestrel **(1-2)**.

căpăstrat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***căpăstra***] (Îvp) Tivit pe din afară.

căpăstru *sn* [At: PRAV. MOLD. 96/2 / V: (înv) *~pes~* / Pl: *~pestre* / E: ml ***capistrum***] **1** Porțiune de harnașament, confecționată din frânghie sau din curea, care se pune pe capul calului, al măgarului etc. pentru a lega animalul respectiv la iesle sau pentru a-l duce undeva. **2** (Mor) O parte a teicei Si: (pop) *întinzător*, *strunea*. **3** Coș lung în care se transportă mâncarea la câmp Si: (pop) *spenc*.

căpăstrui *vt* [At: SUȚU, ap. TDRG / Pzi: *~iesc* / E: ml ***capistrare***] (Îvp) **1** A tivi un petic cusut la haină. **2** A trage o brazdă în jurul unui loc arat Si: *a încheia*, *a margini*. **3** (Pex) A termina.

căpăstruire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***căpăstrui***] (Îvp) **1** Tivire a unui petic cusut la haină Si: *căpăstruit*[1] **(1)**. **2** Tragere a unei brazde în jurul unui loc arat Si: *căpăstruit*[1] **(2)**. **3** Terminare.

căpăstruit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***căpăstrui***] **1-3** (Îvp) Căpăstruire **(1-3)**.

căpăstruit[2]***, ~ă*** *a* [At: PAMFILE, A. 63 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căpăstrui***] **1** (D. petice cusute) Tivit. **2** (D. brazdă) Tras în jurul unui loc arat.

căpăta *vt* [At: ANON. CAR. / V: ***înc~*** / Pzi: *capăt* / E: ml ***capitare***] **1** A obține un lucru (dorit). **2** A câștiga. **3** A agonisi. **4** A obține. **5-6** A primi în dar sau de pomană. **7** A avea parte de... **8** (C. i. stări sufletești, boli) A se îmbolnăvi de... **9** A culege (de pe jos).

căpătare *sf* [At: LB / Pl: *~tări* / E: ***căpăta***] **1** Obținere a unui lucru Si: *căpătat*[1] **(1)**. **2** Câștig. **3** Agonisire. **4** Obținere. **5-6** Primire în dar (sau de pomană) Si: *căpătat*[1] **(5)**. **7** Alegere cu... **8** Îmbolnăvire... **9** Culegere de pe jos.

căpătat[1] *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***căpăta***] **1** Căpătare **(1)**. **2** Câștig. **3** Agonisire. **4** Obținere. **5-6** Căpătare **(5-6)**. **7** (Pfm; îe) A umbla (sau **a se duce, a pleca** etc.) **după ~** A umbla să ceară de la alții cele necesare traiului. **8** (Pfm; îe) **A trăi din ~** A trăi din pomana altora. **9** (Îla) **De ~** Obținut de pomană. **10** (Trs; îs) *Copil de ~* Copil din flori.

căpătat[2]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***căpăta***] **1** (D. lucruri dorite) Obținut. **2** Câștigat. **3** Agonisit. **4-5** Primit în dar (sau de pomană). **6** (D. boli, necazuri) Abătut asupra cuiva. **7** (Îs) *Prunc ~* Copil găsit. **8** Cules de pe jos.

căpătător, ~oare a [At: ARH. FOLK. VII, 60 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***căpăta*** + *-tor*] (Pop) **1** Strângător. **2** Econom.

căpătătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***căpăta*** + *-(ă)tură*] Copil căpătat[2] **(7)**, crescut de părinți adoptivi.

căpătâi *sn* [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 128/28 / V: ***~tui***[1], ***~tii*** / Pl: *~e*, *~uri* / E: ml ***capitaneum***] **1-2** Parte a patului sau a oricărui obiect unde se pune capul **(1)** Si: *cap* **(63)**. **3** Fiecare dintre cele două pernițe pe care îngenunchează mirii în biserică. **4** (Îvp; îe) **A da** (sau **a face de**) **~** A se căsători. **5** (Îae) A-și asigura existența. **6** (Îae) A se căpătui. **7** (Pfm; îe) **A avea ~** A duce viața unui om cu rost, însurat, așezat. **8** (Pfm; îla) **Fără ~** Fără rost, neașezat Si: *derbedeu*, *vagabond*. **9** (Îal) Fără o ocupație clară. **10-11** (Îs) *Carte de ~* Carte fundamentală într-un domeniu (sau în literatură). **12** (Îas) Carte preferată, de care nu te poți despărți. **13-14** Țesături (sau perne) care îmbracă o casă țărănească și care se dau miresei de zestre Si: (iuz) *caposter*. **15** (Pop) Broască pe care se sprijină grindeiului roții morii. **16** (La car; îf *~tui*) Vârtej care se așază orizontal deasupra perinocului de pe osie Si: (reg) *felehert*. **17** (Pop; la plug) Parte a rotilelor pe care se reazemă grindeiul și care corespunde mesei carului. **18** (Pop) Lemn scurt și gros care se pune sub un obiect pentru a-l feri de umezeala solului Si: (reg) *năclaz*, *tălpici*. **19** Parte a unei plute. **20-21** (Îoc *mijloc*, *coadă*) Parte de sus sau dinainte a unui obiect Si: *cap*, *capăt*, *frunte*. **22** (Pfm; îe) **A nu avea nici coadă, nici ~** A nu avea nici început, nici sfârșit. **23** (Înv) Capitel de coloană Si: *cap capitel*, (înv) *bașlâc*, **(132)**. **24-25** Parte extremă cu care se începe sau se termină ceva Si: *cap*, *capăt* **(2)**, *limită*, *margine*. **26** (Spc) Podvale ale joagărului. **27-28** Parte de jos sau dinapoi a unui lucru Si: *cap* **(160)**, *capăt*, *margine*, *sfârșit*. **29** (Pfm; îe) **A o scoate** (sau **a ieși**) **la ~** A o scoate la capăt **(17)**. **30** (Pfm; îe) **A o scoate** (sau **a ieși**) **cu cineva la ~** A se înțelege cu cineva. **31** (Pfm, îe) **A nu i se înțelege ~ul** A nu ști de unde să apuci, cum să înțelegi ceva. **32** Bucată mică, rămășiță din ceva Si: *cap* **(167)**, *capăt*. **33** (Ban) Legătură (de lemne, iarbă etc.) pe care cineva o poate duce în cap. **34** (Îvp) Capitol **(1)**.

căpătâier *sm* [At: URICARIUL XVIII, 328 / Pl: *~i* / E: ***căpătâi*** + *-er*] (Iuz) **1** Om care s-a stabilit undeva, însurându-se Si: *căsaș*. **2** Cap de familie care plătește dările Si: *gospodar*.

căpătii *sn* vz ***căpătâi***

căpătui[1] [At: LM / Pzi: *~iesc* / E: ***căpătâi*** + *-ui*] **1-4** *vtr* A (-și) face un rost, o situație (materială). **5-6** *vtr* (Fam) A (se) căsători. **7-8** *vtr* (Rar) A (se) aproviziona. **9-10** *vtr* (Spc) A (se) îmbogăți. **11** *vt* (Rar) A oferi adăpost Si: *a găzdui*.

căpătui[2] *sn* vz ***căpătâi***

căpătuială *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 16 / Pl: *~ieli* / E: ***căpătui*** + *-eală*] (Îvp) **1-2** Realizare a unui rost (sau a unei situații materiale) Si: *căpătuire* **(1)**, *căpătuit*[1] **(1)**. **3** (Pex) Îmbogățire. **4** (Dep) Parvenire. **5** (Ccr) Avere.

căpătuire *sf* [At: HAMANGIU, C. C., 316 / Pl: *~ri* / E: ***căpătui***] **1-2** Asigurare a existenței (sau a viitorului cuiva) Si: *căpătuială* **(1)**. **3** (Fam) Căsătorie.

căpătuit[1] *sn* [At: ZANNE, P. II, 848 / Pl: *~uri* / E: ***căpătui***] (Îvp) **1-4** Căpătuială **(1-4)**.

căpătuit[2]***, ~ă*** *a* [At: TDRG / Pl: *~iți*, *-e* / E: ***căpătui***] (Îvp) **1-2** Care și-a creat (prin mijloace necinstite) un rost o situație, Si: (pop) *așezat*, *cu stare*.

căpătușcă *sf* [At: MARIAN, NA. 256 / E: ***capăt*** + *-ușcă*] (Buc) Basma.

căpătuț *sn* [At: CHEST. II, 356/309 / E: ***capăt*** + *-uț*] (Reg) Căpețel **(1)**.

căpăț *sn* [At: H VIII 14 / V: *~peț* / Pl: *~e* / E: nct] (Ban; Olt) Măsură de lemn cu care se ia vama la moară Cf *cafă*, *caus*, *gâf*, *mertic*.

căpăța *sf* vz ***căpețea***[1]

căpățan *sn* [At: JAHRESBER. III, 318 / V: ***~țân*** / Pl: *~e* / E: ml ***capitium***] **1** Căpăstru **(1)**. **2** Legătură de lemne.

căpățânar *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~e* / E: ***căpățână*** + *-ar*] (Trs) Căpăstru **(1)**.

căpățână *sf* [At: (a. 1749) GCR II, 44/16 / V: ***~țină*** / Pl: *~ni*, (reg) *~ne* / E: ml ****capitina***] **1** (Pop) Craniu. **2-4** (Irn) Cap **(1)** omenesc mare (disproporționat sau prost). **5** Cap de animal adesea preparat ca mâncare Si: *glavă*, *glăvățână*. **6** Parte bulbucată a unor plante, formată, de obicei, din tulpină sau din suprapunerea frunzelor Si: *băciulie*, *bulb*, *căciulie*, *măciulie*, *tuberculă*. **7** Parte de deasupra a scăunoaiei cu care se strâng doagele Si: (reg) *broască*, *cap* **(135)**, (reg) *ceacâie*, *cioc*, *ciochie*, *clobanț*. **8** Butucul roții carului. **9** Val al morii. **10** (Înv; îs) *~ de zahăr* Bucată mare de zahăr de formă conică Si: *căpiță* **(3)**. **11** (Art) Constelația Perseu Si: (pop) *barda*, *carul-dracului*, *toporul*.

căpățânos, ~oasă [At: CANTEMIR, IST. 30 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***căpățână*** + *-os*] **1** *a* (Rar; adesea prt) Cu capul mare. **2** *a* Încăpățânat. **3** *a* Greu de cap. **4** *a* Mintos. **5** *smf* (Bot) Tătarnică (*Echinops commutatus*). **6** *sfp* (Bot) Rostogol (*Echinops sphaerocephalus*).

căpățea *sf* vz ***căpețea***[1]

căpățeală *sf* vz ***căpețea***[1]

căpățel *sn* vz ***căpețel***[1]

căpățină *sf* vz ***căpățână***

căpău *sm* vz ***copoi***

căpăuaș *sm* vz ***copoiaș***

căpăuă *sf* vz ***copoaică***

căpăuță *sf* [At: H III, 118 / P: *~pă-u~* / Pl: *~țe* / E: ***căpău*** + *-uță*] (Reg) **1** Cățea ciobănească. **2-3** (Șhp) Copoaică (mică).

căpăvit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *iți*, *~e* / E: nct] (Reg) Nebun.

căpâlnă *sf* [At: ȘINCAI, HR. 284/12 / V: *~păl* / Pl: *~ne* / E: mg ***kápolna***] (Trs; mgm) Capelă.

căpcălan *sm* vz ***captalan***

căpcăni *vt* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***capcană***] A prinde (în capcană).

căpcăun *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 79/1 / V: *cătc~*, ***cătcăhun***, *~căn* / P: *~că-un* / Pl: *~i* / E: ***cap*** + *-câne* calc după ngr *κυνοκέφαλος*, vsl **пъкоглавъ**] **1** Ființă din mitologia populară românească, cu trup de om și cap de câine, care mânca oameni. **2** (Pfm; fig) Om rău, și crud. **3** (Spc) Poreclă dată în trecut turcilor și tătarilor, în calitate de invadatori, de asupritori. **4** (Pfm; pex) Om mâncăcios. **5** (Pfm; pex) Om care mănâncă gratis de la cineva, fără să muncească Si: *parazit*, *trântor*. **6** (Îf *cătc~*) Om prost.

căpcăunime *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 75 / V: *~cânime* / Pl: *~mi* / E: ***căpcăun*** + *-ime*] Mulțime de căpcăuni **(1)**.

căpcăunoaică *sf* [At: H IX, 14 / V: *cătc~* / Pl: *~ice* / E: ***căpcăun*** + *-oaică*] (Pop) **1** Antropofagă. **2** Soție de căpcăun **(1)**.

căpcân *sm* vz ***căpcăun***

căpcânime *sf* vz ***căpcăunime***

căpcea *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~cele* / E: tc ***kepçe***] (Trs) **1** Căuș de băut apă, scobit în lemn, cu coadă scurtă. **2** Conținut al unei căpcele **(1)**. **3** Căuș împreună cu conținutul.

căpcel *sn* [At: MAT. FOLK. 36 / Pl: *~e* / E: ***cap*** + *-cel*] **1-2** Căpșor **(1-2)**.

căpeleș *sm* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 133 / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Flăcău care conduce un dans popular Si: (reg) *birău*.

căpenea *sf* vz ***căpeneag***

căpeneag *sn* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 227 / V: ***chep~***, ***chip~***, *~ea sf* / Pl: *~ege* / E: mg ***kőpenyeg***, tc ***kepenek***] **1** (Trs; Ban) Manta. **2** (Trs; Ban) Manta militară. **3** (Trs; Ban; îe) **După ploaie, ~** Prea târziu! **4** (Trs; Ban; îe) **Și-a întors ~ul pe dos** Și-a schimbat părerea pe neașteptate. **5** (Trs; Ban; îae) S-a supărat. **6** (Reg) Glugă a cojocului. **7-8** Fund al căciulii (sau al pălăriei). **9** (Mol; înv; îf *chep~*) Manta având croiala unui pardesiu, uneori cu guler răsfrânt din blană de vulpe. **10** (Mol; înv; îf *chep~*) Haină de însurătoare a flăcăilor Si: (înv) *giubea*. **11** (Mol) Copăcel.

căpester *sn* vz ***căpistere***

căpestere *sf* vz ***căpistere***

căpesterie *sf* vz ***căpistere***

căpestreală *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~eli* / E: ***căpăstru*** + *-eală*] (Pop) A doua cusătură de diametru mai mic la un petic pus pe o haină.

căpestrel *sn* [At: GCR II, 296 / Pl: *~e* / E: ***căpăstru*** + *-el*] **1-3** (Șhp) Căpăstru **(1)** (mic și subțire).

căpestru *sn* vz ***căpăstru***

căpetar *sm* [At: CHEST. II, 117/305 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Bârnă care se pune deasupra ușorilor ușii și ai ferestrelor pentru ca peretele să fie cât mai moale Si: *boiandruc*.

căpete *sm* [At: CIAUȘANU, V. 148 / Pl: *~eți* / E: nct] **1** Vas de lemn sau de tablă cu capacitatea de o oca, cu care se cântăresc fructele sau se ia vama la moară. **2** Conținut al căpetelui **(1)**. **3** Vas împreună cu conținutul.

căpetean *sm* vz ***căpitan***

căpetenie¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 61/1 / V: *~pit~* / Pl: *~ii* / E: ***cap¹*** + *-enie*] **1** Persoană care se află în fruntea unui grup Si: *cap*, *căpitan* **(1-2)**, *comandant*, *conducător*, *șef*. **2** (Îla) **De ~** De frunte. **3** (Îal) Fundamental. **4** (Înv; csc) Cei mai de frunte Si: *cremă*, *elită*, *floare*, *frunte*, *spumă*, (înv) *lamură*. **5** (Înv; în texte bisericești) Ceată.

căpetenie² *sf* vz ***căpitanie***

căpeț *sn* vz ***căpăț***

căpețală *sf* vz ***căpețea¹***

căpețea¹ *sf* [At: ALECSANDRI, T. 397 / V: (reg) ***~păța***, ***~pățea***, ***~pățeală***, ***~țală***, ***~lă***, ***~pițeală*** / Pl: *~ele* / E: ***căpețele*** (pll **căpețel**)] **1** (Reg) Căpici **(1)**. **2** (Reg) Toată curelăria care se pune pe capul calului. **3** (Buc; îf *~lă*) Broasca morii.

căpețea² *sf* [At: BIBLIA (1688), 67/2 / Pl: nct / E: ***căpețel***] (Înv) Capitel.

căpețeală *sf* vz ***căpețea¹***

căpețel¹ *sn* [At: BIBLIA (1688) / V: ***~păț~*** / Pl: *~e* / E: ml ***capitellum***] **1** (Înv) Început al unei cărți Si: *capitol* **(1)**. **2** Bucățică din ceva Vz *cap¹* **(167)**. **3-5** (Mpl) Colivă, colaci și prescuri care se duc la biserică pentru morți, la anumite termene fixate prin tradiție Si: (pop) *capete¹* **(171)**, *soroace*.

căpețel² *sn* vz ***căpețeală***

căpia *vi* [At: LB / P: *~pi-a* / Pzi: *~iez*, (rar) *căpii* / E: ***capie***] **1** (Pop; d. ovine și bovine) A se îmbolnăvi de cenuroză. **2** (Fig; fam) A înnebuni.

căpială *sf* [At: N. LEON, MED. 124 / P: *~pi-a~* / Pl: *~ieli* / E: ***căpia*** + *-eală*] **1** (Rar) Cenuroză. **2** (Fig) Țicneală.

căpiare *sf* vz ***căpiere***

căpiat¹ *sn* [At: H V, 396 / P: *~pi-at* / E: ***căpia***] (Pop) **1** Cenuroză. **2** Nebunie.

căpiat², ***~ă*** *a* [At: ECONOMIA, 95/22 / P: *~pi-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***căpia***] **1** (Pop) (D. ovine și bovine) Atins de cenuroză. **2** (Fig) Nebun.

căpici *sn* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. 83 / Pl: ? / E: srb ***kapija***] (Reg) **1** Parte a frâului alcătuită din curele care trec peste capul și botul calului și ale cărei capete inferioare sunt prinse de inelele zăbalei Si: *căpețea¹* **(1)**. **2** Poartă cu boltă (la cetăți).

căpicioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. / Pl: *~re* / E: ***căpiță*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Căpiță (mică).

căpiere *sf* [At: ECONOMIA, 96/5 / V: ***~iare*** / P: *~pi-a~* / Pl: *~ri* / E: ***căpia***] **1** Cenuroză. **2** (Fig) Țicneală.

căpietură *sf* [At: H XVII, 271 / Pl: *~ri* / E: ***căpia*** + *-ătură*] (Pop) Cenuroză.

căpistele *sf* vz ***căpistere***

căpitol *sn* vz ***capitol***

căpistere *sf* [At: MAT. FOLK. I, 552 / V: ***~pes~***, ***~pesterie***, (înv) ***~pester*** *sn*, ***~ele*** / Pl: *~ri* / E: ml ***capisterium***] (Reg) **1** Covată mică în care se cerne făina sau mălaiul și se frământă aluatul. **2** (Îe) **Din capul ~rii** Oricât de puțin ai avea. **3** (Îs) *~rile morii* Vase în care curge făina (după măcinare).

căpitan *sm* [At: COD. VOR. 35/34 / V: (rar) ***~petean*** / Pl: *~i* / E: it ***capitano***, rs **капитан**] **1-2** (Înv) Persoană care comandă o armată sau o parte a ei Si: *comandant*. **3** (Pan) Căpetenie **(1)**. **4** Om foarte iscusit Si: *strateg*. **5** (Pop; îe) **A fi fata banului, sora ~ului** Se spune despre fetele cu pretenții (de noblețe). **6** (Pop; îe) **Ori Stan, ori ~** Se spune când cineva pune totul în joc, riscând tot ce are în vederea unui câștig important. **7** (Fam; gmț; îe) **Ai să dai de ~ Tăvăliciu** Se spune pentru a avertiza pe cineva că va avea necazuri (dacă va întreprinde o anumită acțiune). **8** (Înv; îc) **~pașa** Comandant al flotei turcești. **9-10** (Ist) Comandant al unui corp de ostași sau slujitori (care aveau și îndatoriri civile). **11** Ofițer superior locotenentului și inferior maiorului. **12** Persoană care are gradul de căpitan **(11)**. **13-14** (Mrn; îc) **~locotenent** Grad corespunzător căpitanului din armata de uscat (sau de aviație). **15** Ofițer care are gradul de căpitan-locotenent în marină. **16-18** (Îs) *~ de rangul întâi* (*al doilea*, *al treilea*) Grad corespunzător colonelului (sau locotenent-colonelului sau maiorului) în marină. **19-21** Ofițer care are gradul de căpitan **(16-18)**. **22** (Mrn; urmat de determinările „de vas", „de șlep", „de remorcher" etc.) Comandant al unei nave militare, comerciale sau de pasageri. **23-24** (Îs) *~ de port* Persoană însărcinată cu conducerea activității unui port (sau a unui oficiu portuar). **25** (Ist; Buc; îs) *~ul țării* Șef administrativ suprem și reprezentant autonomiei (în provinciile austro-ungare). **26** (Iuz; îs) *~ al unui district* Șef administrativ al unui județ Si: *prefect*, (înv) *ispravnic*. **27** (Mol; Trs; înv; îs) *~ de târg*, *~ul orașului* Prefect al poliției Si: (iuz) *agă*. **28** (Iuz; îs) *~ de poștă* Diriginte. **29** (Iuz; îs) *~ de barieră* Șef al corpului de pază care apăra bariera orașului. **30-31** (Înv) Căpetenie a unei bande de hoți. (de haiduci etc.) **32** (Spt) Jucător care în timpul unei competiții este reprezentantul și conducătorul echipei din care face parte. **33** (Bot; îc) **~ul-leacurilor** Fierea pământului (*Erythraea centaurium*). **34** (Bot; Ipl) Cârciumărese (*Zinnia elegans*).

căpitălaș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***capital*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Capital¹ **(1)** (mic).

căpitănaș *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 232 / Pl: *~i* / E: ***căpitan*** + *-aș*] **1-24** (Șhp) Căpitan **(1-4, 8-10, 12-15, 19-31)**. Si: *căpitănel* **(1-5)**. **25** (Dep) Căpitan **(10)** tânăr, nepriceput sau lipsit de autoritate.

căpitănat *sn* vz ***capitanat***

căpităneasă *sf* [At: LB / Pl: *~ese* / E: ***căpitan*** + *-easă*] **1** Soție de căpitan **(10)**. **2** (Rar) Femeie cu gradul de căpitan **(17)**. **3** (Rar) Conducătoare a unei cete.

căpitănel *sm* [At: RETEGANUL, TR. 17 / Pl: *~ei* / E: ***căpitan*** + *-el*] **1-5** Căpitănaș **(1-4, 12)**.

căpitănesc, ~ească *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 411/27 / Pl: *~ești* / E: ***căpitan*** + *-esc*] **1-5** Referitor la căpitan **(1-4, 12)**. **6-10** Referitor la căpitănie **(49-54)**. **11-15** Care aparține căpitanului **(1-4, 12)**. **16-20** Care aparține căpităniei **(49-54)**. **21-25** Care provine de la căpitan **(1-4, 12)**. **26-28** Care provine de la căpitănie **(49-50, 53)**. **29-33** Specific căpitanului **(1-4, 12)**. **34-38** Specific căpităniei **(49-54)**.

căpitănie *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 99 / V: (înv) *~petenie*[2] / Pl: *~ii* / E: ***căpitan*** + *-ie*] **1-24** (Înv) Grad de căpitan **(1-4, 8-10, 12-15, 19-31)**. **25-48** Funcție de căpitan **(1-4, 8-10, 12-15, 19-31)**. **49** (Înv) District peste care se extindea autoritatea unui căpitan **(26)**. **50** (Înv) Detașament militar condus de un căpitan **(3)**. **51-52** (Înv) Local unde își avea oficiul un căpitan **(25-26)** administrativ. **53** (Udt „portului") Autoritate administrativă și polițienească care dirijează activitatea unui port. **54** Clădire în care este instalată administrația unui port. **55** (Rar; prin apropiere de *căpetenie*) Căpetenie **(1)**.

căpitănoi *sm* [At: TDRG / Pl: ~ / E: ***căpitan*** + *-oi*] (Dep) **1-48** Căpitan **(1-4, 8-10, 12-15, 19-31)** (bătrân).

căpitenie *sf* vz ***căpetenie***[1]

căpița *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~țez* / E: ***căpiță***] **1-2** (Reg) A face căpițe[1] **(1-2)** Si: *a căpiți* **(1-2)**.

căpițare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~țări* / E: ***căpița***] **1-2** Strângere a fânului în căpițe[1] **(1-2)** Si: *căpițat, a căpițire* **(1-2)**, *a căpițit* **(1-2)**.

căpițat *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: ***căpiți***] **1-2** Căpițare **(1-2)**.

căpiță[1] *sf* [At: I. IONESCU, C. 121/19 / V: *cop~, copită* / Pl: *~țe* / E: bg ***копица***] **1** Grămadă (provizorie) de fân, de formă conică și de mărime variabilă. **2** (Pex) Grămadă conică de nutreț sau de cereale. **3** (Mol; rar) Căpățână.

căpiță[2] *sf* [At: LIUBA-IANA, M. / Pl: *~țe* / E: srb ***kapica***] Căiță **(1)**.

căpițeală *sf* vz ***căpețea***[1]

căpiți [At: CONV. LIT. LIV, 656 / Pzi: *~țesc* / E: ***căpița*** css] **1-2** A căpița **(1-2)**.

căpițic *sn* [At: JAHRESBER. XIX, 92 / Pl: *~țele* / E: ***căpiță*** + *-ic*] (Reg) Mănunchiuri de cânepă, puse în cerc, cu florile în jos.

căpițire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căpiți***] **1-2** Căpițare **(1-2)**.

căpițit *a* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***căpiți***] **1-2** Căpițare **(1-2)**.

căpițoaie *sf* [At: DA / Pl: ~ / E: ***căpiță*** + *-oaie*] (Pop) Căpiță[1] **(1)** mare.

căplar *sm* vz ***căprar***[2]

căplănesc, ~ească *a* [At: IORGA, S. D. XIII, 55 / Pl: *~ești* / E: ***caplan***[2] + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține capelanului **(1)**. **2** Care provine de la capelan **(1)**. **3** Referitor la capelan **(1)**. **4** Specific capelanului **(1)**. **5** De capelan **(1)**.

căplăug, ~ă *a* vz ***clăpăug***

căplui *vt* [At: ARH. FOLK. VI, 294 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A opări.

căpoiaș *snm* vz ***copoiaș***

căpoi[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~oaie* / E: ***cap***[1] + *-oi*] (Pop) Cap mare.

căpoi[2] *sn* vz ***copoi***

căpos, ~oasă **a** [At: I. CR. II, 263 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cap*** + *-os*] (Fam) **1** Cu capul mare. **2** Deștept. **3** (Fig) Încăpățânat.

căpral *sm* vz ***căprar***[2]

căpramă *sf* [At: CDDE / Pl: *~me* / E: ***capră*** + *-amă*] (Ban) Turmă de capre.

căprar[1] *sm* [At: TDRG / V: *~iu* / Pl: *~i* / E: ml ***caprarius***] (Rar) Păstor de capre.

căprar[2] *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 74/37 / V: *~plar, ~al* / Pl: *~i* / E: mg ***káprár*** **(*káplár*)**] (Pop) **1-2** Caporal **(1-2)**. **3** Flăcău care adună colacii la jocul cu turca.

căprariu *sm* vz ***căprar***[1]

căpraș *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 287/12 / Pl: *~i* / E: ***capră*** + *-aș*] (Îvp) Căprar[1].

căprăfoi *sm* vz ***caprifoi***

căprăreasă *sf* [At: MAT. FOLK. 91 / Pl: *~ese* / E: ***căprar*** + *-easă*] **1** (Pop) Nevastă de căprar[2] **(1)** Si: *căprăriță*. **2** Păzitoare de capre.

căprăreață *sf* [At: H VII, 303 / V: *~pârlea~* / Pl: *~ețe* / E: nct] (Ban) **1** Staul de vite. **2** Loc de odihnă pentru capre **(1)**. **3** Loc de păscut caprele **(1)**.

căprărie[1] *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***căprar***[1] + *-ie*] **1** Staul de capre. **2** Strungă în care se odihnesc caprele **(1)**.

căprărie[2] *sf* [At: SLAVICI, N. I, 157 / Pl: *~ii* / E: ***căprar***[2] + *-ie*] **1** (Înv) Mic detașament de soldați sub comanda unui căprar[2] **(1)**. **2** (Fam) Categorie. **3** (Fam; îlav) **Pe** (sau **în**) **~ii** (D. oameni lipsiți de inițiativă și care execută mecanic un ordin) În grupe.

căprăriță *sf* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. VIII, 168 / Pl: *~țe* / E: ***căprar***[2] + *-iță*] Căprăreasă **(1)**.

căpresc, ~ească *a* [At: ȘEZ. II, 70 / Pl: *~ești* / E: ***capră*** + *-esc*] De capră.

căprește *av* [At: DA ms / E: ***capră*** + *-ește*] Ca o capră.

căpriată *sf* [At: PAMFILE, C. 17 / Pl: *~te* E: nct] (Gmț, în ghicitori) Capră **(1)**.

căprică *sf* [At: ȘEZ. VII, 122 / Pl: *-ici* / E: ***capră*** + *-ică*] (Numai în ghicitori) **1-2** Căpriță **(1-2)**.

căpricea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 230 / Pl: *~cele* / E: ***capră*** + *-icea*] (Rar; pentru rimă; șhp) **1-2** Căpriță **(1-2)** .

căprifoaie *sf* vz ***caprifoi***

căprifoi *sm* vz ***caprifoi***

căprină[1] *sf* [At: H VIII, 141 / Pl: *~ne* / E: ml ***caprina***] (Reg) Oaie cu lâna lungă și dreaptă.

căprină[2] *sf* vz ***coprină***

căpriniță *sf* [At: CHEST. II, 230/210 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg; la casele de țară) Bucată de lemn prinsă pe căpriori pentru a-i ține mai bine îmbinați și pentru a le mări rezistența împotriva vântului.

căprioară *sf* [At: BIBLIA (1688), 135/2 / P: *~pri-oa~* / Pl: *~re* / E: ml ***capriola***] **1** (Zlg) Femelă a căpriorului **(1)**. **2** (Fig) Femeie tânără, zveltă, sprintenă și grațioasă.

căprior *sm* [At: BIBLIA (1688), 246/1 / P: *~ri-or* / Pl: *~i* / E: ml ***capreolus***] **1** (Zlg) Animal rumegător sălbatic, mai mic decât cerbul, cu picioare subțiri și agile, cu coarnele mici (*Capreolus capreolus*). **2** Fiecare dintre bârnele încrucișate din scheletul acoperișului unei case Si: (pop) *cafer, cătușă, corn, coțofană, legători, sape, sugar, țăpoi*. **3** Fiecare dintre lemnele care formează suportul pe care se așază scândurile patului, platforma zidarului etc. Si: *capră* **(19)**. **4** (Rar) Lemn gros și lung de care se servește cineva spre a împinge sau a mișca un obiect greu Si: *bârnă* Vz *pârghie, rangă*. **5** (Trs; spc) Bârnă orizontală care unește o pereche de căpriori **(2)** Si: *chingă*.

căpriorаș *sm* [At: PAMFILE, I. C. 470 / Pl: *~i* / E: ***căprior*** + *-aș*] (Zlg; șhp) **1-2** Căprior **(1)** (mic) Si: *căpriorel* **(1-2)**. **3** Una dintre cele patru grinzi care susțin grindeiul scrânciobului Si: (pop) *răscruci* Cf *fus, săgeată*.

căprioreală *sf* [At: ODOBESCU, S. I 125 / Pl: *~eli* / E: ***căpriori*** + *-eală*] **1** Îmbinare a căpriorilor **(2)**. **2** Întăritură (cu căpriori **2)**. **3** Totalitate a căpriorilor **(2)** unui acoperiș..

căpriorel *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ei* / E: ***căprior*** + *-el*] **1-2** Căpriorаș **(1, 3)**.

căpriori *vt* [At: (a. 1810-1837) IORGA, S. D. I, 318 / Pzi: *~resc* / E: ***căprior***] A pune căpriori **(2)** unei case.

căpriorire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căpriori***] Punere a căpriorilor la o casă Si: *căpriorit*.

căpriorit *sn* [At: PAMFILE, J. C. 422 / E: ***căpriori***] (Pop) Căpriorire.

căprire *sf* [At: DA / Pl: nct / E: ns cf srb *kavrir*] (Reg) Cicatrizare a cojii copacilor.

căprișoară *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~re* / E: ***capră*** + *-ișoară*] **1-2** Căpriță (**1-2**). **3** (Bot; reg) Brâncă[2] (*Cyperus fuscus*).

căprișor *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***~ruș~*** / Pl: *~i* / E: ***capră*** + *-ișor*] **1** Mică plantă erbacee din familia ciperaceelor cu flori brun-închise, care crește în locuri umede (*Cyperus flavescens*). **2** (Șîs ~ *oacheș*) Mică plantă erbacee din familia ciperaceelor, cu flori brun-închise (*Cyperus fuscus*). **3** Plantă din familia ciperaceelor (*Chlorocyperus longus*). **4** Planta *Duvalijouvea serotina*.

căprit *sn* [At: ȘEZ. V, 55 / Pl: ? / E: nct] (Pop) Turmă de capre.

căpriță *sf* [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: *~țe* / E: ***capră*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Capră (**5**) (mică) Si: *căprișoară* (**1-2**), *căpruță* (**1-2**). **3** Pui de sex feminin al caprei Si: (pop) *iadă, țuguie, vătuie*. **4-5** (Pop) Oaie (sau vacă) de culoare cafenie care seamănă la coarne cu caprele. **6-7** Capră (**16, 28**). **8** Plantă erbacee alburie, cu flori verzi, care crește prin locuri sărate și la malul mării Si: *lobodă* (*Atriplex litoralis*). **9** (Bot; reg) Lobodă (*Atriplex rosea*). **10** (Bot) Lobodă sălbatică (*Atriplex tatarica*). **11** (Bot) Știr creț (*Amaranthus crispus*). **12-14** (Bot) Caprifoi (**1-3**). **15** (Bot) Lobodă (*Chenopodium album*). **16** (Bot) Lobodă (*Salicornia herbacea*). **17** Buberic (*Scrofularia nodosa*). **18** (Mdv) Boală a vițelor provocată de iarba cu același nume și care se manifestă prin umflarea splinei.

căpriu, ~ie *a* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***capră*** + *-iu*] (Îvp) Căprui.

căproi *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 118 / Pl: *~oaie* / E: ***capră*** + *-oi*] (Reg) Capră (**28**).

căpros, ~oasă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 144 / Pl: *~oși* / E: ***capră*** + *-os*] Încăpățânat ca o capră.

căprui, ~ie *a* [At: CONACHI, P. 69 / V: ***crăpui, ~e*** / Pl: *~, ~ii* / E: ***capră*** + *-ui*] (D. ochi) De culoare cafenie-gălbuie Si: *căpriu*.

căprusnic *sm* vz ***căpusnic***

căpruș*or** *sm* vz ***căprișor

căpruță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***capră*** + *-uță*] **1-2** Căpriță (**1-2**).

căpșor *sn* [At: ALEXICI, L. P. 83 / Pl: *~oare* / E: ***cap***[1] + *-(u)șor*] **1-2** (Șhp) Cap (**1**) (mic, delicat) Si: *căpuț*[1] (**1-2**).

căpșug *sn* [At: DA / Pl: nct / E: ucr ***капъук***] (Buc) Produse de porc uscat în care țăranii își țineau tutunul Si: (pop) *jașcău*.

căpșun *sm* [At: ANON. CAR. / V: *~e* *sn* / Pl: *~i* / E: drr ***căpșună***] **1** Plantă erbacee târâtoare din familia rozaceelor, cu frunze trifoliate și cu flori mici albe, cultivată pentru fructele ei comestibile (*Fragaria moschata*). **2** (Îs) ~ *de câmp*, ~ *de deal*, ~ *de pădure* Plantă erbacee târâtoare din familia rozaceelor (*Fragaria viridis*).

căpșunar *sm* [At: H III, 130 / Pl: *~i* / E: ***căpșună*** + *-ar*] (Ent; reg) Insectă nedefinită mai îndeaproape.

căpșună *sf* [At: PISCUPESCU, O. 298/19 / V: ***~puș~*** / Pl: *~ne, ~ni* / E: ns pbl ***căpușă*** (înv) „căpșună" + *-une*] **1** Fruct fals al căpșunului, format din îngroșarea receptaculului floral în care sunt îngropate fructele propriu-zise, asemănătoare cu fraga, dar mai mari decât aceasta, de culoare roșie, cărnoase, parfumate și gustoase. **2** (Bot; lpl) Căpșun (**2**) de deal. **3** (Bot; lpl; șîs) *~ni de grădină* Plantă târâtoare din familia rozacee (*Fragaria moschata*).

căpșune *sm* vz ***căpșun***

căpșunică *sf* [At: H IV, 84 / Pl: *~ici* / E: ***căpșună*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Căpșună (mică). **3** Varietate de struguri nealtoiți. **4** Vin rezultat din căpșunică (**3**). **5** Plantă din familia orchidacee (*Cephalantera alba*). **6** Plantă din familia orchidacee (*Cephalantera rubra*). **7** (Bot; reg) Talpa-gâștei (*Trifolium fragiferum*).

căpșuniu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 54 / Pl: *~ii* / E: ***căpșună*** + *-iu*] De culoarea căpșunei.

căpta *v* vz ***căuta***

căptan *sn* vz ***captar***

căptare *sf* vz ***căutare***

căptat[1] *sn* vz ***căutat***[1]

căptat[2]***, ~ă*** *a* vz ***căutat***[2]

căptălaci *sm* vz ***captalan***

căptălan *sm* vz ***captalan***

căptălug [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Plută din trunchiuri de copac mai scurte de 10 m.

căptuf *sn* vz ***căptuh***

căptuh *sn* [At: (a. 1778) FURNICĂ, I. C., ap. DA ms / V: ***cap~, ~tuf, cuptuv*** / Pl: *~uri* / E: ger ****Kapptuch***] (Reg) **1** Căptușeală de pânză care se aplică la cămășile țărănești, la piept și la spate, o treime din lungimea până la brâu. **2** Căptușeală de pânză mai groasă cu care se dublează cămășile bărbătești de la mijlocul spatelui în sus peste umeri, până la gât, pentru a le proteja de uzură.

căptușă *sf* vz ***cătușă***

căptușeală *sf* [At: CANTEMIR, HR. 144 / V: ***cuptușală*** / Pl: *~eli* / E: ***căptuși*** + *-eală*] **1** Pânză (sau stofă) cu care se dublează, în interior, un obiect de îmbrăcăminte, pentru a-i da un aspect mai îngrijit, și pentru a-l face mai călduros. **2** (Pfm; îe) **Mai scumpă ~la decât blana** Se spune despre un lucru care costă mai mult decât merită. **3** (Pop; îe) **A fi ~la cuiva** A înlocui pe cineva, fără însă a prețui cât el. **4** Material aplicat în interiorul încălțămintei pentru ca aceasta să-și mențină forma. **5** Pânză sau stofă cu care se învelesc unele obiecte pentru a le feri de deteriorare. **6** Strat rezistent de lemn, de metal sau de cărămidă cu care se acoperă un obiect pe dinăuntru sau pe dinafară (pentru a-l feri de degradare, pentru consolidare, izolare termică, acustică etc.). **7** Ramă de lemn care acoperă fețele interioare ale golului unei uși și de care sunt fixate canaturile ușii. **8** (Înv; fig) Bătaie cu palma Si: (înv) *calcavură*. **9** (Înv; fig) Înșelătorie.

căptuși [At: TDRG / V: (reg) ***cup~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***căptuh***] **1-5** *vt* A aplica o căptușeală (**1, 4-7**). **6** *vt* (Reg; îf *cup~*) A acoperi un animal cu ceva spre a-l împiedica să fugă. **7** *vt* A îndesa. **8** *vt* A ticsi. **9** *vt* (Fam) A înșfăca. **10** *vt* (Fam) A bate (zdravăn) pe cineva. **11** *vt* (Fig) A înăbuși acoperind pe cineva. **12** *vt* (Înv; fig) A acoperi. **13** *vt* (Fam) A șterpeli. **14** *vt* (Fam) A înșela. **15** *vr* (Fam) A se alege cu ceva Si: (îrg) *a se căpui*. **16** *vr* (Fam) A se îmbăta. **17** *vr* (Pfm) A răci zdravăn.

căptușire *sf* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1954 / Pl: *~ri* / E: ***căptuși***] **1-5** Aplicare a unei căptușeli (**1, 4-7**) Si: *căptușit*[1] (**1-5**).

căptușit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***căptuși***] **1-5** Căptușire (**1-5**).

căptușit[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 87 / V: ***cup~, cuptușită*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căptuși***] **1-5** Căruia i s-a aplicat o căptușeală (**1, 4-7**). **5** (Pfm) Răcit rău.

căptușitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. HEM 1004 / Pl: *~ri* / E: ***căptuși*** + *-(i)tură*] (Înv) **1** Înșelătorie. **2** Amăgire.

căpuci *sn* [At: CV, 1950, nr. 4/42 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îrg) Abajurul de la lampă prin care iese flacăra fitilului Vz *gogoașă*.

căpui[1] [At: DOSOFTEI, PS. 101 / Pzi: *~esc* / E: mg ***kapni***] (Îrg) **1-2** *vt* A prinde pe cineva sau pe ceva (mai ales când caută să se ascundă, să scape) Si: *a prinde*, (înv) *a încăpui*. **2** *vr* A obține. **3-4** *vt* A asigura viitorul, existența cuiva Vz *căpătui*. **5** *vt* (Spc) A căsători pe cineva Si: (pfm) *a căpătui*. **6** *vt* (Înv) A avea în păstrare ceva.

căpui[2] *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***cap*** + *-ui*] A turti extremitatea liberă a corpului unui nit, pentru a forma al doilea cap[1].

căpuire[1] *sf* [At: CARAGEA, L. 16/19 / Pl: *~ri* / E: ***căpui***] (Îrg) **1** Prindere a cuiva Si: *căpuit*[1]. **2** Păstrare.

căpuire[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ns cf *cap*[1]] (Teh) Operație prin care se turtește extremitatea liberă a corpului unui nit, pentru a forma al doilea cap[1].

căpuit[1] *sn* [At: PAMFILE, C. Ț. 287 / Pl: *~uri* / E: ***căpui***] **1-2** Căpuire[1] (**1-2**).

căpuit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***căpui***] (Nob) Căpuire[2].

căpuit[3]***, ~ă*** *a* [At: (a. 1692) IORGA, S. D. 227 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căpui***] (Îrg) **1** Care este prevăzut cu tot ce este necesar Si: (înv) *încăpuit*[2]. **2-4** (D. oameni) Care are (traiul sau) viitorul asigurat. **5** (Spc; d. oameni) Căsătorit.

căpuit[4]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căpui***] (Teh; d. nituri) Turtit la un capăt.

căpuitor[1]***, ~oare*** *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***căpui*** + -tor] (Îrg) Care căpuiește[2].

căpuitor² *sn* [At: EVID. CONT. 136 / Pl: *~oare* / E: ns cf *cap¹*] (Teh) Unealtă de fierărie cu care se execută căpuirea² Si: *buterolă*.

căpun *sm* vz ***clapon***

căpună *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ne* / E: srh ***kapunja***] (Îrg) Vas din doage de molid, cu o ureche și cu o capacitate de 4-8 l.

căpusnic *sm* [At: DAMÉ, T. 186 / V: ***~usn~, cră~, crăpusnică*** *sf*, ***~prusnic*** / Pl: nct / E: vsl ****капусьникъ***] (Bot) **1** (Șîs) ~ *galben* Crăstăval (*Cirsium oleraceum*). **2** Susai (*Sonchus arvensis*). **3** (Șîs) *crăp~ bălan* Plantă din familia oenotheracee (*Cirsium palustre*) Si: (pop) *crăstăval*, *spin*. **4** (Șîf *crăpușnică*) Planta *Cirsium decussatum*. **5** (Îf *crăp~*) Pălămidă (*Cirsium arvense*). **6** (Îf *crăp~*) Scai (*Cirsium vulgare*). **7** (Îf *crăp~*) Plantă din familia oenotheracee (*Cirsium boujarti*). **8** (Îf *crăp~*) Spin (*Carduus acanthoides*). **9** (Îf *crăp~*) Șofrănaș (*Carthamus tinctorius*). **10** (Îf *crăp~*) Armurariu (*Sylibum marianum*). **11** Gheață (*Sedum spectabile*).

căpuș *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 496 / Pl: *~e* / E: nct] (Muz; înv) Cobuz.

căpușă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 105 / Pl: *~șe* / E: ns cf alb *këpushë*] **1** (Lpl) Gen de artropode parazite din clasa arahnidelor, care se înfig în pielea animalelor și se hrănesc sugându-le sângele (*Ixodes*). **2** Animal care face parte din genul căpușe (**1**) Si: (pop) *acăriță*, *bătucel*, *botoș*, *cherchelită*, *chicheriță*, *mierlăriță*, *muscă-de-cal*, *păduche*. **3** (Pop; îe) **Ce-i în gușă și-n ~** Se spune despre un om sincer, care spune tot ce gândește. **4** (Pop; îe) **A mânca ca o ~** A mânca mult. **5** (Pop; îe) **A se face ~** A fi sătul peste măsură. **6** (Pop; îe) **A fi ca o ~** A fi umflat. **7** (Ent) Vierme care roade rădăcinile porumbului, nedefinit mai îndeaproape. **8** (Bot; reg; mpl) Ricin (*Ricinus communis*). **9** (Bot; reg) Mugur de viță din care se dezvoltă coardele Si: *ochi¹*. **10** Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape.

căpuși [At: DA / Pzi: *~șesc* / E: ***căpușă***] **1** *vr* A mânca prea mult, până i se umflă pântecele, ca o căpușă (**1**). **2** *vi* (D. plante) A înmuguri.

căpușiță *sf* [At: N. LEON, MED. 84 / Pl: *~țe* / E: ***căpușă*** + *-iță*] (Ent; îc) **~-de-râie** Arahnidă care produce râia (*Sarcoptes scabiae*).

căpușnic *sm* vz ***căpusnic***

căpușună *sf* vz ***căpșună***

căput¹ *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / Pl: *~uri* / E: mg ***kaput***] (Reg) Haină bărbătească în formă de manta Si: *scurtuc*.

căput² *sn* [At: CV, 1950, nr. 4, 35 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Poartă mare dinspre stradă, a unei curți.

căput³ *sn* vz ***căpuț***

căputa [At: ANON. CAR. / Pzi: *~tez* , (rar) *căput* / E: ***căpută***] **1-2** *vt* A pune căpute (**1-2**) noi la o încălțăminte uzată Si: *a încăputa*. **3** *vt* A înlocui, total sau parțial, partea care acoperă laba piciorului unui ciorap uzat Si: *a încăputa*. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) potrivi ca o căpută la încălțăminte. **6** *vt* A însăila (de mântuială) Si: (reg) *a înciocola*. **7** *vr* (D. un văduv; rar) A se recăsători cu o văduvă.

căputar [At: LM / Pl: sm *~i*, sn *~e* / E: ***căpută*** + *-ar*] (Înv) **1** *sm* Cizmar care pune căpute (**1**) Si: (pop) *cârpaci*. **2** *sn* (Ban) Calapod (**1**).

căputare *sf* [At: LB / Pl: *~tări* / E: ***căputa***] (Rar) **1** Aplicare a unor căpute (**1, 2**) noi la o încălțăminte uzată Si: *căputat* (**1**), *căputătură* (**1**), *încăputare* (**1**). **2** Înlocuire, totală sau parțială, la un ciorap uzat, a părții care acoperă laba piciorului Si: *căputat* ¹ (**2**), *căputătură* (**2**), *încăputare* (**2**).

căputat¹ *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: ***căputa***] **1-2** (Rar) Căputare (**1-2**).

căputat², ***~ă*** *a* [At: ȘEZ. V, 15 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***căputa***] **1** Căruia i s-au pus căpute (**1**) noi. **2** (D. găuri în ciorap) Care este însăilat de mântuială Si:(înv) *înciocolat*.

căpută *sf* [At: BIBLIA (1688), 159/1 / Pl: *~te* / E: nct] **1** Parte a încălțămintei care acoperă partea superioară a labei piciorului Si: *căputătură* (**2**). **2** Parte de deasupra a labei piciorului, opusă tălpii. **3** (Reg) Ciorap gros, de lână, scurt numai până la gleznă, care se încalță peste ciorapul obișnuit și peste care se pun obiele.

căputătură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***căputa*** + *-ătură*] (Înv) **1-2** Căputare (**1-2**).

căpuț¹ *sn* [At: LB / Pl: *~e* / V: ***ut³*** / E: ***cap*** + *-uț*] (Rar) **1-2** Căpșor (**1-2**).

căpuț² *sn* [At: ȘIO I, 404 / Pl: *~e* / E: ns cf *cobuz*] (Muz; înv) Cobuz.

căpuțan¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ns cf ger *Kappzaum*, ucr *капцун*] **1** (Trs) Căpici (**1**). **2** Botniță care are cuie și care se pune viteilor pentru a-i împiedica să sugă.

căpuțan² *sn* vz ***căpățân***

căra [At: DOSOFTEI, V. S. 9/2 / V: (reg) ***ca~*** / Pzi: *car* / E: ml ****carrare***] **1** *vt* A duce ceva dintr-un loc în altul Si: (fam) *a cărăbăni* (**2**). **2** *vt* A transporta (în cantități mari). **3** *vt* (Pop; îe) **A ~ apa cu ciurul** A munci în gol, fără rezultat. **4** *vt* (Îvp; îe) **Cară apă la ceilalți** Se zice în glumă despre copiii mai mici sau mai slabi decât frații lor. **5-6** *vti* (Pfm; îe) **A ~ cuiva (la) pumni** (sau **palme**, **gârbace** etc.) A da cuiva mai multe lovituri cu pumnul (sau cu palma, cu biciul etc.). **7** *vt* (Pop; îe) **A-l ~ păcatele** A se lăsa dus, târât fără voie. **8-9** *vt* (Pfm; îe) **A ~ mereu la gură** A bea (sau a mânca) prea mult. **10** *vt* (Spc) A fura (în cantități mari). **11-12** *vtr* (Înv) A (se) plimba (cu căruța, cu trăsura, cu mașina etc.) Si: *a (se) căruța* (**1**). **13** *vr* (Înv) A se duce repede (după ceva sau cineva) Si: (îvp) *a se repezi*. **14** *vr* A se duce dintr-un loc în altul. **15-16** *vr* (Fam) A pleca repede (și pe furiș) de undeva Si: (pfm) *a se cărăbăni* (**1**), *a o tuli*, *a o șterge*. **17** *vr* (D. oameni, vite etc.; înv) A se mișca încet, greoi Si: *a se târî*.

cărabă *sf* vz ***carabă***

căraire *sf* vz ***cărare***

căraman, ***~ă*** *smf*, *a* vz ***caraman¹***

cărafă *sf* vz ***carafă***

căran *sn* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ***car*** + *-an*] *sn* (Înv; nob) **1** Car (**1**) mare. **2** (Îs) ~ *de cale ferată* Vagon.

cărare *sf* [At: PSALT. SCH. 391 / V: ***~aire***, ***calare*** / Pl: *~rări* / E: ml ***carraria***] **1** (Iuz) Drum pentru care (**1**). **2** Drum îngust pe care se poate umbla numai cu piciorul Si: *potecă*, *trecătoare*, (pop) *plai*, (reg) *călicuță* (**1-2**), *hătaș*. **3** (Pgn) Drum. **4** (Îlav) **Pe toate ~rările** Pretutindeni. **5** (Pfm; îe) **A umbla pe două ~rări** A se clătina în mers. **6** (Pfm; îae) A fi beat. **7-8** (Pfm; îe) **A-i tăia** (sau **a-i închide**) **cuiva ~a** (sau **cărările**) A opri pe cineva să facă sau să continue un drum. **9** (Pfm; îe) **A-și îndrepta ~rările** A apuca într-o direcție. **10** (Pfm; îe) **A-i scurta cuiva ~rările** A omorî. **11** Linie obținută prin despărțirea în două a părului de pe cap. **12** (Trs) Strungăreață. **13** (Fig) Călătorie.

căraș *sm* vz ***caras***

cărat¹ *sn* [At: HEM 1639/10 / Pl: *~uri* / E: ***căra***] **1** Mutat¹. **2** Transport de materiale, obiecte etc. (în cantitate mare). **3** Timp când se cară fânul sau recolta. **4** (Înv) Plată pentru cărăușie.

cărat², ***~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***căra***] **1** Care a fost transportat Si: *deplasat*, *mutat*. **2** (Spc) Transportat cu carul².

cărabală *sf* vz ***colorabă***

cărăbaș¹, ***~ă*** [At: DDRF / V: ***carab~***, ***carabașă*** / Pl: *~i*, *~e* / E: tc ***karabaș***] **1-3** *smf*, *a* (Oaie sau berbec) de culoare neagră pe bot și în rest albă (în afară de picioare). **4** *a* (D. oaie sau berbec) Ceacâr.

cărăbaș² *sm* [At: LIUBA – IANA, M. 63 / Pl: *~i* / E: ***carabă¹*** + *-aș*] (Ban) Muzicant care cântă la carabă¹ Si: *cimpoiaș*, *cimpoier*.

cărăbăneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***cărăbăni*** + *-eală*] (Pfm) **1-2** Plecare grăbită (și pe furiș). **3** Bătaie în care adversarii se trântesc la pământ și se lovesc.

cărăbăni¹ [At: (a. 1819) URICARIUL VII, 83 / Pzi: *~nesc* / E: ns pbl tc *çec arabayi*] **1-2** *vr* (Pfm) A pleca repede (și pe furiș) de undeva Si: (fam) *a se căra* (**13**), *a o șterge*, *a o tuli*. **3** *vt* (Reg) A căra (**1**). **4-5** *vti* (Fam; îe) **A ~ cuiva (la) pumni** (sau **palme**, **ciomege** etc.) sau **a ~ cu pumnii** (sau **cu palmele**, **cu ciomegele** etc.) A da cuiva lovituri multe și îndesate cu pumnul (sau cu palma, cu ciomagul etc.)

cărăbăni² *vr* [At: CIAUȘANU, V. 148 / Pzi: *~nesc* / E: ***carabă***] **1-2** (Mls d. vite; reg) A se umfla de prea multă iarbă sau de boală.

cărăbănire¹ *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cărăbăni¹*] **1-2** (Pfm) Plecare rapidă (și pe furiș) Si: *cărăbănit¹* (**1-2**). **3** (Reg) Cărat. **4** (Pfm) Ciomăgire.

cărăbănire² *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *cărăbăni²*] **1-2** (Mls d. vite) Umflare de iarbă sau de boală.

cărăbănit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cărăbăni[1]***] **1-4** (Pfm) Cărăbănire **(1-4)**.

cărăbănit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cărăbăni[2]***] **1-2** Cărăbănire[2] **(1-2)**.

cărăbănit[3], ~ă *a* [At: PAMFILE, S. T. 187 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărăbăni[1]***] **1-2** (Pfm) Plecat (și pe furiș). **3** (Reg) Cărat. **4** (Pfm) Ciomăgit. **5** (Arg; pex) Ucis.

cărăbănit[4], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărăbăni[2]***] **1-2** (Mls; d. vite) Umflat de iarbă sau de boală.

cărăbănos, ~oasă *a* [At: I. CR. VI, 217 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***caraban*** + *-os*] (Reg; îoc *boieresc*) Gospodăresc.

cărăbelniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *caraba[1]*] (Reg) Femeie mare și foarte grasă.

cărăbete *sm* vz ***carabăț***

cărăbeț *sm* vz ***carabăț***

cărăbit, ~ă *a* [At: CONV. LIT. LIV 165 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărăbăni[2]***] (Arg) **1** Umflat. **2** Mort.

cărăbiță[1] *sf* [At: N. DRĂGANU, DR. IV, 1084 / Pl: *~țe* / E: ***carabă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Carabă[1] (mică).

cărăbiță[2] *sf* vz ***carabiță***

cărăbli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) „A căuta pe cineva și a-l aduce înainte".

cărăboanță *sf* vz ***carboanță***

cărăboavă *sf* vz ***carboavă***

cărăboi *sms* vz ***caraboia***

cărăbulă *sf* vz ***călărabă***

cărăbuș *sm* [At: GCR I, 264/27 / V: (reg) *s~* / Pl: *~i* / E: ***carab(aș)*** + *-uș*] **1** (Ent) Insectă coleopteră foarte dăunătoare, de culoare castanie, cu elitrele dure, care apare pe la începutul lunii mai și se hrănește cu frunzele arborilor (iar larva ei cu rădăcinile unor plante) Si: (pop) *găinușă*, *gândac-de-mai* (*Melolonta vulgaris*). **2** (Ent; îc) **~-verde** Ileană (*Cetonia aurata*). **3** Poreclă dată țiganilor. **4** Bou cu coarnele încovoiate ca antenele cărăbușului **(1)**. **5** Apelativ pentru un copil neastâmpărat.

cărăbușă *sf* [At: DA / Pl: *~șe* / E: ***cărăbuș***] (Ent) Femela cărăbușului **(1)**.

cărăbușel *sm* [At: MARIAN, INS. 16 / Pl: *~ei* / E: ***cărăbuș*** + *-el*] (Ent) Insectă dăunătoare din ordinul coleopterelor asemănătoare cu cărăbușul **(1)**, dar mai mică și mai păroasă decât acesta (*Rhizotrogus solstitialis*).

cărăbuț *sn* vz ***cărăbuță***

cărăbuță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 153 / V: *~uț sn* / Pl: *~țe* / E: ctm ***car*** + ***tărăbuță***] (Pop) Roabă.

cărăcenie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: nct] Ceartă.

cărăcudă *sf* vz ***caracudă***

cărădașcă *sf* vz ***rădașcă***

cărădoaică *sf* vz ***rădașcă***

cărăfioară *sf* [At: DA ms / V: ***gă~*** / Pl: *~re* / E: ***carafă*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Carafă **(1)** (mică).

cărăgea *ai* vz ***caragea***

cărăjel *sm* [At: KLEIN, D. 221 / Pl: *~ei* / E: nct] (Iht) Lățeț (*Alburnoides leipunctatus*).

cărăjele *sfp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot) Crăițe (*Tagetes patula*).

cărăman *sm* vz ***caraman***

cărămidar *sm* [At: BIBLIA (1688), 290/1 / V: (reg) *~izar*, (înv) *~iu* / Pl: *~i* / E: ***cărămidă*** + *-ar*] **1-2** Persoană care fabrică (sau vinde) cărămizi.

cărămidariu *sm* vz ***cărămidar***

cărămidă *sf* [At: MARDARIE, L. 195 / Pl: *~izi* / E: ngr ***κεραμίδα***] **1** Material de construcție artificial, de forma unei piese paralelipipedice, obținut dintr-un amestec de argilă, nisip și apă sau din alte materiale (beton, zgură de furnal etc.), uscat la soare sau ars în cuptor, de culoare roșie arămie. **2** (Îs) *~ refractară* Material de construcție artificial dintr-un amestec cu temperatură de topire foarte înaltă, folosit la zidirea focarelor cuptoarelor metalurgice. **3** (Pop; pbl) Capră cărămizie.

cărămidăreasă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ese* / E: ***cărămidar*** + *-easă*] **1-2** Femeie care fabrică (sau vinde) cărămizi. **3-4** Soția cărămidarului **(1-2)**.

cărămidărie *sf* [At: BIBLIA (1688), 39/1 / E: ***cărămidar*** + *-ie*] **1** Meșteșugul fabricării cărămizilor. **2** Tehnica fabricării cărămizilor normale. **3** Loc special amenajat (împreună cu instalațiile) pentru fabricarea cărămizilor Si: (înv) *cărămizie* **(1)**. **4** Fabrică de cărămidă Si: (înv) *cărămizie* **(2)**.

cărămijoară *sf* [At: LM / V: ***~izoară, ~izioară*** / Pl: *~re* / E: ***cărămidă*** + *-(i)oară*] **1-2** (Șhp) Cărămidă **(1)** (mică). **3** (Îcs) *De-a ~izoara* Joc de copii care constă în aruncarea mingii într-o cărămidă așezată pe muchie.

cărămizar *sm* vz ***cărămidar***

cărămizi *vr* [At: DEX[2] / Pzi: *~zesc* / E: ***cărămidă***] (Rar) A deveni cărămiziu.

cărămizie *sf* [At: BIBLIA (1688), 42/1 / E: ***cărămidă*** + *-ie*] **1-2** (Înv; nob) Cărămidărie **(2-3)**.

cărămizioară *sf* vz ***cărămijoară***

cărămiziu, ~ie [At: BIBLIA (1688), 42/1 / E: ***cărămidă*** + *-iu*] **1** *a* De culoarea cărămizii. **2** *a* Roșiatic. **3** *sf* (Înv; nob) Cărămidărie **(1)**.

cărămizoară *sf* vz ***cărămijoară***

cărănzea *sf* vz ***corogea***

cărăra [At: LM / Pzi: *~rez* / E: ***cărare***] (Înv) **1** *vt* (Întrebuințat *mls* ca participiu adjectival) A face cărări Si: (înv) *cărări* **(1)**. **2** *vt* A face dungi Si: (înv) *cărări* **(2)**. **3** *vr* (Reg; d. păr, pânză etc.) A se rări **(3)**. **4** *vt* (Reg) A da (sau a călca) dinții ferăstrăului în dreapta și în stânga ca să taie mai bine Si: *a cărări* **(4)**, *a drumui*.

cărărat, ~ă *a* [At: LM / V: (reg) *~rar~, ~ă* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cărăra***] (Rar) **1** Cu multe cărări. **2** (D. pielea unor animale și îndeosebi despre cal) Dungat. **3** (D. mers) Clătinat.

cărărea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 478 / Pl: *~ele* / E: ***cărare*** + *-ea*] **1-2** (Rar; șhp) Cărăruie **(1-2)**.

cărări *v* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***cărare***] **1-4** (Înv) Cărăra **(1-4)**.

cărărui *v* vz ***cărăui***

cărăruică *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici* / Pl: ***cărare*** + *-uică*] **1-2** (Rar; șhp) Cărăruie **(1-2)**.

cărăruie *sf* [At: I. CR. III, 296 / Pl: *~ui* / E: ***cărare*** + *-uie*] **1-2** (Șhp) Cărare **(2)** (scurtă sau îngustă) Si: (pop) *cărărea* **(1-2)**, *cărăruică* **(1-2)**, *cărărușă* **(1-2)**, *cărăruță* **(1-2)**, *potecea* **(1-2)**, *potecuță* **(1-2)**.

cărărușă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/1 / V: ***~șe, ~răușă*** / Pl: *~șe*, (îpp) *~și* / E: ***cărare*** + *-ușă*] **1-2** (Pop; șhp) Cărăruie **(1-2)**.

cărărușe *sf* vz ***cărărușă***

cărăruță *sf* [At: HODOȘ, P. P. 69 / Pl: *~țe* / E: ***cărare*** + *-uță*] **1-2** (Pop) Cărăruie **(1-2)**.

cărășăl *sm* vz ***cărășel***

cărășel [At: ANTIPA, F. I. 124 / V: (reg) ***~șăl, ~raș~, car~, carașel*** / Pl: *~ei, ~e sn* / E: ***caras*** + *-el*] **1-2** *sm* (Iht; șhp) Caras **(1)** (mic). **3** *sm* (Iht) Caracudă. **4** *sm* (Gmț) Păduche. **5** *sm* (Reg) Vierme care trăiește pe materiile (alimentare) putrede. **6** *sn* Dans popular cu mișcări vioaie. **7** *sn* Melodie după care se execută acest dans. **8** *sn* Dansul și melodia după care acesta se execută.

cărătaș *sm* vz ***caretaș***

cărătășie *sf* vz ***caretășie***

cărătenie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1-2** (Îe) **A (nu) da de ~** A (nu) afla rostul a ceva sau a cuiva. **3** (Îe) **Nu mai e de ~** Nu mai știi ce să faci. **4** (Îs) **Om fără ~** Om fără socoteală Si: *vagabond*.

cărător, ~oare [At: BIBLIA (1688), 309 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***căra*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care cară ceva. **3** *sm* (Spc) Hamal. **4-5** *smf, a* (Înv) (Persoană) care cară cerealele netreierate (în clăi). **6** *sf* (Pop) Femeie care cară apa pentru mort. **7** *sn* Butoi în care se pun prune pentru zdrobit Si: (înv) *zăcătoar*. **8** *sn* Butoi mare așezat culcat (într-o căruță), având, în partea de deasupra, o deschidere prin care poate trece o găleată și care servește la transportarea prunelor din livezi până la butoaie. **9** *sf* Butoi vechi și desfundat la un capăt, care este fixat în car, și în care se transportă strugurii zdrobiți.

cărătulărie *sf* vz ***cărturărie***

cărătură *sf* [At: (a. 1813) URICARIUL I, 198/22 / Pl: *~ri* / E: ***căra*** + *-ătură*] **1** Transport. **2** (Ccr) Cantitate dintr-o povară care se poate căra o dată (cu căruța, cu carul etc.).

cărăui[1] *vtr* [At: DA / V: *~ărui* / Pzi: *~esc* / E: ***cărăui***[2]] **1-2** A (se) îmbăta.

cărăui[2]***, ~ie*** *a* [At: GORJAN, H. I, 105/26 / V: ***~rui, ~ie*** / Pl: *~, ~ie* / E: ns cf *cărare*] (Înv) **1** Beat. **2** Smintit.

cărăulă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Transport cu care[2] (1) multe.

cărăuleancă *sf* [At: H IX, 128 / V: ***caraol~*** / E: ***caraulă*** + *-eancă*] **1** Joc popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodia după care se execută acest joc. **3** Dansul împreună cu melodia după care se execută.

cărăuș *sm* [At: CANTEMIR, IST. 47 / P: *~ră-uș* / Pl: *~i* / E: ***căra*** + *-uș*] **1** (Înv) Căruțaș. **2** (Înv; spc; mpl) Bărbați care aduc mireasa mirelui cu carele, la o nuntă țărănească. **3** (Ast; pop; îf *~uf*) Stea mică din Carul-Mare, situată lângă a doua stea din proțap.

cărăușă *sf* vz ***cărărușă***

cărăușesc, ~ească *a* [At: LM / P: *~ră-u~* / Pl: *~ești* / E: ***cărăuș*** + *-esc*] **1** Care aparține cărăușilor **(1)**. **2** Care provine de la cărăuși **(1)**. **3** Referitor la cărăuși **(1)**. **4** Specific cărăușilor **(1)**. **5** De cărăuș **(1)**.

cărăușește *av* [At: DDRF / P: *~ră-u~* / E: ***cărăuș*** + *-ește*] (Rar) În felul cărăușilor **(1)**.

cărăuși *vi* [At: ANON. CAR. / P: *~ră-u~* / Pzi: *~șesc* / E: *cărăuș*] **1-2** A face cărăușie **(1-2)**.

cărăușie *sf* [At: ECONOMIA, 74/20 / P: *~ră-u~* / Pl: *~ii* / E: ***cărăuș*** + *-ie*] **1-2** Transport de mărfuri sau de persoane (în vehicule cu tracțiune animală), de obicei pe baza unui contract. **3-4** (Iuz; îs) *~ publică* Cărăușie **(1-2)** organizată de stat. **5** Ocupația cărăușului **(1)** Si: *cărăușit*, (reg) *chirigie*, *harabagie*. **6** (Iuz) Plată făcută cărăușului pentru transport.

cărăușire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căruți***] Transportare.

cărăușit[1] *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 172 / P: *~ră-u~* / E: ***cărăuși***] **1-2** Cărăușie **(1-2)**.

cărăușit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărăuși***] (D. mărfuri sau persoane) Transportat (în vehicule cu tracțiune animală) de obicei pe baza unui contract.

cărăuți *vi* [At: ISPIRESCU, M. V. 30/6 / Pzi: *~țesc* / E: ns cf *căruța*] **1-3** A căruța **(1-3)**.

cărăuțire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căruți***] Căruțare.

cărăvane *sfp* [At: COSTINESCU / V: *caravani smp* / E: bg ***карабани***] (Iuz) Pantaloni largi sus care se strâmtează progresiv spre gleznă.

cărăvădi *v* vz ***cărăvodi***

cărăvăgi *v* vz ***cărăvi***

cărăvănier *sm* vz ***caravanier***

cărăvășel *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Blacheu.

cărăvei *sn* vz ***caravei***

cărăvi *vi* [At: ȘEZ . V, 57 / V: *~ăgi* / Pzi: *~vesc* / E: ***câray***] (Pop) A zăcea bolnav.

cărăvodi *vtr* vz ***cărăvădi***

cărăzui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: mg ***kőrözni***] (Trs) A alinia aracii la vie.

cărăzuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cărăzui***] (Trs) Aliniere a aracilor viei.

cărăzuit[1] *sn* [At: H VIII, 302 / E: ***cărăzui***] (Trs) Așezare în rând a aracilor de la vie.

cărăzuit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărăzui***] (Trs; d. aracii de la vie) Aliniat.

cărâmb *sm* vz ***carâmb***

cărâmba *vr* [At: DA) / Pzi: nct / E: ctm ***carâmb*** + ***scălâmba***] (Reg) A se curba.

cărâmbă *sf* vz ***carâmb***

cărân *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *cărânie*] (Reg) Mâncare dată câinilor la stână (de obicei zer cu mămăligă).

cărânie *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pl: nct / E: ns cf *cărân*] (Ban) Lături din comină de prune.

cărânjea *sf* vz ***caragea***

cărbaș, ~ă *a* vz ***carabaș***

cărboanță *sf* vz ***cârboanță***

cărboavă *sf* vz ***carboavă***

cărbonar *sm* vz ***carbonar***

cărbujan *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cărbuni aprinși Si: *jăratic*.

cărbunar *sm* [At: (a. 1705) GCR I, 353/19 / Pl: *~i* / E: ***cărbune*** + *-ar*] **1** Muncitor care lucrează la producerea cărbunelui **(7)** de lemn. **2** Persoană care vinde cărbuni **(7)**. **3** (Iuz) Miner. **4** (Orn) Pasăre acvatică nedefinită mai îndeaproape. **5** (Orn) Cormoran (*Phalacrocorax carbo*). **6** (Bot; Mar; lpl) Cărbune **(21)** (*Phyteuma spicatum*). **7** (Bot; Mar; lpl) Cărbune **(22)** (*Phyteuma spiciforma*).

cărbunaș *sm* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 262 / Pl: *~i* / E: ***cărbune*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Cărbune **(7, 12-14)** (de calitate superioară) Si: *cărbunel* **(1-8)**. **9-12** (Dep) Cărbune **(7, 12-14)** de proastă calitate Si: *cărbunel* **(9-12)**.

cărbunăreasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***cărbunar*** + *-easă*] **1** Femeie care lucrează la prelucrarea cărbunelui **(7)** de lemn. **2-3** Femeie care vinde cărbuni **(7, 12)**. **4-6** Soție de cărbunar **(1-3)**.

cărbunărie[1] *sf* [At: DA ms 39 / Pl: *~ii* / E: ***cărbune*** + *-ărie*] **1-2** Loc (sau cuptor) unde se fac cărbuni **(7)** de lemn Si: (reg) *bocșă*. **3-4** Magazie de cărbuni **(7, 12)**. **5-6** (Csc) Cărbuni **(7, 12)** mulți, îngrămădiți la un loc.

cărbunărie[2] *sf* [At: DA / E: ***cărbunar*** + *-ie*] **1-3** Meseria de cărbunar **(1-3)**.

cărbune *sm* [At: PSALT. 25/11 / Pl: *~ni* / E: ml ***carbo, -onis***] **1** (Îvp) Corp solid care, prin ardere, a pierdut o mare parte din elementele sale combustibile și în care predomină carbonul Cf *cenușă*, *funingine*, *scrum*, *zgură*, (reg) *stirigie*. **2** (Șîs *~ aprins*) Jar. **3** Bucată de lemn consumată, în parte, de foc, dar stinsă înainte de a se preface în cenușă. **4** (Îe) **L-au bătut ~nii la cap** Se spune despre un om beat. **5** (Îs) *~ stins* sau *potolit* ori *acoperit* Se spune unei persoane tăcute, ascunse și intrigante. **6** (Îcs) *De-a sau cu ~le* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **7** (Șîs *~ de lemn*) Material combustibil de culoare neagră, ușor și sfărâmicios, rezultat din arderea incompletă a lemnului sau ca produs secundar la distilarea uscată a acestuia, folosit în siderurgie drept combustibil etc. Si: *mangal*. **8** (Pfm; îe) **A cumpăra ~ni de la faur** (sau **de la faur ~**) A cumpăra ceva scump la mâna a doua. **9** (Pfm; d. alimente; îe) **A se face ~** A se arde la gătit. **10** (Pfm; îe) **A sta (ca) pe ~ni (aprinși)** A fi foarte nerăbdător. **11** Creion negru, obținut dintr-un lemn de esență foarte moale, carbonizat, folosit la desen, crochiuri, schițe etc. **12** (Glg) Rocă amorfă, de culoare gălbuie, brună până la neagră, friabilă, formată prin îmbogățirea în carbon (în lipsa oxigenului din aer) a resturilor unor plante din epoci geologice îndepărtate și folosită drept combustibil și ca materie primă în industria chimică și în metalurgie. **13** (Îs) *~ brun* Cărbune **(12)** de culoare brună închisă, compact, sticlos, casant. **14** (Îs) *~ activ* Cărbune **(12)** cu o structură poroasă și cu o mare capacitate de reținere, prin adsorbție, a gazelor, a vaporilor etc. **15** (Îs) *~ animal* Material obținut prin calcinarea oaselor animale și folosit ca adsorbant pentru gaze și pentru substanțe colorante, ca dezinfectant stomacal, absorbant intestinal etc. **16** (Îs) *~ alb* Curs de apă cu căderi utilizabile pentru producerea de energie. **17** (Îs) *~ de retortă* Produs foarte dur și bun conducător de electricitate, depus pe pereții retortelor în care se obține coxul și care se utilizează ca materie primă pentru electrozi la elementele galvanice Si: *grafit de retortă*. **18** (Min; înv) Antrax. **19** (Med) Antrax. **20** (Zlg; îs) *~ emfizematos* Boală infecțioasă acută a rumegătoarelor, în special a bovinelor, provocată de bacteria *Clostridium chauvoei* și care se manifestă prin apariția, în mușchi, a unor tumori infiltrate cu gaze. **21** (Bot; lpl) Planta *Phyteuma spicatum* Si (reg) *cărbunari* **(6)**. **22** (Reg; lpl) Plantă erbacee cu frunze ovale la bază, lanceolate mai sus și flori negre-violacee Si: *baraboi*, *bănișor*, *cărbunar* **(7)**, *spinuță* (*Phyteuma spiciforma*).

cărbuneală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***cărbune*** + *-eală*] (Pop) Mânjire cu o materie neagră (cărbune, funingine etc.).

cărbunească *sf* [At: PAMFILE ap. DA / E: ***Cărbunești***] **1** Joc țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodia după care se execută cărbuneasca (**1**). **3** Jocul împreună cu melodia după care se execută.

cărbunel *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 81 / Pl: *~ei* / E: ***cărbune*** + *-el*] **1-12** Cărbunaș (**1-12**). **13** (Reg) Specie de iarbă de munte nedefinită mai îndeaproape. **14** (Reg) Plantă din această specie.

cărbuni *vt* vz ***încărbuni***

cărbunicios, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cărbune*** + *-icios*] (Rar) Cărbunos (**1**).

cărbunit, ~ă *a* [At: ENC. VET. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărbune*** + *-it*] (Pop; d. petele de pe capul cailor) Negru.

cărbuniu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: *~ii* / E: ***cărbune*** + *-iu*] (Rar) De culoarea cărbunelui (**12**).

cărbunos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cărbune*** + *-os*] **1** (D. roci sedimentare sau cristaline) Care conține pulbere de cărbune (**12**). **2** (Rar) Asemănător cărbunelui (**12**). **3** Care aparține cărbunelui (**12**). **4** Care provine de la cărbune (**12**). **5** Care se referă la cărbune (**12**). **6** Specific cărbunelui (**12**).

cărbuș *sm* vz ***cărăbuș***

cărca *vt* [At: DA / Pzi: *carc* / E: nct] (Îvp) Încărca.

cărcală *sf* vz ***cârcală***

cărcatiță *sf* vz ***cratiță***

cărcăi *v* vz ***cârcâi***

cărcăleală *sf* vz ***cârcăleală***

cărcăli *v* vz ***cârcăli***

cărcălire *sf* vz ***cârcălire***

cărcălit, ~ă *a* vz ***cârcălit***

cărcălitor, ~oare *smf a* vz ***cârcălitor***

cărcălitură *sf* vz ***cârcălitură***

cărchioancă *sf* [At: CHEST. V, 44/45 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Lemn crestat de care se agață căldarea în care fierbe zerul.

cărcica *v* vz ***crâșca***

cărcimar *sm* vz ***cârciumar***

cărcimări *v* vz ***cârciumări***

cărcimăriță *sf* vz ***cârciumăriță***

cărdăși *v* vz ***cârdăși***

cărdășie *sf* vz ***cârdășie***

cărdoși *v* vz ***cârdăși***

cărecios, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cărete*** + *-ios*] (Ban) Mucos.

căree *sf* [At: GR. S. VI, 234 / Pl: nct / E: net] (Reg) Fân adunat în straturi groase pentru uscat.

cărei *vt* [At: GR. S. VI, 234 / Pzi: *~esc* / E: mg ***kőr***] (Reg) A aduna fânul în cercuri (ocoale) ca să se usuce.

cărel *sn* [At: SCL I, 91 / E: ***căra*** + *-el*] (Pfm; șîe **~păzește, ~poteca**) Fugi!

cărete *sm* vz ***carete***

căreți *smp* vz ***carotă***

cărhan *sm* vz ***corhan***

cări *vt* [At: TDRG / Pzi: *~resc* / E: ***car***[1]] (D. cari) A roade lemnul.

cărica *vt* [At: ANON. CAR. / V: *car~, ~iga* / Pzi: *~ichez* / E: ***cărică***] (Reg) A învârti.

căricat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***~igat, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cărica***] (Reg) **1** Rotund. **2** Rotat. **3** (Îs) *Măr ~* Soi de măr timpuriu.

cărică[1] *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***car~, ~igă*** (pl: *~igi*, reg, *~iji*), ***gărigă*** / Pl: *~ici* / E: mg ***karika*** (***garika***)] (Reg) **1** Rotiță. **2** Rotița de care atârnă sforile ițelor. **3** Scripetele sucalei. **4** Rotița de la fus. **5** Roata olarului pe care se așază lutul. **6** (Lpl) Roțile concentrice detașabile de la plită Si: *capace*. **7** (Îf *~igi*) Fiecare dintre zalele unui lanț.

cărică[2] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Grămadă de lucruri.

cărici *sm* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Calcea câinelui (*Caltha palustris*).

cărigа *vt* vz ***cărica***

cărigat, ~ă *a* vz ***căricat***

cărigățel, ~ea *a* [At: HODOȘ, P. P. 58 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***cărigat*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Căricat[1] (**1-3**).

cărindar *sn* vz ***calendar***

cărini *sfp* [At: BL V, 144 / E: nct] (Reg) Făină subțiată cu apă, care se dă ca mâncare găinilor și rațelor.

cărit, ~ă *a* [At: CIOCÂRLAN, P. P. 7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cări***] (D. lemn) **1** Mâncat de cari[1] (**1**). **2** Vechi (și găurit de cari[1] **1**).

cărlănaș *sm* vz ***cârlănaș***

cărlig *sn* vz ***cârlig***

cărligat *sm* vz ***cârligat***

cărligăție *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: ***cărligat*** + *-ie*] (Bot) Răculeț (*Pilygonum bistorta*).

cărligel *sm* vz ***cârligel***

cărligete *s* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot) Răculeț (*Polygonum bistorta*).

cărmăcele *sfp* [At: DA ms / E: ***carmac*** + *-ele*] (Reg) Cărmăcuțe.

cărmăcuț *sn* [At: ANTIPA, P. 321 / Pl: *~e* / E: ***carmac*** + *-uț*] (Pes; mpl) Undiță specială pentru prins cegă Si: (reg) *cărmăcele*.

cărmăjină *sf* vz ***carmajin***

cărmăna *v* vz ***scărmăna***

cărmănare *sf* vz ***scărmănare***

cărmănat[1] *sn* vz ***scărmănat***[1]

cărmănat[2]***, ~ă*** *a* vz ***scărmănat***[2]

cărmănătură *sf* vz ***scărmănătură***

cărmăz *sm* vz ***cârmâz***

cărmâz *sm* vz ***cârmâz***

cărmujurea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: ***cârmoajă*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Cârmoajă (**1**).

cărmuz *sm* vz ***cârmâz***

cărnărie *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 197 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***carne*** + *-ărie*] **1** Cantitate mare de carne. **2** Loc unde se păstrează carnea (sărată). **3** (Rar) Măcelărie.

cărnec *sn* [At: ALRM II/I, h. 348 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cocină.

cărnic *sm* vz ***cârnic***

cărnicea *sf* [At: CDDE, nr 266 / Pl: *~ele* / E: ***carne*** + *-icea*] **1-6** (Înv) Cărniță (**1-6**).

cărnicică *sf* [At: BARCIANU / E: ***cărniță*** + *-ică*] **1-6** (Rar) Cărniță (**1-6**).

cărnicios, ~oasă *a* [At: MARIAN, NU. 319 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***carne*** + *-icios*] (D. fructe) Cărnos (**3**).

cărnișoară *sf* [At: CANTEMIR, IST. 71 / E: ***carne*** + *-ișoară*] **1-6** (Șhp) Cărniță (**1-6**).

cărniță *sf* [At: SADOVEANU, N. F. 82 / Pl: *~țe* / E: ***carne*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Carne (**1**) (puțină sau fragedă, gustoasă) Si: *cărnicică* (**1-6**), *cărnișoară* (**1-6**), (înv) *cărnicea* (**1-6**).

cărniu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: *~ii* / E: ***carne*** + *-iu*] De culoarea cărnii Si: *cărnos* (**4**).

cărnos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 103 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ml ***carnosus***] **1** Care are multă carne (**1**). **2** Musculos. **3** (D. fructe, tulpini) Cu mult miez Si: *cărnicios*. **4** (Reg) Cărniu.

cărnosi *vt* [At: I. IONESCU, M. 698 / V: ***câr~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***cărnos***] (Pop) A îndepărta resturile de carne de pe o bucată de piele, înainte de tăbăcire Si: *a cărnui*.

cărnosire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~iri* / E: ***cărnosi***] (Pop) Curățare a resturilor de carne de pe dosul unei piei, înainte de tăbăcire Si: *cărnosit*[1], *cărnuire*[1], *cărnuit*[1].

cărnosit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~uri* / E: ***cărnosi***] Cărnosire.

cărnosit[2]***, ~ă*** [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărnosi***] (Pop; d. piei) Cu resturile de carne îndepărtate, înainte de tăbăcire Si: *cărnuit*[2].

cărnotie *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ii* / E: ***carne*** + *-otie*] (Olt; dpl) Bucată de carne sângerândă, sfâșiată din trupul cuiva, în urma unui accident etc. Si: (reg) *fleteică, șofă*.

cărnui *vt* [At: I. IONESCU, M. 702 / Pzi: *~esc* / E: ***carne*** + *-ui*] (Pop) A cărnosi.

cărnuire *sf* [At: PAPAHAGI, J. III, 209 / Pl: *~ri* / E: ***cărnui***] (Pop) Cărnosire.

cărnuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cărnui***] (Pop) Cărnosire.

cărnuit[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărnui***] (Pop) Cărnosit[2].

căroaie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 947 / Pl: ~ / E: ***car*** + *-oaie*] (Trs) **1** Teleagă cu două roți, cu care se transportă plugul Si: (reg) *cotigă, teleguță*. **2** Teleaga morarului, cu două roți, cu care se transportă cerealele. **3** Roabă. **4** Car cu boi, desfăcut și lungit, cu care se transportă fânul de la câmp Si: (pop) *ghioci*.

căroi *sn* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ***car*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Car **(1)** mare (și grosolan).

cărujea *sf* vz ***caragea***

cărpănos, ~oasă [At: CIOCÂRLAN, LUC. V, 124 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] **1** *a* (D. lemn) Vânjos. **2-3** *smf, a* Avar. **4-5** *smf, a* (Om) rău. **6** *a* (Fig; d. animale) Care rămâne slab și cu părul zburlit, oricât de bine ar fi hrănit Si: (reg) *zărăncit*.

cărpănoșie *sf* [At: CREANGĂ, A. 82 / E: ***cărpănos*** + *-ie*] (Dep) **1** Zgârcenie. **2** Meschinărie.

cărpărie *sf* [At: DDRF / E: ***cârpă*** + *-rie*] Mulțime de cârpe.

cărpător *sn* vz ***cârpător***

cărpeniș *sn* vz ***cărpiniș***

cărpeniță *sf* vz ***cărpiniță***

cărpinar *sm* [At: RETEGANUL, TR. 155 / V: *~iu* / Pl: *~i* / E: ***carpen*** + *-ar*] (Reg) Carpen.

cărpinariu *sm* vz ***cărpinar***

cărpinaș *sm* [At: GRAIUL I, 535 / V: (reg) ***carpan~*** / Pl: *~i* / E: ***carpen*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Carpen (mic) Si: *cărpinel* **(1-2)**, *cărpinuț* **(1-2)**. **3** Carpen tânăr.

cărpinel *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~ei* / E: ***carpen*** + *-el*] **1-2** Cărpinaș **(1-2)**.

cărpinet *sn* [At: DDRF / E: ***carpen*** + *-et*] **1-2** Cărpiniș **(1-2)**.

cărpiniș *sn* [At: GALACTION, O. 293 / V: ***~pen~*** / Pl: *~uri* / E: ***carpen*** + *-iș*] **1-2** Pădurice (sau desiș) de carpeni Si: *cărpinet* **(1-2)**.

cărpiniță *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 37 / V: ***~pen~*** / Pl: *~țe* / E: ***carpen*** + *-iță*] Arbore scund, cu scoarța netedă, cenușie, cu frunze ovale, mici, dințate și cu flori în amenți Si: *carpen* **(3)** *de pietriș, finag, grăbar, sfineac* (*Carpinus orientalis*).

cărpinuț *sm* [At: DOINE, 274 / Pl: *~i* / E: ***carpen*** + *-uț*] **1-3** Cărpinaș **(1-3)**.

cărpud, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 56 / Pl: nct / E: nct] (Csnp) **1** Murdar. **2** Rupt.

cărpuție *sf* [At: MAT. FOLK. 797 / Pl: *~ii* / E: nct] Cârpă.

cărsincă *sf* [At: H I, 24 / Pl: nct / E: ucr ***красинина***] (Mol) Haină țărănească nedefinită mai îndeaproape Cf (reg) *casâncă*.

cărstăneasă *sf* vz ***cârstineasă***

cărtar *sm* vz ***cărțar***

cărtaș *sm* vz ***cărțaș***

cărticea *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ele* / E: ***carte*** + *-icea*] **1-2** (Șhp) Carte (mică, subțire) Si: *cărticică* **(1-2)**, *cărțișoară* **(1-2)**, *cărțulie* **(1-2)**. **3** (Dep) Carte proastă. **4** Scrisorică.

cărticică *sf* [At: (a. 1810) IORGA, S. D. XII, 202 / Pl: *~icele* / E: ***carte*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Cărticea **(1-2)**. **3** (Dep) Carte proastă. **4** (Iuz; spc) Pachețel de foițe de țigară.

cărtige *sfp* [At: VICIU, GL. / V: *~igi* / E: nct] (Reg) Rotilele plugului.

cărtigi *sfp* vz ***cărtige***

cărtișoară *sf* vz ***cărțișoară***

cărtoi *sn* vz ***cărțoi***

cărtoafă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~fe* / E: nct] (Bot; reg) Gherghină (*Dhalia cultorum*).

cărtulare *sf* vz ***cărturar***

cărtulariu *sm* vz ***cărturar***

cărtulărie *sf* vz ***cărturărie***

cărturar [At: COD. VOR. 48/6 / V: (înv) ***~ulariu*** *sm*, ***~ulare*** *sf* / Pl: *~i* sm, *~uri* sn / E: ngr ***χαρτουλάριος***] **1** *sm* (Înv) Învățat evreu cunoscător și tălmăcitor al legii. **2** *sm* (Înv) Persoană care știe să citească și să scrie Si: (Mar) *cărtureț* **(1)**. **3** *sm* Persoană care știe carte (multă) Si: (Mar) *cărtureț* **(2)**. **4-7** *sm* (Îrg) Persoană care lucra în administrație ca arhivar, secretar, registrator, grămătic. **8** *sm* (Înv; nob) Cartofor. **9** *sn* (Trs) Dulap de cărți sau de documente construit în perete. **10** *sn* (Trs) Dulăpior în care se păstrează cărți de rugăciune sau calendare, construit între doi pereți longitudinali.

cărturăreasă *sf* [At: CREANGĂ, A. 12 / Pl: *~ese* / E: ***cărturar*** + *-easă*] **1** (Înv) Femeie care ghicește în cărți. **2** (Pex) Femeie care ghicește în bobi Si: *bobăreasă*. **3** (Irn) Femeie savantă.

cărturăresc, ~ească *a* [At: DDRF / Pl: *~ești* / E: ***cărturar*** + *-esc*] **1** Care aparține cărților Si: *livresc*. **2** Care provine din cărți Si: *livresc*. **3** Referitor la cărți **(1)** Si: *livresc*. **4** Specific cărților Si: *livresc*.

cărturărește *av* [At: DA / E: ***cărturar*** + *-ește*] (Rar) **1** Ca un cărturar **(3)**. **2** În felul cărturarilor **(3)**.

cărturărie sf [At: (ante 1618) GCR I, 51/21 / V: (înv) ***~ulărie***, ***~rătulărie*** / E: ***cărturar*** + *-ie*] **1** (Rar) Învățătură. **2** (Nob) Patima jocului de cărți Si: *cartoforie*.

cărturime *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***cărturar*** + *-ime*] (Rar) Mulțime de cărturari.

cărtureț *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: *~i* / E: nct] (Mar) **1-2** Cărturar **(2-3)**.

cărtuț *sn* [At: H XVII, 100 / Pl: *~e* / E: ***cart[1]*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Cofă (mică).

cărțaș *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***~rtaș*** / Pl: *~i* / E: ns cf *cărțar*] (Înv) **1** (Ban; înv) Persoană care poartă registrele (documentele) pentru cancelaria comunală. **2** (Trs) Cartofor.

cărțar *sm* [At: BARCIANU / V: ***~rtar*** / Pl: *~i* / E: ns cf *cărțaș*] Cartofor.

cărțăitoare *sf* vz ***scârțâitoare***

cărțăluie *sf* [At: BV I, 151 / Pl: *~ui* / E: ***carte*** + *-ăluie*] (Înv; șhp) **1-2** Scrisorică **(1-2)**. **3-4** Carte (de proporții modeste).

cărțibaută *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Mărunțișuri.

cărțișoară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 441 / V: ***~rti~*** / E: ***carte*** + *-ișoară*] **1-2** (Rar; șhp) Cărticea **(1-2)**.

cărțoi *sn* [At: JAR, E. 49 / V: ***~rtoi*** / Pl: *~oaie* / E: ***carte*** + *-oi*] (Rar; gmt) Carte mare, voluminoasă.

cărțulie *sf* [At: (a. 1597) CUV. D. BĂTR. I, 77 / Pl: *~ii* / E: ***carte*** + *-ulie*] **1-2** (Rar; șhp) Cărticea **(1-2)**. **3** (Dep) Cărticea **(3)**. **4** (Îvp) Scrisorică. **5** (Iuz) Livret care se dădea de poliție lucrătorilor, cuprinzând numele, adresa lor etc. **6** (Iuz) Condicuță (cu numele, locul, plata patentei) pentru negustorii ambulanți din trecut. **7** (Iuz; îs) ~ *de încărcare* Adeverință despre mărfurile încărcate pe un vapor și condițiile de transport. **8** (Iuz) Lamelele bureților. **9** (Reg) Rânză.

cărucean *sn* [At: RETEGANUL, P. I, 2 / Pl: *~ene* / E: ***căruț*** + *-ean*] **1-2** (Șhp) Căruț **(1-2)**.

cărucer *sm* [At: (a. 1814) URICARIUL I, 37/23 / Pl: *~i* / E: ***căruță*** + *-ar*] **1** (Reg) Căruțaș. **2** (Ast; art) Vizitiul.

cărucioară *sf* [At: ISPIRESCU, L. 188 / P: *~cioa~* / Pl: *~re* / E: ***căruță*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Căruță **(1)** (mică).

cărucior *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A 19/20 / P: *~cior* / Pl: *~oare* / E: ***căruț*** + *-ior*] **1-2** (Înv; șhp) Căruț **(1-2)**. **3** Trăsurică în care sunt plimbați copiii mici Si: *căruț* **(3)**. **4** Vehicul de dimensiuni reduse, cu roți de rulare, care se poate deplasa pe linii ferate, pe cabluri sau pe drumuri obișnuite și care este folosit la transportul de sarcini relativ mici pe distanțe scurte Si: *căruț* **(4)**. **5** (Teh) Subansamblu al unei mașini-unelte, al unei mașini de lucru, sau al unui utilaj, folosit pentru deplasarea uneltei, a obiectului de prelucrat.

cărugea *sf* vz ***caragea***

cărujea *sf* vz ***caragea***

cărui[1] *v* vz ***cărăui***

cărui²*, *~ie** *a* vz ***cărăui

căruie *sf* [At: PAMFILE, J. II, 93 / Pl: ~ / E: ***car*** + *-uie*] (Rar; pentru rimă) Căruț **(1)**.

căruncior, ~oară *a* [At: TEODORESCU, P. P., 58 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cărunt*** + *-ior*] Cam cărunt **(2)**.

cărunt, ~ă [At: VARLAAM, C. 86 / V: (reg) ***cănunt*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ml ***canutus***] **1** *a* (D. păr, barbă, mustață) Care a început să albească Si: *alb, albit*. **2** *a* (D. oameni) Care are fire de păr alb. **3** *a* (Înv; poetic) Bătrân. **4** *a* (Înv; poetic) Vechi. **5** *sm* Rasă de câine (cu părul cenușiu).

cărunta *vi* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ***cărunți*** css] (Înv) A încărunți.

căruntate *sf* [At: MARCOVICI, D., 170 / Pl: *~tăți* / E: ***cărunt***] (Nob) **1-2** Căruntețe **(1, 3)**.

căruntează *sf* vz ***căruntețe***

căruntețe *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 233 / V: ***~eață, ~ță*** / Pl: *~ți* / E: ***cărunt*** + *-ețe*] **1** Înfățișare a unui om cărunt **(2)** Si: *cărunțeală* **(1)**, (înv) *cărunțime* **(1)**, (rar) *cărunție* **(1)**, (nob) *căruntate* **(1)**. **2** (Pex) Bătrânețe. **3** (Ccr) Păr cărunt Si: *căruntate* **(2)**, *cărunțeală* **(3)**, (înv) *cărunțime* **(3)**, (rar) *cărunție* **(3)**. **4** (Poetic) Albul (zăpezii).

cărunți *vi* vz ***cărunți***

cărunțeală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***cărunți*** + *-eală*] **1-3** Căruntețe **(1-3)**. **4** (Reg; fig) Lucru greu.

cărunțel, ~ea *a* [At: DA ms / Pl: *~ei, ~e* / E: ***cărunt*** + *-el*] **1-2** (Cam) cărunt **(1-2)**.

cărunți *v* [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: ***cărunt***] (Înv) A încărunți.

cărunțică *af* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***cărunt*** + *-ică*] **1-2** Cărunțea **(1-2)**.

cărunție *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***cărunt*** + *-ie*] (Rar) **1-3** Căruntețe **(1-3)**.

cărunțime *sf* [At: BIBLIA (1688), 242 / Pl: *~mi* / E: ***cărunt*** + *-ime*] **1-3** (Înv) Căruntețe **(1-3)**.

cărunțit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cărunți***] (Înv) Încărunțit².

cărunțiu, ~ie *a* [At: CIHAC I, 56 / Pl: *~ii* / E: ***cărunt*** + *-iu*] **1-2** Cărunțel **(1-2)**.

căruț *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***car*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Car (mic) Si: *cărucior* **(1-2)**. **3-4** Cărucior **(3-4)**. **5** (Teh) Parte mobilă a unor mașini, care se mișcă pe rotițe sau lunecă pe glisiere, îndeplinind diferite funcții. **6** (Pop) Roabă. **7** (Reg) Parte a joagărului nedefinită mai îndeaproape Si: *car, căruță* **(12)**. **8** (Ast) Ursa mică.

căruța [At: P. MAIOR, IST. 36/16 / Pzi: *~ țez* / E: ***căruță***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) plimba cu căruța Si: *cărăuți* **(1-2)**, *căruți* **(1-2)**. **3** *vt* A pleca (cu carul) la drum Si: *cărăuți* **(3)**, *căruți* **(3)**. **4-5** *vtr* A (se) plimba cu luntrea Si: *cărăuți* **(4-5)**, *căruți* **(4-5)**.

căruțaș *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***căruță*** + *-aș*] Persoană care transportă cu căruța marfă sau persoane Si: *cărăuș*, (înv) *harabagiu*, (reg) *cărucer*.

căruță *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 319/31 / Pl: *~țe* / E: ***car*** + *-uță*] **1** (Rar) Car **(1)** mic. **2** Vehicul de forma carului **(1)**, dar mai mic și mai ușor decât acesta, cu tracțiune animală, mai ales cu cai. **3** (Îe) **Nici în car, nici în ~** Se spune despre un om mofturos care nu acceptă nici una dintre alternativele propuse. **4** (Îe) **A rămâne cu ~ta în drum** A întrerupe o treabă începută. **5** (Îe) **A se lăsa de ~** A renunța la un lucru sau la o treabă începută. **6** (Îe) **A rămâne de ~** A nu ține pasul cu ceilalți. **7** (Îae) A pierde ocazia. **8** (Îae) A se face de râs (în urma neîndeplinirii unui angajament). **9** Cantitate de fân, lemne etc. care se poate încărca într-o căruță **(2)**. **10** (Înv) Car **(1)** cu muniții și provizii în războaie (folosit și ca unitate de măsură). **11** (Înv) Afetul (cu roțile) pe care stăteau și se transportau tunurile. **12** Căruț **(7)**. **13** (Buc) Trăsură (de lux). **14** (Ast) Ursa mică Si: *car, căruț* **(8)**. **15** (Bot; îc) **~ta-dracului** Scaiul-dracului (*Eryingium campestre*). **16** (Bot; îac) Săricică (*Salsola kali*).

căruțărie *sf* [At: I. IONESCU, D. 192 / E: ***căruță*** + *-ărie*] **1** Meșteșugul de a face căruțe **(2)**. **2** (Înv) Atelier unde se construiesc căruțe **(2)**. **3** (Csc) Unelte de căruțaș.

căruțele *sfp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Pătlagină îngustă (*Plantago lanceolata*).

căruți *vtr* [At: LB / Pzi: *~țesc* / E: ***căruța*** css] **1-5** Căruța **(1-5)**.

cărvăsăra *sf* vz ***carvasara***

cărvăsărie *sf* [At: VARLAAM, C. 324/2 / V: ***cher~*** / Pl: *~ii* / E: ***carvasara*** + *-ie*] (Înv) Carvasara.

cărvunar *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: cf it *carbonaro*] **1** (Lpl) Elemente progresiste care au inițiat, la începutul sec. XIX, în Țara Românească și în Moldova, o mișcare reformatoare, reprezentând interesele boierilor liberali și ale negustorilor. **2** Membru al cărvunarilor **(1)**

căsaci *smp* ***căsaș***

căsandră *sf* [At: CHEST. II, 70/345 / Pl: nct / E: ***casă***] (Reg; csnp) Totalitate a obiectelor legate de casă și din jurul casei.

căsap *sm* vz ***casap***

căsapniță *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 197/1 / Pl: *~țe* / E: srb ***kasapnica***] (Ban) Măcelărie.

căsar¹ *sm* vz ***casar***

căsar² [At: PRAV. MOLD. 76/1 / Pl: *~i* / E: ***casă¹*** + *-ar*] **1-2** *sm, a* (Înv) (Om) căsătorit. **3** *sm* (Mar) Bărbat care lucrează acasă Si: *casnic*.

căsarmă *sf* vz ***cazarmă***

căsaș [At: VARLAAM, C. 280/2 / Pl: *~i*, (2) *~aci* / E: ***casă*** + *-aș* cf *căsar¹*] **1-2** *sm, a* (Om) care este stabilit, cu casă Si: *casnic, căsar², căsător, gospodar, soț*. **3** *sm* (Mpl) Persoane care locuiesc într-o casă (sub autoritatea unui membru de familie).

căsăgiu *sm* vz ***chesăgiu***

căsăi *vi* [At: ȚICHINDEAL, F. 417 / Pzi: *căsăi* / E: srb ***kasati***] (Ban) A alerga.

căsălniță *sf* [At: SĂGHINESCU, V. / Pl: *~țe* / E: nct] Cuib de șoareci în stupul de albine.

căsăluie *sf* [At: LB / Pl: *căsălui* / E: ***casă*** + *-ăluie*] **1-4** Căsuță **(1-4)**.

căsăluică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***căsăluie*** + *-că*] (Rar: șhp) **1-4** Căsuță **(1-4)**.

căsământuri *snp* [At: CHEST. II, 53/328 / V: ***casamen~*** / E: ***casă***] (Rar) Casă **(1)** mare.

căsăpi *vt* [At: BELDIMAN, TR. 383 / Pzi: *~pesc* / E: ***casap***] **1** (C. i. vite) A tăia. **2** (C. i. vite și animale sacrificate) A măcelări **(1)**. **3** (Fig; d. oameni) A ucide cu cruzime (prin înjunghiere).

căsăpie *sf* [At: (a. 1805) URICARIUL IV, 143/26 / E: ***casap*** + *-ie*] (Reg) Măcelărie.

căsăpire *sf* [At: CAMILAR, N. II, 422 / Pl: *~ri* / E: ***căsăpi***] **1** Tăiere (a vitelor). **2** Tranșare a unui animal sacrificat Si: *ciopârțire, măcelărire*. **3** (Fig) Ucidere.

căsăpit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***căsăpi***] **1-3** Căsăpire **(1-3)**.

căsăpit², ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 175 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căsăpi***] **1** Făcut² bucăți. **2** (Fig) Bătut². **3** (Nob) Cioplit².

căsăraș *sm* [At: IRINEU, S. B. 49 / Pl: *~i* / E: ***căsar*** + *-aș*] (Ban; șhp) Căsar **(1)**.

căsășoară *sf* vz ***căsușoară***

căsător *sm* vz ***căsătoriu***

căsătoreală *sf* [At: MAT. FOLK. 49 / Pl: *~eli* / E: ***căsători*** + *-eală*] (Nob) **1-8** Căsătorie **(1-8)**.

căsătoresc, ~ească *a* [At: COD. ȚIV. 11/9 / Pl: *~ești* / E: ***căsător*** + *-esc*] (Rar) **1** Specific căsătoriei **(1)** Si: *căsătornic* **(1)**. **2** Referitor la căsătorie **(1)** Si: *căsătornic* **(2)**. **3** Care aparține căsătoriei **(1)** Si: *căsătornic* **(3)**. **4** Care provine din căsătorie Si: *căsătornic* **(4)**.

căsători *vtr* [At: PRAV. 859 / Pzi: *~resc* / E: ***căsător***] **1-2** A (se) uni prin căsătorie **(1)** (cu cineva).

căsătorie *sf* [At: (a. 1675) GCR I, 217/33 / Pl: *~ii* / E: ***căsător*** + *-ie*] **1** Uniune legală, liber consimțită între un bărbat și o femeie pentru întemeierea unei familii. **2** (Îs) *~ religioasă* Căsătorie **(1)** oficiată înaintea preotului. **3** (Îs) *~ civilă* Căsătorie **(1)** încheiată înaintea ofițerului stării civile. **4** (Îs) *~ mixtă* Căsătorie **(1)** între două persoane de religii (sau confesiuni) diferite. **5** (Îs) *~ morganatică* Căsătorie **(1)** a unui nobil (sau a unui principe) cu o persoană de o condiție socială inferioară. **6** (Îe) **A da** (pe fiul sau, pe fiica sa etc. cuiva) **în ~** A căsători pe fiul, fiica sa etc.

cu cineva, cu voia (sau fără voia) celui dintâi. 7 (Îae) A consimți căsătoria (1) fiului, fiicei etc. 8 (Îe) **A lua** (pe cineva) **în ~** A se căsători (cu cineva). 9 Trai comun între soți Si: *căsnicie* (2).

căsătorire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***căsători***] Căsătorie (1).

căsătorit, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 173[1]/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căsători***] 1 (D. bărbați) Însurat. 2 (D. femei) Măritată.

căsătoriu [At: TETRAEV. (1574), 224 / V: ***căsător*** / Pl: *căsători* / E: ***casă*** + *-tor(iu)*] **1-2** *sm, a* (Om) căsătorit (1). 3 *sm* Tată într-o familie (care are responsabilitatea întreținerii casei).

căsătornic, ~ă *a* [At: P. MAIOR, IST. 14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***căsător*** + *-nic*] (Înv; nob) **1-4** Căsătoresc (1-4).

căsca [At: TETRAEV. (1574), 251 / Pzi: *casc* / E: ml ***cascare***] 1 *vt* A deschide gura (pentru a vorbi, pentru a striga, pentru a mânca etc.) 2 *vt* (Îe) **A ~ gura** A privi cu interes (sau cu mirare, cu curiozitate naivă). 3 *vt* (Îae) A umbla pe ici, pe colo, pierzând vremea. 4 *vt* (Îae) A dezvălui un secret (fără a avea o intenție rea). 5 *vt* (Îe) **A ~ ochii** A deschide ochii tare, mai ales de mirare Si: (pop) *a se holba, a se zgâi,* (îrg) *a se bleojdi.* 6 *vt* (Îae; pex) A fi (foarte) atent. **7-8** *vt* (Îc) **Cască-gură** (sau **gură-cască**) Persoană care (stă absentă și) nu înțelege ce se întâmplă (sau ce se discută) în jurul ei. 9 *vt* (Îae) Persoană dezinteresată Si: *căscăund* (1). 10 *vi* A deschide gura mare printr-o inspirație adâncă, urmată de o expirație prelungită, trădând prin acest gest starea (de oboseală, plictiseală dar, mai ales, de somnolență) în care se află o ființă Si: *a ușta.* 11 *vr* (D. o ușă, o fereastră etc.) A se întredeschide Si: *a se crăpa.* 12 *vi* (Îvr; d. oameni) A striga. 13 *vi* (Înv) A râvni. 14 *vi* (Înv) A tinde (spre ceva). 15 *vr* (D. obiecte) A se crăpa. 16 *vr* (D. nuci) A plesni. 17 *vr* (Fig; îe) **A se ~ o prăpastie** (între două persoane sau grupuri) A se produce o dezbinare.

căscare *sf* [At: GCR II, 341 / V: ***căsga~*** / Pl: *~cări* / E: ***căsca***] 1 Deschidere a gurii (pentru a vorbi, pentru a striga, pentru a mânca etc.). 2 Deschidere a gurii, printr-o inspirație adâncă, urmată de o expirație prelungită, care trădează starea (de oboseală, de plictiseală, dar, mai des, de somnolență) în care se află o ființă. 3 Întredeschidere a unei uși, a unei ferestre etc. 4 (Îvr; d. oameni) Strigare. 5 (Înv) Râvnire. 6 (D. obiecte) Crăpare. 7 (D. nuci) Plesnire.

căscat[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***căsca***] **1-7** Căscare (1-7).

căscat[2], ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 46/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***căsca***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care stă cu gura deschisă (privind neatent). **5-6** *smf, a* Nătăfleț. 7 *a* (Îe) **A rămâne** (sau **a sta, a privi** etc.) **cu gura ~ă** A fi mirat. 8 *a* (Îae) A fi buimăcit. 9 *a* (Îae) A fi dezamăgit. 10 *a* (D. ochi) Holbat. 11 *a* (D. obiecte) Care prezintă o deschizătură sau o crăpătură. 12 *sfp* (Bot) Planta *Anthirrhinum hippocastanum.*

căscări *vi* [At: RETEGANUL, P. V. 60 / Pzi: *~resc* / E: ***căsca*** sau ***căscare***] (Cu sens frecventativ) A cășca (10).

căscătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 41/2 / Pl: *~ri* / E: ***căsca*** + *-ătură*] 1 Căscare (2). 2 Deschizătură. 3 Crăpătură.

căscăui *sm* [At: I. CR. VI, 252 / Pl: ~ / E: ***căsca*** + *-ui*] (Reg) 1 Zevzec. 2 Zăpăcit.

căscăun *sm* vz ***căscăund***

căscăund, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 54/1 / V: ***~nt, căscăun*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: ml **cascabundus*] **1-2** (Persoană) care cască gura la tot ceea ce vede, fără să înțeleagă sensul evenimentelor Si: *boblete, hăbăuc, nătăflet, nătărău, năuc, neghiob, prostănac, tândală, tont, zăpăcit, zevzec.*

căscăunt *sm* vz ***căscăund***

căscăneu *sn* vz ***chischineu***

căscăci *sm* vz ***câscâci***

căscioară *sf* [At: PSALT. 173/24 / V: ***cășci~,*** (înv) ***~sici~, cășți~, cășto~, cași~*** / Pl: *~re* / E: ***căsuță*** + *-ioară*] **1-4** Căsuță (1-4). 5 (Reg) Cameră într-o casă țărănească Cf *casa.* 6 (Reg) Căsnicie.

căsciorea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 270 / Pl: *~ele* / E: ***căscioară*** + *-ea*] (Reg) **1-4** Căsuță (1-4).

căsciorită *sf* [At: CDDE / Pl: *~țe* / E: ***căscioară*** + *-iță*] **1-4** (Reg) Căsuță (1-4).

căsean, ~ă [At: SBIERA, F. S. 97 / V: (reg) ***~san*** / Pl: *~eni, ~ene,* (reg) *cășeni, cășene* / E: ***casă[1]*** + *-ean*] (Pop) 1 *a* Casnic. 2 *smf* (Mpl) Totalitate a persoanelor care locuiesc împreună într-o casă, fiind legate între ele prin interese comune (de familie).

căselniță *sf* ***găselniță***

căsișoară *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: ***casă[1]*** + *-ișoară*] (Rar) **1-4** Căsuță (1-4).

căsiță *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: *~țe* / E: ***casă*** + *-iță*] **1-4** (Reg) Căsuță (1-4).

căsni *v* vz ***cązni***

căsnicesc, ~ească *a* [At: MARCOVICI, D. 161/1 / Pl: *~ești* / E: ***casnic*** + *-esc*] (Rar) **1-2** Care aparține căsniciei (1-2) Si: *conjugal* (1-2). **3-4** Care se referă la căsnicie (1-2) Si: *conjugal* (3-4). **5-6** Specific căsniciei (1-2) Si: *conjugal* (5-6). **7-8** Care provine din căsnicie (1-2) Si: *conjugal* (7-8). **9-10** De căsnicie (1-2).

căsnicește *av* [At: DA / E: ***casnic*** + *-ește*] **1-3** (Rar) În mod casnic (1-3).

căsnici [At: PANN, P. V. 97/20 / Pzi: *~icesc* / E: ***casnic***] (Iuz) 1 *vr* A se căsători. 2 *vi* A trăi în căsătorie.

căsnicie *sf* [At: N. COSTIN, L. I. 47/23 / Pl: *~cii* / E: ***casnic*** + *-ie*] 1 (Înv) Administrare a bunurilor casnice Si: *casă* (48), *gospodărie.* 2 Trai în comun al soților Si: *căsătorie, menaj.*

căsnire *sf* vz ***cąznire***

căsnit[1] *sn* vz ***cąznit[1]***

căsnit[2], ~ă *a* vz ***cąznit[2]***

căsnitor, ~oare *smf, a* vz ***cąznitor***

căsnitură *sf* vz ***cąznitură***

căsoacă *sf* [At: CHEST. II, 53/1 / Pl: *~ace* / E: ***casă[1]*** + *-oacă*] **1-2** (Șdp) Casă mare (și urâtă) Si: *căsoaie.*

căsoaică *sf* [At: CHEST II, 54/156 / Pl: *~ice* / E: ***casă*** + *-oaică*] (Irn) Casă.

căsoaie *sf* [At: (a. 1718) URICARIUL XX, 88 / V: ***căsoi*** *sn* / Pl: ~ / E: ***casă[1]*** + *-oaie*] **1-2** (Șdp) Casă mare (și urâtă, disproporționată). 3 Baracă (de lemn) unde se adăpostesc muncitorii care lucrează la câmp (sau la pădure). 4 Casă mai mică, alături de clădirea principală, în care se locuiește vara. 5 (Trs) Bucătărie de vară. 6 Cămară în care se țin, la țară, lucruri de gospodărie. 7 Casă la vie (servind ca bucătărie, în timpul culesului, ca depozit etc.) Si: *covercă.* 8 Colibă a păstorilor construită din bârne și având două încăperi Cf *mutare, stână, târlă.* 9 (Buc) Casa pădurarului. 10 (Olt) Stup. 11 (Mol) Fereastră mică în acoperișul casei, pentru a lumina podul Si: *lucarnă.* 12 Element de construcție în formă de cutie (fără funduri sau cu un singur fund), confecționat din grinzi de lemn sau de beton prefabricat, care se umple cu piatră, cu pământ etc. și care se așază în albie sau pe malul unei ape în scopul executării unui baraj, a unui dig etc. Si: *cășiță[3]* (1). 13 Locul în care se învârtește coaca de la jugul ferăstrăului (joagărului) Si: *coteț.*

căsoi *sn* vz ***căsoaie***

căsoică *sf* [At: ALRM II/I, h. 292 / Pl: *~ici* / E: ***căsoi*** + *-că*] (Reg) Cămară (5).

căstan *sm* vz ***castan***

căstană *sf* vz ***castană***

căstălan *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot) Brustur (*Petasites hybridus*).

căstănaș *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***castan*** + *-aș*] **1-4** Căstănel (1-4).

căstănel *sn* [At: JAHRESBER. X, 181 / V: ***cas~, ~tin~*** / Pl: *~e* / E: ***castan*** + *-el*] (Gms; Trs; Ban) **1-4** (Șhp) Castan (mic) Si: *căstănaș* (1-4).

căstăniu *sm* vz ***castaniu***

căstău *sm* vz ***acăstău***

căstânie *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ii* / E: nct] Castan (1).

căstioară *sf* vz ***căscioară***

căstrăvete *sm* vz ***castravete***

căsucă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: *~uci* / E: ***casă[1]*** + *-ucă*] **1-4** Căsuță (1-4). 5 Casă sărăcăcioasă.

căsuchiță *sf* [At: CHEST. II, 262/23 / Pl: *~țe* / E: ***căsucă*** + *-iță*] (Reg) **1** Coteț. **2-3** Fereastră (sau deschizătură făcută în acoperiș) care lasă să pătrundă aerul în pod sau să iasă fumul.

căsuică *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici* / E: ***casă*** + *-uică*] **1-4** Căsuță (**1-4**). **5** Alveolă de fagure. **6** Parte a cimpoiului. **7** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

căsuie *sf* [At: CIHAC I, 45 / Pl: nct / E: ***casă*** + *-uie*] **1-4** Căsuță (**1-4**).

căsulie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***casă*** + *-ulie*] **1-4** Căsuță (**1-4**). **5** Căsuță (**1**) construită deasupra torentului de apă, pe care plutașii mână plutele la vale. **6** Chilia unui călugăr. **7** Cabină de vapor. **8** Cutiuță. **9** Alveolă în fagure. **10** Ochiul ițelor prin care intră câte un fir din urzeala pânzei. **11** Butonieră la haină, în care se încheie nasturele Cf *căsiță* (**16**).

căsuliță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***casă***[1] + *-uliță*] (Ban) **1-4** Căsuță (**1-4**).

căsurlie *sf* [At: CHEST. II, 54/156 / Pl: *~ii* / E: ***casă*** + *-ulie*] (Gmț) Casă[1] (**1**).

căsușoară *sf* [At: GRAIUL II, 3 / V: *~săș~* / Pl: *~re* / E: ***casă***[1] + *-ușoară*] **1-4** (Șhp) Căsuță (**1-4**).

căsuță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 99/2 / V: *căsu~* / Pl: *~țe*, (rar) *~ți* / E: ***casă***[1] + *-uță*] **1-4** (Șhp) Casă (**1**) (mică) Si: *căscioară* (**1-4**), *căsciorea* (**1-4**), *căsișoară* (**1-4**), *căsucă* (**1-4**), *căsuică* (**1-4**), *căsuie* (**1-4**) *căsulie* (**1-4**), *căsușoară* (**1-4**), (reg) *căsciориță* (**1-4**), *căsiță* (**1-4**), *căsuliță* (**1-4**), *căștoraua* (**1-4**). **5** Casă (**1**) mică, având o singură cameră, fără tindă, unde se locuiește mai ales iarna. **6** Cămăruță în care locuia o familie de țărani. **7** Bucătărie. **8** Căsulie (**9**). **9** Cutie de chibrituri. **10** Lemne făcute stânjen. **11** (Îs) *~ poștală* Ghișeu (sau compartiment special) unde se repartizează și se păstrează, la poștă, scrisorile pe care le ridică personal destinatarul. **12** Compartiment dintr-o cutie cu litere tipografice, în care se păstrează un singur fel de literă. **13** (Îs) *~ tipografică* Spațiu destinat colofoniului. **14** (Lpl) Spațiile dintre dinții spatei, prin care trec firele de urzeală la războaiele de țesut. **15** Parte proeminentă a inelului, în care este prinsă piatra. **16** (Bot; îc) **~țe-albe** Plantă din familia cariofilaceelor (*Dianthus spiculifollius*). **17** (Bot; lpl; îf *~ți*) Tătăiși (*Chrysanthemum cynerariaefolium*).

cășar [At: (a. 1810) URICARIUL XIV, 239/16 / Pl: *~i*, (reg) *~șeri*, (**2**) *~e* / E: ***caș*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care face caș (la stână) Si: *baci*. **2** *sn* Calup de lemn, ca o cutie, crestată pe părțile dinăuntru, în care se tescuiește cașul, dându-i-se forma unei turte Si: *formă*.

cășăi *v* vz ***hâșâi***

cășăreasă *sf* [At: DA / V: *~șer~* / Pl: *~ese* / E: ***cășar*** + *-easă*] **1** Căștăriță. **2** Nevasta cășarului (**1**).

căsărie *sf* [At: (a. 1760) IORGA, B. R. 225 / V: *~șer~* / Pl: *~ii* / E: ***caș*** + *-ărie*] **1-2** Clădire (sau parte a stânei) în care se fac brânzeturile. **3** (Pex) Stână.

căsăriță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cășar*** + *-iță*] Femeie care face caș la stână (sau la cășărie).

căsăvărie *sf* [At: CHEST. IV, 1186/452 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Construcție provizorie care servește ca adăpost păstorilor.

cășcăli *vt* [At: I. CR. V, 316 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *cârcăli*] (Reg) **1** A face ceva în grabă Si: *a cârpăci*. **2** A mânca pe apucate.

cășcăvălărie *sf* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. VI, 248 / Pl: *~ii* / E: ***cașcaval*** + *-ărie*] Cășărie unde se prepară cașcaval.

cășcioară *sf* vz ***căscioară***

cășereasă *sf* vz ***căsăreasă***

cășerie *sf* vz ***căsărie***

cășet *sn* [At: DA / E: ***caș*** + *-et*] (Pop) Cantitate mare de caș.

cășgare *sf* vz ***căscare***

cășicioară *sf* vz ***căscioară***

cășina *v* vz ***cășuna***

cășioară *sf* vz ***căscioară***

cășiț *sn* vz ***chișiță***

cășiță[1] [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: *~țe*, *~ți* / E: ***casă***[1] + *-iță*] (Reg) **1** *sf* Căsulie (**8**). **2** *sf* Loc (culcuș) unde stă larva în stup. **3** *sf* Loc unde stă o singură albină. **4** *av* (Fig) Foarte ordonat. **5** *sf* Organ al albinei în care se prelucrează nectarul. **6** *sf* Ladă pentru stupi. **7** *sf* Cutie de lemn (sau de coajă de mesteacăn), în care se ține sare Si: *sărăriță*, *solniță*. **8** *sf* Lădiță mică Si: *casetă*, *chichiță*, *pui*, *sipet*. **9** *sf* Despărțitură într-un sertar. **10** *sf* Despărțitură în șerpar. **11** Despărțitură mică. **12** *sf* Firidă. **13** Gropiță pe care o fac copiii când se joacă în nisip ud. **14** *sfp* Lemnele așezate curciș la capetele sterilor, pentru a-i susține. **15** *sf* Colacul fântânii. **16** *sf* Butonieră la cămașă în care se încheie nasturele.

cășiță[2] *sf* [At: N. REV. R. X, 85 / V: ***chiș~*** (A și: *chiș~*) / Pl: *~țe* / E: cf vsl ***кусату***, bg ***кышей***] (Reg) Zăbală.

cășiță[3] *sf* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: nct / E: ucr ***кашица***] **1** (Buc) Construcție de bârne, umplută cu pietre și alte obiecte grele, pe care se așază podurile peste o apă mai mare. **2** (Trs) Reazem al unei construcții în apă Si: *grebla*.

cășiță[4] *sf* vz ***chișiță***[1]

cășleață *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 48 / Pl: *~ețe* / E: nct] (Reg) Coș de nuiele lipite cu pământ, construit deasupra cuptorului și care trece prin pod până la acoperiș, ținând locul hornului la casele sărace Si: *băgeagă*.

cășlegi *sfp* vz ***câșlegi***

cășos, ~oasă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***caș*** + *-os*] **1** Plin de caș (**1**). **2** Care cuprinde mult caș (**1**). **3** Asemenea cașului (**1**). **4** Care se referă la caș (**1**). **5** Care aparține cașului (**1**).

căștei *sm* [At: CIHAC II, 45 / V: ***coș~*** / Pl: ~ / E: rs ***кошей***] (Rsî) Avar.

căști *sn* vz ***câști***

căștigare *sf* vz ***câștigare***

căștigătoriu *a* vz ***câștigător***

căștoară *sf* vz ***căscioară***

căștoraua *sf* [At: JAHRESBER. VII, 70 / Pl: nct / E: ***căștoară*** + *-auă*] (Reg; rar) **1-4** Căsuță (**1-4**).

cășulean *sn* [At: TDRG / Pl: *~ene* / E: ***caș*** + *-ulean*] **1-4** (Șhp) Bucată (mică) de caș Si: *cășuleț* (**1-4**). **5** Caș proaspăt și gustos Si: *cășuleț* (**5**).

cășuleț *sn* [At: BIBLIA (1688), 208/1 / Pl: *~e* / E: ***caș*** + *-uleț*] **1-5** Cășulean (**1-5**).

cășuna [At: ZILOT, CRON. 72 / Pzi: *~nez*, (pop) *cășun* / E: ml ***accasionare***] **1** *vi* A-i veni cuiva o idee (sau o poftă) ciudată. **2** *vi* A prinde necaz pe cineva (sau pe ceva). **3** *vi* A manifesta (dintr-o dată) dragoste (exagerată) față de cineva. **4** *vi* A-i apărea dintr-o dată, pe neașteptate, o durere (fizică), un necaz etc. **5** *vr* (Trs) A provoca un avort unei femei din cauza spaimei. **6** *vi* A veni pe neașteptate (și nepoftit) în casa cuiva. **7** *vi* (Construit cu prepoziția „pe") A se lega din senin de cineva (cu acuzații nedrepte). **8** *vi* A lovi necazul pe cineva. **9** *vi* A se năpusti asupra cuiva (acuzându-l, certându-l, îmbrâncindu-l). **10** *vi* (Reg) A face cuiva reproșuri. **11** *vi* (Construit cu dativul) A cobi. **12** *vt* A cauza (o supărare). **13** *vr* (Reg) A fi bolnav psihic.

cășunare *sf* [At: COȘBUC, AE. 171 / Pl: *~nări* / E: ***cășuna***] **1** Ivire în mintea cuiva a unei pofte ciudate Si *cășunat*[1] (**1**). **2** Cauză.

cășunat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cășuna***] **1-2** Cășunare (**1-2**).

cășunat[2]***, ~ă*** *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 172 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cășuna***] Care este pricinuit din senin, fără veste, fără motivație evidentă.

cășunător, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cășuna*** + *-ător*] **1** Care se manifestă pe neașteptate și fără motiv. **2** Căruia i se ivește brusc o idee (sau o poftă) ciudată.

cășunătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***cășuna*** + *-ătură*] **1** Durere ivită pe neașteptate. **2** Capriciu.

cășuț [At: LB / Pl: *~i* / E: ***caș*** + *-uț*] **1-5** *sn* Cășulean (**1-5**). **6** *smp* (Bot; reg) Floarea-raiului (*Chrysanthemum cinerariaefolium*). **7** (Bot; reg; șîc **~ii-popii**) Nalbă mică (*Malva pusila*). **8** *smp* (Bot; reg; îac) Floarea zgăibii (*Malva crispa*).

cășuță *sf* vz ***căsuță***

căta *v* vz ***căuta***

cătan *s* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Jneapăn (*Pinus mugo*).

cătană *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 342/25 / V: *cat~*, *cotună* / Pl: *~ne* / E: mg ***katona***] **1** (Înv) Soldat în Austro-Ungaria. **2** (Pgn) Soldat. **3** (Îs)

~ bătrână Veteran. **4** (Îas) Soldat în al doilea (sau, mai ales, al treilea) an de serviciu. **5** (Îe) **A fi ~ bătrână** A fi greu de înșelat în urma experienței acumulate. **6** (Îe) **A fi cat~** A fi beat turtă. **7** (Îlav) **În** (sau **la**) **~ne** În armată. **8** (Lpl) Detașament (sau corp) de armată. **9** (Trs) Fiecare dintre cei doi frați de mireasă, care îi pun în car lada, hainele și alte obiecte de zestre și care însoțesc mireasa până la socrii mari. **10** (Bot; reg; lpl) Scânteiuțe (*Aster nov-belgii*). **11** (Bot; reg; lpl) Gladiolă (*Gladiolus gandavensis*).

cătaran *sn* vz ***catran***

cătară *sf* vz ***catâră***

cătarcă *sf* vz ***catargă²***

cătare¹ *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***căta***] Piesă metalică de formă prismatică, montată pe partea de sus a țevii unei guri de foc, și care, împreună cu înălțătorul, formează dispozitivul de ochire al armei.

cătare² *sf* vz ***căutare***

cătargă *sf* vz ***catargă²***

cătastiv *sn* vz ***catastif***

cătat¹ *sn* vz ***căutat¹***

cătat², ~ă *a* vz ***căutat²***

cătă *pp* vz ***către***

cătăleț *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; șdp) **1-2** Cățel urât și pipernicit.

cătălică *sf* vz ***cătărig***

cătăligă *sf* vz ***cătărig***

cătălină *sf* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3-4, 56 / Pl: *~ne* / E: ***Cătălina***] (Bot; reg; mpl) Tufănică (*Chrysanthemum indicum*).

cătălniță *sf* [At: I. CR. VI, 217 / Pl: *~țe* / E: cf bg ***котило***] (Reg) Larvă de lemn care se dezvoltă la baza știubeiului, când acesta este neîngrijit.

cătăluie *sf* [At: DA / Pl: *~cătălui* / E: nct] (Reg) „Vatră de vegetație".

cătămâi *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 284 / V: ***~mui*** / Pl: *~e* / E: nct] **1** Buștean care se pune sub diferite vase, mai ales sub cele conținând băuturi, pentru a evita contactul cu pământul. **2** Butuc care se atârnă de cumpăna fântânii Si: *greutate, coinac*. **3** (Îf *~mui*) Trunchi de copac Si: *cărăvei*.

cătămui¹ *ai* [At: N. REV. R. X, 85 / E: nct] (Reg) **1** Murdar. **2** Negru.

cătămui² *sn* vz ***cătămâi***

cătănășește *av* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 307 / E: ns cf ***cătănaș*** + *-ește*] (Reg) Ostășește.

cătănesc, ~ească [At: GHICA, A. 310 / V: (reg) ***~tun~***, (reg) ***cotun~*** / Pl: *~ești* / E: ***cătană*** + *-esc*] (Reg) **1-4** *a* Ostășesc **(1-4)**. **5** *sf* Joc cu lăutari nedefinit mai îndeaproape.

cătănește *av* [At: ȚIPLEA, P. P. 42 / V: (Mar) ***~tun~*** / E: ***cătană*** + *-este*] Ostășește.

cătăni [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XII / V: ***~tuni*** / Pzi: *~nesc* / E: ***cătană***] (Reg) **1** *vi* A face serviciul militar. **2** *vt* A lua în armată Si: *a încorpora, a înrola*. **3** *vr* A intra în armată. **4** *vr* (Fig) A se îmbăta.

cătănie *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~tun~, cotunie*** / Pl: *~ii* / E: ***cătană*** + *-ie*] (Reg) **1** Serviciu militar. **2** Militărie.

cătănime *sf* [At: LB / Pl: *~mi* / E: ***cătană*** + *-ime*] (Reg) Mulțime de cătane Si: *ostășime, soldățime*.

cătănioară *sf* [At: H XVIII, 27 / Pl: *~re* / E: ***cătană*** + *-ioară*] (Reg) **1-4** (Șhp) Cătană **(1)** (în primul an de stagiu militar) Si: *cătăniță* **(1-4)**, *cătănuță* **(1-4)**. **5** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** (Bot; reg; lpl) Surguci (*Consolida ajacis*).

cătănire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cătăni***] Încorporare.

cătănit¹ *sn* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 298 / E: ***cătăni***] (Reg) Efectuare a serviciului militar.

cătănit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cătăni***] **1** Luat în armată Si: *încorporat, înrolat*. **2** (Fig) Beat.

cătănitoare *sf* [At: IRINEU, S. B. 56 / Pl: *~ori* / E: nct] Floare nedefinită mai îndeaproape Cf *cătălină, cătănioară* **(4)**.

cătăniță *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 97 / Pl: *~țe* / E: ***cătană*** + *-iță*] **1-4** Cătănioară **(1-4)**. **5** Nevastă de soldat.

cătănuț *sn* vz ***cătănuță***

cătănuță *sf* [At: PANN, Ș. II, 67/17 / V: (rar) ***cătănuț*** *sm* / Pl: *~țe* / E: ***cătană*** + *-uță*] **1-4** Cătănioară **(1-4)**. **5** (Bot; reg; lpl) Cârciumărese **(3)** (*Zinnia elegans*).

cătărâmă *sf* vz ***cataramă***

cătărambă¹ *sf* vz ***cataramă***

cătărambă² *sf* [At: HEM 2267 / Pl: *~be* / E: nct] **1** Babă. **2** Cotoroanță.

cătăran *sms* vz ***catran***

cătărăma *vtr* [At: LB / Pzi: *~ez* / E: ***cataramă***] (Îrg) **1-2** A (se) încheia (cu) o cataramă.

cătărămare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~mări* / E: ***cătărăma***] (Îrg) Încheiere cu catarama Si: *cătărămat¹*.

cătărămat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cătărăma***] (Îrg) Cătărămare.

cătărămat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cătărăma***] (Îrg) Care se încheie cu catarama.

cătărămuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***cataramă*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Cataramă **(1-2)** (mică).

cătărănat *am* [At: ȚIPLEA, P. P. 69 / V: ***~nit*** / Pl: *~ați* / E: nct] (Mar; îvp; d. flori) Cu sens neprecizat.

cătărănit *am* vz ***cătărănat***

cătărâge *sfp* vz ***catalige***

cătărgea *sf* vz ***catargel***

cătărig *sm* vz ***catalige***

cătărigă *sf* vz ***catalige***

cătărigi *sfp* [At: LB / V: ***catar~*** / E: srb ***cotrig***] (Acl; Trs) Piftii.

cătărigie *sf* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / P: *~gi-e* / V: ***catar~*** / Pl: *~ii* / E: ***cătărig*** + *-ie*] Adolescență Cf *catalige* **(5)**.

cătările *av* vz ***acătării***

cătăroage *sfp* vz ***catalige***

cătăroaică *sf* vz ***cataroi***

cătăruie *sf* vz ***cataroi***

cătător, ~oare *sf* vz ***căutător***

cătătorie *sf* [At: H II, 62 / Pl: *~ii* / E: ***cătător*** + *-ie*] (Reg; la nuntă; csnp) Îndeletnicire de cătător (-de-casă).

cătătură *sf* vz ***căutătură***

cătățime *sf* vz ***câtime***

cătână *sf* vz ***cătină***

cătâr *sm* vz ***catâr***

cătâraș *sm* vz ***catâraș***

cătârc *sm* vz ***catâr***

cătârig *smn* vz ***catalige***

cătcădăci *v* vz ***cotcodăci***

cătcădăcire *sf* vz ***cortcodăcire***

cătcădăcit¹ *sn* vz ***cotcodăcit¹***

cătcădăcit², ~ă *a* vz ***cotcodăcit²***

cătcădăți *v* vz ***cotcodăci***

cătcădățire *sf* vz ***cotcodăcire***

cătcădățit¹ *sn* vz ***cotcodăcit¹***

cătcădățit², ~ă *a* vz ***cotcodăcit²***

cătcăhun *sm* vz ***căpcăun***

cătcăi *v* vz ***câtcăi***

cătcăire *sf* vz ***câtcăire***

cătcăit¹ *sn* vz ***câtcăit¹***

cătcăit², ~ă *a* vz ***câtcăit²***

cătcăun *sm* vz ***căpcăun***

cătelin *av* vz ***cătinel***

cătelnuț *av* vz ***cătinel***

cătenă *sf* vz ***cătină***

cătenel *av* vz ***cătinel***

cătenelaș *av* [At: MARIAN, D. 177 / V: ***cătilenaș, cătilinaș*** / E: ***cătenel*** + *-aș*] **1-4** Cătinel **(1-4)**.

cătica *sf* [At: LB / Pl: nct / E: nct] (Înv) Femeie stricată.

cătilinaș *av* vz ***câtenelaș***

cătin *sn* vz ***cătină***

cătinar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cătină*** + *-ar*] (Orn) Păsărică gălbuie pe pântece, negricioasă pe spate și aripi, care trăiește prin cătină.

cătinaș *av* [At: DA / E: ***cătin*** + *-aș*] **1-4** Cătinel **(1-4)**.

cătinat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 21b/20 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cătină*** + *-at*] Des cum e cătina.

cătină *sf* [At: (a.1792) URICARIUL I, 351/3 / V: ***cat~, cătână, cătenă, catin*** *sm*, ***~in*** *sm* / Pl: *~ne* / E: lat ***catena***] (Bot) **1** (Îc) **~albă** (sau **~cenușie**) Arbust spinos, cu frunze înguste, lanceolate, argintii cu flori ruginii și fructe galbene-portocalii (*Hippophaë rhamnoides*). **2** (Îc) **~de-garduri** Arbust spinos, otrăvitor, cu ramuri lungi, subțiri și flexibile, cu flori purpurii, cu fructe boabe roșii alungite Si: (reg) *licină, lițian, răchișoară, zaharică* (*Lycium vulgare*). **3** (Îc) **~mică** (sau **~roșie**) Arbust spinos cu tulpină roșiatică, foarte ramificată, cu flori albe-trandafirii, cu fructe sub formă de capsule galben-deschis, folosite la fabricarea berii sau în vopsitorie Si: (reg) *tamariscă* (*Myrica* sau *Tamarix germanica*). **4** (Îc) **~roșie** Arbust cu ramuri lungi, flexibile, de culoare roșu-închis, cu flori trandafirii (*Tamarix gallica*). **5** (Îac) Arbust spinos cu flori dispuse în spice scurte și groase (*Tamarix Pallasii*). **6** (Reg; îac) Pomușel (*Bryum argenteum*). **7** (Îac) Arbust spinos cu frunze mici, în formă de solzi, cu flori roz sau albe și cu fructe roșii, cultivat ca gard viu Si: (reg) *tamariscă* (*Tamarix ramosissima*). **8** (Reg) Planta *Xanthium spinosum*. **9** (Bot) Torțel (*Cuscuta europaea*).

cătinea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 143 / Pl: *~ele* / E: ***cătină*** + *-ea*] **1-18** (Bot; șhp) Cătină **(1-9)** (mică).

cătinel *av* [At: VARLAAM, C. 347/2 / V: ***~telin, ~ten~, câtelin, câten~, câtilin, cât~, chiten~*** / E: ml pop ****cautelinus*** sau ***cautelenus***] (Îvp) **1-2** Încet (și prevăzător) Si: (îvp) *cătineluș* **(1-2)**, *cătinelușel* **(1-2)**, *cătineluț* **(1-2)**, *cătingan* **(1-2)**, (pop) *cătinică* **(1-2)**. **3** Mereu. **4** Tiptil. **5** (Pop; îlav) **Nel-~** Încetul cu încetul. **6** (Înv; îlav) ~ ***pre*** ~ Încetinel.

cătineluș *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 45/2 / V: ***cât~*** / E: ***cătinel*** + *-uș*] (Îvp) **1-4** Cătinel **(1-4)**.

cătinelușel *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 237/2 / E: ***cătineluș*** + *-el*] (Îvp) **1-4** Cătinel **(1-4)**.

cătineluț *av* [At: LB / V: ***câten~, câtelnuț*** / E: ***cătinel*** + *-uț*] (Îvp) **1-4** Cătinel **(1-4)**.

cătingan *av* [At: LB / V: ***cât~, chit~*** / E: ***cătin*** + *-gan*] (Îvp) **1-4** Cătinel **(1-4)**.

cătinică *av* [At: ISPIRESCU, L. 169/21 / E: ***cătin*** + *-ică*] (Îvp) **1-4** Cătinel **(1-4)**.

cătiniș *sn* [At: PAMFILE, I. C. 430 / Pl: *~uri* / E: ***cătină*** + *-iș*] (Reg) **1-2** (Loc acoperit cu un) grup de arbuști de cătină Si: *desiș*.

cătoș *s* [At: H XVI, 134 / Pl: nct / E: cf *cătușă*] (Reg) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape.

cătramă *sf* vz ***catran***

cătran *sn* vz ***catran***

cătrană *sf* vz ***catran***

cătră *pp* vz ***către***

cătrămi *v* vz ***cătrăni***

cătrămire *sf* vz ***cătrănire***

cătrămit¹ *sn* vz ***cătrănit¹***

cătrămit², ~ă *a* vz ***cătrănit²***

cătrăna *v* vz ***cătrăni***

cătrănar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***catran*** + *-ar*] (Irn) Cel care pune catran în băuturi.

cătrănare *sf* vz ***cătrănire***

cătrănat¹ *sn* vz ***cătrănit¹***

cătrănat², ~ă *a* vz ***cătrănit²***

cătrăneală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***catran*** + *-eală*] **1-6** Cătrănire **(1-6)**. **7** (Fig; pex) Băutură amară.

cătrăni [At: I. IONESCU, M. 85 / V: ***~ămi*** / Pzi: *~nesc* / E: ***catran***] **1** *vt* A unge cu catran **(2)** o corabie (sau funii etc.) spre a nu putrezi Si: *a gudrona, a încătrăni* **(1)**. **2-3** *vtr* (Pex) A (se) înnegri. **4** *vt* (Pex) A face întunecat Si: *a încătrăni* **(4)**. **5** *vt* A pârli. **6** *vt* (Pex) A arde un bulumac, un stâlp de telegraf etc. (sau numai partea care se bagă în pământ a acestora) pentru a nu putrezi Si: *a încătrăni* **(8-9)**. **7** *vr* A se îmbrăca în haine negre Si: *a încătrăni*. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) umple de amărăciune Si: *a încătrăni*. **10-11** *vtr* (Fig) A (se) mânia. **12** *vt* (Fig) A transforma în catran **(4)** Si: *a încătrăni, învenina, a otrăvi*. **13-14** *vtr* A (se) umple de miros greu (ca) de catran Si: *a încătrăni*.

cătrănire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cătrăni***] **1** Ungere cu catran **(2)** Si: *cătrănit¹* **(1)**, *cătrănitură* **(1)**, *încătrănire, încătrănit¹*. **2** Înnegrire. **3** Ardere. **4** (Fig) Amărâre. **5** (Fig) Mâniere. **6** (Fig) Otrăvire.

cătrănit¹ *sn* [At: DUNĂREANU, SĂM. VI, 370 / Pl: *~uri* / E: ***cătrăni***] **1-6** Cătrănire **(1-6)**.

cătrănit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cătrăni***] **1** Uns cu catran **(2)** Si: *încătrănit²*. **2** (Pex) Negru. **3** (Fig) Care are haine negre Si: *încătrănit²*. **4** (Fig) Înnorat. **5** (Fig) Supărat. **6** (Fig) Mânios. **7** (Fig) Rău la inimă Si: *încătrănit²*.

cătrănitură *sf* [At: SLAVICI, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***cătrăni*** + *-tură*] **1-6** Cătrănire **(1-6)**. **7** (Ccr) Obiect foarte murdar de catran. **8** (Pex) Obiect negru. **9-10** (Ccr; fig) Băutură (prea tare) (sau cu gust amar).

cătrăniță *sf* [At: PITIȘ, ȘCH. I, 231 / Pl: *~țe* / E: ***catran*** + *-iță*] **1** (Reg) Chibrit. **2** Vas în care se ține catranul **(1)**. **3** Conținutul cătrăniței **(2)**. **4** Vasul împreună cu conținutul.

cătrănos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***catran*** + *-os*] **1** Care cuprinde mult catran. **2** Murdar de catran. **3** (Fig) Amărât și înveninat de supărare mare.

cătrățiră *sf* [At: MARIAN, SA. 244 / Pl: *~re* / E: nct] **1-2** Stofă (sau pânză) de proastă calitate.

cătrânțoi *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: *~oaie* / E: ***cătrânță*** + *-oi*] Parte din spate a fotei.

către *pp* [At: COD. VOR. 27/3 / V: ***~tă, ~ră, ~ru, cătră, câtre*** / E: ml ***contra***] **1** (Indică o poziție) În fața... **2** (Indică o atitudine) Față de... **3** (Indică o atitudine) Cu privire la... **4** (Indică o atitudine neutră) Pentru. **5** (Indică o atitudine care e urmarea unei obligații) Pentru. **6** (Indică o atitudine ostilă) Împotriva. **7** (Indică direcția) Cu fața spre... **8** (Indică o intenție dușmănoasă) Contra. **9** (Arată, în mod indiferent, direcția) Asupra. **10** (D. o mișcare, răspunzând la întrebarea „încotro") Înspre. **11** (Ppp *de*) Dinspre. **12** (Pop) Aproape de... **13** (Pop) Pe lângă. **14** (Cu sens temporal) (Cam) pe la... **15** (Înv; cu sens final) Cu scopul... **16** (Înv; după verbe ca: *a nădăjdui, a crede*) În. **17** (Înv; îe) **A se duce ~ Domnul** A muri. **18** (Înv; îe) **A privi ~** A se referi la. **19** (După verbe dicendi) Lui. **20** (Arată apropierea de țintă) De. **21** (Arată dependența de ceva sau cineva) De. **22** (Arată teama de ceva sau cineva) De. **23** (După verbe sinonime cu *a stărui*) Pe lângă. **24** (Arată o apropiere până la alipire, contopire) La. **25** (Arată aproximația) Cam. **26** (În legătură cu noțiuni locale) Aproape de... **27** (În legătură cu noțiuni temporale; mai ales precedat de prepoziția *de*) Spre. **28** (După un verb pasiv, precedat de prepoziția *de*) Introduce complementul de agent.

cătreț *sn* [At: DA / V: ***coteț*** / Pl: *~e* / E: mg ***ketrec***] **1-2** Despărțitură de scânduri sau nuiele (într-un grajd sau într-o cămară), în care se țin găini. **3** Coteț de păsări. **4** Cușcă în care se transportă păsări.

cătrință *sf* vz ***catrință***

cătru *pp* vz ***către***

cătrună *sf* [At: H XIV, 349 / Pl: *~ni* / E: nct] (Bot; reg) Tigvă (*Lagenaria siceraria*).

cătuior *sn* [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S. / P: *~tu-ior* / Pl: *~oare* / E: ***cătun*** + *-or*] (Șhp) **1-30** Cătun **(1-15)** (mic).

cătun *sn* [At: I. GOLESCU, C. 240 b / V: ***~nă*** *sf*, ***cot~, cotună*** *sf*, ***cut~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: cf alb, srb ***katun***] **1** Așezare arhaică a păstorilor români. **2** Sat de munte. **3** Grup izolat de case țărănești. **4** Sat mic (fără biserică), aparținând, administrativ, de un sat vecin. **5** Subdiviziune a comunei rurale. **6** (Ban) Mahala în jurul (sau în apropierea) unui oraș. **7** Grup de case păstorești. **8** Colibă ciobănească. **9** Locuință pentru porcari și pescari Si: *bordei* Cf *hodaie*. **10** (Îvp; îf *cătună*) Cuptor improvizat,

săpat în pământ. Cf *cotlon*. **11** (Pex) Vizuină. **12** Loc gol, înconjurat de copaci. **13** Hățiș.

cătună *sf* vz ***cătun***

cătunesc, ~ească *a* vz ***cătănesc***

cătunește *av* vz ***cătănește***

cătuni *v* vz ***cătăni***

cătunie *sf* vz ***cătănie***

cătunire *sf* vz ***cătănire***

cătunit[1] *sn* vz ***cătănit***[1]

cătunit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cătănit***[2]

cătur *sn* [At: ADAM, R. 170 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Butuc de lemn. **2** Trunchi care rămâne în pământ după tăiere Cf *ciot*, *buștean*, *buturugă*. **3** Trunchi de arbore tăiat. **4** Arbore având grosimea de la un lăstar până la a unui butuc de roată. **5** (Pex) Arbore înalt și subțire. **6** (Pex) Huceag. **7** (Reg) Arbore tânăr.

căturoi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~* / E: ***cătur*** + *-oi*] **1-4** (Reg) Cătur **(4-5)** (mai gros).

cătușa *vt* [At: DA / Pzi: *~șez* / E: ***cătușă***] A pune în cătușe.

cătușar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***cătușă*** + *-ar*] Persoană care pune cătușe criminalilor la închisoare.

cătușare *sf* [At: DA / Pl: *~șări* / E: ***cătușa***] Încătușare.

cătușat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~?* / E: ***cătușe***] Încătușat[1].

cătușat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cătușa***] Încătușat[2].

cătușă *sf* [At: COD. VOR. 91/4 / V: ***~șe, cot~*** / Pl: *~șe* / E: **cată* (< lat ***catta*** „pisică") + *-ușă*] **1** (Înv) Pisică. **2** (Pan) Cursă de prins șoareci. **3** (Înv) Ancoră. **4** (Lpl) Fiare. **5** (Înv) Unealtă de supliciu în care se puneau mâinile, picioarele sau gâtul criminalilor, nebunilor sau animalelor sălbatice Cf *butuc*. **6** Fiecare dintre cele două inele metalice legate între ele cu un lanț, cu care se leagă mâinile (și picioarele) arestatului. **7** Bucată de lemn încovoiată, prinsă de capătul dinainte al proțapului (la car, căruță sau plug) sau al tânjelii, în care se îmbucă jugul, fiind prinsă de proțap prin două inele de fier și un cui Cf *armăsărel*, *căprior*, *chingă*, *cocoș*, *japiță*, *jânchiță*. **8** Bucată de lemn care ține părțile ușii ca să nu se desfacă Cf *cocoșlău*, *coțofană*, *găinar*, *limba-caprei*, *primblă*, *prinsoare*, *scheamă*. **9** (Bot) Cătușnică **(2)** (*Bollota nigra*).

cătușe *sf* vz ***cătușă***

cătuși *v* [At: DA / Pzi: *~șesc* / E: ***cătușă***] Încătușa.

cătușire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cătuși***] Încătușare.

cătușit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~?* / E: ***cătuși***] Încătușat[1].

cătușit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cătuși***] Încătușat[2].

cătușnic *sn* vz ***cătușnică***

cătușnică *sf* [At: LB / V: ***cătușnic*** *sn*, ***~iță, cotușnic*** *sn* / Pl: *~ice* / E: ***cătușă*** + *-nic*] (Bot) **1** Plantă erbacee meliferă, cu miros aromatic, cu flori albe sau roșietice, cu proprietăți tonice, excitante Si: *iarba-flocoasă*, *iarba-mâței*, *iarba-vântului*, *minta-mâței* (*Nepeta cataria*). **2** Plantă erbacee meliferă, cu miros greu și cu flori albastre-violacee sau roșii Si: *cătușă* **(9)** (*Ballota nigra*). **3** (Bot; îc) **~sălbatică** Voronică (*Marrubium vulgare*). **4** (Bot; șîc **~sălbatică**) Unguraș (*Marrubium peregrinum*). **5** (Bot) Roiniță (*Melissa officinalis*).

cătușniță[1] *sf* vz ***cătușnică***

cătușniță[2] *sf* [At: H III, 448 / Pl: *~țe* / E: ***cătușă*** + *-niță*] **1** (Bot) Talpa gâștei (*Leonorus cardiaca*). **2** (Bot) Voronic (*Marrubium vulgare*).

cătușoaică *sf* [At: ȘEZ. XIX, 168 / Pl: *~ice* / E: ***cătușă*** + *-oaică*] Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape Cf *cătușnică* **(2)**.

cățа *sf* vz ***cățea***

cățană *sf* [At: ANTIPA, P. 468 / Pl: *~ne* / E: cf bg *кaквaм*] Bancă a catargului Vz *scaun*.

cață *sf* [At: H V, 258 / V: *~ție* / Pl: *~țe* / E: mg ***kaca***] (Reg) **1** Haină femeiască nedefinită mai îndeaproape. **2** (Îf *~ție*) Țesătură de lână.

cățăi [At: DELAVRANCEA, S. 25 / Pzi: *cățăi*, și *~esc* / E: ***cață*** + *-ăi*] **1** *vi* (D. coțofană) A țipa (scoțând un sunet specific). **2** *vi* (Rar) A flecări. **3** *vt* A cicăli.

cățăl *sm* vz ***cățel***

cățăla [At: DICȚ / Pzi: *~lez* / E: ***căței*** css] (Reg) *vr* **1** (D. cățele, vulpi, lupoaice) A se împerechea. **2** *vt* (D. cățele, vulpi, lupoaice) A făta. **3** *vr* (D. boli) A se agrava. **4** *vt* (C. indică animale) A ațâța. **5** *vi* (Pan; d. ceapă) A încolți. **6** *vr* (D. iarbă) A se înțeleni. **7** *vr* (D. bube, răni) A se întinde. **8** *vt* (D. matca albinelor) A depune ouă.

cățălan *sm* vz ***cățelan***

cățălare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***cățăla***] (Reg) **1** Împerechere la cățele, vulpi, lupoaice Si: *cățălat*[1] **(1)** **2** (D. cățele, vulpi, lupoaice) Fătare. **3** (D. boli) Înrăire. **4** (D. animale) Ațâțare. **5** (Pan; d. ceapă) Încolțire. **6** (D. iarbă) Înțelenire. **7** (D. bube, răni) Întindere. **8** (D. matca albinelor) Ouat[1].

cățălat[1] *sn* [At: MDA ms/ Pl: *~uri* / E: ***cățăla***] (Reg) **1-8** Cățălare **(1-8)**.

cățălat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cățăla***] (Reg) **1** (D. cățele, vulpi, lupoaice) Care s-a împerecheat. **2** (D. cățele, vulpi, lupoaice) Care a fătat. **3** (D. boli) Care s-a agravat. **4** (D. animale) Ațâțat[2]. **5** (D. ceapă) Încolțită[2]. **6** (D. iarbă) Înțelenită. **7** (D. bube, răni) Întins[2]. **8** (D. matca albinelor) Care a depus ouă.

cățălandric, ~ă *smf* vz ***cățelandric***

cățălandru, ~ră *smf* vz ***cățelandru***

cățălaș *sm* vz ***cățelaș***

cățălăndrică *sf* vz ***cățelăndrică***

cățălări *v* vz ***cățelări***

cățălărie *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***cățelări***] **1** Copulație a cățelei. **2** (Fig) Ceată de destrăbălați. **3** (Fig) Destrăbălare.

cățălărire *sf* vz ***cățelărire***

cățălărit[1] *sn* vz ***cățelărit***[1]

cățălărit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cățelărit***[2]

cățălește *av* vz ***cățelește***

cățăli *v* vz ***cățeli***

cățălia *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 7 / Pzi: *~iez* / E: nct] A cățeli.

cățălică *sf* vz ***cățelică***

cățălie *sf* vz ***țăcălie***

cățălire *sf* vz ***cățelire***

cățălit[1] *sn* vz ***cățelit***[1]

cățălit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cățelit***[2]

cățălitură *sf* vz ***cățelitură***

cățăloi *sm* vz ***cățeloi***

cățăluș, ~ă *sm* vz ***cățeluș***

cățălușă *sf* vz ***cățelușă***

cățănăi [At: TOMESCU, GL. / V: ***~ni*** / Pzi: *~esc* / E: nct] **1** *vi* (D. coțofană) A țipa. **2** *vt* A cicăli. **3** *vt* A certa. **4** *vt* A insulta.

cățăni *v* vz ***cățănăi***

cățăra *vr* [At: CANTEMIR, ap. ZANNE, P. I, 505 / V: ***a~, acățera*** *~țera*, *~ri* / Pzi: *cațăr* și (reg) *acheter* / E: ctm ***acăța*** + bg **катержа се**] **1** (D. oameni) A se urca pe un loc înalt (și abrupt), apucându-se cu mâinile (de ramuri, de colțurile stâncilor etc) Cf *aburca*. **2** (Pex) A se urca. **3** (D. capră și alte animale) A se urca pe pante abrupte. **4** (D. plante) A crește în sus, prinzându-se de ramuri, de ziduri etc. (cu cârceii).

cățărare *sf* [At: DA / V: ***a~, acățer~, ~ter~, ~rire*** / Pl: *~rări* / E: ***cățăra***] **1** Urcare prin apucarea cu mâinile (de ramuri, de colțurile stâncilor etc.) Si: *cățărat*[1] **(1)**, *cățărătură* **(1)**. **2** (Pex) Urcare. **3** Urcare a caprelor de munte pe pante repezi Si: *cățărat*[1] **(3)**, *cățărătură* **(3)**. **4** Dezvoltare a plantelor, prinzându-se de ramuri, de ziduri etc. (cu cârceii) Si: *cățărat*[1] **(4)**.

cățărat[1] *sn* [At: DA / V: ***a~, acățerat***[1]***, ~ter~, ~terit*** / Pl: *~uri* / E: ***cățăra***] **1-4** Cățărare **(1-4)**.

cățărat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / V: ***a~, ~ă, acățerat***[2]***, ~ă, ~ter~, ~ă, ~terit, ~ă*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cățăra***] **1** (D. oameni) Care s-a urcat, apucându-se cu mâinile. **2** (Pex) Urcat[2]. **3** (D. capre) Care s-a urcat pe pante repezi. **4** (D. plante) Care a crescut în sus, prinzându-se (cu cârceii) de ramuri, ziduri etc.

cățărător, ~oare [At: DA / V: ***a~, acățer~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cățăra*** + *-tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care se cațără **(1)**. **3** *a* (D. plante) Care crește în sus, prinzându-se (cu cârceii) de crengi, ziduri etc. **4** *a* (D. animale) Care se urcă la mari înălțimi. **5** *a* (D. păsări) Care se agață cu ghearele

de crengi înalte, ziduri etc. **6** *sf* (Orn; reg) Ciocănitoare. **7** *sf* (Orn; reg) Scorțar.

cățărătură *sf* [At: DA / V: ***a~, acăter~*** / Pl: *~ri* / E: ***cățăra*** + *-tură*] **1-3** Cățărare (**1-3**).

cățân *sm* [At: CDDE / V: (reg) ***~țin, câțin, cătun, ~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ml ***catinum***] **1** Farfurie. **2** Strachină. **3** (Reg; îf *~a*) Covată de pâine. **4** (Reg; îf *~țin*) Baltă mică și puțin adâncă, care seacă vara. **5** Grup de stânci mari, formând o căldare. **6** (Lpl) Stânci pleșuve pe munți. **7** Bolovan. **8** Stâncă. **9** (Îf *~tun*) „Loc foarte înalt și priporos". **10** (Bot; Buc) Specie de jepi care crește pe stânci golașe. **11** (Bot) Specie de brad. **12** (Îf *~țun*) Pădure mică și tufoasă.

cățână *sf* vz ***cățân***

cățânos, ~oasă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cățân*** + *-os*] (D. munți) **1** Pietros. **2** Stâncos.

cățea *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 97/24 / V: (reg) ***cața, cață, căța, câță*** / Pl: *~ele* / E: ml ***catella***] **1** (Îcr cu *cățel*) Pui de câine de sex feminin (mic). **2** (Îcr cu *câine*) Femela câinelui Si: *gudă, haită*. **3** (Îs) *~ de câine* Cățea rea. **4-5** (Pex; dep) Femeie rea (sau depravată). **6** (Rar; îs) *~ de vreme* Vreme rea. **7** (Arg; fig) Mitralieră. **8** (Îcs) *De-a ~ua* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **9** (Îcs) *La argea ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **10** (Pex; șîs *hi! ~ua*) Dans țărănesc cu lăutari, asemănător cu brâul. **11** Melodie după care se execută acest dans. **12** Dansul și melodia considerate împreună. **13** Joc în care flăcăii se bat pe întuneric cu căciulile și cu curelele. **14** (Îe) **A da pe cineva ~ua** A bate pe cineva zdravăn, apucându-l de păr și învârtindu-l. **15** (Îlav) **De-a ~aua** Pe-o parte, (ca omul cu chef). **16** (La jocul cu arșice) Gioală pusă în mijloc. **17-18** (La jocul cu arșice; îs) *Om* (sau *gaură*) *cu ~* Lovitură în care ichiul ori gioala au căzut și au rămas vertical, sprijinite într-un cap. **19** (Reg; pan) Trăgaci al puștii Si: *cocoș*. **20** (Îs) *~ de nouă uși* (sau *praguri*) Femeie care umblă mult pe la casele altora. **21** Gură-spartă. **22** Gură rea. **23** (Reg) Pământ care n-a fost arat niciodată Si: *țelină*.

cățel *sm* [At: ANON. CAR. / V: *~țăl* / Pl: *~ei* / E: ml ***catellus***] **1** Pui de câine (de curând născut, care încă suge). **2-3** (Pan; șhp) Câine (mic). **4** (Îe; îlav) **(A pleca) cu ~, cu purcel** (A pleca) cu întreaga familie și cu tot ce are. **5** (Îs) *Ușa ~ului* Ușă secretă. **6** (Zgl; îc) **~ul-pământului** Orbeț (*Spalax microphtalmus*). **7** (Zgl; îc) **~-de-mare** Corosbină (*Blennius sanguinolentus*). **8** (Zgl; îc) **~ de-frasin** (sau **-ul-frasinului**) Cantaridă (*Lytta vesicatoria*). **9** (Îe) **A asculta la ~ul-pământului** A dormi adânc. **10** (Îae) A fi mort. **11** (Pan) Pui de orice alt animal (sălbatic) care seamănă cu câinele (lup, urs, vulpe etc.). **12** (Fig) Om lingușitor și fără scrupule. **13** (Fig) Expresie de dezmierdare adresată unui copil. **14** (Ent) Larvă de albină. **15** (Med; pop; șîc **~ei (-de-turbă)** Boală la om (sau la vite) sub forma unor bășicuțe ce se fac sub limbă, primăvara. **16** (Med; pop; îac) Vine de sub limbă, pe care sunt înșirate mai multe formațiuni. **17** (Îe) **A-i face cuiva ~ei pe inimă** A-l supăra rău. **18** (Bot; mpl) Parte a unei căpățâni de usturoi. **19** (Țes; Ban) La râșchiat, unitate de măsură a firelor din motcă, egală cu 20 de jerbe (sau cu 60 de fire). **20** Dinte aflat la coada coasei, perpendicular pe aceasta, care intră într-o scobitură. **21** (Îdt) Parte în care intră veriga unei uși. **22-23** Parte (crestată) a cheii, care intră în gaura cheii. **24** (Țes) Scândurică cu crestături folosită pentru a opri sulurile războiului de țesut să dea înapoi Si: *cordenci, cripalcă, piedică, proptar, răzuș, scară, scaun, tocălie*. **25** (La construcții) Butuc pe care se sprijină o parte orizontală a unei mașini motrice care transmite mișcarea. **26** Capăt al unui stâlp, cioplit pentru a intra în scobitura altui lemn. **27** Zimț. **28** Trăgătoare care se întrebuințează la descălțatul cizmelor Si: *slugă*. **29** Stâlp. **30** (Tsl; Mol) Piesă de metal găurită. **31** (Mol) Fire de barbă lăsate să crească numai sub buza inferioară Si: *muscă*. **32** (Ast; pop) Câinele-mic.

cățela [At: DA / V: ***cățăla*** / Pzi: *~lez* / E: ***cățel***] **1-11** A căței (**1-11**).

cățelan *sm* [At: MARIAN, INS. 221 / V: ***cățăl~*** / Pl: *~i* / E: ***cățel*** + *-an*] **1-2** Cățel (**1-2**) (mare). **3** Pui de câine de câteva luni.

cățelandric, ~ă [At: CDDE / V: ***cățăl~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cățelandru*** + *-ic*] **1** *smf* Câine între un an și doi ani. **2** *sf* (Mun; pex) Fată tânără.

cățelandru, ~ră *smf* [At: COSTINESCU / V: ***cățăl~, ~ră*** / Pl: *~i* / E: ***cățel*** + *-andru*] **1** Cățel care nu mai este pui, dar nici nu a ajuns la maturitate Si: *cățelan* (3). **2** Cățel apreciat pentru calitățile sale. **3** Câine de stână. **4-5** Pui (mărișor) de vulpe. **6** Expresie de dezmierdare adresată copiilor. **7** (Mun) Băiețandru. **8** (Fig) Persoană care se amestecă în toate. **9** (Fig) Lingușitor. **10** (Fig) Persoană care vorbește mult Si: *palavragiu*.

cățelare *sf* [At: DA ms / V: ***cățăl~*** / Pl: *~lări* / E: ***cățela***] **1-10** Cățelire (**1-10**).

cățelat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***cățăl~*** / Pl: *~uri* / E: ***cățela***] **1-10** Cățelare (**1-10**).

cățelat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***cățăl~, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cățela***] **1-8** Cățelit[2] (**1-8**).

cățelaș *sm* [At: LB / V: ***cățăl~*** / Pl: *~i* / E: ***cățel*** + *-aș*] **1-6** (Șhp) Cățeluș (**1-6**).

cățelări *vtr* [At: DR. X, 151 / V: ***cățăl~*** / Pzi: *~resc* / E: ***cățel*** + *-ări*] **1-11** A căței (**1-11**).

cățelărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cățelări***] **1-10** Cățelire (**1-10**).

cățelărit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cățelări***] **1-10** Cățelărire (**1-10**).

cățelărit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cățelări***] **1-8** Cățelat (**1-8**).

cățelește *av* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 293 / V: ***cățăl~*** / E: ***cățel*** + *-ește*] **1-2** Ca un cățel (**1-2**).

căței [At: LB / V: ***cațali, cățăli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***cățel***] **1** *vt* (D. femele de câine, vulpe, lup) A făta. **2** *vr* (Pop; d. animale) A se împerechea. **3-4** *vr* (D. boli) A se agrava (sau a reizbucni) Si: *a se cățela* (**3-4**), *a se cățelări* (**3-4**), *a se încățela* (**3-4**), *a se încăței* (**3-4**). **5** *vt* (Buc) A ațâța **6** *vt* (D. ceapă) A încolți . **7** *vr* (D. ierburi) A se înțeleni. **8** *vr* (D. ierburi) A se îndesi. **9** *vt* (D. albine) A depune ouăle Si: *a cățela* (**9**), *a cățelări* (**9**), *a încățela* (**9**), *a încăței* (**9**). **10** *vr* (D. bube, răni) A se întinde. **11** *vr* A se mări.

cățelică *sf* [At: PAMFILE, S. T. 21b / V: ***cățăl~*** / *Pl: ~ici* / E: ***cățel*** + *-ică*] **1-4** (Șhp) Cățelușă (**1-4**).

cățelire *sf* [At: BARCIANU / V: ***cațal~, cățăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***căței***] **1** Fătare a unor femele de câine, lup etc. Si: *cățelare* (**1**), *cățelat*[1] (**1**), *cățelărire* (**1**), *cățelărit*[1] (**1**), *cățelit*[1] (**1**), *cățelitură* (**1**), *încățelare* (**1**), *încățelat*[1] (**1**), *încățelire* (**1**), *încățelit*[1] (**1**). **2** Îndeplinire a actului sexual de către animale Si: *cățelare* (**2**), *cățelat*[1] (**2**), *cățelărire* (**2**), *cățelărit*[1] (**2**), *cățelit*[1] (**2**), *cățelitură* (**2**), *încățelare* (**2**), *încățelat*[1] (**2**), *încățelire* (**2**), *încățelit*[1] (**2**). **3-4** (Agravare sau) reizbucnire a unor boli Si: *cățelare* (**3-4**), *cățelat*[1] (**3-4**), *cățelărire* (**3-4**), *cățelărit*[1] (**3-4**), *cățelit*[1] (**3-4**), *cățelitură* (**3-4**), *încățelare* (**3-4**), *încățelat*[1] (**3-4**), *încățelire* (**3-4**), *încățelit*[1] (**3-4**). **5** (Buc) Ațâțare. **6** Încolțire a cepei Si: *cățelare* (**6**), *cățelat*[1] (**6**), *cățelărire* (**6**), *cățelărit*[1] (**6**), *cățelit*[1] (**6**), *cățelitură* (**6**), *încățelare* (**6**), *încățelat*[1] (**6**), *încățelire* (**6**), *încățelit*[1] (**6**). **7-8** (Înțelenire sau) îndesire a ierburilor Si: *cățelare* (**7-8**), *cățelat*[1] (**7-8**), *cățelărire* (**7-8**), *cățelărit*[1] (**7-8**), *cățelit*[1] (**7-8**), *cățelitură* (**7-8**), *încățelare* (**7-8**), *încățelat*[1] (**7-8**), *încățelire* (**7-8**), *încățelit*[1] (**7-8**). **9** Depunere a ouălor de către albine Si: *cățelare* (**9**), *cățelat*[1] (**9**), *cățelărire* (**9**), *cățelărit*[1] (**9**), *cățelit*[1] (**9**), *cățelitură* (**9**), *încățelare* (**9**), *încățelat*[1] (**9**), *încățelire* (**9**), *încățelit*[1] (**9**). **10** Extindere a bubelor sau a plăgilor Si: *cățelare* (**10**), *cățelat*[1] (**10**), *cățelărire* (**10**), *cățelărit*[1] (**10**), *cățelit*[1] (**10**), *cățelitură* (**10**), *încățelare* (**10**), *încățelat*[1] (**10**), *încățelire* (**10**), *încățelit*[1] (**10**).

cățelit[1] *sn* [At: MARIAN, INS. 146 / V: ***cațal~, cățăl~*** / Pl: *~uri* / E: ***căței***] **1-10** Cățelire (**1-10**).

cățelit[2]***, ~ă*** *a* [At: MARIAN, NA. 45 / V: ***cațal~, cățăl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căței***] **1** (D. animale) Fătat[2] . **2** (D. animale) Care a îndeplinit actul sexual Si: *cățelat*[2] (**2**), *cățelărit*[2] (**2**), *încățelat*[2] (**2**), *încățelit*[2] (**2**). **3-4** (D. boli) Care s-a agravat (sau a reizbucnit) Si: *cățelat*[2] (**3-4**), *cățelărit*[2] (**3-4**), *încățelat*[2] (**3-4**), *încățelit*[2] (**3-4**). **5** (Buc) Ațâțat[2]. **6** (D. ceapă) Încolțit[2]. **7** (D. ierburi) Înțelenit[2]. **8** (D. bube, răni) Extins[2] .

cățelitură *sf* [At: CIHAC II, 25 / V: ***cățăl~*** / Pl: *~ri* / E: ***căței*** + *-tură*] **1-10** Cățelire (**1-10**).

cățeloi *sm* [At: DA / V: ***cățăl~*** / Pl: ~ / E: ***cățel*** + *-oi*] **1-2** Cățelan (**2-3**).
cățeluș, ~ă *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***cățăl~*** / Pl: *~i* / E: ***cățel*** + *-uș*] **1-4** (Șhp) Cățel (**1**) (mic). **5-6** Cățel (**2-3**) (mic).
cățelușă *sf* [At: PAMFILE, CER. 163 / V: ***cățăl~*** / Pl: *~șe* / E: ***cățea*** + *-ușă*] **1** Cățea (**1**). **3-4** Cățea (**2**) (mică).
cățera *v* vz ***cățăra***.
cățerare *sf* vz ***cățărare***
cățerat[1] *sn* vz ***cățărat***[1]
cățerat[2]***, ~ă*** *a* vz ***cățărat***[2]
cățeri *v* vz ***cățăra***
cățerire *sf* vz ***cățărare***
cățerit[1] *sn* vz ***cățărat***[1]
cățerit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cățărat***[2]
căție *sf* vz ***cățuie***
cățină *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~ne* / E: lp ****catina***] Cățea.
cățuie *sf* [At: (a. 1588) CATASTIF, ap. CUV. D. BĂTR. I, 1941 / Pl: *~ui* / E: ngr ***κατζί***] **1** Vas de metal sau de lut, cu coadă și cu găurele în pereți, în care se pun cărbuni și tămâie pentru a tămâia în biserică Cf *afumătoare, cădelniță*. **2** Orice vas în care se arde tămâie (pentru morți). **3** (Pex) Hârb.
cățun *sm* vz ***cătân***
căuaci *sm* vz ***covaci***
căuc *sn* vz ***cauc***[1]
căucel *sn* [At: LM / P: *că-u~* / V: ***căpcea*** *sf*, ***chepcel*** *sn* / Pl: *~e* / E: ***căuc*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cauc (**1**) (mic).
căucuș *sn* [At: DA / P: *că-u~* / Pl: *~e* / E: ***căuc*** + *-uș*] Căuș (**1**).
căulă *sf* [At: CIUPALĂ, PL. / P: *că-u~* / V: ***cau~, căliu~, căune*** / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** Plută de 4-5 lemne, care servește la transportul oamenilor (sau greutăților) de pe un mal pe altul. **2** Vas de plutit format din 7-8 grinzi. **3** Pod de bârne de 3 m lungime și 1 m lățime. **4** Plută mică, pătrată, fără cârmă, compusă din scânduri groase legate la capete cu grinzi și mânată cu ruda (prăjina) sau cu cechea. **5** Plută încheiată din trunchiuri lungi de 11-21 m Cf *brudină, pod plutitor*. **6** (Îs) *~la chipcelului* Instalație de pescuit.
căuli *v* vz ***căuni***
căulire *sf* vz ***căunire***
căulit[1] *sn* vz ***căunit***[1]
căulit[2]***, ~ă*** *a* vz ***căunit***[2]
căune *sf* vz ***căulă***
căuni *v* [At: DA / P: *că-u~* / V: ***~uli*** / Pzi pers: 3 *~nește* / E: fo] **1** (D. câini, d. copoi, când alungă iepurele) A chelălăi. **2** (D. curci) A emite sunete caracteristice speciei.
căunire *sf* [At: MDA ms / P: *că-u~* / Pl: *~ri* / E: ***căuni***] **1** Chelălăire a câinilor sau copoilor când alungă iepurele Si: *căunit*[1] (**1**). **2** (D. curci) Emitere a sunetelor caracteristice speciei Si: *căunit*[1] (**2**).
căunit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *că-u~* / Pl: *~uri* / E: ***căuni***] **1-2** Căunire (**1-2**).
căunit[2]***, ~ă*** *a*[At: MDA ms / P: *că-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căuni***] **1** (D. câini, copoi care alungă iepuri) Care chelălăie. **2** (D. curci) Care emite sunete caracteristice speciei.
căuș *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 266 B/34 / P: *că-uș* / Pl: *~e* / E: ml ****cau*** + *-uș*] **1** Vas în formă de cupă sau de lingură mai mare, cu mâner sau coadă, confecționat de obicei din lemn (de răchită sau de plop), rar din metal, cu care se scoate o materie lichidă dintr-un recipient, spre a se turna în altul. **2** Conținutul unui căuș (**1**). **3** Vasul împreună cu conținutul. **4** Vas pentru (scosul sau) căratul apei din fântână. **5** Conținut al unui căuș (**4**). **6** Vasul împreună cu conținutul. **7** Vas pentru turnatul vinului din pritoacă în cadă, a strugurilor mustuiți sau a prunelor, când se fierbe rachiul. **8** Conținutul unui căuș (**7**). **9** Vasul împreună cu conținutul. **10** Lopățică pentru scos apa din luntre. **11** Conținutul unui căuș (**10**). **12** Vas de lemn cu care se vămuiește făina, fasolea etc. **13** Conținutul unui căuș (**12**). **14** Vasul împreună cu conținutul. **15** Vas cu care (se aduce făina din pod sau) se iau grăunțe pentru dat la păsări Cf *cauc*[1], *ciutură*. **16** Conținutul unui căuș (**15**) **17** Vasul împreună cu conținutul. **18** (Îe) **A veni** sau **a cădea**) (cuiva) **drăguș la ~** A fi nevoit să ceri ajutorul cuiva (care te are la mână, care are ceva cu tine, care nu ți-e binevoitor) Cf *a prinde pe cineva la strâmtoare, a-i veni apa la moară*. **19** (Îe) **A lua cu ~ul de la inimă** A alina durerile, necazurile cuiva deodată Cf *a lua cu mâna*. **20** Unealtă (de metal) pentru pescuit. **21** Conținutul unui căuș (**20**). **22** Unealta împreună cu conținutul. **23** Coș mic făcut din scoarță, în care se pun fructe, rășină etc. Cf *corugă*. **24** Conținutul unui căuș (**23**). **25** Coșul împreună cu conținutul. **26** (Zid) Lingură cu care zidarul ia var din albie Si: *canciog, cauc*[1]. **27** Conținutul unui căuș (**25**). **28** Lingura împreună cu conținutul. **29** (Mor) Cupă a roții de moară, în care cade apa Si: *blid, ciutură, făcău*. **30** Conținutul unui căuș (**29**). **31** Cupa împreună cu conținutul ei. **32** (Pan) Foaie de ceapă. **33** (Îe) **A face mâna ~** A da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma. **34** Piesă din tablă folosită pentru legarea cablului de foraj de un ax (sau a două cabluri între ele). **35** Cauciuc. **36** Bazin mic într-un port, pentru ambarcațiuni.
căușa [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / P: *că-u~* / Pzi: *~șez* / E: ***căuș***] **1** *vr* (Reg; d. tencuială) A se coșcovi. **2** *vi* (Reg; d. oameni) A slăbi. **3** *vr* (Trs; gmț; d. oameni) A se îmbăta.
căușare *sf* [At: MDA ms / P: *că-u~* / Pl: *~șări* / E: ***căușa***] **1** (Reg; d. tencuială) Coșcovire. **2** (Reg; d. oameni) Slăbire. **3** (Trs; gmț; d. oameni) Îmbătare.
căușat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***căușa***] **1-3** Căușare (**1-3**).
căușat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***căușa***] **1** (Reg; d. tencuială) Coșcovit[2]. **2** (Reg; d. oameni) Slăbit[2]. **3** (Trs; gmț; d. oameni) Beat.
căușel *sn* [At: SEVASTOS, C., 175/6 / P: *că-u~* / Pl: *~e* / E: ***căuș*** + *-el*] **1-20** (Șhp) Căuș (**1, 4, 7, 12, 15, 16, 20, 23, 26, 29**). **21-40** (Șhp) Căuș (**2, 5, 8, 11, 13, 16, 21, 24, 27, 30**). **41-58** (Șhp) Căuș (**3, 6, 9, 14, 17, 22, 25, 28, 31**). **59** (Arg) Grad militar inferior Si: *căprar*.
căuși *vt* [At: PĂCALĂ, M.R., *525* / Pzi: *~șesc* / E: ***căușa*** cssl (Reg) A buimăci.
căușire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***căuși***] (Reg) Buimăcire.
căușit[1] *sn* [At: ȚARA OLT. III, nr. 15-16 / Pl: *~uri* / E: ***căuși***] (Reg) Buimăcit[1].
căușit[2]***, ~ă*** *a* [At: ȚARA OLT. III, nr. 15-16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***căuși***] (Reg) Buimăcit[2].
căuta [At: CORESI, ap. C P 4-5 / P: *că-u~* / V: ***căota, călta, căpta, căta, cota*** / Pzi: *caut* / E: ml ****cautare***] **1** *vi* (Cu pp. „de") A se interesa. **2** *vi* A se ocupa (de sau cu ceva). **3** *vi* A se preocupa. **4** *vi* A avea mereu gândul la ceva. **5-6** *vt* (Îe) **A-și ~ treaba** (sau **de treabă**) A-și vedea de treburile sale (fără a se interesa de ale altora). **7-8** *vt* (Îe) **A-și ~ calea** (sau **de cale, de drum, de ducă**) A se ocupa numai de drumul său (fără a se interesa de altceva). **9** *vt* (Îae) A-și continua drumul. **10** *vt* (Îae) A pleca. **11** *vi* (Îe; nob) **A-și ~ de seamă** A-și vedea de drum. **12** *vi* (Îe) **A-și ~ de sănătate** A se trata. **13-14** *vi* (Îe) **A-și ~ de obiele** A-și vedea de interese (descurcându-se fără ajutor). **15** *vi* (Îe) **A-și ~ de suflet** A fi cu gândul la cele recomandate de biserică pentru viața sufletească. **16** *vt* (Îe) **A ~ unui mort de suflet** A face cele recomandate de credința religioasă pentru mântuirea sufletului mortului. **17** *vi* (Îe) **A-i ~ cuiva de dreptate** A se interesa de cauza cuiva, ajutându-l să i se facă dreptate. **18** *vi* A se îngriji de ceva. **19** *vt* A îngriji pe cineva. **20** *vi* A purta grijă cuiva. **21** *vt* (Spc) A îngriji un bolnav. **22** *vt* (Înv; d. medici) A face unui bolnav vizita medicală. **23** *vt* (Înv; d. medici) A trata. **24** *vi* (Îe; gmț) **Du-te și te ~** Ai nevoie de medic. **25** *vt* (Spc; d. deocheați) A descânta. **26** *vt* (D. copii mici, pui) A supraveghea. **27** *vt* (D. vite) A păzi. **28** *vt* (D. străini) A primi cu ospitalitate. **29** *vt* (D. călători) A adăposti. **30** *vt* (D. moșii) A îngriji cu atenție. **31** *vt* (Pex) A administra. **32** *vi* (Construit cu conjunctivul sau imperativul) A fi atent. **33** *vi* A băga de seamă. **34** *vt* A vrea cu tot dinadinsul. **35** *vt* A-și da silința sau osteneala să... **36** *vi* A tinde. **37** *vt* A examina. **38** *vt* A observa. **39** *vt* A iscodi. **40** *vt* (Îe) **A ~ o pasăre de ou** A examina, spre a vedea dacă are ou în ea. **41-42** *vt* (Îe) **A ~ ouăle** A examina ouăle, spre a vedea dacă sunt proaspete (sau au

plod). **43** *vt* A studia o afacere. **44-45** *vt* (Jur; înv) A cerceta **(11-12)**. **46** *vti* (Îe) **A-și ~ (cu) judecata cu cineva** A se răfui cu cineva la judecată. **47** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva cu legea** (sau **la judecată**) A da pe cineva în judecată. **48** *vr* (Îe) **A se ~** A-și căuta dreptatea. **49** *vt* (Șîe **A ~ cu ochii**) A îndrepta privirea spre ceva. **50** *vi* (Pex) A privi la ceva. **51** *vr* (Îe) **A-și ~ în ochi** A se privi reciproc. **52** *vi* (Îe) **A ~ la cineva cu ochi buni** A privi cu bunăvoință, cu dragoste pe cineva. **53** *vi* (Îe) **A ~ rău** (sau **nu bine**) **cuiva** A se uita urât, cu dușmănie la cineva. **54** *vi* (Îe) **A ~ în coarnele** cuiva (sau **a-i ~** cuiva **în coarne**) A asculta cu supunere pe cineva, făcându-i toate voile. **55** *vi* (Îe) **A ~ la mâna altuia** A aștepta să-i dea alții ce-i trebuie. **56** *vt* A ținti (cu pușca). **57** *vi* (Împreună cu adverbe sau adjective predicative) A avea înfățișarea... **58** *vi* (Îe) **Caută a...** Are înfățișarea, expresia, ca și când ar fi ... **59** *vi* (Îe) **Caută a băț** Dorește bătaie. **60** *vi* (Fig) A fi îndreptat cu fața spre (ca și cum ar privi într-acolo). **61** *vi* (Pan; înv; d. obiecte) A fi situat (sau așezat) spre... **62** *vi* A se îndrepta într-o direcție. **63** *vt* A avea legătură cu... **64** *vi* (Înv) A se referi (la ceva). **65** *vt* A lua în considerare. **66** *vi* A ține seamă de... **67** *vi* A se lua după... **68** *vi* A se lăsa influențat de... **69** *vt* (Adesea îoc „a găsi", „a pierde") A încerca să găsești pe cineva (sau ceva) pierdut Si: (înv) *a cerca* **(22)**, *a cerceta* **(9)**. **70** *vt* (D. vânători) A umbla singuri (sau cu câinii) după vânat. **71** *vt* (Îe) **A ~ ziua de ieri** A căuta inutil ceva ce nu se mai poate găsi. **72** *vt* (Îe) **A ~ ceva cu lumânarea** A urmări cu tot dinadinsul. **73** *vti* (Îe) **A ~** (cuiva) **ceartă** (nob **de ceartă** sau **pricină vrajbă**) **cu lumânarea** A urmări motiv de ceartă. **74** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **nod în papură** A se strădui să găsească vinovat pe cel fără vină, să-i găsească cusururi pe care nu le are, ca să-l poată certa, pedepsi. **75** *vi* (Îe) **A ~ cu gândul** A încerca să-ți aduci aminte. **76** *vt* (C. este omul și îmbrăcămintea lui) A percheziționa. **77** *vi* (Îe) **A-i ~** (cuiva) **prin cap** A vedea dacă nu are păduchi (sau lindini). **78** *vt* (Îae) A bate. **79** *vt* (Îe) **A-l ~** (pe cineva) **de lindină** A-i căuta cuiva ceartă. **80** *vt* (Cu determinare locală, cu complementul „ce", în interogații și negații; îs) *Ce cauți acolo?* sau *N-ai ce ~ acolo!* A nu avea dreptul să faci ceva. **81** *vt* (Îas) A nu avea nici un interes să... **82** *vi* (Spc; cu determinarea „în palmă", „în cărți", „în bobi" etc.; complementul este „soarta", „viitorul") A ghici din palmă, din cărți, din bobi etc. trecutul și viitorul cuiva. **83** *vt* A încerca să procuri ceva, a te strădui să ajungi în posesia unui lucru. **84** *vr* (D. un lucru de preț) A avea succes. **85** *vr* (D. o marfă) A se vinde. **86** *vt* (Înv; d. impozite) A încasa. **87** *vr* (D. oameni) A se vizita. **88** *vt* (Nob) A cere. **89** *vim* (Urmat de infinitiv sau de conjunctiv) A fi în interesul cuiva Si: *a trebui*. **90** *vim* A fi obligatoriu să... **91** *vt* (Impersonal) A-i veni vremea să...

căutare *sf* [At: LET. III, 193/2 / P: *că-u~* / V: ***căt~, cot~*** / Pl: *~tări* / E: ***căuta***] **1** Interesare. **2** Ocupare cu ceva Si: *căutat[1]* **(2)**, *căutătură* **(2)**. **3** Preocupare. **4** Obsedare. **5** Îngrijire de ceva Si: *căutat[1]* **(5)**, *căutătură* **(5)**. **6** Îngrijire a cuiva Si: *căutat[1]* **(6)**, *căutătură* **(6)**. **7** Îngrijorare pentru cineva Si: *căutat[1]* **(7)**, *căutătură* **(7)**. **8** (Spc; înv) Acordare de îngrijiri medicale unui bolnav Si: *căutat[1]* **(8)**, *căutătură* **(8)**. **9** (Înv) Efectuare a vizitei medicale Si: *căutat[1]* **(9)**, *căutătură* **(9)**. **10** (Înv) Tratare. **11** Descântare. **12** Supraveghere. **13** Pază. **14** (Înv) Primire cu ospitalitate Si: *căutat[1]* **(14)**, *căutătură* **(14)**. **15** Adăpostire a călătorilor Si: *căutat[1]* **(15)**, *căutătură* **(15)**. **16** Îngrijire cu atenție a unei moșii Si: *căutat[1]* **(16)**, *căutătură* **(16)**. **17** Administrare. **18** (Înv) Atenție. **19** Strădanie. **20** Năzuință. **21** Tendință. **22** Examinare. **23** Observare. **24** Iscodire. **25** Înfățișare. **26** Studiu al unei afaceri Si: *căutat[1]* **(26)**, *căutătură* **(26)**. **27-28** (Jur; înv) Cercetare **(11-12)**. **29** Îndreptare a ochilor către ceva Si: *căutat[1]* **(29)**, *căutătură* **(29)**. **30** (Pex) Privire către ceva Si: *căutat[1]* **(30)**, *căutătură* **(30)**. **31** (Înv) Înfățișare asemănătoare cu ceva Si: *căutat[1]* **(31)**, *căutătură* **(31)** **32** (Înv) Așezare cu fața spre ceva Si: *căutat[1]* **(32)**, *căutătură* **(32)**. **33** (Înv; pan) Situare a unui obiect spre... Si: *căutat[1]* **(33)**, *căutătură* **(33)**. **34** (Înv) Îndreptare într-o direcție Si: *căutat[1]* **(34)**, *căutătură* **(34)**. **35** Relaționare. **36** Referire. **37** Considerare. **38** Luare în seamă Si: *căutat[1]* **(38)**, *căutătură* **(38)**. **39** Urmărire. **40** Influențare. **41** Încercare de a găsi ceva ascuns (sau pierdut) Si: *căutat[1]* **(41)**, *căutătură* **(41)**. **42** Urmărire a vânatului Si: *căutat[1]* **(42)**, *căutătură* **(42)**, *cercetare* **(9)**, *cercetat[1]* **(9)**, *cercetătură* **(9)**. **43** Percheziționare. **44** Ghicire a viitorului Si: *căutat[1]* **(44)**, *căutătură* **(44)**. **45** Încercare de a procura ceva Si: *căutat[1]* **(45)**, *căutătură* **(45)**. **46** Proprietate a unei mărfi de a fi cerută de mulți cumpărători Si: *căutat[1]* **(46)**, *căutătură* **(46)**. **47** (Înv) Încasare a unor impozite Si: *căutat[1]* **(47)**, *căutătură* **(47)**. **48** Vindere. **49** Cerere. **50** Frecventare. **51** Trebuință. **52** Ochire. **53** (Pex; îf *cătare*) Cui de la capătul țevii armei care servește la țintit.

căutat[1] *sn* [At: COD. VOR., 138/8-9 / P: *că-u~* / V: ***căt~, cot~*** / Pl: *~uri* / E: ***căuta***] **1-52** Căutare **(1-52)**.

căutat[2], ~ă *a* [At: DA / P: *ca-u~* / V: ***căt~, ~ă cot~, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***căuta***] **1** Interesant. **2** Descântat[2]. **3** Supravegheat[2]. **4** Păzit[2]. **5** (Înv) Primit cu ospitalitate. **6** Administrat[2]. **7** Cercetat[2]. **8** Iscodit[2]. **9-10** Care (s-a pierdut și) se încearcă a fi găsit Si: (înv) *cercetat[2]* **(9-10)**. **11** (D. vânat) Urmărit[2]. **12** (D. marfă) Cerut de mulți cumpărători. **13** (D. oameni) Frecventat[2]. **14** Ochit[2].

căutător, ~oare [At: TEODORESCU, P. P. / P: *că-u~* / V: ***căt~, ~oare, cot~, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***căuta*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se interesează de ceva. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se ocupă de ceva. **5-6** *smf, a* (Persoană) care se preocupă de ceva. **7-8** *smf, a* (Înv) (Persoană) care îngrijește de cineva (sau de ceva). **9-10** *smf, a* (Persoană) care descântă pe deocheați. **11-12** *smf, a* Supraveghetor. **13** *smf* (Înv) Păzitor de vite. **14-15** *smf, a* (Înv) (Persoană) care primește cu ospitalitate. **16** *smf* Administrator al unei proprietăți. **17-18** *smf, a* Observator cu atenție. **19-20** *smf, a* Iscoditor. **21-22** *smf, a* Cercetător. **23-24** *smf, a* (Câine) care caută vânatul. **25-26** *smf, a* (Persoană) care încearcă să găsească ceva ascuns (sau pierdut) Si: *cercetător* **(15-16)**. **27-28** *smf, a* Ghicitor. **29-30** *smf, a* (Persoană) care încearcă să procure ceva de preț, rar. **31** *sf* (Reg; spc) Oglindă.

căutătură *sf* [At: M. COSTIN, ap. GCR. 198/21 / V: ***căt~, cot~*** / P: *că-u~* / Pl: *~ri* / E: ***căuta*** + *-tură*] **1-52** Căutare **(1-52)**. **53** (Ccr) Privire. **54** (Ccr) Expresie a feței. **55-56** Mină (care trădează starea sănătății). **57** Uitătură. **58** (Îs) *Într-o ~* Într-o clipă. **59** (Îs) **A trece cu ~ra** A trece cu vederea.

căuzaș, ~ă [At: TDRG / P: *că-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***cauză*** + *-aș*] (Înv) **1-2** *a, smf* (Care este) partizan al unei cauze **(3)**. **3** *smf* Conspirator. **4** *smf* (În Țara Românească) Participant la Revoluția de la 1848. **5** *smf* (Pex) Susținător al cauzei naționale. **6** (Pex) Membru al unui partid.

căuzășesc, ~ească *a* [At: GHICA, A. 574 / P: *că-u~* / Pl: *~ești* / E: ***căuzaș*** + *-esc*] (Înv) **1-5** Specific căuzașului **(2-5)**. **6-10** Care se referă la căuzaș **(2-5)**. **11-15** Care provine de la căuzaș **(2-5)**. **16-20** Care aparține căuzașului **(2-5)**. **21-25** De căuzaș **(2-5)**.

căvac *sm* vz ***cavaf***

căvali *sm* [At: MARIAN, O. I, 361 / Pl: ~ / E: ucr ***ковали***] (Buc; rtm) Potcovar .

căvan *sn* vz ***găvan***

căvăfie *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL XIV, 8/13 / Pl: *~ii* / E: ***cavaf*** + *-ie*] (Înv) **1-2** (Rar) Meseria cavafului **(1-2)**. **3-4** Magazin (sau atelier) unde se vinde (sau se lucrează tot felul de) încălțăminte. **5** Marfă constând în obiecte de încălțăminte. **6-7** Impozit plătit de cavafi **(1-2)**.

căvălaș *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 436 / Pl: *~e* / E: ***caval[1]*** + ***-aș***] **1-4** (Șhp) Caval[1] (mic).

căvălărie *sf* vz ***cavalerie[2]***

căvălie *sf* [At: H II, 82 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; rar) Colivă.

căvălirie *sf* vz ***cavalerie[2]***

căz *c* vz ***că***

căzac *sm* vz ***cazac***

căzan *sn* vz ***cazan***

căzanie *sf* vz ***cazanie***

căzăcel *sm* [At: MAT. FOLK. 458 / V: ***cazac~*** / Pl: *~ei* / E: ***cazac*** + ***-el***] **1-6** (Șhp) Cazac **(4-6)** (mic). **7** (Art) Căzăcesc **(25)**.

căzăcesc, ~ească [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 247/7 / V: ***cazace~*** / Pl: *~ești* / E: ***cazac*** + *-esc*] **1-7** *a* Specific cazacilor **(1-7)**. **8-14** *a* Care se referă la cazaci **(1-7)**. **15-21** *a* Care provine de cazaci **(1-7)**. **22-28** *a* Care aparține cazacilor **(1-7)**. **29-35** a De cazaci **(1-7)**. **36** *sf* Dans popular ucrainean, cu ritm moderat la început, apoi din ce în ce mai accelerat Si:

cazacioc, *cazaciucă*. **37** Melodia după care se execută căzăceasca (**36**). **38** Dansul și melodia considerate împreună.

căzăcește *av* [At: ALECSANDRI, P. P. 238/14 / V: ***cazac~*** / E: ***cazac*** + *~ește*] **1-7** În felul cazacilor (**1-7**). **8-14** Ca un cazac (**1-7**).

căzăci *vr* [At: ALECSANDRI, P. P. 411 b/9 / V: ***cazaci*** / Pzi: *~ăcesc* / E: ***cazac***] **1-7** A se face cazac (**1-7**).

căzăcică *sf* vz ***cazacică***

căzăcime *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 198/38 / E: ***cazac*** + *-ime*] **1-7** Totalitate a cazacilor (**1-7**). **8-14** Mulțime de cazaci (**1-7**).

căzăcioaică *sf* [At: DA / V: ***cazac~*** / Pl: *~ice* / E: ***cazac*** + *-oaică*] **1-7** Nevastă de cazac (**1-7**).

căzăcire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căzăci***] **1-7** Trecere la cazaci (**1-7**) Si: *căzăcit[1]* (**1-7**).

căzăcit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***căzăci***] **1-7** Căzăcire (**1-7**).

căzăcit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căzăci***] **1-7** Care a devenit cazac (**1-7**).

căzăi *vi* [At: ȚICHINDEAL, ap. ZANNE, P. I, 566 / Pzi: *~este* / E: nct] (Îrg) A lătra.

căzăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căzăi***] (Îrg) Lătrare.

căzăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***căzăi***] (Îrg) Lătrare.

căzăit[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căzăi***] (Îrg) Care latră.

căzălbășesc, ~ească *a* [At: (a.1748) IORGA, S. D. VII, 233 / Pl: *~ești* / E: ***cazâlbaș*** + *~esc*] (Înv) **1** De persan. **2** Referitor la persani.

căzămată *sf* [At: CHEST. II, 445/13 / Pl: *~te* / E: ns cf *căzi* pl. lui *cadă*] Construcție laterală în curtea țărănească, în care se țin căzi pentru borhotul de prune.

căzământ[1] *sn* [At: LET. III, 282/31 / Pl: *~uri* / E: ***cădea*** + *-(ă)mânt*] (Înv) **1** Cădere. **2** Decădere Si: *decadență*.

căzământ[2] *sn* [At: CHEST. II, 53/259 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Casă mare.

căzănărie *sf* [At: I. IONESCU, M. 511 / Pl: *~ii* / E: ***cazan*** + *-ărie*] **1** Povarnă. **2** Parte a zalhanalei unde sunt cazanele în care se prepară seul. **3** Loc unde se află o instalație de distilat rachiul. **4** Instalație pentru distilat rachiul.

căzăneală *sf* [At: CIAUȘANU, V. 149 / Pl: *~eli* / E: ***cazan*** + *-eală*] **1** Plată în natură, dată proprietarului cazanului, pentru fabricarea țuicii Si: *căzănit*. **2** Negreală de pe fundul ars al cazanului.

căzănel *sn* [At: PISCUPESCU, O. 297 / Pl: *~e* / E: ***cazan*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Cazan (**1**) (mic).

căzănit *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: ***cazan*** + *-it*] Căzăneală (**1**).

căzăniță *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 101 / Pl: *~țe* / E: ***cazan*** + *-iță*] Cuptor pentru cazanul de distilat rachiul Cf *povarnă*.

căzărmesc, ~ească *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***cazarmă*** + *-esc*] **1-2** Specific cazarmei (**1-2**). **3-4** Care se referă la cazarmă (**1-2**). **5-6** Care aparține cazarmei (**1-2**). **7-8** De cazarmă (**1-2**).

căzător, ~oare *a* [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 324/10 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cădea*** + *-(ă)tor*] Care cade.

căzătură *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 33 / Pl: *~ri* / E: ***cădea*** + *-(ă)tură*] **1** Cădere. **2** Necaz. **3** Nenorocire. **4** Deșeu. **5-6** (Dep) Om (sau animal) bătrân și neputincios Si: *hodorog*, *tombateră*. **7** Persoană ruinată. **8** (Lpl) Copaci rupți de vânt și căzuți unul peste altul, printre care cresc zmeurișuri. **9** (Fig) Persoană decăzută moral.

căzmăluță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 248 / S: și *căsm~* / Pl: *~țe* / E: ***cazma*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Cazma (mică).

căznat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 148/2 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ns cf *cazna[2]*] **1** (Îvr) Urât. **2** Desfigurat. **3** (Asz; Trs) Ciudat.

căzni[1] [At: MARDARIE, L. 4263 / V: ***căsni*** / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***казнити***] **1** *vt* A chinui. **2** *vt* A tortura. **3** *vt* A silui. **4** *vt* A necăji. **5** *vt* A sâcâi. **6** *vt* A batjocori. **7** *vt* A păcăli. **8** *vr* A suferi. **9** *vr* A se strădui. **10** *vr* A se ocupa cu ceva. **11** *vr* (Rar) A se înșela. **12** *vr* (Mol) A se screme.

căzni[2] *vt* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: cf *cazna[2]*] **1** A face un lucru de calitate proastă. **2** A strica.

căzni[3] *vt* [At: DA / Pl: *~nesc* / E: cf *cazanie*] (Trs) A vorbi mult Cf *a bâsni*.

căznire[1] *sf* [At: DA / V: ***căsn~*** / Pl: *~ri* / E: ***căzni[1]***] **1** Chinuire. **2** Necăjire. **3** Batjocorire. **4** Siluire. **5** Păcălire. **6** Sârguință.

căznire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căzni[2]***] **1** Executare proastă a unui lucru Si: *căznit[3]* (**1**). **2** Stricare .

căznire[3] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***căzni[3]***] (Trs) Vorbărie multă Si: *căznit[3]*.

căznit[1] *sn* [At: DA / V: ***căsn~*** / Pl: *~uri* / E: ***căzni[1]***] **1-6** Căznire[1] (**1-6**).

căznit[2] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***căzni[2]***] **1-2** Căznire[2] (**1-2**).

căznit[3] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***căzni[3]***] Căznire[3].

căznit[4], ~ă [At: ANTIM, ap. TDRG / V: ***căsn~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căzni[1]***] **1-2** *smf*, *a* (Om) chinuit[2]. **3-4** *smf*, *a* (Om) necăjit[2]. **5-6** *smf*, *a* (Om) batjocorit[2]. **7-8** *smf*, *a* (Om) siluit[2]. **9-10** *smf*, *a* (Om) păcălit[2]. **11-12** *smf*, *a* (Om) sârguincios. **13** *av* Cu mari eforturi.

căznit[5], ~ă *a* [At: ANTIM, ap. TDRG / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căzni[2]***] **1** (D. lucruri) Care este prost executat. **2** Stricat[2] .

căznit[6], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***căzni[3]***] (D. oameni) Care vorbește mult.

căznitor, ~oare *smf*, *a* [At: MARDARIE, L. 1443 / V: ***căsn~, ~oare, ~iu, ~ie*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***căzni[1]*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care chinuiește pe cineva.

căznitură *sf* [At: DA / V: ***căsn~*** / Pl: *~ri* / E: ***căzni[1]*** + *-tură*] (Înv) **1-6** Căzuire[1] (**1-6**).

căzut[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cădea***] Cădere.

căzut[2], ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 181, 2/1 / Pl: *~uți*, *~e* / E: ***cădea***] **1** Care a căzut (**1**). **2** (Înv) Situat jos. **3** (Înv) Cuvenit[2]. **4** Meritat[2]. **5** Potrivit[2]. **6** (Înv) Cuviincios. **7** (Înv) Necesar.

câcădâră *sf* vz ***cacadâră***

câtățime *sf* [At: CAT. MAN. I, 136 / V: ***căt~*** / Pl: *~mi* / E: ***câtă*** + *(ț)ime*] **1-2** Câtime (**1-2**).

câtăvași *a*, *av* vz ***câtva***

câtcădăci *v* vz ***cotcodăci***

câtcădăcire *sf* vz ***cotcodăcire***

câtcădăcit[1] *sn* vz ***cotcodăcit[1]***

câtcădăcit[2], ~ă *a* ***cotcodăcit[2]***

câbânaș *sn* [At: H III, 328 / Pl: *~e* / E: ***cabon*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Cabon (mic) Si: *cabană[2]*.

câblă *sf* [At: IORGA, S. D. XIII, 158 / V: ***căbel*** / Pl: *~le* / E: vsl ***кѫбьлъ***] (Mol; înv) Unitate de măsură egală cu aproximativ 100g.

câblărit *sn* [At: IORGA, C. I. II, 163 / Pl: *~uri* / E: ***câblă*** + *-ărit*] Un fel de dijmă luată de la recoltă.

câcă[1] *sf* [At: REV. CRIT. III, 91 / E: ns cf *caca*] **1** Murdărie uscată din nas. **2** Femeie murdară, puturoasă.

câcă[2] *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ns cf *bâc*, *bâcă*] (În limbajul copiilor) Bunică.

câcădâr sm vz ***cacadâr***

câcăriță *sf* vz ***checheriță***

câcăzdar *sm* vz ***cacadâr***

câcăzdare *sf* vz ***cacadâră***

câcâcea *sm* vz ***căcâcea***

câcâi [At: H XVII, 334 / V: ***căcâi*** / Pzi: *câcâi* / E: fo] **1** *vi* (D. gâște) A gâgâi. **2-3** *vtr* (D. oameni) A (se) bâlbâi.

câcâială *sf* [At: ALRM II / I L 40 / V: ***~căi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***câcâi*** + *-(e)ală*] **1** Bâlbâială. **2** (Reg) Poreclă dată unui bâlbâit.

câce *c* vz ***căci***

câci *sn* [At: DAMÉ, T. 126 / Pl: *~uri* / E: nct] (Olt; bgm) Lădița (în care se țin uneltele) din partea din spate a luntrei Si: *chichiță*, *chilnar*.

câ-dărăt *i* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Strigăt cu care boii înjugați sunt îndemnați să se dea înapoi.

câfăi *vt* [At: JAHRESBER. XIX, 199 / V: ***căfăi***, ***chifăi*** / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Reg) A plezni.

câi[1] *sn* [At: I. CR., ap. CADE / Pl: ? / E: nct] **1** (Reg) Partea dinapoi a copitei calului. **2** (Reg; dep) Fiecare dintre capetele din spate ale tălpilor

saniei. **3** (Reg; dep) Cui ce se bate pe potcoavă ca să nu alunece Cf *caia*. **4** (Reg; șîs *~ul mâinii*) Parte proximală a palmei (care corespunde călcâiului).

câi², *~e a* [At: DA ms / Pl: ~ / E: nct] **1** (Ban) Ciung. **2** (Cu compliniri introduse prin „de") Lipsit de.

câinar¹ *sm* [At: PREDA, Î. 146 / Pl: *~i* / E: ***câine*** + *-ar*] Om care crește sau ține câini.

câinar² *sms* [At: H I, 304 / E: nct] Vânt de miazăzi Si: *băltăreț*.

câinărie *sf* [At: DONICI, F. II, 27 / V: ***cân~*** / Pl: *~ii* / E: ***câine*** + *-ărie*] Mulțime de câini Si: *câineală*, *câinime*.

câine *sm* [At: MOXA, 363/29 / V: (reg) ***câne*** / Pl: *~ni* / E: ml ***canis***] **1** Mamifer carnivor din familia canidelor, domesticit, folosit pentru pază, vânătoare etc. (*Canis familiaris*) **2** (Irn; îe) **A trăi** (sau **a se înțelege, a se iubi** etc.) **ca ~le cu pisica** sau **a se mânca ca ~nii** Se spune despre două sau mai multe persoane care nu se înțeleg deloc și se ceartă întruna. **3** (Îe) **A tăia frunză la ~ni** A trândăvi. **4** (Îae) A nu avea nici o ocupație. **5** (Îe) **A trăi ca ~le la stână** A trăi bine. **6** (Îe) **Nu e nici ~ nici ogar** Nu are o situație clară. **7** (Îae) Nu aparține unei categorii determinate. **8** (Îe) **Nu-i numai un ~ ciunt de coadă** Aspectul în discuție este comun și altora. **9** (Îe) **Viață de ~** Viață grea, plină de lipsuri. **10** (Irn; îe) **Umblă ~nii cu covrigi** (sau **colaci**) **în coadă** E mare belșug. **11** Epitet dat unui om rău. **12** (Ast; pop; îc) **~le-Mare** Numele unei constelații boreale (din care face parte și Sirius). **13** (Ast; pop; îc) **~le-Mic** Numele unei constelații boreale, situate între Hidra și Orion. **14** (Zlg; îc) **~de-mare** Rechin de talie mică, de culoare albastră-cenușie, cu câte un spin la aripioarele dorsale (*Achantias vulgaris*). **15** (Ent; îc) **~le-babei** Larva unor fluturi de noapte, sub formă de vierme mare și păros, cu un cârlig chitinos la unul dintre capete. **15** Masa de lucru a dogarului.

câinean *sm* [At: VÎRCOL, V. / V: ***cân~*** / Pl: *~eni* / E: ***câine*** + *-ean*] Persoană care se poartă dușmănos.

câiner *sm* [At: CREANGĂ, A. 79 / V: ***câner*** / Pl: *~i* / E: ***câine*** + *-er*] **1** Păzitor sau prăsitor de câini. **2** (Mol) Om rău.

câinesc, *~ească a* [At: ȚICHINDEAL, F. 10 / V: ***cân~***, ***cânească*** / Pl: *~ești* / E: ***câine*** + *-esc*] **1** Specific câinelui **(1)**. **2** Privitor la câine **(1)**. **3** Care provine de la câine **(1)**. **4** Care aparține câinelui **(1)**. **5** (Îs) *Dinte ~* Canin. **6** Rău la inimă Si: *hain*. **7** (D. vreme, situații, împrejurări) Potrivnic omului, greu de suportat Si: *aspru*, *câinos* **(2)**.

câinește *av* [At: ALEXANDRIA, 99 / 5 / E: ***câine*** + *-ește*] **1** Ca un câine **(1)**. **2** (Fig) Cu răutate. **3** (Fig; îe) **A trăi ~** A trăi în condiții foarte grele, cu mari lipsuri. **4** (Îe) **Câine ~** Cu multă greutate.

câinie *sf* [At: CALENDARIU (1844), 65 / V: ***cânie*** / E: ***câine*** + *-ie*] Atitudine sau faptă plină de răutate, de cruzime Si: *câinoșenie*, *câinoșie*.

câinime *sf* [At: CDDE / V: ***cân~*** / E: ***câine*** + *-ime*] Cinărie.

câinișor *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 231 / V: ***cân~*** / Pl: *~i* / E: ***câine*** + *-(i)șor*] (Rar) **1** Cățel. **2** (Pex) Puiul altor animale (lup, iepure, urs).

câinoaică *sf* [At: MAT. FOLK. 591 / V: ***cân~*** / Pl: *~ice* / E: ***câine*** + *-oaică*] (În descântece) Cățea.

câinos, *~oasă a* [At: CREANGĂ, P. 65 / V: ***cân~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***câine*** + *-os*] **1** (D. oameni și manifestările lor) Rău la inimă (ca un câine) Si: *crud*, *hain*, *neînduplecat*, *pizmătareț*, *rău*. **2** (D. vreme) Câinesc **(7)**.

câinoșenie *sf* [At: STANCU, D. 31 / V: ***cân~*** / Pl: *~ii* / E: ***câinos*** + *-enie*] Câinie.

câinoșie *sf* [At: CDDE / V: ***cân~*** / Pl: *~ii* / E: ***câinos*** + *-ie*] Câinie.

câjlă *sf* [At: CHEST. V, 36 / 96 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Adăpost de iarnă pentru oi Si: *staul*.

câjmă *sf* vz ***crâșmă***

câjmar *sm* vz ***cârciumar***

câlaci *sn* vz ***călăci***

câlă *sf* [At: I. CR. II, 109 / Pl: *~le* / E: nct] Femeie murdară.

câlangâci *sn* [At: H II, 244 / Pl: *~uri* / E: nct] Unul dintre lemnele care țin oiștea.

câlav, *~ă a* vz ***schilav***

câlbaș *sm* [At: H III, 500 / V: ***cal~***, ***căl~***, ***gâl~***, ***gâlban***, ***ghil~*** / Pl: *~i* / E: rs **калбаса**] (Mol) Caltaboș.

câlbășoară *sf* vz ***galbășoară***

câlc *i* [At: TDRG / E: cf *gâlgâi*] Cuvânt care imită sunetul produs de un corp care țâșnește de undeva.

câlcioală *sf* [At: CHEST. V, 168 / 86 / Pl: *~le* / E: nct] (Zlg; reg) Căpușă.

câlfă *sf* [At: DA / Pl: *~fe* / E: nct] (Reg) Babă.

câlmău *sm* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~ăi* / E: cf *câlmoi*] (Reg) Om înalt și bine făcut.

câlmoi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ***câlbaș*** css] **1** Tip de cârnat gros. **2** (Irn) Om gras Cf *burtea*.

câlnaura *av* [At: CV, 1948, nr. 9, 34 / E: nct] (Reg; îe) **A umbla ~** A umbla haimana.

câlțâi [At: LB / V: *~țui* / Pzi: *câlțâi*, *~iesc* / E: ***câlți***] **1** *vt* A bate. **2** *vt* A certa. **3** *vt* A părui. **4** *vt* A zgâlțâi. **5** *vi* (Irn; îe) **A ~ de cânepa dracului** A-și bate nevasta.

câlțâit *sn* [At: I. CR. IV, 204 / V: *~țuit* / Pl: *~uri* / E: ***câlțâi***] **1** Bătaie. **2** Păruit.

câlți *smp* [At: BIBLIA (1688) 79 / 2 / E: vsl **клъти**] **1** Fire scurte rămase în urma trecerii fuiorului de cânepă sau de in printre dinții daracului, din care se țese pânză de saci și de saltele, se fac funii etc. **2** (Îs) *~ în ~* Pânză de urzeală și bătătură de câlți **(1)**. **3** (Îs) *Tort în ~* Pânză cu urzeală de tort și bătătura de câlți **(1)**. **4** (Reg; îe) **A face ~** (**pe cineva** sau **ceva**) A face fărâme. **5** (Reg; îe) **A avea ~ în mămăligă cu cineva** A avea o încurcătură cu cineva.

câlțișori *smp* [At: PAMFILE, I. C. 208 / E: ***câlți*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Câlți **(1)** puțini.

câlțos, *~oasă* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***câlți*** + *-oase*] (Cu fire) ca niște câlți **(1)**.

câmp *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 27/2 / Pl: *~uri*, (înv; astăzi mai ales în expresii) *~i sm* / E: ml ***campus***] **1** Câmpie **(1)**. **2** (Spc) Întindere de pământ cultivată Cf *agru*, *arătură*, *holdă*, *lan*, *ogor*, *pământ*, *țarină*. **3** Totalitatea ogoarelor din jurul unei comune Cf *hotar*. **4** (Îs) *Munca ~ului* Munci agricole. **5** (Îs) *Artilerie de ~* Artilerie care folosește tunul și obuzierul de calibru mic și care poate fi întrebuințată pe teren fără accidente prea mari. **6** (Îlav) **În plin ~** sau **în ~ deschis** Sub cerul liber. **7** (Îal) Fără adăpost. **8** (Îlav) **Peste ~** De-a dreptul, părăsind drumul. **9** (Îe) **A nu da cuiva ~** A tăia drumul cuiva. **10** (Îe) **A lăsa** (cuiva) **~ liber** A lăsa pe cineva să acționeze, să se desfășoare Si: *a da frâu liber*. **11** (Îe) **A-i pierde ~ul** A nu mai ști drumul sau direcția. **12** *sm* (Îe) **A-și lua** (sau **a apuca**) **~ii** A pleca orbește, fără a ști încotro (de disperare, de durere de mânie etc.). **13** (Îae) A ajunge la disperare. **14** Întindere de pământ în afara unei localități (unde nu mai sunt case). **15** (Îs) *~ de gheață* Masă întinsă și neîntreruptă de gheață care acoperă o suprafață (în regiunile polare). **16** (Cu determinări care arată activitatea) Loc, spațiu, porțiune de teren în limitele cărora se desfășoară o anumită activitate: *Câmp de luptă*. **17** (Asr; îs) *~ul muncii* Sfera de activitate a cuiva. **18** (Îs) *~ vizual* Porțiune de spațiu care poate fi cuprinsă cu privirea. **19** (Fiz) Regiune din spațiu în care fiecărui punct i se asociază o mărime fizică determinată. **20** (Pex) Mărime care caracterizează un câmp **(19)**. **21** Regiune din spațiu în care se pot exercita acțiuni de forță asupra corpurilor. **22** (Îs) *~ electric* Regiune a spațiului caracterizată prin faptul că în oricare punct al ei s-ar găsi un mic corp încărcat cu electricitate, acesta ar fi supus acțiunii unei forțe care nu s-ar exercita dacă corpul n-ar fi încărcat astfel. **23** (Îs) *~ magnetic* Regiune a spațiului caracterizată prin faptul că în oricare punct al ei s-ar găsi un mic magnet, iar acesta ar fi supus unor forțe de aceeași natură ca cele care se exercită între doi magneți vecini. **24** (Îs) *~ electromagnetic* Formă a materiei prin intermediul căreia are loc interacțiunea între particule. **25** (Îs) *~ operator* Porțiune anatomică pe suprafața căreia are loc o intervenție chirurgicală. **26** Fondul unui tablou, al unei gravuri, al unei podoabe etc. **27** Mulțime de valori ale uneia sau mai multor mărimi (fizice, matematice etc.) variabile. **28** Fața netedă a pieii tăbăcite. **29** (Mun) Hățurile care se pun cailor înhămați la trăsură.

câmpan, ~ă *smf* vz ***câmpean***

câmpean, ~ă [At: N. COSTIN, ap. LET. 89 / 29 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***câmp*** + *-ean*] **1-8** *a* (Îvr) Câmpenesc **(1-8)**. **9** *smf* (Îoc *muntean*) Locuitor de la câmp **(1)** Si: (îrg) *câmpian* **(5)**. **10** *smf* (Pex; îoc *orășan*) Locuitor de la țară Si: *țăran*, (îrg) *câmpian* **(6)**.

câmpenesc, ~ească *a* [At: EMINESCU, N. 50 / Pl: *~ești* / E: ***câmpean*** + *-esc*] **1-2** Care aparține câmpului **(1)** sau vieții la țară Si: *câmpean* **(1-2)**, *câmpesc* **(1-2)**, (rar) *campestru* **(1-2)**. **3-4** Referitor la câmp **(1)** sau la viața la țară Si: *câmpean* **(3-4)**, *câmpesc* **(3-4)**, (rar) *campestru* **(3-4)**. **5-6** Care provine de la câmp **(1)** sau de la țară Si: *câmpean* **(5-6)**, *câmpesc* **(5-6)**, (rar) *campestru* **(5-6)**. **7-8** Specific câmpului **(1)** sau vieții la țară Si: *câmpean* **(7-8)**, *câmpesc* **(7-8)**, (rar) *campestru* **(4)**.

câmpenește *av* [At: DA / E: ***câmpean*** + *-ește*] **1-2** Ca la câmp sau la țară.

câmpesc, ~ească *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 193 / Pl: *~ești* / E: ***câmp*** + *-esc*] **1-8** Câmpenesc **(1-8)**.

câmpi *vr* [At: REV. CRIT. III, 91 / Pzi: *~pesc* / E: ***câmp***] **1** A se așeza în tabără. **2** (Reg) A se năpusti asupra cuiva.

câmpian, ~ă [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 5 / P: *~pi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***câmpie*** + *-an*] (Îrg) **1** *a* Care aparține câmpiei **(1)**. **2** *a* Referitor la câmpie **(1)**. **3** *a* Care provine de la câmpie **(1)**. **4** *a* Specific câmpiei **(1)**. **5-6** *smf* Câmpean **(9-10)**.

câmpie *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***câmp*** + *-ie*] **1** (Îoc *munte, deal*) Întindere vastă de pământ, fără accidente însemnate de teren Si: *câmp* **(1)**, *șes*. **2** (Îs) *~ de luptă* Câmp **(16)** de luptă.

câmpină *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ne* / E: ***câmp*** + *-ină*] Câmp mic sau podiș între coline Si: *poiană*.

câmpioară *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: ***câmpie*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Câmpie **(1)**.

câmpiu, ~ie *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 4/1 / Pl: ? / E: nct] (Îrg) De câmpie **(1)**.

câmponit, ~ă *a* vz ***cumpănit***

câmpos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***câmp*** + *-os*] **1** Care se găsește la câmpie **(1)**. **2** Care are câmpii **(1)**.

câmpunele *sfp* [At: DA ms / E: ns cf *câmpușel*] (Reg) Pășune.

câmpurel *sn* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 27 / Pl: *~e* / E: ***câmp*** + *-urel*] **1-2** (Șhp) Câmpușor **(1-2)**.

câmpușel *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***câmp*** + *-ușel*] (Reg) Poiană.

câmpușor *sn* [At: SEVASTOS, C. 203 / Pl: *~oare* / E: ***câmp*** + *-ușor*] **1-2** (Pop; șhp) Câmp **(1)** de mică întindere.

câmpuț *sn* [At: LM / Pl: ? / E: ***câmp*** + *-uț*] **1-2** (Reg) Câmpușor **(1-2)**.

cânărie *sf* vz ***câinărie***

cânăgic *sm* [At: H IX, 70 / Pl: ? / E: nct] Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cânci *v* vz ***scânci***

cânciog *sn* vz ***cancioc***

când *av* [At: CORESI, ap GCR I, 7/31 / E: ml ***quando***] **1** (În propoziții interogative) În ce moment? *Când a sosit?* **2** (Îlav) **~ și ~** sau **din ~ în ~** Câteodată *Din când în când mai trece pe la noi.* **3** (Îlav) **~-~, ~ de ~,** (sau, rar **de ~ de ~**) În orice clipă *Poate să apară când de când.* **4** (Îal) Din clipă în clipă. **5** (Îal) Cât pe ce *Când de când să-l prindă.* **6** (Îe) **~ colo** (sau **acolo, încolo**) Exprimă surprinderea. **7** (În corelații) ~..., ~... Uneori..., alteori... *Când râdea, când plângea.* **8** (Și cu valoare relativă) În momentul în care... *Când a văzut-o, s-a bucurat.* **9** (Și cu valoare relativă) După ce *Când a pierdut-o din ochi, s-a întristat.* **10** (Și cu valoare relativă) Înainte de *Parada începuse când a ajuns el.* **11** (Și cu valoare relativă) Deși *Când altul s-ar bucura, tu ești nepăsător.* **12** (Și cu valoare relativă) Dar (deodată)... *Au ajuns acolo, când ce să vezi?* **13** (Introduce o propoziție atributivă cu sens temporal) (În) care **14** (Îe) **A nu avea ~ să...** A nu avea timpul necesar pentru a... **15** (Introduce o propoziție cauzală cu sens temporal) Fiindcă *Când știa că trebuie să plece nu mai putea dormi.* **16** (Introduce o propoziție condițională) Dacă *Ce să spui când nu ai nimic de spus?* **17** (Îlav) **Ca (și) ~** Parcă *Mergea ca și când ar fi zburat.* **18** (Introduce o propoziție completivă directă) *Spune-mi când să vin.*

cândai *av* [At: CORESI, EV. 23 / V: *~ilea* / A: *cân~* / E: ***când*** + *-ai*] (Înv) **1** Cumva *Mă temeam să nu cândai să vină să mă lovească.* **2** Cândva, vreodată *Să-i ascultăm învățătura: cândai poate fi de spăsenie.* **3** (În construcții cu verbe la condițional sau viitor și în relație cu *doar*) Poate, posibil *Cândai doară se vor putea îndrepta.* **4** Măcar *Cândai pentru slujbă se va milostivi.* **5** Atunci când *Cândai năvălește vreun dușman.*

cândva *av* [At: COD. VOR. 104/11 / E: ***când*** + *-va*] Într-un moment neprecizat din trecut sau din viitor Si: *altădată, cândai* **(2)**, *odată, vreodată*.

câne *sm* vz ***câine***

câneamă *sf* [At: DA / V: ***~namă*** / E: ***câne*** + *-(e)amă*] Mulțime de câini Si: *câinărie, câinime*.

cânean *sm* vz ***câinean***

cânepar *sm* [At: MARIAN, O. I, 369 / V: ***~nip~*** / Pl: *~i* / E: ***cânepă*** + *-ar*] Pasăre cântătoare cu pene roșii pe cap, pe gât și pe laturile pieptului, cafenii pe spate și albe pe aripi și pe adbomen, care se hrănește mai ales cu semințe de cânepă Si: (*Carduelis cannabina*) *cânepioară* **(5)**.

cânepă *sf* [At: (a. 1697) IORGA, B. R. 62 / V: ***~napă, ~nipă*** / Pl: *~pe* / E: ****canapa*** (=canabis)] **1** (Bot; șîs *~ de toamnă, ~ de iarnă*) Plantă textilă cu tulpina înaltă și dreaptă și cu frunze alterne dințate pe margini, cu flori mici, verzui, cultivată pentru fibrele care se scot din tulpină și pentru uleiul care se extrage din semințe Si: *aldan, dudăi, dudău, durhai, durhălani, durhău, durzoi, haldaroi, halduri, handări, handur, hașiș, hlandov, holdani, pordici* (*Canabis sativa*). **2** (Îcs) *De-a dracu-n ~* Numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **3** (Bot; îs) *~ indiană* Varietate de cânepă cultivată îndeosebi în anumite regiuni din India, Iran, Africa de Nord și cele două Americi, din care se extrag stupefiante (*Canabis indica*). **4** (Bot; îc) **~codrului, ~pa-vrăghiei, ~de-apă** Cânepioară **(2)** (*Eupatorium canabium*). **5** (Bot; reg; îc) **~pa-dracului** Torțel (*Cuscuta epithymum*). **6** (Bot; reg; îac) Torțel (*Cuscuta europaea*). **7** (Bot; reg; îac) Cătină de garduri (*Lycium halimifolium*). **8** (Bot; reg; îc) **~de-apă** Pufuleți (*Ageratum houstonianum*). **9** (Bot; reg; îac) Troscot (*Poligonum aviculare*). **10** (Bot; reg; îs) *~ de Bombay* Chenaf (fibre textile din import) (*Hibiscus cannabinum*). **11** Fibre textile extrase din tulpina de cânepă **(1)**.

cânepărie *sf* [At: PAMFILIE, A. R. 165 / Pl: *~ii* / E: ***cânepă*** + *-ărie*] **1** Cânepă multă strânsă la un loc. **2** (Rar) Cânepiște.

cânepeiță *sf* vz ***cânepiță***

cânepioală *sf* vz ***cânepoală***

cânepioară *sf* [At: E. VĂCĂRESCU, ap. ODOBESCU, I, 290 / V: ***~nichi~*** / Pl: *~re* / E: ***cânepă*** + *-ioară*] **1-2** (Bot; șhp) Cânepă **(1)** (măruntă). **3** (Bot) Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunze lobate și cu flori roșietice Si: *cânepa* **(4)**-*codrului* (*Eupatorium cannabium*). **4** (Bot) Urzicuță (*Verbena hybrida*). **5** (Bot; îf *~nichi~*) Colțișor (*Dentaria bulbifera*) **6** (Orn) Cânepar.

cânepiș *sn* [At: DR. X, 69 / Pl: *~uri* / E: ***cânepă*** + *-iș*] (Reg) Cânepiște.

cânepișcheriță *sf* vz ***cânopișteriță***

cânepiștă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~te* / E: ***cânepă***] (Bot) Tapoșnic (*Galeopsis ladanum*).

cânepiște *sf* [At: MARIAN, O. I, 397 / Pl: *~ti* / E: ***cânepă*** + *-iște*] Teren cultivat cu cânepă Si: *cânepărie* **(2)**, *cânepiș, cânepiștină*.

cânepiștină *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ne* / E: ***cânepiște*** + *-ină*] (Reg) Cânepiște.

cânepiță *sf* [At: H V, 380 / V: ***~peiță*** / Pl: *~țe* / E: ***cânepă*** + *-iță*] (Bot) **1** (Șîf *~peiță*) Plantă din familia labiate (*Galeopsis speciosa*). **2** (Reg) Lungurică (*Galeopsis tetrahit*).

cânepiu, ~ie *a* [At: I. CR. III, 154 / Pl: *~ii* / E: ***cânepă*** + *-iu*] **1** Care are înfățișarea fuiorului de cânepă **(1)**. **2** De culoarea cânepii **(11)** Si: *cenușiu închis*.

cânepoală *sf* [At: LM / V: *~nip~, nipio~* / Pl: *~le* / E: ***cânepă***] (Bot; reg) **1** Cânepioară **(2)** (*Eupatorium canabium*). **2** Turiță mare (*Agrimonia eupatoria*).

câner *sm* vz ***câiner***

cânesc, ~ească *a* vz ***câinesc***
cânește *av* vz ***câinește***
cânetic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***câne*** + *-tic*] (D. câini) Rău.
cânfi *smp* [At: CORESI, EV. 408 / 2 / V: ~ **fe** *snp* / E: nct] (Înv) Purpură.
cânghert *s* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cutie de chibrituri.
câni *vr* vz ***câini***
cânie *sf* vz ***câinie***
cânime *sf* vz ***câinime***
cânipă *sf* vz ***cânepă***
cânipchișchiriță *sf* vz ***cânopișteriță***
cânipiștiriță *sf* vz ***cânopișteriță***
cânipioală *sf* vz ***cânepoală***
cânișor *sm* vz ***câinișor***
cânitură *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~ri* / E: ***câni*** + *-tură*] Vită care produce stricăciuni.
cânjău *sn* vz ***gânjei***
cânjel *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 75 / Pl: *~e* / E: nct] Laț.
cânjeu *sn* vz ***gânjei***
cânoaică *sf* vz ***câinoaică***
cânopisceriță *sf* vz ***cânopișteriță***
cânopișteriță *sf* [At: VAIDA / V: ***~isceriță, cânep~, cânip~, cânepchiș~, cânipchiș~*** / Pl: *~țe* / E: ns cfctm *cânepă* + *coropișniță*] (Ent; reg) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).
cânt *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 11 / Pl: *~uri* / E: drr ***cânta*** cf fr *chant*] **1** Cântec **(1)**. **2** Ciripit de păsărele Si: *cântare* **(3)**, *cântec* **(2)**. **3** Poezie (însoțită uneori de melodie). **4** Diviziune a unui poem epic Si: *cântec* **(3)**, *cântare* **(4)**.
cânta [At: COD. VOR. 134/7 / Pzi: *cânt* / E: ml ***cantare***] **1-2** *vti* A emite cu vocea sau cu un instrument un șir de sunete muzicale care se rânduiesc într-o melodie, într-un acord etc. **3-4** *vti* (Îe) **Joacă cum îi ~tă** Face întocmai cum îi spune altul. **5-6** *vti* (Îe) **A-i ~ popa la cap** A fi mort. **7-8** *vti* (C.i. averea cuiva) A cheltui pe distracții. **9** (C.i. omul mort) A boci. **10-11** *vti* (D. păsări, insecte etc.) A scoate sunete plăcute la auz, caracteristice fiecărei specii. **12-13** *vti* A scrie versuri în cinstea cuiva sau a ceva, elogiindu-l. **14-15** *vti* A descrie ceva în versuri. **16** *vt* (Fam) A înșira vorbe goale.
cântar *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 152 / V: ***can~, căn~*** / Pl: *~e* / E: tc ***kantar***] **1** Unitate pentru măsurarea greutăților care a variat, în funcție de regiune și perioadă, între 44 kg și 50 kg Si: *majă*. **2** Instrument pentru măsurarea greutății Si: *balanță*. **3** (Îe) **A trage la ~** A avea greutate mare. **4** (Îae) A avea importanță. **5** Cântărire. **6** (Ast) Constelația Balanței. **7** (Ban) Nivelă pentru zidărie făcută dintr-o scândură în trei colțuri, având în partea unghiului de sus un plumb. **8** (Îs) ~ *de apă* Nivelă făcută dintr-o țeavă de sticlă cu apă. **9** (Pan) Cumpăna fântânii (cu buturugă). **10** (Olt; Imr; îs) *~ul pietrelor* Buhai. **11** (Trs) Scoabă de care se agață cârma plutei. **12** (Ban) Unealtă cu care se ridică trunchiurile mari de copac în car Si: *suveică*.
cântaragiu *sm* vz ***cantaragiu***
cântare *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196 / Pl: *~tări* / E: ***cânta***] **1** Emitere (cu vocea sau cu un instrument) a unui șir de sunete muzicale care se rânduiesc într-o melodie, într-un acord etc. Si: *cântec* **(1)**. **2** Cântătură **(1)**. **3** Sunete plăcute la auz, scoase de păsări sau insecte, specifice fiecărei specii Si: *cânt* **(2)**, *cântec* **(2)**. **4** Compoziție literară (mai ales în versuri) sau parte a unei compoziții literare cu caracter laudativ. **5** (Pex) Glorificare. **6** (Reg) Bocet.
cântat¹ *sn* [At: VARLAAM, C. 336 / 2 / E: ***cânta***] **1** Cântare **(1)**. **2** Cântare **(2)**. **3** (Îs) *La ~tul cocoșilor* (Pe) la miezul nopții sau în zorii zilei.
cântat², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cânta***] **1** Emis cu vocea sau cu un instrument, într-un mod muzical, armonios. **2** Lăudat. **3** Bocit.
cântăraș [At: H V, 97 / Pl: *~e sn, ~i sm* / E: ***cântar*** + *-aș*] **1-2** *sn* Cântar **(1)** (mic). **3** *sm* Varietate de struguri.
cântăreală *sf* [At: PONI, F. 36 / Pl: *~eli* / E: ***cântări*** + *-eală*] (Rar) **1-3** Cântărire **(1-3)**.
cântărei *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot) Tătăiși (*Chrysanthemum cineraraefolium*).
cântăreț, ~eață [At: BIBLIA (1688), 236 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cânta*** + *-ăreț*] **1-2** *a* Cântător **(1-2)**. **3** Persoană care cântă (bine) cu vocea Si: *cântător* **(3)**. **4** *smf* (Prc) Artist care are profesiunea de a cânta cu vocea Si: *cântător* **(4)**. **5** *smf* Poet laudativ Si: *cântător* **(5)**.
cântări [At: RĂȘCANU, L. 139/6 / Pzi: *~resc* / E: ***cântar***] **1** *vt* A determina greutatea unui corp cu ajutorul cântarului, balanței, basculei etc. **2** *vt* A aprecia. **3** *vt* A chibzui. **4** *vi* A avea o anumită greutate. **5** *vi* (Pan) A valora.
cântărire *sf* [At: PONI, F. 36 / Pl: *~ri* / E: ***cântări***] **1** Determinare a greutății unui corp Si: *cântăreală* **(1)**, *cântărit¹* **(1)**. **2** Apreciere. **3** Chibzuire. **4** Faptul de a avea o anumită greutate Si: *cântărit¹* **(4)**. **5** Valorare.
cântărit¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ***cântări***] **1-5** Cântărire **(1-5)**.
cântărit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cântări***] **1** A cărui greutate a fost determinată cu ajutorul cântarului **(2)**. **2** Apreciat. **3** Chibzuit. **4** Prețuit.
cântăritor *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cântări*** + *-tor*] Cantaragiu.
cântător, ~oare [At: TETRAEV. (1571) / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cânta*** + *-ător*] **1** *a* (D. oameni) Care cântă (bine) cu vocea Si: *cântăreț* **(1)**. **2** *a* (D. păsări) Care scoate sunete plăcute, melodioase Si: *cântăreț* **(2)**. **3-5** *smf* Cântăreț **(3-5)**. **6** *sm* (Îvp) Cocoș. **7** *sm* (Îvp; îlav) **Pe la ~i** Pe la cântatul cocoșilor.
cântătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***cânta*** + *-ătură*] **1** Fel de a cânta Si: *cântare* **(3)**, *cântec* **(17)**. **2** Cântec **(1)**. **3** Tânguire.
cântec *sn* [At: PRAV. MOLD. 137 / 2 / V: ***~tic, ~ă*** *sf* / Pl: *~ece* / E: ml ***canticum***] **1** Șir armonios de sunete emise cu vocea sau cu un instrument Si: *cânt* **(1)**, *cântare* **(2)**. **2** Ciripit de păsărele sau bâzâit de insecte Si: *cânt* **(2)**, *cântare* **(3)**. **3** (Fig; îs) *~ul lebedei* Ultima manifestare de valoare (a unui talent, a unui creator, artist etc.) **4** (Îcs) *De ~ul cucului* Degeaba. **5** (Îs) *~ul planetelor* Muzica sferelor. **6** Compoziție literară în versuri (sau parte a ei), adesea însoțită de muzică. **7** (Îs) ~ *bătrânesc* (sau *bătrân, vechi*) Baladă populară veche. **8** (Îs) ~ *de dor* Poezie populară cu caracter elegiac. **9** (Îs) ~ *de lume* Poezie lirică cu caracter erotic. **10** (Îs) ~ *de mase* Cântec **(1)** cu conținut patriotic, propagandistic și exhortativ, folosit (mai ales în timpul comunismului) la mitinguri, adunări populare etc. **11** (Îs) ~ *de leagăn* Cântec **(1)** cu care sunt adormiți copiii mici. **12** (Îe) **Vorba** (sau **povestea**) **~ului** Cum se zice Si: *vorba aceea*. **13** (Îs) ~ *de stea* Cântec pe care-l cântă colindătorii cu steaua. **14** (Îs) *~ul lui David* Psalm. **15** (Îs) *~ul cel înalt* Cântarea cântărilor. **16** (Îe) **Așa-i ~ul** Asta-i situația. **17** Cântătură **(1)**. **18** (D. lucruri, întâmplări, atitudini etc.; îe) **A fi cu ~** sau **a-și avea ~ul său** A avea istoria, tâlcul său (complicat, plin de aspecte dubioase, neclare). **19** (Adesea complinit prin „de jale") Bocet.
cântecă *sf* vz ***cântec***
cântecaș *sn* [At: MARIAN, SA. 341 / Pl: *~e* / E: ***cântec*** + *-aș*] (Rar) **1-2** Cântecel **(1-2)**.
cântecea *sf* [At: CĂTANĂ, B. 102 / Pl: *~ele* / E: ***cântec*** + *-ea*] (Rar) **1-2** Cântecel **(1-2)**.
cântecel *sn* [At: ALEXANDRIA, 100/1 / V: *~tic~* / Pl: *~e* / E: ***cântec*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cântec **(6)** (scurt) Si: *cântecaș* **(1-2)**, *cântecea* **(1-2)**, *cântecuță* **(1-2)**. **3** (Îs) ~ *comic* Monolog comic, satiric, în versuri, adesea fredonat.
cânteciune *sf* [At: GORJAN, H. I, 95 / 28 / Pl: *~ni* / E: ***cântec*** + *-iune*] (Înv) Cântec **(6)**.
cântecuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***cântec*** + *-uță*] **1-2** Cântecel **(1-2)**.
cântic *sn* vz ***cântec***
cânticel *sn* vz ***cântecel***
câr *i* [At: CANTEMIR, IST. 117 / V: ***car, câra (~mâra), gâr(a) (~mâra), gâri (măr), cârc (mârc)*** / P: de obicei cu *r* prelungit / E: fo cf *gar, hâr, cârâi*] **1** (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul caracteristic scos de unele păsări (ciori, găini etc.) **2** (Adesea repetat) Strigăt cu care se alungă unele păsări. **3** (Îlav) **Cu ~** Cu ceartă. **4** (Îal) Cu tocmeală. **5** (Îe) **Că-i ~**,

că-i mâr Se zice când cineva se încurcă în explicații neconvingătoare, contradictorii, mincinoase.

câra (-mâra) *i* vz ***câr***

cârav, ~ă a [At: I. CR. VII, 312 / V: ***~ag, ~agă*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf ***cârâi***] (Mol; Trs) Bolnăvicios.

câră *sf* [At: DDRF / V: ***gâ~*** / Pl: nct / E: dr ***cârâi***] (Pop) **1** Cicăleală. **2** Ceartă continuă. **3** (Îe) **A se ține de ~ra cuiva** A stărui pe lângă cineva să facă un lucru. **4** (Îe) **A fi în ~ cu cineva** A fi în ceartă, în dușmănie cu cineva.

cârăgi *v* vz ***cărăvi***

cârâi [At: CANTEMIR, IST. 53 / V: (reg) ***~răi, cărăi, gâ~, gărăi*** / Pzi: *cârâi* / E: ***câr*** + ***âi***] **1** *vi* (D. unele păsări) A scoate sunete caracteristice, neplăcute, scurte și guturale Si: *cârcâi* (**1**), *cârcârăți*, *cârcăți*. **2** *vi* (Fig; prt) A vorbi cu un ton ascuțit și strident, care trădează ostilitate. **3** *vi* (Spc; d. porc) A grohăi. **4** *vi* (D. o persoană gușată) A sufla greu, producând un hârâit din gât. **5** *vi* (D. intestine) A chiorăi. **6** *vt* (Fig; fam) A cicăli. **7** *vr* A se certa. **8** *vi* (Prin apropiere de *cârav*) A fi bolnav ușor.

cârâială *sf* [At: COSTINESCU / V: ***gâ~***, (reg) ***~răi~, găr~*** / Pl: *~ieli* / E: ***cârâi*** + *-eală*] **1** (D. unele păsări) Emisiune de sunete caracteristice, neplăcute, scurte și guturale Si: *cârâire* (**1**), *cârâit*[1] (**1**), *cârâtură* (**1**). **2** (Ccr) Sunet caracterisic, neplăcut, scurt și gutural, produs de unele păsări Si: *cârâire* (**2**), *cârâit*[1] (**2**), *cârâitură* (**2**). **3** (Fig; fam) Cârtire. **4** (Fig; fam) Ceartă.

cârâie *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 45 / Pl: ~ / E: nct] (Pop; rar) **1** Dâră (de sudoare). **2** Murdărie pe piele. **3** (Îs) *O ~ de turtă* (sau *de pâine*) Turtă (sau pâine) mare.

cârâire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***cârâi***] **1-2** Cârâială (**1-2**).

cârâit[1] *sn* [At: SĂM. IV, 150 / Pl: *~uri* / E: ***cârâi***] **1-2** Cârâială (**1-2**).

cârâit[2]***, ~ă a*** [At: REV. CRIT. I, 129 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cârâi***] **1** (D. sunete, glas etc.; prt) Strident. **2** Care trădează ostilitate. **3** (Pop; d. oameni) Certat cu cineva.

cârâitor, ~oare [At: ALECSANDRI, T. 392 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cârâi*** + *-tor*] **1** *a* Care cârâie (**1**). **2** *sf* (Trs) Scârțâitoare cu care se alungă păsările. **3** *sf* (Fig) Termen injurios, întrebuințat la adresa țiganilor Si: *cioară*. **4** *sm* (Arg) Hoț.

cârâitură *sf* [At: GANE / Pl: *~ri* / E: ***cârâi*** + *-tură*] **1-2** Cârâială (**1-2**).

cârbaci *sn* vz ***gârbaci***

cârboanță *sf* vz ***carboanță***

cârboavă *sf* vz ***carboavă***

cârc *i* [At: ALECSANDRI, T. 101 / E: fo] **1** (Pfm; îe) **A nu (mai) zice** (sau **spune) nici ~** A nu mai zice (nici) o vorbă Si: *a tăcea chitic*. **2** (Bot; îc) **~-bun** Plantă folosită împotriva flatulației (*Inula germanica*).

cârcală *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***căr~*** / Pl: *~le* / E: srb ***cărcăli***] **1** Lucru neterminat. **2** (Reg) Murdărie.

cârcaș *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***cârcă*** + *-aș*] (Reg) Persoană care transportă lemne din pădure cu spatele.

cârcă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 14 / V: ***gârgă*** / E: srb ***krke***] **1** (Înv) Partea de sus a spinării omului, pe care se duce o povară. **2** (Înv; pex) Spate. **3** (Îlav) **În ~** În spate. **4** (Îe) **A lua pe cineva în ~** A lua pe cineva sub protecția sa. **5** (Îae) A râde de cineva. **6** (Îe) **A avea pe cineva în ~** A o păți cu cineva. **7** (Îs) **~ de struguri** Ciorchine de struguri. **8** (Reg) Creastă de munte Si: *spinare*.

cârcăi *v* vz ***cârcâi***

cârcăiac *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 334. / V: ***~câi~, ~ag, ~câiag*** / P: *~că-iac* / Pl: *~aci* / E: tc ***kirkayak***] (Zlg; pop) Scolopendră.

cârcăiag *sm* vz ***cârcăiac***

cârcăială *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***cârcăi*** + *-eală*] (Reg) Bârfă pe seama cuiva.

cârcăit[1] *sn* vz ***cârcâit***[1]

cârcăit[2]***, ~ă a*** vz ***cârcâit***[2]

cârcăleală *sf* [At: COSTINESCU / V: ***căr~*** / Pl: *~eli* / E: ***cârcăli*** + *-eală*] (Pfm) **1-6** Cârcălire (**1-6**).

cârcăli [At: COSTINESCU / V: ***căr~*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf srb *krkaljiti*] **1-2** *vtr* (Pop; d. alimente) A (se) prăji superficial Si: (pop) *a (se) perpeli*. **3-4** *vtr* (Pfm) A (se) murdări. **5** *vt* (Pfm; spc) A scrie urât, ilizibil. **6** *vt* (Pfm; spc) A desena (sau a picta) urât, fără talent. **7** *vt* (Pop) A necăji. **8-9** *vtr* (Pfm) A face ceva prost, de mântuială.

cârcălire [At: COSTINESCU / V: ***căr~*** / Pl: *~ri* / E: ***cârcăli***] **1** (Pop; d. alimente) Prăjire superficială Si: *cârcălit*[1]. **2** *vtr* (Pfm) Murdărie. **3** (Pfm; spc) Scriere urâtă, ilizibilă Si: *cârcăleală*, *cârcălit*[1], *cârcălitură*. **4** *vt* (Pfm; spc) Mod de a desena (sau a picta) urât, fără talent Si: *cârcăleală*, *cârcălit*[1], *cârcălitură*. **5** (Pop) Necăjire. **6** *vtr* (Pfm) Superficialitate.

cârcălit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***căr~*** / Pl: *~uri* / E: ***cârcăli***] **1-6** Cârcălire (**1-6**).

cârcălit[2]***, ~ă a*** [At: DA ms / V: ***căr~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cârcăli***] **1** (Pop; d. alimente) Prăjit superficial. **2** (Pfm) Murdărit. **3** (Pfm; spc) Scris urât și ilizibil. **4** *vt* (Pfm; spc) Desenat (sau pictat) urât, fără talent. **5** (Pop) Necăjit. **6** (Pfm; d. oameni) Fără minte. **7** (Pfm; d. oameni) Neserios. **8** (Pfm) Superficialitate.

cârcălitor, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cârcăli*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Pfm) (Persoană) care scrie sau desenează (pictează) urât. **5** *smf* (Fig) Scriitor fără talent.

cârcălitură *sf* [At: COSTINESCU / V: ***căr~*** / Pl: *~ri* / E: ***cârcăli*** + *-(i)tură*] **1-6** (Pfm) Cârcălire.

cârcâi *vi* [At: ȘEZ. II, 66 / V: ***~căi, cărcăi***, (înv) ***gârcâi*** / Pzi: pers: 3 *cârcâie* / E: fo] **1** (D. unele păsări) A cârâi (**1**). **2** A imita sunetul produs de matca albinelor înainte de roit. **3** A imita orăcăitul broaștei. **4** (D. oameni) A scoate sunete nearticulate, de neînțeles Si: *a cârâi*. **5** A cârti.

cârcâiac *sm* vz ***cârcăiac***

cârcâiag *sm* vz ***cârcăiac***

cârcâire *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 47 / Pl: *~ri* / E: ***cârcâi***] **1** Emitere de sunete (neplăcute) caracteristice unor specii de păsări. **2** Sunet scos de găini (diferit de cotcodăcit).

cârcâit[1] *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 224 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***cârcâi***] **1-2** Cârcâire (**1-2**). **3** (Îe) **~e multe și ouă puține** Multă vorbă și puțin folos.

cârcâit[2]***, ~ă a*** [At: ZANNE, P. ap. DA ms / V: ***~căit, ~căită*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cârcâi***] **1-2** Care cârcâie (**1, 4**).

cârcâitor, ~oare a [At: MUSCEL, 7 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cârcâi*** + *-tor*] (D. unele păsări) Care cârcâie mereu.

cârcârăți *vi* [At: ZANNE, P. I, 471 / Pzi: *~țesc* / E: nct] A cârâi (**1**).

cârcăți *vi* [At: ZANNE, P. I, 473 / Pzi: *~țesc* / E: ***cârc*** + *-ăți*] (Înv) A cârâcâi.

cârcea[1] *sf* vz ***cârcel***

cârcea[2] *sf* vz ***cârceie***

cârceabă *sf* vz ***cârcioabă***

cârceag[1] *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 99 / Pl: *~cege* / E: srb ***krčag***] (Ban) Urcior de pământ din care se bea apa.

cârceag[2] *sm* [At: ENC. VET. / Pl: *~cegi* / E: ***cârcean*** css] (Pop) Boală care afectează oile sau vitele cf *cârcean*.

cârceaie *sf* vz ***cârceie***

cârcean *sm* [At: H VII, 77 / Pl: *~eni* / E nct] (Reg) Păduche mare la oi.

cârceană *sf* vz ***cârceie***

cârcei [At: LB / V: ***~a, ~cia, ~ci*** / Pzi: *~esc* / E: ***cârcel***] **1-2** *vtr* A (se) înconvoia. **3-4** *vtr* A (se) contracta din cauza unui cârcel. **5** *vt* (luz) A lega în fiare. **6** *vt* (Fig; îf *cârci*) A șicana. **7** *vt* (Fig; îaf) A mustra.

cârceia[1] *v* vz ***cârcei***

cârceia[2] *sf* vz ***cârceie***

cârceie *sf* [At: LB / V: ***~cea, ~ceaie, ~cei, ~ceia***, (reg) ***~ceană*** / Pl: ~ / E: nct] **1** (Îf *~cea, ~ceaie, cârceia*) Cerc sau inel de fier. **2** Piesă de lemn sau de fier de la car, cu care se leagă tânjala de proțap (când se înjugă patru boi). **3** Brățară cu care se fixează cuțitul coasei de coada acesteia. **4** (Trs) Inel de fier fixat de prăsele briceagului, de care acesta se leagă de șerpar. **5** Parte a joagărului care leagă ceafa de jos a jugului cu mâtca.

6 Nod în firele de țesut. 7 (Îf *~ei*, *~cea*) Amnarul de la războiul de țesut. **8** Element prin care se fixează cureaua biciului de coada acestuia. **9** Parte care leagă lumânarea fântânii de cumpănă.

cârceitor, ~oare *a* [At: TDRG / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cârcei*** + *-tor*] (Nob) Care provoacă contracții, crampe.

cârcel *sm* [At: BIBLIA (1688), 38/1 / V: ***~cei, cârci*** / Pl: *~cei*, (înv) *~ceiuri* / E: cf srb *krč*] **1** (Med) Contracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită, de obicei, de senzații dureroase. **2** (Med; iuz) Contracție spasmodică a stomacului Si: (pop) *mătrice*, *zgârci*. **3** (Îcs) *De-a cârciul-babei* Joc de copii, în care aceștia se dau de-a tumba Si: *curcea-babei*, *crucea-babei*. **4** (Fig) Ceartă. **5** (Bot) Organ vegetal care are aspectul unui fir răsucit în spirală, cu ajutorul căruia planta se agață de corpurile din jurul ei Si: *acățele*, *cir*. **6** (Bot) Codița cu care este legat de curpen fructul pepenelui. **7** (Îf *~cei*, *cârci*) Ciorchine mic de struguri. **8** (Îf *~cei*, *cârci*) Ciorchine de struguri curățat de boabe Si: *greș*. **9** (Bot; lpl) Brusture (*Arctium lappa*). **10** (Bot) Gălbează (*Cuscuta trifolii*). **11** (Bot) Mic arbust erect din familia gnetacee, noduros, tortuos și foarte ramificat, cu foi dioice, reduse până la 2 mm, al cărui fruct este o bacă falsă, de culoare roșiatică și care crește pe terenuri lutoase sau stâncoase (*Ephendra distachya*). **12** (Trs) Floare brodată pe umerii iei Si: *bănicel*. **13** (Îf *cârci*) Arbore acoperit cu brumă, iarna. **14** (Ent) Căpușă. **15** Copil sau tânăr isteț, energic, ștrengar.

cârchițar *sm* [At: CHEST. IV, 92/29 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Loc cu multe ridicături mici de pământ.

cârci *v* vz ***cârcei***

cârcia *v* vz ***cârcei***

cârcimă *sf* vz ***cârciumă***

cârcimăreasă *sf* vz ***cârciumăreasă***

cârcimăriță *sf* vz ***cârciumăriță***

cârcin[1] *sn* [At: HEM 218 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Broască. **2** Urcior.

cârcin[2] *sn* vz ***carchin***

cârcioabă *sf* [At: N. LEON, MED. 84 / V: *~cea~* / Pl: *~be* / E: cf *cârcioc*] (Ent) Căpușă.

cârciob *sn* vz ***cârciog***[1]

cârciobar *sm* vz ***cârciogar***

cârciobaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cârciob*** + *-aș*] **1-2** Cârciogar **(1-2)**.

cârciobov *sm* [At: N. REV. ROM. I, 11 / Pl: *~i* / E: ***cârciob***] **1-2** Cârciogar **(1-2)**.

cârcioc *sn* vz ***cârciog***

cârciocar *sm* vz ***cârciogar***

cârciocăresc, ~ească *a* vz ***cârciogăresc***

cârciocărie *sf* vz ***cârciogărie***

cârciocos, ~oasă *a* [At: ALECSANDRI, T. 257 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***cârcioc*** + *-os*] Plin de cârciocuri Si: *dificil*.

cârciog[1] *sn* [At: ALECSANDRI, T. 257 / V: ***~ob, ~oc, corcioc*** / Pl: *~uri* / E: ucr **крючок**] (Reg) **1** Tertip. **2** Subtrefugiu. **3** Dificultăți făcute în afaceri. **4** Proces.

cârciog[2] *sm* vz ***hârciog***

cârciogar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 840 / V: ***~obar, ~car, ~ciubar, cor~*** / Pl: *~i* / E: ***cârciog*** + *-ar*] (Reg) **1** Om căruia îi plac cearta, procesele. **2** Om care găsește o obiecție la orice Si: *cârciobaș* **(1)**, *cârciobov* **(1)**, *cârcotaș*. **3** (Înv) Apărător la judecătorii Si: *cârciobaș* **(2)**, *cârciobov* **(2)**.

cârciogăresc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, T. 257 / V: ***~ocă~*** / Pl: *~ești* / E: ***cârciogar*** + *-esc*] (Reg) **1** Care aparține cârciogarului **(1)**. **2** Care provine de la cârciogar **(1)**. **3** Specific cârciogarului **(1)**. **4** Referitor la cârciogar **(1)**.

cârciogărie *sf* [At: DA / V: ***~ocă~*** / Pl: *~ii* / E: ***cârciogar*** + *-ie*] **1** Șicană. **2** Chițibuș.

cârciomee *sf* [At: CHEST. II, 455/9 / Pl: nct / E: nct] Parte a fântânii nedefinită mai îndeaproape.

cârcior, ~oară *a* [At: LUIBA – IANA, M. 114 / Pl: *~i*, *~oare* / E: nct] **1** Strâmb. **2** (Îs) *Oaie ~oară* Oaie cu lâna creață sau cu coarnele răsucite.

cârciubar *sm* vz ***cârciogar***

cârciulău *sm* [At: CHEST. S. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Cârcotaș.

cârciuliu, *~ie a* [At: CHEST. S. / Pl: *~ii* / E: nct] Chircit.

cârciumar *sm* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA / V: ***~cim~, ~rșmar***, (reg) ***câjmar, crăcimar, crâcimar, crâjmar, crâșmar, crijmar, crișmar*** / Pl: *~i* / E: ***cârciumă*** + *-ar*] Proprietar de cârciumă.

cârciumă *sf* [At: CORESI, ap. GCR I, 20 / V: ***~cimă, cârșmă, câjmă, crăcimă, crâjmă, crâșmă, crișmă*** / Pl: *~mi*, (înv) *~me* / E: vsl **крьчьма**] (Pop) Local unde se consumă băuturi alcoolice (și mâncare).

cârciumăreasă *sf* [At: BĂRAC, T. 31 / V: ***crâșm~***, (reg) *~cim~*, ***câșmăreață*** / Pl: *~ese* / E: ***cârciumar*** + *-easă*] **1** Nevastă de cârciumar Si: *cârciumăriță* **(1)**. **2** Proprietăreasa unei cârciumi Si: *cârciumăriță* **(2)**. **3** (Bot) Plantă erbacee ornamentală cu frunze opuse, ovale, cu flori mari divers colorate Si: (reg) *bulgarce*, *capul-cucului*, *căpitani*, *cătănuță* **(3)**, *coconi*, *coconițe*, *doamne*, *domnișor*, *garoafă*, *gura-paharului*, *lelița*, *maior*, *măciucă*, *nemțișor*, *nemțoaice*, *ochiul-cucului*, *ochii-cucului*, *pătlăci*, *pană*, *pofta-femeii*, *ruji-mici*, *rugușițe*, *schelcuite de Țarigrad*, *tarelci*, *turnurele*, *turcoaice* (*Zinnia elegans*).

câciumări [At: MOXA 360/13 / V: ***~cim~, crâșm~*** / Pzi: *~resc* / E: ***cârciumar***] **1** *vi* (Pop) A avea în proprietate o cârciumă. **2** *vi* (Pop) A vinde într-o cârciumă. **3** *vi* (Pop) A servi într-o cârciumă. **4** *vi* (Pop; iuz) A bea într-o cârciumă. **5** (Înv; pgn) A face negoț ilicit cu ceva.

cârciumărie[1] *sf* [At: COSTINESCU / E: ***cârciumar*** + *-ie*] Meseria cârciumarului Si: *cârciumărit* **(3)**.

cârciumărie[2] *sf* [At: JIPESCU, O. 51 / Pl: *~ii* / E: ***cârciumări***] (Îvr) Petrecere în cârciumă.

cârciumărit *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 403/1 / V: ***crâșm~*** / Pl: *~uri* / E: ***cârciumări***] **1** Vânzare într-o cârciumă. **2** Servire într-o cârciumă. **3** Cârciumărie[1]. **4** (Înv) Impozit care era perceput pe cârciumi.

cârciumăriță *sf* [At: (a. 1741) URICARIUL, IV, 405/3 / V: (reg) ***~cim~, cârșm~, cârjm~, crâșm~*** / Pl: *~țe* / E: ***cârciumar*** + *-iță*] **1-2** Cârciumăreasă **(1-2)**.

cârciumioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 545 / Pl: *~re* / E: ***cârciumă*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Cârciumă (mai mică).

cârcneală *sf* vz ***crâcneală***

cârcni *v* vz ***crâcni***

cârcoabă *sf* vz ***cârcioabă***

cârcofeală *sf* vz ***cârcoveală***

cârcomi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~mesc* / E: nct] (Reg) A se codi (din lene sau nesupunere).

cârcoseală *sf* [At: I. CR. VII, 155 / Pl: *~eli* / E: ***cârcosi*** + *-eală*] (Reg) **1** Minuțiozitate. **2** Întârziere.

cârcosi *vr* [At. I. CR. VII, 155 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A-și pierde timpul cu nimicuri.

cârcota [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ***cârcotă*** + *-a*] **1-6** Cârcoti[1] **(1-6)**.

cârcotaș, ~ă *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i*, *~e* / E: ***cârcotă*** + *-aș*] **1-2** *a* (Pfm) (Persoană) care caută mereu ceartă Si: *cârșelnic* **(1)**. **3-4** (Om) care este veșnic nemulțumit Si: (pop) *cârtitor*.

cârcotat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cârcota***] **1-6** Cârcotit[1] **(1-6)**.

cârcotă *sf* [At: POLIZU / V: ***~cută*** / Pl: *~te* / E: cf srb *krkotja* „inflexibilitate"] (Pfm) **1** Neînțelegere. **2** Ceartă. **3** (Îe) **A intra** (sau **a se băga, a pune, a umbla**) **în ~** **(cu cineva)** A se certa (cu cineva). **4** (Ccr; uneori complinit prin „de om") Om veșnic nemulțumit. **5** (Ccr) Om indecis, care caută mereu subtrefugii. **6** (Csc; Ban) Mulțime de oameni îngrămădiți la un loc Si: *îmbulzeală*, *înghesuială*.

cârcoteală *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~eli* / E: ***cârcoti*** + *-eală*] **1** Pretext. **2** Subtrefugiu.

cârcoti[1] [At: REV. CRIT. III / Pzi: *~tesc* / E: ***cârcotă***] (Pop) **1** *vir* A se certa mereu Si: *a cârcota* **(1)**. **2** *vi* A-și arăta nemulțumirea Si: *a cârcota* **(2)**, *a cârti*. **3** *vi* A căuta subterfugii Si: *a cârcota* **(3)**. **4** *vi* A tărăgăna. **5** *vi* A încurca. **6** *vi* (Ban; îf *~ta*; d. viermii dintr-un cadavru) A viermui.

cârcoti[2] *vr* [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: fo] (Reg) **1** A râde. **2** A chicoti.

cârcotit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cârcoti[1]***] **1** Ceartă. **2** Nemulțumire. **3** Căutare de subtrefugii. **4** Tărăgănare. **5** Indecizie. **6** (D. viermii dintr-un cadavru) Viermuială.

cârcotit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~uți, ~e* / E: ***cârcoti[1]***] **1** Certat. **2** Nemulțumit. **3** Căutat de subterfugii. **4** Tărăgănat. **5** Indecis. **6** Viermuit.

cârcotit[3] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cârcoti[2]***] **1** Râs. **2** Chicoteală.

cârcotit[4], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți* / E: ***cârcoti[2]***] **1** Râs. **2** Chicotit.

cârcotos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cârcotă*** + *-os*] (Pop) Certăreț.

cârcoveală *sf* [At: ȘINCAI, HR II, 294/9 / V: ***~ofe~*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) **1** Minciună. **2** Pretext. **3** Subterfugiu.

cârcsărdar *sm* vz ***cârcserdar***

cârcserdar *sm* [At: BELDIMAN, T. 389 / V: ***~săr~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kirkserdari***] (Tcî) **1** Căpitan de jandarmerie (la turci). **2** Comandantul unei potere.

cârcușă *sf* [At: BĂCESCU, P. 23 / Pl: *~șe* / E: nct] (Iht) Moioagă.

cârcușit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 6 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Plin de boli contagioase Si: *țăncușat*.

cârcută *sf* vz ***cârcotă***

cârd[1] *sn* [At: N. COSTIN, L. I. A. 53/12 / V: ***cărd*** / Pl: *~uri* / E: srb ***krd***] **1** Grup mare de animale, de păsări, pești etc. de același fel, care se află împreună Si: *ciopor, cireadă, haită, stol, turmă*. **2** (Prt) Ceată (mare) de oameni (adunați la întâmplare sau mergând în dezordine) Si: *bandă[1]*. **3** (Îla) **Cu ~ul** În număr mare. **4** (Îe) **A se pune** (sau **a intra, a-și pune, a-și băga) (boii) în ~ cu cineva** (sau **cu dracul**) A se asocia cu cineva (în vederea unor acțiuni reprobabile). **5** (D. timp; fam) Mulțime (de ani, de vreme). **6** (Îlav) **De (la) un ~ de vreme** De un timp încoace.

cârd[2] *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: nct / E: nct] (Bot) Varga ciobanului (*Dipsacus silvestris*).

cârdamă *sf* vz ***cardamă***

cârdăși [At: ȘIO / V: ***cărdoși, căr~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***cârdaș***] (Pop) **1** *vt* A forma o ceată. **2** *vt* (Fig) A snopi în în bătăi. **3** *vr* A se întovărăși.

cârdășie *sf* [At: TDRG / V: ***căr~*** / Pl: *~ii* / E: ***cârdaș*** + *-ie*] (Prt) **1** Asociere. **2** (Ccr) Clică.

cârdei *sn* [At: CHEST. V, 20/114 / Pl: *~e* / E: ***cârd*** + *-ei*] (Reg; îs) *~ de babane* Turmă de oi bătrâne.

cârdișor *sn* [At: CHEST. V, 18/73 / Pl: *~oare* / E: ***cârd*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Cârd (mic) Si: *cârdurel* (**1-2**), *cârduț* (**1-2**). **3** (Reg; spc) Cârd (**1**) mic de oi (cuprinzând între 100 și 200 de capete).

cârdui [At: DOSOFTEI, V. S. 146/2 / Pzi: *~iesc*, ***cârdui*** / E: ***cârd***] **1-2** *vtr* (D. păsări și mamifere) A (se) aduna în cârd (**1**). **3-4** *vtr* (Pop; d. oameni) A (se) aduna în grupuri. **5** *vr* (Prt) A se întovărăși. **6** *vt* (Înv) A despărți în mai multe grupuri.

cârdurel *sn* [At: ȘEZ. I, 51 / Pl: *~e* / E: ***cârduri*** (pll *cârd*) + *-el*] **1-2** Cârdișor (**1-2**).

cârduț *sn* [At: ȘEZ. I, 51 / Pl: *~e* / E: ***cârd*** + *-uț*] **1-2** Cârdișor (**1-2**).

cârgealâu *sm* vz ***cârjaliu***

cârhală *sf* vz ***crihală***

cârhoi *sn* [At: H VIII, 137 / Pl: *~oaie* / E: cf *corhană*] (Ban) Ridicătură de piatră (uneori acoperită cu arbori) care se află deasupra unui deal ori munte.

cârjaliu *sm* [At: DIONISIE, C. 198 / V: ***~geal~, ~jăl~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kirçali***] **1** (Ist) Tâlhar turc care făcea parte din trupele disciplinate de rebelul Pazvanoglu, din a doua jumătate a sec. al XIX-lea Si: (înv) *pasvantliu, pasvangiu*. **2** (Îvr) Om viteaz. **3** (Înv) Tâlhar dintr-o bandă. **4** (Nob; prin apropiere de „cârjă") Om neputincios.

cârjancă *sf* [At: JAHRESBER. IX, 227 / Pl: *~nce* / E: nct] (Iht; pop; șhp) **1-2** Plătică (mică).

cârjă *sf* [At: LET. III, 290/ 19 / V: ***~j(i)e*** / Pl: *~je*, (îvp) *~ji* / E: vsl ***кроугъ***] **1** Baston (încovoiat în partea superioară) care servește la susținerea corpului în timpul mersului mai ales la bătrâni și bolnavi Si: *baston, băț, bâtă, toiag*. **2** (Înv) Baston care servea ca însemn al puterii Si: *sceptru*. **3** Baston care servește ca simbol al unei demnități (papale, episcopale) Si: *hazran*. **4** Băț cu partea superioară bifurcată, fixată sub braț, de care se sprijină în timpul mersului oamenii infirmi. **5** (Fig) Sprijin. **6** (Îcs) *De-a ~ja* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **7** (Pop; îe) **A da ~je** A bate cu cârja (**1**). **8** (Atm; îs) *~ja aortei* Porțiunea curbată pe care o prezintă artera aortă după ieșirea din inimă. **9** (Pop) Băț (lung de un metru și jumătate) cu care se amestecă urda când fierbe Si: *cârlig* (**17**). **10** (Pop) Piesă la joagăr. **11** (Pop) Chinga unei luntre. **12** (Pop) Unealta cu care rade cojocarul pieile. **13** (Pop) Manivelă care servește la ridicarea și coborârea coșurilor în mină. **14** (Pop) Manivelă care pune în mișcare niște lopățele la cazanul de fabricat țuică.

cârjăliu *sm* vz ***cârjaliu***

cârjâi *vi* [At: MAT. FOLK. 1230 / Pzi: *~iesc* / E: ***cârjă***] (D. bătrâni; rar) A merge sprijinit în cârjă (**1**).

cârje *sf* vz ***cârjă***

cârjencuță *sf* [At: JAHRESBER. IX, 227 / Pl: *~țe* / E: ***cârjancă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cârjancă (mai mică).

cârjie *sf* vz ***cârjă***

cârjioară *sf* [At: MARIAN, Î. 490 / P: *~ji-oa~* / Pl: *~re* / E: ***cârjă*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Cârjă (**1-2**) (mică).

cârjmă *sf* vz ***cârciumă***

cârjmăriță *sf* vz ***cârciumăriță***

cârjni *v* vz ***scrâșni***

cârjob, ~ă *a* vz ***gârjob***

cârjoba *vr* [At: DA ms / Pzi: *~bez* / E: ***cârjob***] A se îngârjoba.

cârjobat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cârjoba***] Îngârjobat.

cârjoi *sn* [At: DA ms / Pl: *~oaie* / E: ***cârjă*** + *-oi*] Babă care stă la marginea unei păduri.

cârjoiat, ~ă *a* [At: MURNU, I. 52 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cârjoi*** + *-at*] (Pop; mai ales despre cioc, gheare, coarne) Încovoiat.

cârjoitură *sf* vz ***cârjovăitură***

cârjovăitură *sf* [At: 1579 DA ms / V: (reg) ***~oit~*** / Pl: *~ri* / E: ***cârjovăi*** + *-itură*] (Îrg) Cotitură (a unei ape).

cârlac *sn* vz ***cârlaci***

cârlaci *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: *~ac* / Pl: nct / E: srb ***krilaš***] (Mrn; înv) **1** Vas cu pânze. **2** Luntre mică cu fundul turtit.

cârlan [At: BIBLIA (1688), 22/1 / V: ***căr~, gâ~*** / Pl: *~i*, (6) *~e* / E: nct] **1** *sm* Miel sau ied care a încetat să mai sugă. **2** *sm* Miel sau ied până la vârsta de circa un an. **3** *sm* Mânz sau cal tânăr până la vârsta de circa trei ani. **4** *sm* (Fig) Bărbat afemeiat Si: *crai*, (prt) *taur*. **5** *a* (Îs) *Lână ~ă* Lână scurtă, cu firul subțire, tunsă de pe cârlani (**1-2**) sau de pe oi tinere. **6** *sn* Capitel. **7** *sm* (Trs) Porțiune din hornul cuptorului din casă, care ține până la pod și este făcută din cahle Si: *ursoaie*.

cârlanță *sf* [At: REV. CRIT. IV, 141 / S: *châr~* / Pl: *~țe* / E: nct] Furcă sau cârlig cu care se trage gunoiul din case Si: *cârlig*.

cârlăior, ~oară *smf* [At: H XI, 184 / V: ***căr~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cârlan*** + *-ior*] **1-6** Cârlan (**1-3**) (tânăr) Si: *cârlănaș* (**1-6**), *cârlănuț* (**1-6**).

cârlănar *sm* [At: H I, 34 / Pl: *~i* / E: ***cârlan*** + *-ar*] (Îrg) Cioban.

cârlănaș *sm* [At: CANTEMIR, IST. 79 / V: (reg) ***căr~*** / Pl: *~i* / E: ***cârlan*** + *-aș*] (Pop) **1-6** Cârlăior (**1-6**).

cârlăniță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 6 / Pl: *~țe* / E: ***cârlan*** + *-iță*] Cârlăioară.

cârlănuț *sm* [At: GIUGLEA, DR. I, 247 / Pl: *~i* / E: ***cârlan*** + *-uț*] (Pop) **1-6** Cârlăior (**1-6**).

cârlău *sm* [At: MAT. FOLK. 390 / Pl: *~ăi* / E: ***cârlan***] Cârlan (**3**).

cârlebă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 111 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Ban) Oaie cu coarnele răsucite, întoarse înainte.

cârlibonț *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf *cârlebă*] (Trs) Cui de lemn sau de fier din capătul cârligului, cu care se scoate apă din fântână.

cârlibușă *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 83 / Pl: nct / E: ***cârlebă*** + *-ușă*] **1-2** (Reg; șhp) Cârlebă (mică).

cârlicuș *sm* vz ***ciricuș***

cârlig *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 194/12 / V: ***căr~*** / Pl: *~ige*, (îvp) *~igi* / E: cf bg ***кирлиг***] **1** Piesă de metal cu un capăt îndoit, de care

se atârnă, se prinde etc. un obiect. **2** (Îlv) **A se face ~** A se strâmba. **3** (Îal) A se ghemui. **4** (Îe) **A pune ~ într-o acțiune** A încurca treaba Si: *a pune bețe-n roate*. **5** (Îe) **A se pune în ~ige** A face cauză comună. **6** (Îe) **A fi în ~ige cu cineva** A fi în strânsă prietenie cu cineva. **7** (Fig; lpl) Răutate. **8** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **9** Prăjină cu un capăt (metalic) încovoiat, care servește la scoaterea găleții cu apă din fântână. **10** Partea metalică a undiței, de forma unui ac îndoit, în care se prinde peștele. **11** Undiță mare și groasă de fier sau de oțel, foarte bine ascuțită la vârf. **12** Încuietoare la o ușă, la o poartă etc. în formă de bară metalică subțire sau de cui lung, încovoiat la un capăt, care se prinde într-un belciug, într-un ochi de metal etc. **13** Andrea. **14** Mic dispozitiv cu care se prind rufele pe frânghie. **15** Parte a copcii[1] **(1)** care se agață în inelul metalic. **16** (Reg) Căprior. **17** (Pop) Cârjă **(9)**. **18** (Pop) Parte a plugului țărănesc nedefinită mai îndeaproape. **19** (Pop) Componentă a saniei sau carului. **20** (Înv) Ancoră. **21** Cuiul de care se prinde vâsla de luntre Si: *strapazan*. **22** Bâtă ciobănească adusă puțin la un capăt (care servește și ca armă) Si: *cârjă* **(1)**. **23** (Îvp) Sceptru. **24** (Rar) Mlădiță sau cârcel de viță de vie. **25** (Bot; îc) **~ul-ciobanului** Plantă sălbatică nedefinită mai îndeaproape. **26** Motiv ornamental de forma unui cârlig **(1)**, făcut pe cojoace țărănești sau pe ouă încondeiate. **27** Semn făcut în urechea oii Si: *clenci, preducea*. **28** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **29** Figură de dans țărănesc care constă în împletirea picioarelor. **30** (Fig) Afacere tăinuită. **31** (Fig) Legături ascunse Si: *complicitate*. **32** (Îe) **A avea ~ la** (sau **pentru**) **cineva** A simpatiza pe cineva. **33** (Fam) Subterfugiu.

câriga *v* vz ***încârliga***

cârligaș *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***cârlig*** + *-aș*] **1-2** Cârligel **(1-2)**.

cârligat *sm* [At: COTEANU, PL. 20 / V: ***câr~*** / Pl: *~ați* / E: *cârliga*] (Bot; șlf; mpl) Răculeț (*Poligonum bistorta*).

cârligată *sf* vz ***încârligată***

cârligățea[1] *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ele* / E: ***cârligat*** + *-ea*] (Bot) **1** Răchitan (*Lythrum salicaria*). **2** Sorbestrea (*Sanguisorba officinalis*).

cârligățea[2] *sf* vz ***încârligățea***

cârligățică[1] *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ici* / E: ***cârligat*** + *-ică*] (Bot) **1** Răculeț (*Polygonum bistorta*). **2** Sorbestrea (*Sanguisorba officinalis*).

cârligățică[2] *sf* vz ***încârligățică***

cârligătură *sf* vz ***încârligătură***

cârligean *sm* [At: JAHRESBER. VIII, 315 / Pl: *~igeni* / E: ***cârlig*** + *-ean*] **1** Hoț. **2** Tâlhar.

cârligel [At: COSTINESCU / V: ***câr~*** / Pl: *~e, ~igei* / E: ***cârlig*** + *-el*] **1-2** *sn* (Șhp) Cârlig **(1)** (mic) Si: *cârligaș* **(1-2)**. **3** *sn* Croșetă. **4** *sn* Cârlig **(12)** de fereastră. **5** *sn* Cârlig **(14)**. **6** *sn* Cârlionț. **7** *sm* (Bot; mpl) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). **8** *sm* (Bot; mpl) Viorea (*Viola odorata*). **9** *sm* (Bot; șîc) **~ei-pătați** Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*). **10** (Bot; îf *câr~*) Răculeț (*Polygonum bistorta*). **11** (Bot) Nemțișor (*Consolida regalis*). **12** (Bot; mpl) Răcitoaică (*Epilobium roseum*). **13** (Bot; îc) **~ei-de-somot** (*Viola wittrockiana*).

cârligețe *s* [At: BORZA, D. / E: cf *cârlig*] (Bot) Răculeț (*Poligonum bistorta*).

cârligioară *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~re* / E: ***cârlig*** + *-ioară*] (Bot; reg; mpl) Iarbă-roșie (*Bidens cernuus*).

cârligior *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: ***cârlig*** + *-ior*] (Bot) Dentiță (*Bidens tripartitus*).

cârliguț *sn* [At: MARIAN, Î. 165 / Pl: *~e* / E: ***cârlig*** + *-uț*] **1** (Reg) Aluat de făină de grâu copt. **2** (Bot; lpl) Răculeț (*Polygonum bistorta*).

cârlioanță *sf* vz ***cârlionț***

cârlion *sn* vz ***cârlionț***

cârlionț [At: I. VĂCĂRESCU, P. 100 /15 / P: *~li-onț* / V: ***~oanță*** *sf*, ***~on***, *sc~* / Pl: **(1)** *~i*, **(3)** *~oanțe* / E: nct] **1** *sm* Șuviță de păr răsucită în spirală Si: *buclă, cârligel* **(6)**, *perciune, scâr, zuluf*. **2** *av* Răsucit. **3** *sn* Unealtă de prins pește de forma unei linguri foarte mari Si: *cârstaș, chipcel, posfat, târboc* Cf *năpatcă*.

cârlionța *vtr* [At: PANN, ap. TDRG / P: *~li-on~* / Pzi: *~țez* / E: ***cârlionț***] **1-2** (D. păr, fire etc.) A (se) face cârlionți **(1)** Si: *a (se) încreți*, (pop), *a (se) încârliga, a (se) încârlionța*.

cârlionțat, ~ă *a* [At: DELAVRANCEA, S. 40 / P: *~li-on~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cârlionța***] **1** (D. păr) Cu cârlionți Si: *buclat*, (pop) *încârlionțit*. **2** (D. oameni) Care are părul buclat.

cârliș *s* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Ricin (*Ricinus communis*).

cârliță *sf* vz ***carliță***

cârloanță *sf* [At: CHEST. II, 314/316 / Pl: *~țe* / E: nct] **1** Dispozitivul din preajma cuptorului, pe care țăranii își pun hainele la uscat. **2** Lespezile de piatră din care este construit hornul prin care trece fumul din vatră în pod Si: *cahlă*. **3** Încuietoare pentru grajd, șură etc Si: *clanță, cleampă*.

cârlobat, ~ă *a* vz ***gârjob***

cârlobatiță *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Căldărușe (*Aquilegia vulgaris*).

cârlogan *sm* vz ***cârlogancă***

cârlogancă *sf* [At: DDRF / V: ***cârlogan*** *sm* / E: nct] Varietate de struguri cu coajă purpurie și boaba mare cărnoasă.

cârloi *vi* [At: ALRM I/II h. 312 / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Trs; d. copii) **1** A plânge. **2** A urla.

cârloiet, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eți, ~e* / E: nct] (Reg) Încârligat.

cârlușă *sf* [At: CHEST. V, 68 / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Oaie cu coarne lungi și aplecate de la vârf înainte.

cârmacea *sf* vz ***cârmaci***

cârmaci[1] *sm* vz ***carmac***

cârmaci[2] *sm* [At: COD. VOR. 85/14 / V: ***căr~***, ***~aș***, (înv) **(3-6)** *~ace sf* / Pl: *~* / E: bg **кърмас**] **1** Persoană (sportiv) care manevrează cârma unei ambarcații Si: *pilot*. **2** (Iuz; spc) Plutașul care conduce o coloană de plute, considerat cel mai destoinic Si: (iuz) *dălcăuș, plutaș, vătaf*. **3** (Fig) Conducător. **4** (Fig) Guvernator. **5** (Fig) Administrator. **6** Berbec mare, oaie sau miel cu clopot, care merge în fruntea turmei. **7** Pisc de sanie.

cârmaș *sm* vz ***cârmaci***

cârmă *sf* [At: COD. VOR. 94/2 / V: *cur~, căr~* / Pl: *~me* / E: vsl **кърма**] **1** Piesă mobilă care servește la menținerea sau la schimbarea direcției de mers a unei ambarcații, a unei nave sau a unui aparat de zbor. **2** (Mrn; înv) Pupă[1]. **3** Vâslă. **4** Proțapul morii de vânt. **5** (Fig) Conducere. **6** (Fig) Guvernare. **7** (Fig) Conducător.

cârmăcit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 50/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cârmaci*** + *-it*] (Înv) Cârmit.

cârmăciță *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 79 / Pl: *~țe* / E: ***cârmaci*** + *-iță*] (Rar) **1** Soția cârmaciului[2] **(1)**. **2** (Fig) Femeie care se află la conducere Si: *conducătoare, cârmuitoare*.

cârmălui [At: DA / Pzi: *~iesc* / E: ***cârmă*** + *-ălui*] Cârmi **(1, 3)**.

câr-mâr *av* vz ***câr***

cârmâz [At: (a. 1681) HEM 2066 / V: ***carmuză*** *sf*, ***cărmăz, căr-, cârmuz, ~mus, ~muz***, (înv) ***a~, ~mez, chermes*** / Pl: nct / E: tc ***kirmiz***] **1** *sms* (Ent; înv) Insectă originară din Mexic, care trăiește pe o specie de stejar și a cărei femelă depune pe acest arbore gogoși rotunde și roșii (*Coccinilla*). **2** *sm* (Bot) Plantă erbacee cu flori mici, de culoare alb spre roz, cu fructe în formă de bobițe mici roșii sau negre, întrebuințate drept colorant (*Phytolacca americana*). **3** *sm* (Bot) Hurmuz (*Symphoricarpus albus*). **4** *sn* (Șîs *chermes mineral*) Preparat chimic de antimoniu, întrebuințat în medicină. **5** *sn* Substanță colorantă roșie extrasă din fructele de cârmâz **(2)** sau din gogoșile de cârmâz **(1)** Si: *carmin*. **6** *sn* (Îrg) Sirop preparat din cârmâz **(2)**.

cârmâziu, ~ie [At: ȘIO / V: ***~muz~, ~muzie, ~mijiu, ~mijie, căsmăjiu, căsmăjie, irmiziu, irmizie*** / Pl: *~ii* / E: ***cârmâz*** + *-iu*] **1** *a* (Pop) Roșu viu. **2** *sn* (Înv; îf *irmiziu*) Piele roșie. **3** *sf* (Înv; îf *irmizea*) Cizmă roșie.

cârmeală *sf* [At: TDRG / Pl: *~eli* / E: ***cârmi*** + *-eală*] **1** (Pop) Cotitură. **2** (Pop; fig) Schimbare în desfășurarea unei acțiuni. **3** (Fig) Schimbare survenită în atitudinea sau comportamentul cuiva.

cârmenți *smp* [At: BUCUȚA, ap. DA ms / E: nct] (Reg) Cârcei.

cârmez *sm* vz *cârmâz*

cârmi *vti* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA / Pzi: *~mesc* / E: vsl ***кроүмити***] **1** A manevra cârma unei ambarcații, a unei nave, schimbând direcția de mers Si: *a conduce, a pilota*, (pop) *a cârmălui* (**1**), *a cârmui* (**1**). **2** A întoarce carul într-o anumită direcție Si: *a hartoi*. **3** A întoarce într-o anumită direcție un vehicul Si: *a vira*, (pop) *a cârmălui* (**2**), (îvp) *a cârni*. **4** (Îe) **A ~ roata morii** A da drumul apei pe scoc. **5** (Pgn) A coti. **6** (Rar; fig) A se abate de la cele spuse, de la cele hotărâte Si: (îvp) *a cârni* (**12**). **7** (Înv; fig) A conduce.

cârmijiu, ~ie *a* vz ***cârmâziu***

cârmire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***cârmi***] **1** Manevrare a cârmei unei ambarcații, schimbând direcția de mers Si: *cârmit* (**1**). **2** Schimbare a direcției de mers Si: *întoarcere, virare*, (reg) *cârnire, cârmit, încârnire*. **3** (Pgn) Cotire. **4** (Rar; fig) Abatere de la cele spuse, de la cele hotărâte Si: *cârmit* (**4**). **5** (Fig; îas) Conducere.

cârmiș *sns* [At: PAMFILE, A. R. / E: ***cârmi*** + *-iș*] **1** (Îs) *Loc de ~* Loc de întors. **2** (Îas; fig) Scăpare.

cârmit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cârmi***] **1-5** Cârmire (**1-5**).

cârmit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cârmi***] **1** (D. ambarcații) Cu direcția de mers schimbată. **2** (D. vehicule) Întors într-o anumită direcție. **3** Cotit. **4** Abătut de le cele spuse, de la cele hotărâte. **5** Condus.

cârmitor, ~oare [At: COD. VOR 123/5 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cârmi*** + *-tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care conduce. **3-4** (Înv) *smf, a* (Persoană) care guvernează. **5** *sf* Cârmă (**1**).

cârmiță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***cârmă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cârmă (**1**) (mică).

\`***cârmoajă*** *sf* [At: PSALT. 314/14 / V: ***carmojie, căr~, ~moj*** *sn*, ***~muj*** *sn*, ***com~*** / Pl: *~je, ~oji* / E: ctm vsl ***кермүс*** + *coajă*] **1** (Reg) Rest alimentar. **2** (Reg) Firimitură. **3** (Înv; îf *~muj*) Jertfă. **4** (Înv; îf *~muj*) Dar[2]. **5** (Înv; îf *cârmuj*) Pomană.

cârmoc *sn* [At: ANTIPA, P. 76 / Pl: *~oace* / E: ***cârmă*** + *-oc*] **1** Partea din spate a luntrei. **2** Cârmog (**2**).

cârmog *sn* [At: DAMÉ, T. 11 / Pl: nct / E: ***cârmă*** + *-og*] (Reg) **1** Ciocul leucii. **2** Instrument de pescărie nedefinit mai îndeaproape Si: *carmaci, cârmoc* (**2**).

cârmoj *sn* vz ***cârmoajă***

cârmoji *vt* [At: SĂGHINESCU, V. / Pzi: *~jesc* / E: ***cârmoajă***] (D. firimituri, mămăligă etc.) A face cocoloașe.

cârmojie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Necaz.

cârmojiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***cârmoajă*** + *-iță*] **1** Rest alimentar. **2** (Dep) Hrană de calitate inferioară.

cârmui [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 122/9 / Pzi: *~esc* / E: ***cârmă*** + *-ui*] **1** *vt* (Rar) A conduce cu ajutorul cârmei. **2-3** *vtr* A (se) conduce. **4-5** *vtr* A (se) guverna. **6-7** *vtr* A (se) administra.

cârmuire *sf* [At: (a. 1773) GCR II, 87/1 / Pl: *~ri* / E: ***cârmui***] **1** (Reg) Conducere a unui vas cu ajutorul cârmei. **2** Conducere. **3** Guvernare. **4** Administrare. **5** (Ccr) Organ de conducere.

cârmuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cârmui***] **1-4** Cârmuire (**1-4**).

cârmuit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cârmui***] **1** (Rar) Condus cu ajutorul cârmei. **2** Condus. **3** Guvernat. **4** Administrat.

cârmuitor, ~oare *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 179 / P: *~mu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cârmui*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care conduce o acțiune. **3-4** (Persoană) care administrează o instituție. **5-6** (Persoană) care guvernează un stat.

cârmuitoresc, ~ească *a* [At: ODOBESCU, S. III, 38 / Pl: *~ești* / E: ***cârmuitor*** + *-esc*] (Nob) **1-4** Care aparține cârmuirii (**1-4**). **5-8** Care se referă la cârmuire (**1-4**). **9-12** Specific cârmuirii (**1-4**). **13-16** Care provine de la cârmuire (**1-4**).

cârmuj *sn* vz ***cârmoajă***

cârmus *sm* vz ***cârmâz***

cârmuz *sm* vz ***cârmâz***

cârmuziu, ~ie *a* vz ***cârmâziu***

cârn, cârnă [At: MOXA, 378 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***крꙋнꙋ***] **1** *a* Cu nasul tăiat. **2** *a* (D. nas, rar d. bot) Mic, scurt și cu vârful ridicat puțin în sus. **3-6** *smf, a* (Persoană sau, rar, animal) care are nasul sau botul cârn (**1-2**). **7** *sm* (Spc) Câine cu botul turtit. **8** *a* (D. obiecte) Cu vârful îndoit în sus. **9** *a* (Pex) Strâmb. **10** *sf* Vas pentru transportul oamenilor de la un țărm la altul Si: *brudină*. **11** *sf* (Ent) Insectă de apă cu foarte multe picioare, de forma unei obezi Si: *lătăuș, obadă*.

cârnag *sn* [At: CHEST. V, 167 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Boală a oilor, nedefinită mai îndeaproape.

cârnat *sm* [At: ANON. CAR. / V: (pop) *~aț* / Pl: *~ați* / E: ml ***carnacius***] **1** Produs alimentar preparat din carne tocată și condimente, introduse în intestine de porc, de oaie sau într-un înveliș de material sintetic. **2** (Pop; îs) *~aț crud* (sau *verde*) Cârnat proaspăt, preparat de curând. **3** (Pop) Excrement de om Si: *căcat, căcărnat*. **4** (Arg) Penis. **5** (Fam; fig) Șir lung. **6** (Îe) **A ploua cu ~ați** A fi belșug mare, ca-n basme. **7** (Pop; îe) **A lungi ~ul** A trage de timp. **8** (Pop; îe) **A fi sătul** ~ A fi foarte sătul Si: *carabă, tobă*. **9** Colac de cârpă pe care îl pun femeile de la țară pe cap și care servește la fixarea năframei. **10** (Fam) Om de nimic.

cârnaț *sm* vz ***cârnat***

cârnăcior *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***cârnat*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Cârnat (**1**) (mic și gustos).

cârnățar [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: ***cârnaț*** + *-ar*] **1-2** *sm* Persoană care prepară (sau vinde) cârnați. **3** *sn* Mașină de umplut cârnații Si: *pușcă*.

cârnățăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***cârnățar*** + *-easă*] **1-2** Femeie care fabrică sau vinde cârnați (**1**). **3** Soția cârnățarului (**1**).

cârnățărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***cârnățar*** + *-ie*] **1** (Csc) Cârnați mulți și de diverse sortimente. **2** Magazin de cârnați și de alte mezeluri.

cârnățel *sn* [At: DA / Pl: *~ei* / E: ***cârnat*** + *-el*] **1-2** Cârnăcior (**1-2**).

cârnău, ~naie *a* [At: (a. 1812) URICARIUL IV, 346/9 / Pl: nct / E: nct] **1** (Îs) *Grâu ~* Grâu de prima calitate, cu grăuntele turtit. **2** (Îs) *Oaie ~naie* Oaie cu coada groasă.

cârneală *sf* [At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***cârni*** + *-eală*] **1** Om cu nasul strâmb. **2** Pretext.

cârnece *sf* vz ***cârneci***

cârneci *sm* [At: MARIAN, INS. 35 / V: *~ece sf* / Pl: *~* / E: ***cârn*** + *-eci*] **1** Poreclă dată unui om foarte cârn. **2** Cosor mic pentru viță. **3** (Ent; prin confuzie cu *corneci*) Rădașcă.

cârneleagă *sf* [At: LM / V: (reg) ***~rl~, ~nil~, ~ligi*** / Pl: *~egi* / E: ml ***carnem ligat***] **1** (În religia ortodoxă, de obicei la plural) Săptămâna antepenultimă din postul Crăciunului, în timpul căreia credincioșii pot mânca de dulce miercurea și vinerea. **2** Ultima săptămână din postul Paștelui.

cârni [At: ȘINCAI, HR. I, 280/3 / Pzi: *~nesc* / E: ***cârn***] **1** *vir* (Înv) A deveni cârn. **2** *vi* (Complinit prin „de nas") A face pe cineva cârn (**1**). **3** *vti* (Îe) **A-și ~ nasul** sau **a ~ din nas** A strâmba din nas (de nemulțumire). **4** *vt* (Îe) **Îți ~nește nasul din loc** Miroase foarte urât. **5** *vt* A rupe vârful lăstarilor tineri ai unor plante, pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. **6-7** *vtr* (Pop) A (se) îndrepta în altă direcție. **8-9** *vtr* (Pop) A (se) întoarce. **10** *vt* (Pop) A întoarce (un vehicul). **11-12** *vtr* (Pop) A (se) abate din drum. **13-14** *vtr* (Pop) A (se) mișca. **15** *vi* (Pop) A porni. **16** *vi* (Fig) A reveni asupra celor spuse, hotărâte Si: *a cârmi* (**6**). **17** *vi* (Reg; prin confuzie cu *a crăcni*) A se codi să facă ceva. **18** *vi* (Reg; negativ; prin confuzie cu *a crăcni*) A nu sufla o vorbă.

cârnic *sm* [At: ISPIRESCU, L. 329 / V: *căr~* / Pl: *~ici* / E: ***cârni*** + *-ic*] **1** Om care nu se ține de cuvânt. **2** Om fără căpătâi. **3** (Prin apropiere de *crăcni*) Persoană care se plânge ușor. **4** (Prin apropiere de *cârmă*) Conducător.

cârnicel, ~cică *smf, a* [At: TDRG / Pl: *~icei, ~e* / E: ***cârn*** + *-icel*] **1-4** (Șhp) (Persoană) cu nasul (cam) cârn (**1**).

cârnie *sf* [At: KLOPSTOK, F. 168 / E: ***cârn*** + *-ie*] Defectul de a fi cârn (**4**).

cârnileagă *sf* vz ***cârneleagă***

cârnire *sf* [At: SBIEREA, F. S. 210 / Pl: *~ri* / E: ***cârni***] (Prin confuzie cu *cârmire*) Cârmire (**2**).
cârniș *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 208 / E: ***cârni*** + *-iș*] **1-2** Cârmiș (**1-2**).
cârnit[1] *sn* [At: I. IONESCU, M. 370 / E: ***cârni***] **1** Retezare a vârfurilor unor crengi, plante etc. **2** Întors[1]. **3** Sucit[1].
cârnit[2], *~ă* *a* [At: LIUBA – IANA, M. 102 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cârni***] **1** (D. copaci, crengi etc.) Retezat. **2** (Prin confuzie cu *cârmit*) Sucit[2].
cârnitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***cârni*** + *-tură*] (Pop) Cotitură (a unui drum).
cârnog, *~oagă* *a* [At: DA / Pl: *~ogi*, *~oage* / E: ***cârn*** + *-og*] Foarte cârn (**1**).
cârnoseală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***cârnosi*** + *-eală*] (Reg) Chin.
cârnosi[1] [At: CREANGĂ, P. 21 / V: *~oși* / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *cărnos*] **1** *vt* A rupe carnea în bucăți Si: *a măcelări*. **2-3** *vt* A sfâșia pe cineva sau o bucată de carne. **4** *vi* (Fig) A munci (greu). **5** *vt* (Fig) A necăji pe cineva. **6** *vt* (Fig) A chinui. **7** *vr* A se hârjoni. **8** *vr* A se înmuia asemenea cărnii. **9** *vr* A dobândi culoarea cărnii.
cârnosi[2] *v* vz ***cărnosi***
cârnoși *v* vz ***cârnosi***[1]
cârnoșie *sf* [At: TDRG / V: *căr~* / E: ***cărnos*** + *-ie*] (Rar) Caracterul plin, cărnos, al feței.
cârnuț, *~ă* *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 51 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***cârn*** + *-uț*] **1-2** (Rar; șhp) (Cam) cârn (**1**).
câroș, *~ă* *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Reg) Avar.
cârpaci *sm* [At: BĂRAC, T. 5/1 / Pl: ~ / E: bg ***кърпач***] **1** Meseriaș care peticește, care repară încălțăminte, haine etc. Si: *cârpitor*. **2** Meseriaș care lucrează prost. **3** (Pgn) Persoană nepricepută, care lucrează prost.
cârpă *sf* [At: TETRAEV. 218 / V: *căr~* / Pl: *~pe* / E: vsl ***карпа***] **1** Bucată de pânză sau de stofă (veche), folosită de obicei în gospodărie (la ștergerea pragului, a vaselor etc.), ca materie primă în industria hârtiei etc. Si: *petic*, *zdreanță*, (reg) *cârță*. **2** Scutec. **3** (Iuz) Bandaj. **4** (Îe) **A face pe cineva ~ de șters** A vorbi de rău pe cineva. **5** (Îae) A batjocori pe cineva. **6** **A avea urechi de ~** A nu auzi bine. **7** (Îe) **A avea gură de ~** A nu putea păstra o taină. **8** (Fig) Om fără personalitate, care face întotdeauna ce i se spune Si: *paceaură*, *om de nimic*, *zdreanță*. **9** (Îvp) Basma, de obicei colorată, care se pune pe cap sau la gât (numai de femei măritate) Si: *bariș*, *broboadă*, *cârpoaie*, *maramă*, *peșchir*, *ștergar*, *testemel*, *tulpan*. **10-12** (Îe) **A fi (muiere** sau **nevastă) cu ~pa în cap** A fi frumos (fricos sau slab) ca o femeie. **13** (Îe) **A pus bărbatul ~** Femeia comandă în casă. **14** (Îlv) **A (-și) pune ~ în cap** A se mărita. **15** (Ban) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **16** (Pop; șîs) ~ *de bucate* Bucată de pânză în care se transportă hrana Cf *merindar*, *merindăriță*. **17** (Pop) Batistă. **18** (Îs) ~ *de credință* Năframă. **19** (Rar) Rochie.
cârpăceală *sf* [At: COSTINESCU / V: *~poce~* / Pl: *~eli* / E: ***cârpăci*** + *-eală*] **1** Cusătură executată prost. **2** (Pex) Lucru făcut prost, de mântuială.
cârpăci *vt* [At: I. IONESCU, C. 42/2 / V: *~poci*, *~pogi* / Pzi: *~ăcesc* / E: ***cârpaci***] **1-2** (Șdp) A cârpi (prost). **3** (Pgn) A lucra prost, de mântuială.
cârpăcie *sf* [At: PANN, P. V. I, 32 / E: ***cârpaci*** + *-ie*] (Înv) Meseria cârpaciului (**1**).
cârpăcitor, *~oare* a [At: DEX / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cârpăcitor***] (Rar) Care cârpăcește.
cârpălab *sm* vz ***pârcălab***
cârpărie *sf* [At: DDRF / E: ***cârpă*** + *-ie*] Mulțime de cârpe.
cârpător *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / V: *căr~*, *câpl~*, (înv) ***crapator***, ***crup~***, ***crupătoriu***, ***curpatoi***, ***curpator***, ***curp~*** / Pl: *~oare* / E: ml ***coopertorium***] (Pop) **1** Bucată de lemn rotundă, pătrată sau dreptunghiulară, pe care se răstoarnă mămăliga sau pe care se taie carnea. **2** Scândură sau masă (pătrată sau) dreptunghiulară pe care se întinde aluatul. **3** Lopată (de lemn) întrebuințată pentru a băga și a scoate pâinea din cuptor. **4** (Îe) **A mâncat turta dar a rămas ~ul** Se spune despre cineva care neagă un fapt, în ciuda evidenței.
cârpeală *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pl: *~eli*, (3) *~ele* / E: ***cârpi*** + *-eală*] **1** Cârpire. **2** Reparație sumară și prost executată Si: *cârpitură*. **3** (Lpl) Cârceie. **2** Cârpit[1].
cârpenă *sf* vz ***carpenă***
cârpet *sn* [At: GALACTION, O. I, 293 / Pl: *~uri* / E: ***cârpă*** + *-et*] (Dep) Mulțime de obiecte de îmbrăcăminte făcute din materiale ușoare (stambă, pânză).
cârpi [At: TETRAEV. 213 / Pzi: *~pesc* / E: bg ***кърпити***] **1** *vt* A repara, prin coasere sau aplicare a unui petic, un obiect rupt sau descusut Si: *a cârpăci* (**1**), *a petici*. **2** *vi* (Îe) **A ~ (de-a) fuga** sau **a o ~ de fugă** A o rupe la fugă. **3** *vt* A repara un obiect spart sau crăpat Si: (iuz) *meremetisi*. **4** *vt* (Fig) A pălmui pe cineva. **5** *vt* (Spc) A semăna porumb a doua oară, în locurile unde acesta nu a răsărit. **6** *vt* (Spc) A planta lăstari într-o vie. **7** *vt* A lucra ceva superficial, cu greutate Si: (înv) *a drege*, *a încropi*. **8** *vt* (Îe) **A-și ~ viața, traiul** A-și duce traiul de pe o zi pe alta, cu greutate. **9** *vt* (Nob) A păeăli. **10** *vt* (Fig) A inventa la repezeală o motivație, o explicație, un pretext (nu prea convingător). **11** *vr* (Fig) A se împrumuta cu bani pentru a trece o situație dificilă. **12** *vr* (Fig) A se procopsi cu ceva. **13** *vr* (Reg) A se însănătoși (după o boală). **14** *vrr* (Fig) A se ajuta cu cineva. **15** *vr* (Mol) A se îmbăta.
cârpici *sm* vz ***cherpici***
cârpire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***cârpi***] **1-2** Peticire (coasere) a unui obiect rupt (sau descusut) Si: *cârpeală* (**1**), *cârpit* (**1**). **3** Reparare a unui obiect spart sau crăpat. **4** (Fig) Pălmuire. **5** Lucrare executată superficial, de mântuială.
cârpit[1] *sn* [At: LM / Pl: ? / E: ***cârpi***] **1** Cârpire (**1**). **2** (Spc) Însămânțare, pentru a doua oară a porumbului, în locurile unde acesta nu a răsărit Si: *cârpeală* (**4**).
cârpit[2], *~ă* *a* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 47/9 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cârpi***] **1** Care este cusut, reparat. **2** (D. oameni) Beat. **3** (Îe) **A avea ochii ~iți (de somn, de boală etc.)** A nu putea ține ochii deschiși (din cauza somnului, a bolii etc.). **4** (Îae) A fi prost.
cârpitor *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***cârpi***] Cârpaci (**1**).
cârpitură *sf* [At: PANN, P. V. 31/2 / Pl: *~ri* / E: ***cârpi*** + *-tură*] **1** Reparație sumară sau prost executată. **2** (Ccr) Petic. **3** (Ccr) Obiect de îmbrăcăminte vechi, rupt (și peticit). **4** (Fig) Minciună bine potrivită pentru a scăpa dintr-o încurcătură.
cârpoaie *sf* [At: VÎRCOL, V. / Pl: ~ / E: ***cârpă*** + *-oaie*] **1** Cârpă (**1**) mare. **2** (Spc) Basma pe care o poartă femeile pe cap Si: *cârpă* (**9**).
cârpuliță *sf* [At: PISCUPESCU, O. 254 / Pl: *~țe* / E: ***cârpă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Cârpă (**1**) (mică). **3** Cârpă (**1**) curată.
cârpușoară *sf* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 462 / V: (reg) *~pșo~* / Pl: *~re* / E: ***cârpă*** + *-ușoară*] **1-3** Cârpuliță (**1-3**).
cârpuță *sf* [At: DOINE, 31 / Pl: *~țe* / E: ***cârpă*** + *-uță*] **1-2** Cârpuliță (**1-2**).
cârsâiac *sm* vz ***ecleziarh***
cârsiac *sm* vz ***ecleziarh***
cârsnic *sm* vz ***crâsnic***
cârstacă *sf* [At: DAMÉ, T. 56 / Pl: *~ce* / E: ***cârstă*** + *-acă*] (Olt) Claie de grâu.
cârstaș *sn* ***crăstaș***
cârstată *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: bg ***кръстатъ***] (Reg) Prescură cu trei cornuri.
cârstă *sf* [At: I. IONESCU, M. 467 / V: ***~teț*** *sm*, ***~tață*** (pl: *~tăți*) / Pl: *~te* / E: bg ***кръстъ***, srb *krst*] (Olt) Grămadă de snopi așezați pe câmp (în formă de cruce).
cârstăneasă *sf* [At: HEM 2175 / V: ***căr~***, ***~tin~***, ***cristen~***, ***crâs~***, ***creștin~***, ***crestăn~***, ***cresten~***, ***crestin~***, ***cristin~*** / Pl: *~ese* / E: nct] (Bot) **1** Barba-boierului (*Ajuga laxmani*). **2** Avrămeasă (*Gratiola officinalis*).
cârstănească *sf* [At: BORZA, D. / Pl: nct / E: nct] (Bot) Barba-boierului (*Ajuga laxmani*).
cârstei *sm* vz ***cristei***
cârsteiaș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 283 / Pl: *~i* / E: ***cârstei*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Cristei (mic).
cârsteie *sf* [At: I. CR. IV, 81 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Șină.
cârstel *sm* vz ***cristei***
cârsteț *sm* vz ***cârstă***
cârstineasă *sf* vz ***cârstăneasă***

cârstitel *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 10/25 / Pl: nct / E: vsl ***крьститель***] (Slm) Botezător.
cârstnic *sm, sn* vz ***crâsnic***
cârstov *s* [At: (a. 1683) HEM 976 / V: ***cris~*** / E: vsl ***крьстовъ***] (Slm) **1** Sărbătoare creștină care celebrează înălțarea sfintei cruci, la 14 septembrie. **2** (Îe) **Fără nici un ~** Fără nici o noimă.
cârșag *sn* [At: ARH. FOLK. VI, 379 / Pl: *~șege* / E: mg ***kőrsőg*** și ***korsó***] (Mgm) **1** Cană. **2** Urcior.
cârșca *v* vz ***crâșca***
cârșelnic *sm* [At: CIAUȘANU, V. 149 / Pl: *~ici* / E: ***cârșenie*** + *-nic*] (Reg) **1** Cârcotaș **(1)**. **2** Rău platnic. **3** Rău la inimă.
cârșenie *sf* [At: TOMESCU, GL. / V: (reg) ***~șăn~*** / Pl: *~ii* / E: bg ***кършене***] (Reg) **1** Încurcătură. **2** Proces. **3** Ceartă.
cârșie *sf* [At: GCR II, 342/21 / V: ***căr~, carșiă*** / Pl: *~ii* / E: srb ***kršie***] (Reg) **1** Stâncă. **2** Vârf stâncos.
cârșmar *sm* vz ***cârciumar***
cârșmă *sf* vz ***cârciumă***
cârșmăriță *sf* vz ***cârciumăriță***
cârșni *v* vz ***scrâșni***
cârșnire *sf* vz ***scrâșnire***
cârșoară *sf* vz ***cârpușoară***
cârșor, ~oară *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: nct] (Reg) **1** Strâmb. **2** Încovoiat.
cârta *v* vz ***cârti***
cârtaboș *sm* vz ***caltaboș***
cârtac *sm* [At: LIUBA – IANA, M. 3 / Pl: *~aci* / E: nct] Salcâm.
cârteală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 195/2 / Pl: *~eli* / E: ***cârti*** + *-eală*] **1** Manifestare a nemulțumirii Si: *plângere, protest*. **2** Critică.
cârtei *sn* [At: CHEST. V, 15/27 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Grup de 15-30 de oi.
cârteiaș *sn* [At: CHEST. V, 15/27 / Pl: *~e* / E: ***cârtei*** + *-aș*] (Reg; șhp) **1-2** Cârtei (mic).
cârtelnic, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cârti*** + *-elnic*] (Înv) Cârtitor.
cârti [At: CORESI, PS. 153 / V: ***căr~, ~ta*** / Pzi: *~tesc* / E: nct] **1** *vi* (Pop) A-și exprima (mereu) nemulțumirea prin murmure sau critici. **2** *vi* (Pop) A protesta (tot timpul). **3** *vt* (Pop; c. este omul) A certa. **4** *vt* (Pop; c. este omul) A defăima. **5** *vt* (Ban) A sfâșia. **6** *vt* (Reg) A dori. **7** *vt* (Reg) A îndemna.
cârticer *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cârtiță*** + *-er*] (Reg) Bubă care apare pe corpul omului.
cârticios, ~oasă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 360 / Pl: nct / E: ***cârtiță*** + *-ios*] (D. cârtiță; în descântece) Care sapă, care face galerii.
cârtie *sf* vz ***hârtie***
cârtire *sf* [At: CONACHI, P. 261 / Pl: *~ri* / E: ***cârti***] **1** Exprimare a nemulțumirii (în absența persoanei în cauză). **2** Protest.
cârtit *sn* [At: GANE, ap. DA / E: ***cârti***] **1** (Rar) Cârtire **(1)**. **2** Protest.
cârtitor, ~oare [At: CONACHI, P. 259 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cârti*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care cârtește **(1-2)** (mereu).
cârtitoriu, ~oare *a* vz ***cârtitor***
cârtițar [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (*sm*) *~i*, (*sn*) *~e* / E: ***cârtiță*** + *-ar*] **1** *sm* Cârtițoi **(1)**. **2** *sm* Capcană pentru prinderea cârtițelor. **3** *sn* (Reg) Mușuroi (de cârtiță). **4** *sn* (Reg) Colibă săpată sub pământ Si: *bordei*.
cârtiță *sf* [At: CONACHI, P. 298 / V: ***căr~*** / Pl: *~țe*, (Mol) *~ți* / E: bg ***къртица***, srb ***krtica***] **1** (Zlg) Mic mamifer insectivor, cu ochi mici acoperiți de o membrană, cu blană neagră, cu labele anterioare adaptate la săpat, care trăiește în galerii subterane Si: *sobol* (*Talpa euripaea*). **2** (Ent; Trs) Coropișniță. **3** (Med; pop) Buboi care apare pe corpul omului Si: *cârticer*. **4** (Bot; reg; lpl) Aglică (*Filippendula vulgaris*).
cârtițoi *sm* [At: NOVACOVICIU, C. B., I / V: *~on* / Pl: *~* / E: ***cârtiță*** + *-oi*] **1** (Zlg) Bărbătușul cârtiței **(1)**. **2** (Reg) Mușuroi. **3** (Med; pop) Cârtiță **(3)**.
cârtoafă[1] *sf* vz ***cartof***
cârtoafă[2] *sf* vz ***scatoalcă***
cârtoagă *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 138 / Pl: *~age* / E: cf *scârtoagă*] Rămășiță de opincă.
cârtoajă *sf* [At: DA ms / Pl: nct / E: ***cârti***] (Reg) Om cicălitor.
cârtoc *sn* vz ***cârtog***
cârtog *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 96 / V: *~oc* / Pl: *~oage* / E: bg ***кертог***] **1** Vizuină de animal sălbatic. **2** Coteț pentru animale domestice Si: *cocină*. **3** (Spc) Culcuș făcut din fân pentru câine sau alte animale (de casă). **4** (Iuz) Peșteră în care locuiau oamenii în preistorie. **5** (Reg; îf *~oc*) Gaura de sub vatra cuptorului. **6** (Reg) Fâșie de pământ lucrată în mijlocul unui loc întins de fânaț.
cârț *i* vz ***scârț***
cârțar *sm* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~i* / E: nct] **1-2** (Reg) Ied sau miel mai tânăr de un an Si: *cârlan* **(1)**.
cârță *sf* [At: PAȘCA GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Fetiță mică, sugară.
cârțăitoare *sf* vz ***scârțăitoare***
cârțăbaci *sm* [At: I. CR. IV, 305 / Pl: nct / E: nct] (Îs) Om căruia îi place vorba lungă.
cârțăban *sn* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Stomac.
cârțâi[1] *v* vz ***scârțâi***
cârțâi[2] *vi* [At: ALRM II/I h. 70 / Pzi: nct / E: ***cârț***] (Reg) A scrâșni din dinți.
cârțâire *sf* vz ***scârțâire***
cârțâit *sn* vz ***scârțâit***
cârțib *sn* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Cep prin care iese vinarsul ori vinul.
cârțiitură *sf* vz ***scârțâitură***
cârțișoară *sf* [At: RETEGANUL, CH. 68 / Pl: *~re* / E: nct] (Îvp) Cuvânt cu sens neprecizat.
cârvină *sf* [At: DA / Pl: nct / E: srb ***krvina***] (Ban) **1** Necaz. **2** Omor. **3** Plată pentru făptuirea omorului.
câs *i* [At: DA / E: on] Interjecție care imită sâsâitul gâștelor.
câsâi *vi* [At: VISSARION, FL. 102 / V: *~scâi* / Pzi: *câsâi, ~esc* / E: on] (D. gâște) A sâsâi.
câsâire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***câsâi***] Sâsâire a gâștelor Si: *câsâit*.
câsâit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***câsâi***] Câsâire.
câsâlgea *sf* [At: H II, 319 / Pl: nct / E: nct] Specie de grâu nedefinită mai îndeaproape.
câscâci *sn* [At: DAMÉ, T. 162 / V: ***căs~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kyskaç***] (Tcî) **1** Lemn care oprește mersul morii. **2** Lanț de strâns la o moară de vânt. **3** (Îs) *Lanțul ~urilor* Clește de oprit moara de vânt.
câscâi *v* vz ***câsâi***
câscâneu *sn* vz ***chischineu***
câsclă *sf* [At: PAMFILE, A. 217 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Poiată.
câsmet *sn* [At: H XIV, 102 / V: ***câșm~, câzm~*** / Pl: nct / E: tc ***kesmet***] (Trm) **1** Soartă. **2** Noroc.
câstravete *sm* vz ***castravete***
câș[1] *i* vz ***hâș***
câș[2]***, ~ă*** [At: ADAM, S. 160 / Pl: *~i, ~e* / E: ***câși*** (pll *câs* < bg ***кус*** „scurt")] **1** *a* (Reg) Care este lipsit de unul sau de mai multe degete Si: *ciung*. **2** *a* (Reg) Care are o infirmitate la mână. **3-4** *a, av* (Fam) Strâmb.
câșelniță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: ns cf bg ***кешел***] (Trs) Firidă cu două ușițe, în care se păstrează alimente.
câșiță *sf* [At: MARIAN, INS. 391 / Pl: *~țe* / E: nct] **1** Insectă dipteră ale cărei larve se dezvoltă în brânza alterată (*Piophila casei*). **2** Larva câșiței **(1)** Si: *carete*, (Buc) *codaț*, (Trs) *codaci, strepede* Cf *musiță*.
câșla *sf* vz ***câșlă***
câșlar *sm* [At: I. IONESCU, D. 370 / S: *căș~* / Pl: *~i* / E: ***câșlă*** + *-ar*] (Reg) Bărbat care strânge fruptul (produsele din lapte) Si: *câșlaș*.
câșlaș *sm* [At: (a. 1803) URICARIUL III, 219 / V: ***căș~*** / Pl: *~i* / E: ***câșlă*** + *-aș*] Câșlar.
câșlă *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I 217/22 / V: ***~la*** / Pl: *~le* / E: tc ***kișla***] **1** (Mil; înv) Tabără de iarnă a tătarilor. **2** (Înv) Așezământ provizoriu turcesc sau tătăresc. **3** (Reg) Stână mai mare Si: *căsoaie, stână, suhat, târlă*. **4** (Reg) Loc unde se mulg vacile dintr-o cireadă și se prepară brânză și unt. **5** (Reg) Casă în care stau ciobanii. **6** (Reg) Grajd. **7** (Iuz) Categorie.

câșlăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***câșlar*** + *-easă*] **1-2** Câșlăriță **(1-2)**.
câșlărie *sf* [At: DAMÉ, T. 31 / Pl: *~ii* / E: ***câșlă*** + *-ărie*] (Reg) **1** Câșlă **(4)**. **2** Locuință a ciobanului.
câșlăriță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***câșlar*** + *-iță*] **1** Femeie care strânge produsele din lapte Si: *câșlăreasă* **(1)**. **2** Nevastă de câșlar Si: *câșlăreasă* **(2)**.
câșlegi *sfp* [At: M. COSTIN, ap. LET. I 200/20 / V: ***căș~***, (nob) ***~u*** *sn* / E: ml ***caseum ligat***] **1** Interval de timp între două posturi ortodoxe, în care creștinii pot mânca de dulce. **2** Cârneleagă.
câșlegiu *sn* vz ***câșlegi***
câșlig *sn* vz ***câștig***
câșliga *v* vz ***câștiga***
câșmăreață *sf* vz ***cârciumăreasă***
câșmet *sn* vz ***câsmet***
câșt *sn* vz ***câști***
câști *sn* [At: (a. 1795) ap. ȘIO / V: (reg) ***câșt*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kișt***] (Înv) **1** Sumă de bani plătită cuiva la date fixe și care reprezintă, de obicei, o rată din arenda unei moșii. **2** (Înv; îs) *~ul Gheumei* Operație contabilă care avea loc la schimbarea unui domn, efectuată de vistierie și caimacamii noului domn. **3** (Buc) Chirie (la case). **4** Bani rezultați dintr-o tranzacție comercială.
câștig *sn* [At: PSALT. 222/25 / V: (înv) ***~șlig***, ***chișlig*** *sn* / Pl: *~uri* / E: pvb ***câștiga***] **1** (Trs; înv) Muncă. **2** (Trs; înv) Osteneală. **3** (Trs; Ban) Grijă. **4** (Trs; îe) **A da vitele în ~** A da vitele în îngrijirea cuiva. **5** Ceea ce câștigă cineva Si: *agoniseală*, *câștigare* **(3)**, *câștigătură* **(1)**, *folos*. **6** Profit. **7** (Îe) **A fi în ~** A avea un avantaj față de cineva.
câștiga [At: PSALT. 74/36 / V: ***căș~***, ***~șli~***, (sst) ***gâș~***, (înv) ***chiș~*** / Pzi: *câștig* / E: ml ***castigare***] **1** *vr* (Trs; înv) A se osteni. **2** *vr* (Înv) A se îngriji (de cineva sau de ceva). **3** *vt* (Trs; Ban; c. indică un copil) A crește. **4** *vt* (Trs; Ban; c. indică un copil) A educa. **5** *vt* (Îvp) A îngriji. **6** *vt* (Îvp) A deretica. **7** *vt* (Îvp) A curăța. **8** *vr* (Trs) A se cumineca. **9** *vr* A se găti. **10** *vr* (Spc) A se pregăti de drum. **11** *vt* A-și procura ceva. **12** *vr* (Trs; Ban) A se tângui. **13** *vr* (Trs; Ban) A se plânge cuiva. **14** *vt* A obține bani sau bunuri materiale prin muncă, prin trudă. **15** *vt* (Înv) A obține ca pradă de război. **16** *vt* A obține un profit (prin speculații, prin exploatare, la jocuri de noroc etc.). **17** *vt* (Pex) A dobândi experiență, cunoștințe etc. **18** *vt* (Fig) A face progrese. **19** *vt* A recupera timpul (pierdut). **20** *vt* A atrage de partea sa Si: *a cuceri*. **21** *vt* A ajunge la... **22** *vt* (C. indică ceva rău, nedorit) A avea parte de... **23** *vr* A proveni. **24** *vt* (Sens abstract) A aduce. **25** *vt* (Sens abstract) A pricinui. **26** *vt* A obține victoria (într-o competiție sportivă, într-un proces etc.). **27** *vi* A deveni mai bogat în..., sporindu-și conținutul, calitatea, greutatea etc. **28** *vt* (Nob; gms) A merita. **29** *vt* (Înv) A strânge.
câștigare *sf* [At: BIBLIA (1688), 8/55 / V: (reg) ***căș~*** *sf* / Pl: *~gări* / E: ***câștiga***] **1**(Trs; înv) Osteneală. **2** (Înv) Îngrijire (de cineva sau de ceva) Si: *câștigat^{1}* **(2)**. **3** (Trs; Ban) Creștere a unui copil Si: *câștigat^{1}* **(3)**. **4** (Trs; Ban) Educare. **5** (Îvp) Îngrijire a cuiva Si: *câștigat^{1}* **(5)**. **6** (Îvp) Dereticare. **7** (Îvp) Curățare. **8** (Trs) Cuminecare. **9** Găteală. **10** (Spc) Pregătire de drum Si: *câștigat^{1}* **(10)**. **11** Procurare. **12** (Trs; Ban) Tânguire. **13** (Trs; Ban) Plângere de ceva Si: *câștigat^{1}* **(13)**. **14** Obținere de bani sau bunuri materiale prin muncă Si: *câștigat^{1}* **(14)**. **15** (Înv) Obținere ca pradă de război Si: *câștigat^{1}* **(15)**. **16** Obținere a unui profit (prin speculații, la jocuri de noroc etc.) Si: *câștigat^{1}* **(16)**. **17** (Pex) Dobândire a experienței, cunoștințelor etc. Si: *câștigat^{1}* **(17)**. **18** (Fig) Progresare. **19** Recuperare a timpului (pierdut) Si: *câștigat^{1}* **(19)**. **20** Atragere de partea sa Si: *câștigat^{1}* **(20)**, *cucerire*. **21** Ajungere la... Si: *câștigat^{1}* **(21)**. **22** Suferire a ceva rău, nedorit Si: *câștigat^{1}* **(22)**. **23** Provenire. **24** Aducere. **25** Pricinuire. **26** Obținere a victoriei (într-o competiție sportivă, într-un proces etc.) Si: *câștigat^{1}* **(27)**. **27** (Nob; gms) Meritare. **28** (Înv) Strângere.
câștigaș *sm* [At: ALECSANDRI, T. 290 / Pl: *~i* / E: ***câștig*** + *-aș*] (Nob) **1-2** Câștigător **(1, 3)**.
câștigat^{1} *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***câștiga***] **1** (Trs; înv) Osteneală. **2-3** (Înv) Câștigare **(2-3)**. **4** (Trs; Buc) Educare. **5** (Îvp) Câștigare **(5)**. **6** (Îvp) Dereticare. **7** (Îvp) Curățare. **8** (Trs) Cuminecare. **9** Găteală. **10** (Spc) Câștigare **(10)**. **11** Procurare. **12** (Trs; Ban) Tânguire. **13-17** Câștigare **(13-17)**. **18** (Fig) Progresare. **19-22** Câștigare **(19-22)**. **23** Provenire. **24** Aducere. **25** Pricinuire. **26-27** Câștigare **(26-27)**. **28** (Nob; gms) Meritare. **29** (Înv) Strângere.
câștigat^{2}, ***~ă*** *a* [At: (a. 1802) GCR II 189/21 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***câștiga***] **1** (Trs; înv) Ostenit^{2}. **2** (Înv) Îngrijit de cineva. **3** (Trs; Ban; d. copii) Crescut^{2}. **4** (Trs; Ban) Educat^{2}. **5** (Îvp) Dereticat. **6** (Îvp) Curățat. **7** (Trs) Cuminecat^{2}. **8** Gătit^{2}. **9** (Spc; d. oameni) Care s-a pregătit de drum. **10** Procurat^{2}. **11** (D. bani sau bunuri) Obținut^{2}. **12** (Înv) Obținut ca pradă de război. **13** (D. profit) Obținut prin speculații, la jocuri de noroc etc. **14** (Pex; d. experiență, cunoștințe) Dobândit^{2}. **15** (Fig) Care a progresat. **16** Care a recuperat timpul (pierdut). **17** Atras de partea sa. **18** Care a ajuns la... **19** Care a suferit ceva rău, nedorit, într-un proces etc. **20** Îmbogățit în calitate, conținut, greutate etc. **21** (Nob; gms) Meritat^{2}. **22** (Înv) Strâns^{2}.
câștigă *sf* [At: JAHRESBER., III 172 / Pl: nct / E: pvb ***câștiga***] (Înv) Grijă.
câștigător, ***~oare*** [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***câștiga*** + *-ător*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care a obținut un câștig material, o superioritate asupra alteia într-o întrecere (în muncă, în sport etc.) **3-4** *smf*, *a* (Animal, mai ales cal) victorios într-o întrecere sportivă. **5** *a* Care asigură câștigul. **6** *a* Care dă dreptul la câștig sau dovedește acest drept.
câștigătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***câștiga*** + *-ătură*] **1** Câștig **(5)**. **2** Profit.
câștigos, ***~oasă*** *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***câștig*** + *-os*] **1-2** (Îvr) Care aduce (mult) câștig **(5-6)** Si: *avantajos*, *lucrativ*, *profitabil*, *productiv*.
cât, ***~ă*** [At: COD. VOR. 123/10 / V: (înv) ***căt***, ***cătă*** / Pl: *câți*, *~e*, (55-56) *-uri* / E: ml ***quotus***, ***cata***] **1** *c* În timpul în care... **2** *c* Atâta timp... **3** *c* Până când... **4** *c* (Reg; îlc) **~ ce** Îndată ce. **5** *c* (Îe) **~ ai bate din** (sau **în**) **palme** sau **~ te-ai șterge** (sau **freca**) **la ochi**, **~ ai clipi din ochi**, (înv) **~ clipeala ochiului**, **~ ai scăpăra din(tr-un) amnar**, **~ ai zice pis**, **~ cioara în par**, **~ trece cioara peste gard**, **~ ai potcovi puricele** Foarte repede. **6** *c* (Îal) Imediat. **7** *c* (Reg; îlc) **Numai ~** Doar. **8** *c* (Îal) În măsura în care. **9** *c* (Adesea în corelație cu „atât"; îe) **Cu ~** Pe măsură ce. **10** *c* (Adesea în corelație cu „atât"; îe) **Pe** (sau **după**) **~** După cum. **11** *c* (Îae) Precum. **12** *c* (Îae) În măsura în care. **13** *c* (Îe) **~ se poate de** sau **~ de** sau **~ mai** Foarte. **14** *c* (Îe) **A țipa** (sau **a striga**) **~ îl ține gura** A striga cât se poate mai tare. **15** *c* (Îvp) Încât. **16** *c* Deși. **17** *c* Oricât. **18** *c* Introduce propoziții completive directe *Am plătit cât nu face*. **19** *c* Ci. **20** *c* Mai ales. **21** *c* (În corelație cu sine însuși) Când... când... **22** *c* (În corelație cu sine însuși) Și... și... **23** *pp* Precum. **24** *pp* (Îlpp) **~ despre** (sau **pentru**) În ce privește. **25** *av* În ce măsură. **26** *av* În ce durată de timp. **27** *av* (Corelativ; îe) **Atât ~** În același grad, în aceeași măsură ca și... **28** *av* (Corelativ; îe) **Atât...**, **~ și...** **29** *av* (Îae) Nu numai... ci și... **30** *av* (Corelativ; îe) **Cu ~...**, **cu atât** Pe măsură ce..., tot mai mult. **31** *av* (Îe) **~ colo** Departe. **32** *av* (Îe) **~ de colo** De departe. **33** *av* (Îae) În mod clar. **34** *av* (Pop; îe) **~ colea** Aproape. **35** *av* (Îe) **~ de ~** Măcar. **36** *av* (Îae) Puțin de tot. **37** *av* (Îcn; îae) Deloc. **38** *av* (Îe) **~ (e) lumea (și pământul)** Totdeauna. **39** *av* (Îcn; îae) Niciodată. **40** *pi* (Cu) ce preț? **41** *pi* În ce număr? **42** *pi* În ce cantitate? **43** *pi* Ce durată de timp? **44** *pi* (Îe) **~ e ceasul**? Ce oră este (acum)? **45** *pi* (Îe) **În ~e (ale lunii) suntem azi**? La ce dată calendaristică ne aflăm (azi)? **46** *pi* (Îe) **Pe ~ te prinzi**? Pe ce pui pariu? **47-48** *pnh*, *anh* Tot ce, toate care, (lpl) cei care. **49** *anh* (Îe) **~ă frunză**, **~ă iarbă** sau **~ă frunză și iarbă** Într-o cantitate foarte mare. **50** *anh* (Îae) O mulțime nenumărată. **51** *pnh* (Îe) **~ e-n lună și-n soare** (sau **și-n stele**), ori **~e și mai câte** Tot felul de lucruri. **52** *anh* (Îae) Tot ce se poate închipui. **53** *pnh* (Îe) **~ă mai** (Foarte) mare. **54** *anh* (Înv; îe) **Câți...**, **toți...**, **cât...**, **toate...** Nenumărate și felurite. **55** *sn* (Mat) Număr rezultat dintr-o împărțire. **56** *sn* (Mat) Raport care există între două numere sau două mărimi.

câtățime *sf* [At: CAT. MAN. I, 136 / V: *cât~* / Pl: *~mi* / E: ***cât*** + -(*t*)*ime*] **1-2** Câtime (**1-2**).

câtăvași *a, av* vz ***câtva***

câtcădăci *vi* vz ***cotcodăci***

câtcădăți *vi* vz ***cotcodăci***

câtcăi *v* [At: H III, 25 / V: *cât~, ~câi* / Pzi: *~ește* / E: fo] (Reg) A cotcodăci.

câtcăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E ***câtcăi***] (Reg) Cotcodăcire.

câtcăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***câtcăi***] (Reg) Cotcodăcire.

câtcăit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***câtcăi***] Cotcodăcit[2].

câtcăhun *sm* vz ***căpcăun***

câtcăun *sm* vz ***căpcăun***

câtcăunoaică *sf* vz ***căpcăunoaică***

câtcâi *v* vz ***câtcăi***

câtcâire *sf* vz ***câtcăire***

câtcâit[1] *sn* vz ***câtcăit***[1]

câtcâit[2]***, ~ă*** *a* vz ***câtcăit***[2]

câtcârâgi *v* vz ***cotcorigi***

câtcârâgire *sf* vz ***cotcorigire***

câtcârâgit[1] *sn* vz ***cotcorigit***[1]

câtcârâgit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cotcorigit***[2]

câtcârâi *v* vz ***cotcorigi***

câtcârâire *sf* vz ***cotcorigire***

câtcârâit[1] *sn* vz ***cotcorigit***[2]

câtcârâit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cotcorigit***[2]

câtcârigi *v* vz ***cotcorigi***

câtcârigire *sf* vz ***cotcorigire***

câtcârigit[1] *sn* vz ***cotcorigit***[1]

câtcârigit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cotcorigit***[2]

câtcârigu *i* vz ***cucurigu***

câte *pi* vz ***cât***

câtea *pi, ai* vz ***câtelea***

câtelea, câta [At: DA / V: *câtea* / E: ***câte*** + ***-le*** + ***-a***] **1-4** *pi, ai* (Precedat de articole „al", „a", în propoziții interogative) Solicită informații despre locul ocupat (de cineva sau ceva) într-o ierarhie (ori într-un șir de ființe sau obiecte de același fel).

câtelin *av* vz ***cătinel***

câtelnuț *av* vz ***cătinel***

câtenel *av* vz ***cătinel***

câtenelaș *as* [At: MARIAN, D. 177 / V: ***câtin~, câtilenaș, cătilinaș*** / E: ***câtenel*** + *-aș*] **1-2** (Mai) cătinel.

câtenelut *av* vz ***cătinelut***

câteodată *av* [At: DA / E: ***câte*** + ***o*** + ***dată***] **1** Din timp în timp. **2** Când și când. **3** Uneori.

câteși *ni* vz ***câtuși***

câteţime *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~mi* / E: ***câte*** + -(*t*)*ime*] **1-2** Câtime (**1-2**).

câtilenaș *av* vz ***câtenelaș***

câtilin *av* vz ***cătinel***

câtime *sf* [At: CONACHI, P. 268 / V: (nob) ***cîți~*** / Pl: *~mi* / E: ***cât*** + *-ime*] **1-2** Cantitate (mică) Si: *câtățime* (**1-2**), *câteţime* (**1-2**). **3** (Înv; mat) Număr. **4** (Înv; îs) ~ *de prisos* Excedent.

câtinel *av* vz ***cătinel***

câtinelaș *av* vz ***câtenelaș***

câtineluș *av* vz ***cătineluș***

câtingan *av* vz ***cătingan***

câtlâc *sn* [At: (a. 1801) DOC., ap. ȘIO / Pl: n / E: tc ***kytlyk***] (Tcm) Scumpete.

câtră *pp* vz ***către***

câtre *pp* vz ***către***

câtuială *sf* [At: (a. 1652) ÎNDREPTAREA LEGII, ap. TDRG / P: *~tu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ****câtui*** + *-eală*] (Înv) Parte dintr-o sumă care se împarte în mod egal între mai mulți Cf *cotă-parte*.

câtuși [At: PRAV. MOLD. 121/2 / V: ***cât~*** / E: ***cât(u)*** + *-și*] **1** *av* (Îlav) **~ de puțin** Oricât de puțin. **2** *av* (Îal) Cât de cât. **3** *av* (Îlav) **~ de cât** Cât se poate de puțin. **4** *av* (Îcn) Nici un pic Si: *deloc*. **5** *pr* (Lpl) Toți câți. **6** *n* (Urmat de numerale cardinale, îf *câteși*) Cu valoare distributivă, arată că cele spuse se raportează la fiecare dintre numele determinate.

câtva, câtăva [At: PALIA (1582), ap. GCR I, 37/24 / V: ***~și*** / A: *cât(ă)va* / Pl: *câțiva, câteva* / E: ***cât*** + ***va***] **1** *a* (Șîs *Vreo* ~) Arată o parte sau un număr oarecare (relativ mic) din sau de ceva Si: *oarecare, puțin, nițel*. **2-3** *af* (Cam) mare Si: *ceva*. **4** *av* Puțin. **5** *a* (Îlav) ~ *timp* Un timp oarecare. **6** *a* (Îal) Puțin. **7** *av* (Îlav) **Întru** (sau, înv, **în**) ~ În parte. **8** În oarecare măsură.

câtvași *a, av* vz ***câtva***

câț[1] [At: H X, 498 / V: ***~i, caț*** / E: fo] **1** *i* Strigăt cu care se gonește pisica Si: *zât*. **2** *sn* (Olt; îc) **~-mâț** (sau **~ii-mâții**) Datina colindatului la Joia-Mare.

câț[2] *i* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 334 / E: fo cf *scârț*] (Mai ales repetat) Sunet care imită scârțâitul plugului în timpul aratului.

câță *sf* [At: MARIAN, O. II, 273 / Pl: *~țe* / E: nct] (Olt) Bibilică.

câțâi *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 286 / Pzi: *câțâi* / E: ***câț***[1]] A alunga pisica cu strigătul „câț".

câțâspei, sm [At: H XII, 301 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Nume de pasăre nedefinită mai îndeaproape.

câți *i* vz ***câț***

câție[1] *sf* [At: H V, 258 / Pl: *~ii* / E: mg ***kaca*** „haină femeiască"] (Reg) Țesătură de lână.

câție[2] *sf* vz ***câță***

câțime *sf* vz ***câtime***

câvârgic *ai* vz ***chivirgic***

câzam *sms* vz ***cazamâc***

câzanie *sf* vz ***cazanie***

câzâlcea *sf* [At: H II, 289 / V: ***~zlâgea*** / Pl: *~cele* / E: tc ***kyzylga***] (Bot; Dob; tcm) Grâu-de-toamnă.

câzlar *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 377 / V: ***~iu, chiz~*** / Pl: *~i* / E: refăcut din ***câzlar-aga***] Eunuc.

câzlar-aga *sm* [At: LET. I, 277/7 / E: tc ***kyzlar-agasi***] Șef al eunucilor (care păzeau un harem).

câzlariu *sm* vz ***câzlar***

câzlâgea vz ***câzâlcea***

câzmet *sn* vz ***câsmet***

ce [At: COD. VOR. 77/2 / V: ***~ci*** / E: ml ***quid***] **1-3** *pi* Exprimă o întrebare asupra unui lucru, situație, acțiune. **4** *pi* Pentru care motiv? **5** *ai* Care. **6** *ai* Ce fel de? **7** *ai* Cât de mult. **8** *i* (Fam; ca răspuns la o chemare) Poftim? **9** *i* Cum adică? **10** *pi* (Îlav) **De ~ nu?** Desigur. **11** *pi* (Îal) Cum să nu. **12** *pi* (Îal) Se poate. **13** *pi* (Îe) **Pe ~ ne prindem?** Care este miza pariului? **14** *pi* (Îe) **De ~, de ne~** Nu mai discutăm despre asta. **15** *pi* Nu cumva? **16** *avi* Cum? **17** *av* (Îe) **Te miri ~** Nimica toată. **18** *av* (Îe) **Cât pe ~** Aproare. **19** *av* Îlav) **Din ~ în ~** Tot mai mult. **20** *av* (Pop; îlav) **Numai ~** Deodată. **21** *av* (Pop; îal) Iată că... **22** *av* (Cu nuanță de superlativ) Cât de! **23** *prl* Care. **24** *prl* (Îlav) **Pe zi** (sau **de**) **~ trece** (sau **merge**) Pe măsură ce trece timpul, tot mai mult. **25** *prl* (Cu sens explicativ) Asta. **26** *prl* (Îlav) **N-ai** (sau **n-aveți**) **pentru ~** Formulă de politețe prin care se răspunde cuiva care mulțumește. **27-28** *prl* (Îe) **A (nu) avea de ~** A (nu) exista motiv întemeiat pentru... **29** *prl* (Înv; îe) **Care numai ~** (Așa) încât. **30** *prl* (Înv; îlav) **Mai mult ~** Atât numai că. **31** *prl* (Înv; îlav) **Tocmai ~** Desigur. **32** *avr* (Îlav) **De ~ ..., de ~ ...** (sau **de aceea...**) Cu cât..., cu atât... **33** *avr* (Înv; îlav) **Într-aceea ~** Pe când. **34** *prl* Ceea ce. **35** *prl* (Îe) **~-i drept** Într-adevăr. **36** *prl* (Îae) De fapt. **37** *pnh* Un lucru oarecare Si: *orice*. **38** *pnh* (Îe) **~-o da târgul și norocul** Nu contează rezultatul. **39** *pnh* (Înv; îlav) **~ cum** Oricum. **40** *pnh* (Înv; îal) Oricare. **41** *avr* (Cu repetarea verbului din propoziția principală) Un timp oarecare. **42** *prl* (Îlav) **De vreme ~** Deoarece. **43** *prl* (Înv; îlav) **Până când ~** Până ce. **44** *prl* (Înv; îal) După ce. **45** *c* Introduce o propoziție subordonată. **46** *c* Pentru că. **47** *c* (Înv; după o propoziție concesivă sau condițională) Dar. **48** *c* Care

lucru anume. **49-50** *c* (Îe) A **(nu) ști ~ și cum** A (nu) fi bine informat. **51** *sn* (Înv; numai cu articol nehotărât) Ceva. **52** *sn* (Îlav) **Cu mare ~** Cu mare greutate.

cea [At: ALECSANDRI, T. 1753 / V: *~la, ța, țala, țeala* / E: fo] **1** *i* Strigăt cu care se mână boii spre dreapta. **2** *sf* Partea dreaptă.

ceabare sf vz *cebare*

ceabil sn vz *ceambur*

ceabul sn vz *ceambur*

ceabun sn vz *ceambur*

ceabur[1] sn vz *ceambur*

ceabur[2] sm vz *cheabur*

ceac sn [At: PAMFILE, I. C. 108 / Pl: n / E: mg *csák* „vârf, cui"] (Mgm) Băț lung prevăzut cu un fier ascuțit și, la același capăt, cu un cârlig de fier, pentru prinderea butucilor scăpați sau pentru dirijarea lor pe apă Si: *cârlig, țapină*.

ceaca [At: PĂSCULESCU, L. P. 107 / E: cf bg **чакай** „așteaptă"] **1** *i* (Repetat) Așteaptă. **2** *av* Încet. **3** *av* Binișor.

ceacadaie sf vz *cehadaie*

ceacal sm [At: CANTEMIR, IST. 26/7 / Pl: *~i* / E: tc *akal]* **1** (Înv) Șacal. **2-3** Câine cu pete albe (sau negre) pe frunte și la picioare.

ceacanaucă sf [A: BUGNARIU, N. / Pl: *~uce* / E: *ceacănău*] **1-2** Femeie nehotărâtă (sau prostănacă).

ceacaribă sf [At: BUGNARIU, N. / V: *ciocarapă, cioc~, ciopărică* / Pl: *~be* / E: ger *Steckrübe*] (Reg) Nap turcesc (*Helianthus tuberosus*).

ceacănău sm [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~ăi* / E: nct] **1** Om nehotărât. **2** Terchea-berchea. **3** Prostălău.

ceacărie sf vz *cicărâc*

ceacău[1] sn [At: H VII, 185 / V: *~cou, ceaco* / Pl: *~ăie* și *ciacuri* / E: mg *csákó*, ger *Tschako*] (Mgmr) **1** (Mil) Un fel de chipiu de paradă, cu cozoroc tare, purtat de soldații austrieci. **2** (Pan) Coif de hârtie făcut de copii.

ceacău[2] sm [At: VAIDA / E: mg *csákó* „cu coarnele aduse în afară"] (Mgmr) Bou.

ceacâi, ~e a vz *ceacâr[1]*

ceacâie sf [At: I. CR. II, 218 / V: *~chie, cechie, cichie* / Pl: *~âi* / E: bg **чекижа** cf *ciochie*] **1** Cuțitaș rupt. **2** Cuțitaș mic și prost. **3** Cuțitaș cu plăsele de lemn. **4** Cap al scăunoaiei.

ceacâr[1], ~ă [At: ALECSANDRI, T. 1745 / V: *~âi, cichir* / Pl: *~i* / E: tc *çakyr*] **1-2** *smf, a* (Om) cu ochii spălăciți. **3-4** *smf, a* (Om) cu ochii de culori diferite. **5-6** *smf, a* (Om) care se uită cruciș. **7-8** *smf, a* (Om) posac. **9-10** *smf, a* (Fig) (Om) amețit de băutură. **11** *a* Soi de grâu de toamnă cu mustăți.

ceacâr[2] sn vz *cicărâc*

ceacâra v [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: *ceacâr*] (Nob) A privi cruciș.

ceacârare sf [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: *ceacâra*] (Nob) Privire crucișă Si: *ceacârat[1]*.

ceacârat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *ceacâra*] (Nob) Ceacârare.

ceacârat[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *ceacâra*] (Nob) Care privește cruciș.

ceacâreu sn vz *cicărâc*

ceacârg sn vz *cicărâc*

ceacâriu, ~ie a [At: COSTINESCU / Pl: *~ii, ~ie* / E: *ceacâr* + *-iu*] **1-5** (Nob) Ceacâr **(2, 4, 6, 8, 10)**.

ceace sms [At: H XVIII, 269 / E: srb *čača*] **1** (Ban) Nume de respect cu care te adresezi unei persoane mai în vârstă Cf *ceaică, ceică, nene, bade, tete*.

ceachie vz *ceacâie*

ceaciu, ~cie a vz *șașiu*

ceaclama sf [At: LTR / Pl: *~ale* / E: nct] Ceapă obținută direct din sământă, nu din răsad.

ceaclauz, ~ă a [At: ARH. OLT. XXI, 259 / P: *~cla-uz* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Olt) **1** Care nu e în toate mințile. **2-3** (Cam) bolnav. **4** Amețit de băutură.

ceaclă sf vz *ceaglă*

ceaclău sn vz *ceatlău*

ceaclie sf vz *ceaglă*

ceacnă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: nct] **1-2** Femeie (obraznică și) de moravuri ușoare.

ceaco sn vz *ceacău*

ceacot sn [At: POP. ap. LUC. III, 136 / Pl: *~oți* / E: nct] (Ban) Ciucure.

ceacou sn vz *ceacău*

ceac-pac av [At: PANN, ap. TDRG / V: (înv) *ceat-pat* / E: tc *çatpat*] (Înv) **1** Așa și-așa. **2** Câte ceva. **3** Oarecum. **4** Ici și colo. **5** Cu una cu două. **6** Binișor.

ceacșâri smp vz *ceacșiri*

ceacșiri smp [At: (a. 1838) IORGA, S. D. XIV, 180 / V: *~șâri* / E: tc *çakšyr*] **1** (Înv) Pantaloni turcești largi, roșii, mai lungi decât șalvarii. **2** (Reg) Pantaloni groși, lucrați din lână mai groasă, țesută în formă de aba, care se poartă numai iarna Cf *cioareci, ițari*.

ceadăr sn vz *ceadâr*

ceadâr sn [At: DUMITRACHE, ap. DA / V: *ceadăr* / Pl: *~e* și *~uri* / E: tc *çadyr*] (Trî) Cort militar.

ceadâriu, ~ie a vz *ceadiriu*

ceadiriu, ~ie a [At: DELAVRANCEA, S. 165 / V: *~dâr~, ceder~, ced~* / Pl: *~ii* / E: tc *čadyry (yešil)*] (Înv) Verde ca paiul grâului.

ceadlău sn vz *ceatlău*

ceafă sf [At: ANON. CAR. / Pl: *cefe* / E: alb *k'afe*] **1** Parte de dinapoi a gâtului. **2** (Pex) Parte de dinapoi a capului Cf *cerbice, grumaz*. **3** (Îla) **Gros la ~** Bogat. **4** (Îal) Cu influență. **5** (Îla) **Tare de ~** Obraznic. **6** (Îe) **A făcut ~** S-a îngrășat. **7** (Îe) **A strica** (sau **a scărpina**) (pe cineva) **la ~** A-i da câteva palme. **8** (Îe) **A-i muta cuiva ~fa** Ceafă (7). **9** (Îe) **Să nu ne stricăm la ~** Să nu ne certăm. **10** (Îe) **A pune la ~** A da uitării. **11** (Îae) A nu-i păsa de ceva. **12** (Îae) A nesocoti un ordin. **13** (Pan) Parte de deasupra a jugului, ce vine pe ceafa boului Si: *cerbice, jug, butuc, sul, grindei, drug*. **14** (Pan) Bârnă pe care se reazemă vatalele jugului, la joagăr. **15** Curea de frâu care vine în spatele urechilor calului Si: (reg) *comarul căpețelei*. **16** Măsea a leucii.

ceaflender sms [At: H V, 463 / Pl: *~i* / E: rrm; (gmț), *luceafăr*] (Olt) Luceafăr de ziuă.

ceagă sf [At: DICȚ. / Pl: *cegi* / E: nct] Un fel de postav.

ceagăr sn [At: LB / V: *cigher(iu), cighir* (S: *cidir*), *cinghir, ciuderiu, ciugheriu, ciughir, civir*, (dal) *șughir, țigheriu, țighir* / S: *ciagăr* / Pl: *~uri* / E: mg *csíger*] (Îrg) **1** Zeamă de prune crude. **2** Must ce iese din prunele fierte. **3** Oțet de prune Cf *livej*. **4** (Îlav) **Acru ca civirul** Foarte acru. **5** Struguri necopți Cf *chiseliță, aguridă*. **6** Must de poame Cf *liur*. **7** Vin de treve (drojdii). **8** Vin rău Cf *poșircă*. **9** Vin de poame. **10** Vin de vară. **11** Un fel de băutură obținută punând apă peste tescovină după stoarcerea vinului. **12** Oțet de mere. **13** Must de mere sau de pere verzi.

ceaglă sf [At: ANON. CAR. / V: *ceaclă, ceaclie* / Pl: *~le* și *~lii* / E: mg *csáklya*] **1** (Mgmr) Târnăcop cu care se sparge gheața Si: *sapoi, ciocan*. **2** Patină. **3** Unealtă de lemn nedefinită mai îndeaproape.

ceaglău sn vz *ceatlău*

ceah i [At: ALECSANDRI, T. 180 / E: fo] **1** Sunet care imită cântecul păsărilor. **2** Sunet care imită șuieratul sabiei.

ceahăi v vz *cehăi*

ceahăire sf vz *cehăire*

ceahăit[1] sn vz *cehăit[1]*

ceahăit[2], ~ă a vz *cehăit[2]*

ceahlău sm [At: MARIAN, O. I, 178 / V: *cealhău* / Pl: *~ăi* / E: mg *csaholó*] **1** Vultur auriu Si: *sorliță*, (Ban) *surliță*. **2** (Mun) Vultur-pleșuv. **3** (Reg) Vultur-bărbos (*Gypaetus barbatus*).

ceahnă sf [At: DA / Pl: *~ne* / E: *cehăi*] **1** Câine jigărit. **2** (Fig) Om zgârcit.

ceahol sn [At: CIHAC II, 46 / Pl: *~uri* / E: rs **чехолу**] **1** Coviltir de căruță. **2** Burduf de trăsură Si: *coș*. **3** Mușama de învelit mărfurile ca să nu le plouă Si: *polog*.

ceai *sn* [At: (a. 1771) IORGA, S. D. XII, 86 / Pl: *~uri* / E: rs **чай**] **1-3** (Frunzele) (preparate prin uscare ale unui) arbust cu flori albe, care crește mai ales în China, India și America, din care se prepară o băutură reconfortantă. **4** (Îc) **~-negru** Ceai (**2**) preparat din plante ajunse la maturitate. **5** (Îc) **~-verde** Ceai (**2**) preparat din frunze tinere, verzi. **6** (Îs) ~ *rusesc* Ceai (**2**) adus din China pe uscat, prin Rusia. **7** (Îs) ~ *englezesc* Ceai (**2**) adus din Orient pe mare, prin Anglia Si: (înv) *te*, *tizană*. **8** Băutură preparată prin (fierberea sau) opărirea ceaiului (**2**). **9** Băutură preparată (prin fierberea sau) opărirea frunzelor sau florilor altor plante (medicinale) având proprietăți curative.

ceaică *sms* [At: H XVIII, 269 / V: ***ceică*** / E: srb ***čajko***] **1-2** Ceace (tânăr).

ceaim *sn* vz ***ceam***

ceaină[1] *sf* [At: H IX, 87 / A: ? / Pl: *~ne* / E: nct] Vacă bătrână și slabă.

ceaină[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: rs ***чайнуй*** „de ceai“] (Rar; Mol) Ceainărie.

ceainărie *sf* [At: CONTEMPORANUL VI I 36 / Pl: *~ii* / E: ***ceaină[2]*** + *-rie*] **1** Local în care se servește ceaiul. **2** Personal al unei ceainării (**3**). **3** Clienții din ceainărie (**2**). **4** Local, împreună cu personalul și clienții.

ceainic *sn* [At: (a. 1788) IORGA, S. D. VIII, 16 / Pl: *~ice* / E: rs ***чайнику***] **1-2** Vas în care (se servește sau) se prepară ceaiul. **3** Conținut al unui ceainic. **4** Vas împreună cu conținutul.

ceainicar *sm* [At: CONTEMPORANUL VI I 36 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***ceainic*** + *-ar*] **1** (Rar) Persoană care ține un local unde se servesc ceai și alte băuturi. **2-5** Persoană care (face sau) vinde ceainice (**1-2**).

ceainicariu *sm* vz ***ceainicar***

ceair *sn* [At: LET. I, 327/26 / V: ***ceir***, ***cier***, (dal) ***ceiriu***, ***cieriu*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çayir***] **1-2** Loc (înconjurat cu gard și cosit din timp în timp) de păscut caii, lângă o apă curgătoare. **3** (Pex) Islaz. **4** Câmpie nelucrată. **5** Livadă de fân. **6** (Prc) Coastă de deal. **7** Vale. **8** (Pgn) Șes. **9** (Spc) Ocol îngrădit în care se țin viteii.

ceairar *sm* [At: COSTINESCU / V: ***cei~*** / Pl: *~i* / E: ***ceair*** + *-ar*] **1-2** (Nob) Păzitor de ceairuri (**2, 9**).

ceairort *sn* [At: H II, 289 / Pl: *~uri* / E: tc ***çayir*** + ***ot*** „iarbă“] (Bot; reg) Grâușor (*Ficaria verna*).

ceaiz *sn* [At: H I, 331 / P: *cea*, *~-iz* / Pl: *~uri* / E: bg **чеизъ**] (Îvr) **1-3** (Petrecere cu rudele la) logodna a doi tineri (cu stabilirea zestrei lor).

ceala[1] *i*, *sf* vz ***cea***

ceala[2], ***ceaia*** *pd* vz ***(a)cela***

ceala-cea [At: CIHAC II, 47 / E: ***ceala*** + ***cea***] **1-2** *i*, *sf* (Strigăt cu care se îndeamnă boii spre) dreapta.

cealău[1] *sn* [At: ARHIVA R. II, 41 / Pl: n / E: tc ***çaly***] (Trm) Tufiș.

cealău[2] *sn* vz ***gealău***

cealău[3] [At: ȚICHINDEAL, F. 288 / V: ***ceăl~***, ***cel~***, ***șel~*** / Pl: *~ăi* / E: mg ***csaló***] **1-2** *sm*, *am* (Om) înșelător. **3-4** *sm*, *am* (Om) hoț. **5** *sm* (Pes) Nadă.

cealhău *sm* vz ***ceahlău***

cealma *sf* [At: LET. II, 174/20 / V: ***cealmă***, ***cel~***, ***celmea***, ***ciul~*** *sm* / Pl: *~le* și *~mele* / E: tc ***çalma***] **1** Turban. **2** Legătură împletită purtată de turci pe cap Si: *cauc*, *saric*, *durman*. **3** (Ban) Conci purtat de femeile măritate.

cealmagiu *sm* [At: STANCU, D. 11 / Pl: *~gii* / E: ***cealma*** + *-giu*] **1** Bărbat care purta cealma. **2** (Prc) Turc.

cealmă *sf* vz ***cealma***

cealmeluță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 258b / V: ***cel~*** / Pl: *~țe* / E: ***celmea*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cealma (**3**) (mică).

cealmuc *sms* [At: CONV. LIT. LIV, 165 / E: nct] Lut pentru lipit Cf *imală*.

cealpac *sn* vz ***calpac***

ceam *sn* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. VIII, 42 / V: ***~aim***, ***~an***, ***~aum*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çam***] (Trm) **1** Luntre mai mare decât barca. **2** Magazie plutitoare. **3** Conținut al unui ceam (**2**). **3** Corabie cu pânze care face transporturi pe Dunăre. **4** Ambarcație.

ceambul *sn* vz ***ceambur***

ceambur *sn* [At: LET. I, 16/16 / V: ***~abil***, ***~abul***, ***~abun***, ***~abur***, ***~ul***, ***~a***, ***geabul***, ***gea~ie*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çapul***] **1** Detașament de trupe trimis în țară străină ca năvălitori. **2** (Spc) Detașament de tătari. **3** Expediție neașteptată, de pradă Cf *podgheaz*. **4** (Îe) **A bate ~ul** (sau **~a**), ori **a umbla ~a** (sau **~ul**), ori **a umbla în geamburii** A hoinări. **5** (Îae) A nu face nimic, pierzându-și vremea. **6** A nu se astâmpăra.

ceambura *sf* vz ***ceambur***

ceameniu, ***~ie*** *a* [At: (a. 1740) IORGA S. D. XI, 266 / Pl: *~ii* / E: cf ucr. **чамьуниь** „frumos“] Nume de culoare nedefinită mai îndeaproape.

ceamfir *sm* vz ***cimșir***

ceamfistic *sn* [At: CONV. LIT. XXVI, 452 / Pl: *~uri* / E: tc ***çam fystygy***] (Trmr; med pop) **1-2** (Semințe oleaginoase de) fistic (*Nuces pistaciae*).

ceamghir *sn* vz ***cighir[1]***

ceamparale *sfp* vz ***geamparale***

ceamsacâz *sn* [At: TARIF, ap. TDRG / V: ***gea~*** / Pl: n / E: tc ***çam sakyzy***] (Trmr; med pop) Planta *Pix alba*.

ceamșa *sf* [At: SEVASTOS, N. 281/24 / Pl: *~le* / E: nct] Dans țărănesc cu lăutari nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

ceamur *sms* [At: SEVASTOS, N. 2/5 / V: ***~i***, ***cem~***, ***cia~***, ***cim~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çamur***] (Reg) **1** Pământ muiat cu apă și amestecat cu paie, pentru tencuit. **2** Lut frământat bine pentru construitul caselor. **3** (Pex) Amestec de nisip, var și apă Cf *imală*, *muruială*, *chirpici*.

ceamuri *sfp* vz ***ceamur***

cean *sn* vz ***ceam***

ceanac *sn* [At: COSTINESCU / V: ***cenac*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çanaq***] (Reg) **1** Vas mare de pământ sau de lemn, smălțuit pe dinăuntru, în parte și pe dinafară, în care se ține mâncare pentru mai multe persoane. **2** Conținut al unui ceanac (**2**). **3** Vasul împreună cu conținutul. **4** Strachină în care se pun bucatele pe masă. **5** Conținut al unui ceanac (**4**). **6** Vasul împreună cu conținutul. **7** Vas în care se gătesc bucatele. **8** Conținut al unui ceanac (**7**). **9** Vasul împreună cu conținutul. **10** (Spc) Strachină mai mare, cu marginile întoarse înăuntru, pentru coacerea unor mâncăruri în țest. **11** Conținut al unui ceanac (**10**). **12** Strachină împreună cu conținutul. **13** Blid. **14** Conținut al unui blid (**13**). **15** Vasul împreună cu conținutul. **16** Castron. **17** Conținut al unui castron (**1**). **18** Vasul împreună cu conținutul.

ceanateie *sfp* [At: WEIGAND, B. B. 97, ap. DA / E: nct] (Buc) Fluturi.

ceanâie *sfp* [At: I. CR. III, 187 / E: nct] Unelte de tâmplărie.

ceancă *sf* [At: (a.1784) GCR II, 138/18 / Pl: *cenci* / V: ***~ngă*** (pl: *~ngi*) / E: nct] (Înv) Șarpe veninos.

ceandraș *sn* vz ***ceardaș***

ceanfes *sn* vz ***geanfes***

ceangă *sf* vz ***ceancă***

ceangău *sm* [At: MARIAN, NU. 268 / Pl: *~ăi* / E: mg ***csángó***] **1-2** (Urmaș de) colonist maghiar din Moldova și din regiunea sud-estică a Transilvaniei de religie catolică. **3** (Îvr) Vagabond.

ceanste *sf* vz ***cinste***

ceaon *sn* vz ***ceaun***

ceap *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: nct] (Trm) **1** Șiretlic. **2** Apucătură.

ceapar *sn* [At: H VI, 82 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: cf tc *çapa* + *-ar*] Unealtă de dulgher nedefinită mai îndeaproape.

ceapariu *sn* vz ***ceapar***

ceaparmacar *sms* vz ***șahăr-mahăr***

ceapauă *snp* [At: VICIU, GL. / E: mg ***csapó***] Curele de opinci Si: *nojițe*.

ceapă *sf* [At: BIBLIA (1688), 101/2 / Pl: *cepe* / E: ml ***caepa***] **1** Plantă erbacee leguminoasă, bienală, din familia liliaceelor, comestibilă, cu miros specific, cu tulpina aeriană dreaptă, cilindrică, verde și cu cea subterană în formă de bulb, cu frunze cilindrice și cu flori albe numeroase, în umbele globulare (*Allium cepa*) Si: (gmț) *slănină-de-post*, *brânză sârbească*. **2** (Prc) Bulb al cepei (**1**). **3** (Pex) Bulb al altor plante. **4** (Îe) **Lapte de ~** Suc al cepei (**1**), întrebuințat în medicina populară. **5** (Îe) **Nu plătește** (sau **nu face**, rar, **nu ajunge**) **nici** (**cât**) **o ~ degerată** (rar, **coaptă**) Nu

are nici o valoare. **6** (Pop; îe) **A mânca o ~ degerată** A nu reuși. **7** (Îe) **L-a făcut ~ cu apă** L-a făcut de râs. **8-9** (Îe) **Cu ochii cât ~pa** (sau **~pele**) Cu ochii larg deschiși (de mirare). **10-11** (Îae) Cu ochii umflați (de plâns). **12** (Bot; îc) **~-de-apă** Ceapă cultivată prin răsad și recoltată în anul în care s-a semănat (*Allium cepa*). **13** (Bot; îc) **~-blândă** Praz (*Allium porum*). **14** (Bot; îc) **~-boboloașă** Soi de ceapă (**1**) nedefinit mai îndeaproape. **15** (Bot; îc) **~pa-câinelui** Ceapă-de-mare. **16** (Bot; îc) **~-câinească** Porumbel. **17** (Bot; îc) **~pa-ciorii** Mică plantă cu bulb, cu flori galbene Si: *scânteiuță* (*Gagea pratensis*). **18** (Bot; îac) Plantă cu bulb, cu flori albastre Si: *viorea* (*Muscari comosum*). **19** (Bot; îac) Zambilă (*Muscari tenuiflorum*). **20** (Bot; îac) Porumbel (*Muscari botroydes*). **21** (Bot; îac) Bălușcă (*Ornythogallum gussonei*). **22** (Bot; îac) Brândușă-de-toamnă (*Colchitum autumnale*). **23** (Bot; îac) Planta *Hyacynthus comosus*. **24** (Îe) **A mâncat ~pa-ciorii** A fi nebun. **25** (Bot; îc) **~-ciorească, ~-lungă** Plantă bulboasă, cu flori alburii Si: *cepșoară* (*Allium fistulosum*). **26** (Bot; îac) Turtă. **27** (Bot; îac) Zambilă (*Hyacyntus comosus*). **28** (Bot; îc) **~-de-mare** Plantă bulboasă, cu flori alburii, ai cărei bulbi sunt folosiți ca medicament diuretic Si: *~pa-câinelui* (*Urginea maritima* sau *Scilla maritima*). **29** (Bot; îc) **~-de-vară** Plantă ierboasă, din familia liliaceelor, cu tulpina groasă, cilindrică, înaltă de un metru și cu frunze până la mijloc, cu doi bulbi principali înconjurați de numeroși bulbioli și flori rozacee-liliachii, în mari umbele (*Allium ampeloprosum*). **30** (Bot; îc) **~-franțuzească** Hașmă (*Allium asvalonicum*). **31** (Bot; îc) **~-lunguiușă** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **32** (Bot; îc) **~-măruntă, ~de sămânță** Arpagic (*Allium schoenoprasum*). **33** (Bot; îc) **~-rea** Sorbestrea (*Sanguisorba officinalis*). **35** (Fig; înv; irn) Ceas mare, demodat.

ceapăt *sn* [At: PAMFILE, I. C. 55 / Pl: *~uri* / E: cf mg *csapat*] (Mgm) Bucată de șuncă.

ceapâc *sn* [At: ALEXI, W. / V: ***ciopăc, ciopârc*** / Pl: n / E: nct] **1** Termen de plutărie nedefinit mai îndeaproape. **2** Plasă.

ceapâr *sm* vz ***ceapur***

ceapcă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 200 / Pl: *~pce* / E: pn **чапка**] **1-2** Chipiu (polonez).

ceapcân [At: LET. III, 256/29 / V: ***cia~*** / Pl: *~i* / E: tc ***çapkyn***] (Îvr) **1** *sm* Cal buiestraș. **2-3** *sm, am* (Om) rău la inimă. **4-5** *sm, am* (Om) șiret, rafinat.

ceapcânlâc *sn* [At: TELEOR, ap. ȘIO / V: *cia~* / Pl: *~uri* / E: ***ceapcân*** + *-lâc*] (Îvr) Șiretlic.

ceapchen *sn* vz ***cepchen***

ceapchin vz ***cepchen***

ceapist [At: DEX[2] / P: *ce-a-* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***C***[ooperativă] ***A***[gricolă] de ***P***[roducție] + *-ist*] (Iuz) **1-2** *smf, a* (Membru) al unei cooperative agricole de producție. **3** De cooperativă agricolă de producție. **4** Privitor la cooperativa agricolă de producție.

ceaplău *sn* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: mg ***csapló***] Pleasnă de bici Cf *sfârc*.

ceapraz *sn* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 24 / V: ***ceprag, cepreag, cepraz, ceprază, cepreaz*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çapraz***] **1** Bordură de mătase (sau fir), dar și de bumbac, lână. **2-3** (Țesătură sau) împletitură cu fire sau ciucuri atârnați, aplicată pe pernițe, perdele, haine. **4** (Pex) Galon. **5** (Pex) Ciucure (de fir, de mătase sau lână. **6** (Pex) Nasture de mătase. **7** (Înv; îf *ceprază*) Butonieră. **8** Unealtă de lemnar pentru îndreptat dinții ferestrăului, formată dintr-o lamă de oțel cu crestături de mărimi diferite pe ambele laturi și cu mâner Si: *călcător ceaprăzar, dințar, zimțar*. **9** Poziție alternativă a dinților de ferăstrău, unii într-o parte și alții în alta, în afara planului pânzei, pentru a face mai ușoară tăierea materialului.

ceaprazan *sn* [At: I. CR. IV, 250 / Pl: n / E: nct] Bucată de lemn pusă la luntre sau la dubă pentru a ține drujba Cf *strapazan* Si: *broatec*.

ceaprazar *sn* [At: (a. 1748) IORGA, S. D. VI, 45 / V: ***ceprăgar, cepregar, ceprezar, ceprigar, ciprăgariu*** / Pl: *~i* / E: ***ceapraz*** + *~-ar*] **1-18** (Fabricant sau) negustor de ceaprazuri (**1-9**). **19-20** (Pex) (Fabricant sau) negustor de chipiuri și obiecte în legătură cu uniformele militare.

ceaprazi *v* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~zesc* / E: ***ceapraz***] A ceaprăzui.

ceaprazire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ceaprazi***] Ceaprăzuire.

ceaprazit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ceaprazi***] Ceaprăzuire.

ceaprazit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ceaprazi***] Ceaprăzuit.

ceaprăzăresc, ~ească *a* [At: STAMATI, ap. ȘIO / V: ***cep~*** / Pl: *~ești* / E: ***ceaprazar*** + *-esc*] **1-20** De ceaprazar (**1-20**).

ceaprăzărie[1] *sf* [At: DA / V: ***cep~*** / Pl: *~ii* / E: ***ceprazar*** + *-ie*] **1-20** Meserie de ceaprazar (**1-20**).

ceaprăzărie[2] *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 95 / V: ***cep~*** / Pl: *~ii* / E: ***ceprazar*** + *-ie*] **1-5** Prăvălie cu ceaprazuri (**1-5**). **6** (Pex) Prăvălie în care se vând obiecte de uniformă militară. **7** Diferite feluri de ceaprazuri. **8-12** Mulțime de ceaprazuri (**1-5**). **12-31** Meseria ceaprazarului (**1-20**).

ceaprăzui *v* [At: DA / P: *~zu-i* / Pzi: *~esc* / E: ***ceapraz*** + *-ui*] A încovoia, după ascuțire, dinții ferăstrăului, pentru a realiza ceaprazul (**8**) Si: *ceaprăzi*.

ceaprăzuire *sf* [At: DEX[2] / P: *~zu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***ceaprăzui***] **1-2** Încovoiere a dinților ferăstrăului pentru a obține ceaprazul (**8**) Si: *ceaprazire, ceaprazit[1], ceaprăzuit[1]*.

ceaprăzuit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~zu-it* / Pl: *~uri* / E: ***ceaprăzui***] Ceaprăzuire.

ceaprăzuit[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~zu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ceaprăzui***] Care a fost supus operației de ceaprăzuire Si: *ceaprazit[2]*.

ceapsa *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***~pță*** / Pl: *cepse* / E: mg ***csápaza***, srb ***čepac***] **1** Bonetă purtată de copii. **2** Bonetă purtată de fete sau numai de femei măritate. **3** Bonetă purtată de neveste tinere peste conciul cu două coarne, împodobită cu ornamente colorate, țesute sau cusute. **4** Podoabă de pe capul miresei. **5** Capul cuiului.

ceaptă[1] *sf* vz *ceapsă*

ceaptă[2] *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: cf mg *csapni* „a lovi, a plesni"] (Reg) Palmă.

ceapucluc *sn* [At: DUMITRACHE, C. 93, ap. DA / Pl: *~uri* / E: tc ***çapukluk*** „iuțeală"] (Trî; liv) **1** Șiretenie. **2** Vicleșug.

ceapur *sm* [At: ANTIPA, P. 776 / V: ***ceapâr*** / Pl: *~i* / E: rs **чапура**] (Orn; rsm) **1** Stârc. **2** (Îs) *~ alb* Stârc alb sau bălan (*Ardea alba*). **3** Bâtlan.

cear *s* [At: MAT. FOLK. 1239 / Pl: n / E: nct] **1** Păr. **2** Cosiță.

ceară *sf* [At: CORESI, EV. 198/35 / Pl: (rar) *ceri* / E: ml ***cera***] **1** Produs natural (de origine animală, vegetală sau minerală) ori sintetic, plastic, insolubil în apă, care se înmoaie și se topește la temperaturi destul de joase, cu numeroase utilizări în industria farmaceutică, electronică, cosmetică etc. **2** (Îs) *~ de albine* Ceară de culoare gălbuie, cu miros caracteristic, produsă de albine, care se recoltează prin topirea fagurilor, întrebuințată la fabricarea lumânărilor, la modelat etc. **3** (Îe) **A fi galben ca ~ra** A fi palid (de boală, de emoție etc.) **4** (Îs) *~ de parchet* Amestec de ceară sintetică cu parafină, cerezină și alte substanțe, care se dă pe parchet și formează o peliculă lucioasă, protectoare. **5** (Îs) *~ roșie* (sau *tare* ori *de pecetluit*) Amestec de colofoniu, șclac, ulei de terebentină și culori minerale, care, datorită proprietăților lui plastice la încălzire, este folosit la sigilarea scrisorilor, pachetelor, închiderea ermetică a flacoanelor etc. **6** (Îs) *~ montană* Ceară minerală obținută din cărbunii bruni prin extracție cu solvenți. **7** *~ vegetală* Strat care acoperă suprafața plantelor, mai ales a fructelor. **8** (Glg; îs) *~ de pământ* Ozocherită. **9** (Flz) Cerumen. **10** (Bot) Arbust agățător, mereu verde, cu flori albe-trandafirii, plăcut mirositoare Si: *floare-de-ceară, ceara-albinii* (*Asclepias syriaca*)

cearbă *sf* [At: LB / V: ***cer~*** / Pl: *cerbe* / E: ***cerb***] Cerboaică (**1**).

cearc *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: tc ***çarc*** „roată"] (Trî) **1** Compas. **2** Cerc. **3** Cearcăn.

cearcagi-bașa *sm* [At: (a. 1715) ISTORIA, ap. ȘIO / Pl: *~le* / E: tc ***çarkagy + bașa***] Căpetenie a cearcagiilor.

cearcagiu *sm* [At: COSTINESCU / V: ***cer~*** / Pl: *~gii* / E: tc ***çarkagy***] (Înv) Soldat din avangardă.

cearcă *sf* [At: PAMFILE-LUPESCU, CR. 115 / Pl: *~rce* / E: pbl ***cerca***] Cel dintâi ou care se vopsește la Paști Si: *merișor, mingișoară, norocul-copiilor*.

cearcăn *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 31 / V: ***țarc, țar~, țarcălan*** / Pl: *~e* / E: refăcut din *cearcen (pll *cearcen, ml ***circinus***)] **1** (Înv) Cerc (trasat pe pământ, pe nisip sau pe un obiect). **2** (Înv) Fiecare dintre cercurile

concentrice din tăietura tulpinii unui arbore, ce reprezintă creșterea lui anuală. **3** (Înv) Halou de vapori văzut uneori în jurul soarelui sau al lunii Si: *cercuț* **(19)**. **4-5** (Înv) Disc (al soarelui sau) al lunii. **6** (Ast; pop; înv) Eclipsă de soare. **7** (Înv) Semicerc. **8** (Înv) Curcubeu. **9** Cerc vânăt care înconjoară ochii obosiți sau bolnavi, ori care se formează în jurul unei răni. **10** (Îf *țarcălan*) Compas (de dogar).

cearceaf *sn* vz ***cearșaf***

cearceav *sn* vz ***cearșaf***

cearclău [At: ȘIO II, 35 / V: ***cerclău*** / Pl: *~lii* / E: tc ***çarkly*** „prevăzut cu roate"] **1-2** *sm, a* (Galben) cu zimți Si: *zimțat*[2]. **2** Monedă în valoare de 3 lei, care circula în țară pe timpul lui Caragea-vodă.

ceardac *sn* vz ***cerdac***

ceardaș[1] [At: VLAHUȚĂ, D. 5 / V: ***~diș, ceandraș*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: mg ***csárdás***] **1** *sn* Dans unguresc jucat pe alocuri și de români. **2** Melodie după care se execută acest dans. **3** *sm* (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*).

ceardaș[2] *sm* [At: I. CR. II, 219 / Pl: *~i* / E: ***ceardă*** + ***-aș***] Cârciumar.

ceardă *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 263 / Pl: *~de* / E: mg ***csárda***] (Mgm) **1** Cârciumă. **2** Personal al unei cârciumi. **3** Clienți ai unei cârciumi. **4** Han. **5** Personal al unui han. **6** Ocupanți ai unui han.

ceardic *sn* [At: DDRF / Pl: n / E: nct] Șir de dinți.

ceardiș *sn* vz ***ceardaș***[1]

cearfă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~fe* / E: nct] (Reg) Noroi.

cearlatan *sm* vz ***șarlatan***

cearlău *sn* vz ***ceatlău***

cearmă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~me* / E: cf vsl **чарнъ**] Femeie neagră și urâtă.

cearnapoacă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~ace* / E: cf *cearmă*] Cearmă.

cearsală *sf* vz ***țesală***

cearsălă *sf* vz ***țesală***

cearsăli *v* vz ***țesăla***

cearsălire *sf* vz ***țesălare***

cearsălit[1] *sn* vz ***țesălat***[1]

cearsălit[2], ***~ă*** *a* vz ***țesălat***[2]

cearșaf *sn* [At: (a. 1579) HEM 65 / V: ***~rceaf, ~rceav, cerceaf, cer~, cerșag*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çaršaf, çarçaf***] **1** Bucată mare de pânză (albă), uneori cu ornamente, de așternut pe pat Si: (Mol) *prostire*, (Trs) *lepedeu*. **2** (Îs) *~ de pat* Cearșaf **(1)** care se așterne pe salteaua patului. **3** (Îs) *~ de plapumă* Cearșaf **(1)** cu care se învelește plapuma. **4** (Îs) *~ de baie* Cearșaf **(1)** cu care se șterge corpul după baie. **5** (Îs) *~ de plajă* Cearșaf **(1)** pe care se stă la plajă. **6** (Spc) Giulgiu. **7** (Gmț) Bancnotă de format prea mare. **8** (Gmț) Formulare, acte de format prea mare.

cearșit *sm* [At: LET. III, 186/34 / Pl: n / E: tc ***çaršyd***] (Tcmr; liv) Spion.

ceartă *sf* [At: CORESI, EV. 123/16 / Pl: *certe* și *certuri* / E: pvb dl ***certa***] **1** Discuție aprinsă (cu schimb de vorbe aspre) între (două sau) mai multe persoane, rezultată din (păreri sau) interese diferite Si: *controversă, dispută*, (liv) *altercație, litigiu, disensiune*, (pop) *gâlceavă*, (pfm) *ciorovăială*, (îrg) *cioandră*, (înv) *price, voroavă*. **2** (Îe) **A căuta ~ cu lumânarea** A face tot posibilul să provoace o ceartă. **3** (Îc) **Cată- ~** Persoană care caută mereu prilej de a se certa. **4** (Bot; reg; îc) **~ta casei** Vineriță (*Ajuga reptans*). **5** (Înv) Gălăgie. **6-7** Murmur (de nemulțumire). **8** Dușmănie. **9** Observație aspră adresată cuiva pentru o greșeală Si: *dojană, mustrare*, (liv) *reprimandă*. **10** (Îrg) Pedeapsă.

cearter *sn* [At: DN[3] / V: ***cha~*** / Pl: *~e* / E: eg ***charter***] **1-2** Tip de contract de transport (naval sau) aerian.

ceas[1] *i* [At: PAMFILE, I. C. 21 / E: fo] **1-2** Strigăt cu care se îndeamnă vaca (să stea liniștită la muls sau) să-și tragă înapoi piciorul dinspre mulgător.

ceas[2] *sn* [At: COD. VOR. 11/10 / Pl: *~uri* / E: vsl **часъ**] **1** Oră. **2** (Îe) **Cu un ~ mai devreme** (sau **mai curând**) Cât mai repede cu putință. **3** (Îae) Până nu e prea târziu. **4** (Îe) **În ~ul al doisprezecelea** În ultimul moment. **5** (Înv; îlav) **Pe ~** La fiecare oră. **6** (Înv; îal) Îndată. **7** (Îe) **A închiria cu ~ul** A plăti o sumă fixată pentru a dispune de obiectul închiriat timp de o oră. **8** (Spc) Spațiu parcurs (cu un mijloc de locomoție) în timp de o oră. **9** Unitate de timp scursă pe când acul ceasornicului parcurge una din cele 12 subdiviziuni ale cadranului. **10** (Pex) Bătaie a ceasornicului. **11** (Îe) **Un ~ din noapte** (sau **după miezul nopții**) Prima oră a zilei. **12** (Îe) **Un ~ din zi** (sau **după prânz, după-amiază**) A 13-a oră a zilei. **13-14** (Îe) **Cât e ~ul?** (sau, înv, **câte ~uri sunt?**) Ce oră (arată ceasul sau) este? **15** Durată de timp în cursul căreia se întâmplă ceva, a cărei lungime depinde de poziția subiectivă a vorbitorului. **16** (Înv; îs) *Mult ~* Timp îndelungat. **17** (Îe) **O mică de ~** O clipă. **18** Moment. **19-20** (Îs) **~ bun** Moment fast (pentru a întreprinde ceva). **21** (Îe) **Să fie într-un ~ bun** Formulă prin care se urează cuiva succes într-o întreprindere. **22-23** (Îs) **~ rău** Moment nefast (pentru a întreprinde ceva) Si: *ceasoaie* **(1-2)**. **24** (Îc) **~-rău-cu-lipitură** (sau **~-rău-cu-speriat**) Boală provocată copiilor de duhuri necurate, care se manifestă prin tresăriri și plâns în somn, tremurături, slăbiciune Si: *ceasoaie* **(3)**. **25** (Îac) Epilepsie. **26** (Îc) **Buruiana-de-~-rău** Plantă cu care se lecuiește epilepsia. **27** (Îlav) **În ~ul ce** (sau **care**), **la**, ori **în ce** (sau **care**) **~** Când. **28** (Îal) În momentul în care... **29** (Înv; îlav) **În(tr-)acel ~** În momentul acela Si: *atunci*. **30** (Înv; îal) Imediat. **31** (Înv; îal) Pe loc. **32** (Înv; îlav) **În(tr-)acest ~** În acest moment Si: *acum*. **33** (Înv; îal) La moment Si: *imediat, momentan*. **34** (Înv; îlav) **În** (sau **pe**, rar **peste**) **tot ~ul** Tot timpul. **35** (Îal) Întotdeauna. **36** (Îlav) **Din ~ în ~** Din timp în timp Si: *periodic*. **37** (Îal) Dintr-o clipă într-alta. **38** (Îlav) **Pe ~, pe ~** Din moment în moment Si: *mereu*. **39** (Înv; îlav) **Într-o** (sau **pe**) **mică** (sau **nimică**) **de ~** În fiecare moment. **40** (Îs) *~ul nașterii* (sau *de naștere*) Moment al începutului vieții. **41** (Îs) *~ul morții* (sau *de moarte*, ori *de apoi*) sau *cel (mai) de pe urmă* Cele din urmă momente ale vieții. **42** (Îas) Agonie dinaintea morții. **43** (Îe; pop) **A se da de ~ul morții** A se agita. **44** (Îae) A se frământa. **45** (Înv) Ocazie. **46** (Bis; lpl, art) Slujbe săvârșite la anumite ore din zi. **47** Aparat care arată orele Cf *cronometru* Si: *ceasnic, ceasornic* **(1)**, *ornic, orologiu*. **48** (Îs) *~ electronic* Ceas a cărui funcționare se bazează pe folosirea circuitelor integrate specializate. **49** (Îs) *~ digital* Ceas (electronic) la care ora este indicată prin cifre afișate pe un ecran. **50** (Îs) *~ vorbitor* Ceas electronic la care ora este anunțată verbal. **51** (Îas) Magnetofon pentru redarea înregistrărilor de semnal orar și a unor informații vorbite asociate, folosit pentru anunțarea orei exacte în rețeaua telefonică. **52** (Îs) *~ solar* Suprafață mărginită de numere, având în centru o tijă a cărei umbră indică cu aproximație orele zilei Si: *cadran solar*. **53** (D. mașini, aparate etc.; îe) **A merge ca ~ul** A funcționa perfect. **54** Aparat în formă de ceas **(47)** ale cărui limbi înregistrează mișcarea, viteza, consumul Si: *contor*. **55** (Art) Nume al unui dans țărănesc. **56** Melodie după care se execută ceasul **(55)**.

ceas-brățară *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 230 / Pl: *ceasuri-brățară* / E: ***ceas*** + ***brățară***] Ceas **(47)** prins cu o curea sau cu o brățară metalică, de braț, deasupra încheieturii mâinii (stângi).

ceasclov *sn* vz ***ceaslov***

ceascuț *sn* vz ***cesuț***

ceasla *sf* vz ***șasla***

ceaslov *sn* [At: (a. 1715) ANTIM, ap. DA / V: ***~sclov, ~soslov*** / Pl: *~oave*, (rar) *~uri* / E: vsl **часловꙋ**] **1** (Bis) Carte rituală care cuprinde rugăciunile și cântările ce se execută la anumite ore Cf *ceas* **(46)** Si: *orologier, orologhion*. **2** Carte bisericească ce servea drept abecedar copiilor la școală. **3** (Îvr; îe) **A(-și) face capul ~** A-și încărca memoria cu multe cunoștințe Si: *a(-și) face capul calendar* Cf *calendar*.

ceasloveț *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 196 / V: ***~sosl~*** / Pl: *~e* / E: vsl **часословецъ**] Ceaslov **(1)**.

ceasma *sf* [At: DA / Pl: *~ale* / E: bg **чазма**] Mreajă de prins pește în apele mari, în forma unei pânze de păianjen, cu diametrul de 2-3 m, cu gloanțe pe margini, iar în centru legată cu o funie Si: *prostovol*.

ceasnic *sn* [At: MAGAZ. IST. II, 196/20 / Pl: n / E: ***ceas*** + ***-nic***] Ceas **(47)**.

ceasoaie *sf* [At: MARIAN, D. 234 / Pl: *~* / E: ***ceas*** + ***-oaie***] **1-3** Ceas rău Cf *ceas* **(22-24)**.

ceasoficare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: din ***ceas*** după *radioficare*] Creare a unei rețele de ceasuri publice a căror funcționare este asigurată prin transmiterea unor impulsuri electrice de la un centru de control.

ceasornic *sn* [At: LET. II, 202/34 / V: ***ces~*** / Pl: *~ice* / E: bg **часорник**] **1** Ceas **(47)**. **2** (Îs) *~ul casei* (sau *~de casă*, ori *~morții*) Ticăit ca ceasul care se crede că se aude în perete sau în lemnărie Cf *șarpele casei*, *știma casei*. **3** (Îs) *~ul casei* Gospodină bună care conduce treburile cu regularitatea unui ceasornic Si: *cheia casei*. **4** (Îs) *~ de pontaj* Ceasornic special pus la poarta de intrare într-o uzină, întreprindere etc., pentru a imprima, pe fișele muncitorilor, ora intrării și ieșirii. **5** (Bot) Plantă agățătoare cu flori albe, trandafirii și albăstrii (*Passiflora cocrulea*).

ceasornicar *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***ces~*** / Pl: *~i* / E: ***ceasornic*** + *-ar*] **1-3** (Fabricant, reparator sau) negustor de ceasornice **(1)** Si: *orologier*.

ceasornicăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***ceasornicar*** + *-easă*] **1-3** (Nevastă de ceasornicar **(1-3)**. **4** Negustoreasă de ceasuri.

ceasornicărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***ceasornicar*** + *-ie*] **1-2** (Atelier unde se repară sau) prăvălie unde se vând ceasornice **(1)**. **3-5** Meserie a ceasornicarului **(1-3)**.

ceasornicăriță *sf* [At: IORGA, S. D. I, 141 / Pl: *~țe* / E: ***ceasornicar*** + *-iță*] **1-4** Ceasornicăreasă **(1-4)**.

ceasornicuț *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***ceasornic*** + *-uț*] **1-4** (Șhp) Ceasornic **(1, 5)** (mic).

ceasoslov *sn* vz ***ceaslov***

ceasoslovet *sn* vz ***ceaslovet***

ceasovoi *sm* [At: PAMFILE, VĂZD. / Pl: *~* / E: rs **часовой**] (Rsm; rar) Santinelă.

ceastie *sf* [At: DONICI, F. II, 37 / Pl: *~ii* / E: rs **часть**] Secție de poliție.

ceașcă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1708 / Pl: *cești* / E: rs **чашка**] **1** Vas mic de porțelan, cu (rar, fără) toartă, servind la băut (cafea, ceai, lapte etc.) Cf *felegean*. **2** Conținut al unei cești **(1)**. **3** Vasul împreună cu conținutul.

ceașin *sn* [At: (a. 1826) URICARIUL V, 169 / Pl: *~uri* / E: tc ***çašni***] (Trmr; ns) Gust.

ceașitlâc *sn* [At: (a. 1818) HRISTACHE, ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***çašıtlık***] (Trî) Spionaj.

ceașmă *sf* vz ***cișmea***

ceașnic *sm* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 204 / Pl: *~ici* / E: vsl **чашникъ**] (Slî) **1** Paharnic. **2** (Îc) **Vel-~** Prim paharnic al unei curți domnești. **2** (Îc) **Al doilea ~** Ajutor de ceașnic **(2)**.

ceatal *sn* [At: H II, 244 / V: ***cet~*** / Pl: n / E: tc ***çatal***] **1** (Trm; reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **2** Porțiune de uscat în formă de triunghi care provoacă difluența fluvială.

ceatarăș *sm* vz ***ceteraș***

ceatarâș *sm* vz ***ceteraș***

ceată¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 12 / V: *cete* / Pl: *cete* / E: vsl **чета**] **1** (Înv) Categorie de oameni de aceeași condiție socială Si: *clasă*, (înv) *cin*, *tagmă*, *teap*. **2** (Înv) Ordin. **3-5** (Înv) Școală **(1-3)**. **6** (Înv) Breaslă. **7** (Îe) **A face** (sau **a sta în**) **~ cu cineva** A intra într-o tagmă oarecare Si: *a se înceti*. **8** (Bis; spc; îs) *~ta sfinților* Categorie a oamenilor cu viață exemplară. **9** (Bis; îs) *Cetele îngerești de îngeri* Cor al îngerilor. **10** (Îs) *~ de colindători* Grup de persoane care pleacă la colindat. **11** Asociație (profesională) Si: *tovărășie*. **12** Trupă mai mare sau mai mică de oameni înarmați. **13** (Mil; înv; îs) *Cete războinice* Contingente militare ale boierilor români Si: *steag*, *buluc*, *roată* Cf *detașament*, *companie*, *regiment*, *corp*, *trupă*, (înv) *cohortă*, *orta*, *hoardă*. **14** (Spc) Totalitate a țiganilor aparținând unui boier. **15-16** (Spc) Bandă de (haiduci sau) hoți. **17** (Spc; la jocuri) Grup de jucători care se confruntă cu alt grup Si: *partidă*. **18** Număr de persoane adunate (pentru o acțiune comună) Si: *grup*, *cârd*, *pâlc*. **19** (Pex) Mulțime. **20** (Pex) Grup de animale Cf *turmă*, *stol*, *ciurdă*, *haită*.

ceată² *av* vz ***încet***

ceatârnă *sf* vz ***cetârnă***

ceatelnă *sf* vz ***ucitelnă***

ceatlău *sn* [At: LET. I, 28/26 / V: ***~acl~***, ***~adl~***, ***~agl~***, ***~arl~***, ***cegl~***, ***cerl~***, ***cesl~***, ***cet~***, ***ciorlan***, ***ciorl~*** / Pl: *~laie*, *~leie* și *~läe* / E: mg ***csatló***] (Reg) **1** Obiect cu care se cetluiește ceva. **2-3** Par sau bucată de lemn tare cu care se răsucește funia sau lanțul trecut peste o sarcină (de fân, de lemne etc.) spre a o strânge cât mai mult Cf *bredel*, *renghe*, *sânzău*. **4** Apărătoare cu care se leagă de sanie proțapul sau tânjala Si: *gânj*. **5** (Înv; Mol) Instrument de tortură, probabil colac de fier înroșit, care se punea în jurul capului cuiva. **6** (Asr) Șervet strâns în jurul frunții contra durerii de cap. **7** (Păs) Băț scurt trecut pe sub nodul străcătoarei care se învârtește pentru a se scurge jintuitul din caș. **8-9** Lemn care prinde loitrele carului în partea anterioară, sus (și corespondentul său din partea posterioară). **10-11** Prăjină de lemn sau drug de fier adăugat la o căruță (prins sau legat de crucea sau de inima căruței) spre a înhăma un al treilea cal Si: *praștie*, *lăgău*. **12** (Pgn; Mol; Buc) Bâtă.

ceatlui *v* vz ***cetlui***

ceatma *sf* [At: (a. 1557), ap. ȘIO / V: ***cecmea*** / Pl: *~le* / E: tc ***çatma***] **1** (Trm) Țesătură fină. **2** Mătase. **3** (Pex) Basma.

ceat-pat *av* vz ***ceac-pac***

ceață *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 81 / Pl: *cețuri* / E: ml ***caecia***] **1** (Îrg) Boală de ochi care întunecă vederea Cf *cataractă*, (pop) *albeață*. **2** (Pex) Tulburare a vederii clare Cf *împăienjenire*. **3** (Pan) Particule de apă rezultate din vaporizarea apei de pe pământ, care plutesc în atmosferă și împiedică vizibilitatea Si: *negură*, *pâclă*, (reg) *bastara*, *bârnă*, *boaghe*, *bură*, *burhai*, *burhăială*, *buștină*, *chidă*, *mocirlă*, *neguriță*. **4** (Fig) Neclaritate a judecății sau memoriei. **5** (Fig; îe) **A avea ~ în creieri** A fi beat. **6** (Fig) Tristețe. **7** (Spc) Aburi care se așază pe o sticlă adusă de la rece. **8** Strat de aburi în jurul imaginii lunii Si: *cearcăn* **(3)**. **9** Strat fin care acoperă unele fructe, prune, struguri etc. Si: *brumă*, *promoroacă*.

ceaucă *sf* vz ***ceucă***

ceaula *av* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îe) **A umbla (cam) ~** A acționa fără să-i pese de ceva.

ceaulă *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: cf *făulă*, *hiulă*] (Buc; îs) *Om cu* **~** Om cu înfățișare plăcută.

ceaum *sn* vz ***ceam***

ceaun *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 90 / P: *cea-un* / V: ***ceaon***, ***ceon*** / Pl: *~e* / E: tc ***ça(b)un***] **1** Vas emisferic de fontă, cu două toarte unite printr-un mâner, în care țăranii (păstorii) fac mămăligă, sau alte mâncăruri, punând-o la foc pe pirostrii sau în crăcană. **2** Conținut al unui ceaun **(1)**. **3** Vasul împreună cu conținutul. **4** Vas mare în care la stână se fierb laptele, seul etc. Si: *tuci*, *cazan*, *pârnaie*, *arămie*, *brăcaci*. **5** Conținut al unui ceaun **(4)**. **6** Vasul împreună cu conținutul. **7** Vas în care erau puși banii îngropați. **8** Conținut al unui ceaun **(7)**. **9** Vasul împreună cu conținutul. **10** (Zid; îf *ceaon*) Cumpănă orizontală, care seamănă cu un ceaun **(1)** răsturnat. **11** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **12** Melodie după care se execută ceaunul **(11)**.

ceaunaș *sn* [At: ȘEZ. VIII, 86 / Pl: *~e* / E: ***ceaun*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Ceaun **(1-2)** (mic).

ceaurică *sm* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / P: *cea-u~* / Pl: *~ici* / E: rrm ***çavoro*** „copilaș"] Poreclă dată copiilor de țigani Si: *dănciuc*.

ceaurit, ~ă *a* [At: I. CR. V, 316 / P: *cea-u~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: cf mg *csábulni* „a înnebuni"] **1** Tulburat². **2** Aiurit².

ceauș [At: LET. I, 245/3 / V: ***ceuș***, ***ceiuș*** / P: *cea-uș* / Pl: *~i* / E: tc ***çauš***] (Înv) **1-4** *sm* (Persoană cu) (rangul de) (funcționar inferior turc) ușier la curte. **5-7** *sm* (Persoană cu) (rangul de) curier care transmitea poruncile în toate părțile imperiului. **8-10** *sm* (Persoană cu) (gradul de) aprod care ducea pe vinovați înaintea justiției. **11-12** *sm* (Îc) **Al doilea alai-~** (Militar cu) (gradul de) loctiitor al unui alai-baș-ceauș. **13-15** *sm* (Îc) **~-basa** sau **~-baș-aga** (Persoană cu) (gradul de) comandant suprem al ceaușilor, care asista la ședințele Înaltei Curți de Justiție, răspundea de captivii statului și introducea la Curte pe ambasadorii străini. **16-18** *sm* (Îc) **~-baș-chiesadar** (Militar cu) (gradul de) locotenent al unui ceauș-bașa. **19-21** *sm* (Înv; îc) **Vel-~** (Persoană care era) funcționar investit cu funcții analoge (comandantului ceaușilor de la Curte). **22-24** *sm* (Îc) **~-spătăresc** (Militar

cu) (gradul de) comandant al lefegiilor spătărești. **25-27** *sm* (Îc) ~ **de aprozi** (Persoană cu) (rangul de) comandant al aprozilor. **28-30** *sm* (Pex) (Persoană cu) (rangul de) căpetenie. **31-33** *sm* (Persoană cu) grad mic (în armată) Si: *căprar*. **34-36** *sm* (Persoană cu) (funcția de) aprod. **37-39** *sm* (Personă cu) (funcția de) temnicer. **40-42** *sm* (Persoană cu) (funcția de) căpetenie a surugiilor de la poștele statului. **43-45** *sm* (Persoană cu) (funcția de) căpetenie a vânătorilor domnești. **46-48** *sm* (Persoană cu) (funcția de) servitor la sinagogă. **49-51** *sm* (Persoană cu) (funcția de) mijlocitor între plutași și expeditorul plutelor Cf *dragoman*. **52** *sm* (Ban; îf *ceiuș*) Personaj al jocului de călușari. **53** *sm* (Ban; îf *ceiuș*) Ajutor al nașului și nașei, care poartă darurile nașului și hainele goviei până la mire acasă. **54** *sm* Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **55** Melodie după care se execută ceaușul (**54**). **56** *a* (Bot; șîc **poamă-~ă**) Varietate de struguri de masă albi, timpurii, cu boabe mari, cărnoase și gustoase. **57** *sm* (Îc) **~-negru** Varietate de struguri ceauși (**60**). **58** *sm* (Îc) **~-mare** Varietate de struguri ceauși (**60**).

ceaușel *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 564 / P: *cea-u~* / Pl: *~ei* / E: ***ceauș*** + *-el*] **1-22** Ceauș (**11-15**) (mic de statură).

ceaușesc, ~ească *a* [At: (a. 1783) ap. ȘIO / P: *cea-u~* / Pl: *~ești* / E: ***ceauș*** + *-esc*] **1-11** Referitor la ceauș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **12-22** Al ceaușului (**1, 5, 8, 32, 28, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **23-33** De ceauș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**).

ceauși *vi* [At: MAT. FOLK.122 / P: *cea-u~* / Pzi: *~șesc* / E: ***ceauș***] **1-11** A deveni ceauș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **12-22** A îndeplini slujba de ceauș (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**).

ceaușie *sf* [At: ȘIO / P: *~cea-u~* / Pl: *~ii* / E: ***ceauși*** + *-ie*] **1-22** (Stare sau) rang al ceaușului (**1, 5, 8, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49**). **23** Asociere a plutașilor care vor să plece cu un rând de plute (pe Lotru).

ceaușire *sf* [At: MDA ms / P: *cea-u~* / Pl: *~ri* / E: ***ceauși***] **1-5** Devenire ceauș (**11-15**) Si: *ceaușit[1]* (**1-5**)

ceaușit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *cea-u~* / Pl: *~uri* / E: ***ceauși***] **1-5** Ceaușire (**1-5**).

ceaușit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *cea-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ceauși***] (D. oameni) Care a devenit ceauș.

ceaușlar-chiatip *sm* [At: ȘIO / P: *cea-u-șlar-chia~* / Pl: *~pi* / E: tc ***çaušler-kiatibi***] **1-3** (Persoană cu) funcția de logofăt al ceaușilor, însărcinat cu dosarele afacerilor remise de Marele-vizir tribunalelor.

ceaușlar-colauz *sm* [At: ȘIO / P: *cea-uș-șlar* / Pl: *~zi* / E: tc ***çaušlar-kylauz***] **1-3** (Militar cu) gradul de (căpitan de ceauși).

ceaușlar-doagisi *sm* [At: ȘIO / P: *cea-uș-lar* / Pl: *~i* / E: tc ***çaušlar-du'ağï***] **1-3** (Persoană cu) funcția de ceauș (însărcinat să rostească aclamarea cu care era primit Marele-vizir).

ceaușlar-emini *sm* [At: ȘIO / P: *cea-uș-lar* / Pl: *~i* / E: tc ***çaušlar-emini***] **1-3** (Militar cu) rangul de ofițer de ceauși (din serviciul tribunalului de pe lângă Marele-vizir).

ceălău *sm, am* vz ***cealău[3]***

ceb *s* [At: H VI, 94 / Pl: n / E: nct] Formă a coarnelor boului și vacii.

cebală *sf* [At: CONV. LIT. LIV I, 65 / Pl: *~le* / E: pvb dl ***cebălui***] **1** Obiect rupt. **2** (Pex) Animal degenerat, mic și urât Si: *bală, bălătenie*.

cebare *sf* [At: CIHAC II, 490 / V: ***ceab~, ~rie*** / Pl: n / E: mg ***csabair(e)***] **1** Plantă ierboasă, cu flori, la început verzi, devenind, apoi, roșietice (*Poterium sanguisorba*). **2** Planta *Sanguisorba minor*. **3** Cătușă (*Lycopus europaeus*).

cebarie *sf* vz ***cebare***

cebă *sf* vz ***ghebă***

cebălui *v* [At: CORESI, EV. 83/18 / P: *~lu-i* / V: ***ciăb~, ciob~*** / Pzi: *~esc* / E: mg (***el-*** sau ***meg-***) ***csábulni*** „a fi sedus, înșelat"] **1** A ameți. **2** A zăpăci. **3** (Pex) A strica. **4** (Pex) A rupe. **5** (Pex) A poci. **6** (Pex) A deforma. **7** A ciopârți. **8** A-și bate joc de cineva.

cebăluire *sf* [At: DA ms / P: *~lu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cebălui***] **1** Amețire. **2** Zăpăcire. **3** (Pex) Stricare. **4** (Pex) Rupere. **5** (Pex) Pocire. **6** (Pex) Deformare. **7** (Pex) Ciopârțire. **8** Bătaie de joc Si: *cebăluit[1]* (**7**), *cebăluitură* (**1**).

cebăluit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~lu-it* / Pl: *~?* / E: ***cebălui***] **1-8** Cebăluire (**1-8**).

cebăluit[2], ~ă *a* [At: COD. VOR. 17 / P: *~lu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cebălui***] **1** Amețit[2]. **2** Zăpăcit[2]. **3** (Pex) Stricat[2]. **4** (Pex) Rupt[2]. **5** (Pex) Pocit[2]. **6** (Pex) Deformat[2]. **7** (Pex) Ciopârțit[2]. **8** Luat în bătaie de joc.

cebăluitor, ~oare [At: ANON. CAR. / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cebălui*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care (amețește sau) zăpăcește pe cineva. **5-8** *smf, a* (Pex) (Persoană) care (strică sau) rupe ceva. **9-12** *smf, a* (Pex) (Persoană) care (pocește sau) deformează ceva. **13-14** *smf, a* (Pex) (Persoană) care ciopârțește ceva. **15-16** *smf, a* (Persoană) care ia în bătaie de joc pe cineva.

cebăluitură *sf* [At: CORESI, EV. 273/80 / P: *~lu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cebălui*** + *-tură*] **1** Amețire[2]. **2** Zăpăcire[2]. **3** (Pex) Stricare[2]. **4** (Pex) Rupere[2]. **5** (Pex) Pocire[2]. **6** (Pex) Deformare[2]. **7** (Pex) Ciopârțire[2]. **8** Luare în bătaie de joc.

cebocefal, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cébocéphale***] (Med) **1-2** *smf, a* (Persoană) care prezintă cebocefalie.

cebocefalie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cébocéphalie***] Malformație congenitală caracterizată prin nas turtit și ochi foarte apropiați.

cebuc *sn* vz ***ciubuc***

cec[1] *sn* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 43 / Pl: *~uri* / E: eg ***check***, fr ***chèque***] Document (nominal sau) la purtător prin care posesorul unui cont (curent sau) de decontare (ori o altă persoană împuternicită) dispune plata unei sume de bani din disponibilul aflat în contul titularului.

cec[2] *sn* [At: DN[3] / V: ***~um*** / Pl: *~uri* / E: lat ***caecum***] Primă parte a intestinului gros, de forma unei pungi, cuprinsă între intestinul subțire și colon.

cec[3]- vz ***ceco-***

cecai, ~ie *smf, a* [At: DA / Pl: *~, ~ie* / E: mg ***csákó***] **1-2** (Vită) cu coarnele aduse în afară.

cecal[1] *sm* vz ***ceacal***

cecal[2], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***caecal***] **1** Privitor la cec[2]. **2** Care aparține cecului[2]. **3** De cec[2].

cecală *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~le* / E: ***ceacal***] **1-3** Femelă a ceacalului (**1-3**).

cecă *sf* [At: MARIAN, O. I, 236 / Pl: *cece* / E: nct] (Orn) Ciuhurez.

cecădaie *sf* vz ***cehadaie***

cecăli *v* vz ***cicăli***

cecălire *sf* vz ***cicălire***

cecălit[1] *sn* vz ***cicălit[1]***

cecălit[2], ~ă a vz ***cicălit[2]***

cecănău *am* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg; d. un animal) Nărăvaș.

cecărcă *sf* vz ***cicărâc***

cecâr *sn* [At: I. CR. VIII, 90 / Pl: *~e* / E: srb ***çekrk***] (Olt; țes) Sucală de făcut țevile Cf *cicărâc*.

cece *sm* [At: ECONOMIA, 124 / Pl: *~* / E: it ***cece***] (Itm) Năut.

ceche *sf* [At: ANTIPA, P. 776 / Pl: *~* / E: cf rs ***чекать*** „ciocăni"] (Mol) Prăjină de mânat peștele la voloc.

cechie *sf* vz ***ceacâie***

cecidie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cécidie***] Excrescență pe diferite organe ale plantelor, provocată de unii paraziți (bacterii, ciuperci sau insecte) Si: *gală[2]*.

ceciliz *sm* [At: DA / Pl: nct / E: cf lat *caecilia*, it *cecilia*] Șopârlă cafenie, neveninoasă, care, neavând picioare, seamănă cu un șarpe mic (*Anguis fragilis*).

cecitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***cécité***, lat ***caecitas, -atis***] **1** Absență a vederii datorată unor leziuni ale mediilor transparente oculare, ale retinei, ale căilor nervoase sau ale centrilor vederii Si: *ablepsie, orbire*. **2** (Îs) ~ *psihică* Pierdere a capacității de recunoaștere a obiectelor cu ajutorul

văzului. **3** (Îs) ~ *verbală* Pierdere a capacității de a citi sau de a înțelege sensul limbajului scris Si: *alexie*. **4** (Îs) ~ *nocturnă* Hemeralopie.

ceciugă *sf* vz ***cegă***

cecmea *sf* vz ***ceatma***

cecmegea *sf* [At: DA / V: ***cicmigea*** / Pl: *~gele* / E: tc ***çekmece***] (Trî) Sertar la tejghea unde se țineau banii.

cecmigea *sf* vz ***cicmigea***

ceco- [At: DN^3 / V: ***cec^3-*** / E: fr ***caeco-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** Privitor la orb sau orbire **(1)**. **3-4** De orb sau orbire **(1)**.

cecograf *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***cécographe***] Instrument de care se servesc orbii pentru a scrie.

cecografie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***cécographie***] Metodă specială prin care orbii sunt învățați să scrie.

cecopexie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***caecopexie***] (Med) Intervenție chirurgicală constând în fixarea cecului^2.

cecostomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***caecostomie***] (Med) Intervenție chirurgicală constând în a crea un anus artificial la nivelul cecului^2.

cecotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***caecotomie***] (Med) Deschidere a cecului^2 pe cale chirurgicală.

cecric *sn* vz ***cicărâc***

cecum *sn* vz ***cec^2***

cecușă *sf* [At: ANTIPA, F. I, 270 / Pl: *~șe* / E: rs ***чакуша***] (Rsm; rar) Măciucă.

ceda [At: NEGRUZZI, S. I. 331 / Pzi: *~dez* (înv; nob) **(1)** *ced*, **(2)** *cezi*, **(3)** *cedă* / E: fr ***céder***] **1** *vt* A renunța, în favoarea altcuiva, la dreptul de posesiune asupra unui obiect, asupra unei proprietăți. **2** A da cuiva dreptate. **3** *vi* A se supune. **4** *vi* A înceta să mai reziste. **5-6** *vt* A oferi (locul său ori) prioritate la trecere. **7** *vt* (Spt) A abandona întrecerea, recunoscându-se învins. **8** *vi* (D. boli) A se ameliora. **9** *vi* (D. dureri) A descrește în intensitate. **10-11** *vi* (Frm; d. obiecte) A se încovoia sau a se rupe, nerezistând unei presiuni. **12-13** *vi* (D. uși, obstacole) A nu rezista unei forțări sau a permite trecerea.

cedant, ~ă [At: ȘTEFĂNESCU, C. 120 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***cédant***] **1-2** *smf, a* (Îoc *cesionar*) (Persoană) care cedează **(1)** ceva.

cedare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 117 / Pl: *~dări* / E: ***ceda***] **1** Renunțare, în favoarea altcuiva, la dreptul de posesiune a ceva Si: *cedat^1* **(1)**. **2** Renunțare la punctul propriu de vedere într-o discuție, aprobând pe oponent Si: *cedat^1* **(2)**. **3** Supunere. **4** Încetare a rezistenței Si: *cedat^1* **(4)**. **5-6** Oferire (a locului său ori) a priorității la trecere Si: *cedat^1* **(5-6)**. **7** (Spt) Abandonare a întrecerii sportive, recunoscându-se învins Si: *cedat^1* **(7)**. **8** Ameliorare a unei boli Si: *cedat^1* **(8)**. **9** Descreștere a intensității unei dureri Si: *cedat^1* **(9)**. **10-11** (Încovoiere sau) rupere a unor obiecte care nu rezistă unei presiuni Si: *cedat^1* **(10-11)**. **12-13** (Imposibilitate a unei uși de a rezista la forțare sau) eliberare a trecerii blocate printr-un obstacol Si: *cedat^1* **(12-13)**.

cedat^1 *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***ceda***] **1-12** Cedare **(1-13)**.

cedat^2, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***ceda***] **1-2** Care este (lăsat sau) dat cuiva, renunțând la dreptul de proprietate asupra lui. **3** (D. loc) Eliberat pentru cineva. **4** (D. prioritate de trecere) La care se renunță. **5** (D. victorie) Pentru care nu se mai luptă.

cedent *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 275 / V: ***~e*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: lat ***cedens***] (Jur) Creditor care, printr-un contract de cesiune, transmite altcuiva dreptul său de creanță.

cedente *sm* vz ***cedent***

cederiu, ~ie *a* vz ***ceadiriu***

cedilă *sf* vz ***sedilă***

cediriu, ~ie *a* vz ***ceadiriu***

cedru *sm* [At: GHICA, S. 534 / Pl: *~ri* / E: fr ***cèdre***, lat ***cedrus***] **1-2** (Arbore din) familia de pinacee, cu lemnul tare, cu ramuri orizontale, cu înălțimea de peste 40 m (*Cedrus*). **3** Lemn de cedru **(1)**, de culoare brună gălbuie, rezistent, uleios, cu miros specific, folosit în construcții navale, fabricarea mobilei, sculptură.

cedulă *sf* vz ***țidulă***

cedvă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ve* / E: nct] Jumătate dintr-un trunchi de copac, din care se scobește o covată.

cef *sn* vz ***chef***

-cefal [At: DN^3 / E: fr ***-céphale***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la cap **(1)** Si: *-cefalie* **(1)**. **2** Propriu capului **(1)** Si: *-cefalie* **(2)**. **3** De cap **(1)** Si: *-cefalie* **(3)**.

cefalalgic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~gici*, *~gice* / E: fr ***céphalalgique***] **1** Referitor la cefalalgie. **2** Propriu cefalalgiei. **3** De cefalalgie.

cefalalgie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***céphalalgie***] (Med) Durere de cap Si: *cefalee*.

cefalee *sf* [At: DN^3 / P: *~le-e* / E: fr ***céphalée***] Cefalalgie.

cefalhematom *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oame* / E: fr ***céphalématome***] (Med) Hematom cefalic.

cefalic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***céphalique***] **1** Care aparține capului **(1)**. **2** Care se referă la cap **(1)**. **3** De cap **(1)**. **4** (Îs) *Arteră ~ă* Carotidă.

-cefalie [At: DN^3 / E: fr ***-céphalie***] **1-3** -Cefal **(1-3)**.

cefalină *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: fr ***céphaline***] Substanță, conținând acizi grași, acid fosforic, gliceroli și aminoalcooli, care se găsește în țesutul nervos central și în gălbenușul de ou.

cefalită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***céphalite***] Inflamație a creierului și a membranelor sale.

cefalo- [At: DN^3 / E: fr ***céphal(o)-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la cap **(1)**. **2** Propriu capului **(1)**. **3** De cap **(1)**.

cefalocel *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***céphalocèle***] (Blg) Denumire generică desemnând un ansamblu de meningocele și encefalocele.

cefalocordat *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***céphalocordate***] **1** (Zlg; lpl) Încrengătură de cordate inferioare, care reprezintă forma de trecere de la nevertebrate la vertebrate, cu scheletul format din coarda dorsală. **2** Animal din cefalocordate **(1)**.

cefalograf *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ***céphalographe***] Instrument pentru înregistrarea grafică a dimensiunilor capului, folosit în antropometrie.

cefalografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: ***céphalographie***] **1** Descriere anatomică a capului. **2** Înregistrare grafică a formei și a dimensiunilor capului.

cefalom *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oame* / E: fr ***céphalome***] (Med) Cancer la encefal.

cefalometric, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***céphalométrique***] (Med) **1** Privitor la cefalometrie. **2** Propriu cefalometriei. **3** De cefalometrie.

cefalometrie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***céphalométrie***] (Med) Măsurare a dimensiunilor capului.

cefalometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***céphalomètre***] Instrument pentru măsurarea capului.

cefalopod *sn* [At: DN^3 / V: ***~dă*** / Pl: *~e* / E: fr ***céphalopode***] **1** (Zlg; lpl) Clasă de moluște marine cu structură superioară, având, în jurul gurii, brațe tentaculare, cu ventuze. **2** Animal din clasa cefalopode **(1)**.

cefalopodă *sf* vz ***cefalopod***

cefalorahidian, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***céphalo-rachidien***] **1-2** Referitor la cap și la coloana vertebrală. **3-4** Care aparține capului și coloanei vertebrale. **5-6** De cap și coloană vertebrală. **7** (Îs) *Lichid ~* Lichid incolor care se găsește în ventriculii cerebrali și în canalul rahidian, având rol mecanic și de protecție.

cefaloscopic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***céphaloscopique***] **1** Referitor la cefaloscopie. **2** Care aparține cefaloscopiei. **3** De cefaloscopie.

cefaloscopie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***céphaloscopie***] Examinare a capului.

cefalotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***céphalotomie***] (Med) Craniotomie.

cefalotorace *sn* [At: DN[3] / Pl: ~ / E: fr ***céphalothorax***] Regiune anterioară a corpului unor animale (crustacee, arahnide) care cuprinde toracele și abdomenul.

cefalotrib *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***céphalotribe***] Instrument obstetrical folosit în cefalotripsie.

cefalotripsie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***céphalotripsie***] Operație care are ca scop zdrobirea capului fătului în pântecele mamei, pentru a facilita scoaterea lui.

cefar *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***ceafă*** + *-ar*] **1** Parte superioară a jugului, de forma unei bare de lemn cu două curburi, care se așază pe ceafa unor animale de tracțiune. **2** Bucată de pânză care se prinde la ceafă de chipiu, pentru a apăra ceafa de arșița soarelui. **3** Curea care se prinde la ceafă.

cefăi *v* vz ***ciofăi***

cefeidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***céphéide***] Stea cu strălucire variabilă.

ceferist, ~ă *smf, a* [At: DA / V: ***chef~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ***C(ăile) F(erate) R(omâne)*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care se află în serviciul Căilor Ferate Române.

cefeu *sm* [At: CULIANU, C. 44 / Pl: n / E: lat ***Cepheus***] (Ast) Constelație în emisfera nordică, între Ursa-mică, Balaur, Lebădă, Pegas și Casiopeea Si: (pop) *coasa*.

ceflac *sn* vz ***ciftlâc***

ceflăi *v* vz ***clefăi***

ceflăire *sf* vz ***clefăire***

ceflăit[1] *sn* vz ***clefăit[1]***

ceflăit[2], ~ă *a* vz ***clefăit[2]***

ceflâc *sn* vz ***ciftlâc***

ceflec[1] *sn* vz ***cioflec***

ceflec[2] *s* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: n / E: ns cf tc *çiftlik* „cu soț"] (Înv) O pătrime de vadră.

ceflic *sn* vz ***ciftlâc***

cefte-caic *sn* [At: ȘIO / Pl: n / E: tc ***çifte kayık***] (Înv) Fes în formă de caic, purtat, odinioară, de femei.

ceftelac *sn* vz ***ciftlâc***

ceftelâc *sn* vz ***ciftlâc***

ceftelic *sn* vz ***ciftlâc***

ceftilâc *sn* vz ***ciftlâc***

ceftlâc *sn* vz ***ciftlâc***

cegar *sm* [At: ANTIPA, P. 285 / Pl: *~i* / E: ***cegă*** + *-ar*] Pescar de cegă[1] (pe Dunăre).

cegarniță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 27 / Pl: *~țe* / E: ***cegar*** + *-niță*] Setcă de prins cegă[1] (și alți pești).

cegă[1] *sf* [At: I. IONESCU, M. 88 / V: ***căciugă, ceciugă, checigă, ciciugă, cigă, ciugă*** / Pl: *cegi* / E: srb ***čega***] **1** Pește de apă dulce de mărime mijlocie, cu botul foarte lung, având, pe mijlocul spatelui, un rând de discuri dorsale cu vârfuri ascuțite (*Acipenser ruthenus*). **2** (Pop; îe) **A vorbi ~ și păstrugă** A vorbi fleacuri. **3** (Îc) **~ cu-botul-scurt** Peștele *Acipenser ruthenus brevirostris*. **4** (Îc) **~-de-mare** Pește care îmbină caracterele cegăi cu ale păstrugăi (*Acipenser ruthenus stellatus*).

cegă[2] *sf* vz ***cigă***

ceghiriu *sn* vz ***cighir[1]***

ceglău *sn* vz ***ceatlău***

cegornicer *sn* vz ***cheag***

ceh, ~ă [At: LET. I, 89/27 / Pl: *~i, ~e* și (înv) *ceși* / E: vsl **чехъ**] **1-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază sau este originară din Cehia. **5-8** *a* Care aparține sau se referă la Cehia sau la populația ei. **9** *sf* Limbă vorbită de cehi (1), făcând parte din ramura apuseană a limbilor slave.

cehadaie *sf* [At: REV. CRIT. IV, 141 / V: ***ceacadaie, cecădaie, cicătaie*** / Pl: *~dăi* / E: mg ***cságató***] **1** Piesă a plugului, de care se prinde tânjala Cf *schimbătoare*. **2** (Fig; îf *ceacadaie*) Om nestatornic. **3-4** (Îf *cecădaie*) Om flecar sau batjocoritor. **5** (Îf *cicătaie*) Om de nimic.

cehăi *vi* [At: DOSOFTEI, PS. 194 / V: ***ceahăi, cihăi*** / P: *~hă-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***csah***, on, cf mg *csaholni*] (Îvr) (Îrg) **1** A lătra. **2** (Fig) A-i bate cuiva capul cu nimicuri.

cehăire *sf* [At: MDA ms / P: *-hă-i-* / Pl: *~ri* / E: ***cehăi***] (Îrg) **1** Lătrat[1]. **2** (Fig) Sâsâire.

cehăit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *-hă-it* / Pl: ? / E: ***cehăi***] (Îrg) **1-2** Cehăire (**1-2**).

cehăit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~hă-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cehăi***] (Îrg) **1** Care latră. **2** (Fig; d. oameni) Sâcâit.

cehesc, ~ească *a* [At: URECHE, ap. TDRG / V: (înv) ***cesesc*** / Pl: *~ești* / E: ***ceh*** + *-esc*] **1-4** Ceh (**5-8**).

cehește *av* [At: SBIERA, F. 210/39 / V: (înv) ***cese~*** / E: ***ceh*** + *-ește*] **1** În felul cehilor (**1**). **2** În limba cehă (**9**).

cehie *sf* vz ***ciochie***

cehlui[1] *v* vz ***cetlui***

cehlui[2] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vorbe de ocară.

cehluire *sf* vz ***cetluire***

cehluit[1] *sn* vz ***cetluit[1]***

cehluit[2], ~ă *a* vz ***cetluit[2]***

cehni *v* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: cf *cehăi*] (Reg) A lătra.

cehnire *sf* [At: MDA / Pl: *~ri* / E: ***cehni***] Lătrat.

cehnit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***cehni***] (Reg) Cehnire.

cehnit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cehni***] (Reg; d. câini) Care latră.

cehnitură [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cehni*** + *-tură*] (Reg) Lătrare.

cehoslovac, ~ă [At: DA / Pl: *~aci, ~ace* / E: drr ***Cehoslovacia***] **1-4** *smf, a* (Iuz) (Persoană) care face parte din populația de bază sau este originară din Cehoslovacia. **5-8** *a* Care aparține sau se referă la Cehoslovacia ori la populația ei.

cehoslovăcesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~cești* / E: ***cehoslovac*** + *-esc*] **1-4** Cehoslovac (**5-8**).

cehoslovăcește *av* [At: DA / E: ***cehoslovac*** + *-ește*] **1** În felul cehoslovacilor (**1**). **2** În limba cehoslovacilor (**1**).

cehoslovăcime *sfs* [At: DA / E: ***cehoslovac*** + *-ime*] **1** Totalitate a cehoslovacilor (**1**). **2** Mulțime de cehoslovaci (**1**).

cehovian *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Cehov*** + ***-ian***] **1-4** Privitor la (sau al lui, ori de, sau în maniera lui) Cehov.

cehrea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: tc ***çehre***] (Trî) Grimasă.

cei *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***cea***] (Reg) A ține la dreapta.

ceică[1] *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 24 / Pl: *~ici* / E: cf *ceaică*] (Reg) **1** Mătușă. **2** Soră mai mică a tatălui Cf *nică, tătăișă*. **3** (Pex) Termen general de adresare către o femeie mai în vârstă Cf *ceaică, dadă, daică, lele, mamă, nină, țață*.

ceică[2] *sms* vz ***ceaică***

ceime *sf* [At: PANN, E. III, 80/15 / P: *ce-i~* / Pl: *~mi* / E: ***ce*** + *-ime*] (Îvr) **1** Stare. **2** Calitate.

ceință *sf* [At: CANTEMIR, IST. 59/30 / P: *ce-in~* / Pl: *~țe* / E: ***ce*** + *-ință*] (Îvr) Calitate.

ceir *sn* vz ***ceair***

ceirar *sm* vz ***ceairar***

ceire[1] *sf* [At: MDA ms / P: *ce-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cei***] (Reg) Menținerea direcției către dreapta Si: (reg) *ceit[1]*.

ceire[2] *pi* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 98 / E: cf *ce ii* (=vei) *vre* (=vrea)] **1-2** (La moți) Ce (ai zis)?

ceiriu *sn* vz ***ceair***

ceișor *sn* [At: NĂDEJDE, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***ceai*** + *-ișor*] **1-8** (Șhp) (Puțin) ceai (**2, 8-10**) Si: *ceiuț* (**1-8**).

ceit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *ce-it* / Pl: *~uri* / E: ***cei***] (Reg) Ceire[1].

ceit[2], ~ă [At: MDA ms / P: *ce-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cei***] (Reg) Care a luat-o la dreapta.

ceiuș *sm* vz ***ceauș***

ceiuț *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri* / E: ***ceai*** + *-uț*] **1-10** (Șhp) Ceișor (**1-10**).

-cel[1] vz ***celo[2]***

cel[2], cea [At: LET. II, 202/12 / Pl: *cei, cele*, G-D: *celui, celei, celor* / E: ***acel, acea*** (cu afereza lui *a* prin fonetică sintactică)] **1-2** *ad* (Antepus) Arată că ființa sau lucrul desemnate de substantivul pe care îl determină

se află mai departe, în spațiu sau timp, de vorbitor. **3** *ad* (Îs) *Cea lume* Lumea cealaltă. **4** *ard* (Precedă un numeral ordinal sau cardinal) Precizează că substantivul determinat este cunoscut dintr-o informație anterioară. **5** *ard* (Îla) **Cel de pe** (sau **din**, dal **după**) **urmă** Ultimul. **6** *ard* (Îls) **Cea (mai) de pe** (sau **din**, dal **după**) **urmă dorință** Dorință din urmă (înainte de moarte). **7** *ard* (Îal) Urma urmelor. **8** *ard* (Îlav) **În cele** (sau **cea**) **(mai) de pe** (ori **din**, dal **după**) **urmă** La urma urmelor. **9** *ard* (Îal) În sfârșit. **10-11** *ard* (Îla) **Cel de apoi** Ultimul (cu care se sfârșește lumea). **12** *ard* (Îla) **Cea (mai) de apoi** Cea din urmă Si: *ultima*. **13** *ard* (Precedă un adjectiv; înv) Arată că însușirea exprimată de adjectiv este în centrul atenției vorbitorului. **14** *ard* (Urmat de *mai*) Formează superlativul relativ. **15** *ard* (Îlav) **Cel mult** Maximum. **16** *ard* (Îal) În cazul cel mai favorabil. **17** *ard* (Îlav) **Cel puțin** Minimum. **18** *ard* (Îal) Măcar. **19** *ard* (Substantivează adjectivul pe care îl precedă) Persoana care este... **20** *ard* (Bot; îc) **Cele-cinci-degete** Buruiană de leac, cu cinci ramuri ca degetele, ce crește în păduri și pe câmpii. **21-24** *pd* Indică pe cineva sau ceva relativ depărtat, în timp (în spațiu sau), de vorbitor. **25** *pd* Determinat de un adjectiv, înlocuiește substantivul exprimat anterior, spre a evita repetarea lui. **26** *pd* (Se repetă după o pauză, spre a explica substantivul precedent) Și acesta este... **27** *pd* (Îs; înlocuiește un substantiv nenumit, de la sine înțeles) *Cel bun* Omul bun. **28** *pd* (Îs) *Cele trebuincioase* Lucrurile trebuincioase. **29** *pd* (Îs) *Cele sfinte* Sfânta cuminecătură. **30** *pd* (Pop; îs) *Cel pădureț* Sifilis. **31** *pd* (Pop; îs) *Cel pierit* Sifilis. **32** *pd* (Pop; îs) *Cel adânc* (sau *fără fund*) Abis. **33** *pd* (Pop; îas) Haos. **34** *pd* (Pop; îs) *Cel alb* Înger care păzește o comoară Cf *știma banilor*. **35** *pd* (Med pop; îs) *Cei-răi* Boală de care (omul sau) vita se umflă ca un burduf. **36** *pd* (Med pop; îls) *Cel rău* Răul cel mare Cf *ceas rău*. **37** *pd* (Îls) *Cel de sus* Dumnezeu. **38** *pd* (Pop; eufemistic; îls) *Cel de pe comoară* (sau *cu coarne*, *din bolovani*, *cu chitia*, *cu căciula roșie*, *din puț*, *din baltă*, *de pe scorbură*) Drac. **39-40** *pr* (Îs) *Cel ce* (Acela) care. **41** *pr* (Îas) Împreună cu verbul a fi, scoate în relief subiectul unei acțiuni. **42** *pr* (Înv; îa) Cine. **43-44** *pr* (Îs) *Cel care* Cel ce (**36-37**).

cela, ceea [At: COD. VOR. 95/8 / V: ***ceala, ceaia, celași, ceeași*** / Pl: *ceia*, *celea*, G-D: *celuia*, *celeia*, *celora* / E: ***acela, aceea*** (cu afereza lui *a*)] **1** *pd* (Pop) Acela. **2** *pd* (Când se referă la cea mai îndepărtată dintre două poziții) Celălalt. **3** *pd* (Îs) *Toate cele* Totul. **4** *pd* (Îs) *Multe cele* Diverse. **5** *pd* (Îs) *Alte cele* Altceva. **6** *pd* (Îlav) **Ba ceea..., ba ceea** Ba una, ba alta. **7** *pd* (Înv; îlav) **Cealea între cealea** (Exprimă un superlativ) Deosebit de bune, de alese, de mari etc. **8** *pd* (În corelație cu *ceasta*) Una sau alta. **9** *pd* (În corelație cu sine însuși) Unul-altul. **10** *pd* (Îlpr) **Cela de cela** Care mai de care. **11** *pd* (Pop; îlav) **Iasta ceea** Una-alta. **12** (Îlav) **Ceea ce** Ce (relativ). **13** *pr* (Înv; îlav) **Ca ceaia ce** Ca unul care. **14** *pr* (Îal) Deoarece. **15** *pd* (Înv; îlav) **Pentru ceaia ce** Pentru că. **16** *pr* (Înv; îclav) **Acela cela ce** Acela care. **17** *pr* (Înv; îlav) **Fiecine cela ce** Oricine. **18** *ad* (Pop; postpus) Acela. **19** *ad* (Pop) Cel pe care-l cunoaște auditorul, despre care s-a mai vorbit, cu diverse conotații: lipsă de considerație, indiferență etc.

celafibră *sf* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***celafibre***] Fibră textilă artificială din categoria fibrelor celulozei, puțin higroscopică, permeabilă pentru radiațiile ultraviolete și ușor inflamabilă.

celaină *sm* [At: DA / P: *~la-i~* / Pl: *~ne* / E: ns cf *celui²*] (Înv) Șarlatan.

celalalt, ceealaltă *pd* vz ***celălalt***

celalant, ceealantă *pd* vz ***celălalt***

celalt *pd* vz ***celălalt***

celancă *af* [At: RETEGANUL, P. I, 48 / Pl: n / E: ns cf mg *csalika* „înșelător“, ns cf *celui*] Înșelătoare.

celaperm *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***celaperm***] Fibră obținută pe cale chimică din celuloza de bumbac, cu aceleași proprietăți ca celofibra, dar cu un tușeu deosebit.

celar *sn* [At: CORESI, PS. 44 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~e* / E: lat ***cellarium***] **1** (Îrg) Cămară. **2** (Îrg) Odăiță alipită la camera principală. **3** (Îrg) Cea mai mică din cele două odăi ale casei. **4** (Îrg) Căsuță care servea ca locuință de iarnă. **5** (Reg) Bucătărie în casele țărănești mai vechi, comunicând cu tinda, în care mâncau ai casei și păstrau alimentele. **6** (Reg) Pivniță. **7** Hambar. **8** (Reg) Ascunzătoare. **9** (Reg) Despărțitură mică, în coliba de la stână, în care se păstrează vasele pline cu lapte. **10** (Reg) Despărțitură în stână, cât o cămară, unde se țin unt, brânză, rachiu etc.

celariu *sn* vz ***celar***

celarnic, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: srb ***ćalarnik***] (Înv) Înșelător.

celași, ceeași *pd* vz ***cela***

celălalt, cealaltă [At: DA / V: (înv) ***acealaltă, aceealaltă, acelalalt, acelălalt, celalalt, celalant, celalt, celălant, cellalt, cellant*** / Pl: *ceilalți*, *celelalte* / E: ***cel(a)*** + ***alalt***] **1** *pd* (Îoc *acesta*, *cestălalt*) Cel mai îndepărtat dintre două sau mai multe persoane, care nu e vorbitorul sau persoana despre care se vorbește. **2** *pd* Persoana dintre două sau mai multe spre care se arată. **3** *pd* (Adesea în corelație cu *unul*, *acela* sau cu sine însuși) Persoana opusă mai îndepărtată. **4** *pd* Membrul mai îndepărtat al unei perechi. **5** *pd* Al doilea. **6** *ad* Care este mai îndepărtat și diferit de un alt obiect deja menționat. **7** *ad* Care se află în locul mai îndepărtat spre care se arată după indicarea unui obiect mai apropiat. **8** *ad* (Îs) *Lumea* (sau, înv, *vremea*) *cealaltă* Starea de după moarte. **9** *pd* (Lpl) Toți cei din aceeași categorie afară de unul, care a fost menționat anterior. **10** *pd* Toți cei de față, afară de persoana care vorbește. **11** *pd* (Uneori întărit prin *toți*) Cei de felul sau de seama acestuia sau acestora, care au mai rămas afară de cel sau cei menționați, restul Si: *alții*. **12** *ad* Care fac parte din aceeași categorie ca persoana sau obiectul exceptat, menționat anterior. **13** *ad* (Ca determinant al unor cuvinte care exprimă o diviziune a timpului) Care este imediat următor intervalului menționat. **14** *pd* (Înv) Acela despre care a fost vorba mai înainte sau mai sus Si: *precedentul*.

celălant, cealantă *pd* vz ***celălalt***

celăraș *sn* [At: MAT. FOLK. 68 / Pl: *~e* / E: ***celar*** + ***-aș***] **1-20** (Șhp) Celar (**1-10**) (mic) Si: *celărel* (**1-10**).

celărel *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: ***celar*** + ***-el***] **1-20** Celar (**1-10**) (mic) Si: *celăraș* (**1-10**).

celău *sm*, *am* vz ***cealău³***

celăușag *sn* vz ***celușag***

celbiș *sn* [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***çihil beș*** „patruzeci și cinci“] (Trî; csnp) În valoare de patruzeci și cinci de bani.

celbos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ns cf *chelbos*] Ghebos.

celeală¹ *sf* [At: CHEST. VIII, 22/12 / Pl: *~leli* / E: nct] (Reg) Mălai.

celeală² *sf* [At: CIAUȘANU, V. 150 / Pl: *~leli* / E: ***celi*** + ***-eală***] **1** (D. plante) Ofilire (**1**). **2** (D. lemn) Putrezire (**2**).

celebilâc *sn* vz ***cilibilâc***

celebiu¹ *sm* vz ***gelep¹***

celebiu², ~ie *a* vz ***cilibiu***

celebra *v* [At: URICARIUL X, 375 / Pzi: *~rez* / E: fr ***célébrer***, lat ***celebrare***] **1** A săvârși, cu solemnitate, un act de însemnătate publică sau privată. **2** (Spc) A oficia o căsătorie. **3** A sărbători, în mod public și cu pompă, un eveniment memorabil. **4** A proslăvi.

celebrant, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***célébrant***] (Frm; rar; d. preoți) Care celebrează un serviciu liturgic.

celebrare *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 48 / Pl: *~rări* / E: ***celebra***] **1** Săvârșire solemnă a unui act de însemnătate publică sau privată Si: *celebrat¹* (**1**), *celebrație* (**1**). **2** (Spc) Oficiere a unei căsătorii Si: *celebrat¹* (**2**), *celebrație* (**2**). **3** Sărbătorire publică a unui eveniment memorabil Si: *celebrat¹* (**2**), *celebrație* (**3**), *prăznuire*. **4** Proslăvire.

celebrat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***celebra***] **1-3** Celebrare (**1-3**). **4** Proslăvire.

celebrat², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***celebra***] **1-2** Care (a fost sau) este săvârșit cu mare solemnitate Cf *celebra* (**1**). **3** (D. căsătorii) Oficiat². **4** Sărbătorit². **5** Proslăvit².

celebrator, ~oare [At: DEX² / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***celebra*** + ***-tor***] **1-8** *smf*, *a* (Persoană) care celebrează (**1-4**).

celebrație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 52 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***célébration***] **1-4** Celebrare (**1-4**).
celebrațiune *sf* vz ***celebrație***
celebritate *sf* [At: GHICA, S. 93 / Pl: *~tăți* / E: fr ***célébrité***] **1** Însușire a persoanei celebre Si: *renume, faimă, reputație*. **2** (Ccr) Persoană celebră.
celebru, ~ră *a* [At: HASDEU, I. C. 6 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***célèbre***] (D. persoane) Al cărui nume este pretutindeni cunoscut și lăudat Si: *ilustru, faimos, preamărit, proslăvit, renumit, vestit*.
celed *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 97 / V: ***ciled*** / Pl: *~uri* / E: mg ***cseléd***] **1** (Csc) Copiii și servitorii dintr-o casă. **2** (Csc) Servitorime. **3** (Csc) Membrii familiei fără capul ei Cf *liotă, gloată*. **4** Prunc.
celednic *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 244/33 / V: ***~etnic*** / Pl: *~ici* / E: ucr **челедник**] **1** Servitor. **2** Argat. **3** Ucenic .
celelie *sf* [At: H XIV, 436 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Colilie.
celenchiu *sn* vz ***celenghiu***
celenghiu *sn* [At: (a. 1715) ARHIVA R. II, 113 / V: ***~nchiu*** / Pl: *~ri* / E: tc ***čelenk***] (Trî) Decorație militară ce se purta pe calpac, constând dintr-o egretă în formă de săbiuță sau steguleț cu penele împodobite cu mărgăritare.
celenterat [At: ANATOMIA, 24 / Pl: *~re* / E: fr ***coelentérés***] **1** *sn* (Lpl) Încrengătură de animale inferioare, de obicei marine, care au corpul cu pereții alcătuiți din două straturi de celule și o cavitate digestivă în interior. **2-3** *sn, a* (Animal) care face parte din încrengătura celenterate (**1**).
celenție *sf* vz ***excelență***
celer *sn* vz ***țelină***
celerimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***célérimetre***] (Rar) Tahimetru.
celeritate *sf* [At: DA / Pl: *~ități* / E: fr ***célérité***, lat ***celeritas, -atis***] (Liv) Repeziciune.
celest, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 187 / Pl: *~ești, ~e* / E: fr ***céleste***] **1-3** Ceresc. **4** Din ceruri. **5** (Fig) Îngeresc . **6** (Fig) Foarte frumos.
celestă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: it ***celesta***] Instrument muzical de percuție cu claviatură, care produce sunete prin acționarea unor ciocănele capitonate cu pâslă și a unor plăcuțe metalice dispuse pe niște cutii de rezonanță din lemn.
celestin, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***célestin***] **1-2** *smf, a* (Călugăr) care aparține unui ordin catolic fondat în 1254.
celestină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***célestine***] Sulfat natural de stronțiu, sticlos-transparent, incolor sau ușor colorat, întrebuințat ca materie primă în prepararea sărurilor de stronțiu.
celetnic *sm* vz ***celednic***
celetnică *sf* [At: PISCUPESCU, O. 4/10 / Pl: *~ice* / E: ns cf ucr *челедник, челядник* „servitoare"] **1** Chelneriță. **2** (Pgn) Femeie de moravuri ușoare.
celhui *v* vz ***cetlui***
celhuire *sf* vz ***cetluire***
celhuit[1] *sn* vz ***cetluit[1]***
celhuit[2], ~ă *a* vz ***cetluit[2]***
celi [At: DA / V: ***ciuli*** / Pzi: *~lesc* / E: cf *ciuli*] **1** *vr* (D. plante) A se ofili și a se veșteji repede, ca și cum ar fi fost opărite. **2-3** *vtr* (D. porumb, pâine etc.) A (se) coace prost. **4-5** *vtr* A (se) pârjoli.
celiac, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***coeliaque***] Referitor la cavitatea abdominală.
celiar *av* [At: PĂSCULESCU, L. P. 52 / P: *~li-ar* / E: nct] (Reg) **1** De dincolo. **2** De cealaltă parte.
celibat *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: lat ***celibatus***] Stare a unei persoane necăsătorite Si: *burlăcie, burlăcărie, holteie*.
celibatar, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***célibataire***] Persoană matură care trăiește necăsătorită Si: *becher, burlac*, (Trs; ltm) *celibe, holtei*.
celibe *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: lat ***caelebs***] (Trs; ltm) Celibatar.
celibilâc *sn* [At: DIONISIE, C. 216 / V: ***~lic, cilibilic*** *sm* / Pl: *~uri* / E: tc ***çelebilyk***] (Înv) **1** Politețe. **2** Urbanitate.
celibilic *sn* vz ***cilibilic***
celic *sn* vz ***cilic***
celichiu *sn* [At: H XIV, 430 / Pl: n / E: bg **челик** „joc de copii", tc ***çelik*** „bouture"] Joc de copii, cu două bețe, unul mai scurt și ascuțit la amândouă capetele și altul mai lung Si: *popic, sarinas*.
celină *sf* vz ***țelină***
celioscopie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-o-sco-pi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***coelioscopie***] Metodă de examinare a interiorului cavității abdominale Si: *peritonescopie*.
celiotomie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***coeliotomie***] (Med) Laparotomie.
cella *sf* [At: DN[3] / Pl: n / E: lat ***cella***] Sală (sau spațiu) într-un templu grec sau roman, unde se afla statuia zeului protector Si: *naos*.
cellalt, ceealaltă *pd* vz ***celălalt***
cellant, ceealantă *pd* vz ***celălalt***
cello *sn* [At: DN[3] / Pl: n / E: it ***cello***] (Itm) Violoncel.
celma *sf* vz ***cealma***
celmea *sf* vz ***cealma***
celmeluță *sf* vz ***cealmeluță***
celnă *sf* vz ***chelnă***
celnic[1], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] **1** Singur. **2** Fără nimic.
celnic[2] *sn* [At: ANTIPA, P. 378 / Pl: nct / E: vsl **челникъ**] (Pes) Nuia încovoiată care se pune în frunte, legată de coada cârlionțului (**2**).
celniță *sf* [At: POPOVICI-KIRILEANU, B. 134 / Pl: *~țe* / E: vsl **челница**] (Mol) Bucată de lemn subțire, care se pune cu capetele pe buzari, deasupra jeraticului.
celo[1]- [At: DN[3] / E: ns cf lat *caelum* „cer"] Element prim de compunere savantă cu semnificația: cer, soare .
celo[2]- [At: DN[3] / V: ***~cel*** / E: ngr ***κοπλος*** „scobit", „cav"] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Gol. **2** Cav. **3** Scobit[2].
celo[3]- vz ***celul-***
celo[4] vz ***celio-***
celoblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***coeloblaste***] (Blg) Aparat vegetativ la unele plante inferioare, format dintr-o celulă cu mai multe nuclee.
celochit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ns cf *celuloză + chit*] Chit constituit dintr-un bitum moale și din var gros, cu adaos de fibre de celuloză, folosit la executarea izolațiilor hidrofuge.
celofan *sn* [At: MACAROVICI, CH. 564 / Pl: *~uri* / E: fr ***cellophane***] Produs chimic obținut din soluție de viscoză sub formă de filme și de foi subțiri transparente, impermeabile, insolubile în apă și în alcool, folosit la ambalaje.
celofana *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: ***celofan***] (Rar) A îmbrăca în celofan.
celofanare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: ***celofana***] (Rar) Îmbrăcare în celofan Si: *celofanat[1]*.
celofanat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***celofana***] (Rar) Celofanare.
celofanat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***celofana***] (Rar) Îmbrăcat în celofan.
celofibră *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 24 / Pl: *~re* / E: fr ***cellofibre***] Fibră textilă artificială obținută din celuloză.
celoidină *sfs* [At: DN[3] / P: *~lo-i~* / E: ger ***Keloidine***] Soluție concentrată de piroxilină, inflamabilă, solubilă în alcool și în eter, folosită la secționarea fină a țesuturilor pentru examinarea lor microscopică.
celolână *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: ***celo***(fibră) + ***lână***] Fibră textilă artificială, fabricată din viscoză și folosită ca înlocuitor al lânii.
celom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***coelome***] Cavitate în interiorul corpului animalelor metazoare.
celomat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***coelomates***] Animal prevăzut cu celom.
celomic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***coelomique***] **1** Care aparține celomului. **2** Referitor la celom. **3** De celom.
celon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ns cf *celuloză*] Denumire comercială pentru acetat de celuloză.
celosetă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: nct] Fibră textilă artificială obținută din viscoză.

celostat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: nct] Mecanism care urmărește mișcarea diurnă a unui astru, transmițându-i imaginea cu ajutorul unei oglinzi, tot timpul în aceeași direcție.

celoșag *sn* vz ***celușag***

celpar *sm* [At: CADE / V: ***cial~, cialpara*** / Pl: *~i* / E: nct] (Zlg) Varietatea de crab (*Portunus holsatus*) Si: *crab-de-nisip*.

celpeneag *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Parte de deasupra sobei. **2** Capac ce se pune la gura sobei.

celperit *sms* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 107, 6/5 / E: nct] (Pop) Sifilis.

celsit *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: nct] Aliaj dur, folosit la fabricarea pieselor de mașini supuse la uzură mare, care lucrează la temperaturi ridicate și în medii oxidante.

celșag *sn* vz ***celușag***

celșug *sn* vz ***celușag***

celt, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~lți, ~e* / E: fr ***Celtes***] **1** Persoană care făcea parte dintr-o veche populație europeană care locuia în Galia (de unde s-a extins și în alte regiuni) Si: *gal[1]*. **2-3** *a* Celtic **(1-2)**.

celta *sfs* [At: DEX[2] / E: nct] Fibră scurtă celulozică de tip vâscoză, în care se înglobează o mare cantitate de aer și din care se fabrică țesături pentru îmbrăcăminte călduroasă.

celtic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***celtique***] **1** Al celților **(1)**. **2** Privitor la celți **(1)**. **3** (Îs) *Limbi ~ice* Familie de limbi vorbite, în antichitate, de vechii gali și, astăzi, de irlandezi, bretoni etc., în vestul Europei.

celturi *snp* [At: CHEST. II, 390/260 / E: nct] (Reg) Dependințe.

celțiu *sns* [At: DN[3] / E: fr ***celtium***] (Chm) Hafniu.

celu *i* vz ***purcel***

celui [At: PALIA (1582), ap. GCR 51 / P: *~lu-i* / Pzi: *~esc* / E: mg ***csalni***] (Reg)**1-2** *vtr* A (se) înșela. **3** *vr* A constata că a fost înșelat Si: *a se încelui* **(3)**. **4** *vt* A decepționa.

celuială *sf* [At: HODOȘ, P. P. 217 / P: *~lu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***celui*** + ***-eală***] (Reg) **1-4** Celuire **(1-4)**.

celuire *sf* [At: PSALT. SCH 54/35 / P: *~lu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***celui***] (Reg) **1-2** (Auto)înșelare. **3** Constatare de a fi fost înșelat Si: *celuială* **(3)**, *celuit[1]* **(3)**, *celuitură* **(3)**, *înceluială* **(3)**, *înceluire* **(3)**, *înceluit[1]* **(3)**, *înceluitură* **(3)**. **4** Decepție.

celuit[1] *sn* [At: HODOȘ, P. P. 54 / P: *~lu-it* / Pl: *~uri* / E: ***celui***] (Reg) **1-4** Celuire **(1-4)**.

celuit[2], ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 18 / P: *~lu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***celui***] (Reg) **1-2** (Auto)înșelat[2]. **3** Despre care s-a constatat că a fost înșelat. **4** Decepționat[2].

celuitor, ~oare [At: PSALT. SCH. 22/30 / P: *~lu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***celui*** + ***-tor***] (Reg) **1-2** *smf, a* (Persoană) care înșeală Si: *înceluitor* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) care decepționează Si: *înceluitor* **(3-4)**.

celuitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***celui*** + ***-tură***] (Reg) **1-4** Celuire **(1-4)**.

celul- [At: DN[3] / V: ***celo-*** / E: lat ***cellula*** „cămăruță"] Element prim de compunere cu semnificația „celuloză".

celular, ~ă [At: MACAROVICI, CH. 167 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cellulaire***] **1-3** *a* (Blg) Care (se referă la sau) ține (de) celulă. **4** *a* (Blg) De natura celulei **(5)**. **5** *a* Format din celule **(5)**. **6** *a* (Îs) *Teorie ~ă* Teorie după care celula **(5)** constituie elementul fundamental al organizării interne a plantelor și animalelor. **7** *a* (Jur; îs) *Regim ~* Regim special de închisoare, care constă în izolarea severă a deținuților în celule individuale. **8-9** *sn, a* (Șîs *Telefon ~*) (Telefon) mobil Si: *mobil*.

celulă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 383 / Pl: *~le* / E: fr ***cellule***, lat ***cellula***] **1** (Înv) Cameră mică Si: *cămară, cămăruță, odăiță*. **2** Încăpere mică în care locuiește, la mănăstire, un călugăr sau o călugăriță Si: *chilie, chilioară, chiliuță*. **3** Încăpere mică la închisoare, în care este izolat un condamnat Cf *carceră*. **4** Cavitate hexagonală din ceară în care albinele își depun mierea Si: *alveolă*, (reg) *borță, căsuică, chilioară, chiliuță, gaură*. **5** (Blg) Cea mai simplă unitate anatomică din care sunt alcătuite organismele vii, formată din membrană, citoplasmă și nucleu. **6** (Iuz; fig; îs) *~ de partid* Organizație de bază (ilegală) a unui partid comunist.

celulită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***cellulite***] (Med) Inflamație a țesutului celular (subcutanat).

celuloid *sn* [At: MACAROVICI, CH. / P: *~lo-id* / Pl: *~uri* / E: fr ***celluloid***] Material plastic solid, ușor inflamabil, care se obține din camfor și azotat de celuloză, folosit la fabricarea filmelor fotografice, a lacurilor și a unor obiecte uzuale.

celulos, ~oasă *a* [At: KRETZULESCU, A. 3/28 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***celulă*** + *-os*] (Înv) **1-2** (Cu sau) împărțit în celule **(5)**.

celuloză *sf* [At: PONI, C. 338 / Pl: *~e* / E: fr ***cellulose***] **1** Substanță organică din care sunt alcătuiți pereții celulelor plantelor. **2** Produs artificial, obținut din lemn, stuf, etc. întrebuințat la fabricarea hârtiei, lacurilor, fibrelor artificiale, a maselor plastice.

celulozic, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 348 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cellulosique***] **1** Care conține celuloză. **2** Alcătuit din celuloză.

celușag *sn* [At: PSALT. SCH., ap. DA / V: ***celău~, celoș~, celșag, celșug*** / Pl: *~uri* / E: mg ***csalság***] **1** Înșelăciune. **2** Seducere. **3** Decepție.

cemăluit, ~ă *a* [At: ARH. OLT. XXI, 260 / P: *~lu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] Amețit de băutură.

cemăr *sms* vz ***ciumurlui***

cemărlui *v* vz ***ciumurlui***

cemărluire *sf* vz ***ciumurluire***

cemărluit[1] *sn* vz ***ciumurluit[1]***

cemărluit[2], ~ă *a* vz ***ciumurluit[2]***

cembalo *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: it ***cembalo***] **1** Instrument muzical de percuție compus din două talere. **2** Instrument cu claviatură asemănător clavecinului Si: *spinetă, cimbal* **(1)**.

cember *sn* vz ***cimbir[1]***

ceme *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 22 / Pl: *~mi* / E: srb ***tjeme***] (Sbm; reg) Creștetul al capului.

cement[1] *sn* vz ***ciment***

cement[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***cément***] **1** (Chm) Praf care se întinde pe suprafața unui metal pentru a fi cementat. **2** (Med; îs) *~ dentar* Material folosit în opturația provizorie a cariilor și în fixarea unor proteze.

cementa *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: fr ***cémenter***] **1** A trata termochimic oțelurile moi sau aliate cu carbon, crom, azot etc., pentru a obține un strat superficial dur, cu mare rezistență la uzură. **2** (Med) A obtura canalul unui dinte cu cement **(2)**. **3** (Med) A fixa cu cement **(2)** protezele pe dinți.

cementare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***cementa***] **1** Tratare termochimică a oțelurilor pentru a obține un strat superficial dur, cu mare rezistență la uzură Si: *cementat[1]* **(1)**, *cementație* **(1)**. **2** (Med) Obturare a canalului unui dinte Si: *cementat[1]* **(2)**, *cementație* **(2)**. **3** (Med) Fixare a protezelor dentare Si: *cementat[1]* **(3)**, *cementație* **(3)**.

cementat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***cementa***] **1-3** Cementare **(1-3)**.

cementat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cementa***] **1** (D. oțeluri) Care a suferit procesul de tratare termochimică. **2** (D. dinți) Care a suferit procesul de obturare a canalului. **3** (D. proteze dentare) Care a fost fixat.

cementație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cémentation***] **1-3** Cementare **(1-3)**. **4** Întărire și pierdere a elasticității suprafeței lemnului ca rezultat al uscării succesive. **5** (Glg; îs) *Zonă de ~* Zonă a scoarței pământului în care se produce îmbogățirea în sulfuri secundare a unui zăcământ de sulfuri primare.

cementită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***cémentite***] **1** Carbură de fier dură, care se găsește în fontă și în oțel. **2** (Med) Inflamație acută provocată de cementul dentar.

cementos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***cémenteux***] **1-2** De natura cementului **(1-2)**.

cemer *sms* vz ***ciumur***

cemet *sn* [At: ARH. OLT. XXI, 260 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Casă mare.

cemetie *sf* vz ***cimotie***

cemeție *sf* vz ***cimotie***

cemișir *sm* vz ***cimșir***

cempoaie *sf* vz ***cimpoi***
cemur *sn* vz ***ceamur***
cen¹- vz ***ceno²-***
cen²- vz ***ceno³-***
cenac *sn* vz ***ceanac***
cenaclist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști* / E: ***cenaclu*** + *-ist*] **1** Membru al unui cenaclu (**2**). **2** Participant la un cenaclu (**3**).
cenaclu *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 261 / V: (înv) ***cinacul*** / Pl: *~ri*, (rar) *~ee* / E: lat ***cenaculum*** „loc de cină"] **1** (Bis) Sală în care Iisus Hristos s-a întrunit cu ucenicii săi pentru cina cea de taină și în care apostolii adunați au primit Sfântul Duh. **2** (Pex; fig) Grup de literați, artiști etc. care împărtășesc aceleași idei, alcătuiesc același curent. **3** Reuniune a unui cenaclu (**2**). **4** (Pex) Sală în care este un cenaclu (**2**).
cenatui *vt* vz ***cinătui***
cenăcel *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: ***cenac*** + *-el*] **1-12** (Șhp) Ceanac (**1-6**) (mic) Si: *cenăcel* (**1-12**).
cenăcuț *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~e* / E: ***cenac*** + *-uț*] **1-12** Cenăcel (**1-12**).
cenătui *vt* vz ***cinătui***
cenătuire *sf* vz ***cinătui***
cenătuit¹ *sn* vz ***cinătuit¹***
cenătuit², ~ă *a* vz ***cinătuit²***
cendea [At: H XVII, 228 / E: ns cf *cendeș*] (Reg) **1** *sm* Cendeș (**2**). **2** *sf* Vacă cendeșă (**1**).
cendeș, ~ă [At: H XVII, 228 / A și: *cendeș* / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***csendes*** „blând"] (Reg) **1** *a* Blând. **2** *sm* Bou blând.
cene *pir* vz ***cine***
cenestezic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cénesthésique***] **1-2** Propriu cenesteziei (**1-2**). **3-4** Referitor la cenestezie (**1-2**). **5-6** De cenestezie (**1-2**).
cenestezie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***cénesthésie***] **1** Impresie generală, nediferențiată, care rezultă din totalitatea senzațiilor primite de la organele interne, caracterizându-se printr-o dispoziție plăcută sau neplăcută. **2** Sensibilitate care reflectă propria existență fizică.
ceneva *pnh* vz ***cineva***
cengere *sfp* [At: DA / A: ? / E: ns cf srb ***čengel*** „cârlig"] (Ban; sbm) Funii (legate de două bâte) cu care se cară fân sau paie în spate.
cenghemenghe *afp* [At: PĂCALĂ, M. R. 279 / E: fr ***Saint-Germain***] (Îs) *Pere ~* Pere Saint-Germain Si: *pere orășenești*.
cenghenea *sf* [At: DA ms / V: ***cinghinea*** / Pl: *~nele* / E: tc ***čingiane***] (Îrg; trp) Rrom.
ceno¹- [At: DN² / V : ***keno~*** / E: fr ***céno-***, it ***ceno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „gol".
ceno²- [At: DN² / V: ***cen¹-*** / E: it ***ceno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Recent. **2** Nou.
ceno³- [At: DN² / V: ***cen²-*** / E: fr ***coen(o)-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** General. **2** Comun.
cenobit *sm* [At: DA / Pl: *~iți* / E: fr ***cénobite***] (Bis; îoc *anahoret*) Călugăr care trăiește într-o mănăstire sau într-o comunitate monahală Si: *chinovit*.
cenobitic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cénobitique***] **1** Care aparține cenobiților. **2** Referitor la cenobiți. **3** De cenobiți.
cenobitism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***cénobitisme***] (Îoc *anahoretism*) Situație de cenobit.
cenobiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: it ***cenobio***] (Liv) Mănăstire în care călugării au viața organizată în comun Si: *chinovie*.
cenogenetic *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cénogénétique***] (Blg; d. caractere) **1** Care dispare în perioada adultă. **2** De origine recentă.
cenogeneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***cénogenèse***] (Blg) **1** Dezvoltare a unui individ de tip particular care nu repetă filogenia speciei sale. **2** Grup de indivizi rezultați dintr-un strămoș comun.
cenomani *smp* [At: DN³ / E: fr ***cénomanes***] Popor celtic din vechea Galie transalpină.
cenomanian, ~ă [At: DN³ / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***cénomanien***] (Glg) **1** *sn* Al doilea etaj al cretacicului mediu. **2** *a* Care aparține de cenomanian (**1**).
cenotaf *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: lat ***cenotaphium***] Monument funerar în memoria unui personaj al cărui corp a dispărut sau se află în altă parte.
cenotic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cénotique***] (Rar) Purgativ.
cenotip *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***cénotype***] (Blg) Tip primitiv din care au derivat alte tipuri.
cenoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: it ***cenosi***] (Blg) Evacuare a fecalelor. Si: (pfm) *căcare*.
cenozoic, ~ă [At: DN³ / P: *~zo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cénozoïque***] **1-2** *sn, a* (Care ține de) neozoic.
cens *sn* [At: IORGA, I. R. II, 96 / Pl: *~uri* / E: lat ***census***] **1** (La romani) Recensământ la fiecare cinci ani, cu numărul și averea cetățenilor, spre a-i împărți în clase, a stabili dările etc. **2** (Pex) Grupare a unor cetățeni sau a tuturor cetățenilor unei țări după diverse criterii. **3** (Îem; pex) Rentă funciară pe care o plătea seniorului feudei de care depindea oricine intra în posesia unei moșteniri. **4** (Pan; înainte de introducerea votului universal; șîs *~ electoral*) Câtime de impozit necesară spre a fi alegător și eligibil.
censitar, ~ă *a* vz ***cenzitar***
censor *sm* vz ***cenzor***
censura *v* vz ***cenzura***
censurabil, ~ă *a* vz ***cenzurabil***
censurant, ~ă *smf* vz ***cenzurant***
censurare *sf* vz ***cenzurare***
censurat¹ *sn* vz ***cenzurat¹***
censurat², ~ă *a* vz ***cenzurat²***
censură *sf* vz ***cenzură***
cent¹ *sm* [At: CLIMESCU, A. 290 / Pl: *~nți* / E: eg ***cent***] **1** (În S. U. A.) Monedă având valoarea de o sutime dintr-un dolar. **2** (În Olanda) Monedă având valoarea de o sutime dintr-un florin.
-cent² vz ***centi-***
centaur *sm* [At: (a. 1773) ILIODOR, ap. GCR II, 90/24 / P: *~ta-ur* / Pl: *~i* / E: lat ***centaurus***] **1** (Îmgl) Ființă mitică jumătate om, jumătate cal. **2** Constelație din emisfera australă.
centaură *sf* vz ***țintaură***
centauromahie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: lat ***centauromachia***] (Ant) Luptă între centauri și lapiți (populație din Tesalia).
centavo *sm* [At: DN³ / Pl: *~s* / E: sp ***centavo***] Monedă divizionară având valoarea de a suta parte din moneda de bază în unele țări din America Latină (Brazilia, Nicaragua, Ecuador, Peru, Guatemala etc.) și în Portugalia.
centenar, ~ă [At: HOGAȘ, HR. 50 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***centenarius***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a împlinit 100 de ani. **3** *sn* Împlinire a 100 de ani de la un eveniment însemnat. **4** *sn* Sărbătorire a 100 de ani de la un eveniment.
centenariu *sn* vz ***centenar***
centesimo¹ *sm* [At: DN³ / Pl: *~mi* / E: it ***centesimo***] Monedă divizionară reprezentând a suta parte dintr-o liră italiană.
centesimo² *sm* [At: DN³ / Pl: *~s* / E: sp ***centesimo***] Monedă divizionară din unele țări din America Latină (Chile, Panama, Uruguay etc.) reprezentând a suta parte din moneda țării respective.
centezimal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***centésimal***] **1** Care se împarte în sutimi . **2** Care privește împărțirea unei mărimi în sutimi. **3** Care reprezintă a suta parte dintr-un întreg.
centezimă *sf* [At: DA / Pl: *~e* / E: it ***centesima***] **1** A suta parte dintr-o liră italiană Cf *ban, para*. **2** (Fin) Dobândă de unu la sută pe lună.
centi- [At: DN³ / V: ***~cent²*** / E: fr it ***centi***] Element de compunere care înseamnă „a suta parte", folosit, mai ales, în terminologia tehnică, intrând în compunerea denumirii submultiplilor unităților de măsură.
centiar *sn* [At: CLIMESCU, A. 203 / V: ***~ă*** *fn* / P: *~ti-ar* / Pl: *~i* / E: fr ***centiare***] Măsură subdivizionară pentru terenuri, egală cu a suta parte dintr-un ar Si: *metru pătrat*.

centiară sf vz *centiar*

centigrad, ~ă [At: PONI, F. 101 / Pl: *~e* sn, (înv) *~azi* sm / E: fr ***centigrade,*** it ***centigrado***] **1** *a* Împărțit în o sută de grade. **2-3** *sn, a* (Subdiviziune) care reprezintă a suta parte dintr-un grad.

centigram *sn* [At: CLIMESCU, A. 209 / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***centigramme,*** it ***centigramma***] Măsură subdivizionară de greutate, reprezentând a suta parte dintr-un gram.

centil *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***centile***] A suta parte dintr-o mulțime de date clasate într-o anumită ordine statistică.

centilitru *sm* [At: CLIMESCU, A. 208 / Pl: *~ri*, (îvr) *~ri* și *~re* sn / E: fr ***centilitre,*** it ***centilitro***] Măsură subdivizionară de capacitate, reprezentând a suta parte dintr-un litru.

centimă *sf* [At: GHICA, S. 598 / V: ***san~, santim*** *sn* / Pl: *~me* / E: fr ***centime***] (Rar) Valoare bănească reprezentând a suta parte dintr-o unitate monetară (franc, leu vechi etc.).

centimetru [At: CLIMESCU, A. 202 / V: *san~* / Pl: *~ri sm*, *~re sn* / E: fr ***centimètre***] **1** *sm* Măsură subdivizionară de lungime, reprezentând a suta parte dintr-un metru. **2** *sn* (Pex) Panglică cu diviziuni zecimale, folosită la măsurat de croitori, vânzători etc. **3** *sm* (Îs) ~ *pătrat* Măsură subdivizionară de suprafață, reprezentând 10^4 dintr-un metru pătrat. **4** *sm* (Îas) Pătrat cu latura de un centimetru. **5** *sm* (Îs) ~ *cub* Măsură subdivizionară de volum, reprezentând 10^6 dintr-un metru cub. **6** *sm* (Îas) Cub cu latura de un centimetru.

centimo *sm* [At: DN³ / Pl: *~s* / E: sp ***centimo***] Monedă divizionară în Spania și Costa Rica, valorând a suta parte din unitatea monetară.

centiron *sn* [At: CARAGIALE, T. II, 17/5 / V: ***~tur~, cintr~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***ceinturon***] **1-2** Centură (militară, de care se agață teaca armei).

centon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***centon***] (Rar) **1** Poezie ale cărei versuri sau fragmente sunt luate de la diferiți autori. **2** (Pex) Lucrare fără originalitate Si: *plagiat*.

centra [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 315 / Pzi: *~rez* / E: fr ***centrer***] **1** *vt* A centraliza **(1)**. **2** *vt* (Teh) A fixa o piesă pentru a fi prelucrată astfel încât axa ei de rotație să coincidă cu axa de rotație a sculei sau cu axul principal al mașinii. **3-4** *vt* (Fig) A orienta spre centru sau a așeza o serie de obiecte simetric față de un centru. **5** *vt* (Fig) A orienta o activitate spre un anumit obiectiv. **6** *vi* (Spt; la jocurile de fotbal, polo, handbal, rugbi etc.) A trece sau a trimite mingea în careul de la poarta adversă.

centraj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***centrage***] Centrare **(1)**.

central, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 14 / V: (înv) ***chen~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***central***] **1-2** *a* Care se află în centru **(1-2)** Si: *centric* **(1-2)**. **3-4** *a* Care provine dintr-un centru **(18-19)**. **5-6** *a* Care are puterea sau funcția unui centru **(19)**. **7** *a* În care se întâlnesc felurite puteri, acțiuni etc. **8-9** *a* Care cuprinde sau conduce totul. **10** *a* (Pex) Principal. **11** *a* (Fig) Care constituie un nucleu în jurul căruia se grupează elementele secundare. **12-13** *sf* Instituție sau unitate economică de coordonare și control al activității într-o anumită ramură de activitate. **14** *sf* (Șîs ~ *industrială*; iuz) Unitate industrială caracteristică sistemului economic centralizat, care reunea întreprinderile și institutele de cercetare cu profil similar și coordona întreaga lor activitate. **15-16** *sf* Totalitate a instalațiilor tehnice folosite la producerea unor anumite forme de energie sau la efectuarea unei anumite operații tehnologice centralizate. **17-18** *sf* Clădire sau personal aferent unei centrale **(14-15)**. **19** *sf* Instalație pentru punerea în legătură a posturilor unei rețele de electrocomunicații. **20** *sf* Oficiu central **(11)**.

centralism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***centralisme***] **1** Sistem de subordonare administrativă a instituțiilor locale față de instituțiile centrale. **2** (Îs) ~ *democratic* Principiu de bază al organizării și activității partidelor marxist-leniniste și al statelor socialiste, care constă în îmbinarea centralismului **(1)** cu participarea membrilor colectivității.

centralist¹, ~ă *a* [At: ZAHARESCU, C. D. 8 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***centraliste***] **1** Care este organizat după sistemul centralismului **(1)**. **2** Care aparține centralismului **(1)**. **3** Referitor la centralism **(1)**. **4** De centralism **(1)**.

centralist², ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***centrală*** + *-ist*] **1-2** Persoană care lucrează într-o centrală **(12-13)**.

centralită *sf* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***centralite***] Derivat al ureei, folosit ca gelatinizant și plastifiant pentru nitroceluloză și ca stabilizant pentru pulberi.

centraliza *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~zez* / E: fr ***centraliser***] **1** A uni elemente disparate preexistente într-un tot Si: *a concentra*. **2** A subordona unei conduceri unice. **3** A înscrie date într-un centralizator **(4)**.

centralizare *sf* [At: PRETORIAN, DR. C. 57 / Pl: *~zări* / E: ***centraliza***] **1** Unire a unor elemente disparate într-un tot Si: *centralizat¹* **(1)**, *centrare* **(1)**, *centrat¹* **(1)**, *concentrare*. **2** Subordonare față de o conducere unică Si: *centralizat¹* **(2)**, *centralizație*. **3** Înscriere a unor date într-un centralizator **(4)** Si: *centralizat¹* **(3)**. **4** (Spc; îs) *~a capitalului* Proces de formare a unor mari capitaluri prin unirea capitalurilor mai mici.

centralizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***centraliza***] **1-3** Centralizare **(1-3)**.

centralizat², ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***centraliza***] **1-3** Care a fost supus centralizării **(1-2,4)**.

centralizator, ~oare [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***centraliza*** + *-tor*] **1-3** *a* Care centralizează **(1-3)**. **4** *sn* Document în care se adună date.

centralizație *sf* [At: GHICA, A. 318 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***centralisation***] (Înv) Centralizare **(2)**.

centralizațiune *sf* vz ***centralizație***

centrare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 270 / Pl: *~rări* / E: ***centra***] **1** Centralizare **(1)**. **2** Fixare a unei piese pentru a fi prelucrată, astfel încât axa ei de rotație să coincidă cu axul mașinii de prelucrat Si: *centrat¹* **(2)**. **3** Orientare spre centru **(2)** Si: *centrat¹* **(3)**. **4** Așezare simetrică față de un centru a unor obiecte Si: *centrat¹* **(4)**. **5** (Fig) Orientare a unei activități spre un anumit obiectiv Si: *centrat¹* **(5)**. **6** (Spt) Trimitere a mingii în careul de la poarta adversă Si: *centrat¹* **(6)**.

centrat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***centra***] **1** Centralizare **(1)**. **2-6** Centrare **(2-6)**.

centrat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***centra***] **1** Care a fost supus centralizării **(1)**. **2** (D. piese) Fixat pentru a fi prelucrat, axa proprie de rotație coincizând cu axul mașinii de prelucrat. **3** Orientat spre centru. **4** (D. obiecte) Care sunt așezate simetric față de centru. **5** (Fig; d. activități) Orientat spre un anumit obiectiv. **6** (Spt; d. minge) Trimis în careul de la poarta adversă.

centri- [At: DN³ / V: ***~ro-, ~ru*** / E: fr ***centro-***] Element de compunere savantă cu semnificația: **1-2** Privitor la centru **(1-2)**. **3-4** Propriu centrului **(1-2)**. **5-6** De centru **(1-2)**.

centric, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***centru*** + *-ic*] **1-2** Central **(1-2)**. **2-3** Care se referă la centru **(1-2)**. **4-5** Propriu centrului **(1-2)**. **6-7** De centru **(1-2)**.

centrifug, ~ă [At: LTR² / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr ***centrifuge***] **1** *a* Care tinde să se îndepărteze de centru Si: *centrifugal* **(2)**. **2** *a* (Îs) *Forță ~ă* Forță care tinde să depărteze un corp în mișcare circulară de centrul lui de rotație. **3** *sf* Aparat pentru separarea constituenților cu greutate specifică diferită dintr-un amestec eterogen, cu ajutorul forței centrifuge obținute prin învârtirea, în jurul unei axe spontane, a unui vas al aparatului care conține amestecul. **4** Dispozitiv pentru uscarea rufelor în mașinile de spălat. **5** *sf* Instalație destinată antrenamentului astronauților, care simulează acțiunea accelerațiilor de lungă durată.

centrifuga *vt* [At: DN³ / Pzi: *~ghez* / E: cf fr ***centrifuger***] **1** A efectua o mișcare centrifugă **(1)**. **2** A separa constituenții unei substanțe cu centrifuga **(3)**. **3** A usca rufele cu centrifuga **(4)**.

centrifugal, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***zentrifugal***] **1** Care produce forță centrifugă. **2** Centrifug **(1)**.

centrifugare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~gări* / E: ***centrifuga***] **1** Efectuare a unei mișcări centrifuge Si: *centrifugat¹* **(1)**. **2** Separare a constituenților unei substanțe cu centrifuga **(3)** Si: *centrifugat¹* **(2)**. **3** Uscare a rufelor cu centrifuga **(4)** Si: *centrifugat¹* **(3)**.

centrifugat*[1]** *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***centrifuga] **1-3** Centrifugare (**1-3**).

centrifugat*[2], *~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***centrifuga***] **1** Învârtit[2] printr-o mișcare centrifugă. **2** Separat prin centrifugare (**2**). **3** Uscat[2] prin centrifugare (**3**).

centriol *sm* [At: DN[3] / P: *~ri-ol* / Pl: *~i* / E: fr ***centriole***] (Blg) Corpuscul în formă de bastonaș sau de granulă, care formează partea centrală a centrozomului.

centripet, ~ă *a* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 47 / Pl: *~eți*, *~e* / E: fr ***centripète***] **1** Care tinde să se apropie de centru. **2** (Îs) *Forță ~ă* Forță prin care un corp aflat în mișcare de rotație este atras spre centrul liniei sale de mișcare.

centripetal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: ger ***zentripetal***] Centripet (**1**).

centrism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: rs ***центризм***] Curent politic conciliator din interiorul partidelor social-democrate ale Internaționalei a II-a.

centrist [At: DA ms / Pl: *~iști*, *~e* / E: rs ***центрист***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care adoptă și practică centrismul. **3** *a* Referitor la centrism. **4** *a* Care este propriu centrismului. **5** *a* De centrism.

centro- vz ***centri-***

centromer *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***centromère***] (Blg) Regiune din cromozom unde se inserează brațele cromatidelor.

centroplasmă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***centroplasme***] Matrice fundamentală a centrozomului.

centrosferă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***centrosphère***] **1** (Glg) Parte centrală a globului terestru, cu raza de 3500 km și densitatea foarte mare, alcătuită din nichel și fier dizlocate și gazificate Si: *barisferă*, *nife*. **2** (Blg) Regiune cu aspect de stea din jurul centriolului, cu rol activ în diviziunea celulară.

centrospermă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***centrospermes***] **1** (Lpl) Grup mare de plante, cu ovarul superior, cu semințe localizate pe o formație din centrul fructului și cu centrionul curbat, inelat sau spiralat. **2** Plantă din centrosperme (**1**).

centrozom *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***centrosome***] (Blg) Constituent citoplasmatic situat lângă nucleu, servind la reproducerea indirectă a celulei.

centru [At: CANTEMIR, IST. 13 / V: ***chen~***, ***chendru*** / Pl: *~re sn*, *~ri sm* / E: fr ***centre***, lat ***centrum***] **1** *sn* (Mat) Punct în raport cu care toate punctele unui cerc sau unei sfere sunt la aceeași distanță. **2** *sn* (Mat; șîs *~ de simetrie*) Punct în raport cu care punctele unei figuri se asociază în perechi simetrice. **3** *sn* (Șîs *~ optic*) Punct interior situat pe axa principală a unei lentile astfel încât orice rază refractată care trece prin el nu suferă nici o deviere. **4** *sn* (Fig) Miez. **5** *sn* (Fig) Fund. **6** *sn* (Fig) Adânc. **7** *sn* (Fig; îlav) **În ~l atenției, preocupărilor** etc. Pe primul plan. **8-9** *sn* (Pex) Ceea ce este în mijlocul unei întinderi, unui spațiu. **10** *sn* (Spc) Punct marcat la mijlocul unui teren de joc (fotbal, rugbi etc.) de unde începe partida sau de unde se repune mingea în joc. **11-14** *sm* (Jucător aflat în) mijlocul liniei (de atac sau) de apărare la anumite jocuri sportive. **15** *sn* (Îs) *~ de rotație* Punct în jurul căruia alt punct sau un corp pot efectua o mișcare de rotație. **16** *sn* (Mec) Punct în care acționează rezultanta mai multor forțe. **17** *sn* (Șîs *~ de greutate* sau *al gravitației*) Punct prin care trece constant rezultanta forțelor de gravitație care acționează asupra fiecăreia dintre moleculele unui corp. **18** *sn* (Îs) *~ de oscilație* Punct central al mișcării unui pendul. **19** *sm* (Atm; pan) Punct în care sunt localizate anumite funcții sau acte. **20** *sm* (Atm; îs) *~ nervos* Grup de celule nervoase din encefal, bulb sau măduvă, la care vin excitațiile periferice și de unde pornesc excitațiile centrale. **21-22** *sn* (Pan) Loc (în care e concentrată sau) de unde e condusă o anumită activitate (industrială, comercială, administrativă, culturală). **23** *sn* (Îs) *~ administrativ* Instituție conducătoare. **24** *sn* (Îs) *~ universitar* Localitate în care există instituții de învățământ superior. **25** *sn* (Îs) *~ de documentare* Serviciu în cadrul unei biblioteci sau instituții care are ca sarcină procurarea de material documentar. **26** *sn* (Fig) Partide cu opțiuni moderate între partidele cu opinii de dreapta sau de stânga. **27** *sn* (Îlav) **De ~** Situat pe o poziție intremediară, între două opinii divergente. **28** *sm* (Îs) *~ dreapta* Poziție politică de mijloc cu tendințe de dreapta. **29** *sm* (Îs) *~ stânga* Poziție politică de centru cu tendințe de stânga. **30** *sm* (Îlpp) **În ~l** În toiul.

-centru vz ***centri-***

centruire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***centru*** + ***-ire***] Operație de practicare a găurilor de centrare la o piesă, în vederea prelucrării ei ulterioare la o mașină-unealtă.

centum *as* [At: DEX[2] / E: lat ***centum*** „sută"] (Lin; îs) *Limbă ~* Limbă indo-europeană care a păstrat, în evoluția ei, sunetele velare *c* și *g* nealterate înaintea vocalelor *e* și *i*.

centumvir *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat fr ***centumvir***] **1** Membru al unui colegiu de judecători, format dintr-o sută de magistrați, care judecau afacerile civile în vechea Romă. **2-3** Magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie romană Si: *decurion*.

centumviral, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~li*, *~le* / E: lat ***centumviralis***, fr ***centumviral***] **1-2** Care se referă sau care emană de la centumviri.

centumvirat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***centumvirat***] **1-3** Demnitate de centumvir (**1-3**).

centuplu, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***centuple***, lat ***centuplex***] (Ltm; rar) Însutit.

centură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***ceinture***] **1** Curea (lată) de piele, de pânză etc. cu care se încinge talia Si: *centiron*, *cingătoare*, *cordon*, *șerpar*. **2** (Îlav) **Până la ~** De la umeri până în talie. **3** (Îs) *~ de campion* Centură, panglică lată etc. cu care se încinge mijlocul câștigătorului unui campionat la box sau lupte. **4** (Îs) *~ galbenă* (sau *verde*, *neagră*) etc. Centură a cărei culoare exprimă poziția unui sportiv în ierarhia luptătorilor la judo, karate etc. **5** (Îs) *~ de gimnastică* Cingătoare lată folosită pentru susținerea corpului la anumite exerciții de gimnastică. **6** (Îs) *~ ortopedică* Dispozitiv folosit în unele afecțiuni ale sistemului osos pentru menținerea corpului în poziție corectă. **7** (Îs) *~ de salvare* Echipament individual servind la susținerea naufragiatului la suprafața apei. **8** (Îs) *~ de siguranță* Echipament individual de protecție folosit de muncitorii care lucrează la înălțime, acrobați, alpiniști etc. **9** (Îas) Sistem de chingi cu care se prind călătorii de bancheta din față a automobilelor, pentru a fi protejați în caz de accident. **10** (Mil) Curea lată care face parte din uniforma militară și de care se atașează armele. **11** (Ant) Ansamblu osos prin care membrele se leagă de trunchi. **12** (Îs) *~ pelviană* Ansamblu al oaselor coxale ce leagă membrele inferioare de trunchi. **13** (Îs) *~ scapulară* Ansamblu osos ce leagă membrele superioare de trunchi. **14** (Spt) Linie imaginară, în regiunea ombilicului, sub care loviturile la box sunt interzise de regulament. **15** Procedeu tehnic de prindere a mijlocului adversarului la lupte. **16** (Ast; îs) *~ de radiații* Fiecare dintre zonele din jurul Pământului în care radiația corpusculară ionizantă este atât de intensă, încât este nocivă pentru cosmonauți. **17** (Mil; îs) *~ de fortificații* (sau *bastională*, *de luptă*, *poligonală*) Zonă fortificată în jurul unei localități sau al unei baze militare. **18-19** (Îs) *Cale ferată* (sau *șosea de*) *~* Cale ferată sau șosea care înconjoară un oraș. **20** Cadru de formă circulară. **21** Grindă orizontală sprijinită pe toată lungimea ei pe zidurile unei clădiri, pentru a întări legătura între ele. **22** (Con) Brâu de beton pe care se fixează planșeul clădirilor. **23** Fâșie continuă de tablă de oțel care formează bordajul unei nave.

centuriat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR III, 116 / P: *~ri-at* / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat ***centuriatus***] **1** Referitor la centurie. **2** Al centuriei. **3** De centurie. **4** Repartizat pe centurii.

centurie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 560 / Pl: *~ii* / E: lat ***centuria***] **1** Grup de o sută de cetățeni în vechea Romă, formând o diviziune politică și administrativă. **2** (Spc) Diviziune a cohortei formată din o sută de oameni Cf *sutime*.

centurion *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: lat ***centurio***, it ***centurione***, fr ***centurion***] Comandant al unei centurii (**2**).

centuron *sn* vz ***centiron***

cenur *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***cénure***] (Zlg) Tenie parazită a cărei larvă se dezvoltă în organismul uman sau animal.

cenuroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***cénurose***] (Med) Boală produsă prin dezvoltarea cenurilor în organismul uman sau animal.

cenușa [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pzi: *~șez* / E: ***cenușă***] **1-2** *vtr* A (se) preface în cenușă prin ardere Si: *a cenuși* **(1-2)**, *a cenușări* **(1)**, *a încenușa* **(1-2)**, *a încenuși* **(1-2)**. **3-4** *vtr* (Pex) A (se) preface în praf Si: *a cenuși* **(3-4)**, *a încenușa* **(3-4)**, *a încenuși* **(3-4)**. **5** *vt* A prepara (ceva) cu cenușă Si: *cenuși* **(5)**, *a încenușa* **(5)**, *a încenuși* **(5)**. **6-7** *vt* A face (ceva) să aibă aspectul sau consistența cenușei Si: *a cenuși* **(6-7)**, *a încenușa* **(6-7)**, *a încenuși* **(6-7)**. **8-9** *vtr* A (se) colora în cenușiu Si: *a cenuși* **(8-9)**, *a încenușa* **(8-9)**, *a încenuși* **(8-9)**. **10** *vt* A acoperi cu cenușă Si: *a cenuși* **(10)**, *a încenușa* **(10)**, *a încenuși* **(10)**.

cenușar [At: ALECSANDRI, T. 1758 / V: *~șer* / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: ***cenușă*** + *-ar*] **1** *sm* (Rar) Persoană care adună cenușă pentru fabricarea săpunului. **2** *sm* (Rar) Cenușotcă. **3** *sm* (Mol; înv; gmț) Copist prost (care usca cerneala presărând cenușă). **4** *sm* (Bot; reg) Arbore cu flori mici, galbene-verzui, cu miros neplăcut Si: *arbore-puturos*. **5** *sn* Loc de sub sobă unde cade cenușa. **6** *sn* Loc unde se depozitează cenușa. **7** *sn* (Rar) Scrumieră. **8** *sn* (Rar) Urnă în care se păstrează rămășițele morților incinerați. **9** *sn* Cearșaf în care se pune cenușă amestecată cu paie, deasupra rufelor spălate și așezate în putină sau prin care se leșia când se albeau cămășile. **10** *sn* Cadă mare îngropată în pământ în care se punea var nestins pentru a se face lapte de var. **11-12** *sn* (Tăb) Bazin sau butoi în care se efectuează, cu ajutorul unor substanțe chimice, depilarea pielii și prepararea ei pentru prelucrare. **13** *sn* (Tăb) Aparat cu care se îndepărtează părul de pe pielea întrebuințată pentru încălțăminte. **14-15** *sn* Cenușărire **(3-4)**.

cenușare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***cenușa***] **1** Prefacere în cenușă prin ardere Si: *cenușat[1]* **(1)**, *cenușărire* **(1)**, *cenușărit[1]* **(1)**, *cenușire* **(1)**, *cenușit[1]* **(1)**, *încenușare*, *încenușat[1]*, *încenușire*, *încenușit[1]*. **2** (Pex) Prefacere în praf Si: *cenușat[1]* **(2)**, *cenușire* **(2)**, *cenușit[1]* **(2)**, *încenușare* **(2)**, *încenușat[1]*, *încenușire*, *încenușit[1]*. **3** Preparare a ceva cu cenușă Si: *cenușat[1]* **(3)**, *cenușire* **(3)**, *cenușit[1]* **(3)**, *încenușare*, *încenușat[1]*, *încenușire*, *încenușit[1]*. **4-5** Transformare a ceva astfel încât să aibă aspectul (sau consistența) cenușei Si: *cenușat[1]* **(4-5)**, *cenușire* **(4-5)**, *cenușit[1]* **(4-5)**, *încenușare*, *încenușat[1]*, *încenușire*, *încenușit[1]*. **6** Schimbare a culorii în cenușiu Si: *cenușat[1]* **(6)**, *cenușire* **(6)**, *cenușit[1]* **(6)**, *încenușare*, *încenușat[1]*, *încenușire*, *încenușit[1]*. **7** Acoperire cu cenușă Si: *cenușat[1]* **(7)**, *cenușire* **(7)**, *cenușit[1]* **(7)**, *încenușare*, *încenușat[1]*, *încenușire*, *încenușit[1]*.

cenușat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cenușa***] **1-7** Cenușare **(1-7)**.

cenușat[2]*, *~ă *a* [At: DA / Pl: *~șiți*, *~e* / E: ***cenușa***] **1** Prefăcut în cenușă prin ardere Si: *cenușit[2]* **(1)**, *încenușat[2]*, *încenușit[2]*. **2** (Pex) Prefăcut în praf Si: *cenușit[2]* **(2)**, *încenușat[2]*, *încenușit[2]*. **3** Preparat cu cenușă Si: *cenușit[2]* **(3)**, *încenușat[2]*, *încenușit[2]*. **4** Care a căpătat culoarea cenușei Si: *cenușit[2]* **(4)**, *încenușat[2]*, *încenușit[2]*. **5** Acoperit cu cenușă Si: *cenușit[2]* **(5)**, *încenușat[2]*, *încenușit[2]*.

cenușă *sfs* [At: PSALT. 208/5 / V: *~șe* / E: ml **cinusia*] **1** (Îoc *spuză*) Substanță minerală prăfoasă și (de obicei) răcită, care rămâne după arderea unor corpuri organice (lemne, cărbuni etc.) **2** (Pfm; îe) **A se alege** (sau **a nu rămâne decât) praf și ~ (din ceva)** A nu se alege nimic. **3** (Pfm; îe) **A nu avea nici ~ în vatră** A fi sărac lipit pământului. **4** (Pfm; îe) **A-și pune ~ în cap** A se pocăi. **5-6** (Pfm; îe) **A lua (a-i vinde) cuiva și ~șa din vatră** A-i lua (sau a-i vinde) absolut tot. **7** (Pfm; îe) **A-i da (cuiva) luleaua prin ~** A-l face de râs. **8** (Pfm; îe) **A trage ~șa (sau spuza) pe** (sau **sub) turta sa** A-și îngriji interesul propriu. **9** (Pfm; îae)A-și apăra cauza proprie. **10** (Pfm; îlv) **A preface în ~** A arde. **11** (Pfm; îal) A distruge cu totul. **12** (Pfm; îe) **A bate para în ~** A se stinge focul. **13** (Pfm; îs) *Vântură-~* Persoană care nu face nimic. **14** (Spc) Substanță care rămâne în urma arderii morților. **15** (Fig) Resturi. **16** Praf. **17** (Îs) *~ vulcanică* Masă de elemente fine aruncată în atmosferă de un vulcan în erupție.

cenușăreasă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 101 / V: *~șer~* / Pl: *~ese* / E: ***cenușar*** + *-easă*] **1** Femeie care adună cenușa Si: *cenușăriță* **(1)**. **2-3** Femeie murdară (și proastă) Si: *cenușăriță* **(2-3)**. **4** (Spc; în basme) Fată prigonită de mama și surorile vitrege, fiind ținută în haine urâte, la cenușar și făcând toată treaba din casă. **5** (Fig) Persoană care este prigonită pentru calitățile ei, având o situație umilă și făcând multe corvezi, dar ale cărei merite vor fi recunoscute și răsplătite în final.

cenușări *vt* [At: DA / V: *~șeri* / Pzi: *~resc* / E: ***cenușar***] **1** (Rar) A cenușa **(1)**. **2** (Rar) A scoate cenușa din cenușar **(5)**. **3-4** (Tăb) (A introduce în cenușar și) a prepara pieile pentru prelucrare. **5** A îndepărta părul de pe piei cu cenușarul **(12)**.

cenușărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***cenușă*** + *-ărie*] **1** Cantitate mare de cenușă **(1)**. **2** Loc unde se strânge cenușa.

cenușărire *sf* [At: MDA ms / V: *~șer~* / Pl: *~ri* / E: ***cenușări***] **1** Cenușare **(1)**. **2** (Rar) Scoatere a cenușii din cenușar **(5)** Si: *cenușărit[1]* **(2)**. **3-4** (Tăb) (Introducere în cenușar **(11)** și) preparare a pieilor pentru prelucrare Si: *cenușărit[1]* **(3-4)**, *cenușar* **(13-14)**. **5** Îndepărtare a părului de pe piei pentru prelucrare Si: *cenușărit[1]* **(5)**.

cenușărit[1] *sn* [At: TEHN. TAB. 19 / V: *~șer~* / Pl: *~uri* / E: ***cenușări***] **1** Cenușare **(1)**. **2-5** Cenușărire **(2-5)**.

cenușărit[2]*, *~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 87 / V: *~șerit* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cenușări***] **1** (Rar) Prefăcut în cenușă. **2** (Rar; d. cenușar) Care a fost curățat. **3** (Tăb; d. piele) Care a fost preparat pentru prelucrare.

cenușăriță *sf* [At: DA / V: *~șer~* / Pl: *~țe* / E: ***cenușar*** + *-iță*] **1-2** Cenușăreasă **(1-2)**.

cenușătură *sf* [At: MAT. FOLK. 1556 / V: *~șet~* / Pl: *~ri* / E: ***cenușă*** + *-tură*] Ființă murdară de cenușă.

cenușe *sf* vz ***cenușă***

cenușer *sn* vz ***cenușar***

cenușereasă *sf* vz ***cenușăreasă***

cenușeri *vt* vz ***cenușări***

cenușerie *sf* vz ***cenușărie***

cenușerire *sf* vz ***cenușărire***

cenușerit[1] *sn* vz ***cenușărit[1]***

cenușerit[2]*, *~ă *a* vz ***cenușărit[2]***

cenușeriță *sf* vz ***cenușăriță***

cenușerniță *sf* [At: SLAVICI, N. 265 / Pl: *~țe* / E: ***cenușer*** + *-niță*] (Îvr) Scrumieră.

cenușetură *sf* vz ***cenușătură***

cenușie *sf* vz ***cenușlie***

cenuși *vtr* [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pzi: *~șesc* / E: ***cenușă***] **1-10** A cenușa **(1-10)**.

cenușire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cenuși***] **1-7** Cenușare **(1-7)**.

cenușit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cenuși***] **1-7** Cenușare **(1-7)**.

cenușit[2]*, *~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cenuși***] **1-5** Cenușat[2] **(1-5)**.

cenușiu*, *~ie [At: NEGRUZZI, S. I, 57 / Pl: *~ii* / E: ***cenușă*** + *-iu*] **1** *a* De culoarea cenușei **(1)** Si: *gri*, *sein*, *sur*. **2-3** *sm* Cal sau câine cenușiu **(1)**. **4** *sf* Ceață. **5** *sf* Zare. **6** *a* (Fig) Monoton. **7** *a* (Fig) Șters. **8-9** *a* Lipsit de personalitate sau culoare. **10** *a* (Îs) *Eminență ~ie* Personaj puternic și influent, (în politica unui stat) care determină din umbră și fără răspunderi, decizii hotărâtoare. **11** *sn* Culoare cenușie.

cenușlie *sf* [At: DAMÉ, I. / V: *~șie* / Pl: *~ii* / E: ***cenușă*** + *-lie*] (Bot; reg) Firicică (*Filaga germanica*).

cenușoaică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: ***cenușă*** + *-oaică*] Cenușotcă.

cenușoară *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~re* / E: ***cenușă*** + *-oară*] **1-8** (Șhp) Cenușă **(1, 11-13)** (puțină) Si: *cenușuță* **(1-8)**. **9** (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

cenușoi*, *~oaie [At: DA / Pl: *~oaie* / E: ***cenușă*** + *-oi*] **1-8** *smf* Cenușă **(1, 11-13)** (multă). **9** *smf* Cenușotcă. **10** *a* Cenușiu **(1)**.

cenușos*, *~oasă [At: ȚICHINDEAL, F. 331 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***cenușă*** + *-os*] **1** *a* Murdar de cenușă. **2** *a* Care conține multă cenușă. **3** *a* Ca cenușa Si: *cenușiu* **(1)**. **4** *sm* (Bot; reg) Podbal (*Tussilago farfara*).

cenușotcă *smf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~tci* / E: ***cenușă***] **1** Persoană leneșă și murdară care stă mereu pe lângă vatră și se umple de cenușă Si: *cenușar* **(2)**, *cenușoaică*, *cenușoi* **(5)**. **2** (În basme) Copil umilit, persecutat, căruia soarta îi va face dreptate și va ajunge bogat.

cenușuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cenușă*** + *-uță*] **1-8** Cenușoară **(1-8)**.

cenzitar, ~ă** a* [At: GOGA, Ț. N. VI, 2 / V: ***censi~ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***censitaire***] **1** Cu dreptul întemeiat pe cens **(4)**. **2** (Îs) *Sistem (electoral) ~* Sistem electoral în care recunoașterea dreptului de vot este în funcție de îndeplinirea de către alegători a anumitor condiții, în primul rând în funcție de avere.

cenzor** sm* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 492 / V: ***~nsor / Pl: *~i* / E: lat ***censor***] **1** (La romani) Fiecare din cei doi magistrați însărcinați cu censul **(1)** și investiți cu puterea de a supraveghea moravurile publice, a mustra și a pedepsi pe cei care săvârșeau fapte împotriva bunelor moravuri. **2** (Fig) Persoană care își asumă rolul de a mustra public pe alții pentru comportarea, faptele sau operele lor. **3** (Asr; spc) Persoană însărcinată de guvern sau de altă autoritate publică (în regimuri totalitare sau în perioada decretată „stare de urgență") să controleze publicațiile date la tipar (cărți, broșuri, ziare, desene etc.). **4** Șef al biroului de cenzură. **5** (Fin) Persoană însărcinată (de către adunarea generală a membrilor unei asociații, a unei bănci etc.) să controleze gestiunea fondurilor instituției.

cenzura** vt* [At: ODOBESCU S., I, 46/25 / V: ***~nsu~ / Pzi: *~rez* / E: fr ***censurer***] **1-2** A critica (public). **3-4** A exercita funcția de cenzor **(4-5)**. **5-8** A aplica cenzura **(2-5)**.

cenzurabil, ~ă** a* [At: DA / V: ***censu~ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***censurable***] Care merită să fie cenzurat.

cenzurant, ~ă** smf* [At: SBIERA, F. S. 345 / V: ***~nsu~ / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Zensurant***] (Înv) Persoană care examinează lucrările scrise la un examen.

cenzurare** sf* [At: DA / V: ***~nsu~ / Pl: *~rări* / E: ***cenzura***] **1-2** Criticare (publică) Si: *cenzurat¹* **(1-2)**. **3-4** Exercitare a funcției de cenzor **(4-5)** Si: *cenzurat¹* **(3-4)**. **5-8** Aplicare a cenzurii **(2-5)** Si: *cenzurat¹* **(5-8)**.

cenzurat¹** sn* [At: ODOBESCU, S. II 293/14 / V: ***~nsu~ / Pl: *~uri* / E: ***cenzura***] **1-8** Cenzurare **(1-8)**.

cenzurat², ~ă** a* [At: MDA ms / V: ***~nsu~ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cenzura***] **1-4** Care a fost supus unei cenzuri **(2-5)**. **5** (Jur) Cercetat². **6** (Jur) Examinat².

cenzură** sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 36 / V: ***~nsu~ / Pl: *~ri* / E: lat ***censura***] **1** (La romani) Funcție a cenzorului **(1)**. **2** (Pex) Pedeapsă disciplinară dată de către autoritatea de drept subalternilor sau membrilor unui corp constituit. **3-4** Cercetare de către o persoană care are sau își ia un drept de control al scrisului cuiva destinat tipăririi, spre a opri de la publicare părțile considerate primejdioase. **5** (Spc; sub regimul stării de necesitate, urgență, asediu) Cercetare prealabilă, din partea unui cenzor **(3)**, a celor destinate publicității (prin tipar, reprezentație etc.), mai ales a ziarelor, spre a opri răspândirea unor idei socotite primejdioase, imorale etc. **6** (Pex) Grup de persoane care efectuează cenzura **(5)**.

ceo- vz ***cio-***

ceon** sn* vz ***ceaun

***ceonaie** sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 243 / Pl: *~năi* / E: nct] Vacă nărăvașă.

***ceoti** vtr* [At: MDA ms / P: *ce-o~* / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Ban) **1-2** A (se) infecta.

cep** sn* [At: PAMFILE, I. C. 447 / Pl: *~uri* / E: ml ***cippus] **1** Ramură de brad sau de molid. **2** Ramură ciuntită, fără frunze Si: *ciot*. **3** Nod din tulpina unui brad sau molid din care crește ramura. **4** (La plivitul viei) Viță lăsată pe rod, ciuntită mai sus de ochiul al doilea sau al treilea de jos în sus. **5** Două sau trei vițe lăsate mai lungi decât celelalte, la tăiatul viței. **6** Lăstari de un an lăsați cu trei muguri, spre a produce capete. **7** (Pex) Cap de viță tăiat împreună cu strugurele și pus la păstrare. **8** (Pan) Fir de rădăcină de porumb, care dă chiar deasupra mușuroiului de pământ, se întinde în jos și intră în pământ. **9** Porțiune din tulpina unui portaltoi care se lasă deasupra altoiului până la dezvoltarea lui, pentru a-l proteja. **10** Dop de lemn care astupă gaura de jos, pe unde curge lichidul, a unui butoi. **11** (Spc; îoc cu *vranîul*) Dop de deasupra al buții. **12** (Pex) Canea Si: *pipă*. **13** (Îe) **A da** (sau **a pune**) **~ unei buți** A începe o bute plină. **14** (Îs) *Linge-~* Bețiv. **15** (Pex) Gaură a butoiului în care se pun cepul sau canaua. **16** Gaură dată pentru înlesnirea pitrocitului, cu spițelnicul, la fundul butei. **17** (Dig) Cui de lemn cu care se împreună două lemne, mai ales două obezi Cf *păj*. **18** Cățel **(26)**. **19** (Mor) Fier ce se pune, uneori, la capul grindeiului. **20** Capăt al fusului arborelui de lemn al unei mori de apă, ascuțit la vârf. **21** Capăt filetat în exterior al unei țevi, care servește la îmbinare prin înșurubare. **22** (Țes) Piesă de la războiul de țesut mecanic.

cepar¹** sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***ceapă + *-ar*] **1-2** Negustor sau cultivator de ceapă **(1)**.

cepar²** sn* [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: *~i* / E: ***ceapă + *-ar*] Plăcintă cu ceapă coaptă.

cepar³** sn* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~e* / E: ***ceapă + *-ar*] **1-3** (Mpp) Abces (la subsuoară) (mare cât o ceapă) Cf *broască, șcurtă, udmă*.

cepar⁴** sm* [At: H XII, 35 / Pl: *~i* / E: ***cep + *-ar*] Cepurar¹.

cepar⁵** sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~e* / E: ***cep + *-ar*] Cepurar².

cepaș** sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 41 / Pl: *~e* / E: mg ***csapás] (Mgm) **1** (Ban) Urmă de roată Si: *făgaș, șleau*. **2** (În Munții Apuseni) Parte bogată a vânei de aur. **3** (Pex) Bucată mare de aur.

***cepăi** vi* [At: CAMILAR, P. S. 195 / P: *~pă-i* / Pzi: *~esc* / E: ns cf mg *csapni*] (Reg) A păși cu zgomot ușor Si: *a lipăi*.

cepăire** sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cepăi] (Reg) Pășire cu zgomot ușor Si: *cepăit* **(1)**, *lipăire*.

cepăit** sn* [At: CAMILAR, P. S. 45 / Pl: *~uri* / E: ***cepăi] **1-2** (Reg) (Cepăire și) zgomot produs.

cepălău** sn* [At: CHEST. VIII, 79/34 / Pl: *~laie* / E: ***ceapă] Mâncare preparată din ceapă.

cepăreasă** sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ese* / E: ***cepar + *-easă*] **1-2** Soție a ceparului **(1-2)**. **3-4** Vânzătoare sau cultivatoare de ceapă **(1)** Si: *cepăriță* **(3-4)**.

cepărie¹** sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***ceapă + *-ărie*] **1** Ceapă **(1)** multă strânsă la un loc. **2** Loc semănat cu ceapă **(1)**.

cepărie²** sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 58/5 / Pl: *~ii* / E: ***cep + *-ărie*] (Înv) Cepărit.

cepărit** sn* [At: (a. 1765) URICARIUL I, 275 / Pl: *~uri* / E: ***cep + *-ărit*] (Înv) Impozit pe cârciumi Si: *cepărie²*.

cepăriță** sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cepar + *-iță*] **1-4** Cepăreasă **(1-4)**.

cepătoare** sf* [At: PAPAHAGI, M. 148 / Pl: *~tori* / E: ns cf ***început] (Reg; phl) Început.

cepău** sn* [At: DAMÉ, T. 173 / Pl: nct / E: ***cep + *-ău*] **1** (Ljg) Capăt de fier al fusului roții, care se învârtește în scobitura unei bârne. **2** (Lmr) Parte unde se învârtește ciutura cu pietrele.

cepcel** sn* vz ***chepcel

cepchen** sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 597 / V: ***ceap~, ceapchin / Pl: nct / E: tc ***çepken***] (Trî) Haină boierească scurtă, cu mânecile desfăcute, care se purta pe umeri, peste jiletcă.

cepe** v* vz ***începe

cepeleag, ~ă [At: CANTEMIR, IST. 111 / V: ***șe~, șepeleav*** / Pl: *~egi, ~ege* / E: ucr, rs ***шепелявый***] **1-2** *a, smf* (Om) peltic. **3** *sn* Defect de a vorbi peltic .

cepeli** v* [At: LB / V: ***șe~, șup~ / Pzi: *~lesc* / E: ucr rs ***шепелявить***] (Buc) A vorbi peltic.

cepesc, ~ească** a* [At: DR. II, 705 / Pl: *~ești* / E: ***ceapă + *-esc*] **1-2** Mare sau roșu ca o ceapă **(1)**. **3** Referitor la ceapă **(1)**. **4** (Îs) *Mere ~ești* Mere mari, rotunde.

cepet** sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***ceapă + *-et*] **1-2** Cepărie **(1-2)**.

cepișoară** sf* vz ***cepușoară

cepiță** sf* [At: I. CR. II, 39 / Pl: *~țe* / E: mg ***csapica] (Mrm; rar) **1** Șapcă. **2** Chipiu.

ceplac** sm* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 154/31 / Pl: *~aci* / E: tc ***çyplak] (Tcm) Nevoiaș.

ceplegea** sf* [At: ȘIO / Pl: *~gele* / E: tc ***kaplyça] (Tcm; îrg) Pir.

cepli** v* vz ***ciopli

ceplire** sf* vz ***cioplire

ceplit¹** sn* vz ***cioplit¹

ceplit², ~ă** a* vz ***cioplit²

cepoi *sn* [At: ȘEZ. V, 56/7 / Pl: *~oaie* / E: ***ceapă*** + *-oi*] **1-6** Ceapă **(1-3)** (mare). **7** Soi de ceapă mare.

cepos¹, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ceapă*** + *-os*] (Nob) **1** Plin de ceapă. **2** Gătit cu multă ceapă.

cepos², ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 36 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cep*** + *-os*] (D. un lemn, un copac) Cu multe cepuri **(3)** Si: *noduros, cioturos, cepuros*.

ceprag *sn* vz ***ceapraz***

cepraz *sn* vz ***ceapraz***

cepraza *sf* vz ***ceapraz***

ceprăgar *sm* vz ***ceaprazar***

ceprăzăresc, ~ească *a* vz ***ceaprăzăresc***

ceprăzărie *sf* vz ***ceaprăzărie***

ceprăzi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~zesc* / E: ***cepraz***] (Nob) **1-5** A împodobi cu ceaprazuri **(1-5)**.

ceprăzire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ceprăzi***] (Nob) **1-5** Împodobire cu ceaprazuri **(1-5)** Si: *ceprăzit¹* **(1-5)**.

ceprăzit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ceprăzi***] (Nob) **1-5** Ceprăzire **(1-5)**.

ceprăzit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ceprăzi***] (Nob) **1-5** Împodobit² cu ceaprazuri **(1-5)**.

cepreag *sn* vz ***ceapraz***

cepreaz *sn* vz ***ceapraz***

cepregar *sm* vz ***ceaprazar***

ceprezar *sm* vz ***ceaprazar***

ceprigar *sm* vz ***ceaprazar***

cepsăli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A da bătaie cuiva.

cepsălire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cepsăli***] (Reg) Batere a cuiva Si: *cepsălit¹*.

cepsălit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cepsăli***] (Reg) Cepsălire.

cepsălit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cepsăli***] (Reg) Bătut².

cepsoaie *sf, a* [At: H XVIII, 141 / V: *~ane* / Pl: *~* / E: ***ceapsă*** + *-oaie*] **1-2** (Oaie) cu coarnele întoarse îndărăt.

cepsoane *sf, a* vz ***cepsoaie***

cepsuică *sf* [At: MARIAN, NA. 90 / Pl: *~ici* / E: ***ceapsă*** + *-uică*] **1-8** (Șhp) Ceapsă **(1-4)** (mică).

cepșoară *sf* vz ***cepușoară***

cepui *vt* [At: DDRF / P: *~pu-i* / Pzi: *~esc* / E: ***cep***] **1** A împreuna cu cepuri **(17)** două bucăți de lemn Si: (Mar) *cepuri* **(1)**. **2** A face cepuri **(18)** cu rindeaua Si: (Mar) *cepuri* **(2)**. **3** A curăța un arbore de ramuri Si: (reg) *cepuri* **(3)**, *a ciuhui, a ciungăvi, a crengui, a dărâma*.

cepuire *sf* [At: MDA ms / P: *~pu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cepui***] **1** Împreunare cu cepuri **(17)** a două bucăți de lemn Si: *cepuit¹* **(1)**, (Mar) *cepurire* **(1)**, *cepurit¹* **(1)**. **2** Lucrare de cepuri **(18)** cu rindeaua Si: *cepuit¹* **(2)**, (Mar) *cepurire* **(2)**, *cepurit¹* **(2)**. **3** Curățare de ramuri a unui arbore Si: *cepuit¹* **(3)**, (reg) *cepurire* **(3)**, *cepurit¹* **(3)**, *cihuire, ciuhuit¹, ciungăvire, ciungăvit¹, crenguire, crenguit¹, dărâmare, dărâmat¹*.

cepuit¹ *sn* [At: I. APOLZAN, U. 19 / P: *~pu-it* / Pl: *~uri* / E: ***cepui***] **1-3** Cepuire **(1-3)**.

cepuit², ~ă *a* [At: DA / P: *~pu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cepui***] **1** (D. bucăți de lemn) Îmbinat² cu cepuri **(17)** Si: *cepurit²* **(1)**. **2** (D. trunchiuri) Curățat² de crengi Si: *cepurit²* **(2)**.

cepuitor¹ *sm* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1950 / P: *~pu-i~* / Pl: *~i* / E: ***cepui*** + *-tor*] **1-3** Persoană care se ocupă cu cepuirea **(1-3)**.

cepuitor² *sn* [At: I. APOLZAN, U. 19 / P: *~pu-i~* / Pl: *~oare* / E: ***cepui*** + *-tor*] Rindea pentru cepuit¹ **(2)**.

cepurar¹ *sm* [At: H VI, 172 / Pl: *~i* / E: ***cepuri*** (pll *cep*) + *-ar*] Persoană care are grijă de cepul vasului cu vin, la nuntă Si: *cepar⁴*.

cepurar² *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, H VI, 172 / Pl: *~e* / E: ***cepuri*** (pll *cep*) + *-ar*] Burghiu de găurit butoaiele, spre a le da cep Si: *cepar⁵*.

cepuri *vt* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: din ***cepuri*** (pll *cep*)] **1-3** (Mar) A cepui **(1-3)**.

cepurire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cepuri***] **1-3** Cepuire **(1-3)**.

cepurit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cepuri***] **1-3** Cepuire **(1-3)**.

cepurit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cepuri***] **1-3** Cepuit² **(1-3)**.

cepuros, ~oasă *a* [At: MARIAN, T. 236 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cepuri*** (pll *cep*) + *-os*] Cepos².

cepușoară *sf* [At: SEVASTOS, N. 57/22 / V: *~piș~, ~pș~* / Pl: *~re* / E: ***ceapă*** + *-șoară*] **1-6** (Șhp) Ceapă **(1-3)** (mică) Si: *ceputâ* **(1-6)**. **7** Ceapă-ciorească Vz *ceapă* **(25)**. **8** Hașmă. **9** Aiul-șarpelui Vz *ai*.

cepușor *sn* [At: DA / Pl: *~șoare* / E: ***cep*** + *-ușor*] **1-40** (Șhp) Cep **(1-12, 15-22)** (mic).

cepuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***ceapă*** + *-uță*] **1-6** Cepușoară **(1-6)**.

cer¹- [At: DN³ / V: *cerat-, cherat-, cherato-, kerato-* / E: ngr ***keras*** „corn"] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Corn. **2** Cornee.

cer²- vz ***cero-***

cer³ *sn* [At: COD. VOR. 135/10 / V: *~iu* / Pl: *~uri* / E: lat ***calum***] **1** (Ast) Spațiu infinit în care se mișcă toate astrele Si: *univers*. **2** (Pex) Toate corpurile cerești din spațiu Cf *lume*. **3** (Pex) Imagine a cerului **(1)** oglindită în apă. **4** Parte din spațiu care pare a forma o boltă emisferică circumscrisă de orizont deasupra pământului Si: *firmament, tărie*. **5** (Pex) Ceea ce cuprinde cerul **(4)**. **6** (Prc) Atmosferă. **7** (Prc) Parte a cerului **(1)** aflată deasupra capului privitorului. **8** (Îlav) **Sub ~** Pe pământ. **9** (Îlav) **Sub ~ul liber** Fără nici un adăpost. **10** (Îlav) **Până-i ~ui** Cât lumea. **11** (Îal; după negație) Niciodată. **12-13** (Îe) **A răscoli ~ul și pământul** A face tot posibilul (pentru a găsi un lucru pierdut). **14-15** (Îe) **(Departe) ca ~ul de pământ** (sau **ca de la ~ la pământ**) E o mare (distanță sau) diferență între două obiecte. **16** (Îs) *Înălțimea* (sau *înaltul*, ori *slava*) *~ului* Cea mai mare înălțime a acestui spațiu. **17** (Îlav) **Cu o falcă-n ~ și cu una în pământ** Cu furie. **18** (Îal) Gata să distrugă totul în cale. **19** (Îlav) **Nu se face gaură** (sau **bortă**) **în ~** Nu-i nimic. **20** (Îal) Nu trebuie să se dea importanță faptului. **21-22** (Îe) **A cădea** (sau **a pica**) **~ul pe cineva** A fi foarte surprins (de un mare necaz). **23** (Îae) A fi surprins într-o postură dezonorantă. **24** (Îe) **A pica din ~** A sosi pe neașteptate în mod fericit. **25** (Îae) A nu fi la curent cu datele situației în care a nimerit. **26** (Îe) **Nu pică din ~** Nu vine de-a gata. **27** (Îe) **A privi la ~** A fi mândru. **28** (Îlav) **Când s-a lipi ~ul de pământ** Niciodată. **29** (Îe) **A făgădui cuiva ~ul și pământul** A promite lucruri nerealizabile. **30** (Îs) *Bolta ~ului* Firmament. **31** (Îs) *Păsările ~ului* Păsări zburătoare. **32** (Îs) *Brâul* (sau *cununa*) *~ului* Curcubeu. **33** (Îlav) **La poalele ~ului** Departe. **34** (Îal) La capătul lumii. **35** (Îs) *Toartele (torțile) ~ului* Margini aparente ale cerului. **36** (Îs) *Inima ~ului* Centru al bolții cerești. **37** (Îs) *Crângul* (sau *brâul luminos al*) *~ului* Calea lactee. **38** (Ant; pan; îs) *~ul gurii* Palat al gurii. **39** (Buc; îs) *~ul strungei* Prăjină înfiptă de-a lungul strungăi, cu care sunt întărite spătarele. **40** (Pex) Acoperământ deasupra patului, unui tron etc. Si: *baldachin, uranisc*. **41** Regiune superioară a pământului considerată de oameni ca lăcașul divinității. **42-43** (Îe; îlav) **(A se ruga de cineva) cu ~ul și cu pământul** (A se ruga) cu cea mai mare stăruință. **44-45** (Pex) (Putere a lui) Dumnezeu. **46** (Spc) Lăcaș al celor fericiți după moarte Si: *eden, paradis, rai*. **47-48** (Pex) Fericire (după moarte). **49** (Îs) *Împărăția ~ului* (sau *~urilor*) Cer **(45)**. **50** (Îe) **A se crede în al șaptelea** (sau **al nouălea**) **~** A fi extrem de fericit. **51** (Îe) **A ridica pe cineva în slava ~ului** sau **a înălța pe cineva (până) la ~** A lăuda pe cineva foarte mult. **52** (Îe) **Știe și toaca-n ~** Știe tot. **53** (Îe) **Se crede căzut (cu hârzobul) din ~** E foarte încrezut.

cer⁴ *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: lat ***cerrus***] **1** Arbore mare din familia fagaceelor, înalt până la 30 m, înrudit cu stejarul, cu scoarța negricioasă, cu frunze pieloase, bogate și cu fructele ghinde, foarte căutat ca lemn de foc (*Quercus cerris*). **2** Lemn de cer⁴ **(1)**, folosit drept combustibil. **3** (Pop; îe) **~-bocnă** A fi foarte tare (ca lemnul de cer).

cer⁵ *sn* vz ***ciur***

cerac *sm* vz ***cirac***

ceracladisi *vt* [At: IORGA, S.N. 215 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χεραχλαοισι***] (Grî) A-și face client pe cineva.

ceracladisit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ceracladisi***] (Grî) Care a devenit clientul cuiva.

cerambicid *snp* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***cérambicydés***] **1** Familie de insecte cu antene foarte lungi, cu capul alungit și viu colorat (*Cerambicidae*). **2** (Șls) Insectă din cerambicide **(1)**.

ceramic, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 413 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***céramique***] **1-2** *sf* (Tehnică și) artă a prelucrării argilelor, pentru a se obține, prin omogenizarea amestecului plastic, modelarea, decorarea, smălțuirea, uscarea și arderea lui, vase sau alte obiecte Si: *olărit*. **3** *sf* Obiect obținut prin această tehnică. **4** *sf* Material din care se obțin aceste obiecte. **5-6** *a* Referitor la ceramică **(1-2)**. **7-8** *a* Propriu ceramicii **(1-2)**. **9-10** *a* De ceramică **(1-2)**. **11** *a* (D. obiecte) Obținut din ceramică **(4)**.

ceramist, ~ă *smf* [At: CV, 1949, nr. 4, 37 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***céramiste***] **1-2** Persoană care se ocupă cu (tehnica sau) arta ceramicii **(1-2)**.

ceramografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***céramographie***] Disciplină istorică având ca obiect ceramica **(1-2)**.

ceramologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~gii* / E: fr ***céramologie***] Studiu al ceramicii **(1-2)**.

cerap *sm* cz ***ciorap***

cerar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***ceară*** + *-ar*] **1** Muncitor care prelucrează ceara. **2** Negustor de (obiecte din) ceară.

cerargirit *sn* [At: DN³ / Pl: *~iți* / E: fr ***cérargiryte***] Clorură de argint naturală, existând ca minereu de argint.

cerast *sm* [At: DA / Pl: *~aști* / E: fr ***céraste***] (Zlg) Viperă foarte veninoasă din Africa și Asia.

ceraș *sm* vz ***cireș***

cerașă *sf* vz ***cireașă***

cerat¹- vz ***cer¹-***

cerat², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***ceratus***] **1** Acoperit cu ceară. **2** (Îs) *Tăbliță ~ă* Tăbliță de lemn acoperită cu ceară pe care romanii își făceau însemnări, socoteli.

cerat³ *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***cérat***] Medicament compus din ceară și unguent, folosit, odinioară, pentru acoperirea rănilor.

ceratit *sm* [At: DN³ / Pl: *~iți* / E: fr ***cératites***] Moluscă cefalopodă fosilă din era mezozoică.

cerăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***cerar*** + *-easă*] (Iuz) **1-2** Nevastă a cerarului **(1-2)** Si: *cerăriță* **(1-2)**. **3** Vânzătoare de ceară Si: (iuz) *cerăriță* **(3)**.

cerărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***cerar*** + *-ie*] **1-2** (Magazin unde se face) negustorie cu ceară. **3-4** (Local unde se practică) meseria cerarului **(1)**. **5-7** (Loc unde se depozitează) (obiecte multe din) ceară.

cerărit *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***cerar*** + *-it*] Impozit asupra cerii.

cerăriță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cerar*** + *-iță*] (Iuz) **1-3** Cerăreasă **(1-3)**.

cerăt *sn* vz ***ceret***

cerător, ~oare *smf* [At: GOROVEI, CR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cere*** + *-(ă)tor*] Persoană care cere ceva de la altcineva Cf *cerșetor*.

cerătură *sf* [At: DOSOFTEI, ap. CDDE / Pl: *~ri* / E: ***cere*** + *-(ă)tură*] **1-10** Cerere **(9-14, 16-19)**. **11-12** Cerință **(2-3)**.

cerb *sm* [At: PSALT. 80/3 / Pl: *~i* / E: ml ***cervus***] **1** (Zlg) Mamifer patruped rumegător de pădure, de talie mare, zvelt, cu coarne ramificate, care cad și se reînnoiesc în fiecare an, cu coada scurtă (*Cervus claphus*). **2** (Îs) *~-lopătar* Specie de cerb cu coarnele lățite în formă de lopeți și cu corpul puternic (*Cervus dama*). **3-4** (Îe; îlav) **A fugi ca ~ul** (A fugi) foarte repede. **5** (Ent; îs) *~ul lui Dumnezeu* Rădașcă **5** (Bot; îs) *Spinul-~ului* Planta *Romnus cathartica*. **6** (Pan) Berbec cu coarne lungi și drepte. **7** Bou cu coarne lungi Cf: *cerban*. **8** Obicei de a umbla la colindat, la Crăciun și la Sfântul Ion, cu un om mascat cu cap de cerb Cf *brezaia*, *turca*, *țurca*.

cerban *sm* [At: H IX, 37 / Pl: *~i* / E: ***cerb*** + *-an*] **1-4** Cerb **(1-2)** (mare). **5** Bou cu coarnele mari, crescute simetric.

cerbană *sf* [At: GOROVEI, C. 330 / Pl: *~ne* / E: ***cerban***] **1-4** Cerboaică **(1-2)** (mare). **5** Vacă cu coarnele mari, crescute simetric.

cerbar *sm* [At: MARIAN, INS. 34 / Pl: *~i* / E: ***cerb*** + *-ar*] **1** (Ent) Rădașcă. **2** (Bot; reg) Năvalnic (*Phillitis scolopendrium*).

cerbaș *sm* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 259 / Pl: *~i* / E: ***cerb*** + *-aș*] Persoană care umblă cu cerbul **(9)** la Crăciun.

cerbă *sf* vz ***cearbă***

cerbăluță *sf* [At: DAMÉ, T. 187b / Pl: *~țe* / E: ***cerbă*** + *-luță*] (Bot; reg) Iarba-canarașului (*Phalaris arundinacea*).

cerbăniță *sf* [At: CHEST. VIII, 28/23 / Pl: *~țe* / E: nct] (Olt) Fel de plăcintă nedefinit mai îndeaproape.

cerbărie *sf* [At: PASCU, S. 186 / Pl: *~ii* / E: ***cerb*** + *-ărie*] **1-2** Loc amenajat unde se țin cerbi **(1-2)**. **3-4** Rezervație naturală de cerbi **(1-2)**.

cerber *sm* [At: VLAHUȚĂ, D. 5 / A: *cerber* / Pl: *~i* / E: fr ***cerbère***, lat ***cerberus***] **1** (Îmg) Animal fabulos imaginat ca un câine cu trei capete care păzește porțile infernului. **2** (Liv; pan) Paznic foarte vigilent.

cerbesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***cerb*** + *-esc*] **1-2** De cerb **(1-2)**.

cerbește *av* [At: CORCEA, B. 12 / E: ***cerb*** + *-ește*] **1-2** Ca cerbii **(1-2)**.

cerbet *sn* vz ***șerbet***

cerbică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: ***cerb*** + *-ică*] **1-4** (Șhp) Cerboaică **(1-2)** (mică).

cerbice *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 20/2 / V: ***~ișă, ~rdiță, ~rghiș, ~rghișă*** / Pl: *~* / E: ml ***cervix***] **1** Parte exterioară a gâtului Si: *grumaz*. **2** (Prc) Parte din spate a gâtului Si: *ceafă*. **3** (Îe) **A cădea pe ~a cuiva** A lua pe cineva de după gât Si: *a îmbrățișa*. **4** (Îe) **A pleca (a frânge, a rupe, a asupri** sau **a muia, a tăia) ~a cuiva** A supune pe cineva. **5** (Îae) A umili mândria cuiva. **6** (Îe) **A fi tare** (sau **vârtos) de ~** A fi încăpățânat. **7** (Mpp) Neg la mână. **8** (Mpp) Boală la gât. **9** (Pan) Parte de deasupra a jugului, care se reazemă pe ceafa boului. **10** Pod al osiei la căruță, cu scobitura ce se aseamănă cu cerbicea jugului.

cerbicie *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 253 / Pl: *~cii* / E: ***cerbice*** + *-ie*] **1** Tenacitate. **2** Încăpățânare.

cerbicos, ~oasă *a* [At: BĂLCESCU, ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cerbice*** + *-os*] **1** Încăpățânat. **2** Tenace.

cerbișă *sf* vz ***cerbice***

cerbișor *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***cerb*** + *-ișor*] **1-4** Cerbuleț **(1-4)**.

cerboaică *sf* [At: H XI, 231 / Pl: *~ice* / E: ***cerb*** + *-oaică*] **1-2** Femelă a cerbului **(1-2)** Si: *cearbă* **(1-2)**, *cerboaie* **(1-2)** Cf *ciută*.

cerboaie *sf* [At: LB / Pl: *~* / E: ***cerb*** + *-oaie*] **1-2** Cerboaică **(1-2)**.

cerboi *sm* [At: MURNU, O. 164 / Pl: *~* / E: ***cerb*** + *-oi*] **1-4** Cerb **(1-2)** (mare).

cerbuleț *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cerb*** + *-uleț*] **1-4** (Șhp) Cerb **(1-2)** (mic).

cerbușor *sm* [At: MARIAN, S.R. I, 14 / Pl: *~i* / E: ***cerb*** + *-ușor*] **1-4** (Șhp) Cerbuleț **(1-4)**.

cerbuț *sm* [At: BARONZI, L. 104/20 / Pl: *~i* / E: ***cerb*** + *-uț*] **1-4** (Șhp) Cerbuleț **(1-4)**.

cerc¹ *sn* [At: URICARIUL IV, 44/7 / Pl: *~uri* / E: ml ***circus***] **1** Figură geometrică plană formată din mulțimea tuturor punctelor egal depărtate de un punct fix Si: *circumferință*. **2** Suprafață limitată de un cerc **(1)**. **3** Formă de cerc **(1)**. **4** Linie curbă din care este format un cerc **(1)**. **5** Mișcare având ca traiectorie un cerc **(1)**. **6** Obiect format dintr-o bandă circulară îndoită în formă de inel. **7** Nuia crăpată în două sau bandă de fier care leagă doagele unui vas de lemn (butoi, hârdău etc.). **8** (Pex) Instrument cu care se strâng doagele înainte de a pune cercurile. **9** Șină de fier cu care se leagă roata Cf *obadă*. **10-11** (Pes) Nuia (a sacului sau) a crâsnicului de mână, îndoită în formă de arc Si: *arc*. **12** Sfârlează. **13-14** Fâșie de (metal sau de) stofă împodobită cu broderii sau cu pietre scumpe, pe care o poartă, mai ales, femeile pe cap Si: *diademă*. **15** Obiect ca un cerc **(1)** cu care se joacă copiii rulându-l cu un bețișor. **16** (Șîs) *~ de rochie* Îndoitură în formă de cerc **(1)** a materialului, la rochie. **17** (Îas) Arc circular care susține crinolina. **18** Lemn arcuit, care înconjoară gâtul calului înhămat rusește. **19** Bandaj hernial Si: *suspensor*. **20** Nuia de alun fixată în pereții casei de lemn înainte de a-i lipi cu lut. **21** Legare a vițelor de araci. **22** Horă. **23** (Pan) Raportor. **24** (Îs) *~ polar* Fiecare dintre liniile imaginare de pe globul pământesc, paralele cu ecuatorul, situate la 66-33° la nord sau la sud de el. **25** (Îs) *~ diurn* Cerc **(1)** descris de aștri zilnic, în mișcarea

lor aparentă, în jurul pământului. **26** (Fig; îs) ~ *vicios* Greșeală de logică constând în definirea sau demonstrarea unui fapt printr-un altul care nu poate fi definit sau demonstrat decât cu ajutorul primului fapt. **27** (Fig) Sferă. **28** (Fig) Întindere. **29** (Fig) Cuprins. **30** (Fig) Limită de cunoștințe. **31** Limită de atribuții. **32** Limită de ocupații. **33-35** (Fig) Grup de persoane legate între ele prin convingeri, idei, preocupări etc. **36** (Îs) *~uri muncitorești* Organizații politice muncitorești apărute la noi la sfârșitul secolului trecut. **37** Societate.

-cerc^{2} vz ***cerco-***

cerca [At: PRAV. MOLD. 577 / Pzi: *cerc* / E: lat ***circare***] (Înv) **1** *vi* A face o mișcare de ocolire. **2** *vt* A parcurge de jur-împrejur. **3** *vi* A da târcoale. **4** *vt* (Îe) **A ~ o moșie** A merge de jur-împrejurul moșiei spre a o delimita. **5** *vt* (Îe) **A ~ hotarele** A merge pe toate hotarele unei moșii spre a le determina. **6** *vt* (Îe) **A ~ semnele** A controla, de jur-împrejur, semnele prin care este delimitată o proprietate. **7** *vt* (Pgn) A examina. **8** *vt* (Pgn) A supune unei cercetări Si: *a cerceta, a iscodi , a scruta, a sonda, a știrici*. **9** *vi* (Construit cu prepoziția *de* sau *doară*) A se interesa Si: *a se informa, a întreba*. **10-12** *vt* A căuta legături, (relații sau) simpatii. **13** *vt* A începe tratative în vederea unei alianțe. **14** *vi* A cutreiera. **15** *vt* A face incursiuni într-un teritoriu pentru a-l prăda Si: *a cotropi*. **16** *vi* A cerceta peste tot pentru a găsi ceva. **17** *vi* A-și da osteneala să facă ceva Si: *a căuta* **(33)**, *a se sili, a se strădui, a se trudi*. **18** *vt* A face o încercare. **19** *vi* A cerceta **(24)**. **20** *vt* A ispiti. **21** *vt* (Îe) **A-și ~ norocul** A-și pune norocul la încercare. **22** *vt* A căuta să vezi dacă un lucru e bun, valoros, potrivit etc. făcându-i proba Si: *a gusta, a proba*. **23** *vt* (Îoc *a afla, a găsi*) A căuta **(69)**. **24-26** *vt* (Înv) A căuta (să obții, sau) (să pricinuiești, ori) să provoci. **27** *vt* A se adresa cuiva cu o rugăminte Si: *a ruga*. **28** *vi* (Mar; mgm) A câștiga bani lucrând. **29** *vi* A se uita. **30-31** *vit* A umbla des (pe undeva sau) pe la cineva Si: *a frecventa*. **32** *vt* (D. dureri; fig) A cuprinde. **33** *vt* (D. stări sufletești; ips) A se ivi.

cercagiu *sm* vz ***cearcagiu***

cercalam *sn* vz ***țârcălan***

cercală^{1} *sf* [At: MARIAN, V. 166 / Pl: *~le* / E: ***cerca***] Jurubiță cu care se încearcă culoarea (roșie) ca să se vadă dacă se prinde bine.

cercală^{2} *sf* [At: ANTIPA, P. 114 / Pl: *~le* / E: ***cerc***] **1** Unealtă în formă de sac. **2** Unealtă pentru pescuit, constând în două nuiele îndoite în formă de arcuri, așezate cruciș și legate la mijloc, de capetele cărora se prinde o plasă pătrată Si: *crâsnic-de-mână* (sau *fără coadă*), *crâstaș fără coadă, ghelbereu*.

cercalău *sn* vz ***țârcălan***

cercar *sm* [At: DN^{3} / Pl: *~i* / E: fr ***cercaire***] Larvă a gălbezii, care trăiește în apă, devenind adultă în corpul vitelor cornute.

cercare *sf* [At: (a. 1741) URICARIUL IV, 402/1 / Pl: *~cări* / E: ***cerca***] (Îvr) **1** Ocolire. **2** Parcurgere de jur-împrejur Si: *cercat^{1}* **(2)**. **3** Delimitare a hotarelor unei moșii Si: *cercat^{1}* **(3)**. **4** Cercetare. **5** Informare despre cineva sau ceva Si: *cercat^{1}* **(5)**. **6** Căutare a unor simpatii sau relații Si: *cercat^{1}* **(6)**. **7** Cutreierare a unor teritorii Si: *cercat^{1}* **(7)**. **8** Cotropire **(12)**. **9** Cercetare. **10** Strădanie. **11** Încercare. **12** Ispitire . **13** Probă. **14** Căutare **(19)**. **15** Obținere. **16** Pricinuire. **17** Provocare. **18** Rugăminte. **19** Câștig. **20** Privire **(25)**. **21** Frecventare. **22-23** Apariție a unei (dureri sau) stări sufletești Si: *cercat^{1}* **(23-24)**.

cercat^{1} *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***cerca***] (Îvr) **1** Ocolire. **2-3** Cercare **(2-3)**. **4** Cercetare. **5-7** Cercare **(5-7)**. **8** Cotropire **(12)**. **9** Cercetare. **10** Strădanie. **11** Încercare. **12** Ispitire. **13** Probă. **14** Căutare **(19)**. **15** Obținere. **16** Pricinuire. **17** Provocare. **18** Rugăminte. **19** Câștig. **20** Privire **(25)**. **21** Frecventare. **22-23** Cercare **(22-23)**.

cercat^{2}, ~ă [At: TES. II, 37 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cerca***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este ispitit(ă). **3-4** *smf, a* (Persoană) care este provocat(ă). **5-6** *smf, a* (Persoană) care este examinat(ă). **7-8** *smf, a* (Persoană) cu multă experiență. **9-10** *smf, a* (Persoană) căutat(ă) **(13)**. **11** *a* (D. obiecte) Probat^{2}.

cercălan *sn* vz ***țârcălan***

cercănat, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cearcăn*** + *-at*] Încercănat.

cercănel *sn* [At: PAMFILE, C. T. 186 / Pl: *~e* / E: ***cearcăn*** + *-el*] **1-14** (Șhp) Cearcăn **(1-5, 7-8)** (mic).

cercăni [At: COSTINESCU / Pzi: *~nez* / E: ***cearcăn***] (Nob) **1** *vt* A face un cearcăn **(1)** în jurul unui centru Si: *a încercui*. **2** *vr* A se încercăna (ochii).

cercănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cercăni***] (Nob) **1** Realizare a unui cearcăn în jurul unui centru Si: *cercănit^{1}* **(1)**, *încercuire*. **2** Încercănare a ochilor Si: *cercănit^{1}* **(2)**.

cercănit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cercăni***] (Nob) **1-2** Cercănire **(1-2)**.

cercănit^{2} ~ă *a* [At: MDA ms / Pl. *~iți, ~e* / E: ***cercăni***] (Nob) **1** Care a realizat un cearcăn în jurul unui centru. **2** (D. ochi) Care are cearcăn.

cercăreț, ~eață [At: DOSOFTEI, M. 111 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cercare*** + *-eț*] **1-2** Cercător **(7-8)**.

cercăta *v* vz ***cerceta***

cercătare *sf* vz ***cercetare***

cercătat^{1} *sn* vz ***cercetat^{1}***

cercătat^{2}, ~ă a vz ***cercetat^{2}***

cercător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 233 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cerca*** + *-tor*] (Înv) **1-6** *smf, a* (Om) care cearcă **(1-3)**. **7-8** *smf, a* (Om) care cercetează. **9** *sm* Cercetaș. **10** Informator. **11** *smf* (Spc) Pețitor. **12** *sm* (Înv) Spion. **13** *sf* (Înv) Sondă.

cercătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 59/2 / Pl: *~ri* / E: ***cerca*** + *-tură*] (Înv) **1** Experiență. **2** Probă. **3** Gustare a bucatelor. **4** (Jur) Cercetare a unei cauze. **5** Investigație. **6** Control. **7** (Spc; înv) Verificare a strângerii veniturilor țării din partea contribuabililor.

cerceaf *sn* vz ***cearșaf***

cerceală *sf* vz ***țesală***

cercel *sm* [At: BIBLIA (1688), 16/2 / V: *ciur~* / Pl: *~cei* / E: ml ***circellus***] **1** Verigă de metal (în care pot fi fixate sau de care pot fi atârnate pietre prețioase, monede etc.) purtată ca podoabă, mai ales, de femei. **2** Verigă purtată de copii de mici, pentru a se feri de epilepsie. **3-6** (Verigă de metal pusă la animale domestice ca) semn de proprietate (sau de recunoaștere). **7** Podoabă de lână pusă unor animale. **8-9** (Pop; îe) **~ceii mi-au căzut, dar urechile mi-au rămas** Mi-am pierdut (averea sau) rangul, dar nu mă las. **9** (Îs) ~ *la ureche* Lucru fără importanță, care servește numai ca podoabă. **10** (Bot; reg; îs) *~ul-doamnei* Papucul-doamnei (*Impatiens royci*). **11** (Bot; reg; îs) *~ceii-babei* Lemn-râios (*Impatiens balsamina*). **12** (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape. **13-14** (Reg; lcr) (Inel sau) ochi de fier de la capătul de jos al leucii prin care intră osia. **15** (Reg; lcr) Orificiu în care se bagă capătul de sus al leucii Si: *postoruncă, râncă, runc*. **16-18** (Reg; lcr) Bucată de lemn (stejar sau frasin) ori de fier care ține legați carâmbii loitrei, la mijlocul spetezelor. **19** (Pes; lpl) Inele mari făcute din mlajă arcuită, legate, la distanță de câte 50 cm unul de altul, pe coarda de sus a mrejei. **20** (Pes; lpl) Verigi de ridicat cutița lesei Si: *colbe, gânjuri*. **21** (Ast; reg) Stea nedefinită mai îndeaproape.

cercela *vt* [At: LM / Pzi: *~lez* / E: ***cercel***] **1** A da forma cercelului **(1)** Si: *încercela* **(1)**. **2-4** A împodobi cu cercei **(1, 3-4)** Si: *încercela* **(2-4)**.

cercelar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***cercel*** + *-ar*] **1-2** Persoană care (face sau) vinde cercei **(1)**. **3** (Pex) Negustor de mărunțișuri Si: (înv) *boccegiu, coropcar, mămular, tolbaș*.

cercelare *sf* [At: MDA / Pl: *~lări* / E: ***cercela***] **1** Dare a formei de cercel **(1)** Si: *cercelat^{1}* **(1)**, *încercelare* **(1)**, *încercelat^{1}* **(1)**. **2-4** Împodobire cu cercei **(1, 3-4)** Si: *cercelat^{1}* **(2-4)**, *încercelare* **(2-4)**, *încercelat^{1}* **(2-4)**.

cercelaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***cercel*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Cercel **(1-4)** (mic).

cercelat^{1} *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***cercela***] **1-4** Cercelare **(1-4)**.

cercelat^{2}, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cercela*** cf vfr *recercelé*] **1** (D. păr) Buclat^{2} . **2** (D. coarne) Răsucit de mai multe ori Si: *încercelat^{2}* **(2)**. **3** Oaie sau berbec cu coarnele cercelate **(2)** Si: *încercelat^{2}* **(3)**. **4** Împodobit cu cercei **(1)** Si: *încercelat^{2}* **(4)**.

cercelăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***cercelar*** + *-easă*] (Iuz) **1-2** Nevastă a cercelarului **(1-2)**. **3** Femeie care vinde cercei **(1)**. **4** (Pex) Negustoreasă de mărunțișuri.

cercelărie *sf* [At: DA / Pl: ~*ii* / E: ***cercelar*** + *-ie*] **1-2** Meserie a cercelarului (**1-2**). **3** Atelier unde se fac cercei (**1**). **4** Prăvălie cu cercei (**1**). **5-6** Marfă a cercelarului (**1, 3**). **7** (Csc) Mulțime de cercei (**1**).

cerceleie *sfp* [At: VICIU, GL. / E: cf mg *csertelo*] Mâner al ușii Si: *ivăr*.

cercelie *sf* [At: H II, 221 / Pl: ~*ii* / E: ***cercel*** + *-ie*] **1-2** Cercelică (**1-2**).

cercelică *sf* [At: JIPESCU, O. 49 / Pl: ~*ici* / E: ***cercel*** + *-ică*] **1-4** (Capră sau) vacă împodobită cu cercel (**3-4**).

cercelița *sf* vz ***chercherița***

cerceliu *sm* [At: DDRF / Pl: ~*ii* / E: nct] Monedă veche, valorând trei piaștri.

cerceloi *sm* [At: BARONZI, L 95/4 / Pl: ~ / E: ***cercel*** + *-oi*] **1-8** (Șdp) Cercel (**1-4**) (mare). **9** Porumbel cu guler alb.

cerceluș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 54 b / Pl: ~*i* / E: ***cercel*** + *-uș*] **1-8** (Șhp) Cerceluș (**1-8**). **9** (Bot) Plantă ornamentală, cu flori pestrițe în formă de pâlnii (*Fuchsia coccinea*). **10** Plantă ornamentală, cu flori roșii ca sângele (*Fuchsia fulgens*). **11** Plantă ornamentală, cu florile roșii cu vârfuri galbene-verzui Si: *fucsie*, (Trs) *cănăcel, ciucurel* (*Fuchsia splendens*). **12** (Bot; reg) Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). **13** (Bot; reg) Coada-cocoșului (*Polygonatum latifolium*).

cercelut *sm* [At: DA / Pl: ~*i* / E: ***cercel*** + *-ut*] **1-8** (Șhp) Cercelaș (**1-8**).

cerceta *vt* [At: PRAV. 288 / V: ~***rcăta*** / Pzi: ~*tez* și (înv) *cearcet* / E: ml ***circitare*** „a da târcoale"] **1** A înconjura spre a vedea din toate părțile. **2** A examina cu atenție, din toate punctele de vedere. **3** A privi de aproape spre a se convinge de starea unui lucru Si: *a examina*. **4** A verifica dacă un rezultat la calcul este just. **5** (Înv) A controla la vamă. **6** A revizui. **7** (Înv) A examina un școlar la lecții. **8** A observa. **9** A căuta (**69**). **10** A face studii științifice. **11** (Jur) A studia o cauză, spre a putea da o sentință Si: *a căuta* (**44**), (înv) *a încerceta* (**1**). **12** (Jur; înv) A judeca un proces Si: *a căuta* (**45**), (înv) *a încerceta* (**2**). **13** A examina din punct de vedere legal Si: (înv) *a încerceta* (**3**). **14** A ancheta. **15** A investiga. **16** A supune unui interogatoriu Si: (înv) *a încerceta* (**6**). **17** A căuta să se informeze. **18-19** (Înv) A vizita (pe cineva sau) ceva. **20** (Înv) A se oferi pentru a veni cuiva în ajutor. **21** (Înv) A compătimi. **22** A mângâia. **23** (Înv) A purta de grijă cuiva. **24** A pune la încercare Si: *a cerca* (**19**). **25** A ispiti. **26** (Înv) A răsplăti. **27** (Înv) A pedepsi.

cercetare *sf* [At: CORESI, EV. 236/12 / V: ~***rcăt***~ / Pl: ~*tări* / E: ***cerceta***] **1** Înconjurare spre a vedea din toate părțile Si: *cercetat*^{1} (**1**), (înv) *cercetătură* (**1**). **2** Examinare atentă din toate punctele de vedere Si: *cercetat*^{1} (**2**), (înv) *cercetătură* (**2**). **3** Privire de aproape spre a se convinge de starea unui lucru Si: *cercetat*^{1} (**3**), (înv) *cercetătură* (**3**). **4** (Înv) Verificare a exactității unui calcul Si: *cercetat*^{1} (**4**), (înv) *cercetătură* (**4**). **5** (Înv) Control vamal Si: *cercetat*^{1} (**5**), (înv) *cercetătură* (**6**). **6** Revizuire. **7** (Înv) Examinare a unui școlar la lecții Si: *cercetat*^{1} (**7**), (înv) *cercetătură* (**7**). **8** Observare. **9** Căutare (**42**). **10** Studiu științific Si: *cercetat*^{1} (**10**), (înv) *cercetătură* (**10**). **11** (Jur) Studiu al unei cauze spre a putea da o sentință Si: (înv) *căutare* (**27**), *căutat*^{1} (**27**), *căutătură* (**27**), *cercetat*^{1} (**11**), (înv) *încercetare* (**1**), *încercetat*^{1} (**1**). **12** (Jur) Judecare a unui proces Si: (înv) *căutare* (**28**), *căutat*^{1} (**28**), *căutătură* (**28**), *cercetat*^{1} (**12**), (înv) *încercetare* (**2**), *încercetat*^{1} (**2**). **13** Examinare din punct de vedere legal Si: *cercetat*^{1} (**13**), (înv) *încercetare* (**3**), *încercetat*^{1} (**3**). **14** Anchetare. **15** Investigare. **16** Interogatoriu. **17** Efort de a se informa Si: *cercetat*^{1}, (**17**), (înv) *cercetătură* (**11**). **18-19** (Înv) Vizitare (a cuiva sau) a ceva Si: *cercetat*^{1} (înv) *cercetătură* (**12-13**). **20** (Înv) Ofertă de a veni cuiva în ajutor Si: *cercetat*^{1} (**20**), (înv) *cercetătură* (**14**). **21** (Înv) Compătimire. **22** (Înv) Mângâiere. **23** (Înv) Grijă pentru soarta cuiva Si: *cercetat*^{1} (**23**), (înv) *cercetătură* (**17**). **24** Punere la încercare Si: *cercetat*^{1} (**24**), (înv) *cercetătura* (**18**). **25** Ispitire. **26** Răsplătire. **27** Pedepsire. **28-29** Totalitate a (persoanelor și) instituțiilor care se ocupă cu cercetarea (**10**).

cercetaș, ~ă *smf* [At: ODOBESCU, S. III, 571/11 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***cerceta*** + *-aș*] **1** Persoană care primește misiunea de a obține informații despre ceva. **2** (Mil) Soldat trimis în recunoaștere. **3** Tânăr(ă) care face parte dintr-o organizație liberă a tineretului, bazată pe un sistem de educație care cultivă observarea atentă a naturii din punct de vedere practic și spiritul de inițiativă.

cercetat^1 *sn* [At: CORESI, EV. 236/12 / V: ~***rcăt***~^{1} / Pl: ~*uri* / E: ***cerceta***] **1-5** Cercetare (**1-5**). **6** Revizuire. **7** Cercetare (**7**). **8** Observare. **9** Căutare (**20**). **10-13** Cercetare (**10-13**). **14** Anchetare. **15** Investigare. **16** Interogatoriu. **17-20** Cercetare (**17-20**). **21** (Înv) Compătimire. **22** (Înv) Mângâiere. **23-24** Cercetare (**23-24**). **25** Ispitire. **26** Răsplătire. **27** Pedepsire.

cercetat^2***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ~***rcăt***~^{1} / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***cerceta***] **1** Înconjurat^2 spre a fi văzut din toate părțile. **2** Considerat^2 din toate punctele de vedere. **3** Privit^2 atent de aproape. **4** (D. calcule) A cărui exactitate este verificată. **5** Căruia i se face un control vamal. **6** Revizuit^2. **7** (D. școlari; înv) Examinat^2. **8** Observat^2. **9-10** Căutat^2 (**10-11**). **11** Studiat^2 din punct de vedere științific. **12** (Jur) Examinat^2 din punct de vedere legal Si: (înv) *încercetat*^{2} (**1**). **13** Anchetat^2. **14** Supus^2 unui interogatoriu Si: (înv) *încercetat*^{2} (**3**). **15** Studiat^2 pentru a se informa. **16** (Înv) Frecventat^2. **17** Vizitat^2. **18** (Înv) Căruia i se oferă un ajutor. **19** (Înv) Compătimit^2. **20** (Înv) Căruia i se poartă de grijă. **21** Ispitit^2. **22** Răsplătit^2. **23** Pedepsit^2.

cercetășesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: ~*ești* / E: ***cercetaș*** + *-esc*] **1-3** Specific cercetașului (**1-3**). **4-6** Care se referă la cercetași (**1-3**). **7-9** Care aparține cercetașului (**1-3**). **10-12** Care provine de la cercetaș (**1-3**).

cercetășie *sf* [At: DA / Pl: ~*ii* / E: ***cercetaș*** + *-ie*] **1** Instituție a cercetașilor (**3**). **2-3** (Perioadă din viață caracterizată prin) apartenență la cercetășie (**1**).

cercetășime *sf* [At: DA / Pl: ~*mi* / E: ***cercetaș*** + *-ime*] **1** Totalitate a cercetașilor (**3**). **2** Mulțime de cercetași (**3**).

cercetător, ~oare [At: N. TEST. (1648), ap. DA / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***cerceta*** + *-tor*] **1-8** *smf, a* (Persoană) care cercetează (**1-4**). **9** *smf* Controlor vamal. **10** *smf* Inspector. **11-12** *smf, a* (Persoană) care examinează. **13-14** *smf, a* (Persoană) care observă. **15-16** *smf, a* Căutător (**26-27**). **17-18** *smf, a* (Persoană) care caută să descopere noi adevăruri științifice. **19-20** *smf* (Îs) ~ *științific* (Funcție în cadrul institutelor de cercetări științifice și) persoană care are această funcție. **21** *smf* Investigator judecătoresc. **22** *smf* Anchetator. **23-24** *smf, a* (Persoană) care studiază. **25** *smf* (Înv) Vizitator. **26-27** *smf, a* (Înv) (Persoană) care oferă ajutor. **28-29** *smf, a* (Înv) (Persoană) care compătimește. **30-31** *smf, a* (Înv) (Persoană) care poartă de grijă. **32-33** (Înv) *smf, a* (Persoană) care ispitește. **34-35** (Înv) *smf, a* (Persoană) care răsplătește. **36-37** *smf, a* (Înv) (Persoană) care pedepsește. **38** *sm* (Înv) Păstor sufletesc. **39** *sm* (Înv) Episcop. **40** *sm* (Înv) Arhiepiscop.

cercetătură *sf* [At: LM / Pl: ~*ri* / E: ***cerceta*** + *-tură*] **1-7** Cercetare (**1-7**). **8** Observare. **9** Căutare (**42**). **10-14** Cercetare (**10, 17-20**). **15** (Înv) Compătimire. **16** (Înv) Mângâiere. **17-18** Cercetare (**23-24**). **19** Ispitire. **20** Răsplătire. **21** Pedepsire.

cercevea *sf* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. VIII, 41 / V: ***ciorciovea, ciurciuvea, gergevea, giurgiuvea*** / Pl: ~*ele* / E: tc ***çerçivè***] **1** Cadru de lemn, format din patru stinghii, în care este prins un tablou, o oglindă Si: *ramă*. **2** Cadru al ușii Cf *ușori*. **3** Margine de lemn în care este prinsă fereastra în tocuri prin balamale Si: *cadru*. **4** (Pex) Pervaz. **5** (Pex) Toc. **6** (Prc) Lemnărie din mijlocul ferestrei, în care sunt prinse ochiurile de geam Si: *cruce*.

cercevică *sf* [At: CHEST. II, 157/135 / V: ***ciurciuvică*** / Pl: ~*ici* / E: ***cercevea*** + *-ică*] **1-12** (Șhp) Cercevea (**1-6**) (mică).

cercheboală *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*le* / E: mg ***cserkabala***] (Mgm) Scrânciob.

cercheligi *sfp* [At: DA ms / V: ***circhiligi*** *sfp* / E: cf mg *csereklye*] (Ban) Tufe mici (roase de capre).

cercheș *s* [At: CHEST. IV, 24/66a / Pl: nct / E: nct] (Reg) Cărare lăturalnică prin pădure.

cerchez, ~ă [At: (a.1642) ap. GCR I, 93/19 / Pl: ~*i* și ~*cheji* / E: tc ***çerkez***] **1-2** *smf* (Persoană care aparține unui) popor aric din grupa vestică a popoarelor din Caucaz. **3** *a* Care aparține populației cercheze (**2**). **4** *a* Privitor la populația cercheză. **5** *sf* (Îf ~*ează*) Haină purtată în satele răzeșești.

cerchezesc, ~ească [At: M. COSTIN, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***cerchez*** + *-esc*] **1-2** *a* Cerchez (**3-4**). **3** *sfa* Dans popular. **4** *sfa* Melodie după care se execută cerchezeasca (**3**). **5** *sfa* Melodie și dans cerchezeasca, considerate împreună.

cerchezește *av* [At: MAT. FOLK. 128 / E: ***cerchez*** + *-ește*] În felul cerchezilor (**2**).

cerchezoaică *sf* [At: TDRG / Pl: *~ice* / E: ***cerchez*** + *-oaică*] **1-2** Femeie cercheză (**1-2**).

cerci¹ *smp* [At: DN³ / E: fr ***cerque***] Pereche de formații filamentoase terminale la unele insecte.

cerci² *v* vz ***cerși***

cercică *sf* [At: H IX, 396 / Pl: *~cici* / E: cf *cercel*] Floare de ghiveci.

cercilă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~le* / E: cf *certilă*] **1** Bagaj. **2** Povară. **3** Greutate.

cercire *sf* vz ***cerșire***

cercit¹ *sn* vz ***cerșit¹***

cercit², ~ă *a* vz ***cerșit²***

cerclaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***cerclage***] **1** (Frî) Încercuire. **2** Procedeu chirurgical de reunire a fracturilor într-un inel.

cercliu *a, sm* vz ***cearclâu***

cerco- [At: DN³ / V: *-cerc²* / E: fr ***cerco-***, cf ngr *κερκοσ*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la coadă. **2** Propriu cozii. **3** De coadă.

cercoferință *sf* vz ***circumferință***

cercopitec *sm* [At: DN³ / Pl: *~eci* / E: fr ***cercopithèque***] **1-2** (Exemplar dintr-o) specie de maimuțe din Africa, cu coada lungă, neprehensilă.

cercopitecid *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***cercopithécidés***] **1** (Lpl) Familie de maimuțe prevăzute cu pungi faringiene, unde ascund hrana, și coada neprehensilă, cuprinzând cercopitecul, pavianul și magotul. **2** Exemplar din familia cercopitecidelor (**1**).

cercosporioză *sf* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***cercosporiose***] (Bot) Boală a plantelor provocată de ciuperci, caracterizată prin apariția, pe frunze, a unor pete circulare brune sau albicioase.

cercov *sm* [At: H II, 325 / A: nct / Pl: *~i* / E: ns, cf bg *черкова*] (Îvr) Podoabă a scufiei femeiești.

cercovi *smp* vz ***circovi***

cercovire *sf* vz ***circovire***

cercovit¹ *sn* vz ***circovit¹***

cercovit² ~ă *a* vz ***circovit²***

cercovnic *sm* vz ***țârcovnic***

cercual, ~ă *a* [At: DA / P: *~cu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***cerc*** + *-(u)al*] **1** Specific cercului (**1**). **2** Care se referă la cerc (**1**). **3** Care aparține cercului (**1**). **4** Care provine de la cerc (**1**).

cercugi *smp* vz ***circovi***

cercui *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: ***cerc*** + *-ui*] (Înv) **1-2** (A pune cercuri sau) a strânge în cercuri un vas cu doage Si: *a încercui* (**1-2**). **3** (Spc) A lega butucul roții de lemn cu cercuri, ca să nu crape Si: *a încercui* (**3**). **4-5** (Subiectul e cercul, brățara) A cuprinde. **6** A fixa nuiele de alun în pereții casei, înainte de a-i lipi cu lut. **7-8** (C. i. vița de vie) A tăia și lega de araci primăvara. **9-14** A încercui (**5-10**). **15** A asedia.

cercuială *sf* [At: DA / P: *~cu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***cercui*** + *-eală*] **1-3** Cercuire (**1-3**). **4** Încercuire (**4**). **5-6** Cercuire (**5-6**). **7** Încercuire (**5**). **8** Înconjurare. **9-11** Încercuire (**7-9**). **12** Însemnare. **13** Asediu. **14** (Csc) Nuiele subțiri care se pun pe pereții de scândură pentru a susține tencuiala.

cercuire *sf* [At: VASICI, ap. HEM / P: *~cu-i~* / Pl: *~iri* / E: ***cercui***] **1-2** (Fixare de cercuri sau) strângere a unui vas din doage Si: *cercuială* (**1-2**), *cercuit¹* (**1-2**), *cercuitură* (**1-2**), *încercuire* (**1-2**), *încercuit¹* (**1-2**). **3** Legare a butucului roții cu cercuri metalice, ca să nu crape Si: *cercuială* (**3**), *cercuit¹* (**3**), *cercuitură* (**3**), *încercuire* (**3**), *încercuit¹* (**3**). **4** Încercuire (**4**). **5** Fixare a nuielelor de alun în pereții casei, înainte de lipirea cu lut Si: *cercuială* (**5**), *cercuit¹* (**5**), *cercuitură* (**5**). **6** Legare a viței de vie de araci Si: *cercuială* (**6**), *cercuit¹* (**6**), *cercuitură* (**6**). **7** Încercuire (**5**). **8** Înconjurare. **9-11** Încercuire (**7-9**). **12** Însemnare. **13** Asediu. **14** (Îvr) Circulație sangvină.

cercuit¹ *sn* [At: (a.1773) URICARIUL XXI, 363/30 / P: *~cu-it* / Pl: *~uri* / E: ***cercui***] **1-3** Cercuire (**1-3**). **4** Încercuire (**4**). **5-6** Cercuire (**5-6**). **7** Încercuire (**5**). **8** Înconjurare. **9-11** Încercuire (**7-9**). **12** Însemnare. **13** Asediu.

cercuit², ~ă *a* [At: GORUN, F. 103 / P: *~cu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cercui***] **1-2** (D. butoaie) Prins în cercuri Si: *încercuit²* (**1-2**). **3** (D. butucul roții) Întărit cu cercuri Si: *încercuit²* (**3**). **4** (D. pereții casei de lemn) Întărit cu nuiele, pentru a susține tencuiala. **5** (D. vie) Legat de araci. **6** Arcuit². **7** (Fig) Îngrădit². **8** (Fig) Mărginit². **9** (Fig) Ocolit². **10** (Fig) Înconjurat². **11** (Fig) Asediat².

cercuitor, ~oare [At: LB / P: *~cu-i~* / Pl: *~i* / E: ***cercui*** + *-tor*] **1-4** *sm, a* (Persoană) care (face sau) pune cercuri (**6**) Si: *butnar*, *cercurar* (**1-4**), *dogar*. **5** *sm* Persoană care pune caselor cercurile (**18**) care susțin tencuiala, Si: *cercurar* (**5**).

cercuitură *sf* [At: DA / P: *~cu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cercui*** + *-tură*] **1-3** Cercuire (**1-3**). **4** Încercuire (**4**). **5-6** Cercuire (**5-6**). **7** Încercuire (**5**). **8** Înconjurare. **9-11** Încercuire (**7-9**). **12** Însemnare. **13** Asediu.

cercular*iu *sn* vz ***circulară***

cerculație *sf* vz ***circulație***

cerculeț *sn* [At: MANOLESCU, I. 171 / Pl: *~e* / E: ***cerc*** + *-uleț*] **1-38** (Șhp) Cerc (**1-6, 1-13**) (mic) Si: *cercurel* (**1-38**), *cercușor* (**1-38**), *cercuț* (**38**). **39** (Bot; reg) Cerențel (**1**) (*Geum urbanum*).

cercumferință *sf* vz ***circumferință***

cercumspect, ~ă *a* vz ***circumspect***

cercumspecție *sf* vz ***circumspecție***

cercumstare *sf* vz ***circumstare***

cercunfles *an* vz ***circumflex***

cercurar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cercuri*** + *-ar*] **1-5** Cercuitor (**1-5**).

cercurărie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***cercurar*** + *-ie*] **1-2** Meserie a cercurarului (**1-2**). **3-4** Atelier al cercurarului (**1-2**).

cercurărit *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***cercurar*** + *-it*] Plată pentru pusul cercurilor (**6**).

cercurel *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 136 / Pl: *~e* / E: ***cercuri*** + *-el*] **1-38** (Șhp) Cerculeț (**1-38**).

cercurică *sf* [At: DAMÉ, T. 182 / Pl: *~ici* / E: ***cercuri*** + *-ica*] Capră cu coarne cercurii (**2**).

cercuriu, ~ie [At: HEM. 1575/5 / Pl: *~ii* / E: ***cercuri*** + *-iu*] **1** *a* În formă de cerc. **2** *a* (D. coarne; spc; lpl) Orientate în sus, în formă de cerc. **3** *smf* Bou sau vacă cu coarnele cercurii (**2**).

cercuscrie *v* vz ***circumscrie***

cercuscriere *sf* vz ***circumscriere***

cercuscris¹ *sn* vz ***cirscumscris¹***

cercuscris², ~ă *a* vz ***circumscris²***

cercustare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: nct] (Înv) Circumstanță.

cercușor *sn* [At: ȘEZ. IV, 115/35 / Pl: *~oare* / E: ***cerc*** + *-ușor*] **1-38** (Șhp) Cerculeț (**1-38**).

cercuț *sn* [At: PAMFILE, CER. 34 / Pl: *~uri* / E: ***cerc*** + *-uț*] **1-38** (Șhp) Cerculeț (**1-38**). **39** Cearcăn (**3**).

cerdac *sn* [At: COD. VOR. 17 / V: ***cear~, cior~*** / Pl: *~ace* și *~uri* / E: tc ***çardak***, bg ***чардак***] **1** Prispă cu balustradă pe una sau pe toate laturile unei case. **2** (Înv) Încăpere mică, din lemn, ieșind afară din zid sau deasupra casei Cf *foișor*, *comarnic*. **3** Platformă acoperită, cu balustradă, ieșind în afară din fațada unei clădiri, la nivelul pardoselii, uneori închisă cu obloane sau cu geamlâc, așezată, de regulă, deasupra gârliciului pivniței și comunicând cu interiorul prin una sau mai multe uși, servind, uneori, de vestibul sau de salon Si: *balcon*, *foișor*, *pridvor*, *târnaț*, (înv) *slomn*, *verandă*. **4** (Pes) Proră a lotcii. **5** Clădire izolată într-o curte, grădină, vie sau pădure, constând, de obicei, dintr-o singură încăpere, așezată pe o terasă sau pe stâlpi înalți, de unde se poate vedea în depărtare, servind, adesea, de post de observație Si: *chioșc*, *cort*, *foișor*, *pavilion*. **6-7** Construcție

făcută deasupra (unei cruci sau a) unei fântâni spre a o proteja de intemperii.

cerdăcel *sn* [At: IORGA, IST. II, 43 / Pl: *~e* / E: **cerdac** + *-el*] **1-14** (Șhp) Cerdac **(1-7)** (mic) Si: *cerdăcuț* **(1-14)**.

cerdăcuț *sn* [At: IORGA, N. R. A. I, 251 / Pl: *~e* și *~uri* / E: **cerdac** + *-uț*] **1-14** Cerdăcel **(1-14)**.

cerdiță *sf* vz **cerbice**

cere [At: COD. VOR. 127/8 / Pzi: *cer*, (reg) *ceriu*, *cei*, *ceu* / E: ml **quaero**] **1-2** *vt* (Înv) A încerca (să întâlnești sau) să afli ceva Si: *a căuta*. **3-4** *vr* (Cmr) A avea (căutare sau) trecere. **5** *vt* (Înv) A căuta să faci ceva cuiva. **6** *vt* (Înv) A căuta să obții ceva Si: *a dori*, *a pofti*. **7-8** *vt* A căuta cu insistență să ai pe cineva sau ceva. **9-10** *vt* A pretinde (în baza unui drept) Si: *a revendica*. **11-12** *vi* (Îe) A **~ seamă** (sau **socoteală**) (cuiva de sau de la ceva) A trage pe cineva la răspundere. **13** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ seama** A-și pretinde salariul. **14** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ legea** (cu cineva) A chema pe cineva în judecată. **15** *vt* (Înv; îe) **A ~ la judecată** A da în judecată. **16** *vt* (Înv) A avea nevoie (de ceva). **17-19** *vt* (Subiectul e datoria, cinstea, slujba) A impune. **20-21** *vt* (Înv; îe) **Trebuința ~** E necesar Si: *trebuie*. **22** *vr* E nevoie. **23** *vt* A-și exprima față de cineva dorința de a avea ceva. **24** *vt* A stărui pe lângă cineva pentru a obține un lucru. **25-26** *vt* A-i arăta cuiva ceea ce dorești să-ți facă sau să-ți dea Si: *a solicita*. **27** *vt* A ruga. **28** *vt* (Îe **a ~ voie** sau urmat de o propoziție introdusă prin „ca să") A solicita cu stăruință permisiunea de a face ceva. **29** *vt* (Spc; c. i. fata; șîe **a ~ mâna, a ~ de soție, a ~ de nevastă**) A face unei fete sau părinților ori tutorelui ei o propunere de căsătorie Si: (pfm) *a peți*. **30** *vr* (Spc; îe) **A se ~ afară** A cere permisiunea de a se duce afară (sau la WC). **31** *vt* (Șîs **a ~ milă, a ~ pomană**) A cerși.

cereală *sf* [At: DA / P: *~re-a~* / Pl: *~le* / E: lat **cerealis**] **1** (Lpl) Grup de plante din familia gramineelor (grâu, porumb, secară, ghircă, orz, ovăz, orez) cu rădăcini fasciculate, tulpini neramificate și fructe cariopse, ale căror semințe servesc ca hrană omului sau animalelor și ca materie primă în industria alimentară. **2** Plantă care face parte din grupul cerealelor **(1)**.

cerealicultură *sf* [At: DEX² / P: *~re-a~* / Pl: *~ri* / E: fr **céréaliculture**] Ramură a agriculturii care studiază cultura cerealelor.

cerealier, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~re-a-li-er* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **céréalier**] **1-2** (Producător) de cereale.

cerealist *sm* [At: DN³ / P: *~re-a~* / Pl: *~iști* / E: fr **céréaliste**] Negustor de cereale.

cerebel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: lat **cerebellum**] **1** Parte a encefalului situată în regiunea posterioară și inferioară a emisferelor cerebrale, cu rol important în reglarea mișcărilor Si: *creier mic*. **2-3** (Pex; șdp) Creieraș.

cerebelar, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: eg **cerebellar**] **1-3** (Med) Cerebelos **(1-3)**.

cerebelită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr **cérébellite**] (Med) Inflamație a cerebelului.

cerebelos, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr **cérébelleux**] **1** Specific cerebelului **(1)**. **2** Care se referă la cerebel **(1)**. **3** Care aparține cerebelului **(1)**. **4** Care provine de la cerebel **(1)**.

cerebr- vz **cerebro-**

cerebral, ~ă [At: MAIORESCU, L. 23 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **cérébral**] **1-2** *a* De la (sau din) creier. **3-4** *a* Privitor la creier și la funcțiile lui. **5** *a* Mental. **6** *a* Rațional. **7** *a* Intelectual. **8** *a* De inteligență. **9** *a* (Pex; impropriu) Spiritual Si: *sufletesc*. **10-11** *smf*, *a* (Persoană) ale cărei acțiuni, atitudini etc. sunt conduse de rațiune.

cerebralism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg **cerebralism**] (Liv) Raționalism exacerbat.

cerebralitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr **cérébralité**] **1-10** (Rar) Însușire de a fi cerebral **(1-10)**.

cerebraliza *v* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: **cerebral** + *-iza*] **1-5** A da un caracter cerebral **(5-9)**.

cerebralizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: **cerebraliza**] **1-5** Conferire a unui caracter cerebral **(1-5)** Si: *cerebralizat¹* **(1-5)**.

cerebralizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **cerebraliza**] **1-5** Cerebralizare **(1-5)**.

cerebralizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: **cerebraliza**] **1-5** Căruia i s-a conferit un caracter cerebral **(1-5)**.

cerebrastenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: **cerebr-** + **astenie**] Formă de astenie a creierului datorată traumatismelor craniene și cerebrale.

cerebro- [At: DN³ / V: **cerebr-** / E: fr **cérébro-**] Element de compunere savantă cu semnificația: **1-3** (Referitor la sau) propriu pentru (ori de) creier.

cerebroid, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~bro-id* / Pl: *~izi* / E: fr **cérébroïde**] Care se aseamănă cu creierul. **2** (Îs) *Ganglioni ~izi* Ganglioni care, la unele animale inferioare (insecte), au aceeași funcție ca sistemul nervos central la animalele superioare.

cerebromalacie *sf* [At: DN³ / Pl: *~cii* / E: fr **cérébromalacie**] (Med) Ramolisment cerebral.

cerebroscleroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr **cérébrosclérose**] Sclerozare a țesutului cerebral.

cerebrospinal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr **cérébrospinal**] **1-2** Care aparține (creierului și) măduvei spinării.

cerebrozidă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr **cérébroside**] Substanță lipoidă complexă din țesutul nervos, având un rol important în metabolismul celulei nervoase.

cerec *sn* [At: ANTIPA, P. 361 / V: **ciric** / Pl: *~uri* și *~ece* / E: tc **çerick**] (Trî) **1-2** (Sfert sau) jumătate de parte (la împărțeala peștelui). **3** (Reg; îf *ciric*) Jumătate dintr-un sfert de pâine Si: *optime*. **4** (Arg; îf *ciric*) Penis.

deregeu *sms* [At: DA ms / E: ns, cf *cedeu*] (Buc) Crez.

ceremonial, ~ă [At: STAMATI, D. / V: (înv) **țe~** / P: *~ni-al* / Pl: *~uri* *sn*, *~i*, *~e* *a* / E: fr **cérémonial**, lat **caerimonialis**] **1-2** *sn* Totalitate a (regulilor sau) formulelor de etichetă întrebuințate la o anumită ceremonie. **3** *a* (Îs) *Cărți ~e* Cărți bisericești care cuprind normele pentru ceremoniile de la diferite sărbători. **3-4** *sn* Ceremonie **(2-3)**. **5-6** *a* (Rar) Ceremonios **(3-4)**.

ceremonialism *sn* [At: DN³ / P: *~ni-a~* / Pl: *~e* / E: fr **cérémonialisme**] **1-4** Respectare (strictă și) mărginită a anumitor ceremonialuri (religioase).

ceremonie *sf* [At: LET. II, 154/12 / V: (înv) **cerim~, țârm~, țe~, țerim~, țirm~** / A: *ceremonie* / Pl: *~ii* / E: rs **церемония**, pn **ceremonia**, lat **caerimonia**, fr **cérémonie**] **1** Ansamblu de reguli și forme protocolare practicate cu solemnitate la săvârșirea unui cult religios Si: *rit*, *ritual*. **2** (Pex) Solemnitate oficială Si: *paradă*, *pompă*. **3** (Pex) Moment solemn din existența unui individ (cununie, botez, înmormântare etc.) Cf *fast*, *solemnitate*, (îvr) *saltanat*. **4-5** (Pex) Serbare (sau masă festivă) căreia i se dă însemnătate, strălucire. **5** Manifestație în cinstea unei persoane, primire solemnă Cf *alai*. **6** Formă de politețe în relațiile sociale, marcată de solemnitate. **7** (Pex) Formă de politețe exagerată Cf *fasoane*. **8** (Îe) **Fără ~** sau **~ii** Familiar. **9** (Îs) *Maestru de ~* (sau *~ii*) Persoană care dirijează, după protocol, desfășurarea unei solemnități.

ceremonios, ~oasă [At: VLAHUȚĂ, D. 214 / V: **țe~** / P: *~ni-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr **cérémonieux**] **1-2** *a* Cu (prea) multă ceremonie **(4)**. **3-4** *a* (D. oameni) Care face (prea) multe ceremonii **(6)** Si: *afectat*. **5-6** *av* În mod (prea) politicos.

cerencel *sm* vz **cerenței**

cerenței *sm* [At: BARONZI, L. 130/27 / V: **~ncel, cernițel** / Pl: *~ei* / E: ml **cerinthe** + *-el*] (Bot) **1** Plantă erbacee din familia rosacee, cu tulpina erectă multiformă, cu flori galbene-aurii și fructe grupate într-un capitel Si: (reg) *cerculeț* **(19)**, *crânceș*, *cuișoriță* (*Geum urbanum*). **2** (Reg) Argințică (*Dryas octopetala*). **3** (Reg) Călțunul-Doamnei (*Geum rivale*). **4** (Reg) Puturoasă (*Diplotaxis tenuifolia*). **5** (Reg) Mărțișor (*Geum montanum*). **6** (Reg) Cuișoriță (*Holosteum umbellatum*).

cerere *sf* [At: N. TEST. (1648), ap. DA / A: *cerere* / Pl: *~ri* / E: **cere**] **1-2** (Înv) Încercare de a (întâlni sau) afla ceva Si: *cerut¹* **(1-2)**. **3-4** (Căutare sau) trecere în comerț Si: *cerut¹* **(3-4)**. **5-6** Cantitate de (bunuri și) servicii necesare pentru a se acoperi consumul. **7-8** (În economia de piață; îs) ~ *solvabilă* Cerință de mărfuri și de servicii pentru care cumpărătorii dispun de mijloace de plată. **9** (Îlav) **La ~** Când se solicită. **10** (Teh; îs) ~ *de*

oxigen Cantitate de oxigen consumată într-un anumit timp de o apă care se scurge prin canale, atunci când este supusă unui proces de purificare biologică. **11** (Teh; îs) ~ *maximă de putere* Valoare maximă a puterii care se cere unei centrale electrice, într-un interval de timp limitat. **12** Încercare de a face ceva cuiva Si: *cerut¹* **(5)**. **13** Încercare de a obține ceva dorit Si: *cerut¹* **(6)**. **14-15** Dorință afirmată insistent de a avea pe cineva sau ceva Si: *cerut¹* **(7)**. **16** Pretenție (în baza unui drept) Si: *revendicare* Si: *cerut¹* **(8)**. **17** Impunere a unei necesități Si: *cerut¹* **(9)**. **18** Exigență în îndeplinirea unei datorii Si: *cerut¹* **(10)**. **19** Trebuință stringentă Si: *cerut¹* **(11)**. **20** Exprimare a dorinței de a avea ceva Si: *cerut¹***(12)**, *implorare, rugăminte*. **21** (Pex)Act adresat unei autorități de o persoană prin care se solicită ceva ce intră în atribuțiile acestei autorități Si: (înv) *petiție*. **22** Stăruință de a obține un lucru Si: *cerut¹* **(13)**. **23** Exprimare a dorinței ca cineva să facă ceva Si: *cerut¹* **(14)**, *solicitare*. **24** Rugăminte. **25** Solicitare a unei permisiuni Si: *cerut¹* **(16)**. **26** (Îs) ~ *în căsătorie* Pețire. **27** Cerșire.

ceresc, ~ească *a* [At: CONACHI, P. 276/10 / Pl: *~ești* / E: *cer³* + *-esc*] **1-10** Privitor la cer **(1-2, 4-6, 43-47)**. **11-20** Al cerului **(12, 4-6, 43-47)**. **21-30** De cer **(1-2, 4-6, 43-47)**. **31-36** Care (este sau) vine din cer **(1-2, 43)**. **37** Dumnezeiesc. **38-39** Ca cerul **(1-2)**. **40** (Fig) Minunat.

caresteu *sn* vz ***ferăstrău***

cerestui *v* vz ***ferestrui***

cerestuit¹ *sn* vz ***ferestruit¹***

cerestuit², ~ă *a* vz ***ferestruit²***

cerestuluri *snp* [At: CHEST. V, 97/290 / E: mg ***keresztöl***] (Reg) Grinzi de lemn care se pun la baza casei, pe zidul de temelie.

cerește *av* [At: DA / E: ***cer³*** + *-este*] **1-10** Ca în cer **(1-2, 4-6, 43-47)**. **11** În mod divin.

ceret *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 43 / V: *cerăt* / Pl: *~uri* / E: ***cer⁴*** + *-et*] Pădure de ceri.

ceretel *sm* vz ***ciritel***

ceretie *sf* [At: DR. XI, 80 / Pl: *~ii* / E: ns cf *ceretel*] (Reg) Pădure mică.

cerevâș *sn* vz ***cervâș***

cerezină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***cérésine***] (Chm) Substanță organică asemănătoare cu parafina, cu numeroase întrebuințări în fabricarea cerurilor, a cablurilor și a materialului izolant, ca apretură, pentru a da moliciune țesăturilor și drept combustibil la turboreactoare.

cergă *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 193 / Pl: *~rgi* și *~rge* / E: tc ***çerga,*** mg ***cserge,*** bg ***черга***] **1** Țesătură de lână cu care se acoperă țăranii când se culcă sau care se așterne pe pat. **2** (Olt; spc) Pătură. **3** (Ban) Coviltir.

cerghiș *sn* vz ***cerbice***

cerghișă *sf* vz ***cerbice***

cerifer, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cérifère***] (D. glandele albinelor sau d. celulele vegetale) Care produce ceară.

cerificare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: fr ***cérification***] Impregnare cu ceară.

cerim *sn* vz ***cerime***

cerime *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 96 / V: ***cerim, cerin*** / E: srb ***čerjen***] **1** (Reg) Tavan. **2** (Reg; spc) Tavan al galeriilor din mine. **3** (Fig) Boltă cerească.

cerimetrie *sf* vz ***cerometrie***

cerimonie *sf* vz ***ceremonie***

cerin *s* vz ***cerime***

cerință *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 5 / Pl: *~țe* / E: ***cere*** + *-ință*] **1** Pretenție. **2** Condiție. **3** Obligație convențională. **4** Nevoie. **5-6** (Spc) Enunț a ceea ce trebuie să fie (aflat sau) efectuat într-un exercițiu didactic.

cerișoară *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: ***ceară*** + *-(i)șoară*] (Bot; reg) **1** Pidosnic (*Cerinthe glabra*). **2** Pidosnic (*Cerinthe minor*).

cerit *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***cérite***] Mineral care conține pământuri rare, în special oxid de ceriu.

ceritei *sm, sn* vz ***ciritel***

ceritel *sm* vz ***ciritel***

cerithium *si* [At: DEX² / Pl: n / E: lat ***cerithiune***] **1** Gen de moluște gasteropode cu cochilia alungită, în spirală, cu striații². **2** Exemplar care face parte din genul cerithium **(1)**.

ceriță *sf* [At: INSTR. 174 / Pl: *~țe* / E: ***ceară*** + *-iță*] (Bot; reg) **1** Pidosnic (*Cerinthe glabra*). **2** Pidosnic (*Cerinthe minor*).

cerițică *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ici* / E: ***ceriță*** + *-ică*] (Bot; reg) **1** Pidosnic (*Cerinthe glabra*). **2** Pidosnic (*Cerinthe minor*).

ceriu¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***cérium***] Element chimic, metal moale, ductil și strălucitor, folosit, în aliaj cu lantan și fier, la fabricarea pietrelor de brichete, a gloanțelor și a proiectilelor.

ceriu², ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 5 / Pl: *~ii* / E: ***ceară*** + *-iu*] (Rar) Galben ca ceara **(2)**.

cerlău *sn* vz ***ceatlău***

cermălaie *sf* [At: DA ms / Pl: *~lăi* / E: ***cermălui***] (Reg) Larmă.

cermălui *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: mg ***csármálni,*** cf *cearmă*] (Mgm; reg) A face zgomot, larmă.

cernă *a* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: vsl ***чєрънъ***] (D. oi) Neagră.

cernător, ~oare [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cerne*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care cerne. **3** *sn* Unealtă de zidărie pentru cernutul nisipului.

cernătură *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / /E: ***cerne*** + *-ătură*] Ceea ce a fost trecut prin sită sau prin ciur.

cerne [At: DEX² / Pzi: *cern* / E: lat ***cernere***] **1** *vt* (Adesea fig.) A trece un material prin sită sau prin ciur, pentru a alege sau pentru a separa granulele mai mici de cele mai mari sau pentru a înlătura corpurile străine. **2** *vt* (Fig) A distinge. **3** *viu* (Fig) A ploua mărunt Si: *a bura*. **4** *vt* (Fig) A alege partea bună, valabilă (dintr-un studiu, dintr-o concepție etc.), eliminând restul Si: *a discerne*.

cerneală¹ *sf* [At: DEX² / Pl: *~eli* / E: ***cerni*** + *-eală*] (Pop) **1** Vopsire în negru (în semn de doliu) Si: *înnegrire*. **2** Purtare de haine negre, în semn de doliu. **3** Vopsire a hainelor în negru, în semn de doliu. **4** Purtare de doliu. **5** (Fig) Mâhnire.

cerneală² *sf* [At: DEX² / Pl: *~eluri* / E: vsl ***чрънило***] **1** Substanță lichidă sau vâscoasă, variat colorată, care conține uleiuri sicative, uleiuri polimerizate, albumine și coloranți și care servește la scris, la tipărit, la ștampilat, la gravat etc. **2** (Reg) Culoare neagră cu care se vopsesc materiile textile și părul Si: *negreală*.

cernere *sf* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 147 / E: ***cerne*** + *-re*] Trecere (de făină, nisip etc.) prin sită sau prin ciur.

cerni [At: DEX² / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***чрънити***] **1** *vt* (Pop) A vopsi în negru (în semn de doliu) Si: *a înnegri*. **2** *vr* A se îmbrăca în haine negre, în semn de doliu. **3** *vr* A-și vopsi hainele în negru, în semn de doliu. **4** *vr* A purta doliu. **5** *vr* A se mâhni.

cernicultură *sf* vz ***cuniculicultură***

cernire *sf* [At: ALECSANDRI, T. 177 / Pl: *~ri* / E: ***cerni***] **1** Înnegrire. **2** (Fig) Doliu.

cernit¹ *sn* [At: MARIAN, Î. 405/15 / Pl: *~uri* / E: ***cerni***] Doliu.

cernit², ~ă [At: CANTEMIR, ap. DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cerni***] **1** *a* Înnegrit. **2** *a* Care poartă doliu. **3** *a* Întristat. **4** *sf* (Art) Dans țărănesc asemănător cu „ciubetul". **5** *sf* Melodie după care se execută cernita **(4)**. **6** *sf* Melodie și dans cernita, considerate împreună.

cernitor, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cerni*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care vopsește cu negru.

cernitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***cerni*** + *-tor*] **1** Vopsea neagră. **2** (Rar; fig) Doliu.

cernițel *sm* vz ***cerențel***

cernoziom *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: rs ***чернозём***] Grup de soluri foarte fertile, de culoare închisă, formate sub o vegetație ierboasă, în climat continental.

cernușcă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ști* / E: rs, ucr ***чернушка***] **1** (Bot; reg) Negrușcă (*Nigella arvensis*). **2** (Bot; reg) Negrilică (*Nigella sativa*). **3** Semințe de cerușcă, folosite drept condiment.

cernut¹ *sn* [At: MARIAN, NU. 263/18 / Pl: *~uri* / E: ***cerne***] Cernere **(1)**.

cernut^{2}, ~ă [At: ECONOMIA, 56 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***cerne***] **1** *a* Care a fost trecut prin sită sau prin ciur. **2** *sf* (Art) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **3** *sf* Melodie după care se execută cernuta (**2**). **4** *sf* Dans și melodie cernuta, considerate împreună.

ceroaică *sf* [At: BARONZI, L. I, 130/28 / Pl: *~ice* / E: ***cer^{4}*** + *-oaică*] Arborele *Quercus ilex*.

cerografie *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ii* / E: fr ***cérographie***] Procedeu de pregătire a unei forme de tipar înalt, prin gravarea manuală a imaginii într-un strat de ceară aplicat pe o placă de metal.

ceroi *sm* [At: H IX, 85 / Pl: ~ / E: ***cer^{4}*** + *-oi*] **1-2** Cer^{4} (**1**) (mare).

cerometrie *sf* [At: DEX^{2} / V: ***cerim~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***cérométrie***] Metodă de analiză chimică cantitativă.

ceroplastică *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ici* / E: fr ***céroplastique***] Artă de a modela în ceară.

ceros, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ceară*** + *-os*] **1-2** Plin de ceară (**1-2**). **3-4** Bogat în ceară (**1-2**). **5** Ca ceara (**2**).

cerșaf *sn* vz ***cearșaf***

cerșag *sn* vz ***cearșaf***

cerșător, ~oare *smf, a* vz ***cerșetor***

cerșători *vti* vz ***cerșetori***

cerșetor, ~oare [At: ANON. CAR. / V: ***~șit~, ~șăt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cerși*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Om) care cerșește Si: *calic, pomanagiu*.

cerșetoresc, ~ească *a* [At: BARCIANU / V: ***~șit~*** / E: ***cerșetor*** + *-esc*] **1-2** Referitor la cerșetor sau cerșetorie. **3-4** Specific cerșetorului sau cerșetoriei. **5-6** Care aparține cerșetorului sau cerșetoriei. **7-8** Care provine de la cerșetor sau de la cerșetorie.

cerșetorește *av* [At: BARCIANU / E: ***cerșetor*** + *-este*] Precum cerșetorii.

cerșetori *vti* [At: NEGRUZZI, S. I, 164 / V: ***~șit~, ~șăt~*** / Pzi: *~resc* / E: ***cerșetor***] **1** A cerși. **2** (Fig) A cere ca un cerșetor.

cerșetorie *sf* [At: IORGA, L.R. 175 / V: ***~șit~*** / Pl: *~ii* / E: ***cerșetor*** + *-ie*] **1** Îndeletnicire a cerșetorului. **2** Obicei de a cerși Cf *milogire*.

cerșetorime *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~șit~*** / Pl: *~mi* / E: ***cerșetor*** + *-ime*] **1** Mulțime de cerșetori. **2** Tagmă a cerșetorilor.

cerșetorire *sf* [At: CREANGĂ, A. 138 / V: ***~șit~*** / Pl: *~iri* / E: ***cerșetori***] Cerșire (**2**).

cerșetorit *sn* [At: CREANGĂ, A. 138 / V: ***~șit~*** / Pl: *~uri* / E: ***cerșetori***] Cerșetorire.

cerșetură *sf* vz ***cerșitură***

cerși [At: EMINESCU, P. 104 / V: ***cerci^{2}, ~șui*** / Pzi: *~șesc* / E: ***cere***] **1** *vt* (Înv) A cere. **2** *vti* A cere ceva de pomană Si: *a cerșetori* (**1-2**). **3** *vi* A cere ceva cu stăruință. **4** *vi* A se înjosi cerând ceva.

cerșire *sf* [At: PSALT. 67/21 / E: ***cerși***] **1** (Înv) Cerere. **2** Cerere de pomană.

cerșit^{1} *sn* [At: ISPIRESCU, L. 364/29 / V: ***~rcit^{1}*** / Pl: *~uri* / E: ***cerși***] Cerere de pomană.

cerșit^{2}, ~ă *a* [At: PSALT. 33/17 / V: ***~rcit^{2}*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cerși***] Care a fost cerut de pomană.

cerșitor, ~oare *smf, a* vz ***cerșetor***

cerșitoresc, ~ească *a* vz ***cerșetoresc***

cerșitori *vti* vz ***cerșetori***

cerșitorie *sf* vz ***cerșetorie***

cerșitorime *sf* vz ***cerșetorime***

cerșitorire *sf* vz ***cerșetorire***

cerșitorit *sn* vz ***cerșetorit***

cerșitură *sf* [At: PSALT. 33/17 / V: ***~șet~*** / Pl: *~ri* / E: ***cerși*** + *-(t)ură*] (Rar) **1** Cerere. **2** Cerșire (**1**).

cerșui *v* vz ***cerși***

cerșut^{1} *sn* vz ***cerut^{1}***

cerșut^{2}, ~ă *a* vz ***cerut^{2}***

cert, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~rți, ~e* / E: lat ***certus***] De care nu te poți îndoi Si: *sigur, neîndoios*.

certa [At: CORESI, EV. 47/8 / Pzi: *cert* / E: ml ***certare***] **1** *vt* A mustra. **2** *vrr* A discuta în contradictoriu, cu glas ridicat Si: (înv) *a se gâlcevi*, (pfm) *a se ciondăni, a se ciorovăi*. **3** *vt* (Înv) A pedepsi. **4** *vt* (Îvr) A amenda. **5** *vt* (Înv) A condamna. **6** *vrr* A rupe relațiile de prietenie cu cineva.

certare *sf* [At: GCR I, 50/18 / Pl: *~tări* / E: ***certa***] **1** Mustrare. **2** Ceartă. **3-4** Pedeapsă (corporală). **5** Canon. **6** Amendă. **7** Condamnare. **8** Învățătură. **9** (Înv; îe) **A avea ~** A fi pedepsit. **10** (Înv; îe) **A face ~** A pedepsi.

certaș [At: PANN, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***ceartă*** + *-aș*] **1-2** *sm, a* (Om) certăreț. **3-4** *sm, a* (Om) certat cu cineva.

cetareț, ~eață *smf, a* vz ***certăreț***

certat^{1} *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 46/30 / Pl: *~uri* / E: ***certa***] **1-7** Certare (**1-7**).

certat^{2}, ~ă *a* [At: MOXA, 398/11 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***certa***] **1** Supărat cu cineva. **2** Care se află în proaste relații cu cineva. **3** Dojenit cu vorbe aspre. **4** Pedepsit. **5** (Fig; îe) **A fi ~** A nu se împăca deloc cu ceva. **6** (Fig; îae) A nu se avea bine. **7** (Îe) **~ cu morala** Imoral. **8** (Îe) **~ cu justiția** Care încalcă legile frecvent.

certăreț, ~eață [At: POLIZU / V: (înv) ***~tar~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ceartă*** + *-ăreț*] **1** *a* Căruia îi place cearta. **2** *smf* Persoană care se ceartă des.

certător, ~oare *a* [At: (a. 1693) URICARIUL I, 58/23 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***certa***+ *-tor*] **1** Căruia îi place cearta Si: (înv) *sfatnic, gâlcevitor, certăreț*. **2** Care ceartă, având (în sprijin) o autoritate.

certătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***certa*** + *-ătură*] Certat^{1} (**1**).

certeliță *sf* vz ***chercheriță***

certi *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: vsl **черта**] (Ban) A coji un copac pentru a se usca.

certie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ns, cf *certi*] (Orn; reg) Ciocănitoare sură.

certifica *vt* [At: LM / Pzi: *~tific* / E: fr ***certifier***, lat ***certificare***] **1** A confirma (printr-un act, printr-o semnătură) autenticitatea, valabilitatea unui act, înscris etc. **2** (Pex; rar) A nota (pe un act).

certificare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~cări* / E: ***certifica***] **1** Încredințare. **2** Adeverire. **3** Atestare. **4-5** Adeverință (în scris). **6** Scrisoare de adeverință. **7** Întărire în jurul unui înscris, unui memoriu, unui registru de socoteli. **8** Certificat.

certificat *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***certificat***, lat ***certificatum***] **1** Act oficial prin care se atestă exactitatea sau autenticitatea unui act sau înscris. **2** (Îs) *~ de alegător* Act prin care se constată înscrierea unui cetățean pe listele electorale, pe baza căruia se exercită dreptul de vot. **3** (Îs) *~ prenupțial* Certificat medical eliberat celor care vor să se căsătorească, atestând că starea sănătății lor este corespunzătoare pentru întemeierea unei familii.

certificator, ~oare [At: DICȚ. / V: ***~căt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***certifica***+ *-tor*] **1** *a* Care încredințează despre adevărul unui lucru. **2** *a* Care adeverește Si: *adeveritor*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care certifică în scris, din oficiu, o mărturie, un înscris.

certificație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***certification***] (Înv) **1-8** Certificare (**1-8**).

certificațiune *sf* vz ***certificație***

certificător, ~oare *smf, a* vz ***certificator***

certitudine [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: lat ***certitudo*** + *-inis*] Încredere deplină în cineva sau în ceva Si: *siguranță*.

cerui *v* [At: ANON. CAR. / P: *~ru-i* / Pzi: *~esc* / E: ***ceară*** + *-ui*] **1** A acoperi cu un strat de ceară (**2**). **2** A unge cu ceară (**2**). **3** A lustrui cu ceară (**2**).

ceruială *sf* [At: DA / P: *~ru-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***cerui*** + *-eală*] **1-3** Ceruire (**1-3**).

ceruire *sf* [At: DA / P: *~ru-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cerui***] **1** Acoperire cu ceară (**2**) Si: *ceruială* (**1**), *ceruit^{1}* (**1**), *ceruitură* (**1**). **2** Ungere cu ceară (**2**) Si: *ceruială* (**2**), *ceruit^{1}* (**2**), *ceruitură* (**3**). **3** Lustruire cu ceară (**2**) Si: *ceruială* (**3**), *ceruit^{1}* (**3**), *ceruitură* (**3**).

ceruit^{1} *sn* [At: DA / P: *~ru-it* / Pl: *~uri* / E: ***cerui***] **1-3** Ceruire (**1-3**).

ceruit^{2} ~ă *a* [At: DA / P: *~ru-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cerui***] **1** Dat cu ceară. **2** Uns cu ceară. **3** Lustruit^{2}.

ceruitor, ~oare *smf, a* [At: DA / P: *~ru-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cerui*** + *-itor*] **1-2** (Iuz) (Persoană) care acoperă cu ceară. **3-4** (Persoană) care dă cu ceară. **5-6** (Persoană) care lustruiește cu ceară.

ceruitură *sf* [At: DA / P: *~ru-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cerui*** + *-tură*] **1-3** Ceruială **(1-3)**.

cerulete *sm* [At: H XVIII, 302 / Pl: *~eți* / E: ***cer[4]*** + *-ete*] **1-2** (Șhp) Cer[4](1) (mic) Si: *ceruleț* **(1-2)**.

ceruleț *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***cer[4]*** + *-uleț*] **1-2** Cerulete **(1-2)**.

ceruleu *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***céruléum***] Substanță minerală albastră, obținută dintr-un amestec de acizi de cobalt și staniu.

cerumen *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr ***cérumen***, lat ***cerumen***] Substanță ceroasă secretată de glandele canalului auditiv extern Si: *ceară*.

ceruminos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***cérumineux***] **1** Cu cerumen. **2** Asemănător cerumenului.

cerut[1] *sn* [At: TETRAEV. 208 / V: (înv) ***~rșut[1]*** / Pl: *~uri* / E: ***cere***] **1-14** Cerere **(1-4, 10-17, 19-20)**. **15** Rugăminte. **16** Cerere **(22)**. **17** Pețire. **18** Cerșire.

cerut[2], ~ă *a* [At: CARAGEA, L. 20 / V: ***~rșut[2]*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***cere***] **1** Care ar trebui întâlnit. **2** Care ar trebui aflat. **3** Care se vinde bine. **4** Care ar trebui făcut. **5** Dorit[2]. **6** Reclamat insistent. **7** Pretins[2]. **8** Revendicat[2]. **9** Necesar. **10** Obligatoriu. **11** Datorat[2]. **12** Indicat[2]. **13** De la sine înțeles. **14-15** Solicitat[2] (cu insistență). **16** Implorat[2]. **17** Cuviincios. **18** Convenabil. **19** Reglementar. **20** Pețit[2]. **13** Cerșit[2].

ceruță *sf* [At: MARIAN, NA. 188/7 / Pl: *~țe* / E: ***ceară*** + *-uță*] (Bot; reg) **1** Pidosnic (*Cerinthe glabra*). **2** Pidosnic (*Cerinthe minor*).

ceruză *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***céruse***, lat ***cerussa***] Carbonat natural de plumb, alb sau cenușiu, cu luciu aelomantin, folosit mai ales la prepararea vopselelor Si: *alb de plumb*.

ceruzit *sn* [At: DEX[2] / V: *~ă sf* / Pl: ? / E: fr ***cérusite***] Carbonat natural de plumb, care se prezintă sub formă de cristale albe cu luciu diamantin.

ceruzită *sf* vz ***ceruzit***

cervană *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: nct] Plantă erbacee cu frunzele crestate pe margine, cu flori albe și fructele nucule (*Lycopus exaltatus* și *europaeus*).

cervical, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cervical***] **1** Care ține de partea dinapoi a gâtului. **2** De la ceafă.

cervicită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***cervicite***] (Med) Inflamație acută sau cronică a colului uterin sau a vezicii urinare.

cervicotomie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***cervicotomie***] (Med) Incizie chirurgicală la nivelul colului uterin.

cervid *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***cervidés***] **1** (Lpl) Familie de mamifere rumegătoare ai cărei masculi au coarne osoase, ramificate. **2** Animal din familia cervidelor **(1)**.

cervin, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cervin***] (Rar) Asemănător cerbului.

cerviș *sn* [At: DA ms / V: ***cir~, ciri~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çerviş***] (Înv) **1** Grăsime de vacă topită și păstrată pentru a fi folosită în alimentație. **2** Carne conservată în untură topită.

cervix *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***cervix***] **1-2** Col uterin sau vezical.

cesar *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***ceas*** + *-ar*] **1-2** (Înv) Ceasornicar **(1-2)**.

cesculeț *sn* vz ***ceseleț***

cescuț *sn* vz ***cesuț***

cesiona *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 142 / Pzi: *~nez* / E: fr ***cessionner***] A ceda ceva unei persoane prin forme legale.

cesionar *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 275 / Pl: *~i* / E: ***cesiona*** + *-ar*] (Îoc *cedent*) Persoană căreia i se face o cesiune.

cesionare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***cesiona***] Cedare prin forme legale Si: *cesionat[1]*.

cesionat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cesiona***] Cesionare.

cesionat[2], ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 142 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cesiona***] Care a fost cedat unei alte persoane prin forme legale.

cesiu *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: fr ***césium***] Element chimic, metal alcalin, monovalent, moale, alb, folosit la fabricarea celulelor fotoelectrice.

cesiune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 100 / Pl: *~ni* / E: fr ***cession***, lat ***cessio, -onis***] **1** Transmitere, de către o persoană altei persoane, a unui drept de creanță cu titlu oneros în temeiul unui contract. **2-3** (Ccr) Obiect sau bun cesionat[2].

ceslău *sn* vz ***ceatlău***

cesornic *sn* vz ***ceasornic***

cesornicar *sm* vz ***ceasornic***

cest[1], ceastă *a* [At: COD. VOR. 89/7 / V: ***cist*** / Pl: *cești, ceste* / E: ns cf *acest*] (Iuz; reg; pop) **1-2** *pd, ad* Acest(a). **3** *ad* (În legătură cu cuvinte care desemnează o măsură de timp) Prezent, de față Si: *acest, ăst*. **4** (Îe) **În ~ă dată** Deocamdată. **5** (Îe) **Cesta... ceasta** Acesta... celălalt.

cest[2] *sn* [At: ÎNDREPTAREA LEGII / Pl: *~uri* / E: bg ***чест***] (Înv) Una din bucățile pe care le taie din prescură preotul la proscomidie.

cest[3] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***ceste***] Mănușă de piele de care se serveau, în antichitate, atleții.

cesta, ceasta *pd* [At: CORESI, EV. 363/18 / Pl: *ceștia, cestea* / E: ***acesta*** (prin afereză)] (Îrg) Acesta.

cestalalt, ceastalaltă *pd, ad* vz ***cestălalt***

cestălalt, ceastălaltă *pd, ad* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 24/7 / V: (reg) ***~tal~, cest'l~, ~ant*** / Pl: *ceștilalți, cestelalte* / E: ***cest(a)*** + ***alalt***] (În opoziție cu *celălalt*) **1-2** Acesta din apropierea noastră. **3-4** (Lpl; în legătură cu un substantiv colectiv) Toți (cei de un fel) afară de unul (despre care s-a vorbit).

cestălant, ceastălantă *pd, ad* vz ***cestălalt***

cester *sn* [At: DA ms / A: nct / Pl: nct / E: nct] (La plutărit) Funie groasă cu care se leagă pluta de cazic, în schelă Vz *cioană, odgon, țenchiu*.

cesti *v* vz ***cinsti***

cestie *sf* vz ***chestie***

cestiune *sf* vz ***chestiune***

cest'lalt, ceast'laltă *pd, ad* vz ***cestălalt***

cestod *sn* [At: DA / P: *~stod* / Pl: *~e* / E: fr ***cestode***] (Zlg) **1** (Lpl) Clasă de viermi intestinali, plați, în formă de curea, din care specia cea mai cunoscută este tenia. **2** Vierme din clasa cestodelor.

cestor *sm* vz ***chestor***

cestură *sf* vz ***chestură***

cesuleț *sn* [At: DA / V: ***~sculeț*** / Pl: *~e* / E: ***ceas*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Ceas (mic) Si: *cesuț* **(1-2)**.

cesură *sf* vz ***cezură***

cesuț *sn* [At: DA / V: ***~scuț*** / Pl: *~uri* / E: ***ceas***] **1-2** (Șhp) Cesuleț **(1-2)**.

cesvârtă *sf* vz ***ciozvârtă***

cešculiță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***ceașcă*** + *-uliță*] **1-2** Cešcuță **(1-2)**.

ceșcuță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***ceașcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Ceașcă (mică) Si: *ceșculiță* **(1-2)**.

cești *vt* [At: ȘEZ. V 56/9 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A tăia cepurile bradului.

cet[1] *av* vz ***încet***

cet[2] *ai* [At: PLOPȘOR, V. O. 6 / E: nct] (D. timp) **1** Frumos. **2** Liniștit.

ceta *v* vz ***înceța***

cetac *sm* vz ***cintac***

cetaceu *sn* [At: DA / Pl: *~cee* / E: fr ***cétacé***] (Zlg) **1** (Lpl) Ordin de mamifere acvatice de mari dimensiuni, cu corpul de forma unui pește. **2** Animal aparținând ordinului cetaceelor **(1)** Vz *chit*.

cetaceum *sn* [At: DEX[2] / E: lat ***caetaceum***] Grăsime extrasă din cavitățile pericraniene ale unei specii de balenă, utilizată în cosmetică și în farmacie.

cetal *sn* vz ***ceatal***

cetal-menzil *sn* vz ***cetal-mezil***

cetal-mezil *sn* [At: DRĂGHICI / V: (înv) ***~menzil*** / E: tc ***çatal*** + ***menzil***] (Trî) Diligență.

cetanie *sf* vz ***citanie***

cetara *v* vz ***cetera***

cetarie *sf* vz ***citarea***

cetaș *sm* [At: ȘEZ. V, 56 / Pl: *~i* / E: ***ceată*** + *-aș*] (Pop) **1** Membru al unei cete. **2** Părtaș. **3** Căpetenie a unui grup de luptători. **4-5** Căpitan (de haiduci). **6-7** Conducător (al unui grup de jucători).

cetate *sf* [At: COD. VOR. 20/1 / V: ***ci~*** / Pl: *~tăți* / E: ml ***civitas, -tatem***] **1** Loc întărit cu lucrări de apărare militară Vz *baște, fortăreața*. **2** (Fig) Loc de apărare, de siguranță și de refugiu. **3** (Spc) O parte dintr-un pătrat, la jocul numit „bătălia cu tunuri". **4-5** (Pex) Locuitori sau soldați dintr-o cetate. **6-7** Oraș întărit sau partea împrejmuită de ziduri și întărituri dintr-un oraș. **8-9** (Pex) Oraș (mare). **10-11** (Trs; după mg *székváros*; îc) **~ de scaun** Capitală (de județ). **12** (Pex; înv) Locuitori ai unui oraș.

cetăra *v* vz ***cetera***

cetăraș *sm* vz ***ceteraș***

cetără *sf* vz ***ceteră***

cetățan, ~ă *smf, a* vz ***cetățean***

cetățea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***cetate***+ *-ea*] (Înv) **1-2** Cetățuie (**1-2**). **3** (În toponimie; lpl) Parte de hotar pe care se află legenda unei cetăți.

cetățean, ~ă [At: COD. VOR. 36/6 / V: (reg) ***~țan*** / Pl: *~eni, ~ene*, (înv) *~țeani, ~țeane* / E: ***cetate*** + *-ean*] **1** *sm* Locuitor cu îndatoriri militare al unei cetăți, al unei fortărețe sau al unui oraș întărit. **2** *a* De cetățeni (**1**). **3** *smf* Locuitor de la oraș Vz *burghez, orășan, pârgar*, (înv) *târgoveț*. **4** *smf* (Pex) Locuitor. **5-6** *a* Din cetate (sau de la oraș) Si: *cetățenesc*. **7** *smf* (Pex) Locuitor (al unui stat) cu drepturi civile și politice. **8** *sm* (Fam) Apelativ cu sensul de „domn".

cetățeancă *sf* [At: DA / Pl: *~ence* și (înv) *~eance* / E: ***cetățean*** + *-că*] Cetățeană (**7**).

cetățenesc, ~ească *a* [At: DICȚ. / Pl: *~ești* / E: ***cetățean*** + *-esc*] **1** Referitor la cetățean. **2** Specific unui cetățean. **3** Care aparține unui cetățean. **4** Care provine de la cetățean Si: *burghez, civil, orășenesc*.

cetățenește *av* [At: DICȚ. / E: ***cetățean***+ *-este*] Ca un cetățean (**7**).

cetățeni *vr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 135 / Pzi: *~nesc* / E: ***cetățean***] (Îvr) A se stabili într-un oraș.

cetățenie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***cetățean*** + *-ie*] **1** Calitate de cetățean. **2** Drept de cetățean (**7**).

cetățenime *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~mi* / E: ***cetățean*** + *-ime*] **1** Clasă a cetățenilor. **2** (Spc; înv) Clasă mijlocie Si: *burghezi(m)e*.

cetățesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 22/2 / Pl: *~ești* / E: ***cetate*** + *-esc*] **1** Cetățenesc. **2** Public.

cetățuică *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 337 / Pl: *~ici* / E: ***cetate*** + *-uică*] **1-2** (Înv) Cetate (**1**) (mică).

cetățuie *sf* [At: (a. 1781) URICARIUL X, 176/9 / Pl: *~ui* / E: ***cetate*** + *uie*] **1-2** Fortăreață (mică) Vz *castel, citadela*. **3** (Fig) Întăritură naturală.

cetățuit, ~ă *a* [At: GOLESCU, Î. 5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cetate*** + *-uit*] (Înv) Întărit ca o cetate (**1**).

cetânel, ~ea *av, a* vz ***încetinel***

cetcă *sf* [At: ANTIPA, P. 498 / Pl: nct / E: nct] (Pes) Sfoară groasă care ține rețeaua de pescuit și e terminată la capete cu câte o cheotoare.

cetcui *vt* [At: PĂSCULESCU, L. P. 176 / Pzi: *~esc* / E: ***cetcă***] (Pes) A împleti plasa de năvod pe odgoane.

cete *sf* vz ***ceată***

cetea *sf* [At: PAMFILE, J. III, 66 / Pl: nct / E: ns cf *cetie*] Pasăre nedefinită mai îndeaproape.

cetelnă *sf* [At: IORGA, S. D. XVI, 247 / Pl: *~ne* / E: ns cf rs *читальния*] (Înv) Bibliotecă.

ceten *sm* vz ***cetină***

cetenă[1] *sf* vz ***cetină***

cetenă[2] *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***cétène***] Substanță chimică obținută prin piroliza acetonei sub formă de gaz cu miros înecăcios.

cetenie *sf* vz ***citanie***

cetera [At: LB / V: ***~tăra***, (reg) ***~tara, ~ri*** / Pzi: *ceter*, și *~tăr, ceater, ceatăr, ~rez, ~tărez* / E: ***ceteră***] **1** *vi* (Trs) A cânta din ceteră. **2** (Pex) A cânta (din alt instrument sau din gură). **3** *vt* (Mol) A plictisi pe cineva cu vorba. **4** *vt* (Mol) A face cuiva observații Si: *a certa* (**1**).

ceteraș *sm* [At: LB / V: ***~tăr~, ceatarăș, ciatarăș*** / Pl: *~i* / E: ***ceteră*** + *-aș*] Lăutar care cânta din ceteră sau violină Si: *scripcar*, (înv) *alăutar, diblaș*.

ceteră *sf* [At: PSALT. HUR. 109/34 / V: ***~tără, ceat~, ceatără, ceatere, ceatără*** / Pl: *~ri* și *~re, ceateri, ceatiri* / E: ml ***cithera***] **1** (Înv) Instrument muzical cu coarde, greu de identificat, putând fi vorba chiar de chitară sau de harpă. **2** (Trs) Vioară. **3** Instrument cu tablă de armonic triunghiulară sau ovală, fundul lat, gâtul lung, cu un număr de coarde variind de la 3 la 12 perechi, folosit în evul mediu, dar mai ales în sec. XVI și XVII.

cet*e*rea *sf* [At. RETEGANUL, ap. DA ms / Pl: *~ele* / E: ***ceteră*** + *-ea*] **1-2** Ceteruică (**1-2**).

cetereag *sn* [At: CV, 1951 nr 2, 35 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Lemn scurt și gros.

ctereza *vi* [At: DA ms / Pzi: *ceterez* / E: ml ****citharizа***] (Reg) **1** A colinda. **2** A ura.

ceteri *v* vz ***cetera***

ceteruică *sf* [At: LB / Pl: *~ici* / E: ***ceteră*** + *-uică*] **1-2** Ceteră (**2**) (mică).

ceteruță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***ceteră*** + *-uță*] **1-2** Ceteruică (**1-2**).

cetet, ~eață *a* vz ***citeț***

cetfelâc *sn* vz ***ciftilic***

cetferic *sm* [At: (sec. XVIII) IORGA, S. D. VI, 233 / Pl: *~ici* / E: ns cf *cetvert, sfert*] (Înv) Măsură de capacitate.

ceti *v* vz ***citi***

cetie *sf* [At: VAIDA / P: *ce-tie* / Pl: *~ii* / E: mg ***csett***] (Orn; reg) Bâtlan.

cetin *sm* vz ***cetină***

cetină *sf* [At: LB / V: ***ceten*** *sm*, ***~tenă***[1], ***cetin, cit~,*** / Pl: *~ni* și *~ne* / E: vsl ***четина***, bg ***четина***, srb ***četina***] (Bot) **1** Ramuri sau crengi de brad, pe copac sau tăiate. **2** (Prc) Acul bradului. **3** (Pgn) Brad. **4** (Pgn) Ienupăr. **5** (Pgn) Pin. **6** Brad alb. **7** (Îc) **~-de-negi** Arbust întotdeauna verde, cu tulpina foarte ramificată, cu ramuri neregulat întinse, înclinate sau târâtoare Si: *sabina* (*Juniperis Sabina* sau *Sabina officinalis*).

cetinel, ~ea *av, a* vz ***încetinel***

cetinică[1] *av, a* vz ***încetinică***

cetinică[2] *sf* [At: I. CR. III, 166 / Pl: *~nele* / E: ***cetină***+ *-ică*] **1-2** Cetină (**1**) (mică).

cetiniș *sn* [At: FRÂNCU – CANDREA, R. 50 / Pl: *~uri* / E: ***cetină*** + *-iș*] (Bot) Pădure tânără de brad.

cetiniță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***cetină*** + *-iță*] **1-2** Cetioară (**1-2**).

cetioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 61 / Pl: *~re* / E: ***cetină*** + *-oară*] **1-2** (Bot) Cetinică[2] (**1-2**).

cetișoară *sf* [At: MAGAZ. IST. IV, 95/12 / Pl: *~re* / E: ***ceată*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Ceată (mică).

ceti *v* vz ***citi***

cetire *sf* vz ***citire***

cetit[1] *sn* vz ***citit***[1]

cetit[2]***, ~ă*** *a* vz ***citit***[2]

cetitor, ~oare *smf* vz ***cititor***

cetlăiaș *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***ceatlău*** + *-aș*] Cal înhămat în ceatlău.

cetlău *sn* vz ***ceatlău***

cetlui [At: DOSOFTEI, V. S. 119 / V: ***ceat~, cehl~, celhui, cezl~*** / Pzi: *~iesc* / E: mg ***csatolni***] (Reg) **1** *vt* A lega foarte strâns sau strângând succesiv o sarcină cu ceatlăul sau cu o funie. **2** *vt* A lega fedeleș. **3** *vt* (Spc) A strânge cașul în storcătoare cu ceatlăul, ca să se scurgă zerul din el. **4** *vt* (Înv) A pune pe capul cuiva instrumentul de tortură numit ceatlău. **5** *vt* (Asr) A lega capul strâns cu un șervet, atunci când doare. **6-7** *vr* (Pan) A se tunde sau a se rade împrejurul capului. **8** *vt* (Pex) A bate zdravăn. **9** *vt* A căzni.

cetluire *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***cetlui***] (Reg) **1** Legare foarte strâns sau strângând succesiv o sarcină cu ceatlăul sau cu o funie. **2** Fixare.

cetluit[1] *sn* [At: DAMÉ, T. 69 / Pl: *~uri* / E: ***cetlui***] **1-2** (Reg) Cetluire (**1-2**).

cetluit[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 78 / V: (înv) ***cezl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cetlui***] (Reg) **1** Legat. **2** Fixat.

cetluitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 16/2 / Pl: *~ri* / E: ***cetlui*** + *-ură*] **1-2** (Reg) Cetluire (**1-2**).

cetnic *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~ici* / E: srb ***četnici***] **1** Participant la lupta partizanilor slavi din Peninsula Balcanică în sec. XIX împotriva otomanilor. **2** Membru al unei organizații fasciste din Iugoslavia.

cetoacidoză *sf* [At: DEX^2 / P: *~to-a~* / E: fr ***cétoacidose***] Stare patologică prin scăderea rezervei alcaline a sângelui, datorită acumulării de acetonă, acid acelacetic etc.

cetoare *sf* vz ***cheotoare***

cetogen, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cétogène***] (D. alimente sau d. regimul de hrană) Care favorizează producerea de cetone în organism.

cetogeneză *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***cétogenèse***] (Bch) Formare a cetonei în organism.

cetonă *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***cétone***] (Chm) Combinație organică conținând gruparea carbonului legată de doi radicali organici, care se obțin, în special, prin oxidarea directă a hidrocarburilor.

cetonemie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***cétonémie***] (Flz) **1** Prezență a corpilor cetonici în sânge. **2** Cantitate de corpi cetonici prezentă în sânge.

cetonic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cétonique***] **1** De natura cetonei. **2** (Îs) *Corpi ~ici* Produși intermediari ai metabolismului lipidelor, rezultați prin oxidarea acizilor grași.

cetonurie *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***cétonurie***] Eliminare a prin urină a cetonelor rezultate din arderea incompletă a grăsimilor.

cetos, ~oasă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 54 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; d. vreme) Liniștit.

cetoză *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***cétose***] Monozaharid care conține cetonă.

cetvarnă *sf* [At: SEVASTOS, N. 281/21 / Pl: *~ne* / E: rs ***четвёрка***] (Reg) **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

cetvârtă *sf* vz ***ciosvârtă***

cetvert *sn* [At: (a. 1824) IORGA, S. D. VI, 137 / V: (înv) ***~vet*** / Pl: *~rți* / E: rs ***четверт***] (Înv) Sfert.

cetvet *sn* ***cetvert***

ceța *vt* [At: DA / Pzi: *~țez* / E: ***ceață***] (D. sticlă) A face să fie mat printr-un procedeu special de fabricație.

cețos, ~oasă *a* [At: CARAGIALE, M. 7 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ceață*** + *-os*] **1** Cu ceață. **2** (Fig) Împăienjenit.

cețoșa *vt* [At: DA ms / Pzi: *~șez* / E: ***ceață***] (Reg) A încețoșa.

cețui *vt* [At: NEGRUZZI, S, II, 61 / Pzi: *~iesc* / E: ***ceață***] (Formație personală) A aburi.

ceu[1] *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *cei* / E: mg ***csö***] (Trs; mgm) Oală de fier.

ceu[2] *sm* vz ***ceh***

ceuc, ~ă [At: ANON. CAR. / V: ***ceauc, cioacă, cioaică, cioică, ciocă, ciouc*ă** / Pl: *~uci* și (rar) *~uce* / E: mg ***csóka***, bg ***чавка***, srb ***čavka***] **1** *a* (Orn) Specie de cioară. **2** *sf* Cioară mică. **3** *sf* Cioară neagră, lucioasă Si: *cioară -pucioasă, papagal-țigănesc, stancă, stăncușoară*. **4** *sf* (Pop; îe) **~ cu ~ se-nțelege** Se înțelege prost cu prost. **5** *sf* (Fig) Țigan. **6** *a* Negru. **7** *sf* (Orn; reg) Coțofană. **8** *sf* (Bot; pan) Strugure negru intens.

ceucuș, ~ă *a* [At: REV. CRIT. IV, 87 / V: ***cioc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ceuc*** + *-uș*] (Reg) **1** Chior. **2** Care are strabism.

ceucușoară *sf* [At. MARIAN, O. II, 26 / Pl: *~re* / E: ***ceucă*** + *-ușoară*] **1-2** Ceucuță (**1-2**).

ceucuță *sf* [At: MARIAN, O. II, 26 / Pl: *~țe* / E: ***ceucă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Ceucă (**1**) (mică). **3** (Îs) *~-gulerată* Stăncuță gulerată.

ceunar *sm, a* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***ceun*** + *-ar*] **1-2** (Pop) (Persoană) care are grija ceaunelor cu lapte pus la fiert ori prins.

ceur, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***čör***] (Reg) Ceacâr.

ceurez *sm* vz ***ciuhurez***

ceurî *v* vz ***ceur***

ceuș[1] *sm* vz ***ceauș***

ceuș[2], ~ă *a* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *ceur, ceuc*] Care se uită crucis Si: *ceacâr*.

ceva [At: COD. VOR. 101/11 / V: ***~și, ~șile, ~șilea*** / A: (reg) *ceva* / E: ***ce*** + *-va*] **1** *pnh* Un lucru oarecare. **2** *pnh* (Îe) **Câte ~(și)** Câteva lucruri. **3** *pnh* (Adesea în legătură cu o negație) Nimic. **4** *pnh* (Îe) **Măcar ~** Absolut nimic. **5** *anh* Oarecare. **6** *anh* Câte un, (o) Si: *vreo*. **7** *pnh* (Îe) **Fără ~** Fără nici un. **8** *pnh* (Îe) **Așa ~** Asemenea, lucru asemănător, un lucru ca acesta. **9** *anh* (Adesea cu rol preponderent stilistic) Oarecare, bunăoară sau ceva analog. **10** *anh* (Înv; îe) **Alt ~** De altfel Si: *oarecum*. **11** *pnh* (Înv; îe) **Câte ~** Oarecare. **12** *pnh* (Îe) **Nimic ~ (și)** (Absolut) nimic. **13** *pnh* (Cu funcție substantivală) Un lucru (cât) de mic, o cantitate sau o parte (cât de) neînsemnată, (cât) de puțin. **14** *pnh* (Pop; îe) **Cu ~și** N-a lipsit mult să (nu). **15** *pnh* (Pop; îe) **Nu ~** Nu numai puțintel. **16** *pnh* (Îae) Bine de tot. **17** *pnh* (Îae) Nu altceva. **18** *anh* (În legătură cu substantive la plural) Puțin. **19** *pnh* (Pop; îe) **Cu nișchitu ~ de** Cu ceva mai puțin decât. **20** *sn* (Îe) **~-~** Cât(uși) de puțin. **21** *pn* (Pop; îe) **Nu... ~** Deloc, câtuși de puțin. **22** *pnh* Lucru de seamă, valoros, important. **23** *pnh* (Mol; îe) **Mai ~** Mai de seamă. **24** *pnh* (Îae) Mai frumos. **25** *pnh* (Îae) Mai bun.

cevași *pnh, anh* vz ***ceva***

cevașile(a) *pnh, anh* vz ***ceva***

cevrea *sf* vz ***gevrea***

cevrică *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 136/15 / E: ***cevrea*** + *-ică*] (Înv) Gevrea.

ceviană *sf* [At: DEX^2 / P: *~vi-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***cévienne***] Fiecare dintre cele trei drepte care unesc un punct oarecare cu vârfurile unui triunghi coplanar.

cexina *i* [At. IORDAN, STIL. 379 / E: ns cf *ce*] (Înv) Cuvânt care se folosește când cineva este iritat de întrebările insistente ale interlocutorului.

cezar *sm* [At: EMINESCU, P. 121 / V: ***cesar, che*** / A: *cezar* / Pl: *~ri* / E: lat ***Caesar***] **1** Împărat roman (la început din familia lui Iuliu Caesar). **2** (Pex) Împărat.

cezarian, ~ă [At: MACEDONSKI, O. IV, 120 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***cezar*** + *-ian*] **1-2** *a* Care ține de cezarii romani sau de cezarism. **3** *av* În felul cezarilor romani. **4-5** *sf, a* (Med; șîs *operație sau tăietură ~ă*) (Operație) făcută prin incizie în pereții abdominali (de obicei pentru a scoate copilul din pântecele mamei). **6-7** *sf, a* (Pex; îas) (Orice operație) prin care se deschide pântecele.

cezaric, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cezar*** + *-ic*] (Înv) Cezarin.

cezaricesc, ~ească *a* [At: (a. 1793) URICARIUL XI, 314 / Pl: *~ești* / E: ***cezaric*** + *-esc*] (Înv) Care aparține împăratului Austriei.

cezarin, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***caesarinus, -a, -um***] (Înv; în rimă) Împărătesc.

cezarism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***cézarisme***] Formă de guvernământ ca a cezarilor (**1**), care constă în guvernarea fără parlament sau cu micșorarea drepturilor parlamentului.

cezaro-crăiesc, ~iască *a* [At: DA / V: ***che~, ~iască*** / Pl: *~iești* / E: calc după ger ***keiserlich-königlich***] **1-2** (Înv) Care aparține împăratului sau imperiului Austro-Ungariei.

cezarotomie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***césarotomie***] (Med) Cezariană.

cezlui *v* vz ***cetlui***

cezmăn *s* [At: (a. 1639) IORGA, S. D. XIII, 63 / Pl: nct / E: nct] (Înv) Cuvânt cu sens neprecizat *De niște cai... și de un cezmăn și niște hamuri...*

cezură *sf* [At: CADE / V: ***cesu~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***césure***] Pauză ritmică în interiorul unui vers, care reglează cadența.

cezvârtă *sf* vz ***ciosvârtă***

cfartană *sf* [At: CANTEMIR, IST. 98 / Pl: *~ne* / E: lat ***quartana***] (Înv) Friguri care revin din patru în patru zile.

cfitanță *sf* vz ***chitanță***

cfinet *sn* vz ***finet***

cha-cha *sn* [At: DEX^2 / P: *cea-cea* / Pl: *~uri* / E: sp ***cha-cha-cha***] **1** Dans modern cu ritm vioi, de origine afro-cubaneză. **2** Melodie după care se dansează cha-cha (**1**).

chalon *sn* [At: DEX^2 / P: *șa~* / E: fr ***chalon***] Substanță produsă de glandele cu secreție internă, care, circulând prin sânge, inhibă funcția altor organe.

chamois *sni* [At: DEX[2] / P: *șamoa* / E: fr ***chamois***] Piele de căprioară, de cerb, de miel sau oaie, tăbăcită printr-un procedeu special și folosită pentru confecții sau ca filtru de benzină.

chardonnay *sni* [At: DEX[2] / P: *șardone* / E: fr ***chardonnay***] **1** Soi de viță de origine franceză, cu struguri cu boabe rotunde albe-verzui, din care se produc vinuri dulci. **2** (Pex) Vin de chardonnay **(1)**.

charleston *sn* [At: DEX[2] / P: *cearleston* / E: eg ***charleston***] **1** Dans american de salon, cu mișcări rapide. **2** Muzică după care se dansează charleston **(1)**.

charter *sn* [At: DEX[2] / P: *ceartăr* / Pl: *~e* / E: eg ***charter***] **1** Tip de contract de transport naval sau aerian, organizat în funcție de necesități. **2-3** Avion sau navă care circulă conform unui charter **(1)**.

chartist *sm* [At: DA ms / Pl *~iști* / E: fr ***chartiste***] **1** Partizan al mișcării politice, care s-a dezvoltat în Anglia pe la 1838 pentru a obține extinderea drepturilor clasei muncitoare, formulate într-o „chartă" a poporului.

chartreuse *sn* [At: DEX[2] / P: *șartröz* / E: fr ***chartreuse***] Lichior obținut prin macerarea în alcool etilic a unui amestec de plante, care apoi se distilează, se amestecă cu sirop de zahăr și se păstrează îmbuteliat mult timp pentru desăvârșirea aromei.

chassé *sn* [At: DEX[2] / P: *șase* / E: fr ***chassé***] Pas mare de dans sau de gimnastică, executat cu un picior alunecând înainte.

Chateaubriand *sn* [At: DEX[2] / P: *șatobrian* / E: fr ***chateaubriand***] Specialitate culinară preparată din mușchi (gros) de vită.

cheab *sn* vz ***chiup***

cheabap *sn* vz ***chebap***

cheabă *sf* [At: REV. CRIT. III, 170 / V: ***tea~*** / Pl: *~be* / E: srb ***kebe***] **1** (Sbm) Instrument. **2** (Spc; Ban) Cuțitaș. **3** (Fig; d. oameni; îe) **Nu-i a teabă** Nu-i chip.

cheabur, ~ă *smf, a* vz ***chiabur***

cheaburesc, ~ească *a* vz ***chiaburesc***

cheaburi *v* vz ***chiaburi***

cheaburime *sf* vz ***chiaburime***

cheafir *sm, a* [At: ȘIO / V: ***chia~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kjafir***] **1-2** (Tcm) Necredincios (față de religia musulmană) Si: *gheaur*.

cheag[1] *sn* [At: ANON. CAR / V: ***chiag*** / Pl: *~uri* / E: ml ****clagum***] **1** Substanță activă, ferment, extrasă din sucul gastric al mamiferelor, care închegă cazeina din lapte și care se extrage din ultimul compartiment stomacal al rumegătoarelor tinere. **2** (Pex) Stomac al mielului, în care se găsește cheagul **(1)**. **3** (Pex) Cavitatea a patra a stomacului rumegătoarelor. **4** (Med) Masă roșie gelatinoasă în care se transformă sângele prin coagulare Si: *coagul*. **5** (Pex) Orice materie care se coagulează. **6** (Fig; pop; adesea determinat de „bani", „avere") Fond inițial al averii cuiva. **7** (Pex) Avere, bogăție mare strânsă la un loc. **8** (Îe) **A prinde ~** A se îmbogăți. **9** (Rar) Element care adună și ține ceva strâns împreună Si: *centru, sâmbure* Cf *ciment*.

cheag[2] *sn* [At: DUNĂREANU, SĂM. VI 371 / V: ***teag, cheah*** / Pl: *~uri* / E: rs **тяга**] (Pes; rsm) Legătură de trei carmace sau de trei perimete.

cheagălău *sn* vz ***chegălău***

cheagornicer *sn* [At: H X, 317 / V: ***cheg~, chig~*** / Pl: *~uri* / E: ***cheag*** + *-(orn)icer*] **1-2** Vas în care se prepară sau se păstrează cheagul. **3** Vas în care se stoarce cașul.

cheah *sn* vz ***cheag***[2]

cheahui *a* [At: DICȚ. / Pl: ~ / E: nct] (Reg)Tehui.

cheaie *a* vz ***chel***

chealfăd *a* [At: COD. TOD. 148 / V: ***~fed*** / Pl: *chelfezi, chelfedi* / E: ns cf *chelfezi*] (Reg) Palid.

chealfed, ~ă *a* vz ***chealfăd***

cheantaun *a* vz ***cheantaur***

cheantaur *a* [At: ȘEZ. XXXII, 136 / V: ***~un*** / Pl: *~i* / E: ns cf *cheaun*] (Îvp) **1** Amețit de băutură. **2** Dobitoc.

cheanț *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***chianț*** / Pl: *~uri* / E: ns cf *cleanț*] (Pop) **1** Stâncă. **2** Munte. **3-4** Deal (abrupt). **5** Muchie formată din pietre mari. **6** (Lpl) Locuri înțesate cu mărăcini. **7** Vale strâmtă și adâncă. **8** Fiecare din urmele pe care le lasă șiroaiele de apă care vin de la munte când plouă.

cheanță *sf* [At: H VII, 480 / Pl: *~țe* / E: ns cf *cheață*] (Bot; reg) Plantă care crește din rădăcină de stuf.

cheaon *a* vz ***cheaun***

chear[1] *av* vz ***chiar***

chear[2] *sn* [At: (a. 1794) ap. DA / Pl: *~uri* / E: tc ***kjar***] (Trî) Câștig.

chearaud, ~ă *a* [At: PAMFILE, ap. DA ms / V: ***~rhuz*** / Pl: *~uzi, ~ude* / E: ns cf *cărui*] (Mol) **1** Năuc. **2** Cherchelit.

chearǎ *sf* vz ***teară***

chearfă *sf* vz ***tearfă***

chearhuz, ~ă *a* vz ***chearaud***

cheart *sn* [At: ECONOMIA, 100 / V: ***chert, chertiu, chiart*** / Pl: *~uri* / E: mg ***kert***] (Trs; mgm) **1** Grădină. **2** Ogradă. **3** (Lpl) Toate clădirile de lângă casă care țin de gospodărie.

chearuvan *sn* vz ***chervan***

cheasc *sn* [At: CHEST. V, 150 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Copac.

cheaș *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Poreclă.

cheatăp *sm* vz ***cheatip***

cheatib *sm* vz ***cheatip***

cheatip *sm* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / V: ***~ib, chetib, cheatăp*** / Pl: *~i* / E: tc ***kjatil***] (Tcm; iuz) Secretar (turc).

cheață *sf* [At: H II, 11 / E: ns cf *cheanță, gheață*] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cheațălă *sf* [At: H XVIII, 5 / Pl: *~le* / E: srb ***kecelja***] (Reg) Șorț mai scurt.

cheau *i* vz ***chiau***

cheaun, ~ă *a* [At: KLEIN, D. / V: ***~aon, chi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *chianț, chiantaun, chiantaur*] (Pfm) **1** Beat. **2** Zăpăcit. **3** Surd. **4** Prost. **5** Nebun. **6** (Îe) **A se face ~** A se îmbăta.

cheazǎ *sf* vz ***piază***

chebac *sn* [At: CV, 1951, nr 2, 36 / Pl: *~uri* / A: nct / E: nct] (Reg) Haină simplă, scurtă de dimie, fără căptușeală.

chebap *sn* [At: FILIMON, C. II, 69 / V: ***chea~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kebâb***] (Tcm) Friptură de berbec sau de ied, la frigare, pregătită cu mirodenii, specifică bucătăriei turcești.

chebar *sn* [At: VÎRCOL, ap. DA / Pl: *~e* / E: ***chebă*** + *-ar*] (Reg) Haină scurtă.

chebă *sf* vz ***ghebă***

chebe *sf* vz ***ghebă***

chebrea *sf* vz ***gebrea***

chec[1] *sm* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: nct / E: nct] (Trs) Om mic, mizerabil.

chec[2] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***cake***] Prăjitură din aluat cu grăsime, stafide, rahat etc. și coaptă în forme.

checăraie *sfp* [At: CHEST. II, 225 / E: nct] (Îrg) Legăturile care leagă paiele unui acoperiș.

chece *sf* vz ***checea***

checea *sf* [At: ANON. CAR. / V: (Ban) ***chece*** / E: tc ***keçe***] (Trî) Covor de pâslă.

checeliu *sm, a* [At: ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***keçelü***] **1-2** (Tcm) (Ienicer) cu căciulă de pâslă.

checheriță *sf* vz ***chercheriță***[1]

checheriș *sn* vz ***chichiriș***

checigă *sf* vz ***cegă***

checiu *sn* [At: DICȚ. / A: nct / Pl: *~ri* / E: ns cf tc *egeç, keğ, keğé*] (Iuz) Șurubelniță.

cheden *sn* vz ***pieden***

cheder *sn* [At: (a. 1795) ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***keder***] (Trî) Pagubă.

chedru *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: vsl ***кєдрѹ***] (Bot; îvp) Cedru.

chedve *sf* [At: CV, 1949, nr. 1, 335 / E: mg ***kedv***] (Trs; mgm; rar) **1** Plăcere. **2** Poftă. **3** Voie bună.

chedveș, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***kedves***] (Trs; mgm; rar) **1** Plăcut. **2** Drăgălaș. **3** Simpatic. **4** Amabil.

chedveșel, ~ea *a* [At: VAIDA / Pl: *~șei, ~e* / E: ***chedveș*** + *-el*] (Trs; mgm; rar) **1** Plăcut. **2** Drăgălaș. **3** Simpatic. **4** Amabil.

chedveșică *af* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***chedveș*** + *-ică*] **1** Plăcută. **2** Drăgălașă. **3** Simpatică. **4** Amabilă.

chef *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 246/31 / Pl: *~uri* / E: tc ***kef, ke(j)f***] **1** Bună dispoziție Si: *veselie*. **2** (Îe) **A fi cu ~** A fi bine dispus. **3** (Îe) **~ și bucurie** (sau **voie bună**) Se zice când închină cineva un pahar de băutură. **4** Voie. **5** Poftă. **6** (Fam; îe) **A avea ~ de ceva** A fi dispus să facă ceva. **7** (Fam; îe) **A face pe ~ul cuiva** sau **A face cuiva ~ul** A-i împlini cuiva voia, a-i face pe plac. **8** (Fam; îe) **A lăsa pe cineva în ~ul** (sau **~urile**) **lui** A lăsa în voia lui, în apele lui. **9** Dorință curioasă, neașteptată Si: *capriciu, toană* Cf *hachițe*. **10** (Fam; îe) **A-și face ~ul** A-și împlini pofta, capriciul, damblaua. **11** Bucurie. **12** (Înv) Tabiet oriental al cafelei și al ciubucului. **13** Petrecere veselă cu mâncăruri și băuturi din belșug (și cu muzică). **14** Dispoziție sufletească (de veselie) a omului care a băut (cam mult, dar nu e încă beat de-a binelea). **15** (Fam; îe) **A fi cu ~** A fi amețit de băutură. **16** (Fam; îe) A **prinde (la) ~** A se ameți de băutură.

chefal *sm* [At: ANTIPA, F. I, 74 / Pl: *~i* / E: ngr ***κέφαλο***] (Iht) **1** Pește mare din familia acantopterigienilor, cu partea superioară a capului mare și turtită, care aduce la formă cu cleanul (*Mugil capita* sau *cephalus*). **2** (Reg; îs) *~ul cu capul mare* Balaban.

chefăi *vi* [At: H IV, 252 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A chefui **(1)**.

chefălui *vr* [At: NEGRUZZI, S. I, 222 / V: ***~ful~*** / Pzi: *~esc* / E: ***chef***] (Mol) A se îmbăta.

chefăluială *sf* [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: ***chefălui*** + *-eală*] (Înv) Îmbătare.

chefăluit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S., ap. DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chefălui***] (Înv) **1** Care a chefuit. **2** Care e amețit de băutură.

chefăneală *sf* vz ***chelfăneală***

chefe *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 60 / Pl: *~* / E: mg ***kefe*** cf *chefelui*] (Trs; mgm) Perie.

chefed, ~ă *a* [At: H V, 148 / Pl: *~ezi, ~e* / E: ns cf *chealfăd*] (Reg; d. porumb, pământ) Puțin productiv.

chefeli [1] *vi* [At: PAMFILE, C., ap. DA / Pzi: *~lesc* / E: ***chefălui*** css] (Reg) A chefui **(1)**.

chefeli [2] *vt* [At: GH. BULGĂR, ap. DA ms / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A certa.

chefelit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chefălui***] (Reg; d. încălțăminte) Curățat cu peria.

chefelni *v* vz ***chefelui***

chefelnic, ~ă [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***chef*** + *-elnic*] (Reg) Bun de petreceri, de chefuri.

chefelnit, ~ă *a* [At: BÎRLEA, C. II, 19 / V: ***~fit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chefelni***] **1** Curățat. **2** Periat. **3** Lustruit.

chefelui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 844 / V: ***~lni*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***kefélni***] (Înv) **1** A peria. **2** (Pan) A bate.

cheferist, ~ă *smf* vz ***ceferist***

chefia *sf* [At: CHEST. II, 282/307 / A: nct / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Lemn cu care se proptește ușa pivniței.

chefil *sm* [At: (a. 1715) ap. DA / Pl: *~i* / E: tc ***kefil***] (Trî) Chezaș.

chefir *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***kéfir,képhir***] Produs lactat preparat din lapte integral sau smântânit, acidulat cu un ferment vegetal, care constituie o băutură gustoasă, cu valoare nutritivă și cu proprietăți terapeutice importante.

cheflіu, ~ie [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: tc ***kefli***] **1** *a* Vesel. **2** *a* Bine dispus. **3-4** *smf, a* (Om) căruia îi plac chefurile. **5** *a* Cu chef. **6** *a* Amețit de băutură.

chefni *vi* [At: CIHAC II, 61 / V: ***~eoni, ~emni, ~egni*** / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *cheof, clefăi*] **1** (D. câini) A lătra de bucurie (când au dat de urma vânatului). **2** A clefăi.

chefnit *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 88 / Pl: *~uri* / E: ***chefni***] (D. câini) Lătrat.

chefos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. I, 147 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chef*** + *-os*] **1-2** (Mol) Cheflіu **(1-2)**.

chefș *sn* vz ***chesf***

chefșor *sn* vz ***chefușor***

cheftea *sf* vz ***chiftea***

chefui [At: CARAGIALE, T. I, 232 / Pzi: *~esc* și (rar) *chefui*, 3 *chefuie* / E: ***chef*** + *ui*] **1** *vi* A petrece zgomotos (cu băutură, cu cântece și lăutari). **2** *vr* (Rar) A se ameți de băutură.

chefuit [1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***chefui***] Chef **(13)**.

chefuit [2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chefui***] **1** Cu chef. **2** Puțin amețit de băutură Si: (pfm) *afumat*.

chefuleț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***chef*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Chef **(13)** (mic) Si: *chefușor* **(1-2)**.

chefului *v* vz ***chefălui***

chefușor *sn* [At: SEVASTOS, N. 296 / V: ***~fșor*** / E: ***chef*** + *-ușor*] **1-2** Chefuleț **(1-2)**.

chegar *sn* [At: H VIII, 283 / V: ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ***cheag*** + *-ar*] (Îrg) Termen folosit de ciobani, nedefinit mai îndeaproape.

chegariță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ***chegar*** + *-iță*] (Reg) Chegărete.

chegariu *sn* vz ***chegar***

chegălău *sn* [At: DA ms / V: ***cheag~*** / Pl: *~lae* / E: ***cheag*** + *-ălău*] (Reg) Butoi mic, înfundat, în care se păstrează cheagul.

chegăreață *sf* [At: H XVIII, 34 / Pl: *~rețe* / E: ***chegar*** + *-eață*] (Reg) Chegărete.

chegărete *sn* [At: CADE / V: ***chegăreț*** / Pl: *~ețe* / E: ***cheag*** + *-ărete*] Vas de lemn în care se ține cheagul Si: (reg) *chegariță, chegăreață*.

chegăreț *sn* vz ***chegărete***

chegărie *sf* [At: CONTEMPORANUL III, 837 / Pl: *~ii* / E: ***chegar*** + *-ie*] (Prt; nob) Persoană bătrână, zbârcită la față Si: *căzătură*.

chegătoare *sf* vz ***închegătoare***

cheghernіță *sf* vz ***chegornіță***.

cheglă *sf* [At: CV, 1950, nr 4, 37 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Cărămidă.

cheglu *sm* [At: DA ms / Pl: *~li* / E: ger ***kegel***] (Tip) Mic instrument în turnătoria de litere, care dă lățimea corpului de 6, 8, 10, 12 puncte.

chegni *v* vz ***chefni***

chegornicer *sn* vz ***cheagornicer***

chegornіță *sf* [At: DAMÉ, T. 69 / V: ***ceagon~, ceag~, ceg~, chegher~, chiag~, ciag~,*** / Pl: *~țe* / E: ***cheag*** + *-orniță*] **1** (Reg) Vas în care se prepară și se păstrează cheagul. **2** Vas în care se ține zerul. **3** Putină de brad mai largă la gură decât la fund, în care se încheagă laptele Si: *bârbânță, budacă, închegătoare*. **4** Bârbânță mică pentru saramură. **5** Despărțitură a stânii unde se păstrează obiectele care servesc la prepararea brânzei.

chegunușărui *sn* vz ***chegunușer***

chegunușer *sn* [At: CHEST. V 61/70 / V: (reg) ***~șărui*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Butoiaș mic de lemn, unde se ține cheagul.

cheh *sms* vz ***chehe***

chehaia *sf* [At: (a. 1658) MAG. IST. II, 183/21 / V: ***~ie, chih~, chihaie, chihaiu*** / P: *che-ha-ia* / Pl: *~hăi* / E: tc ***kehaya, kyaya***] (Înv) **1** Intendent al vizirului sau al pașei, însărcinat cu inspecția curții sale. **2** Reprezentant al domnilor români pe lângă Poarta Otomană Si: *capuchehaia*. **3-4** Subofițer (uneori) locotenent al căpitanului. **5-6** (Cu înțeles neprecizat, probabil) Funcționar vamal sau șef de poștă. **7** Primar. **8-9** Vornic sau vătășel al primăriei. **10** (Mol) Șef al pădurarilor. **11** (Îc) **(Capu)~ -beiu** sau **~-beg** Locțiitor al Marelui vizir, însărcinat mai ales cu afacerile interne și militare. **12** (Îac) Comandant al general al oștii turcești pornită împotriva revoluționarilor din 1821. **13** (Îc) **~-chiatib** Secretar al ministrului de interne.

chehaialâc *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 273 / Pl: *~uri* / E: tc ***kehaialyk***] (Înv) **1-13** Funcție de chehaia **(1-13)**. **14-25** Rang de chehaia **(1-13)**.

chehaie *sf* vz ***chehaia***

chehăi *v* vz ***chihăi***

chehe *sf* [At: H XVIII, 81 / V: ***cheh*** / E: mag ***keh(e)***] (Trs; mgm) **1** (La cal) Tuse Cf *tignafes*. **2** (La om) Astm.

cheheș, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***kehes***] **1-2** (Reg; d. cal; în batjocură și d. om) Care are chehe **(1-2)**.

chehlembar *sn* vz ***chihlimbar***

chehniță *sf* vz ***pivniță***

chehos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chehe+ -os***] (Reg; mgm; im; d. cal) Bolnav de chehe.

chehribar *sn* vz ***chihlimbar***

chei¹ *sn* [At: GHICA, S. 536 / V: ***cheu*** / E: fr ***quai***] **1** Țărm al unui râu (întărit cu zid de piatră sau apărat prin parapet), având scopul de a opri inundațiile. **2** (Pex) Stradă de-a lungul unui râu (între țărmurile râului și case) Si: *splai*. **3** Țărm al unui port unde se încarcă și se descarcă mărfurile. **4** Platformă construită în lungul unei linii de cale ferată, la înălțimea pardoselei vagoanelor, pentru a ușura încărcarea și descărcarea lor.

chei² *sn* vz ***cheie***

cheiaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***chei*** + *-aj*] Staționare la chei¹ **(3)** a unei nave.

cheie *sf* [At: HRONOGRAF (1650) ap. GCR / V: (înv) ***claie, cle~,*** (Mun) ***chie*** (P: *chi-e*), ***~iu*** / Pl: *chei* / E: ml ***clavis, -em***] **1** Unealtă de fier (sau de lemn) care se introduce în gaura unei încuietori (broaște sau lacăt) spre a întoarce mecanismul cu care se închide sau se deschide broasca sau lacătul. **2** (Îs) *Gaura* sau (Mol) *borta ~ii* Gaură prin care se introduce cheia **(1)**. **3** (Pfm; îe) **A fi ~ de biserică** A fi fără greșeală Cf *ușă de biserică*. **4** (Îe) **A întoarce ~ia** A-și schimba atitudinea. **5** (Pfm; îe) **A da ~iie pe mâna cuiva** A-i încredința avutul. **6** (Îs; după fr *fausse-clef*) *~falsă* (sau *mincinoasă*) Cheie **(1)** fabricată cu ajutorul unui tipar luat după broască sau ajustată pe forma broaștei. **7** (Fig) Element de bază, fundamental. **8** (Cu valoare atributivă) Principal. **9** (Fig) Cale de acces (la ceva) prin care se poate explica un lucru, înțelege o taină. **10** Secret sau formulă cu care se dezleagă ceva, prin care se explică ceva. **11** (La calcularea dobânzilor pe zile; îs) *~ de interese* Divizor fix, număr obținut prin împărțirea numărului fundamental 36000 cu procentul. **12** Traducere liniară. **13** Secret, sistem convențional la cifrarea și descifrarea corespondenței (secrete). **14** (Îe) **A avea ~ia unei depeșe** (sau **scrisori) cifrate** A cunoaște sistemul convențional care servește la descifrarea cuprinsului. **15-16** (Top) Vale care șerpuiește între doi pereți de stâncă și care deschide trecerea într-o vale sau la șes între două țări ori ținuturi. **17** Strâmtoare. **18** (Înv) Vamă. **19** Diferite instrumente sau piese asemănătoare ca formă sau ca întrebuințare cu cheia **(1)**. **20** (La plug) Fier mic așezat deasupra grindeiului, între verigă și picior, care se mișcă cu ușurință la dreapta sau la stânga și care se pune între dinții pieptenului sau piciorului. **21** (La moară) Mic instrument (compus din trei cuie) legat de o sfoară, care, când se golește coșul, cade pe piatra de moară. **22** (La moară) Instrument care strânge șurubul cu care se reglează poziția pietrei. **23** (La masa dulgherului) Cui al șurubului sau răsucitorul. **24** (La teasc) Mutercă. **25** Dințar cu care se îndreaptă dinții fierăstrăului. **26** (La năvodul pescarilor; determinat de „năvodului") Cele două frânghii de care se leagă odgoanele care țin aripile. **27** (Mec; determinat de „mecanică" sau „fixă", „pătrată", „hexagonală", „dublă", „tubulară") Unealtă de metal cu care se răsucesc șuruburile sau piulițele. **28** (Îs *~franceză* sau *universală*) Unealtă de fier (sau oțel) care printr-un dispozitiv cilindric (cu filet) se poate mări sau micșora după dimensiunile șurubului sau piuliței pe care trebuie s-o apuce (și s-o răsucească). **29** (La robinet) Parte a robinetului care se întoarce spre a-l deschide sau a-l închide. **30** (La ceas) Mic instrument cu care se întoarce resortul sau arătătoarele. **31** (Determinat de „de pian", „de țambal", „de vioară") Mic instrument (de metal sau de lemn) cu care se întind coardele pentru a le acorda. **32** (Tip) Instrument de fier cu care se întind coardele sau se strâng șuruburile. **33** (Determinat de „de conserve") Instrument cu care se deschid cutiile de conserve. **34** Danteluță sau broderie de mână, făcută cu croșeta sau cu acul, cu care se unesc două părți la o îmbrăcăminte de pânză țărănească (ie, cămașă) sau la o rufă de casă (față de masă, pernă, ștergar) Si: *cheiță*. **35** (În ghicitori; uneori în forma *cheiu*) Ghizduri ale fântânii. **36** (În construcții) Lemn gros ce leagă stâlpii de șură la capetele de sus, peste care apoi se bat vânturile. **37** (După fr *clef de voute*; îs) *~ de boltă* (sau *de arc*) Piatră din mijloc pe care se reazemă celelalte pietre ale unei boltituri. **38** (Fig; îas) Element de bază. **39** (Muz) Semn pus la începutul portativului și care, după locul ce-l fixează notelor de pe o linie oarecare a portativului, determină locul relativ al celorlalte note, în scara muzicală. **40** (În artele marțiale) Imobilizare (dureroasă), făcută mai ales pe articulații sau pe gât. **41-42** (D. locuințe sau uzine etc.; îla; îlav) **La ~** (Care este complet finisat, bun pentru a fi dat în folosință. **43** (Îe) **A ține (ceva sau pe cineva) sub ~** A ține ceva (sau pe cineva) încuiat. **44** (Îe) **~a și lacătul** Totul. **45** (Îae) Începutul și sfârșitul. **46** (Fig) Procedeu prin care se poate explica sau dezlega ceva Si: *explicație, dezlegare*. **47-48** (Îs) *Roman* (sau *povestire) cu ~* Roman (sau povestire) care înfățișează, transparent, personaje sau fapte reale, de oarecare notorietate. **49** (Îs) *~ cu cifru* Sistem după care se înlocuiesc literele și cifrele reale cu altele convenționale. **50** (Îs) *Poziție ~* Poziție strategică, economică etc. de importanță deosebită. **51** (Îs) *~ de boltă* (sau *de arc*) Bolțar decorat situat în punctul cel mai înalt al unei bolți sau al unui arc, având rolul de a încheia construcția și de a susține celelalte bolțare. **52** (Fig) Element de bază care explică sau dezleagă o problemă Si: *bază*.

cheier *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 521 / P: *~i* / E: ***cheie + -ier***] (Îvp; pbl) Lăcătuș.

cheieriță *sf* [At: CADE, nr. 325 / Pl: *~țe* / E: ***cheier + -iță***] (Rar) Femeie care ține cheile.

cheietoare *sf* vz ***cheotoare***

cheietorea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 115 / Pl: *~ele* / E: ***cheietoare + -ea***] **1-2** (Șhp) Cheotoare **(1)** (mică). **3-4** (Șhp) Articulație (mică).

cheietură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***încheia*** + *-ură*] (Pop) Încheietură.

cheilită *sf* [At: DEX² / P: *che-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***chéilite***] Inflamație a buzelor apărută în eczeme, micoze, avitaminoze etc.

cheiloplastie *sf* [At: DEX² / P: *che-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***chéiloplastie***] (Med) Reconstituire a buzei prin intervenție chirurgicală.

cheiotoare *sf* vz ***cheotoare***

cheiromegalie *sf* [At: DEX² / V: ***chiro~*** / P: *che-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***chéiromégalie***] (Med) Hipertrofie a mâinii.

cheiropter *sn* [At: DEX² / P: *che-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***chéiroptère***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere cu aripi membranoase. **2** Animal din ordinul cheiropterelor **(1)**.

cheișoară *sf* [At: DA / P: *che-i-șoa~* / Pl: *~re* / E: ***cheie + -ișoară***] **1-2** (Șhp) Cheie **(1)** (mică) Si: *cheiță* **(1-2)**, *cheuță* **(1-2)**.

cheitoare *sf* vz ***cheotoare***

cheiță *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***cle~*** / P: *che-i-ță* / E: ***cheie*** + *-iță*] **1-2** Cheișoară **(1-2)**. **3** Cheotoare. **4** Dantelă făcută cu acul sau croșeta, care unește două bucăți de pânză. **5** (Pgn) Dantelă. **6** Găurele la cămăși. **7** (Pop) Cusătură îngustă, de obicei colorată, care se face cu acul, ca garnitură, pe un tiv. **8** Mică întăritură care se face cu acul la capătul unei spintecături, a unei butoniere ca să întărească pânza Si: *clin, pavă*.

cheiuță *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~țe* / E: ***cheie + -uță***] **1-2** Cheiță **(1-2)**

chel¹, ~eală [At: MUMULEANU, ap. GCR II 246/34 / V: ***chiel, chială*** / Pl: *~i, ~ele* / E: tc ***kel***] **1-2** *smf, a* (Persoană) fără păr pe cap Si: *pleșuv, chelos*. **3** *a* (Îc) *Grâu-~* Specie de grâu de toamnă. **4** *a* (D. un munte, deal, etc.) Fără vegetație Si: *gol, pleș*.

chel² *sm* [At: PANȚU, PL.² / V: (Trs) ***chil*** / Pl: *chei* / E: ger ***Kohl***] (Bot; reg) Varză-creață.

chelar¹ *sm* [At: SIMION DASC. I, LET., ap. 277 / V: (îrg) ***~riu*** / S: *chie~* / Pl: *~i* / E: vsl ***келарь***] **1** Slujbaș care, la o casă mare, are asupra sa cheile casei, mai ales ale cămării și ale pivniței Si: *cămăraș*. **2** (Spc) Călugăr care se îngrijește într-o mănăstire de aprovizionare. **3** (Pex) Intendent. **4** Clucer.

chelar² *sn* vz ***chiler***

chelarabă *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~be* / E: cf *chelerabă*] (Bot; reg) Gulie.

chelargi-bașa *sm* [At: CONDICA (1693), ap. ȘIO / E: tc ***kilergibaşy***] (Înv) Mare chelar al Vizirului sau al Hanului.

chelăcăi *v* vz ***chelălăi***

chelălăi *vi* [At: BIBLIA (1688), 47 / V: ***schechi~, chiol~, ~lăcăi, sche~, schi~, schelălui, schilăi, schiol~,*** (reg) ***cherlăi, chie~*** / Pzi: *~iesc* și *~lăi* / E: fo cf *(s)cheuna, chiloman*] **1** (D. câini sau d. vulpe, spc d. copoi sau d. cățel) A scoate sunete plângătoare, ascuțite și dese (de durere sau, mai rar, de bucurie sau când găsesc vânat). **2** (Pan; d. copii) A plânge continuu Si: *a scânci, a zmârcăi*. **3** (Îf *schelălăi*) A geme.

chelălăială *sf* [At: GALACTION, O. I 303 / V: ***sche~, schi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***chelălăi*** + *-eală*] Chelălăitură.

chelălăire *sf* [At: At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***chelălăi***] Chelălăitură.

chelălăit[1] *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 134 / V: ***sche~, schiol~*** / Pl: *~uri* / E: ***chelălăi***] Chelălăitură.

chelălăit[2], ***~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. III, 41 / V: ***sche~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chelălăi***] **1** (D. lătrături) Plângător. **2** (Fig; d. vorbire) Care seamănă cu o chelălăitură.

chelălăitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 236 / V: ***schil~, scherl~*** / Pl: *~ri* / E: ***chelălăi*** + *-itura*] Lătrătură jalnică, plângătoare.

chelălău [At: ANON. CAR. / V: ***sche~, schil~*** / Pl: *~ăi* / E: ***chelălăi***] **1** *i* Cuvânt care imită chelălăitul câinilor. **2** *sm* Chelălăitură **(1)**.

chelărea *sf* [At: DAMÉ, T. 186 / V: ***~rel*** *sm* / E: ns cf *ochelărel*] (Bot; reg) Ochelăriță (*Biscutella laevigata*).

chelăreasă *sf* [At: GALACTION, O. I 68 / V: (prin contaminare cu *chelnăr*) ***~lnă~*** / Pl: *~ese* / E: ***chelar*** + *-easă*] (Înv) **1-3** Soție a chelarului **(1, 3-4)** Si: *chelăriță* **(1-3)**. **4-6** Femeie care face slujba de chelar.

chelărel *sm* vz ***chelărea***

chelărie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***chelar*** + *-ie*] (Înv) Funcția chelarului.

chelăriță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 54 / Pl: *~țe* / E: ***chelar*** + *-iță*] (Înv) **1-6** Chelăreasă **(1-6)**. **7** Chelneriță.

chelău *sms* [At: V. HANEȘ, Ț. O. 113 / E: mg ***kelö***] Pricopseală.

chelbacuri *snp* [At: CHEST. II, 230/250 / E: nct] (Reg) Bucăți de lemn prinse pe căpriori.

chelban *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***chelbe*** + *-an*] (Mol) Chelbos **(1)**.

chelbaș, ~ă *a* [At: MILLO / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***kel + baš***] **1-2** Care are chelbe **(1-2)**. **3** (D. oameni și animale) Chel. **4** (D. păsări) Fără pene Si: *golaș*.

chelbăși *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~șesc* / E: ***chelbaș*** cf *chelboși*] (Reg) A chelboși.

chelbășie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***chelbaș*** + *-ie*] (Reg) Chelboșie.

chelbășitură *sf* [At: CHEST. IV, 98/592 / Pl: *~ri* / E: ***chelbăși*** + *-(it)ură*] (Reg) Loc lipsit de arbori, într-o pădure mare.

chelbe *sf* [At: COSTINESCU / E: ns pbl *chelbaș*] (Reg) **1** Boală contagioasă a pielii capului, manifestată prin apariția de coji, care supurează și fac să cadă părul. **2** Bube provocate de lipsa de igienă. **3** (Pgn) Chelie.

chelbează *sf* [At: H V, 19 / Pl: *~beze* / E: cf *gălbează*] (Reg) Gălbează.

chelberiș *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Loc gol, lipsit de vegetație. **2** Muchie golașă.

chelbos, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. I, 249 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chelbe*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană) plin(ă) de chelbe **(2)**. **3** *a* Chel.

chelboși [At: ALECSANDRI, T. 1541 / Pzi: *~șesc* / E: ***chelbos*** cf *chelboși*] **1-2** *vir* A deveni chel. **3** *vi* A căpăta chelbe. **4** *vr* (D. animale) A-și pierde părul, penele. **5** *vi* (Fig; îe) **Doar n-am ~t** Doar n-am înnebunit.

chelboșie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***chelbos*** + *-ie*] **1** Stare a celui chelbos **(3)**. **2** Chelie.

chelcea *sf* [At: I. CR. III, 151 / Pl: *~cele* / E: ns cf *chelculiță*] (Pbl) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

chelcheu *sn* [At: CHEST. II, 435/320 / Pl: *~eie* / E: nct] (Reg) Podul casei.

chelcig *sn* vz ***chelșug***

chelciug *sn* vz ***chelșug***

chelculiță *sf* [At: H XIV, 396 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cheldesi *v* vz ***chindesi***

chelefsi *vt* [At: LET. III, 320/32 / V: ***~levsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χηρέλεφσι***] (Înv; în biserici) **1** A transmite un dar bisericesc ori o slujbă bisericească, prin gestul ritual de punere a mâinilor pe capul unei persoane. **2** A confirma hirotonisirea unui episcop.

chelemec *sm* [At: DA ms / Pl: *~eci* / E: nct] (Reg) Chefliu **(3)**.

chelemeci *vi* [At: DA ms / Pzi: *~cesc* / E: ***chelemec***] (Reg) **1** A petrece prin bodegi. **2** A se ține de băutură. **3** A se ocupa cu diferite distracții.

chelemet *sn* [At: GORJAN, H. IV, 173/29 / V: ***chili~, chilimăt,*** (Buc) ***cilimăt*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kelimet***] (Reg) **1** Relație. **2** Prietenie. **3** Afacere. **4** (Îe) **A face ~ cu cineva** A sta de vorbă. **5** (Îae) A-și face de lucru cu cineva. **6** (Îae) A se întovărăși cu cineva la arat.

chelemetui *vi* [At: I. CR. IV, 305 / Pzi: *~esc* / E: ***chelemet***] (Reg) **1** A sta de vorbă cu cineva.

chelen *sn* [At: DEX[2] / Pl: nct / E: fr ***kélène***] (Înv) Anestezic local pe bază de clorură de etil.

chelepir *sn* vz ***chilipir***

cheler *sn* vz ***chiler***

chelerabă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 102 / Pl: *~be* / E: ns cf *chelarabă*] (Bot; Ban) Calarabă.

cheleriu *sn* vz ***chiler***

chelermin *sms* vz ***chilermin***

cheleș, ~easă *smf, a* [At: GORJAN, H. III, 26 / A: *cheleș* / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***keleš***] **1-3** Chelbos **(1-3)**.

cheleteu *sn* [At: CHEST. II, 298/31 / Pl: *~eie* și *~ri* / E: nct] (Reg; pbl) **1** Dulap. **2** Cămară.

cheleu *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 80 / Pl: *~ei* / E: gr ***χέλι***] (Iht; grî) Țipar.

chelevși *v* vz ***chelefsi***

chelfăna *v* vz ***chelfăni***

chelfănată *sf* [At: TDRG / Pl: *~te* / E: ***chelfănă***] (Formație personală; rar pentru rimă) Bătaie.

chelfăneală *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***chef~*** / Pl: *~eli* / E: ***chelfăni*** + *-eală*] (Pfm) Bătaie zdravănă.

chelfăni *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1591 / V: ***~nui*** / Pzi: *~nesc* și *~ăn, ~nez* / E: nct] (Pfm) A bate zdravăn.

chelfănui *v* vz ***chelfăni***

chelfarie *sf* [At: DA / V: ***~iu*** *sm* / Pl: *~ii* / E: nct] (Îvr) Târfă.

chelfariu *sm* vz ***chelfarie***

cheli [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~lesc* / E: ***chel***] **1-2** *vti* A rămâne sau a face să rămână fără păr Si: *a pleșuvi*. **3** *vt* (Fig) A goli.

chelicer *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***chélicère***] Fiecare din cele două apendice ale arahnidelor cu care prind prada.

chelicerat, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***chélicérates***] **1** *a* De chelicere. **2** *sn* (Lpl) Subîncrengătură de artropode care au chelicere. **3** *sn* Animal din subîncrengătura chelicerelor **(2)**.

chelie[1] *sf* [At: PISCUPESCU, O. 312/18 / V: (înv) ***chi~*** / Pl: *~ii* / E: ***chel*** + *-ie*] **1** Căderea părului de pe capul omului. **2** Boală care pricinuiește căderea părului. **3** (Îe) **~ fără bube** Peladă. **4** Chel **(1)**. **5** Parte fără păr a capului. **6** (Pfm; îe) **A freca ~ia cuiva** A bate zdravăn pe cineva. **7** (Pfm; îe) **A (i) se urca pe ~** (cuiva) A necăji pe cineva. **8** (Îae) A se enerva. **9** (Pfm; îe) **A(-i) veni pe ~** A i se năzări.

chelie[2] *sf* vz ***chilie***

chelimbar *sn* vz ***chilimbar***

chelipir *sn* vz ***chilipir***

chelire *sf* [At: PISCUPESCU, O. / Pl: *~ri* / E: ***cheli***] Pleșuvire.

chelit[1] *sn* [At: DA / E: ***cheli***] Chelire **(1)**.

chelit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***cheli***] **1** (D. persoane) Rămas fără păr. **2** (Fig) Golit.

chelnă[1] *sf* [At: (a. 1806) URICARIUL X, 214/24 / V: (Reg) ***cel~, chil~*** / Pl: *~ne* / E: pn ***kielnia***] **1** (Mol) Parte a căruței. **2** Lădiță pe care șade cel care mână caii, și în care se păstrează diferite obiecte mici, merinde. **3** (Pex) Chichița trăsurii, de sub capra vizitiului. **4** (Pan) Partea dinainte sau mai ales dinapoi adăugată la coșul căruței. **5** (Trs; pan) Parte a șurii în care se pune fân sau secară neîmblătită. **6** (Trs) Ferdela șurii.

7 Despărțitură într-un lădoi de bucate. 8 (Înv) Despărțitură într-un portofel.

chelnă[2] *sf* vz *pielm*

chelnăr sm vz *chelner*

chelnăreasă sf vz *chelăreasă*

chelnăriță sf vz *chelneriță*

chelner sm [At: CHIRIȚESCU, ap. DA / V: *~năr* / Pl: *~i* / E: ger **kellner**] Persoană care servește într-o cafenea sau într-un restaurant Si: *băiat, ospătar*.

chelneriță sf [At: TDRG / V: *~năr~* / A și: *~iță* / Pl: *~țe* / E: **chelnér** + *-iță*] **1** Fată sau femeie care servește într-o cafenea sau într-un restaurant Si: *ospătăriță*. **2** (Înv) Femeie care face curățenie în hoteluri.

cheloid sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr **chéloïde**] Tumoare a pielii, cu aspect fibros alungit, apărută de obicei pe locul unei cicatrice.

cheloloiman sn vz *chiloman*

chelonian sm [At: DEX² / Pl: *~ieni* / E: fr **chélonien**] **1** (Lpl) Ordin de reptile al căror corp este inclus într-o carapace osoasă, din care face parte broasca țestoasă. **2** Reptilă din ordinul chelonienilor **(1)**.

chelșig sn vz *chelșug*

chelșug sn [At: PALIA (1582) / V: *~șig, ~ciug, chilciug, ~cig, chit~, chie~* / Pl: *~uri* / E: mg **költség**] (Reg) **1** Cheltuială. **2** (Îvp) Bani de cheltuială. **3** Bani meniți pentru acoperirea celor necesare. **4** (Îe) **A avea bani** (sau **parale**) **la ~** A avea bani de cheltuială. **5** Daruri (în natură). **6** Alimente. **7** Sumă. **8** (Înv) Belșug. **9** (Pex) Lucruri mărunte Si: *nimicuri*.

chelșugel sn [At: (a. 1620) IORGA, D. B. I 36 / Pl: (Mol) *~e* / E: **chelșug**+ *-el*] **1-2** (Înv; șhp) Chelșug **(1)** (mic).

chelșugui vt [At. BIBLIA (1688), 137/2 / Pzi: *~gesc* / E: **chelșug** + *-(u)i*] **1** A cheltui . **2** (Înv; nob) A da cuiva daruri (în natură).

cheltăială sf vz *cheltuială*

cheltăr[1] *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Măcelărie.

cheltăr[2] *sn* [At: ȚARA OLT., III, 36, ap. DA / Pl: *~e* / E: ger **kelter**] (Trs; gms) Teasc.

cheltări vt [At: ȚARA OLT., III, 36, ap. DA / Pzi: *~resc* / E: **cheltăr**[2] + *-i*] (Trs; gms) A stoarce (strugurii) în teasc.

chelteu sn [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~eie;* (reg) *~eaua* / E: mg **költö**] (Trs) **1** Coș împletit din paie, din nuiele etc. **2** Obiect în formă de coș pentru pescuit.

cheltic sm [At: I. CR. VI, 217 / Pl: nct / E: ns cf mg *költek*] (Reg; îe) **A aduce la ~** A se înțelege.

cheltui [At: COD. VOR. 30/14 / V: (înv) *chiel~, chil~* / Pzi: *~iesc* și (Trs) *~ui* / E: mg **költeni**] **1** *vr* A se risipi. **2-3** *vt* A da bani pentru a procura ceva sau spre a atinge un scop. **4** *vt* A cumpăra. **5** *vt* A suporta sumele de bani cerute de ceva. **6** *vt* A-și întrebuința banii sau averea spre a ajuta pe cineva. **7** *vt* (Pex) A da bani nechibzuit Si: *a irosi, a prăpădi, a risipi*. **8** *vt* (Cu complementele *mâncare, băutură*) A consuma. **9** *vt* (Trs; înv) A vinde. **10** (Îrg; irn) A mărita. **11-12** *vtr* A se face sau a avea cheltuieli (mari) cu ceva. **13** *vr* A se întrebuința bani mulți spre a ajunge ceva. **14** *vs* (Înv) A se întreține. **15** *vt* A consuma energie spre a ajunge la ceva. **16** *vt* A întrebuința timpul spre a ajunge la ceva. **17** *vt* A petrece (timpul, viața) cu ceva (sau cu cineva). **18** *vt* (D. bunuri materiale sau morale) A întrebuința. **19** *vr* (D. oameni) A se consuma fizic și intelectual.

cheltuială sf [At: PALIA (1582), ap. GCR I 38/2 / V: (înv) *~tăia~, chil~* / Pl: *~ieli* și (înv) *~iele* / E: **cheltui**+ *-eală*] **1** Cheltuire **(1)**. **2-3** (Pex; ccr) Bani necesari pentru a procura ceva sau pentru a ajunge la un scop. **4-5** (Pex; ccr) Bani cheltuiți sau de cheltuit. **6-7** (Îlav; îla) **Cu ~** (În mod) costisitor. **8** (Îs) **Bani de ~** Bani pentru cumpărături (mărunte). **9** (Fig, gmț; îe) **A da cuiva de ~** A bate zdravăn pe cineva. **10** (Pfm; îe) **A da pe cineva de ~** A face pe cineva să cheltuiască mult. **11** (Îal) A-i produce o pagubă. **12** (Pex) Bani întrebuințați nechibzuit spre procurarea unor lucruri de prisos Si: *risipă*. **13** (Lpl; pfm; îe) **A se pune pe ~ieii** A cheltui mai mult ca de obicei. **14** (Îe) **A băga pe cineva la** (sau, iuz **în**) **~** A-l face să cheltuiască (bani mulți). **15** (Înv) Impozit. **16** (Fig) Întrebuințare de timp, de muncă, energie etc. pentru satisfacerea unor nevoi, a unor obligații etc. **17** Risipă. **18** (Pex; lpl; rar) Lucruri cumpărate pentru ceva Si: *cumpărături*. **19** (Lpl) Lucruri de mâncare Si: *merinde, alimente*. **20** (Spc) Rubrică (într-un registru de contabilitate) unde se trec sumele cheltuite. **21** Garnitura (și căptușeala) unei haine. **22** (Trs; nob) Floarea făinii. **23** (La plutărit) Capătul trunchiului care servește de legătură și care se calculează la cubaj. **24** (Îs) *~ieli de judecată* Sumă de bani pe care este obligat să o plătească, pe baza unei hotărâri judecătorești, partea care a pierdut un proces părții care a câștigat procesul. **25 Cu** (sau **pe**) **~la cuiva** Cu mijloace bănești oferite de altcineva.

cheltuielnic, ~ă a [At: GOLESCU, Î. 31 / Pl: *~ici, ~ice* / E: **cheltui** + *-elnic*] (Rar) Căruia îi place să cheltuiască **(7)** Si: *risipitor*.

cheltuios, ~oasă a [At: MARCOVICI, D. 231/22 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **cheltui**+ *-os*] (Înv) Care se face cu cheltuială Si: *costisitor*.

cheltuire sf [At: (a. 1813) ap. DA / Pl: *~ri* / E: **cheltui**] **1** Folosire, întrebuințare de bani. **2** (Fig) Consumare Cf *cheltui*. **3** Vindere, desfacere (a unei mărfi).

cheltuit[1] *sn* [At: DA / E: **cheltui**] Cheltuire **(1)**.

cheltuit[2]*, ~ă a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: **cheltui**] **1** (D. bani; fig, d. puteri, timp) Întrebuințat pentru ceva. **2** (Prt) Irosit. **3** (Cu sens activ; d. oameni) Care are cheltuieli. **4** Supărat din cauza cheltuielilor.

cheltuitor, ~oare a [At: COD. CALIMAH, ap. TDRG / Pl: *~i, ~oare* / E: **cheltui**+ *-tor*] **1-2** (Înv) Care (se) consumă. **3** Care cheltuiește Si: *risipitor, mână-spartă*. **4** (Înv) Casier.

chema [At: COD. VOR. 57/5 / V: (înv) *cle~*, (înv) *chiema* / Pzi: *chem* / E: ml **clamo, -are**] **1-2** *vi* A striga (tare). **3** *vi* A da alarma (strigând după ajutor). **4** *vt* A invita pe cineva să vină, pronunțându-i cu glas tare numele. **5** *vt* A spune cuiva pe nume Si: *a tutui*. **6** *vi* (Spc; în limba veche, câteodată urmat de pp *către*) A ruga pe cineva să vină într-ajutor. **7-8** A invoca sau a implora ajutorul cuiva. **9** *vi* (Jur; construit cu acuzativul fără pp) A face apel la instanța competentă Si: *a alerga*. **10-11** *vi* (Pex) A invita pe (sau prin) cineva să vină sau să aducă. **12** *vt* A invita pe cineva (la masă, la o petrecere, la un ospăț, la nuntă). **13** *vt* (Pex) A invita mai multe persoane, o mulțime la o adunare Si: *a convoca*. **14** *vt* (Înv) **A ~ Camerele** A convoca parlamentul. **15** *vt* (Îe) **A ~ sub drapel** (sau **sub arme**) A da ordin de prezentare la armată. **16** *vt* (Spc; înv; uneori complinit de *față*) A invita pe cineva să se prezinte la judecată Si: *a cita*, (înv) *a soroci*. **17** *vt* (Pan) A-i face cuiva semn să vină. **18** *vt* A distinge o persoană (sau un lucru) printr-un cuvânt care îl desemnează individual Si: *a numi*. **19** *vt* A numi pe cineva cu un calificativ. **20** *vt* A numi pe cineva într-o slujbă. **21** *vt* A da cuiva o însărcinare. **22** A desemna pe cineva să facă un lucru. **23** *vt* (Înv; îe) **A ~ în leafă** A angaja cu leafă (soldați mercenari). **24** *vt* (Fig) A îndemna pe cineva să apuce pe o cale. **25** *vr* (Asr) A-și lua numele Si: *a se numi*. **26** *vr* (Îrg) A se zice. **27** *vr* A simboliza. **28-29** *vtr* A (se) considera. **30** *vr* A se atribui cuiva ceva. **31** *vr* A fi al cuiva. **32** *vr* (Fam; îe) **Cum se cheamă** sau **s-ar chema** Cum s-ar zice. **33** *vr* (Fam; îe) **Se ~ vorba că...** Se zice că... **34** *vt* A îndemna (în mod oficial) pe cineva să participe la o acțiune, la un fapt Si: *a solicita, a apela (la)*... **35** *vt* (Poetic) A evoca. **36** *vt* A ordona cuiva să se prezinte într-un loc. **37** *vt* (Îe) **A ~ la ordine** A soma să respecte anumite reguli de disciplină, liniște etc.

cheman sn [At: CADE / Pl: *~uri* / E: tc **keman**] (Muz; înv) Vioară cu șase sau mai multe coarde, întinse peste alte coarde de sârmă.

chemare sf [At: PSALT. 13/1 / V: (pop) *chie-* / Pl: *~mări* / E: **chema**] **1** Strigare. **2-3** Rostire, strigare a numelui cuiva cu scopul de a-l face atent, de a-l face să vină. **4** Invocare. **5** Invitare. **6** Invitare făcută printr-un semn, un gest, un semnal. **7** Convocare (cu caracter oficial) la o întrunire, o manifestare publică, în fața unei instanțe judecătorești sau a unei autorități de stat. **8** Citație. **9** (În vechea organizare a învățământului superior; îs) *~ la catedră* Procedură de a numi pe cineva într-un post de profesor (sau conferențiar) fără a-l pune să dea un examen special. **10** (Îvr) Denumire. **11** (Fig) Vocație. **12** Misiune. **13** Proclamație.

chemat¹ *sn* [At: ȘINCAI, HR. 137/21 / Pl: *~uri* / E: ***chema***] **1** Chemare (2). **2** Strigare (în ajutor).

chemat², ***~ă*** *a* [At: COD. VOR., ap. DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***chema***] **1** Invitat. **2** Destinat. **3** (Îe) **A fi~ de Dumnezeu** A fi pe moarte.

chemăi *v* vz ***chimăi***

chemător, ***~oare*** [At: DOSOFTEI, V. S. 3 / V: (pop) ***chie~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***chema***+ *-(ă)tor*] **1** *a* Care cheamă. **2** *a* (Fig) Îmbietor. **3** *sm* (Pop) Tânăr care invită la nuntă din partea mirelui sau miresei Si: *drușcă*, *vătășiță*, *vornicel*, *vorniciță*. **4** (Reg) *sf* Nevastă tânără. **5** *sf* (Înv; grm) Vocativ.

chemătură *sf* [At: ANON. CAR. / V: (pop) ***chie~*** / Pl: *~uri* / E: ***chema***+ *-tură*] (Înv) Chemat (**1**).

chembric *s* vz ***chembrică***.

chembrică *sf* [At: FILIMON, C. II, 601 / V: ***chim~***, ***~ic*** / E: eg ***cambric***, ger ***Cambric***] Stofă de bumbac sau pânză vopsită și lustruită (cu care se îmbracă cosciugul).

chemelavhă *sf* vz ***camilafcă***

chemeșă *sf* vz ***cămașă***

chemeșe *sf* vz ***cămașă***

chemeșuță *sf* vz ***cămășuță***

chemetin, ***~ă*** *a* [At: LB / A: nct / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Îrg) Bărbat harnic.

chemie *sf* vz ***chimie***

chimigrafie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chémigrafie***] Tehnică a gravării clișeelor tipografice pe cale chimică Si: *chemitipie*.

chemimog *sn* vz ***chimimog***

chemin de fer *s* [At: DEX² / Pl: *șmen dö fér* / E: fr ***chemin de fer***] Joc de noroc asemănător cu bacaraua.

chemitipie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chémitypie***] (Pgr) Chemigrafie.

chemni *v* vz ***chefni***

chemoluminescență *sf* vz ***chimiluminiscență***

chemorezistență *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: ger ***Chemoresistenz***] (Med) Chimiorezistență.

chemosinteză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: ger ***Chemosynthese***] Fenomen prin care organismele vii folosesc, în sintezele organice, energia chimică rezultată prin oxidarea unor substanțe minerale Si: *chimiosinteză*.

chemosorbție *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chémosorption***] Fixare a unei substanțe pe suprafața unui corp în urma unei combinații chimice între substanță și corpul respectiv.

chemotactism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ger ***Chemotaktismus***] (Blg) Deplasare a unui organism liber spre un excitant de natură chimică Si: *chemotaxie*, *chimiotacism*, *chimiotaxie*.

chemotaxie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ger ***Chemotaxis***] (Blg) Chemotactism.

chemoterapie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ger ***Chemotherapie***] Tratare a unor boli cu ajutorul anumitor substanțe chimice care distrug microbii ori celulele bolnave sau împiedică dezvoltarea lor.

chematropism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ger ***Chematropismus***] (Blg) Chimiotropism.

chemului *vi* [At: (a. 1690) IORGA, S. D. XII, 234 / V: ***chim~*** / Pzi: *~esc* și *chemului* / E: mg ***kémelni***, ***kémlelni***] (Mgm; înv) **1** A socoti. **2** A ține seama. **3** A cerceta. **4** A observa.

chemuluire *sf* [At: KLEIN, D. 114 / V: ***chim~*** / P: *~mu-lu-i-re* / Pl: *~ri* / E: ***chemului***] (Mgm; înv) **1** Chibzuire. **2** Socotire. **3** Păstrare. **4** Crutare. **5** Economie.

chen *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Margine. **2** Bordură. **3** Tiv. **4** Chenar. **5** (Îs) ~ *de fir* Tresă.

chenaf *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: nct] Plantă erbacee cu flori galbene, din tulpina căreia se extrag fibre textile (*Hibiscus cannabinus*).

chenar *sn* [At: DUMITRACHE, 54 / V: ***chin~***, (Ban) ***cin~***, ***chie~*** / Pl: *~e*, *~uri* / E: tc ***kenar***] **1** (Înv) Margine (de sat sau de oraș). **2** Margine (lucrată, desenată, sculptată etc.) pe care o are de jur-împrejur un obiect și care servește ca ornament. **3** (Spc) Broderia cusută pe marginea unei stofe. **4** Tivitură de o culoare deosebită Si: *bordură*. **5** Bordura simplă sau înflorită ce se face în jurul unei pagini. **6** Crestătura de pe marginea unei monede. **7** (În ziare sau periodice) Spațiu rezervat articolelor de importanță deosebită și înconjurat cu linii mai groase. **8** (Îc) **~ul-bălții** (sau **bălților**) Mică plantă acvatică, care se dezvoltă sub apă și înflorește după ce s-a retras apa, crescând pe malurile bălților și ale ostroavelor Dunării. **9** (Aht) Sculpturi (în piatră), care încadrează ferestrele sau ușile unei clădiri. **10** (Nob) Ramă, cadru (la ușă, geamuri). **11** (Nob) Pervaz.

chenăraș *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 120, 415 / Pl: *~e* / E: ***chenar***+ *-aș*] **1-2** Chenar (**2**) (mic). **3** Spațiu rezervat, în unele ziare, unor articole literare.

chenărui *vt* [At: DA / V: ***chin~*** / Pzi: *~esc* / E: ***chenar*** + *-ui*] (Rar) A împrejmui cu un chenar (**2**).

chenăruire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***chenărui***] (Nob) Împrejmuire cu chenar (**2**) Si: *chenăruit¹*.

chenăruit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***chenărui***] (Nob) Chenăruire.

chenăruit², ***~ă*** *a* [At: DELAVRANCEA, S. 46 / V: ***chin~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***chenărui***] Împrejmuit cu chenar.

chencăni *vi* [At: H XII, 139 / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg; d. lupi) A urla.

chendelă *sf* [At: (a. 1784) IORGA, S. D. XIII, 15 / V: ***~dil~*** / Pl: *~le* / E: cf ger *kindbett*] (Reg) Lăuză.

chendeli *vi* [At: DA / Pzi: *~lesc* / E: ***chendelă***+ *-i*] (Reg) A deveni lăuză.

chendelie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***chendelă***+ *-ie*] (Reg) Lăuzie.

chendeu *sn* vz ***chindeu***

chendilă *sf*, *a* vz ***chendelă***

chendru *sn* vz ***centru***

cheneaf *sn* [At: GORJAN, ap. DA / Pl: *~uri* / E: tc ***kenef***] (Trî) Privată.

cheneafaș *sn* vz ***canavață***

chenez *sm* vz ***cneaz***

chenonic *sn* vz ***chinonic***

chenopodiacee *sf* [At: DEX² / Pl: *~* / E: fr ***chénopodiacées***] **1** (Lpl) Familie de plante cu flori mici, verzui, dispuse în inflorescențe dese. **2** Plantă din familia chenopodiacee (**1**).

chentavru *sm* vz ***centaur***

chenteș *sm* [At: PAȘCA, GL. 16 / Pl: *~i* / E: nct] (Trs; înv) Voluntar în armata de eliberare a lui Kossuth, în 1848.

chentral, ***~ă*** *a* vz ***central***

chentru *sn* vz ***centru***

chentuș *sn* vz ***contăș***

chențeș *sn* vz ***chintuș***

chenui *v* vz ***chinui***

chenzinal, ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: ***chenzină*** + *-al*] (D. plata unei sume de bani) Care se face o dată la două săptămâni.

chenzină *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 92 / Pl: *~ne* / E: fr ***quinzaine***] **1** Leafa pe 15 zile. **2** Perioadă de timp care trece de la o chenzină (**1**) la alta.

cheof *i* [At: DR. IV, 885 / E: fo] Cuvânt care imită strigătul copoilor.

cheofni *v* vz ***chefni***

cheoaie *af* vz ***chel¹***

cheoni *v* vz ***chefni***

cheopeng *sn* vz ***chepeng***

cheotoare [At: BIBLIA (1688), 57 / V: ***cet~***, ***cheu~***, ***chio~***, ***chiu~***, (reg) ***chept~***, ***chiptoare***, ***chet~***, ***cheiet~***, ***chei~***, ***chie~***, ***cheio~*** / P: *che-o~*, (reg) *cheo~* / Pl: *~ori* / E: ml ***clautoria***] **1** *a* (Înv; îs) *Piatră* ~ Piatră de hotar. **2** *sf* Crestătură făcută într-o bucată de lemn, în care se îmbină altă bucată Si: *cheotură*, *cuib*, *încheietoare*, *încheietură*, *mușcătură*, *prescură*. **3** *sf* Capetele bârnelor, ieșite în afară la cele patru colțuri ale casei, care de obicei nu se văruiesc. **4-5** *sf* (Pex) Colț de casă sau de stâncă din bârne, fără stâlpi. **6** *sf* (Reg) Colț de gard. **7** *sf* Locul unde se întâlnesc două plase de garduri. **8** *sf* Locul unde se unesc căpriorii unei case. **9** *sf* (Urmat de „gurii") Colțul gurii. **10** *sf* Cele două băieri cu care se încheie cămașa țărănească. **11** *sf* (Reg) Găitan în care se încheie nasturele de la gura sumanului. **12** *sf* Legătură. **13** *sf* Gaură de pe marginea unei haine, prin care se trece un nasture Si: *butonieră*. **14** *sf* Legătură de piele cu care se încheie

tablele unei cărți Si: *cataramă*. **15** *sf* (La coasă) Legătura cu care se prinde cârligul de coasă. **16** *sf* (La hamurile de la cal) Cureaua care, răsucită după hulubă, leagă cercul. **17** *sf* (Lpl) Cele două ațe sau cureluşe de legat jugul. **18** *sf* (Pes; lpl) Ochetele care servesc pentru a prinde cu ele plasa de cele patru capete ale arcurilor. **19** *sf* (Pes) Lațul din capătul analei. **20** *sf* (Pes; lpl) Ochiurile cu care se prind perimetele. **21** *sf* (lf *chiutoare*) Povarnă în care se fierb prunele pentru prepararea rachiului.

cheotorătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***încheotora*** + *-(ă)tură*] (Reg) Limba cioplită, mai groasă în afară decât înăuntru, la capătul unei bârne, care facilitează încheierea cu altă bârnă.

cheotură *sf* [At: DA ms / P: *che-o~* / Pl: *~ri* / E: ns cf *cheotoare*] Cheotoare **(2)**.

chepă *sf* [At: DICȚ., ap. DA / Pl: *~pe* / E: it ***cheppia***] (Iht) Scrumbie de Dunăre (*Clupea alosa*).

chepcea[1] *sf* [At: ȘIO / V: ***chip~*** / Pl: *~cele* / E: tc ***kepče***] (Reg) **1** Lingură mare găurită, cu care se ia spuma. **2** Lingură cu care se amestecă în metale topite.

chepcea[2] *sf* [At: DDRF / Pl: *~cele* / E: nct] (Sst) Covor de pâslă.

chepcel *sn* [At: (a. 1691) MĂRGĂRITARE, ap. CCR 200 / V: ***chip~*** / Pl: *~e* / E: ns cf *căpcea*, *chepcea*] **1** (Reg) Cauc. **2** (Pes) Instrument de pescuit, în forma unei linguri foarte mari, învelite în plasă.

chepeneag *sn* vz ***căpeneag***

chepenel *sn* [At: IRINEU, S. B. 16 / Pl: *~e* / E: ***chepeneag***] (Reg) **1** Manta. **2** Căpeneag mic.

chepeng *sn* [At: COSTINESCU / V: ***chi~, chio~, ~ghiu, ~ent*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kepenk***] **1** Ușă de pivniță, așezată la nivelul podelei cu care se închide intrarea într-o pivniță, într-o magazie de navă. **2** (Rar) Oblon. **3** (Îlav) **În ~** Care se poate ridica și coborî vertical. **4** (Reg) Zăvor.

chepenghiu *sn* vz ***chepeng***

chepent *sn* vz ***chepeng***

chepiu, ~ie *a* [At: BUL. FIL. IV, 115 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ***chipeș***] (Arg; înv) Chipeș.

cheptoare *sf* vz ***cheotoare***

cher *av* vz ***chiar***

chera *sfa* [At: NEGRUZZI, S. IV, 526 / V: ***~ama, ~amo, chiramo*** (cu pl. *~mele*) / E: gr ***κερά***, cf *chir*, *cherațiță*] (Grc; totdeauna urmat de un nume propriu; iuz; mai ales în epoca fanariotă) **1** Cocoană. **2** (Îf *chiramo*) Doamna mea.

cherache *sf* [At: URICARIUL, ap. LET. II, 176 / V: (înv) ***~rec~, chir~*** / Pl: *ele* / E: tc ***keraké***] (Trî) Mantie de gală împodobită cu fir.

cheram, ~ă *a* [At: C V, 1950, nr 4, 42 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Căniu.

cherama *sf* vz ***chera***

cheramo *sf* vz ***chera***

cherapleș *sm* [At: NEGRUZZI, S. II, 43 / Pl: *~i* / E: mg * ***kereplös***] (Mol) Prostănac.

cherat- vz ***cer***[1]***-***

cheratină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***kératine***] Proteină care intră în structura părului, epidermei, unghiilor, coarnelor, copitelor etc.

cheratinizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***cheratină***] Îngroșare a stratului cornos al pielii, care apare în unele boli de piele.

cheratinizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***kératinisé***] **1** Cu cheratină. **2** Îngroșat cu cheratină.

cheratită *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***kératite***] Inflamație acută sau cronică a corneii.

cherato- vz ***cer***[1]***-***

cheratocon *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***kératocone***] (Med) Deformare conică a corneei, însoțită de scăderea accentuată a vederii.

cheratoconjunctivită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***kératoconjonctivite***] (Med) Inflamație simultană a corneei și a conjunctivei.

cheratodermie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***kératodermie***] (Med) Hiperplazii ale stratului cornos Si: *cheratom*.

cheratolitic, ~ă *sf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***kératolytique***] **1-2** (Med) (Substanță) decapantă.

cheratom *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oame* / E: fr ***kératome***] (Med) Cheratodermie.

cheratoplastie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***kératoplastie***] Înlocuirea unui fragment din corneea bolnavă cu un fragment de cornee normală.

cheratoscop *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***kératoscope***] (Med) Astigmometru.

cheratoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***kératose***] **1** Produs al hidrolizei cheratinelor folosit în tăbăcărie. **2** (Med) Dezvoltare accentuată a stratului cornos al epidermei.

cherațiță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1759 / Pl: *~țe* / E: nct] (Grî) Femeie cochetă, afectată.

cherăi[1] *v* vz ***chiorăi***

cherăi[2] *v* vz ***chirăi***

cherăbabă *sf* [At: DR. I, 361 / Pl: *~abe* / E: nct] (Bot; Ban) Gulie (*Brassica oleracea* var *acephala*, var *gongyloides*).

cherbel *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: ger ***kälber (kropf)***] (Bot; Trs) **1** Asmățui (*Anthiscus cerefolium*). **2** (Îc) **~ auriu** Antonică (*Chaerophyllum aromaticum*).

cherc *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / V: ***tierc*** / Pl: nct / E: mg ***kerek***] (Reg) **1** Joc din seara Lăsatului de post la Paști (și la Crăciun). **2** Adunare de fete și de feciori la o casă.

chercară *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~re* / E: nct] (Bot; reg) Papanași (*Trifolium arvense*).

chercăni *vi* [At: COSTINESCU / V: ***chir~, herc~, pierc~*** / Pzi: *~nesc* și *chercăn* / E: fo] (D. curcă sau bibilică) A chiorăi.

chercelit, ~ă *a* vz ***cherchelit***

chercheleală *sf* [At: DA / V: ***chirchi~*** / Pl: *~eli* / E: ***chercheli*** + *-eală*] Starea unui om cherchelit.

chercheli *vr* [At: DUNĂREANU, CH. 65 / V: (îrg) ***chirchi~, chiurchiu~*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] A se ameți de băutură.

cherchelie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 240 / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv; nob; lpl) **1** Fiare. **2** Ferecătură.

cherchelit, ~ă *a* [At: DUNĂREANU, CH. 72 / V: ***~ce~, chirchi~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chercheli***] (Ușor) amețit de băutură Si: (reg) *chiarbuz*.

cherchelită *sf* vz ***chercheriță***[1]

chercheriță[1] *sf* [At: SĂGHINESCU, V. 48 / V: ***chec~, chi~, chichi~, chichiriză, ciciriză, ~eliță, chirchi~, cheșche~, cerceliță, certeliță, căcărâță*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Ent; reg) Căpușă (*Ixodes*).

chercheriță[2] *sf* [At: H IX, 435 / A: nct / Pl: *~țe* / E: ns cf *chercheriță*[1]] (Reg) Grindină măruntă.

cherchet *sn* [At: CĂTANĂ, B. 17 / Pl: ? / E: fo] (Ban) Orăcăit.

chercheun, ~ă *a* [At: CHEST. VIII, 108/10 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Cherchelit.

cherchez, ~ează *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *cherchezit*] (Reg) **1** Buimăcit. **2** Amețit. **3** Cherchelit.

cherchezit, ~ă *a* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *cherchez*] (Reg) Cherchelit.

cherchilă *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: cf mg *teher*] Bagajul unui plutaș.

cherci[1] *sm* [At: DA ms / E: ns cf *chirchilig*, *chirci*] (Bot; reg) Tufă.

cherci[2] *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: rs ***керчя***] Nume comercial dat scrumbiei sărate și conservate.

chercitură *sf* vz ***corcitură***

chercui *vr* [At: SIMA, M., ap. DA / Pzi: *~esc* / E: mg ***kerék***] (Reg; d. băieți și fete) **1** A se ciupi. **2** A se îmbrânci.

chercuri *sfp* [At: BARCIANU / E: nct] (Bot; reg) Papanași (*Trifolium arvense*).

cherdame *sf* vz ***cardama***

cherdos *sms* [At: CONV. LIT. XXXVII, 717 / V: ***chir~, cherdus*** / E: ngr ***κέρδος*** cf *chirdosi*] (Înv; îe) **1 A nu-și face ~ cu cineva** A nu-și face de lucru cu cineva. **2 A nu avea ~ cu cineva** A n-o putea scoate la capăt.

cherdus *sms* vz ***cherdos***

chereche *sf* vz ***cherache***

cherem *sms* [At: GHICA, S. 350 / V: ***~rim,*** (prin confuzie) ***chilim*** / E: tc ***kerem***] **1** (Înv) Favoare. **2** (Pfm; îe) **A fi** (sau **a rămâne** ori **a lăsa**) **la ~ul cuiva** A fi sau a rămâne la discreția sau la dispoziția, la bunul plac al cuiva. **3** (Îe) **A avea pe cineva la ~** A avea pe cineva la mână. **4** (Rar; îe) **A nu-i veni cuiva la ~** A nu-i veni la socoteală.

cherent, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / A: nct / Pl: *~nți, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Iresponsabil. **2** Prost. **3** Zăpăcit.

cherest *sn* [At: C V, 1950, nr. 4, 36 / Pl: nct / E: nct] (Trs) Panglică pe care sunt imprimate flori.

cherestar *sm* [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***cherestea***+ *-ar*] **1-2** (Înv) Cherestegiu **(1-2)**.

cherestărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***cherestea***+ *-(ă)rie*] **1-3** (Înv) Cherestegerie **(1-3)**.

cherestea *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ***he~, hi~, ferestrea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***keresté***] **1** Lemn de construcție. **2** Lemnăria care intră într-o construcție spre a susține celelalte părți. **3** (Înv; îe) **Nu-i e ~ obrazul** Se zice despre omul cu obrazul subțire. **4** (Arg; îe) **A nu avea ~** A nu avea obraz. **5** (Îae) A nu se ține de cuvânt. **6** (Îae) A nu se purta cum trebuie. **7** Construcție de lemn pe care se sprijină ceva. **8** (Fig) Construcție fizică solidă. **9** (Fig) Structură osoasă. **10** (Înv; prt) Persoană (mai ales femeie) bine făcută. **11** (Înv) Mecanism (de ceas).

cherestegerie *sf* [At: TDRG / V: (Mol) ***~stigi~, he~, hi~*** / Pl: *~ii* / E ***cherestegiu*** + *-(ă)rie*] **1** Curte mare unde se ține cherestea **(1)**. **2** Depozit de cherestea **(1)**. **3** Comerț cu cherestea **(1)**.

cherestegie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***cherestegiu***+ *-ie*] Cherestegerie **(1)**.

cherestegiu *sm* [At: I. IONESCU, D. 495 / V: ***chiristi~, giristi~, her~, hir~*** / Pl: *~ii* / E: ***cherestea*** + *-giu*] **1** Negustor de cherestea **(1)**. **2** Persoană care lucrează cheresteaua **(1)**.

cherestigirie *sf* vz ***cherestegerie***

chereș *sn* [At: CHEST. II, 201/114 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Grinzile pe care se sprijină podeaua de scânduri a casei.

chereti *vi* [At: ALRT I, 144 / V: (Reg) ***her~*** / Pzi: *~tesc* / E: mg ***visszakerülni***] (Mgm) A reveni.

cherhan *sn* [At: COPILU-CHEATRĂ, V. 17 / Pl: *~e* și *~uri* / E: nct] (Reg; cnsp) Coviltir.

cherhana *sf* [At: DOC. (1783) / V: ***~nea, chirana, chir~, chirhanea, chirhan*** *sn* / Pl: *~ale* / E: tc ***kerhané***] **1** (Înv) Fabrică de postav. **2** (Înv) Fabrică de lumânări. **3** (Înv) Fabrică de săpun. **4** (Pes) Construcție (făcută pe marginea apelor) simplă, răcoroasă, bine aerisită, în care se găsesc instalații speciale pentru prepararea, conservarea și depozitarea temporară a peștelui. **5** (Pex) Întreprindere pentru prepararea, conservarea și transportarea peștelui.

cherhanagiu *sm* [At: DOC. (1790) / Pl: *~ii* / E: ***cherhana*** + *-giu*] (Înv) **1** Lucrător la o fabrică de postav Cf *cherhana* **(1)**. **2** Lumânărar. **3** Săpunar. **4** Persoană care posedă și exploatează o cherhana **(5)** de pește.

cherhanea vz ***cherhana***

cheri *vt* [At: LB / E: ***chiar***] (Nob) A lămuri.

cheriegzeu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ei* / E: nct] (Îrg) Notar.

cherim *sms* vz ***cherem***

cherină *sf* [At: DA / A: pbl *~rină* / Pl: *~ne* / E: ns cf srb *ker*] (Reg) Amestecătură de dovleac fiert, făină, sare etc. servind ca hrană pentru porci.

cherit, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cheri***] (Înv) **1** Adevărat. **2** Clar. **3** Dovedit.

cherlăi *v* vz ***cherlălăi***

cherlopan *sn* vz ***chirlopan***

chermea *sf* [At: ȘIO / Pl: *~ele* / E: tc ***kerma***] (Trî) **1** Pachet. **2** Trâmbă (de pânză).

chermeleu *a, av* [At: CĂTANĂ, P. I, 102 / Pl: nct / E: nct] **1-2** (Reg) (Care este) amețit de băutură.

chermes *sms* vz ***cârmâz***

chermesă *sf* [At: DEX² / V: ***ke~*** / Pl: *~se* / E: fr ***kermesse***] Petrecere publică (în aer liber), cu muzică și dans.

chern *sn* [At: DA / E: ger ***Kern***] (Tip: gms) Instrument de turnătorie, care formează grosimea literei.

chernăr *s* [At: CV, 1951, nr. 5, 24 / Pl: nct / E: nct] (Teh) **1** Punctator. **2** Vârf de centrare la o mașină-unealtă.

chernărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ger ***Kellnerei***] (Reg) Loc pentru păstrarea vaselor cu apă în coliba lucrătorilor de păduri.

cherodosie *sf* [At: GHEORGAGHI, ap. SIO (1762), 287 / Pl: *~ii* / E: ngr ***χηροδοσιε***] (Înv) Oferire de lumânări de ceară.

cherpă *sf* [At: H III, 266 / Pl: *~pe* / E: ns cf *cherpedin*] (Înv) Cherpedin.

cherpedel *sn* vz ***cherpedin***

cherpedin *sn* [At: H III, 19 / V: ***~e, ~del*** / Pl: nct / E: tc ***kerpedin***] (Tcm; rar) Cleşte de fierar sau de dulgher.

cherpedine *sn* vz ***cherpedin***

cherpicărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***cherpiciu***] (Reg) Locul unde se fabrică chirpici.

cherpici *sn* vz ***chirpici***

cherry-brandy *sn* [At: DEX² / P: *ceri-brendi* / E: eg ***cherry-brandy***] Băutură alcoolică preparată din cireșe.

chersan *sm* vz ***chersin***

chersă *sf* [At: GOROVEI, C. 300 / Pl: *~se* / E: nct] (Bot; reg) Zarzără (*Armeniaca vulgaris*).

chersânaș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***chersin***+ *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Chersin **(1)** (mic).

chersin *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~san*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Covată largă și scurtă în care se frământă pâinea. **2** Conținutul unui chersin **(1)**. **3** Căuș mare, rotund făcut din lemnul noduros al unui copac. **4** Conținutul unui chersin **(3)**.

chert *sn* [At: CHEST. II, 227/154 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; csnp) Locul de îmbinare a căpriorilor.

chertec *sn* vz ***chertic***

chertic *sn* [At: CIHAC II, 562 / V: (reg) ***~tec*** / Pl: *~ice* / E: tc ***kertik***] (Îvp) **1** Crestătură făcută în lemn, pe răboj, la ocne, ca mijloc de contabilitate la vânzarea sării. **2** Dovadă pentru socoteli. **3** Partea răbojului tăiată din matcă, servind pentru control.

chertiu *sn* vz ***cheart***

chertuială *sf* [At: CHEST. II, 227/123 / Pl: *~ieli* / E: ***chert*** + *-uială*] (Reg) Locul în care se îmbină căpriorii.

cherțăneală *sf* [At: PAMFILE, D. 72 / Pl: *~neli* / E: ***cherțăni*** + *-eală*] **1** Sunet strident, caracteristic unor animale (șoarece, guzgan) Si: *chițcăit*. **2** Scâncet de copil.

cherțăni *vi* [At: MUSCEL, 76 / Pzi: *~nesc* / E: fo] **1** (D. șoareci) A chițcăi. **2** (D. copii) A scânci.

cheruleu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ei* / E: mg ***kerülö***] (Reg) Păzitor.

cheruț *av* [At: CV, 1950, nr. 3, 35 / E: ***chiar***+ *-uț*] (Reg) Chiar.

cheurvan *sn* vz ***chervan***

cheruvic *a, av* vz ***heruvic***

chervan *sn* [At: GORJAN, H. II, 116 / V: (înv) ***~ruv~, ~e, chir~*** / Pl: *~e* / E: tc ***kervan***] (Înv) **1** Caravană. **2** (Spc; îs) *~ pe mare* Flotă comercială. **3** Car mare de transport. **4** Șir lung de trăsuri sau de care.

chervană *sf* vz ***cervană***

chervangiu *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: tc ***kervanği***] (Trî) Conducător de caravană.

chervanserai *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri* / E: tc ***kervan-serai***] (Înv) Caravanserai.

chervăl *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 22 / E: ger ***kerbel***] (Bot) Asmățui (*Anthriscus cerefolium*).

chervăsărie *sf* vz ***carvasara***

ches¹ *i* [At: ȘIO / E: tc ***kes***] (Înv) **1** Taie! **2** (Îe) **A face ~** A tăia.

ches² *sn* vz ***chisea***

chesa¹ *sf* vz ***chesea²***

chesa² *sf* vz ***chesea²***

chesacă *sf* vz ***chisoagă***

chesadar *sm* vz ***chesedar***

chesar *sm* [At: TETRAEV. 238 / Pl: *~i* / E: vsl ***кесарь***] **1** (Înv) Împărat (roman). **2** Titlu dat celor doi auxiliari ai celor doi „Auguști" în tetrarhia lui Diocleţian. **3** Împăratul Austriei.

chesaricesc, ~ească [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***chesar*** + *-esc*] (Înv) Cezaricesc.

chesat *sms* [At: CARAGIALE, S. N. 39 / E: tc ***kesat***] (Înv) **1** Lipsă de vânzare, de bani Si: (înv) *chesatliuc* **(1)**. **2** Criză în afacerile comerciale Si: (înv) *chesatliuc* **(2)**.

chesatliuc *sn* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 167 / E: tc ***kesadlyk***] **1-2** (Înv) Chesat **(1-2)**.

chesă *sf* vz ***chisea***[2]

chesăgi *vt* [At: ISPIRESCU, U. 51 / V: ***chis~, pis~***, (rar) ***pisogi*** / Pzi: *~gesc* / E: ***chesăgiu***] (Îvp) **1** A căsăpi. **2** (Îf *pisăgi*) A bate zdravăn.

chesăgit[1] *sn* [At: DA / V: ***chi~*** / Pl: *~uri* / E: ***chesăgi***] (Îvp) Măcelărit.

chesăgit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / V: ***chis~***, (hiperurbanism) ***pis~***, (rar) ***pisogit*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***chesăgi***] (Îvp) **1** Tăiat în bucăţi Si: *măcelărit, căsăpit*. **2** Bătut zdravăn Si: *pisat*.

chesăgiu *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 255/22 / V: ***chisas~, chis~, căs~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kesiği***] **1** Hoţ (de buzunare). **2** (Înv; îppl) Măcelar.

chesccu *sn* vz ***chischeneu***

chesăr *sn* vz ***chiser***

cheschen *sn* vz ***chişchineu***

cheschenea *sf* vz ***chişchineu***

chescheneaf *sn* vz ***chischineu***

cheschet *sn* vz ***cheşchet***

cheschin *am* [At: H IV, 340 / E: nct] (D. vin) Tare.

chesea[1] *sf* vz ***chisea***[1]

chesea[2] *sf* vz ***chisea***[2]

chesedar *sm* [At: CONDICA (1693) / V: (înv) ***sadar, chisedar-efendi*** / Pl: *~i* / E: tc ***kesedar***] (Trî) **1** Casier la Ministerul de Finanţe în Imperiul Otoman. **2** (Mol) Arhivarul Divanului.

chesergiu *sm* vz ***chisergiu***.

chesm *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ns cf *ches, chesagiu, chesmea*] (Ban) Hârtie de împachetat mărfuri.

chesmar *sms* [At: (a. 1794) IORGA, S. D. XI 222 / E: ns cf tc *kešmir*] (Înv) Caşmir.

chesmea *sf* [At: ISTORIE (1715), ap. ŞIO / E: tc ***kesme***] (Trî) Piatră (de pavat).

chesmec *sms* [At: DAMÉ, T. 56 / E: tc ***kesmik***] (Reg; tcm) Grâu plin de gunoaie şi de pământ.

chesmeriu, ~ie *a* [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 55 / Pl: *~ii* / E: ***chesmariu***] (Înv) **1** Din caşmir. **2** Precum caşmirul.

chesor *sn* vz ***chisoi***[1]

cheson *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 459 / Pl: *~oane* / E: fr ***caisson***] **1** (Mil) Căruţă (cu două roţi) având, pe dric, o cutie în care se transportă muniţiile (artileriei). **2** (Ind) Cutie lungă (de scânduri sau de tablă, de fier) care se scufundă în fundul unei ape când se fac fundaţii (de beton). **3** (Aht) Despărţitură (ca o cutie) adâncită în tavanul unei clădiri. **4** Dulap pentru păstrarea efectelor pe bordul unei nave.

chesonier *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***cheson*** + *-ier*] Muncitor specializat în executarea lucrărilor la cheson **(3)**.

chest *i* [At: CHEST. V, 77/48 / E: fo] (Reg) Cuvânt folosit de ciobani când strigă după oi.

chestelivă *sf* [At: I. IONESCU, P. 365 / Pl: *~ve* / E: nct] Peşte gălbui din râurile de munte, lung de o palmă.

chestie *sf* vz ***chestiune***

chestiona *vt* [At: SAHIA, U.R.S.S., 129 / Pzi: *~nez* / E: fr ***questionner***] **1** A întreba (la un examen). **2** A supune unui interogatoriu.

chestionar *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 272 / Pl: *~e* / E: fr ***questionnaire***] **1** Serie de întrebări puse spre a se lămuri din răspunsurile primite asupra unui lucru sau a unei persoane (la o anchetă, la un studiu etc.). **2** Formular care cuprinde un chestionar **(1)**.

chestionare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***chestiona***] Punere de întrebări cuiva.

chestionat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***chestiona***] **1** Întrebat. **2** (D. un elev) Examinat. **3** (D. un martor sau inculpat) Anchetat.

chestiune *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 512 / V: ***~ie***, (înv) ***ces~, cestie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***question***, lat ***questio, -onis***] **1** Întrebare adresată cuiva spre a se informa sau lămuri despre ceva. **2** Întrebare pusă unui elev sau unui candidat pentru verificarea cunoştinţelor. **3** (Înv; îe) **A adresa** sau **a pune o ~** A întreba. **4** Problemă de lămurit, de discutat. **5** Obiectul unei discuţii, al unei cercetări (politice, diplomatice). **6-8** (Îe) **Afacerea** sau **persoana în** (sau **din**) **~** Lucrul, problema sau persoana de care e vorba. **9** Afacere. **10** (Fam; îf *chestie*) Lucru (de orice fel). **11** (Fam; îf *chestie*) Întâmplare.

chestor *sm* [At: DA / V: ***ces~***, (Trs; Mol) ***cve~*** / Pl: *~i* / E: lat ***quaestor***, fr ***questeur***, it ***questore***] **1** (În Roma antică) Magistrat care administra finanţele statului. **2** (Înv) Controlor cu atribuţii speciale, care verifica folosirea fondurilor unei asociaţii, instituţii. **3** (Iuz) Şeful unei chesturi poliţieneşti. **4** Responsabil cu administrarea banilor într-o instituţie.

chestură *sf* [At: DA ms / V: ***ces~, cves~*** / Pl: *~ri* / E: lat ***quaestura***] **1** (În Roma antică) Sarcina îndeplinită de chestor **(1)**. **2** Rangul de chestor **(1)**. **3** Durata funcţiunii chestorului **(1)**. **4** (În vechea împărţire administrativă a ţării) Diviziune poliţienească (în oraşele mari) mai mare decât circumscripţia. **5-6** Localul sau biroul unde lucra chestorul **(3)**.

chesuieţ *sn* vz ***chesuleţ***

chesuleţ *sn* [At: ALRM II/I h. 414, / Pl: *~e* / E: ***ches*** + *-uleţ*] (Reg) Săculeţ.

cheş[1]***, ~ă*** *a* [At: I. POPOVICI, R. D. I, 55 / Pl: *~i, ~e* / E mg ***kese***] (Mgm) Bălţat.

cheş[2] *av* vz ***chez***

cheş[3] *sn* vz ***chisea***

cheş[4] *sn* [At: ARH. FOLK. VI, 294 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cuţit.

cheşaie *sf* [At: DA / E: nct] (Îvp) Femeie oacheşă.

cheşătă *af* [At: DA ms / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg; d. oi) Albă pe spinare.

cheşcheneaţă *sf* vz ***chichineaţă***

cheşchereică *sf* [At: H XVI, 413 / V: ***chioşchior~*** / Pl: nct / E: ns cf mg *kés* sau *kis* şi *kerék*] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

cheşcheriţă *sf* vz ***chercheriţă***

cheşchet *sn* [At: ALECSANDRI, T. 505 / V: (înv) ***es~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***keškek***] (Înv) **1** Grâu fiert cu bucăţele de carne. **2** Supă de bulion cu griş.

cheşei *am* vz ***cheşeu***

cheşel *sm* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Îvp) Oacheş.

cheşer *sn* vz ***chiser***

cheşet [At: POMPILIU, B. XX, 1 / Pl: nct / E: ns cf *cheş, cheşeu*] (Reg) **1-2** *sm, a* (Porc) cu pete albe. **3** *a* (Fig) Vinovat de ceva.

cheşeu *sm, a* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 98 / V: ***~ei*** / Pl: *~ei* / E: ***cheş***] **1-2** (Bou) pestriţ.

cheşf *sn* [At: CONDICA (1693) / V: ***chefş*** / Pl: nct / E: tc ***keşf***] (Înv) Expertiză legală Si: *deviz*.

cheşi *vr* [At: CV, 1951, nr. 3, 45 / Pzi: *~şesc* / E: nct] (Reg) **1** A se feri din calea cuiva. **2** A ocoli pe cineva.

cheşleag *sms* vz ***chişleag***

cheşmeci *sms* [At: DA / E: ns cf ger *Techlelmechtel*] **1** Afacere secretă. **2** Faptă făcută în ascuns.

cheşmelie *sf* [At: CIAUŞANU, R. SCUT. 79 / Pl: *~ii* / E: nct] (Adesea complinit prin *de casă, de bordei*) **1** Casă dărăpănată. **2** Ruină.

cheta *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: fr ***quêter***] (Rar) A face chetă **(1)**.

chetandisi *vi* [At: (a. 1823) FURNICĂ, I. C. 318 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χατανтῶ***] (Înv) A ajunge.

chetă *sf* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLV / Pl: *~te* / E: fr ***quête***] **1** Colectare prin contribuție voluntară a unei sume de bani, pentru opere pioase sau caritabile Si: *colectă*. **2** (Pex) Sumă adunată prin chetă **(1)**.
chetib *sm* vz ***cheatip***
chetoare *sf* vz ***cheotoare***
chetreață *sf* vz ***chetreț***
chetreț *sn* [At: CHEST. II, 432/260 / V: ***~reață*** *sf* / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Coteț.
chetricel *sm* [At: BĂCESCU, P. 107 / Pl: *~ei* / E: nct] (Iht) **1** (Reg) Ghiborț (*Acerina cernua*). **2** Porcușor (*Gobio gobio*).
chetros, ~oasă *a* vz ***pietros***
chet[1] *i* vz ***cât***
chet[2] *sm* [At: H XVIII, 151 / Pl: *~i* / E: srb ***kec***] (Ban; sbm) As.
cheță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: mg ***kece***] (Ban) Unealtă de pescuit făcută din sfoară cu plumbi.
chețălvan *sn* [At: (a. 1752) IORGA, S. D. XII, 63 / E: nct] (Înv) Stofă nedefinită mai îndeaproape.
cheu *sn* vz ***chei***
cheuc *sn* vz ***cauc***
cheucă *av* [At: CONV. LIT. XLIV, 268 / A: pbl *cheucă* / E: ns cf mg *tyúk*] (Mol; îe) **A umbla ~** A umbla fără țintă și fără folos.
cheucuș *av* [At: ȘEZ. II, 186/21 / E: nct] (Mol; îe) **A umbla ~** A umbla parcă ar fi beat.
cheuni [At: BOCEANU, MEH. / Pzi: *~nesc* / E: fo cf *cheaun, chiuni*] (Reg) **1** *vi* A chiui. **2** *vr* A se îmbăta.
cheunat *sn* [At: V. ROM., decembrie 1950, 95 / Pl: *~uri* / E: ***cheuna***] Chiotire.
cheutoare *sf* vz ***cheotoare***
chevernisală *sf* vz ***chiverniseală***
cheverniseală *sf* vz ***chiverniseală***
chevni *v* vz ***chefni***
chez[1] *av* [At: ȘIO / V: ***~i, ~eș*** / E: tc ***kez***] (Trm; păstrat numai îppl) Tocmai.
chez[2] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: mg ***köz***] (Ban; Olt) **1** Brazdă. **2** Țarină.
chezap *sms* [At: I. IONESCU, M. 694 / V: ***chi~*** / E: tc ***kezab***] (Îvr) Apă tare.
chezaș, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***chiz~, chizăș, chidzăș, chizeș, chizeaș, ~zeș, chijăș, chie~*** / Pl: *~i* / E: mg ***kezes*** cf *chezăș(l)ui*] **1** (Pop) Persoană care răspunde cu averea sa pentru datoria altuia Si: *garant*. **2** (Pop) Persoană care pune cauțiune. **3** (Pex) Persoană care garantează pentru cineva că nu se va sustrage judecății sau că, prin purtarea sa, nu va face altuia nici un rău sau nici o pagubă. **4** (Reg) Patron. **5** (Îe) **A fi ~ pentru** (sau, înv, **drept** sau **în**) **cineva, a sta** (sau **a sluji de**) **~** (sau **a se pune ~ pentru** sau, înv, **pe**), **a se face ~ pentru cineva, a se prinde** (sau **a intra ~**) A garanta. **6** (Îe) **A-și pune, a da** sau **a aduce ~** A da garant. **7** (Înv) Ostatic. **8** (Înv) Persoană care garantează pentru purtarea morală (și legală) a celui care se botează sau se căsătorește Si: *martor*, *garant* Vz *naș*. **9-10** (Îrg) Unul din cei doi martori la chezășie **(19-20)**. **11** (Spc) Bucată de lemn pe care stă sau se sprijină ceva. **12** Zasc pe care se așază butea cu vin. **13** Proptea. **14** (Arg) Lacăt. **15** (Reg) Flăcău care conduce jocul (hora), angajează lăutarii și poartă răspunderea administrativă, financiară și disciplinară a horei pe timp de un an sau pe un interval mai scurt.
chezăși *vtir* [At: DICȚ. / Pzi: *~sesc* / E: ***chezășie***] (Îvp) **1-5** A (se) chezășui **(1-5)**.
chezășie *sf* [At: DOC. (1626) / V: ***chiz~, chizeș~, chidz~*** / Pl: *~ii* / E: ***chezaș*** + *-ie*] (Pop) **1** Garantare. **2** (Ilv) **A da** (înv) **a fi** sau **a pune ~** A garanta. **3** (Ial) A se obliga. **4** (Ial) A da amanet. **5** (Îe) **A pune** (ceva) **~** A amaneta. **6** (Îe) **A lua pe** (înv, **în**) **~** A garanta pentru cineva sau ceva. **7** (Iae) A lua pe răspunderea sa. **8** (Îe) **A da pe** (sau **în**) **~** A pune pe garanție Si: *a amaneta*. **9** (Îe) **A da** (pe **cineva**) (sau **ceva**) **în** (sau **pe**) **~ia cuiva** A-l da pe seama, pe garanția cuiva. **10** (Înv; îe) **A intra în ~** A da chezaș. **11 A avea ~** A fi garantat, acoperit. **12** (Îs) *~ia unei polițe* Acoperirea unei polițe. **13** (Îe) **A prezenta toate ~iile** A prezenta toate garanțiile. **14** (Iae) A împlini toate condițiile. **15** (Ilav) **Pe** (sau **cu** sau **sub**) **~** În schimbul unei garanții. **16** (Ial) În mod sigur Si: *garantat*. **17** (Îe) **Cu ~ să** (sau **ca**) Cu condiția să. **18** (Ccr) Garanție. **19** (Îrg; spc) Garanție specială pentru purtarea morală (și legală) a celui care se botează sau se căsătorește. **20** (Îrg) Act solemn care se face la opt zile după „încredințare" înaintea preotului de către miri și doi chezași **(8)**.
chezășit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***chezăși***] Chezășie **(1)**.
chezășit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chezăși***] **1-2** Chezășuit **(1-2)**.
chezășire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***chezăși***] **1** Garantare. **2** Răspundere.
chezășlui *vtir* [At: DRĂGHICI, R. 279 / V: ***~zeș~*** / Pzi: *~esc* / E: ***chezeș*** + *-lui*] **1-5** (Înv) A (se) chezășui **(1-5)**.
chezășluit[1] *sn* [At: DA / E: ***chizășlui***] (Înv) Chezășuire.
chezășluit[2]***, ~ă*** *a* [At: URICARIUL I, 252 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chezășlui***] **1-2** (Înv) Chezășuit **(1-2)**.
chezășluire *sf* [At: URICARIUL I, 248 / V: ***chiz~*** / Pl: *~ri* / E: ***chezășlui***] (Înv) Chezășuire.
chezășui [At: NEGRUZZI, S. II, 320/10 / V: ***~zeș~, chiz~,*** / Pzi: *~esc* / E: ***chezaș***] (Îvp) **1-2** *vti* A garanta. **3** *vi* A răspunde (pentru ceva sau cineva). **4** *vt* A apăra o persoană sau un lucru. **5** *vr* (Construit cu dativul sau, înv, cu pp *cu*) A se obliga.
chezășuire *sf* [At: GORJAN, H. I, 154/13 / Pl: *~ri* / E: ***chezășui***] Garanție.
chezășuit, ~ă *a* [At: URICARIUL I, 252/20 / V: ***~zeș~, chiz~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chezășui***] **1** Garantat. **2** Apărat.
chezășuitor, ~oare *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***chezășui*** + *-(i)tor*] **1-2** (Îvp) (Persoană) care chezășuiește Si: *garant*.
chezeș, ~ă *smf* vz ***chezaș***
chezi *av* vz ***chez***[1]
chezeșlui *v* vz ***chezășlui***
chezeșui *v* vz ***chezășui***
chezeșuit, ~ă *a* vz ***chezășuit***
chiaboroi *sm* [At: C V, 1949, nr. 6, 24 / Pl: *~* / E: ***chiabur*** + *-oi*] **1-2** (Prt) Chiabur **(1-2)**.
chiabuc *ai* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îs) *~ de sânge* Plin de sânge (închegat).
chiabur *sm, a* [At: CALENDAR (1895) / V: ***chea~, ghea~, cea~*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***kjabir***] **1-2** (Îoc *țăran sărac* și *mijlocaș*) (Țăran) îmbogățit. **3-4** (Om) care dispune de avere în bani Si: (Trs) *gazdă*, *găzdac*, (arf) *barosan*.
chiaburan *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 60, 6/4 / V: ***~rean*** / Pl: *~i* / E: ***chiabur*** + *-an*] **1-2** Chiabur **(1, 3)**.
chiaburaș *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***chiabur*** + *-aș*] **1-4** (Și ironic) Chiabur **(1, 3)** (tânăr).
chiaburean *sm* vz ***chiaburan***
chiaburească *sf* [At: CV, 1949, nr 6, 24 / Pl: *~ese* / E: ***chiabur*** + *-ească*] **1** Săteancă îmbogățită Si: (iuz) *chiaburiță* **(1)**, *chiaburoaică* **(1)**. **2-3** Soție de chiabur **(1, 3)** Si: *chiaburiță* **(2-3)**, *chiaburoaică* **(2-3)**.
chiaburesc, ~ească *a* [At: DA ms / V: ***chea~*** / Pl: *~ești* / E: ***chiabur*** + *-esc*] **1-2** Care ține de chiabur **(2-3)**.
chiaburi *vr* [At: TEODORESCU, P. P. 670 / Pzi: *~resc* / E: ***chiabur***] **1-2** A deveni chiabur **(1, 3)**.
chiaburime *sf* [At: DA ms / Pl: *~mi* / E: ***chiabur*** + *-ime*] **1-2** Totaliatatea chiaburilor **(1, 3)**. **3-4** Mulțime de chiaburi **(1, 3)**.
chiaburiță *sf* [At: V. ROM., decembrie 1950, 42 / Pl: *~țe* / E: ***chiabur*** + *-iță*] **1-3** Chiaburească **(1-3)**.
chiaburoaică *sf* [At: SCÂNTEIA, 1947, 1 / Pl: *~ice* / E: ***chiabur*** + *-oaică*] **1-3** Chiaburească **(1-3)**.
chiaf *i* [At: SADOVEANU, SĂM. VI, 334 / E: fo] Cuvânt care imită lătratul câinilor la vânătoare.
chiag *sn* vz ***cheag***[1]
chiagorniță *sf* vz ***chegorniță***
chiaia *sf* vz ***chehaia***

chiamăt *sms* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / A: nct / P: *chi-a~* / E: srb ***kijámet***] (Ban) **1** Timp urât, cu ploaie, zăpadă, vânt. **2** (Fig) Belșug. **3** (Fig) Cantitate mare.

chiambaură *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Femeie sașie.

chianlaur *am* [At: CV, 1951, nr 11, 36 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Nătărău.

chiant, ~ă *a* [At: ARH. OLT XXI, 260 / P: *chiant* / Pl: *~nți, ~e* / E: nct] (Reg) Prost.

chiantaur *am* vz ***cheantaur***

chianț *sm* vz ***cheanț***

chiar, ~ă [At: VARLAAM, C. 37 / V: ***~ră, cher*** / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***clarus***] **1** *a* (Înv) Clar. **2** *a* (Înv) Curat. **3** *a* Luminat. **4** *a* (Înv) Sincer. **5** (Înv; îlav) **Din ~ senin** Pe neașteptate. **6** *a* (Înv) Senin. **7-8** *a, av* (Înv) Pe înțeles Si: *lămurit, precis*. **9** *av* (Înv) Pozitiv. **10** *av* (Înv) Aievea. **11** *av* În realitate. **12** *av* Într-adevăr. **13** *av* Exact. **14** *av* Tocmai **15** *av* Însuși. **16** *av* Până și. **17** *av* (Precedat de „nici") Măcar. **18** *av* (Urmat de o concesivă introdusă prin „dacă" sau „de") Și în cazul. **19** *av* Încă. **20** *av* Deja.

chiaraud *smf, a* [At: I. CR. IV, 85 / Pl: *~uzi, ~e* / E: ns cf *chiarhuz, chiurluit*] **1-2** (Mol) (Om) năuc.

chiară *av, a* vz ***chiar***

chiarhuz, ~ă *a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *chiaraud, chiurluit*] (Mol) Nebun.

chiarificațiune *sf* vz ***clarificație***

chiart *sn* vz ***cheart***

chiasm *sf* [At: ANATOMIA, 227 / Pl: *~e* / E: fr ***chiasme***] **1** (Atm) Încrucișare în formă de x a prelungirilor nervoase ale nervului optic care face posibilă simultaneitatea vederii binoculare. **2** Figură retorică ce constă într-o simetrie, în interiorul căreia termenii își inversează funcțiile sintactice.

chiau *i* [At: H XI, 247 / V: ***cheau*** / E: fo] **1** Cuvânt cu care vânătorul se adresează copoilor. **2** (Rep) Cuvânt care imită strigătul curcii.

chiaun *a* vz ***cheaun***

chiauna *v* vz ***scheuna***

chibăl *sn* [At: POP, ap. DA / V: ***~bul*** / Pl: nct / E: mg ***köböl***] (Reg) Câblă.

chibitcă *sf* [At: DIONISIE, C. 225/24 / Pl: *~tce* / E: rs **кибитка**] (Rar) Căruță mică (rusească) cu un cal sau doi (acoperită).

chibiț *sm* [At: CHIRIȚESCU, GR. / Pl: *~i* / E: ger ***kiebitz***] Persoană care asistă la un joc de cărți, la o partidă de șah, de table etc. fără să ia parte efectiv la joc (dar adesea sfătuind cum să joace pe unul dintre jucători) și care e considerată aducătoare de noroc.

chibița *vt* [At: DA / Pzi: *~țez* / E: ger ***kibitzen***] **1** A sta lângă cineva la cărți, șah, table etc. și a urmări jocul. **2** (Fig) A asista, cu rol pasiv, pe cineva, într-o afacere, într-o acțiune.

chibițat *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***chibița***] Chibițărie **(1)**.

chibițărie *sf* [At: CONV. LIT. XLV, 605 / Pl: *~ii* / E: ***chibița*** + *-ărie*] **1** Urmărire a unui joc de cărți, de șah, de table etc. fără a lua parte efectiv la joc (și sfătuind pe unul dintre jucători). **2** Grup de chibiți.

chiblă¹ *sf* [At: H XVIII, 145 / Pl: *~le* / E: ger ***Giebel***] (Aht; Ban) Partea superioară a zidului (din față sau din spate) de formă triunghiulară, pe care se reazemă acoperișul.

chiblă² *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: ger ***Kübel,*** eg ***kibble***] **1** Vas de oțel asemănător cu o găleată, cu care se ridică la suprafață materialul excavat dintr-un puț de mină. **2** Cutie de fontă în care se transportă zgura sau alte deșeuri într-o întreprindere siderurgică.

chiblocuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Vagoane.

chiborean *sm* [At: MOLNAR / Pl: *~eni* / E: nct] (Reg) Găbur.

chibit *sn* vz ***chibrit***

chibric *sn* vz ***chibrit***

chibrit *sn* [At: ALECSANDRI, T. 479 / V: ***~ic, ~bit, crib~, chiub~, cib~, tib~, trib~, țib~, tub~*** / Pl: *~uri* și (pop) *~e* / E: tc ***kibrit***] **1** Bețișor (de lemn, de ceară sau de carton) având, la un capăt, o gămălie de pastă inflamabilă care, prin frecare, se aprinde și transmite flacăra bețișorului Si: (reg) *aprinjor, aprinjoară, aprinzătoare, băț, bățuță, bățicel, cătrăniță, chinderca, focăriță, focălină, fesfilă, ghiufă, lemnuș, piruscă, răipelț, svebel*. **2** Cutiuță care conține chibrituri **(1)**. **3** (Fig; fam) Persoană înaltă și slabă. **4** (Fig; fam) Persoană iute și mânioasă. **5** (Înv; fig) Aprindere. **6** (Înv; fig) Imbold.

chibritelniță *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 195 / Pl: *~țe* / E: ***chibrit*** + *-elniță*] (Îvp) **1-2** Vas mic sau cutioară de porțelan, metal etc. în care se țin și pe care se aprind chibriturile. **3-4** Conținutul unei chibritelnițe **(1-2)**.

chibul *sn* [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Pop) **1** Măsură de 120 l. **2** Conținutul unui chibul.

chibz *sn* [At: ȘINCAI, HR. III, 258/10 / Pl: *~uri* / E: ***chibzui***] **1** (Înv; îe) **A sta la ~(uri)** A sta pe gânduri Si: *a se gândi, a reflecta*. **2** (Îae) A șovăi. **3** (Îe) **A intra în** sau **la ~uri** A se pune pe gânduri.

chibzui [At: CHEIA ÎNȚELESULUI (1678) / V: ***~ipz~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***képezni***] **1** *vt* (Înv) A presupune. **2** *vt* A combina. **3** *vr* (Înv) A se socoti capabil de ceva Si: *a îndrăzni*. **4** *vt* A judeca cumpănind toate eventualitățile Si: *a socoti*. **5** *vt* A se gândi bine Si: *a medita, a reflecta*. **6** *vt* A-și bate capul. **7** *vt* (Înv) A asemăna. **8** *vt* A pune ceva la cale. **9** *vr* A se sfătui unul cu altul. **10** *vr* A delibera spre a pune ceva la cale. **11** *vr* A lua o hotărâre.

chibzuială *sf* [At: ALECSANDRI, T. 119 / V: ***~ipz~*** / Pl: *~ieli* și (înv) *~le* / E: ***chibzui*** + *-eală*] **1** Gând. **2** Plan. **3-4** (Îljv) **Cu (chip și) ~** (În mod) chibzuit, prudent. **5-6** (Îal) (În mod) înțelept. **7** (Pop; îlv) **A sta la ~** A sta pe gânduri, la îndoială Si: *a se codi, a șovăi* (înv) *a se sili*. **8-9** (Pfm; îe; îlav) **(A fi) de bună ~** (A fi) cumpănit, chibzuit, așezat. **10** (Pop; îae) A avea o dreaptă judecată. **11-12** (Îljv) **Fără ~** (În mod) necugetat.

chibzuință *sf* [At: URICARIUL I, 133/9 / V: ***~ipz~*** / Pl: *~țe* / E: ***chibzui*** + *-ință*] **1** Judecată. **2** Socotință. **3** Înțelepciune.

chibzuire *sf* [At: CONACHI, P. 296 / V: ***~ipz~*** / Pl: *~ri* / E: ***chibzui***] **1** Chibzuință **(1)**. **2** (Înv; îs) *Cameră de ~* Cameră de consiliu (a judecătorilor). **3** (Înv; îe) **A sta în ~** A sta în cumpănă. **4** Socotință. **5** (Îs) *Bună ~* Meditare, cumpănire adâncă. **6** (Îlav) **Cu (bună) ~** Cu judecată Si: *chibzuit, cumpătat*. **7** Punere la cale Si: *aranjament, plan, dispoziție*. **8** Sfat.

chibzuit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***chibzui***] Judecată bazată pe cumpănirea tuturor eventualităților.

chibzuit², ~ă [At: DIONISIE, C. 169/16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chibzui***] **1** *a* (D. oameni) Cu judecată Si: *cuminte, înțelept*. **2** *a* (Înv; construit cu pp. „la") Priceput. **3** *a* (D. acțiuni, realizări etc.) Gândit. **4** *a* (Îuz; îs) *Gospodărie ~ă* Sistem de administrare planificată a întreprinderilor de stat în economia socialistă, bazat pe o autonomie bugetară și o disciplină financiară de așa natură, încât întreprinderea să fie rentabilă. **5** *av* Cu judecată.

chibzuitor, ~oare *a* [At: DIONISIE, C. 229/27 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***chibzui*** + *-(i)tor*] (D. oameni) Care chibzuiește **(4)** lucrurile.

chibzuitură *sf* [At: ANON. CAR. / P: *~zu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***chibzui*** + *-(i)tură*] (Înv) Chibzuire **(1)**.

chibzuri *snp* [At: MURNU, O. 38 / E: ***chibzui***] **1-4** (Îlv) **A sta la ~** A chibzui **(4, 5, 9, 10)**.

chic¹ [At: RAFAIL (1661), ap. GCR I, 179/13 / Pl: *~uri* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care imită râsul (înfundat). **2** *sn* Strigăt de bucurie Vz *chicot*.

chic² *sn* [At: I. CR. IV, 60 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Greșeală făcută la arat.

chic³ *a* vz ***șic***

chică *sf* [At: BIBLIA (1688) / V: ***cică*** / E: vsl **кука**] **1** (Pfm) Părul capului în întregime, crescut lung. **2** (Spc) Părul care cade pe ceafă sau până pe spate la bărbați și mai ales la fete. **3** (Pop; îe) **A face cuiva ~ topor** sau **măciucă** A lua pe cineva la bătaie. **4** (Pop; îe) **A face cuiva morișcă în ~** A bate zdravăn pe cineva. **5** (Pop; îe) **A fi tare de ~** A fi sănătos. **6** (Îae) A fi voinic. **7** (Îae) A fi gras. **8** (Îae) A fi bogat. **9** (Pop; îe) **A se tărăgăi de ~ca dracului** A se trage de păr (unul pe altul). **10** (Îae) A se lua la bătaie. **11** (Îae) A duce trai rău (bărbatul cu nevasta). **12** Păr străin purtat ca perucă. **13** (La animale) Părul din ceafă. **14** (Reg; la păsări) Creastă. **15** (Reg; la păsări) Bărbie (de găină). **16** (Bot; îc) **~ca-voinicului** Plantă erbacee decorativă, cu flori albastre ca cerul, rar

alburii Si: *barba-boierului, borză, morăriță, nigeluță, paingăn, vergură-învelită* (*Nigella damascena*). **17** (Îc) **~ca-bulgarului** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

chicăi *v* vz ***chihăi***

chicăzui *vt* [At: CADE / Pzi: ~esc / E: nct] (Mar) A deretica.

chiceră *sf* [At: SIMA, M. / V: ***~iciora, cite~, cicioră*** / Pl: *~re* / E: ns cf alb *kike*] (Reg) **1** Vârf de deal, înalt, conic, mai înalt decât o colină, în forma acoperișului casei. **2** (Pex) Deal. **3** (Pex) Munte.

chicete *s* [At: VAIDA / E: mg ***kecsege***] (Iht) Căciugă.

chiceu *sn* vz ***ciuceu***

chicheriță *sf* vz ***checheriță***

chicheu vz ***ciuceu***

chichi *v* vz ***chiti***[1]

chichia *vi* [At: PAMFILE, J. II / P: *~chi-a* / Pzi: *~iu* / E: ns cf *pipia*] (Pop) **1** A piui. **2** A ciripi. **3** (D. copii mici) A gânguri.

chichială *sf* [At: ȘEZ. IX, 117 / Pl: *~ieli* / E: ***chichi*** + *-eală*] (Pop) Chicoteală.

chichibuță *sf* vz ***chițibuș***

chichicear *sm* [At: DR. I, 263 / P: *~cear* / Pl: *~i* / E: ***chichiță*** + *-ar*] **1-6** (Înv) Fabricant de chichițe (**1-6**).

chichie[1] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: cf *chiță*] (Reg) Legătură de bumbac.

chichie[2] *sf* vz ***tichie***

chichie[3] *sf* [At: (a. 1838) DOC. / Pl: *~ii* / E: ngr θήκη] (Înv) Chichiță.

chichii *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~ii* / E: nct] (Reg) A chicoti.

chichilean *av* [At: DA / E: mg ***tétlen***] (Mgm; îe) **A sta ~** A sta nerăbdător și a aștepta enervând pe cineva foarte ocupat.

chichileie *sp* [At: C V, 1951, nr. 9-10, 44 / E: nct] (Reg) Clanță.

chichineață *sf* [At: I. CR. IV, 305 / V: ***~ioneț*** *sn*, ***cheșche~, ~rneț*** *sn* / Pl: *~ețe* / E: nct] **1** Lucru mic, neînsemnat. **2** Lucru sărăcăcios. **3** Lucru mizerabil. **4** Fleac. **5** (Spc) Ceva mic, cu înfățișare sărăcăcioasă. **6** (Fam) Casă mică, întunecoasă Si: (pfm) *bordei, chițimie, cocioabă*, (reg) *bujdă, bujdeucă*. **7** (Fam) Cameră mică, întunecoasă. **8** (Fam) Prăvălie mică, întunecoasă. **9** Coteț. **10** Opaiț. **11** (Îvr; îf *cheșcheneață*) Obiect de lemn, cu despărțituri, în care se păstra carnea.

chichion *sn* [At: CREANGĂ, GL. / P: *~chi-on* / Pl: ? / E: ngr ***κηρκεών***] (Reg) **1** Încurcătură. **2** Necaz. **3** Întâmplare neplăcută. **4** Bucluc.[2]

chichioneț *sn* vz ***chichineață***

chichirez[1] *sn* vz ***titirez***

chichirez[2] *sn* [At: CHEST. II, 49/10 / Pl: *~uri* / E: nct] (Fam; în construcții negative cu verbul „a avea" sau cu prepoziția „fără") **1** Noimă. **2** Haz. **3** Gust. **4** Farmec.

chichirgiu *sn* vz ***șichirgiu***

chichiric *sm* vz ***pipirig***

chichiricos, ~oasă *a* [At: C V, 1949, nr. 8, 35 / V: ***~igios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chichiric*** + *-os*] (Reg) Zgârcit.

chichirigios, ~oasă *a* vz ***chichiricos***

chichiriș [At: ȘEZ. XXXII, 15 / V: ***cic~, checher~*** / Pl: *~uri, ~i* / E: mg ***tekerös***] **1** *sn* (Ban) Pădure mică. **2** *sn* (Reg) Desime de tufe. **3** *sm* (Mol) Zgârcit.

chichiriță *sf* vz ***chercheriță***

chichiriză *sf* vz ***chercheriță***

chichirneț *sm* vz ***chichineață***

chichit, ~ă *a* vz ***chitit***[2]

chichiteu *sn* [At: CHEST. II, 378/376 / E: Pl: *~ri* / mg ***kékitő***] (Mgm) Albăstreală pentru rufe.

chichiță *sf* [At: BIBLIA (1688), 323 / V: ***~iți~*** / Pl: *~țe* / E: ***chichie***[3] + *-iță*] **1** (Înv) Ladă, cutie de lemn pentru păstrarea banilor sau a obiectelor de valoare Si: *cutioară, cutiuță*. **2** (Spc) Lădiță de sub capra unei trăsuri. **3** Lada luntrei. **4** Sertarul mesei. **5** Vas în care se duc bucatele la câmp. **6** Raclă. **7** Despărțitură mică (de obicei cu capac), în formă de cutie, în partea de sus a unei lăzi, în care se păstrează mărunțișuri sau obiecte de valoare. **8** (Fig; lpl) Taină. **9** (Fig; lpl) Subtilități. **10** Șmecherie. **11** (Fig) Vicleșug. **12** (Fig) Pretext. **13** (Fig) Prilej. **14** (Fig) Nod în papură. **15** Cârciob. **16** Clenci. **17** (Pfm; îe) **A căuta ~țe** sau (mai rar) **a întoarce ~țe și dulapuri** A se strădui cu orice preț să găsească greșeli, defecte. **18** (Pfm; îe) **A umbla cu ~țe** A umbla cu șiretlicuri. **19** (Zlg; lpl) Melci mici cu dungi negre sau roșii.

chici *i* [At: CHEST. V, 77/35 / E: fo] Cuvânt cu care se strigă după boi și vaci.

chiciliu *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: *~ii* / E: ns cf *chiți*] (Ban) Chiteală.

chicimit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *chiti*[2]] (Ban) Pregătit de a face ceva.

chicinetă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: eg ***kitchen***] Bucătărie foarte mică, dependință a unei garsoniere.

chicioară *sf* vz ***chiciură***[1]

chiciu[1] *sn* [At: LIUBA – IANA, M. / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Atm) **1** (Ban) Șold. **2** Coapsă (de animal).

chiciu[2] *sn* [At: H II, 251 / A: nct / Pl: nct / E ns cf srb *kiće*] Pădure din care se pot tăia nuiele.

chiciu[3] *sn* [At: ANTIPA, P. 192, 84 / A: nct / E: nct] **1** Grind care abia a devenit aparent și pe care începe să răsară o vegetație de sălcii și arini. **2** Vârful ascuțit al unui ostrov.

chiciură[1] *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 33/5 / V: ***chiu~, ~cioară, cicu~, pi~*** / Pl: *~ri* / E: bg ***кичурь***] (Mun) Brumă groasă, înghețată pe arbori, cu fire atârnând ca niște mustăți Si: *promoroacă*.

chiciură[2] *sf* [At: I. CR. IV, 220 / Pl: *~re* / E: ns cf *ghijură*] (Reg; mpl) Știulete de porumb mic și pipernicit.

chiclaz *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***cic~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***lazurkék***] (Mol; Buc) Sulfat de fier Si: (Mol) *chiclazăr*.

chiclazăr *sn* [At: ARHIVA XXIII, nr. 4 / Pl: *~e* / E: ***chiclaz*** + *-ăr*] (Mol) Chiclaz.

chiclazăriu, ~ie *a* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***chiclazăr*** + *-iu*] (Mol) De culoarea chiclazului.

chiclă[1] *sf* [At: PAMFILE, J. II, 20 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Joc practicat la priveghi.

chiclă[2] *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~le* / E: ucr ***китлова***] (Rar) Platou acoperit cu tufărișuri Si: *chiclău*.

chiclău *sn* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~laie* / E: ***chiclă*** + *-ău*] Chiclă[2].

chiclop *sn* vz ***ciclop***

chiclu *sn* [At: (a. 1773) ILIODOR, ap. GCR II, 92/3 / Pl: *~uri* / E: ngr ***κύκλος***] (Grî) Cerc.

chicos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 42/1 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chică*** + *-os*] Cu chică (**2**) mare.

chicot *sn* [At: CANTEMIR, IST. 39/16 / V: ***~ihot, hihot*** / Pl: *~e* / E: fo] **1** Râs înfundat sau cu izbucniri zgomotoase, cu hohot, de voie bună sau în batjocură. **2** Chiot. **3** (Pfm; îlv) **A da ~** A striga.

chicoti *vi* [At: CREANGĂ, GL. / V: (reg) ***cic~, iho~, hiho~, hinc~*** / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *chioti*] **1** (Uneori, complinit prin „de", rar „în") A râde pe înfundate. **2** A chiui. **3** (Prin apropiere de *hiroti*) A vorbi încet și rar.

chicoteală *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***cic~, ~iho~*** / Pl: *~eli* / E: ***chicoti*** + *-eală*] Râs cu chicote (**1**).

chicotire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***chicoti***] Râs înfundat.

chicotit *sn* [At: DA / V: ***~iho~*** / Pl: *~uri* / E: ***chicoti***] Chicotire.

chicotitură *sf* [At: CONV. LIT. XLV, 362 / V: ***~iho~*** / Pl: *~ri* / E: ***chicotit*** + *-ură*] (Nob) Chicot.

chicotos, ~oasă *a* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chicot*** + *-os*] **1** (Reg) Care râde mult. **2** (Fig; rar) Care își bate joc de alții.

chiculi *vt* [At: DDRF / Pzi: *~lesc* / E: nct] A cerne.

chiculiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 309 / Pl: *~țe* / E: ***chică*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Chică (**1**) (mică) Si: *chicușoară* (**1-2**), *chicuță* (**1-2**).

chicușoară *sf* [At: WEIGAND, B. B. 95 / Pl: *~re* / E: ***chică*** + *-ușoară*] **1-2** Chiculiță (**1-2**).

chicuță *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 318 / Pl: *~țe* / E: ***chică*** + *-uță*] **1-2** Chicușoară (**1-2**).

chida *vt* [At: H XVIII, 136 / E: ***chidă***] **1-4** (Ban) A cădea chidă (**1-4**).

chidă *sf* [At: PSALT. 331/36 / V: ***~die***, (reg) ***cidă, cidă, cidie***, (Ban) ***cige, ~dinie*** / Pl: (rar) *~dele* / E: mg ***köd***] (Îrg) **1** Negură pe munți. **2** Brumă. **3** Chiciură. **4** Promoroacă. **5** (Pan) Mai multe fructe așezate pe aceeași creangă, formând un ciorchine. **6** (Îs) *Cidă de poame* Ciorchine de fructe.

chidelniță *sf* vz ***cădelniță***

chidemonie *sf* [At: (a. 1765) URICARIUL I, 273/19 / Pl: *~ii* / E: ngr ***χηδεμονία***] (Grî) Protecție.

chidie *sf* vz ***chidă***

chidinc *sn* [At: DA / Pl: nct / E: ger ***Gedinge***] (Min; Trs; gms) **1** Tocmeală. **2** Mijloc de a obține leafă bună.

chidinie *sf* vz ***chidă***

chidru *sm* vz ***chedru***

chidruț *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 3 / Pl: *~i* / E: ***chidru*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Cedru **(1)** (mic).

chidzeș *a* vz ***chezăș***

chidzeșie *sf* vz ***chezășie***

chie *sf* vz ***cheie***

chiedeu *sn* [At: PAMFILE, I. C. 281 / Pl: nct / E: nct] (Reg; csc) Firele care rămân după ce se taie pânza de pe război și nu mai pot fi țesute.

chiel, chială *a* vz ***chel[1]***

chielar *sm* vz ***chelar[1]***

chiemare *sf* vz ***chemare***

chiemător, ~oare *a* vz ***chemător***

chietică *sf* [At: BUL. FIL. IV 134 / Pl: *~ici* / E: ***chiftea*** + *-ică*] (Arg) **1** Servitoare. **2** Femeie cu purtări rele.

chietism *sm* [At: LM / P: *chi-e~* / V: ***cvi~, qui~*** / E: fr ***quiétisme***] Doctrină idealistă mistică, care predică ideea de resemnare, acceptare a propriului destin și contemplația pasivă.

chietist, ~ă *smf* [At: DA / P: *chi-e~* / V: ***cvi~, qui~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***quiétiste***] Adept al chietismului.

chietoare *sf* vz ***cheotoare***

chietorea *sf* vz ***cheotoare***

chietudine *sf* [At: RALEA, E. O. 134 / Pl: *~ni* / E: fr ***quiétude***] (Frm) Stare de liniște, de calm, de seninătate.

chieț *s* [At: C V, 1951, nr. 5, 27 / E: nct] (Reg) Asul la jocurile de cărți.

chievean, ~ă *smf, a* [At: IORGA, L. R. 156 / P: *chi-e~* / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Chiev*** + *-ean*] **1-2** (Locuitor) din Chiev Si: *chievit* **(1-2)**.

chievit, ~ă *smf, a* [At: IORGA, L. R. 151 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***Chiev*** + *-it*] **1-2** Chievean **(1-2)**.

chiezășlui *v* vz ***chezășlui***

chifăr *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ger ***kiefer***] (Bot; gms) Pin (*Pinus maritima*).

chiferiu *sm* [At: H X, 505 / A: nct / E: ger ***Kläfer***] (Reg) Câine ciobănesc.

chiflă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1208 / V: ***~ipflă, ~ipfă, ~ipel*** *sn* / Pl: *~le* / E: ger ***Kipfel***] **1** Corn. **2** (Pop; îe) **Tot trei ~le zece bani** Tot același lucru de nimic. **3** Bucată de pâine cu o formă lunguiață sau rotundă, (crestată), sub 1 kg. **4** Bucată de pâine rotundă, mică, de mărimea unui sandviș.

chiflar *sm* [At: JAHRESBER. IX, 181 / Pl: *~i* / E: ***chiflă*** + *-ar*] **1-3** Fabricant de chifle **(1, 3-4)**. **4** (Pex) Brutar.

chifligi *vt* [At: I. CR. II, 219 / Pzi: *~gesc* / E: ns cf *chirfti*] (Mol) A terciui.

chifligit, ~ă *a* [At: I. CR. II, 219 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chifligi*** cf *chilfac*] Terciuit.

chiftea *sf* [At: H IX, 365 / V: ***chef~, chiof~, chiuf~, cuf~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***köfte***] **1** Preparat culinar făcut din carne tocată și prăjită în ulei. **2** (Pop; îe) **De la ~ele la izmene** Se spune despre cineva care istorisește faptele fără nici o legătură între ele.

chifteală *sf* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~ele* / E: ***chifti*** + *-eală*] (Reg) Zgomot pe care-l face apa care țâșnește de sub un obiect presat Si: *plescăit*.

chiftelniță *sf* [At: CHEST. II, 73/179 / Pl: *~țe* / E: ***chifti*** + *-elniță*] (Reg) Loc mocirlos, pe care nu se pot săpa fundațiile unei case.

chifteluță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***chiftea*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Chiftea **(1)** (mică).

chifteriță *sf* vz ***chiftiriță***

chifti *vi* [At: I. IONESCU, C. 191 / Pzi 3: *~tește* / E: fo cf *chifui, chisti*] (Mol) **1** (D. lichide) A produce sunetul caracteristic când se fierbe ceva. **2** (D. apă) A face bășici. **3** (D. lichide) A da pe afară. **4** (D. lichide) A fierbe. **5** (D. lichide) A țâșni. **6** (D. lichide) A împroșca. **7** (D. apă sau noroi) A fleșcăi. **8** (D. lichide) A fâsâi. **9** (D. lichidul dintr-un butoi) A se scurge încet și continuu printre doage. **10** (D. o bubă) A supura. **11** (Pan) A bufni în râs.

chiftie *sf* vz ***piftie***

chiftire *sf* [At: C V, 1951, nr. 6, 28 / Pl: *~ri* / E: ***chifti***] (Reg) Loc puțin adâncit în prisacă, de unde beau albinele apă.

chiftiriță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 926 / V: ***~ter~*** / Pl: *~țe* / E: nct] **1-2** (Ent) Coropișniță **(1-2)**.

chifui *vi* [At: PAMFILE, COM. 38 / Pzi: *~esc* / E: nct] A bombăni.

chigali *v* vz ***cigali***

chigornicer *sn* vz ***chegornicer***

chi-ha *i* vz ***chihăi***

chihai *i* [At: TDRG / V: ***chi-ha*** / E: ns cf *chehe, chihăi*] Cuvânt care imită tusea.

chihaia *i* vz ***chehaia***

chihaia-bei vz ***chehaia***

chihaială *sf* [At: DA / Pl: *~ieli* / E: ***chihăi*** + *-eală*] Chicoteală.

chihaie vz ***chehaia***

chihai *sn* vz ***chehaia***

chiharcă *sf* [At: I. CR. VII, 252 / E: nct] (Mol) Femeie grasă.

chihăi[1] *vi* [At: DDRF / V: ***~icăi, ~hui*** / Pzi: *~esc* / E: ***chicot***] A chicoti.

chihăi[2] [At: CREANGĂ, A. 81/1 / V: ***cheh~*** / Pzi: *~esc* / E: fo cf *chihăi, chehe, chicoti*] **1** *vi* A tuși sec, încontinuu, din cauza unei boli de plămâni. **2** *vt* A plictisi pe cineva, insistând cu vorba pe lângă el.

chihăini *vi* [At: H XII, 413 / Pzi: *~nesc* / E: ***chihăi***] (Reg) A clănțăni.

chihăitură *sf* [At: FETU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***chihăit*** + *-ură*] Acces de tuse seacă.

chihiteală *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: nct] (Înv) Flăcăraie.

chihlibar *sn* vz ***chihlimbar***

chihlimbar *sn* [At: BIBLIA (1688) 534 / V: ***~ibar, ~ilim~, ~mfar, ~hrib~, ~ichribar, ~hri~, ~irim~, ~iribar, chehribar, chehlem~, chelim~*** / Pl: *~e* / E: tc ***kéhribar, kehlibar, kelibar***] **1** (Min) Rășină fosilă, dură, sfărâmicioasă, translucidă, de culoare variind de la galben-deschis până la roșcat-cafeniu, cu proprietăți electrice, din care se fac bijuterii, țigarete, mătănii Si: *ambră*. **2** Culoarea chihlimbarului **(1)**.

chihlimbariu, ~ie *a* [At: FILIMON, C. III, 608 / V: ***~iba~, ~ili~*** / Pl: *~ii* / E: ***chihlimbar*** + *-iu*] De culoarea chihlimbarului **(1)**.

chihlimbărit, ~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 257/20 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chihlimbar*** + *-it*] (Nob) Amestecat cu chihlimbar **(1)**.

chihoară *sf* [At: JIPESCU, O. 53 / V: ***ghi~, ghihară, zghihară*** / Pl: *~re* / E: nct] Strugure cu boabe rare, mari și de culoare gălbuie.

chihoarcă *sf* [At: ȘEZ. XIX, 60 / Pl: *~rce* / E: nct] (Mol) **1-2** Pălărie sau căciulă de calitate proastă. **3-4** (Pex) Persoană care poartă o chihoarcă **(1-2)**.

chihot *sn* vz ***chiot***

chihoteală *sf* vz ***chicoteală***

chihoti *v* vz ***chicoti***

chihotit *sn* vz ***chicotit***

chihotitură *sf* vz ***chicotitură***

chihrimbar *sn* vz ***chihlimbar***

chihui *vi* vz ***chihăi***

chii *s* [At: DR. II, 653 / Pl: nct / E: rs ***кий***, cf *achiu*] (Rsî) Măciucă.

chijă *sf* [At: I. CR. IV, 277 / Pl: *~je* / E: nct] (Îrg) Soi.

chijaș *sm* vz ***chezaș***

chijnă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Min; reg) Instrument de lemn în formă de sapă, utilizat la extracția aurului.

chil[1] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***kil***(ogram)] (Fam) Kilogram.

chil[2] *sn* [At: I. IONESCU, D. 254 / Pl: *~e* / E: ger ***Kühl(röbre)*** cf *chilștoc*] (Gms) Țeavă de răcit.

chil[3] *sm* vz ***chel[2]***

chil[4] *sms* [At: DA / V: ***hil, șil*** / E: fr ***chyle***] (Flz) Lichid lăptos care constituie conținutul vaselor limfatice intestinale.

chilaba *sf* [At: H XIV, 22 / E: ns cf tc *kelab*] **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută chilaba (**1**).

chilaciu *sm* vz ***pilaciu***

chilată *sf* [At: MAT. FOLK. 1209 / V: ***chiul~*** / Pl: *~te* / E: fr ***culasse***] (Trs; Mol) Culasă (**2**).

chilă[1] *sf* [At: URICARIUL, ap. CIHAC, II, 49 / V: ***pi~*** / Pl: *~le* / E: tc ***kil***] **1** Veche măsură de capacitate pentru cereale, egală cu circa 680 de litri în Țara Românească și cu circa 430 de litri în Moldova. **2** (Înv) Impozit care se plătea cu un anumit număr de chile de cereale. **3** (Îe) **Cu ~** Cu nemiluita.

chilă[2] *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: *~le* / E: nct] (Ban; csnp) Boccea.

chilă[3] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 74/2 / Pl: *~le* / E: vsl ***кула***] **1** (Med; pop) Hernie. **2** (Îdt) Om de nimic.

chilăv, ~ă *a* vz ***schilav***

chilălăi *v* vz ***chelălăi***

chilălău *sms* vz ***chelălăi***

chilăman *sn* vz ***chiloman***

chilărie *sf* [At: (a. 1828) URICARIUL II, 185 / Pl: *~ii* / E: ***chiler*** + *-ie*] (Reg) Chiler.

chilău *sm* [At: LB / Pl: *~ăi* / E: mg ***külü (kölyü)***] (Îvp) Ciocan ferecat Si: (reg) *bătac, buzdugan, ghioagă*.

chilăvi *vt* vz ***schilăvi***

chilăvie *sf* [At: MINEIUL (1776), 1/9 / Pl: *~ii* / E: ***chilav*** +*-ie*] (Med; înv) Hernie.

chilăvire *sf* vz ***schilăvire***

chilăvit, ~ă *a* vz ***schilăvit***

chilăviță *sf* [At: DA / V: ***~lov~, ~lomi~*** / Pl: *~țe* / E: ***chilev*** + *-iță*] (Olt; Ban) **1** Cazma. **2-3** (Șhp) Sapă (mică). **4** Sapă de mină, ascuțită, cu coada scurtă. **5** Unealtă de săpat pământul pietros. **6** Târnăcop cu două părți, una lată și alta ascuțită.

chilâf *sn* [At: CIHAC II, 563 / Pl: *~uri* / E: tc ***ghylâf, quylyf***] (Trm) Teacă.

chilciug *sn* vz ***chelșug***

childă[1] *sf* [At: CIAUȘANU, V. 150 / Pl: *~de* / E: nct] **1** (Țes; pop) Legătură de fire de urzeală. **2** (Reg) Moșie mică.

childă[2] *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 260 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Mănunchi de cânepă.

chile *sfp* [At: LTR / E: nct] Ardei iuți, cu fructe mici, conice, de culoare verde, în stare crudă, care devin roșii la maturitate.

chileală *sf* vz ***pilelă***

chiler *sn* [At: (a. 1812) URICARIUL IV, 353/18 / V: ***chel~, chelar*** / Pl: *~i* / E: ns cf tc *kiler* ngr ***χελλάρι(ον)***, bg *килер*] (Reg) **1** Mică încăpere, la casele țărănești, cu pivniță zidită sau clădită din bârne, în care se păstrează diferite lucruri și, mai ales, alimente. **2** Despărțitură mică în coliba de la stână, în care se păstrează vasele pline cu lapte Si: (reg) *cămară, celar, polată*. **3** (Rar) Ghețărie. **4** (Ist) Denumire dată de turci țărilor (române) din care se aprovizionau cu alimente Si: *magaza*.

chilerel *sn* [At: H XII, 184 / Pl: *~e* / E: ***chiler*** + *-el*] **1-2** (Îvp; șhp) Chiler (**1**) (mic).

chilermene *sfs* vz ***chilermenea***

chilermenea *sfs* [At: PISCUPESCU, O. 311/21 / V: ***~ne, ~ni*** *sms*, ***~min*** *sms*, (prin etimologie populară) ***chilie-armenească*** / E: tc ***kil ermeni***, ngr ***χιλερμενί***] (Înv) Mineral întrebuințat la colorat și în medicină.

chilermeni *sms* vz ***chilermenea***

chilermin *sn* vz ***chilermenea***

chilfac *sn* [At: H VII, 156 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Unealtă de dulgherie.

chilfoseală *sf* vz ***chirfoseală***

chilhangiu *sm* vz ***chiulhangiu***

chili *v* vz ***pili***

chilian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~li-an* / V: ***cil~, ~ă*** / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Chile*** + *-ean* cf fr *chiliens*] **1-2** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a statului Chile sau este originară de acolo. **3-4** *a* Care aparține chilienilor sau statului Chile. **5-6** *a* Privitor la chilieni sau la statul Chile.

chiliasm *sns* [At: DEX[2] / Pl: *~li-asm* / E: fr ***chiliasme***] (Flz) Milenarism.

chilichi *smp* [At: H VII, 466 / V: ***~ipchi*** / E: ns cf *Filipi*] (Trs) Filipi.

chilichin *sn* vz ***tulichină***

chilie[1] *sf* vz ***chelie***

chilie[2] *sf* [At: DOSOFTEI, ap. GCR. I, 253/10 / V: (îrg) ***chel~*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***келия***] **1** Odăiță din cuprinsul mănăstirii în care locuiește un călugăr sau o călugăriță. **2** Odăiță de sihastru Si: (pmf) *cămară, cămăruță*. **3** Odăiță pentru o singură persoană în care se retrage cineva pentru a se izola sau a se culca. **4** (Pex) Cameră mică de locuit. **5** (La românii din Serbia) Pivniță. **6** Parte a morii de vânt nedefinită mai îndeaproape.

chilie-armenească *sf* vz ***chilermenea***

chilifar *sm* vz ***călifar***

chilifer, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***chylifère***] (Flz) **1** Prin care circulă chilul[4]. **2** Care aparține chilului[4]. **3** Privitor la chil[4]. **4** (Îs) *Vase ~e* Vasele limfatice ale intestinului, în care se absoarbe, în parte, chilul[4] și care-l duc din intestin în canalul toracic.

chilifica *vi* [At: DA / Pzi 3: *~fic* / E: fr ***chylifier***] (Flz) A transforma în chil[4].

chilificare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***chilifica***] Formarea chilului[4] în intestinul subțire și în vasele chilifere Si: *chilificație*.

chilificație *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***chylification***] Chilificare.

chilificațiune *sf* vz ***chilificație***

chiligiu[1] *sm* [At: UNIVERSUL XX, nr. 252 / Pl: *~ii* / E: ***chilă*** + *-giu*] (Înv) Hamal.

chiligiu[2], ~ie *a* vz ***celebiu***

chilihoaie *sf* [At: PAMFILE, J. II / E: nct] (Reg) Namilă.

chiliiță vz ***chiliuță***

chilim[1] *sm* vz ***chelem***

chilim[2] *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri* / E: tc ***kilim***] **1** Covor (turcesc), cu două fețe. **2** Scoarță îngustă de circa un metru, înflorată. **3** Pătură cu flori, cu care se acoperă patul. **4** Broderie făcută cu fire de lână sau de mătase pe etamină sau pe canava.

chilim[3] *sn* vz ***cherem***

chilimandros *sn* vz ***calamandros***

chilimăt *sn* vz ***chelemet***

chilimbar *sn* vz ***chihlimbar***

chilimbariu, ~ie *a* vz ***chihlimbariu***

chilimboț *sn* vz ***chilimoață***

chilimet *sn* vz ***chelemet***

chilimfar *sn* vz ***chihlimbar***

chilimică *sf* vz ***hilimică***

chilimie *sf* [At: I. CR. VIII, 89 / V: ***~lmie*** / Pl: *~ii* / E: bg ***кулимия***] (Reg) **1** Spetează la car de care e legată leuca. **2** Bucată de lemn cu două brațe în formă de „u", întrebuințată la un car fără loitre atunci când se transportă lemne. **3** Țepi (ca la sanie) puși la carul lungit, pentru a se putea transporta lemnele mari, netăiate. **4** Carul fără loitre. **5** Lemnele încărcate pe un car fără loitre.

chilimin *sm* [At: BARCIANU / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ns cf *hilimin*] (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*).

chiliminā *sf* vz ***chilimin***.

chilimoață *sf* [At: I. CR IV, 27 / V: ***~moț*** *sn*, ***~mboț*** *sn* / Pl: *~țe* / E: ns cf *golomoz*] (Mol) Aluat care nu s-a copt bine.

chilimoț *sn* vz ***chilimoață***

chilin, ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 378 / V: (reg) ***cil~*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***külön***] (Îrg) **1** *a* Deosebit. **2-3** (Îla) **De ~** Deosebit. **4-5** (Îal) Separat. **6** *av* Deosebit. **7** *sn* (Rar) Grămadă.

chilină[1] *sf* vz ***chilnă***

chilină[2] *sf* vz ***chihină***

chilinci *sn* [At: CHEST. II, 164/46 / Pl: *~uri* / E: mg ***kilincs***] (Reg) Chenci.
chilindru *sn* vz ***cilindru***
chilinește *av* [At: LB / V: ***clin~*** / E: ***chilin*** + *-este*] (Înv) Deosebit.
chilinghi *v* vz ***deschilini***
chilini *v* vz ***deschilini***
chilinică *sf* [At: DDRF / Pl: *~ici* / E: ns cf *hilinică*] (Bot; Mol) Filimică (*Calendula officinalis*).
chilioară *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 246 / P: *~li-oa~* / Pl: *~re* / E: ***chilie*** + *-ioară*] **1-2** Chiliuță **(1-2)**.
chilion-arăpesc *sm* [At: BARCIANU / P: *~li-on* / E: nct] (Bot) **1** Păpădie (*Taraxacum officinale*). **2** Nalbă (*Athamanta libanotis*).
chilip *sn* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Căleap.
chilipchi *sm* vz ***chilichi***
chiliper *sn* vz ***chilipir***
chiliperiu *sn* vz ***chilipir***
chilipir *sn* [At: BELDIMAN / V: ***chelep~, ~pur, ~iri~, ~per*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kelepir***] **1** Lucru cumpărat foarte ieftin. **2** Marfă (de ocazie) cu preț foarte mic. **3** Câștig întâmplător, fără muncă. **4** Profit neașteptat.
chilipirgi *vt* [At: ȘIO / Pzi: *~gesc* / E: ***chilipir***] (Îvp) **1** A cumpăra ceva cu un preț foarte mic. **2** A trage pe sfoară.
chilipirgit *sn* [At: ȘIO / Pl: *~uri* / E: ***chilipirgi***] (Prt) Căutare de chilipiruri **(1)**, înșelând sau abuzând de naivitatea vânzătorului.
chilipirgiu *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 40 / Pl: *~ii* / E: tc ***keleperği***] **1-4** (Prt) Persoană care umblă după chilipiruri **(1-4)**.
chilipur *sn* vz ***chilipir***
chiliuță *sf* [At: COSTINESCU / P: *~li-u~* / V: (înv) ***~iiță~*** / Pl: *~țe* / E: ***chilie*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Chilie **(1)** (mică). **3** Cămăruță pentru o singură persoană. **4** (Fig) Alveolă.
chilmie *sf* vz ***chilimie***
chilnar *sn* [At: DAMÉ, T. 126 / Pl: *~re* / E: ***chilnă*** + *-ar*] **1-2** (Mol) Lada sau chichița luntrei.
chilnă *sf* vz ***chelnă***
chilo *sn* vz ***kilogram***
chilogram *sn* vz ***kilogram***
chilogrammetru *smn* vz ***kilogrammetru***
chilolitru *sm* vz ***kilolitru***
chiloloiman *sn* vz ***chiloman***[2]
chilom [At: DOSOFTEI, V. S. 128 / V: ***~lum, ~b*** / Pl: *~oame* / E: nct] (Înv) **1** *sn* Armă având forma unui baston cu secure la un capăt. **2** *sm* Lovitură cu pumnul.
chiloman *sn* [At: DUMITRACHE, 21 / V: ***~lăm~, ~oloim~, cheloloi~, ghelăim~*** / Pl: *~e* / E: nct] (Pop) **1** Gălăgie mare, făcută de mai mulți laolaltă, cu râsete, chiote, țipete, ceartă și bătăi. **2** (Pex) Zarvă. **3** Beție zdravănă. **4** (Gmț) Kilogram. **5** (Gmț) Litru.
chilomănesc, ~ească *a* [At: PAMFILE, B. 70 / Pl: *~ești* / E: ***chiloman*** + *-esc*] **1** De chiloman **(1)**. **2** Ca un chiloman **(1)**. **3** Viguros.
chilomb *sn* vz ***chilom***
chilometra *v* vz ***kilometra***
chilometraj *sn* vz ***kilometraj***
chilometric, ~ă *a* vz ***kilometric***
chilometror *sn* vz ***kilometror***
chilomiță *sf* vz ***chilăviță***
chilopan, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 1199 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *chiloman*] (Reg) Dolofan.
chilopod *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg ***chilopodes***] **1** (Lpl) Ordin de artropode cu multe picioare. **2** Animal din ordinul chilopodelor **(1)**.
chilos, ~oasă *a* vz ***pilos***
chilostrii *sf* vz ***pirostrii***
chilotă *sf* vz ***pilotă***
chilotaș *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: ***chiloți*** + *-aș*] **1-2** Chiloțel **(1-2)**.
chiloțel *sm* [At: DEX² / Pl: *~ei* / E: ***chilot*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Chiloți (mici) Si: *chilotaș* **(1-2)**.
chiloți *smp* [At: IORDAN, L.R.A. 44 / V: ***chiu~***, (rar) ***culotă*** *sf* / E: fr ***culotte***] Obiect de lenjerie intimă care acoperă corpul de la talie până la încheietura de sus a piciorului.
chilovat *sm* vz ***kilowat***
chiloviță *sf* vz ***chilăviță***
chilștoc *sn* [At: I. IONESCU, D. 254 / Pl: *~uri* / E: ger ***Kühlstock***] (Gms) Aparat de răcit (la alambic).
chilșug[1] *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: ***chel***] (Mol) Chelie **(1)**.
chilșug[2] *sn* vz ***chelșug***
chiltăială *sf* vz ***cheltuială***
chiltui *v* vz ***cheltui***
chiltuială *sf* vz ***cheltuială***
chiluf *sn* [At: H VI, 97 / E: ns cf *pilaf*] Mâncare nedefinită mai îndeaproape.
chilug *sn* vz ***chiulug***
chilum *sn* vz ***chilom***
chilvără *sf* vz ***chivără***
chim[1] *sn* vz ***chimen***
chim[2] *sms* [At: ENC. VET. 38 / V: ***~us*** / E: lat ***chymus***] (Flz) Pastă moale, rezultată din digestia stomacală a alimentelor.
chimac *sm* [At: DR. IV, 1557 / Pl: *~aci* / E: ucr ***кимак***] Cal gras.
chimă[1] *sf* [At: GOLESCU, ap. DR. II, 654 / V: ***cimă*** / Pl: *~me* / E: srb ***kima***] (Îdt) **1** Germen. **2** (Îc) **Chima-răului** sau **~-necazului** Diavolul. **3** Vârf.
chimă[2] *sf* [At: LB / Pl: *~me* / E: ger ***Kinn***] (Înv) Bărbie.
chimă[3] *sf* vz ***schimă***
chimăi *vi* [At: VÎRCOL, V. / V: ***che~*** / E: bg ***кимaи***, srb ***kimati***] (D. cal) A da din cap pentru a se feri de muște
chimăn *sn* vz ***chimen***
chimător, ~oare *smf, a* vz ***chemător***
chimbal *sn* vz ***chimval***
chimbric *sms* vz ***chembrică***
chimbrică *sfs* vz ***chembrică***
chimedos *sm* [At: MARIAN, O. II, 128 / E: ns cf *chilimandros*] Alcătuire de sunete prin care se imită ciripitul păsărelelor.
chimen *sn* [At: BIBLIA (1688) / V: ***măn, ~min, cimin, chim*** / A și: *chimen* / Pl: (rar) *~uri* / E bg ***кимих***, rs ***кимихь***, tc ***kimun***, mg ***kömény***] (Bot) **1** Plantă erbacee umbeliferă cu frunze penate, cu flori albe sau roșiatice, cu fructe aromatice, care se întrebuințează în medicină și la bucătărie Si: (reg) *chimion-de-câmp, chimion-sălbatic, secărea, secărică, secăriță, areu, cărău* (*Carum Carvi*). **2** (Îf *chim*; șîc **~câinesc**) Cocoșei-de-câmp (*Adonis aestivalus*). **3** (Îc) **~-de-câmp, ~min-de-grădină** Anason (*Pimpinella anisum*). **4** (Îc) **~-de-munte** Brioală (*Ligusticum mutellina*). **5** (Îc) **~-dulce** Molură (*Foeniculum vulgare*). **6** (Îc) **~-negru** Negrilică (*Nigella sativa*). **7** (Îc) **~minul-porcului** sau **~minul-cailor, ~minul-ursului** Plantă erbacee cu flori galbene (*Peucedanum campestre*). **8** (Îc) **~ul-ursului-de-munte** Brie (*Athamanta hungarica*). **9** (Îc) **Chim-de-baltă** Planta *Oenante aqua*.
chimeon *sn* vz ***chimion***
chimer *sn* vz ***chimir***
chimeră *sf* vz ***himeră***
chimeric, ~ă *a* vz ***himeric***
chimeriu *sn* vz ***chimir***
chimerleu *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: mg ***kimerülö***] (Trs) Despărțitorul apei, la șteampuri.
chimeșă *sf* vz ***cămașă***
chimeșe *sf* vz ***cămașă***
chimeșuică *sf* vz ***cămășuică***
chimet *sm* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. / Pl: *~uri* / E: srb ***kmĕt***] (Sbm) Consilier comunal.
chimezi *sn* [At: CHEST. II, 432/150 / E: nct] Coteț pentru păsări.
chimgie *sf* vz ***cămgie***
chimi *v* vz ***chimni***

chimic, ~ă [At: KLOPȘTOCK, F. 206 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chimique***] **1** *a* Cu privire la chimie (**1**). **2** *a* De chimie (**1**). **3** *sm* (Trs) Chimist (**1**). **4** *a* (Îs) *Creion ~* Creion la care mina de grafit este înlocuită cu o pastă albastră, a cărei urmă este vizibilă mai ales pe o hârtie umedă.

chimicală *sf* [At: CONTEMP., Seria II, nr. 161, 9/1 / Pl: *~le* / E: ***chimic*** + *-ală*] **1-2** (Pop; șdp) Orice substanță chimică (folosită în gospodărie).

chimie *sf* [At: LTR / V: (înv) ***hi~***, (Trs) ***chem~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***chimie***] **1** Știință care studiază compoziția, structura și proprietățile substanțelor, transformărilor lor prin regruparea atomilor componenți, precum și combinațiile noi ale substanțelor rezultate în urma acestor transformări. **2** (Îs) *~ organică* Parte a chimiei (**1**) care se ocupă cu combinațiile unui singur element, carbonul, și cu puține alte elemente, în special cu hidrogenul, oxigenul, azotul și sulful. **3** (Îs) *~ anorganică* sau *minerală* Parte a chimiei (**1**) care studiază condițiile tuturor celorlalte elemente de care nu se ocupă chimia (**2**) organică. **4** (Îs) *~ fizică* Parte a chimiei (**1**) care sistematizează materialul (**3**) chimiei anorganice și al celei organice din punctul de vedere al proprietăților substanțelor, pe de o parte, și al transformărilor materiale, pe de altă parte.

chimieș *sm* [At: CHEST. II, 10/341 / P: *~mi-eș* / V: ***căm~, ~iveș*** / Pl: *~i* / E: mg ***kömüves***] (Mgm) Zidar.

chimihoară *sf* [At: DAMÉ, T. 86 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Ferăstrău de mână.

chimiluminescență *sf* [At: DEX² / V: ***chemol~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***chimiluminescence***] Luminescență produsă în timpul unei reacții chimice.

chimimog *sn* [At: DA / V: ***chem~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***keménymag***] (Mgm) Fructul chimenului (**1**).

chimin *sn* vz ***chimen***

chimină *av* [At: C V, 1950, nr. 4/37 / E: nct] (Olt) Cu încordare.

chiminet *sn* vz ***căminet***

chimintui *vt* [At: KLEIN, D. / V: ***cim~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***kemenyit***] (Rar; mgm) A scrobi.

chimintuială *sf* [At: KLEIN, D. / V: ***cim~*** / Pl: *~ieli* / E: ***cimintui*** + *-eală*] Scrobeală.

chimion *sm* [At: LB / P: *~mi-on* / V: ***~meon~*** / Pl: *~i* / E: tc ***kimion***] (Bot) **1** Mică plantă erbacee, cu flori mici, albe-liliachii, cu semințe aromatice, care se întrebuințează în medicină, la bucătărie și la fabricarea lichiorurilor (*Cuminum Cyminum*). **2** (Îc) **~ul-capului** Zmeoaică (*Laserpitium latifolium*). **3** (Îc) **~-de-apă** sau **~-de-baltă** Mărăraș (*Anethum graveolens*). **4** (Îc) **~-de-câmp~sălbatic** Chimen (**1**) (*Carum Carvi*). **5** (Îc) **~-de-câmpuri** Negrușcă (*Nigella arvensis*). **6** (Îc) **~-negru** Negrilică (*Nigella sativa*).

chimioniu, ~ie *a* [At: DDRF / P: *~mi-o~* / Pl: *~ii* / E: ***chimion*** + *-iu*] De culoarea negricioasă a chimionului (**1**).

chimioprofilaxie *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***chimioprophylaxie***] (Med) Profilaxia bolilor infecțioase cu substanțe chimioterapice.

chimiorezistență *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~țe* / E: fr ***chimiorésistance***] (Blg) Rezistență a germenilor microbieni sau a altor organisme parazitare la substanțe chimioterapice Si: *chemorezistență*.

chimiosinteză *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***chimiosynthèse***] (Blg) Chemosinteză.

chimiosteriliza *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: ~zez / E: ***chimio*** + ***steriliza***] A steriliza cu substanțe chimice.

chimiosterilizare *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~zări* / E: ***chimiosteriliza***] Sterilizare cu substanțe chimice.

chimiosterilizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***chimiosteriliza***] Care a fost sterilizat cu substanțe chimice.

chimiotactism *sn* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***chimiotactisme***] (Blg) Chemotactism.

chimotaxie *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***chimiotaxie***] (Blg) Chemotactism.

chimioterapic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chimiotérapique***] (Med; d. substanțe de sinteză chimică) Cu acțiune toxică față de organisme parazitare, fără să fie toxică pentru organismul tratat.

chimioterapie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***chimiothérapie***] Tratament cu substanțe chimice.

chimiotropism *sn* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***chimiotropisme***] (Bot) Orientare a rădăcinii, a grăuncioarelor de polen etc. spre substanțe minerale Si: *chemotropism*.

chimir *sn* [At: ARHIVA R. II, 32 / V: ***~iu*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: tc ***kemer***] (Îvp) **1** Boltă. **2** Cămară mică. **3** Brâu lat de piele adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă țăranii. Si: *brâu, cingătoare, curea*. **4** (Pex) Pungă purtată la brâu.

chimiraș *sn* [At: PANN, P. V. I, 155/7 / V: (Reg) ***cim~, ghim~*** / Pl: *~e* / E: ***chimir*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Chimir (**3**) (mic). **3** Brâu purtat și de femei.

chimiriu *sn* vz ***chimir***

chimirlic *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: tc ***kemerli***] (Reg; rar) Ferăstrău.

chimism *sns* [At: DEX² / E: fr ***chimisme***] (Flz) **1** Totalitatea reacțiilor chimice ale organismului. **2** (Îs) *~ gastric* Analiză a acidității sucului gastric din organism.

chimist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***chimiste***] **1** Persoană care se ocupă cu chimia (**1**). **2** Specialist în chimie (**1**).

chimiș *sn* vz ***cămiș***

chimiteron *sn* vz ***cimitir***

chimitir *sn* vz ***cimitir***

chimitirion *sn* vz ***cimitir***

chimitiriu *sn* vz ***cimitir***

chimiță¹ *sm* [At: BOGREA, DR. II, 654 / E: ***Chimiță***] **1** Diavol. **2** Om prost. **3** (Mun) Persoană (mai ales copil sau tânăr) care vrea să facă pe alții să râdă prin mișcări și gesturi de bufon și prin vorbe pe care el le crede de spirit.

chimiță² *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ns cf *chimiție, chișiță*] Colivie.

chimiță³ *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ns cf srb *kimica*] (Îdt) **1** Nod de lemn. **2** Fir de metal.

chimiveș *sm* vz ***chimieș***

chimiza *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: rs ***химизировать***] **1** A folosi procedee chimice de prelucrare a materialelor în industrie și în agricultură. **2** A prelucra prin procedee chimice.

chimizare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, 161, 7/2 / Pl: *~zări* / E: ***chimiza***] (Teh) **1** Introducerea, pe scară mare, în procesele de producție, a procedeelor chimice. **2** Prelucrare prin procedee chimice.

chimni *vi* [At: ANON. CAR. / V: (Ban) ***~mi*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Îrg) A face cu ochiul.

chimnicariu *sn* [At: VICIU, GL / Pl: *~ii* / E: ns cf *pimniță*] (Trs) Ferdăra șurii, în spatele grajdului, sub același acoperiș.

chimnit *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***chimni***] (Înv) Facere cu ochiul Si: (înv) *chimnitură*.

chimnitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***chimni***] (Înv) Chimnit.

chimograf *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***chimographe***] Aparat folosit în fiziologie pentru înregistrarea grafică a mișcărilor unor organe.

chimografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chimographie***] Înregistrare grafică a unor fenomene fiziologice cu ajutorul chimografului.

chimogramă *sn* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr ***kymogramme***] Diagramă a oscilațiilor înregistrate la chimograf.

chimono *sn* vz ***chimonou***

chimonou *sn* [At: DEX² / V: ***chimono, kimono*** / Pl: *~uri* / E: fr ***kimono***] **1** Croială de haină femeiască, cu mâneca dintr-o singură bucată cu restul hainei. **2** Îmbrăcăminte japoneză în formă de halat, cu mâneci foarte lungi. **3** (Pex) Haină femeiască de casă croită ca un chimonou (**2**).

chimozină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***chymosine***] (Bch) Cheag.

chimului *v* vz ***chemului***

chimuluire *sf* vz ***chemuluire***

chimuluita *sf* vz ***chemuluit***

chimuluitor *sm* [At: KLEIN, D. / Pl: *~i* / E: ***chimului*** + *-(i)tor*] (Reg) Persoană care economisește bani.

chimur *sm* [At: BUCUȚA, R. V. 129 / Pl: *~i* / E: nct] Cărbune.

chimurluita *sfa* vz ***chemuluit***

chimus *sms* vz ***chim***^{2}

chimval *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 497 / V: ***~mbal*** / Pl: *~uri* / E: vsl **кумвалъ**] (Înv; mpl) **1** Vechi instrument muzical compus din două jumătăți de glob de aramă care se loveau una cu alta Si: *cimbal*. **2** (Rar; imp) Clopot.

chin *sn* [At: COD. VOR. 141 / Pl: *~uri*, și (înv) *~ure*/ E: mg ***kin***] **1** Suferință fizică (crudă) Si: *cazna, munca, supliciu, tortura*. **2** Patimă. **3** Suferință morală apăsătoare Si: *tortura*. **4** Necaz mare. **5** Supărare mare. **6** Grijă. **7** Nevoie.

china *v* vz ***închina***

chinap *sn* [At: ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***kinab***] (Trr) Frânghie.

chinar *sn* vz ***chenar***

chinargiu *sm* [At: ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***kenarğy***] (Trî) Pescar.

chinavar *sn* vz ***chinovar***

chină^1 *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] **1-2** (Trs) Căpătâiul sau scaunul în care e înfiptă urzitoarea.

chină^2 *sf* vz ***chinchină***

chinăraus *sn* vz ***chinoroz***

chinărui *v* vz ***chenărui***

chinăruit, ~ă *a* vz ***chenăruit***^{2}

chinăvar *sn* vz ***chinovar***

chincă *sf* vz ***chingă***

chinchenal, ~ă *a* vz ***cincinal***

chinchimoacă *sf* [At: DA / Pl: *~ace* / E: ns cf *chichineață*] Opaiț făcut dintr-un material textil.

chinchină *sf* [At: LB / V: ***chină*** / Pl: *~ne* / E: fr ***quinquina*** cf *chinină*] **1** Arbore exotic (din China sau din Mexic), din a cărui scoarță se extrage chinina (*Cinchona*). **2** (Pex) Scoarța chinchinei **(1)**.

chinchit, ~ă *a* vz ***cimpit***

chinci *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / A: nct / E: mg ***kincs***] (Trs; mgm) Comoară.

chindei *sn* vz ***chindie***

chindercă *sf* [At: VICIU, GL. / E: mg ***kingyertya***] (Trs; mgm) Chibrit.

chindesi *v* vz ***chindisi***

chindete *sf* vz ***tindeche***

chindeu *sn* [At: (a. 1752) IORGA, S. D. XII, 63 / V: ***~diu, chen~, cingeu,*** (hiperurbanism) ***findeu*** / Pl: *~eie*, (înv) *~eauă* / E: mg ***kendő***] (Trs; mgm) **1-4** Bucată de pânză albă sau vărgată, cu flori, întrebuințată ca legătură de cap sau pentru șters fața și mâinile sau ca podoabă la icoană ori la ferestre. **5** Năframă.

chindeuț *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 412 / P: *~de-uț* / Pl: *~uri* / E: ***chindeu*** + *-uț*] **1-10** (Șhp) Chindeu **(1-5)** (mic).

chindică *sf* [At: PAMFILE, J. III / Pl: *~ici* / E: ***chindie*** + *-ică*] Chindioară **(1)**.

chindie *sf* [At: PSALTIREA (1651) / V: ***~dei*** *sn*, ***~diu*** *sn*, ***~nghie, tinghie*** / Pl: *~ii* / E: tc ***ikindi***] (Înv) **1** Timpul zilei între amiază și seară. **2** (Pex) Parte a cerului unde se află, în aparență, soarele după-amiază. **3** (Pop; îs) *Mâncare de ~ii* Gustare luată între amiază și cină Si: (reg) *ojină*. **4** (Pex) Masa pe care o iau lucrătorii la câmp, pe la orele 4 după-amiază. **5** Concert de seară, dat de muzica domnească Si: (reg) *nubet, tabulhana*. **6** Instrument muzical. **7** (Spc) Tobă mare, făcând parte din instrumentele meterhanelei. **8** (Trs) Dans țărănesc care seamănă cu sârba, dar se joacă cu pași mai mărunți și într-un tempo accentuat, precipitat. **9** Melodie după care se execută chindia **(8)**.

chindinar *sn* [At: MOXA / E: ngr **κεντηνάριον** cf *cântar*] (Înv) Măsură de greutate de 150 de litre.

chindioară *sf* [At: PAMFILE, A. R. / P: *~di-oa~* / Pl: *~re* / E: ***chindie*** + *-(i)oară*] **1** Chindia mică Si: (reg) *chindiuță* **(1)**. **2** Parte a zilei în jurul orei 3 după-amiază Si: (reg) *chindiuță* **(2)**.

chindiseală *sf* [At: HEM 933 / Pl: *~eli* / E: ***chindisi*** + *-eală*] (Reg) **1** Brodare. **2** Parte brodată a îmbrăcămintei.

chindisi [At: I. CR. III, 166 / V: ***cheldesi, ~desi, ~dosi, ghin~*** / E: ngr **χεντῶ, χεντίζω**] (Reg) **1** *vt* A broda. **2** *vt* A coase la gherghef Si: (reg) *a împistri*. **3** *vr* A-și broda ceva. **4** *vt* A sculpta. **5** *vt* A împodobi.

chindisire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***chindisi***] (Reg) Chindiseală **(1)**.

chindisit^1 *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***chindisi***] (Reg) Chindisire **(1)**.

chindisit^2***, ~ă*** *a* [At: BREBENEL, GR. P. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chindisi***] (Reg) **1** Brodat. **2** Împodobit.

chindisitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***chindisi*** + *-(i)tură*] (Reg) Broderie.

chindiu^1 *sn* vz ***chindeu***

chindiu^2 *sn* vz ***chindie***

chindiuță *sf* [At: H V, 377 / P: *~di-u~* / Pl: *~țe* / E: ***chindie*** + *-uță*] **1-2** Chindioară **(1-2)**.

chindosi *v* vz ***chindesi***

chindros *sm* vz ***chinoros***

chindru *sms* vz ***chinoros***

chindrus *sms* vz ***chinoros***

chineji *vi* [At: DA / Pzi: *~jesc* și (etimologic) *~ezesc* / E: ***chinez***^{1}] (Ban) A funcționa ca primar.

chinematograf *sn* vz ***cinematograf***

chinez^1 *sm* [At: I. CR. V, 346 / Pl: *~i* / E: srb ***knez***] (Înv) **1** (Ist; păstrat numai ca nume patronimic) Cneaz. **2** (Ban; Olt) Jude comunal.

chinez^2***, ~ă*** [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / Pl: *~i*, (Mol) *~eji* / E: ***China*** + *ez* cf it *chinese*] **1-2** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Chinei sau este originară de acolo. **3** (Fig; dep) Necunoscător total al unei chestiuni Si: *ignorant*. **4** (Fam; îe) **A se face ~** sau (mai adesea) **a (o) face pe ~ul** A se preface că nu înțelege, că nu știe nimic, că habar n-are despre ce e vorba. **5-6** *a* Care aparține Chinei sau chinezilor^2 **(1-2)** Si: *chinezesc* **(1-2)**. **7-8** *a* Privitor la China sau la chinezi^2 **(1-2)** Si: *chinezesc* **(3-4)**. **9** *sn* (Lpl) Popor care trăiește în China. **10** *sf* Limba vorbită de chinezi^2 **(9)**.

chinezat *sn* vz ***cnezat***

chinezărie *sf* [At: DA / V: ***~zer~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***chinoiserie***] **1** (Prt) Prescripție sau mod de a proceda (birocratic) complicat, cu formalități ce par sau sunt inutile, complicate, absurde. **2** Lucru absurd Si: *absurditate*. **3** (Fam) Obiect (de artă) chinezesc. **4** (Fam) Obiect (de artă) lucrat minuțios, cu migală.

chinezerie *sf* vz ***chinezărie***

chinezesc, ~ească *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 35 / Pl: *~ești* / E: ***chinez***^{2} + *-esc*] **1-4** Chinez^2 **(5-8)**. **5** (Îs) *Zidul ~* Zidul care împrejmuiește China spre miazănoapte, ridicat ca fortificație, începând din antichitate. **6** (Fig; îas) Piedică pentru spiritul inovator. **7** (Îs) *Umbre ~ești* Umbre (reprezentând diverse figuri) proiectate pe un perete, pe un ecran etc., prin combinarea poziției palmelor și a degetelor.

chinezește *av* [At: RUSSO, S. 15 / E: ***chinez*** + *-ește*] **1** În felul chinezilor^2 **(9)**. **2** Precum chinezii^2 **(9)**. **3** În limba chineză **(10)**. **4** (Fig) De neînțeles. **5** (Fig) Ca într-o limbă cu totul necunoscută.

chinezism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***chinez***^{2} + *-ism*] **1-4** Chinezărie **(1-4)**.

chinezoaică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: ***chinez***^{2} + *-oaică*] **1-2** Femeie care face parte din populația de bază a Chinei sau este originară de acolo.

chinga *v* vz ***închinga***

chingar *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***chingă*** + *-ar*] (Reg) Rindea.

chingă *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ***chirgă,*** (cu asimilare) ***~ncă,*** (hiperurbanism) ***pin~*** / Pl: *~ngi* / E: ml ****clinga*** cf *cinga, închinga, deschinga*] **1** Cingătoare purtată de bărbați peste brâu. **2** Brâuleț simplu, scurt și lat, cu care se încing țărăncile și copiii. **3** (Pgn) Brâu. **4** (Îs) *~ngile mantalei* Două bucăți de stofă care se încheie spre a strânge mantaua peste mijloc sau a o face mai strânsă la spate Si: *gaica*. **5** Bandă lungă de cânepă sau de curea, cu cataramă, cu care se fixează șaua pe cal Si: *taftur*. **6** Bandă care se pune pe umeri, pe la spatele gâtului, spre a ridica o greutate. **7** (Pop; îe) **Cal bătrân cu ~ roșie** Lucru nepotrivit, strident. **8** (Îae) Lucru ridicol. **9** (Pop; îe) **A strânge** sau **a ține în** (rar, **din**) **~ngi** A înhinga strâns calul. **10** (Fig; îae) A constrânge pe cineva. **11** (Fig; îae) A obliga

pe cineva să facă o mărturisire, să plătească Si: *a strânge pe cineva cu ușa*. **12** (Fig; îae) A lua pe cineva din scurt. **13** (Îs) *Pat de ~ngi* Pat în care salteaua se așază chingi (**22**) și care se poate desface și strânge după necesitate. **14** (Pop; îe) **A slăbi din ~ngi** A slăbi chinga calului. **15** (Fig; îae) A lăsa pe cineva mai liber. **16** (Pfm; îe) **A-l ține** (pe cineva) **~ngile** A se simți în putere. **17** (Îae) A fi în stare. **18** (La unelte, construcții, etc) Bucată de lemn (rar, de fier), prinsă de obicei de-a curmezișul peste altele și servind la întărirea lor Si: *stinghie*. **19** Cele două scânduri care leagă tălpile războiului de țesut. **20** (Țes) Razele, carafetele sau stinghiile urzitoarei. **21** Stinghia care unește picioarele mesei. **22** Bară (de lemn) care susține patul. **23** Coama cheotoare unde se îmbină căpriorii la casă. **24** Lațul bătut peste căpriori. **25** Funie sau prăjină pe care sunt atârnate cărnurile afumate. **26** (La moara de vânt) Drevele aripilor și brațele brâului. **27** Bară de lemn unind scândurile care formează fundul și scoarțele căruței. **28** Brăcinar la plug. **29** Parte a grapei în care sunt înfipți colții. **30** Puntea ferăstrăului. **31** Bară de lemn care fixează doagele fundului unui butoi. **32** (La piua tăbăcarului) Stinghie care leagă cei doi drugi bătuți în pământ. **33** Elementele care fixează doagele teascului. **34** Parte a luntrei sau a dubasului. **35** Par gros de 15-22 cm, lung de 4-5 m, care servește la fixarea lemnelor în plută Si: *căpătâi, conciu, cunună, fălcea, fleașcă, tar*. **36** (Îs) ~ *cioplită* Scândură la plută, cioplită pe jumătate, care se aplică peste mărgelătură. **37** Element de susținere a parilor așezați în stive. **38** Suport pe care se sprijină barele scrânciobului. **39** Fâșie de pământ lungă și îngustă.

chinghie *sf* vz ***chindie***

chingulită *sf* [At: ALECSANDRI, P. I, 73 / Pl: *~țe* / E: ***chingă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Chingă (**1**) (mică) Si: (reg) *chingușoară* (**1-2**), *chinguță* (**1-2**).

chingușoară *sf* [At: MARIAN, Î. 236 / Pl: *~re* / E: ***chingă*** + *-ușoară*] **1-2** (Reg; șhp) Chinguliță (**1-2**).

chinguță *sf* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 264 / Pl: *~țe* / E: ***chingă*** + *-uță*] **1-2** (Reg) Chinguliță (**1-2**).

chinic, ~ă *a* vz ***cinic***

chinicesc, ~ească *a* [At: ARHIVA R. I, 157 / Pl: *~ești* / E: ***chinic*** + *-esc*] **1-4** (Înv; nob) Chinezesc (**1-4**).

chinidină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***quinidine***] Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, folosit în unele afecțiuni cardiace.

chinil *sn* vz ***chinină***

chinin *sn* vz ***chinină***

chinină *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (reg) ***~nin*** *sn*, (pop; nrc) ***~ili~, ~nil*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***quinine***] **1** Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, sub formă de substanță albă, cristalină, cu gust foarte amar, folosit ca medicament contra malariei și a unor stări febrile. **2** Comprimat farmaceutic din chinină (**1**). **3** (Îs) *Sulfat de ~* Medicament contra malariei, rezultat din tratarea chininei (**1**) cu acid sulfuric.

chiniros *sn* vz ***chinoroz***

chinișău *sn* [At: VICIU, GL. / E: mg ***kénsav***] (Trs; mgmr) Mercur.

chinișor *sn* [At: PANȚU, PL.² / E: ****chiminișor***] **1-2** (Reg; șhp) Chimen (mic).

chinjui *v* vz ***chinzui***

chino- vz ***cin⁴-***

chinogrecesc, ~ească [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ngr ***κοινός + grecesc***] (Înv) **1** *a* Grecesc comun. **2** *sf* Greacă (veche) comună.

chinologhie *sf* [At: DUMITRACHE, 65 / Pl: *~ii* / E: ngr ***κοινολογία***] (Rar) Comunicație.

chinonă *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***quinone***] Compus organic nearomatic, substanța de bază a unei clase de substanțe colorante.

chinonic *sn* [At: GHICA, S. 61 / V: ***chen~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***κοινωνικόν***] (Bis) Priceasnă.

chinoros *sn* vz ***chinoroz***

chinoroș *sn* vz ***chinoroz***

chinoroz *sn* [At: PAMFILE, I. C. 2 / V: (reg) ***~ros, ~oș, ~rus, ~năraus, ~niz~, ~ndrus, ~ndru*** / E: ger ***Kienruss***] Funingine foarte fină, întrebuințată la fabricarea vopselelor, a cernelei de tipar etc.

chinorus *sn* vz ***chinoroz***

chinov *sn* vz ***chinovie***

chinovar *sn* [At: LB / V: (Mol) ***~năv~, ~nav~*** / E: ngr ***κιννάβαρι***, rs ***киноварь***] (Chm; ind) Cinabru.

chinovesc, ~ească *a* [At: ȘEZ. VIII, 110 / Pl: *~ești* / E: ***chinovie*** + *-esc*] (Înv) Care aparține unei chinovii Si: (înv) *chinovial, chinovitic*.

chinoviah *sm* vz ***chinoviarh***

chinovial, ~ă *a* [At: (a. 1856) URICARIUL IV 409/23 / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***chinovie*** + *-al*] (Înv) Chinovesc.

chinoviarh *sm* [At: DOSOFTEI, V.S. 26/2 / V: ***~ah*** / Pl: *~i* / E: gr ***κοινοβιάρχης***] Starețul unei chinovii.

chinovicește *av* [At: (a. 1856) URICARIUL V, 416/27 / E: ***chinovie***] Ca într-o chinovie.

chinovie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 199 / V: ***~iu, ~ov*** *sn* / A și: *~novie* / Pl: *~ii* / E: vsl ***киновиѥ***] Mănăstire.

chinovit, ~ă *smf* [At: URICARIUL V, 138/12 / Pl: *~iți, ~e* / E: ngr ***κοινοβίτης (κοινοβιώτης)***] (Iuz) **1-2** Călugăr (sau călugăriță) dintr-o chinovie.

chinovitic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***chinovit*** + *-ic*] (Înv) Chinovesc.

chinoviu *sn* vz ***chinovie***

chinrus *sms* vz ***chinoroz***

chintal *sn* [At: COSTINESCU / V: ***cuin~*** / Pl: *~e*, și *~uri* / E: fr ***quintal***] Unitate de greutate de 100 kg.

chintă¹ *sf* vz ***cvintă***

chintă² *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***quinte***] Figură la jocul de pocher formată din 5 cărți în ordine crescătoare (de la 7-12 chinta de valet, 8-13 chinta de damă etc.).

chintesență *sf* [At: EMINESCU, P. 246 / V: ***cvin~***, (Trs; latinizare) ***cin~, qui~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***quintessence***, lat scolastică ***quinta essentia***] **1** (În filosofia scolastică) Substanță eterată, considerată al cincilea și cel mai subtil element, extrasă din corpul care o conținea și despărțită de celelalte patru elemente, mai puțin fine. **2** Element esențial din ceva. **3** Elementul cel mai ales, cel mai subtil Cf *lamură, miez, floare*. **4** (Pex) Tip.

chinteș *sn* vz ***chintuș***

chintic *sm* [At: LB / E: mg ***köntig***] (Trs; înv) Măsură de greutate corespunzând unei drahme.

chintuș *sn* [At: CUV. D. BĂTR. I, 251 / V: ***~teș*** / Pl: *~e* / E: mg ***köntös***] (Ban) **1** Laibăr. **2** Pieptar de lână fără mâneci.

chinț *sm* [At: H II, 322 / E: ns cf *chițoran, chițcan*] (Zlg; reg) Șoarece de câmp.

chinui [At: COD. VOR. 129/3 / V: (înv) ***chen~*** / Pzi: *~esc* și (rar) *chinui* / E: drr ***chin***] **1** *vt* A supune pe cineva la suferință fizică intensă Si: (pfm) *a canoni, a căzni, a munci, a tortura*. **2** *vt* (Îe) **A-și ~ trupul** A-și supune trupul la eforturi intense sau privațiuni. **3** *vt* (Îae) A face penitență. **4** *vt* A supune pe cineva la mari suferințe morale Si: *a canoni, a tortura*. **5** *vt* A-i aduce cuiva mari supărări Si: *a necăji*. **6** *vt* (Fam) A plictisi pe cineva. **7** *vr* A suferi (torturi). **8** *vi* (Îrg) A pătimi. **9** *vi* (Îrg) A păți (ceva). **10** *vr* A se supune la chinuri sau la privațiuni Si: (pfm) *a se căzni, a se munci, a se osteni*. **11** *vr* A face mari eforturi pentru ceva sau cineva.

chinuială *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 482 / Pl: *~ieli* / E: ***chinui*** + *-eală*] **1-2** Chinuire (**1-2**).

chinuire *sf* [At: CORESI, EV. 211/29 / Pl: *~ri* / E: ***chinui***] **1** Chin (**1**). **2** Tortură.

chinuit¹ *sn* [At: MARIAN, P. P. 51 / E: ***chinui***] **1-2** Chinuire (**1-2**).

chinuit², ~ă [At: CORESI, EV. 211/29 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chinui***] **1-2** *smf, a* (Om) supus la chinuri (fizice sau morale). **3** *a* Plin de chinuri sau de mari suferințe. **4** *a* Făcut cu mare trudă (și nu prea reușit).

chinuitor, ~oare [At: EMINESCU, N. 80 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***chinui*** + *-tor*] **1** *a* Care chinuiește (pe cineva). **2** *smf* Persoană care supune pe cineva la chinuri (**1**). **3** *sf* (Înv) Instrument de tortură.

chinuitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 148 / P: *~nu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***chinui*** + *-(i)tură*] (Înv) **1** Chin **(1)**. **2** Suferință morală.

chinzai *sn* [At: PAȘCA, GL. / V: ***cin~*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Chin **(1)**. **2** Tratament crud. **3** Bătaie.

chinzui *vtr* [At: POMPILIU, B. 1 / E: mg ***kinozni*** cf *chinui*] (Mgm) **1-2** A (se) chinui **(1, 10)**.

chinzuială *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ieli* / E: ***chinzui*** + *-eală*] (Reg) Chinzai **(1)**.

chinzuitor, ~oare *smf* [At: POMPILIU, B. 67 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***chinzui*** + *-(i)tor*] (Reg) Persoană care chinzuiește.

chinzuitură *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 131 / Pl: *~ri* / E: ***chinzui*** + *-tură*] (Reg) **1** Chinuire **(1)**. **2** Instrument de tortură.

chioar *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Colindă.

chioară *af* vz ***chiar***

chioarcă[1] *sf* [At: CIHAC II, 489 / Pl: *~arce* / E: mg ***görkö***] Piatră (rotundă și lucioasă) de pe țărmurile apelor.

chioarcă[2] *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~arce* / E: nct] (Reg) Mâncare făcută din dovleac fiert în lapte dulce.

chioardă *sf* [At: CONV. LIT. LIV, 165 / Pl: *~de* / E: ***chiordiș***] (Olt; îe) **A trage cu ~da** A se uita numai cu coada ochiului.

chiobur *sn* vz ***cobur***

chioc *sms* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: mg ***gyök***] (Îrg) **1** Gust bun. **2** Savoare dată de substanțe aromatice. **3** (Fig; îe) **Om fără ~** Om neatrăgător.

chiocec *sn* [At: GHICA, S. 322 / Pl: *~uri* / E: tc ***köček***] (Înv) **1** Dans turcesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută chiocecul **(1)**.

chiocește *av* [At: H II, 312 / E: ***chiocec*** + *-ește*] (Înv) În felul dansului numit chiocec **(1)**.

chioftea *sf* vz ***chiftea***

chioi *v* vz ***chiui***

chiolălăi *v* vz ***chelălăi***

chiolan *sn* [At: CHEST. II, 325/68 / Pl: *~e* / E: nct] (Îrg) **1** Loc de pe cuptor unde dormeau, de obicei, copiii. **2** Bucătărie țărănească.

chiolhaisan *a* vz ***chirhaisan***

chiolhan *sn* vz ***chiulhan***

chiolhangiu *sm* vz ***chiulhangiu***

chiolhaniu *sm, a* vz ***chiulhan***

chiolhănos, ~oasă *a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chiolhan*** + *-os*] (Pop) Ticălos.

chiolteu *sn* [At: DA / Pl: *~ei* / E: nct] (Trs) Corfă[2].

chiom, ~oamă *a* vz ***chiomp***

chiomb, ~oambă *a* vz ***chiomp***

chiomp, chioampă *a* [At: I. CR. VI, 135 / V: (reg) ***~mb, ~oambă, ciomb, cioambă, chiom, ~oamă, schiomb, ~oambă*** / Pl: *~i, ~oampe* / E: nct cf mg *tömpe, tompă*] (Reg) **1** Neatent. **2** Prost. **3** Care face fapte nesocotite. **4** Netot. **5** Împiedicat. **6** Neputincios. **7** Care abia-și mișcă mâinile și picioarele. **8** Șchiop. **9** Cu piciorul zdrobit. **10** Care nu vede foarte bine. **11** Care n-are vederi clare. **12** Miop. **13** (Spc; prin apropiere de *chior*) Chior **(15)**. **14** Care se uită chiorâș.

chiombie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***chiomb*** + *-ie*] (Pop) Miopie.

chiompăni [At: I. CR. III, 156 / Pzi: *~nesc* / E: ***chiomp*** + *-ăni*] **1** *vi* A umbla la întâmplare, cu ochii închiși. **2** *vi* A lucra pe întuneric. **3** *vr* A se forța pentru a vedea mai bine.

chiona *v* vz ***scheuna***

chionc, chioancă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~nci, ~oance* / E: nct] **1-14** (Reg) Chiomp **(1-14)**.

chioncăni *vr* [At: C V, 1950, nr 4, 42 / Pzi: *~nesc* / E: ***chionc***] (Reg) A chiompăni **(3)**.

chiondoraș *av* vz ***chiondorâș***

chiondorâș *av* [At: PANN, P. V. II, 106 / V: ***~ruș***, (sst) ***~ros*** / E: ***(în)chiondorî*** + *-âș*] (Mun; fam; în legătură cu verbele „a se uita", „a privi", „a căuta") **1** Urât. **2** Încruntat. **3** Cruciș. **4** Chiorâș.

chiondoreală *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 6 / Pl: *~eli* / E: ns cf *în-chiondora, chiondorâș*] **1** Față posomorâtă. **2** Privire încruntată.

chiondoruș *av* vz ***chiondorâș***

chionduz *sms* [At: H II, 319 / E: nct] Specie de grâu nedefinită mai îndeaproape.

chiopeng *sn* vz ***chepeng***

chiopercă *sf* [At: H VII, 187 / Pl: *~rci* / E: mg ***csiporka***] (Reg) Vas care servește la gătitul bucatelor.

chioplașa *sf* [At: CHEST. IV, 112/550 / Pl: *~se* / E: nct] (Reg; csnp) Semn de hotar la o pădure.

chior[1]***, ~oară*** [At: PANN, P. V. I, 18 / V: ***~orc*** / Pl: *~i, ~oare* / E: tc ***kjor(kör)*** cf *chiori, chiorâș, (în)chiorchioșat*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care vede numai cu un ochi. **3-4** *smf, a* (Persoană) care are numai un ochi. **5-6** *sf* (Pfm; îe; îla) **(A fi) de râsul ~oarei** (A fi) prăpădit. **7-8** *sf* (Îae; îal) (A fi) de râsul lumii, de batjocură. **9** *a* (Pop; îe) **A-i fi** (cuiva) **gura ~oară** A vorbi prea multe. **10** *a* (Pop; îs) *Marfă ~oară* Produs de calitate inferioară neevidentă. **11** *a* (Îs) *Para* (sau *lăscaie*) *~oară* Monedă găurită la o margine. **12** *a* (Îas) Monedă fără valoare. **13** *a* (Îe) **A nu avea para ~oară** sau, rar, **a nu avea ~oară în pungă** A nu avea nici un ban. **14-15** *smf, a* (Persoană) care se uită cruciș, chiorâș (și vede dublu) Si: (pmf) *chiomp* **(13)**, *ceacâr, sașiu*. **16-17** *smf, a* (Pex) (Persoană) care nu vede bine Si: *miop*. **18-19** *smf, a* (Pgn) Orb. **20** *av* (Pop; îe) **A da ~ peste cineva** A da năvală prostește peste cineva. **21** *av* (Îe) **A o lua de-a ~oara** A merge orbește, fără a ști încotro. **22** *a* (Fig) Lipsit de judecată. **23** *a* (D. lămpi, felinare) Care dă o lumină slabă, insuficientă. **24** *sn* Lampă de gaz primitivă (care dă o lumină slabă), de tablă sau de pământ Si: (pmf) *gaz(orniță)*. **25** *sn* (La jocul de cărți) As birlic (care are un singur ochi). **26** *sm* Fugar din Siberia, care nu are pașaport. **27** *sf* Fereastră oarbă, cu geamuri astupate cu hârtie, prin care nu străbate destulă lumină. **28** *a* (Îs; prin confuzie cu *chiar*) *Apă chioară* Apă curată. **29** *a* (Irn; îas) Nume dat unor alimente lichide sau unor băuturi alcoolice prea diluate. **30** *a* (Prt; îas) Vorbe goale.

chior[2] *i* [At: TEODORESCU, P. P. 349 / E: fo cf *chiorăi*] **1** Cuvânt care imită strigătul curcii. **2** Cuvânt care redă sunetul intestinelor (unei persoane care nu a mâncat).

chiorăi *vi* [At: PANN, P. V, II, 115 / V: (reg) ***ghio~, cor~, gor~, ~râi, ~roi, cher~*** / Pzi: *~chiorăi*, și (mai rar) *~esc* / E: fo cf *chior*[2]*, cărâi*] **1** A produce zgomotul caracteristic mișcării din intestine. **2** (D. curci) A emite un strigăt caracteristic.

chiorăială *sf* [At: DA / V: ***ghio~, ghiorcă~*** / Pl: *~ieli* / E: ***chiorăi*** + *-eală*] Zgomotul care se produce uneori în intestine (mai ales când omul este flămând) Si: *chiorăire, chiorăitură*.

chiorăire *sf* [At: DICȚ. / V: ***ghio~*** / Pl: *~ri* / E: ***chiorăi***] Chiorăială.

chiorăit *sn* [At: ȘEZ. II, 228 / V: ***ghio~*** / Pl: *~uri* / E: ***chiorăi***] Sunetul produs de mișcarea gazelor în intestine.

chiorăitură *sf* [At: I. CR. II, 299 / V: ***ghio~*** / Pl: *~ri* / E: ***chiorăi*** + *-(i)tură*] Chiorăială.

chiorăni *smp* [At: PAMFILE, J. I / V: ***~reni*** / E: ***chior***] (Îlav) **La ~** I se răspunde cuiva care caută un lucru așezat chiar în fața lui.

chiorănie *sf* [At: PAMFILE, J. I / Pl: *~ni* / E: ns cf *chior*] Chiorie.

chiorâre *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***chiorî***] **1** Pierdere a unui ochi (din cauza unei boli, a unui accident etc.) Si: *chiorât, chiorâtură*. **2** Slăbire a vederii. **3** (Reg) Orbire. **4** (Fam) Privire atentă, insistentă, cu ochii mari Si: *holbare*. **5** (Fig) Înșelare.

chiorâș, ~ă [At: ALECSANDRI, P. I, 57 / V: ***~riș, ~ă, ~ruș, ~ă, ~rdiș, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***chior*** + *-iș*] **1** *av* (Îe) **A privi** (sau **a se uita**) **~** A privi printre gene, închizând un ochi, spre a vedea mai bine. **2** *av* (Îae) A privi sașiu. **3** *av* (Îae) A se uita pe furiș, încruntat, cu dușmănie. **4** *av* A privi cu dispreț. **5** *av* A privi cu asprime. **6** *av* (Fig; îae) A privi dintr-o parte. **7** *av* (Fig; îae) A privi peste umăr. **8** *av* (Înv; îe) **A da ~ la** (sau **în**) **ceva** A ținti cu pușca. **9** *av* (Îe) **A da ~ de cineva** A găsi cu ușurință pe cineva. **10** *av* (Îe) **A da ~ prin ceva** A se repezi fără a lua seama peste ce calcă. **11** *av* (Îe) **A da ~ unii peste alții** A se ciocni unii de alții (din grabă, din

neatenție etc.) **12** *a* Chior **(2)**. **13** *a* Sașiu. **14** *a* (Fig) Încruntat. **15** *a* (Fig) Supărat.

chiorât[1] *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri* / E: ***chiorî***] **1-2** Chiorâre **(1-2)**.

chiorât[2], ~ă *a* [At: CAMILAR, N. I, 395 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***chiorî***] **1** Cu vederea tulburată temporar. **2** (Fig) Înșelat în chip evident. **3** Făcut pentru a înșela.

chiorâtură *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***chiorî*** + *-(i)tură*] **1-5** Chiorâre **(1-5)**.

chiorbagiu, ~ie *smf, a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~gii* / E: ***chior***] (Reg) **1-2** (Persoană) care nu vede bine.

chiorc *sm* vz ***chior***

chiorcăi *vt* [At: COSTINESCU / V: ***ghio~*** / Pzi: *chiorcăi* și *~esc* / E: nct] A chiorăi **(2)**.

chiorcăni *vt* [At: H II, 99 / V: ***cher~*** (hiperurbanism) ***pier~*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] A chiorăi **(2)**.

chiorchioșat, ~ă *a* vz ***închiorchioșat***

chiorcuș, ~ă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~i, ~e* / E: ***chior***] (Reg) Care se uită sașiu.

chiordiș *av* vz ***chiorâș***

chioreni *smp* vz ***chiorâni***

chiorfârtan *sn* [At: MAT. FOLK., 1209 / E: ns cf *ciosvârtă*] (Reg) Bucată de carne necântărită.

chiorhaisan, ~ă *a* [At: DICȚ. / V: ***chioh~, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Prost.

chiori *vtri* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***chiorî*** css] **1-16** (Reg) A chiorî **(1-16)**.

chiorî [At: CONACHI, P. 335 / Pzi: *~răsc* / E: ***chior***] **1** *vt* A răni pe cineva la ochi, astfel încât să nu mai vadă bine Si: (reg) *a chiori* **(1)**. **2** *vt* A scoate cuiva un ochi Si: (reg) *a chiori* **(2)**. **3** *vt* A orbi temporar pe cineva Si: (reg) *a chiori* **(3)**. **4** *vt* (Pfm; îe) **A nu avea cu ce ~ o muscă** sau **un șoarece** A fi foarte sărac Si: (reg) *a chiori* **(4)**. **5** *vt* (Fig) A înșela pe cineva, susținând un neadevăr bătător la ochi Si: (reg) *a chiori* **(5)**. **6** *vt* A prosti **(6)**. **7** *vi* A ajunge chior Si: (reg) *a chiori* **(7)**. **8** vi (Pex) A-și pierde vederea (temporar) Si: (reg) *a chiori* **(8)**. **9** *vi* A închide un ochi și a se uita chiorâș numai cu celălalt, spre a îndrepta linia Si: (reg) *a chiori* **(9)**. **10** *vt* (Rar) A lua la ochi ceva sau pe cineva Si: (reg) *a chiori* **(10)**. **11** *vr* A se uita sașiu. **12** (Fig) A privi pe cineva cu dispreț Si: (reg) *a chiori* **(12)**. **13** *vr* A se uita lacom Si: (reg) *a chiori* **(13)**. **14** *vr* A se uita atent, suspicios, la cineva sau la ceva Si: (reg) *a chiori* **(14)**. **15** A se uita atent la cineva sau la cineva din curiozitate Si: *a se boldi, a se holba*. **16** *vr* A privi ceva la o lumină slabă.

chiorie *sf* [At: POLIZU / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***chior*** + *-ie*] **1-4** Defect al unui om chior[1] **(1-4)**.

chiorilă *sm* [At: CREANGĂ, P. 244 / E: ***chior***] (Irn; pfm) Persoană care nu vede un lucru care-i stă în drum.

chioriș *av* vz ***chiorâș***

chiorlăit, ~ă *a* vz ***chiurluit***

chiormez, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Sașiu.

chioroi *v* vz ***chiorăi***

chiorpecă *sf* vz ***chiorpeacă***

chiorplacă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 108 / V: ***~pecă*** / Pl: *~leci* / E: nct] (Pop) **1** Șindrilă. **2** Scândură mică.

chiort *sn* [At: PAMFILE, CER. 86 / Pl: *~uri* / E: mg ***kürt, kürtö***] (Reg: csn; pbl) **1** Corn. **2** Colț.

chiorțăi *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: fo] A chiorăi **(1)**.

chioruș, ~ă *a* vz ***chiorâș***

chios *am* vz ***chioș[1]***

chiosav *am* [At: ALRM / Pl: *~i* / E: bg **кocaв** cf srb *cósav*] (Reg) Spân.

chiosc *sn* vz ***chioșc***

chioscă *ai* [At: TDRG / E: ns cf *chiscă*] (Reg) Ticsit.

chiostâc *sn* vz ***chioștoc***

chiostec[1] *sn* vz ***chioștoc***

chiostec[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* și *~ece* / E: tc ***köstek***] (Înv) **1** Piedică care se pune la picioarele cailor. **2** Șiret la gulerul mantalei.

chiosteg *sn* vz ***chiosteică***

chiosteică *sf* [At: CV, 1950, nr. 4/35 / V: ***~teg*** *sn* / Pl: *~ici* / E: ns cf *chiostec*] (Reg) **1** Bucată de lemn, cioplită și crestată astfel încât să poată fi băgată într-una din zalele unui lanț, care servește la închiderea porților. **2** Bucată de lemn, prinsă într-un cui la mijloc, care servește de închizătoare la poartă. **3** (Îf *chiosteg*) Lemn scurt, de circa 15 cm, care se leagă de căpăstrul calului și de funia care se învârtește în jurul stâlpului de la aria de treierat.

chioș[1] *am* [At: POPOVICI, R. S. 165 / V: ***~os, chiuș*** / Pl: *~i* / E: srb ***ćoso***] (Reg; sbm) Spân.

chioș[2] *sn* vz ***chioșc***

chioșăc *sm, a* [At: ALRM II/1, h. 81 / Pl: ? / E: tc ***kjosik***] **1-2** (Reg) (Om) spân.

chioșc *sn* [At: ISTORIE (1715), ap. ȘIO / V: ***~osc, chioș*** / Pl: *~uri* / E: tc ***köșk***] **1** Construcție (în formă de pavilion) așezată, de obicei, în parcuri sau grădini Si: *foișor, filigorie*. **2** Construcție mică (de lemn sau de metal) amplasată în gări, pe trotuare etc. în care se vând (de obicei) ziare, reviste, țigări etc. **3** (Pop; îf *chioș*) Casă mică, dar mai înălțată, cu beciul dedesubt.

chioșcar *sm* [At: PAS, Z. I, 279 / Pl: *~i* / E: ***chioșc*** + *-ar*] Vânzător într-un chioșc **(2)**.

chioșchioreică *sf* vz ***cheșchereică***

chioșele *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Pietre dăltuite care se pun în soclul unei case.

chioștâc *sn* vz ***chioștoc***

chioștiță *sf* [At: ȘEZ. VII, 121 / Pl: *~ițe* / E: nct] (Pop) Așchie mică de lemn sau de altă materie solidă.

chioștoc *sn* [At: LET. III, 304/7 / V: ***chiuș~, ~ostâc, ~ostec, ~tâc*** / Pl: *~uri, ~oice* / E: mg ***köstek***] **1** (Înv) Frânghie cu care i se leagă calului piciorul de dinainte cu cel de dindărăt ca să se învețe să meargă în buestru, sau amândouă picioarele dinainte ca să nu se poată depărta prea mult la păscut. **2** (Pop; îe) **A fi la ~** A fi la mare strâmtoare. **3** (Pes) Frânghie cu care e legat sulul sacoviștii de un par de la capătul de sus al punții. **4** Bețișor crestat la mijloc, de la carmac. **5** (Înv) Șiret la gulerul mantalei, cu care aceasta se încheia când se lua pe umeri.

chiot *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 144 / V: ***chihot***, (reg) ***cihot*** / P: *chi-ot* / Pl: *~e* / E: ***chiu*** + *-ot*] **1** Strigăt puternic și prelung care exprimă bucurie, biruință, durere etc. **2** (Înv) Strigăt de atac. **3** Strigăt de vânătoare (cu care se alungă fiarele) Si: (reg) *chioteal, chiotive*, (pfm) *țipăt, zbierătură*. **4** (Lpl) Larmă. **5** (Pop) Strigăt strident cu care se cheamă, se oprește, se alungă cineva. **6** (Pan) Strigătul unor păsări. **7** Șuierul trenului. **8** Strigăte la nunți. **9** (Pop) Strigăte însoțite de înjurături Si: *huiduială*.

chiota *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ***chiot***] **1-5** A chiui **(1-5)**.

chioteală *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~eli* / E: ***chiot*** + *-eală*] Chiotire.

chioti [At: DACIA LIT. 41/20 / V: (reg) ***cio~, chiho~, ciho~*** / P: *chi-o~* / Pzi: *~tesc* / E: ***chiot***] **1-6** *vti* A chiui[1] **(1-6)** **7** *vi* (Rar) A răsuna.

chiotire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***chioti***] Strigare puternică și prelungă care exprimă bucurie, biruință, durere etc. Si: *chiotit*.

chiotit *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***chioti***] Chiotire.

chiotoare *sf* vz ***cheotoare***

chiovean *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~eni* / E: ***Chiov***] **1** (Înv; pbl) Cărăuș care făcea drumul la Chiev. **2** (Pex) Cărăuș cu car mare și cu mulți cai. **3** (Reg; pex) Cărăuș care cară cu chervanul. **4** (Pex; pex) Cărăuș care face transporturi la mare distanță.

chiovenesc, ~ească *a* [At: TEODORESCU, P. P. / Pl: *~ești* / E: ***chiovean*** + *-esc*] **1** (D. car) Care aparține unui chiovean. **2** (D. boi) Mare și frumos.

chip[1] [At: COD. VOR. 90/2 / Pl: *~uri* / E: mg ***kép***] **1** *sn* Imagine a unei persoane sau a unui obiect redată prin desen, pictură, sculptură. **2** *sn* (Înv; îs) *Carte cu ~uri* Carte cu ilustrații. **3** *sn* (Înv; îs) *~ scris* Pictură. **4** *sn* (Pop) Portret. **5** *sn* (Pop) Fotografie. **6** *sn* (Pop; îlvb) **A-și lua ~ul** A se fotografia. **7** *sn* (Pop; îlvb) **A se (re)trage în ~** A se fotografia. **8** *sn* (Înv) Plan al unei clădiri, al unei cetăți etc. **9** *sn* Efigie. **10** *sn* (Îvp) Statuie. **11** *sn* (Iuz; îs) *~ vărsat* (sau *turnat*) Statuie de bronz. **12** *sn* (Îs) *~ cioplit* Idol. **13** *sn* (Pop; îcs) *În ~uri* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **14** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul mâței** Tapoșnic (*Galeopsis ladanum*). **15-16** *sn* (Pop;

îljv) **În ~ de...** Având înfățișare de... **17-18** *sn* (Îal) Fiind deghizat în. **19** *sn* (Pop; îlav) **După (sau pre) ~ul și (a)semănarea (sau obrazul cuiva)** După imaginea cuiva. **20** (Pop; îlav) **Tocmai și spre ~ul cuiva** Chip **(17)** **21** *sn* (Pop; îal) Leit cuiva. **22** *sn* Vedenie. **23** *sn* Figură reprezentativă Cf *caracter, tip*. **24** *sn* (Pop) Ființă. **25** *sn* (Pop) Statură. **26** *sn* (Îrg; îla) **De ~** Bine făcut Si: *arătos, chipeș, distins, impunător*. **27** *sn* Expresie a feței Si: *înfățișare, mină, fizionomie, aer, mutră, față*. **28** *sn* (Pop; îe) **Cel cu bun ~** Cel cinstit. **29** *sn* (Pop; lpl) Grimasă. **30** *sn* (Ccr) Față. **31** *sn* (Înv; îlav) **În ~** Fățiș. **32** *sn* (Îvp) Persoană. **33** *sn* (Spc; înv) Personaj cunoscut Si: (reg) *obraz*. **34** *sn* (Înv) Clasă socială. **35** *sn* (Înv; îlav) **Singur (sau însuși) cu ~ul său** Însuși în persoană. **36** *sn* (Înv; îlav) **Despre ~ul lui** Cât despre el. **37** *sn* (Înv; îal) Din partea lui. **38** *sn* (Înv; pop) Model. **39** *sn* (Înv) Imagine. **40** *sn* (Înv) Simbol. **41** *sn* (Înv) Înțeles. **42** *sn* (Îe) **A avea ~** A reprezenta. **43** *sn* (Ccr) Reprezentant. **44** *sn* (Înv; îlav) **În ~ de** În semn de. **45** *sn* (Pop) Semn făcut prin mimică, spre a atrage atenția cuiva la ceva. **46** *sn* (Înv) Punct de vedere Si: *privință*. **47** *sn* (Pop) Fel. **48** *sn* (Pop; îlav) **În tot ~ui** În multe feluri. **49** *sn* (Nob; înv; îal) La fel. **50** *sn* (Înv; îs) ~ *de grai* Expresie. **51** *sn* (Pop; îlav) **Fel și ~** (sau **feluri și ~uri, în toate felurile și ~urile,** (înv) **în feluri de ~uri)** În toate modalitățile posibile. **52** *sn* Tot felul de... Si: *variat*. **53** *sn* (Pop; îlav) **În divuri, în ~uri** În toate felurile. **54** *sn* (Pop; îlav) **În toate ~urile** (sau **în tot ~ul)** Chip **(50)**. **55** *sn* (Înv; îlp) **Un ~ de** Un fel de. **56** *sn* (Înv; îal; înaintea unei noțiuni de timp) Cam ca... **57** *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **într-) alt ~** Altfel. **58** *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **cu) ce ~** Cum. **59** *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **cu) ~ui acesta** (sau **într-acest ~**) În felul acesta Si: *astfel*. **60** *sn* (Înv; îlav) **Într-un ~** Deopotrivă. **61** *sn* (Pop; îlav) **În multe ~uri** Divers. **62** *sn* (Pop; îlav) **Cu ~ de a...** (sau **ca, încât...**) Astfel încât. **63** *sn* (Pop; îlav) Cu intenția să. **64** *sn* (Pop; îlav) **În** (sau **pre) ~ul** sau **în(tr-un) ~ de** În felul. **65** *sn* (Pop; îal) La fel cu. **66** *sn* (Pop; îal) Ținând locul de. **67** *sn* (Pop; îal) Ca și când ar fi. **68** *sn* (Pop; îal) Sub pretext de ... **69** *sn* (Înv; îlav) **Ca în ~ de** Ca un fel de. **70** *sn* (Înv; îal) Sub titlul de... **71** *sn* (Rar; îvp; îlav) **~ de** Ca un fel de. **72** *sn* (Înv; rar; îlav) **După ~ ca și** În același fel ca și. **73** *sn* (Înv; îlav) **Spre ~ul** Ca la. **74** *sn* (Îal) Ca pentru. **75** *sn* (Îvr; îlav) **Cu ~ul...** La fel cu. **76** *sn* (Îal) Având înfățișarea ca... **77** *sn* (Ccr; lpl) Feluri de brânză. **78** *sn* Modalitate. **79** *sn* Condiție. **80** *sn* Caz. **81** *sn* (Pop; îe) **A afla ~ (și cale)** A găsi mijlocul de a... **82** *sn* (Mol; îe) **A face toate ~urile** A face tot ce e cu putință. **83** *sn* (Îlav) **Cu orice ~** Cu orice preț. **84** *sn* (Îal) Cu tot dinadinsul. **85** *sn* (Îal) Cu orice condiție. **86** *sn* (Îlav) **Cu** (sau **în) tot ~ui** Întrebuințând toate mijloacele posibile. **87** *sn* (Îal) În ruptul capului. **88** *sn* (Îal) Pe toate căile. **89** *sn* (Îlav) **În nici un ~** sau **nici într-un ~, nici cu un ~** sau **cu nici un ~** În nici un caz. **90** *sn* (Îal) Cu nici un cuvânt. **91** *sn* (Îal) Nici cum. **92** *sn* (Îal) O dată cu capul. **93** *sn* (Pop; îe) **Nu e (de) ~** Nu e posibil. **94** *sn* (Pop; îe) **A nu avea ~ (să)...** A nu avea posibilitatea. **95** *sn* (Pop; îe) **A nu avea nici un ~** A nu putea face nimic. **96** *sn* (Pop; îae) A nu mai avea încotro. **97** *sn* (Mol; Buc; Trs) Încercare. **98** *sn* (Mol; Buc; Trs) Mijloc. **99** *sn* (Pop; îe) **A căuta cu ~(uri)** A căuta toate mijloacele (să...). **100** *sn* (Pop; îs) *~uri și mijloace* Tot felul de mijloace. **101** *sn* Motiv. **102** *sn* Cuvânt. **103** *sn* Pretext. **104** *sn* Cale. **105** *sn* (Pop; îlc) **Cu** (sau rar **în) ~ (ca) să** Ca să... **106** *sn* (Îal) Cu gândul ca... **107** *sn* (Îal) Având intenția. **108** *sn* (Pop; îlc) **Cu ~ că...** Sub pretext că... **109** *sn* (Nob; îla) **Cu ~** De seamă. **110** *sn* (Îal) Inteligent. **111** *sn* (Îlav) **În ~ui cuiva** Pe seama cuiva. **112** *av* Vorba vine. **113** *av* Vorbă să fie. **114** *av* Adică. **115** *av* (Pop; lpl) La drept vorbind. **116** *av* (Pop; lpl) După părerea lumii. **117** *sn* (Îlav; lpl) **~ că** În semn de. **118** *av* (Îal) În credința că. **119** *av* (Înv; lpl) Ba chiar. **120** *av* (Înv; lpl) Mai bine zis.

chip[2] *sn* vz ***chiup***

chipaimă *sf* [At: DA / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Persoană firavă.

chiparis *sm* vz ***chiparos***

chiparoas *sf* vz ***chiparos***

chiparoasă *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***tip~*** / Pl: *~se* / E: fr ***tubéreuse,*** ger ***Tuberose***] Plantă decorativă, cu tulpina înaltă, cu flori albe sau roz, foarte mirositoare Si: *tuberoză* (*Polianthes tuberosa*).

chiparos *sn* [At: BIBLIA (1688) / V: ***~roas, ~roz,*** (înv) ***~ris, ci~, ciparoasă*** *sf*, ***tip~*** / Pl: *~oși* / E: ngr ***κυπάρισσος***] (Bot) **1** Arbore rășinos din familia coniferelor, cu frunziș verde închis și persistent și cu lemnul rezistent și parfumat, întrebuințat în industrie (*Cupressus sempervirens*). **2** (Reg; îc) **~mic** Lemnul Maicii Domnului (*Santalina chamaecyparissus*). **3** (Reg; îc) **~de baltă** Arborele *Taxodium distichum*.

chiparoz *sm* vz ***chiparos***

chipaucă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pește murat.

chipănag *sn* vz ***căpeneag***

chipăruș *sn* [At: LESNEA, A. 112 / Pl: *~i* / E: ***chiper*** + *-uș*] (Bot; Mol) **1** Ardei (*Capsicum annuum*). **2** Colțișor (*Detaria bulbifora*).

chipătă *sf* vz ***pipotă***

chipcea *sf* vz ***chepcea***[1]

chipcel *sn* vz ***chepcel***

chipcelar *sm* [At: ANTIPA, P. 377 / Pl: *~i* / E: ***chepcel*** + *-ar*] Pescar care prinde pește cu chepcelul.

chipel *sn* vz ***chiflă***

chipeng *sn* vz ***chepeng***

chiperi *v* vz ***închipui***

chipernic, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Înv) Primitiv.

chipeș, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 881 / V: ***~piș*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***képes***] **1** (Înv) Convenabil. **2** (Înv) Cumsecade. **3** (D. oameni) Arătos. **4** (D. față) Frumoasă.

chipeț *sn* [At: VAIDA / Pl: *~e* / E: mg ***köpöce (köpérce)***] (Mgm; reg) **1** Măsură cu care se lua vama la moară. **2** Conținutul unui chipeț **(1)**.

chipfă *sf* vz ***chiflă***

chipflă *sf* vz ***chiflă***

chipic *sm* vz ***cipic***

chipineg *sn* vz ***căpeneag***

chipirdic *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Prichindel.

chipirdus *sm* [At: DA / Pl: *~uși* / E: ns cf *chipirdic*] (Reg) Chipirdic.

chipiș, ~ă *a* vz ***chipeș***

chipiu *sn* [At: ARDELEANU, V. P. 71 / Pl: *~ri* și *~pie* / E: fr ***képi***] Șapcă făcută din postav sau pânză, cu cozoroc, pe care o poartă ofițerii, elevii, funcționarii de la căile ferate etc.

chipor *sn* [At: CHEST. II, 128/371 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tencuială.

chipos, ~oasă *smf, a* [At: PANN, E. II, 19/31 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chip*** + *-os*] (Pop) **1-2** (Om) arătos Si: *chipeș* **(3)**. **3-4** (Om) cu față frumoasă Si: *chipeș* **(4)**.

chiposi *v* vz ***tiposi***

chipotă *sf* vz ***pipotă***

chiprindel *sm* vz ***prichindel***

chiproviceni *smp* [At: DEX[2] / E: ***Chiprovăț*** + *-ean*] Meșteșugari bulgari stabiliți în a doua jumătate a sec. al XVII-lea în Țara Românească.

chipru *sm* [At: ECONOMIA, 91 / Pl: nct / E: ngr ***κύπρος***, lat ***cypros***] (Bot; înv; pbl) Iarbă-neagră (*Erica vulgaris*).

chiptoare *sf* vz ***cheotoare***

chipuială *av* [At: PAMFILE, C. / E: ***chip*** + *-eală*] (Reg) Adică.

chipuleț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***chip*** + *-uleț*] **1-2** Chipușor **(1-2)**.

chipurire *sf* [At: BOGDAN, GL. 42 / Pl: *~ri* / E: ngr ***κηπουρικός***] (Înv) Grădinărie.

chipușor *sn* [At: DA / Pl: *~oare* / E: ***chip*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Chip **(27)** (mic) Si: *chipuleț* **(1-2)**.

chipzui *v* vz ***chibzui***

chipzuială *sf* vz ***chibzuială***

chipzuință *sf* vz ***chibzuință***

chipzuire *sf* vz ***chibzuire***

chir *sm* [At: BIBLIA (1688) 4 pr./53 / Pl: *~i* / E: ngr ***κύριος***] **1-2** (Înv; precedat de nume de persoane) Domn.

chirache *sf* vz ***cherache***

chiragelâc *sn* vz ***chirigelâc***

chiragiu *sm* vz ***chirigiu***

chiragră *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***chiragre***] (Med; înv) Gută la mâini.

chiralău *sn* [At: DA / Pl: *~laie* / E: mg ***kerülő***] (Mgm; reg) Țarc.

chiraleisa [At: CANTEMIR, HR. / V: ***~rel~, ~lexa, ~arexa, ~aresa, ciuraleșa, ~ales*** / E: ngr ***χαίρε ἐλέησον***] **1** *i* (Mol) Formulă liturgică grecească (pentru „Doamne miluiește") rostită de băieții (sau chiar și oamenii bătrâni) care însoțesc preotul când umblă cu botezul. **2** *sf* (Mar; îe) **A umbla cu ~** A merge cu procesiunea, strigând ***chiraleisa*** pentru îndepărtarea vreunei nenorociri abătute asupra satului. **3** *sf* Litanie liturgică ortodoxă. **4** *sf* (Mit; pop) Duh necurat. **5** *sf* (Pop) Ființă fantastică.

chirales *i* vz ***chiraleisa***

chiralexa *sf* vz ***chiraleisa***

chiramo *sf* vz ***chera***

chirandă *sf* vz ***pirandă***

chiranea *sf* vz ***cherhana***

chiraresa *sf* vz ***chiraleisa***

chirarexa *sf* vz ***chiraleisa***

chirasă *sf* vz ***chiurasă***

chirașă *sf* vz ***cireașă***

chirăi [At: I. CR. I, 122 / V: ***cher~*** / Pzi: *chirăi* / E: fo] **1** *vi* (D. unele păsări) A scoate sunete specifice speciei. **2** *vi* (D. greier) A țârâi. **3** *vi* (D. om; pop) A țipa. **4** *vi* (D. om; pop) A scânci. **5** *vr* (D. om; pop) A se văita.

chirăit *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 258 / Pl: *~uri* / E: ***chirăi***] Sunet scos de cel care chirăie.

chirău *sm* vz ***pir***

chircav, ~ă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~i, ~e* / E: net] (Reg) Bolnăvicios.

chircă[1] *sf* [At: DAMÉ, T., 55 / Pl: *~rci* / E: rs ***кирка***] (Mol; Dob) **1** Sapă mică. **2** Cazma. **3** Unealtă de scobit coveți.

chircă[2] *sf* vz ***ghircă***

chircăi *vi* [At: ȚICHINDEAL, F. 368 / V: ***câr~*** / Pzi: *~esc* / E: fo] A scoate sunetul caracteristic găinii, cocorilor, curcilor când își cheamă puii.

chircăire *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 368 / Pl: *~ri* / E: ***chircăi***] Sunet (neplăcut) pe care-l scot unele păsări (găina, curca, etc.).

chircăneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~neli* / E: ***chircăni***] Chircăire.

chircăni *vi* vz ***chercăni***

chircheriță *sf* vz ***chercheriță***

chirchileală *sf* vz ***chercheleală***

chirchili *v* vz ***chercheli***

chirchilit, ~ă *a* vz ***cherchelit***

chirchiriță[1] *sf* vz ***checheriță***

chirchiriță[2] *sf* vz ***chercheriță***

chirci [At: ALECSANDRI / Pzi: *~cesc* / E: vsl ***кръкъ***] (Pop) **1** *vr* A se strânge la un loc. **2** *vr* A se face mic. **3** (Spc) *vr* A se strânge din cauza convulsiilor. **4** *vi* A stagna în creștere, în dezvoltare (din cauza bolilor, a necazurilor, a hranei insuficiente sau inadecvate). **5** *vr* A se pipernici. **6** *vr* A se degenera. **7** *vt* (Nob; factitiv) A face să rămână nedezvoltat.

chircire *sf* [At: I. IONESCU, C. 90 / Pl: *~ri* / E: ***chirci***] **1** Strângere la un loc. **2** Micșorare. **3** Stagnare în creștere, în dezvoltare (din cauza bolilor, necazurilor, a hranei insuficiente sau inadecvate). **4** Degenerare.

chircit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1199 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chirci***] **1** (D. oameni) Cu corpul ghemuit. **2** (D. oameni) Cu trupul încovoiat (în convulsii). **3** (Mls d. membrele corpului) Strâmb. **4** (D. piele) Uscat. **5** (Mls d. membrele corpului) Paralizat. **6** (D. oameni și, în special, d. animale și plante) Care nu se dezvoltă bine Si: *pipernicit*. **7** Degenerat. **8** Păcătos. **9** (Pop; îs) *Pădure ~ă* Pădure rară. **10** (Îas) Pădure cu copaci strâmbi. **11** (D. coaja fructelor, legumelor) Zbârcit.

chircitură *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~ri* / E: ***chirci*** + *-tură*] **1-2** Ființă (sau plantă) insuficient dezvoltată. **3** Vită slabă și mică.

chircoșală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~șeli* / E: nct] (Reg) Apă tulbure.

chircui *vt* [At: DICȚ. / Pzi: *~esc* / E: ***chircă***] **1-2** A săpa cu chirca[1] **(1-2)**.

chircuță *sf* [At: H III, 325 / Pl: *~țe* / E: ***chircă***[2] + *-uță*] (Bot; reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

chirdos *sms* vz ***cherdos***

chirdoseală *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 213 / Pl: *~eli* / E: ***chirdosi*** + *-eală*] (Îvr) Cheltuială.

chirdosi *vt* [At: CORESI, EV. 72/8 / Pzi: *~sesc* / E: bg ***кердосвам***] (Îvr) **1** A pierde. **2** A consuma.

chirdus *sms* vz ***cherdos***

chireleisa *i, sf* vz ***chiraleisa***

chirfoseală *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***chilf~*** / Pl: *~eli* / E: ***chirfosi*** + *-eală*] (Reg) **1** Hărmălaie. **2** Amestecătură.

chirfosi *vt* [At: VLAHUȚĂ, D. 58 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf srb *krvosalja*] (Reg) **1** A tăvăli. **2** A murdări amestecând cu ceva murdar.

chirgă *sf* vz ***chingă***

chirgelâc *sn* vz ***chirigelâc***

chirgiu *sn* vz ***chirigiu***

chirhan *sn* vz ***cherhana***

chirhana *sf* vz ***cherhana***

chirhanea *sf* vz ***cherhana***

chiri *i* vz ***tiri***

chiria *vir* [At: DA / Pzi: ? / E: fo] (Reg) **1-5** A chirăi **(1-5)**.

chiriacodromion *sn* [At: PRAV., ap. DA ms / P: *~ri-a~* / S: *kiriako~* / Pl: *~oane* / E: ngr ***κυριακοδρομιον***] (Grm; înv) Colecție de predici bisericești pentru toate duminicile omului Cf *cazanie*.

chiriarh *sm* [At: PRAV., ap. DA ms / P: *~ri-a~* / Pl: *~i* / E: ngr ***χωριάρχης***] (Înv) **1-3** Episcop **(1-3)**. **4-6** Mitropolit **(1-3)**.

chiriarhicesc, ~ească *a* [At: URICARIUL V, 359 / P: *~ri-a~* / Pl: *~ești* / E: ***chiriarh*** + *-icesc*] **1-3** Care aparține episcopului **(1-3)**. **4-6** Care aparține mitropolitului **(1-3)**.

chiriarhie *sf* [At: PRAV., ap. DA ms / S: *chiriarchie* / P: *~ri-a~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***χωριαρχία***] (Înv) **1** Episcopie. **2** Mitropolie.

chiriaș, ~ă *smf* [At: PANN, A. / V: (reg) ***~ieș*** / P: *~ri-aș* / Pl: *~i, ~e* / E: ***chirie*** + *-aș*] **1-2** Persoană (sau instituție) care ia cu chirie o locuință, sediul unei instituții, unui magazin etc. **3** (Reg) Persoană care face un drum într-o căruță sau într-o trăsură luată cu chirie.

chiriator, ~oare *smf* [DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***chirie*** + *-tor*] Închirietor.

chiribar *sn* vz ***chihlimbar***

chiric *sm* [At: REV. CRIT. III, 92 / Pl: *~ici* / E: fo] (Reg; glm) **1** Greiere. **2** Purice. **3** (Fig) Copil vioi și neastâmpărat.

chiridă *sf* [At: CHEST. II, 283/64 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Firidă.

chirie *sf* [At: PRAV. 279 / Pl: *~ii* / E: tc ***kirij***, srb ***kirija***] **1** Cesiune a unei proprietăți imobile sau mobile pe un timp determinat, în schimbul unei sume de bani. **2** (Îla; îlav) **Cu ~** Închiriat. **3** (Pex) Sumă de bani dată în schimbul unei cesiuni. **4** (Reg; rar) Sumă de bani care se plătește pentru transportarea mărfurilor Si: *cărăușie*.

chirielă *sf* [At: C. NEGRUZZI / P: *~ri-e~* / Pl: *~le* / E: fr ***kyrielle***] (Frm) Șir lung de cuvinte de mustrare.

chirier *sm* [At: COD. ȚIV. A. 4/19 / P: *~ri-er* / Pl: *~i* / E: ***chirie*** + *-er*] (Înv) Chiriaș (3).

chirieș, ~ă *smf* vz ***chiriaș***

chirigă *sf* [At: DA / Pl: *~igi* / E: nct] (Reg) Scripete.

chirigelâc *sn* [At: (a. 1820) URICARIUL II, 65/14 / V: ***~rage~, ~rge~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kirağelek***] (Trî) **1** Meseria chirigiului. **2** Statutul chirigiului.

chirighiță *sf* [At: MARIAN, O. II, 407 / Pl: *~țe* / E: ns cf *caragață*] (Orn; reg) Pasărea de apă (*Sterna hirundo*) din familia hirundinelor nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *crișcovă*.

chirigiaș *sm* [At: CHEST. II, 8 / Pl: *~i* / E: ***chirigie*** + *-aș*] (Reg) Persoană care stă cu chirie.

chirigie *sf* [At: H XII, 32 / Pl: *~gii* / E: ***chirigiu*** + *-ie*] (Înv) Cărăușie.

chirigiu *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 408/21 / V: (înv) ***~ragiu, chirgiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kirağy***] (Trc) **1** Persoană care transporta oameni, marfă cu căruța, contra cost Si: *cărăuș*. **2** (Înv; îc) **~ragi-bașă** Vătaful chirigiilor. **3** (Mol) Chiriaș **(1)**.

chirii *vir* [At: DA / Pzi: nct / E: fo] (Reg) **1-5** A chirăi **(1-5)**.

chirilaș *sm* vz ***crilaș***

chirilic, ~ă [At: IORGA, N. R. A. I, 162 / V: ***cir~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Chiril*** + *-ic*] **1** *a* (Îs) *alfabet ~* Vechi alfabet slav care a servit drept bază pentru alfabetul slav bisericesc și pentru cele folosite de popoarele slave ortodoxe Si: (îvr) *chirilicesc* **2** *sf*.(Îf *~ă*) Scriere cu caractere chirilice (**3**). **3** *sf* (Lpl) Literă din alfabetul chirilic (**1**). **4** *a* (D. un text) Scris cu alfabet chirilic (**1**).

chirilicesc, ~ească *a* [At: P. MAIOR, IST. 270 / Pl: *~cești* / E: ***chirilic*** + *-esc*] (Îvr) **1-2** Chirilic (**1; 4**).

chirimbar *sn* vz ***chihlimbar***

chirimireață *sfs* [At: H V, 382 / E: nct] Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

chiringiu *sm* [At: H XIV, 349 / Pl: *~ii* / E: tc ***kerennak***] (Reg) Noaten de doi ani.

chirioară *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 283 / Pl: *~re* / E: ***chirie*** + *-oară*] **1-6** (Șhp) Chirie (**1, 3, 4**) (mică).

chiripir *sn* vz ***chilipir***

chiristigerie *sf* vz ***cherestegerie***

chiristigiu *sm* vz ***cherestegiu***

chiriș *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~e* / E: tc ***kiriș***] (Reg) Grindă pe care sunt așezate scândurile dușumelei.

chirit *av* [At: VICIU, GL. / E: ns cf mg *kirini*] (Reg; d. modul de a vorbi) Clar.

chiriticos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) **1** Pântecos. **2** Pofticios.

chiriță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***chera***+ *-iță*] (Grî) Chera.

chirjaliesc, ~ească *a* [At: NEGRUZZI S. I, 24 / Pl: *~ești* / E: ***cârjaliu*** + *-esc*] (Îvr) **1** Specific cârjaliului (**1**). **2** Care se referă la cârjaliu (**1**). **3** Care provine de la cârjaliu (**1**). **4** Care aparține cârjaliului (**1**).

chirlaucă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~auce* / E: nct] (Reg) Prună diformă afectată de ciuperca parazită (*Exoascus pruni*).

chirlăi *vir* vz ***a chirăi***

chirlisi *vi* [At: ȘEZ. II, 186/34 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) **1** A lucra ceva pe întuneric. **2** A pierde vremea pe drumuri.

chirlopan[1] *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***cher~*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Hârleț. **2** Târnăcop.

chirlopan[2]***, ~ă*** *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. un copac) Înalt și fără ramuri.

chirnan, ~ă *a* vz ***chirnav***

chirnav, ~ă *a* [At: I. CR. III, 284 / V: (Olt) *~an* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *hârlav*] Bolnav (în formă ușoară sau gravă).

chirnog, ~oagă *sm* [At: I. CR. V, 374 / Pl: *~ogi, ~oage* / E: nct] (Reg) **1-2** *smf, a* (Om) zgârcit. **3-4** *smf, a* (Om) schilod. **5-6** *smf, a* (Om) care se milogește.

chirnogi *vr* [At: DA / Pzi: *~gesc* / E: ***chirnog***] (Reg) **1** A se schilodi. **2** A se zgârci. **3** A se milogi.

chirnogie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***chirnog*** + *-ie*] (Reg) Zgârcenie mare.

chirograf *sn* [At: CANTEMIR, O. V, 96 / V: ***hir~*** / Pl: *~e* / E: fr ***chirographe***] (Înv) **1** Scrisoare olografă. **2** Act autentificat.

chirografar, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***chirographaire***] (Jur; înv) **1** *a* Care se întemeiază pe un act scris. **2** *a* Fără ipotecă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care deține un drept de creditor pe baza unui act sub semnătură privată.

chiromancie *sf* vz ***chiromanție***

chiromant, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***chiromante***] Persoană care practică chiromanția.

chiromantic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice*/ E: eg ***chiromantic***] De chiromanție.

chiromanție *sfs* [At: COD. PEN. R. P. R. 619 / V: ***hiromanție, hi~, hiromancie, hiromandie, ~ncie*** / E: it ***chiromanzia***] Procedeu prin care se poate ghici caracterul sau destinul cuiva pe baza interpretării liniilor din palmă.

chiron *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ucr ***керон***] (Reg) Conducătorul unei echipe la exploatarea unei păduri.

chiropastă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) **1-3** Năpastă (**1-3**).

chiropter *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***chiroptères***] **1** (Lpl) Ordin de mamifere cu aripi membranoase tegumentare. **2** (Lsg) Animal din ordinul chiroptere (**1**).

chiroti *vt* [At: I. CR. VI, 315 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A lucra.

chirofică *sf* [At: GCR / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pânză colorată variat și stridentă.

chirovnic *sm* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: nct] (Iuz) **1** Colaborator direct al inginerului, însărcinat cu supravegherea lucrărilor de foraj sau producție în șantierele petroliere. **2** Maistru sondor șef.

chirpcel *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Spin de trandafir.

chirpic *sn* vz ***chirpici***

chirpici *sn* [At: ANTIPA, P. 256 / V: ***~pic*** / Pl: (rar) *~uri* / E: tc ***kirpiç***, bg ***кирпич***] Material de construcție în formă de cărămidă făcut dintr-un amestec de lut, paie și băligar.

chirpidel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Clește.

chirșiță *sf* vz ***chișiță***[2]

chirtic, ~ă *a* [At: ENC. VET. 660 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) Sfrijit.

chirtif *sm* [At: CV, 1950, nr. 4/42 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Copil mic și gras.

chirtoacă [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: ns cf *ghirtoci*] **1** *sf* (Reg) Pământ argilos. **2** *smf* (Mol) Om scund. **3** *smf* (Mol) Om sfrijit.

chirtosală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~seli* / E: ns cf *chircoșală*] (Reg) Amestec de lichid gros, noroios.

chirță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ns cf mg *kirics*] (Reg) Pasăre care prinde pești.

chirțeni *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nesc* / E: fo] (D. rozătoare) A chițăi.

chirui *vt* [At: REV. CRIT. III, 92 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A ara a doua oară.

chiruit *sn* [At: HEM 1464 / Pl: *~uri* / E: ***chirui***] Aratul al doilea.

chirurg *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 295/22 / V: (înv) ***hir~*** / Pl: *~rgi* / E: lat ***chirurgus***] Medic care execută operații pe corpul uman (sau al animalelor).

chirurghie *sf* vz ***chirurgie***

chirurgic, ~ă *a* [At: DA / V: ***hir~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***chirurgicus***] (Rar) Chirurgical (**1**).

chirurgical, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 135 / V: ***hir~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***chirurgicalis***] **1** Care ține de chirurgie. **2** Referitor la chirurgie. **3** Specific chirurgiei.

chirurgie *sf* [At: DA / V: (înv) ***~ghie, hir~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***chirurgie***, it ***chirurgia***] **1** Ramură a medicinei care tratează bolile cu ajutorul operațiilor. **2** Meseria de chirurg. **3** Practicarea operațiilor pe corpul uman. **4** (Îs) *Mică ~* Parte a chirurgiei consacrată intervențiilor chirurgicale mai ușoare, care nu impun spitalizare. **5** (Îs) *~ genetică* Transplant genetic.

chirvai *sn* [At: ALEXICI, L. P. I, 217/6 / Pl: *~uri* / E: ger ***Kirchweihe***] (Reg) **1** Hram. **2** Sărbătoare a minerilor din Munții Apuseni. **3** Petrecere cu mare gălăgie și cu bătăi.

chirvan *sn* vz ***chervan***

chirvici *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Pantofi împletiți din lână.

chis *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Nuia care se întrebuințează la împletitul gardului.

chisa *sf* vz ***chisea***[1]

chisag *sn* [At: REV. CRIT. IV, 142 / V: (țig) ***~sâg*** / Pl: *~age* / E: ns cf rrm *kisî*] (Rar) Curea lată cu 3-6 catarame Si: *chimir*.

chisagă *sf* vz ***chisoagă***

chisagiu *sm* vz ***chesăgiu***

chisar[1] *sm* [At: DICȚ. / A: nct / Pl: *~i* / E: ngr ***κίσσαρον***] (Grî; min) Pumice.

chisar[2] *sn* vz ***chiser***

chisargiu *sm* [At: DDRF / V: ***cheser~*** / Pl: *~ii* / E: ***chisar[2]*** + *-giu*] (Reg) Dulgher.

chisăgi *v* vz ***chesăgi***

chisăgit[1] *sn* vz ***chesăgit[1]***

chisăgit[2], ~ă *a* vz ***chesăgit[2]***

chisăgiu *sm* vz ***chesăgiu***

chisăl *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~sele* / E: nct] (Reg) Cestă.

chisălĭță *sf* vz ***chiseliță***

chisăliți *vt* [At: DA / Pz: *~țesc* / E: ***chisăliță***] (Pop) A face (ceva, în special fructele) chiseliță.

chisălițit, ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 154 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chisăliță***] (Pop) (D. mâncare, fructe) Fărâmate la fiert.

chisăr *sn* vz ***chiser***

chisărgi *v* vz ***chesărgi***

chisărgit[1] *sn* vz ***chesărgit[1]***

chisărgit[2], ~ă *a* vz ***chesărgit[2]***

chisărgiu *sm* vz ***chesărgiu***

chisătău *sn* [At: DA ms / Pl: *~taie* / E: nct] (Reg) Vas mic de lemn în care se pisează usturoiul.

chisău *sn* vz ***chisoi[1]***

chisâg *sn* vz ***chisag***

chisâm *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~sim*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kessim,*** srb ***kesim***] (Reg) Contribuție (în bani sau în natură) pe care o dădea proprietarului de pământ țăranul clăcaș, în locul zilelor de muncă obligatorii Cf *dijmă*.

chiscan *sm* vz ***chițcan***

chiscar *sm* vz ***chișcar***

chischinea *sf* vz ***chischineu***

chischineu *sn* [At: CATEHISMUL CALVINESC / V: (înv) ***chescen, chișchi~, chișche~, câscân~, ~nea, cheschenea*** *sf* / Pl: *~ele* și *~eie* / E: mg ***ke(s)zkenı***] (Mgm; Trs) **1** Batistă. **2** Cârpă (albă). **3** Pânză.

chischiriță *sf* vz ***coropișniță***

chiscui *v* vz ***chițăi***

chisea[1] *sf* [At: PANN, Ș. I, 57/25 / V: ***ches~, chesa, ~sa*** / Pl: *~sele* / E: tc ***kisè (kesè),*** srb ***kesa, ćesa,*** bg ***кисия***] (Înv) **1** Pungă țărănească în care se păstrau banii. **2** Pungă de piele în care se ținea tutunul. **3** Brâu lat de piele, în care mocanii țin banii Si: (pop) *chimir*. **4** Mănunchi de lână folosit, în loc de burete, la băile turcești.

chisea[2] *sf* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 109 / V: ***ches~*** / Pl: *~sele* / E: tc ***kjasè***] (Trc) Vas mic de sticlă, cristal, porțelan sau (rar) de metal, în care se păstra dulceață, tutun sau chiar supă.

chisedar *sm* vz ***chesedar***

chisel *sn* vz ***chiser***

chiseliță *sf* [At: LB / V: ***~săl~, ~sil~*** / Pl: *~țe* și (Mol) *~ți* / E: ucr ***кисельиця***, bg ***киселица***, srb ***kiselica***] (Pop) **1** Fiertură de plante (știr, lobodă etc.) acrită cu prune necoapte ori cireșe. **2** Zeamă din diferite fructe fierte cu sâmburi cu tot. **3** Compot de prune. **4** Borș făcut din tărâțe. **5** Supă de vin. **6** (Fig) Amestec din care nu se mai alege nimic Cf *terci*. **7** (Îe) **A face (pe cineva)** ~ A bate zdravăn. **8** (Îs) *Șapte ape-n* ~ Lucru de nimic. **9** (Îe) **Trei apen-n** ~ Rude de grad îndepărtat.

chiser *sn* [At: I. CR. V, 280 / V: (reg) ***~săr, chesăr(iu), cis~, ~sar, cheșer, ~el*** / Pl: *~e* / E: tc ***kesser,*** mg ***keszar***] (Reg) **1-2** Unealtă de dulgherie sau de rotărie. **3** Teslă. **4** (Îf *chisăr*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** Melodie după care se execută chiserul (**4**).

chisig *sn* vz ***chișig***

chisiliță *sf* vz ***chiseliță***

chisim *sn* vz ***chisâm***

chisimi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~mesc* / E: ns cf *chisâm*] (Ban) A se apuca cu energie de făcut ceva.

chisimit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chisimi***] (Reg) Ursit.

chislic *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ns cf ger *Kessel*] (Buc) Gamelă.

chismer *sm* [At: (a. 1798) IORGA, S. D. XII, 123 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf tc *keșmir*] (Înv; pbl) Stofă nedefinită mai îndeaproape.

chisnova *vr* [At: ARH. OLT. XXI, 260 / Pzi: *~vez* / E: nct] (Reg; d. o fată) A se mândri.

chisnovas, ~ă *smf, a* vz ***chiznovaș***

chisnovat, ~ă *a* vz ***chiznovat***

chisoagă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~sa~, ~sugă*** / E: mg ***keszeg***] (Iht; Mol; cu sens colectiv) Plevușcă.

chisoarcă *sf* [At: ANTIPA, F. I. 172 / Pl: *~rce* / E: nct] (Iht; reg) Pleavă (*Leucaspius delineatus*).

chisoare *sf* vz ***închisoare***

chisoi[1] *sn* [At: CHEST. V, 76 / V: (Ban) ***ches~, ~său*** / Pl: ? / E: ***chisea[1]*** + ***-oi***] **1** (Mol) Pungă în care se păstrează tutunul. **2** (Ban, îf *chesoi*) Pungă din piele, împodobită cu înflorituri și cusături, în care se păstrează banii sau tutunul. **3** (Trs) Curea lată. **4** (Trs) Cingătoarea ciobanilor.

chisoi[2] *sn* [At: CHEST. V, 64 / Pl: ? / E: nct] **1** (Mol; Mun) Băț gros cu care se pisează porumbul în piuă. **2** (Mol; Mun) Pisălog cu care se bate cașul în putină pentru a se păstra pentru iarnă. **3** (Reg) Pisălog cu care se sfărâmă bulgării de cheag înmuiați în apă. **4** (Reg) Făcăleț mic cu care se pisează usturoiul. **5** (Fig; fam) Copil gras.

chisoi[3] *sn* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1-2** Chiser (**1-2**).

chisoi[4] *sn* [At: CHEST. V, 76 / Pl: *~oaie* / E: ***chisea[2]*** + *-oi*] (Mol) Chisea[2] pentru dulceață.

chisona *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nez* / E: nct] (Reg) **1** A apăsa. **2** A strivi.

chisos, -oasă *a* [At: TURCU, E. 20 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chis*** + *-os*] (Reg) Tare.

chist *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~uri* / E: fr ***kyste,*** ngr ***κύστις***] **1** Tumoră benignă de forma unei pungi închise, de obicei cu un conținut lichid sau semilichid. **2** Înveliș protector secretat de unele animale inferioare aflate în condiții de mediu nefavorabile.

chistectomie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***kystectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a unui chist.

chistic, -ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***kystique***] **1** De natura chistului. **2** Referitor la chist. **3** Caracteristic chistului.

chistire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ns cf *pisti*] (D. animale; Trs) Act sexual.

chistosele *sfp* [At: DA ms / E: nct] (Trs) Piftie.

chisug *sn* vz ***chișig***

chisugă *sf* vz ***chisoagă***

chișa-câinelui *sf* [At: H XIV, 349 / E: nct] (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

chișai *sn* [At: I. GOLESCU, C. 103 / Pl: *~uri* / E: bg ***киша***] (Reg) **1** Pământ gras, de culoare albă sau gălbuie, cleios, folosit pentru lipirea caselor Si: *humă, lut*. **2** Pământ de luncă bun de lucrat. **3** Strat nisipos și pietros străbătut de apă. **4** Pietriș mai mărunt decât cel care se pune pe șosea. **5** Pământ nisipos inferior nisipului. **6** Nisip pe care nu crește iarbă. **7** (Pex) Mic șes mănos așezat mai jos față de vecinătate.

chișav, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 214 / V: (Ban) ***~șăv*** / A: *chișav* / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***кишав***] (Mol) **1** (D. timp) Ploios. **2** (D. om) Răutăcios. **3** Certăreț. **4** Urâcios. **5** Încăpățânat. **6** Leneș. **7** (D. cai) Care mușcă.

chișă *sf* [At: I. CR. V, 374 / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Motiv ascuns.

chișăios, ~oasă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chișai*** + *-os*] (Reg) **1-6** Cu chișai (**1-6**). **7-12** Bogat în chișai (**1-6**).

chișăr *sn* [At: BUCUȚA, R. V. 129 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Bucată de lemn de care se leagă șleaurile calului.

chișărău *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***chișer~*** / Pl: *~raie* / E: mg ***kaserü***] **1** (Bot; Ban) Ceapă de primăvară, alungită, care se mănâncă mai ales verde. **2** Arpagic (*Allium cepa*).

chișăv, ~ă *a* vz ***chișav***

chișcan *sn* vz ***chișcar***

chișcar *sm* [At: BĂCESCU, P. / V: (Mol) ***~an, chisc~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Pește cu corpul cilindric alungit, semănând cu un șarpe, care trăiește în râuri. **2** Pește lung asemănător șarpelui, cu gura ca o ventuză

în formă de potcoavă și cu care se prinde de alți pești, sugându-le sângele Si: *cârtiță, cec, cicar.*

chișcă [At: COSTINESCU / V: (reg) *pehi~* / Pl: *~ște, ~ști* / E: ucr **кишка**, vsl **къшка**, rs **кишка**, pn *kiszka*] (Pop; reg) **1** *sf* Stomac de animal domestic, mai ales de porc Si: *rânză*. **2** *sf* Caltaboș. **3** *sf* Intestin de porc curățat și umplut cu carne tocată, cu păsat și cu plămân tăiat mărunt amestecat cu sânge Si: *sângerete*. **4** *av* Plin. **5** *sf* Săculeț lung de stofă, umplut cu nisip, cu care se băteau oamenii. **6** *sf* Parte a jugului nedefinită mai îndeaproape.

chișcău *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~caie* / E: ns cf *chișcă*] (Reg) Bășică pentru păstrat tutunul.

chișcheneu *sn* vz ***chischineu***

chișchineu *sn* vz ***chischineu***

chișcorni *smp* [At: CHEST. II, 246/375 / E: nct] (Reg) Construcție triunghiulară între acoperiș și căpriorii casei.

chișcrăciun *sms* [At: DR. I, 464 / E: mg *kiskrracsony*] (Mgm; reg) Crăciun.

chișcuță *sf* [At: PAMFILE, CR. 2 / Pl: *~țe* / E: ***chișcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Chișcă (2) (mică).

chișer *sn* [At: I. CR. VIII, 89 / Pl: *~e* / E: ns cf mg *kisémi*] (Reg) **1** Parte a plugului. **2** Cerc de nuiele împletite, care se pune la capătul osiei, între leucă și căpățână spre a împiedica roaderea lor. **3** Lanț cu care se leagă lemnele când aduc târâșuri de pe coastă. **4** Lanț de fier cu care se leagă tânjala de jug. **5** Lanț cu care se împiedică sania la tălpici, când coboară. **6** Bucată de lemn de care sunt legate șleaurile calului. **7** Brățară formată dintr-o împletitură de nuiele, cu care se prinde capul porții de stâlpul ei.

chișerău *sn* vz ***chișărău***

chișig *sn* [At: I. POPOVICI / V: ***chisig, chisug*** / Pl: *~uri* / E: mg ***készég*** cf *catrafuse*] (Mgm; reg) **1** Unealtă. **2** Amnar. **3** (Lpl îf *închisuguri*) Accesorii. **4** Cremene. **5** Iască. **6** Toate accesoriile puștii (cartușe, praf, capse, alice etc.).

chișit *sn* [At: BĂCESCU, P. 24 / V: ***ciș~*** / E: nct] (Reg) Amestec de sortimente de pește.

chișitură *sf* vz ***teșitură***

chișiță[1] *sf* vz ***cășiță***[1]

chișiță[2] *sf* [At: TDRG / V: ***chirș~*** / A: (reg) *chișiță* / Pl: *~țe* / E: nct] **1** (Trs) Colivie. **2** (Reg) Despărțitură mică la un cap al lăzilor în care femeile își țin trusoul.

chișiță[3] *sf* [At: LB / V: ***căș~, caș~*** / A: *chișiță* / Pl: *~țe* / E: srb ***kičica***] (Trs) **1** Smoc de păr. **2** Moțul de păr de deasupra copitei calului sau a boului. **3** Adâncitura de deasupra copitei. **4** Glezna calului. **5** Bătătură. **6** Pensulă de încondeiat ouăle, făcută dintr-un smoc de păr. **7** Pămătuf. **8** Mănunchi de flori de tei. **9** (Pex) Mănunchi de flori. **10** Cunună. **11** (Îf *cășiță*) Căpiță de tuleie de porumb. **12** Mai multe vase de lemn (băgate unul într-altul). **13** Legătură de 100 de șindrile. **14** (Îs) *O cășiță de prăștile* Legătură. **15** (Îf *cășiț*) Legătură de lemne despicate.

chișlac *sn* vz ***chișleag***

chișleac *sn* vz ***chișleag***

chișleag *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~ac, cheș~, ~eac, cislac, cișleac*** / E: ucr **кишляг**] **1** (Mol) Lapte acru. **2** (Mol; îe) **A fi gustat la oale cu ~** A se fi amestecat unde nu trebuie. **3** (Îae) A greși. **4** (Trs; îf *cislac*) Lapte acru de oaie.

chișlec *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~uri* / E: tc ***kișlak***] (Înv) Pivniță.

chișlig *sn* vz ***cășlig***

chișmiș *sn* [At: CADE / Pl: nct / E: tc ***kișmis***] (Trî) Stafide mici, roșii, care se pun în pilaf.

chișni *vi* [At: GALACTION, O. I, 164 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** A scânci. **2** A scoate un sunet slab.

chișoi *sm* [At: H XVII, 425 / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

chișorniță *sf* [At: H XII, 226 / Pl: *~țe* / E: ns cf *chișav*] Vreme cu ceață.

chiști *sm* [At: BĂCESCU, P. 183 / E: nct] (Mol) Pește cu mustăți, nedefinit mai îndeaproape.

chiștoc, ~oacă *smf* [At: DICȚ. / V: ***chioștec***[2] / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] **1-2** (Fam; arg) Băiat (fată) mic(ă) și îndesat(ă) Si: *prichindel*. **3** (Pop) Muc de țigară.

chișug *sn* [At: NOVACOVICIU, C. B. I / Pl: *~uri* / E: nct] (Ban) Aranjament (**1**).

chit[1] *av* [At: ȘEZ. XXXII, 15 / E: fr ***quitte***] (Pfm) **1** (Îe) **A fi ~ cu cineva** A nu mai datora nimic (cuiva). **2** (Îae) A nu mai avea de dat cuiva socoteală. **3** (Îlc) **~ că...** Chiar dacă...

chit[2] *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***chitiu, chităl*** *sn* / Pl: *~turi* / E: ger ***Kittel***] (Reg) Suman.

chit[3] *sn* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~uri* / E: ger ***Kitt***] **1** Pastă formată dintr-un praf mineral și un lichid vâscos (ulei de in, glicerină etc.), care se întărește în contact cu aerul și e folosită la fixarea geamurilor în cercevele, la astuparea găurilor în lemn sau în zid etc. **2** (Îs) *~ bituminos* Amestec de bitum și de filer, folosit la umplerea rosturilor dintre pavelele pavajelor de piatră, pentru prepararea asfaltului turnat etc.

chit[4] *sm* [At: PSALT. 332/18 / Pl: *chiți* / E: vsl **китъ**, ngr **κῆτος**] (Zlg; înv) Balenă (*Balaena*).

chitab *sn* [At: DUMITRACHE, C. 449 / V: ***~tap*** *sn* / Pl: *~uri* / E: tc ***kitab***] (Tcm, iuz) **1** Scrisoare oficială. **2** Document autentic. **3** Carte veche de format mare.

chitaci [At: PAMFILE, J. I / Pl: *~* / E: ***chiti***[2] + *-aci*] (Reg) **1** *sm* Țintaș. **2** *am* Ingenios. **3** *am* Hâtru.

chitai [At: TDRG / V: ***~tan*** *sn* / Pl: ? / E: rs **китай**] (Iuz) **1** *sm* Chinez. **2** *sn* Stofă de bumbac pentru căptușeală.

chitan *sn* vz ***chitai***

chitanțar *sn* [At: TDRG / Pl: *-i* / E: ***chitanță*** + *-ar*] (Iuz) Chitanțier.

chitanță *sf* [At: COD. ȚIV. A. 4/16 / V: ***cfit~, cfitanție, ~ție, cit~, cvietanție, cvit~*** (S și: *cuitanță, cvitanție, cuitanție*), ***fit~*** *sf* / Pl: *~țe* / E: lat ***quietantia***, it ***quitanza***, fr ***quittance***] **1** Act scris prin care se face dovada primirii unei sume de bani, a unor bunuri etc. **2** (Înv; îe) **A vorbi fără ~** A vorbi drept.

chitanție *sf* vz ***chitanță***

chitanțier *sn* [At: TDRG / P: *~ți-er* / Pl: *~e* / E: ***chitanță*** + *-ier*] Registru cu foi detașabile pentru întocmirea chitanțelor.

chitap *sn* vz ***chitab***

chitară *sf* [At: LB / V: ***cit~, ghit~*** *sf* / Pl: *~re, ~tări* / E: it ***chitarra***] **1** Instrument muzical cu 6 coarde, care emite sunete prin ciupire sau lovire cu degetele. **2** (Îs) *~ electrică* Chitară fără cutie de rezonanță, prevăzută cu un transductor care transformă vibrațiile coardelor în tensiuni alternative de audiofrecvență amplificate prin mijloace electronice.

chitarcă *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***~toarcă*** *sf* (pl: *~rce*)/ Pl: *~tărei* / E: nct] **1** (Bot; Mol) Ciuperca *Boletus duriusculus* din familia polyporaceelor, cu pălăria emisferică, brună-castanie, cu piciorul umflat la mijloc și îngustat spre bază, comestibilă, care crește vara în pădure. **2** Chitărcuță (*Boletus versipellis*). **3** Pitarcă (*Boletus bovinus*). **4** (Fig; pfm; dep) Femeie.

chitarist, ~ă *smf* [At: ODOBESCU, S. I, 200 / V: (înv) ***cit~, ghit~*** / Pl: *~iști, ~iste* / E: ***chitară*** + *-ist* cf it *chitarrista*] Persoană care cântă la chitară.

chitat, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) **1** În formă de buchet. **2** Împodobit cu buchete de flori.

chită[1] *sf* [At: I. IONESCU, C. 155 / V: ***chiță***[3] *sf* / Pl: *~te* / E: srb ***kita***] (Reg) **1** Mănunchi de flori, de frunze etc. **2** Mănunchi format din 12 fuioare de in sau de cânepă. **3** Snop de grâu. **4** Păpușă de tutun. **5** Ciorchine de cireșe. **6** (La vița de vie) Tufă. **7** Stol de păsări. **8** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

chită[2] *sf* [At: TDRG / V: ***chiță***[4] *sf* / Pl: *~te* / E: net] (Mol) **1** Grijă mare. **2** Dorință imperioasă. **3** Moment decisiv. **4** Noroc. **5** Gând rău. **6** Pică.

chităl *sn* vz ***chit***[2]

chitărcuță *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~țe* / E: ***chitarcă*** + *-uță*] (Bot; Mol) Ciuperca *Boletus versipellis* din familia polyporaceelor, cu pălăria bombată roșie-cărămizie, piciorul aproape de aceeași grosime, alb cu dungi de culoare închisă, comestibilă, care crește vara și toamna în pădure Si: (reg) *chitarcă, chitușcă*.

chitcăci v vz *chitcăi*

chitcăi vr [At: SĂGHINESCU, V. 48 / V: *~ăci* / Pzi: *~esc* / E: *chiti¹* + *ticăi*] (Reg) A face ceva încet.

chitcăit, ~ă a [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ucr *киткати*] (Reg; d. oameni) **1** Circumspect. **2** Ticăit.

chiteală¹ sf [At: MOXA, 382/37 / V: (reg) *chicele* sfp / Pl: *~teli* / E: *chiti¹* + *-eală*] **1** (Reg) Găteală. **2** (Înv) Întocmire. **3** (Înv; îla) **De ~** Falsificat. **4** (Înv) Chibzuință.

chiteală² sf [At: ALECSANDRI, T. 518 / Pl: *~teli* / E: *chiti²* + *-eală*] (Reg) **1** Nimerire. **2** Exactitate.

chitelini vt [At: IORGA, S. D. XII, 233 / Pzi: *~nesc* / E: *chitilean*] (Îrg) A constrânge.

chitenel av vz *cătinel*

chitfă sf [At: CHEST. II, 489/2 / Pl: *~fe* / E: nct] (Reg) Vârful dealului.

chiti¹ [At: VARLAAM, C. II, 44/2 / V: (reg) *chichi* / Pzi: *~tesc* / E: srb *kititi*, bg *кичити*] **1-2** vtr (Înv) A (se) împodobi cu chite de flori. **3-4** vtr A (se) dichisi. **5** vt (Pop) A-și aranja hainele, podoabele sau lucrurile dintr-o casă. **6** vt (Reg; îe) **A ~ pe cineva** A-i face cuiva un rău. **7** vt (Reg) A clădi. **8** vt (Reg) A repara. **9** vt (Fig; reg) A plănui. **10** vt (Reg) A potrivi (lucrurile) în așa fel încât... **11** vt (Mol) A chibzui. **12** vt (Pop) A crede. **13** vt (Pop) A propune. **14** vi (Înv) A-și aduce aminte. **15** vi (Înv) A medita. **16** vt (Înv) A observa. **17** vr (Buc) A se îngriji.

chiti² [At: ALECSANDRI, P. P. 73/27 / Pzi: *~tesc* / E: srb *hititi* (*hitati*)] (Reg) **1** vr A se repezi. **2** vr (Îlv) **A se ~ pe fugă** A fugi. **3** vt A ținti cu arma sau cu piatra. **4** vt (Pex) A trage cu o armă. **5** vt A remarca o persoană sau un lucru. **6** vt A nimeri (ținta).

chitiaș sm [At: PĂULESCU, L. P. 103 / P: *~ti-aș* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Vătrai mic.

chitic sm [At: HOGAȘ, M. N., 74 / Pl: *~ici* / E: ns cf *pitic*] **1** (Mol) Pește mic. **2** (Pop; îe) **A tăcea ~** A nu spune nici o vorbă. **3** (Reg; îc) **~ -lat** Boarță (*Rholeus sericeus*).

chiticea sf [At: MARIAN, JUN. LIT. I, 59 / Pl: *~cele* / E: *chită¹* + *-(ic)ea*] **1-2** (Reg) Chitișoară (**1-2**).

chiticel sm [At: PAMFILE, DUȘM. 384 / Pl: *~ei* / E: *chitic* + *-el*] (Reg) **1 -2** (Iht; șhp) Chitic (**1**) (mic). **3** (Lpl) Jumătăți de ceapă.

chitie sf vz *tichie*

chitilean, ~ă a [At: (a. 1749) IORGA, S. D. XII, 52 / Pl: *~leni, ~e* / E: mg *kételen*] (Îrg) Silit.

chitină sfs [At: LTR / E: fr *chitine*] (Chm; zlg) Substanță organică asemănătoare celulozei, care formează tegumentele insectelor și ale crustaceelor.

chitingan av vz *cătingan*

chitinizat, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *chitină* + *-izat*] **1** Din chitină. **2** Cu chitină.

chitinos, ~oasă a [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: *chitină* + *-os*, cf fr *chitineux*] Care conține chitină.

chitire¹ sf [At: PSALT. 259/34 / Pl: *~ri* / E: *chiti¹*] (Îrg) **1** Chibzuire. **2** Credință. **3** Plănuire. **4** Potrivire. **5** (Iuz) Învățătură. **6** (Iuz) Meditare.

chitire² sf [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: *chiti²*] (Reg) **1** Remarcare a cuiva sau a ceva. **2** Tragere cu arma. **3** Nimerire a țintei.

chitișoară sf [At: MAT. FOLK. 229 / V: *chiți~* / Pl: *~re* / E: *chită¹* + *-(i)șoară*] (Reg) **1-2** (Șhp) Chită¹ (**1**) (mică).

chitit¹ sn [At: DOSOFTEI, V. S. II, 60 / Pl: *~uri* / E: *chiti¹*] (Îrg) **1-6** Chitire¹ (**1-6**)..

chitit², ~ă a [At: ANON. CAR. / V: *chichit* / Pl: *~iți, ~e* / E: *chiti¹*] **1** (Înv) Împodobit cu flori. **2** (Pop) Dichisit. **3** (Înv) Curat. **4** (Înv; d. mâncăruri) Gătit. **5** (Înv; d. lemne) Aranjat. **6** (Reg) Chibzuit. **7** (Reg) Plănuit.

chitit³ sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *chiti²*] (Înv) **1-3** Chitire² (**1-3**).

chitit⁴, ~ă a [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 559 / Pl: *~iți, ~e* / E: *chiti²*] (Reg) **1** (D. ființe sau lucruri) Remarcat. **2** Tras cu arma. **3** Nimerit.

chititură sf [At: PSALT. 259/21 / Pl: *~ri* / E: *chiti¹* + *-ură*] (Iuz) **1** Podoabă. **2** Învățătură.

chitiță sf vz *chichiță*

chitiu sn vz *chit²*

chitoarcă sf vz *chitarcă*

chitoi an [At: LIUBA-IANA, M. 115 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Ban) Căpățânos. **2** Flocos între coarne.

chiton¹ sn [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Reg) Căput scurt.

chiton² sn [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: fr *chiton*] (Iuz) Tunică purtată de greci în antichitate.

chitonag¹ s [At: DEX² / Pl: nct / E: ns cf fr *cotignac*] (Reg) Pistil obținut din pastă de gutui.

chitonag² sn [At: I. IONESCU, C. 87 / V: *~nog* / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Unealtă cu vârf ascuțit, cu care se fac găuri în pământ pentru înfipt aracii la vie sau pentru semănatul porumbului.

chitonog sn vz *chitonag*

chitos, ~ă smf [At: BIBLIA (1688), 1ᵛ/22 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Zlg; înv) Balenă.

chitră sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 8/24 / Pl: *~re* / E: ngr *κίτρα*] Fructul chitrului, de forma și culoarea unei lămâi, cu miezul alb, acru-amărui, din care se face dulceață.

chitru sm [At: LB / Pl: *~ri* / E: ngr *κίτρον*] **1** Arborele *Citrus medica* originar din Asia, cu flori mari, albe și cu fructe comestibile. **2** (Imp) Chitră.

chitșug sn vz *chelșug*

chituc sm [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~uci* / E: bg *китукъ*] (Reg) Trunchi de copac.

chitui vt [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *chit³*] A acoperi ceva cu chit³.

chituire sf [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: *chitui*] Acoperire cu chit³.

chituit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *chitui*] Chituire.

chituit², ~ă a [At: DEX² / Pl: *~iți, ~e* / E: *chitui*] Acoperit cu chit³.

chitulus sm [At: PASCU, S. 327 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*).

chituș sn vz *chitușă*

chitușă sf [At: ANON. CAR. / V: *~uș* sn / Pl: *~șe* / E: *chită¹* + *-ușă*] (Îrg) Mănunchi de busuioc cu care se aghezmuiește.

chitușcă sf [At: PANȚU, PL. / Pl: nct / E: nct] (Bot; Mol) Chitărcuță (*Boletus versipellis*).

chitușele sfp [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg; îe) **A sta ~** A sta frumos.

chituț sn [At: VICIU, GL. / Pl: *~e* / E: *chită¹* + *-uț*] (Reg) Chituș.

chiț i [At: DA ms / E: fo] Cuvânt care imită sunetele scoase de șoareci și de șobolani.

chițai i [At: MAT. FOLK. I, 516 / A: *chițai* / E: fo] **1** Redă sunetul produs de animale care chițăie. **2** (Fig) Redă scârțâitul unor obiecte.

chiță¹ sf [At: CHEST. VI, 153 / Pl: *~țe* / E: ns cf *chit³*] (Reg) Materie cleioasă, galbenă, cu gust dulce-acrișor care se găsește în faguri.

chiță² sf [At: CV, 1950, nr. 2/31 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Bibilică (*Numida meleagris*).

chiță³ sf vz *chită¹*

chiță⁴ sf vz *chită²*

chițăi vi [At: ODOBESCU, S. III, 42 / V: *~țâi, ~țcăi, ~țcui, ~țîi, ~țui* / Pzi (3): *~țăie* / E: *chiț*] **1** (D. șoareci și șobolani) A scoate sunete ascuțite. **2** (Fig; d. obiecte) A scârțâi. **3** (Fig; d. persoane) A se văita.

chițăit sn [At: VLAHUȚĂ, N. 24 / V: *~țcăit* / Pl: *~uri* / E: *chițăi*] **1** Sunet ascuțit specific pe care-l scoate șoarecele. **2** (Fig; d. obiecte) Scârțâit. **3** (Fig d. oameni) Văicăreală.

chițâi v vz *chițăi*

chițcan sm [At: ALEXANDRESCU, M. 208 / V: (reg) *chiscan, ghiscan* / Pl: *~i* / E: mg *cickány*] (Pop) **1** Șoarece de casă. **2** Șobolan. **3** Șoarece de pământ. **4** Șoarece de hambar. **5** Șoarece morăresc. **6** Șoarece de câmp. **7** (Îs) *~ călător* Șobolan. **8** Animalul insectivor *Sorex araneus* asemănător cu șoarecele, brun-castaniu pe spate și mai deschis pe burtă, cu botul alungit, cu ochii mici și cu urechile ascunse în blană, care trăiește prin păduri, dumbrăvi etc., în galerii superficiale.

chițcăi v vz *chițăi*

chițcăit sn vz *chițăit*

chițcănel *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~ei* / E: ***chițcan*** + *-el*] **1-16** (Șhp) Chițcan (**1-8**) (mic).

chițcăni *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nesc*, 3 *~nește* / E: ***chițcan***] **1-3** A chițăi (**1-3**).

chițcui *v* vz ***chițăi***

chițele *sfp* [At: ANON. CAR. / E: srb ***kecelja***, mg ***kecele***] (Ban) Fotă.

chițiboaică *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oaice* / E: nct] (Îrg) **1** Șopron. **2** Pivniță. **3** Spațiu în care se aprinde focul în sobă.

chițibuș *sn* [At: CREANGĂ, P. 263/18 / V: (rar) ***~țiguș*** *sn* / Pl: *~uri* / E: nct] (Pfm) **1** Fleac. **2** Apucătură. **3** Șiretlic. **4** (Rar) Mecanism cu scripete cu care se ridică greutățile mai mici.

chițibușar, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***chițibuș*** + *-ar*] (Pfm) **1** Persoană care face mici șmecherii. **2** Persoană care dă importanță fleacurilor. **3** Persoană care caută nod în papură.

chițibușărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~rii* / E: ***chițibuș*** + *-ărie*] **1** Faptă de chițibușar. **2** Acțiune plină de chițibușuri.

chițiguș *sn* vz ***chițibuș***

chiții *v* vz ***chițăi***

chițimie *sf* [At: DA ms / V: ***~țum~*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Mun) Casă foarte mică.

chițion *sm* [At: H VII, 480 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Plantă din care copiii fac o pastă numită mestică.

chițișoară *sf* vz ***chitișoară***

chițoi *sm* [At: CONV. LIT. LIV, 165 / Pl: *~* / E: nct] (Olt) **1-2** Parcelă nesecerată (sau nearată).

chițoni[1] *vi* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1-3** A chițăi (**1-3**).

chițoni[2] *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A bate pe cineva.

chițoran *sm* [At: BIBLIA (1688), 77[V]/13 / Pl: *~i* / E: ns cf *chițcan*] Șoarecele mare de câmp (*Sorex vulgaris*), cu botul foarte ascuțit, care distruge grânele.

chițorlan *sm* [At: DA ms / V: ***~țur~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Chițoran (*Sorex vulgaris*). **2** Cârtiță (*Talpa luripaca*).

chițui *v* vz ***chițăi***

chițumie *sf* vz ***chițimie***

chițurlan *sm* vz ***chițorlan***

chiu [At: ALECSANDRI, T. I, 81 / E: fo] **1** *i* Strigăt (de bucurie, de durere). **2** *sn* (Pfm; îlav) **Cu ~, cu vai** sau **cu (mare) ~ și vai**, sau (nob) **cu vai, cu ~** Cu mare greutate. **3** *sn* (Pfm; îs) *~ și vai* Suferință. **4** *sn* (Fig; pfm; îas) Sărăcie.

chiuăreasă *sf* [At: VICIU, GL. / P: *chiu-ă~* / V: ***chiuvă~*** / Pl: *~rese* / E: mg ***tiwarró***] (Mgm; Trs) **1** Femeie care știe să coasă cu multă măiestrie. **2** Femeie care face broderii cu acul.

chiub *sn* vz ***chiup***

chiubrit *sn* vz ***chibrit***

chiuchiuroi *sm* [At: JAHRESBER. VI, 81 / Pl: *~* / E: ns cf mg *pityer* + *-oi*] Ciocârlie (*Alanda arvensis*).

chiuciură *sf* vz ***chiciură***

chiud *sn* [At: H XVIII, 173 / Pl: *~uri* / E: srb ***ćud***] (Îrg) **1** Fire. **2** Obicei. **3** Minte. **4** Capriciu.

chiudos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***chiud*** + *-os*] (Ban, d. oameni sau d. animale) Capricios.

chiuftea *sf* vz ***chiftea***

chiuhăit, ~ă *a* vz ***chihăit***

chiui [At: HERODOT (1645), 420 / P: *chi-u~* / Pzi: *chiui* / E: ***chiu***] **1** *vi* A scoate un strigăt ascuțit, puternic și prelung de bucurie, de îndemn etc. Si: *a chioti, a hăuli*. **2** *vt* (Pop) A chema pe cineva cu voce tare. **3** *vt* (Pop) A îndepărta animalele sălbatice printr-un strigăt. **4** *vi* A se văita. **5** *vi* (Fig; d. locuri) A răsuna. **6** *vi* (Pop) A spune strigături.

chiuială *sf* [At: DA / P: *chi-u-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***chiui*** + *-eală*] **1-8** Chiot (**1-8**).

chiuire *sf* [At: DA / P: *chi-u-i~* / Pl: *~ri* / E: ***chiui***] Chiuială.

chiuit[1] *sn* [At: CREANGĂ, P. 53 / P: *chi-u~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ***chiui***] **1-8** Chiot (**1-8**). **9** Strigătură.

chiuit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / P: *chi-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chiui***] **1** (Rar) Care este strigat în mod strident. **2** (D. hore, cântece etc.) Care este interpretat cu strigăte stridente.

chiuita *sfa* [At: CREANGĂ, GL. / P: *chi-u~* / E: ***chiui***] (Mol; îlav) **Cu** (sau **de-a**) **~** Foarte mult.

chiuitor, ~oare *a* [At: DA ms / P: *chi-u-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***chiui*** + *-(i)tor*] (D. persoane, sunete etc.) Care chiuie.

chiuitură *sf* [At: MARIAN, O. I, 220 / P: *chi-u-i~* / Pl: *~ri* / E: ***chiui*** + *-(i)tură*] **1-9** Chiuit[1] (**1-9**).

chiujar *sm* vz ***tușer***

chiujer *sm* vz ***tușer***

chiul *sn* [At: CARAGIALE, M. 69 / Pl: *~uri* / E: ns cf tc *külah*] **1** (Înv) Subterfugiu. **2** (Fam) Sustragere nemotivată de la îndeplinirea unei obligații. **3** (Fam; îlv) **A trage ~ul** (rar, **un ~**) A înșela. **4** (Îal) A chiuli (**1**). **5** (Fam; îe) **A trage ~ul** A nu-și ține cuvântul dat.

chiulac *sn* vz ***chiulaf***

chiulaf *sn* [At: ALECSANDRI, T. 151 / V: ***~lac*** / Pl: *~uri* / E: tc ***külâh***] (Iuz) **1** Căciulă turcească mare, în jurul căreia se înfășura turbanul. **2** (Îe) **La așa cap, așa ~** Cum e sacul, și petecul. **3** (Dep; d. cineva care se crede deștept; îe) **A avea ~ac** A fi isteț.

chiulan *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Cuptor de brutărie. **2** Bordei.

chiulangist, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 104, 13/3 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***chiulangiu*** + *-ist*] (Rar) Referitor la chiul (**2**).

chiulangită *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~te* / E: ***chiulangiu*** + *-ită*] (Arg) Tendința de a chiuli.

chiulangiu, ~ie *smf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: tc ***külahğy***] (Fam) Persoană care în mod sistematic chiulește.

chiulasă *sf* vz ***culasă***

chiulat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* /E: ns cf srb *čulanija*, mg *hüle*] (Ban) Smintit.

chiulată *sf* vz ***chilată***

chiulă *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: ns cf mg *külü*] (Reg) Trunchi de molid curățat de ramuri, destinat tăierii.

chiulhan *sn* [At: HEM 1331/24, ap. DA ms / V: ***chiol~*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: tc ***kül-han***] (Tcm; îvp) Petrecere.

chiulhanagiu *sm* vz ***chiulhangiu***

chiulhangiu *sm* [At: GORJAN, ap. ȘIO / V: ***chiolhaniu, chiolhanagiu, chiol~, chil~, chilhanagiu, ~nagiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***külhanği***] (Tcm; iuz) Persoană care încălzește baia.

chiuli *vi* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: ***chiul***] (Fam) **1** A se sustrage nemotivat de la îndeplinirea unei obligații, a unei datorii. **2** A înșela.

chiulichiu *sn* [At: ȘEZ. I, 41 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îrg) Măciucă de lemn în forma unui unghi obtuz, cu coadă lungă.

chiuloți *smp* vz ***chiloți***

chiulug *sm* vz ***chilug***

chiundelâc *sn* vz ***ghiundelic***

chiunghiu *sn* [At: I. GOLESCU, C., 79 /A: nct / Pl: *~ri* / E: tc ***küng***] (Reg) Șanț prin care se scurge apa.

chiuni *vi* [At: H VII, 245 / P: *chi-u~* / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) A scoate sunetul caracteristic curcilor.

chiup *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 56/21 / V: ***~ă*** *sf*, ***chip, chiub*** / Pl: *~uri* / E: tc ***küp***, srb ***ćup, ćupa***] (Reg) Amforă de lut, de lemn sau de metal în care se păstrează uleiul, măslinele, murăturile, untura etc.

chiupă *sf* vz ***chiup***

chiupușor *sn* [At: TDRG / Pl: *~oare* / E: ***chiup*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Chiup (mic).

chiur, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Cherchelit.

chiuralim *av* [At: ȘEZ. II, 186 / E: ***chior***[1]] (Reg) Chiorâș.

chiurasa *v* vz ***cuirasa***

chiurasat[1] *sn* vz ***cuirasat***

chiurasat[2]***, ~ă*** *a* vz ***cuirasat***

chiurasă *sf* vz ***cuirasă***

chiurasier *sm* vz ***cuirasier***

chiurc *sn* [At: DOC. (1787), ap. ȘIO / V: (Ban) ***~rci, ~rt, ~rciu, ciurc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kürk***] (Reg) **1** Haină bărbătească sau de damă. **2** Cojoc de damă. **3** Vestă.

chiurcă *sf* [At: PAMFILE, D. / Pl: *~rci* / E: mg ***türkó***] (Reg) Bețișor dintr-un lemn tare cu care se lustruiește fierul.

chiurchituri *sfp* [At: COMAN, GL. / A: nct / E: nct] (Reg) Stâlpi din tuburi (de olan), la sobele vechi.

chiurchiubuș *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ns cf tc *kyrkbes*] (Reg) Chițibuș.

chiurchiuli *v* vz ***chercheli***

chiurchiului *vr* [At: CREANGĂ, P. 232 / Pzi: *~esc* / E: ***chiurchiuli*** css] (Reg) A se chercheli.

chiurci *sn* vz ***chiurc***

chiurci-bașa *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 401/16 / V: (înv) ***chirci-~*** / Pl: nct / E: tc ***kiurkči-bașı***] (Iuz) **1** Blănarul seraiului. **2** Starostele cojocarilor.

chiurciu *sn* vz ***chiurc***

chiurcui *vt* [At: PAMFILE, D.124 / Pzi: *~esc* / E: ***chiurcă***] (Reg) A lustrui cu chiurca.

chiurec *sm* [At: TARIF (1792) / Pl: *~eci* / E: tc ***kürk***] (Îrg) **1** Piele argăsită. **2** Foale de fierar.

chiurecci *sm* [At: ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***kürekçi***] (Tcm; iuz) Vâslaș.

chiureta *vt* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: fr ***cureter***] **1** A curăța cu chiureta suprafața unei mucoase bolnave. **2** A face să avorteze prin mijloace chirurgicale.

chiuretaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***curetage***] **1** Curățarea suprafeței unei mucoase bolnave. **2** Avort.

chiuretare *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: ***chiureta***] **1-2** Chiuretaj (**1-2**).

chiuretă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***curette***] Instrument chirurgical de forma unei linguri, folosit la chiuretaj.

chiurluit, ~ă *a* [At: CREANGĂ, A. 114 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Beat.

chiurnă *i* [At: CHEST. V, 77/44 / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se cheamă vacile.

chiurt *sn* vz ***chiurc***

chiustec *sn* vz ***chiostec¹***

chiuș *am* vz ***chioș¹***

chiușar *sm* vz ***tușer***

chiușă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~șe* / E: mg ***csövös, csöves***] (Reg) Furtun cu care se trage vinul din butoi.

chiușer *sm* vz ***tușer***

chiuștoc *sn* vz ***chioștoc***

chiutoare *sf* vz ***cheotoare***

chiutuc¹ *sn* [At: ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***kütük***] (Tcm; iuz) Arhivă împărătească.

chiutuc² *sm* [At: ANTIPA, F. I. 260 / Pl: *~uci* / E: nct] (Iht; reg) Nisetru (*Acipenser guldenstaedti*) de 5-6 kg.

chiuvăreasă *sf* vz ***chiuăreasă***

chiuverăreasă *sf* vz ***ciuverăreasă***

chiuvetă *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***cuv~***, (reg) ***ghiu~*** / Pl: *~te* / E: fr ***cuvette***] **1** Vas (de porțelan, de faianță, de metal smălțuit sau de inox) prevăzut cu o gaură de scurgere, fixat în perete dedesubtul unui robinet de apă și folosit pentru spălat. **2** Cuvetă.

chiuz *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***ciuz, tiuz, tiuză*** *sf* / Pl: *~uri* / E: mg ***köz***] (Mgî) Cureaua care leagă hădăragul cu dârjeaua îmblăciului.

chiuzd *ai* [At: CATEHISM (1648), ap. DA / E: mg ***közt***] (Înv) Universal.

chiv *sn* [At: I. GOLESCU, B. / Pl: *~uri* / E: ngr ***κύβος***] (Înv) Zar.

chivărar *sm* [At: IORGA, S. D. XII / Pl: *~i* / E: ***chivără*** + *-ar*] (Înv) Persoană care confecționa chivere.

chivără *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 28/3 / V: ***chilv~, ~veră, cibără*** / Pl: *~vere* / E: rs ***кивер***] (Îrg) **1** Coif. **2** Coif de hârtie care protejează (copiii) de soare. **3** Turban.

chivăruță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: *~țe* / E: ***chivără*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Chivără (**1-3**) (mică) Si: (reg) *chiverel, chiveriță*.

chiveră *sf* vz ***chivără***

chiverel *sn* [At: H IV, 308 / Pl: *~e* / E: ***chivără*** + *-el*] (Reg) Chivăruță.

chiverie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Tovărășie.

chiveriță *sf* [At: VICIU, GL. 122 / Pl: *~țe* / E: ***chivără*** + *-iță*] (Reg) Chivăruță.

chiverni *vtr* [At: DOSOFTEI, ap. CA 664 / Pzi: *~nesc* / E: ***chivernisi*** css] **1-16** A (se) chivernisi (**1-8**).

chiverniseală *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 104/6 / V: ***chev~***, (înv) ***chivir~, schiv~*** / Pl: *~seli*, (înv) *~sele* / E: ***chivernisi*** + *-eală*] (Pfm) **1** Administrare. **2** Pricopsire. **3** Aprovizionare. **4** Avere agonisită. **5** Economisire.

chiverniselnic, ~ă *a* [At: IANOV, ap. TDRG / V: ***~vir~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***chivernisi*** + *-elnic*] (Iuz) Care economisește.

chivernisi [At: DOSOFTEI, MOL. / V: (înv) ***~vir~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***κυβερνώ*** (aor. lui ***κυβερνήσα***)] (Pfm) **1-2** *vtr* A(-și) administra (bunurile, veniturile). **3** *vt* A economisi. **4** *vt* A agonisi. **5-6** *vtr* A (se) pricopsi. **7-8** *vtr* A (se) aproviziona. **9** *vr* (Înv) A-și conduce (bine) viața.

chivernisire *sf* [At: ANTIM, ap. GCR. II, 28/1 / Pl: *~ri* / E: ***chivernisi***] (Pfm) **1-5** Chiverniseală (**1-5**).

chivernisit, ~ă *a* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, III², 250 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***chivernisi***] (Pfm) **1** Care are o situație materială bună Si: *înstărit*, (îvp) *pricopsit*. **2** (D. bani, averi etc.) Economisit.

chivernisitor, ~oare [At: NECULCE, ap. LET. II, 313/33 / V: ***~sător***, (înv) ***~virnisitoriu, ~vernitoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***chivernisi*** + *-(i)tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care administrează. **3-4** *smf, a* (Persoană) care aprovizionează. **5-6** *smf, a* (Persoană) care economisește. **7-8** *smf, a* (Persoană) care agonisește. **9-10** *smf, a* (Persoană) care poartă cuiva de grijă.

chivirgic *a* [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / V: ***câvâr~*** / Pl: nct / E: tc ***kyvyrčyk***] (Tcm; Dob) Oaie cu lâna roșietică-neagră și cu carnea deosebit de gustoasă.

chivirniseală *sf* vz ***chiverniseală***

chivirnisi *v* vz ***chivernisi***

chiviruisitoriu, ~oare *a* vz ***chivernisitor***

chivornicer *sn* [At: CHEST. V, 80/12 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Vas cu fund dublu din doage de molid, cu tortițe de stejar și cercuri de paltin, în care se păstrează cheagul lungit cu zer de oaie.

chivot *sn* [At: PSALT. 278/11 / Pl: *~uri, ~e* / E: vsl ***кивотъ***] (Înv) **1** Ladă. **2** Cutie. **3** Dulap. **4** Sicriu. **5** (Îs) *~ul legii* sau *~ul mărturiei* Ladă în care evreii mozaici țineau tablele legii și toiagul lui Aron. **6** (În Biblie) Arca lui Noe. **7** Cutiuță așezată în altar, în care se păstrează cuminecătura rezervată celor care se împărtășesc în caz de boală, înainte de moarte etc. **8** Macheta unei biserici.

chivuclion *sn* [At: GHEORGACHI, ap. GALDI / S: *kivuklion* / Pl: ? / E: ngr ***κιβούκλιον***] (Înv) Baldachin.

chivuță *sf* [At: CARAGIALE, M. 27 / Pl: *~țe* / E: ***Chivuța***] (Îvr) Femeie (de obicei țigancă) care, în trecut, spoia casele.

chiz *sn* [At: VICIU, GL. 98 / Pl: *~uri* / E: ger ***Kies***] (Reg) Pirită.

chizap *sm* vz ***chezap***

chizaș, ~ă *smf, a* vz ***chezaș***

chizăș, ~ă *smf, a* vz ***chezaș***

chizășluire *sf* vz ***chezășluire***

chizășluit, ~ă *a* vz ***chezășluit***

chizeaș, ~ă *smf, a* vz ***chezaș***

chizedră *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: mg ***közedbe***] (Ban) Asociație.

chizeș, ~ă *smf, a* ***chezaș***

chizeșie *sf* vz ***chezășie***

chizeșluit, ~ă *a* vz ***chezășluit***

chizeșluitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 149 / Pl: *~ri* / E: ***chezășlui*** + *-(i)tură*] (Înv) Garanție.

chizlar *sm* vz ***câzlar-agă***

chiznovaș, ~ă *a* vz ***chiznovat***

chiznovat, ~ă *a* [At: LB / V: ***chisn~, ~vit, ~vaș*** / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Iuz) **1** Comic. **2** Ciudat. **3** Sucit. **4** Minunat.

chiznovatic, ~ă *a* [At: I. CR. III, 377 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***chiznovat***] (D. oameni; reg) Glumeț.

chiznovit, ~ă *a* vz ***chiznovat***

chix *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 33 / Pl: *~uri* / E: ger ***Kicks***] **1** (La jocul de biliard) Lovitură greșită (din cauză că vârful de piele al tacului nu a fost bine uns cu creta). **2** Eșec. **3** (Fig; fam; mld. cântăreți sau instrumentiști) Ton fals. **4** (Fam; îe) **A da ~** A emite un sunet fals. **5** (Fam; îae) A eșua.

choreu *sn* vz ***coreu***

choriamb *sm* vz ***coriamb***

chorografie *sf* vz ***corografie***

chorologie *sf* vz ***corologie***

chorus *sn* [At: DEX^2 / P: *co~* / E: fr, eg ***chorus***] (Jaz) **1** Improvizație solistică legată de o temă principală. **2** Improvizație colectivă, care urmează după improvizațiile soliștilor.

chow-chow *sm* [At: DN / P: *șu-șu* / Pl: ? / E: fr ***chow-chow***] Rasă de câini originari din China, unde sunt crescuți pentru blana lor.

chtonian, ~ă *a* vz ***htonian***

chtonic, ~ă *a* vz ***htonic***

chtonism *sn* vz ***htonism***

chulo *sm* [At: DEX^2 / P: *ciulo* / E: sp ***chulo***] Toreador care luptă pe jos și are misiunea de a întărâta taurul cu ajutorul unei pelerine roșii.

ci^1 *av* vz ***aci***

ci^2 *c* [At: (a. 1591) CUV. D. BĂTR. I, 58 / E: ***ce***] **1** (Adversativ; după negație) Dimpotrivă. **2** (După o propoziție condițională) Dar. **3** (Îvp; adversativ; după o propoziție afirmativă căreia vorbitorul îi opune o afirmație contrarie sau o restricție) Totuși. **4** (Reg; adversativ; adesea, înaintea unui imperativ; arătând nerăbdare) Dar... **5** (Consecutiv; rar) Prin urmare. **6** (Înv) De aceea. **7** (Înv) Încât. **8** (Înv) Cât despre. **9** (Îvp; îlc) **~ dar** Deci. **10** Mai mult decât atât Si: (înv) *ce*.

ci^3 *i* [At: MÂNDRESCU, L. P. 148 / E: ns cf ***ciu***] **1** Cuvânt care redă bucuria. **2** Strigăt folosit pentru a chema vaca.

ciacal *sm* vz ***șacal***

ciachie *sf* vz ***ciacâie***

ciaconă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: it ***ciaccona***] **1** Vechi dans de origine spaniolă, cu o mișcare lentă. **2** Melodie după care se execută ciacona **(1)**.

ciagoniță *sf* [At: CHEST. V, 80/35 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) **1** Vas în care se ține zerul la stână. **2** Conținutul unei ciagonițe **(1)**.

ciamur *sm* vz ***ceamur***

cian *sn* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / E: fr ***cyan***] Gaz incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare.

cian- vz ***ciano***

cianamidă *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***cyanamide***] Substanță chimică cristalină, din care se obține melamina.

cianat *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~nați* / E: fr ***cyanate***] (Chm) Derivat al acidului cianhidric.

cianhidric, ~ă *a* [At: DA ms / P: *ci-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyanhydrique***] (Chm; îs) *Acid ~* Lichid incolor, volatil, foarte toxic, cu miros de migdale amare.

cianhidrină *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***cyanhydrine***] Compus organic care conține, în moleculă, un hidroxil și un nitril, folosit la obținerea aminoacizilor și a unor materiale plastice.

cianhidrizare *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~zări* / E: fr ***cyanhydrisation***] Tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților pentru a combate paraziții.

cianic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *ci-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyanique***] (Îs) *Acid ~* Nitril al acidului carbonic rezultat prin încălzirea ureei la 180°.

cianină *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***cyanine***] (Chm) Colorant folosit ca sensibilizator fotografic pentru radiațiile infraroșii.

cianizare *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~zări* / E: fr ***cyanisation***] Tratament termochimic prin care se introduc carbon și azot la suprafața unei piese din oțel, pentru a se obține un strat superficial dur.

cianoficee *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / E: fr ***cyanophycées***] **1** (Lpl) Clasă de alge albastre, microscopice, înrudite cu bacteriile și răspândite în ape dulci, în bălți și în locuri umede. **2** (Lsg) Plasă din această clasă.

cianofil, ~ă *a* [At: DN / P: *ci-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf ngr ***κιανος*** + ***φιλην***] Care are afinitate pentru coloranți albaștri sau verzi.

cianogen *sn* [At: PONI, CH. 141 / P: *ci-a~* / E: fr ***cyanogène***] (Chm) Gaz incolor produs prin combinarea azotului cu carbonul.

cianopsie *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cyanopsie***] (Med) Defect de vedere datorită căruia obiectele apar colorate în albastru.

cianometru *sn* [At: DA ms / P: *ci-a~* / Pl: *~re* / E: fr ***cyanomètre***] (Fiz) Aparat de măsură a gradului de intensitate a culorii albastre din aer.

cianotic, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyanotique***] **1** (D. mucoase, piele etc.) De culoare albastră-vineție. **2** (D. oameni; pex) Predispus la cianoză. **3** Care prezintă cianoză. **4** Referitor la cianoză. **5** De cianoză.

cianotipie *sf* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Zianotypie***] Procedeu de reproducere prin copiere fotografică, utilizat în special pentru desenele tehnice al căror original a fost executat pe hârtie de calc, obținându-se o imagine negativă pe un fond albastru-închis cu linii albe.

cianoza *vtr* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***cyanoser***] **1-2** A deveni (sau a face să devină) cianotic **(1)**.

cianozat, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cianoza***] Care prezintă cianoză.

cianoză *sf* [At: DA ms / P: *ci-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***cyanose***] **1** (Med) Colorație albastră-vineție a pielii și a mucoaselor din cauza unei insuficiente oxigenări a sângelui. **2** (Chm; rar) Sulfat de cupru hidratat.

cianura *vt* [At: DA ms / P: *ci-a~* / Pzi: *~rez* / E: ***cianură***, cf fr *cyanurer*] A supune minereurile operației de cianurare **(2)**.

cianurare *sf* [At: LTR / P: *ci-a~* / Pl: *~rări* / E: ***cianura***] **1** Tratare cu cianură. **2** Procedeu industrial de extragere a metalelor nobile din minereurile sărace cu soluții alcaline de cianură de sodiu. **3** (Teh) Tratament termic al suprafeței unui aliaj feros, prin încălzire într-o cianură topită, apoi prin răcire, pentru a se produce o suprafață dură.

cianurație *sf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1323 / P: *ci-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cyanuration***] (Rar) **1-3** Cianurare **(1-3)**.

cianură *sf* [At: PONI, CH. 141 / P: *ci-a~* / Pl: *~ri* / E: fr ***cyanure***] (Chm) Sare a acidului cianhidric.

cianuric, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 592 / P: *ci-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyanurique***] (Chm; îs) *Acid ~* Polimer cristalizat al acidului cianic, format prin distilarea uscată a acidului uric.

ciapauă *sf* vz ***ciapău***

ciapău *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~pauă*** *sf* / Pl: ? / E: nct] (Trs) **1** Cureaua (din piele sau sfoară) a biciului. **2** (Lpl) Nojițe.

ciatarâș *sm* vz ***ceatăraș***

ciațiu *sn* [At: DEX^2 / P: *ci-a~* / Pl: *~ii* / E: lat ***ciatium***] (Bot) Inflorescență fără înveliș, cu o singură floare femeiască și restul bărbătești.

ciăbare *sf* vz ***cebare***

ciăbălui *v* vz ***cebălui***

cib^1 *sn* vz ***ciob***

cib^2 *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: lat ***cibus***] (Iuz) Mâncare pentru păsări.

cibar *sn* vz ***ciubăr***

cibără *sf* vz ***chivără***

cibârnacă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Pălărie veche și uzată.

cibec *sn* vz ***cibică***

cibernetic, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cybernétique***] **1** *sf* Știință care are ca obiect studiul matematic al legăturilor, comenzilor și controlului în sistemele tehnice și în organismele vii din punctul de vedere al analogiilor lor formale. **2** *a* Care aparține ciberneticii (**1**). **3** *a* Referitor la cibernetică (**1**).
cibernetician, ~ă *smf* [At: DEX^2 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***cybernéticien***] Specialist în cibernetică (**1**).
cibernetiza *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: fr ***cybernétiser***] A dota cu echipament cibernetic (**2**).
cibernetizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***cibernetiza***] Dotare cu echipament cibernetic (**2**).
cibernetizat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***cibernetiza***] Cibernetizare.
cibernetizat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cibernetiza***] Care a fost dotat cu echipament cibernetic (**2**).
cibic *sn* vz ***cibică***
cibică *sf* [At: MAT. FOLK. 921 / V: ***~bec, ~bic*** *sn* / Pl: *~ice* / E: nct] **1** (Trs) Capelă militară. **2** (Reg) Tricorn.
cibileaucă *sf* [At: CHEST. V, 165 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Clop mic.
ciblă *sf* vz ***câblă***
ciblon *sn* [At: H XVI, 134 / Pl: nct / E: ns cf *ciublă*] (Reg) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape.
cibotaie *sf* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Mică plantă erbacee din familia *Liliaceae* care crește prin poieni, cultivată, uneori, ca plantă decorativă, cu frunzele radicale pețiolate, cu pete-roșii, florile mirositoare, roșii-purpurii, mari, solitare și aplecate în jos Si: (reg) *măseaua ciutei* (*Erithronium deuscanis*).
cibotar *sm* vz ***ciobotar***
cibotă *sf* vz ***ciobotă***
cibric *sn* vz ***chibrit***
cibrit *sn* vz ***chibrit***
cibuc[1] *sn* vz ***ciubuc***
cibuc[2] *sm* [At: VICIU, GL. / V: *ciobâc* / Pl: *~uci* / E: nct] (Trs) Țânțar mic.
cibuțea *sf* vz ***ciobotea***
cibuțică *sf* vz ***ciobotică***
cic[1] *sm* [At: BĂCESCU, P. 163 / V: *cec* (pl: *cecuri*) sn / Pl: *cici* / E: nct] (Iht; Trs) Țipar (*Missgurnus fossilis*).
cic[2] *i* vz ***cică***[3]
cic[3] *sn* vz ***cioc***
cica *i* [At: LM / E: ***cicăli***] (Mls repetat) Imită felul de a vorbi al omului cicălitor.
cicadă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~de* / E: lat ***Cicadă*** (denumire științifică)] Insectă cu corpul scurt și gros, cu capul mare terminat printr-o proeminență ascuțită.
cicadee *sf* [At: DEX^2 / Pl: ~ / E: fr ***cycadées***] **1** (Lpl) Familie de plante gimnosperme, cu tulpina fără nervuri și cu frunze foarte mari (*Cicada*). **2** (Lsg) Plantă din familia cicadee (**1**).
cicală *smf* [At: BĂRAC, ap. TDRG / Pl: *~le* / E: nct] **1** Persoană cicălitoare și certăreață. **2** Flecar.
cicar *sm* [At: BĂCESCU, P. 86 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: mg ***csik*** + *-ar*] **1** Animal vertebrat acvatic inferior (*Eudontomyzon danfordi*), asemănător cu un pește, care trăiește ca parazit pe pielea unor pești. **2** Pișcar. **3** (Reg) Țipar (*Missgurnus fossilis*).
cicari *sm* [At: H XVIII, 282 / Pl: ~ / E: nct] (Ban) Tufiș.
cicaric *sn* vz ***cicărâc***
cicarig *sn* vz ***cicarâc***
cicariu *sm* vz ***cicar***
cicatrice *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***~iță*** / Pl: ~, (înv) *~ci* / E: lat ***cicatrix, ~icis***, fr ***cicatrice***] Urmă (din țesut conjunctiv) lăsată de o rană sau de o arsură după vindecare.
cicatrici *vtr* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~cesc* / E: ***cicatrice***] (Rar) **1-4** A cicatriza (**1-4**).
cicatricial, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cicatriciel***] (Rar) **1** Propriu cicatricei. **2** Referitor la cicatrice.
cicatricire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***cicatrici***] (Rar) **1-2** Cicatrizare (**1-2**).
cicatricit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cicatrici***] (Rar) **1-2** Cicatrizare (**1-2**).
cicatricit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cicatrici***] (Rar) **1-2** Cicatrizat^2 (**1-2**).
cicatriță *sf* vz ***cicatrice***
cicatriza [At: BARANGA, V. A. 28 / Pzi: *~zez* / E: fr ***cicatriser***] **1** *vr* (D. răni) A se vindeca. **2** *vt* (D. substanțe) A închide o rană. **3** *vr* (Fig; despre suferințe, mls morale) A trece.
cicatrizabil ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cicatrisable***] **1-2** Care se poate cicatriza (**1-2**).
cicatrizant, ~ă *sn, a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***cicatrisant***] **1-2** (Medicament) care favorizează cicatrizarea unei răni.
cicatrizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***cicatriza***] **1** (D. răni) Vindecare. **2** (Fig) Tămăduire.
cicatrizat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cicatriza***] **1-2** Cicatrizare (**1-2**).
cicatrizat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cicatriza***] **1** (D. răni) Vindecat^2. **2** (Fig) Tămăduit^2.
cică[1] *i* [At: I. CR. II, 154 / V: *cicio*[1] / E: nct] (Reg) Expresie de mângâiere adresată unui băiat.
cică[2] *i* [At: DA ms / V: *cicio*[2] / E: ***fetică***] (Ban) Expresie de mângâiere adresată unei fete.
cică[3] *i* [At: ȘEZ. II, 111/21 / V: ***cic!, cico-cico!, cioc(-cioac)!, ciuc!*** / E: ***purcică***] Cuvânt cu care se cheamă porcii.
cică[4] *i* [At: H III, 262 / E: fo] Cuvânt cu care se strigă oile.
cică[5] *av* [At: ALECSANDRI, T. 4 / E: *[se zi]ce + că*] (Pfm) **1** (Precedă o afirmație pusă la socoteala altora) (Se) spune că... **2** (Indică un sentiment de îndoială) Dacă poate fi cu putință! **3** Nici mai mult, nici mai puțin. **4** Mai mult decât atâta. **5** (Povestitorul admite ce se spune, dar e convins că nu e așa) Chipurile.
cică[6] *sf* vz ***chică***
cicăi *v* vz ***cicăli***
cicălău *sm* [At: BĂCESCU, P. / Pl: *~lăi* / E: ***cic***[1] + *-ălău*] (Reg; rar) Pește nedefinit mai îndeaproape.
cicăleală *sf* [At: PANN, P.V. I, 17/14 / Pl: *~leli* / E: ***cicăli*** + *-eală*] **1** Reproș făcut cuiva pentru fapte mărunte. **2** Insistență supărătoare. **3** Flecăreală.
cicăli [At: COSTINESCU / V: ***cecă~, ~căi, cigăli, ciuguli*** / Pzi: *~lesc*, (rar) *cicăl* / E: nct] **1** *vt* A face cuiva reproșuri repetate pentru fapte mărunte. **2** *vt* A certa pe cineva. **3** *vi* A stărui într-un mod supărător pe lângă cineva. **4** *vi* A flecări.
cicălire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cicăli***] **1-3** Cicăleală (**1-3**).
cicălit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cicăli***] **1-3** Cicălire (**1-3**).
cicălit[2]***, ~ă*** *a* [At: ZANNE, P. VIII, 647 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cicăli***] **1** Certat într-una. **2** Sâcâit cu rugăminți supărătoare.
cicălitor, ~oare *a* [At: MARCOVICI, D. 71/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cicăli*** + *-itor*] **1-4** Care cicălește (**1-4**).
cicălitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cicăli*** + *-(i)tură*] **1-3** Cicăleală (**1-3**).
cicălos, ~oasă *a* [At: MARIAN, NU. 621 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cicăli*** + *-os*] **1-4** Care cicălește (**1-4**).
cicărag *sn* vz ***cicărâc***
cicărăg *sn* vz ***cicărâc***
cicărâc *sn* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 161 / V: ***cicaric, cicarig, ~rag, ~răg, ~ric, ~rig, cicârig, cicârâc, cicârâg, cichirig*** *sn* / Pl: *~âce* / E: tc ***çykryk***, bg **чекрък**] (Înv) **1** Vârtelniță. **2** Parte a morii.
cicări [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A cârmi. **2** *vi* A sări în sus de bucurie.
cicăric *sn* vz ***cicărâc***
cicărică *sf* [At: H III, 269 / Pl: *~rele* / E: mg ***csikorka***] (Bot; reg; csn pbl) Veninariță (*Gratiola officinalis*).
cicărig *sn* vz ***cicărâc***

cicătaie *sf* vz ***cehadaie***

cicătăi *vt* [At: H XVII, 177 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *cicăli*] (Reg) **1-4** A cicăli (**1-4**).

cicătăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cicătăi***] (Reg) **1-4** Cicălire (**1-4**).

cicătăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cicătăi***] (Reg) **1-4** Cicălire (**1-4**).

cicătăit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cicătăi***] (Reg) **1-2** Cicălit[2] (**1-2**).

cicârâc *sn* vz ***cicărâc***

cicârâg *sn* vz ***cicărâc***

cicârdău *sn* [At: H VII, 361 / Pl: ? / E: ***cicar*** + *-dău*] (Îrg) Coteț la jocul de-a poarca.

cicârig *sn* vz ***cicărâc***

cice *sf* [At: CV, 1950, nr. 3, 56 / Pl: *cici* / E: nct] (Reg) **1** Colind. **2** Sorcovă.

cicea[1] *av* [At: COD. VOR. 117/2 / E: ml ***eccu -hic -ce***] (Înv) **1** Aici. **2** (Îlc) **De ~** De aceea. **3** (Pop; îlav) **~ așa?** Oare ?

cicea[2] *ai* [At: MARIAN, NA. 340/20 / E: ucr ***чича***, mg *csecse* cf *gigea*] Frumos.

ciceacliu, ~ie *a* [At: FILIMON, C. II, 599 / Pl: *~ii* / E: tc ***çiçekli***] (Tcî) Împodobit cu flori.

ciceică *sf* [At: CHEST. II, 334/289 / Pl: *~eici*, *~eice* / E: nct] (Reg) **1-2** (Colț sau) lădiță unde se adună cenușa vetrei.

cicein *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Fluier din coajă de salcie verde.

ciceri *vt* [At: ȘEZ. III, 204/20 / Pzi: *~resc* / E: ns cf *ciceriș*] (Îrg) A certa.

ciceriș, ~ă *smf, a* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~i* / E: mg ***csicseres***] (Trs; mgm) **1-2** (Persoană) care nu poate trece nimic cu vederea fără a face observații sarcastice.

cicernă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Jgheab mic la moară.

cicero[1] *smi* [At: MDT / E: fr ***cicéro***] (Tip) **1** Corp de literă de 12 puncte. **2** Albitură având baza de dimensiunile unui cicero[1] (**1**).

cicero[2] *smi* [At: DEX[2] / E: ***Cicero***] Gen de tunsoare bărbătească (scurtă).

cicerone *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 217 / Pl: *~ni* / E: it ***cicerone***, fr ***cicérone***] (Înv) Persoană special pregătită care conduce vizitatorii într-un muzeu, într-un oraș etc. Si: *ghid*.

ciceronian, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***cicéronien***, it ***ciceroniano***] **1** Referitor la Cicero. **2** De Cicero. **3-4** (Ca) a lui Cicero.

cichel *sn* [At: H XIV, 398 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Otic.

cichiacă *sf* [At: TDRG / Pl: *~iace* / E: nct] (Reg) Cască metalică de protecție a muncitorilor petroliști.

cichie[1] *sf* vz ***ceacâie***

cichie[2] *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; îs) *Lemne de ~* Lemne de foc de esență slabă.

cichir, ~ă *a* vz ***ceacâr***

cichirgi-bașa *sm* [At: ALECSANDRI, T. 101 / Pl: *~le* / E: ***cichirgiu*** + ***bașa***] (Înv) Staroste al cofetarilor.

cichirgiu *sm* [At: ALECSANDRI, T. 126 / V: ***și~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***şkerğy***] (Tcî) **1** Cofetar. **2** (Spc) Persoană care servea dulceață la curtea domnească.

cichirig *sn* vz ***cicărâc***

cici[1] *i* [At: ȘEZ. III, 189 / E: ns cf *ci*[2], *cic*, *cica*[3], *cica*[4]] (Trs) Cuvânt cu care se cheamă caprele Si: *cicina*.

cici[2] *smp* [At: VICIU, GL. / E: mg ***cisk***] (Trs) Tăiței groși.

cicibotă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: ns cf *cibotaie*] (Bot; reg) Cibotaie (*Erythronium deus-canis*).

cicic[1] [At: I. IONESCU, M. 693 / Pl: *~uri* / E: tc ***çiçek***] **1** *sn* (Bot; reg) Floare nedefinită mai îndeaproape. **2-3** *a, sn* (De) culoare roșie. **4** *sn* Lână vopsită roșu-aprins. **5** *sn* Brâu femeiesc din cicic[1] (**4**). **6** *sn* (Imp; îe) **Verde ca ~ul** Postav verde.

cicic[2] *sm* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *cicici* / E: mg ***kícsid***] **1** (Reg) Pește mic nedefinit mai îndeaproape. **2** (Reg) Cegă.

ciciclic *sn* [At: BELDIMAN, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: tc ***çiçeklik***] (Tcî) Strat de flori.

cicie[1] *sf* vz ***tichie***

cicie[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1-2** (Coroană sau) poală a unui arbore.

cicili *vtr* [At: SBIERA, P. 63/28 / V: ***cili*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *cicea*[2]] (Buc) **1-2** A (se) dichisi. **3-4** A (se) lustrui. **5-6** A (se) împodobi.

cicilire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cicili***] (Buc) **1** Dichisire. **2** Lustruire. **3** Împodobire.

cicilit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cicili***] (Buc) **1-3** Cicilire (**1-3**).

cicilit[2], ***~ă*** *a* [At: SBIERA, P. 97/32 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cicili***] (Buc) **1** Dichisit[2]. **2** Lustruit[2]. **3** Împodobit[2].

cicimgea *sf* vz ***cicmigea***

cicina *i* [At: PRECUP, P. 14 / E: ***cici***[1] + ***na***] Cici[1].

cicio[1] *i* vz ***cică***[1]

cicio[2] *i* vz ***cică***[2]

cicioacă *sf* [At: DR. II, 388 / Pl: *~oace* / E: ns cf *cică* (**3-4**)] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cicioancă *sf* [At: DA / Pl: *~nce* / E: mg ***sisonca***] (Reg; mgm) Gheață pe care se dau copiii iarna.

ciciora *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: ns cf *chiceră*] (Reg) Deal stâncos.

cicirez *sn* vz ***titirez***

ciciris *sm* [At: ANTIPA, F. I. 337 / A: nct / Pl: *~iși* / E: nct] (Pes; reg) Cârlig mic de carmace.

ciciriză *sf* vz ***checheriță***

cicisbeu *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~ei* / E: it ***cicisbeo***] (Înv) Curtezan al unei femei căsătorite.

ciciugă *sf* vz ***cegă***

ciciuli *v* vz ***ciuciuli***

cicl- vz ***ciclo-***

cicla *vtr* [At: MDA ms / Pzi: *~lez* / E: ***ciclu***] (Rar) **1-2** A (se) integra într-un ciclu de învățământ.

ciclamă *sf* [At: DA / Pl: *~me* / E: lat ***cyclamen***] (Bot) Floarea de grădină (*Cyclamen europaeum*), din familia primulaceelor, cu frunze în formă de inimă, verzi pe față și roșii pe dos și cu flori albe, roz-mov sau roșii.

ciclamen [At: DEX[2] / P: *si~* / V: ***ți~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cyclamen***] **1** *sn* Ciclamă. **2-4** *sn, a* (Culoare) roz-mov (ca a unor ciclame).

ciclan *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***cyclane***] Hidrocarbură ciclică saturată, prezentă în petrol Si: *cicloalcan*, *cicloparafină*.

ciclare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***ciclu***] (Rar) Integrare într-un ciclu de învățământ.

ciclaz *sn* vz ***chiclaz***

ciclău *sn* vz ***ţiclău***

ciclic, ~ă *a* [At: OLLĂNESCU, H. A. P. 17 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cyclique***] **1-2** Care se desfășoară în cicluri (**3, 7**) Si: *periodic*. **3-4** Care aparține unui ciclu (**3, 7**) Si: *periodic*. **5** (D. opere științifice, literare, muzicale) Care este alcătuit din mai multe părți independente. **6** (Lit; înv; d. poeți) Care a compus poeme inspirate dintr-un anumit ciclu de legende. **7** (Lit; înv; spc; d. poeți) Care a compus poeme inspirate din legenda troiană. **8-9** (Lit; înv; îs) *Poemă ~ă* Operă a unui poet ciclic (**6-7**). **10** (D. compuși chimici) Care are catenele în formă de ciclu (**19**). **11** (Chm; îs) *Serie ~ă* Ansamblu de compuși a căror moleculă conține cel puțin un lanț închis, cu valențele satisfăcute. **12** (Bot; d. flori; șîs) *Floare ~ă* Care are toate elementele dispuse vertical.

ciclicitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: ***ciclic*** + ***-itate***] **1-9** Caracter ciclic (**1-9**).

ciclism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***cyclisme***] Sport practicat cu bicicleta.

ciclist, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***cycliste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se deplasează cu bicicleta. **3** *smf* Sportiv care practică ciclismul. **4-5** *a* Propriu (ciclismului sau) cicliștilor (**1**). **6-7** *a* Referitor la (ciclism sau) cicliști (**1**).

ciclizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: fr ***cyclisation***] (Chm; îs) *Reacție de ~* Reacție prin care lanțul de atomi din molecula unui compus organic se închide, formând un ciclu (**19**).

ciclo- [At: DN³ / V: ***cicl-*** / E: fr ***cyclo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Rotund. **2** Periodic. **3** Cu bicicleta.

cicloalcan *sm* [At: DEX² / P: *~lo-a~* / Pl: *~i* / E: fr ***cycloalcane***] (Chm) Ciclan.

cicloalchenă *sf* [At: DEX² / P: *~lo-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***cycloalkène***] (Chm) Hidrocarbură ciclică nesaturată cu o dublă legătură moleculară.

ciclocefal, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cyclocéphale***] (Med) **1-2** (Persoană) care prezintă ciclocefalie.

ciclocefalie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cyclocéphalie***] (Med) Malformație constând în lipsa totală sau parțială a nasului și situarea ochilor, uniți, într-o singură orbită.

ciclocros *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***cyclo-cros***] Probă sportivă combinată de ciclism și cros.

ciclodrom *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***ciclo-*** + ***-drom***] Velodrom.

ciclofazotron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***cyclophasotron***] Aparat care servește atât ca ciclotron, cât și ca fazotron.

ciclohexan *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***cyclohexane***] Hidrocarbură ciclică saturată cu șase atomi în moleculă, care se extrage din petrol și este întrebuințată ca solvent și ca materie primă în industria fibrelor sintetice.

ciclohexanol *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***cyclohexanol***] (Chm) Alcool secundar derivat din ciclohexan.

cicloid *sn* vz ***cicloidă***

cicloidal, ~ă *a* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 107 / P: *~lo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cycloïdal***] **1** Referitor la cicloidă. **2** Propriu cicloidei.

cicloidă *sf* [At: LTR² / V: ***~d*** *sn* / Pl: *~de* / E: fr ***cycloïde***] Curbă plană descrisă de un punct dat al unui cerc care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă.

ciclometric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyclométrique***] **1** Referitor la ciclometrie. **2** Propriu ciclometriei.

ciclometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cyclométrie***] Tehnică a măsurării unui cerc.

ciclometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***cyclomètre***] Instrument pentru măsurarea cercurilor.

ciclomorfoză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: eg ***cyclomorphosis***] (Blg) Totalitatea modificărilor pe care le suferă un organism în cursul dezvoltării ontogenetice.

ciclomotor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***cyclomoteur***] Bicicletă cu motor de un cilindru, cu o capacitate până la 50 cm^3.

ciclon *sn* [At: CARAGIALE, N. F. 82 / Pl: *~oane* / E: fr ***cyclone***] **1** Vânt puternic, cu deplasarea aerului în spirală, însoțit de ploi torențiale și de descărcări electrice, specific regiunilor tropicale Si: *uragan, taifun*. **2** Regiune a sistemului baric în care presiunea scade de la periferie spre centru, iar masele de aer au o mișcare convergentă. **3** Aparat pentru separarea particulelor materiale dintr-un gaz cu ajutorul forței centrifuge. **4** (Teh) Instalație pentru captarea și transportarea deșeurilor industriale.

ciclonal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cyclonal***] **1-4** Ciclonic (**1-4**).

ciclonare *sf* [At: DN³ / Pl: *~nări* / E: fr ***cyclonage***] Operație de clasare pneumatică cu ajutorul cicloanelor (**3**).

ciclonic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyclonique***] (Met) **1-2** Referitor la ciclon (**1-2**) Si: *ciclonal*. **3-4** Propriu ciclonului (**1-2**) Si: *ciclonal*.

ciclop *sm* [At: BELDIMAN, N. P. I, 44/21 / V: (înv) ***chic~*** / Pl: *~i* / E: fr ***cyclope***, lat ***cyclops, ~opis***] **1** Figură mitică de uriaș antropofag, cu un singur ochi mare. **2** Animal crustaceu inferior, de apă dulce, cu un singur ochi situat pe cefalotorace. **3** (Imp; fam) Întreprindere de reparat autovehicule.

cicloparafină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***cycloparafine***] (Chm) Ciclan.

ciclopean, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 57 / Pl: *~peni, ~pene* / E: ***ciclop*** + ***-ean***] (Înv) **1-8** Ciclopic (**1-8**).

ciclopentan *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***cyclopentane***] (Chm) Hidrocarbură ciclică saturată, care are cinci atomi în moleculă, folosită ca solvent și ca materie primă.

ciclopentanol *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***cyclopentanol***] (Chm) Alcool obținut din reducția ciclopentanului.

ciclopic, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 11/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ciclop*** + ***-ic***] **1-2** Propriu ciclopului (**1-2**) Si: (înv) *ciclopean*. **3-4** Referitor la ciclop (**1-2**) Si: (înv) *ciclopean*. **5-6** De ciclop (**1-2**) Si: (înv) *ciclopean*. **7** Uriaș Si: (înv) *ciclopean*. **8** (Îs) *Zid ~* Zid construit din blocuri mari de piatră brută sau sumar cioplită.

ciclopie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cyclopie***] (Med) Malformație congenitală constând în dezvoltarea unui singur glob ocular sau în fuziunea celor doi globi oculari.

ciclopropan *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***cyclopropane***] (Chm) Gaz incolor, inflamabil și exploziv, cu miros caracteristic, folosit în instalații și ca anestezic general.

cicloramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr, eg ***cyclorama***, ger ***Zyklorama***] Fundal de scenă curbat, din pânză de culoare neutră Si: *orizont*.

ciclostom *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***cyclostomes***] **1** (Lpl) Clasă de vertebrate inferioare, cu aspect de pești, lipsiți de maxilare și cu gura rotundă. **2** (Lsg) Animal din clasa ciclostomilor (**1**).

ciclotimic, ~ă [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyclothymique***] (Med) **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de ciclotimie. **3** *a* Propriu ciclotimiei. **4** *a* Referitor la ciclotimie.

ciclotimie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cyclothymie***] (Med) Stare psihică morbidă, caracterizată prin alternarea stărilor de bună dispoziție cu cele de depresie.

ciclotron *sn* [At: LTR² / Pl: *~oane* / E: fr ***cyclotron***] **1** Aparat care servește la accelerarea particulelor elementare, în care acestea descriu traiectorii eliptice într-un câmp magnetic și un câmp electric alternativ. **2** Accelerator folosit în fizica nucleară pentru a obține transmutări și dezintegrări ale particulelor grele ale atomilor.

cicloturism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***cyclotourisme***] Turism practicat cu bicicleta.

cicloturist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***cyclotouriste***] Persoană care practică cicloturismul.

cicloturistic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyclotouristique***] **1** Propriu cicloturismului. **2** Referitor la cicloturism.

cicloză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***cyclose***] (Blg) Mișcare a protoplasmei în interiorul celulei.

ciclu *sn* [At: CULIANU, C. 295 / Pl: *~ri* / E: fr ***cycle***] **1** Număr oarecare de evenimente, fenomene etc. formând un întreg. **2** Serie. **3** Perioadă continuă de timp în care unele fenomene astronomice revin în aceeași ordine Si: (înv) *crug*. **4** (Îs) *~ lunar* sau *~l lui Meton* ori *~ metonian* Perioadă de 19 ani care aduce aceleași faze de lună în aceeași ordine. **5** (Îs) *~ solar* Perioadă de 28 de ani, în care datele diferitelor zile ale anului cad în aceleași zile din săptămână. **6** (Fiz) Serie a modificărilor prin care trece un corp până ajunge în starea lui inițială. **7** Succesiune de fenomene, stări, operații, manifestări etc. realizate într-un anumit interval de timp și care epuizează, în ansamblu, evoluția unui proces repetabil. **8** Totalitatea fenomenelor, faptelor, acțiunilor etc. legate între ele. **9** (Îs) *~ anual* Perioadă de un an în care pământul face o rotație completă în jurul soarelui. **10** (Îs) *~ de conferințe* (sau *de lecții*) Serie de conferințe (sau de lecții) care tratează diverse aspecte ale unui fenomen unitar. **11** (Șîs *~ menstrual*) Menstruație. **12-14** Durată a unui ciclu (**3, 7, 11**). **15-17** Diagramă care reprezintă un ciclu (**3, 7, 11**). **18** Grup de producții (științifice, literare sau muzicale) care au o temă comună. **19** Lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. **20** Valori specifice pe care le ia o mărime periodică în cursul unei perioade date. **21** Unitate de măsură pentru frecvența vibrațiilor, reprezentând frecvența unei vibrații cu perioada de o secundă. **22** (Muz; iuz; îs) *~li pe secundă* Hertzi. **23-24** (Îs) *~ mixt* Timp și modalitate după care funcționează anumite motoare diesel de mare viteză. **25** (Îs) *~ undecenal* Perioadă de cca 11 ani care se observă în desfășurarea

fenomenelor solare și terestre. **26** (Îs) ~ *motor* Perioadă în care se produce un lucru mecanic pe care un sistem îl cedează mediului exterior. **27** (Îs) ~ *de producție* Totalitate a fenomenelor care au loc în timpul unui proces de prelucrare. **28** (Îs) ~ *decenal* Perioadă de 10 ani. **29** (Îs) ~ *geologic* Totalitate a fenomenelor de litogeneză, ortogeneză și gliptogeneză care s-au desfășurat în cursul unei ere geologice. **30** Grad de învățământ organizat pe grupuri de materii în raport cu vârsta elevilor și cuprinzând un anumit număr de ani școlari.

cicmigea *sf* [At: GHICA, S. 407 / V: ***cec~, cicimgea, cigmegea, cigm~ cișmegea, cișm~*** / Pl: *~gele* / E: tc ***çecmeğe***] (Înv; iuz) **1** Casetă în care se păstrau, în prăvălii, banii proveniți din vânzările zilnice. **2** Ladă cu bani.

cicni *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 27 / V: ***cigni*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Înv; d. animale; gmț d. oameni) A muri.

cicnire *sf* [At: MDA ms / V: ***cign~*** / Pl: *~ri* / E: ***cicni***] (Înv) Moarte.

cicnit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***cign~*** / Pl: *~uri* / E: ***cicni***] (Înv) Moarte.

cicnit[2], ~ă *a* [At: H XIV, 430 / V: ***cign~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cicni***] (Înv; d. animale; gmț d. oameni) Mort.

cico *sn* [At: DEX[2] / Pl: (rar) *~uri* / E: ***ci***[trice] + ***co***[la]] (Înv) **1** Băutură răcoritoare. **2** Sticlă, pahar etc. cu cico **(1)**.

cicoară[1] *sf* vz ***cicoare[1]***

cicoară[2] *sf* vz ***cicoare[2]***

cicoare[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 310 2/22 / V: ***~ră, ~corie, țicorie*** / Pl: *~ori* / E: ml ****cichoria***] **1** (Bot) Pantă erbacee *Cichorium intybus*, cu flori albastre, trandafirii sau albe, din a cărei rădăcină se fabrică surogat de cafea. **2** Surogat de cafea din rădăcina cicorii **(1)**. **3** (Bot; reg; îc) **~-de-iarnă** Odolean (*Valeriana officinalis*). **4** (Bot; reg; îc) **~-de-grădină** Andivă (*Cicorium endivia*).

cicoare[2] *sf* [At: MARIAN, INS. 456 / V: ***~ră*** / Pl: *~ori* / E: ml ****cicala***] (Ent; reg) Insecta (*Cicada orni*) galbenă-castanie, cu spinarea neagră, cu aripile străvezii și lungi, cu capul lat și cu ochii mari, care scoate un țârâit asemănător cu al greierelui.

cico-cico *av* vz ***cică[3]***

ciconiidă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: fr ***ciconiidés***] (Orn) **1-2** Ciconiiformă **(1-2)**.

ciconiiformă *sf* [At: DEX[2] / P: *~ni-i~* / Pl: *~me* / E: fr ***ciconiformes***] **1** (Lpl) Ordin de păsări care are ca tip bâtlanul Si: *ciconidă*. **2** (Lsg) Pasăre din ordinul ciconiiformelor **(1)** Si: *ciconiidă*.

cicorie *sf* vz ***cicoare[1]***

cicoșel *sm* [At: DOINE, 237 / Pl: *~ei* / E: mg ***czicós*** + *-el*] (Șhp) **1-2** Herghelegiu (drag). **3-4** Călăreț (drag).

cicoti *vi* vz ***chicoti***

cicovă *sf* [At: H II, 323 / Pl: *~ve* / E: nct] (Reg) Bijuterie nedefinită mai îndeaproape.

cicric *sn* vz ***cicărâc***

cicrig *sn* vz ***cicărâc***

cict *sn* [At: BUL. OF. (1951), 923 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cataramă.

cicudiu, ~ie *a* [At: (a. 1817) REV. P. IST. I, 240 / Pl: *~ii* / E: tc ***çigde***] (Tcî) De culoare roșie-deschisă.

cicură *sf* vz ***chiciură***

cicuri *snp* vz ***ciucure***

-cid [At: DN[3] / E: fr ***-cide***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „Care ucide".

cide *sf* vz ***chidă***

cider *sn* [At: CV, 1951, nr. 6, 3 / E: nct] (Reg) Vin oțetit.

cidir *sn* vz ***cighir[1]***

cidiu, ~ie *a* [At: CONV. LIT. X, 508 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Om de nimic. **2** Prostănac.

cidru *sns* [At: BIANU, D. S. 5 / E: fr ***cidre***] (Pop) Băutură alcoolică obținută prin fermentarea merelor sau a altor fructe.

cieflăi *v* vz ***clefăi***

cier[1] *sn* [At: ȘEZ. II, 186 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Răboj. **2** Semn pe răboj care indică, printr-o crestătură caracteristică fiecărui muncitor, cantitatea de lemne tăiate. **3** Semn cu fierul roșu pe vite, caracteristic stăpânului.

cier[2] *sn* vz ***ceair***

cieriu *sn* vz ***ceair***

cieșcui *vr* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** A se văicări. **2** A se necăji.

cifai *sns* [At: DICȚ. / E: nct] (Trs) Pietriș.

cifert *sn* vz ***sfert***

ciflac *sn* vz ***ciftlâc***

ciflăi *vt* vz ***clefăi***

ciflâc *sn* vz ***ciftlâc***

ciflic[1] *sn* vz ***ciftlâc***

ciflic[2] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: tc ***čiflik***, bg ***чифлик***] **1-2** Mică (fermă sau) moșie. **3** Conac.

cifo- [At: DN[3] / E: fr ***cypho-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la curbura dorsală. **2** Propriu curburii dorsale.

cifos, ~oasă [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***cypheux***] **1-2** *smf, a* (Om) cocoșat.

cifoscolioză *sf* [At: DEX[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***cyphoscoliose***] (Med) Deformație a coloanei vertebrale cu simptome de cifoză și scolioză.

cifotic, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cypheux***] (Med) **1-2**, (Bolnav) de cifoză.

cifoză *sf* [At: DA ms / Pl: *~ze* / E: fr ***cyphose***] (Med) Deformație a coloanei vertebrale care duce la o proeminență dorsală Si: *cocoașă, gheb*.

cifra [At: LM / V: ***ți~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***chiffrer***] **1** *vr* A se evalua (în cifre) la... **2** *vt* A aplica unui text un cifru[2] **(1)** Si: *a încifra*. **3** *vt* (Înv) A numerota.

cifraj *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***ciffrage***] (Muz) **1** Indicații de acord care se notează deasupra sau dedesubtul lui, des utilizate în muzica modernă și jaz pentru a înlesni citirea rapidă a partiturii. **2** Cifrare **(1-3)**.

cifrar *sn* [At: TDRG / V: ***ți~*** / Pl: *~e* / E: ***cifră*** + *-ar*] (Înv) Cifru[2] **(1)**.

cifrare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***cifra***] **1** Evaluare în cifre Si: *cifrat[1]*. **2** Aplicarea unui cifru pe un text Si: *cifrat[1], încifrare, încifrat[1]*. **3** (Înv) Numerotare.

cifrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cifra***] (Rar) **1-3** Cifrare **(1-3)**.

cifrat[2], ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 300 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cifra***] **1** Evaluat (în cifre) la... **2** (D. un text) Scris în cifru[2] **(1)** Si: *încifrat[2]*. **3** (Înv) Numerotat[2].

cifră *sf* [At: LB / V: (înv) ***~ru*** sn, ***ți~*** / Pl: *~re* / E: it ***cifra***] **1** (Înv) Cifra zero Si: *nula*. **2** Simbol grafic (reprezentând numerele de la zero până la nouă) folosit pentru scrierea numerelor. **2** (Pex; mpl) Număr. **3-5** (Volum) (sumă sau) cantitate reprezentată prin cifre **(2)**. **6** (Îs) ~ *de afaceri* Valoare a afacerilor. **7** (Îs) *Impozit pe ~ra de afaceri* Impozit aplicat proporțional cu valoarea afacerii. **8** Număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe sau a unui fenomen. **9** (Fin) Cuantum al unor operații comerciale sau financiare, reprezentat prin cifre. **10** (Înv) Caractere numerice întrebuințate în locul alfabetului într-o scriere secretă. **11** (Înv) Monogramă.

cifrărie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: *~ii* / E: ***cifră*** + *-ărie*] (Csc) Mulțime de cifre.

cifric, ~ă *a* [At: V. ROM. iunie 1939, 149 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cifră*** + *-ic*] Numeric.

cifrogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: it ***cifrogramma***] (Rar) Telegramă cifrată.

cifru[1] *sn* vz ***cifră***

cifru[2] *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 110 10/1 / Pl: *~uri* / E: fr ***chiffre***] **1** Sistem de semne convenționale cu care se transmit comunicări secrete. **2** Combinație de litere sau de cifre cu ajutorul căreia se pot deschide unele broaște sau lacăte cu închizătoare secretă. **3** (Îvr) Monogramă. **4** Simbol cifric stabilit pentru fiecare cont. **5** (Înv) Serviciu, într-o instituție, care cifrează și descifrează corespondența.

ciftea *sf* [At: CONDICA (1776), ap. ȘIO / Pl: *~tele* / E: tc ***çifte***] (Iuz) **1-2** Pușcă (scurtă) cu două țevi. **3** (Îs) *Cefte-caic* Fes femeiesc în formă

de caic. **4** (Îs) *Cifte-dulap* Cherestea adusă cu pluta pe Siret. **5** (Îs) *Cifte-tatar* Pereche de curieri pentru misiuni importante.

cifti *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Dulapuri confecționate din stejar.

ciftilâc *sn* vz ***ciftlâc***

ciftilic *sn* vz ***ciftlâc***

ciftlâc *sn* [At: DUMITRACHE, 327 / V: (înv) ***ceflac, cefl~, ceflic, ceftelac, ceftel~, ceftelic, ceftil~, cef~, ~flac, ~fl~, flic, ~til~, ~tilic, ~lic, cuiflic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çiftlik***] (Tcî) **1-2** Moșie (mică). **3** (Pex) Feudă. **4** (Pex) Fermă. **5** (Pex) Conac. **6** (Pex) Parte.

ciftlic *sn* vz ***ciftlâc***

cifut *smf, a* vz ***ciufut***

cigaie *sf* vz ***țigaie***

cigare *sf* vz ***țigaie***

cigarete *snp* [At: DA ms / E: ns cf mg *ciga-rece*] (Bot; reg) Bureți albi (*Lactarius piperatus*).

cigarniță *sf* vz ***cegarniță***

cigă[1] *sf* [At: LB / V: ***cegă*** / Pl: *cigi* / E: mg *csiga*] (Reg) **1** (Zlg) Cochilie de gastropod. **2** Scripete. **3** (Pan) Macara. **4** Ciocan de crăpat lemne. **5** Unealtă de fier cu care se bat stâlpii în pământ. **6** Titirez. **7** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **8** (Bot; reg; îs) *~ mică* sau *~ migă, ~ga-miga, ~ga-niga, ~gai-nigai* Bureți-galbeni (*Cantharelus cibalus*). **9** (Fig; îas) Fleac.

cigă[2] *sf* vz ***cegă***

cigăli *v* vz ***cicăli***

cigâli *v* vz ***ciuguli***

cige *sf* vz ***chidă***

cigher[1] *sn* vz ***ceagăr***

cigher[2] *sn* vz ***cighir***[1]

cigheraș *sn* [At: PAMFILE, C. / Pl: *~e* / E: ***cighir***[1] + *-aș*] (Pop) **1-3** (Șhp) Cighir[1] **(1-3)** mic.

cighili *v* vz ***ciguli***

cighir[1] *sn* [At: (a. 1792) TARIF, ap. ȘIO / V: ***ceaug~, ceghiriu, ~gher, cidir, gi~, jibir, ji~, ți~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çeger***] (Pop) **1** (Atm) Prapur de miel. **2** (Atm; îf *ceaug~*) Plămân de porc. **3** Tocătură din ficat, plămâni și intestine de miel sau de oaie, cu ceapă și ou, învelită în cighir[1] **(1)**.

cighir[2] *sn* vz ***ceagăr***

cigmegea *sf* vz ***cicmigea***

cigmigea *sf* vz ***cicmigea***

cigni *v* vz ***cicni***

cignire *sf* vz ***cicnire***

cignit[1] *sn* vz ***cicnit***[1]

cignit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cicnit***[2]

cigoriță *sf* [At: CHEST. V, 82/34 / Pl: *~țe* / E: nct] Chivornicer.

ciguli *v* vz ***ciuguli***

ciguliță *sf* [At: I. IONESCU, M. 86 / Pl: *~țe* / E: ***cigă***[2] + *-(ul)iță*] (Iht; reg) **1-2** (Șhp) Cegă (mică).

cihaus *sn* [At: CIHAC II, 52 / Pl: *~uri* / E: rs ***цейгаус***] (Iuz) Arsenal.

cihăi *v* vz ***cehăi***

cihăire *sf* vz ***cehăire***

cihăit[1] *sn* vz ***cehăit***[1]

cihăit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cehăit***[2]

cihăros, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *cehăi*] (Reg) **1** Încruntat[2]. **2** Mânios. **3** Rău.

cihoaie *sf* vz ***acioaie***

cihodar *sm* vz ***ciohodar***

cihon *sm* [At: ANTIPA, F. I. 158 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Săbioară (*Pelecus cultratus*).

cihotcă *sf* [At: CANDREA, F. 220 / Pl: *~tci* / E: nct] (Pop) Tuberculoză pulmonară.

cihurez *sm* vz ***huhurez***

cii *av* vz ***aici***

ciia *av* vz ***aici***

ciini *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg; d. vite) A se agita de foame.

cij *sm* [At: MARIAN, O. I, 388 / V: ***cis, ciz*** / Pl: *~i* / E: ucr ***чиж***] (Orn; reg) Scatiu (*Carduelis spinus*).

cijmă *sf* vz ***cizmă***

cijmătoare *sf* [At: ȘEZ. XXXII / Pl: *~tori* / E: nct] (Reg) **1** Bârfitoare. **2** Pizmuitoare.

cijmea *sf* vz ***cișmea***

cil[1] *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 461 / Pl: *~i* / E: fr ***cil***] Prelungire protoplasmatică mobilă, în formă de fir subțire, a bacteriilor, a infuzorilor, a algelor și a unor celule animale, servind la locomoție și la deplasarea secrețiilor în organism.

cil[2] *am* [At: H XIV, 359 / Pl: *~i* / E: tc ***çil***] (Buc; d. cai) În trei peri.

cilav, ~ă *a* vz ***schilav***

cileandra *sf* vz ***ciuleandra***

ciled *sn* vz ***celed***

cilehoaie *sf* vz ***cilihoaie***

cilen *sn* [At: (a. 1838) URICARIUL XI, 359 / Pl: *~uri* / E: rs ***член***] (Înv; Mol) Membru al unui tribunal.

cili *v* vz ***cicili***

cilian, ~ă *smf, a* vz ***chilian***

ciliar, ~ă *a* [At: ANATOMIA, 225 / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ciliaire***] **1** În formă de cil[1]. **2** Privitor la cil[1]. **3** Propriu cilului[1].

ciliat, ~ă [At: DA ms / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***cilié***] **1** *a* Care are cili[1]. **2** *sn* (Zlg) Infuzor.

cilibache *sm, a* [At: H I, 328, XII, 30 / Pl: *~chi* / E: ***cilibiu*** + *-ache*] **1-2** (Câine) cu talia subțire.

cilibi *ai* vz ***cilibiu***

cilibic *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *cilibilic*] (Tcî; reg) Mod de comportare.

cilibidachi *smi, ai* [At: ALECSANDRI, T. 237 / E: ***cilibiu*** + *-(d)ache*] **1-16** (Individ) cilibiu **(3-10)**.

cilibilâc *sn* vz ***cilibilic***

cilibilic *sn* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ***cel~, ~lâc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***čelebilyk***] (Tcî) **1** Purtare de om bine educat. **2** Gentilețe. **3** Noblețe. **4** Politețe. **5** Curtenie.

cilibiu, ~ie [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 8/27 / V: ***celeb~, chilighiu, ~bi, ~linghiu, țelebi*** *a* / Pl: *~ii* / E: tc ***çelebi***] (Tcî) **1** *sm* Titlu dat (mai ales europenilor) de către turci Si: *efendi, nobil*. **2** *sm* (Iuz; titlu de politețe) Domn. **3** *a* Elegant. **4** *a* Galant. **5** *a* Grațios. **6** *a* Frumos. **7** *a* Curat. **8** *a* Tras prin inel. **9** *a* Deosebit. **10** *a* Delicat.

cilibotele *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; art) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cilic *sn* [At: I. GOLESCU, C. I, 41 / V: ***cel~, țel~, țil~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***čelik***] (Tcî; reg) **1** Oțel sub formă de bobițe găurite. **2** (Mpl) Mărgea (de metal) lucioasă. **3** Fir metalic (mai ales auriu) cusut vertical la poalele costumelor naționale femeiești.

ciliciu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***cilice***] **1-2** (Centură sau) cămașă aspră din păr de capră, care se purta pe piele de penitenți pentru a se mortifica.

ciliet *sn* vz ***celed***

ciligaie *sf* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~găi* / E: ns cf mg *csellegni*] (Reg) Gălăgie.

cilihoaie *sf* [At: MARIAN, O. I, 178 / V: ***cileh~, cilioa~, cilioh~, chil~*** / Pl: *~* / E: nct] (Reg) **1** (Orn) Femela cilihoiului. **2** Namilă. **3** Pasăre urâtă. **4** (Îf *~lioa~*) Pasăre pestriță, cât o sarcă.

cilihoi *sm* [At: MARIAN, O. I, 178 / Pl: *~* / E: nct] (Orn; reg) Vultur bărbos.

cilimină *sf* [At: BUL. GRĂD. BOT. V, 56 / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*).

cilimnie *sf* [At: BUL. GRĂD. BOT. V, 56 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*).

cilindra *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***cylindrer***] A îndesa nivelând un strat rutier cu ajutorul compresorului.

cilindrare *sf* [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: ***cilindra***] Îndesare prin nivelarea unui strat rutier cu ajutorul compresorului Si: *cilindrat¹*.

cilindrat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cilindra***] Cilindrare.

cilindrat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cilindra***] (D. straturi rutiere) Îndesat, prin nivelare cu compresorul.

cilindrax *sm* [At: DN³ / Pl: *~acși* / E: fr ***cylindraxe***] Axon.

cilindree *sf* [At: DEX² / E: fr ***cylindrée***] **1** Volumul cilindrului unei mașini de forță cu piston, cuprins între cele două poziții opuse ale pistonului. **2** Cantitate de gaze introdusă în cilindrul unui motor cu ardere internă în timpul cursei de admisiune.

cilindric, ***~ă*** *a* [At: CULIANU, C. 140 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cylindrique***] **1-2** De forma unui cilindru **(1-2)** Si: *cilindriform* **(1-2)**. **3-6** Referitor la cilindru **(1-4)**. **7-10** Propriu cilindrului **(1-4)**.

cilindricitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: fr ***cylindricité***] **1-2** Proprietatea de a fi cilindric **(1-2)**. **3** (Teh) Proprietate a unei porțiuni din trunchiul unui arbore de a se apropia de forma cilindrică **(2)**.

cilindriform, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cylindriforme***] **1-2** Cilindric **(1-2)**.

cilindroid, ***~ă*** *sn*, *a* [At: DA / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***cylindroïde***] **1-2** (Corp) care seamănă cu cilindrul **(2)**.

cilindrom *sn* [At: DEX² / Pl: *~oame* / E: fr ***cylindrom***] (Med) Tumoră benignă a țesuturilor epiteliale cu celule cilindroide.

cilindru [At: ECONOMIA, 24/14 / V: (înv) ***chil~***, ***țil~*** / Pl: ***~ri*** **(1-8)**, *~re* **(9)** / E: fr ***cylindre***, lat ***cylindrus***] **1** *sm* (Gmt) Suprafață obținută prin deplasarea unei drepte paralel cu ea însăși după o curbă închisă. **2** *sm* (Gmt) Corp geometric mărginit de un cilindru **(1)**, având ca baze două cercuri. **3** *sm* Piesă cilindrică în componența unor mașini, care se rotește în jurul axei sale. **4** *sm* Organ de mașină tubular, în interiorul căruia se deplasează un piston (la motoare cu ardere internă, la mașini cu abur, la compresoare etc.). **5** *sm* (Pan) Tăvălug. **6** *sm* (Pan) Sticlă cilindrică de lampă. **7** *sm* (Îs) *~ central* Parte centrală a rădăcinilor și tulpinilor plantelor vasculare. **8** *sm* (Med; înv; mpl) Elemente microscopice prezente în urina bolnavilor de nefrită, semnalând leziuni renale grave. **9** *sn* (Înv) Joben.

cilindrurie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cylindrurie***] (Med) Prezență în urină a unor elemente microscopice formate din albumină, hematii, celule epiteliale etc., caracterizând afecțiunile renale.

cilinghiu, ***~ie*** *a* vz ***cilibiu***

cilioaie *sf* vz ***cilihoaie***

ciliohoaie *sf* vz ***cilihoaie***

cilipi¹ *smp* [At: PAMFILE, S. T. 113 / E: ns cf *chilichi*] (Ant; înv) Filipi.

cilipi² *v* vz ***ciripi***

cilipschi *vi* vz ***ciripi***

ciloză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***cillose***] Tremur convulsiv cronic al pleoapei superioare.

cim *sn* vz ***cin¹***

cima *vi* [At: PAMFILE, S. 25 / Pzi: *~mez* / E: ***cim***] A naviga cu cinul¹ **(1)**.

cimatină *sf* vz ***cimotie***

cimază *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: it ***cimasa***] (Aht) Chenar ornamental de-a lungul unei fațade.

cimă *sf* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: fr ***cyme***] (Blg) Tip de inflorescență în care axul principal poartă, în vârf, o singură floare.

cimbal *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: it ***cimbalo***, fr ***cymbale***] **1** Cembalo. **2** Cinel².

cimbalist, ***~ă*** *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***cymbaliste***] **1-2** Persoană care acompaniază la cimbal **(1-2)**.

cimber *sn* vz ***cimbir¹***

cimbir¹ *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 243 / V: ***cember***, ***~ber***, ***ciumbăr***, ***cium~***, ***gimber***, ***gi~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çenber***, ***çember***] (Reg) **1** Coc. **2** Batic de borangic purtat de femeile căsătorite. **3** Basma de lână. **4** Tulpan colorat purtat de femei tinere.

cimbir² *sn* vz ***cimbru***

cimbistra *vt* [At: COSTINESCU / Pl: *~rez* / E: ***cimbistră***] (Îvr) A smulge părul cu penseta.

cimbistră *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***țimbri~***, ***țimpi~*** / Pl: *~re* / E: tc ***čimbistra***] (Îvr) Pensetă (pentru smuls părul).

cimboi *sn* vz ***cimpoi***

cimbolică *sf* vz ***țimbolică***

cimbri *smp* [At: DEX² / E: fr ***Cimbres***] **1** Trib germanic așezat în antichitate la vărsarea Elbei și zdrobit de romani. **2** Membrii cimbrilor **(1)**.

cimbrișor *sm* [At: LB / V: ***țim~*** / Pl: *~i* / E: ***cimbru*** + *-ișor*] (Bot; reg) **1** (Șîc) **~-de-câmp** Cimbru **(1)** (*Thymus vulgaris*). **2-5** (Șhp) Cimbru **(2-3)** (tânăr).

cimbru *sms* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~bir***, ***cium~***, ***ghi~*** / E: ngr ***θύμβρος***] **1** (Șîc) **~-de-câmp**, **~-sălbatic** Plantă erbacee (*Thymus vulgaris*) din familia labiatelor, cu flori roșii-purpurii sau albe și cu frunze aromate, folosite ca ceai excitant sau condiment Si: (reg) *cimbrișor* **(1)**, *sărpun*, *sărpunel*, *schinduf*, *timian*. **2** (Șîc) **~-de-grădină**, **~-adevărat** Plantă erbacee (*Satureja hortensis*) din familia labiatelor, cu flori liliachii sau albe punctate cu roșu, cu frunze înguste, aromate, folosite drept condiment Si: (reg) *cimbur*, *ciumurică*, *lămâiță*, *lămâioară*, *piperniță-de-grădină*. **3** (Șîc) **~-de-munte** Mica plantă erbacee (*Calamintha Baumgarteni*) din familia labiatelor, cu tulpina întinsă pe pământ, frunzele ovale și păroase pe partea inferioară și flori roșii-violacee, plăcut mirositoare.

cimbrușor *sm* [At: H X, 353 / Pl: *~i* / E: ***cimbru*** + *-ușor*] **1-3** (Șhp) Cimbru **(1-3)** (tânăr).

cimcea *sf* vz ***simcea***

cimede *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~mezi* / E: ns cf *celed*] (Reg) Familie cu un număr mic de membri.

cimel *i* [At: GOROVEI, C. 189 / V: ***cimil*** / E: ns cf *cimili*] (Pop) Cinel.

cimen *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***cymène***] Lichid cu miros aromatic, care se găsește în uleiurile eterice izolate din diferite plante, din rășina coniferelor și din unele petroluri.

ciment *sn* [At: PONI, CH. 201 / A: *cim~* / V: ***cem~***, ***țamentru***, ***țâmen***, ***țem~***, ***țim~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***ciment***, it ***cimento***] **1** Material de construcție în formă de pulbere fină, obținut prin măcinarea clincherului și care, în contact cu apa, se întărește. **2** (Fig) Legătură trainică. **3** (Reg; îf *țâmen*) Pământ argilos, frământat cu picioarele, utilizat în construirea caselor. **4** (Îs) *~ hidraulic* Amestec de calciu, nisip și pulbere de lavă care se întărește în contact cu apa. **5** (Îs) *~ metalurgic* Ciment **(1)** care include în compoziție zgură (de furnal). **6** (Îs) *~ roman* Produs obținut din calcinarea marnelor cu un conținut mare de argilă și care, în contact cu aerul sau apa, se întărește repede. **7** (Îs) *~ portland* Produs obținut prin arderea (până la vitrifiere) a unui amestec omogen de calcar și argilă, după un anumit dozaj, și a cărui rezistență este de cinci ori mai mare decât a cimentului **(6)**. **8** Amestec fluid și dens de ciment **(1)** cu apă, cu diverse întrebuințări în construcție. **9** Podea de ciment **(1)**. **10** (Îs) *~ dentar* Material special asemănător cu cimentul **(1)**, folosit în lucrările dentare.

cimenta [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. 206 / V: ***cem~***, ***țem~***, ***țim~*** / Pzi: *~tez* / E: ***ciment***] **1-7** *vt* A întări cu ciment **(1,3-8)** Si: *a cimentui* **(1-7)**. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) consolida.

cimentare *sf* [At: GHICA, S. 647 / V: ***cem~***, ***țem~***, ***țim~*** / Pl: *~tări* / E: ***cimenta***] **1-7** Întărire cu ciment **(1, 3-8)** Si: *cimentat¹*, *cimentuire*, *cimentuit¹*. **8** (Fig) Consolidare.

cimentat¹ *sn* [At: DA / V: ***cem~***, ***țem~***, ***țim~*** / Pl: *~uri* / E: ***cimenta***] **1-8** Cimentare **(1-8)**.

cimentat², ***~ă*** *a* [At: GALACTION, O. I, 120 / V: ***cem~***, ***țem~***, ***țim~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cimenta***] **1-7** Acoperit cu ciment **(1, 3-8)** Si: *cimentuit²*. **8-14** Legat cu ciment **(1, 3-8)** Si: *cimentuit²*. **15** (Fig) Consolidat².

cimentist, ***~ă*** *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***ciment*** + *-ist*] **1** Muncitor într-o fabrică de ciment **(1)**. **2** Constructor care se ocupă cu turnarea cimentului **(8)**.

cimentometru *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: ***ciment + metru***] Aparat pentru determinarea modului de distribuire a cimentului (**8**) în spațiul dintre coloana unei sonde și teren.

cimentui *vtr* [At: DA ms / V: ***cem~, țem~, țim~*** / Pzi: *~esc* / E: ***ciment*** + *-ui*] **1-9** A cimenta (**1-9**).

cimentuire *sf* [At: DA ms / V: ***cem~, țem~, țim~*** / Pl: *~ri* / E: ***cimentui***] **1-8** Cimentare (**1-8**).

cimentuit^1 *sn* [At: DA ms / V: ***cem~, țem~, țim~*** / Pl: *~uri* / E: ***cimentui***] Cimentuire.

cimentuit^2, ***~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***cem~, țem~, țim~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cimentui***] **1-15** Cimentat^2 (**1-15**).

cimerieni *smp* [At: DEX^2 / P: *~ri-e~* / E: fr ***Cimmériens***] (Lpl) Populație de origine tracă, migrată în antichitate din nordul Mării Negre în Asia Mică.

cimetie *sf* vz ***cimotie***

cimflorea *sf* [At: CV, 1951, nr. 1, 37 / Pl: *~rele* / E: nct] (Orn; reg) Sturz galben.

cimier *sn* vz ***cimieră***

cimieră *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 83 / V: ***cimier*** / Pl: *~re* / E: fr ***cimier***] (Frî) Ornament situat în vârful coifului și care, reprodus în miniatură, indica un anumit blazon.

cimil *i* vz ***cimel***

cimilaș *i* [At: GOROVEI, C. 382 / E: ***cimil*** + *-aș*] (Pop) **1-2** (Șhp) Cimilea (**1-2**).

cimilea *i* [At: GOROVEI, C. 330 / E: ***cimil*** + *-ea*] (Pop) **1-2** (Șhp) Cimil (drag) Si: *cimilaș* (**1-2**), *cimilică* (**1-2**).

cimileaga *i* [At: PAMFILE, C. 26 / V: ***~liga, ~linga, ciumeliga*** / E: ***cimil*** + [dez]***lega***] (Pop) Cinel.

cimili [At: VARLAAM, C. 281/1 / V: ***cinghili, cinili, ciumeli, cium~*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A născoci ghicitori, jocuri de cuvinte etc. **2** *vt* A spune ghicitori, jocuri de cuvinte etc. **3** *vt* A interpreta ghicitori, jocuri de cuvinte etc.

cimilică *i* [At: ALECSANDRI, P. P. 396 / E: ***cimil*** + *-ică*] (Pop) **1-2** (Șhp) Cimilea (**1-2**).

cimiliga *i* vz ***cimileaga***

cimilinga *i* vz ***cimileaga***

cimilire *sf* [At: MDA ms / V: ***cinghil~, cinil~, ciumel~, cium~*** / Pl: *~ri* / E: ***cimili***] (Reg) **1** Născocire a ghicitorilor, jocurilor de cuvinte etc. **2** Exprimare (indirectă) prin ghicitori și prin jocuri de cuvinte etc. **3** Interpretare a ghicitorilor, a jocurilor de cuvinte etc.

cimilit^1 *sn* [At: MDA ms / V: ***cinghil~, cinil~, ciumel~, cium~*** / Pl: *~uri* / E: ***cimili***] **1-3** Cimilire (**1-3**).

cimilit^2, ***~ă*** *a* [At: PAMFILE, VĂZD. 29 / V: ***cinghil~, cinil~, ciumel~, cium~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cimili***] (Reg) **1** Născocit^2. **2** Exprimat printr-o ghicitoare, printr-un joc de cuvinte etc. **3** Interpretat^2.

cimilitor, ~oare *smf, a* [At: LB / V: ***cinghil~, cinil~, ciumel~, cium~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cimili*** + *-itor*] (Reg) **1-4** (Persoană) care dă cuiva spre dezlegare cimilituri (**1-2**). **5-8** (Persoană) care dezleagă cimilituri (**1-2**). **9-12** (Pex) (Persoană) care interpretează cimilituri (**1-2**). **13-16** (Persoană) care se exprimă printr-o cimilitură (**1-2**).

cimilitură *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 256 / V: ***cinghil~, cinil~, ciumel~, cium~, sânil~*** / Pl: *~ri* / E: ***cimili*** + *-itură*] (Pfm) **1** Ghicitoare. **2** Joc de cuvinte. **3** Enigmă. **4** Interpretare.

cimin *sn* vz ***chimen***

cimir *sm* vz ***cimșir***

cimirică *sf* vz ***ciumurică***

cimirugă *sf* vz ***ciumurică***

cimișar *sm* vz ***cimșir***

cimișer *sm* vz ***cimșir***

cimișeriu *sm* vz ***cimșir***

cimișir *sm* vz ***cimșir***

cimiter *sn* vz ***cimitir***

cimitir *sn* [At: MINEIUL (1776), 162 2/1 / V: (înv) ***chimiterion, chi~, chimitiriu, ~ter*** / Pl: *~e* / E: ngr ***χοιμητήριον***, it ***cimitero***] Teren (îngrădit) unde se îngroapă morții Si: (reg) *comoară, dormir, grădina-morților, îngropelniță, pițigăi, progadie, țintirim.*

cimitiros, ~oasă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 177 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cimitir*** + *-os*] (Nob) **1** De cimitir. **2** Al cimitirului. **3** (Pex) Funebru. **4** (Pex) Macabru.

cimni *vi* [At: CV, 1950, nr. 11-12, 38 / V: ***chim~*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg; ns) **1** A muri. **2** A tresări. **3** A respira.

cimnire *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***țim~*** / Pl: *~ri* / E: ***cimni***] (Reg) **1** Moarte. **2** Tresărire. **3** Respirație. **4** Țâșnire a apei. **5** Clocotire a apei.

cimnit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cimni***] (Reg) **1-5** Cimnire (**1-5**).

cimofaie *sf* vz ***ciumăfaie***

cimol *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: ger ***Zimol***] Produs rezultat din leșia obținută după separarea celulozei de molid.

cimos, ~oasă *a* [At: DN^3 / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***cimoso***] (Bot; d. inflorescențe) În formă de cimă.

cimotie *sf* [At: (a. 1853) URICARIUL VII, 119 / V: ***cem~, cemeție, ~matină, ~met~*** / Pl: *~ii* / E: mg ***csemete***] **1** (Mol) Creangă. **2** (Reg) Rudă (îndepărtată).

cimou *sn* [At: VAIDA / Pl: *~ri* / E: mg ***csomó***] (Mgm) **1** Legătură. **2** Pachet. **3** (Pex) Mulțime de oameni.

cimpans *sm* vz ***cimpanzeu***

cimpanz *sm* vz ***cimpanzeu***

cimpanzeu *sm* [At: C. PETRESCU, C. V. 190 / V: ***cimpans, cimpanz*** / Pl: *~ei* / E: fr ***chimpanzé***] **1** Specia de maimuță antropomorfă *Pan troglodytes* dolicocefală, mare, cu membrele anterioare lungi, cu blană și piele neagră.

cimparale *sfp* vz ***geamparale***

cimpav, ~ă *a* vz ***ciumpav***

cimpăgi *v* vz ***ciumpăvi***

cimpăgire *sf* vz ***ciumpăvire***

cimpăgit^1 *sn* vz ***ciumpăvit***^{1}

cimpăgit^2, ***~ă*** *a* vz ***ciumpăvit***^{2}

cimpări *v* vz ***ciumpăvi***

cimpăvi *v* vz ***ciumpăvi***

cimpăvire *sf* vz ***ciumpăvire***

cimpăvit^1 *sn* vz ***ciumpăvit***^{1}

cimpăvit^2, ***~ă*** *a* vz ***ciumpăvit***^{2}

cimpegi *v* vz ***ciumpăvi***

cimpi *vr* [At: ANON. CAR. / V: ***~mti, cinchi, cincui, ciumpi, ciunchi*** / Pzi: *~pesc* / E: vsl ***кємпити***] (Reg) **1** (D. animale și oameni) A se ghemui. **2** (D. oameni) A se așeza pe vine. **3** (D. oameni) A se așeza turcește. **4** (Pex; d. animale) A se pitula.

cimpioară *sf* [At: DOMBROWSKY, P. 107 / Pl: *~re* / E: nct] (Orn; reg) Cânepar.

cimpire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cimpi***] **1** (D. oameni și animale) Ghemuire. **2** Așezare pe vine. **3** Așezare turcește. **4** (Pex; d. animale) Pitulare.

cimpit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cimpi***] **1-4** Cimpire (**1-4**).

cimpit^2, ***~ă*** *a* [At: DONICI, F. II, 27 / V: ***cinchit, ciumpit, ciunchit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cimpi***] **1** (D. animale și oameni) Ghemuit^2. **2** (D. oameni) Așezat pe vine. **3** (D. oameni) Așezat turcește. **4** (Pex; d. animale) Pitulat^2.

cimpiță *sf* vz ***cinteză***

cimpoaie *sf* vz ***cimpoi***

cimpoi^1 *sn* [At: COD. VOR. 157/11 / V: ***cempoaie*** *sf*, ***~mboi, ~oaie*** *sf*, ***~on, ciumboi, cium~*** / Pl: *~oaie* / E: nct] **1** (Reg) Burduf. **2** (Reg) Foale. **3** Instrument muzical popular, format dintr-un burduf de piele și din mai multe tuburi sonore prin care trece aerul din burduf. **4** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** (Reg) Melodia după care se joacă cimpoiul (**4**). **6** (Fig; reg) Om gras.

cimpoi^2 [At: HEM II, 1524/37 / Pzi: *~esc* / E: ***cimpoi***^{1}] **1** *vt* A cânta din cimpoi (**3**) Si: *a cimpoia.* **2** *vi* A chiui. **3** *vt* A zice strigături la horă Si: *a cimpoia.*

cimpoia *vti* [At: TETRAEV. (1574), 217/37 / Pzi: *~iez* / E: ***cimpoi***[2] css] **1-3** A cimpoi **(1-3)**.

cimpoiar *sm* vz ***cimpoier***

cimpoiasca *sfa* [At: PAMFILE, J. II, 283 / E: ***cimpoi***[1] + *-ească*] **1-2** Dans popular (și melodia după care se joacă) Si: *cimpoi* **(4-5)**.

cimpoiaș [At: URECHE, ap. LET. I, 206/5 / V: ***~ieș*** / Pl: *~i* **(5-6)** și *~e* **(1-4)** / E: ***cimpoi***[1] + *-aș*] (Șhp) **1-4** *sn* Cimpoi **(3-4)** (mic). **5-8** *sm* Cimpoier **(1-2)** (drag).

cimpoiat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cimpoia***] (Nob) **1-3** Cimpoiere **(1-3)**.

cimpoiat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iați, ~e* / E: ***cimpoia***] (Rar) **1** (D. cântece) Cântat din cimpoi **(3)** Si: *cimpoit*[2]. **2** (Pex) De forma unui cimpoi **(1)** Si: *cimpoit*[2]. **3** (Fig; reg) Gras.

cimpoier *sm* [At: MARDARIE, L. 2623 / V: ***~iar*** / Pl: *~i* / E: ***cimpoi***[1] + *-er*] **1** Cântăreț din cimpoi **(3)** Si: *cimpoiaș* **(5)**, (înv) *cimpoitor*. **2** Meșter care confecționează cimpoaie Si: *cimpoiaș* **(7)**, (înv) *cimpoitor*.

cimpoiere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cimpoia***] (Rar) **1** Cântare din cimpoi **(3)** Si: *cimpoiat*[1], *cimpoire*, *cimpoit*[1]. **2** Chiuire. **3** Zicere de strigături la horă Si: *cimpoiat*[1], *cimpoire*, *cimpoit*[1].

cimpoiereasca *sfa* [At: H V, 462 / E: ***cimpoier*** + *-ească*] Cântec popular nedefinit mai îndeaproape.

cimpoieș *smn* vz ***cimpoiaș***

cimpoire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cimpoi***[2]] (Rar) **1-3** Cimpoiere **(1-3)**.

cimpoit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cimpoi***[2]] (Nob) **1-3** Cimpoiere **(1-3)**.

cimpoit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cimpoi***[2]] (Rar) **1-3** Cimpoiat[2] **(1-3)**.

cimpoitor *sm* [At: PRAVILA (1640) / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***cimpoi***[1] + *-(i)tor*] (Înv) **1-2** Cimpoier **(1-2)**.

cimpoitoriu *sm* vz ***cimpoitor***

cimpon *sn* vz ***cimpoi***

cimpoti *vi* [At: ȘEZ. V, 56/32 / Pzi: *~tesc* / E: fo cf *șipoti*] (D. apă) **1** A izvorî. **2** A curge cu zgomot (plăcut).

cimpovi *v* vz ***ciumpăvi***

cimpozi *v* vz ***ciumpăvi***

cimprăvi *vt* [At: I. CR. II, 215 / Pzi: *~vesc* / E: ctm ***ciumpăvi*** + ***isprăvi***] (Reg) A ciumpăvi.

cimpuruș *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om mărunțel.

cimșar *sm* vz ***cimșir***

cimșer *sm* vz ***cimșir***

cimșir *sm* [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / V: ***ceamfir, cemiș~, ~mir, ~mișar, ~mișer, ~mișeriu, ~miș~, ~șar, ~șer, simcir*** / Pl: *~i* / E: tc ***çimşir***] (Tcî) **1** (Bot; reg) Arbustul decorativ *Buxus sempervirens*, cu frunze ovale și persistente, cu flori galbene-verzui Si: *merișor turcesc*. **2** Lemn de cimșir **(1)**, din care se fabrică diferite obiecte. **3** Plante totdeauna verzi.

cimti *v* vz ***cimpi***

cimț *sn* [At: PSALT. SCH. 118 / V: ***gi~*** / Pl: *~uri* / E: ns cf lat *cinctus*] (Înv; iuz) **1** Talie. **2** Șold.

cimur *sms* vz ***ceamur***

cimuri *vt* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***cimur***] (Reg) A tencui.

cimurire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cimuri***] (Reg) Tencuire.

cimurit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cimuri***] (Reg) Tencuire.

cimurit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cimuri***] (Reg) Tencuit[2].

cimurui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***cimur*** + *-ui*] (Reg) A tencui.

cimuruire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cimurui***] (Reg) Tencuire.

cimuruit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cimurui***] (Reg) Tencuire.

cimuruit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cimurui***] (Reg) Tencuit[2].

cin[1] *sn* [At: MOXA, 355/15 / V: ***ciun*** / Pl: *~uri* / E: srb ***čun***] (Îrg) **1** Vas mic pe Dunăre. **2** Luntre mică (pescărească) Si: *cinac*[2]. **3** Luntre primitivă, dintr-un trunchi de arbore scobit Si: *cinac*[2].

cin[2] *sn* [At: CORESI, EV. 17/30 / Pl: *~uri* / E: vsl ***чинъ***] (Iuz) **1** Poziție socială (înaltă). **2** Categorie. **3** Rang. **4** Clasă. **5** Grad. **6** Tagmă. **7** (Pex) Fel. **8** Breaslă. **9** Corporație. **10** (Pex) Grup (organizat) **11** Ordin (preoțesc sau) călugăresc. **12** (Ccr) Veșmânt (preoțesc sau) călugăresc. **13** Dregătorie. **14** (Pex) Slujbă. **15** (Pex) Funcție. **16** (Pex) Post. **17** Mulțime de oameni. **18** (Îlav) **Din ~ până-n ~** De la un hotar la altul.

cin[3] *pin* vz ***cine***

cin[4]***-*** [At: DN[3] / V: ***chino-, ~ne-, ~no-*** / E: fr ***cyno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la câine. **2** Propriu câinelui.

cina *vt* [At: (a. 1675) GCR I, 223 / Pzi: *~nez* / E: lat ***ceno, -are***] **1** A lua masa de seară Si: *a cinui*. **2** (Îvr) A ospăta pe cineva (seara) Si: *a cinui*.

cinabar *sn* vz ***cinabru***

cinabor *sn* vz ***cinabru***

cinabru *sn* [At: BARCIANU / V: ***~bar, ~bor, ținabor, ținober*** / Pl: *~uri* / E: it ***cinabro,*** fr ***cinabre***] **1** Sulfură naturală de mercur, de culoare roșie Si: (înv) *chinovar*. **2** Colorant roșu-închis fabricat din cinabru **(1)** Si: (înv) *chinovar*. **3** (Pex) Culoare roșie-închisă, ca a cinabrului **(1)** Si: (înv) *chinovar*. **4** (Med; pop) Medicament cu cinabru **(1)** pentru boli de piele Si: (înv) *chinovar*. **5** (Pex; pop; îf *~bar*) Sifilis.

cinac[1] *sn* [At: H XVII, 276 / V: ***~ag, ~neag*** / Pl: *~uri* / E: ns cf *cinie*[1]] (Reg) **1** Harnașament al calului Cf *ciniele*. **2** (Îf *~ag*) Mobilier al casei. **3** (Îaf) Obiect. **4** (Îf *~neag*) Unealtă.

cinac[2] *sn* [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: *~uri* și *~ace* / E: srb ***čunak***] (Reg) **1-3** Cin[1] **(2-4)**.

cinacul *sn* vz ***cenaclu***

cinag *sn* vz ***cinac***[1]

cinaghiasă *sf* [At: ÎNDREPTAREA, ap. DA ms / P: *~ghi-a~* / Pl: *~ghiese* / E: ***cinghie*** + *-easă*] (Iuz) **1** Interpretă la harpă. **2** Dansatoare.

cinaie *sf* vz ***cinie***

cinam *sm* [At: LM / V: ***~mom*** / Pl: *~i* / E: lat ***cinamum*** și ***cinamomum***] **1** (Bot; reg) Scorțișoară (*Cinnamomum zeylanicum*). **2** (Reg) Condiment din scoarța aromatică a arborelui de scorțișoară **(1)**. **3** (Reg) Medicament excitant și stimulent din scorțișoară **(1)**.

cinamom *sm* vz ***cinam***

cinantropie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cynanthropie***] (Med) Manie a unui bolnav care se crede transformat în câine.

cinar *sn* vz ***chenar***

cinare *sf* [At: MATEESCU, B. 29 / Pl: *~nări* / E: ***cina***] (Nob) **1** Luare a mesei de seară Si: *cinat*[1], *cinuire*, *cinuit*[1]. **2** (Îvr) Ospătare a cuiva (seara) Si: *cinat*[1], *cinuire*, *cinuit*[1].

cinaș, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 360 / A: *cin~* / V: ***~noș*** *am* / Pl: *~i, ~șe* / E: mg ***csinos***] (Mgm) **1** Drăguț. **2** (Pex) Curat. **3** (Pex) Îngrijit. **4** (Îf *~noș*; d. cal sau bou) Mândru.

cinat[1] *sn* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 100 / Pl: *~uri* / E: ***cina***] (Nob) **1-2** Cinare **(1-2)**.

cinat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cina***] **1** Care a luat masa de seară Si: *cinuit*[2]. **2** (Îvr) Care a fost ospătat de cineva (seara) Si: *cinuit*[2].

cinatui *v* vz ***cinătui***

cină *sf* [At: CORESI, EV. 414/1 / V: ***ciună*** / Pl: *~ne* și (înv) *~ni* / E: lat ***cena***] **1** Masă de seară. **2** Mâncare consumată la cină **(1)**. **3** Mâncare pregătită pentru cină **(1)**. **4** (Pex) Dineu. **5** (Pex) Supeu. **6** (Îs) *~na cea de taină* Masa Mântuitorului cu apostolii săi, la care a fost instituită taina sfintei euharistii. **7** (Îs) *~na Domnului* (sau *cea dulce*) Sfânta euharistie. **8** (Îs) *~na mortului* (sau *de apoi*) Parastas. **9** (Ban; îs) *~na ursitelor* Cină **(1)** pregătită de moașă a treia seară după nașterea copilului. **10** (Înv; îs) *~na mică* Masă care are loc în jurul orei 4 după-amiaza. **11** (Înv; îs) *~na cea bună* Masă între orele 9-10 seara. **12** (Înv; îs) *~na mare* Masă între orele 10-11 noaptea. **13-16** (Pex) Oră la care se obișnuiește să se ia cina **(1, 10-12)**.

cinăchi *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~chesc* / E: ns cf *cincăi*] (Reg) A provoca plânsul unui copil.

cinăchire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cinăchi***] (Reg) Provocare a plânsului unui copil Si: *cinăchit*[1].

cinăchit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cinăchi***] (Reg) Cinăchire.

cinăchit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cinăchi***] (Reg; d. copii) Făcut să plângă.

cinăi sfp [At: COMAN, GL. / E: ns cf *cinie*] (Reg) Rechizite.

cinăltui v vz ***cinătui***

cinăltuială sf vz ***cinătuială***

cinășel, *~ea a* [At: MARIAN, NU. 291 / Pl: *~ei*, *~e* / E: ***cinaș*** + *-el*] (Șhp) **1-8** Cinaș (**1-4**) (drag).

cinătui vt [At: CREANGĂ. P. 177 / V: ***cenat~***, ***cenăt~***, ***~ălt~***, ***~nat~*** / Pzi: *~esc* / E: mag ***csinált*** + *-ui*] (Reg) **1** A curăța de pene păsările tăiate. **2** A curăța peștii de solzi. **3** A curăța interiorul unui animal pentru a-l găti. **4** A tăia în bucăți animalul de gătit. **5-6** A pârli și a transa porcul după tăiere. **7** (Pex) A curăța copacii de crengi uscate. **8** (Pex) A omorî.

cinătuială sf [At: ȘEZ. VIII, 157 / V: ***~ălt~*** / Pl: *~ieli* / E: ***cinătui*** + *-eală*] (Reg) **1-8** Cinătuire (**1-8**).

cinătuire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cinătui***] (Reg) **1** Curățare de pene a păsărilor tăiate Si: *cinătuială*, *cinătuit¹*. **2** Curățare a peștilor de solzi Si: *cinătuială*, *cinătuit¹*. **3** Curățare a interiorului unui animal pentru a fi gătit Si: *cinătuială*, *cinătuit¹*. **4** Tăiere în bucăți a animalului de gătit Si: *cinătuială*, *cinătuit¹*. **5-6** Pârlire și transare a porcului după tăiere Si: *cinătuială*, *cinătuit¹*. **7** (Pex) Curățare a copacilor de crengi Si: *cinătuială*, *cinătuit¹*. **8** (Pex) Omorâre.

cinătuit¹ sn [At: PAMFILE, CR. 200 / V: ***cen~*** / Pl: *~uri* / E: ***cinătui***] (Reg) **1-8** Cinătuire (**1-8**).

cinătuit², *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cinătui***] (Reg) **1** (D. păsări tăiate) Curățat de fulgi. **2** (D. pești) Curățat de solzi. **3** (D. animale tăiate) Care a fost curățat în interior. **4** (D. animale tăiate) Care a fost tăiat în bucăți pentru a fi gătit. **5-6** (D. porc) Pârlit și tranșat după tăiere. **7** (Pex; d. copaci) Curățat de crengi uscate. **8** (Pex) Omorât².

cinc¹ sn [At: CHEST. VI / Pl: *~uri* / E: nct] (Apc; reg) **1** Gratie care se pune la urdiniș și prin care nu pot trece decât albinele lucrătoare. **2** Ciur prin care se scurge ceara topită.

cinc² sn [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Coastă abruptă de deal.

cinca i [At: PAMFILE, J. III / V: ***cinchi***, ***cinciava***, ***~ngăl***, ***~ngăr*** / E: din ***cinci***] (Înv) Cuvânt din formulele de eliminare din jocurile copiilor, semnificând al cincilea copil și rimând cu celelalte părți ale formulei.

cincai v vz ***cincăi***

cincantenar, *~ă* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cinquantenaire***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care a împlinit cincizeci de ani. **3-4** *sn* (Împlinire și) sărbătorire a cincizeci de ani de la un eveniment.

cincantin sm [At: DAMÉ, T. 64 / Pl: *~i* / E: it ***cinquantino***] Varietate timpurie de porumb, cu tulpina scurtă și subțire și cu bobul mărunt de culoare portocalie Si: (reg) *chircă*, *porumb-mărunțel*, *porumb-nemțesc*, *porumb-portocaliu*.

cincar sm, *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 199 / V: ***~nciar*** / Pl: *~i* / E: ***cinci*** + *-ar*] (Reg) **1-2** (Cal) care are cinci ani.

cincădi [At: VICIU, GL. / Pzi: *~desc* / E: mg ***csüngedni***] (Mgm; reg) **1** *vi* A sta pe gânduri. **2-3** *vir* A șovăi. **4** *vr* A se crede.

cincădire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cincădi***] (Mgm; reg) **1** Îngândurare Si: *cincădit¹*. **2** Șovăială. **3** Încredere în sine.

cincădit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cincădi***] (Mgm; reg) **1-3** Cincădire (**1-3**).

cincădit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cincădi***] (Mgm; reg) **1** Îngândurat². **2** Șovăielnic. **3** Încrezut².

cincăi vt [At: MARIAN, O. II, 54 / V: ***~cai*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf *cicăli*] (Reg) **1** A necăji pe cineva. **2** A cere cu insistență. **3** A flecări. **4** (Pex) A cerși.

cincăire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cincăi***] **1** Necăjire a cuiva Si: *cincăit¹*. **2** Cerere cu insistență Si: *cincăit¹*. **3** Flecărire. **4** (Pex) Cerșire.

cincăit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cincăi***] (Reg) **1-4** Cincăire (**1-4**).

cincăit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cincăi***] (Reg) **1** Necăjit de cineva. **2** Căruia i se cere cu insistență. **3** Cerșit².

cincărel sm, *a* [At: ODOBESCU, S. I, 161 / Pl: *~ei* / E: ***cincar*** + *-el*] (Reg; șhp) **1-4** Cincar (**1-2**) (drag).

cince¹ no vz ***cincea***

cince² smi [At: DA ms / E: lat ***cinex***] (Reg) **1** Ploșniță (*Cimex lectularius*). **2** (Reg; îe) **A fi ~ de sătul** A-i plesni burta de sătul.

cincelea no vz ***cincilea***

cincenal, *~ă a* vz ***cincinal***

cinceșel sn vz ***contășel***

cinceșește av [At: MÂNDRESCU, P. P. 213/9 / E: ***cinceș***[el] + *-ește*] Felul în care se coase un cinceșel.

cinchi¹ v vz ***cimpi***

cinchi² i vz ***cinca***

cinchină sf vz ***ciochină***

cinchit, *~ă a* vz ***cimpit²***

cinchită sf vz ***cinteză***

cinchiță sf vz ***cinteză***

cinchiză sf vz ***cinteză***

cinci [At: COD. VOR. 15/7 / E: lat ***cinque***] **1** *nc* Număr situat între patru și șase și care se indică prin cifra 5 (sau V). **2** *nc* (Cva; reg; îe) **A face numărul ~** A fura. **3** *nc* (Pop; îs) *~-ghiară* Mână. **4** *nc* (Cva; îc) **~-degete** Plantă erbacee târâtoare, din familia rozaceelor, cu tulpină simplă, cu frunze formate din cinci foliole și cu flori solitare, galbene, care crește prin locuri umede la marginea pădurilor, livezilor (*Potentilla reptans*) Si: (reg) *argințile*, *bărerile-inimei*, *buruiană-de-cinci-degete*, *frăgărea galbenă*, *frunză-de-cinci-degete*, *iarbă-cu-cinci-foi*, *iarba-degetelor*, *ochiul boului*, *scrintitoare*. **5** *nc* (Cva; îac) Plantă erbacee din familia rozacee (*Potentilla alba*) Si: (reg) *găinușe*, *găinuțe*, *palma-voinicului*, *scrintitoare*. **6** *nc* (Cva; bot; reg; îac) Sclipeți (*Potentilla erecta*). **7** *nc* (Cva; bot; reg; îac) Buruiană-de-cinci-degete (*Potentilla recta*). **8** *nc* (Cva; bot; reg; îc) **~-clopoței** (sau **clopoțele, coade, cote**) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). **9** *nc* (Cva; bot; reg; îc) **~-clopoțele** (sau **foi**) Ciuboțica-cucului (*Primula veris*). **10** *nc* (Cva; bot; reg; îc) **~-foi** (sau **~ foi-mari**) Sănișoară (*Sanicula europaea*). **11** *sm* (Fam; îe) **A nu avea (nici) un ~ (în buzunar)** A fi lefter. **12** *sm* Semn grafic cu care se notează acest număr.

cinciar sm vz ***cincar***

cinciava no vz ***cinca***

cincilă sf vz ***șinșilă***

cincilea, *cincea no* [At: DA / E: ***cinci*** + ***le*** + ***a***] **1** (Precedat de art. „al", „a"; dob cva) Care se află între al patrulea și al șaselea. **2** (Fam; îe) **A fi a ~cea roată la car** (sau **la căruță**) A se afla pe un plan secundar. **3** (Îae) A fi de prisos. **4** (Iuz; îe) **A fi a ~cea esență** Chintesență.

cincime pn [At: (a. 1862) URICARIUL V, 26/26 / Pl: *~mi* / E: ***cinci*** + *-ime*] **1** A cincea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. **2** (Înv; îs) *Întâia ~* Aristocrație de cel mai înalt rang.

cincinal, *~ă* [At: HAMANGIU, C. C. 323 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***quinquennal***, lat ***quinquennalis***] **1** *a* Care se întinde pe o perioadă de cinci ani. **2** *sn* Plan (economic) întocmit pe o perioadă de cinci ani. **3** *sn* (Îrg) Gradație de leafă primită după un interval de cinci ani.

cincisprăzece nc vz ***cincisprezece***

cincisprece nc vz ***cincisprezece***

cincisprecelea, *cincisprecea* vz ***cincisprezece***

cincisprezece [At: CORESI, EV. 97 / V: (reg) ***~sprăzece***, ***~sprece***, ***cinsprece***, ***cinsprezece***, (pfm) ***~nșpe*** / E: ***cinci*** + ***spre*** + ***zece***] **1** *nc* Număr situat între paisprezece și șaisprezece. **2** *sm* Semn grafic cu care se notează acest număr.

cincisprezecelea, *cincisprezecea no* [At: DA / V: ***cinsprezecelea***, ***cinsprezecea***, (reg) ***~sprecelea***, ***~sprecea*** / E: ***cincisprezece*** + ***le*** + ***a***] (Precedat de art. „al", „a"; mls cva) Care se află între al paisprezecelea și al șaisprezecelea.

cincitură sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***cinci*** + *-(it)ură*] (Reg) Grămadă de cinci snopi care se face după secerat.

cinciță sf vz ***cinteză***

cinciuit, ~ă *a* [At: PAMFILE, D. 84 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf ***cincăi***] (Reg) **1** Morocănos. **2** Zgârcit.

cinciză *sf* vz ***cinteză***

cincizeci [At: COD. VOR. 18/5 / V: ***cinzeci*** / A: (rar) ***cinci~*** / E: ***cinci + zeci***] **1** *nc* Număr situat între patruzeci și nouă și cincizeci și unu. **2** *sm* Semn grafic cu care se notează acest număr. **3** *sn* (Înv; îs) *Ziua ~lor* Rusalii. **4** *sfa* (Înv; îf *~cea*) Grup format din 50 de persoane.

cincizecilea, cincizecea *no* [At: DA / V: ***cinzecilea, cinzecea*** / S: (înv) *~zecelea* / E: ***cincizeci + le + a***] (Preced. de art. „al", „a"; cva) Care se află între al patruzeci și nouălea și al cincizeci și unulea.

cincizecime [At: HASDEU, I. C. 27 / V: ***cinzecime*** / Pl: *~mi* / E: ***cincizeci*** + *-ime*] **1** *n* A cincizecea parte dintr-un întreg. **2** *sf* (Pop; îcr; îs) *~mea luminată* Perioada dintre Paște și Rusalii.

cincui[1] *vt* [At: LB / Pzi: *cincui* și *~esc* / E: ns cf *cincăi*] (Îrg) A cere cu insistență.

cincui[2] *vr* [At: CIHAC II, 52 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg) Cimchi.

cindă *sf* [At: CHEST. II, 287/2 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Bucătărie.

cinderăcă *c* vz ***fiindcă***

cindisi *v* vz ***chindisi***

cindr(i)că *c* vz ***fiindcă***

cindr(il)eacă *c* vz ***fiindcă***

cindurăcă *c* vz ***fiindcă***

cine- vz ***cin***[4]***-***

cine [At: COD. VOR. 39/4 / V: (înv) ***cene, cire, cere*** / E: lat ***quene*** (*=quem*)] **1** *pin* Înlocuiește, în propoziții interogative, numele subiectului așteptat ca răspuns la întrebare. **2** *pin* (Fam; îe) **~ dracu** (sau **naiba, amar, păcatele** etc.) Exprimă mirare. **3** *pin* (Îae) Exprimă ciudă. **4** *pin* (Îae) Exprimă necaz. **5** *pin* (Îae) Exprimă indignare. **6** *pin* (Îae) Exprimă nerăbdare. **7-9** *pin* (Îe) **~ (mai) știe când?** (sau **cum? unde?**) Exprimă imposibilitatea precizării timpului, modului, locului de desfășurare a acțiunii Vz *habar n-am*. **10-11** *pin* (Îae) Ceva (cineva) deosebit. **12-13** *pin* (Îae) Ceva (cineva) neprevăzut. **14-15** *pin* (Fam; urmat de *a fi*) Ce fel de om. **16** *prl* Cel ce. **17** *prl* (Îe) **Are** (sau **n-are**) ~ ori **este** (sau **nu este**) ~ (nu) există persoană care... **18** *prl* (Cu valoare nehotărâtă) Indică ființele sau lucrurile luate în parte dintr-un grup sau dintr-o categorie Si: *fiecare, oricine, oricare*. **19** *prl* (Înv; îlav) **~ încotro** Care încotro. **20** *prl* (Cu valoare nehotărâtă și în enumerări; îcs) *~ și ~* Unul și altul. **21** *prl* (Rar; îcs) *~ pe ~* Care pe care. **22** *s* (Nob) Cineva (fără importanță).

cineag *sn* vz ***cinac***[1]

cineamator, ~oare *smf* [At: DEX[2] / P: *~ne-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cine***|ast| + ***amator***] Cineast amator Si: *cinefil*.

cineamatorism *sn* [At: DEX[2] / P: *~ne-a~* / E: ***cineamator*** + *-ism*] Activitate a cineamatorilor.

cineanimator, ~oare *smf* [At: DN[3] / P: *~ne-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cine***|ast| + ***animator***] Animator al filmului.

cineanimație *sf* [At: DEX[2] / P: *~ne-a~* / E: ***cine***|matografie| + ***animație***] Cinematografie de animație.

cineast, ~ă *smf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 113, 8/1 / P: *~ne-ast* / Pl: *~ști, ~e* / E: fr ***cinéaste***] **1-2** Specialist în tehnica sau în arta cinematografică. **3** Persoană care realizează filme.

cinecenaclu *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***cine***|ast| + ***cenaclu***] Atelier de creație al cineaștilor amatori.

cineclub *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 110, 15/1 / Pl: *~uri* / E: fr ***ciné-club***] **1** Asociație care are ca scop formarea culturii cinematografice a membrilor ei. **2** Localul în care se desfășoară procesul de culturalizare a membrilor acestei asociații.

cineclubist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***cineclub*** + *-ist*] Membru al unui cineclub (**1**).

cinefica *vt* [At: DN[3] / Pzi: *cinefic* / E: ***cine***|ma| + |film| + *-ica*] **1** A extinde rețeaua cinematografică. **2** A amplifica utilizarea filmului în diverse domenii practice.

cineficare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: ***cinefica***] **1** Extindere a rețelei cinematografice. **2** Amplificarea utilizării filmului în diferite domenii practice.

cinefil, ~ă *smf, a* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 736 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cinéphile***] **1-2** (Persoană) amatoare de filme. **3-4** (Persoană) care frecventează des spectacolele cinematografice.

cinefilie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***cinéphilie***] Pasiune pentru filme de cinema.

cineflor *sm* [At: MACEDONSKI, O. III, 68 / V: ***~flore*** / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Grangur (*Oriolus, oriolus*).

cineflore *sm* vz ***cineflor***

cinefob, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cinéphobe***] **1-2** (Persoană) care urăște filmele.

cinegetic, ~ă [At: GHICA, S. 285 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cinégétique***] (Liv) **1** *a* De vânătoare. **2** *a* Privitor la vânătoare Si: *vânătoresc*. **3** *sf* Arta vânătorii.

cinegrafia *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iez* / E: fr ***cinégraphier***] (Rar) A cinematografia (**1**).

cinegrafic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cinégraphique***] **1** Care aparține cinegrafiei. **2** Referitor la creația de filme. **3** Privitor la critica de filme.

cinegrafie *sf* [At: DA ms / E: fr ***cinégraphie***] Arta înregistrării imaginilor animate.

cinel[1] *i* [At: DA / E: ns cf *cimili*] (Are) Formulă cu care încep unele ghicitori.

cinel[2] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: it ***cinelli***] (Muz) Cimbal.

cinel[3] *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 569 / Pl: *~e* / E: ***cin***[2] + *-el*] **1-2** (Îrg; șhp) Luntre.

cinema *sns* [At: DA / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***cinéma***] **1-2** Cinematograf (**1-2**).

cinemagrafia *vt* vz ***cinematografia***

cinemascop *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***cinémascope***] **1** Procedeu de proiecție a filmelor cinematografice pe un ecran lat, care mărește în mod apreciabil câmpul vizual al spectatorului. **2** Film realizat prin acest procedeu.

cinematecă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~eci* / E: fr ***cinémathèque***] **1** Arhivă în care se păstrează filmele cinematografice. **2** Cinematograf (**1**) în care sunt proiectate filme reprezentative din istoria cinematografiei.

cinematic, ~ă [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 11 / E: fr ***cinématique***] **1** *sf* Ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul corpurilor, independent de masele lor și de cauzele care produc mișcarea. **2** *a* Care aparține cinematicii (**1**). **3** *a* Privitor la cinematică (**1**). **4** De cinematică (**1**).

cinematograf *sn* [At: LTR / V: (îrg) ***chine~*** / Pl: *~e* / E: fr ***cinématographe***] **1** Local de spectacole destinat proiectării filmelor cinematografice în fața publicului spectator Si: *cinema* (**1**). **2** Cinematografie (**2**). **3** (Rar; îe) **A face ~** A proiecta filme cinematografice. **4** (Frm; îae) A juca în filme cinematografice.

cinematografia *vt* [At: DA / V: ***cinemagr~*** / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***cinématographier***] A filma.

cinematografiat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cinematografia***] Cinematografiere.

cinematografiat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cinematografia***] Filmat.

cinematografic, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 45 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cinématographique***] **1** Care ține de cinematograf. **2** Privitor la cinematograf sau cinematografie. **3** De cinematografie.

cinematografie *sf* [At: LEG. EC. PL. 127 / Pl: *~ii* / E: ***cinématographie***] **1** Tehnica și arta înregistrării fotografice a unor scene, a unor peisaje etc. pe un film special și a reproducerii lor prin proiectare luminoasă pe un ecran, astfel încât să dea iluzia mișcării și a vieții. **2** Industrie producătoare de filme Si: *cinematograf* (**2**).

cinematografiere *sf* [At: DA ms / Pr: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***cinematografia***] Filmare.

cinematografist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: ***cinematograf*** + *-ist*] **1-2** Cineast (**1-2**).

cinemiracol *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***cinémiracle***] (Rar) Miracolul cinematografiei.

cinemograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***cinémographe***] Instrument care determină și înregistrează vitezele.

cinemogramă *sf* [At: DN[3] / S și: *kine~* / Pl: *~me* / E: fr ***cinémogramme***] Înregistrare ritmică, la intervale scurte, pe peliculă fotografică, a diverselor faze ale unei mișcări.

cinemometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***cinémomètre***] Indicator de viteză.

cinepanoramic *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ice* / E: ***cinépanoramique***] Procedeu cinematografic care permite proiectarea filmelor pe un ecran lat, cu sunet stereofonic, care dă spectatorului senzația că este în mijlocul acțiunii.

cinepar *sm* vz ***cânepar***

cineradiografie *sf* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: ***cine****[matografie]* + ***radiografie***] Tehnică radiografică permițând efectuarea de imagini în mișcare.

cineramă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***cinérama***] Procedeu de filmare pe trei pelicule și de proiectare sincronizată a imaginilor astfel obținute, cu ajutorul a trei aparate de proiecție pe un ecran semicircular.

cinerar, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cinéraire***, lat ***cinerarius***] **1** Referitor la cenușă. **2** De cenușă. **3** (Îs) *Urnă ~ă* Urnă în care se păstrează cenușa morților Si: *cenușar*.

cineraria *sf* [At: DEX[2] / P: *~ri-a* / E: lat ***cineraria*** cf fr *cinéraire*] Plantă decorativă din familia compozite, cu frunze mari și cu flori de diferite culori adunate în buchete (*Cineraria hybrida*).

cinerestaurant *sn* [At: DN[3] / P: *~sta-u~* / Pl: *~e* / E: ***cine****[matograf]* + ***restaurant***] Restaurant special amenajat pentru a fi vizionate filme în timpul consumației.

cinerit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***cinérite***] (Glg) Rocă vulcanică provenită din consolidarea lavei.

cineroman *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***cinéroman***] Roman[1] scris în vederea transpunerii lui cinematografice.

cinescop *sn* [At: DEX[2] / S și: *kine~* / Pl: *~oape* / E: fr ***cinéscope***] Tub catodic folosit pentru redarea imaginilor de televiziune.

cinescu *pn* [At: COD. VOR. 22/7 / V: (înv) ***cire~, ~și, cirescuși*** / E: nct] (Înv) Fiecare.

cinescuși *pn* vz ***cinescu***

cineși *pn* [At: PSALT. SCH. 31 / V: (înv) *cene~, cire~, cere~* / E: ***cine*** + ***și***] (Înv) Fiecare.

cinetic, ~ă [At: ENC. TEHN. I, 94 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cinétique***] **1** *a* Care ține de mișcare. **2** *a* Privitor la mișcare. **3** *a* (Îs) *Energie ~ă* Energie dezvoltată de un corp în mișcare, egală cu jumătatea produsului dintre masa corpului și pătratul vitezei lui. **4** *sf* Ramură a mecanicii care studiază legile fenomenelor fizice bazate pe mișcarea materiei Si: *cinematică* (**1**). **5** *sf* (Îs) *~ă chimică* Ramură a chimiei fizice care studiază evoluția reacțiilor chimice și influența factorilor fizico-chimici asupra desfășurării acestor reacții.

cineva *pn* [At: VARLAAM, C. 383_2 / V: (înv) ***cene~, cire~, ~și***, (pop) ***~șilea*** / E: ***cine*** + ***va***] **1** Un om oarecare (dintre mai mulți) Si: *oarecine, careva*. **2** O persoană pe care n-o cunoaștem (sau care nu trebuie sau nu vrem să fie numită). **3** (Fam) Un om de valoare.

cinevași *pn* vz ***cineva***

cinevașilea *pn* vz ***cineva***

ciné-verité *sn* [At: DEX[2] / V: ***cinema-~*** / P: *sineverite* / E: fr ***ciné-vérité***] Gen de cinematografie care acordă mare importanță elementelor realiste și evită efectele artistice, utilizând, deseori, actori neprofesioniști.

cingai *i* vz ***cinca***

cingă *sf* vz ***chingă***

cingăli *i* vz ***cinca***

cingări *i* vz ***cinca***

cingătoare *sf* [At: (a. 1582) CUV. D. BĂTR. I, 257 / V: ***în~*** / Pl: *~ori* / E: *[în]****cinge*** + *-ătoare*] **1** Fâșie de pânză, de mătase, de piele etc. care servește cuiva la încins mijlocul Vz *bete, brâu, centură, chimir, colan, curea, șerpar*. **2** (Nob; îf *în~*) Bandaj. **3** (Pop) Mijlocul corpului (care se încinge cu cingătoarea (**1**)) Si: *brâu, talie*. **4** (Ast; pop) Constelație nedefinită mai îndeaproape. **5** (Reg) Plantă cu frunze albăstrui care crește înaltă de un metru, nedefinită mai îndeaproape.

cinge *vtr* vz ***încinge***

cinghel *sn* [At: DDRF / V: ***~ghil, ~ghir*** (pl: *~e*) / Pl: *~uri* și *~e* / E: tc ***çengel***] **1** (Reg) Cârlig cu două brațe opuse, ca brațele unei balanțe, întrebuințat de măcelari ca să atârne bucățile de carne. **2** (Reg) Gheară care se înfige adânc. **3** (Pop) Belciug pus în nasul animalelor pentru a le putea trage.

cinghie *sf* [At: VARLAAM, C. 341_2 / P: *~ghi-e* / Pl: *~ii* / E: tc ***çengi***, srb ***čengija***] (Înv) **1** Harpă. **2** Dansatoare.

cinghil *sn* vz ***cinghel***

cinghili *v* vz ***cimili***

cinghilire *sf* vz ***cimilire***

cinghilit[1] *sn* vz ***cimilit***[1]

cinghilit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cimilit***[2]

cinghilitor, ~oare *smf* vz ***cimilitor***

cinghilitură *sf* vz ***cimilitură***

cinghiliu *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] Document eliberat de ecumeni.

cinghinea [At: CARAGIALE, S. N. 33 / V: ***cenghene, cenghenea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***çingianè***] **1** *sf* (Mun) Rrom. **2** *a* Obraznic.

cinghir *sms* ***cinghel***

cinghireasă *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 273 / Pl: *~ese* / E: ***cinghioasă*** + ***cinghir***] (Înv) Dansatoare.

cinghiță *sf* vz ***cinteză***

cingi *v* vz ***ciungi***

cingitură *sf* vz ***ciungitură***

cingular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***cingalare***] (Rar) În formă de brâu.

cini *vti* [At: MAT. FOLK. I, 120 / Pzi: *~nesc* / E: ***cină***] **1-2** A cina (**1**).

cinic, ~ă [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 36 / V: ***chinic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cynique***, lat ***cynicus***] **1** *a* (Îs) *Filozofie ~ă* Doctrină filozofică din antichitate, care nu recunoștea normele sociale existente și propovăduia o viață simplă și reîntoarcerea la natură. **2-3** *smf, a* (Flz) Care este (adept) al filozofiei cinice. **4** *a* (D. oameni) Care încalcă, fără sfială, regulile moralei, de conviețuire socială și de bună-cuviință. **5** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care exprimă asemenea atitudini. **6** *sm* Filozof cinic. **7** *smf* Om cu purtări cinice (**5**).

cinie[1] *sf* [At: PRAV. 220 / V: (suspect) ***cinaie*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***чиник***] **1** (Reg) Unealtă. **2** (Pop) Cursă de prins șoareci Si: *capcană*. **3** (Reg; Ipl) Fuștel (la războiul de țesut). **4** (Reg; Ipl) Cinac[1]. **5** (Înv) Făcătură.

cinie[2] *sf* [At: M. COSTIN. ap. LET. I, 283/23 / Pl: *~ii* / E: tc ***čini***] (Înv) **1** Porțelan. **2** (Pex) Decorații de faianță.

ciniele *sfp* [At: T. PAPAHAGI, M. 122 / P: *~ni-e~* / E: ***cinie***[1] + *-ele*] **1-10** (Pop; șhp) Cinie[1] (**1-5**).

cinili *v* vz ***cimili***

cinilire *sf* vz ***cimilire***

cinilit[1] *sn* vz ***cimilit***[1]

cinilit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cimilit***[2]

cinilitor, ~oare *smf* vz ***cimilitor***

cinilitură *sf* vz ***cimilitură***

cinioară[1] *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 189 / V: ***ciunăoa~, sănioa~*** / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***cină*** + *-ioară*] (Reg) Ora cinei.

cinioară[2] *sf* [At: PĂSCULESCU, L.P. 175 / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***cinie***[1] + *-(i)oară*] **1-2** (Reg; șhp) Unealtă (de pescuit).

cinism *sn* [At: GHICA, S. 672 / Pl: (rar) *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***cynisme***, lat ***cynismus***] **1** Doctrina școlii filozofice cinice. **2** Atitudinea omului cinic.

cinișoară *sf* [At: MARIAN, Î. 189 / Pl: *~re* / E: ***cină*** + *-ișoară*] **1-2** (Reg; șhp) Cină (gustoasă). **3** (Reg; spc) Cina mortului. **4** (Reg; spc) Cina ursitoarelor.

cino- vz ***cin[4]-***

cinocefal *sm* [At: DA / V: ***chinachefal*** / Pl: *~i* / E: fr ***cynocéphale,*** lat ***cynocephalus***] Specie de maimuță care trăiește în Africa și care se caracterizează prin botul prelung, ca al unui câine, și prin coadă lungă.

cinodrom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***cynodrome***] Pistă special amenajată pentru curse de câini.

cinofil, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cynophile***] **1** *smf* Amator de câini. **2-3** *smf, a* (Persoană) care iubește câinii.

cinofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cynophilie***] Interes pentru câini.

cinofob, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cynophobe***] **1-2** (Persoană) care suferă de cinofobie.

cinofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cynophobie***] Teamă patologică de câini.

cinologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~gii* / E: it ***cinologia***] Ramură a medicinii veterinare care se ocupă de câini.

cinonacialnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. pr. 4 / Pl: *~ici* / E: vsl ***чинначиальникъ***] Conducător al unui cin, al unei cete Vz *căpetenie, hatman*.

cinopedie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cynopédie***] Creșterea câinilor de vânătoare.

cinorexie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cynorexie***] Foame puternică, manifestată mai ales ca simptom al unei boli a tubului digestiv.

cinos *sm* vz ***cinaș***

cinovnic *sm* [At: CAT. MAN. I, 66/33 / Pl: *~ici* / E: rs ***чиновник***] (Înv) Funcționar de stat (de rang inferior).

cinozură *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: lat ***cynosura***] (Ltm; reg) Regulă de conduită.

cinquecentist *sm* [At: DEX / P: *~ncue~* / Pl: *~iști* / E: it ***cinquencentista***] (Liv) **1-2** Scriitor sau creator de artă din cinquecenta.

cinquecento *s* [At: DEX[2] / P: *~ncue~* / E: it ***cinquecenta***] Denumire dată artei și culturii italiene din sec. XVI.

cinsâtel, ~ea *a* [At: TEODORESCU, P. P. 380 / V: ***~setel*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***[în]cins*** + *-(ăt)el*] (Pop; șhp) **1-2** Foarte încins. **3-4** Foarte împodobit.

cinsețel, ~ea *a* vz ***cinsâtel***

cinsprece *nc* vz ***cincisprezece***

cinsprecelea, cinsprecea *nc* vz ***cincisprezecelea***

cinspreci *nc* vz ***cincisprezece***

cinsprezece *nc* vz ***cincisprezece***

cinsprezecelea, cinsprezecea *nc* vz ***cincisprezecelea***

cinstaș *sm* [At: MARIAN, NU. 311 / Pl: *~i* / E: ***cinste*** + *-aș*] (Reg) Persoană care aduce daruri la nuntă.

cinstă *sf* vz ***cinste***

cinste *sf* [At: COD. VOR. 152/13 / V: (înv) *~tă* / S: (înv) *cis~* / Pl: (rar) *~* și *~ti*, (înv) *~turi* / E: vsl ***чисти***] **1** Onestitate. **2** (Pfm; îla) **De ~** Demn de încredere Si: *cinstit* **(2)**, *fidel, onest*. **3** (Îal) Onorabil. **4** (Înv; îal) Cast. **5** (Iuz; îlav) **În toată ~a** În mod sincer. **6** (Înv; îe) **A fi fără (de) ~** Necinstit. **7** (Înv; îae) Lipsit de castitate. **8** (Înv; îae) Care nu merită respect. **9** (Pfm; îe) **A pierde ~a** A nu mai fi onest. **10** (Fig; pfm; îae) A nu mai fi fecioară. **11** (Reg; irn; îe) **A da ~a în cineva** A da foamea în cineva. **12** (Pfm; îe) **Pe ~a** (sau **crucea**) **mea!** Pe cuvântul meu! **13** (Pfm; îe) **A-și da cuvântul de ~** (sau **onoare**) A jura. **14** (Înv; îlav) **Cu ~** Politicos. **15** (Pfm; îal) În mod onorabil. **16** (Înv) Virtute. **17** (Îvp) Respect. **18** (Pfm; îe) **A fi vai de ~a cuiva** A nu avea nici o trecere. **19** (Pfm; îe) **A da ~a pe rușine** A se face de rușine. **20** (Pfm; îae) A se compromite. **21** (Rar; îae) A se păcăli. **22** Onoare. **23** (Îlav) **În ~a (cuiva** sau **a ceva)** Spre lauda (cuiva sau a ceva). **24** (Pfm; îe) **A-i face ~ (cuiva)** A-i face (cuiva) onoare. **25** (Pfm; îae) A oferi gratis cuiva de băut (și de mâncat) într-un local Si: *a trata, a cinsti* **(13)**. **26** (Pfm) Manifestare exterioară a considerației față de cineva Si: *ceremonial, fast, paradă, pompă*. **27** (Pfm) Dar adus în semn de jertfă Si: *ofrandă*. **28** (Pfm) Dar care se dă din bunăvoință, din dragoste Si: *cadou*, (înv) *prezent*. **29** (Pfm) Daruri constând, mai ales, în mâncăruri la nuntă, la naștere Si: (înv) *chirvaiu, poclon, rodion*. **30** (Pfm; îs) *~a miresei* Darurile ce se aduc la masa mare. **31** (Pfm; îla) **Pe ~** Bun. **32** (Pfm; îal) Frumos. **33** (Pfm; îal) Grozav. **34** (Pfm) Ospăț (în care predomină băutura). **35** (Pfm; irn; îe) **A ~ti** A certa (pe cineva). **36** (Pfm) Băutură alcoolică. **37** (Pfm; îs) *Capul ~i* Locul de frunte la ospăț. **38** (Pfm; îe) **A fi plin de ~** A fi beat. **39** (Pfm; îe) **A bea în ~a cuiva** A ridica paharul făcând urări de bine pentru cineva, mulțumindu-i. **40** (Pop; îs) *~a casei* Masă. **41** (Pfm; îe) **A avea ~a să...** (sau **a...**, **de a...**) A avea onoarea. **42** (Înv) Mărire . **43** (Înv) Distincție. **44** (Înv) Rang. **45** (Nob) Faimă. **46** (Îvp; îlav) **În ~** Gratis. **47** (Înv; îal) În zadar. **48** (Pop) Bacșiș. **49** (Pfm) Scoaterea pălăriei înaintea cuiva în semn de respect. **50** (Pfm) Pălărie. **51** (Pop; îc) **~a-câmpului** Ștevie (*Astrantia major*).

cinsteală *sf* [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / Pl: *~teli*, (înv) *~tele* / E: ***cinsti*** + *-eală*] (Înv) **1-18** Cinstire **(1-18)**.

cinstel *am* [At: MARIAN, NU. 352 / E: ***cinste*** + *-el*] (Reg; rar) Cinstit[2].

cinsteliște *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 711 / Pl: *~ti* / E: ***cinsteală*** + *-iște*] (Înv) **1** Statuie. **2** Idol.

cinstelnic, ~ă *a* [At: (a. 1791) IORGA, S. D. XII, 114 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cinste*** + *-elnic*] (Înv) Vrednic de cinste Si: *onorabil*.

cinsteș, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 202 / V: ***~tiș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***cinste*** + *-eș*] (Înv) **1** Frumos (la înfățișare). **2** Mândru. **3** Cinstit. **4** Onorabil. **5** Prețuit.

cinsteșie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 16 / Pl: (nob) *~ii* / E: ***cinsteș*** + *-ie*] (Înv) Omenie.

cinsteț[1], ~eață *a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 230/37 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cinste*** + *-eț*] (Înv) Onorabil.

cinsteț[2] *sm* [At: DAMÉ, T. 188 / E: rs ***чистек***] (Reg) Plantă erbacee din familia labiate cu tulpina înaltă și cleioasă și cu flori galbene punctate cu brun (*Salvia glutinosa*) Si: (reg) *brânca-porcului, cocean-căpresc, jale-cleioasă, lăpuși-de-capră*.

cinsti [At: COD. VOR. 137/5 / V: (reg) ***cen~, cis~*** / Pzi: *~tesc* / E: vsl ***чистити***] **1** *vt* A respecta. **2** *vt* A onora. **3** *vt* (Înv; c. i. o divinitate) A venera. **4** *vt* (Înv) A arăta cuiva respectul prin salut, prin îndemnul de a se așeza Vz *a saluta, a se închina*. **5** *vt* (Înv) A slăvi o zi de sărbătoare religioasă. **6** *vt* (Înv) A lăuda. **7** *vt* (Înv) A se conforma prevederilor unei legi. **8** *vt* (Înv) A distinge. **9** *vt* (Înv) A aprecia. **10** *vt* (Pfm) A face cuiva un dar. **11** *vt* (Pfm) A da cuiva un bacșiș. **12** *vt* (Înv) A răsplăti (pe cineva) pentru purtare bună. **13** *vt* (Pfm) A trata pe cineva într-un local cu mâncare și, mai ales, cu băutură gratis. **14** *vt* (Pfm) A plăti consumația cuiva. **15** *vt* (Fam) A ridica un pahar cu băutură alcoolică în sănătatea sau în onoarea cuiva sau a ceva. **16** *vr* (Fam) A bea o băutură alcoolică. **17** *vr* (Reg) A se îmbăta.

cinstire *sf* [At: GCR II, 202/21 / Pl: *~ri* / E: ***cinsti***] **1** Respect. **2** Onoare. **3** (Înv) Venerare. **4** (Înv) Arătare a respectului prin închinare, salutare. **5** (Îvp) Slăvire a unei zile de sărbătoare religioasă. **6** (Înv) Lăudare. **7** (Înv) Conformare cu prevederile unei legi. **8** (Înv) Distingere. **9** (Înv) Apreciere. **10** (Pfm) Oferire a unui cadou. **11** (Pfm) Oferire de bacșiș. **12** (Înv) Răsplătire pentru purtare bună. **13** (Pfm) Tratare cu mâncare și (mai ales) cu băutură gratis, într-un local. **14** (Fam) Ridicare a unui pahar cu băutură alcoolică în sănătatea sau în onoarea cuiva ori a ceva. **15** (Fam) Consumare a unei băuturi alcoolice. **16** (Reg) Îmbătare. **17** (Înv) Demnitate înaltă ocupată de cineva Si: *distincție, rang*. **18** (Înv) Petrecere.

cinstiș, ~ă *a* vz ***cinsteș***

cinstit[1] *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 351/23 / Pl: *~uri* / E: ***cinsti***] (Rar) **1-18** Cinstire **(1-18)**.

cinstit[2], ~ă [At: COD. VOR. 145/14 / V: (înv) ***cen~***, (îvp) ***cis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cinsti***] **1** *a* Care este de bună-credință Vz *cuviincios, omenos, politicos*. **2** *a* Onest. **3** *a* (Pfm) Respectat. **4** *a* (Pfm) Onorat. **5** *a* (Înv; îe) **Să vă fie fața ~ă!** (sau **să ierte ~a față a dv!**) Pardon! **6** *a* Venerat. **7** *a* (Înv) De neam mare Vz *nobil, bogat*. **8** *a* (Îvp) Arătos. **9** *a* (Îvp) Elegant. **10** *a* (Înv) Autentic. **11** *a* (Pfm) Cast. **12** *a* (Pfm) Credincios soției (credincioasă soțului). **13** *a* (Pfm; d. o fată) Fecioară. **14** *a* (Înv) Prețios. **15** *a* (Pfm) Amețit (de băutură) Si: *beat, chefăluit*. **16** *sfp* (Pop) Iele.

cinstitor, ~oare *smf, a* [At: COD. VOR. 170/11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cinsti*** + *-tor*] **1-2** (Îvp) (Persoană) care respectă pe cineva sau ceva Si: *respectuos*. **3-4** (Înv) (Om) care este binevoitor. **5-6** (Înv) (Om) care este credincios. **7-8** (Înv) (Persoană) care face cuiva un dar Vz *dăruitor*. **9-10** (Pfm) (Persoană) care tratează pe cineva cu mâncare și (mai ales) cu băutură.

cinspe *nc* vz ***cincisprezece***

cintaulă *sf* vz ***cintaură***

cintaură *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 265 / V: (înv) ***~ulă, ~toare, ~torie, tin~*** / P: *~ta-u~* / Pl: *~re* / E: lat ***centaurium***] (Bot; reg) Potroacă (*Centaurium umbellatum*).

cinte *sm* vz ***cintenetezoi***

cintene *sm* vz ***cintenetezoi***

cintenetezoi *sm* [At: PAMFILE, J. II, 128 / V: ***cinte, cintene*** / Pl: ? / E: nct] (Pop; în jocuri de cuv.; csnp) **1-2** Cintezoi **(1-2)**.

cintenezică *sf* [At: PAMFILE, J. II, 128 / Pl: *~ici* / E: nct] (Orn; pop) Cinteză **(1)**.

cintenezoi *sm* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] **1-2** Cintenetezoi **(1-2)**.

cintesență *sf* vz ***chintesență***

cinteț¹ *sm* vz ***cintez¹***

cinteț² *sm* vz ***cinteză***

cinteță *sf* vz ***cinteză***

cintez¹ *sm* [At: MARIAN, O. I, 382 / V: (reg) ***~teț*** / Pl: *~i* / A: *~tez* / E: ns cf *cinteză*] (Orn) Cintezoi **(1)**.

cintez² *sm* vz ***cinteză***

cinteză *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 96 / V: (reg) ***~nciță, ~nciză, ~nchiță, ~nchiză, ~nghiță, ~eț*** *sm*, ***~eță, ~ez*** *sm*, ***~tiță, ~tiză, cimpiță, sfinteță*** / A și: *cinteză* / Pl: *~ze* / E: nct] **1** Mică pasăre cântătoare cu ciocul conic, scurt și tare, cu penajul cenușiu-albăstrui sau brun roșcat, având pe aripă o dungă albă (*Fringilla caelebs*) Si: *cintezoi* **(1)**, *cintezică* **(1)**, *cintenetezoi* **(1)**, *cintenezoi* **(1)**, *penchi*, *penți*. **2** (Orn; îs) *~-de-iarnă* Specie de cinteză migratoare, cu partea posterioară a spatelui albă, cu o bandă transversală galben-roșcată peste aripi (*Fringilla montifringilla*) Si: (reg) *cintiniță*, *ciță-împodobită*, *penci-pestriț*, *țintiță*, *pinț-pestriț*. **3** (Orn; îs) *~-alpină* Specie de cinteză cu coada retezată drept, care trăiește în munții înalți (*Montifringilla nivalis*) Si: (reg) *cintezoi alpin*, *pasărea omătului*. **4** (Orn; reg) Scatiu (*Carduelis spinus*). **5** (Reg) Horă în care jucătorii se țin de umeri.

cintezel *sm* [At: LESNEA, P. E. 87 / Pl: *~ei* / E: ***cintez*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cintez **(1)** mic.

cintezoi *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 181 / V: (reg) ***~tițoi, ~tiz*** / Pl: ~ / E: ***cintez*** + *-oi*] **1** Masculul cintezei Si: *cintez¹* **(1)**. **2** (Orn; reg) Scatiu (*Carduelis spinus*).

cintie *sf* [At: REV. CRIT. III, 62 / Pl: *~ii* / E: refăcut din pl. ****cintici*** cu schimb. gen.] (Înv) Cintieni.

cintiei *smp* vz ***cintieni***

cintiene *sfp* vz ***cintieni***

cintieni *smp* [At: (a. 1797) URICARIUL XVI, 275 / V: ***~ei, ~ne*** *sfp* / P: *~ti-e~* / E: tc ***cintîan***] (Îvp) Pantaloni femeiești ca niște șalvari Si: (reg) *cioareci*.

cintiniță *sf* [At: MARIAN, O. I, 383 / Pl: *~te* / E: nct] (Orn; reg) Cinteză **(2)**-de-iarnă.

cintirim *sn* vz ***țintirim***

cintiță *sf* vz ***cinteză***

cintițoi *sm* vz ***cintezoi***

cintiz *sm* vz ***cintezoi***

cintiză *sf* vz ***cinteză***

cintizoi *sm* vz ***cintezoi***

cintoare *sf* vz ***cintaură***

cintorie *sf* vz ***cintaură***

cintron *sn* vz ***centuron***

cintru *sn* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***cintre***] **1** Partea concavă a unei bolți sau a unui arc. **2-5** Cofraj sau construcție provizorie pe care se toarnă sau se susține o boltă sau un arc în construcție.

cinui *vta* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 9 / Pzi: *~esc* / E: ***cină*** + *-ui*] **1** A cina **(1)**. **2** (Reg; pex) A mânca. **3-4** (Îrg) A cina **(2-3)**.

cinuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cinui***] (Rar) **1** Cinare **(1)**. **2** (Reg; pex) Mâncare. **3-4** (Îrg) Cinare **(2-3)**.

cinuit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cinui***] (Rar) **1** Cinare **(1)**. **2** (Reg; pex) Mâncare. **3-4** (Îrg) Cinare **(2-3)**.

cinuit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cinui***] **1** Cinat² **(1)**. **2** (Pex) Care a mâncat. **3-4** (Îrg) Cinat² **(2-3)**.

cinuleț *sn* [At: PAMFILE, S. T. 197 / Pl: *~e* / E: ***cin¹*** + *-uleț*] (Îrg) **1-6** (Șhp) Cinel² **(1-6)**.

cinz *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***chintz***] Stofă de bumbac imprimată pentru mobilă.

cinzacă *sf* vz ***cinzeacă***

cinzeacă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~za~, ~zec*** *sn* / Pl: *~zeci* / E: ns cf *cincizeci*] **1** (Înv) Unitate de măsură de capacitate (pentru băuturi) egală cu aproximativ 0,16 l. **2** Țoi de 0,16 l. **3** (Pfm) Păhărel în care se servește o băutură alcoolică Si: (reg) *singeapă*. **4-5** (Pfm) Conținutul unor astfel de cinzeci **(2-3)**. **6** (Reg; îf *~zacă*) Întindere de pământ de 200 de stânjeni pătrați.

cinzec *sn* vz ***cinzeacă***

cinzecear *sm* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 256/33 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***cinzeci*** + *-ar*] (Înv) Comandant peste 50 de ani.

cinzeceariu *sm* vz ***cinzecear***

cinzeci *nc* vz ***cincizeci***

cinzecilea, cinzecea *no* vz ***cincizecilea, cincizecea***

cinzecime *sf* vz ***cincizecime***

cioabă *sf* [At: SBIERA, P. 301 / P: *cioa~* / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) **1** Vas de lemn spurcat. **2** Lulea mare de lut, veche, stricată și cu ciubuc lung Si: *pipă*.

cioablă *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ***~oaflă¹*** / P: *cioa~* / Pl: *~le* / E: mg ***csoboyó***] (Reg) **1** Lemn uscat, gros și găunos. **2** Arbore cu tulpina ruptă Vz *cioatfă*, *ciolpan*, *ciompleu*, *ciot*, *ciung*.

cioacă¹ *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***ciocă¹, șchioa~*** / P: *cioa~* / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) **1** Deal. **2** Vârf de deal Vz (reg) *chicioră*, *cornățel*, *cornet*, *grumuleu*, *mormondol*, *picui*. **3** Vârf de munte. **4** Vârf de munte de unde s-a tăiat pădurea Si: *cucă*. **5** Cârlig. **6** Scoabă. **7** Bucată de lemn care, prin răsucire, ține ușile (la pridvor, la cramă) închise. **8** Fiecare dintre cele două console orizontale ale războiului de țesut, fixate pe stâlpii din mijloc și pe care se sprijină vatalele Si: (reg) *carafiță*. **9** Unealtă cu care se strâng cercurile la butoaie. **10** Unealtă de soc în formă de lulea, în care e introdus capătul interior al carabei de la cimpoi. **11** Capetele încrestate ale lemnului vertical al ferăstrăului unde se așază coarda sau sfoara de întins. **12** Partea de la scaunul văsarului care prinde lemnul ce trebuie netezit. **13** Ichi (la anumite jocuri de copii). **14** Jocul cu acest ichi. **15** (Lpl) Bucată de lemn astfel cioplită, încât să permită prelingerea rachiului sau a țuicii de la cazan în alt vas. **16** (Șîf *șchioa~*) Târnăcop. **17** Cazma. **18** Unealtă de tăiat și de scobit, ca un ciocan cu capetele lungi și ascuțite Si: (reg) *ciuc*, *dihoroi*, *pupăză*, *sălmac*, *scobitor*, *sfeclă*. **19** Căuș. **20** Cafă. **21** Vas de lemn din care beau ciobanii apă și lapte. **22** Copac uscat dezrădăcinat Si: *butuc*, *buturugă*, *cioată*, *ciot*. **23** Mlădiță de viță cu 3-4 ochiuri, care se răsădește toamna sau primăvara pentru a face rădăcini Si: *cârlig*. **24** Cuvânt de alint pentru copii. **25** Organul genital masculin. **26** (Arg) Balivernă. **27** (Fam; îe) **A se ține de ~oace** A se ține de glume. **28** (Fam; îae) A se ține de șmecherii.

cioacă² *sf* vz ***ciucă***

cioace *sf* vz ***acioaie***

cioaci *i* vz ***cică³***

cioaclă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *cioa~* / Pl: *~le* / E: mg ***csaklya***] **1** (Reg) Săniuță cu care se dau copiii iarna pe zăpadă Si: (reg) *bârzeică*. **2** (Reg) Sanie mică pentru căratul lemnelor Si: (reg) *barzeică*, *bârgeică*, *cochirlă*, *torniță*. **3** (Reg) Cantitate de lemn care încape într-o astfel de

săniuță. 4 (Înv) Prăjină cu cârlig cu care se trăgeau cadavrele ciumaților Si: *cange*. 5 (Înv) Cărucior pentru transportarea cadavrelor ciumaților.

cioaflă^{1} *sf* vz ***cioablă***

cioaflă^{2} *sf* [At: DA / P: *cioa~* / Pl: *~le* / E: pbl fo] (Reg) Palmă.

cioagă *sf* [At: H II, 299 / P: *cioa~* / Pl: *~age* / E: nct] (Orn; reg) Ceucă (*Corvus frugileus*).

cioaică *sf* vz ***ceucă***

cioalnav, ~ă *a* vz ***ciolac***

cioambă *a* vz ***chiomb***

cioampă *sf* [At: DA / P: *cioam~* / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) Vită slabă.

cioancă^{1} *sf* [At: CIUPALĂ, T. 227 / Pl: *~nce* / E: mg ***csonka***] (Reg) **1** Unealtă cu un capăt ascuțit și cu celălalt lat, cu care se sapă pământul înțepenit Vz *cazma*, *cioacă*. **2** Nuia groasă cu un nod la un capăt și răsucită la celălalt, folosită ca otgon. **3** (Îs) ~ *mărgelată* Mod de legat huzerul trunchiului la plută. **4** Lulea cu coadă scurtă.

cioancă^{2} *sf* vz ***cionc^{2}***

cioandă *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: *~dră* / P: *cioan~* / Pl: *~de* / E: ns cf *ciondăni*] (Frg) **1** Ciondăneală. **2** Persoană certăreață.

cioandră *sf* vz ***cioandă***

cioane *sf* [At: POLIZU / P: *cioa~* / E: nct] (Bot; reg) **1** Talpa-gâștei (*Trifolium fragiferum*). **2** Creasta-cocoșului (*Celosia cristata*).

cioantă *sf* vz ***ciont$^{1-2}$***

cioară *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***~re*** *sf* / Pl: *~re*, *~ri* / E: cf alb *soře*, pn *ciura*, ceh *coura*, *čura*, rrm *čor* „hoț"] **1** Nume dat mai multor specii de păsări din familia corvedeelor, cu penajul negru sau cenușiu, cu cioc conic și puternic (*Corvus*). **2** (Șîs) *~-cenușie*, *~-sură*, *~-de pădure*, *~-vânătă*, *~-bălțată* Pasărea *Corvus corone cornix*. **3** (Șîs) *~-neagră* Pasărea *Corvus corone corone*. **4** (Șîs) *~-fumurie*, *~-sură-românească* (*Corvus cornix sardonius*). **5** (Șîs) *~-de-semănătură*, *~-de-câmpie* sau *~-de-holde*, *~-neagră*, *~-gulerată* sau *bălțată*, *vânătă*, *stăncuță* Pasărea *Corvus frugilegus frugilegus*. **6** (Pmf; îe) **I-a mâncat ~ra colacul** A murit. **7** (Îlav) **Cât** (sau **ca**) **~ra-n par** Foarte puțin timp. **8** (Îal) Pe apucate. **9** (Îe) **A sta înfipt ca ~ra-n par** A fi încrezut. **10** (Îe) **A se da în lat ca ~ra** A intra orbește într-un pericol. **11** (Îae) A-și face mendrele, dar a o păți. **12** (Îae) A lucra fără tragere de inimă. **13** (Îae) A-și crea dificultăți. **14** (Îlav) **Ca ~ra-n lat** Ca un neputincios. **15** (Îs) *Marțea ~orilor* Marțea din săptămâna brânzei. **16** (Reg; îcs) *De-a ~ra* Jocul „de-a pasărea zboară". **17** (Îc) **~-pucioasă** Dumbrăveancă. **18** (Îc) **~-de-mare** Chirighiță. **19** (Fam; dep) Rrom. **20** (Îf *cioarli*) Ucigă-l-toaca. **21** (Îe) **Ce** sau **cum ~rile** Cum naiba? **22** (Trs) Sas îmbrăcat nemțește. **23** (Reg) Câine negru ciobănesc. **24** (Reg; îcs) *De-a ~ra cu puișorii* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cioarbă *sf* vz ***ciorbă***

cioarcă *sf* [At: DDRF / Pl: ? / E: ctm ***cioară*** + ***broască***] (Ivr) **1** Țarcă. **2** Broască.

cioardă *sf* vz ***ciurdă***

cioare *sf* vz ***cioară***

cioarec *sm* vz ***cioareci***

cioareci *smp* [At: H VI, 235 / V: ***~rec***, ***~rici***, ***~ric***, ***ciorici*** *sm* / E: tc ***čaryk***] **1** (Reg) Pantaloni țărănești strânși pe picior, din pănură sau din dimie, adesea împodobiți cu găitane. **2** (Rar) Pantaloni orășenești. **3** (Înv; reg) Ciorapi de dimie, subțiri și colorați, cu găitane, purtați de țărănci când e frig sau pentru a nu se înțepa în spini. **4** (Înv; reg) Jambiere. **5** (Înv) Stofă albă, groasă, de lână, din care se fac cioarecii.

cioarfă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 145 / Pl: ? / E: nct] Ființă udă leoarcă.

cioaric *sm* vz ***cioareci***

cioarici *smpl* vz ***cioareci***

cioarsă *sf* [At: I. CR. I, 121 / V: ***gio~*** / Pl: fo ***ciors***, ucr **черсать** „a zgâria"] **1** (Înv; reg) Coasă tocită. **2** (Înv, reg; fig) Bătrân ramolit. **3** (Înv; reg; îf *gioarsă*) Cocioabă. **4** (Reg) Capră (de joc). **5** (Reg) Obiect de îmbrăcăminte uzat.

cioască *sf* [At: N. LEON, MED. 80 / Pl: *~sce* / E: ns cf *cioarcă*] (Zlg) Broască-râioasă.

cioașpă *sf* [At: DAN, U. 437 / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) Bubă mare de culoare vineție.

cioată *sf* [At: NĂDEJDE, ap. TDRG / Pl: *~te* / E: nct] **1** (Îvp) Om care se preocupă de problemele altora mai mult decât de ale sale. **2** (Reg) Rădăcină. **3** (Ivr) Lemn putred. **4** (Fig) Viță mică.

cioatcă *sf* vz ***ciotcă***

cioatfă *sf* vz ***ciotfă***

ciob *sn* [At: PANN, P.V. II, 107 / V: ***cib*** *sn* / Pl: *~uri*, (rar) *~oabe* / E: tc ***čob***] **1** Bucată dintr-un obiect de sticlă, de faianță, de lut etc. spart. **2** (Pgn) Vas spart. **3** (Pop; îe) **A-i pune cuiva ~u'** A-i face cuiva vrăji pentru căsătorie. **4** (Înv) Conținutul unui vas. **5** Vas mic de pământ pentru tămâiat. **6** (Reg) Ghiveci de flori. **7** (Buc) Vas din doage stricat. **8** (Pop; irn) Bărbat.

cioba *v* vz ***ciobi***

ciobac *sn* vz ***ciobacă***

ciobacă *sf* [At: DAMÉ, T. 126 / V: ***ciobac*** sn, ***ciub~***, ***ciubică***, ***șub~*** / Pl: *~ace*, *~băci* / E: ucr **чобак**, mg ***csobák***] (Reg) Luntre pescărească rudimentară, de obicei scobită dintr-un trunchi de copac.

ciobaligă *sm* [At: DA / Pl: *~igi* / E: ctm ***cioban*** + ***baligă***] (Irn; fam; reg) Cioban slab.

cioban^{1} *sm* [At: VAIDA / Pl: ? / E: ns cf *ciuvaniu*] (Reg) **1** Vas de lemn pentru băut apă. **2** Vas de lemn pentru adus apă.

cioban^{2} *sm* [At: CANTEMIR, IST. 9 / A: *cio~* / Pl: *~i* / E: tc ***čoban***] **1** Păstor. **2** (Spc) Proprietar de oi. **3** Personaj travestit în păstor de oi la Vicleim. **4** (Îc) **Steaua-~ului** Luceafărul de seară. **5** (Îac) Steaua polară. **6** (Îc) **~ul cu oile** Constelația lirei. **7** (Ban) Câine ciobănesc. **8** (Trs) Malac. **9** (Îc) **~ul-cu-oile** Steaua principală din constelația lirei.

ciobancă *sf* [At: COSTINESCU / V: (în ghicitori, în rimă) ***~bâncă*** / Pl: ***cioban^{2}*** + *-că*] **1** Soția ciobanului. **2** Păstoriță.

ciobăcan *sm* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *ciobacă*] (Reg) Pește lat ca palma.

ciobăcar *sm* [At: COMAN, GL. 19 / Pl: *~i* / E: ***ciobacă*** + *-ar*] (Reg) Pescar.

ciobăcuță *sf* [At: H X, 425 / Pl: *~țe* / E: ***ciobacă*** + *-uță*] (Reg; pes) **1-2** (Șhp) Ciobacă (mică).

ciobălui *v* vz ***cebălui***

ciobăluire *sf* vz ***cebăluire***

ciobăluit^{1} *sn* vz ***cebăluit^{1}***

ciobăluit^{2}, ~ă *a* vz ***cecăluit^{2}***

ciobănaș *sm* [At: IORGA, N. R. A. I, 283 / Pl: *~i* / E: ***cioban^{2}*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Cioban^{1} **(1)** tânăr. **3** (Reg; art) Dansul popular „ardeleneasca". **4** Melodia dansului popular „ardeleneasca". **5** (Ast; pop) Steaua principală din constelația lirei.

ciobănău *sm* [At: GRAIUL I, 238 / Pl: *~ăi* / E: ***cioban^{2}*** + *-ău*] Ciobănoi.

ciobăncuță *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 262 / Pl: *~țe* / E: ***ciobancă*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Ciobancă **(1-2)** (dragă).

ciobăneasă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ese* / E: ***cioban^{2}*** + *-easă*] **1** Soția ciobanului. **2** Băciță.

ciobănel *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 3 / Pl: *~ei* / E: ***cioban^{2}*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cioban^{2} **(1)** (drag).

ciobănesc, ~ească *a* [At: BELDIMAN, TR. 385 / Pl: *~ești* / E: ***cioban*** + *-esc*] **1** De cioban^{2} **(1)**. **2** Pastoral. **3** Al ciobanului^{2} **(1)**.

ciobănește *av* [At: SEVASTOS, N. 281 / E: ***cioban*** + *-ește*] **1** Ca ciobanii. **2** (Spc) În felul în care joacă ciobanii.

ciobăni [At: ALECSANDRI, T. 613 / Pzi: *~nesc* / E: ***cioban^{2}***] **1** *vi* A fi cioban **(1)**. **2** *vt* A face pe cineva cioban^{2} **(1)**.

ciobănie^{1} *sf* [At: H II, 118 / Pl: *~ii* / E: ***cioban^{2}*** + *-ie*] **1** Meseria de cioban^{2} **(1)**. **2** Situația de cioban^{2} **(1)**.

ciobănie^{2} *sf* [At: DA / P: ~ / E: ns cf *cioban^{1}*] (Reg) Vas de doage cu fundul dublu, având capacitatea de 10-12 l, cu care se duce apă lucrătorilor la câmp.

ciobănime *sf* [At: DA / Pl: *~mi* / E: ***cioban***^{2} + *-ime*] **1** Totalitatea ciobanilor^2 **(1)**. **2** Adunare de ciobani^2 **(1)**. **3** Mulțime de ciobani^2 **(1)**.

ciobănire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ciobani***] **1-2** Ciobănie^1 **(1-2)**.

ciobănit *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***ciobani***] **1-2** Ciobănire **(1-2)**.

ciobăniță *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~țe* / E: ***cioban***^{2} + *-iță*] **1** Soția ciobanului. **2** Băciță.

ciobănoi *sm* [At: I. CR. IV, 305 / Pl: ~ / E: ***cioban***^{2} + *-oi*] **1** Cioban bine făcut. **2** (Dep) Om cu purtări grosolane.

ciobănos, ~oasă *a* [At: CONV. LIT. XLV, 377 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cioban***^{2} + *-os*] **1** Ca un cioban^2 **(1)**. **2** Cu înfățișare de cioban^2 **(1)**. **3** Cu apucături de cioban^2 **(1)**.

ciobăr *sn* vz ***ciubăr***

ciobărnac *sn* vz ***ciobârnac***

ciobâc *sm* vz ***ciubuc***^{2}

ciobâc *sm* vz ***cibuc***

ciobâlcăi *vi* [At: DA ms / Pzi: *ciobâlcăi* / E: fo] (Ban) **1** A răsufla în apă. **2** A se bălăci cu mâinile în apă.

ciobâncă *sf* vz ***ciobancă***

ciobârcău *sm* [At: ȘEZ. VI, 178 / Pl: *~ăi* / E: mg ***csavargó***] (Mol) Haimana.

ciobârdac *sn* vz ***ciobârnac***

ciobârlac *sn* [At: I. CR. IV, 26 / Pl: *~aci* / E: mg ***cseber, csöbör***] (Reg) **1** Polonic. **2** Lingură mare.

ciobârlan *sm* [At: ȘEZ. I, 29 / Pl: *~i* / E: ctm ***cioban***^{2} + ***mârlan***] (Reg) **1-2** Ciobănoi **(1-2)**.

ciobârlănoi *sm* [At: DA ms / Pl: ~ / E: ***ciobârlan*** + *-oi*] **1-2** Ciobănoi **(1-2)**.

ciobârlău *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***ciobârlan*** + *-ău*] **1-2** Ciobănoi **(1-2)**.

ciobârloi *sm* [At: GOROVEI, C. 295 / Pl: ~ / E: nct] **1-2** Ciobănoi **(1-2)**.

ciobârnac *sn* [At: BOCEANU, GL. / V: ***ciobăr~***, ***~rdac***, ***~neac***, ***~noc*** / Pl: *~ace* / E: mg ***cseber, csöbör*** „ciubăr, hârdău"] **1** (Reg) Prăjină lungă cu care se duce căldarea sau hârdăul în spinare. **2** (Ban) Butoi de 30-80 l, de litri, cu gura strâmtă și fundul larg pentru lăturile porcilor sau pentru murat varza.

ciobârnăcar *sm* [At: LUIBA–IANA, M. 113 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***ciobârnac*** + *-ar*] (Reg) Băț mare cu măciucă la capăt.

ciobârnăcariu *sm* vz ***ciobârnăcar***

ciobârneac *sn* vz ***ciobârnac***

ciobârnoc *sn* vz ***ciobârnac***

ciobârtă *sf* vz ***ciovârtă***

ciobi *vt* [At: MAT. FOLK. 102 / V: *~ba* / Pzi: *~besc* / E: ***ciob***] **1-3** A știrbi, a sparge sau a crăpa un obiect casant.

ciobire *sf* [At: DEX / Pl: *~iri* / E: ***ciobi***] **1-3** Știrbire, spargere sau crăpare a unui obiect casant Cf *ciobi* **(1-3)**.

ciobit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciobi***] **1-3** Știrbit, spart sau crăpat.

ciobiurică *sf* vz ***ciovică***^{1}

cioblă *sf* vz ***ciublă***

cioboată *sf* vz ***ciubotă***

ciobotar *sm* vz ***ciubotar***

ciobotă *sf* vz ***ciubotă***

ciobotăraș *sm* vz ***ciubotăraș***

ciobotăreasă *sf* vz ***ciubotăreasă***

ciobotăresc, ~ească *a* vz ***ciubotăresc***

ciobotărie *sf* vz ***ciubotărie***

ciobotăriță *sf* vz ***ciubotăriță***

ciboti *v* vz ***ciuboti***

cibotoi *sn* vz ***ciubotoi***

cibotea *sf* vz ***ciubotea***

cibotică *sf* vz ***ciubotică***

ciobre *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: mg ***csorba***] (Reg; csnp) Om zdrențăros.

ciobuleț *sn* [At: CARAGIALE, T. I, 138 / Pl: *~e* / E: ***ciob*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Ciob **(1)** mic.

cioc^1 *i* vz ***cică***^{3}

cioc^2 *ai* [At: PĂSCULESCU, L. P. 211 / E: tc ***čok***] (Tcm; atestat numai într-o poezie populară) Mare.

cioc^3 *av* [At: DA / E: mg ***csak***] (Reg) Nimic.

cioc^4 *i* [At: DDRF / V: ***~a, ~a-boca, ~-boc, ~-poc*** *i* / E: fo Cf *cioc*^{5}, *ciocan, ciocăni*] **1** Cuvântul care redă zgomotele produse prin lovirea repetată a unui obiect cu ciocanul, cu sapa etc. **2** Bătaie. **3** (Îe) **A sta ~ pe capul cuiva** A agasa pe cineva.

cioc^5 *sn* [At: URICARIUL XXII, 428/10 / V: ***cic*** / Pl: *~uri* / E: alb ***čok*** Cf *cioacă, ciocan, ciocăni*] **1** Partea anterioară, terminală, lunguiață și cornoasă a capului păsărilor, care înlocuiește sistemul dentar Si: *plisc, clonț, cioclonț, ciup, rost, clanță, clobanț* Cf *bot, ciorț, flit, rât, tic, surlă, teflu, țiu*. **2** Parte sau prelungire ascuțită a unor obiecte. **3** (Fam; la oameni) Gură. **4** (Orn; îc) **~-gros** Pasărea *Coccothraustes*. **5** (Bot; reg; îc) **~ul-berzei** sau **~-de-barză** Plantă erbacee cu frunze păroase, adânc crestate și cu flori violete-purpurii Si: (reg) *greghetin* (*Geranium pratense*). **6** (Îac) Pliscul-cucoarei. **7** (Bot; reg; îc) **~ul-cocorului, ~-de-~** sau **~-de-cucoară** Mică plantă erbacee cu tulpina păroasă întinsă pe pământ, cu frunze compuse, flori roșii, roz sau albe și fructe lungi, asemănătoare cu un cioc (*Erodium cicutarium*). **8** (Bot; reg; îc) **~ul-păsării** Plantă erbacee cu tulpina acoperită de peri lungi, cu flori mari, frumoase, violete-purpurii, care crește prin locuri umede (*Geranium palustre*). **9** (Bot; reg; îc) **~ul-cioarii** Surguci (*Consolida giacis*). **10** (Reg; îc) **~ul-corbului** Plantă comestibilă nedefinită mai îndeaproape. **11** (Bot; reg; îc) **~ul-stârcului** Nemțișori (*Delphinium consolida*). **12** (Orn; îc) **~-întors** Pasăre călătoare cu penajul alb pătat cu negru, cu ciocul lung, subțire și ușor arcuit în sus, cu picioarele înalte (*Recurvirostra avosetta*). **13** (Îc) **~-de- papagal** Formație osoasă din zona marginală a vertebrelor. **14** Cantitate de lichid sau de hrană care încape o dată în cioc **(1)**. **15** Botul ascuțit al unor pești. **16** (Reg) Capăt. **17** Partea anterioară și ascuțită a unui obiect Cf *vârf, capăt, bot*. **18** (Reg; îs) *~ul crinții* Scocul crinții, pe care se scurge janțul din caș. **19** (Îs) *~ul ibricului* Partea ascuțită a marginii ibricului prin care se toarnă lichidul. **20** Capul scăunoaiei. **21** Gura cleștelui. **22** Urechea undiței, a cârligelor, a cârmacelor. **23** Unealta cu care se scot lemnele din apă. **24** Condei. **25** (La păsări) Moț de pene. **26** Cocul femeilor. **27** Barbișon. **28** (Arg; îe) **A pune** (cuiva) ~ sau **~uri** A minți sau a deforma realitatea.

cioc^6 *sm* [At: DA / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Porumbul cules de pe cocean.

cioca *i* vz ***cioc***^{4}

cioca-boca *i* vz ***cioc***^{4}

ciocalină *sf* [At: HODOȘ, P. P. 221 / Pl: *~ne* / E: nct] (Ban) Floare nedefinită mai îndeaproape.

ciocan *sn* [At: CORESI, PS. 196 / V: ***ciocean*** *sm* / Pl: *~e* / E: vsl **чекан**] **1** Unealtă formată dintr-un corp de metal, de lemn, de cauciuc dur etc., de forme și dimensiuni variate, prevăzută cu un mâner, folosită, manual sau mecanic, la bătut sau la prelucrat materiale rezistente. **2** (Pop; îe) **A fi între ~ și nicovală** A fi într-o situație critică. **3** (Pop; îe) **A sta ~ pe** (sau **în**) **capul cuiva** sau **cuiva la cap** A plictisi pe cineva cu insistențele. **4** (Pop, îe) **A sta ~** (sau **cioc**) A sta dus pe gânduri. **5** (Pop; îae; despre vite) A fi pătrunse de frig. **6** (Pop; îe) **A fi înghețat ~** A fi înghețat tun. **7** Unealtă de săpat pământul pietros. **8** (Îs) ~ *marcator* Ciocan **(1)** de marcat arborii din pădure sau buștenii. **9** (Îs) ~ *silvic* Unealtă în forma unei securi mici, cu muchea lungă și marcată Cf *fier, băltac*. **10** (Îs) ~ *numărător* sau *revolver* Roată metalică pentru numerotarea trunchiurilor. **11** (Îs) ~ *de caldarâm* Ciocan **(1)** scurt pentru pavaj. **12** (Îs) ~ *mecanic* Ciocan **(1)** pus în mișcare de forța mecanică. **13** (Îs) ~ *pneumatic* Ciocan **(1)** acționat prin aer comprimat. **14** (Îs) ~ *pneumatic de abataj* Ciocan **(1)** pneumatic folosit pentru abatajul rocilor și substanțelor minerale. **15** (Spt) Instrument de aruncat, format dintr-o bilă de metal prinsă de o coardă de sârmă terminată cu un mâner. **16** (Pex) Probă sportivă de atletism practică cu acest instrument. **17** (Buc) Bucată de lemn fixată într-o coadă lungă, cu care se sfărâmă bulgării, după grăpat. **18** (Spc) Fiecare dintre cele două bețișoare ale țambalului, ale xilofonului etc. Cf *ciocănaș, ciocănel*. **19** (Înv) Armă din Egiptul antic. **20** Bucată de fier (sub formă de șarpe) atârnată de poartă, în partea dinspre stradă, cu care se lovea în poarta

încuiată pentru a anunța prezența cuiva. **21** (Lpl) Pene înfipte în fusul sau grindeul roții de apă. **22** (Înv) Fusele vârtelniței. **23** (Pop; lpl) Brațele războiului. **24** (Reg) Copilul ușii. **25** (Reg) Cocoșul puștii. **26** (Înv) Pahar sau sticlă cu gâtul îngust și lunguieț din care se bea rachiul Cf *ţoi, ţuică, ţuiculiţă*. **27** (Reg) Știulete de porumb curățat de boabe Vz *cocean, ciocălău, drug, cotolan*. **28** Tulpina porumbului rămasă în pământ după cules Vz *ciocălău, hluj, hlujan, cocean, ciuclej, tulean*. **29** (Trs; Mun) Cotor de varză. **30** (Înv) Con de brad. **31** (Înv) Tulpina bureților. **32** (Înv) Pește cu capul mare de forma ciocanului (*Zygaena malleus*). **33** (Pop) Penis. **34** Unul dintre cele trei oscioare care alcătuiesc urechea medie. **35** (Îs) ~ *de foc* Bombardament de artilerie intens și de scurtă durată.

ciocana *sfa* [At: PAMFILE, S.V. 56 / Pl: *~ne* / E: ***ciocan*** + *-ă*] (Pop) Joc de călușari.

ciocancă *sfa* [At: DA / Pl: *~nce, ~cănci* / E: ctm ***cioacă***[1] + ***cance***] (Reg) Par de lemn cu cârlig la capăt, cu care se împing obiectele plutitoare Cf *cârlig, ţăpoi, hăuc, cioc*[5]*, ciocoroi, clasibocru, ţăpușă, ţapină*.

ciocarapă *sf* vz ***ceacaribă***

ciocaribă *sf* vz ***ceacaribă***

ciocă[1] *sf* vz ***cioacă***[1]

ciocă[2] *sf* vz ***ceucă***

ciocăi *v* [At: H XVIII, 145 / Pl: *~esc* / E: nct] (Reg; d. câini) A mânca dintr-un hoit.

ciocălăiște *sf* [At: DAMÉ, T. 63 / V: ***ciuc~*** / E: ***ciocălău*** + *-iște*] (Reg) **1** Loc unde au rămas cocenii de porumb în pământ. **2** Loc plantat cu porumb.

ciocălău *sm* [At: DRĂGHICI, R. 143/17 / V: (reg) ***ciu~*** *sn* / Pl: *~ăi* / E: srb ***čokov***, mg ***csukló***, bg **чекутка**] (Mol) **1** Știulete de porumb curățat de boabe. **2** Partea de jos a cotorului cu rădăcina rămasă pe câmp, după ce s-a tăiat porumbul Si: *cocean, ciocan, ciuclej, tulean*. **3** (Lpl) Ciupercă otrăvitoare. **4** (Reg) Ciucure. **5** (Art) Joc țărănesc. **6** Melodia după care se execută ciocălăul **(5)**.

ciocănaie *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Olt; țes) Iepe.

ciocănar *sm* [At: I. IONESCU, P. 36 / Pl: *~i* / E: ***ciocan*** + *-ar*] (Înv) **1** Ciocănaș **(8)**. **2** Muncitor necalificat. **3** Nituitor manual.

ciocănărie *sf* [At: PAMFILE, A. R. 50 / Pl: *~ii* / E: ***ciocan*** +*-ărie*] (Reg) Ciocălăiște **(1-2)**.

ciocănaș [At: DIONISIE, C. 176 / V: ***~cnaș*** *sm* / Pl: *~e, ~i* / E: ***ciocan*** + *-aș*] **1-2** *sn* (Șhp) Ciocan **(1)** mic. **3** *sn* (Spc) Ciocan mic cu care se lovesc coardele țambalului, xilofonului, toba, toaca etc. **4** *sn* Bucată mică de lemn învelită în postav, care lovește coardele pianului atunci când sunt apăsate clapele acestuia. **5** *sn* (Atm) Ciocan **(34)**. **6** *sm* (Bot; reg; lpl) Ciocănăței. **7** *sm* (Bot; reg) Surguci. **8** *sm* (Iuz) Muncitor într-o mină de sare Si: *ciocănar* **(1)**. **9** *sm* (Reg) Gonaci la vânătoare.

ciocănătoare *sf* vz ***ciocănitoare***

ciocănăței *smp* [At: PANȚU, PL.[2] / E: nct] (Bot; reg) Condurul-doamnei (*Cypripedium calceolus*).

ciocănea *sf* [At: CIHAC II, 54 / Pl: *~ele* / E: ***ciocăni***] (Orn; reg) Sitar (*Scolopax rusticola*).

ciocăneală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***ciocăni*** + *-eală*] **1** Zgomot produs de ciocănituri repetate. **2** (Fig) Ceartă. **3** (Fig) Cicăleală.

ciocănel *sn* [At: MARDARIE, L. 358 / Pl: *~e*, (*sm*, înv) *~ei* / E: ***ciocan*** +*-el*] **1-2** (Șhp) Ciocan **(1)** (mic). **3** (Spc) Ciocan mic cu care se lovesc coardele țambalului, xilofonului, toba, toaca etc., cu care se împletește găitanul, ceaprazurile, covoarele, cu care lucrează fierarul. **4** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii. **5** (Țes) Scripete care ridică și coboară ițele. **6-7** (Înv) (Pahar sau) sticlă de rachiu Cf *ciocan, ţuică, ţuiculiţă, ţoi*. **8** (Reg) Flori cusute pe pieptul sau pe mânecile iei țărănești. **9** Joc popular. **10** Melodia după care se execută jocul ciocănelului **(9)**. **11** (Lpl) Saceac. **12** (Bot; Mol) Brebenel (*Polygonum aviculare*).

ciocănește *av* [At: ȘEZ. I, 287 / E: ***ciocan*** + *-ește*] (Formație incidentală) Într-un mod care imită sunetul produs de ciocan **(1)**.

ciocăni [At: URECHE, ap. TDRG / V: ***cionc~*** / Pzi: *~nesc*, 3 *~nește*, *ciocăne* / E: ***ciocan***] **1** *vta* A lovi cu ciocanul într-un corp tare. **2** *vta* A bate cu un obiect tare Cf *bocăni*. **3** *vi* A bate repetat (cu degetul sau cu un obiect) într-un corp tare. **4** *vi* A bate cu degetul (îndoit) în ușă, în fereastră (pentru a solicita intrarea, pentru a atrage atenția etc.). **5** *vt* A lovi ușor cu degetele în toracele sau în abdomenul unui pacient, pentru a cerceta starea unor organe interne. **6-7** *vti* A lovi (ceva cu scopul de a sparge sau) în cineva pentru a-i provoca durere. **8** *vt* (Pfm) A ciocni în sănătatea cuiva. **9** *vta* (D. păsări) A lovi cu ciocul Cf *toca, tocăni*. **10** *vt* (Fig) A se certa cu cineva. **11** *vt* (Fig) A cicăli pe cineva Si: *a pisa, a toca, a tocăni*. **12** *vtrr* (Fam) A (se) bate ușor. **13** *vi* A lucra ceva lovind cu ciocanul. **14** *vi* (Pex) A lucra la unele lucruri (mărunte).

ciocănire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***ciocăni***] **1-3** Ciocăneală **(1-3)**.

ciocăniște *sf* [At: GAZETA SĂTEANULUI, ap. TDRG / Pl: *~ti* / E: ***ciocăni*** + *-iște*] (Reg) **1-2** Ciocălăiște **(1-2)**.

ciocănit[1] *sn* [At: GALACTION, O. I, 164 / Pl: *~uri* / E: ***ciocăni***] **1-3** Ciocănire **(1-3)**.

ciocănit[2]***, ~ă*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciocăni***] **1** Care a fost lovit cu ciocanul **(1)**. **2** Prelucrat cu ciocanul **(1)**. **3** (Îs) *Fier* ~ Fier forjat.

ciocăniță *sf* [At: H XVIII, 139 / Pl: *~te* / E: nct] (Ban) Specie de șoareci mari de câmp Cf *chițoran, gherghelan*.

ciocănitoare *sf* [At: SADOVEANU, ap. DA / V: ***~năt~*** / Pl: ~, (rar) *~ori* / E: ***ciocăni*** + *-toare*] **1** Nume dat mai multor specii de păsări agățătoare de pădure cu aripile scurte, cu cioc conic, puternic, care ciocănesc coaja copacilor, distrugând insectele dăunătoare și larvele lor (*Picus* și *Drycopus*) Si: *ghionoaie*. **2** Instrument care ciocănește. **3** (Pop) Mitralieră.

ciocănitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ciocăni*** + *-toare*] Care ciocănește.

ciocănitură *sf* [At: GANE, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***ciocănit*** + *-ură*] **1-3** Ciocănit[1] **(1-3)**.

ciocăniță *sf* [At: VARONE, D. 44 / Pl: *~țe* / E: ***ciocana*** + *-iță*] (Ban) **1** Joc popular. **2** Melodie după care se execută dansul ciocănița **(1)**.

ciocărău *sn* [At: DA / Pl: *~raie* / E: bg **чокур** + *-ău*] (Reg) Ciolan.

ciocârlată *sfs* vz ***ciocârlat***

ciocârti *v* vz ***ciocârti***

ciocău *sn* [At: H XVIII, 145 / Pl: ? / E: ns cf *ciocăi*] (Ban) Stârv.

cioc-boc *i* vz ***cioc***[4]

cioc(-cioa)! *i* vz ***cică***[3]

ciocâldan *sm* [At: BÎRLEA, ap. DR. IV, 813 / Pl: *~i* / E: nct] (Mar) Băiat de 17-18 ani Cf *flăcăiandru*, (reg) *cătăriga*.

ciocâltări *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) **1** A vorbi într-o limbă străină. **2** A se certa ușor.

ciocâltău *sn* [At: DAMÉ, T. / V: ***~câlteu*** *sn*, ***~tei*** *sm*, ***~teu*** *sn*, ***ciuculteu*** *sn*, ***~cârteie*** *sfp* / Pl: *~teie*, (Trs) *~taua* / E: mg ***csikoltó*** Cf *cioacă, cioc, ciocălău, ciocâlti* (s *ciopârți*)] **1** (Reg) Cui de lemn. **2** (Reg) Par mic pus în gard pentru a împiedica trecerea găinilor. **3** (Reg) Dispozitiv din lemn cu care se prinde jugul de proțap. **4** (Reg) Bucată de lemn care leagă jugul de cătușă și de proțapul carului Si: *tiglici*. **5** (Reg; mpl) Unelte de plugărie Cf *cinie*. **6** (Reg; lpl; îf *ciocârteie*) Unelte pentru ascuțit coasa Vz *ciocan, nicovală, gresie*.

ciocâltei *sm* vz ***ciocâltău***

ciocâlteu *sn* vz ***ciocâltău***

ciocâlti *v* vz ***ciopârți***

ciocâltiri *sfp* [At: CV, 1950, nr. 4/35 / E: nct] (Reg) Unelte necesare cositului: gresia, ciocănelul, nicovala și tocul gresiei.

ciocâltit, ~ă *a* vz ***ciopârțit***

ciocâltiu *sn* vz ***ciocâlteu***

ciocândie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Jucărie.

ciocârc *sn* vz ***cicărâc***

ciocârlan *sm* [At: DOMBROWSKI, P. 170 / Pl: *~i* / E: srb ***čevrljuga*** „ciocârlie", ***čvrljak, čukurlii, čukurdelî***] **1** (Orn) Pasăre de culoare brună-cenușie, cu un moț în vârful capului (*Galeria cristata*). **2** Masculul ciocârliei. **3** (Îe) **A se cucuia ca un ~** A se mândri. **4** (Îe) **A fi ~ (de beat)** sau **a fi beat cum e ~ul** A fi foarte beat. **5** (Îe) **A prinde ~ul de coadă** A se îmbăta. **6** (Fig) Om mândru. **7** Numele unui joc popular. **8** Melodia după care se execută ciocârlanul **(7)**. **9** (Bot; reg) Coroniște. **10** (Reg) Târnăcop.

ciocârlat *sms* [At: ALECSANDRI, P. P. 105 / V: *~cârlată* *sf*, (Mol) *șocârlat* *sms*/ E: mg ***sakarlát***, it ***scarlatto*** „stacojiu"] (Înv, numai în cântece vechi) Stofă de culoare stacojie.

ciocârlăniță *sf* [At: MARIAN, D. I, 335 / Pl: *~țe* / E: ***ciocârlan*** + *-iță*] (Orn; Buc) Femela ciocârlanului **(1)**.

ciocârlău *sn* [At: H XVII, 7 / Pl: *~laie* / E: nct] (Reg) **1** Deal. **2** Munte. **3** Pătul de nuiele împletite, așezat pe o roată de car și lărgit progresiv.

ciocârleț *sm* [At: CIHAC II, 54 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn) Țiclete.

ciocârlie[1] *sf* [At: DOMBROWSKY, P. 162-183 / Pl: *~ii* / E: ns cf *ciocârlan*] **1** Pasăre cântătoare mică, cu penele pestrițe, care zboară vertical la mari înălțimi (*Alauda arvensis*). **2** (Îc) **~-de-câmp** Specia *Alauda arvensis*. **3** (Îc) **~-de-câmp-surie** sau **~-de-țarină**, **~-de-vânt** Specia *Alauda arvensis cantarella*. **4** (Îc) **~-de-Bărăgan** Specia *Melacocorypha calandra calandra*. **5** (Îc) **~-cu-degete-scurte** Specia *Calandrella cinerea brachydactyla*. **6** (Îc) **~-moțată** Specia *Galerida cristata cristata* Si: *ciocârlan, ciocârlan-cucuiat, ciocoi, ciocoi-moțat, moșuț, păcurar*. **7** (Îc) **~-cu-cioc-subțire** Specia *Galerida cristata temirostris*. **8** (Îc) **~-de-pădure** sau **~-de-munte** Specia *Hullula arborea arborea*. **9** (Îc) **~-de-pădure-gălbuie** sau **~-unică**, **~-fluierătoare** Specia *Hullula arborea flanescens*. **10** **~-urecheată** Specia *Eremophyla alpeotris flava*. **11** (Reg) Femela ciocârlanului. **12** (Îe) **Ducă-se** (sau **ducă-s-ar**) **învârtindu-se ca ~a** Ducă-se să nu se mai întoarcă. **13** (Muz) Melodie care imită trilul ciocârliei **(1)**. **14** Dans popular care imită trilul ciocârliei **(1)**.

ciocârlie[2] *sf* [At: CIUPALĂ, PL. / Pl: *~ii* / E: nct] **1** (Reg; la plută) Nuia pe care plutașii o așază în cuiele de la cârmă pentru a opri pluta Si: *iapă, țenchi*. **2** (Olt; Trs) Popă.

ciocârlie[3] *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ii* / E: srb ***čokrlja***] (Înv) Viță de vie tăiată și pusă în pământ spre a prinde rădăcină.

ciocârliță *sf* [At: MAT. FOLK. 310 / Pl: *~țe* / E: nct] (Pop) Ciocârlie **(1)**.

ciocârloi *sm* [At: MARIAN, O. I, 334 / Pl: *~* / E: ***ciocâlie*** + *-oi*] **1-10** Ciocârlan **(1-10)**.

ciocârtaș *sm* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***ciocârti*** + *-aș*] (Îrg) Persoană care ciopârțește.

ciocârtauri *sfp* [At: I. CR. VI, 314 / E: nct] (Reg) **1** Bucăți de lemn retezate cu ferăstrăul care nu se mai întrebuințează. **2-3** Locuri deluroase, râpoase.

ciocârteală *sf* [At: FURTUNĂ, C. 54 / Pl: *~eli* / E: ***ciocârti*** + *-eală*] (Reg) Ciopârțeală.

ciocârteie *sfp* vz ***ciocâltău***

ciocârț *sn* [At: COMAN, GL. / V: (reg) *șicârț*, *șiocârț* / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Roata sucalei.

ciocârțel *sm* [At: DA / Pl: *~ei* / E: ***ciocârț*** + *-el*] (Reg) Creasta cocoșului.

ciocârti *v* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *ciocăr~* / Pzi: *~tesc* / E: ***ciopârti*** (+ *cioc*)] (Îrg) A ciopârți.

ciocârtii *sfp* [At: DA ms / E: cf *ciocârteie*] Instrumente cu care se bate și se ascute coasa (ciocanul, batca și gresia).

ciocârtit, ~ă *a* vz ***ciopârțit***

ciocârtitură *sf* [At: COD. SILV. 37 / Pl: *~ri* / E: ***ciocârtit*** + *-ură*] (Reg) Așchie cioplită dintr-un lemn.

ciocârți *smp* [At: PANȚU, PL.[2] / V: *coc~* *smp* / E: nct] (Bot; reg) Cocârle (*Marasmium alliaceum*).

cioc-boc *i* vz ***cioc***[4]

cioce *sn* vz ***cioci***[2]

ciocea *s* [At: PASCU, C. 66 / Pl: nct / E: nct] (Reg; csnp, într-o ghicitoare) Mărăcine.

ciocean *sm* vz ***ciocan***

ciocheie *sf* vz ***ciochie***

ciochelceie *sf* [At: H XVIII, 26 / Pl: ? / E: nct] (Reg; cu sens neprecizat) Fel de mâncare.

ciochie[1] *sf* [At: DA / V: *~cheie* / Pl: *~ii* / E: bg ***чекия*** „briceag", cf *coacă, ciochină*] **1** (Reg) Unealtă de dogărie cu care se fixează cercurile pe butoaie. **2** (Reg) Parte a căruței. **3** (Olt; lpl) Colțurile ridicate ale scaunului dinapoi al căruței. **4** (Reg) Parte a plugului. **5** (Înv) Caraftele vatalelor. **6** (Reg) Partea dinainte și dinapoi a unei șei țărănești. **7** Bucată de miel sau de oaie care se frige pe frigarea de ciochie.

ciochie[2] *sf* vz ***ceacâie***

ciochinar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / V: *ciorc~* / Pl: *~e* / E: ***ciochină*** + *-ar*] (Îrg) **1** Nasturele șeii de care se agață sau se leagă desagii sau pachetajul. **2** (Îf *ciorchinar*) Mănunchi de curelușe scurte, având la capete ochiuri sau inele de care vânătorii atârnă păsările vânate.

ciochinare *sf* [At: PAMFILE, C. Ț., ap. DA / Pl: *~nări* / E: ***ciochină*** + *-are*] (Reg) Curea de legat desagii și pachetajul (la ciochină).

ciochină *sf* [At: DAMÉ, T. 50 / V: (Dob) *cinc~* (reg, prin confuzie cu *ciorchine*) *ciorc~*, (Ban, cu rostire dial) *șocină* / A: *ciochină* / Pl: *~ne* / E: ***cioacă***[1], srb ***čekljun***, tc ***čiqin***] (Reg) **1** Partea dindărăt a șeii, de care se poate lega traista, desagii etc. **2** (Îe) **A pune** (sau **a lega** sau **a atârna**, **a spânzura**) **ceva la ~** (sau **la ciochine**) A nu se mai ocupa de ceva. **3** Cârligul pe care-l poartă uneori țăranii de la munte la brâu. **4** Osul rotund de la glezna piciorului.

ciochinărie *sf* [At: NOM. MIN. 24 / Pl: *~ii* / E: ***ciochină*** + *-ărie*] (Reg) Denumire colectivă pentru piesele șelei care țin de ciochină (ciochina, ciochinare etc.).

ciochiță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: cf *ceucă*] (Orn; reg) Ceucuță.

cioci[1] *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] **1** (Reg; lpl) Chică. **2** (Reg; lsg) Câine de curte.

cioci[2] *smp* [At: DA / V: *~ce, ~onci* *smp* / E: grm ***Socken*** „ciorapi scurți"] (Reg) **1** Ciorapi de pănură albă, lungi până la genunchi, purtați de țărani în opinci. **2** (Fig; îf *cioce*) Om cu judecată imatură.

ciocioi[1] *vt* [At: H IX, 123 / Pzi: *ciocioi* / E: fo] (Reg) A fluiera.

ciocioi[2] *sm* [At: CV, 1949, nr. 9, 34 / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Ramură uscată.

ciocioli *v* vz ***ciuciuli***

ciocire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cioci***[2]] (Reg) Cherchereală.

ciociu *sm* [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cocean de porumb Si: *ciocălău, ciuclej, cocean, hluj, hlujan, tulean*.

ciociurvică *sf* vz ***ciovică***[1]

cioclaș[1] *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. / Pl: *~i* / E: ***cioclu*** + *-aș*] (Îrg) **1** „Consilier municipal care încerca *ludea*, adică „darea pe lux". **2** Om care participă la înmormântări.

cioclaș[2] *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***cioaclă*** + *-aș*] (Reg) Țăran care vine la oraș cu o legătură de lemne de vânzare.

cioclej *sm* [At: CREANGĂ, GL. / V: *~eș, ciuc~, coc~, cotl~*, (dal) *șoc~* *sm* / Pl: *~i* / E: ns cf srb ***čuklja*** „membru tăiat", ***čukljav*** „schilod" Cf *ciocălău, cioclod*] (Reg) Partea de jos a tulpinii porumbului, rămasă la nivelul pământului după ce restul a fost tăiat la recoltare.

cioclejel *sm* [At: MARIAN, O. I, 304 / Pl: *~ei* / E: ***cioclej*** + *-el*] **1** (Reg; șhp) Cioclej. **2** (Orn; Buc) Mică pasăre care trăiește prin ciocleji (*Troglodytes parvulus*) Si: *împărătuș*.

ciocleș *sm* vz ***cioclej***

cioclete *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~eți* / E: ctm ***cioclejel*** + ***vrăbete***] (Orn; reg) Vrabie.

ciocli *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~lesc* / E: ***cioclu***] (**1** Îvr) A căra morții. **2** (Iuz) A îngriji de îngroparea ciumaților sau a altor feluri de morți.

cioclime *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~mi* / E: nct] (Reg; prt) Tineretul satului.

ciocloavă *sf* vz ***cioclovină***

cioclod *sn* [At: VICIU, GL. / V: *~colod* / Pl: *~oade* / E: ctm **cioclej** + **glod**] (Trs; Ban) **1** Cotor de măr. **2** Cocean de porumb.

ciocloi *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. / Pl: ~ / E: nct] (Orn; reg) Ciocârlie[1] **(1)**.

cioclonț *sn* [At: N. DRĂGANU, DR. II, 900 / Pl: *~uri* / E: ctm **cioc** + **clonț**] (Îrg) Cioc[5] **(1)**.

cioclovime *sf* [At: STANCU, D. 10 / Pl: *~mi* / E: nct] (Csc) Mulțime de ciocoi² **(8)**.

cioclovină *sf* [At: ALECSANDRI, T. 921 / V: *~ovă sf* / Pl: *~ne* / E: nct] (Pop; dep) Om arogant.

cioclu *sm* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 193/3 / Pl: *~li* / E: bg **чокла** Cf *cioaclă*] **1** (Înv) Persoană care transportă ciumații la groapă. **2** (Reg) Persoană care însoțește dricul. **3** (Buc; Mol) Gropar. **4** (Fig; reg) Om rău care produce distrugerea morală a cuiva. **5** (Spc; reg) Slujbaș corupt Cf *cioclaș*. **6** (Reg) Om pipernicit.

ciocluț *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: cf *ciocârlie*, *ciorloi*] (Orn; reg) Ciocârlan **(1)**.

ciocmăgi *vt* [At: ISPIRESCU, L. 333 / Pzi: *~gesc* / E: ctm **ciocmăni** + **ciomăgi**] (Pop) A bate.

ciocmăneală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: **ciocmăni** + *-eală*] (Pop) Ciomăgeală.

ciocmăni [At: ISPIRESCU, L. 333 / V: *ciogm~* / Pzi: *~nesc* / E: cf mg *csokmöny*] (Pop) **1** *vt* A cicăli pe cineva. **2-3** *vtr* A (se) certa. **4** *vi* A vorbi tare și urât.

ciocmănire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: **ciocmăni**] (Pop) Ciomăgeală.

ciocnaș *sm* vz **ciocănaș**

ciocnă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 218 / Pl: *~ne* / E: **ciocni**] Ciocnire **(1)**.

ciocneală *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 6 / Pl: *~eli* / E: **ciocni** + *-eală*] Ciocnire.

ciocnet *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 248 / Pl: *~e* / E: **ciocni** + *-et*] Zgomot produs de lovirea a două obiecte tari.

ciocni [At: ANON. CAR. / V: *~ogni, ciomni* / Pzi: *~nesc* / E: rs **чокнуть**] **1** *vta* A lovi (cu ceva tare sau în ceva ori de ceva tare) producând zgomot. **2** *vr* A se lovi (unul) de altul (făcând zgomot). **3** *vt* A lovi ouăle roșii unul de altul cu unul din capete, conform tradiției legate de sărbătoarea Paștilor. **4** *vt* A lovi ușor unul de altul paharele de băutură, în semn de urare Cf *închina*. **5** *vt* A lovi un obiect fragil producându-i o crăpătură, o plesnitură. **6** *vt* A face să crape. **7** *vi* (Înv) A bate la ușă. **8** *vt* (Fig; c. i. omul) A bate pe cineva. **9** *vr* (D. vehicule care vin din direcții opuse) A intra în coliziune. **10** *vr* (D. armate adverse; rar, d. oameni) A se bate. **11** *vrr* (Fig; d. interese, idei etc.) A fi sau a veni în contradicție. **12** *vr* (Îvp) A se îmbăta. **13-14** *vit* (Înv) A lovi cu ciocul în ceva. **15** *vt* (Înv; d. pui) A sparge coaja oului în care s-a format, pentru a ieși din el. **16-17** *vtr* (Înv) A (se) iubi.

ciocnire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: **ciocni**] **1** Lovire (însoțită de zgomot) între două obiecte tari. **2** Coliziune între două vehicule aflate în mers. **3** Conflict armat. **4** (Fig) Luptă de interese sau de idei diferite.

ciocnit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: **ciocni**] **1-4** Ciocnire **(1-4)**.

ciocnit², ~ă *a* [At: BĂRAC, A. 80 / Pl: *~iți, ~e* / E: **ciocni**] **1** Lovit. **2** (D. obiecte fragile, spc d. *vase*) Crăpat. **3** (Fig) Atins de o boală molipsitoare. **4** (Îs) ~ *de atac* Bolnav de tuberculoză. **5** (Irn; îas) Țicnit. **6** (Înv; irn) Cherchelit.

ciocnitor, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: **ciocni** + *-(i)tor*] **1** *a* Care ciocnește. **2** *sf* (Pop) Coțofană. **3** *sn* (Reg) Clește de spart nuci.

ciocnitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **ciocnit** + *-itură*] **1-4** Ciocnire **(1-4)**. **5** Crăpătură produsă într-un obiect (în urma lovirii lui cu altul).

ciocoaică *sf* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: *~ce* / E: **ciocoi²** + *-că*] **1** Soție a ciocoiului² **(9)**. **2** (Dep) Femeie parvenită. **3** (Pex) Boieroaică.

ciocoaze *sfp* [At: CONV. LIT. XLVI, 131 / E: nct] (Reg) Ciocoime.

ciocodniță *sf* vz **ciocotniță**

ciocofleandură *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1344 / V: *~orofl~* / Pl: *~lenduri* / E: ctm **ciocoi²** + **fleandură**] (Prt) **1-10** Ciocoi² **(6-15)**.

ciocoi¹ *vr* [At: NEGRUZZI, S. I, 141 / Pzi: *~esc* / E: **ciocoi**] **1-10** A deveni ciocoi² **(6-15)**. **11** (Pex) A se boieri.

ciocoi² *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 310/6 / Pl: ~ / E: **cioacă²** + *-oi*] **1** (Înv; orn) Mascul al cioacii. **2** (Orn; reg) Corb. **3** (Orn; reg) Ciocârlie. **4** (Orn; reg) Ciocârlie moțată. **5** (Orn; reg) Ciocârlan **(2)**. **6** (Înv; Mol; Buc) Servitor domnesc care ținea la curte papucii și meșii boierilor. **7** (Înv) Fecior care-l însoțea pe domnitor la plimbare pe jos sau în trăsură, stând în spatele trăsurii Cf *lacheu*, *valet*. **8** Om slugarnic. **9** (Iuz) Boier parvenit. **10** (Iuz) Arendaș. **11** (Iuz) Boier îmbrăcat nemțește. **12** (Iuz) Funcționar particular al boierilor. **13** (Iuz) Perceptor. **14** (Prt) Asupritor. **15** (Prt) Hoț. **16** (Pop; îe) **A sta ~** A sta dus pe gânduri. **17** (Pop; îe) **A se băga la ~** A se angaja pe moșia boierească (pentru arături). **18** (Îc) **~-gulerat** Ciocoi de la oraș. **19** (Dep; iuz) Membru al partidului conservator. **20** (Pex; iuz) Boier.

ciocoiaș *sm* [At: BELDIMAN, TR. 401 / V: (reg) *~ieș* / Pl: *~i* / E: **ciocoi** + *-aș*] (Șhp) **1-36** Ciocoi **(1-15, 18-20)**.

ciocoierie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: *~ii* / E: **ciocoi²** + *-ărie*] (Prt) **1-11** Ciocoime **(1-11)**.

ciocoiesc, ~iască *a* [At: GHICA, S. 297 / Pl: *~ești* / E: **ciocoi²** +*-esc*] **1-10** De ciocoi² **(6-15)**. **11-20** Al ciocoiului² **(6-15)**. **21-30** Ca ciocoii² **(6-15)**. **31** (Fig) Slugarnic. **32** (Spc; iuz; îs) *Scriere ~iască* Scriere întrebuințată în birouri. **33-42** Specific ciocoilor² **(6-15)**.

ciocoieș *sm* vz **ciocoiaș**

ciocoiește *av* [At: DA / E: **ciocoi²** + *-ește*] **1-10** Ca un ciocoi² **(6-15)**.

ciocoime *sf* [At: DA / E: **ciocoi²** + *-ime*] **1-10** Mulțime de ciocoi² **(6-15)**. **11** Totalitate a ciocoilor.

ciocoinic, ~ă *a* [At: POGOR, HENR. 237 / Pl: *~ici, ~e* / E: **ciocoi²** + *-nic*] (Înv) Slugarnic.

ciocoinicie *sf* [At: MAG. IST. IV / E: **ciocoinic** + *-ie*] (Înv) Slugărnicie.

ciocoire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: **ciocoi¹**] **1** Slugărnicire. **2** Intrigă.

ciocoism *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 202 / Pl: *~e* / E: **ciocoi²** + *-ism*] **1-10** Manieră de ciocoi² **(6-15)**. **11-20** Purtare de ciocoi² **(6-15)**. **21** Servilism.

ciocoit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: **ciocoi¹**] **1-10** Care a devenit ciocoi² **(6-15)**. **11** Îmbogățit prin mijloace necinstite.

ciocoladă *sf* vz **ciocolată**

ciocolată *sf* [At: POLIZU / V: *șocoladă, șo~, ~adă* / Pl: *~te* / E: fr **chocolat**, ger **Chokolade**, it **cioccolata**] **1** Preparat comestibil făcut dintr-un amestec solidificat de pulbere de cacao și de zahăr (cu adaos de ingrediente). **2** Baton de ciocolată **(1)**. **3** Băutură preparată din praf de ciocolată sau de cacao dizolvat în lapte sau în apă.

ciocolatier, ~ă [At: LEG. EC. PL. 297 / V: *șo~* / Pl: *~ri, ~e* / E: it **cioccolatiere**, fr **chocolatier**] **1** *a* De ciocolată **(1)**. **2** *a* Care se referă la ciocolată **(2)** sau la prelucrarea ei. **3** *smf* Muncitor într-o fabrică de ciocolată. **4** *sf* Vas (asemănător cu un ceainic) în care se prepară (sau se servește) ciocolată lichidă.

ciocolatiu, ~ie *a* [At: TDRG / E: **ciocolată** + *-iu*] (Rar) De culoarea ciocolatei **(2)**.

ciocolați *smp* vz **ciuciulete**

ciocolod *sn* vz **cioclod**

ciocopocuri *v* vz **ciupocori**

ciocoroadă *sf* [At: CIAUȘANU, V. 151 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg; prt; mpl) Târgoveț.

ciocorofleac *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1344 / Pl: nct / E: ctm **ciocoi²** + **fleac**] (Prt) **1-10** Ciocoi² **(6-15)**.

ciocorofleandură *sf* vz **ciocofleandură**

ciocoroi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oaie* / E: bg **чекур** „cracă" + *-oi*] (Reg) **1** Cârlig de fier cu coadă de lemn cu care se trag lemnele. **2** Unealtă cu care, la plutire, se scot lemnele din apă.

ciocot¹ *sm* [At: VICIU, GL. / V: *~cut* / Pl: *~oți* / E: srb **čokot** „bucium de viță"] (Trs) **1** Cănac. **2** Bucată de lemn legată de coș, care atinge piatra morii, înlesnind curgerea boabelor pe gurița coșului în pietre Cf *teterez*. **3** (Reg) Bucium de viță de vie.

ciocot² *s* [At: CHEST. IV, 94/264 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Pietriș care cade de pe munte la vale. **2** Loc unde pasc oile Si: *pășcătoare*.

ciocota *sf* [At: VAIDA / Pl: ? / E: ***ciocoti***] (Reg; îcs) *De-a* ~ Joc de-a țicul.

ciocoti [At: DA / Pzi: *~tesc* / E: ***cioc***[4] + *-oti*] **1** *vi* (Reg; d. păsări) A ciuguli. **2** *vi* (Reg) A ciripi. **3** *vi* (Reg; d. animalele domestice) A plescăi. **4** *vt* (Reg; prin apropiere cu *ciocârti*) A ciopli un lemn cu toporul.

ciocotiș *sn* [At: CHEST. IV, 94/264 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Pietriș care cade de pe munte la vale Si: *ciocot*[2] **(1)**.

ciocotniță *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 273 / V: ***~odn~*** / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***ciocoti*** + *-niță*] (Reg) **1** Om flecar. **2** Om parazit. **3** Om mincinos. **4** Om lingușitor. **5-14** Ciocoi[2] **(6-15)**.

ciocotniți *vi* [At: TDRG / Pzi: *~țesc* / E: ***ciocotniță***] (Reg) A se lingusi.

ciocovețe *sfp* [At: DA / E: srb ***čokov*** „ciocălău"] (Reg) **1** Ciocan **(1)**. **2** Nicovală. **3** Cute.

cioc-poc *i* vz ***cioc***[4]

ciocrac *sm* [At: H III, 118 / E: ***Ciocrac*** (o parte din Șcheii Brașovului) csnp] Nume al unui câine ciobănesc.

ciocsi *vr* [At: I. CR. V, 374 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A se îmbăta.

cioctisi *vr* [At: (a. 1793) URICARIUL IX, 315/ 27 / Pzi: *~sesc* / E: cf *ciocsi*] (Înv; csnp, pbl) A prinde igrasie.

ciocuieț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***cioc***[5] + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Cioc **(1)** (mic).

ciocuIi *vt* [At: DA / Pzi: *~lesc* / E: ctm ***ciuguli + cioc***] A ciuguli.

ciocus, ~ă *a* vz ***ceucuș***

ciocuș, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***ceuc***] (Reg) **1** *a* Ceucuș. **2** *a* Care suferă de strabism. **3** *av* (Îe) **A se uita** ~ A privi crucis.

ciocut *sm* vz ***ciocot***

ciocută[1] *sf* [At: DDRF / Pl: *~te* / E: ***cioc***[5] + *-uță*] **1-2** Cioculeț **(1-2)**.

ciocută[2] *sf* [At: H XIV, 435 / Pl: *~te* / E: ***cioacă***[1] + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Cioacă **(1)** (mică). **3** (Reg) Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape.

ciodar *sm* vz ***ciohodar***

ciodălan *sn* [At: COSTINESCU / V: ***~dol~, șodol~*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Os mare.

ciodolan *sn* vz ***ciodălan***

ciodoroancă *sf* [At: PAMFILE, D. 37 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Babă rea și vicleană Si: *baborniță, hârcă, hoancă, hodoroabă, hodoroagă, tălpoi.*

ciof *smn* vz ***ciuf***

ciofală *sf* [At: I. CR. IV, 305 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Femeie bârfitoare.

ciofăi *vi* [At: MARIAN, O. I, 232 / V: ***cef~, ~foi, ~flăi*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf *ciuf*] (Reg) A mânca (mult) producând un zgomot neplăcut cu limba și cu buzele Si: *a cioctisi, a clefăi, a se hâlbări, a plescăi.*

ciofăială *sf* [At: DA / Pl: *~ieli* / E: ***ciofăi*** + *-eală*] (Reg) Ciofăire.

ciofăire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ciofăi***] (Reg) Mod urât și neplăcut de a mânca.

ciofăit *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***ciofăi***] (Reg) Ciofăire.

ciofăitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***ciofăi*** + *-ură*] (Reg) Ciofăire.

ciofăla *vt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: cf *ciufuli*] (Reg) A ciufuli.

ciofăni *vi* [At: I. CR. V, 373 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A mânca încet.

ciofâc[1] *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, 17 / A: nct / Pl: *~âce, ~uri* / E: cf *cioflec*] (Reg) **1** (Irn) Pahar (sau ceașcă) mic(ă). **2** Pahar de băut țuică Si: *țoi, litră, cinzeacă.* **3-4** Cantitate cuprinsă într-un ciofâc **(1-2)**.

ciofâc[2] *i* [At: CIAUȘANU, GL. / E: fo] Cuvânt care exprimă o mișcare bruscă, precipitată, o săritură Si: *hop, țâști, zvâc.*

ciofârtan *sn* [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: *~e* / E: ***ciofârtă*** + *-an*] (Reg) Ciozvârtă.

ciofârtă *sf* vz ***ciozvârtă***

ciofeac *sm* [At: I. CR. V, 373 / Pl: *~aci* / E: cf *ciofleagă*[2]] (Reg) Ciofleagă[2].

cioflac *sm* [At: ȘEZ. II, 187/7 / Pl: *~i* / E: cf *ciofleac*] (Reg) Copil răsfățat.

cioflagă *sf* vz ***ciofleagă***[1]

cioflăi *v* vz ***ciofăi***

cioflânc *sn* [At: I. CR. IV, 131 / V: ***~ng, ~ling*** / Pl: *~nce, ~uri* / E: săs ***Schivlănk***] (Reg) **1** Cui de fier cu verigă la un capăt și ascuțit la celălalt capăt, care se întrebuințează la trasul butucilor. **2** Cârlig cu care se strânge fânul.

cioflâng *sn* vz ***cioflânc***

cioflăi *v* vz ***ciofăi***

cioflea *sm* [At: LIUBA, ap. H XVIII, 173 / Pl: ~ / E: nct] Ciofleagă[2].

ciofleagă[1] *sf* [At: (a. 1883) COLUMNA 244 / V: ***~lagă*** / Pl: ? / E: cf ger *Scublade*] (Reg) **1** (Tip) Scândură de zețuit. **2** Cutie.

ciofleagă[2] *sf* [At: MARIAN, O. I, 232 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Persoană cu ținuta vestimentară neglijentă Si: *pierde-vară, târâie-brâu, zgârie-brânză.*

cioflec *sn* [At: (a. 1815) DOC., ap. DA / V: ***~lic, cef~*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Pahar. **2** Cinzeacă. **3** Ciocan de țuică Cf *țoi.* **4-6** Cantitate cuprinsă într-un cioflec **(1-3)**. **7** (Îf *cef~*) Vas care măsoară un sfert dintr-o găleată. **8** Jumătate de dovleac. **9** Bucată îngustă și mică de lemn. **10** Ramură de lemn căzută.

cioflecat, ~ă *a* vz ***ciuplecat***

cioflegar *sm* vz ***cioflingar***

cioflegos, ~oasă *a* [At: LIUBA, ap. H XVIII, 173 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ciofleagă*** + *-os*] (Reg) Care nu știe să se încalțe și să se îmbrace corect.

cioflengar *sm* vz ***cioflingar***

cioflic *sn* vz ***cioflec***

cioflicar *sm* vz ***cioflingar***

cioflígar *sm* vz ***cioflingar***

cioflíng *sn* vz ***cioflânc***

cioflingar *sm* [At: I. CR. III, 54 / V: ***~ig~, ~icar, ~legar(iu), ~lengar(iu), ciuflengar*** / Pl: *~i* / E: pbl ger *Schuhflicker* „cizmar cârpaci"] **1** (Reg) Om care nu se pricepe la nimic și care tot ce face, face rău Cf *cârpaci.* **2** (Reg; prt) Surtucar. **3** (Reg; irn) Persoană care se îmbracă bine și se împodobește pentru a părea înstărită. **4** (Reg; pex) Vagabond.

ciofoi *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: ***ciufan + -oi***] (Reg) Ciufan.

ciofoti *vi* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~tesc* / E: cf *ciofăi*] (Reg; d. porci) A mânca făcând zgomot și lăsând să cadă fărâmături din gură.

ciogârc *sn* [At: DA / Pl: *~uri, ~rce* / E: cf *cicărâc*] (Reg; csnp; pbl) Vârtelniță.

ciogmăni *v* vz ***ciocmăni***

ciogni *v* vz ***ciocni***

ciogoli *v* vz ***ciuguli***

ciohăi *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: fo cf mg *csahol* „latră, flecărește"] (Rar) A țipa ca cioara Si: *a cârâi, a ciorăi, a ciui, a croncăni, a gârâi.*

ciohdar *sm* vz ***ciohodar***

cioherse *sfp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *cioarsă*] (Reg) Totalitate a lucrurilor pe care le au ciobanii la târlă Si: *catrafuse, ciuvăi, cotrobențe.*

ciohilă *sf* vz ***cioilă***

ciohoată *sm* vz ***ciohotă***

ciohodar *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 85 / V: ***ciuh~, cih~, ~hdar, ciod~, ~-aga, ~-bașa*** / Pl: *~i* / E: tc *çokadar* „lacheu"] (Înv) **1** Slugă la un demnitar turc. **2** Sol al Porții. **3** Paznic. **4** (Rar) Slujbaș care îngrijea de încălțămintea domnului și a curții Si: *cizmar, pantofar.* **5** Slujitor domnesc. **6** Camerier. **7** Lacheu al palatului.

ciohodar-aga *sm* vz ***ciohodar***

ciohodar-bașa *sm* vz ***ciohodar***

ciohodărit *sn* [At: (a. 1775) DOC., ap. DA / V: ***cih~*** / Pl: *~uri* / E: ***ciohodar***] (Înv) **1** Impozit impus cizmarilor în valoare de 1 leu și 12 bani de prăvălie. **2** Impozit în numerar în Muntenia la începutul sec. al XVI-lea Cf *cepărit, gărdărit.*

ciohotane *sfp* [At: DR. IV, 387 / E: nct] (Reg) Schelet.

ciohotă *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***~hoată, coh~*** / A: nct / Pl: *~te* / E: ns cf mg *csahol, csahit* „latră, flecărește"] (Reg) Colăcar.

cioi[1] *sn* [At: H XVII, 95 / A: nct / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1-2** Cauc **(1-2)**. **3** Măsură de tinichea de un litru. **4** Cantitate cuprinsă într-un cioi[1] **(3)**. **5** Piuă.

cioi[2] *sn* [At: H IX, 88 / A: nct / Pl: *~uri* / E: nct] Ciot **(2)**.

cioian *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/2 / V: *tui~* / Pl: *~e* / E: tc **çevkian (çevgian, Êövgian)**] (Tcm; îvr) Toiag acoperit cu argint, purtat de ciaușii domnești.

cioică *sf* vz **ceucă**

cioif *sn* [At: COMAN, GL. 20 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cadavru.

cioilă *sf* [At: CIAUȘANU, V. 151 / V: *~ohi~, ~ină* / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** Carne multă. **2** (Îe) **A face (pe cineva)** ~ A înjunghia. **3** (Îae) A omorî. **4-5** Om (sau animal) gras. **6** Carne de vită bătrână și slabă.

cioinac [At: JIPESCU, O. 53 / V: *~ag, ~neag, ~nic, ~oneag, ciuinag* / Pl: (*sm*) *~aci* , *~uri*, (*sn*) *~ace* / E: nct] (Reg) **1-2** *sm* (Soi de) viță de vie cu struguri roșii sau albi și frunza creață. **3-4** *sm* (Soi de) strugure cu boabe dese, mărunte și tari de culoare roșie sau albă. **5-6** *sm* (Soi de) strugure cu boabe mari și rare de culoare albă. **7** *sn* Cuțit pentru butășit via.

cioinag *sm* vz **cioinac**

cioină *sf* vz **cioilă**

cioineag *sm* vz **cioinac**

cioinic *sm* vz **cioinac**

cioiuguri *snp* [At: CHEST. II, 390 / E: nct] (Reg) Totalitate a clădirilor de pe lângă casă, care aparțin unei gospodării.

ciolac, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~aci, ~ace* / E: tc **çulak**] (Reg) **1-2** *smf, a* (Om) ciung (**1**). **3-4** *smf, a* (Om) schilod. **5-6** *smf, a* (Om) paralizat. **7** *sm* (Arg; la jocul de cărți) Valet.

ciolad *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri, ~e* / E: ns cf *celed*] (Reg) **1-3** Celed (**1-3**).

ciolama *sf* vz **ciulama**

ciolan *sn* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 215 / Pl: *~e* / E: vsl **членъ**] (Pop) **1** Membru. **2** (Pex) Schelet. **3** (Îe) **A-i trece (cuiva) ~ prin ~** A fi foarte obosit. **4** (Îe) **A-i putrezi (cuiva) ~ele** A fi mort de multă vreme. **5** (Îae) A muri. **6** (Îe) **A i se muia ~ele** A se moleși. **7** (Îae) A slăbi. **8** (Îe) **A-și face de cap și de ~e** A-și face de cap. **9** (Îae) A face ceva rău ce se răsfrânge asupra propriei persoane. **10** (Îae) A avea ghinion. **11** Os care se aruncă la câine. **12** (Îe) **A da (cuiva) un ~ (de ros)** A face un favor cuiva pentru ca acela să nu mai pretindă nimic în plus. **13** (Îe) **A umbla după ~e** A cerși. **14-15** Os (mare). **16** (Gmț; pex) Os de om Si: (reg) *ciocărău, ciont*. **17** (Gmț; pex) Dinte. **18** (Îe) **A fi ~** A fi rău. **19** (Îe) **A umbla cu ~ele legate de gât** A înnebuni. **20** (Îe) **A umbla cu ~e în brâu** A face ceva care să înfricoșeze pe alții. **21** (Mai ales d. fete; îe) **A fi cu ~e în pântece** A fi însărcinată. **22** (Îe) **A umbla după ~** A umbla după profituri materiale. **23** (Îe) **A scăpa ~ul din mână** A pierde o situație avantajoasă. **24** (Îe) **A-i rupe** (sau **a-i frânge, a-i muia) cuiva ~ele** A bate pe cineva foarte tare. **25** (Îe) **A-i rămâne ~ele (pe) undeva** A muri departe de casă prin locuri străine. **26** (Mol; fig) Obadă la roata de car. **27** (Mol; fig; pex) Pământ neroditor. **28-29** (Fig; pex) (Soi de) strugure cu boabe mici și acre.

ciolar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: **ciolă**+ *-ar*] (Reg; mgm) Om mincinos.

ciolav, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Trs) Schilod.

ciolă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA ms / Pl: *~le* / E: mg **csal** cf *ciolar, celui*] (Reg; mgm) Minciună.

ciolăci *vt* [At: CONV. LIT. XLIV, 78 / Pzi: *~cesc* / E: ns cf *ciolac*] (Reg) A ciunti.

ciolăcire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: **ciolăci**] (Reg) Ciuntire.

ciolăcit[1] *sn* [At: MDA ms / E: **ciolăci**] (Reg) Ciuntire.

ciolăcit[2]*, ~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **ciolăci**] (Reg) Ciuntit[2].

ciolănaș *sn* [At: ALECSANDRI, T. 11 / Pl: *~e* / E: **ciolan** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Ciolan (**14-15**) (mic) Si: *ciolănel* (**1-4**), *oscior*.

ciolăneasca *sfsa* [At: H XIV, 314 / E: **ciolan** + *-easca*] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul ciolăneasca (**1**).

ciolănel *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 95 / Pl: *~e* / E: **ciolan**+ *-el*] **1-4** Ciolănaș (**1-4**).

ciolăni *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: **ciolan**] (Reg) A bate pe cineva.

ciolănos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O. / Pl: *~oși, ~oase* / E: **ciolan** + *-os*] Care are oase mari Si: *osos*.

ciolăvi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~vesc* / E: **ciolav**] (Trs) A schilodi.

ciolăvie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: **ciolav** + *-ie*] (Trs) Schilodire.

ciolb, ~oalbă *smf, a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i, ~oalbe* / E: nct] **1-2** (Persoană) care privește chiorâș.

ciolban *sn* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1-2** Ciolan (**14-15**).

ciolbi *vri* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~besc* / E: nct] **1-2** (Reg) A se uita chiorâș (la cineva).

ciolbiș *av* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Chiorâș.

ciolciuș *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: pbl mg *töltés* „umplutură, sarma"] (Reg) Sac de hârtie.

cioldoman *sn* [At: VICIU, COL. 198 / V: *șo~* / Pl: *~e* / E: ctm **ciolan** + **șold**] (Reg) Coapsă mare de porc Si: *ciolohoc* (**2**).

ciolfi *smp* [At: TOMESCU, GL. 270 / E: ns cf bg **челви** „ghete"] (Reg) Pantofi foarte rupți Cf *cioloafe*.

ciolhă *sf* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA ms / Pl: *~he* / E: nct] (Reg) **1** Trunchi găunos. **2** Organul genital al iepei Cf (reg) *chipt, fătătoare, fâșneață, găoază, pipotă, pizdă, plod, podoabă, potcă, produh, prună, pupăză, soție, tămădău, viviță, vreană, zdroanță*.

ciolnav, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 9 / V: *~oal~* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Șchiop.

cioloafe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf bg **челви**] (Reg) Opinci mari și uzate Cf *ciolfi*.

cioloagă *sf* [At: SIMA, M. / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) **1** Mârțoagă. **2** (Pex) Lucru slab Cf *cioropină* (**3**).

ciolob *sm* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om bolnav, căruia îi lipsește o mână sau un picior.

ciolohoacă *sf* [At: N. REV. R. VIII, 85 / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) **1** Apă stătută. **2** Apă tulbure. **3** Drojdii.

ciolohoc *sn* [At: LB / Pl: *~oace, ~uri* / E: nct] (Reg) **1** Picior de porc. **2** Cioldoman.

ciolobor *sn* vz **ciorobar**

ciolobot *sm* [At: ȘEZ. VII, 23 / Pl: *~oți* / E: nct] (Reg) Plantă erbacee din familia composite, cu tulpină cu ramuri erecte și striate, frunze lanceolate, crenate sau sublirate, cu flori violaceu-purpurii, cu fructe achene și cu spini, care crește prin fânețe sterile, coline aride, pe marginea câmpurilor și a drumurilor în lunile iunie-august (*Centaurea spinulosa*).

ciolog, ~oagă *a* [At: SIMA, M. / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ctm **ciolac** + **olog**] (Trs) **1** Olog. **2** Slab.

ciolomad *sms* [At: PAMFILE, A. 72 / V: *~dă sf, cialamadă sf* / E: mg **csalamádé**] (Reg; mgm) Porumb semănat des, primăvara târziu, lăsat să-l năpădească mohorul pentru a fi cosit ca nutreț pentru vite.

ciolomadă *sf* vz **ciolomad**

ciolomatică *sfs* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / V: *cioro~* / E: **ciolomad** + *-ică*] (Reg) Nutreț obținut din amestecarea meiului, porumbului, măturei și dughiei.

ciolomeț, ~eață *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: **ciolomi** + *-eț*] (Reg) Obraznic.

ciolomi *vi* [At: DA / Pzi: *~mesc* / E: nct] (Reg) A stărui.

ciolompea *smf, a* [At: COMAN, GL. 20 / Pl: pbl (*sm*) *~ei*, (*sf*) *~ele* / E: nct] (Reg) **1-2** (Om) care merge șchiopătând puțin de un picior.

ciolovar *sm* vz **șolovar**

ciolpan *sm* [At: ARHIVA R. II, 71/26 / V: *ciul~* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Ciot (**1**). **2** Arbore rupt (sau tăiat) de la jumătate în sus Si: *cioatfă, ciomp, ciomplen, ciung*. **3** Copac bătrân care stă încă în picioare. **4** (Lpl) Ramuri dintr-un copac rupt de vânt, fără crengi și frunze. **5** (Pex) Prun bătrân. **6** Tufan (**2**). **7** (Pex) Picior. **8** (Pex) Om mare și diform.

ciolpănel *sm* [At: PAMFILE, CR. 92 / V: *ciorp~*, (pbl greșeală de tipar) *col~* / Pl: *~ei* / E: **ciolpan** + *-el*] **1-14** (Șhp) Ciolpan (**1-7**) (mic).

ciolpănet *sn* [At: CHEST. IV, 107/176 / Pl: *~uri* / E: **ciolpan** + *-et*] (Reg) Teren despădurit pe care au mai rămas încă ciolpani (**1**).

ciolpău *sn* vz **cioplău**

ciolt *sn* [At: CHEST. II, 336 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Obiect de piatră (sau de fier) care se pune pe vatră sub lemnele care ard ca să le ridice și ca să ardă mai bine.

cioltar *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 209 / V: ***ciortan, ciul~,*** (înv, pbl greșeală) ***sol~*** / Pl: *~e* / E: tc ***çoltar*** cf bg *чултар*, srb *čoltar*, mg *cso(l)tár*, pn *czołdar*] (Reg) **1** Țesătură împodobită cu cusături care era pusă sub șaua calului Si: (reg) *abai, harșa, ibânci, șabracă, țol, valtrap*. **2** Covor țărănesc țesut care se pune pe perete Cf *scoarță, chilim*. **3** Scurteică **(1)**.

ciolump, ~ă *a* [At: ALRM, II/I, 127 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Ciung.

ciomac *sn* vz ***ciomag***

ciomag *sn* [At: GOLESCU, ap. ȘIO I, 131 / V: ***~ac*** *sm*, ***cium~, ciumeag,*** (înv) ***ciumac, gium~*** / Pl: *~mege*, (reg) *~age, ~megi* / E: tc ***çomak (çumak)***] **1** Bâtă lungă și groasă (cu măciulie la un capăt sau ferecată) Si: *baț, bât, bâzdoacă, botă, boțochină, brădulă, cață, cârjă, ciobărnăcar, ghioagă, măcău, moacă, toiag*. **2** Lovitură dată cuiva cu un ciomag **(1)**. **3** (Pop) Organ genital al armăsarului (sau al calului) Si: *cotor*. **4** (Fig; îe) **A ști de ~** A ști de frică.

ciomagaș *sn* vz ***ciomăgaș***[1]

ciomăgar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***ciomag*** + *-ar*] (Pfm) **1** Copil bătăuș. **2** Copil certăreț.

ciomăgaș[1] *sm* [At: DA / V: ***~mag~*** / Pl: *~i* / E: ***ciomag*** + *-aș*] **1-2** Ciomăgar **(1-2)**.

ciomăgaș[2] *sn* [At: BASME, ap. ȘIO / Pl: *~e* / E: ***ciomag*** + *-aș*] **1-2** Ciomăgel **(1-2)**.

ciomăgeală *sf* [At: MUSCEL, 103 / V: ***cium~*** / Pl: *~geli* / E: ***ciomăgi*** + *-eală*] Bătaie cu ciomagul **(1)**.

ciomăgel *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 455/10 / Pl: *~e* / E: ***ciomag*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Ciomag **(1)** (mic) Si: *ciomăgaș*[2] **(1-2)**, *ciomăguț* **(1-2)**. **3-4** Lovitură ușoară dată cuiva cu un ciomăgel **(1-2)**.

ciomăgi *vt* [At: PANN, P. V. 29/5 / Pzi: *~gesc* / E: ***ciomag***] **1-2** A bate (pe cineva) rău (cu ciomagul).

ciomăgit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciomăgi***] **1-2** Bătut rău (cu ciomagul).

ciomăguș *sm* [At: PANN, P. V. 29/20 / Pl: *~i* / E: ***ciomag*** + *-uș*] (Gmț) Copil bătăuș.

ciomăguț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***ciomag*** + *-uț*] **1-2** Ciomăgel **(1-2)**.

ciomândi *vr* [At: DA / Pzi: *~desc* / E: nct] (Reg) A se ciondăni **(2)**.

ciomârdă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Femeie murdară și zdrențăroasă Si: *paclavură, tearfă*.

ciomârlă *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 106, 6/4 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Noroi.

ciomb *sm* vz ***chiomb***

ciomni *v* vz ***ciocni***

ciomoc *sm* [At: H XVII, 8 / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) Câine flocos și sur Cf *cioloc*.

ciomofai *sm* vz ***ciumăfaie***

ciomofaie *sf* vz ***ciumăfaie***

ciomoli *v* vz ***cioșmoli***

ciomon *sn* [At: CABA, SĂL. / Pl: ? / E: mg ***csomó***] (Reg) Grămadă.

ciomp *sn* [At: URICARIUL X, 400 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Buturugă. **2** (Pex) Bucată rămasă dintr-un membru al corpului (sau dintr-un obiect) din care s-a rupt o parte Si: *ciot, muc*. **3** Buboi.

ciompăgi *v* vz ***ciumpăvi***

ciompăvi *v* vz ***ciumpăvi***

ciompi *smp* [At: CADE / E: it ***ciompo***] Nume dat muncitorilor torcători, dărăcitori și pieptănători de la manufacturile din Florența medievală.

ciomplei *sn* [At: DR. V, 307 / V: ***~enă*** *sf*, ***ciumpeu, cium~*** / Pl: *~ee* / E: mg ***csömpoly***] (Reg) **1** Ciomp **(1)**. **2** Rădăcină a cozii Cf *bât, butur, ciont, cotor, muc, tulei, trupină*.

ciomplenă *sf* vz ***ciomplei***

ciomvic *i* vz ***ciovic***

ciomvică *sf* vz ***ciovică***

cionvic *i* vz ***ciovic***

cionaie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 243 / V ***ceo~*** / Pl: *cionai* / E: mg ***csunya***] (Reg) **1** Vită nărăvașă. **2** Vită slabă.

cionă *sf* vz ***ciumă***

cionc[1] *sn* [At: DA / Pl: ? / E: pbl mg *csonk* „butuc"] (Reg) Stavilă.

cionc[2]***, ~oancă*** [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~nci, ~oance* / E: mg ***csonka***] (Reg) **1** *a* (D. oameni) Fără un braț. **2** *a* (D. oi și vite) Fără un corn. **3** *a* (D. obiecte) Incomplet. **4** *sf* (Mol; gmț) Pipă cu coada scurtă.

cionca *vt* [At: CONV. LIT. IV, 155 / Pzi: *~chez* / E: ***cionc***[2]] (Trs) A mutila.

cioncaș *sn* [At: DA / Pl: ? / E: mg ***csonkás*** „pădure cu crengile tăiate"] (Mgm) Poiană mică.

cioncat, ~ă *a* [At: MERA, L. B. 113 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cionca***] (Reg) Mutilat.

cioncăni *v* vz ***ciocăni***

cioncășel *sn* [At: DA / Pl: *~ei* / E: ***cioncaș*** + *-el*] (Reg) **1-2** (Șhp) Cioncaș (mic).

cionci *smp* vz ***cioci***[2]

cioncoș, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Murdar.

ciondă *sf* [At: GEORGESCU-TISTU, 58 / Pl: *~de* / E: mg ***csoda***] (Reg; csnp; îds) Monstru.

ciondăneală *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***~dră~*** / Pl: *~eli* / E: ***ciondăni*** + *-eală*] (Fam) **1-2** Ceartă (ușoară). **3-4** Dispută (trecătoare).

ciondăni [At: LB / V: ***~dră~, ~ntă~*** / Pzi: *~nesc* / E: pbl săs *schänden*] (Fam) **1-2** *vtr* A (se) certa pentru nimicuri. **3-4** *vtr* A (se) ironiza. **5** *vt* A certa pe cineva în mod repetat sau insistent.

ciondănire *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ***~dră~*** / Pl: *~ri* / E: ***ciondăni***] (Fam) **1** Ceartă pentru nimicuri Si: *ciondănit* **(1)**. **2** Ironizare. **3** Ceartă repetată și insistentă a cuiva Si: *ciondănit* **(3)**.

ciondănit *sn* [At: CREANGĂ, A. 55 / V: ***~dră~*** / Pl: *~uri* / E: ***ciondăni***] **1-3** Ciondănire **(1-3)**.

ciondrămâni *v* vz ***ciondromăni***

ciondrăneală *sf* vz ***ciondăneală***

ciondrăni *v* vz ***ciondăni***

ciondrănire *sf* vz ***ciondănire***

ciondrănit *sn* vz ***ciondănit***

ciondrănitor, ~oare *a* [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ciondrăni*** + *-(i)tor*] (Reg) Certăreț.

ciondromăneală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***ciondromăni*** + *-eală*] (Reg) **1-4** Ciondăneală **(1-4)**.

ciondromăni *vtr* [At: H XVII, 178 / V: ***~răm~*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) ciondăni **(1-2)**.

cione *sf* vz ***cioane***

cioneag *sms* vz ***cioinac***

ciongără *af* vz ***ciurgără***

cionic *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 151 / Pl: ? / E: mg ***csónak***] (Mrn; mgm) Luntre.

cionoate *sf* vz ***gionate***

cionoc *sn* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ? / E: pbl mg *csanak*] (Reg) **1-2** Ciubuc **(2-3)**.

cionog, ~oagă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ogi, ~oage* / E: nct] (Reg) Chior.

ciont[1] *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***cioantă*** *sf* / Pl: *~oante* / E: mg ***csont***] (Mgm) **1** Os. **2** (Pex) Ciolan **(1)**. **3** (Île) **A fi înghețat (sau adormit, uscat) ca ~ul** A fi tare înghețat. **4** (Îe) **Să-ți fie de ~oante** Să-ți fie de cap. **5** (Gmț) Mână. **6** (Gmț; lpl) Degete.

ciont[2] *sm* [At: H XVII, 229 / Pl: *~nți* / E: nct] (Reg) Șoarece de munte Si: (îrg) *ciontâc*.

ciont[3]***, ~oantă*** [At: ISPIRESCU, L. 252 / Pl: *~nți, ~oante* / E: nct] **1** *a* (D. obiecte, lucruri sau ființe) Care are o parte lipsă (mai ales extremitățile) Cf *bont, ciomp, ciong, ciung, ciunt*. **2** *a* Care are coada scurtă. **3** *a* Care nu are un corn. **4** *sm* Bucată mică rămasă dintr-un băț, ciomag sau ramură Si *ciot, ciump*. **5** *smf* Parte rămasă dintr-un membru amputat. **6** *sm* (Îs) *~ul cozii* Rădăcină a cozii.

cionta *v* vz ***cionti***

ciontac, ~ă *a* |At: BARONZI, L. 105 / V: *~tâg* / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***ciont***[3] + *-ac*| (Reg) **1** Ciung. **2** (Îf ***ciontâg***) Care are coada tăiată (sau ruptă).
ciontare *sf* vz ***ciontire***
ciontăni *v* vz ***ciondăni***
ciontătură *sf* vz ***ciontitură***
ciontâc *sm* |At: GOROVEI, C. 25 / V: *~tic* / Pl: *~âci* / E: nct| (Îrg) Ciont[2].
ciontâg, ~ă *a* vz ***ciontac***
cionti |At: LB / Pzi: *~tesc, ciont* / E: ***ciont***[1]| (Reg) **1** *vt* A tăia. **2** *vt* A amputa. **3** *vt* A decapita. **4** *vt* A scurta. **5-6** *vtr* (Trs; nob; d. mâncare și băutură) A (se) termina.
ciontic *sm* vz ***ciontâc***
ciontire *sf* |At: DA ms / V: *~tare* / Pl: *~ri* / E: ***cionti***| (Reg) **1** Tăietură. **2** Amputare. **3** Decapitare. **4** Scurtare. **5** Terminare a mâncării sau băuturii.
ciontit *sn* |At: H II, 281 / Pl: *~uri* / E: ***cionti***| (Reg) Tăiere a vârfurilor vlăstarelor viței de vie.
ciontitură *sf* |At: LB / V: *~tăt~* / Pl: *~ri* / E: ***ciontit*** + *-ură*| (Reg) Ciontire (**1**).
ciontiță *sf* |At: T. PAPAHAGI, M. 143 / V: ***ciun~*** / Pl: *~țe* / E: ***ciont*** + *-iță*| (Reg) **1-2** (Șhp) Os (mic).
ciontonog, ~oagă *a* |At: DAMÉ, T. / V: ***ciot~*** / Pl: *~ogi, ~oage* / E: nct| (Reg) Ciunt.
ciontorog, ~oagă *a* vz ***șontorog***
ciontoș, ~ă *a* |At: CABA, SĂL. / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***csontos***| (Reg) Osos.
ciontuț *sn* |At: CABA, SĂL. / Pl: *~e* / E: ***ciont*** + *-uț*| (Reg) **1-4** Ciont[1] (**1-2**) (mic).
cionvică *sf* vz ***ciovică***
ciop *s* |At: CHEST. II, 420 / Pl: nct / E: nct| (Reg) Pod deasupra grajdului Cf *ciopoteiu*.
ciopartă *sf* vz ***ciopată***
cioparte *sf* vz ***ciopată***
ciopat *sn* |At: CHEST. V, 18 / Pl: ? / E: ns cf *ciopată*| (Reg; îoc *botei*) Grup mic de oi.
ciopată *sf* |At: GORJAN, H. I, 82/6 / V: ***~artă, ~pârtă, ~pârtă, ~arte*** / Pl: *~păți* / E: mg ***csapat*** „ceată, grupă, grămadă"| (Reg) **1** (Mpl) Bucată de carne tăiată (sau ruptă) din corpul unui om (sau animal) Cf *ciozvârtă, halcă, hartan*. **2** Jumătate de nucă sau de măr.
ciopăc *sn* vz ***ceapâc***
ciopăi *vt* |At: CV, 1950, nr. 4 / Pzi: *ciopăi* / E: nct| (Reg) **1** A masa. **2** A unge.
ciopărică *sf* vz ***ceacaribă***
ciopărtă *sf* vz ***ciopată***
ciopărțit, ~ă *a* vz ***ciopârțit***
ciopătăi *sfp* |At: ARHIVA XXXII, 24239 / E: ***ciopată*** + *-aie*| (Reg) Picior.
ciopături *sfp* |At: VICIU, GL. / E: ***ciopată*** + *-ură*| (Reg) Bucată de șuncă afumată Cf *hoșmântă, hoșmeie*.
ciopățea *sf* |At: PĂSCULESCU, L. P. 195 / Pl: *~ele* / E: ***ciopată*** + *-ea*| (Reg) **1-4** (Șhp) Ciopată (**1-2**) (mică).
ciopăți *v* vz ***ciopârti***
ciopățica *sfa* |At: H IV, 285 / Pl: *~țele* / E: ***ciopățea*** + *-ică*| (Reg) **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută dansul ciopațica (**1**).
ciopățit, ~ă *a* vz ***ciopârțit***
ciopârc[1] *sn* |At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct| (Reg) Ceapâc.
ciopârc[2] *s* |At: CHEST. VIII, 81 / A: ? / Pl: nct / E: nct| (Reg) Bureți comestibili nedefiniți mai îndeaproape Cf *ciopârtan*.
ciopârlac *sn* |At: ȘEZ. VII, 124 / Pl: ? / E: nct| (Îrg) Par[1] (**1**).
ciopârtac, ~ă |At: DAMÉ, T. 29 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***ciopârti*** + *-ac*| (Îrg) **1** *a* (D. bovine) Care are coada scurtă. **2** *a* (Pex; d. bovine) Fără coadă. **3** *smf* Vită cu coada scurtă. **4** *smf* (Pex) Vită fără coadă. **5** *sm* Unealtă (probabil, cu coada scurtă) cu care morarul îndeasă sacul.
ciopârtan *sm* |At: H IX, 90 / Pl: *~i* / E: nct| (Bot; reg) Burete nedefinit mai îndeaproape Cf *ciupercă*.
ciopârtat, ~ă *a* vz ***ciopârțit***
ciopârtatic, ~ă *a* |At: CIHAC II, 387 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ciopârti*** + *-atic*| (Reg) **1** Care are coama retezată. **2** Care are coada retezată.
ciopârtă *sf* vz ***ciopată***
ciopârti *vt* vz ***ciopârți***
ciopârtit, ~ă *a* vz ***ciopârțit***
ciopârtire *sf* vz ***ciopârțire***
ciopârțeală *sf* |At: DDRF / Pl: *~eli* / E: ***ciopârți*** + *-eală*| **1-5** Ciopârțire (**1-5**).
ciopârți *vt* |At: BARONZI, L. 105/4 / V: ***~ocâlți, ~rti*** / Pzi: *~țesc* / E: ***ciopată*** cf *cârti*| **1** A tăia în bucăți mici. **2** A transa. **3** A ciopli rău. **4-5** (Reg) A tăia fără îndemânare (sau fără rost).
ciopârțire *sf* |At: MORARIU, PL. 31 / V: ***~rtire*** / Pl: *~ri* / E: ***ciopârți***| **1** Tăietură. **2** Transă. **3** Cioplitură rea. **4-5** (Reg) Tăietură rea (sau inutilă).
ciopârțit, ~ă *a* |At: SIHLEANU, ap. TDRG. / V: ***~ocâlțit, ~ocârtit, ~părtit, ~păr~, ~pățit, ~pârtat, ~pârtit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciopârți***| **1** Tăiat în bucăți mici. **2** Transat. **3** Cioplit rău. **4-5** (Reg) Tăiat rău (sau inutil). **6** (D. fața) Brăzdat. **7** (D. vase) Știrbit.
ciopcă *sf* |At: ȘEZ. V, 57 / Pl: *~pci* / E: nct| (Reg; îsp) **1** Drac. **2** Spirit rău.
ciopei *sn* |At: COMAN, GL. / V: ***ciupei*** / Pl: ? / E: nct| (Reg) Rădăcină a cozii calului.
cioplac *sn* |At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~aci* / E: nct| (Reg) Drum.
cioplaj *sn* vz ***cioplaș***[2]
cioplaș[1] *sm* |At: (a. 1786) COD. SILV. 48, ap. DA / Pl: *~i* / E: ***ciopli*** + *-aș*| **1** Cioplitor (**1**). **2** (Înv) Sculptor. **3** (Înv) Pietrar.
cioplaș[2] |At: I. CR. II, 20 / V: *~aj* / Pl: (*sm*) *~i*, (*sn*) *~e* / E: pbl mg *csapni* „a izbi"| **1** *sn* Tăietură în trunchiul unui arbore care folosește drept semn. **2** *sn* (Lpl) Lemne cioplite în pădure. **3** *sm* (Lpl) Stropi mari și rari de ploaie.
cioplău *sn* |At: PAMFILE, I. C. 143 / V: ***~olpău*** / Pl: ? / E: ns cf mg *csapldl*| (Trs; mgm) **1** Furcoi. **2** Cantitate mare de fân care se poate lua o singură dată cu furcoiul.
cioplea *sfa* |At: ȘEZ. V, 57 / Pl: *~ele* / E: nct| (Reg) **1-2** Ciopcă (**1-2**).
ciopleală *sf* |At: ALECSANDRI, P. III, 591 / Pl: *~eli*, (rar) *~ele* / E: ***ciopli*** + *-eală*| **1** Cioplire. **2** Sculptură.
cioplеică *sf* |At: H VII, 156 / Pl: *~ici* / E: ***ciopli*** + *-eică*| (Reg) **1-3** Cioplitor (**5, 8**).
ciopli |At: PALIA (1581), ap. CCR 79/20 / V: (înv) ***cep~*** / Pzi: *~lesc* / E: srb ***čopljiti***, bg ***копля***| **1-2** *vtr* A (se) tăia o bucată de lemn Cf *bărdui*. **3** *vt* A subția o bucată de lemn (sau un băț, o ramură) Cf *hălcui*. **4** *vt* A scurta o bucată de lemn (sau un băț, o ramură) Cf *ciocârti*. **5** *vt* A desprinde, prin lovituri aplicate cu un instrument ascuțit, așchii dintr-o bucată de lemn, de piatră etc., pentru a da materialului o formă oarecare. **6** *vt* (Fig; gmț) A vorbi de rău (pe cineva). **7** *vt* (Fig) A-și bate joc (de cineva). **8** *vt* A tăia piatra cu dalta. **9** *vt* (Înv) A sculpta. **10** *vt* A scobi în piatră, în metale etc. litere (sau figuri) Cf *a grava*. **11** *vt* (Înv) A modela (în lut). **12** *vt* (Nob) A prăși. **13** *vt* (Fig) A aduce îmbunătățiri (stilistice, de exprimare etc.) unei lucrări (literare, științifice etc.) Si: *a cizela*. **14** *vr* (Fig; d. oameni) A căpăta deprinderi civilizate Si: *a se cultiva, a se cizela*. **15** *vr* (Fig; d. oameni) A deveni politicos. **16-17** *vtr* (Fig; d. oameni) A (se) educa. **18** *vt* (Pex) A revizui o lucrare.
cioplică *sf* |At: CV, 1950, nr. 1/33 / A: ? / Pl: *~ici* / E: nct| (Reg) Broderie de mână (sau de mașină) aplicată la cămășile țărănești.
cioplire *sf* |At: ALECSANDRI, T. 183 / Pl: *~ri* / E: ***ciopli***| **1** Tăiere a unei bucăți de lemn Si: *cioplit*[1] (**1**), *cioplitură* (**1**). **2** Subțiere a unei bucăți de lemn (sau a unui băț, a unei ramuri) Si: *cioplit*[1] (**2**). **3** Scurtare a unei bucăți de lemn (sau a unui băț, a unei ramuri) Si: *cioplit*[1] (**3**). **4** Desprindere, prin lovituri aplicate cu un instrument ascuțit, de așchii dintr-o bucată de lemn, de piatră etc., pentru a da materialului o formă oarecare Si: *cioplit*[1] (**4**). **5** (Fig; gmț) Bârfă. **6** (Fig) Batjocură. **7** Tăiere a pietrei cu dalta Si: *cioplit*[1] (**7**). **8** (Înv) Sculptură. **9** Scobire a pietrei, metalelor etc. Si: *cioplit*[1] (**9**). **10** (Înv) Modelare a lutului Si: *cioplit*[1] (**12**). **11** (Nob) Prășire. **12** (Fig) Revizuire a unei lucrări Si: *cioplit*[1] (**12**). **13** (Fig) Îmbunătățire (stilistică, de exprimare etc.) adusă unei lucrări (literare, științifice etc.) Si: *cioplit*[1]

(13), *cizelare*. **14** (Fig; d. oameni) Deprindere a unor maniere civilizate Si: *cioplit¹* **(14)**, *cizelare*, *cultivare*. **15** (Fig) Educație.

cioplit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ciopli***] **1-15** Cioplire **(1-15)**.

cioplit², ***~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, PS. 371 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciopli***] **1** (D. lemn, piatră) Care a suferit, prin lovituri repetate cu un obiect ascuțit, desprinderi, pentru a i se da o formă oarecare. **2** (Înv; fig; d. țări, state) Care a avut de suferit în urma unei invazii, putând pierde din teritoriu. **3** (Pop; îl) **A fi ~ în patru muchii** A fi gătit. **4** (Pop; îe) **A fi ~ numai din bardă** A fi prost. **5** (Înv) Care a primit (prin netezire, șlefuire, gravare, sculptare etc.) o formă foarte îngrijită. **6** (Înv; fig; d. cuvinte) Care au fost alese cu multă grijă. **7** (Îs) *Chip ~* Idol. **8** (Îas) Persoană reală sau imaginară pentru care s-a făcut chip cioplit.

cioplitor, ***~oare*** [At: BIBLIA (1688), 275 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***ciopli*** + *-tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care cioplește **(5)**. **3** *sm* (Înv) Sculptor. **4** *sm* (Iuz) Lucrător la ocnă, care netezea pereții de sare. **5** *sn* Rindea cu talpă curbă Si: (reg) *ciopleică* **(1)**. **6** *sn* (Pex) Cuțitoaie. **7** *sn* (Reg) Unealtă cu care potcovarul curăță copita calului. **8** *sn* Lemn pe care se cioplesc alte lemne Si: *ciopleică* **(2)**.

cioplitură *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / Pl: *~ri* / E: ***ciopli*** + *-tură*] (Pop) **1** Cioplire **(1)**. **2** Obiect cioplit² **(1)**. **3** Așchie rezultată prin cioplire **(1)**. **4** (Reg) Parte de slănină mai subțire, de la burtă.

ciopniță *sf* [At: ALEXI, W. / V: *~pri~* / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Sladniță.

ciopoc *sn* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~uri* / E: ucr ***чопок***] (Reg; mpl) **1** Unealtă. **2** (Pex) Car. **3** (Lpl) Rechizite.

ciopocări *v* vz ***ciopocori***

ciopocori [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ***~cări***, (apropiat de *cioc-poc*) ***ciocopucuri*** / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A lucra la ceva cu securea. **2** *vt* A lucra în grajd sau pe lângă acesta. **3** *vi* A-și face de lucru (în gospodărie).

ciopor *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 257/3 / V: ***cip~***, ***cipru²***, ***cipur*** / Pl: *~oare*, (pop) *~oară* / E: mg ***csoport***] (Reg) **1** Grup de animale de același fel Si: *cârd*, *cireadă*, *ciurdă*, *stol*, *turmă*. **2** Grup de oameni Si: *ceată*, *mulțime*, *trupă*. **3-4** (Îlaj; îlav) **(Care este) cu ~ul** (Care este) în cantitate sau număr mare. **5** Parte a unei turme de oi.

cioporaș *sn* [At: CHEST. V, 15 / Pl: *~e* / E: ***ciopor*** + *-aș*] **1-4** (Reg; șhp) Ciopor **(1-2)** (mic) Si: *cioporel* **(1-4)**.

cioporel *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 219 / Pl: *~e* / E: ***ciopor*** + *-el*] **1-4** (Reg; șhp) Cioporaș **(1-4)**.

cioprițor *sn* [At: DA / Pl: *~oare* / E: ctm ***ciopli*** + ***opritor***] (Reg) Butuc fixat în coada plutei, care, târându-se cu unul din capete pe fundul apei, împiedică o înaintare prea rapidă.

cioprită *sf* vz ***ciopniță***

cior¹ *i* vz ***ciur***

cior² *sm* vz ***cioară***

ciora-bora *i* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / E: *ciorobor*] Cuvânt care sugerează convorbirea prelungită a două persoane care se tocmesc.

ciorac¹ *sm* [At: DHLR I, 249 / Pl: *~aci* / E: ***cioară*** + *-ac*] (Pop) Cioroi.

ciorac² *sm* vz ***ciorap***

cioracă *sf* [At: MARIAN, O. II, 25 / Pl: *~ace* / E: ***cioară*** + *-acă*] (Reg) Cioroaică **(1)**.

cioran *sm* [At: BUL. FIL. IV, 155 / Pl: *~i* / E: ***cioară*** + *-an*] (Înv; arg) **1** Hoț. **2** Om șmecher.

cioranca *sf* [At: BUL. FIL. IV, 155 / Pl: *~nce* / E: ***cioran*** + *-că*] (Înv; arg) **1** Hoață. **2** Femeie șmecheră.

ciorap *sm* [At: CANTEMIR, HR. 205/30 / V: ***cer~***, ***~rac²***, ***~rep***, ***cirep***, ***gi~*** / Pl: *~i* / E: tc ***čorab***] **1** Obiect de îmbrăcăminte care acoperă piciorul, confecționat din fire din bumbac, de lână, de mătase sau din fire sintetice Si: (înv) *cioc*, *colțun*, *ștrimf*, (Buc; lpl) *cioareci*. **2** (Ban) Obială (neagră). **3** (Îc) **~chilot** (sau **~pantalon**) Dres. **4** (Îs) *Cal cu ~i* Cal cu pete albe pe fluierul piciorului. **5** (Pfm; îe) **A strânge bani la ~** A economisi. **6** Tub izolant cu care se îmbracă, la capete, bobinele electrice.

ciorăi¹ [At: H III, 325 / V: ***~roi³***, ***ciur~*** / Pzi: *ciorăi*, *~ăesc* / E: fo] **1** *vi* (D. cioară, corb, țarcă sau curcă) A emite sunetele caracteristice speciei Si: (reg) *a căi*, *a cârâi*, *a ciobăi*, *a croncă(n)i*, *a găi*. **2** *vt* A adresa invective (cuiva) Si: (pfm) *a cârâi*.

ciorăi² *v* vz ***ciurui***

ciorăiaș *sm* [At: H II, 280 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1-2** (Soi de) struguri cu boabele negre și mici.

ciorăire¹ *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***ciorăi***] **1** (D. cioară, corb, țarcă sau curcă) Emitere a sunetelor caracteristice speciei Si: *ciorăitură* **(1)**. **2** Adresare de invective (cuiva).

ciorăire² *sf* vz ***ciuruire***

ciorăitură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: ***ciorăi*** + *-tură*] Ciorăire **(1)**.

ciorănie *sf* [At: BUL. FIL. IV, 155 / Pl: *~ii* / E: ***cioran*** + *-ie*] (Înv; arg) Șmecherie.

ciorăpar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***ciorap*** + *-ar*] (Înv) **1-2** (Fabricant sau) negustor de ciorapi **(1)**.

ciorăpăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***ciorăpar*** + *-easă*] (Înv) **1-2** (Fabricantă sau) vânzătoare de ciorapi. **3-4** Nevastă a ciorăparului **(1-2)**.

ciorăpărie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***ciorap*** + *-ărie*] (Înv) **1-2** Meserie a ciorăparului **(1-2)**. **3-4** Magazin sau fabrică de ciorapi **(1)**. **5-6** Mulțime sau sortimente de ciorapi **(1)**.

ciorăpel *sm* [At: GRAIUL I, 365 / V: ***gio~*** / Pl: *~ei* / E: ***ciorap*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Ciorap **(1)** (mic) Si: *ciorăpior* **(1-2)**.

ciorăpior *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***ciorap*** + *-ior*] **1-2** Ciorăpel **(1-2)**.

ciorărie *sf* [At: MARIAN, O. II, 29 / Pl: *~ii* / E: ***cioară*** + *-ărie*] (Csc) Mulțime de ciori.

ciorăsc¹ *sm* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Min; reg) Trahit.

ciorăsc², ***~ască*** *a* vz ***cioresc***

ciorâng *sm* [At: DR. II, 330 / V: ***~rung*** / Pl: *~ngi* / E: nct] (Reg) Cioban care duce oile la strungă.

ciorânglan *sm* vz ***ciorânglav***

ciorânglav *sm* [At: H VII, 258 / V: ***~lan*** / Pl: *~i* / E: ns cf rrm *čorăngo*] (Reg) **1** (Bot) Planta *Glycyrhiza echinata*. **2** (Dep) Rrom.

ciorb¹ *sn* vz ***ciob***

ciorb² *sn* vz ***sorb***

ciorbagiu¹ *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 28 / Pl: *~ii* / E: tc ***çorbagy***] **1** (Iuz) Ofițer (de regulă, comandant al unui regiment) de ieniceri. **2** (Iuz; în administrația turcească) Primar. **3** (Îvp) Om bogat. **4** (Reg) Arendaș.

ciorbagiu² *sm* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***ciorbă*** + *-agiu*] (Gmț; fam) Persoană căreia îi place mult ciorba **(1)**.

ciorbalâc *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~lic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çorbalyk***] (Înv) **1** Polonic. **2** Castron pentru ciorbă.

ciorbalic *sn* vz ***ciorbalâc***

ciorbară *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~rco~*** / Pl: *~bări* / E: ns cf *ciorcușa*, *ciorobor*] **1** (Orn; reg) Coțofană (*Pica pica*). **2** (Prt; reg) Rrom. **3** (Ban; pan; lpl) Rațe sălbatice.

ciorbariță *sf* vz ***ciorbăriță***

ciorbă *sf* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 109 / V: ***~oar~*** / A și: *~ba* / Pl: *~be* / E: tc ***çorba***] **1** Fel de mâncare care constă dintr-o zeamă (acrită) preparată cu legume, adesea și cu carne Si: *fiertură*, *borș*. **2** (Pfm; îe) **A se amesteca în ~ba cuiva** (sau **a altuia**) A se amesteca (nedorit) în treburile altuia. **3** (Pfm; îe) **A pune** (sau **a băga** etc.) **pe toți într-o ~** A considera și a trata la fel mai mulți oameni, fără a ține cont de diferențele dintre ei. **4** (Pfm; îe) **Cine s-a ars cu ~ suflă și-n iaurt** Cine a pățit-o o dată devine prevăzător. **5** (Pop; îs) *~ lungă* Mâncare fără consistență, care nu satură. **6** (Fig; îas) Vorbărie. **7** (Pfm; îe) **A avea o ~ de copii** A avea mulți copii. **8** (Reg) Lapoviță. **9** (Reg) Noroi. **10** (Zid) Ceamur.

ciorbăi *vr* vz ***ciorovăi***

ciorbărie *sf* [At: GORUN, F. 7 / Pl: *~ii* / E: ***ciorbă*** + *-ărie*] Ciorboaică.

ciorbeală *sf* vz ***ciorovăială***

ciorboaică *sf* [At: ȘEZ. IX, 116 / Pl: *~ice* / E: ***ciorbă*** + *-oaică*] (Reg) Ciorbă multă fără consistență Si: *ciorbărie*.

ciorboare *sf* [At: CHEST. V, 115 / Pl: *~ori* / E: nct] (Reg) Zară fiartă (rămasă de la urda frământată).

*ciorbori*si *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~*sesc* / E: nct] (Reg; c. i. lichide) A tulbura.
ciorborosire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***ciorborosi***] (Reg) Tulburare a unui lichid Si: (reg) *ciorborosit[1]*.
ciorborosit[1] sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***ciorborosi***] (Reg) Ciorborosire.
ciorborosit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / E: ***ciorborosi***] (Reg; d. lichide) Tulburat.
*ciorbu*i *vt* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ~*esc* / E: nct] (Reg) A învechi.
ciorbuire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / Pl: ~*uri* / E: ***ciorbui***] (Reg) Învechire.
ciorbuit[1] sn [At: MDA ms / E: ***ciorbui***] (Reg) Învechire.
ciorbuit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***ciorbui***] (Reg) Învechit.
ciorbuliță sf [At: MAT. FOLK. 105 / Pl: ~*țe* / E: ***ciorbă*** + -*uliță*] **1-2** (Șhp) Ciorbă **(1)** (bună).
ciorc am [At: COMAN, GL. / Pl: ~*rci* / E: nct] (Reg) Chior.
ciorcan *sm* vz ***cioplan***
ciorcălată *sf* vz ***ciorălat***
*ciorcăn*i *vt* [At: DA / Pzi: ~*nesc* / E: nct] (Reg) A tăia via Cf *ciocârti*.
ciorcănit sn [At: H XII, 225 / Pl: ~*uri* / E: ***ciorcăni***] (Reg) Tăiat ai viei.
ciorcel *sm* vz ***ciorchine***
ciorchin *sm* vz ***ciorchine***
ciorchinaș sm [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*i* / E: ***ciorchine*** + -*aș*] **1-6** Ciorchine **(1-3)** (mic) Si: *ciorchinel* **(1-6)**, *ciorchiniță* **(1-6)**, *ciorchinuță* **(1-6)**.
ciorchină[1] *sf* vz ***ciorchine***
ciorchină[2] *sf* vz ***ciochină***
ciorchine sm [At: ODOBESCU, ap. TDRG / V: ***~chin, ~nă[1]*** *sf*, ***~rpin, ciorpină*** *sf* / Pl: ~*ni* / E: nct] **1** Tip de inflorescență caracterizat prin dezvoltarea unui ax principal, de-a lungul căruia se înșiră numeroase ramificații cu flori Si: *gapă*, *racem*. **2** Grupare de fructe așezate în ciorchine **(1)**. **3** (Pex) Strugure. **4-5** (Îs) ~*nă crăcănată* (Soi de) strugure cu boabe rare de culoare cenușie, moi și dulci. **6** Flori dese care cresc în mănunchi Si: *mănunchi*. **7** Fruct al bradului Si: *cucuruz*. **8** (Fig; d. insecte; îe) **A sta ~** A fi așezate în formă de ciorchine **(1)**.
ciorchinel sm [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*ei* / E: ***ciorchine*** + -*el*] **1-6** Ciorchinaș **(1-6)**.
ciorchiniță sf [At: TDRG / Pl: ~*țe* / E: ***ciorchine*** + -*iță*] **1-6** Ciorchinaș **(1-6)**.
ciorchinos, ~oasă *a* [At: H I, 128 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***ciorchine*** + -*os*] **1-3** Cu ciorchini **(1-3)** mulți. **4** (D. vița de vie) Bogată în struguri. **5** (Îs) *Poamă ~oasă* Struguri negri.
ciorchinuță sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*țe* / E: ***ciorchină*** + -*uță*] **1-6** Ciorchinaș **(1-6)**.
ciorciobâtii sfp [At: JIPESCU, O. 35 / V: ***~boate, ~coboate, ~roboate*** / E: nct] (Reg) Obiecte diferite îngrămădite la un loc Cf *catrafuse*, *cioherse*, *ciopocuri*, *cotrobențe*, *ciuvăi*.
ciorcioboate *sfp* vz ***ciorciobâtii***
ciorciofleac sm [At: PAȘCA, GL. / V: ***~fec, ~roflec, ~roflic*** / Pl: ~*aci* / E: pbl etm ***cioară + cioflec***] (Reg) **1** Om decăzut din punct de vedere moral. **2** Codaș al satului Si: *vagabond*.
ciorcioflec *sm* vz ***ciorciofleac***
circiol s [At: NOVACOVICIU, C. B. 8 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fructe multe aplecate Cf *ciorchine* **(2)**, *țigrie*.
ciorcioli vt [At: DA / Pzi: ~*lesc* / E: nct] (Reg) A mânji.
ciorciolire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***ciorcioli***] (Reg) Mânjire.
ciorciolit[1] sn [At: MDA ms / E: ***ciorcioli***] (Reg) Mânjire.
ciorciolit[2], ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL III, 261 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***ciorciolit***] (Reg) Mânjit[2].
ciorciolos sm [At: REV. CRIT. III, 93 / Pl: ~*i* / E: ***ciorciol*** + -*os*] (Reg) **1** Țurțur. **2** Bucată de noroi uscat (sau murdărie) care atârnă de pe animale. **3** (Bot) Cercelus (*Dicentra spectabilis*).
ciorciovea *sf* vz ***cercevea***
ciorcobană *sf* vz ***ciorobară***
ciorcobară *sf* vz ***ciorobară***
ciorcoi sm [At: DA / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai de aproape.
ciorcoveală sf [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~*eli* / E: ***ciorcovi*** + -*eală*] (Reg) Ceartă.
ciorcovi vr [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: ~*vesc* / E: nct] (Reg) A se certa.
ciorcovire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***ciorcovi***] (Reg) Ceartă.
ciorcovit[1] sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***ciorcovi***] (Reg) Ceartă.
ciorcovit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***ciorcovi***] (Reg) Certat[2].
ciorcovină *sf* vz ***cioclovină***
ciorcui sn [At: DR. V, 308 / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) Ciorcuș.
ciorcurele sfp [At: CHEST. II, 369 / E: nct] (Reg) Bucată de lemn subțire care se bate pe peretele de lemn ca să țină tencuiala sau lutul.
ciorcuș sn [At: DR. V, 308 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Organ sexual al calului Si: (reg) *ciorcui*.
ciorcușă sf [At: MARIAN, O. II, 48 / Pl: ~*șe* / E: ***cioracă*** + -*ușă*] (Orn; Ban) Coțofană (*Pica pica*).
ciorcuță sf [At: LB / Pl: ~*țe* / E: ***cioracă*** + -*uță*] (Reg) **1-2** (Orn; șhp) Cioracă (mică).
ciord *sm* vz ***ciort[2]***
ciordac *sn* vz ***cerdac***
ciordar *sm* vz ***ciurdar***
ciordaș *sn* vz ***ciardaș***
ciordă *sf* vz ***ciurdă***
ciordănit am [At: H IV, 125 / Pl: ~*iți* / E: pbl *iordănit*] (Reg; îsp) Stropire cu apă și ridicare pe brațe de trei ori în noaptea de Bobotează.
ciordeală sf [At: DA ms / Pl: ~*eli* / E: ***ciordi*** + -*eală*] (Fam) Ciordire.
ciordi vt [At: CIHAC II, 56 / V: ***ciur~*** / Pzi: ~*desc* / E: rrm ***čor***] (Fam) A fura.
ciordire sf [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: ***ciordi***] (Fam) Furt (de lucruri mărunte) Si: (fam) *ciordeală*, *ciordit[1]*.
ciordisi vt [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ~*sesc* / E: nct] (Reg) A batjocori.
ciordisire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***ciordisi***] (Reg) Batjocorire.
ciordisit[1] sn [At: MDA ms / E: ***ciordisi***] (Reg) Batjocorire.
ciordisit[2], ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***ciordisi***] (Reg) Batjocorit[2].
ciordit[1] sn [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: ***ciordi***] (Fam) Ciordire.
ciordit[2], ~ă *a* [At: I. CR. V, 374 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***ciordi***] (Fam) Furat[2].
ciorditor, ~oare *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***ciordi*** + -*(i)tor*] (Arg) **1-2** (Persoană) care fură (lucruri mărunte).
ciordosi vt [At: DA / Pzi: ~*sesc* / E: nct] (Reg) A murdări.
ciordosire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***ciordosi***] (Reg) Murdărire.
ciordosit[1] sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***ciordosi***] (Reg) Murdărire.
ciordosit[2], ~ă *a* [At: REV. CRIT. IV, 142 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***ciordosi***] (Reg) Murdărit[2].
cioreca vi [At: LB / Pzi: *cioarec* / E: cf *cior-bor*] (Reg) A bolborosi.
ciorecar sm [At: JIPESCU, O. 20 / V: ***~ricar*** / Pl: ~*i* / E: ***cioareci*** + -*ar*] (Reg) Țăran care poartă cioareci **(1)**.
ciorecași smp [At: LB / E: ***cioareci*** + -*aș*] (Reg) **1-8** Ciorecuți **(1-8)**.
ciorecuți smp [At: LB / E: ***cioareci*** + -*uț*] (Reg) **1-8** Cioareci **(1-4)** mici Si: *ciorecași* **(1-8)**.
ciorep *sm* vz ***ciorap***
cioresc, ~ească *a* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 97 / V: ***~răsc, ~rască*** / Pl: ~*ești* / E: ***cioară*** + -*esc*] **1** Specific ciorii **(1)**. **2** Care se referă la cioară **(1)**. **3** Care provine de la cioară **(1)**. **4** Care aparține ciorii **(1)**. **5** De cioară **(1)**.
ciorfă sf [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 50 / Pl: ~*fe* / E: nct] (Reg) Căpățână de varză.
ciorgău sn [At: CHEST. IV, 43 / Pl: ~*ri* / E: nct] (Reg) Cădere de apă.
ciorgoloș sn [At: DA / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bulz de mămăligă cu brânză Cf *cocoloș*.
cioric[1] sn [At: DA ms / Pl: ? / E: cf tc *çykryk*] (Reg) Lambă.

cioric^{2} sm vz **cioareci**
cioric^{3} sn vz **șorici**
cioricar sm vz **ciorecar**
ciorici^{1} *vt* [At: PAMFILE, CER. 195 / Pzi: *~cesc* / E: ***ciorici^{2}***] (Reg) A înveli casa cu scoarță de copac sau bucăți de lemn.
ciorici^{2} smp vz **cioareci**
ciorici^{3} spm vz **șorici**
ciorici^{4}, ~ie a vz **șoriciu**
cioripină sf vz **cioropină**
ciorită *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***cioară + -iță***] (Orn) **1-2** (Șhp) Cioară (**1**) (mică).
ciorlama sf vz **ciulama**
ciorlan^{1} *sm* [At: (a. 1847) URICARIUL X, 400 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Arbore mâncat de vite.
ciorlan^{2} sn vz **ceatlău**
ciorlău sn vz **ceatlău**
ciorlică sf vz **ciovică^{1}**
ciorlogar *sm* [At: DOINE, 190 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Golan. **2** Cioban (**2**) care și-a amestecat oile într-o stână cu oile altui cioban (**2**).
ciorlomea sf vz **ciulama**
ciorlu-morlu *sn* [At: LB / Pl: ? / E: mg ***csorál-moral*** „a lucra pregetând"] (Reg) Ciorobor (**1**).
ciormag *sm* [At: MARIAN, INS. 20 / Pl: *~agi* / E: ***ciormă + -ag***] **1-2** (Ent; reg) Ciormă (**1-2**).
ciorman *sm* [At: MARIAN, INS. 21 / Pl: *~i* / E: ***ciormă + -an***] **1-2** (Reg) Ciormă (**1-2**).
ciormă *sf* [At: MARIAN, INS. 21 / Pl: *~me* / E: pbl vsl **чирмъ**] (Ent; reg) **1** Larvă a cărăbușului Si: *ciormag* (**1**), *ciorman* (**1**). **2** Vierme alb Si: *ciormag* (**2**), *ciorman* (**2**).
ciormăiag sm vz **ciormoiag**
ciormoiag *sm* [At: ECONOMIA, 47 / V: ***cer~, ciurmoiuc, ciurmui~*** / Pl: *~agi* / E: mg ***csormoly, csormolya***] **1** (Trs) Plantă erbacee din familia scrophulariaceelor, cu frunze lanceolat-lineare, cu flori albe-roșiatice și fructul capsulă ovoidă, care crește prin locuri deschise, poieni și pe lângă păduri, în iunie-iulie Si: *codroi, dințariță, grăpadă, grăpariță, grâu-negru, grâul-prepeliței, miază-noapte, scrabă* (*Melampyrum cristatum*). **2** (Trs) Plantă erbacee mică din familia scrophulariaceelor cu tulpină rigidă, frunze lanceolate-lineare lățite spre bază și îngustate în pețiol și flori albe cu striațiuni purpurii, care crește prin locurile pietroase din regiunea subalpină, în iunie-august Si: *codroi, grăpariță, scrabă* (*Melampyrum saxosum*). **3** (Bot) Condroniu (*Melampyrum arvense*). **4** (Bot) Sor-cu-frate (*Melampyrum cristatum*). **5** (Bot) Sălbăție (*Solium temulentum*).
ciornă [At: PANN, E. IV, 155 / V: ***cioar~*** / Pl: *~ne* / E: rs **чорный** „negru"] **1** *sf* Lucrare scrisă într-o primă redactare, care urmează a fi transcrisă după ce va fi corectată Si: *bruion, concept*. **2** *sf* Registru comercial din care se trec indicațiile în jurnal Cf *strață, terfelor*. **3** *a* (Reg; îs) *Capră ~* Capră cu capul negru Cf *bucălaie, cirnoglavă, laie*.
ciornăglavă sf vz **ciornoglav**
ciornăi *sfp* [At: PAMFILE, J. II / E: rs **чорн-** „negru, rău" + *-aie*] (Reg) Vite slabe și mici.
ciornei *sm* [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: *~* / E: rs **чорн-** „negru, rău" + *-ei*] (Reg) Om brunet Cf *arămiu, tuciuriu*.
ciorni *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nesc* / E: ***ciornă***] (Îrg) **1-2** A face o ciornă (**1-2**).
ciornoclav, ~ă a vz **ciornoglav**
ciornoglaf sn vz **ciornoglav**
ciornoglav, ~ă *sn* [At: H XIV, 436 / V: ***~năglavă*** *sf*, ***~af*** *sn*, ***~oclav*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: bg **черноглаба** „cu capul negru"] (Reg) **1** *sf* Capră cu coarnele date pe spate. **2** *sn* Iarbă înaltă cu ghimpi Cf *ciorgânlav* (**1**). **3** *a* Bolnav.
ciornolog *am* [At: DA / Pl: *~ogi* / E: nct] (Reg) Șchiop.
ciornoziom sn vz **cernoziom**
cioroablă *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: *~le* / E: ns cf ***cioablă***] (Trs) **1** Cal rău și bătrân. **2** Mârțoagă.
cioroaică *sf* [At: ISPIRESCU, L. 362 / Pl: *~ice* / E: ***cioroi + -oaică***] **1** (Orn) Cioară (*Coracias garrulus*). **2** (Reg; prt) Roi. **3** Câine de vânătoare. **4** (Dep) Femeie brunetă.
cioroaie *sf* [At: MARIAN, O. II, 25 / Pl: *~* / E: ***cioară + -oaie***] (Orn) Cioară (*Coracias garrulus*).
ciorobăi *vr* [At: CIHAC II, 491 / Pzi: *~esc* / E: ***ciorovăi***] (Reg) A se certa.
ciorobaie *snp* [At: VARONE, J. R. 64 / E: ns cf *ciorciobâtii, ciorcioboate*] (Reg) Hodoroage.
ciorobaate sfp vz **ciorciobâtii**
ciorobaială sf vz **ciorovăială**
ciorobor *sn* [At: JAHRESBER. VI, 47 / Pl: *~uri* / V: ***ciolobor*** / E: fo] (Reg) **1** Ceartă însoțită de vorbă multă Si: *ciorlu-morlu*. **2** (Pex) Gălăgie. **3** (Pop; îe) **A face ~ pentru un topor** A se certa pentru fleacuri. **4** (Îf *ciolobor*) Chef.
ciorobori *vr* [At: MARIAN, O. II, 66 / Pzi: *~resc* / E: cf *ciorovoi*] (Reg) A se certa.
ciorobota *vi* [At: ȘEZ. IV, 180 / Pzi: *~tez* / E: cf *ciorobori*] (Reg) A sporovăi.
ciorobotì [At: DA ms / Pzi: *~tesc* / E: ctm ***ciorovăi + roboti***] (Îrg) **1** *vt* A deretica. **2** *vi* A ciorovăi. **3** *vt* A cugeta.
ciorocan *sm* [At: VARONE, J. R. 64 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Mocan.
ciorodină *sf* [At: FURTUNĂ, C. 68 / Pl: *~ne* / E: nct] (Arg; prt) Rrom.
ciorofală *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Noroi.
ciorofăială *sf* [At: SBIERA, F. S. 200 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Lapoviță.
ciorofleac sm vz **ciorciofleac**
ciorofleacă^{1} *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: ctm ***cioară + fleancă***] (Reg) Persoană rea de gură Si: *ciorogar* (**3**).
ciorofleacă^{2} sf vz **ciorofleancă**
ciorofleancă *sf* [At: PAMFILE, A. / V: ***~eacă^{2}*** / Pl: nct / E: ***ciorofală***] (Reg) **1** Noroi. **2** (Pex) Murătură putrezită.
ciorofleț *sm* [At: ȘEZ. II, 187 / V: ***~lic*** / Pl: *~i* / E: ns cf *cioară, ciorofoi*] (Mol; prt) Pantalonar.
cioroflic sm vz **ciorofleț**
ciorofoi *sm* [At: DA ms / Pl: *~* / E: ns cf *cioară, ciorogar*] (Reg) **1** Venetic. **2** Cerșetor.
ciorogar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ger ***Schuhgarn***] (Reg) **1** Cizmar. **2** (Prt) Pantalonar. **3** Ciorofleacă^{1}.
ciorogăi v vz **ciorovăi**
ciorogârlă *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 224 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Creație lexicală cu înțeles neprecizat.
ciorogladină *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; dep) Rrom.
cioroi^{1} *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~* / E: ***cioară + -oi***] **1** (Orn) Bărbătuș al ciorii. **2** (Prt) Rrom. **3** (Reg) Plantă erbacee din familia compozitelor cu tulpina erectă, cu frunzele din tulpină, eliptice, ovale, florile galbene-aurii și fructele achene glabre, care crește pe câmpuri, fânețe și prin tufișuri (*Inula germanica*).
cioroi^{2} sn vz **ciuroi**
cioroi^{3} v vz **ciorăi^{1}**
cioroiaș *sm* [At: MARIAN, O. II, 27 / Pl: *~i* / E: ***cioroi + -aș***] **1-2** (Șhp) Cioroi^{1} (**1**) mic. **3** Pui de cioară. **4** (Prt) Rrom.
cioroinic *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~ici* / E: ***cioroi + -nic***] (Bot; reg) Cioroi^{1} (**3**) (*Inula germanica*).
cioroman *sm* [At: CĂTANĂ, P. I, 62 / Pl: *~i* / E: ***cioroi + -(om)an***] (Prt) Rrom.
ciorommatică sf vz **ciolomatică**
ciorongIaf sn vz **ciornoglav**
cioropar *sm* [At: CHEST. V, A / Pl: *~i* / E: nct] (Prt) Rrom.
cioropchic *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Om mărunțel.
cioropină *sf* [At: ISPIRESCU, L. 65 / Pl: *~ne* / E: ctm ***cioară + arăpină***] **1** (Mun; prt) Rrom. **2** (Reg) Mârțoagă. **3** (Reg; lpl) Vite mici și slabe Cf *ciornăi*.
cioropor *sm* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: *~i* / E: ns cf *ciortopolog*] (Buc) Iurtă.

***cioroscla*n** sn vz **cioroslan**

cioroslan sn [At: H XVIII, 75 / V: *~scl~* / Pl: *~e* / E: **cioroslă** + *-an*] (Reg) Cioroslă.

cioroslă sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~le* / E: mg **csoroszlya**] (Reg) Custura plugului Si: *cioroslan*.

ciorovariț, ~ă a [At: IORGA, N. R. A. I, 200 / Pl: *~i, ~e* / E: **ciorovăi** + *-ariț*] (Înv) Certăreț.

ciorovăi [At: ODOBESCU, S. III, 31 / V: ***~voi, ~ovi, ciuruvui, ~ogăi***[1] / Pzi: *~esc* / E: ns pbl fo] (Pfm) **1** *vrr* A se certa pentru nimicuri Si: *a se ciondăni*. **2** *vr* A-și adresa cuvinte urâte. **3** *vi* A șopti.

ciorovăială sf [At: SANDU-ALDEA, D. N. 207 / V: ***~voi~, ~oboi~, ~rbeală, ciuruvui~*** / Pl: *~ieli* / E: **ciorovăi** + *-eală*] (Fam) **1** Ceartă ușoară (pentru nimicuri) Si: *ciondăneală, ciorovăire*. **2** Adresare de cuvinte urâte. **3** Șoptire.

ciorovăire sf [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: **ciorovăi**] (Rar) Ciorovăială **(1)**.

ciorovăit sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **ciorovăi**] (Pfm) Ciorovăială **(1)**.

ciorovețe sfp [At: REV. CRIT. III, 93 / V: *~eță sf* / E: nct] (Reg) **1** Poame pădurețe. **2** Poame necoapte.

ciorovi v vz **ciorovăi**

ciorovoi v vz **ciorovăi**

ciorovoială sf vz **ciorovăială**

ciorpac sn [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: *~ace* / E: rs **черпакъ, чорпакъ**] (Reg) **1** Lingură cu coadă lungă folosită la stână Si: *polonic*. **2** (Pex) Unealtă de pescuit făcută dintr-un săculeț de plasă cu coadă și folosită la scoaterea din apă a peștelui Si: *minciog*. **3** Strecurătoare pentru strecurat brânza.

ciorpare sn [At: VASILIU, C. 58 / Pl: *~pări* / E: nct] (Reg) Buturugă.

ciorparedel sm [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: nct] Danci.

ciorpăi vt [At: DA / Pzi: *~esc* / E: rs **черпати**] (Reg) A scoate (cu lingura) dintr-un lichid.

ciorpăire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: **ciorpăi**] (Reg) Scoatere a unui lichid cu lingura Si: *ciorpăit*.

ciorpăit sn [At: SBIERA, P. 35 / Pl: *~uri* / E: **ciorăpăi**] (Reg) Ciorpăire.

ciorpănel sm [At: PAMFILE, C. 92 / Pl: *~ei* / E: **ciorpan** + *-el*] (Reg) Buturugă mică.

ciorpec sn [At: I. CR. VI, 153 / Pl: ? / E: ns cf vsl **чєрпъ**, mg *cserep*] (Reg) Șindrilă.

ciorpin sm vz **ciorchine**

ciorpină sf vz **ciorchine**

ciors i [At: GOROVEI, C. 292 / E: fo] (Reg) Cuvânt care redă zgomotul produs de târșâitul picioarelor Si: *hârș*.

ciorsăi [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***gio~, ~soi***[1] / Pzi: *ciorsăi* și *~esc* / E: **cioarsă**] (Reg) **1** *vi* A tăia cu o unealtă care are tăișul uzat. **2** *vi* A cosi cu o coasă neascuțită. **3** *vr* A se scărpina. **4** *vr* (Arg) A se cupla. **5** *vr* (Fig) A se face ca o cioarsă **(2)**. **6** *vr* (Fig) A se înjosi. **7** *vr* (Sst) A se împopoțona.

ciorsăit sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **ciorsăi**] (Reg) Tăiere cu un obiect cu tăișul tocit.

ciorsoală sf vz **țesală**

ciorsoi[1] sm [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~* / E: **cioarsă** + *-oi*] (Reg) **1** Om bătrân. **2** Om slab. **3** (Pex) Vagabond. **4** Cerșetor.

ciorsoi[2] v vz **ciorsăi**

ciorșac sn [At: BOGDAN, ap. TDRG / Pl: *~ace* / E: **cioarsă** + *-ac*] **1** (Reg) Unealtă cu tăișul uzat. **2** (Arg; fig) Om prost. **3** (Arg; fig) Curvă.

ciorșui vt [At: ȘEZ. II, 187 / Pzi: *~esc* / E: cf *ciorsăi*] (Reg) A curăța.

ciort[1] sm [At: POLIZU / Pl: *~rți* / E: rs **чорт**] **1** (Rar; prt) Rrom. **2** (Înv) Ștrengar.

ciort[2] sn [At: LB / Pl: *~uri* / E ns cf rs *чорт*] (Reg) **1** (Îs) *~ul cozii* Rădăcina cozii Si: (reg) *ciorit, ciot, cotor*. **2** Rât. **3** Bot. **4** Cioc. **5** (Pan) Gură (de cană).

ciort[3] sn vz **ciurdă**

ciortac sm [At: DICȚ. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Lemn strâmb.

ciortan[1] [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: tc **çortan**] (Reg) **1** *sm* Crap de 1-2 kilograme. **2** *am* (Pan) Grăsuț. **3** *sm* (Bot) Săricică (*Salsola kali*).

ciortan[2] sn [At: CADE / Pl: *~e* / E: nct] (Reg; d. animale) Coapsă.

ciortan[3] sn vz **cioltar**

ciortănaș sn [At: BARONZI, L. 94 / Pl: *~i* / E: **ciortan**[1] + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Crap (mic) Si: *ciortănel* **(1-2)**, *ciortănică* **(1-2)**.

ciortănel sm [At: DA ms / Pl: *~ei* / E: **ciortan**[1] + *-el*] **1-2** (Iht; reg) Ciortănaș **(1-2)**.

ciortănică sf [At: ANTIPA, F. I. 114 / Pl: nct / E: **ciortan**[1] + *-ică*] (Iht; reg) **1-2** Ciortănaș **(1-2)**.

ciorti [At: NECULCE, ap. LET. II, 226/19 / Pzi: *~tesc* / E: ns] (Reg) **1** *vrr* A se certa. **2** *vt* A fura.

ciortocrap sm [At: ANTIPA, F. I. 114 / Pl: *~i* / E: ctm **ciortan**[1] + **crap**] (Iht; reg) Crap mijlociu.

ciortoiat, ~ă a [At: REV. CRIT. IV, 142 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) Care are gura diformă.

ciortopoloagă sf vz **ciortopolog**

ciortopolog sm [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***~loagă*** *sf* / Pl: *~ogi* / E: ucr **чортополох**] (Buc) Iurtă.

ciortvârtă sf vz **ciozvârtă**

ciorung sm vz **ciorâng**

cioruș, ~ă a [At: REV. CRIT. III, 93 / Pl: *~i, ~e* / E: **cioară** + *-uș*] (Reg) Negru.

ciorușcă sf [At: DA / Pl: ? / E: **cioară** + *-ușcă*] (Bot; reg) Strugure.

ciorută sf [At: MARIAN, O. II, 27 / Pl: *~țe* / E: **cioară** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cioară **(1)** (mică).

ciorvană sf vz **cervoană**

ciorvălău sn [At: DA / Pl: ? / E: **ciorovăi**] (Reg) Zgomot.

cios[1] am [At: DA ms / Pl: *~oși* / E: nct] (Reg) Spân.

cios[2]***, ~oasă*** a [At: V. HANEȘ, Ț. O. 113 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Frumos.

cios[3] sm [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: *~oși* / E: mg **csósz**] (Reg) **1** Paznic (la sat). **2** Jitar.

cios[4] sm [At: CHEST. II, 112/396 / Pl: *~oși* / E: ns cf *ciosc*] (Reg) Fiecare din cei patru stâlpi ai caselor de lemn.

ciosmăli v vz **cioșmoli**

ciosmăți vt [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg) A tăia.

ciosmoli v vz **cioșmoli**

ciosmolit, ~ă a [At: REV. CRIT. IV, 142 / V: (reg) ***~ozm~, ~ă*** / Pl: *~iți, ~e* / E: **ciosmoli**] (Reg) Mânjit.

ciosnâcă sf [At: PAȘCA, GL / Pl: *~âce* / E: nct] (Reg) Femeie urâtă.

ciosvărtă sf vz **ciozvârtă**

ciosvârcioară sf vz **ciozvârcioară**

ciosvârtă sf vz **ciozvârtă**

ciosvârte sf vz **ciozvârtă**

ciosvârț sm vz **ciozvârtă**

ciosvârți vt [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pzi: *~țesc* / E: **ciosvârtă**] (Reg) A tăia.

cioșc sn [At: CHEST. II, 109/9 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Încheietura bârnelor la unghiurile casei.

cioșcă sf [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: ns cf *cioșc*] (Reg) Colț de stradă.

cioșcotaie sf [At: DA ms / Pl: *~tăi* / E: ns cf *școtaie*] (Reg) Vacă slabă.

cioșmă sf [At: H VIII, 483 / Pl: ? / E: nct] (Pes; reg) Unealtă de pescuit.

cioșmăli v vz **cioșmoli**

cioșmoli [At: CREANGĂ, P. 114 / V: (reg) ***~osm~, ~ozm~, ciosmăli, ~măli, ~șom~*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A mesteca urât. **2** *vi* (Îf *ciosmoli*) A trage de părul cuiva. **3** *vt* A gusta. **4** *vr* A se zvârcoli (în așternut). **5** *vr* (D. porci) A-și căuta culcușul Si: (reg) *a se gozăi, a se tăvăli* Cf *ciorcioli*. **6** *vr* A se codi.

cioșomoli v vz **cioșmoli**

ciot sn [At: ALECSANDRI, P. III, 357 / V: ***~ur*** / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Parte rămasă dintr-un copac după ce restul a fost tăiat sau rupt Si: *buștean, butuc, buturugă, ciolpan* **(1)**. **2** (Pan) Ramură scurtă, ruptă Si: *cioi*[2]. **3** (D. trunchi, ramură, scândură) Nod proeminent. **4** (Pan) Parte rămasă din

braț, picior sau (la animale) coadă, după ce restul a fost tăiat sau rupt. **5** (Îm; îs) ~ *bot* Evocă uneori imaginea de ciot și de butuc.

ciotac *s* [At: REV. CRIT. III, 93 / V: ***ciutac*** / Pl: nct / E: ***ciot*** + *-ac*] (Reg) **1** Arbore cu ramurile uscate, tăiate sau rupte. **2** Tufan.

ciotan, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***ciot*** + *-an*] (Reg) **1** Slab. **2** Bătrân.

ciotă *sf* vz ***cioată***

ciotănos, ~oasă *a* [At: I. CR. V, 374 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ctm ***ciot*** + ***ciolănos***] (Reg) Osos.

ciotâc *s* [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg; pbl) Ciot (**1**).

ciotârcă *sf* [At: PASCU, S. 228 / V: ***ciuturcă*** / Pl: *~rci* / E: ***cioturi*** + *-că*] (Reg) **1** Copac cioturos. **2** Buștean. **3** (Fig) Vită mică și slabă.

ciotcă *sf* [At: I. CR. III, 268 / V: ***~oat~*** / Pl: *~tci* / E: mg ***csutka***] (Reg) **1** Rădăcină. **2** Buturugă. **3** (Îe) **A se strânge ~** A strânge o mulțime de oameni (mai rar de lucruri). **4** Grămadă de albine adunate sub urdiniș, înainte de roit.

ciotcărie *sf* [At: CHEST. IV, 107/426 / Pl: *~ii* / E: ***ciotcă*** + *-ărie*] (Reg) Teren despădurit pe care se mai văd cioturile arborilor tăiați.

ciotec *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 296 / Pl: *~ece* / E: ***ciot*** + *-ec*] (Reg) Bucată de lemn.

ciotfă *sf* [At: PANȚU. PL.[2] / Pl: *~fe* / E: nct] (Bot; reg) **1** Ghebe (*Armillaria mellea*). **2** Burete (*Boletus edulis*).

ciotină *sf* [At: VAIDA 346 / Pl: *~ne* / E: ***ciot*** + *-ină*] (Trs) **1** Vită. **2** (Fig) Matahală.

ciotiș *sn* [At: CHEST. IV, 107/546 / Pl: *~uri* / E: ***ciot*** + *-iș*] Ciotcărie.

ciotoacă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ace* / E: ***ciot*** + *-oacă*] (Bot; reg) Lemn noduros.

ciotoare *sf* vz ***cheotoare***

ciotoi *sn* [At: DDRF / V: ***ora*** / Pl: *~oaie* / E: ***ciot*** + *-oi*] (Reg) **1-2** Parte de picior (sau de aripă) ruptă de la încheietură Cf *copan*.

ciotoiaș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***ciotoi*** + *-aș*] (Reg) Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape.

ciotolog *sm* [At: RETEGANUL, CH. 60 / Pl: *~ogi* / E: nct] (Reg) Om mic și urât.

ciotonog, ~oagă *a* vz ***ciontonog***

ciotora *sn* vz ***ciotoi***

ciotora-botora *sfi* [At: COMAN, GL. 20 / E: nct] (Pop; prt) Limbă a rromilor.

ciotoreag *sn* [At: ARH. OLT. XXI, 261 / Pl: ? / E: ns cf *ciotac*] (Reg) Arbore uscat, fără vârf.

ciotormean *sm* vz ***ciotoroman***

ciotoroage *sfp* [At: PAMFILE, J. II / E: nct] (Reg) Încălțăminte veche.

ciotorog *sn* [At: DR. V, 307 / Pl: *~oage* / E: ***ciot*** + *-orog*] (Reg; îs) *~ul cozii* Rădăcina cozii.

ciotoroman *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 172 / V: ***~rmean*** / Pl: *~meni* / E: nct] (Reg) Om gușat.

ciotoros, ~oasă *a* vz ***cioturos***

ciotorugă *sf* vz ***ciuturugă***

ciotrica *vi* [At: DA ms / V: (reg) ***ceo~*** / Pzi: *~ichez* / E: nct] (Reg) A pălăvrăgi.

ciotur *sn* vz ***ciot***

cioturos, ~oasă *a* [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / V: ***~tor~, ciut~*** / E: ***cioturi*** + *-os*] **1** (D. copaci, lemn, obiecte de lemn) Care are multe cioturi (**3**) Si: *noduros*. **2** (D. brațe, mâini, picioare, degete) Cu oasele proeminente. **3** (Reg; fig; d. oameni) Ciufulit. **4** (Reg; d. versuri) Neîngrijit.

ciotuță *sf* [At: GOROVEI, C. 359 / Pl: *~țe* / E: ***ciot*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Ciot (**1-4**) (mic).

cioucă *sf* vz ***ceucă***

ciovârca *vi* [At: PAȘCA, GL. 18 / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A umbla încoace și încolo.

ciovârstă *sf* vz ***ciozvârtă***

ciovârtac *sn* [At: PAMFILE, C. 19 / Pl: ? / E: ***ciopârtac***] (Îrg) Trunchi.

ciovârtă *sf* vz ***ciozvârtă***

ciovârte *sf* vz ***ciozvârtă***

ciovei *sn* [At: (a. 1824) URICARIUL XX, 345/4 / V: ***ciovoi, ciuhei, ciuvei, șofen*** / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg; mpl) **1** Ciubăr. **2** (Lpl) Vase folosite la stână. **3** (Lpl) Vase de bucătărie. **4** Obiect casnic (vechi și fără valoare).

ciovic *i* [At: TDRG / V: ***ciomvic, cionvic, ciuic, ciuvic, ciuvit*** / E: fo] **1-4** Cuvânt care imită strigătul păsării numite ciovică[1] (**1-4**).

ciovică[1] *sf* [At: PRAVILA DE GOVORA, ap GCR 148 / V: ***~obiurică, ~ociurv~, ~omv~, ~onv~, ~ori~, ~orli~, ~ină~, ~vli~, ciuvlică, țiuvlic*** / Pl: *~ici* / E: fo] (Orn) **1** (Reg) Chiuică (*Glaudicium passeriuman*). **2** (Reg) Cucuvea (*Athene noctua*). **3** (Reg) Pasăre din ordinul picioroangelor, care trăiește pe marginea bălților (*Vannellus cristatus*) Si: *nagâț*. **4** (Reg; îc) **Ciovlică-de-mare** Pasăre cu pene măslinii, albe sau gălbui pe gușă, cu coada ca de rândunică, care trăiește prin lagunele de lângă mare (*Glareola pratincola*).

ciovică[2] *sf* [At: PAȘCA, GL. 18 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mâncare cu carne afumată.

ciovină *sf* vz ***ciovică***[1]

ciovlică *sf* vz ***ciovică***[1]

ciovoi *sn* vz ***ciovei***

ciovranca *sf* [At: PRAV. GOV., ap. GCR I / Pl: ? / E: nct] (Org; reg) Chiuică (*Glaudicium passeriuman*).

ciovrântie *sf* [At: ANTIPA, P. 194 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vârtej.

ciozmoli *v* vz ***cioșmoli***

ciozmolit, ~ă *a* vz ***ciosmolit***

ciozni *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A tăia.

cioznit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciozni***] (Reg) Tăiat.

ciozvârcioară *sf* [At: MATEESCU, B. 70 / V: ***ciosv~*** / Pl: *~re* / E: ***ciozvârtă*** + *-oară*] **1-4** (Șhp) Ciozvârtă (**1-2**) (mică).

ciozvârtă *sf* [At: (a. 1719) IORGA, S. D. I-II, 231 / V: ***cervârște, cerfârtie, cesvârtă, cesv~, cetv~, cez~, ciofartă, ciortv~, ciosvârtă, ciosv~, ciosvârte, ciosvârț, ciovârstă, ciov~, ciovârte*** / Pl: (înv) *~rți, ~e* / E: vsl **четврътъ**] **1** (Înv) Sfert dintr-o măsură de capacitate. **2** (Spc) Sfert dintr-un animal tăiat. **3** (Reg) Jumătate de miel. **4** (Reg) Picior de miel Si: *coapsă* Cf *arm, but*. **5** (Pex; reg) Bucată mare de carne tăiată din trupul unui animal Si: *halcă*. **6** (Pan; reg) Lemn tăiat în patru Si: (reg) *draniță*. **7** (Reg) Grămadă de crengi așezate regulat pentru vânzare Cf *cirtă*.

cip *i* [At: I. CR. VI, 334 / V: ***cipa-cipa*** / E: fo] **1** Cuvânt care redă zgomotul apei într-un recipient în mișcare Cf *lip, pleosc*. **2** (Pop; îlv) **A face ~** A plescăi.

cipa *i* vz ***cip***

cipan *sms* [At: CONV. LIT. LIV, 166 / E: nct] (Olt) Iarbă tare și țeapănă, pe care o mănâncă oile.

ciparipe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Cartofi (*Solannum tuberosum*).

ciparos *sm* vz ***chiparos***

cipaș, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~pos*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***csipás***] (Reg) **1** Urduros. **2** (Îf *cipos*) Neputincios.

cipă *sf* [At: ALRM I/I h. 24 / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) Urdori.

cipăi *vtr* [At: ARH. OLT. XXI, 261 / Pzi: *cipăi* / E: fo] (Reg) **1-2** A (se) scălda. **3-4** A (se) bălăci.

cipăimă *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: ? / E: nct] (Zlg; reg) Ienie.

cipcară *sf* vz ***piparcă***

cipcă *sf* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XII, 59 / V: ***cipsă, cipță, circă***[2]***, citcă*** / Pl: *~pce, ~pci* / E: mg ***csipke***] **1** (Trs) Dantelă. **2** (Reg) Panglică. **3** (Reg) Brățară.

cipce *i* [At: DA ms / E: fo] (Mol) Strigăt cu care se cheamă porcii Si: *cică-cică, cicio* Cf *ciuc*.

cipcii *vi* [At: CONV. LIT. XLIV, 40 / E: fo cf *cip*] (Reg; d. undele apei) A clipoci.

cipciire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***cipcii***] (Reg) Clipocire.

cipciit *sn* [At: SĂM. II, 436 / Pl: *~uri* / E: ***cipcii***] (Reg) Clipocire.

cipei *sn* vz ***ciomplei***

cipering *sm* vz ***țipirig***

cipic *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / V: (reg) ***chipic, ciupic*** / Pl: *~ici* / E: bg **чепик**] (Mol; înv) **1** Gheată. **2** Papuc de lână împletită sau de stofă. **3** Pantof.

cipor[1] *sn* [At: CABA, SĂL., ap. DA ms / Pl: ? / E: mg ***csipor***] (Mgm) Ulcică.

cipor[2] *sn* vz ***ciopor***

cipos, ~ă *a* vz ***cipaș***

cipotì *vi* [At: T. PAPAHAGI, M. /64 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *ciupăi*] (Mar) A zbiera.

ciprăgariu *sm* vz ***ceapraz***

cipreș *sm* [At: MARIAN, Î. 94/18 / Pl: *~eși* / E: nct] (Bot; reg) Chiparos (*Poliantes tuberosa*).

ciprig *sm* vz ***țiprig***

cipru[1] *sm* vz ***chiparos***

cipru[2] *sn* vz ***ciopor***

cipsă *sf* vz ***cipcă***

cipsănă *sf* [At: H XVIII, 168 / Pl: nct / E: ns cf srb *tipsara*] Plantă nedefinită mai îndeaproape.

ciptă *sf* vz ***cipcă***

cipur *sn* vz ***ciopor***

cir *sms* [At: FILIPESCU, ap. TDRG / E: ucr **чир**] **1** Cocă de lipit, făcută din făină și apă Si: (pop) *bruftuială, mânjală*. **2** Lut folosit la lipitul pereților Si: *bruftuială* Cf *muruială*. **3** (Pex) Pastă moale, vâscoasă care seamănă cu o cocă de lipit. **4** Zeamă scoasă din mămăliga care fierbe, înainte de a fi mestecată Si: *terci*. **5** Mâncare făcută din făină, apă fiartă și sare.

cira *sf* [At: CANTEMIR, IST. 224 / Pl: ? / E: tc ***çira***] (Înv) Arbore rășinos.

cirac *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 272/26 / V: (înv) ***cer~, cere~, ~răc, ~râc, ~reac*** / Pl: *~aci* / E: tc ***çyrak***] **1** (Înv) Om de încredere al cuiva. **2** (Înv) Slugă. **3** (Dep) Partizan politic. **4** (Liv) Elev. **5** Discipol. **6** Ucenic.

ciracladiseală *sf* [At: ORĂȘANU, ap. ȘIO / Pl: *~eli* / E: ***ciracladisi*** + *-eală*] (Înv) **1-3** Îngrijire a unui cirac **(4-6)**. **4-6** Educare a unui cirac **(4-6)**.

ciracladisi *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Înv) **1-3** A oferi unui cirac **(4-6)** îngrijire. **4-6** A oferi unui cirac **(4-6)** educație.

ciraclâc *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 293/9 / Pl: *~uri* / E: tc ***çiraklık***] (Înv) **1-3** Îngrijire a unui cirac **(4-6)**. **4-6** Educare a unui cirac **(4-6)**. **7** Perioadă de ucenicie. **8** Clinteală. **9** Protecție. **10** Favoare. **11** Recomandație.

ciradă *sf* vz ***cireadă***

cirașă *sf* vz ***cireașă***

cirăc *sm* vz ***cirac***

cirăpeală *sf* [At: (sec XVII) DOC., ap. DDRF / Pl: *~eli* / E: srb ***čirep***, mg ***cserép***] (Înv) Vas de scos apă.

cirăș *sm* vz ***cireș***

cirâc *sm* vz ***cirac***

circ *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 193 / V: (înv) ***țirc, țircus*** / Pl: *~uri* / E: fr ***cirque***, lat ***circus***] **1** Incintă neacoperită, în formă de amfiteatru, unde se celebrau jocurile publice la romani. **2** (Pan) Construcție rotundă, cu locurile pentru spectatori așezate în amfiteatru și având la mijloc o arenă, unde au loc spectacole. **3** (Glg) Depresiune circulară formată prin acțiunea de eroziune a unui ghețar, de obicei în regiunile muntoase înalte Si: *căldare*. **4** (Pex) Gen de spectacole care cuprinde numere de gimnastică, de acrobație, prezentare de animale dresate, momente comice. **5** (Pex) Ansamblu artistic care organizează spectacole de circ **(4)**.

circa *av* [At: GHICA, A. 853 / V: (înv) ***țirca*** / E: lat ***circa***] Aproximativ.

circadian *am* [At: DEX[2] / P: *~di-an* / E: fr ***circadien***] (Med; îs) *Ritm ~* Ritm biologic intern pe o durată de aproximativ 24 de ore al unui organism (aflat în imposibilitatea de a sesiza alternanța între zi și noapte).

circar *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***circ*** + *-ar*] Artist de circ **(4)**.

circasian, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 95 / P: *~si-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ns cf fr *circassien*] Cerchez.

circă[1] *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: abr. din ***circumscripție***] (Fam) **1-3** Circumscripție **(1-3)**.

circă[2] *sf* vz ***cipcă***

circăi *v* vz ***ciricăi***

circăli *vt* [At: DA ms / Pzi: ? / E: mg ***cirkálni***] (Ban) A căuta urmele mistreților pentru a-i vâna Si: *a adulmeca, a ulma*.

circhiligi *sfp* vz ***cercheligi***

circoi *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 45 / V: ***ciur~*** / Pl: ? / E: nct] (Ban) Tufă mare, cu crengi dese Si: *chirchiligi*.

circomferență *sf* vz ***circumferință***

circomlocuție *sf* vz ***circumlocuție***

circomspecție *sf* vz ***circumspecție***

circomspecțiune *sf* vz ***circumspecție***

circonlocuție *sf* vz ***circumlocație***

circonlocuțiune *sf* vz ***circumlocație***

circonferență *sf* vz ***circumferință***

circonferință *sf* vz ***circumferință***

circonflex, ~ă *a* vz ***circumflex***

circonscrie *vt* vz ***circumscrie***

circonscriere *sf* vz ***circumscriere***

circonscris, ~ă *a* vz ***circumscris***

circonstanță *sf* vz ***circumstanță***

circonstanție *sf* vz ***circumstanță***

circonvoluție *sf* vz ***circumvoluție***

circonvoluțiune *sf* vz ***circumvoluțiune***

circoramă *sf* [At: DEX[2] / E: rs **циркорама**] Procedeu de filmare și de proiecție cinematografică pe un ecran mare și într-o sală rotundă.

circoruscrie *v* vz ***circumscrie***

circoruscris, ~ă *a* vz ***circumscris***

circov *sm* [At: PANN, P. V. I, 140/10 / V: ***cer~*** / Pl: *~i* / E: ns cf bg *черковна*] (Îvp) **1** Ciclu de sărbători păgâne păstrate încă în popor. **2** (Spc; pl; îs) *~ii Marini* Nume generic pentru sărbători populare pentru îndepărtarea bolilor femeiești. **3** (Mpl; îs) *~ii de iarnă* Sărbători populare între 16 și 18 ianuarie pentru alungarea viforului. **4** (Mpl; îc) ~ **ii Marinei** (sau **Mariei** ori **-de-vară**) Sărbători populare între 16 și 20 iunie. **5** (Olt; îc) **~ul-Marinei-ăl-dintâi** Sărbătoare populară ținută de femei pe 15 iulie. **6** (Îc) **~ul-ăl-din-urmă** Sărbătoare populară de pe 18 iulie. **7** (Mpl; îc) **~ii-de-toamnă** Sărbători populare ținute de posesorii de vite.

circovi *vi* [At: POMPILIU, B. 1007 / Pzi: *~vesc* / E: nct] (Înv; d. păsări) A ciripi.

circuit *sn* [At: ENC. TEHN. I / P: *~cu-it* / Pl: *~e* / E: fr ***circuit***, lat ***circuitus***] **1** Mișcare circulară în jurul unui loc sau obiect Si: *ocolire*. **2** (Spc) Distanță de străbătut pe un traseu mai mult sau mai puțin circular, stabilit dinainte, pentru o probă sportivă. **3** Drum parcurs de cineva sau de ceva (cu întoarcere la punctul de plecare). **4** (Fiz) Ansamblu de fire și dispozitive bune conducătoare de electricitate care, împreună cu sursa curentului, formează un traseu închis pentru trecerea unui curent. **5** (Elt; îs) *~ imprimat* Circuit **(4)** prefabricat în care conductoarele de legătură și unele componente sunt realizate sub formă de benzi înguste sau suprafețe conductoare pe un suport izolant Si: (imp) *cablaj imprimat*. **6** (Spc) Sistem de conducte sau de medii prin care pot circula particule materiale. **7** (Ecn) Mișcare a capitalului industrial sau a fondurilor unei întreprinderi în sfera producției și a circulației. **8** (Ecn) Mișcare a mărfurilor. **9** (Ind) Proces de transformare și de prelucrare a materiei prime în produse finite. **10** (Îs) *~ul apei în natură* Proces complex prin care apa trece succesiv prin stadiile de evaporație, de nori, de precipitații, de formare a apelor de suprafață și subterane.

circula [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 336/21 / Pzi: *circul* / E: ns cf lat *circulo, -are*] **1** *vi* A fi în mișcare. **2-3** *vtr* (Înv; d. aer) A (se) schimba. **4** *vr* (D. vehicule) A se deplasa regulat, organizat (pe un traseu anumit și la anumite ore). **5** *vi* (D. lichide, gaze) A fi în mișcare neîntreruptă (revenind mereu la punctul de plecare). **6** *vt* (D. bani) A întrebuința în mod curent. **7-8** *vtr*

(D. idei, știri, zvonuri etc.) A (se) răspândi. **9** *vi* (D. cuvinte, expresii etc.) A fi întrebuințat. **10-11** *vtr* (Ecn; jur; d. bunuri, drepturi, mărfuri, bani etc.) A trece (sau a fi transmis) de la un proprietar (sau posesor) la altul.

circulabil, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 738 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** (D. căi de comunicație) Pe care se circulă **(1)**. **2** (D. căi de comunicație) Pe care se poate circula **(1)**. **3** (D. vehicule) Care poate circula **(1)**.

circulant, ~ă *a* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 11, cf 467 / Pl: *~nți, ~e* / E: ns cf fr *circulant*] **1** Care circulă **(1)**. **2** Care este pus în circulație. **3** Care se află în circulație. **4** (Îs) *Capital ~* Parte a capitalului productiv (materii prime și auxiliare, combustibili etc.) a cărei valoare se transmite în întregime asupra mărfurilor produse (în decursul fiecărui proces de producție).

circular, ~ă [At: GHICA, S. 536 / V: ***~ă,*** (reg) ***cercularíu,*** (înv) ***~iu, ~ie*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf fr *circulaire*] **1** *a* Care are forma unui cerc. **2** *a* Care descrie un cerc. **3** *av* De jur împrejur. **4-5** *snf, a* (Dispoziție, directivă, ordin de serviciu) care a fost trimis în scris, pentru a fi aplicat de cei în subordine. **6-7** *sn, a* (Șîs *ferăstrău ~*) (Ferăstrău mecanic cu pânza în forma unui disc zimțat) care taie prin învârtire în jurul propriului ax. **8** *a* (Înv; îs) *Aparat ~* Aparat circulator **(3)**.

circulară *sf* vz ***circular***

circulare *sf* [At: MAIORESCU, D. I 17 / Pl: *~lări* / E: ***circula***] Circulație **(1-9)**.

circulariu, ~ie *snf, a* vz ***circular***

circularist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***circular +-ist***] **1-2** (Persoană) care lucrează la ferăstrăul circular **(10)**.

circulat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***circula***] **1-9** Circulație **(1-9)**.

circulat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***circula***] **1** (D. căi de comunicație) Pe care se circulă **(1)** mult Si: *frecventat*. **2** Care se află în circulație.

circulator, ~oare *a* [At: I. IONESCU, D. 209 / V: ***~iu, ~orie,*** (înv) ***~lător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ns cf fr *circulatoire*] **1** Care aparține circulației sângelui. **2** Care privește circulația sângelui. **3** (Îs) *Aparat* (sau *sistem*) *~* Ansamblu anatomic format din inimă, vene, artere și capilare, care asigură circulația sângelui în organism Si: *aparat circulant*. **4** Care circulă.

circulatoriu, ~orie *a* vz ***circulator***

circulație *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL VII, 224/15 / V: ***cer~,*** (rar) ***~iune,*** (înv) ***țir~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *circulation*] **1** Mișcare (continuă și regulată) în interiorul unui circuit (închis) Si: *circulare* **(1)**, *circulat*[1] **(1)**. **2** (Fzl) Mișcare continuă a sângelui în organism Si: *circulare* **(2)**, *circulat*[1] **(2)**. **3-4** (Spc) Deplasare a sevei în plante sau a citoplasmei în interiorul celulelor Si: *circulare* **(3-4)**, *circulat*[1] **(3-4)**. **5** (D. oameni, animale, vehicule) Deplasare pe o cale de comunicație Si: *circulare* **(5)**, *circulat*[1] **(5)**. **6** (D. mijloace de transport în comun) Mers organizat și regulat (după un anumit itinerar) Si: *circulare* **(6)**, *circulat*[1] **(6)**. **7-8** (Ecn; jur) Transmitere (sau schimb) de bunuri de la un proprietar la altul Si: *circulare* **(7-8)**, *circulat*[1] **(7-8)**. **9** (D. noțiuni abstracte) Răspândire. **10** (D. bunuri, cuvinte, expresii etc.; îe) **A fi în ~** A fi întrebuințat. **11-13** (D. cărți, mărfuri etc.; îe) **A pune** (sau **a introduce** sau **a da**) **în ~** A face să intre în uz, să se răspândească, sau să funcționeze. **14** (Îe) **A scoate din ~** A opri să mai circule. **15** (Fam; îae) A extenua (pe cineva). **16** (Îla) **De mare ~** Foarte răspândit.

circulațiune *sf* vz ***circulație***

circulător, ~oare *a* vz ***circulator***

circumcide *vt* [At: DA ms / Pzi: *circumcid* / E: lat ***circumcidere***] A supune circumciziei.

circumcidere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***circumcide***] Supunere la actul circumciziei.

circumcis *am* [At: DA ms / Pl: *~iși* / E: ***circumcide***] Tăiat împrejur.

circumcisiune *sf* vz ***circumcizie***

circumcizie *sf* [At: RALEA, E. O. 57 / V: ***~isiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***circumcisio***] **1** Act ritual practicat de unele popoare orientale, care constă în tăierea prepuțului de jur-împrejur. **2** (Rel) Tăiere împrejur, ca sărbătoare a bisericii creștine, la 1 ianuarie.

circumducție *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***circumduction***] **1-2** (Med) Mișcare circulară a membrelor sau a globilor oculari.

circumfels, ~ă *a* vz ***circumflex***

circumferență *sf* vz ***circumferință***

circumferință *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 69/1 / V: ***cercof~, cercumferență, ~comferență, ~conferență, ~conf~, ~ferență, țircumferență, țircumferenție*** / Pl: *~țe* / E: lat ***circumferentia***] **1** (Gmt) Curbă plană închisă, ale cărei puncte sunt egal depărtate de un punct fix, numit centru Si: *cerc*. **2** (Gmt) Lungime a unui cerc. **3-4** (Pan) Linie împrejmuitoare a unui corp (sau a unui loc) în formă (relativ) rotundă. **5** Lungime a conturului unui corp.

circumflex, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: ***~conf~, ~fels, țir~*** / Pl: *~e* / E: fr ***circonflexe***] **1-2** (Îs) *Accent ~* Semn ortografic în formă de unghi cu vârful în sus sau de tildă, care se pune deasupra unei vocale spre a arăta că aceasta trebuie rostită lung sau (în ortografia română), spre a nota sunetul î(â). **3** (Atm; d. artere, vene, nervi) Care are un traiect răsucit. **4** (Bot; d. plante) Cu ramurile curbate în jos.

circumlocuție *sf* [At: DA ms / V: ***~com~, ~conl~, ~conlocuțiune, ~țiune*** / Pl: *~ii* / E: ns cf lat *circumlocutio*, fr *circonlocution*] (Liv) Perifrază.

circumlocuțiune *sf* vz ***circumlocuție***

circumlunar, ~ă *a, av* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***circumlunaire***, eg ***circumlunar***] **1-4** Care se află sau se petrece) în jurul Lunii Si: *circumselenar* **(1-4)**.

circumnavigare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: nct] (Rar) Circumnavigație.

circumnavigație *sf* [At: DA ms / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *circumnavigation*] Călătorie pe mare cu un vas împrejurul coastelor unei insule sau unui continent Si: *circumnavigare*.

circumnavigațiune *sf* vz ***circumnavigație***

circumoral, ~ă *a, av* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***circumoral***] **1-2** (Atm) (Care este situat) în jurul gurii.

circumorbital, ~ă *a, av* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***circumorbital***] **1-4** (Ast) (Care se află sau se petrece) pe o orbită.

circumpolar, ~ă *a, av* [At: CULIANU, C. 16 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf fr *circumpolaire*] **1-4** (Ggf) (Care se află) în jurul sau în vecinătatea polilor.

circumscrie *vt* [At: TRIGON. DR. 101 / V: ***cercuscrie, ~coru~, ~cons~*** / Pzi: *~riu* / E: ns cf lat *circumscribere*] **1** (Gmt) A trasa un cerc care să treacă prin toate vârfurile unui poligon. **2** (Gmt) A construi un poligon cu toate laturile tangente la un cerc. **3** (Pex) A mărgini, de jur-împrejur, un teren. **4** (Pex) A pune hotarele unui teren. **5** (Pan) A limita (o epocă). **6** (Îvr; jur) A include. **7-8** (Pex) A delimita o problemă, un lucru etc. **9** (Pex) A restrânge la un anumit cadru. **10** (Pex) A parafraza.

circumscriere *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~cons~*** / Pl: *~ri* / E: ***circumscrie***] **1** (Gmt) Trasare a unui cerc care să treacă prin toate vârfurile unui poligon. **2** (Gmt) Construire a unui poligon cu toate laturile tangente la un cerc. **3** (Pex) Mărginire, de jur-împrejur, a unui teren. **4** (Pex) Punere a hotarelor unui teren. **5** (Pan) Limitare a unei epoci. **6** (Jur; îvr) Includere. **7** (Pex) Delimitare a unei probleme, a unui lucru etc. **8** (Pex) Restrângere la un anumit cadru. **9** (Pex) Parafrazare.

circumscripție *sf* [At: HEM 1697/45 / V: (rar) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***circumscriptio***] **1** Subdiviziune a unei unități teritorial-administrative, organizată în vederea desfășurării, în bune condiții, a unei activități (financiare, sanitare, de alegeri etc.) în cadrul statului. **2-3** Instituție sau serviciu care asigură desfășurarea acestei activități. **4** (Fig; nob) Perifrază.

circumscripțiune *sf* vz ***circumscripție***

circumscris, ~ă *a* [At: MELIK, G. 47 / V: ***~corus~, ~cons~, ~ă*** / Pl: *~iși, ~e* / E: ***circumscrie***] **1** (Gmt; d. poligoane) Care are toate laturile tangente la un cerc dat. **2** (Gmt; d. cercuri) A cărui circumferință trece prin toate vârfurile unui poligon. **3** (Pex) Mărginit. **4** Limitat. **5** (Înv; jur) Inclus. **6** (Pex) Fixat în anumite limite. **7** (Pex) Restrâns. **8** Parafrazat.

circumselenar, ~ă *a, av* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***circum- + selenar***] **1-4** Circumlunar **(1-4)**.

circumsolar, ~ă *a, av* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***circum + solar***] **1-4** (Care se află sau se petrece) în jurul Soarelui.

circumspect, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***cer~, ~cons~, ~ă*** / Pl: *~cți, ~e* / E: ns cf lat *circumspectus*, fr *circonspect*] **1-2** Care vorbește (și acționează) cu prudență Si: *precaut, prudent*. **3-4** Care trădează sau exprimă prudență Si: *precaut, prudent*.

circumspecție *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***cer~, ~com~, ~comspecțiune, ~țiune, țir~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *circonspection*] **1** Prudență. **2** Rezervă.

circumspecțiune *sf* vz ***circumspecție***

circumstanță *sf* [At: CANTEMIR, IST. 382 / V: *~cons~, ~ție*, (înv) *țircumstanție* / Pl: *~țe* / E: ns cf lat *circumstantia*, fr *circonstance*] **1** Împrejurare (particulară) care însoțește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen. **2** (Lpl) Totalitate a unor condiții date. **3-4** (Jur; îs) *~țe atenuante* (sau *agravante*) Împrejurări (sau fapte) care reduc sau măresc gravitatea unui fapt. **5-6** (Îljv) **De** (sau **pentru**) **~** Ocazional. **7-8** (Prt; îal) Așa ca să fie. **9** (Îs) *Măsuri* (sau *legi*) *de ~* Dispoziții luate în anumite împrejurări.

circumstanțial, ~ă [At: (a. 1937) ALAS 18 VII, 11/3 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf fr *circonstanciel*] **1** *a* Care depinde de împrejurări. **2-3** *sn, a* (Grm; șîs *complement ~*) (Complement) care arată în ce împrejurări se petrece o acțiune. **4-5** *sf, a* (Grm; șîs *propoziție ~*) (Propoziție secundară) care îndeplinește în frază rolul de complement circumstanțial (**3**). **6** *av* De ocazie.

circumstanție *sf* vz ***circumstanță***

circumstare *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***cer~, cercustare, țir~*** / Pl: *~tări* / E: nct] (Înv) Circumstanță (**1**).

circumterestru, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eștri* / E: fr ***circumterrestre***] **1** *a* Care înconjoară Pământul. **2-3** *a, av* (Care se află) în jurul Pământului.

circumvalațiune *sf* [At: GHICA, S, 563 / Pl: *~ni* / E: ns cf fr *circonvallation*, lat *circumvallare*] Întăritură (provizorie) făcută în jurul unui oraș, al unei tabere.

circumvolut, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***circumvolut***] Cu circumvoluții (**1**).

circumvoluție *sf* [At: ANATOMIA, 196 / V: *~conv~*, ***~convoluțiune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *circonvolution*] **1** (Rar) Ocol circular sau în spirală în jurul unui punct sau al unui ax central. **2** (Med) Fiecare dintre cutele de pe suprafața exterioară a creierului, mărginite de șanțuri.

circumvoluțiune *sf* vz ***circumvoluție***

cire *pi* vz ***cine***

cireac *sm* vz ***cirac***

cireadă¹ *sf* [At: HERODOT (1645) / V: ***ce~, ~ra~, gi~*** / Pl: *~ezi* / E: vsl **чрѣда**] **1** Grup numeros de animale cornute mari Si: *ciurdă*. **2** (Fig) Grămadă de oameni.

cireadă² *sf* [At: ARH. FOLK. II / V: ***și~*** / E: nct] (Reg) **1** Loc în care se adună flăcăii și fetele în zi de duminică. **2** Adunare a fetelor și a flăcăilor în zi de duminică.

cireașă *sf* [At: (a. 1708) ANON. CAR / V: ***cera~, cerașe, ce~, ~ra~, ciu~*** / Pl: *~eșe* și (pop) *~eși* / E: ml ***ceresia***] **1** (Bot; șîc **~albă, ~altoită, ~amară, ~oltoană, ~pădureață**) Fruct comestibil al cireșului (**1**), mic, sferic, cărnos, de culoare roșie sau galbenă, cu gust dulce sau amărui. **2** Fruct al pomului *Prunus avium* Si: *cireașă-amară*. **3** (Bot; îc) **~de-Ispas, ~de-Mai, ~de Sân-Petru, ~drăgănea, ~dulce, ~lipicioasă, ~moacră, ~pergaviță** Fruct comestibil al pomului *Prunus duracina* Si: *cireașă-pietroasă*. **4** (Bot; îc) **~păsărească** Fruct al pomului *Cerasus avium*. **5** (Bot; reg; îc) **~șelană, ~țepeșă** Fruct cărnos, rotund, cu coada lungă, care are o culoare albă-gălbuie. **6** (Pfm; îe) **A privi la cineva ca la o ~ coaptă** A privi cu mare admirație (și poftă). **7** (Pop; îe) **A avea trei ~eșe** A fi la menstruație. **8** (Bot; reg; îc) **~șa-lupului** Mătrăgună (*Atropa belladona*). **9** (Bot; reg; îc) **~șa-Ovreiului** Păpălău (*Physalis alkekengi*).

cirec *sn* vz ***ciric²***

cirei *sn* [At: CHEST. II, 213/369 / E: ns cf *cerime*] (Reg) Tavan al unei pivnițe.

cirenaic, ~ă [At: DEX² / P: *~na-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cyrénaïque***] **1** *a* (Îs) *Școală ~* Curent filozofic din Grecia antică ce susținea că scopul esențial al vieții ar fi cultivarea rațională a plăcerilor. **2** *sm* Adept al școlii cirenaice (**1**).

cireneși *pn* vz ***cineși***

cirep *sm* vz ***ciorap***

cirepi *smp* vz ***ciorap***

cirescu *pn* vz ***cinescu***

cireș *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***cerăș, ce~, ~răș, ciu~*** / Pl: *~i* / E: ml ****ceresius***] **1** (Bot.) Pom fructifer cu frunze ovale alungite, cu flori albe, cultivat pentru fructele sale (*Cerasus avium*). **2** (Pfm; îe) **A privi la cineva ca la un ~ copt** A privi cu mare admirație (și poftă). **3** (Bot; îc) **~amar** (sau **~de-pădure, ~păsăresc, ~sălbatic**) Pomul *Prunus avium*. **4** (Bot; îc) **~pietros** Pomul *Prunus duracina*. **5** (Bot; îc) **~de-Ispas** sau **~dulce, ~negru** Pomul *Prunus juliana*. **6** (Bot; îc) **~de-Bărăgan, ~pitic** Pomul *Prunus Chamoecerasus*.

cireșar *sm* [At: DICȚ. / V: ***~ai, ~șel, ~șeriu, ~riș~, ~rișer*** / Pl: *~i* / E: ***cireașă*** + *-ar*] **1** (Înv) Negustor de cireșe (**1**). **2** (Pop) Luna iunie. **3** (Orn) Botgros (*Coccothraustes coccothraustres*). **4** (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

cireșai *sn* vz ***cireșar***

cireșărie *sf* [At: DR. XI, 70 / Pl: *~ii* / E: ***cireș*** + *-ărie*] Loc în care au fost plantați cireși (**1**) (în număr mare) Si: *cireșet, cireșiște*.

cireșea *sf* [At: LB / Pl: *~șele* / E: ***cireașă*** + *-ea*] **1-5** (Șhp) Cireașă (**1-5**) (mică) Si: *cireșică* (**1-10**).

cireșel *sm* [At: ȘEZ. II, 8 / Pl: *~ei* / E: ***cireș*** + *-el*] **1-10** (Șhp) Cireș (**1, 3-6**) (mic).

cireșeriu *sm* vz ***cireșar***

cireșet *sn* [At: DR. XI, 70 / Pl: *~uri* / E: ***cireș*** + *-et*] Cireșărie.

cireși *pn* vz ***cineși***

cireșică *sf* [At: DA ms / E: ***cireașă*** + *-ică*] **1-10** (Șhp) Cireșea (**1-10**). **11** Mazăre țucără.

cireșiște *sf* [At: DR. XI, 70 / Pl: *~șiști* / E: ***cireș*** + *-iște*] Cireșărie.

cireșiu, ~ie *a* [At: COSTINESCU / V: ***ce~*** / Pl: *~ii* / E: ***cireașă***+ *-iu*] (Rar) Care are culoarea cireșei (**1**).

cireșnă *sf* [At: H II, 244 / V: ***~ne*** / E: bg **черсло**] (Reg) Cuțit al plugului.

ciretei *sm* vz ***ceretei***

cireva *pn* vz ***cineva***

cirezar *sm* [At: I. IONESCU, P. 247 / Pl: *~i* / E: ***cireadă*** + *-ar*] (Pop) **1** Negustor de cirezi de vite. **2** Proprietar de cirezi de vite.

cirezuică *sf* [At: CARDAȘ, C. P. 90 / Pl: *~ici* / E: ***cireadă*** + *-uică*] **1-2** (Rar) Cireadă (**1**) (mică).

ciri *c* vz ***țiri***

ciric¹ *i* [At: ZANNE, P. IV, 307 / E: ns cf *cirică*] **1** Cuvânt care imită ciripitul păsărilor. **2** (Îvp; îe) **~ de ici dăm de ici** Se spune despre o persoană care, în loc să încheie un lucru început, pornește la efectuarea altuia. **3** (Îvp; îe) **~, dar cine să-l ia de cic!** Discuții aprinse.

ciric² *sn* [At: (a. 1697) IORGA, S. D. XIV, 4 / V: ***~rec, șirec*** / E: tc ***çerek***] **1-2** Sfert dintr-un pogon (sau dintr-un stânjen). **3-4** Sfert dintr-un miel (sau dintr-o vită tăiată). **5** (Pex) Picior de miel (pentru friptură). **6** (Spc) Optime dintr-o pâine. **7** (Reg) Codru mic de pâine. **8** (Reg) Pachet de piei.

ciric³ *sn* vz ***ciurică***

ciric⁴ *sm* vz ***ciurică***

cirica *vt* [At: PĂCALĂ, M. R. 198 / Pzi: *ciric* / E: ***ciric¹***] A pișca pe cineva de dosul mâinii strigând „ciric, ciric“ până la ivirea unei păsări deasupra capului (la jocul numit „cirică“).

ciricata *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 198 / E: ***cirica***] (Reg; îe) **A se juca pe ~** Joc de-a pișcatul.

cirică¹ *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 198 / E: ***ciric¹***] (Reg) Joc de copii (numit uneori „în-buși“) cu cinci sau șase pietricele albe.

cirică² *sfs* vz ***ciurică***

ciricăi [At: H V, 417 / V: ***circăi*** / Pzi: *~esc* / E: ***ciric***] **1** *vi* (D. păsări, pui mici) A ciripi. **2** *vi* (D. găini) A cârâi. **3** *vt* (Fig) A spune ceva neinteligibil.

cirichi *smp* [At: CONV. LIT. 44 / E: ns cf *ciretei*] (Bot; reg) Măceși.

ciri-ciri c vz *tiri-tiri*

ciriclic sms [At: I. CR. V, 373 / E: ns cf *cir*] (Reg) Mâncare făcută din mămăligă și apă.

ciricuș sm [At: VICIU, COL. 175 / V: *cârli~* / Pl: *~i* / E: mg *klérikus*] (Reg; gmț) Cleric.

ciridoană af [At: PRECUP, P. 25 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; d. capră) Care are culoarea neagră, cu excepția obrazului, de culoare roșie.

cirifugă smf, ai [At: REV. CRIT. IV, 142 / E: nct] **1-2** (Reg) (Persoană) care umblă încoace și încolo fără nici o treabă.

cirige sf [At: REV. CRIT. IV, 142 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Prăjitură coaptă în grăsime.

cirighiș sn vz *cervis*

ciril, ~ă a [At: SBIERA, F. S. 373 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Înv; nob) Chirilic.

cirilaz sn [At: CHEST. II, 274/410 / E: nct] (Reg) Parte a pridvorului bătută cu scânduri.

cirilian, ~ă a [At: NEGRUZZI, S. I, 281 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *cyrillien*] (Înv; nob) Chirilic.

cirilic, ~ă a vz *chirilic*

cirilipi v vz *ciripi*

cirine sf vz *cerime*

cirip[1] [At: CABA, SĂL. / V: *~pă* sf / Pl: *~uri* și *~e* / E: mg *cserép*] **1** sn Țiglă. **2** sf Glastră.

cirip[2] i [At: LM / V: *ce~* / E: ns cf *ciripi*] **1** Sunet care imită ciripitul păsărilor și, mai ales, al puilor lor. **2** (Îvp; îcs) *De-a ~-~* Joc de copii la care se apucă unii pe alții de dosul mâinii, ciupindu-se de piele și săltând astfel în sus și în jos ritmic strigând mereu „cirip-cirip".

cirip[3] sn [At: COȘBUC, AE., 240 / E: *ciripi*] (Creație personală) Ciripit.

ciripă sf vz *cirip[1]*

ciripău sn [At: DR. V, 317 / E: nct] (Reg) Greabăn al calului.

ciripe[1] sfp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Înv) Material nedefinit mai îndeaproape din care erau construite cuptoarele țărănești.

ciripe[2] sf *ciripie[1]*

ciripeală[1] sf [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: *ciripi* + *-eală*] **1-3** Ciripire (**1-3**).

ciripeală[2] sf [At: ARH. OLT. XXI, 261 / Pl: *~eli* / E: *(în)ciripa* + *-eală*] **1** (Reg) Mămăligă moale și insuficient fiartă, făcută în mare grabă. **2** (Pex) Fiertură.

ciripelniță sf [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: *ciripie* + *-elniță*] (Îrg) **1** Vas mic în care se păstrează ciripia[1], prevăzut cu un capac perforat în numeroase locuri, pentru ca aceasta să se poată scurge (prin întoarcerea acestui vas). **2** Conținut al unei ciripelnițe (**1**).

ciripi [At: ODOBESCU, S. III, 77 / V: *~ili~* / Pzi: *~pesc* / E: *cirip*] **1** vi (D. unele păsărele) A scoate sunete caracteristice. **2** vi (Fig; d. femei) A vorbi cu voce subțire și melodioasă. **3** vt (Arg) A divulga ceva.

ciripie[1] sf [At: ALEXI, W. / V: *~ripe* / E: nct] (Înv; Trs) Un fel de nisip de culoare roșie sau neagră care se presară pe ceva scris cu cerneală pentru a o usca.

ciripie[2] sf [At: DDRF / V: *cerep~* / Pl: *~ii* / E: tc *çirpi*] (Reg) **1** Sfoară muiată în vopsea (roșie) pe care o întinde dulgherul pentru a trage linii drepte pe scânduri, pe bârne etc. **2** (Îe) **A merge** sau (**a se duce, a trage ca pe ~**) A merge (a se duce, a trage) drept, în linie dreaptă.

ciripire sf [At: NEGRUZZI, S. I, 115 / Pl: *~ri* / E: *ciripi*] **1** (D. unele păsări) Emitere a unor sunete caracteristice Si: *ciripit[1]* (**1**). **2** (Fig; d. femei) Vorbire cu glas subțire și melodios Si: *ciripit[1]* (**2**). **3** (Arg) Divulgare.

ciripit[1] sn [At: DELAVRANCEA, ap. DDRF / Pl: *~uri* / E: *ciripi*] **1-2** Ciripire (**1-2**). **3** (Arg) Divulgare.

ciripit[2], ~ă a [At: ODOBESCU, S. III, 35 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ciripi*] Care este rostit (sau recitat) melodios.

ciripitor, ~oare a [At: EMINESCU, P. 216 / Pl: *~i, ~oare* / E: *ciripi* + *-tor*] **1-3** Care ciripește (**1-3**) Si: (rar) *ciripiu* (**1-3**).

ciripiță sf [At: ARH. FOLK. IV, 46 / V: *și~* / Pl: *~țe* / E: *cirip* + *-iță*] Olan nears.

ciripiu, ~ie a [At: ALECSANDRI, P. III, 66 / Pl: *~ii* / E: *ciripi* + *-iu*] (Rar) **1-3** Ciripitor (**1-3**). **4** Zvelt.

cirisău sn vz *ferăstrău*

ciristui v vz *forostoi[2]*

ciriș sn [At: TDRG / V: *~riz* / Pl: *~uri* / E: tc *șiriș*] **1-2** (Reg) Cocă (sau altă substanță) de lipit.

cirișar sm vz *cireșar*

cirișer sm vz *cireșar*

cirișeriu sm vz *cireșar*

cirișeu sn vz *ferăstrău*

ciriște sf vz *cireșiște*

ciritei smn vz *ceretei*

ciritel sm, sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I / V: (reg) *ceretei, ceret~, ceritei, ~cer~, ~ei, ~retei, ciritis* / Pl: ~ (*m*), *~eie* (*n*) / E: ucr **очерет**] (Mol) **1** (Îf *~ei*) Tufiș. **2** (Lpl; îf *ceretei*) Copăcei din desișul pădurilor Si: *ciritiș* (**2**). **3** (Lpl; îaf) Pomișori mici și spinoși. **4** (Spc; lpl; îf *ciritei*) Măceși pitici. **5** (Mpl; îf *cirit~, ceri~*) Desiș. **6** (Buc; spc) Arbore cu coroană bogată. **7** Arbust. **8** (Bot; Buc) Cununiță (*Spiraea ulmifolia*).

ciritiș sn [At: MARIAN, O. I, 1 / Pl: *~uri* / E: *ceretei*] **1-2** Ciritel (**1-2**).

ciriuș sn [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Loc (alungit) acoperit cu gheață pe care se dau copiii.

ciriviș sn vz *cerviș*

ciriz sms vz *ciriș*

cirlă sf vz *mocirlă*

cirmișir sm vz *cimșir*

cirmoacă sf [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Apă tulbure amestecată cu o mare cantitate de mâl subțire.

cirmoci vtr [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~cesc* / E: *cirmoacă*] **1-2** A (se) umple cu cirmoacă.

cirmoi sm [At: H XVII, 90 / Pl: ? / E: nct] (Bot) Buruiană nedefinită mai îndeaproape care crește în lanurile de grâu.

cirmuiag sm vz *ciormoiag*

cirocumulus sm [At: DEX[2] / E: fr *cirro-cumulus*] Tip de nori în forma unui strat alb, situați între 6000 și 7500 de metri altitudine.

ciroi sm vz *cioroi*

ciros[1], ~oasă a [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *cir* + *-os*] (Reg) Moale și lipicios, asemenea cirului.

ciros[2] sm [At: ANTIPA, P. 274 / V: *~rus* / Pl: nct / E: bg **чирозъ**] (Iht) **1** Scrumbie de mare (*Scomber scomber*). **2** Rizeafcă (*Alosa Normandi*). **3** (Îc) **~-mic** Peștele *Clupea delicatula*.

cirostratus sm [At: DEX[2] / E: fr *cirro-stratus*] Tip de nori denși cu aspect lăptos, alcătuiți din cristale de gheață, situați între 6000 și 7500 m altitudine.

cirotic, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *cirrhotique*] **1** a Care aparține cirozei. **2** a Care se referă la ciroză. **3-4** smf, a (Persoană) care este bolnavă de ciroză.

ciroză sf [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr *cirrhose*] Boală cronică a ficatului, caracterizată prin înmulțirea anormală a țesutului conjunctiv și prin distrugerea treptată a celulelor hepatice.

cirtă[1] sf [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~te* / E: vsl **черта**] **1** (Înv) Liniuță. **2** (Pop) Lucru foarte mic, neînsemnat. **3** (Îvp) Interval de timp foarte scurt Si: *clipă*.

cirtă[2] sf [At: SEVASTOS, N. 332 / Pl: *~te* / E: ns cf *firtă*] **1** (Pop) Porțiune de patruzeci și două de prăjini de prașilă. **2** (Înv) Bucată de pământ pe care o lucra, în baza unui angajament, țăranul la proprietar. **3** (Îvp) Sfert de stânjen de lemne subțiri tăiate.

cirtometrie sf [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr *cyrtométrie*] (Med) Măsurare a perimetrului toracic.

cirtometru sn [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr *cyrtomètre*] (Med) Instrument pentru măsurarea perimetrului toracic.

cirui vt [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~iesc* / E: *cir*] **1** A lipi cu cir. **2** A amesteca cu cir. **3** A prelucra o substanță (cu ajutorul apei) pentru a-i da consistența cirului.

ciruială *sf* [At: CHEST. V/96 / V: ***ciu~*** / Pl: *~ieli* / E: ***cirui*** + *-eală*] **1-3** Ciruire **(1-3)**. **4** (Ccr) Cir. **5** Mâncare de proastă calitate.

ciruire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ru-i-re* / Pl: *~ri* / E: ***cirui***] **1** Lipire cu cir. **2** Amestec cu cir. **3** Prelucrare a unei substanțe (cu ajutorul apei) pentru a-i da consistența cirului.

cirus[1] *sm* vz ***ciros***[2]

cirus[2] *smi* [At: DEX[2] / E: fr ***cirrus***] Tip de nori rarefiați și izolați, de culoare albă strălucitoare, alcătuiți din cristale de gheață, situați la circa 10 000 de metri altitudine.

cirviș *sn* vz ***cerviș***

cis[1] *sm* vz ***ciz***

cis[2] [At: DA ms / V: (înv) ***cise*** / E: lat ***cis***] (Ggf) Element de compunere cu sensul „(de) dincoace".

cisalpin, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***cisalpinus,*** it ***cisalpino,*** fr ***cisalpin***] Care, din punctul de vedere al Romei, se află în nordul Italiei și dincoace de Alpi.

cisartău *sm* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Prieten.

cise[1] vz ***cis***[2]

cise[2] *sm* vz ***cij***

cislac *sm* vz ***chișleag***

cislaș *sm* [At: (a. 1726) IORGA, S. D. I, 231 / Pl: *~i* / E: ***cislă*** + *-aș*] (Înv) **1-2** Om care plătește cislă **(7, 8)**. **3** Persoană care face parte dintr-o obște ce plătește impozit în comun Si: *birnic, contribuabil,* (îvp) *dajnic*.

cislă *sf* [At: PSALT. 309/25 / Pl: *~le* / E: vsl ***чисмо***] (Înv) **1** Număr. **2** Zodie. **3** (Îe) **Fără ~** Nenumărat. **4** Carte din Vechiul Testament. **5** Calcul prin care se stabilește cât se cuvine să plătească fiecare membru al unei obști din impozitul comun. **6** Stabilire a dărilor în funcție de avere, în urma recensământului. **7** Cotă-parte de bir care revine unei persoane sau unei comunități. **8** Impozit pentru arendarea unei pășuni. **9** (Mol) Întrunire a sătenilor în care se hotărăște (la mutarea vitelor de pe o pășune pe alta) cât trebuie să plătească fiecare pe cap de vită. **10** Meserie. **11** (Trs) Fantezie.

cislăr *sm* [At: CHEST. II, 33/10 / Pl: *~i* / E: ger ***Jishler***] (Reg) Tâmplar.

cislui [At: (a. 1745-1746) IORGA, S. D. VI, 44 / Pzi: *~iesc* / E: ***cislă*** + *-ui*] (Înv) **1** *vt* A stabili pentru fiecare membru al unei comunități, partea de impozit care îi revine. **2-3** *vt* A taxa prin cislă **(7, 8)**. **4** *vt* A pune ceva în sarcina cuiva. **5** *vt* A învinui pe cineva. **6** *vi* A sta la taclale. **7** *vi* A se sfătui.

cisluială *sf* [At: COSTINESCU / P: *~slu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***cislui*** + *-eală*] (Înv) **1** Stabilire pentru fiecare membru al unei comunități a părții de impozit care îi revine Si: *cisluire* **(1)**, *cisluit*[1] **(1)**. **2-3** Taxare prin cislă **(7, 8)** Si: *cisluire* **(2-3)**, *cisluit*[1] **(2-3)**. **4** Punere a ceva în seama cuiva. **5** Învinuire adusă cuiva Si: *cisluire* **(4)**, *cisluit*[1] **(4)**. **6** Pălăvrăgeală. **7** Discuție.

cisluire *sf* [At: DA / P: *~slu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***cislui***] (Înv) **1-7** Cisluială **(1-7)**.

cisluit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cislui***] (Înv) **1-7** Cisluială **(1-7)**.

cisluit[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 2441 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cislui***] (Înv; d. bir) Stabilit.

cisluitor *sm* [At: COSTINESCU / P: *~slu-i~* / Pl: *~i* / E: ***cislui*** + *-tor*] (Înv) **1-2** Persoană care face cisla **(5-6)**. **3** Persoană care strânge impozitul.

cismar *sm* vz ***cizmar***

cismaș *sm* vz ***cizmaș***

cismă *sf* vz ***cizmă***

cismăreașă *sf* vz ***cizmăreasă***

cismăresc, ~ească *a* vz ***cizmăresc, ~ească***

cismări *v* vz ***cizmări***

cismărie *sf* vz ***cizmărie***

cismăriță *sf* vz ***cizmăriță***

cismășel *sm* vz ***cizmășel***

cismășică *sf* vz ***cizmășică***

cismășie *sf* vz ***cizmășie***

cismășiță *sf* vz ***cizmășiță***

cismulică *sf* vz ***cizmulică***

cismuliță *sf* vz ***cizmuliță***

cismuță *sf* vz ***cizmuță***

cisnovat, ~ă *a* vz ***cisnovit***

cisnovi *vt* [At: H IX, 10 / Pzi: *~vesc* / E: nct] (Reg) **1** A poci. **2** A lua graiul cuiva.

cisnovit, ~ă *a* [At: HODOȘ, P. P. 141 / V: ***~vat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cisnovi***] (Reg) **1** Pocit. **2** Rămas fără grai.

cisoidă *sf* [At: DEX[2] / P: *~so-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***cissoïde***] (Gmt) Curbă plană cu un punct de întoarcere, descrisă de o ecuație de gradul trei.

cisrenan, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cisrhénan***] (Rar) Aflat dincoace de Rin.

cist[1] *pdm* vz ***acest***

cist[2] *sn* vz ***chist***

cist[3]***-*** vz ***cisto-***

cistalgie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***cystalgie***] (Med) Tulburare funcțională dureroasă a vezicii urinare.

cistă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: lat ***cista***] Vas cilindric de metal caracteristic primei epoci a fierului din Italia.

cistectazie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystectasie***] (Med) Dilatație a vezicii urinare.

cistectomie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystectomie***] (Med) Extirpare totală sau parțială a vezicii urinare.

cistercian, ~ă [At: DEX[2] / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***cistercien***] **1-2** *smf, a* (Călugăr) care aparține unei congregații benedictine (fundate în Franța). **3** *a* Referitor la cistercieni **(1)**. **4** (Rar; îs) *Arhitectură ~ă* Arhitectură cu aspect simplu și sever.

cisternă *sf* [At: DEX[2] / V: (îrg) ***tis~,*** (rar) ***cit~*** / Pl: *~ne* / E: lat ***cisterna,*** it ***cisterna***] **1** Rezervor (cilindric, de metal) pus pe cadrul cu roți al unui vehicul, care servește la transportarea unor lichide. **2** Conținut al unei cisterne. **3** Vehicul prevăzut cu cisternă **(1)** Si: *autocisternă*. **4** Rezervor (cilindric) în care sunt depozitate lichide, în scopul folosirii lor ulterioare Vz *hazna*. **5** (Atm) Spațiu subarahnoidian, plin cu lichid cefalorahidian.

cisti[1] *v* vz ***cinsti***

cisti[2]***-*** vz ***cisto-***

cistic[1] *sn* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~uri* / E: ucr ***чистик***] (Reg) Plasă de prins pește.

cistic[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cystique***] **1-2** Care aparține vezicii urinare sau vezicii biliare. **3-4** Referitor la vezica urinară sau la vezica biliară. **5** (Îs) *Canal ~* Canal care conduce secreția din vezica biliară în canalul coledoc.

cisticerc *sm* [At: DA / Pl: *~rci* / E: fr ***cysticerque***] (Zlg) Formă larvară a teniei, cu aspectul unei vezicule de mărimea bobului de mazăre, care se fixează în țesuturile mamiferelor, producând cisticercoza.

cisticercoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***cysticercose***] Boală parazitară la animale și la oameni, produsă de cisticerci Si: (pop) *mazăriche*.

cisticită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***cysticite***] (Med) Inflamație a canalului cistic.

cisticostomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cysticostomie***] (Med) Deschidere la exterior a canalului cistic.

cisticotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cysticotomie***] (Med) Incizie a canalului cistic.

cistină *sf* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~ne* / E: ns cf *cistic*] (Reg) Una din cele trei plase ale năvodului Si: *pridvorul matiței*.

cistită *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***cystite***] Boală caracterizată prin inflamarea vezicii urinare în urma unei infecții.

cisto- [At: DN[3] / V: ***cist-, cisti-*** / E: fr ***cysto-***] **1-2** Element prim de compunere cu semnificația „(referitor la) vezică".

cistocel *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***cystocèle***] (Med) Hernie a vezicii urinare.

cistofor, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cistophore***] Persoană care purta un coș sacru la serbările date în cinstea lui Bachus.

cistografie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystographie***] Radiografie a vezicii urinare.

cistoid, ~ă *a* [At: DA / P: *~to-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***cystoïde***] (Med) Care are forma unei bășici.

cistolnic *sn* [At: DA / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg; în obiceiurile creștine) Tipar pentru imprimarea unei forme sacre pe prescură și pe parastas.

cistomie *sf* vz ***cistotomie***

cistopatie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystopathie***] (Med) Denumire generică pentru afecțiunile vezicii urinare.

cistopexie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystopexie***] (Med) Fixare chirurgicală a vezicii urinare.

cistoplegie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystoplégie***] (Med) Paralizie a vezicii urinare.

cistosarcom *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oame* / E: fr ***cystosarcome***] (Med) Sarcom al vezicii urinare.

cistoscop *sn* [At: DA / Pl: *~oape* / E: fr ***cystoscope***] Aparat format dintr-un tub metalic prevăzut la unul dintre capete cu un sistem de iluminare, iar la celălalt cu un dispozitiv optic, întrebuințat la cistoscopie.

cistoscopic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cystoscopique***] (Med) De cistoscopie.

cistoscopie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystoscopie***] (Med) Examinare a vezicii urinare cu ajutorul cistoscopului.

cistostomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cystostomie***] (Med) Deschidere la exterior a vezicii urinare.

cistotom *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***cystotome***] (Med) Instrument care servește la incizia vezicii urinare.

cistotomie *sf* [At: DEX[2] / V: ***cistomie*** sf / Pl: *~ii* / E: fr ***cystotomie***] (Med) Deschidere operatorie, de scurtă durată, a vezicii urinare.

cistove *sfp* [At: DDRF / E: nct] (Reg) **1** Furci mici pentru urzit pânza. **2** Furci înfipte în pământ pe care se pregătește bătătura, la țesut.

cistră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***cistre***] Instrument muzical cu grif lung, fund plat și coarde, la care se cânta prin ciupire în sec. XVI-XVII.

cistură *sf* [At: CHEST. V, 34/51 / A: ? / Pl: *~re* / E: nct] (Reg; îs) *Camera ~rii* Despărțitură a stânii în care se află cotuna unde se fierbe zerul.

cișcă *sf* vz ***șișcă***

cișceva *pn* vz ***cesceva***

cișcorniță *sf* [At: DR. IV, 1557 / Pl: *~țe* / E: rs **чишкорница**] (Îrg) Mașină de tăiat paiele.

cișit[1] *sn* [At: CONV. LIT. XLIV, II, 660 / Pl: *~uri* / E: tc ***çişit***] **1** (Îrg) Asortiment de mărfuri. **2** (Reg) Pește mărunt. **3** (Reg) Amestec de pește mărunt de diferite specii. **4** (Îrg) Vânzare. **5** (Înv) Belșug. **6** (Înv) Risipă. **7** (Înv; îla) **Cu ~** Cu prisosință.

cișit[2] *sn* vz ***chișit***

cișmă *sf* vz ***cizmă***

cișmea *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 16/3 / V: (reg) ***ceașmă, ceș~, cijm~, ciuș~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***çeşmè***] **1** Instalație (exterioară) prevăzută cu o pompă sau cu un robinet, prin care curge apa necesară gospodăriei Si: (reg) *ciuciur, puț, știubei, șipot, țip*. **2** (Reg) Izvor. **3** (Buc; îf *ceașmă*) Canal mic pe lângă casă ori la drumuri, pentru scurgerea apei. **4** (Pfm; îe) **A curge ca dintr-o ~** A curge mult și continuu.

cișmegea *sf* vz ***cicmigea***

cișmegiu *sm* vz ***cișmigiu***

cișmeluță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***cișmea*** + *-luță*] **1-2** (Reg; șhp) Cișmea (1) (mică).

cișmigea *sf* vz ***cicmigea***

cișmigiu *sm* [At: POLIZU / V: (înv) ***~megiu, cesmegiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***çeşmegy***] (Trî) **1** Meșter care face cișmele Si: *fântânar*. **2** Slujbaș însărcinat cu supravegherea rețelei de cișmele din București.

cișni *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~nesc* / E: ***cișniu***] (Înv) A investiga piața spre a cunoaște prețul unui lucru.

cișniu *sn* [At: (a. 1795) DOC., ap. ȘIO / V: ***ceș~*** / P: *~ni-u* / E: tc ***çeşnî***] (Tcm; Mun, Mol; înv) **1** Investigare pentru aflarea prețului pe piață a unui anumit lucru. **2** Fixare a prețului (pe piață) la un anumit produs Si: *prețuire* Cf *ruptoare*.

ciștoare *sf* vz ***șiștoare***

cit[1] *i* [At: BARCIANU / E: nct] (Îrg) Exprimă un îndemn la tăcere Si: *pst!, st!*

cit[2] *sn* [At: TARIF (1761), ap. ȘIO / V: (reg) ***ciut*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çit***[1]] (Înv) **1** Material textil de calitate inferioară, înflorat și apretat, fabricat din bumbac. **2** (Îs) *~tocat* Cit[2] **(1)** de o calitate foarte bună. **3** Arnici.

cit[3] *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri* / E: tc ***çit***[2]] (Reg) Iesle de nuiele.

cit[4]***, ~ă*** *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 363/7 / Pl: *ciți, ~e* / E: srb ***čit***] (Iuz) **1** Întreg. **2** Adevărat.

-cit[5] vz ***cito-***

cita *vt* [At: LB / V: (reg) ***ți~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***citer***, lat ***citare***] **1** A numi pe cineva sau ceva spre cunoștința publică ori pentru confirmare. **2** A reaminti o faptă, o întâmplare care trebuie să servească de exemplu. **3** A reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva. **4** A chema pe cineva înaintea unei instanțe judecătorești în calitate de parte într-un proces, de martor sau de informator.

citabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***citable***] **1** Care poate fi citat. **2** Vrednic de menționat.

citadelă *sf* [At: OLLĂNESCU, H. O. 327 / Pl: *~le* / E: fr ***citadelle***, it ***cittadella***] **1** Mică fortăreață în incinta unei cetăți, a unui oraș, care servea ca punct de rezistență și ca ultim refugiu al celor asediați. **2** (Pgn) Oraș (întărit). **3** Cetate ridicată în afara zidurilor unui oraș, care servea ca post avansat pentru apărarea acestuia Si: *cetățuie*.

citadin, ~ă [At: ALAS 14 II 1937, 5/1 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***citadin***, it ***cittadino***] (Liv) **1** *a* Orășenesc. **2-3** *smf, a* (Persoană) care locuiește în oraș Si: *orășean*.

citadiniza *vrt* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: ***citadin*** + *-iza*] (Rar) **1-2** A (se) urbaniza.

citadinizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***citadiniza***] (Rar) Urbanizare.

citadinizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***citadiniza***] (Rar) Urbanizat.

citanie *sf* [At: COD. VOR. 147/14 / V: ***cet~, cetenie, ~tenie*** / Pl: *~ii* și *~tănii* / E: bg **четене**, srb ***čitanje***] (Îvp) **1** Citire. **2** Instruire prin citit Vz *studiu*. **3** Erudiție. **4** Lectură (din cărțile bisericești înaintea credincioșilor) Cf *prelegere*.

citanță *sf* vz ***chitanță***

citară *sf* vz ***chitară***

citare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 182 / Pl: *~tări* / E: ***cita***] **1-4** Citație **(1-4)**. **5** (Îs) *Semnele citării* Ghilimele.

citarea *sf* [At: (a. 1787) URICARIUL XV, 347 / V: ***~riu*** *sn*, ***~rie, cetarie*** *sf* / Pl: *~ele* / E: tc ***çetarè***] (Înv) Stofă fină cu dungi, din care se făceau anterie.

citarie *sf* vz ***citarea***

citarist, ~ă *smf, a* vz ***chitarist***

citariu *sn* vz ***citarea***

citat[1] *sn* [At: MAIORESCU, CR. III 129 / V: (înv) ***țit~*** / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: ger ***Zitat***] **1** Fragment dintr-o lucrare scrisă, reprodus întocmai și, de obicei, cu indicarea exactă a izvorului, în scopul de a întări și a ilustra o idee sau o argumentare Si: (înv) *citație* **(3)**. **2-3** (Înv) Citație **(1-2)**. **4** Menționare.

citat[2]***, ~ă*** *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 273 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cita***] **1** Chemat spre înfățișare în fața justiției sau a unei autorități. **2** (D. un pasaj scris sau vorbit) Reprodus întocmai. **3** (D. o operă, un autor) Menționat.

citate *sf* vz ***cetate***

citatomanie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***citat*** + ***manie***] Manie de a reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva cu orice prilej.

citație *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 50 / V: (înv) ***țit~, ~țiune*** (P: *~ți-u~*), (pop) ***cet~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***citation***, lat ***citatio, ~onis***] **1** Invitație oficială scrisă, prin care o persoană este chemată să se înfățișeze, la o anumită dată, înaintea unei instanțe judecătorești sau a unei autorități Si: *citare* **(1)**, *citat*[1] **(2)**. **2** (Pex) Hârtie oficială care conține citația **(1)** Si: *citare* **(2)**, *citat*[1] **(3)**. **3** (Înv) Pasaj reprodus întocmai dintr-o scriere sau comunicare a cuiva (în sprijinul celor expuse, argumentate) Si: *citat*[1] **(1)**. **4** (Rar) Menționare.

citațiune *sf* vz ***citație***

citav, ~ă *a* vz ***citov***

cită¹ *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~te* / E: ns cf *citi*] (Reg) Semn făcut la măsurarea unui loc.

cită² *sf* vz ***ciută***

citărie *sf* [At: CIHAC, II, 567 / Pl: *~ii* / E: ***cit*** + *-ărie*] (Nob) **1** Sortiment de cituri². **2** Magazin de cituri².

cităv, ~ă *a* vz ***citov***

citcă *sf* vz ***cipcă***

citeală *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 36/3 / V: ***cet~*** / Pl: *~eli* / E: ***citi*** + *-eală*] **1** (Înv) Citire **(1)**. **2** (Înv) Învățătură. **3** (Irn) Lectură proastă. **4** (Fam) Învățătură multă, de zor.

citenie *sf* vz ***citanie***

citeră *sf* vz ***chiceră***

citernă *sf* vz ***cisternă***

citeț, ~eață [At: MARDARIE, L. 4430 / V: ***cet~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***citi*** + *-eț*] **1-2** *smf, a* (Rar) Cititor **(1-2)**. **3** *sm* (Bis) Persoană din cler care, prin hirotonisire, se face demn de a citi din cărțile sfinte. **4** *a* (D. scrisul de mână, texte, manuscrise) Care se poate citi ușor Si: (înv) *deslușit, lizibil*.

citi *vt* [At: COD. VOR. 145/11 / V: (îrg) ***ceti***, (înv) ***ciăti*** / Pzi: *~tesc* / E: vsl **чисти**] **1** A cunoaște semnificația literelor (de tipar sau de mână) ce alcătuiesc cuvintele și a putea rosti (tare sau în gând) sunetele. **2** A parcurge un text (pronunțând sau nu cuvintele) pentru a lua cunoștință de cele scrise. **3** A comunica altora conținutul unei scrieri rostind cu glas tare ceea ce este scris sau tipărit în ea Vz *a prociti*. **4** (Bis) A rosti anumite texte religioase la anumite ocazii. **5** (Pfm; îe) **A-i ~ cuiva (buchiile)** A spune cuiva tot ce crezi despre el. **6** (Fig) A descoperi gândul, sentimentele ascunse etc. ale cuiva din atitudinea sau din expresia figurii sale. **7** A descifra o partitură muzicală, urmărind cu ochii sunetele reprezentate și valorile lor (și a le reproduce cu vocea sau cu un instrument). **8** A interpreta indicațiile topografice ale unei hărți sau ale unui plan și a reconstitui după ele conformația terenului. **9** A înregistra indicațiile date de un aparat de măsură, de un indicator etc. **10** A studia (parcurgând scrieri, documente etc.). **11** A se cultiva. **12** (Îe) **A ~ în stele** A prezice cuiva viitorul după poziția stelelor. **13** (Îe) **A ~ (cuiva) în palmă** A prezice cuiva viitorul și caracterul, examinându-i liniile din palmă.

citină *sf* vz ***cetină***

citire *sf* [At: MARDARIE, L. 1066 / V: (pop) ***cet~*** / Pl: *~ri* / E: ***citi***] **1** Cunoaștere a semnificației literelor ce alcătuiesc cuvintele Si: (înv) *citeală* **(1)**, *citit¹* **(1)**. **2** Parcurgere a unui text pentru a lua cunoștință de cele scrise Si: *citit¹* **(2)**. **3** Comunicare a conținutului unei scrieri Si: *citit¹* **(3)**. **4** (Bis) Rostire a unor texte religioase la anumite ocazii. **5** (Fig) Descoperire a gândurilor, sentimentelor ascunse ale cuiva Si: *citit¹* **(5)**. **6** Descifrare a unei partituri muzicale Si: *citit¹* **(6)**. **7** Interpretare a indicațiilor topografice ale unei hărți sau ale unui plan Si: *citit¹* **(7)**. **8** Înregistrare a indicațiilor unui aparat de măsură, ale unui indicator etc. Si: *citit¹* **(8)**. **9** Studiere **(10)**. **10** Cultivare. **11** (Îs) *~ în stele* Prezicere a viitorului cuiva după poziția stelelor. **12** (Îs) *~ în palmă* Prezicere a viitorului și caracterului cuiva, prin examinarea liniilor din palmă. **13** (Îs) *Carte de ~* Manual de limba română pentru clasele elementare.

citireag *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~ege* / E: cf *cistorog*] (Reg) Scurtătură.

citirișcă *sf* [At: DA / Pl: *~ște* / E: nct] (Reg) Stare a vremii caracterizată prin vânt și zăpadă în zona superioară a pădurilor de molid.

citirite *sfp* [At: MARIAN, S.R. I, 273 / E: nct] (Reg) Ritual care constă în aprinderea paielor pe colinele din apropierea satului, la începerea postului Paștelui Si: (reg) *hodanțe*.

citit¹ *sn* [At: CORESI, EV. 6/22 / V: (pop) ***cetit*** / Pl: *~uri* / E: ***citi***] **1-10** Citire **(1-10)**. **11** (Îs) *~în stele* Citire **(11)** în stele. **12** (Îs) *~ în palmă* Citire **(12)** în palmă. **13** (Îs) *Scris-~* Noțiuni elementare de scriere și citire (predate în primele clase elementare).

citit², ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 56 / V: (pop) ***cetit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***citi***] **1** (D. persoane) Instruit. **2** (D. opere) Care a fost parcurs în procesul lecturii. **3** (D. gânduri, sentimente etc.) Descoperit.

cititor, ~oare [At: CORESI, EV. 167/12 / V: (pop) ***cetitor***, (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***citi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care citește Vz *lector*, (îvr) *citeț* **(1-2)**. **3** *smf* (Îs) *~ în stele* Astrolog. **4** *sn* (Îs) *~ de cartele* Dispozitiv periferic ce permite introducerea informației de pe o cartelă (perforată) într-un sistem de prelucrare automată a datelor. **5** *sm* (Îs) *~ de contor* Persoană care citește și înregistrează consumul de electricitate, gaze, apă (și încasează sumele datorate pentru consumul acestor utilități).

cititoriu *smf, a* vz ***cititor***

citlembec *sm* [At: RALEA, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: tc ***çitlembik***] (Trm, iuz) Planta *Pistacia terebinthus*, care crește pe coastele Mediteranei și e totdeauna verde.

cito- [At: DN³ / V: ***-cit*** / E fr ***cyto-***] **1-2** Element de compunere cu semnificația „(referitor la) celulă".

citobiologic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cytobiologique***] De citobiologie.

citobiologie *sf* [At: DEX² / P: *~bi-o~* / E: fr ***cytobiologie***] Biologie celulară.

citoblast *sf* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***cytoblaste***] (Blg) Nucleu al unei celule.

citobotanică *sf* [At: DN³ / E: fr ***cytobotanique***] Studiu al celulelor vegetale.

citochimic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytochimique***] De citochimie.

citochimie *sf* [At: DEX² / E: fr ***cytochimie***] Studiu al construcției chimice a celulelor și al proceselor biochimice din ele.

citochimism *sn* [At: DEX² / E: fr ***cytochimisme***] Totalitate a proceselor biochimice din celule.

citochineză *sf* vz ***citocineză***

citocineză *sf* [At: DEX² / V: ***~chi~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***cytokinèse***] (Blg) Diviziune a unei celule, care urmează după diviziunea nucleului.

citocrom *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***cytochrome***] (Blg) Proteină complexă cu rol determinant în realizarea respirației celulare.

citocromie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***cytochromie***] Procedeu rapid de tipar în patru culori suprapuse, la care forma parțială de negru servește la redarea efectelor de tonuri închise.

citodiagnostic *sn* [At: DEX² / P: *~di-a~* / Pl: *~ice* / E: fr ***cytodignostique***] (Med) Diagnosticare bazată pe examinarea microscopică a celulelor extrase din organism Si: *citoscopie*.

citofagie *sf* [At: DEX² / Pl: *~gii* / E: eg ***cytophagy***] (Blg) Ingestie a unei celule sau a unei porțiuni de celulă de către altă celulă.

citofiziologic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***citofiziologie*** + *-ic*, cf fr *cytophysiologie*] **1** Referitor la citofiziologie. **2** Specific citofiziologiei. 3 De citofiziologie.

citofiziologie *sf* [At: DEX² / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cytophysiologie***] Ramură a fiziologiei care studiază funcțiile celulei vii.

citogamie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: eg ***cytogamy***] (Blg) Fuzionare a gameților în cadrul fecundației.

citogenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***cytogène***] Genă din citoplasmă.

citogenetic, ~ă [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytogénétique***] **1** *sf* Ramură a geneticii care studiază componenții celulari ai eredității, precum și consecințele medicale și evolutive ale anomaliilor cromozomiale. **2** *a* Referitor la citogenetică **(1)**. **3** *a* Care aparține citogeneticii **(1)**.

citogenetician, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: fr ***cytogénéticien***] Specialist în citogenetică.

citogeneză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***cytogenèse***] (Blg) Proces de formare a celulei.

citogi *v* vz ***citovi***

citolă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***citole***] Instrument medieval cu coarde, de forma migdalei și cu gâtul scurt.

citolitic, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytolitique***] (Blg) **1-2** (Ser) care distruge celulele.

citoliză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***cytolyse***] (Blg) Proces de distrugere a integrității celulei.

citolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***citologie***] Specialist în citologie.

citologic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytologique***] **1** Referitor la citologie. **2** Specific citologiei. **3** Care aparține citologiei.

citologie *sf* [At: DEX² / E: fr ***cytologie***] Ramură a biologiei care studiază structura, dezvoltarea și funcțiile celulelor.

citomixie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ns, cf ngr *κυϑος* „celulă“ + *μιξις* „amestec“] (Blg) Proces de fuziune a celulelor.

citomorfoză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: eg ***cytomorphosis***] (Blg) **1** Modificare a formei și structurii celulelor în timpul vieții lor. **2** Totalitate a modificărilor de formă și structură ale celulelor.

citopatologie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cytopathologie***] Ramură a patologiei care studiază modificările din interiorul celulei.

citoplasmatic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytoplasmatique***, eg ***cytoplasmatic***] **1-2** Citoplasmic (**1-2**).

citoplasmă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***cytoplasme***] Element constitutiv fundamental al unei celule vii, format, îndeosebi, din albumină asociată cu alte substanțe organice.

citoplasmic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytoplasmique***, eg ***cytoplasmic***] **1** De natura citoplasmei Si: *citoplasmatic* (**1**). **2** Care aparține citoplasmei Si: *citoplasmatic* (**2**).

citopoieză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***cytopoïèse***] (Blg) Proces de formare și dezvoltare a celulei.

citor *sn* [At: I. CR. IV, 150 / V: ***~iu*** / Pl: *~oare* / E: ns cf *sucitor*] (Reg) Făcăleț.

citoriu *sn* vz ***citor***

citoscopie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cytoscopie***] (Med) Citodiagnostic.

citostatic, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytostatique***] **1-2** *sn, a* (Substanță) care oprește sau împiedică înmulțirea celulelor, cu utilizare în tratamentul cancerului.

citotoxic, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cytotoxique***] **1-2** *sf, a* (Substanță) care are efect toxic asupra celulelor.

citotoxină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***cytotoxine***] Substanță citotoxică.

citov, ~ă [At: ȘINCAI, ap. DDRF / V: ***~tav, ~tăv*** / Pl: *~i, ~e* / E: bg **читав**] (Îrg) **1-2** *a* Sănătos (la minte). **3** *a* Nevătămat. **4** *a* Tont. **5** *av* În întregime.

citovi [At: LB / V: ***~ogi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***citov***] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) vindeca. **3** *vt* (Irn) A schilodi pe cineva printr-o lovitură puternică.

citozoologie *sf* [At: DN[3] / P: *~zo-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cytozoologie***] Studiu al celulelor animale.

citrat *sm* [At: DA / Pl: *~ați* / E: fr ***citrate***] Sare a acidului citric.

citric, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***citrique***] **1-2** *sf, a* (Lpl; șîs *fructe ~e*) (Fructe) ale plantelor citrice (lămâi, portocale, mandarine etc.). **3** *a* (Îs) *Acid ~* Acid organic care se găsește, mai ales, în sucul de lămâie. **4** *a* (Îs) *Plante ~e* Familie de arbori și de arbuști fructiferi, având ca tip principal lămâiul. **5** *a* Care conține acid citric.

citrin[1] *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***citrine***] Varietate de cuarț de culoare galbenă Si: *fals topaz*.

citrin[2], ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***citr(ic)*** + *-in*] (Reg) Plantă din aceeași familie cu lămâiul.

citro *sn* [At: DEX / E: dl ***citronadă***] **1** Băutură răcoritoare pe bază de citrice. **2-3** Sticlă (pahar etc.) cu citro (**1**).

citronadă *sf* [At: DA / P: *sit~* / V: *~ată* / Pl: *~de* / E: fr ***citronnade***] (Frm) Băutură răcoritoare preparată din suc (sau coajă) de lămâie, zahăr și apă (sau sifon) Si: *limonadă*.

citronată *sf* vz ***citronadă***

citură *sf* vz ***ciutură***

ciu[1] *i* [At: MARIAN, Î. 196 / E: ns cf *ciuș, ciuști* (**1**)] (Reg) Cuvânt care exprimă bucurie.

ciu[2] *i* [At: DA ms / E: fo] (Rep) Cuvânt ce redă zgomotul scos de o locomotivă cu aburi.

ciuai *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 230 / Pl: ? / E: nct] (Înv) Acioaie.

ciuar *sns* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îs) *~ul satului* Adunare a tineretului din sat Cf *cioclime*.

ciubalău *sn* vz ***ciubuleu***

ciubanc *sn* [At: DA / Pl: ? / E: mg ***csobánc***] (Reg) **1** Vas de lut în care se ține apa de băut sau se fierbe apa. **2** Conținut al unui ciubanc (**1**).

ciubarcă *sf* [At: CV, 1950, nr. 2/31 / Pl: *~ce* / E: ***ciubăr*** + *-că*] (Reg) Putină mare de lemn, umplută cu apă rece prin care trece țeava spiralată a cazanului de țuică, pentru condensarea vaporilor.

ciubat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) Cucuiat.

ciubăr *sn* [At: CORESI, EV. 407/17 / A și: *ciu~* / V: ***~ber, ciob~, cib~*** / Pl: *~bere* și *~bare* / E: bg **чьбръ**] (Reg) **1** Vas mare de lemn, cu toarte, având diverse întrebuințări Vz *hârdău, doniță, șiștar, putină, bădâi*. **2** Conținutul unui ciubăr. **3-4** (Fig; reg) Pălărie (sau căciulă) mare. **5** (Fig; reg) Cap mare. **6-7** (Pfm; îe) **A avea capul ~** A-și simți capul umflat de vorbă multă sau de băutură. **8** (Reg; îs) *~ul-botezului* Cristelniță.

ciubărar *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 313 / Pl: *~i* / E: ***ciubăr*** + *-ar*] (Reg) **1** Persoană care face ciubere (**1**). **2** Persoană care vinde ciubere (**1**).

ciubăraș *sm* [At: DAMÉ, T. 82 / Pl: *~e* / E: ***ciubăr*** + *-aș*] **1-2** (Șhp; reg) Ciubăr (**1**) (mic) Si: *ciuberel* (**1-2**). **3** Unitate de măsură de capacitate Vz *mierță, baniță*.

ciubecă *sf* vz ***ciobacă***

ciubeică *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1771 / Pl: *~ici* / E: ***ciub***|uc| + *-eică*] **1-2** (Irn; înv) Lulea (de calitate inferioară).

ciubelei *sn* vz ***ciubuleu***

ciuber *sn* vz ***ciubăr***

ciuberel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***ciubăr*** + *-el*] **1-2** (Șhp; reg) Ciubăraș (**1-2**).

ciubet *sms* [At: ȘEZ. I, 272-273 / E: nct] (Reg) **1** Dans de flăcăi cu strigături, asemănător horei. **2** Melodie după care se dansează ciubetul (**1**).

ciubeucă *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~uci* / E: ***ciub***(uc) + *-eucă*] (Reg) Porttigaret cu țigara în el.

ciublă *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 100 / Pl: *~le* / E: mg ***csobolyó***] (Reg) Vas (de lut sau de lemn) spart la gură.

ciubli *vt* [At: N. REV. R. VIII, 85 / Pzi: *~lesc* / E: ***ciublă***] (Reg) A sparge gura unui vas.

ciuboată *sf* vz ***ciubotă***

ciubotar *sm* [At: DA / V: ***ciob~*** / Pl: *~i* / E: ***ciubotă*** + *-ar*] (Reg) Cizmar.

ciubotă *sf* [At: DA / V: (reg) ***cioboată, ciob~, ~boată*** / Pl: *~te* / E: ucr **чоботъ**] (Reg) **1** Cizmă. **2** Gheată. **3** (Îe) **A fi prost ca o ~** A fi foarte prost. **4** (Fig) Om prost. **5** (Înv) Taxă percepută de slujitorii domnești de la împricinați, când erau obligați să se deplaseze până acasă la aceștia.

ciubotăreasă [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***ciubotar*** + *-easă*] **1-2** Cizmăreasă (**1-2**).

ciubotăresc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești* / V: (reg) ***ciob~*** / E: ***ciubotar*** + *-esc*] **1-2** (Reg) Cizmăresc (**1-2**).

ciubotărie[1] *sf* [At: DA / V: (reg) ***ciob~*** / Pl: *~ii* / E: ***ciubotar*** + *-ie*] (Reg) Cizmărie[1].

ciubotărie[2] *sf* [At: DA / V: (reg) ***ciob~*** / Pl: *~ii* / E: ***ciubotă*** + *-ărie*] (Reg) Cizmărie[2].

ciubotăriță *sf* [At: DA / V: ***ciob~*** / Pl: *~țe* / E: ***ciubotar*** + *-iță*] (Reg) **1-2** Cizmăreasă (**1-2**).

ciubotoi *sn* [At: DA / V: (reg) ***ciob~*** / Pl: *~oaie* / E: ***ciubotă*** + *-oi*] **1-2** (Șhp; reg) Cizmă (**1**) (mare).

ciubotea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: ***ciubotă*** + *-ea*] **1-4** (Reg) Ciuboțică (**1-4**).

ciuboțică *sf* [At: DA / V: (reg) ***ciob~*** / Pl: *~ici* / E: ***ciubotă*** + *-ică*] **1-2** (Reg) Cizmuliță (de damă) Si: (reg) *ciubotea* (**1-2**). **3-4** (Reg) Gheată (de damă) Si: (reg) *ciubotea* (**3-4**). **5** (Îc) **~ca-cucului** Planta erbacee *Primula officinalis*, cu frunze ovale dispuse în rozete și păroase pe partea inferioară, cu flori galbene și cu fructul o capsulă. **6** (Îc) **~ca-ursului** Planta erbacee *Cortusa matthioli*, cu frunze lobate și cu flori purpurii.

ciubre *sfp* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / E: nct] (Reg) Unelte.

ciubuc *sn* [At: TARIF (1761), ap. ȘIO / V: (reg) ***ceb~, cib~, ~ut*** / Pl: *~e* (**1-12**), *~uri* (**13**) / E: tc ***çubuk***, bg **чибук**] **1** (Îrg) Vergea. **2** (Îrg) Vargă de făcut cozi de lulele. **3** (Înv) Pipă (orientală) cu țeavă lungă. **4** (Înv) Țeavă de lulea Si: (reg) *cămiș*. **5** (Reg) Tub scurt de fildeș, de chihlimbar etc., care se pune la capătul țevii lulelei și pe care îl ia fumătorul în gură Si: *muștiuc*, (iuz) *imamea*. **6** (Reg) Baston. **7** (Reg) Produs zaharos în formă

de bastonaș (spiralat). **8** (Reg) Fire din țesătura unei stofe ieșite în relief față de restul bătăturei. **9** Ornament în relief care marchează marginile unui perete, ale tavanului, ferestrei etc. Si: *brâu, chenar, colac, corniță, pârcan*. **10** Unealtă cu care se fac asemenea ornamente Si: *ciubucar* (**1**), *lambar*. **11** (Pfm; îe) **A fi ~** A fi amorezat. **12** (Pfm; îe) **A aprinde** (sau **a trage** ori **a bea**) **~** A fuma. **13** (Fig; pfm) Bacșiș.

ciubucar [At: DAMÉ, T. 104 / Pl: *~e* sm, *~i* sn / E: *ciubuc* + *-ar*] **1** *sn* (Reg) Unealtă de zidărie cu care se fac ciubuce (**9**). **2** *sm* (Înv) Fabricant de ciubuce (**3**) Si: (înv) *ciubucciu* (**2**). **3** *sm* (Înv) Negustor de ciubuce (**3**) Si: (înv) *ciubucciu* (**3**). **4** *sm* (Fig; pfm) Persoană care umblă după ciubucuri (**13**).

ciubucări vt [At: DA / Pzi: *~resc* / E: *ciubucar*] **1** (Fig; pfm) A trăi din ciubucuri (**13**). **2** (Fig; pfm) A obține de la cineva bacșișuri.

ciubucărie sf [At: JIPESCU, O. 70 / Pl: *~ii* / E: *ciubuc* + *-ărie*] **1** (Rar) Totalitate a ciubucelor (**9**) care decorează o construcție. **2** (Înv) Fabrică de ciubuce (**3**). **3** (Înv) Prăvălie de ciubuce (**3**). **4** (Pfm) Îndeletnicire a ciubucarului (**4**) Si: (pfm) *ciubuceală* (**2**). **5** (Rar) Bacșis.

ciubuccerie sf [At: (a. 1786) IORGA, S.D. VI, 195 / V: *~cciur~* / Pl: *~ii* / E: *ciubucciu* + *-erie*] (Înv) Funcție a ciubucciului.

ciubucciu sm [At: GHEORGACHI, ap. ȘIO / V: (reg) *ceb~, cib~, ~cgiu* / Pl: *~ii* / E: tc *çubukçu*] (Trî) **1** Persoană care tăia ciubuce (**2**) din pădure. **2-3** (Înv) Ciubucar (**2-3**). **4** Fumător din ciubuc (**3**). **5** Slujitor care avea însărcinarea să umple și să aprindă ciubucul (**3**) domnului sau al boierilor. **6** (Îc) **Vel-~** Ciubucciu (**5**) la curtea domnească. **7** (Îc) **~ucci-bașa** Boier care era șeful ciubucciilor (**5**).

ciubucciurie sf vz *ciubuccerie*

ciubucea sf [At: DA / Pl: *~ele* / E: *ciubuc* + *-ea*] (Reg) Floare masculină de alun, nuc etc. Si: (reg) *rânză*.

ciubuceală sf [At: DA / Pl: *~eli* / E: *ciubuci* + *-eală*] (Reg) **1** Ciubucire. **2** (Pfm) Ciubucărie (**4**).

ciubucel sn [At: COD. SILV. 18 / V: *ceb~* / Pl: *~e* / E: *ciubuc* + *-el*] **1-22** (Șhp) Ciubuc (**1-10, 13**) (mic).

ciubucgiu sm vz *ciubucciu*

ciubuci vt [At: COSTINESCU / Pzi: *~cesc* / E: *ciubuc*] (Înv) A face ciubuce (**9**) pe pereți sau pe tavan.

ciubucire sf [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: *ciubuci*] Ornamentare a pereților, tavanului etc. cu ciubuce (**9**) Si: *ciubuceală* (**1**).

ciubulău sn vz *ciubuleu*

ciubuleu sn [At: VAIDA / V: *~balău, ~belei, ~lău* / Pl: *~ee* / E: mg *csobolyó*] (Reg) **1** Vas ciobit. **2** Ulcior care are deschizătura ca la cană.

ciubut sn vz *ciubuc*

ciuc[1] sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: bg **чук**] (Reg) Târnăcop.

ciuc[2] sn [At: CHEST. V, 153/35 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; ned) Mâncare specifică ciobanilor, făcută din mămăligă.

ciuc[3] sn vz *ciucă[1]*

ciuca v vz *ţuca*

ciucă[1] sf [At: ANON. CAR. / V: *ciuc sn* / Pl: *~uci* / E: nct] (Îvr) **1** Vârf de munte care de departe pare o movilă rotundă. **2** Măciulie.

ciucă[2] sf [At: POGOR. HENR. 95 / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) **1** Nărav. **2** (Îe) **Asta e ~ca lui** Acesta este felul lui de a fi. **3** Ocupație favorită Si: *pasiune*. **4** (Îe) **A fi în ~ca lui** A se simți foarte bine. **5** Ocazie binevenită. **6** (Îe) **A fi ~ca lui** A exista toate condițiile pentru a realiza ceva, pentru a se întâmpla ceva. **7** (Îae) A fi norocul lui. **8** (Îae) A fi timpul lui. **9** (Îe) **A sta de** (sau **a se pune pe**) **~ca cuiva** A urmări pe cineva. **10** (Îae) A exaspera pe cineva cu insistențe. **11** (Îe) **A fi ~ca bătăilor** A primi bătaie de la toți. **12** (Fig; îae) A primi toate loviturile.

ciucă[3] sf [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: *~uci* / E: mg *csuka*] (Iht; reg) Știucă (*Esox lucius*).

ciucă[4] sf vz *ciuhă*

ciucăi vt [At: PAMFILE, I. C. 114 / Pzi: *~iesc* / E: *ceucă*] (Reg) **1** A scoate strigăte ca o ceucă. **2** (Fig) A cicăli pe cineva.

ciucălăiște sf vz *ciocălăiște*

ciucălău sn vz *ciocălău*

ciucău sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Lungan.

ciuc-cio i vz *ciuc-ciu*

ciuc-ciu i [At: CHEST. V, 77/44 / V: *~-cio* / E: nct] (Reg) Cuvânt cu care se alungă oile, porcii.

ciuceală sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~eli* / E: *ciuci* + *-eală*] (Reg) **1-2** Ciucire (**1-2**). **3** Lenevie.

ciucela[1] vr [At: CALUL, 109 / Pzi: *~lez* / E: *ciuceli* css] A înhăma.

ciucela[2] v vz *ciuciuli[2]*

ciuceli vr vz *ciuciuli[2]*

ciucescu sms [At: H V, 421 / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

ciuceu sn [At: DA / V: (reg) *chiceu, chicheu* / E: nct] (Reg) Secure pentru crăpat lemne.

ciuchiat, ~ă a [At: CIAUȘANU, V. 152 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Învinețit de boală sau de frig. **2** Costeliv.

ciuchicana sfa [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; în numărătoarea copiilor; csnp) Unul dintre degetele de la mână Si: *chiuchilia*.

ciuchilia sfa [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; în numărătoarea copiilor; csnp) Ciuchicana.

ciuci[1] av [At: DA ms / E: nct] (Pfm) Pe vine.

ciuci[2] sm [At: ANTIPA, P. / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Crap mic.

ciuci[3] smp [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) **1** Tăiețel. **2** Mâncare din tăieței.

ciuci[4] vr [At: ȘEZ. XIII, 167 / Pzi: *~cesc* / E: srb *čučati*] **1** (Pfm) A se face ghem ca să nu fie văzut. **2** *vr* (Pfm) A se așeza pe vine. **3** *vr* (Pfm) A se așeza pe vine spre a-și satisface necesitățile fiziologice. **4** *vr* (Reg; d. frunze) A se răsuci. **5** *vr* (Reg; d. fructe) A se zbârci. **6** *vt* A strânge laolaltă. **7** *vt* A boți.

ciuci[5] smp vz *cuci*

ciucică sf vz *ciuște*

ciucincă sf [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lunecuș pe gheață.

ciucior sn vz *ciuciur*

ciucire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *ciuci[4]*] (Reg) **1-2** Așezare pe vine (pentru a-și satisface necesitățile fiziologice). **3** (D. oameni) Ghemuire. **4** (D. fructe) Zbârcire. **5** (D. frunze) Răsucire. **6** (D. obiecte) Boțire.

ciucit, ~ă a [At: STANCU, D. 71 / Pl: *~iți, ~e* / E: *ciuci*] (Reg) **1** Așezat pe vine. **2** Ghemuit. **3** (D. fructe) Zbârcit. **4** (D. frunze) Răsucit. **5** (D. obiecte) Boțit.

ciucitor, ~oare sn vz *sucitor, ~oare*

ciucitură sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: *ciucit* + *-ură*] (Reg) **1** Lucru boțit. **2** Lucru zbârcit.

ciuciu [At: REV. CRIT. III, 93 / E: *ciuci[4]*] **1** *av* (Reg) Pe vine. **2** *av* (Reg) Ghemuit. **3-4** *sn* (Pfm) Gest făcut cu degetul mare pus între degetul arătător și cel mijlociu în semn de (dispreț sau) sfidare. **5** *sn* (Pfm; îe) **Îți dau ~** Nu-ți dau nimic. **6** *sn* (Arg) Penis.

ciuciubat, ~ă a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Urât. **2** Strâmb.

ciuciubei sn [At: DICȚ. / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg) Țurcă.

ciuciui vi [At: NOVACOVICIU, C. B. 19 / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Reg) A șușoti.

ciuciuică av [At: REV. CRIT. III, 93 / E: *ciuci[1]* + *-uică*] **1-2** (Șhp; reg) Ciuci[1].

ciuciula[1] vt [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 48 / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) A mângâia.

ciuciula[2] v vz *ciuciuli[2]*

ciuciulan sm vz *ciuciulean[1]*

ciuciulași smp [At: ȘEZ. VII, 182 / V: *ciurciu~* / E: nct] (Bot; reg) Cocârle.

ciuciule i [At: LIUBA – IANA, M. 112 / E: nct] (Reg) Cuvânt cu care se cheamă iezii.

ciuciulea sms [At: TDRG / E: nct] (Reg; îe) **A fi un ger de-al lui ~** A fi un ger foarte aspru.

ciuciulean[1] sm [At: ANTIPA, P. / V: *~lan* / Pl: *~eni* / E: *ciuci[2]* + *-(u)lean*] **1-2** (Iht; șhp; reg) Crap (mic).

ciuciulean[2] *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 116 / Pl: *~eni* / E: ***ciuculi*** + *-ean*] (Bot; reg) **1** Specie de bureți care se usucă. **2** (Îc) **~-de-toamnă** Buretele-oilor (*Polyporus ovinus*).
ciuciuleci *sns* [At: H I, 388 / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.
ciuciulete [At: ȘEZ. V, 164 / V: ***ciule~, ciure~, ciulean*** / Pl: *~eți* / E: ns cf *ciuciuli*] **1** *sm* (Reg) Obiect mototolit. **2** *sm* (Reg; mpl) Picături (abundente) de transpirație. **3** *sm* (Reg) Bucată de hârtie (sau cârpă) făcută sul. **4** *sm* (Reg) Știulete de porumb. **5-6** *av* (Pfm; îe) **A (se) face** (sau **a fi ud**) **~** A (se) uda (sau a fi ud) până la piele. **7** *sm* (Reg) Ciupercă comestibilă, cu pălăria zbârcită, gălbuie sau brună-roșcată, cu piciorul cilindric, alb și gol în interior (*Morchella esculenta*) Si: *pup, zbârciog*. **8** *sm* Burete galben (*Cantharellus cibarius*). **9** *sm* (Șîc **~-de-iarbă**) Cocârle (*Marasmius scorodonius*). **10** *sm* (Îc) **~-nebun** Planta *Agaricus fascicularis Huds*. **11** *sm* (Îc) **~leți-rămuroși** Ciupercă comestibilă din familia clavariacee Si: *burete-de-conopide, creasta-cocoșului, meloșel, rămurele, togmăgel*.
ciuciuleț *sm* [At: LM / V: ***ciureț*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ciuciuli*** + *-eț*] (Reg) **1-7** Ciuciulete (**1-6, 9**).
ciuciuleți [At: DA / V: ***~liți*** / Pzi: *~țesc* / E: ***ciuciuleț***] (Reg) **1-4** *vtr* A (se) ciuciuli[1] (**1-4**). **5** *vt* A lipi pereții unei case cu lut frământat cu paie.
ciuciulețit[1] *sn* [At: CAMILAR, ap. DA ms / V: ***~lițit*** / Pl: *~uri* / E: ***ciuciuleți***] (Reg) **1** Sucire. **2** Zbârcire. **3** Ghemuire.
ciuciulețit[2]***, ~ă*** *a* [At: I. CR. IV, 48 / V: ***~lițit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciuciuleți***] (Reg) **1** Ciuciulit[1] (**1**). **2** Chircit. **3** Sucit.
ciuciuli[1] *vr* [At: PAMFILE, A. R. 92 / V: ***ciocioli*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf mg *csüscülni*] (Reg) **1** A se suci. **2** A se zbârci. **3** A se ghemui (pentru a nu fi văzut) Si: (reg) *ciuciumi* (**3**). **4** (D. găini) A se scălda în țărână Si: (reg) *ciuciumi* (**4**).
ciuciuli[2] *vt* [At: DA / V: ***~cela, ~celi, ~la*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A ciuli.
ciuciuli[3] *vtr* [At: MDA ms / Pzi: *~lesc* / E: ***ciuciulete***] **1-2** (Pfm) A (se) uda până la piele Si: *a (se) face ciuciulete* (**5-6**).
ciuciuli[4] *vt* vz ***ciuguli***
ciuciulică *sf* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~ici* / E: ***ciuci***[3] + *-(u)lică*] **1-2** (Iht; reg; șhp) Crap (mic).
ciuciulin[1] *sm* [At: IL V, 4 / Pl: *~i* / E: ***ciuci***[2] + *-(u)lin*] **1-2** (Iht; reg; șhp) Crap (mic).
ciuciulin[2] *sm* vz ***ciulin***[1]
ciuciulină *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Fată tunsă.
ciuciulire[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ciuciuli***[1]] (Reg) **1** Sucire. **2** Zbârcire. **3** Ghemuire.
ciuciulire[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ciuciuli***[2]] (Reg) Ciulire.
ciuciulire[3] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ciuciuli***[4]] (Pfm) Udare până la piele.
ciuciulire[4] *sf* vz ***ciugulire***
ciuciulit[1]***, ~ă*** *a* [At: ȘEZ. V, 164 / V: ***ciociolit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciuciuli***[1]] (Reg) **1** Strâns ghem (ca să nu fie văzut) Si: *ciuciulețit*[2] (**1**). **2** Chircit. **3** Sucit.
ciuciulit[2]***, ~ă*** *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Împodobit. **2** Gătit și pieptănat.
ciuciulit[3]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciuciuli***[3]] (Pfm) Udat până la piele.
ciuciulit[4]***, ~ă*** *a* vz ***ciugulit***
ciuciulițit[1] *sn* vz ***ciuciulețit***[1]
ciuciulițit[2]***, ~ă*** *a* vz ***ciuciulețit***[2]
ciuciulug *sn* [At: CHEST. VIII, 45/27 / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Burduf în care se strânge untura pentru a o conserva.
ciuciumi *vr* [At: I. CR. III, 204 / Pzi: *~mesc* / E: nct] **1-4** (Reg) A se ciuciuli[1] (**1-4**).
ciuciumiș *sn* [At: STANCU, D. 13 / Pl: *~uri* / E: ***ciuciumi*** + *-iș*] (Reg) Joc pentru copii Si: *de-a-baba-oarba*.

ciuciur *sn* [At: CONV. LIT. XLIV, 1003 / V: ***ciucior*** / A: *ciuciur* / Pl: *~e* / E: ns Cf bg **чучуль**] (Reg) **1** Jgheab pe care curge apa la un izvor, la o fântână Si: (reg) *ciuciurău*. **2** Țeavă de scurgere. **3** Buză a ibricului sau a altui vas.
ciuciură *sf* [At: PASCU, C. 143 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg; csnp) Ciutură.
ciuciurău *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 32 / V: ***~reu*** / Pl: *~rae* / E: ***ciuciur*** + *-ău*] (Reg) Ciuciur (**1**).
ciuciure *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Planta erbacee *Campanula glomerata*, acoperită cu peri moi, cu flori violete sau albastre, îngrămădite la vârful tulpinei.
ciuciureu *sn* vz ***ciuciurău***
ciuciuriga *vt* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pzi: *~rig* / E: nct] (Reg) **1** A trage de păr (pe cineva). **2** A urechea.
ciuciurigare *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~gări* / E: ***ciuciuriga***] (Reg) **1** Tragere de păr Vz *păruire*. **2** Urechere.
ciuciutor, ~oare *snf* vz ***sucitor, ~oare***
ciuciuvase *sfp* [At: CHEST. II, 390/72 / E: nct] (Reg) Ansamblu al clădirilor dintr-o gospodărie Cf *dependințe*.
ciuciuvean, ~ă *a* [At: ȘEZ. V, 68 / Pl: *~veni, ~vene* / E: ns pbl *Suceava* + *-ean*] (Reg; îc) **Pere ~-vene** Pere galbene și dulci.
ciuclă *sf* [At: PAMFILE, A. 224 / Pl: *~le* / E: mg ***csuklya***] **1** (Mar) Creastă a găinii sau a cocoșului. **2** (Mar; pex) Moț. **3** (Mar; pex) Buclă de păr. **4** (Reg) Grămadă de coceni (de porumb) Si: *glugă, maldăr*.
ciuclău *sn* [At: PAȘCA, GL. 19 / Pl: *~laie* / E: mg ***csukló***] (Reg) **1** Par cu care se întinde lanțul pentru a strânge lemnele pe car. **2** Încheietură a mâinii.
ciuclej *sm* vz ***cioclej***
ciucman *sn* [At: H II, 245 / Pl: *~e* / E: nct] (Îrg) Fustă de stambă.
ciucoară *sf* vz ***cicoare***[1]
ciucoare *sf* vz ***cicoare***[1]
ciucoi *sn* vz ***circoi***
ciucort *sn* [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *csuport*] (Îrg) Ulcior căruia i s-a spart gura spre a se întrebuința la fiert apă, lenjerie.
ciuculi *v* vz ***ciuguli***
ciuculteu *sn* vz ***ciocâltău***
ciucului *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~lesc* / E: ***ciuclău***] (Reg) A lega lemnele pe car cu ciuclăul (**1**).
ciucur *sm* vz ***ciucure***
ciucura *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: ***ciucure***] (Îvr) **1** A face ciucuri Si: *a ciucuri*[2] (**1**). **2** A pune ciucuri Si: *a ciucuri*[2] (**2**).
ciucurar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***ciucur(e)*** + *-ar*] (Îvr) **1** Persoană care face ciucuri Vz *ceaprazar*. **2** Persoană care vinde ciucuri Vz *ceaprazar*.
ciucurare *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~rări* / E: ***ciucura***] (Îvr) **1** Confecționare de ciucuri Si: *ciucurire* (**1**). **2** Punere de ciucuri Si: *ciucurire* (**2**).
ciucuraș *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***ciucur*** + *-aș*] **1-2** (Îvr; șhp) Ciucure (**2**) (mic) Si: *ciucurel* (**1-2**). **3** (Reg; șîc *~ele-Maicii-Domnului*) Planta erbacee *Adenostyles alliariae* din familia compozitelor, cu flori roz sau albe, dispuse în mănunchiuri de câte șase Si: *~rele, floarea-ciumei*.
ciucurat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciucura***] (Îvr) **1** Împodobit cu ciucuri. **2** Care atârnă ca ciucurii.
ciucură *sf* vz ***ciucure***
ciucure *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***ciucur, ~ră, ciugur*** / Pl: *~ri* / E: ns cf lat *cicculum*] **1** (Înv) Ciorchine. **2** Ornament făcut dintr-o împletitură sau dintr-un mănunchi de fire, cu care se împodobesc marginile unui covor, ale unei draperii, ale unui obiect de îmbrăcăminte etc. Si: (rar) *canaf*, (îrg) *boit*, (reg) *frânghie, țurțur, țarțam* Cf *ceapraz*. **3** (Îvr; îs) *Sărăcie cu ~ri* Sărăcie pe care vrei s-o ascunzi printr-o aparență de eleganță și de bunăstare. **4-5** (Pfm; îjlv) **(Plin) ~ (de** sau **cu...)** (Încărcat) până la refuz (de... sau cu...). **6** (Înv) Mănunchi de fire cu care se împodobesc chipiurile militare Si: *moț, pompon*. **7** (Înv) Fundă. **8** (Rar) Țurțur de gheață. **9** (Lpl; urmat de determinări indicând materialul) Ornament de cristal sau de sticlă

care atârnă pe marginile candelabrelor sau ale lămpilor. **10** (Bot; reg; îc) **~ri-cătănești** Iarbă-de-urechi (*Sedum maximum*). **11** (Bot; reg; îc) **~ru'-popii** Planta *Trifolium ochreleucum*. **12** (Bot; reg; îc) **~ru'-voinicului** Trifoi-roșu (*Trifolium pratense*).

ciucurea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P., ap. DA / V: ***ciugu~, țugu~*** / Pl: *~ele* / E: ***ciucur*** + *-ea*] (Bot; reg) Ciucurel **(5)**.

ciucurel *sm* [At: ȘEZ. VII, 119 / V: ***ciugu~*** / Pl: *~rei* / E: ***ciucur*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Ciucuraș **(1-2)**. **3** (Bot; reg) Cerceluși (*Fucsia coccinea*). **4** (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*). **5** (Reg) Planta erbacee *Aquilegia vulgaris* cu frunze de două ori trifoliolate, cu flori mari, divers colorate, în formă de cornet, aplecate Si: *căldărușă, ciucurea*. **6** (Bot; reg; îc) **~ei-albi** Rotoțele-albe (*Achillea ptarnica*). **7** (Bot; reg; îc) **~ei-de-pădure** Crin-de-pădure (*Lilium martason*).

ciucuri[1] *smp* [At: LB / E: ns cf srb *čukur*] (Reg) Pantaloni.

ciucuri[2] *vt* [At: DDRF / Pl: *~resc* / E: ***ciucura*** css] (Reg) **1-2** A ciucura **(1-2)**.

ciucurire *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***ciucuri***] (Reg) **1-2** Ciucurare **(1-2)**.

ciucuriu, ~ie *a* [At: ZANNE, P. IX, 188 / Pl: *~ii* / E: ***ciucure*** + *-iu*] (Înv; pfm) **1** Care are ciucure. **2** Moțat.

ciucurluc *sm* [At: LM / Pl: *~uci* / E: tc ***uçkurluk***] (Înv) **1** Brâu de pantaloni. **2** Pantaloni.

ciucuros, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ciucur(e)*** + *-os*] (Înv) Care are ciucuri **(2)**.

ciucușoară *sf* [At: DAMÉ, T. 185 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Planta erbacee *Alyssum repens* din familia cruciferelor, cu frunze verzi-albăstrui acoperite de peri, cu tulpina întinsă pe pământ și cu flori galbene. **2-4** Plantele erbacee *Berteroa incana, Alyssum incanum, Farsetia incana*, din familia cruciferelor, cu tulpina și cu frunzele acoperite de peri și cu flori albe Si: *albiță*.

ciudat, ~ă *a* [At: PSALT. 10/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: bg **чудат**] **1** (Înv) Miraculos. **2** (Îrg) Care trezește admirație (prin frumusețe, măreție etc.) Si: *admirabil, minunat*. **3** Care iese din comun, șocând prin aspect, manifestări, evoluție etc. Si: *bizar, extravagant, neobișnuit, straniu*, (pop) *abraș(a)*, (înv) *ciudnic*, (reg) *bengut*. **4** (Rar) Original.

ciudă *sf* [At: TETRAEV. (1574), 236 / V: (înv) ***~desă, ~desie*** / Pl: *~de*, (înv) *ciuzi* / E: sl **чоудо**] **1** (Îvr) Minune. **2** (Îvr) Mirare. **3** (Mol; îc) **~da-lui-Arhanghel** (sau **Arhanghelului, Sfinților Arhangheli** ori **Sfântului-Arhanghel-Mihail**) Sărbătoare religioasă care se ține pe 6 septembrie (și pe 13 iulie) și care semnifică îndepărtarea omului de la mânie. **4** Sentiment de părere de rău. **5** Sentiment de invidie amestecată cu supărare (sau cu dușmănie). **6** Mânie. **7** (Pfm; îe) **A-i fi (cuiva)** (sau **a-i veni**) **~** A-i părea (cuiva) rău. **8** (Pfm; îae) A fi foarte supărat. **9** (Pfm; îlav) **Cu ~** Enervat. **10** (Îlav) **În ~** Cu intenția de a supăra pe cineva. **11** (Îlpp) **În ~da** Înfruntând împotrivirea cuiva sau a ceva. **12** (Îlc) **În ~da faptului că...** Cu toate că... **13** (Pfm; îe) **A face (cuiva) în ~** A necăji intenționat (pe cineva). **14** (Mar; îlc) **Pe ~ că...** De necaz că... **15** (Mar; îal) Dând vina pe... **16** (Pop; în povești; îc) **~da-fraților** Cel mai mic și cel mai isteț dintre frați care, cu toată ura celorlalți, îi scapă pe aceștia de necazuri. **17** (Reg) Rușine. **18** (Reg) Năpastă. **19** (Înv; lpl) Ciudățenie **(7)**.

ciudăi *v* vz ***ciudăli***

ciudăli *vr* [At: VAIDA / V: ***~dăi*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***csodálni***] (Reg) **1** A se supăra. **2** A se minuna.

ciudăș [At: BUL. FIL. II, 283 / E: ***ciudă*** + *-(a)ș*] **1** *s* (Reg; îs) *~-mare* Minune mare. **2** *av* (Reg; îas) Cel puțin.

ciudățenie *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 273 / Pl: *~ii* / E: ***ciudat*** + *-enie*] **1** (Înv) Minunăție. **2** Aspect ciudat al unui lucru, al unei situații, al unui fenomen etc. Si: (îvr) *ciudație* **(2)**, *ciudățime* **(2)**, *ciudeasmă* **(2)**. **3** (Ccr) Lucru, ființă, întâmplare etc. ciudată Si: *ciudăție* **(3)**, *ciudățime* **(3)**, *ciudeasmă* **(3)**. **4** (Rar) Originalitate. **5** (Înv) Supărare mare Si: *ciudăție* **(5)**, *ciudățime* **(5)**, *ciudeasmă* **(5)**. **6** (Înv; îlav) **Cu ~** Bizar. **7** (Lpl) Lucruri extravagante Si: *ciudă* **(19)**.

ciudățește *av* [At: COSTINESCU / E: ***ciudat*** + *-ește*] (Îvr) Cu ciudă.

ciudăție *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***ciudat*** + *-ie*] (Înv) **1** Minunăție. **2-3** Ciudățenie **(2-3)**. **4** Originalitate. **5** Ciudățenie **(5)**. **6** (Îlav) **Cu ~** Bizar.

ciudățime *sf* [At: ZILOT, CRON., ap. DDRF / Pl: *~mi* / E: ***ciudat*** + *-ime*] (Înv) **1** Minunăție. **2-3** (Îvr) Ciudățenie **(2-3)**. **4** Originalitate. **5** Ciudățenie **(5)**.

ciudeasmă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 357 / Pl: *~esme* / E: ***ciudă*** + *-easmă*] (Îvr) **1** Minunăție. **2-3** Ciudățenie **(2-3)**. **4** Originalitate. **5** Ciudățenie **(5)**.

ciuderiu[1] *sn* [At: DA / A: ? / Pl: ? / E: nct] (Reg) Must de mere.

ciuderiu[2] *sn* vz ***ceagăr***

ciudesă *sf* vz ***ciudă***

ciudesie *sf* vz ***ciudă***

ciudi *vr* [At: CORESI, EV. 375/12 / Pzi: *~desc* / E: vsl **чоудити**] **1** (Înv) A se minuna. **2** (Înv) A se mira. **3** (Înv) A se frământa (sufletește). **4** (Reg) A fi cuprins de ciudă Si: *a se înciuda, a se supăra, a se necăji*.

ciudire *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 278 / Pl: *~ri* / E: ***ciudi***] **1** (Înv) Minunare. **2** (Înv) Mirare. **3** (Înv) Zbuciumare. **4** (Îvr) Supărare.

ciudit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, T. I, 65 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciudi***] (Înv) **1** Neliniștit. **2** Curios.

ciudnic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ciudă*** + *-nic*] (Reg) **1** Curios. **2** Ciudat **(3)**.

ciudos, ~oasă *a* [At: CONACHI, P. 186 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ciudă*** + *-os*] **1** (Înv) Vrednic de admirație Si: *admirabil, minunat*. **2** (Înv) Ciudat **(3)**. **3** Plin de ciudă Si: *mânios, furios, supărăcios, arțăgos*.

ciudotvorenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 18 / Pl: *~ii* / E: vsl **чоудотворенїє**] (Svî) Minune.

ciudotvoreț, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 111/2 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl **чоудотворичь**] **1-2** *smf, a* (Svî) (Persoană) care face minuni.

ciuel *sn* [At: H II, 301 / P: *ciu-el* / Pl: *~e* / E: tc ***çuyen***] (Trm) Ceaun de mămăligă.

ciueș, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf srb *čuješ*] (Reg) **1** Buimăcit. **2** Deșucheat.

ciuf, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 1755 / Pl: *~uri* / V: ***ciof*** / E: nct] **1** *sn* Smoc de păr zbârlit (căzut pe frunte). **2** *sm* (Irn) Om sau animal cu părul ciufulit. **3** *sm* (Pex) Om sau animal cu aspect neîngrijit. **4** *sm* Nume mai multor păsări răpitoare de noapte din familia bufnițelor, cu două smocuri de pene deasupra ochilor Si: *ciuhurez*. **5** *sn* (Mun, Dob, Buc; îf *ciof*) Dans țărănesc bărbătesc, însoțit de strigăte asemănătoare cu cele ale ciufului **(4)**. **6** *sn* Melodie după care se dansează ciuful **(5)**. **7** *sm* (Reg) Om batjocoritor. **8** *smf* (Reg) Persoană depravată. **9** *sm* Vagabond. **10** *sm* Om mândru. **11** *smf* Persoană urâtă. **12** *sm* Drac. **13** *sf* (Reg) Varză nedezvoltată.

ciufala *sf* vz ***ciufuli***

ciufală *sf* [At: LB / Pl: *~le* / A: ? / E: pvb ***ciufăla***] (Înv) **1** Batjocură. **2** Insultă.

ciufan *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ~i / **E: nct**] (Reg) Varză fără căpățână.

ciufă *sf* vz ***ciuhă***

ciufelnic, ~ă *smf, a* [At: ȘEZ. V, 57 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ciuf*** + *-elnic*] (Reg) **1-2** (Om) batjocoritor.

ciuflea *sma* [At: LM / E: ***ciufuli***] (Reg) **1-3** Om, bou sau cal cu părul ciufulit.

ciufleca *vt* [At: CHEST, I 22 / V: ***ciof~*** / Pzi: *ciuflec* / E: nct] (Reg; d. urechi) A blegi.

ciuflecat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciufleca***] (Reg) **1** (D. urechi) Blegit. **2** (D. oameni) Descurajat.

ciuflengar, ~ă *a* vz ***cioflingar***

ciuflica *vt* [At: T. PAPAHAGI, M. 159 / Pzi: *~flic* / E: nct] (Mar) A azvârli.

ciuflingar *sm* vz ***cioflingar***

ciufornită *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ctî ***ciuf*** + ***mamorniță***] (Îrg) Femeie depravată.

ciufos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 80_2 / V: (înv) ***~uhos, ~oasă*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ciuf*** + *-os*] (D. păr; rar) Zbârlit.

ciufșag *sn* [At: KLEIN, D. 116 / Pl: *~uri* / E: mg ***csúfság***] (Trs) Bătaie de joc.

ciufui *vtr* [At: DICȚ. / Pzi: *~esc* / E: ***ciuf***] (Rar) A ciufuli.
ciufuit, ~ă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciufui***] (Rar) Ciufulit.
ciufulâc *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***ciufut*** + *-lâc*] (Înv) **1** Meschinărie. **2** Încăpățânare.
ciufuleală *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~eli* / E: ***ciufuli*** + *-eală*] Ciufulire.
ciufulete *sm* [At: H XI, 349 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.
ciufuli *vt* [At: MARIAN, O. I, 232 / Pzi: *~lesc* / E: ***ciuf***] **1** A zbârli părul sau barba cuiva. **2** A trage de păr pe cineva. **3** (Pex) A bate pe cineva (trăgându-l de păr). **4** A ciufului.
ciufulire *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***ciufuli***] **1** Zbârlire a părului sau a bărbii cuiva. **2** Tras de păr. **3** (Pex) Bătaie dată cuiva.
ciufulit, ~ă [At: DICȚ. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciufuli***] **1** (D. păr sau pene etc.) Care este în dezordine Si: *zbârlit*. **2** (D. cap, pex, d. oameni sau animale) Care are părul dezordonat Si: *zbârlit*.
ciufului *vt* [At: MARIAN, O. I, 232 / Pzi: *~iesc* / E: ***ciuf***] (Reg) A-și bate joc de cineva Si: (reg) *a ciufuli* **(4)**.
ciufut, ~ă [At: I. GOLESCU, C. 350^b / Pl: *~uți, ~e* / E: tc ***çufit***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Om) zgârcit, avar. **3-4** *smf, a* (Om) cu toane. **5** *sm* (Iuz) Cămătar.
ciugheriu *sn* vz ***ceagăr***
ciughir *sn* vz ***ceagăr***
ciuguleală *sf* [At: STANCU, D. 159 / Pl: *~eli* / E: ***ciuguli*** + *-eală*] **1** Ciupire a mâncării Si: *ciugulire* **(1)**, *ciugulit^1* **(1)**. **2** Mâncare apucând hrana cu ciocul Si: *ciugulire* **(2)**, *ciugulit^1* **(2)**. **3** (Fam; d. oameni) Mâncat frugal Si: *ciugulire* **(3)**, *ciugulit^1* **(3)**. **4** Ceea ce se ciugulește Si: *ciugulire* **(4)**, *ciugulit^1* **(4)**. **5** Ceea ce se adună de pe jos Si: *ciugulire* **(5)**, *ciugulit^1* **(5)**. **6** Ascuțire proastă a unui cuțit Si: *ciugulire* **(6)**, *ciugulit^1* **(6)**. **7** (Rar) Lăsare de urme Si: *ciugulire* **(7)**, *ciugulit^1* **(7)**. **8** Scărpinare sau aranjare a penelor cu ciocul Si: *ciugulire* **(8)**, *ciugulit^1* **(8)**. **9** (Mol; fig) Spunere de vorbe dulci Si: *ciugulire* **(9)**, *ciugulit^1* **(9)**. **10** (Mol; fig) Sărutare. **11** (Nob) Ceartă.
ciuguli [At: PSALT. 166/33 / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** *vt* (D. păsări) A ciupi de ici și de colo cu ciocul lucruri de mâncare. **2** *vt* A mânca apucând hrana cu ciocul. **3** *vt* (Fam; d. oameni) A mânca dintr-un aliment, luând numai câte puțin de ici și de colo. **4** *vt* (D. oameni) A trage ușor cu degetele de ceva. **5** *vt* (D. oameni) A curăța ceva, adunând cu vârful degetelor obiecte mici sau fragmente. **6** *vt* (Nob) A ascuți prost un obiect. **7** *vt* (D. persoane; înv) A înregistra vag și rar câte o idee la citit (din cauza oboselii). **8** *vt* (D. apă, unele boli etc.) A lăsa urme. **9** *vr* (D. păsări) A se scărpina sau a-și aranja penele cu ciocul. **10-11** *vtr* (D. persoane; fig) A(-și) spune vorbe dulci, gură lângă gură. **12-13** *vtr* (Mol; d. persoane; fig) A (se) săruta. **14-15** *vrr* (Nob) A (se) certa.
ciugulire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***ciuguli***] **1-11** Ciuguleală **(1-11)**.
ciugulit^1 *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***ciuguli***] **1-11** Ciuguleală **(1-11)**.
ciugulit^2, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 60 / Pl: *~iți* / E: ***ciuguli***] **1** Ciupit de ici, de colo. **2** Mâncat prin apucare cu ciocul. **3** (D. mâncăruri) Din care s-a mâncat câte puțin, de ici, de colo. **4** Adunat cu vârful degetelor. **5** Care are urme. **6** (Nob) Ascuțit prost. **7** (D. idei) Înregistrat vag și rar. **8** (Mol; d. persoane; fig) Căruia i se spun vorbe dulci **(10)**. **9** (Mol; d. persoane; fig) Sărutat. **10** (Nob) Certat.
ciugur *sm* vz ***ciucure***
ciugurea *sf* vz ***ciucurea***
ciugurel *sm* vz ***ciucurel***
ciuguroi *sm* [At: CHEST. V, 137/94 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg) Unealtă pentru strâns cașul.
ciuhalău *sm* vz ***ciuhălău***
ciuhă *sf* [At: (a. 1833) IORGA, S. D. XXII, 201 / V: *~ucă, ~ufă*, (Mol) *~hlă* / Pl: *~he, ~hi* / E: pbl bg **чухъл**] (Reg) **1** Sperietoare pentru păsări. **2** Semn de opreliște în lanuri contra pășcutului vitelor. **3** (Fig; șîc *~cadunii*) Femeie foarte urâtă. **4** Semn care arată până unde a înaintat munca câmpului. **5** Bucată de ogor pe care o are de secerat un grup de oameni. **6** (Înv) Stâlp uns cu rășină sau cu smoală care se aprindea pe un deal când veneau dușmanii. **7** Semn (de orice fel) pus pe un vârf de deal sau de munte. **8** (Fig) Femeie slabă. **9** Semn pus la casa miresei, la nuntă.
ciuhălău *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 453 / V: *~hal~* / Pl: *~ăi* / E: ***ciuhă*** + *-alău*] (Reg) **1** Târn. **2** Băț cu care se amestecă zerul la fiert.
ciuhei *sn* vz ***ciovei***
ciuhnidoc, ~ă *a* [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: *~oci, ~oace* / E: nct] (Olt) Mic, urât și înfoiat ca o bufniță.
ciuhoaie *sf* [At: DA ms / P: *~hoa-ie* / Pl: *~* / E: ***ciuhă*** + *-oaie*] (Reg) Arbore crescut rău, scund, gros, urât și bătrân.
ciuhodar *sm* vz ***ciohodar***
ciuhos, ~oasă *a* vz ***ciufos***
ciuhui *vt* [At: DA ms / Pzi: *-esc* / E: ***ciuhă***] (Reg) A tăia crengile unui copac Si: *crengui, ciungări, cepuri*.
ciuhurez *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***ciuf*** + ***huhurez***] **1** Ciuf. **2** Huhurez.
ciui^1 *vi* [At: PANN, ap. TEODORESCU, P.P. 398 / P: *ci-u-i* / Pzi: *~esc* / E: fo] (D. ciori) A cârâi.
ciui^2 *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A zgâria.
ciuic *i* vz ***ciovic***
ciuică *sf* [At: ȘEZ. III, 203 / Pl: *~ice* / E: nct] (Pop) Ciuma-găinilor.
ciuie *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Ciuma-găinilor.
ciuin *sm* [At: ȘIO I, 138 / Pl: *~i* / E: tc ***çöven***] Plantă erbacee cu flori albe sau roz, a cărei rădăcină se întrebuințează în industria textilă, farmaceutică și alimentară Si: *odogaci, săpunel, săpunăriță* (*Saponaria officinalis*).
ciujniță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie slabă.
ciul, ~ă *a* [At: H I, 345 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. animale) **1** Cu urechile anormal de mici. **2** Cu urechile sfâșiate. **3** Căruia îi lipsește o ureche sau ambele urechi, un corn sau ambele coarne. **4** Murdar.
ciula *vt* [At: CHEST. I, 124 / Pzi: *~ez* / E: ***ciuli^2*** css] A ciuli^2 **(3)**.
ciulam *sn* vz ***ciulama***
ciulama *sf* [At: URECHE, ap. TDRG / V: ***ciol~, ciorl~, ~lam, ~mea, ~lă, ~lămea, ~lumea, ~urumea*** / Pl: *~le* / E: tc ***çulama***] **1** Mâncare constând dintr-un sos gros, alburiu, din făină și zeamă de carne (de pasăre) sau lapte în care se pot adăuga bucățele de carne sau ciuperci. **2** (Pfm; îe) **A face (pe cineva) ~** A bate foarte rău. **3** (Pop; îl) **A-și face capul ~** A se zăpăci.
ciulamea *sf* vz ***ciulama***
ciulat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciula***] Ciulit^3.
ciulă^1 *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~li* / E: nct] (Reg) Pălărie.
ciulă^2 *sf* vz ***ciulama***
ciulămea *sf* vz ***ciulama***
ciulănaș *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: pbl ***ciulean*** + *-aș*] (Bot; reg) Agurijoară (*Portulaca grandiflora*).
ciulea *sf* [At: (a. 1875) ap. TDRG / Pl: *~ele* / E: tc ***çilç***] (Îvr) **1** Jurubiță. **2** Scul. **3** Mănunchi.
ciulean *sm* [At: DA / Pl: *~eni* / E: ns cf *ciulin^1*] (Bot; reg) Ciuciulete **(8)** (*Cantarellus cibarius*).
ciuleandra *sf* [At: DA / V: (reg) ***cil~*** / Pl: *~endre* / E: nct] (Mun) **1** Dans popular de grup cu ritm progresiv accelerat. **2** Melodie după care se execută ciuleandra **(1)**.
ciuled *sm* vz ***celed***
ciuleghi *sm* vz ***cileghi***
ciulei *sm* [At: PANȚU, Pl. / Pl: *~* / E: ***ciul*** + *-ei*] Mică plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, cu tulpina foarte ramificată și acoperită cu peri, cu frunze înguste și țepoase, care crește pe câmpuri nisipoase și necultivate sau pe lângă drumuri (*Ceratocapus arenarius*).
ciuleșcie *sf* [At: CHEST. V, 76/48 / Pl: *~șcii* / E: nct] (Reg) Oaie care ciulește urechile.
ciulete *sm, av* vz ***ciuciulete***
ciuleț *sn* [At: I. IONESCU, M. 697 / Pl: *~e* / E: ***ciulea*** + *-eț*] (Trî) **1** Jurubiță. **2** Mănunchi de foi de tutun.
ciuleți *smp* [At: GOROVEI, C. 189 / E: ***ciul^1*** + *-ete*] (Reg) Urechi ciulite.
ciuli^1 [At: CONTEMPORANUL I, 457 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Trs; Mol) **1** *vr* A se tupila. **2** *vi* A spune pe ocolite.
ciuli^2 *vt* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / V: (reg) ***ciuri, ciurli*** / Pzi: *~lesc* / E: srb ***čuljiti***] **1** (Înv) A reteza vârful urechii unui animal Si: *a ciulica* **(1)**. **2** (Îrg) A rotunji capul buștenilor spre a-i trage pe zăpadă. **3** (D. animale; complinit de obicei de „urechea" sau „urechile") A mișca urechile pentru a capta mai bine sunetele Si: *a ciula, a ciulica* **(3)**. **4** (Nob, d. animale) A da din coadă Si: (reg) *a ciulica* **(4)**. **5** (Nob) A-și răsuci mustața Si: *a ciulica* **(5)**. **6** (Fig; d. oameni) A asculta foarte atent Si: *a ciulica* **(6)**. **7** (Fig; d. oameni) A deveni atent Si: *a ciulica* **(7)**.

ciulica vt [At: DR. V, 331 / Pzi: ~*chez* / E: *ciul* + *-ica*] (Reg) **1** A ciuli[2] **(1)**. **2** A tregăși. **3-7** A ciuli[2] **(3-7)**.

ciulicoaie sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ~ / E: *ciulică* + *-oaie*] (Reg) Femeie desfrânată.

ciulihoaie sf [At: ȘEZ. IX, 151 / Pl: ~ / E: *ciuli* + *ciuhă*] **1** Sperietoare așezată în lan. **2-3** (Fam) Om slut sau mătăhălos. **4** (Fam) Femeie înaltă și greoaie.

ciulimă sf vz ***ciulin***

ciulin [At: N. TEST., ap. CIHAC II, 58 / V: *ciuciu~*, *~mă sf*, *~nă*, *~ne*, *~nea sf* / Pl: *~i*, *~e* / E: rs **чилимь**, mg ***sûlyom***] **1** *sm* Plantă erbacee ghimpoasă, cu tulpina ramificată și cu flori roșii-purpurii, foarte rar albe, care crește prin câmpuri necultivate și pe lângă drumuri Si: (reg) *cucuruzul măgarului*, *ghimpan*, *scai*, *scaiete*, *spin* (*Carduus nutans*). **2** *sm* Fruct al ciulinului **(1)** Si: (reg) *cucuruzul măgarului*, *ghimpan*, *scai*, *scaiete*, *spin*. **3** *sm* (Bot; reg; șîf *~ă*) Brusture (*Arctium lappa*). **4** *sm* (Bot; reg) Scai (*Cirsium vulgare*). **5** *sm* (Bot; reg) Varga ciobanului (*Dipsacum silvester*). **6** *sm* (Bot; reg) Scai măgăresc (*Onopordon acanthium*). **7** *sm* (Bot; reg) Săricică (*Salsola Kali*). **8** *smf* (Bot; reg, șîf *~ă*, șîs ~ *de baltă*) Cornaci (*Trapa natans*). **9** *sm* (Bot; reg; șîf *~ă*, șîs ~ *de deal*) Colții babei (*Tribulus terrestris*). **10** *sf* (Bot; reg) Zămoșiță (*Hibiscus trionium*). **11** *sm* (Bot; reg; îf *~e*) Cartof (*Solanum tuberosum*). **12** *sm* (Bot; reg) Drăcilă (*Berberis vulgaris*). **13** *sm* (Bot; reg) Cornuți (*Xanthium strumarium*). **14** *sm* (Înv; pan) Instrument de tortură cu dinți de fier, ca țepii sau ghimpii ciulinului **(2)**. **15** *sm* (Olt; pan) Lanț cu mai multe cârlige la un capăt. **16** *sm* Prăjitură din aluat frământat cu ou și prăjit în unt. **17** *sfp* (Înv) Bucățele de aluat prăjite în unt. **18** *smp* (Reg) Colăcei cu zahăr fierți în unt. **19** *sf* (Reg) Tăiței de formă pătrată fiert în zer sau în zeamă de varză Si: (reg) *burechiuși*, *urechiușe*, *urechiuși*. **20** *sfp* (Reg; îf *~e*) Urechiușe.

ciulină sf vz ***ciulin***

ciuline sm vz ***ciulin***

ciulinea sf vz ***ciulin***

ciulineț sn [At: ANTIPA, P. 196 / Pl: *~e* / E: ***ciulin*** + *-eț*] Strat de nămol format pe fundul apei, prin putrezirea plantelor acvatice Si: (reg) *muciorniță*.

ciulinică sf [At: BORZA, D. 171 / Pl: *~nele* / E: ***ciulin*** + *-ică*] (Bot; reg) Cornaci (*Trapa natans*).

ciuliniță sf [At: BARONZI, L. 131 / Pl: *~țe* / E: ***ciulin***[1] + *-iță*] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

ciulinos, ~oasă a [At: DOSOFTEI, V. S. 33/1 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***ciulin*** + *-os*] (Înv) **1** Spinos. **2** Tăios.

ciulire[1] sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***ciuli***[1]] (Trs; Mol) **1** Tupilare. **2** Spunere pe ocolite.

ciulire[2] sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***ciuli***[2]] **1** (Înv) Retezare a vârfului urechilor unor animale Si: (înv) *ciulit*[1] **(1)**. **2** (Îrg) Tregășire. **3** Mișcare a urechilor pentru a auzi mai bine Si: *ciulit*[1] **(3)**. **4** (Nob) Dat din coadă Si: *ciulit*[1] **(4)**. **5** (Nob) Răsucire a mustății Si: *ciulit*[1] **(5)**. **6** Ascultare foarte atentă Si: *ciulit*[1] **(6)**. **7** Sporire a atenției Si: *ciulit*[1] **(7)**.

ciulit[1] sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ciuli***[2]] **1** Ciulire[2] **(1)**. **2** Tregășire. **3-7** Ciulire[2] **(3-7)**.

ciulit[2], *~ă* a [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciuli***[1]] (Reg) **1** Tupilat. **2** Spus pe ocolite.

ciulit[3], *~ă* [At: DA / V: ***~lat***, ***ciurit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciuli***[2]] **1** *a* (Înv; d. urechile animalelor) Retezat la vânt. **2** *a* (Reg) Tregășit. **3** *a* (D. urechi) Mișcată spre a capta sunetele. **4** *a* (Reg; fig; d. femei) Smerită. **5** *a* (Reg; fig; d. femei) Murdară. **6** *a* (Îe) **Cu urechile ~e** Care ascultă atent. **7** *a* (Îae) Care devine foarte atent pentru a distinge un sunet îndepărtat, slab. **8** *sf* (Îvp) Ureche.

ciulitură sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***ciulit***[3] + *-ură*] (Reg) Teșitură.

ciuliu sn [At: DA / Pl: *~lie* / E: ***ciul***[1] + *-iu*] (Mol) Parte dintr-o creangă tăiată care rămâne la trunchi.

ciulma sf vz ***cealma***

ciulniță sf [At: ANTIPA, P. 194 / Pl: *~țe* / E: nct] (Îvp) Bulboană.

ciulpan sm vz ***ciolpan***

ciultar sn vz ***cioltar***

ciuluc sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 242/34 / Pl: *~uce* / E: tc ***çöllük***, ***çöllyk***] (Tcî) Pustietate.

ciulumea sf vz ***ciulama***

ciulumină sf vz ***filimină***

ciulumnini sf vz ***filimică***

ciulungraf sm vz ***ciorânglav***

cium sm vz ***ciumă***

ciuma [At: ANON. CAR. / Pzi: *~mez* / E: ***ciumă***] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) infesta cu ciumă **(1)**. **3-4** *vri* (Reg; pan; d. legume, fructe etc.) A căpăta pete negre, ca de ciumă **(1)** și a se strica.

ciumac[1] sm [At: BORZA, D.15 / Pl: *~aci* / E: ***ciumă***] (Bot; reg) Cenușer (*Ailanthus altissima*).

ciumac[2] sn vz ***ciomag***

ciumafain sm vz ***ciumăfaie***

ciumafoi sm vz ***ciumăfaie***

ciumag sn vz ***ciomag***

ciumagiu sm [At: N. LEON, MED. / Pl: *~ii* / E: nct] Soi de vierme de pământ care strică semănăturile și legumele.

ciumahar sm vz ***ciumăfaie***

ciumahariu sn vz ***ciumăfaie***

ciumaică[1] sf vz ***ciumăfaie***

ciumaică[2] sf vz ***ciumoaică***

ciuman sm [At: I. CR. II, 88 / Pl: *~i* / E: ***ciumă*** + *-an*] (Pop) Ciumoi.

ciumar sm [At: H X, 323 / Pl: *~i* / E: ***ciumă*** + *-ar*] (Bot; reg) **1** Ciumăfaie **(1)** (*Datura stramonium*). **2** Ciumărea (*Galega officinalis*).

ciumare[1] sf [At: COSTINESCU / Pl: (rar) *~mări* / E: ***ciumă***] **1** (Îrg) Infestare cu ciumă **(1)**. **2** (Îrg; ccr) Epidemie de ciumă **(1)**. **3** (Reg; pan) Înnegrire și stricare a fructelor, legumelor etc.

ciumare[2] sf [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 11 / Pl: *~mări* / E: ***ciumă***] (Bot; reg) **1** Ciumăfaie **(1)** (*Datura stramonium*). **2** Ciumărea (*Galega officinalis*).

ciumască sf [At: BORZA, D. / Pl: *~măști* / E: nct] (Bot, reg) Măselariță (*Hyoscyamus niger*).

ciumaș, ~ă [At: ȘINCAI, HR. III, 277 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***ciumă*** + *-aș*] (Îrg) **1-2** *smf*, *a* Ciumat[1] **(1-2)**. **3-4** *smf*, *a* Contagios. **5-6** *smf*, *a* (Fig) (Persoană) care exercită o influență nefastă. **7** *sm* (Bot) Buruiană nedefinită mai îndeaproape.

ciumat, ~ă smf, a [At: ȘINCAI, HR. I, 263 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***ciuma***] **1-2** (Persoană) care s-a infestat cu ciumă **(1)** Si: (îrg) *ciumaș* **(1-2)**. **3-4** (Pop) Contagios. **5-6** (Om) mort de ciumă **(1)**.

ciumă sf [At: LEVITICUS, ap. GCR I, 5 / V: (înv) ***cioma***, (reg) ***cium*** *sm* / Pl: (îvr) *~e*, *~i* / E: ml ***cyma*** „umflătură"] **1** Boală infecțioasă și epidemică foarte gravă la oameni și la animale (mai ales la rozătoare), caracterizată prin febră mare, diaree, delir, tumefacții ale ganglionilor Si: *pestă*. **2** (Îrg; pan) Umflătură crescută pe tulpina porumbului. **3** (Îrg; pex) Tăciune la porumb. **4** (Reg; îs) *~ma vitelor* Pestă bovină. **5** (Șîs *~ma găinilor*) Holera găinilor. **6** (Reg; îs) *~ma stupilor* Boală a albinelor. **7** (Pop) Ființă mitologică, închipuită ca un monstru, ca o babă sau ca moartea, despre care se credea că ar aduce ciuma **(1)** Si: (reg) *maica călătoare*. **8** (Pan) Femeie foarte urâtă, rău îmbrăcată, rea și nesuferită Si: *holeră*, (înv) *ciumercă*[1]. **9** (Pop; pex) Pacoste. **10** (Bot; reg; îc) **~ma fetei** Ciumăfaie **(1)** (*Datura stramonium*). **11** (Bot; reg; îac) Dafin (*Laurus nobilis*). **12** (Îc) *~ma apelor* Plantă erbacee acvatică cu tulpina lungă, subțire, ramificată, care se fixează prin rădăcini pe fundul apelor (*Elodea canadensis*).

ciumăfai sm vz ***ciumăfaie***

ciumăfaie sf [At: CALENDARIU (1844), 69 / V: (reg) ***cimanhaie***, ***cimofaie***, ***mafain*** *sm*, ***~mafoi*** *sm*, ***~mahar*** *sm*, ***~mahariu*** *sn*, ***~maică***, ***~ai*** *sm*, ***~foi*** *sm*, ***~foie*** *sm*, ***~ăhaie***, ***ciumf~***, ***~mifoaie***, ***~migoaie***, ***~mofai*** *sm*, ***~muhai*** *sm*, ***~muhoaică*** / E: mg ***csudafa***] **1** (Reg; șîs *~a cucului*) Plantă erbacee medicinală din familia solanaceelor originară din Orient, foarte toxică și cu miros grețos, cu flori albe, solitare, cu fructul capsulă cu țepi moi, cu semințe negre încapsulate Si: (reg) *arici*, *bolândariță*, *bolândeață*, *bolânzar*, *bolundare*, *bolundă*, *buruiană*, *ciuma* **(10)** *fetei*, *ciumar* **(1)**, *ciumare*[2] **(1)**, *ciumerniță*[2], *ciumoaică*[1], *corcuță*, *cornuță*, *durducau*, *laur*, *laur porcesc*, *măr spinos*, *mărul porcului*, *măselar*, *mătrăgună*, *nebunariță*, *nebună*, *nebuneală*, *papuc*, *pleoască*, *pocnitoare*, *porc*[1], *purceluș*, *purcel*, *sarsalam*, *tătură*, *turbare*, *turbare cornută*, *turbăciunea câinelui*, *turbărie*, *vorba dracului* (*Datura stramonium*). **2** (Bot; reg) Dafin (*Laurus nobilis*). **3** (Înv) Țigarete antiasmatice din frunze de ciumăfaie **(1)**.

ciumăfoi *sm* vz ***ciumăfaie***
ciumăfoie *sf* vz ***ciumăfaie***
ciumăgeală *sf* vz ***ciomăgeală***
ciumăhaie *sf* vz ***ciumăfaie***
ciumănaș *sm* [At: PAMFILE, DUȘM. 326 / Pl: *~i* / E: ***ciuman*** + *-aș*] (Înv; în descântece; șhp) Ciuman.
ciumăra *vr* [At: CORESI, EV. 338 / Pzi: *~rez* / E: ***ciumărî*** css] (D. vin, struguri, fructe) A se acri.
ciumărare *sf* [At: H XII, 92 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciumăra***] Acrire.
ciumărat, ~ă *a* [At: H XII, 92 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciumăra***] (D. struguri, vin) Acrit.
ciumărâre *sf* [At: DA / V: ***~rare, ~rire*** / Pl: *~âri* / E: ***ciumărî***] (Îrg) **1** Acrire. **2** Necăjire. **3** Existență plină de lipsuri.
ciumărât, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 357 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***ciumărî***] **1** (D. vin și fructe) Acru (amărui) Si: *ciumăros*. **2** (Înv) Mânios.
ciumăre *sf* vz ***ciumărea***
ciumărea *sf* [At: DAMÉ, T. 185 / V: *~re* / Pl: *~ele* / E: ***ciumar*** + *-ea*] (Bot) Plantă din familia leguminoaselor, cu flori liliachii, care crește în lunci, livezi, fânețe și crânguri Si: *iarba-ciumei, scrântitoare, ciumar, ciumare²* (*Galega officinalis*).
ciumări *vr* [At: LM / Pzi: *~resc* / E: cf vsl ***чемер***] (Reg) **1** A se acri. **2** A se mânia. **3** A se supăra.
ciumărire *sf* [At: H XII, 92 / Pl: *~ri* / E: ***ciumări***] (Reg) **1** Acrire. **2** Mâniere. **3** Supărare.
ciumărit, ~ă *a* [At: H XII, 92 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciumări***] (Reg) **1** Acrit. **2** Supărat.
ciumărî *vr* [At: CORESI, EV. 338/9 / Pzi: *~răsc* / E: vsl ***цемер***] **1** (D. vin, fructe) A se acri. **2** (D. untdelemn) A se strica.
ciumărli *vr* vz ***ciumurlui***
ciumăros, ~oasă *a* [At: H I, 247 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ciumărî*** + *-os*] Ciumărât (1).
ciumăta *vtr* [At: ȘEZ. XIX, 43 / Pzi: *ciumăt* / E: nct] A (se) îndupleca.
ciumbăr *sn* vz ***cimbir¹***
ciumber *sn* vz ***cimbir¹***
ciumberaș *sn* [At: ALRT II, 232/9 / Pl: *~e* / E: ***ciumber*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Tulpan (mic) pentru copii.
ciumbir *sn* vz ***cimbir¹***
ciumbleală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: ***ciumbli*** + *-eală*] (Reg) Știrbeală.
ciumbli *vt* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A știrbi un vas sau tăișul unui cuțit Si: *a ciobi*, (îvp) *a zâmba*.
ciumblitură *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ri* / E: ***ciumbli*** + *-tură*] (Reg) Știrbeală.
ciumboi *sn* vz ***cimpoi***
ciumbri *v* vz ***ciumbli***
ciumbriță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Cimbru (*Thymus vulgaris*).
ciumbru *sn* vz ***cimbru***
ciumbur *sm* vz ***cimbru***
ciumburel *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~ei* / E: ***ciumbur*** + *-el*] (Bot; reg) Cimbru (*Satureja hortensis*).
ciumeag *sn* vz ***ciomag***
ciumel *i* vz ***cinel***
ciumelci *i* [At: DA / E: ***ciumel*** rep] Cinel.
ciumelei *i* [At: PASCU, C. 8 / V: ***~mul~*** / E: ***cimel*** + *-ei*] **1-2** (Șhp) Cinel (mic).
ciumeli¹ *vt* [At: CORESI, EV. 350/25 / V: ***~muli*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** (Înv) A culege bob cu bob. **2** (Reg; îf ~ *muli*) A mânca ciugulind.
ciumeli² *vtr* vz ***cimili***
ciumeliga *i* vz ***cimel***
ciumelire *sf* vz ***cimilire***
ciumelit¹ *sn* vz ***cimilit¹***
ciumelit², ~ă *a* vz ***cimilit²***
ciumelitor, ~oare *smf* vz ***cimilitor***
ciumelitură *sf* vz ***cimilitură***
ciumercă¹ *sf* [At: CIHAC II, 58 / Pl: *~ci* / E: ***ciumă***] (Înv; dep) Ciumă (8).
ciumercă² *sf* [At: I. CR. IV, 60 / Pl: *~ci* / E: nct] (Îvp) Ilustrată.
ciumeriță *sf* [At: VAIDA / Pl: *~țe* / E: nct] (Îrg) Ciumurluire.
ciumerlui *v* vz ***ciumurlui***
ciumerluit, ~ă *a* vz ***ciumurluit***
ciumerniță¹ *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: nct] (Îvr; Ban) Arsuri la stomac.
ciumerniță² *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~țe* / E: ***ciumă*** + *-erniță*] (Bot; reg) Ciumăfaie (1) (*Datura stramonium*).
ciumfaie *sf* vz ***ciumăfaie***
ciumifoaie *sf* vz ***cumăfoaie***
ciumigoie *sf* vz ***ciumăfaie***
ciumili *v* vz ***cimili***
ciumilire *sf* vz ***cimilire***
ciumilit¹ *sn* vz ***cimilit¹***
ciumilit², ~ă *a* vz ***cimilit²***
ciumilitor, ~oare *smf* vz ***cimilitor***
ciumilitură *sf* vz ***cimilitură***
ciumlec *sn* [At: ȘIO / Pl: *~e* / E: tc ***çımlek***] (Trî) Ghiveci fiert înăbușit.
ciumoaică¹ *sf* [At: ȘEZ. III, 136/16 / V: ***~maică*** / Pl: *~ice* / E: ***ciumăfaie***] (Bot; reg) Ciumăfaie (1) (*Datura stramonium*).
ciumoaică² *sf* [At: ȘEZ. III, 136 / Pl: *~ice, ~ici* / E: ***ciumă*** + *-oaică*] (În descântece) Ciumoaie.
ciumofai *sm* vz ***ciumăfaie***
ciumofaie *sf* vz ***ciumăfaie***
ciumoi, ~oaie *smf* [At: MARIAN, D. 171/ Pl: *~moi, ~oaie* / E: ***ciumă*** + *-oi, -oaie* cf *cium, ciuman, ciumoaică*] (În descântece) Personificare a ciumei (1) Si: *ciumoaică*.
ciumos, ~oasă *a* [At: GHICA, A. 839 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ciumă*** + *-os*] **1** Bolnav de ciumă (1). **2** Aducător de ciumă (1). **3** (Fig) Contagios. **4** (Fig) Urât. **5** (Fig) Răutăcios.
ciump [At: CONTEMPORANUL I, 689 / Pl: *~uri* sn, *~i* *sm* / E: ns cf *ciomp, ciumpav*] **1** *sn* Ciot. **2** (Lpl) *sm* Prime pene la păsări.
ciumpaș, ~ă [At: PAȘCA, GL. / V: ***șum~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ciumpav***] (Reg) **1** *a* Noduros. **2** *a* Strâmb. **3** *av* (Îe) **A umbla ~** A umbla greoi.
ciumpav, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 62 / V: ***cim~, cimpăv*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** (D. animale) Ciunt. **2** (Îvr; îs) *Coamă* ~ Năpârlit. **3** (D. vite; reg) Șchiop. **4** (D. vite; îf *cimpăv*) Vătămat la copită. **5** (Îvr; d. oameni; îf *cimpav*) Care are picioarele amorțite. **6** (Îrg; d. oameni; îf *cimpav*) Care are unghii moi.
ciumpăgit, ~ă *a* vz ***ciumpăvit***
ciumpăvi [At: ANON. CAR. / V: ***cim~, ~pegi***, (reg) ***cimpăgi, cimpozi, cimprăvi, cimpări, ciom~, ciompăgi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***ciumpav***] **1** *vt* A reteza (neîndemânatic) vârful. **2** *vt* A amputa. **3** *vr* (Pop; d. coarnele animalelor) A se rupe. **4-5** *virt* (Îvr) A șchiopăta sau a face să șchioapete. **6** *vir* (Îvp; d. animale) A avea picioarele amorțite.
ciumpăvire *sf* [At: ECONOMIA, 107/25 / V: ***cim~, cimpăgire*** / E: ***ciumpăvi***] **1** Ciuntire. **2** (Îrg; la animale) Durere de picioare. **3** (La animale) Podagră.
ciumpăvit, ~ă *a* [At: ZILOT, CRON. 334 / V: ***cim~***, (reg) ***~ăgit*** / E: ***ciumpăvi***] (Fig) Retezat (neîndemânatic).
ciumpegi *vb* vz ***ciumpăvi***
ciumpei *sn* [At: DAMÉ, T. 89 / Pl: *~e* / E: ***ciump*** + *-ei*] **1** Instrument de dogărie, ca o seceră mică, pentru prelucrarea cercurilor de lemn. **2** (Înv) Obiect de îmbrăcăminte prea mic pentru cel care-l poartă.
ciumpeu *sm* vz ***ciomplei***
ciumpi *v* vz ***cimpi***
ciumpit, ~ă *a* vz ***cimpit²***
ciumplei *sn* vz ***ciomplei***
ciumpoi *sn* vz ***cimpoi***
ciumuhai *sm* vz ***ciumăfaie***
ciumuhoaică *sf* vz ***ciumăfaie***
ciumulei *i* vz ***ciumelei***

ciumuli *v* vz ***ciumeli***

ciumului *v* vz ***ciumurlui***

ciumureală *sf* vz ***ciumurluială***

ciumurică *sf* [At: PAMFILE, A. R. 197 / V: ***cimirugă*** / E: bg **чимерика**] (Bot; reg) Cimbru (*Satureja hortensis*).

ciumurli *v* vz ***ciumurlui***

ciumurlire *sf* vz ***ciumurluire***

ciumurlit *sn* vz ***ciumurluit***

ciumurlui *vr* [At: ANON. CAR. / V: ***~mărli, ~mer~, ~li, ~ului***, (îvp) ***cemărlui, gemărlui*** / Pzi: *~iesc* / E: mg ***csömörlik***] **1** A se deranja la stomac. **2** (Sfg) A i se apleca.

ciumurluială *sf* [At: H X, 360 / Pl: *~iele* / E: ***ciumurlui*** + *-eală*] (Îvp) **1** Indigestie. **2** (Rar) Febră. **3** Extenuare.

ciumurluire *sf* [At: VAIDA / Pl: *~iri* / E: ***ciumurlui***] (Îvp) **1** Deranjare la stomac Si: *ciumeriță, ciumurluit[1]*. **2** Extenuare. **3** Supărare.

ciumurluit[1] *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***ciumurlui***] (Îvp) Ciumurluire (**1**).

ciumurluit[2], ~ă *a* [At: ȘEZ. V, 57 / V: ***~mer~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciumurlui***] (Îvp) **1** Care are indigestie. **2** Extenuat (de muncă). **3** (Fig) Mâhnit.

ciumuslău *s* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Instrument de lemn cu trei brațe pentru zdrobit strugurii.

ciumuslui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Reg) A zdrobi strugurii cu ciumuslăul.

ciun[1] *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Săpunariță (*Saponaria officinalis*).

ciun[2] *sn* vz ***cin[1]***

ciună[1] *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ne* / E: mg ***csunya***] (Bot; reg) **1** Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). **2** Măzăriche (*Vicia dumetorum*). **3** Cosiță (*Vicia hirsutum*).

ciună[2] *sf* vz ***cină***

ciunăoară *sf* vz ***cinioară***

ciunăvit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pl: *~iți, ~e* / E: mg ***csunya***] (Ban) **1** Batjocorit. **2** Tuns neregulat.

ciunca *v* vz ***ciunti***

ciunchi *v* vz ***cimpi***

ciunchit, ~ă *a* vz ***cimpit[2]***

ciung, ~ă [At: N. TEST. (1648), ap. GCR I, 127/20 / Pl: *~ngi, ~nge*, (îvr) *~uri* / E: it ***cionco***] **1-2** *smf, a* (Persoană) fără (o parte din) braț. **3-4** *smf, a* (Persoană) cu un braț infirm. **5** *a* (D. mâini, rar d. picioare) Cu o infirmitate. **6** *a* (D. vite) Cu un corn rupt. **7** *a* (D. copaci) Cu crengile rupte (sau tăiate). **8** *sm* (rar) *n* (Îvp; îs) *~ uscat* Arbore (aproape) uscat sau fără vârf. **9** *sm* (rar) *n* (Înv) Arbore pitic. **10** *sm* (Îrg; îs) *iască de ~* Iască de cea mai bună calitate.

ciungar *sm* [At: JARNÍK-BÎRSEANU, D. 208 / Pl: *~i* / E: ***ciung*** + *-ar*] (Îvp) **1** Om care taie crengi de copac. **2** Arbore cu vârful frânt sau putred.

ciungară *sf, af* [At: H XVII, 36 / V: ***ciungără*** *sf, af* / Pl: *~re* / E: ***ciung*** + *-ară*] **1-2** (Îrg) (Oaie) cu cornul rupt Cf *ciung* (**6**).

ciungăra *v* [At: I. MOLNAR, ap. DR. IV, 387 / Pzi: *~rez* / E: ***ciung*** + *-ăra*] (Reg) **1-16** A ciunti (**1-16**).

ciungărat, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. D. 8 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciungăra***] **1** Care este ciung. **2** Mutilat. **3** Ciuntit.

ciungără *sf, af* vz ***ciungară***

ciungări *vt* [At: ECONOMIA, 138/11 / Pzi: *~resc* / E: ***ciungar***] **1-10** (Înv) A ciungi (**1-10**).

ciungărire *sf* [At: LB / Pl: *~riri* / E: ***ciungări***] **1-8** (Înv) Ciungire (**1-8**).

ciungărit[1] *sn* [At: ECONOMIA, 125/23 / Pl: *~uri* / E: ***ciungări***] **1-8** (Înv) Ciungire (**1-8**).

ciungărit[2], ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 50/24 / V: ***~rat, ~ă*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciungări***] **1-3** (Înv) Ciungit (**1-3**).

ciungăritură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***ciungări*** + *-ură*] (Îvr) Mutilare.

ciungea *sm* [At: MAT. FOLK. 641 / E: ***ciung***] (Fps) Ciung (**1**).

ciungi [At: PANN, E. IV, 59/11 / E: (înv) ***cingi*** / Pzi: *~gesc* / E: ***ciung***] **1-6** *vtr* (D. oameni sau părți ale corpului) A (se) face ciung (**2, 4, 5**) Si: *a (se) ciungări* (**1-6**). **7-8** *vtr* (Pex; rar) A (se) răni. **9** *vt* A tăia coada unui cal Si: *a ciungări* (**9**). **10** *vt* A tăia urechile unui câine Si: *a ciungări* (**10**). **11-12** *vtr* (D. vite) A (-și) rupe coarnele. **13** *vt* (Pop) A tăia crengile unui copac. **14** *vt* (Pop) A tăia și jupui un arbore ca să se usuce. **15** *vt* (Nob) A arunca.

ciungie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 20 / Pl: *~gii* / E: ***ciung*** + *-ie*] (Înv) Infirmitate a unui ciung (**1**).

ciungire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***ciungi***] **1** Accident prin care cineva devine ciung Si: *ciungărire* (**1**), *ciungărit[1]* (**1**). **2** (Rar) Rănire. **3** Tăiere a cozii unui cal Si: *ciungărire* (**3**), *ciungărit[1]* (**3**). **4** Tăiere a urechilor unui câine Si: *ciungărire* (**4**), *ciungărit[1]* (**4**). **5** Rupere a coarnelor Si: *ciungărire* (**5**), *ciungărit[1]* (**5**). **6** (Pop) Tăiere a crengilor unui copac Si: *ciungărire* (**6**), *ciungărit[1]* (**6**). **7-8** (Pop) Tăiere și jupuire a unui arbore Si: *ciungărire* (**7-8**), *ciungărit[1]* (**7-8**). **9** (Nob) Aruncare.

ciungit, ~ă *a* [At: MARIAN, V. 207 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciungi***] **1** (D. oameni) Ciung. **2** (D. vite) Cu cornul rupt Si: *ciungărit[2]* (**2**). **3** (D. arbori) Cu crengile tăiate Si: *ciungărit[2]* (**3**).

ciungitură *sf* [At: (a. 1774), ap. DA / V: ***cin~*** / Pl: *~ri* / E: ***ciungi*** + *-tură*] (Reg; phl) **1** Pădure cu copaci ciungi. **2** Gruieț.

ciunguli *v* vz ***cinguli***

ciunguț *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 43 / Pl: *~i* / E: ***ciung*** + *-uț*] **1-2** (Mar; șhp) Ciung (**8**) (mic).

ciuni[1] *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*).

ciuni[2] *vt* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Buc) A îndesa ceva repede.

ciunism *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: *-ciune* + *-ism*] Curent latinist în lingvistica și filologia românească care preconiza supunerea neologismelor romanice acelorași transformări fonetice suferite de cuvintele moștenite din latină Si: *pumnism*.

ciunist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ciunism*** + *-ist*] **1-2** (Adept) al ciunismului.

ciunș, ~ă *a* vz ***ciuf***

ciunt, ~ă [At: VARLAAM, C. 173/2 / Pl: *~nți, ~e* / E: ctm ***ciot + ciung***] **1-4** *smf, a* Ciung (**1-4**). **5-6** *a* (D. animale) Cu coada sau urechile tăiate. **7** *sm* (Îvp; îs) *~ olog* Olog de ambele picioare, care se mișcă numai cu ajutorul mâinilor. **8** *a* (D. lucruri) Scurtat. **9** *a* (D. vite) Ciung (**6**).

ciunta *vtr* [At: POMPILIU, B. 1007 / V: ***cionca, ~nca*** / Pzi: *ciunt* sau *~tez* / E: ctm ***ciot + ciung*** + *-a*] (Reg) **1-9** A ciunti (**1-9**). **10** *vt* (Îvp; îe) **A ~ zilele** (sau **viața, veacul**) **cuiva** ori **a ~ pe cineva** A omorî.

ciuntare *sf* [At: VAIDA / Pl: *~tări* / E: ***ciunta***] (Reg) **1-6** Ciuntire (**1-6**). **7** Sfârșire.

ciuntat[1] *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 17 / Pl: *~uri* / E: ***ciunta***] (Reg) **1-6** Ciuntire (**1-6**).

ciuntat[2], ~ă *a* [At: VAIDA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciunta***] (Reg) **1-6** Ciuntit[2] (**1-6**).

ciuntătură *sf* vz ***ciuntitură***

ciuntei *am* [At: PAMFILE, C. 20 / Pl: ~ / E: ***ciunt*** + *-ei*] (Fps; în ghicitori) Ciunt.

ciunti [At: ANON. CAR. / V: ***cionti*** / Pzi: *~tesc*, (rar) *ciunt* / E: ***ciunt***] **1** *vt* (D. părți ale corpului) A amputa. **2-3** *vtr(a)* A (se) mutila. **4** *vt* (C.i. arbori și flori) A tăia (curățând). **5** *vt* (C.i. obiecte) A scurta. **6** *vt* A îndepărta (de obicei inestetic) părți dintr-un obiect Si: *a ciungăra* (**6**), *a ciunta* (**6**). **7** *vt* A elimina (cu efecte negative) pasaje dintr-o lucrare Si: *a ciunta* (**7**). **8-9** *vtrp* (Îvp) A (se) împuțina. **10-11** *vtrp* (Îvp) A (se) curma. **12** *vr* (Îvp; d. foc) A se stinge.

ciuntire *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ri* / E: ***ciunti***] **1** Amputare. **2** Mutilare. **3** Tăiere. **4** Scurtare. **5** Îndepărtare a unei părți Si: *ciuntare* (**5**), *ciuntat[1]* (**5**), *ciuntit[1]* (**5**). **6** Eliminare a unor pasaje dintr-o lucrare Si: *ciuntare* (**6**), *ciuntat[1]* (**6**), *ciuntit[1]* (**6**). **7** Împuținare. **8** Curmare. **9** Stingere a focului Si: *ciuntit[1]* (**9**).

ciuntit[1] *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 17 / Pl: *~uri* / E: ***ciunti***] **1-9** Ciuntire (**1-9**).

ciuntit[2], ~ă *a* [At: (a. 1804) URICARIUL IV, 94/23 / V: ***~tat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciunti***] **1** Amputat[2]. **2** Mutilat[2]. **3** Tăiat[2]. **4** Scurtat[2]. **5** (D. o parte a unui întreg, a unui organism etc.) Îndepărtat[2] (inestetic). **6** (D. pasajele unei lucrări) Eliminat[2].

ciuntitură *sf* [At: BARCIANU, ap. DA / V: *~tăt~* / Pl: *~ri* / E: ***ciunti*** + *-ură*] **1** Ciuntire a ceva. **2** (Ccr) Parte a corpului sau a obiectului ciuntit. **3** Urma ciuntirii **(1)**.

ciuntiță *sf* vz ***ciontiță***

ciunupercă *sf* [At: H V, 169 / Pl: *~rci* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

ciuoaie *sfs* vz ***acioaie***

ciup¹ *i* [At: LM / E: fo cf *cip, cipă, ciupăi*] (Are) **1** (Înv) Cuvânt care redă un sunet produs prin lovire. **2** Cuvânt care sugerează mersul tiptil.

ciup² *sn* [At: JAHRESBER. IX, 230 / Pl: *~e* / E: bg **чипка**] (Reg) Cioc.

ciup³, ~ă [At: POGOR, HENR. 236/24 / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***čup(a)***] **1** *sm* (Aco „de păr") Șuviță de păr neîngrijită (sau zbârlită). **2** *sm* (Reg; la cai) Moț. **3** *sm* (Trs) Chișiță. **4** *sf* (Îrg) Femeie cu părul zbârlit. **5** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-cucului** Floare nedefinită mai îndeaproape. **6** *sm* Lână ce rămâne în darac. **7** *sm* (Reg) Parte nefolositoare din câlții de cânepă. **8** *sm* (Reg) Arbore mic, bătrân și plin de crengi.

ciupag *sn* [At: LB / V: (reg) ***~peag*** / Pl: *~age*, (rar) *~uri* / E: vsl **чипагъ**] **1** Parte a iei de deasupre brâului Si: *ciupăgar* **(1)**. **2** (Reg) Bucată de pânză cât o batistă, ce se dă la înmormântare copiilor care duc sfeșnicele, crucea etc Si: *ciupăgar* **(2)**. **3** (Reg) Ie. **4** Broderie pe pieptul iei. **5** (Înv) Pieptar din stambă subțire cu căptușeală din americă. **6** (Arg; înv) Pălărie (tare).

ciuparcă *sf* vz ***ciupercă***

ciuparigi *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Bot; reg) Baraboi (*Chaerophyllum bulbasum*).

ciupă *sf* [At: POMPILIU, B. 1007 / Pl: *~pe* / E: ns cf rs *чепъ*] (Îrg) **1** (Șîs *Apă de ~*) Apă călduță pentru spălat (sugarii). **2** Căduță pentru copii. **3** (Îe) **Hai ~pa!** Vino să faci baie. **4** Albie pentru spălat rufele.

ciupăgar *sn* [At: H XVIII, 145 / V: *~iu* / Pl: *~e* / E: ***ciupag*** + *-ar*] (Reg) **1-5** Ciupag **(1-5)**. **6** Brasieră.

ciupăgariu *sn* vz ***ciupăgar***.

ciupăgi *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~ăgesc* / E: ***ciupag***] (Reg) A coase poalele de piepți la o rochie.

ciupăgică *sf* [At: H V, 11 / V: *~peg~* / E: ***ciupag*** + *-ică*] (Reg) **1** Dans nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

ciupăi¹ *vtr* [At: ȘEZ. VII, 166 / Pzi: *~esc* / E: ***ciupă***] (Pop) **1-2** A (se) spăla.

ciupăi² [At: VAIDA / Pzi: *~esc* / E: bg **чипкам**] (Pop) **1** *vi* A bate cu palmele în apă. **2** *vt* (Fig; pex) A bate bine pe cineva.

ciupăi³ *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ucr **чалати**] (Reg) A merge încet.

ciupăi⁴ *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg; d. mistreț) A guița (când e surprins) Si: (reg) *a ghiojăi, a jugăi*.

ciupăit, ~ă *a* [At: BUD, P. P. 28 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciupăi¹***] (Reg) Îmbăiat.

ciupăra¹ [At: LB / Pzi: *~rez, ciupăr* / E: mg ***csipérsz***] (Trs; Mun; rar) **1** *vt* A jumuli păsări. **2** *vr* (D. păsări) A se curăța cu ciocul, aranjându-și penele. **3** *vt* (D. animale) A rupe cu gura (câte un fir de iarbă). **4** *vt* A adăuga câte puțin la ceva. **5** *vt* A fura câte puțin.

ciupăra² *vtr* [At: VAIDA / Pzi: *ciupăr* / E: bg **чипа**] **1-2** A ciupăi¹ **(1-2)**

ciupărca *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *ciupărc* / E: nct] (Reg) A bate (nu prea tare) pe cineva.

ciupări *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***ciupăra¹*** css] **1-5** A ciupăra¹ **(1-5)**.

ciupeag *sn* vz ***ciupag***

ciupeală *sf* [At: CARAGIALE, M. 236 / Pl: *~eli* / E: ***ciupi*** + *-eală*] **1-3** Ciupire **(1-3)**. **4** (Fig; fam) Furt mărunt (repetat).

ciupearcă *sf* vz ***ciupercă***

ciupegică *sf* vz ***ciupăgică***

ciupeli *vt* [At: LM / V: ***~eri, ~pili*** / Pzi: *~lesc, ciupel* / E: mg ***csupálni***] **1** A jumuli păsări. **2** A pârli porci. **3** A șterpeli.

ciupelit, ~ă *a* [At: DOINE, 242 / Pl: *~ți, ~e* / E: ***ciupeli***] **1-2** (Șfg) Jumulit.

ciupelniță *sf* [At: DA / Pl: *~ițe* / E: nct] (Reg) Gaură.

ciuper *sm* vz ***chiper***

ciupercat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ciupercă*** + *-at*] (Reg; d. pălării) (Cu marginile lăsate) ca o ciupercă.

ciupercă *sf* [At: LET. II, 385/1 / V: ***~pearcă, ~parcă*** / Pl: *~rci* și (înv) *~rce* / E: mg ***cseperke***] **1** (Lpl) Încrengătură de plante inferioare, lipsite de clorofilă, care trăiesc ca parazite sau saprofite și se răspândesc prin spori. **2** Plantă din încrengătura ciupercilor **(1)**, de obicei în formă de pălărie cărnoasă cu picior. **3** (Îe) **Doar n-am mâncat ~rci!** Doar n-am înnebunit! **4** (Irn; îe) **(Atâta) pagubă** (sau, rar, **jaf**) **în ~rci** Nici o pagubă! **5** Obiect de lemn în formă de ciupercă **(1)**, pe care se întinde ciorapul când se cârpește. **6-7** (Irn) Pălărie (sau căciulă) veche, adesea mototolită și turtită. **8** (Șîs) *~ca șinei* Parte superioară și îngroșată a șinei de cale ferată, pe care se sprijină roțile vehiculelor când rulează. **9** (Îrg) Organul sexual al calului Si: (pop) *drâmbă, sulac, toc*. **10** Plantă comestibilă din familia agaricaceelor, cu piciorul alb, gol sau spongios, cu pălăria albă și cărnoasă și cu miros și gust plăcut (*Agaricus arvensis*). **11** Plantă comestibilă din familia agaricaceelor, cu pălăria alburiu-cenușie și cu gust și miros plăcut, care crește vara și toamna prin păduri (*Agaricus pratensis*). **12** Plantă din familia agaricaceelor, cu pălăria cărnoasă brun-roșcată (*Agaricus silvaticus*). **13** (Bot; reg) Burete sângeriu (*Psalliota arvensis*). **14** Planta *Psalliota bispora*. **15** (Șîs) *~ de bălegar* (sau *de câmp, de gunoi, de iarbă, de mâncare, de pajiște, roșie, țigănească*) Plantă comestibilă cu pălăria mică și rotundă Si: (reg) *burete de câmp, bureți, burete de toamnă, chitarcă, mitarcă* (*Psalliota campestris*). **16** (Reg; îs) *~ albă* Plantă criptogamă din familia agaricaceelor, foarte veninoasă, cu pălăria galben-verzuie și cu miros grețos, care crește prin păduri (*Amanita phalloides*). **17** (Bot; reg; îas) Nicoreți (*Tricholoma georgi* f. *gambosum*). **18** (Bot; reg; îs) *~ de casă* (sau *de pivniță*) Burete de casă Si: (reg) *burete de pivniță, popinci* (*Merulius lacrymans*). **19** (Reg; îs) *~ de toamnă* Planta necomestibilă *Russula ochiroleuca*. **20** (Reg; îs) *~rci oiești* Buretele oilor (*Polyporus confusus*). **21** (Reg; îs) *~-grasă* Ciupercă **(2)** de culoare albă pe deasupra, puțin neagră în interior Cf *burete-gras*. **22** (Reg; îs) *~-moale* Ciupercă **(2)** comestibilă cu pălăria convexă, galben-roșcată sau brună, acoperită cu o substanță vâscoasă Si: *turta -vacii* (*Boletus luteus*). **23** (Reg; îs) *~ca-muștelor* Planta *Agaricus muscarius* Cf *buretele-muștelor*. **24** (Reg; îs) *~ -puturoasă* Ciupercă **(2)** cu miros neplăcut din familia agaricacee, cu pălăria galben-roșiatică și vâscoasă, lamele alburii neegale și cu gust grețos, acrișor Si: *băloșel*, (reg) *burete bălos* (*Russula factens*). **25** (Reg; îs) *~ca-șarpelui* Ciupercă **(2)** comestibilă din familia agaricacee, cu pălăria convexă acoperită cu solzi bruni, piciorul fistulos, înalt și la bază umflat Si: (reg) *burete șerpesc, pălăria-șarpelui* (*Lepiota procera*).

ciupercărie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***ciupercă*** + *-ărie*] **1** Cultură de ciuperci. **2** Încăpere amenajată pentru ciupercărie **(1)**.

ciupercuță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***ciupercă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Ciupercă (mică).

ciuperi *v* vz ***ciupeli***

ciupesc, ~ească *a* vz ***cepesc***

ciupi [At: CORESI, EV. 298/13 / V: (reg) ***~pui, ~uchi*** / Pzi: *~pesc*, (rar) *ciup* / E: cf srb *čupati*, bg *чупя*] **1** *vt* A rupe cu mâna bucățele mici pentru a mânca Si: *a ciuguli*. **2** *vt* A apuca cu vârful degetelor sau cu unghiile de pielea sau de carnea cuiva, strângând-o și producând durere Si: *a pișca*. **3** *vt* A apuca și a rupe cu ciocul sau cu gura (boabe, fire de iarbă, frunze etc). **4-5** *vt* A mușca (ori a înțepa) cu gura sau cu ciocul. **6** *vt* A culege prin rupere (sau smulgere). **7** *vt* A rupe vârful lăstarilor sau al tulpinii unei plante pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. **8** *vt* (Fam) A fura câte puțin Si: *a șterpeli*, (rar) *a ciușdi*. **9** *vt* (Spc) A procura venituri prin mijloace necinstite. **10** *vt* A da (unui copil) o bătaie mai ușoară. **11** *vt* (D. lichide iuți, urzici) A ustura. **12** *vt* A necăji pe cineva cu vorba Si: *a tachina*. **13** *vr* (Fam) A se îmbăta puțin Si: *a se chercheli*. **14** *vt* (Rar) A afla secrete mărunte (pentru a le furniza altcuiva). **15** *vt* (Îvp: îe) **A ~ de ochi** A induce prin aparențe. **16** *vt* (Îvp; îae) A uimi. **17** *vt* (Îvp; îae) A seduce prin frumusețe.

ciupic *sm* vz ***cipic***

ciupili *vt* vz ***ciupeli***

ciupi*ri** *vt* vz ***ciupeli

ciupi*re** *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***ciupi] **1** Rupere cu mâna (a unui întreg) în bucățele mici Si: *ciupit[1]* **(1)**. **2-3** Apucare cu vârful degetelor sau cu unghiile de pielea sau carnea cuiva Si: *ciupit[1]* **(2)**. **4** Apucare și rupere cu ciocul sau cu gura Si: *ciupit[1]* **(3)**. **5-6** Mușcare (sau înțepare) cu gura sau cu ciocul Si: *ciupit[1]* **(4)**. **7** Culegere prin rupere (sau smulgere) Si: *ciupit[1]* **(6)**. **8** Rupere a vârfului lăstarilor sau tulpinii unei plante Cf *ciupi* **(7)** Si: *ciupit[1]* **(7)**. **9-10** Însușire a ceva prin mijloace necinstite Cf *ciupi* **(8-9)** Si: *ciupit[1]* **(8-9)**. **11** Bătaie ușoară Cf *ciupi* **(10)** Si: *ciupit[1]* **(10)**. **12** Usturare. **13** Necăjire. **14** (Fam) Îmbătare.

ciupit[1] *sn* [At: BARONZI, L. 105 / Pl: *~uri* și *~e* / E: ***ciupi***] **1-14** Ciupire **(1-14)**. **15** (Îvp; îe) **~ele** (sau **~urile**) **calului** Năravurile calului.

ciupit[2]*, *~ă *a* [At: PISCUPESCU, O. 239/20 / E: ***ciupi***] **1-2** Ciugulit[2]. **3** (Fam) Șterpelit[2]. **4** (Îe) ~ **de vărsat** (sau; îvr ~ **de boabe**) Cu urme de variolă sau de bube. **5** (Fam) Cherchelit[2]. **6** (Înv; d. cai; îs) *Coamă ~ă* Coamă cu peri smulși.

ciupitor*, *~oare [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***ciupi*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care ciupește. **3** *sn* Utilaj pentru luat probe de teren din talpa și din pereții unei găuri de mină.

ciupitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***ciupi*** + *-itură*] **1-12** Ciupire **(1-12)**. **13** (Cer) Bucățică (sau cantitate mică) ciupită din ceva. **14-15** Semne lăsate de variolă sau de bube. **16** Semn care rămâne în urma unei piscături. **17** (Înv) Sistem de tăiere din loc în loc a arborilor dintr-o pădure.

ciupli *vt* [At: PASCU, S. 171 / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Îrg) A fura.

ciupolitoarcă *sf* [At: PASCU, S. 228 / P: *~toar-că* / Pl: *~rce* / E: nct] (Reg) Ciocănitoare.

ciupos*, *~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***ciup*** + *-os*] **1** (Îvr; d. păr) Zbârlit. **2** (Reg; d. copaci) Plin de crengi.

ciupui[1] *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Mătase de porumb.

ciupui[2] *v* vz ***ciupi***

ciupulic *sm* [At: PASCU, S. 171 / Pl: *~ici* / E: ns cf *ciupli*] (Îrg) Pasăre mitologică despre care se credea că fură copiii mici.

ciupur*, *~ă *a* [At: CV, 1951, nr. 11, 36 / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] (Îrg; d. oi) Care are lână multă.

ciur[1] *i* [At: LM / E: fo cf *ciurui[2]*, *ciuroi*] (Repetat sau pronunțat cu „r" prelungit) Cuvânt care imită sunetul unui fir subțire de lichid care curge.

ciur[2] *sn* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***cer*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ml ***cibrum*** *(=cribum)*] **1** Unealtă de cernut materiale granulare sau pulverulente, făcută dintr-o rețea deasă de sârmă sau dintr-o bucată de tablă ori de piele perforată, fixată pe o ramă Cf *sită*. **2** Cantitate de material care încape într-un ciur **(1)**. **3** (Înv; îe) **Ochi de ~** Ochi foarte mici. **4** (Înv; îe) **A vedea ca prin ~** A vedea neclar. **5** (Pop; îe) **A căra apă cu ~ul (la nunta cuiva)** A-și pierde timpul degeaba. **6** (Pop; îlav) **Cât apa-n ~ (și bășina-n cur** sau **cioara-n pai)** Deloc. **7** (Îe) **A avea un ~ de noroc** A nu avea noroc deloc. **8** (Pop; îe) **A avea un cui de ~** ... A avea foarte mult (mulți)... **9** (Pop; îae) A bârfi pe cineva (evidențiind cât mai multe defecte). **10** (Mai ales cu verbul la participiu) A trece prin multe încercări. **11** (Îe) **A da** (sau **a cerne**, înv, **a zbate**) **(și) prin** (sau **cu**, **în**) **~ și prin** (sau **cu**, **în**) **dârmon** A alege cu grijă. **12** (Îae) A examina amănunțit pe cineva sau ceva. **13** (Îae) A bârfi pe cineva (evidențiind fiecare defect). **14** (Înv; îe) **A purta pe cineva ca în ~** A necăji. **15** (Înv; îe) **A fi purtat și-n ~ și-n vescă** A fi deprins cu necazurile. **16** (Pop; îae) A fi om practic. **17** (Pop; îe) **A nu-i fi pielea nici de ~** A nu fi bun de nimic. **18** Ciur **(1)** pentru sortarea, pe dimensiuni, a unor materiale granulare. **19** (Buc) Ciubăraș în care se pun colaci, lumânări, fructe etc. la înmormântare. **20** Ramă rotundă pe care se întinde materialul care se brodează Si: (îrg) *ciurică[2]* **(1)**. **21** (Trs) Broderie ajurată. **22** Strecurătoare pătrată de sârmă care se pune la gura jgheabului pe unde curge mustul din strugurii zdrobiți. **23** (Îe; șfg) **A face (tot) ~** A găuri în multe locuri. **24** (Îe) **A fi (tot** sau **găurit)** ~ A fi plin de găuri. **25** (Înv; fig) **~ul lui Eratostene** Tabelul numerelor prime. **26** (Muz) Tablă cu găuri de la orgă. **27** A doua cavitate a stomacului rumegătoarelor. **28** (Îcs) *De-a ~ul* Jocul de copii „de-a poarca". **29** (Înv) Gaură în pământ de 10 cm pe care o făceau copiii la jocul „de-a poarca". **30** (Bot; reg; îc) **~ul-zânelor** (sau **~ul-orilor**) Turtă *(Carlina acaulis)*. **31** (Înv; îc) **~ul-popii** Sul de la stativul pe care stă bumbacul.

ciura *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~rez* / E: ***ciur[2]***] **1** A cerne cu ciurul **(1)**. **2** (Trs) A broda cu găurele Si: *a face ciur* **(20)**.

ciurar *sm* [At: H IV, 86 / Pl: *~i* / E: ***ciur[2]*** + *-ar*] **1-2** Persoană care face (sau vinde) ciururi **(1)**. **3** (Înv) Persoană care cerne cerealele prin ciur.

ciuraș *sn* [At: CDDE / Pl: *~e* / E: ***ciur[2]*** + *-aș*] (Ban) Gang.

ciurat*, *~ă *a* [At: POMPILIU, B. 74 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***ciura***] **1** Trecut prin ciur **(1)**. **2** (Înv) Ciuruit. **3** (Trs) Brodat cu găurele.

ciurăi[1] *vt* [At: DA / Pzi: *ciurăi* sau *~esc* / E: ***ciur[2]*** + *-ăi*] (Reg) A cerne cu sita.

ciurăi[2] *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***ciur[1]*** + *-ăi*] (Reg; d. apă, lapte etc.) A curge.

ciurăire[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ciurăi[1]***] (Reg) Cernere cu sita Si: *ciurăit[1]*.

ciurăire[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ciurăi[2]***] (Reg) Curgere.

ciurăit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ciurăi[1]***] (Reg) Ciurăire[1].

ciurăit[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ciurăi[2]***] (Reg) Curgere.

ciurăit[3]*, *~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciurăi[1]***] (Reg) Cernut cu sita.

ciurăit[4]*, *~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciurăi[2]***] (Reg; d. apă, lapte etc.) Curs[2].

ciurăitor[1]*, *~oare *a*, *s* vz ***ciuruitor[1]***

ciurăitor[2]*, *~oare *a* vz ***ciuruitor[2]***

ciurăitură *sf* vz ***ciuruitură***

ciurăriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***ciurar*** + *-iță*] Femeia ciurarului.

ciurăt *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 41 / Pl: ? / E: nct] (Îvp) Vite slabe, fără calități deosebite.

ciurătură *sf* [At: H XVIII, 144 / Pl: *~ri* / E: ***ciura*** + *-ătură*] (Ban) Broderie ajurată.

ciurbălui *vt* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: *~esc* / E: mg ***csoborló***] (Reg; mgm) A pritoci varza.

ciurbirău *sm* [At: VAIDA / Pl: *~ăi* / E: mg ***csürbiró***] (Trs; mgm) Vechil.

ciurbuli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A face dezordine.

ciurc[1] *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~rce* / E: nct] (Trs) Semn care interzice pășcutul Cf *ciuhă*.

ciurc[2] *sn* vz ***chiurc***

ciurcă[1] *sf* [At: ȘEZ. XIII, 53 / Pl: *~rci* / E: nct] (Reg) Bătăuș.

ciurcă[2] *sf* [At: DA / Pl: *~rci* / E: nct] (Trs) **1** Canea. **2** Cep. **3** Dispozitiv de dat borhotul afară din cazan.

ciurcă[3] *sf* [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: *~rci* / E: nct] (Mol) Vacă slabă.

ciurcă[4] *sf* [At: MARIAN, O. II, 276 / Pl: *~rce* / E: srb ***cúrka***] (Ban; Trs) Curcă.

ciurcă[5] *sf* [At: DA / Pl: *~rci* / E: mg ***csirke***] (Trs; mgm) Pui de găină.

ciurcea *sf* vz ***surcea***

ciurcel[1] *sn* vz ***surcea***

ciurcel[2] *sm* vz ***cercel***

ciurceluță *sf* vz ***surceluță***

ciurcică *sf* vz ***surcică***

ciurcină *sf* vz ***sulfină***

ciurcitură *sf* vz ***sucitură***

ciurciulaș *sm* [At: ȘEZ. VII, 182 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Nemțișor *(Delphinium elatum)*.

ciurciulat*, *~ă *af* [At: VICIU, GL. / Pl: *~e* / E: ns cf *cercelat*] (Reg) Frumos.

ciurciuli[1] *smp* [At: C V 1951, nr. 3, 45 / E: nct] (Reg) Bureți comestibili care cresc în pădure.

ciurciuli[2] *vi* [At: CHEST. V, 167/26 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg; d. păsări) A ciripi.

ciurciulit, ~ă *a* [At: DICȚ. / V: *ciorciolit* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ciurciuli***] (Pbl) Ciuciulit (și plin de noroi).
ciurciumel *sm* [At: I. CR. VI, 252 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** (Îe) **A fi** (sau **a sta**) ~ A alcătui o grămadă, un grup. **2** (Îe) **A umbla ~** A fi îngrijit și a se comporta civilizat.
ciurciumiș *sn* [At: H. XIV, 162 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.
ciurciuvea *sf* vz ***cercevea***
ciurciuvică *sf* vz ***cercevică***
ciurculiță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***ciurcă***[5] + *-uliță*] (Reg; șhp) Ciurcă[5].
ciurcumă *i* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Oprește-te! Cf *ciurc*[1].
ciurcura *vi* [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pzi: *ciurcur* / E: ***ciur***[2] + ***picura***] (Pop) A picura.
ciurdar *sm* [At: ANON. CAR. / V: *cior~* / Pl: *~i* / E: ***ciurdă*** + *ar*] (Reg) Văcar.
ciurdaș *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: mg ***csirdás***] (Reg) Văcar.
ciurdă *sf* [At: PALIA (1581), 135/15 / V: (înv) ***cior~, cioar~, ciort*** *sn* / Pl: *~de*, (pop) *~rzi* / E: mg ***esorda***] (Trs; Ban; Buc) **1** Cireadă. **2** Turmă de animale necornute. **3** (Fam; pex) Mulțime de oameni, de copii Si: *ceată, cârd*, (reg) *crilă*. **4** (Fam; îe) **A sta** (sau **a fi**) ~ A sta îngrămădiți.
ciurdel *sn* [At: PÂRVESCU, C. 12 / Pl: *~e* / E: nct] (Dob) **1** Dans țărănesc asemănător unei hore rapide. **2** Melodie după care se execută acest dans.
ciurdi *v* vz ***ciordi***
ciurdină *sf* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~ne* / E: ***ciurdă*** + *-ină*] (Reg) Cireadă.
ciurduță *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 185 / Pl: *~țe* / E: ***ciurdă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Ciurdă (mică).
ciureașă *sf* vz ***cireașă***
ciurec *smn* [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 73 / V: ***~echi*** / Pl: *~echi* sm, *~uri* sn / E: tc ***çörehe***] (Înv) Plăcintă cu brânză.
ciurecar *sm* [At: ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 73 / Pl: *~i* / E: ***ciurec*** + *-ar*] (Înv) Plăcintar.
ciurechi *sm* vz ***ciurec***
ciurel *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: ***ciur*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Ciur (mic). **3** (Înv; îe) **A turna cu ~ul** A ploua tare. **4** (Îvp; îe) **A-i zdrăncăni ~ul** A se considera superior, deși nu este. **5** (Îvp; îe) **A face un** ~ A lua de urechi. **6** (Îvp) Găurile făcute pe poale. **7** (Îrg) Văl cu găurele pe care-l purtau femeile în trecut Cf *pahiol, sovonel*.
ciureș *sm* vz ***cireș***
ciureșică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Coada-șoricelului (*Achillea millefolium*).
ciurez *sm* vz ***huhurez***
ciurfă *sf* [At: DA / Pl: *~fe* / E: mg ***csorva***] (Buc) Căpățână de varză.
ciurfuială *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 41 / Pl: *~ieli* / E: ***ciurfă*** + *-uială*] (Buc) Mocirlă.
ciurgău *sn* [At: VAIDA / V: ***~goi*** *sn* / Pl: *~gaie* / E: mg ***csurgó (csorgó)***] **1** (Trs; Mrm; mgm) Ciuroi (**1**). **2** Izvor care izbucnește dintre pietre Si: *șuroiu*.
ciurgoi *sn* vz ***ciurgău***
ciurhar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***ciurhă*** + *-ar*] (Reg) Porcar.
ciurhă *sf* [At: DA / Pl: *~he* / E: mg ***csürhe***] (Reg) Turmă de porci.
ciuri[1] *i* [At: REV. CRIT. IV, 142 / E: ***ciurhă***] (Are) Strigăt cu care se cheamă purceii.
ciuri[2] *v* vz ***ciuli***[2]
ciurică[1] *sf* [At: H III, 223 / Pl: *~ice* / E: ***cioară*** + *-ică*] (Reg; dep) Cioară (**1**).
ciurică[2] *sf* [At: H I, 349 / Pl: *~ici* / E: ***ciur*** + *-ică*] **1** (Îrg) Ciur (**21**). **2** (Reg) Broboadă.
ciurică[3] *sfs* [At: H II, 127 / V: ***cir~, ciric*** *sms* / Pl: *~ici, ~rele* / E: ns cf lp ***kiuricus***] **1** (Pop) Sărbătoarea Sfântului Martir Chiric, pe 15 iulie, de care se leagă diverse credințe populare. **2** (Îrg; îe) **I-a venit ~ca** Se spunea când bărbatul își bătea soția. **3** (Îrg) Bătaie.
ciurici *sm* [At: STAMATI, M. / Pl: ~ / E: nct] (Înv) **1** Hârciog (**1**) (*Cricetus cricetus*). **2** Șoarece (**1**) (*Mus musculus*).
ciurișor *sn* [At: MARIAN, SA. II, 123 / Pl: *~oare* / E: ***ciur***[2] + *-ișor*] (Șhp) Ciur (mic).
ciurlan *sm* [At: H I, 187 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) **1** Plantă cu tulpina foarte ramificată, cu frunze alterne, lungi, subțiri și terminate cu un spin, specifică regiunilor de stepă (*Salsola ruthenica*). **2** (Șlp) Săricică (*Salsola kali*). **3** Săricică (*Salsola soda*). **4** (Îc) **~ alb** Plantă din familia cruciferelor (*Rapistrum perenne*). **5** (Îc) ~ **de câmp** Cornuți (*Xanthium strumarim*).
ciurlă *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: nct] (Reg; prt) Om nepieptănat.
ciurlău *sn* [At: CHEST. IV, 43/386 - 1 / Pl: *~loaie* / E: nct] (Reg) Cădere de apă.
ciurlez *sm* [At: H IV, 152 / Pl: *~i* / E: ***ciurlezi***] (Reg; lpl) Flăcău care umblă cu iordanul.
ciurleza *vt* [At: DA ms / Pzi: ? / E: ***ciurlezi*** css] A iordăni.
ciurlezeală *sf* [At: DA / Pl: *~zeli* / E: ***ciurlezi*** + *-eală*] Iordăneală.
ciurlezi *vt* [At: H IV, 162 / Pzi: *~zesc* și *~ez* / E: ***chiraleisa***] (Reg; d. flăcăi) A iordăni.
ciurli *v* vz ***ciuli***[2]
ciurli-burli *ai* [At: DA / E: ns cf *ciurlan*] (Într-o anecdotă pop.) Zbârlit.
ciurlica *vt* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 27 / Pzi: *ciurlic* / E: fo] (Reg) **1** (D. păsări) A ciripi. **2** A forfoti.
ciurlos, ~oasă [At: H XVIII, 150 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ciurlă*** + *-os*] (Reg) **1** *a* Nepieptănat. **2** *sf* (Pex) Femeie neîngrijită.
ciurluială *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 41 / Pl: *~ieli* / E: ns cf *ciurfuială*] (Pop) Mocirlă.
ciurmoiac *sm* vz ***ciormoiag***
ciurmuli *v* vz ***ciumurli***
ciurmului *v* vz ***ciumurli***
ciuroaie *sf* [At: CHEST. II, 246/257 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Lemn triunghiular, așezat între acoperiș și căpriori, pentru a ridica streașina casei și a feri pereții de ploaie.
ciuroi *sn* [At: POMPILIU, B. 1007 / V: (reg) ***ciorol, ciroi, giuroi*** / Pl: *~oaie* / E: pbl ***ciurui***] **1** Izvor care curge pe un scoc îngust de scoarță de copac Si: *șipot* (**1**), (pop) *bijoiu, ciurgău, turoi*. **2** Jgheabuleț, scândurică sau coajă de copac prin care curge apă. **3** Firul apei ce țâșnește din pământ.
ciurpen *sm* [At: I. CR. 1912, nr. 12, 373 / V: ***~e*** *sn* / Pl: *~i* / E: ctm ***ciorchine + curpen***] (Înv) **1** Ciorchine de struguri. **2** (Reg) Strugure fără boabe.
ciurpene *sm* vz ***ciurpen***
ciur-petec *sm* [At: DA ms / Pl: *~eci* / E: ***ciur + petec***] (Nob; prt) Om spilcuit.
ciurșică *sf* vz ***surcică***
ciurtar *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 18 / Pl: *~e* / E: pbl ***cioltar***] (Ban) Pieptar (din lână albă sau gri).
ciurubei *sn* [At: SIMA, M. 183 / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg) Cireașă verde Si: *golosea*.
ciuru-buru *i* [At: VICIU, COL. / E: ***ciur***] (Reg) Cuvânt care imită sunetul cernutului cu ciurul.
ciuruc *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: tc ***çürük***] **1** Lucru fără valoare. **2** Rămășiță inutilă. **3** (Dep) Om care nu e bun de nimic. **4** (Înv; îs) *~ul școlii* Cel mai slab școlar. **5** (Înv; pex) Vită care nu e bună de muncă (și, drept urmare, este destinată tăierii). **6** (Înv; pex) Vită prea mică pentru a fi pusă la muncă.
ciurucui *v* vz ***ciorovăi***
ciurufală *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~le* / E: ns cf *ciurfă*] (Îrg) Ciment.
ciurufleacă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ece* / E: ns cf *ciurfă*] (Reg) **1** Pământ moale. **2** Noroi.
ciurui[1] [At: I. IONESCU, C. 122/14 / V: (Ban) *~răi*[1], *ciorăi*[1] / Pzi: *~esc, ciurui* / E: ***ciur***[1]] **1-2** *vtr* A (se) cerne cu ciurul. **3** *vt* (Fig; nob) A examina cu atenție. **4-5** *vtr* A (se) găuri în mai multe locuri. **6** *vt* (Fig) A omorî, făcând numeroase răni (mai ales de glonț). **7** *vt* (Înv) A cârpi ciorapi. **8** *vi* (D. lichide) A curge ca prin ciur.

ciurui*[2]** *vi* [At: LB / V: ***~răi*[2]**, ***ciorăi*[2]**, ***ciorol*[2]**, ***giurui / Pzi: *~esc*, *ciurui* / E: ***ciur*[2]**] (Înv) A susura.

***ciurui*[3]** *vt* [At: ALRM II/I h. 279 / Pzi: *~esc*, *cirui* / E: nct] (Reg) A unge un perete cu pământ.

***ciurui*[4]** *v* vz ***ciorăi*[1]**

***ciuruială*[1]** *sf* [At: E. SEVASTOS, ap. TDRG / Pl: *~ieli* / E: ***ciurui*[1]** + *-eală*] **1** Ceea ce a fost trecut prin ciur. **2** (Ccr) Corpurile străine separate de ciuruială **(1)**. **3** (Șîs) *~ de ploaie* Răpăială. **4-5** (Rar) Ciuruire **(3-4)**.

ciuruială*[2]** *sf* vz ***ciruială

ciuruiană *sf* [At: REV. CRIT. III, 93 / Pl: *~iene* / E: ***ciuroi*** + *-ană*] (Reg) Cascadă.

ciuruire*[1]** *sf* [At: DA ms / V: ***~răi~*[1]**, ***ciorăire, ***ciorolre*[1]** / Pl: *~iri* / E: ***ciurui*[1]**] **1** Cernere cu ciurul Si: *ciuruit*[1] **(1)**. **2** (Nob) Examinare cu atenție Si: *ciuruit*[1] **(2)**. **3** Găurire în mai multe locuri Si: *ciuruit*[1] **(3)**. **4** (Fig) Omorâre prin producerea a numeroase răni (mai ales provocate de gloanțe) Si: *ciuruit*[1] **(4)**. **5** (Ban) Cârpire a ciorapilor Si: *ciuruit*[1] **(5)**. **6** Curgere (ca prin ciur) Si: *ciuruit*[1] **(6)**.

***ciuruire*[2]** *sf* [At: GORJAN, H. II, 60 / V: ***~răi~*[2]**, ***ciorăire*[2]**, ***ciorolre*[2]** / Pl: *~iri* / E: ***ciurui*[2]**] Susur.

***ciuruit*[1]** *sn* [At: H III, 49 / V: ***~răit*[1]**, ***ciorăit*[1]**, ***ciorolt*[1]** / Pl: *~uri* / E: ***ciurui*[1]**] **1-6** Ciuruire[1] **(1-6)**.

***ciuruit*[2]** *sn* [At: LM / V: ***~răit*[2]**, ***ciorăit*[2]**, ***ciorolt*[2]** / Pl: *~uri* / E: ***ciurui*[2]**] Susur.

ciuruit*[3]**, ***~ă *a* [At: DELAVRANCEA, ap. DDRF / V: ***~răit*[3]**, ***ciorăit*[3]** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciurui***] **1** Trecut prin ciur **(1)**. **2** Plin de răni (provocate de gloanțe, de înțepături etc.). **3** Ciupit de vărsat. **4-5** Găurit (peste tot). **6** (Înv; îs) *Foaia ~ă a nasului* Osul etmoidal. **7** (D. germenele oului fecundat; pbl) Divizat.

ciuruit*[4]**, ***~ă *a* [At: DA / V: ***~răit*[4]**, ***ciorăit*[4]** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciurui*[2]**] (Îvr) Care a curs susurând.

ciuruitor*[1]**, ***~oare [At: ȘEZ. VII, 179 / V: ***~răi~*** / Pl: *~ori*, *~oare* / E: ***ciurui*[1]** + *-(i)tor*] **1** *a* Care ciuruiește Cf *ciurar*[2]. **2** *sfp* (Pop) Găurelele de la gura ulciorului, prin care curge apa. **3** *sm* Aparat care separă corpurile străine de boabele de cereale (în industria berii).

ciuruitor*[2]**, ***~oare *a* [At: T. DEMETRESCU, ap. TDRG / V: ***~răi~***, ***cirăi~***, ***ciorol~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***ciurui*[2]** + *-(i)tor*] (Îvr) Care susură.

ciuruitură *sf* [At: LM / V: ***~răi~***, ***ciorăi~***, ***ciorol~*** / Pl: *~ri* / E: ***ciurui*[2]** + *-(i)tură*] (Îvr) Susur.

ciurumea *sf* vz ***ciulama***

ciurupească *sf* [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: *~ești* / E: nct] (Reg) Pește mic de pârâu nedefinit mai îndeaproape.

ciurupui *vt* [At: BARONZI, L. I, 150/26 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Înv; arg) A număra.

***ciuș*[1]** *i* [At: PASCU, C. 101 / E: fo] (Rep) Strigăt cu care se oprește sau se îndeamnă măgarul să meargă.

ciuș*[2]** *sm* [At: MAT. FOLK. 536 / E: bg ***на чуш] (Pop; îlav) **În ~** În cârcă.

ciuș*[3]**, ***~ă [At: ȘEZ. IV, 76 / V: ***ciunș*** / Pl: *~i*, *~e* / E: nct] **1-2** *smf, a* (Pop; mai ales d. găini) (Animal) zbârlit. **3-4** *smf, a* (Pop) (Animal) miop. **5** *sf* Bufniță **(1)**.

***ciuș*[4]** *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Nap.

ciușcă*[1]** *sf* [At: PAȘCA. GL. / V: ***~ște / Pl: *~ște* / E: bg ***чушка***] (Reg) **1** Ardei **(1)**. **2** Ardei iute. **3** Păstaie. **4** Salată de ardei acrită cu oțet.

ciușcă*[2]** *sf* vz ***ciuște

ciușcă*[3]** *sf* vz ***tușche

ciușche *sf* vz ***tușche***

ciușde *i* [At: BARCIANU / E: ***ciuș*** + *-de*] (Trs) Ciuș[1].

ciușdi*[1]** [At: POGOR, HENR. 236 / V: ***~ujdi / Pzi: *~desc* / E: ns cf bg чужлу] **1** *vt* (Fam) A șterpeli. **2** *vr* A se tupila (de frică). **3** *vt* (D. cai) A ciuli urechile. **4** *vt* (D. oi) A-și da urechile înapoi de spaimă.

***ciușdi*[2]** *vt* [At: DA / Pzi: *~desc* / E: nct] (Reg) **1** A ciopli un lemn. **2** (D. o persoană știrbă) A mușca rău (dintr-un măr).

ciușdi*[3]** *i* [At: PĂCALĂ, M. R. 137 / E: ***ciuș + *-di*] (Trs) Ciuș[1].

ciușdire *sf* [At: DA / V: ***~ujd~*** / Pl: *~ri* / E: ***ciușdi*[1]**] **1** (Fam) Șterpelire. **2** Tupilare (de frică). **3** Ciulire a urechilor.

ciușdit*[1]** *sn* [At: DA / V: ***~ujd~ / Pl: *~uri* / E: ***ciușdi*[1]**] Ciușdire.

ciușdit*[2]**, ***~ă *a* [At: I. CR. V, 374 / V: ***~ujd~*** / Pl: *~ iți*, *~e* / E: ***ciușdi*[1]**] **1** (Trs) Șterpelit. **2** (Reg; d. cai) Speriat.

ciușdit*[3]**, ***~ă *a* [At: DA / V: ***~ujd~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ciușdi*[2]**] (Reg; d. mere) Mușcat (de o persoană știrbă).

ciușmea *sf* vz ***cișmea***

ciuștac *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Băț gros pentru bătaie.

ciuște*[1]** *sf* [At: ALECSANDRI, T. 241 / V: ***~scă, ***șus~***, (înv) ***ciucică***, ***țușcă*** / Pl: *~ti* / E: ns cf *ciuști*] **1** (Buc) Ștergar răsucit strâns și înnodat la capete, cu care se lovește unul dintre jucători la jocul „de-a puha". **2** (Înv; îf *țușcă* îe) **A se face țușcă** A se îmbăta.

ciuște*[2]** *sf* vz ***ciușcă

ciuștea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 124 / Pl: *~ele* / E: ***ciușcă*** + *-ea*] (Reg) **1-2** Teacă (de ardei).

***ciuști*[1]** *i* [At: SBIERA, P. 322 / E: fo] **1** Cuvânt care sugerează o săritură bruscă. **2** Cuvânt care sugerează o lovitură (rapidă).

***ciuști*[2]** *vi* [At: ȘEZ. V, 57 / Pzi: *~tesc* / E: ***ciuști*[1]**] (D. iepuri sau animale mici) A țâșni.

ciut*[1]**, ***~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 126 / V: (reg) ***șut*** / Pl: *~uți*, *~e* / E: ns cf alb *shut*] **1** (D. vite) Căruia i s-au tăiat coarnele. **2** (D. vite) Căruia i-au picat coarnele. **3** (D. vite) Cu ambele coarne lăsate în jos. **4** (D. vite) Fără un corn. **5** (Rar; d. vite) Care are coada tăiată. **6** (D. animale, mai ales d. câini) Cu urechile mici (sau fără urechi) Cf *ciul*. **7** (D. lâna oilor) De o culoare deosebită. **8** (Trs; d. oameni îf *șut*) Stângaci. **9** (Trs; fig; d. oameni îf *șut*) Tont.

ciut*[2]** *sn* vz ***cit

ciutac*[1]** [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: *~aci* / E: ***ciut + *-ac*] **1-2** *sm, a* (Bou) care nu are corn. **3-6** *sn, a* (Corn) scurt (sau rupt).

ciutac*[2]** *sm* [At: H V, 335 / Pl: *~aci* / E: ***ciut + *-ac*] (Reg) **1** Tufan retezat la o înălțime oarecare și ale cărui ramuri au crescut în jos. **2** Cioată.

ciutac*[3]** [At: URECHE, ap. LET. I, 203/11 / V: (înv) ***citac, ***cetac*** / Pl: *~aci* / E: tc ***çitak***] **1-2** *sm, a* (Care e) bulgar turcit. **3-4** *sm, a* (Care este) locuitor turc din Dobrogea. **5** *sm* (Dep) Turc. **6** *a* Prost. **7** *a* Stângaci.

ciutac*[4]** *sn* vz ***ciotac

ciutaler *sm* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 99 / A: ? / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om de nimic.

ciutalină *sf* vz ***ciutălină***

ciutan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***ciută*** + *-an*] Bou fără coarne.

ciutaș, ***~ă*** *smf, a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: ***ciută*** + *-aș*] **1-2** (Vită) fără coarne.

ciută *sf* [At: PSALT (1651), 28/9 / V: ***cită***, (rar) ***șu~*** / Pl: *~te* / E: alb ***shutë***] **1** Femela cerbului Si: *cerboaică*, (pop) *ciutălină*. **2** Specie mai mică decât cerbul, cu coarnele lățărețe la vârf, ca o frunză mică de palmier. **3** (Înv; șîs) *~de pădure* Fiară sălbatică. **4** (Fig) Epitet dat unei femei tinere, suple și grațioase.

ciutălină *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 58 / V: ***~tal~***, ***~tul~*** / Pl: *~ne* / E: ***ciută*** + *-(l)ină*] (Pop) Ciută **(1)**.

ciutănel *sm* [At: DA ms / V: ***șu~*** / Pl: *~ei* / E: ***ciutan*** + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Ciutan (mic).

ciutărie *sf* [At: (a. 1751) DOC., ap. HEM 3076 / Pl: *~ii* / E: ***ciută*** + *-ărie*] **1** Mulțime de ciute. **2** Loc unde se află (multe) ciute. **3** Spațiu închis cu gard într-o pădure, amenajat pentru căprioare. **4** Pădure (închisă) cu căprioare și cerbi. **5** Obor.

ciutcă-butucă vz ***ciot-bot***

ciuteică *sf* [At: MARIAN, O. I, 26 / Pl: *~ici* / E: ***ciot*** + *-eică*] (Reg) Tulpină rămasă în pământ după tăierea arborelui Si: *ciot* **(1)**, (reg) *cioată*.

ciuteioară *sf* [At: ȘEZ. I, 114 / P: *~te-ioa~* / Pl: *~re* / E: ***ciută*** + *-(ei)oară*] **1-2** (Șhp) Ciută **(1)** (mică).

ciuterugă *sf* vz ***ciuturugă***

ciuti *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~tesc* / E: ***ciot***] (Nob) A cionti.

ciutit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: *ciuti*] (D. vite) **1** Fără coarne. **2** Cu un corn rupt.

ciutoaie *sf* [At: MARIAN, D. 237 / Pl: ~ / E: ***ciută*** + *-oaie*] **1-2** (Pop) Ciută (**1**) (mare).

ciutoc *sm* [At: ARH. FOLK. IV, 295 / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg) **1** Bucată mare de lemn. **2** Butuc. **3** Ciot (**1**).

ciutrica *vt* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: *ciutric* / E: nct] (Reg) A vorbi mult (și fără rost).

ciutruc *sn* [At: H XVIII, 15 / V: *~ă sf* / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Partea inferioară a tulpinei. **2** (Fig; îf *ciutrucă*) Persoană mică de statură.

ciutrucă *sf* vz ***ciutruc***

ciutuc¹ *sn* vz ***ciot***

ciutuc² *sn* [At: STAN, M. 151 / Pl: *~uri* / E: mg ***csutak***] **1** (Mgm; îs) *~ de mătură* Mătură scurtă și uzată. **2** (Mgm; îas; pex) Coadă de mătură. **3** (Mgm; îs) *~ de păr* Coadă scurtă.

ciutuc-butuc [At: GOROVEI, C. 145 / E: cssr] (Pop; în ghicitori) Compus prozodic ce sugerează un (obiect cu) aspect mai lătăreț, mai solid Si: *ciuturel-buturel, ciuturaș-buturaș, ciot-bot.*

ciutuhană *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Ciot (**1**).

ciutulină *sf* vz ***ciutalină***

ciuturac *sn* [At: H VII, 185 / Pl: *~ace* / E: ***ciutură*** + *-ac*] (Reg) Armă de care se servesc sătenii.

ciutură *sf* [At: BIBLIA (1688), 16¹ / V: *cit~* / A și: *ciutură* / Pl: *~ri, ~re* / E: ml ***cytola**] (Pop) **1** (Rar) Ulcior (de apă). **2-3** Găleată (sau vas din doage sau dintr-un trunchi scobit) pentru scos apa din fântână. **4** Cantitate de apă care încape într-o ciutură (**1-3**). **5** (Îe) **(Plouă de) toarnă cu ~ra** Plouă torențial. **6** (Trs; Ban) Ploscă. **7** (Reg) Fântână. **8** (La moară) Țeavă mai subțire decât buduroiul, pusă la capătul dinspre roată al acestuia. **9** Căușul morii. **10** (Reg) Parte a morii de apă nedefinită mai îndeaproape. **11** (La mori mici) Fusul și roata morii. **12** (Reg) Moară mică și roata ei. **13** (Reg) Morișcă. **14** Dispozitiv de udat zarzavaturi în formă de roată Si: *roată sârbească.* **15** (Trs) Țeava pipei. **16** (Trs; la pipă) Muștiuc. **17** (Înv; nob) Piuă. **18** (Trs; Ban) Ploscă cu rachiu sau vin cu care se duc mirii la prieteni și rude pentru a-i invita la nuntă. **19** (Fig; reg) Cap de cal.

ciuturcă¹ *sf* [At: CADE / Pl: *~rci* / E: ***ciutur*** + *-că*] (Reg) Ciot (**1**).

ciuturcă² *sf* vz ***ciotârcă***

ciuturea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 458 / Pl: *~ele* / E: ***ciutură*** + *-ea*] (Pop; șhp) **1-2** Ciutură (**1**) (mică).

ciuturei *sm* [At: DDRF / Pl: ~ / E: ***ciutură*** + *-ei*] (Reg) Butucul roții de la moară.

ciuturel-buturel [At: GOROVEI, C. 75 / E: cssr] **1** (Pop; în ghicitori) Ciutuc-butuc. **2** (În ghicitori) Varză.

ciuturigă *sf* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~igi* / E: ***ciutură*** + *-igă*] (Reg) Trunchi de fag scorburos.

ciuturos, ~oasă *a* vz ***cioturos***

ciuturugă *sf* [At: GOROVEI, C. 167 / V: ***~ter~, ciotor~*** / Pl: *~ugi* / E: ***ciot*** + ***buturugă***] **1** Buturugă. **2** Ciot.

ciuturuș-buturuș [At: GOROVEI, C. 126 / E: cssr] (Pop; în ghicitori) Ciutuc-butuc.

ciuță [At: DA / Pl: *~țe* / E: nct] **1** *sm* (Reg) Nene. **2-3** *sf* (Șhp) Cioară (mică).

ciuvai *sn* [At: LIUBA–IANA, M. 99 / V: *~an, ~aniu, ~ană sf* / Pl: *~e* / E: vsl **чванъ**] **1** (Ban) Albie pentru frământat pâinea sau spălat rufele. **2** (Reg) Cauc de lemn cu care se scoate fiertura din cazan. **3** (Îrg; îc) **Broască cu ~aniu** Broască țestoasă.

ciuvaie *sf* [At: DIACONU, P. 25 / Pl: *~văi* / E: nct] (Reg) **1** Vas de doage cu cercuri de lemn. **2** (Lpl) Accesoriile stânei.

ciuvan *sn* vz ***ciuvai***

ciuvaniu *sn* vz ***ciuvai***

ciuvană *sf* vz ***ciuvai***

ciuvaș, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: rs **чуваш**] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din Republica Ciuvașă. **3-4** (Om) originar din Republica Ciuvașă. **5** *smp* Populație de origine din Republica Ciuvașă. **6-7** *a* Care aparține ciuvașilor (**5**) sau Republicii Ciuvașe. **8-9** *a* Referitor la ciuvași (**5**) sau la Republica Ciuvașă.

ciuvei *sn* vz ***ciovei***

ciuvic *i* vz ***ciovic***

ciuvică *sf* vz ***ciovică***

ciuvit *i* vz ***ciovic***

ciuvlică *sf* vz ***ciovică¹***

ciuvoi *sn* vz ***ciovei***

ciuvei *sn* vz ***ciovei***

ciuz *sn* vz ***chiuz***

civadieră *sf* [At: DN³ / P: *~di-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***civadière***, it ***civadiera***] (Mrn) Pânză pătrată situată la bompres.

civără *sf* vz ***chivără***

civert *sn* vz ***sfert***

civeși *vt* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *tiveși*] (Ban; nob) A ispiti.

civic, ~ă *a* [At: GHICA, S. 54 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***civique***, lat ***civicus***] Cetățenesc.

civie *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 107 / A: ? / Pl: *~ii* / E: srb ***čivija***] (Reg) **1** Cui de fier care fixează osia. **2** Șurub. **3** (La plug) Accesoriu pentru prins fierul lat.

civieriu *sn* [At: LIUBA–IANA, M. 125 / Pl: *~re* / E: ***civie*** + *-er*] (Reg) Menghină.

civig *sn* [At: LIUBA–IANA, M. 97 / Pl: *~uri* / E: ns cf srb *viviluk*] (Reg) **1-2** Lanț (sau lemn așezat orizontal în coș), de care se atârnă slănina și carnea la afumat. **3** (Lpl) Slănină și carne afumate.

civil, ~ă [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 303/9 / V: (îvp) ***ți~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***civil***, lat ***civēlis***] **1** *a* Care privește pe civili (**6**). **2** *a* Care aparține civililor (**16**). **3** *a* Care este specific civililor (**16**). **4-5** *a* Care se referă la raporturile juridice ale civililor între ei (sau la raporturile – economice ale – acestora cu organele și organizațiile statului). **6** *a* (Îs) *Drepturi ~e* Drepturi de care se bucură o persoană (fizică sau juridică), reglementate și recunoscute ca atare. **7** *a* (Îs) *Drept ~* Ramură a dreptului care studiază și reglementează relațiile sociale (convertite în raporturi juridice) existente între persoanele fizice sau juridice dintr-un stat. **8** *a* (Îs) *Cod* (sau înv, *codice, condică*) ~ Culegere unitară de norme juridice care reglementează raporturile de drept civil. **9** *a* (Îs) *Stare ~ă* Situația unei persoane așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie, deces. **10** *a* (Îs) *Ofițer al stării ~e* (sau, înv *ofițer țivil*) Salariat al unei primării însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă. **11** *a* (Îs) *Căsătorie ~ă* Căsătorie oficiată de ofițerul stării civile în conformitate cu prevederile legale (înaintea căsătoriei religioase). **12** *a* (Îs) *Parte ~ă* Persoană care, într-un proces penal, formulează pretenții de despăgubiri pentru daunele suferite prin săvârșirea acțiunii. **13** *a* (Îs) *Război ~* Conflict armat între două grupuri adverse din aceeași țară, cu scopul de a prelua puterea. **14** *a* (Înv; îs) *Listă ~* Sumă alocată anual de la bugetul statului pentru cheltuielile private ale regelui. **15** *a* (Înv; îs) *Fructele ~e* Chiriile caselor, venitul rentelor etc. **16** *a* (Îe) **A se constitui parte ~ă** (într-un proces) A cere, la judecată, despăgubiri bănești pentru pierderile cauzate de vinovat. **17** *sm* Cetățean al unui stat, cu excepția militarilor și preoților. **18** *sm* Persoană îmbrăcată în haine obișnuite (și nu militare sau preoțești). **19** *av* (Îe) **A fi (îmbrăcat) în ~** A purta haine obișnuite.

civilie *sf* [At: CAMILAR, N. II, 225 / V: (înv) ***ți~*** / Pl: *~ii* / E: ***civil*** + *-ie*] (Îoc „militărie") **1** Viață de civil (**1**). **2** Condiție de civil (**1**).

civilist *sm* [At: SBIERA, F. S. 154 / V: (înv) ***ți~*** / Pl: *~iști* / E: fr ***civiliste***, (**1**) ger ***zivilist***] **1** (Trs; Buc; înv) Civil (**1**). **2** Specialist în dreptul civil (**7**). **3** Profesor de drept civil (**7**).

civilitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 199 / E: lat ***civilitas, -atis***] **1** (Înv) Civilizație (**1**). **2** Respectare a convenientelor și a bunei-cuviințe în societate Si: *politețe,* (înv) *curtenie.*

civiliza *vtr* [At: BĂLCESCU, M. V. 7 / V: (înv) ***ți~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***civiliser***] **1-2** A face să devină sau a deveni civilizat.

civilizare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 82 / Pl: *~zări* / E: ***civiliza***] **1** Acțiune prin care se civilizează. **2** (Îvr) Civilizație (1).

civilizat, ~ă *a* [At:BĂLCESCU, M. V. 7 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***civiliza*** cf fr *civilisé*] **1** (D. o societate) Care are o cultură și o tehnică înaintă și a ajuns la un standard de viață ridicat. **2** Politicos.

civilizator, ~oare *smf, a* [At: IORGA, L. II, 11 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***civilisateur***] **1-4** (Persoană) care civilizează **(1-2)**.

civilizatoriu, ~ie *a* vz ***civilizator***

civilizație *sf* [At: MARCOVICI, D. 470/22 / V: (înv) *~țiune, ți~* / Pl: *~ii* / E: fr ***civilisation***] **1** Nivel de dezvoltare materială și spirituală a societății dintr-o epocă dată a unui popor, a unui stat etc Si: (înv) *civilitate* (1), (îvr) *civilizare* (2). **2** Cultură (materială sau spirituală). **3** (Pex) Nivel înalt de dezvoltare a unei societăți. **4** (Fig) Societate cu un înalt grad de dezvoltare.

civilizațiune *sf* vz ***civilizație***

civir *sn* vz ***cighir***

civism *sms* [At: DA / E: fr ***civisme***] (Liv) Devotament față de colectivitate.

civit, ~ă [At: TARIF (1792), ap. ȘIO / V: (înv) *țevit* / E: tc ***çivit***] (Înv) **1** *sms* Indigo. **2** *sn* Culoarea indigo. **3** *a* Albastru-închis.

civitas *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: lat ***civitas***] (În organizarea provincială romană) Teritoriu al unui trib local și centrul său principal.

civiu *sm* [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: *civie* / E: nct] (Reg) Pui mic de șalău.

ciz¹- vz ***cis-***

ciz² *sm* vz ***cij***

cizela [At: BUL. COM. IST. I, 89 / Pzi: *~lez* / E: fr ***ciseler***] **1-2** *vt* A finisa (sau a ornamenta) (cu dalta) un obiect (de metal). **3** *vt* (Fig) A aduce îmbunătățiri (de stil, de exprimare) unei lucrări literare sau științifice. **4-5** *vtr* (Fig) A face să capete (sau a căpăta) deprinderi civilizate, cultură etc.

cizelare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 248 / Pl: *~lări* / E. ***cizela***] **1-2** Finisare (sau ornamentare) (cu dalta) a unui obiect (de metal) Si: *cizelat¹* **(1-2)**. **3** (Fig) Aducere de îmbunătățiri unei lucrări Si: *cizelat¹* (3). **4** (Fig) Deprindere cu obiceiuri civilizate, cu acte de cultură etc Si: *cizelat¹* (4).

cizelat¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cizela***] **1-4** Cizelare **(1-4)**.

cizelat², ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 87 / Pl: *~ați, ~ e* / E: ***cizela***] **1-2** (D. obiecte) Finisat² (sau ornamentat²) (cu dalta). **3** (Fig; d. opere literare sau științifice) Îmbunătățit² (din punctul de vedere al stilului, al exprimării). **4** (Fig) Care și-a însușit deprinderi civilizate, cultură etc.

cizelură *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 52 / Pl: *~ri* / E: fr ***ciselure***] **1** (Îvr) Arta de a cizela. **2** Ornament migălos, rezultat al cizelării. **3** (Fig; rar) Lucrare în care sunt redate minuțios detaliile.

cizmar *sm* [At: I. GOLESCU, ap. DDRF / V: (înv) ***cijmar, cismar, cișmar*** / Pl: *~i* / E: ***cizmă*** + *-ar*] Persoană care confecționează și repară încălțăminte Si: *pantofar*, (înv) *cizmaș*, (îvp) *ciubotar*, (îrg) *papucar*, (iuz) *cavaf*.

cizmaș *sm* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***cișmaș, cijmaș*** / Pl: *~i* / E: ***cizmă*** + *-aș*] (Înv) Cizmar.

cizmă *sf* [At: BIBLIA (1688), 47 / V: (înv) ***cismă, cișmă, cijmă*** / Pl: *~me* / E: mg ***czisma***] **1** Încălțăminte cu carâmbul până la (sau peste) genunchi Si: (îvp) *ciubotă*. **2** (Îe) **E (prost ca) o ~** E foarte prost (și grosolan). **3** (Bot; reg; îc) **~ma cucului** Nemțișori-de-câmp (*Consolida regalis*). **4** (Bot; reg; îac; șîc) **~mele cucului** Bujori (*Orchis palustris*). **5** (Bot; reg; îac) Ciubotica cucului (*Primula veris*). **6** (Bot; reg; îc) **~mele cucului** Poroinic (*Orchis*).

cizmăreasă *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***cism~*** / Pl: *~ese* / E: ***cizmar*** + *-easă*] **1** Soția cizmarului Si: *ciubotăreasă* (1), *cizmăriță* (1). **2** (Rar) Femeie care face cizme Si: *ciubotăreasă* (2), *cizmăriță* (2).

cizmăresc, ~ească *a* [At: DA ms / V: (înv) ***cism~*** / Pl: *~ești* / E: ***cizmar*** + *-esc*] **1-2** Care aparține (sau servește) cizmarului Si: (îvp) *ciubotăresc*.

cizmări *vi* [At: POLIZU / V: (înv) ***cism~*** / Pzi: *~resc* / E: ns cf bg *čizmari*] (Înv; nob) A face cizme (1).

cizmărie¹ *sf* [At: (a. 1766) URICARIUL XIV, 4/23 / V: (înv) ***cis~*** / E: ***cizmar*** + *-ie*] Meseria cizmarului Si: (îvp) *ciubotărie¹*.

cizmărie² *sf* [At: DICȚ. / V: ***cism~²*** / Pl: *~ii* / E: ***cizmă*** + *-ărie*] **1** Atelierul cizmarului Si: (îvp) *ciubotărie²* **(1)**. **2** Marfa cizmarului Si: (îvp) *ciubotărie²* **(2)**, *pantofărie*.

cizmăriță *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***cism~*** / Pl: *~țe* / E: ***cizmar*** + *-iță*] **1-2** Cizmăreasă **(1-2)** Si: (reg) *ciubotăreasă*.

cizmășel *sm* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 148 / V: (înv) ***cism~*** / Pl: *~ei* / E: ***cizmaș*** + *-el*] (Înv) **1** Cizmar care are o prăvălie mică. **2-3** (Șhp) Cizmar (scund).

cizmășică *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***cism~*** / Pl: *~ici* / E: ***cizmaș*** + *-ică*] **1-2** (Înv) Cizmăreasă **(1-2)**.

cizmulică *sf* [At: ȘEZ. XI, 159 / V: (înv) ***cism~*** / Pl: *~ici* / E: ***cizmă*** + *-ică*] **1-2** Cizmuliță.

cizmuliță *sf* [At: IORGA, ap. DA / V: (înv) ***cism~*** / Pl: *~țe* / E: ***cizmă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cizmă (1) (mică) Si: *cizmulică* **(1-2)**, *cizmuță* **(1-2)**.

cizmuncă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~nci* / E: ***cizmă*** + *-u(n)că*] (Bot; reg) Orăștică (*Lathyrus niger*).

cizmuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cizmă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cizmă (1) (mică). **3** (Bot; reg; îc) **~ța cucului** Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).

cizvârtă *sf* vz ***ciozvârtă***

claban *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om de nimic.

clabuc *sm* vz ***clăbuc***

clac¹ *i* [At: DEX² / E: fo] Cuvânt care imită un zgomot scurt și sec.

clac² *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***claque***] Pălărie cu calota înaltă, cilindrică, care poate fi turtită și purtată sub braț.

claca *vi* [At: LTR / Pzi: *~chez* / E: fr ***claquer***] **1** (D. cai) A i se umfla tendonul la picioarele din față și a nu mai putea merge. **2-3** (D. sportivi) A suferi o întindere sau o ruptură de tendon ori de ligament în urma unui efort fizic. **4** (D. oameni) A întrerupe o activitate intensă, din cauza unei incapacități provocate de surmenaj.

clacaj *sn* [At: ENC. VET. 30 / Pl: *~e* / E: fr ***claquage***] **1-3** (Rar) Clacare **(1-3)**. **4** Leziune a tendoanelor ori a ligamentelor de la picioare, apărută după un efort fizic.

clacare *sf* [At: LTR / Pl: *~cări* / E: ***claca***] **1** Umflare a tendonului la picioarele din față ale unui cal Si: *clacaj* (1). **2** Întindere sau rupere de tendon ori de ligament la sportivi Si: *clacaj* (2). **3** Întrerupere a unei activități intense, din cauza unei incapacități provocate de surmenaj Si: *clacaj* (3).

clacaș *sm* vz ***clăcaș***

clacă¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *clăci* / E: bg ***тлака***] **1** (În feudalism) Muncă fără plată pe care țăranul fără pământ era obligat să o presteze în folosul stăpânului moșiei. **2** Perioada când se făcea clacă (1). **3** (Înv; îs) *Om de ~* Clăcaș. **4** (Ccr) Ceea ce se realiza în urma clăcii **(1)**. **5** (Înv) Prestație ocazională neremunerată în folosul comunității. **6** (Înv) Muncă prestată benevol de un grup în folosul cuiva (însoțită sau) urmată de o petrecere. **7** (Înv) Petrecere care însoțește claca (6). **8** (Înv; îs) *~ca lui Dumnezeu* Război. **9** (Înv; îs) *Lucru de ~* Lucru gratuit. **10** (Înv; fig; îas) Lucru făcut de mântuială. **11** (Îvp; îe) **A da ~ la ceva** A se repezi mai mulți deodată, terminând repede. **12** (Îs) *Vorbă de ~* Flecăreală. **13** (Înv; îe) **A ajunge de ~** A ajunge de batjocură. **14** (Îvp; îe) **A-și bate gura de ~** A flecări. **15** (Îrg; îs) *~ca jocului* Petrecere organizată de un fruntaș al satului pentru o zi de secerat. **16** (Înv; d. tineri) Ceată. **17** (Îlav) **De ~** Degeaba.

clacă² *sf* [At: DA / Pl: *clăci* / E: fr ***claque***] (Frî; la teatru) Grup de spectatori plătiți să aplaude.

clachetă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***claquette***] Dispozitiv de semnalare alcătuit din două plăci articulate folosit la filmările sincrone, care indică locul scenei respective în ansamblul filmului.

clacson *sn* vz ***claxon***

cladaucă *sf* [At: CHEST. II, 298/149 / V: *~avcă* / Pl: *~uce* / E: nct] (Reg) **1** Cămară. **2** Bucătărie de vară.

cladavcă *sf* vz ***cladaucă***

cladă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 228 / Pl: *clăzi* / E: bg, srb **клада**] (Îvr) Grămadă.

cladăr *sm* vz *cladar*

cladără *sf* [At: (a. 1847) URICARUIL X, 400/27 / V: *~deră, ~diră* / Pl: *~dere* / E: *clădăraie*] (Înv; îe) **A sta ~** A sta grămadă.

claderă *sf* vz *cladără*

cladiră *sf* vz *cladără*

cladocer *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr *cladocerès*] **1** (Lpl) Ordin de crustacee foarte mici, adaptate la înot. **2** Crustaceu din ordinul cladocerelor **(1)**.

cladorcă *sf* [At: CHEST. II, 298/163 / Pl: *~rce* / E: rs **кладовая**] (Reg) Cămară.

claie *sf* [At: BIBLIA (1688), 44 / V: (reg) *clane* / Pl: *clăi* / E: bg, srb **кладния**] **1** Grămadă mare de fân, de snopi de cereale etc., de obicei conică. **2** (Reg) Grămadă mare de lemne așezate în formă conică și destinate arderii pentru a se obține cărbuni. **3** (Pex) Fân sau cereale care încap într-o claie **(1)**. **4** (Fig) Mulțime, îngrămădire dezordonată de lucruri sau ființe. **5** (Îvp; îe) **~ mare și fân rău** Om înalt și prost. **6** (Îe) **~ peste grămadă** Îngrămădire dezordonată. **7** (Îvr; îae) Belșug. **8** (Buc; îs) *~ de ouă* 30 de ouă vopsite. **9** (Îrg; îs) *~ia Domnului* Joc de copii în care copiii se răstoarnă unul peste altul.

claire-voie *sf* [At: DN³ / P: *cler-voa* / E: fr *claire-voie*] (Rar) **1** Împrejmuire cu grilaj. **2** Grilaj din șipci. **3** Planșeu din grinzi cu interspații. **4** Balustradă exterioară de piatră. **5** (Spc; la bisericile gotice) Partea de sus, în care ferestrele formau un etaj aproape în întregime ajurat.

clama *vi* [At: DEX² / Pzi: *~mez* / E: fr *clamer*] (Liv) **1** A se exprima în termeni violenți sau cu strigăte. **2** (Pex) A vorbi cu ton ridicat.

clamare *sf* [At: DEX² / Pl: *~mări* / E: *clama*] (Liv) **1-2** Exprimare violentă sau cu strigăte. **3** (Pex) Vorbire cu ton ridicat.

clamă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, F. 58 / Pl: *~me* / E: ger *Klammer*] **1** Piesă de metal întrebuințată pentru a prinde două sau mai multe foi volante, buclele părului la femei etc. **2** (Teh) Piesă în formă de „U" întrebuințată pentru fixare.

clambake *sn* [At: DN³ / P: *clem-beic* / Pl: *~uri* / E: eg *clambake*] (Jazz; rar) Întrunire de muzicieni care cântă împreună fără să fi repetat (calitatea interpretării lăsând, uneori, de dorit).

clamoare *sfs* [At: I. IONESCU, M. 78 / E: lat *clamor, -is*, fr *clameur*] (Liv; rar) Strigăte prelungi de nemulțumire, de dezaprobare.

clamoros, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: it *clamoroso*] (Liv; rar) **1** Zgomotos. **2** Deznădăjduit.

clamp *i* [At: ȘEZ. III, 113 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea a două obiecte (de lemn), închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc.

clampă¹ *sf* [At: DR. V, 175 / Pl: *~pe* / E: pn *klempa*] (Îrg) Mârțoagă.

clampă² *sf* [At: DAMÉ, T. 96 / V: *clea~*, (reg) *cleamcă* / Pl: *~pe* / E: *clamp*] (Reg) **1** Clanță. **2** Limbă de metal care se reazemă pe clempuș pentru a închide ușa. **3** Cârligele care leagă jiltul căruței.

clampani *v* vz *clămpăni*

clampuci *smp* [At: I. CR. III, 156 / E: ctm *clamp + papuci*] (Îrg) Papuci.

clan *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr *clan*] **1** Comunitate gentilică specifică comunei primitive, formată din indivizi legați prin rudenie și limbă. **2** (La popoarele celtice) Trib puțin numeros. **3** (Fig) Grupare cu anumite interese. **4** (Rar) Mică reuniune de specii vegetale, crescute pe suprafețe puțin întinse, care tind să se răspândească. **5** (Prt) Clică.

clanarel *sm* vz *clarinet*

clanaret *sn* vz *clarinet*

clanc *i* [At: DELAVRANCEA, S. 128 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea a două obiecte (metalice), de închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc. Si: *clanga-clanga*.

clancăt *sn* [At. TDRG / Pl: *~uri* / E: *clanc + -ăt*] (Rar) Clăncăit.

clandan *sm* [At: PAMFILE, A. R. 169 / Pl: *~i* / E: ns cf *haldan*] (Îrg) Cânepă **(1)** bine dezvoltată.

clandestin, ~ă [At: ODOBESCU, S. I. 489 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *clandestin*, lat *clandestinus*] **1** *a* Care este făcut în secret (fiind oprit de lege sau morală). **2** *sm* (Îvr) Persoană cu o activitate clandestină **(1)**.

clandestinism *sn* [At: PAS, Z. IV, 249 / Pl: *~e* / E: *clandestin + -ism*] **1** Tendința de a lucra clandestin. **2** (Îvr) Clandestinitate **(1)**. **3** (Îvr) Faptă clandestină.

clandestinitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 470 / Pl: *~tăți* / E: fr *clandestinité*] **1** Caracterul a ceea ce e clandestin Si: (îvr) *clandestinism* **(2)**. **2** (Îlav) *În ~* Clandestin **(1)**.

clanet *sn* vz *clarinet*

clanetă *sf* vz *clarinet*

clanga-clanga *i* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / E: fo] Clanc.

clanit *sn* vz *clarinet*

clanț [At: POGOR, HENR. 239 / V: *~a i, cleanț sn* / Pl: (2) *~uri* / E: fo] **1** *i* (Are) Cuvânt care imită sunetul produs de închiderea (repede și cu putere) a maxilarelor sau de lovirea a două piese metalice ale aceluiași ansamblu. **2** *sn* Cioc. **3** *sn* (Pfm; pex) Gură. **4** *sn* (Înv; îe) **A ține ~** A face față într-o dispută. **5** *sn* (Pop; îc; pbl) **Gură ~ă** Vorbăreț. **6** (Trs) Încăierare.

clanța *i* vz *clanț*

clanță *sf* [At: COSTINESCU / V: *clea~, clață* / Pl: *~țe* / E: ns cf *clanț*] **1** Limbă de metal la broasca ușii, prin acționarea căreia se închide și se deschide ușa Si: *încuietoare*, (rar) *ivăr*, (pop) *clampă, zimpirig*. **2** Mâner metalic montat la broasca ușii sau a porții care, prin apăsare, acționează mecanismul de închidere sau deschidere al acestora Si: *cleampă*. **3** (Fig; fam; prt) Gură. **4** (Pop; îe) **Rău de ~** Rău de gură. **5** (Pop; îe) **Bun de ~** Om care vorbește mult (și convingător). **6** (Pop; îe) **A(-i) da din ~** (sau **cu ~ța**) A vorbi mult (și inutil). **7** (Pop; îe) **A se lua la ~** (sau **a se pune în ~**) A se certa. **8** (Îrg) Câine care latră la lună. **9** (Pop) Brezaie. **10** (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

clap *i* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / V: *~c* / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs prin închiderea bruscă a unui capac, a unei curse de prins animale etc.

clapagiu *sm* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~agii* / E: *clapă + -(a)giu*] (Fam) Persoană care trage clapa **(3)**.

clapă *sf* [At: H II, 148 / Pl: *~pe* / E: ger *Klappe*] **1** (Înv) Capac. **2** (Înv; pfm; îe) **A pune ~pa** A termina. **3-4** (Fam; îe) **A trage ~pa** A înșela (sau a nu-și respecta promisiunea). **5** (La instrumentele muzicale) Dispozitiv care, prin apăsare cu degetele, contribuie la producerea sunetelor. **6** (La mașinile de scris, calculatoare etc.) Mic dispozitiv care, prin apăsare, determină apariția pe hârtie sau monitor a literei sau cifrei înscrise pe el Si: *tastă*. **7** Orice parte terminală a unui sistem tehnic de acționare care, prin manevrare (cu mâna), efectuează o anumită operație. **8** Placă articulată care închide sau deschide un orificiu. **9** Bucată mobilă de stofă care acoperă buzunarul unei haine. **10** Fiecare dintre cele două bucăți de stofă sau blană mobile atașate la o șapcă sau căciulă pentru a proteja urechile de frig. **11** Placă de oțel a rindelei, de care se lovește așchia. **12** (Aht; îrg) Bașlâc. **13** (Rar) Capac.

clapănit *sn* vz *claponit*

clapc *i* vz *clap*

clapcă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 128 / Pl: *~pci* / E: bg **клапка**] (Îvp) **1** Capcană. **2** (Îe) **A trage ~pa** A înșela.

clapetă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr *clapet*] **1** Clapă mică. **2** (Psp) Clapă care intră în construcția unui robinet.

clapie *sf* [At. I. CR. VIII, 187 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îrg) Mulțime.

clapist, ~ă *sm* [At: PAMFILE, J. II / Pl: *~iști, ~e* / E: *clapă + -ist*] (Îvr) Persoană care trage clapa **(3)**.

clapon *sm* [At: ANON. CAR. / V: *caplon, ~pun, capon, căpun, copan*, (înv) *copun*, (Buc) *căplun* / Pl: *~i* / E: pn *kaplon*] Cocoș castrat.

claponaș *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 175 / Pl: *~i* / E: *clapon + -aș*] **1-2** (Șhp) Clapon (mic) Si: *claponel* **(1-2)**.

claponel *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~ei* / E: *clapon + -el*] **1-2** Claponaș **(1-2)**.

claponi *vt* [At: LB / V: *cojoni, copăni* / Pzi: *~nesc* / E: *clapon*] A castra cocoșii.

claponire *sf* [At: LB / V: ***cop~, clăp~*** / Pl: *~ri* / E: ***claponi***] Castrare a cocoșilor Si: *claponit*.

claponit *sn* [At: POLIZU / V: ***~păn~, clăp~***, (îrg) ***coponit, copănit*** / Pl: *~uri* / E: ***claponi***] Claponire.

clapotaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***clapotage***] (Med) Zgomot ca un clipocit perceput atunci când există lichid într-o cavitate a corpului.

clapotament *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***clapotement***] (Rar) **1** Zgomot produs de apa agitată ușor. **2** Clapotaj.

claps *sn*, (rar) *a* [At: CAZIMIR, GR. 42 / Pl: *~ea* / E: ***Klaps***] (Înv) **1-2** (Peniță) de aluminiu (lată), cu vârful subțire, pentru caligrafie.

clapun *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ns cf *clapon*] **1-2** (Buc) Om cu nasul ori cu ochii mari.

clar, ~ă [At: HASDEU, I. C. 3 / V: (iuz) ***chiar*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***clarus***, fr ***clair***] **1-2** *av*, *a* (Într-un mod) care dă o lumină neîntunecată de nimic. **3-4** *av*, *a* Limpede. **5-6** *av*, *a* (Șfg) Pur. **7-8** *av*, *a* (Într-un mod în) care se distinge bine. **9-10** *av*, *a* (Într-un mod în) care se aude distinct. **11-12** *av*, *a* (Într-un mod în) care este ușor de înțeles. **13-14** *av*, *a* (Într-un mod în) care sesizează esențialul. **15-16** *av*, *a* (Într-un mod) care exprimă limpede. **17** *sn* (Îav) Culoare deschisă. **18** *sn* (Îs) ~ *de lună* Lumină strălucitoare de lună într-o noapte senină.

claranet *sn* vz ***clarinet***

clarc *sn* [At: DN³ / Pl: n / E: **Clark**] (Rar) Gaz iritant de luptă, care provoacă strănutul.

clarifica [At: DA / V: (iuz) ***chiar~*** / Pzi: *clarific* / E: lat ***clarificare***, fr ***clarifier***] **1-2** *vtr* (Înv; d. un lichid) A (se) curăța. **3-4** *vtr* A face să devină (sau a deveni) (mai) ușor de înțeles. **5-6** *vtr* A (se) lămuri o situație.

clarificare *sf* [At: DA ms / V: (iuz) ***chiar~*** / Pl: *~cări* / E: ***clarifica***] **1** (Înv; d. lichide) Curățare. **2** Procesul prin care ceva devine (mai ușor) de înțeles. **3** Lămurire a unei situații.

clarificat, ~ă *a* [At: DA ms / V: (iuz) ***chiar~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***clarifica***] **1** (Înv; d. lichide) **1** Curățat. **2-3** Devenit (mai) ușor de înțeles. **4** (D. situații) Lămurit.

clarificator, ~oare [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 62 / V: (rar) ***~cător*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clarifica*** + ***-tor***] (Rar) **1** *a* Care clarifică. **2** *sn* Substanță care limpezește un lichid tulbure.

clarificație *sf* [At: DA / V: (nob) ***~țiune*** / Pl: *~ii* /E: fr ***clarification***] (Rar; nob) **1** Operație prin care se limpezește un lichid. **2** Lămurire a unei situații.

clarificațiune *sf* vz ***clarificație***

clarinet *sn* [At: GHICA, S. 356 / V: ***~nit, ~ă*** *sf*, ***~rnet***, (pop) ***clanet, clănet***, (reg) ***glanet, clăi~, ~ranet, clanaret***, (îrg) ***clonoret, clanarel, clanetă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***clarinette***, ger ***Klarinette***] Instrument muzical de suflat, din lemn, cu formă de tub lărgit la un capăt și cu găuri laterale care se închid și se deschid cu clape.

clarinetă *sf* vz ***clarinet***

clarinetist, ~ă *smf* [At: CONTEMPORANUL V, 5 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***clarinettiste***, ger ***Klarinettist***] Persoană care cântă la clarinet.

clarinit *sn* vz ***clarinet***

clarisă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: fr, it ***clarisse***] Călugăriță aparținând ordinului înființat în sec. XIII de Sfânta Clara din Assisi.

clarisim, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 213 / V: ***~issim*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***clarissimus***] **1** *sm* (Trs; înv) Titlu de reverență dat preoților catolici sau greco-catolici. **2** *sm* (Trs; înv) Persoană cu titlul de clarisim (**1**). **3** *a* (Liv) Care este foarte clar.

clarissim, ~ă *sm*, *a* vz ***clarisim***

claritate *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 254 / V: (iuz) ***chiar~*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***claritas, -atis***, fr ***clarté***] **1** Calitate a luminii care face să se vadă bine ce este în jur. **2** (Șfg) Puritate. **3** Calitate a sunetelor sau a vocii de a răsuna distinct. **4** Calitate a gândirii, a exprimării, a stilului de a fi clare (**11**). **5** (Îlav) **Cu ~** Cu precizie Si: *clar, lămurit, limpede*.

clarnet *sn* vz ***clarinet***

clarobscur [At: MACEDONSKI, O. I, 65 / Pl: *~uri, ~e sn* / E: fr ***clair-obscur***] **1** *sn* Procedeu grafic și pictural cu care se redau volumele prin distribuirea gradată a umbrei și a luminii sau prin efecte de contrast puternice. **2** *sn* Pictură sau gravură de lemn realizată în mai multe nuanțe ale aceleiași culori. **3-4** *smf*, *a* (Spațiu) în care lumina se amestecă cu întunericul.

clarvăzător, ~oare [At: IORDAN, L. R. A. 231 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clar*** + ***văzător*** (după fr. *clarvoyant*)] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care vede desfășurarea unei acțiuni în viitor mai clar decât alții. **3** *smf* (Pex) Persoană cu capacități paranormale, care îi permit să vadă viitorul. **4** *a* (D. acțiuni) Care dovedește perspicacitate.

clarvedere *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 229 / Pl: *~ri* / E: ***clar*** + ***vedere*** (după fr. *clairvoyance*)] (Îvr) Clarviziune.

clarviziune *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 229 / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: ***clar*** + ***viziune*** (după fr. *clairvoyance*)] Calitate a cuiva de a pătrunde esența unui fenomen și de a-i prevedea desfășurarea în viitor Si: *clarvedere*.

clas *sn* vz ***clasă***

clasa [At: MAIORESCU, CR. II, 6 / Pzi: *~sez* / E: fr ***classer***] **1** *vt* A aranja (după caracteristici distinctive) pe clase sau pe categorii. **2** *vt* A tria. **3** *vr* A obține un anumit loc într-o întrecere. **4-5** *vtr* A (se) înceta un proces penal când se constată că există o cauză legală care împiedică continuarea lui. **6-7** *vtr* A (se) casa.

clasabil, ~ă *a* [At: PARHON, B. 144 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***classable***] Care poate fi clasat.

clasament *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***classement***] **1** Ordinea în care sunt clasați concurenții într-o întrecere. **2** Tabel cu clasamentul (**1**).

clasare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***clăsuire*** / Pl: *~sări* / E: ***clasa***] **1** Aranjare (după caracteristici distinctive) pe clase sau pe categorii Si: *clasat¹* (**1**). **2** Triere. **3** Obținere a unui anumit loc într-o întrecere Si: *clasat¹* (**2**). **4** Încetare a unui proces penal Si: *clasat¹* (**4**). **5** Casare.

clasat¹ *sn* [At. Da ms / Pl: *~uri* / E: ***clasa***] **1** Clasare (**1**). **2** Triere. **3-4** Clasare (**3-4**).

clasat², ~ă *a* [At: GHICA, ap. DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***clasa***] **1** Aranjat. **2** Triat. **3** Care a obținut un anumit loc într-o întrecere. **4** (D. procese, acțiuni juridice) Căruia nu i s-a (mai) dat curs. **5** Casat.

clasă *sf* [At: (a. 1785) URICARIUL, I, 121 / V: (iuz) ***~sis***, (înv) ***clas***, (îvp) ***glas*** *sn*, ***gl~*** / Pl: *~se* / E: fr ***classe***, ger ***Klasse***] **1** (De obicei cu determinarea „socială") Ansamblu de persoane grupate după criterii economice, istorice și sociologice. **2-3** (Îla) **De ~** Care se referă la o clasă socială sau la raporturile dintre clase (**1**). **4-5** Grup (mare) de obiecte, de elemente, de ființe, de fenomene care au însușiri comune. **6** Unitate organizatorică de bază în învățământ, compusă dintr-un număr de elevi de aceeași vârstă, cu pregătire școlară egală, care învață împreună în cursul unui an, pe baza aceleiași programe de învățământ. **7** Unitate organizatorică într-un institut de artă, cuprinzând pe toți elevii unui profesor, indiferent de an de studii. **8-9** Sală în care se țin cursurile unei clase (**6-7**). **10** (Îe) **A avea~** A avea cursuri. **11** (Frm) Oră de curs. **12** (Îrg; îcs) *De-a ~sele* (sau *glasele, glasurile*) Joc de copii în care mingea trebuie aruncată în perete și trebuie prinsă de la o distanță din ce în ce mai mare. **13** Fiecare dintre grupele de câte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. **14** Categorie (după confort și tarif) a vagoanelor, compartimentelor, cabinelor etc. pentru călătoria cu trenul, cu vaporul etc. **15-16** Categorie sau grad ce se acordă unui salariat potrivit funcției avute. **17-18** (Îe) **De (mare) ~** (sau **de ~sa întâi**) De (mare) valoare. **19** Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mică decât încrengătura și mai mare decât ordinul.

clasem *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***classeme***] (Lin) Ansamblu al trăsăturilor semantice minimale ale unei unități lexicale.

clasiar *sm* [At: DN³ / P: *cla-si~* / Pl: *~i* / E: lat ***classiarus***] (Rar) Soldat roman care-și făcea serviciul în flotă.

clasibocru *sm* [At: PAMFILE, I. C. 108 / Pl: *~ri* / E: nct] (Mrn) Cârlig de fier cu care se trag plutele Si: *ciocancă, ciocârlie, hăuc, iapă, țapină, țăpoi, țăpușă*.

clasic, ~ă [At: (a. 1828) URICARIUL VII, 175 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***classique***, lat ***classicus***] **1** *a* (Înv) Care aparține antichității greco-latine.

2 *a* (D. opere literare, științifice, artistice) Care poate fi luat drept model. 3 *a* (Pex) Care este alcătuit după canoanele tradiționale. 4-5 *sm, a* (Artist, om de știință etc.) de mare valoare, a cărui operă rămâne în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii. 6 *a* Care concentrează caracteristicile unui lucru, ale unei situații etc. 7 *a* Care este folosit curent. **8-11** *a* Care aparține clasicismului (**1-4**). **12-15** *a* Referitor la clasicism (**1-4**). **16** *a* (Îoc *muzică ușoară*; îs) *Muzică ~ă* Muzică simfonică.

clasicism *sn* [At: IORGA, L. II, 53 / Pl: *~e* / E: fr ***classicisme***] **1** Ansamblu de trăsături proprii culturii antice greco-latine din cel mai înalt stadiu de dezvoltare, caracterizată prin armonie, puritate, sobrietate etc. **2** Curent în arta și literatura europeană apărut în sec. al XVII-lea în Franța, caracterizat prin imitarea modelelor antice greco-latine, interesul pentru aspectul moral, urmărirea unui ideal, ordine, echilibru și claritate. **3** Perioadă din istoria culturii universale sau naționale ale cărei creații reprezintă un maximum de realizare artistică pentru etapa respectivă. **4** Ansamblu de trăsături proprii unei opere, caracterizate prin armonie, echilibru, sobrietate a expresiei.

clasicist, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~iciști, ~e* / E: ***clasic*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care se ocupă cu studiul limbilor și culturii clasice (antice).

clasicitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: ger ***Klassizität***] **1-4** Însușirea de a fi clasic (**1-3, 5**). **5-8** (Pex) Clasicism (**1-4**).

clasiciza *vtr* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: ***clasic*** + *-iza*] **1-2** A da (sau a dobândi) caracter clasic (**2**).

clasicizant, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: ***clasic***] Care urmează modelele clasice (**1**).

clasicizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***clasiciza***] **1-2** Apreciere (sau dobândire) de caracter clasic.

clasicizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***clasiciza***] Care a devenit clasic (**1**).

clasifica [At: MAIORESCU, L. 111 / Pzi: *clasific* / E: fr ***classifier***] **1-2** *vtr* A (se) împărți sistematic pe clase (sau într-o anumită ordine). **3-4** *vtr* A (se) ocupa (sau a (se) atribui) cuiva un anumit loc la un examen, concurs pe baza rezultatelor obținute.

clasificare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 299 / Pl: *~cări* / E: ***clasifica***] **1** Împărțire sistematică, pe clase (sau într-o anumită ordine). **2** Ocupare a unui anumit loc la un examen, concurs.

clasificat, ~ă *a* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 438/24 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***clasifica***] **1** Care este aranjat sistematic pe clase (sau într-o anumită ordine). **2** Care a ocupat un anumit loc la un examen pe baza rezultatelor obținute.

clasificator, ~oare [At: MAIORESCU, L. 118 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***classificateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care clasifică (**1**). **3-4** *sn, a* (Carte, registru etc.) în care se clasifică (**2**) ceva. **5-6** *sn, a* (Instrument) care servește la clasificare (**1**).

clasificație *sf* [At: COD. ȚIV. 4/22 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***classification***] **1-2** Clasificare (**1-2**). **3** (Jur; înv) Hotărâre judecătorească care stabilește tipul de despăgubiri ce se vor acorda fiecărui creditor în cazul falimentului. **4** (Îs) *~ bugetară* Împărțire a veniturilor și a cheltuielilor bugetare.

clasificațiune *sf* vz ***clasificație***

clasis *sn* vz ***clasă***

clasor *sn* [At: V. ROM. noiembrie 1950, ap. DA ms / Pl: *~oare* / E: fr ***classeur***] **1-2** Obiect (mapă, cutie etc.) special confecționat pentru a păstra în ordine acte, fișe, timbre etc.

clast- [At: DN³ / V: *~o-* / E: fr ***clast(o)***] Element de compunere cu semnificația „sfărâmat", „zdrobit".

clastic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***clastique***] (D. roci) Detritic.

clasto- vz ***clast-***

clastocarst *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: rs ***кластокарст***] (Glg) Complex de fenomene și forme de relief dezvoltate pe roci cu o solubilitate redusă.

clastomanie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***clastomanie***] (Med) Înclinație morbidă spre a distruge toate obiectele din jur.

clat¹, ~ă *a* [At: IORGA, S. D. XVII, 114 / Pl: *~ați, ~e* / E: vsl ****клѧтъ*** cf *proclet*] (Înv) Blestemat.

clat² *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Clebeu.

clatin *sn* [At: MURNU, I. 91 / Pl: *~uri* / E: pvb ***clătina***] (Cpr; rar) Clătinare.

clață *sf* vz ***clanță***

claudicant, ~ă *a* [At: DN³ / P: *cla-u~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr, lat ***claudicant***] (Rar) Șchiop.

claudicație *sf* [At: DEX² / P: *cla-u~* / Pl: *~ii* / E: lat ***claudicatio***, fr ***claudication***] (Med) **1** (Rar) Șchiopătare. **2** Disfuncție trecătoare a unor organe.

claus *sn* [At. DA / A: ? / Pl: ? / E: ger ***Klause***] (Reg) **1** Amenajare pe cursul superior al unei ape făcută pentru a înlesni plutirea lemnelor de la munte. **2** Grămadă de lemne formată la scoc. **3** Grămadă mare de lemne de foc.

clauster *sn* [At: GHICA, S. 42 / V: (reg) ***clostăr*** / Pl: *~e* / E: ger ***Kloster***] (Gms; iuz) Claustru.

claustr- [At: DN³ / V: *~o-* / P: *cla-us~* / E: lat ***claustrum***] Element de compunere cu semnificația „închisoare", „închidere".

claustra *vtr* [At: M. I. CARAGIALE, C. 97 / Pzi: *~rez* / E: fr ***claustrer***] (Liv) **1-2** A (se) închide într-o mănăstire. **3-4** A (se) izola într-un loc retras.

claustral, ~ă *a* [At: DA / P: *cla-us~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***claustral***, lat ***claustralis***] (Lvr) **1** Monahal. **2** Ca de mănăstire.

claustrare *sf* [At: DA ms / P: *cla-us~* / Pl: *~rări* / E: ***claustra***] (Liv) **1** Închidere într-o mănăstire. **2** Izolare într-un loc retras.

claustrație *sf* [At: DN³ / P: *cla-us~* / E: fr ***claustration***] Claustrare (**1-2**).

claustro- vz ***claustr-***

claustrofobie *sf* [At: DEX² / P: *cla-us~* / Pl: *~ii* / E: fr ***claustrophobie***] Teamă patologică de spații închise.

claustru *sn* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: lat ***claustrum***] **1** (Înv) Mănăstire catolică. **2** Loc închis. **3** (Med) Lamă de substanță cenușie din interiorul creierului.

clauză *sf* [At: GHICA, S. 470 / P: *cla-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***clause***] **1** Dispoziție (specială) prevăzută într-o convenție, într-un contract etc. **2** (Îs) *~ penală* Clauză (**1**) într-un contract civil prin care o persoană se obligă să plătească, în caz de neexecutare, o anumită sumă de bani. **3** (Îs) *~ cominatorie* Clauză (**2**) penală ce urmărește să asigure executarea contractului. **4** (Îs) *~ compromisorie* Dispoziție contractuală prin care părțile se obligă să soluționeze neînțelegerile pe cale arbitrală. **5** (Îs) *~ de stil* Clauză (**1**) ce se găsește în toate actele de aceeași natură. **6** (Îs) *~ de ordin* Dispoziție ce urmărește transmiterea unui drept de creanță prin gir. **7** (Îs) *~ leonină* Dispoziție contractuală care urmărește să asigure avantaje mult superioare unor contractanți în detrimentul celorlalți. **8** (Îs) *~ aur* Clauză (**1**) contractuală prin care debitorul se obligă să plătească în monedă de aur (sau în raport cu deprecierea monedei față de aur). **9** (Îs) *~za națiunii celei mai favorizate* Clauză (**1**) dintr-un tratat ce atribuie beneficiarului avantajele acordate unor terți. **10** (Îs) *~ de nerăspundere* Convenție accesorie a unui contract prin care părțile înlătură, total sau parțial, răspunderea ce le-ar reveni în caz de neexecutare. **11** (Îs) *~ rezolutorie* Dispoziție dintr-un act juridic în temeiul căreia actul respectiv va fi reziliat dacă una din părți nu-și îndeplinește obligația (sau intervine un eveniment în afara voinței părților). **12** (Îs) *~ testamentară* Clauză (**1**) într-un testament ce cuprinde o dispoziție de ultimă voință.

clauzula *vt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: ***clauzulă***] (Trs; Buc; îvr) **1** A redacta clauzele (**1**) unui act. **2** A introduce o clauză (**1**) într-un act.

clauzulă *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 291/11 / A și: (înv) *clau~* / Pl: *~le* / E: lat ***clausula***] **1** (Trs; Buc; îvr) Clauză (**1**). **2** Silabă accentuată de la sfârșitul unui vers care, printr-o anumită dispunere împreună cu silabele accentuate, creează un ritm expresiv. **3** Cuvinte finale ale unei fraze, ale unei strofe sau vers, dispuse astfel încât să producă un efect expresiv.

clav *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: lat ***clavus***] **1** Bandă de stofă purpurie pe care o purtau senatorii și cavalerii peste tunică în Roma antică. **2** Margine

de lână purpurie întrețesută în toga pretextă la cetățenii romani mai mici de cincisprezece ani.

clavat, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***clavus***] (Rar) Claviform.

clavecin sn [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***clavecin***] Instrument muzical vechi, cu claviatură asemănător cu pianul, la care corzile sunt acționate prin ciupire Si: *clavicimbal*, (îiv) *cembală*.

clavecinist, ~ă smf [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***claveciniste***] Persoană care cântă la clavecin.

clavelee sf [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***clavelée***] Boală contagioasă a oilor, asemănătoare cu variola.

claviatură sf [At: CARAGIALE, N. F. 46 / P: *~vi-a~* / Pl: *~ri* / E: ger ***Klaviatur***] **1** Totalitate a clapelor la instrumentele muzicale cu clape, la mașina de scris etc. **2** Totalitate a butoanelor unui panou de comandă al unei mașini, al unui mecanism etc.

clavicembal *sn* vz ***clavicimbal***

clavicembală *sn* vz ***clavicimbal***

clavicembalo sm vz ***clavicimbal***

clavicimbal sn [At: CARAGIALE, N. F. 127 / V: ***~icem~, ~icembală*** *sf*, ***~icembab*** / Pl: *~e* / E: lat ***clavicymbalum,*** it ***clavicembalo***] (Înv) Clavecin.

clavicord sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***clavicorde,*** lat ***clavicordium***] Instrument muzical cu claviatură și coarde, strămoș al pianului.

clavicular, ~ă a [At: KRETZULESCU, A. 35/1 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***claviculaire***] **1** Care aparține claviculei. **2** Referitor la claviculă. **3** De claviculă.

claviculat, ~ă a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***claviculé***] (Atm) Cu clavicule.

claviculă sf [At: KLOPȘTOCK, F. 179 / Pl: *~le* / E: lat ***clavicula,*** fr ***clavicule***] Fiecare din cele două oase anterioare ale centurii scapulare care (la mamifere) se articulează cu sternul și cu omoplatul.

clavir sn [At: CONACHI, P. 129 / Pl: ? / E: ger ***Klavier***] **1** (Înv) Pian. **2** (Îvp; îe) **A avea ~ la cap** A fi nebun.

claviraș sn [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. DA / Pl: *~e* / E: ***clavir*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Clavir (mic).

clavirist, ~ă [At: GHICA, S. 577 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***clavir*** + *-ist*] (Îvr) **1** *smf* Pianist. **2** *smf* Profesor de pian. **3-4** *smf, a* (Persoană) care fabrică piane.

clavitură sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: nct] (Îrg) Lemn de molid tăiat scurt și despicat cu cuțitoaia pentru doage de doniță.

clavus sn [At: DN³ / Pl: ? / E: fr lat ***clavus***] **1** Bătătură. **2** (Zlg) Parte a elitrelor unor insecte.

claxon sn [At: C. PETRESCU, C. V. 122 / V: (înv) ***clacson*** / Pl: *~oane* / E: fr ***klaxon***] Dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit la automobile.

claxona vi [At: DEX² / Pzi: *~nez* / E: fr ***klaxonner***] A semnaliza cu claxonul.

claxonare sf [At: DEX² / Pl: *~nări* / E: ***claxona***] Semnalizare cu claxonul Si: *claxonat¹*.

claxonat¹ sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***claxona***] Claxonare.

claxonat², ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***claxona***] Semnalizat cu claxonul.

clăb sm [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Persoană care-și suflă permanent nasul.

clăbănos, ~oasă a [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***clăb*** + *-(ăn)os*] (Îrg; d. copii) **1** Mucos. **2** Murdar.

clăbăț sn [At: H VIII, 168 / V: ***~bet, ~buț, clobot*** / Pl: *~bețe* / E: srb ***klobuc***] **1** (Ban) Căciulă conică mare, din piele de miel sau de oaie. **2** (Bot; pbl; îc) **~ul-cucului** Pălăria cucului (*Campanula patula*).

clăbeț *sn* vz ***clăbăț***

clăbuc sm [At: I. IONESCU, C. 198/19 / V: ***clabuc*** / Pl: *~uci* / E: bg ***клабук,*** srb ***klabuk***] **1** Spumă care apare la suprafața unor lichide când sunt agitate, fierb sau fermentează. **2** Spumă de săpun cu apă. **3** Spumă de salivă. **4** (Fam; îe) **A face ~i la gură** A vorbi mult (și cu furie). **5** Sudoare spumoasă (pe care o fac mai ales caii) din cauza oboselii (și căldurii). **6** Muci. **7-8** (Rar; lpl) Rotocoale de fum (sau abur). **9** (Înv) Pleavă. **10** (Îvp) Corpuri străine rămase după cernerea cerealelor. **11** (Ent; Mol) Gândac-puturos.

clăbuci¹ smp [At: CHEST. II, 158/167 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Prăjini legate de o parte și de alta a acoperișului (de paie), pentru a-l sprijini împotriva vântului.

clăbuci² [At: ALECSANDRI, P. III, 238 / Pzi: *~ucesc* / E: ***clăbuc***] **1-2** *vtr* A (se) acoperi cu clăbuci. **3** *vi* (D. lichide) A spumega.

clăbucit, ~ă a [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pl: *~uciți, ~e* / E: ***clăbuci***] Plin de clăbuci.

clăbușit, ~ă a [At: MAT. FOLK. 121 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Îvp; nob) Încărcat.

clăbuț *sn* vz ***clăbăț***

clăcan sm [At: HERZ.-GHER. IV, 32 / V: (reg) ***clacan*** / Pl: *~i* / E: ***clacă*** + *-an*] (Îrg) Clăcaș **(2)**.

clăcaș, ~ă [At: CARAGEA, L. 24/26 / V: (reg) ***clacaș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***clacă*** + *-aș*] **1-2** *smf, a* (Țăran) care este obligat să facă clacă **(1)**. **3** *smf* Persoană care participă la o clacă. **4** *sm* (Reg) Țăran care face clacă cu caii.

clăcășesc, ~ească a [At: I. IONESCU, M. 133 / Pl: *~ești* / E: ***clăcaș*** + *-esc*] **1** Care este specific clăcașilor. **2** Care se referă la clăcași. **3** Care provine de la clăcași. **4** Care aparține clăcașilor. **5** De clăcași.

clăcășește av [At: DA / E: ***clăcaș*** + *-ește*] Cum fac clăcașii.

clăcăși vi [At: I. IONESCU, M. 668 / Pzi: *~șesc* / E: ***clăcaș***] A face clacă **(1)** Si: *a clăcui*.

clăcășire sf [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***clăcăși***] Prestare de clacă Si: *clăcășit, clăcuire, clăcuit¹*.

clăcășit sn [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***clăcăși***] Clăcășire.

clăcășiță sf [At: SANDU-ALDEA, U. P. 207 / Pl: *~țe* / E: ***clăcaș*** + *-iță*] Femeie care ia parte la clacă.

clăcui vi [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: ***clacă***] A clăcăși.

clăcuire sf [At: (a. 1792) URICARIUL I, 352 / Pl: *~ri* / E: ***clăcui***] Clăcășire.

clăcuit sn [At: BOGDAN, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***clăcui***] Clăcuire.

clăcușoară sf [At: CREANGĂ, A. 113 / P: *~cu-șoa~* / Pl: *~re* / E: ***clacă*** + *-(uș)oară*] **1** Clacă ușoară (și scurtă). **2** Clacă la care se petrece bine. **3** (Fig; gmț) Ispravă (a mai multora) Si: *poznă*.

clădar sm [At: BUL. FIL. 161 / V: ***cladăr, clădăr*** / Pl: *~i* / E: nct] (Mol; uneori determinat prin „de poamă") Ramură de viță de vie (de aproximativ 50 de cm) cu struguri foarte frumoși care este tăiată toamna pentru a fi pusă la păstrat.

clădăr *sm* vz ***clădar***

clădăraie sf [At: COSTINESCU / Pl: *~răi* / E: ***cladă*** + *-ăraie*] (Pop) **1-8** Clădărie **(1-8)**.

clădărie sf [At: NEGRUZZI, S. I, 239 / Pl: *~ii* / E: ***cladă*** + *-ărie*] (Pop) **1** Grămadă mare de lucruri (puse la întâmplare). **2** Mănunchi de știuleți (legați prin foi). **3** Mănunchi mare de fructe, flori, bureți. **4** Creangă plină de fructe. **5** Rădăcină răsfirată. **6** Tufă deasă de plante.

clădea sf [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg; ccr) Ghizd.

clădi [At: PSALT., 274/15 / Pzi: *~desc* / E: vsl ***кладѹ, класти***] **1** *vt* A ridica o construcție Si: *a construi, a zidi*. **2** *vt* A așeza lucrurile (de același fel) unul peste altul, sistematic, pentru a forma o grămadă. **3** *vt* (Fig) A crea. **4** *vr* (Înv; irn) A se așeza, ocupând mult loc. **5** *vt* (Îe) **A ~ pe nisip** A întreprinde ceva sortit eșecului.

clădire sf [At: ODOBESCU, S. III, 72 / Pl: *~ri* / E: ***clădi***] **1** Construire. **2** (Ccr) Construcție. **3** Corp de construcție.

clădiș sn [At: GRAIUL I, 37 / Pl: *~uri* / E: ***clădi*** + *-iș*] (Pop) **1** Construire. **2** Clăditul căpițelor. **3** (Ccr) Claie de fân.

clădit¹ sn [At: PAMFILE, A. R. 162 / Pl: *~uri* / E: ***clădi***] **1** Clădire **(1)**. **2** Meserie a constructorului.

clădit², ~ă a [At: ALECSANDRI, P. P. 136 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***clădi***] **1** Construit. **2-3** (Șfg) Creat.

clăditor, ~oare [At: COȘBUC, AE. 156 / Pl: *~i, ~oare* / E: *clădit* + *tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care clădește. **3-6** *smf, a* (Șfg) Creator. **7** *smf* (Pex) Întemeietor.

clăditură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 46/2 / Pl: *~ri* / E: *clădi* + *-(t)ură*] (Înv) **1** Zidire. **2** Construcție. **3** Mod de construire. **4** (Ccr) Lemnăria pusă în pereții caselor de lemn. **5** Claie de fân.

clăfăi *v* vz *clefăi*

clăi *vi* [At: I. CR. IV, 100 / V: *in~* / Pzi: *~esc* / E: *claie*] (Reg) A face clăi.

clăiește *av* [At: ZANNE, P., IX, 227 / E: *claie* + *-ește*] (Pop) (În felul) cum se fac clăile.

clăinet *sn* vz *clarinet*

clăire *sf* [At: DA / V: *în~* / P: *clă-i~* / Pl: *~ri* / E: *clăi*] Facere de clăi Si: *clăit*.

clăișoară *sn* [At: DICȚ. / P: *clă-i~* / Pl: *~re* / E: *claie* + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Claie (mică) Si: *clăiță* (**1-2**), *clăiuță* (**1-2**).

clăit *sn* [At: DA ms / P: *clă-it* / Pl: *~uri* / E: *clăi*] Clăire.

clăiță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: *claie* + *-iță*] **1-2** Clăișoară (**1-2**).

clăiuță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: *claie* + *-uță*] **1-2** Clăișoară (**1-2**).

clămpăi *vi* vz *clămpăni*

clămpăneală *sf* [At: I. CR. IV, 50 / Pl: *~eli* / E: *clămpăni* + *-eală*] **1** Zgomot produs de lovirea a două obiecte (de lemn). **2** (Fig) Flecăreală. **3** (Buc) Armare și acționare a trăgaciului unei arme de foc fără muniție Si: *clămpănire* (**1**).

clămpăni [At: CREANGĂ, A. 4 / V: *cleampani, clâm~, clem~, cleam~* / Pzi: *~nesc* / E: *clamp* + *-ăni*] **1** *vit* A produce un zgomot specific prin lovirea a două obiecte (de lemn). **2** *vi* (Fig; șîe) **A ~ din gură** A flecări. **3** *vt* (Buc) A arma și a acționa trăgaciul unei arme de foc fără muniții.

clămpănire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: *clămpăni*] **1-2** Clămpăneală (**1-2**).

clămpănit *sn* [At: DR I, 91 / Pl: *~uri* / E: *clămpăni*] Clămpăneală (**1**).

clămpănitor, ~oare [At: DICȚ. / Pl: *~i, ~oare* / E: *clămpăni* + *-tor*] **1** *a* Care clămpănește (**1**). **2** *sf* Clanță.

clămpănitură *sf* [At: PAS. Z. III, 203 / Pl: *~ri* / E: *clămpăni* + *-(t)ură*] **1-3** Clămpăneală (**1-3**).

clămpău *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ăi* / E: *clamp* + *-ău*] **1-2** (Reg) Papuc deformat (sau uzat).

clăncăi *vi* [At: CANTEMIR, I. I. I, 150 / V: *~ngăi* / Pzi: *~esc* / E: *clanc* + *-ăi*] (D. două obiecte) A produce un sunet specific în urma ciocnirii.

clăncăire *sf* [At: DICȚ. / V: *~ngă~* / Pl: *~ri* / E: *clăncăi*] Producere a unui sunet specific Si: *clăncăit, clăncănire, clăncănit, clăngăit, clăngăni*.

clăncăit *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 369/5 / V: *~ngăit* / Pl: *~uri* / E: *clăncăi*] Clăncăire.

clăncăitor, ~oare [At: DICȚ. / V: *~găi~* / P: *~că-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *clăncăi* + *-tor*] **1** *a* Care clăncăie. **2** *sf* (Înv) Jucărie care clăncăie.

clăncăni *vi* [At: DICȚ. / Pzi: *~nesc* / E: *clanc* + *-ăni*] A clăncăi.

clăncănire *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: *clăncăni*] Clăncăire.

clăncănit *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri* / E: *clăncăni*] Clăncăit.

clăncănitor, ~oare [At: DA / P: *~că-ni~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *clăncăni* + *-tor*] **1** *a* Clăncăitor (**1**). **2** *sf* Clăncăitoare (**2**).

clănet *sn* vz *clarinet*

clăngăi *vi* vz *clăncăi*

clăngăire *sf* vz *clăncăire*

clăngăit *sn* vz *clăncăit*

clăngăitor, ~oare *smf, a* vz *clăncăitor*

clănțăetură *sf* vz *clănțăitură*

clănțăi *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 61 / V: *clân~* / Pzi: *clănțăi* / E: *clanț* + *-ăi*] A clănțăni.

clănțăială *sf* vz *clănțăneală*

clănțăire *sf* vz *clănțănire*

clănțăit *sn* vz *clănțănit*

clănțăitor vz *clănțănitor*

clănțăitură *sf* vz *clănțănitură*

clănțăneală *sf* [At: DA / V: *~țen~* / Pl: *~eli* / E: *clănțăni* + *-eală*] **1-8** Clănțănire (**1-8**).

clănțăni [At: NEGRUZZI, S. I, 295 / V: *clen~, clențeni* / Pzi: *~nesc* / E: *clanț* + *-ăni*] **1** *vi* (D. dinți) A se ciocni ritmic (de frig sau frică). **2** *vi* (D. fălcile animalelor) A se ciocni cu zgomot. **3** *vi* A produce un zgomot specific prin lovirea unor obiecte de metal sau de sticlă. **4** *vi* A apăsa repetat și zgomotos clanța ușii. **5** *vi* (Fig; dep) A flecări. **6** *vir* (Fig) A împunge cu vorba. **7** *vr* A se certa. **8** *vi* (Rar; d. cățel) A lătra.

clănțănire *sf* [At: EMINESCU, N., 110 / Pl: *~ri* / E: *clănțăni*] **1** Ciocnire ritmică a dinților. **2** Ciocnire cu zgomot a fălcilor. **3** Producere a unui zgomot specific prin lovirea unor obiecte de metal sau de sticlă. **4** Apăsare pe clanța ușii. **5** (Fig; dep) Flecăreală. **6** (Fig) Ironizare. **7** (Fig) Ceartă. **8** (Rar) Lătrat.

clănțănit *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *clănțăni*] **1-8** Clănțănire (**1-8**).

clănțănitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: *clănțăni* + *-tor*] Care clănțănește.

clănțănitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *clănțăni* + *-tură*] Clănțănire.

clănțău *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: *clen~* / Pl: *~ăi* / E: *clanță* + *-ău*] **1** Flecar. **2** (Înv; prt) Avocat. **3** (Înv; prt) Funcționar.

clănți [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: *clanț*] (Îrg) **1** *vt* (D. animale de pradă) A ataca. **2-3** *vtr* A (se) tăia cu cuțitul.

clăoaie *sf* [At: DA / Pl: *~oi* / E: *claie* + *-oaie*] (Buc) Claie mare.

clăoi *sn* [At: SBIERA, P. 321 / Pl: *~oaie* / E: *claie* + *-oi*] (Buc) Claie mare.

clăoieș *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *claie* + *-eș*] (Buc) Claie mică.

clăpaci *sn* vz *clopaci*

clăpar *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: *clapă* + *-ar*] Încălțăminte pentru schi, înaltă până deasupra gleznei, închisă în față cu clape.

clăpăci [At: CAMIL PETRESCU, V. 53 / Pzi: *~ăcesc* / E: *clipoci* + *bălăci*] **1** *vi* A se mișca prin apă sau noroi, făcând un zgomot specific Cf *bălăci*. **2** *vr* (Reg) A se buimăci.

clăpăi [At: HEM 2525 / V: *clep~* / Pzi: *~esc* / E: *clap* + *-ăi*] **1-3** *vi* A clămpăni (**1-3**). **4** *vti* (Fig; d. oameni) A vorbi repede (și neclar).

clăpăire *sf* [At: DA / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: *clăpăi*] **1-3** Clămpănire (**1-3**). **4** (Fig) Vorbire rapidă (și neclară).

clăpăit *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *clăpăi*] **1-4** Clăpăire (**1-4**).

clăpăitură *sf* [At: DA / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: *clăpăi* + *-(t)ură*] **1-4** Clăpăire (**1-4**). **5** Sunet scos de papuci la umblat.

clăpăni *vit* [At: HEM 2525 / Pzi: *~nesc* / E: *clap* + *-ăni*] **1-2** A clămpăni (**1-2**).

clăpănire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *clăpăni*] **1-2** Clăpăit (**1-2**).

clăpăug, ~ă [At: CREANGĂ, GL. / V: *căplăug, cleapaug, țăplăug* / Pl: *~ugi, ~uge* / E: ucr **клапоухий**] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are urechi mari. **3-4** *a* (D. ureche) Mare și proeminentă (sau atârnândă). **5** *smf* Animal cu urechi mari (și atârnânde). **6** *smf* (D. oameni; prt) Prostănac.

clăpăugi *vr* [At: CAMILAR, N. II, 322 / Pzi: *~ugesc* / E: *clăpăug*] (D. urechi) A se lăsa în jos.

clăpăugit, ~ă [At: CAMILAR, N. I, 8 / Pl: *~iți, ~e* / E: *clăpăugi*] **1-4** *smf, a* (Ființă) care are urechi clăpăuge (**3-4**).

clăpăuzat, ~ă *a* [At: POP-FLORENTIN, ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *clăpăug* + *dăbălăzat*] (Înv) Pleoștit.

clăpănța *vi* [At: RETEGANUL, P. II, 27 / Pzi: *~țez* / E: pbl *clăpăi* + *melița*] (Îvp) A flecări.

clăpcăni *vi* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLII_2, 453 / V: *clep~* / Pzi: *~nesc* / E: *elapc* + *-ăni*] (Înv) A produce, repetat și la intervale scurte, un sunet prin lovirea a două obiecte (sau prin închiderea și deschiderea unui capac).

clăpcănire *sf* [At: DA / V: *clep~* / Pl: *~ri* / E: *clăpcăni*] **1** Producere repetată și la intervale scurte a unui zgomot Cf *clăpcăni*. **2** Zgomot produs prin clăpcănire (**1**).

clăpcănit *sn* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLII$_2$, 454 / V: *clap~* / Pl: *~uri* / E: ***clăpcăni***] **1-2** Clăpcănire (**1-2**).

clăpi *vt* [At: PAMFILE, I. II / Pzi: *~pesc* / E: ***clapă***] (Fmr) A înșela.

clăpiță[1] *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: ***căpiță + claie***] (Reg) Căpiță.

clăpiță[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***clapă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Clapă (mică).

clăpoci *v* vz ***clipoci***

clăponit *sn* vz ***claponit***

clăpuși *vt* [At: PAMFILE–LUPESCU, CROM. 137 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *clapă* + *căptuși*] (Înv) A acoperi (cu o pătură).

clăranet *sn* vz ***clarinet***

clăsanet *sn* vz ***clarinet***

clăsui *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: ***clasă***] (Înv) A clasifica.

clătan *sn* vz ***cotlon***

clătări [At: ȚICHINDEAL, F. 242/17 / V: *clotori* / Pzi: *~resc*, (reg) *clătăr* / E: srb ***klataritise***] (Îrg) **1-2** *vtr* A (se) agita. **3** *vt* A clăti. **4** *vt* (Mun) A spăla aurul. **5** *vr* (D. apă) A se tulbura.

clăteală *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~eli* / E: ***clăti*** + *-eală*] Clătire.

clăti [At: PSALT. SCH. 360 / Pzi: *~tesc* / E: vsl ***клатити***] **1-2** *vtr* (Îvr) A (se) clinti. **3** *vt* (Înv; îe) **A nu se ~ nici un fir (de păr) din capul cuiva** A rămâne neatins. **4** *vr* (Înv; d. ființe) A se mișca. **5-6** *vir* (Înv) A porni. **7** *vr* (Înv) A emigra. **8** *vr* (Înv; d. părțile trupului) A tremura. **9** *vr* (Înv; d. gene) A se bate. **10-11** *vtr* (Înv) A (se) clătina (**2-3**). **12** *vt* (Înv; îe) **A ~ capul** A da din cap. **13** *vt* (Înv; d. câini; îe) **A ~ coada** A da din coadă. **14** *vr* (Înv; d. inimă) A bate. **15** *vr* (Înv; d. apă, valuri) A se mișca violent. **16** *vr* (Înv; d. apă, valuri) A se izbi (de ceva). **17-18** *vtr* (D. rufe, vase etc.) A (se) limpezi, după spălare, în apă curată Si: (reg) *a clătări*. **19-20** *vtr* (D. față, gură etc.) A (se) curăța cu apă curată. **21-22** *vtr* (Înv; cu indicarea băuturii) A (se) bea puțin (după ce a mișcat băutura prin gură). **23** *vr* (Înv) A șovăi. **24-25** *vtr* (Înv) A (se) modifica. **26** *vt* (Îvr) A examina. **27** *vt* (Înv) A zdruncina. **28** *vr* (Înv) A fi impresionat.

clătina [At: CORESI, EV. 145/16 / V: (reg) ***clet~***, ***cletena***, ***cletăna*** / Pzi: *clatin*, (reg) *clătin* / E: ***clăti***] **1** *vt* A mișca. **2-3** *vt* A (se) mișca puțin, lin într-o parte și într-alta. **4-5** *vti* (Îe) **A ~ capul** (sau **cu capul, din cap,** rar **din barbă**) A da din cap (sau barbă) de mirare, îndoială etc. **6** *vr* (Pop; îe) **A se ~ (ca) dinții (babei)** A fi aproape de sfârșitul vieții. **7** *vr* (Șfg) A șovăi (în mișcare, în mers). **8** *vr* A se împletici (de slăbiciune, beție etc.). **9** *vt* A scutura tare. **10** *vt* (Fig) A face să șovăie. **11** *vr* (Fig) A fi într-o situație nesigură (sau critică).

clătinare *sf* [At: PSALT. 84/33 / V: (înv) ***clet~*** / Pl: *~nări* / E: ***clătina***] **1** Mișcare. **2** Mișcare lină într-o parte și într-alta. **3** (Șfg) Șovăire. **4** Împleticire (de slăbiciune, beție etc.). **5** Scuturare puternică. **6** Situație nesigură (sau critică).

clătinat[1] *sn* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 232 / Pl: *~uri* / E: ***clătina***] **1-6** Clătinare (**1-6**).

clătinat[2], ***~ă*** *a* [At: CORESI, EV. 3/13 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***clătina***] **1** Mișcat. **2** Mișcat lin într-o parte și în alta. **3** Șovăitor. **4** Împleticit. **5** Scuturat puternic. **6** Aflat într-o situație nesigură (sau critică).

clătinător, ***~oare*** [At: CONACHI, P. 298 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***clătina*** + *-tor*] **1-2** *a* Care (se) clatină. **3** *sf* (Îvp) Leagăn.

clătinătură *sf* [At: CARAGIALE, M. 296 / V: (înv) ***clet~*** / Pl: *~ri* / E: ***clătina*** + *-tură*] (Înv) **1-5** Clătinare (**1-5**).

clătini *vitr* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***clătina*** css] **1-11** Clătina (**1-11**).

clătinici *sn* [At: PHILIPPIDE, P. 182 / Pl: *~uri* / E: ***clătina*** + *-ici*] (Înv) **1-5** Clătinătură (**1-5**).

clătire *sf* [At: PSALT. 84/10 / Pl: *~ri* / E: ***clăti***] **1** (Înv) Clintire. **2** (Înv) Mișcare. **3** (Înv) Schimbare. **4** (Înv) Cutremurare. **5** (Înv; fig) Șovăire. **6** (Înv; îs) *~a minții* Alienare. **7** (Înv) Expediție armată. **8** Limpezire cu apă curată. **9** (Rar) Băut.

clătit[1] *sn* [At: CORESI, EV. 142/16 / Pl: *~uri* / E: ***clăti***] **1** (Înv; pbl) Atingere. **2** (Înv) Mișcare. **3** Clătire (**8**).

clătit[2], ***~ă*** [At: N. COSTIN, ap. DDRF / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***clăti***] **1** *a* (Înv) Clintit[2]. **2** *a* (Înv) Mișcat[2]. **3** *a* (Înv; îs) *~ de* (sau *la*) *minte* Nebun. **4** *a* (Înv) Tulburat[2]. **5** *a* Limpezit[2]. **6** *sf* Plăcintă constând dintr-o foaie de aluat prăjită în grăsime, unsă cu dulceață, brânză etc. și rulată.

clătitor, ***~oare*** *a* [At: VARLAAM, C. 21/2 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***clăti*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** Care (se) clatină. **3** Mișcător.

clătitură *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***clăti*** + *-(t)ură*] (Înv) **1-9** Clătire (**1-9**).

clăvan, ***~ă*** *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *plăvan*] (Reg) Voinic.

clâmpăni *vit* vz ***clămpăni***

clânțăi *vi* vz ***clănțăi***

clânțoaie *sf* [At: JAHRESBER. VII, 84 / V: (Ban) ***~ane*** / Pl: ? / E: ***cleanț***] (Îvp) Hop.

clânțuros, ***~oasă*** *a* [At: JAHRESBER. VII, 84 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***cleanț*** + *-uros*] (Îvp) Cu hopuri.

cleaf *i* [At: LM / V: ***clef*** / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul pe care-l fac cei ce mănâncă zgomotos.

cleafă *sf* [At: CV III, nr. 2 / Pl: *~fe* / E: ***cleaf***] (Reg) Femeie vorbăreață.

cleafăt *sn* [At: I. CR. V, 374 / Pl: *~fete* / E: ***cleaf*** + *-ăt*] (Reg) **1** Flecăreală. **2** Adunătură de flecari.

cleamp *sn* [At: ȘEZ. II, 187 / Pl: *~uri* / E: rs ***кляп***] (Pop; mpl) **1** Cep lung. **2** Creangă uscată. **3** Vreasc.

cleampăni *v* vz ***clempăni***

cleampă *sf* vz ***clampă***

cleampăi *v* vz ***clămpăni***

cleampuș *sn* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 232 / Pl: *~uri* / E: rs ***кляпущ***] (Buc) **1** Cârlig . **2** Clanța ușii.

clean *sm* [At: DAMÉ, T. 127 / V: ***clen*** / Pl: *cleni* / E: vsl ***клѣнъ***] **1** Pește răpitor de apă dulce din familia ciprinidelor, cu botul rotunjit, cu corpul gros, aproape cilindric, acoperit cu solzi mari, tiviți cu negru (*Leuciscus cephalus*). 2 (Pop; șîs) *Beat ~* Beat turtă. 3 (Pop; îs) *Sătul ~* Sătul până la îmbuibare.

cleanc *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Ciot rămas după tăierea (sau ruperea) crengilor, de care te poți agăța cu mâna Cf *clenci*.

cleancă *sf* [At: LB / V: ***~ngă*** / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) **1** Creangă. **2** Crenguță. **3** Lemn strâmb.

cleanf *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Colțuc.

cleangă *sf* vz ***cleancă***

cleanț[1] *i* vz ***clanț***

cleanț[2] *sn* [At: LIUBA–IANA, M. 45 / Pl: ? / E: srb ***klanats***] **1** (Ban) Trecătoare printre dealuri. **2** Picior de deal. **3** (Olt) Stâncă (prăpăstioasă). **4** Râpă mare. **5** Colț de stâncă.

cleanță *sf* vz ***clanță***

cleanțănă *sf* [At: ALRM II/I, h. 289 / Pl: *~țăne* / E: ***cleanță + -nă***] (Reg) Clanță.

cleapaug, ***~ă*** *a* vz ***clăpăug***

cleapcă *sf* [At: DA / Pl: *~pce* / E: ucr ***кляпа***] (Buc) Pălărie veche.

cleapșă *sf* vz ***leapșa***

cleapță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ucr ***клепька***] (Îe) **A prinde în ~** A prinde în laț.

clearance *sf* [At: DN[3] / P: *clirăns* / E: eg ***clearance***] (Med) Raport între concentrația sangvină a unei substanțe și eliminarea prin urină.

clearing *sm* [At: I. PANȚU, PR. 74 / V: ***clir~*** / P: *cliring* / E: eg ***clearing***] Sistem de decontare fără numerar (folosit între state) bazat pe compensarea globală, centralizată a tuturor creanțelor și angajamentelor.

cleașcă[1] *sf* [At: MAT. FOLK. VII, 120 / Pl: nct / E: ***clește***] (Reg) **1** Instrument de lemn asemănător unei mici furci, folosit la fixat doagele de cerc sau prinsul rufelor pe frânghie. **2** Obiect de joc în formă de clește. **3** Mașină hodorogită.

cleașcă[2] *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: ? / E: ns cf *clei* + *coleașă*] (Reg) Mămăligă prost făcută Cf *terci*.

cleaștă[1] *sf* [At: CHEST. II, 226 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Locul unde se îmbină căpriorii casei.

cleaștă[2] *sf* vz ***clește***

cleat, ***~ă*** *a* vz ***clat***

cleată *sf* [At: MAT. FOLK. 1077 / Pl: *clete* / E: bg ***клят***] (Reg) **1** Grămadă. **2** Bucată îngustă de pământ. **3** Întindere de pământ.

clebeu *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg) Lemn noduros care arde mult timp Si: (reg) *clat²*.

clece *sf* [At: DAMÉ, T. 123 / V: ***cleci, clence*** / Pl: ~ / E: nct] Lemn de la capetele năvodului.

cleceti *vr* [At: H IX, 91 / Pzi: ~ *tesc* / E: nct] (Reg) A se certa.

clechie *sf* [At: JAHRESBER. X, 182 / Pl: *~chii* / E: nct] (Reg) Clicin.

cleci¹ *sfp* vz ***clece***

cleci² *sn* vz ***clenci***

clecie *sf* [At: DA / A: ? / Pl: *~ecii* / E: nct] (Reg) Jumătate de varză.

cled *sms* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Masă cleioasă.

cledos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***cled*** + *-os*] (Reg) Argilos.

cleeri *sm* vz ***creier***

clef *i* vz ***cleaf***

clefăi [At: LM / V: ***clemfăi, clăfăi, cefăi, cieflăi, ciflăi*** / Pzi: *~esc* / E: fo] **1-2** *vti* A mânca zgomotos și neplăcut privirii. **3** *vi* A închide și a deschide gura plescăind. **4** *vi* (Fig) A vorbi repede, articulând prost cuvintele. **5** *vi* A produce un zgomot specific umblând prin noroi. **6-7** *vti* (Pex; îvr) A frământa (noroiul). **8** *vi* (D. cățel; îvr) A lătra.

clefăire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***clefăi***] **1** Mod de a mânca zgomotos. **2** Închidere și deschidere a gurii însoțită de plescăituri. **3** Vorbire rapidă. **4-5** Zgomot produs de umblatul prin noroi (sau frământarea noroiului). **6** (Îvr) Lătrat.

clefăit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***clefăi***] **1-6** Clefăire **(1-6)**.

clefăit² *av* [At: MDA ms / E: ***clefăi***] **1** (D. felul în care mănâncă cineva) Zgomotos și neplăcut privirii. **2** (D. felul în care vorbește cineva; fig) Articulat prost.

clefetea *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ele* / E: ***clefeti*** + *-ea*] Ciocan de lemn cu care dogarul bate cercurile la butoaie Si: *clefetitor* (3).

clefeti [At: COSTINESCU / Pl: *~tesc* / E: fo] **1-2** *vit* (Îvr) A molfăi. **3-4** *vit* (Reg) A clefăi (1). **5** *vi* A bombăni. **6-7** *vtrp* A (se) bate cercurile la un butoi cu clefeteaua. **8-9** *vtr* (Reg; d. membre) A (se) scrânti.

clefetire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***clefeti***] **1** Molfăire. **2** Clefăire **(1)**. **3** Bombănire. **4** Batere a cercurilor la butoi cu clefeteaua. **5** (Reg) Scrântire.

clefetit¹ *sn* [At: SĂM. III, 663 / Pl: *~uri* / E: ***clefeti***] **1-5** Clefetire **(1-5)**.

clefetit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***clefeti***] **1** Care mestecă greu, din lipsa dinților. **2** Molfăit². **3** (Reg) Mâncăcios. **4** Flecar. **5** Bătut² cu clefeteaua.

clefetitor, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clefeti*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) clefetită² (1). **3** Clefetea.

cleft *sm* [At: DA / Pl: *~fţi* / E: ngr ***κλέφτης***] (Rar) Haiduc din Pind.

clefuştet *sn* vz ***flecuştet***

clehui *a* [At: CHEST. V/S / Pl: ~ / E: ns cf *tehui*] (Îrg) Nebun.

clei¹ *sn* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***crei*** / Pl: *~uri* / E: vsl ***клеи***] **1** Substanță (vâscoasă) obținută din oase, din unele plante sau sintetic, cu care se pot lipi între ele obiecte sau părți de obiecte. **2** (Fig) Substanță vâscoasă și lipicioasă care seamănă cu cleiul (1). **3** (Îvr; aco „de pește") Materie lipicioasă extrasă din bășica înotătoare a unor pești. **4** (Fam; îe) **A fi ~** A nu ști nimic (din materia unui examen). **5** (Fam; îae) A fi beat turtă. **6** Rășină de copac. **7** (Înv; sîs) ~ *negru* Smoală. **8** (Fam) Cerumen. **9** (Fig; arg) Spermă. **10** (Arg; îe) **A da** (sau **a pune**) **un ~** A avea contact sexual.

clei² *vt* [At: PALIA (1581), 31/15 / Pzi: *~ez* / E: ***clei***] (Înv) A încleia.

clei³ *sms* [At: H IV, 176 / Pl: *~uri* / E: ger ***Klee***] (Bot; Ban) **1** Trifoi. **2** Lucernă.

clei⁴ *smp* vz ***creier***

clei⁵ *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~uri* / E: nct] (Bot; reg; îc) **~ul pământului** Algă din familia nostocacee (*Nostoc communis*).

cleială [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: ***clei*** + *-ală*] (Rar) Încleială.

cleid- [At: DN³ / V: ***cleido~*** / E: fr ***cléid(o)-***] Element de compunere cu sensul de „claviculă".

cleidectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cléidectomie***] (Med) Îndepărtare chirurgicală a claviculei.

cleido- *sf* vz ***cleid-***

cleidotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cléidotomie***] (Med) Secționare a claviculei unui făt mort pentru facilitarea expulzării lui.

cleieri *smp* ***creier***

cleioancă *sf* [At: ALRM II/I, h. 401 / P: *cle-ioan~* / Pl: *~nce* / E: ***clei*** + *-oancă*] (Îrg) Mușama.

cleionaj *sn* [At: LTR / P: *cle-io~* / Pl: *~e* / E: fr ***clayonnage***] (Liv) Rețea de gărdulețe de nuiele împletite cu care se consolidează o coastă de deal.

cleios, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 4/14 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***clei*** + *-os*] **1** Lipicios și vâscos Si: (reg) *clicos*. **2** Plin de clei **(1)**. **3** (D. ouă) Fiert astfel încât albușul se întărește, iar gălbenușul rămâne moale. **4** (Fig; fam) Care nu știe nimic. **5** (D. pământ) Clisos.

cleire *sf* [At: DICȚ. / P: *cle-i~* / Pl: *~ri* / E: ***clei***] (Înv) Încleiare.

cleisto- [At: DN³ / P: *cle-is~* / E: fr ***cléist(o)-***] Element de compunere cu semnificația „închis".

cleistogam, ~ă *a* [At: DEX² / P: *cle-is~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cléistogamme***] (Bot; d. flori) Care prezintă cleistogamie.

cleistogamie *sf* [At: DEX² / P: *cle-is~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cléistogamie***] (Bot) Autopolenizare.

cleit, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 247/28 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***clei***] **1** (Înv) Încleiat². **2** (Iuz) Atribuit².

cleitor, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / P: *cle-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clei*** + *-tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care încleiază.

cleitură *sf* [At: LB / P: *cle-i-* / Pl: *~ri* / E: ***clei*** + *-(t)ură*] **1** (Îvp) Încleiare. **2** (Înv) Vâscozitate.

cleiță *sf* [At: HEM 438 / Pl: *~țe* / E: ***clei*** + *-iță*] (Bot) Tulichină (*Daphne mesereum*).

clejă *sf* vz ***eclejie***

clejniță *sf* vz ***cleștniță***

clem *sn* vz ***clemă***

clema *v* vz ***chema***

clematită *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ite* / E: lat ***clematitis***, fr ***clématite***] (Bot) **1** Clopoțel (*Clematis integrifolia*). **2** Luminoasă (*Clematis recta*).

clemă *sf* [At: DICȚ. / V: ***clem*** *sn* / Pl: *~me* / E: ger ***Klemme***] **1** (Înv) Cleşte de lemn folosit în șelărie pentru manevrarea bucăților de piele la coasere. **2** Gheară pentru fixat materiale, piese. **3** Dispozitiv din sârmă sau tablă pentru asamblarea (demontabilă) mai multor piese.

clemendeu *sn* [At: POMPILIU, B. / Pl: *~eie* / E: ger ***Klemmende***] (Reg; la moară) Pană mică de oțel fixată într-un dispozitiv de pe o grindă transversală, pe care se sprijină un drug de fier ce ține crângul.

clement, ~ă [At: STAMATI M. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***clément***, lat ***clemens, -ntis***] (Liv) Indulgent.

clemență *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 178 / Pl: *~țe* / E: lat ***clementia***, fr ***clémence***] (Liv) Indulgență (față de inferiorii care au greșit).

clemfăi *v* vz ***clefăi***

clempar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cleampă*** + *-ar*] (Dep) Hodorog.

clempăni *v* vz ***clămpăni***

clempău *sn* [At: PAMFILE, J. I, 336 / Pl: *~ăi* / E: ***cleampă*** + *-ău*] (Pop) Jucărie care clămpănește, făcută de copii din tulpini de porumb.

clempuș *sn* [At: DAMÉ, T. 96 / Pl: *~uri* / E: ***cleampă*** + *-uș*] **1** (Reg) Mic țăruș de care se leagă priponul. **2** (Reg) Cuiul priponului. **3** (Reg) Prăjină. **4** Bucată de fier ca un cârlig pe care se sprijină clampa² ușii când se închide. **5** Profil care împiedică zăvorul să iasă din spațiul în care culisează. **6** (Reg) Fâșie subțire de lemn care se lovește de spițele roții de la cârâitoare, producând sunetele. **7** (Reg; ned) Unealtă cu care se lucrează oalele.

clempușor *sn* [At: SADOVEANU, Z. C. 121 / Pl: *~oare* / E: ***clempuș*** + *-or*] (Șhp) Clempuș **(4)**.

clen *sm* vz ***clean***

clence *sf* vz ***clece***

clencea *sf* vz ***clenci***

clenci *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 63/2 / V: *cleci, clinci, clienci, clincea, clencea* *sfa* / Pl: *~uri* / E: bg **клинкe**] **1** Bucată dintr-o creangă (uscată) de care se poate agăța ceva. **2** Ciot (al unei crengi frânte). **3** (Buc) Vreasc. **4** Bucată de lemn strâmb. **5** (Reg) Ramură de corn de cerb. **6** Cârlig. **7** (Îvr) Ghimpe. **8** (Înv; fig) Moșneag gârbov. **9-10** (Reg) Cui (sau cârlig) de prepeleac. **11** (Reg) Ciot cu două brațe. **12** (Reg) Prepeleac. **13** (Reg) Așternut de crengi pe care se așază fânul. **14** (Înv) Proeminență, ca un cârlig, de la capătul de sus al leucei de care se sprijină lanțul. **15** (Îvp) Nuia cu un cârlig în vârf legată de coada coasei. **16** (Pop) Ac al cataramei. **17** (Reg) Clanța ușii. **18** (Înv) Tăietură în unghi cu care se însemnau mieii la urechi. **19** (Pop) Motiv de ceartă. **20** (Pop) Încurcătură. **21** (Înv) Subterfugiu. **22** (Înv) Dispută. **23** (Îrg) Intrigă. **24** (Reg; ave; șîf *clincea, clencea*) Deloc. **25** (Îcs) *De-a clencea, de-a clincea* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

clenciui *vr* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pzi: *~esc* / E: *clenci*] (Reg) A căuta motiv de ceartă.

clenciuros, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 25_2 / V: *clin~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *clenci* + *-uros*] **1** Cu clenciuri. **2** (Fig) Încurcat.

clenciuș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: *clenci* + *-uș*] (Înv; șhp) **1-2** Cârlig (mic).

clendos, ~oasă *a* vz *clindos*

clenguros, ~oasă *a* vz *crenguros*

clenguță *sf* vz *crenguță*

clenișor *sm* [At: ATILA, P. 67 / Pl: *~i* / E: *clean* + *-ișor*] (Iht; șhp) **1-2** Clean (mic).

clenodiu *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 1/17 / V: *clinoid* / Pl: *~ri* / E: ger ***Kleinod***] (Îvr) Bijuterie.

clentuș *sn* [At: H XVIII, 269 / V: *clin~* / Pl: *~e* / E: nct] (Ban) **1** Pieptar din pănură. **2** Veșmânt din lână albă sau gri, nedefinit mai îndeaproape.

clențaică *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 95 / V: *clin~* / Pl: *~țăici* / E: *cleanță* + *-aică*] (Îrg) **1** Clanță. **2** (Dep) Gură.

clențan *sm* [At: H IX, 144 / Pl: *~i* / E: *cleanță* + *-an*] (Iht; reg) Crap mic.

clențăni *v* vz *clănțăni*

clențăr *sn* [At: ALRM II/I, h. 289 / V: *~ter* / Pl: *~e* / E: *cleanță* + *-ar*] (Reg) Clanță **(1)**.

clențău *sm* vz *clănțău*

clențeni *v* vz *clănțăni*

clențer *sn* vz *clențăr*

clențos, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: *cleanță* + *-os*] (Reg) **1** Palavragiu. **2** Arțăgos.

clențuc *s* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vârf de munte.

clențuș *sm* [At: BĂCESCU, P. 25 / Pl: *~i* / E: *clean* + *-țuș*] (Iht; Ban; șhp) **1-2** Clean (mic).

clenuț, ~ă *smf* [At: H III, 309 / Pl: *~i, ~e* / E: *clean* + *-uț*] (Iht; șhp) **1-2** Clean (mic).

cleoacă *sf* vz *clocă*

cleoambă *sf* vz *cloambă*

cleoampă *sf* vz *cloambă*

cleoanță *sf* vz *cloanță*

cleoci *v* vz *cloci*

cleombă *sf* vz *cloambă*

cleombăni *vi* [At: KLEIN, D. 192 / V: *clioam~* / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Ban) **1** (D. o coardă lovită) A vibra. **2** (D. cai) A clănțăni din dinți.

cleomburea *sf* [At: MARIAN, NU. 616 / V: *clio~, clom~* / Pl: *~ele* / E: *cleombă* + *-urea*] (Îvp) Rămurică.

cleompfăr *sm* [At: JAHRESBER. III, 318 / Pl: *~i* / E: ***Klem(f)uer***] (Ban) Tinichigiu.

cleon *sm* [At: BORZA, D. / A: ? / Pl: *~i* / E: rs **клионь**] (Bot; reg; șîc) **~ american, ~ bălan, ~ mimunat** Arțar american (*Acer negundo*).

cleonț, ~oanță *a* [At: H XVIII, 173 / Pl: *~i, ~oanțe* / E: nct] (Îvp) Știrb.

clep [At: POMPILIU, B. / Pl: *~i* / E: vsl **клєпъ**] **1-2** *sm, am* (Porc) clăpăug Si: (reg) *clepan*.

clepan, ~ă [At: H IX, 91 / V: *căplean* / Pl: *~i, ~e* / E: *clep* + *-an*] (Îrg) **1-2** *smf, a* Clep **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Om) nebun.

clepăi *v* vz *clăpai*

clepcăi *vi* [At: PAMFILE, A. R. / Pl: *~esc* / E: fo] (Pop) A merge prin noroi, scoțând un zgomot specific.

clepcăni *v* vz *clăpcăni*

clepeș, ~ă *a* [At: DR. V, 175 / Pl: *~i, ~e* / E: *clep* + *-eș*] (Reg) Clăpăug.

clepezău *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ri* / E: nct] (Trs) Mămăligă cu unt, caș și zer.

clepsidră *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 96 / V: (înv) *~ru* *sn* / Pl: *~re* / E: fr *clepsydre*, lat *clepsydra*] Instrument pentru măsurat timpul prin curgerea unei cantități de nisip (sau de apă) dintr-un recipient de sticlă în altul identic.

clepsidru *sn* vz *clepsidră*

cleps *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Țurcă. **2** (Pbl) Scăluș.

clepși *vt* [At: MARIAN, Î. 204 / Pzi: *~șesc* / E: *cleapșă*] (Îrg) A pălmui.

clepșire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *clepși*] (Îrg) Pălmuire.

clepșit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *clepși*] (Îrg) Clepșire.

clepșit[2]*, ~ă* [At: MARIAN, Î. 204 / Pl: *~iți, ~e* / E: *clepși*] (Îrg) **1-2** *smf, a* (Om) pălmuit[2]. **3-4** *smf, a* (Fig) (Om) prost.

clepșui *vt* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pzi: *~esc* / E: *cleapșă* + *-ui*] (Îrg) A pălmui.

cleptofobie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr *cleptophobie*] (Med) **1-2** Teamă patologică de a nu fi victima unui furt (sau de a fura).

cleptoman, ~ă [At: KLOPȘTOCK, F. 230 / Pl: *~i, ~e* / E: fr. *cleptomane*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de cleptomanie.

cleptomanie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr *cleptomanie*] Manie caracterizată de impulsul de a fura, fără a urmări vreun folos material.

clepț *sm* [At: PAMFILE, I. C. 109 / Pl: *~i* / E: rs, ucr **клепка**] Scândură de brad din care se face șindrila.

cler[1] *sn* [At: (a. 1812) IORGA, S.D. XII, 203 / Pl: *~uri* / E: lat *clerus*] **1-3** (Aco „bisericesc", sau „al bisericii") Totalitate a preoților dintr-o biserică, dintr-o eparhie, dintr-o țară etc.

cler[2] *sm* vz *creieri*

cleri *smp* vz *creieri*

cleric *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 31 / V: (înv) *cliric, clilic* / Pl: *~ici* / E: lat *clericus*] **1** Membru al clerului. **2** (Trs) Student la Teologie.

clerical, ~ă [At: SBIERA, F. S. 213 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *clérical*, lat *clericalis*] **1-3** *a* Care aparține clericilor **(1-2)** (sau clericalismului). **4-6** *a* Referitor la clerici **(1-2)** (sau la clericalism). **7-9** *a* Specific clericilor **(1-2)** (sau clericalismului). **10** *smf* (Înv) Partizan al clericalismului.

clericalism *sn* [At: DA / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr *cléricalisme*] Curent politic ce consideră legitimă dominația bisericii și a clerului asupra vieții politice, sociale și culturale a unei țări.

clerică *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 270/5 / Pl: *~icii* / E: nct] (Înv) **1-2** Seminar (sau institut) teologic.

clericesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 20_2 / V: (înv) *clir~* / Pl: *~icești* / E: *cleric* + *-esc*] (Înv) **1-2** Specific clericilor **(1-2)**. **3-4** Care se referă la clerici **(1-2)**. **5-6** Care provine de la clerici **(1-2)**. **7-8** Care aparține clericilor **(1-2)**. **9-10** De cleric **(1-2)**.

clericește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: *cleric* + *-ește*] (Nob) **1-2** În felul clericilor **(1-2)**.

clericist, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iciști, ~e* / E: *cleric* + *-ist*] (Rar) **1-3** Clerical **(1-3)**.

cleron *sn* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D.U. / Pl: ? / E: fr *clairon*] (Înv) Trompetă.

cleronomie *sf* vz *clironomie*

clestelar *sm* [At: CHEST. II, 316/23 / Pl: *~i* / E: *clește* + *-ar*] (Reg) Clește **(2)**.

cleșcăi *vi* [At: CV, 1949, nr. 9, 34 / Pzi: *cleșcăi* / E: nct] (Reg) A mișuna.

cleșniță *sf* vz *cleștniță*

cleștal *sn* vz *cleștar*

cleștar[1] *sn* [At: (a. 1800) IORGA, S.D. XVI, 21/ V: (înv) ***crișțal, crișțai, ~al, cliș~, criș~, criș~iu, clistar, clistariu*** / Pl: ? / E: mg ***kristály***] (Azi poetic) Cristal.

cleștar[2] *sn* [At: DAMÉ, T. 88 / Pl: *~e* / E: ***clește*** + *-ar*] **1** (Înv) Cleşte special cu care se trag cercurile pe vasele din doage de lemn. **2** (Reg) Prăjini puse cruciș pe acoperiș pentru a-i mări rezistența. 3 (Reg) Unealtă de pescuit asemănătoare cu sacul, dar mai lungă și cu gura mai mare.

cleşte [At: BIBLIA (1688), 57[2] / V: ***cleaștă***[2] *sf* / Pl: *~ti sm*, (înv) *~turi sn* / E: vsl ***КЛЕЩТА***] **1** *sm* Unealtă din metal sau lemn, alcătuită din două brațe încrucișate și articulate între ele, pentru manipularea unor piese. **2** *sm* Cleşte (1) pentru manipulat lemnele și cărbunii din foc. **3** *sm* (Șfg; îe) **A apuca** (sau **a prinde, a strânge**) **pe cineva** (**ca**) **în ~** A pune (pe cineva) în situația de a nu putea scăpa. **4** *sm* (Îvp; îe) **A ține** (**în**) **~** A face cuiva viața grea. **5** *sm* (Îvp; îe) **Bun de ~** Puternic. **6** *sm* (Îe) **A-i scoate cuiva cuvintele** (sau **vorba**) (**din gură**) **cu ~le** A depune eforturi pentru a face pe cineva să vorbească. **7** *sm* (D. dureri de dinți; gmț; îe) **A(-i) da cu zeamă de ~** A merge la dentist. **8** *sm* Unealtă asemănătoare cu cleștele (1) folosită în diverse operații. **9** *sm* (Înv) Mucar. **10** *sm* (Înv) Cheie pentru acordat pianul. **11** *sm* (Înv) Forceps. **12** *sn* Unealtă de dulgherie pentru fixat materialul de prelucrat (sau piesele care se lipesc). **13** *sm* (Înv; la teascul de stors vin) Argea. **14** *sn* (Înv) Cleștar[2] **(1)**. **15** *smn* Instrument pentru prins crapi (mari) asemănător unui cleşte (1) fixat pe o prăjină. **16** *sm* (Pes) Instrument pe care se înșiră undițele Si: *câscâci, iglița, lopățică*. **17** *sm* (Înv; șîs) *Frânghia ~lor* Unealtă cu care se oprește moara. **18** *sn* Cleștar[2] **(2)**. **19** *smn* (Reg) Suport din lemn, nedefinit mai îndeaproape, pentru sarea oilor. **20** *sm* Fiecare din cele două apendice anterioare ca niște clești (1) ale crustaceelor. **21** *sm* (Îvp; îs) *~le capului* Creștetul capului. **22** *sm* (Înv) Incisivi (de lapte) ai calului. **23** *sm* Instrument pentru însemnat mieii la ureche Cf *potricală*. **24** *sm* (Reg; șîs) *~ de viermi* Unealtă ciobănească pentru viermuit. **25** *sm* (Reg; lpl; îoc *lemne rotunde*) Dulap.

cleștea *sf* [At: CHEST. II, 226/62 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Încheietura a doi căpriori.

cleștee *snp* [At: CHEST. II, 109/6 / E: nct] (Reg) Încheietură a bârnelor la unghiurile casei.

cleștei *smp* [At: CHEST. II, 271/406 / E: nct] (Reg) Stâlpi fixați între grinzile prispei și grinda acoperișului casei.

***clește*r** *s* [At: CHEST. II, 109/7 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cleștee.

cleștet *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 229 / Pl: *~e* / E: ***cleşte*** + *-et*] (Înv) **1** Spasm. **2** Cârcel. **3** Încleștare.

cleștișor *sn* [At: DA / Pl: *~oare* / E: ***cleşte*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Cleşte (mic).

cleștiță *sf* [At: CIHAC / Pl: *~țe* / E: ***cleşte*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cleşte (mic). 3 (Tip) Unealtă pentru scos literele căzute între rânduri.

cleștniță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: *~șniță* / Pl: *~țe* / E: ***cleşte*** + *-niță*] (Îrg) **1** Clampă. 2 Rămurică. **3-4** Cleștiță **(2-3)**.

cleștuit *sn* [At: H III, 49 / Pl: *~uri* / E: ***cleşte*** + *-uit*] (Îrg) Fixare cu cleștele.

cleștuț *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) *~ă sf* / Pl: *~e* / E: ***cleşte*** + *-uț*] (Îrg) **1-2** (Șhp) Cleşte (mic). 3 Pensetă.

cleștuță *sf* vz ***cleștuț***

clet *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***cliet*** / Pl: *~uri* / E: srb ***klijet***] (Ban) **1** Cămară. **2** Grajd. **3** Sufragerie.

cletaică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ice* / E: nct] (Bot; reg) Cimișir (*Buxus sempervirens*).

cletăna *v* vz ***clătina***

cletcă *sf* [At: CV, 1949, nr. 7, 33 / Pl: *~tci* / E: nct] (Reg) Fiecare din cele două rame care se pun la căruță pentru căratul snopilor.

cletena *v* vz ***clătina***

cleti *v* vz ***clăti***

cletina *v* vz ***clătina***

cletinare *sf* vz ***clătinare***

cleṭaie *sf* [At: DA / Pl: *~țăi* / E: ***cleanță*** + *-aie*] (Reg) Femeie rea de gură.

clețău *sn* [At: CHEST. V, 18/86 / Pl: *~ăie* / E: nct] (Reg) Grup mic de oi.

cleuasm *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***cléuasme***] Figură de stil prin care cineva simulează că își reproșează anumite lipsuri pentru a da de înțeles că nu e vinovat sau că altcineva e vinovat.

cleveit *sn* [At: DN[2] / P: *~ve-it* / Pl: *~uri* / E: fr ***cléveite***] Varietate de pehblendă, neagră-brună, care prin încălzire degajă mult heliu.

clevesti *v* vz ***cleveti***

clevetă *sf* [At: COD. VOR. 73/7 / Pl: *~te* / E: vsl ***КЛЕВЕТА***] (Înv) Calomnie.

cleveteală *sf* [At: RETEGANUL, P. II, 28 / Pl: *~eli* / E: ***cleveti*** + *-eală*] (Pfm) **1** Calomnie. **2** Bârfeală.

cleveti *vt(a)* [At: COD. VOR. 101/12 / V: ***~viti***, ***cliv~***, ***cliviti***, ***~vesti*** / Pzi: *~tesc* / E: vsl ***КЛЕВЕТАТИ***] (Pfm) **1** A calomnia. **2** (Imp; înv) A bombăni. **3** A bârfi.

clevetire *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 348/34 / V: ***clefe~*** / Pl: *~ri* / E: ***cleveti***] (Pfm) **1-2** Cleveteală **(1-2)**.

clevetit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cleveti***] Cleveteală.

clevetit[2]***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 140/36 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cleveti***] Calomniat[2].

clevetitor, ~oare [At: CORESI, EV. 128 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cleveti*** + *-tor*] **1-6** *smf, a* (Persoană) care clevetește **(1-3)**.

clevetnic *sm* [At: COD. VOR. 55/10 / Pl: *~ici* / E: vsl ***КЛЕВЕТНИК***] (Înv) Calomniator.

cleviti *v* vz ***cleveti***

cliaț *sn* [At: CHEST. II, 164/ 269 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Clanță **(1)**.

clic[1] *sn* [At: BIBLIA (1688), 410 / Pl: *~uri* / E: vsl ***КЛИК***] (Înv) **1** Strigăt de bucurie. **2** Râs (general). **3** (Pex) Adunare de fete și flăcăi. **4** (Pex) Mulțime gălăgioasă (și ostilă). **5** (Îe) **A sparge ~u'** A termina cu scandalul.

clic[2] [At: LB / Pl: *~uri sn*, *~ice sf* / V: *~ă sf* / E: srb ***kljuk***] (Reg) **1** *sn* Pâine prost făcută, cu coca lipicioasă. **2** *sn* Mămăligă cu cocoloașe. **3** *sn* Materie lipicioasă. **4** *sf* (Îf *clică*) Nămol lipicios. **5** *sf* (Reg; îf *clică*) Femeie neglijentă și murdară.

clic[3] *i* [At: DEX / E: fo] Cuvânt care imită un zgomot sec, scurt.

clică[1] *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 66 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***clique***] Grup de oameni întovărășiți în vederea unui scop reprobabil Si: *bandă, gașcă*, (liv) *coterie*.

clică[2] *sf* [At: I. CR. VII, 155 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Ranchiună.

clică[3] *sf* vz ***clic***[2]

clicăi[1] *vi* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ns cf *clingăni*] (Reg) A fi bolnăvicios.

clicăi[2] *v(pbl)r* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~esc* / E: ***clic***[2]] (D. substanțe; înv; nob) **1** A se face lipicios. **2** A se îngroșa. **3** A se întări.

clichet *smn* [At: LTR / Pl: *~cheți sm*, *~e sn* / E: fr ***cliquet***] Organ de mașină ca o pârghie scurtă, cu un capăt articulat și cu celălalt liber și profilat pentru a împiedica rotirea într-un anumit sens a unei roți dințate.

clichin *sn* vz ***clicin***

clichină *sf* vz ***clicin***

clici *sm* [At: PALIA (1581), 133/3 / Pl: *~* / E: srb ***ključ***] (Îrg) **1** (La cal) Spată. **2** (Pex) Șold.

clicin *sn* [At: PITIȘ, ȘCH. XXXVII, 720 / V: ***~ichin, ~ichină*** *sf* / Pl: *~e* / E: săs ***Klidchen***, ger ***Kleidchen***] (Îrg) Îmbrăcăminte pentru băieți, asemănătoare cu o salopetă, care se încheie la spate Si: *clachie*.

clicinit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (D. animale; reg) Șchiop.

clicos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***clic***[2] + *-os*] (Reg) Cleios.

clicui *vi* [At: BIBLIA (1688), 337_2 / Pzi: *~esc* / E: ***clic***[1]] (Înv) **1** A striga. **2** A râde.

clid *sn* vz ***clit***

clidonograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***clydonographe***] Aparat pentru determinarea polarității, amplitudinii și formei undelor de supratensiune din instalațiile electrice.

clienci *sn* vr ***clenci***

client, ~ă *smf* [At: ODOBESCU, S. II, 19 / P: *cli-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***client,*** lat ***cliens, -ntis***] **1** (În antichitatea romană) Plebeu aflat sub protecția unui patrician. **2-3** Persoană care cumpără (regulat) de la un magazin (sau care consumă (regulat) ceva într-un local public). **4** Persoană care solicită serviciile unui doctor, avocat etc. în schimbul unei taxe.

clientelar, ~ă *a* [At: DN² / P: *cli-en~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***client***] **1** Care aparține clienților **(1)**. **2** Referitor la clienți **(1)**. **3** (Îs) *Relații* (sau *raporturi* etc.) *~e* Relațiile dintre statul antic roman și unele populații străine care, deși nu aparțineau imperiului, recunoșteau autoritatea Romei în schimbul protecției. **4** (Dep; îas) Relații dintre un demnitar și o persoană care-i acordă foloase necuvenite în schimbul protecției.

clientelă *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 33/36 / P: *cli-en~* / Pl: *~le* / E: fr ***clientèle,*** lat ***clientela***] **1-3** Mulțime de clienți **(1-3)**. **4-6** Totalitate a clienților **(1-3)**. **7** (Înv) Sprijin.

clientuș *sn* [At: GR. BĂN. / Pl: *~e* / E: mg ***köntös***] (Reg) Pieptar de dimie.

cliet *sn* vz ***clet***

clifan *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***clihan*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Bucată mare de pâine Si: *clifoc*.

clifoc *sn* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~oace* / E: ***clifan*** + *-oc*] (Reg) Clifan.

clift *sn* [At: BUL. FIL II, 205 / Pl: *~uri* / E: ger ***Kluft***] (Îvr) **1** Haină. **2** Palton.

clihan *sn* vz ***clifan***

clii *smp* vz ***creier***

clijemce *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Îrg; pbl) Model de ghete.

clilic *sm* vz ***cleric***

clilonom *sm* vz ***clironom***

climacteriu *sn* [At: DN² / V: *~m* / P: *~te-riu* / Pl: ? / E: ger ***Klimakterium***] Perioadă de modificări fiziologice, psihice, funcționale ce marchează sfârșitul maturității.

climacterium *sn* vz ***climacteriu***

climat [At: CANTEMIR, HR. 11 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***climat***] **1** Climă **(1)**. **2** Mediu social, politic, moral etc.

climateric¹, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 59 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***climatérique***] **1** Care aparține climei Si: *climatic* **(1)**. **2** Referitor la climă Si: *climatic* **(2)**. **3** (Îs) *Stațiune ~ă* Stațiune cu climă potrivită pentru odihnă (sau tratarea unor boli).

climateric², ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 207 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***climatericus***] (Îvr) Critic.

climatic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***climatique***] **1-2** Climateric¹ **(1-2)**.

climatism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***climatisme***] Totalitate a condițiilor de igienă, terapeutice, urbanistice, sociale etc. pe care trebuie să le îndeplinească localitățile climaterice.

climatiza *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: fr ***climatiser***] A asigura climatizarea.

climatizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***climatiza***] Operație prin care aerul (dintr-o încăpere) este menținut la o anumită temperatură, umiditate, puritate etc.

climatizat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***climatiza***] Supus climatizării.

climatizator *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: ***climatiza*** + *-tor*] Climatizor.

climatizor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***climatiseur***] Aparat pentru efectuarea climatizării Si: *climatizator*.

climatografic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***climatographique***] De climatografie.

climatografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***climatographie***] Descriere a climatelor.

climatogramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: ***climat*** cf fr *climogramme*] **1-2** (Buletin cu) reprezentare grafică a principalelor date meteorologice dintr-o regiune.

climatolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***climatologue***] Specialist în climatologie.

climatologic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***climatologique***] **1** Care aparține climatologiei. **2** Referitor la climatologie.

climatologie *sf* [At: DA / Pl: *~ogii* / E: fr ***climatologie***] Ramură a meteorologiei care studiază clima de pe glob și importanța ei pentru viața organică.

climatopatologie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ogii* / E: fr ***climatopathologie***] Studiul acțiunii patogene a climatului asupra organismului.

climatoterapic, ~ă [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***climatothérapique***] De climatoterapie.

climatoterapie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***climatothérapie***] Utilizare terapeutică a factorilor climatici.

climatron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***climatron***] Laborator echipat pentru a reproduce artificial orice climat.

climax [At: DN² / Pl: *~uri* / E: fr ***climax***] **1** Fază finală într-o succesiune ecologică, de relativă stabilitate a biocenozei, aflată în corespondență cu clima și solul. **2** Figură de stil care constă în desfășurarea ascendentă a ideilor, acțiunii etc. dintr-o operă. **3** Orgasm.

climă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 144 / Pl: *~me* / E: lat ***clima, -atis,*** ger ***Klima***] **1** Totalitate a fenomenelor meteorologice (temperatură, precipitații atmosferice, vânt) ce caracterizează starea medie multianuală a unui loc Si: *climat* **(1)**. **2** Regiune considerată sub raportul climei **(1)** specifice.

climostat *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***climostat***] Instrument cu care se măsoară efectul termic al factorilor climatici în interiorul clădirilor.

climpoci *vi* [At: DA ms / Pzi: *~ocesc* / E: nct] (Reg) A închide din ochi.

climpotă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) Felie mare de pâine.

climpuș *sn* [At: HEM, 1480 / V: *s~* / Pl: ? / E: ns cf *clemp* + *-uș*] (Îrg) **1** Bețigaș. **2** Căluș. **3** Țurcă. **4** (Îf *sclimpuș*) Cârlig de rufe.

climunc *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ger ***Krümmung*** + ***clin***] (Buc; gmî) Unghi.

clin¹ *smn* [At: (a. 1667) URICARIUL XXV, 68 / Pl: *~i sm, ~uri sn* / E: vsl ***клинъ***] **1** (Înv) Unealtă de cizmărie nedefinită mai îndeaproape. **2-3** (Înv) Petic de pământ (sau de pădure) triunghiular (sau îngust). **4** Porțiune din coasta muntelui izolată de văile torentelor. **5** Bucată (triunghiulară, trapezoidală etc.) de pânză sau de stofă, folosită în croitorie ca piesă componentă a unui obiect de îmbrăcăminte sau ca adaos pentru a lărgi o îmbrăcăminte. **6** (Fam; îe) **A nu avea** (sau, înv, **a nu face, a nu-și pune**) **nici în ~, nici în mânecă** (cu cineva) A nu avea nimic în comun (cu cineva).

clin² *sm* vz ***crin***

clină *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ne* / E: it ***china*** (după *înclina*)] (Pop) **1** Poziție înclinată. **2** Pantă. **3** Coborâș.

clinc [At: DA ms / V: ***cling*** / Pl: *~uri* / E: fo] **1** *i* Sunet produs prin lovirea unui obiect de sticlă (sau a unui metal). **2-3** *sn* Clinchet **(1-2)**.

clincăi *vi* [At: MDA ms / V: *~găi* / Pzi: *~esc* / E: ***clinc***] A scoate un sunet asemănător celui produs de lovirea unui metal (sau unui obiect de sticlă).

clincăială *sf* [At: V. ROM. noiembrie 1916, 164 / V: *~ăli~* / Pl: *~ieli* / E: ***clincăi*** + *-ală*] **1-2** Clinchet **(1-2)**.

clincălială *sf* vz ***clincăială***

clincăni *vi* [At: DA ms / V: ~ ***ngăni*** / Pzi: *~nesc* / E: ***clinc***] A clincăi.

clincăt *sn* vz ***clinchet***

clince *sf* vz ***glință***

clincea *sfa* vz ***clenci***

clincher *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: ger ***Klinker,*** fr ***clincker***] Produs obținut la fabricarea cimenturilor prin încălzirea materiei prime până aproape de temperatura de vitrifiere și transformarea ei într-o masă compactă și dură.

clincherizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***clincher*** + *-izare*] Proces industrial de obținere a clincherului.

clinchet *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 10 / V: ***~căt, ~ngăt*** / Pl: *~e* / E: ***clinc*** + *-et*] **1** Sunet produs de clopoței sau de zurgălăi Si: *clincăială* **(1)**. **2** Zgomot produs de ciocnirea unor obiecte de metal (sau de sticlă) Si: *clincăială* **(2)**.

clinci¹ *sn* [At: DEX² / V: (rar) *~cing* / Pl: *~uri* / E: eg ***clinch***] (La box) Încleștare și imobilizare reciprocă a partenerilor.

clinci² *sn* vz ***clenci***

clincing *sn* vz ***clinci***

clincios, ~oasă [At: DOSOFTEI, V. S. II, 24₁ / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***clinci²*** + *-os*] (Înv) Clenciuros.

clinciuros, ~oasă *a* vz ***clenciuros***

clindos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. VII, 179 / V: ***clen~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Pop) **1** Necopt. **2** Cleios.

clinește *av* vz ***chilinește***

cling *i, sn* vz ***clinc***

clingăi *v* vz ***clincăi***

clingăni *v* vz ***clincăni***

clingăt *sn* vz ***clinchet***

clingherit *sn* [At: DN² / E: ger ***Klingerit***] Material preparat dintr-un amestec de azbest, cauciuc și un liant mineral, folosit la fabricarea garniturilor rezistente la temperaturi și presiuni înalte.

clini *v* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***deschilini***] (Îvr) Deschilini.

clinic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***clinique***] **1-2** *sf* Așezământ spitalicesc (sau secție într-un spital) în care viitorii medici își fac practica la patul bolnavilor, sub îndrumarea profesorilor. **3** *sf* Disciplină medicală al cărei studiu se bazează pe observarea directă a bolnavilor. **4** *a* Care aparține unei clinici (**1**). **5** *a* Specific unei clinici (**1**). **6** *a* Care provine dintr-o clinică (**1**).

clinician, ~ă [At: DA / Pl: *~icieni, ~iciene* / E: fr ***clinicien***] **1-2** *smf, a* (Medic) care lucrează într-o clinică.

clinișor *snm* [At: PAMFILE, A. 25 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clin¹*** + *-ișor*] (Șhp) **1-2** Clin¹ (**5**) (mic).

clinker *sn* [At: DN³ / E: eg ***clincker***] (Jazz) **1-2** Notă greșită (sau intonată fals).

clinoc *smn* [At: CHEST. IV, 96/176 b / A: ? / Pl: *~oci, ~oace* / E: ***clin*** + *-oc*] (Reg) Bucată îngustă de pământ Cf *clin¹* (**2**).

clinodactilie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***clynodactilie***] Malformație congenitală constând în devierea laterală a degetelor mâinii.

clinograf *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***clinographe***] Instrument pentru măsurarea înclinării unui strat de teren.

clinoid *sn* vz ***clenodiu***

clinologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ogii* / E: fr ***clinologie***] (Blg) Studiul involuției organismelor animale.

clinometru *sn* [At: DN² / Pl: *~re* / E: fr ***clinomètre***] Nume dat mai multor instrumente pentru măsurarea unghiurilor în plan vertical față de orizont, a unghiurilor zenitale față de verticala unui loc, a unghiului format de un strat geologic cu un plan orizontal etc.

clinorombic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***clinorhombique***] **1** (D. prisme) Oblică și cu baza un romb. **2** (Îs) *Sistem ~* Sistem de cristalizare al cărui tip este prisma clinorombică (**1**).

clinostat *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***clinostat***] Aparat pentru studierea direcției de creștere a plantelor.

clinostatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***clinostatique***] De clinostatism.

clinostatism *sn* [At: DN³ / E: fr ***clinostatisme***] Modificările fiziologice rezultate din poziția culcată a corpului.

clinoterapic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***clinothérapique***] De clinoterapie.

clinoterapie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***clinothérapie***] (Med) Tratament medical prin repaus la pat.

clint *sn* [At: COȘBUC, ap. DA / Pl: *~uri* / E: pvb ***clinti***] (Îvr) Clintire.

clinteală *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 43₁ / Pl: *~eli* / E: ***clinti*** + *-(e)ală*] **1** Clintire (**1**). **2** (Înv) Supărare.

clinti [At: BIBLIA (1688), 386¹ / Pzi: *~ tesc* / E: nct] **1-2** *vtr* A (se) mișca puțin din loc Si: *a (se) urni, a (se) deplasa*, (îvp) *a clăti*. **3** *vir* (Nob) A schimba. **4** *vr* (Fig; înv) A șovăi. **5** *vt* (Fig; dob îcn) A determina pe cineva să-și schimbe o hotărâre, o părere etc.

clintire *sf* [At: N. COSTIN, L. II, 107/23 / Pl: *~ri* / E: ***clinti***] **1** Mișcare din loc Si: *clinteală* (**1**), *clintit¹*. **2** (Nob) Schimbare. **3** (Înv) Șovăire.

clintit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***clinti***] **1-3** Clintire (**1-3**).

clintit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***clinti***] Mișcat din loc.

clintitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clinti*** + *-(i)tor*] (Rar) Care clintește.

clintitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***clinti*** + *-(t)ură*] (Rar) **1-3** Clintire (**1-3**).

clintiță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Planta *Ranunculus circinatus*.

clintuș *sn* vz ***clentuș***

clinț *sn* [At: VAIDA / Pl: *~uri* / E: vsl ***клинєк***] **1** Clin (**4**). **2** Porțiune de pământ arabil (dintr-o latură).

clințaică *sf* vz ***clențaică***

clință *sf* [At: CHEST. II, 164/277 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Clanță (**1**).

clinuț *sn* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 233 / Pl: *~e* / E: ***clin*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Clin (mic).

clioambă *sf* vz ***cloampă***

clioambăni *v* vz ***cleombăni***

cliomburea sf vz ***cleomburea***

clip *sn* vz ***clipă***

clipală *sf* vz ***clipeală***

clipă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 75¹ / V: (îvr) ***clip*** *sn* (Pl: *clipuri*) / Pl: *~pe* / E: ***clipi***] **1** (Îvr; complinit prin „de ochi") Clipire (**1**). **2** (Îvr; cop „de ochi") Interval de timp foarte scurt Si: *clipită*. **3** (Îlav) **Într-o ~** (înv **de ceas**) Imediat. **4** (Îlav) **În câteva ~pe** Foarte repede. **5** (Înv; îlav) **În toată ~pa** Neîncetat. **6** (Îlav) **Din ~ în ~** (sau **dintr-o ~ în alta**) Îndată. **7** (Îe) **O ~!** Expresie prin care se cere cuiva să aibă răbdare, să aștepte puțin sau să se oprească.

clipeală *sf* [At: VARLAAM, C. 266/2 / V: ***~pală*** (Pl: *~pale*) / Pl: *~eli*, (înv) *~eali* / E: ***clipă*** + *-eală*] **1** Clipire (**1**). **2** (Înv) Clipă (**2**). **3** (Îlav) **În(tr-o) ~ (de ochi)** (sau **în aceeași ~**, înv, **cât(u-i) ~la ochiului**) Imediat. **4** (Înv; îlav) **În toată ~la (de ochi)** În orice moment.

clipelnic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***clipi*** + *-elnic*] (Rar) Care ține o clipă.

cliper *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr eg ***clipper***] Navă rapidă cu pânze, de mari dimensiuni, cu cel puțin trei catarge și cu puntea superioară mult ridicată la proră și la pupa.

clipesc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 338 / Pl: *~ești* / E: ***clipi*** + *-esc*] (Înv; nob) Trecător Si: (rar) *clipelnic*.

clipet *sn* [At: CAMILAR, ap. DA ms / Pl: *~e* / E: ***clipi*** + *-et*] Clipire.

clipeu *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 10/3 / Pl: *~ri* / E: lat ***clipeus***] (Lat; iuz) Scut.

clipi *vi* [At: PSALT. 63 /15 / Pzi: *~pesc* / E: vsl ***клєпатъ***] **1** A apropia și a îndepărta în mod ritmic și reflex pleoapele una de alta. **2** (Îe) **Cât ai ~** (sau **cât ~pești) (din ochi)** Imediat. **3** (D. obiecte, d. surse de lumină; fig) A licări. **4** (Îvr) A face cu ochiul. **5** (Înv; Buc) A moțăi.

clipicios, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***clipi*** + *-os*] (Rar) Sclipicios.

cliping *sn* [At: DN³ / V: *clipping* / E: eg ***clipping***] (Spt) Aruncare pe gheață a unui hocheist în fața adversarului, pentru a-l face să piardă pucul.

clipire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 319 / Pl: *~ri* / E: ***clipi***] **1** Apropiere și depărtare a pleoapelor Si: *clipită, clipitură*. **2** Licărire. **3** (Îvr) Semn făcut cu ochiul prin clipire (**1**).

clipiș *av* [At: ALECSANDRI, P. III, 121 / E: ***clipi*** + *-iș*] (Rar) Instantaneu.

clipit¹ *sn* [At: CUV. D. BĂTR. II, 226 / Pl: *~uri* / E: ***clipi***] **1-3** Clipire (**1-3**).

clipit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***clipi***] (Îvr; d. ochi) Care a clipit.

clipită *sf* [At: CALENDARIU (1814), 188/14 / Pl: *~te* / E: ***clipi***] **1** Clipă (**2**). **2** (Îlav) **Într-o** (sau, rar, Trs **pe**) **~** Imediat. **3** (Trs; îlav) **Pe toată ~ta** Mereu.

clipitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clipi*** + *-(i)tor*] (Rar) Care clipește.

clipitură *sf* [At: GCR I, 14/28 / Pl: *~ri* / E: ***clipit*** + *-ură*] **1** Clipire **(1)**. **2** (Trs; îlav) **Într-o ~** Într-o clipită **(2)**.

clipoceală¹ *sf* [At: DEX² / Pl: *~oceli* / E: ***clipoci¹*** + *-eală*] **1** Susurare. **2** Susur.

clipoceală² *sf* [At: EMINESCU, E. 231 / V: ***~ose~, ~osa~*** / Pl: *~oceli* / E: ***clipoci²*** + *-eală*] (Înv) Somnolență.

clipoci¹ *vi* [At: C. PETRESCU, S. 141 / V: ***~oti*** / Pzi: *~ocesc* / E: fo] **1** (D. ape curgătoare) A susura. **2** (Imp) A mânui zgomotos un instrument.

clipoci² *vi* [At: CREANGĂ, P. 257 / V: (Trs) ***~osi, ~oti²*** / Pzi: *~ocesc* / E: bg ***клепач***] (Îrg) **1** (D. oameni) A moțăi. **2** (D. lumină) A varia ca intensitate.

clipocire¹ *sf* [At: DA ms / V: ***~oti~*** / Pl: *~ri* / E: ***clipoci¹***] **1-2** Clipoceală¹ **(1-2)**.

clipocire² *sf* [At: DA / V: ***~oti~, ~osi~*** / Pl: *~ri* / E: ***clipoci²***] (Îrg) **1** Moțăială. **2** Modificare a intensității.

clipocit¹ *sf* [At: DA / V: ***~otit*** / Pl: *~uri* / E: ***clipoci¹***] **1-2** Clipoceală¹ **(1-2)**.

clipocit² *sf* [At: DA / V: ***~otit*** / Pl: *~uri* / E: ***clipoci²***] **1-2** Clipocire² **(1-2)**.

clipocit³, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***clipoci²***] (Îvr; d. lumânări) Care pâlpâie.

cliposală *sf* vz ***clipoceală²***

cliposeală *sf* vz ***clipoceală²***

cliposi *v* vz ***clipoci²***

cliposire *sf* vz ***clipocire²***

clipot *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: vsl ***клепот***] (Îvr) Susur.

clipoti¹ *v* vz ***clipoci¹***

clipoti² *v* vz ***clipoci²***

clipotit¹ *sn* vz ***clipocit¹***

clipotit² *sn* vz ***clipocit²***

cliping *sn* vz ***cliping***

clips *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ger ***Klips***] **1** Obiect de podoabă (mai ales cercel) care se prinde cu un fel de clamă sau cu un ac cu arc. **2** Piesă formată din două elemente, care se asamblează și se desfac cu ușurință.

clipui *vt* vz ***sclipui***

clir *sn* vz ***cler***

cliric *sm* vz ***cleric***

clircel *sm* [At: MARIAN, SA. 125 / Pl: *~icei* / E: ***cliric*** + *-el*] (Pop) **1-2** (Șhp) Cleric (tânăr). **3** Cleric **(3)**.

cliricesc, ~ească *a* vz ***clericesc***

cliring *sn* vz ***clearing***

clirivici *sp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Ghete.

clironom, ~oamă *smf* [At: DUMITRACHE, 64 / Pl: *~ i, ~ oame* / E: ngr ***κληρονόμος***] (Înv) Moștenitor.

clironomi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~ mesc* / E: ***clironom***] (Înv) A moșteni un bun.

clironomic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***clironom*** + *-ic*] (Înv) Care derivă din moștenire.

clironomicesc, ~ească *a* [At: URICARIUL, ap. TDRG / Pl: *~icești* / E: ***clironom*** + *-icesc*] (Înv) Clironomic.

clironomie *sf* [At: (a. 1819) URICARIUL I, 126 / V: ***cler~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***κληρονομία***] **1-2** (Înv) (Drept de) moștenire.

clironomire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***clironomi***] (Înv) Moștenire.

clironomisi *vt* [At: PISCUPESCU, O. 176/17 / Pzi: *~sesc* / E: ***clironom***] (Înv) A moșteni un bun.

clironomisire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***clironomisi***] (Înv) **1-2** (Drept de) moștenire Si: *clinoromisit¹* **(1-2)**.

clironomisit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***clironomisi***] (Înv) **1-2** Clironomisire.

clironomisit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***clironomisi***] (Înv) Moștenit.

clironomisitor, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clironomisi*** + *-(i)tor*] (Înv) **1-4** *smf, a* Clironomitor **(1-4)**.

clironomit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***clironomi***] (Înv) Moștenit.

clironomitor, ~oare [At: CANTEMIR, HR. 107 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clironomi*** + *-(i)tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care moștenește. **3-4** *smf, a* (Obiect) moștenit.

cliros *sm* [At: CORESI, EV. 6 / Pl: *~oși* / E: gr ***κλῆρος***] **1** (Iuz) Cler. **2** (Îrg) Strană.

clirosean *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 85_2 / Pl: *~eni* / E: rs ***клирошанъ***] (Iuz) Cleric.

clisă¹ *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***hl~*** / Pl: *~se* / E: bg ***клиса***] **1** Pământ argilos îmbibat cu apă, care are aspectul unei paste cleioase. **2** (Pgn) Argilă. **3-4** (Pop) Pâine nedospită (sau necoaptă) bine. **5** (Pop) Aliment cleios (și fără gust). **6** (Reg) Slănină.

clisă² *sf* [At: H XVIII, 262 / E: srb ***klis***] (Ban) Jocul „de-a clencea".

clisear *sm* vz ***clisier***

clisernița *sf* [At: (a. 1821-1822) IORGA, S. D. XVI, 237 / Pl: *~țe* / E: ***clisier*** + *-niță*] (Înv) Paraclis.

clisiarh *sm* [At: PRAV. (1640), ap. MURNU, GR. 19 / Pl: *~i* / E: vsl ***ккл исіархъ***] (Înv) Paracliser.

clisier *sm* [At: (a. 1717) IORGA, S. D. XII, 20 / V: ***~sear*** / P: *~si-er* / Pl: *~i* / E: ***paraclisier***] (Înv) Paracliser.

clisieș *sm* [At: (a. 1666) IORGA, S. D. XI, 76 / P: *~si-eș* / Pl: *~i* / E: mg ***ekklezsiás***] (Înv) Paracliser.

clismă *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~me* / E: ngr ***κλύσμα***, ger ***Klisma***] Introducere a unui lichid în intestinul gros, pe cale rectală, pentru eliminarea forțată a materiilor fecale Si: (îvp) *clistir* **(2)**.

clisos, ~oasă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 157 / V: (îrg) ***hl~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***clisă*** + *-os*] **1** Lipicios. **2** (Pgn) Argilos.

clistar *s* vz ***cleștar***

clistariu *sn* vz ***cleștar***

clistir *sn* [At: PISCUPESCU, O., 221 / V: (rar) ***gl~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: ngr ***κλυστήρ***] (Îvp) **1** Irigator. **2** Clismă.

clișa *vt* [At: DN² / Pzi: *~șez* / E: fr ***clicher***] (Rar) A executa un clișeu **(1)** în vederea reproducerii lui tipografice.

clișaj *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***clichage***] Clișare.

clișare *sf* [At: DN³ / Pl: *~șări* / E: ***clișa***] Executare a unui clișeu **(1)**.

clișeiza *vtr* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: ***clișeu*** + *-iza*] (Rar) **1-2** A (se) transforma în clișeu **(4)**.

clișeizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***clișeiza***] (Rar) Transformare în clișeu **(4)**.

clișeizat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~șe-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***clișeiza***] Transformat în clișeu **(4)**.

clișeu *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III, 62 / Pl: *~ee, ~ri* / E: fr ***cliché***] **1** Imagine fotografică negativă (pe peliculă de film sau pe sticlă) obținută în camera obscură, după care se face reproducerea fotografică. **2-3** (Pex) Placă sau film fotografic impresionat, developat și fixat. **4** (Tip) Planșă de lemn, metal etc. pe care s-a gravat sau s-a reprodus o imagine, spre a fi imprimată. **5** (Fig) Formulă stilistică, expresie etc. banalizată din cauza repetării excesive Si: *șablon*.

cliștar *sn* vz ***cleștar***

clit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 130_1 / V: ***clid*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ucr ***клить***] **1** *sm* (Trs; Mol) Grămadă. **2** *sf* (Mar; pbl) Casetă.

cliță *sf* [At: CHEST. II, 433/249 / Pl: *~ței* / E: nct] (Reg) Adăpost pentru porumbei.

cliteridectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***clitoridectomie***] Ablațiune a clitorisului.

clitișor *sn* [At: CONTEMPORANUL II, 729 / Pl: *~oare* / E: ***clit*** + *-ișor*] (Reg; shp) **1-4** Clit **(1-2)** (mic).

clitoris *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr ***clitoris***] (Atm) Mic organ erectil situat în vulvă, lângă canalul urinar Si: (reg) *lindic*.

clitorism *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***clitorisme***] (Med) Erecție maladivă a clitorisului.

clitui *vt* [At: ȘEZ. XXXII, 15 / Pzi: *~esc* / E: ***clit***] (Îrg) A așeza teanc.

cliuc *sn* [At: I. IONESCU, M. 382 / V: ***cluc*** / A: ? / Pl: *~uri* / E: srb ***kljuk***] (Reg) **1** Boască. **2** (Fig; îlav) **~ de oboseală** Foarte obosit. **3** (Îf *cluc*) Must amestecat cu struguri. **4** Tescovină.

cliucăi *vt* [At: H XVIII, 267 / V: ***clu~*** / Pzi: *~esc* / E: srb ***kljukati***] (Reg) **1** A zdrobi strugurii (din putină) cu un cliucăitor. **2** (Îe) **A ~ (cu bătaia)** A bate rău.

cliucăit, ~ă *a* [At: H XVIII, 173 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cliucăi***] (D. fructe; Ban) Zdrobit până a ieșit tot sucul.

cliucăitor, ~oare *sn* [At: H XVIII, 267 / Pl: *~oare* / E: ***cliucăi*** + *-(i)tor*] (Ban) Băț cu multe cioturi la un capăt, folosit ca bătător.

cliucear *sm* vz ***clucer***

cliuci *sm* [At: PSALT. 278/23 / V: ***cluci*** *sn* / Pl: ? / E: vsl ***ключь***] **1** (Îvr) Algoritm. **2** (Reg) Agățătoare de care se atârnă vasul deasupra focului.

cliumpă *sf* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 233 / Pl: *~pe* / E: ger ***Klumpen***] **1** (Buc; gms) Turmă. **2** (Reg) Ceată de cheflii.

cliva *vi* [At: MURGOCI–LUDWIG, M. 43 / Pzi: *~vez* / E: fr ***cliver***] (D. minerale, roci, cristale) A se desface în plăci sau în lame cu suprafețe plane.

clivabil, ~ă *a* [At: MURGOCI–LUDWIG, M. 42 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***clivable***] **1-2** Care (se) poate cliva.

clivabilitate *sf* [At: MURGOCI–LUDWIG, M. 42 / Pl: (nob) *~tăți* / E: ***clivabil*** + *-itate*] **1-2** Însușirea (unui mineral) de a (se putea) cliva.

clivagiu *sn* vz ***clivaj***

clivaj *s* [At: PONI, CH. 13 / V: (rar) *~agiu* (Pl: *~agii*) / Pl: *~e* / E: fr ***clivage***] **1** Proprietate a unor minerale și roci de a se desface în plăci sau în lame după suprafețe plane Si: *clivare*. **2** (Fig) Distincție între două grupuri pe baza anumitor criterii.

clivare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~vări* / E: ***cliva***] Clivaj (**1**).

cliveti *v* vz ***cleveti***

clivisi *vtr* [At: COMA, GL. / Pzi: *~sesc* / E: nct] **1-2** (Reg) A (se) încleia atât de bine, încât nu se cunoaște locul unde e lipitura.

cliviti *v* vz ***cleveti***

clizimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***clisimètre***] Instrument topografic pentru măsurarea unghiurilor pantelor.

cloacal, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***cloacă*** + *- al*] (Zlg) De cloacă[1] (**4**).

cloacă[1] *sf* [At: STAMATI, D. / P: *cloa~* / Pl: *~ace* / E: lat ***cloaca***, fr ***cloaque***] **1** Canal subteran în care se adună murdăriile dintr-un oraș. **2** (Afg) Băltoacă murdară și rău mirositoare. **3** (Pgn) Loc plin de murdării și foarte rău mirositor. **4** Cavitate în corpul batracienilor, reptilelor și păsărilor, în care se deschid tubul digestiv, conductele genitale și urinare.

cloacă[2] *sf* vz ***clocă***

cloacăză *sf* vz ***coacăză***

cloadenă *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Cartof (**1**).

cloambă *sf* [At: ECONOMIA, 136 / V: ***clom~, cleom~, cleo~, clio~, ~mpă, cleoampă, cro~*** / E: nct] (Reg) **1** Creangă. **2** Bucată de fier încovoiată. **3** (Îf *clio~*) Scoabă. **4** (Îaf *clio~*) Mână. **5** Hoașcă. **6** Mârțoagă. **7** (Îf *cleo~*) Cloșcă. **8** (Îvp; irn; îf *cleo~*) Om îmbrăcat în haine nemțești Si: *pantalonar*.

cloampă *sf* vz ***cloambă***

cloancă *sf* [At: ȘEZ. VII, 135 / Pl: *~nce* / E: ***clonc***] (Reg) **1** Cloșcă (**1**). **2** Lovitură ușoară cu încheietura degetului în fruntea cuiva, ca semn al prostiei acestuia.

cloanță *sf* [At: ALECSANDRI, P. I 6 / V: ***cleo~*** / Pl: *~țe* / E: ns cf *clonț*] **1** (Pop) Babă urâtă, fără dinți și rea. **2** (Pfm; îs) *(Știrba) Baba ~a* Personaj de basm, vrăjitoare bătrână foarte urâtă și rea. **3** (Fam; prt) Gură (**1**).

cloapă *sf* vz ***clop***

cloasmă *sf* [At: DEX[2] / P: *clo-as~* / E: fr ***chloasme***] (Med) Apariția, pe față, a unor pete galbene-maronii, în timpul sarcinii, în hepatită etc.

cloață *sf* vz ***cloță***

cloazon *sn* vz ***cloison***

cloazonat, ~ă *a* vz ***cloissoné***

clobanț *smn* [At: MARIAN, O. I, 51 / V: ***~bonț, ~onb~*** *sm*, ***coblanț*** *sn* / Pl: *~i, ~e, ~uri* / E: ns cf *clonț* + ucr *клубок*] **1** (Pop) Plisc. **2** (Pop; irn) Gură. **3** (Pop) Cârlig. **4** (Reg) Cârligul fântânii. **5** (Reg) Vârful leucei. **6** (Reg) Capul scaunului dogăresc.

clobonț *sm* vz ***clobanț***

clobot *sm* vz ***clăbuc***

cloboti *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg; d. lichide) **1** A se agita (într-un vas). **2** A se strica prin agitare.

cloc *i* vz ***clonc[1]***

clocaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***cloquage***] (Rar) Deformație a unei table supuse la compresiune.

clocan *sm* vz ***cloncan***

clocă *sf* [At: CALEDARIU (1814), 80/21 / V: ***~oacă[2], cleoacă*** / Pl: *~oce* / E: pvb ***cloci***] (Înv) **1** Cloșcă (**1**). **2** (D. păsări; îe) **A cădea ~** A începe să clocească. **3** (Îe) **A sta ~** A cloci (**1**). **4** (Fig; îae) A lenevi. **5** (Îs) *~ca cu pui* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **6** (Ast) Constelația Pleiadelor. **7** (Iht; reg) Celău.

clocăi *vi* [At: ECONOMIA, 104/17 / V: (înv) ***~ări*** / Pzi: *~esc* / E: fo Cf *cloncăi, cloncăni, croncăni*] (Înv; d. păsări) A cloncăni într-un anumit fel (când începe să clocească).

clocăire *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***clocăi***] Cloncănire.

clocăit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***clocăi***] Clocăire.

clocăitură *sf* [At: DICȚ. / P: *~că-i-tu~* / Pl: *~ ri* / E: ***clocăit*** + *-ură*] Clocăit.

clocăraie *sf* [At: CV, 1952, nr. 4/42 / E: nct] Aer închis (înăbușitor).

clocări *v* vz ***clocăi***

cloceală *sf* [At: JIPESCU, O. 84 / Pl: *~oceli* / E: ***cloci*** + *- (e)ală*] **1** Clocire (**1**). **2** (Înv) Căldură înăbușitoare. **3-4** (Cer) Apă sălcie sau aliment alterat (din cauza căldurii).

cloceni *snp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Dracilă (*Berberis vulgaris*).

clochie *sf* vz ***clicin***

cloci [At: NEAGOE BASARAB (1654), ap. GCR I 167/37-8/ V: ***cleoci*** / Pzi: *~ocesc* / E: ns cf bg *клочь*] **1** *vi* (D. păsări) A ședea pe ouă pentru a scoate din ele pui. **2** *vi* (Fig) A lenevi. **3** *vta* (Fig) A plănui (ceva rău). **4** *vt* A medita la ceva. **5** *vt* (Nob; după fr *couver des yeux*) A privi dușmănos. **6** *vr* (D. ouă de insecte, icre etc.) A se dezvolta până apar puii. **7** *vr* (D. apă, alimente) A căpăta miros urât din cauza alterării. **8** *vr* (Fig; dep; d. oameni) A trândăvi.

clocică *sf* vz ***cloșcă***

clocimp *sn* [At: H V 17 / V: ***~iump, ~iumb*** / Pl: *~uri* / E: ns cf *cloambă* + *pociumb*] (Reg) **1** Ciot al unei ramuri prost tăiate. **2** Ciot rămas după tăiatul cocenilor de porumb. **3** Cui de lemn. **4** Asperitate. **5** Pociumb. **6** Suportul vârtelniței. **7** (Fig) Cuib de hoți.

clociob *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Adăpost de fân în care se pun nucile. **2-3** Mulțime de obiecte sau animale mici.

clocire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***cloci***] **1** Ședere pe ouă a păsărilor pentru a scoate pui Si: *cloceală* (**1**). **2** Lenevire. **3** Plănuire (a ceva rău). **4** Dezvoltare a ouălor de insecte, a icrelor etc. până apar puii. **5** Căpătare de miros în urma alterării. **6** Trândăvire.

clocit[1] *sn* [At: RETEGANUL, CH. 154 / Pl: *~uri* / E: ***cloci***] **1-6** Clocire (**1-6**).

clocit[2], ~ă *a* [At: ECONOMIA, 177/24 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cloci***] **1** (D. ouă sau icre) În care s-a format puiul. **2** (D. ouă, apă, rar, d. alte alimente) Stricat. **3** (Îvp; îe) **A puți a ouă ~e** A mirosi foarte urât. **4** (Îae) A spune minciuni. **5** (Rar; fig; d. orașe) Cu o atmosferă înăbușitoare. **6** (Nob) Murdar. **7** (Fig; d. oameni) Leneș.

clocitor, ~oare [At: BIANU, D. S. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cloci*** + *- tor*] **1** *af* (D. păsări) Care clocește. **2** *sf* Incubator pentru pui de pasăre. **3** *sf* (Iuz) Incubator pentru copii.

clocitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***clocit*** + *- ură*] **1** Clocire. **2** (Pop) Timpul clocitului. **3** Ouă clocite (**1**). **4** Cuibar. **5** Ou clocit, lăsat în cuibar pentru a ști găinile unde să ouă. **6** (Reg) Larvă de insectă. **7** (Pop)

Lucru copt (de soare). **8** Apă stătută. **9** Vin prost. **10** Mâncare stricată. **11** Aer stătut. **12** (Pop; fig) Om leneș. **13** (Pop; fig) Om slab și palid.

clociumb *sn* vz ***clocimp***

clociump *sn* vz ***clocimp***

clococean¹ *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oceni* / E: nct] (Bot; reg) **1** Măcriș-de-câmp. **2** Brusture (*Arctium lappa*). **3** Brustan (*Telekia speciosa*).

clococean², ~ă *a* [At: H XVII, 7 / Pl: *~oceni, ~ocene* / E: nct] (Ban) Calitate a unui soi de măr nedefinită mai îndeaproape.

clococior *sm* vz ***clocociov***

clocociov *sm* [At: BRANDZA, FL. 266 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Lăptucul-oii (*Telekia speciosa*).

clocoșei *smp* [At: GRECESCU, FL. 22 / E: nct] (Bot; reg) **1**Vițișoară (*Clematis viticella*). **2** Curpen (*Clematis vitalba*).

clocot *sn* [At: DDRF / V: ***~cut***, (Mun) ***colcot*** / Pl: *~e* / E: vsl **клокотъ**] **1** Mișcare zgomotoasă a lichidului când fierbe. **2** (Pex) Fierbere. **3-4** (Îe) **A (se) da în(tr-un) ~** A (se) fierbe. **5** (Pan) Mișcare agitată (și zgomotoasă) a unui lichid. **6** (Fig) Frământare (sufletească, socială etc.).

clocoteala *sf* vz ***clocoteală***

clocotelea *sf* [At: (a. 1580) ap. CUV. D. BĂTR. II, 459 / V: (înv) ***~elea*** / Pl: *~eli* / E: ***clocoti*** + *-eală*] **1** Clocotire (1). **2** (Ccr) Materie care fierbe.

clocoti *vi* [At: (a. 1580) ap. CUV. D. BĂTR. II, 455 / V: (Mun) ***colc~*** / Pzi: *~tesc*, 3 *~tește*, (îvr) *~tă*, *~te* / E: vsl **клокотати**] **1** (D. lichide sau vase cu lichide) A fierbe. **2** (D. lichide) A se agita. **3-4** (Fig; d. oameni sau sentimente, pasiuni etc.) A (fi pe punctul de a) se dezlănțui. **5** (Fig) A vui.

clocotic *sm* vz ***clocotici²***

clocotică *sf* vz ***clocotici²***

clocotici¹ *sm* [At: BARCIANU / Pl: ~ / E: nct] (Înv) Bucată de pânză cu care țăranii își înveleau pulpa piciorului Cf *moletieră*.

clocotici² *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 258 / V: ***~tic, ~că*** *sf* / Pl: ~ / E: ns cf srb *klokocika*] (Bot; reg) **1** (Înv) Vonicer (*Evonymus europaeus*). **2** Mică plantă ierboasă din familia scrofulaceelor, cu flori galbene și pete albăstrii, care crește pe stâncile din zona muntoasă Si: *clocotiș³* (2) (*Rhinanthus alpius*). **3** Plantă cu flori galbene din familia scrofulaceelor, care crește în regiunea dealurilor și a câmpiilor Si: *clocotiș³* (3) (*Rhinanthus major*). **4** Planta *Rhinanthus minor*. **5** Cucurbețică (*Aristolochia clematilis*). **6** Clocoței (*Clematis integrifolia*). **7** Lămâiță (*Philadelphus coronarius*). **8** Clocotiș³ (1). **9** Plantă cu flori galben închis din familia scrofulaceelor, care crește în zona muntoasă Si: *clocotiș³* (4), (Buc) *sunătoare*. **10** (Îf *~tic*) Plantă ierboasă care crește printre grâne nedefinită mai îndeaproape.

clocotire *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 136 / Pl: *~ri* / E: ***clocoti***] **1** Fierbere. **2** Agitare. **3** (Fig) Stare specifică sentimentelor, pasiunilor etc. pe cale de a se dezlănțui. **4** (Fig) Vuire.

clocotiș¹ *sn* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: ***clocot*** + - *iș*] (Înv) **1** Clocot. **2** Val.

clocotiș² *av* [At: DDRF / E: ***clocot*** + *-iș*] (Înv) **1** În clocote. **2** (Fig) Cu vuiet. **3** (Fig) De-a valma.

clocotiș³ *sm* [At: H: III, 116 / Pl: *~i* / E: ***clocot(ici)*** + *-iș*] (Bot; reg) **1** Arbust din familia stafilaceelor, cu frunze compuse, flori alburii grupate în inflorescențe scurte și fructul o capsulă (*Staphylea pinnata*) Si: *clocotici²* (8). **2-4** Clocotici² (2-4). **5** Trei-frați-pătați (*Viola arvensis*).

clocotit¹ *sn* [At: GRAIUL I, 520 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***clocoti***] **1-4** Clocotire (1-4). **5** (Înv; ccr) Apă clocotită.

clocotit², ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 174 1/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***clocoti***] **1-2** (D. lichide) Care a fiert sau fierbe în clocote. **3** (D. lichide) Foarte fierbinte. **4** (Înv; d. cai; îe) **A bea apă ~ă și a mânca foc** A fi foarte iute.

clocotitor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***clocoti*** + *-(i)tor*] **1** (D. lichide) Care clocotește. **2** (D. mase de apă) Agitat și zgomotos. **3** (Fig; d. sentimente, pasiuni etc.) Gata să se dezlănțuie. **4** (Fig) Răsunător.

clocotitură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***clocotit¹*** + *-ură*] **1-4** Clocotire (1-4).

clocoțăl *sm* vz ***clopoțel***

clocoțel¹ *sm* [At: DEX² / Pl: *~ei* / E: *clocot*] Plantă erbacee cu flori mari albastre Si: *clocuță* (1) (*Clematis integrifolia*).

clocoțel² *sm* vz ***clopoțel***

clocut *sn* vz ***clocot***

clocuță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) **1** Clocoțel¹. **2** (Bot; reg) Salbă moale (*Evonymus europaeus*).

clofușniță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie dezordonată și depravată.

clogni *v* vz ***clongni***

cloison *sn* [At: DN³ / S: *cloazon* / P: *cloa-zon* / E: fr ***cloison***] **1** Perete despărțitor subțire. **2** Perete metalic ce desparte compartimentele unei nave.

cloisonné [At: DEX² / P: *cloa-zo-ne* / V: ***cloazonat*** *a* / Pl: *~uri* / E: fr ***cloisonné***] **1** *sn* Tehnică de lucrare a emailului, care constă în turnarea acestuia în mici despărțituri sau compartimente metalice, în funcție de motivul decorativ. **2** *sn* Obiect realizat prin cloisonné (1). **3** *a* (Rar; îf *cloazonat*) Lucrat prin cloissoné (1).

clombă *sf* vz ***cloambă***

clombiță *sf* [At: DDRF / V: ***clum~*** / Pl: *~țe* / E: ***cloambă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cloambă (1) (mică).

clombos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cloambă*** + - *os*] (Reg) Clomburat.

clomburat, ~ă *a* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cloambă*** + - *(ur)at*] (Reg) Rămuros.

clomburea *sf* vz ***cleomburea***

clombuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***cloambă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cloambă (1) (mică).

clompăi *vi* [At: GOROVEI, C. 303 / Pzi: *~iesc* / E: fo] (Pop) A clămpăni (1).

clompiri *smp* vz ***crumpiri***

clon¹ *i* vz ***clonc¹***

clon² *sn* vz ***clonă***

clona *vt* [At: DEX² / Pzi: *~nez* / E: ***clonă***] (Gen) A obține numeroase celule vii identice plecând de la o singură celulă.

clonaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***clonage***] Clonare.

clonare *sf* [At: DEX² / Pl: *~nări* / E: ***clona***] (Gen) Obținere de celule vii identice plecând de la o singură celulă Si: *clonaj*.

clonat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***clona***] **1** Din care s-au obținut clone. **2** Care a fost obținut prin clonare.

clonă *sf* [At: DEX² / V: (rar) ***clon*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr eg ***clone***] **1** Individ sau populație de indivizi identici obținuți prin reproducerea asexuată a unui singur organism. **2** Ansamblu de celule identice rezultate din diviziuni succesive ale unei singure celule.

clonbonț *smn* vz ***clobanț***

clonc¹ [At: PANN, P.V. I, 4/9 / V: ***cloc*** *i*, (1) ***clonca*** *i* / E: fo] **1** *i* (Dore) Cuvânt care imită strigătul unor păsări, mai ales al cloștii. **2** *sn* Instrument auxiliar de pescuit cu care se produc, în apă, sunete ce atrag peștii spre undiță sau năvod.

clonc² *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Buc) Umflătură.

clonca *i* vz ***clonc¹***

cloncan *sm* [At: GORJAN, H. II, 5/30 / V: (rar) ***clocan*** / Pl: *~i* / E: ***clonc¹*** + - *an*] **1** (Înv) Corb¹ (1). **2** Vultur (1). **3** (Mun) Erete (1). **4-5** (Înv; dep) Epitet dat unor oameni politici și funcționari superiori.

cloncăi *vi* [At: ȚICHINDEAL, F. 73/7 / Pzi: *cloncăi, ~esc*, 3 *~e* / E: ***clonc*** + - *ăi*] A cloncăni.

clocăială *sf* [At: DA / Pl: *~ieli* / E: ***clocăi*** + *-eală*] **1-4** Cloncănit (1-4).

cloncăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cloncăi***] **1-4** Cloncănit (1-4).

cloncăit *sn* [At: / Pl: *~uri* / E: ***cloncăi***] **1-4** Cloncănit (1-4).

cloncăitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cloncăi*** + - *(i)tor*] Care cloncăne.

cloncăitură *sf* [At: GORJAN, H. II, 58/16 / Pl: *~ri* / E: ***cloncăit*** + *-ură*] Cloncănit (**2**).

cloncăneală *sf* [At: ANTIPA, P. 777 / Pl: *~eli* / E: ***cloncăni*** + *-eală*] **1-4** Cloncănit (**1-4**).

cloncăni *vi* [At: ODOBESCU, S. I, 233 / Pzi: *cloncăn*, *~nesc* / E: ***clonc***[1] + *-ăni*] **1** (D. unele păsări, mai ales d. cloști) A scoate sunete caracteristice Si: *a cloncăi*, (înv) *a clongni*. **2** A face zgomote în apă cu cloncul[1](**2**).

cloncănire *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 50 / Pl: *~ri* / E: ***cloncăni***] **1-4** Cloncănit (**1-4**).

cloncănit *sn* [At: PAMFILE, J. I, 305 / Pl: *~uri* / E: ***cloncăni***] **1** Scoatere de sunete caracteristice unor păsări. **2** Sunet caracteristic scos de unele păsări, mai ales de cloști. **3** Producere de zgomote în apă cu cloncul[1](**2**). **4** Zgomot produs în apă de clonc[1](**2**).

cloncănitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cloncăni*** + *-(i)tor*] Care cloncăne (**1**).

cloncăt *sn* [At: CONTEMPORANUL V, 289 / Pl: *~e* / E: ***clonc***[1] + *-ăt*] **1-4** Cloncănit (**1-4**).

clondir *sn* [At: (a. 1649) IORGA, B.R. 47 (1), 49 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~e* / E: bg ***крондир***] **1** Vas de sticlă cu gâtul scurt și strâmt, pentru lichide Cf *butelcă*, *butelie*, *șip*. **2** Conținutul unui clondir (**1**). **3** (Gmț; îe) **A se pupa cu ~** A-i plăcea să bea. **4** (Înv; îf *clondiriu*) Vas ornamental de marmură sau sticlă.

clondiraș *sn* [At: PISCUPESCU, O. 302/2 / Pl: *~e* / E: ***clondir*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Clondir (**1**) (mic). **3-4** Conținutul unui clondiraș (**1-2**).

clondiriu *sn* vz ***clondir***

clongni *vi* [At: ZILOT, CRON. 333 / V: *clogni* / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Înv) A cloncăni (**1**).

clonic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***clonique***] **1** Referitor la clonus. **2** De clonus.

clonie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***clonie***] (Rar) Clonus.

clonism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***clonisme***] Stare patologică manifestată prin convulsii clonice.

cloniță *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Jugastru (*Acer campestre*).

clonort *sn* vz ***clarinet***

clonț *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 363/8 / V: (îvr) ***cloț***[4] / Pl: *~uri*, (rar) *~i* *sm* / E: bg ***клюнек***] **1** (Pop) Plisc. **2** (Fam; prt; fig) Gură. **3** (Reg; îe) **Mai moaie-ți ~ul!** sau **~ul!** Mai taci din gură. **4** (Rar; fig) Bărbie. **5** (Bot; îc) **~ii babei** Corn-de-secară (*Claviceps purpurea*). **6** (Pop) Colț (dinte). **7** (Reg) Stâncă ascuțită. **8** (Reg) Germene. **9** (Reg) Cocoșul armei. **10** Cui. **11** (Rar) Parte a unui obiect asemănătoare cu un plisc. **12** (Bot; reg; îc) **~ul cocostârcului** sau **~ul nagâțului** Nemțișori (*Consolida regalis*). **13** (Bot; reg; îac) Pliscul cucoarei (*Erodium cicutarium*). **14** (Bot; reg; îc) **~ul curcanului** Moțul curcanului (*Amaranthus caudatus*).

clonțan *sm* vz ***cloțan***

clonțar *sm* [At: MARIAN, O. I, 416 / Pl: *~i* / E: ***clonț*** + *-ar*] (Orn) Botgros (*Coccothraustes coccothraustes*).

clonțat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 38 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***clonț*** + *-at*] (Pop) **1** Cu dinți mari (și rari). **2** (Fig) Certăreț.

clonțău *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ăi* / E: ***clonț*** + *-ău*] **1-2** (Îvp) Bătrân (flecar).

clonțon *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: ***clonț*** + *-on*] (Bot; reg) Blabornic (*Cypripedium calceolus*).

clonțonei *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Ceară (*Asclepias syriaca*).

clonțos, ~oasă *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***clonț*** + *-os*] **1** (D. păsări) Cu plisc mare. **2** (Mol; Buc; fig) Certăreț.

clonțurel *sn* [At: BUD, P.P. 68 / Pl: *~e* / E: ***clonț*** + *-(ur)el*] **1-2** (Șhp) Clonț (**1**) (mic).

clonus *sn* [At: DN[3] / E: fr ***clonus***] Serie de convulsii asociate unei leziuni a centrilor nervoși motori superiori Si: (rar) *clonie*.

clop *sn* [At: (a. 1818) FURDUI, ap. GCR II, 225 / V: (reg) ***colop***, (înv) ***colap***, ***cloapă*** *sf* / Pl: *cloape*, *~uri* / E: mg ***kalap***] **1** (Trs; Ban) Pălărie. **2** (Spc) Pălărie țărănească din fetru negru, cu calotă semisferică și boruri înguste Si: (reg) *clopar*. **3** (Îf *cloapă*) Pălărie veche sau uzată. **4** (Reg) Căpățână conică de zahăr expusă spre vânzare. **5** (Reg) Căpăcelul lămpii. **6** (Reg; îf *colop*) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

clopar *sm* [At: CV, 1950, nr. 11-12, 40 / Pl: *~i* / E: ***clop*** + *-ar*] (Reg) Clop (**2**).

clopodniță *sf* vz ***clopotniță***

clopolniță *sf* vz ***clopotniță***

cloponiță *sf* vz ***clopotniță***

clopomiță *sf* vz ***clopotniță***

clopot *snm* [At: PSALT. 308-309 / Pl: *~e*, (îvr) *~poți*, *~peți*) / E: vsl ***клопотъ***] **1** Obiect metalic în formă de pară, gol în interior și deschis la partea de jos, prevăzut, în interior, cu o limbă mobilă care, lovindu-se de pereți, scoate sunete caracteristice. **2** (Îvp; îe) **~ul alege** După moarte se cunoaște valoarea omului. **3** (Fam; îe) **Leacu-i zeamă de ~** Nu sunt șanse de vindecare. **4** (Îvp; îe) **A trage** (sau **bate**) **~ul de mort** A bate clopotul într-un anumit fel, pentru a anunța moartea cuiva. **5** (Fam; îe) **A trage ~ ul** (sau **~ele**) A face public un secret Cf *a umbla cu plosca*. **6** (D. femei; îae) A curta. **7** (Reg; îe) **A-i umbla gura în ~e** A vorbi în neștire. **8** (Îvp; îe) **A avea (mare) ~ pe cap** A avea o grijă mare. **9** Sunet de clopot (**1**). **10** (Reg) Glas puternic. **11** Piesă ca un clopot (**1**) fără limbă, cu întrebuințări în industrie. **12** (Șîs *~scufundător*) Cameră ca un clopot (**1**) alimentată cu aer, care permite efectuarea de lucrări sub apă. **13** Capac de sticlă ca un clopot (**1**), sub care se păstrează, pentru a le feri de praf, alimente, materiale pentru experimente științifice etc. **14** (Mol) Plugușor. **15** (Reg; gmț; fig) Cap de cal. **16** (Reg; art) Clopotniță (**2**). **17** (Reg; îcs) *De-a ~ele* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **18** (Reg, ned; îs) *Limbă de ~* Joc de copii. **19** (Bot; reg) Cădelniță (*Campanula carpatica*). **20** (Bot, reg) Lăcrămioară (*Carvallaria majolis*). **21** (Bot; Buc; îc) **~ul-caprei** Clopoței (*Campanula macrostachia*). **22** (Buc; îac) Plantă erbacee din familia campanulaceelor, cu flori mari, albastre (*Campanula Thrachelium*). **23** (Bot; reg; îc) **~-mănăstiresc** Păpădie (*Campanula persicifolia*). **24** (Bot; reg; îc) **Clopeți de primăvară** Ghiocei (*Galanthus nivalis*).

clopotancă *sf* [At: H V, 281 / Pl: *~nce* / E: ***clopot*** + *- ancă*] **1-2** (Pop) Vacă sau oaie cu talangă la gât.

clopotar *sm* [At: (a. 1707) IORGA, B.R. 70 / Pl: *~i* / E: ***clopot*** + *- ar*] **1** (Înv) Fabricant de clopote (**1**). **2** (Rar) Vânzător de clopote. **3** Persoană care trage clopotele (**1**) la biserică. **4** (Îvp) Animal din fruntea turmei, hergheliei etc. cu talangă la gât. **5** (Fig) Flecar. **6** (Îvr; fig) Persoană care încearcă să obțină ceva prin lingușire.

clopotărie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***clopotar*** + *- ie*] (Înv) Turnătorie de clopote (**1**).

clopotăriță *sf* [At: (a. 1804) IORGA, S.D. XIII, 120 / Pl: *~țe* / E: ***clopotar*** + *-iță*] **1** (Înv) Soție de clopotar. **2** Femeie care trage clopotele (**1**) la biserică.

clopotească *sf* [At: H XI, 116 / Pl: *~ese* / E: ***clopot*** + *-ească*] (Reg) Vită cu talangă la gât Cf *clopotar*, *clopoțean*.

clopoti *v* vz ***clopoți***

clopotniță *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~podn~***, ***~pon~***, ***~poln~***, ***~porn~*** / Pl: *~țe* / E: ***clopot*** + *-(n)iță*] **1-2** Turn de biserică sau construcție în formă de turn (lângă biserică) unde sunt instalate clopotele. **3** (Îrg; art) Joc în care mai mulți tineri făceau un cerc ținându-se de umeri în jurul unuia care nu știa despre ce e vorba, iar alt tânăr se urca pe umerii lor și îl trăgea de păr pe cel din mijloc, spunând că „trage clopotul".

clopoțăl *sm* vz ***clopoțel***

clopoțean, ~ă *a* [At: H V, 430 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***clopot*** + *- ean*] (D. animale domestice) Cu talangă la gât.

clopoțel *sm n* [At: BIBLIA (1688), 59 / V: (reg) ***~țăl*** (Pl: *~țăi*), ***cloco~***, ***clocoțăl*** (Pl: *clocoțăi*) *sm* / Pl: *~ei*, (îvr) *~e* / E: ***clopot*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Clopot (**1**) (mic). **3** Clopot (**1**) mic (cu mâner) care se agită cu mâna pentru a anunța ceva sau care se agață de gâtul unor animale. **4** (Lpl) Zurgălăi.

5 (Înv; lpl) Mici păhăruțe de sticlă ce se atârnau în cerdac pentru ca, agitate de vânt, să producă sunete plăcute. 6 (Înv; îe) **A avea gura (ca un)** ~ A fi vorbăreț. 7 (Înv; îe) **A trage ~ele după cineva** A trage clopotul cel mic la moartea unui copil. 8 (Înv; îe) **A umbla cu ~ul** A colinda. 9 (Înv; fig; îs) *Pisică cu ~ței* Persoană imprudentă, care-și trădează planurile. 10 (Fam) Penis. 11 (Reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 12 (Îrg) Dans popular asemănător cu o polcă. 13 (Bot; Trs; șîf *~e*) Lăcrămioare (*Convallaria majolis*). 14 (Bot; reg) Vinețele (*Centaurea axillaris*). 15 (Buc; lpl; șîf *~ele*) Plantă ierboasă subalpină, cu flori albastre-roșietice (*Campanula abietina*). 16 (Bot; Buc; lpl) Ciucure (*Aegylops cylindrica*). 17 (Lpl) Plantă ierboasă cu tulpina păroasă, cu flori mari albe, albastre sau trandafirii (*Campanula medium*). 18 (Buc; lpl) Plantă ierboasă cu flori albastre (*Campanula pseudolanceolata*). 19 (Lpl; șîf *~e*) Plantă ierboasă cu numeroase flori albastre (*Campanula rapunculus*). 20 (Buc; lpl) Plantă ierboasă târâtoare, cu flori albastre-violete (*Campanula rapunculoides*). 21 (Buc; lpl) Ghiocei (*Galanthus nivalis*). 22 (Buc; lpl; șîc) **~ței-cornuți** Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). 23 (Buc; lpl; șîf *~e*) Căldărușă (*Aquilegia nigricans*). 24 (Bot; reg; lpl) Trifoi roșu. 25 (Bot; Buc; lpl; șîc **~-muntenesc**) Plantă ierboasă cu flori mici albastre deschis sau violete (*Campanula patula*). 26 (Lpl; șîf *~e*) Mică plantă ierboasă cu flori albastru deschis (*Campanula alpina*). 27 (Buc; lpl) Luște. 28 (Bot; îf *~e*) Cădelniță. 29 (Bot; îf *~e*) Păpădie (*Taraxacum officinale*). 30 (Bot; îf *~e*) Coada-cocoșului (*Polygonatum latifolium*). 31-32 Plantele *Campanula latifolia* și *Campanula cervicaria*. 33 (Bot; îc) **~ței-de-primăvară** Brebenei. 34 *sm* (Lpl) Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu flori mari, albastre (*Clematis integrifolia*). 35 *sm* (Bot; lpl; îf *clocotei*) Rutișor (*Thalictrum aquilegifolium*). 36 *sm* Planta *Campanula macrostachya*. 37 *sm* (Bot; lpl; îf *clocotei*) Călin (*Viburnum opulus*). 38 *sm* (Bot; îc) **~ței albi** sau **clocoței de omăt** Ghiocei (*Galanthus nivalis*). 39 (Reg; îc) **~ei de câmp** Planta *Campanula persicifolia*. 40 (Reg; îc) **~galben** Planta *Forsythia*. 41 (Bot; reg; îc) **~ de pădure** Ousor (*Streptopopus amplexifolius*). 42 (Bot; reg; îf *~e*) Degetar (*Digitalis grandiflora*). 43 (Bot; reg; îf) Lăcrămiță (*Maianthemum bifolium*). 44 (Bot; reg; îf *~e*) Coada-cocoșului (*Polygonatum multiflorum*). 45 (Bot; reg; îf *~e*) Coada-cocoșului (*Polygonatum odoratum*). 46 (Bot; reg; îf*~e*) Coada-cocoșului (*Polygonatum verticillatum*).

clopoți *vit* [At: MARIAN, NA. 336 / V: (îvr) *~oti* / Pzi: *~țesc* / E: ***clopot***] 1 (Rar) A trage clopotul (1). 2 (Reg; fig) A dezvălui.

cloput *s* [At: RETEGANUL, TR. 61 / Pl: *~e, ~uri* / E: ***clop*** + *-ut*] 1-4 (Șhp) Clop (1-2) (mic).

clor *sn* [At: MACAROVICI, CH. 269 / E: fr ***chlore***] Element chimic gazos, galben-verzui, cu miros înțepător, sufocant, toxic, cu proprietăți decolorante și dezinfectante, care are numeroase întrebuințări în industria chimică.

cloral *sn* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***chloral***] Substanță chimică lichidă, uleioasă, iritantă, folosită în farmacie ca antiseptic, calmant și hipnotic.

cloramfenicol *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***chloramphénicol***] Antibiotic puternic, folosit în tratamentul bolilor infecțioase Si: *cloromicetină*.

cloramină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***chloramine***] Compus chimic organic cu puternice proprietăți oxidante și antiseptice.

clorat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***chlorate***, ger ***Chlorat***] Sare a acidului cloric, cu proprietăți oxidante și explozive.

cloremie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***chlorémie***] 1-3 (Buletin de) analiză cu (concentrația clorului în sânge) Si: *cloruremie* (1-3).

cloretonă *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***chlorétone***, ger ***Chloreton***] Alcool folosit ca hipnotic și anestezic.

clorhidrat *sm* [At: PONI, CH. 100 / Pl: *~ați* / E: fr ***chlorhydrate***] Sare a acidului clorhidric.

clorhidric *a* [At: DA / V: (înv) ***clori~*** / E: fr ***chlorhydrique***] (Îs) *Acid ~* Gaz incolor cu miros înțepător, rezultat din combinarea clorului cu hidrogenul sau prin acțiunea acidului sulfuric asupra clorurii de sodiu, cu numeroase întrebuințări în industria chimică.

cloric *am* [At: LTR / Pl: *~ici* / E: fr ***chlorique***] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al clorului, folosit ca oxidant.

cloridric *am* vz ***clorhidric***

clorinare *sf* [At: LTR / Pl: *~nări* / E: ***clor***] Dezinfectare a apei prin tratare cu clor Si: *clorizare*.

clorit *sm* [At: LTR / Pl: *~iți* / E: fr ***chlorite***] Silicat natural hidratat de magneziu și fier, de culoare verde.

cloritic, ~ă *a* vz ***clorotic***

cloritos, ~oasă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***clorit*** + *-os*] (D. roci) Cu clorit.

clorizare *sf* [At: LTR / Pl: *~zări* / E: fr ***chlorisation***] Clorinare.

clorizator *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: ***cloriza*** + *-tor*] Aparat folosit pentru clorizare în instalațiile centrale de alimentare cu apă.

clormetan *sn* [At: LTR^2 / E: fr ***chlorméthane***] Gaz incolor, inflamabil, folosit ca dizolvant, anestezic local etc.

cloro- [At: DN^3 / E: fr ***chloro-***] 1 Element de compunere cu semnificația „verde". 2 Element de compunere care indică prezența clorului.

cloroanemie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***chloro-anémie***] Anemie care prezintă caracterele clorozei.

cloroficee *sf* [At: DEX^2 / Pl: ~ / E: fr ***chlorophycées***] 1 (Lpl) Clasă de alge verzi, de obicei acvatice, care conțin clorofilă. 2 Plantă din clasa cloroficee (1).

clorofil *sm* vz ***clorofilă***

clorofilă *sf* [At: ENC. TEHN. / V: (iuz) *~fil sm* / E: fr ***chlorophylle***] Pigment din părțile verzi ale plantelor, cu rol fundamental în fotosinteză.

clorofilian, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***chlorophyllien***] 1 Referitor la clorofilă. 2 Datorat clorofilei. 3 (Îs) *Sinteză ~ă* Fotosinteză. 4 (Îs) *Asimilație ~ă* Proces fiziologic de asimilație a substanțelor nutritive, care se poate produce în frunzele plantelor verzi, în prezența clorofilei și sub influența luminii solare, și care constă din combinarea apei, venită din pământ prin rădăcini, cu bioxidul de carbon din aer Si: *fotosinteză*.

cloroform *sn* [At: PONI, CH. 291 / E: fr ***chloroforme***] Lichid incolor, volatil, cu miros caracteristic, compus organic al clorului, întrebuințat în medicină ca narcotic, anestezic etc.

cloroforma *vt* [At: EMINESCU, N. 77 / Pzi: *~mez* / E: ***cloroform***] (Înv) A cloroformiza.

cloroformare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***cloroforma***] (Înv) Cloroformizare.

cloroformat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cloroforma***] (Înv) Cloroformizat.

cloroformism *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***chloroformisme***] (Med) Intoxicație cu cloroform.

cloroformiza *vt* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: ***cloroform*** + *-iza*] A anestezia cu cloroform (înaintea unei intervenții chirurgicale) Si: (înv) *a cloroforma*.

cloroformizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***cloroformiza***] Anesteziere cu cloroform Si: (înv) *cloroformare*.

cloroformizat, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 100 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cloroformiza***] Anesteziat cu cloroform Si: (înv) *cloroformat*.

cloroleucite *sfp* [At: DN^3 / P: *~le-u~* / E: fr ***chloroleucites***] Corpuscule impregnate cu clorofilă din protoplasma celulei vegetale.

clorometric, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chlorométrique***] Referitor la clorometrie.

clorometrie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***chlorométrie***] Determinarea cantității de clor dizolvate într-un lichid.

clorometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***chloromètre***] Aparat pentru clorometrie.

cloromicetină *sf* [At: LTR / E: fr ***chloromycétine***] (Far) Cloramfenicol.

cloropenie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***chloropénie***] (Med) Hipocloremie.

cloropexie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***chloropexie***] Fixare a clorurilor în țesuturile unui organism.

cloropicrină *sf* [At: LTR / E: fr ***chloropicrine***] **1** Substanță toxică de luptă cu efect sufocant și lacrimogen. **2** Lichid toxic cu miros înțepător folosit la deratizare.

cloroplast *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***chloroplaste***] Corpuscul verde cu clorofilă din citoplasma plantelor, în care se produce fotosinteza.

cloropren *sn* [At: LTR / E: fr ***chloroprène,*** ger ***Chloropren***] (Chm) Derivat al butadienei, materie primă pentru cauciucul sintetic.

cloros, ~oasă *a* [At: PONI, CH. 32/8 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***clor*** + *-os*] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al clorului trivalent.

clorosodic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***clor(os) + sodic***] **1** Cu clor și sodiu. **2** Obținut prin tratarea chimică a sării de bucătărie.

clorotic, ~ă [At: DELAVRANCEA, S. 114 / V: (iuz) ***~rit~, ~ritică*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chlorotique***] **1-2** *smf, a* (Om) bolnav de cloroză. **3-5** *smf, a* (Pex) (Om, rar, plantă) fără vigoare Cf *cloroză*.

cloroză *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (iuz) ***hl~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***chlorose***] **1** Formă de anemie caracterizată prin micșorarea cantității de hemoglobină din sânge și o colorație galbenă-verzuie a pielii. **2** Boală a plantelor manifestată prin distrugerea clorofilei și decolorarea frunzelor și a mugurilor.

clorur *sm* vz ***clorură***

clorura *vt* [At: DEX² / Pzi: *~rez* / E: fr ***chlorurer***] **1** A combina cu clorul. **2** A transforma o substanță în clorură. **3** (Fex) A trata lâna cu clor pentru a căpăta luciu și afinitate la coloranți.

clorurare *sf* [At: LTR / Pl: *~rări* / E: ***clorura***] **1** Combinare cu clorul Si: *clorurație* **(1)**. **2** Transfomare a unei substanțe în clorură Si: *clorurație* **(2)**. **3** Reacție chimică prin care se introduc unul sau mai mulți atimi de clor în molecula unui compus organic. **4** (Tex) Tratare a lânii cu clor pentru a căpăta luciu și afinitate la coloranți Si: *clorurație* **(3)**.

clorurat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***clorura***] **1-3** (D. substanțe) Supus clorurării **(1-3)**.

clorurație *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chloruration***] **1-3** Clorurare **(1-3)**.

clorură *sf* [At: POLIZU / V: (iuz) ***~rur*** *sm* / Pl: *~uri* / E: fr ***chlorure***] **1** Sare a acidului clorhidric. **2** Combinație a clorului cu un element chinic sau cu o substanță organică. **3** (Îs) *~ de sodiu* Sare de bucătărie. **4** (Îs) *~ de var* Substanță decolorantă și dezinfectantă, obținută din clor și var stins. **5** (Îs) *~ de vinil* Compus organic gazos obținut prin clorurarea etilenei. **6** (Îs) *~ de polivinil* Produs obținut prin polimerizarea clorurii **(5)** de vinil, folosit la fabricarea pieii artificiale, ca material de construcție etc. Si: *policlorură de vinil*. **7** (Îs) *~ mercuroasă* Calomel.

cloruremie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***clorurémie***] **1-3** Cloremie **(1-3)**.

clorurie *sf* [At: DEX² / E: fr ***chlorurie***] **1-6** (Buletin de) analiză cu (prezența clorului în sânge).

closet *sn* [At: DA / V: (înv) ***~ozet,*** (îvr) ***water-closet*** / Pl: *~e* / E: fr, eg ***(water) closet***] Instalație igienică pentru urinare și defecare Si: *latrină, privată*, (pop) *umblătoare*, (fam) *budă*.

clostăr *sn* vz ***clauster***

clostei *sm* vz ***closteu***

closteu *sn* [At: MARIAN, NU. 271 / V: ***~ei*** *sm* / Pl: *~eie* / E: mg ***kalász-tö***] **1-2** (Îvp) Rădăcina stufului sau a trestiei retezate.

cloș [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: fr ***cloche***] **1** *sn* (Îvr) Canaf. **2** *sn* (Rar) Clop. **3-4** *sn, a* (Croială) largă, în formă de clopot, cu firele țesăturii așezate oblic.

cloșat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cloș*** + *-at*] (Mai ales d. fuste) Cu croială cloș **(4)**.

cloșcar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***cloșcă*** + *-ar*] (Îvr) Om căruia îi place să stea acasă.

cloșcă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***clocică*** / Pl: *~ști,* (înv) *~ște* / E: bg ***клюкка***] **1** Pasăre (mai ales găină) care clocește sau care a scos pui. **2** (Pop; îe) **Fură ~ca de pe ouă** sau **fură ouăle de sub ~** Se spune despre un hoț foarte abil. **3** (Pop; îe) **A sta ~** A sta nemișcat. **4** (Pop; irn; îe) **Negustor de piei de ~** Persoană neserioasă, care se dă drept altceva decât este. **5** (Înv; fig) Femeie cu copii. **6** (Îvp) Femeie bătrână și răutăcioasă. **7** Femeie leneșă. **8** Persoană care stă nemișcată și nu face nici o treabă Cf *cloșcar*. **9** (Îvp) Cuib de cartofi. **10** (Îrg; lpl) Cartofi **(1)**. **11** (Îvp; ast; șîc **~ca cu pui**) Constelația Pleiadelor, din emisfera boreală Si: (reg) *cloța cu pui*. **12** (Înv; îs) *~ artificială* Incubator. **13** (Șîc *de-a ~a*) Joc de copii, în care se imită lupta cloștii cu uliul pentru apărarea puilor Si: (reg) *(de-a) cloța, (de-a) gaia, de-a mama* (sau *baba*) *gaia, de-a trei colăcei*.

cloșcărie *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 85 / Pl: *~ii* / E: ***cloșcă*** + *-ărie*] **1** Loc unde se țin cloștile **(1)**. **2** (Înv; fig) Trăsură veche.

cloșcovenie *sf* [At: ȘEZ. I, 60/18 / Pl: *~ii* / E: ***cloșcă*** + *-(o)venie*] **1-2** Femeie bătrână (și rea).

cloșculiță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cloșcă*** + *-uliță*] (Șhp) **1-2** Cloșcă **(1)** (tânără) Si: *cloșcuță* **(1-2)**.

cloșcuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***cloșcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cloșculiță **(1-2)**.

cloșniță *sf* [At: MARIAN, V. 176 / Pl: *~țe* / E: ***cloșcă*** + *-niță*] **1** Cuib de cloșcă **(1)**. **2** Coteț pentru cloști **(1)**.

clotoidă *sf* [At: DN³ / P: *~to-i~* / Pl: *~de* / E: ger ***Klothoide***] (Mat) Curbă plană, a cărei curbură într-un punct este proporțională cu lungimea arcului cuprins între alt punct fix al curbei și cel considerat.

clotori *v* vz ***clătări***

clotosi *v* vz ***coltosi***

cloț¹ *sn* [At: MARDARIE, L. 2980 / Pl: *~uri* / E: săs ***klôts***] (Reg) **1** Trunchiul stejarului tăiat în bucăți de la 0,5 la 2 m. **2** Bucată dintr-un trunchi de copac. **3** Bucată de trunchi de molid sau brad din care se fac șindrile sau scânduri. **4** (Pgn) Bucată de lemn. **5** Prăjină de brad. **6** (Fig; îs) *Beat ~* Beat turtă. **7** Cui pentru înnăditul tânjalelor una de alta prin cârcei. **8** (Înv) Zăvor.

cloț² *sn* [At: H XII, 268 / Pl: *~uri* / E: srb ***kloca***] **1-2** (Reg) Spărtură mică de cărămidă sau piatră (cu care zidarii umplu golurile din zidărie).

cloț³ *sn* [At: BELDIMAN, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: net] (Înv; pbl) Canaf.

cloț⁴ *sn* vz ***clonț***

cloțan¹ *sn* [At: BARCIANU / V: ***~onț~*** / Pl: *~e* / E: cf *colț*] **1-2** (Vârf sau colț de) stâncă.

cloțan² *sn* vz ***colțan***

cloțar¹ *sm* [At: MOLNAR-PIUARU, ap. JAHRESBER. X, 183 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***cloț¹*** + *-ar*] (Reg) Șindrilar.

cloțar² *sm* [At: H IV, 176 / Pl: *~i* / E: ***cloț²*** + *-ar*] Șobolan (*Rattus domesticus*).

cloțariu *sm* vz ***cloțar¹***

cloță *sf* [At: MARIAN, S.R. II, 44 / V: *~oață*, (îrg) ***cluță*** / Pl: *~țe* / E: srb ***klokati***] (Reg) **1-3** Cloșcă **(1, 11, 13)**. **4** (Fig) Proxenetă. **5** (Îf *cloață*) Speculant. **6** (Îaf) Șmecher.

cloțușă *sf* [At: I. CR. III, 188 / Pl: *~șe* / E: ***cloță*** + *-ușă*] (Reg) **1-4** (Șhp) Cloșcă **(1, 5)** (mică). **5** Femeie rea.

clovaci *smp* [At: DR V, 289 / E: rs ***клевач***] (Reg; rsm) Dinți de cal.

cloveț *sm* vz ***clovoț***

clovn *sm* [At: CARAGIALE, N. F. 25 / V: ***clown*** (P: *claun*) / Pl: *~i* / E: fr, eg ***clown***] Artist comic de circ.

clovnărie *sf* vz ***clovnerie***

clovnerie *sf* [At: GALACTION, O. I, 13 / V: (rar) ***clown~*** (P: *claunerie*), *~nărie* / Pl: *~ii* / E: fr ***clownerie***] **1-3** Vorbe, glume, gesturi (ca) de clovn.

clovnesc, ~ească *a* [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: ***clovn*** + *-esc*] (Rar) De clovn.

clovociu *sm* vz ***clovoț***

clovoț *sm* [At: ANTIPA, F. 40 / V: ***~veț, ~vociu*** / Pl: *~i* / E: ns cf *(z)glăvoacă*] (Iht) Zglăvoacă (*Cottus gobio*).

clown *sm* vz ***clovn***

clownerie *sf* vz ***clovnerie***

clozet *sn* vz ***closet***

clu *sn* [At: DEX² / V: ***clou*** / Pl: *~uri* / E: fr ***clou***] **1-2** (Frm) Punct de interes al unui spectacol, acțiuni etc.

cluabilitate *sf* [At: DN³ / E: fr ***clouabilité***] (Rar) Proprietate a unui material de a putea fi prins în cuie.

club¹ *s* [At: ZILOT, CRON. 355 / V: (iuz) ***clup²*** (Pl: *clupuri*) / Pl: *~uri* / E: fr, eg ***club***] **1** Asociație menită să creeze membrilor săi condiții pentru desfășurarea unei anumite activități (culturale, sportive etc.) în timpul liber. **2** (În țările comuniste) Organizație de pe lângă o instituție sau întreprindere unde au loc activități culturale, educative sau cu caracter ideologic. **3-4** Localul unde se află clubul **(1, 2)**.

club^2 *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: ucr ***клуб***] (Îrg) Coapsă.
clubist *sm* [At: DA ms / Pl: *~iști* / E: ***club*** + *-ist*] (Îvr) Clubman.
clubman *sm* [At: DA / V: ***~men*** / Pl: *~i* / E: eg ***clubman***] Persoană care petrece mult timp la (sau prin) club(uri). Si: (îvr) *clubist*.
clubmen *sm* vz ***clubman***
clucă^1 *sf* [At: H II, 14 / V: ***clugă*** *sf* / Pl: *cluci* / E: nct] **1** Grămadă. **2** (Reg; îs) *~de bumbac* Scul din mai multe jurubițe. **3** (Îrg; îf *clugă*) Traistă.
clucă^2 *sf* vz ***glugă***
clucăi *v* vz ***cliucăi***
clucear *sm* vz ***clucer***
clucer *sm* [At: (a. 1610) GCR I, 44 / V: (înv) ***~ear, cliucear*** / Pl: *~i* / E: vsl ***ключарь***] (În evul mediu, în Țara Românească și Moldova) **1-2** (Persoană care avea) rangul de dregător care se ocupa cu aprovizionarea curții domnești. **3-4** (Persoană care avea rangul de) mai marele clucerilor, care păstra cheile cămărilor domnești. **5-6** (Persoană care avea) rangul de al doilea și era ajutor al marelui clucer. **7** (Îs) *~ de arie* Clucer care se îngrijea de dările de fân și de orz.
clucereasă *sf* [At: N. REV. R. I, 65 / Pl: *~ese* / E: ***clucer*** + *-easă*] **1-4** Soție de clucer (**1**).
clucerie *sf* [At: ZILOT, CRON. 76 / Pl: *~ ii* / E: ***clucer*** + *-ie*] Funcția de clucer (**1**).
cluci *smn* vz ***cliuci***
clucsă *sf* [At: CORESI, EV. 84/17 / V: (Olt) ***clupsă,*** (reg) ***cluscă*** / Pl: *~se* / E: bg ***клукса***] **1** (Îrg) Capcană. **2** (Fig) Capcană întinsă cuiva. **3** (Fig; îf *clupsă*) Încurcătură.
clug *s* vz ***crug***
clugă *sf* vz ***clucă***
clujean, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Cluj*** + *-ean*] **1-2** *smf* Persoană născută (și crescută) în municipiul Cluj-Napoca sau în județul Cluj. **3-6** *smf, a* (Locuitor) din municipiul Cluj-Napoca sau județul Cluj. **7-8** *a* Care aparține municipiului Cluj-Napoca sau județului Cluj. **9-10** *a* Referitor la municipiul Cluj-Napoca sau la județul Cluj.
clujeancă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ence* / E: ***clujean*** + *-că*] **1-10** Clujeană Cf *clujean* (**1-8**).
clumb *sn* vz ***plumb***
clumbiță *sf* vz ***clombiță***
clup^1 *sn* [At: H XVIII, 307 / Pl: *~uri* / E: srb ***klup***] (Ban) **1** Laviță. **2** Bancă de grădină.
clup^2 *sn* vz ***club***^{1}
clupa *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~pez* / E: ger ***kluppieren***] A măsura diametrele arborilor cu clupa (**1**).
clupaj *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: ***clupă*** + *-aj*] Clupare.
clupare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~pări* / E: ***clupa***] Măsurare a diametrului arborilor cu clupa (**1**) Si: *clupaj*.
clupă *sf* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 234 / Pl: *~pe* / E: ger ***Kluppe***] **1** Instrument pentru măsurarea diametrului copacilor asemănător cu un șubler mare Si: (imp) *compas forestier*. **2** Unealtă manuală pentru filetat la exterior, formată dintr-un cadru închis, cu brațe de acționare, în interiorul căruia se fixează sculele de filetat. **3** (Tex) Echipament format din două plăci dreptunghiulare în care sunt fixate fuioarele de in sau cânepă pentru pieptănat la mașină. **4** (Tex) Un fel de menghină în care se prinde marginea țesăturii prelucrate de mașina de lățit și egalizat.
clupsă *sf* vz ***clucsă***
cluscă *sf* vz ***clucsă***
cluță *sf* vz ***cloță***
cneaj *sm* vz ***cnej***
cneajnă *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 137/2 / Pl: *~ne* / E: vsl ***кнѧжьна***] (Înv) Fiică de cneaz.
cneaghină *sf* [At: (a. 1609) IORGA, S. D. VI, 16 / A: *cnea~* / Pl: *~ne* / E: rs, ucr *княгиня*] **1-2** (Înv) Soție de cneaz sau de țar. **3** Prințesă.
cneaz *sm* [At: (a. 1508) MAG. IST. I, 113/17 / V: ***cne(a)j, cnez,*** (Ban) ***chinez*** / Pl: *cneji, cne(a)zi* / E: vsl ***кънѧзь***] **1** Conducător al unui cnezat. **2** (Mun; înv; îem) Șef al unui sat liber. **3** (Mun; înv; îem) Jude. **4** (Mun; înv; îem; îoc *rumân* sau *vecin*) Om liber. **5** (Ban; îf *chinez*) Primar. **6** (Mol; înv) Prinț rus. **7** (Mol; înv) Principe. **8** (Mol; înv) Duce.
cnej *sm* vz ***cneaz***
cnejie *sf* vz ***cnezie***
cnemidă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~de* / E: fr ***cnémide***] (Ant) Jambiere metalice folosite de soldații greci.
cnezat *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 270 /24 / V: (reg) ***chin~,*** (înv) ***chen~*** / Pl: *~e* / E: ***cneaz*** + *-at*] (Îem) **1** Formă de organizație statală la români și slavi, condusă de un cneaz (**1**) Si: *cnezie* (**1**). **2** Teritoriu condus de un cneaz (**1**) Si: *cnezie* (**2**). **3** (Rar) Demnitatea de cneaz (**1**) Si: *cnezie* (**3**).
cnezi *vt* [At: DA / Pzi: *~zesc* / E: ***cneaz***] (Înv) A face cneaz (**1**) pe cineva.
cnezial, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~zi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***cneaz*** + *-(i)al*] **1-2** Care aparține cneazului (**1**) sau cnezatului (**1**). **3-4** Referitor la cneaz (**1**) sau la cnezat (**1**).
cnezie *sf* [At: SIMION, DASC., ap. LET. I, 92 / V: ***~ejie*** / Pl: *~ii* / E: ***cneaz*** + *-ie*] **1-3** Cnezat (**1-3**).
cnezire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***cnezi***] (Înv) Acordare a titlului de cneaz (**1**).
cnidoblast *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***cnidoblaste***] (Zlg) Celulă urzicătoare în ectodermul unor celenterate.
cnigă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ige* / E: rs *книга*] (Rsm; nob) Registru.
cnocaut *sf* [At: DEX^2 / V: ***knock-out, K. O.*** / Pl: *~uri* / E: eg ***knock-out***] **1** Scoatere din luptă a unui boxer care, în urma loviturilor primite, nu poate relua lupta în zece secunde. **2** (Îe) **A face knock-out** (sau **K. O**) A lăsa pe cineva fără simțire în urma unei lovituri. **3** (Fig; îae) A lăsa pe cineva fără replică.
cnocauta *vt* [At: DEX^2 / P: *~ca-u~* / Pzi: *~tez* / E: ***cnocaut***] (Spt) A învinge adversarul prin cnocaut (**1**).
cnocdaun *sn* [At: DEX^2 / V: ***knock-down*** / Pl: *~uri* / E: eg ***knock-down***] Situație a unui boxer care, deși căzut în urma unei lovituri și se resimte, poate relua lupta în mai puțin de zece secunde.
cnut *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 359 /8 / V: ***knut,*** (Trs) ***~ă, knută*** *sf* / Pl: *~uri* / E: rs ***кнут***] Bici din curele de piele sau funie având la capete alice de plumb.
cnută *sf* vz ***cnut***
co- vz ***con-***
coa [At: DA / E: ***coată***] (Reg) **1** *i* Privește! **2** *vi* A trebui.
coabă^1 *sf* [At: DA / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Măceașă.
coabă^2 *sf* vz ***cobe***
coabe *sf* vz ***cobe***
coabita *vi* [At: HAMANGIU, C. C. 76 / P: *co-a~* / V: (înv) ***coha~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***cohabiter,*** lat ***cohabitare***] **1** (Jur; d. oameni) A locui împreună în aceeași casă Si: *a conviețui*. **2** (D. idei, ideologii etc.) A coexista în ciuda unor deosebiri.
coabitant, ~ă *smf, a* [At: DEX^2 / P: *co-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***cohabitant***] **1-2** (Jur) (Persoană) care locuiește împreună cu alții în aceeași casă.
coabitare *sf* [At: DA ms / P: *co-a~* / V: ***coha~*** / Pl: *~tări* / E: ***coabita***] **1** (Jur) Conviețuire. **2** Coexistare a unor idei, ideologii etc.
coabitație *sf* [At: DA ms / P: *co-a~* / V: ***coha~,*** (înv) ***~iune, cohabitațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***cohabitation***] **1-2** Coabitare (**1-2**).
coabitațiune *sf* vz ***coabitație***
coabză *sf* vz ***coapsă***
coac *sm* [At: TDRG / Pl: *~aci* / E: fo] (Înv) Pasărea răpitoare de noapte *Ardea nycticoras*.
coacă^1 *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ace* / E: srb ***kvaka***] **1** (Reg) Manivelă care transmite mișcarea roții de la ferăstrăul de la joagă. **2** (Ban) Cobiliță.
coacă^2 *sf* vz ***cocă***
coacăț *sm* vz ***coacăz***
coacăță *sf* vz ***coacăz***
coacăz *sm* [At: DDRF / V: (înv) ***~căs, ~câs, ~ăt, ~ăță*** *sf* / Pl: *~i* / E: drr *coacăză*] (Bot) **1** (Șîs *~ roșu*) Arbust din familia saxifracee, cu frunze formate din cinci lobi, cu flori galbene-verzui și fructe comestibile grupate

în mici ciorchini Si: *coacăză* **(1)**, (Trs) *gonghicitoare*, (Mol) *pomușoară*, *ribizei*, *rozincin(e)*, *strugurași(-roșii)*, *strugurei(-roșii)*. **2** (Reg; îf *~ăț*) Arbore de pădure din ale cărui ramuri se fac ciubuce. **3** (Bot; reg) Ghimpe (*Ruscus aculeatus*). **4** (Îs) ~ *de munte* Arbust cu frunze ascuțite, păroase la partea superioară și lucioase la cea inferioară, cu flori mici, verzi-gălbui și cu fructe ca niște bobițe roșii (*Ribes alpinum*). **5** (Bot; îac) Păltior (*Ribes petraeum*). **6** (Bot; îae) Merișor (*Vaccinium vitis idaea*). **7** (Bot; îf *~ăt*, *~ăță*; șîc **~ sălbatic**, **~ domnesc**) Agriș (*Ribes grossularia*). **8** (Bot; îc) **~ negru** Struguri negri (*Ribes nigrum*).

coacăzar[1] *sm* vz **coacăzar**

cocăzar[2] *sm* [At: BORZA, D. / V: *coac~* / Pl: *~i* / E: *coacăz* + *-ar*] (Bot; reg) Agriș (*Ribes grossularia*).

coacăză *sf* [At: ANON. CAR. / V: *clo~*, *~ze sfp*, *~chiț sn*, *~chiță* / Pl: *~ze*, (rar) *~zi* / E: ns cf alb *kokëzë*] (Bot) **1** Coacăz **(1)**. **2** (Șîs ~ *de munte*) Mic arbust cu tulpina foarte ramificată, cu frunze mici, rigide și cu flori mici, roșii și mirositoare, care crește pe munte (*Bruckentalia spiculifolia*). **3** (Șîf *~chiț*, *~chiță*; șîs *~sălbatică*) Dârmoz (*Viburnum lantana*). **4** Fruct comestibil al coacăzului **(1)** în formă de bobițe roșii, cu gust acrișor, dispuse în ciorchini Si: (Buc) *păltinele*, (Mol) *pomușoară*, (Trs) *dârmoz*, *drimoc*, *răzăchie*, *rizibei*, *strugur spinos*, *rozincin(a)*, *strugurei(-roșii)*. **5** (Șîs ~ *de munte*) Merișoare. **6** (Îc) **~ ciorască** Afină. **7** (Șîc **~ sălbatică**, **~ albă**, **~ verde**) Agriș. **8** Smirdar (*Rhododendron kotschyi*). **9** Afin (*Vaccinus myrtillus*). **10** (Îc) **~ neagră** Coacăz **(8)** negru. **11** (Îf *~ze*) Cimișir (*Buxus sempervivens*). **12** (Îaf) Iarbă neagră (*Calluna vulgaris*). **13** (Lpl; îf *~chezi*) Ghimpe (*Ruscus aculeatus*).

coacăze *sfp* vz **coacăză**

coace [At: (a. 1560) CUV. D. BĂTR. I, 10 /11 / Pzi: *coc* / E: ml *cocere*] **1-2** *vtr* A (se) supune un aliment acțiunii căldurii (în cuptor) pentru a-l face bun de mâncat. **3** *vt* (Trs) A prăji alimente date prin pesmet. **4-5** (Îe) **A i-o ~** sau, înv, **a-i ~ turta** A pregăti cuiva o neplăcere sau pieirea. **6** (Îae) A încerca să-i facă rău cuiva. **7** (Îae) A-i întinde cuiva o cursă. **8** (Înv; îe) **A ~ pe cineva** A pândi pe cineva pentru a se răzbuna. **9** (Înv; îe) **A ~ pe cineva la inimă** A dori răul cuiva. **10** (Înv; îe) **A aștepta (sau a lăsa) până se ~ pietroiul** A nu mai rămâne nici o speranță. **11** *vta* (Înv; îe) **A mai gusta până s-o ~** A avea răbdare. **12** *vr* (D. alimente) A deveni bun de mâncat sub acțiunea căldurii (din cuptor). **13** *vr* (D. fructe, plante etc.) A ajunge la maturitate (devenind bun de mâncat) sub acțiunea soarelui. **14** *vr* (D. plante) A ajunge să aibă sămânța formată. **15** *vr* (Îrg; îe) **Se ~-pălește** A se pârgui. **16** *vt* (C. i. soarele sau căldura) A face ca fructele, plantele etc. să ajungă la maturitate. **17** *vr* (Fig; d. oameni) A se maturiza. **18** *vr* (Fig; d. oameni) A se forma din punct de vedere intelectual, psihic etc. **19** *vr* (Fig; d. oameni) A îmbătrâni. **20** *vr* (Fig; d. ființe) A se înnăbuși de căldură. **21-22** *vtr* (D. bube, inflamații, pex, d. părți ale corpului) A (se) face puroi. **23-24** *vtr* (D. cărămidă) A (se) arde. **25-26** *vtr* (D. tort) A (se) opări. **27** *vt* (C. i. focul) A arde ceva. **28** *vt* (Fig; c. i. senzații) A chinui. **29** *vta* (Fig) A plănui (în mod răuvoitor). **30** *vt* (Pex; fig) A urzi. **31** *vr* (Îrg; d. gândaci) A ajunge la maturitate. **32** *vr* (Îrg; d. porci) A se îngrășa peste măsură. **33** *vi* (Reg) A dormi foarte mult. **34** *vr* (D. oameni) A lenevi la soare. **35** *vr* (D. sâni) A se inflama în lipsa alăptării. **36** *vr* (Îvp; d. oi) A se îmbolnăvi de plămâni. **37** *vr* (D. materiale) A se deteriora sub acțiunea soarelui, a timpului, intemperiilor etc.

coacere *sf* [At: P. MAIOR, IST. 28-29 / P: *coa~* / Pl: *~ri* / E: *coace*] **1** Supunere a unui aliment la acțiunea căldurii (din cuptor). **2** (Trs) Prăjire. **3** Transformare a unui aliment, care devine astfel bun de mâncat, sub acțiunea căldurii. **4** Ajungere la maturitate a unui fruct sub acțiunea căldurii soarelui. **5** (D. plante) Ajungere să aibă sămânța formată. **6** (Îs) *~-pălire* Pârguire. **7** Maturizare a unui om. **8** (Fig) Formare a unei persoane din punct de vedere intelectual, psihic etc. **9** (Fig) Îmbătrânire. **10** Înnăbușire din cauza căldurii. **11** Acoperire cu puroi a unei bube, inflamații, părți ale corpului etc. **12** Ardere a cărămizii. **13** Opărire a tortului. **14** Ardere a focului. **15** Plănuire (răuvoitoare). **16** (Pex) Urzire. **17** Ajungere la maturitate a gândacilor. **18** Îngrășare peste măsură a porcilor. **19** (Reg) Stare a cuiva care doarme foarte mult. **20** Lenevire la soare. **21** Inflamare a sânilor în lipsa alăptării. **22** (Îvp) Îmbolnăvire a oilor de plămâni. **23** Deteriorare a materialelor sub acțiunea soarelui, a timpului, a intemperiilor etc.

coacervat *sn* [At: LTR[2] / P: *co-a~* / Pl: *~e* / E: fr *coacervat*] **1** Agregare reversibilă de particule coloidale care precede precipitarea unui fluid. **2** (Lpl) Forme de viață microscopice considerate ca făcând trecerea între substanțele organice și primele organisme. **3** (Lsg) Individ care face parte din aceste forme microscopice.

coacervație *sf* [At: LTR[2] / P: *co-a~* / Pl: *~ii* / E: eg *coacervation*] (Chm; Fiz) Stare instabilă a unei soluții coloidale între starea de dizolvare și cea de precipitare.

coach *sm* [At: DN[3] / P: *căuci* / Pl: ? / E: eg *coach*] **1** (Rar) Antrenor. **2** Automobil închis, cu două uși și scaune rabatabile pentru a permite accesul la scaunele din spate.

coachiț *sn* vz **coacăză**

coachiță *sf* vz **coacăză**

coachizitor, ~oare *smf* [At: DN[3] / P: *co-a~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: **co-** + **achizitor**] Persoană care cumpără ceva împreună cu altă persoană.

coachiziție *sf* [At: DN[3] / P: *co-a~* / Pl: *~ii* / E: **co-** + **achiziție**] Achiziție făcută de mai multe persoane.

coaci *sm* vz **covaci**

coacin, ~ă [At: DEX[2] / P: *co-a~* / Pl: *~i*, *~e* / E: ml **coccinus**] (Ban) **1** *a* (D. oi) Cu botul galben. **2** *sm* Berbec cu botul galben sau roșu.

coacționar, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *co-ac-ți-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: **co-** + **acționar**] Persoană care posedă acțiuni împreună cu altcineva.

coacțiune *sf* [At: GHICA, S. 208 / P: *co-ac~* / Pl: *~ni* / E: fr **coaction**] **1-2** (Îvr) Constrângere vizând micșorarea sau anularea libertății de acțiune.

coacuzat, ~ă *smf*, *a* [At: DA ms / P: *co-a~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr **coaccusé**] **1-2** (Om) acuzat că a săvârșit un delict împreună cu altcineva.

coadană *sf* vz **codan**

coadă *sf* [At: PRAV. 49 / Pl: *~de*, *cozi* (înv) / E: ml **coda**] **1** Apendice terminal al coloanei vertebrale a corpului vertebratelor. **2-3** Smoc de păr (sau de pene) care acoperă coada **(1)**. **4-5** Păr (sau penaj) crescut în prelungirea cozii **(1)**. **6** (Pop; pex; îs) ~ *de vită* Vită (slabă). **7** (Îla) **Cu ~** Codat. **8-9** (D. competitori; îlav) **La** (sau **în**) **~** Pe cel din urmă loc sau printre ultimii. **10** (Îlav) **De la ~** De la sfârșit spre început. **11** (Reg; îs) ~ *de câine* Om de nimic. **12** (Rar; d. păr sau mustăți; îla) ~ **rățoiului** Cârlionțat. **13** (Pfm; îla) **(Get-beget) (de) ~da vacii** Neaoș. **14** (Pfm; d. câini sau alte animale; îe) **A da din ~** A se gudura. **15** (Pfm; d. oameni; îae) A linguși pe cineva. **16** (Îvp; îe) **A fâțâi ~da (ca vulpea)** A se comporta într-un mod care denotă viclenie. **17** (Pfm; îe) **A-și vârî** (sau **a-și băga**) **~da** ori **a da cu ~da** A se amesteca în chestiuni care nu-l privesc (provocând complicații). **18** (Pfm; îe) **A-și vârî** (sau **a-și băga**) **dracul ~da** A se ivi neînțelegeri sau complicații într-o situație sau stare de lucruri. **19** (Pfm; îae) A (se) urzi o intrigă. **20** (Pop; îe) **A se apuca de ~** sau **a încăleca pe (la) ~da calului** A începe ceva într-un mod greșit. **21** (Pfm; îe) **A călca** (**pop**, **șarpele** sau **pe cineva**) **pe ~** A supăra. **22-23** (Îvp; îe) **Din ~, opincă** Exprimă zădărnicia sau netemeinicia unei lucrări. **24** (Pfm; îe) **A(-i) lega** (cuiva) **o tinichea** (sau **tinicheaua**, **reg**, **bășica** ori **tigva**) **de ~** A(-i) atribui cuiva (pe nedrept) fapte, lucruri reprobabile spre a-l compromite. **25** (Pfm; înv; îae) A concedia (nejustificat). **26** (Pfm; îe) **A pune ~da pe** (sau **la**) **spinare** A o rupe la fugă. **27** (Pfm; îe) **A-și face ~da colac** A se sustrage de la o răspundere. **28** (Pfm; îlav) **Cu ~da între picioare** (sau, reg, **între vine**) Rușinat. **29** (Pfm; îe) **A scurta** (sau **a tăia**) **cuiva din ~** A tempera pornirile cuiva. **30** (Pfm; îe) **A scăpa scurt din ~** A scăpa dintr-o mare primejdie dificil și cu pagube. **31** (Pfm; îe) **A ține** (sau **a ridica**) **~da sus** ori **a ședea cu ~ îmbârligată** A se mândri (nejustificat). **32** (Pfm; îe) **A nu avea nici cap, nici ~** sau **a fi fără cap și ~** A nu avea nici o logică. **33** (Pfm; îae) A fi alcătuit fără ordine. **34** (Pfm; îe) **A trage mâța** (sau **dracul**) **de ~** A o duce greu material. **35** (Pfm; irn; îe) **A umbla câinii cu covrigii** (sau **colacii**) **în ~** A te bucura de bunăstare fără nici un efort. **36** (Reg; îe) **~da-i grasă!** Exprimă credința că cel mai important e finalul. **37** (Pfm; îe) **A prinde prepelița** (sau **purceaua**) **de ~** A se îmbăta. **38** (Pfm; îe) **A (o) lua (ceva) de ~** A se

pune pe treabă. **39** (Pfm; d. femei; îe) **A-și vedea de ~da măturii** (sau **tigăii**) A se ocupa (numai) de treburile gospodărești. **40** (Pfm; îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **scurt în** ~ A o păți. **41** (Pfm; îe) **A-i atârna (cuiva) de** ~ A atribui cuiva o vină. **42** (Pfm; îae) A porecli. **43** (Pfm; îe) **A strânge mâța de** ~ A constrâge. **44** (Pfm; îe) **A înnoda ~da la câini** (sau **câinii în** ~) A fi viclean. **45** (Pfm; îae) A vagabonda. **46** (Pfm; îae) A sta degeaba. **47** (Pfm; îe) **A trage la** (sau **sub**) ~ A avea relații sexuale. **48** (Îrg; d. vaci, îe) **A sta în** ~ A fi foarte slabă. **49** (Pfm; îe) **A o da de ~-n vale** A eșua într-o acțiune. **50** (Pfm; îae) A sărăci. **51** Partea unde se îngustează un lac, un iaz etc. **52** Loc pe unde se scurge apa dintr-un râu într-un iaz. **53** Șir (lung) de oameni care își așteaptă rândul pentru a obține ceva. **54** (D. oameni, îe) **A face** ~ A se așeza la rând, așteptând să obțină ceva. **55** Parte dinapoi, mai îngustă, a corpului unor animale. **56** Partea dinapoi (prelungită) a obiectelor de vestimentație (mai ales feminine) Si: *trenă*. **57** (Pfm; îe) **A se ține de ~ da cuiva** sau, rar, **a se ține** (sau **a umbla**) ~ **după cineva** A căuta cu insistență compania cuiva. **58** Părul (femeilor) crescut și împletit Si: (pop) *cosiță*. **59** Prelugire luminoasă a cometelor. **60** Fâșie îngustă din cârpă sau hârtie pusă la zmeu pentru a-l echilibra în aer. **61** (Rar) Mână. **62** (Fam; îe) **~ de topor** Persoană folosită de dușman împotriva grupului din care ea face parte. **63** Parte terminală a unui obiect, fenomen etc. **64** (Pfm; îe) **A-i ieși (cuiva)** (sau **a avea**) **venin la** ~ A-și arăta (în final) răutatea. **65** (Ast; pop; îc) ~ **-câinelui** sau **~da-căruței** Stea din Constelația Taurului. **66** (Pop; îc) **~da-guzganului** Boală pe care o fac la coadă caii. **67** (Pfm; îe) **A împleti** ~ (sau **cosiță**) **albă** A rămâne sau a îmbătrâni nemăritată. **68-69** (Pfm; îe) **A avea ~ lungă, minte scurtă** A nu fi (prea) inteligent. **70** (Pfm; îe) **A rămâne la ~da sapei** A scăpăta. **71** (Pfm; d. copii sau tineri; îae) A nu continua studiile. **72** (Îe) **A trage cu ~da ochiului** A privi pe furiș. **73** (Îe) **A face cu ~da ochiului** A face (cuiva) un semn discret din ochi. **74** (Fig) Persoană de rang inferior. **75** (Pfm; îe) **A pune** (sau **a scoate**) ~ (sau **cozi**) **cuiva** A bârfi pe cineva. **76** (Pfm; îae) A batjocori pe cineva. **77** (Pop; îs) *~da carului* sau *~da trăsurii* Partea dinapoi a trăsurii, ca o treaptă, pe care se stă Si : (pop) *codirlă*, *șireglă*. **78** (Înv; îs) *~da oștii* (sau, înv, *~da obuzului* ori *taberii*) Ariergardă. **79** (Îs) *~da-ochiului* Unghiul extern al ochiului. **80** (Îs) *~da mesei* Loc unde stau cei ce nu se bucură de onoruri. **81** (Înv; îs) ~ *de mare* Golf. **82** (Înv; pex; îas) Ocean (1). **83** (Îvr; șîe) ~ **la gură** Zăbală. **84** (Înv; îe)~ **de mătase** Panglică pentru prins părul în coadă (56). **85** (Fig; îe) **Minciună cu** ~ Minciună sfruntată. **86** (Îlav) **La** ~ Pe ultimul loc. **87** (Îoc *de frunte;* îla) **De** ~ Nu prea bun. **88** (Spc; șlp) Pleavă (resturi). **89** Parte a unei plante care leagă fructul, frunza sau floarea de tulpină ori de creangă Vz *peduncul*. **90** (Bot; reg) Pipirig (*Equisetum hiemale*). **91** (Bot; reg; îc) **~da-alor-de-vânt** Brădișor (*Lycopodium clavatum*). **92** (Bot; reg; îc) **~da-boului** Cornaci. **93** (Bot; reg; îac) Coada-vacii. **94** (Bot; reg; îc) **~da-buhaiului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **95** (Reg; îc) **~da-calului** (sau **~ -goală, ~da-iepei, ~da-mânzului, ~da-șopârlei**) Plantă erbacee din familia equisetaceelor, care crește prin fânețe și câmpuri umede, cu două feluri de tulpini, una fertilă, gălbuie, terminată într-un spic, și o alta sterilă, verde, ramificată Si: (reg) *barba-sasului, barba-ursului, bota-calului, bota-cucului, brădac, brădișor, brăduleț, brăduștean, codâie, codâie, iarbă-de-cositor, mânzoaică, nodătică, opintici, părul-porcului, peria-ursului, perie-ursească, șirușliță* (*Equisetum arvense*). **96** (Bot; reg; îac; șîc **~da-iepei, ~da-mânzului**) Barba-ursului (*Equisetum silvaticum*). **97** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia equisetacee, care crește prin locuri umede sau mlăștinoase, cu tulpini fertile alb-roșietice și tulpini sterile albe sau verzui Si: (reg) *barba-sasului, barba-ursului, brad, brădac, brădișor, codâie-de-a-mare, părul-porcului* (*Equisetum telmateja*). **98** (Reg; îac; șîc **~da-mânzului**) Plantă acvatică din familia hippuridacee, cu tulpina dreaptă și cu frunze lineare, dispuse în verticile, cu flori hermafrodite mici și verzui Si: (reg) *brăduț-de-apă, iarba-sasului, poroh, silhă* (*Hippuris vulgaris*). **99** (Bot; reg; îac) Briofita (*Mnium affine*). **100** (Bot; reg; îc) **~da calului-de-râturi** Luioane (*Equisetum pratense*). **101** (Bot; reg; îc) **~ -de-căprioară** Cupe (*Gentiana acaulis*). **102** (Reg; îc) **~da-câinelui** Planta *Linaria intermedia*. **103** (Reg; îc) **~da-cocoșului** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze scurt pețiolate, ovale, acoperite cu peri moi, cu stamine glabre și flori, care crește în păduri umbroase și este întrebuințată în medicina populară Si: (reg) *cerceluși, clopoțele, cocoși, creasta-cocoșului, iarbă-de-dureri, pecetea-lui-Solomon* (*Polygonatum latifolium*). **104** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze amplexicaule, cu stamine păroase și 3-5 flori, care crește în păduri umbroase Si: (reg) *cerceluși, clopoțele, iarbă-de-dureri, pecetea-lui-Solomon* (*Polygonatum multiflorum*). **105** (Reg; îac; șîc **~da-racului**) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze alterne ovale, cu flori albe verzui dispuse câte trei și fructe boabe albastru-închis, care crește în păduri umbroase Si: (reg) *cerceluși, clopoțele, cocoș, creasta-cocoșului, iarbă-de-dureri, pecetea-lui-Solomon* (*Polygonatum odoratum*). **106** (Reg; îac) Plantă erbacee glabră din familia liliaceelor, cu flori mici, alb verzui, cu periant alb roz și fructele boabe roșii, care crește în păduri umbroase Si: (reg) *cerceluși, clopoțel* (*Polygonatum verticillatum*). **107** (Bot; Buc; îc) **~da-cucului** Mușchi ce crește în locuri umede în tufe verzi cu rețele de fire ruginii (*Mnium affine*). **108** (Bot; reg; îc)~ **-de-stea** Iarbă neagră (*Calluna vulgaris*). **109** (Bot; reg; îc) **~da-găinii** Iarbă-moale. **110** (Bot; reg; îc) **~ -de-găină** Rocoină. **111** (Reg; îc) **~ -grasă** Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape. **112** (Bot; reg; îc) **~da hălor din vânt** Struțișori (*Selaginella helvetica*). **113** (Bot; reg; îc; șîc **~da-lupului, ~da-vacii**) **~da hulpii** Bătrâniș (*Erigeron canadensis*). **114** (Reg; îc) **~da-ielelor** Sâlnic (*Glechoma hirsuta*). **115** (Reg; îc) **~da-iepurelui** Plantă erbacee păroasă din familia gramineelor, care crește în zone alpine și subalpine, cu foi rigide în partea superioară și verzi în cea inferioară, cu un spic verde (*Sesleria heuffleriana*). **116** (Reg; îc) **~da-leului** Plantă erbacee din familia labiatelor, care crește în locuri necultivate, cu tulpina ramificată, cu frunzele inferioare în cinci lobi iar cele superioare trilobate, cu flori mici roz în corolă Si: *talpa-gâștei* (*Leonurus cardiaca*). **117** (Reg; îc) **~da-lupului** Plantă erbacee din familia labiatelor, care crește în tufișuri și pe marginea drumurilor, cu tulpina ramificată, frunzele triangular-ordiforme și flori mici albăstrui-violacee dispuse în verticile multiflore Si: *urechea-porcului* (*Salvia austriaca*). **118** (Bot; reg; îac; șîc **~da-vacii**) Lumânărică (*Gentiana asclepiadaea*). **119** (Bot; reg; îc) **~da-mâței (-de-baltă)**. Specie de mușchi din familia sphagnaceelor, care crește prin locuri mlăștinoase și prin turbării, alb-gălbui, cu frunzele mici, dese, fără nervură Si: (reg) *bungeac, penița-bungeacului* (*Sphagnum acutifolium*). **120** (Bot; reg; îac) Briofita (*Sphagnum palustre*). (Bot; reg; îac; șîc **~da mâței-de-baltă**) Briofita *Sphagnum cuspidatum*. **121** (Bot; reg; îac; șîc **~da-veveriței**) Bumbăcariță (*Euriophorum vaginatum*). **122** (Bot; reg; îac) Iarbă-albă (*Phalaris arundinacea*). **123** (Bot; reg; îac; șîc **~da-veveriței**) Papanași (*Trifolium arvense*). **124** (Bot; reg; îc) **~da mâței-de-baltă** Briofita *Sphagnum cymbifolium*. **125** (Bot; reg; îac) Briofita *Sphagnum fimbriatum*. **126** (Reg; îc) **~da-lupului-vânătă ~da-mielului** Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor, care crește pe coline aride și câmpii nisipoase, cu frunze gălbui crenate, cu flori mari galbene dispuse într-un spic lung și des Si: *lumânărică, lumânare* (*Verbascum phoeniceum*). **127** (Reg; îac; șîc **~da-mâței**) Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor, care crește prin fânețe nisipoase și pășuni uscate, cu tulpini sterile pe pământ și florifere ascendente, cu frunzele pețiolate, cu flori albastru-deschis, dispuse în raceme axilare și fructul capsulă obovală Si: (reg) *bobolnic, bobornic, coada-mâței, șopârliță, ventricea, ventrilică* (*Veronica prostata*). **128** (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **129** (Bot; reg; îc) **~da-oii** Hreniță (*Lepidium campestre*). **130** (Reg; îac) Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape. **131** (Reg; îc) **~da-păunului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **132** (Bot; reg; îc) **~da-pisicii** Traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*). **133** (Bot; reg; îc) **~da-popii** Spânz (*Helleborus purpurascens*). **134** (Bot; reg; îc) **~da-priculicilor** Barba-popii (*Aruncus vulgaris*). **135** (Reg; îc) **~da-dracului ~da-racului** Plantă erbacee din familia rozaceelor, care crește prin locuri umede, cu frunze întrerupt-penatifide, foliole lunguiețe dințate, verde-argintii și flori solitare mari, galbene Si: *argentină, argindeană, argintică, argințel, buboasă*,

buruiană, forostoi, iarba-gâştii, iarba-sclintiturii, iolut, sclintiţă, prititoare, scrintea, scrintee, scrintitoare-de-baltă, scrânteală, scrintitoare, scrintitură, troscot, vintricea, zolotnic (*Potentilla anserina*). **136** (Bot; reg; îac) Turiţă mare (*Agrimonia eupatoria*). **137** (Bot; reg; îac) Ochiul boului (*Chrysanthemum leucantheum*). **138** (Bot; reg; îac) Dreţe (*Lysimachia nummularia*). **139** (Bot; reg; îc) **~da-raiului** Pelinită (*Artemisia annua*). **140** (Reg; îc) **~da-rândunicii** Plantă erbacee din familia marcantiaceelor, care creşte prin locuri umede, pe ziduri şi prin pietriş, cu talul cărnos, verde, poros, pe a cărui suprafaţă se văd organele de reproducţie asexuată formate în lame verzi şi organele de reproducţie sexuată, reprezentate de pedunculele laterale Si: (reg) *călbează, fierea pământului, muşchi de baltă, muşchi de fântână, muşchi de mlaştină* (*Marchantia polymorpha*). **141** (Bot; reg; îac) Nemţişori (*Consolida regalis*). **142** (Pop; îac) Fluture mare, frumos colorat, cu o prelungire în partea posterioară a aripilor (*Papilio machaon* şi *Papilio podalirius*). **143** (Bot; reg; îc) **~da-schimbării** Umbra iepurelui (*Asparagus tenuifolius*). **144** (Reg; îc) **~ -solzoasă** Planta *Aegilops incurvata*. **145** (Bot; reg; îc) **~da-şopârlei** Barba ursului de bahne (*Equisetum palustre*). **146** (Bot; reg; îac) Şopârliţă (*Veronica orchidaea*). **147** (Reg; îc) **~da-şoricelului** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina păroasă, frunzele penate şi păroase, cu flori albe sau roz-trandafirii în corimb Si: (reg) *sorocină, şereşină, tormac-alb* (*Achillea collina*). **148** (Bot; reg; îac; şîc **~da-şoarecelui, ~da hârcelui, ~da hârţului,** Ban, **~da-sorocinii**) Brădăţel (*Achillea millefolium*). **149** (Reg; îac) Planta din familia compozitelor *Achillea neilreichii*. **150** (Bot; reg; îac) Pâinea-lui-Dumnezeu (*Achillea pannonica*). **151** (Bot; reg; îac) Sorocină (*Achillea setacea*). **152** (Bot; reg; îac) Rotoţele-albe (*Achillea ptarmica*). **153** (Bot; reg; îac) Pătlagină-îngustă (*Plantago lanceolata*). **154** (Reg; îc) **~da-şoricelului-de-munte** Plantă erbacee din familia compozitelor, care creşte prin păşunile pietroase din zonele subalpine, cu tulpina păroasă, frunze auriculare şi florile albe (*Achillea distans*). **155** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia compozitelor, care creşte în regiunile montane, cu tulpina păroasă, frunze sesile, auriculate şi florile roşietice, mai rar albe, în capitule (*Achillea tanacetifolia*). **156** (Reg; îc) **~da-vacii** Plantă erbacee ţepos-păroasă din familia boraginaceelor, care creşte prin păşuni, câmpuri şi fâneţe uscate, cu tulpina ramificată erectă, frunze lanceolate, cu flori albe în spice geminate, cu staminele mai lungi decât corola şi cu fructele nucule Si: *capul-şarpelui, ursoaică* (*Echium altissimum*). **157** (Reg; îac; şîc **~da-boului, ~da-lupului, ~da-mielului**) Plantă erbacee din familia scrofuliaceelor care creşte pe coline aride sau câmpii nisipoase, cu frunze crenate, flori mari galbene şi cu două stamine glabre păroase Si: *captalan-de-cel-galben, corobatică, corovatic, corovatică, cucuruz-galben, cucuruzoi, lipan, lipean, lumânarea-Domnului, luminea, lumânare, lumânarică, lumânarică-Domnului, pur, rânzişoară* (*Verbascum phlomoides*). **158** (Reg; îac; şîc **~da-boului, ~da-lupului**) Plantă erbacee din familia scrofuliaceelor, care creşte prin locuri uscate, la marginea pădurilor, cu frunze mari şi flori galbene, fără miros, dispuse într-un racem terminal simplu Si: *lipan, pur* (*Verbascum thapsiforme*). **159** (Reg; îac; şîc **da-lupului**) Plantă erbacee din familia scrofuliaceelor, care creşte prin locuri umede din zonele montane, cu tulpină înaltă, frunze bogate, cu flori mari, albastre sau alb-gălbui, solitare Si: *ciucurică, corobatică, corovatic, lemnul-Domnului, lipan, luminare, luminea, lumânarea-Domnului, lumânărica-Domnului, pur* (*Verbascum thapsus*). **160** (Reg; îac) Planta *Verbascum chaixii*. **161** (Bot; reg; îac) Praz (*Allium porum*). **162** (Bot; reg; îac) Pur (*Allium rotundum*). **163** (Bot; reg; îac) Jale-de-câmp (*Salvia nemorosa*). **164** (Bot; reg; îac) Jale² (*Salvia pratensis*). **165** (Bot; reg; îac) Lumânărica-peştilor (*Verbascum nigrum*). **166** (Bot; reg; îc) **~da-vânătorului** Saschiu (*Vinca minor*). **167** (Reg; şîc) **~da-şoarecelui, ~da-vulpii** Plantă erbacee din familia graminaceelor, care creşte prin livezi şi fâneţuri, cu rizom târâtor, tulpina erectă, frunzele superioare alungite şi florile verzi dispuse în spicule uniflore ovale (*Alopecurus geniculatus*). **168** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia graminaceelor (*Alopercus lagurifomis*). **169** (Reg; îac) Plantă erbacee din familia graminaceelor (*Alopecurus pratensis*). **170** (Bot; reg; îac) Ştir (*Phleum paniculatum*). **171** (Bot; reg; îac) Ştir roşu (*Amaranthus paniculatus*). **172** (Reg; îc) **~da-zmeului** Mică plantă erbacee veninoasă din familia araceelor care creşte prin mlaştini, cu rizom gros, târâtor, cu frunze glabre, lucitoare, cordiforme şi fructe bace roşii Si: (reg) *iarba-şarpelui, scălcele, scălciuţe, tămâiţă* (*Calla palustris*). **173** (Bot; reg; îc) **Cinci-coade** Căldăruşă (*Aqulegia vulgaris*). **174** (Orn; pop; îs) **~ -făloasă** Codobatură. **175** (Orn; pop; îc) **~ -roşie** (sau **roşă**) Codroş. **176** (Îc) **~de rândunică** Cep la captul unei bârne sau al unei scânduri, tăiat în forma cozii de rândunică. **177** (Îac) Formă de încheiere a lemnelor de construcţie. **178** (Îc) **~ -de-şoarece** Ferăstrău ascuţit pentru făcut găuri şi tăiat cercuri. **179** (Îc) **~ -de-vulpe** Ferăstrău care taie părţile lemnului ce nu pot fi tăiate cu ferăstrăul încordat. **180** (Reg) Chişiţă. **181** (Îrg) Teren din apropierea unui izvor. **182** (Îrg) Terenul de unde începe o vale, o râpă etc. **183** (Îrg) Teren ce se întinde între un izvor şi un deal. **184** (Îvp; îc) **~da veacului** Sfârşitul lumii. **185-186** (Fig) Partea (sau persoana) cea mai puţin importantă. **187** (Pfm; la oameni şi cai) Penis. **188** (Îvp; îlav) **De când nemţii cu ~** De demult. **189** (Îvp; îe) **A se ţine de ~da albiei** A se chinui să fie în rândul lumii. **190** (Îvp; îe) **A pune** (sau **a scoate**) **~** (ori **cozi**) A batjocori.

coadălat, ~ă *a* vz ***codălat, ~ă***

coadeş, ~ă [At: ANON. CAR. / V: *~diş, ~ă* / Pl: *~i, ~e* / E: ***coadă*** + *-eş*] **1** *a* (D. animale) Cu coadă **(1)**. **2** *a* (D. fructe) Cu coada lungă **(90)**. **3** *a* (Reg; îs) *Mere ~e* Soi de mere roşii-închis, acre. **4** *a* (Reg; îs) *Prune ~e* Prune timpurii, cu coada lungă. **5** *sfp* (Reg) Soi de pere ce se coc pe la mijlocul lui iulie.

coadină *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ne* / E: ***coadă*** + *-ină*] (Bot; reg) **1** Coada **(169)** vulpii (*Alopecurus pratensis*). **2** Iarba şarpelui (*Echium vulgare*).

coadiş, ~ă *a* vz ***coadeş***

coadnat, ~ă *a* [At: DN³ / P: *co-ad~* / Pl: *~aţi, ~e* / E: fr ***coadné***] (D. părţi ale plantelor) Care s-au dezvoltat împreună, unindu-se.

coadnaţie *sf* [At: DN³ / P: *co-ad~* / Pl: *~ii* / E: fr ***coadnation***] (Bot) Starea a două organe coadnate.

coafa *vtr* [At: DA / Pzi: *~fez* / E: fr ***coiffer***] A(-şi) aranja părul (cu artă), dându-i o anumită formă.

coafare *sf* [At: DA ms / Pl: *~fări* / E: ***coafa***] **1-2** Coafat **(1-2)**.

coafat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***coafa***] **1** Aranjare a părului Si: *coafare* **(1)**. **2** Coafură **(2)**.

coafat², ~ă *a* [At: BRĂESCU, V. 22 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***coafa***] **1** (D. oameni) Cu părul aranjat. **2** (D. păr) Aranjat.

coafă *sf* [At: DN³ / P: *coa~* / Pl: *~fe* / E: fr ***coiffe***] **1-2** Înveliş de metal sau plastic al părţii ogivale a unor proiectile.

coafeoză *sf* vz ***coafeză***

coafeur *sf* vz ***coafor***

coafeuză *sf* vz ***coafeză***

coafeză *sf* [At: DA / V: (înv) *~eoză, ~euză* / Pl: *~ze* / E: fr ***coiffeuse***] Femeie care are drept meserie coafatul **(1)**.

coafiur *sn* vz ***coafură***

coafor [At: C. PETRESCU, C.V. 169 / V: (înv) ***coafeur*** / Pl: *~ori sm, ~uri sn* / E: fr ***coiffeur***] **1** *sm* Frizer care coafează. **2** *sm* (Imp) Frizer. **3** *sn* Salon de coafură.

coafsă *sf* vz ***coapsă***

coafură *sf* [At: ALECSANDRI, T. 13 / V: (înv) ***~fiur*** (Pl: *~fiure*) / Pl: *~ri* / E: fr ***coiffure***] **1** Aranjare (cu artă) a părului (mai ales al femeilor). **2** Meseria celui care coafează.

coagul *sn* [At: LTR / P: *co-a~* / Pl: *~e* / E: lat, fr ***coagulum***] (Rar) Masă de substanţă coloidală închegată.

coagula [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 499 / P: *co-a~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***coaguler***, lat ***coagulare***] **1** *vr* (D. lichide şi substanţe coloidale) A se închega. **2** *vt* A face să se închege.

coagulabil, ~ă *a* [At: DA / P: *co-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***coagulable***] Care se poate coagula **(1)**.

coagulant, ~ă *sm, a* [At: LTR / P: *co-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***coagulant***] **1-2** (Substanță) care produce coagularea.

coagulare *sf* [At: DA ms / P: *co-a~* / Pl: *~lări* / E: ***coagula***] Închegare.

coagulat, ~ă *a* [At: DA ms / P: *co-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***coagula***] (D. lichide) Închegat.

coagulație *sf* [At: DA /V: (înv) ***~iune*** / P: *co-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***coagulation***] Închegare.

coagulațiune *sf* vz ***coagulare***

coagulogramă *sf* [At: DEX² / Pl: *~me* / E: fr ***coagulogramme***] (Med) **1-3** (Buletin de) analiză cu (tulburările date de coagularea sângelui). **4-5** (Buletin de) analiză pentru prezența coagulopatiei.

coagulopatie *sf* [At: DEX² / P: *co-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***coagulopathie***] (Med) Denumire generică pentru sindroamele hemoragice datorate tulburărilor de coagulare a sângelui.

coajă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 119/25 / V: ***~je***, (îpp) ***~arjă*** / E: vsl ***кожа***] **1** Țesut protector extern al rădăcinilor, tulpinilor și ramurilor unei plante (lemnoase) Si: *scoarță*. **2** Înveliș exterior al fructelor, al semințelor etc. **3** (Înv; îe) **A nu curăța de ~** A spune direct. **4** Învelișul calcaros al oului. **5** (Înv) Înveliș, tare și calcaros, al unor moluște sau crustacee. **6** Partea exterioară, mai tare, a unor alimente coapte, fripte etc. **7-8** Bucățică uscată de pâine, mămăligă etc. **9** (Pex) Rămășiță fără preț. **10** (Îvp; îe) **A roade cojile cuiva** A fi întreținut de cineva. **11** (Îrg; îe) **A prinde coarjă** A se întemeia. **12** (Pfm; la oameni) Piele. **13** (Fam; îe) **A o lua pe ~** A lua bătaie. **14** Crusta unei răni care începe să se cicatrizeze. **15** (Înv; îs) *~a terestră* Scoarța terestră. **16** Strat superficial care acoperă un obiect, o piesă etc. **17** (Înv; îs) *~ de friguri* Chinină. **18-19** (Înv; fig) Vită sau oaie foarte slabă. **20-21** (Nob) Coș sau bubă. **22** (Arg) Portofel.

coajbă *sf* vz ***cojbă***

coaje *sf* vz ***coajă***

coajnică *sf* vz ***cojnic, ~ă***

coală *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I 14/27 / Pl: ***coli, coale*** / E: ngr ***κόλλα*** „clei"] **1-3** Foaie dreptunghiulară de hârtie, de celofan, de carton etc. **4** (Șîs ~ *de tipar*) Unitate de măsură pentru volumul unei cărți, unui articol etc., egală cu 16 pagini tipărite. **5** (Șîs ~ *editorială*) Unitate de măsură pentru volumul unei cărți, unui articol etc., egală de obicei cu 20 de pagini dactilografiate. **6** (Îs) ~ *de autor* Coală editorială egală cu 40000 de semne tipogafice sau cu 3000 cm² de desen. **7** Totalitatea mărcilor sau timbrelor tipărite pe aceeași hârtie și nedesprinse unele de altele.

coale *av* vz ***colea***

coalea *av* vz ***colea***

coalescent, ~ă *a* [At: DEX² / P: *co-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***coalescent***] (Chm) Care prezintă coalescență.

coalescență *sf* [At: DEX² / P: *co-a~* / Pl: *~țe* / E: fr ***coalescence***] (Chm) Contopire a picăturilor dintr-o emulsie sau a granulelor dintr-o suspensie coloidală în picături sau particule mai mari.

coaliție *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 581 / P: *co-a~* / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***coalition***] **1** Alianță între două sau mai multe state, grupări politice etc. încheiată în sopul unei acțiuni comune. **2** (Înv; șîs ~ *de inamici*) Conspirație. **3** (Îs) *Guvern de ~* Guvern format prin participarea mai multor partide dintr-o coaliție **(1)**.

coalițiune *sf* vz ***coaliție***

coaliza *vrr* [At: BĂLCESCU, M. V. 438 / P: *co-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***coaliser***] (D. state, partide, persoane etc.) A se alia împotriva unui dușman comun sau în scopul unei acțiuni comune.

coalizare *sf* [At: DA / P: *co-a~* / Pl: *~zări* / E: ***coaliza***] **1** Unire în scopul unei acțiuni comune Si: (înv) *coalizație*. **2** (Înv) Conspirație.

coalizat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 1 / P: *co-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***coaliza***] Aliat cu alții pentru realizarea unui scop comun.

coalizație *sf* [At: DA / P: *co-a~* / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***coalisation***] (Îvr) Coalizare **(1)**.

coalizațiune *sf* vz ***coalizație***

coalză *sf* vz ***coapsă¹***

coamă *sf* [At: LEX. MARS., ap. DA / V: (îvr) ***~me*** *sfp* / Pl: *~e* / E: ml ***coma***] **1** Păr lung (și stufos) care crește pe grumazul sau de-a lungul spinării unor animale. **2** (La cai; îs) *~ dublă* Coamă **(1)** bogată ce cade pe ambele părți ale gâtului. **3** (La cai; șîs *~ma de pe frunte, ~ma frunții, ~ma dinainte*) Moț de păr ce atârnă pe fruntea calului. **4** (La cai; șîs *~a de la copite*) Chișița. **5** Păr des și lung care crește pe capul unei persoane. **6** (Bot; reg; îc) **~ma-calului** Coada **(96)**-calului (*Equisetum arvense*). **7** (Bot; reg; îc) **~ma-porcului** Iarbă cu firul subțire și drept, cu grăunțele spicului alterne și așezate regulat. **8** (Reg; îc) **~ de aur** Planta *Aster linosyris*. **9** (Reg; îc) **~-de-mare** Pește din familia ciprinidelor (*Cyprinus Carassius*). **10** (Fig) Frunziș des din vârful arborilor. **11** (La comete) Coadă **(59)**. **12** Culme prelungită de munte sau de deal. **13** Partea de deasupra, orizontală, a unui zid. **14** Șaua casei Si: *cucumea²*. **15** Lemn orizontal în care sunt fixați căpriorii acoperișului casei. **16** Vârful unei căpițe. **17** (Pop; îs) *~ încolțată* Muche dințată formată din șițe la vârful acoperișului casei. **18** (Rar) Muchie. **19** Țiglă profilată pentru acoperirea coamei **(14)** casei. **20** (Pop; îs) *~ apei* Firul apei. **21** Păr lăsat să crească (excesiv de) lung pe capul unei persoane; mai ales unui bărbat. **22** (Fig) Frunziș des pe vârful coroanei arborilor. **23** Linie de intersecție (orizontală sau oblică) a două versante pe acoperiș.

coamăr *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 414 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Kammer***] (Reg; săs) Cameră de locuit.

coamără *sf* vz ***coamăr***

coamoară *sf* vz ***comoară***

coană *sf* vz ***cucoană***

coanci *sm* vz ***conci***

coandră *av, pp, sf* vz ***contra***

coantră *av, pp, sf* vz ***contra***

coapcă *sf* vz ***copcă***

coapilă *sf* vz ***copil***

coapsă¹ *sf* [At: PSALT. SCH. 141 / V: (înv) ***~afsă, ~pță***, (îrg) ***~abză*** / Pl: *~se* / E: ml ***coxa***] **1** (La oameni) Parte a piciorului cuprinsă între șold și genunchi. **2** (La animale) Partea superioară a membrelor inferioare dintre crupă și gambă. **3** (Fig; mpl) Capacitate de a procrea. **4** (Îvr) Partea laterală sau ieșită în afară a unui obiect. **5** (Îvp) Partea laterală dinapoi a căruței. **6** (Țes) Jumătatea laterală a unui iț.

coapsă² *sf* [At: DR.V, 302 / Pl: *~se* / E: mg ***kapca*** „obială"] (Reg; mgm) Glezna calului.

coaptare *sf* vz ***coaptație***

coaptație *sf* [At: DEX² / V: ***~are*** / P: *co-ap~* / Pl: *~ii* / E: fr ***coaptation***] **1** Stare de interacțiune a organelor unui corp viu. **2** (Med) Manevră chirurgicală sau ortopedică prin care se pun la loc oasele luxate sau fragmentele oaselor fracturate.

coaptă *sf* vz ***coapsă***

coară *sf* [At: H IX, 59 / V: (reg) ***cora, coră*** / Pl: ? / E: nct] (Iht) Lăteț (*Alburnus bipunctatus*).

coarăi *v* vz ***corăi***

coarbă¹ *sf* [At: RETEGANUL, TR. 16 / V: (rar) ***corbă*** / Pl: *~be* / E: ***corb***] **1** (Pop) Femela corbului Si: *corboaică, corbiță*. **2** (Pop) Femeie oacheșă. **3** (Rar) Țigancă. **4** (Reg) Iapă slabă.

coarbă² *sf* [At: H III, 450 / Pl: *~be* / E: ucr ***корба***] **1** Unealtă de găurit formată dintr-o tijă cotită de metal, la un capăt cu un dispozitiv de prindere a burghiului, iar la celălalt cu un suport de apăsare cu mâna Si: (pop) *curbină, sfredel, sucală*. **2** Partea cotită a coarbei **(1)**, care se învârtește. **3** (Îvp) Mânerul sucalei de depănat Si: *mânușă, mănunchi, colatău*. **4** Manivelă.

coarce *a* vz ***corciu***

coardă¹ *sf* [At: VARLAAM, C. 222/2 / V: (îvr) ***cordă*** / Pl: *~de, corzi* / E: ml ***chorda***] **1** Fir elastic din metal (din intestine de animale etc.) care, întins pe anumite instrumente muzicale, produce, prin vibrare, sunete Si: *struna*. **2** (Înv; fig; îs) *~a* (sau *~dele*) *inimii* Sensibilitate. **3** (Fam; îe) **A atinge la ~da sensibilă** (sau, înv, **simțitoare** ori **subțire**) A pune accentul într-o discuție pe un fapt la care interlocutorul este sensibil Si: (înv) *a vorbi pe placul cuiva*. **4** (Fam; îe) **A întinde ~da până se rupe** (sau

plesnește) sau **a întinde prea tare ~da** A depăși limitele îngăduite într-o anumită situație. **5** (Îvr) Mijloc de impresionare a unei persoane. **6** (Înv; îe) **A începe** (sau **a da**) **pe altă ~** A încerca alte mijloace (de convingere). **7** (Înv; îe) **A lucra pe ~da sa** A nu se amesteca în afacerile altuia. **8** (Înv; îe) **A (o) lăsa în** (sau **pe** ori **pre**) **~da de (mai) jos** sau **a muia ~da** A (mai) reduce din pretenții. **9** (Înv; îe) **A (o) ține în ~da de sus** A avea pretenții mari. **10** (Înv; îe) **A mișca toată ~da** A face tot posibilul pentru a izbuti. **11** (Îlav) **Ca o ~ (întinsă)** Foarte încordat. **12** (Îvr; îe) **Lăutarul ~de vede, ~de visează** Fiecare vede viața prin prisma nevoilor lui. **13-14** (Lpl) (Grup de) instrumente muzicale cu coarde (**1**). **15** (Îs) ~ *vocală* Fiecare dintre formațiile ligamentoase simetrice care aparțin laringelui și care prin vibrare produc sunete. **16** (Îs) ~ *dorsală* Schelet intern situat în partea dorsală la cefalopode. **17** Fir împletit de sfoară, păr etc. care ține întinse capetele unui arc. **18** (Îvp; șfg; îe) **A ține (drumul) ~**A merge (drept) înainte. **19** (Mat) Segment de dreaptă care unește două puncte ale unei curbe sau extremitățile unui arc de cerc. **20** (Îvr; la biliard) Linia trasă prin cele două puncte fixate, peste care nu poate pune bila cel care începe jocul. **21** (Bot; reg; îc) **~ de găină** Scânteuță (*Anagallis arvensis*). **22** (Bot; reg; îc) **~da ielelor** Silnic (*Glechoma hederaceum*). **23** (Bot; reg; îac) Silnic (*Glechoma hirsutum*). **24** (Reg; îc) **~-(h)ălor-din-vânt** Planta *Salaginella helvetica*. **25** (Bot; reg; îc) **~da-vântorului** Buruiană nedefinită mai îndeaproape. **26** (Bot; reg; îf *~de*) Fluturei (*Gaillardia picta*). **27** Sfoară care leagă brațele unui ferăstrău și care, prin întindere cu o pană, întinde lama ferăstrăului. **28** Ramură (tânără și elastică) a butucului de viță-de-vie. **29** Fiecare dintre vițele sau nuielele unei împletituri. **30** (Îvp) Funie de ceapă. **31** (Lpl) Cele trei rânduri de frânghii întinse pe laturile ringului de box pentru a-i împiedica pe boxeri să iasă sau să cadă de pe ring. **32** Frânghie sau sfoară mai groasă de care se folosesc gimnaștii pentru diverse exerciții. **33** Frânghie folosită la exerciții sportive sau jocuri de copii, peste care se sare ritmic. **34** Frânghie folosită de alpiniști în ascensiuni. **35** Funie, frânghie sau sârmă pe care merg acrobații. **36** (Spt) Partea interioară a curbei unei piste de alergări. **37** Funie sau sfoară cu care legi sau încingi ceva. **38-39** (Înv) Funie (sau lanț) petrecută peste încărcătura unei căruțe sau sănii, care se strânge prin răsucirea unei prăjini. **40** Dispozitiv din lemne sau nuiele care fixează lemnele plutei. **41** (D. cai; îe) **A da la ~** A alerga în cerc un cal legat de gât cu o frânghie. **42** Sfoară cu care se aliniază ceva. **43** Sfoară cu care se întind diferite părți ale uneltelor de pescuit. **44** (Țes) Firele care formează urzeala. **45** (Pop) Vână, nerv, mușhi, tendon, ligament (care se încordează la anumite mișcări). **46** (Pop; spc) Ligament de la gâtul animalelor mari. **47** (Pop) Partea de la umeri la coadă la animale. **48** (Pop) Vinele de la burta calului. **49** (Pop) Rădăcină aeriană. **50** (Reg; la minele de aur; îs) ~ *stearpă* Partea de steril a unei vâne. **51** (Reg) Fân adunat într-un șir lung Si: *vândălag*. **52** (Pop) Bârnă sau grindă mare și groasă care susține tavanul casei (și de care se atârnă diferite lucruri). **53** (Înv; îs) ~ *de boltă* Arcuirea unei bolte. **54** Arc de oțel. **55** (Pop) Muchia de sus a fierului de la coasă. **56** (Reg) Legăturile de dedesubt ale căruței sau carului. **57** (Reg) Bârsa plugului. **58** (Îvp) Arcul ce ține despărțite cele două picioare ale compasului. **59** (Reg) Funie care leagă proțapul de sanie. **60** (Reg; pex) Lemne de care este prinsă coarda (**59**). **61** (Reg) Lemnele care formează laturile scocului. **62** (Reg) Lemnele orizontale care fixează podul coșului de la moară. **63** (Înv) Șuviță desprinsă dintr-o masă de sirop de zahăr care a fiert prea mult și e prea vâscos. **64** (Îrg) Scândurică la coșul vetrei. **65** (Îrg) Om leneș. **66** (Arg) Tânără (ușuratică). **67** (Arg) Prostituată.

coardă² *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 253 / V: *~rtă sf* / Pl: *~ de* / E: mg ***korta***] (Trs; Mar) Sabie.

coarjă *sf* vz ***coajă***

coarmator *sm* [At: DN³ / P: *co-ar~* / Pl: *~i* / E: fr ***coarmateur***] Coproprietar al unei nave.

coarnă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ne* / E: ml ***corna*** (pl., devenit *sf* al lui *cornum*)] **1** Fructul comestibil, roșu și acrișor, al cornului (*Cornus mas*). **2** (Pop; îe) **A se usca (ca o) ~** A se umple de zbârcituri. **3** (Îvp; îe) **Câte ~ne-n putină** Mult. **4** (Șîs *poamă ~*) Varietate de strugure de masă, cu boaba mare, lunguiață, neagră sau galbenă-verzuie și cu coaja tare. **5** (Reg) Planta din familia cyperaceelor *Carex curvula*. **6** (Bot; reg) Cornul secării (*Claviceps purpurea*). **7** (Bot; reg) Viță de vie (*Vitis vinifera*).

coarneș, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 220 / Pl: *~i, ~e* / E: ***corn*** + *-eș*] (Înv) Cu coarne (mari).

coarște *sf* [At: BARCIANU / Pl: ~ / E: ger ***Karst***] (Trs) Unealtă ca o sapă, dar cu două coarne, cu care se răscolește pământul.

coartă *sf* vz ***coardă²***

coarticulație *sf* [At: DEX² / P: *co-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***co-articulation***] (Fon) Începutul articulării unui sunet înainte ca articularea celui precedent să fi luat sfârșit.

coasă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~se* / E: vsl ***коса***] **1** Unealtă agricolă compusă dintr-o lamă metalică curbată fixată pe o coadă lungă, cu care se cosește. **2** (Îvp; îs) *~împiedicată* (sau *cu crinea, cu hreapcă, cu vărguță, cu cârlig, cu caragață* ori *cu grebluță*) Coasă cu un dispozitiv ca o greblă care face ca materialul cosit să se așeze în brazde. **3** (Îvp; îs) ~ *zimțată* Coasă cu tăișul zimțat. **4** (Îvp; îe) **A bate pe cineva ca pe-o ~ rea** A nu ajunge la nici un rezultat, oricât ai încerca. **5** (Pfm; îe) **A bate (în gură) ca pe ~** A bate metodic. **6** (Îrg) Unealtă de tăiat paie uscate nedefinită mai îndeaproape. **7** Instrument de tăbăcărie și cojocărie, cu care se fățuiesc pieile argăsite. **8** Cuțit curbat peste care se trag pieile argăsite pentru a le fățui. **9** (Bot; reg) Săbiuță (*Gladiolus imbricatus*). **10** Tăiere cu coasa a unor plante. **11** Timpul când se cosește. **12** Recoltă de plante cosite. **13** Ocupația celor care cosesc pentru bani. **14** Plată pentru coasă (**13**).

coase [At: ANON. CAR. / Pzi: *cos* / E: ml ***cosere*** (*consuere*)] **1** *vt(a)* A fixa, a prinde între ele părțile unei haine sau un petic, un nasture etc. la o haină, trecând prin ele un fir de ață cu un ac. **2** *vt* A confecționa o haină. **3** *vt* A broda. **4** *vt* (Înv; îe) **A ~ mâneca** Joc de copii în care prin viclenie, se prinde mâneca unuia în ușă, apoi cel prins e stropit cu apă. **5** *vt* (Înv; îe) **A ~ petic de petic** A fi zgârcit. **6** *vi* (Îvp; îe) **A ~ la oboroace** A sforăi în somn. **7** *vt* (D. cărți, caiete) A fixa cu ață sau sfoară filele. **8** *vt* A împreuna cu catgut marginile unei plăgi. **9** *vt* (Mol; Buc) A bate cuie. **10** *vt* (Îrg) **A ~ cu** (sau **în**) **cuie** A asambla scânduri, bătându-le în cuie. **11** *vt* (Reg; d. uși) A căptuși cu scânduri. **12** *vt* (Înv) A pune la loc un trunchi dezlegat din plută, întărindu-l. **13** *vt* (Fig) A străpunge. **14** *vt* (Îvr; îe) **A ~ cu ochii** A privi cu atenție. **15** *vt* (Înv; îe) **A ~ din tunuri** (sau **cu tunurile**) A bombarda. **16** *vr* (Îvp) A îngheța.

coasere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***coase***] **1** Prindere cu ață a părților unei haine sau a unui petic, accesoriu etc. de o haină. **2** Confecționare a unei haine. **3** Brodare. **4** Fixare cu ață sau sfoară a filelor unui caiet. **5** Împreunare cu catgut a marginilor unei răni. **6** (Mol; Buc) Batere în cuie. **7** (Reg) Căptușire cu scânduri a unei uși. **8** (Înv) Punere la loc a unui trunchi de plută.

coasigurare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: fr ***coassurance***] Asigurare simultană a mai multor persoane în limita sumei depuse în garanție.

coasociat, ~ă [At: GHICA, S. 182 / P: *co-a-so-ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***coassocié***] **1** *smf* Persoană care s-a asociat în vederea unei acțiuni, raportată la ceilalți membri ai asociației. **2** *a* Asociat cu alții la o întreprindere.

coastă¹ *sf* [At: PSALT. 37/24 / V: ***cuastă*** / Pl: *~te*, (reg) *coste, costi*, ~ / E: ml ***costa***] **1** Fiecare dintre oasele-perechi lungi, înguste și arcuite, articulate în spate de coloana vertebrală, iar, în față, de stern, care alcătuiesc toracele animalelor vertebrate. **2** (Îs) *~te adevărate* Cele șapte coaste de sus ale omului, legate direct de stern. **3** (Îs) *~te false* (sau, pop, *neadevărate*) Cele cinci coaste de sub coastele (**2**) adevărate, care nu sunt legate direct de stern. **4** (Îs) *~te flotante* (sau, pop, *slobode*) Cele două coaste de jos, care nu sunt legate de stern. **5** (Îpp; îe) **A scoate ~ta de drac (din femeie)** A bate o femeie, atunci când e rea. **6** (Fam; îe) **Slab** (sau, irn, **gras**) **de-i poți număra** (sau **i se văd**) **~tele** Foarte slab. **7** (Pfm; îe) **A mânca ~te prăjite** A nu mânca nimic Si: *a mânca răbdări prăjite*. **8** (Pfm; îe) **A bate** (sau **a freca** ori **a lăsa**) **pe cineva la trei** (sau **patru**) **~te**, ori **a face cuiva pântece din ~te**, ori **a-i rupe** (sau **frânge**) **~tele** A bate rău. **9** (Pfm; îe) **A i se lipi cuiva ~tele de foame** sau **a i se lipi ~tele**

de pântece ori **a avea ~tele lipite** A fi foarte flămând. **10** (Pfm; îe) **A avea ~tele lipite** A fi foarte slab. **11** Partea laterală a corpului omenesc, de la umeri pân la coapse. **12** Partea laterală a corpului animalelor. **13** (La. obiecte) Latură. **14** (Înv; îs) *~tele luntrei* Părțile laterale ale unei bărci. **15** (Îvp; îs) *Pe o ~* Stil de înot pe o parte. **16** (Îvp; îlav) **Pe o ~** Pe o parte. **17** (Îe) **A zăcea pe ~te** A zăcea culcat pe o parte. **18** (Înv; îe) **A lăsa** (sau **a pune**) **pe cineva pe ~te** A face să zacă (din bătaie). **19** (Îpp; îe) **A-și da ~tele cu cineva** A se înțelege în ascuns. **20** (Îvp; îe) **A da ~te** A da ascultare. **21** (Fam) **A avea pe cineva în ~te** A se simți stingherit în acțiuni de prezența permanentă (și indiscretă) a cuiva. **22** (Îvp; îe) **A nu da cuiva din ~** A nu da pace. **23** (Îe) **A-i pune cuiva sula în ~** A obliga pe cineva să facă (fără întârziere) un lucru neplăcut (și greu). **24** (Și cu complinirile *muntelui, dealului, colnicului* etc. sau *de munte, de deal* etc.) Pantă. **25** (Înv; îlav) **De-a ~ta** sau **din ~te** Oblic. **26** (Îrg; îe) **De-a ~ta basaraba** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **27** Țărm (al unei mări). **28** Fiecare dintre grinzile care formează osatura transversală, de rezistență, a bordajului unei nave. **29** (Iuz) Flanc al unei armate. **30** (Iuz) Cameră laterală. **31** (Bot; reg; îc) **~ta dracului** sau **~ta vrăjmașului** Sparanghel (*Asparagus officinalis*).

coastă² *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Furcă de fier pentru săpat pământul.

coastăn *sn* vz ***castăn***

coastin *sn* vz ***castăn***

coastriș *sm* vz ***costrăș***

coașă *sf* vz ***casă***

coaț i vz ***oac***

coautor, ~oare *smf* [At: DA / P: *co-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***coauteur***] **1** Persoană care a scris o lucrare, a făcut o invenție etc. împreună cu altele, raportat la acestea. **2** Persoană care a săvârșit o infracțiune împreună cu altele, raportat la acestea.

coaxial, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / P: *co-a-xi-al* / E: fr ***coaxial***] Care are aceeași axă cu un alt corp.

cobai *sm* [At: C. PETRESCU, R. DR. 180 / Pl: ~ / E: fr ***cobaye***] **1** Mic mamifer rozător, folosit în medicină pentru experiențe de laborator Si: *purcel-de India, purcel-de-mare* (*Cavia porcellus*). **2** (Pgn) Orice animal care servește pentru experiențe de laborator. **3** (Pex) Persoană ca subiect de experimentare.

cobaie *sf* [At: MARIAN, O. I, 129 / V: (reg) ***go~*** / Pl: *~băi* / E: ***cobe*** + *-aie*] (Mol; Buc) **1** (Șir) Găină (*Gallus domestica*). **2** (Lpl) Orătanie.

cobalamină *sf* [At: DN³ / E: ger ***kobalamin***] Vitamina B_{12}.

cobalt *sn* [At: ȘINCAI, ap. DR. V, 558 / A: *cob~* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***cobalt,*** ger ***Kobalt***] **1** Metal alb-argintiu, foarte dur, întrebuințat la fabricarea unor oțeluri speciale, în radioterapie etc., iar sărurile sale la colorarea în albastru a obiectelor de sticlă, de porțelan etc. **2** (Pex) Vas, obiect de sticlă, de porțelan etc. colorat cu săruri de cobalt (**1**).

cobalta *vt* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: ***cobalt*** + *-a*] A acoperi cu un strat de cobalt (**1**) suprafața unui obiect metalic.

cobaltare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***cobalta***] Acoperire cu un strat de cobalt (**1**) a suprafeței unui obiect metalic.

cobaltat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cobalta***] (D. obiecte) Care a fost acoperit cu un strat de cobalt (**1**).

cobaltic, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 67 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *cobalt* + *-ic*] (Reg) De cobalt.

cobaltină *sf* [At: DEX² / E: ***cobaltine***] Minereu de cobat (**1**) și arsen, de culoare cenușie-roz, cu un pronunțat luciu metalic.

cobaltit *sn* [At: DN³ / E: fr ***cobaltite***] Carbonat natural de cobalt (**1**).

cobană *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pl: *~ne* / E: cf *cobaie*] (Orn; reg) Găină.

cobar¹ *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cobi*** + *-ar*] Cobitor (**1**).

cobar² *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 293 / V: (reg) ***~ră*** *sf*, ***~bără*** *sf* / Pl: nct / E: săs ***kobar***] (Săsm) **1** Coviltir. **2** Burduf (la trăsură).

cobară *sf* vz ***cobar²***

cobat *sn* [At: V. HANEȘ, Ț. O. 114, ap. DA / Pl: ? / E: mg ***kabat***] (Olt; mgm) **1** Pardesiu (de gata). **2** Haină bărbătească (de gata).

cobă *sf* vz ***cobe***

cobăi *vi* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / Pzi: *~iesc* / E: ***cobe***] (D. păsări) A scoate țipete lugubre, prevestitoare de rele.

cobăit¹ *sn* [At: H XII 281 / Pl: nct / E: ***cobăi***] Țipăt lugubru, prevestitor de rele.

cobăit², ~ă *a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cobăi***] (Mol) **1** (D. păsări) Care suferă de țâfnă. **2** (D. copii; pan) Care zăbovește.

cobăltoc *sm* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / V: ***cocâl~*** / Pl: *~oci* / E: contaminare mg ***kóbol*** și ***(s)zarándok***] (Reg) Cerșetor.

cobălțui *vtr* vz ***cobâlțâi***

cobăr *sn* [At: DA ms / V: ***~ă, ~bară*** *sf* / Pl: *~e* / E: săs ***kobar***] (Săsm) **1** Coviltir. **2** Burduf (la trăsură).

cobără *sf* vz ***cobar²***

cobărlău *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***~bor~*** / Pl: *~ăi* / E: mg ***koborló***] (Trs; Ban; mgm) **1** Hoț. **2** (Pex) Tâlhar. **3** (Pex) Nomad. **4** Haimana.

cobărlui *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~esc* / E: mg ***kóborol*** cf *cobărlău*] (Înv; Ban) A prăda.

cobărluitor, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cobărlui*** + *-tor*] (Ban) **1-2** *smf, a* (Persoană) care fură Si: *prădător*.

cobăț *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***~beț*** / Pl: *~beți* / E: srb ***kobac***] (Orn; Ban; Buc) **1** Uliu (*Accipiter gentilis*). **2** Uliul păsărilor (*Accipiter nisus*). **3** Urligan (*Milvus milvus*). **4** Buhă (*Bubo bubo*).

cobâlă *sf* vz ***cobilă***

cobâlcească *sf* vz ***culbecească***

cobâlcer *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 313 / Pl: *~e* / E: ns cf *cobâlteață*] (Reg) **1** Lădiță de la vatră în care se adună cenușa. **2** Lădiță în care se țin diverse obiecte casnice.

cobâlcioaie *sf* [At: DA ms / Pl: *~cioi* / E: ***cobelciu*** + *-oaie*] (Zlg; Trs) Melc.

cobâlcos, ~oasă *a* [At: I. CR. VI, 315 / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *cobos*] Bolnăvicios.

cobâlteață *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 99 / Pl: *~ețe* / E: ger ***Kobel*** cf *cocâlteață, cotineață*] Poiată.

cobâltoc *sn* [At: VAIDA / Pl: *~oace* / E: cf *băltoacă*] (Reg) Loc 5mlăștinos.

cobâlțâi *vtr* [At: H. X 581 / V: ***~băl~, ~țui, ~balti, ~bălti, ~bălți*** / Pzi: *~esc, ~âlțâi* / E: vsl ***колѣбати***] (Reg) **1-2** A (se) agita un lichid într-un vas (închis). **3-4** A (se) clătina (cu putere).

cobâlțâire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***cobâlțâi***] (Reg) **1** Agitare a unui lichid într-un vas (închis) Si: (reg) *cobâlțâit* (**1**). **2** Clătinare (cu putere) Si: (reg) *cobâlțâit* (**2**).

cobâlțâit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cobâlțâi***] (Reg) **1-2** Cobâlțâire (**1-2**).

cobârlă *sf* vz ***cobilă***

cobârlău *sn* [At: MARIAN, S. R. I. 250 / Pl: *~laie* / E: mg ***kobor,*** cf *cobârnă*] (Reg) **1** Loc de adăpost sau de culcuș al ursului, peste iarnă Si: *bârlog, vizuină*. **2** Coteț (de păsări). **3** Loc (îngrădit) în care se țin mieii.

cobârlug *sn* [At: MAT. FOLK. II, 1402 / Pl: (pbl) *~uge* / E: cf *cobârlău*] (Reg; csup) Coteț (de păsări).

cobârnă *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: cf *cobârlău*] (Reg) Bordei.

cobârșeu *sf* vz ***copârșeu***

cobâtură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: nct] (Orn; Ban) Codobatură.

cobcă *sf* [At: ANTIPA, P. / V: ***copcă*** / E: rs ***kobka***] (Pes) Plasă cu care pescarii prind sturioni.

cobe *sf* [At: GORJAN, H. II / V: ***coabă, coabe, cobie, cobă*** / Pl: ~ / E: vsl ***кобь***] **1** (Pop; pex; șîs) *~rea* Pasăre care cobește (**1**). **2** (Pex) Ființă sau lucru care cobește (**1**). **3** (Pop; pex; îf *cobie*) Persoană care cobește (**1**) Si: *cobitor*. **4** (Pgn) Ființă diformă, ursuză și antipatică. **5** (Pop; pex; îf *cobie*) Copil neascultător și leneș. **6** (Reg; irn) Nesătul. **7** (Pop) Nenorocire. **8** (Reg; îf *coaba*) Prevestire rea. **9** (Mol) Țâfnă. **10** (Mol; pex) Pieliță de pe vârful limbii păsărilor bolnave de țâfnă. **11** (Mol; îe) **Parcă are ~** Se spune despre o persoană care e răgușită. **12** (Gmi) Cioc.

13 (Mol; Buc; pex) Găină bolnavă de cobe (9) al cărei cârâit e considerat prevestire rea. 14 (Trs; dep; mpl; îf *cobie*) Găină bătrână și slabă.

cobea sf [At: DN³ / P: *~be-a* / Pl: net / E: fr *cobéa*] Plantă agățătoare, originară din Mexic, cu flori albe sau albastru-violet.

cobeală sf [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: *cobi + -eală*] (Înv) 1-9 Cobit¹ (1-9).

cobecciu sm [At: DUMITRACHE, 448 / Pl: *~ii* / E: tc *ko(z)bekčy*] Servitor al seraiului.

cobelc sm vz *culbec*

cobelcă sf vz *cobilcă*

cobelcească sf vz *culbecească*

cobelciu sm vz *culbec*

cobelete sn [At: TEODORESCU, P. P. 121 / Pl: ~ / E: *cobilă + -ete*] (Olt; gmț) Cobiliță (1).

cobeligerant, ~ă [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *cobelligérant*] 1-2 *smf, a* (Stat, armată) care se află în război alături de un aliat contra unui inamic comun.

cobeliță sf vz *cobiliță*

cobeț sm vz *cobâț*

cobi [At: ANON. CAR. / Pzi: *~besc* / E: bg *коба*, srb *kobiti*] 1-2 *vti* A presimți că se va întâmpla ceva rău și a exprima acest fapt. 3 *vti* A prevesti că se va întâmpla ceva rău. 4 *vti* A meni să se întâmple ceva rău (cuiva). 5 *vti* A dori să se întâmple ceva rău (cuiva). 6 *vti* A da senzația că se va întâmpla ceva rău. 7 *vti* A invoca o nenorocire. 8 *vti* A răspândi o veste rea, o nenorocire. 9 *vi* (D. găinile bolnave de cobe) A scoate un cârâit trist și neplăcut sau a cânta cocoșește, fapt considerat a reprezenta o prevestire rea.

cobie¹ sf [At: H VIII, 601 / Pl: *~ii* / E: ns cf srb *kobila, kobilica*] 1 (Reg) Coccis. 2 (Reg; pan) Târtiță. 3 (Ban; pex) Rădăcină a cozii la cal. 4 (Olt) Iadeș. 5 (Reg) Flămânzare.

cobie² sf vz *cobe*

cobilă sf [At: H XVIII / V: (Mol; Buc) *~bâlă, ~bârlă, ~birlă, codârlă* / A și: (1) *cobilă* / E: vsl *кобъла*] 1 (Crș) Iapă. 2 (Mol; dep) Cal. 3 (Pop) Suport dintr-o crăcană sau din două bucăți de lemn legate împreună sau prinse cu un cui, pe care se pune plugul pentru a fi cărat Si: (reg) *capră, cobiliță, cotumbă, crăcană, croc, iapă, traglă, trăgători*. 4 (Olt) Scaun de înspițat (pe care rotarul așază roțile în timpul lucrului) Si: *cornită, cușniță*). 5 (Reg) Lemn bifurcat sau crăcană pentru ridicatul greutăților Si: *capră, iapă*. 6 (Spc; reg) Lemn cu care este prinsă broasca ce ridică sau lasă în jos piatra morii. 7 (Pes) Crăcană pe care se așază mreaja. 8 (Mol) Unealtă cu care se ridică osia carului. 9 (Buc) Par mare cu care se ridică butuci și alte greutăți mari. 10 (Trs) Bețe puse cruciș în care se face gardul din târși Si: *nimăt*. 11 (Trs) Pereche de pari la un gard. 12 (Trs) Gard simplu, fără legături sau cuie, făcut numai din tufe așezate pe pari împlântați în pământ cu vârfurile în cruce Si: *nimăt, pripor, prisacă, săciu*. 13 (Reg; îf *cobâlă*) Unealtă ciobănească nedefinită mai îndeaproape. 14 (Ban) Cobiliță (1). 15 Femeie neîngrijită.

cobilcă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: nct / E: bg *кобилка*] (Olt) Cobiliță (1).

cobilcească sf vz *culbecească*

cobilete sm [At: PAMFILE, A. R. / V: *copi~* / Pl: *~eți* / E: *cobilă + -ete*] (Reg) 1 Cotlon. 2 Gaură triunghiulară în peretele bordeiului sau al casei, lângă vatră, la hogeag, în care se pun lucruri mărunte.

cobileț sm [At: N. ITTU, ap. DA ms / V: *~pi~* / Pl: *~i* / E: *cobilă + -eț*] 1 Gaură cioplită în capul unui stâlp, în care se înțepenește un alt stâlp Si: (reg) *babă, bortă, cuib, dăltuitură, olcuță, scobitură, sghiabă*. 2 (Reg) Firidă. 3 Cotlon. 4 Loc gol (la vatră), larg încât să poată dormi un om în el.

cobilița vt [At: PAMFILE, J. II / Pzi: *~țez* / E: de la *cobiliță*] A îndoi de mijloc.

cobilițar sm [At: MARIAN, INS. 518 / Pl: *~i* / E: *cobiliță + -ar*] (Ent; reg) Lăcustă verde.

cobilițare sf [At: MDA ms / Pl: *~țări* / E: *cobilița*] (Rar) Cobilițat¹.

cobilițat¹ sm [At: MDA ms / pl: *~uri* / E: *cobilița*] Îndoire de mijloc Si: (rar) *cobilițare*.

cobilițat², ~ă [At: MDA ms / pl: *~ați* / E: *cobilița*] Îndoit de mijloc.

cobiliță sf [At: H II / V: *~bel~*, (hiperurbanism) *~ovil~* / A și: (rar) *~liță* / Pl: *~țe* / E: bg, srb *кобилица*] 1 Bucată de lemn curbată, cu toarte, cârlige sau crestături la cele două capete, care se poartă pe umeri și sevește la transportarea gălețilop, a cofelor, a coșurilor ori a altor greutăți Si: (reg) *cobelete, cobcliă* (14), *cobilițoi, coromâslă*. 2 (Ast; pop; și reg; îs *~ța ciobanului*) Constelația Lebăda. 3 (Ent; Buc) Lăcustă verde. 4 Insectă din ordinul libelulelor (*Libellula depressa*) Si: (Buc) *cal turtit, calul dracului, calul popii*.

cobilițoi sm [At: A. TOMIAC, ap. DA / Pl: ~ / E: *cobiliță + -oi*] (Ent; Buc) Bărbătuș al cosașului.

cobire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *cobi*] 1-9 (Rar) Cobit¹ (1-9).

cobirlă sf vz *cobilă*

cobit¹ sn [At: PAMFILE, B. 74 / Pl: *~uri* / E: *cobi*] 1-2 Presimțire că se va întâmpla ceva rău și exprimare a acestui fapt Si: (rar) *cobire* (1-2), (îrg) *cobitură* (1-2), (înv) *cobeală* (1-2). 3 Prevestire că se va întâmpla ceva rău Si: (rar) *cobire* (3), (îrg) *cobitură* (3), (înv) *cobeală* (3). 4 Menire de a se întâmpla ceva rău (cuiva) Si: (rar) *cobire* (4), (îrg) *cobitură* (4), *cobeală* (4). 5 Dorință de a se întâmpla ceva rău (cuiva) Si: (rar) *cobire* (5), (îrg) *cobitura* (5), *cobeală* (5). 6 Senzație că se va întâmpla ceva rău Si: (rar) *cobire* (6), (îrg) *cobitură* (6), *cobeală* (6). 7 Invocare a unei nenorociri Si: (rar) *cobire* (7), (îrg) *cobitură* (7), (înv) *cobeală* (7). 8 Răspândire a unei vești rele, despre o nenorocire Si: (rar) *cobire* (8), (îrg) *cobitură* (8), (înv) *cobeală* (8). 9 Scoatere a unui cârâit trist și neplăcut de către găini, fapt considerat o prevestire rea Si: (rar) *cobire* (9), (îrg) *cobitură* (9), (înv) *cobeală* (9).

cobit², ~ă a [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *cobi*] (D. ceva rău, nenorocire etc.) 1-2 Care a fost presimțit și spus înainte de a avea loc. 3 Care a fost prevestit. 4 Menit să se întâmple cuiva. 5 Care a fost dorit să se întâmple cuiva. 6 Provocat de o senzație de teamă. 7 Invocat². 8 Răspândit sub forma unei povești. 9 Prevestit de cârâitul trist și neplăcut al unei găini.

cobitor, ~oare [At: H IV / Pl: *~i, ~oare* / E: *cobi + -(i)tor*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care prevestește un rău Si: (reg) *cobar*. 3 *a* Care numește un rău. 4 *a* (Pop) Funest.

cobitură sf [At: LB / Pl: *~ri* / E: *cobit + -ură*] (Îrg) 1-9 Cobit¹. 10-11 Persoană care dorește cuiva ori ei însăși rău.

coblanț sn vz *clobanț*

coblic sm [At: MARIAN, INS. 524 / Pl: *~i* / E: ucr *коблик*] (Iht; Buc; ucm) Porcușor (*Gabio, golio*).

coblizan sm [At: CREANGĂ, GL. / V: *go~, copl~* / Pl: *~i* / E: nct] (Mol; prt) 1 Măgădău. 2 Haidamac. 3 Prostălău. 4 Derbedeu.

coboc sn [At: LET. III 304 / V: (înv) *copoc, cupoc* / Pl: *~oace* / E: ucr *кобок*] (Mol; Buc) 1 Pocal. 2 Conținut al unui pocal (1). 3 Pocal (1) împreună cu conținutul lui. 4 Vas în care se prepară mujdeiul.

cobol sn [At: DEX-S / E: eg, fr *cobol*] (Inf) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat pe probleme de gestiune economică.

cobold sm [At: GORUN, F. 54 / Pl: *~lzi* / E: ger *Kobold*] (Gms) Spirit rău care face pozne locuitorilor unei case.

cobor sn [At: DOSOFTEI, PS. 299 / V: (înv) *pogor* / Pl: *~uri* / E: pvb *coborî*] (Îrg) Coborâș (2).

coborâre sf [At: CANTEMIR, IST. 218 / V: (înv) *pogo~, sc~* / Pl: *~ri* / E: *coborî*] 1 Deplasare în jos dintr-un loc mai ridicat Si: *descindere, coborâte¹* (1). 2 Deplasare sub un nivel dat Si: *descindere, coborâș (1), coborât¹* (2). 3-4 Ieșire (sau determinare a ieșirii) dintr-un vehicul Si: *coborât¹* (3-4). 5 Deplasare în jos pe o suprafață Si: *coborât¹* (5). 6 Asfințire a unor corpuri cerești Si: *coborât¹* (6). 7 (Fig) Lăsare a întunericului, ceații Si: *coborât¹* (6). 8 (Fig; îvp) Abdicare. 9 Trecere a vocii de la un registru mai înalt sau mai puternic la unul mai jos sau mai puțin puternic Si: *coborât¹* (9). 10 Scădere a nivelului lichidului unor aparate de măsură Si: *coborât¹* (10). 11 (Pex) Micșorare a mărimilor fizico-chimice indicate de unele aparate de măsură Si: *coborât¹* (11). 12 Scădere a prețului Si:

coborât[1] (12). **13** (Pex) Scădere a valorii marfii Si: *coborât*[1] (13). **14** Micșorare a pedeapsei Si: *coborât*[1] (14). **15** (Fig) Înjosire. **16** Îndreptare în jos a drumului Si: *coborât*[1] (16). **17** Curgere a apei Si: *coborât*[1] (17). **18** Scurgere a fluidelor Si: *coborât*[1] (18). **19** Urmare a cursului apei în aval de către ambarcațiuni Si: *coborât*[1] (19). **20** Deplasare (o dată cu vehiculul) în jos a pasagerilor Si: *coborât*[1] (20). **21** (Pop)Venire dintr-o regiune mai înaltă Si: *coborât*[1] (21). **22** (Pop) Venire dinspre nord Si: *coborât*[1] (22). **23** (Pex; pop) Venire din altă parte Si: *coborât*[1] (23). **24** (Pop) Venire pe neașteptate Si: *coborât*[1] (24). **25** (Pex; pop) Năvălire. **26** (Înv) Aducere. **27** (Înv) Provenire. **28-29** (Înv) Poposire la un hotel, han etc. Si: *coborât*[1] (28-29). **30** (Îvr) Doborâre a unui obstacol Si: *coborât*[1] (30).

coborâș *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. / V: (înv) ***pogorâș,*** (pop) ***sc~*** / Pl. *~uri*, (înv; rar) *~e* / E: ***coborî*** + *-iș*] **1** Coborâre (2). **2-3** Drum sau loc care coboară (în pantă) Si. *povârniș*, (îrg) *cobar*.

coborât[1] *sn* [At: LET. III / V: (înv) ***pogo~,*** (pop) ***sc~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***coborî***] **1-7** Coborâre (1-7). **8** (Fig; îvp) Abdicare. **9-14** Coborâre (9-14). **15** (Fig) Înjosire. **16-24** Coborâre (16-24). **25** (Pex) Năvălire. **26** (Înv) Aducere. **27** (Înv) Provenire. **28-30** Coborâre (28-30).

coborât[2], ***~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA ms / V: (înv) ***pogorât,*** (pop) ***sc~,*** (reg) ***soborât*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***coborî***] **1** Dat jos dintr-un loc mai ridicat Si: *descins*. **2** Deplasat în jos Si: *descins*. **3** (Fig; d. nivelul unor mărimi) Scăzut (la o valoare inferioară). **4** (Reg; îf *scoborât* și mai ales *soborât*) Vătămat. **5** (Reg; îf *scoborât* și mai ales *soborât*) Boșorogit. **6** (Reg; îf *scoborât* și, mai ales, *soborât*) Surpat.

coborâtor, ~oare [At: URICARIUL XX / V: (înv) ***pog~,*** (pop) ***scobitor*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***coborî*** + *-(i)tor*] **1** *a* Care coboară. **2** *a* Înclinat. **3-4** *smf, a* (Înv; urmat de determinări introduse prin prepoziția „din") (Ființă) care își are originea în cineva Si: *descendent, urmaș*.

coborâtură *sf* [At: MAT. FOLK. / Pl: *~ri* / E: ***coborât*** + *ură*] (Înv; în credințele populare) Boală intrată în corpul cuiva.

coborî [At: PALIA (1581), 45 / V: (îrg) ***~rî,*** (înv) ***cub~, gob~, pogo~, pugo~*** / Pzi: *~or* / E: ***pogor,*** cf vsl ***погоръ***] **1-2** *virt* A (se) da jos dintr-un loc mai ridicat Si (vir): *a descinde*. **3-4** *virt* A (se) deplasa în jos Si: *a descinde*. **5-6** *virt* A ieși (sau a face să iasă) dintr-un vehicul. **7** *vt* (C. i. suprafața pe care se produce acțiunea) A se deplasa în jos. **8** (D. aștri) A apune. **9** (Fig; d. întuneric, noapte, ceață etc.) A se lăsa. **10** *vir* (Fig; îvp) A abdica. **11** *vit* (D. glas, ton) A trece de la un registru mai înalt sau mai puternic la unui mai jos sau mai puțin puternic. **12** *vt* (Îe) **A ~ ochii** (sau **privirea**) A privi în jos (de rușine, de timiditate etc.). **13** *vir* (D. lichidul unor aparate de măsură) A-i scădea nivelul. **14** *vir* (Pex; d. unele aparate de măsură) A scădea nivelul indicat de un lichid. **15** *vir* (Pex; d. mărimile fizico-chimice indicate de unele aparate de măsură) A se micșora. **16** *virt* (D. o pedeapsă) A scădea. **17** (Pex; d. marfă, valori) A scădea prețul. **18** *virt* (D. o pedeapsă) A (se) micșora. **19** *vtr* (Fig) A (se) înjosi. **20** *vir* (D. drum) A merge în jos. **21** *vir* (D. ape) A curge la vale. **22** *vir* (Pex; d. fluide) A se scurge. **23** *vir* (D. vehicule care circulă pe apă) A urma cursul apei în aval. **24** *vir* (D. pasagerii unui vehicul) A merge (o dată cu vehiculul) în jos. **25** *vir* (Pop) A veni dintr-o regiune mai înaltă. **26** (Pop) A veni dinspre nord. **27** *vir* (Pex; pop) A veni din altă parte. **28** *vir* (Pop) A veni pe neașteptate. **29** *vir* (Pex; pop) A năvăli. **30** *vt* (Înv) A aduce. **31** *vir* (Înv) A proveni. **32** *vir* (Înv; udiz „din") A-și avea originea. **33** *vir* (Pop; udiz „la") A poposi la un hotel, han etc. **34** *vt* (Îvr) A doborî. **35** *vt* (Îe) **A ~ ștacheta** A micșora nivelul pretențiilor sau al realizărilor.

coborlău *sm* vz ***cobârlău***

cobos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. IX / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ns cf *cobe*] (Înv) **1** Bolnăvicios. **2** Care tușește repetat. **3** Care bolește pe picioare Si: *cobâlcos*.

coboz *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***s~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***koboz***] (Muz; mgmî; rar) Instrument muzical asemănător cu chitara.

cobră *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***cobra,*** por ***cobra,*** rs ***кобра***] Șarpe veninos care trăiește în Africa și în sudul Asiei, cu gâtul foarte lățit, cu pete negre mărginite cu alb semănând cu niște ochelari Si: *șarpe-cu-ochelari* (*Naja naja*).

cobur [At: DOC. (1787), ap. ȘIO II / V: ***cub~, cumb~, chiob~*** / Pl: *~i*, (rar) *~ure*, *~uri* / E: tc ***kubur,*** ucr, bg ***кубур,*** srb ***kúbur***] (Munt; Mol; îvp) **1** *sm* Toc pentru pistoale atârnat de șa. **2** *sn* Haină bărbătească purtată odinioară de boieri.

cobuz *sn* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. DA / V: (înv) ***căb~, copuz*** / S și: *copus* / Pl: *~e*, *~uri* / E: tc ***kopuz*** cf *cobză, coboz*] (Muz; înv) **1-2** Specie de fluier sau de caval Si: *căpuș, căput, căput, topuz*. **3** Instrument muzical cu coarde asemănător cu lăuta.

cobzan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***cobză*** + *-an*] (Reg) Om cu pântecele mare Si: *burtos*.

cobzar *sm* [At: URICARIUL XXI / Pl: *~i* / E: ***cobză*** + *-ar*] **1-2** Lăutar care cântă din cobză sau (impropriu) din cobuz. **3** (Ent; reg) Scripcar.

cobză *sf* [At: H II / Pl: *~ze* / E: ucr, rs ***кобза*** cf *cobuz, coboz*] (Muz) **1** Instrument muzical cu coarde, asemănător cu chitara, având cutia de rezonanță foarte bombată, folosit, mai ales, la acompaniament (prin ciupirea coardelor). **2** (Fam; îe) **A-i cânta** (cuiva) **din ~** A face pe cineva să spună ceea ce are pe suflet, și ceea ce nu ar vrea să se știe. **3** (Fam; îe) **A duce** (pe cineva) **cu ~** A amăgi. **4** (Fam; îe) **A-i face** (cuiva) **pântecele ~** A bate. **5** (Fam; cu valoare adverbială; îe) **A lega** (pe cineva) **~** A lega (pe cineva) strâns (de mâini și picioare). **6** (Fam; cu valoare adverbială; îe) **A fi răcit ~** A fi foarte răcit. **7** (Ir; îe) **A fi gras (ca o) ~** A fi slab și bolnăvicios.

cobzări [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***cobzar***] **1** *vi* A cânta din cobză. **2** *vi* A se îndeletnici cu cântatul din cobză. **3** *vt* (Arg; înv; spc; d. băieți) A amăgi fetele cu vorbe frumoase.

cobzărie *sf* [At: URICARIUL I, 322/24 / E: ***cobză*** + *-ărie*] Meserie a cobzarului.

cobzărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cobzări***] (Rar) **1** Cântare din cobză Si: *cobzărit*[1] (1). **2** Îndeletnicire a cântărețului din cobză Si: *cobzărie*, *cobzărit*[1] (2). **3** (Arg; înv; spc) Amăgire cu vorbe frumoase a fetelor de către băieți Si: *cobzărit*[1] (3).

cobzărit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cobzări***] **1-3** Cobzărire (1-3).

cobzărit[2], ***~ă*** [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cobzări***] (D. oameni) **1-2** Căruia i se cântă din cobză (și i se iau bani pentru asta). **3** Care este amăgit cu vorbe foarte frumoase.

cobzișoară *sf* [At: ALECSANDRI, T. 85 / Pl: *~re* / E: ***cobză*** + *-(i)șoară*] **1-2** (Șhp) Cobză (1) (mică).

coc[1] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *coci* / E: fr ***coccus***] Bacterie sferică, izolată sau grupată împreună cu altele în formă de lanț, de ciorchine etc.

coc[2] *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pl: *~uri* / E: fr ***coque*** (de cheveux)] Pieptănătură femeiască cu părul strâns sau împletit și răsucit la ceafă sau în creștetul capului Si: (îvr) *conci*.

coc[3] *s* [At: H I, 367 / Pl: ? / E: ns cf *coacă, scoc*] (Reg; ned) Parte a morii de vânt.

coc[4] *sm* [At: TDRG / Pl: *~coci* / E: fo cf *cocă*] (Orn) Corb-de-noapte (*Ardea nycticoras*).

coc[5] *sm* vz ***coco***

coc[6] *sn* vz ***cocă***[1]

coca *sm inv* [At: DEX[2] / E: fr ***coca***] Arbust din America de Sud, din ale cărui frunze se extrage cocaina (*Erythroxylon coca*).

coca-cola *sfi* [At: DEX[2] / E: eg ***coca-cola***] Băutură răcoritoare preparată din zahăr caramel, semințe și frunze de cola (din care s-a extras substanța toxică).

cocaică *sf* [At: H V 433 / Pl: *~ice* și *~căici* / E: ns cf *cocaie*, css cf bg *куканка* „cârlig de lemn"] (Reg; ned) O parte a plugului.

cocaie *sf* [At: CONV. LIT. LIV 166 / Pl: *~căi* / E: pbl mg *kakó*, vsl ***коука*** „cârlig"] **1** (Reg) Lemn strâmb, de care ciobanii atârnă căldarea cu mămăligă. **2** Cobiliță. **3** Lemn pe care se pune popicul, pentru a-l putea bate, în jocul de copii „de-a popicul". **4** Bucată de lemn care poate fi azvârlită. **5** (Ban) Element din alcătuirea războiului de țesut. **6** (Ban) Parte a piuăi. **7-8** Fier din capătul roților de la ferăstrău sau de la moară.

cocaină *sf* [At: DEX[2] / P: *~ca-i~* / E: fr ***cocaïne***] (Far) Alcaloid extras din frunzele de coca, întrebuințat ca anestezic local și ca stupefiant.

cocainism *sn* [At: DEX[2] / P: *~ca-i~* / E: fr ***cocaïnisme***] (Med) Intoxicație acută cu cocaină.

cocainoman, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *~ca-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cocaïnomane***] Persoană care folosește sistematic cocaina ca stupefiant.

cocainomanie *sf* [At: DEX[2] / P: *~ca-i~* / E: fr ***cocaïnomanie***] **1** Obișnuință morbidă de a folosi cocaina ca stupefiant. **2** Viciu al cocainomanului.

cocal *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 142 / Pl: *~e* / E: bg ***кокал*** (< ngr ***κόκκαλον***)] (Îvp; gmț) Os.

cocalar *sm* [At: MDA ms / Pl: *~i* / E: nct] **1** Țigan care caută (sau mănâncă de) prin gunoaie. **2** (Rar) Fante de mahala. **3** (Pgn) Om de nimic.

cocandi *vt* [At: VICIU, GL. / V: *~cân~* / Pzi: *~cănd* / E: ns cf mg *kókál, kókányoz* „lovesc, bat"] **1-2** (Trs) A lovi cu putere, cu pumnul sau cu bastonul.

cocandire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cocandi***] (Trs; rar) Cocandit[1].

cocandit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cocandi***] (Trs) Batere puternică, cu pumnul sau cu bastonul Si: *cocandire*.

cocandit[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cocandi***] (Trs; d. oameni) Bătut rău, cu pumnul sau cu bastonul.

cocardă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de, ~cărzi* / E: fr ***cocarde***] **1** Insignă sau panglică (de obicei în culorile naționale) purtată de militari la chipiu sau de civili la piept în anumite împrejurări solemne. **2** Emblemă care reprezintă un partid, un curent etc. **3** Floare artificială pe care o poartă la piept nuntașii.

cocargea *sf* [At: DA ms / E: ns cf tc *kokarğâ* „soi de făină"] (Reg; ned) Soi de strugure.

cocă[1] *sf* [At: PANN, P. V. III / V: ***coacă, coc*** (Pl: *~uri*) *sn* / E: nct] **1** Aluat (pentru produse de patiserie, de panificație). **2** (Îe) **A se face ~** A se îmbăta foarte tare. **3** (Îs) **Minte de ~** Prost . **4** Pastă cleioasă făcută din făină amestecată cu apă și întrebuințată la lipit (hârtie) Si: *pap*. **5** (Pan; Ban) Diaree.

cocă[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *coci* / E: fr ***coque***] **1** Structură a fuzelajului unui avion, formată numai din pereți periferici. **2** Ansamblu format din scheletul unei nave și din învelișul ei exterior. **3** Construcție în formă de ansamblu de două bărci care asigură plutirea hidroavioanelor.

cocă[3] *sfs* [At: VICIU, GL. / E: cf srb *koka*, it *cucco*] (Reg; în graiul copiilor sau ca termen dezmierdător) **1** Prunc. **2** Păpușă. **3-4** (Șhp; îf *coca*) Supranume dat fetelor și băieților.

cocă[4] *sf* [At: CABA, SĂL. 96 / E: fo] (Orn) Ceucă (*Coloeus monedula*).

cocăi[1] *vi* vz ***cucăi***

cocăi[2] *vi* [At: DDRF / V: *~ia* / E: fo cf ucr ***кукотати***] (D. găini) A cotcodăci.

cocăia *vi* vz ***cocăi[2]***

cocăieli *sfp* [At: DA ms / E: ***cocă[1]***] (Pop) Tot ceea ce se coace în cuptor, în afară de pâine Si: *cocături* **(3)**.

cocăire[1] *sf* vz ***cucăire***

cocăire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cocăi[2]***] Cotcodăcire.

cocăit[1] *sn* vz ***cucăit[1]***

cocăit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cucăi[2]***] Cotcodăcire.

cocăitor[1], ~oare *a* [At: ANON. CAR. / V: ***cuc~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cocăi[1]*** + *-(i)tor*] (Îrg) Care moțăie.

ocăitor[2], ~oare [At: MDA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cocăi[2]*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Pasăre) care cotcodăcește.

cocăitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***cuc~*** / Pl: *~ri* / E: ***cucăi*** + *-(i)tură*] Moțăire.

cocăli *v* vz ***cocoli***

cocălteață *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / Pl: *~ețe* / E: nct] (Reg) Cerșetoare.

cocăltoc *sm* vz ***cobăltoc[2]***

cocărăl *sm* vz ***cocorel***

cocări *vt* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***coace*** + *-ări*] (Reg) **1** A coace. **2** A găti.

cocărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cocări***] (Reg; rar) **1** Coacere. **2** Gătire la cuptor Si: *cocărit[1]* **(2)**.

cocărit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocări***] **1** Coacere. **2** Cocăire **(2)**.

cocărit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cocări***] **1** Copt. **2** Gătit la cuptor.

cocărit *sn* [At: PAMFILE, A. R. 189 / E: ***coace*** + *-ărit*] (Înv) Bir pe care țăranii îl plăteau proprietarului moșiei pentru porumbul luat înainte de culegerea recoltei.

cocărja *v* vz ***cocârja***

cocăt *sn* [At: PAMFILE, A. ap. DA / Pl: *~e* / E: ***coace*** + *-ăt*] Căldură mare Cf *vipie, pâclă*.

cocător, ~oare [At: PALIA (1582), 162/8 / V: **(1-2)** (înv) ***~riu*** *sm* / Pl: *~i; ~oare* / E: ***coace*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care coace ceva. **3** *sm* Muncitor care se ocupă cu coacerea materialelor de construcție. **4** *sn* Despărțitură a cuptorului de casă, în care se coace pâinea. **5** *smf* Persoană care prepară aluatul și supraveghează coptul într-o fabrică de pâine

cocătoriu *sm* vz ***cocător***

cocătură *sf* [At: H XVII 373 / Pl: *~ri* / E: ***coace*** + *-(ă)tură*] (Rar) **1** Coacere. **2** Aluat copt. **3** (Mpl) Cocăieli.

cocău *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; ned) Cârlig cu care se trag pietrele de pe munte.

coacăzamz *sm* vz ***cocăzar[1]***

cocăzar *sm* [At: DDRF / V: ***cocoz~, coac~*** / Pl: *~i* / E: ***coacăză*** + *-ar*] (Lpl) **1** Smirdar (*Rhododendron kotschuji*). **2** Merișor (*Vaccinum Vitis idaea*). **3** Măcriș (*Rumex acetosa*).

cocâi *vi* vz ***cucăi***

cocâlcă *sf* [At: POP, ap. DDRF / Pl: *~ce* / E: nct] (Buc) Femeie mare și voinică.

cocâlțău *smn* [At: EMINESCU, L. P. 133 / E: ns cf *coclaur*] (Mpl) Coclauri.

cocâlteață *sf* [At: I. CR. II / V: ***~culteț*** *sn* / Pl: *~ețe* / E: ns cf *coc, cocă[3], mogâldeață*] **1** Stog de fân de dimensiuni foarte mici. **2** (Îf *cocultet*) Grămadă.

cocâlți *v* vz ***pocâlti***

cocâltoc *sm* vz ***cobăltoc***

cocândi *vt* vz ***cocandi***

cocânjeu *sn* [At: H XII, 140 / Pl: ? / E: cf *cânjeu*] (Îrg) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape.

cocârbi *v* [At: DA ms / Pzi: *~besc* / E: nct] (Îrg) **1** A înconjura. **2** A evita.

cocârda *v* vz ***cocârja***

cocârdău *sm* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: ns cf *cocoș*] (Buc) Cocoș mare.

cocârgea *sf* vz ***cocârjea***

cocârja *vtr* [At: JIPESCU, O. 67 / V: ***cocăr~, ~rda*** / Pzi: *~jez* / E: pbl ***cocoșa + cârjă***] **1-4** A (se) îndoi (de spate) Si: *a se cocârji*.

cocârjare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~jări* / E: ***cocârja***] **1-2** Îndoire (de spate) Si: *cocârjat[1]* **(1-2)**, *cocârjire* **(1-2)**, *cocârjit[1]* **(1-2)**.

cocârjat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocârja***] **1-2** Cocârjare **(1-2)**.

cocârjat[2], ~ă *a* [At: PAMFILE, J. III, ap. DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cocârja***] **1** Încovoiat. **2** (Spc; d. nas) Acvilin. **3** (Spc; d. unghii) Cu vârful îndoit, ca ghearele Si: *cocârjit[1]* **(3)**.

cocârjea *sf* [At: DDRF / V: ***~rgea*** / Pl: *~jele* / E: ***cocârja***] Ciocul încovoiat al ghionoaiei.

cocârji *vtr* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***cocârja*** css] **1-4** (Pfm) A (se) cocârja **(1-4)**.

cocârjire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cocârji***] **1-2** Cocârjare **(1-2)**.

cocârjit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocârji***] **1-2** Cocârjare **(1-2)**.

cocârjit[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cocârji***] (Pfm) **1** Încovoiat. **2** (Spc; d. nas) Acvilin. **3** Cocârjat **(3)**.

cocârjitură *sf* [At: I. GOLESCU, C. I. 249 / Pl: *~ri* / E: **cocârja** + *-(i)tură*] (Pop) Încovoiere a coloanei vertebrale Si: *îndoitură*.

cocârla [At: BARCIANU / Pzi: *~lez*, *cocârl* / E: **cocârlă**] (Îvp) 1 *vt* A strâmba. 2 *vt* (Fig) A tergiversa. 3 *vr* A se suci. 4 *vr* (Spc) A se cocoşa.

cocârlare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: **cocârla**] (Îvp) 1 Strâmbare. 2 (Fig) Tergiversare. 3 Sucire. 4 (Spc) Cocoşare.

cocârlat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **cocârla**] (Îvp) 1 Strâmbare. 2 (Fig) Tergiversare. 3 Sucire. 4 (Spc) Cocoşare.

cocârlat[2], *~ă* *a* [At: LB / Pl: *~ați*, *~e* / E: **cocârlă** + *-at*] (Pop) 1 Îndoit. 2 (D. nas) Acvilin.

cocârlă [At: LB / Pl: *~le* / E: vsl ***кочка*** „cârlig" cf srb *kukara* „cârlig la plug", mg *kukora* „curbat"] (Pop) 1 *sf* Parte a unui obiect adusă în formă de cârlig. 2 *sf* (Spc) Trunchi strâmb de copac. 3 *sf* (Spc) Pisc de munte strâmb într-o parte. 4 *sf* (Pex) Lucru cocârjat Si: *cujbă*. 5 *sf* (Fig) Femeie în vârstă, uscată, înaltă şi adusă de spate. 6 *sf* (Mai ales complinit prin „de om") Om cu nasul coroiat. 7 *av* (Îlav) **Făcut ~** Gârbov. 8 (Îe) **A se da de-a ~la** A se rostogoli dându-se peste cap pe spate de multe ori, prinzându-se cu mâinile de coapse, într-un joc de întrecere la copii. 9 *sf* Lemn îndoit în formă de cârjă. 10 *sf* Încovoietură a unui baston sau a altui obiect de lemn sau de metal Cf *cârlig*, *cață*. 11 *sf* (Spc; la coasă) Bucată scurtă şi curbată de lemn, de care se apucă cu mâna dreaptă Si: *picior*, *mânu(n)chi*, *mâner*. 12 *sf* Parte a plugului fixată în cele două dăltuituri din podul osiei Si: *crivea*, *mână*, *dreptar*, *stinghie*, *lopățică*, *gârloafă*, *corlobaie*. 13 *sf* Bucată de fier încovoiată, ce transmite mişcarea roții la ferăstrău Si: *coacă*, *crival(ă)*, *vârtej*. 14 *sfp* Legături încovoiate de lemn, care leagă pereții de scânduri şi fundul luntrei Si: *carbaş*, *cârjă*, *chingi*, *crivace*, *cujbă*. 15 *sf* Scară la şa. 16 *sf* Cârlig de tras cărbunii. 17 *sf* (Pan) Casă mică (şi aplecată) Si: *bordei*, *bojdeucă*, *chichineață*. 18 *sf* Sanie scurtă, solidă pe care se pun trunchiurile groase pentru a fi transportați iarna Si: *sănciuc*, *sănceu*, *sclifă*, *corcuie* Cf *bârgeică*. 19 *sf* Mică ciupercă comestibilă, cu pălăria galbenă-roşcată, cu gust şi cu miros de usturoi (*Marasmius scorodonius*).

cocârlătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: **cocârlă** + *-(ă)tură*] (Pop) Strâmbătură.

cocârlău *sn* [At: VICIU, GL. / E: mg ***kukorló*** „colibă, bordei"] (Mgm; reg) Parte despărțită din grajd în care se închid viţeii.

cocârlete *sm* [At: MARDARIE, L., ap. GR. CREȚU, 3 / Pl: *~eți* / E: **cocârlă** + *-ete*] 1 (Olt) Lemn încovoiat. 2 (Gmț) Pescar începător.

cocârlonț *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 420 / E: ctm **cocârlă** + **cârlionț**] Un fel de cârlig întrebuințat la jocul copiilor numit „săgeata".

cocârstârc *sm* vz **cocostârc**

cocârtiță *sf* [At: ŞEZ. II, 224 / V: *~rță* / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) 1 Mâncare ciobănească făcută din caş dulce (proaspăt) amestecat cu jintuit Si: (reg) *gătejele*. 2 Mâncare făcută din urdă dulce şi zer acru sau din lapte dulce fiert cu caş. 3 Jintiță. 4 Caş înainte de stoarcere şi strecurare.

cocârță[1] *sf* [At: CV, 1950, nr. 4, 39 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) 1 (Iht) Peşte mic şi foarte sprinten, care trăieşte în apele Argeşului şi Târgului nedefinit mai îndeaproape. 2 Vierme mare care trăieşte prin gunoaie. 3 Nume dat în batjocură oilor mici, care umblă alături de turmă.

cocârță[2] *sf* vz **cocârtiță**

cocârțău *sn* [At: I. CR. IV, 159 / Pl: *~ăi* / E: **cocârță** + *-ău*] (Pop) 1 (Lpl) Îmbucături de pâine sau de mămăligă prăjite în untură sau în unt Si: (pop) *puricei*, *zăbic*. 2 Mălai prăjit în untură.

cocârțeală *sf* [At: PAMFILE, I. C. 151 / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) Schimbătoare la roțile plugului Si: *corlobaie*, *gârloafă*.

cocârți *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 *~țeşte* / E: **cocârță[2]**] (Reg; d. lapte) A se prinde.

cocârțit, *~ă* *a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: **cocârți**] (Reg; d. lapte) Prins.

coccidie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr **coccidie**] 1 (Zlg; lpl) Gen de protozoare parazite care trăiesc în celulele epiteliale ale unor animale. 2 Protozoar aparținând genului coccidiilor (1).

coccidinie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nii* / E: fr **coccydynie**] (Med) Coccigodinie.

coccidioză *sf* [At: DN[3] / P: *~di-o~* / Pl: *~ze* / E: fr **coccidiose**] (Med) Boală parazită a tubului digestiv provocată de coccidii.

coccige *sn* vz **coccis**

coccigian, *~ă* *a* [At: DEX[2] / P: *~gi-an* / Pl: *~gieni*, *~giene* / E: fr **coccygien**] (Atm) 1 Care aparține coccisului. 2 Referitor la coccis.

coccigodinie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr **coccygodynie**] (Med) Durere la nivelul coccisului, care apare, mai ales în timpul sarcinilor şi al afecțiunilor uterine.

coccis *sn* [At: DEX[2] / V: *~ige* / Pl: *~uri* / E: fr **coccyx**] Os mic, triunghiular, de la extremitatea inferioară a sacrumului Si:(pfm) *noadă*.

cocean [At: I. IONESCU, C. 209 / Pl: *~eni*, (rar) *~ene* / E: bg ***кочан***, srb ***kočanj***] 1 *sm* Tulpină a unor plante cultivate, mai ales a porumbului, folosită ca nutreț. 2 *sm* Ştiulete desfăcut de boabe, folosit adesea drept combustibil. 3 *sm* Mijloc (tare al) unor fructe sau legume Si: *cotor*. 4 *sm* (Prc) Parte rămasă în pământ din tulpina porumbului, după ce a fost tăiat de pe câmp Si: *buzdugan*, *covrag*, *dulean*, *hacean*, *hluj*, *hluja*, *hlujar*, *lujer*, *strujan*, *tujlean*, *tuşlean*, *turjan*, *tulei*, *tuleu*, *tulanaş*, *tulean*, *tuhlean*, *vejă*, (reg) *bălii*, *ciocani*, *ciocleji*, *cocleji*, *ciucleji*, *ciocălăi*, *hulugi*, *motoloşi*, *jupi*, *jipi*, *vejii*, *vegii*. 5 *sm* (Rar) Cotor al măturii. 6 (Îe) **A tunde ~** A tunde până la piele. 7 *sm* (Pan) Parte pe care stau solzii din conul de brad Si: *ciocan*. 8 (Îe) **D-aia n-are ursu' coadă şi para ~!** Se zice despre cei lacomi. 9 *av* (Fig; îe) **A fi ~** A fi beat turtă. 10 (Bot; Buc; Trs; îc) **~-căpresc** Cinsteț (*Salvia glutinosa*). 11 (Bot; îac) Lăptucul-oii (*Telekia speciosa*). 12 (Bot; îc) **~-de-trandafir** Trandafir sălbatic (*Cynorrhodon*). 13 (Pfm) Penis.

cocearlă *sf* [At: IZVORAŞUL V, 1 / E: ctm vsl ***кучє*** „câine" *cotarlă*] Cățel alb.

coceneață *sf* vz **coteneață**

coceniște *sf* [At: MAT. FOLK. 99 / Pl: *~ti* / E: **cocean** + *-iște*] Câmp pe care au rămas cocenii de porumb.

cocenos, *~oasă* *sf* [At: ECONOMIA, 124 / Pl: *~oşi*, *~oase* / E: **cocean** + *-os*] 1 Cu cocean. 2 Care are cocean mare. 3 Tare ca un cocean.

cocher *sm* [At: DEX[2] / V: **cocker** / Pl: *~i* / E: eg [*wood*|**cocker**, fr **cocker**] 1 Rasă de câini de vânătoare cu părul lung şi cu urechile mari, lăsate în jos. 2 Câine din rasa cocher (1).

cochet, *~ă* *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 55 / Pl: *~eți*, *~e* / E: fr **coquet**] 1 (D. oameni) Care caută să placă (unei persoane de sex opus) mai ales printr-o îmbrăcăminte îngrijită, elegantă, printr-o comportare amabilă. 2 (D. manifestările oamenilor) Care exprimă sau trădează cochetărie. 3 (D. obiecte) Elegant.

cocheta *vi* [At: EMINESCU, P. 307 / Pzi: *~tez* / E: fr **coqueter**] 1 A căuta să placă, să atragă atenția, interesul unei persoane (de sex opus) printr-un mod de comportare atrăgător. 2 A schimba cu cineva vorbe curtenitoare.

cochetare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 220/11 / Pl: *~tări* / E: **cocheta**] 1 Încercare de a atrage atenția, interesul cuiva printr-un mod de comportare atrăgător Si *cochetat* (1). 2 Schimb de vorbe curtenitoare Si: *cochetat* (2).

cochetat *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 220/11 / E: **cocheta**] **1-2** Cochetare (**1-2**).

cochetărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr **coquetterie**] **1-3** Purtare, atitudine, mod de a se îmbrăca (atrăgător) prin care o persoană caută să placă (altei persoane de sex opus).

cochie *sf* [At: CIAUŞANU, V. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) 1 Corn de prescură. 2 Colac.

cochilă *sf* vz **cochilie**

cochii-vechi *smp* vz **cochi-vechi**

cochiliaj *sn* [At: DN[3] / A: *~lie* / P: *~li-aj* / Pl: *~e* / E: fr **coquillage**] 1 (Rar) Animal cu cochilie. 2 (Rar) Cochilie (1). 3 Motiv alcătuit din scoici, folosit la ornarea fețelor mobilei.

cochilie *sf* [At: DEX[2] / V: *~lă* / Pl: *~ii* / E: fr **coquille**] 1 Înveliş calcaros sau silicos al unor moluşte, foraminifere etc. 2 Tipar metalic folosit la turnarea diferitelor piese de maşini, a lingourilor etc.

cochilifer, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *coquillier*] (D. roci) Format din cochilii.
cochinadă sf [At: PISCUPESCU, O. 243/16 / V: (înv) *~di, ~die, ~ar sm* / E: ngr **κοκκινάδα** „pojar"] (Med; pop) **1** Pojar. **2** Scarlatină.
cochinadi sf vz *cochinadă*
cochinadie sf vz *cochinadă*
cochinar sm vz *cochinadă*
cochinchina sf [At: DEX² / E: eg *Cochinchina*] **1** Rasă de găini originară din China, cu penaj bogat, crescută pentru producția mare de carne. **2** Găină din rasa Cochinchina **(1)**.
cochinte sm [At: BARONZI, L. I, 105/12, ap. DA / Pl: *~nți* / E: nct] **1** (Îvp) Zgârcit. **2** Poreclă dată de țărani arendașilor greci.
cochio-veche s vz *cochi-vechi*
cochirlă sf vz *cocârlă*
cochiță sf [At: VICIU, GL. / E: pbl *cocă¹* + *-iță*] (Reg) Bobiță.
cochi-vechi sp [At: LET. II, 52/2 / V: *coțovete, ~ciovete, ~ciovote sf, ~io-veche s, ~ii-vechi smp* / E: mg *Kotyavetye*, srb *koće veće* „cine dă mai mult?" (strigătul telalilor la mezat)] (Înv) **1-2** (Vindere prin) licitație (pentru darea în arendă a dărilor) Si: *mezat*. **3** (Îe) **A umbla de cociovete** A pierde vremea. **4** (Îe) **A fi de cociovete** A fi inutil.
coci¹ i [At: PAMFILE, CR. / E: nct] Strigăt cu care se mână vițeii Si: *căci, cutiu*.
coci² sm [At: IORGA, S. D. VII, 235 / E: tc *koç*, bg **коч**] (Înv; îoc *berbec bătut* sau *întors*) Berbec necastrat.
cociar sn [At: H. XVIII, 279 / E: srb *kučar* „cămară"] Coteț de gâște.
cociaș sm [At: DR. V, 176 / V: *cuc~*, (reg) *~ieș* / P: *~ci-aș* / Pl: *~i* / E: cf srb *kočija*] (Înv) **1** Vizitiu. **2** Proprietar de trăsură și cai, care merge cu trăsura pentru bani.
cocică sf vz *cotcă*
cocie sf [At: DOSOFTEI, V. S. 51/2 / V: *cucie* / A și: *cocie* / E: srb *kocija*, mg *kocsi*] (Înv; Trs) **1** Trăsură pe arcuri, mică și ușoară Cf *docar, caleașcă, caretă, droșcă, rădvan*. **2** Căruță. **3** (Îvp; îe) **(Slujbașului) îi cântă cocoșu-n ~** (Slujbașului) îi merge bine.
cocier sm [At: LB / V: *cuci~* / P: *~ci-er* / E: *cocie* + *-ar*] (Îrg) Vizitiu.
cocieș sm vz *cociaș*
cocină sf [At: COSTINESCU / Pl: *~ni* / E: bg **кочина**, srb *kočina*] **1-2** Adăpost sau coteț pentru porci. **3-4** Cameră sau locuință foarte murdară și neîngrijită. **4** (Pes; reg; pan) Împletituri mari și puternice care se pun acolo unde apa e mai mare și curentul mai repede.
cocini [At: NOVACOVICIU, C. B. 8 / Pzi: *~nesc* / E: *cocină*] **1** *vt* (Reg) A băga în cocină. **2** *vr* (În poezia populară cu caracter mistic) A se adăposti undeva. **3** *vr* (În poezia populară cu caracter mistic) A prinde rădăcini.
cocinoaie sf [At: ANTIPA, P. 577 / Pl: *~* / E: *cocină* + *-oaie*] **1-2** Cocină (4) (mare).
cocintra v vz *concentra*
cocioabă sf [At: LB / V: *~ciubă, ~arbă, ~orvă* / Pl: *~be* / E: nct] **1** Casă mică, dărăpănată (și insalubră) Si: *bordei, budă, hardughie, halrubă, magherniță*. **2** (Ast; pop; art) Nume unei constelații formate din trei stele în triunghi. **3** (Îvp) Colibă cu ograda (sau curtea).
cocioară sf [At: ȚIPLEA, P. P. / V: *cuci~* / P: *~ci-oa~* / Pl: *~re* / E: *cocie* + *-oară*] (Reg; șhp) **1-4** Cocie **(1-2)** (mică sau frumoasă) Si: *cociuță* **(1-4)**.
cocioarbă sf vz *cocioabă*
cociobăi vti [At: ȘEZ. IX, 150 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Mol) **1-2** A căuta prin toate părțile (rar, ceva) cu zgomot, amănunțit (și dezordonat) Si: *a boltăi, a cotrobăi, a scotoci*.
cocioc sn [At: POLIZU / Pl: *~oace* și *~uri* / E: cf rs **кочка** „deal mic pe care au crescut iarbă și mușchi (mai ales prin locuri mlăștinoase)"] (Reg) **1** Nămol vegetal amestecat cu bucăți de rădăcini de stuf și de papură (care formează mici insule plutitoare). **2** Baltă mică, izolată, în regiunea inundabilă a unei ape curgătoare, care nu-și poate împrospăta apa.
cociomeagă sf [At: REV. CRIT. IV, 85 / Pl: ? / V: *~ață* / E: ns cf *cocioabă*] (Pop) Cocioabă.
cociomeață sf vz *cociomeagă*
cociorbă sf vz *cociorvă¹*
cociorî v vz *scociorî*
cociorlie sf [At: CV, 1950, nr. 2, 29 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Coteț pentru găini.
cociorvă¹ sf [At: ȘEZ. V. 58 / V: (cu metateză) *cor~, ~rbă, cuciorbă, ~vei sn* / Pl: *~ve* / E: rs **кочерга**, ucr **кочерха**] **1** Unealtă casnică compusă dintr-o placă de metal sau de lemn în formă de triunghi sau de semicerc, fixată la capătul unei cozi lungi, cu care se scoate jarul sau cenușa din cuptorul țărănesc de pâine. **2** (Pan) Instrument pentru pescuit, constând dintr-o prăjină lungă, cu o scândurică de lemn în capăt. **3** (Pan) Unealtă de zidărie în forma unei cociorve **(2)**, de amestecat varul cu nisip. **4** (Pan) Nume al unei constelații, formată din trei stele în triunghi Si: *colibă, curte, cocioabă* **(2)**.
cociorvă² sf vz *cocioabă*
cociorvei sn vz *cociorvă¹*
cocioveică sf vz *cucuveică*
cociovete sf vz *cochi-vechi*
cociovote s vz *cochi-vechi*
cociș sm [At: ANON. CAR. / E: mg *kocsis* „vizitiu"] (Trs) **1** Vizitiu. **2** (Pex) Birjar. **3** (Îvp; îe) **~șul s-a făcut ~ieș** Vizitiul ajuns proprietar de trăsură cu cai.
cocișar sm [At: CHEST. I, 514, ap. DA / Pl: *~i* / E: *cociș* + *-ar*] (Reg) Proprietar de cai.
cocișel sm [At: ȚIPLEA, P. P. 3 / Pl: *~ei* / E: *cociș* + *-el*] **1-2** (Reg; șhp) Vizitiu (tânăr).
cocișì vi [At: ANON. CAR / Pzi: *~șesc* / E: *cociș*] (Îrg) **1-2** A face slujba de vizitiu sau de birjar.
cocișit sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *cocișì*] **1** Practicare a slujbei de vizitiu sau de birjar. **2** Meserie de birjar.
cociță sf vz *cofiță¹*
cociubă sf vz *cocioabă*
cociug sn vz *coșciug*
cociumb sn vz *pociump*
cociump sn vz *pociump*
cociuță sf [At: ȚIPLEA, P. P. / P: *~ci-u~* / Pl: *~țe* / E: *cocie* + *-uță*] (Reg; șhp) **1-4** Cocioară **(1-4)**.
cocker sm vz *cocher*
cockpit sn [At: DN³ / V: *~cp~* / Pl: *~e, ~uri* / E: eg *cockpit*] **1** (Mrn) Spațiu neacoperit pe punte, amenajat cu banchete pentru călători sau pentru echipaj. **2** Spațiu în care se află piloții unui avion sau ai unei mașini de curse.
cocks sn vz *cocs*
cocktail sn vz *cocteil*
coclan sn vz *cotlon*
coclanță sf [At: VICIU, GL. / E: ctm *coclete* + *clanță*] (Reg) Clanță.
coclaur sn vz *coclauri*
coclaură sf vz *coclauri*
coclauri smp [At: ȘEZ. XXXII, 15 / V: (sg refăcut) *~r sn;* (sg refăcut) *~ră sf;* (sg refăcut) *cotlaur sm; ~lău~* / P: *~la-uri* / E: nct] **1-2** Locuri neumblate sau puțin umblate, pustii, îndepărtate. **3** Locuri prăpăstioase.
coclăuri snp vz *coclauri*
cocleală sf [At: ȘEZ. XXIII, 43 / V: *cotl~, cotlia~* / Pl: *~eli* / E: *cocli* + *-eală*] **1** Strat de carbonat de cupru, de culoare verde, toxic, care se formează pe suprafața obiectelor de aramă Si: *coclitură* **(1)**. **2** Gust specific neplăcut al mâncărurilor ținute în vase de aramă nespoite Si: *coclitură* **(2)**. **3** Senzație neplăcută în gură, ca de aramă coclită Si: *coclitură* **(3)**.
cocleanț i [At: H V, 429 / E: fo] (Reg) Onomatopee care imită strigătul bibilicii.
cocleanță sf [At: VICIU, GL. / V: *~ență* / E: *cocleanț*] (Orn; reg) **1** Bibilică (*Fritilla riomeleagris*). **2** Grup de bibilici.
cocleanțuri snp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) **1** Învârtituri (în spirală). **2** (Spc) Buclă a goarnei.

coclej *sm* vz ***cioclej***

coclență *sf* vz ***cocleanță***

coclete *sm* vz ***coclet***

coclet *sn* [At: ȘEZ. VIII, 147 / V: ***cotleț*** *smn*, ***~ete, cotlete, cotlet, coglete, codl~*** *sm*, ***corl~*** *smn*, ***corlete, corletiu, cotlej*** *sm* / Pl: *~i* și (mai rar) *~e* / E: nct] **1** Parte a ițelor războiului de țesut prin care se trec firele de urzeală. **2** (Pan; îf *coclete*) Ochiuri ale împletiturii de la ciorapi. **3** (Pex) Împletitură la ciorap. **4** (Pex; îf *corleț*) Scândură pe care se fac ițele. **5** Lemn ce se pune peste cârpa cu caș. **6** (Îf *corlete*) Frământător pe care se pune covata, când se face pâine. **7** (Îf *coclete*) Înveliș verde al alunelor. **8** (Îf *coclete*) Clanță. **9** (Îf *corleț*) Genunchi dinapoi al calului. **10** (Prc; îf *corleț*, *codleț*) Piele îngroșată a cailor sub genunchiul dinainte Si: *castană*. **11** (Îf *cocleți*) Parte a căruței nedefinită mai de aproape. **12** Cotor de măr. **13** Ciorchine de strugure.

cocli [At: CANTEMIR, ap. BV / V: ***cotli*** / Pzi: *~lește* / E: cf bg котлясвам] **1-2** *vri* (D. obiecte de aramă) A (se) acoperi cu un strat de cocleală (**1**). **3-4** *vri* (D. alte obiecte metalice) A (se) oxida. **5** *vr* (D. mâncăruri) A căpăta sau a avea gust de cocleală. **6** *vr* (Pan; d. pietre, stânci) A prinde mușchi. **7** *vr* A se îmbăta tare.

coclire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cocli***] **1** Acoperire a obiectelor de aramă cu un strat de cocleală (**1**) Si: *coclit[1]* (**1**). **2** Oxidare a obiectelor metalice Si: *coclit[1]* (**2**).

coclit[1] *sn* [At: DA / V: ***cotl~*** / E: ***cocli***] **1-2** Coclire (**1-2**).

coclit[2], ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. BV I, 361 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cocli***] **1** (D. obiecte de aramă) Acoperit cu cocleală (**1**). **2** (D. obiecte metalice) Oxidat. **3** (D. mâncăruri) Care a căpătat cocleală (**2**). **4** (D. gură) Cu o senzație neplăcută, amară, ca de aramă coclită. **5** (D. gust) Specific coclelii (**3**) Si: *amar*. **6** (D. vița de vie) Stropit cu piatră vânătă. **7** (Fig; d. bătrâni) Slab. **8** (Fig; d. bătrâni) Ramolit. **9** (Fig) Zgârcit.

coclitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cocli*** + *-(i)tor*] **1-4** Care coclește (**1-4**).

coclitură *sf* [At: DA / V: ***cotl~*** / Pl: *~ri* / E: ***cocli*** + *-(t)ură*] **1-3** Cocleală (**1-3**).

cocnă *sf* [At: LB / E: pad ***cohnie, cuhnie, cuvnă,*** de la *coace*] (Trs) Bucătărie.

cocnări *v* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***cocnă***] (Trs) **1** A face mâncare. **2** A face pe bucătarul. **3** A se ocupa cu bucătăria Cf *cohnări*.

cocnărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cocnări***] (Rar) **1** Pregătire a mâncării Si: *cocnărit* (**1**). **2** Simulare a ocupației de bucătar Si: *cocnărit* (**2**). **3** Îndeletnicire cu bucătăria Si: *cocnărit* (**3**).

cocnărit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocnări***] **1-3** Cocnărire (**1-3**).

cocni *v* vz ***cocni***

coco *sm* vz ***cocos***

cocoană *sf* vz ***cucoană***

cocoară[1] *sf* [At: MARIAN, O. II, 346 / V: ***cuc~*** / Pl: *~re* / E: ***cocor***] (Reg) **1** Cocor[1] (**4**). **2** Femelă a cocorului. **3** Cocor[1] (**1**). **4-5** (Fig) Cal sau bou slab și urât.

cocoară[2] *sf* vz ***cocor[1]***

cocoașă *sf* [At: (a. 1750) GCR I, 350 / V: ***cuca~, ~coș, ~ă*** / P: *~coa~* / S: *cocoașe* / Pl: *~șe* / E: ns cf *gogoașă*] **1** Deformație patologică a trunchiului unui om, care constă într-o curbură (posterioară, anterioară sau laterală) a coloanei vertebrale, a coastelor sau a sternului Si: (pop) *gheb*. **2** Protuberanță naturală pe spinarea unor animale, formată din rezerve de grăsime. **3** (Pex) Spate. **4** (Îe) **A suna cuiva ~șa** A bate pe cineva. **5** (Înv) Gogoașă. **6** (Pan) Parte ridicată la vița de vie. **7** Pietriș care formează mici insule într-o apă curgătoare Si: *grind*. **8** Stâncă peste care curge apa. **9** Zăvor sau pană de lemn cu care se înțepenește capătul grindeiului de la plug, pentru a-l fixa în dăltuitură.

cocobardă *sf* vz ***cocobarză***

cocobarză *sf* [At: JAHRESBER. V, 189 / V: ***~rdă*** / Pl *~berze* / E: ctm ***cocostârc + barză***] (Orn; îvp) Barză.

cocobelciu *sm* vz ***culbec***

cococi *smp* [At: DA ms / E: nct] (Reg) **1** Turtă foarte mică. **2** Pâinișoară ca o lipie, care se coace la gura cuptorului, pentru a încerca dacă e încins sau nu.

cocoi *sn* vz ***cucui[1]***

cocojneață *sf* vz ***cocoșneață***

cocolan *sm* [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cocoloș mare pe care îl fac cei lacomi Si: *cocoșmete*.

cocoleală *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***cocoli*** + *-eală*] Cocolire (**1-4**).

cocoli [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~căli, gogo~, guguli*** / E: ns cf mg *kokonya* „mâncăruri pentru sărbătorile Paștilor (colaci, ouă, șuncă etc.)"] **1-2** *vt* (Reg) A frământa și a coace colaci pentru slujbele bisericești (sărbători, morți etc.). **3-4** *vtr* (Pfm) A (se) înfofoli. **5** *vt* (Pfm) A îngriji pe cineva în mod exagerat Si: *a răsfăța*, *a alinta*, *a mădări*. **6** *vr* A se complăcea în alintări Si: *a se alinta*.

cocolire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cocoli***] **1-2** (Îrg) Frământare și coacere de colaci pentru slujbele bisericești (sărbători, morți etc.) Si: *cocolit[1]* (**1-2**), *cocolitură* (**1-2**). **3** (Pfm) Înfofolire. **4** (Pfm) Îngrijire exagerată acordată cuiva Si: *răsfățare*, *alintare*, *cocolit[1]* (**4**), *cocolitură* (**4**), (îrg) *mădărire*. **5** Complacere în alintări Si: *alintare*, *cocolit[1]* (**5**), *cocolitură* (**5**).

cocolit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cocoli***] **1-2** Coclire (**1-2**). **3** (Pfm) Înfofolire. **4-5** Cocolire (**4-5**).

cocolit[2], ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 522 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cocoli***] (Pfm) **1** Îmbrăcat cu haine (prea) groase Si: *înfofolit*. **2** Care se bucură de îngrijiri exagerate Si: *răsfățat*, *alintat*. **3** Care se complace în alintări.

cocolitor, ~oare *a* [At: DA / V: ***gogo~*** / E: ***cocoli*** + *-(i)tor*] **1-4** (Rar) Care cocolește (**1-4**).

cocolitură *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***cocolit*** + *-ură*] **1-2** Cocolire (**1-2**). **3** (Pfm) Înfofolire. **4-5** Cocolire (**4-5**).

cocoloașă *sf* vz ***cocoloș***

cocoloață *sfp* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / E: nct] (Reg) Femeie de rând.

cocoloate *sfp* vz ***cocoloș***

cocoloș *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***~oașă*** *sf*, ***gogo~, gogoliu*** *sm* / Pl: *~oașe*, (rar) *~uri*, *~i* / E: pbl fo] **1** Bucată dintr-o substanță căreia i s-a dat o formă aproape sferică Si: *boț[1]*, *bulgăre*, *bulz*, *ghemotoc*, *gogoloi*, *mototol*. **2** Bulgăre mic și compact de făină, de mălai etc. rămas întărit (și nefiert) într-o mâncare care nu a fost bine amestecată. **3** (Spc) Cocoloș (**1**) făcut din două bucăți de mămăligă caldă, între care se bagă brânză sau urdă Si: *boț*, *dodoc*. **4** (Pex) Cocoloș (**1**) de cârpe, de hârtie întrebuințat ca dop. **5** (Bot; reg; pan) Cartof (**1**). **6** (Bot; reg) Știulete necurățat de boabe. **7** Umflătură.

cocoloșeală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***cocoloși*** + *-eală*] **1-4** Cocoloșire (**1-4**). **5** (Pfm) Răsfățare. **6** (Pfm) Înfofolire.

cocoloși [At: ANON. CAR. / V: ***~ozi*** / Pzi: *~șesc* / E: ***cocoloș***] **1-2** *vtr* A (se) face cocoloș (**1**). **3** *vr* (D. vietăți) A se ghemui. **4** *vr* (Pex; d. vietăți) A se culca. **5** (Îe) **A ~ cuiva vorba** A răstălmăci vorbele, pentru a scăpa cu minciuna. **6** (Îae) A face pe cineva să se încurce. **7** (Îe) **A o ~** A nimeri prost. **8-9** *vt* A trece cu vederea sau a ascunde lipsurile, greșelile, faptele reprobabile ale cuiva Si: *a mușamaliza*. **10** *vt* (Pfm; mai ales d. copii) A răsfăța. **11-12** *vtr* (Pfm) A (se) înfofoli. **13** *vt* (Nob) A face ceva la repezeală și rău Si: *a încurca*.

cocoloșire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cocoloși***] **1** Strângere cocoloș a unui obiect Si: *cocoloșeală* (**1**), *cocoloșit[1]* (**1**), *cocoloșitură* (**1**). **2** Ghemuire a vietăților Si: *cocoloșeală* (**2**), *cocoloșit[1]* (**2**), *cocoloșitură* (**2**). **3** (Pex) Culcare a animalelor Si: *cocoloșeală* (**3**), *cocoloșit[1]* (**3**), *cocoloșitură* (**3**). **4** Trecere cu vederea sau ascundere a lipsurilor, a greșelilor, a faptelor reprobabile ale cuiva Si: *cocoloșeală* (**4**), *cocoloșit[1]* (**4**), *cocoloșitură* (**4**) Cf *bagatelizare*, *mușamalizare*, *tăinuire*. **5** (Pfm) Răsfățare. **6** (Pfm) Înfofolire.

cocoloșit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cocoloși***] **1-4** Cocoloșire (**1-4**). **5** (Pfm) Răsfățare. **6** (Pfm) Înfofolire.

cocoloșit[2], ~ă *a* [At: GHICA, S. 406 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cocoloși***] **1-2** (D. lucruri) Care este sau care a fost făcut cocoloș Si: (reg) *golomozit*. **3** (Fig; d. viețăți) Ghemuit. **4** (D. persoane) Înfășurat în (prea) multe haine Si: *înfofolit, încotoșmănat, cocolit*[2] **(1)**. **5** (D. un lucru incorect, o greșeală etc.) Care a fost tăinuit Si: *acoperit, ascuns, mușamalizat*.

cocoloșitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cocoloșit*** + *-ură*] **1-4** Cocoloșire **(1-4)**. **5** (Pfm) Răsfățare. **6** (Pfm) Înfofolire.

cocolozi *v* vz ***cocoloși***

cocomelc *sm* vz ***culbec***

cocomelci *sm* vz ***culbec***

cocon[1] *sm* [At: CORESI, EV. 70/23 / V: ***cuc~*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Termen de politețe care denumește un bărbat Si: *domn*. **2** (Îvp) Fiu (aparținând unor părinți din clasele sociale înalte). **3** (Îrg) Copil mic, abia născut Si: *prunc*. **4** (Înv; irn) Boier tânăr. **5** (Bot; lpl) Planta *Zinnia elegans*.

cocon[2] *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***cocon***] **1** Înveliș protector făcut din fire foarte subțiri, pe care le secretează larvele sau pupele unor insecte. **2** (Spc) Gogoașă a viermelui de mătase. **3** Înveliș protector făcut dintr-o substanță gelatinoasă care se solidifică și cu care își înfășoară ouăle unele animale nevertebrate.

coconar[1] *sm* [At: PISCUPESCU, O. 194/21 / V: ***cuc~, cucun~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***κουκουνάρι***] **1** Arbore conifer ornamental cu coroana în formă de umbrelă, care crește în regiunea mediteraneană (*Pinus pinea*). **2** (Lpl) Semințe comestibile, de formă ovală și cu gust de alune, ale coconarului **(1)** Si: *coconară*.

coconar[2] *sm* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; Olt) Soi de pește mic, de apă dulce (*Alburnus bipunctatus*) Si: *beldiță, berchiță*, (Trs) *latareață*.

coconară *sf* [At: PISCUPESCU, O. 194 / V: ***cucun~*** / Pl: *~re* / E: nct] (Bot) Coconar[1] **(2)**.

coconaș *sm* [At: MOXA, 365/30 / V: ***cuc~*** / Pl: *~i* / E: ***cocon[1]*** + *-aș*] (Îvp; șhp) **1-8** Cocon[1] **(1-4)** (mic) Si: *coconășel* **(1-8)**. **9** (Prt) Pierde-vară.

coconat, ~ă *a, s* [At: GOROVEI, C. 115 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cocon***] **1-2** (În ghicitori) Gogonat.

coconășel *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 61 / V: ***cuc~*** / Pl: *~ei* / E: ***coconas[1]*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Coconaș **(1-8)**.

coconăși *v* [At: RĂDULESCU-NIGER, ap. TDRG / V: ***cuc~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***coconaș***] (Îrg) A cuconi.

coconășică *sf* vz ***cuconășică***

coconea *sf* [At: BUD, P. P. / E: ***cucoană*** + *-ea*] (Mar) Copilă.

coconeață *sf* vz ***cocoșneață***

coconel *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ei* / E: ***cocon*** + *-el*] **1** Copilaș. **2** (Bot; reg; lpl) Ghiocei (*Galanthus nivalis*). **3** (Bot; reg; lpl) Buruiană de bubă (*Physalis alkekengi*).

coconesc[1], ~ească *a* vz ***cuconesc***

coconesc[2], ~ească [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***cuc~*** / Pl: *~ești* / E: ***cocon[1]*** + *-esc*] **1** *a* De copil Si: *copilăresc*. **2** *a* Boieresc. **3** *sfa* Dans nedefinit mai îndeaproape. **4** Melodia pe care se dansează.

coconește[1] *av* [At: DA / E: ***cocoană*** + *-ește*] **1-2** În felul cucoanelor **(1-2)**.

coconește[2] *av* [At: M. I. CARAGIALE, C. 90 / V: ***cuc~*** / E: ***cocon***] **1** Ca niște coconi. **2** În felul coconilor.

coconet[1] *sn* vz ***cuconet[1]***

coconet[2] *sns* vz ***cuconet[2]***

coconete *sm* vz ***coconeț***

coconeț, ~eață [At: VICIU, GL. / V: *~ete sm* / Pl: (3) *~i* / E: ns cf *gogoneț, gogon*] **1** *a* Rotund, plin și tare. **2** (Îs) *Prune ~e* (sau *gogonețe*) Corcodușe. **3** *sm* (Reg; lpl) Aluat de făină cu ouă. **4** *sm* (Reg) Instrument pentru ținerea fusului când se deapănă firul. **5** *sm* (Bot; reg) Zbârciog (*Morchella conica*).

coconi[1] *v* vz ***cuconi[1]***

coconi[2] *v* vz ***cuconi[2]***

coconie *sf* [At: MOXA, 391/19 / V: ***cuc~*** / Pl: *~ii* / E: ***cocon***] **1** (Îlav) **Din ~** Din copilărie. **2** (Arg; prt; ir) Mândrie boierească.

coconieră *sf* [At: DN[3] / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***coconnière***] Centru de colectare a gogoșilor de mătase pentru filatură.

coconiță *sf* vz ***cuconiță***

coconos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cocon*** + *-os*] Care vrea să fie servit de slugi (ca un cocon[1] **4**) Cf *boieros*.

cocontractant, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***cocontractant***] Fiecare dintre părțile care participă la un contract.

coconuț *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: *~i* / E: ***cocon*** + *-uț*] (Mar) Copil.

coconuță *sf* [At: BUD, P. P. / Pl: *~țe* / E: ***cucoană*** + *-uță*] (Mar) Copilă.

cocor[1] *sm* [At: CALENDARIU (1814), 84 / V: ***cuc~, ~oară, cucoară*** *sf* / Pl: *~i* / E: srb ***kokori, kokora*** „creț"] **1** Pasăre migratoare cu ciocul ascuțit, cu gâtul și picioarele lungi, cu penele cenușii, cu o pată roșie pe cap (*Grus grus*). **2** (Îvp) Fire de grâu necosite. **3** (Lpl) Tip de dantelă. **4** (Îf *cocoară*) Pene sclipitoare din coada cocoșului. **5-6** (Lpl) Fire de păr creț sau pene din coada rățoiului, purtate de femei deasupra urechilor, atârnând spre față. **7** (Pex; lpl) Păr al femeilor aranjat în forma penelor rotunde din coada rățoiului. **8** (Orn; îc) **~-mic** sau **~-cu-capul-alb** Pasărea *Antropoides virgo*. **9** Despărțitoare a lanurilor de grâu Si: *ciuhă, mișană, momâie*.

cocor[2] *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: pbl o variantă morfologică a lui *cucui* (Cf *populus* > *popor*)] (Îrg) Umflătură la cap Si: *cucui*.

cocoradă *sf* [At: LB / V: ***~roadă*** / Pl: *~de* / E: ns cf *coca, paparadă*] (Trs) **1** Plăcintă făcută din mălai, ouă și unt, umplută cu brânză sau cu urdă și mărar, urzici, hamei ori cu carne sau cu fructe ori cu ceapă coaptă în cuptor sau în vatră. **2** Poreclă dată unei orășence venite la țară.

cocoran *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 147/14 / Pl: *~i* / E: nct] (Într-o ghicitoare; csnp) Cocoș (*Gallus bankiva domestica*).

cocorat, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cocor[1]*** + *-at*] **1** Care are picioare lungi. **2** (D. berbeci) Care are coarnele frumos răsucite. **3** (Reg) Cu cârlionți Si: *încrețit*.

cocorăl *sm* vz ***cocorel***

cocorățel *smp* [At: PANȚU, PL.[2] / E: ***cocor[1]***] (Bot; Trs) Zarnacadele (*Narcisus poeticus*).

cocorel *sm* [At: DAMÉ, T. 185 / V: ***~răl*** / Pl: *~ei* / E: ***cocor[1]*** + *-el*] (Bot; reg; mpl) Plantă cu flori roșii și mari (*Erythronium dens canis*) Si: *cocoșei, măseaua-ciutei*.

cocoreț, ~eață *a* [At: H IX / Pl: *~i, ~e* / E: ***cocor[1]*** + *-eț*] (Reg) **1** Moțat. **2** (Fig) Gureș. **3** (Fig) Îndrăzneț.

cocori *vr* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***cocor[2]***] (Îrg) A se umfla.

cocorneață *sf* vz ***cocoșneață***

cocoroadă *sf* vz ***cocoradă***

cocorosi *vr* [At: HERZ. – GHER., M. IV, 236 / V: ***~oșa*** (pzi: *~șez*) / Pzi: *~sesc* / E: ***cocor[1]***] **1** (Fig) A-și da aere. **2** (Îvp; îe) **A se ~ pe lângă o fată** A-i da târcoale (ca un cocoș în jurul găinii).

cocoroșa *v* vz ***cocorosi***

cocorstârc *sm* vz ***cocostârc***

cocos *sm* [At: DRĂGHICI, R. 139/3 / V: ***coc, coco, ~cus*** / Pl: (rar) *~oși* / E: ger ***Kokos***] **1** (Îs) *Nucă de ~* Fruct al cocotierului, al cărui suc lăptos se întrebuințează ca hrană și a cărui coajă este folosită în industrie. **2** (Îs) *Lapte de ~* Suc lăptos al nucii de cocos. **3** (Îs) *Ulei de ~* Substanță grasă obținută prin presarea miezului uscat al nucii de cocos. **4** (Îs) *Unt de ~* Ulei de cocos supus rafinării și dezodorizării, folosit în alimentație.

cocostârc *sm* [At: DA / V: ***~rg, cuc~, cocors~, cucors~, cocârs~*** / Pl: *~rci* / E: ***cocor*** + ***stârc***] **1** (Orn) Barză. **2** (Pbl) Cocor **(1)**. **3** Puț cu cumpănă. **4** (Irn) Om slab și cu gâtul lung sau cu picioarele lungi. **5** (Ir) Cal cu gâtul și cu picioarele lungi.

cocostârg *sm* vz ***cocostârc***

cocoș[1] [At: CANTEMIR, I. I. II, 76 / V: (reg) ***cuc~*** / Pl: *~i*, (îrg) *~oașe*, (rar) *~uri* / E: vsl ***кокошь*** „găină"] **1** *sm* Pasăre domestică mai mare decât găina, cu o creastă roșie dezvoltată, cu cioc ascuțit și cu penele de diferite culori (*Gallus bankiva domestica*). **2** *sm* Mascul al găinii. **3** *sm* (Îe) **Cântă ~ul** (într-o casă) Se spune pentru a arăta că, într-o familie, bărbatul are cuvântul hotărâtor. **4-6** *sm* (Îs) **Basm** (sau **poveste**) **cu ~ul roșu** Povestire,

întâmplare fără sfârșit ori neadevărată. **7** *sm* Nume dat masculilor unor păsări. **8** *sm* (Îs) *Pe la ~i* Pe la ora două după miezul nopții. **9** *sm* (Îcs) *De-a ~ul* Nume al unui joc în care jucătorul rămas fără pereche se numește cocoș. **10** *sm* (Pop; îs) ~ *-baș* Cocoș (1) care cântă când este numai de trei zile și care auzind toaca din cer, începe a cânta (la miezul nopții), iar după el cântă și ceilalți cocoși. **11** *sm* (Îc) **~ -de-munte** sau **~ -sălbatic** Pasăre sălbatică de mărimea unui curcan, cu pene negre, pe piept verzi-albăstrui, cu ciocul puternic și puțin încovoiat (*Tetrao urogallus*). **12** *sm* (Îc) **~ -de-mesteacăn** Pasăre sălbatică având coada în formă de liră, cu penajul masculului negru, cu luciu metalic, iar al femelei brun-ruginiu cu pete transversale (*Lyrurus tetrix*). **13** *sm* (Îc) **~ -încălțat** Găinuță (*Lagopus*). **14** *sm* (Orn; îc) **~ul-pustietății** Ciuhurez. **15** *sm* (Iht; îc) **~ -de-mare** Peștele *Raja clavata*. **16** *sn* Ciocănel percutor la armele de foc. **17** *sn* Pârghie de comandă a supapei la ciocanele acționate cu aer comprimat sau cu aburi. **18** *sm* (Pfm) Parte centrală a miezului pepenului verde, mai dulce și lipsită de sâmburi. **19** *sm* (Reg; lpl) Floricele de porumb. **20** *sm* Categorie în care sunt încadrați boxerii între 51 și 54 kg și luptătorii între 52 și 57 kg. **21** *sm* Boxer sau luptător care face parte din categoria cocoș (**20**). **22** *sm* Figură de metal având înfățișarea unui cocoș, fixată în vârful caselor. **23** *sm* (Pop; îe) **A fi cucoș-de-vânt** A se potrivi la voia întâmplării. **24** *sm* Figură de metal sau de pământ, în formă de cocoș, servind ca jucărie pentru copii. **25** *sm* (Reg; la car) Cui mare îndoit, agățat la ruda carului cu un lănțug. **26** *sm* (La joagăr) Ic de fier care întinde custura în jug. **27** *sm* (Reg) Clanță. **28** *sm* (Teh) Piesă a mașinii de tors mecanică. **29** *sm* Pinten fixat la spatele călcâiului cizmei, cu ajutorul căruia se descalță cizma. **30** *sm* (Bot; lpl) Urlupi. **31** *sm* Figură la jocul numit „în bușî". **32** *sma* (Ast; pbl) Constelația pleiadelor Si: (pop) *Cloșca cu pui*. **33** *sm* (Reg; lpl) Floricele de porumb. **34** *sm* (Pfm) Penis.

cocoș² *sn* vz ***cocoașă***

cocoșa [At: PANN, P. V. III, 11 / Pzi: *~șez* / E: ***cocoașă***] **1** *vr* A se gheboșa. **2** *vr* A se încovoia. **3** *vt* A face să capete cocoașă. **4** *vt* A face să se încovoaie sub apăsarea unei greutăți. **5** (Fam; îe) **A ~ (pe cineva) în bătaie** A bate foarte tare (pe cineva).

cocoșar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: bg **кокошаръ**] Pasăre din genul sturzilor, cu pene sure pe spate și castanii pe restul corpului (*Turdus pilaris*) Si: *sturz-de-iarnă*.

cocoșare *sf* [At: DA / Pl: *~șări* / E: ***cocoșa***] (Rar) **1** Gheboșare. **2-3** Încovoiere sub apăsarea unei greutăți Si: *cocoșat¹* (**2-3**).

cocoșat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocoșa***] **1** Gheboșare. **2-3** Cocoșare (**2-3**).

cocoșat², ~ă [At: (a. 1705) GCR I, 350 / V: ***cuc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cocoșa***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are cocoașă Si: *ghebos*. **3** *a* (D. bou, vacă, cal) Cu greabănul curbat Si: *grebănos*. **4** *a* Încovoiat. **5** *a* (Fam; șîe **~ de bătaie**) Bătut tare.

cocoșătură *sf* [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / V: *~șet~* / Pl: *~ri* / E: ***cocoșa*** + *-tură*] **1** Cocoașă. **2** (Fig) Proeminență (ca o cocoașă).

cocoșel *sm* [At: ECONOMIA, 105 / V: (Mol) ***cuc~*** / Pl: *~ei* / E: ***cocoș*** + *-el*] **1-10** (Șhp) Cocoș (**1-2, 7, 22, 24**) (tânăr sau mic). **11** (Îc) **~ -de-câmp** Plantă erbacee cu flori roșii-cărămizii (*Adonis aestivalis*). **12** (Ent; pop) **~ -de-miazănoapte** sau **~ -de-miezul-nopții** ori **~ -de-noapte** Greier (*Gryllus*). **13-14** Băiat sau tânăr bătăios, care se încaieră ușor. **15** Monedă franceză de aur (în valoare de 20 de franci) pe care este gravat un cocoș (**1**). **16** (Pgn) Monedă de aur. **17** (Reg; lpl) Floricele de porumb. **18** (Pan) Bucată de hârtie îndoită în multe părți, astfel încât să semene cu un cocoș mic Si: *porumbel*. **19** Cui care trece prin capătul osiei ca să-l țină Si: *civie*. **20** (Pfm) Penis. **21** (Reg; pfm) Mic aluat ce rămâne din facerea pâinii, căruia i se dau diferite forme și se coace în cuptor. **22** (Bot; reg) Ruscuț (*Adonis flammea*). **23** (Bot; reg) Scaunul cucului (*Dianthus giganteus*). **24** (Bot; reg; lpl) Măseaua-ciutei (*Erythroimm dens-cauis*). **25** (Bot; reg; lpl) Ghiocei-bogați. **26** (Bot; reg; lpl) Porumbei. **27** (Lpl) Dedițel. **28** (Bot; reg; lpl) Garofiță-de-grădină (*Dianthus bartalus*). **29** (Bot; reg; îc) **~ -domnesc** Floarea-cucului. **30** (Bot; reg; îc) **~-roșu** Garofiță (*Dianthus carthusianorum*). **31** (Bot; reg; îc) **~ -turcesc** (*Silene antiloparum*). **32** (Bot; reg; îc) **~ei-unguresti** Sovârf (*Origanum vulgare*).

cocoșesc, ~ească *a* [At: MARIAN, Î. 2/9 / V: ***cuc~*** / Pl: *~ești* / E: ***cocoș*** + *-esc*] **1-5** De cocoș (**1-2, 7, 11-12**). **6-10** (Ca) al cocoșului (**1-2, 7, 11-12**).

cocoșește *av* [At: ȘEZ. I, 17/19 / V: (reg) ***cuc~*** / E: ***cocoș*** + *-ește*] **1-5** În felul cocoșilor (**1-2, 7, 11-12**).

cocoșetură *sf* vz ***cocoșătură***

cocoși [At: LB / V: ***cuc~*** / Pzi: *~șesc* / E: ***cocoș***] **1** *vt* (Înv; d. cocoși; pex; d. masculii altor păsări) A se împerechea Si: *a călca*. **2** *vr* (Cu sens pasiv; d. găină, pex; d. păsări) A fi călcată de cocoș. **3** *vr* (Fig) A se îngâmfa. **4** *vr* (Pex) A se supăra. **5** *vr* (Pex) A deveni agresiv.

cocoșire *sf* [At: LB / Pl: *~iri* / E: ***cocoși***] **1-2** (Înv) Împerechere a cocoșilor cu găinile sau, pex; a altor păsări Si: *cocoșit¹* (**1-2**). **3** (Fig) Îngâmfare. **4** (Fig) Supărare. **5** (Fig) Atitudine agresivă Si: *cocoșit¹* (**5**).

cocoșit¹ *sn* [At: ECONOMIA, 104 / Pl: *~uri* / E: ***cocoș***] **1-2** Cocoșire (**1-2**). **3** (Fig) Îngâmfare. **4** (Fig) Supărare. **5** (Fig) Cocoșire (**5**).

cocoșit², ~ă *a* [At: ECONOMIA, 104 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cocoș***] **1** (D. păsări) Care s-a împerecheat. **2** Ouat. **3** (Fig) Tras pe sfoară Si: *înșelat*.

cocoșlei *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Orn; reg) Ciovică (*Glarcola partincole*).

cocoșneață *sf* [At: JIPESCU, O. 106 / V: ***cocojn~, cocon~, cocorn~*** / Pl: *~ețe* / E: prcn ***cucoană*** (sau ***coconiță***) și ***fâșneață***] (Iuz; irn) Femeie cu pretenții, dar ridicolă prin purtări și îmbrăcăminte.

cocoșoaică *sf* [At: PANȚU, PL. / E: ***cocoș*** + *-oaică*] (Bot; reg) Rodu-pământului (*Arum maculatum*).

cocoșter *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg; pbl) Tavan căptușit cu scânduri.

cocot *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: srb ***kokot***] **1-2** Cocoș (**1-2**).

cocotă *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 222 / Pl: *~te* / E: fr ***cocotte***] Femeie de moravuri ușoare Si: (pop) *lele*, (pfm; dep) *pațachină*, *prostituată*.

cocotier *sm* [At: C. PETRESCU, C. V. 82 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***cocotier***] Arbore tropical din familia palmierilor, cultivat mai ales pentru fructele sale comestibile (*Cocos nucifera*).

cocoța *vtr* [At: ODOBESCU, S. III, 23 / V: ***cucuța, gogo~*** / Pzi: *cocoț*, *~țez* / E: nct] (Pfm) **1-2** A (se) urca pe ceva Si: *a (se) cocoți* (**1-2**). **3** A (se) așeza pe un loc mai ridicat Si: *a (se) cocoți* (**3**). **4** (Fig) A promova într-un mod dubios Si: *a (se) cocoți* (**4**).

cocoțare *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~țări* / E: ***cocoța***] **1** Urcare pe ceva Si: *cocoțat¹* (**1**), *cocoțire* (**1**), *cocoțit¹* (**1**). **2** Așezare pe un loc mai ridicat Si: *cocoțat¹* (**2**), *cocoțire* (**2**), *cocoțit¹* (**2**). **3** Promovare dubioasă Si: *cocoțat¹* (**3**), *cocoțire* (**3**), *cocoțit¹* (**3**).

cocoțat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocoța***] **1-3** Cocoțare (**1-3**).

cocoțat², ~ă *a* [At: SLAVICI, N. I, 320 / V: ***cucuț~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cocoța***] **1** Urcat pe ceva. **2** Așezat pe un loc mai ridicat. **3** Promovat într-un mod dubios.

cocoți *vt* [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: ***cocoță*** css] **1-3** *vtr* A (se) cocoța (**1-3**)

cocoțire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cocoți***] **1-3** Cocoțare (**1-3**).

cocoțit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocoți***] **1-3** Cocoțare (**1-3**).

cocoțit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cocoți***] **1-3** Cocoțat² (**1-3**).

cocovamă *sf* [At: CADE / Pl: *~me* / E: nct] (Îrg) Bulgăre de pământ moale, înfundat la mijloc, în formă de farfurie, cu care se joacă copiii, aruncându-l cu putere jos, ca să pocnească.

cocovardă *sf* [At: VICIU, S. GL. / E: prcn ***cocă*** și ***scovardă***] (Reg) Plăcintă subțire Cf *clătită*.

cocovă *sf* vz ***cucovă***

cocoveică *sf* vz ***cucuvea***

cocoveucă *sf* vz ***cucuveucă***

cocozar *sm* vz ***cocăzar***

cocpit *sn* vz ***cockpit***

cocraiță *sfs* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Trs; îlav) **De-a ~** De-a dura.

cocreator, ~oare *smf, a* [At: DN³ / P: *~cre-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: nct] **1-2** (Persoană) care creează (ceva) împreună cu altul.

cocreditor *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 246 / V: (înv) ***~re*** / Pl: *~i* / E: it ***concreditore***] Creditor părtaș cu alții la o pretenție Cf *codebitor*.

cocreditore *sm* vz ***cocreditor***

cocs *sn* [At: DA / V: ***cox***, (iuz) ***kocs*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Koks***] Produs solid obținut din cărbunele de pământ, din reziduuri de petrol sau din gudroane prin încălzire la temperaturi înalte și întrebuințat ca materie primă sau combustibil în metalurgie, în industria chimică, în gospodărie etc.

cocsacâz *sm* [At: DEX^2 / V: ***~agâz*** / Pl: *~uri* / E: rs ***коксагыз***] Plantă erbacee asemănătoare cu păpădia, cu rădăcina bogată în latex, din care se extrage cauciucul (*Taraxacum kok-saghyz*).

cocsagâz *sm* vz ***cocsacâz***

cocsare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~sări* / E: ***cocs***] Cracare termică aplicată reziduurilor petroliere.

cocserie *sf* [At: MDT / Pl: *~ii* / E: ***cocs*** + *-erie* (după fr *cokerie*)] **1-2** Ansamblul instalațiilor sau secție într-o întreprindere în care se fabrică cocsul.

cocsifica *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *cocsific* / E: ***cocs*** (după fr ***cokéfier***)] A transforma cărbunele de pământ sau reziduurile de petrol în cocs.

cocsificabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cocsifica*** + *-bil*] (D. cărbuni) Care se poate cocsifica.

cocsificare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~cări* / E: ***cocsifica***] Transformare a cărbunelui de pământ sau a reziduurilor de petrol în cocs Si: (rar) *cocsificat*^{1}.

cocsificat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cocsifica***] Cocsificare.

cocsificat^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cocsifica***] (D. cărbune de pământ sau reziduuri de petrol) Transformat în cocs.

cocsochimic, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cocs*** + ***chimic***] **1-2** Care aparține cocsochimiei **(1-2)**. **3-4** Referitor la cocsochimie **(1-2)**.

cocsochimie *sf* [At: DEX^2 / E: ***cocs*** + ***chimie***] **1** Ramură a industriei care prelucrează cărbunele de pământ prin cocsificare. **2** Studiu al prelucrării și transformării produșilor chimici obținuți din cărbuni prin cocsificare.

coctail *sn* vz ***cocteil***

cocteil *sn* [At: DEX^2 / V: ***~tail*** / A: *cocteil* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***cocktail***] **1** Băutură preparată dintr-un amestec de băuturi alcoolice (lichior, coniac, vin, etc.) și diferite ingrediente. **2** Reuniune la care se servesc cocteiluri **(1)**. **3** Băuturi din amestec de băuturi nealcoolice.

cocțiune *sf* [At: DEX^2 / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***coction***] (Fam) **1** Fierbere a frunzelor, florilor etc. ale unor plante medicinale în scopul extragerii principiilor active pe care le conțin. **2** Medicament obținut prin cocțiune **(1)**. **3** (Rar) Digestie a alimentelor în stomac.

cocultet *sn* vz ***cocâlteață***

cocus *sm* vz ***cocos***

cocuț, ~ă *snf* [At: ȘEZ. II, 224 / Pl: *~i, ~e* / E: ***coc***^{3} + *-uț(ă)*] Pâine mică Si: *mălăcuț, colăcel* Cf *coc*^{3}.

cocuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***coca***^{3} + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cocă (mică). **3-4** Fetiță.

cod^1 *sm* [At: DEX^2 / Pl: (rar) *cozi* / E: eg ***cod***] Pește marin din nordul Oceanului Atlantic, cu trei aripioare dorsale (*Gadus morrhua*).

cod^2 *sn* [At: RUSSO, S. 90 / Pl: *~uri* / E: fr ***code***] **1** Act normativ care cuprinde o culegere sistematică de reguli juridice privitoare la o anumită ramură a dreptului. **2** Ansamblu de reguli privind comportarea cuiva. **3** Sistem de semne sau de semnale convenționale care servește la transmiterea unui mesaj, a unei comunicări. **4** (Îs) ~ *poștal* Număr atribuit unei localități sau străzi. **5** (Îs) ~ *de culori* Sistem de notare prin culori a cifrelor care reprezintă parametrii principali ai rezistorilor și condensatoarelor. **6** (Blg; îs) ~ *genetic* Mecanism prin care se înregistrează, se conservă și se transmite informația ereditară.

coda^1 *sfs* [At: DEX^2 / E: it ***coda***] **1** Parte finală a unei compoziții muzicale. **2** (Spc) Grup de note muzicale care încheie tema unei fugi.

coda^2 *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~dez* / E: fr ***coder***] A transforma un text scris în limbaj obișnuit în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod^2 **(3)**.

codaci, ~ce [At: COSTINESCU / Pl: *~, ~ce* / E: ***coadă*** + *-aci*] **1** *a* Care are coadă lungă Si: *codat*. **2** *sm* Diavol. **3-4** *smf, a* (Persoană sau animal) care rămâne la coadă a unui șir. **4-5** *a* (Nob) Care se umilește sau se lingușește (ca să înșele ori să câștige).

codaie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~dăi* / E: ***coadă*** + *-aie*] **1-2** (Reg) Coadă (lungă).

codaj *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***codage***] Codare.

codalău *sm* [At: DA / Pl: *~ăi* / E: ***coadă*** + *-alău*] (Reg) **1-2** Codău **(1-2)**.

codalb, ~ă [At: ANON. CAR. / V: ***cud~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***coadă*** + ***alb***] **1** *a* (D. animale) Care are coada sau vârful cozii de culoare albă, iar restul de culoare mai închisă. **2** *a* (D. oameni, mai ales d. fete) Cu părul blond Si: *bălai*. **3** *a* (Fig) Fățarnic. **4** *sm* Specie de vultur de talie mare, cu coada albă (*Haliaetus albicillus*). **5** *sf* (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

codan, ~ă [At: RUSSO, S. 21 / V: ***coad~*** *sf* / Pl: *~i, ~e* / E: ***coadă*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Animal) cu coada lungă Si: *codat*^{3} **(1-2)**. **3** *a* Din coadă Si: *codaș* **(2)**. **4** *a* (Nob) Final. **5** *sm* (Ent) Vierme care se face în slănina stricată Si: *codaț*. **6** *sm* Diavol. **7** *sf* Fată intrată de curând în rândul fetelor mari, neieșită încă la horă, dar destul de mare ca să-și împletească părul în cozi, nu în cosițe, ca fetele mici Si: *codancă* **(2)**. **8** *sm* Tânăr cioban. **9** *sf* (Bot; reg, îf *coadană*) Coada-cocoșului (*Polyganatum latifolium*).

codancă *sf* [At: MARIAN, NU. 5 / V: **(2)** ***~dean~*** / Pl: *~nce* / E: ***codan*** + *-că*] **1** Codănaie. **2** Codană **(7)**.

codare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~dări* / E: ***coda***^{2}] Transformare a unui text scris în limbaj obișnuit în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod^2 **(3)** Si: *codaj*, (rar) *codat*^{1}.

codarniț, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: ***coadană*** + *-ar* + *-niț*] (Reg) Cu coadă Si: *codat* **(2)**.

codaș [At: I. NEGRUZZI, S. II, 126 / Pl: *~i, ~e* / E: ***coadă*** + *-aș*] **1-6** *smf, a* (Persoană, grup de persoane, instituție etc.) care a rămas în urmă, se află printre ultimii într-un șir sau în muncă, la învățătură, într-o competiție sportivă etc.

codașcă *sf* [At: DA / Pl: *~ște* / E: ctm ***coadă*** + ***rădașcă***] (Ent; pop) Rădașcă (*Lucanus cervus*).

codașnic *sm* [At: ȘEZ. III, 138 / E: ***codaș*** + *-nic*] (Într-un descântec; csnp) Drac.

codat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***coda***] (Rar) Codare.

codat^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***coda***] (D. texte scrise în limbaj obișnuit) Transformat în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod^2 **(3)**.

codat, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***coadă*** + *-at*] **1** *a* (D. animale) Cu coada lungă și stufoasă Si: *codălat* **(4-5)**. **2** *a* (D. ochi) Migdalat. **3** *sm* (Ent; pop) Vierme care se face în brânză, slănină stricată sau în mere. **4** *sm* (Ent; pop) Larvă a lardariului Si: *strepede*. **5** *sm* (Ent) Larvă (cu codă) a muștei *Cristalis tenax*. **6** *sm* (Zlg) Pui de broască Si: *mormoloc*.

codaț *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] Codan **(5)**.

codăbatură *sf* vz ***codobatură***

codăbătura *vtr* [At: PAMFILE, J. I, 77 / V: ***~ri, cotorbatura, cotorobătura*** / Pzi: *~rează* / E: ***codabatură***] **1-2** (Reg; d. codobaturi) A (se) împerechea.

codăbături *v* vz ***codăbăture***

codăbăturoi *sm* vz ***codobatură***

codăcior *sm* [At: CHEST. VI, 89/35 / Pl: *~i* / E: ***codaț*** + *-ior*] (Ent; pop) Larvă produsă de oul albinei.

codăfăț *sm* [At: GORJAN, H. I, 20/21 / V: ***~dof~*** / Pl: *~i* / E: ***coadă*** + ***fâțâi***] Copil care se ține scai după cineva Cf *codiță* **(13)**.

codăi *vt* [At: ȘEZ. XVII, 62 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Trs) A scutura paiele (la arie) Cf *codină*.

codăire [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***codăi***] (Rar) Scuturare a paielor.

codăit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***codăi***] Codăire.

codăit^2***, ~ă*** *a* [At: CHEST. V, 76/71 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; d. oi) Care nu stă la muls.

codălat, ~ă [At: POLIZU / V: ***~dol~, coad~, cudulat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: pbl lat pop **codellatus, ~a, ~um*] **1** *a* Cu coadă. **2-3** *sf* Viță sau oaie cu

coada lungă. **4-5** *smf, a* (Animal) cu coadă lungă Si: *codat*[3] **(1-2)**. Cf *codiței*. **6** *a* (Îs) *Pere ~te* Pere lunguiețe.

codălăriță *sf, af* [At: CHEST. V, 74/25 / Pl: *~te* / E: ***coadă***] **1-2** (Oaie) cu coada lungă Si: *codoasă*. **3-4** Codană **(1-2)**.

codălba *vt* [At: CIAUȘANU, V. / V: ***~lha*** / Pzi: *~bez* / E: ***codalb***] (Reg) A se uita cu coada **(79)** ochiului.

codălbare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~bări* / E: ***codălba***] (Reg; rar) Privire cu coada **(79)** ochiului Si: *codălbat*[1].

codălbat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***codălba***] (Reg) Codălbare.

codălbat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***codălba***] (Reg) Care privește cu coada **(79)** ochiului.

codălbean, ~ă *smf, a* [At: JAHRESBER. XII, 156 / V: ***cud~*** / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***codalb*** + *-ean*] (Reg) **1-2** (Vită) cu vârful cozii **(1)** alb Si: *codălbel* **(1-2)**, *codălbică* **(1-2)**, *codălbior* **(1-2)**, *codălbiță* **(1-2)**.

codălbel, ~ea *smf, a* [At: JIPESCU, O. / V: ***~bia, ~biel, cudălbel*** / Pl: *~ei*, *~e* / E: ***codalb*** + *-el*] (Reg) **1-2** Codălbean **(1-2)**.

codălbi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 424 / Pzi: *~besc* / E: ***codalb***] **1** (Îrg) A nu reuși într-o întreprindere sau afacere. **2** A spăla putina Si: *a o șterge*. **3** A o păți.

codălbia *smf, a* vz ***codălbel***

codălbică *sf, a* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~ici* / E: ***codalb*** + *-ică*] (Reg) **1-2** Codălbean **(1-2)**.

codălbiel, ~ia *smf, a* vz ***codălbel***

codălbior, ~ioară *smf, a* [At: DA ms / V: ***cud~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***codalb*** + *-ior*] (Reg) **1-2** Codălbean **(1-2)**.

codălbire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***codălbi***] (Îrg) **1** Nereușită într-o întreprindere sau afacere Si: *codălbit*[1] **(1)**. **2** Fugă Si: *codălbit*[1] **(2)**. **3** Pățanie Si: *codălbit*[1] **(3)**.

codălbit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***codălbi***] **1-3** (Îrg) Codălbire **(1-3)**.

codălbit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***codălbi***] (Îrg) **1** Care n-a reușit într-o întreprindere sau afacere. **2** Care a spălat putina. **3** Care a pățit-o.

codălbiță [At: JIPESCU, O. 49 / V: ***cud~*** / Pl: *~țe* / E: ***codalb*** + *-iță*] **1-2** *smf, a* Codălbean **(1-2)**. **3** *sf* (Orn; pop) Pasăre de 17-20 cm, cu pene frumoase, roșcate la cap și aripi, gălbui pe pântece și albe sau negre la coadă **(1)**, al cărei vârf este cenușiu-albastru (*Lanius collurio*) Si: *sfrancioc-roșu*, *șofran*.

codălbiu, ~ie *a* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***codalb*** + *-iu*] (Pop) Blond.

codălbuță *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~țe* / E: ***codalb*** + *-uță*] Codalbă **(5)** mică.

codălha *vt* vz ***codălba***

codănacă *sf, a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: ***~don~*** / Pl: *~ace* / E: ***codan(ă)*** +*-acă*] **1-2** (Fetiță) la vârsta intrării în horă. **3** *a* Codaș **(2)**.

codănaie *sf* [At: CHEST. V, 74/114 / P: *~na-ie* / Pl: *~năi* / E: ***codan(ă)*** + *-aie*] Oaie cu coada lungă Si: *codancă* **(1)**, *codălăriță* **(1)**, *codoasă* Cf *codană* **(1)**.

codănaș *sm* [At: ȘEZ. I, 140 / Pl: *~i* / E: ***codan*** + *-aș*] (Înv) Flăcău.

codăncuță *sf* [At: VORONCA, ap. CADE / Pl: *~țe* / E: ***codancă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Codană **(7)** (mică, drăgălașă) Si: *codănea* **(1-2)**, *codănică* **(1-2)**, *codăniță* **(1-2)**.

codănea *sf* [At: JIPESCU, O. 21 / Pl: *~ele* / E: ***codană*** + *-ea*] **1-2** (Reg; șhp) Codăncuță **(1-2)**.

codănel *sm* [At: HEM 2320 / Pl: *~ei* / E: ***codan*** + *-el*] (Înv) Flăcău.

codănică *sf* [At: ISPIRESCU, U. 92 / Pl: *~ici* / E: ***codan*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Codăncuță **(1-2)**.

codăniță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***codan*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Codăncuță **(1-2)**.

codărâie *sf* vz ***codărie***

codărâște *sf* vz ***codiriște***

codărie *sf* [At: ȘEZ. VI, 146 / P: *~ri-e* / V: ***~râie, ~der~, ~dor~*** / Pl: *~ii* / E: ***coadă*** + *-ărie*] (Reg) **1** Codiriște Si: *codelie*. **2** (Îe) **A pune în ~** A găsi răspuns la ceva.

codăriscă *sf* vz ***codiriscă***

codăriște *sf* vz ***codiriște***

codăș *sm* vz ***codoș***[2]

codățel *sm* [At: H II, 131 / Pl: *~ei* / E: ***codat*** + *-el*] (Reg) Câine ciobănesc (cu coada **(1)** stufoasă).

codău *sm* [At: MAT. FOLK. 592 / Pl: *~ăi* / E: ***coadă*** + *-ău*] (Reg) Câine ciobănesc. **2** Burlac. **3** Codoi **(3)**.

codâie *sf* vz ***codie***

codâr *i* [At: CV, 1949, nr. 7, 33 / E: nct] Strigăt cu care ciobanii alungă câinii.

codârblă *sf* vz ***codirlă***

codârlan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cățel de câteva luni.

codârlaș *sm* [At: ISPIRESCU, U. 109 / Pl: *~i* / E: ***codârlă*** + *-aș*] Codaș **(1)**.

codârlă *sf* vz ***codirlă***

codârlău *sm* [At: ȘEZ. XXXI, 43 / Pl: *~ăi* / E: ***codârlă*** + *-ău*] (Buc; mai ales d. copii) Om care se ține mereu după cineva.

codârleață *sf* vz ***cotârleț***

codârli *vi* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: *cotâ~* / Pzi: *~lesc* / E: ***codârlă***] (Reg) **1** A căuta prin codirlă **(2)**. **2** A scotoci pretutindeni.

codârlire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***codârli***] (Reg) **1** Căutare prin codirlă **(2)** Si: *codirlit*[1] **(1)**. **2** Scotocire pretutindeni Si: *codârlit*[1] **(2)**.

codârlit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***codârli***] **1-2** (Reg) Codârlire **(1-2)**.

codârlit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***codârli***] **1** Căutat prin codirlă **(2)**. **2** Căutat pretutindeni.

codârvac *sm* [At: I. CR. IX, 121 / V: ***go~*** / Pl: *~aci* / E: nct] (Înv; dep; d. persoane de origină rusă) Bădăran.

codcodac *i* vz ***coteodac***

codcodăci *vi* vz ***cotcodăci***

codea *sma* [At: JIPESCU, O. 114 / E: ***coadă*** + *-e(a)*] (Reg; euf) Diavol Cf *codan*.

codeală *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 450 / Pl: *~eli* / E: ***codi*** + *-eală*] Șovăială.

codeancă *sf* vz ***codancă***

codeață *sf* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~țe* / E: ***coadă*** + *-eață*] (Reg) Locul unde nu crește decât coada-calului **(95)** Cf *fâneață*.

codebitor *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 247 / V: (înv) ***~re*** / Pl: *~i* / E: fr ***codébiteur***] **1-2** (Jur) Persoană fizică sau juridică ce, împreună cu altul sau alții, datorează creditorului mărfuri sau sume de bani Cf *cocreditor*.

codebitore *sm* vz ***codebitor***

codeia *vt* [At: DA / P: *~de-ia* / Pzi: *~iez* / E: ***(în)condeia***] A împodobi ouăle de Paști, obiectele de ceramică etc. cu desene (făcute cu condeiul) Si: *a încondeia*.

codeiat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~de-iat* / Pl: *~uri* / E: ***codeia***] (Reg) Codeiere.

codeiat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *~de-iat* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***codeia***] (Reg; d. ouă de Paști, obiecte de ceramică etc.) Împodobit cu desene (făcute cu condeiul).

codeiere *sf* [At: MDA ms / P: *~de-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***codeia***] (Reg; rar) Împodobire a ouălor de Paști, obiectelor de ceramică etc. cu desene (făcute cu condeiul) Si: *codeiat*[1].

codeină *sf* [At: DA / P: *~de-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***codéine***] Alcaloid extras din opiu și întrebuințat ca medicament pentru înlăturarea sau calmarea temporară a tusei.

codeinomanie *sf* [At: DN[3] / P: *~de-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***codéinomanie***] Dependență de codeină.

codelie *sf* [At: PREDA, Î. 83 / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: ***coadă*** + *-elie*] Codărie **(1)**.

codelnic, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 38 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***coadă*** + *-elnic*] Șovăitor.

coderie *sf* vz ***codărie***

coderiște *sf* vz ***codiriște***

codețin*ăt*or, ~oare *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***co- + deținător***] (Rar) **1-2** (Persoană) care deține ceva împreună cu alta.

codeținut *sm* [At: DA / Pl: *~uți* / E: fr ***codétenu***] (Rar) Deținut închis împreună cu alții.

codex *sn* vz ***codice***

codi [At: COSTINESCU / Pzi: *~desc* / E: ***coadă***] **1** *vt* (C. i. oi) A tunde lâna de pe lângă coadă **(1)**, de la picioarele dinapoi și de pe la ugere. **2** *vr* A șovăi Si: *a se coi¹* **(3)**. **3** *vr* (Îvp) A lenevi Si: *a se coi¹* **(3)**. **4** *vr* (Îvp) A pierde vremea Si: *a se coi¹* **(3)**.

codic *sn* vz ***condică***

codică *sf* vz ***condică***

codice *sn* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pl: ~ / V: ***~dex*** (pl: *~uri*) / E: lat ***codex, -icem***] **1** Reunire de table cerate, reprezentând cea mai veche formă de carte la romani. **2** (Jur; înv) Culegere (manuscrisă) de legi, de documente medievale. **3** (Pex) Culegere (manuscrisă) de texte vechi, de obicei cu conținut variat.

codicel *sn* vz ***codicil***

codichel *sn* vz ***codicil***

codichil *sn* vz ***codicil***

codicil *sn* [At: CAT. MAN. X, 38 / V: ***~cel, ~chel, ~chil*** / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***codicille,*** lat ***codicillus***] **1-2** Act întocmit în formă testamentară, prin care se modifică sau se completează conținutul inițial al unui testament.

codicologie *sf* [At: DEX² / P: *~gi-e* / Pl: *~gii* / E: fr ***codicologie***] **1** Știință specială a istoriei care studiază manuscrisele din punctul de vedere al obiectului în sine și nu al textului. **2** Istorie a colecțiilor, stărilor, condițiilor de păstrare etc. a manuscriselor.

codie *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 205 / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / V: ***~dâie*** / Pl: *~ii* / E: ***coadă*** + *-ie*] (Pop; șhp) **1-2** Coadă **(1)** (mică). **3** Codiriște. **4** Loc pe vatră unde stau copiii Si: (reg) *codlăneț*. **5** (Bot; reg; îf *~dâie*) Barba-ursului (*Equisetum arvense*). **6** (Bot; reg) Pipirig (*Blysmus compressus*).

codifica *vt* [At: MAIORESCU, CR. III, 172/7 / Pzi: *codific* / E: fr ***codifier***] **1** A sistematiza și a reuni într-un cod² normele juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului. **2** (Prc) A prevedea ceva într-o (sau printr-o) lege.

codificare *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 172/7 / Pl: *~cări* / E: ***codifica***] Sistematizare și reunire într-un cod² a normelor juridice și care se referă la o anumită ramură a dreptului Si: *codificație*.

codificat, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 369 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***codifica***] **1** (D. normele juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului) Sistematizat și reunit într-un cod². **2** (D. un uz, o practică) Reglementat printr-o lege Si: *legiferat*.

codificator, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***codificateur***] (Rar) **1-2** Care codifică **(1-2)**.

codificație *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 172/7 / P: *~ți-e* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***codification***] (Jur) Codificare.

codificațiune *sf* vz ***codificație***

codilă *sf* [At: CV, 1950, nr. 4, 32 / Pl: *~le* / E: nct] Cobilă.

codiliște *sf* vz ***codiriște***

codinac *sm* vz ***godinac***

codină *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / A și: (1) *codină* / Pl: (rar) *~ni* / E: ***coadă*** + *-ină*] (Pop) **1** Lână de calitate inferioară, tunsă de pe capul, picioarele și coada **(1)** oilor. **2** (Bot; reg) Coada(**167**)-vulpii (*Alopecurus geniculatus*). **3** Grâu de calitate inferioară, amestecat cu multe corpuri străine Si: *goz, zoană*. **4** (Fig) Drojdia societății. **5** Lemne rămase acolo unde se prelucrează lemnul Si: (pop) *huci, hehedig, vreascuri*.

codini *vt* [At: TOMESCU, GL. 271 / Pzi: *~nesc* / E: ***codină***] (Reg) A codi **(1)**.

codinit *sn* [At: DEX² / P: *~uri* / E: ***codină***] Tundere a lânii din jurul ugerului și de pe coada **(1)** oii la fătare și în perioada alăptării.

codiră *sf* vz ***codirlă***

codire *sf* [At: LIUBA – IANA, M. 114 / Pl: *~ri* / E: ***codi***] **1** Tundere a lânii de pe coada **(1)** și picioarele oilor la fătare și în perioada alăptării Si: *codit¹* **(1)**. **2** Șovăire Si: *codit¹* **(2)**.

codirector *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***codirecteur***] Persoană care conduce, împreună cu alta (sau cu altele), în calitate de director, o întreprindere, instituție, publicație etc.

codirecție *sf* [At: DN³ / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***codirection***] (Liv; rar) Direcție (a unei instituții, întreprinderi etc.) exercitată de mai multe persoane cu același grad.

codirește *sf* vz ***codiriște***

codirișcă *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 205 / V: ***~dăr~, ~dor~*** / Pl: *~ști* / E: ***codiriște*** css] Codiriște.

codiriște *sf* [At: BIBLIA (1688), 269/2 / V: ***~dărâș~, ~dăr~, ~der~, ~ili~, ~reș~, ~dor~, ~dorăș~, ~dorăș~*** / Pl: *~ti* / E: ctm ***coadă + toporiște***] (Pop) Coadă de bici Si: (reg) *codărie* **(1)**, *codie* **(3)**, (reg) *codirlă* **(7)**, (reg) *codohalt, codorțe*.

codirlă *sf* [At: JIPESCU, O. 151 / V: (Mol; Trs) ***~dâr~,*** (reg) ***~dârblă,*** (Olt) ***~ră*** / Pl: *~le* / E: ***coadă*** + *-irlă*] **1** (Reg) Coadă **(1)** a unui animal. **2** (Pan; reg) Partea dinapoi, mobilă, a unui car sau a unei cărușe, în care se pune de obicei nutreț pentru animalele de tracțiune Si: (reg) *seriglă, chelnă, chilnă, șușlete, șișlet, scărilă*. **3** (Pan; reg) Partea din urmă a unei cete de copii, la joc. **4** (Pan; reg) Partea din urmă a unui stol de păsări. **5** (Pan; reg) Cel care rămâne la coadă **(8)** Si: *codiță, codaș, codaciu, codan*. **6** (Pan; îvp) Cel ce dă la urmă în jocul arșicelor. **7** (Reg) Codiriște.

codism *sn* [At: DEX² / Pl: *~?* / E: ***coadă*** + *-ism*] (Iuz) Curent ideologic ce neagă rolul partidului comunist în instaurarea dictaturii proletariatului.

codist *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 168, 2/2 / Pl: *~iști* / E: ***coadă*** + *-ist*] (Iuz) Adept al codismului.

codișcă *sf* [At: POPOVICI, ap. PASCU, S. 249 / Pl: *~ște* / E: ***coadă*** + *-iscă*] **1-2** (Șhp) Codiță **(1-2)**. **3** (Pop; îe) **A umbla ~ după cineva** A umbla mereu după cineva.

codișă *sf* [At: CHEST. V, 74/121 / Pl: *~șe* / E: ***coadă*** + *-ișă*] (Reg) Oaie cu coada lungă Si: (reg) *codișetă*.

codișetă *sf* [At: CHEST. V, 74/121 / Pl: *~te* / E: ***codișe*** + *-at(ă)*] (Reg) Codișe.

codișoară *sf* [At: LB / Pl: *~re* / E: ***coadă*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Codiță **(1-2)**.

codit¹ *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 114 / Pl: *~uri* / E: ***codi***] **1-2** Codire **(1-2)**.

codit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***codi***] **1** (D. oi) Tunsă pe lângă coadă **(1)**. **2-4** (Rar; d. persoane) Care se codește **(2-4)** Si: *încet, mocăit*.

coditor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***codi*** + *-(i)tor*] **1-3** Care se codește **(2-4)**.

coditură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***codi*** + *-tură*] Codeală.

codiță *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 195/16 / Pl: *~țe* / E: ***coadă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Coadă **(1)** (mică) Si: *codișcă* **(1-2)**, *codișoară* **(1-2)**, *coduță* **(1-2)**. **3** Semn grafic care intră în alcătuirea unor litere. **4** (Fig) Om lipsit de caracter și de personalitate, care servește ca unealtă cuiva Si: (rar) *codoș²*, *acolit, cirac*. **5** (D. o știre, un zvon) Exagerare. **6** (Îe) **Cel cu ~** Dracul. **7** (Îs) *~ de viță* Viță slabă. **8** (Bot; reg; îc) **~ța-mielului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **9** (Bot; reg; îc) **~ța-păunului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **10** (La plante) Coadă **(63)**. **11** (La obiecte și instrumente) Coadă **(63)**. **12** Anexă (fără valoare) Si: *apendice*. **13** (Spc) Sedilă Cf *coadă*. **14** (Fig; fam) Copil mic care se ține de fusta mamei. **15** (Înv; îe) **A afla o ~ cuiva** A-i găsi cusururi.

codițel, ~ea *a* [At: BARONZI, L., ap. DA 93/2 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***codiță*** + *-el*] (Îs) *Pere ~e* Pere cu coada **(63)** lungă.

codițucă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~uci* / E: ***codiță*** + *-uc(ă)*] (Bot; reg) Mică plantă ierboasă cu flori solitare galbene-verzui (*Myosurus minimus*) Si: *șoricel*.

codlăneț *s* [At: CHEST. II, 325/288 / E: nct] (Reg) Loc pe vatră unde stau copiii Si: *codie* **(4)**.

codleț *smn* vz ***cocleț***

codoaie *sf* vz ***codoi***

codoasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~se* / E: ***coadă*** + *-oasă*] Codănaie.

codoașcă *sf* vz ***codoșcă***

codobaltură *sf* vz ***codobatură***

codobalț *s* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Coadă **(63)** de bici Si: *codiriște*.

codobatelei *sm* [At: DOMBROWSKY, P. 213 / Pl: ~ / E: ***codobatură*** css] (Orn; reg) Codobatură-albă (*Motacilla alba*).

codobatică *sf* [At: PHILIPPIDE, P. 96 / Pl: *~ici* / E: ***codobatură*** css] (Reg) Codobatură **(1)**.

codobatiiță *sf* vz ***codobatiță***

codobatiță *sf* [At: GR. S. I, 190 / V: (Ban) *~iiță* / Pl: *~țe* / E: ***codobatură*** css] (Ban) Codobatură **(1)**.

codobator *sm* [At: MARIAN, O. I, 333 / Pl: *~ri* / E: ***codobatură***] (Orn; rar) Bărbătușul codobaturii Si: *codobăturoi*.

codobatură *sf* [At: ȘINCAI, HR. V, 560 / V: ***~dăb~, ~alt~, ~dobăt~, ~drub~, ~dub~, cotorob~, coto~, cotro~, cotorb~, cutrub~*** / Pl: *~ri, ~re* și (rar) *~bături* / E: ml ****coda-battula, -am***] **1** Pasăre migratoare mică, cenușie, cu coada **(1)** lungă, mereu în mișcare, care trăiește pe lângă ape Si: *codobatică, codobatiiță, codobâță, prundar, prundaș* (*Motacilla alba*). **2** (Îc) **~ -albăstrie, ~-cenușie, ~-sură, ~-vânătă, ~-vinetie** *(Motacilla sulphurea)*. **3** (Îc) **~-galbenă** *(Motacilla flava)*. **4** (Îc) **~-neagră** *(Motacilla lugubris)*. **5** Lemn care leagă capetele cracilor gemănărilor la car și nu lasă să se plece jos proțapul Si: *brăcinar, iuhă, lehă, splină*. **6** Persoană obraznică Si: *obrăznicătură*.

codobătura *v* vz ***codăbătura***

codobătură *sf* vz ***codobatură***

codobăturì *vtr* [At: MARIAN, O. I, 333 / Pzi: *~rez* / E: ***codobatură***] **1-2** (Gmț; pop) A (se) împerechea.

codobăturoi *sm* [At: MARIAN, O. I, 333 / V: ***~dăb~, cotorob~, cotorbat~*** / Pl: ~ / E: ***codobatură*** + *-oi*] Codobator.

codobâță *sf* [At: MARIAN, O. I, 327 / Pl: *~țe* / E: ***codobatură*** + ***bâțâi***] (Orn; Trs) Codobatură **(1)**.

codobâțuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Diferite lucruri în dezordine, într-un loc strâmt (într-o casă mică, într-un colț sau într-o cutie).

codobelc *a* vz ***codoberc***

codobelciu *a* vz ***codoberc***

codoberc, ~earcă [At: PAMFILE, J. II / V: ***~elc, ~elciu, ~omelc, cotobelc, cotobelciu, cotomelc***, (sgp *-belci*) / Pl: *~rci* / E: ***coadă + berc***] **1** *a* Berc. **2** *am* (Îf *~elc*; în formule ritmate folosite de copii) Formulă care îndeamnă melcul să iasă din cochilia lui.

codofăt *sm* vz ***codăfăț***

codoi [At: BĂCESCU, P. 26 / V: *~oaie* / Pl: **(1)** *~oaie*, **(2-3)** ~ / E: ***coadă*** + *-oi*] **1** *sn* Coadă **(1)** mare. **2** *sm* (Iht) Pește nedefinit mai îndeaproape. **3** *sm* (Iht) Somn de 0,5 – 2 kg Si: *somotei, iaprac, codău* **(3)**, *codolan*.

codoiță *sf* [At: GOROVEI, C. 288 / Pl: *~țe* / E: ***coadă*** + *-iță*] (Csnp; în ghicitori) Formulă ritmică *Coadă, codoiță*.

codolan *sm* [At: ANTIPA, P. 778 / Pl: *~i* / E: ***coadă*** + *-olan*] (Reg) Somn mic.

codolat, ~ă *a* vz ***codălat***

codolemn *sn* [At: PAMFILE, C. 32 / V: ***coto~*** / Pl: *~e* / E: ***coadă + lemn***] (În ghicitori; csnp) Formulă ritmică *Lemn codolemn* Cf *sodolemn, (h)odolemn, hondrolemn*.

codomelc *a* vz ***codoberc***

codonacă *sf* vz ***codănacă***

codorăște *sf* vz ***codiriște***

codorâște *sf* vz ***codiriște***

codorie *sf* vz ***codărie***

codorigă *sf* [At: BARONZI, L. I, 105/20 / Pl: *~gi* / E: nct] (Îrg) Suliță.

codorișcă *sf* vz ***codirișcă***

codoriște *sf* vz ***codiriște***

codoriță *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 6 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Coadă **(1)**. **2** Mănunchi.

codoroi *sm* [At: CHEST. V, 74/28 / Pl: ~ / E: ***coadă***] (Reg) Oaie cu coada **(1)** lungă Si: (reg) *codișe*, (reg) *codișeță*, (prt) *șpucăl*.

codoroș *sm* vz ***codroș***

codorță *sf* vz ***codorțe***

codorțe *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / V: ***~ță*** / E: nct] Codiriște.

codos, ~oasă [At: POPOVICI, ap. PASCU, S. 54 / E: ***coadă*** + *-os*] **1** *a* Cu coadă **(1)** mare Si: *codat* **(1)**. **2** *a* Cu zăbală Si: *zăbălos*. **3** *a* (Pex) Scârbos.

codoș^1 *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: pbl decalc după mg *farkas* „lup", propriu „codat"] (Psr) Lup.

codoș^2, ~oașă *smf* [At: PRAV. 540 / V: (înv) ***~dăș*** *sm*, ***~duș*** *sm* / A și: *codoș* / Pl: *~i, ~oașe* / E: tc ***kodoš***] (Prt) **1** Persoană care mijlocește prostituția Si: *proxenet, pește*, (înv) *pezevenghi*, (reg) *votru*. **2** (Rar) Codiță **(3)**.

codoșcă *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: *~doaș~* / Pl: *~oaște* / E: ***codoș^2*** + *-că*] (Prt) Proxenetă Cf *pohoață, verigașă*.

codoșenie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: ***codoș^2*** + *-enie*] (Prt) **1** Mijlocire a prostituției Si: *proxenetism*. **2** Comportament de codoș^2 **(1)**.

codoși *vi* [At: DEX^2 / Pzi: *~șesc* / E: ***codoș^2***] (Prt) **1** A face pe codoșul^2 **(1)**. **2** A practica ocupația de codoș^2 **(1)**.

codoșie *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 81 / Pl: *~ii* / E: ***codoș^2*** + *-ie*] (Prt) **1** Ocupația codoșului^1 **(1)** Si: *proxenetism, codoșlâc* **(1)**. **2** Faptă de codoș^2 **(1)** Si: *codoșlâc* **(2)**.

codoșlâc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***codoș^2*** + *-lâc*] Codoșie **(1-2)**.

codrant *sm* [At: BIBLIA (1688),784^2 / V: ***cond~*** / E: ngr ***χοδράντης***] (Înv; îlb) Monedă mică, valorând doi fileri, două parale.

codrănescul *sma* vz ***codrenescul***

codrean, ~ă [At: LET. II, 31/32 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***codru*** + *-ean*] **1-2** *a* (Rar) De (sau din) codru **(1)** Si: *pădurean, codresc* **(1-2)**. **3** *smf* Locuitor al unei regiuni de codri **(1)**. **4** *smf* Persoană care trăiește pe lângă codri **(1)** Si: (pop) *codreț* **(2)**. **5** (Mtp; îc) **Codreana-Sânziana** Cosânzeana. **6** *sm* Păzitor de păduri Si: *pădurar, gornic*. **7** *sm* (Înv; Mol) Oștean recrutat din regiunea „Codrul Tigheciului".

codreancă *af* [At: DA ms / Pl: *~ence* / E: ***codrean*** + *-că*] **1-2** Codreană **(3-4)**.

codrenci *sn* vz ***cotunci***

codrenescul *sma* [At: MARIAN, SA. I, 87 / V: ***~răn~*** / E: ***codrean*** + *-esc*] **1** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută codrescul **(1)**.

codresc, ~ească *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 139 / Pl: *~ești* / E: ***codru*** + *-esc*] (Rar) **1-2** Codrean **(1-2)**.

codrește *av* [At: CIAUȘANU, GL. / E: ***codru*** + *-ește*] (Reg; îe) **A împărți ~** A împărți în parcele.

codreț, ~eață [At: VICIU, S. GL. / Pl: ~i, ~e / E: ***codru*** + *-eț*] **1** *a* (În porecle) De codru **(1)**. **2** *sm* (Mtp) Numele unei ființe mitologice nedefinite mai îndeaproape Si: *codrean* **(4)**.

codri *v* [At: (a. 1672) IORGA, S. D. VII, 33 / Pzi: *~resc* / E: ***codru***] (Înv) A împărți un loc, o moșie în codri **(5)**.

codricel *sm* [At: ISPIRESCU, L. 322/34 / Pl: *~ei* / E: ***codru*** + *-icel*] **1-2** Codru **(4)** (mic). **3** (Lpl) Tip de înflorituri și împletituri.

codrior, ~oară *a* [At: T. PAPAHAGI, M. / P: *~dri-or* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***codru*** + *-ior*] (Mar) **1-11** De codru **(1-11)**.

codriș, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***codru*** + *-iș*] (Îvp) Mâncăcios.

codrișor *sm* [At: LET. I, 294/14 / Pl: *~i* / E: ***codru*** + *-ișor*] (Șhp) **1-2** Codru **(1)** (mai tânăr de 40-50 de ani) Si: (pop) *codruleț* **(1-2)**, *codruț* **(1-2)**. **3-4** Codru **(4)** (mic) **(3-4)**.

codrit^1, ~ă *a* [At: ȘEZ. XX, 4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***codru*** + *-it*] (Îppl; csnp) **1** Mândru. **2** Frumos. **3** Verde.

codrit^2, ~ă *a* [At: ȘEZ. XX, 4 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***codri***] (Înv) împărțit în codri **(5)**.

codroi *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***cond~***, (reg) *~oniu* / E: ***codru*** + *-oi*] Plantă ierboasă cu flori roșii-purpurii sau galbene și cu fructul în formă de capsulă, care crește prin livezi, fânețe uscate, tufișuri și semănături

Si: *carpenă*, *ciormoiag*, *grâu-negru*, *grâul-prepeliței*, *miază-noapte*, *păduroi*, *scrabă* (*Melampyrum cristatum*).

codroniu *sm* vz ***codroi***

codroș *sm* [At: MARIAN, O. I, 258 / V: ***codor~***, ***cotoruș*** / Pl: *~i* / E: ctm ***coadă*** + ***roș(u)***] **1** Gen de păsări migratoare mici, cântătoare, cu penajul cenușiu-roșiatic și cu coada lungă, roșie (*Phoenicurus*). **2** Pasăre din genul *Phoenicurus*. **3** (Îc) **~-de-grădină** Pasărea *Phoenicurus phonicurus phoenicurus* Si: *pepturoș*, *nucșoară*, *coadă-roșie*, *pieptăruș*. **4** (Îc) **~ -de-grădină-caucazic** sau **~ -de-grădină-cu-oglindă** Pasărea *Phoenicurus phoenicurus sauramisicus*. **5** (Îc) **~ -de-casă** Pasărea *Phoenicurus ochruros gibraltariensis* Si: *pieptănuș-de-casă*, *coadă-roșie-de-munte*, *oiță*, *nucșoară*, *pieptănaș*.

codru *sm* [At: PSALT. HUR., ap. DA / Pl: *~ri*, (rar) *~ri* / E: ml ****quodrum*** (= *quadrum*)] **1** Pădure (mare, deasă, bătrână). **2** (Îlav) **Ca în ~** Fără să-i pese de nimeni și de nimic Si: *nestingherit*. **3** (Îal) Foarte tare. **4** Bucată de pâine sau de mămăligă. **5** (Reg) Bucată de pământ. **6** (Pop; îs) *Fetele ~lui* lelele. **7** (Bot; reg; îc) **~l-cucului** Planta *Lathraea squamaria*. **8** (Pex) Munte păduros. **9** (Pgn) Munte. **10** (Îvp; îs) *~ de pământ* Pământ mult și roditor. **11** O parte de pădure. **12** (Îs) *Popușoi ~* Porumb frumos și înalt (precum copacii din codru (1). **13** (Îppl de haiducie; îlv) **A se duce, a se băga, a se trage, a ieși** etc. **în** sau **la ~** A se apuca de haiducie. **14** (Îe) **Vorbești parcă ai fi în ~** Vorbești prea tare, strigi. **15** (Îe) **A aștepta ca pe un ~ verde** A aștepta cu mult dor. **16** (Îe) **~ fără lupi nu este** Printre oameni sunt și buni și răi. **17** (Îe) **I s-a încheiat** (sau **închis**) **calea în ~** I s-au curmat drumurile. **18** (Îae) I s-au terminat plăcerile (după întâmpinarea unei greutăți care nu poate fi învinsă). **19** (Îe; pbl) **A visa ~ri verzi** A visa lucruri imposibile. **20** (Înv; îe) **E bun doar de ~** Nu e bun de muncă. **21-22** (Îs) *Cântec de ~* Cântec bătrânesc sau doină voinicească. **23** (Înv; îs) *Hoț* sau *voinic de ~* Haiduc Cf *codrean* (**3**). **24** (Îs) *Păunașul ~rilor* Personaj legendar apărător al dreptății. **25** Măgură.

codrubatură *sf* vz ***codobatură***

codruleț *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 482 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***codru*** + *-uleț*] **1-4** Codrișor (**1-4**).

codruț *sm* [At: JARNÍK – BÎRSEANU, D. 290 / Pl: *~i* / E: ***codru*** + *-uț*] (Șhp) **1-4** Codruleț (**1-4**).

codubatură *sf* vz ***codobatură***

codulă *sf* [At: ANTIPA, P. 464 / Pl: *~le* / E: nct] (Pes) Bucată de frânghie groasă (sau de odgon) care servește drept frână la năvod.

coduș *sm* vz ***codoș***[2]

coduță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***coadă*** + *-uță*] **1-2** (Reg) Codiță (**1-2**).

coechipier, ~ă *smf* [At: SP. POP., 1951, nr. 1815 / P: *co-e-chi-pi-er* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***coéquipier***] **1-2** Membru al unei echipe de muncă sau al unei echipe sportive, considerat în raport cu ceilalți membri ai echipei Si: *coleg*.

coeducație *sf* [At: DEX[2] / P: *co-e-du-ca-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***coéducation***] Educație a băieților la un loc cu fetele, în școli mixte.

coeficient *sm* [At: PONI, F. 109 / P: *co-e-fi-ci-ent* / Pl: *~nți* / E: fr ***coefficient***] **1** Element constant într-o expresie matematică, care multiplică o mărime variabilă. **2** (Îs) *~ diferențial* Derivată. **3-4** Ceea ce exprimă sau dă o valoare. **5-6** Mărime care indică sau caracterizează o anumită proprietate a unui corp sau a unei substanțe și care este constantă pentru acel corp sau pentru acea substanță în condiții determinate. **7** (Elt; îs) *~ de armament* Raport între puterea totală a grupelor instalate și puterea mijlocie furnizată de uzină. **8** Mărime relativă care exprimă raportul dintre doi indicatori, arătând câte unități din indicatorul raportat revin la o unitate din indicatorul luat ca bază de raportare. **9** (Teh) Valoare numerică cu sau fără dimensiune, reprezentând o proprietate fizico-chimică, o stare, o caracteristică de calitate etc. **10** (Îs) *~ statistic* Formă de exprimare a raportului dintre două mărimi printr-un număr, care arată de câte ori o mărime este mai mare sau mai mică în comparație cu alta. **11** (Îs) *~ economic* Relație, exprimată în procente, între cantitatea de muncă produsă de un mecanism și cantitatea de energie pe care acesta o consumă.

coempțiune *sf* [At: DN[3] / P: *co-emp~* / Pl: *~ni* / E: fr ***coemption***, lat ***coemptio***] (Jur) Cumpărare reciprocă.

coenzimă *sf* [At: DEX[2] / P: *co-en~* / Pl: *~me* / E: fr ***coenzyme***] (Bch) Componentă activă și termostabilă a unei enzime Si: *coferment*.

coercibil, ~ă *a* [At: DA / P: *co-er~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***coercible***] (D. gaze) Care poate fi comprimat și reținut într-un spațiu oarecare.

coercibilitate *sf* [At: DA ms / P: *co-er~* / PL: *~tăți* / E: fr ***coercibilité***] Însușirea de a fi coercibil.

coercitiv, ~ă *a* [At: PONI, F. 238 / P: *co-er-ci-ti-e* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***coercitif***] (Liv) **1-2** Care are puterea, dreptul de a constrânge Si: *constrângător*.

coerciție *sf* [At: COSTINESCU / V: *~iune* / P: *co-er~* / Pl: *~ii* / E: fr ***coercition***] (Liv) Măsură de constrângere aplicată cuiva pentru a-l face să-și îndeplinească o obligație Si: *constrângere*.

coercițiune *sf* vz ***coerciție***

coerede *sm* [At: GHICA, S. 550 / P: *co-e~* / Pl: *~ezi* / E: fr ***cohéritier***] (Jur) Persoană care moștenește împreună cu alții pe cineva, considerată în raport cu aceștia Si: *comoștenitor*.

coerent, ~ă *a* [At: LM / V: ***cohe~***, (nob; înv) ***conhe~*** / P: *co-e~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***cohérent***] **1** Care se compune din elemente strâns legate (și armonizate) între ele Si: *coeziv* (**1**), *închegat*. **2** (Fiz; d. unde) Care are aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp Si: *coeziv* (**2**). **3** Alcătuit din elemente strâns legate între ele, care se succed în mod logic. **4-5** (Pex) Care (se) exprimă clar și logic.

coerență *sf* [At: LM / V: (rar) ***cohe~*** / P: *co-e~* / Pl: *~țe* / E: lat ***cohaerentia***, fr ***cohérence***] **1** Legătură strânsă (și armonioasă) între părțile sau elementele unui întreg Si: *coeziune* (**2**). **2** Forța care ține legate moleculele unui corp Si: *coeziune* (**1**). **3** Înlănțuire. **4** (Fiz) Proprietatea mai multor unde de a avea aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp.

coeror *sn* [At: DN[3] / P: *~co-e~* / Pl: *~oare* / E: fr ***cohéreur***] (Fiz) Aparat (imaginat de Branly) pentru recepționarea semnalelor de telegrafie fără fir.

coexista *vi* [At: PONTBRIANT, D. / P: *co-e~* / Pzi: *coexist* / E: fr ***coexister***] **1-4** A exista în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva.

coexistent, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 102/7 / P: *co-e~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***coexistant***] **1-3** Care există în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva.

coexistență *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~tință*** / P: *co-e~* / Pl: *~țe* / E: fr ***coexistence***] **1** Existență simultană a mai multor lucruri, ființe, fenomene. **2** (Îs) *~ pașnică* Principiu de bază al relațiilor internaționale dintre state cu sisteme sociale diferite, potrivit căruia aceste state se angajează să trăiască în pace și să rezolve litigiile dintre ele fără a apela la forța armată.

coexistință *sf* vz ***coexistență***

coeziune *sf* [At: GHICA, S. 115 / V: (rar) ***cohe~*** / P: *co-e-zi-u-ne* / Pl: *~ni* / E: fr ***cohésion***] **1** Proprietate a elementelor constitutive ale substanțelor solide, lichide și gazoase de a se menține unite, datorită forțelor care se exercită între atomii sau între moleculele lor. **2** (Fig) Legătură internă strânsă Cf *coerență* (**1**).

coeziv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cohésif***] **1-3** (Rar) Coerent (**1-3**).

coezivitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***cohésivité***] (Fiz) Proprietate pe care o are o materie de a-și conserva stabilitatea prin jocul forțelor interioare.

cof *sn* [At: LIUBA–IANA, M. 89 / Pl: *~uri* / E: ns cf *cofă*] (Reg) **1** Albie. **2** (Pan; la boi) Adânciturile de amândouă părțile, sus la piciorul dinapoi Si: *flămânzare*. **3** Căpiță de fân.

cofar[1] *sn* [At: HEM 1570 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Argăseală.

cofar[2] *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***cofă*** + *-ar*] **1-3** Dogar care face cofe (**1-3**). **4-6** Negustor de cofe (**1-3**). **7-8** Precupeț care vinde cu cofa (**1, 3**) Si: (reg) *sfârnar*.

cofaș *am* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. / Pl: *~i* / E: pbl ***cofă*** + *-aș*] (Reg) Mincinos.

cofă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~fe* / E: ger ***kufe***] **1** (Reg; iuz) Vas de băut de lemn Si: *cană* Cf *cupă*. **2** (Reg; nob) Cană de stropit florile sau

legumele Si: *stropitoare*. **3** Vas de formă (relativ) cilindrică, făcut din doage de brad, cu o toartă, în care se ține la țară apa de băut Si: *doniță*. **4-6** (Pex) Conținutul unei cofe **(1-3)**. **7** (Îe; fam) **A pune** (sau **a băga** pe cineva) **în ~** A întrece pe cineva (prin pricepere, prin viclenie) Si: *a înfunda*. **8** (Îe) **A ploua** (sau **a turna**) **cu ~fa** (sau **ca din ~**) A ploua torențial. **9** (Îe) **A căuta ~fe de moși** A căuta chilipir (aluzie la obiceiul de a împărți, în ziua Moșilor, cofe **(1)**, de pomană). **10** (Iuz) Măsură de capacitate cam de mărimea unei ocale, conținând două fele sau patru fărtale Cf *ițe, cop, găleată, ferdelă, cupă*. **11** Vas de lemn cu care se bagă mălaiul în căldare. **12** (Fig) Cap (mare) de cal.

cofăiaș *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 306/13 / V: (reg) ***~ieș, ~foi~, ~foieș*** / P: *~fă-iaș* / Pl: *~i* / E: ***cofei*** + *-aș*] Cofă **(1)** mică.

cofăiel *sn* [At: CREANGĂ, P. 10 / V: ***~foi~*** / P: *~fă-iel* / Pl: *~e* / E: ***cofei*** + *-el*] Cofă **(1)** mică cu capac Si: *cofiță*[1] **(1)**.

cofăieș *sm* vz ***cofăiaș***

cofăr *sn* vz ***cufăr***

cofăreasă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ese* / E: *cofar*[2] + *-easă*] (Îrg) **1-2** Precupeață care vinde cu cofa **(1, 3)**, mai ales fructe Si: *cofăriță*.

cofări *v* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: *cofar*[2]] (Înv) A vinde cu amănuntul alimente Si: *a precupeți*.

cofăriță *sf* [At: LB / V: ***cuf~*** / Pl: *~țe* / E: *cofar*[2] + *-iță*] **1-2** (Înv) Cofăreasă **(1-2)**.

cofășii *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: *cofaș* + *-ie*] (Reg) Minciuni.

cofășit, ~ă *a* [At: CV, 1951, nr. 2, 34 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Răsfățat.

cofârlie *sf* vz ***scăfârlie***

cofârnă *sf* vz ***cofârță***

cofârșt *i* [At: CIAUȘANU, GL. / E: *co-* + ***fârșt***] (Csnp) Exprimă ideea de murdărie cu o substanță apoasă Cf *cofârști*.

cofârșteală *sf* [At: PAMFILE, A. / V: (pmz) ***~frâș~*** / Pl: *~eli* / E: ***cofârști*** + *-eală*] (Reg) **1** Noroi apos. **2** Cofârștitură.

cofârști [At: LB / V: **(2)** ***~âști*** / Pzi: *~tesc* / E: *co-* + ***fârșt***] (Reg) **1** *vr* (D. oameni și animale) A avea diaree Si: (pop) *a se cufuri*. **2** *vt* A murdări.

cofârștit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cofârști***] **1** (Cu înțeles activ) Care are diaree Si: *cufurit*. **2** (Cu înțeles pasiv) Mânjit.

cofârștitură *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***cofârști*** + *-(t)ură*] (Reg) Excremente apoase Si: *cofârșteală* **(2)**.

cofârț *sn* vz ***cofârță***

cofârță *sf* [At: CADE / V: ***~rnă*** *sn*, ***~ț, ~fiță*** / E: srb ***kovrucua***] (Ban; sbm) **1** Coadă **(58)** de păr Cf *cosiță*. **2** Frizură. **3** (Îf *~rnă*) Coadă **(58)** mică de păr, la femei sau la fete. **4** (Pex; mpl) Lucruri de nimic.

cofâști *vt* vz ***cofârști***

cofei *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: ***cofă*** + *-ei*] (Reg) Cofă **(1)** joasă și largă.

cofeină *sf* vz ***cafeină***

cofer *sn* [At: DDRF / V: **(1)** ***coher, cuf~***, **(3)** ***coif~*** / Pl: *~e* / E: ns cf ger *Küfer*] (Reg) **1** Cofă **(1)** (mai mică) Si: *șiștar*. **2** Coș în care se culeg strugurii. **3** Vas în formă de lingură mare, cu coadă foarte lungă, cu care se scoate borhotul din cazanul pentru fabricat țuică și în care se pun prunele din hârdău Cf *polonic, căuș*. **4** Unealtă a zidarului, probabil căuș. **5** (Îf *cuf~*) Vas de faianță colorat, de formă cilindrică, cu toartă, având o capacitate de 1-1,5 l, în care se aduce sau se ține apă.

coferdam *sn* [At: DN[3] / Pl: *~?* / E: eg ***cofferdam***] (Mrn) Compartiment al unei nave limitat de doi pereți transversali etanși, care separă magaziile de mărfuri de teancurile de combustibili sau lubrifianți.

coferment *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~nți* / E: fr ***coferment***] (Bch) Coenzimă.

cofet *sms* vz ***cofeturi***

cofetar *smf, a* [At: LET. III, 301/15 / Pl: *~i* / E: ***cofet*** (sg *cofeturi*) + *-ar*] **1-4** (Persoană) care face sau vinde produse de cofetărie[1] **(1)** Cf *plăcintar*.

cofetăreasă *sf* [At: LET. III, 301/15 / Pl: *~ese* / E: ***cofetar*** + *-easă*] **1-2** Femeie care face sau vinde produse de cofetărie[1] **(1)**. **3-4** Nevastă de cofetar **(1, 3)**.

cofetărie[1] *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***cofet*** (sg *cofeturi*) + *-ărie*] **1** Local în care se fac, se consumă și se vând dulciuri (prăjituri, bomboane, înghețată etc.). **2** (Rar) Marfă de cofetărie **(1)**.

cofetărie[2] *sf* [At: TDRG / E: ***cofetar*** + *-ie*] **1-2** Meseria cofetarului **(1, 3)**.

cofetură *sf* vz ***cofeturi***

cofeturi *snp* [At: URECHE, L. I, 105/6 / V: ***~t*** *sms*, (sgp) ***~ră*** *sf*, (înv) ***confet*** *sn*, ***sc~*** / E: it ***confetto***] **1** Bomboane, caramele și alte dulciuri făcute de cofetar **(1)**. **2** (Pex) Bomboane. **3** Mâncăruri bune. **4-5** (Îvr; lsg; păstrat în poezia pop) Cofetar **(1, 3)**.

cofețioane *snp* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 301/15 / E: nct] **1-2** Cofeturi **(1-2)**.

cofiliță *sf* [At: H III, 38 / V: ***cohi~*** / E: ***cofă*** + *-iliță*] (Reg; șhp) **1-6** Cofă **(1-3)** (mică).

cofiță[1] *sf* [At: ANON. CAR. / V: (Mol) ***coci~, cohi~*** / Pl: *~țe* / E: ***cofă*** + *-iță*] **1** (Trs; Ban; înv) Căniță de băut Si: *cofă* **(1)**. **2-3** Cofă **(3)** mică, cu care se aduce apă sau se duc bucatele la câmp. **4-6** (Pex) Conținutul cofiței[1] **(1-3)**. **7** (Spc) Păcorniță. **8** (Îe) **A lovi pe cineva peste ~ța cu ouăle** A-l atinge tocmai unde-l doare. **9** Măsură de capacitate conținând cam o optime dintr-o cofă **(1)**.

cofiță[2] *sf* vz ***cofârță***

cofleji *vi* vz ***cofleși***

cofleșeală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***cofleși*** + *-eală*] Fleșcăire.

cofleși *vi* [At: COSTINESCU / V: ***~eji, ~liști*** / E: ns cf *moleși, cofoi, flești, fleșcăi*] (D. fructe) A se fleșcăi.

cofleșire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***cofleși***] (D. fructe) Fleșcăire.

cofleșit, ~ă *a* [At: CV, 1950, nr. 4, 36 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cofleși***] **1** (D. fructe) Fleșcăit. **2** (Fig; d. oameni) Posomorât.

cofliști *vi* vz ***cofleși***

coflosniță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Poreclă dată unei bătrâne.

cofochirurgie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cophochirurgie***] Disciplină care se ocupă cu tratamentul surdității pe cale chirurgicală.

cofoi[1] *vr* [At: H VII, 182 / E: nct] (Reg; d. fructe) A se cofleși.

cofoi[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~oaie* / E: ***cofă*** + *-oi*] **1** Cofă **(1)** mică cu care aduc copiii apă de la fântână. **2** Vas cu care se aduce mâncarea la câmp.

cofoiaș *sn* vz ***cofăiaș***

cofoiel *sn* vz ***cofăiel***

cofoieș *sn* vz ***cofăiaș***

cofoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***cophose***] (Med) Surzenie.

cofra *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: fr ***coffrer***] **1-4** A executa un cofraj **(1-4)**.

cofraj *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***coffrage***] **1** Tipar (de lemn sau de metal), în care se toarnă un material de construcție în stare fluidă, pentru a se întări după forma dorită. **2** Îmbrăcăminte de scânduri, care susține pereții unui șanț, galeriile unei mine etc. **3** Îmbrăcăminte specială de protecție pentru conductele neizolate. **4** Suport (de carton, cu diferite profiluri) pentru ambalat.

cofrare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***cofra***] **1-4** Executare a unui cofraj **(1-4)**.

cofră *sf* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***coffre***] (Teh) **1** Lucrare de fortificație permanentă. **2** Adăpost activ așezat pe șanț sau pe contraescarpă pentru a bate cu foc șanțul pe toată lungimea lui.

cofrâșteală *sf* vz ***cofârșteală***

cofret *sn* [At: EVID. CONT. 59 / Pl: *~e* / E: fr ***coffret***] (Câteodată complinit prin „cu siguranțe") Un fel de firidă închisă cu o ușă metalică, în care sunt grupate siguranțele unei instalații de curent electric de putere relativ mică.

cofiă *sf* vz ***copcă***

coftărie *sf* vz ***cofterie***

cofterie *sf* [At: (a. 1536) CUV. D. BĂTR. I, 238 / V: ***~tăr~, ~tir~, cuftur~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kufteri***] (Trs; înv; îppl) **1** Stofă prețioasă (postav

sau mătase), din care se făceau dulame boierești și cingători femeiești Si: *atlaz*. **2** (Pex) Caftan.

coftirie sf vz ***cofterie***

coftori v vz ***coptori***

cofunda vt vz ***confunda***

cogâlț i [At: CADE / V: *~glâc, ~glic* / E: fo] Onomatopee prin care se imită zgomotul făcut când se bea sau se toarnă dintr-o sticlă.

cogea ain vz ***coșcogea***

cogeametea ain vz ***coșcogea***

cogeamite ain vz ***coșcogea***

cogemite ain vz ***coșcogea***

cogenerațional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***co-*** + ***generație*** + *-onal*] (Rar) Din aceeași generație.

cogestiune sf [At: DEX² / P: *~ti-u~* / Pl: *~ni* / E: ***co-*** + ***gestiune*** (după fr ***cogestion***)] Gestiune ținută în comun de mai multe persoane.

cogirlă sf vz ***cocârlă***

cogitabund, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nzi, ~e* / E: it ***cogitabondo***] (Liv; rar) Bogat în cugetări Si: *gânditor*.

coglâc i vz ***cogâlț***

coglete sm vz ***coclet***

coglic i vz ***cogâlț***

cognat sn [At: DN³ / Pl: ? / E: lat ***cognatus***] **1** Situația juridică a celui înrudit cu alții. **2** Legături naturale, în special pe linie femeiască, în dreptul roman.

cognațiune sf [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: lat ***cognatio***] Înrudire naturală în vechiul drept roman.

cognări vt [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***cogne***] (Reg) **1-2** A (pre)găti mâncare Si: *a bucătări*.

cogne sf vz ***cuhne***

cognitiv, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cognitif***] **1** Care aparține cunoașterii. **2** Referitor la cunoaștere. **3** Specific cunoașterii. **4** Capabil de a cunoaște.

cognomen *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: lat ***cognomen***] **1** Al treilea nume al unei persoane, care arată familia, potrivit vechiului drept roman. **2** Poreclă.

cognoscibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cognoscible***, lat ***cognoscibilis***] (Flz) Care poate fi cunoscut.

cognoscibilitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: fr ***cognoscibilité***] (Flz) Însușirea de a putea fi cunoscut.

coh sn [At: ȘINCAI, HR. III, 263/2 / Pl: *~uri* / E: mg ***koh***, ucr ***кох***] (Ind; mgm; Trs) **1** Uzină. **2** Turnătorie. **3** Vatră, de la gura foalelor, în care se înroșește fierul.

coha sf [At: ODOBESCU, S. I, 134 / Pl: *~le* / E: pbl tc *kova*] (Tcm; iuz) Borcan (de dulceață) Si: *gavanos, chisea*.

cohabita vi vz ***coabita***

cohabitare sf vz ***coabitare***

cohal sn [At: I. IONESCU, P. 481 / Pl: *~?* / E: nct] (Îvr) Pădurice.

cohalm sn [At: ZAMFIRESCU, CONV. LIT. XXXVIII, 651 / E: ns cf mg *köhalom*] (Reg) Câmp.

cohă sf [At: CV, 1950, nr. II, 12 / Pl: *~he* / E: tc ***kova***] Bucătărie domnească.

cohăi vi [At: I. CR. VI, 153 / Pzi: *~esc* / E: ***cohi***] (Mol) A tuși înăbușit Si: *a cohăcâi, a cohnăi, a cuhuci*.

cohăit sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cohăi***] Tuse înăbușită Si: *cohnăit*.

cohăcâi vi [At: CV, 1950, nr. 4, 36 / Pzi: *cohăcăi* / E: nct] (Reg) A cohăi.

cohâia v vz ***încovoia***

cohâietură sf vz ***încovoietură***

cohâlti vi [At: PAMFILE, J. II / Pzi: *~tesc* / E: nct] A nu mai putea de foame Cf *pocâlti*.

cohe sf [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / V: *cove* / E: mg ***kohó***] (Mgm; Trs; Mar) Bucătărie.

coher sn vz ***cofer***

coherent, ~ă *a* vz ***coerent***

coherență sf vz ***coerență***

coheziune sf vz ***coeziune***

cohi i [At: DA ms / V: *~-cohia* / E: fo cf *chehăi*] Interjecție care imită tusea.

cohia i vz ***cohi***

cohi-cohia i vz ***cohi***

cohiliță sf vz ***cofiliță***

cohiță sf vz ***cofiță***[1]

cohlear, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~le-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cochléaire***] **1** Care aparține cohleei. **2** Situat în cohlee. **3** Referitor la cohlee. **4** Specific cohlei.

cohlee sf [At: DN³ / P: *~le-e* / E: fr ***cochlée***] Parte a urechii interne, formată dintr-un canal osos răsucit în spirală.

cohleoidă sf [At: DN³ / P: *~le-o-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***cochléoïde***] Curbă plană, loc geometric al extremităților arcelor cercurilor tangente unei drepte într-un punct al ei, având originea comună și aceeași lungime.

cohnă sf vz ***cuhnă***

cohnăi vi [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ns cf *chehăi*] A cohăi.

cohnăit sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cohnăi***] Cohăit.

cohni [At: ȘEZ. XVII, 63 / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *cocli*] (Îvp) **1** *vr* A se strica. **2** *vi* (Fig) A ține în ascuns durerea Si: *a mocni*.

cohnire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***cohni***] (Îvp) **1** Stricare. **2** Ascundere a durerii Si: *cohnit*[1] (**2**).

cohnit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~?* / E: ***cohni***] (Reg) **1-2** Cohnire (**1-2**). **3** Miros greu (de ceva stricat).

cohnit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cohni***] (Îvp) **1** Stricat. **2** (Fig; d. persoane) Care ține în ascuns durerea.

coholnicios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns cf *cohăi, cohnăi*] (Reg) Care tușește mereu Si: *jabos*.

cohortă sf [At: BĂLCESCU, M. V. 152 / V: (înv) *coor~* / Pl: *~te* / E: lat ***cohors, -tem***] **1** (La romani) Unitate de infanterie egală cu a zecea parte dintr-o legiune. **2** (În trecut) Trupă de cercetași formând o unitate, parte a unei legiuni. **3** (Fig) Mulțime. **4** (Fig; rar) Colectivitate a oamenilor care au trăit același eveniment demografic într-o perioadă de timp.

cohrib sn [At: DA ms / E: pbl, în loc de *pohrib*] (Reg) Pălărie mare.

coi[1] [At: ȘEZ. XIX, 111 / Pzi: *~esc* / E: ***coi***[2]] **1-2** *vt* A castra (vitele). **3** *vr* A nu trece la treabă Si: *a se codi* (**2**), *a pregeta*.

coi[2] [At: BIBLIA (1688), 86² / Pl: *coaie* și *~uri* / E: lat ***coleus***] **1** *sn* (Atm; pop; mpl) Testicul. **2** *sn* (Îla) **Cu coaie** Nejugănit. **3-4** *sm, a* (Fam; fig; îal) (Bărbat) de o mare energie, curajos, îndrăzneț Si: *bărbat* (**3-4**). **5** *sm* (Îcs) *De-a-n ~u* sau *de-a ~u* Joc de copii. **6** *sn*(Îe) **(A umbla) ca un ~ într-o căldare** (A umbla) fără rost. **7** *sn* (Îe) **A fi bătut la cap ca berbecele la coaie** A fi prost. **8** *sn* (Îe) **A strânge pe cineva de coaie** A constrânge pe cineva la ceva, fără putință de împotrivire. **9** *sn* (Îc) **~-de-berbec** Pungă (făcută din scrot de berbec). **10** *sn* (Reg; îc) **Coaiele-morarului** Parte a morii nedefinită mai îndeaproape Cf *coinac* (**6**). **11** *sn* (Bot; reg; îc) **Coaiele-popii** Clocotiș (*Staphylea piunata*). **12** *sn* (Îac) Buruiană cu rădăcina ca ceapa, cu efect afrodiziac și care omoară câinii imediat după ce aceștia o mănâncă Si: *iarbă-câinească, boașele-popii, rozmarin-porcesc*. **13** *sn* (Bot; reg; îac) Remf (*Aristolochia clematitis*). **14** *sn* (Bot; reg; îac) Spânz. **15** *sn* (Bot; reg; îac) Untul-vacii (*Orchis morio*). **16** *sn* (Bot; reg; îac) Voiniceriu (*Evonymus europaeus*). **17** *sn* (Bot; îc) **Coaiele-țapului** Plantă erbacee, cu tuberculi și flori galbene, cu slab miros de soc. **18** *sm* Greutate care se atârnă la cântar Si: *coinac* (**7**). **19** *sm* (Complinit uneori prin „de cal") Minge de gumă.

coian sm [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***coi***[2] + *-an*] (Pop) Om cu testicule mari.

coiat a [At: ALRM I/I h. 194 / E: ***coi***[2] + *-at*] (Reg) Coios (**2**).

coic i [At: DA ms / E: fo] **1-2** Cuvânt prin care se imită țipătul (de foame sau de durere al) porcilor, dar mai ales al purceilor Si: *guic*.

coica v vz ***coicăi***

coicăi v [At: CIAUȘANU, V. / V: (**1**) *~ca* / P: *co-i-că-i* / Pzi: *~esc* (*~ciesc*) și *coicăi*, p 3 *~e* / E: fo] **1-2** *vir* (Ban și Olt; d. porci și mai ales

d. purcei) A guița. 3 (Fig) A chinui rău de tot Si: (reg) *a acăi* (1), *a smotoci*, *a țipui*.

coidac *sn* [At: ANTIPA, P. 157 / Pl: ? / E: nct] (Pes) Băț scurt de care e legată undița sau etera, care fixează vârșa pe fundul apei Si: *poligaciu*, *pelie*.

coieț *sm* [At: VICIU, GL. / E: ***coi²*** + *-eț*] (Min) Rocă cristalină care conține niște globule mici sau mai mari (de cristal de cuarț).

coif *sn* [At: MARDARIE, L. 4459 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, (Mol; înv) ***~iuf*** / Pl: *~uri* / E: lt ***cofea***] **1** (Mil) Acoperământ de metal sau de piele pentru protecția capului, purtat, în trecut, de unii ostași în timpul luptei Si: *cască*, *chivără*, (reg) *ceacău*. **2** Caschetă de hârtie în formă de bicorn, cu care se joacă copiii, purtată (ocazional) pentru a proteja capul de soare. **3** (Înv; fig) Soldat german. **4** (Bot) Planta *Aconitum nappellus*. **5** (Reg) Cuib de pești Si: *clociob*, *coscoavă*, *captă*.

coifa *vr* [At: CHEST. II, 388/299 / Pzi 3: *~fează* / E: nct] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex d. pereți) A se coșcovi.

coifar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***coif*** + *-ar*] (Rar) Fabricant de coifuri (**1**).

coifă *sf* vz ***coif***

coifer *sn* vz ***cófer***

coiffure *sf* [At: DN³ / P: *co-a-für* / E: fr ***coiffure***] (Frm; rar) **1-3** Denumire generică pentru bonetă, caschetă, cască etc.

coifi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~feşte* / E: ***coifa*** css] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex; d. pereți) A se coșcovi.

coifoi *sn* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. 77 / Pl: *~oaie* / E: ***coif*** + *-oi*] (Îppl) Coif (**1**) mare.

coifoia *vr* [At: DA ms / Pzi: *~ează* / E: ***coifi*** css] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex; d. pereți) A se coșcovi.

coihă *sf* vz ***cuhnie***

coilie *sf* vz ***colilie***

coimăni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** A se căzni. **2** A se veseli degeaba.

coinac *sm* [At: ÎNDREPTAREA LEGII (1652), ap. ȘIO / Pl: *~aci* / E: tc ***kainak***] **1** (Înv) Vertebră. **2** (Înv) Noadă. **3** (Înv) Osul gleznei. **4** (Înv; la jocul de table) Zar. **5** Sfoară de care e legată, la un capăt, o greutate și care se aruncă în sus spre a prinde și a trage în jos altă sfoară întinsă, mai ales a unui zmeu (care aparține altuia). **6** Parte a morii cu care se ridică pietrele pentru a le fereca cu un ciocan de fier oțelit Si: *făfălug*, *tăvălug*, *crainic*, *cântarul-pietrelor*. **7** Greutate care se atârnă de brațul unei cumpene sau al unui cântar ori de capătul mai scurt al cumpenei puțului, pentru a ridica celălalt capăt (cu găleata) Si: *cătămâi*. **8** Testicul. **9** Tânăr care își începe viața sexuală. **10** Penis.

coină *sf* vz ***cuhne***

coinăcele *snp* [At: ȘEZ. VI, 25 / E: ***coinac*** + *-el*] (Bot) Buruiană cu flori rotunde și păroase (*Lactarius terminasus*) Si: *motocei*, *flocoșei*.

coincida *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~dez* / E: ***coincide*** css] **1-4** (Înv) A coincide.

coincidare *sf* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~ări* / E: ***coincida***] (Îvp) **1-4** Coincidere (**1-4**).

coincide *vi* [At: COSTINESCU / P: *co-in~* / Pzi: *coincid* / E: fr ***coïncider***] **1** (D. evenimente, fenomene etc.) A se petrece simultan Si: (înv) *a coincida* (**1**). **2** (D. evenimente, fenomene etc.) A se produce în același loc Si: (înv) *a coincida* (**2**). **3** A se potrivi întocmai Si: (înv) *a coincida* (**3**), (pop) *a se brodi*, *a se nimeri*. **4** (D. linii, figuri, suprafețe) A se suprapune perfect Si: (înv) *a coincida* (**1**).

coincident, ~ă *a* [At: COSTINESCU / P: *co-in~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***coïncident***] **1-4** (Rar) Care coincide (**1-4**).

coincidență *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~din~*** / P: *co-in~* / Pl: *~țe* / E: fr ***coïncidence***] **1** Suprapunere exactă Cf *congruență*. **2** (Fig) Potrivire incidentală și neașteptată a două lucruri, evenimente, fapte etc. Si: (pop) *brodire*, *nimereală*.

coincidere *sf* [At: DA ms / P: *co-in~* / Pl: *~ri* / E: ***coincide***] **1-2** (D. evenimente, fenomene etc.) Producere simultană sau în același loc Si: *coincidare* (**1-2**). **3** Potrivire întocmai Si: *coincidare* (**3**). **4** (D. linii, figuri, suprafețe) Suprapunere perfectă Si: *coincidare* (**4**).

coincidință *sf* vz ***coincidență***

coinculpat, ~ă *smf* [At: DEX² / P: *co-in~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***coinculpé***] Inculpat împreună cu alții în aceeași infracțiune penală.

coine *sn* [At: DN³ / P: *co-i~* / V: *koine* / E: ngr ***χοινή***] Limbă comună (mai ales limba greacă de circulație).

coinghios *sm* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~oși* / E: nct] (Bot; reg) Specie de struguri albi.

coinstigator, ~oare *smf* [At: DEX² / P: *co-in~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *co-* + ***instigator***] Instigator, împreună cu alții, la săvârșirea unei infracțiuni.

cointeresa *vt* [At: DA ms / P: *co-in~* / Pzi: *~sez* / E: fr ***coïntéresser***] **1** A face ca cineva să fie interesat într-o acțiune comună împreună cu altul (sau cu alții). **2** A stimula interesul cuiva pentru ceva (prin recompense materiale sau morale).

cointeresare *sf* [At: GHICA, S. 566 / P: *co-in~* / Pl: *~sări* / E: ***cointeresa***] **1** Interesare a cuiva într-o acțiune comună împreună cu altul (sau cu alții). **2** Stimulare a interesului cuiva pentru ceva (prin recompense materiale sau morale).

cointeresat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, M. 28 / P: *co-in~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cointeresa***] Care este interesat împreună cu altul (sau cu alții) într-o acțiune comună (din care are ceva de câștigat).

coios *a* [At: LB / E: ***coi²*** + *-os*] (Pop) **1** Cu testicule mari. **2** Bolnav de hernie Si: *surpat*, *boșorog*, *coiat*, *coit²*.

coiot *sm* [At: DEX² / P: *co-iot* / Pl: *~oți* / E: fr ***coyote***] Mamifer carnivor din America, asemănător cu lupul și cu șacalul (*Canis latrans*).

coir *sm* [At: DN³ / P: *co-ir* / E: eg ***coir***] **1** Plantă exotică. **2** Fibră elastică extrasă din coir (**1**).

coit¹ *sn* [At: COD. PEN. R.P.R. 451 / Pl: *~uri* / E: lat ***coitus***, fr ***coït***] Actul împreunării sexuale Si: *copulație*.

coit², ~ă *a* [At: ALRM I/I h. 114 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***coi²*** + *-it*] (Pop) Coios (**2**).

coită¹ *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. / Pl: *~te* / E: ns cf mg *kojtat* (*kajtat*), *kojtár*] (Reg) **1** Cățea. **2** Femeie cochetă, frumoasă, dar leneșă Si: *prădătoare*, *stricată*, *desfrânată*, *curvă*.

coită² *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Îrg) Gaura de la jocul cu mingea „de-a cotca".

coiț *sn* [At: GORJAN, H. II, 91/6 / E: ***coi²*** + *-iț*] **1-2** (Șhp) Coaie (**1**) (mici).

coiuf *sn* vz ***coif***

coiugă *sf* [At: LB / Pl: *~uge* / E: nct] (Pes) Plasă de prins pește.

coiuț *sn* [At: HERZ. – GHER. M. IV, 236 / Pl: *~e* și *~uri* / E: ***coi*** + *-uț*] **1** Coi (**1**) mic (de copil sau de animal). **2** Minge (mică) de gumă.

cojală *sf* vz ***cojeală***

cojan *sm* [At: LM / V: ***~jean*** / Pl: *~i*, *~jeni* / E: nct] **1** Poreclă dată țăranilor din Muntenia de către ardeleni. **2** Nume depreciativ dat de locuitorii din zone muntoase și deluroase țăranilor de la șes. **3** Nume întrebuințate pentru a face distincția între mocanii de la plai și podgorenii de la vale.

cojancă *sf* [At: DA ms / V: ***~jea~*** / Pl: *~nce* și *~jence* / E: ***cojan*** + *-că*] **1-6** Nevastă sau fată de cojan (**1-3**).

cojănesc, ~ească *a* [At: H XI, 326 / V: ***~jen~*** / E: ***cojan*** + *-esc*] **1-3** De cojan (**1-3**). **4-6** În felul cojanilor (**1-3**). **7-9** Specific cojanilor (**1-3**).

cojănește *av* [At: TURCU, E. 138 / V: ***~jen~*** / E: ***cojan*** + *-ește*] **1-3** Ca la cojani (**1-3**). **4-6** În felul cojanilor (**1-3**). **7-9** Specific cojanilor (**1-3**). **10** (D. statul jos) Turcește.

cojba *vr* [At: CADE / Pzi 3: *~bează* / E: ctm ***cujba*** + ***coajă***] (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; pex, d. pereți, d. coaja (**6**) pâinii coapte) A se coșcovi.

cojbat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cojba***] (Reg) Cojit (**3**).

cojbă *sf* [At: BRAN, S. / V: ***coaj~*** / Pl: *~be* / E: ***cojba***] (Trs) **1** Scoarță. **2** (Îf *coaj~*) Coajă (**4**) de ou.

cojcogea *ain* vz ***coșcogea***

cojeală sf [At: TDRG / V: (reg) *~jală* / Pl: *~eli* / E: **coji²** + *-eală*] **1** Curățare de coajă **(2)** Si: *cojire* **(1)**, *cojit¹* **(1)**. **2-5** Ceea ce se desprinde prin cojire **(1-4)** Si: *cojitură* **(6-9)**.

cojean sm vz **cojan**

cojeancă sf vz **cojancă**

cojeică sf vz **cujeică**

cojenesc, ~ească a vz **cojănesc**

cojenește av vz **cojănește**

coji¹ smp vz **coș⁴**

coji² [At: PISCUPESCU, O. 280/15 / V: *corji* / Pzi: *~jesc* / E: **coajă**] **1-2** *vtr* (C. i. un pom, o nuia, un fruct, o legumă etc.) A (se) curăța de coajă **(1)**. **3** *vt* (C. i. un animal) A jupui Si: *a beli, a despuia*. **4** (Îe) **A ~ pe cineva în bătăi** A bate bine pe cineva. **5** (Îe) **A-l ~ pe cineva puricii** A-l pișca (în timpul somnului). **6** *vr* (D. răni cicatrizate, d. pielea arsă de soare, uscată de vânt) A se curăța de coji **(14)** Si: *a se descuama*. **7** *vr* (D. pereți și d. tencuiala sau varul de pe ei) A se coșcovi.

cojire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **coji**] **1** (D. un pom, o nuia, un fruct, o legumă etc.) Curățare de coajă **(1)** Si: *cojeală* **(1)**, *cojit¹* **(1)**, *cojitură* **(1)**. **2** (D. un animal) Jupuire Si: *cojit¹* **(2)**. **3** (D. răni cicatrizate, d. pielea arsă de soare, uscată de vânt) Curățare de coji **(14)** Si: *coji¹* **(3)**, *descuamare*. **4** (D. pereți și d. tencuiala sau varul de pe ei) Coșcovire.

cojit¹ sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **coji**] **1-4** Cojire **(1-4)**.

cojit², ~ă a [At: DELAVRANCEA, S. 174 / Pl: *~iți, ~e* / E: **coji**] **1** (D. legume, fructe etc.) Care a fost curățat de coajă **(1)**. **2** (D. piele) De pe care s-au luat sau au căzut coji **(1)** Si: *descuamat*. **3** (D. pereți și d. varul sau tencuiala de pe pereți) Coșcovit.

cojitor sn, a [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: **coji** + *-tor*] **1-2** (Instrument sau mașină) cu care se execută descojirea trunchiurilor de arbori.

cojitură sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **coji** + *-(t)ură*] **1-4** Cojire **(1-4)**. **5** (Pex) Ceea ce s-a cojit. **6-9** Ceea ce s-a desprins prin cojire **(1-4)**.

cojiță sf [At: PANN, P. V. III, 92 / Pl: *~țe* și (reg) *~ți* / E: **coajă** + *-iță*] **1-10** Coajă **(1, 2, 6-8)** (mică).

cojnec, ~ă a, sf vz **cojnic**

cojnic, ~ă [At: (a. 1697, Urlați), BUL. COM. IST. V, 224 / V: **~nec, ~ă**, (+ *coajă*) *coajnică sf* / E: srb **кожина хартия** „pergament" și adaptat la derivatele în *~nic*] (Înv) **1** *a* (Ca atribut) Scris pe pergament. **2** *sf* Pergament.

cojniță sf vz **coșniță**

cojoacă sf vz **cojoc**

cojoaică¹ sf [At: H VI, 143 / Pl: *~ice* / E: nct] Cujeică.

cojoaică² sf [At: CADE / Pl: *~ice* / E: **coajă** + *-oaică*] (Orn) **1** Scorțărel. **2** (Îe) **~-de-munte** Pasăre cu pene cenușii pe cap, cu gușa albă vara și neagră iarna, cu aripile parțial roșii și negre, ciocul lung, subțire și încovoiat și care trăiește în crăpăturile stâncilor (*Tichogroma muraria*).

cojoc sn [At: DOSOFTEI, V. S. 33/2 / V: *~oacă sf* / Pl: *~oace*, (înv) *~uri* / E: vsl **кожоухъ**] **1** Obiect de îmbrăcăminte făcut din piele de oaie prelucrată cu mițe cu tot, cu blana în interior, care se poartă mai mult la țară ca palton Si: *blană, bitus, boboi, bundă, burcă, ghebă, gibea, sarică, șubă, tohoarcă*. **2** (Pop; fig; îe) **A avea (a găsi, a afla) ac de** (sau **pentru**) **~ul cuiva** A găsi modalitatea de a îndrepta pe cineva. **3** (Îae) A se răzbuna pe cineva. **4** (Îae) A-i veni de hac cuiva. **5** (Fig; îe) **A-și întoarce ~ul pe cealaltă parte** (sau **pe dos**) A-și schimba atitudinea, părerile pe neașteptate Si: *a întoarce foaia*. **6** (Fig; îe) **A nu căuta de ce e ~ul cuiva** A-i trata egal pe toți. **7** (Fig; îe) **A nu-l mai întreba pe cineva de ce i-e ~ul** A lua pe cineva prin surprindere. **8** (Pop; fig; îe) **A cunoaște cui de ce îi e ~ul** A ști cu cine ai probleme. **9** (Pop; fig; îe) **Cât îi poate ~ul** Cât poate cineva Si: *cât îl ține cureaua*. **10** (Pop; fig; îe) **Te mănâncă ~ul!** Nu te astâmperi **11-12** (Pop; fig; îe) **A scutura** (cuiva) **~ul** sau **A i se face** (cuiva) **pielea ~** A bate sau a fi bătut. **13** (Pop; fig; îe) **Vai de ~ul cuiva!** Vai de pielea cuiva. **14** (Pop; fig; îe) **Jocul rupe ~ul** Cine se ține de petreceri, sărăcește. **15** (Îae) Jocul se termină cu bătaie. **16** (Pop; fig; îe) **Iarnă cu șapte ~oace** Iarnă foarte grea și friguroasă. **17** (Pex) Blană întrebuințată drept căptușeală. **18-19** (Gmț) Piele cu mult păr sau blana unui animal. **20** (Bot; îc) **~ul-ursului** Plantă cu frunza ca cea a mărului. **21** Sul de bumbac bine presat. **22** Pătură de bumbac, obținută în filaturile de bumbac. **23** Dans țărănesc. **24** Melodie pe care se execută acest dans. **25** Dansul împreună cu melodia.

cojocar sm [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 91/13 / V: (îvr) **~iu** / Pl: *~i* / E: **cojoc** + *-ar*] Bărbat care lucrează sau vinde cojoace **(1)** Si: *blănar, pielar*.

cojocaș sn [At: DA ms / Pl: *~așe* / E: **cojoc** + *-aș*] Cojocel **(1)**.

cojocăreasă sf [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: **cojocar** + *-easă*] **1-2** Femeie care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc. Si: *cojocăriță* **(1-2)**. **3** (Rar) Soția cojocarului Si: *cojocăriță* **(3)**.

cojocăresc, ~ească [At: SEVASTOS, N. 281 / Pl: *~ești* / E: **cojocar** + *-esc*] **1-2** *a* Care aparține cojocarului sau cojocăriei. **3-4** *a* Care se referă la cojocar sau cojocărie. **5-6** *a* Care este specific cojocarului sau cojocăriei. **7-8** *a* Care provine de la cojocar sau de la cojocărie. **9-10** *a* De cojocar sau cojocărie. **11** *sfa* (Îf *~easca*) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **12** *sf* Melodie după care se execută acest dans. **13** *sf* Dansul împreună cu melodia.

cojocări v [At: HERZ. – GHER., M. IV, 243 / Pzi: *~resc* / E: **cojocar**] **1** A se ocupa cu cojocăria **(1)** Si: *a cojocări*. **2** (Fig) A bate pe cineva zdravăn.

cojocărie sf [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 91/13 / Pl: *~ii* / E: **cojocar** + *-ie*] **1** Meseria cojocarului Si: *cojocărit*. **2** Atelier unde se lucrează cojoacele **(1)** etc. **3** Prăvălie în care se vând cojoacele **(1)** și alte obiecte din piele. **4** Marfa cojocarului.

cojocărit sn [At: LIUBA – IANA, M. 6 / E: **cojocări**] Cojocărie **(1)**.

cojocăriță sf [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: **cojocar** + *-iță*] **1-2** Cojocăreasă **(1-2)** **3** (Rar) Cojocăreasă **(3)**

cojocel [At: ODOBESCU, S. I, 483 / Pl: *~e* **(1)**, *~cei* **(2)** / E: **cojoc** + *-el*] **1** *sn* Cojoc **(1)** scurt, de obicei, fără mâneci Si: *bondiță, bundă, cojociță, cojocuț, pieptar*. **2** *sm* (Bot; reg) Porumb (*Zea mays*).

cojoci v [At: ANON. CAR. / Pl: *~cesc* / E: **cojoc**] (Înv) **1-2** A cojocări **(1-2)**.

cojocică sf [At: VICIU, GL. / Pl: *~cele* / E: **cojoc** + *-ică*] Haină care ajunge până la genunchi și este căptușită cu piele de oaie.

cojocină sf [At: CAMILAR, N. II, 426 / Pl: *~ne* / E: **cojoc** + *-ină*] **1** Cojoc **(1)** vechi și rupt. **2** Om îmbătrânit Si: *boșorog, moșneag*.

cojociță sf [At: LUC. III, 361 / Pl: *~țe* / E: **cojoc** + *-iță*] Cojocel **(1)**.

cojocuț sn [At: DA ms / Pl: *~e* / E: **cojoc** + *-uț*] Cojocel **(1)**.

cojoică sf vz **cujeică**

cojoni vt vz **claponi**

cojora vz **coroji**

cojori vz **coroji**

cojos, ~oasă a [At: PISCUPESCU, O. 310/22 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **coajă** + *-os*] **1** Acoperit cu multă coajă **(1)**. **2-3** Care are forma sau consistența unei coji **(1)**. **4** (D. răni) Care a prins coajă **(14)**.

col¹ sn [At: HEM 1669 / Pl: *~uri* / E: tc **kol**] **1** (Mol) Aripa morii de vânt Cf *fofează, săgeată*. **2** (Mun; rar; îe) **A fi de ~** A fi paznic de noapte Si: *a fi de caraulă*.

col² sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: fr **col**] **1-2** (Atm) Parte mai îngustă, mai strâmtă a unui organ sau a unui os.

cola smi [At: DEX² / E: fr **cola, kola**] Arbore tropical cu frunze albe sau roșii de forma unei nuci, care conțin alcaloizi stimulanți (*Cola nitida*).

colabora vi [At: NEGRUZZI, S. I, 339 / Pzi: *~rez* / E: lat **collaboro, ~are**, fr **collaborer**] **1** A participa, alături de alte persoane, la realizarea unei acțiuni, a unei opere etc., care se efectuează în comun. **2** A publica lucrări într-un periodic sau într-o culegere.

colaborare sf [At: C. PETRESCU, C. V. 145 / Pl: *~rări* / E: **colabora**] **1** Participare, alături de alte persoane, la realizarea unei acțiuni, a unei opere, a unei afaceri etc. care se efectuează în comun Si: *colaborație* **(1)**. **2** Publicarea lucrărilor într-un periodic sau într-o culegere Si: *colaborare* **(2)**. **3** (Îlav) **În ~ (cu cineva)** Participând activ la o muncă în comun. **4** (Îal) Împreună cu cineva.

colaborator, ~oare *smf, a* [At: RUSSO, S. 79 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***collaborateur***] **1-4** (Persoană) care colaborează (**1-2**) (la o acțiune, lucrare sau publicație).

colaborație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***collaboration***] (Nob) **1-2** Colaborare (**1-2**).

colaboraționism *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~?* / E: nct] **1-2** Atitudine sau politică de trădare a intereselor propriei țări, specifică celor ce au colaborat (**1**) cu ocupanții hitleriști în timpul celui de-al doilea război mondial.

colaboraționist, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 105, 3/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***collaborationiste***] **1-2** (Persoană) care colaborează (**1**) cu inamicul într-o țară cotropită Si: *trădător*.

colaborațiune *sf* vz ***colaborație***

colac *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 104/37 / Pl: *~aci*, (nob) *~uri* / E: vsl ***колакъ***] **1** Preparat din pâine, de obicei în formă de inel, împletit din mai multe suluri de cocă și făcut, mai ales, pentru anumite evenimente religioase. **2** (Pfm; îe) **A trecut baba cu ~acii** (sau **~ul**) sau **I-a mâncat cioara ~ul** Se spune persoanelor care au scăpat o ocazie. **3** (Irn; îe) **Pe la noi umblă câinii cu ~acii în coadă** E belșug mare. **4** (Pop; îe) **Cum e sfântul și ~ul** Omagiul sau darul se măsoară după importanța persoanei Si: *cum e turcul și pistolul*. **5-6** (Pop; îe) **Așteaptă ca mortul ~ul** Cu nerăbdare sau cu poftă. **7** (Pop; îe) **Să dai ~** (sau **turtă**) **zilei că ai scăpat!** Să mulțumești lui Dumnezeu că ai scăpat fără probleme. **8** (Pfm; îe) **~ peste pupăză** Se zice când la un necaz sau la o nenorocire se adaugă un alt necaz sau o altă nenorocire. **9** (Îe) **Dă-i ~ și lumânarea** Renunță. **10** (Îe) **Asta-i lapte cu ~** Când se întâmplă ceva plăcut, folositor. **11** (Îe) **A umbla după** (sau **a aștepta** sau **a veni**) **~aci calzi** La un lucru plăcut și de-a gata. **12** (Pop; îe) **A duce pe cineva la ~aci calzi** A-l duce cu vorba. **13** (Pop; îe) **Așa ~!** Ce noroc (pe mine)! **14** (Pfm; îe) **A-și face coada ~** A căuta pretexte nefondate. **15** (Pop; îe) **Nu i s-au prins ~acii** Nu i-a mers sau n-a reușit ceva. **16** (Pfm; îe) **A se face (a ședea) ~** Cu corpul încolăcit Cf *ghemuit*. **17** (Trs; Ban) Cozonac. **18** (Buc) Covrig. **19** (Pop; îe) **A aștepta** (sau **a primi pe cineva**) **cu ~aci calzi** A face (cuiva) o primire bună. **20** (Reg) Bucăți de pâine cu colivă și lumânare care se împart la săraci, rude, vecini etc. **21** Obiect de metal, de lemn, de cauciuc etc. de formă inelară. **22** (Îs) *~ de caș* Brânză topită lăsată să se răcească, după ce i s-a dat formă de colac (**1**). **23** Gânj împletit în formă de cerc, cu care se leagă strâns lemnele. **24** (Îs) *~ de sârmă* Sârmă răsucită în formă de roată, ca să nu ocupe mult spațiu. **25** (Îs) *~ de tel* Sârmă de fier, oțel, alamă etc. **26** (Îas) Arc în formă de spirală care se pune la fotolii, canapele etc. **27** (Lpl) Obezile împreunate ale roții carului, talpa roții Cf *ciolan, năplaţe*. **28** Încingătoare de lemn care înconjoară pietrele de măcinat ale morii. **29** Împrejmuire de piatră sau de lemn (mai modern din tuburi de beton) din jurul unei fântâni, unui puț, unui ghizd etc. Cf *butalău, gardină*. **30** (Înv) Împrejmuire de zid, de pământ Cf *brâu*. **31** Ornament care înconjoară pereții sau stâlpii unei clădiri Cf *brâu, chenar, ciubec*. **32** (Îs) *~ de salvare* Cerc de plută sau de cauciuc umflat cu aer, cu ajutorul căruia se plutește deasupra apei și care se aruncă celor care se îneacă. **33** Lemn încovoiat care ține o boltă Si: *arc*. **34** (Ban) Colibă rotundă din nuiele și acoperită cu paie, în care se adăpostesc ciobanii. **35** (Trs) Cerc de piele (capitonată) care se pune în unele regiuni în jurul gâtului cailor înhămați Cf *jugul hamului*. **36** Vârtej (la păr). **37** Fiecare din cele două trapeze din constelația numită „dragon" sau „balaur". **38** Verigă formată din corpul șarpelui răsucit (în jurul cuiva). **39** (Mlp) Rotocoale de fum (de țigară). **40** (Înv; mpl) Dar făcut de fini nașilor. **41** (Fig) Recompensă (în bani) pentru îngrijirea sau găsirea unei vite pierdute sau furate. **42** (Fig) Recompensă pusă pe capul unui tâlhar etc. **43** (Îs) *Cal de ~* Cal străin, adăpostit în comună și dat de primar unui nevoiaș până se găsește stăpânul. **44** (Îs) *Vită de ~* Vită fără stăpân. **45** (Irn; îe) **A lua ~** A da de știre, a informa pe cineva despre ceva. **46** Discurs ținut de colăcer la nuntă Si: *colăcărie* (**1**), *colăcerie* (**1**).

colaca *sms* [At: DOC., ap. TDRG / E: ngr ***χόλαιχαξ***] (Rar; iuz) Lingușitor.

colachie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 87 / A: (înv) *~lac~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***χολωχία***] **1** (Înv; reg) Lingușire. **2** (Reg) Rugăminți stăruitoare.

colachiu *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1229 / Pl: *~ii* / E: nct] Colaca.

colaj *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***collage***] **1** Procedeu artistic care constă în compunerea unui tablou prin lipirea laolaltă a unor elemente eterogene. **2** (Pex) Tablou realizat prin acest procedeu.

colalie *sf* vz ***colilie***

colan *sn* [At: ARHIVA R. II, 329/13 / V: ***~lean*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: tc ***kolan***] **1** Cingătoare împodobită, purtată în în general de femei. **2** Salbă, șirag purtat la gât ca podoabă. **3** Colier cu decorații purtat la gât ca distincție. **4** (Îlav) **În ~** În cerc. **5** (Buc; Bot) Limba cucului (*Botrychium lunaria*).

colandrisi *vt* [At: BUL. COM. IST. II, 146 / Pzi: *~sesc* / E: bg ***холандрисвам***] **1-2** (Înv) A utiliza, a exploata pe cineva.

colant, ~ă [At: TEODOREANU, M. II, 257 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***collant***] **1** *a* (D. îmbrăcăminte) Strâns lipit de corp. **2** *smp* Dres.

colap *sn* vz ***clop***

colaps *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~uri* / E: lat ***collapsus***] Insuficiență circulatorie periferică, manifestată prin pierderea oricărei forțe, scăderea bruscă a tensiunii arteriale, puls rapid și foarte slab etc.

colapsoterapie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***colapsothérapie***] (Med) Tratament al anumitor forme de tuberculoză prin presarea unui plămân pentru a-l pune în repaus.

colare *sf* [At: CV, 1950, nr. 3, 36 / Pl: *~lări* / E: nct] **1** (Reg) Găuri, scobituri în piatră. **2** Peșteri care pot servi drept adăposturi în munți. **3** Asortare. **4** Trăire în concubinaj. **5** (D. îmbrăcăminte) Lipire pe corp.

colarez *sm* vz ***colărez***

colargol *sn* [At: DEX^2 / E: fr ***collargol***] (Frm) Antiseptic preparat dintr-o soluție apoasă de argint coloidal.

colariu *sm* [At: URICARIUL X, 401/20 / E: srb ***colar***] (Reg) **1** Rotar. **2** Fân care are fire de ierburi înalte și groase.

colastră *sf* [At: JIPESCU, O. 48 / V: ***~ru*** *sm*, ***~lea~, corastă, coraste, cora~, curaslă, curastă, cura~, curastru, cureastă*** *sm* / Pl: ***~re*** / E: lat ***colostră, -am***] **1** Colostru. **2** Lapte brânzit.

colastru *sm* vz ***colastră***

colată *sf* vz ***corlată***

colateral, ~ă *a* [At: PRAV. 839 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***collateral***] **1** Secundar. **2** (D. rude, grade de rudenie) Care unește între ei frați și surori și pe descendenții acestora.

colație *sf* vz ***colațiune***

colaționa *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pzi: *~nez* / E: fr ***collationner***] A confrunta un text original cu copia sau cu reproducerea lui pentru a stabili exactitatea acestora sau pentru a constata asemănările și deosebirile existente Si: *corectare*.

colaționare *sf* [At: HASDEU I. C. / Pl: *~nări* / E: ***colaționa***] Comparare a unor copii între ele, cu textul original, spre a verifica exactitatea reproducerii Si: *corectare*.

colațiune *sf* [At: BUL. COM. IST. I / V: ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***collation***] **1** Colaționare. **2** (Rar) Gustare.

colăcar *sm* [At: MARIAN, NA. 307 / V: ***~loc~*** / Pl: *~i* / E: ***colac*** + *-ar*] **1** (Lpl) Părinții sau finii care aduc în dar colaci (**1**) nașilor. **2** (Gmț) Fecior de popă (care mănâncă mulți colaci (**1**)). **3** Urător. **4** (Înv) Denunțător al unui hoț Cf *colac* (**42**), *colăcaș* (**3**).

colăcaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 223 / Pl: *~i* / E: ***colac*** + *-aș*] **1** (Înv) Sol. **2** Colăcer. **3** (Înv) Colăcar (**4**).

colăcări *v* [At: COD. SILV. 50 / Pzi: *~resc* / E: ***colăcar***] **1** A rosti orația de nuntă. **2** A cerceta ceva (o pagubă etc.). **3** A denunța un hoț în schimbul unei recompense.

colăcărie *sf* [At: MARIAN, NU. 452 / V: ***~loc~*** / Pl: *~ii* / E: ***colăcar*** + *-ie*] **1** Orații la nuntă spuse de colăcari (**1**) Si: *colăcășie, colac*. **2** Colecție de orații de nuntă. **3** (Înv) Denunț.

colăcărit sn [At: HERZ. – GHER., M. IV, 237 / Pl: ? / E: *colăcări*] **1** Spunerea orațiilor de nuntă. **2** (Spc) Împărțirea colacilor **(1)** drept dar. **3** Mulțime de colaci **(1)**.

colăcăriță sf [At: MARIAN, Î. 373 / Pl: *~țe* / E: *colăcar* + *-iță*] Femeie care pregătește mesele pentru pomană.

colăcășie sf [At: SEVASTOS, N. 99 / V: *~loc~* / Pl: *~ii* / E: *colăcaș* + *-ie*] (Olt) Orație de nuntă Si: *colăcărie* **(1)**.

colăceală sf [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: *colăci* + *-eală*] **1-12** Colăcire **(1-12)**.

colăcel¹ sm [At: BIBLIA (1688), 288² / V: *~loc~* / Pl: *~cei* / E: *colac* + *-el*] **1** (Șhp) Colac **(1)** mic. **2** (Îc) **De-a trei ~ei** Numele unui joc de copii numit și **de-a mama-**(sau **de-a-puia**)**-gaia**. **3** Nuia mică, împletită ca un colac. **4** (Bot; lpl; îc) **~eii-babei** Nalbă (*Lavatera thuringiaca*).

colăcel² sm vz *colăcer*

colăcer sm [At: GHICA, S. 33 / V: *~el, ~locer* / Pl: *~i* / E: pbl derivat din *colaciu*] Flăcău care, împreună cu încă doisprezece flăcăi, însoțește nunta călare, escortând mirele și mireasa, sau numai mirele când se duce să ia mireasa de la părinți Si: *brudos, crainic, chemător, pocănzeu, vătăjel, vestitor, vornic*.

colăcerei smp [At: H XIV, 26 / E: *colăcer*] (Bot; reg) Ghiocei (*Galanthus nivalis*).

colăcerie sf [At: SEVASTOS, N. 99 / V: *~lec~* / Pl: *~ii* / E: *colăcer* + *-ie*] **1** Orație de nuntă Si: *colăcărie* **(1)**, *conocărie*. **2** Strigăturile colăcerilor.

colăchistriță sf vz *coropișniță*

colăci [At: VARLAAM, C. 59/2 / Pzi: *~cesc* / E: *colac*] **1** *vt* A recomanda cuiva pe cineva pentru căsătorie Si: *a peți, a votri*. **2** *vt* A căsători pe cineva. **3** *vi* A mijloci ceva. **4-5** *vt* A recomanda ceva sau pe cineva altei persoane. **6** *vt* (Spc) A aduce undeva un străin (nepoftit) care se stabilește acolo. **7** *vt* A căuta prietenia cuiva. **8** *vt* A sfătui (la rău) pe cineva. **9** *vt* (Înv) A întreba de ceva. **10** *vi* (Reg) A ști să spună minciuni. **11** *vt* A anunța că s-a găsit o vită de pripas. **12** *vt* A denunța. **13** *vr* (D. animale fără stăpân) A se pripăși. **14** *vr* (Nob) A se încolăci.

colăcime sf [At: MARIAN, NA. 292 / Pl: *~mi, ~muri* / E: *colac* + *-ime*] Obiceiul de a merge la nași la un an de la botezul copilului sau la un an de la căsătorie.

colăcire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *colăci*] **1** Recomandare a cuiva pentru căsătorie Si: *colăcit¹* **(1)**. **2** Căsătorire a cuiva Si: *colăcit¹* **(3)**. **3** Mijlocire a unei afaceri Si: *colăcit¹* **(3)**. **4-5** Recomandare a ceva sau a cuiva altei persoane Si: *colăcit¹* **(4-5)**. **6** (Spc) Aducere undeva a unui străin (nepoftit) care se stabilește acolo Si: *colăcit¹* **(6)**. **7** Căutare a prieteniei cuiva Si: *colăcit¹* **(7)**. **8** Sfătuire a unei persoane (la rău) Si: *colăcit¹* **(8)**. **9** Găsire a unui animal Si: *colăcit¹* **(9)**. **10** Denunțare. **11** (D. animale fără stăpân) Pripășire Si: *colăcit¹* **(11)**. **12** Încolăcire Si: *colăcit¹* **(12)**.

colăcit¹ sn [At: MARIAN, NA. / Pl: *~uri* / E: *colăci*] **1-12** Colăcire **(1-12)**. **13** Crampe.

colăcit², ~ă a [At: IORGA, N. R. A. I, 282 / Pl: *~iți, ~e* / E: *colăci*] **1** (D. persoane) Introdus într-o casă, într-o societate. **2** (D. vite) Pripășit.

colăcitor, ~oare a [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: *colăci* + *-(i)tor*] **1-2** Care (se) încolăcește.

colăcitură sf [At: CALENDARIU (1844), 59 / Pl: *~ri* / E: *colăci* + *-itură*] **1** Încolăcitură. **2** Boală nedefinită mai îndeaproape, care se manifestă prin dureri de stomac, crampe.

colăcui vi vz *conlocui*

colăcuț sm [At: MARIAN, Î. 172 / Pl: *~i* / E: *colac* + *-uț*] Colac mic.

colăier sm [At: ALECSANDRI, P. P. 102 / Pl: *~i* / E: nct] (Mol) Colindător (cu plugușorul) în ajunul Sfântului Vasile.

colăire sf [At: DA ms / E: nct] **1-2** (Reg) Lenevire (în pat).

colălie sf vz *colilie*

colăreț sm vz *colărez*

colărez sm [At: JIPESCU, O. 128 / V: *~lar~, ~lariz, ~lareț* / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Pop) Bucățele de cocă care se fierb în lapte sau în anumite mâncăruri. **2** (Pex) Mâncare (pentru copii) făcută din făină fiartă în lapte. **3** (Gmț) Creier. **4** Minte.

colătăcit, ~ă a vz *încolătăcit*

colătău sn [At: DAMÉ, T. 140 / Pl: *~ăi* / E: mg *kol(l)antyú*] (Reg) **1** Mânerul sucalei. **2** (Îe) **A umbla ~** A umbla roată de jur-împrejur. **3** Mâncare numită și învârtită.

colb sm [At: ALECSANDRI, T. 1754 / Pl: (rar) *~uri* / E: rs *колоб*] (Reg) **1** Praf. **2** (Îe) **A bate (pe cineva) să-i meargă ~ul** A bate zdravăn. **3** (Îe) **A da cuiva (unui lucru) ~** A termina repede Cf *a da rasol*. **4** (Îe) **A-i da un ~** A-și bate joc de cineva. **5** (Îe) **A da cuiva ~ în ochi** A încerca să înșeli pe cineva despre valoarea unui lucru, unei afaceri, unui om etc. **6** Pulbere. **7** (Trs) Rotocoale de fum.

colbac sm vz *calpac*

colbaci sn [At: I. CR. II, 21 / Pl: *~ace* / E: *colb* + *-aci*] Bătător, făcut din vergi împletite, pentru scuturarea prafului din covoare, haine etc. Cf *palmă*.

colbar sn [At: VICIU, GL. / S: *~iu* / Pl: *~e* / E: *colb* + *-ar*] (Trs) Paie zdrobite.

colbă¹ sf [At: ANTIPA, P. 489 / Pl: *~be* / E: bg *колба*] **1** Brățară. **2** (Pex) Inel făcut dintr-o nuielușă de salcie. **3** (Lpl) Semne care se pun la o anumită distanță Si: *cercei, tuiele*.

colbă² sf [At: HERZ. – GHER., M. IV, 237 / E: ger *Kolben*] (Buc) Pat de pușcă.

colbăi [At: COSTINESCU / Pl: *~esc* / E: *colb*] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) prăfui. **3** *vt* A fuma, scoțând nori de fum.

colbăios, ~oasă a [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: *colb* + *-ăios*] **1-2** (Mol) Plin, acoperit de praf.

colbăit, ~ă a [At: ALECSANDRI, T. 1012 / Pl: *~iți, ~e* / E: *colbăi*] **1** (Reg) Prăfuit. **2** (Pex) Murdar.

colbăraie sf [At: DA ms / E: *colb* + *-ăraie*] (Reg) Prăfăraie.

colbărie sf [At: ALECSANDRI, T. 442 / E: *colb* + *-ărie*] (Reg) Mult praf.

colbășoară sf vz *colbășoaie*

colbec sm vz *culbec*

colbișor sm [At: H XIV, 30 / Pl: *~i* / E: rs *колба*] Peștele *cyprinus gobia*.

colbiu, ~ie a [At: MARIAN, CH. 51 / E: *colb* + *-iu*] De culoarea colbului.

colbos, ~oasă a [At: MARIAN, CH. 51 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *colb* + *-os*] (Reg) Prăfuit.

colbot sn [At: VAIDA / V: *~ă sf* / E: *colb*] **1** (Reg) Prăfuială. **2** (Fig; îf *~ă*) Ceartă.

colbotă sf vz *colbot*

colboti vtr [At: CHEST. V, 148/26 / Pzi: *~bot* și *~tesc* / E: *colbat*] (Înv) **1-2** A (se) mișca. **3-4** A (se) hurduca.

colbui v vz *colbăi*

colbuit, ~ă a vz *colbăit, ~ă*

colburatic, ~ă a [At: CADE / E: *colb* + *-uratic*] Prăfuit.

colburiu, ~ie a [At: MARIAN, CH. 51 / E: *colb* + *-uriu*] Colbiu.

colburos, ~oasă [At: CONACHI, P. 287 / E: *colb* + *-uros*] Colbos.

colbuț sms [At: ȚIPLEA, P. P. / E: *colb* + *-uț*] (Șhp) Colb.

colcantaur sn vz [At: EMINESCU, L. P. 133 / V: *~cân~* / E: *cocâltău* + *coclauri*] (Rar) Cocâltău.

colcanti smp [At: CHEST. II, 242/31 / E: nct] Partea cea mai înaltă a acoperișului casei.

colcăci vt [At: ȘINCAI, HR III, 250 /28 / E: nct] (Trs; pbl) A chinui.

colcăi vi [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 120/3 / Pzi: *colcăi*, (rar) *~esc*, (înv) *~u* / E: fo cf *colcot* (*clocot*)] **1** A fierbe în clocot. **2** (Spc; d. viermi sau insecte) A mișuna.

colcăială sf [At: PAS, Z. III, 64 / Pl: *~ieli* / E: *colcăi* + *-eală*] **1** Clocot. **2** Mișună¹.

colcăire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *colcăi*] **1** Clocotire. **2** Mișunare.

colcăit sn [At: C. PETRESCU, C. V. 345 / E: *colcăi*] **1-2** Colcăire **(1-2)**.

colcăitor, ~oare a [At: DA ms / E: *colcăi* + *-(i)tor*] Care colcăie.

colcântaur sn vz *colcantaur*

colceac snm vz *colceag*

colceag *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: ***~ac*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Mun; Mol; tcî) **1** Manșon. **2** (Mp) Un fel de ghete care se încheie pe picior cu copci. **3** Jambiere.

colcer *sm* [At: MÂNDRESCU, L. P. 209 / V: ***cool~*** / Pl: *~i* / E: mg ***kolcsar***] (Înv) Flăcău care, la o petrecere, este paznicul cămării (unde se țin mâncărurile).

çolceri[1] *smp* [At: H V, 184 / E: nct] (Olt) Jambiere.

colceri[2] *v* [At: DRAGOMIR, O. M. 12 / Pzi: *~resc* / E: ***colcer***] (Reg) A face mâncare pentru mai multe persoane.

colceriță *sf* [At: ȘEZ. II, 224 / V: ***corce~*** / Pl: *~țe* / E: ***colcer*** + *-iță*] (Reg) Bucătăreasă la pomeni, nunți, praznice.

colchiș *sn* [At: COMAN, GL. / V: ***~lciș*** / E: nct] (Trs) Buștean retezat.

colciș *sn* vz ***colchiș***

colcoduș *sm* vz ***corcoduș***

colcot *sn* vz ***clocot***

colcoti *v* vz ***clocoti***

colcotice *sfp* [At: H IV, 48 / E: ***colcoti*** + *-ică* (*-iciu*)] (Med; pop) Erupții mici.

colcotoașă *sf* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / E: nct] (Reg) **1** Ghemotoc. **2-3** Bucăți de noroi care se ridică pe roțile carelor sau pe picioare când plouă.

colcotos, ~oasă *a* [At: ODOBESCU, S. I 164 / E: ***colcot*** + *-os*] (Rar) Care clocotește.

colcovan *sn* [At: H V, 3 / E: nct] (Olt) **1** Bucată mare (de pâine, mămăligă, brânză). **2** Bulgăre (de zahăr, sacâz etc.).

colcrem *sn* [At: DA ms / E: eg ***cold cream***] Cremă cosmetică din spermanțet, ceară albă, ulei de migdale și alte substanțe.

colcui *v* [At: H XIV, 397 / Pzi: *~esc* / E: fo] (D. curcani) A bolborosi.

coldan *sm* [At: RETEGANUL, P. IV, 75 / Pl: *~i* / E: (css) ***colduș***] (Înv) **1** Sărac. **2** Haimana. **3** Locuitor de la șes, fost iobag, care muncea ca zilier. **4** (Pex) Denumire dată de jieni locuitorilor din celelalte părți ale Ardealului.

coldănesc, ~ească *a* [At: DA ms / E: ***coldan*** + *-esc*] De la șes.

coldără *sf* [At: DA ms / V: ***~dură, ~dră*** / E: ucr ***колдра***] (Buc) Plapumă.

coldău *sm* [At: BUD, P. P. / E: (css) ***colduș***] (Înv) **1** Cerșetor. **2** Copil murdar.

coldoși *v* vz ***coldusi***

coldră *sf* vz ***coldără***

coldui *v* [At: VAIDA / E: mg ***koldulni***] (Înv) A cerși.

coldură *sf* vz ***coldără***

colduș[1]***, ~ă*** *smf* [At: CONV. LIT. XII, 355 / V: ***cul~*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***koldus***] **1** Cerșetor. **2** Orfan. **3** (Buc; lpl) Copii murdari. **4** (Buc) Păduche. **5** (Buc) Vietate mare, monstru.

colduș[2] *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N. 97 / V: ***toltuș*** / Pl: *~i* / E: nct] (Bot) Specie de prun nedefinită mai îndeaproape.

coldușesc, ~ească *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 105 / E: ***colduș*** + *-esc*] **1** Specific coldușului[1] **(1)**. **2** Care se referă la colduș[1] **(1)**. **3** Care provine de la colduș[1] **(1)**. **4** Care aparține coldușului[1] **(1)**.

coldusi *v* [At: PAMFILE, VĂZD. / V: ***cul~, ~doși*** / Pzi: *~șesc* / E: ***colduș***] **1** *vi* A cerși. **2-3** *vtr* A (se) invidia. **4** *vt* A fura banii cuiva.

colea *av* [At: (a. 1691) GCR I 120 /19 / A: *colea* / P: (Mol) ***cole*** / V: ***coalea, coale*** / E: ***acolea***] **1** În apropiere. **2** (Îlav) **Ici (și)** ~ sau **pe ici, (pe)** ~ Pe alocuri. **3** (Îlav) **De ici, (de)** ~ De aici în altă parte. **4** (Îlav) **Ba ici, ba** ~ În toate părțile. **5** (Îlav) ~ **și** ~ Rar, puțin, câte unul. **6** (Îlav) **De** ~ **până** ~ Dintr-un loc într-altul, încoace și încolo. **7** (Îlav) ~ **dincolo (dincolea)** Pe de o parte, pe de altă parte. **8** (Îlav) **(Mai) cât** ~ Prin apropiere. **9** (Îlav) **Numai** ~ În imediata vecinătate. **10** (Îlav) **Mai** ~ **de** Puțin mai departe de..., dar totuși în apropiere de... **11** Într-adevăr. **12** (Îla și îlv) **Știi** (sau **știți**) ~ De soi, extraordinar. **13** În momentul în care. **14** (Îlav) **Când** ~ De fapt.

coleam *sn* vz ***colan***

coleandru *sm* vz ***coriandru***

coleastră *sf* vz ***colastră***

coleașă *sf* [At: DOSOFTEI, la TDRG (ms) / V: (reg) ***~șe, ~eșă, culesă, ~așcă, cul~, culeș*** *sn*, ***culiș*** *sn* / E: cf mg *köles*] **1** (Reg) Mămăligă moale. **2** (Îf *culeș*) Codru de mămăligă. **3** (Îe) **A afla spini în** ~ A căuta ceartă cuiva. **4** Mâncare ciobănească din făină de grâu prăjită în grăsime și moale ca terciul, care se mănâncă cu lapte. **5** Ciulama cu lapte, fără carne. **6** (Reg; îf *culiș*) Mâncare preparată din bucăți de pâine cu sare, peste care se toarnă apă. **7** Pastă de făină pentru lipit Cf. *pop*. **8** (Fig) Amestecătură.

coleașcă *sf* vz ***coleașă***

coleașe *sf* vz ***coleașă***

colecerie *sf* vz ***colăcerie***

colecist *sn* [At: MDENC / Pl: *~uri* / E: fr ***cholécyste***] (Atm) Veziculă biliară.

colecistectomie [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***cholécystectomie***] (Med) Extirpare chirurgicală a veziculei biliare.

colecistită *sf* [At: MDENC / Pl: *~te* / E: fr ***cholécystite***] Inflamație a veziculei biliare.

colecistografie *sf* [At: MDENC / Pl: *~ii* / E: fr ***cholécystographie***] **1-2** (Clișeu cu) radiografie a veziculei biliare după introducerea în organism a unei substanțe de contrast.

colecistopatie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cholécystopathie***] (Med) Denumire generică pentru bolile căilor biliare.

colecsă *sf* [At: ALRM I/II h. 319 / E: nct] (Reg) Leagăn.

colecta *v* [At: COSTINESCU / Pzi: *~tez* / E: fr ***collecter***] **1** *vt* A strânge diferite lucruri la un loc și a le depozita. **2** *vt* (Înv; Trs) A colecționa. **3** (Spc; iuz) A strânge, în mod organizat, de la producători anumite produse. **4** (D. abcese sau răni) A face puroi.

colectant, ~ă *smf* [At: DA ms / E: fr ***collectant***] (Rar) Persoană care colectează.

colectare *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I 63 / Pl: *~tări* / E: ***colecta***] **1-2** Adunare și depozitare a mai multor lucruri la un loc. **3** Colecționare. **4** Strângere organizată a unor produse de la producători. **5** Colectă.

colectat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***colecta***] **1** Adunat. **2** Colecționat. **3** (D. produse) Strânse în mod organizat de la producători.

colectă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 170 / Pl: *~te* / E: fr ***collecte***] **1-2** Strângere de bani și obiecte în scop de binefacere.

colectăr *sm* vz ***colector***

colectiv, ~ă [At: GHICA, S. 612 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***collectif***] **1** *a* (D. opere, lucrări) Efectuat de mai mulți autori. **2** *a* Care aparține tuturor Si: *comun, obștesc, social*. **3** *a* Care se referă la ideea de colectivitate. **4** (Îs) *Substantiv* ~ Substantiv cu forma de singular, care denumește o pluralitate de obiecte identice, considerate ca întreg. **5** *sn* Persoane unite prin muncă și acțiuni comune în vederea acelorași scopuri Cf *echipă*. **6** *a* (Îs) *Sufix* ~ Sufix care dă unui substantiv valoarea de substantiv colectiv. **7** *sn* (Iuz) Cooperativă agricolă de producție.

colectivism *sms* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 1647/2 / E: fr ***collectivisme***] **1-2** Doctrină și tip de organizare socială în care drepturile și interesele individului sunt subordonate celor ale unor colectivități sociale.

colectivist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***collectiviste***] **1** Partizan sau adept al colectivismului. **2** (Iuz) Membru al unei cooperative agricole de producție.

colectivitate *sf* [At: GHICA, A. 63 / Pl: *~tăți* / E: fr ***collectivité***] **1** Grup de oameni care trăiesc și muncesc în comun. **2** (Pex) Societate.

colectiviza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***colectiv*** + *-iza*] (Iuz) **1** A trece mijloacele de producție individuale în proprietate colectivă, prin naționalizare, expropriere etc. **2** A uni principalele mijloace de producție ale țărănimii în cooperative Si: *a cooperativiza*.

colectivizare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 109, 4/2 / Pl: *~zări* / E: ***colectiviza***] (Iuz) **1** Trecere a mijloacelor de producție individuale în proprietate colectivă, prin naționalizare, expropriere etc. **2** Unire a principalelor mijloace de producție ale țărănimii în cooperative Si: *cooperativizare*.

colectivizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***colectiviza***] Care a fost trecut în proprietatea colectivă.

colectivizator, ~oare smf [At: DA ms / Pl: *~i, ~* / E: ***colectiviza*** + *-tor*] 1-2 Persoană care organizează și practică colectivizarea.

colector, ~oare [At: LM / V: (Trs) ***~tăr*** / A: (Trs) ***~lec~*** / E: fr ***collecteur***, it ***colletore***, ger ***Kolektor***, rs ***kolektor***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care colectează. **3** *sm* (Înv; îs) *~ de dare* Perceptor. **4** *sm* (Înv; îs) *~ de loterie* Persoană însărcinată cu vinderea lozurilor. **5** *smf* Persoană care achiziționează (mărfuri, produse etc.) pentru stat Si: *achizitor*. **6-7** *sn* (Teh) Încăpere sau conductă pentru adunarea și conducerea fluidelor în diferite sisteme tehnice. **8** (Îs) *~ de electricitate* Corp mecanic izolat care se încarcă cu electricitate din mediul în care se găsește. **9** (Îs) *~ de unde electromagnetice* Conductor izolat pus în legătură cu un aparat de înregistrare Si: *antenă*. **10** *a* (D. vase, tuburi, bazine) În care se adună sau se scurg izvoare, apă, murdării etc. **11** *a* Care strânge laolaltă.

colectură[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ger ***Kollectur***] Oficiu în care se vând lozuri ale loteriei de stat.

colectură[2] *sf* [At: MDENC / Pl: *~ri* / E: ger ***Kollectur***] Oficiu de colectare a cărților pentru biblioteci.

colecție sf [At: (a. 1849) URICARIUL XIII 378 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***collection***] **1** Adunare, strângere la un loc a unor obiecte, care, grupate împreună, au o valoare artistică, științifică, documentară, instructivă etc. **2** Serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie, care, adunate și dispuse sistematic, reprezintă o valoare artistică, științifică, documentară etc. **3** Culegere de opere literare sau științifice grupate după anumite criterii și apărute în cadrul unei edituri. **4** (Înv; nob) Chetă. **5** (Med) Puroi adunat în interiorul unui țesut bolnav sau într-o cavitate din organism.

colecționa vt [At: PAS, Z. I 91 / Pzi: *~nez* / E: fr ***collectionner***] A aduna obiecte de același fel Si: *colecta* **(2)**.

colecționar, ~ă smf [At: JAR, E. 119, ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***colecționa*** + *-ar*] Persoană care colecționează.

colecționare sf [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***colecționa***] Strângere la un loc a unor obiecte de același fel Si: *colectare* **(3)**.

colecționat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***colecționa***] Colecționare.

colecționat[2]*, ~ă a* [At: V. ROM. iunie 1934, 32 / E: ***colecționa***] (D. obiecte) Care este sau a fost adunat într-un loc anume, împreună cu alte obiecte de același fel.

colecțiune *sf* vz ***colecție***

coledoc sms [At: DA ms / E: fr ***cohlédoque***] (Atm) Canal prin care se varsă bila în duoden.

coledocită sf [At: MDENC / Pl: *~te* / E: fr ***cholédocite***] (Med) Inflamație a coledocului.

coledraș *sm* vz ***colindaș***

coleg, ~ă smf [At: CANTEMIR, IST. 77 / Pl: *~egi, ~ege* / V: ***~a, ~ă*** / E: fr ***collègue***] Persoană care desfășoară activități într-un cadru organizat, împreună cu altele, considerată în raport cu acestea.

colega *smf* vz ***coleg***

colegatar sm [At: COD. ȚIV. A. 4/32 / Pl: *~i* / E: fr ***colégataire***] (Drt) Fiecare dintre persoanele care moștenesc împreună bunuri lăsate prin testament.

colegator sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 421/24 / E: pn ***koligat***] (Îvr) Tovarăș de arme.

coleghie *sf* vz ***colegiu***

coleghium *sn* vz ***colegiu***

colegial, ~ă a [At: DA ms / P: *~gi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***collegiale***] **1** Camaraderesc. **2** (Drt; îs) *Organ ~* Organ care funcționează pe baza principiului colegialității. **3** (Îs) *Biserică ~ă* Biserică în care oficiază un colegiu de canonici.

colegialitate sf [At: MAIORESCU, D. I, 229 / E: ger ***Kollegialität***] **1** Purtare, atitudine de coleg. **2** Principiu potrivit căruia conducerea unor organizații este exercitată de mai multe persoane, care iau hotărâri pe baza votului majorității.

colegian, ~ă smf [At: VLAHUȚĂ, D. 1 / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***collégien***] (Rar) Elev de colegiu.

colegiu sn [At: ȘINCAI, HR. II, 25/25 / V: ***~ghium, ~ghie*** *sf* / Pl: *~ii*, (înv) *~ri* / E: lat ***collegium***, ger ***Kollegium***, fr ***collège***, rs ***Kollegija***] **1** Grup de persoane care alcătuiesc, împreună, o organizație și care se supun acelorași regulamente Cf *corporație*. **2** (Îs) *~ editorial* Organ consultativ pe lângă conducerea unor edituri, format din specialiști. **3** (Drt; îs) *~ de avocați* Colectiv al avocaților dintr-o unitate administrativ-teritorială. **4** (Înv) Categorie electorală stabilită după avere sau ocupație. **5-6** Instituție de învățământ mediu sau superior. **7** (Îs) *~ de redacție* (sau *redacțional*) Organ consultativ pe lângă redactorul-șef al unei publicații. **8** Colectiv de judecători cu atribuții speciale pe lângă unele organe de jurisdicție. **9** Organizație de liber-profesioniști alcătuită cu scopul de a apăra interesele profesionale ale membrilor ei. **10** (În Roma antică) Corp sau asociație de persoane care aveau aceeași profesiune sau demnitate.

coleire sf [At: MDENC / E: nct] Îndepărtare a părului de pe pieile folosite în industria textilă, prin aplicarea unei substanțe.

colejnă sf [At: CHEST. II, 434/207 / V: ***~eșină, ~eșână*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Adăpost de iarnă pentru oi.

colelie *sf* vz ***colilie***

colelitiază sf [At: DN[3] / P: *~li-ti-a~* / E: fr ***cholélithiase***] (Med) Litiază biliară.

colembolă sf [At: MDENC / Pl: *~le* / E: fr ***collemboles***] (Ent) **1** (Lpl) Ordin de insecte primitive, fără aripi (*Collembola*). **2** Insectă din ordinul colembolelor **(1)**.

colemie sf [At: DN[2] / E: fr ***cholémie***] Creștere a cantității de bilirubină sau a altor compuși ai bilei în sânge.

colenchim sn [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***collenchyme***] Țesut de susținere din organele tinere, în curs de creștere, ale plantelor, format din celule vii, cu membranele celulozice puternic și inegal îngroșate.

colenită *sf* vz ***coliniță***

coleopter, ~ă snf [At: DA / P: *~le-op~* / E: fr ***coléoptère***] (Ent) **1** (Lpl) Ordin de insecte cu patru aripi dintre care cele două dinainte, numite elitre, sunt tari și groase, servind ca teacă celorlalte două (*Coleoptera*). **2** Insectă din ordinul coleopterelor **(1)**.

coleoptil sn [At: DEX[2] / P: *~le-op~* / Pl: *~e* / E: fr ***coléoptile***] Prima frunză, în formă de teacă, care învelește mugurașul embrionului la graminee.

coleoptoză sf [At: DN[3] / P: *~le-op~* / E: fr ***coléoptose***] (Med) Prolaps al vaginului.

coleoriză sf [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***coléorise***] Organ membranos, în formă de sac sau de degetar, care acoperă radicula embrionului la unele plante monocotiledonate.

colepatie sf [At: DN[3] / E: fr ***cholépathie***] (Med) Denumire generală pentru afecțiunile căilor biliare.

coleră *sf* vz ***holeră***

coleretă sf [At: MDENC / Pl: *~te* / E: fr ***collerette***] Guler din țesătură fină sau din dantelă încrețit și plisat.

coleretic, ~ă sn, a [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cholérétique***] **1-2** (Substanță) care stimulează secreția de bilă a ficatului.

colereză sf [At: DEX[2] / E: fr ***cholérese***] Proces de elaborare a bilei de către celulele hepatice.

colergang sn [At: DN[3] / S: *koll~* / E: ger ***Kollergang***] Moară cu elemente de măcinare verticale, folosită în industria pigmenților și a coloranților.

coleric, ~ă smf, a [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***colérique***] **1-2** (Persoană) care se înfurie ușor.

colesterină sf [At: LTR / E: fr ***colestérine***] Colesterol.

colesterol sm [At: MDENC / E: fr ***cholestérol***] Substanță care se găsește, liberă sau combinată, în untura de pește, în bilă, în sânge, țesut nervos, gălbenuș de ou și care reglementează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare.

colesterolemie sf [At: DN[3] / G-D: *~iei* / E: fr ***cholestérolémie***] (Med) Prezență a colesterolului în sânge.

coleșar sm [At: CHEST. V s / Pl: *~i* / E: ***coleșă*** + *-ar*] (Reg) Coleșer.

coleșă *sf* ***coleașă***

coleșână *sf* vz ***colejnă***

coleșât *sn* vz ***coleșit²***

coleșeală *sfs* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ***coleși*** + *-eală*] (Reg) **1** Alimente fără gust. **2** Lihneală.

coleșer *sn* [At: CREANGĂ, GL / Pl: *~e* / V: ***~liș~, cul~, culiș*** / E: ***coleșă*** + *-er*] (Reg) **1** Băț cu care se mestecă mămăliga sau balmoșul Si: *făcăleț*. **2** Ceaun în care se fierbe coleașa. **3** (Fig) Om leneș care stă mai mult lângă vatra focului. **4** Om gol.

coleși *vtr* [At: DIONISIE, C. 222 / Pzi: *~șesc* / E: ***coleașă***] **1-2** A (se) face moale ca o coleașă Si: *a (se) terciui, a (se) muia*. **3** (D. oameni) A se sfârși de foame Si: (pop) *a se hămesi, a se pocâlti*, (reg) *a se hupi*.

coleșină *sf* vz ***colejnă***

coleșire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***coleși***] **1** Terciuire. **2** Hămesire.

coleșit¹ *sn* [At: DA / E: ***coleși***] **1-2** Coleșire (**1-2**).

coleșit², ~ă *a* [At: I. CR VI, 151 / V: (reg) *~șât* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coleși***] (Reg; d. oameni) Care suferă din cauza insolației Si: *coleșitură*.

coleșitură [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***coleși*** + *-ură*] (Reg) **1** *sf* Coleșire. **2** *a* Coleșit².

colet¹ *sn* [At: (a. 1833) URICARIUL VII 224 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***colis***] Pachet relativ mic (și ușor de mânuit) expediat de obicei prin poștă.

colet² *sn* [At: MDENC / E: fr ***collet***] (Bot) Zonă de trecere între rădăcină și baza tulpinii.

coletărie *sf* [At: LTR / Pl: *~rii* / E: ***colet*** + *-ărie*] **1** Mărfuri expediate în cantități mici și în forme ușor de mânuit, de obicei ambalate. **2** Expediere de colete¹. **3** Serviciu special care se ocupă cu trimiterea coletelor¹. **4** Mijloc special de transport al coletelor.

coleți *smp* [At: H XIV 22, 67 / E: ***colici***] (Med; reg) Colici.

colgiu *sm* [At: (a. 1802) URICARIUL II / Pl: *~gii* / E: tc ***colgi***] **1** (Înv) Strângător de biruri Si: *perceptor*. **2** (Îvp; reg) Paznic de drumuri Si: *jandarm*.

colhoz *sn* [At: SAHIA, N. 13 / S: *ko~* / Pl: *~uri* / E: rs ***колхоз***] Cooperativă agricolă de producție în fosta U.R.S.S.

colhozian, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 109, 9/2 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***colhoz*** + *-ian*] (Înv) **1-5** *a* Colhoznic (**1-5**). **6** *smf* (Rar) Colhoznic (**6**).

colhoznic, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 105, 12/3 / S: *ko~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***колхозник***] **1** *a* În formă de colhoz. **2** *a* Specific colhozului. **3** *a* Care se referă la colhoz. **4** *a* Care provine de la colhoz. **5** *a* Care aparține colhozului. **6** *smf* Membru al unui colhoz Si: (rar) *colhozian* (**6**).

coli *smp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Oameni leneși.

coliandră *sf* vz ***coriandru***

coliandreș *sm* vz ***coriandru***

coliandru *sm* vz ***coriandru***

colibacil *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***colibacille***] (Med) Bacil din flora aparatului digestiv care invadează uneori și alte regiuni ale corpului, devenind patogen.

colibacilemie *sf* [At: DN³ / G, D: *~i* / E: fr ***colibacilléme***] (Med) Prezență a colibacilului în sânge.

colibaciloză [At: DA ms / E: fr ***colibacillose***] (Med) Boală infecțioasă provocată de tipuri patogene de colibacili care invadează organismul uman și care se manifestă prin simptome generale (diaree, febră, lipsă de poftă de mâncare etc.).

colibacilurie *sf* [At: DN³ / G, D: *~i* / E: fr ***colibacillurie***] (Med) Prezență a colibacililor în urină.

colibar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***colibă*** + *-ar*] **1** Om care păzește o colibă. **2** Constructor de colibe. **3** (Pop; lpl) Numele unei sărbători (probabil Sfântul Ioan Colibașul).

colibaș *sm* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 231 / Pl: *~i* / E: ***colibă*** + *-aș*] (Reg) **1** Om care locuiește într-o colibă. **2** (Pex) Pustnic. **3** Locuitor de la munte. **4** (Spc) Locuitor din Bran. **5** Lucrător cu brațele care locuiește în colibă Si: *pălmaș, salahor, zilier*. **6** Paznic care locuiește în afară de sat, în colibă.

colibă¹ *sf* [At: TETRAEV. (1574), 211 / V: ***~bră*** / A: ***col~*** / Pl: ***~be***, (pop) *~bi* / E: bg ***колиба***, srb ***koliba***] **1** Adăpost provizoriu pentru oameni și, rar, pentru animale, din bârne, crengi, nuiele și acoperit cu paie, ramuri etc. **2** (Pex) Casă mică și sărăcăcioasă. **3** (Spc) Locuință a ciobanilor. **4** Obiect protector care acoperă stupul. **5** Învelitoare a roților morii pentru a le proteja de îngheț. **6** (Ast) Coroana boreală.

colibă² *sf* vz ***colivă***

colibi [At: ANON. CAR. / Pzi: *~besc* / E: ***colibă***] **1** *vr* (Înv) A se adăposti într-o colibă. **2** *vt* (Reg) A ocroti.

colibioară *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 68 / Pl: *~re* / E: ***colibă*** + *-oară*] (Șhp) **1-2** Colibă.

colibit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***colibi***] **1-2** Adăpostire (într-o colibă). **3** Ocrotire.

colibit², ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~biți, ~e* / E: ***colibi***] **1** (Înv) Adăpostit într-o colibă. **2** (Reg) Adăpostit. **3** (Reg) Ocrotit.

colibiță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 209 / Pl: *~țe* / E: ***colibă*** + *-iță*] **1-2** Colibioară (**1-2**). **3** Numele unei stele.

colibnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 14² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***colibă*** + *-nic*] (Înv) Pustnic.

colibră *sf* vz ***colibă***

colibri *smi* [At: STAMATI, L. D. / V: ***~iu, ~ru*** / A: ***~lib~*** / E: fr ***colibri***] Pasăre foarte mică din America tropicală, cu penajul viu colorat, care se hrănește cu nectar și zboară foarte repede (*Trochilus pella*) Si: *pasăre-muscă*.

colibriu *sm* vz ***colibri***

colibru *sm* vz ***colibri***

colibuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***colibă*** + *-uță*] **1-2** Colibioară (**1-2**).

colic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr ***côlon***] Care se referă la colon *Arteră ~ă*.

colicarș *sm* ***colicaș***

colicaș *sm* [At: CHEST. II, 8/ 258 / V: ***~arș*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Țăran fără casă și gospodărie.

colică *sf* [At: CALENDARIU (1814), 168/16 / Pl: *~ici* / E: fr ***colique***] **1** Durere abdominală acută Si: (pop) *rosătură*, (reg) *mătrice, matrichină, vătămătură*. **2** (Îs) *~ici nefritice* (sau *renale*) Dureri mari de rinichi.

colicer *sm* vz ***colăcer***

colicerime *sf* [At: GALACTION, O. I, 75 / E: ***colicer*** + *-ime*] Mulțime de coliceri.

colicos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***colică*** + *-os*] Care suferă de colici.

colida *v* [At: DA ms / Pzi *~dez* / E: lat ***collido, ~ere***] (Ltm; Trs) **1** A fi în conflict. **2** A intra în coliziune. **3** A se întâmpla în același timp.

colidor *sn* vz ***coridor***

colie¹ *sf* [At: POMPILIU, B. 65 / Pl: *~ii* / E: ***colilie***] (Bot; Trs) Colilie.

colie² *sf* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Grâu fiert Cf *colivă*.

colie³ *sf* [At: DN³ / E: fr ***colie***] Element secund de compunere cu semnificația: **1-2** (Referitor la) col. **3** Coliță. **4** Colon.

colier *sn* [At: FILIMON, C. II, 599 / V: (înv) *~et* / P: *~li-er* / Pl: *~e* / E: fr ***collier***] **1** Podoabă care se poartă în jurul gâtului. **2** (Fig) Brâu, cerc. **3** (Spc) Lanț de aur de care atârnă o decorație înaltă Si: *colan*. **4** Element de legătură de formă rotundă, folosit pentru prinderea laolaltă a unor piese.

coliet sn ***colier***

coligare *sf* [At: LTR² / Pl: *~gări* / E: it ***colligare***] **1** (Log) Sintetizare a mai multor observații. **2** (Chm) Formare a unei legături covalente prin unirea a doi atomi sau radicali liberi.

coligativ *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colligatif***] (Fig; d. proprietăți ale substanțelor) Care depinde numai de numărul și de natura moleculelor substanței.

coliliu, ~ie [At: PANN, P. V. III, 103 / V: ***coilie, ~lalie, ~lălie, ~lelie, ~lie*** *sf* / Pl: *~lii* / E: slv ***ковыль***, srb ***ковиу***, ucr ***ковыл***] **1** *sf* Specii de plante erbacee din familia gramineelor, cu tulpini subțiri, înalte, cu frunze înguste, cu inflorescența un panicul cu prelungiri flexibile, prevăzute în vârful semințelor cu peri lungi, albi și pufoși (*Stipa pennata*) Si: (Trs) *ceardaș, năgară, peniță*, (Ban) *părul-zânelor*. **2** *sf* (D. părul capului, pex d. oameni;

îla) **Alb-~** (Cu părul) complet alb. **3** *sf* (Pop; îe) **A-i fi** (cuiva) **calea în ~ie** A avea o viață fericită. **4** *a* Alb.

colima *vi* [At: DEX[2] / Pzi: *~mez* / E: lat ***collimare***] **1** A transforma un fascicul divergent sau convergent într-unul paralel. **2** A determina o anumită direcție.

colimandros *sn* [At: PAMFILE, CR. 49 / Pl: nct / E: nct] (În literatura populară) Cuvânt care se repetă ca refren în unele expresii ale colindelor.

colimare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~mări* / E: ***colima***] **1** Transformare a unui fascicul divergent sau convergent într-unul paralel. **2** Determinare a unei anumite direcții.

colimaș *s* [At: CHEST. II, 128/319 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Tencuială.

colimator *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***collimateur***] **1** Instrument optic pentru determinarea aproximativă a unei direcții. **2** (Îe) **A lua pe cineva în ~** A urmări comportamentul cuiva. **3** (Îae) A persecuta (pe nedrept) pe cineva.

colimație *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***collimation***, ger ***Kollimation***] (Fiz) Reglare a instrumentelor optice în scopul realizării unei coincidențe între axa optică și cea de vizare.

colimvitră *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~re* / E: ngr ***χολυμβήθρα***] (Înv) Cristelniță.

colin[1] *sm* [At: HODOȘ, P. P. 73 / Pl: *~i* / E: bg ***клонъ, клоние*** „ramură, cracă"] **1-2** (Reg) Cracă sau ramificație a tulpinii unui copac, crescută din rădăcină.

colin[2] *sn* vz ***colină***[1]

colinar, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~i, ~e* / E: ***colină*** + *-ar*] **1** Specific colinei. **2** Care se referă la colină[1]. **3** Care provine de la colină[1]. **4** Care aparține colinei[1]. **5** Cu coline[1].

colină[1] *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / V: ***colin***[2] sn / Pl: *~ne*, (rar) *~ni* / E: fr ***colline***] Deal mai mic.

colină[2] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***choline***] Amină care face parte din complexul vitaminei B, utilizată în tratamentul afecțiunilor hepatice.

colind *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: drr ***colinda***] **1** Cântec tradițional cântat de cete de copii, de flăcăi sau de adulți cu prilejul sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou Si: *colindeț* **(1)**, (îrg) *colindiș, colindeță, colinduță, colindat* **(2)**. **2** (Fig) Umblet din loc în loc, întrerupt de popasuri. **3** Colindat **(1)**.

colinda [At: BĂRAC, T. 3/5 / V: ***~dra, cori~*** / Pzi: *colind* / E: ***colindă***] **1** *vi* A umbla, în seara de Crăciun sau de Anul Nou, din casă în casă, cântând colinde. **2** *vt* A serba Crăciunul. **3** *vt* (D. păsări; fig; reg) A ciripi la ferestrele cuiva. **4** *vi* A umbla din loc în loc. **5-6** *vt* A căuta pe cineva sau ceva. **7** *vt* A străbate. **8** *vi* (Fig) A petrece cu gândul. **9-10** *vi* (Fig) A veni sau a se duce la cineva.

colindar *sm* [At: PAMFILE, CR. 126 / Pl: *~i* / E: ***colindă*** + *-ar*] (Îrg) Copil care umblă cu steaua.

colindare *sf* [At: DA / Pl: *~dări* / E: ***colinda***] **1-8** Colindat **(1-8)**.

colindaș *sm* [At: ALRM II/I h. 265 / V: ***~ledraș*** *sm* / Pl: *~i* / E: ***colindă*** + *-aș*] (Îrg) Colindător.

colindat *sn* [At: MARIAN, SA. I 9 / Pl: *~uri* / E: ***colinda***] **1** Mersul cu colindul. **2** Colind **(1)**. **3** Serbare a Crăciunului. **4** (Fig; reg) Ciripire a păsărilor sub ferestrele cuiva. **5** Umblare din loc în loc. **6** Căutare. **7** Străbatere. **8** (Fig) Petrecere cu gândul.

colindă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~dră***, (reg) ***cori~*** / Pl: *~de* / E: vsl ***колѧдѧ***, lat ***calendae***] (Îvr) Colind.

colindăbăț *sn* [At: DR. III, 1068 / Pl: *~bețe* / E: ***colindă*** + ***băț***] (Îrg) Bățul cu care pleacă copiii la colindat.

colindăresc, ~ească *a* [At: ȘEZ. IV, 11 / Pl: *~ești* / E: ***colindar*** + *-esc*] **1** Specific colindătorului **(1)**. **2** Care se referă la colindător **(1)**. **3** Care provine de la colindător **(1)**. **4** Care aparține colindătorului **(1)**.

colindător, ~oare [At: CONACHI, P. 119 / V: ***~dră~, cori~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***colinda*** + *tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care colindă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care rătăcește.

colindătură *sf* [At: CONACHI, P. 285 / Pl: *~ri* / E: ***colinda*** + *-tura*] **1-2** Colindat **(1-2)**.

colindeață *sf* vz ***colindeț***

colindete *sm* vz ***colindeț***

colindeț *sn* [At: DICȚ. / V: ***bo~eață, ~eață*** *sf*, ***bo~, ~ete*** *sn*, ***~dreț*** *sm* / Pl: *~i* / E: ***colindă*** + *-eț*] **1** (Pop) Colind **(1)**. **2** (Pop; îe) **A umbla cu ~ele** sau **în ~i** A colinda **(1)**. **3** Preumblare. **4-5** (Pop) Colăcel sau pâinișoară care se dă în dar colindătorilor. **6** (Pop; pex) Orice dar care se oferă colindătorilor. **7** (Pop) Colindător.

colindiș *sn* [At: MUSCEL, 95 / Pl: *~uri* / E: ***colinda*** + *-iș*] (Îrg) Colind **(1)**.

colindiță *sf* [At: BUD, P. P. / Pl: *~țe* / E: ***colind*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Colind **(1)**.

colindra *v* vz ***colinda***

colindră *sf* vz ***colindă***

colindrător *sm* vz ***colindător***

colindreț *sm* vz ***colindeț***

colindroi *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***colindră*** + *-oi*] (Înv) Hoinar.

colinduță *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 76 / Pl: *~țe* / E: ***colindă*** + *-uță*] Colind **(1)**.

colinear, ~ă *a* vz ***coliniar***

colinergic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cholinérgique***] Referitor la o acțiune stimulată, activată sau transmisă cu ajutorul colinei[2].

coliniar, ~ă *a* [At: LTR / V: ***~near, ~ă*** / P: *~ni-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: ***co-*** + ***liniar*** cf fr *collinéaire*, ger *Kollinear*] (Mat; d. puncte) Situat pe aceeași dreaptă.

coliniaritate *sf* [At: DEX–S / P: *~ni-a~* / E: cf it *collinearita*] (Mat) Calitate a mai multor puncte de a fi coliniare.

colinița *sf* [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 265/18 / V: ***~len~*** / Pl: *~țe* / E: ***colnic*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Colină.

colinos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 144/14 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***colină*** + *-os*] (Îvr; d. un loc) Cu coline.

colir *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***collyre*** (ngr ***κολλυριον***) cf dubletul *colurie*] Medicament întrebuințat în tratamentul diferitelor afecțiuni ale ochilor.

colișer *sn* vz ***coleșer***

colită *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~te* / E: fr ***colite***] Inflamare acută sau cronică a colonului, manifestată prin dureri abdominale și tulburări digestive.

coliță *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~țe* / E: ***coală*** + *-iță*] **1** Coală de carte sau de revistă, tipărită și fălțuită, înainte de a fi legată sau broșată. **2** Coală de hârtie pe care sunt tipărite una sau mai multe mărci poștale și pe care se găsește o inscripție indicând ocazia cu care s-a lansat emisiunea respectivă.

coliu *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~ie* / E: nct] (Bot; reg) Obligeană (*Acorus calamus*).

colivar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 106 / Pl: *~i* / E: ***colivă*** + *-ar*] **1** (Prt) Persoană care merge pe la toate înmormântările și parastasele ca să mănânce colivă sau alte pomeni. **2** (Fig) Persoană care vrea totul de-a gata. **3** Cel care poartă coliva la înmormântări.

colivă *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 195 / V: ***~ibă***[2] / Pl: *~ve, ~vi* / E: vsl ***колива***, gr ***χόλβογ***] **1** (În practicile religioase ortodoxe) Grâu fiert amestecat cu zahăr și cu nuci pisate și ornat cu bomboane și zahăr pudră, care se împarte de pomană la înmormântări și la parastase. **2** (Pop; îe) **A i se face ~va** sau **A fi cu** (sau **a îi bate, a îi suna, a îi juca**) **~va în piept** sau **A mirosi a ~** A fi aproape să moară. **3** (Îe) **A mânca cuiva ~va** A dori moartea cuiva. **4** (Îae) A omorî pe cineva.

colivăriță *sf* [At: ȘEZ. VII, 74 / Pl: *~țe* / E: ***colivar*** + *-iță*] **1** (Prt) Femeie care participă la înmormântări ca să mănânce colivă de pomană. **2** (Pop; irn) Fată de preot.

coliver *sn* [At: CR. II, 81 / Pl: *~e* / E: ***colivă*** + *-er*] (În biserică) Masă pe care stau colivele și alte pomeni.

colivie *sf* [At: MOXA, 390/29 / V: (înv) ***culv~*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***коулъвия, клувия***, ngr ***χουλβί, χλουβί***] **1** Cușcă din vergele de metal sau de lemn, în care sunt ținute păsările cântătoare sau decorative. **2** (Îe) **A-i trece** (sau **trăsni**) **cuiva ceva prin ~** A-i trece prin minte. **3** (Înv; îe) **A-și pune ~ cu sticleți pe cap** A se căsători. **4** Construcție de metal acționată mecanic,

care servește la transportarea persoanelor și materialelor în puțurile unei mine. **5** Cușcă mare cu gratii de fier în care se transportă animalele sălbatice. **6** Cabină de ascensor. **7** (Mec; d. mașini) Carcasă care închide corpurile de rulare ale unui rulment, menținând totodată distanța între ele. **8** (Arg) Celulă la închisoare. **9** (Pfm) Cap.

colivioară[1] *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 329 / P: *~vioa~* / Pl: *~re* / E: ***colivă*** + *-ioară*] (Șhp) Colivă.

colivioară[2] *sf* [At: TDRG / P: *~vioa~* / Pl: *~re* / E: ***colivie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Colivie mică.

colizie sf vz ***coliziune***

coliziune *sf* [At: NEGRUZZI, S. I 285 / V: ***~ie*** (Pl: *~zii*) / Pl: *~ni* / E: fr ***collision,*** lat ***collisio, -onem***] **1** Ciocnire violentă între două corpuri care se mișcă unul spre altul. **2** Conflict. **3** (Rar) Încăierare. **4** (Îs) *~ omonimică* Fenomen lingvistic prin care două sau mai multe cuvinte ajung omonime. **5** Ciocnire accidentală între două corăbii. **6** Atacare a unei corăbii prin alăturarea la bordul ei.

collie *sm* [At: DA ms / P: *co-li* / E: eg ***collie***] Câine ciobănesc de origine scoțiană, cu botul ascuțit și blana lungă, maro sau neagră cu pete albe.

colligatum *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: lat ***colligatum***] **1** Scriere legată împreună cu altele în același volum. **2** Volum care reunește mai multe lucrări diferite.

colmata *vt* [At: LTR[2] / Pzi: *~tez* / E: fr ***colmater***] A produce o colmatare.

colmataj *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: fr ***colmatage***] Colmatare.

colmatare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: fr ***colmater***] **1** (Teh) Astupare a porilor unui material poros prin introducerea unei materii coloidale în masa lui. **2** (Îs) *~a stratelor petrolifere poroase* Introducere în porii stratelor petrolifere de materii coloidale în cantități mari, pentru a opri pierderea de fluid în strat. **3** Depunere a materialului transportat de apele curgătoare, având ca rezultat ridicarea treptată a fundului unui bazin, a unei porțiuni dintr-o albie etc. **4** Depunere a particulelor de oxid de pe banda magnetică pe suprafața frontală a capetelor magnetice.

colmatat *s* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***colmaté***] Strat petrolifer productiv, cu presiune mică, în care noroiul de foraj, nedevenind destul de repede tixotrop, a pătruns într-o adâncime mai mare, împiedicând, parțial sau total, punerea în producție a stratului.

colmel *sn* [At: SEVASTOS, C. 173 / Pl: *~e* / E: ***colină*** (*culme*) + *-el*] **1-2** (Înv; șhp) Culme (mică).

colnac *sn* [At: CHEST. V, 50/14 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Coliba strungii unde se adăpostesc ciobanii de soare și de ploaie când mulg oile.

colnare *sf* [At: MARIAN, NU. 501 / Pl: *~, ~nări* / E: cf *colin*[1]] (Mol; Buc) **1** Ramură de copac. **2** Rădăcină.

colnă *sf* [At: LB / Pl: *~ne* / E: slv ***коли(ни)а***, ceh ***kolna, kolnice***, srb ***kolnica***, mg ***kolna*** cf *colnic*] (Reg) **1** Construcție (primitivă) într-o gospodărie țărănească în care se păstrează uneltele sau se păzesc vitele. **2** Colibă la vie. **3** Bucătărie de vară. **4** Vârf de deal lipsit de vegetație.

colnic *sn* [At: PALIA, ap. GCR 57 / V: ***căl~, ~ice*** sf / A: *col~* / Pl: *~ice*, (rar) *~ici* / E: bg ***КОЛНИК***, srb ***kolnik***] **1** Cărare. **2** Drum îngust care trece peste un deal sau prin pădure. **3** (Îvp) Luminiș. **4** Boală contagioasă a oilor și a vitelor care se manifestă prin apariția unei răni care se întinde pe tot corpul, câteodată sub unghii, pricinuind căderea acestora. **5** (Îvp) Sprijin.

colnice sf vz ***colnic***

colniceat, ~ă [At: DA / V: ***~cet, ~ă*** / Pl: ? / E: ***colnici***] **1** *a* Paralizat. **2** *a* Care merge ciudat. **3** *a* (Îe) **A merge ~** Se spune despre miei când răcesc la picioare și pășesc cu greutate. **4** *sm* Băiat sau om care se ține de șotii.

colnicel *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 283 / Pl: *~ei* / E: ***colnic*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Colnic.

colnicet, ~ă *a* vz ***colniceat***

colnici *vir* [At: DAN, U. 437 / V: ***cul~*** / Pzi: *~icesc*, 3 *~icește*, (css) *~icează* / E: ***colnic***] (Reg) **1** (D. oi) A căpia. **2** (D. oameni) A răci. **3** (D. oameni) A se pipernici. **4** (D. oameni) A nu-și găsi locul. **5** (D. oameni) A trândăvi.

colnicioară *sf* [At: MARIAN, Î. 249 / Pl: *~re* / E: ***colniță*** + *-ioară*] (Șhp) Colniță[1].

colnicit, ~ă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~iți, ~e* / E: ***colnici***] (Mai ales d. copii; pop) Cocoloșit.

colnicos, ~oasă *a* [At: SBIERA, F. S. 114 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***colnic*** + *-os*] (Pop) Deluros.

colnicuț *sn* [At: BUD, P. P. / Pl: *~e* / E: ***colnic*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Colnicel (**1-2**).

colniță[1] *sf* [At: ECONOMIA, 88 / Pl: *~țe* / E: srb ***kolnica***] (Trs; Mol) Adăpost pentru oi sau vite, construit din nuiele și acoperit cu paie.

colniță[2] *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***colinită***] (Reg) Delușor.

colo *av* [At: ANON. CAR. / V: ***culo*** / A: *colo* / E: ***acolo***] **1** Acolo. **2** (Pop; îe) **Ia te uită ~!** Asta-i bună! **3** (Îlav) **De ~ până ~** Dintr-un loc în altul (fără nici un rost). **4** (Înv; îlav) **~ și ~** Foarte rar. **5** (Înv; îlav) **Pe ici, pe ~** Pe alocuri. **6** (Îal) Foarte rar. **7** (Îvp; îlav) **Pe ~ ..., pe dincolo** Într-o parte..., într-alta. **8** (Înv; îlav) **De ici, de ~** Dintr-una, dintr-alta. **9** (Îvp; îlav) **Cât (de) ~** De la distanță. **10** (Reg; îlav) **~ cât ~** Cât pe-aci. **11** (Reg; îe) **Auzi ~!** Ei! **12** Simplu de tot. **13** (Pop) Târziu. **14** (Înv; îlav) **Ici, ~** Din când în când. **15** (Înv; îe) **Când ~** Și iată!

coloadă *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: nct] (Buc) Copac rupt de vânt și răsturnat peste altul.

coloană *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 254 / Pl: *~ne* / E: fr ***colonne*** cf *columnă, corună*] **1** (Aht) Stâlp cilindric de marmură, piatră, lemn etc., destinat să susțină o parte dintr-un edificiu sau să-l înfrumusețeze. **2** (Fig) Protector. **3** (Teh) Nume dat mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta cilindrică verticală de metal, de sticlă etc. care conține materiale adsorbante sau talere de formă specială, materiale filtrante etc. **4** (Îs) *~ de ancoraj* Prima coloană de tubaj din partea de sus a unei găuri de sondă, care servește la consolidarea straturilor de la suprafață. **5** (Îs) *~ de forare* Coloană metalică, ale cărei capete se fixează în talpa și în tavanul galeriei care susține perforatorul. **6** (Îs) *~ filtrantă* Tub de oțel introdus în pământ cu ajutorul căruia se captează izvoarele subterane. **7** (Îs) *~ montantă* Conductă principală la care se racordează țevile sau cablurile de apă, gaz, curentul electric etc. în diferite etaje ale unei clădiri. **8** (Îs) *~ hidraulică* Gură de apă, de mare debit, situată lângă o linie de cale ferată în stații și în depouri de locomotive pentru alimentarea cu apă a tenderului locomotivei. **9** (Chm; îs) *~ de distilare* (sau *de fracționare*) Aparat (industrial) cu ajutorul căruia se separă, prin distilare, componentele unui amestec lichid. **10** (Fiz) Masă cilindrică a unui fluid, închisă într-un tub sau țâșnind cu putere dintr-o conductă sau dintr-un rezervor. **11** (Mar) Partea de jos a catargului. **12** Fiecare dintre secțiunile verticale în care se împarte o pagină tipărită de ziar, revistă etc. și care este despărțită de celelalte printr-o linie neagră verticală sau printr-un spațiu alb. **13** (Pex) Conținutul unei coloane (**12**). **14** (Îe) **A pune pe cineva pe două ~ne** A demonstra că cineva a plagiat, expunând, în coloane alăturate, textul plagiatorului și originalul folosit de acesta. **15** Șir de cifre așezate unele sub altele într-un tabel, într-o matrice etc. pentru a putea fi adunate. **16** Despărțitură verticală a unui registru marcată prin două linii paralele. **17** (Șîs) *~ de marș* Grup de oameni, de soldați, de vehicule etc. care se deplasează pe același itinerar în șiruri paralele. **18** Formație realizată prin dispunerea în adâncime a unităților militare în vederea deplasării lor. **19** (Îs) *~ mobilă* Corp de trupe dislocate într-o anumită regiune pentru a menține liniștea. **20** (Iuz; îs) *~na a cincea* Grup de fasciști organizați pentru propagandă, luptă și spionaj împotriva democrației într-o țară nefascistă. **21** (Îs) *~ vertebrală* Totalitatea vertebrelor reunite cap la cap, formând axul de susținere a scheletului la animalele vertebrate. **22** (Îs) *~ sonoră* Ansamblu de sunete (cuvinte, muzică etc.) care însoțesc imaginile unui film.

coloare sf vz ***culoare***

coloboma *sf* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***coloboma***] (Med) Fisură congenitală sau traumatică a formațiilor din segmentul anterior al ochiului.

coloboți v vz ***colobuți***

colobuți *v* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / V: *~boti* / Pzi: *~țesc* / E: mg ***kalabálni***] (Reg) A bâigui.

coloca *vt* [At: GHICA, A. 859 / Pzi: *~ochez, coloc* / E: fr ***colloquer***, lat ***collocare***] **1** (Nob; înv; d. bani) A investi. **2** (Jur) A înscrie un creditor, în raport cu altul, în ordinea reglementată de lege pentru plătirea creanțelor.

colocar *sm* vz ***colăcar***

colocare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***coloca***] **1** (Nob; înv; d. bani) Investire. **2** (Jur) Înscriere a unui creditor, în raport cu altul, în ordinea reglementată de lege pentru plătirea creanțelor Si: *colocat* **(2)**.

colocat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***coloca***] **1-2** Colocare **(1-2)**.

colocatar, ~ă *smf* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colocataire***] Persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa, în temeiul unui contract.

colocație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***collocation***] (Jur) **1** Termenul pe care îl are un creditor pentru plătirea creanțelor. **2** Sumă de bani pe care o are de primit un creditor.

colocațiune *sf* vz ***colocație***

colocazie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: lat ***Colocasia*** [antiquorum], numele științific al plantei] Plantă tropicală cu frunze foarte mari, cu rizomul bogat în feculă, cultivată la noi ca plantă ornamentală de interior (*Colocasia antiquorum*).

colocări *v* vz ***colăcări***

colocărie *sf* vz ***colăcărie***

colocăsanie *sf* [At: H IX, 13 / Pl: *~ii* / E: ***colăcășie*** (***pisanie*** + ***cazanie***)] (Reg) Colocășie.

colocășel *sm* [At: ALRM II/I h. 208 / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Colăcaș.

colocășie *sf* vz ***colăcășie***

colocel *sm* vz ***colăcel***

colocer *sm* vz ***colăcer***

colocvial, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***colloquial***] **1** Specific conversației familiare. **2** Referitor la conversația familiară. **3** Care aparține conversației familiare. **4** Care provine din conversația familiară.

colocviu *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: lat ***colloquium***] **1** Discuție pe o temă dată. **2** Formă de control a cunoștințelor dobândite de studenți, care constă în discuții, lucrări de laborator, lucrări practice. **3** Simpozion.

colodarcă *sf* [At: DA / Pl: *~rce* / E: bg ***колєдарка***] (Reg) Femeie care este tot timpul pe drumuri.

colodiona *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: fr ***collodionner***] A face operația de colodionare.

colodionare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***colodiona***] Aplicare a unui strat de colodiu iodat pe o placă de sticlă.

colodiu *sms* [At: LTR / V: ***~m*** *sn* / P: *~lo-diu* / E: lat ***collodium*** (ngr ***χολλώδης***)] (Ind) Soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de eter și alcool și care, prin evaporare, lasă o peliculă aderentă.

colodium *sn* vz ***colodiu***

colofan *sn* vz ***colofoniu***

colofășcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ște* / E: nct] (Reg) **1** Femeie murdară. **2** Femeie leneșă.

colofon[1] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***colophon***] (Rar) Notă finală a unei cărți, care reproduce sau completează cele spuse în titlu (tipografia, data imprimării etc.).

colofon[2] *sn* vz ***colofoniu***

colofoniu *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 83 / V: ***calafonii, ~fan, ~fon[2]*** / Pl: (rar) *~ii* / E: ngr ***χολοφωνιυ***, ger ***Kolophonion***] Reziduu de culoare galbenă-roșcată, obținut după îndepărtarea terebentinei din rășina de conifere, folosit în industria hârtiei, a lacurilor, a cauciucului etc. Si: *sacâz*.

cologaritm *sm* [At: DA / Pl: *~i*, (înv) *~uri* / E: fr ***cologarithme***] (Mat) Logaritmul inversului unui număr.

colografie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***colographie***] Procedeu de tipărire la care clișeul imprimabil este preparat pe o placă de sticlă.

coloid, ~ă [At: DA / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***colloïde***] **1** *a* (Chm; d. unele substanțe sau materii) Ale cărei particule se află în stare de dispersie și nu difuzează prin membrane. **2** *sm* Substanță cu proprietăți coloidale **(1)**, aflată în stare coloidală.

coloidal, ~ă *a* [At: PARHON, B. 129 / P: *~lo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colloïdal***] **1** Care are aspectul și proprietățile unui coloid. **2** Referitor la coloizi. **3** Specific coloizilor. **4** Care aparține coloizilor. **5** Care provine de la coloizi. **6** (Îs) *Stare ~ă* Stare de diviziune a materiei în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între aceea a moleculelor și aceea a suspensiilor.

coloidopexie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***colloïdopexie***] (Blg) Fixare a coloranților coloidali de către celule.

coloidoterapie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***colloïdothérapie***] (Med) Tratare a unor boli cu substanțe în stare coloidală.

colomândră *sf* vz ***salamandră***

colombină *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ne* / E: it ***colombina***] Personaj feminin din comedia bufă italiană, care purta, ca și arlechinul, costum pestriț.

colomeia *sf a* vz ***colomeică***

colomeică *sf* [At: BURADA, ap. TDRG / V: ***~eia*** *sfa* / Pl: *~ici* / E: ucr ***коломийка***] **1** Dans țărănesc galițian din nordul Moldovei. **2** Melodia după care se execută colomeica **(1)**.

colomicică *sf* [At: DA / Pl: ? / E: cf rs ***коломыка*** „vagabond"] (Buc) Femeie nestatornică Si: *teleleică*.

colomidă *sf* vz ***pălămidă***

colomnidă *sf* vz ***pălămidă***

colomoc *sn* [At: IORGA, S.D. XI, 64 / Pl: *~moace* / E: nct] (Înv; pbl) Sul.

colomodă *sf* vz ***pălămidă***

colompiră *sf* vz ***crumpenă***

colon[1] *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 120/37 / Pl: *~i* / E: fr ***colon***] **1** (Înv) Colonist. **2** (În Imperiul Roman) Țăran care lua în arendă de la un proprietar o suprafață de pământ, pentru folosirea căreia plătea în natură sau în bani. **3** (În Imperiul Roman și în evul mediu în Europa) Muncitor agricol care, inițial liber, muncea un pământ luat în arendă de la marii proprietari, iar mai târziu începe să fie legat de pământ, să plătească dijmă și să presteze corvezi. **4** (Jur; îs) *~ parțiar* Cultivator de pământ care dă proprietarului moșiei o parte din produsele obținute.

colon[2] *sms* [At: ENC. VET. 39 / A: *col~* / E: lat ***colon***] **1** (Atm) Porțiune a intestinului gros care se găsește între cec și rect. **2** Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) intestinul gros".

colon[3] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ngr ***χῶλον***] **1** Parte a unui vers, a unei strofe sau a unei perioade în metrica antică. **2** Semn de punctuație echivalent cu o pauză medie (două puncte sau punct și virgulă în punctuația modernă).

colon[4] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***côlon***, lat ***colon***] Monedă din Costa Rica și Salvador.

colonadă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / Pl: *~de* / E: fr ***colonnade***] Ansamblu de coloane dispuse într-unul sau mai multe șiruri, care formează, în cadrul unui edificiu, un peron ori o galerie sau este constituit dintr-o unitate independentă cu rol decorativ.

colonalgie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***colonalgie***] (Med) Durere de-a lungul colonului.

colonat *sns* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 162, 8/1 / E: fr ***colonat***, lat ***colonatus***] (În Imperiul Roman și în evul mediu în Europa) **1** Situație în care se aflau colonii[1] **(3)**. **2** Formă de relații sociale caracterizată prin legarea din ce în ce mai strânsă a colonilor[1] de pământul pe care îl lucrau și pentru care plăteau proprietarilor dijmă.

coloncifră *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: rs ***колонцифра*** cf ger *Kolumnenziffer*] Cifră plasată în partea de sus sau de jos a paginii unei cărți, reviste etc., care indică numărul de ordine al paginii respective în volum.

colonel[1] *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 261/5 / Pl: *~ei* / E: fr ***colonel***, it ***colonello***] **1** Grad de ofițer superior, între locotenent-colonel și general-maior. **2** Persoană care poartă acest grad. **3** *Locotenent-~* Ofițer cu grad superior, între maior și colonel. **4** Persoană care poartă gradul de

locotenent-colonel. **5** *General-* ~ General care comandă un corp de armată. **6** Persoană care poartă gradul de general-colonel **(5)**.

colonel² *sn* [At: LTR / E: ger ***colonel***] Corp de literă de șapte puncte tipografice.

colonelă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 48 / Pl: *~ele* / E: fr ***colonel***] (Îvr) Coloneleasă.

coloneleasă *sf* [At: BRĂESCU, M. B. 90 / Pl: *~lese* / E: ***colonel*** + *-easă*] Soție de colonel Si: (îvr) *colonelă*.

colonetă *sf* [At: NEGRUZZI, S.I, 203 / Pl: *~te* / E: fr ***colonnette***] **1-2** (Șhp) Coloană (mică) Si: *coloniță*. **3** Coloană mică și subțire, folosită mai ales în construcția galeriilor, a porticurilor etc.

colonial, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 70 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colonial***] **1-2** Care ține de colonii și de colonialism Si: *colonialist* **(1-2)**. **3-4** Referitor la colonii și la colonialism Si: *colonialist* **(4-5)**. **5-6** Caracteristic coloniilor și colonialismului Si: *colonialist* **(10)**. **7** În stare de colonie. **8-9** Care provine de la colonii sau de la colonialism Si: *colonialist* **(8-9)**. **10** Care se găsește în colonii Si: *colonialist* **(10)**. **11** (Îs) *Politică ~ă* Colonialism. **12** (Îs) *Război ~* Război dus de un stat pentru cucerirea de colonii sau menținerea coloniilor cucerite anterior. **13** (Îs) *Trupe ~e* Trupe ale statelor imperialiste menite să păstreze ordinea în colonii.

coloniale *sfp* [At: IORGA, L. II, 485 / E: ger ***Kolonialwaren***] Articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.) provenite din țări exotice (în trecut, adesea, din țări coloniale) sau produse în interiorul țării.

colonialism *sms* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 120, 5/5 / E: fr ***colonialisme***] Politică a unor state de cucerire de colonii sau de menținere a coloniilor.

colonialist, ~ă [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 15/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***colonialiste***] **1-10** *a* Colonial **(1-10)**. **11** *sm* Adept al colonialismului.

colonie¹ *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 6 / Pl: *~ii* / E: fr ***colonie***, lat ***colonia***] **1-2** (Ant) Cetate sau oraș întemeiat, în scopuri comerciale sau strategice, de fenicieni, de greci sau de alte popoare pe teritorii străine. **3** Oraș întemeiat de romani în teritoriile cucerite, având rol economic, administrativ și militar. **4-5** Țară (sau regiune) lipsită de independență politică și economică, dependentă politic-administrativ și exploatată de un stat-metropolă. **6** Comunitate aparținând unei naționalități care s-a stabilit într-o țară străină și menține între membrii săi legături strânse. **7** Așezare de imigranți. **8** Grup de persoane strămutate dintr-o regiune în alta (din cauza războiului sau benevol). **9** (Fig) Grup de animale din aceeași specie care trăiesc în același loc. **10** Grup de copii trimiși la odihnă în stațiuni climaterice sau balneare. **11** Loc unde este găzduit acest grup de copii. **12** Așezare de indivizi condamnați la muncă forțată. **13** Barăci destinate muncitorilor dintr-o uzină sau de pe un șantier. **14** Muncitorii care locuiesc într-o colonie **(13)**. **15** ~ *microbiană* Grup de bacterii aflat în cultură pe medii solide, vizibil cu ochiul liber, derivat dintr-un germen unic sau dintr-un număr redus de germeni care s-au înmulțit pe loc.

colonie² *sf* [At: ALECSANDRI, T. 349 / E: fr [eau de] ***Cologne***] (Șîs) *Apă de* ~ Lichid parfumat, fabricat din alcool și diverse uleiuri vegetale, folosit în cosmetică.

colonist, ~ă *smf* [At: RUSSO, S. 70 / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***kolonist***] **1** Locuitor al unei colonii. **2** (În evul mediu din Țările Române) Persoană care ținea de o colonie de străini așezată pe o moșie boierească sau pe un domeniu al statului. **3** Persoană strămutată din țara sa ori din locul de origine și care s-a stabilit într-o regiune sau într-un oraș dintr-o țară străină.

coloniță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***coloană*** + *-iță*] Colonetă.

coloniza *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 200 / Pzi: *~zez* / E: fr ***coloniser***] **1** A popula cu coloniști (o țară, un teritoriu cucerit). **2** A popula regiuni (slab populate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. **3** A transforma în colonie un teritoriu sau o țară.

colonizabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colonisable***] Care poate fi colonizat.

colonizare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 13/2 / Pl: *~zări* / E: ***coloniza***] **1** Transformare în colonie. **2** Populare cu coloniști. **3** (Îs) *~a vânatului* Introducerea unei specii de vânat într-un teren în care n-a existat.

colonizat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***coloniza***] (Rar) **1** Populat cu coloniști. **2** Transformat în colonie **(4)**.

colonizator, ~oare [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 2/6 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***colonisateur***] **1-2** *smf, a* (Stat, populație etc.) care colonizează.

colonizație *sf* [At: DA / V: (înv) *~iune sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***colonisation***] (Înv) **1** Populare a unui teritoriu cu coloniști. **2** Transformare a unui teritoriu în colonie **(4)**.

colonizațiune *sf* vz ***colonizație***

colonlinie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: ger ***Kolumnelinie***] (Tip) Linie care marchează începutul textului de sub colontitlu.

colontitlu *sm* [At: DA / S: *colon-titlu* / Pl: *~ri* / E: fr ***colonne-titre***] (Tip) Rând care se tipărește deasupra textului curent al fiecărei pagini de carte și care cuprinde titlul lucrării sau al capitolului, numele autorului etc.

colop *sn* vz ***clop***

colopaci *sn* [At: DA / V: ***călăp~, căpla~, clăp~*** *sm* / Pl: *~ace* / E: mg ***kalapács***] (Trs; mgm) Ciocan.

colopar *sm* [At: DA / V: (rar; reg) ***~iu*** (*~i*), ***to~an*** / Pl: *~i* / E: ***colop*** + *-ar*] (Reg) Pălărier.

colopariu *sn* vz ***colopar***

colopaș *sn* [At: MÂNDRESCU, L. P. 65 / Pl: *~e* / E: ***colop*** + *-aș*] **1-2** (Reg; șhp) Pălărie (frumoasă).

colopatie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***colpathie***] (Med) Denumire generală a afecțiunilor colonului.

colopexie *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***colopexie***] (Med) Fixare operatorie a colonului de peretele abdomenului.

colopexotomie *sf* [At: DN³ / E: fr ***colopexotomie***] (Med) Colopexie cu deschiderea intestinului la peretele abdominal.

colopișniță *sf* vz ***coropișniță***

colopiștiriță *sf* vz ***coropișniță***

colopriștiță *sf* vz ***coropișniță***

color *sm* vz ***culoare***

colora *vt* [At: ALEXANDRESCU, M. 19 / Pzi: *~rez*, 3 *~rează*, (îvr) *colorâ* / E: fr ***colorer***] **1** A vopsi. **2** (Fig) A da o nuanță expresivă stilului, exprimării etc. **3** A primi o culoare. **4** A se înroși la față (de sănătate, de emoție, de rușine). **5** (În viața politică; fig) A-și schimba opinia politică în funcție de împrejurări.

colorabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: ***colora*** + *-bil*] Care poate fi colorat.

colorant, ~ă [At: LEG. EC. PL. 28 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***colorant***] **1** *a* Care are proprietatea de a colora. **2** *sm* Substanță (organică) cu care se colorează diverse produse (fibre textile, piele, materiale plastice etc.).

colorare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***colora***] **1** Vopsire Si: *colorat* **(1)**. **2** Nuanțare a expresiei Si: *colorat¹* **(2)**. **3** Primire a unei culori Si: *colorat¹* **(3)**. **4-6** Înroșire a feței (de sănătate, de emoție, de rușine) Si: *colorat¹* **(4)**. **7** (În viața politică; fig) Schimbare a opiniei politice în funcție de împrejurări Si: *colorat¹* **(5)**.

colorat¹ *sn* [At: PAMFILE, S. I. C. 14 / Pl: *~uri* / E: ***colora***] **1-5** Colorare **(1-5)**.

colorat², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I. 104 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***colora***] **1** Vopsit. **2** Care are o anumită culoare (alta decât albă sau neagră). **3** Care are mai multe culori. **4** (D. stilul, felul de exprimare al cuiva etc.; fig) Bogat în nuanțări sau în imagini.

coloratură *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 171 / Pl: *~ri* / E: ger ***Koloratur***] **1** (Rar) Bogăție de culori. **2** Manieră de interpretare vocală care dă posibilitate interpretului să-și afirme virtuozitatea tehnică, executând cadențe, triluri etc. **3** (Îs) *Soprană de* ~ Soprană cu extensiune în registrul acut care cântă în coloratură **(2)**.

colorație *sf* [At: HASDEU, I. C. 154 / V: (înv) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***coloration***] **1** Colorare. **2** Culoare.

colorațiune *sf* vz ***colorație***

colorectită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ite* / E: fr ***colorectite***] (Med) Inflamație a colonului și a rectului.

colorgraf *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~e* / E: fr ***colorgraphe***] Aparat electronic de corectat și de dozat extrasele de culori obținute pe negative fotografice.

colori- [At: DN^3 / E: lat ***color***] Element de compunere cu semnificația: **1** Colorat. **2** Culoare.

colorimetric, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***colorimétrique***] **1** Caracteristic colorimetriei. **2** Referitor la colorimetrie. **3** Care aparține colorimetriei. **4** Care provine de la colorimetrie.

colorimetrie *sf* [At: LTR^2 / E: fr ***colorimétrie***, ger ***Kolorimetrie***] **1** Determinare a concentrației unei soluții colorate. **2** Metodă de determinare a caracteristicilor unei culori.

colorimetru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***colorimètre***] Aparat optic de determinare a concentrației soluțiilor colorante.

colorism *sn* [At: DEX-S / E: ger ***Kolorismus***] (În pictură) Acordarea unei atenții deosebite coloritului.

colorist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***coloriste***] Pictor care se distinge prin atenția deosebită acordată coloritului tablourilor sale.

coloristic, ~ă [At: CĂLINESCU, E. O. I, 58 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***colorist*** + *-ic*] **1** *a* Specific culorilor. **2** *a* Referitor la culori. **3** *a* Care aparține culorilor. **4** *a* Care provine de la culori. **5** *sf* Studiu al culorilor. **6** *sf* Ansamblu de culori.

colorit *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 214 / Pl: *~uri* / E: it ***colorito***] **1** Totalitatea culorilor unui obiect. **2** Bogăție de culori. **3** Efect care rezultă din îmbinarea culorilor unui tablou. **4** Culoare. **5** (D. abstracte, d. stilul operelor literare etc.; fig) Nuanță expresivă.

colorizație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) *~iune sf* / Pl: *~ii* / E: nct] (Rar) **1** Amestec de vopsele pentru obținerea diferitelor nuanțe. **2** Efectul colorării.

colorizațiune *sf* vz ***colorizație***

colos^1 [At: ALEXANDRESCU, M. 27/12 / Pl: *~oși, ~uri* sn / E: fr ***colosse***] **1** *sm* Statuie gigantică. **2** *sm* Om (sau, rar, animal) de mărime mare și cu puteri neobișnuite. **3** *sn* (D. o țară; fig) Cu o întindere foarte mare. **4** *sn* (D. o țară; fig) Foarte dezvoltată din punct de vedere economic, militar etc. **5** *sm* (Fig) Personalitate culturală sau științifică extrem de importantă. **6** *sm* Obiecte de dimensiuni foarte mari. **7** *sn* Măreție. **8** *sm* (Îvr) Balaur.

colos^2 *sm* vz ***coloz***

colosal, ~ă *a* [At: (a. 1848) URICARIUL I, 4 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colossal***] **1** Gigantic. **2** (Aht) *Ordin ~* Ansamblu arhitectural ale cărui coloane se întind pe două sau mai multe etaje. **3-4** Care depășește cu mult un anumit nivel (de intensitate, calitate etc.).

colosalitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 42 / Pl: *~tăți* / E: ***colosal*** + *(-i)tate*] (Rar) Mărime extraordinară.

colostru *sm* [At: BIANU, D. S. / Pl: nct / E: lat ***colostrum*** cf dubletul *colastră*] (Med) Lapte cu calități deosebite secretat câteva zile după naștere și care alcătuiește prima hrană a nou-născutului Si: *colastră*.

colotan *sm* [At: I. CR. IX, 125 / Pl: *~i* / E: cf mg *kolotálni*, rs ***колотити***] (Reg) Țăran care s-a mutat de la sat la oraș.

colotancă *sf* [At: I. CR. IX, 125 / Pl: *~nce* / E: ***colotan*** + *-că*] (Reg) Țărancă care s-a mutat din sat la oraș.

colotău *sm* [At: DA / Pl: *~ăi* / E: ***colotan***] (Reg) Om hoinar.

coloti *vt* [At: SBIERA, P. 59 / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***колотити***] (Reg) A speria găinile.

colotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***colotomie***] (Med) Secționare operatorie a colonului.

colotosi *v* vz ***coltosi***

coloz *sms* [At: H II, 298 / V: *~os^2*, ***~lus***, ***~luz^1*** / E: rs ***колосъ***] (Bot; reg) **1** Grâu cu spicul roșu. **2** Grâu de primăvară. **3** (Șîs) *Grâu ~* Grâu cu spicul mare, cu țepi, având boabe mari și gălbui așezate în patru rânduri pe spic.

colp- vz ***colpo-***

colpănel *sm* vz ***ciolpănel***

colpectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***colpectomie***] (Med) Rezecție a unei porțiuni din vagin.

colpită *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~te* / E: fr ***colpite***] Inflamație a colului uterin.

colpo- [At: DN^3 / V: ***colp-*** / E: fr ***colpo-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Vagin. **2** Referitor la vagin.

colpocel *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***colpocèle***] (Med) Hernie intravaginală.

colpoceliotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: ***colpocéliotomie***] Deschidere a cavității abdominale prin vagin Si: *celiotomie vaginală*.

colpocistostomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***colpocystostomie***] Incizare prin vagin a colonului vezicii urinare.

colpohisterectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***colpohystérectomie***] Extirparea chirurgicală a uterului și a unei porțiuni din vagin.

colpoplastie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***colpoplastie***] (Med) Refacere chirurgicală plastică a vaginului.

colpoptoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***colpoptose***] (Med) Prolaps al vaginului.

colporafie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: fr ***colporaphie***] (Med) Sutură chirurgicală a vaginului.

colporta *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: fr ***colporter***] A răspândi știri, zvonuri etc. (false).

colportaj *sn* [At: GHICA, S. 463 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***colportage***] **1** (Înv) Meseria de colportor. **2** Colportare. **3** Distribuire a cărților sau a presei. **4** (Îs) *Carte de ~* Carte cu preț redus, ilustrată, tipărită în tiraje mari, tratând sumar, la niveluri de popularizare, teme foarte variate. **5** (Înv) Comerț ambulant.

colportare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***colporta***] Răspândire de știri, de zvonuri false Si: *colportaj* (**2**), *colportat^1*.

colportat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***colporta***] **1-2** Colportare (**1-2**).

colportat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***colporta***] (D. știri, zvonuri etc.) Răspândit.

colportăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***colportor*** + *-easă*] (Nob) Negustoreasă ambulantă.

colportor *sm* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 133 / Pl: *~i* / E: fr ***colporteur***] **1** Negustor ambulant. **2** Cel care răspândește zvonuri, știri false.

colposcop *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oape* / E: fr ***colposcope***] Aparat cu ajutorul căruia se face colposcopia.

colposcopie *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***colposcopie***] Examen medical optic direct al vaginului și al colului uterin cu ajutorul colposcopului.

colpotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***colpotomie***] (Med) Incizie a peretelui vaginal Si: *elitrotomie*.

colt *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: eg ***Colt***, fr ***colt***] Tip de revolver sau de pistolet.

coltău *sn* [At: DA / Pl: ? / E: cf *cotlon*] (Reg) **1** Ungher. **2** Stâncă.

colteș *sn* [At: H XVIII, 15 / V: ***~tiș***, ***~lțiș*** / Pl: *~e* / E: cf ucr ***кохотъліца***] (Reg) **1** Butuc retezat. **2** Tulpină retezată. **3** Scăunaș pe care stau ciobanii când mulg oile. **4** Bucată dintr-un trunchi tăiat ce urmează să fie folosit ca lemn de foc.

colteșel *smn* [At: ȚIPLEA, P. P. 55 / V: ***~lțe~*** / Pl: *~ei* sm, *~e* sn / E: ***colteș*** + *-el*] Trunchi de fag doborât și tăiat.

colteși *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~șesc* / E: ***colteș***] (Reg) A tăia tulpina unui copac, pentru a face lemne de foc.

colteșit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***colteși***] (Reg) Tăiere a tulpinii unui copac, pentru a face lemne de foc.

coltiș *sn* vz ***colteș***

coltosi *vr* [At: ANON. CAR. / V: ***~lot~*** *vr* / Pzi: *~sesc* / E: mg ***költözni***] (Reg) A se muta.

coltuc *sn* [At: LB / V: ***cul~*** / Pl: *~uce*, (rar) *~uri* / E: tc ***koltuk***] **1** (Mol) Pernă mică servind drept căpătâi. **2** (Reg) Sul întrebuințat drept pernă. **3** (Reg) Sac umplut cu lână, cu păr etc. servind ca pernă sau ca așternut. **4** (Reg) Perniță (de ace). **5** Cerc umplut cu paie, fân, păr, lână etc. care se pune la gâtul unui animal. **6** Fiecare din cele două capete ale unei pâini.

7-8 (Mun; îf *cultuc*) Colț de pâine sau de colac cu coaja groasă și coaptă bine. **9** Pâine care s-a lipit la copt. **10** (Îs) *~ul căciulii* Vârful țuguiat al căciulii. **11** (Reg) Sculptură de lemn, în formă triunghiulară, la stâlpii casei. **12** (Pfm; îe) **A arăta ~ul** A refuza pe cineva.

coltucel *sn* [At: SEVASTOS, N. 159 / V: ***cul~*** / Pl: *~e* / E: ***coltuc*** + *-el*] (Șhp) Coltuc.

colturi *snp* vz ***cort***

colț [At: DOSOFTEI, V. S. 20/2 / Pl: *~i* sm, *~uri* sn / E: ucr ***колищи***, cf bg ***колец***, srb *kolac*, pn *kolec*] **1** *sm* Dinte al animalelor și al oamenilor. **2** *sm* (Pop; îe) **A-și arăta ~ii** A manifesta o atitudine agresivă. **3** *sm* (Pop; îe) **A scăpa din ~ii cuiva** A scăpa dintr-o mare primejdie. **4-5** *sm* (Pop; îlv) **A (se) lua în ~i** A (se) certa. **6** *sm* (Îae) A fi gata de încăierare. **7** *sm* (Pop; îe) **A fi la ~i** A trăi rău. **8** *sm* (Pop; îe) **A prins de la** ~ A se obrăznici. **9** *sm* (Înv; îe) **A avea ~i** A fi obraznic. **10** *sm* (Îc) **~-de-lup** Bucățele mici de os desprinse dintr-un os mort, care ies printr-o fistulă împreună cu puroi. **11** *sm* (Îac) Răni pline de puroi. **12** *sm* (Îac) Tuberculoză osoasă. **13** *sm* (Reg; îc) **~ui lupului** Cancer. **14** *sm* (Bot; reg; îac) Crăbin (*Cirsium erisithales*). **15** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul babei** sau **~ii babei** Plantă erbacee târâtoare cu frunze penate, cu flori galbene și cu fructe țepoase Si: *păduchenița*, *păduchele-calului*, *păduchele-elefantului* (*Tribulus terrestris*). **16** *sm* (Îac) Buruiană cu ghimpi. **17** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul leului** (după ger *Löwenzahn*) Capul călugărului (*Leoilolon antumnalis*). **18** *sm* (Bot; reg; îc) **~-de-cal** Specie de porumb cu bobul mare, lat și albicios Si: *dinte-de-cal*, *dintele-calului*. **19** *sm* (Pop; îs) *Boală de ~i* Boală a porcilor. **20** *sm* (Reg) Fiecare dintre vârfurile lungi și ascuțite ale greblei, furcii sau ale altor instrumente asemănătoare. **21** *sm* (Reg) Fiecare dintre cuiele de fier pe care le aplică cineva pe talpa încălțămintei de iarnă ca să nu alunece pe gheață. **22** *sm* Vârf ascuțit, proeminent de stâncă, de gheață etc. **23** *sm* (Reg) Papilă pe limba rumegătoarelor. **24** *sm* (Mdv; lpl) Ridicături tăioase pe marginea măselelor cailor, care, prin rănile pe care le produc, împiedică mestecarea furajelor și cauzează indigestii și colici. **25** *sm* Șuviță de păr ondulat, trasă pe frunte sau pe tâmple. **26** *sm* Vârful plantelor, în special al ierbii, când încolțesc. **27** *sm* (D. plante; reg; îlv) **A da** ~ A încolți. **28** *sm* Plantă care încolțește. **29** *sm* Mugurul unei plante. **30** *sm* Porțiune dintr-un obiect sau dintr-un loc cuprinsă între extremitățile reunite ale laturilor lui. **31** *sn* (Șîs) ~ *de pâine* Coltuc. **32** *sn* (Îas; pgn) Orice bucată de pâine tăiată de la o margine. **33** *sn* (Îs) *~ul colțarului* Unghiul din afară al echerului. **34** *sn* Punct unde se întâlnesc muchiile unui obiect sau laturile unei figuri. **35** *sn* (Spt; îs) *Lovitură de* ~ Lovitură executată dintr-un colț al terenului când un jucător trimite balonul peste linia de fund a terenului. **36** *sn* (Îs) *~ul gurii* Fiecare dintre cele două extremități laterale ale gurii, unde se întâlnesc buzele. **37** *sn* Fiecare dintre unghiurile formate de două străzi care se întâlnesc. **38** *sn* Locul format de fiecare dintre colțuri. **39** *sn* (Înv) Loc îndepărtat. **40** *sn* (Înv) Ascunziș. **41** *sn* (Îlav) ~ **cu...** În unghiul format de străzile... **42** *sn* (Îla) **În** (sau **cu**) **~uri** Colțuros. **43** *sn* (Îlav) **În** (sau **din**) **toate ~urile (lumii)** (De) pretutindeni. **44** *sn* (Pop; îe) **A prinde pe cineva la** ~ A prinde pe cineva la strâmtoare. **45** *sn* (Pop; îe) **A da din ~ (în ~)** A recurge la tot felul de subterfugii pentru a ieși dintr-o încurcătură. **46** *sn* (Îe) **A pune la** ~ A blama. **47** *sn* (Îae) A pedepsi. **48** *sn* (Fig) Coloană de susținere. **49** *sn* Conducător. **50** *sn* (În publicistică) Rubrică rezervată unei anumite specialități. **51** *sn* Porțiune dintr-o încăpere cuprinsă între extremitățile reunite ale pereților. **52** *sn* Fragment dintr-un dinte sau dintr-o măsea ruptă. **53** *sn* Tăietură în formă aproximativ triunghiulară făcută pe marginea unei stofe. **54** *sn* Dantelă împletită triunghiular.

colțan [At: I. IONESCU, M. 447 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***colț*** + *-an*] **1-2** *sm* Om sau animal cu dinții mari. **3** *sm* (Ent; reg) Gândac de casă, de culoare galbenă-roșiatică Si: *cărhan*, *corhan*, *tarhan*, *tarhon*, *torhan*, *turhan* (*Periplaneta orientalis*). **4** *sm* (Bot; reg) Cornaci. **5** *sn* Excrescență de pe ghinda de stejar produsă de înțepătura insectei *Agnips calicis*, întrebuințată la argăsitul pieilor. **6** *sm* Colț mare de stâncă. **7** *sm* Loc inaccesibil.

colțar [At: IOANOVICI, TEHN. 141 / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***colț*** + *-ar*] **1** *sm* (Înv) Canin. **2** *sm* (Bot; reg; lpl) Cornaci (*Trapa natans*). **3** (Țes; lpl) Zimțar. **4** *sm* Instrument de fier, ale cărui extremități țin pânza sau materialul întins. **5** *sm* (Îvp) Vergele metalice cu capetele dințate folosite în timpul țesutului. **6** *sm* Ramă metalică prevăzută cu cuie lungi și ascuțite, care se atașază la bocanci, cu ajutorul unor curele, pentru a împiedica alunecarea pe stânci, pe gheață, pe bușteni. **7** *sm* (Pop) Lemn de aproximativ doi metri înălțime, sprijinit de două brațe, la drugii carului. **8** *sn* (Reg) Grapă. **9** *sn* (Reg) Zgardă cu cuie la câini. **10** *sn* Bocanci cu ținte pe talpă. **11** *sn* Echer. **12** *sn* (Îs) ~ *drept* Unealtă de dulgherie sau de tâmplărie folosită pentru marcarea unghiurilor drepte. **13** *sn* (Îs) ~ *cu limbă* Unealtă de dulgherie sau de tâmplărie folosită pentru marcarea unghiurilor de diferite dimensiuni. **14** *sn* (Înv) Unealtă de zidărie pentru controlul unghiurilor drepte Si: (înv) *ghiunie*. **15** *sn* Piesă metalică sau din lemn, cu două aripi sau laturi așezate în unghi drept, utilizată la consolidarea și la protejarea unor îmbinări de colț. **16** *sn* Bară profilată, din oțel sau din metale ușoare, care are în secțiune două aripi în formă de unghi drept. **17** *sn* (Tip) Calibru folosit la controlul înălțimii literelor tipografice. **18** *sn* Element tipografic ornamental de alamă sau de plumb, folosit la formarea colțului unui chenar. **19** *sn* (Reg) Clin. **20** *sn* Poliță așezată în colțul dintre doi pereți ai unei camere. **21** *sn* Dulăpior în formă de prismă triunghiulară, așezat într-un colț al camerei. **22** *sn* Masă triunghiulară așezată într-un colț al camerei. **23** *sn* Canapea de colț. **24** *am* (Teh; înv) *Oțel* ~ Bară de oțel profilat cu una din dimensiuni mai mari decât celelalte două. **25** *am* (Mol) *Stâlp* ~ Fiecare dintre cei patru stâlpi care se pun în cele patru colțuri ale casei. **26** *sn* (Reg) Sobă de cărămidă, cu coloane, instalată în colțul unei camere.

colțat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***colț*** + *-at*] **1** (Reg) Cu dantură diformă. **2** (Fig; pop) Bun de gură. **3** (Înv) Cutezător. **4** (Înv) Obraznic. **5** (Înv) Ironic. **6** (Înv) Arțăgos. **7** (Înv) Nesociabil. **8** (Înv) Care caută ceartă. **9** (Înv) Puternic.

colță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Furcă de fier pentru fân cu coarnele strâmbe în jos, cu care se trag paiele din jireadă.

colțăriș *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***colțar*** + *-iș*] (Reg) Loc cu stânci abrupte.

colțeșel *sn* vz ***colteșel***

colțiș *sn* vz ***colteș***

colțișor [At: NEGRUZZI, S. I. 234 / Pl: *~i sm*, *~oare sn* / E: ***colț*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) *sn* Colț (mic) Si: *colțuleț*, *colțurel*, *colțușor*. **2** *sn* Ornament în formă de tăieturi triunghiulare sau semicirculare festonate, pe marginea gulerului și a mânecilor (cămășii), a poalelor fustei, la o dantelă etc. **3** *sn* Ornament pe porțile țărănești constând dintr-un șir de pătrățele alternând cu triunghiuri. **4** *sm* (Bot; reg) Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze alterne, cu flori albe sau roșiatice, răspândită prin păduri umbroase (*Dentaria bulbifera*).

colțoi *smp* [At: VICIU, GL. / V: ***~țui*** / E: ***colț*** + *-oi*] (Ban; bot) Colțișori (*Deuteria buillifere*).

colțon *sm* vz ***călțun***

colțorat, ~ă *a* vz ***colțurat***

colțoros, ~oasă *a* vz ***colțuros***

colțos, ~oasă *a* [At: ALECSANDRI, T. 38 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***colț*** + *-os*] **1** Cu colții ieșiți. **2** Cu dinții mari. **3** (Fig) Bun de gură. **4** (Fig) Arțăgos.

colțui *smp* vz ***colțoi***

colțuleț *sn* [At: PANN, E. I, 59 / Pl: *~e* / E: ***colț*** + *-uleț*] Colțișor.

colțun *sm* [At: DEX[2] / V: ***căl~*** sm / Pl: *~i* / E: ngr ***χαλῖαοὺντ***] (Reg) **1** Ciorap. **2** (Bot; îc) **~ii-popii** Plantă erbacee mică, cu tulpina pe pământ, cu flori inodore, albastre sau violete, cu un pinten scurt și cu fructul o capsulă ascuțită (*Viola silvestris*). **3** (Bot; îc) **~ul-doamnei** Cerențel (*Geum rivale*).

colțuna *sfa* [At: H IV, 86 / Pl: ? / E: ***călțun***] (Reg) Vită.

colțunaș *sm* [At: DEX[2] / V: ***căl~*** / Pl: *~i* / E: ***colțun*** + *-aș*] **1** Preparat culinar făcut din aluat tăiat în pătrate mici, care se umplu cu carne, brânză, cu marmeladă etc. și apoi se fierb în apă. **2** (Bot; reg; lpl) Cocoșei (*Tropaeolum majus*).

colțura *v* [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: ***colț***] (Înv) A face colțuri.

colțurat, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 132 / V: *~țor~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***colțura***] **1** Colțuros. **2** (Fig; rar) Bizar.

colțurel *sn* [At: HODOȘ, P. P. 219 / Pl: *~e* / E: ***colț*** + *-urel*] Colțuleț.

colțuros, ~oasă *a* [At: CORESI, EV. 107/5/ V: *~țor~, ~oasă* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***colț*** + *-os*] **1** (D. munți, stânci etc.) Care are unul sau mai multe colțuri. **2** Plin de colțuri. **3** (D. drumuri) Cu asperități. **4** (D. părțile corpului) Osos. **5** (D. oameni; fig) Nesociabil. **6** (D. fața oamenilor; fig) Cu trăsături proeminente.

colțușor *sn* vz [At: DA / Pl: *~oare* / E: ***colț*** + *-ișor*] Colțuleț.

colugă *sf* [At: PAMFILE, A. R. 157 / Pl: *~uge* / E: ucr **колюка** cf *koljuka*] (Reg) Cloambă.

columbacă [At: DA / Pl: *~ace* / E: srb ***Kolumbaci*** (nume de localitate)] (Ent; reg; îs) *Muscă ~* Insectă mică asemănătoare cu o musculiță, a cărei înțepătură veninoasă poate provoca moartea vitelor sau chiar a copiilor (*Simulium columbazense*).

columbar[1] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***columbă*** + *-ar*] (Reg) Porumbar.

columbar[2] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: lat ***columbarium***] (Aht) Construcție funerară prevăzută cu firide în care se păstrează urnele cu cenușa morților incinerați.

columbă *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 63 / Pl: *~be* / E: lat ***columba***] (Înv) Porumbiță.

columbărie *sf* [At: CHEST. II, 433/409 / Pl: *~ii* / E: ***columbar***[1] + *-ie*] (Reg) Crescătorie de porumbei.

columbian, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Columbia*** + *-an*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Columbiei (sau este originară de acolo). **5** *smp* Populația care locuiește în Columbia. **6-7** *a* Care aparține Columbiei sau columbienilor. **8-9** *a* Referitor la Columbia sau la columbieni. **10-11** *a* Caracteristic Columbiei sau columbienilor (**5**). **12** *a* Care provine din Columbia.

columbiform, ~ă [At: DEX–S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***columbiforme***] **1** *a* (D. păsări) Care se aseamănă cu porumbelul. **2** *sfp* Ordin de păsări zburătoare, care își hrănesc puii, în primele zile, cu laptele secretat de mucoasa gușii părinților. **3** *sf* Pasăre din ordinul columbiformelor (**2**).

columbit *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***columbite***] Mineral care conține niobiu.

columbiu *sn* [At: LTR / E: fr ***columbium***] (Chm; rar) Niobiu.

columbofil, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colombophile***] **1** *a* Care aparține porumbeilor. **2** *a* Referitor la porumbei. **3** *a* Caracteristic porumbeilor. **4** *a* Care provine de la porumbei. **5** *smf* Crescător de porumbei (călători).

columbofilie *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***colombophilie***] Pasiune pentru creșterea porumbeilor (călători).

columbogramă *sf* [At: DEX–S / Pl: *~me* / E: fr ***Colomb***[ă] + [aero]***gramă***] Mesaj dus la destinație de porumbei.

columelă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~le* / E: fr ***columelle***] **1** Axă a cochiliei melcilor. **2** (Rar) Coloană funerară mică.

columnar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***columnaris***] (D. structura rocilor) În formă de coloană.

columnă *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 68 / Pl: *~ne* / E: lat ***columna*** cf *coloană, corună*] **1** Monument în formă de coloană izolată, ridicat (în antichitate) spre a comemora un eveniment important. **2** Coloană.

columnizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: fr ***columnisation***] (Med) Introducere de tampoane de tifon sau de vată în vagin.

colun *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 274 / Pl: *~i* / E: vsl **колунъ**] (Zlg; înv) Măgar sălbatic.

colur[1] *sn* vz ***col***

colur[2] *smn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri, ~e* / E: lat ***colurus***] (Ast; înv) Cele două cercuri mari ale sferei care taie ecuatorul și zodiacul în patru părți egale.

colurie[1] *sf* [At: MINEIUL (1776), 109[2]/1 / Pl: *~ii* / E: lat ***collyrium***] (Înv) Colir.

colurie[2] *sf* [At: DEX–S / Pl: *~ii* / E: fr ***cholurie***] **1** Prezență a pigmenților biliari în urină. **2** Cantitatea de pigmenți biliari prezentă în urină.

colus *sm* vz ***coloz***

coluvial, ~ă *a* [At: DEX–S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***colluvial***] (Glg) **1** Specific coluviilor. **2** Care se referă la coluvii. **3** Care aparține coluviilor. **4** Care provine de la coluvii.

coluviu *sn* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***colluvium***] Material detritic acumulat la baza pantelor și provenit din dezagregarea rocilor și din deplasarea fragmentelor lor pe versanții munților.

coluz[1] *sm* vz ***coloz***

coluz[2] *sn* [At: DAMÉ, T. 123 / Pl: *~e* / E: cf bg *колъ* „par", *колчнъ* „prăjină", *colvă*] (Pes) O parte a năvodului.

coluziune *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ni* / E: fr ***collusion***, lat ***collusio, -onis***] (Rar) Înțelegere secretă între două părți, două persoane etc. în detrimentul unei a treia.

colvă *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ve* / E: cf *coluz*[2]] (Îrg) **1** Prăjină. **2** Bățul țiganului ursar.

colză *sf* [At: I. IONESCU, C. 18 / Pl: *~ze* / E: fr ***colza***] (Bot; înv) Rapiță sălbatică (*Brassica napus*).

coma *sf* [At: LTR / Pl: *~me* / E: fr ***coma***] (Fiz) **1** Aberație a sistemelor optice constând în apariția unei imagini în formă de cometă. **2** Aberație a lentilelor electronice, caracterizată prin apariția unei estompări spre periferia imaginii.

comadie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: srb ***komdje*** „bucăți"] (Sbm) Panglică cu decorații pe care o pun pe cap femeile în chip de ornament.

coman *sm* [At: ȘEZ. V, 58 / E: ***Cuman***] (Reg) **1** Drac. **2** Om foarte urât.

comanac *sn* vz ***comănac***

comană *sf* [At: DAMÉ, T. 93 / Pl: *~ne* / E: ***coamă*** + *-ană*] (Reg) Coamă a casei.

comanda *vt* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 173 / V: (Mol; înv) ***~men~*** / Pzi: *comand*, (Trs; îvr) *~ez* / E: fr ***commander***, it ***commandare***, ger ***kommandieren***] **1** A ordona Si: (înv) *comandarisi* (**1**). **2** (Mil) A da un ordin sau un semnal pentru executarea unei mișcări, a unei așezări etc. Si: (înv) *comandarisi* (**2**). **3** (Mil) A avea comanda asupra unei unități armate sau a unei subdiviziuni a armatei Si: (înv) *comandarisi* (**3**). **4** A da în lucru (un obiect, o lucrare etc.) la un meșteșugar Si: (înv) *comandarisi* (**4**). **5** A cere de mâncare sau de băut într-un local Si: (înv) *comandarisi* (**5**).

comandac *sm* vz ***comănac***

comandament *sn* [At: MON. OF. (1907) 22 / Pl: *~e* / E: fr ***commandement***] **1** Comandă. **2** Organ de conducere a unei (mari) unități sau a unei instituții militare. **3** (Îs) *~ suprem* Cel mai înalt organ de conducere a armatei unui stat sau a unui grup de state în timp de război. **4** Loc unde este instalat comandamentul suprem. **5** (Înv; îs) *~ (prealabil)* Act prin care creditorul, prin mijlocirea unui agent judecătoresc, începe executarea imobiliară, somând pe debitor să plătească datoria. **6** (Fig) Sentință. **7** (Fig) Precept. **8** (Lpl) Scop.

comandant *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 26 / V: (înv) ***~mân~***, (înv, din rs **комендант** sau pn ***komendant***) ***~men~, ~mendat*** / Pl: *~nți* / E: fr ***commandant***] **1-2** (Funcție de) ofițer care comandă o unitate militară, un vas, o garnizoană etc. Si: *comandir*. **3-4** (Îs) *~ suprem* (Persoană cu) funcția de comandant al forțelor armate ale unui stat (îndeplinită fie de ministrul forțelor armate, fie de către șeful statului) Si: (înv) *comandir*. **5-6** (Îas) (Persoană cu) funcția de comandant al forțelor armate ale unui grup de state aliate, mai ales în timp de război. **7** (Înv; îs) *~ al pieței* Ofițer care supraveghea desfășurarea activității într-o garnizoană. **8** Persoană care avea funcția de comandant (**7**) Si: (înv) *comandir*.

comandantă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***commandante***] (Iuz) **1** Soția comandantului. **2** Femeie care îndeplinește funcția de comandant.

comandantură *sf* vz ***comandatură***

comandarisi *sf* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~sesc* / E: ***comandare*** + *-isi*] **1-5** (Înv) A comanda (**1-5**).

comandat, ~ă *a* [At: GORJAN, H. IV, 111 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comanda***] **1** Poruncit. **2** Aflat sub comanda cuiva. **3** Care este obiectul unei comenzi. **4** (D. mișcări, acțiuni) Executat printr-o comandă. **5** (D. camerele unei

locuințe) Care comunică între ele. 6 (D. apartamente) Cu camere care comunică între ele.

comandatură *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: ***~dant~*** / Pl: *~turi* / E: ger ***Kommandantur***] (Gms) Comandament al trupelor germane de ocupație.

comandă[1] *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70/1 / V: (înv) ***~men~***, ***~mendie*** / Pl: *~menzi*, (înv) *~de*, *~mănzi*/ E: ger ***Kommando***, fr ***commande***, pn ***komenda***] **1-2** Ordin de executare a unei mișcări, a unui exercițiu. **3** (Îs) *Metoda de ~* Impunere a unei decizii personale colaboratorilor, fără a-i consulta în prealabil pe aceștia. **4** Autoritate superioară exercitată de cineva, în special de un șef militar. **5** (Înv; îs) *~da supremă* Statul Major. **6** (Reg) Post de pază la graniță. **7** (Înv; îe) **A fi de ~** A fi de strajă la graniță. **8** Cerere prin care o persoană, o întreprindere etc. solicită livrarea unui anumit produs, executarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu. **9** (Îla) **De ~** Executat după indicațiile date de client. **10** (Îlav) **La ~** La cererea cuiva. **11** (Îal) La momentul potrivit. **12** (Îal) Intenționat. **13** (Îal) Fără tragere de inimă. **14** (Teh) Operație manuală, semiautomată (sau automată), prin care se pune în funcțiune, se reglează sau se oprește un sistem tehnic. **15** (Îs) *Post de ~* Loc unde sunt concentrate organele și aparatele de acționare a unui sistem tehnic. **16** (Îas) Loc unde stă comandantul trupelor și de unde transmite comanda operațiilor. **17** (Îs) *Punct* sau *tablou de ~* Loc de unde se execută comenzile și se controlează funcționarea unui sistem tehnic. **18** Ansamblu de aparate a căror acțiune conduce un sistem tehnic. **19** (Ban) Primărie. **20** (Buc; iuz) Grajduri pentru creșterea cailor de rasă. **21** (Reg) Șopron mare. **22** (Reg) Baracă de scânduri făcută de plugar la marginea terenului cultivat de el, în care își ține uneltele sau în care doarme. **23** (Top; reg) Loc pe culmile dealurilor și munților unde inginerii pun cruci ca puncte fixe. **24** (Buc; iuz) Femeie desfrânată. **25** (Reg) Morgă.

comandă[2] *sf* vz ***comând***

comandir *sm* [At: DUMITRACHE, 20 / V: ***~men~*** / Pl: *~i* / E: rs ***командиръ***] **1-8** (Înv) Comandant (**1-8**). **9** (Iuz) Comandantul corpului de sergenți de stradă dintr-o comună urbană.

comandirovcă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 180 / Pl: *~vci* / E: rs ***командировка***] (Iuz) Anchetă.

comandita *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ***commanditer***] A participa bănește la o întreprindere comercială sau industrială, cu răspundere față de creditori pentru eventualele pierderi în limitele părții de capital social investit.

comanditar, ~ă *smf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 422 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***commanditaire***] **1** (Jur; cmr) Asociat într-o societate în comandită și care nu răspunde de datoriile acesteia decât în limita aportului său. **2** Persoană care comanditează sau finanțează activitatea altcuiva.

comanditare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***comandita***] (Jur; cmr) Participare financiară la o întreprindere comercială sau industrială, cu răspundere față de creditori pentru eventualele pierderi în limitele părții de capital social investit Si: *comanditat*[1].

comanditat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***comandita***] Comanditare.

comanditat[2]***, ~ă*** [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***comandita***, fr ***commandité***] **1-2** *smf, a* (Jur; cmr) (Persoană sau întreprindere) care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul și răspunde nelimitat față de creditori pentru capitalul societății. **3** *smf* Asociat cu răspundere nelimitată într-o societate în comandită.

comandită *sf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 422 / Pl: *~te* / E: fr ***commandite***] **1** Contract de asociație în care una din părți, comanditatul, răspunde solidar și cu întreaga sa avere pentru obligațiile societății față de creditori, pe când cealaltă parte, comanditarul, nu răspunde decât în limitele capitalului social investit de el. **2** *Societate în ~* Societate alcătuită pe baza unui contract de comandită.

comando *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***commando***] Corp militar cu efectiv redus, organizat și antrenat pentru acțiuni deosebite, executate în condiții speciale.

comandor *sm* [At: GHICA, S. 381 / Pl: *~i* / E: fr ***commandeur***] **1** Grad de ofițer în aviație și în marină, corespunzător gradului de colonel din armata terestră. **2** Persoană cu gradul de comandor (**1**). **3** Rang în ierarhia unor decorații militare și civile. **4** Persoană care deține rangul de comandor (**3**). **5** (Îs) *Mare ~* Rang conferit francmasonilor. **6** Persoană care deține rangul de mare comandor (**5**).

comanduitor *sm* [At: PANN, E. IV, 51/13 / Pl: *~i* / E: ***comândui*** + *-(i)tor*] **1-2** (Iuz) Comandant (**1-2**).

comandului *v* vz ***comândălui***

comanic *sn* [At: MAT. FOLK. 116 / Pl: *~ice* / E: nct] (Csn, pbl) Comarnic.

comanși *smp* [At: DEX[2] / E: fr ***Commanci***] Indieni din America de Nord, care populau sudul Podișului Preriilor.

comar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~e* / E: ***coamă*** + *-ar*] (Reg) Ham.

comarnic *sn* [At: COD.VOR. 15/14 / V: ***~mornic***[2] *sm*, ***~ă*** *sf* / Pl: *~ice* / E: bg ***комарник*** cf srb *komarnjak*, vsl *komarnica* cf *cămară*, *cameră*, *comoară*, *chimir*] (Reg) **1** Colibă mică în care locuiesc ciobanii la stână. **2** Umbrar pentru ciobani. **3** Parte a stânii unde se fierbe zerul. **4** Parte a stânii deschisă în față care comunică cu strunga prin ușile pe care intră oile la muls. **5** Streașina care apără strunga de ploaie. **6** Parte a stânii unde se mulg oile. **7** Cerdac. **8** Cămara stânii. **9** Adăpost la stână care servește la păstrarea și la uscarea cașului. **10** Poliță pe care se pune cașul la uscat. **11** Coș la sobă. **12** (Îf *~ă*) Șură mare.

comarnică *sf* vz ***comarnic***

comasa *vt* [At: IORGA, N.R.A. I, 208 / Pzi: *~sez* / E: ger ***kommasieren***] A reuni loturi de teren, unități agricole, unități industriale, comerciale, instituții etc. Si: *a concentra*.

comasare *sf* [At: IORGA, N.R.A. I, 212 / Pl: *~sări* / E: ***comasa***] Reunire a loturilor de teren, a unităților agricole, industriale, comerciale, a instituțiilor etc. Si: *concentrare, comasat*[1].

comasat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***comasa***] Comasare.

comasat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***comasa***] (D. loturi de teren, unități agricole, industriale, comerciale, instituții etc.) Reunit.

comaș *sn* vz ***cumaș***

comașar *sm* vz ***comisar***

comat, ~ă *a* [At: TEODORESCU, P.P. 21 / V: ***~mut, ~ă*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***coamă*** + *-at*] **1** (Pop; îs) *Stea ~ă* Cometă. **2** (Rar) Cu coamă bogată.

comati *smp* [At: DN[2] / E: lat ***comati***] Nume dat (de romani) geto-dacilor de rând.

comatic, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. 67/32 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***commaticus***] (Îvr) Scris în bucăți scurte.

comatogen, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***comatogène***] (Med) Care produce comă[1].

comatră *sf* vz ***cumătră***

comatru *sm* vz ***cumătru***

comatule *smp* [At: DN[3] / E: fr ***comatules***] Specie de echinoderme marine.

comă[1] *sf* [At: SLAVICI, N. I, 164 / Pl: *~me* / E: ger ***Komma***, fr ***comma***, lat ***comma***, ngr ***κόμμα***] **1** (Trs, Buc) Virgulă. **2** (Trs, Buc) Punct și virgulă. **3** Cezură. **4** Cel mai mic interval muzical, greu perceptibil pentru auz. **5** Semn folosit pentru a indica în muzica instrumentală frazarea, iar în muzica vocală locurile unde se respiră.

comă[2] *sf* [At: DN[2] / Pl: *~me* / E: fr ***coma***] **1** Pierdere totală prelungită a cunoștinței, a sensibilității și motricității, asemănătoare cu un somn adânc, provocată de o ruptură a vaselor creierului, de diabet, de uremie sau de alte boli. **2** (Imp) Agonie. **3-4** (Fam; îlav; îla) **De ~** Extraordinar.

comăiac *sn* vz ***comănac***

comănac[1] *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 162/23 / V: (Mar) ***căm~, ~ăiac, ~manac, ~ mandac, cum~, cumărac*** / Pl: *~ace* / E: srb ***kalamank***] **1** (Îrg) Acoperământ al capului asemănător cu comănacul[1] (**6**) purtat odinioară de bărbați. **2** (Pop; îe) **A fi cu ~** A fi voinic. **3** (Înv) Căciuliță de mătase sau de stofă scumpă, purtată de femei. **4** (Îrg) Cască. **5** (Îrg) Pălărie de paie. **6** Acoperământ al capului, de formă cilindrică, fără boruri, confecționat din lână sau din pâslă, purtat de călugări și de călugărițe. **7** (Înv; îe) **A-și pune capul sub** (sau **în**) **~** A se călugări. **8** (Trs) Capac

de căldare. **9** (Reg) Locul pe care este așezată soba. **10** (Bot; reg; îc) **~ul ciobanului** Cerențel (*Geeum rivale*).

comânac² *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ace* / E: ns cf *coamă*] (Reg) Cracă de copac.

comânăci *vt* [At: LB / Pzi: *~năcesc* / E: ***comanac***] (Trs) **1** A sfătui. **2** A linguși pe cineva.

comândal *v* vz ***comânda¹***

comânda² *v* vz ***comânda²***

comândare *sf* vz ***comândare***

comândaș *sm* vz ***comândaș***

comândălui *sm* vz ***comândălui***

comândătorie *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 253/31 / Pl: *~ii* / E: ***comândător*** + *-ie*] (Înv) **1** Funcția de comandant. **2** Durata funcției de comandant. **3** Comandă. **4** Comandament.

comânduire *sf* vz ***comenduire***

comână *sf* vz ***comună***

comând¹ *sn* [At: GRAIUL I, 142 / Pl: *~uri* / E: ***comandă***] (Rar; reg) Ordin.

comând² *sn* [At: CANTA, ap. LET. III, 182/28 / V: ***~mandă***, (rar) ***~ă*** *sf*, ***~mandat, cum~*** / Pl: *~uri*/ E: ***comânda***] **1** (Înv) Ofrandă. **2** Masă de pomenire a unui mort. **3** Praznic. **4** Mâncare care se servește la praznic. **5** (Mol) Bani, lucruri, haine, vite etc. pe care și le păstrau oamenii pentru înmormântare și pentru praznic. **6** (Reg, îf *~mandat*) Afurisenie.

comânda¹ *vt* [At: CORESI, PS. 299 / V: ***~mănda¹, cumănda, cum~*** / Pzi: *comând* / E: lp **commando, -are*] **1** (Înv) A aduce jertfe. **2** (Mol; Mun; Trs; înv) A face comândul. **3** A îngriji de cele necesare pentru comând.

comânda² *vt* [At: ȘINCAI, HR. III, 230/1 / V: ***comănda²*** / Pzi: *~dez*, (pop) *comând* / E: lat ***commendare***, mg ***komendálni***] **1** (Reg) A porunci. **2** (Trs) A recomanda.

comândant *sm* vz ***comandant***

comândar *sn* [At: PANN, ap. TDRG / Pl: *~are* / E: ***comând*** + *-ar*] (Nob) Comândare.

comândare *sf* [At: COD. VOR. 31/10 / V: ***~măn~, cumăn~, cumândare*** / Pl: *~dări* / E: ***comânda***] (Înv) **1** Aducere de jertfe. **2** Jertfă. **3** Înmormântare. **4** Praznic. **5** Pomană. **6** (Iuz; îs) *Carte de ~* Scrisoare recomandată.

comândaș *sm* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XIII, 124 / V: ***~măn~*** / Pl: *~i* / E: ns cf mg *komándáns*] (Înv; Trs) Comandant.

comândă *sf* vz ***comând²***

comândăli *vt* [At: RETEGANUL, TR. 68 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Trs) A comanda.

comândălui *vt* [At: DUMITRACHE, 17 / V: ***~măn~, ~mandului, ~men~*** / Pzi: *~esc*/ E: mg ***homendálni***] (Înv) **1** A comanda. **2** A da sfaturi rele.

comândător, ~oare *smf* [At: LB / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***comânda*** + *-(ă)tor*] (Înv) Persoană care recomandă pe cineva.

comândătoriu *sm* vz ***comândător***

comândui¹ *vt* [At: N. COSTIN, L. II, 67/12 / V: ***~men~*** / Pzi: *~esc* / E: rs ***командовати***] (Iuz) **1** A comanda o armată. **2** A pune comandant.

comândui² *vt* [At: (a. 1661) IORGA, S.D. XI, 263 / Pzi: *~esc* / E: ***comând***] (Îvp) **1-2** A comânda (**1-2**).

comângi *v* vz ***comânji***

comânjală *sf* [At: DA ms / Pl: *~jeli* / E: ***comânji*** + *-(e)ală*] (Reg) **1** Murdărie. **2** Mâncare rea.

comânji *vtr* [At: DA ms / V: ***~ngi*** / Pzi: *~jesc* / E: ns cf *tămânji, tămânda*] (Reg) **1-2** A (se) murdări. **3-4** A (se) unge. **5-6** A (se) tăvăli.

comășar *sm* vz ***comisar***

combain *sn* vz ***combină***

combaină *snf* vz ***combină***

combainer, ~ă *smf* vz ***combiner***

combainist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***combaină*** + *-ist*] Combiner.

combara *sf* vz ***cumbara***

combatant, ~ă [At: PAS, Z. III, 29 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***combattant***] **1-2** *smf, a* (Om) care ia parte la lupte. **3-4** *smf, a* (Om) care aparține unei unități militare de luptă. **5-6** *smf, a* (Fig) (Om) care militează activ pentru triumful unor idei.

combate [At: ALECSANDRI, P. II, 155 / Pzi: *combat* / E: fr ***combattre***] **1** *vi* (Frî) A lua parte la o luptă. **2** *vt* A lupta împotriva unor atitudini, unor idei și împotriva persoanelor care le susțin. **3** *vt* A lua măsuri de stârpire a unui flagel, a unei boli etc.

combatere *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 111, 10/3 / Pl: *~ri* / E: ***combate***] **1** Participare la o luptă. **2** Luptă dusă împotriva unor atitudini, a unor idei, a persoanelor care le susțin. **3** Adoptare a unor măsuri de stârpire a unui flagel, a unei boli etc.

combativ, ~ă *a* [At: CARAGIALE, M. 52 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***combattif***] Care luptă cu dârzenie și cu perseverență pentru susținerea unui punct de vedere, a unei idei, a unei concepții etc.

combativitate *sf* [At: PARHON, B. 149 / E: fr ***combativité***] Atitudinea celui care luptă cu dârzenie și perseverență pentru susținerea unui punct de vedere.

combătut, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~uți, ~e* / E: ***combate***] **1** (D. idei, atitudini) Respins (cu argumente). **2** (D. boli etc.) Stopat prin mijloace specifice.

combi *sni* [At: DEX² / E: ger ***Kombi*** [wagen]] Autoturism cu portbagajul plasat în interiorul mașinii, la spate.

combina [At: GHEREA, ST. CR. II 299 / Pzi: *~bin*, (înv) *~nez* / E: fr ***combiner***] **1** *vt* A îmbina lucruri. **2-3** *vtr* A (se) uni (atomi, molecule sau radicali ai unor substanțe) printr-o reacție chimică, dând naștere unei substanțe compuse. **4** *vt* (Fam) A plănui. **5** *vr* (Fam) A avea o relație cu cineva.

combinabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***combinable***] (Rar) Care se poate combina.

combinagiu *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***combina*** + *-giu*] (Prt) Persoană care face tot felul de combinații necinstite.

combinare *sf* [At: MAIORESCU, L. 112 / Pl: *~nări* / E: ***combina***] **1** Îmbinare. **2** Combinație. **3** (Chm) Fenomen chimic de unire a două sau a mai multor molecule, atomi sau radicali pentru a forma molecula unei noi substanțe, cu însușiri diferite de cele ale substanțelor de la care s-a pornit. **4** (Mat; Ipl) Totalitatea grupurilor care se pot alcătui cu un număr dat de elemente diferite între ele (sau elemente identice).

combinarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1403 / Pzi: *~sesc* / E: ***combina*** + *-risi*] (Înv) A combina.

combinat¹, ~ă [At: GHICA, S. 131 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***combina***, cf fr ***combiné***] **1** *a* Alcătuit din mai multe elemente. **2** *a* Care formează o combinație. **3** *a* (Chm; d. substanțe) Compus. **4** *sf* Probă sportivă complexă de schi.

combinat² *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: rs ***комбинат***, fr ***combinat***] **1** Mare complex productiv care reunește mai multe întreprinderi industriale și în care uneori produsele uneia din întreprinderi servesc celorlalte ca materie primă, semifabricate sau auxiliare. **2** (Rar; îs) *~ sportiv* Reunire a mai multor terenuri și săli de gimnastică, unde se practică diferite sporturi.

combinat³ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***combina***] **1-4** Combinare (**1-4**).

combinativ, ~ă *a* [At: HEM 1593 / Pl: *~i, ~e* / E: ***combinat*** + *-iv*] (Rar) **1** Specific combinării. **2** Care se referă la combinare. **3** Care aparține combinării. **4** Care provine de la combinare. **5** Priceput la a face combinări.

combinator, ~oare [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 126, 1/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***combinateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care combină (**1**). **3** *sn* (Îs) *~ electric* Aparat care realizează combinații de asociație între mașini, aparate și instrumente electrice. **4** *sn* Dispozitiv cu ajutorul căruia se efectuează, în mod mecanic, operațiile de comandă de la distanță a aparatelor de semnalizare și a acelor, pe o porțiune de cale ferată.

combinatorie *a* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***combinatoire***] (Îs) *Analiză ~* Capitol din calculul probabilităților care studiază aranjamentele, permutările și combinările.

combinație *sf* [At: LB / V: (iuz) ***~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***combinaison***] **1** Îmbinare. **2** (Chm) Reacție chimică în cursul căreia doi atomi sau două molecule se unesc pentru a forma o nouă moleculă. **3** (Ccr) Substanță obținută în urma unei combinații **(2)**. **4** (Îe) **A intra în ~ cu cineva** A se asocia cu cineva. **5** (Fam) Aranjament. **6** (Muz; înv; îs) *Tonuri de ~țiune* Tonurile secundare care apar între tonurile primare. **7** (Îs) *~țiune diferențială* Diferența dintre vibrațiile tonurilor primare. **8** (Muz; înv; îs) *~iune sumară* Combinație rezultată din suma vibrațiilor tonurilor primare. **9** (Chm; îs) *~ organometalică* Combinație organică ce conține un atom de metal legat de radicalul organic.

combinațiune *sf* vz ***combinație***

combină *sf* [At: TOMA, C.V. 342, ap. DA ms / V: ***~bain*** *sn*, ***~baină*** *snf* / Pl: *~ne* / E: eg ***combine***, rs ***комбайн***] **1** Mașină de lucru complexă care îndeplinește, simultan, mai multe operații. **2** (Îs) *~ minieră* Mașină care efectuează operațiile de tăiere și de desprindere a rocilor și a minereurilor, precum și de evacuare a materialului de pe locul unde se lucrează. **3** (Îs) *~ muzicală* Set de aparate (tuner, pick-up, casetofon, amplificator de putere) montate într-un corp comun. **4** (Îas) Sistem audio. **5** (Îs) *~ frigorifică* Ansamblu frigorific alcătuit dintr-un frigider și un congelator.

combiner *sm* [At: DA ms / V: ***~bainer, ~ă*** *smf* / Pl: *~i* / E: ***combină*** + *-er*] **1-2** Muncitor pe combină **(1-2)**.

combinezon *sn* [At: DA / Pl: *~oane* / E: fr ***combinaison***] **1** Furou. **2** Îmbrăcăminte de protecție împotriva murdăririi în timpul lucrului, mai ales pentru muncitorii care execută lucrări de reparații. **3** Salopetă.

combinor *sn* [At: ENC. TEHN. I, 168 / Pl: *~i* / E: fr ***combineur***] Organ suplimentar al fiecărui sector dintr-o centrală telefonică automată, folosit pentru a produce schimbări succesive în constituția circuitelor.

combo *sn* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: ns cf eg *combine*] Formație orchestrală de jaz compusă din trei până la opt instrumentiști.

comburant, ~ă [At: PONI, CH. 64 / V: (iuz) ***~rent, ~ă*** *a* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***comburant***] **1** *a* Care produce combustia. **2** *a* Care întreține arderea. **3** *sm* Substanță care întreține arderea carburantului (în motorul-rachetă).

comburent, ~ă *a* vz ***comburant***

combustibil, ~ă [At: IOANOVICI, TEHN. 7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***combustible***] **1** *a* (D. materiale) Care are însușirea de a arde. **2** *sm* Materie care arde dezvoltând căldură și care este folosită ca izvor de energie în industrie și pentru încălzit. **3** *sm* (Îs) *~ convențional* Combustibil teoretic cu putere calorică de 7000 kcal/kg, utilizat ca etalon pentru compararea diferiților combustibili **(2)** reali. **4** *sm* (Îs) *~ nuclear* Material fisionabil întrebuințat pentru a produce energie în reactoarele nucleare.

combustibilitate *sf* [At: MAIORESCU, L. 13 / E: fr ***combustibilité***] Proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul.

combustie *sf* [At: COSTINESCU / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***combustion***] **1** Ardere. **2** (Med, rar) Arsură.

combustiune *sf* vz ***combustie***

comedian, ~ă *smf* [At: (a. 1803) URICARIUL I, 277 / Pl: *~ieni* (rar *~i*), *~iene* (rar *~e*) / E: fr ***comédien***] **1** Actor (sau actriță) de comedie. **2** (Înv) Actor (sau actriță). **3** (Fig) Persoană prefăcută.

comediant, ~ă *smf* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 237 / V: (îvp, sg refăcut după pl *comedianți*) ***~nț***, / P: *~di-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Komödiant***, it ***commediante***] **1** (Înv) Comedian. **2** Actor (sau actriță) de circ sau de bâlci. **3** Actor (actriță) fără talent. **4** Persoană care face comicării. **5** (Fig) Persoană ipocrită.

comedianț *sm* vz ***comediant***

comediaș, ~ă *smf* [At: GORJAN, H. II, 166 / V: (Mol, Trs) ***~ieș*** *sm* (Pl: *~i*) / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf bg *комеджа*, mg *komédiás*] (Îvp) Comediant **(1)**.

comedie[1] *sf* [At: LB / V: (înv) ***~mod~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***comoedia, ~am***, fr ***comédie***, ger ***Kommädie***] **1** Operă dramatică al cărei subiect și deznodământ provoacă râsul și care ridiculizează relații sociale și etice, tipuri umane, năravuri etc. **2** Genul comic. **3** Reprezentarea unei comedii. **4** (Fig) Prefăcătorie.

comedie[2] *sf* [At: CANTEMIR, IST. 117 / Pl: *~ii* / E: lat ***comoedia, -am***, fr ***comédie***, ger ***Kommädie***] **1** (Pfm) Întâmplare ciudată și hazlie. **2** Lucru neașteptat. **3** (Înv) Minune. **4** (Rar) Spectacol public cu numere de circ, panoramă, călușei etc. **5** Mecanism. **6** (Pop; îs) *~ de copil* Copil foarte deștept. **7** (Pop; îla) **Iacă ~!** (sau **mare ~**) Extraordinar. **8** (Pop; îla) **De ~** De râs.

comedieș *sm* vz ***comediaș***

comedieșiță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***comediaș*** + *iță*] (Înv) Comediană.

comedioară *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 207 / P: *~di-oa~* / Pl: *~re* / E: ***comedie*** + *-oară*] (Dep) Comedie fără valoare.

comediograf *sm* [At: DEX[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~i* / E: it ***commediografo***, lat ***comoediographus***] Autor de comedii[1] **(1)**.

comedios, ~oasă *a* [At: PANN, Ș. II, 35/16 / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***comedie*** + *-os*] (Îvp) Care stârnește râsul.

comedon *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***comédon***] Mică formație cilindrică de substanțe sebacee cu extremitatea neagră, care astupă uneori glandele sebacee ale feței.

comelciu[1] *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***~lșui*** / Pl: *~lci* / E: ***cucumelciu***, etm ***cobelciu*** + ***melc***] (Reg) Melc.

comelciu[2] *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~lci* / E: nct] (Reg) Servitor.

comelșui *sm* vz ***comelciu[1]***

comembru *sm* [At: IORGA, S.D. XII, 176 / Pl: *~ri* / E: ***co (n)*** + ***membru***, ger *Mitgleid*] (Îvr) Coasociat.

comemora *vt* [At: ODOBESCU, S. I, 374 / Pzi: *~rez* / E: fr ***commémorer***] **1-2** A aminti despre o persoană (sau despre un eveniment). **3-4** A celebra solemn amintirea unei personalități (sau a unui eveniment important).

comemorabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***comemora*** + *-bil*] **1** Care trebuie comemorat. **2** Care poate fi comemorat.

comemorare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***comemora***] **1-2** Amintire a unei personalități (sau a unui eveniment) S: *comemorat[1]* **(1)**, (rar) *comemorație* **(1-2)**. **3-4** Celebrare a amintirii unei personalități (sau a unui eveniment) Si: *comemorat[1]* **(2)**, (rar) *comemorație* **(3-4)**. **5-6** Ceremonie menită să evoce amintirea unei persoane (sau a unui eveniment important) Si: *comemorat[1]* **(3)**, (rar) *comemorație* **(5-6)**.

comemorat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***comemora***] **1-4** Comemorare **(1-4)**.

comemorat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comemora***] Celebrat.

comemorativ, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***commémoratif***] **1-2** Care evocă amintirea unei personalități (sau a unui eveniment).

comemorație *sf* [At: IORGA, L. I, 543 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***commémoration***] **1-6** (Rar) Comemorare **(1-6)**.

comemorațiune *sf* vz ***comemorație***

comenda *v* vz ***comanda***

comendant *sm* vz ***comandant***

comendarisie *sm* vz ***comendarisiu***

comendarisiu *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 3/2 / V: (înv) ***~ie*** / Pl: *~ii* / E: ns cf pn *komedarz*] (Înv) Căpetenie.

comendat *sm* vz ***comandant***

comendator *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 182/15 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: nct] (Iuz) Comandant.

comendatoriu *sm* vz ***comendator***

comendă *sf* vz ***comandă[1]***

comendălui *v* vz ***comăndălui***

comendie *sf* vz ***comandă[1]***

comendir *sm* vz ***comandir***

comendirui *vt* [At: DIONISIE, C. 173 / Pzi: *~uiesc* / E: rs ***командировать***] (Iuz) A comanda.

comendiruit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***comendirui***] (Iuz) Comandare.

comendiruit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***comendirui***] (Iuz) Comandat.

comendui *v* vz ***comândui[1]***

comenduială *sf* [At: DUMITRACHE, 37 / Pl: *~ieli* / E: ***comendui*** + *-eală*] (Iuz) Comandă.

comenduire *sf* [At: CARAGIALE, M. 288 / V: ***~mân~*** / Pl: *~ri* / E: ***comendui***] (Înv) **1** Comanda unei armate. **2** Sediul unei comenduiri (**1**). **3** Personalul unei comenduiri (**1**). **4** Sediul împreună cu personalul comenduirii (**1**). **5** Comandament militar. **6** (Îs) *~a pieții* Autoritate militară disciplinară care are comanda asupra garnizoanei dintr-un oraș.

comendului *vs* vz ***cumândatului***

comenit *am* [At: GIUGLEA–VÂLSAN, RS. 280 / Pl: ? / E: ***comină*** + *-it*] (D. vin; reg) Făcut din tescovină.

comeniță *sf* [At: PAȘCA, GL. / A: nct / Pl: *~țe* / E: ***cameniță*** cf *comileț*] (Reg) Vatră.

comensalism *sn* vz ***comensualism***

comensualism *sns* [At: DEX² / V: *~* ***salism*** *sn* / E: ger ***Kommensalismus***, fr ***commensalisme***] **1-2** (Blg) Formă de relații între două plante (sau două animale), în care unul folosește resturile de hrană ale celuilalt.

comensurabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***commessurable***] (Mat; d. mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură, valorile amândurora fiind multipli întregi ai unității folosite.

comensurabilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***commensurabilité***] Proprietate a două mărimi de aceeași natură de a admite o a treia mărime ca măsură comună, care se cuprinde în primele de un număr întreg de ori.

comenta *vt* [At: GHICA, S. 173 / Pzi: *~tez* / E: fr ***commenter***, lat ***commentari***] **1** A interpreta critic textul unei opere literare, istorice, un articol de lege etc. pentru a-l face mai accesibil. **2** A face (într-o societate de presă) observații (personale) asupra unei chestiuni, întâmplări, știri etc. **3** A-și exprima părerea. **4** A face observații tendențioase asupra unui lucru. **5** A urmări un joc sportiv explicând desfășurarea acestuia.

comentar *sn* vz ***comentariu***

comentare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***comenta***] **1** Interpretare critică a textului unei opere literare, istorice, a unui articol de lege etc. pentru a-l face mai accesibil. **2** Formulare a unor observații asupra unei chestiuni, întâmplări, știri etc. **3** Exprimare a părerilor personale. **4** Exprimare a unor observații tendențioase asupra unui lucru. **5** Urmărire a unui joc sportiv și explicarea desfășurării acestuia.

comentarie *sf* vz ***comentariu***

comentariu *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 176/2 / V: ***~tar, ~ie*** *sf* / Pl: *~ii* / E: lat ***commentarium***, fr ***commentaire***, rs ***комментарии***, it ***com(m)entario***, ger ***Kommentar***] **1** Explicare a unei opere literare, istorice etc., făcută, adesea, prin note marginale Si: *comentat¹* (**1**). **2** Notă explicativă care lămurește pasajele obscure dintr-un text. **3** Apreciere (în spirit critic) a unei probleme, a unui eveniment etc. Si: *comentat¹* (**2**). **4** Material publicistic reprezentând un comentariu (**3**). **5** Interpretare răutăcioasă a cuvintelor, a faptelor cuiva Si: *comentat¹* (**3**).

comentat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***comenta***] **1-5** Comentariu (**1-5**).

comentat², ~ă *a* [At: RUSSO, S. 73 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comenta***] **1** Explicat. **2** (Îs) *Ediție ~ă* Ediție a operelor unui scriitor însoțită de comentarii. **3** Interpretat.

comentativ, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 247 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Rar) Care cuprinde comentarii.

comentator, ~oare [At: (a. 1865) URICARIUL X, 372/17 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***commentateur***, lat ***commentator***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care interpretează o operă literară, istorică etc. **3-4** *smf, a* (Autor) de comentarii. **5-6** *smf, a* (Persoană) care comentează desfășurarea unui eveniment, a unei întreceri sportive etc. (la radio, televiziune).

comenție *sf* vz ***cominție***

comeraj *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***commérage***] (Frm) Flecăreală.

comercia [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~rsa*** / P: *~ci-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***commercer***] (Iuz) **1** *vt* A face comerț. **2** *vi* A fi prieten cu cineva.

comerciabil, ~ă *a* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 8 / P: *~ci-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***commerçable***] (Rar) **1** Vandabil. **2** Care se comercializează.

comercial, ~ă *a* [At: ARHIVA R. I 103 / V: (înv) ***~țial, ~ă*** / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***commercial***, lat ***commercialis***] **1** Care aparține comerțului. **2** Care provine din comerț. **3** Caracteristic comerțului. **4** Privitor la comerț. **5** Pentru comerț. **6** (D. localități, regiuni etc.) În care comerțul este foarte dezvoltat. **7** (D. produse) Care este destinat consumului casnic. **8** (D. produse) Vandabil. **9** (Îs) *Spirit ~* Spirit negustoresc. **10** (D. filme, cărți etc.) Fără o deosebită valoare culturală. **11** (Îs) *Societate ~ă* Întreprindere.

comercializa *vt* [At: IORDAN, L.R.A. 240 / Pzi: *~zez* / E: fr ***commercialiser***] **1** A pune în vânzare un bun. **2** A da un caracter comercial.

comercializare *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 172 / Pl: *~zări* / E: ***comercializa***] **1** Punere în vânzare a unui bun Si: *comercializat¹* (**1**). **2** Conferire a unui caracter comercial Si: *comercializat¹* (**2**).

comercializat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***comercializa***] **1-2** Comercializare (**1-2**).

comercializat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comercializa***] **1** (D. bunuri) Pus în vânzare. **2** Care are caracter comercial.

comerciant, ~ă *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 1183 / V: (înv) ***~e*** *sm*, (iuz) ***~rsant*** *smf* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***commerçant***, it ***commerciante***] Persoană care se ocupă cu comerțul.

comerciante *sm* vz ***comerciant***

comerciu *sn* vz ***comerț***

comernă *sf* [At: CHEST. II, 7/250 a / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Chirie. **2** Arendă.

comernic, ~ă *smf* [At: CHEST. II, 8/165 / V: ***~mir~, ~ă*** *smf* / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg) Chiriaș.

comers *sn* vz ***comerț***

comersa *v* vz ***comercia***

comersant *sm* vz ***comerciant***

comerț *sn* [At: (a. 1776) URICARIUL I. 179 / V: ***~rciu, ~rs, ~țiom*** / Pl: (rar) *~uri* / E: lat ***commercium***, it ***commercio***, fr ***commerce***] **1** Schimb de produse prin vânzarea și cumpărarea lor. **2** (Îs) *Cameră de ~* Instituție care reglementează comerțul. **3** (Iuz) *Academie de ~* Instituție de învățământ superior care pregătește persoanele care lucrează în domeniul comerțului (**1**). **4** (Îs) *Codice de ~* Cod comercial. **5** Clasă a comercianților. **6** (Fig; îe) **A face ~ cu ceva** A face comerț (**1**) ilegal cu ceva. **7** (Frm) Relații de prietenie.

comerțial, ~ă *a* vz ***comercial***

comerțiom *sm* vz ***comerț***

comes *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 100/2 / V: ***comis²*** / Pl: *~eși* / E: lat ***comes, -itis***, ngr ***κόμης***] **1-2** Comandantul unei cetăți sau al unei armate.

comesean, ~ă *smf* [At: BUL. COM. IST. V, 143 / V: (nob) ***conm~*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***co*** + ***mesean*** după fr ***comensal***] Persoană care stă la masă cu altcineva.

comeseriaș *sm* [At: MARCOVICI, D. 235 / Pl: *~i* / E: ***co[n]*** + ***meseriaș***] (Îvr) Coleg de muncă Cf *breslaș, confrate*.

comestibil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, S. U. 51 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***comestible***] **1** Care se poate servi ca hrană. **2** Bun de mâncat.

comeșie *sf* vz ***comisie***

comet *smi* vz ***cometă***

cometă *sf* [At: URECHE, ap. LET. I 197/12 / V: (înv) ***~met*** *smi*, ***~mit¹*** *sm*, ***~mită*** *sf* / Pl: *~te* / E: lat ***cometa***, ngr ***κομήτης***, fr ***comète***] **1** Corp ceresc alcătuit dintr-un nucleu luminos înconjurat de gaze și de pulberi, care, uneori, se prelungește sub forma unei cozi îndreptate în sens opus Soarelui, din cauza presiunii luminii acestuia. **2** (Îs) *~te periodice* Comete care reapar la orizont după un anumit număr de ani.

comi *sm* vz ***comics⁴***

comic, ~ă [At: HASDEU, I. C. XI / Pl: *~uri* sn, *~ici, ~ice* a, sm / E: lat ***comicus***, fr ***comique***, it ***comico***] **1** *a* Care aparține comediei. **2** *a* Care provine de la comedie. **3** *a* Caracteristic comediei. **4** *a* Referitor la comedie. **5** *a* Care provoacă râsul. **6** *sm* Actor care joacă roluri comice. **7** *sn* Categorie estetică în a cărei sferă intră actele, situațiile sau personajele din viață sau din artă care provoacă râsul. **8** *sn* Ceea ce constituie temeiul ridicolului. **9** *sn* Efect comic. **10** *sn* Notă ridicolă pe care o reprezintă cineva sau ceva.

comicărie *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 227 / Pl: *~ii* / E: ***comic*** + ***-ărie***] **1** Situație care stârnește râsul. **2-3** Gest (sau grimasă) care provoacă râsul.

comicesc, ~ească *a* [At: (a. 1799) BV II, 410 / Pl: *~icești* / E: ***comic*** + *-esc*] (Îvr) Care aparține genului comic.

comicește *av* [At: COSTINESCU / E: ***comic*** + *-ește*] (Îvr) În mod comic.

comicitate *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. CADE / Pl: *~tăți* / E: ***comic*** + *-(i)tate*] (Rar) Caracter comic.

comicos, ~oasă *a* [At: PANN, P.V. III 66/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***comic*** + *-os*] (Îvr) **1** *a* Comic. **2** *sn* Comedian.

comics *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: eg ***comics***] Bandă desenată.

comid *sm* [At: (a. 1749) GCR II 46/6 / Pl: ? / E: ngr ***κομμίδι***] (Grc; îrg) Gumă.

comieadru *sm* vz ***coriandru***

comiheriu *sn* [At: DA ms / V: ***~rt*** / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Plasă pentru prins pește. **2** Unealtă de pescuit.

comihert *sn* vz ***comiheriu***

comilastru *sn* vz ***gumilastic***

comileț *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: ns cf *comeniță*] (Reg) Loc după cuptor unde se stă.

comiliton *sm* [At: SBIERA, F. S. 391 / Pl: *~i* / E: ger ***Kommilitone***, lat ***commilito, -onem***] (Buc; gms) Coleg de facultate.

cominatoriu, ~ie *a* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***comminatoire***, lat ***comminatorius***] **1** (D. o măsură luată de un organ de justiție) Care constrânge o persoană la comiterea sau la abținerea de la săvârșirea unui fapt. **2** (Îs) *Daune ~ii* Sumă de bani care urmează a se plăti periodic de către o persoană până la achitarea obligației ce îi revine.

comină *sf* [At: I. IONESCU, M. 371 / Pl: ? / E: srb ***komina***, bg ***комина***] (Reg) Tescovină.

comineca *v* vz ***cumineca***

cominica *v* vz ***cumineca***

cominiță *sf* [At: H VIII, 267 / Pl: *~țe* / E: ***comină*** + *-iță*] Strugurii zdrobiți care au rămas în teasc.

comințău *sn* vz ***comințeu***

comințăuș *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: ***comințău*** + *-uș*] (Trs) Participant la o convenție.

comințâg *sn* vz ***comințig***

comințeu *sn* [At: LB / V: ***~țău, ~țiu*** (Pl: *~uri*) / Pl: *~eie* / E: ***cominție*** css] **1**(Reg) Contract. **2** (Reg) Convenție. **3** (Ban) Plată în natură pentru munca prestată de cineva.

cominție *sf* [At: LB / V: ***~men~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***conventio, -onis***, mg ***konvenció***] **1** (Trs) Convenție. **2** (Reg; îf *comenție*) Plată în natură a muncitorilor.

comințig *sn* [At: PAȘCA, GL. / V: (reg) ***~țâg*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cominție (**1**).

comințiu *sn* vz ***comințeu***

comirnic, ~ă *smf* vz ***comernic***

comis¹ *sm* [At: MOXA, ap. GCR I, 61/22 / A și: *comis* / Pl: *~iși* / E: ngr ***κόμης***, vsl ***комисъ***] (Înv) **1** Scutier. **2** Persoană care are rang de comis¹ (**1**). **3** Rang de mare dregător medieval în Moldova și Țara Românească, însărcinat cu îngrijirea cailor și grajdurilor curții domnești **4** Funcția de comis¹ (**1**). **5** Titlu de comis¹ (**1**). **6** Perioadă în care se exercită funcția de comis¹ (**1**)

comis² *sm* vz ***comes***

comis³ *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iși* / E: ger ***Kommiss (brot)***] **1-2** Militar (**1-2**) român din fosta armată austro-ungară. **3-4** Persoană cu grad de comis³ (**1-2**). **5** Pâine cazonă.

comis⁴ *sm* [At: ULIERU, C. 94 / V: *comi* / Pl: *~iși* / E: fr ***commis***] **1** Funcționar comercial. **2** Persoană cu funcția de comis⁴ (**1**). **3** (Îs) *~ voiajor* Reprezentant al unei firme care vizitează clienții pentru a obține comenzi de mărfuri. **4** Funcția de comis-voiajor (**3**).

comis⁵, ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. I, 19 / Pl: *~iși, ~e* / E: ***comite***] Săvârșit.

comis⁶ *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***commis***] **1** Confiscare a bunurilor unui vasal. **2-3** Confiscare a mărfurilor prohibite sau introduse prin fraudă.

comisar *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 288/3 / V: (înv) ***~riu, ~mașar, ~mâșar*** / Pl: *~i* / E: lat ***commisarius***, rs ***коммиcapь***, ger ***Kommissar***, fr ***commissaire***] **1** Rangul de delegat al guvernului pe lângă o instituție publică. **2** Persoana care are rangul de comisar (**1**). **3** Funcția comisarului (**2**). **4** Titlul comisarului (**2**). **5-9** (Înv; îs) *~ al guvernului* (Persoană cu) rang, funcție și titlu de reprezentant al guvernului pe lângă o bancă sau o societate de credit. **10-11** (Înv; îs) *~ al unei expoziții* Titlu și funcție a persoanei însărcinate cu organizarea unei expoziții. **12** (Înv) Persoană cu titlul și funcția de comisar al unei expoziții. **13-14** (Înv; îs) *~ regal* Titlu și funcție de procuror la consiliul de război. **15** (Înv) Persoană cu titlul și funcția de comisar regal. **16-17** (Iuz; îs) *~ al poporului* Rangul, funcția și titlul de ministru în fostul guvern sovietic. **18** (Iuz) Persoană cu rangul, funcția și titlul de comisar al poporului. **19** Persoană însărcinată de o autoritate superioară cu mandate speciale. **20-22** (Iuz; îs) *~ de poliție* Rang, funcție și titlu de șef al unui comisariat de poliție. **23** (Iuz) Persoană cu funcția de comisar de poliție. **24-26** (Înv; îs) *~ comunal* Rang, funcție și titlu de consilier la primăria unei comune. **27** (Înv) Persoană cu rangul, funcția și titlul de comisar comunal. **28** (Pop) Personaj al jocului popular „mânzulica", jucat la priveghi. **29-31** (Îs) *~ militar* Rang, funcție și titlu de comandant al unui comisariat militar. **32** Persoană cu rangul, funcția și titlul de comisar militar. **33-35** (Îs) *Înalt ~ european* Rang, funcție și titlu de înalt funcționar într-unul din organismele europene. **36** Persoană cu rangul, funcția și titlul de înalt comisar european.

comisariat *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***commissariat***, rs ***комиссариать***] **1-3** Funcția, misiunea sau demnitatea de comisar (**2**). **4** (Iuz) Secție a poliției orășenești condusă de un comisar (**1**). **5** (Iuz) Localul acestei secții. **6** (Iuz) Personalul care lucrează la comisariat (**4**). **7** (Iuz; în fosta U.R.S.S., în 1946) *~ al poporului* Minister. **8** (Înv) *~ militar* Organ de conducere militară locală de pe lângă fiecare unitate administrativă, care se ocupă de recrutarea și încorporarea celor care trebuie să îndeplinească serviciul militar, precum și cu evidența situației militare a cetățenilor. **9** (Înv) Localul comisarului (**8**). **10** Structură subordonată unei organizații internaționale care are rolul de a salva anumite probleme apărute pe plan mondial (economice, umanitare, conflictuale).

comisariu *sm* vz ***comisar***

comisaș *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 217 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Polițist.

comiserativ, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: it ***commiserativo***] (Rar) Compătimitor.

comisi *vr* [At: HERZ – GHER., M. IV, 238 / Pzi: *~sesc*, (dal) *~săsc* / E: nct] (Reg) A privi cu atenție.

comisie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET I A, 108/39 / V: ***~iune, ~meșie, ~ișie¹*** *sf* / Pl: *~ii* / E: lat ***commissio, -onis***, ger ***Kommission***, mg ***kommissio***, rs ***комиссия***, fr ***commission***] **1** Colectiv organizat care funcționează pe lângă o instituție, o adunare etc. și care are sarcina de a face propuneri, de a lua hotărâri sau de a executa mandate în cazuri speciale. **2** (Îs) *~ de anchetă* Organ care cercetează neregulile dintr-un anumit domeniu. **3** (Îs) *~ia Camerei Deputaților, a Senatului* Comisie însărcinată cu studierea și pregătirea legilor care urmează a fi prezentate Camerei Deputaților sau Senatului pentru a fi votate. **4** (Îs) *~ de examen* (sau *~ de examinare*) Grup de profesori care testează cunoștințele elevilor, studenților etc. în cadrul examenelor susținute de aceștia. **5** (Îs) *~ permanentă* Comisie care funcționează cu aceiași membri atunci când este convocată. **6** (Înv; îs) *~ centrală* Comisie instituită în 1858 la Focșani, din 18 delegați din Muntenia și Moldova, care trebuia să pregătească proiectele de legi comune pentru cele două Principate unite. **7** (Îvr) Mandat. **8** (Jur) *~ rogatorie* Delegație dată de un tribunal către altul pentru îndeplinirea procedurilor judecătorești. **9** (Iuz) Secție de poliție. **10** (Înv; îf *~iune*) Comision. **11-12** Organism sau structură a unei organizații internaționale.

comision *sn* [At: (a. 1792) IORGA, S.D. XII, 115 / V: (înv) ***~son, ~soană*** *sf* / Pl: *~oane* / E: ger ***Kommission***, fr ***commission***] **1** (Trs; gmî) Comisie. **2-3** (Înv) Însărcinare dată unei persoane de a procura sau de a transmite

ceva. 4 Serviciu făcut cuiva în urma unei astfel de însărcinări. 5 Contract în baza căruia se tratează afaceri comerciale în nume propriu, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unei remunerații (procentuale). 6 Remunerație (procentuală) primită de o persoană, de o bancă etc. care a mijlocit o afacere comercială sau care a efectuat un serviciu.

comisiona *vt* [At: HASDEU, I.C. 103 / Pzi: *~nez* / E: fr ***commissionner***] (Înv) A procura ceva prin mijlocirea unui comisionar **(1)**.

comisionar *sm* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 10 / V: (înv) ***~ner*** / Pl: *~i* / E: fr ***commissionnaire***] **1** Persoană însărcinată să trateze afaceri în contul altcuiva, în schimbul unui beneficiu. **2** Persoană care expediază scrisori, colete etc. pe cale particulară.

comisionare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***comisiona***] (Înv; nob) Procurare prin mijlocirea unui comisionar **(1)**.

comisionat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***comisiona***] (Înv; nob) Comisionare.

comisionat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comisiona***] (Înv; nob) Procurat prin intermediul unui comisionar **(1)**.

comisioner *sm* vz ***comisionar***

comisiune *sf* vz ***comisie***

comisiv, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Jur) Săvârșit prin încălcarea legii.

comisoaie *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 316 / Pl: *~e* / E: ***comis***[1] + *-oaie*] (Înv) Soția comisului.

comisoană *sf* vz ***comision***

comison *sn* vz ***comision***

comisoriu, ~ie *a* [At: LM / Pl: *~ii* / E: lat ***commissura***] (Jur) **1** Care duce la rezilierea unui contract. **2** (Îs) *Clauză ~ie* Clauză a cărei neexecutare anulează contractul. **3** (Îs) *Pact ~* Clauză prin care se stipulează că un contract de vânzare este anulat în cazul în care cumpărătorul nu achită integral costul produsului comandat, iar creditorul devine proprietarul obiectului în cauză.

comisural, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***commissural***] **1** Care aparține comisurii. **2** Care provine de la comisură. **3** Care se referă la comisură. **4** Specific comisurei.

comisură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: lat ***commissura, -ae***] (Ant) **1** Punct de unire a două părți anatomice. **2** Fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale sau ale altor segmente din sistemul nervos central.

comis-voiajor *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***commis voyageur***] Persoană care se ocupă cu mijlocirea vânzărilor de mărfuri, deplasându-se în diverse locuri în căutarea unor beneficiari.

comișăl *sm* vz ***comișel***

comișel *sm* [At: HERODOT (1645), 182 / V: (reg) *~șăl* / Pl: *~ei* / E: ***comis*** + *-el*] (Înv) **1-2** Ajutor de comis **(1-2)**.

comișer *sm* [At: ARH. FOLK. I, 229 / V: (reg) ***~mni~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Polițist.

comișie[1] *sf* vz ***comisie***

comișie[2] *sf* [At: RĂȘCANU, L. 13 / Pl: *~ii* / E: ***comis***[1] + *-ie*] (Înv) **1-2** Funcția sau rangul de comis[1].

comit[1] *sm* vz ***cometă***

comit[2] *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 102 / Pl: *~iți* / E: vsl **комитъ**] (Înv) Comis[1].

comitagiu *sm* [At: DA / Pl: *~ii* / E: bg **комитаги**] Membru al unei organizații revoluționare bulgare, care a luptat în trecut pentru eliberarea Macedoniei.

comitat *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 403 / Pl: *~e* / E: ger ***Komitat*** (lm ***comitatus***)] Unitate administrativ-teritorială, în unele țări, condusă de un conte Cf *departament, district*.

comitatens, ~ă *a* [At: DA / Pl: nct / E: ?] (Trs; iuz) Care aparține comitatului.

comitatin, ~ă *a* [At: IRINEU, S. B. 68, ap. DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***comitat*** + ***-in***] (Rar) Comitatens.

comită *sf* vz ***cometă***

comite[1] *sm* [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: *~iți* / E: lat ***comes, -itis***] **1** (Înv) Conte. **2** (Trs, iuz) Grof. **3** (Trs) Conducător administrativ al unui comitat.

comite[2] *vt* [At: ALECSANDRI, T. 769 / Pzi: *comit* / E: fr ***commettre***, lat ***committo, -ere***] **1** A săvârși o faptă rea. **2** (Fam; prt) A scrie lucrări mediocre. **3** (Jur; fri) A însărcina pe cineva cu ceva. **4** (Jur; fri) A încredința cuiva o afacere de comerț.

comitent, ~ă *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 237 / V: (înv) ***~e*** *sm* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***commettant***, cf ger *Kommitent*, it *commettente*] Persoană care încredințează cuiva un mandat prin care îl împuternicește să săvârșească anumite acte sub controlul și după directivele sale.

comitente *sm* vz ***comitent***

comitere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***comite***] **1** Săvârșire a unei fapte rele. **2** (Înv) Scriere a unei lucrări mediocre. **3** (Jur; fri) Încredințare a unei sarcini cuiva. **4** (Jur; fri) Încredințare a unei afaceri de comerț cuiva.

comitet *sn* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 97 / Pl: *~e* / E: rs **комитет**, fr ***comité***, lat ***committo, -ere***, it ***comitato***, ger ***Komite***] **1** Organ de conducere colectivă a anumitor organizații. **2-4** (Iuz; îs) *~ central* Organ superior al unui partid comunist sau muncitoresc ori al unei organizații de masă, care conduce întreaga activitate în intervalul dintre două congrese. **5** (Iuz; îs) *~ de acțiune* Reuniune temporară a organizațiilor muncitorești pentru lupta politică. **6** (Îas; înv) Organizație de luptă a muncitorilor englezi. **7** (Îs) *~ permanent* Corp deliberativ compus dintr-un număr de membri aleși ai consiliului județean care îl sprijină pe prefect în activitatea sa. **8** (Îs) *~ provizoriu* Organ administrativ local care își desfășoară activitatea până la alegerea unui nou consiliu. **9** *~ executiv* Organ de conducere a unui consiliu popular, care exercită funcțiile acestuia în perioada dintre două sesiuni.

comiteu *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eie* / E: ***comitet*** css] (Reg) Sfatul bătrânilor dintr-un sat.

comitivă *sf* [At: DA / Pl: *~ve* / E: lm ***comitiva***] (Trs; Buc) Scrisoare de recomandare.

comiță *sf* [At: MAT. FOLK. 1467 / Pl: *~țe* / E: ***coamă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Coamă scurtă.

comițial, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 29 / E: ***comite*** + *-al*] **1** *a* (Trs; înv) Care aparține comitetului **(1)**. **2** *a* (Trs; înv) Care provine de la comitet. **3** *a* (Trs; înv) Referitor la comitet. **4** *a* (Trs; înv) Specific comitetului **(1)**. **5** *a* Referitor la comițiile **(1)** din vechea Romă. **6** *a* (Îs) *Cetate ~ă* Oraș de reședință al comitetului **(1)**. **7** *a* (Îas) Reședință de județ. **8-9** *smf, a* (Suferind) de epilepsie. **10** *a* (Îs) *Rău ~* Epilepsie. **11** *a* Care aparține epilepsiei. **12** *a* Care provine de la epilepsie. **13** *a* Care se referă la epilepsie. **14** *a* Specific epilepsiei.

comiție[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 9/1/ Pl: *~ii* / E: ngr **κόμης, -ητος**] (Iuz) Comitet **(1)**.

comiție[2] *sf* vz ***comiții***

comiții *sfp* [At: I. IONESCU, P. 518 / V: ***~ie***², (înv) ***~iu*** *sn* / Pl: lat ***comitium***, (pl *comitia*)] **1** (În Roma antică, în perioada republicii) Adunări ale poporului cu atribuții politice, legislative, judecătorești și religioase. **2** (Înv; îs) *~ agricole* Adunări ale agricultorilor care urmăreau interesele proprietarilor de pământuri.

comițiu *sn* vz ***comiții***

comizerație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***commisération***, lat ***commiseratio, -onis***] (Frr) Milă.

comizerațiune *sf* vz ***comizerație***

comlău *sms* [At: STAN, M. 151 / E: mg ***komló***] **1** (Mgmr) Drojdie. **2-4** Turtiță din aluat de pâine, tărâțe sau făină de mălai, uscată la soare, folosită la țară în loc de drojdie (de bere).

commodo *av* [At: DEX² / E: it ***commodo***] (Muz) Într-un tempo liniștit.

commuta *v* vz ***comuta***

comne *sf* vz ***cuhnă***

comnie *sf* vz ***cuhnă***

comnișer *sm* vz ***comișer***

comoară *sf* [At: (cca. 1550) CUV. D. BĂTR. II, 459 / V: ***cămoră***, ***coam~*** / Pl: *~ori*, (înv) *~re*, (dial) *comorâle* / E: vsl **комора**, rs,

ucr **комора,** pn ***komora,*** srb ***kúmora,*** lat ***camera***] **1** (Iuz) Cămară. **2** (Îrg) Ascunzătoare. **3** (Îrg) Cimitir. **4-5** Grămadă de aur sau de obiecte de preț (păstrate sub lacăt, ascunse în pământ etc.). **6** (Înv, îs) *Cel de pe ~* Dracul. **7** Avuție. **8** Tezaur. **9** Ceea ce e mai de preț pentru sufletul omenesc. **10** (Fig) Persoană extrem de iubită sau de prețuită. **11** (Ast; îs) *~ra lui Iov* sau *~ cu sfredel* Constelația Polux.

comod[1], ~ă *a* [At: COSTINESCU / A: *comod, ~ă* / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***commode,*** lat ***commodus***] **1** De care te poți folosi ușor și cu plăcere. **2** Potrivit. **3** Încăpător. **4** (D. viață, trai etc.) Tihnit. **5** Ușor. **6** (D. persoane) Leneș. **7** Indolent. **8** (D. oameni) Care nu vrea să facă eforturi. **9** (D. oameni) Care nu vrea să iasă din obiceiurile lui, din ritmul lui tihnit, obișnuit de viață.

comod[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***commode,*** lat ***commodus***] **1** Care poate fi folosit ușor și cu plăcere Si: *confortabil, plăcut,* (înv) *lesnicios.* **2** Liniștit. **3** (Prt; d. oameni) Care nu vrea să facă eforturi. **4** (Prt; d. oameni) Care nu vrea să iasă din ritmul obișnuit de viață. **5** (Pex; d. oameni) Leneș. **6** (Pex; d. oameni) Indolent.

comodant *sm* [At: COD. ȚIV. 5/1 / V: (înv) ***~e*** / Pl: *~nți* / E: fr ***commodant,*** it ***commodante***] (Înv) Persoană care dă un împrumut prin comodat.

comodante *sm* vz ***comodant***

comodat *sn* [At: HAMANGIU, C.C. 396 / V: ***~um*** / E: fr ***commodat,*** lat ***commodatum***] **1** (Îvr) Împrumut făcut pentru o folosință curentă. **2** (Jur) Tip de contract de închiriere care nu prevede obligații financiare.

comodatar, ~ă *smf* [At: COD. ȚIV. 5/2 / Pl: *~i* / E: fr ***commodataire,*** it ***comodatario***] (Înv) Persoană care beneficiază de un contract de comodat **(1)**.

comodatum *sn* vz ***comodat***

comodă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~de* / E: fr ***commode***] Mobilă cu sertare mari, suprapuse, în care se păstrează lenjeria.

comodie *sf* vz ***comedie[1]***

comoditate *sf* [At: GHICA, A. 582 / Pl: *~tăți* / E: fr ***commodité***] **1** Confort. **2** (Prt) Atitudine a unei persoane comode. **3** Closet.

comodizare *sf* [At: CONTEMP., nr. 165, 8/4 / Pl: *~zări* / E: nct] (Rar) **1-3** Comoditate **(1-3)**.

comodor *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr, eg ***commodore***] **1** Grad de ofițer superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului, în marina engleză și americană. **2** Persoană care are gradul de comandor **(1)**. **3** Funcția comandorului **(2)**. **4** Titlul comandorului **(2)**.

comondor *sm* [At: ENC. VET. 692 / Pl: *~i* / E: mg ***komondor***] (Numai îs) *~ unguresc* Câine ciobănesc alb, lățos și mare.

comoni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Mol) A se vânjoli.

comor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: nct] **1** Varietate de oi caracul, cu lână de culoare maro-roșcată. **2** Exemplar de comor **(1)**.

comornic[1] *sm* [At: CORESI, ap. DHLR II, 506 / Pl: *~ici* / E: srb, pn ***komornik***] (Înv) **1** Judecător la curtea polonă. **2** Cămaraș. **3** (Trs) Casier comunal. **4** Loc unde se păstrează obiectele prețioase. **5** Tezaur. **6** Celar la stână.

comornic[2] *sm* vz ***comarnic***

comos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 376 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***coamă*** + *-os*] **1-3** (Rar) Cu coamă lungă, deasă, mare.

comoștenitor, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***co-*** + ***moștenitor*** după fr ***cohéritier***] (Jur) Persoană care moștenește, împreună cu alții, pe cineva, considerată în raport cu aceștia.

comot *sn* [At: H XVIII, 143 / Pl: *~e* / E: ger ***Kummet***] (Ban) **1** Jug la ham. **2** Sac de piele umplut cu fân, care se pune în jurul gâtului cailor înhămați la căruță și care face ca greutatea acesteia să fie trasă nu numai de piept, ci și de umerii animalului.

comoție *sf* [At: ALECSANDRI, DACIA LIT, 263/11 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***commotion,*** lat ***commotio, -onis,*** ger ***Kommotion***] **1** Zguduire puternică a unui organ. **2** (Îs) *~țiune electrică* Comoție produsă de electricitate. **3** (Pat) Leziune a unei părți a organismului uman, provocată de o presiune puternică asupra unui țesut elastic. **4** (Îs) *~ cerebrală* Șoc puternic al creierului, provocat prin cădere, explozie, lovire etc. și manifestată prin tulburări care merg de la amețeală până la pierderea cunoștinței, comă și moarte. **5** (Înv, fig) Emoție puternică. **6** (Gîr) Mișcare pe care o face cineva în scop igienic (mai ales după masă, ca să ușureze digestia). **7** (Înv) Revoluție.

comoțiune *sf* vz ***comoție***

comoviță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: srb ***komovica***] (Ban; sbm) Tescovină.

compacitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***compacité***] **1** Raportul dintre greutatea specifică aparentă a unui material granular sau poros și greutatea lui specifică reală Si: *compactitate* **(1)**. **2** (Pgn) Însușirea de a fi compact Si: *compactitate* **(2)**.

compact, ~ă *a* [At: HASDEU, I.C. 61 / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***compact,*** lat ***compactus***] **1** Care se compune din particule strâns legate între ele. **2** (D. ploaie, negură) Deasă. **3** (D. noapte, întuneric etc.) În care nu străbate nici o rază de lumină. **4** (D. oameni) Numeroși și deși. **5** (Tip; îs) *Caractere ~e* Aldine.

compacta *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ns cf *compact, compactor*] **1** (Reg) A lega cărți. **2** A îndesa cu ajutorul compactorului.

compactabil, ~ă *a* vz ***compactibil***

compactare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***compacta***] **1** (Reg) Legare a cărților. **2** Îndesare cu ajutorul compactorului.

compactat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***compacta***] (Nob) **1-2** Compactare **(1-2)**.

compactat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compacta***] (Nob) **1** (Reg; d. cărți) Legat. **2** Îndesat cu ajutorul compactorului.

compactibil, ~ă *a* [At: DEX[2] / V: ***~tabil, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***compact*** + *-ibil*] Care poate fi compactat.

compactitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: ger ***Kompaktheit***] **1-2** Compacitate **(1-2)**.

compactizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***compact***] Condensare.

compactometru *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~re* / E: fr ***compactomètre***] Aparat pentru măsurarea gradului de îndesare a solului.

compactor [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***compactor***] **1** *sm* (Trs; Itm) Legător de cărți. **2** *sn* Utilaj folosit la presare a umpluturilor de pământ, a stratului de la suprafața unui teren ori a unei șosele.

compactorie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***compactor*** + *-ie*] (Reg) Legătorie de cărți.

compadură *sf* [At: PAMFILE, I. C. 424 / Pl: *~ri* / E: nct] Luminător cu sau fără geam la partea din față a acoperișului.

compailer *sn* [At: DN[3] / P: *~pai~* / Pl: *~e* / E: eg ***compiler***] Compilator al unui computer.

companie[1] *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 154/10 / V: ***cumba~,*** (înv) ***cum~*** / A: *companie* / Pl: *~ii,* (înv) *~pănii* / E: fr ***compagnie,*** it ***compagnia,*** ger ***Kompagnie,*** rs **компания**] **1** Însoțire. **2** (Îs) *Damă de ~* Persoană angajată (într-o familie) pentru a îngriji pe cineva. **3** (Îas) Persoană care însoțește pe cineva în călătorii, în schimbul unei remunerații. **4** (Îas; dep) Prostituată. **5** Grup de persoane care își petrec timpul împreună. **6** Mare întreprindere constituită sub formă de societăți (industriale, comerciale, de transport). **7** Societate pentru exploatarea unor ținuturi coloniale. **8** Societate comercială.

companie[2] *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 154/10 / Pl: *~ii* / E: fr ***compagnie,*** it ***compagnia,*** ger ***Kompagnie***] **1** Subunitate (la infanterie sau la alte arme) care intră în componența batalionului. **2** *~ de onoare* Companie[2] **(1)** care îndeplinește rolul de gardă de onoare.

companion, ~oană *smf* [At: ALECSANDRI, T. 33 / P: *~ni-on* / Pl: *~i, ~oane* / E: fr ***compagnon,*** lat ****companio, -onis***] **1** Camarad. **2** (Înv) Însoțitor într-o călătorie. **3** (Înv) Persoană care face parte dintr-o societate (comercială, artistică etc.). **4** Asociat. **5** Coleg.

companist *sm* [At: ZILOT, CRON. 77 / V: (înv) ***cumpanist*** *sm* / Pl: *~iști* / E: ***companie*** + *-ist*] (Iuz) **1-5** Companion **(1-5)**.

compara [At: KRETZULESCU, A. 17/15 / V: ***~păra*** / Pzi: *compar,* (îvr) *~rez* / E: fr ***comparer,*** lat ***comparare***] **1** *vt* A pune alături două sau mai

multe lucruri, ființe sau fenomene pentru a stabili asemănările și deosebirile dintre ele Si: *a asemăna, a confrunta.* **2-3** *vtr* A (se) pune (pe cineva) pe aceeași treaptă cu altcineva Si: *a (se) măsura.*

comparabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***compara*** + *-abil*] Care se poate compara **(2)** (cu ceva sau cineva) Si: *analog, asemănător.*

comparabilitate *sf* [At: DA / E: ***comparabil*** + *-itate*] (Rar) Proprietatea de a fi comparabil.

comparagiu *sm* vz ***cumfaragiu***

comparare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 34 / Pl: *~rări* / E: ***compara***] **1** Confruntarea a două sau a mai multor lucruri, ființe sau fenomene pentru a stabili asemănările și deosebirile dintre ele Si: *comparat.* **2** (Ret; iuz) Comparație **(2)**.

comparat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***compara***] Comparare **(1)**.

comparat², ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 205 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compara***] **1-2** Care este sau a fost obiect de comparație **(1)**. **3** (D. discipline științifice) Care are ca obiect studiul fenomenelor sau al instituțiilor puse în comparație.

comparatist, ~ă [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***comparatiste***] **1-2** *smf, a* (Care este) specialist în studiul unei discipline comparate² **(2)**.

comparatism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***comparatisme***] **1-2** (Metodă de) cercetare (în literatură, muzică etc.) bazată pe identificarea și compararea motivelor comune din culturile diferitelor țări. **3** (Lin) Cercetare bazată pe metoda comparativ-istorică Si: *comparativism.*

comparativ, ~ă [At: HASDEU, I. C. 98 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***comparatif***, lat ***comparativus***] **1** *a* Care este bazat pe comparație **(1)**. **2** *a* Care stabilește o comparație **(1)**. **3** *a* Care servește unei comparații **(1)**. **4-5** *sn, a* (Grm; îs) *Grad ~* Unul dintre gradele de comparație ale adjectivelor și ale adverbelor, care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea mai multor obiecte (sau acțiuni) cu aceeași însușire sau caracteristică ori a aceluiași obiect (sau a aceleiași acțiuni) în momente diferite. **6** (Îs) *Metoda ~* Metodă de cercetare în lingvistica istorică, care constă în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nefixate în scris, prin compararea unor fapte corespunzătoare de mai târziu, din două sau mai multe limbi existente.

comparativism *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ger ***Komparativismus***] (Lin) Comparatism.

comparator *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***comparateur***] Instrument de măsură format dintr-un șurub micrometric și două microscoape, care servește la măsurarea distanței dintre două puncte sau dintre două repere.

comparație *sf* [At: KRETZULESCU, A. 2/3 / V: (înv) *~iune¹* / Pl: *~ii* / E: lat ***comparatio, ~onis***] **1** Examinare a două sau a mai multor lucruri, ființe sau fenomene, făcută cu scopul de a se stabili asemănările și deosebirile dintre ele Si: *asemănare, comparare* (1), *confruntare, paralelă.* **2** (Grm; îs) *Grad de ~* Formă pe care o iau majoritatea adjectivelor și adverbelor pentru a arăta măsura mai mică sau mai mare în care un substantiv sau un verb posedă (sau arată) caracteristica exprimată de ele. **3** (Îs) *Termen de ~* Cuvânt, expresie sau noțiune care servește pentru a compara ceva. **4** (Îlav) **În ~ cu...** Față de... **5** (Îe) **A nu suferi ~** A fi mai presus de orice alt obiect sau ființă cu care ar putea fi comparat **(1)**. **6** Figură de stil care constă în alăturarea a două obiecte, persoane, acțiuni etc. pe baza unor însușiri comune.

comparațiune¹ *sf* vz ***comparație***

comparațiune² *sf* [At: DA / P: *~ți-u-ne* / Pl: *~ni* / E: fr ***comparation***] (Jur; înv) Prezentarea unei persoane în fața justiției Si: *înfățișare.*

compars *sm* [At: DA / Pl: *~rși* / E: fr ***comparse***, it ***comparsa***] **1** (Liv) Personaj mut sau cu rol minor într-un spectacol Si: *figurant.* **2** (Pan) Persoană cu un rol neînsemnat într-o afacere. **3** (Pan) Om de umplutură.

compartiment *sn* [At: GHICA, S. 541 / Pl: *~e* / E: fr ***compartiment***, it ***compartimento***, lat ***compartire***] **1** Despărțitură într-un vagon de cale ferată, într-o încăpere mai mare, într-un dulap, într-o cutie etc. Si: *boxă, sertar.* **2** Diviziune obținută prin împărțirea unei suprafețe plane Si: *secțiune.* **3** Domeniu de activitate într-o instituție.

compartimenta *vt* [At: PAS. Z. III, 249 / Pzi: *~tez* / E: fr ***compartimenter***] A împărți un spațiu în compartimente **(1)**.

compartimentare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***compartimenta***] Împărțire.

compartimentat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***compartimenta***] Compartimentare.

compartimentat², ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 13 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compartimenta***] Împărțit în compartimente **(1)**.

compas *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: fr ***compas***, ger ***Kompass***] **1** Instrument de măsură și de trasare a cercurilor sau a arcelor de cerc, format din două brațe articulate, prevăzute la capete cu un vârf și cu un dispozitiv de desenat (creion, trăgător, cretă etc.). **2** (Îs) *~ul dulgherului* Compas **(1)** (mare) de lemn sau de fier Si: *capră, cercălău, pas(nic), țărcălan.* **3** (Îs) *~ cu balustru* Compas **(1)** cu care se trag cercuri mici. **4** (Îs) *~ forestier* Metru alergător de forma unui compas **(1)** cu care se măsoară lungimea lemnelor. **5** Cutia în care se ține compasul **(1)** și accesoriile lui. **6** (Mar; rar) Busolă. **7** (Îe; fam) **A-și pierde ~ul** A se zăpăci.

compasa *v* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: *~sez* / E: fr ***compasser***] **1** (Nob) A măsura cu compasul **(1)**. **2** A face ceva în mod simetric.

compasat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. IV, 84 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compasa***] **1** (Nob) Măsurat cu compasul **(1)**. **2** Aranjat în mod exagerat de regulat. **3** Afectat.

compasiune *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 80 / P: *~si-u~* / E: fr ***compassion***, lat ***compassio, ~onis***] (Liv) **1** Milă. **2** Compătimire.

compatibil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 128 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***compatible***] **1** Care se poate împăca cu altceva. **2** Care poate exista simultan cu altceva. **3** Corespunzător. **4-5** (D. o profesie, o funcție) Care poate fi exercitată simultan cu altceva. **6** (D. un sistem de ecuații) Care admite (aceleași) soluții.

compatibilitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 17 / Pl: *~tăți* / E: fr ***compatibilité***] **1** Împăcare cu altceva. **2** Existență simultană cu altceva. **3** Corespondență. **4** Potrivire. **5** Executare simultan cu altceva. **6** Admiterea acelorași soluții. **7** (Log) Raport între două enunțuri care nu se exclud reciproc. **8** (Mat) Proprietate a unui sistem de relații de a fi compatibil, părțile sale neexcluzându-se una pe cealaltă. **9** (Tel; îs) *~ inversă* Retrocompatibilitate.

compatimă *sf* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ***compătimi***] (Înv; nob) Compătimire.

compatriot, ~oată *smf* [At: GOLESCU, Î. 3 / P: *~tri-ot* / Pl: *~oți, ~oate* / E: fr ***compatriote***, lat ***compatriota***] Persoană originară din aceeași țară cu altă persoană.

compăra *v* vz ***compara***

compărea *vi* [At: DA / Pzi: *compar* / E: fr ***comparaître***] **1-2** (Jur) A se prezenta sau a fi adus în fața unei instanțe judecătorești Si: *a se înfățișa.*

compărțitor, ~oare [At: HAMANGIU, C. C. 177 / V: *cop~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***copartageant***] **1-4** *smf, a* (Jur) (Persoană sau parte) care are ceva de împărțit cu altă persoană sau parte Si: *copărtaș.*

compătimi [At: PANN, E. III, 46/10 / Pzi: *~mesc* / E: ***con¹- + pătimi*** după fr *compatir*] **1** *vt* A manifesta părere de rău față de suferințele cuiva. **2** *vi* (Înv; mls cu pp *cu*) A lua parte la suferința cuiva.

compătimire *sf* [At: DRĂGHICI, R. 21/13-14 / Pl: *~ri* / E: ***compătimi***] **1** Manifestare a părerii de rău față de suferințele cuiva Si: (nob) *compătimit¹.* **2** (Înv) Împărtășire a unei suferințe încercate de altcineva Si: *compătimit¹.*

compătimit¹ *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ***compătimi***] **1-2** Compătimire **(1-2)**.

compătimit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***compătimi***] **1-2** Față de care ai (sau arăți) compătimire **(1)**. **3** Cu care împarți o suferință.

compătimitor, ~oare *a* [At: IORGA, L. R. 56 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***compătimi*** + *-(i)tor*] **1-2** Care are (sau arată manifestă) compătimire **(1-2)** pentru cineva. **3** Care împarte o suferință cu cineva.

compendiator, ~oare *smf* [At: IORGA, L. II, 545 / P: *~di-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***compendiu*** + *-ator*] (Rar) Persoană care face un compendiu **(1)**.

compendie *sf* vz ***compendiu***

compendiu *sn* [At: DA / V: ***~m***, (înv) ***~ie*** / P: *~di-u* / Pl: *~ii* / E: lat, fr ***compendium***] **1-3** Expunere sintetică a unei lucrări, a unei discipline sau

a unei concepții. **4-6** Publicație în care se face un compendiu (**1-3**). **7** (Teh; îf *~dium*) Dispozitiv care se fixează în fața obiectivului cinematografic, pentru a permite operatorului să execute diferite trucaje tehnice pe film.

compendium *sn* vz ***compendiu***

compensa [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 437/22 / Pzi: *~sez*, 3 *~sează*, (înv) *~să* / E: fr ***compenser,*** lat ***compensare***] **1-2** *vt* A înlocui ceva consumat sau cheltuit prin altceva (egal ca valoare). **3** *vt* A echilibra. **4** *vt* A îndrepta un rău printr-un bine. **5** *vt* A răsplăti în mod corespunzător Si: *a recompensa*. **6** *vt* A despăgubi. **7-8** *vt* (Fiz) (A micșora sau) a anula efectul unei acțiuni. **9-10** *vtr* (Med) A face să-și revină (sau a-și reveni) la o stare de funcționare normală, de echilibru.

compensabil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 276 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***compensable***] **1-10** Care poate fi compensat (**1-10**).

compensare *sf* [At: DA / Pl: *~sări* / E: ***compensa***] **1-2** Înlocuirea a ceva consumat sau cheltuit prin altceva (egal ca valoare) Si: *compensație*. **3** Echilibrare Si: *compensație*. **4** Îndreptarea unui rău printr-un bine Si: *compensație*. **5** Răsplătire Si: *compensație*. **6** Despăgubire. **7-8** (Fiz) Micșorare (sau anulare) a unui efect sau a unei acțiuni Si: *compensație*. **9-10** (Med) Reducerea sau revenirea la o stare de funcționare normală, de echilibru Si: *compensație*.

compensat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***compensa***] **1-10** Compensare (**1-10**).

compensat[2]***, ~ă*** *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compensa***] **1** Care a primit o răsplată. **2** În stare de echilibru. **3** (Med) Care a revenit la o stare de funcționare normală.

compensativ, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***compensatif***] **1-10** Care stabilește o compensație (**1-10**). **11-20** Care compensează (**1-10**).

compensator, ~oare [At: PONI, F. 112 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***compensateur***] **1-10** *a* Care compensează (**1-10**). **11** *a* (D. aparate, dispozitive sau mărimi) Care compensează un anumit efect în vederea menținerii unui anumit regim. **12** *sn* Aparat, dispozitiv sau sistem cu care se realizează o echilibrare.

compensatoriu, ~ie *a* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***compensatoire***] **1-10** Care compensează (**1-10**). **11** (Jur) Care duce la repararea unei pagube. **12** (Îs) *Daune ~rii* Sumă de bani ce se plătește de către debitor creditorului pentru a-i acoperi pagubele rezultate din neexecutarea unei obligații.

compensație *sf* [At: COD. ȚIV. 5/3 / V: *~iune* / E: fr ***compensation,*** lat ***compensatio, ~onis***] **1-10** Compensare (**1-10**). **11** (Înv) Încheierea socotelilor între creditor și debitor Si: *răfuială*. **12** (Pex) Ceea ce servește pentru a compensa ceva.

compensațiune *sf* vz ***compensație***

comper *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: eg ***compeer***] (Rar) Prezentator al unui spectacol de estradă, de varietăți etc.

comperaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***compérage***] **1** Prezentare a unui spectacol de estradă, de varietăți etc. **2** Text care conține un comperaj (**1**).

compeștitor, ~oare *smf* vz ***competitor***

competa *vb* vz ***competi***

compete *vu* [At: LM / Pzi: 3 ~ / E: lat ***competit***] (Lîs) A intra în atribuțiile cuiva.

competent, ~ă *a* [At: (a. 1845) URICARIUL V, 360/25 / V: (înv) ***~inte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***compétent***] **1** Care este bine informat într-un anumit domeniu. **2-3** Care este capabil sau în măsură să judece un anumit lucru. **4** Căruia îi revine atribuția de a face ceva Si: *îndreptățit*.

competență *sf* [At: (a. 1839) URICARIUL V, 23/16 / V: ***~ință,*** (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***compétence***] **1** Capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție. **2** (Jur) Dreptul atribuit de lege unei autorități, unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. **3** (Îe) **A fi de ~ța cuiva** A intra în atribuțiile cuiva. **4-5** (Îe) **A-și declina ~ța** A se declara lipsit de autoritate (legală) sau fără pregătirea necesară pentru a judeca o chestiune sau a se pronunța într-o problemă.

competenție *sf* vz ***competență***

competinte *a* vz ***competent***

competință *sf* vz ***competență***

competitiv, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***compétitif***] **1** Susceptibil de a suporta concurența. **2** În care concurența este posibilă.

competitivitate *sf* [At: DEX² / E: ***competitiv*** + *-itate*] **1** Capacitatea de a face față concurenței. **2** Condițiile care fac posibilă concurența.

competitor, ~oare *smf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~eșt~, ~eți~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***compétiteur,*** lat ***competitor***] Concurent.

competiție *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***compétition***] **1** (Înv) Cerere a aceluiași lucru (titlu, funcție, demnitate etc.) pe care-l solicită și alții. **2** Concurs. **3** Întrecere.

competițional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***competiție***] **1** Care aparține competiției (**2**). **2** Specific competiției (**2**). **3** Referitor la competiție (**2**). **4** Care provine de la competiție (**2**). **5** De competiție (**2**).

competițiune *sf* vz ***competiție***

competi *v* [At: DA / V: (Trs) ***~eta*** / Pzi: *~țesc* / E: lat ***competo, ~ere***] (Îvr) **1** A cere același lucru (de obicei un post) în același timp cu alții. **2** A-și depune candidatura.

competitor, ~oare *smf* vz ***competitor***

compila *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***compiler,*** lat ***compilare***] A aduna fapte sau păreri din textele a diverși autori pentru a alcătui o lucrare nouă, de obicei, fără să se precizeze sursa de inspirație Cf *a plagia*.

compilare *sf* [At: MAIORESCU, CR III, 45 / Pl: *~lări* / E: ***compila***] Reunire de fapte sau păreri din textele a diverși autori într-o lucrare nouă, de obicei fără a se preciza sursa de inspirație Cf *plagiat*.

compilat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***compila***] Compilare.

compilat[2]***, ~ă*** *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 239 / E: ***compila***] (D. scrieri) Care este alcătuit prin reunirea de idei și fragmente din diverși autori, fără a preciza sursa și fără a aduce ceva original.

compilator, ~oare [At: LET. I, 146/19 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***compilateur,*** lat ***compilator***] **1** *smf* Autor al unei lucrări, lipsite de originalitate, alcătuită prin reunirea de idei și fragmente din diverși autori, de obicei fără a preciza sursa. **2** *sn* (Cib) Program utilitar de transformare a unui limbaj algoritmic în codul mașinii.

compilație *sf* [At: IORGA, L. I, 87 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***compilation,*** lat ***compilatio***] Lucrare care cuprinde idei și fragmente din diverși autori, neprelucrate în mod personal.

compilațiune *sf* vz ***compilație***

compir *sm* vz ***crumpir***

compiriște *sf* vz ***crumpeniște***

compiuter *sn* vz ***computer***

complace *vr* vz ***complăcea***

complăcea [At: ALECSANDRI, ap. DA / V: ***~place*** / Pzi: *~lac* / E: ***con***[1]***-*** + ***plăcea***[1] după fr. *complair*] **1** *vi* (Înv) A încerca să placi cuiva. **2** *vr* A găsi o mulțumire completă în ceva. **3** *vr* (Prt) A se mulțumi cu o anumită situație fără a încerca să o depășească.

complăcere *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 172 / E: ***complăcea***] (Înv) **1** Dorința de a plăcea cuiva. **2** Amabilitate.

complect, ~ă *a* vz ***complet***[2]

complecta *v* vz ***completa***

complectamente *av* vz ***completamente***

complectare *sf* vz ***completare***

complectaș *sm* vz ***completaș***

complectat[1] *sn* vz ***completat***[1]

complectat[2]***, ~ă*** *a* vz ***completat***[2]

complectui *v* vz ***completui***

complectuire *sf* vz ***completuire***

complectuit[1] *sn* vz ***completuit***[1]

complectuit[2]***, ~ă*** *a* vz ***completuit***[2]

complecție *sf* vz ***complexiune***

complecțiune *sf* vz ***complexiune***

complemânt *sn* vz ***complement***[1]

complement¹ *sn* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~mânt*** / Pl: *~e* / E: fr ***complément***, lat ***complementum***] **1** Ceea ce se adaugă la ceva spre a-l întregi Si: *complinire*. **2** (Gmt; îs) *~ul unui unghi* Unghi ce trebuie adăugat la un altul pentru a constitui un unghi drept. **3** (Ast; îs) *~ul unei stele* Distanță a unghiului la zenit. **4** (Mat; îs) *~ul unui număr* Număr care trebuie adunat la un număr dat pentru a obține o unitate de ordin imediat superior ordinului unității sale celei mai înalte. **5** (Muz) *~ul unui interval* Ceea ce lipsește pentru a obține o octavă. **6** (Grm) Parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. **7** (Blg) Substanță de natură proteică prezentă în serul normal și care participă la procesul imunității.

complement² *sn* vz ***compliment²***

complementar, ~ă *a* [At: GHICA, S. 587 / V: ***~lim~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***complémentaire***] **1** Care completează Si: *complinitor, întregitor*. **2** (Gmt; îs) *Unghiuri ~e* Unghiuri care, prin însumare, formează un unghi de 90°. **3** (Fiz; îs) *Culori ~e* Culori care, prin suprapunere, dau o lumină albă.

complementarism *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***complémentarisme***] (Flz) Teză fundamentală a empirismului logic constând în asocierea empirismului cu logicismul.

complementaritate *sf* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***complémentarité***] **1** Caracter complementar **(1)**. **2** Alcătuire din părți complementare **(1)**.

complementariza *vr* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: ***complementar*** + *-iza*] (Rar) **1** A deveni complementar la ceva. **2** A se întregi.

complementarizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***complementariza***] (Nob) Întregire.

complementarizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***complementariza***] (Nob) Complementarizare.

complementarizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***complementariza***] (Nob) Întregit.

complesiune *sf* vz ***complexiune***

complet¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: pbl ***cuplet*** pcf *complet²*] **1** (Fri) Bal popular. **2** Local de dans (în cartierele periferice ale unui oraș).

complet², ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. II / V: ***~ect*** / Pl: **(1-3)** *~eți, ~e*, **(4-5)** *~uri* / E: fr ***complet***, lat ***completus***] **1** *a* Care conține tot ceea ce trebuie Si: *deplin, desăvârșit, împlinit, întreg*. **2** *a* (Îs) *Opere ~e* Ediție cuprinzând toate operele unui scriitor. **3** *a* (D. un vehicul de transport în comun) Care are toate locurile ocupate Si: *plin*. **4** *sn* (Îs) *~ de judecată* Colectiv alcătuit din numărul legal de judecători și asesori care iau parte la soluționarea unui litigiu. **5** *sn* Obiect de îmbrăcăminte compus din două (sau mai multe) piese asortate. **6** *av* În întregime. **7-8** *sn* (Înv; îe; îlav) **(A fi) în ~** Cu toții.

completa *vt* [At: KRETZULESCU, A. / V: ***~ecta*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***compléter***] A adăuga pentru a fi complet² **(1)**.

completamente *av* [At: DA ms / V: ***~ect~*** / E: it ***completamente***, fr ***complètement***] (Liv) În mod complet² **(1)**.

completare *sf* [At: MURGOCI – LUDWIG, M. 37 / V: ***~ect~*** / Pl: *~tări* / E: ***completa***] **1** Întregire. **2** Ceea ce se adaugă pentru a completa. **3** Film scurt, secundar, care completează un program cinematografic. **4** (Mil; iuz; îlav) **În ~** În perioada în care cei ce-și satisfac serviciul militar nu sunt încazarmați.

completaș *sm* [At: DA / V: ***~ect~*** / Pl: *~i* / E: ***completa*** + *-aș*] (Mil; înv) Soldat care, după terminarea serviciului militar, era ținut în evidența armatei o anumită perioadă de timp, înainte de a fi trecut în rezervă.

completat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~ect~¹*** / Pl: *~uri* / E: ***completa***] Completare **(1)**

completat², ~ă *a* [At: IORGA, L. R. 154 / V: ***~ect~²*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***completa***] Întregit.

completi *vt* [At: PISCUPESCU, O. 248/3 / V: (înv) ***~liti*** / Pzi: *~tesc* / E: ctm ***complica + împleti***] (Înv)A complica.

completire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***completi***] (Înv; nob) Completare.

completit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***completi***] (Înv; nob) Completire.

completit², ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I. 250 / E: ***completi***] (Înv) Complicat.

completitudine *sf* [At: DEX² / E: ns cf fr *complétude*] (Log) Proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate fi demonstrată.

completivă *sf, a* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***completif***, lat ***completivus***] **1-2** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* (Propoziție) subordonată care are rol de complement pe lângă verbul din altă propoziție.

completivitate *sf* [At: DEX² / E: fr ***complétivité***] (Rar) Calitatea de a fi complet² **(1)**.

completui *vt* [At: ODOBESCU, S. I., 429 / V: ***~ect~*** / Pzi: *~iesc* / E: ***complet*** + *-ui*] A completa.

completuire *sf* [At: MDA / V: ***~ect~*** / Pl: *~ri* / E: ***completui***] (Nob) Completare.

completuit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~ect~¹*** / / Pl: *~uri* / E: ***completui***] Completat¹.

completuit², ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***~ect~²*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***completui***] Completat².

complex, ~ă [At: HASDEU, I. C. VIII / Pl: **(1, 2)** *~ecși, ~e*, **(3-5)** *~uri*, **(6-7)** *~e* / E: fr ***complexe***, lat ***complexus***] **1** *a* Format din mai multe părți sau elemente. **2** *a* (Mat; îs) *Număr ~* Număr alcătuit prin însumarea unui număr real cu un număr imaginar. **3** *sn* Ansamblu de construcții (de unități industriale sau comerciale etc.) cu funcții deosebite, grupate teritorial, care alcătuiesc un tot unitar servind aceluiași scop. **4** *sn* (Îs) *~ sportiv* Bază sportivă special amenajată pentru practicarea mai multor ramuri de sport. **5** *sn* Ansamblu de tendințe inconștiente formate în copilărie pe baza anumitor relații familiale și sociale, care determină comportarea ulterioară a persoanei. **6** *sn* (Îs) *~ de inferioritate* Sentiment de neîncredere în forțele proprii, care se formează, de obicei, în copilărie, uneori în legătură cu o deficiență fizică sau psihică. **7** *sn* (Psh; îs) *~ul lui Oedip* Atașament erotic al copilului față de părintele de sex opus.

complexat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***complexé***] (Liv) Care este stăpânit de complexe **(5)**.

complexifica *vtr* [At: DEX² / Pzi: *complexific* / E: ***complex*** + *-ifica*] **1-2** (Rar) A face să devină (sau a deveni) complex **(1)**.

complexificare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***complexifica***] Transformarea în ceva complex **(1)** Si: *complexificat¹*.

complexificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***complexifica***] Complexificare.

complexificat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***complexifica***] Care a devenit complex **(1)**.

complexitate *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 52 / Pl: *~tăți* / E: fr ***complexité***] **1** Caracteristica a ceea ce este complex **(1)**. **2** (Ccr) Ansamblu complex Si: *varietate*.

complexiune *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 157 / V: ***~esi~, ~ecți~, ~ecție*** / P: *~xi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***complexion***] Totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană.

complexual, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~xu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***complexuel***] (Psh) Referitor la complex **(6)**.

complezant, ~ă *a* vz ***complezent***

complezanță *sf* vz ***complezență***

complezent, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, I., 79 / V: ***~zant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***complaisant***] Care este gata de a face plăcere cuiva Si: *amabil, politicos, serviabil*.

complezență *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (iuz) ***~zan~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***complaisance***] **1** Amabilitate. **2** (Îlav) **De** (sau **din**) **~** În mod formal.

complianță *sf* [At: DEX² / P: *~pli-an~* / E: eg ***compliance***] Mărime care indică gradul de elasticitate al unui sistem mecanic.

complica *vtr* [At: RUSSO, S. 81 / Pzi: *~ic*, 3 *~că* și (înv) *~ichează* / E: fr ***compliquer***] **1-2** A (se) încurca. **3-4** A (se) agrava.

complicare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***complica***] **1** Încurcare. **2** Agravare.

complicat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***complica***] **1-2** Complicare **(1-2)**.

complicat², ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 14/16 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***complica***] **1** Alcătuit din (prea) multe elemente. **2-3** Greu de descurcat sau de înțeles Si: *încurcat, încâlcit*.

complicație *sf* [At: HASDEU, I. C. 78 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***complication***] **1** Situație greu de descurcat Si: *încâlceală, încurcătură.* **2** Lucru care complică. **3** Stare patologică nouă (agravantă) care apare în cursul evoluției unei boli.

complicațiune *sf* vz ***complicație***

complice *smf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***complice***] **1** Persoană care participă, în mod secundar, la săvârșirea unei acțiuni. **2** (Pex) Persoană care ascunde săvârșirea unei fapte reprobabile.

complicitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 179 / Pl: *~tăți* / E: fr ***complicité***] **1** (Jur) Participare secundară la săvârșirea unei infracțiuni. **2-3** (Pex) Ascunderea sau tolerarea unei fapte reprobabile săvârșite de altul.

compliment[1] *sn* [At: GORJAN, H. I, 104/12 / Pl: *~e* / E: fr ***compliment***] **1** Cuvânt de măgulire, care exprimă o atitudine prietenească de considerație Si: *felicitare,* (înv) *închinăciune, măgulire.* **2** (Ilav) **Fără ~** Fără gândul de a măguli. **3** (Îal) Sincer. **4** (Lpl) Salutări trimise unei persoane prin intermediul cuiva, ca expresie a politeții. **5-6** Înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos Si: *plecăciune.*

compliment[2] *sn* vz ***complement***[2]

complimenta *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1422 / Pzi: *~tez* / E: fr ***complimenter***] **1** A felicita pe cineva. **2** A saluta pe cineva. **3** A face reverențe în fața cuiva.

complimentar, ~ă *a* vz ***complementar***

complimentare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***complimenta***] **1** Felicitare adresată cuiva Si: *complimentat*[1] **(1)**. **2** Salut adresat cuiva Si: *complimentat*[1] **(2)**. **3** Reverențe făcute în fața cuiva Si: *complimentat*[1] **(3)**.

complimentat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***complimenta***] **1-3** Complimentare **(1-3)**.

complimentat[2]***, ~ă*** [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***complimenta***] **1** *a* Felicitat de cineva. **2** *a* Salutat de cineva. **3-4** *smf* Cel căruia i se fac reverențe.

complimentos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***complimentosa***] (Fam; irn) Care are obiceiul de a face multe complimente Si: *lingușitor.*

complini *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 341 / Pzi: *~nesc* / E: ***con***[1] + ***[îm]plini*** după *completa*] **1** A completa. **2** (Înv; gms) A determina.

complinire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***complini***] **1** Completare. **2** (Înv; gms) Determinare.

complinit[1] *sn* [At: DA / E: ***complini***] **1-2** Complinire **(1-2)**.

complinit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / E: ***complini***] **1** Completat **2** Determinat.

complinitor, ~oare [At: ODOBESCU, III, 61 / E: ***complini*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Îvr) (Persoană) care vine să completeze o altă persoană. **3** *a* Care întregește.

compliti *v* vz ***completi***

complot *sn* [At: CONACHI, P. 285 / Pl: *~uri* / E: fr ***complot***] Conspirație împotriva unei persoane, a unui stat etc. Si: *conjurație, conspirație.*

complota *vi* [At: NEGRUZZI, S. III, 275 / Pzi: *~tez, 3 ~tează* și *~tă* / E: fr ***comploter***] A urzi un plan împotriva unei persoane, a unui stat etc. Si: *a conspira, a unelti.*

complotare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***complota***] **1-2** Urzire a unui plan împotriva unei persoane, a unui stat etc. Si: *complotat*[1]*, conspirație, uneltire.*

complotaș, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI, T. 870 / Pl: *~i, ~e* / E: ***complot*** + *-aș*] (Înv) Complotist.

complotat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***complota***] Conspirat[1].

complotat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***complota***] Conspirat[2].

complotism *sn* [At: DEX² / E: ***complot*** + *-ism*] (Rar) Tactică de complotist.

complotist, ~ă *smf* [At: BĂLCESCU, M. V. 75 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***complot*** + *-ist*] Persoană care ia parte la un complot Si: *conspirator,* (înv) *complotaș.*

component, ~ă [At: STAMATI, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Komponente***, it ***componente***] **1** *a* Care face parte dintr-un întreg Si: *alcătuitor.* **2** *a* (Chm; îs) *Corpuri ~e* Corpuri a căror combinație dă un compus. **3** *a* (Mec; îs) *Puteri ~e* Puteri a căror direcție și intensitate se combină spre a produce o forță unică, numită rezultantă. **4** *sf* Element component **(1)**. **5-6** *sn* (Chm) Fiecare dintre substanțele sau speciile moleculare ale unui sistem fizico-chimic. **7** *sf* (Fiz) Fiecare dintre vectorii în care se descompune un anumit vector și ale căror efecte însumate sunt echivalente cu efectul vectorului dat. **8** *snp* (Elt; îs) *~e active* Denumire generică pentru diode, tranzistoare, circuite integrate. **9** *snp* (Elt; îs) *~e pasive* Denumire generică pentru rezistoare, capacitoare etc.

componență *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***compon***[ent] + *-ență*] Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate Si: *alcătuire, compoziție.*

componist, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, CR. II, 115 / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Komponist***] (Gms) Compozitor **(1)**.

componistic *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***componist*** + *-ic*] **1** Care aparține unei compoziții muzicale. **2** Care provine dintr-o compoziție muzicală. **3** Care se referă la o compoziție muzicală. **4** Specific unei compoziții muzicale.

comporta [At: MON. OF. (1914), 9 / V: (înv) ***~pur~*** / Pzi: *comport,* 3 *~tă,* (rar) *~poartă* / E: fr ***comporter***] **1** *vr* A avea o anumită conduită. **2** *vt* (Liv) A aduce cu sine. **3** *vt* (Liv) A necesita.

comportabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***comporta*** + *-bil*] (Nob) **1** Care știe să se poarte bine. **2** Care poate fi purtat.

comportament *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***comportement***] **1** Modalitate de a acționa în anumite situații Si: *comportare, conduită, purtare.* **2** Ansamblul manifestărilor obiective ale oamenilor și ale animalelor prin care se exteriorizează viața psihică.

comportamental, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***comportamental***] **1-2** Care aparține comportamentului **(1-2)**. **3-4** Care își are originea în comportament **(1-2)**. **5-6** Referitor la comportament **(1-2)**. **7-8** Specific comportamentului **(1-2)**. **9-10** De comportament **(1-2)**.

comportamentism *sn* [At: DEX² / E: ***comportament*** + *-ism*] (Liv) Behaviorism.

comportamentist, ~ă [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***comportament*** + *-ist*] **1** *smf* Adept al comportamentismului. **2** *a* Care aparține comportamentismului. **3** *a* Care își are originea în comportamentism. **4** *a* Referitor la comportamentism. **5** *a* De comportamentism.

comportare *sf* [At: CRĂINICEANU, I. G. 26 / V: (înv) ***~pur~*** / Pl: *~tări* / E: ***comporta***] Fel de a se comporta **(1)** Si: *comportament* **(1)**.

composesie *sf* vz ***composesiune***

composesiune *sf* [At: COD. ȚIV. 5/26 / V: ***~ie, copo~, coposesie*** / E: *con-* + ***posesi(un)e***] (Jur; îvs) Proprietate în indiviziune, care aparține mai multor proprietari Si: (îvp) *devălmășie.*

composesor *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: lm ***compossessor, ~oris***] (Jur; îvs) Coproprietar.

composesorat *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~ri~*** / Pl: *~e* / E: lm ***compossessoratus***] (Jur; Trs; îs) *~e silvice* (sau *~e*) *de pădure* Păduri indivizibile în administrația comună a mai multor proprietari Si: (îvp) *devălmășie, obște.*

composesoriat *sn* vz ***composesorat***

compost *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***compost***] Îngrășământ agricol natural, rezultat în urma fermentării lente a diferitelor resturi vegetale și animale, amestecate cu unele substanțe minerale.

composta *vt* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: fr ***composter***] **1** A marca data cu compostorul. **2** A marca biletul de călătorie cu compostorul.

compostare *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: ***composta***] **1** Marcare a datei cu compostorul Si: *compostat*[1] **(1)**. **2** Marcare a biletului de călătorie cu compostorul Si: *compostat*[1] **(2)**.

compostat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***composta***] **1-2** Compostare **(1-2)**.

compostat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***composta***] (D. bilete de călătorie) Care a fost marcat cu compostorul.

compostor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***composteur***] **1** Aparat folosit pentru a imprima data și, uneori, numărul trenului (sau al altui vehicul)

pe un bilet de călătorie. **2** Aparat pentru perforat biletele în vehiculele de transport în comun cu autotaxare.

compot *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***compote***] Produs alimentar preparat din fructe, proaspete sau uscate, fierte în apă cu zahăr.

compotieră *sf* [At: DA / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: ***compot*** + *-ieră*] Vas în care se toarnă compotul pentru a fi servit la masă.

compound *sn* [At: DEX² / P: *~paund* / Pl: ? / E: eg ***compound***] **1** Mod de grupare a două mecanisme, mașini etc. pentru a asigura funcționarea lor asociată. **2** Masă electroizolantă constituită dintr-un amestec de materiale electroizolante organice.

compounda *vt* [At: DEX² / P: *~paun~* / Pzi: *~dez* / E: eg ***compound***] (Elt) A grupa două mecanisme, mașini etc., astfel încât să se asigure funcționarea lor asociată.

compoundare *sf* [At: DEX² / P: *~paun~* / Pl: *~dări* / E: ***compounda***] **1** Metodă de reglare a tensiunii la generatoare sau a turației la motoarele de curent continuu, care constă în excitarea suplimentară a mașinii cu un curent egal sau proporțional cu curentul din indus. **2** Grupare a două mecanisme, mașini etc., astfel încât să se asigure funcționarea lor asociată.

compoundat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***compounda***] Compoundare (**2**).

compoundat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compounda***] (Elt; d. mașini, mecanisme etc.) Grupat astfel încât să funcționeze împreună.

compoundat³, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~paun~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compounda***] (Îs) *Grăsimi ~e* Substanțe grase, substitute ale unturii de porc, formate dintr-un amestec omogenizat de mai multe sorturi de grăsimi.

compozant, ~ă [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***composant***] **1-2** *smf, a* (Element) care face parte dintr-un întreg. **3** *a* (Chm; îs) *Corpuri ~e* Corpuri a căror combinație dă un compus. **4** *a* (Mec; îs) *(Puteri) ~e* Forțe a căror direcție și intensitate se combină producând o forță unică numită rezultantă.

compozee *sf* [At: DEX² / Pl: ~ / E: fr ***composées***] **1-2** (Bot) Compozită (**5-6**).

compozit, ~ă [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***composite***, lat ***compositus***] **1** *a* Alcătuit din elemente disparate. **2-3** *sn, a* (Aht; îs) *Ordin ~* (Ordin arhitectonic antic) ale cărui coloane au capitelul format din foile de acant ale stilului corintic și volutele stilului ionic. **4** *sn* (Aht) Sistem arhitectonic ornamentat excesiv. **5** *sf* (Lpl) Familie de plante superioare, dicotiledonate, erbacee, rar lemnoase, cu frunze de obicei alterne, cu flori mici simple și numeroase, dispuse în inflorescențe în formă de capitule și adesea cu latex în organele vegetative Si: *compozee*. **6** *sf* (Șls) Plantă din familia compozitelor (**5**). **7** *snp* (Teh) Materiale care reunesc într-un singur produs elemente care, de obicei, nu se asociază în mod natural.

compozitor, ~oare *smf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***compositeur***] **1** Persoană care compune lucrări muzicale Si: *componist*. **2** (Tip) Zețar. **3** *sn* Instrument tipografic Si: (înv) *culegău, vingălac*.

compoziție *sf* [At: UNIVERSUL, 22 nov. 1930 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***composition***, lat ***compositio***] **1** Totalitate a elementelor care alcătuiesc o unitate Si: *alcătuire, compunere, structură*. **2** Operă artistică. **3** (Spc) Piesă muzicală. **4** Studiul regulilor de compunere a unei bucăți muzicale. **5** Totalitatea cunoștințelor muzicale care permit compozitorului să se exprime într-o formă artistică. **6** Felul în care sunt dispuse elementele imaginii într-un tablou, astfel încât să se echilibreze între ele. **7-9** Gen de pictură, sculptură sau desen reprezentând personaje în acțiune. **10** Joc al unui actor care interpretează un rol bazându-se în primul rând pe trăsăturile distinctive ale personajului respectiv. **11** Exercițiu școlar constând în dezvoltarea în scris a unei teme cu caracter literar date de profesor Si: *compunere*. **12** (Chm) Modul de compunere a două sau mai multe substanțe. **13** (Chm) Preparat care imită aurul, argintul, pietrele prețioase etc. **14** (Reg) Aliaj de cositor cu care se căptușește suprafața unei piese metalice care freacă altă suprafață metalică, în scopul de a micșora frecarea. **15** (Tip) Culegere. **16** (Desen; îs) *Hârtie de ~* Hârtie specială cu pătrățele, pe care se desenează modele (țesături, broderii etc.).

compozițional, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 15/6 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***compoziție***] **1** Care aparține compoziției unei opere de artă. **2** Care se referă la compoziția unei opere de artă. **3** Specific compoziției unei opere de artă.

compozițiune *sf* vz ***compoziție***

compreensibil *a* vz ***comprehensibil***

comprensiune *sf* vz ***comprehensiune***

compreensiv, ~ă *a, av* vz ***comprehensiv***

comprehensibil, ~ă *a* [At: DA / V: ***~reen~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***compréhensible***, lat ***comprehensibilis***] (Liv) Care se poate înțelege ușor Si: *clar, inteligibil, limpede*.

comprehensibilitate *sf* [At: DEX² / E: fr ***compréhensibilité***] (Liv) Însușirea de a fi comprehensibil.

comprehensiune *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 70 / V: ***~reen~*** / P: *~si-u~* / E: fr ***compréhension***, lat ***comprehensio, ~onis***] (Liv) **1** Capacitate de a înțelege ceva Si: *înțelegere, pătrundere*. **2** Conținut.

comprehensiv, ~ă [At: IBRĂILEANU, A. 113 / V: ***~reen~***, (reg) ***~nziv*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***compréhensif***, lat ***comprehensivus***] (Liv) **1** *a* Care înțelege repede și just Si: *inteligent, pătrunzător*. **2** *av* Cu înțelegere.

comprehenziv, ~ă *a, av* vz ***comprehensiv***

compres¹ *sn* vz ***compresă***

compres² *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ger ***Kompress***] Text cules cât mai strâns, fără spații mari între rânduri.

compresă *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***compres¹*** *sn*, (pfm) ***~sie*** / Pl: *~se* / E: fr ***compresse***] Bucată împăturită de tifon sau de pânză, udată cu apă sau cu o compoziție medicinală și folosită pentru curățirea și pansarea plăgilor ori pentru aplicarea pe o regiune a corpului Si: (înv) *cataplasmă*, (pop) *prișnit*.

compresibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***compressible***] (Fiz; d. corpuri) Care își poate micșora volumul când crește presiunea exterioară la care este supus Si: *comprimabil*.

compresibilitate *sf* [At: PONI, F., 6 / Pl: *~tăți* / E: fr ***compressibilité***] (Fiz) Proprietate a unui corp de a-și micșora volumul sub influența unei presiuni exterioare.

compresie *sf* vz ***compresiune***

compresiune *sf* [At: DA / V: ***~presie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***compression***] (Fiz) **1** Micșorare a volumului unui corp Si: *comprimare* (**1**). **2** Fază de funcționare a unei mașini în timpul căreia fluidul din cilindrul unui motor este comprimat prin deplasarea unui piston în cilindru. **3** Stare de solicitare a unei piese sub acțiunea a două forțe egale și de sens contrar.

compresiv, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***compressif***] (Liv) **1** Care servește pentru a lega strâns. **2** (Fig) Care constrânge. **3** (Fig) Care restrânge.

compresor [At: DA / Pl: *~oare* sn și *~i, ~oare* a / E: fr ***compresseur***] **1** *sn* (Med) Instrument care servește la comprimarea unei artere pentru a împiedica o hemoragie. **2** *sn* (Med) Instrument ce servește la anestezierea unei părți a corpului în timpul unei operații. **3** *sn* (Mec) Mașină cu piston și cu rotor, întrebuințată pentru ridicarea presiunii unui gaz. **4** *sn* Cilindru metalic masiv, cu tracțiune animală sau mecanică, ce servește la îndesarea terasamentelor, nivelarea șoselelor etc. **5** *sn* (Fiz; îs) *~ de dinamică* Aparat electronic care realizează compresia dinamicii semnalelor electrice. **6-7** *a* Care comprimă (**1-2**).

comprima *vt* [At: MAIORESCU, CR. II, 399/8 / Pzi: *comprim*, (rar) *~mez* / E: fr ***comprimer***] **1** A micșora volumul unui corp prin apăsare Si: *condensa, presa*. **2** A apăsa. **3** (Fig) A împiedica să se manifeste Si: *a înăbuși*. **4** A rezuma. **5** A reduce personalul unei întreprinderi sau instituții.

comprimabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***comprimable***] Care poate fi comprimat² (**1**).

comprimare *sf* [At: PONI, F. 133 / Pl: *~mări* / E: ***comprima***] **1** Micșorare a volumului unui corp prin apăsare Si: *compresiune, comprimat¹*. **2** Apăsare. **3** (Fig) Împiedicare a unei forțe să se manifeste Si: *înăbușire*. **4** Rezumare. **5** Reducere a personalului unei întreprinderi sau instituții.

comprimat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***comprima***] **1-3** Comprimare (**1-2, 4**).

comprimat², **~ă** [At: GHICA, A. 64 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comprima***] **1** *a* (Fiz; d. corpuri) Al cărui volum este redus prin presare Si: *condensat, presat*. **2** *a* (Îs) *Aer ~* Aer supus unei presiuni mari și având diferite întrebuințări în industrie. **3** *a* (Iuz; fig; îs) *Personal* (sau *funcționar*) ~ Concediat. **4** *a* (Fig) Împiedicat să se manifeste Si: *înăbușit*. **5** *a* Rezumat. **6** *sn* (Far) Medicament de consistență solidă obținut prin reducerea acestuia în stare de pulbere și amestecarea cu un liant Si: (pfm) *pastilă, tabletă, bulină*.

compromensariu *sm* vz ***compromisariu***

compromenta *v* vz ***compromite***

compromentat, ~ă *a* vz ***compromitat***

compromes *sn* vz ***compromis¹***

comprometarisi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1017 / V: (înv) ***~mit~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***compromite*** + *-arisi*] (Înv) A compromite.

comprometarisit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1342 / V: ***~mit~*** / E: ***comprometarisi***] **1-2** (Înv) Compromis² **(1-2)**.

compromis¹ *sn* [At: PRAVILA (1814), XIV/13 / V: (înv) ***~mes*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***compromis***] **1** Înțelegere bazată pe cedări reciproce Si: *concesie, învoială*. **2** (Jur) Înțelegere între două sau mai multe persoane sau state de a supune unui arbitru rezolvarea litigiului dintre ele. **3** Combinație concesivă între elemente (incompatibile), făcută și acceptată pentru a pune capăt unei situații (litigioase).

compromis²*, ~ă** *a* [At: GHICA, A. 600 / Pl: *~iși, ~e* / E: ***compromite] **1** (D. oameni) Cu reputația pătată Si: *discreditat*, (pfm) *deochiat*. **2** Stricat.

compromisariu *sm* [At: PRAVILA (1814), 4/23 / V: ***~mens~*** / Pl: *~sari* / E: fr ***compromissaire***, it ***compromissario***] (Jur; înv) Arbitru.

compromita *vtr* vz ***compromite***

compromitare *sf* vz ***compromitere***

compromitat, ~ă *a* [At: DA / V: ***~mentat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compromita***] **1-2** (Înv) Compromis² **(1-2)**.

compromitarisi *v* vz ***comprometarisi***

compromitarisit, ~ă *a* vz ***comprometarisit***

compromite [At: NEGRUZZI, S. I. 222 / V: *~ta*, ***~menta*** / Pzi: *compromit* / Pt: *~is* / E: fr ***compromettre***] **1-2** *vtr* A face să-și piardă (sau a-și pierde) buna reputație Si: *a (se) discredita, a se deochia, a se arăta*. **3** *vt* A pricinui un rău. **4** *vt* A distruge.

compromitere *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***~tare*** / Pl: *~ri* / E: ***compromite***] **1** Determinare a pierderii bunei reputații a cuiva Si: *discreditare*. **2** Pierdere a bunei reputații. **3** Pricinuire a unui rău Si: *periclitare*. **4** Distrugere.

compromițător, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***compromite*** + *-ător*] **1-4** Care poate compromite **(1-4)** pe cineva.

comproprietar *sm* vz ***coproprietar***

compt *sn* vz ***cont***

compta *v* vz ***conta***

comptabil *sm* vz ***contabil***

comptabilitate *sf* vz ***contabilitate***

comptoar *sn* [At: (a. 1829) ALBINA ROMÂNEASCĂ I, p. 4, ap. DA / V: ***~tuar, cont~, contuar, contor, contoră*** / P: *~to-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***comptoir***] (Înv) **1** Tejghea. **2** (Înv) Incinta în care un negustor sau bancher își avea biroul. **3** Sediul unei administrații publice Si: *birou*, (înv) *cancelarie*. **4** Reprezentanță comercială într-o țară străină.

comptuar *sn* vz ***comptoar***

compuitor, ~oare *a* vz ***compunător***

compulsa *vt* [At: DA / Pzi: *~sez* / E: ***compulser***] (Înv) **1** A cerceta documente. **2** A strânge informații.

compulsare *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 50 / Pl: *~sări* / E: ***compulsa***] (Înv) **1** Cercetare de documente Si: *compulsat¹* **(1)**. **2** Strângere de informații Si: *compulsat¹* **(1)**.

compulsat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***compulsa***] (Înv) **1-2** Compulsare **(1-2)**.

compulsat²*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***compulsa] (Înv) **1** (D. documente) Cercetat. **2** (D. informații) Cules.

compunător, ~oare [At: DA / V: ***~uitor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***compune*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care compune Si: *compozitor*. **3-4** *smf, a* (Care este) component.

compune [At: KRETZULESCU, A. 9/23 / Pzi: *compun* / E: lat ***componere***] **1** *vt* (D. elementele unui întreg) A forma un întreg Si: *a alcătui*. **2** *vt* A crea o operă literară Si: *a redacta, a scrie*. **3** *vt* A crea o operă muzicală Si: *a scrie*. **4** *vt* (Tip) A culege un text Si: *a zețui*. **5** *vr* (D. un întreg) A fi alcătuit din... **6** *vr* A se forma.

compurta *v* vz ***comporta***

compurtare *sf* vz ***comportare***

compus, ~ă *a* [At: (a. 1825) GCR II, 246 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***compune***] **1** Alcătuit din mai multe elemente. **2** Combinat. **3** (Chm; îs) *Corp ~* Corp alcătuit din combinarea mai multor corpuri. **4** (Arh; îs) *Stil ~* Stil format din împrumuturi luate din mai multe stiluri arhitectonice. **5** (Muz; îs) *Măsură ~ă* Măsură formată din fracțiuni ale măsurii simple și exprimată prin cifre suprapuse, dintre care cea de sus reprezintă numărul de note ce trebuie să conțină fiecare măsură, iar cele de jos numărul notelor care formează întreaga durată. **6** (Grm; îs) *Timp ~* Timp alcătuit cu ajutorul verbelor auxiliare. **7** (Lin; îs) *Cuvânt ~* Cuvânt rezultat din reunirea a două sau a mai multor cuvinte într-unul singur. **8** (Ecn; îs) *Dobândă ~ă* Dobândă care se adaugă la o sumă, producând, împreună, o dobândă mai mare. **9** (Bot; lpl) *~e* Compozee. **10** Elaborat. **11** Scris.

comput *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 17/21 / A: ***com~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: lat ***computus***] (Ltî) **1** Calcul. **2** (Spc) Calcularea datelor (în special a sărbătorilor bisericești mobile) pentru calendar.

computa *vt* [At: PONI, F. 72 / Pzi: *~tez* și *comput* / E: lat ***computare***, fr ***computer***] (Iuz) **1** A calcula. **2** (Jur) A scădea prevenția din timpul unei condamnări.

computare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***computa***] **1** (Iuz) Calculare. **2** (Jur) Scăderea prevenției din timpul unei condamnări Si: (nob) *computat¹* **(2)**.

computat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***computa***] **1-2** Computare **(1-2)**.

computat²*, ~ă** *a* [At: PONI, F. 72 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***computa] **1** (Iuz) Calculat. **2** (Jur) Retras.

computator, ~oare [At: DA / V: (iuz) ***~tător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***computa*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care calculează.

computație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ***computa*** + *-ație*] **1-2** Computare **(1-2)**.

computațiune *sf* vz ***computație***

computător, ~oare *a* vz ***computator***

computer *sn* [At: DEX² / P: *~piu-ter* / V: ***~piuter*** / Pl: *~e* / E: ***computer***] **1** Calculator electronic. Si: (iuz) *ordinator*. **2** (Îs) *~ familial* Microcalculator pentru prelucrarea și afișarea informațiilor provenite de la o serie de periferice, cu diverse aplicații utilitare, educaționale, distractive etc. Si (iuz) *microordinator*.

computeriza *vt* [At: DEX² / Pzi: *~zez* / E: eg ***computerize***] **1** A prelucra date cu ajutorul computerului **(1)**. **2** A introduce folosirea computerului **(1)** în diverse domenii.

computerizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***computeriza***] **1** Prelucrare a datelor cu ajutorul computerului **(1)**. **2** A introduce folosirea computerului **(1)** în diverse domenii.

computerizat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: ***computeriza***] **1** Operația de introducere a datelor cu ajutorul computerului **(1)**. **2** Prelucrare a datelor necesare computerului **(1)**.

computerizat²*, ~ă** *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***computeriza] **1** Care a fost introdus în computer **(1)**. **2** Prelucrat de computer **(1)**. **3** Dotat cu computer **(1)**.

comsâie *sf* vz ***comșie***

comsoliriu *sm* vz ***consilier***

comșa *sf* [At: BĂCESCU, P. 26 / Pl: *~șele* / E: nct] (Iht) Specie de aterină, care se pescuiește în mare (*Atherina mochou pontica*).

comșie *sf* [At: GIUGLEA – VÂLSAN, R. S. / V: *~iu* *sm*, (reg) ***~msâie*** / Pl: *~ii* / E: bg ***комшия***] **1** (Reg) Vecin. **2** (Csc) Rude.

comșiu *sm* vz ***comșie***

comun, ~ă [At: COD. ȚIV. 5/9 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***commun,*** lat ***communis***] **1-2** *a* Care aparține mai multora sau tuturor. **3-4** *a* Care privește pe mai mulți sau pe toți. **5-6** *a* Care interesează pe mai mulți sau pe toți. **7-8** *a* De care se folosesc mai mulți sau toți Si: *obștesc*. **9** *a* (Jur; îs) *Drept ~* Parte a dreptului care are aplicare generală. **10** *a* (Jur; îs) *Criminal de drept ~* Criminal care a comis o crimă obișnuită. **11** *a* (Grm; îs) *Substantiv ~* Substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel. **12** *a* (Mat; îs) *Factor ~* Număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume. **13** *a* (Mat; îs) *Divizor ~* Număr întreg care împarte exact mai multe numere întregi date. **14** *a* (Mat; îs) *Multiplu ~* Număr care este divizibil cu mai multe numere întregi date. **15** *a* (Mat; îs) *Cel mai mic multiplu ~* Cel mai mic număr întreg care se poate împărți exact prin mai multe numere întregi. **16** *a* (Mat; îs) *Numitor ~* Numitor care aparține mai multor fracții. **17** *a* (Rar; îs) *An ~* An calendaristic. **18** *a* (Îs) *Simț ~* Minte sănătoasă Cf *bun simț*. **19** *a* (Îe) **A face cauză ~ă cu cineva** A lua partea cuiva într-o chestiune sau într-o discuție. **20** *sn* (Îe) **A nu avea nimic (în) ~ cu cineva** (sau **ceva**) A nu avea nici o legătură cu cineva (sau ceva). **21** *a* (Îe) **A duce viață ~ă cu cineva** A trăi sub același acoperiș Si: *a conviețui*. **22** *sn* Ceea ce aparține unei colectivități. **23** *sn* Ceea ce este alcătuit pe baze obștești. **24** *av* (Îlav) **În ~** Laolaltă. **25** *a* Obișnuit. **26** *a* Frecvent. **27** *a* (Îs) *Loc ~* Idee cunoscută de toată lumea Si: *banalitate*. **28** *sn* (Îe) **A ieși din ~** A se prezenta ca ceva deosebit de ceilalți. **29** *a* Banal. **30** *a* De proastă calitate.

comunal, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***communal,*** lat ***communalis***] **1** Care provine de la comună **(1)**. **2** Referitor la comună **(1)**. **3** Specific comunei **(1)**. **4** Care aparține comunei **(1)**. **5** De comună **(1)**.

comunard, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 242 / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***communard***] **1** *smf* Adept al Comunei din Paris din 1871. **2** *smf* Membru al Comunei din Paris din 1871. **3-4** *a* Care aparține comunarzilor **(1-2)**. **5-6** *a* Referitor la comunarzi **(1-2)**. **7-8** *a* Specific comunarzilor **(1-2)**. **9-10** *a* Care provine de la comunarzi **(1-2)**. **11-12** De comunarzi **(1-2)**.

comună *sf* [At: PRETORIAN, DR. C. 55 / V: (pop) ***~mână*** / Pl: *~ne* / E: fr ***commune***] **1** Unitate de bază administrativ-economică, alcătuită din unul sau mai multe sate și condusă de un primar. **2** Locuitorii comunei **(1)** Si: *comunitate, obște*. **3** (Pop) Primărie. **4** (Îem) Așezare urbană din țările din apusul Europei, dezvoltată în cadrul vechilor cetăți așezate pe marile drumuri comerciale și posedând o anumită autonomie. **5** (Ist; în Franța) Formă de conducere instaurată la Paris, în august 1792, de mica burghezie franceză, sprijinită de masele populare. **6** (Îs) *Comuna din Paris* Guvern insurecțional francez, format la Paris în martie 1871, după retragerea germană, opera socialiștilor și a muncitorilor, care au încercat să administreze afacerile publice fără să recurgă la stat. **7** (În Anglia) Oraș care alege deputați în Parlament. **8** (Îs) *Camera Comunelor* Una dintre cele două camere ale Parlamentului englez (cu reprezentanții orașelor). **9** (Îs) *Comuna primitivă* Prima treaptă de dezvoltare a societății omenești, caracterizată prin munca în comun și prin împărțirea egală a bunurilor materiale.

comuneros *smp* [At: DEX² / E: sp ***comuneros***] **1** Orașe libere din Castilia, care s-au răsculat împotriva absolutismului regal în 1520. **2** Curent de stânga din revoluția spaniolă (1820-1823), care reprezenta interesele burgheziei mici și mijlocii. **3** Participanți la răscoala antispaniolă din 1871 din Noua Granadă.

comuni *vt* [At: GOLESCU, Î. 1 / Pzi: *~nesc* / E: fr ***communier***] (Nob; înv) **1-2** A comunica **(1-2)**.

comuniant, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *~ni-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***communiant***] **1-2** (Persoană) care primește comuniunea **(3)**. **3-4** (Persoană) care face comuniunea **(3)**.

comunica [At: KRETZULESCU, A. 31/6 / Pzi: *comunic* / E: fr ***communiquer***] **1-2** *vt* A face cunoscut pe cale orală sau scrisă Si: *a da de știre, a informa, a înștiința, a spune*. **3** *vt* A face cuiva parte din ceva Si: *a împărtăși, a transmite*. **4-5** *vi* (D. oameni, comunități sociale etc.) A se pune în legătură cu cineva sau cu ceva. **6** *vi* (D. oameni, comunități sociale etc.) A vorbi cu cineva. **7** *vi* (D. lucruri) A fi în legătură cu ceva. **8-9** *vtr* (Bis; înv) A (se) cumineca. **10** *vi* A prezenta, într-un cerc de specialiști, o contribuție personală într-o problemă științifică.

comunicabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***communicable,*** lat ***communicabilis***] **1-2** Care se poate face cunoscut oral sau prin scris. **3** Care este dat cuiva ca parte dintr-un întreg Si: *împărtășit², transmis*. **4** (D. oameni, comunități sociale etc.) Care se pun în legătură cu cineva. **5** (D. oameni, comunități sociale etc.) Care vorbesc unii cu alții. **6** (D. lucruri) Care sunt în legătură cu ceva. **7** (Bis; înv) Care poate fi comunicat.

comunicabilitate *sf* [At: DA / E: ***comunicabil*** + *-itate*] **1-2** Informare pe cale scrisă sau orală. **3** Transmitere a unui gând, a unei idei etc. **4-5** Punere în legătură a cuiva (sau a ceva) cu cineva (sau cu ceva). **6** Vorbire a cuiva cu cineva. **7** (Bis; înv) Cuminecare.

comunicant¹, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***communicant***] (Fiz; îs) *Vase ~e* Sistem de tuburi care comunică între ele, astfel încât un lichid turnat într-unul dintre tuburi trece și în celelalte, ridicându-se, în toate, la același nivel.

comunicant², ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: ***comunica***] **1-2** (Persoană) care comunică ceva. **3-4** (Persoană) care dă răspunsul la o anchetă lingvistică.

comunicare *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~cări* / E: ***comunica***] **1-2** Informare orală sau prin scris Si: *comunicat¹* **(4-5)**. **3** Împărtășire. **4** Legătură. **5-6** (Iuz) Mijloc de a stabili legături (cu cineva sau cu ceva). **7** Vorbire. **8** (Bis; înv) Cuminecare. **9** Prezentare, într-un cerc de specialiști, a unei contribuții personale într-o problemă științifică. **10** (Îs) *Mijloace de ~ în masă* Totalitate a mijloacelor tehnice de comunicare a informațiilor (poștă, telefon, telegraf, radio, televiziune, presă, publicitate).

comunicat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~e* / E: ***comunica***] **1** Informație oficială, difuzată prin presă, radio etc., asupra unor evenimente importante de actualitate. **2** (Mil) Buletin prin care comandamentul suprem al unei armate informează publicul în timp de război asupra operațiilor militare. **3-4** Comunicare **(1-2)**.

comunicat², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comunica***] **1** Care a fost făcut cunoscut. **2** Care s-a transmis.

comunicativ, ~ă *a* [At: NEGRUZZI S. III, 108 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***communicatif***] **1** (D. oameni) Care intră ușor în legătură cu ceilalți Si: *sociabil*. **2** (D. unele manifestări ale oamenilor) Care se transmite ușor de la o persoană la alta.

comunicativitate *sf* [At: DA ms / E: ***comunicativ*** + *-itate*] **1** Stabilire cu ușurință a legăturii cu ceilalți Si: *expansivitate, sociabilitate*. **2** Transmitere cu ușurință de la o persoană la alta a unei idei etc.

comunicator *a* vz ***comunicător***

comunicație *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***communication***] **1-4** Comunicare **(1-2, 5-6)**. **5** Legătură. **6** Sistem tehnic folosit pentru realizarea comunicației **(1)**.

comunicațiune *sf* vz ***comunicație***

comunicător, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / V: ***~cator*** / E: ***comunica*** + *-(ă)tor*] **1-7** (Nob) Care comunică **(1-7)**.

comunism *sms* [At: GHICA, A. 511 / E: fr ***communisme***] **1** Doctrină socială, politică și economică constituită pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective Cf ***bolșevism, socialism***. **2** Ideologia înfăptuirii societății comuniste **(6)**.

comunist, ~ă [At: GHICA, A. 511 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***communiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al comunismului **(1)**. **3-4** *a, smf* (Care este) membru al unui partid comunist. **5** *a* Care aparține comunismului **(1)**. **6** *a* Care se bazează pe principiile comunismului **(1)**. **7** *a* Referitor la comunism **(1)**. **8** *a* Specific comunismului **(1)**. **9** *a* De comunism **(1)**.

comunitar, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***communitaire***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care trăiește în Comunitatea Europeană. **3** *a* Care se referă la Comunitatea Europeană. **4** *a* Care aparține Comunității Europene. **5** *a* Specific Comunității Europene.

comunitaș *sn* [At: (a. 1772) IORGA, S. D. XII, 86 / E: lat ***communitas***] (Înv) Membru al unei comunități **(3)**.

comunitate *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 31 / V: (îvr) ***~tet*** *sn* / Pl: *~tăți* / E: ***comun*** + *-itate*] **1-2** Ceea ce este în comun mai multor ființe sau lucruri. **3** Posesiune în comun. **4** Grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune Si: *colectivitate, comuniune, congregație, obște,* (înv) *obștime.* **5-6** Totalitatea locuitorilor unei țări, ai unei localități etc. **7** (Jur; înv) Bunurile pe care soții le administrează în comun. **8** (Trs) Comună **(1)**. **9** (Îs) *Comunitatea Europeană* Uniune de state europene cu economie, instituții, monedă și armată unice.

comunità *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 142 / Pl: *~te* / E: it ***comunità***] **1-8** (Înv) Comunitate **(1-8)**.

comunitet *sn* vz ***comunitate***

comuniune *sf* [At: IORGA, L. II, 5 / P: *~ni-u~* / Pl: *~ni* / E: fr **communion,** lat **communio, -onis**] **1** Legătură puternică Si: *unire.* **2** Totalitate a celor care profesează aceeași credință Si: *comunitate* **(4)**. **3** (Bis) Împărtășanie.

comur, ~ă *a* [At: H II, 298 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Dob; d. culoarea vitelor) Negru-violet.

comușoară *sf* [At: CIHAC I, 57 / Pl: *~re* / E: ***coamă*** + *-(u)șoară*] **1-2** (Șhp) Coamă (mică).

comut, ~ă *a* vz ***comat***

comuta *vt* [At: PRETORIAN, DR. C. 63 / V: (înv) ***commuta*** / Pzi: *comut* / E: lat **commutare**] **1** A schimba legăturile unei porțiuni de circuit electric prin altele. **2** A modifica, succesiv, conexiunile mai multor circuite electrice. **3** A face racordarea unui circuit electric la rețea. **4** (Jur) A schimba o pedeapsă mai grea în alta mai ușoară.

comutabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***comuta*** + *-bil*] **1-4** Care poate fi comutat[2] **(1-4)**.

comutare *sf* [At: PRETORIAN, DR. C. 63 / Pl: *~tări* / E: ***comuta***] **1** Direcționare a legăturilor unei porțiuni de circuit prin altele Si: *comutat[1]*(1). **2** Modificare succesivă a conexiunilor mai multor circuite electrice Si: *comutat[1]*(2). **3** Racordare a unui circuit electric la rețea Si: *comutat[1]*(3). **4** (Jur) Schimbare a unei pedepse grele în una mai ușoară Si: *comutat[1]*(4).

comutat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***comuta***] **1-4** Comutare **(1-4)**.

comutat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***comuta***] **1** Schimbat. **2** Modificat. **3** Racordat. **4** (Jur; d. pedepse) Schimbat într-o altă pedeapsă, mai ușoară.

comutativ, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 223 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***commutatif***] **1-3** (D. circuite sau porțiuni de circuite electrice) Care este (susceptibil de a fi) comutat[2] **(1-3)**. **4** Care aparține schimbului. **5** Reciproc. **6** (Jur; îs) *Contract ~* Contract oneros, în care părțile cunosc de la început prestațiile pe care le datorează sau obligațiile pe care le au.

comutativitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: ***comutativ*** + *-itate*] **1-2** Proprietate a unei relații sau a unei operații matematice de a fi independentă de ordinea elementelor pe care le conține.

comutatoare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ori* / E: ***comuta*** + *-toare*] Mașină electrică folosită pentru transformarea curentului alternativ în curent continuu și invers.

comutator, ~oare [At: PONI, F. 299 / Pl: *~oare* / E: ***comuta*** + *-tor*] **1** *a* Care comută **(1)**. **2** *a* Prin care se comută **(1)**. **3** *sn* (Teh) Dispozitiv pentru închiderea sau deschiderea rețelei prin care trece un curent electric, pentru schimbarea direcției lui Si: *întrerupător, șaltăr.*

comutație *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***commutation***] **1-4** (Rar) Comutare **(1-4)**.

comutațiune *sf* vz ***comutație***

comuz *sms* [At: DA / E: nct] (Reg) Zer puțin acru, în care se află și bulgărași de urdă, plăcut la gust Si: *jintiță.*

con[1]- ec [At: DEX[2] / V: ***co-*** / E: fr ***co(n)-***] Element de compunere însemnând „împreună cu" și care servește la formarea unor substantive, verbe sau adjective.

con[2] *sn* [At: GHICA, S. 543 / Pl: *~uri* / E: fr ***cône***] **1** (Gmt) Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă imobilă și pe un punct fix exterior. **2** (Gmt) Corp geometric mărginit de un con[2] **(1)** și de un plan. **3** (Gmt; îs) *Trunchi de ~* Corpul geometric obținut retezând unui con partea cuprinsă între vârf și o secțiune plană a conului. **4** (Gmt; îs) *~ oblic* Con a cărui înălțime e oblică față de planul bazei. **5** (Ggf; îs) *~ vulcanic* Formă de relief conică cât un munte, construită în urma erupțiilor vulcanice, din lavă, cenușă etc. **6** (Ggf; îs) *~ de dejecție* Formă de relief în evantai, rezultată din acumularea materialului transportat de torenți acolo unde se micșorează panta Si: *agestru.* **7** (Fiz; îs) *~ de lumină* Mănunchi de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. **8** (Teh) Piesă în formă de con[2] **(1)**. **9** (Bot) Fructul coniferelor Si: (reg) *cucuruz, păpușoi de brad.* **10** (Șnt) Scoică din mările tropicale.

conabiu, ~ie *sn, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: tc ***kunebi***] **1-2** Vișiniu.

conac *sn* [At: URECHE, ap. DA / Pl: *~ace* și (rar) *~uri* / E: tc ***konak***] **1** (Iuz) Loc de popas pentru călători Si: (pop) *sălaș,* (înv) *cvartir,* (înv) *stație.* **2** (Iuz) Loc de popas pentru vitele de transport Si: (pop) *sălaș,* (înv) *cvartir,* (înv) *stație.* **3** (ÎȚR) Loc improvizat pentru găzduirea domnului sau a oaspeților de seamă. **4** (Înv) Tabără provizorie a unei armate, aprovizionată cu cele necesare. **5** (Înv; îe) **A face** (sau **a rândui, a strânge**) **~ace cuiva** (ori **pentru cineva** sau **pe seama cuiva**) A așeza pe cineva la conac **(16)**. **6** (Îvp) **A face** (sau **a-și face**) **~ul** A poposi. **7** (Înv; îs) *~ul cel de apoi* Moartea. **8** (Înv) Distanță de la un popas la altul Si: *poștă.* **9** (Înv) Măsură de lungime de aproximativ două poște. **10** (Înv) Interval de timp de o jumătate de zi. **11** (Înv) Reședință a unui funcționar înalt turcesc (vizir sau pașă). **12** Cartier oficial. **13** (Spc; iuz) Casa în care erau găzduiți trimișii Porții în capitalele celor două principate românești Si: (iuz) *beilic.* **14** (Iuz) Local al vămilor turcești. **15** (Înv) Vamă. **16-17** (Înv) Reședință a unui ispravnic sau a unui (sub)prefect. **18** (Iuz) Locuință a administratorului unei întreprinderi. **19** (Înv) Han. **20** (Îfd) Casă boierească pe o moșie Si: *curte.* **21** (Reg) Locuință ciobănească. **22** (Reg) Casă departe de sat, unde pot sta iarna și oamenii și vitele Si: (îvp) *hodaie,* (pop) *sălaș.* **23** (Înv) Prânz. **24** (Înv) Interval dintre două prânzuri. **25** (Reg) Una dintre cele trei mese servite într-o zi Si: *mâncare, prânz, ospătare.* **26** (Înv) Punere a bucatelor pe masă. **27** (Înv) Plată cuvenită pentru lucrul îndeplinit în interval de un conac **(10)**. **28** (Îvr) Vas pentru pregătirea mâncării.

conacar *sm* vz ***conăcar[2]***

conacarie *sf* vz ***conăcărie***

conacaș *sm* vz ***conăcaș***

conacașie *sf* vz ***conăcășie***

conacciu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. III, 292/22 / V: ***conaciu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***konakçy***] (Tcî) **1** Persoană însărcinată cu pregătirea conacului **(3)** pentru găzduirea oaspeților de seamă care călătoreau prin țară Si: (înv) *conăcar[1]* **(1)**, *cafartir.* **2** (Îc) **~ baș** Căpetenia conacciilor **(1)**. **3** (Rar) Hangiu. **4** (Prin apropiere de *conăcar[2]*) Colăcar.

conaciu *sf* vz ***conacciu***

conaghei *sn* [At: COMAN, GL. / V: ***~aghien*** / Pl: ? / E: nct] (Reg; îs) *~ul penei* Partea de la cotor a penelor.

conaghien *sn* vz ***conaghei***

conar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ucr ***конар***] (Reg) Creangă groasă.

conarui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A povățui.

conaș *sm* v ***coconaș***

conațional, ~ă *smf, a* [At: SBIERA, F. S. 4 / P: *~ți-o~* / V: ***conn~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***co(n)[1]*** + ***național***] **1-2** (Persoană) care, în raport cu altă persoană, face parte din aceeași națiune Vz *compatriot,* (grî) *simpatriot.*

conăcar[1] *sm* [At: IORGA, S. D. XII, 115 / Pl: *~i* / E: ***conac*** + *-ar*] (Înv) Conacciu **(1)**.

conăcar[2] *sm* [At: SEVASTOS, N. 99 / V: ***~nocar, ~ăcer, ~nac~*** / E: ***colăcar*** (prin apropiere de ***conăcar[1]***)] (Mol) Colăcar.

conăcaș *sm* [At: CANTEMIR, ap. PAMFILE, I. C. 74 / V: ***~nac~, ~nocaș*** / Pl: *~i* / E: ***conăcar[2]***] **1-2** (Șhp) Conăcar[2].

conăcărie *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~nocarie, ~năcer~, ~noc~, ~nacar~*** / Pl: *~ii* / E: ***conăcar[2]*** + *-ie*] (Reg) Orație de nuntă (făcută de colăcari).

conăcășie [At: SEVASTOS, N. 99 / V: ***~nacaș~, ~noc~*** / Pl: *~ii* / E: ***conăcaș*** + *-ie*] (Mol) Orație de nuntă.

conăceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~celi* / E: ***conăci*** + *-eală*] (Înv) Conăcire.

conăcel *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 577 / Pl: *~e* / E: ***conac*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Conac (**20**) (mic). **3** (Pop) Mâncare bună.

conăcer *sm* v ***conăcar***[2]

conăcerie *sf* vz ***conăcărie***

conăci *vi* [At: (a. 1753) URICARIUL X, 120/25 / Pzi: *~ăcesc* / E: ***conac***] (Înv) **1-3** A poposi la un conac (**1-3**). **4-6** A sta la un conac (**1-3**).

conăcire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***conăci***] (Nob) Găzduire.

conăcit[1] *sn* [At: KOGĂLNICEANU, ap. DDRF / Pl: *~uri* / E: ***conăci***] (Înv) **1** Conăcire. **2** Odihna oilor.

conăcit[2], *~ă* *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***conăci***] (Înv) Care a fost adăpostit (peste noapte).

con brio [At: DEX[2] / E: it ***con brio***] (Muz; imem) Cu însuflețire.

concasa *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~sez* / E: fr ***concasser***] A sfărâma un material solid în bucăți mici, cu ajutorul concasorului.

concasare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~sări* / E: fr ***concasser***] Sfărâmare a unui material solid în părți mai mici cu ajutorul concasorului Si: *concasat*[1].

concasat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***concasa***] Concasare.

concasat[2], *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***concasa***] (D. materiale solide) Spart cu ajutorul concasorului.

concasor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***concasa*** + *-tor*] Mașină care sfărâmă materialele dure și semidure (minereuri, cărbuni, piatră etc.) și care este folosită în industriile extractive sau de prelucrare.

concatenație *sf* [At: DEX[2] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***concaténation***] **1** (Lin) Înlănțuire a elementelor vecine, în plan sintagmatic. **2** (Lit) Înlănțuire retorică de anadiploze succesive Si: *epiplocă*.

concav, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 21/23 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***concavus***, fr ***concave***] Care prezintă o adâncitură sferică Si: (pop) *adâncit, găvănat*.

concavitate *sf* [At: ALGEBRA, 135 / Pl: *~tăți* / E: fr ***concavité***] Adâncitură sferică.

concă *sf* [At: DA / Pl: (rar) *~nci, ~nce* / E: lat ***concha***, fr ***conque***] **1** (Șnt) Gen de moluște marine fără corp. **2** (Șnt; pex) Scoică a acestor moluște. **3** (Atm) Cavitate a urechii.

conced *sn* vz ***concediu***

conceda *vt* [At: DA ms / Pzi: *~dez* / E: fr ***concédér***] (Înv) **1-3** A concede (**1-3**).

concede *vt* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 1/5 / Pzi: *~ed*, (rar) *~dez* / E: fr ***concéder***] **1** (Înv) A nu (mai) opune nici o împotrivire Si: *a ceda*. **2** (Liv) A încuviința. **3** (Înv; subiectul este un stat, oraș etc.) A acorda unei persoane un drept, un privilegiu Si: *a concesiona*.

concedere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***concede***] (Rar) **1-5** Concesie (**1-5**).

concedia *vt* [At: COSTINESCU / P: *~di-a* / V: ***~nged~*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***congédier***] **1** (Iuz) A da cuiva (unui funcționar etc.) un concediu (**1**). **2** A îngădui cuiva să se retragă. **3** A da afară. **4** A demite.

concediare *sf* vz ***concediere***

concediat[1] *sn* [At: DA ms / P: *~di-at* / Pl: ? / E: ***concedia***] Demitere.

concediat[2], *~ă* *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 82 / P: *~di-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***concedia***] **1** (Rar) Care se bucură de un concediu (**1**). **2** Căruia i s-a permis să se retragă. **3** Care a fost dat afară. **4** Demis[2].

concediere *sf* [At: COD. PEN. R. P. R / P: *~di-e~* / V: ***~iare, ~nged~*** / E: ***concedia***] **1** (Iuz) Acordare a unui concediu (**1**) Si: *concediat*[1]. **2** Permisiune de a se retrage Si: *concediat*[1]. **3** Dare afară Si: *concediat*[1]. **4** Demitere.

concediu *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***~nged~***, (înv) ***~ngedie*** *sf* (pop) ***~ced, ~cet***[1], ***~cetie*** *sf* / Pl: *~ii* / E: it ***congedo***, fr ***congé***] **1** Interval de timp determinat în care salariații sunt scutiți, în mod legal, de a veni la locul de muncă, primind, pentru tot acest interval, remunerația bănească cuvenită Si: *vacanță*, (iuz) *slobozenie*. **2** (Îs) *~ medical* Intervalul de timp în care salariații lipsesc, cu aviz medical, de la locul de muncă și în care sunt remunerați. **3** (Înv) Învoire. **4** (Frm; iuz; îe) **A-și lua ~** A-și lua rămas-bun **5** (Îae) A pleca în vacanță.

conceni [At: DOSOFTEI, V. S. 3[b] / V: *~ncini* / Pzi: *~nesc* / E: vsl **КОНЬЧАНЪ**] **1** *vt* (Îvr) A distruge. **2** *vt* A pune capăt. **3** *vt* A face să dispară Si: *a extermina, a nimici, a prăpădi, a ruina*. **4** *vr* A se sfârși. **5** *vr* A muri.

concenie *sf* [At: TETRAEV. (1574), 24 / Pl: *~ii* / E: vsl **КОНЦЕНИЄ**] **1** (Iuz) Sfârșit. **2** (Reg; îe) **Bată-te ~ia!** Bată-te norocul!

concenire *sf* [At: BIBLIA (1688) 358[b] / Pl: *~ri* / E: ***conceni***] (Înv) **1** Distrugere. **2** Încetare. **3** Nimicire. **4** Sfârșire. **5** Moarte.

concenit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***conceni***] (Înv) **1-5** Concenire (**1-5**).

concenit[2], *~ă* *a* [At: I. CR. V, 374 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***conceni***] (Reg) **1** Nenorocit. **2** Care a păcătuit. **3** Afurisit.

concenitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***conceni*** + *-tor*] (Îrg) **1-5** Care concenește (**1-5**).

concentra [At: BĂLCESCU, M. V. 5/10 / V: ***~etra, cocin~*** / Pzi: *~rez*, (înv) 3 *~ră* / E: fr ***concentrer***] **1-2** *vtr* A (se) aduna. **3-4** *vtr* A (se) strânge într-un punct. **5** *vt* (Mil) A aduna trupele într-o regiune (amenințată). **6-7** *vtr* A (se) condensa într-un spațiu restrâns. **8** *vr* A-și aduna toată atenția, gândirea, puterile, energia, asupra unui lucru. **9** *vt* (Chm) A mări conținutul procentual al unui component într-o soluție sau într-un amestec. **10** *vt* (Ind) A separa dintr-un minereu brut părțile bogate în minereuri utile de părțile sterile.

concentrare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 200 / Pl: *~rări* / E: ***concentra***] **1** Strângere. **2** Adunare. **3** Chemare temporară sub arme în timp de pace. **4** (Ind) Operațiune de curățare a minereurilor de impurități și de îmbogățire a lor în substanțe minerale. **5** (Chm) Operație de mărire a concentrației unui component dintr-un amestec sau dintr-o soluție. **6** (Ecp; îs) *~a producției* Comasare și organizare a producției în întreprinderei din ce în ce mai mari. **7** (Ecn; îs) *~a capitalului* Creșterea capitalului prin acumulare. **8** (Îs) *Lagăr de ~* Loc izolat în care sunt închise anumite persoane pentru activitatea politică socotită indezirabilă sau din motive rasiale.

concentrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***concentra***] **1-2** (Nob) Concentrare (**1-2**).

concentrat[2], *~ă* [At: HASDEU, I. C. 56 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***concentra***] **1** *a* Adunat. **2** *a* Strâns. **3** *a* Preocupat. **4-5** *a* Chemat (vremelnic) sub arme (în timp de pace). **6** *sn* (Min) Produs obținut în urma unor operațiuni speciale de preparare, îmbogățit în substanțe și curățat de impurități, pentru a putea fi supus operațiunilor metalurgice ulterioare. **7** *sn* Produs alimentar caracterizat prin volum mic și printr-un procent mare de substanțe nutritive, care se consumă după încălzire, fierbere sau diluare. **8** *a* (Îs) *Furaje ~e* Nutrețuri de origine vegetală sau animală cu valoare nutritivă ridicată. **9** (D. stil, limbaj) Concis.

concentrație *sf* [At: LTR[2] / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***concentration***] **1-4** Concentrare. **5** (Chm) Raportul dintre cantitatea de substanță solidă, lichidă sau gazoasă dizolvată și cantitatea de solvent.

concentraționar, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***concentrationnaire***] Privitor la lagărul de concentrare.

concentrațiune *sf* vz ***concentrație***

concentric, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 5 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***concentrique***] Care are același centru.

concepe *vt* [At: HASDEU, I. C. X / V: (înv) ***~ncipe*** / Pzi: *~ep* / E: lat ***concipio, -ere***, fr ***concevoir***] **1** (D. femei) A zămisli un copil. **2** (Fig) A cuprinde cu mintea. **3** (Fig) A-și face o concepție despre ceva. **4** A născoci. **5-7** A zămisli un gând, o idee, o creație. **8** A redacta (în ciornă). **9** A exprima în anumiți termeni.

concepere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***concepe***] **1** Zămislire. **2** Cuprindere cu mintea. **3** Formare a unei concepții despre ceva. **4** Născocire. **5-7** Zămislire a unui gând, a unei idei, a unei creații. **8** Redactare. **9** Formulare.

concepist *sm* vz ***conțopist***

concept *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 2/22 / V: (înv) ***~ntept*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***conceptus***] **1** (Flz) Idee generală pe care o are mintea despre un lucru. **2** Noțiune. **3** Ciornă. **4** Schiță.

conceptacol *sm* vz ***conceptacul***

conceptacul *sn* [At: DA / V: ***~col*** / Pl: *~i* / E: lat ***conceptaculum***] (Bot) Cavitate mică, în care se formează gameții la unele criptogame.

conceptibil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***concept*** + *-ibil*] De concept.

conceptism *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***conceptisme***] Școală literară spaniolă care se caracterizează prin finețea excesivă a gândirii, cultul pentru alegorie și erudiție scolastică.

conceptual, ~ă *a* [At: DA / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conceptuel***] **1-2** Care ține de concept **(1-2)**. **3-4** Care se referă la concept **(1-2)**. **5** Ideal. **6** Abstract.

conceptualism *sn* [At: DEX² / P: *~tu-al~* / E: fr ***conceptualisme***] Concepție filozofică scolastică, inițiată de Pierre Abélard, care recunoaște existența mintală a generalului, a conceptelor.

conceptualist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *~tu-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***conceptualiste***] **1-2** (Om) care este adept al conceptualismului.

conceptualiza *vt* [At: DEX² / P: *~tu-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***conceptualiser***] **1-2** A transpune o teorie în concepte **(1-2)**.

conceptualizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***conceptualiza***] Transpunere a unei teorii în concepte.

conceptualizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~tu-a~* / Pl: *~uri* / E: ***conceptualiza***] (Nob) Conceptualizare.

conceptualizat², ~ă *a* [At: DEX² / P: *~tu-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conceptualiza***] **1-2** Transpus în concepte **(1-2)**.

concepție *sf* [At: HASDEU, I. C. VII / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat ***conceptio, -onem,*** fr ***conception***] **1-2** Concepere **(1, 3)**. **3** (Fig) Cuprindere cu mintea Si: *înțelegere, pricepere.*

concepțional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***conceptional***] **1-3** Care se referă la concepție **(1-3)**. **4-6** Specific concepției **(1-3)**. **7-9** Care provine de la concepție **(1-3)**. **10-12** De concepție **(1-3)**.

concepționist *sm* [At: SBIERA, F. S. 358 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști* / E: ***concepție***] (Nob) **1-2** Zămislitor (de idei mari).

concepțiune *sf* vz ***concepție***

conceput¹ *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 364 / Pl: ? / E: ***concepe***] (Nob) **1-2** Concepere **(1-2)**. **3** (Mafn; îe) **A fi de ne~** Care nu poate fi conceput, înțeles sau cuprins cu mintea. **4** (Îae) A fi de neînțeles.

conceput², ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 76 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***concepe***] **1** Zămislit. **2** (Fig) Născocit.

concerminte *a* vz ***concernent***

concern *sn* [At: DA ms / Pl: *~e, ~uri* / E: eg ***concern***] Organizație complexă care reunește întreprinderi economice legate între ele prin activitatea lor dar care rămân formal independente.

concernent *a* [At: CAT. MAN. 571 / V: ***~rminte*** / E: lat ***concernens, -tis***] **1** (Îvr) Privitor la... **2** Referitor la... **3** Respectiv. **4-5** Care (se) ține de –.

concert *sn* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) *~țert* / Pl: *~e,* (înv) *~uri* / E: fr ***concert,*** it ***concerto***] **1** (Rar) Acord între persoane sau între state. **2** Armonie. **3** Executare, în public, a unor opere muzicale. **4** Piesă muzicală amplă scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră. **5** (Rar) Sală în care se execută piese muzicale. **6** (Fig) Cântec de păsări. **7** Reuniune la care se execută un program muzical. **8** Piesă muzicală executată cu acest prilej.

concerta [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: *~tez* / E: fr ***concerter***] **1** *vt* (Rar) A pune la cale printr-un acord. **2** *vt* (Rar) A proiecta împreună. **3** *vr* (Rar) A se înțelege. **4** *vr* A se învoi printr-un acord. **5** *vi* A da un concert **(4)**.

concertant, ~ă *a* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***concertant***] (Îs) *Simfonie ~ă* Simfonie în care două sau mai multe instrumente au, alternativ, un rol dominant în orchestră.

concertare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. / Pl: *~tări* / E: ***concerta***] (Nob) **1** Înțelegere. **2** Punere la cale.

concertină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***concertino***] Instrument muzical asemănător cu acordeonul, cu fețele laterale hexagonale.

concertino *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: it ***concertino***] **1** Compoziție muzicală mai redusă decât concertul **(4)**. **2** Numele grupului de instrumente solistice în concerto-grosso.

concertist, ~ă *smf, a* [At: DICȚ. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***concertiste,*** it ***concertisto***] **1-2** (Persoană) care cântă în concerte **(3)**. **3-4** (Persoană) care dă recitaluri.

concertistic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***concert*** + *-istic*] **1** Care aparține concertului **(4)**. **2** Care se referă la concert **(4)**. **3** Specific concertului **(4)**. **4** Care provine de la concert **(4)**. **5** De concert **(4)**.

concertmaistru *sm* [At: DEX² / Pl: *~iștri* / E: ***concert*** + ***maistru*** (după ger ***Konzertmeister***)] **1-2** Primul violonist (sau instrumentist) al unei orchestre simfonice, de cameră etc. care îl poate înlocui și pe dirijor.

concerto *smi* [At: DA / E: it ***concerto***] **1** (Iuz) Bucată clasică pentru un instrument, cu acompaniamentul mai multor instrumente. **2** (Îs) *~-grosso* Compoziție muzicală de virtuozitate, care stă la baza concertului **(4)** și în care un mic grup de instrumente solistice cântă alternativ cu restul orchestrei.

concertui *vi* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 17/10 / P: *~tu-i* / Pzi: *~iesc* / E: ***concert***] (Nob) A da un concert **(4)** Si: *a concerta* **(5)**.

concesie *sf* [At: URICARIUL X / Pl: *~ii* / E: lat ***concessio, -onem***] **1** (Înv) Cedare (prin forme legale) a unui drept, privilegiu etc. către o altă persoană Si: *conceț²* **(1)**. **2** (Jur; înv) Drept obținut prin contract **(1)** pentru exploatarea unor avuții. **3** Cedare. **4** (Iuz) Hotărâre. **5** (Înv) Privilegiu. **6** (Îe) **A face cuiva (o) ~** A renunța la o opinie sau pretenție (față de cineva) Si: *a ceda.* **7** (Îae) A face o favoare.

concesiona *vt* [At: DA / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: ger ***konzessionieren***] **1** A da o avuție în exploatare. **2** A acorda o concesie **(1)**. **3** A da în concesie **(2)**. **4** (Rar) A lua în concesie **(2)**.

concesional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***concessionale***] (Jur) **1** Care aparține concesiunii **(1)**. **2** Care se referă la concesiune **(1)**. **3** Specific concesiunii **(1)** **4** De concesiune **(1)**.

concesionar *sm* [At: (a. 1783) URICARIUL IV, 440/3 / P: *~si-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***concessionnaire***] (Îoc *cedent*) Persoană care a obținut o concesiune **(1)**.

concesionare *sf* [At: DA / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***concesie*** + *-une*] **1** Acordare a unei concesiuni **(1)** Si: *concesionat¹* **(1)**. **2** (Rar) Luare în concesiuni **(1)** Si: *concesionat¹* **(2)**.

concesionat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***concesiona***] (Rar) **1-2** Concesionare **(1-2)**.

concesionat², ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 3 / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***concesiona***] **1-2** Care a fost dat (sau, rar, luat) în concesiune **(1)**.

concesiune *sf* [At: MDA ms / P: *~si-u~*/ Pl: *~nări* / E: ***concesie*** + *-une*] **1** Convenție prin care o persoană (fizică sau juridică) dobândește dreptul de a exploata anumite servicii publice sau anumite bunuri ale statului, în schimbul unor beneficii care revin acestuia din urmă. **2** Bunurile care fac obiectul acestei convenții.

concesiv, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 13 / Pl: *~i , ~e* / E: fr ***concessif***] **1** Care face concesii **(3)**. **2** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție subordonată, introdusă prin *deși, cu toate că, măcar că,* arătând că cele spuse în propoziția principală ar putea să nu se întâmple dintr-o cauză oarecare (indicată tocmai de propoziția concesivă) și totuși se întâmplă.

conceț¹ *sn* vz ***concediu***

conceț² *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Iuz) **1** Concesie **(1)**. **2** (Îe) **A face ~ul cuiva** A-i face voia cuiva.

concetățean, ~ă *smf, a* [At: RUSSO, S. 63 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***con¹-*** + ***cetățean***] **1-2** (Persoană) care este din același oraș cu altcineva. **3-4** (Persoană) care este din aceeași țară cu altcineva Si: *compatriot.*

concetie *sf* vz ***concediu***

concetra *v* vz ***concentra***

conchema *vt* [At: SBIERA, F. S. 241 / Pzi: *~chem* / E: *con¹-* + ***chema***] (Trs; Buc; barbarism; iuz) A convoca.

conchemare *sf* [At: DA / Pl: *~mări* / E: ***conchema***] (Nob) 1Convocare.

conchemat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conchema***] (Nob) Convocat.

conchemat², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conchema***] (Iuz) Convocat.

concherant, ~ă *smf, a* [At: BĂLCESCU, M. V. 615 / V: ***~cue~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***conquérant***] (Frm; nob) **1-2** (Om) cuceritor.

conchetă *sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr *conquête*] (Frm) Cucerire.

conchide *vi* [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: *conchid* / E: ml *concludo, -ere*] **1-2** (Construit absolut sau cu conjuncția *că* ori cu prepoziția *la*, mai rar, cu *pentru*) A încheia, dând o soluție definitivă. **3** A trage o concluzie **(2)** din cele spuse sau din premise. **4** A formula concluzii **(3)** într-un proces. **5** A se pronunța pentru. **6** (Nob) A încheia un pact. **7** A lua o hotărâre Si: *a decide*. **8** A rezolva o afacere.

conchidere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *conchide*] **1** (Rar) Închidere. **2** Concluzie **(1)**.

conchilie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: lat *conchilium*, ngr *χονχύλιον*] (Zlg; Itm) **1-2** Scoică (goală).

conchiliologie *sf* [At: DEX² / P: *~li-o-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr *conchyliologie*] Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor.

conchistador *sm* [At: C. PETRESCU, Î. II, 125 / Pl: *~i* / E: sp *conquistador*] **1** (Ist; spm) Aventurier spaniol plecat să cucerească America. **2** (Lit; gmț) Cuceritor în dragoste.

conchistă *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 8 / V: *~cis~, ~cuis~, ~nqui~* / Pl: *~te* / E: it *conquista*] (Itm) **1** Cucerire. **2** Obiectul cuceririi. **3** Cucerire sentimentală.

conci *sn* [At: LB / V: (reg) *coan~, ~ură* / Pl: *~uri* / E: mg *konty*] (Reg) **1** Cerc de lemn, de fier etc. (prevăzut cu coarne sau, rar, cu un fes), care se pune pe cap. **2** Fier subțire, încovoiat, care se pune pe cap Vz *coroniță*. **3** (Pex) Coc. **4** Cosiță. **5** (Îe) **A face ~ul unei fete** A lua de soție. **6** (Îe) **A pune ~ bărbatului** A-și înșela soțul. **7** Broboadă. **8** (Psn) Femeie. **9** (La unele păsări, mls la găini) Moț. **10** (La plută) Chingă. **11** Întăritură de pământ în jurul vranei butoiului, care ușurează introducerea vinului. **12** (Nob; sst) Bucată.

conciat, ~ă *a* [At: REV. CRIT. III, 119 / P: *~ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *conci* + *-at*] (Pop; d. păsări, mls d. găini) Moțat.

conciclic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: *con¹-* + *ciclic*] (D. puncte) Care se află pe același cerc.

concietură *sf* [At: MARIAN, NU. 762 / Pl: *~ri* / E: *conciat* + *-ură*] (Pop) **1** Arc în jurul căruia se împletește părul. **2** (Pex) Pieptănătură cu coc.

concilia *vtr* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 379 / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: lat *concilio, -are*, fr *concilier*] (D. adversari și lucruri care par a fi potrivnice) **1-2** A (se) uni. **3-4** A (se) pune de acord. **5-6** A (se) împăca.

conciliabil¹ *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 294 / P: *~li-a~* / Pl: *~e* / E: lat *conciliabulum*] **1-2** Consfătuire (secretă) în care se plănuiește ceva (abuziv). **3-4** Adunare de (preoți) schismatici.

conciliabil², ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 569 / P: *~li-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conciliable*] **1** Care se poate împăca ușor. **2** Care nu cuprinde nici o contrazicere.

conciliabul *sn* [At: DEX² / P: *~li-a~* / Pl: *~e* / E: fr *conciliabule*, lat *conciliabulum*] Consfătuire (secretă) între oameni care plănuiesc ceva.

conciliant, ~ă *a* [At: SFC I, 173 / P: *~li-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *conciliant*] **1** Împăciuitor. **2** Îngăduitor cu părerea altuia. **3** Care se lasă înduplecat. **4** Care înduplecă.

conciliare *sf* vz *conciliere*

conciliat, ~ă *a* [At: L M / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *concilia*] (Rar) **1** Împăcat. **2** (D. probleme) Decis în urma unei discuții.

conciliator, ~oare *a* [At: HASDEU, I. C. 118 / P: *~li-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *conciliateur*] **1** Care mijlocește o împăcare Si: *conciliatrice* **(1)**. **2-3** Care (se) împacă cu ușurință Si: *conciliatrice* **(2-3)**.

conciliatorism *sn* [At: DA / P: *~li-a~* / Pl: *~e* / E: *conciliator* + *-ism*] **1-2** Atitudine conciliatoare **(1-2)**. **3-4** Acțiune concilatoare **(1-2)**.

conciliatrice *afi* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 368 / P: *~li-a~* / E: fr *conciliatrice*] (Frî) **1-3** Conciliatoare **(1-3)**.

conciliație *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 14 / P: *~li-a-ți-e* / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *conciliation*] (Rar) **1-3** Conciliere **(1-3)**.

conciliațiune *sf* vz *conciliație*

conciliere *sf* [At: (a. 1846) URICARIUL IV, 436/16 / V: (rar) *~iare* / P: *~li-e~* / E: *concilia*] **1** Unire. **2** Punere de acord. **3** Împăcare.

conciliu *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: lat *concilium*] (Bis) **1** Adunare de arhierei care decide asupra unor probleme de doctrină, dogme, morală sau disciplinare Si: *sobor*. **2** (Îs) *~l ecumenic* Conciliu **(1)** la care iau parte arhierei ai unor confesiuni creștine din toată lumea.

concină¹ *sf* [At: ALECSANDRI T. 48 / Pl: *~ni* / E: vsl *кончина*] **1** (Mol) Sfârșit. **2** (Gmț; îe) **Bată-l ~na** (sau **lovi-te-ar ~nile**) Formulă de blestem.

concină² *sf* [At: FILIMON, O. II, 325 / V: (îvp) *~nțină* / A și: *conci~* / Pl: *~ne* / E: ngr *χονεστνα*] (Îvp) **1** Joc cu 52 de cărți nedefinit mai îndeaproape. **2** (Îs) *~na mare* Decarul de caro. **3** (Îs) *~na mică* Doi de treflă.

concini *v* vz *conceni*

conciolat, ~ă *a* [At: ALEXICI, L. P. 211 / P: *~ci-o~* / / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf mg *kontyolt*] (Reg) Care este pieptănat cu conci **(3)**.

concipe *v* vz *concepe*

concipia *vta* [At: BARCIANU / P: *~pi-a* / Pzi: *~iez* / E: ger *konzipieren*] **1-9** Concepe **(1-9)**.

concipient *sm* [At: DA / P: *~pi-ent* / Pl: *~nți* / E: ger *Konzipient*] **1** (Trs; Buc; gms) Persoană care execută lucrări mărunte de birou Si: (dep) *conțopist*.

concipist, ~ă *smf* vz *conțopist*

concis, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 60 / V: *conciz* / Pl: *~iși, ~e* / E: fr *concis*, lat *conciso, -a, -um*] (Mld. stil; d. cel care întrebuințează acest stil) **1** Scurt și cuprinzător Si: *strâns*. **2** Laconic.

concistă *sf* vz *conchistă*

concitadin, ~ă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: it *concitadino*] **1-2** (Persoană considerată în raport cu alta) care locuiește în același oraș Si: (rar) *conorășean*.

conciuleț *sn* [At: MAT. FOLK. 485 / Pl: *~e* / E: *conci* + *-(u)leț*] (Reg) **1-4** (Șhp) Conci **(3-4)** (mic).

conciură *sf* vz *conci*

conciz, ~ă *a* vz *concis*

concizie *sf* [At: IORGA, L. II, 231 / P: *~zi-e* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *concision*, lat *concisio, -onis*] Formulare scurtă.

conciziune *sf* vz *concizie*

conclamație *sf* [At: DN³ / P: *~ți-e* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *conclamatio*] Prima ceremonie funerară la români, prin care era invocat mortul.

conclamațiune *sf* vz *conclamație*

conclav *sn* [At: DA / V: *~ă* *sf* / Pl: *~e* / E: lat *conclave*] **1** Sală în care matroanele romane își primeau musafirii apropiați. **2** (Îbrc) Sfat al cardinalilor, adunați pentru alegerea unui nou papă. **3** (Pex; gmț) Adunare. **4** Sală în care se întrunesc cardinalii după moartea papei, pentru alegerea unui nou papă.

conclavă *sf* vz *conclav*

conclăsan, ~ă *smf* vz *conclăsean*

conclăsean, ~ă *smf* [At: SADOVEANU, P. M. 216 / V: *~san* / Pl: *~eni, ~ene* / E: *con-¹* + *clasă* + *-ean*] (Nob) Coleg de clasă.

conclude *vt* [At: DEX² / Pzi: *conclud* / E: lat, it *concludere*] (Rar) **1-8** A conchide **(1-8)**.

concludent, ~ă [At: CHIRIȚESCU, ap. CONV. LIT. XLII_2, 147 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat *concludens, -ntis*] **1-2** *av, a* Convingător. **3** *a* Pe baza căruia se poate trage o concluzie **(5)**.

concludere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *conclude*] (Ltm) **1-2** Conchidere **(1-2)**.

conclus *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 491 / V: (înv) *~uz* / Pl: *~uri* / E: lat *conclusum*] (Trs; Jur; Itm) Hotărâre a unei adunări.

conclusiv, ~ă [At: EMINESCU, N. 83 / V: *~uziv* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conclusif*] **1** *a* Care constituie o concluzie **(1)**. **2-3** *sf, a* (Grm; șîs *propoziție ~ă*) (Propoziție subordonată) care arată o urmare, o concluzie **(1)** a propoziției regente. **4** *a* (Grm; îs) *Conjuncție ~ă* Conjuncție care introduce o conclusivă **(2)**.

conclusum *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: lat *conclusum*] **1** Decizie a anumitor adunări sau diete. **2** Notă care rezumă dezbateri diplomatice.

concluz *sn* vz *conclus*

concluzie *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 195 / V: (înv) *~iune* / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***conclusion***, lat ***conclusio, -onis***] **1** Încheiere a unui șir de judecăți Si: *concludere* **(2)**. **2** Idee dedusă dintr-o serie de argumente sau constatări. **3** Judecată nouă care rezultă din alte judecăți date și al cărei adevăr depinde de adevărul judecăților date. **4** Ultima parte a unei expuneri, a unei opere, care cuprinde rezultatele finale. **5** (Îe) **A trage ~** sau **~ia, ~ii(le)** A rezuma ideile emise la o dezbatere, arătând consecințele care se impun în urma celor discutate. **6** (Flz) Judecată finală a unui silogism. **7** (Mat) Judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. **8** Dezlegare justă, logică a unei probleme. **9** (Jur; mpl) Expuneri ale părților într-un proces. **10-11** (Jur; îe) **A pune ~ii** A formula, pe scurt, acuzarea sau apărarea într-un proces. **12** (Lpl) Încheiere a unei chestiuni, făcută de o autoritate judiciară sau ministerială.

concluziona *vi* [At: DEX² / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***concluzie*** + *-iona*] **1** A încheia. **2** A trage concluzii **(5)**. **3** (Fam) A încheia discuția.

concluzionare *sf* [At: DEX² / P: *~zi-o~* / Pl: *~nări* / E: ***concluziona***] Încheiere.

concluziune *sf* vz ***concluzie***

concoidal, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~co-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conchoïde***] (Mat) Referitor la concoidă **(1)**.

concoidă *sf* [At: DEX² / P: *~co-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***conchoïde***] **1** (Mat) Curbă plană obținută dintr-o curbă dată, cu ajutorul unui punct fix și al unei secante, care se rotește, sprijinindu-se pe punctul fix. **2** (Aht) Profilul unui fus de coloană.

concomitant, ~ă *a* vz ***concomitent***

concomitanță *sf* vz ***concomitență***

concomitent, ~ă *a* [At: MAIORESCU, 152 / V: (înv) ***~tant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***concomitant***] **1** Care însoțește un fenomen. **2** Care se produce în același timp cu altceva Si: *simultan*. **3** (Fiz; îs) *Sunete ~e* Sunete armonioase care însoțesc tonul fundamental. **4** (Med; îs) *Simptome ~e* Simptome care le însoțesc pe cele esențiale.

concomitență *sf* [At: DA / V: (înv) ***~tan~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***concomitance***] Simultaneitate.

concorda [At: HASDEU, I. C. 113 / Pzi: *~ord* și (înv) *~dez* / E: fr ***concorder***, lat ***concordo, -are***] **1** *vi* A corespunde întocmai cu ceva. **2** *vi* A fi de acord cu cineva. **3** *vt* (Nob) A potrivi. **4** *vt* (Nob) A armoniza. **5** *vt* (Nob) A acorda.

concordant, ~ă *a* [At: MAIORESCU, L. 43 / 113 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***concordant***] **1** Care corespunde întocmai cu... **2** Care este de acord cu... **3** Care se potrivește cu... **4** (Nob) Care se armonizează cu...

concordanță *sf* [At: MAIORESCU, L. 150 / Pl: *~țe* / E: fr ***concordance***] **1** Acord. **2** Potrivire. **3** Conformitate. **4** (Grm; îs) *~ța timpurilor* Ansamblu de reguli, potrivit cărora se fixează acordul timpului verbului dintr-o propoziție subordonată cu timpul verbului din propoziția regentă. **5** (Glg) Raport dintre două (serii de) straturi care s-au sedimentat continuu. **6** (Bis) Indice cu toate cuvintele Bibliei, cu indicarea paralelă a tuturor locurilor unde se găsesc.

concordare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~dări* / E: ***concorda***] **1-3** (Nob) Concordanță **(1-3)**.

concordat[1] *sn* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 397 / Pl: *~e* / E: fr ***concordant***] **1** Convenție încheiată între papă și un stat, privitoare la relațiile dintre acel stat și biserica catolică. **2** (Jur; iuz; îs) *~ preventiv* Contract încheiat între un comerciant insolvabil și creditorii lui, prin care se acordă comerciantului reducerea sau amânarea plăților, spre a-i îngădui continuarea comerțului.

concordat[2]***, ~ă*** *a* [At: HASDEU, I. C. 34 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***concorda***] (Rar) Corespunzător.

concordatar [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***concordataire***] (Rar) **1** *a* Referitor la un concordat[1] **(1)**. **2** *smf* Comerciant insolvabil care a obținut un concordat[1] **(2)**.

concordie *sf* [At: DA / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***concordia***] (Liv) **1** Înțelegere. **2** Armonie.

concordism *sns* [At: DN³ / E: fr ***concordisme***] Concepție care încearcă să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei.

concordist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***concordiste***] **1** *a* Referitor la concordism. **2-3** *smf, a* (Persoană) care practică concordismul.

concrede *vt* [At: DA / Pzi: *~ed* / E: lat ***concredo, -ere***] (Lrs) **1** A încredința ceva cuiva. **2** A însărcina pe cineva cu o misiune, îndatorire etc.

concrescent[1] *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***concrește***] Concrescență.

concrescent[2]***, ~ă*** *a* [At: DN² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***concrescent***] **1** (Bot; d. plante frunze, seminte etc.) Concrescut. **2** (Med; d. organe) Care este afectat de concrescență.

concrescență *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: fr ***concrescence***, lat ***concrescentia***] (Med) Creștere patologică a două țesuturi împreună sau formațiuni anatomice, care, normal, ar trebui să fie separate Si: *concrescent*[1].

concrescut, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***concrește***] (Bot; d. plante, fructe, semințe etc.) Care au crescut împreună Si: *concrescent*[2] **(1)**.

concrește *vi* [At: DEX² / Pzi: *~esc* / E: lat ***concrescere***] A crește împreună.

concreștere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***concrește***] (Bot) Creșterea a două sau mai multe tulpini de arbori la un loc.

concret, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. III, 359 / Pl: *~eți, ~e* / E: lat ***concretus***, fr ***concret***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care se poate percepe prin simțuri Si: *palpabil, real*. **3** *a* Care exprimă obiecte perceptibile prin simțuri. **4** *a* (Îs) *Muzică ~ă* Muzică prin care, folosind aparatura electronică, se urmărește realizarea unor noi valențe sonore, prin intermediul spectrului, vibrațiilor și dinamicii specifice. **5** *a* (D. substantive) Care denumește obiecte ce se percep cu simțurile. **6-7** *av, a* (Într-un mod) bine determinat Si: *precis*. **8** *sn* (Îoc *abstract*) Categorie filozofică desemnând latura palpabilă, vizibilă a fenomenelor în timp și spațiu.

concretețe *sf* [At: DN³ / Pl: *~ți* / E: it ***concretezza***] Ceea ce este perceput cu simțurile Si: *concretitudine*.

concretitudine *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: ***concret***] (Rar) Concretețe.

concretiza [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***concretiser***] **1-2** *vtr* A (se) înfățișa în mod concret **(2)**. **3-4** *vt* A da (sau a lua) ființă. **5-6** *vtr* A (se) realiza în mod practic Si: *a (se) materializa*. **7-8** *vtr* A (se) dezvolta.

concretizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***concretiza***] **1** Prezentare concretă **(2)**. **2** Materializare. **3** Operație a gândirii, opusă abstractizării, constând în legarea generalului de experiența senzorială.

concretizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E ***concretiza***] **1-3** Concretizare **(1-3)**.

concretizat[2]***, ~ă*** *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 61 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***concretiza***] **1** Care este înfățișat concret **(1)**. **2** Materializat.

concretizator, ~oare *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***concretiza*** + *-tor*] **1** Care dă ființă (la ceva). **2** Care realizează, în mod practic, ceva.

concreționa [At: DA / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***concrétionner***] (Rar) **1** *vt* A înfățișa în mod concret **(2)**. **2-3** *vtr* A (se) realiza în mod practic Si: *a (se) materializa*.

concreționar, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***concrétionnaire***] **1-3** Care prezintă concrețiuni **(1-3)**.

concreționare *sf* [At: LTR² / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***concreționa***] **1** Operație de transformare, printr-un tratament termic, a unui conglomerat de pulberi de metale, metalorizi etc. într-un corp solid Si: *concrețiune* **(1)**. **2** (Glg) Formare a concrețiunilor **(2)** Si: *concrețiune* **(2)**.

concrețiune *sf* [At: DA / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***concrétion***, lat ***concretio, -onis***] **1** Concreționare **(1)**. **2** (Glg) Agregat mineral, de formă sferică sau neregulată, format prin depunerea rocilor sedimentare în jurul unui corp străin și prin concentrarea substanțelor minerale din soluții apoase Si: *concreționare* **(2)**. **3** (Med) Formațiune constând din precipitări de săruri în țesuturi sau organe cavitare.

concrezut, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~uți, ~e* / E: ***concrede***] (Reg) **1** Căruia i s-a încredințat o misiune. **2** (D. o misiune, sarcină) Încredințată.

concubin, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***concubine***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care trăiește în concubinaj **(1)**. **3** *smf* (Rar) Homosexual.

concubinaj *sn* [At: COD. PEN. R.P.P. 452 / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***concubinage***] **1** Conviețuire a unui bărbat cu o femeie, fără a îndeplini condițiile legale de căsătorie Si: (rar; imp) *concubinat*. **2** (Fig; prt) Afinitate de idei, de concepții.

concubinar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: fr ***concubinaire***] (Rar) Concubin **(3)**.

concubinat *sn* [At: MARIAN, NU. 60 / Pl: *~e* / E: ***concubin*** + *-at*] (Reg; imp) Concubinaj **(1)**.

concuerant, ~ă *smf, a* vz ***concherant***

concuistă *sf* vz ***conchistă***

concupiscent, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 81 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***concupiscent***] Care are înclinări către plăceri senzuale Si: (liv) *luxurios*.

concupiscență *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țe* / E: fr ***concupiscence***] Înclinare spre plăceri senzuale Si: (liv) *luxură*.

concura [At: RUSSO, S. 53 / Pzi: *~rez* / E: fr ***concourir,*** lat ***concurro, -ere***] **1-4** *vi* A participa la un concurs **(1-4)**. **5** *vi* A tinde spre același rezultat, scop. **6-7** *vir* (Cmr) A(-și) face concurență **(3)** Si: *a rivaliza*.

concurare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***concura***] Întrecere.

concurent, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 40 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***concurrent***] **1** *a* Care face concurență **(2)** altuia. **2** *a* (Cmr) Care luptă pentru acapararea pieței, pentru înlăturarea rivalilor. **3** *a* Care tinde spre același rezultat. **4** *a* (Mat; îs) *Drepte ~e* Drepte care se întâlnesc în același punct. **5-9** *smf, a* (Persoană) care participă la un concurs **(1-4)**. **10-11** *smf* Producător (sau comerciant) care luptă să depășească în câștig pe rivali.

concurență *sf* [At: HASDEU, I. C. 52 / V: (îvr) *~rin~* / Pl: *~țe* / E: fr ***concurrence***] **1** Rivalitate între industriași, comercianți, țări, monopoluri etc. pentru acapararea pieței, desfacerea produselor și clientelei în vederea obținerii unor câștiguri cât mai mari. **2** (Pex) Rivalitate într-un domeniu de activitate. **3-4** (Îe) **A(-și) face ~ (cuiva)** A căuta să întreacă pe cineva, urmărind același scop. **5** (Mat) Proprietate a mai multor drepte de a avea un punct comun. **6** (Îs) *Punct de ~* Punct de intersecție a dreptelor concurente **(4)**.

concurențial, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***concurrentiel***] Competitiv.

concurge *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 38 / Pzi: 6 ***~curg*** / E: lat ***concurro, -ere***] **1** A se întâlni într-un punct, venind din mai multe direcții. **2** A colabora. **3-4** A concura **(1-2)**.

concurință *sf* vz ***concurență***

concurs *sn* [At: GHICA, A. 625 / V: (înv) ***~rșum*** / Pl: *~uri* / E: fr ***concours,*** lat ***concursus***] **1-2** Întrecere (sportivă) care se termină (întotdeauna) cu un clasament și cu acordarea unor premii celor mai buni dintre participanți. **3-4** Examen pentru selecția candidaților la intrarea într-o instituție de învățământ sau pentru a obține un post, o bursă etc. **5** Contribuție. 6 (Îe) **A-și da ~ul** (cuiva sau la ceva) A colabora cu cineva sau la ceva. 7 (Îs) *~ de împrejurări* Conjunctură **(1)**. **8** (Jur; înv) Încuviințare. **9** (Jur; Trs; înv) Cererea mai multor creditori de a împărți prin judecată averea unui datornic. **10** (Îs) *~ de creditori* Situație în care averea unui datornic este insuficientă pentru plătirea tuturor creditorilor. **11** (Trs; gms; iuz) Faliment.

concurșum *sn* vz ***concurs***

concusionar *sm* [At: DA / P: *~si-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***concussionnaire***] (Jur; rar) Jefuitor al avutului public.

concusiune *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ni* / E: fr ***concussion,*** lat ***concussio, -onis***] Extorcare făcută de un agent al fiscului.

condac^{1} *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 145 / Pl: *~ace* , *~uri* / E: nct] **1** Patul puștii. **2** Mânerul ferăstrăului. **3** (Sst) Conac.

condac^{2} *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Porcar.

condac^{3} *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 4 / Pl: *~ace* / E: vsl ***кондакъ***] Cântec bisericesc scurt, prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători.

condamna *vt* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 373 / V: (înv) ***~dem~*** / Pzi: *condamn* / E: fr ***condamner,*** lat ***condamno, -are***] **1** A osândi printr-o sentință judecătorească. **2** A dezaproba. **3** A constrânge. **4** A considera pierdut, fără nici o speranță de salvare. **5** A bloca.

condamnabil, ~ă *a* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 368 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***condamnable***] **1** Care merită să fie condamnat **(1)** Si: *reprobabil*. **2** Care merită să fie dezaprobat.

condamnare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***condamna***] **1** Aplicare, prin judecată, a unei sancțiuni penale Si: *condamnat^{1}* **(1)**, *condamnațiune, osândă*. **2** Dezaprobare severă Si: *blam, condamnat^{1}* **(2)**.

condamnat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***condamna***] (Rar) **1-2** Condamnare **(1-2)**.

condamnat^{2}, ~ă [At: NEGRUZZI, S. II, 34 / V: ***~dem~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***condamna***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost osândită printr-o sentință. **3** *a* Criticat^{2}.

condamnatoriu, ~ie *a* [At: MDA ms / P: *~ri-u* / Pl: *~ii* / E: fr ***condamnatorie***] (Jur) Care conține o condamnare **(1)**.

condamnațiune *sf* [At: MDA ms / P: *~ți-u~* Pl: *~ni* / E: fr ***condamnation***] Condamnare **(1)**.

condaș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: mg ***kondás***] (Reg; mgm) Porcar.

condecar *sm* vz ***condicar***

condeer *sm* vz ***condeier***

condei *sn* [At: DOSOFTEI, PS. / Pl: *~ee* / E: ngr ***κονδύλι(ον)***] **1** Unealtă de scris în formă de bețișor, la care se atașează o peniță Si: *toc*. **2** (Îs) *Mânuitor de ~* Scriitor. **3** (Îlav) **Ca din ~** Frumos și ordonat. **4** (Pfm; îe) **A trage ~ul** A încărca la socoteală. **5** (Îlav) **Dintr-un ~** Dintr-o dată. **6** *Trăsătură de ~* Mișcare rapidă. **7** (Pex) Moment. **8** (Înv) Instrument cu care se scria. **9** Creion pentru înnegrirea sprâncenelor. **10** (Fig) Îndemnare la scris. **11** (Îe) **A avea ~** A avea talent la scris. **12** (Fam; îe) **A o aduce bine din ~** A vorbi (sau a scrie) cu meșteșug. **13** (Fam; îae) A ieși din încurcătură printr-o întorsătură pricepută a frazei. **14** Par lung, care, împreună cu lopata, formează cârma plutei.

condeia *v* vz ***încondeia***

condeiaș *sn* [At: DA / P: *~de-ias* / Pl: *~e* / E: ***condei*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Condei **(1)** (mic).

condeier *sm* [At: HOGAȘ, DR. 45 / P: *~de-ier* / V: ***~eer*** / Pl: *~i* / E: ***condei*** + *-er*] (Rar; dep) Scriitor mai puțin talentat.

condemna *v* vz ***condamna***

condemnat, ~ă *a* vz ***condamnat***

condens *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~uri* / E: ***condensare***] **1** Rezultat al condensării **(2)** vaporilor. **2** Fenomen de infiltrare a condensului **(2)** de apă și a unor specii de ciuperci în pereții locuințelor.

condensa [At: PONI, F. 133 / Pzi: *~sez* / E: fr ***condenser,*** lat ***condensare***] **1-2** *vtr* (Fiz) A (se) face mai dens. **3** *vr* (D. vapori) A se transforma în lichid (prin răcire și comprimare). **4** *vt* (Fig) A scurta exprimarea Si: *a comprima, a prescurta*.

condensabil, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 14 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***condensable***] Care poate să se facă mai dens.

condensabilitate *sf* [At: DA / E: fr ***condensabilité***] (Rar) Proprietatea de a fi condensabil.

condensant, ~ă *a* [At: PONI, F. 215 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***condensant***] **1-2** (Fiz) Care (se) face mai dens. **3** (Fig) Care scurtează exprimarea.

condensare *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~sări* / E: ***condensa***] **1** Creștere a densității ca urmare a comprimării volumului Si: *condensat^{1}* **(1)**, *condensație* **(1)**. **2** Transformare a vaporilor în lichid prin răcire Si: *condensat^{1}* **(2)**, *condensație* **(2)**. **3** Acumulare de electricitate Si: *condensat^{1}* **(3)**, *condensație* **(3)**. **4** (Fig) Scurtare a exprimării Si: *condensat^{1}* **(4)**, *condensație* **(4)**.

condensat^{1} *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***condensa***] **1-4** Condensare **(1-4)**.

condensat^{2}, ~ă [At: LTR^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: ***condensa***] **1-4** *a* Care a fost supus condensării **(1-4)**. **5** *a* (Îs) *Lapte ~* Lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf.

condensator *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***condensateur***] **1** Aparat care servește la lichefierea unei mase de vapori în vederea recuperării lichidului din care au provenit sau a eliminării unor componenți valabili. **2** Sistem de două conductoare, separate printr-un mediu izolant sau prin vid, servind la acumularea de electricitate statică. **3** (Îs) *~ variabil* Condensator **(1)** a cărui capacitate poate fi variată prin deplasarea relativă a armăturii lui.

condensație *sf* [At: PONI, F. 133 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / V: ***~iune*** / E: fr ***condensation***] (Nob) **1-4** Condensare **(1-4)**.

condensațiune *sf* vz ***condensație***

condensor *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***condenseur***] **1** (Înv) Recipient care servește la transformarea aburilor în lichid. **2** Dispozitiv al unui instrument optic care servește la concentrarea și dirijarea luminii într-o direcție determinată. **3** Grup de lentile întrebuințate în aparatele de proiecție pentru concentrarea luminii pe diapozitiv.

condescendent, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 351 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***condescendant***] **1-2** Care are o atitudine plină de respect (sau de bunăvoință) față de cineva Si: *amabil, respectuos*.

condescendență *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 315 / E: fr ***condescendance***] **1-2** Purtare plină de considerație (și de bunăvoință) față de cineva Si: *amabilitate, deferență, respect*. **3** (Prt) Aer de superioritate. **4** (Prt) Infatuare.

condescinde *vi* [At: V. ROM. iunie 1934, 94 / Pzi: *~cind* / E: fr ***condescendre***] (Rar) **1** A consimți din politețe. **2** A ceda. **3** A cădea de acord în mod formal. **4** A catadicsi.

condescindere *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: ***condescinde***] (Rar) **1** Consimțire din politețe. **2** Cedare. **3** Cădere la un acord formal. **4** Catadicsire.

condic *sm* vz ***condică***

condicar *sm* [At: (a. 1790) BUL. COM. IST. IV, 127 / V: ***~dec~*** / Pl: *~i* / E: ***condică*** + *-ar*] (Iuz) Arhivar.

condică *sf* [At: CANTA, ap. LET. III, 177 / V: ***cod~, ~c*** / Pl: *~ici* / E: ngr ***κώδικας***] **1** Registru. **2** (Înv) Colecție de legi, decrete etc. Si: *cod*. **3** Volum cuprinzând însemnări cu caracter istoric. **4** (Imp) Lexicon. **5** (Înv) Carnet de socoteli Si: (înv) *catastif*. **6** (Pfm; îe) **A trece (sau) a pune la ~ pe cineva** A ține minte pe cineva pentru a se răzbuna.

condicăreasă *sf* [At: FILIMON, O. II, 597 / Pl: *~ese* / E: ***condicar*** + *-easă*] (Iuz) Soție de condicar.

condicuță *sf* [At: IORGA, L. II, 487 / Pl: *~țe* / E: ***condică*** + *-uță*] **1** (Înv) Carnet destinat personalului casnic, în care se nota identitatea purtătorului, locurile unde a mai fost angajat etc. **2** (Înv) Legitimație a prostituatelor profesioniste, unde erau înregistrate vizele medicale de control împotriva bolilor venerice. **3** (Pex) Carnet.

condil *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***condyle***] (Atm) Proeminență rotundă la extremitatea unor vase.

condiloid, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~lo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***condyloïde***] Care are forma unui condil.

condilom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***condylome***] Tumoare benignă a tegumentelor și mucoaselor.

condiment *sn* [At: V. A. URECHE, ap. TDRG / Pl: *~e* / E: fr ***condiment***, lat ***condimentum, -i***] Substanțe (picante) de origine minerală, vegetală, animală sau de sinteză care, adăugate unor produse alimentare, le dă un gust sau o aromă specifică, plăcută Si: *ingredient, mirodenie*, (înv) *lăcomie*.

condimenta *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ***condiment***] A da gust mâncării prin adăugare de condimente.

condimentar, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***condimentaire***] Care se folosește drept condiment.

condimentare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tări* / E: ***condimenta***] Adăugare de condimente în mâncare pentru a-i da gust Si: *condimentat[1]*.

condimentat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***condimenta***] Condimentare.

condimentat[2], ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***condimenta***] Care conține (multe) condimente.

condincă *sf* [At: H II, 140 / Pl: *~nci* / E: ns cf *coti(u)gă*] (Reg) Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape.

condiscipol *sm* [At: DA / V: ***~pul*** / Pl: *~i* / E: fr ***condisciple***, lat ***condiscipulus***] Coleg de studii la un anumit maestru.

condiscipul *sm* vz ***condiscipol***

conditor *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ger ***Konditor***] (Trs; gms) Cofetar.

conditorie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ger ***Konditorei***] (Trs; gms) Cofetărie.

condiție *sf* [At: COD. ȚIV. 5/10 / P: *~ți-e* / V: (înv) ***~iune, ~ion*** *sn*, ***~ione*** / Pl: *~ii* / E: fr ***condition***] **1** Stare. **2** Mod de a fi. **3-4** Fapt, împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează desfășurarea unei acțiuni, putând-o frâna sau stimula. **5** (Lpl) Împrejurările în care se petrece un fenomen. **6** (Îs) *~ii de mediu* Totalitatea factorilor de mediu biotici și abiotici în care trăiește o ființă. **7-9** Stare socială care presupune avere, profesie importantă și rang înalt în societate. **10-12** (Îs) *Om de ~* Persoană aparținând unei asemenea stări sociale. **13** (Jur) Stare civilă. **14** Lucru fundamental, de absolută necesitate Si: *cerință*. **15** (Îs) *~ sine qua non* Clauză absolut necesară la realizarea unui lucru, a unei înțelegeri etc. **16** (Îlav) **Fără ~ii** Fără pretenții. **17** (Îlc) **Cu ~ia să** Cu obligația (să). **18** (Îal) Numai în cazul (că). **19** (Jur) Clauză obligatorie de care depinde validitatea unui act. **20** (Înv; nob) Pensiune. **21** (Spt; îs) *~ fizică* Stare a unui sportiv din punct de vedere fizic și al pregătirii sale teoretice și practice.

condițion *sn* vz ***condiție***

condiționa *vt* [At: GHEREA, ST. CR. II, 1, 5 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***conditionner***] **1** A constitui condiția esențială de care depinde ceva. **2** A limita valabilitatea unui act printr-o condiție de care depinde însăși executarea lui. **3** A supune un act uneia sau mai multor condiții. **4** A admite ceva cu anumite condiții.

condițional, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 239 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conditionnel***] **1** Care este supus unei condiții. **2** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție subordonată care exprimă o acțiune de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziția regentă. **3** (Grm; îs) *Mod ~* Mod personal care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. **4** (Psh; îs) *Excitant ~* Excitant care, sincronizat în mai multe rânduri cu un reflex înnăscut, sfârșește prin a da naștere singur unui efect (motor, secretor etc.) identic cu al acestui reflex, determinând astfel formarea unui reflex condiționat.

condiționalism *sn* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: ? / E: fr ***conditionnalisme***] **1** Tendință greșită de a identifica și a înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. **2** Doctrină potrivit căreia nemurirea sufletului ar fi condiționată **(1)** de viața de pe pământ.

condiționare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 39 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***condiționa***] **1** Stabilire a unui raport de dependență Si: *condiționat[1]* **(1)**. **2** Operație prin care un material se aduce într-o anumită stare de umiditate, de temperatură, de puritate etc Si: *condiționat[1]***(2)**. **3** (Îs) *~a aerului* Climatizare.

condiționat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~uri* / E: ***condiționa***] **1-2** Condiționare **(1-2)**.

condiționat[2], ~ă *a*[At: GHEREA, ST. CR. I, 292 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***conditionné***] **1** Care este îngrădit de (sau supus unor) anumite condiții. **2** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție de care depinde o propoziție condițională. **3** (Îs) *Aer ~* Aer menținut prin instalații speciale în condiții optime de temperatură, umiditate și puritate. **4** (Med; îs) *Reflex ~* Reacție bazată pe legătura nervoasă temporară în scoarța cerebrală între două focare de excitație care coincid în timp.

condițione *sf* vz ***condiție***

condițiune *sf* vz ***condiție***

condola *vt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: lat ***condoleo, -ere***] (Trs; Itm) A prezenta cuiva condoleanțe.

condolare *sf* [At: DA / Pl: *~lări* / E: ***condola***] (Trs) Condoleanță.

condolat[1] *sn* [At: DA / Pl: ? / E: ***condola***] (Trs) Condolare.

condolat[2] *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***condola***] Care a primit condoleanțe.

condolator, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***condola*** + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care condolează.

condoleanță *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 325 / V: *~len~* / Pl: *~țe* / E: fr ***condoléance***] Expresie prin care se exprimă participarea la durerea unei persoane căreia i-a murit cineva apropiat.

condolent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***condolente***] De condoleanțe.

condolență *sf* vz ***condoleanță***

condominiu *sn* [At: DA / V: ***~um*** / Pl: *~ii* / E: lat ***condominium***] Drept de suveranitate exercitat în comun de două sau mai multe puteri asupra aceluiași teritoriu.

condominium *sn* vz ***condominiu***

condor *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i* / E: fr ***condor***] Cel mai mare vultur, cu capul și cu gâtul golaș, fără glas, care trăiește în munții Americii de Sud (*Sarcorhamphus gryphus*).

condorat, ~ă *a* vz ***condurat***

condori[1] *v* vz ***închiondora***

condori[2] *v* [At: MARIAN, Î. 404 / Pzi: *~resc* / E: ctm ***condola*** + ***durea***] (Trs; Buc; înv) A purta doliu.

condoroaică *sf* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 238 / Pl: *~ice* / E: ***condur*** + *-oaică*] (Rar) Drăcoaică.

condotier *sm* [At: HASDEU, I. C. 159 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: it ***condottiere***] **1** (Înv) Căpetenie de mercenari care se angaja în serviciul unui oraș, al unui principe sau al papei, în Italia. **2** (Fig) Om venal, gata a se pune în slujba orcărei cauze.

condra *pp, av* vz ***contra***[2]

condract *sm* vz ***contract***

condran *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: mg ***kondor***] (Ent; reg) Larva gândacului de mai.

condrant *sm* vz ***codrant***

condraș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: mg ***kondás***] (Reg) Căprar.

condrat *sn* vz ***contract***

condră *av, pp* vz ***contra***[2]

condrănaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: mg ***kontrás***] (Trs; mg) Lăutar care ține isonul.

condrăni *vt* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. / E: mg ***kontrálni, kontorálni***] (Trs; mgm) A acompania.

condrățel *sm* [At: ISPIRESCU, L. 398 / Pl: *~ei* / E: ns cf *condran*] (Ent; reg) **1** Păduche (*Pediculus*). **2** (Prc) Lindină.

condrectomie *sf* [At: DN[3] / P: *~mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***chondrectomie***] (Med) Rezecție a unui cartilaj.

condrină *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***chondrine***] (Blg) Substanță fundamentală a țesutului cartilaginos.

condriochineză *sf* [At: DN[3] / P: *~dri-o~* / Pl: *~ze* / E: ngr ***χονδριον*** + ***κινεσις***] (Blg) Proces de diviziune a mitocondriilor în cursul mitozei și meiozei.

condriom *sn* [At: DN[3] / P: *~dri-om* / Pl: *~oame* / E: fr ***chondriome***] (Blg) Ansamblu de organite celulare cu aspect granular, filamentos etc.

condriozom *sn* [At: DN[3] / P: *~dri-o~* / Pl: *~oame* / E: fr ***chondriosome***] Mitocondrie.

condrită *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***chondrite***] Inflamație acută sau cronică a unui cartilaj.

condrî *av, pp* vz ***contra***[2]

condroblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***chondroblaste***] (Blg) Tip de celule care formează cartilajul.

condrocit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: eg ***chondrocyte***] (Blg) Celulă cartilagioasă matură.

condrocraniu [At: DN[3] / P: *~ni-u* / Pl: *~ii* / E: fr ***chondrocranium***] Craniu cartilagios al embrionului.

condrogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***chondrogénèse***] (Blg) Formare de țesut cartilaginos.

condroide *snp* [At: DEX[2] / P: *~dro-i~* / E: ***chondroïde***] Substanțe complexe, compuse din proteine în amestec cu polizaharide și care intră în structura cartilajelor.

condroiu *sm* vz ***codroi***

condrologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***chondrologie***] Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul cartilajelor.

condrom *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oame* / E: fr ***chondrome***] Tumoare benignă a țesutului cartilaginos.

condromalacie *sf* [At: DN[3] / P: *~ci-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***chondromalacie***] (Med) Înmuiere a cartilajelor.

condromatoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***chondromatose***] Afecțiune a oaselor, care rămân cartilaginoase, în special la extremități.

condroniu *sm* [At: DEX[2] / Pl: ? / E: nct] Plantă erbacee cu tulpina și frunzele lanceolate, rigide, cu flori purpurii sau galbene, care crește prin livezi și prin semănături (*Melampyrum arvense*).

condropterigieni *smp* [At: DN[3] / P: *~gi-eni* / E: fr ***chondroptérygiens***] Subclasă de pești cu scheletul cartilaginos (rechini, torpile etc.).

condrosarcom *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oame* / E: fr ***chondrosarcome***] (Med) Tumoare malignă a țesutului cartilaginos.

conducător, ~oare [At: PONI, F. 141 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***conduce*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care conduce **(5)**. **3-4** *sm, a* (D. corpuri; îs) (Corp) ***bun*** *(sau* ***rău****)* ***~ de căldură*** *(sau* ***de electricitate****)* (Corp) care are însușirea de a transmite (sau de a nu transmite) căldura (sau electricitatea) Si: *conductibil*. **5** *sm* (Îs) *~ auto* Șofer.

conducătorie *sf* [At: SBIERA, F. S. 210 / Pl: *~ii* / E: ***conducător*** + *-ie*] **1-5** (Nob) Conducere **(1-5)**.

conduce [At: NEGRUZZI, S. I, 219 / Pzi: *conduc* / E: lat ***conducere***] **1** *vt* A însoți. **2** *vt* (Îlv) **A ~ la poliție** (sau **la închisoare**) A aresta. **3** *vt* (Îe) **A ~ la altar** A lua în căsătorie. **4** *vt* A călăuzi. **5** *vt* A fi în fruntea unui grup de oameni, a unei instituții, organizații etc., având întreaga răspundere a muncii în domeniul respectiv. **6** *vt* (Fig) A dirija o discuție, o dezbatere. **7** *vt* A șofa. **8** *vt* A introduce apa, gazul în locuințe, prin instalații sau conducte **(2)**. **9** *vt* A duce. **10** *vr* A se orienta după anumite norme, principii etc.

conducere *sf* [At: V. ROM. decembrie 1950, 17 / Pl: *~ri* / E: ***conduce***] **1** Îndrumare a unui grup de oameni, instituții, organizații etc., având întreaga răspundere a muncii în domeniul respectiv. **2** Direcție sau administrație a unei organizații, instituții etc. **3-4** (Pex) Persoană sau colectiv care conduce. **5** Activitate a conducătorului **(1)**.

conduct *sn* [At: MARIAN, NU. 641 / Pl: *~e* / E: ger ***Kondukt,*** lat ***conductus***] **1** Conductă **(1)**. **2** (Reg) Convoi. **3** (Îs) *~ de facle* Retragere cu torțe. **4** Formație anatomică cu aspect de canal sau de tub.

conductanță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***conductance***] Mărime egală cu raportul dintre intensitatea curentului electric continuu care străbate un conductor **(8)** și tensiunea continuă aflată la capetele sale.

conductă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 40 / Pl: *~te* / E: fr ***conducte***] **1** Instalație pentru conducerea apei, petrolului, electricității etc. **2** (Spc) Țeavă pentru conducerea apei, petrolului, gazului etc. **3** (Pex) Rețea de sârme electrice.

conductibil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conductible***] (Rar) Conducător **(4)**.

conductibilitate *sf* [At: PONI, CH. 47 / Pl: *~tăți* / E: fr ***conductibilité***] **1** Proprietate a corpurilor de a transmite căldura, electricitatea etc. Si: *conducție* **(1)**. **2** (Îs) *~ electrică* Proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de curent electric sub acțiunea unei tensiuni electrice Si: *conducție* **(2)**. **3** (Îs) *~ termică* Proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de un flux de căldură sub acțiunea unei diferențe de căldură Si: *conducție* **(3)**.

conductiv[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conduce***] Conductivitate.

conductiv[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conductive***] **1** Care se referă la conductibilitatea **(2)** electrică. **2** Specific conductibilității **(2)** electrice. **3** Care provine din conductibilitatea **(2)** electrică. **4** Care aparține conductibilității electrice. **5** (Îs) *Legătură ~ă* Legătură între două elemente de circuit electric, realizată prin intermediul unui conducător **(3)** electric, al unui aparat de conectare sau al unui conector.

conductivitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***conductivité***] Valoare a rezistenței specifice electrice a unui conductor Si: *conductiv*[1].

conductometrie *sf* [At: DEX[2] / P: *~tri-e* / Pl: *~ii* / E: ***conduct|ivitate*** + ***-metrie***] Metodă electrochimică de analiză, bazată pe modificarea conductivității soluției analizate.

conductometru *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~re* / E: fr ***conductomètre***] Dispozitiv folosit pentru determinarea conductivității soluțiilor.

conductor, ~oare [At: GOLESCU, Î. 73 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***conducteur,*** lat ***conductor***] **1** *sm* (Înv) Călăuză. **2** *smf* Funcționar la calea ferată care controlează biletele călătorilor și supraveghează vagoanele. **3** *smf* Supraveghetor și diriguitor al unei echipe de lucrători. **4-7** *sn, a* (Corp sau material) care prezintă conductibilitate (**2-3**) electrică (sau termică). **8** *sn* (Îs) *~ electric* Piesă cu conductanță mare, folosită pentru realizarea circuitelor electrice prin legături conductive (**1**). **9** *smf* (Rar) Vatman. **10** *a* (Bot; iuz; îs) *Țesut ~* Țesut pe care îl străbate polenul pentru a ajunge în ovule.

conducție *sf* [At: DEX^2 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***conduction***] **1-3** Conductibilitate (**1-3**).

conduită *sf* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 191 / P: *~du-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***conduite***] **1** Comportament. **2** (Îs) *Linie de ~* Statornicie în comportare.

conduplicat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***condupliqué***] (Bot; d. organe) Îndoit în lungime, în două jumătăți apropiate.

conduplicație *sf* [At: DEX^2 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***conduplication***] **1** (Bot) Stare a unui organ conduplicat. **2** (Înv) Repetiție a unui cuvânt la începutul sau la sfârșitul unei fraze.

condur^1 *sm* [At: HERZ.-GHER. M. IV, 238 / Pl: *~i* / E: ns cf tc *kondúra*] (Gmț) Drac.

condur^2 *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 492 / Pl: *~i* / E: tc ***kondúra***] **1** (Înv) Pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit, adesea, cu broderii. **2** (Ban) Zestrea miresei. **3** (Fig; iuz) Femeie. **4** (Bot; Mol; îs) *~ul doamnei* Plantă ornamentală agățătoare, cu flori mari, galben-roșcate și cu un pinten drept Si: (reg) *altanâc, altângea, altângic, bostănei, bostunași, călțunaș, ciocănași, ciorcănei, floarea-cu-două-cozi, hobridrag, lobidrag, bobisdrag, lopostani, lupidrag, lupisdrag, năsturții, nemțoaice, pinteni, rostoponi, sultănele* (*Tropaeolum majus*).

conduragiu *sm* [At: H II, 30 / Pl: *~ii* / E: tc ***kondurağy***] (Înv) Cizmar.

condurar *sm* [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 251 / Pl: *~i* / E: ***condur^2*** + *-ar*] (Înv) Cizmar.

conduraș *sm* [At: MARIAN, NU. 535 / Pl: *~i* / E: ***condur^2*** + *-aș*] **1-2** (Înv; șhp) Condur^2 (**1**) (mic). **3** (Bot; reg) Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*).

condurat, ~ă [At: SEVASTOS, N. 347 / V: ***~dor~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***condur^2*** + *-at*] **1** *a* (Rar) Încălțat cu condur^2 (**1**). **2** *sm* (Înv) Condur^2 (**1**). **3** *sm* (Înv) Cizmar.

condus, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~uși, ~e* / E: ***conduce***] **1** Care este însoțit. **2** Care este arestat. **3** Care este luat în căsătorie. **4** Care este călăuzit. **5** Care dirijează o discuție, dezbatere. **6** Care șofează. **7** Care duce. **8** Care se orientează după anumite norme, principii.

coneci *v* vz ***conăci***

conecta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***connecter,*** lat ***connector, -ere***] A lega între ele două sau mai multe persoane, obiecte, conducte electrice.

conectare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***conecta***] **1** Operație de montaj, prin care o mașină, un aparat sau un dispozitiv electric este legat într-un circuit sau la o rețea electrică Si: *conectat^1, conexiune.* **2** (Îs) *Aparat de ~* Aparat electric folosit pentru închiderea sau deschiderea unui circuit electric. **3** Legare între ele a mai multor persoane, obiecte etc.

conectat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conecta***] **1-3** Conectare (**1-3**).

conectat^2, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. 171 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conecta***] **1-2** Care este legat într-un circuit sau la o rețea electrică.

conectiv, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***connectif***] **1-2** *a* Care poate fi conectat^2. **2** *sn* (Bot) Parte a anterei care suportă și reunește sacii polenici. **3** *sn* (Mat) Legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii Si: *conector* (**3**), *functor, operator.* **4** *sn* (Grm) Cuvânt de relație în propoziție sau în frază.

conector, ~oare [At: NOM. MIN. 162 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***connecteur***] **1** *a* Care conectează. **2** *sn* Piesă cu ajutorul căreia se stabilește o legătură. **3** *sn* (Grm) Conectiv (**4**).

conecțiune *sf* vz ***conexiune***

conesilat ~ă *a* vz ***conexilat***

conetabil *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***connétable***] (Ist) Comandant suprem al armatelor regale din Franța, în feudalism.

coneț *sm* [At: DA / Pl: ? / E: bg ***конец***] **1** (Înv) Sfârșit. **2** (Reg; îe) **A face** (sau **a pune**) **cuiva ~ul** A omorî. **3** (Fig; reg) Moarte. **4** (Reg) Șotie.

conex, ~ă [At: GRECESCU, FL. 4 / V: ***~nnex*** / Pl: *~ecși, ~e* / E: fr ***connexe,*** lat ***connexus***] **1** *a* Care se găsește în legătură cu ceva. **2** *a* Care însoțește ceva. **3** *a* Care merge împreună cu ceva. **4** *sn* (Psh) Faptul primordial al vieții psihice, punctul său de plecare. **5** *sn* Legătură (strânsă).

conexa *vt* [At: DA / Pzi: *~xez* / E: ***conex***] (Rar) A reuni lucruri sau chestiuni de aceeași natură.

conexare *sf* [At: MON. OF. 21, ap. DA / Pl: *~xări* / E: ***conexa***] **1** Punere împreună a două sau mai multe lucruri sau chestiuni de aceeași natură. **2** (Jur) A uni, pentru a fi soluționate împreună, în același dosar, două sau mai multe pricini între care există conexitate (**5**).

conexilat, ~ă *smf, a* [At: GHICA, A. 852 / V: ***~esi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conexila***] (Înv; nob) **1-2** (Om) care este exilat împreună cu alții.

conexitate *sf* [At: GHICA, S. 717 / Pl: *~tăți* / E: fr ***connexité***] **1-4** Conexiune (**1-4**). **4** (Jur) Raport între două sau mai multe pricini care au un obiect înrudit.

conexiune *sf* [At: GHICA, S. 574 / P: *~xi-u ~* / V: ***~ecți~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***connexion,*** lat ***connexio, -onis***] **1** Legătură între două sau mai multe obiecte sau fenomene Si: *conexitate* (**1**), *raport, relație.* **2** (Îs) *~ inversă* Feedback. **3** Legătură prin conducte sau prin organe de mașină între două dispozitive, aparate, mecanisme etc. **4** Legătură între două sau mai multe elemente de circuit sau conducte electrice Si: *conectare* (**1**).

confabulație *sf* [At: DEX^2 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***confabulation***] Simptom în unele boli mintale, care constă în prezentarea inconștientă a unor fapte imaginare Si: *mitomanie.*

confareație *sf* [At: DEX^2 / P: *~re-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***confarréation,*** lat ***confarreatio***] (Ist; rar) Căsătorie religioasă rezervată patricienilor.

confecție *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 293 / Pl: *~ii* / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***confection***] **1** (Rar) Confecționare. **2** Obiect de îmbrăcăminte fabricat și livrat în serie sau în masă.

confecționa *vt* [At: PAS, Z. IV, 134 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***confectionner***] **1** A prelucra un material sau un semifabricat pentru a obține un obiect (unicat sau în serie). **2** (Irn) A face (sau a lucra) ceva în grabă, superficial.

confecționar *sm, a* [At: MDA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~i* / E: ***confecționa*** + *-ar*] Muncitor care prelucrează un material sau un semifabricat pentru a obține un obiect.

confecționare *sf* [At: GHICA, S. 71 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***confecționa***] **1-2** Prelucrare a unui material sau a unui semifabricat pentru a obține un obiect Si: *confecție* (**1**), *confecționat^1.*

confecționat^1 *sn* [At: DA / P: *~ți-o~* / Pl: *~uri* / E: ***confecționa***] Confecționare.

confecționat^2, ~ă *a* [At: GHICA, S. 188 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***confecționa***] Care este lucrat (dintr-un material sau un semifabricat).

confecționer, ~ă *smf, a* [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***confectionneur***] **1-2** (Muncitor) care lucrează confecții (**2**).

confecțiune *sf* vz ***confecție***

confedera *vr* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr ***confédérer***] (Pn) **1-2** A se uni într-o confederație (**1-2**).

confederare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***confedera***] **1-2** Unire într-o confederație (**1-2**) Si: *confederat^1* (**1-2**).

confederat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***confedera***] (Rar) **1-2** Confederare (**1-2**).

confederat²*, *~ă *smf, a* [At: DUMITRACHE, 366 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***confedera***] **1-2** (Persoană) care face parte dintr-o confederație (**1-2**).

confederativ, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 158 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***confédératif***] **1-2** Care aparține unei confederații (**1-2**). **3-4** Care are caracterul unei confederații (**1-2**). **5-6** Specific confederației (**1-2**). **7-8** Care se referă la confederație (**1-2**). **9-10** Care provine de la confederație (**1-2**).

confederație *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 71 / P: *~ți-e* / V: (înv) ~ ***iune, ~ione, ~ioane*** / Pl: *~ii* / E: fr ***confédération,*** lat ***confederatio, -onis***] **1-2** Uniune de state independente sau de unități teritoriale autonome, înființată pe baza unui acord internațional, prin care se determină condițiile de asociere a statelor și de funcționare a acestora. **3** Denumire dată unor asociații de organizații care au țeluri social-politice fundamentale comune sau apropiate.

confederaționoane *sf* vz ***confederație***

confederațione *sf* vz ***confederație***

confederațiune *sf* vz ***confederație***

confer [At: DEX² / E: lat, fr ***confer***] Termen prin care se face o referire, o trimitere comparativă de la un text, la un izvor sau la o lucrare.

confera *v* vz ***conferi***

conferare *sf* vz ***conferire***

conferență *sf* vz ***conferință***

conferenția *vi* [At: AGÂRBICEANU, L. T. 147 / P: *~ți-a* / Pzi: *~iez* / E: ***conferință***] A ține o conferință (**3**).

conferențiar, ~ă [At: DA / P: *~ți-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conférencier***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care ține o conferință (**3**). **3** *sm* Grad de învățământ superior, intermediar între lector și profesor. **4-5** *smf, a* (Persoană) care deține acest grad didactic în învățământul superior.

conferenție *sf* vz ***conferință***

conferi *vt* [At: (a. 1872) URICARIUL X, 366 / V: ***~ra*** / E: fr ***conférer***] **1** A acorda un titlu, un grad, o decorație etc. **2** A discuta cu cineva o chestiune importantă.

conferință *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) *~re, ~renție* / Pl: *~țe* / E: fr ***conférence,*** lat ***conferentia***] **1** Reuniune a reprezentanților unor state, ai unor organizații politice, științifice etc., cu scopul de a dezbate și de a hotărî asupra unor probleme curente și de perspectivă ale activității lor. **2** For superior al unei organizații politice, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale activității organizației și a alege organele sale de conducere. **3** Expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul științei, artei, politicii etc., cu intenția de a informa, de a instrui, de a omagia etc. **4** Consfătuire. **5** (Îs) *~de presă* Întâlnire în cadrul căreia o personalitate a vieții politice, sociale, culturale etc. face o expunere sau declarații și răspunde la întrebările reprezentanților presei. **6** (Iuz) Grad inferior funcției de profesor în învățământul superior.

conferire *sf* [At: DA / V: ***~rare*** / Pl: *~ri* / E: ***conferi***] Acordare.

conferit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conferi***] (Nob) Conferire.

conferit², ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 387 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***conferi***] (D. un titlu, un grad, o declarație etc., mai rar despre un bun) Care este acordat Si: *atribuit*.

confesa *vtr* [At: ALECSANDRI, T. 95 / Pzi: *~sez* / E: fr ***confesser***] **1-2** A (se) destăinui. **3-4** A (se) spovedi.

confesar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: lat ***confessarius***] (Înv) Confesor (**2**).

confesie *sf* vz ***confesiune***

confesional, ~ă [At: SBIERA, F. S. 343 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***confessional***] **1** *sn* Cabină amenajată în biserica catolică, unde preotul spovedește pe credincioși. **2** *a* Care este în legătură cu o confesiune (**6**). **3-4** *a* (Înv; d. literatură) Care marchează tot ceea ce are un caracter personal, intim sau care are un puternic accent de sinceritate. **5** *a* (Iuz; îs) *Școală ~ă* Școală particulară întreținută de biserică.

confesionalism *sn* [At: DN³ / P: *~si-o~* / E: ger ***Konfessionalismus,*** it ***confessionalismo***] Concepție teologică care consideră obligatorie apartenența la o anumită confesiune (**6**).

confesionalitate *sf* [At: DN³ / P: *~si-o~* / Pl: *~tăți* / E: it ***confessionalità***] Apartenență la o anumită confesiune (**6**).

confesionar *sm* [At: DA / P: *~si-o~* / Pl: *~i* / E: ***confesiune*** + *-ar*] (Înv) Confesor (**2**).

confesiune *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1734 / P: *~si-u~* / V: ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***confession,*** lat ***confessio, -onis***] **1** Mărturisire a unor fapte, a unor gânduri sau sentimente intime. **2** (Prc) Spovedanie. **3** Scriere literară care conține mărturisirea unor gânduri și sentimente legate de viața intimă a autorului. **4** Scriere care cuprinde mărturisirea de credință a unei ramuri a bisericii creștine. **5** (Jur; iuz) Depoziție în fața justiției. **6** Religie.

confesiv, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***confesa***] (Liv) **1** Care aparține confesiunii (**1**). **2** Care provine de la confesiune (**1**). **3** Care se referă la confesiune (**1**). **4** Specific confesiunii (**1**). **5** De confesiune (**1**).

confesor *sm* [At: HASDEU, I. C. 27 / Pl: *~i* / E: fr ***confesseur***] **1** Preot care spovedește. **2** (Înv) Creștin care în timpul persecuțiilor religioase își mărturisea credința fără a fi însă osândit la moarte Si: *confesar, confesionar*.

confetă *sf* vz ***confeti***

confeti *sfp* [At: C. PETRESCU, C. V. 182 / V: ***~tă*** / E: it ***confetti***] Bucățele rotunde de hârtie, de diferite culori.

confia [At: ALECSANDRI, ap. DA / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***confier***] (Frî) **1** *vt* A lăsa ceva în grija cuiva. **2** *vr* A se încrede în cineva Si: *a se destăinui*.

confiant, ~ă *a* vz ***confient***

confiantă *sf* vz ***confiență***

confiat, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~fi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***confit***] (Dfr) Conservat prin fierbere în sirop de zahăr (și prin uscare) Si: *glasat*.

confide *vr* [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: *~id* / E: lat ***confido, -ere***] (Înv) A se confia (**2**) Si: *a se destinui*.

confident, ~ă [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~dinte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***confident,*** lat ***confidens, -ntis***] **1-2** *smf, a* (Persoană) căreia i se fac confidențe (**1**). **3** *smf* (Pex) Prieten.

confidență *sf* [At: C. PETRESCU, C. V. 95 / Pl: *~țe* / E: fr ***confidence***] **1** Mărturisire a unor gânduri intime, a unei taine Si: *destăinuire*. **2** (Trs) Abuz de încredere Si: *obrăznicie*.

confidențial, ~ă *a* [At: GHICA, A. 618 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***confidentiel***] Secret.

confidinte *smf, a* vz ***confident***

confient, ~ă *a* [At: DA / P: *~fi-ent* / V: ***~iant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***confiant***] (Frî) **1** Credul. **2** Încrezător.

confiență *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 177 / P: *~fi-en~* / V: ***~ian~, ~iin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***confiance***] (Frî) Încredere în cineva.

configura *vtr* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 120, 12/5 / Pzi: *~rez* / E: fr ***configurer***] **1-2** A (se) structura într-un anumit fel.

configurare *sf* [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: ***configura***] Structurare într-o anumită formă.

configurat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***configura***] Care a fost structurat într-un anumit fel.

configurativ, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***configuratif***] **1-2** Specific configurației (**1-2**) Si: *configurațional* (**1-2**). **3-4** Care se referă la configurație (**1-2**) Si: *configurațional* (**3-4**). **5-6** Care provine dintr-o configurație (**1-2**) Si: *configurațional* (**5-6**). **7-8** Care aparține configurației (**1-2**) Si: *configurațional* (**7-8**).

configurație *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 160, 11/2 / P: *~ți-e* / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***configuration***] **1** Formă exterioară a unui lucru Si: *înfățișare*. **2** Totalitate a relațiilor dintre părțile unui sistem sau dintre mai multe sisteme de aceeași categorie.

configurațional, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***configurațional***] (Liv) **1-8** Configurativ (**1-8**).

configuraționism *sn* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / E: eg ***configurationism***] (Flz) Gestaltism.

configuraționist, ~ă *smf, a* [At: DEX² / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***configurationist***] **1-2** (Adept) al configuraționismului.

configurațiune *sf* vz ***configurație***

conființă *sf* vz ***conființă***

confinat, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 172 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***confiné***] (Frm; d. aerul dintr-o încăpere) **1** Închis. **2** Irespirabil.

confine *sfp* vz ***confinii***

confinii *sfp* [At: HOGAȘ, DR. II, 165 / V: *~ne* / E: fr ***confins***] Graniță.

confinist *sm* [At: I. IONESCU, P. 469 / Pl: *~iști* / E: ***confiniu*** + *-ist*] (Înv) Grănicer.

confiniu *sn* [At: DA / Pl: ? / E: it ***confine***] (Trs; înv) Teritoriu situat la graniță, a cărui populație era organizată milităreşte pentru paza frontierei.

confirma [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / Pzi: *confirm* / E: fr ***confirmer***] **1** *vt* A definitiva pe cineva într-o situație. **2-3** *vtr* A (se) mărturisi autenticitatea, exactitatea unui lucru, a unei ipoteze, a unei afirmații etc. **4** *vt* (Jur) A întări hotărârea, sentința unei instanțe superioare prin aprobare. **5** *vt* (Îbrc) A oficia ritualul confirmației **(5)**. **6** *vt* (Jur) A renunța la dreptul de a cere anularea unui act juridic, căruia îi recunoaște astfel efectele juridice. **7** *vt* (Spt) A se încadra într-un barem.

confirmand, ~ă *smf* [At: DA / Pl : *~nzi, ~e* / E: ger ***Konfirmand***] (Îbrc) Tânăr care primește confirmația **(5)**.

confirmare *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 172 / Pl: *~mări* / E: ***confirma***] **1** Definitivare a cuiva într-o situație. **2** Atestare. **3** (Jur) Întărire a unei sentințe. **4** (Îbrc) Oficiere a ritualului confirmației **(5)**. **5** (Jur) Renunțare la dreptul de a cere anularea unui act juridic. **6** (Spt) Încadrare într-un barem.

confirmat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***confirma***] **1-6** Confirmare **(1-6)**.

confirmat[2], ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***confirma***] **1** Definitivat într-o situație. **2** Atestat. **3** (Jur; d. o sentință) Întărit. **4** (Îbrc) Care a fost supus confirmației **(5)**. **5** (Spt) Încadrat într-un barem.

confirmativ, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. XLII / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***confirmatif***] **1-2** Care confirmă **(1-2)**.

confirmație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 292 / P: *~ți-e* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***confirmation***] **1-3** Confirmare **(1-3)**. **4** (Înv) Act prin care se confirmă o stare de drept Si: (înv) *hrisov*. **5** (Îbrc) Ritual oficiat, de obicei, de episcop, menit să întărească, la copiii trecuți de șapte ani, harul primit la botez.

confirmațiune *sf* vz ***confirmație***

confisca *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 288 / Pzi: *confisc* / E: fr ***confisquer***, lat ***confiscare***] A lua de la cineva un bun, fără despăgubire, pe temeiul unei hotărâri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități.

confiscabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***confisca*** + *-bil*] Care poate fi confiscat.

confiscare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***confisca***] Trecere gratuită (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune) în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești, a unui bun sau a tuturor bunurilor aparținând unei persoane Si: *confiscat[1]*, (înv) *confiscație*.

confiscarisi *vt* [At: (a. 1827) URICARIUL II, 209 / Pzi: *~sesc* / E: ***confisca*** + *-arisi*] (Trs; înv) A confisca.

confiscarisire *sf* [At: (a. 1820) URICARIUL I, 261 / Pl: *~ri* / E: ***confiscarisi***] (Înv) Confiscare.

confiscat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***confisca***] Confiscare.

confiscat[2], ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 16 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***confisca***] (D. bunuri) Care este trecut gratuit în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune).

confiscație *sf* [At: (a. 1827) URICARIUL II, 209 / P: *~ți-e* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***confiscation***] (Înv) Confiscare.

confiscațiune *sf* vz ***confiscație***

confiserie *sf* [At: BRĂESCU, M. B. 87 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***confiserie***] (Frî) Cofetărie.

conflagrant, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***conflagrante***] **1** (D. state) Care participă la o conflagrație. **2** Care aparține conflagrației. **3** Care provine de la conflagrație. **4** Care se referă la conflagrație. **5** Specific conflagrației.

conflagrație *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 50 / P: *~ți-e* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***conflagration***, lat ***conflagratio, -onis***] Conflict armat în care sunt atrase numeroase state.

conflagrațiune *sf* vz ***conflagrație***

conflict *sn* [At: GHICA, S. 178 / Pl: *~e* / E: lat ***conflictus***, fr ***conflit***] **1** Neînțelegere. **2** Ceartă. **3** (Îlv) **A intra în ~ (cu cineva)** A se certa (cu cineva). **4** (Îs) *~ de frontieră* Ciocnire între unități militare însărcinate cu paza frontierei între două state. **5** Război. **6** (Lit) Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică.

conflictual, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conflictuel***] **1** Care aparține conflictului **(1)**. **2** Care provine de la conflict **(2)**. **3** Referitor la conflict **(6)**. **4** Specific conflictului **(1)**.

conflua *vi* [At: DN[3] / P: *~lu-a* / Pzi: 3 *~uează* / E: fr ***confluer***] (D. două cursuri de apă; rar) **1** A se întâlni. **2** A se vărsa (unul într-altul).

confluare *sf* [At: DN[3] / P: *~lu-ent* / Pl: *~uări* / E: ***conflua***] (Rar) Întâlnire a două cursuri de apă.

confluent, ~ă *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 23 / P: *~lu-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***confluent***, lat ***confluens, -ntis***] **1-2** (Curs de apă) care se unește cu un alt curs de apă, formând un curs mai mare.

confluență *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 141 / P: *~lu-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***confluence***, it ***confluenza***] **1** Locul în care se unesc două sau mai multe cursuri de apă. **2** (Fig) Punct în care se intersectează două curente, idei etc.

conform, ~ă [At: (a. 1856) URICARIUL IV, 414/1 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conforme***] **1** *a* Care este corespunzător Si: *potrivit*. **2** *a* (D. acte, copii etc.) Care are același cuprins cu... Si: *identic*. **3** *av* În conformitate cu... **4** *av* La fel cu... **5** *pp* După.

conforma *vtr* [At: (a. 1848) URICARIUL IV, 440/25 / Pzi: *~mez* / E: fr ***conformer***, lat ***conformare***] **1-2** A (se) pune de acord cu... **3-4** A (se) potrivi. **5-6** A (se) adapta. **7-8** A (se) supune unei legi, unui ordin etc.

conformare *sf* [At: DA / Pl: *~mări* / E: ***conforma***] **1** Punere de acord. **2** Potrivire. **3** Adaptare. **4** Supunere în fața unei legi, a unui ordin etc.

conformat, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 68 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conforma***] (D. corp sau părți ale corpului; rar) Alcătuit într-un anumit fel.

conformator[1] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***conformateur***] Instrument folosit de pălărieri pentru a lua forma și dimensiunile exacte ale capului.

conformator[2], ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***conformateur***] (Nob) **1-8** Care (se) conformează **(1-8)**.

conformație *sf* [At: DA / P: *~ți-e* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***conformation***, lat ***conformatio***] Structură fizică generală a corpului sau a părților lui, sau a unei suprafețe de teren etc. Si: *constituție*.

conformațiune *sf* vz ***conformație***

conformism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: fr ***conformisme***] Respectare strictă și nestrictă a normei, a tradiției, a moralei curente, a unor idei prestabilite etc.

conformist, ~ă *smf, a* [At: RALEA, E. O. 168 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***conformiste***] **1-2** (Persoană) care respectă strict normele, tradiția, morala curentă etc. **3-4** (Persoană) care se conformează **(8)** din oportunism părerilor, convingerilor altora, chiar dacă acestea nu corespund convingerilor sale.

conformitate *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL V, 196/6 / Pl: *~tăți* / E: fr ***conformité***] **1** Raportul dintre două lucruri conforme **(1)** Si: *concordanță*, *potrivire*. **2** (Îe) **În ~ cu** Potrivit cu. **3** (Îs) *Pentru ~* Formulă prin care se confirmă exactitatea copiei scoase după un act sau după un document.

confort *sn* [At: C. PETRESCU, Î. I, 4 / Pl: *~uri* / E: fr ***confort***] **1** Totalitatea condițiilor materiale care asigură o existență civilizată, plăcută, comodă și igienică. **2** (Frî) Fotoliu capitonat în întregime.

confortabil, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 856 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***confortable***] Care oferă confort **(1)** Si: *comod*.

confortant, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***confortant***] (Frî) **1** Întăritor. **2** Reconfortant.

confrate *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 156 / Pl: *~ați* / E: ***con[1]-*** + ***frate*** după fr *confrère*] **1** Persoană care are aceeași profesie. **2** (Înv) Tovarăș de conspirație.

confraternitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***confraternité***] (Frm) **1-2** Confrerie (**1-2**).

confraterniza *vi* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: ***con[1]-*** + ***fraterniza***] (Nob) A fraterniza.

confraternizare *sf* [At: DA / Pl: *~zări* / E: ***confraterniza***] (Rar) Înfrățire.

confrățesc, ~ească *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 306 / Pl: *~ești* / E: ***confrate*** + *-esc*] **1** Care aparține confratelui (**1**). **2** Care provine de la confrate (**1**). **3** Referitor la confrate (**2**). **4** Specific confratelui (**2**).

confrăție *sf* [At: GHICA, S. 462 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: ***con[1]-*** + ***frăție***] **1** (Înv) Confrerie (**1**). **2** (Îrg) Societate studențească șovină care susținea supremația universităților germane.

confrerie *sf* [At: BARANGA, V. A. 20 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***confrérie***] (Frm) **1** Asociație constituită în scopuri religioase sau caritabile Si: *confraternitate* (**1**). **2** (Pex) Grupare de oameni cu păreri comune Si: *confraternitate* (**2**).

confronta *v* vz ***confrunta***

confrunta [At: BĂLCESCU, M. V. 187 / V: ***~ron~*** / Pzi: *confrunt* și nrc *~tez* / E: fr ***confronter***] **1** *vt* A pune față în față două sau mai multe persoane pentru a verifica adevărul spuselor lor. **2** *vt* A pune față în față obiecte, opere, fenomene etc., pentru a le verifica sau a le compara. **3** *vr* A putea face față unei situații, probleme etc. (deosebit de) dificile.

confruntare *sf* [At: EVID. CONT. 234 / Pl: *~tări* / E: ***confrunta***] **1** Punere față în față a două sau a mai multe persoane, pentru a verifica adevărul spuselor lor Si: (nob) *confruntație*. **2** Punere față în față a două sau mai multe obiecte, opere, fenomene etc., pentru a le verifica sau a le compara.

confruntat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***confrunta***] **1** (D. persoane) Pus față în față (cu cineva). **2** (D. acte, documente) Comparat. **3** Verificat.

confruntație *sf* [At: DA / P: *~ti-e* / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***confrontation***] (Nob) Confruntare (**1**).

confruntațiune *sf* vz ***confruntație***

confucianism *sn* [At: DEX[2] / P: *~ci-a~* / E: fr ***confucianisme***] Doctrină filozofică, etică și social-politică a lui Confucius și a adepților lui.

confucianist, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / P: *~ci-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***confucianiste***] **1-2** (Adept) al confucianismului.

confunda [At: (a. 1869) URICARIUL I, 184 / Pzi: *confund* / E: fr ***confondre,*** lat ***confundo, -ere***] **1** *vt* A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul Si: *a încurca* Cf *a asemăna*. **2** *vr* A forma un singur tot Si: *a se contopi*. **3-4** *vtr* (Frm; d. persoane;) A (se) încurca. **5** *vt* (Rar) A uimi. **6** *vt* (Rar) A produce un sentiment de rușine, de umilință și de recunoștință.

confundabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***confundibile***] Care poate fi confundat (**1**).

confundare *sf* [At: DA / Pl: *~dări* / E: ***confunda***] **1** Asemănare. **2** Confuzie (**1**). **3** Contopire.

confundat, ~ă *a* [At: GEOM. SP. 8 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***confunda***] **1** Care este asemănător (cu...). **2** Încurcat. **3-5** Contopit (**1-3**).

confuz, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 254 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***confus,*** lat ***confusus***] **1** Neclar. **2** (D. acțiuni etc.) Încurcat. **3** (Frm) Rușinat. **4** (Frm) Umilit.

confuzie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 308 / P: *~zi-e* / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***confusion,*** lat ***confusio, -onis***] **1** Lipsă de orientare (în diverse probleme) Si: *încurcătură*. **2** (Îs) ~ *mintală* Stare patologică ce se caracterizează prin tulburări de percepție, orientare, raționament, memorie etc., însoțite, uneori, de agitație. **3** (Jur; îf *confuziune*) Stingere a unei obligații prin întrunirea, în aceeași persoană, a calităților de creditor și debitor. **4** Uluire.

confuzionant, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~zi-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***confuzie***] (Rar) Care provoacă confuzie (**1**) Si: *derutant*.

confuzionism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***confusionnisme***] (Rar) Tendință de a crea confuzie (**1**).

confuzionist, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***confusionniste***] **1-2** (Persoană) care creează confuzii (**1**).

confuziune *sf* vz ***confuzie***

conga *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***conga***] **1** Dans cu ritm sincopat, inspirat din folclorul afro-cubanez. **2** Melodie după care se execută conga (**1**). **3** Tobă de formă lungă, subțiată la extremitatea inferioară, acționată cu degetele și cu podul palmei.

congedia *v* vz ***concedia***

congediare *sf* vz ***concediere***

congedie *sf* vz ***concediu***

congediu *sn* vz ***concediu***

congela *vt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: fr ***congeler,*** lat ***congelo, -are***] **1** A îngheța. **2** A supune un aliment acțiunii frigului, pentru a-l conserva.

congelabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***congelable***] (D. unele alimente, fructe, legume, etc.) Care poate fi congelat.

congelant, ~ă *sn, a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***congela*** + *-ant*] **1-2** (Substanță) care congelează (**1**).

congelare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 352 / Pl: *~lări* / E: ***congela***] Înghețare.

congelat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 186 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***congela***] (D. unele alimente) Conservat prin congelare Si: *înghețat*.

congelator, ~oare *sn, a* [At: DA / Pl: *~oare* / E: fr ***congélateur***] **1-2** (Aparat sau instalație) care servește la congelarea lichidelor sau a alimentelor.

congelație *sf* [At: ENC. TEHN. I, 301 / P: *~ți-e* / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***congélation***] **1** Înghețare. **2** (Med) Degerătură.

congelațiune *sf* vz ***congelație***

congeminație *sf* [At: DEX[2] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***congemination,*** lat ***congeminatio***] (Rar) Formație dublă simultană.

congener, ~ă [At: IORGA, L. II, 37 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***congénère,*** lat ***congener***] **1** *a* De același gen sau de aceeași speță cu altă ființă Si: *congeneric*. **2** *smf, a* (Persoană) care face parte din aceeași națiune cu...

congeneric, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 219 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***congener***] (Reg) Congener (**1**).

congenial, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 123 / P: *~ni-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***congénial***] (Frm) Înrudit sufletește.

congenialitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / P: *~ni-a~* / E: fr ***congénitalité***] (Frr) Înrudire sufletească.

congenital, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 23 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***congénital***] Care există în momentul nașterii Si: *înnăscut*.

congestie *sf* [At: DA / P: *~ti-e* / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***congestion,*** lat ***congestio, -onis***] (Med) **1** Aflux excesiv de sânge într-o anumită parte a corpului Si: (pop) *aprindere*. **2** (Îs) ~ *cerebrală* Acumulare foarte mare de sânge în vasele cerebrale. **3** Boală provocată de afluxul excesiv de sânge într-o anumită parte a organismului.

congestiona *vr* [At: IBRĂILEANU, A. 56 / P: *~ti-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***congestionner***] **1** A avea o congestie (**1**). **2** A se aprinde la față Si: *a se îmbujora, a se înroși*.

congestionare *sf* [At: DA / P: *~ti-o~* / Pl: *~nări* / E: ***congestiona***] **1** Aprindere a unei părți a corpului. **2** Aglomerare.

congestionat[1] *sn* [At: DA / P: *~ti-o~* / Pl: *~uri* / E: ***congestiona***] (Rar) **1-2** Congestionare (**1-2**).

congestionat[2], ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. 296 / P: *~ti-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***congestiona***] **1** (D. oameni) Căruia i s-a urcat sângele la cap Si: *îmbujorat*. **2** (D. părți ale corpului) Care are un aflux anormal de sânge.

congestiune *sf* vz ***congestie***

congestiv, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***congestif***] **1** Care se referă la o congestie (**1**). **2** Care provoacă o congestie (**1**). **2** Specific congestiei (**1**). **4** Care provine de la congestie (**1**).

congiurator, ~oare *smf* vz ***conjurator***

conglăsui *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 420 / P: *~su-i* / Pzi: *~esc* / E: ***con[1]-*** + ***glăsui***] (Înv) **1** A fi de acord cu cineva. **2** A se potrivi cu cineva.

conglăsuială *sf* [At: DA / P: *~su-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***conglăsui*** + *-eală*] (Înv) Conglăsuire (**1**).

conglăsuire *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 280 / Pl: *~ri* / E: ***conglăsui***] **1** Aprobare. **2** Învoire. **3** Acord unanim. **4** (Îlav) **În ~** În unanimitate.

conglăsuitor, ~oare *a* [At: GHICA, S. 394 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***conglăsui*** + *-(i)tor*] (Înv) **1** Aprobator. **2** Unanim.

conglomera *vtr* [At: V. ROM. sept-oct. 1935, 102 / Pzi: *~rez* / E: fr ***conglomérer,*** lat ***conglomero, -are***] **1-2** A (se) uni. **3-4** A (se) îngrămădi într-o masă unică.

conglomerare *sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***conglomera***] **1** Unire. **2** Îngrămădire într-o masă unică Si: *conglomerație* **(1)**.

conglomerat *sn* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 133 / Pl: *~e* / E: fr ***conglomérat***] **1** (Glg) Rocă sedimentară consolidată, formată din sfărâmăturile rotunjite ale unor roci mai vechi, cimentate cu argilă, calcar, silice etc. Si: *conglomerație* **(2)**. **2** (Fig) Amestec de elemente eterogene.

conglomerație *sf* [At: DA / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***conglomération,*** lat ***conglomeratio, -onis***] **1** Conglomerare **(2)**. **2** Conglomerat **(1)**.

conglomerațiune *sf* vz ***conglomerație***

conglutina *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***conglutiner,*** lat ***conglutinare***] (Rar) A face să devină dens, vâscos Si: *a coagula*.

conglutinant, ~ă *sm, a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***conglutinant***] **1-2** (Substanță) care are însușirea de a conglutina.

conglutinare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***conglutina***] Coagulare.

conglutinație *sf* [At: DA / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***conglutination,*** lat ***conglutinatio, -onis***] Conglutinare.

conglutinațiune *sf* vz ***conglutinație***

congolez, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***Congo***] **1** *smf* Locuitor al Congoului. **2** *a* Care aparține Congoului. **3** *a* Care aparține populației Congoului. **4** *a* Referitor la Congo. **5** *a* Referitor la populația Congoului.

congratula *vrt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: fr ***congratuler***] **1-2** A (se) felicita (reciproc).

congratulant, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***congratulant***] **1-2** (Trs; înv) (Persoană) care congratulează **(2)**.

congratulare *sf* [At: DA / Pl: *~lări* / E: ***congratula***] Felicitare.

congratulație *sf* [At: DA / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***congratulation***] (Frm) Felicitare.

congratulațiune *sf* vz ***congratulație***

congreganist, ~ă [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***congréganiste***] (Trs) **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte dintr-o congregație. **3-5** *a* Congregațional **(1-3)**.

congregație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***congrégation,*** lat ***congregatio, -onis***] **1** (Trs; Iți) Consiliu. **2** (Îbrc) Ordin monahal. **3** Organizație catolică, alcătuită din clerici și laici, fondată pe principii religioase. **4** Departament în organizația centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. **5** Ședință de studiu a sinoadelor generale. **6** (Pex) Adunare religioasă. **7** (Îbrc) Mănăstire filială.

congregațional, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***congregational***] **1** Care aparține congregației. **2** De congregație. **3** Specific congregației.

congregaționist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***congrégationniste***] Membru al unei congregații.

congregațiune *sf* vz ***congregație***

congres *sn* [At: DUMITRACHE, 407 / V: (înv) *~ez* / Pl: *~e* / E: lat ***congressus,*** fr ***congrès***] **1** Reuniune națională sau internațională în care delegații sau invitații dezbat probleme majore de ordin politic, economic, organizatoric, științific, cultural etc. **2** Organ suprem de conducere a unor partide politice, organizații de masă și obștești. **3** Denumire a parlamentului în unele țări, format din Camera Reprezentanților și din Senat. **4** (Udt) Denumire a unor partide politice. **5** Denumire dată unor conferințe internaționale ale statelor, convocate, de obicei, pentru încheierea unor tratate de pace. **6** (Fig; gmț) Adunare la o petrecere a câtorva persoane sau a membrilor unei familii.

congresist, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***congressiste***] **1-2** Persoană care ia parte la un congres **(1, 5)**.

congresman *sm* [At: DEX² / P: *congresmen* / Pl: *~i* / E: eg ***congressman***] Membru al Congresului Statelor Unite ale Americii.

congresual, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***congres*** + *-ual*] (Trs; iuz) **1-6** Specific congresului **(1-6)**. **7-12** Care se referă la congres **(1-6)**. **13-18** Care provine de la congres **(1-6)**. **19-24** Care aparține congresului **(1-6)**.

congrez *sn* vz ***congres***

congruă *sf* [At: DA / Pl: ? / E: lat ***congrua***] (Trs; înv) Venit minim pe care trebuia să-l aibă orice angajat al bisericii.

congruent, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 260 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***congruent,*** lat ***congruens, -ntis***] **1** Care concordă Si: *coincident, corespunzător, echivalent*. **2** (D. numere întregi) Care dau același rest la împărțirea cu un număr întreg. **3** (D. figuri geometrice) Care sunt egale sau care pot fi făcute să coincidă una cu alta printr-o deplasare.

congruență *sf* [At: GEOM. SP. 100 / Pl: *~țe* / E: fr ***congruence,*** lat ***congruentia***] **1** Concordanță. **2** (Mat) Relație care există între două numere întregi când diferența lor este multiplul unui număr întreg. **3** (D. figuri geometrice) Egalitate.

conherent, ~ă *a* vz ***coerent***

coniac *sn* [At: C. PETRESCU, Î. II, 138 / Pl: *~uri* / E: fr ***cognac***] **1** Băutură alcoolică tare, obținută prin distilarea anumitor sorturi de vin și păstrarea produsului respectiv în butoaie de stejar. **2** (Lpl) Varietăți, sorturi de coniac **(1)**.

coniar *sm* [At: CHEST. I 183 / Pl: *~i* / E: ucr ***конар***] (Buc) Om priceput în cumpărări sau vânzări de cai.

conic, ~ă [At: CULIANU, C. 136 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***conique***] **1** *a* Care are forma unui con². **2** Privitor la con². **3** *sf* Curbă rezultată din intersectarea unui con² circular cu un plan.

conicitate *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 366, cf 341 / Pl: *~tăți* / E: fr ***conicité***] **1** Mărime caracteristică a unui trunchi de con² drept, egală cu diferența dintre diametrul mare și diametrul mic, raportată la lungimea acestuia. **2** (Pex) Formă conică.

conidian, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***conidien***] (D. ciuperci) Care prezintă conidii.

conidie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***conidie***] Spor imobil care asigură înmulțirea asexuată a ciupercilor mai evoluate.

conidiofor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***conidiophore***] Hifă sporiferă pe care se formează conidiile.

conifer [At: GRECESCU, FL. 4 / Pl: *~e* sn, (îvr) *~i* sm / E: fr ***conifère,*** lat ***conifer***] **1** *sn* (Lpl) Ordin de arbori cu canale secretoare de rășini, cu frunze (aproape totdeauna persistente), aciculare sau solzoase, cu flori unisexuate, conice și cu semințe aripate. **2** *sn* (Îvr *sm, sf*) Arbore din ordinul coniferelor **(1)**.

conihă *sf* vz ***cuhaie***

conimetrie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***conimétrie***] Operație de determinare a numărului și a mărimii particulelor de praf din aer cu ajutorul conimetrului.

conimetru *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: fr ***conimètre***] Aparat cu ajutorul căruia se captează praful dintr-un anumit volum de aer și se fixează pe plăci de sticlă spre a fi examinat ulterior la microscop.

conioză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***conioze***] (Med) Boală provocată de pătrunderea și fixarea prafului în organism.

conirostru, ~ă [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***conirostre***] **1** *sf* (Lpl) Familie de păsări cu ciocul gros, conic **(1)**. **2** *sf* Pasăre care face parte din familia conirostrelor **(1)**. **3-4** *sf, a* (Pasăre) care are ciocul conic **(1)**.

coniță¹ *sf* vz ***cuconiță***

coniță² *sf* vz ***cuniță***

coniuncție *sf* vz ***conjuncție***

conivent, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***connivent,*** lat ***connivens***] (D. frunze) **1** Îndoit înăuntru. **2** Care tinde să se împreuneze.

conivență *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 204 / Pl: *~țe* / E: fr ***connivence,*** lat ***conniventia***] **1** (Îe) **De ~ (cu)...** În complicitate (cu). **2** (Îae) De acord (cu...).

conînțelegere *sf* vz ***conțelegere***

conînțeles, ~easă a vz *conțeles*
conjectura vt [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr *conjecturer*] 1 A judeca după aparențe. 2 A face o conjectură.
conjectural, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conjectural*] 1 Întemeiat pe aparențe Si: *neîntemeiat*. 2 Întemeiat pe supoziții Si: *neîntemeiat*.
conjecturare sf [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: *conjectura*] Judecată făcută după aparențe.
conjectură sf [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ri* / E: fr *conjecture*, lat *conjectura*] Prezumție.
conjonctivă sf vz *conjunctivă*
conjor sm vz *înconjur*
conjudețean, ~ă smf, a [At: I. IONESCU, M. 216 / Pl: *~eni, ~ene* / E: *con¹- + județ + ean*] 1-2 (Persoană) din același județ cu altul.
conjuga [At: PANN, E. V. 21/8 / Pzi: *~jug* / E: fr *conjuguer*, lat *conjugare*] 1 *vt* (Iuz) A uni prin căsătorie. 2 *vt* (Grm) A modifica formele unui verb după persoană, timp, mod, diateză. 3 *vr* (D. verbe) A fi flexibil. 4 *vr* (Fig) A se îmbina.
conjugabil, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conjugable*] (D. verbe) Care se poate conjuga (3).
conjugal, ~ă a [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conjugal*, lat *conjugalis, -e*] 1 Privitor la căsătorie. 2 Care ține de soți. 3 Casnic.
conjugare sf [At: DA / Pl: *~gări* / E: *conjuga*] 1 (Grm) Acțiune prin care se modifică formele unui verb după persoană, timp, mod și diateză Si: (înv) *conjugație, flexiune*. 2 Categorie de verbe cu aceeași terminație la infinitiv, care se conjugă în mod asemănător. 3 (Fig) Unire. 4 (Blg) Forma cea mai simplă de fecundație, care constă în unirea temporară a doi indivizi (la infuzori) sau a două celule (la unele alge), urmată de un schimb reciproc de substanțe nucleare.
conjugat, ~ă a [At: ȘTEFĂNESCU, C. 525 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *conjugué*] 1 Unit. 2 Legat împreună. 2 (Blg; îs) *Nervi ~ați* Nervi care au aceeași funcție. 3 (Bot; îs) *Frunze ~e* Frunze care sunt așezate perechi-perechi. 4 (Fiz; îs) *Focare ~e* Focare așezate astfel încât razele de lumină răsfrânte dintr-unul se unesc în celălalt și invers. 5 (Fiz; îs) *Puncte ~e* Oricare dintre punctele unui obiect și punctul corespunzător de pe imaginea obiectului obținută cu ajutorul unui sistem optic. 6 (Mat; îs) *Numere ~e* Două numere complexe care au părțile reale egale, iar părțile imaginare egale și de semne contrare. 7 (Mat; îs) *Regulă ~ă* Reuniune a două sau mai multe reguli de trei simple. 8 Combinat. 9 (Chm; îs) *Acid ~* Acid format din combinarea altor două substanțe acide luate în proporții diferite. 10 (Grm; d. verb) Care a fost supus flexiunii.
conjugate sfp [At: DN³ / E: fr *conjuguées*] Ordin de alge verzi unicelulare sau pluricelulare filamentoase, care nu produc niciodată spori, reproducându-se prin conjugare (4).
conjugație sf [At: RUSSO, S. 53 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *conjugatio*] (Înv) Conjugare (1).
conjugațiune sf vz *conjugație*
conjugiu sn vz *coniugiu*
conjunct, ~ă a [At: CLIMESCU, A. 246 / Pl: *~cți, ~e* / E: lat *conjunctus*] 1 Unit. 2 (Îs) *Regulă ~ă* Operație prin care se determină raportul dintre două cantități (monede, măsuri etc.) cu ajutorul altui raport cunoscut, pe care fiecare dintre ele îl are cu una sau mai multe cantități determinate. 3 (Îs) *Forme ~e* Forme scurte ale prezentului indicativ persoana I singular (*-s*) și persoana a III-a singular și plural (*-i, -s*) ale verbului „a fi". 4 (Îas) Forme neaccentuate ale pronumelui personal la dativ și acuzativ singular și plural (*-mi, mi-, -ți, ți-* etc.).
conjunctiv, ~ă [At: MAIORESCU, L. 48 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conjunctif*, lat *conjunctivus*] 1 *a* Care unește. 2 *a* (Blg; îs) *Țesut ~* Țesut de susținere a corpului omului și al animalelor, care leagă celelalte țesuturi între ele și care este format din fibre și din substanță intercelulară. 3-4 *a* (Grm; șîs *Modul ~*) (Mod personal) care exprimă o acțiune posibilă sau realizabilă. 5 *a* (Înv) Conjunct (1). 6 *a* (Flz; îs) *Judecată ~ă* Judecată afirmativă în care un subiect se arată cu mai multe predicate.
conjunctival, ~ă a [At: HEM 975 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conjunctival*] (Atm) 1 Care aparține conjunctivei. 2 Care provine de la conjunctivă. 3 Referitor la conjunctivă. 4 Specific conjunctivei.
conjunctivă sf [At: DEX² / V: *~jon~* / Pl: *~ve* / E: fr *conjonctive*] Membrană mucoasă care acoperă suprafața internă a pleoapelor și suprafața anterioară a globului ochilor.
conjunctivită sf [At: YGREC, M. N., ap. Da ms / Pl: *~te* / E: fr *conjonctivite*] (Med) Inflamație a conjunctivei, care se manifestă prin roșeață, mâncărime și secreție abundentă.
conjunctor sn [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr *conjoncteur*] (Îc) **~-disjunctor** Aparat electric care închide și deschide automat un circuit electric.
conjunctural, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conjoncturel*] 1-2 Care aparține conjuncturii (1-2). 3-4 Care provine de la conjunctură (1-2). 5-6 Referitor la conjunctură (1-2). 7-8 Specific conjuncturii (1-2).
conjuncturalism sn [At: DEX² / E: *conjunctură + -(al)ism*] Tendință de a utiliza diverse împrejurări favorabile (pentru satisfacerea unor interese).
conjunctură sf [At: RALEA, E. O. 306 / Pl: *~ri* / E: fr *conjoncture*] 1 Totalitate a factorilor de ordin obiectiv și subiectiv, de condiții și de împrejurări care exercită o influență asupra evoluției unui fenomen sau asupra unei situații la un moment dat, într-un anumit sector de activitate. 2 Totalitate a trăsăturilor care caracterizează un anumit moment al procesului dezvoltării economice.
conjuncturist, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *conjoncturiste*] (Rar) 1-2 De conjunctură (1-2).
conjuncție sf [At: CULIANU, C. 263 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *conjonction*, lat *conjunctio, -onis*] 1 (Ast) Poziție a doi aștri care, la un moment dat, au aceeași longitudine cerească. 2 (Grm) Parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții într-o frază sau două cuvinte cu același rol sintactic într-o propoziție. 3 Unire.
conjuncțional, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr *conjonctionnel*] 1 Cu rol de conjuncție (2). 2 (Îs) *Locuțiune ~ă* Locuțiune care poate îndeplini (2) aproape toate funcțiile unei conjuncții (2).
conjuncțiune sf vz *conjuncție*
conjura¹ [At: NEGRUZZI, S. I, 323 / Pzi: *conjur* / E: fr *conjurer*, lat *conjurare*] 1 *vt* (Rar) A ruga cu stăruință Si: *a implora*. 2 *vi* (Rar) A conspira. 3 *vt* (Îcrs) A exorciza.
conjura² v [At: PSALT. SCH. 76 / V: *cun~* / Pzi: *~jur* / E: ml *congiro, -are*] (Înv) A înconjura.
conjurat, ~ă smf [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *conjuré*] (Rar) Conspirator.
conjurator, ~oare smf [At: ȘINCAI, HR. I, 347/30 / V: *~ngiu~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *conjurateur*] (Înv) Conjurat.
conjurație sf [At: DA / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *conjuration*, lat *conjuratio, ~onis*] Conspirație.
conjurațiune sf vz *conjurație*
conlocui vi [At: GHICA, S. 720 / V: *colăc~* / Pzi: *~esc* / E: *con¹- + locui*] (Înv) A locui împreună cu altcineva Si: *a coabita*.
conlocuire sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: *conlocui*] Coabitare.
conlocuitor, ~oare smf, a [At: CAT. MAN. II, 306 / Pl: *~i, ~oare* / E: *conlocui +-tor*] 1-2 (Persoană) care locuiește împreună cu altcineva.
conlocutor, ~oare smf [At: MDA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: it *collocutore*] (Rar) Interlocutor.
conlucra vi [At: MARCOVICI, D. 86/13 / Pzi: *~rez*, (Trs) *conlucru* / E: *con¹- + lucra*] 1 A colabora (cu cineva). 2 A contribui la o acțiune.
conlucrare sf [At: (a. 1849) URICARIUL XIII, 378 / Pl: *~rări* / E: *conlucra*] 1 Colaborare. 2 Contribuție la o acțiune.
conlucrător, ~oare smf [At: DACIA LIT. X/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: *conlucra*] (Înv) Colaborator.
conmesean, ~ă smf vz *comesean*
conoare sm [At: DA / E: nct] (Buc) 1 Leneș. 2 Delăsător.
conob sn [At: PSALT. 234/3 / V: *~e* / E: vsl *конобъ*] (Înv) Căldare.
conobe sf vz *conob*
conobelie sf [At: DA / Pl: *~ii* / E: ns cf *fleac, moft*] (Buc) Bagatelă.

conocar sm vz **conăcav**
conocaș sm vz **conăcaș**
conocărie sf vz **conăcăvie**
conocășie sf vz **conăcășie**
conocerie sf vz **conăcerie**
conochichiriță sf vz **coropișniță**
conochifteriță sf vz **coropișniță**
conochiftiriță sf vz **coropișniță**
conochișniță sf vz **coropișniță**
conoci v vz **comăci**
conofăit, ~ă a [At: ZANNE, P. IX, 261 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: nct] Urât.
conoftichivă sf vz **coropișniță**
conoid, ~ă [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 139 / Pl: ~*izi*, ~*e* / E: fr **conoïde**] (Mat) **1** *a* De formă conică Si: *conoidal*. **2** *sn* Suprafață generată de o dreaptă care se menține paralelă cu un plan dat și se sprijină pe o dreaptă fixă și pe o curbă fixă.
conoidal, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **conoïdal**] Conoid (**1**).
cononie sf vz **cununie**
cononiță sf vz **cununiță**
conopaie sf [At: DA / Pl: ~*păi* / E: ucr **коноплія**] (Buc) Oaie cu pete albe, negre, roșii etc.
conopeșniță sf vz **coropișniță**
conopidă sf [At: IORGA, S. D. VIII, 82 / V: ~*die* / Pl: ~*de* / E: ngr **χουνουπίδι**] **1** Plantă erbacee legumicolă din familia cruciferelor, cu frunzele lunguiețe și groase și cu o inflorescență cărnoasă comestibilă în formă de căpățână, de culoare alburie Si: *carfiol*, *cartafiol* (*Brassica oleracea* sau *botrytis*). **2** (Zlg; Buc) Omidă. **3** (Fig; lpl) Oameni fără căpătâi.
conopidie sf vz **conopidă**
conopisteriță sf vz **coropișniță**
conopiștiniță sf vz **coropișniță**
conopiștiriță sf vz **coropișniță**
conor sn [At: ALRM I/I, h. 12 / Pl: ~*oare* / E: nct] (Reg) Cucui.
conorășean smf [At: DEX² / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: **con¹- + orășean**] (Rar) Concitadin.
conosament sn [At: DA / Pl: ~*e* / E: rs **коносамент**, fr **connaissement**, ger **Konosement**] Document care însoțește transportul mărfurilor pe apă.
conosciriță sf vz **coropișniță**
conoscop sn [At: DN³ / Pl: ~*oape* / E: fr **conoscope**] (Fiz) Aparat folosit în conoscopie.
conoscopie sf [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr **conoscopie**] Observare a fenomenului de polarizare cromatică.
conoștință sf vz **cunoștință**
conoștiriță sf vz **coropișniță**
conotativ a [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **connotatif**] **1** (D. sensul cuvintelor) Suplimentar față de denotația cuvântului. **2** Care este rezultat din context Si: *figurat*. **3** (D. stil) Care este dominat de conotații (**1**).
conotație sf [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr **connotation**] (Lin) **1** Sens suplimentar (față de denotație) al unui cuvânt adesea figurat, rezultat din context. **2** (Pan) Semnificație.
conotifteriță sf vz **coropișniță**
conotiftiriță sf vz **coropișniță**
conovăț sn [At: TDRG / Pl: ~*vețe* / E: ucr **хоновязи**] Funie fixată pe țăruși, care servește la priponirea cailor în bivuac.
conquistă sf vz **conchistă**
conrumpător, ~oare smf, a vz **corupător**
conrumpere sf vz **corupere**
conrupător, ~oare smf, a vz **corupător**
conrupe v vz **corupe**
conrupere sf vz **corupere**
conrupt, ~ă a vz **corupt**

consacra [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 37 / V: (înv) ~*sec*~ / Pzi: *consacru* / E: fr **consacrer**, lat **consecro, -are**] **1** *vt* A pune la dispoziție. **2** *vt* A dărui cu totul. **3-4** *vtr* A (se) dedica. **5** *vt* A consfinți. **6** *vt* A sfinți.
consacrant, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr **consacrant**] **1-4** (Rar) Care face consacrarea (**1-4**).
consacrare sf [At: MAIORESCU, D. II, 125 / Pl: ~*rări* / E: fr **consacra**] **1** Punere la dispoziție. **2** Dăruire. **3** Dedicare. **4** Consfințire. **5** Sfințire. **6** (Spc) Stabilire a capacității, a meritelor deosebite ale cuiva într-un anumit domeniu.
consacrat, ~ă a [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (rar) ~*sec*~ / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **consacra**] **1** (D. biserici sau mănăstiri; nob) Sfințit. **2** Consfințit prin uz sau prin tradiție. **3** (D. oameni) Care este considerat drept o autoritate într-un anumit domeniu. **4** Dedicat.
consacrație sf [At: MAIORESCU, CR. II, 121 / V: ~*sec*~, ~*iune*, ~*secrațiune* / Pl: ~*ii* / E: lat **consecratio, ~onis**, fr **consécration**] **1** (Rar) Desăvârșire. **2** (Spc) Sacrificiu adus zeilor.
consanguin, ~ă a vz **consangvin**
consanguinitate sf vz **consangvinitate**
consangvin, ~ă [At: HAMANGIU, C. C. 162 / V: ~*guin* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **consanguin**] **1** *a* (D. frați și surori) Care au același tată Si: *consângean*. **2** *smf* (Pex) Rudă.
consangvinitate sf [At: DA / V: ~*gui*~ / Pl: ~*tăți* / E: fr **cosanguinité**] Raport de rudenie între persoane care au același tată, dar nu și aceeași mamă Si: (înv) *consângenie*.
consătean, ~ă smf [At: C. PETRESCU, Î. II, 144 / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: **con¹- + sătean**] **1-2** Persoană care locuiește sau este originară din același sat cu altă persoană, considerată în raport cu aceasta.
consânge sms, a [At: POLIZU / E: **con¹- + sânge**] **1** Consangvin. **2** (Pex) Rubedenie.
consângean, ~eană [At: STAMATI / V: (înv) ~*gen*, ~*gin* / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: **con¹- + sânge + -ean**] **1** *a* Consangvin (**1**). **2** *smf* (Pex) Rubedenie.
consângenie sf [At: SBIERA, F. S. 17 / Pl: ~*ii* / E: **consângean** + *-ie*] (Înv) Consangvinitate.
consângin a, smf vz **consângean**
consânți v vz **consfinți**
consânțire sf vz **consfințire**
consânțit, ~ă a vz **consfințit²**
consânzeana sf vz **cosânzeana**
conscient, ~ă a vz **conștient**
conscientă sf vz **conștiință**
consciință sf vz **conștiință**
conscrie vt [At: DA / Pzi: ~*iu* / E: lat **conscribo, -ere**] **1** (Înv) A recruta. **2** (Lîs) A consemna într-un registru oficial.
conscriere sf [At: DA / Pl: ~*ri* / E: **conscrie**] (Înv) Conscripție.
conscript sn [At: PONTBRIANT, D. / E: lat **conscriptus**] (Înv) Conscris.
conscriptibil, ~ă a [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **conscriptible**] (Rar) Care poate fi recrutat.
conscriptor sm [At: DN³ / Pl: ~*i* / E: lat **conscriptor**] Redactor (al unei legi).
conscripție sf [At: BĂLCESCU, M. V. 631 / V: ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: fr **conscription**, lat **conscriptio, -onis**] (Înv) **1** Recrutare. **2** Redactare a unei legi.
conscripțiune sf vz **conscripție**
conscris sm [At: DA / Pl: ~*iși* / E: **conscrie**] Recrut Si: (înv) *conscript*.
consecinte a vz **consecvent**
consecință sf [At: (a. 1876) URICARIUL I, 130 / V: (înv) ~*cvenție*, ~*cuen*~, ~*cuin*~, ~*cvin*~ / Pl: ~*țe* / E: lat **consequentia**, fr **conséquence**] **1** Rezultat al unei fapte, al unei acțiuni, al unui principiu Si: *urmare*. **2** (Îe) **A trage ~țele** A suporta urmările. **3** (Îlc) **În ~** Prin urmare. **4** (Îlav) **În ~** Conform dispozițiilor, situației etc.
consecra v vz **consacra**
consecrat, ~ă a vz **consacrat**
consecrație sf vz **consacrație**

consecrațiune *sf* vz ***consacrație***
consecuent, ~ă *a* vz ***consecvent***
consecuență *sf* vz ***consecvență***
consecuință *sf* vz ***consecință***
consecutiv, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 33 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consécutif***] **1** Care urmează fără întrerupere, în șir Si: *succesiv*. **2** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție circumstanțială care exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei stări din propoziția regentă. **3** (Grm; îs) *Conjuncție ~ă* Conjuncție care introduce o propoziție consecutivă.
consecutivitate *sf* [At: EMINESCU, N. 33 / Pl: *~tăți* / E: ***consecutiv***] (Rar) Urmare neîntreruptă Si: *cursivitate*.
consecuție *sf* [At: DA / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***consecutio***] **1** Înlănțuire. **2** Legătură. **3** (Grm; rar; îs) *~ia timpurilor* Concordanța timpurilor.
consecuțiune *sf* vz ***consecuție***
consecvent, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~cinte, ~cuent*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***conséquent***, lat ***consequens, -ntis***] **1-2** *a, av* (Dpl) (Care acționează) conform propriilor idei și principii. **3** *a* (D. o vale) Orientat în direcția înclinării straturilor. **3** *a* (Fiz; d. fenomene) Care urmează unui alt fenomen. **4** *sn* (Log) Propoziție care decurge necesar dintr-o altă propoziție. **5** *a* Care urmează desfășurarea firească și logică.
consecvență *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~țe* / E: fr ***conséquence*** lat ***consequentia***] **1** Situație de a fi consecvent **(2)**. **2** (Ilav) **Cu ~** În mod consecvent **(2)**.
consecvenție *sf* vz ***consecință***
consecvință *sf* vz ***consecință***
consemn *sn* [At: C. PETRESCU, C. V. 143 / V: (înv) ***~sign, ~signiu, ~signă*** / Pl: *~e* / E: ***con¹- + semn*** (după fr *consigne*)] **1** Totalitatea îndatoririlor pe care le are un militar în serviciul de pază sau de securitate. **2** Ordin. **3** Măsură (disciplinară) prin care se interzice militarilor ieșirea din cazarmă.
consemna *vt* [At: ODOBESCU, S. II, 398 / Pzi: *~nez* / E: ***con¹- + semna***] **1** A depune bani spre păstrare și fructificare la o instituție care are sarcina de conservare a sumelor de bani. **2** A trece anumite mențiuni în legătură cu un fapt juridic într-un proces-verbal, într-o minută etc. **3** (Pgn) A nota. **4** A interzice, prin consemn, ieșirea militarilor din cazarmă, din locul de staționare, sau părăsirea navei, pentru un anumit timp, din motive sanitare, disciplinare, de securitate etc.
consemnabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: it ***consegnabile***] De consemnat.
consemnare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 36 / Pl: *~nări* / E: ***consemna***] **1** Consemnațiune **(1)**. **2** Notare. **3** Interzicere a ieșirii militarilor din cazarmă, din locul de staționare, sau părăsire a navei, pentru un anumit timp, din motive sanitare, disciplinare, de securitate etc.
consemnat, ~ă *a* [At: URICARIUL X, 378 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***consemna***] **1** Notat. **2** (D. bani) Depus. **3** (Mil) Reținut (în cazarmă).
consemnatar, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consignataire***, it ***consegnatario***] Consignatar.
consemnativ, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Rar) Cu caracter de consemnare.
consemnație *sf* vz ***consemnațiune***
consemnațiune *sf* [At: GHICA, S. 461 / V: ***~ie*** / Pl: ***~ni*** / E: fr ***consignation***] **1** Operație prin care o persoană fizică sau juridică dispune păstrarea unei sume de bani pe numele și la dispoziția altei persoane la o instituție autorizată în acest scop Si: *consemnare* **(1)**. **2** (Îs) *Casa de Economii și consemnațiuni* Instituție centrală la care oamenii își pot depune economiile pentru păstrare și valorificare.
consens *sn* [At: CANTEMIR, HR. 324/16 / Pl: *~uri* / E: lat ***consensus***] Identitate de păreri Si: *acord*.
consensual, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consensuel***] **1** Care se realizează cu asentimentul tuturor părților. **2** (Jur; îs) *Contract ~* Contract care se încheie prin simplul acord de voință al părților.
consentiment *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***consentement***] (Frî) **1-2** Consimțământ **(1-2)**.
conserva [At: (a. 1774) URICARIUL I, 177 / Pzi: *conserv*, (îvr) *~vez* / E: fr ***conserver***, lat ***conservo, -are***] **1** *vt* A menține un aliment în stare nealterată, efectuând operația de conservare **(1)**. **2** *vt* A păstra. **3-4** *vtr* A (se) menaja.
conservant, ~ă [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: ***~serva*** + *-ant*] **1** *a* Care conservă **(1)**. **2** *sn* Substanță folosită în scopul împiedicării fermentației unor produse alimentare sau de altă natură.
conservare *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 301/16 / Pl: *~vări* / E: ***conserva***] **1** Tratament la care sunt supuse unele produse perisabile pentru a le feri de alterare (prin uscare, sterilizare, congelare, refrigerare etc.) Si: *conservat¹* **(1)**, *păstrare*. **2** Menajare. **3** (Îs) *Instinct de ~* Instinct de apărare pe care îl manifestă omul și animalele în scopul menținerii ființei proprii.
conservat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conserva***] Conservare.
conservat², ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conserva***] **1** Păstrat. **2** Îngrijit.
conservatism *sn* [At: BUL. COM. IST. I, 28 / E: fr ***conservatisme***] Tendință ideologică care acordă importanță instituțiilor tradiționale (religie, familie, proprietate) și susține dezvoltarea treptată în locul schimbărilor bruște Si: *conservatorism*.
conservativ, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conservatif***] **1** (Rar) Conservator **(2)**. **2** (Fiz) În care se conservă energie.
conservator¹ *sn* [At: (a. 1876), URICARIUL X, 272 / V: ***~iu¹*** / Pl: *~oare* / E: fr ***conservatoire***, ger ***Konservatorium***] Instituție de învățământ de grad superior, unde se studiază muzica (în trecut și arta dramatică) și unde se formează compozitori, interpreți vocali și instrumentali, dirijori, muzicologi.
conservator², ~oare [At: MAIORESCU, CR. II, 268 / V: (înv) ***~iu²*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***conservateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care păstrează, conservă. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este atașată de tradiție, în viața politică, economică și culturală. **5** *smf* Persoană însărcinată cu îngrijirea unui muzeu, a unei biserici, a unei colecții etc. **6** *a* (Îs) *Partid ~* Partid politic care are concepții conservatoare **(4)**. **7** *sn* (Teh; îs) *~ de ulei* Rezervor metalic montat deasupra capacului unor transformatoare electrice și legat de cuvă cu o țeavă, având rolul de a o menține plină cu ulei, independent de oscilațiile temperaturii.
conservatorism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. I, 318 / E: ***conservator*** + *-ism*] Conservatism.
conservatorist, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, VI / Pl: *~iști, ~e* / E: ***conservator*** + *-ist*] (Înv) **1** *smf* Elev al fostelor conservatoare de muzică și artă dramatică. **2-6** *smf, a* Conservator² **(1-5)**.
conservatoriu¹ *sn* vz ***conservator¹***
conservatoriu², ~oare *smf, a* vz ***conservator²***
conservație *sf* [At: DACIA LIT. 287 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***conservation***] (Rar) Conservare **(1)**.
conservațiune *sf* vz ***conservație***
conservă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ve* / E: fr ***conserve***] **1** (Înv; nob) Dulceață. **2** Produs alimentar fabricat în așa fel încât, păstrat în ambalaje speciale sau în borcane ermetic închise, își menține multă vreme calitățile nealterate.
consfătui *vr* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***con¹- + sfătui***] (D. două sau mai multe persoane) A se sfătui împreună.
consfătuire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***consfătui***] **1** Consultare între două sau mai multe persoane. **2** Întâlnire de lucru a salariaților unei instituții sau întreprinderi, a membrilor unei organizații, a reprezentanților unor domenii de activitate, ai unor state etc., în care se discută probleme de interes comun, general.
consfinți *vt* [At: (a. 1852) URICARIUL IV, 435/16 / V: ***~sân~*** / Pzi: *~țesc* / E: ***con¹- + sfinți*** (după fr *consacrer*)] **1** A consacra **(5)**. **2** A da un caracter durabil, solid. **3** (Rar) A aproba.

consfințire *sf* [At: I. IONESCU, M. 190 / V: (înv) ***~sân~*** / Pl: *~ri* / E: ***consfinți***] **1** Stabilire Si: *consfințit*[1] **(1)**. **2** Consacrare Si: *consfințit*[1] **(2)**.
consfințit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***consfinți***] **1-2** Consfințire **(1-2)**. **3** (Nob) Dedicație.
consfințit[2], ***~ă*** *a* [At: MARCOVICI, D. 2/20 / V: (înv) ***~sân~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***consfinți***] **1** Consacrat. **2** (Rar) Aprobat.
consfințitor, ~oare *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***consfinți*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care consfințește.
considera [At: POLIZU / Pzi: *consider*, (înv) *~rez* / E: fr ***considérer***, lat ***considero, -are***] **1** *vt* (Rar) A examina. **2-3** *vtr* A (se) socoti (ca). **4** *vt* A prețui. **5** vt (Îe) **~rând că...** Având în vedere că...
considerabil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***considérable***] **1** Foarte mare **2** Remarcabil.
considerant *sn* vz ***considerent***
considerare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 45 / Pl: *~rări* / E: ***considera***] **1** Examinare. **2** Considerație **(1)**. **3** Privire.
considerat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***considera***] **1-3** Considerare **(1-3)**.
considerat[2], ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***considera***] **1** Examinat. **2** Socotit (ca). **3** Prețuit.
considerație *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 309 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***considération***, lat ***consideratio, -onis***] **1** Prețuire. **2** Examinare. **3** (Îe) **A avea** (sau **a lua**) **în ~** A ține seama de... **4** Motiv. **5** Opinie. **6** Reflecție. **7** (Înv) Reputație.
considerațiune *sf* vz ***considerație***
considerent *sn* [At: MAIORESCU, D. I, 92 / V: (iuz) *~rant* / Pl: *~e* / E: fr ***considérant***] **1-2** Considerație **(4-5)**. **3** Argument logic. **4** (Jur; lpl) Parte dintr-o hotărâre a unui organ de jurisdicție cuprinzând motivarea horărârii respective.
consign *sn* vz ***consemn***
consigna *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***consigner***] (Nob) Consemna.
consignant *sm* [At: POP, D. J. 70 / Pl: *~nți* / E: ***consigna***] (Înv) Cel care (de)pune în consignație.
consignat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***consigna***] Consemnat.
consignatar, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consignataire***] Persoană care primește în consignație.
consignator, ~oare *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***consignateur***] Persoană care depune spre păstrare sau spre vânzare obiecte la consignație Si: *depunător*.
consignație *sf* [At: I. IONESCU, M. 215 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***consignation***] **1** Depunere spre păstrare, garanție sau vânzare a unor lucruri la un magazin specializat. **2** Magazin în care se depun spre vânzare diferite obiecte aparținând unor persoane particulare.
consignațiune *sf* vz ***consignație***
consignă *sf* vz ***consemn***
consigniu *sn* vz ***consemn***
consilia *vt* [At: RUSSO, S. 157 / Pzi: *~iez* / E: fr ***conseiller***, lat ***consiliare***] A sfătui.
consiliariu *sm* vz ***consilier***
consilier *sm* [At: ALEXANDRESCU, M. 403 / V: (înv) ***comsoliriu, ~iariu, ~nziliariu*** / Pl: *~i* / E: fr ***conseiller***] **1** Sfătuitor. **2** Grad în ierarhia unor funcții. **3** Persoana care deține acest grad. **4** (Înv) Membru al unei instanțe de judecată sau verificare.
consiliere *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***consilia***] Sfătuire.
consiliu *sn* [At: CALENDARIU (1844), 28/14 / V: (înv) ***~um, ~nzilium***, (pop) ***~nțil~, ~nzi~*** / Pl: *~ii*, (înv) *~ri* / E: lat ***consilium***, fr ***conseil***] **1** (Înv) Sfat. **2** Colectiv organizat, cu sarcini de conducere, de administrare sau de avizare etc. a activității unei organizații, firme, societăți comerciale, instituții etc. **3** (Pex) Local unde se întâlnesc cei care alcătuiesc un consiliu **(2)**. **4** (Îs) *~de miniștri* Organ al puterii executive dintr-un stat, alcătuit din totalitatea miniștrilor Si: *guvern*. **5** (Îs) *~ de familie* Organ de tutelă alcătuit din membrii familiei, care se pronunță asupra actelor unui membru al familiei lipsit de capacitatea de administrare a bunurilor sale. **6** (Îs) *~ științific* Colectiv însărcinat cu îndrumarea activității științifice într-o instituție de învățământ superior sau într-un institut de cercetare. **7** (Îs) *~ redacțional* Organ consultativ de pe lângă redacția unei edituri, format din specialiști aparținând domeniilor de activitate ale redacției respective. **8** (Îs) *~ de stat* Organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă. **9** (Îas) Denumire dată organului consultativ al șefului statului. **10** (Îas) Organ suprem al jurisdicției administrative. **11** (Îs) *~ de Coroană* Întrunire consultativă extraordinară, alcătuită din moștenitorul tronului, membrii guvernului, lideri ai partidelor politice etc., convocată în momente de criză ale statului, în vederea consultării asupra deciziilor ce urmează a fi luate. **12** (Înv; îs) *~ de administrație* Consiliu însărcinat să supravegheze aplicarea statutelor și să controleze activitatea unei instituții. **13** (Înv; îs) *~ permanent* Consiliu de pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice ai cărui membrii se ocupau de rezolvarea problemelor privitoare la învățământ și la disciplina corpului didactic. **14** (Îs) *~ profesoral* Intrunirea cadrelor didactice cu scopul de a delibera asupra problemelor privitoare la instituția de învățământ din care fac parte. **15** (Înv; îs) *~ general al instrucției publice* Consiliu alcătuit din inspectori și reprezentanți ai învățământului de toate gradele, convocat de Ministerul instrucțiunii cu scopul de a dezbate probleme legate, în special, de organizarea sistemului de învățământ. **16** (Îs) *~ județean* Consiliu ales prin vot direct de către locuitorii unui județ, cu scopul de a sprijini activitatea prefectului. **17-19** (Îs) *~ comunal, orășenesc, municipal* Consiliu ales prin vot direct de locuitorii unei comune, ai unui oraș sau ai unui municipiu, prezidat de primar, care deliberează asupra problemelor administrative ale comunității. **20** (Înv) Întrunire de persoane însărcinate în mod oficial să formeze un tribunal special. **21** (Îs) *~ de război* Instanță militară de judecată pentru delicte și crime, care funcționa pe lângă divizii și corpuri de armată. **22** (Îs) *~ de revizie* Instanță judiciară militară supremă. **23** (Îas) Instanță judiciară în afaceri administrative pe lângă Ministerul de Interne. **24** (Îs) *~ de disciplină* Instituție cu atribuții judecătorești, pe lângă fiecare minister (pentru judecarea infracțiunilor funcționarilor săi), pe lângă un corp constituit din profesioniști etc. **25** (Îs) *~l Mondial al Păcii* Organ care conduce acțiunea de luptă pentru menținerea păcii lumii întregi. **26** (Îs) *~l de Securitate* Organ restrâns alcătuit din delegați permanenți și temporari în cadrul Organizației Națiunilor Unite. **27** (Îs) *~ pedagogic* For superior al unei școli, alcătuit din cadre didactice, în frunte cu directorul, care ia măsuri obligatorii în problemele de ordin didactic, educativ, disciplinar și care este răspunzător de bunul mers al activității instituției de învățământ respective. **28** (Jur; îs) *~ judiciar* Persoană numită de tribunal în scopul asistării unui inculpat sau a unei persoane declarate în stare de incapacitate civilă sau legală.
consimil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***consimilis***] (Rar) Asemănător (întru totul).
consimilitudine *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ni* / E: fr ***consimilitude***] (Rar) **1** Asemănare totală Si: *identitate*. **2** Egalitate.
consimțământ *sn* [At: GHICA, S. 423/ V: ***~țim~***, (înv) ***~țem~*** / Pl: *~minte* / E: ***consimți*** + *-mânt*] **1** Aprobare. **2** Adeziune nesilită la ceva.
consimțemânt *sn* vz ***consimțământ***
consimți *vi* [At: COSTINESCU/ Pzi: *consimt*, (înv) *~simt, ~țesc* / E: ***con-***[1] + ***simți*** după (fr *consentir*)] **1** A-și da consimțământul **(1)**. **2** A fi de acord cu ceva Si: *a aproba, a încuviința*.
consimțimânt *sn* vz ***consimțământ***
consimțire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***consimți***] **1-2** Consimțământ **(1-2)**.
consimțit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***consimți***] **1-2** Consimțire **(1-2)**.
consimțit[2], ***~ă*** *a* [At: (a. 1965) URICARIUL X, 368/ Pl: *~iți, ~e* / E: ***consimți***] **1** Încuviințat. **2** Autorizat.
consista *vi* [At: STAMATI, D. / Pzi: 3 *~sistă* / E: fr ***consister***, lat ***consistere***] **1-3** A consta **(1-3)**.
consistanță *sf* vz ***consistență***
consistent, ~ă *a* [At: IONESCU- MUSCEL, ȚES. 81/ Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***consistant***] **1** Care are consistență (2) Si: *rezistent, tare, vârtos*. **2** (D. hrană) Substanțial. **3** (D. fum) Gros.

consistență *a* [At: STAMATI, D. / V: (înv) *~tan~* / Pl: *~țe* / E: fr ***consistance***] **1** Stare a unui corp lichid care începe a se îngroșa Si: *consolidare* **(1)**. **2** Grad de soliditate a unui corp, a unei materii etc. **3** Rezistență opusă de un corp sau de un material la deformare sau sfărâmare Si: *soliditate, tărie*. **4** (Fig) Tărie de caracter Si: *fermitate*. **5** (Fig) Statornicie. **6** Raport dintre desimea perfectă a arborelui și cea reală. **7** (Log) Calitate a unui sistem axiomatic de a nu conține o formulă oarecare în același timp cu negația ei.

consistometru *sn* [At: DN³/ Pl: *~re* / E: fr ***consistomètre***] Aparat folosit pentru măsurarea consistenței **(2)** unui material.

consistorial, ~ă [At: IORGA, L. II, 165/ Pl: *~i, ~e*/ E: fr ***consistoriel***] **1** *a* Specific consistoriului **(1)**. **2** *a* Care se referă la consistoriu **(1)**. **3** *a* Care provine de la consistoriu **(1)**. **4** *a* Care aparține consistoriului **(1)**. **5** *sm* Membru al consistoriului **(1)**.

consistoriu *sn* [At: (a. 1752) IORGA, S. D. XII, 64/ V: (Trs) ***~tor***, (înv) ***~ium*** / Pl: *~ii* / E: lat ***consistorium***, fr ***consistoire***] **1** Consiliu al împăraților romani. **2** (Pex) Loc unde se ținea consiliul. **3** Organ administrativ și disciplinar pe lângă mitropolii și episcopii. **4** (Îbrc) Adunare a cardinalilor prezidată de papă sau a canonicilor, prezidată de episcopi. **5** (În biserica protestantă) Adunare dirigentă a pastorilor. **6** (La evrei) Adunare dirigentă a rabinilor. **7** Adunare care conduce treburile religioase ale unui cult, confesiuni religioase etc. **8** Instanță judecătorească ecleziastică.

consoană *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 348 / V: (înv) ***~sună*** / Pl: ***~ne*** / E: fr ***consonne***, lat ***consona***] (Grm) **1** Sunet al vorbirii produs în diferite puncte ale canalului fonator prin închiderea sau strâmtorarea acestuia. **2** Semn grafic care reprezintă o consoană **(1)**.

consoartă *sf* [At: PANN, P. V. II, 161/21/ Pl: *~te* / E: ml ***consors, -ortis*** (influențat de *soartă*)] (Fam) Soție.

consoarte *sm* vz ***consorte***

consol *sm* vz ***consul***

consola [At: GHICA, S. 159/ Pzi: *~lez* / E: fr ***consoler***, lat ***consolare***] **1-2** *vtr* A(-și) alina necazul, suferința, durerea etc. Si: *a mângâia*. **3** *vr* A se împăca cu ceva.

consolabil, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 130 / Pl: *~i, ~e*/ E: ***consolable***] **1-2** Care poate fi consolat **(1-2)**. **3** (D. o durere, nenorocire) Care poate fi ușurat.

consolant, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***consolant***] (Rar) Consolator **(1)**.

consolare *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 39/ Pl: *~lări* / E: ***consola***] **1** Mângâiere Si: *consolație* **(1)**. **2** Împăcare Si: *consolație* **(1)**. **3** (Ccr) Cuvinte de alinare. **4** Lucru sau persoană în care cineva își găsește alinare.

consolat, ~ă *a* [At: RETEGANUL, P. IV, 63/ Pl: *~ați, ~e* / E: ***consola***] **1** Mângâiat. **2** Împăcat.

consolator, ~oare *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***consolateur***] **1-2** (Persoană) care consolează Si: *consolant*.

consolație *sf* [At: GHICA, S. 630 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***consolation***, lat ***consolatio, -onis***] **1-2** (Înv) Consolare **(1-2)**.

consolațiune *sf* vz ***consolație***

consolă *sf* [At: IORGA, C. I. 17 / Pl: *~le* / E: fr ***console***] **1** Mobilă în formă de policioară sau de măsuță, rezemată de perete, pe care se așază vaze, statuete etc. **2** Element arhitectural ornamental de lemn, de piatră etc. folosit la sprijinirea unei cornișe sau a unui balcon. **3** Element de construcție care iese cu unul dintre capete în afara punctului de reazem, având rolul de a suporta o sarcină pe latura orizontală superioară.

consolida [At: NEGRUZZI, S. I, 345/ Pzi: *~dez* / E: fr ***consolider***, lat ***consolidare***] **1-2** *vtr* A (se) face solid Si: *a (se) închega, a (se) întări*. **3-4** *vtr* A (se) face durabil. **5** *vt* A întemeia. **6** *vt* A mări prin diferite lucrări, operații etc. capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic. **7** *vt* (Fin) A converti datoria rambursabilă a unui stat în datorie perpetuă, din care se poate reclama numai dobânda.

consolidabil, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consolidable***] Care poate fi consolidat.

consolidant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***consolidant***] **1** Care consolidează. **2** (Med) Care ajută la vindecarea unei răni, fracturi.

consolidare *sf* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 175/ Pl: *~dări* / E: ***consolida***] **1** Întărire. **2** Întemeiere. **3** Operație prin care se mărește capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic. **4** (Fin) Convertire a datoriei rambursabile a unui stat în datorie perpetuă, din care se poate reclama numai dobânda. **5** (Jur) Reunire a unei proprietăți și a uzufructului.

consolidat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***consolida***] **1** Întărit. **2** Întemeiat. **3** Asigurat.

consolidator, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***consolida*** + *-tor*] Consolidant **(1)**.

consolidație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***consolidation***] **1-3** Consolidare **(1-3)**.

consolidațiune *sf* vz ***consolidație***

consomator, ~oare *a* vz ***consumator***

consommé *sni* [At: DEX² / E: fr ***consommé***] Supă preparată prin fierbere înceată și îndelungată a cărnii de vită.

consonant¹ *sn* vz ***consonantă***

consonant², ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 6 / V: ***~sun~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***consonans, -tis***, fr ***consonant***] **1** (Muz; d. acorduri) Care este format din consonanțe Si: *armonios*. **2** (D. cuvinte) Care are o terminație asemănătoare cu a altui cuvânt.

consonantă *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 6 / V: (Trs, înv) ***~nt*** / Pl: *~te* / E: lat ***consonans, -tis***] (Rar) Consoană **(1)**.

consonantic, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 210 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***Konsonantisch***] **1-2** Specific consoanelor **(1-2)**. **3-4** Care se referă la consoane **(1-2)**. **5-6** Care aparține consoanelor **(1-2)**. **7-8** Care provine de la alte consoane **(1-2)**.

consonantism *sm* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***consonantisme***] Sistem sau totalitate a consoanelor unei limbi.

consonanță *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 332 / V: (înv) ***~sun~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***consonance***] **1** (Muz) Combinare armonioasă a unor sunete de înălțimi diferite. **2** Potrivire de păreri Si: *acord, înțelegere*. **3** Identitate a terminației la două cuvinte.

consort *sm* [At: DEX² / Pl: *~rți* / E: fr ***consort***, lat ***consors, -tis***] (Îs) *Prinț~* Soț al unei regine.

consorte *sm* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~oarte*** / Pl: *~rți* / E: ns cf *consoartă*] **1** (Nob) Soț. **2** (Lpl) Persoane care împărtășesc aceeași soartă. **3** (Lpl) Asociați într-o afacere având un interes comun. **4** (Lpl) Doi oameni căsătoriți.

consorțial, ~ă *a* [At: DEX² / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consortiel***] **1** Specific unui consorțiu. **2** Care se referă la un consorțiu. **3** Care provine de la un consorțiu. **4** Care aparține unui consorțiu.

consorțiu *sn* [At: GHICA, S. 450 / Pl: *~ii* / E: fr, lat ***consortium***, ger ***Konsortium***] Înțelegere încheiată între mai multe bănci sau societăți comerciale mari pentru efectuarea în comun a unor operații de mare amploare.

consoț *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 51 / Pl: *~i* / E: ***con¹-*** + ***soț*** (după lat *consocius*)] (Ltr) Soț.

consoață *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 51 / Pl: *~te* / E: ***con¹-*** + ***soață*** după lat *consocia*] (Ltr) Soție.

conspect *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 633 / Pl: *~e* / E: lat ***conspectus***, ger ***Konspect***] **1** Notare sintetică, sistematică și schematică a datelor esențiale ale unei probleme pe baza unui material documentar. **2** Privire de ansamblu asupra unor probleme cuprinse într-o lucrare.

conspecta *vt* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: ***conspect***] A întocmi un conspect **(1)**.

conspectare *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: ***conspecta***] Întocmire a unui conspect **(1)**.

conspira *vi* [At: EMINESCU, P. 116 / Pzi: *~pir* și (nob) *~rez* / E: fr ***conspirer***, lat ***conspirare***] **1** A organiza o conspirație Si: *a complota, a unelti, a urzi*. **2** (Fig) A tinde spre același scop.

conspirant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***conspirant***] **1** (Rar) Care conspiră. **2** (Fiz; îs) *Forțe ~e* Forțe care produc același efect.

conspirare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***conspira***] (Nob) Conspirație.

conspirat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conspira***] (Nob) Organizare a unei conspirații.

conspirat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conspira***] (D. un plan, o acțiune comună) Organizat printr-o conspirație.

conspirativ, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***conspira*** + *-tiv*] **1** Care aparține unei conspirații. **2** Privitor la o conspirație. **3** Ilegal. **4** Subversiv.

conspirativitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: ***conspirativ*** + *-itate*] **1** Păstrare de către o persoană sau o organizație a secretului unei acțiuni politice, considerată ilegală de către autorități. **2** Activitate ilegală întreprinsă de către un grup social, organizație, partid etc. cu scopul de a promova un anumit ideal politic sau ideologic.

conspirator, ~oare *smf* [At: VLAHUȚĂ, D. 93 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***conspirateur***] Persoană care ia parte la o conspirație.

conspirație *sf* [At: GHICA, S. 119 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***conspiration***, lat ***conspiratio, -onis***] Acțiune secretă și ilegală îndreptată împotriva conducătorilor statului sau a ordinii publice Si: *complot, conjurație, conspirare, uneltire*.

conspirațiune *sf* vz ***conspirație***

consta *vi* [At: LM / Pzi 3: *~stă* / E: lat ***constare***] **1** A fi alcătuit din... Si: *a consista* **(1)**. **2** A se baza pe... Si: *a consista* **(2)**. **3** A se defini prin... Si: *a consista* **(3)**.

constablu *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 347 / Pl: *~li* / E: eg ***constable***] Sergent din poliția engleză.

constand *sn* vz ***costandă***

constandă *sf* vz ***costandă***

constandinat *sm* vz ***constantinat***

constant, ~ă [At: GHICA, S. 209 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***constant***, lat ***constans, -ntis***] **1** *a* Care rămâne neschimbat Si: *invariabil, statornic*. **2** *a* (Pex) Credincios. **3** (Ecn; îs) *Capital ~* Parte a capitalului investită în mijloacele de producție, care nu-și schimbă mărimea valorii în procesul de producție. **4** *a* (Ggf; îs) *Climate ~e* Climate în care diferența dintre media de temperatură a verii și cea a iernii nu depășește 7,8° C. **5** *a* (Ggf; îs) *Vânturi ~e* Vânturi care, în unele regiuni ale globului, bat în aceeași direcție tot timpul anului. **6** *a* (Mat; îs) *Cantitate ~ă* Cantitate care rămâne neschimbată în raport cu altele, variabile. **7** *sf* (Mat) Mărime a cărei valoare rămâne neschimbată. **8** *sf* Mărime care caracterizează un fenomen, aparat, substanță. **9** *av* Mereu.

constantan *sns* [At: DN[3] / E: fr ***constantan***] Aliaj de cupru și nichel, cu coeficient de dilatatere mic și rezistență specifică mare, întrebuințat la confecționarea rezistențelor electrice, a reostatelor, a termoelementelor etc.

constantinat *sm* [At: (a. 1767) URICARIUL XVII, 59 / V: (înv) ***cos~, ~ndi~*** / Pl: *~ați* / E: ngr ***κωνσταντινάτο***] (Înv) Monedă de aur cu efigia lui Constantin cel Mare sau a altui împărat bizantin.

constantinopolitan, ~ă [At: IORGA, L. 341 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***constantinopolitanus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Constantinopolului. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Constantinopol. **5** *smp* Populație care locuiește în Constantinopol. **6** *a* Care aparține Constantinopolului. **7** *a* Care aparține constantinopolitanilor **(5)**. **8** *a* Privitor la Constantinopol. **9** *a* Privitor la constantinopolitani **(5)**. **10** *a* Care este specific Constantinopolului. **11** *a* Care este specific constantinopolitanilor **(5)**. **12** *a* Care provine din Constantinopol.

constanță *sf* [At: PONI, F. 305 / E: fr ***constance***, lat ***constantia***] **1** Statornicie. **2** Perseverență.

constata *vt* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 373 / Pzi: *constat* / E: fr ***constater***] **1** A stabili situația sau starea unui lucru, existența unui fapt etc. **2** A consemna într-un act scris. **3** A remarca.

constatabil, ~ă *a* [At: DN[3]/ Pl: *~i, ~e* / E: fr ***constatable***] Care se poate constata usor.

constatare *sf* [At: MAIORESCU, L. 52 / Pl: *~tări* / E: ***constata***] **1** Stabilire. **2** Încredințare. **3** Remarcă.

constatat, ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. V, 151/ Pl: *~ați , ~e* / E: ***constata***] **1** Stabilit. **2** (Înv) Adevărat.

constatativ, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***constatatif***] Care constată Si: *constativ, constatator*.

constatator, ~oare *a* [At: SBIERA, F. S. 156 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***consta*** + *-(ă)tor*] (Nob) Care se compune din...

constativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***constatif***, lat ***constativus***] Constatativ.

constănțean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Constanța*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Constanței. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Constanța. **5** *smp* Populație care locuiește în Constanța. **6-7** *a* Care aparține Constanței sau constănțenilor **(5)**. **8-9** *a* Privitor la Constanța sau la constănțeni **(5)**. **10-11** *a* Care este specific Constanței sau constănțenilor **(5)**. **12** *a* Care provine din Constanța.

constănțeancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: ***constănțean*** + *-că*] **1** Femeie originară din municipiul sau județul Constanța. **2** Locuitoare din municipiul sau județul Constanța.

constătător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***constata*** + *-(a)tor*] Constatativ.

constela *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***consteller***] **1** (Rar) A înstela. **2** (Fig) A acoperi de...

constelare *sf* [At: TOMA, ap. DA ms / Pl: *~lări* / E: ***constela***] (Nob) Constelație **(1)**.

constelat, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 88 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***constellé***, lat ***constellatus***] Înstelat.

constelație *sf* [At: EMINESCU, N. 45 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***constellation***, lat ***constellatio***] **1** Grupare de stele având o configurație specifică, stabilă pe o perioadă lungă de timp. **2** Zodie.

constelațiune *sf* vz ***constelație***

consterna *vt* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: fr ***consterner***, lat ***consternare***] **1** A provoca cuiva uimire, nedumerire, amestecată cu mâhnire și indignare. **2** A surprinde neplăcut.

consternant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***consternant***] Care provoacă consternare **(1)**.

consternare *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 487/ Pl: *~nări* / E: ***consterna***] **1** Uimire, nedumerire, amestecată cu mâhnire si indignare Si: *consternație, stupoare*. **2** Surpriză neplăcută.

consternat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. IV, 183 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***consterna***] Cuprins de consternare **(1)** Si: *stupefiat*.

consternație *sf* [At: DA ms / V: (nob) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***consternation***] (Rar) Consternare **(1)**.

consternațiune *sf* vz ***consternație***

constipa *vtr* [At: BARCIANU / Pzi: *~tip* / E: fr ***constiper***] **1-2** A produce sau a suferi o constipație Si: (pop) *a (se) încuia*.

constipant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***constipant***] (D. alimente sau medicamente) Care constipă.

constipare *sf* [At: DA ms / Pl: *~pări* / E: ***constipa***] Constipație.

constipat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 56 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***constipa***] (D. oameni) **1** Care nu poate elimina materiile fecale din organism. **2** (Fig; fam) Cu vederi înguste Si: *mărginit*. **3** (Fig; fam) Necomunicativ.

constipație *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 157 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***constipation***] Dificultate sau imposibilitate de eliminare a materiilor fecale.

constipațiune *sf* vz ***constipație***

constitua *v* vz ***constitui***

constituant, ~a *a* [At: GHICA, A. 40 / P: *~tu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***constituant***] **1** Constitutiv **(1)**. **2** (Îs) *Adunare ~ă* Adunare formată din reprezentanți aleși democratic, pe baza sufragiului universal, având sarcina de a vota sau a modifica constituția sau de a îndeplini funcțiile parlamentului.

constituent, ~ă [At: DN[3] / P: *~tu-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***constituant***] **1** *a* Care intră în structura sau alcătuirea unui întreg. **2** *sn* Fiecare dintre

elementele care formează un tot. 3 *sn* (Chm) Fiecare dintre substanțele din care este alcătuit un aliaj, soluție etc.

constitui [At: (a. 1817) URICARIUL / V: (înv) ***~tua*** / Pzi: *constitui* / E: fr ***constituer,*** lat ***constituere***] **1-2** *vtr* A (se) alcătui. **3-4** *vtr* A (se) înființa. **5-6** *vtr* A (se) organiza. **7** *vt* A avea valoare de... **8** *vt* A reprezenta. **9** *vr* A se da drept... **10** *vr* (Jur; înv) A se pune în stare de... **11** *vr* (Jur; îe) **A se ~ prizonier** A se preda de bunăvoie autorităților. **12** *vr* (Jur; îe) **A se ~ parte civilă** A formula pretenții de despăgubire față de acuzat într-un proces penal. **13** *vt* (Jur) A stabili o dotă, o rentă, conform legii.

constituire *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 265 / Pl: *~ri* / E: ***constitui***] **1** Alcătuire. **2** Înființare. **3** Organizare. **4** (Rar) Constituție (3).

constituit, ~ă *a* [At: GHICA, S. 654 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***constitui***] **1** Alcătuit din... **2** (Îs) *Corp ~* sau, rar, *autoritate ~ă* Organizație sau instituție cu caracter oficial întemeiată pe baza unui statut.

constituitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***constitui*** + *-(i)tor*] **1-2** (Persoană) care constituie.

constitut *sn* [At: DN³ / E: fr ***constitut,*** lat ***constitutum***] Tip de contract prin care cineva se angajează să plătească o sumă de bani.

constitută *sf* vz ***constituție***

constitutiv, ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 84 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***constitutif***] **1** Care intră în alcătuirea unui lucru. **2** Care reprezintă un element esențial din structura unui lucru.

constituție *sf* [At: ZILOT, CRON. 352 / V: (înv) ***~ută, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***constitution***] **1** (Înv) Constituire (1). **2** (Înv) Constituire (3). **3** Structură fizică a unui corp. **4** Ansamblu de elemente care constituie un întreg. **5** Totalitate a particularităților morfologice, funcționale și psihologice ale unui individ. **6** Structură fizică generală a corpului omenesc. **7** Lege fundamentală a unui stat, învestită cu o forță juridică superioară celorlalte legi, prin care sunt fixate modalitățile de încredințare și de exercitare a puterii, drepturile și îndatoririle cetățenilor, constituirea și funcționarea organelor centrale și locale de stat, raporturile dintre ele sau raporturile acestora cu cetățenii etc. **8** (Jur) Stabilire a unei rente sau dote.

constituțional, ~ă *a* [At: LM / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***constitutionnel***] **1** Referitor la constituție. **2** În conformitate cu constituția unui stat. **3** Prevăzut în constituție. **4** Bazat pe constituție. **5** (Îs) *Comisie ~ă* Comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituții și cu exercitarea controlului asupra legilor. **6** (Îs) *Drept ~* Ramură a dreptului cuprinzând ansamblul normelor juridice care reglementează forma puterii de stat, forma de guvernământ, organizarea și funcționarea parlamentului, raporturile acestuia cu celelalte organe ale statului. **7** (Îas) Factor structurant în sistemul de drept care orientează reglementarea juridică din celelalte ramuri ale dreptului, astfel încât normele ce le alcătuiesc să fie conforme cu constituția. **8** (Îs) *Monarhie ~ă* Monarhie ale cărei prerogative sunt limitate prin constituție.

constituționalism *sn* [At: MAIORESCU, CR. III, 95 / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***constitutionnalisme***] **1** Guvernare bazată pe constituție. **2** (Med) Concepție care are în vedere constituția (6) individuală în apariția și diagnosticarea bolilor.

constituționalist, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 29 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***constitutional*** + *-ist*] **1** *smf* Adept al constituționalismului (1). **2** *a* Care aparține constituționalismului (1). **3** *a* Privitor la constituționalism (1). **4** *a* Specific constituționalismului (1). **5** Care provine din constituționalism (1).

constituționalitate *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 140 / P: *~ți-o~* / E: fr ***constitutionnalité***] Însușire a unei legi, acțiuni, act, politici de a fi în conformitate cu constituția sau cu principiile generale ale acesteia.

constituțiune *sf* vz ***constituție***

constrângător, ~oare *a* [At: GALACTION, O. 229 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***constrânge*** + *-(a)tor*] Care constrânge Si: *coerciv*.

constrânge *vt* [At: C. PETRESCU, C. V. 339 / Pzi: *constrâng* / E: ***con¹- + strânge*** (după fr *contraindre*)] **1** A sili pe cineva să facă un lucru pe care nu l-ar face de bunăvoie Si: *a forța, a obliga*. **2** (Jur) A obliga prin lege.

constrângere *sf* [At: IORGA, L. I, 414 / Pl: *~ri* / E: ***constrânge***] **1** Silire. **2** Asuprire.

constrâns¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***constrânge***] **1** Silire. **2** Asuprire.

constrâns², ~ă *a* [At: (a. 1865) URICARIUL X, 368 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***constrânge***] **1** Care este obligat să facă un lucru pe care nu l-ar face de bunăvoie Si: *forțat*. **2** (Înv) Asuprit.

constrictiv, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 148 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***constrictif,*** lat ***constrictivus***] **1-2** *sf, a* (Consoană) care se pronunță prin strâmtorarea canalului fonator, astfel încât se produce un zgomot de fricțiune Si: *fricativă, spirantă*. **3** *a* Constrictor (1).

constrictor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***constricteur***] **1** Care se contractă. **2** (Îs) *Mușchi ~* Mușchi care se contractă și închide orificiile naturale ale viețuitoarelor.

constricție *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***constriction,*** lat ***constrictio, -onis***] **1** Reducere a dimensiunilor unui organ cavitar, a unui vas sangvin sau a unui sfincter ca urmare a contracției mușchilor constrictori. **2** Mișcare de apropiere a pereților canalului fonator, prin care suflul de aer expirat produce un zgomot caracteristic.

constricțiune *sf* vz ***constricție***

constringență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E: fr ***constringence***] Mărime fizică ce caracterizează sticlele optice din punctul de vedere al dispersiei luminii.

construct *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg ***construct***] (Liv) **1** Concept realizat pe baza activității practice intuitive. **2** Sistem teoretic ipotetic.

constructiv, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, IV / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***constructif***] **1-2** Care construiește sau servește la a construi ceva. **3** Care ajută la îmbunătățirea unei activități, inițiative, a unei opere pozitive și folositoare.

constructivism *sn* [At: DN³ / E: fr ***constructivisme***] **1** Orientare estetică apărută după primul război mondial în artele plastice, literatură și muzică, care concepe realitatea într-o viziune de forme estetice, uneori abstracționiste și care tinde să coboare creația artistică la un tehnicism pur. **2** Curent în arhitectură care susține că forma arhitecturală trebuie să fie expresia exclusivă a structurii constructive a clădirii. **3** Concepție care recunoaște rolul activ, creator al gândirii în procesul de cunoaștere. **4** Concepție a școlii intuiționiste din filozofia matematicii, potrivit căreia activitatea constructivă, rațional-intuitivă este baza exigenței matematice.

constructivist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***constructiviste,*** ger ***Konstruktivist***] **1-4** *a* Referitor la constructivism (**1-4**). **5-8** Care aparține constructivismului (**1-4**). **9-12** Specific constructivismului (**1-4**). **13-16** Care aparține constructivismului (**1-4**). **17-20** *smf* Adept al constructivismului (**1-4**).

constructor, ~oare *smf, a* [At: GHICA, S. 454 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***constructeur,*** lat ***constructor***] **1-2** (Persoană) care participă la proiectarea sau executarea unei lucrări de construcție.

construcție *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 9/ V: (înv) ***~ione*** / Pl: *~ii* / E: fr ***construction,*** lat ***constructio***] **1** Clădire executată, pe baza unui proiect, din zidărie, lemn, metal, beton, care servește la adăpostirea oamenilor, animalelor, obiectelor etc. **2** (Spc) Casă. **3** Construire. **4-5** (Îljv) **În ~** Aflat în cursul procesului de construire. **6** Alcătuire. **7** (Lpl) Ramură a economiei naționale care are ca obiect efectuarea de clădiri, edificii. **8** (Lpl) Ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul, proiectarea și executarea clădirilor. **9** (Îs) *~ii de mașini* Ramură de bază a industriei care produce mașini-unelte, utilaje, mijloace de transport etc. **10** Ramură a științelor care se ocupă cu studiul, proiectarea și construirea instalațiilor. **11** (Lin) Grup de cuvinte între care există anumite raporturi sintactice. **12** (Lin) Mod de a grupa cuvintele în propoziții, propozițiile în fraze potrivit regulilor gramaticale ale unei limbi. **13** (Îs) *~ geometrică* Reprezentare grafică prin linii a conturului unei figuri determinate. **14** (Nob) Fizic.

construi [At: CONSTINESCU / Pzi: *~esc* / E: fr ***construire,*** lat ***construire***] **1** *vt* A forma un întreg asamblând părțile lui componente după un plan prestabilit. **2** *vt* A realiza o construcție de proporții, care necesită lucrări numeroase și complexe. **3** *vt* A desena o figură geometrică.

4 *vt* (Lin) A așeza cuvintele în frază ținând seama de regulile gramaticale sau de efectul stilistic urmărit. 5 *vr* (D. părțile de vorbire) A se folosi în anumite construcții gramaticale.

construibil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***construi*** + *-bil*] (D. terenuri) Pe care se poate construi.

construire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***construi***] **1** Formare a unui întreg prin asamblarea părților sale componente după un plan prestabilit. **2** Clădire. **3** (Fig) Alcătuire.

construit, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 134 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***construi***] **1** Clădit. **2** Alcătuit.

consubstanțial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consubstantiel***] Care este alcătuit din aceeași substanță.

consubstanțialitate *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***consubstantialité***] Unitate și identitate de substanță.

consuetudinar, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 100 / V: (asr) ***~al*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***consuetudine***] **1** (Liv) Cutumiar. **2** (Jur) Care se referă la consuetudine. **3** Specific consuetidinii. **4** Care provine de la consuetudine. **5** Care aparține consuetudinii.

consuetudine *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / P: *~su-e~* / Pl: *~ni* / E: lat ***consuetudo, -onis***] (Liv) Obicei.

consul *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 11/2 /V: (înv) ***~sol, ~nul*** / Pl: *~i* / E: lat, fr ***consul***] **1** (În Republica romană) Titlu al celor trei magistrați aleși anual, care dețineau puterea supremă. **2** Persoană care poartă acest titlu. **3** Persoană numită de un stat în funcție de șef al unei reprezentanțe oficiale cu rang de consulat în alt stat și care apără interesele economice, administrative și juridice ale statului pe care îl reprezintă.

consular, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 101 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consulaire,*** lat ***consularis***] **1-2** Specific consulului sau consulatului. **3-4** Care se referă la consul sau la consulat. **5-6** Care provine de la consul sau de la consulat. **7-8** Care aparține consulului sau consulatului.

consulat *sn* [At: GHICA, S. 183 / Pl: *~e* / E: fr ***consulat,*** lat ***consulatus***] **1** (În Republica romană) Perioadă de guvernare a unui consul **(1)**. **2** Reprezentanță a unui stat în alt stat, condusă de un consul **(3)**. **3** (Ccr) Clădire în care sunt instalate birourile acestui serviciu.

consulent, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Konsulent***] (Grs; Trs) Consultant **(1)**.

consult[1] *sn* [At: CARAGIALE, M. 91 / Pl: *~uri* / E: lat ***consultum***] **1** (Med) Examinare a unui bolnav de către o comisie medicală, pentru stabilirea diagnosticului bolii și indicarea tratamentului. **2** (Îs) *Senatus ~* Decizie luată de Senatul din Roma antică.

consult[2], ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 69 / Pl: *~lți, ~e* / E: lat ***consultus***] (Ltm; Trs; Buc) **1** Recomandabil. **2** Potrivit.

consulta [At: GHICA, S. 176 / Pzi: *~sult* și (înv) *~tez* / E: fr ***consulter,*** lat ***consultare***] **1** *vt* A cere o părere, un sfat. **2** *vt* A lua avizul unei persoane autorizate. **3** *vr* A se sfătui cu cineva. **4** *vt* A cerceta un text, un izvor etc. pentru a se informa sau a se documenta. **5** *vt* (Med) A examina un pacient pentru diagnosticarea bolii și stabilirea tratamentului.

consultabil, ~ă *a* [At: DN[3]/ Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consultable***] Care se poate consulta.

consultant, ~ă [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***consultant***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care dă sfaturi, indicații sau trage concluzii în probleme privind specialitatea sa. **3** *a* (Îs) *Medic ~* Medic care nu face vizite la domiciliul bolnavului, tratând doar persoanele care se prezintă la clinica sau la spitalul unde acesta lucrează. **4** *sm* (Ccr) Spital unde lucrează un astfel de medic. **5** *a* (Îs) *Avocat ~* Avocat care nu pledează în instanță, oferind doar consultații juridice.

consultare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***consulta***] **1** Solicitare a unui aviz Si: *consultat[1]* **(1)**. **2** Ascultare a unei păreri Si: *consultat[1]* **(2)**. **3** Cerere. **4** Cercetare. **5** Examinare.

consultarisi [At: ALECSANDRI, T. 1431 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *consulta*] **1** A consulta **(1)**. **2** A consulta **(3)**.

consultat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***consulta***] **1-5** Consultare **(1-5)**.

consultat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***consulta***] **1-2** Căruia i s-a cerut sau i s-a dat un sfat. **3** (D. pacienți) Examinat de către medic. **4** Care a fost cercetat.

consultativ, ~ă *a* [At: GHICA, A. 711 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consultatif***] **1** (D. un organ numit sau ales) Care a fost chemat, instituit pentru a-și da avizul în anumite probleme importante. **2** (Îs) *Organ ~* Organ care își spune părerea autorizată în anumite probleme. **3** (Îs) *Aviz ~* Părere cerută unui organ competent fără ca respectarea acesteia să fie obligatorie. **4** (Îs) *Vot ~* Părere cerută unei persoane în cadrul unor discuții, dar care nu obligă pe ceilalți participanți în privința hotărârii ce urmează a se lua.

consultator, ~oare *smf, a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***consulta*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care dă sfaturi.

consultație *sf* [At: COD. ȚIV. 5/21 / V: (asr) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***consultation,*** lat ***consultatio, -onis***] **1** Indicație dată de către un specialist asupra unor probleme aflate în discuție. **2** Examinare a unui pacient de către medic pentru diagnosticarea bolii și indicarea tratamentului. **3** Îndrumare individuală sau colectivă dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către un profesor, în legătură cu problemele teoretice și pratice pe care le învață sau le cercetează. **4** Reuniune, consfătuire ținută pentru a lămuri sau a examina o problemă, o situație etc.

consultațiune *sf* vz ***consultație***

consulting *sni* [At: DN[3] / P: *~sal~* / E: eg ***consulting***] Furnizare, de către un specialist, de consultații sau de informații cu privire la organizarea și rentabilitatea întreprinderilor, firmelor etc.

consum *sn* [At: ZAHARESCU, E. P., ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***consuma***] **1** Folosire a unor bunuri pentru satisfacerea nevoilor oamenilor. **2** (Îs) *~ productiv* Folosire a mijloacelor de producție pentru crearea de bunuri materiale. **3** (Îs) *~ neproductiv* Folosire a mijloacelor de producție în alt scop decât acela de producere a bunurilor materiale. **4** (Îs) *Bunuri* sau *mărfuri de larg ~* Produse ale industriei ușoare sau alimentare care răspund necesităților individuale ale oamenilor și prin folosirea cărora nu rezultă produse noi. **5** Cantitate de materiale, materii prime, combustibil sau energie folosite pentru a realiza un produs tehnic, o lucrare etc. **6** (Îs) *~ specific* Cantitate de combustibil, de material și de energie consumată într-o unitate de timp pentru executarea unui produs, a unei operații etc.

consuma[1] *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~sum* / E: fr ***consommer***] **1** A întrebuința ceva pentru satisfacerea nevoilor proprii sau pentru obținerea altor produse. **2** A mânca. **3** A bea.

consuma[2] *vtr* [At: I. IONESCU, D. 238 / Pzi: *~sum* / E: fr ***consumer,*** lat ***consumere***] **1-2** A (se) distruge un lucru prin întrebuințare frecventă Si: *uza*. **3-4** A (se) slei de puteri Si: *epuiza, istovi*. **5-6** A (se) aduce la îndeplinire Si: *a efectua, a executa, a termina*. **7-8** A (se) perfecționa.

consumabil, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 37 / Pl: *~i, ~e* / E: ***consum*** + *-abil*] Care poate fi consumat.

consumare[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~mări* / E: ***consuma[1]***] Consumație **(1)**.

consumare[2] *sf* [At: RALEA, E. O. / Pl: *~mări* / E: ***consuma[2]***] **1** Epuizare. **2** Nimicire.

consumarisi *vt* [At: (a. 1852) URICARIUL III, 253 / Pzi: *~sesc* / E: ***consuma*** + *-arisi*] (Înv) **1** A consuma[1] **(2)**. **2** A consuma[1] **(3)**.

consumat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***consuma[1]***] Consumație.

consumat[2], ~ă *a* [At: BENIUC, V. 32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***consuma[1]***] **1** (D. materiale, produse) Care a fost folosit pentru satisfacerea unor trebuințe proprii sau pentru obținerea altor produse. **2** (D. alimente) Care a fost întrebuințat ca hrană. **3** (D. băutură) Băut.

consumat[3], ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 163 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***consuma[2]***] **1** Distrus prin întrebuințare Si: *stricat*. **2** (D. oameni) Sleit în urma unei vieți dezorganizate, desfrânate. **3** (D. fapte) Care s-au petrecut de mult. **4** (Jur) Adus la îndeplinire. **5** Desăvârșit. **6** Experimentat.

consumativ[1], ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 317 / Pl: *~i, ~e* / E: ***consuma[1]*** + *-tiv*] **1** Care consumă. **2** Consumabil.

consumativ[2], ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. I, 29 / Pl: *~i, ~e* / E: ***consuma[2]*** + *-tiv*] (Jur; îs) *Moment ~* Moment în care o infracțiune este considerată săvârșită.

consumator, ~oare** smf* [At: DACIA LIT. 261/18 / V: (înv) ***~som~ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***consuma*[1]** + *-(a)tor*] **1** Persoană care consumă[1] bunuri rezultate din producție. **2** (Spc) Persoană care consumă[1] mâncare sau băutură într-un local public.

consumație** sf* [At: CARAGIALE, M. 94 / V: (înv) ***~iune / Pl: *~ii* / E: fr ***consommation,*** lat ***consommatio, -onis***] **1** Întrebuințare. **2** (Îe) **A da (un produs) în ~** A pune un produs la dispoziția publicului. **3** Totalitate a alimentelor și a băuturilor pe care le consumă cineva într-un local public.

consumațiune** sf* vz ***consumație

consumptibil, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***consomptible] (Jur) Care dispare sau își schimbă substanța de la prima întrebuințare.

consumpție** sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune / Pl: *~ii* / E: fr ***consomption,*** lat ***consumtio, -onis***] (Med) Slăbire progresivă a organismului cauzată de o boală îndelungată.

consuna** vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *consun* / E: fr ***consonner] **1** (Muz) A produce o consonanță. **2** (Trs; Buc) A fi de acord.

consunant, ~ă** a* vz ***consonant

consunantă** sf* vz ***consonantă

consună** sf* vz ***consoană

conșcolar** sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: ***con[1]- + școlar] (Rar) Elev considerat în raport cu alți elevi de la școală și din clasa unde învață.

conștient, ~ă** a* [At: D. RUSSO / P: *~ști-ent* / V: ***~sci~ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***conscient***] **1** (D. oameni) Care își dă seama de realitatea înconjurătoare. **2** Care are conștiință. **3** Care își dă seama de posibilitățile sale sau de rolul care-i revine în societate. **4** Care realizează scopuri stabilite anterior. **5** Care acționează pe baza cunoașterii legilor obiective ale vieții sociale și își dă seama de consecințele sociale ale faptelor sale.

conștientiza [At: DN[3] / P: *~ști-en~* / Pzi: *~zez* / E: ***conștient*** + *-iza*] **1** *vt* A face să devină conștient. **2** *vr* A deveni conștient.

conștientizabil, ~ă** a* [At: DEX[2] / P: *~ști-en~* / Pl: *~i, ~e*/ E: ***conștientiza + *-bil*] Care poate fi conștientizat.

conștientizare** sf* [At: DN[3] / P: *~ști-en~* / Pl: *~zări* / E: ***conștientiza] Înțelegere a realității înconjurătoare Si: *conștientizat[1]*.

conștientizat[1]** sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conștientiza] Conștientizare.

conștientizat[2], ~ă** a* [At: DEX[2] / P: *~ști-en~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conștientiza] **1-4** Care a devenit conștient **(1, 3-5)**.

conștiențíe** sf* vz ***conștiință

conștiențios, ~oasă** a* vz ***conștiincios

conștiențiozitate** sf* vz ***conștiinciozitate

conștiincios, ~oasă** a* [At: GHICA, S. 594 / P: *~ști-in~* / V: (înv) ***~ienți~ / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***consciencieux***] **1** (D. oameni) Care ascultă de conștiință. **2** (D. oameni) Care își face datoria Si: *corect, serios, scrupulos*. **3** (D. acțiuni ale oamenilor) Executat cu scrupulozitate.

conștiinciozitate** sf* [At: BUL. COM. IST. I, 50 / P: *~ști-in~* / V: ***~nțio~ / E: ***conștiincios*** + *-itate*] Corectitudine.

conștiință** sf* [At: DOSFTEI, MOL. 114 / V: ***~ienție, (înv) ***cus~, ~scii~, ~ienție*** / P: *~ști-in~* / Pl: *~țe* / E: fr ***conscience,*** lat ***conscientia***] **1** (Flz) Intuiție pe care ființa umană o are despre propria existență. **2** Cunoaștere intuitivă sau reflexivă pe care o are fiecare despre propria existență și despre lucrurile din jurul său. **3** Înțelegere. **4** (Îs) *~ socială* Ansamblu de reprezentări, idei, concepții, cunoștinte, mentalități ale unei colectivități umane, care reflectă condițiile de existență ale acesteia, precum și psihologia socială a oamenilor. **5** (Îs) *~ de clasă* Sentiment de apartenență a individului la o anumită clasă socială. **6** Gândire. **7** Sentiment de responsabilitate morală a individului față de propria sa conduită. **8** (Îs) *Caz* (sau *proces) de ~* Dificultate a individului, confruntat cu o problemă morală, greu de rezolvat, de a lua o hotărâre corectă. **9** (Îs) *Mustrare de ~* Remușcare. **10** (Îe) **A fi cu ~ta împăcată** sau **a nu avea nimic pe ~** A fi convins că nu a săvârșit nimic împotriva legilor morale sau a legilor statului. **11** (Îe) **A fi fără ~** A fi lipsit de scrupule. **12** (Îe) **A avea o ~ foarte largă** A fi foarte îngăduitor cu greșelile lui sau ale altora. **13** (Îe) **Cu mâna pe ~** Cu toată sinceritatea. **14** (Îs) *Libertate de ~* Drept recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filozofică, politică etc. **15** (Rar; imp) Cunoștință. **16** (Imp; îe) **A-și pierde ~ta** A-și pierde cunoștința. **17** Conștiinciozitate.

conștiințiozitate** sf* vz ***conștiinciozitate

***conștiut, ~ă** a* [At: MAIORESCU, L. 106 / P: *~ști-ut* / Pl: *~uți, ~e* / E: ns cf *conștient*] (Înv) Conștient **(1)**.

cont[1]** sm* vz ***conte

cont[2]** sn* [At: EMINESCU, N. 80 / V: (înv; după fr) ***compt, conta, (înv; după it) *conto* / Pl: *~uri* / E: fr ***compte,*** it ***conto,*** cf ger *Konto*] **1** Socoteală scrisă alcătuită din două părți, debit și credit, care exprimă valoric, în ordine cronologică și sistematică, existența și mișcările unui anumit proces economic pe o perioadă de timp determinată. **2** Evidență a acestor operații. **3** (Lpl; îs) *Curte de ~uri* Instituție superioară de stat însărcinată cu controlul și verificarea cheltuielilor publice. **4** (Îe) **A trece la** (sau **în**) **~** A înscrie o notă de plată la rubrica datoriilor cuiva. **5** (Îe) **A cere** (cuiva) ~ A trage pe cineva la răspundere pentru cele spuse sau făcute. **6** (Îe) **A da** (cuiva) ~ A da cuiva lămuriri asupra faptelor sau socotelilor sale Si: *a justifica*. **7** (Fig) Seamă. **8** (Îe) **A ține ~** (de ceva) A lua ceva în considerare. **9** (Îe) **Pe ~ propriu** Pe propria răspundere. **10** (Îae) Independent. **11** (Îe) **În ~ul** (cuiva sau a ceva) Pentru cineva sau ceva. **12** (Fig; în poezia populară; lpl) Complicație. **13** Notă de plată. **14** (Îe) **A vinde** sau **a cumpăra pe ~** A vinde sau a cumpăra pe credit, pe datorie.

conta [At: GHICA, S. 457 / V: (înv) ***compta*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***compter,*** it ***contare***] **1-2** *vtr* A (se) număra. **3** *vt* A se bizui pe ceva sau pe cineva. **4** *vt* A spera în ajutorul cuiva sau a ceva. **5** *vi* A avea valoare, însemnătate. **6** *vi* (Înv; cu determinări introduse prin prepoziția *cu*) A ține seama de cineva.

contabil, ~ă [At: SAHIA, N. 80 / V: (rar) ***compt~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***comptable,*** it ***contabile***] **1-3** *a* Specific contabilității **(1-3)** Si: *contabilicesc* **(1-3)**. **4-6** *a* Care se referă la contabilitate **(1-3)** Si: *contabilicesc* **(4-6)**. **7-9** *a* Care provine de la contabilitate **(1-3)** Si: *contabilicesc* **(7-9)**. **10-12** *a* Care aparține contabilității **(1-3)** Si: *contabilicesc* **(10-12)**. **13** *smf* Persoană calificată care ține contabilitatea unei instituții sau a unei întreprinderi.

contabilicesc, ~ească** a* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 158, 12/4 / Pl: *~ești* / E: ***contabil + *-icesc*] **1-12** Contabil.

contabilitate** sf* [At: EV. CONT. 31 / V: (rar) ***compt~ / Pl: *~tăți* / E: fr ***comptabilité***] **1** Ansamblu al operațiilor de înregistrare, pe baza unor norme și reguli speciale, a mișcării fondurilor și materialelor într-o instituție. **2** Secție, birou într-o instituție unde se face evidența contabilă. **3** Știință care se ocupă cu astfel de operații.

contabiliza** vt* [At: EV. CONT. 26 / Pzi: *~zez* / E: fr ***comptabiliser] **1** A înregistra o operație economică sau financiară în conturi. **2** A opera într-un cont.

contabilizare** sf* [At: ZAHARESCU, E. P., ap. DA ms / Pl: *~zări* E: ***contabiliza] Înregistrare contabilă.

contact** sn* [At: MAIORESCU, D. I. 113 / Pl: *~e* / E: fr ***contact, lat ***contactus***] **1** Atingere directă, nemijlocită între două corpuri, forțe, energii. **2** (Îe) **În ~ cu...** În imediata apropiere de... **3** (Îae) În strânsă legătură cu... **4** (Ccr) Piesă care servește la stabilirea unei legături. **5** (Îs) *~ electric* Legătură electrică realizată prin atingerea a două piese sau elemente conductoare. **6** Apropiere între oameni Si: *legătură, relație*. **7** (Îe) **A lua ~** (cu cineva) A stabili o legătura cu cineva. **8** (Mil; îae) A ajunge în imediata apropiere a inamicului și a începe primele lupte.

contacta** vt* [At: DN[3]/ Pzi: *~tez* / E: fr ***contacter] A stabili o legătură cu cineva.

contactor** sn* [At: DN[3]/ Pl: *~oare* / E: fr ***contacteur] Întrerupător care închide un circuit sub acțiunea unei comenzi de la distanță, menținându-l închis numai atâta timp cât se exercită această comandă.

contadin, ~ă** smf* [At: ALECSANDRI, P. III, 131 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***contadino] (Iti) Țăran italian.

contagi** vtr* [At: DA / Pzi: *~agesc* / E: ***contagia css] **1-2** A (se) contamina **(2-3)**. **3-4** (Fig) A se contamina **(4-5)**.

contagia *vtr* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 238 / P: *~gi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***contagier***] **1-2** A (se) contamina **(2-3)**. **3-4** (Fig) A (se) contamina **(4-5)**.

contagie *sf* [At: COSTINESCU / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: ns cf *contagia*] (Înv) Contagiune **(1)**.

contagiere *sf* [At: DN³ / P: *~gi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***contagia***] Contaminare **(1)**.

contagios, ~oasă [At: CALENDARIU (1844), 65/16 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***contagieux,*** lat ***contagiosus***] **1** *a* (D. boli) Care se transmite de la om la om. **2-3** *smf, a* (Persoană) care suferă de o boală molipsitoare.

contagiozitate *sf* [At: DN³ / P: *~gi-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***contagiosité***] Caracter molipsitor al unei boli.

contagiu *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 138 / P: *~gi-u* / Pl: *~ii* / E: lat ***contagium***] (Ltî) Contagiune **(1)**.

contagiune *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 238 / P: *~gi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***contagion,*** lat ***contagio, -onis***] **1** Contaminare **(1)**. **2** (Înv) Epidemie.

container *sn* [At: DN³ / V: *~tei~* / Pl: *~e* / E: eg ***container***] **1** Ambalaj în formă de rame, lăzi etc. care servește la transportul materialelor sau al produselor. **2** Recipient destinat încărcăturii utile a unei rachete.

containeriza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ***container*** + *-iza,* după eg *containerize*] **1** A introduce în container. **2** A introduce folosirea containerelor în transporturi.

containerizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***containeriza***] **1** Introducere în containere Si: *containerizat¹* **(1)**. **2** Folosire a containerelor în tehnica transporturilor Si: *containerizat²* **(2)**.

containerizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***containeriza***] **1-2** Containeirizare **(1-2)**.

containerizat², ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***containeriza***] Care a fost introdus în container.

contamina [At: CĂLINESCU, E. O. II, 19 / Pzi: *~nez* / E: fr ***contaminer,*** lat ***contaminare***] **1** *vt* A introduce germeni infecțioși în aer, alimente, organe etc. **2-3** *vtr* (D. boli molipsitoare) A (se) transmite Si: *a contagia* **(1-2)**, *a infecta, a molipsi*. **4-5** *vtr* (Fig) A imita o modă, o atitudine, un obicei de la altcineva. **6** *vr* (Lin; d. două limbi) A se influența. **7** *vr* (Lin; d. cuvinte) A se influența reciproc, schimbându-și forma.

contaminabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contaminable***] **1** Care poate fi contaminat. **2** Care este expus la contaminare.

contaminant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: ***contamina*** + *-ant*] (Rar) Contagios **(1)**.

contaminare *sf* [At: JAR, E., ap. DA ms / Pl: *~nări* / E: ***contamina***] **1** Molipsire. **2** (Lin) Contaminație **(2)**.

contaminat, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 479 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contamina***] **1** Molipsit. **2** (Fig) Influențat de o idee, o atitudine etc.

contaminație *sf* [At: IORDAN, ARHIVA XXVIII, p. 202 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contamination,*** lat ***contaminatio***] **1** Contaminare **(1)**. **2** (Lin) Modificare a unui cuvânt sau a unei construcții gramaticale prin încrucișare cu alte cuvinte sau cu construcții asemănătoare ca sens. **3** Procedeu folosit de scriitorii latini, care constă în amestecarea subiectelor mai multor comedii grecești pentru a alcătui una nouă.

contaminațiune *sf* vz ***contaminație***

contant, ~ă *a* [At: I. PANȚU, PR. 11 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***comptant***] (Frm; d. bani) În numerar.

contare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***conta***] Notare pe documente a conturilor în care urmează să fie înregistrate operațiile economice Si: *contat¹*.

contat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conta***] Contare.

contat² *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***comté***] (Înv) **1** Ținut care dădea, în trecut, titlul de conte¹ **(1)**. **2** Diviziune teritorială stăpânită în trecut de un conte¹ **(1)**.

contăș *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 203/32 / V: ***~teș, ~toș, ~tuș*** / Pl: *~e* / E: pn ***kontusz***] **1** Haină bărbătească, lungă și îmblănită, purtată pe deasupra de domni și de boieri. **2** (Îc) **~bos** Haină luxoasă purtată de domni la ceremonii. **3** (Mol; Buc) Haină bărbătească, de obicei îmblănită, scurtă până la brâu, purtată de țărani. **4** Broboadă purtată de femei pe spate.

contășel *sn* [At: RUSSO, S. 6 / Pl: *~ei* / E: ***contaș*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Contăș **(3)** (mic).

contău *sms* [At: RETEGANUL, TR. 33 / E: mg ***kontó***] (Trs) Cont **(14)**.

conte¹ *sm* [At: DUMITRACHE, 383 / Pl: *~nți* / E: fr ***compte***] **1** (În societatea medievală) Mare senior, conducător al unei provincii, peste care avea drepturi absolute. **2** Titlu de noblețe ereditar, intermediar între viconte și marchiz în Occident, sau între baron și prinț în Rusia. **3** Persoană care poartă acest titlu.

conte² *sn* [At: DN³ / Pl: *~* / E: ***Conté***] Creion gros, negru, cu mină făcută din grafit, argilă și plombagină, folosit în grafică.

conteiner *sn* vz ***container***

contemperație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***contempération,*** lat ***contemperatio***] Impuls presupus a-și avea originea în grația divină și care constă în înclinarea dorinței spre săvârșirea unui fapt, fără a-l determina însă.

contempla *vtr* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. VI, 447 / Pzi: *contemplu* și (rar) *~lez* / E: fr ***contempler,*** it ***contemplare***] **1-2** A (se) privi lung (cu admirație și cu emoție).

contemplare *sf* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. VI, 469 / Pl: *~lări* / E: ***contempla***] **1** Atitudine de meditație sau de observare pasivă a fenomenelor, opusă atitudinii active Si: *contemplație*. **2** (Îs) *~ vie* Percepere nemijlocită, concretă a lucrurilor și a fenomenelor naturii.

contemplativ, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 26 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contemplatif***] **1** Care contemplă. **2** Care este înclinat spre contemplare Si: *visător*. **3** Care se limitează la contemplare, neurmărind vreun scop practic sau transformarea realității. **4** (Îs) *Viață ~ă* Viață consacrată meditației și nu acțiunii.

contemplativitate *sf* [At: DN³ / E: ***contemplativ*** + *-itate*] **1** Trăsătura caracteristică filozofiei constând, în esență, în neînțelegerea rolului practicii atât sub raport antropologic, cât și gnoseologic. **2** Caracter contemplativ.

contemplator, ~oare *smf, a* [At: CĂLINESCU, I, 275 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***contemplateur,*** lat ***contemplator***] **1-2** (Persoană) care contemplă.

contemplație *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 236 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contemplation,*** lat ***contemplatio***] Contemplare **(1)**.

contemporan, ~ă [At: GHICA, S. 86 / V: ***~tim~, ~timpur~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contemporain,*** lat ***contemporaneus***] **1** *a* Care există, trăiește, se petrece în zilele noastre. **2** *a* Care se raportează la prezent Si: *actual*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care trăiește în același timp cu... **5** *a* (Îs) *Istorie ~ă* Parte a istoriei care se ocupă cu studiul celor mai recente evenimente.

contemporaneitate *sf* [At: BUL. COM. IST. I, 28 / P: *~ne-i~* / E: fr ***contemporanéité***] **1** Actualitate. **2** Conviețuire. **3** Actual.

contena [At: DA / Pzi: *~nez* / E: ***conteni*** css] **1-2** *vi* A conteni **(1-2)**. **3** *vi* A opri. **4** *vr* (D. ploaie, vânt, plâns, durere) A se calma. **5** *vr* (Pex) A se opri. **6** *vt* A conteni **(6)**.

contencios, ~oasă [At: PRETORIAN, DR. C. 56 / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***contenciosus,*** după fr *contencieux*] (Jur) **1** *a* Care dă naștere la discuție. **2** *a* (Îs) *Procedură ~oasă* Procedură de rezolvare în contradictoriu de către un organ de jurisdicție a unui conflict de interese. **3** *sn* Serviciu pe lângă o instituție publică sau o întreprindere particulară, însărcinat cu apărarea drepturilor și intereselor instituției respective la încheierea de acte juridice sau în fața organelor de jurisdicție. **4** *sn* (Îs) *~ administrativ* Organ de jurisdicție care se ocupă cu rezolvarea litigiilor dintre stat și persoanele fizice. **5** *sn* (Îas) Ansamblu de norme după care sunt rezolvate litigiile de către un astfel de organ.

conteneală *sf* [At: ȘEZ. VIII, 66 / Pl: *~eli* / E: ***conteni*** + *-eală*] Contenire **(1)**.

contenent *sn* vz ***continent***

contenență *sf* vz ***continență***

conteni [At: COD. VOR. 34/6 / V: (înv) ***~tin~, cun~*** / Pzi: *~nesc* / E: ml ***continere***] **1-2** *vi* (D. ființe; construit cu prepoziția *din*) A întrerupe o mișcare sau o acțiune începută. **3** *vt* A opri. **4** *vi* (D. ploaie, vânt, plâns,

durere etc.) A se domoli. **5** *vi* (Pex) A se opri. **6** *vt* A porunci cuiva să înceteze. **7** *vi* A lua sfârșit Si: *a înceta*. **8** *vi* (Îe) **A ~ din viață** A muri. **9** *vi* (Îe) **A ~ din gură** A tăcea. **10** *vt* A potoli pe cineva. **11** *vr* A se stăpâni. **12** *vt* (Cu o complinire introdusă prin pp *din, de la, cu să*) A împiedica. **13** *vi* (Înv) A interzice. **14** *vt* (Înv) A opri.

contenire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***conteni***] **1** Sfârșit. **2** (Îlav) **Fără ~** Fără încetare.

contenit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~tin~*** / Pl: *~uri* / E: ***conteni***] **1** Contenire (**1**). **2** (Reg) Loc de pășune rezervat anumitor vite.

contenit[2], ~ă *a* [At: CORESI, LIT. I[2], 357 / V: ***~nat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***conteni***] **1** Încetat. **2** Împiedicat. **3** Înfrânat. **4** Interzis. **5** Stăpânit.

content, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 124 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***contentus***] (Ltm) Mulțumit.

contentație *sf* [At: GHICA, A. 860 / Pl: *~ii* / E: lat ***contentatio***] (Ltm) Mulțumire.

contentiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contentif***] (Med) Care menține poziția corectă a unui organ.

contentui *vr* [At: CANTEMIR, HR. 246 / V: ***~titui*** / Pzi: *~esc* / E: ***content***] (Înv) A se mulțumi.

contenție *sf* vz ***contențiune***

contențiune *sf* [At: DN[3] / V: ***~ție*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***contention,*** lat ***contentio, -onis***] **1** Dezbatere. **2** Ceartă. **3** (Med) Menținere a corpului sau a unui organ al acestuia într-o anumită poziție.

contes *sn* vz ***contas***

contesat, ~ă *a* [At: MAT. FOLK. 7 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contes*** + *-at*] (D. cal) Acoperit cu valtrap.

contesă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: *~se* / E: fr ***comptesse,*** it ***contessa***] **1-2** Soție sau fiică de conte.

contest *sn* vz ***context***

contesta *vt* [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: *~test* și (rar) *~tez* / E: fr ***contester,*** lat ***contestare***] **1-4** A nu recunoaște dreptul sau valoarea cuiva sau a ceva, existența sau necesitatea unui lucru Si: *a tăgădui*. **5** A face o contestație.

contestabil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 208 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contestable***] **1** Care poate fi contestat. **2** Care provoacă contestație.

contestant, ~ă [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***contestant***] **1-2** *smf, a* Contestatar (**1-2**). **3** *smf* (Jur) Persoană care face sau introduce o contestație.

contestare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 208 / Pl: *~tări* / E: ***contesta***] **1** Nerecunoaștere. **2** Dezbatere. **3** Dispută.

contestat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contesta***] **1-3** Contestare (**1-3**).

contestat[2], ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. 118 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contesta***] **1** Negat. **2** Dezbătut. **3** Disputat.

contestatar, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contestataire***] **1-2** (Persoană) care contestă Si: *contestator* (**1-2**). **3-4** (Persoană) care face obiecții sau protestează față de un sistem social-politic, o situație etc. Si: *contestator* (**3-4**)

contestator, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***contesta*** + *-(a)tor*] **1-4** Contestatar (**1-4**).

context *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 255/26 / V: (înv) *~est* / Pl: *~e* / E: fr ***contexte***] **1** Fragment dintr-o scriere în cadrul căreia se găsește un cuvânt, o expresie, un pasaj etc. **2** (Pex) Text. **3** Cuprins. **4** (Fig) Conjunctură.

contestație *sf* [At: RUSSO, S. 72/ V: ***~iune*** / P: *~ii* / E: fr ***contestation***] **1** Contestare (**1**). **2** Împotrivire. **3** Ceartă. **4** Dezbatere. **5** Procedeu prin care o persoană se opune la executarea unei hotărâri judecătorești sau prin care se cere anularea acesteia. **6** (Ccr) Act întocmit în acest scop. **7** Plângere îndreptată către un organ ierarhic superior împotriva actelor ilegale, sau considerate nedrepte, comise de către un organ ierarhic inferior, prin care se solicită revizuirea sau anularea hotărârii respective.

contextual, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contextuel***] **1** Specific contextului (**1**). **2** Care se referă la context (**1**). **3** Care provine din context (**1**). **4** Care aparține contextului (**1**).

contextualitate *sf* [At: DEX[2] / P: *~tu-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***contextual*** + *-itate*] (Rar) Ansamblu de împrejurări, de circumstanțe într-un anumit moment.

contextuare *sf* [At: DN[3] / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***context*** + *-(u)are*] (Rar) Încadrare într-un context (**1**).

contextură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***contexture***] **1** Ansamblu de caracteristici ale unei țesături care definesc structura ei. **2** Mod în care sunt îmbinate elementele unui tot. **3** Înlănțuire.

contigent *sn* vz ***contingent***

contiguitate *sf* [At: DA ms / P: *~gu-i~* / E: fr ***contiguïté***] (Liv) **1** Stare a două lucruri contigue. **2** Vecinătate spațială.

contiguu, ~uă *a* [At: DA ms / P: *~gu-u* / Pl: *~gui, ~gue* / E: fr ***contigu,*** lat ***contiguus***] (Liv) **1** Care se unește cu ceva. **2** Care are elemente apropiate sau comune cu ceva.

contimporan, ~ă *a* vz ***contemporan***

contimporenește *av* [At: SBIERA, F. S. 46 / E: ***contimporan*** + *-este*] (Formație personală; iuz) În același timp.

contimpuran, ~ă *smf, a* vz ***contemporan***

contina *v* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: ***conteni*** css] A înceta.

continații *sfp* [At: N. DRĂGANU, DR. IV, ap. DA ms / E: mg ***kontignáció***] (Trs) **1** Etaj. **2** (Pex) Casă cu etaj. **3** Palat.

continent[1] *sn* [At: GHICA, S. 540 / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***continent,*** lat ***continens, -ntis***] (Ggf) Diviziune geografică alcătuită dintr-o întindere mare de uscat, mărginită total sau parțial de mări și oceane, cuprinzând și unele insule sau arhipelaguri vecine Si: *uscat*.

continent[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***continent***] (Rar) Care trăiește în continență Si: *abstinent, cast*.

continental, ~ă *a* [At: MEHEDINȚI, G. F. 151 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***continental***] **1** Specific continentului[1]. **2** Care se referă la continent[1]. **3** Care provine de la continent[1]. **4** Care aparține continentului[1]. **5** Care se află pe continent[1]. **6** (Îs) *Climă ~ă* Climă temperată, uscată, supusă la schimbări mari și bruște de temperatură. **7** (Îs) *Insulă ~ă* Insulă foarte apropiată de continent[1], formată prin desprinderea unei bucăți de pământ din masa cea mare a uscatului.

continență *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 137/1 / V: ***~ten~, ~tenin~, ~nin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***continence,*** lat ***continentia***] (Frm) **1** Abstinență. **2** Cumpătare.

contingent, ~ă [At: GHICA, S. 137 / V: ***~tig~, cot~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***contingent,*** lat ***contingens, -ntis***] **1** *a* Care poate să fie sau să nu fie. **2** *a* Care poate să se întâmple sau să nu se întâmple Si: *eventual*. **3** *a* (Jur; îs) *Parte ~ă* Parte care revine cuiva după împărțirea bunurilor. **4** *sn* Totalitate a tinerilor încorporați în același an în serviciul militar. **5** *sn* (Pex) An al recrutării acestor tineri în serviciul militar. **6** *sn* Grup omogen de oameni. **7** *sn* (Înv) Contribuție. **8** *sn* Cantitate maximă de mărfuri care poate fi importată sau exportată într-o anumită perioadă.

contingenta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***contingenter***] A fixa cantitatea maximă de mărfuri care poate fi exportată sau importată într-o anumită perioadă.

contingentare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***contingenta***] Fixare a cantității maxime de mărfuri care poate fi exportată sau importată într-o anumită perioadă Si: *contingentant[1]*.

contingentant[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contingenta***] Contingentare.

contingentant[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contingenta***] Care este supus unei contingentări.

contingență *sf* [At: RALEA, E. O. 294 / Pl: *~țe* / E: fr ***contingence,*** lat ***contingentia***] **1** Posibilitate ca un lucru să se întâmple sau nu. **2** Relație care se stabilește între fenomene, contingente. **3** Atingere. **4** Legătură. **5** Raport. **6** Întâmplare. **7** (Gmt; îs) *Unghi de ~* Unghi format de o linie dreaptă cu o curbă sau de două curbe care trec prin același punct.

contini *v* vz ***conteni***

continință *sf* vz ***continență***

continua [At: BĂLCESCU, M. V. 2, 23 / P: *~nu-a* / Pzi: *~tinuu* / E: fr ***continuer,*** lat ***continuare***] **1** *vi* A nu întrerupe Si: *a urma.* **2** *vt* A prelungi. **3** *vt* A duce mai departe un lucru început.

continuare *sf* [At: DA / P: *~nu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***continua***] **1** Urmare. **2** Prelungire. **3** Ducere mai departe a unui lucru început Si: *continuat* (3). **4** (Cer) Parte a unui lucru care urmează alteia. **5** (Îlav) **În ~** Fără întrerupere Si: *continuu.* **6** (Îal) Mai departe.

continuat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***continua***] **1-3** Continuare **(1-3)**.

continuat^2***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***continua***] **1** Dus mai departe. **2** Neîntrerupt.

continuativ, ~ă [At: DN^3/ P: *~nu-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***continuatif***] **1** *a* Care este susceptibil de a continua. **2-3** *a, av* Continuu **(1, 8)**.

continuator, ~oare *a, smf* [At: IORGA, L. I, 474 / P: *~nu-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***continuateur***] **1-2** (Persoană) care continuă un lucru, o acțiune începută de altul.

continui *v* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***continua*** css] **1-3** A continua **(1-3)**.

continuitate *sf* [At: DN^3/ P: *~nu-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***continuité,*** lat ***continuitas, -atis***] Legătură neîntreruptă.

continuu, ~uă [At: BĂLCESCU, M. V. 3 / P: *~nu-u* / Pl: *~ui, ~ue* / E: fr ***continu,*** lat ***continuus***] **1** *a* Care are loc fără întrerupere. **2** *a* Care se prelungește fără pauză. **3** *a* (Îs) *Curent ~* Curent electric care are un singur sens. **4** *a* (Mat; îs) *Funcție ~uă* Funcție care, la o variație mică a variabilelor sale, prezintă o variație foarte mică. **5** *a* (Mat; îs) *Proporție ~uă* Proporție ai cărei interni sunt egali între ei. **6** *a* (Muz; îs) *Bas ~* Bas care se aude neîntrerupt în timpul unei bucăți muzicale. **7** *av* (Șîlav **În ~**) Neîncetat. **8-9** *a, sf* (Lin; d. consoane) Constrictiv **(1)**.

contișor *sn* [At: CADE / Pl: *~oare* / E: ***cont*** + *-ișor*] **1-2** Socoteală (neînsemnată). **3-4** Sumă (mică).

contitui *v* vz ***contentui***

conto *sms* vz ***cont***

contoar *sn* [At: DN^3/ V: ***comptuar,*** ***~tuar*** / Pl: *~e* / V: fr ***comptoir***] **1** Birou de comerț. **2** Birou al unui bancher. **3** Agenție comercială pe teritoriul unui stat străin. **4** Birou la care se fac plățile în bănci sau în casele de comerț.

contoman *sn* [At: I. CR. IV, 85 / V: ***~oșm ~*** / Pl: *~e* / E: ctm ***contoș*** + ***suman***] (Mol) Șubă.

contondent, ~ă *a* [At: ARDELEANU, P. 100 / V: ***~tun~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***contondant***] **1** (D. obiecte, corpuri) Care provoacă contuzii prin lovire. **2** (Gmț; îs) *Argumente ~e* Bătaie.

contondență *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***contondent***] Lovire cu un corp contondent.

contopi *vtr* [At: ODOBESCU S. I, 350 / Pzi: *~pesc* / E: ***con***^{1} ***+ topi*** după ger *Zusammenschmelzen*] **1-2** A (se) amesteca cu ceva, formând un singur tot Si: *a fuziona.* **3-4** A (se) uni strâns. **5-6** A (se) împreuna.

contopire *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 144 / Pl: *~ri* / E: ***contopi***] **1** Fuziune. **2** Unire. **3** Împreunare.

contopit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 383 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***contopi***] **1** Fuzionat. **2** Unit. **3** Împreunat.

contor *sn* [At: LTR. / Pl: *~oare* / E: fr ***comptoir,*** ger ***Kontor***] Aparat de măsurat cantitatea de apă, energie electrică, gaze etc. consumată într-un anumit timp Si: *ceas.*

contoraș *sn* [At: SEVASTOS, N. 94 / Pl: *~e* / E: ***contor*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Contor (mic).

contoriza *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: ***contor*** + *-iza*] **1** A număra prin intermediul unor aparate specializate. **2** A înregistra prin contor.

contorizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***contoriza***] **1** Numărare prin intermediul unor aparate specializate Si: *contorizat*^{1} **(1)**. **2** Înregistrare prin contor Si: *contorizat*^{1} **(2)**.

contorizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contoriza***] **1-2** Contorizare **(1-2)**.

contorizat^2***, ~ă*** *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contoriza***] **1** Numărat prin intermediul unor aparate specializate . **2** Înregistrat prin contor.

contorniat, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ni-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***contorniat***] (Rar) Conturat.

contorsiona *vtr* [At: DN^3 / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***contorsionner***] **1-2** A provoca contorsiuni **(1-2)**.

contorsionare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~nări* / E: ***contorsiona***] Provocare de contorsiuni Si: *contorsionat*^{1}.

contorsionat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contorsiona***] Contorsionare.

contorsionat^2***, ~ă*** *a* [At: SADOVEANU, V. F. 127 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contorsiona***] **1** Răsucit. **2** (D. oameni) Cu o parte a corpului deformată din cauza unei suferințe trecătoare. **3** (Fig; d. stil) Lipsit de armonie.

contorsionist, ~ă *smf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, 126, nr 11/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***contorsionniste***] Acrobat cu o mare mobilitate și elasticitate, care reușește să-și răsucească corpul în diferite poziții.

contorsiune *sf* [At: CARAGIALE, M. 300 / Pl: *~ni* / E: fr ***contorsion***] **1** Răsucire a trupului sau a unei părți a lui datorită contracției musculare. **2** Contracție violentă și involuntară a mușchilor Si: *crispație.* **3** (Pex) Zvârcolire. **4** Strâmbătură. **5** Apucătură.

contort, ~ă *a* [At: DN^3/ Pl: *~rți, ~e* / E: it ***contorto,*** lat ***contortus***] **1** Răsucit. **2** (D. frunze) Care se acoperă parțial una pe cealaltă.

contoș *sn* vz ***contăș***

contoșman *sn* vz ***contoman***

contra^1**-** [At: DEX^2 / E: fr ***contre,*** it ***contra***] Element de compunere cu sensul de „împotriva", „opus".

contra^2 [At: P. MAIOR, IST. 271/3 / V: ***coantra, condra, condră, condri*** / E: lat ***contra***] **1** *pp* În schimbul. **2** *pp* În direcția opusă. **3** *pp* Împotriva. **4** *pp* (Îlav) **Din ~** sau **~tra** Dimpotrivă. **5** *pp* (Îe) **Pro și ~** Pentru și împotriva. **6** *pp* (Îe) **A sta (în) ~** sau **de ~tră** sau **a pune** sau **(a se lua) în ~** sau **(de ~tră)** A se împotrivi. **7** *pp* (Îe) **A fi** sau **a se lua (în) ~ cu cineva** A fi în dezacord cu cineva. **8** *pp* (Îe) **Om de ~tră** Om care caută ceartă. **9** *av* Împotrivă. **10** *av* Cu totul altfel.

contra^3 *vt* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / Pzi: *~rez* / E: fr ***contrer***] **1** A contrazice. **2** (La box, scrimă, lupte, judo) A da o contră. **3** (La bridge) A cere o amendă dublă Si: *a se opune.*

contraacuzație *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contre-accusation***] (Jur) **1** Răspuns la o acuzație prin altă acuzație. **2** Învinuire ridicată de acuzat contra acuzatorului.

contraacuzațiune *sf* vz ***contraacuzație***

contraafirmare *sf* [At: MAIORESCU, CR. III, 339 / Pl: *~mări* / E: fr ***contre-affirmation***] Răspuns la o afirmare prin altă afirmare.

contraalizeu *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ee* / E: fr ***contre-alizé***] Vânt regulat care circulă deasupra alizeelor în sens contrar.

contraalt, ~ă *sn, a* vz ***contralto***

contraamiral *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***contre-amiral***] **1** Grad de ofițer în marina militară, corespunzător gradului de general-maior din trupele de uscat. **2** Persoană care are grad de contraamiral **(1)**.

contraamprentă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ e* / E: fr ***contre-empreinte***] Amprentă luată după o primă amprentă.

contraanchetă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***contre-enquête***] (Jur) Repetare a anchetei pentru verificarea ei.

contraapel *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***contre-appel***] (Jur) Apel al cărui scop este de a controla exactitatea celui dintâi.

contraargument *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***contre-argument***] Argument care se opune altuia.

contraargumenta *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: ***contraargument***] A respinge o afirmație prin contraargumente.

contraargumentare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~tări* / E: ***contraargumenta***] Respingere a unei afirmații folosind contraargumente.

contraascotă *sf* vz ***contrascotă***

contraatac *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 89 / Pl: *~uri* / E: fr ***contre-attaque***] **1** Ripostă ofensivă desfășurată de o unitate militară aflată în apărare, cu scopul de a respinge un atac al inamicului pătruns în

dispozitivul ei și de a restabili pozițiile inițiale Si: *contralovitură*. **2** (Spt) Atac prompt, ca răspuns la atacul adversarului Si: *ripostă*.

contraataca *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tac* / E: fr ***contre-attaquer***] **1** A executa un contraatac. **2** (Spt) A da o ripostă.

contrabalansa *vt* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 495 / V: ***~nța*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***contrebalancer***] **1** A aduce în stare de echilibru Si: *a cumpăni, a contracumpăni*. **2** (Fig) A anula sau a compensa efectul unei acțiuni prin altă acțiune.

contrabalansare *sf* [At: DA ms / V: ***~nța*** / Pl: *~sări* / E: ***contrabalansa***] **1** Cumpănire. **2** Compensare.

contrabalansat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~nțat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contrabalansa***] **1** Cumpănit. **2** Compensat.

contrabanda *vt* [At: GHEȚIE, R. M. 89 / Pzi: *~dez* / E: ***contrabandă***] (Înv) A face contrabandă.

contrabandă *sf* [At: NEGRUZZI, S., I, 36 / V: ***~bant, ~bont, ~robant, cotrobant*** / Pl: *~de* / E: fr ***contrebande***] **1** Trecere clandestină peste graniță a unor mărfuri interzise sau sustrase de la plata taxelor vamale. **2** (Ccr) Marfă adusă sau sustrasă prin contrabandă **(1)**. **3** (D. mărfuri; îla) **De ~** Trecut sau destinat a fi trecut peste graniță în mod clandestin. **4** (Fig; îal) Rezultat prin înșelătorie. **5** (Fig; îal) Fără valoare Si: *fals*. **6** (Îla) **Prin ~** În mod ilegal Si: *clandestin*. **7** (Îal) Pe ascuns. **8** (Îe) **A face ~** A trece o marfă ilegal dintr-o țară în alta, fără plata taxelor vamale.

contrabandier *sm* [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 138 / P: *~di-er* / Pl: *~i* / E: fr ***contrebandier***] (Frm; iuz) Contrabandist.

contrabandist, ~ă *smf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 820, 3/3 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***contrabandă*** + *-ist*] Persoană care face contrabandă Si: (iuz) *contrabandier*.

contrabant *sm* vz ***contrabandă***

contrabaraj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / V: ***contra + baraj***] Baraj de înălțime mică din piatră, beton sau lemn, amplasat în aval, la o distanță mică de un baraj principal, pentru a preîntâmpina eroziunea albiei și surparea barajului principal.

contrabas [At: BRĂESCU, V. 17 / Pl: *~uri, ~ași*, (rar) *~e* / E: fr ***contrebasse***] **1** *sn* Instrument muzical, cel mai mare ca dimensiune și cu registrul cel mai grav din familia instrumentelor cu coarde și arcuș, al cărui sunet este cu o notă mai jos decât al violoncelului. **2** *sn* Instrument de suflat din alamă, de mari dimensiuni, acordat în fa, mi bemol, și do bemol, folosit mai ales în fanfarele militare. **3** *sn* (Rar) Instrument metalic de suflat, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decât al basului. **4** *sn* (Pan) Voce bărbătească de bas, care dispune de sunete mai adânci decât basul obișnuit. **5** *sm* (Pex) Persoană care are o asemenea voce profundă. **6** *smf* Contrabasist.

contrabasist, ~ă *a* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***contrebassiste***] Persoană care cântă la contrabas Si: *contrabas* **(6)**.

contrabaterie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***contrebatterie***] **1** (Mil) Tir de artilerie destinat să distrugă sau să neutralizeze artileria inamicului. **2** (Fig) Mijloc întrebuințat pentru a dejuca o intrigă.

contrabătător *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: ***contra + bătător***] Piesă de lucru a batozei, care constituie, împreună cu bătătorul, mecanismul de batere pentru treierat.

contrabombardare *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 62/ Pl: *~dări* / E: ***contra + bombardare***] **1** Atac antiaerian. **2** Contraatac **(1)**.

contrabont *sm* vz ***contrabandă***

contrabulină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***contre-bouline***] (Mar) Manevră curentă care servește la aducerea, de-a lungul vergei, a grandeei de cădere.

contrabutarolă *sf* [At: DN³ / E: fr ***contre-bouterolle***] Piesă metalică, cu o scobitură sferică la unul din capete, servind la fixarea în scobitură a capului unui nit.

contracalibru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***contrecalibre***] Piesă folosită la executarea și controlul unui calibru.

contracandidat, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contra + candidat***] Persoană care candidează împotriva alteia pentru ocuparea unei funcții sau a unei demnități.

contracara *vt* [At: DN³ / Pzi: *~rez* / E: fr ***contrecarrer***] A zădărnici planurile, intențiile, acțiunile etc. cuiva.

contracauție *sf* vz ***contracauțiune***

contracauțiune *sf* [At: DA ms / V: ***~ție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***contre-caution***] (Jur) Cauțiune plătită pentru a garanta o altă cauțiune.

contracâmp *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***contre-champ***] **1** (Cin) Filmare efectuată într-un unghi opus celui precedent și simetric cu acesta. **2** (Arh) Pantă plană în mijlocul unei muluri.

contracciu, ~ie *smf* [At: I. GOLESCU, C. 135 / Pl: *~ii* / E: ***contract*** + *-ciu*] (Înv) Concesionar.

contraceptiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contraceptif***] Anticoncepțional.

contrachilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: it ***contracchiglia, contrachiglia***] (Mar) Grindă longitudinală alipită la chilă, pe care o dublează la partea superioară.

contracivadieră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***contre-civadière***] (Mar) Pânză pătrată așezată sub bompres.

contract *sn* [At: ȘINCAI, HR. 132/8 / V: ***condrat, ~condract, ~at*** / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***contrat***, lat ***contractus***] **1** Acord încheiat ca urmare a înțelegerii intervenite între două persoane fizice sau juridice, pentru crearea, modificarea sau stingerea unor drepturi și obligații în relațiile dintre ele Si: *convenție*, (înv) *contractus*. **2** (Ccr) Act scris ce consemnează acest acord Si: *convenție*. **3** (Îs) *~ de muncă* Convenție încheiată de un salariat cu o întreprindere sau cu o instituție, prin care cel dintâi se obligă să presteze, în favoarea celui din urmă, o anumită muncă în schimbul unui salariu. **4** (Îs) *~ colectiv de muncă* Convenție scrisă încheiată de o instituție sau de o întreprindere cu proprii săi muncitori și funcționari, reprezentați de comitetul sindical. **5** (Îs) *~ social* Teorie socială potrivit căreia statul ar fi apărut ca urmare a unei convenții prin care oamenii renunțau de bunăvoie la drepturile lor naturale în folosul unui organ suprem ce se obliga să le apere viața și proprietatea.

contracta [At: CARAGIALE, M. 82 / Pzi: *~tez* / E: fr ***contracter***, lat ***contractare***] **1** *vt* A încheia un contract. **2** *vt* A lua asupra sa o obligație sau o îndatorire. **3** *vt* (Îe) **A ~ o datorie** A se împrumuta. **4** *vt* (Îe) **A ~ o căsătorie** A se căsători. **5** *vt* (Frm) A lua de la cineva un obicei rău. **6** *vt* (D. un sentiment) A se naște. **7** *vt* (Șîe) **A ~ o boală** A se molipsi. **8-9** *vtr* A (se) strânge. **10** *vr* (D. corpuri) A-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic Si: *a contrage* **(2)**.

contractabil, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf fr *contractile*] Care se contractă Si: *contractil*.

contractant, ~ă *smf, a* [At: GHICA, S. 131 / V: (înv) ***~te*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***contractant***] **1-2** (Persoană) care încheie un contract Si: (înv) *contractier, contractuitor*.

contractante *smf, a* vz ***contractant***

contractare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***contracta***] **1** Încheiere a unui contract. **2** Preluare a unei obligații Si: *contractat* **(2)**. **3** Molipsire. **4** Strângere. **5** Contracție **(1)**.

contractat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contracta***] **1-5** Contractare **(1-5)**.

contractat², ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 15 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contracta***] **1** Care a format obiectul unei contractări. **2** Consimțit prin contract. **3** (D. o boală) Căpătat. **4** Care este rezultatul unei contracții. **5** Redus ca volum.

contractibil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contractile***] Contractil.

contractibilitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: ***contractibil*** + *-itate* după fr *contractibilité*] Proprietate a unor țesuturi animale (musculare) de a se contracta la impulsul unor excitanți Si: *contractilitate*.

contractier *sm, a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i* / E: ***contract*** + *-ier*] (Înv) **1-2** Contractant **(1-2)**.

contractil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contractile***] (Med) Contractabil.

contractilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***contractilité***] Contractibilitate.

contractor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***contracteur***] Care contractează.

contractual, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contractuel***] **1** Care se referă la un contract. **2** Care este prevăzut într-un contract. **3** Care este condiționat printr-un contract. **4** Specific unui contract. **5** Care provine dintr-un contract. **6** Care aparține unui contract.

contractualism *sn* [At: DA ms / P: *~tu-a~* / E: ***contractual*** + *-ism*] Doctrină socială, politică și juridică, apărută în sec. al VII-lea, bazată pe principiul contractului social.

contractualist, ~ă [At: RALEA, E. O. 121 / P: *~tu-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***contractual*** + *-ist*] **1** *smf* Adept al contractualismului. **2** *a* Care se referă la contractualism. **3** *a* Specific contractualismului. **4** *a* Care provine din contractualism. **5** *a* Care aparține contractualismului. **6** *a* (Îs) *Teorie ~ă* Contractualism.

contractuitor, ~oare *smf* [At: COD. ȚIV. 5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***contract*** + *-(u)itor*] (Înv) Contractant **(1)**.

contractură *sf* [At: BIANU, D. S., ap. DA / Pl: *~ri* / E: fr ***contracture***] **1** Contracție musculară involuntară și persistentă. **2** Rigiditate musculară.

contractus *sn* [At: (a. 1796) IORGA, S. D. XII, 214 / V: (înv) ***~trat~, ~rotus*** / Pl: *~e*/ E: lat ***contractus***] (Înv) Contract **(1)**.

contracție *sf* [At: LTR / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contraction***] **1** Încordare a mușchilor în urma excitării lor Si: *contractare* **(5)**. **2** Micșorare a volumului unui corp în urma unui proces fizic sau tehnologic. **3** (Grm) Contragere. **4** Scriere a unui cuvânt numai cu consoanele care îl alcătuiesc.

contracțiune *sf* vz ***contracție***

contracumpăni *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 238 / Pzi: *~nesc* / E: ***contra***[3] + ***cumpăni***] A contrabalansa **(1)**.

contracumpănire *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 60/ Pl: *~ri* / E: ***contracumpăni***] **1** Contrabalansare **(1)**. **2** (Fig) Alinare.

contracurbă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~be* / E: fr ***contre-courbe***] Curbă a unei șosele sau a unei linii de cale ferată, care urmează imediat după o altă curbă situată în același plan, dar cu concavitatea în sens contrar.

contracurent *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~nți* / E: fr ***contre-courant***] Curgere în sensuri opuse a două fluide în contact, pentru a înlesni o interacțiune de natură fizică sau chimică între ele.

contradans *sn* [At: GORJAN, H. IV, 33/2 / V: (înv) ***~nt, cotradanț*** / Pl: *~uri* / E: fr ***contredanse***] **1** Dans de salon, asemănător cu cadrilul, executat în ritm vioi, de obicei de 6 perechi așezate față în față. **2** Melodie după care se execută acest dans.

contradanț *sn* vz ***contradans***

contradeclarație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***contre-déclaration***] Declarație care contrazice o declarație anterioară.

contrademonstrație *sf* [At: DN[3]/ Pl: *~ii* / E: it ***contradimonstrazione***] Demonstrație care se opune alteia.

contradictorialitate *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / E: ***contrdictoriu*** + *-alitate*] Principiu fundamental al dreptului procesual, în temeiul căruia fiecare parte dintr-un proces este îndreptățită să i se comunice toate datele părții adverse și să discute în contradictoriu problemele care interesează soluționarea pricinii.

contradictoriu, ~ie *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 53 / V: ***contradictor*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contradictoire***] **1** (D. fenomene, idei, tendințe) Care se contrazic între ele. **2** (D. fenomene, idei, tendințe) Care se exclud reciproc. **3** (D. fenomene, idei, trendințe) Care sunt incompatibile unul cu altul. **4** (Jur; d. o judecată) Care se face în prezența părților. **5** (Îe) **A judeca în ~** A judeca după ce amândouă părțile din proces au fost ascultate. **6** (Îe) **A discuta în ~** A discuta pe față, fiecare susținând un punct de vedere opus celuilat. **7-8** (Îljv) **În ~** (Care este) în contradicție cu ceva sau cu cineva.

contradicție *sf* [At: MAIORESCU, L. 107 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contradiction***, lat ***contradictio***] **1** (Flz) Categorie care exprimă starea lăuntrică a tuturor obiectelor și proceselor (corelația de unitate, legătura, coexistența și lupta laturilor, proprietăților și tendințelor contrare, proprii fiecărui obiect sau proces), constituind conținutul, motorul dezvoltării, cauza tuturor schimbărilor din univers, a evoluției de la inferior la superior. **2** (Îlav) **În ~ cu** În opoziție cu... **3** (Îal) În dezacord cu... **4** (Flz) Raport logic între două noțiuni, judecăți, concluzii, care se exclud reciproc. **5** Nepotrivire între idei sau fapte Si: *contrazicere* **(1)**. **6** (Îs) *Spirit de ~* Tendință a unor oameni de a contrazice pe ceilalți.

contradicțional, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~i, ~e* / E: ***contradicție*** + *-onal*] **1-3** Contradictoriu **(1-3)**.

contradicțiune *sf* vz ***contradicție***

contradig *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***contre-digue***] Dig de consolidare a digului principal.

contraepolet *sm* [At: DA ms / P: *~tra-e~* / V: ***~tă*** *sf* / Pl: *~eți* / E: fr ***contre-épaulette***] (Iuz) Epolet fără franjuri.

contraepoletă *sf* vz ***contraepolet***

contraescarpă *sf* [At: DN[3] / P: *~tra-es~* / Pl: *~pe* / E: fr ***contrescarpe***] Baraj antitanc săpat pe contrapanta unui teren înclinat, în scopul măririi înclinării acestuia pentru a provoca răsturnarea tancurilor inamice care ar încerca să treacă.

contraetambou *sn* [At: DN[3] / E: fr ***contre-étambot***] (Mrn) Piesa care dublează etamboul spre interiorul navei pentru a-l întări.

contraetimologie *sf* [At: IORGA, L. II, 257 / Pl: *~ii* / E: ***contra***[3]*-* + ***etimologie***] (Rar) Etimologie contrară altei etimologii.

contraetravă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ve* / E: fr ***contre-étrave***] (Mrn) Piesă de lemn care se aplică la navele de lemn, pe partea superioară a etravei, pentru consolidare.

contraexpertiză *sf* [At: DA / P: *~tra-ex~* / Pl: *~ze* / E: fr ***contre-expertise***] Expertiză cerută de partea nemulțumită și destinată să verifice o expertiză efectuată anterior.

contraextensie *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** P: *~tra-ex~* / Pl: *~ii* / E: fr ***contre-extension***] (Med) Aplicare a unei forțe egale, dar opuse forței extensiei asupra membrelor sau a unor părți ale corpului.

contraextensiune *sf* vz ***contraextensie***

contraface *vt* [At: MDA ms / Pzi: *contrafac* / E: ***contra***[3]*-* + ***face*** după fr *contrefaire*] A falsifica.

contrafacere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***contraface***] Falsificare.

contrafagot *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: it ***contrafagotto***] Instrument muzical de suflat, mai mare decât fagotul și sunând cu o octavă mai jos decât acesta, având registrul cel mai grav din orchestra simfonică.

contrafăcător, ~oare *smf* [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***contraface*** + *-(a)tor*] (Iuz) Falsificator.

contrafăcut, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~uți, ~e* / E: ***contraface***] **1** Falsificat. **2** Artificial.

contrafișă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~se* / E: fr ***contre-fiche***] Bară de lemn sau de metal folosită pentru transmiterea forțelor de la o piesă orizontală la una verticală.

contrafort *sn* [At: IORGA, C. I. II, 14 / Pl: *~uri* și (nob; sm) *~rți* / E: fr ***contrefort***] **1** Întăritură masivă de beton sau de zidărie în formă de pilastru, care formează corp comun cu un zid și care servește la mărirea rezistenței lui. **2** Picior al unui turn de extracție înclinat spre exterior.

contragabier *sn* [At: DN[3] / P: *~bi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***contre-gabier***] (Mrn) A treia velă pătrată începând de jos a unui gabier.

contragalop *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***contre-galop***] Galop fals.

contrage *vr* [At: DA / Pzi: *contrag* / E: lat ***contrahere*** după *trage*] **1** (Grm; d. silabe alăturate) A se reduce la o singură emisie vocalică (vocală sau diftong). **2** (Rar) A se contracta **(10)**.

contragere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* /E: ***contrage***] (Grm) **1** Reducere a două silabe alăturate la o singura emisie vocalică Si: *contracție* **(3)**.

contragreutate *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 322 / P: *~gre-u~* / Pl: *~tăți* / E: ***contra***[3] + ***greutate*** după fr *contrepoids*] Greutate care servește într-un sistem tehnic la echilibrarea totală sau parțială a unei forțe fixe sau a unei greutăți în mișcare Si: *contrapondere*.

contragrifă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~fe* / E: fr ***contre-griffe***] Piesă metalică în formă de bară, care, într-un aparat de luat vederi, imobilizează pelicula cinematografică în timpul expunerii.

contraimagine *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***contre-image***] (Mat) **1** Element al unei mulțimi care corespunde unui element dat dintr-o altă mulțime. **2** Imagine reciprocă.

contraindica *vt* [At: DN³ / Pzi: *contraindic* / E: fr ***contre-indiquer***] **1** (Rar) A interzice ceva mai ales unui bolnav. **2** A da o indicație contrară.

contraindicat, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, I. 167 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contraindica***] (D. tratamente, medicamente, alimente) **1** Nerecomandabil. **2** Nociv.

contraindicație *sf* [At: DA / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contre-indication***] (Med) Interzicere a aplicării unui tratament sau a folosirii unui remediu, regim alimentar etc.

contrainformație *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***contra³ + informație***] (Mpl; șîs *serviciu de ~ii*) Contraspionaj (**2**).

contrainterogatoriu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***contre-interrogatoire***] (Jur) Interogatoriu luat pentru a verifica un interogatoriu anterior.

contralău *sm* [At: BUL. FIL. IV, 97/ Pl: *~ăi* /E: nct] (Reg) Lăutar.

contralovitură *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1951, nr 223 / Pl: *~ri* / E: ***contra³ + lovitură*** după fr *contrecoup*] Contraatac (**1**).

contraltă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: it ***contralta***] Cântăreață cu voce de contralto.

contralto *sni* [At: TEODOREANU, M. II, 131 / E: it ***contralto***] Voce feminină cu registrul cel mai grav, cuprinzând aproximativ două octave.

contralumină *sf* [At: DN³/ Pl: *~ni* / E: ***contra³ + lumină***] Contre-jour (**1**).

contramaestru *sm* vz ***contramaistru***

contramaistru *sm* [At: ARDELEANU, D. 100 / V: ***~maes~*** / Pl: *~iștri* / E: ***contra³ + maistru*** după fr *contremaître*] **1** Muncitor calificat care supraveghează și dirijează un sector dintr-o întreprindere industrială. **2** (Înv) Grad în marina militară. **3** (Pex) Persoană cu gradul de contramaistru (**2**).

contramanda *vt* [At: GHICA, S. 710 / Pzi: *~dez* / E: fr ***contremander***] **1** A revoca un ordin, o dispoziție, o hotărâre Si: *anula*. **2** A renunța la un plan, proiect, o vizită etc. stabilite anterior. **3** (Cmr) A revoca o comandă dată.

contramandare *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 32 / Pl: *~dări* / E: ***contramanda***] **1** Revocare a unui ordin, a unei hotărâri etc. **2** Renunțare la un plan, proiect, o vizită stabilite anterior. **3** (Cmr) Renunțare la o comandă dată.

contramandat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contramanda***] Revocat.

contramanifestant, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***contre-manifestant***] Persoană care participă la o contramanifestație.

contramanifestație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***contre-manifestation***] Manifestație care se opune alteia.

contramarcă *sf* [At: DA / Pl: *~mărci* / E: fr ***contremarque***] Parte a unui bilet de spectacol care rămâne la spectator după intrarea în sală, ca dovadă a dreptului său de a lua parte la spectacolul respectiv.

contramarș *sn* [At: DA/ Pl: *~uri* / E: fr ***contremarche***] **1** Marșul pe care îl execută o trupă când își schimbă direcția. **2** Evoluția unei coloane care-și schimbă frontul.

contramăsură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: ***contra³ + măsură***] Măsură luată pentru a contracara efectele altei măsuri.

contramina *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr ***contre-miner***] (Mil) A executa contramine.

contramină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: fr ***contre-mine***] (Mil) Lucrare subterană făcută cu scopul de a descoperi și de a distruge minele puse de inamic.

contraoctavă *sf* [At: DN³ / P: *~tra-oc~* / Pl: *~ve* / E: fr ***contre-octave***] Octava cea mai joasă și mai profundă.

contraofensivă *sf* [At: DA ms / P: *~tra-o~* / Pl: *~ve* / E: ***contra + ofensivă***] (Mil) Trecere de la apărare la ofensivă de mari proporții, pentru a opri înaintarea inamicului.

contraofertă *sf* [At: DN³/ Pl: *~te* / E: ***contra³ + ofertă***] Ofertă diferită sau opusă altei oferte.

contraordin *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***contre-ordre***] Ordin prin care se revocă un ordin dat anterior.

contraotravă *sf* [At: DA ms / Pl: *~trăvuri* și *~trăvi* / E: ***contra³ + otravă***] Antidot.

contrapagină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: ***contra³ + pagină***] Pagină de pe verso a unei foi scrise sau imprimate.

contrapantă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***contrepente***] Panta opusă altei pante în cadrul profilului unei văi fluviale sau glaciare, cu formații geologice de durități și vârste diferite.

contrapapă *sm* [At: DN³ / Pl: *~pi* / E: it ***contrapapa***] (Îbrc) Papă ales împotriva altuia.

contrapartidă *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: ***contra³ + partidă*** după fr *contre-partie*] **1** (Cmr) Registru care servește la verificarea altuia. **2** (La jocul de cărți) Partidă nouă, jucată de către cineva cu aceiași parteneri, pentru a-și lua revanșa.

contrapilastru *sm* [At: DN³ / Pl: *~aștri* / E: fr ***contre-pilastre***] Pilastru alipit altuia.

contrapiuliță *sf* [At: DEX² / P: *~pi-u~* / Pl: *~țe* / E: ***contra³ + piuliță***] Piuliță suplimentară care se strânge peste o altă piuliță pentru a preveni desfacerea îmbinărilor.

contraplacaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***contre-placage***] Placă formată din mai multe foi subțiri de lemn, suprapuse și lipite între ele, cu fibrele lemnului în sens contrar.

contraplan *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***contre-plan***] (Cig) Procedeu de montaj constând în alternarea cadrelor filmate cu aparatul așezat în unghiul de filmare opus.

contraplonjeu *sn* [At: DN³/ Pl: *~ri* / E: fr ***contre-plongée***] (Cig) Filmare dirijată de jos în sus care să dea impresia de înălțare.

contrapond *sn* vz ***contrapondere***

contrapondere *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr 107, 9/4 / V: ***contrapond*** / Pl: *~ri* / E: fr ***contrepoids***] Greutate care servește la contrabalansarea altor greutăți.

contrapoziție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***contra³ + poziție***] **1** Poziție contrară celei prezentate. **2** (Log) Deducere a unei judecăți noi prin înlocuirea termenilor cu contrarii.

contrapregătire *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: ***contra³ + pregătire***] (Mil) Lovitură dată inamicului cu ajutorul artileriei, aviației și rachetelor pentru a-l împiedica să-și înceapă ofensiva.

contrapresiune *sf* [At: DN³ / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: ***contra³ + presiune***] Presiune care se opune acțiunii normale a aburului asupra pistonului unei mașini.

contraprobă *sf* [At: MAIORESCU, CR. 190 / Pl: *~be* / E: fr ***contre-épreuve***] **1** Probă suplimentară, efectuată atunci când o încercare nu dă rezultate concludente. **2** Votare, într-o adunare, a unei propuneri contrarii celei supuse anterior la vot. **3** Mijloc întrebuințat pentru a verifica exactitatea unei operațiuni, analize etc. **4** (Jur) Mijloc întrebuințat pentru a dovedi, prin noi argumente sau martori, inexactitatea unei declarații făcute într-o instanță judecătorească.

contraprofil *sn* [At: DN³/ Pl: *~e* / E: ***contra³ + profil*** după fr *contreprofil*] (Con) Profil simetric altuia.

contraproiect *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***contra³ + proiect*** după fr *contreprojet*] Proiect care verifică, îmbunătățește sau înlocuiește pe cel anterior.

contrapropunere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***contra³ + propunere*** după fr *contreproposition*] Propunere opusă alteia.

contrapunct *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: it ***contrappunto***, fr ***contrepoint***] **1** Prezență simultană a unor melodii cu caracter independent Si: *contratemă* (**1**). **2** Melodie care se cântă concomitent cu tema într-o lucrare muzicală Si: *contratemă* (**2**). **3** Tehnică de a compune muzică pe mai multe voci. **4** (Pex) Arta de a compune melodii. **5** Parte a muzicii care studiază contrapunctul (**3**).

contrapuncta [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: ***contrapunct***] **1** *vi* (Muz; rar) A folosi tehnica contrapunctului (**3**). **2** *vt* (Fig) A construi, pe mai multe

planuri paralele individualizate, situații, imagini corespondente. **3** *vt* A tigheli stofe, țesături pe ambele fețe. **4** *vt* A face să corespundă.

contrapunctare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***contrapuncta***] Corespondență a două fapte sau idei.

contrapunctic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***contrapunct*** + ***-ic***] Care este compus dupa regulile contrapunctului **(3)**.

contrapunctist *sm* [At: DA ms / Pl: *~iști* / E: fr ***contrepuntiste***] Compozitor care utilizează contrapunctul (3).

contrapune *vt* [At: DEX / Pzi: *contrapun* / E: ***contra³*** + ***pune***] (Rar) A opune.

contrar, ~ă [At: NEGRUZZI, S. III, 247 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contraire***, lat ***contrarius***] **1** *a* Opus. **2** *a* Deosebit. **3** *a* Vătămător. **4** *a* (Îs) *Noțiuni ~e* Noțiuni care se află într-un raport în care acceptarea uneia presupune înlăturarea celeilalte fără ca înlăturarea uneia să presupună acceptarea celeilalte. **5** *av* Împotrivă. **6** *av* Neconform cu... **7** *a* Potrivnic. **8** *a* Nefavorabil. **9** *sn* (Lpl; îf *contrarii*) Noțiune care desemnează laturi, însușiri sau tendințe ale obiectelor și proceselor opuse unele altora, astfel încât se exclud reciproc, această opoziție constituind forța motrice și conținutul principal al dezvoltării acestui obiect sau proces. **10** *sn* Fiecare dintre termenii unei contradicții. **11** *sm* (Trs; Buc; rar; după ger *Gegner*) Adversar. **12** *pp* Contra (3).

contrarandă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: it ***contraranda***] (Mrn) Velă de formă triunghiulară sau trapezoidală plasată pe goelete și pe iahturi deasupra rondei.

contrarecepție *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***contra³*** + ***recepție*** după fr *contre-réception*] Recepție repetată în caz de litigiu, pentru a verifica recepția făcută anterior.

contrareformă *sf* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: fr ***contre-réforme***] Mișcare inițiată în sec. al XVI-lea de către Biserica catolică împotriva Reformei și a reformaților.

contrarevoluție *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 158, 3/1 / V: ***~iune***/ Pl: *~ii* / E: fr ***contre-révolution***, rs ***контрреволюция***] Acțiune organizată de forțele înlăturate de la putere, cu scopul reinstaurării vechii puteri.

contrarevoluționar, ~ă [At: DA / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contre-révolutionnaire***] **1** *a* Care se referă la contrarevoluție. **2** *a* Care aparține contrarevoluției. **3** a Specific contrarevoluției. **4** *a* Care provine de la contrarevoluție. **5** *smf* Adept al contrarevoluției. **6** *smf* Participant la contrarevoluție.

contrarevoluțiune *sf* vz ***contrarevoluție***

contraria *vt* [At: STAMATI, D. / P: *~ri-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***contrarier***] **1** A face sau a spune contrariul a ceea ce spune sau face altul. **2** A se împotrivi cuiva. **3** A pune piedică. **4** A surprinde pe cineva în mod neplăcut. **5** A supăra pe cineva.

contrariant, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~ri-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***contraria*** + ***-ant***] **1-3** Care contrariază. **4** Căruia îi place să contrarieze **(5)** pe cineva Si: *supărător*.

contrariat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 123 / P: *~ri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contraria***] Surprins în mod neplăcut de o împotrivire sau de un fapt care îi contrazice părerile sau așteptările.

contrariere *sf* [At: DEX² / P: *~ri-e~* / Pl: *~ri* / E: ***contraria***] Surprindere a cuiva în mod neplăcut.

contrarietate *sf* [At: MDA ms / P: *~ri-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***contrariété***] **1** Raport de opoziție între două lucruri contrarii. **2** Fapt care contrariază. **3** Împotrivire. **4** Stare de surprindere neplăcută, provocată de o împotrivire, contrazicere. **5** (Log) Raport logic între două noțiuni sau judecăți care se exclud reciproc, dar care pot fi înlăturate ambele în favoarea unei a treia noțiuni sau judecăți.

contrariu *a, av, smf* vz ***contrar***

contras, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ași, ~e* / E: ***contrage***] (Lin; d. vocale alăturate) Redus la o singură emisiune vocalică.

contrasăgeată *sf* [At: DEX² / Pl: *~eți* / E: ***contra³*** + ***săgeată***] Deplasare pe verticală, opusă sensului de acțiune a forțelor, care se dă diferitelor porțiuni ale unui element de construcție pentru a reduce sau a anula săgeata elastică ce apare din cauza încărcărilor.

contrascotă *sf* [At: CADE / V: ***~aşc~*** / Pl: *~te* / E: it ***contrascotta***] (Mrn) Fiecare din frânghiile prinse la colțurile pânzelor unei corăbii, servind la strângerea acestor pânze.

contrasemna *vt* [At: MAIORESCU, D. II, 23/ V: ***~signa*** / Pzi: *~nez* / E: ***contra³*** + ***semna***] **1** A pune semnătura pe un act semnat în prealabil de un organ ierarhic superior. **2** (Spc) A semna ca ministru un act alături de primul ministru sau ca prim-ministru un decret alături de șeful statului, angajând astfel responsabilitatea guvernului.

contrasemnare *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~signare*** / Pl: *~nări* / E: ***contrasemna***] **1** Semnare a unui act alături de un organ ierarhic superior. **2** (Spc) Semnare a unui act de către un ministru alături de primul-ministru sau de către primul-ministru, alături de șeful statului.

contrasemnat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contrasemna***] **1-2** (D. acte) Care este sau a fost supus contrasemnării **(1-2)**.

contrasemnatar, ~ă *smf* [At: DA ms/ V: ***~signat~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***contra³*** + ***semnatar*** după fr *contresignataire*] **1-2** Persoană care contrasemnează **(1-2)**.

contrasemnătură *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~signat~*** / Pl: *~ri* / E: ***contra³*** + ***semnătură*** după fr *contresignature* cf ger *Kontrasignatur*] **1** Semnătură pusă pe un act după semnătura organului ierarhic superior. **2** Semnătură a unui ministru alături de cea a primului-ministru sau a primului-ministru alături de cea a șefului statului, fapt care antrenează responsabilitatea guvernului.

contrasens *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***contre-sens*** cf *non-sens*] **1** Sens opus celui normal. **2** Lucru lipsit de logică. **3** Direcție opusă celei de mers.

contraservi *vt* [At: DEX² / Pzi: *~vesc* / E: ***contra³*** + ***servi***] (Rar) A deservi.

contraserviciu *sn* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***contra³*** + ***serviciu***] **1** Serviciu făcut în schimbul altuia. **2** (Rar) Deserviciu.

contrasigna *v* vz ***contrasemna***

contrasignare *sf* vz ***contrasemnare***

contrasignat *a* vz ***contrasemnat***

contrasignătură *sf* vz ***contrasemnătură***

contraspion, ~oană *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oane* / E: ***contra³*** + ***spion*** după fr *contre-espion*] Agent secret însărcinat cu supravegherea și împiedicarea activității spionilor.

contraspionaj *sn* [At: DA ms / P: *~spi-o~* / Pl: *~e* / E: ***contra³*** + ***spionaj*** după fr *contre-espionage*] **1** Activitate de urmărire și de contracarare a actelor de spionaj și a activității spionilor. **2** Serviciu special însărcinat cu urmărirea și contracararea activități spionilor.

contrast *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 40 / V: ***~o*** / Pl: *~e* / E: fr ***contraste***] **1** Opoziție puternică între două sau mai multe lucruri, stări, acțiuni etc. **2** (Îe) **A fi în ~ cu...** A fi în opoziție cu... **3** Diferența între înnegrirea maximă și cea minimă a unei imagini fotografice. **4** (Îs) *~ul imaginii* Mărime caracteristică pentru variația strălucirii locale în cuprinsul unei imagini de pe ecranul tubului cinescopic, în televiziune. **5** Efect artistic obținut de un scriitor, pictor prin opoziția ritmului, a ideilor, a culorilor etc. **6** (Lit) Gen de poezie lirică medievală în care este folosit efectul artistic al opozițiilor de ritm, de idei etc.

contrasta *vi* [At: EMINESCU, N. 35 / Pzi: *~tez* / E: fr ***contraster***] **1** A fi în contrast cu ceva sau cu cineva. **2** A se deosebi de ceva în mod izbitor.

contrastant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***contrastant***] Contrastiv **(1)**.

contrastare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***contrasta***] Deosebire de ceva în mod izbitor.

contrastat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contrasta***] (Nob) Contrastare.

contrastiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***contrastive***] **1** Care accentuează un contrast Si: *contrastant*. **2** (Lin; îs) *Analiză ~ă* Metodă de cercetare a fenomenelor lingvistice pe baza analizei diferențelor existente între sistemele a două limbi sau între două stadii evolutive ale

aceleiași limbi. 3 (Lin; îs) *Gramatică ~ă* Parte a gramaticii care studiază și explică diferențele dintre două limbi.

contrasto *sn* vz ***contrast***

contrasubiect *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***contra³ + subiect*** după fr *contre-sujet*] (Muz) Melodie care apare concomitent cu subiectul unei fugi sau al altor lucrări polifonice.

contrașcotă *sf* vz ***contrascotă***

contrașină *sf* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***contra³ + șină*** după fr *contre-rail*] Șină de cale ferată așezată paralel cu cele de cale ferată obișnuite pentru a reduce uzura roților, a evita deraierile la curbele prea pronunțate sau pentru a ridica șoseaua (în dreptul trecerilor de nivel) la înălțimea șinelor.

contrat *sn* vz ***contract***

contratemă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***contre-thème***] (Muz) **1-2** Contrapunct (**1-2**).

contratensiune *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: ***contra³ + tensiune*** după fr *contre-tension*] (Elt) Tensiune inversă.

contraterasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~se* / E: fr ***contre-terrasse***] (Aht) Terasă așezată mai jos decât o altă terasă principală.

contratimp *sm* [At: CARAGIALE, N. S. 51 / Pl: *~i* / E: ***contra³ + timp*** după fr *contretemps*] **1** (Muz) Deplasare a accentului de pe un timp tare al măsurii pe un timp slab. **2** (Muz) Partea slabă a măsurii sau a timpului unei melodii. **3** Nepotrivire. **4** (Îlav) **În ~** Inoportun.

contratip *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***contretype***] **1** Reproducere a unei imagini prin fotografierea acesteia. **2** (Cig) Copie negativă a unui film, obținută după un pozitiv intermediar, folosită pentru efectuarea unui număr mare de copii pozitive Si: *contratipie*.

contratipar *sn* [At: DN³/ Pl: *~e* / E: ***contra³ + tipar***] (Pgr) Text tipărit pe versoul unei pagini tipărite.

contratipare *sf* [At: DN³ / Pl: *~pări* / E: ***contratip***] (Cig) Obținere de contratipuri (**2**).

contratipie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***contretypie***] (Cig) Contratip (**2**).

contratitlu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: ***contra³ + titlu***] Titlu general al unei opere mai întinse ori al unei serii de mai multe volume, apărută fiecare cu titlu separat.

contratorpilor *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: fr ***contre-torpilleur***] (Mrn; înv) Navă de război rapidă care urmărește și distruge torpiloarele.

contratreaptă *sf* [At: DN³ / Pl: *~epte* / E: ***contra³ + treaptă***] (Con) Suprafața verticală care formează partea din față a unei trepte.

contratrecere *sf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 170 / Pl: *~ri* / E: ***contra³ + trecere*** după ger *Gegenbuchung*] (Ctb) Rectificare.

contratură *sf* [At: DEX² / Pl: *~re* / E: ***contra³ + tură***] Tură inversă.

contratus *sn* vz ***contractus***

contravaloare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 56 / Pl: *~ori* / E: fr ***contre-valeur***] **1** Echivalent (mai ales în bani) al unui lucru oarecare. **2** Valoare dată în schimbul altei valori.

contravântuire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***contra³ + vântuire***] Element de construcție în forma unei grinzi cu zăbrele, având rolul de a prelua forțele orizontale (presiunea vântului, presiunea de frânare) care acționează asupra unei construcții Si: *contravânturi*.

contravânturi *snp* [At: DA ms / E: fr ***contrevent***] (Con) Contravântuire.

contraveni *vi* [At: DA ms / Pzi: *contravin* / E: fr ***contrevenir***] A săvârși o abatere de la o lege, regulament sau de la regulile de conviețuire socială.

contravenient, ~ă *smf, a* [At: MAIORESCU, D. I, 397 / P: *~ni-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Kontravenient*** cf fr *contrevenant*] **1-2** (Persoană) care săvârșește o contravenție.

contravenin *sn* [At: GORJAN, H. II, 38/25 / Pl: *~uri* / E: ***contra³ + venin***] (Nob) Antidot.

contravenție *sf* [At: CARAGIALE, ap. DA / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contravention***] (Jur) Încălcare a legii penale, care, având un grad redus de pericol social, este pedepsită cu o amendă sau închisoare pe termen scurt.

contravențional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contraventionnel***] **1** Care are caracter de contravenție. **2** Privitor la contravenție. **3** Specific contravenției. **4** Care provine dintr-o contravenție. **5** Care aparține contravenției.

contravențiune *sf* vz ***contravenție***

contravizită *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 319 / Pl: *~te* / E: fr ***contre-visite***] **1** (Înv) Vizită prin care se răspunde altei vizite. **2** (Spc) A doua vizită făcută de medic bolnavilor dintr-un spital, în timpul după-amiezii.

contrazicător, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***contrazice*** + *-(ă)tor*] (Îfm) **1** Care contrazice (**1**). **2** Căruia îi place să contrazică (**1**).

contrazice [At: GHEREA, ST. CR. II, 255 / Pzi: *contrazic* / E: ***contra³ + zice*** după fr *contredire*] **1** *vt* A susține contrariul celor spuse de cineva Si: *a nega*. **2** *vt* (Jur) A aduce în fața instanței, ca probe, depoziții ale martorilor, contrare celor susținute de partea adversă. **3** *vi* A fi incompatibil cu ceva. **4** *vt* A dezminți. **5** *vr* A spune contrariul celor afirmate anterior de propria persoană. **6** *vr* (D. susținătorii unor opinii, afirmații) A nu fi de acord unii cu alții. **7** *vr* (D. afirmații, depoziții) A nu se potrivi unele cu altele.

contrazicere *sf* [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 439/26 / Pl: *~ri* / E: ***contrazice***] **1** Contradicție (**5**). **2** Dezacord. **3** Opoziție.

contrazid *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 145 / Pl: *~uri* / E: ***contra³ + zid*** după fr *contre-mur*] Zid mic construit de-a lungul altuia pentru a-l susține.

contrazis, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iși, ~e* / E: ***contrazice***] **1** Combătut. **2** Infirmat.

contră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***contre***] **1** (Spt) Lovitură de răspuns promptă la box, lupte, judo etc. după un atac lansat de adversar.

contrălui *vt* [At: BUL. FIL. IV, 97 / Pzi: *~esc* / E: ***contralău***] (Reg) A acompania.

contrătus *sn* vz ***contratus***

contre-jour *sn* [At: DN³ / P: *contrjur* / E: fr ***contre-jour***] **1** Efect optic datorat luminării unui obiect din partea opusă aceleia din care privim Si: *contralumină*. **2** Fotografie care utilizează acest efect.

contribua *vi* [At: DA / Pzi: *~ez* / E: ***contribui*** css] **1-4** (Îvr) A contribui (**1-4**).

contribuabil, ~ă *smf* [At: I. IONESCU, D. 117 / P: *~bu-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contribuable***] Persoană fizică sau juridică obligată prin lege să plătească impozit Si: (înv) *birnic*.

contribuent, ~ă *a* [At: LM / P: *~bu-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***contribuens***] Contributiv (**2**).

contribui *vi* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 301/20 / Pzi: *contribui* / E: fr ***contribuer***, lat ***contribuere***] **1** A-și aduce contribuția morală sau materială la realizarea unui lucru. **2** A participa la o acțiune comună. **3** A înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. **4** A plăti partea sa dintr-o cheltuială comună.

contribuire *sf* [At: SBIERA, F. S. 201 / P: *~bu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***contribui***] **1** Susținere morală sau materială a realizării unui lucru. **2** Participare la o acțiune comună. **3** Înlesnire a apariției sau a dezvoltării unui lucru. **4** Plătire a părții care îi revine dintr-o cheltuială comună.

contribuit, ~ă *a* [At: LM / P: *~bu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***contribui***] (Rar; mai ales d. sume de bani) Plătit drept contribuție (**1**).

contribuitor, ~oare *a* [At: I. IONESCU, D. 79 / P: *~bu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***contribui*** + *-(i)tor*] (Nob) Contributiv (**2**).

contributiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contributif***] **1** Care se referă la contribuție (**1**). **2** Specific contribuției (**1**). **3** Care provine din contribuție (**1**). **4** Care aparține contribuției (**1**). **5** Care contribuie (**1**) Si: *contribuent, contribuitor, contributoriu*.

contributoriu, ~ie *a* [At: DN³/ Pl: *~ii* / E: cf fr *contributoire*] (Rar) Contributiv (**2**).

contribuție *sf* [At: GHICA, S. 698 / V: (înv) ***~iune***, (pop) ***cotrob~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contribution***] **1** Parte cu care cineva participă la o acțiune sau la o cheltuială comună. **2** (Îe) **A pune la ~** A folosi sau a solicita capacitatea cuiva la o acțiune. **3** Impozit.

contribuțiune *sf* vz ***contribuție***

contrițiune *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***contrition***] (Rar) Pocăință.

controbond[1], ~ă *smf* [At: ODOBESCU, S. III, 147 / Pl: *~nzi, ~e* / E: formațiune populară după *contrabandă*] (Pop) Contrabandist.

controbond[2] *sn* vz ***cotrobont***

control *sn* [At: DICȚ. / V: (Trs) ***~ă*** *sf* / Pl: *~oale* și (înv) *~uri* / E: fr ***contrôle***] **1** Verificare permanentă sau continuă a unei activități, situații etc., pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. **2** (Îs) *Lucrare de ~* Lucrare scrisă prin care se verifică periodic cunoștințele elevilor sau ale studenților. **3** Supraveghere economică sau politică. **4** (Îs) *~ monetar* Măsuri destinate să asigure buna circulație a monedelor. **5** (Îs) *Cifră de ~* Exponent care indică limitele cantitative ale producției. **6** (Îs) *Punct de ~* Loc fix la marginea unui oraș, țări etc. unde organele autorității supraveghează respectarea formalităților legale de către călători. **7** Supraveghere continuă, morală sau materială. **8** (Iuz; îs) *~ obștesc* Formă de control social specifică fostelor țări socialiste. **9** Stăpânire. **10** (Trs) Cercetare amănunțită. **11** Stăpânire a propriilor gesturi și mișcări. **12** Instituție sau grup de persoane care supraveghează anumite activități. **13** (Nob) Registru dublu de verificare a altuia. **14** (Lpl) Registru de evidență a personalului și a animalelor dintr-o unitate militară. **15** (Îc) **~șah** Metodă de verificare în care conturile debitoare se pun în prima rubrică, iar conturile creditoare corespondente în rubricile ce urmează. **16** Semn care se pune pe obiectele de aur, argint sau platină ca dovadă că au fost plătite statului taxele pentru posesia legală a acestora. **17** (Elt; îs) *~ de poziție* Aparat care indică ocuparea poziției comandate dintr-un post de supraveghere sau de comandă a dependențelor electrice. **18** (Îs) *~ de volum* Dispozitiv pentru menținerea constantă a anumitor elemente ale recepției radioelectrice, independent de variația între anumite limite ale puterii recepționate.

controla [At: STAMATI, D. / V: *cot~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***contrôler***] **1** *vt* A supune unui control Si: *a verifica*. **2-3** *vtr* (D. oameni) A(-și) stăpâni propriile gesturi și mișcări.

controlabil, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL II, nr 126, 10/1 / Pl: *~i, ~e* / E: ***controla*** + *-bil*] **1** Care poate fi controlat. **2** A cărui exactitate poate fi verificată.

controlare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***controla***] **1** Supunere la un control Si: *controlat[1]* **(1)**. **2** (D. oameni) Stăpânire a propriilor gesturi și mișcări Si: *controlat[1]* **(2)**.

controlat[1] [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***controla***] **1-2** Controlare **(1-2)**.

controlat[2], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 323 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***controla***] **1** Supus unui control. **2** Care se află sub control.

controlateral, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contro-latéral***] (Med) **1** Care este în raport cu o jumătate simetrică corporală. **2** Care este localizat în partea opusă.

controlator, ~oare *smf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 134 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***controla*** + *-tor*] (Nob) Controlor **(1)**.

controlă *sf* vz ***control***

controler[1] *sn* [At: DEX[2] / V: *~oller* / Pl: *~e* / E: eg ***controller***] **1** (Inf) Circuit complex și logica aferentă operării în condiții optime a unui echipament periferic. **2** Aparat electric care permite o succesiune de modificări ale conexiunilor sau de reglaj.

controler[2] *sm* vz ***controlor***

controller *sm* vz ***controler[1]***

controlor, ~oare [At: (a. 1793) ȘTEFANELLI, D. C. 232 / V: (Trs; înv) ***~ler,*** (Buc) ***~toler*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***contrôleur***] **1** *smf* Persoană însărcinată cu efectuarea unui control **(1)** Si: (nob) *contraltor*. **2** *sn* Aparat automatizat destinat să controleze buna funcționare a unei instalații.

controloriță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***controlor*** + *-iță*] (Nob) Controloare **(1)**.

contromanț *sm* [At: (a. 1760) IORGA, S. D. X, 223/ V: (înv) ***cot~, cotromat*** / Pl: *~i* / E: srb ***kontromanac***] (Reg) Funcționar la carantină.

contromație *sf* vz ***contumacie[2]***

contromonturi *sfp* [At: DA ms / E: ns cf *cotromente, contromant*] Afaceri complicate.

controversa *vt* [At: DA ms / Pzi: *~sez* / E: fr ***controverser***] (Rar) A discuta, în contradictoriu, asupra unei probleme de principiu.

controversabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***controversable***] Care poate fi controversat **(1)**.

controversat, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 111 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***controversa***] **1** Care formează obiectul unei controverse. **2** În privința căruia există o controversă.

controversă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~se* / E: fr ***controverse***] **1** Discuție în contradictoriu asupra unei probleme de principiu. **2** (Fam) Discuție aprinsă. **3** (Fam; pex) Ceartă.

contuar *sn* vz ***contor***

contubernal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***contubernale,*** lat ***contubernalis***] (Ant; d. mil.) Care locuia împreună cu alții în același cort.

contubernalitate *sf* [At: DN[3] / E: fr ***conturbenalité***] (Rar) Frăție de arme.

contuberniu *sn* [At: DN[3] / E: it ***conturbenio,*** lat ***conturbenium***] (Ant) **1** Cort militar roman. **2** Grup de 10 soldați romani care ocupau același cort. **3** (În dreptul roman) Asociație între doi sclavi sau între un om liber și un sclav. **4** (Fig) Concubinaj.

contumace *sf* vz ***contumacie[1]***

contumacie[1] *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 58 / V: (înv) ***~ce, ~mație*** / E: fr ***contumace,*** lat ***contumacia***] (Jur) **1** Absență nejustificată de la judecată a inculpatului. **2** (Îlav) **În ~** Fără a fi prezent la proces.

contumacie[2] *sf* [At: DICȚ. / V: (înv) ***~maț*** *sms,* ***~tromație*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Kontumaz***] (Înv) Carantină.

contumaț *sms* vz ***contumacie[2]***

contumața *vt* [At: DICȚ. / Pzi: *~țez* / E: ger ***kontumazieren*** cf fr *contumacer*] (Înv) A judeca pe cineva în lipsă.

contumațare *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~țări* / E: ***contumața***] (Înv) Judecare în lipsă.

contumațat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contumața***] Contumațare.

contumațat[2], ~ă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contumața***] (Iuz) Judecat în lipsă.

contumație *sf* vz ***contumacie[1]***

contundent, ~ă *a* vz ***contondent***

contur *sn* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) ***~ă*** *sf,* (din it *contorro*) ***~ru, ~rn*** / Pl: *~uri* și (rar) *~e* / E: fr ***contour***] **1** Linie închisă care mărginește o suprafață, un corp, o figură etc. **2** Reprezentare grafică a unui contur **(1)**.

contura *vt* [At: SADOVEANU, P. S. 197 / Pzi: *~rez* / E: ***contur***] **1** *vt* A trasa conturul unui obiect. **2-3** *vtr* (Fig) A (se) închega în forme concrete.

conturanță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***contura***] Mărime ce caracterizează calitatea reproducerii într-o imagine de televiziune.

conturare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***contura***] **1** Schițare. **2** Reliefare a unor norme, calități Si: *conturat[1]* **(2)**.

conturat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contura***] **1-2** Conturare **(1-2)**.

conturat[2], ~ă *a* [At: MOLIN, V. T. 27 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contura***] **1** Cu contururi precise. **2** (Fig) Clar. **3** (Tip; îs) *Caractere ~e* Litere turnate pentru două culori.

contură *sf* vz ***contur***

conturba *vtr* [At: MARIAN, O. I, 242 / Pzi: *~bez* / E: lat ***conturbare***] (Trs; Itm) **1-2** A (se) tulbura.

conturbare *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~bări* / E: ***conturba***] (Trs; Itm) Tulburare.

conturbat, ~ă *a* [At: MARIAN, T. 334 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***conturba***] (Trs; Itm) Tulburat.

conturn *sn* vz ***contur***

conturna *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: fr ***contourner,*** it ***conturnare***] **1** A înconjura. **2** A ornamenta.

conturnare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nări* / E: fr ***contournement***] **1** Descărcare electrică produsă în stratul gazos care înconjoară un izolator electric. **2** Ocolire a suprafețelor izolate de către un circuit electric.

conturu *sn* vz ***contur***

contuserit *sn* [At: H XVIII, 75 / Pl: *~uri* / E: ns cf *contaș*] (Reg) Cojocărit.

contuș *sn* vz ***contăș***

contuz, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***contus***] (Med) **1** Care a fost lovit puternic cu un corp contondent. **2** Rezultat în urma unei contuzii.

contuzie *sf* [At: C. PETRESCU, C. V. 42 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***contusion,*** lat ***contusio, -onis***] Traumatism care povoacă strivirea țesuturilor profunde, fără ruperea tegumentului, în urma lovirii cu un obiect dur.

contuziona *vt* [At: DA ms / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***contusionner***] A provoca o contuzie.

contuzionare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***contuziona***] Provocare a unei contuzii Si: *contuzionat^{1}*.

contuzionat^{1} [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***contuziona***] Contuzionare.

contuzionat^{2}, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***contuziona***] Căruia i s-a produs o contuzie.

contuziune *sf* vz ***contuzie***

conț^{1} *sn* [At: NOVACOVICIU, C. B. 6 / Pl: *~uri* / E: mg ***konc***] **1** (Trs; Mol) Bucată. **2** (Reg) Halcă. **3** (Fig) Os. **4** (Înv) Teanc de 24 de coli de hârtie.

conț^{2} *sn* [At: (a. 1819) URICARIUL VII, 80/16 / Pl: *~i*/ E: ***conti***] (Îvp) Consul **(3)**.

conță *sf* [At: I. CR. IV, 27 / Pl: *~țe* / E: ucr ***конек***] (Țes; Buc) **1** Resturi de pânză. **2** (Mpl) Capăt de pânză.

conțelegere *sf* vz ***conînțelegere***

conțeles, ~easă *a* vz ***conînțeles***

conțept *sn* vz ***concept***

conțert *sn* vz ***concert***

conțesc, ~ească *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ești* / E: ***conte*** + *-esc*] (Înv; nob) Care se referă la conte **(2)**.

conție *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***conte*** + *-ie*] (Nob) Conte **(2)**.

conțil *sn* vz ***consiliu***

conțiliu *sn* vz ***consiliu***

conțină *sf* vz ***concină^{2}***

conține [At: GHICA, S. 377 / Pzi: 3 *conține* / E: fr ***contenir***] **1** *vt* (D. un recipient) A fi umplut total sau parțial cu... **2** *vt* A avea în interior Si: *a cuprinde*. **3** *vt* (Pan; d. cărți, scrisori) A fi alcătuit din... **4-5** *vtr* (Înv) A (se) stăpâni.

conținea *vtr* [At: DA / Pzi: *conțin* / E: ***conține*** css] (Reg) **1-5** A (se) conține **(1-5)**.

conținut^{1} *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***conține***] **1** Ceea ce încape într-un spațiu limitat, în special într-un recipient. **2** Totalitatea notelor esențiale ale unei noțiuni, determinată în raport cu sfera acesteia Si: *comprehensiune*. **3** Fondul de idei al unei opere Si: *cuprins, temă*. **4** Tablă de materii Si: *sumar*.

conținut^{2}, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, ap. DA ms / Pl: *~uți, ~e* / E: ***conține***] **1** Care e cuprins în... **2** Care încape în... **3** (Frm; rar) Stăpânit.

conținutism *sn* [At: DN^{3} / E: ***conținut^{1}*** + *-ism*] **1** Teorie estetică care acordă mare importanță conținutului unei opere de artă. **2** Preponderență a conținutului într-o operă de artă față de mijloacele formale.

conținutist, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~iști, ~e* / E: ***conținut^{1}*** + *-ist*] Care ține de conținut^{1} (3) Si: *conținutistic*.

conținutistic, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***conținutist*** + *-ic*] Conținutist.

conțipist *sm* vz ***conțopist***

conțoi *sn* [At: H XVIII, 173/ V: *~on* / Pl: *~oaie*/ E: ***conț^{1}*** + *-oi*] **1-2** (Ban; șdp) Conț **(1)** (mare).

conțopism *sn* [At: DA ms / E: ***conțopist*** + *-ism*] (Dep) Birocrație.

conțopist, ~ă *smf* [At: SBIERA, F. S. 217 / V: ***~ncep~, ~ncip~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Konzipist***] **1** (Înv; prt) Funcționar de cancelarie care făcea ciornele. **2** (Buc) Grefier. **3** (Dep) Persoană care execută lucrări mărunte de birou. **4** Copist **(1)**.

conțopistărie *sf* [At: IORDAN , L. R. A. / Pl: *~ii* / E: ***conțopist*** + *-ărie*] (Rar) Conțopism.

conțon *sn* vz ***conțoi***

conul *sn* vz ***cocon***

conumera *vt* [At: DA ms / Pzi: *conumăr* / E: lat ***connumerare***] (Iuz; Itm) A număra.

conumerare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***conumera***] (Iuz) Numărare.

conumerat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 472/ Pl: *~ați, ~e* / E: ***conumera***] (Iuz) Numărat.

conumerațiune *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ni* / E: cf *conumerare*] (Iuz) Conumerare.

conună *sf* vz ***cunună***

conurbație *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ii* / E: fr ***conurbation***] Aglomerație urbană formată dintr-un oraș mare, cu rol de centru cultural, economic și administrativ, în jurul căruia gravitează mai multe orașe mici.

conus *sm* [At: DN^{3}/ E: it ***cono***] (Zlg) Gasteropod marin cu cochilia convolută, conică.

convalescent, ~ă *smf, a* [At: TEODOREANU, M. II, 38 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***convalescent,*** lat ***convalescens***] **1-2** (Persoană) care se află în convalescență.

convalescență *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 166 / Pl: *~țe* / E: fr ***convalescence,*** lat ***convalescentia***] Perioadă prin care trece un bolnav după boală, până la însănătoșirea deplină Si: *întremare*.

convectiv, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***konvektiv***] (Fiz) **1-2** Care ține de convecție **(1-2)**. **3-4** Produs prin convecție **(1-2)**. **5-6** Care este specific convecției **(1-2)**. **7-8** Care se referă la convecție **(1-2)**. **9-10** Care provine din convecție **(1-2)**. **11-12** Care aparține convecției **(1-2)**.

convector *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~oare* / E: fr ***convecteur***] (Îs) *~ de climatizare* Aparat alcătuit dintr-o baterie de încălzire, una de răcire, un filtru de aer și un ventilator, folosit pentru condiționarea aerului din cameră prin circulația forțată a acestuia.

convecție *sf* [At: DN^{3} / V: ***~exie, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***convection***] **1** Mișcare naturală a aerului ca urmare a diferențelor de temperatură. **2** Mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid. **3** (Îs) *~ia căldurii* Transmitere a căldurii cu ajutorul curenților de fluid naturali sau artificiali. **4** (Îs) *Curenți de ~* Mișcare pe verticală a părților unui fluid, determinată de inegalitatea densităților acestor părți. **5** (Îs) *~ electrică* Deplasare macroscopică a unui mediu încărcat cu electricitate.

convecțiune *sf* vz ***convecție***

conveier *sn* [At: DN^{3}/ P: *~ve-ier* / V: ***~ior*** / Pl: *~e* / E: eg ***conveyer,*** rs ***конвейер***] **1** Bandă rulantă. **2** (Îs) *~ verde* Sistem de organizare a producerii nutrețurilor verzi pentru a asigura hrănirea continuă a animalelor pe timpul iernii.

conveior *sn* vz ***conveier***

convenabil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. F. 100 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***convenable***] **1** Care convine **(1)** Si: *acceptabil, potrivit*. **2** Mulțumitor. **3** Avantajos. **4** (D. prețuri sau mărfuri) Ieftin. **5** (Înv) Cuviincios.

convenanță *sf* vz ***conveniență***

conveni [At: LM / Pzi: *convin* / E: fr ***convenir,*** lat ***convenire***] **1** *vi* (D. un lucru, rar, o persoană) A fi potrivit cu starea, situația cuiva... **2** *vi* A corespunde dorințelor cuiva. **3** *vi* A fi pe placul cuiva. **4** *vi* A cădea de acord cu cineva Si: *a se înțelege, a se învoi*. **5** *vi* (Pex) A face un pact. **6** *vt* (Rar) A hotărî ceva de comun acord cu altcineva. **7** *vt* A accepta. **8** *vr* (Trs; Itm) A se aduna.

conveniență [At: LM / P: *~ni-en~* / V: (înv) ***~nan~, ~nin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***convenance,*** it ***convenienza***] *sf* **1** (Mpl) Regulă de purtare impusă de o anumită societate. **2** *a* (Îla) **De ~** Făcut numai pentru a respecta anumite cerințe sociale sau interese. **3** *a* (Îs) *Căsătorie de ~* Căsătorie în care se ține seama numai de interese materiale și familiale. **4** *sf* Potrivire.

convenință *sf* vz ***conveniență***

convenire *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: ***conveni***] **1** Învoială. **2** Consimțire. **3** Acord. **4** (Trs; Itm) Adunare.

convenit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conveni***] **1-4** Convenire **(1-4)**.

convenit^{2}, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~iți, ~e* / E: ***conveni***] Stabilit prin înțelegere comună.

convent[1] *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ger ***Konvent***] (Trs; Iți) **1** Adunare. **2** Mănăstire.

convent[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***conventus***, fr, eg ***convent***] **1** Consiliul unei mănăstiri sau al unui ordin călugăresc la catolici. **2** For suprem alcătuit din clerici și laici la protestanți. **3** Adunare generală a francmasonilor.

conventicul *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***conventicule***, lat ***conventiculum***] (Rar) Adunare secretă, adesea ilegală.

convenție *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***convention***, lat ***conventio, -onis***] **1** Învoială. **2** (Spc) Acord între două sau mai multe state, instituții, persoane, pe probleme de ordin politic, juridic, militar etc. **3** (Jur) Contract. **4** Tratat internațional. **5** (În artă) Înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. **6** (Lpl) Obicei. **7** (Îf *~iune*) Adunare legislativă din timpul Revoluției franceze (1789-1799).

convențional, ~ă [At: LM / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***conventionnel***, lat ***conventionalis***] **1** *a* Stabilit prin convenție (**1**). **2** *a* Acceptat prin tradiție. **3** *a* Provenit dintr-o regulă învechită și practicată mecanic. **4-10** Specific convenției (**1-7**). **11-17** Care se referă la convenție (**1-7**). **18-24** Care aparține convenției (**1-7**). **25** *a* (D. caracter, fire) Lipsit de naturalețe Si: *prefăcut*. **26** *a* (D. opere literare sau de artă) Artificial. **27** *sm* Convenționalism (**2**).

convenționalism *sn* [At: CONTEMPORANUL II, 1949, nr. 120, 13/5 / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***conventionnalisme***] **1** Caracter convențional (**1**) Si: *convenționalitate*. **2** (În artă) Tendință de a se conforma regulilor general acceptate, fără a exista o percepție proprie. **3** Prezență în opera de artă a unor elemente devenite clișee. **4** Lipsă a unor viziuni estetice sau ideologice proprii. **5** Concepție filozofică de tip pozitivist, potrivit căreia axiomele geometrice și legile științei sunt simple simboluri sau convenții create de oamenii, de știință în mod arbitrar. **6** (Îs) *~ moral* Teorie care consideră morala drept rezultat al unei convenții asupra a ceea ce este bine sau rău.

convenționalist, ~ă [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: *convențional* + *-ist*] **1-3** *a* Referitor la convenționalism (**1, 2, 5**). **4-6** *a* Specific convenționalismului (**1, 2, 5**). **7-9** *a* Care provine din convenționalism (**1, 2, 5**). **10-12** *a* Care aparține convenționalismului (**1, 2, 5**). **13-15** *smf* Adept al convenționalismului (**1, 2, 5**).

convenționalitate *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / E: ***convențional*** + *-itate*] Convenționalism (**1**).

convenționalizat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***convențional***] (Rar) Care a devenit convențional (**1**).

convențiune *sf* vz ***convenție***

converge *vi* [At: LM / Pzi: *converg* și (Mol; nob) *~esc* / E: fr ***converger***, lat ***convergere***] **1** A se îndrepta spre același punct, aceeași direcție. **2** (Fig) A tinde spre același scop.

convergent, ~ă *a* [At: ALGEBRA, 67 / V: (înv) ***~gint, ~ă*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***convergent***, lat ***convergens, -tis***] **1** Care converge (**1**). **2** (Îs) *Lentilă ~ă* Lentilă convexă care adună razele într-un singur focar. **3** (Mat; d. un șir infinit de numere) Care tinde spre un anumit finit, numit limită.

convergență *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***convergence***] **1** Îndreptare spre același punct, direcție. **2** (Fig) Îndreptare spre același scop. **3** (Fiz) Valoare reciprocă a distanței focale a unei lentile, exprimată în dioptrii. **4** (Blg) Apariție a unor asemănări structurale sau funcționale la organisme îndepărtate filogenetic, ca rezultat al adaptării lor la condițiile de mediu relativ identice. **5** (Mat) Proprietate a unei serii de a admite o sumă determinată.

convergere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***converge***] (Nob) Emergență.

convergint, ~ă *a* vz ***convergent***

convers, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~rși, ~e* / E: fr ***converse***, lat ***conversus***] (D. judecăți, raționamente) Al cărui subiect poate fi transformat în atribut, sau invers, fără a schimba sensul judecății sau fără a altera adevărul ei.

conversa *vi* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~sez* / E: fr ***converser***, lat ***conversare***] **1** A sta de vorbă cu cineva. **2** A întreține o convorbire.

conversare *sf* [At: SBIERA, F. S. 412 / E: ***conversa***] Conversație (**1**).

conversat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***conversa***] Conversație (**1**).

conversație *sf* [At: (a. 1825) BV III, 466 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***conversation***, lat ***conversatio, -onis***] **1** Discuție. **2** (Rar) Fel de a vorbi.

conversațiune *sf* vz ***conversație***

conversie *sf* vz ***conversiune***

conversiune *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~sie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***conversion***, lat ***conversio, -onis***] **1** Schimbare de opinii. **2** Trecere de la o religie la alta. **3-4** (Rar) Schimbare a naturii sau formei unui lucru. **5** (Fin) Preschimbare a unei valori economice, mai ales monetare, într-o valoare de altă natură. **6** Schimbare a condițiilor unui împrumut, prin prelungirea termenelor, micșorarea dobânzilor etc. **7** (Chm) Transformare, în urma unui proces chimic, a unei specii de molecule în alta. **8** (Chm) Mărime care exprimă transformarea substanțelor inițiale dintr-o reacție chimică, exprimată de obicei în procente pe unitatea de timp. **9** (Blg; îf *conversie*) Schimbare în ordinea lineară a genelor. **10** (Grm) Reluare în ordine inversă a termenilor unei sintagme sau fraze, fără ca înțelesul să sufere Si: *reversiune*. **11** (Grm) Formare de noi cuvinte prin schimbarea categoriei gramaticale Si: *hipotaxă*. **12** (Log; șîs *~a judecăților*) Răsturnare a unei judecăți prin înlocuirea reciprocă a subiectului cu predicatul. **13** (Cib) Traducere a unui cuvânt, număr, mesaj alfanumeric dintr-un cod sau limbaj în altul. **14** (Mil) Mișcare prin care frontul unei unități militare își schimba direcția.

converti [At: LM / Pzi: *~tesc* / E: fr ***convertir***, lat ***convertere***] **1** *vt* (Construit cu *pp*) A transforma. **2** *vr* A-și schimba părerile, convingerile. **3-4** *vtr* A adera sau a determina pe cineva să adere la o anumită religie. **5** *vt* A transforma o valoare în alta. **6** *vt* (Fin) A schimba o bancnotă în aur sau devize.

convertibil, ~ă *a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 6/5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***convertible***, lat ***convertibilis***] **1** Care poate fi convertit. **2** (Îs) *Avion ~* Convertiplan. **3** (Îs) *Automobil ~* Automobil decapotabil.

convertibilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***convertibilité***] Obligație a băncii de a schimba, la cerere, bancnotele cu aur sau cu deviza-aur la paritatea oficială.

convertiplan *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: eg ***convertiplane***] Tip de avion care poate să decoleze și să aterizeze vertical, trecând instantaneu la zborul orizontal de mare viteză.

convertire *sf* [At: GALACTION, O. I, 227 / Pl: *~ri* / E: ***converti***] **1** Transformare. **2** Schimbare a părerilor, convingerilor etc. **3** Aderare la o altă religie. **4** Schimbare a unei valori în alta. **5** Schimbare a bancnotei în valută.

convertisare *sf* vz ***convertizare***

convertisor *sn* vz ***convertizor***

convertit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 103 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***converti***] **1** Care a trecut la o altă credință religioasă, politică etc. **2** (Fin; d. o valoare) Transformat prin convertire.

convertitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***converti*** + *-(i)tor*] (Rar) Care convertește (**3**).

convertiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: ***converti*** + *-iza*] **1-2** A supune convertizării (**1-2**).

convertizare *sf* [At: LTR / V: *~isa~* / Pl: *~zări* / E: ***convertiza***] **1** Proces metalurgic care constă în înlăturarea unor impurități din masa metalică de fontă, plumb, cupru etc. aflată în stare de fuziune în convertizor, pe baza unor reacții de oxidare, cu ajutorul unui curent de aer sau oxigen. **2** Transformare a curentului alternativ în curent continuu sau invers cu ajutorul unui convertizor.

convertizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***convertiza***] **1-2** Care este supus convertizării (**1-2**).

convertizor *sn* [At: MACAROVICI, CH. 413 / V: ***~isor*** / Pl: *~oare* / E: fr ***convertisseur***] **1** Dispozitiv mecanic de transformare a mișcării sau a forțelor. **2** Cuptor în care se realizează operația de convertizare (**1**). **3** Mașină sau grup de mașini care transformă un tip de curent în altul. **4** Mașină pentru transformarea grișului în făină.

convertoplan *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: nct] Convertiplan.

convertor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: eg ***converter***] Circuit electronic cu un singur tub, care realizează transformarea frecvenței semnalelor incidente în radioreceptoare.

convex, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ecși, ~e* / E: fr ***convexe,*** lat ***convexus***] **1** Care are suprafața rotunjită și bombată. **2** Care prezintă o proeminență.

convexie *sf* vz ***convecție***

convexitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 10 / Pl: *~tăți* / E: fr ***convexité,*** lat ***convexitas, -atis***] **1** Parte convexă a unui lucru. **2** Proeminență.

convict *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~e* / E: ger ***Konvikt***] (Buc; Itm) Internat.

convicție *sf* vz ***convicțiune***

convicțiune *sf* [At: GHICA, S. 130 / P: *~ți-u~* / V: ***~vicție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***conviction,*** lat ***convictio, -onis***] (Frm; iuz) Convingere.

conviețui *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***con[1]- + viețui*** după lat *convivere*] A trăi în același loc cu cineva Si: *coabita*.

conviețuire *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 473 / Pl: *~ri* / E: ***conviețui***] Coabitare.

conviețuitor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***conviețui*** + *-(i)tor*] **1-2** (Persoană) care trăiește în același loc cu altcineva.

convingător, ~oare *a* [At: IORGA, L. 331 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***convinge*** + *-(ă)tor*] (D. fapte, argumente etc.) **1-2** Care convinge **(1-2)**.

convinge [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *conving* / E: lat ***convincere*** după *învinge*] **1** *vt* A determina pe cineva, prin dovezi și argumente, să adopte o părere. **2** *vt* A determina pe cineva să recunoască veridicitatea unui lucru. **3** *vr* A se încredința de ceva. **4** *vr* A ajunge la recunoașterea unui adevăr. **5** *vt* A determina pe cineva să facă un lucru.

convingere *sf* [At: IBRĂILEANU, ap. DA ms / E: ***convinge***] **1** Determinare a cuiva de a recunoaște, prin argumente și dovezi, veridicitatea unui lucru. **2** Părere fermă asupra unui lucru Si: *certitudine, încredințare*. **3** (Îlav) **Cu ~** În mod ferm Si: *hotărât, răspicat*. **4** (Îlav) **Fără ~** Nehotărât. **5** (Îal) Fără entuziasm.

convins, ~ă *a* [At: (a. 1855) URICARIUL V, 194/15 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***convins***] **1** Care a fost determinat să adopte o părere. **2** Care este încredințat că... **3** Ferm.

conviv, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 98 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***convive,*** lat ***conviva***] (Liv) Comesean.

convivial, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***convivial***] **1** Specific convivului. **2** Care se referă la conviv. **3** Care provine de la conviv. **4** Care aparține convivului.

convoca *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 9/26 / Pzi: *convoc* / E: fr ***convoquer,*** lat ***convocare***] A chema (oficial), într-un anumit loc, o persoană, un grup de persoane ori un corp constituit.

convocabil, ~ă *a* [At: DN[3]/ Pl: *~i, ~e* / E: fr ***convocable***] **1-2** Care poate fi convocat **(1-2)**.

convocare *sf* [At: SADOVEANU, P. M. 214 / Pl: *~cări* / E: ***convoca***] **1** Chemare la o adunare Si: (înv) *convocațiune* **(1)**. **2** (Ccr) Înștiințare scrisă prin care este convocată o persoană, un grup de persoane sau un corp constituit, cu un anumit scop (oficial) Si: (reg) *convocator* **(2)**, (înv) *convocațiune* **(2)** .

convocat, ~ă *a* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 308/5/ Pl: *~ați, ~e* / E: ***convocat***] **1** (D. o persoană) Chemat la o adunare. **2** (D. o adunare) Întrunit.

convocator, ~oare [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***convoca*** + *-tor*] **1** *a* Care convoacă. **2** *a* Specific convocării **(1)**. **3** *a* Care se referă la convocare **(1)**. **4** *a* Care provine de la convocare **(1)**. **5** *a* Care aparține convocării **(1)**. **6** *sf* (Trs; Buc) Convocare **(2)**. **7** *sn* (Iuz) Lista cu persoanele convocate la o acțiune.

convocație *sf* vz ***convocațiune***

convocațiune *sf* [At: COD. ȚIV. V. / V: ***~cație*** / Pl: *~ni* / E: fr ***convocation***] (Înv) **1-2** Convocare **(1-2)**.

convoi *sn* [At: BELDIMAN, TR. 4 / Pl: *~oaie* si (rar) *~uri* / E: fr ***convoi,*** rus ***конвой,*** it ***convoglio***] **1** Șir de vehicule care transportă materiale, trupe etc. **2** Mulțime încolonată care merge în aceeași direcție și cu același scop. **3** Cortegiu.

convoia *vt* [At: DR. II, 793 / Pzi: *~iez* / E: ***convoi***] (Înv) A escorta.

convolut [1] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ger ***Konvolut***] **1** Grup de scrieri catalogate separat în biblioteci sau arhive. **2** Volum cuprinzând mai multe lucrări ale aceluiași autor sau având aceeași tematică.

convolut[2], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***convoluté,*** lat ***convolutus***] **1** (D. organe) Răsucit în formă de cornet. **2** Răsucit spre el însuși.

convoluție *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***convolution***] **1** Întoarcere. **2** Răsucire.

convolușiune *sf* vz ***convoluție***

convorbi *vi* [At: EMINESCU, P. 181 / Pzi: *~besc* / E: ***con[1]- + vorbi*** după ger *unterreden*] (Rar) A sta de vorbă Si: *conversa, discuta*.

convorbire *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 189 / Pl: *~ri* / E: ***convorbi***] **1** Conversație **(1)**. **2** (Îs) *~ telefonică* Discuție prin intermediul telefonului.

convremelnic, ~ă *smf, a* [At: MARCOVICI, D. 305/25 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***con[1]- + vremelnic*** după fr *contemporain*] **1-2** (Înv; nob) Contemporan.

convulsa *vr* [At: CONTEMPORANUL IV, 85 / Pzi: *~sez* / E: fr ***convulser***] (Rar) A se convulsiona **(1)**.

convulsat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***convulsa***] (Nob) **1-4** Convulsionat **(1-4)**.

convulsie *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 58 / V: (înv) ***~iune,*** (Mol; Trs) ***~lzie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***convulsion***] **1** Contracție bruscă, involuntară și prelungită a musculaturii unui segment corporal sau a întregului corp Si: *spasm*. **2** (Fig) Frământare. **3** Zvârcolire. **4** Încordare.

convulsiona *vr* [At: DA ms / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***convulsionner***] **1** A avea convulsii **(1)** Si: *convulsa*. **2** (Fig) A se frământa. **3** (Fig) A se zvârcoli. **4** A se încorda.

convulsionar, ~ă *a* [At: DICȚ. / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***convulsionnaire***] (Rar) Care are convulsii **(1)**.

convulsionat, ~ă *a* [At: ARDELEANU, P. 56 / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***convulsiona***] **1** Cuprins de convulsii **(1)**. **2** (Fig) Framântat. **3** (Fig) Încordat. **4** (Imp; rar) Congestionat.

convulsioterapie *sf* [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pl: *~ii* / E: ***convulsie + terapie***] (Med) Metodă terapeutică de șoc constând în provocarea intenționată a convulsiilor **(1)**.

convulsiune *sf* vz ***convulsie***

convulsiv, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 200 / V: ***~lziv*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***convulsif***] **1** Care se referă la convulsii **(1)**. **2** Specific convulsiei **(1)**. **3** Care provine de la convulsii **(1)**. **4** Care aparține convulsiei **(1)**. **5** Care provoacă convulsii. **6** Caracterizat prin convulsii. **7** Însoțit de convulsii **(1)**. **8** (Îs) *Tuse ~ă* Boală contagioasă, frecventă la copii, caracterizată prin accese de tuse spasmodică, de o mare violență.

convulzie *sf* vz ***convulsie***

convulziv, ~ă *a* vz ***convulsiv***

coobligat, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***coobligé***] (Jur) Fiecare din persoanele legate printr-o obligație comună.

coobligație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***coobligation***] Obligație reciprocă sau comună mai multor persoane.

coocupant, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***coocupant***] Persoană care ocupă un loc, împreună cu una sau mai multe persoane.

cool *sn* [At: DN[3] / P: *cul* / E: eg ***cool(jazz)***] Manieră reținută, interiorizată, de interpretare în jazul modern.

coolcer *sm* vz ***colcer***

coolman *sm* [At: DN[3] / E: eg ***coolman***] (Rar) Muzician de jaz, adept al stilului cool.

coopera *vi* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***coopérer,*** lat ***cooperare***] **1** A colabora. **2** A-și da concursul Si: *a conlucra*.

cooperare *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 56 / Pl: *~rări* / E: ***coopera***] Colaborare. **2** Conlucrare.

cooperatism *sn* [At: DN[3] / E: fr ***coopératisme***] **1** Sistem economic care atribuie un rol important cooperației. **2** Curent în economie care

preconizează rezolvarea unor probleme prin generalizarea treptată a cooperației (2) Si: (rar) *cooperativism*.

cooperatist, ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***cooperație***] **1** *a* Specific cooperației (**1**). **2** *a* Care se referă la cooperație (**1**). **3** *a* Care provine de la cooperație (**2**). **4** Care aparține cooperației (**2**). **5-6** *smf, a* (Persoană) care activează într-o cooperație (**2**).

cooperativ, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***coopératif***] **1-2** Care cooperează (**1-2**) Si: *binevoitor*.

cooperativă *sf* [At: D. STĂNOIU, C. I, 25 / V: (nrc) ***comp~*** / Pl: *~ve* / E: fr ***coopérative***] **1** Organizație economică formată prin asocierea liber consimțită a unui grup de persoane (mici producători, meseriași, consumatori), pentru producerea, cumpărarea și desfacerea în comun a unor produse sau pentru acordarea de credite și prestarea unor servicii. **2** (Iuz; îs) *~ agricolă de producție* Unitate economică socialistă, realizată prin asocierea țăranilor, bazată pe proprietatea comună asupra producției și a mijloacelor de producție. **3** (Îs) *~ meșteșugărească* Unitate economică autonomă, formată prin asocierea de bunăvoie a unui grup de meseriași, cu scopul de a lucra în comun cu mijloace care intră în proprietate comună Si: *cooperație* (**3**). **4** (Ccr) Magazin de desfacere al unei cooperative (**3**).

cooperativism *sn* [At: DN[3] / E: ***cooperativ*** + *-ism*] (Rar) Cooperatism (**2**).

cooperativist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***cooperativism***] **1** *a* Specific cooperativismului. **2** *a* Care se referă la cooperativism. **3** *a* Care provine din cooperativism. **4** *a* Care aparține cooperativismului. **5** *smf* Adept al cooperativismului.

cooperativiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: ***cooperativ***+ *-iza*] A supune cooperativizării (**1**).

cooperativizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***cooperativiza***] **1** Proces de unire treptată a micilor producători în cooperative (**1**). **2** (Iuz; îs) *~a agriculturii* Organizare a țăranilor în unități agricole cooperatiste (**1**).

cooperator, ~oare [At: ODOBESCU, S. III, 580 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***coopera*** + *-(ă)tor* după fr *coopérateur*] **1** *a* Colaborator. **2** *smf* Membru al unei cooperative (**1**). **3** *smf* Participant la o cooperativă (**1**).

cooperație *sf* [At: GHICA, S. 127 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***coopération***] **1** Cooperare (**1**). **2** Asociere de persoane în întreprinderi cooperatiste (**1**). **3** (Nob) Cooperativă (**3**).

cooperit *sn* [At: DEX[2] / E: eg ***cooperite***] Sulfură naturală de platină.

coopta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***coopter,*** lat ***cooptare***] A primi pe cineva într-un colectiv.

cooptare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***coopta***] Alegere a unei persoane într-un colectiv Si: (înv) *cooptațiune*.

cooptat, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***coopta***] Ales ca membru într-un colectiv.

cooptațiune *sf* [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: fr ***cooptation,*** lat ***cooptatio***] (Înv) Cooptare.

coordina *v* vz ***coordona***

coordinare *sf* vz ***coordonare***

coordinat, ~ă *a, sf* vz ***coordonat***

coordinație *sf* [At: PARHON, B. 84 / Pl: *~ii* / E: fr ***coordination***] Coordonare (**1**).

coordona *vt* [At: GHEREA, ST. CR. II, 51 / V: (înv) ***~dina*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***coordonner***] **1** A pune de acord părțile unui tot. **2** A îndruma unitar mai multe acțiuni cu același scop.

coordonare *sf* [At: BUL. OF. (1951), nr 1196, ap. DA / V: (înv) ***~din~*** / Pl: *~nări* / E: ***coordona***] **1** Punere în ordine a părților unui tot. **2** (Grm) Relație de egalitate stabilită în cadrul unui enunț, între cuvinte, construcții și propoziții, fără ca un element să depindă, din punct de vedere gramatical, de celălalt.

coordonat, ~ă [At: EMINESCU, N. 45 / V: ***~din~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***coordona***] **1** *a* Pus de acord cu alte părți Si: *armonizat*. **2** *a* (D. mai multe noțiuni) Care sunt în raport de egalitate unele față de altele. **3-4** *sf, a* (Lin; șîs *propoziție ~ă*) (Propoziție) care se află în raport de coordonare cu alta. **5-6** *sf, a* (Mat; șîs *axe ~e*) (Drepte) perpendiculare. **7-8** *sf, a* (Gmt; șîs *linii ~e*) (Linii) care formează un sistem ce permite aflarea poziției unui punct pe o linie, plan sau în spațiu. **9-10** *sf, a* (Log; șîs *noțiuni ~e*) (Noțiuni) care se află pe același plan, fiind subordonate unui gen comun. **11** *sf* (Mat) Fiecare dintre elementele (numere, distanțe, unghiuri etc.) care caracterizează poziția unui punct în raport cu un sistem de referință. **12** *sf* (Ggf; lpl) Sistem de cercuri imaginare (meridiane și paralele) trasate pe suprafața globului pământesc, cu ajutorul cărora se determină poziția unui punct pe glob. **13** *sf* (Ast) Sistem de numere prin care se determină poziția unui astru. **14** *sf* (Ast; lpl; îs) *~e ecliptice* Latitudinea și longitudinea aștrilor pe bolta cerească. **15** *sf* (Fig) Dată.

coordonator, ~oare [At: DA ms / V: ***~din~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***coordonnateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care coordonează (**2**). **3** *a* (Lin; îs) *Conjuncție ~oare* Conjuncție care leagă propoziții sau părți de propoziții de același fel. **4** *sn* Aparat care indică în mod automat pilotului, în cursul zborului, poziția avionului și distanța parcursă de la locul de decolare.

coordonograf *sm* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***coordon(ată) + graf***] Instrument destinat raportării punctelor în funcție de coordonatele (**12**) lor.

cop *sn* [At: JAHRESBER. X, 183 / Pl: *~uri* / E: rs ***коп***] (Reg) **1** Măsură de capacitate de aproape un litru. **2** Vas având capacitatea unui cop (**1**). **3** Conținutul unui cop (**2**). **4** Măsură cu care se percepe taxa în produse la moară. **5** Urcior. **6** (Lpl) Toc. **7** (Lpl) Fund de pălărie. **8** Fâșie îngustă de pământ.

copac *sm* [At: (a. 1625) GCR 70/6 / V: (reg) *~aci* / Pl: *~aci* / E: cf alb *kopač*] **1** (Bot) Plantă cu trunchiul lemnos și înalt, ale cărei crengi se ramifică la o distanță oarecare de sol, formând o coroană Si: *arbore, pom*. **2** (Iuz) Împărțire aproximativă a distanței parcurse (aparent) de soare pe cer. **3** (Bot; reg; îc) **~aci-de-plămâni** Mușchiul fagului. **4** (Reg) Stejar. **5** Arbore înalt, gros și uscat. **6** Trunchi de fag sau de stejar foarte gros.

copaci *sm* vz ***copac***

copai *sf* [At: BIANU, D. S., ap. DA ms / V: ***~v*** *sn* / Pl: *~* / E: fr ***copahu***] Substanță extrasă din copaier, care conține terebentină, folosită în medicină împotriva unor tulburări ale căilor urinare.

copaie *sf* [At: ANON. CAR. / P: *~pa-ie* / Pl: *~păi* / E: bg ***копаня***, srb ***kopanja***] (Reg) **1** Albie. **2** Luntre. **3** Leagăn. **4** Ladă în care curge făina la moară.

copaier *sm* [At: DA ms / P: *~pa-ier* / Pl: *~i* / E: fr ***copayer***] (Bot) Arbore înalt, cu lemnul roșu, care crește în America de Sud *(Copaifera officinalis)*.

copaiță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *copala*] (Reg) Copală.

copaiv *sn* vz ***copai***

copal *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***copal***] Substanță naturală asemănătoare cu chihlimbarul, extrasă din diverși arbori tropicali, folosită în special la prepararea leacurilor.

copală *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~le* / E: ns cf *copreală*] (Reg) Sperietoare.

copan[1] *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~e* / E: bg ***копан***] Pop. **1** Pisălog. **2** Coapsă de animal. **3** Picior de pasăre.

copan[2] *sm* vz ***clapon***

copancă *sf* [At: DA ms / Pl: *~pănci* / E: ucr ***копанка***] (Mar) Movilă.

copar *sm, am* [At: ALRM II/I h. 82 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1-2** Spân (**1-2**).

copartaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***copartage***] (Jur) **1** Partaj făcut de părți. **2** Partaj între mai multe persoane.

coparticipa *vi* [At: DN[3] / Pzi: *coparticip* / E: fr ***coparticiper***] A participa la ceva împreună cu alții.

coparticipant, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***coparticipant***] **1-2** (Persoană) care participă la o antrepriză, asociație etc.

coparticipare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~pări* / E: ***coparticipa***] Participare la ceva împreună cu alții Si: (rar) *coparticipație*.

coparticipație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***coparticipation***] (Rar) Coparticipare.

copast *sn* [At: H XVIII, 15 / Pl: *~uri* / E: mg ***kopasz(hegy)***] (Trs; mgm) Deal.

copastie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ngr **κουπαστή**] (Reg) Bordură de lemn sau de metal montată la partea superioară a parapetului sau a balustradei bordajelor unei nave.
copăcărie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: *copac* + *-ărie*] (Rar) Pădure.
copăcel *sm* [At: PSALT. 16/27 / Pl: *~ei* / E: *copac* + *-el*] **1-2** (Șhp) Copac **(1)** (mic). **3** (Bot; îs) *Fasole* ~ Fasole care se cațără pe araci. **4** (D. copii mici; îe) **A sta** (sau **a merge, a umbla**) **~** A sta sau a merge pe picioare încet și cu grijă. **5** (Îlav) **~ - ~** Cu grijă. **6** (Blg; lpl) Canal. **7** (Blg) Legumă cu boabe lungi și pestrițe, care crește în sus, asemenea copacului.
copăci *vt* [At: DA ms / Pzi: *~cesc* / E: cf *copac*] (Reg) A însăila.
copăcios, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 316 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *copac* + *-(i)os*] (Nob) Acoperit cu copaci.
copăi *vt* [At: DAMÉ, T. 62 / V: *~poi* / Pzi: *~esc* / E: vsl **копати**, srb *kopati*, bg **копая**] (Trs) A prăși.
copăic *sn* [At: LUNGIANU, GL. 79 / P: *~pă-ic* / Pl: *~ici* / E: *copaie* + *-ic*] (Reg) **1-4** Copaie **(1-4)**.
copăioară *sf* [At: DA ms / P: *~pă-ioa~* / Pl: *~re* / E: *copaie* + *-ioară*] (Reg) Copăiță **(1)**.
copăire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *copăi*] (Reg) Prășire.
copăit *sn* [At: DA ms / V: *~poit* / E: *copăi*] (Reg) Copăire.
copăiță *sf* [At: PANN, P. V. II, 137/20 / P: *~pă-i~* / Pl: *~țe* / E: *copaie* + *-iță*] (Reg) **1-8** (Șhp) Copaie **(1-4)** (mică).
copăneață *sf* vz **copeneață**
copăni *v* vz **claponi**
copănire *sf* vz **claponire**
copănit *sn* vz **claponit**
copărâie *sf* vz **coporâie**
copărșău *sn* vz **copârșău**
copărșiu *sn* vz **copârșău**
copărștios, ~oasă *a* vz **copârștios**
copărtaș, ~ă *smf* [At: I. IONESCU, D. 204 / P: *~i, ~e* / E: *co-* + *părtaș*] Persoană considerată în raport cu altele cu care participă la o afacere sau la o împărțeală.
copărțitor, ~oare *smf, a* vz **compărțitor**
copăstău *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 123 / Pl: *~taie* / E: mg *koppaszto*] (Ban; mgm) Cuțitoaie.
copău *sn* vz **copoi**
copâlnă *sf* vz **căpâlnă**
copârcie *sf, af* [At: COMAN, GL. / P: *~ciie* / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1-2** (Femeie) înaltă și subțire.
copârșauă *sf* vz **copârșău**
copârșău *sn* [At: ANON. CAR. / V: *~păr~, ~șeu, ~părșeu, ~șiu, ~pri~, ~pâș~, ~șauă* / Pl: *~șee* și *~șae, ~șaie, ~șeie, ~șauă* / E: mg *koporso*] (Trs; mgm) **1** Sicriu. **2** (Îe) **Fi-ți-ar puica peste ~** Vedea-te-aș mort!
copârșeu *sn* vz **copârșău**
copârștios, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / V: *~păr~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *copârștoi*] (Reg) Deșirat.
copârștoi *sm* [At: I. CR. IV, 188 / E: ns cf *cătărig*] (Reg; d. copii) Deșirat.
copârțău *sn* [At: DA / Pl: *~țae* / E: ns cf ucr **копечь**] (Reg) Movilă.
copâșău *sn* vz **copârșău**
copâț *i* [At: DA ms / E: fo] Cuvânt care imită săritura iepurelui.
copcă¹ *sf* [At: BIBLIA (1688), 57² / V: *~pce, ~pcie* / Pl: *~pce* și *~pci* / E: rs **кобка**] **1** Sistem format din două piese metalice (un cârlig și un inel), folosit pentru prinderea a două părți ale unei confecții. **2** Nasturi de metal peste care se trece șiretul ghetelor. **3** (Îs) *~pcie de fier* Scoabă de fier. **4** Agrafă pentru învelitori în construcții. **5** Proeminență în formă de limbă a unei piese metalice plate, care se introduce în orificiul altei piese metalice. **6** Prăjină folosită de ciobani pentru prins oile. **7** (Reg) Oaie cu coarnele încovoiate. **8** (Lpl; îcs) **De-a ~pcile** Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.
copcă² *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~pce* și *~pci* / E: bg **копка**] **1** Spărtură făcută în gheața unui râu, a unei bălți pentru a pescui sau a scoate apă. **2** Adâncitură în albia unei ape curgătoare. **3** (Îe) **A se duce** sau **a merge pe ~** sau **pe ~pce** A se duce unde este apa mai adâncă. **4** (Fig; d. bunuri; îae) A se pierde. **5** (Fig; d. oameni; îae) A intra într-o mare încurcătură. **6** (Fig; d. oameni; îae) A muri. **7** (Nob; îe) **A pune pe cineva pe ~** A da gata pe cineva. **8** Scobitură făcută în pământ pentru însămânțare. **9** Gaură făcută într-un stog de paie, unde se ține pleava. **10** Groapă îngustă și adâncă, făcută în pământ sau în piatră. **11** Canal pe care se abate apa de la moară. **12** (Reg) Săritură pe care o fac animalele când fug repede.
copcă³ *sf* vz **cobcă**
copce *sf* vz **copcă¹**
copceană *sf* [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: *~pcene* / E: nct] (Olt) Cană.
copci *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / Pzi: *~cesc* / E: *copcă²*] (Reg) **1** A face gropi mici în jurul pomilor pentru a pune îngrășăminte. **2** A dezgropa via din pământ. **3** A subția un lemn cu tesla.
copcia *v* vz **încopcia**
copcie *sf* vz **copcă¹**
copcier *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: *copcă¹* + *-ar*] (Rar) Fabricant de copci¹.
copciolog *sn* [At: CADE / Pl: *~oage* / E: mg *kapcsolok*] (Ban; mgm) Fâșie de piele dințată folosită la împodobirea pieptarelor sau a cojoacelor.
copcire *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: *copci*] Solidarizare a capetelor țevilor, după centrare, prin puncte de sudură.
copcit *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: *copci*] (Reg) Săpare a unor gropi mici la rădăcina pomilor pentru a pune îngrășăminte.
copcuță *sf* [At: MATEESCU, B. 107 / Pl: *~țe* / E: *copcă¹* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Copcă¹ **(1)** (mică).
copec *sn* vz **copeică**
copecă *sf* vz **copeică**
copeică *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 77/28 / V: *~pec sn, ~pecă, cap~, capic* / Pl: *~ici* și *~ice* / E: rs **копейка**] (Înv) Monedă divizionară cu valoarea unei sutimi dintr-o rublă.
copeie *sf* vz **capeie**
copeneață *sf* [At: PAȘCA, GL. / V: *~pin~, ~păn~, ~pon~, ~nece* / Pl: *~nețe* / E: nct] (Reg) **1** Cutie mare. **2** Cutie mică. **3** Pisălog. **4** Piuliță.
copenece *sf* vz **copeneață**
copepode *snp* [At: DN³ / E: fr *copépodes*] (Zlg) **1** Subclasă de crustacee mici care formează planctonul din apele dulci sau marine. **2** (Lsg) Crustaceu care aparține subclasei copepodelor **(1)**.
coperământ *sn* [At: CORESI, EV. 38/39 / V: *~rim~* / Pl: *~uri* / E: ml *co(o)perimentum*] (Înv) **1** Înveliș. **2** Cort. **3** Colibă. **4** Capac. **5** Adăpost. **6** Înțeles tainic, simbolic.
coperi *v* vz **acoperi**
coperimânt *sn* vz **coperământ**
coperioară *sf* [At: BARONZI, L. I, 98 / P: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: *coperi* + *-oară*] (Îvp; sst) Capac.
coperire *sf* vz **acoperire**
coperiș *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 86 / V: *~porâș* / Pl: *~uri* și *~e* / E: *coperi* + *-iș*] (Îvp) **1** Acoperiș. **2** Capac.
coperit¹ *sn* vz **acoperit¹**
coperit², ~ă *a* vz **acoperit²**
coperitor, ~oare *smf, a* vz **acoperitor**
coperitură *sf* vz **acoperitură**
copermutant *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 358 / V: (înv) *~e* / Pl: *~nți* / E: fr *copermutant*] (Jur) Fiecare dintre cele două persoane care fac între ele un schimb de lucruri.
copermutante *sm* vz **copermutant**
coperta *vt* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: it *copertare*] A pune copertă la o carte sau un caiet.
copertare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: *coperta*] Punere a unei coperte la o carte, un caiet.

copertă *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 348 / Pl: *~te* și *~rți* / E: it **coperta**] **1** Înveliș protector al unei cărți, publicații, caiet etc. Si: *copertină* **(1)** *învelitoare, scoarță*. **2** (Înv) Plic. **3** Tas la orologiu. **4** Cuvertură. **5** (Mar) Punte.

copertină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: it **copertina**] **1** Copertă **(1)**. **2** (Pex) Acoperitoare. **3** (Con) Element de construcție cu suprafață plană, care acoperă de obicei intrarea într-o clădire.

copeț *sm* vz **cupeț**

copi *sn* [At: (a. 1757) IORGA, S. D. XIV, 86 / Pl: *~uri* / E: ngr **κόπιζ, -ίδος**] (Înv) Copie.

copia [At: NEGRUZZI, S. I, 332 / Pzi: *~iez* / E: fr **copier**] **1** *vt* A transcrie un text, redând exact conținutul lui. **2** *vt* A reproduce fără originalitate o operă de artă. **3** *vt* (Prt) A imita pe cineva. **4** *vi* A redacta o lucrare folosind în mod nepermis lucrarea altui elev sau alte surse de informație. **5** *vi* A plagia. **6** *vt* (Teh) A prelucra prin așchiere un model, rezultând o piesă cu un model identic.

copiar *sn* vz **copier**

copiare *sf* vz **copiere**

copiariu *sn* [At: IORGA, L. II, 225 / P: *~pi-a~* / Pl: *~rii* / E: lat **copiarium**] (Înv) Colecție de copii dintr-o bibliotecă, arhivă etc.

copiat[1] *sn* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 159, 3/5 / P: *~pi-at* / Pl: *~uri* / E: **copia**] **1-4** Copiere **(1-4)**. **5** Plagiat[1].

copiat[2] *sm* [At: DN[3] / P: *~pi-at* / Pl: *~ați* / E: fr **copiate,** ngr **κοπιατες**] Membru al clerului la Constantinopol care avea misiunea de a acoperi morții cu un giulgiu.

copiat[3], ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 67 / P: *~pi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: **copia**] **1** Care este reprodus întru totul. **2** Imitat.

copiativă *a* [At: DEX[2] / P: *~pi-a~* / Pl: *~ve* / E: it **copiativa**] (Îs) *Hârtie ~* Plombagină.

copie[1] *sf* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 53/21 / Pl: *~ii* / E: fr **copie,** lat **copia**] **1** Reproducere exactă a unui text, opere de artă, imagini fotografice etc. Si: *duplicat, plastografie*. **2** (Prt) Imitație fără valoare, făcută uneori prin mijloace nepermise. **3** Înscris care reproduce exact conținutul unui alt înscris, constând un act juridic. **4** (Îs) *~ legalizată* Copie pe care un organ de stat competent o atestă ca fiind conformă cu originalul. **5** (Com; îs) *~ de scrisori* sau *carte de ~ii* Copier.

copie[2] *sf* [At: P. MAIOR, IST. 237/6 / Pl: *~ii* și *~* / E: lat **copia**] (Trs) **1** Mulțime. **2** Turmă.

copie[3] *sf* [At: POPA DIN VINȚ, ap. GCR I, 244/7 / Pl: *~ii* / E: vsl **копие**] Cuțit cu două tăișuri, folosit în biserică la tăiatul prescurii.

copier *sn* [At: DA / V: *~iar* / P: *~pi-er* / Pl : *~e* / E: ger **Kopier(buch)**] (Com; șîs *registru-~*) Registru în care se copiază unele operații contabile.

copiere *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 349 / V: (nob) *~iare* / P: *~pi-ere* / Pl: *~ri* / E: **copia**] **1** Transcriere a unui text prin redarea exactă a conținutului Si: *copiat[1]* **(1)**. **2** Reproducere fără originalitate a unei opere de artă Si: *copiat[1]* **(2)**. **3** Imitare servilă a cuiva Si: *copiat[1]* **(3)**. **4** Redactare a unei lucrări prin folosirea nepermisă a unei alte lucrări sau a altor surse de informație Si: *copiat[1]* **(4)**. **5** Plagiere. **6** (Teh) Prelucrare prin așchiere a unui model, pentru a rezulta o piesă cu un model identic.

copil[1] *sm* [At: PRAV. 675 / V: (înv) **cupi~** / A: *copil* / Pl: *~ii* / E: cf alb *kopil*] **1** Băiat sau fată în primii ani ai vieții, până la adolescență. **2** (Îs) *~ de școală* Elev. **3** (Îs) *~ mic* sau (pop) *de țâță* Sugar. **4** (Îs) *~ nenăscut* Făt. **5** (Îs) *~ de găsit* Copil **(1)** cu părinți necunoscuți. **6** (Îs) *~ lepădat* Copil **(1)** născut înainte de vreme. **7** (Îas) Copil **(1)** părăsit de mamă. **8** (Îs) *~ de suflet* Copil **(1)** crescut de părinți adoptivi Si: *înfiat*. **9** (Îs) *~ de trupă* Orfan crescut și educat de o unitate militară. **10** (Îlav) **De (mic) ~** Din copilărie. **11** (Îe) **A avea ~ii** A procrea. **12** (Îe) **A face ~ii** A naște. **13** (Îe) **(A avea) o casă de ~ii** A avea o familie foarte numeroasă. **14** (D. bătrâni; îe) **A da în mintea** (sau în **doaga**) **~iilor** A se ramoli. **15** (Îe) **Unde și-a înțărcat dracul ~iii** În locuri foarte îndepărtate. **16** (Îs) *Răul* sau *boala ~iilor* Epilepsie. **17** Fiu. **18** Fiică. **19** (Îs) *~ legitim* sau *natural* Copil **(1)** născut în cadrul căsătoriei. **20** (Îs) *~ nelegitim* (sau, pop) *de lele, de pripas, de căpătat, din tichere* Copil **(1)** născut în afara căsătoriei. **21** (Îs) *~ din flori* Copil **(1)** a cărui mamă nu este căsătorită. **22** Tânăr. **23** (Înv; îs) *~ de casă* Fiu de boier care făcea serviciul de paj la familia domnitoare sau la boierii mari. **24** (Îs) *~ de cor* Băiat care ajuta preotul la diferite slujbe sau ceremonii religioase. **25** Persoană mai tânără considerată în raport cu una mai în vârstă. **26** (Fig) Cetățean. **27** Individ. **28** (Fig) Naiv. **29** (Înv) Servitor. **30** (La animale, în basme) Pui.

copil[2] *sm* [At: LM / Pl: *~i* /E: cf *copil[1]*] **1** (Pop) Lăstar crescut la baza tulpinii unei plante, din primul nod. **2** (Pan) Parte proeminentă a unor obiecte, asemănătoare cu lăstarele care înmuguresc. **3** (Pop) Cui de lemn sau de metal care se înfige în ochiul țâțânii. **4** (Pop) Cârlig mare care ajută la închiderea sau deschiderea porții. **5** (Pop) Fier de la ușă în care cade clanța. **6** (Pop) Parte a osiei care intră în butea unei roți. **7** (Reg; la car; îs) *~ul de sus* Cioc. **8** (Reg; la car; îs) *~ul de jos* Clenci. **9** (La dulgherie) Colți ai scoabei. **10** Instrument cu care se găuresc lații. **11** (Atm) Omușor.

copilame *sf* [At: DA / Pl: *~muri* / E: **copil[1]** + *-ame*] (Reg) Copilărime.

copilandră *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 51/11 / Pl: *~re* / E: **copil[1]** + *-andră*] (Pfm) Fată în perioada de trecere de la copilărie la adolescență Si: (reg) *codană*.

copilandric *sm* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. VII, 222 / V: (înv) **~drec** / Pl: *~ici* / E: **copilandru** + *ic*] (Înv) **1-2** Copilandru **(1-2)**.

copilandrică *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. VII, 222 / Pl: *~ice* / E: **copilandru** + *-ică*] (Înv) Copilandră.

copilandru *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 51/11/ Pl: *~ri* / E: **copil[1]** + *-andru*] (Pfm) **1** Băiat în perioada de trecere de la copilărie la adolescență Si: *copilandric* **(1)**. **2** Băiat mare Si: *copilandric* **(2)**.

copilarc *sm* [At: ALRM I/II h. 292 / E: **copil[1]** + *-arc*] (Reg) Bastard.

copilaș *sm* [At: BIBLIA (1688), 192 / Pl: *~i* / E: **copil[1]** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Copil[1] **(1)** (mic). **3** Copil[1] **(17)**. **4** (Înv) Copil[1] **(29)**.

copilașă *sf* [At: BIBLIA (1688), 192[2] / Pl: *~șe* / E: **copil[1]** + *-așă*] **1-2** (Șhp; rar) Copilă[1] **(1)** (mică). **3** Copilă[1] **(2)**.

copilă[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA / V: (reg) **coptilă** / Pl: *~le* / E: **copil[1]** + *-ă*] **1** Fiică. **2** Fetiță. **3** Fată tânără, după ce a trecut de vârsta copilăriei. **4** (Fig) Fată naivă, nevinovată. **5** (Șîlsa) *Copil de ~* Bastard.

copilă[2] *sf* [At: CONV. LIT. XLVI II, 655 / Pl: *~le* / E: **copil[2]**] Copilire.

copilărea *sf* [At: MAT. FOLK. I, 256 / E: **copil[1]** + *-ărea*] (Rar) Copilărie **(1)**.

copilăresc, ~ească [At: COSTINESCU / Pl: *~ești* / E: **copil[1]** + *-ăresc*] **1** *a* Care aparține copilului[1] **(1)**. **2** *a* Specific copilului[1] **(1)** Si: *copilăros* **(3)**. **3** *a* Privitor la copil[1] **(1)**. **4** *a* Care provine de la copil[1] **(1)**. **5** (Fig; d. manifestări ale omului) Lipsit de maturitate Si: *naiv, nechibzuit*. **6** *sfa* Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

copilărește *av* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 141/16 / E: **copil[1]** + *-ărește*] **1** În felul copiilor **(1)**. **2** Ca un copil **(1)**.

copilăret *sms* [At: DA ms / E: **copil[1]** + *-ăret*] Copilărime.

copilări [At: NEGRUZZI, S. I, 245 / Pzi: *~resc* / E: **copil[1]** + *-ări*] **1** *vi* A petrece (undeva sau cu cineva) anii copilăriei **(1)**. **2** *vr* (D. oameni maturi) A face copilării **(5)**. **3** *vr* (D. bătrâni) A se ramoli.

copilărie *sf* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 168/21 / Pl: *~ii* / E: **copil[1]** + *-ărie*] **1** Perioadă a vieții omenești de la naștere până la adolescență Si: *copilărit* **(1)**. **2** (Fig) Început. **3** (Fig; îs) *~ia artei* Perioadă de început a dezvoltării artei Si: *copilărit* **(3)**. **4** (Înv; îs) *~ din casă* Funcție de paj. **5** Faptă de copil. **6** (Fig) Naivitate. **7** (D. bătrâni; îe) **A cădea** sau **a da în ~** A avea minte de copil Si: *a se ramoli*.

copilărime *sf* [At: DDRF / E: **copil[1]** + *-ărime*] Totalitate a copiilor Si: *copilăret, copileată, copilet, copilime*.

copilărire *sf* [At: DA ms / Pl: (rar) *~ri* / E: **copilări**] **1** Petrecere undeva sau cu cineva a anilor copilăriei Si: *copilărit* **(4)**. **2** (D. oameni maturi) Comportare neserioasă, cu apucături de copil Si: *copilărit* **(5)**. **3** Ramolire.

copilărit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **copilări**] **1-2** Copilărie **(1-2)**. **3-4** Copilărire **(1-2)**. **5** Ramolire.

copilăros, ~oasă *a* [At: PANN, P. V. II, 131/27/ Pl: *~oși, ~oase* / E: **copil[1]** + *-ăros*] **1** (D. oameni) Care se comportă ca un copil **(1)** Si: *copilos* **(1)**. **2** (Pex) Zburdalnic. **3** (Rar) Copilăresc **(2)**.

copileată *sf* [At: DR. XI, 94 / E: ***copil*** + *-eată*] (Rar) **1-2** Copileță **(1-2)**.

copilet *sms* [At: DR. XI, 94 / E: ***copil*** + *-et*] (Rar) Copilărime.

copileț [At: I. CR. IV, 249, cf 220 / Pl: *~i* și *~e* / E: ***copil*** + *-eț*] (Reg; mpl) **1** *sm* Vlăstar crescut pe lângă tulpina principală a porumbului, după prășitul al doilea. **2** *sm* (Pex) Copil² **(1)**. **3** *sm* Vlăstar tânăr al unei plante care o împiedică în dezvoltarea ei normală. **4** *sm* Ramură tânără de pe tulpina unui pom. **5** *sn* Căprior. **6** *sn* Scaun mic cu trei picioare.

copilete *sn* vz ***cobilete***

copili [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pzi: *~lesc* / E: ***copil²***] **1** *vt* A tăia firele de porumb de prisos dintr-un cuib. **2** *vt* A tăia lăstarii nepurtători de rod. **3** (Reg) *vr* A avorta.

copilică *sf* [At: PAMFILE, C. Ț. 175 / Pl: *~ici* / E: ***copil*** + *-ică*] **1-2** Copiliță **(1-2)**.

copilime *sf* [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: ***copil*** + *-ime*] Copilărime.

copilire *sf* [At: I. CR. IV, 220/ Pl: *~ri* / E: ***copili***] **1-2** Copilit¹ **(1-2)**. **3** (Reg) Avortare.

copilit¹ *sn* [At: PAMFILE, A. R. 88 / Pl: *~uri* / E: ***copili***] **1** Tăiere a firelor de porumb de prisos dintr-un cuib Si: *copilire* **(1)**. **2** (Pex) Tăiere a lăstarilor nepurtători de rod Si: *copilit* **(2)**. **3** (Reg) Avortare.

copilit², ***~ă*** *a* [At: CATANELE, 22 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***copili***] **1** (D. porumb) Care a fost curățat de firele de prisos. **2** (D. plante) Care a fost curățat de vlăstarii nepurtători de rod. **3** (Reg) Avortat.

copilitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***copili*** + *-itură*] Copil nelegitim.

copiliță *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 36 / Pl: *~țe* / E: ***copil*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Copilă **(1)** (mică) Si: *copiluță* **(1-2)**, *fetiță*. **3** Tânără.

copiloi *sm* [At: LIUBA-IANA, M. 24 / Pl: *~* / E: ***copil*** + *-oi*] **1-2** Copil **(1)** (mare).

copilos, ***~oasă*** *a* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***copil*** + *-os*] **1-2** Copilăros **(2)**.

copilot *sm* [At: DN³/ Pl: *~oți* / E: fr ***copilote***] Pilot secund.

copiluță *sf* [At: BUD, P. P. 14 / Pl: *~țe* / E: ***copilă*** + *-uță*] **1-2** Copiliță **(1-2)**.

copineață *sf* vz ***copeneață***

copios, ***~oasă*** *a* [At: I. IONESCU, D. 197 / P: *~pi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***copieux***, lat ***copiosus***] **1** Îmbelșugat. **2** Îndestulat.

copiozitate *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 162 / E: ***copios*** + *-itate*] (Nob) **1** Belșug. **2** Îndestulare.

copist, ***~ă*** [At: NECULCE, ap. LET. II, 458/28 / Pl: *~iști* / E: fr ***copiste***] **1** *smf* (În trecut) Funcționar inferior care redacta și copia acte **2** *sm* Persoană care, înainte de apariția tiparului, copia un manuscris.

copișăli *vt* [At: BUCUȚA, R. V. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A face căpițe.

copita *vt* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~tez* / E: ***copită***] (Rar) A lovi cu copita.

copitan *sm* vz ***căpitan***

copitat¹ *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ***copită***] **1** (Lpl) Grup de mamifere erbivore, având ultimele falange acoperite cu copite. **2** (Lsg) Animal care face parte din acest grup.

copitat², ***~ă*** *a* [At: DICȚ. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***copită***] (Rar) Copitos **(1)**.

copită¹ *sf* [At: MARDARIE, L. 1525 / V: ***căp~***, ***scop~***, ***scopită*** / A: *copită* / P: *~te* și (rar) *~iți* / E: vsl **копито**] **1** Unghie cărnoasă, care acoperă extremitatea piciorului la cal, rumegătoare și alte animale, protejând țesuturile vii. **2** (Îe) **A-i sări cuiva ~tele** A fugi foarte repede. **3** (Bot; îc) **~-de-copaci** Ciupercă nedefinită mai îndeaproape. **4** (Bot; îc) **~a-calului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **5** (Bot; reg) Babiță (*Fomes fomentarius*). **6** (Bot; reg) Mănătarcă (*Boletus bovinus*).

copită² *sf* vz ***căpită***

copităriț *sm* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Burete de munte.

copităriță¹ *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ***copită*** + *-ariță*] (Bot; reg) Babiță (*Placodes betulinus*).

copităriță² *sf* [At: MAT. FOLK. 634 / Pl: *~țe* / E: ***copita*** + *-ariță*] (Îds) Copită **(1)**.

copitos, ***~oasă*** *a* [At: GHEȚIE, R. M. 91 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***copită*** + *-os*] **1** (D. unele animale) Care are copite Si: *copitat²*. **2** Care seamănă cu o copită. **3** (Fig) Tare. **4** (Fig) Umflat.

copițană *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Căpițoaie.

copiță *sf* vz ***căpiță***

copițărie *sf* [At: ZANNE, P. IX, 446 / Pl: *~ii* / E: ***copiță*** + *-ărie*] (Reg) Fân cosit.

copițea *sf* [At: BOCEANU, GL. / V: (reg) ***~ța*** / Pl: *~ele* / E: ***copită*** + *-ea*] (Reg) **1** Cantitate de fân luată cu furca. **2-3** Căpiță (mică).

coplanar, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***coplanaire***] (D. figuri geometrice) Care se află în același plan.

coplanaritate *sf* [At: DN³ / E: ***coplanar*** + *-itate*] Calitate a două sau mai multe figuri geometrice de a se afla în același plan.

coplej *sm* vz ***copleș***

copleș *sm* [At: I. CR. VI, 127 / V: ***~ej*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Copil mic.

copleșeală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***copleși*** + *-eală*] **1** (Înv) Încercuire. **2** (Înv) Biruință. **3-6** Copleșire **(3-6)**. **7** Năvală. **8** Năpădire. **9** Împovărare. **10** Inundare. **11** Emoționare. **12-13** Copleșire **(12-13)**.

copleși [At: MARCOVICI, D. 461/8 / V: ***~prişi*** / Pzi: *~șesc* / E: phl ml ***complexire***] **1** *vt* A cuprinde din toate părțile Si: *a încercui*, *a năpădi*. **2** *vt* A birui pe cineva. **3** *vt* A acoperi peste tot cu un lichid Si: *a afunda*, *a cufunda*, *a îneca*. **4** *vr* A acoperi peste tot. **5** *vr* A se întinde peste ceva în toate părțile. **6** *vt* A umple peste măsură. **7** *vt* A împovăra. **8** *vt* A inunda. **9** *vt* A strivi sub o greutate, o forță, o mulțime prea mare. **10** *vt* (Fig) A încărca pe cineva cu daruri, laude etc. **11** *vt* A emoționa peste măsură. **12** *vt* A impresiona puternic. **13** (D. ființe) A înconjura din toate părțile Si: *a cuprinde*.

copleșire *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 101 / Pl: *~ri* / E: ***copleși***] **1** Încercuire. **2** Biruință. **3-4** Acoperire totală (cu un lichid) Si: *copleșeală* **(3)**, *copleșit¹* **(3-4)**. **5** Întindere peste ceva în toate părțile Si: *copleșeală* **(5)**, *copleșit¹* **(5)**. **6** Umplere peste măsură Si: *copleșeală* **(6)**, *copleșit¹* **(6)**. **7** Năvală. **8** Năpădire. **9** Împovărare. **10** Inundare. **11** Emoționare. **12** Impresionare puternică Si: *copleșeală* **(12)**, *copleșit¹* **(12)**. **13** Înconjurare de către ființe Si: *copleșeală* **(13)**, *copleșit¹* **(13)**.

copleșit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***copleși***] **1** Încercuire. **2** Biruință. **3-6** Copleșire **(3-6)**. **7** Năvală. **8** Năpădire. **9** Împovărare. **10** Inundare. **11** Emoționare. **12-13** Copleșire **(12-13)**.

copleșit², ***~ă*** [At: BĂLCESCU, M. V. 7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***copleși***] **1** *a* Împovărat. **2** *a* Depășit. **3** *a* Întrecut. **4** *a* Încărcat. **5** *a* Biruit. **6** *a* (Fig) Sleit. **7** *sm* Arbore mai mic, care a fost împiedicat de ceilalți arbori din pădure să crească.

copleșitor, ***~oare*** *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 80 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***copleși*** + *-itor*] **1-13** Care copleșește **(1-13)**.

coplizan *sm* vz ***coblizan***

copoaică *sf* [At: POLIZU / V: ***~poi~*** / Pl: *~ice* / E: ***copoi***] Femelă a copoiului.

copoi¹ *sm* [At: CANTEMIR, IST. 110 / V: ***~pou***, ***~pău***, ***că~***, ***căpou***, ***căpău*** / Pl: *~* / E: cf mg *kopo*] **1** Câine de vânătoare de talie mare Si: *ogar*, *prepelicar*. **2** Câine polițist folosit la urmărit. **3** (Arg) Polițist. **4** (Fig) Persoană care încearcă să descopere posibilitățile unei afaceri.

copoi² *v* vz ***copai***

copoiaș *sm* [At: (a. 1810) IORGA, S. D. VIII, 49 / V: (reg) ***căpoieș***, ***păuaș*** / Pl: *~i* / E: ***copoi*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Copoi **(1-2)** (mic).

copoiesc, ***~ească*** *a* [At: DEX² / Pl: *~ești* / E: ***copoi*** + *-esc*] **1-3** Specific copoiului **(1-3)**. **4-6** Care se referă la copoi **(1-3)**. **7-9** Care provine de la copoi **(1-3)**. **10-12** Care aparține copoiului **(1-3)**.

copoiește *av* [At: TEODOREANU, M. II, 203 / E: ***copoi¹*** + *-ește*] **1-2** În felul copoiului **(1-2)**. **3-4** Ca un copoi **(1-2)**.

copoios, ***~oasă*** *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***copoi¹*** + *-os*] (Reg) Care nu suportă gerul.

copoism *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 181 / E: ***copoi¹*** + *-ism*] (Nob) Polițism.

copolimer *sm* [At: DN³/ Pl: *~i* / E: fr ***copolymère***] (Chm) Polimer mixt, rezultat din unirea moleculelor a doi compuși diferiți.

copolimerizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: cf fr *copolymériser*] (Chm) Reacție de polimerizare a unui amestec de doi monomeri, din care rezultă un polimer mixt cu proprietăți diferite de proprietățile polimerilor obținuți din fiecare monomer în parte.

coponi *vt* [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***copon***] (Reg) A claponi.

coponire *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***coponi***] (Reg) Claponire.

coponit *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***coponi***] (Reg) Claponire.

copor *sn* [At: PITIȘ, ȘCH. I, 111 / E: nct] Toc din lemn, îmbrăcat în piele, mai subțire sus și gros jos.

coporan *sn* [At: H I, 368 / Pl: *~e* / E: bg ***копаран***, srb ***koparan***] (Reg) Anteriu purtat de țăranii bogați.

coporâie *sf* [At: BARCIANU / V: ***~rie***, ***~pă~*** / Pl: *~râi* / E: mg ***kaparó***] (Reg) **1** Coadă a coasei Si: *coponiș, coponoaică*. **2** (Îe) **A o pune de ~** A ticlui bine o minciună. **3** (Ast; pop) Trei stele din constelația Cefeu.

coporâș *sn* vz ***acoperiș***

coporâșcă *sf* [At: OTESCU, CR. 15 / E: nct] (Ast) Coporâie (**3**).

coporie *sf* vz ***coporâie***

coporiș *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E nct] Coporâie (**1**).

coporoaică *sf* [At: TDRG / Pl: *~ice* / E: nct] Coporâie (**1**).

copos¹, ***~ă*** *a* [At: CABA, SĂL. / V: ***copoș***, ***copoț*** / A: *copos* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: mg ***kopasz***] (Trs; mgm) **1** Chel. **2** Spân.

copos², ***~ă*** *a* [At: DR. IV, 1557-1558 / Pl: *~oși*, *~oase* / E mg ***kupos***] (Mgm; d. cal) Cu spinarea ridicată.

coposesie *sf* vz ***composesie***

coposesiune *sf* vz ***composesiune***

copoș, ***~ă*** *a* vz ***copos¹***

copoștină *sf* [At: CV, nr. 4/10 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Adolescentă.

copoț *a* vz ***copos¹***

copou *sm* vz ***copoi***

copouancă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 194 / V: ***~paucă***, ***~poucă***, ***capaucă***, ***capaucă*** / Pl: *~oance* / E: nct] (Reg) Copoaică.

coponcă *sf* vz ***coponancă***

copră *sf* [At: DN³/ E: fr ***copra***] **1** Miez uscat al nucii de cocos, folosit ca materie primă pentru obținerea uleiului de cocos. **2** Ulei din copră (**1**).

copre *sf* [At: BOGDAN, C. M. 157 / E: ucr ***коприжъ***] (Bot; reg) Mărar (*Anathum graveolens*).

copreală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ele* / E: bg ***копрали***] (Reg) Prăjină.

copremie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***coprémie***] (Med) Trecere în sânge a produselor excremențiale.

coprenă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ne* / E: srb ***koprena***, cf *coprină*] (Srb; îvr) Broboadă.

copreședinte *sm* [At: DN³ / Pl: *~nți* / E: ***co-*** + ***președinte*** după fr *coprésident*] Persoană care îndeplinește funcția de președinte împreună cu altcineva.

copreți *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~țesc* / E: ml ****compertio***, ***-ire***] (Reg) A explica.

coprină *sf* [At: PANȚU, PL.² / V: ***că~***, ***cu~*** / Pl: *~ne* / E: cf bg ***коприна***] **1** (Bot; reg) Narcisă (*Narcisus poeticus*). **2** Motiv de ornament pe mobile.

coprinde *v* vz ***cuprinde***

coprins *sn* vz ***cuprins***

coprindere *sf* vz ***cuprindere***

coprinzător, ***~oare*** *a* vz ***cuprinzător***

coprior *sm* vz ***căprior***

copriși *v* vz ***copleși***

coprocultură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***coproculture***] Cultivare și identificare pe medii speciale de cultură a germenilor prezenți în materiile fecale.

coproducție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***coproduction***] Film realizat prin colaborarea unor studiouri cinematografice din două sau mai multe țări.

coprofag, ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~agi*, *~age* / E: fr ***coprophague***] **1** (D. insecte) Care se hrănește cu excremente. **2** (D. animale sau bolnavi psihici) Care ingerează excremente.

coprofagie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***coprophagie***] **1** Ingerare a materiilor fecale de către bolnavii psihici în stadiu grav Si: *scatofagie*. **2** (D. insecte) Hrănire cu excremente.

coprofil, ***~ă*** *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***coprophile***] (D. insecte) Care trăiește pe excremente.

coprofilie *sf* [At: DN³/ Pl: *~gii* / E: fr ***coprophilie***] (Med) Stare morbidă în care bolnavul se complace în murdării de excremente.

coprolalie *sf* [At: DN³/ Pl: *~ii* / E: fr ***coprolalie***] (Med) Scatologie.

coprolit *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* și sm *~iți* / E: fr ***coprolithe***] (Glg) Fosfat natural de calciu, provenit din petrificarea în masă a excrementelor animalelor fosile din era secundară, întrebuințat în agricultură ca îngrășământ.

coprologic, ***~ă*** *a* [At: DN³/ Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***coprologique***] Care se referă la coprologie.

coprologie *sf* [At: DN³/ Pl: *~ii* / E: fr ***coprologie***] Studiu al materiilor fecale în scopul examinării digestiei, depistării viermilor intestinali și determinării componenților chimici și bacterieni.

coproprietar *sm* [At: COD. ȚIV. $5/_{28}$ / V: ***comp~*** / P: *~pri-e~* / Pl: *~i* / E: fr ***copropriétaire***] Persoană care deține o proprietate în comun cu altcineva.

coproprietate *sf* [At: DA / P: *~pri-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***copropriété***] Stăpânire în comun de către mai multe persoane a unui bun.

coprosclerozǎ *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***coprosclérose***] (Med) Întărire excesivă a excrementelor în intestine.

coproscopie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***coproscopie***] (Med) Examen microscopic al materiilor fecale.

coprostază *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***coprostase***] (Med) Coprostazie.

coprostazie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ci* / E: fr ***coprostasie***] (Med) Constipație provocată de neexpulzarea timp îndelungat a materiilor fecale din intestine Si: *coprostază*.

coprosterol *sf* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***coprostérol***] Sterol care se găsește în materiile fecale.

cops *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ger ***Kops***] Bobină la mașinile de filat cu inele.

copsar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~e* / E: ***coapsă*** + ***-ar***] **1** Parte a hamului care se pune pe coapsele calului. **2** Nabedernița.

copșună *sf* vz ***căpșună***

copt¹ *sn* [At: PANN, P. V. II, 106 / Pl: *~uri* / E: ***coace***] **1** Coacere. **2** Timp când se coc fructele sau grânele. **3** (Îe) **A da în** (sau **spre**) **~** sau **în vremea ~ului** A începe să se coacă Si: *a se pârgui*. **4** (Fig; d. o rană, bubă etc.; îae) A face puroi.

copt², ***coaptă*** *a* [At: MARDARIE, L. 4458 / Pl: *~pți*, *coapte* / E: ml ***coctus***] **1** (D. alimente) Care a fost supus, fără apă sau alt lichid, acțiunii focului pentru a putea fi mâncat. **2** (Fam; îlav) **~-necopt** Cu orice preț Si: *neapărat*, *necondiționat*. **3** (Rar; d. materii argiloase) Ars în cuptor. **4** (D. lemn) Înnegrit. **5** (D. fructe, plante) Ajuns la deplină maturitate sub acțiunea luminii, a soarelui, a ploii etc. **6** (Mai ales d. fructe) Bun de mâncat. **7** (Îe) **A se uita la cineva ca la un cireș ~** A avea o mare admirație pentru cineva. **8** (Îe) **Pică de copt** Excesiv de copt. **9** (Fig; îae) Care întrece măsura obișnuită Si: *culmea*, *formidabil*. **10** (Rar; d. gândaci) Ajuns la stadiul dezvoltării complete. **11** (Fig; d. om, vârsta, mintea lui etc.) Ajuns la maturitate Si: *matur*. **12** (Fig; d. om) Cu experiență. **13** (Îe) **A fi ~ la os** A fi bătrân. **14** (Fig; îae) A fi trecut prin multe. **15** (Fig; d. om și acțiunile lui) Care e gata, bun de... **16** (Fig; d. porci puși la îngrășat) Bun de tăiat. **17** (D. o rană, bubă etc.) Care a făcut puroi. **18** (D. om; îe) **A ședea ca o bubă coaptă** A fi gata să izbucnească. **19** (Fig; d. om; îe) **A fi bubă coaptă** A fi supărăcios, pus pe ceartă. **20** (Îe) **A umbla cu** (sau **pe lângă**) **cineva ca cu** (sau **ca pe lângă**) **o bubă coaptă** A se purta cu cineva cu grijă, pentru a nu-l supăra. **21** (Îae) A menaja. **22** (Îe) **(A fi) bolnav ~**

(A fi) foarte bolnav 23 (Îe) **(A fi) răcit ~** sau **~ de răcit** (A fi) foarte răcit. 24 (D. lemn, pânză etc.) Care este prea uscat sau putrezit din cauza soarelui.

copt³, *coptă* [At: GHICA, S. 307 / Pl: *~pți, ~e* / E: fr ***copte***, it ***copto***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația indigenă a Egiptului, după creștinare. 3 *sf* Limbă derivată din vechea egipteană, folosită de copți (1) ca limbă de cult. 4 *a* Care aparține copților (1). 5 *a* Care se referă la copți (1). 6 *a* Care este specific copților (1).

coptă sf [At: LB / V: *coftă* / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) 1 Gaură făcută de apă în țărmul râurilor, lacurilor unde se retrage șarpele, racul sau păstrăvul. 2 Scobitură de pe un mormânt. 3 (Îf *coftă*) Scobitură.

coptătură *sf* [At: RETEGANUL, P. V, 22 / Pl: *~ri* / E: ***copt*** + *-ură*] (Reg) 1 Cocătură. 2 (Îds) Bubă coaptă.

coptor *sn* vz ***cuptor***

coptora *vtr* [At: COSTINESCU / Pzi: p 3 *~ează* / E: ***coptorî*** css] (Reg) 1-2 (Sst) A (se) săpa. 3-4 A (se) roade.

coptorar *sm* vz ***cuptorar***

coptoraș *sn* vz ***cuptoraș***

coptorâre *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***coptorî***] 1 Săpare. 2 Roadere.

coptorât¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***coptorî***] 1 (Reg) Săpare. 2 Roadere.

coptorât², ***~ă*** *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 88 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***coptorî***] (Reg) 1 Găunos. 2 Ros. 3-4 (Fig) Mâncat de boală sau de vicii Si: *coptoroșit²* (3-4).

coptoreală *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~eli* / E: ***coptori*** + *-eală*] 1 Săpare. 2 Roadere.

coptori *vtr* [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: ***coptorî*** css] 1-2 (Sst) A (se) săpa. 3-4 A (se) roade.

coptorire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***coptori***] (Reg) 1 Săpare. 2 Roadere.

coptorî *vri* [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: ***coptă***] 1-2 A (se) săpa. 3-4 A (se) roade.

coptoroși *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~sesc* / E: nct] 1-2 A (se) săpa. 3-4 A (se) roade.

coptoroșit, ***~ă*** *a* [At: DELAVRANCEA, ap. CADE / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coptoroși***] (Reg) 1 Găunos. 2 Ros. 3-4 Coptorât² (3-4).

coptoși *vr* [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Reg) A se coji.

coptroșit *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***coptoroși***] (Reg) 1 Săpare. 2 Roadere.

coptură *sf* [At: LB / V: ***cup~*** / Pl: *~ri* / E: ***copt*** + *-ură*] 1 Produs alimentar făcut din aluat și copt în cuptor sau în spuză. 2 (Pex) Cocătură. 3 Puroi. 4 (Min) Bucată de rocă incomplet desprinsă de tavanul sau de pereții unei galerii de mină, care amenință să cadă.

copțuț, ***~ă*** *a* [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pl: *~uți, ~e* / E: ***copt*** + *-uț*] 1 (Rar) Aproape copt. 2 (Fig; d. oameni) Trecut.

copula *vtr* [At: DICȚ. / Pzi: *~lez* / E: ***copula***] 1-2 A săvârși sau a face să se săvârșească actul sexual.

copulare *sf* [At: MAIORESCU, L. / Pl: *~lări* / E: ***copula***] 1-2 Copulație (1-2).

copulat, ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***copula***] Împerecheat.

copulativ, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***copulatif***, lat ***copulativus***] 1 (D. conjuncții) Care leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel. 2 (Grm; îs) *Verb ~* Verb care intră în alcătuirea predicatului nominal, făcând legătura dintre subiect și numele predicativ. 3 (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție, legată de coordonata ei printr-un raport de asociere în interiorul unei fraze. 4 (Log; d. judecăți afirmative) Care are mai multe subiecte legate de același predicat.

copulație *sf* [At: DA ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***copulatio, -ionis***] 1 Unire a două celule de sex opus Si: *copulare* (1). 2 Act al împerecherii a doi indivizi de sex opus, prin care elementele sexuale masculine trec în organele genitale feminine Si: *coit, copulare* (2).

copulațiune *sf* vz ***copulație***

copulă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***copule***, lat ***copula***] (Grm) 1 Cuvânt de legătură. 2 Verb copulativ. 3 Cuvânt care leagă subiectul de predicat.

copun *sm* vz ***clapon***

copuz *sn* vz ***cobuz***

copyright *sn* [At: DEX² / P: *copirait* / Pl: *~uri* / E: eg ***copyright***] 1 Drept rezervat numai autorului sau editorului de a reproduce și vinde operele literare, artistice și științifice în alte țări. 2 Drepturi legate de autor.

cor¹ *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 4 / V: (înv) ***hor(iu)*** / Pl: *~uri* / E: lat ***chorus***, cf ger *Chor*] 1 Grup de cântăreți care execută împreună o compoziție muzicală. 2 (Îlav) **În ~** În același timp Si: *deodată, împreună*. 3 (Îe) **A face ~ cu alții** A face cauză comună cu alții. 4 (Îae) A se solidariza cu alții în scopuri rele. 5 (Fig) Grup de persoane cu manifestări sau concepții identice. 6 Compoziție muzicală destinată a fi cântată de către mai multe persoane. 7 Executare a unui cor (6). 8 Parte a bisericii unde cântă un cor (1). 9 (Ant) Grup de cântăreți și dansatori, care luau parte la ceremoniile pentru cultul zeilor. 10 (Ant) Grup de actori care luau parte la desfășurarea acțiunii unei tragedii ca personaj colectiv. 11 (Pex) Versuri cântate de un cor (10).

cor² *sn* [At: VARLAAM, C. 254/₁ / Pl: *~uri* / E: lat ***chorus***] (Înv) 1 (Înv) Horă. 2 Adunare. 3 Fân adunat pentru a se face căpițe. 4 Fân adunat cu grebla.

cor³ *sn* vz ***cori***

cora *v* vz ***coară***

corab *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* și *~e* / E: nct] (Reg) Umplutură de la iazul morii.

corabangie *sf* [At: BARONZI, L. 149, ap. BL II, 142 / Pl: *~ii* / E: nct] (Arg) Femeie.

corabațică *sf* vz ***corabatic***

corabe *sf* vz ***corabie***

corabiască *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. III / Pl: *~iese* / E: ***corabie*** + *-ească*] 1-3 Corăbiasca (5-7).

corabie *sf* [At: N. TESTAMENT (1648) / V: ***~be*** / Pl: *~răbii*, (rar) *~ii* / E: vsl ***корабль***] 1 Vas mare cu pânze, folosit în trecut pentru transport și acțiuni militare. 2 (Îe) **A i se îneca** (cuiva) **corăbiile** sau **a scăpa ~ia pe apă** A fi trist, fără chef. 3 (Îcs) *De-a ~ia* Joc de copii, nedefinit mai îndeaproape. 4 Jucărie care are forma unei corăbii (1). 5 (Reg) Vas în care mirele adună darurile primite la nuntă. 6 (Reg) Cizmă largă și urâtă. 7 (Arg) Matahală. 8 (Reg) Cal mare și slab.

corabier *sm* vz ***corăbier***

corabiiar *sm* vz ***corăbier***

corabnic *sm* [At: COD. VOR. 86/4 / Pl: *~ici* / E: ***corabe*** + *-nic*] (Înv) Corăbier (1).

coracă *sf* [At: LM / E: ngr ***χόραχας***] (Med; îvr) 1 Angină. 2 Scarlatină.

coracoid, ***~ă*** [At: ANATOMIA, 145 / P: *~co-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***coracoïde***] 1-2 *sf, a* (Formație anatomică) ce se aseamănă cu un cioc de corb. 3 *a* (Îs) *Apofiză ~ă* Apofiză a omoplatului.

coracoidită *sf* [At: DN³ / P: *~co-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***coracoïdite***] (Med) Osteită a apofizei coracoide.

corai *ai* [At: DN³ / E: fr ***corail***] De culoare roșu spre galben.

corail *sn* vz ***coral¹***

coraj *sn* vz ***curaj***

corajă *sf* vz ***curaj***

coraje *sf* vz ***curaj***

corajie *sf* vz ***curaj***

coral¹ *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 18 / V: ***~ail***, (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ger ***Koralle***, lat ***corallus***] 1 Animal din încrengătura celenteratelor, cu schelet calcaros roșu sau alb Si: *mărgean (Corallium rubrum)*. 2 Schelet de coral (1). 3 Bijuterie confecționată din coral (1). 4 (Bot; îc) **~e-albe** Hurmuz (*Symphoricarpus albus*). 5 (Îs) *~ de stâncă* Mineral asemănător cu coralul¹ (2). 6 (Tip; mpl) Literă de titulatură.

coral², ***~ă*** *a* [At: TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***choral***] 1 *a* Referitor la cor¹ (1). 2 *a* Specific corului² (1). 3 *a* Care provine de la cor² (1). 4 *a* Care

aparține corului[1] **(1)**. **5** *a* Care cuprinde un ansamblu Si: *unanim*. **6** *a* (Îs) *Templu* ~ Sinagogă în care cântă un cor[1] **(1)**. **7** *a* (Lit; d. compuneri literare) Ale cărui motive, elemente, personaje prezintă armonie. **8** *sf* Cor[1] **(1)**. **9** *sn* (În biserica protestantă) Cântec religios liturgic pe mai multe voci. **10** *sn* Compoziție pentru orgă pe tema unui cântec liturgic.

corală *sf* vz ***coral***[1]

corali- [At: DN[3] / E: fr ***coralli-***, lat ***corallum***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) corali", „de corali".

coralian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***corallien***] Care este format din corali[1] **(3)**.

coralier, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***coralliaire***] **1** *sm* (Lpl) Clasă de animale celenterate marine, cu schelet calcaros, care trăiesc izolate Si: *antozoare*. **2** *sm* (Lsg) Animal care face parte din această clasă. **3** *a* Specific coralierilor **(1)**. **4** *a* Care se referă la coralieri **(1)**. **5** *a* Care provine de la coralieri **(1)**. **6** *a* Care aparține coralierilor **(1)**. **7** *a* Format din coralieri **(1)**. **8** *a* (Îs) *Barieră ~ă* Colonii de corali care despart porțiuni de mări sau oceane.

coralifer, ~ă *a* [At: DN[3]/ Pl: *~i, ~e* / E: fr ***corallifère***] **(1-2)** Care are corali[1] **(1-2)**.

coraligen, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***coralligène***] **1-2** (Șîs *calcar ~*) (Calcar) care rezultă din acumularea coloniilor de corali[1] **(1)**.

coralin, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***corallin***, lat ***corallinus***] (Rar) De culoarea coralului[1] **(1)**.

coralină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***coralline***] **1** (Bot) Algă marină acoperită cu o materie calcaroasă. **2** (Chm) Substanță colorantă de culoare roșie.

coraliu, ~ie *a* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***coral*** + *-iu*] Corai.

coran[1] *sn* [At: CANTEMIR, HR. 326 / V: ***alc~***, (înv) ***cu~, alcuran*** / E: fr ***coran***, ger ***Koran***] Carte sacră a religiei musulmane, care conține prezentarea dogmelor și a tezelor acesteia, precum și diferite precepte religioase, etice și juridice, legende și mituri.

coran[2] *sn* [At: CHEST. II, 431/375 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Coteț.

corandă *sf* [At: LB / Pl: *~de* / E: nct] **1** (Reg) Cavernă. **2** (Min) Cavitate de unde s-a scos piatra.

coraport *sn* [At: DN[3]/ Pl: *~uri* / E: ***co-*** + ***raport*** după rs *со.юк.ш.і*] Raport de completare făcut de o altă persoană.

coraportor, ~oare *smf* [At: SCÂNTEIA, 1950, nr. 1601 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***co*** + ***raportor***] Persoană care prezintă un coraport.

corasan *sms* [At: ȘĂINEANU, D. U. / E: te ***khorasan***] (Îvr) **1** Mortar. **2** (Bot; îs) *Sămânță de ~* Flori de pelinită uscate, întrebuințate în farmacie.

coraslă *sf* [At: DA ms / V: ***colastră, culastră, colastru*** *sm*, ***~stă, ~ste, ~stră*** / E: ml ****colastra*** (= *colostra*)] Lapte matern imediat după naștere.

corasli *v* vz ***corăsli***

corast *v* vz ***corăsti***

corastă *sf* vz ***coraslă***

coraste *sf* vz ***coraslă***

corastră *sf* vz ***coraslă***

coraș *sn* vz ***curaj***

corașliu, ~ie *a* [At: IORDAN, L. R. A. 30 / Pl: *~ii* / E: ***coraș*** + *-liu*] (În limbaj periferic) Vesel.

coratăr *sm* vz ***curator***

coraziune *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***corrasion***] Eroziune cauzată de vânt, în urma căreia iau naștere forme de relief eoliene.

corăbea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 52 / P: *~bea* / V: ***~bia*** / Pl: *~ele* și (reg) *~biele* / E: ***corabie*** + *-ea*] **1-2** Corăbioară **(1-2)**. **3** (Mpl; îf *~bia*) Prajitură în formă de corabie **(1)**, cu migdale și miere.

corăbesc, ~ească *a* vz ***corabiesc***

corăbia[1] *sf* vz ***corăbea***

corăbia[2] *vi* [At: DICȚ., ap. I. GOLESCU, C. I, 78 / Pzi: *~iez* / E: ***corabie***] (Rar) A naviga.

corăbiar *sm* vz ***corăbier***

corăbier *sm* [At: N. TESTAMENT (1648) / V: (înv) ***~rabiiar, ~ra~, -iear, ~biiar*** / P: *~bi-er* / Pl: *~i* / E: ***corabie*** + *-er*] **1** Navigator pe o corabie **(1)**. **2** Proprietar al unei corăbii **(1)**. **3** Vornic care duce corabia **(5)** la nuntă.

corăbierească *sf* [At: H III, 80 / E: ***corăbier*** + *-ească*] **1-3** Corăbiască **(5-7)**.

corăbierește *av* [At: DA ms / E: ***corăbier*** + *-ește*] **1-2** Corăbiește **(1-2)**.

corăbieri *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: ***corăbier***] (Rar) A naviga.

corăbierie *sf* [At: (a. 1691) MĂRGĂRITARE, ap. TDRG / P: *~bi-e~* / E: ***corabier*** + *-ie*] **1** Călătorie cu corabia. **2** Navigare. **3** Industria construcției de corăbii.

corăbiesc, ~iască [At: GORJAN, H. II, 42/20 / V: ***~be~*** / Pl: *~ești* / E: ***corabie*** + *-esc*] **1** *a* Specific corabiei **(1)**. **2** *a* Care se referă la corabie **(1)**. **3** *a* Care provine de la corabie **(1)**. **4** *a* Care aparține corabiei **(1)**. **5** *sfa* Dans popular cu mișcare lentă, răspândit în Moldova Si: *corăbiasa* **(1)**, *corăbiereasca* **(1)**. **6** *sfa* Melodie după care se execută acest dans Si: *corăbiasa* **(2)**, *corăbiereasca* **(2)**.

corăbiește *av* [At: H VI, 183 / V: (reg) ***~be~*** / E: ***corabiasca***] **1-2** În felul melodiei și dansului corăbiasca **(5-6)** Si: *corăbierește* **(1-2)**.

corăbioară *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 76 / P: *~bi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***corabie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Corabie **(1)** (mică) Si: *corăbea* **(1-3)**, *corăbiuță* **(1-2)**. **3** (Mpl) Corăbea **(3)**.

corăbiuță *sf* [At: LB / P: *~bi-u~* / Pl: *~țe* / E: ***corabie*** + *-uță*] **1-2** Corăbioară **(1-2)**.

corăi *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* și *corăi* / E: fo] **1** (D. ciori) A croncăni. **2** (D. mațe) A chiorăi.

corăire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***corăi***] **1** Croncănire. **2** Chiorăire.

corăit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***corăi***] **1** Croncănire. **2** Chiorăire.

corăitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***corăi*** + *-ură*] **1** Croncănitură. **2** Chiorăitură.

corăji *v* vz ***curăji***

corăjie *sf* vz ***curaj***

corăsli *vr* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 239 / V: (reg) ***~ra~*** / Pzi: *~lesc* / E: ***corăsla***] **1** (D. lapte) A se coagula. **2** (D. culori) A se îngroșa.

corăslit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***corăsli***] (D. lapte) Coagulat.

corăslui *vr* [At: CADE / Pzi: *~esc* / E: ***coraslă***] A se corăsli **(1)**.

corăspunde *v* vz ***corespunde***

corăspundenție *sf* vz ***corespondență***

corător *sm* vz ***curator***

corău *sm* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~ăi* / E: fo] (Reg; injurios) Țigan.

corâță *sf* vz ***coriță***

corb[1] *sm* [At: PSALT. HUR. $304/_9$ / Pl: *~i* / E: ml ***corvus***] **1** Pasăre semirăpitoare, omnivoră, din familia corvidelor, mai mare decât cioara, cu pene negre, lucioase, cioc și picioare puternice Si: *croncan* (*Corvus corax*). **2** (Îe) **A crăpa ouăle ~ului** sau **A îngheța ouăle sub ~** A fi foarte frig. **3** (D. o persoană; îe) **A face treabă** sau **slujbă ca ~ul** A nu se ține de cuvânt. **4** (Îae) A nu fi de nici un ajutor. **5** (Îe) **Negru ca ~ul** Foarte negru. **6** (Orn; îc) **~-albastru** Dumbrăveancă. **7** (Orn; îc) **~-de-mare** Cormoran. **8** (Orn; îc) **~-de-noapte** Pasăre cu capul și ceafa negre, spinare cenușie și pântece alb-cenușiu (*Nycticorax nycticorax*). **9** (Îc) **~-de-arătură** Cioară-bălțată-de-câmpie. **10** (Îs) *Zilele ~ului* Perioadă cuprinsă între 19 și 24 martie, când este foarte frig. **11** (Reg) Vultur. **12** (Arg) Țigan. **13** (Prt) Cal slab, care nu mai este bun de nimic. **14** (Iht) Pește de mare, de culoare brună, cu cap mare și bot gros, rotunjit (*Corvina nigra*). **15** (Bot) Varietate de struguri pentru vin, cu boabe mari, negre și tari Si: *crăcănată*. **16** (Îc) **~-ciorăsc** Struguri cu boabe mici și rare, asemănători cu stafidele. **17** (Ast; art) Constelație din emisfera australă.

corb[2]***, ~oarbă*** *a* [At: DELAVRANCEA, S. 166 / Pl: *~i, coarbe* / E: ***corb***] Foarte negru.

corbaci *sn* vz ***gârbaci***

corbalău *sn* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 239 / Pl: *~ăi* / E: ***corbaci*** + *-alău*] **1-2** (Șdp) Gârbaci (mare).

corban**[1]*, **~ă** [At: H III, 68 / Pl: *~i, ~e* / E: ***corb + *-an*] 1 *a* (Mai ales d. lână) Negru închis. 2 *sf* Struguri cu coajă groasă, de culoare brună și foarte dulci.

corban**[2]* *sn* vz ***curban

corbancă *sf* vz ***corpancă***

corbască *sf* vz ***corbească***

corbă *sf* [At: DA ms / Pl: *~be* / E: ***corb***] (Nob) Corboaică.

corbăci *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~cesc* / E: ***cârpoci**[2]*] (Reg) A prinde cu acul două bucăți de stofă.

corbăia *vi* [At: GIUGLEA–VÂLSAN, R. S. 161 / Pzi: 3 *corbăie* / E: ***corb***] (Reg; d. corb) A croncăni.

corbăscă *sf* vz ***corbească***

corbea *sf* [At: H IV, 250 / Pl: *~ele* / E: ***corb**[1]* + *-ea*] (Orn) Corboaică.

corbească *sfs* [At: H III, 486 / V: *~ba~* / E: ***corb*** + *-ească*] Struguri negri nedefiniți mai îndeaproape.

corbet *sn* [At: DN[3] / E: nct] (Gimnastică) Trecere din poziția stând pe mâini în poziția stând, folosită ca element de elan în răsturnările sau salturile înapoi.

corbi *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~besc* / E: ***corb**[1]*] A sfâșia.

corbișor *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 145 / Pl: *~i* / E: ***corb**[1]* + *-ișor*] **1-2** Corbuleț (**1-2**).

corbiță *sf* [At: DOSOFTEI, P. S. 83 / Pl: *~țe* / E: ***corb**[1]* + *-iță*] **1-2** (Orn; șhp) Corbă (mică).

corbiu, ~ie *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 276 / Pl: *~ii* / E: ***corb**[1]* + *-iu*] **1-2** Foarte negru.

corboaică *sf* [At: MARIAN, O. 17 / Pl: *~ice* / E: ***corb**[1]* + *-oaică*] (Orn) Femelă a corbului Si: *corbă, corbea*.

corbos, ~oasă *a* [At: I. CR. II, 256 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***corb**[1]* + *-oasă*] (Mai ales d. oi, vite) Foarte negru.

corbulean *sm* [At: MARIAN, O. II, 16 / Pl: *~eni* / E: ***corb**[1]* + *-ulean*] (Orn) **1-2** Corbuleț (**1-2**).

corbuleț *sm* [At: ALEXANDRESCU, M. 339 / Pl: *~i* / E: ***corb**[1]* + *-uleț*] **1-2** (Orn) **1-2** (Shp) Corb[1] (1) (mic) Si: *corbișor* (**1-2**), *corbulean* (**1-2**), *corbușor* (**1-2**).

corbușor *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 141 / Pl: *~i* / E: ***corb*** + *-ușor*] **1-2** Corbuleț (**1-2**).

corcan**[1]* *sm* [At: I. CR. I, 60 / V: ***~nă *sf* / Pl: *~i* / E: ns cf ucr *корктийка*] 1 Crenguță neroditoare de pe un butuc de vie. 2 Viță de vie bătrână. 3 Joardă.

corcan**[2]* *sm* vz ***croncan

corcan**[3]* *sm* vz ***curcan

corcană *sf* vz ***corcan**[1]*

corcăi *vi* [At: H IX, 3 / V: ***~coi*** / Pzi: *~esc* și *corcăi* / E: fo] 1 (D. apa care fierbe) A clocoti. 2 (D. apa care curge printre stânci) A susura.

corcălău *sm* [At: H X, 42 / Pl: *~ăi* / E: ucr ***корокопия***, cf *corcan[1]*, *corcovă*] (Reg) 1 Fag mare. 2 (Lpl) Castraveți strâmbi și noduroși.

corceriță *sf* vz ***colceriță***

corchezi *vt* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~chizi***, ***~chisi*** / Pzi: *~zesc* / E: ns cf mg *kurkázni*] (Reg) 1 *vt* A începe un lucru fără a-l termina. 2 *vi* A nu mai avea încotro. 3 *vt* A poci limba.

corchili *v* vz ***corchizi***

corchizi *v* vz ***corchazi***

corci**[1]* *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~* / E: mg ***korcs] (Reg) Corcitură.

corci**[2]* *vtr* [At: RETEGANUL, ap. CADE / V: ***curci / Pzi: *~cesc* / E: ***corci**[1]*] **1-2** (D. plante, animale) A (se) încrucișa. **3-4** (Prt) A (se) altera caracterul rasei prin împerechere nepotrivită. **5-6** (Prt) A (se) strica puritatea etnică prin amestec cu elemente străine.

corcie *sf* [At: LB / V: (reg) ***~ciu*** *sn*, ***~ciuie*** / Pl: *~ii* / E: mg ***korcsia***] (Reg) 1 Loitră care se pune pe sănii. 2 Covergă. 3 Sac întins pe două bețe pe care se pune fânul pentru cai. 4 Sanie pentru cărat lemne. 5 Trăsură pe două roți pentru căratul butucilor. 6 (Iuz; mpl) Patină. 7 Scară mică folosită la descărcarea obiectelor grele din car. 8 Scară folosită la coborârea butoaielor în pivniță. 9 Iesle din nuiele pentru oi. 10 (Îf *corciuie*) Frunziș care se pune sub căpiță pentru a feri fânul de umezeală.

corcilă *sf* [At: CHEST. V, 10 / A: nct / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Vas.

corcină *sf* [At: H XVIII, 45 / A: nct / Pl: *~ne* / E: ***corciu*** + *-ină*] Oaie cu lână sură.

corcioc *sn* vz ***cârcioc***

corciogar *sm* vz ***cârciogar***

corcioi *am* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~* / E: ***corciu*** + *-oi*] (Reg) Amestecat.

corcioman, ~ă [At: H VII, 150 / Pl: *~i, ~e* / E: ***corciu*** + *-oman*] 1 *a* Corcit[2] (2). 2 *smf* Corcitură.

corciomancă *af* [At: H VII, 150 / Pl: *~nce* / E: ***corcioman*** + *-că*] Corcioman (1).

corciovă *sf* vz ***cociorvă***

corcire *sf* [At: I. IONESCU, D. 188 / V: ***curc~*** / Pl: *~ri* / E: ***corci***] 1 Încrucișare a două soiuri de plante sau animale diferite Si: *corcit[1]* (**1**). 2 Alterare a unei rase prin amestec cu elemente străine Si: *corcit[1]* (**2**).

corciș *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: ***corciu**[2]* + *-iș*] (Reg) Tufiș.

***corcit**[1]* *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***corci**[2]*] 1 Corcire (**1**). 2 Corcire (**2**).

corcit**[2]*, **~ă** *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***curc~ / Pl: *~iți, ~e* / E: ***corci**[2]*] 1 Amestecat prin împerechere. 2 Alterat prin amestec cu alte rase Si: *corcioman* (**1**). 3 Rezultat prin încrucișarea a două soiuri diferite Si: *corciu* (**1**).

corcitură *sf* [At: ZAMFIRESCU, R. 190 / V: ***cur~***, ***cher~*** / Pl: *~ri* / E: ***corci**[2]* + *-itură*] 1 Animal sau plantă provenită prin corcire Si: *corciu[1]* (**4**). 2 (Prt) Bastard.

corciu**[1]*, ***coarce [At: NEGRUZZI, S. II, 16 / Pl: *~uri*, *~rci* / E: mg ***korcs***] 1 *a* Corcit[2] (3). 2 *a* Degenerat. 3 *a* (D. vite) De soi rău. 4 *sn* Corcitură (**1**). 5 *sm* Câine de vânătoare nedefinit mai îndeaproape.

corciu**[2]* *sn* [At: MARIAN, ap. ȚIPLEA, P. P. / Pl: *~uri* / E: ucr ***корчуху] (Reg) 1 Tufă. 2 Arbore mic, cu multe crengi.

corciu**[3]* *sn* vz ***corcie

corciug *sn* vz ***coșciug***

corciuie *sf* vz ***corcie***

corcoaie *sf* [At: H IX, 3 / E: ***corcai***] Loc unde apa unui râu face un zgomot puternic.

corcoană *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pl: *~ne* / E: ***corconi***] (Reg) Femeie corconită.

corcoată *sf* [At: JIPESCU, O. 132 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) 1 Zdreanță. 2 Târfă.

corcodan *sm* [At: LB / V: ***curcud~***, ***curcodană*** *sf* / Pl: *~i* / E: fo] (Reg) 1 (Orn) Curcan (*Meleagris gallopego*). 2 (Bot) Fumăriță (*Fumaria officinalis*).

corcodea *sf* [At: PAMFILE, J. I. / V: ***curcu~*** / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Corcodușă (1) (*Prunus cerasifera*).

***corcodel**[1]* *sm* [At: DOMBROWSKI 329 ap. DA / Pl: *~ei* / E: cf *corcodan*] (Orn) 1 Cufundar (1) (*Cavia arctica*). 2 Cufundar (2) (*Podiceps cristatus*).

corcodel**[2]* *sm* vz ***crocodil

corcodi *vr* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~desc* / E: ***corcodan***] (Reg) A se găti.

corcodină *sf* [At: LB / V: ***~otină***, ***curcud~*** / Pl: *~ne* / E: ***corcodan***] 1 (Orn; reg) Curcă. 2 (Lpl; îf *corcotină*) Curci și curcani.

corcoduș *sm* [At: FILIMON, C. 640 / V: ***~cu~***, ***curcu~*** / Pl: *~i* / E: pbl *corcodușă*] (Bot) Arbore sau arbust din familia rozaceelor, cu frunze eliptice, flori albe și fructe mici, de culoare galbenă, vânătă sau roșie (*Prunus cerasifera*).

corcodușă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***~cud~***, (Buc) ***curcud~*** / Pl: *~șe* / E: nct] 1 Fruct comestibil al corcodușului, de formă sferică, dulce-acrișor Si: (reg) *corcodea*. 2 Mâncare preparată din corcodușe (1) Si: *chisăliță*.

corcofan *sm* [At: H IX, 89 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Păduche mare.

corcofeală *sf* [At: CADE / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) 1 Terci. 2 Minciună.

corcofeli *vt* [At: DDRF / Pzi: *~lesc* / E: ***corcofeală***] (Reg) A amesteca.

corcoi *v* vz ***corcăi***

corcolan *sm* [At: PAMFILE, VĂZD. 62 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; lpl) Nori groși mai ales pe timpul verii.

corcoli *v* vz ***corconi***

corcolire *sf* vz ***corconire***

corcolit, ~ă *a* vz ***corconit***

corcoman *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Pieptănătură a țărăncilor.

corcomeni *vt* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** A așeza cu grijă. **2** A ascunde. **3** (D. copii) A răsfăța. **4** A corconi (**3**).

corconeală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: ***corconi*** + *-eală*] (Reg) **1-4** Corconire (**1, 3, 4**).

corconi [At: CIAUȘANU, V. / V: ***~oli***, ***~oși*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** *vt* A rasfăța. **2** *vt* A menaja. **3** *vr* A tărăgana un lucru Si: *a corcomeni* (**4**). **4** *vr* A umbla fără rost. **5** *vr* A sta mult pe gânduri. **6** *vr* A zăbovi. **7** *vr* (D. câini, pisici) A se ghemui. **8** *vr* A se înnora. **9** *vr* (D. găini) A se mișca atunci când sunt puse pe ouă.

corconire *sf* [At: DA ms / V: ***~oli~*** / Pl: *~ri* / E: ***corconi***] (Reg) **1** Răsfățare. **2** Menajare. **3** Tărăgănare. **4** Zăbovire.

corconit, ~ă *a* [At: ȘEZ. XX, 15 / V: ***~olit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***corconi***] **1** (Reg; d. copii) Răsfățat. **2** (D. mămăligă) Fiert prea mult.

corcoreț *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pl: *~e* / E: ns cf *corcoș*] Măr pădureț acru.

corcoș, ~oașă [At: H VI, 23 / V: *corcoșă af* / Pl: *~oși, ~oase* / E: bg **горук**, srb ***gorak***] **1** *a* (Reg; d. fructe) Necopt. **2** *a* (Îs) *Poamă ~oșă* Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **3** *sf* Fructe necoapte și acre.

corcoșă af vz ***corcoș***

corcoși *v* vz ***corconi***

corcota *v* vz ***cocota***

corcotău *sm* [At: BĂCESCU, P. 183 / Pl: *~ăi* / E: nct] Pește nedefinit mai îndeaproape.

corcote *sfp* [At: CIAUȘANU, GL. / E: nct] (Reg) Deal.

corcotină *sf* vz ***corcodină***

corcovă *sf* [At: S. POP, DR. V. 177 / V: ***~rho~*** / Pl: *~ve* / E: ns cf *corcălău*] (Reg) Cal mare și slab.

corcuduș *sm* vz ***corcoduș***

corcudușă *sf* vz ***corcoduș***

corcușuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Bucăți de pâine pentru cerșetori.

cord[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: lat ***cor, coris***, cf *cordial*] (Atm) Inimă.

cord[2] *sn* [At: (a. 1638) IORGA, D. B. 66 / Pl: *~uri* / E: mg ***kard***] Spadă.

cord[3] *sn* [At: LTR / E: fr ***corde***] **1** Țesătură specială, formată din fire de urzeală bine răsucite și foarte rezistente. **2** Țesătură folosită pentru fabricarea anvelopelor.

cord[4] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] Cuțit folosit în industria pielăriei pentru depilare.

corda *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 *coardă* / E: ***coardă***[1]] (D. lemne puse în stivă) A cădea grămadă.

cordaj *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***cordage***] **1** Totalitate a frânghiilor, sforilor și parâmelor unei corăbii. **2** Ansamblu de operații efectuate de o mașină de extracție în timpul unei curse a coliviilor în puțul de mină.

cordar [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***coardă*** + *-ar*] **1** *sm* (Rar) Fabricant de coarde[1]. **2** *sn* Plăcuță din lemn de abanos, de care sunt legate coardele la instrumentele cu arcuș. **3** *sn* Pană de lemn cu care se răsucește coarda ferăstrăului cu ramă pentru a întinde pânza de tăiat Si: *încordător, sucitor*, (reg) *codârlău*. **4** *sn* (Reg) Ferăstrău mic cu coardă, mânuit de un singur om, întrebuințat de dulgheri sau de butnari. **5** *sn* Parte a morii nedefinită mai îndeaproape Cf *coardă*.

cordat[1] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***coardă*** după fr *cordées*] **1** (Lpl) Încrengătură de animale cu cordul susținut de o coadă dorsală sau de coloana vertebrală. **2** (Lsg) Animal din cordat[1] (**1**).

cordat[2], ***~ă*** *a* [At: DET. PL. LEM. 9, ap. DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***cordé***] În formă de inimă.

cordă sf vz ***coardă***[1]

cordăraș *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***cordar*** + *-aș*] **1-4** Cordar (**1-4**) (mic).

cordăi *sfp* [At: ȘEZ. XXXI 61 / E: nct] (Bot; Mar) Flori albastre de munte nedefinite mai îndeaproape.

cordânc *sn* [At: CABA, SĂL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Cordenci. **2** Colac mare împletit.

cordârlău *sn* [At: DA ms / Pl: *~laie* / E: ***cordar***] (Reg) Cordar (**3**).

cordea *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 195 / V: ***~elă*** / Pl: *~ele* / E: ngr ***χορδέλλα***] **1** (Înv) Panglică îngustă care servește ca ornament (la gât, la pălărie, în păr etc.). **2** (Bot; lpl) Iarbă-albă. **3** (Bot; îc) **~-roșie** Planta *Catocala sponsa*. **4** (Zlg) Tenie. **5** (Iht) Pește marin în formă de panglică, cu aripioarele dorsale codate iar cele anale contopite (*Ophidion barbatum*). **6** Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. **7** Cordină.

cordel *sn* vz ***cortel***[2]

cordelar *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~i* / E: ***cordea, -ele*** + *-ar*] **1** Fabricant de cordele (**1**). **2** Vânzător de cordele (**1**).

cordelat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cordelă*** + *-at*] **1** Împodobit cu cordele (**1**). **2** În formă de cordea (**1**).

cordelă *sf* vz ***cordea***

cordelăreasă *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ese* / E: ***cordelar*** + *-easă*] **1-2** Vânzătoare sau fabricantă de cordele. **3-4** Soție de cordelar (**1-2**).

cordelărie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***cordea*** + *-ărie*] **1-2** Meseria cordelarului (**1-2**). **3** Prăvălie a cordelarului (**2**). **3** Mulțime de cordele (**1**).

cordelier *sm* [At: DN[3] / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: fr ***cordelier***] **1** Călugăr franciscan, care purta drept centură o frânghie cu trei noduri. **2** Membru al unui club revoluționar, opus iacobinilor, fondat de Danton, Marat și Desmoulin.

cordelieră *sf* [At: DN[3] / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***cordelière***] **1** Călugăriță franciscană. **2** Cingătoare răsucită (ca frânghia). **3** Torsadă.

cordelină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***cordelline***] Frânghie folosită în alpinism pentru transportarea de materiale și oameni.

cordelușă *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~șe* / E: ***cordelă*** + *-ușă*] **1-2** (Șhp) Cordeluță (**1-2**).

cordeluță *sf* [At: EMINESCU, P. 13 / Pl: *~țe* / E: ***cordelă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cordea (**1**) (mică) Si: *cordelușă* (**1-2**), *cordică* (**1-2**), *cordicuță* (**1-2**), *panglicuță*.

cordenci [At: H III, 19 cf 83 / V: ***~ren~*** / Pl: *~uri* / E: ***coardă*** + *-enci*] (Pop) **1** *sn* Piesă componentă a războiului de țesut, constând dintr-o scândurică cu crestături pe margine, care oprește sulurile să dea înapoi. **2** *sn* Limbă a meliței. **3** *sn* Bârsă a plugului. **4-5** *a, av* (Fig; d. om) Rău și răzbunător.

cordi [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~desc* / E: ***coardă***[1]] **1** *vr* (Nob) A se strânge. **2** *vt* (Arg) A avea raporturi sexuale.

cordial, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I 68 / P: *~di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cordial***] **1** (Med; iuz) Întremător. **2** Care pornește din toată inima Si: *afectuos*.

cordialitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 17 / P: *~di-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***cordialité***] Manifestare spontană a unor sentimente sincere și pline de afecțiune Si: *afectuos*.

cordică *sf* [At: SEVASTOS, C. 179 / Pl: *~dele* și (rar) *~ici* / E: refăcut din ***cordele***] **1-2** (Șhp) Cordeluță (**1-2**). **3** Tenie.

cordicuță *sf* [At: SEVASTOS, C. 181 / Pl: *~țe* / E: ***cordică*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cordeluță (**1-2**).

cordierit *sn* [At: DN[3] / P: *~di-e~* / E: fr ***cordiérite***] Silicat de aluminiu și magneziu.

cordiform *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cordiforme***] (Bot) Care are forma une inimi.

cordii *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs) Frunze de varză tinere, comestibile.

cordină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: ***cordi*** + *-ină*] (Arg) Femeie de moravuri ușoare Si: *cordea* (**7**).

cordiș *av* [At: LB / E: ***coardă*** + *-iș*] (Reg; d. modul de a privi) **1** Chiorâș. **2** Încruntat.

cordișoară *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: ***coardă*** + *-ișoară*] **1-2** Coardeluță (**1-2**).

cordită**[1]* *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***cordite] Exploziv obținut din nitroglicerină și nitroceluloză.

cordită**[2]* *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***chordite] (Med; sîs ~ *trofică*) Afecțiune a coardelor vocale care determină o disfonie manifestată prin scăderea potențialului de efort vocal.

cordiuc *sms* vz ***cordiug***

cordiug *sms* [At: ȘEZ. III, 146, ap. DAMÉ, T. 30 / V: ***~iuc, ~duc, curdun*** / E: ucr ***кордюк***] (Reg) Umflătură pe limba bovinelor provocată de țepii din pleava ovăzului Cf *pușchea*.

cordoba *sf* [At: DN^3 / E: sp ***cordoba***] Unitate monetară din Nicaragua.

cordohan *sn* vz ***cordovan***

cordom *sn* [At: DN^3 / E: fr ***chordome***] (Med) Tumoare (malignă) formată la nivelul unui cordon medular.

cordon *sn* [At: PANN, H. 52/9 / V: ***~dun, ~dună*** *sf* / Pl: *~oane* / E: fr ***cordon***] **1** Cingătoare (de material plastic, de panglică, de pânză, de piele etc.) Si: *centură, curea* Cf *brâu, brăcinar*. **2** (Spc; lpl; îs) *~oanele dricului* Panglici atârnate de dric de care se prind prieteni sau rude ale celui decedat. **3** Panglică lată de mătase purtată diagonal pe piept, de care sunt prinse anumite decorații înalte. **4** Cel mai înalt grad al unei decorații. **5** (Atm) Organ de formă tubulară care stabilește anumite legături. **6** (Atm; îs) ~ *ombilical* Ombilic. **7** (Ggf; îs) *~litoral* Fâșie de uscat îngustă, rezultată din acumularea aluviunilor aduse de valuri și de curenți marini, care desparte o lagună sau un liman de mare Si: *perisip, săgeată litorală*. **8** (Muz) Cea mai groasă coardă a unui instrument. **9** Chenar al unui zid. **10** (Teh) Ansamblu de fire electrice conducătoare de electricitate, izolate și strânse într-un înveliș protector. **11** (Îs) ~ *de telefonie* Ansamblu de fire electrice foarte flexibile, folosit în telefonie. **12** Margine a unei monede cu grosimea mai mare decât partea centrală. **13** Șir de posturi militare însărcinate cu un serviciu de pază. **14** Linie compactă, formată de obicei din soldați care au ca sarcină să asigure ordinea în cazul unei afluențe de oameni. **15** (Îs) ~ *sanitar* Ansamblul măsurilor de izolare la care este supusă o localitate sau o țară confruntată cu o epidemie. **16** (Ccr) Patrulă sau grup de patrule care asigură această izolare. **17** (Înv) Frontieră. **18** (Iuz) Pichet de grăniceri. **19** Gheretă. **20** (Buc; în trecut) Țară Veche, care cuprindea Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea.

cordonaș [At: BĂLCESCU, M. V. 633 / V: ***~dun~*** / Pl: *~i* / E: ***cordon*** + *-aș*] **1-2** *sn* (Șhp) Cordon (**1**) (mic) Si: cordonel (**1-2**). **3** *sm* (Înv) Grănicer.

cordonel *sn* [At: POP, ap. JAHRESBER. VIII, 297 / Pl: *~e* / E: ***cordon*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cordonaș (**1-2**).

cordonez *sm* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 540 / Pl: *~i* / E: ***cordon*** + *-ez*] Cordonaș (**3**).

cordoș, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Chipeș.

cordotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***chordotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a cordoanelor măduvei spinării.

cordovan *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 153 / V: ***~ohan,*** (frm) ***~duan*** / Pl: *~e* / E: it ***cordovano***] (Înv) Marochin.

cordovar *sn* [At: ȘEZ. XII, 70 / Pl: *~e* / E: ***cordovan***] (Înv) Marochin.

corduan *sn* vz ***cordovan***

corduc *sm* vz ***cordiug***

cordui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***coardă***] (Reg) A strânge coarda care înfășoară butucii sau lemnele încărcate.

cordun *sn* vz ***cordon***

cordună *sf* vz ***cordon***

corduș, ~ă *a* [At: PAMFILE, A. / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *colduș*] (Reg) **1** Rău. **2** Ticălos.

corealitate *sf* [At: DN^3 / P: *~re-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***co-*** + ***realitate***] Concept estetic și filozofic care implică ideea simultaneității a două moduri de existență.

coreclamant, ~ă *smf* [At: DN^3/ Pl: *~nți, ~e* / E: ***co-*** + ***reclamant***] Persoană care face o reclamație împreună cu altcineva.

coreclize *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***coréclise***] (Med) Ocluziune patologică a pupilei.

corect, ~ă *a* [At: P. MAIOR, IST. ap. RUSSO, S. 60 / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***correct***] **1** Care respectă regulile dintr-un domeniu dat. **2** Așa cum trebuie. **3** Fără greșeală. **4** (D. oameni) Care are o ținută, atitudine, purtare ireproșabilă. **5** Cinstit.

corecta *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 334 / Pzi: *~tez* / E: ***corect***] **1-2** A(-și) îndrepta greșelile, defectele Si: *a se corija*, (înv) *a se corege* (**1-2**).

corectare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***corecta***] Îndreptare.

corectat**[1]*, *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***corecta] Îndreptare.

corectat**[2]**, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***corecta***] Îndreptat[2].

corectazie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***coréctasie***] (Med) Dilatație a pupilei.

corectitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: ***corect*** + *-itate*] (Nob) **1-2** Corectitudine (**1-2**). **3** Cinste. **4** Corectitudine (**4**).

corectitudine *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: (nob) *~ni* / E: ***corect*** + *-itudine*] **1** Lipsă de greșeli Si: *corectitate* (**1**), *corecție* (**1**). **2** Ținută sau purtare corectă Si: (nob) *corectitate* (**2**). **3** Cinste. **4** (Log) Însușire a gândirii care respectă legile logice Si: (nob) *corectitate* (**4**).

corectiv, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e*/ E: fr ***correctif***] **1** *a* Care poate corecta (**1**) ceva sau pe cineva. **2** *sn* Mijloc sau expresie care îndreaptă o stare de lucruri, ceva spus anterior etc. Si: *îndreptare, rectificare*.

corectopie *sf* [At: DN^3/ Pl: *~ii* / E: fr ***corectopie***] (Med) Anomalie a poziției pupilei care nu este situată în centrul irisului.

corector, ~oare [At: LTR / A și: *~rector* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***correcteur,*** lat ***corrector***] **1** *smf* Persoană care face corectură (**1**) la o publicație. **2** *sn* (Teh) Aparat automat, folosit în diverse sisteme tehnice pentru corectarea funcționării acestora.

corectură *sf* [At: MOLIN, V. T. / Pl: *~ri* / E: ger ***Korrektur,*** lat ***correctura***] **1** Operație de înlăturare a greșelilor tipografice dintr-un text sau dintr-o formă de tipar. **2** (Ccr) Text tipărit pe care s-a făcut operația de corectură (**1**). **3** (Îs) ~ *în șpalt(uri)* Primă îndreptare a greșelilor pe zațul întins, nepaginat. **4** Fiecare din modificările operate pe un text corectat.

corecție *sf* [At: P. MAIOR, IST. 233/$_3$ / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***correction,*** lat ***correctio, -onis***] **1** (Înv) Pedeapsă corporală aplicată unui vinovat Si: *bătaie*. **2** (Rar) Îndreptare. **3** (Îs) *~iunea torenților* Consolidare a surpărilor de pe mal provocate de ape. **4** (Îvr) Corectitudine (**1**). **5** Pedeapsă dată cu scopul de a îndrepta pe cineva. **6** (În unele state; îs) *Drept de* ~ Drept al părintelui de a cere emiterea unui mandat de arestare împotriva copilului său minor. **7** (Îs) *Casă de* ~ Loc unde își execută pedeapsa infractorii minori. **8** (Înv; îas) Închisoare. **9** Cantitate care trebuie adăugată sau scăzută din indicațiile date de un instrument de măsurare pentru a compensa erorile sistematice care afectează măsurătoarea. **10** Îndreptare, mai ales la calcul, tir etc. **11** Epanortoză.

corecțional, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***correctionnel***] (Jur) **1** Specific corecției delincvenților. **2** Care se referă la corecția delincvenților. **3** Care provine de la corecția delincvenților. **4** Care aparține corecției delincvenților. **5** (D. pedepse, instanțe și procese; în opoziție cu *contravențional*) Privitor la delicte Cf *penal*. **6** Care sancționează o infracțiune. **7** (Îs) *Închisoare ~ă* Sancțiune privativă de libertate, aplicată pentru săvârșirea unui delict.

corecționaliza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***correctionnaliser***] (Jur; îoc *criminaliza*) A hotărî (prin lege) ca o infracțiune, calificată înainte drept crimă (sau, mai rar, contravenție) să fie considerată delict, aplicându-i-se o pedeapsă corecțională.

corecțiune *sf* vz ***corecție***

coredactor *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: ***co-*** + ***redactor***] Persoană care este redactor împreună cu alții la aceeași lucrare.

coreean, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~eeni, ~eene* / E: ***Coreea***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Coreei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Coreea. **5** *smp* Populație care locuiește în Coreea. **6-7** *a* Care aparține Coreei sau coreenilor (**5**). **8-9** *a* Privitor la Coreea sau la

coreeni (**5**). **10-11** *a* Care este specific Coreei sau coreenilor (**5**). **12** *a* Care provine din Coreea. **13** *a* Limbă vorbită de coreeni (**5**).

coree *sfs* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***chorée***] Boală de nervi, frecventă mai ales la tineri, caracterizată prin mișcări musculare involuntare continue și dezordonate ale diverselor segmente corporale.

coreferat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***co-*** + ***referat*** după rs ***содоклад***] Referat care reia și dezvoltă (critic) unele probleme dezbătute într-un alt referat.

coreferent, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***co-*** + ***referent***] **1** Persoană care ține un coreferat. **2** Autor al unui referent împreună cu altă persoană.

corege *vtr* [At: HASDEU, I. C. IX / V: ***~rige~***, (Trs; grs; iuz) ***~riga*** / Pzi: *~reg* / E: ml ***corrigere***] (Înv) **1-2** A (se) corecta.

coregent *sm* [At: DA / V: (înv) ***conr~*** / Pl: *~nți* / E: fr ***corégent***] Persoană care guvernează alături de monarh.

coregență *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~țe* / E: fr ***corégence***] **1** Funcție sau demnitate de coregent. **2** Persoană care are funcția sau demnitatea de coregent. **3** Titlu al coregentului. **4** Perioadă cât durează coregența (**1**).

coregidor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***corégidor,*** sp ***corregidor***] Prim magistrat al unui oraș sau al unei provincii spaniole, în care nu există guvernator.

coregional, ~ă *a* [At: DN[3]/ P: *~gi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***corregionale***] Din aceeași regiune.

coregizor, ~oare *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***co-*** + ***regizor***] Persoană care ia parte la regizarea unui spectacol alături de regizor.

coregon *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***corégon***] Pește de apă dulce, din familia salmonidelor, cu solzi argintii.

coregraf, ~ă [At: DA / V: ***~reog~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***chorégraph***] Persoană care creează un dans sau un spectacol de balet.

coregrafia *vt* [At: DEX[2] / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: ***coregraf***] (Rar) **1** A regiza dansuri. **2** A face coregrafia (**1**) unui spectacol.

coregrafic, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 242 / V: ***~reog~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chorégraphique***] **1-2** Specific coregrafiei (**1-2**). **3-4** Care se referă la coregrafie (**1-2**). **5-6** Care provine din coregrafie (**1-2**). **7-8** Care aparține coregrafiei (**1-2**).

coregrafie *sf* [At: DA ms / V: ***~reog~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***chorégraphie***] **1** Artă a dansului și a baletului. **2** Sistem de notare convențională a pașilor și figurilor de dans.

coreic, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***choréique***] (Med) **1** *a* Care se referă la coree. **2** *a* Specific coreei. **3** Care provine din coree. **4** Care aparține coreei. **5** *smf* Bolnav de coree.

coreică *sf* [At: H III, 228 / E: ns cf *coret, scoret*] Parte a morii nedefinită mai îndeaproape.

corela [At: V. ROM. sept.-oct. 1939, 8 / Pzi: *~lez* / E: ***corelație***] **1** *vt* A stabili o corelație între două fapte, situații. **2** *vr* A fi în corelație.

corelabă *sf* vz ***calarabă***

corelare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***corela***] Corelat[1].

corelat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***corela***] Punere în corelație (**1**) a două fapte, situații etc. Si: *corelare.*

corelat[2], ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 37 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***corela***] **1** Care se află în corelație. **2** Care este pus în corelație cu ceva.

corelativ, ~ă [At: MAIORESCU, L. 35 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***corrélatif***] **1** *a* Care este în corelație (**1**) cu ceva. **2** *a* Care indică o corelație (**1**). **3** *a* (Îs) *Noțiuni ~e* Noțiuni care conțin note arătând existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gândirii. **4** *a* (Imp) Corespunzător. **5-6** *sf, a* (Șîs *conjuncții ~e*) (Conjuncții) care introduc două propoziții coordonate sau o propoziție regentă și una subordonată, în raport de corelație una față de cealaltă. **7** *sn* Cuvânt sau termen corelativ (**1**).

corelativitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: ***corelativ*** + *-itate*] **1-3** Caracter corelativ (**1-3**).

corelație *sf* [At: VITNER, CR. 7 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***corrélation***] **1** Legătură reciprocă între lucruri sau fenomene. **2** Relație în care unul dintre termeni nu poate exista fără celălalt. **3** Dependență reciprocă între două procese sau fenomene.

corelațional, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***corelație***] Care este bazat pe corelație (**1**).

corelațiune *sf* vz ***corelație***

coreligionar, ~ă *smf* [At: GHICA, S. 384 / P: *~gi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***coreligionnaire***] Persoană care are aceeași religie cu o alta.

corelogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***corrélogramme***] Reprezentare grafică a corelației dintre valorile variabile ale unui fenomen.

corenci *sn, a* vz ***cordenci***

corencios, ~oasă *smf, a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oși, ~oase*/ E: cf mg *karánkodik*] (Trs; mgm) **1-2** Supărăcios. **3-4** (D. vite) Bătăuș.

corenie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 57/8 / Pl: *~ii* / E: vsl ***корень***] (Mol) **1** Origine. **2** Familie. **3** Soi.

corent, ~ă *a* vz ***curent***

coreograf, ~ă *smf* vz ***coregraf***

coreografic, ~ă *a* vz ***coregrafic***

coreografie *sf* vz ***coregrafie***

coreometru *sn* [At: DN[3] / P: *~re-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***coréomètre***] Aparat pentru măsurarea deschiderii pupilei.

corepeta *vi* [At: DICȚ. / Pzi: *~pet* și (rar) *~tez* / E: ml ***correpeto, -are***] (Lîs) A repeta materiile de școală sub conducerea unui preceptor.

corepeti *vi* [At: DA / Pzi: *~pet* și (rar) *~tesc* / E: ***corepeta*** css] (Înv) A corepeta.

corepetitor, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: lm ***correpetitor***] **1** Meditator. **2** Persoană care acompaniază la pian un cântăreț, un dansator etc.

corepetiție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Korrepetition***] Repetiție făcută cu repetitorul.

cores *sn* vz ***coret***

coresponda *vi* [At: STAMATI, D . / V: ***~pun~*** / Pzi: *~dez* / E: cf ger *korrespondieren*, fr *correspondre*] A comunica cu cineva prin intermediul scrisorilor Si: (înv) *a corespondarisi, a corespondelui, a corespunde* (**8**).

corespondarisi *vi* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 286 / V: ***~ris~***, ***~risponder~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***κορεσποντέρω***] (Înv) A coresponda.

corespondelui *vi* [At: CAT. MAN. I, 165 / Pzi: *~iesc* / E: ***coresponda*** + *-elui*] (Înv) A coresponda.

corespondent, ~ă [At: STAMATI, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***correspondant***] **1** *smf* Persoană care colaborează la un ziar sau la o publicație periodică, trimițând spre publicare informații din locul unde se află. **2** *smf* Persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestuia față de autoritățile școlare. **3** *smf* (Rar) Persoană cu care cineva este în corespondență (**4**). **4** *smf* (Înv) Funcționar la o bancă însărcinat cu ținerea corespondenței (**5**). **5** *smf* Negustor care este în legătură cu alt negustor. **6** *a* Corespunzător. **7** *a* (Îs) *Membru ~* Membru al unei academii, instituții științifice etc., având aceleași obligații și drepturi ca și un membru activ, cu excepția dreptului de a vota. **8** *a* (Gmt; îs) *Unghiuri ~e* Fiecare din unghiurile formate de o secantă și două drepte paralele. **9** *a* (Com; îs) *Cont ~* Cont pentru instituțiile de credit cu care lucrează o bancă.

corespondență *sf* [At: CANTEMIR, IST. 183 / V: (îrg) ***~din~, ~ris~, ~pundin~, ~ție, ~pundenție, ~răspundenție, ~nție, ~rospondeanță*** / Pl: *~țe* / E: fr ***correspondence***] **1** Potrivire între lucruri, fenomene, părți etc. Si: *armonie, concordanță.* **2** (Com; îs) *~a conturilor* Legătură reciprocă dintre două conturi care se stabilește prin dublă înregistrare a lor. **3** (Înv) Legatură, mai ales, comercială. **4** Schimb (regulat) de scrisori între două sau mai multe persoane. **5** Totalitate a scrisorilor schimbate între două persoane. **6** Conținut al unei scrisori. **7** (Trs; după ger *Korrespondenzkarte*) Carte poștală. **8** Relatare a faptelor petrecute într-o localitate, făcută de corespondentul unui ziar, reviste, post de televiziune etc. **9** (Lin) Raport constant existent între două unități lingvistice. **10** (Lin; îs) *~a timpurilor* Raport de timp dintre predicatul unei propoziții subordonate și predicatul regentei. **11** (Mat) Relație între două mulțimi, conform căreia fiecare element al unei mulțimi este pus în legătura cu unul sau mai multe elemente din cealaltă mulțime.

corespondenție *sf* vz ***corespondență***

corespondință *sf* vz ***corespondență***
corespunda *v* vz ***coresponda***
corespunde *vi* [At: MARCOVICI, D. 470/ 26 / V: (înv) ***~răs~, conr~*** / Pzi: *~pund* / E: fr ***correspondre***] **1** A fi conform cu ceva Si: *a se potrivi*. **2** A răspunde la așteptări, dorințe, speranțe. **3** A comunica cu ceva. **4** A fi situat în același plan cu ceva. **5** A se afla în dreptul altui obiect. **6** (Înv) A răspunde sentimentelor cuiva. **7** A comunica cu... **8** A fi așezat simetric în dreptul altcuiva. **9** A coresponda.
corespundenție *sf* vz ***corespondență***
corespundere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***corespunde***] Corespondență (**1**).
corespundință *sf* vz ***corespondență***
corespunzător, ~oare *a* [At: BUL. COM. IST. V, 21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***corespunde*** + *-(ă)tor*] Care corespunde (**1**) Si: *adecvat, nimerit, potrivit*.
coreț[1] *sn* [At: COD. SILV. 26 / V: *~es* / A: *coreț* / Pl: *~e* / E: ucr ***корец***] (Reg) Măsură de capacitate pentru cereale, de aproximativ 90 kg.
coreț[2] *sn* vz ***scoreț***
coreță *sf* vz ***coriță***
coreut *sn* [At: DN[3]/ P: *~re-ut* / V: ***cho~*** / Pl: *~e* / E: fr ***choreute***] Troheu.
coreut *sm* [At: DN[3]/ P: *~re-ut* / Pl: *~uți* / E: fr ***choreute***] Corist în teatrul antic grec.
corfa *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~fez* / E: ***corfă***[2]] (Reg) A refuza.
corfar *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~i* / E: ***corfă***[2] + *-ar*] (Reg) Împletitor de corfe[2] (**1**).
corfă[1] *sf* [At: DAMÉ, T. 168 / Pl: *~fe* / E: mg ***karfa***] (Reg) **1** (Mpl) Bârnă aplicată la diferite obiecte pentru sprijin Si: *speteazä*. **2** Bârnă de lemn servind la sprijinirea podurilor. **3** Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **4** (Lpl) Bârne de la piuă între care se mișcă maiele Si: *fofeze*. **5** Parte a joagărului nedefinită mai îndeaprope. **6** (Lpl) Vergi îndoite de pe acoperișul comarnicului pe care se pune pânza. **7** (Lpl) Cuie late la capetele loitrei sau scării Cf *lopatea, speteazä, zimt*. **8** Acoperiș al șopronului. **9** Acoperiș al pătulului.
corfă[2] *sf* [At: I. CR. II, 219 / Pl: *~fe* / E: ger ***Korf***] **1** (Trs; gms) Coș. **2** (Îe; după ger *jemandem einen Korb geben*) *A da cuiva ~* A-i refuza cuiva o cerere în căsătorie. **3** (În limbajul minerilor) Colivie.
corfău *sn* [At: CABA, SĂL. / Pl: *~feie* / E: ***corfă***[1] + *-ău*] (Reg) Stâlp la casă.
corfeli *vr* [At: CV, 1949, nr. 8, 32 / V: ***~foli*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** (D. fructe, pește) A se strica. **2** (D. haine) A se murdări.
corfi *vr* [At: N. REV. R. XIV, 349 / Pzi: *~fesc* / E: ***corfă***[1]] (Reg; d. scânduri, doage) A se îndoi.
corfit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***corfi***] Îndoire.
corfit[2]***, ~ă*** *a* [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***corfi***] (Reg; d. scânduri, doage) Îndoit.
corfiță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***corfă***[2] + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Corfă[2] (**1**) (mică) Si: *corfuță* (**1-2**).
corfoli *vr* vz ***corfeli***
corfos *sm* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 239 / E: ns cf mg *korha*] (Buc) Latură.
corfoși *vtr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~sesc* / E: ***corfos***] **1-2** (Reg) A (se) murdări.
corfoșit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***corifoși***] (Reg) Murdărie.
corfoșit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***corfoși***] (Reg) Murdărit .
corfus *sn* [At: ARHIVA R. II /$_{10}$, ap. 27 / E: ngr ***χορφος***] (Grc) Golf.
corfuță *sf* [At: LB, ap. H XVIII 48 / Pl: *~țe* / E: ***corfa***[2] + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Corfiță (**1-2**).
corgan *sn* [At: H II, 240 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Velință.
corh *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 41 / E: nct] (Glg; reg) Grupă de cristale așezate într-un spațiu deschis, nemărginit.
corhaie *sf* [At: ȘEZ. VII, 179 / Pl: *~hăi* / E: ***corhă*** + *-aie*] (Reg) Loc râpos.
corham *sn* [At: H XVII, 275 / Pl: *~uri* / E: ns cf *bucar*] (Trs) Partea din spate a hamului.
corhan[1] *sn* [At: PORUCIC, E. 470 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Piatră de construcție, ușor de cioplit.
corhan[2] *sm* [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: *~i* / E: ns cf *torhan*] (Ent) Insectă mică de culoare galbenă, care trăiește în locuri întunecoase și se hrănește cu resturi alimentare (*Blatta germanica*).
corhan[3] *sn* [At: PORUCIC, E. 28 / E: ns cf *corhana*] (Reg) Urcuș abrupt.
corhană[1] *sf* [At: PORUCIC, T. E. 470, ap. DA / Pl: *~ne* / E: cf rs, ucr *кучпан*] (Reg) **1** Coastă de deal stearpă și greu accesibilă Si: *corhăneală*. **2** Coastă de deal unde pasc vitele. **3** Munte înalt și golaș. **4** Prăpastie. **5** Loc necultivat Cf *pârloagă, țelină*.
corhană[2] *sf* [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: *~ne* / E: ns cf mg *korha*] Copac rămuros cu tulpina putredă și scorburoasă.
corhană[3] *sf* [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: *~ne* / E: cf *corhancă*] (Ent; Buc) Corhancă.
corhancă *sf* [At: MARIAN, INS. 490 / Pl: *~hănci* și *~ncel* E: ***corhan***[2] + *-că*] (Ent) Femelă a corhanului[2] Si: (Buc) *corhană*[3].
corhart *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***corharte***] Material aluminos refractar, folosit la căptușirea cuptoarelor pentru fabricarea sticlei.
corhaz *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 41 / Pl: *~uri* / E: mg ***korház***] (Trs; mgm) Spital.
corhă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~he* / E: nct] (Reg) **1** Râpă din care se prelinge tot timpul pământ. **2** Versant abrupt de munte.
corhăi *vi* [At: DA ms / V: ***~ăni*** / Pzi: *~nesc* / E: ***corhă***] (Reg) A începe pâinea din mai multe părți.
corhălău *sm* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: *~ăi* / E: ns cf *corhană*[2]] (Reg) Capac mare și gros.
corhălui *vi* [At: STAN, M. 151 / Pzi: *~iesc* / E: ns cf mg *korhelykedik*] (Trs; mgm) A chefui.
corhăneală *sf* [At: DIACONU, VR. 79 / Pl: *~eli* / E: ***corhană***[1] + *-eală*] (Reg) Corhană[1] (**1**).
corhăni[1] *vt* [At: ȘEZ. XXIII, 42 / Pzi: *~nesc* / E: ***corhană***[1]] (Reg) A transporta buștenii cu țapina, prin rostogolire sau târâre.
corhăni[2] *v* vz ***corhăi***
corhănit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***corhăni***] (Reg) Transport al buștenilor prin târâre sau rostogolire cu ajutorul țapinei.
corhănit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***corhăni***] (D. bușteni) Transportat cu țapina.
corhănos, ~oasă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***corhană***[1] + *-os*] (Reg) Râpos.
corhei *am* [At: DOINE, 283 / Pl: *~* / E: mg ***korhely***] (Trs; mgm) **1** Chefliu. **2** Bețivan.
corhodol *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: *~oale* / E: cf *corhană, corhol*] (Țara Hațegului) Loc prăpăstios.
corhol *sn* [At: DA ms / Pl: *~oale* / E: cf *corhă, corhan, corhană, corhodol*] (Reg) **1** Râpă. **2** (Lpl) Prăpastie.
corhovă *sf* vz ***corcovă***
corhuros, ~oasă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***corhă*** + *-uros*] (Reg) Râpos.
cori[1] *sn* [At: DICȚ. / V: ***cor*** / E: rs ***корь***] (Reg) **1** Pojar. **2** (Îs) *~ de vânt* Vărsat de vânt.
cori[2] *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) **1** A aduna fânul în căpițe. **2** A grebla fânul. **3** A usca la soare iarba cosită.
coriaceu, ~ee *a* [At: DA / P: *~ri-a~* / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***coriacé***, lat ***coriaceus***] **1-2** Care are aspectul sau constituția pielii. **3** (Fig) Tenace. **4** (Fig) Zgârcit.
corial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***corial***] (Blg) Care ține de corion.
coriamb *sm* [At: DN[3] / P: *~ri-amb* / Pl: *~i* / E: fr ***choriambe***] Picior de vers antic de patru silabe, format dintr-un troheu și un iamb.
coriambic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-am~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***coriamb*** + *-ic*] (D. prozodie) Care este obținut din coriambi.
coriand *sm* vz ***coriandru***
coriandră *sf* vz ***coriandru***

coriandru *sm* [At: BIBLIA (1688) / V: ***coli~, ~and, ~dră*** *sf*, ***culeandră***, *sf* (înv) ***coliandres, comi~*** / Pl: *~ri* / E: ngr **χορίανδρου**] Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe sau roz, miros pătrunzător și fructe în formă de globulețe, bogate în uleiuri eterice, folosite în industria farmaceutică, a parfumurilor sau drept condiment Si: *chimen, iarbă pucioasă* (*Coriandrum sativum*).

coribant *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: fr **corybante**] Preot al zeiței grecești Cibele.

coricatoare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ori* / E: nct] Unealtă pentru reparat osia căruței.

coricoavă *sf* vz ***coricov***

coricov, ~ă *sf, a* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***~oavă*** *sf* / Pl: *~i, ~oave* / E: ns cf *corcos*] **1-2** (Măr) sălbatic.

corida *sf* [At: DN[3] / S: *~rri~* / Pl: *~de* / E: fr, sp **corrida**] Luptă cu tauri.

coridor *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 10 / V: ***coli~, cari~*** / Pl: *~oare* / E: fr **corridor**, ger **Korridor**] **1** Loc de trecere îngust (și lung), care leagă încăperile unei clădiri sau apartament Si: *culoar*. **2** Spațiu îngust de-a lungul compartimentelor de tren. **3** Vale îngustă care leagă două puncte de teren.

coridoraș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: **coridor** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Coridor (1) (mic).

corier *sm* vz ***curier***

corifeu, ~ee [At: CANTEMIR, HR. 164/ 30 / V: ***~ut*** *sm* / Pl: *~ei* / E: fr **coryphée**] **1** *sm* Conducător al corului în teatrul antic grecesc. **2** *smf* Persoană cu rol de conducător într-un anumit domeniu Si: *căpetenie, fruntaș*. **3** *smf* (Pex) Personalitate de frunte dintr-un anumit domeniu. **4** *smf* Solist într-un cor. **5** *smf* Balerin care conduce un ansamblu.

corifeut *sm* vz ***corifeu***

coriga *v* vz ***corege***

corige *v* vz ***corege***

corigent, ~ă *smf, a* [At: TEODOREANU, M. II, 24 / V: ***~ije~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat **corrigens, -tis**] **1-2** (Elev) care la sfârșitul semestrului sau al anului școlar nu a obținut nota de trecere la una sau mai multe materii.

corigență *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 90 / V: ***~ije~*** / Pl: *~țe* / E: **corigent**] **1** Situația unui corigent. **2** Examen dat de un corigent.

corigibil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr **corrigible**] Care se poate corecta (**1-2**).

corija *vtr* [At: PARHON, B. 148 / Pzi: *~jez* / E: fr **corriger**] **1-2** A (se) corecta.

corijare *sf* [At: MDA ms 117 / Pl: *~jări* / E: **corija**] Corectare.

corijent, ~ă *smf, a* vz ***corigent***

corijență *sf* vz ***corigență***

corimb *sn* [At: COSTINESCU / V: ***~bă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr **corymbe**, lat **corymbus**] Inflorescență în formă de umbrelă.

corimbă *sf* vz ***corimb***

corimbifer, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr **corymmbifère**] (Bot) Care are florile în corimb.

corind *sn* vz ***corindon***

corinda *vi* vz ***colinda***

corindă *sf* vz ***colind***

corindon *sn* [At: TDRG / V: ***~nd*** / E: fr **corindon**] **1** Oxid natural de aluminiu, foarte dur, de obicei de culoare albastru sau galben, folosit ca pietre prețioase sau ca abraziv pentru șlefuire. **2** (Îs) ~ *hialin* Rubin.

corintean, ~ă *smf, a* [At: CORESI, ap. GCR I, 24 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ns cf *corintian*] **1-13** Corintian (**1-13**).

corinteu *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ei* / E: mg **kurjánto**] (Trs) Persoană care chiuie la nuntă.

corintian, ~ă [At: DA / P: *~ti-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr **corinthien**] **1** *a* Corintic (**1**). **2-3** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Corintului. **4-5** *smf, a* (Om) originar din Corint. **6** *smp* Populația care locuiește în Corint. **7-8** *a* Care aparține Corintului sau corintienilor (**6**) Si: *corintic* (**4-5**). **9-10** Privitor la corint sau Corintieni (**5**) Si: *corintic* (**6-7**). **11-12** Care este specific Corintului sau corintienilor (**6**) Si: *corintic* (**8-9**). **13** Care provine din Corint Si: *corintic* (**10**).

corintic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: **Corint** + *-ic*] **1** (Îs) *Stil* sau *ordin* ~ Stil arhitectonic la greci și romani, caracterizat prin coloane canelate și capitel decorat cu sculpturi cu flori de acantă în volută Si: *corintian* (**1**). **2** (Îs) *Coloană* ~ Coloană în stil corintic (**1**). **3** Care aparține stilului corintic (**1**). **4-10** Corintian (**7-13**).

corio- [At: DN[3] / E: fr **chorio**] Element de compunere cu sensul „referitor la membrană".

coriocarcinom *sn* [At: DN[3] / E: fr **choriocarcinome**] (Med) Corioepiteliom.

corioepiteliom *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-o-e-pi-te-li-om* / Pl: *~uri* / E: fr **chorio-épithéliome**] (Med) Tumoare malignă dezvoltată în uter din resturile placentare rămase după o sarcină Si: *coriocarcinom*.

corion *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-on* / Pl: *~oane* / E: fr **chorion**] **1** Înveliș extern al embrionului la vertebratele superioare. **2** Strat profund al pielii în care se găsesc vase sangvine și nervi.

corioretinită *sf* [At: DN[3] / E: fr **chorio-rétinite**] (Med) Inflamație a coroidei și a retinei.

coris *sm* vz ***cornis***

corispondarisi *v* vz ***corespondarisi***

corispondență *sf* vz ***corespondență***

corist, ~ă *smf* [At: GHICA, S. 62 / Pl: *~iști, ~e* / E: **cor** + *-ist*] Persoană care cântă într-un cor[1] (**1**).

corișor *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~oare* / E: **cor** + *-ișor*] (Bot) Plantă din care se prepară vopsea roșie (*Varioralia dealbata*).

coriță *sf* [At: H XVIII, 145 / V: ***~râță, ~reță*** / Pl: *~țe* și *~ți* / E: srb **kornto**, bg **корито**] Albie.

corium *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ri-um* / E: lat **corium**] Strat de piele la animale cuprins între epidermă și stratul adipos subcutanat, format în cea mai mare parte dintr-un țesut conjunctiv și care, după o prelucrare corespunzătoare, se transformă în piele tăbăcită.

coriză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr **coryza**] **1** Inflamare a mucoasei nazale. **2** (Îs) ~ *spasmodică* Alergie la diferite substanțe din aer. **3** (Îs) *~contagioasă* Boală contagioasă la unele păsări de curte.

corj *s* [At: DA / E: ns cf *coarjă*] (Reg) **1** Tufă. **2** Copac.

corji *v* vz ***coji***[2]

corlan *sn* vz ***cotlon***

corlat *sn* vz ***corlată***

corlată[1] *sf* [At: DICȚ. / V: ***cola~, ~tie, ~letie, ~lat*** / Pl: *~te, ~lăți* / E: mg **korlát**] (Reg) **1** Parapet. **2** Rampă pe care se întinde postavul la uscat. **3** Polița din jurul cuptorului. **4** Vatră. **5** (Lpl) Lemne late pe care stă coșul casei Si: *cotlan, corlan*. **6** Bancă. **7** Iesle. **8** Scaun pe care se așază covata. **9** Albie. **10** (Îf *corletiie*) Obiect pe care se așază copaia. **11** Scândură pentru gard. **12** (Pex) Gard. **13** (Îf *corlat*) Spațiu mic lângă strungă. **14** Parte a strungii unde se mulg oile. **15** Loc pe unde ies oile din strungă. **16** Îngrăditură pentru vite, pe câmp. **16** Adăpost de ploaie, la strungă. **17** (Lpl) Dependințe ale gospodăriei țărănești Si: *acaret*. **18** Împletitură așezată pe car când se transportă fân sau snopi. **19** Șpalier.

corlată[2] *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~te* / E: nct] Prună tânără atinsă de ciuperca *Exoascus prunit*.

corlatie *sf* vz ***corlată***[1]

corlă[1] *sf* [At: I. CR. III, 302 / Pl: *coarle* / E: ns cf mg *karlat*] (Reg) **1** Adăpost pentru vite Cf *țarc*. **2** Colibă ciobănească.

corlă[2] *sf* [At: MARIAN, O. II, 353, ap. COSTINESCU / V: ***cur~*** / Pl: *~le* / E: nct] **1** (Orn) Pasăre din familia galinudelor, cu penaj măsliniu pe spate și cenușiu pe pântece, care trăiește în bălțile cu stuf (*Gallinula chloropus*) Si: *găinușă, găinușa-de-baltă, găinușa-de-apă, găinuță*. **2** (Orn) Cufundar. **3** (Orn) Cufundar-cucuiat. **4** (Trs; fig) Femeie vagaboandă.

corlăși *smp* [At: VICIU, GL. / V: ***~leși*** / E: ns cf *corlegeni*] (Bot; reg) Măcriș de câmp (*Berbgeris vulgaris*).

corlegeni *smp* [At: VICIU, GL. / E: ns cf *corlăși*] (Bot; reg) Măcriș (*Rumex acestosa*).

corleși *smp* vz ***corlăși***

corlete *sm* vz ***coclet***
corletie *sf* vz ***corlată***
corletiu *sm* vz ***coclet***
corlet¹ *sn* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Limba meliței.
corlet² *sn* vz ***scoret***
corlet³ *smn* vz ***coclet***
corli [At: VICIU, GL. ap. LB / Pzi: *~lesc* / E: ***corlă²***] (Reg) **1** *vt* A băga capul în apă. **2** *vt* A muia. **3** *vr* A se cufunda mereu în apă.
corlire *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***corli***] (Reg) Cufundare în apă Si: *corlit*.
corlit *sn* [At: DICȚ. / E: ***corli***] (Reg) Corlire
corliță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***corlă*** + *-iță*] (Reg) **1** Țarc. **2** Pătul.
corlobaie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~băi* / E: ns cf *cârlobat*] **1** (Reg) Lemn de la osie. **2** Schimbătoare la roțile plugului.
corlon *sn* vz ***cotlon***
corm *sn* [At: DN³/ E: fr ***corme***] Organism al plantelor superioare format din rădăcină, tulpină și frunze, având o structură anatomică evoluată.
cormalău *sm* [At: DA ms / E: ns cf *cormană, curmei*] (Zlg) Șarpe mare.
corman *sn* vz ***cormană***
cormană¹ *sf* [At: DAMÉ, T. 37/ V: ***~mănă*** *,**~mână**, **~man** sn, **~mun** sn, **~monă**, **~mună**, **~mură**, **~moră**, **~mulă**, **scormulă*** / Pl: *~ne* și *~mene* / E: mg ***kormány***] (Reg) **1** Răsturnătoare. **2** Scândură cu care se abate apa la moară. **3** Marginea nesecerată a holdei. **4** Catarg. **5** Ascuțișul securii. **6** Conducător.
cormană² *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: ns cf *cormalău, curmei*] (Reg) Larvă de cărăbuș.
corman *sn* vz ***cormană¹***
cormănă *sf* vz ***cormană¹***
cormăni *vt* [At: H XVI, 10 / V: ***~moni***, ***~muni*** / Pzi: *~nesc* / E: ***cormană***] (Reg) A ara.
cormănitor, ~oare *a* [At: H IV, 86 / Pl: *~i*, *~*/ E: ***cormăni*** + *-itor*] (Reg) Care cormănește.
cormână *sf* vz ***cormană¹***
cormi *smp* [At: CV, 1949 nr. 9, 34 / E: nct] (Reg) Perne mici de lână puse de femei sub basma.
cormoajă *sf* vz ***cârnoajă***
cormoară *sf* vz ***cormonă***
cormofite *sfp* [At: DN³/ E: fr ***cormophytes***] **1** Grup de plante evoluate cu corm. **2** (Lsg) Plantă care face parte din acest grup.
cormojiu, ~ie *a* vz ***cârmâziu***
cormonă *sf* vz ***cormană¹***
cormoneală *sf* [At: PAMFILE, A. 241 / Pl: *~eli* / E: ***cormoni*** + *-eală*] Bună socotință.
cormoni *v* vz ***cormăni***
cormoran *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***cormoran***] (Orn) Pasăre cu cioc lung, încovoiat care se hrănește cu pești *Phala-crocorax*.
cormoră *sf* vz ***cormană¹***
cormulă *sf* vz ***cormană¹***
cormun *sn* vz ***cormană¹***
cormună *sf* vz ***cormană¹***
cormuni *v* vz ***cormăni***
cormură *sf* vz ***cormană¹***
corn¹ [At: PSALT. 125/2 / Pl: *coarne*, *~uri sn*, *~i sm*, (înv) *~ure* / E: lat ***cornu***] **1** *sn* Fiecare dintre cele două excrescențe osoase de pe osul frontal al rumegătoarelor. **2** *sn* (Pfm; îe) **A-și arăta coarnele** A se situa în apărare. **3** *sn* (Pfm; d. minciuni; îla) **Cu coarne** Mare. **4** *sn* (Pfm; îal; d. relatări) Exagerat. **5** *sn* (Îvp; îe) **A fi mai cu coarne decât altul** A fi mai deosebit decât alții. **6** *sn* (Pfm; îae) A fi orgolios. **7** *sn* (Pfm; îe) **A(-i) pune coarne bărbatului** A înșela. **8** *sn* (Pfm; d. bărbați; îe) **A avea** (sau **a purta**) **coarne** A fi înșelat de soție. **9** *sn* (Pex; îe) **A pune** (cuiva) **funia în coarne** A supune. **10** *sn* (Pfm; îe; d. vite) **A lua în coarne** A împunge cu coarnele. **11** *sn* (Pfm; îae; fig) A-și pune mintea cu cineva. **12** *sn* (Pfm; îe) **A se lua** (cu cineva) **în coarne** A se lupta cu cineva. **13** *sn* (Pfm; îe) **A-i căuta** (cuiva) **în coarne** (sau **a căuta în coarnele** cuiva) A face pe voia cuiva. **14** *sn* (Pfm; îae) A răsfăța. **15** *sn* (Reg; îe) **A băga** (pe cineva) **în ~ de capră** A pune pe cineva în mare încurcătură. **16** *sn* (Reg; îe) **A scoate** (cuiva) **coarne** (cu cineva) A bârfi. **17** *sn* (Pfm; îe) **A face** (sau **a scoate**) **coarne** A deveni impertinent. **18-19** *sn* (Pfm; îe) **A-și arăta coarnele** A-și manifesta dușmănia sau răutatea. **20** *sn* (Reg; îe) **A-nfige ~u-n blana patului** (sau **în pământ**) ori **a pune ~u(-n pernă)** A dormi adânc. **21** *sn* (Îe) **A-i merge ~ul** A-i merge bine. **22** *sns* Substanță chitinoasă din care sunt constituite coarnele sau copitele animalelor, folosită la fabricarea unor obiecte. **23** *sn* (Pan) Fiecare din cele patru organe tactile și vizuale ale melcului. **24** *sn* (Pan) Fiecare din cele două excrescențe chitinoase de la capul unor cărăbuși. **25** *sn* (Îc) **~ul- berbecului** Înfloritură de pe ștergarele femeilor din Școheii Brașovului. **26** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-berbecului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **27** *sn* (Ast; pop; îc) **~ul** sau **coarnele-caprei** sau **~-de-capră** Capricorn. **28** *sn* (Îc) **~ul-caprei** sau **caprii** Vânt dinspre nord și est sau de la miazăzi. **29** *sn* (Ned; îc) **~-de-șarpe** Un produs al medicinei populare. **30** *sn* (Bot; îc) **~-de-secară** (sau **~l secarei**) Ciuperca *Claviceps purpurea*, parazită a ovarului diferitelor graminee, mai cu seamă al florilor de secară Si: *clonțul-babii*, *secară-cornută*. **31** *sn* (Pex; îac) Boală provocată cerealelor de cornul (32) secarei, manifestată prin apariția, în spic, a unor formații tari, negricioase, în formă de corn¹ (1). **32** *sn* (Pex; îac) Ergotină extrasă din corn (30), folosită în farmece și medicina populară. **33** *sn* (Bot; reg; îc) **~ul-dracului** Barba-popii (*Aruncien vulgaris*). **34** *sn* (Pop; îc) **Cel-cu-coarne** Dracul. **35** *sn* (Îvp; îc) **Cu-un-~** Inorog. **36** *snp* (Înv) Bucăți de hârtie sau de carton, tăiate în formă de corn¹(1), care se puneau unui copil spre a-l pedepsi. **37** *sm* Instrument de suflat făcut din corn¹ (1) de bou, cu care buciumă vânătorii chemând copoii și ogarii. **38** *sm* (Șîs ~ *de vânătoare*) Instrument de suflat, din alamă sau din alt metal, folosit la vânătoare sau pentru chemări, semnalizări etc. **39** *sm* (Îs) ~ *de armonie* sau *cromatic* Instrument muzical de suflat cu tuburi de schimb pentru diverse tonalități. **40** *sn* (Îs) *~-englez* Instrument muzical de suflat din familia oboiului, cu sunet mai grav, cu ancie dublă. **41** *sn* (Reg; îs) *~ul carabei* Parte a cimpoiului. **42** *sn* (Mit; îe) **~ul abundenței** sau (înv) **îmbelșugării** Cornul¹ (1) caprei Amalthea care a hrănit pe Jupiter, umplut cu fructe și cu flori, care simbolizează belșugul, fiind emblema agriculturii și comerțului. **43** *sn* (Înv; fig; în Biblie) Simbol al puterii, strălucirii, în formă de corn¹ (1) la capul unor profeți. **44** *sn* (Înv) Vas pentru păstrarea uleiului. **45** *sn* (Înv) Vas pentru păstrat sarea sau praful de pușcă, făcut din corn¹ (1) de vită mare, înfundat. **46** *sn* Instrument al olarului, cu care se fac flori pe vasele de lut, format dintr-un corn¹ (1) subțire de vacă, găurit la vârf, terminat cu o pană sau țeavă și umplut cu smalț. **47** *sn* (Înv) Obiect făcut dintr-o jumătate de corn¹ (1), care ajută la intrarea piciorului în încălțăminte Cf *încălțător*. **48** *sn* (Med; îs) *~ul lui Ammon* Una dintre cele două prelungiri ale substanței creierului care pornesc din partea posterioară a capului. **49** *sn* (Med; îs) ~ *uterin* Formație anatomică la uter cu aspect de corn¹ (1). **50** *snp* Cele două mânere ale plugului, pe care se sprijină omul la arat Si: (reg) *crăcane* (11), *iepe*. **51** *sm* (Înv; iuz; fig) Agricultură. **52** *sn* (Înv; îe) **A fi la coarnele plugului** sau **a duce plugul de coarne** A fi la conducerea unei activități. **53** *sn* (Reg) Cui înfipt în capătul de sus al cornului plugului. **54** *sm* (Reg) Căprior. **55** *sn* (Reg) Mâner pe coada coasei. **56** *sn* (Reg) Fiecare din țepele unei furci. **57** *sn* (Reg) Furcă din fier cu dinții arcuiți Si: (reg) *colță*. **58** *sn* (Reg) Partea mijlocie a furcii de tors, menită să sprijine caierul. **59** *sn* (Reg) Dinții furculiței. **60** *sn* (Reg) Fiecare din brațele crucii. **61** *sn* (Reg) Crucea rășchitorului. **62** *sn* (Reg; lpl) Capătul rășchitorului Si: *crăcană* (12). **63** *sm* (Înv; iuz) Filacter. **64** *sn* (Înv) Parte a altarului. **65** *sn* Vârf ascuțit al marginilor unor pălării. **66** *sn* Aluat de franzelă copt în formă de semilună și servit mai ales la cafea. **67** *sn* Colț de pâine. **68** *sn* (Reg) Lamă în formă de seceră. **69** *sn* Fiecare din cele două extremități ale lunii în pătrar. **70** *sn* (Pan) Fiecare din triunghiurile sau piramidele de hârtie care reprezintă razele stelei de colindat. **71** *sn* (Pan) Fiecare din cele cinci

părți din care este făcută prescurea. **72** *sn* (Thn; pop) Fiecare din cele două aripioare ale întrerupătorului de curent electric. **73** *sn* (Reg) Fiecare din cele două extremități ale nicovalei. **74** *sn* (Bot; reg; îcs) **Coarne-de-mare** (sau **coarne-mari**) Roșcove. **75** *sn* (Trs) Colț. **76** *sn* (Trs) Capăt. **77** *sn* (Trs) Margine. **78** *sn* (Trs) Fiecare din bucățile de lemn de brad pe care se sprijină acoperișul din țiglă sau din șindrilă al unei clădiri. **79** *sn* (Îrg; îe) **~ul întâi** (sau **al doilea**) **al mesei** Locul de onoare. **80** *sn* (Îrg; îs; d. cârpe) *În ~uri* Cu cele patru colțuri legate spre a putea transporta ceva în ea. **81** *sn* (Îrg; îe) **Întuneric ca în ~** Întuneric beznă. **82** *sn* (Îrg; îs) *Coarnele matiței* Lemne legate la cele două capete ale fundului sacului de la matiță, pentru ca aceasta să nu se târască prin nămol. **83** *sn* (Înv; iuz; îs) *Coarnele lumii* Puncte cardinale. **84** *sn* (Înv) Aripă de oaste. **85** *sn* (Înv) Parte a taberei unei oștiri.

corn² *sm* [At: (a. 1705) GLOSAR DE PLANTE, ap. DA / Pl: *~i* / E: lat ***cornus***] **1** (Bot) Arbustul *Cornus mas* cu lemnul foarte tare, cu frunze opuse, cu flori galbene și cu fructe roșii comestibile, ale cărui frunze se întrebuințează la vopsit Si: *cornul-voinicel*. **2** Lemn de corn² **(1)**.

corn³ *sn* [At: HERZ.–GHER., M. IV / Pl: *~uri* / E: ger ***Korn (schnaps)***] (Gms; Buc) **1** Rachiu (de secară) Cf *secărică*. **2** (Pex) Păhărel cu corn³.

cornac¹ *sm* [At: MARIAN, INS. 35 / Pl: *~aci* / E: ***corn¹*** + *-ac*] (Ent; reg; șîcs) **~-mare** Rădașcă (*Lucanus cervus*).

cornac² *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / Pl: *~aci* / E: fr ***cornac***] (Frm; îvr) **1** Persoană care conduce și îngrijește elefanți. **2** (Pex) Îngrijitor de animale, în India.

cornacee *sf* [At: DN³ / P: *~ce-e* / E: fr ***cornacée***] **1** (Lpl) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse, întregi, flori gamopetale mici, galbene sau albe, grupate în umbele, și fructe drupe sau bace roșii ori negre. **2** (Lsg) Plantă din cornacee **(1)**.

cornaci, ~ace [At: H 465 / Pl: ~ / E: ***corn¹*** + *-aci*] **1** *a* (D. animale) Cu coarne lungi. **2** *sm* Diavol. **3-6** *sm* (Îrg) Cornist **(2-5)**. **7** *sm* Persoană care ține coarnele plugului. **8** *sm* (Bot; lpl) Planta erbacee acvatică *Trapa natans*, cu tulpini lungi, frunze romboidale, flori albe solitare, fructe negre-cenușii cu două-patru formațiuni ca niște coarne¹ **(1)** și cu semințe comestibile Si: (reg) *castane-de-baltă*, *castane-de-lac*, Vz *castană*, *ciuline*, *colțan*, *colțar*, *stea*.

cornaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***cornage***] **1** Zgomot patologic produs la trecerea aerului prin căile respiratorii (laringe, bronhii, trahee), îngustate din cauza unor leziuni, a unor infecții etc. **2** Sforăială care se aude la animale, mai ales la cai când aleargă în galop.

cornalină *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 420 / Pl: *~ne* / E: fr ***cornaline***] (Min) Agat semitransparent, de culoare care variază de la roșu-închis la roșu-trandafiriu, folosit ca piatră semi-prețioasă la bijuterii.

cornar [At: ARHIVA R. II, 260 / Pl: *~i* / E: ***corn¹*** + *-ar*] **1** *sm* (Înv) Slujbaș care strângea cornăritul. **2** *sm* Țăran care ară cu plugul Si: *cornaci* **(4)**, *cornici*. **3** *sn* Plug cu un singur corn¹ **(49)**. **4** *sn* Stâlp din peretele casei. **5** *sm* (Buc) Mitoc. **6** *sn* Căprior. **7** *sn* Colțar. **8** *sn* Crăcană. **9** *sm* (Îrg) Vânzător ambulant de cornuri¹ **(65)**. **10** *sm* (Zlg; înv) Rinocer.

cornat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***corn¹*** + *-at*] (Rar; d. vite) Cu coarne mari Si: *cornut*, *încornorat*, *încornățel*.

cornăreasă *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: ***cornar*** + *-easă*] **1** (Îrg) Vânzătoare de cornuri¹ **(65)**. **2** (Îrg) Soție a cornarului **(9)**.

cornări [At: CONACHI, P. 79 / Pzi: *~resc* / E: ***corn¹***] **1** *vt* A împunge pe cineva cu coarnele¹ **(1)**. **2** *vrr* (D. vite) A se bate cu coarnele. **3** *vt* (D. femei) A-și înșela bărbatul. **4** *vt* (Înv) A încasa impozitul pe vitele cornute. **5** *vi* (Reg) A ara cu plugul. **6** *vr* (Reg; d. vite) A-și rupe un corn sau pe amândouă. **7** *vt* (Reg) A încheia căpriorii. **8** *vt* (Reg; pex) A face ceva care are colțuri.

cornărie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***corn¹*** + *-ărie*] (Înv) Brutărie în care se fac cornuri¹ **(66)**.

cornărit *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 87/22 / Pl: *~uri* / E: ***corn¹*** + *-ărit*] (Înv) **1** Impozit pe vitele cornute. **2** Arat cu plugul.

cornățar *sm* [At: MARIAN, INS. 455 / Pl: *~i* / E: ***cornat*** + *-ar*] (Ent) Insecta mică de apă *Naucornis cimicoides*, cu corpul scurt și lătăreț și cu picioarele dinainte în formă de cornițe.

cornățel¹ *sn* [At: PANȚU, PL.² / V: *~nuț~* / Pl: *~e* / E: ***cornat*** + *-el*] (Bot; reg) **1** Turiță (*Agrenomia eupatoria*). **2** Brădișor (*Lycapodium alpinum*). **3** Scaietele-popii (*Xantium atrumerium*).

cornățel² *sm* [At: CORNEA, T. 9 / Pl: *~ei* / E: ***cornet²*** + *-el*] (Reg) Lemn de care se atârnă șleaurile hamurilor Cf *cornet*.

cornățel³, ~ea *a* [At: H XIII, 199 / Pl: *~ei*, *~ele* / E: ***cornat*** + *-el*] (Rar; d. vite) **1-2** (Șhp) Cornat (mic).

cornățică *a* [At: H XIII, 199 / Pl: *~țele*, (rar) *~ici* / E: ***cornat*** + *-ică*] (Rar; d. vite) Cu coarne mici.

cornea *sms* [At: BARONZI, L. 150 / E: ***corn¹***] (Pop) Cornilă **(2)**.

cornean, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~e-an* / Pl: *~eeni*, *~eene* / E: fr ***cornéen***] (Atm) **1** De cornee. **2** Care aparține corneei. **3** Referitor la cornee. **4** Caracteristic corneei.

corneană *sf* [At: DN³ / P: *~e-ană* / Pl: *~eene* / E: fr ***cornéenne***] (Glg) Rocă metamorfică, dură și compactă, bogată în cuarț.

corneci [At: I. CR. III, 280 / V: *~enci* / Pl: ~ / E: ***corn¹*** + *-eci*] **1** *sm* (Euf) Drac. **2** *sm* (Reg) Rădașcă (*Lueanus cervus*). **3** *sn* Corn¹ **(44)**. **4** *sn* (Înv) Penar pentru penițele. **5-6** *sn* (Șhp) Corn¹ **(1)** (mic). **7** *sn* (Bot) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

cornee *sf* [At: DA / Pl: *~nee* / E: fr ***cornée***] Membrană anterioară, transparentă, de natură epitelică, a globului ocular.

cornenci *sm* vz ***corneci***

corner¹ *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg, fr ***corner***] (La fotbal) Lovitură din colțul terenului, acordată echipei în atac, dacă un jucător din apărare trimite mingea în spatele liniei propriei porți.

corner² *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg ***corner***] (Ec) Formă simplă de organizare monopolistă, constând într-o înțelegere între întreprinderi în vederea cumpărării de mărfuri și vânzării lor la prețuri ridicate.

cornet¹ [At: LM / Pl: *~e*, **(8)** *~uri*, *sn*, *~eți sm* / E: fr ***cornet***] **1** *sn* Bucată de hârtie răsucită în formă de corn¹ **(1)**, în care se împachetează bomboane, semințe etc. **2** *sn* Conținut al unui cornet¹ **(1)**. **3** *sn* (Înv; îs) *~ acustic* Instrument acustic în formă de pâlnie, care intensifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab Si: *pavilion*. **4** *sn* Instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu trompeta, de dimensiuni mai reduse și mai sensibil, folosit în jazzul modern. **5** *sn* (Îs) *~ cu pistoane* Instrument muzical de suflat ca o trompetă, dar prevăzut cu pistoane în loc de ventile. **6** *sm* Persoană care cântă la cornet¹ **(4-5)**. **7** *sn* (Frî) Pahar de carton, în forma unui trunchi de con, cu care se aruncă zarurile la diferite jocuri de noroc. **8** *sn* (Atm; îs) *~e nazale* Fiecare dintre cele șase lame osoase în formă de cornet¹ **(1)**, situate câte trei în fiecare nară. **9** *sn* (Glg) Martor de eroziune conic, ridicat deasupra unei suprafețe de eroziune netede sau puțin ondulate. **10** *sn* Produs de patiserie asemănător cu o vafă, în care se pune înghețată, cremă etc.

cornet² [At: LB / Pl: *~uri sn*, *~eți sm* / E: ***corn²*** + *-et*] **1** *sn* Pădure de corni² **(1)**. **2** *sn* Loc acoperit cu cornet² **(1)**. **3** *sn* (Reg) Pământ format din sfărâmături de stânci. **4** *sn* (Reg) Vârf de munte Si: *pisc*. **5** *sm* (Bot; reg) Scaiete (*Carduus nutans*).

cornet³ [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 71 / V: *~tă sf* / Pl: *~uri sn*, *~eți sm* / E: rs **корнет**] (Înv) **1** *sn* Drapelul unui escadron de cavalerie. **2** *sm* Ofițer de cavalerie. **3** *sm* Stegar de cavalerie Si: *port-drapel*.

cornetă *sf* vz ***cornet³***

cornețel¹ *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***cornet¹*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Cornet¹ **(1-2, 7, 10)** (mic).

cornețel² *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***cornet²*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Cornet² **(1-4)** (mic).

corni *vt* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***corn¹***] (Reg) A încheia bârnele din colțurile unei clădiri Cf *corn¹* **(77)**.

cornic *sn* vz ***curnic***

cornice *sf* vz ***cornișă***

cornicen *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: lat ***cornicen***] (Ant) Cântăreț din corn¹ **(37)**.

cornici [At: LB / Pl: *~sm*, *~uri sn* / E: ***corn¹*** + *-ici*] **1** *sm* (Îrg) Țăran care ține coarnele plugului. **2** *sn* (Reg) Unealtă în formă de corn¹ **(1)** cu care se umplu cârnați.

cornicul *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: lat ***corniculum***] (Ant) Semn onorific așezat pe casca unor soldați sau ofițeri romani.

cornicular *sn* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: lat ***cornicularius***] (Ant) Soldat roman atașat pe lângă un centurion sau pe lângă un tribun.

corniculat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat ***corniculum*** + *-at*] (Bot; d. organe) Care prezintă mici excrescențe țepoase de forma unor coarne¹ **(1)**.

cornier *sn* [At: DN³ / V: ***~ă*** *sf* / P: *~ni-er* / Pl: *~e* / E: fr ***cornière***] Bară laminată (de oțel), cu profilul secțiunii transversale un pătrat gol tăiat pe diagonală.

cornieră *sf* vz ***cornier***

cornifica [At: DN³ / Pzi: *~ific* / E: ***corn¹*** + *-ifica*] **1** *vt* A transforma celulele moi din stratul de bază al epidermei în celule osoase. **2** *vr* A se transforma în țesut cornos. **3** *vt* (Fam; d. femei căsătorite) A încornora.

cornificare [At: DN³ / Pl: *~cări* / E: ***cornifica***] **1** Transformare a celulelor moi din stratul de bază al epidermei în celule osoase. **2** Transformare în țesut cornos. **3** (Fam; d. femei) Încornorare.

cornificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cornifica***] (Rar) **1-3** Cornificare **(1-3)**.

cornificat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cornifica***] **1** (D. stratul de bază al epidermei) Transformat în celule osoase. **2** Transformat în țesut cornos. **3** (Fam; rar; d. soț) Încornorat **(2)**.

cornilă *sms* [At: PAMFILE, J. 11 / E: ***corn*** + *-ilă*] **1** (Pop) Bou cu coarne mari. **2** (Îvp; iuz) Dracul. **3** (Fig; Buc) Om prost.

cornire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***corni***] (Reg) Încheiere a colțurilor unei case Si: *cornit¹*.

cornist, ~ă *smf* [At: I. IONESCU, M. 34 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***corniste***] **1** (Mil; înv) Gornist. **2-5** Cântăreț din corn **(36-39)**.

corniș [At: LM / Pl: *~uri*, *~i* / E: ***corn²*** + *-iș*] **1-2** *sn* Cornet² **(1-2)**. **3** *sm* (Bot) Corniște.

cornișă *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 388 / V: (înv) *~ice* / Pl: *~șe* / E: fr ***corniche***] (Arh) **1** Parte superioară, proeminentă și ornamentată a zidului unei construcții, pe care se sprijină acoperișul Cf *chenar*, *brâu*, *ciubuc*, *parcan*. **2** Mulură proeminentă care înconjoară un antablament, o mobilă etc. **3** (Glg) Parte superioară, ieșită în afară, a unui versant sau a unui perete stâncos. **4** Pantă abruptă. **5** Acumulare de zăpadă, depusă de vânt în formă de streașină, care prelungește o pantă sau acoperișul diverselor construcții. **6** Drum paralel cu curbele de nivel pe marginea superioară a unei pante abrupte, a unei faleze etc.

cornișe *sf* [At: CHEST. V, 68 / Pl: *~* / E: ***corn¹*** + *-iș(e)*] (Reg) Oaie cu coarne lungi.

cornișon *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***cornichon***] Castraveți mici și tari, folosiți, mai ales, pentru conserve în oțet.

cornișor¹ *sn* [At: ȘEZ. I, 297 / Pl: *~oare* / E: ***corn¹*** + *-ișor*] **1-60** (Șhp) Corn¹ **(1, 22-23, 35-36, 43-46, 52-58, 60-61, 64-71, 74-77)** (mic) Si: *cornuleț* **(1-60)**, *cornurel* **(1-60)**.

cornișor² *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***corn²*** + *-ișor*] (Bot; reg) **1-4** (Șhp) Corn² **(1-2)** (mic). **5** Planta *Lycopodium annotinum*, târâtoare, foarte ramificată, care crește pe stânci și prin păduri umbroase Si: *brădișor*. **6** (Bot; reg) Pedicuță *(Lycopodium clavatum)*. **7** (Bot; reg) Brădișor *(Lycopodium alpinum)*. **8** (Bot; reg) Ploșnicar *(Ceratacephalus faleatus)* Si: *cornuleț²*. **9** (Bot; reg) Corniș **(3)** *(Ilqua)*. **10** Plantă permanent verde, cu trunchiul bifurcat. **11** Plantă cu floare albastră, bună pentru stomac. **12** (Îf *cornișoare*) Roșcove *(Cerotania sil Coronilla)*. **13** (Îc) **~-de-munte** Brădișor *(Lycopadium selago)*. **14** (Îc) **~-drept** Brădișor *(Lycopodium annontium)*.

cornișor³ *sn* [At: SEVASTOS, N., ap. DA / Pl: *~oare* / E: ***corn³*** + *-ișor*] **1-6** (Șhp) Corn³ **(1-3)** (puțin). **7** Struguri cu boabele verzi, țuguiate și dulci la gust Cf *cornița²* **(2)**.

corniște *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ti* / E: ***corn²*** + *-iște*] **1** Pădure de corni² **(1)**. **2** Loc acoperit cu cornet² **(1)**.

cornit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***corni***] Cornire.

cornit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***corni***] (D. pereții unei case) Încheiat².

cornit *sn* [At: H XVIII, 141 / Pl: *~e* / E: ***corn¹*** + *-iț*] (Ban) Sac în trei colțuri, din lână, în care se toarnă laptele prins și prin care se strecoară zerul Si: *ches*, *sidilă*.

cornița¹ *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***coarnă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Corn¹ **(1)** (nedezvoltat). **3** (Îe) **Cel cu ~e** Dracul. **4** Fiecare din antenele lungi de la capul albinei, care sunt organe tactile. **5** Corn¹ **(22)**. **6** (Pop) Pieptene din corn¹ **(21)**. **7** (Fig) Minciună. **8** Dispozitiv ca un scaun, cu tăblia în formă de „U" pe care se fixează o roată pentru a i se pune obezile. **9-10** (Șhp) Coarnă (mică).

cornița² *sf* [At: H IX, 55 / Pl: *~țe* / E: ***coarnă*** + *-iță*] **1** (Bot) Strugure cu boabe negre-roșiatice, asemănător cu coarna sălbatică. **2** (Bot; reg) Cornișor³ **(7)**.

corniz *sn* [At: H III, 387 / V: *~ris sn* / Pl: *~uri* / E: bg ***корниз***] (Reg) **1** Tipar de tras ciubuce pe zid Si: *ciubucar*. **2** Rindea cu care se fac ciubucele pe marginea mobilei Si: *lambac*.

corniză *sf* [At: CADE / Pl: *~ze* / E: ngr ***κορνίζα***] (Înv) **1** Galerie de lemn sau de metal pe care se prind draperii sau perdele. **2** Vergea de lemn, de metal sau de plastic de care se atârnă draperiile sau perdelele.

cornofan *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: mg ***kornofa***] (Mgm; îrg) Salcâm *(Robiuia pseudacacia)*.

cornora *vt* [At: DA ms / V: ***~nura*** / Pzi: *~rez* / E: ***cornuri***] (Îvr) A încornora.

cornorar *sm* [At: GORJAN, H. II, 27 / Pl: *~i* / E: ***cornuri*** + *-ar*] (Zlg; înv) Rinocer.

cornorare *sf* [At: DA ms / V: ***~nur~*** / Pl: *~rări* / E: ***cornora***] (Îvr) Încornorare.

cornorat¹ *sn* [At: DA ms / V: ***~nur~*** / Pl: *~uri* / E: ***cornora***] (Îvr) Încornorare.

cornorat², ~ă [At: POLIZU / V: ***~nur~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***cornora***] (Înv) **1** *a* Încornorat. **2** *sm* Diavol. **3-4** *smf*, *a* (Pex) (Om) rău. **5-6** *smf*, *a* (Pex) (Om) necioplit. **7** *a* Ascuțit. **8** *a* Cu patru colțuri. **9** *a* (Fig) Exagerat. **10** *a* (Fig) Fantastic. **11** *a* (D. minciuni) Mare.

cornos, ~oasă *a* [At: DATCULESCU, ap. TDRG / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***corn¹*** + *-os*] **1** De consistența cornului¹ **(21)**. **2** De natura cornului¹ **(1)**. **3** Cu aspectul cornului¹ **(1)**. **4** (Îs) *Celulă ~oasă* Celulă epitelială moartă. **5** (Îs) *Strat ~* Strat de protecție a epidermei, relativ dur, format din celule cornoase **(4)**.

cornoval *sms* [At: BUD, P. P. 5 / E: nct] (Îrg) Vânt de miazăzi.

cornuleț¹ *sn* [At: SLAVICI, N. I, 112 / Pl: *~e* / E: ***corn¹*** + *-uleț*] **1-60** Cornișor¹ **(1-60)**. **61** (Șhp) Prăjitură umplută cu rahat, nucă etc. în formă de corn¹ **(1)** mic. **62** (Fig; rar) Minciunică. **63** (Fig; rar) Exagerare. **64** (Fig; rar) Înfloritură.

cornuleț² *sn* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~e* / E: ***corn²*** + *-uleț*] (Bot; reg) Corniște.

cornuluț *sn* [At: BUD, P. P. 5 / Pl: *~uri* / E: ***corn*** + *-uț*] (Trs; rar) **1-6** (Șhp) Corn¹ **(74-76)** (mic).

cornura *v* vz ***cornora***

cornurar *sn* [At: PĂCALĂ, R. 409 / Pl: *~e* / E: ***cornuri*** + *-ar*] (Reg) **1** Dulăpior așezat în colțul odăii, în care se țin mai ales sticle. **2** (Zid) Echer. **3** Colțar.

cornurare *sf* vz ***cornorare***

cornurat¹ *sn* vz ***cornorat¹***

cornurat², ~ă *smf*, *a* vz ***cornorat²***

cornuratic, ~ă *a* [At: CIHAC I / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***cornuri*** + *-atic*] (Nob) **1** În formă de corn¹ **(1)**. **2** Ca un corn¹ **(1)**.

cornură *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: ***cornuri***] (Reg) Franzelă dreptunghiulară rotunjită la colțuri, cu înflorituri și susan.

cornurel *sn* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 295 / Pl: *~e* / E: ***corn¹*** + *-urel*] **1-60** (Șhp) Cornișor¹ **(1-60)**.

cornurele *snp* [At: DEX² / E: ***corn¹*** + *-urele*] Unghiulețe.

cornuros, ~oasă *a* [At: BOBB, ap. CADE / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cornuri*** (pll ***corn¹***) + *-os*] (Nob) **1** În formă de corn¹ **(1)**. **2** Colțuros.

cornuș, ~ă *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 170 / Pl: *~i, ~e* / E: ***corn¹*** + *-uș*] (Reg; d. vite) Cu coarne mari.

cornut, ~ă [At: LEX. MARS. 197 / V: ***cur~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ml ***cornutus***] **1-2** *smf, a* (Specie de animal) care are coarne. **3** *smf* Animal din cornute **(1)**. **4-5** *smf, a* (Animal) cu coarne mari, bine dezvoltate. **6** *a* (Îs) *Vite ~* Boul și vaca. **7** *sf* Vacă cu coarnele crescute lateral, care împunge. **8** *a* (Îc) **Secară-~ă** Corn-de-secară cf *corn¹* **(29)**. **9** *sm* (Euf) Drac. **10** *sf* (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **11** *sm* (Bot; reg) Turiță (*Agrimonia eupatoria*). **12** *sm* (Bot; reg; îf *cur~*) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **13** *smp* (Bot; reg) Holeră (*Xanthium spinosum*). **14** *smp* (Bot; reg) Scaietele-popii (*Xantium strumarium*). **15** *smp* (Bot; reg) Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*).

cornută *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***cornue***] (Înv) Vas de sticlă sau de pământ cu gâtul strâmt și îndoit, pentru experiențe chimice.

cornuț¹ *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 140 / V: ***sc~*** / Pl: *~e* / E: ***corn¹*** + *-uț*] **1-60** (Șhp) Cornișor¹ **(1-60)**.

cornuț² *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: ***corn²*** + *-uț*] (Bot; reg) **1** Plantă erbacee *Cerastium alpinum*, cu tulpina târâtoare și cu fructe în formă de capsule mici, cilindrice. **2** Planta erbacee *Cerastium arvense*, cu flori albe, care crește la munte sau prin livezi.

cornuțel¹, ~ea *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 267 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***cornut*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cornut **(4)** (mic).

cornuțel² *sm* [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: *~ei* / E: ***cornuț²*** + *-el*] (Bot; reg) **1** (Lpl) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **2** Scaiete (*Carduus nutans*). **3** (Îc) **~-de-câmp** Cornuț **(2)**.

cornuțel³ *sn* vz ***cornățel¹***

cornwall *sm* [At: DN³ / P: *corn-uăl* / Pl: *~i* / E: eg ***cornwall***] (Zlg) Rasă de porci creată în Anglia, de talie mare, de culoare neagră Si: *marele-negru*.

coroabă *sf* [At: PANȚU, PL. / V: *~ombă* / Pl: *~be* / E: ml ***columba***] (Bot; reg) **1** Fruct al mărăcinelui Si: *porumbă, porumbea*. **2** Planta erbacee *Brunella grandiflora*, cu tulpina păroasă, cu flori mari, albastre-violete Si: *busuioc-de-pădure, busuioc-negru* Vz *busuioc, iarbă-neagră*. **3** (Bot; reg) Busuioc-sălbatic (*Galinosoga parviflora*). **4** (Bot) Cartofi (*Solanum tuberosum*).

coroade *vt* [At: PONI, CH. 189 / Pzi: *~od* / E: lat ***corrodo***] (Înv) A coroda **(1)**.

coroadere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***coroade***] (Înv) Corodare **(1)**.

coroagă *sf* [At: SĂULESCU, ap. URICARIUL, X 401 / Pl: *~ge* / E: bg **корупа**] **1** Scândură uscată și strâmbată. **2** (Reg) Scoarță de tei din care se face banița. **3** (Reg) Piele de oaie. **4** (Reg) Viță cu coarne.

coroan *sn* [At: DA ms / V: *~ron³* *sm* / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Butuc verde. **2** Butuc de prelucrat în fabrică.

coroană *sf* [At: COD. VOR. 113, ap. DA / V: ***~ronă, ~rună*** / Pl: *~ne* / E: ml ***corona***] **1** Ornament în formă de cerc, așezat pe cap. **2** Podoabă pentru cap, de formă circulară, făcută din flori, frunze Si: *cunună*. **3** (Spc) Cunună de mireasă. **4** (Șîs) ~ *mortuară* Aranjament floral de formă circulară sau ovală depus ca omagiu la un mormânt sau monument. **5** Coroană **(1)** din metal prețios împodobit cu pietre prețioase pe care o poartă regii, împărații, principii, ca însemn al autorității supreme. **6** Tiară papală. **7** (Fig) Putere monarhică. **8** (Pex) Monarh. **9** (Pex) Stat. **10** Semn în formă de coroană **(5)** pe stemele și armurile unor familii nobile (în care au existat domnitori). **11** Monedă de argint care poartă efigia coroanei purtate de suveranul țării respective. **12** Monedă din Imperiul Austro-Ungar între anii 1893-1918, valorând o sută de fileri sau o jumătate de florin. **13** (Înv; îe) **Trei ~ne** Termen de dispreț pentru un cal care nu valorează prea mult. **14** (Bot; șîc **~na-împăratului;** pbl) Bibilică (*Fritillaria meleagris*). **15** Totalitate a crengilor unui arbore. **16** Parte superioară a dintelui, care iese din gingie și este acoperită cu smalț. **17** (Pex) Îmbrăcăminte de metal sau alt material care acoperă un dinte bolnav. **18** Parte a piciorului calului de deasupra copitei. **19** Lemne care formează laturile scocului, la moară. **20** Fruntar la moară. **21** (Gmt) Suprafață cuprinsă între două cercuri concentrice. **22** Zonă circulară roșiatică formată pe cer împrejurul soarelui la apus. **23** (Ast; îs) *~na australă* Constelație din emisfera australă, de formă circulară, cuprinsă între constelațiile Scorpion și Săgetător. **24** (Ast; îs) *~na boreală* Constelație circulară din emisfera boreală Si: (pop) *Hora, Casa cu ogradă*. **25** (Îs) *~a solară* Strat exterior al soarelui, observabil, cu ochiul liber, în timpul eclipselor. **26** (Thn; îs *~ de rulare, ~ dințată, ~ diferențială, ~ divertoare, ~ oscilantă, ~ de zăvorâre* etc.) Piese componente ale unor ansambluri mecanice, sau părți ale acestora, de formă circulară. **27** (Fig) Ceea ce încununează. **28** (Reg) Coamă a acoperișului unei case țărănești. **29** (Fig) Vârf. **30** (Fig) Încununare. **31** (Fig) Capăt. **32** (Reg; îe **A face o ~**) Poznă. **33** (Thn; îs) *~a șinei* Capăt al șinei. **34** Cadru. **35** (Thn; îs) *~a turlei* Cadru de lemn care unește picioarele turlei de sondă cu partea ei superioară Si: *geamblac*. **36** (Muz) Semn pus deasupra unei note sau a unei pauze pentru a le prelungi valoarea Si: (rar) *fermata*.

coroapcă *sf* vz ***coropcă***

coroaslă *sf* vz ***coraslă***

coroba *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: 3 *~bează* / E: ***corobaie***] (Reg; d. tencuiala casei) **1** A se umfla. **2** A se coșcovi.

corobaie *sf* [At: MAT. FOLK. 618 / V: ***~ova~*** / Pl: *~băi* / E: ns cf bg **корыта**] **1** Scorbură. **2** Trunchi de copac găunos. **3** Văgăună. **4** Vale adâncă a unui râu Si: (reg) *horoghină, scochină*. **5** Albie a unui torent.

corobană *sf* [At: MARIAN, NU. 323 b/8 / Pl: *~ne* / E: ns cf *corobaie*] **1** Trunchi de copac scorburos. **2** Copac bătrân și scorburos căzut la pământ. **3** Scorbură. **4** Gaură în trunchiul unui copac, provenită din putrezirea unei crengi uscate. **5** Deal înalt.

corobare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~bări* / E: ***coroba***] (Reg) **1** Umflare a tencuielii casei. **2** Coșcovire.

corobatecă *sf* vz ***corovatic***

corobatic *sm* vz ***corovatic***

corobatică *sf* vz ***corovatic***

corobațică *sf* vz ***corovatic***

corobă *sf* [At: H X 354 / Pl: *~be* / E: ns cf *coroagă*] (Îrg; prt) Bou foarte slab.

corobăios, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***corobaie*** + *-os*] (Reg) Scorburos.

corobătec *sm* vz ***corovatic***

corobățică *sf* vz ***corovatic***

corobcă *sf* vz ***coropcă***

corobeață *sf* [At: CONV. LIT. XX, 1008, ap. CDDE / Pl: *~ețe* / E: ***coroabă*** + *-eață*] **1-3** (Bot; reg) Coroabă **(1-3)** (*Prunella vulgaris*). **4** (Bot; reg) Măr pădureț (*Malus sylvestris*). **5** (Bot; reg) Păr pădureț (*Pynus pynaster*). **6-7** (Reg) Fructe (mici). **8** (Reg) Prune uscate. **9** (Reg) Fructe uscate.

corobete *sm* [At: H XVII 5 / V: *~eț* / Pl: *~eți* / E: ***coroabă*** + *-eț*] (Ent; reg) **1** Vierme. **2** Vierme alb, lung de 2-3 cm. **3** Vierme de sub scoarța copacilor. **4** Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).

corobeț *sm* vz ***corobete***

corobișcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ști* / E: nct] (Reg) Cutie mică.

coroblete *sm* [At: I. CR. II, 22 / V: *~eț* / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg; irn) Poreclă dată țăranilor de la câmp Si: *cojan, corjan*.

corobleț *sm* vz ***coroblete***

corobora *vt* [At: HASDEU, I. C. 99 / Pzi: *~rez* / E: lat ***corroborare,*** fr ***corroborer***] **1** A întări. **2** A consolida. **3** A sprijini. **4** A confirma.

coroborant, ~ă [At: TDRG / Pl: *~anți, ~e* / E: fr ***corroborant***] (Rar) **1** *a* Care coroborează. **2-3** *a* Care (se) sprijină (unul pe altul). **4** *a* Care întărește. **5** *sn* (Nob) Mijloc de întărire.

coroborare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 435 / Pl: *~rări* / E: ***corobora***] **1** Întărire. **2** Consolidare. **3** Sprijinire. **4** Confirmare.

coroborat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***corobora***] (Rar) **1-4** Coroborare **(1-4)**.

coroborat²*, *~ă* *a [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 9/4 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***corobora***] **1** Întărit reciproc. **2** Consolidat. **3** Sprijinit. **4** Confirmat.

coroborativ*, *~ă* *a [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***corroboratif***] (Rar) **1-4** Coroborant (**1-4**).

coroborație *sf* [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***corroboration***] (Înv; iuz) **1** Întărire. **2** Consolidare. **3** Sprijinire. **4** Confirmare.

coroborațiune *sf* vz ***coroborație***

corochișniță *sf* vz ***coropișniță***

coroda [At: DN³ / Pzi: *~dez* / E: fr ***corroder***] **1-2** *vtr* A (se) degrada în mod progresiv cu ajutorul agenților chimici. **3** (Pgr) *vt* A pregăti o formă de tipar prin gravare chimică folosind o soluție corosivă. **4** *vt* (Tex) A decolora pe anumite porțiuni o țesătură vopsită, în vederea obținerii unor desene Si: *a ronja*.

corodant*, *~ă [At: DN³ / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***corrodant***] **1-6** *sm*, *a* (Substanță) care corodează (**1-3**) Si: *eroziv*.

corodare *sf* [At: DN³ / Pl: *~dări* / E: ***coroda***] **1** Degradare a unor materiale, metale etc. în mod progresiv cu ajutorul unor agenți chimici Si: *corodat¹* (**1**). **2** (Pgr) Pregătire a unei forme de tipar prin gravare chimică folosind o soluție corosivă Si: *corodat¹* (**2**). **3** (Tex) Decolorare pe anumite porțiuni a unei țesături vopsite, în vederea obținerii unor desene Si: *corodat¹* (**3**).

corodat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***coroda***] (Rar) **1-3** Corodare (**1-3**).

corodat²*, *~ă* *a [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***coroda***] **1** Care a fost degradat prin acțiunea progresivă a unor agenți chimici. **2** (Pgr) Care a fost pregătit de tipar prin gravare chimică. **3** (Tex) Care a fost decolorat pe anumite porțiuni.

corodașcă *sf* [At: DA / Pl: *~dăști* / E: ***co-*** + ***rădașcă***] (Ent) Rădașcă (*Lucanus cervus*).

corodă *sf* [At: DA ms / Pl: *~de* / E: ucr ***корода***] (Reg) Lemne de foc așezate în șir Si: *stânjen*, *stivă*.

corodește *av* [At: H X 8 / E: nct] (Înv; îe) **A juca ~** A juca un dans țărănesc asemănător unui brâu cf *horodinca*.

coroer *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Curelar.

corofir *sm* vz ***calomfir***

coroftie *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 542 / Pl: *~ii* / E: nct] (Com; îvp) Stofă.

corogi *v* vz ***coroji***

corogire *sf* vz ***corojire***

corogit¹ *sn* vz ***corojit¹***

corogit²*, *~ă* *a vz ***corojit²***

corografic*, *~ă* *a [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***chorographique***] (Rar) **1** Referitor la corografie. **2** Caracteristic corografiei. **3** Care aparține corografiei.

corografie *sf* [At: DN³ / V: ***cho~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***chorographie***] (Rar) Descriere generală a unei țări.

coroi¹ *sm* [At: (a. 1575) MARDARIE, L. / V: ***~rui***, ***curui*** / Pl: *~* / E: mg ***karoli***] **1** Pasărea răpitoare *Corchneis tinnuncula*, mică, cu pene cenușii pe cap și pe coadă, cu spinarea ruginie iar pieptul gălbui-roșcat cu stropi bruni, așezați în șiruri verticale Si: *herete-roșu*, *închinătorul-mic*, *vânturel-mic*, *vetrușcă*. **2** Șoim (*Falco*). **3** Uliul păsărilor Si: *uliu păsărar*, *ulișor* (*Accipiter uisus*). **4** Pasărea *Corvus corone* Si: (reg) *cioară-neagră*. **5** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii Si: *de-a urliganul*. **6** (Pan; ent) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*). **7** (Îvp) Poreclă dată țiganilor Si: *cioară*, *cioroi*.

coroi² *vi* [At: BIANU, ap. TDRG / Pzi: *~iesc* / E: fo] **1** (Reg) (D. intestine) A chiorăi. **2** (D. curci) A bolborosi. **3** (D. porumbei) A gânguri.

coroia *vr* [At: CARAGIALE, S. 4 / Pzi: *~iez* / E: ***coroi¹***] **1** A se încovoia ca un cioc de coroi¹ (**1-3**). **2** (D. nas) A se face coroiat² (**2**).

coroiaj *sn* [At: DN³ / P: *~ro-iaj* / Pl: *~e* / E: fr ***corroyage***] (Teh) Prelucrare prin laminare sau forjare a unei bare metalice.

coroiat¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***coroia***] **1-2** Coroiere (**1-2**).

coroiat²*, *~ă* *a [At: SADOVEANU, P. S. 101 / V: ***~iet*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***coroia***] **1** Încovoiat ca ciocul coroiului¹ (**1-3**). **2** (D. nas) Acvilin.

coroidă *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: fr ***choroïde***] Membrană fină și pigmentată, situată în partea posterioară a ochiului, între sclerotică și retină.

coroidian*, *~ă* *a [At: DN³ / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***choroïdien***] **1** Referitor la coroidă. **2** Caracteristic coroidei. **3** Care aparține coroidei.

coroidită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***choroïdite***] (Med) Inflamație a coroidei.

coroiere *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***coroia***] **1** Încovoiere ca un cioc de coroi¹ (**1-3**) Si: *coroiat¹* (**1**). **2** (D. nas) Transformare în acvilin Si: *coroiat¹* (**2**).

coroiet*, *~ă* *a vz ***coroiat***

coroietic*, *~ă* *a [At: HERZ.-GHER., M. IV, 240 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***coroia*** + ***-tic***] **1-2** Coroiat² (**1-2**).

coroire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***coroi²***] (Reg) **1** Chiorăire. **2** Sunet produs de chiorăire Si: *coroit* (**2**). **3** Bolborosire. **4** Sunet produs de curci Si: *coroit* (**4**). **5** Gângurire. **6** Sunet produs de porumbei Si: *coroit* (**6**).

coroit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***coroi²***] **1-6** Coroire (**1-6**).

coroji [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1923 / V: ***cojora***, ***cojori***, ***~ogi*** / Pzi: *~gesc* / E: ucr, bg, rs ***корубить***] **1** *vr* (D. lemn, scânduri, doage ținute la căldură) A se strâmba. **2** *vr* (D. alimente) A se arde. **3** *vr* (D. piele) A se usca. **4** *vr* (D. piele) A se strânge. **5** *vr* (Reg; d. piele) A se întinde. **6** *vr* (Fig; îe) **I s-a ~t capul** S-a prostit. **7** *vr* (Fig; înv) A se umili. **8** *vt* A coji. **9** *vr* A cădea pojghița de pe ceva Si: *a se coșcovi*, *a se scoroji* (**6**). **10** *vt* (Pfm) A snopi în bătaie.

corojire *sf* [At: DA / V: ***~ogi~*** / Pl: *~ri* / E: ***coroji***] (Înv) **1** Strâmbare a lemnului sub acțiunea căldurii Si: *corojit¹* (**1**), *scorojire* (**1**), *scorojit¹* (**1**). **2** Ardere a unor alimente Si: *corojit¹* (**2**) *scorojire* (**2**), *scorojit¹* (**2**). **3** Uscare a pielii Si: *corojit¹* (**3**) *scorojire* (**3**), *scorojit¹* (**3**). **4** Strângere a pielii Si: *corojit¹* (**4**) *scorojire* (**4**), *scorojit¹* (**4**). **5** (Reg) Întindere a pielii Si: *corojit¹* (**5**), *scorojire* (**5**), *scorojit¹* (**5**). **6** (Fig; înv) Umilire. **7** Luare a pojghiței de pe ceva Si: *corojit¹* (**7**). **8** Cădere a pojghiței de pe ceva Si: *corojit¹* (**8**) *scorojire* (**6**), *scorojit¹* (**6**). **9** (Pfm) Snopire în bătaie Si: *corojit¹* (**9**).

corojit¹ *sn* [At: DA / V: ***~ogit*** / Pl: *~uri* / E: ***coroji***] (Înv) **1-9** Corojire (**1-9**).

corojit²*, *~ă* *a [At: DA / V: ***~ogit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***coroji***] (Înv) **1** (D. lemn) Care s-a strâmbat de căldură Si: *scorojit²* (**1**). **2** (D. alimente) Care s-a ars Si: *scorojit²* (**2**). **3** (D. piele) Care s-a uscat Si: *scorojit²* (**3**). **4** (D. piele) Care s-a strâns Si: *scorojit²* (**4**). **5** (Reg; d. piele) Care s-a întins Si: *scorojit²* (**5**). **6** (Fig; înv) Umilit. **7** (D. obiecte) Căruia i-a fost luată pojghița de deasupra. **8** (D. obiecte) Căruia i-a căzut pojghița Si: *scorojit²* (**6**). **9** (D. oameni) Care a fost snopit în bătaie.

corolar¹ *sn* [At: MELIK, G. 3 / Pl: *~e* / E: lat ***corollarium***, fr ***corollaire*** Cf *corolă*] **1** Ceea ce se adaugă în subsidiar spre a întări demonstrarea unei afirmații. **2** (Mat) Concluzie care derivă dintr-o teoremă. **3** Concluzie care urmează ca o consecință dintr-o teorie. **4** Consecință a unei afirmații.

corolar²*, *~ă* *a [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***corollaire***] (Bot) **1** Referitor la corolă. **2** Caracterisic corolei. **3** Care aparține corolei.

corolat*, *~ă* *a [At: LM / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***corollé***] (Bot) Care are corolă.

corolă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 102 / Pl: *~le* / E: fr ***corolle***, lat ***corolla*** „coroniță"] (Bot) Înveliș interior al florii, format din ansamblul petalelor, de obicei, frumos colorate.

coroliflor*, *~ă* *a [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***corolliflore***] (D. plante) Care are flori cu corolă.

corologic*, *~ă* *a [At: MDA ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***chorologique***] De corologie.

corologie *sf* [At: DN³/ V: *cho~* / Pl: *~ii* / E: fr ***chorologie***] Studiu al răspândirii în spațiu a obiectelor, a organismelor etc.

coromâslă *sf* [At: BARONZI, L. 161 / Pl: *~le* / E: rs, ucr ***коромисло***] (Reg) **1** Cobiliță (**1**). **2** Braț al balanței. **3** (Ast; pop) Cobilița (**2**).

corombă *sf* vz ***coroabă***

coromizlă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~le* / E: ns cf *salamandra*] (Reg) Fetiță zburdalnică.

corompei *smp* vz ***corumpenă***

coron[1] *sn* [At: ARDELEANU, V. P. 22 / Pl: *~uri* / E: fr ***coron***] (Trs: rar) **1** Grup de case construite de întreprinderile carbonifere pentru muncitori. **2** Populație a unui coron (**1**).

coron[2] *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Fir de molid, tăiat iarna, dar necojit.

coron[3] *sm* vz ***coroan***

corona[1] *vtr* [At: BIBLIA (1688), 1/pr 14 / Pzi: *~nez* / E: ***coroană***] **1-2** (Înv) A (se) încorona.

corona[2] *sfs* [At: DN[3] / E: it ***corona***, fr ***couronne***] (Fiz) Tip de descărcare electrică de forma unei coroane, care apare în jurul părților ascuțite ale conductorilor aflați la înaltă tensiune.

coronal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***coronalis***, fr ***coronal***, it ***coronale***] **1** (Atm; îs) *arteră ~ă* Din partea anterioară a craniului Si: *frontal*. **2** (Atm; îs) *Os ~* Care formează partea anterioară a craniului Si: *frontal*. **3** Referitor la coroana solară.

coronament *sn* [At: MON. IST. II, 66 / Pl: *~e* / E: lat ***coronamentum***, fr ***couronement***, it ***coronamento***] **1** Ornament care încununează un edificiu, o poartă, o mobilă, un vas Cf *cornișă*. **2** Parte superioară a unui chei, a unui dig, a unui zid de sprijin etc. alcătuită de obicei din pietre cu formă geometrică regulată. **3** Totalitate a coroanelor arborilor unei păduri. **4** Totalitate a ramurilor unui arbore, arbust etc.

coronar, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***coronaire***] (Atm) **1-2** *sf*, *a* (Vase sanguine) care au formă de coroană în jurul unui organ pe care îl irigă. **3** *a* (D. vase sanguine) Care irigă inima. **4** *a* (D. vase sanguine) Care aparține inimii.

coronare *sf* [At: DA ms / V: ***~run~*** / Pl: *~nări* / E: ***corona***[1]] (Înv) **1-5** Încoronare (**1-5**).

coronarian, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***coronarien***] **1** Care se referă la arterele coronare. **2** Care aparține arterelor coronare. **3** Caracteristic arterelor coronare.

coronarită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***coronarite***] Inflamație a arterelor coronare ale inimii, constituind, uneori, cauza anghinei pectorale sau a infarctului miocardic.

coronarografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***coronarographie***] (Med) Radiografie a arterelor coronare.

coronaropatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***coronaropathie***] (Med) Denumire generală pentru afecțiunile arterelor coronare.

coronat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~run~*** / Pl: *~uri* / E: ***corona***] (Înv) Încoronare.

coronat[2]***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. I, 55/14 / V: ***~run~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***corona***] (Înv) Încoronat[2].

coronație *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 109 / V: ***~run~*** / Pl: *~ii* / E: ***corona*** + ***-ție***] (Înv) Încoronare.

coronă *sf* vz ***coroană***

coroncan *sm* vz ***curcan***

coroner *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: eg ***coroner***] (Agm; rar) Ofițer de poliție judiciară în Anglia și S.U.A.

coroni *vt* [At: URECHE, L. I, 156/33 / V: ***~run~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***coroană***] (Înv) A încorona.

coronie *sf* vz ***cununie***

coronire *sf* [At: DA ms / V: ***~run~*** / Pl: *~ri* / E: ***coroni***] (Înv) Încoronare.

coroniște *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ti* / E: ***coronă*** + ***-iște***] (Bot; reg) Planta ierboasă *Coronilla varia*, cu flori albe-roz Si: (reg) *ciocârlan*, *cunună*, *cununiță*, *floare-de-trânși*, *sămachișă*, *unghia-găinii*.

coronit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~run~*** / Pl: *~uri* / E: ***coroni***] (Înv) **1-5** Încoronare (**1-5**).

coronit[2]***, ~ă*** *a* [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: ***~run~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***coroni***] (Înv) Încoronat[2].

coroniță *sf* [At: IORGA, IST. R. I. 114 / Pl: *~țe* / E: ***coroană*** + ***-iță***] **1-28** (Șhp) Coroană (**1-4, 10-12, 15-18, 22, 28-29**) (mică).

coroniu *sns* [At: DN[3] / E: fr ***coronium***] Element chimic ipotetic aflat în coroana solară, căruia i-au fost atribuite unele linii spectrale produse, în realitate, de atomii puternic ionizați ai unor elemente cunoscute.

coronograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***coronographe***] Instrument astronomic pentru studiul coroanei solare.

coronulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***coronule***] (Bot) Ansamblu al apendicelor care însoțesc petalele unei flori.

coropcar *sm* [At: ȘEZ. II, 224/25 / Pl: *~i* / E: ***coropcă*** + ***-ar***] (Reg) **1** Negustor ambulant care umblă cu coropca (**1**) în spate Si: (iuz) *boccegiu*, *mămular*, *tolbaș*. **2** (Pex) Vagabond.

coropcă *sf* [At: (a. 1705) IORGA, S. D. XII, 15 / V: ***~roap~***, ***~robcă*** / Pl: *~pce* / E: rs **коробка**] (Înv) **1** Ladă dreptunghiulară cu mai multe despărțituri în care își puneau negustorii ambulanți marfa și pe care o purtau în spinare. **2** (Reg) Ramă a ferestrei. **3** (Reg) Ramă a ușii. **4** Blănuri scumpe vândute în legături de câte 40 de bucăți Si: (înv) *soroace*.

coropejniță *sf* vz ***coropișniță***

coropeșniță *sf* vz ***coropișniță***

coropijniță *sf* vz ***coropișniță***

coropișniță *sf* [At: H II 27 / V: (reg) ***colăchistri~***, ***colopiștiri~***, ***colopri~***, ***conochichiri~***, ***conochifteri~***, ***conochiftiri~***, ***conochiș~***, ***conopeș~***, ***conopișteri~*** (A: *~pișteriță*), ***conopiștini~***, ***conopiștiri~***, ***conosciri~***, ***conoștiri~***, ***conotifteri~***, ***conotiftiri~***, ***~ochiș~***, ***~pejn~***, ***~peș~***, ***~ijn~***, ***~pișteri~***, ***~pișteri~***, ***~piștini~***, ***~piștiri~***, ***~piță***, ***~plejn~***, ***~pleș~***, ***~osgneln~***, ***~ospin~***, ***goloprasci~***, ***golopriș~***, ***goropiștn~***, ***pișteri~***, ***tifte~***, ***tiftir~*** / Pl: *~țe* / E: bg **коропиштница**] **1** (Ent) Insecta *Grillotalpa vulgaris*, dăunătoare plantelor, cu corpul greoi și cu picioarele anterioare ca niște lopeți, care trăiește în pământ și care atacă în special culturile din grădinile de legume Si: (reg) *păduche-de-cal*, *coroi* (**6**). **2** (Fig) Femeie grasă. **3** (Fig) Femeie periculoasă. **4** (Fig) Om de nimic. **5** (Fig) Om ruinat.

coropișniți *vt* [At: PAMFILE, J. III, 81 / Pzi: *~țesc* / E: ***coropișniță***] (Reg) A mușca.

coropișnițoi *sm* [At: PAMFILE, J. III, 80 / Pl: *~* / E: ***coropișniță*** + ***-oi***] **1** (Reg) Mascul al coropișniței. **2** (Șdp) Coropișniță (**1**) mare.

coropișteriță *sf* vz ***coropișniță***

coropiștiniță *sf* vz ***coropișniță***

coropiștiriță *sf* vz ***coropișniță***

coropiță *sf* vz ***coropișniță***

coroplast *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ași* / E: fr ***coroplaste***] Modelor de figurine în pământ ars din Grecia antică.

coroplejniță *sf* vz ***coropișniță***

coropleșniță *sf* vz ***coropișniță***

corosbină *sf* vz ***corozbină***

corosiune *sf* vz ***coroziune***

corosiv, ~ă *a* [At: STAMATI, D / V: *~oziv* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***corrosif***, it ***corrosivo***] **1-2** (D. substanțe) Care produce coroziune (**1-2**). **3** (Îs) *Agent ~* Substanță care exercită o acțiune chimică sau electrochimică pe suprafața unui material cu care vine în contact, provocând coroziunea. **4** (Îs) *Sublimat ~* Clorură de mercur, întrebuințată în soluție ca dezinfectant. **5** (Fig) Mușcător.

corosivitate *sf* [At: DN[3] / V: ***~ozi~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***corosiveté***] **1-2** Însușire de a produce coroziune (**1-2**).

corostă *sf* [At: CANDREA, F. 223 / Pl: *~te* / E: nct] (Med; pop) Râie.

coroșgnelniță *sf* vz ***coropișniță***

coroșpiniță *sf* vz ***coropișniță***

coroșpondeanță *sf* vz ***corespondență***

coroșpondenție *sf* vz ***corespondență***

coroti *vr* [At: SBIERA, P. 169/92 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A scăpa de cineva Si: *a se descotorosi*.

corovaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: nct] **1-5** (Orn; reg) Corovatic (**4-5**).

corovaie *sf* vz ***corobaie***

corovatec *sm* vz ***corovatic***

corovatic *sm* [At: PANȚU, PL. / V: ***~rabatică***, ***~obatecă***, ***~oba~***, ***~obatică***, ***~obatică*** (A: *~atică*), ***~obătică***, ***~tec***, ***~că***, ***~atică*** / Pl: *~i* / E: rs **коровать**] (Reg) **1** (Bot) Lumânare. **2** (Bot) Lumânărică. **3** (Bot; șic

corobatică-albastră) Vinețele (*Centaurea axillaris*). 4 (Orn) Dumbrăveancă (*Caracias garrulus*). 5 (Orn) Țigănuș (*Plegodus falcinellus*).

corovatică *sf* vz ***corovatic***

corovațică *sf* vz ***corovatic***

corozbină *sf* [At: CADE / V: ***~osb~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Peștele de mare *Blennius sanguinolentus*, de 15-20 cm, cu pielea groasă și vâscoasă, viu colorat, cu capul turtit în partea superioară, cu botul scurt, cu aripioara dorsală foarte lungă și alcătuită din numeroase raze spinoase Si: (reg) *cățel-de-mare*.

coroziune *sf* [At: LTR² / V: ***~osi~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***corrosion***] **1** Proces de oxidare a metalelor pe cale chimică sau electrochimică. **2** (Glg) Eroziune a suprafeței rocilor sub acțiunea chimică a soluțiilor apoase.

coroziv, ~ă *a* vz ***corosiv***

corozivitate *sf* vz ***corosivitate***

corp [At: LET. III, 278/33 / V: (înv) ***corpos, corpus*** / Pl: *~i* și *~uri* / E: fr ***corps***, lat ***corpus***] **1** *sn* Totalitate a organelor unei ființe vii Si: *trup*. **2** *sn* Întreg anatomic și funcțional Si: *organism*. **3** *sn* (îoc *suflet*) Parte materială a unei ființe. **4** *sn* (D. modul de desfășurare a luptei; îlav) **~ la ~** În luptă dreaptă Si: *deschis, pieptiș*. **5** *sn* (îal; pex) Înverșunat. **6** *sn* (îe) **A face ~ comun cu cineva** A se uni cu cineva. **7** *sn* (îae) A se asocia cu cineva. **8** *sn* Trup fără cap și membre Si: *trunchi*. **9** *sn* (îla) **De ~** Care se referă la trup. **10** *sn* (îal) Care se poartă direct pe piele. **11** *sn* Cadavru. **12** *sn* (îs) *~ galben* Structură anatomică a aparatului reproducător feminin. **13** *sn* Parte principală a unui obiect. **14** *sn* (îs) *~ de casă* Clădire (mare). **15** *sn* (îs) *~ de iluminat* Dispozitiv în care se pot monta unul sau mai multe becuri, permițând reglarea fluxului luminos. **16** *sn* Parte principală a unei scrieri, fără introducere, formule de încheiere etc. **17** *sn* Conținut al unei cărți. **18** *sm* (Fiz) Grup de molecule cu masa diferită de zero. **19** *sm* (îs) *~ străin* Particulă care se găsește într-un întreg de altă natură. **20** *sm* (Chm) Substanță organică sau anorganică definită. **21** *sm* (îs) *~ simplu* Substanță ale cărei molecule sunt formate din atomi de același fel Si: *element*. **22** *sm* (îs) *~ compus* Substanță ale cărei molecule sunt formate din atomi ai mai multor elemente. **23** *sn* (îs) *~ ceresc* Astru. **24** *sn* (Bot; îs) *~ lemnos* Parte a tulpinei cuprinsă între măduvă și scoarță. **25** *sn* (îs) *~ geometric* Corp mărginit de suprafețe plane sau curbe definite geometric. **26** *sn* (înv) Consistență. **27** *sn* (Jur; îs) *~ delict* Obiect care poartă urmele unei infracțiuni, adus în justiție ca probă materială a vinovăției acuzatului. **28** *sn* (îs) *~ de literă* Lungime a paralelipipedului care formează piciorul literei, exprimată în puncte tipografice. **29** *sn* (înv) Popor. **30** *sn* (înv) Tagmă. **31** *sn* (înv) Breaslă. **32** *sn* Totalitate a persoanelor care, prin funcție sau profesie, formează o unitate legal constituită Si: *corporație*. **33** *sn* (îs) *~ legislativ* (sau *legislator*) Totalitate a deputaților dintr-o adunare legislativă. **34** *sn* (îs) *~ diplomatic* Totalitate a reprezentanților diplomatici din alte state, acreditați pe lângă un stat. **35** *sn* (îs) *~ elector* Totalitate a cetățenilor cu drept de vot. **36** *sn* (îs) *~ de balet* Ansamblu de balet. **37** *sn* (îs) *~ de armată* Mare unitate militară, cuprinzând mai multe divizii, de obicei, de aceeași categorie. **38** *sn* (îs) *~ de gardă* Clădire sau încăpere pe care o ocupă o gardă militară în timpul serviciului de pază. **39** *sn* (înv; îs) *~ de trupă* Unitate militară independentă. **40** *sn* (îs) *~ expediționar* Totalitate a participanților la o expediție, științifică sau militară. **41** *sn* Colecție de opere compuse de autori diferiți, referindu-se la același subiect și formând, prin aceasta, o unitate. **42** *sn* (îs) *~ de legi* Culegere de legi Si: *corpus²*. **43** *sn* (îs) *~ de doctrină* Culegere de principii din care se alcătuiește un sistem.

corpacă *sf* [At: ANTIPA, F. 152 / V: ***~rbancă, ~ancă*** / Pl: *~aci* / E: nct] (Iht; reg) Pește de 20-25 cm, cu corpul foarte comprimat lateral, care seamănă cu plătica și se prinde în cantități mari în Dunăre Si: (reg) *albitură, batcă, frunza-plopului*.

corpancă *sf* vz ***corpacă***

corpănică *sf* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***corpancă*** + ***-ică***] **1-2** (Șhp) Corpacă (mică).

corpolent, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 18 / V: (îvr) ***~pul~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***corpolentus***] (D. oameni) Cu corp mare Si: *trupeș, voinic*.

corpolență *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. I 17 / V: (îvr) ***~pul~*** / Pl: *~țe* / E: lat ***corpulentia***] **1** Mărime a trupului Si: (înv) *trupeșie*. **2** Grosime a corpului Si: (înv) *trupeșie*.

corporal¹ *sm* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i* / E: ger ***Korporal***] (Mil; înv) Caporal.

corporal² *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: lat ***corporis***] (Bis) Pânză folosită în cultul catolic, pe care preotul pune paharul cu sfânta împărtășanie Cf *antimis*.

corporal³, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. I 243 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***corporalis***] **1-8** Care se referă la corp (**1-3, 8, 13, 18, 20, 26**). **9-16** Privitor la corp (**1-3, 8, 13, 18, 20, 26**). **17-24** Caracteristic corpului (**1-3, 8, 13, 18, 20, 26**). **25** Trupesc. **26** Aplicat corpului (**1**). **27** (îs) *Pedeapsă ~ă* Pedeapsă aplicată delincvenților, constând în lovituri sau tortură. **28** (îs) *Percheziție ~ă* Percheziție făcută unei persoane pentru a constata dacă nu ascunde sub haine, în buzunare etc. arme sau alte obiecte care i-au fost interzise.

corporalitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: ***corporal*** + ***-itate***] **1-8** Însușire de a avea un corp (**1-3, 8, 13, 18, 20, 26**).

corporatism *sn* [At: M. MANOILESCU. ap. DA / Pl: *~e* / E: fr ***corporatisme***] (Ecn) **1** Tendință de organizare în corporații. **2** Sistem corporativ. **3** (Spc) Sistem de organizare economică, politică și socială a statului corporativ. **4** Doctrină social-politică și economică, apărută după primul război mondial, care preconiza înlocuirea sindicatelor muncitorești cu corporații, organizații profesionale din care să facă parte atât muncitorii, cât și patronii, precum și înlocuirea parlamentului cu o reprezentanță națională a corporațiilor.

corporatist, ~ă [At: PAS, Z., ap. DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***corporație*** + ***-ist***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aderă la corporatism (**4**). **3-6** *a* Care aparține corporatismului (**2-4**). **7-9** *a* Referitor la corporatism (**2-4**). **10-12** *a* De corporatism (**2-4**). **13-16** *a* Corporativ (**1-4**).

corporativ, ~ă *a* [At: ZAHARESCU, E. P., ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***corporativus***, fr ***corporatif***] (Ecn) **1** De corporație. **2** Care se referă la corporații. **3** Care se bazează pe corporații. **4** Care privește organizațiile economice sau politice de tip corporatist. **5** (îs) *Stat ~* Stat de tip fascist, în care cetățenii sunt grupați în corporații care funcționează ca organisme de stat și prin care se exercită dictatura fascistă sub forma unor adunări deliberative alcătuite din reprezentanți ai corporațiilor.

corporativism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: it ***corporativismo***] (Ecn) **1-4** Corporatism (**1-4**).

corporație *sf* [At: GHICA, S. 597 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***corporatio***, fr ***corporation***, it ***corporazione***, ger ***Korporation***, rs **корпорация**] Comunitate (organizată prin lege) de persoane exercitând aceeași profesie Si: (înv) *breaslă, cin, corp* (**33**), (rar) *ghild*, (îrg) *isnaf, tagmă*.

corporațiune *sf* vz ***corporație***

corpore *sns* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 376 / E: lat ***in corpore***] **1** (îlav) **In ~** În grup. **2** (îal) Cu toții.

corpos *sn* vz ***corp***

corpulent, ~ă *a* vz ***corpolent***

corpulență *sf* vz ***corpolență***

corpura *vt* [At: GRAIUL I, 539 / Pzi: *~rez* / E: nct] (îrg) A recruta.

corpus¹ *sn* vz ***corp***

corpus² *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: lat, fr ***corpus***] **1** (Tip) Corp de literă de 10 puncte tipografice Si: *garmond*. **2** (Liv) Culegere de documente, de fragmente din mai mulți autori etc. cu privire la un anumit subiect.

corpuscul *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: lat ***corpusculum***, fr ***corpuscule***] **1-2** Corp (**18, 20**) de dimensiuni foarte mici. **3** Părticică de materie. **4** (îs) *~ tactil* Formație nervoasă microscopică, localizată în dermă, specializată în recepția excitațiilor tactile. **5** (îs) *~ elementar* Unitate virotică, alcătuită dintr-un centru de acid nucleic înconjurat de o capsulă proteică.

corpuscular, ~ă *a* [At: PARHON, B. 34 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***corpusculaire***, it ***corpusculare***] **1-4** Referitor la corpuscul (**1-4**). **5-8** Care aparține corpusculilor (**1-4**). **9** (îs) *Filosofie ~ă* Doctrină a lui Epicur, care explica formarea lumii prin întâlnirea atomilor.

corrida sf vz *coridă*

corrigenda sfs [At: DN³ / E: lat *corrigenda*] (Liv) Erată.

corsac sm [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / Pl: *~aci* / E: rs **корсакъ**] (Îrg) 1 Vulpe de stepă. 2 (Prc) Blană de corsac (1).

corsagiu sn vz *corsaj*

corsaj sn [At: COSTINESCU / V: *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr ***corsage***, rs **корсаж**] Parte a rochiei care acoperă bustul.

corsar [At: STAMATI, D. / V: (îrv) *cursariu* / Pl: *~i* / E: fr ***corsaire***, it ***corsaro***] **1** *sm* Comandant al unei nave particulare, care, cu autorizația guvernului unui stat maritim, ataca și jefuia vasele inamice. **2** *sm* (Pex) Hoț de mare care prăda vasele de comerț. **3** *sm* (Pex) Pirat. **4** *a* (Îs) *Vas ~* Corabie rapidă care alunga sau prăda vasele unui stat inamic.

corset sn [At: PANN, P. V. II, 156 / Pl: *~e* / E: fr ***corset***, it ***corsetto***] **1** (Înv) Pieptar cu oase de balenă sau de metal, purtat de femei pentru a li se ridica sânii și a li se subția talia. **2** Centură și chilot elastic pentru comprimarea taliei, abdomenului și șoldurilor. **3** (Med; îs) *~ gipsat* Aparat din gips sau din alt material rigid pentru imobilizarea coloanei vertebrale sau pentru corectarea altor deformații ale sistemului osos. **4** (Îs) *~ medical* Corset (2) folosit pentru susținerea unor organe. **5** (Fig; înv; îe) **Slăbește-mă din ~!** Lasă-mă în pace! **6** (Fig) Măsuri care nu lasă să se manifeste în libertate un fenomen.

corsetar sm [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***corset*** + *-ar*] (Înv) **1** Fabricant de corsete **(1-2)**. **2** Vânzător de corsete **(1-2)**.

corsetaș sm [At: POLIZU / Pl: *~i* / E: ***corset*** + *-aș*] (Înv) **1-4** Corset **(1-2)** (mic).

corsetier, ~ă smf [At: DICȚ. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***corsetier***] **1** Persoană care creează modele de corset **(2)**. **2** Persoană care face corsete **(2)**. **3** Persoană care execută, după rețete medicale, corsete **(3-4)**. **4** Persoană care comercializează corsete **(2)**.

corsi vtr [At: COMAN, GL. / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg; d. pereți și alte obiecte plate) **1-2** A (se) strâmba.

corsican, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***Corsica*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care trăiește sau este originară din insula Corsica. **3** *a* Care aparține corsicanilor **(1)**. **4-5** *a* Specific (Corsicăi sau) corsicanilor **(1)**. **6** *sm* Populație care trăiește în Corsica.

corso sns [At: DN³/ E: fr ***corso***] **1** Promenadă publică. **2** Stradă din centrul unui oraș care servește ca loc de promenadă.

corsoi sn vz *cosoi*

corsur sm [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S. 72 / Pl: *~i* / E: nct] (Îppl a românilor din Serbia, pbl) Corbișor.

corsuri v vz *cursuri*

corșag sn [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~uri* / E: mg ***kórság***] (Reg) Diaree.

cort sn [At: COD. VOR. 171 / V: *colturi* / Pl: *~uri* / E: ngr ***κόρτη***] **1** Adăpost portativ demontabil, făcut dintr-un schelet de țăruși fixați în pământ și acoperiți cu una sau mai multe foi de pânză tare și impermeabilă, de material plastic etc. Si: (rar) *tabernacul*. **2** (Îs) *Foaie de ~* Bucată de pânză tare, impermeabilă sau de material plastic din care se fac corturile. **3** (Îe) **A umbla cu ~ul** A fi nomad. **4** (Fig; îae) A hoinări. **5** (Îe) **Ca la ușa ~ului** În mod necivilizat. **6** (Îae) Dans popular de pe valea Dunării, cu mișcări vioaie Si: (reg) *zoralia*. **7** (Îae) Melodie după care se dansează „ca la ușa cortului". **8** (Pop; îe) **Ca la ~** Ca țiganii. **9** (Îe) **A fi mort în ~** A nu reacționa la nimic. **10** (Pex) Adăpost. **11** (Pex) Sălaș. **12** (Pex) Umbrar. **13** (Spc; Bis; îe) **~ul mărturiei** Cort unde se păstra, în templu la evrei, chivotul legii Si: *tabernacul*. **14** (Bis; îe) **În ~urile drepților** În rai. **15** (Îrg) Umbrelă. **16** (Îrg; îf *colturi*) Casă de locuit și dependințe, grajd, șură etc. Si: (reg) *acareturi*.

cortar sm [At: ALRM II/I h. 339 / Pl: *~i* / E: ***cort*** + *-ar*] (Trs) Țigan care locuiește în cort (1) Si: *lăieș*.

cortaș sm [At: ALRM II/I h. 339 / Pl: *~i* / E: ***cort*** + *-aș*] (Ban) Cortar.

cortean, ~ă smf vz *curtean*

cortegiu sn [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) *~ej* / Pl: *~ii* / E: fr ***cortège***, it ***corteggio***] **1** Șir de persoane care însoțesc o personalitate Si: *alai, suită*. **2** Șir de participanți la o ceremonie Si: *convoi*. **3** (Fig) Ceea ce însoțește un fenomen. **4** (Fig) Șir.

cortej sn vz *cortegiu*

cortel¹ sn [At: ALECSANDRI, T. 1752 / Pl: *~uri* / E: ***cort*** + *-el*] (Reg) Umbrelă.

cortel² sn [At: LB / V: *~rdel* / Pl: *~e* / E: nct] (Trs) **1** Haină bărbătească, albă, de lână Si: *anteriu*. **2** Haină cu mâneci, din postav alb, brodat cu floricele din lână vopsită numite găitane Si: (înv) *ipingea*. **3** Șubă. **4** Vestă lungă de catifea, cu fluturi din mărgele.

cortel³ sn [At: LB / V: *~til* / Pl: *~e* / E: mg ***kortély***] (Mgm; îrg) **1** Cvartir. **2** Sălaș. **3** Locuință. **4** Gazdă. **5** Conac.

cortelar sm [At: DICȚ. / Pl: *~i* / E: ***cortel¹*** + *-ar*] (Îrg) **1** Fabricant de umbrele. **2** Negustor de umbrele.

cortelaș sm [At: GH. BULGĂR, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***cortel³*** + *-aș*] (Reg) **1** Persoană care încartiruiește soldați. **2** Persoană care ține în gazdă elevi. **3** Elev care stă în gazdă la cineva.

cortelut sn [At: LM / Pl: *~e* / E: ***cortel¹*** + ***-uț***] (Îrg) **1-2** Umbreluță **(1-2)**.

corteni v vz *curteni*

cortenire sf vz *curtenire*

cortenitor, ~oare a, av vz *curtenitor*

cortes sn [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: sp, fr ***cortès***] (În Spania și Portugalia) **1** Organe reprezentative pe țară, în evul mediu. **2** (Până în 1911) Parlament din Spania și Portugalia.

corteș sm [At: DA / Pl: *~i* / E: mg ***kortes***] (Mgm; îrg) Agent electoral.

corteși vi [At: DICȚ. / Pzi: *~sesc* / E: ***corteș***] (Mgm; îrg) **1** A fi agentul electoral al unui partid, al unui candidat. **2** A reprezenta interesele unui partid sau ale unui candidat.

corteșire sf [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***corteși***] (Mgm; îrg) **1** Desfășurare a unei activități de agent electoral Si: *corteșit* **(1)**. **2** Reprezentare a intereselor unui partid sau ale unui candidat Si: *corteșit* **(2)**.

corteșit sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***corteși***] (Mgm; îrg) **1-2** Corteșire **(1-2)**.

cortex sn [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: lat fr ***cortex***] **1** Scoarță a unui copac. **2** Coajă a unui fruct. **3** Înveliș al părului, cuprins între măduva centrală și cuticula exterioară. **4** (Șîs) *~ cerebral* Scoarță cerebrală. **5** (Îs) *~ suprarenal* Parte periferică a glandei suprarenale. **6** (Îas) Glandă corticosuprarenală.

cortez, ~ă a [At: ODOBESCU, S. I, 228 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***cortese***] (Înv) **1** Politicos. **2** Curtenitor.

cortezie sf [At: ODOBESCU, S. III, 54 / Pl: *~ii* / E: it ***cortesia***] (Înv) **1** Politețe. **2** Curtenie.

corti [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pzi: *~tesc* / E: ns cf mg *korty*] **1** *vt* A îndemna. **2** *vt* A prilejui. **3** *vt* A stimula. **4** *vt* A privi pe cineva ceva. **5** *vt* A interesa. **6** *vi* A avea voie. **7** *vi* A avea plăcere.

cortic- vz *cortico-*

cortical, ~ă a [At: PARHON, B. 25 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cortical***] **1-3** Referitor la cortex **(1-3)**. **4-6** Care aparține cortexului **(1-3)**. **7** (Îs) *Substanță ~ă* Secreție externă a rinichiului. **8** (Îs) *Partea ~ă* Parte externă.

corticectomie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***corticectomie***] Ablațiune a unei părți a scoarței cerebrale.

cortico- [At: DN³ / V: ***~ic-*** / E: fr ***cortico***] Element prim de compunere cu sensul „referitor la scoarța cerebrală".

corticoid sm [At: DEX² / Pl: *~izi* / E: fr ***corticoïde***] (Blg) Hormon secretat de corticosuprarenală Si: *corticosteroid*.

corticopleurită sf [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***corticopleurite***] Congestie pulmonară localizată în zona corticală a plămânilor și care afectează și pleura din regiunea respectivă.

corticosteroid sm [At: DEX² / Pl: *~izi* / E: fr ***corticosteroïde***] (Blg) Corticoid.

corticosteron sm [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***corticostéron***] Hormon steroid prezent în cortexul suprarenal, constituind principiul activ al acestei glande, cu rol esențial în metabolismul glucidelor.

corticosuprarenală sf [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***cortico-surrénale***] **1** (Îs) *Glandă ~* Glandă endocrină pereche, indispensabilă vieții, reprezentată

de porțiunea corticală a glandei suprarenale, care secretă un număr mare de hormoni sterolici. **2** Regiune periferică a glandei suprarenale, ai cărei hormoni acționează asupra metabolismului substanțelor organice și minerale.

corticoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***corticothérapie***] Tratament cu hormoni ai corticosuprarenalei.

corticotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***corticotomie***] (Med) Incizie a scoarței cerebrale.

corticotrop *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***corticotrope***] Hormon al lobului anterior al hipofizei, cu efect stimulator asupra funcțiunii cortexului suprarenal.

cortil *sn* vz ***cortel***[3]

cortină *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ne* / E: it ***cortina***] **1** Pânză atârnată spre a acoperi sau a ascunde ceva. **2** (Spc) Perdea de stofă, de catifea etc. prin care se desparte sala de spectacol de scenă și care, prin ridicare sau tragere în părți, marchează începutul unui spectacol sau al unui fragment din acesta, iar, prin lăsare sau tragere spre centru, încheierea lui. **3** (Îs) *~ de fier* Perdea de metal care desparte sala de spectacol de scenă și care este folosită, în cazul unui incendiu, pentru a împiedica extinderea acestuia. **4** (Fig; îas)Totalitate a mijloacelor folosite de țările Europei Occidentale pentru a întrerupe relațiile cu țările comuniste.

cortișor *sn* [At: POLIZU / Pl: *~oare* / E: ***cort*** + *-(i)șor*] **1-10** (Șhp) Cort (**1, 10-12, 15**) (mic).

cortizol *sns* [At: DN[3] / E: fr ***cortisol***] Hormon principal al glandei corticosuprarenale.

cortizon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***cortisone***] Hormon secretat de glanda corticosuprarenală, preparat sintetic, folosit în tratamentul insuficienței suprarenale, al reumatismului, al astmului, al unor infecții etc.

cortizonoterapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***cortisonothérapie***] (Med) Folosire terapeutică a cortizonului.

cortol *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oale* / E: mg ***kártolni***] (Mgm; reg; Min) **1** Curățare a pietrișului rămas pe locul unde se lucrează în mină. **2** Schimbare a minerilor dintr-un loc în altul, unde se lucrează continuu.

cortorar *sm* vz ***corturar***

cortoraș *sm* [At: ALRM II/I, h. 339 / Pl: *~i* / E: ***corturi*** + *-aș*] (Reg) Cortar.

cortorăresc, ~ească *a* vz ***corturăresc***

cortorel *sn* vz ***corturel***

cortoroseală *sf* [At: DA ms / V: ***cot~*** / Pl: *~eli* / E: ***cortorosi*** + *-eală*] **1-9** Cortorosire (**1-9**).

cortorosi [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 315/18 / V: ***cotorăsi, cotorisi, coto~, cuturisi*** / Pzi: *~sesc* / E: bg ***куртулисвать***] (Îvp) **1** *vr* A se debarasa de ceva inutil. **2** *vr* A se mântui. **3-4** *vtr* A (se) scăpa de cineva indezirabil. **5** *vr* A se debarasa de ceva supărător. **6-7** *vtr* A (se) salva de un necaz. **8-9** *vtr* A (se) dezbăra de un viciu. **10** *vr* A se elibera. **11** *vr* A fugi de undeva. **12** A pleca, a elibera locul.

cortorosire *sf* [At: PRALE, ap. DA. 652 / V: ***cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~*** / Pl: *~ri* / E: ***cortorosi***] (Îvp) **1** Debarasare de ceva inutil Si: *cortoroseală* (**1**), *cortorosit*[1] (**1**), *descortorosire, descortorosit*[1]. **2** Mântuire. **3** Scăpare de cineva indezirabil Si: *cortoroseală* (**3**), *cortorosit*[1] (**3**), *descortorosire, descortorosit*[1]. **4** Debarasare de ceva supărător Si: *cortoroseală* (**4**), *cortorosit*[1] (**4**), *descortorosire, descortorosit*[1]. **5** Salvare de un necaz Si: *cortoroseală* (**5**), *cortorosit*[1] (**5**), *descortorosire, descortorosit*[1] (**5**). **6** Dezbărare de un viciu Si: *cortoroseală* (**6**), *cortorosit*[1] (**6**), *descortorosire, descortorosit*[1]. **7** Eliberare. **8** Fugă de undeva Si: *cortoroseală* (**8**), *cortorosit*[1] (**8**), *descortorosire, descortorosit*[1]. **9** Plecare, eliberând locul Si: *cortoroseală* (**9**), *cortorosit*[1] (**9**), *descortorosire, descortorosit*[1].

cortorosit[1] *sn* [At: PRALE, ap. DA ms / V: ***cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~*** / Pl: *~uri* / E: ***cortorosi***] (Îvp) **1** Cortorosire (**1**). **2** Mântuire. **3-6** Cortorosire (**3-6**). **7** Eliberare. **8-9** Cortorosire (**8-9**).

cortorosit[2]***, ~ă*** *a* [At: MAT. FOLK., 133 / V: ***cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cortorosi***] (Îvp) **1** Care s-a debarasat de ceva inutil Si: *descortorosit*[2] (**1**). **2** Mântuit[2]. **3** Scăpat de o persoană indezirabilă Si: *descortorosit*[2] (**3**). **4** Care s-a debarasat de ceva supărător Si: *descortorosit*[2] (**4**). **5** Salvat de un necaz Si: *descortorosit*[2] (**5**). **6** Dezbărat de un viciu Si: *descortorosit*[2]. **7** Eliberat[2]. **8** Fugit de undeva Si: *descortorosit*[2]. **9** Care a plecat, eliberând locul Si: *descortorosit*[2].

cortorositor, ~oare [At: DA / V: ***cotorăs~, cotoris~, coto~, cuturis~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cortorosi*** + *-tor*] (Îvp) **1-2** *smf, a* (Persoană) care debarasează pe cineva de ceva inutil Si: *descortorositor*. **3-4** *smf, a* Mântuitor. **5-6** *smf, a* (Persoană) care scapă pe cineva de cineva indezirabil Si: *descortorositor*. **7-8** *smf, a* (Persoană) care scapă pe cineva de ceva supărător Si: *descortorositor*. **9-10** *smf, a* (Persoană) care salvează pe cineva de un necaz Si: *descortorositor*. **11-12** *smf, a* (Persoană) care dezbără pe cineva de un viciu Si: *descortorositor*. **13-14** *smf, a* Eliberator.

cortoroșiță *sf* [At: MARIAN, NA. 334 / Pl: *~țe* / E: ***cortoraș*** + *-iță*] (Reg) Țigancă nomadă.

cortuleț *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 427 / Pl: *~e* / E: ***cort*** + *-uleț*] **1-10** (Șhp) Cortișor (**1-10**).

corturar *sm* [At: DR. V, 178 / V: ***~tor~*** / Pl: *~i* / E: ***corturi*** + *-ar*] **1** Țigan nomad. **2** (Pex) Cal slab. **3** (Pex) Cal nărăvaș.

corturăresc, ~ească *a* [At: H VII, 228 / V: ***~tor~*** / Pl: *~ești* / E: ***corturar*** + *-esc*] **1** Care aparține corturarilor (**1**). **2** Referitor la corturari (**1**).

corturel *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 477 / V: ***~tor~*** / Pl: *~e* / E: ***corturi*** + *-el*] **1-10** (Pop; șhp) Cortișor (**1-10**).

cortuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***cort*** + *-uț*] **1-10** (Șhp) Cortișor (**1-10**).

corțui *vt* [At: CANTEMIR, I. I. I, 232 / Pzi: *~esc* / E: fo] (Înv) A ronțăi.

coruga *vr* [At: PĂCALĂ, M. R. 138 / Pzi: p3 *~rugă* / E: ***corugă***] **1** (D. lemn) A se îndoi. **2** (D. lemn) A se încovoia. **3** (D. lemn) A se scoroji. **4** (D. casă) A se dărăpăna.

corugator [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: it ***corrugatore,*** lat ***corugator***] (Atm) **1-2** *sm, a* (Mușchi) care încrețește pielea.

corugație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***corrugation,*** lat ***corrugatio,*** it ***corrugazzione***] (Atm) Încrețire a pielii ca urmare a acțiunii unor mușchi.

corugă *sf* [At: H IX, 284 / Pl: *~ugi* / E: bg ***коруба***] (Reg) **1** Tavă făcută din coajă de brad pe care baciul ține mămăliga, lingura, sarea. **2** Vas de lemn din care ciobanii beau apă și lapte. **3** Lingură mare de lemn cu care se bea apă din fântână. **4** Loc pe unde lemnele se dau de vale.

corui *sm* vz ***coroi***[1]

corumpător, ~oare *a* vz ***corupător***

corumpe *vt* vz ***corupe***

corumpere *sf* vz ***corupere***

corumpt[1] *sn* vz ***corupt***[1]

corumpt[2]***, ~ă*** *a* vz ***corupt***[2]

coruna *vt* vz ***corona***

corunare *sf* vz ***coronare***

corunat[1] *sn* vz ***coronat***[1]

corunat[2]***, ~ă*** *a* vz ***coronat***[2]

corunație *sf* vz ***coronație***

corună *sf* vz ***coroană***

coruncă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~nce* / E: nct] Dispozitiv folosit în industria extractivă pentru a prinde și a extrage prăjinile sau țevile rămase în gaura de sondă în urma unei avarii.

corund *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Chm; Min; iuz) Corindon. **2** Oxid de aluminiu, foarte dur, incolor, cu luciu adamatin, impurificat, cu urme de compuși de crom și de fier Cf *safir, rubin, topaz*.

coruni *vt* vz ***coroni***

corunire *sf* vz ***coronire***

corunit[1] *sn* vz ***coronit***[1]

corunit[2]***, ~ă*** *a* vz ***coronit***[2]

corupător, ~oare [At: IORGA, L. I, 8 / V: ***conr~, ~ump~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***corupe*** + *-(ă)tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care corupe (**6-7**).

corupe [At: C. NEGRUZZI, I 337 / V: *conr~, ~umpe* / Pzi: *corup* / E: lat *corrupere*, fr *corrompre*] **1-2** *vtr* (Înv; d. alimente) A (se) altera. **3** *vr* (Înv) A-și pierde caracterul originar. **4** *vr* (Înv) A-și pierde destinația inițială. **5** *vr* (D. oameni) A-și pierde integritatea morală. **6** *vt* A face pe cineva să-și piardă integritatea morală Si: *a perverti*. **7** *vt* A determina pe cineva, prin daruri, să îndeplinească o acțiune contrară datoriei sale și adecvată intereselor corupătorului Si: *a cumpăra, a mitui*, (pfm) *a șperțui*.

corupere *sf* [At: IORGA, L. II, 289 / V: *conr~, ~ump~* / Pl: *~ri* / E: *corupe*] **1** (Înv; d. alimente) Alterare. **2** (Înv) Pierdere a caracterului originar Si: *corupt[1]* **(2)**. **3** (Înv) Pierdere a destinației inițiale Si: *corupt[1]* **(3)**. **4** (D. oameni) Pierdere a integrității morale Si: *corupt[1]* **(4)**. **5** Determinare a cuiva, prin daruri, să îndeplinească o acțiune contrară datoriei sale și adecvată intereselor corupătorului Si: *corupt[1]* **(5)**, *cumpărare, cumpărat[1], mituire, mituit[1]*, (pfm) *șperțuire, șperțuit[1]*.

corupt[1] *sn* [At: DA ms / V: *conr~, ~ump~* / Pl: *~uri* / E: *corupe*] **1** (Înv; d. alimente) Alterare. **2-5** Corupere **(2-5)**.

corupt[2], ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: *conr~, ~ump~* / Pl: *~pți, ~e* / E: *corupe*] **1** (Înv; d. alimente) Alterat[2]. **2** (Înv) Care și-a pierdut caracterul originar. **3** (Înv) Care și-a pierdut destinația inițială. **4** (Înv; d. cuvinte) Greșit. **5** (Înv; d. cuvinte) Deformat. **6** (D. oameni) Care și-a pierdut integritatea morală Si: *depravat, pervertit*. **7** Mituit[2].

coruptelă *sf* [At: D. RUSSO, BUL. COM. IST. I, 90 / Pl: *~le* / E: lat *corruptela*] (Înv) Eroare într-un manuscris.

coruptibil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat *corruptibilis*, fr *corruptible*] **1-6** Care poate deveni corupt[2] **(1-6)**.

coruptibilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: lat *corruptibilitas*, fr *corruptibilité*] **1-2** Capacitate de a fi corupt[2] **(6-7)** Si: *venalitate*.

coruptor, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *corrupteur*] (Frî) **1-4** *smf, a* Corupător **(1-4)**.

corupție *sf* [At: (1848) URICARIUL X, 4/21 / V: *conr~, ~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *corruption*] **1** (Înv) Alterare. **2** Seducere. **3** Depravare. **4** Abatere de la cinste. **5** Abdicare de la o datorie.

corupțiune *sf* vz *corupție*

corvadă *sf* vz *corvoadă*

corvagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: *~ii* / E: *corvadă + -giu*] Soldat care lucrează la corvezi.

corvan *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: *~na, ~ană sf* / Pl: *~e* / E: ngr **χορβανᾶς**] (Grm; iuz) Casă de bani păstrată în altarul bisericii.

corvana *sf* vz *corvan*

corvană[1] *sf* vz *corvan*

corvană[2] *sf* vz *cervană*

corvată *sf* vz *corvoadă*

corvetă *sf* [At: GHICA, S. 400 / V: *covertă* / Pl: *~te* / E: fr *corvette*, it *corvetta*, ger *Korvette*, rs **корвет**] **1** Corabie mică și rapidă, întrebuințată în luptele maritime. **2** Navă de război de mic tonaj, ușor armată și cu mare mobilitate în acțiune.

corvid *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *corroides*] **1** (Lpl) Familia de păsări *Corvidae*, terestre sau arboricole, omnivore, variate ca mărime și colorit, având ca tip corbul. **2** Pasăre din familia corvide **(1)**.

corvoadă *sf* [At: I. IONESCU, M. 246 / V: *~ată, ~voa~, ~voată* / Pl: *~vezi*, (înv) *~vede* / E: fr *corvée*] **1** (Înv; iuz) Muncă gratuită făcută de clăcași proprietarului de pământ sau statului Si: *angara, beilâc, boieresc, clacă, havalea, robotă*. **2** (Înv) Muncă obligatorie pe care o făceau soldații la cazarmă, cu rândul. **3** (Pex) Muncă grea. **4** (Pex) Muncă de care nu poți scăpa și pe care o faci cu neplăcere. **5** (Pex) Muncă foarte plicticoasă.

corvoată *sf* vz *corvadă*

corvoseală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) **1** Apă tulbure Si: *ciorofleacă, goroveală*. **2** Mocirlă.

corzar *sn* vz *cordar*

cos *sn* vz *cosinus*

cosa *sf* [At: ANTIPA, P. 49 / Pl: *~ale* / E: rs **коса**] (Pes; rsm) Peninsulă nisipoasă, joasă și lungă, în limanuri.

cosac[1] *sn* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~uri* / E: srb *kosak* „ușor de cosit"] (Olt) Triunghi de pământ.

cosac[2] *sm* [At: ANTIPA, F. I. 145 / Pl: *~aci* / E: bg **косакъ**] **1** (Iht) Peștele de apă dulce *Abramis ballerus*, lung și turtit, cu solzi mici, argintiu-închis, asemănător cu plătica. **2** (Îc) **~-caraghios** Cosac **(1)** mic, cu ochii mari. **3** (Îc) **~-corcit-cu-batcă, ~-cu-botul-turtit, ~-nemeș** Cosac **(1)** mai mare. **4** (Fig; înv; îla) **Pirpiri-~** Sărac lipit.

cosac[3] *sm* [At: DDRF / Pl: *~aci* / E: ns cf srb *kuso*, bg **куco**, „scurt"] Trunchi de lemn de 6 m lungime.

cosală *sf* vz *coseală[1]*

cosalău *sn* [At: T. PAPAHAGI, H. / Pl: *~sălaie* / E: mg *kaszáló*] (Reg) **1** Loc destinat cositului Si: *fâneață*. **2** Loc unde pasc oile Si: *imaș*.

cosaci *sm* vz *cosaș*

cosar[1] *sm* [At: MARIAN, INS. 518 / V: *~iu* / Pl: *~i* / E: *cosi* + *-ar*] (Reg) **1-8** Cosaș **(5-12)**.

cosar[2] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: nct] (Orn) Lopătar (*Platalea leucorodia*).

cosariu *sm* vz *cosar*

cosaș *sm* [At: ANON. CAR. / V: *~aci* / Pl: *~i* / E: *coasă* + *-aș*] **1** Cositor. **2** (Ast; pop; îc) **Cei-trei-~i** Cele trei stele așezate în linie din constelația Orion Si: (pop) *cei-trei-sfinți, trisfetitele, toiegele*. **3** Fabricant de coase. **4** Vânzător de coase. **5** (Ent; șîc **~-mare, ~-verde**) Insectă mare din familia lăcustelor, care produce un zgomot asemănător cu fâșâitul coasei Si: (reg) *căluț-mare, căluț-verde, căluț-de-iarbă, căluț-de-câmp, cobiliță, cobilițariu, cosariu, lăcustă-verde, scăluș*. **6** (Ent; șîc **~-mic**) Căluț-mic. **7** (Ent; îc) **~-gălbiu** Căluț-gălbiu. **8** (Ent; îc) **~-pestriț** Insecta *Dectilus verrucivorus* Si: *călușel, căluț-pestriț*. **9** (Ent; îc) **~-roșietic** Căluț-roșietic. **10** (Ent; îc) **~-roșu** Pârâitoare (*Psaphus stidulus*). **11** Greieruș-de-câmp. **12** Păianjen.

cosaștină *sf* vz *cosiștină*

cosă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~se* / E: fr *cose*] **1** Garnitură metalică pe marginea unui conductor electric Si: *bornă*. **2** Obiect protector din tablă care se introduce în interiorul unei bucle formate la capătul unui cablu.

cosăcel *sm* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~ei* / E: *cosac* + *-el*] (Iht) **1-2** (Șhp) Cosac[2] **(1)** (mic) (*Abramis ballemus*). **3** (Pop) Blehniță.

cosăci *vr* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~esc* / E: *cosac[1]*] (Reg) A se îngusta.

cosăcire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *cosăci*] (Reg) Îngustare.

cosăcit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *cosăci*] (Reg) Îngustare.

cosăcit[2], ~ă *a* [At: PAMFILE, A. R. 231 / Pl: *~iți, ~e* / E: *cosăci*] (Reg; d. terenuri) Cu formă neregulată.

cosăcuță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 146 / Pl: *~țe* / E: *cosac[2]* + *-uță*] **1-2** (Iht; șhp) Cosac[2] **(1)** (mic) (*Abramis ballemus*).

cosărău[1] *sn* [At: REV. CRIT. III, 120 / V: *cusur~* / Pl: *~ăi* / E: mg *koszora*] (Reg) **1** Capăt al căpriorului de sub streașină. **2** Lemne care stau la baza căpriorilor.

cosărău[2] *sn* vz *cosorău*

cosășel *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 27 / Pl: *~ei* / E: *cosaș* + *-el*] **1-6** (Șhp) Cosaș **(1, 3-4)** (mic). **7** Lăcustă.

cosător, ~oare *smf, a* vz *cusător*

cosătoreasă *sf* vz *cusătoreasă*

cosătură[1] *sf* vz *cositură*

cosătură[2] *sf* vz *cusătură*

cosânceană *sfs, a* vz *sânziană*

cosânțană *sfs, a* vz *sânziană*

cosânță *sf* [At: MAT. FOLK. 1541 / Pl: *~țe* / E: nct] (În descântece) Cu sens neprecizat, probabil cosiță.

cosânteană *sfs, a* vz *sânziană*

cosânzeană *sfs, a* vz *sânziană*

cosânziană *sfs, a* vz *sânziană*

cosâre *sf* vz *cosire*

cosât[1] *sn* vz *cosit[1]*

cosât[2], ~ă *a* vz *cosit[2]*

cosâtor, ~oare *sf, a* vz *cositor[2]*

cosâță *sf* vz ***cosiță***

coscai *sm* [At: POP, ap. GCR III, 298/27 / V: *~ie sf* / Pl: ~ / E: nct] (Orn; reg) Corb (*Corvus corax*).

coscaie *sf* vz ***coscai***

coscă *sf* [At: H. I, 236 / Pl: *~sci* / E: bg **котка,** pn ***kočka***] (Reg) Pisică.

coscenarist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști* / E: ***co- + scenarist***] Coautor la un scenariu.

coscenariu *sn* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***co- + scenariu***] Scenariu făcut de mai mulți autori.

coscior *sn* vz ***coșcior***

cosciub *sn* vz ***coșciug***

cosciug *sn* vz ***coșciug***

cosciuv *sn* vz ***coșciug***

coscodac *sm* vz ***scodac***

coseală¹ *sf* [At: T. PAPAHAGI, H. 217 / V: (reg) ***~sală*** / Pl: *~eli* / E: ***coase*** + *-eală*] (Reg; mpl) Cusătură.

coseală² *sf* [At: GORUNEANU, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***cosi*** + *-eală*] **1-2** (D. animale) Cosire **(8-9)**.

coseașcă *sf* [At: ANTIPA, P. / Pl: *~ești* / E: nct] (Pes) Banc de pești.

cosecantă *sf* [At: LTR² / Pl: *~te* / E: ***co- + secantă***, fr ***cosécante***] (Mat) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar.

cosemna *vt* [At: DEX² – S / Pzi: *~nez* / E: ***co- + semna***] A semna împreună cu altcineva un act, o lucrare etc.

cosemnatar, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ri, ~e* / E: ***co- + semnatar***] Persoană care semnează alături de altele un act, o lucrare etc.

coserâre *sf* vz ***cosorâre***

coseri *vt* [At: CIAUȘANU, V / Pzi: *~resc* / E: ***cosar + i***] A tăia cu cosorul.

coserire *vf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***coseri***] Tăiere cu cosorul.

coserit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***coseri***] Coserire.

coserit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coseri***] Care este tăiat cu cosorul.

cosi¹ *sf* vz ***cosie***

cosi² [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (reg) ***~sî*** / Pzi: *~sesc* / E: vsl ***косити***] **1** *vt* A tăia cu coasa **(1)** iarba, plantele de nutreț, cerealele. **2** *vt* (Pex) A tăia. **3** *vt* (Fig; instrumentul e o armă, o boală etc.) A omorî. **4** *vt* (D. animale; nob) A paște. **5** *vr* (D. animale) A-și lovi, în mers, picioarele unul de celălalt. **6** *vr* (D. cal) A se răni cu potcoava când se cosește **(5)**. **7** *vr* (D. haine) A se roade prin frecare.

cosicel *sn* vz ***cosițel***

cosicioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 630 / P: *~cioa~* / Pl: *~re* / E: ***cosiță*** + *-ioară*] **1-8** (Pop; șhp) Cosiță **(1, 3-5)** (mică).

cosie¹ *sf* [At: PAMFILE, A.R.125 / V: ***~si, ~stie*** / Pl: *~ii* / E: ***coasă*** + *-ie*] (Mol; Buc) Coadă de coasă.

cosie² *sf* [At: ȘINCAI, HR. I 118/11 / A: nct / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv; nob; ned) Condiment.

cosinus *sm* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: ***co- + sinus***] (Mat) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu sinusul unghiului complementar.

cosinusoidă *sf* [At: DN² / Pl: *~de* / E: fr ***cosinusoïde***] Reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus.

cosinzeană *sfs, a* vz ***sânziană***

cosir *sn* vz ***cosor¹***

cosire *sf* [At: LB / V: (reg) ***~sâre*** / Pl: *~ri* / E: ***cosi***] **1** Tăiere cu coasa a ierbii, plantelor de nutreț, cerealelor Si: *cosit¹* **(1)**. **2** (Pex) Tăiere. **3** (Fig; instrumentul e o armă, o boală etc.) Omorâre. **4** (D. animale; nob) Păscut¹. **5** (Ccr) Loc de pe care s-a cosit iarba sau cerealele și pe care pasc oile. **6** (Ccr) Recoltă de iarbă bună pentru cosit¹**(1)** Si: *coasă*. **7** (Ccr) Loc unde iarba cosită e încă pe brazdă Si: *polog*. **8** (D. oameni; d. animale) Lovire, în mers, a picioarelor unul de celălalt Si: *cosit¹* **(5)**. **9** (D. cal) Rănire cu potcoava când se cosește **(5)** Si: *cosit¹* **(6)**. **10** (D. haine) Roadere prin frecare Si: *cosit¹* **(7)**.

cosiriște *sf* [At: PAMFILE, A. R. 160 / V: *~sor~* / Pl: *~ti* / E: ***cosire*** + *-iște*] (Reg) **1** Loc cosit Si: *cositură*. **2** Cosie¹.

cosiș *av* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / E: ***cosi*** + *-iș*] Ca și cum ar cosi **(1)**.

cosișoară *sf* [At: GOROVEI, C. 43 / Pl: *~re* / E: ***coasă*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Coasă **(1)** (mică).

cosiștină *sf* [At: DA ms / V: *~saș~* / Pl: *~ne* / E: ***cosi*** + *-ștină*] (Reg) **1** Holdă cosită pentru nutreț la vite. **2** Loc cosit de curând. **3** Fânaț de deal.

cosit¹ *sn* [At: ȘEZ. VI, 1/ V: (reg) ***~sât*** / Pl: *~uri* / E: ***cosi***] **1-3** Cosire **(1-3)**. **4** (D. animale; nob) Păscut¹. **5-7** Cosire **(8-10)**.

cosit², ~ă *a* [At: EMINESCU, N. 48 / V: ***~sât*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cosi***] **1** (D. plante) Care a fost tăiat cu coasa. **2** (Pex) Care a fost tăiat. **3** (Fig) Care a fost omorât. **4** (D. terenuri) De pe care s-a cosit iarba. **5** (D. cal) Care s-a rănit cu potcoava când s-a cosit **(5)**. **6** (D. haine) Care s-a ros prin frecare.

cositor¹ *sns* [At: LEX. MARS. 247 / V: (reg) ***~sot~, ~st~, ~storiu, cus~, cusot~, cust~, cusut~*** / E: vsl ***коситєрь***] **1** Metal alb-argintiu, maleabil, mai ușor decât plumbul, folosit la spoirea vaselor de aramă Si: *staniu*. **2** Staniu în aliaj cu cuprul, folosit la fabricarea veselei Si: *bronz*.

cositor², ~oare [At: GHICA, S. 537 / V: ***~sât~***, (reg) ***~stoară, coștioară*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cosi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care cosește **(1)**. **3** *a* (Fig; înv) Ucigător. **4** *sn* Loc bun de cosit **(1)** Si: *fânaț*. **5** *sf* (La românii din Serbia; îf *costoară, coștioară*) Coasă. **6** *sf* Mașină de cosit¹ **(1)**. **7** *smf* Animal care se cosește **(5)**.

cositorar *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~stăr~***, (reg) ***~st~*** / Pl: *~i* / E: ***cositor*** + *-ar*] **1** Meșter care spoiește vase cu cositor **(1)**. **2** Meșter care fabrică obiecte din cositor¹ **(2)**. **3** Țigan spoitor.

cositoreală *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~eli* / E: ***cositor*** + *-eală*] **1** Cositorire. **2** Spoială cu cositor¹ **(1)**.

cositori *vt* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***~st~, cust~*** / Pzi: *~resc* / E: ***cositor¹***] **1** A spoi interiorul unui vas cu cositor¹ **(1)**. **2** A acoperi obiecte metalice cu un strat de cositor¹ **(1)**, pentru a nu se oxida.

cositorire *sf* [At: DICȚ. / V: (reg) ***~st~, cust~*** / Pl: *~ri* / E: ***cositori***] **1** Spoire a interiorului unui vas cu cositor¹ **(1)** Si: *cositorit¹* **(1)**. **2** Acoperire a unor obiecte metalice cu cositor¹ **(2)**, pentru a nu se oxida Si: *cositorit¹* **(2)**.

cositorit¹ *sn* [At: DA ms / V: (reg) ***~st~, cust~*** / Pl: *~uri* / E: ***cositori***] **1-2** Cositorire **(1-2)**.

cositorit², ~ă *a* [At: MON. OF. (1875), ap. TDRG / V: ***~st~, cust~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cositori***] (D. obiecte) **1** Care este spoit în interior cu cositor¹ **(1)**. **2** Care este acoperit cu cositor¹ **(1)**.

cositură *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***~săt~*** / Pl: *~ri* / E: ***cosi*** + *-tură*] **1-5** Cosire **(1-2, 8-10)**. **6** Plante cosite. **7** Cosiriște **(1)**. **8** Cantitate de iarbă cosită Si: *recoltă*. **9** Rană pe care și-o fac animalele la picioare când se cosesc **(5)**.

cosițat, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cosiță*** + *-at*] **1-2** *smf, a* (Înv; nob) (Persoană) cu cosițe **(1)**. **3** *sf* Cosiță **(5)**.

cosiță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 188/1 / V: (reg) *~sâță* / Pl: *~țe* / E: bg **косица,** srb ***kosica***] **1** Păr al femeilor, lăsat să crească lung și împletit, despărțit sau nu în două, apoi lăsat pe spate sau prins în jurul capului Si: *coadă, codiță*. **2** (Pop; îe) **A împleti ~ albă** A rămâne fată bătrână. **3** (Pop; îe) **~e moarte** Păr fals împletit. **4** (Prc) Șuviță de păr. **5** (Reg; pan) Bătătură de la genunchiul calului. **6** (Bot) Plantă erbacee agățătoare *Vicia hirsuta*, cu frunze terminate cu un cârcel ramificat, cu flori mici, albe-albăstrii, cu fructe păstăi păroase. **7** (Reg) Stuf împletit deasupra acoperișului casei.

cosițel *sm* [At: PANȚU, PL.² / V: ***~icel, coșeț~, coși~*** / Pl: *~ei* / E: ***cosiță*** + *-el*] (Bot; reg) Plantă erbacee *Sium latifolium*, cu foliole dințate, cu flori albe, care crește prin locuri mlăștinoase.

cosm¹ *sn* vz ***cosmos***

-cosm² [At: DN³ / E: fr ***-cosme***] Element secund de compunere cu semnificația „(Referitor la) cosmos".

cosm³- vz ***cosmo***

cosmadin *sm* [At: PAMFILE, S. 161 / V: *~and~* / Pl: *~i* / E: ***Cosma*** + ***D(am)in***] (Îvp) Prima zi a lunii iulie, închinată, în calendarul creștin ortodox, sfinților „doftori fără arginți" Cosma și Damian.

cosmandin *sm* vz *cosmadin*

cosmet- vz *cosmeto-*

cosmetic, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. / A: (înv) *~metic* / V: *~cozm~* / Pl: *~ici, ~ice,* (înv) *~uri* / E: fr ***cosmétique***] **1-2** *sn, a* (Substanță) care servește la îngrijirea și înfrumusețarea pielii, a părului. **3** *sf* Artă a îngrijirii igienice a pielii și a părului, folosind cosmetice (**1**). **4** *sf* Profesiune a cosmeticianului. **5** *sf* Ramură a industriei chimico-farmaceutice care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor (**1**). **6-8** *a* Referitor la cosmetică (**3-5**). **9-11** *a* Care aparține cosmeticii (**3-5**).

cosmetician, ~ă *smf* [At: LEG. EC. PL. 301 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni ~iene,* (nob) *~i, ~e* / E: ***cosmetic*** + *-(i)an*] **1-2** Persoană care se ocupă cu cosmetica (**3, 5**).

cosmeto- [At: DN³ / E: fr ***cosméto-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** De cosmetică (**3**). **2** Propriu cosmeticii (**3**).

cosmetolog, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***cosmétologue***] Specialist în cosmetologie.

cosmetologic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmétologique***] **1** Referitor la cosmetologie. **2** Care aparține cosmetologiei.

cosmetologie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmétologie***] Știință care se ocupă cu înfrumusețarea corpului uman.

cosmiatrie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmiatrie***] (Rar) Specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, și menținerea frumuseții.

cosmic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmique***] **1** Care aparține universului. **2-3** Referitor la cosmos (**1-2**). **4-5** De cosmos (**1-2**). **6-7** Caracteristic cosmosului (**1-2**). **8** (Îs) *Raze ~ice* Radiații ionizate cu mare putere de pătrundere, care străbat atmosfera în direcție aproape verticală. **9** (Îs) *Evoluție ~ă* Transformări succesive suferite de corpurile cerești. **10** (Îs) *Spațiu ~* Spațiu infinit în care se află planetele, stelele, galaxiile etc. **11** (Îas) Spațiu interplanetar. **12** (Îas; pex) Spațiu din exteriorul planetei noastre, dincolo de atmosfera terestră. **13** (Îs) *Radiație ~ă* Radiație corpusculară sau electromagnetică provenită din spațiul cosmic. **14** (Îvr; imp) Cosmogonic (**1**).

cosmo- [At: DN³ / V: *cosm-* (înv) *cozm-* / E: fr ***cosmo-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** Referitor la cosmos (**1-2**). **3-4** De cosmos (**1-2**).

cosmobiologie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmobiologie***] Disciplină științifică al cărei obiect este viața în cosmos (**2**).

cosmoceală *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) Amestec de mai multe mâncăruri laolaltă.

cosmochimie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmochimie***] Ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din cosmos.

cosmocrație *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmocratie***] (Rar) Monarhie universală (imaginată de antici).

cosmodrom *sn* [At: DN² / Pl: *~uri,* (îvr) *~oame* / E: fr ***cosmodrome,*** rs ***космодром***] **1** Teren special amenajat pentru lansarea sateliților artificiali și a navelor cosmice. **2** Stație de plecare pentru navele cosmice cu oameni la bord Si: *astrodrom.*

cosmoeconomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***cosmo-*** + ***economie***] (Rar) Mondoeconomie.

cosmofiziologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmophysiologie***] Știință care studiază funcțiile organismului în condiții cosmice artificiale sau în timpul unui zbor în cosmos (**2**).

cosmofotogrammetrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmophotogrammétrie***] Metodă fotogrammetrică de măsurare și de reprezentare grafică a unor mari porțiuni din suprafața terestră sau din a celorlalte planete, întocmind hărți pe baza fotografiilor luate din sateliți artificiali.

cosmogenic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmogénique***] **1** Referitor la cosmogenie. **2** Caracteristic cosmogeniei. **3** Care aparține cosmogeniei.

cosmogenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmogénie***] Teorie referitoare la geneza universului.

cosmogonic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmogonique***] **1-2** Referitor la cosmogonie (**1-2**). **3-4** Caracteristic cosmogoniei (**1-2**). **5-6** Care aparține cosmogoniei (**1-2**).

cosmogonie *sf* [At: HEM 1649 / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmogonie***] **1** Cosmogenie. **2** Ramură a astronomiei care studiază originea și evoluția corpurilor cerești și ale sistemelor de corpuri cerești.

cosmograf, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cosmographe***] Specialist în cosmografie.

cosmografic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmographique***] **1** Referitor la cosmografie. **2** Care aparține cosmografiei.

cosmografie *sf* [At: CULIANU, C. 3 / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmographie***] Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea corpurilor și fenomenelor cerești așa cum sunt cunoscute din observații, fără explicare și interpretare.

cosmolog, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***cosmologue***] Specialist în cosmologie.

cosmologic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmologique***] **1** Referitor la cosmologie. **2** Care aparține cosmologiei.

cosmologie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmologie***] Știința care studiază structura, dimensiunile, evoluția universului și legile generale care îl conduc.

cosmonaut, ~ă *smf* [At: DN² / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***cosmonaute,*** rs ***космонавт***] Astronaut.

cosmonautic, ~ă [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmonautique***] **1** *sf* Astronautică. **2** *a* Referitor la astronautică. **3** *a* Care aparține astronauticii.

cosmonavă *sf* [At: DN² / Pl: *~ve* / E: ***cosmo-*** + ***navă***] Navă cosmică.

cosmonomic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmonomique***] **1** Referitor la cosmonomie. **2** Care aparține cosmonomiei.

cosmonomie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmonomie***] Totalitate a legilor care guvernează universul.

cosmopatologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cosmopatologique***] **1** Referitor la cosmopatologie. **2** Care aparține cosmopatologiei.

cosmopatologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cosmopatologie***] Studiul acțiunii nocive a factorilor cosmici asupra organismelor vii.

cosmopolit, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, ap. DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***cosmopolite***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) lipsită de sentiment patriotic. **3-4** *smf, a* (Persoană) care admiră tot ce este străin țării sale. **5** *a* (Înv) Pestriț, provenit din amestecul mai multor naționalități. **6-13** *smf, a* (Persoană) care se manifestă în sensul cosmopolitismului (**1-4**). **14-21** *smf, a* (Persoană) care susține cosmopolitismul (**1-4**). **22** *a* Care aparține mai multor culturi. **23** *a* Care este comun mai multor țări sau tuturor țărilor Si: *universal.* **24-27** *a* Referitor la cosmopolitism (**1-4**). **28-31** *a* Care aparține cosmopolitismului (**1-4**). **32** *a* (D. plante; rar) Cu o largă răspândire geografică.

cosmopolitism *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 353/20 / Pl: *~e* / E: fr ***cosmopolitisme***] **1** Concepție din antichitate care promova ideea cetățeniei universale. **2** Concepție potrivit căreia patria este lumea întreagă. **3** Concepție care nu face distincție între patria proprie și alte țări, ci privește toate națiunile cu același interes. **4** Concepție politică prin care se propagă indiferența față de cultura materială și spirituală a propriei națiuni și față de limba și tradițiile naționale. **5** Lipsă de patriotism. **6** Admirație față de tot ce este străin țării sale.

cosmos *sn* [At: DA ms / V: (rar) *~sm* / Pl: *~uri* / E: fr ***cosmos***] **1** (Ant; îoc *haos*) Universul, considerat ca un tot armonios organizat, infinit în timp și spațiu. **2** Spațiu cosmic.

cosmotron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***cosmotron***] (Fiz) Accelerator de particule Si: *sincropozitron.*

cosondroci *smp* vz *cozondraci*

cosorău *sn* vz *cosărău*

cosoi *sn* [At: (a. 1645) IORGA, B. R. 89 / V: *cors~, cus~* / Pl: *~oaie* / E: nct] **1** (Reg) Cui care prinde scaunul de osia carului. **2** (Înv) Țintă mare, de alamă, cu care se împodobeau hamurile. **3** (Îrg; lpl) Curelușe de nuiele cu care se leagă cercurile de lemn pe buți. **4** (Reg) Curea lungă și subțire

cu care se leagă briceagul la șerpar. 5 (Reg) Șiret de piele cu care se leagă ghetele. 6 (Reg) Curea subțire ca găitanul. 7 (Fig) Cal slab și bătrân, sortit tăierii. 8 (Reg) Piele netăbăcită, transparentă, din care se fac fire pentru cusut. 9 (Reg) Cusătură mare, urâtă.

cosolină *sf* vz **coșolină**

cosomor [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *posomorî*] (Reg) **1-2** *smf, a* (Om) mânios. **3-4** *smf, a* (Om) bosumflat. **5** *a* (D. timp) Noros. **6** *av* (D. apă; îe) **A sta ~** A se face baltă.

cosondroc *sm* vz **cozondroc**

cosor[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 62 / V: **~sir, ~sur** / Pl: *~oare* / E: vsl **косоръ**, srb **kosor**, mg **koszor**] **1** Cuțit scurt, cu vârful încovoiat. **2** (Îe) **A se ține ~** A se ține neabătut de o treabă. **3** (Îae) A fi viril, în ciuda vârstei înaintate. **4** (Îe) **L-a ras cu ~ul** I-a făcut-o. **5** (Spc) Un fel de coasă cu coada de 1 m, pentru tăiat stuful Si: *târpan*. **6** Planta erbacee acvatică *Ceratophyllum demersum*, cu tulpină lungă și subțire, cu flori unisexuate, solitare, cu fructe ovale, prevăzute cu spini de forma unui cosor (1) Si: (reg) *brădiș, frunza-cerei*. **7** (Bot; reg) Foarfeca-bălții (*Stratiotes aloides*). **8** (Pfm) Penis. **9** (Spc) Penis de cal. **10** Cal bătrân.

cosor[2] *sm* [At: HERZ.–GHER., M. IV 240 / Pl: *~i* / E: ns cf *cosomor*] (Reg) **1** Om morocănos. **2** Om violent.

cosorală *sf* vz **cosoreală**

cosoraș *sn* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 350/19 / V: **cusur~** / Pl: *~e* / E: **cosor[1]** + *-aș*] **1-14** (Șhp) Cosor[1] **(1, 5-10)** (mic).

cosorău[1] *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / V: **~sâr~, ~reu, cursur~, cusur~** / Pl: *~raie* / E: **cosor[1]** + **-ău**] **1-14** (Șdp) Cosor[1]**(1, 5-10)** (mare). **15** (Reg; spc) Cuțit de tâlhari.

cosorău[2] *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 99 / V: **~reu, cusur~** / Pl: *~raie* / E: mg **koszoru**] (Reg) **1** Grindă care leagă alți pari. **2** Furci pe care se poate clădi ceva. **3** Colț al casei. **4** Lemne pe care se pun căpriorii Cf *cosoroabă*.

cosorâre[1] *sf* [At: DA / V: **~serire** / Pl: *~ri* / E: **cosorî[1]**] **1** Tăiere a viei cu cosorul[1] (1) Si: *cosorât[1]* **(1)**, *cosoreală* **(1)**, *cosoritură* **(1)**. **2** Curățare a pomilor cu cosorul[1] (1) Si: *cosorât[1]* **(2)**, *cosoreală* **(2)**, *cosoritură* **(2)**. **3** Tăiere a stufului cu cosorul[1] (5) Si: *cosorât[1]* **(3)**, *cosoreală* **(3)**, *cosoritură* **(3)**. **4** (Pex) Tăiere. **5** (Pex) Înghiontire. **6** (Pex) Bătaie. **7** (Pex) Ucidere. **8** (Fig) Ironizare. **9** (Pex) Jignire. **10** (Reg) Scărpinare. **11** (Reg; d. vite) Împerechere.

cosorâre[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: **cosorî[2]**] (Reg) Privire morocănoasă Si: *cosorât[3]*.

cosorât[1] *sn* [At: ANTIPA, P. 566 / V: **~serit** / Pl: *~uri* / E: **cosorî[1]**] **1-11** Cosorâre[1] **(1-11)**.

cosorât[2], ~ă *a* [At: GRAIUL II, 324 / V: **~serit[2]** / Pl: *~âți, ~e* / E: **cosorî[1]**] **1** Tăiat[2]. **2** Curățat[2]. **3** (Pex) Înghiontit[2]. **4** Bătut[2]. **5** (Pex) Ucis[2]. **6** (Fig) Ironizat[2]. **7** (Pex) Jignit[2]. **8** (Reg) Scărpinat[2]. **9** (Reg; d. vite) Împerecheat[2]. **10** Încovoiat ca un cosor[1] **(1)**.

cosorât[3] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **cosorî[2]**] Cosorâre[2].

cosorât[4], ~ă *a* [At: HERZ.–GHER., M. IV 240 / Pl: *~âți, ~e* / E: **cosorî[2]**] **1** (Reg; d. sânge) Coagulat[2]. **2** (Înv) Învinețit[2].

cosoreală *sf* [At: CIAUȘANU, V. / V: **~ra~** / Pl: *~eli* / E: **cosorî[1]** + **-eală**] **1-11** Cosorâre[1] **(1-11)**.

cosorel *sn* [At: PAMFILE, I. C. 118 / Pl: *~e* / E: **cosor** + **-el**] **1-14** (Șhp) Cosoraș **(1-14)**.

cosoreu[1] *sn* vz **cosorău[1]**

cosoreu[2] *sn* vz **cosorău[2]**

cosoriște *sf* vz **cosiriște**

cosorit *sn* vz **cosorât[1]**

cosoritură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: **cosorî[1]** + **-(i)tură**] **1-11** Cosorâre[1] **(1-11)**.

cosorî[1] [At: ȘINCAI, HR. II, 278/37 / V: **~seri** / Pzi: *~răsc* / E: **cosor**] **1** *vt* A tăia via cu cosorul[1] **(1)**. **2** *vt* A curăța pomii cu cosorul[1] **(1)**. **3** *vt* A tăia stuful cu cosorul[1] **(5)**. **4** *vt* (Pex) A tăia. **5** *vt* (Pex) A înghionti. **6** *vt* (Pex) A bate. **7** *vt* (Pex) A ucide. **8** *vt* (Fig) A ironiza. **9** *vt* A jigni. **10** *vr* (Reg) A se scărpina. **11** *vr* (D. vite) A se împerechea.

cosorî[2] *vr* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 240 / Pzi: *~răsc* / E: **cosor[1]**] (Reg) A privi morocănos.

cosoroabă *sf* [At: (a. 1808) IORGA, S. D. XXI, 396 / V: **~sto~, ~storoavă, coșto~** / Pl: *~be* / E: mg **koszorufa** „cunună"] (Reg) **1** Fiecare din cele opt bârne așezate orizontal deasupra pereților casei, spre a sprijini căpriorii Si: (pfm) *cunună, praștii, streașină, vânturi*. **2** Scândură sub streașina casei, pe care gospodarul își pune uneltele. **3** (Fig) Femeie grasă. **4** Cal bătrân și neputincios. **5** (Îs) *~ pentru porumbi* Coteț al porumbeilor.

cosotor *sns* vz **cositor[1]**

cosperdie *sf* [At: LEX. MARS. 124 / Pl: *~ii* / E: mg **koszperd**] (Mgî; iuz) Sabie.

cost[1] *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: drr **costa**] **1** Sumă de bani cheltuită pentru producerea sau cumpărarea unui bun, efectuarea unei lucrări, prestarea unui serviciu etc. **2** (Îs) *~ul vieții* Totalitate a cheltuielilor pentru bunuri alimentare și nealimentare precum și a serviciilor utilizate de o familie într-o perioadă determinată. **3** (Îs) *Preț de ~* Total al cheltuielilor necesare în producție pentru fabricarea unui bun oarecare. **4** (Îas) Sumă de bani plătită pentru o marfă în scopul revinderii. **5** (Îe) **A vinde o marfă pe ~** sau **la prețul de ~** A vinde o marfă fără adaos comercial. **6** (Îe) **A vinde sub ~** A vinde o marfă cu un preț mai mic decât prețul de cost[1] (3).

cost[2] *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~uri* / E: ger **Kost**] (Gmî; reg) **1** Hrană. **2** (Îe) **A ține pe cineva în ~** A ține pe cineva în pensiune.

cost[3] *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 118/11 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv; ned) Condiment.

costa [At: (a. 1816) IORGA, S. D. XII, 172/31 / V: **cus~** / Pzi: *costă* (reg) *coastă, ~tează* / E: it **costare**, ger **kosten**] **1** *vi* (D. obiecte) A se putea obține prin plata contravalorii (în bani) Si: *a face, a prețui, a ține, a valora*, (înv) *a costălui* **(1)**, *a costisi* **(1)**. **2** *vt* (Îe) **Ce mă ~ă?** De ce să nu încerc (să fac un lucru)? **3** *vt* (Îae) Nu risc nimic. **4** *vi* A avea o valoare în bani Si: *a prețui*, (înv) *a costălui* **(2)**, *a costisi* **(2)**. **5** *vi* A fi scump. **6** *vi* A avea un echivalent valoric, altul decât banii Si: (înv) *a costălui* **(5)**, *a costisi* **(5)**. **7** *vt* (a) A se plăti cu ceva Si: (înv) *a costălui* **(6)**, *a costisi* **(6)**. **8** *vt* A produce o pagubă Si: (înv) *a costălui* **(7)**, *a costisi* **(7)**. **9** *vt* (Fig) A produce o suferință. **10** *vt* (Fig) A supăra pe cineva. **11** *vi* A fi greu de făcut. **12** *vt* (Îe) **Nu mă ~ă nimic** Nu-mi cere nici un efort.

costal, ~ă *a* [At: BREZOIANU, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: fr **costal**] **1** (Ggf) De pe țărm. **2** (Ggf) Referitor la țărm. **3** (Ggf) Al țărmului. **4** (Atm) Care aparține coastei. **5** (Atm) Referitor la coastă. **6** (Atm) Caracteristic coastei.

costalgie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr **costalgie**] (Med) Nevralgie intercostală.

costandă *sf* [At: (sec. XVI) CUV. D. BĂTR. I, 95 / V: **constand** *sn*, **cons~** *sf* / Pl: *~de* / E: bg **костандинка**] **1** Veche monedă de argint, cu valoare variind după epocă. **2** (Mol) Potronic.

costandinat *sm* vz **constantinat**

costarican, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: **Costa Rica** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care locuiește sau este originară din Costa Rica. **3-4** *a* Care aparține statului Costa Rica sau costaricanilor **(1)**. **5-6** *a* Caracteristic statului Costa Rica sau costaricanilor **(1)**. **7-8** *a* Referitor la Costa Rica sau la costaricani **(1)**. **9** *smp* Populație din Costa Rica.

costălui *vt* [At: (a. 1816) IORGA, S. D. XII, 172/31 / V: **cuștuli, cuștul~** / Pzi: *~esc* / E: mg **kostálni**] **1-7** (Îrg) A costa **(1, 4-9)**.

costănaș *sm* vz **căstănaș**

costărar *sm* vz **cositorar**

costător, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: **cus~** / Pl: *~i, ~oare* / E: **costa** + *-tor*] (Iuz) Costisitor.

costânteană *sf* vz **sânziană**

costectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr **costectomie**] (Med) Rezecție costală.

costei[1] *sn* vz **coștei[1]**

costei[2] *sn* vz **coștei[2]**

costei[3] *sn* vz **costrei**

costelbă *sf* [At: DA ms / Pl: *~be* / E: **co-** + **stelbă**] (Pop) Stelbă.

costeliv, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: bg **костеливь**] **1** (D. oameni; d. animale) Slab de i se văd coastele Si: *costiu, costiv, firav, uscățiv.* **2** (D. capre) Care dă puțin lapte. **3** (D. nucă) Al cărei miez nu se desprinde din coajă. **4** (D. nucă) Cu miezul mic și uscat. **5** (D. lemn) Care are inelele anuale dese Si: *îndesat, mărunt.* **6** (Fig) Sec. **7** (Fig; d. oameni) Slab.

coster *sms* vz ***costei***[1]

costeș *sm* [At: BĂCESCU, P. 32 / A și: *cos~* / V: ***~tiș, costiș*** / Pl: *~i* / E: ns cf *costrăș*] (Iht; reg) Biban.

costeșet *av* [At: PAMFILE, VĂZD. 39 / E: ***costiș*** + *-et*] (Îrg) De la umăr spre șoldul opus, în felul cum se poartă arcul Si: (reg) *arcește.*

costicuță *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î., ap. DA / Pl: *~țe* / E: ctm ***constituție*** + ***costiță***] (Îrg) **1** Constituție fizică. **2** Constituție morală. **3** (Îla) **Slab de ~** Slab de caracter.

costie[1] *sf* [At: I. IONESCU, D. / Pl: *~ii* / E: ***coastă*** + *-ie*] (Reg) Coastă de deal.

costie[2] *sf* vz ***cosie***

costier, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***costière***] (Mrn) **1** De țărm. **2** În legătură cu țărmul. **3** (Îs) *Navă ~ă* Navă care face curse de-a lungul țărmului. **4** În regiunea țărmului.

costinaș *sm* [At: PRECUP, P. 48 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Mânz tânăr.

costină *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 106 / Pl: *~ne* / E: ***coastă*** + ***-ină***] Costie[1].

costisi *vt* [At: (1835) URICARIUL VIII, 136/1 / Pzi: p. *~sește* / E: ngr **χοστίζω**] **1-7** (Îrg) A costa **(1, 4-9)**.

costisitor, ~oare *a* [At: MARCOVICI, D. 146/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***costisi*** + *-(i)tor*] **1** Care costă **(1)** mult Si: *scump.* **2** (Fig) Care necesită un efort mare pentru a fi îndeplinit.

costiș[1] *sm* vz ***costeș***

costiș[2] *sn* vz ***costișă***

costiș[3], ***~ă*** [At: CANTEMIR, I. I. I, 168 / Pl: *~i, ~e* / E: ***coastă*** + *-iș*] (Înv) **1** *a* Înclinat. **2** *a* Oblic. **3** *av* Pieziș. **4** *av* Strâmb. **5** *sn* Parte laterală a căruței. **6** *sn* Lanțug care leagă dricul de crucea căruței.

costișa *vi* [At: LB / Pzi: *~șez* / E: ***costiș***[3]] (Înv) A înainta oblic.

costișat, ~ă *a* [At: CONACHI, P. 212 / V: (reg) *~șet* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***costișa***] (Înv) **1** Înclinat. **2** Strâmb.

costișă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 69 / V: (reg) ***~șe, ~iș*** / Pl: *~șe* / E: ***coastă*** + *-iș*] **1** Coastă de deal de întindere mică. **2** (Reg) Pantă prăpăstioasă Si: *corhană, plisc, țurană.*

costișe *sf* vz ***costișă***

costișel *sm* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 301 / Pl: *~ei* / E: ***costiș***[3] + *-el*] (Reg) Cusătură cu negru pe mâneca iei femeilor.

costișet, ~ă *a* vz ***costișat***

costișețe *sfp* [At: PĂCALĂ, M. R. 519 / E: ***costiș***[3] + *-et*] (Reg) Cusătură în formă de râuri oblice pe umerii cămășilor țărănești.

costișoară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 190 / Pl: *~re* / E: ***coastă*** + *-ișoară*] **1-4** (Șhp) Coastă (mică). **5** Costiță **(5)**.

costiță *sf* [At: (1630) STEFANELLI, D. C. 3 / Pl: *~țe* / E: ***coastă*** + *-iță*] **1-4** (Șhp) Costișoară **(1-4)**. **5** Coastă de animal comestibil, împreună cu carnea și grăsimea de pe ea, care se prepară în diferite moduri Cf *cotlet.* **6** Costișă **(1)**.

costiu, ~ie *a* [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: *~ii* / E: ***coastă*** + *-iu*] (Reg; d. animale) Costeliv **(1)**.

costium *sn* vz ***costum***

costiuma *vtr* vz ***costuma***

costiumare *sf* vz ***costumare***

costiumat[1] *sn* vz ***costumat***[1]

costiumat[2], ***~ă*** *a* vz ***costumat***[2]

costiv, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~i, ~e* / E: ***coastă*** + *-iv*] (Reg; d. animale) Costeliv **(1)**.

costoală *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 314 / P: *~stoa-lă* / Pl: *~le* / E: ns cf *coastă*] **1** Costie. **2** Costișă **(1)** care nu se poate ara în lung, ci în lat.

costoară *sf* vz ***cositor***[2]

costoboci *snp* [At: DEX[2] / E: lat ***costoboci***] Populație traco-dacică din nord-estul Daciei, menționată documentar în sec. I-II î. Hr.

costofață *sf* [At: PAMFILE, C. 26 / Pl: *~țe* / E: ***coastă*** + ***față***] (Reg; în ghicitori) Față.

costoi *vt* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / Pzi: *~esc* / E: ns cf fr *côtoyer*] **1** A trece pe la margine. **2** A atinge doar marginea.

costomoc *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oace* / E: ns cf *fostomoc, golomoc, ghemotoc*] (Reg) Legătură de fân.

costomoci *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~ocesc* / E: ***costomoc***] (Reg) A încurca.

costor *sns* vz ***cositor***[1]

costorar *sm* vz ***cositorar***

costorăreasă *sf* vz ***costororeasă***

costorărie *sf* [At: H XIV, 224 / Pl: *~ii* / E: ***costorar*** + *-ie*] **1** (Reg) Meșteșugul cositorarului. **2** Atelierul cositorarului. **3** Prăvălia cositorarului.

costoreancă *sf* [At: MUSCEL, 29 / Pl: *~ence* / E: ***costor*** + ***-eancă***] **1** (Reg) Horă țărănească. **2** Melodie după care se execută costoreanca **(1)**.

costori *vt* vz ***cositori***

costorire *sf* vz ***cositorire***

costorit[1] *sn* vz ***cositorit***[1]

costorit[2], ***~ă*** *a* vz ***cositorit***[2]

costorit[3], ***~ă*** *a* [At: REV. CRIT. I, 171 / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *custură*] **1** Aranjat cu custura. **2** Îngrijit.

costoriu[1] *sms* vz ***cositor***[1]

costoriu[2] *sm* [At: CHEST. V, 76/83 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Bou slab.

costoroabă[1] *sf* [At: DA / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Teleagă cu un cal.

costoroabă[2] *sf* vz ***cosoroabă***

costoroavă *sf* vz ***cosoroabă***

costororeasă *sf* [At: I. CR. I, 155 / V: ***~răr~*** / Pl: *~ese* / E: ***costor*** + ***-easă***] (Reg) **1-3** Nevastă de cositorar **(1-3)**. **4** Spoitoare cu cositor[1] **(1)**. **5-6** Costoreancă **(1-2)**.

costos, ~oasă *a* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***coastă*** + *-os*] (Reg) **1** Cu multe coaste. **2** (D. un drum) Care urcă și coboară multe coaste.

costotom *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***costotome***] Instrument chirurgical pentru tăierea coastelor.

costotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***costotomie***] Secționare chirurgicală a unei coaste.

costraș *sm* vz ***costrăș***

costrăreasă *sf* vz ***costorăreasă***

costrăș *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 14 / A: *~răș* / V: ***coas~, ~raș, ~râș, ~reș, ~riș, ~roș, ~ruj, ~ruș, ~rușă*** / Pl: *~i* / E: bg **кострежй, кострушъ**, srb ***kostreš***] **1** (Iht; reg) Biban (*Perca fluviatiles*). **2** (Îc) **~boticos** Peștele *Aspro vulgaris.* **3** (Îc) **~spinos** Peștele *Gasterosteus aculeatus.* **4** Ghiborț. **5** (Pex) Mânz cu coama, coada și moțul de pe frunte retezate întâia oară. **6** (Pex) Mânz care trece de un an Si: *tretin.* **7** (Pex) Mânz. **8** (Pex) Vițel tuns. **9** (Pex) Băiat tuns. **10** (Pex) Persoană tunsă neregulat. **11-12** (Pex; îf *~ruș, ~ă*) Cal sau iapă cu dungi.

costrășel *sm* [At: H III, 290 / Pl: *~ei* / E: ***costrăș*** + ***-el***] **1-16** (Șhp) Costrăș **(1, 4-9, 11)** (mic). **17** (Iht; reg) Bubuioc.

costrâș *sm* vz ***costrăș***

costrea *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 267 / Pl: *~ele* și *~eie* / E: ***costrei***] (Bot) Costrei.

costrei *sm* [At: LB / V: ***~tei, ~eme*** / Pl: *~, ~eie sn* / E: vsl **костриежъ**, bg **кострей**] **1** (Bot; reg) Plantă de lac cu foaia lată, tăioasă, înspicată Si: (reg) *huler.* **2** Planta erbacee *Echinochloa crus-gallii*, mare, cu rizom puternic și târâtor, cu flori purpurii Si: *bălaur, belangher, uler.* **3** (Bot; reg) Iarbă-bărboasă (*Artemisia vulgaris*). **4** (Bot; reg) Mohor (*Setaria glauca*) **5** (Bot; reg) Odos (*Avena fatua*). **6** (Bot; reg) Plantă cu frunze lineare ascuțite, aspre (*Lithosplimuri arvenge*) Si: *mei-păsăresc.* **7** (Bot; reg) Țăposică (*Wadus shicta*). **8** (Șîc **~mare**) Planta graminee *Sorghum halepense*, cu rizom puternic și spiculețe roșcate, foarte dăunătoare în culturile agricole, folosită ca plantă de nutreț Si: *coada-vulpii.*

costreme *sfp* vz ***costrei***

costreș sm vz ***costrăș***

costreț *sn* [At: POP, ap. GCR / Pl: *~e* / E: ctm ***coteț*** + ***ostreț***] **1-23** Coteț (**1-23**).

costrică *sf* [At: ALRT II, 29 / Pl: *~rele* / E: ***costrea*** + *-ică*] (Bot) **1-2** (Șhp) Costrea (mică). **3** (Bot; reg) Nume de plantă nedefinită mai îndeaproape.

costriș *sm* vz ***costrăș***

costroș *sm* vz ***costrăș***

costruj *sm* vz ***costrăș***

costruji *vt* vz ***costruși***

costrujire *sf* vz ***costrușire***

costrujit[1] *sn* vz ***costrușit***[1]

costrujit[2], ***~ă*** *a* vz ***costrușit***[2]

costruș *sm* vz ***costrăș***

costrușa *vt* [At: MARIAN, S. R. II, 69 / Pzi: *~șez* / E: ***costruș***] (Reg) **1-3** A costruși (**1-3**).

costrușare *sf* [At: DAMÉ, T. 127 / Pl: *~șări* / E: ***costrușa***] (Reg) **1-3** Costrușire (**1-3**).

costrușat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***costrușa***] (Reg) **1-3** Costrușire (**1-3**).

costrușat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***costrușa***] (Reg) **1-3** Costrușit[2] (**1-3**).

costrușă *sf* vz ***costrăș***

costruși *vt* [At: MARIAN, S. R. II, 69 / V: ***~uji*** / Pzi: *~șesc* / E: ***costruș***] **1** A reteza coama unui animal. **2** (Pex) A tunde. **3** (Pex) A tunde urât, neregulat.

costrușire *sf* [At: DR. V, 292 / V: ***~uji~*** / Pl: *~ri* / E: ***costruși***] **1** Retezare a coamei unui animal Si: *costrușare* (**1**), *costrușat*[1] (**1**), *costrușit*[1] (**1**). **2** (Pex) Tundere. **3** (Pex) Tundere urâtă, neregulată Si: *costrușare* (**3**), *costrușat*[1] (**3**), *costrușit*[1] (**3**).

costrușit[1] *sn* [At: DR. V, 292 / V: ***~uji~*** / Pl: *~uri* / E: ***costruși***] **1** Costrușire (**1**). **2** (Pex) Tundere. **3** Costrușire (**3**).

costrușit[2], ***~ă*** *a* [At: DR. V, 292 / V: ***~uji~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***costruși***] **1** (D. animale) Căruia i s-a retezat coama. **2** (Pex) Tuns[2]. **3** (Pex; d. oameni) Tuns[2] urât, neregulat.

costrușnic *sm* [At: H 10, 535 / Pl: *~ici* / E: ***costruș*** + *-nic*] (Reg) Mânz mai în vârstă decât costrășul (**6**).

costum *sn* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~tium*** / Pl: *~e* / E: fr ***costume***] **1** (Șîs *~ popular*) Fel de a se îmbrăca specific al locuitorilor unei regiuni sau unei țări Si: *port*. **2** Fel de a se îmbrăca specific unei epoci istorice. **3** Fel de a se îmbrăca al apartenenților la o clasă socială. **4** Fel de a se îmbrăca al practicanților unei profesii Si: *uniformă*. **5** Fel de a se îmbrăca într-o anumită ocazie Si: *ținută*. **6** (Pex) Îmbrăcăminte specifică unui popor. **7** (Pex) Îmbrăcăminte specifică unei epoci. **8** (Pex) Îmbrăcăminte specifică unei clase sociale. **9** (Pex) Îmbrăcăminte specifică unei profesii. **10** (Pex) Îmbrăcăminte pentru o anumită ocazie. **11** Rând de haine. **12** Îmbrăcăminte bărbătească alcătuită din pantaloni și jachetă (și vestă). **13** Îmbrăcăminte femeiască alcătuită din fustă sau pantaloni și jachetă Si: *taior*. **14** (Pex) Îmbrăcăminte purtată de cineva fără a corespunde cu apartenența sa la un popor, o epocă, clasă socială, profesie, sex etc., în scopul de a nu fi recunoscut (la un carnaval) sau de a juca într-o piesă Si: *travesti*. **15** (Gmț; îs) *~ de scânduri* Cosciug.

costuma [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~tiu~*** / Pzi: *~mez* / E: ***costum***] **1** *vt* A îmbrăca pe cineva cu un costum (**12**). **2** *vr* A se îmbrăca cu un costum (**12**). **3-4** *vtr* A (se) travesti. **5** *vt* (Fig) A disimula.

costumare *sf* [At: DN[2] / V: (înv) ***~tiu~*** / Pl: *~mări* / E: ***costuma***] **1** Îmbrăcare a unui costum (**12**) Si: *costumat*[1] (**1**). **2** Travestire. **3** (Fig) Disimulare.

costumat[1] *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***~tiu~*** / Pl: *~uri* / E: ***costuma***] (Rar) **1-3** Costumare (**1-3**).

costumat[2], ***~ă*** *a* [At: DA / V: (înv) ***~tiu~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***costuma***] **1** Îmbrăcat cu un costum (**12**). **2** Travestit[2]. **3** (Înv; îs) *Bal ~* Bal la care participanții sunt costumați (**2**). **4** (Fig) Disimulat.

costumație *sf* [At: DN[2] / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ***costuma*** + *-(a)ție*] **1** Fel de a se îmbrăca pentru o piesă de teatru sau un carnaval. **2** (Pex) Îmbrăcăminte pentru o piesă de teatru, un carnaval etc. **3** (Pex; rar) Fel de a se îmbrăca.

costumațiune *sf* vz ***costumație***

costumbrism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: sp ***costumbrismo***] Curent artistic spaniol de la mijlocul sec. al XIX-lea, în literatură și în pictură, redând în operele lui caracteristice scene de viață și moravuri.

costumbrist, ***~ă*** [At: DN[3] / Pl: *~iști*, *~e* / E: sp ***costumbrista***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care aderă la costumbrism. **3** *a* Referitor la costumbrism. **4** *a* Caracteristic costumbrismului. **5** *a* Care aparține costumbrismului.

costumier *sm* [At: CONTEMP. Seria II, 1949, nr. 120, 12/5 / Pl: *~i* / E: fr ***costumier***] **1** Persoană care confecționează costume (**14**). **2-3** Persoană care vinde sau închiriază costume (**14**). **4** Persoană care are în păstrare depozitul de costume al unui teatru.

cosur *sn* vz ***cosor***[1]

cosut *sn* vz ***cusut***[1]

cosutoreasă *sf* vz ***cusătoreasă***

cosutură[1] *sf* vz ***cusătură***

cosutură[2] *sfs* [At: H VIII, 138 / E: ctm ***cositor***[1] + ***cusutură***] **1-2** (Reg) Cositor[1] (**1-2**).

coș[1] *i* [At: RĂDULESCU-CODIN, 21 / V: ***cuș*** / E: ns cf fr *couche*, ger *kusch*] (Rep) Strigăt cu care se îndeamnă capra, vaca etc. să stea liniștită la muls.

coș[2] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 230/25 / Pl: *~uri* / E: rs, ucr ***кош***, pn ***kosz***] (Înv; Mol) **1** Tabără tătărească. **2** Grup de locuitori ai unui coș[2] (**1**). **3** Formațiune militară tătărească, ce reunea membrii unui coș[2] (**1**). **4** (Pex) Tabără militară.

coș[3] *sn* [At: PSALT., 168/5 / Pl: *~uri* / E: vsl ***кошь***] **1** Obiect portativ de diferite forme, cu sau fără mânere, din papură sau din nuiele împletite, în care se păstrează sau se cară provizii sau obiecte Si: (reg) *corfă*, *coșară* (**1**), *coșarcă* (**1**), *coșniță*, *cotarcă*, *paner*, *târnă*. **2** Conținutul unui coș[3] (**1**) Si: (reg) *corfă*, *coșară* (**2**), *coșarcă* (**2**), *coșniță*, *cotarcă*, *paner*, *târnă*. **3** (Pex; șîs *~ de gunoi*) Coș[3] (**1**) sau cazan din material plastic, tablă etc. pentru depozitarea gunoiului. **4** (Îe) **A arunca la ~** A renunța la păstrarea unui obiect lipsit de valoare. **5** (La jocul de baschet) Cerc metalic fixat la înălțime pe un panou de lemn și prevăzut cu o plasă fără fund prin care trebuie să treacă mingea pentru a se marca un punct. **6** Punct marcat la baschet. **7** (Îs) *~ propriu* Coșul[3] (**5**) echipei proprii, care trebuie apărat. **8** (Îs) *~ advers* Coșul[3] (**5**) echipei adverse, în care trebuie introdusă mingea. **9** (Îe) **A reuși ~ul** A reuși să marchezi un punct. **10** (Spc) Unealtă de pescuit pentru prinderea peștilor mici, împletită din nuiele de răchită sau de mlajă, având diferite forme și dimensiuni Si: *coșarcă* (**5**), *cutița-lesei*, *leagăn*, *spele*, *târnog*, *vârșă*, *vintire*. **11** (Spc; îs) *~ de raci* Unealtă din nuiele pentru prinderea racilor. **12** (Rar) Stup. **13** Împletitură de nuiele umplută cu pământ sau cu bolovani, folosită la construirea unor diguri contra inundațiilor sau în fortificații provizorii contra proiectilelor Si: *coteț*. **14** (Reg) Coșar[1] (**7**). **15** Ladă mare de nuiele sau de scânduri în care se păstrează cereale Si: *hambar*, *sâsâiac*, *tron*. **16** (Înv) Cosciug. **17** Împletitură de nuiele care se așază pe loitrele unui car, când se transportă legume, fructe, cereale etc. Si: *coșar*[1] (**9**). **18** (Pex) Platformă a căruței care seamănă cu o ladă și care servește la transportul diferitelor materiale. **19** (Lpl) Cele două funduri împletite care se pun la căruță numai când se transportă lucruri mărunte Si: *chelnă*, *codirlă*. **20** Dric. **21** Acoperiș de pânză sau de piele al unei trăsuri, care se poate ridica sau strânge Si: *burduf*, *cobâră*, *coviltir*, *poclit*. **22** Partea a morii de forma unei pâlnii mari în care se toarnă grăunțele de măcinat. **23** (Pop; îe) **A băga** (sau **a turna**) **în ~** A căpăta rând la moară. **24** (Îae) A începe să macini. **25** (Fig; îae) A-ți veni rândul să faci ceva. **26** (Înv; îe) **I-a căzut** (sau **i-a picat**) **din ~** A sărăcit. **27** (Înv; îe) **A le lua din ~** A începe să piardă din noroc. **28** (Înv; îae) A da de mare necaz. **29** Pâlnie în formă de piramidă la mașina de treierat, în care se bagă snopii. **30** Ladă a teascului în care se toarnă boabele de struguri și se strivesc. **31** (Pex) Coșar[1] (**10**). **32** (Pex) Plasă pe care se

îmblătește. **33** Cilindru făcut din coajă de brad și legat cu sfori de tei în care baciul pune brânză sau caș la dospit. **34** Îmbrăcăminte în care se pun penele unei perne. **35** Colac al fântânii Si: *ghizd*. **36** (Mol; înv; îs) ~ *de piatră* Unitate de măsură a pietrei egală cu un stânjen sau 4 fârtaie. **37** (Trs; Țes) Urzitor. **38** Cavitate prin care trece fumul din sobă spre a ieși în afara casei Si: *horn*. **39** Parte de deasupra vetrei țărănești, sprijinită de stâlpi, care trage fumul spre a-l elimina Si: *bageac, buduroi, fumar, hogeac, horn, urloi*. **40** Construcție deasupra acoperișului, pe unde iese fumul din sobe. **41** (Pex) Cilindru pe unde iese fumul la un vapor cu aburi. **42** (Pex) Cilindru pe unde iese fumul unei locomotive cu aburi. **43** (Pex) Conductă pe unde sunt evacuate gazele de ardere dintr-o instalație cu focar. **44** (Pop; îla) **Tras pe ~** Murdar. **45** (Fam; îe) **A șters ~ul** A pățit-o. **46** (D. oameni; pop; îe) **Parcă-i pus pe ~** Este (foarte) slab. **47** (Pop; îae) Pare afumat. **48** (Atm; îs) *~ul pieptului* Torace. **49** (Pop; îe) **A fi tare în ~** A fi puternic. **50** (Îae) A fi sănătos. **51** (Pop; îe) **A rupe pe cineva în ~** A-i trage cuiva o bătaie strașnică. **52** (Pop; îe) **A se rupe în ~** A munci cu sârguință. **53** (Pop; îe) **A fi rupt** (sau **fript**) **în ~** A fi foarte flămând. **54** (Îae) A fi prăpădit de foame și de sete. **55** (Pex) Carapace a racului.

coș[4] *sn* [At: BIBLIA (1688), 79 / V: *coji smp* / Pl: *~uri*, (înv) *~i sm* / E: lat ***cossus***] **1** Larva insectei *Hypoderma bovis*, ca un vierme alb, care trăiește în pielea vitelor, formând o mică umflătură. **2** Umflătură provocată de coș[4] **(1)**. **3** (Șlp) Bubiță purulentă pe piele, ca urmare a unei leziuni sau a inflamării glandelor sebacee. **4** (Pop; îe) **Zăbale-~** Inflamație a colțurilor gurii. **5** (Pop; îe) **A sta ~** A fi gata.

coșaci *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: ~ / E: ns cf bg *косач* „păros"] (Reg) Planta erbacee *Astragalus Onobrychis*, păroasă, cu flori albăstrii, care crește pe câmpuri și în livezi.

coșag *sms* [At: ȘEZ. XXXI, 112 / E: ns cf *corsag*] (Îvp) Stare maladivă de moleșeală în tot trupul Si: (înv) *troahnă*.

coșar[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 76 / V: ***~ră*** *sf* (pl: ***~șări***) ***~re*** *sf*, ***~riu*** (S: *~șea~*), ***~șăr***, ***~șăre*** *sf*, ***~șăriu***, ***~șer~***, ***~șere*** *sf*, ***~șerie*** *sf* / Pl: *~re*, (reg) *~ră*, *~șare*, *~șere* / E: vsl ***кошара***] **1** Îngrăditură de nuiele, pentru adăpostul vitelor în timpul nopții Si: *saia, țarc*. **2** Grajd de nuiele. **3** Staul. **4** Strungă. **5** Coteț pentru porci. **6** Magazie pentru uscarea și păstrarea porumbului Si: *coșarcă* **(6)**, *cotarcă* **(1)**, *grânar, hambar, pătul, porumbar*. **7** Îngrăditură de nuiele, cu fundul mai mic, sprijinită pe un dreptunghi de drugi așezați pe trunchiuri groase de lemn, acoperit cu șindrilă sau stuf, în care se ține porumbul Si: *coș[3]* **(14)**, *sâsâiac*. **8** Șopron pentru păstrarea paielor. **9** Coș[3] **(17)**. **10** Leasă pentru uscat fructe Si: *coș[3]* **(31)**, *loșniță, slaniță*. **11** Coș[3] **(1)** din papură, în care pescarii pun peștele prins. **12** (Pan; dep) Casă rudimentară, fără ferestre. **13** Locuință ciobănească.

coșar[2] *sm* [At: GOLOGAN, C. R. 101 / Pl: *~i* / E: ***coș[3]*** + *-ar*] **1-7** Persoană care face coșuri[3] **(1, 3, 10-11, 17, 19, 21)**. **8-14** Vânzător de coșuri[3] **(1, 3, 10-11, 17, 19, 21)**. **15-20** Persoană care curăță coșurile[3] **(38-43)** de funingine Si: *hornar*, (reg) *coträu, urloier*. **21** Persoană care bagă snopii în mașina de treierat.

coșaraș *sm* vz ***coșăraș***

coșară[1] *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: mg ***kosár***] **1-2** (Reg) Coș[3] **(1-2)**.

coșară[2] *sf* vz ***coșar[1]***

coșarcă *sf* [At: ȘEZ. V, 59 / V: ***~rgă*** (pl: *~șergi*), ***~șoar~*** / Pl: *~șărci* / E: mg ***kosárka***] **1-2** (Reg) Coș[3] **(1-2)**. **3** Coș[3] **(1)** mare, cu două toarte. **4** Unealtă din cercuri de alun legate cu tei, pentru adunatul paielor de la arie. **5** (Pes) Coș[3] **(10)**. **6** (Reg) Coșar[1] **(6)**. **7** Coș[3] **(30)**.

coșarcuță *sf* vz ***coșărcuță***

coșare *sf* vz ***coșar[1]***

coșargă *sf* vz ***coșarcă***

coșariu *sn* vz vz ***coșar[1]***

coșava *sfa* [At: PAMFILE, VĂZD. 53 / Pl: *~ve* / E: bg ***кошава***, srb ***košava***] (Reg) Vânt rece, cu viteză mare, asemănător cu bora, care bate primăvara dinspre Alpii Dinarici.

coșaveraj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ctm ***coș[3]*** + ***golaveraj***] (Spt) Raport de puncte la jocul de baschet.

coșăr *sn* vz ***coșar[1]***

coșărar[1] *sm* [At: H X, 110 / V: ***~șer~*** / Pl: *~i* / E: ***coșar[1]*** + *-ar*] **1-2** Persoană care face coșare[1] **(6-7)**. **3-4** (Reg) Proprietar de coșare[1] **(6-7)**.

coșărar[2] *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~i* / E: ***coșară[1]*** + *-ar*] **1-14** Coșar[2] **(1-14)**.

coșăraș *sn* [At: MARIAN, NA. 302 / V: ***~șar~*** / Pl: *~e* / E: ***coșar[1]*** + *-aș*] **1-28** (Șhp) Coșar[2] **(1-14)** (tânăr).

coșărcar *sm* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 52 / Pl: *~i* / E: ***coșarcă*** + *-ar*] **1-4** Fabricant de coșărci **(1-4)**. **5-8** Vânzător de coșărci **(1-4)**.

coșărcărie *sf* [At: GHEȚIE, R. M. 93 / Pl: *~ii* / E: ***coșărcar*** + *-ie*] **1-4** Atelier de făcut coșărci **(1-4)**. **5-8** Prăvălie de vândut coșărci **(1-4)**.

coșărcuță *sf* [At: DA / V: ***~șar~, cușer~*** / Pl: *~țe* / E: ***coșarcă*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Coșarcă **(1-2, 4-5)** (mică).

coșăre *sf* vz ***coșar[1]***

coșărean *sm* [At: / Pl: *~eni* / E: ***coșer*** + ***-ean***] (Înv) Slujbaș boieresc de pază la coșarele[1] **(7)** de pe câmp.

coșăreață *sf* [At: JIPESCU, O. 68 / Pl: *~ețe* / E: ***coșar[1]*** + *-eață*] (Reg) Coșar[1] **(1)**.

coșărel *sm* [At: COSTINESCU / V: ***~șer~*** / Pl: *~ei* / E: ***coșar[1]*** + *-el*] **1-28** Coșăraș **(1-28)**. **29** Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. **30** Melodie după care se joacă coșărelul **(29)**.

coșărit *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***coș[3]*** + *-(ăr)it*] **1** (Înv) Impozit care se plătea pentru fiecare coș[3] **(40)** Cf *fumărit*. **2-7** Curățare a coșurilor[3] **(38-43)**. **8** Meserie a coșarului[2] **(15)**.

coșăriță *sf* [At: PAMFILE, ap. CADE / V: ***~șer~*** / Pl: *~țe* / E: ***coșară[1]*** + *-iță*] **1-4** (Șhp) Coșară[1] **(1-2)** (mică).

coșăriu *sn* vz ***coșar[1]***

coșărlâie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~âi* / E: ***coșuri[3]*** + *-lâie*] (Reg) Coș[3] **(38)** prin care iese fumul din tindă Si: *corlan, horn*.

coșâță *sf* vz ***coșiță***

coșbar *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Coajă de cireș, paltin etc. pusă pe stupi contra soarelui și a ploii Si: *căptar*.

coșcan *sn* vz ***coșcană***

coșcană *sf* [At: I. CR. III, 54 / V: ***~an*** *sn* / Pl: *~ne* / E: ns cf *coșcov*] (Bot) **1** Rădăcină și parte rămasă la suprafață, după ce s-a tăiat (ori s-a ars) stuful. **2** (Îf *coșcan*) Cotor rămas în pământ după cosit sau secerat. **3** (Îvp; îe) **A călca ca pe ~ni** A călca cu greu sau cu frică.

coșcă *sf* [At: CIOCÂRLAN, SĂM. IV, 155 / Pl: *~șci* / E: ns cf *coșcov*] Coajă.

coșcea *sf* [At: CHEST. II, 49/153 / Pl: *~șcele* / E: nct] (Reg) Cocioabă.

coșcioabă *sf* vz ***cocioabă***

coșcior *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***cosci~*** / Pl: *~oare* / E: ***coș[3]*** + *-cior*] **1-32** (Înv) Coșuleț **(1-32)**.

coșciubață *sf* [At: CHEST. V, 14 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Adăpost (provizoriu) pentru iernatul oilor.

coșciug *sn* [At: CORESI, EV. 347/24 / V: ***coci~, corci~, cosci~, ~știg, ~ști~, cuschi~*** / Pl: *~uge* / E: vsl ***ковьчегъ***, după ***coș[3]***] **1-4** (Îrg; șlp) Coș[3] **(1-2)** (mic). **5** (Reg) Coș[3] **(1)** din papură, în patru colțuri. **6** (Pex) Ladă. **7** (Pex) Grămadă. **8** (Spc) Coșuleț din scoarță de copac îndoită la mijloc, iar la capete prinsă cu crenguțe de brad, în care se culeg fragi și zmeură. **9** (Spc) Sicriu. **10** (Nob) Trunchiul unui animal (mare), golit de organe interne Si: *burduf, carcasă, foale*. **11** Parte a căruței Cf *coș* **(18)**. **13** (Reg; îf *coștiug*) Coteț de găini.

coșcoavă *sf* vz ***coșcov***

coșcodaică *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~dăici* / E: nct] (Reg) Cotețul câinelui.

coșcodan *sm* [At: CANTEMIR, IST. 61/30 / Pl: *~i* / E: pn ***кокзкодан***, ucr ***кочкодан*** „om urât"] **1** Maimuță cu coada lungă. **2** (Fig) Om urât.

coșcoge *ai* vz ***coșcogea***

coșcogea *ai* [At: ALECSANDRI, T. 339 / V: ***coș~, cojc~, ~ge, gogea, gojgo~, gosgo~*** / E: tc ***koșcoğa***] (Fam) **1** Foarte mare. **2** Enorm. **3** Barosan. **4** Crescut foarte mult. **5** Ajuns la maturitate. **6** Desăvârșit.

coșcogeamete *ai* vz ***coșcogeamite***

coșcogeamite *ai* [At: GANE, ap. ȘIO / V: ***cogeametea, cog~, cogem~, ~mete, ~eme, ~emete, ~em~, ~emiti, gog~, gojgogem~*** / E: tc ***coscodamiti***] **1-6** Coșcogea (**1-6**).

coșcogeme *ai* vz ***coșcogeamite***

coșcogemete *ai* vz ***coșcogeamite***

coșcogemite *ai* vz ***coșcogeamite***

coșcogemiti *ai* vz ***coșcogeamite***

coșcomeite *sm* [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) **1** Dumicat mare Si: *cocolan*. **2** Cocoloș mare Si: *cocolan*.

coșconar *sn* [At: ALRM II/I, h. 349 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Coteț de găini.

coșconeață *sf* [At: ALRM II/I, h. 339 / Pl: *~ețe* / E: nct] (Reg) Loc sub vatră unde se pun lemnele de foc.

coșcoreci *sn* [At: TOMESCU, GL. 271 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Gura râșniței, pe unde se pun boabele de măcinat.

coșcov, ~ă [At: EMINESCU, P. 192 / V: ***~oavă*** *sf*, ***~cuv, ~știov, cotrov*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***kos-kof***] (Îvp) **1** *a* Cu coaja umflată. **2** *a* Cojit. **3** *a* Gol pe sub coajă. **4** *a* Scorburos. **5** *a* Cariat. **6** *a* Găunos. **7** *a* (D. ridiche) Amar. **8** *sf* Loc gol pe sub coajă. **9** *sf* Bășică sub piele. **10** *sf* Umflătură mică. **11** *av* (Îlav) **Plin ~ă** Plin cu vârf. **12** *sf* Movilă mică de pământ. **13** *sf* Depresiune cu diametrul mai mic de 2 m. **14** *sf* Groapă mică, uscată, în urma scoaterii nisipului sau pietrișului Si: (reg) *bahnă, chișai, crov, cute, răgălie*. **15** *sf* Mic șes mănos, mai jos față de terenurile vecine. **16** *sf* Groapă unde adună copiii fructe. **17** *sf* Adăpost pe care și-l fac câinii în paie sau fân. **18** *sf* Groapă sub malul râului, unde se ascund peștii și racii Si: (reg) *coif, copcă, răgălie*. **19** *sf* Nămol vegetal amestecat cu resturi de stuf putrezit. **20** *sf* Mică insulă plutitoare formată din coșcovă (**19**) Si: (reg) *cocioc, coșcană*.

coșcoveală *sf* [At: PAMFILE, C. / Pl: *~eli* / E: ***coșcovi*** *+ -eală*] **1** Porțiune de perete cojită Si: *coșcovitură* (**1**), *coșitură* (**3**). **2** Bucată de tencuială desprinsă de pe perete Si: *coșcovitură* (**2**), *coșitură* (**4**).

coșcovi [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / V: ***~cuvi*** / Pzi: *~vesc* / E: ***coșcov***] **1** *vt* A face să se cojească Si: *a coji, a scoroji*. **2** *vt* A înlătura stratul superior de pe ceva. **3-4** *vtr* (D. tencuiala de pe pereți) A (se) desprinde. **5** *vr* (D. furnirul de pe mobile) A se încreți și a plesni din cauza căldurii și umezelii Si: (pfm) *a se burduși, a se coji, a se coși, a se crăpa, a se scoroji*, (reg) *a se scovârda*.

coșcovire *sf* [At: PAMFILE, C. / Pl: *~ri* / E: ***coșcovi***] **1** Cojire. **2** Înlăturare a stratului superior de pe ceva Si: *coșcovit*[1] (**2**). **3** Desprindere a tencuielii de pe pereți Si: *coșcovit*[1] (**3**). **4** Încrețire și plesnire a furnirului de pe mobile Si: *coșcovit*[1] (**4**).

coșcovit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***coșcovi***] **1-4** Coșcovire (**1-4**).

coșcovit[2]***, ~ă*** *a* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coșcovi***] **1** Care s-a cojit. **2** Căruia i s-a înlăturat stratul superior. **3** (D. pereți) Căruia i s-a desprins tencuiala. **4** (D. mobilă) Căreia i s-a încrețit furnirul.

coșcovitură *sf* [At: IORGA, ap. CADE / Pl: *~ri* / E: ***coșcovi*** *+ -tură*] **1-2** Coșcoveală (**1-2**).

coșcuv, ~ă *a, sf* vz ***coșcov***

coșcuvi *vr* vz ***coșcovi***

coșenilă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~le* / E: fr ***cochenille***] Insectă originară din Mexic, care trăiește pe cactuși și din care se extrage carminul Si: (reg) *cârmâz* (*Coccus cacti*).

coșer[1] *sn* vz ***coșar***[1]

coșer[2]***, ~ă*** *a* vz ***cușer***

coșerar *sm* vz ***coșărar***[1]

coșere *sf* vz ***coșar***[1]

coșerel *sm* vz ***coșărel***

coșerie *sf* vz ***coșar***[1]

coșeriță *sf* vz ***coșăriță***

coșeriu *sm* vz ***coșar***[1]

coșetel *sm* vz ***cosițel***

coșgeter *sm* vz ***coșgheter***

coșgheter *sm* [At: DN[3] / V: ***~ge~*** / Pl: *~i* / E: ctm ***coș***[3] ***+ golgheter***] Sportiv care înscrie cele mai multe puncte la jocul de baschet.

coși [At: LB / Pzi: *~șesc* / E: srb ***košiti***, ucr ***кошитися***] (Îrg) **1** *vt* A se înfoia. **2** *vr* A dospi. **3-4** *vtr* A (se) coșcovi (**3-4**). **5** *vr* (D. o parte lovită a corpului) A se umfla. **6** *vr* (D. piele) A se bășica. **7** *vr* (Fig) A se lăuda. **8** *vt* (Șîe **a ~ în bătăi**) A bate foarte rău. **9** *vr* A se turti. **10** *vr* A se apleca. **11** *vr* A fi obosit de căratul unei greutăți. **12** *vr* A se zdrobi. **13** *vt* (Fig) A înșela. **14** (Fig) *vt* A seduce. **15** *vt* A fura. **16** *vt* A mușca tare. **17** *vr* (D. copac) A i se desprinde scoarța.

coșie *sf* [At: H II, 299 / Pl: *~ii* / E: bg ***кошия***] (Reg; bgm) Vânătoare mare.

coșire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***coși***] (Îrg) **1** Înfoiere. **2** Dospire. **3-4** Coșcovire (**3-4**). **5** Umflare. **6** Bășicare. **7** (Fig) Lăudare. **8** Bătaie foarte puternică Si: *coșit*[1] (**8**). **9** Turtire. **10** Aplecare. **11** Oboseală de la căratul unei greutăți Si: *coșit*[1] (**11**). **12** Zdrobire. **13** (Fig) Înșelare. **14** (Fig) Seducere. **15** Furat[1]. **16** Mușcătură tare Si: *coșit*[1] (**16**). **17** Desprindere a scoarței unui copac Si: *coșit*[1](**17**).

coșit[1] *sn* [At: PISCUPESCU, O. 300/3 / Pl: *~uri* / E: ***coși***] (Îrg) **1-17** Coșire (**1-17**).

coșit[2]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coși***] (Îrg) **1** Înfoiat[2]. **2** Dospit[2]. **3-4** Coșcovit[2] (**3-4**). **5** Umflat[2]. **6** Bășicat[2]. **7** (Șîe) **~ în bătăi** Bătut[2] foarte rău. **8** Turtit[2]. **9** Aplecat[2]. **10** Obosit de căratul unei greutăți. **11** Zdrobit. **12** (Fig) Înșelat[2]. **13** (Fig) Sedus[2]. **14** Furat[2]. **15** Mușcat[2] tare. **16** (D. copac) Căruia i s-a desprins scoarța.

coșitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***coși*** *+ -tură*] (Reg) **1** Umflătură. **2** Bășicare. **3-4** Coșcoveală (**1-2**).

coșiță *sf* [At: DA / V: ***~șâță~*** / Pl: *~țe* / E: ucr ***кашиця***] (Reg) Podea sub un pod de apă.

coșițel *sm* vz ***cosițel***

coșleabă *sf* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~ebe* / E: ns cf bg *кошара*, ucr *куча, кушка*, srb *куђа*] (Reg) **1** Adăpost pentru vite. **2** Cotețul câinelui. **3** Casă joasă. **4** Cocioabă.

coșmagă *sf* [At: (1814) IORGA, S. D. XXI, 468 / V: ***~moa~, hoșmoa~*** / Pl: *~age* / E: ns cf *cocioabă, cociomeagă, cociomeață, coșleabă, coșmandră, coșmolie, coștireață, coștoroabă*] (Reg) **1** Colibă de lemn. **2** Căsuță în care stau ciobanii iarna și păstrează brânza și uneltele stânii. **3** Colibă de stuf de lângă stână, în care se află râscolul, strunga, perdeaua. **4** Colibă în care stau oamenii la lucru. **5** (Pex) Coteț prost construit. **6** (Pex) Cotețul câinelui. **7** (Pan) Ridicătură de pământ asemănătoare unui bordei de ciobani.

coșmandră *sf* [At: I. CR. V, 183 / Pl: *~re* / E: ns cf *coșmagă, coșmolie*] (Reg) **1-3** Coșmelie (**1-3**). **4** Bucătărie de vară.

coșmar *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 295 / Pl: *~uri* / E: fr ***cauchemar***] **1** Vis urât. **2** Vis care dă senzația de apăsare și de înăbușire. **3** Viziune înfricoșătoare. **4** (Pex) Obsesie înfricoșătoare. **5** (Fig) Stare de grijă apăsătoare și obsedantă.

coșmaresc, ~ească *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ești* / E: ***coșmar*** *+ -esc* cf fr *cauchemardesque*] (Liv) **1-3** De coșmar (**1-3**).

coșmăgi *vr* [At: ȘEZ. V, 59/27 / Pzi: *~gesc* / E: ***coșmagă***] (Reg) **1** A tărăgăna. **2** A se codi. **3** A lenevi dimineața în pat.

coșmăgire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***coșmăgi***] (Reg) **1** Tărăgănare. **2** Codeală. **3** Lenevire dimineața în pat Si: *coșmăgit*[1] (**3**).

coșmăgit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***coșmăgi***] (Reg) **1-3** Coșmăgire (**1-3**).

coșmăgioară *sf* [At: URECHE, ap. TDRG / Pl: *~re* / E: ***coșmagă*** *+ -(i)oară*] (Reg) **1-14** (Șhp) Coșmagă (**1-7**) (mică).

coșmelie *sf* [At: JIPESCU, O. 130 / V: ***cojm~, cojmol~, ~mol~, cuș~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf *coșmagă, coșmandră*] **1** Casă mică. **2** Casă veche. **3** Casă dărăpănată. **4** Șopron. **5** Loc de adăpostire.

coșmoagă *sf* vz ***coșmagă***

coșmolie *sf* vz ***coșmelie***

coșnicioară *sf* [At: I. CR. II 188 / P: *~cioa~* / Pl: *~re* / E: ***coșniță*** *+ -(i)oară*] **1-4** (Șhp) Coșniță (**1, 6**) (mică).

coșnițar *sf* [At: H X, 110 / Pl: *~i* / E: ***coșniță*** + *-ar*] **1-2** Persoană care face coșnițe **(1, 6)**. **3-4** Vânzător de coșnițe **(1, 6)**.

coșniță *sf* [At: PALIA (1581), 164/7 / V: ***coj~, cuș~*** / Pl: *~țe* / E: vsl ***косьница***, bg rs ***хошница***, srb ***хошница***] **1** Coș **(1)** mic de nuiele sau de papură pentru cumpărături sau pentru transportat mâncarea la lucru. **2** (Pfm; îe) **Doar n-ai căzut cu ~ța din cer** Nu ești de neam mare. **3** (Îae) Nu e nimic de capul tău. **4** (Îs) *Bani de* (sau *pentru*) **~** Suma zilnică pentru cumpărături într-o gospodărie. **5** (Fam; îe) **A face ~ța** A face cumpărăturile zilnice. **6** (Reg; spc) Stup.

coșoarcă *sf* vz ***coșarcă***

coșoi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oaie* / E: ***coș***[3] + *-oi*] **1-50** (Șdp) Coș[3] **(1-3, 10-15, 17-19, 31-35, 37-43, 55)** (mare). **51** (Reg) Cuptor de grădele sau de căhale.

coșolcă *sf* [At: ALRM II/I h. 354 / Pl: *~oalce, ~leci* / E: ns cf *coșoarcă*] (Reg) Coș de nuiele cu fundul turtit.

coșolină *sf* [At: (a. 1828) IORGA, S. D. / Pl: *~ne* / E: ucr ***кошелина***, rs ***кошенина***, srb ***košelina***] (Agr; reg) **1** Cereale cosite verzi și folosite ca nutreț. **2** Paie aruncate afară de mașina de treierat.

coșor *sm* [At: T. PAPAHAGI, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Împletitură de nuiele așezată în fața și în spatele carului.

coșoroabă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) **1** (Bot) Vâzdoagă (*Dianthus carthusianorum*). **2** (Lpl) Mere și pere uscate.

coșos, ~oasă [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***coș***[4] + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are (multe) coșuri **(3)**.

coșoțel *sm* [At: VAIDA / Pl: *~ei* / E: mg ***Kossuth (pénz)*** „ban al lui Kossuth"] (Îrg) **1** Veche monedă de argint în valoare de 10 creițari Si: *pițulă*. **2** (Îs) *~ de 20* Monedă de 20 de creițari.

coșovean *sm* [At: DR. V, 178 / Pl: *~eni* / E: ***Coșoveni***] (Reg) Chirigiu.

costălui *vt* vz ***costălui***

costeai *sn* vz ***costei***[1]

costei[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 66/2 / V: ***cost~, coster, ~eai*** / Pl: *~ee* / E: mg ***kastély***, bg ***кътпа***] (Mgî) **1** Castel. **2** Culă. **3** Fort. **4** Turn de cetate.

costei[2] *sn* [At: ECONOMIA, 55/18 / Pl: *~e* / E: ucr ***кошили***] (Reg) **1** Coșar din nuiele, de păstrat porumbul știuleți Si: (reg) *sâsâiac, porumbar*. **2** (Reg) Porumb.

costei[3] *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: *~ee* / E: ns cf *costei*[2]] (Reg) **1** Săculeț de pânză în care se pune făină. **2** Dos de pernă. **3** Față de pernă. **4** Coșuleț în care se pune brânza de oaie.

costei[4] *sm* vz ***căștei***

costereață *sf* [At: I. IONESCU, ap. CADE / V: ***~rne~, ~tir~, ~tine~, ~tiure~ cuștir~*** / Pl: *~ețe* / E: ns cf bg ***кошта***] (Înv) **1** Coteț de porci. **2** Coteț de găini. **3** (Irn) Casă mică și urâtă. **4** Cămară mică, în care se țin poame.

costerneață *sf* vz ***costereață***

costig *sn* vz ***cosciug***

costineață *sf* vz ***costereață***

costioară *sf* vz ***cositor***[2]

costiov, ~ă *a, sf* vz ***coscov***

costireață *sf* vz ***costereață***

costiș *sm* vz ***costeș***

costiub *sn* [At: CHEST. II, 50/354 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Casă ruinată, sărăcăcioasă.

costiuba *vr* [At: CHEST. II, 388/46 / Pzi: *~bez* / E: ns cf *costiub*] (Reg; d. pereți) **1** A se coscovi **(3)**. **2** A se ruina.

costiug *sn* vz ***cosciug***

costiuli *vi* vz ***cuștuli***

costiureață *sf* vz ***costereață***

costoafă *sf* [At: DR. V, 325 / Pl: *~fe* / E: ctm ***coș***[1] + ***cartoafă***] (Reg) Flămânzare.

costoli *v* vz ***cuștului***

coștoroabă[1] *sf* [At: DELAVRANCEA, H. T. 10 / Pl: *~be* / E: ctm ***costereață + cocioabă***] (Reg; rar) Cocioabă.

coștoroabă[2] *sf* vz ***cosoroabă***

costui *vt* [At: ALEXICI, L. P. I. 266 / Pl: *~esc* / E: ns cf *costălui*] (Reg; rar) A merita.

costului *vi* vz ***cuștuli***

coșuleț *sn* [At: ISPIRESCU, L. 281 / Pl: *~e* / E: ***coș***[3] + *-uleț*] **1-32** (Șhp) Coș[3] **(1-2, 10-12, 14, 17, 19, 31-35, 37, 48, 55)** (mic). **33** (Spc; șîs) *~ de lumânare de ceară* Lumânare subțire înfășurată astfel încât să formeze un fel de coș mic, gol la ambele capete, care se aprinde la slujba de noapte din Vinerea Paștelui Si: *colac-de-ceară, vârtelniță*. **34** (Bot; îc) **~-de-aur** Iarba-turbării.

coșulte *sm* [At: DA / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg; rar) Mâncău.

coșumi *smp* [At: CHEST. II, 220/319 / E: nct] (Reg; rar) Carâmbii scării.

coșurel *sn* [At: ȘEZ. VII 187 / Pl: *~e* / E: ***coșuri***[3] + *-el*] **1-32** (Șhp) Coșuleț **(1-32)**. **33-38** (Șhp) Coș[3] **(38-40)** (mic). **39** (Spc) Pâlnii deasupra hambarului, prin care se toarnă vama.

coșuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***coș***[3] + *-uț*] **1-38** Coșurel **(1-38)**.

cot[1] *i* [At: DA ms / E: fo] Cotcodac.

cot[2] [At: PSALT. 329/12 / Pl: *coate, ~uri*, (îvr) *cote sn, coți sm* / E: ml ***cubitus***] **1** *sn* (Atm; d. oameni) Parte exterioară a articulației dintre humerus și cubitus, care unește brațul cu antebrațul. **2** *sn* (Îlav) **~ la ~** Alături. **3** *sn* (Îal) Împreună. **4** *sn* (Îlav) **În** (sau **din**) **coate** Stând rezemat în coate **(1)**. **5** *sn* (Îe) **A da din coate** A-și face loc, împingând pe alții. **6** *sn* (Îae; fig) A lupta fără scrupule pentru a parveni. **7** *sn* (Îae) A dobândi ceva prin mijloace incorecte. **8** *sn* (Deseori cu indicarea cotului; îe) **A arăta cuiva ~ul** (Însoțit de gest) A refuza pe cineva în mod batjocoritor. **9** *sn* (Îae) A nu lua în seamă pe cineva. **10** *sn* (Înv; îe) **A întoarce ~ul** (sau **coatele**) **cuiva** A-l răsplăti rău. **11** *sn* (Îae) A nu asculta pe cineva. **12** *sn* (Înv; îlav) **Din ~** În zadar. **13** *sn* (Îlv) **A lega ~ la ~** A lega un infractor cu mâinile la spate. **14** *sn* (Îal) A lega împreună mai mulți infractori. **15** *sn* (Pop; îla) **Fudul de coate** Sărac. **16** *sn* (Pex) Lovitură dată cu cotul **(1)**. **17** *sn* (Îe) **A-și da coate(le)** (rar, **~**) sau, înv, **a-și da cu ~ul unul altuia** A-și face semne de înțelegere Si: (pop) *a se coti*. **18** *sn* (Îae) A se amuza în ascuns pe seama cuiva. **19** *sn* (Îae) A se alia în ascuns contra cuiva Si: (pop) *a se coti*. **20** *sn* (Pfm; îe) **Mă doare-n ~!** Puțin îmi pasă. **21** *sn* (Îe) **A-și băga mâinile până-n** (sau **până la**) **coate** A fura mult și fără jenă. **22** *sn* (Bot; reg; îc) **Cinci-coate** Căldărușă (*Aquilegia vulgaris*). **23** *sn* (Îc) **Coate-goale** Sărac. **24** *sn* Parte a mânecii care acoperă cotul. **25** *sn* (Îe) **A-și roade coatele pe băncile școlii** A învăța mulți ani. **26** *sn* (Îe) **A-și roade cu cineva coatele pe băncile școlii** A fi coleg de școală cu cineva. **27** *sn* (Pan; șîs) *~ul dinapoi* Partea ieșită în afară a articulației de la mijlocul piciorului de dinapoi al calului Si: (reg) *câi, cotâi, cotei* **(1)**. **28** *sn* Unealtă de zidărie Si: *colțar, dreptar, echer*. **29** *sn* Piesă încovoiată care face legătura între două piese drepte cu direcții diferite, burlane, țevi, conducte etc. **30** *sn* Loc unde își schimbă brusc direcția un drum, o vale etc. Si: *cotitură*. **31** *sn* Meandră a unei ape curgătoare. **32** *sn* Serpentină. **33** *sn* (Reg) Colț. **34** *sn* (Reg; spc) Peninsulă mică. **35** (Pop) *sn* Parte adâncă într-o apă, cu pereții drepți Cf *bulboacă, vârtej*. **36** *sn* Golf. **37** *sn* Mal abrupt al râului la schimbarea direcției în care curge. **38** *sn* (Fig; înv) Șiretlic. **39** *sn* (Fig; înv) Diversiune. **40** *sm* Distanța de la cot la încheietura mâinii drepte, trecând peste vârful degetului mijlociu. **41** *sm* Veche unitate de măsură a lungimii egală cu 0,637 m (în Moldova) sau cu 0,664 m (în Muntenia). **42** *sm* (Pex; înv) Unealtă de lemn sau metal pentru măsurat, având lungimea unui cot[2] **(41)**. **43** *sm* (Înv; pex) Bucată de material măsurată cu cotul[2] **(41)**. **44** *sm* (Rar; îe) **A-i ieși** (sau **a scoate**) **limba de un ~** A fi în mare încurcătură. **45** *sm* (Îae) A fi foarte obosit după un efort (fizic). **46** *sm* (Îvp; îs) *Trei coți de pământ* Mormânt. **47** *sm* (Înv) Unealtă de lemn sau metal liniată, pentru măsurarea capacității vaselor Si: *carâmb, hărag*. **48** *sm* (Înv; pex) Operație de măsurare oficială a butiilor Si: *cotit*[1].

cot[3] *sn* vz ***cut***[1]

cota[1] *vt* vz ***căuta***

cota[2] [At: ȘTEFĂNESCU, C. 337 / Pzi: *~tez* / E: fr ***coter***] **1** *vt* A numerota potrivit unei anumite ordini Cf *a inventaria*. **2** A stabili cursul acțiunilor, titlurilor de creanță etc. (la bursă). **3** *vt* A introduce efecte la

bursă. **4** *vi* (D. titluri, acțiuni) A avea un anumit curs la bursă. **5** *vi* A evalua cursul valutar. **6** *vt* (Fig) A aprecia calitățile unei persoane. **7** *vt* A înscrie, pe un desen tehnic, dimensiunile obiectului reprezentat. **8** *vt* A înscrie cotele **(13)** pe o hartă.

cotac[1] *sn* [At: GIUGLEA–VÂLSAN, R. S. / Pl: *~ace* / E: ns cf *cotaie*] (Reg) Cotcană.

cotac[2] *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: *~uri* / E: ***cot[2]*** **+** *-ac*] (Mol) Pâlc de pădure.

cotac[3] *sn* [At: PAMFILE J. II, ap. DA / Pl: *~ace* / E: nct] (Nob) **1** Pizmă. **2** Ură.

cotac[4] *sm* vz ***cotar[2]***

cotaibă *sf* [At: ȘEZ. V, 59/1 / Pl: *~tăibi* / E: pbl ucr ***котобаня*** „coș în care se țin găinile"] **1** Coteț pentru vite mici. **2** Cotețul câinelui.

cotaie[1] *sf* [At: (a. 1757) IORGA, S. D. XIV, 86/12 / V: *~al sn* / Pl: *~tăi* / E: ns cf vsl ***котилъ***] (Ban) Găleată mare fără mâner pentru fiert apa.

cotaie[2] *sf* [At: TDRG / Pl: *~tăi* / E: ctm ***cotei + potaie***] (Mol) Javră.

cotal *sn* vz ***cotaie[1]***

cotană *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Vas cu fundul rotund, servind ciobanilor pentru gătit, așezat pe un lanț prins de trei pari.

cotangentă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***cotangente***] (Mat) Funcție trigonometrică a unui unghi egală cu tangenta trigonometrică a unghiului complementar.

cotar[1] *sn* [At: H VI, 3 / Pl: *~e* / E: bg ***котар***] (Reg) **1** Tinda stânei, unde stau scaunele pentru muls Si: *arcaci*, *comarnic*. **2** (Lpl) Ușile prin care ies oile din strungă, la muls.

cotar[2] *sm* [At: (a. 1806) IORGA, S. D. XV, 145 / V: *~ac* / Pl: *~i* / E: ***cot[2]*** **+** *-ar*] **1** (Înv) Persoană care măsoară cu cotul[2] **(47)** adâncimea butoaielor pentru a le determina capacitatea. **2** Slujbaș care verifica măsurătorile cu cotul[2] **(41)** ale mărfurilor vândute sau lungimea reglementară a cotului[2] **(41)**. **3** (Ent) Omidă lunguiață și subțire, cenușie, care se deplasează îndoindu-se. **4** (Îvp; îe) **A merge ca un ~** A merge încet și gânditor.

cotară *sf* vz ***cotare[1]***

cotarcă *sf* [At: (a. 1807) CARTE PENTRU ECONOMIE, ap. BV II, 494 / V: ***~rgă*** / Pl: *~rci* / E: srb mg ***kotarka***] **1** Coșar[2] **(6)**. **2** Pod al casei sau al grajdului, în care se ține porumbul. **3** Coș[3] **(1)** de nuiele Si: (reg) *cotăriță*.

cotare[1] *sf* [At: ALRM II/I, h. 348 / V: (reg) ***~ră*** / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Cocină.

cotare[2] *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***cota***] **1** Numerotare potrivit unei anumite ordini Si: *cotație* **(1)**, (rar) *cotat[1]* **(1)**. **2** Stabilire a cursului acțiunilor, titlurilor de creanță etc. (la bursă) Si: *cotație* **(2)**, (rar) *cotat[1]* **(2)**. **3** Introducere a efectelor la bursă Si: *cotație* **(3)**, (rar) *cotat[1]* **(3)**. **4** Curs al titlurilor sau acțiunilor la bursă, într-o anumită zi Si: *cotație* **(4)**, (rar) *cotat[1]* **(4)**. **5** Evaluare a cursului valutar Si: *cotație* **(5)**, (rar) *cotat[1]* **(5)**. **6** (Fig) Apreciere a calităților unei persoane Si: *cotație* **(6)**, (rar) *cotat[1]* **(6)**. **7** Înscriere, pe un desen tehnic, a dimensiunilor obiectului reprezentat Si: *cotație* **(7)**, (rar) *cotat[1]* **(7)**. **8** Înscriere a cotelor[1] **(13)** pe o hartă Si: *cotație* **(8)**, (rar) *cotat[1]* **(8)**.

cotare[3] *sf* vz ***căutare***

cotargă *sf* vz ***cotarcă***

cotariță *sf* vz ***cotăriță***

cotarlă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 657 / Pl: *~le* / E: ns cf *cotei*] **1** (Reg) Pisică. **2** (Prt) Câine. **3** (Prt) Javră. **4** (Fig) Copil neastâmpărat. **5** (Fig) Om bătrân și rău.

cotat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cota***] **1-8** (Rar) Cotare[2] **(1-8)**.

cotat[2], ~ă *a* [At: ȘTEFĂNESCU, C. II / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cota***] **1** Care are înscris un număr potrivit unei anumite ordini. **2** (D. acțiuni, titluri) Care are un curs stabilit la bursă. **3** (D. efecte) Introdus la bursă. **4** (D. cursul valutar) Evaluat. **5-6** (Fig; d. oameni) Apreciat pozitiv sau negativ. **7** (D. un desen tehnic) Care are dimensiunile notate. **8** (Înv; îs) *Geometrie ~ă* Parte a geometriei descriptive care reprezintă obiectele prin proiecțiile lor în plan orizontal și indică, prin numere, cotele **(17)** diferitelor puncte ale acestor obiecte. **9** (Îs) *Schiță ~ă* Schiță care notează dimensiunile obiectelor reprezentate. **10** (D. hărți) Care are cotele **(13)** notate.

cotație *sf* [At: DN[3] / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: it ***quotazione***, fr ***cotation***] **1-8** Cotare[2] **(1-8)**.

cotațiune *sf* vz ***cotație***

cotă[1] *sf* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 522 / Pl: *~te* / E: fr ***cote***] **1** (Șîs) *~ parte* Parte cu care cineva contribuie la formarea unui fond, la o cheltuială comună Si: *contribuție*, (iuz) *cislă*. **2** (Îas) Parte care revine cuiva în urma unei repartizări, a unei împărțeli etc. Si: (iuz) *cislă*. **3** (Spc) Sumă pe care o încasează un jucător pentru fiecare miză pusă pe un cal care a câștigat cursa. **4** Parte cu care cineva contribuie la impozite Si: *contribuție*. **5** Cotizație. **6** (Înv) Cantitate de produse (agricole) pe care un producător trebuia să o predea statului. **7** (Înv) Parte care revine unui producător ca sarcină de producție, cu care acesta participă la producția totală a acelui fel de bunuri. **8** (Înv; îs) *~ de beneficiu* Parte din beneficiu, repartizată cuiva. **9** Parte dintr-un tot, în cifre absolute sau în valori procentuale, căreia i se dă o anumită destinație sau i se aplică un anumit regim Si: *coeficient*. **10** (Pex) Cifra care exprimă cota **(9)**. **11** (Șîs *~ta bursei*) Tablou la bursă care conține, în fiecare zi, cursul acțiunilor, în unități monetare ale pieței. **12** Indicație în cifre și litere a fiecărei serii de acte, documente, cărți, într-o colecție sau bibliotecă. **13** Indicare, pe hartă, a înălțimii diferitelor puncte de pe teren, în raport cu un plan luat ca bază, de obicei nivelul mării. **14** (Pex) Cifră de pe hartă care arată înălțimea punctului. **15** (Pex) Locul pe teren care corespunde cotei de pe hartă. **16** Indicare, pe un desen tehnic, a dimensiunilor diferitelor părți ale obiectului reprezentat. **17** (Pex) Cifră care indică, într-un desen tehnic, dimensiunile obiectului reprezentat. **18** (Îs) *~ta apelor* Nivelul unei ape curgătoare. **19** Ansamblu de cifre și litere atribuit pentru identificarea unei cărți dintr-o bibliotecă. **20** (Îs) *~ de întreținere* Sumă de bani cu care fiecare dintre colocatari contribuie la cheltuielile comune de întreținere a imobilului respectiv.

cotă[2] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***cotte***] **1** (Liv) Fustă țărănească. **2** Haină largă purtată de preoții catolici.

cotărâtură *sf* [At: I. IONESCU, P. 110 / Pl: *~ri* / E: ***cotări*** **+** *-(i)tură*] (Înv) Cotărit[1] **(4)**.

cotărcuță *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: ***cotarcă*** **+** *-uță*] **1-6** (Șhp) Cotarcă **(1-3)** (mică).

cotări[1] *vt* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***cotar[2]***] (Înv) **1** A măsura pânza cu cotul[2] **(41)** Si: *a coti[2]* **(20)**. **2** A măsura capacitatea vaselor cu cotul[2] **(46)** Si: *a coti[2]* **(22)**.

cotări[2] *v* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***cotorî*** css] **1-7** (Agr) A cotorî **(1-7)**.

cotăricioară *sf* [At: ALRT II, h. 320 / Pl: *~re* / E: ***cotăriță*** **+** *-ioară*] **1-4** (Șhp) Cotăriță **(1-2)** (mică).

cotărie *sf* [At: (1665) FURNICĂ, I. C. / Pl: *~ii* / E: ***cotar*** **+** *-ie*] (Înv) Cotărit[1] **(3)**.

cotărire[1] *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotări***] (Înv) **1** Măsurare a pânzei cu cotul[2] **(41)** Si: *cotărit[1]* **(1)**, *coteală* **(16)**, *cotire* **(16)**, *cotit[1]* **(16)**, *cotitură* **(16)**. **2** Măsurare a capacității vaselor cu cotul[2] **(46)** Si: (reg) *cotărit[1]* **(2)**, *coteală* **(18)**, *cotire* **(18)**, *cotit[1]* **(18)**, *cotitură* **(18)**.

cotărire[2] *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotări***] **1** (D. pânză) Care este măsurată cu cotul[2] **(41)**. **2** (D. capacitatea vaselor) Care este măsurată cu cotul[2] **(46)**.

cotărire[3] *sf* vz ***cotorâre***

cotărit[1] *sn* [At: (a. 1772) URICARIUL XXII, 356 / Pl: *~uri* / E: ***cotări***] (Înv) **1-2** Cotărire[2] **(1-2)**. **3** (Înv) Impozit pe mărfurile care se vindeau cu cotul[2] **(41)**. **4** (Înv) Impozit pe băuturile controlate cu cotul[2] **(46)** Si: *vinărit*.

cotărit[2] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***cotar*** **+** *-it*] **1-2** Meseria cotarului **(1-2)**.

cotărit[3] *sn* vz ***cotorât[2]***

cotărit[4], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotări***] (Reg) **1-2** Care a fost măsurat cu cotul[2] **(41, 46)**.

cotărit[5], ~ă *a* vz ***cotorât[2]***

cotăriță *sf* [At: H. IX 88 / V: ***~tar~, ~tor~*** / Pl: *~țe* / E: srb ***kotarica***] (Reg) **1** Cotarcă **(3)**. **2** Stup din împletitură de nuiele lipită cu lut.

cotător *sm* vz ***căutător***

cotăzât, ~ă *a* vz ***cotăzit***

cotăzit, ~ă *a* [At: ȘEZ. XXXII, 107 / V: *~zât* / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Murdar. **2** Mârșav.

cotâi *sn* [At: DR. V, 300 / Pl: *~e* / E: ***cot²*** + *-âi*] Cot² **(26)**.

cotâng *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ngi* / E: mg ***katáng***] (Reg) **1** Copilandru. **2** Băiețandru. **3** Flăcăiandru. **4** Fecioraș bine făcut.

cotângan *sm* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~i* / E: ***cotâng*** + *-an*] (Reg) **1-8** (Șdp) Cotâng **(1-4)** (mare) Si: (reg) *cotângău, cotângoi*.

cotângău *sm* [At: CABA, SĂL. / Pl: *~ăi* / E: ***cotâng*** + *-ău*] (Reg; șdp) **1-8** Cotângan **(1-8)**.

cotângoi *sm* [At: N. R. R. L. I. S. II, 19 / Pl: *~* / E: ***cotâng*** + *-oi*] (Reg; șdp) **1-8** Cotângan **(1-8)**.

cotârcă *sf* [At: PAMFILE, B. 25 / Pl: *~rci* / E: nct] (Iuz) Holeră.

cotârci [At: TDRG / V: *~rși* / Pzi: *~rcesc* / E: ns cf *cotoi, cotoci*] **1-2** *vtr* (D. animale) A (se) cotoi **(1-2)**.

cotârjă *sf* [At: DR. V, 178 / V: *~ter~* / Pl: *~je* / E: srb ***kotrešan*** „zburlit"] (Reg) **1** Capră rea. **2** Cal bătrân, neputincios. **3** Copil slab și neastâmpărat.

cotârji *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~jesc* / E: ***cotârjă***] (Reg) **1** A fura. **2** A mistifica.

cotârlan *sn* [At: CHEST. II, 283/360 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg; pbl) Cotlon.

cotârlău [At: H XVII / Pl: *~laie* sn, *~lăi* sm / E: nct] (Reg) **1** *sn* Coteț de găini. **2** *sm* Băietan fără mustață. **3** *sm* Burlac.

cotârleață *sf* vz ***cotârleț***

cotârlete *sm* vz ***cotârleț***

cotârleț *sm* [At: ARH. OLT. VII, 521 / V: *~eață, ~ete* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Coteț de animale mici. **2** Coteț de păsări.

cotârli¹ *vt* vz ***codârli***

cotârli² *vt* [At: JAHRESBER., VIII, 82 / Pzi: *~lesc* / E: ctm ***coteli*** + ***cotarlă***] (Reg) **1-3** A coteli **(1-3)**. **4** A consuma tot ce este posibil. **5** A fura.

cotârlire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotârli***] (Reg) **1-3** Cotelire **(1-3)**. **4** Consumare a tot ce este posibil. **5** Furt.

cotârloi *sm* [At: CADE / Pl: *~* / E: ***cotarlă*** + *-oi*] (Ban) Copilandru.

cotârneață *sf* [At: H XII, 386 / Pl: *~ețe* / E: ctm ***coteneață*** + ***târnă***] (Reg) **1** Coteț pentru porci. **2** Poiata vierilor.

cotârsă *sf* vz ***cotârză***

cotârși *vt* vz ***cotârci***

cotârză *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: *~rsă* / Pl: *~ze* / E: nct] (Reg) Haine rupte Si: (reg) *râză*.

cotcană *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: nct] (Buc) Cârlig de lemn, înfipt în perete, de care atârnă ceaunul deasupra focului Si: (reg) *cotac, cujbă*.

cotcă *sf* [At: ECONOMIA, 7/7 / V: *cocică, gocică* / Pl: *~tci* / E: mg ***kotyka***] (Reg) **1** Minge. **2** (Înv; îc) **De-a ~ca** Numele unui joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape. **3** (Înv; îc) **De-a ~ca în găuri** Joc cu mingea nedefinit mai îndeaproape. **3** (Înv; îc) **De-a pâta ~ca** Joc cu mingea.

cotcârâgi *vi* vz ***cotcorigi***

cotclan *sn* vz ***cotlon***

cotclău *sn* vz ***cotlon***

cotcodac [At: ALECSANDRI, T. I. 346 / V: *~aci, cutcudaț* / E: fo] **1** *i* Imită strigătul găinii care a ouat. **2** *i* Imită strigătul găinii speriate. **3** *i* (Rar) Imită strigătul cocoșului. **4** *i* (Rar) Imită strigătul altor păsări. **5** *i* (Olt; înv) Exprimă surpriza. **6** *i* (Olt; înv) Iată-mă. **7** *sn* Cotcodăcit¹ **(3)**. **8** *sna* (Îf *cutcudatu*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cotcodaci *i, sn* vz ***cotcodac***

cotcodăceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***cotcodăci*** + *-eală*] **1-2** Cotcodăcire **(1-2)**.

cotcodăci *vi* [At: ALECSANDRI, T. 105 / V: (reg) ***câtcăd~, câtcădăți, câtcăd~, codc~, -doci, cotcoi, cutcud~, cutcudăi*** / Pzi: *~ăcește* / E: ***cotcodac***] **1-2** (D. găini) A emite sunetul cotcodac **(1-2)** Si: (reg) *a cotorozi* **(1-2)**. **3** (D. oameni) A trăncăni.

cotcodăcire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotcodăci***] **1-2** (D. găini) Emitere a sunetului cotcodac **(1-2)** Si: *câtcărăit* **(1-2)**, *cotcodăceală* **(1-2)**, *cotcodăcit* **(1-2)**, *cotorozire* **(1-2)**, *cutcudețătură* **(1-2)**, *cutcurezare* **(1-2)**. **3** Trăncănire.

cotcodăcit *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 58 / Pl: *~uri* / E: ***cotcodăci***] **1-2** Cotcodăcire **(1-2)**. **3** Sunet emis de găină Si: *câtcărăit* **(3)**, *cotcodac* **(7)**, *cutcudețătură* **(3)**.

cotcodină *sf* [At: JARNÍK, ap. TDRG / Pl: *~ne* / E: ctm ***cotcodac*** + ***găină***] (Reg) Găină.

cotcodoci *vi* vz ***cotcodăci***

cotcoi *vi* vz ***cotcodăci***

cotcore *sm* [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: *~ri* / E: nct] (Îrg) Om căruia îi place să caute.

cotcoreza *vi* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***cutcura, cutcur~*** / Pzi: *~zează* / E: ctm ***cotcoi*** + ***hureza***] (Îrg) **1-3** Cotcodăci **(1-3)**.

cotcorezi *vi* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***cutcureși*** / Pzi: *~zește* / E: ctm ***cotcoi*** + ***hurezi***] (Reg) **1-3** A cotcodăci **(1-3)**.

cotcorigi *vi* [At: CIHAC, II, 67 / V: ***câtcârâgi, câtcâr~, ~cârâgi, ~rogi, ~rozi, ~ozi*** / Pzi: *~igește* / E: ctm ***cotcodac*** + ***cucurigi***] (Reg) **1-3** A cotcodăci **(1-3)**. **4-5** A cucurigi **(1-2)**.

cotcorodi *vi* [At: ZANNE, P. I, 468 / Pzi: *~dește* / E: ctm ***cotcodac*** + ***boscorodi***] **1-3** A cotcodăci **(1-3)**.

cotcorogi *vi* vz ***cotcorigi***

cotcorozi *vi* vz ***cotcorigi***

cotcozi *vi* vz ***cotcorigi***

cotcușă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~șe* / E: ***cotcă*** + *-ușă*] (Reg; șhp) **1-2** Cotcă **(1)** (mică).

cote *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~* / E: nct] (Reg) **1** Ie. **2** Cămașă lungă pentru copii.

cotea *sms* [At: PAMFILE, J. I / E: ***cot²*** + ***-ea***] (Îrg) **1** (Gmț) Persoană care refuză întotdeauna. **2** (Fig) Persoană care merge pe căi ocolite pentru a-și atinge scopurile. **3** (Euf) Dracul. **4** Câine care aleargă după vânat în zigzag. **5** (Îe) **Nu e departe ~ de iepure** Va izbuti în curând să-și atingă scopul. **6** (Îae) Se aseamănă mult cu...

coteai *sm* vz ***cotei²***

coteală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***coti²*** + ***-eală***] **1-7** Cotire **(1-7)**. **8** (Nob) Încovoiere. **9** Cotire **(9)**. **10** (C. indică drumul) Părăsire. **11-15** Cotire **(11-15)**. **16** Cotărire **(1)**. **17** (Îvr; pan) Bătaie. **18** (Îvr) Cotărire **(2)**. **19** Îmbulzeală.

coteață *sf* vz ***coteț***

coteaucă *sf* [At: DA / Pl: *~uci* / E: ***cotei²*** + *-aucă*] (Reg) **1-9** Coteică¹ **(1-9)**.

cotecer *sm* [At: COSTINESCU / V: *~ticer* / Pl: *~i* / E: ***coteț*** + *-er*] **1** Îngrijitor de cotețe dintr-un helešteu. **2** Pescar care cunoaște tainele unei bălți. **3** (Pex) Vânător care știe să caute bine.

cotecior *sn* [At: GORJAN, H. II, 37 / Pl: *~oare* / E: ***coteț*** + *-ior*] **1-14** (Șhp) Coteț **(1-3, 5-6, 8-9)** (mic).

cotei¹ [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~e* / E: ***cot²*** + ***-ei***] **1-5** *sn* Cot² **(26, 29-32)**. **6** *sn* (Reg) Zigzag. **7** *sm* (Reg) Cotea **(4)**.

cotei² *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 32 / V: (înv) ***~eai*** / Pl: *~* / E: vsl ***котелъ***] (Pop) **1** Specie de câine mic. **2** Câine care nu mai crește. **3** Cățeluș ținut în casă. **4** Câine mic de companie. **5** Prepelicar. **6** (Pex) Câine blând. **7** Câine fără stăpân. **8** Javră. **9** (Fig) Băiat cu o conduită incorectă, necinstită.

coteiaș *sm* [At: PASCU, C. 147 / V: ***~ieș*** / Pl: *~i* / E: ***cotei²*** + *-aș*] **1-18** (Șhp) Cotei² **(1-9)** (mic).

coteică¹ *sf* [At: H II, 252 / Pl: *~ici* / E: ***cotei²*** + ***-că***] (Pop) **1-8** Femelă cotei² **(1-8)**. **9** (Fig) Femeie cu o conduită incorectă, necinstită.

coteică² *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) **1** Albie. **2** (Îe) **A schimba ~ca** A deveni, din prieteni, dușmani.

coteicră *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Amvon.

coteicuță *sf* [At: SBIERA, P. 115/41 / Pl: *~țe* / E: ***coteică*** + *-uță*] **1-18** (Șhp) Coteică¹ **(1-9)** (mică).

coteieș *sm* vz ***coteiaș***

cotelelnic, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***coteli*** + *-elnic*] (Reg; d. animale) **1** Care caută mereu mâncare. **2** (D. câini) Care caută mereu vânatul.

cotelet *sm* [At: PAMFILE, C. 25/35 / Pl: *~i* / E: ***coteli*** + *-et*] **1-3** Cotelitor **(1, 3, 5)**.

coteli [At: DIONISIE, C. 171 / V: ***~tili, ~toli*** / Pzi: *~lesc* / E: srb ***cotiljati (se)***] (Înv) **1** *vt* A cotrobăi **(3)**. **2** *vt* A căuta pe furiș Si: (reg) *a cotârli* **(2)**. **3** *vt* A face dezordine, stricând lucruri Si: (reg) *a cotârli* **(3)**. **4** *vi* A trebălui prin casă. **5** *vt* A deretica. **6** *vi* A face ordine. **7** *vi* A gospodări prin curte. **8** *vt* (Buc) A linge farfuriile. **9** *vt* (Pex) A fura. **10** *vt* (Reg) A controla calitatea vaselor de lut. **11-18** *vtr* (Reg) A (se) coti **(1-8)**. **19** *vr* A se rostogoli.

cotelici *sm* [At: DA / Pl: ~ / E: ***coteli*** + *-ci*] **1-3** Cotelitor **(1, 3, 5)**.

cotelire *sf* [At: DA / V: ***~til~, ~tol~*** / Pl: *~ri* / E: ***coteli***] (Înv) **1** Scotocire. **2** Căutare pe furiș Si: (reg) *cotârlire* **(2)**, *cotelit^1* **(2)**. **3** Răvășire și stricare a lucrurilor Si: (reg) *cotârlire* **(3)**, *cotelit^1* **(3)**. **4** Trebăluire prin casă Si: *cotelit^1* **(4)**. **5** Dereticare. **6** Rânduire Si: *cotelit^1* **(6)**. **7** Gospodărire prin curte Si: *cotelit^1* **(7)**. **8** (Buc) Lingere a farfuriilor Si: *cotelit^1* **(8)**. **9** (Pex) Furt. **10** (Reg) Controlare a calității vaselor de lut Si: *cotelit^1* **(10)**. **11-15** Cotire **(1-5)**. **16** (Reg) Rostogolire.

cotelit^1 *sn* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / V: ***~til~^{1}, ~tol~^{1}*** / Pl: *~uri* / E: ***coteli***] **1** Scotocire. **2-4** Cotelire **(2-4)**. **5** Dereticare. **6-8** Cotelire **(6-8)**. **9** (Pex) Furt. **10** Cotelire **(10)**. **11-15** Cotire **(1-5)**. **16** Rostogolire.

cotelit^2, ~ă *a* [At: COȘBUC, F. 85/35 / V: ***~til~^{2}, ~tol~^{2}*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coteli***] (Înv) **1** Scotocit^2. **2** Căutat pe furiș. **3** Răvășit și stricat. **4** Dereticat^2. **5** Gospodărit^2. **6** (D. vase) Din care s-a mâncat totul. **7** Lins^2. **8** (Pex) Furat^2. **9-12** Cotit^2 **(1-4)**. **13** Rostogolit^2.

cotelitor, ~oare [At: MUSCEL, 108 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***coteli*** + *-tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care scotocește. **3-4** *smf, a* (Persoană) care caută pe furiș. **5-6** *smf, a* (Persoană) care răvășește și strică lucrurile. **7-8** *smf, a* (Persoană) care trebăluiește prin casă. **9-10** *smf, a* (Persoană) care deretică. **11-12** (Persoană) care gospodărește prin curte. **13-14** *smf, a* (Persoană) care linge farfuriile. **15-16** *smf, a* (Persoană) care fură. **17-20** Cotitor **(1-4)**.

coteneață *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 52 / V: ***~tin~*** / Pl: *~ete* / E: ctm ***coteț + chichineață***] **1-6** Coteț **(1-3, 5-6, 12)** sărăcăcios. **7** Cameră sărăcăcioasă. **8** (Înv; îcs) **De-a ~ța** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **9** (Înv; îe) **A fi din cei care ridică ~ța pe sus** A fi hoț.

coterie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***coterie***] (Liv) Grup de persoane care urmăresc scopuri ascunse Si: (fam) *clică, gașcă*.

coterjă *sf* vz ***cotârjă***

coteț [At: ANON. CAR. / V: ***~eață*** *sf* / Pl: *~e, ~uri* / E: vsl **котьць** „cuib"] **1** *sn* Adăpost mic din nuiele sau scânduri pentru păsări de curte. **2** *sn* Porumbar. **3** *sn* Cocină. **4** *sn* (Irn; îe) **A pune pe cineva la ~** A pune la îngrășat. **5** *sn* Adăpost pentru câini. **6** *sn* Adăpost pentru viței. **7** *i* (Rep) Strigăt cu care se alungă animalele la coteț **(5-6)**. **8** *sn* Construcție zidită pentru animale. **9** *sn* Cușcă mică pentru animale captive. **10** *sn* (Fig) Închisoare. **11** *sn* (Arg; fig) Ascunzătoare pentru cei urmăriți. **12** *sn* (Pex) Colibă ciobănească. **13** (Pex) Umbrar al ciobanilor. **14** (Pex) Despărțitură a strungii. **15** (Pan) Cameră dezordonată. **16** (Pes; șîs) *~ cu o aripă, ~ cu două aripi, ~ bulgăresc, ~ de chefali, ~ cu sfârtai, ~ țesut* Capcană din nuiele, stuf sau trestie, pentru prins pește. **17** (Reg) Dig din nuiele spre a abate apa de la mal, ca să nu-l surpe. **18** (Reg) Grătar de nuiele în care se bat știuleții de porumb, spre a desface boabele. **19** (Reg) Ghizd. **20** (Reg) Lemne puse la capetele ulucului, ca să nu stea pe pământ. **21** (Reg) Loc în care se învârtește coaca joagărului. **22** (Reg) Gaură în pământ, la jocul numit „de-a poarca". **23** (Prt) Cal mare și slab.

cotețar *sm, a* [At: H IX 321 / Pl: *~i* / E: ***coteț*** + *-ar*] (Reg) **1-2** (Animal) care umblă după pradă pe la cotețe.

cotfas *sn* [At: DA / V: ***~flas*** / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *kotyfolni* „a găti mâncare rea"] (Reg) Murdărie.

cotflas *sn* vz ***cotfas***

cotfoit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *cotfosi*] **1** Molatic. **2** Încet la treabă.

cotfoseală *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pl: *~eli* / E: ***cotfosi*** + *-eală*] (Reg) Zeamă îngroșată.

cotfosi *vr* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: ***cotfas***] (Reg) A bucătări fără a se pricepe.

coti^1 *i* [At: POMPILIU, B. 1009 / V: ***cuti, cutiu*** / E: ***coteț***] Strigăt cu care se alungă vițelul la coteț.

coti^2 [At: ANON. CAR. / V: ***coți*** / Pzi: *~tesc* / E: ***cot^2***] **1-2** *vir* (Înv) A (se) atinge cu cotul^2 **(1)** Si: (îrg) *a (se) coteli* **(11-12)**, *a (se) ghionti*, (înv) *a (se) încota*. **3-4** *vir* (Înv) A (se) lovi cu cotul^2 **(1)** Si: (îrg) *a (se) coteli* **(13-14)**, *a (se) ghionti*, (înv) *a (se) încota*. **5** *vt* (Înv) A-și face loc prin mulțime cu coatele^2 **(2)** Si: (îrg) *a coteli* **(15)**, *a ghionti* (înv), *a încota*. **6-7** *vir* (Înv) A(-și) face semne cu cotul^2 **(1)** Si: (îrg) *a (se) coteli* **(16-17)**, *a (se) ghionti*, (înv) *a (se) încota*. **8** *vt* (Înv) A intra în vorbă cu cineva atrăgându-i atenția cu cotul^2 **(1)** Si: (îrg) *a coteli* **(18)**, *a ghionti*, (înv) *a încota*. **9** *vr* (Înv; d. oameni) A petrece cu cineva Si: *a încota*. **10** *vi* (D. drumuri, râuri etc.) A-și schimba direcția Si: (reg) *a cotigi* **(1)**. **11** *vr* (Nob) A se încovoia. **12** *vi* A se abate din drumul său Si: (reg) *a cotigi* **(2)**. **13** *vt* (C. indică drumul) A părăsi Si: (reg) *a cotigi* **(3)**. **14-15** *vt* A merge sau a fugi în zigzag Si: (reg) *a cotigi* **(4)**. **16** *vt* A conduce pe cineva pe un drum cotit, spre a-l rătăci Si: (reg) *a cotigi* **(5)**. **17** *vt* (Rar) A întoarce ceva într-o altă direcție Si: (reg) *a cotigi* **(6)**. **18** *vt* (Rar) A ocoli ceva, deplasându-se pe o linie curbă, nu dreaptă Si: (reg) *a cotigi* **(7)**. **19** *vt* (Rar) A evita pe cineva Si: (reg) *a cotigi* **(8)**. **20** *vt* (Înv) A cotări^1 **(1)** Cf *cot^2* **(41)**. **21** *vt* (Înv; pan) A bate. **22** *vt* (Înv) A cotări^1 **(2)** Cf *cot^2* **(46)**.

cotic^1 *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: ***cot^2*** + *-ic*] **1-30** (Șhp) Cot^2 **(1, 15, 23, 27-38)** (mic).

cotic^2 *sm* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ns cf *cotei^2*, *cotarlă*] (Reg) Băiat leneș.

coticer *sm* vz ***cotecer***

cotidal, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cotidal***] (Îs) *Linie ~ă* Curbă care unește punctele de pe suprafața mărilor și oceanelor, în care mareele au loc la aceeași oră.

cotidian, ~ă [At: GHICA, A. 789 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***quotidien***, it ***cotidiano***] **1** *a* De fiecare zi Si: *zilnic*. **2** *a* Obișnuit. **3** *a* Permanent. **4-5** *sn, a* (Publicație periodică) cu apariție zilnică.

cotigar [At: D. ZAMFIRESCU, CONV. LIT. XLIII, 915 / V: ***~iugar*** / Pl: *~i* sm și *~e* sn / E: ***cotigă*** + *-ar*] **1-6** *sm* Persoană care are o cotigă **(1, 3-7)** Si: *cotijnic* **(1-6)**. **7-12** *sm* Persoană care cară cu cotiga **(1, 3-7)** Si: *cotijnic* **(7-12)**. **13** *sn* Căruță lungă și joasă cu care se transportă greutăți mari.

cotigarist *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 182 / Pl: *~iști* / E: ***cotigar*** + *-ist*] **1-2** Cotiugaragiu **(1-2)**.

cotigă *sf* [At: PSALT. 310/31 / V: ***cât~, ~tiugă*** / Pl: *~igi*, (înv) *~ige* / E: ucr **котига**] **1** Căruță scurtă pentru transporturi ușoare. **2** Cantitate care se poate transporta cu cotiga **(1, 3, 6)**. **3** Car mic. **4** Car sărăcăcios, cu coșul stricat. **5** Căruță cu două roți Si: *teleagă*. **6** Car mai lung cu care se aduc lemne de la pădure. **7** (Înv) Car mare, cu pereții metalici, întregi, folosit la transportul gunoaielor. **8** (Prc) Fiecare dintre cele două roți, de mărime inegală, legate printr-o osie, pe care se reazemă grindeiul plugului Si: (reg) *căroaie, rotilă, teleagă, teleguță*. **9** (Reg; fig) Preot bătrân și bărbos.

cotigeală^1 *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***cotigi*** + *-eală*] (Reg) **1-8** Cotire **(7, 9-15)**. **9** Îmbulzeală.

cotigeală^2 *sf* [At: CARDAȘ, C. P. 182 / V: ***~tiuge~*** / Pl: *~igeli* / E: ***cotigă*** + *-eală*] Căruță lungă, fără coș, pentru transportul lemnelor Cf *cotigă* **(6)**.

cotigi *vit* [At: ALECSANDRI, T. 51 / Pzi: *~igesc* / E: ***coti^2 + fugi***] (Reg) **1-8** A coti^2 **(10, 12-18)**. **9** (Îvp; îe) **A nu mai avea încotro ~** A fi într-o situație fără ieșire.

cotigire *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***cotigi***] (Reg) **1-8** Cotire **(7, 9-15)**. **9** (Îvr) Vârtej.

cotigit^1 *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: ***cotigi***] (Reg) **1-8** Cotire **(7, 9-15)**. **9** (Îvr) Vârtej.

cotigit^2, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotigi***] (Reg) **1-7** Cotit^2 **(5-7, 9-12)**.

cotigitură *sn* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotigi*** + *-tură*] (Reg) **1-8** Cotire (**7, 9-15**). **9-14** Cotitură (**19-24**).

cotiguță *sf* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 242 / Pl: *~țe* / E: ***cotigă*** + *-uță*] **1-12** (Șhp) Cotigă (**1-6**) (mică).

cotijnic *sm* [At: DR. V, 178 / Pl: *~ici* / E: ***cotigă*** + *-nic*] **1-12** Cotigar (**1-12**).

cotil[1]- [At: DN[3] / E: fr ***cotyle***] Element prim de compunere cu semnificația „(referitor la o) cavitate".

cotil[2] *sn* [At: MURNU, I. 95 / Pl: *~e* / E: fr ***cotyle***] (Atm) Cavitate osoasă, în care se articulează un alt os.

cotilă *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~le* / E: ngr ***χοτύλη***] (Grî) Unitate de măsură pentru capacitate egală cu 250 ml.

cotiledon, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~oane* / E: fr ***cotylédon***] **1** *sn* Frunzuliță cu rezerve nutritive care se găsește în embrionul unei plante fanerogame. **2** *sn* Fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. **3** *a* (Înv; d. plante) Cotiledonat (**1**).

cotiledonat, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***cotylédoné***] **1** *a* (D. plante) Care are unul sau mai multe cotiledoane. **2** *sfp* Nume generic dat plantelor cu cotiledoane.

cotili *v* vz ***coteli***

cotilion *sn* [At: FILIMON, C. II, 346 / S: (înv) *~illon* / Pl: *~oane* / E: fr ***cotillon***] **1** Dans de bal cu ritm de marș sau de cadril, cu figuri și scene de mimică. **2** Melodie după care se execută cotilionul (**1**).

cotilire *sf* vz ***cotelire***

cotilit[1] *sn* vz ***cotelit[1]***

cotilit[2], ~ă *a* vz ***cotelit[2]***

cotiloid, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~lo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***cotyloïde***] (Atm) **1** Care are forma unui cotil[2]. **2** Referitor la cotil[2]. **3** Propriu cotilului[2]. **4** De cotil[2]. **5** (D. cavități osoase) În care se articulează capul unui alt os.

cotilosaurian *sm* [At: DN[3] / P: *~sa-u-ri-an* / Pl: *~ieni* / E: ger ***Kotilosaurier***] **1** (Lpl) Ordin de reptile fosile înrudite cu stegocefalii. **2** (Lsg) Animal din ordinul cotilosaurienilor (**1**).

cotină *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~ne* / E: ***cot[2]*** + *-ină*] (Reg) **1-4** Cot[2] (**29- 32**). **5** Loc strâmt.

cotineață *sf* vz ***coteneață***

cotingență *sf* vz ***contigență***

cotinoi *sm* [At: DA / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Mladă de brăduț.

cotioară *sf* vz ***cotor***

cotior *sn* vz ***cotor***

cotire *sf* [At: POLIZU / V: *coti~* / Pl: *~ri* / E: ***coti[2]***] **1** (Înv) Atingere cu cotul[2] (**1**) Si: (îrg) *coteală* (**1**), *cotelire* (**11**), (îrg) *cotelit[1]* (**11**), *cotit[1]* (**1**), *cotitură* (**1**), *încotare, încotat[1]*. **2** (Înv) Lovire cu cotul[2] (**1**) Si: *coteală* (**2**), (îrg) *cotelire* (**12**), (înv) *cotelit[1]* (**12**), *cotit[1]* (**2**), *cotitură* (**2**), *încotare, încotat[1]*. **3** (Înv) Înaintare prin mulțime făcându-și loc cu coatele[2] (**1**) Si: *coteală* (**3**), (îrg) *cotelire* (**13**), (înv) *cotelit[1]* (**13**), *cotit[1]* (**3**), *cotitură* (**3**), *încotare, încotat[1]*. **4** (Înv) Atragere a atenției cuiva atingându-l cu cotul[2] (**1**) Si: *coteală* (**4**), (îrg) *cotelire* (**14**), (înv) *cotelit[1]* (**14**), *cotit[1]* (**4**), *cotitură* (**4**), *încotare, încotat[1]*. **5** (Înv) Intrare în vorbă cu cineva atrăgându-i atenția cu cotul[2] (**1**) Si: *coteală* (**5**), (îrg) *cotelire* (**15**), (înv) *cotelit[1]* (**15**), *cotit[1]* (**5**), *cotitură* (**5**), *încotare, încotat[1]*. **6** (Înv) Petrecere împreună cu cineva Si: *coteală* (**6**), *cotit[1]* (**6**), *cotitură* (**6**), *încotare, încotat[1]*. **7** (D. drumuri, râuri etc.) Schimbare a direcției Si: *coteală* (**7**), *cotigeală* (**1**), *cotigire* (**1**), *cotigit[1]* (**1**), *cotigitură* (**1**), *cotit[1]* (**7**), *cotitură* (**7**). **8** (Nob) Încovoiere. **9** Abatere din drumul său Si: *coteală* (**9**), *cotigeală* (**2**), *cotigire* (**2**), *cotigit[1]* (**2**), *cotigitură* (**2**), *cotit[1]* (**9**), *cotitură* (**9**). **10** Părăsire a drumului. **11-12** Mers sau alergare în zigzag Si: *coteală* (**11**), *cotigeală* (**4**), *cotigire* (**4**), *cotigit[1]* (**4**), *cotigitură* (**4**), *cotit[1]* (**11**), *cotitură* (**11**). **13** Conducere a cuiva pe un drum cotit, spre a-l rătăci Si: *coteală* (**12**), *cotigeală* (**5**), *cotigire* (**5**), *cotigit[1]* (**5**), *cotigitură* (**5**), *cotit[1]* (**12**), *cotitură* (**12**). **14** (Rar) Întoarcere a unui obiect într-o altă direcție Si: *coteală* (**13**), *cotigeală* (**6**), *cotigire* (**6**), *cotigit* (**6**), *cotigitură* (**6**), *cotit[1]* (**13**), *cotitură* (**13**). **15** (Rar) Ocolire a unui obiect, deplasându-se pe o linie curbă Si: *coteală* (**14**), *cotigeală* (**7**), *cotigire* (**7**), *cotigit[1]* (**7**), *cotigitură* (**7**), *cotit[1]* (**14**), *cotitură* (**14**). **16** (Rar) Evitare a cuiva Si: *coteală* (**15**), *cotigeală* (**8**), *cotigire* (**8**), *cotigit[1]* (**8**), *cotigitură* (**8**), *cotit[1]* (**15**), *cotitură* (**15**). **17** Cotărire (**1**). **18** (Îvr; pan) Batere. **19** (Îvr) Cotărire (**2**). **20** (Înv) Vârtej.

cotirej *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Resturi neridicate de pe câmp după tăierea strujenilor.

cotiș [At: ALEXANDRESCU, M. / Pl: *~uri* / E: ***cot[2]*** + *-iș*] (Înv) **1** *av* În mod cotit. **2** *av* Cu ocolișuri. **3** *a* În zigzag. **4** *a* Strâmb. **5-7** *sn* Cot[2] (**29-31**).

cotișor [At: TEODORESCU, P. P. 601 / Pl: *~oare* / E: ***cot[2]*** + *-ișor*] **1-30** *sn* (Șhp) Cot[2] (**1, 15, 23, 27-38** (mic) Si: *cotuleț* (**1-30**), *cotuț* (**1-30**). **31-36** *sm* (Șhp) Cot[2] (**41-42, 46**) (mic) Si: *cotuleț* (**30-36**), *cotuț* (**30-36**).

cotiște *sf* [At: (a. 1755) IORGA, S. D. IV, 5 / Pl: *~ti* / E: ***cot[2]*** + *-iște*] (Înv) Cătun.

cotit[1] *sn* [At: DA / V: *cotit[1]* / Pl: *~uri* / E: ***coti[2]***] **1-7** Cotire (**1-7**). **8** (Nob) Încovoiere. **9-15** Cotire (**9-15**). **16** Cotărire (**1**). **17** (Îvr; pan) Batere. **18** (Îvr) Cotărire (**2**).

cotit[2], ~ă *a* [At: LET. I, 230/4 / V: *cotit[2]* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coti[2]***] **1** (Înv) Atins cu cotul[2] (**1**) Si: *cotelit[2]* (**8**), (înv) *încotat[2]*. **2** (Înv) Lovit cu cotul[1] (**1**) Si: *cotelit[2]* (**9**), (înv) *încotat[2]*. **3** (Înv) Făcut atent cu cotul[2] (**1**) Si: *cotelit[2]* (**10**), (înv) *încotat[2]*. **4** (Înv) Contactat cu cotul[2] (**2**) Cf *coti[2]* (**8**) Si: *cotelit[2]* (**11**), (înv) *încotat[2]*. **5** (D. drumuri, râuri etc.) Care își schimbă direcția Si: *cotigit[2]* (**1**). **6** (D. drumuri, râuri etc.) Șerpuit[2]. **7** (D. o direcție, un drum) Părăsit pentru altă direcție. **8** (Nob) Încovoiat[2]. **9** (D. oameni; rar) Condus pe un drum cotit spre a se rătăci. **10** (D. obiecte; rar) Întors într-o altă direcție. **11** (Rar) Ocolit[2]. **12** (Rar) Evitat. **13** (Înv) Cotărit[2] (**1**). **14** (Înv) Bătut[2]. **15** (Înv) Cotărit[2] (**2**).

cotitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 274 / Pl: *~tăți* / E: fr ***quotité***] (Frr) **1-2** Cotă (**1-2**). **3** (Îs) *~ disponibilă* Parte din avere de care se poate dispune în viață sau prin testament, liberă de orice obligații legate de moștenire.

cotitor, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***coti[2]*** + *-tor*] (Rar) **1-2** *smf, a* (Persoană) care face semne cu cotul Si: *cotelitor* (**17-18**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care avansează făcându-și loc cu coatele Si: *cotelitor* (**19-20**). **5-6** *smf, a* (Persoană) care merge sau aleargă în zigzag. **7** *a* (D. drumuri, râuri etc.) Care cotește. **8** *a* Șerpuit. **9** *a* Ocolitor. **10-11** *sm* Cotar (**1-2**).

cotitură *sf* [At: GORJAN, H. I, 113 / Pl: *~ri* / E: ***coti[2]*** + *-tură*] **1-7** Cotire (**1-7**). **8** (Nob) Încovoiere. **9** Cotire (**9**). **10** Părăsire a drumului. **11-15** Cotire (**11-15**). **16** Cotărire (**1**). **17** (Îvr; pan) Batere. **18** (Îvr) Cotărire (**2**). **19** Loc unde cotește un drum. **20** Întorsătură. **21** Îndoitură. **22** Ocoliș. **23** (Fig) Tergiversare. **24** (Fig) Ascunziș. **25** (Fig) Transformare calitativă esențială produsă în desfășurarea unui eveniment.

cotiugar *sm* vz ***cotigar***

cotiugaragiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. / Pl: *~ii* / E: ***cotiugar*** + *-agiu*] (Înv) **1** Proprietar al unui cotigar (**13**) Si: *cotigarist* (**1**), *cotiugarar* (**1**). **2** Conducător al unui cotigar (**13**) Si: *cotigarist* (**2**), *cotiugarar* (**2**).

cotiugarar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 161 / Pl: *~i* / E: ***cotiugar*** + *-ar*] (Înv) **1-2** Cotiugaragiu (**1-2**).

cotiugă *sf* vz ***cotigă***

cotiugeală *sf* vz ***cotigeală[2]***

cotiuhă *sf* [At: ȘEZ. V, 60 / Pl: *~he* / E: ucr ***котюха***] (Mol) **1-2** Cotarlă (**2-3**).

cotiza [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***cotiser***] **1** *vi* A plăti o cotizație (**1**). **2** *vi* (Înv) A plăti cuiva o cotă (**2**)-parte. **3** *vi* A contribui la o cheltuială comună. **4** *vi* A-și plăti cota (**1**) în fonduri cu destinație specială. **5** *vt* (Înv) A aplica timbrul de cotizație pe un carnet de membru al unei organizații.

cotizabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cotisable***] Care poate fi supus unei cotizații.

cotizant, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***cotisant***] **1-8** *smf, a* (Persoană) care cotizează (**1-4**).

cotizator, ~oare [At: DEX–S / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cotiza*** + *-tor*] **1** *sn* Registru de evidență a plății cotizațiilor (**1**). **2-9** *smf, a* Cotizant (**1-8**).

cotizație *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***cotisation***] **1** Sumă de bani pe care o plătesc periodic membrii unei organizații. **2** Contribuție bănească a cuiva la un fond special.

cotizațiune *sf* vz ***cotizație***

cotlan *sn* vz ***cotlon***

cotlaur *sm* vz ***coclaur***

cotleală *sf* vz ***cocleală***

cotlej^{1} *sm* vz ***cioclej***

cotlej^{2} *sm* [At: H XII, 35 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Coclet.

cotlet [At: NEGRUZZI, S. I, 207 / V: ***~tă*** *sf* / Pl: *~e* sn, sf, *~eți* sm / E: fr ***côtelette***] **1-3** *sn* Coastă de vițel, de berbec sau de porc, împreună cu felia de carne corespunzătoare din mușchiul spinării. **4** *sn* Friptură din cotlet **(1)**. **5** *sm* (Fam) Favoriți (mari și deși).

cotletă *sf* vz ***cotlet***

cotlete *sm* vz ***coclet***

cotli *v* vz ***cocli***

cotlială *sf* vz ***cocleală***

cotlire *sf* vz ***coclire***

cotlit^{1} *sn* vz ***coclit***^{1}

cotlit^{2}***, ~ă*** *a* vz ***coclit***^{2}

cotlitură *sf* vz ***coclitură***

cotloană *sf* vz ***cotlon***

cotlon *sn* [At: I. IONESCU, P. 267 / V: ***cătlan, clătan, coclan, corlan, corl~, ~tclan, ~tclău, ~tlan, ~oană*** *sf*, ***~lună*** *sf*, ***~troc, ~trog, ~tron, ~trun, ~trună*** *sf* / Pl: *~oane* / E: mg ***katlan***] **1** (Îrg) Zid din pietre în formă de potcoavă care apără focul de vânt și pe care se pune cazanul la fiert. **2** Groapă în care se face focul, la adăpost de vânt. **3** (Spc; reg) Mic adăpost aproape de stână, unde se fierbe zerul. **4** (Reg) Cuptor în care se pune cazanul pentru fiert țuica. **5** (Reg) Cuptor pentru arderea cărămizilor. **6** (Pan) Firidă sub cuptorul vetrelor țărănești Si: (reg) *cotruță*. **7** (Pan) Firidă în zid Si: (reg) *ocniță*. **8** (Pan) Fereastră oarbă. **9** (Pan; Mol) Gaură în malul unui râu, sub pânza apei unde se ascund racii și peștii Si: *copcă*. **10** (Pan) Gaură pentru ascunzătoare Si: *bortă*. **11** (Pan) Peșteră mică. **12** (Pan) Scorbură. **13** (Pan) Vizuină. **14** (Spc) Gaură în care se adăpostesc liliecii. **15** (Spc) Galerie subterană în care se adăpostesc animale. **16** (Pex) Ascunziș. **17** (Pex) Ungher. **18** (Îvr) Unghi.

cotloneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***cotloni*** + *-eală*] **1-5** Cotlonire **(1-5)**.

cotloni *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nesc* / E: ***cotlon***] **1** A face cotloane **(5-7)** la sobă sau în pereți. **2** (Pex) A scotoci. **3** (Pex) A răvăși. **4** (Pex) A ascunde. **5** (Pex) A fura.

cotlonire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***cotloni***] **1** Executare de cotloane la sobă sau în pereți Si: *cotloneală* **(1)**, *cotlonit*^{1} **(1)**. **2** (Pex) Scotocire. **3** (Pex) Răvășire. **4** (Pex) Ascundere. **5** (Pex) Furt.

cotlonit^{1} *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cotloni***] **1-5** Cotlonire **(1-5)**.

cotlonit^{2}***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotloni***] **1-2** (D. pereți) Care are cotloane **(5-6)**. **3** (Pex) Scotocit^{2}. **4** (Pex) Răvășit^{2}. **5** (Pex) Ascuns^{2}. **6** (Pex) Furat^{2}.

cotloniță *sf* [At: CHEST. II, 334 / Pl: *~țe* / E: ***cotlon*** + *-iță*] (Reg) **1** Colțul vetrei unde se adună cenușa. **2** Lădiță pentru cenușă.

cotlună *sf* vz ***cotlon***

cotnar *sn* vz ***cotnari***

cotnari *sms* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 186 / V: ***~nar*** *sn* / E: ***Cotnari***] **1** Vin produs în podgoriile de la Cotnari. **2** Recipient cu cotnari **(1)**.

cotnărel, ~ea [At: ȘEZ. V, 68 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***cotnari*** + *-el*] **1-2** *sms* (Șhp) (Un pahar cu puțin) cotnari **(1)**. **3** *a* (Îs) *Pere ~e* Pere rotunde, galbene.

cotoară *sf* vz ***cotor***

cotoarbă *sf* [At: TDRG / Pl: *~be* / E: nct] **1** (Reg) Pacoste. **2** (Reg) Poznă. **3** (Reg) Afacere. **4** (Îe) **A încăpea la ~ cu cineva** A avea de furcă cu cineva. **5** (Buc) Femeie depravată. **6** (Reg) Cotoroanță.

cotoasă *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 99 / Pl: *~se* / E: ***cot***^{2} + *-oasă*] (Ent; reg) Urechelniță (*Forficula auricularia*).

cotobatură *sf* vz ***codobatură***

cotobelc *sm* vz ***codobelc***

cotobelci^{1} *sm* vz ***codobelci***

cotobelci^{2} *a* vz ***codoberc***

cotoc [At: LB / V: ***~tog*** / Pl: *~oci* sm, *~oace* sn / E: bg ***котак***] **1** *sm* (Reg) Cotoi. **2** *sm* (Dep) Bou mic și slab. **3** *sm* (Pan) Lemnișoare încovoiate, în care se introduc scândurile, spre a alcătui codârla căruței. **4** *sm* (Pan) Lemn în formă de triunghi care se așază între acoperiș și căpriori pentru a ridica streașina casei și a feri pereții de ploaie. **5** *sm* (Pan) Fiecare dintre carâmbii scării Si: *drugi, fustei*. **6** *sn* (Reg; pan) Drug în care se articulează cotorul la grapa de spini. **7** *sn* (Pan) Mâner de care se apucă o roabă. **8** *sm* (Pan; țes) Fiecare dintre cele două fofeze găurite ale alergătoarei, în care sunt băgate bețele cu mosoarele. **9-11** *sn* (Bot; reg) Inflorescența răchitei, salciei, plopului Si: *mâțișori, pisicei*. **12** *sm* (Reg) Picior de pasăre fript Si: *cotoi*.

cotoci [At: LB / Pzi: *~ocesc* / E: ***cotoc***] **1-2** *vtr* A (se) cotoi^{3} **(1-2)**.

cotocire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cotoci***] **1-4** Cotoire **(1-4)**.

cotocit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cotoci***] **1-4** Cotocire **(1-4)**.

cotocit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotoci***] **1-2** Cotoit^{2} **(1-2)**.

cotoflanț *sm* vz ***cotofleanț***

cotofleanț *sm* [At: JAHRESBER., X, 184 / V: ***~lanț, ~tro~, gotofre~*** / Pl: *~enți* / E: ger ***Kartoffelpflanzer*** „cultivator de cartofi"] (Pop; Irn) Neamț.

cotoflintișor *sm* [At: PAMFILE, J. III, 63 / V: ***gotofi~*** / Pl: *~i* / E: ***cotofleanț*** + *-ișor*] **1-2** (Pop; irn; șhp) Neamț (mic).

cotog *sm* vz ***cotoc***

cotohaliță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) Prostituată.

cotoi^{1} *sn* [At: PAMFILE, A. R. 181 / V: ***~tui*** / Pl: *~* / E: ns cf *cotolan, cotolean*] (Pop) **1** Picior de pasăre fript Si: (reg) *artig, ciric, copan* **(3)**. **2** (D. oameni) Partea piciorului până la genunchi Si: *coapsă*. **3** Ciolan.

cotoi^{2} [At: ALEXANDRESCU, M. 313/6 / Pl: *~* sm, *~oaie* sn / E: ****cată*** + *-oi* cf vsl ***коту***] **1** *sm* (Zlg) Motan. **2** *sm* (Reg) Pisoi de un an. **3** *sm* (Îe) **A avea ochi de ~** A avea privire vicleană. **4** *sm* (Îe) **A umbla ca un ~** A fi fără ocupație. **5** *sm* (Îae) A umbla numai după plăceri. **6** *sm* (Bot; reg; îc) **Coinăcelele-~ului** Plantă cu flori rotunde și păroase care se agață de curpeni pentru a face florile castravetelui să fecundeze. **7** *sn* (Reg) Cătușă. **8** *sn* (Reg) Parte a cătușei. **9** *sn* (Îvp) Fiecare dintre cele două stinghii strâmbe între care se introduc scândurile spre a alcătui codârla Si: *cotoc* **(3)**, *mănușă, stâlpușor*. **10** *sn* Fiecare dintre tălpile grapei între care sunt articulate cele două stinghii numite andrele. **11** *sn* Brațele ferăstrăului.

cotoi^{3} [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***cotoi***^{2}] (Rar) **1** *vr* (D. animale; fam; d. oameni) A avea un contact sexual. **2** *vt* (D. animale; c. indică femela) A fecunda.

cotoier *sm* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *cotoi*^{1}] (Reg) Persoană care servește la masă la nuntă.

cotoiesc, ~ească *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 17 / Pl: *~ești* / E: ***cotoi***^{2} + *-esc*] **1** Care aparține cotoiului^{2} **(1)**. **2** Referitor la cotoi^{2} **(1)**. **3** Ca de cotoi^{2} **(1)**. **4** Șiret. **5** Pofticios.

cotoire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cotoi***^{3}] (Rar) **1** Realizare a unui act sexual Si: *cotocire* **(1)**, *cotocit*^{1} **(1)**, *cotoit*^{1} **(1)**. **2** Fecundare. **3** Act sexual Si: *cotocire* **(3)**, *cotocit*^{1} **(3)**, *cotoit*^{1} **(3)**. **4** Fătare.

cotoit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cotoi***^{3}] (Rar) **1-4** Cotoire **(1-4)**.

cotoit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotoi***^{3}] (Rag) **1** Care a îndeplinit actul sexual. **2** Fecundat^{2}.

cotojma *v* vz ***cotoșma***

cotojman *sm* vz ***cotoșman***

cotolac *sn* [At: I. CR. V, 152 / Pl: *~uri* / E: ns cf *cot*] (Mol) **1** Cotitură **(19)**. **2** Cotlon **(16)**.

cotolan [At: DAMÉ, T. 63 / V: ***~lean*** / Pl: *~i* / E: ns cf *cotor*] **1** *sn* Știulete Si: *drugă, păpușă, tulei*. **2** *sn* Știulete bine dezvoltat. **3** *a* (D. oameni) Care are picioare lungi. **4** (Reg) Cotor. **5** (Reg) Coadă. **6** (Reg) Picior. **7-8** (Reg) Os (mare).

cotole *sms* [At: H III, 18 / E: ns cf *cotolean*] (Reg) Câine ciobănesc mare și ciolănos.

cotolean *sn* vz ***cotolan***

cotolenos, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cotolean*** + *-os*] (Reg) **1** Înalt. **2** Ciolănos. **3** Copârșteos. **4** Înspițat.

cotoleț *sn* [At: CHEST. II, 334/254 / Pl: *~e* / E: ns cf *cotolan*] (Reg) Cotloniță (**1**).

cotoli *vtr* vz ***coteli***

cotolire *sf* vz ***cotelire***

cotolit[1] *sn* vz ***cotelit***[1]

cotolit[2], ***~ă*** *a* vz ***cotelit***[2]

cotolocușcă *sf* [At: DOMBROWSKY, P. 198 / Pl: *~ște* / E: nct] (Orn; reg) Codobatură galbenă comună (*Motacilla albe*).

cotolnici *vr* vz ***catolnici***

cotolnicit, ~ă *a* vz ***catolnicit***

cotoman *sm* vz ***cotoșman***

cotomelc *am* vz ***codoberc***

cotompleț *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~tromplete*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Lemn scurt și gros Si: *ciopârtac*.

cotomșa *v* vz ***cotoșma***

coton *sn* [At: HERESCU, N. T. 164 / Pl: *~uri* / E: fr ***coton***] (Frm) **1** Bumbac. **2** Fir de bumbac. **3** Țesătură din bumbac.

cotonadă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***cotonnade***] **1-2** (Rar) Țesătură din bumbac sau din bumbac amestecat cu alte fibre.

cotonie *sf* vz ***cătănie***

cotonin *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 23 / Pl: *~e* / E: fr ***cotonnine***] Fibră textilă din cânepă și in, care înlocuiește bumbacul.

cotoniza *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 321/ Pzi: *~zez* / E: ***coton*** + *-iza* cf fr *cotoniser*] A dizolva substanțele de legătură din in și cânepă, pentru a obține fibrele.

cotonizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***cotoniza***] Dizolvare a substanțelor de legătură din in și cânepă, pentru a obține fibrele Si: (rar) *cotonizat*[1].

cotonizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cotoniza***] (Rar) Cotonizare.

cotonizat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cotoniza***] (D. in și cânepă) Căruia i s-au dizolvat substanțele de legătură, fiind transformat în fibre.

cotonoagă *sf* [At: R. IONESCU, C. 191/6 / V: ***chitănag, chitonag, chitonog, pitonag, pitonog*** *sn* / Pl: *~age* / E: nct] (Agr) Unealtă în forma unui băț mai gros și ascuțit la un capăt, care servește la săparea gropilor pentru aracii de la vie, pentru răsaduri sau pentru cuiburile de boabe de porumb, de fasole etc.

cotonog, -oagă [At: POLIZU / V: ***chităn~*** / Pl: *~ogi, ~oage* / E: ucr **кутoрнoгий**] **1-2** *smf, a* (D. oameni; d. animale) (Individ) bolnav de picioare. **3-4** *smf, a* (D. oameni; d. animale) (Individ) care umblă șchiopătând. **5-6** *smf, a* (D. oameni; d. animale) (Individ) care are picioarele strâmbe. **7-8** *sm, a* (Cal) care are picioarele umflate. **9-10** *sm, a* (Cal) slab de picioare. **11-12** *smf, a* (Pex; d. oameni) (Persoană) cu un picior bolnav. **13-14** *smf, a* (Pex; d. oameni) (Persoană) cu un picior paralizat. **15-16** *smf, a* (Pex; d. oameni) (Persoană) fără un picior. **17-18** *smf, a* (Pex; d. oameni) (Persoană) cu piciorul sau mâna strâmbă. **19-20** *smf, a* (Pex; d. oameni) (Persoană) care nu se poate servi de o mână. **21-22** *smf, a* (Pex; d. oameni) (Persoană) fără o mână din cot. **23-24** *smf, a* (Pex) (Om) fără ambele coate. **25-26** *smf, a* (Câine) cu coada scurtă. **27** *sf* (Înv) Mădular. **28** *sf* (Înv) Ciot de mădular Cf *cotoroage*. **29** *sf* (Reg; lpl) Catalige.

cotonogeală *sf* [At: DAMÉ, T. 68 / Pl: *~eli* / E: ***cotonogi*** + *-eală*] **1** Cotonogire (**1**). **2** Șchiopătare. **3-10** Cotonogire (**3-10**). **11** Bătătorire. **12** Boală de picioare la vite. **13** Lovitură dureroasă la picioare. **14** (Fam) Bătaie zdravănă.

cotonogi [At: CARAGIALE, T. II, 23 / Pzi: *~gesc* / E: ***cotonog***] **1** *vi* (D. oameni; d. animale) A se îmbolnăvi de picioare. **2** *vi* (D. oameni; d. animale) A șchiopăta. **3** *vt* A lovi pe cineva peste picioare, astfel încât să nu mai poată merge. **4** *vt* A face pe cineva să șchiopăteze Si: *a șchiopa*. **5** *vt* A rupe cuiva un picior Si: *a schilodi*. **6** *vi* (Pex) A-i slăbi cuiva puterea membrelor Si: *a se bosorogi*. **7** *vt* A face pe cineva să nu mai aibă putere în membre Si: *a bosorogi*. **8** *vt* (Pex) A lovi pe cineva peste mâini, astfel încât să nu se mai poată servi de ele. **9** *vt* (Pex) A rupe cuiva o mână. **10** *vt* A bate pe cineva foarte rău Cf *cotonogeală* (**14**). **11** *vr* (D. piele; înv) A se bătători de muncă grea.

cotonogire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotonogi***] **1** Îmbolnăvire de picioare Si: *cotonogeală* (**1**), *cotonogit*[1] (**1**). **2** Șchiopătare. **3** Lovire a cuiva peste picioare, astfel încât să nu mai poată merge Si: *cotonogeală* (**3**), *cotonogit*[1] (**3**). **4** Provocare a șchiopătării cuiva Si: *cotonogeală* (**4**), *cotonogit*[1] (**4**). **5** Rupere a piciorului cuiva Si: *cotonogeală* (**5**), *cotonogit*[1] (**5**). **6** (Pex) Slăbire a puterii membrelor cuiva Si: *cotonogeală* (**6**), *cotonogit*[1] (**6**). **7** Provocare a cotonogirii (**6**) cuiva Si: *cotonogeală* (**7**), *cotonogit*[1] (**7**). **8** (Pex) Lovire a cuiva peste mâini, astfel încât să nu se mai poată servi de ele Si: *cotonogeală* (**8**), *cotonogit*[1] (**8**). **9** (Pex) Rupere a mâinii cuiva Si: *cotonogeală* (**9**), *cotonogit*[1] (**9**) Vz *cotonogi* (**9**). **10** Batere a cuiva foarte rău Si: *cotonogeală* (**10**), *cotonogit*[1] (**10**) Vz *cotonogi* (**10**). **11** Bătătorire.

cotonogit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cotonogi***] **1** Cotonogire (**1**). **2** Șchiopătare. **3-10** Cotonogire (**3-10**). **11** Bătătorire.

cotonogit[2], ***~ă*** *a* [At: JIPESCU, O. 106 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotonogi***] **1** (D. oameni; d. animale) Care s-a îmbolnăvit de picioare. **2** (D. oameni; d. animale) Care șchioapătă. **3** (D. oameni; d. animale) Care a fost lovit peste picioare, încât nu mai poate merge. **4** (D. oameni; d. animale) Care a fost făcut să șchioapete. **5** (D. oameni; d. animale) Care are piciorul rupt. **6** (Pex; d. oameni) Căruia i-a slăbit puterea membrelor. **7** (Pex; d. oameni) Ale cărui puteri au fost făcute să slăbească. **8** (Pex; dom) Care a fost lovit peste mâini, astfel încât să nu se mai poată servi de ele. **9** (Pex; dom) Care are mâna ruptă. **10** (Pex; dom) Care a fost bătut foarte rău. **11** (D. piele) Bătătorit[2].

cotopială *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ieli* / E: nct] **1** Ciomag cu care se aruncă după un animal. **2** Băț cu care se aruncă într-un pom pentru a-l scutura de roade. **3** (Îe) **A lua** (pe cineva) **cu ~la** A alunga (pe cineva) cu ciomagul.

cotor [At: ECONOMIA, 30 / V: ***cătur, ~tior, ~oară, ~tur*** / Pl: *~oare*, (reg) *~oară* sn, *~i* sm / E: nct] **1** *sn* (Înv) Parte, segment care unește două părți ale unui obiect. **2** *sn* (Bot) Tijă care leagă frunza sau fructul de ramură Si: *lujer*. **3** *sn* (Bot) Cocean. **4** *sn* (Bot) Miezul verzei. **5** *sn* (Bot) Picior rămas după tăierea căpățânii de varză. **6** *sn* (Bot) Miezul fructului. **7** *sn* (Bot) Parte superioară a codiței, care rămâne la fructul cules sau căzut. **8** *sm* (Bot; reg) Mugur. **9** *sm* (Bot; reg) Inimă a miezului la fragi, căpșuni, zmeură și mure, care intră în receptacul și de care sunt lipite sepalele. **10** *sn* (Bot) Parte de jos a plantei, mai groasă, opusă vârfului. **11** *sn* (Bot) Tulpină a plantelor, de la rădăcină până la primele ramuri sau frunze. **12** *sn* (Bot; reg) Trunchi al arborilor. **13** *sn* (Bot) Coardă lăsată la butucul viei, din care dau vițele. **14** *sn* (Bot) Tijă purtătoare de semințe la ceapă. **15** *sn* (Bot) Tulpină a plantelor, de la rădăcină până la vârf, de pe care pornesc ramurile sau frunzele. **16** *sn* (Bot; spc) Tulpină a porumbului, cu sau fără frunze, de pe care s-au cules știuleții. **17** *sn* (Bot; reg) Nervură a frunzei. **18** *sn* (Bot) Capăt inferior, mai gros, al tulpinii sau al ramurii unui copac. **19** *sn* (Bot) Ciot rămas după tăierea unui copac sau unei ramuri. **20** *sn* (Bot) Ciot rămas pe tulpină după culesul știuletelui de porumb. **21** *sn* (Pop) Parte a snopului de grâu formată din tulpini legate, în opoziție cu spicele. **22** *sn* (Bot) Parte rămasă în pământ din plantele cu tulpina tare. **23** *sn* (Bot) Rădăcină a plantelor leguminoase. **24** *sn* (Bot) Butuc al viței. **25** *sn* (Bot) Trunchi de copac de pe care s-au tăiat crengile. **26** *sn* (Agr) Tăiere a vițelor inutile la vie. **27** *sn* (Agr) Săpare a viei. **28** *sn* (Agr; îe) **A ridica via la ~** A lega via de haraci. **29** *sn* (Pex; lpl) Resturi rămase din tulpina plantelor de nutreț. **30** *sn* (Pex; lpl) Crengi tăiate la curățatul pomilor sau la vie. **31** *sn* (Pop) Parte rămasă dintr-un membru amputat. **32** *sn* Bază a organului sexual bărbătesc. **33** *sm* Parte de la cap a cornului rupt. **34** *sn* Coadă tăiată sau ruptă. **35** *sn* Parte superioară a cozii calului, care unește șira spinării cu rădăcina părului lung care formează coada.

36 *sn* Coadă de cal tăiată scurt. **37** *sm* Ax al penei de pasăre, de pe care se iau fulgii. **38** *sm* Parte tare a penei păsărilor, din piele și până unde încep fulgii. **39** *sm* Rădăcină a penelor unei păsări care nu a fost jumulită bine înainte de a fi gătită. **40** *sm* (Pop; pan; d. oameni) Fire rare și tari care cresc în barba tinerilor care n-au început încă să se bărbierească. **41** *sm* (Pop; pan; d. oameni) Fire din barbă rămase după bărbierit. **42** *sm* (Pop; pan) Fire rare rămase pe capul unui chel. **43** *sm* (Pan) Păr tuns prea scurt. **44** *sm* (Pop; pan) Barbă rasă prost. **45** *sn* (Înv; pan) Toc fără peniță. **46** *sn* (Pan) Parte mai groasă a unui instrument de scris, care se ține între degete. **47** *sn* (Pan) Capăt de funie. **48** *sn* (Pan) Parte din fier a unui cuțit, a unei săbii etc. care intră în mâner. **49** *sn* (Pan) Parte a peniței care se înfige în toc. **50** *sn* (Pan) Parte a pipei în care intră țeava care se ține în gură. **51** *sn* (Pan) Capăt de sus al undiței, cu cârligul de care se leagă coarda. **52** *sn* (Pan) Parte a lingurii care unește concavitatea cu capătul ținut în mână. **53** *sn* (Pan) Parte a măturii unde coada intră între nuiele sau paie și este legată cu sârmă. **54** *sn* (Pan) Parte prea scurtă rămasă dintr-un obiect tăiat. **55** *sn* (Pan) Coadă prea scurtă a unei unelte. **56** *sn* (Pan) Bucată din coada ruptă a unei unelte care rămâne în inelul de metal. **57** *sn* (Pan) Parte a cărții unde se unesc foile. **58** *sn* (Pan) Parte a chitanțierului care rămâne după tăierea chitanțelor. **59** *sn* (Pan) Carte cu copertele și o parte din foi rupte. **60** *sn* (Pan) Parte a crucii de la pământ până la brațe. **61** *sn* (Pan) Parte care se înfige în pământ a unui par. **62** *sn* (Îvp; fig; îe) **A avea** sau **a face ~oară cu cineva** A avea legături de afaceri cu cineva. **63** *sn* (Îvp; fig; îe) **A avea ~oare** A avea bani. **64** *sm* (Fig) Om mic de statură și gras. **65** *sn* (Pex) Mâner. **66** *sn* (Pex) Toartă. **67** *sn* (Pex) Coadă a unei unelte. **68-69** *sn* (Spc) Mâner al unei săbii sau al unui cuțit. **70** *sn* (Spc) Coadă a undiței. **71** *sn* (Pex) Orice resturi care nu mai servesc la nimic. **72** *sn* (Pex) Mătură roasă de prea multă întrebuințare. **73** *sn* (Pex) Lingură cu coada ruptă. **74** *sn* (Pex) Cuțit cu lama ruptă. **75** *sn* (Pex) Cuțit tocit. **76** *sn* (Pex; reg; îf *~tior*) Răzuș cu care se curăță plugul **77** *sn* (Pex) Bază rămasă dintr-o lumânare care a ars.

cotorai *sm* [At: DA ms / Pl: *~răi* / E: ***cotor*** + *-ai*] (Reg) Persoană care sapă și îngrijește via Cf *cotor* **(26-28)**.

cotoraie *sf* [At: DA ms / Pl: ~ / E: ***cotor*** + *-aie*] **1** (Reg) Cleștișor cu care se scot firele din sprâncene sau din barbă Si: *pensetă*, (înv) *cimbistră*. **2** (Lpl) Haine (vechi) în dezordine. **3** (Lpl) Scule în dezordine. **4** Act sexual la pisici Si: (reg) *băcrănire*, *horjitură* Cf *cotârji*, *cotoci*.

cotorală *sf* vz ***cotoreală***

cotoraș *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***cotor*** + *-aș*] **1-96** (Șhp) Cotor **(1-11, 13-17, 20-24, 32-42, 45-52, 57-59, 65-69, 76)** (mic).

cotorăsi *vtr* vz ***cortorosi***

cotorăsire *sf* vz ***cortorosire***

cotorăsit[1] *sn* vz ***cortorosit***[1]

cotorăsit[2], ***~ă*** *a* vz ***cortorosit***[2]

cotorăsitor, ~oare *smf, a* vz ***cortorositor***

cotorășie *sf* [At: H III 130 / Pl: *~ii* / E: ctm ***cotor*** + ***cârdășie***] (Reg) Termen de viticultură, nedefinit mai îndeaproape. Cf *cotor* **(26-28)**.

cotorâre *sf* [At: DA ms / V: *~târire*[3], *~rire* / Pl: *~ri* / E: ***cotorî***] **1** Ridicare și legare de araci a unei plante Si: *cotoreală* **(1)**, *cotorât*[1] **(1)**, *încotoreală* **(1)**. **2** Prindere a unei plante cu cârceii de ceva Si: *cotoreală* **(2)**, *cotorât*[1] **(2)**, *încotoreală* **(2)**. **3** Tăiere a vițelor inutile ale viei Si: *cotoreală* **(3)**, *cotorât*[1] **(3)**, *încotoreală* **(3)**. **4** Săpare a pământului din jurul viei, pentru a tăia rădăcinile date din altoi Si: *cotoreală* **(4)**, *cotorât*[1] **(4)**, *încotoreală* **(4)**. **5** Jumulire a unei păsări tăiate Si: *cotoreală* **(5)**, *cotorât*[1] **(5)**, *încotoreală* **(5)**. **6** Batere a cuiva cu un cotor **(53)** Si: *cotoreală* **(6)**, *cotorât*[1] **(6)**, *încotoreală*. **7** Căutare minuțioasă Si: *cotoreală* **(7)**, *cotorât*[1] **(7)**, *cotrobăire*, *încotoreală*.

cotorât[1] *sn* [At: IONESCU, P. 249, ap. DA / V: *~târit*[1], *~rit* / Pl: *~uri* / E: ***cotorî***] **1-7** Cotorâre **(1-7)**. **8** Săpat[1] la rădăcină. **9** Curățat[1] al viei. **10** Legat[1] al viei.

cotorât[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / V: *~târit*[3], *~rit*[2] / Pl: *~âți*, *~e* / E: ***cotorî***] **1** (D. plante) Care este ridicat și legat de araci. **2** (D. plante) Care s-a agățat de ceva cu cârceii. **3** (D. vie) Căreia i s-au tăiat vițele. **4** (D. vie) Care a fost săpată. **5** (D. păsări) Care a fost jumulită. **6** Bătut[2] cu un cotor **(53)**. **7** Cotrobăit[2].

cotorbatura *vt* [At: PAMFILE, J. II, 375 / V: *~rob~* / Pzi: *cotobatur* / E: ***cotorbatură***] (Reg) A codobăturі.

cotorbatură *sf* [At: PAMFILE, J. II 375 / V: *~rob~* / Pl: *~ri* / E: ctm ***cotor*** + ***codobatură***] (Reg) Codobatură.

cotorbaturoi *sm* [At: PAMFILE, J. II 375 / V: *~rob~* / Pl: ~ / E: ***cotorbatură*** + *-oi*] (Reg) Codobăturoi.

cotoreală *sf* [At: DA / V: *~rală* / Pl: *~eli* / E: ***cotor*** + *-eală*] (Reg) **1-7** Cotorâre **(1-7)**. **8** Scurmătură de câine. **9** Șterpelire.

cotorel *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***cotor*** + *-el*] **1-96** (Șhp) Cotor **(1-11, 13-17, 20-24, 32-42, 45-52, 57-59, 65-69, 76)** (mic).

cotori *vt* vz ***cotorî***

cotorigi *sfp* vz ***cotoroage***

cotorire *sf* vz ***cotorâre***

cotorisi *vtr* vz ***cortorosi***

cotorisire *sf* vz ***cortorosire***

cotorisit[1] *sn* vz ***cortorisit***[1]

cotorisit[2], ***~ă*** *a* vz ***cortorisit***[2]

cotorisitor, ~oare *smf, a* vz ***cortorositor***

cotorit[1] *sn* vz ***cotorât***[1]

cotorit[2], ***~ă*** *a* vz ***cotorât***[2]

cotoriță *sf* vz ***cotăriță***

cotorî [At: DDRF / V: (rar) *~ri* / Pzi: *~răsc* / E: ***cotor***] **1-2** *vt* (Agr) A ridica și a lega de araci o plantă. **3** *vr* (D. plante) A se prinde cu cârceii de ceva. **4** *vt* A tăia vițele inutile ale viei. **5** *vt* A săpa pământul din jurul cotorului viei, pentru a tăia rădăcinile date din altoi Si: *a cuibări*. **6** *vt* A jumuli o pasăre tăiată. **7** *vt* A bate pe cineva cu un cotor **(53)**. **8** *vi* A cotrobăi.

cotoroabă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Pisică.

cotoroage *sfp* [At: MARIAN, NU. 500 / V: *~rigi* / E: srb ***kotig*** „mădular"] **1** Piftii. **2** (Îe) **Mai mișcă-ți ~le** Mergi mai repede.

cotoroanță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 323 / Pl: *~țe* / E: nct] (Prt) **1** Babă. **2** Bătrână urâtă, fără dinți. **3** Bătrână ursuză, certăreață, răutăcioasă. **4** Bătrână căreia nu-i tace gura, ocărând toată ziua. **5** (Reg) Pețitoare. **6** (Pex) Bărbat clevetitor și ursuz. **7** (Reg; pex) Pețitor. **8** (Pop) Vrăjitoare. **9** (Îvp) Prostituată. **10** (Pop) Femeie blestemată.

cotoroba *vr* [At: DA ms / Pzi: *~bez* / E: ***cotoroabă***] (Reg; d. animale) A se împreuna.

cotorobatura *vt* vz ***cotorbatura***

cotorobatură *sf* vz ***cotorbatură***

cotorobaturoi *sm* vz ***cotorbaturoi***

cotorobușcă *sf* [At: MARIAN, O. I, 328 / Pl: *~ște* / E: ***cotor*** + ***bușі*** + *-că*] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

cotorogi *vr* [At: CHEST. V. 85 / Pzi: *~gesc* / E: nct] (Reg; d. lapte) A se acri.

cotorogire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cotorogi***] (Reg) Acrire a laptelui Si: *cotorogit*[1].

cotorogit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cotorogi***] (Reg) Cotorogire.

cotorogit[2], ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cotoroage***] (Reg; d. lapte) **1** Acrit înainte de a fi fiert. **2** Brânzit.

cotoroi[1] *sn* [At: DA ms / Pl: ~ / E: ***cotor*** + *-oi*] **1-44** Cotor **(1-5, 10-12, 15, 18-25, 61, 65-68)** (mare).

cotoroi[2] *vi* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***cotoroi***[1]] (Reg) A cotrobăi cu zgomot.

cotoroială *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: ***cotoroi***[1] + *-eală*] (Reg; prt) Fel de a vorbi al țiganilor.

cotoros, ~oasă *a* [At: PAMFILE, D., ap. DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***cotor*** + *-os*] **1** (D. varză) Care are cotorul **(4)** prea mare. **2** (D. ceapă) Care a făcut multe cotoare **(14)**. **3** (D. terenuri) Care are multe cotoare **(22)**. **4** (D. nutreț) Din care rămân multe cotoare **(29)**. **5** (D. păsări gătite) Care are mulți cotori **(39)**. **6-8** (D. oameni) Care are mulți cotori **(40-42)**. **9** (D. oameni)

Care are părul aspru. **10** (D. oameni) Care are barba țepoasă. **11** (Fig; d. oameni) Care e scund și îndesat.

cotoroseală *sf* vz ***cortoroseală***

cotorosi[1] *vtr* vz ***cortorosi***

cotorosi[2] *vi* [At: GORUN, ap. DA / Pzi: *~sesc* / E: mg ***kotorázni***] (Reg) A cotrobăi făcând dezordine.

cotorosire[1] *sf* vz ***cortorosire***

cotorosire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cotorosi***[2]] (Reg) Cotrobăire care lasă dezordine.

cotorosit[1] *sn* vz ***cortorosit***[1]

cotorosit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cortorosit***[2]

cotorositor, ~oare *smf, a* vz ***cortorositor***

cotoroș *sm* [At: H XVIII, 142 / Pl: *~i* / E: srb ***koturati*** „a se învârti"] (Reg) Fier care se pune în gaura roții.

cotorozi *vi* [At: CADE / Pzi: *~zeste* / E: fo] **1-2** (Ban; d. găini) A cotcodăci **(1-2)**.

cotorozire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cotorozi***] **1-2** (Ban) Cotcodăcire **(1-2)**.

cotoruș *sm* vz ***codroș***

cotos *sn* vz ***cotoz***

cotoșma *vi* [At: DA / V: ***~ojma*** / Pzi: *~mez* / E: nct] A încotoșma.

cotoșman *sm* [At: COSTINESCU / V: ***~om~, ~ojm~*** / Pl: *~i* / E: ****cotoci*** + *-man*] **1-2** Cotoi (mare). **3** Cotoi castrat. **4** (Pan) Bucată mare de mămăligă Si: *bulz, urs*.

cotovaică *sf* [At: I. CR. IV, 393 / V: ***coto~*** / Pl: *~ice* / E: ***cotovaie*** + *-că*] **1-2** (Șhp) Cotovaie (mică).

cotovaie *sf* [At: CADE / Pl: *~văi* / E: ns cf mg *kóty* „pepene"] **1** Jumătate de dovleac copt. **2** Coaja unei jumătăți de dovleac copt, din care s-a scos miezul.

cotoveală *sf* [At: VISSARION, FL. 72 / Pl: *~eli* / E: nct] (Reg) **1** Bătaie. **2** Băț.

cotovi *vr* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 56 / V: ***go~*** / Pzi: *~vesc* / E: ns cf *cotrovăi*] (Reg) **1** A face pregătiri. **2** A se pregăti de plecare.

cotoz *sn* [At: HERZ.-GHER., M. IV 242 / V: *~os* / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *kotu* „noroi", *kotus viz* „apă murdară"] (Reg) **1** Mâncare din pâine și lapte acru. **2** Mâncare pregătită cu mămăligă. **3** Mâncare rea. **4** Porcărie. **5** Noroi. **6** (Fig) Insultă adresată unei femei murdare. **7** (Fig) Afacere încurcată și necinstită.

cotozală *sf* vz ***cotozeală***

cotozeală *sf* [At: ȘEZ. IX, 156 / V: ***~zală*** / Pl: *~eli* / E: ***cotozi*** + ***-eală***] (Reg) **1-4** Cotozire **(1-4)**. **5** Mămăligă rea. **6** (Fig) Amestecătură prost făcută. **7** (Fig) Mâzgălitură.

cotozi [At: ȘEZ. II, 225 / Pzi: *~zesc* / E: ***cotoz***] (Reg) **1** *vt* A amesteca prost mămăliga, făcându-i cocoloașe. **2** *vr* (D. mămăligă) A face cocoloașe. **3-4** *vtr* A (se) tăvăli. **5-6** *vtr* A (se) mânji.

cotozire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotozi***] (Reg) **1** Amestecare insuficientă a mămăligii Si: *cotozeală* **(1)**, *cotozit*[1] **(1)**, *cotozuire* **(1)**, *cotozuit*[1] **(1)**. **2** Formare de cocoloașe Si: *cotozeală* **(2)**, *cotozit*[1] **(2)**, *cotozuire* **(2)**, *cotozuit*[1] **(2)**. **3** Tăvălire. **4** Mânjire.

cotozit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cotozi***] (Reg) **1-4** Cotozire **(1-4)**.

cotozit[2]***, ~ă*** *a* [At: I. CR. III, 156 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotozi***] (Reg) **1** (D. mămăligă) Amestecată insuficient. **2** (D. mămăligă) Cu cocoloașe. **3** Murdar. **4** (Fig) Mârșav.

cotozui *vtr* [At: ȘEZ. II, 225 / V: ***cutuz~*** / Pzi: *~esc* / E: ***cotoz*** + *-ui*] (Reg) **1-6** A cotozi **(1-6)**.

cotozuire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotozui***] (Reg) **1-4** Cotozire **(1-4)**.

cotozuit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cotozui***] (Reg) **1-4** Cotozire **(1-4)**.

cotozuit[2]***, ~ă*** *a* [At: I. CR. III, 156 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cotozui***] (Reg) **1-4** Cotozit[2] **(1-4)**.

cotradanț *sn* vz ***contradans***

cotramță *sf* vz ***cotreanță***

cotră *sf* [At: V. BĂJĂNICĂ, ap. DA ms / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Coteț **(1)**. **2** Loc unde se țin închise oile.

cotrău *sm* [At: I. ARDELEANU, ap. DA / Pl: *~ăi* / E: mg ***cotró*** „a răcâi"] (Reg) Coșar[2] **(15)**.

cotrâmba *vr* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~bez* / E: ns cf *cotumba, strâmba*] (Reg) **1** A se suci dintr-o parte în alta. **2** A se schimonosi. **3** A se strâmba.

cotrâncioară *sf* [At: ȘEZ. XXI, 18 / Pl: *~re* / E: ***cotrânță*** + *-cioară*] **1-2** (Șhp) Catrință (mică). **3** Catrință frumoasă.

cotrânță *sf* vz ***catrință***

cotreang *sm* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: ***hodr~*** / Pl: *~engi* / E: ns cf *cotrâng*] (Reg) Fir gros de cânepă care nu ajunge la maturitate.

cotreanță *sf* [At: DDRF / V: ***~ramță, ~remțe*** *sfp* / Pl: *~ențe* / E: mg ***kotronez***] **1** Strai vechi și rupt. **2** Zdreanță. **3** Petec de pânză rupt. **4** Panglică subțire. **5** (Irn) Straie nemțești. **6** (Fig) Om molatec. **7** (Fig) Femeie desfrânată.

cotreață *sf* [At: CHEST. II, 429/319 / Pl: *~ețe* / E: ***cotră*** + *-eață*] (Reg) **1-4** (Șhp) Cotră **(1-2)** (mică).

cotreică *sf* [At: ALRM II/I h. 353 / Pl: *~ice* / E: ***cotră*** + *-eică*] (Reg) **1-2** (Șhp) Cotră **(1)** (mică). **3** (Spc) Cușcă a porumbeilor.

cotremțe *sfp* vz ***cotreanță***

cotrenci *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***codr~*** / Pl: *~* / E: ns cf *cotor, cotreanță*] (Reg) **1** Iarbă bătrână. **2** Cotoare de fân.

cotrencios, ~oasă *a* [At: I. ARDELEANU, ap. DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cotrenci*** + *-os*] (Reg; d. iarbă) Cu cotrenci **(2)**.

cotrențos, ~oasă *a* [At: PAMFILE, J. II, 250 / V: ***~rin~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cotreanță*** + *-os*] Zdrențăros.

cotreț *sm* vz ***cătreț***

cotricer *sn* [At: CHEST II, 324/246 / Pl: *~e* / E: ns cf *cotruță*] (Reg) Lădiță unde se adună cenușa.

cotrihoi *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~* / E: ctm ***cotrenci*** și ***trifoi***] (Reg) Fân cu buruieni.

cotring *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ngi* / E: ns cf *cotreang*] (Reg) Ciorchine.

cotrințar *sm* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: *~i* / E: ***cotreanță*** + *-ar*] (Îrg) Individ zdrențăros.

cotrință *sf* vz ***catrință***

cotrințos, ~oasă *a* vz ***cotrențos***

cotrionță *sf* vz ***cotroanță***

cotro *av* vz ***încotro***

cotroabă *sf* [At: ALRM II/I h. 349 / V: *~ob* / Pl: *~be* / E: ctm ***cotră*** și ***cocioabă***] (Reg) **1** Coteț **(1)**. **2** (Fig) Cocioabă.

cotroană *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 443 / Pl: *~ne* / E: ctm ***cotră*** și ***cotloană***] (Îvp) **1** Cavitate în pământ în care se fixează foalele. **2** Bucătărie de vară, făcută din scânduri.

cotroanță *sf* [At: H II, 176 / V: ***~rion~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Min; reg) Piatră.

cotroase *sfp* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / E: nct] (Mol) **1** Duhuri necurate. **2** Pozne.

cotrob *sn* vz ***cotroabă***

cotrobată *sf* vz ***codobatură***

cotrobatură *sf* vz ***codobatură***

cotrobăi [At: ALECSANDRI, T. I, 422 / Pzi: *~esc* și *cotrobăi* / E: ns cf *cociobăi, coțobăi, cotroci*] **1** *vt* A deranja lucrurile dintr-o încăpere căutând ceva. **2** *vt* A căuta amănunțit un obiect. **3** *vi* A cerceta peste tot Si: *a coteli* **(1)**, *a cotroci* **(1)**, *a coțobăi, a scociorî*. **4** *vi* A cerceta în scopul de a fura ceva Si: *a coteli* **(9)**, *a cotroci* **(2)**, *a coțobăi, a scociorî*.

cotrobăială *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: ***cotrobăi*** + *-eală*] **1-4** Cotrobăire **(1-4)**.

cotrobăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cotrobăi***] **1** Deranjare a lucrurilor dintr-o încăpere căutând ceva Si: *cotrobăială* **(1)**, *cotrobăit*[1] **(1)**. **2** Căutare amănunțită a unui obiect Si: *cotrobăială* **(2)**, *cotrobăit*[1] **(2)**. **3** Cercetare peste tot Si: *cotrobăială* **(3)**, *cotrobăit*[1] **(3)**. **4** Cercetare în scopul de a fura ceva Si: *cotrobăială* **(4)**, *cotrobăit*[1] **(4)**.

cotrobăit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cotrobăi***] **1-4** Cotrobăire **(1-4)**.

cotrobăit², *~ă* *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cotrobăi***] **1** (D. o încăpere, un dulap etc.) Deranjat în urma unei căutări. **2** (D. obiecte) Căutat amănunțit. **3** (D. o încăpere, un dulap etc.) Cercetat. **4** (D. o încăpere, un dulap etc.) Cercetat în scopul de a fura.

cotrobăitor, ***~oare*** [At: DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cotrobăi*** + *-tor*] **1-8** *smf, a* (Persoană) care cotrobăie (**1-4**).

cotroboanță *sf* [At: H IX, 87 / Pl: *~țe* / E: nct] (Îrg) **1** Contrabandă. **2** (Îe) **Sunt de ~** Sunt de alergătură.

cotrobol *sms* [At: I. CR. II 183 / E: ns cf *cotrobăi*] (Mol) **1** Rumeguș și așchii rămase la tăierea lemnelor. **2** Funingine de la curățarea sobelor. **3** Cenușă din sobă. **4** (Îe) **A da ~** A ocoli cu pași mărunți.

cotrobond *sn* vz ***cotrobont***

cotrobont *sn* [At: PAMFILE, J. II 262 / V: ***~nd***, ***~nț*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Îvp) Joc de cărți de copii nedefinit mai îndeaproape.

cotrobonț *sn* vz ***cotrobont***

cotrobuțar *sn* [At: CHEST. II, 8/26 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Om care nu are locuință.

cotrobuție *sf* vz ***contribuție***

cotroc *sn* vz ***cotlon***

cotroci [At: ȘĂINEANU, D.U. / V: ***~oși*** / Pzi: *~oșesc* / E: ns cf mg *kotroni* „a râni, a scormoni"] (Îrg) **1-2** *vi* A cotrobăi (**3-4**). **3** *vt* A adăposti. **4** *vt* (Îf *~oși*) A înveli. **5** *vt* A îmbrăca.

cotrodanț *sn* vz ***contradans***

cotrofelniță *sf* [At: CV, III, 9 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Guturai. **2** Gripă.

cotrofleanț *sm* vz ***cotofleanț***

cotrog *sn* vz ***cotlon***

cotrogea *sf* vz ***șotrogea***

cotrohaliță *smf* [At: CABA, SĂL. / Pl: *~țe* / E: ns cf mg *kotorojni*, *kotrodni*] (Reg) Vagabond.

cotrola *v* vz ***controla***

cotroli *vt* [At: LUNGIANU, CL. 222 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *cotloni*, *cotrău*] **1** A curăța coșurile³ (**39-40**). **2** A căuta ceva dând lucrurile la o parte Cf *cotrobăi* (**1**).

cotromanț *sm* vz ***contromonț***

cotromaț *sm* vz ***contromonț***

cotromențe *sfp* [At: REV. CRIT. III, 120 / E: ns cf *contromonturi*, *contromonț*] (Înv) **1** Lucruri în dezordine. **2** Anexe din jurul casei. **3** (Lsg; gmt) Casă.

cotromplete *sn* vz ***cotompleț***

cotron *sn* vz ***cotlon***

cotroneț *sn* [At: CHEST. II, 432/335 / Pl: *~e* / E: ***cotlon*** + *-eț*] (Reg) Coteț pentru păsări.

cotropeșniță *sf* vz ***cotropișniță***

cotropi [At: (a. 1865) URICARIUL X, 370 / V: ***~rupi***, ***cut~***, ***cutrupi*** / Pzi: *~pesc*, 3 (pop) *~oapă* / E: nct] **1** *vt* (D. oameni) A năvăli. **2** *vt* (D. ape) A inunda. **3** *vt* A ocupa, prin violență, un teritoriu străin. **4** *vt* A lua în stăpânire ceva. **5** *vt* A uzurpa un drept. **6** *vt* (Înv) A nimici. **7** *vt* (Înv) A desființa. **8** *vt* A înconjura din toate părțile. **9** *vt* (Înv) A umple. **10** *vt* (Înv) A acoperi. **11** *vt* (Înv) A îngropa. **12** *vr* (Înv) A se înveli. **13** *vt* (Înv) A călca în picioare. **14** *vt* (Înv; d. plante) A culca la pământ. **15-16** *vtr* (Înv) A (se) dărâma. **17** *vr* (Înv) A se prăbuși. **18** *vr* (Înv; d. oameni) A se pierde cu firea.

cotropire *sf* [At: (a. 1869) URICARIUL XIV, 146/5 / Pl: *~ri* / E: ***cotropi***] **1** Năvălire. **2** Inundare. **3** Ocupare prin violență a unui teritoriu străin Si: *cotropit¹* (**3**). **4** Luare în stăpânire a ceva Si: *cotropit¹* (**4**). **5** Uzurpare a unui drept Si: *cotropit¹* (**5**). **6** (Înv) Nimicire. **7** (Înv) Desființare. **8** Înconjurare (**8**). **9** (Înv) Umplere. **10** (Înv) Acoperire. **11** (Înv) Îngropare. **12** (Înv) Învelire. **13** (Înv) Călcare în picioare Si: *cotropit¹* (**13**). **14** (Înv) Culcare la pământ Si: *cotropit¹* (**14**). **15** (Înv) Dărâmare. **16** (Înv) Prăbușire. **17** (Înv) Pierdere cu firea Si: *cotropit¹* (**17**).

cotropișniță *sf* [At: BARCIANU / V: ***~peș~*** / Pl: *~țe* / E: ctm ***cotropi*** și ***coropișniță***] **1-5** Coropișniță (**1-5**).

cotropit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cotropi***] **1-17** Cotropire (**1-17**).

cotropit², ***~ă*** *a* [At: I. IONESCU, M. 27 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cotropi***] **1** Asupra căruia s-a năvălit. **2** Inundat². **3** (D. teritorii) Ocupat prin violență. **4** Luat în stăpânire. **5** (D. drepturi) Uzurpat. **6** (Înv) Nimicit². **7** (Înv) Desființat². **8** Înconjurat. **9** (Înv) Umplut². **10** (Înv) Acoperit². **11** (Înv) Îngropat². **12** (Înv) Învelit². **13** (Înv) Călcat în picioare. **14** (Înv) Culcat la pământ. **15** (Înv) Dărâmat². **16** (Înv) Prăbușit². **17** (Înv) Pierdut cu firea.

cotropitor, ***~oare*** [At: ODOBESCU, III, 258/5 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cotropi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care năvălește. **3** *a* Care inundă. **4-5** *smf, a* (Popor) care ocupă un teritoriu străin prin violență Si: *invadator*, *năvălitor*. **6-7** *smf, a* (Persoană) care ia în stăpânire ceva. **8-9** *smf, a* (Persoană) care uzurpă un drept. **10** *a* (Înv) Nimicitor. **11** *a* (Înv) Care desființează. **12** *a* Care înconjoară. **13** *a* (Înv) Care umple. **14** *a* (Înv) Acoperitor. **15** *a* (Înv) Care îngroapă. **16** *a* (Înv) Care învelește. **17-18** *smf, a* (Înv) (Persoană) care calcă în picioare. **19-20** *smf, a* (Înv) (Persoană) care culcă la pământ. **21** *a* Care dărâmă. **22** *a* (Fig) Copleșitor.

cotroși *vtr* vz ***cotroci***

cotroțăi *smp* vz ***cotroței***

cotroței *smp* [At: TOMIAC, ap. DA / V: ***~țăi*** / E: nct] (Reg) Tăiței foarte înguști.

cotrov¹ *sn* [At: POMPILIU, B. 1008 / A: nct / Pl: *~oave* / E: ns cf *cotlon*, *coșcov*] (Reg) **1** Loc unde se ascund racii și peștii, pe sub maluri și rădăcini Si: *cotlon* (**8**), *cotruță*, *covru*, *ocniță*. **2** Culcuș pe care și-l fac câinii în fân.

cotrov², ***~ă*** *a*, *sf* vz ***coșcov***

cotrovăi *vi* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: ns cf mg *kotródni* „a-și lua tălpășița"] (Reg) **1** A porni cu greu. **2** A ieși cu greu.

cotroz *sn* [At: ALRM 432/309 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cotroneț.

cotrub *sn* [At: ALRM 334/243 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Cotricer.

cotrucer *sm* vz ***cotruțar***

cotruit, ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: mg ***kotorni*** „a răcâi"] (Reg; d. roată) Care joacă deoarece are butucul larg.

cotrun *sf* vz ***cotlon***

cotrună *sf* vz ***cotlon***

cotrupi *vtr* vz ***cotropi***

cotruț *sn* vz ***cotruță²***

cotruțar [At: ȘEZ. XXXII, 76 / V: ***~ucer*** / Pl: *~i* / E: ***cotruță²*** + *-ar*] (Reg) **1-2** *smf, a* (Om) leneș. **3-4** *smf, a* (Om) care stă mereu lângă foc. **5-6** *smf, a* (Om) care stă mereu pe acasă.

cotruță¹ *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: mg ***katroc***] **1-2** Coteț (mic) pentru păsări, miei, purcei. **3-4** Locuință de la câmp sau de la stână, cu toate anexele ei. **5** Casă murdară. **6** Loc unde cade fânul din podul grajdului.

cotruță² *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~uț*** *sn* / Pl: *~țe* / E: mg ***katrocz***] (Pop) **1** Vatră mică, în prelungirea vetrei mari. **2** Vatra de sub horn, unde se face focul. **3** Porțiune de vatră între sobă, cuptor și horn. **4** Partea din fund a vetrei. **5** Parte a vetrei unde se adună cenușa Si: *cenușar*. **6** Colț al vetrei unde stau să se încălzească pisicile sau copiii mici. **7** (Îe) **Șade încă pe ~** E foarte mic. **8** (Pex) Toată întinderea vetrei. **9** (Pex) Loc gol dintre cuptor și perete. **10** Treaptă care servește copiilor pentru a se urca pe cuptor. **11** Loc de lângă sobă unde se usucă rufe sau se dospește aluatul. **12** Dulap pentru vase de gătit, între sobă și perete. **13** Pat pentru copii și bătrâni, între sobă și perete. **14** (Pan) Firidă în zid sub vatră, unde cade cenușa printr-un grătar Si: *cenușar*. **15** Firidă în zid unde se păstrează lemnele de foc. **16** Firidă în zid unde se țin vase. **17** Firidă în zid unde se încălzesc mieii sau pisicile. **18** Mică firidă în perete unde se țin chibriturile. **19** (Prc) Grătarul prin care cade cenușa. **20** Poliță dintre cuptor și ușă. **21** (Spc) Cujbă ce ține găleata pe foc. **22-23** (Fig) Cotruțar (**1, 3**). **24** Cățea mică și slabă. **25-26** (Fig) Fată sau femeie tânără care umblă din casă în casă, leneșă și rea de gură.

cotșină *sf* vz ***cocină***

cottage *sn* [At: DN³ / P: *co-tigi* / Pl: *~uri* / E: eg ***cottage***] (Rar) Casă (de odihnă) la țară.

cotui *sn* vz ***cotoi¹***

cotulbă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Mănunchi de ramuri strâmbe.

cotuleț [At: COSTINESCU / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: *cot²* + *-uleț*] **1-30** *sn* Cotișor **(1-30)**. **31-36** *sm* Cotișor **(31-36)**.

cotumbă *sf* [At: I. CR. V, 183 / Pl: *~be* / E: ns cf *cutubă, cotrâmbă*] (Reg) **1** Lemn strâmb care servește ca unealtă Si: *cujbă, crăcană*. **2** Piesă cu care se unesc cele două lemne care formează pirostria. **3** Lemne legate între ele în formă de unghi Si: (reg) *capră, cobilă, crăcană, iapă, traglă, trăgător*.

cotun *sn* vz **cătun**

cotună¹ *sm* vz **cătană**

cotună² *sn* vz **cătun**

cotunesc, ~ească *a* vz **cătănesc**

cotuni *vti* vz **cătăni**

cotunie *sf* vz **cătănie**

cotur *sm, sn* vz **cotor**

coturbă *sf* [At: ȘEZ. V, 59 / Pl: *~be* / E: ns cf *cutubă*] (Reg) **1** Femeie ticăloasă. **2** Prostituată.

coturel *sn* [At: MARIAN, D. 196 / Pl: *~e* / E: *coturi* + *-el*] **1-30** (Șhp) Cotișor **(1-30)**.

coturn *sm* [At: CARAGIALE, N. S. 47 / Pl: *~i* / E: fr **cothurne,** lat **cothurnus**] (Înv) Încălțăminte cu talpă groasă de lemn purtată în antichitate de nobili sau de actori pe scenă.

cotușă *sf* vz **cătușă**

cotușnic *sn* vz **cătușnică**

cotutelă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr **cotutelle**] Tutelă deținută de două sau mai multe persoane.

cotutor *sm* vz **cotutore**

cotutore *sm* [At: / V: (înv) *~or* / Pl: *~i* / E: fr **cotuteur**] Persoană abilitată de o autoritate juridică să exercite o tutelă împreună cu altă persoană.

cotuț [At: CDDE / Pl: *~uri* sn, *~i* sm / E: *cot²* + *-uț*] **1-30** *sn* Cotișor **(1-30)**. **31-36** *sm* Cotișor **(31-36)**.

coț *i* [At: PAMFILE, C. 20 / E: fo] Cuvânt care imită scârțâitul Cf *scârț*.

coțac, ~ă [At: H XII 203 / Pl: *~aci, ~ace* / E: nct] **1** *sm* (Iht; reg) Pește nedefinit mai îndeaproape. **2** *a* (Reg) Uscățiv. **3** *a* (Reg) Răutăcios.

coță *sf* [At: MAT. FOLK. I, 685 / Pl: *~țe* / E: bg **коса**] (Bgm) Privată.

coțăi¹ *vi* [At: COMAN, GL. / V: *coțoi¹, cuțui* / Pzi: *~esc* / E: ns cf *bâțâi*] (Reg) **1** A da din coadă. **2** (D. apă) A se clătina într-un vas în mișcare.

coțăi² *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~esc* / E: nct] (Pop) **1** (D. animale) A se împerechea. **2** (D. oameni) A avea relații sexuale.

coțăială¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: *coțăi¹* + *-(e)ală*] (Reg) **1-2** Coțăire¹ **(1-2)**.

coțăială² *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: *coțăi²* + *-(e)ală*] (Pop) Coțăire².

coțăire¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *coțăi¹*] (Reg) **1** Mișcare a cozii Si: *coțăială¹* **(1)**, *coțăit¹* **(1)**. **2** Clătinare a apei într-un vas Si: *coțăială¹* **(2)**, *coțăit¹* **(2)**.

coțăire² *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *coțăi²*] (Pop) **1** (D. animale) Împerechere. **2** (Pex; d. oameni) Relație sexuală.

coțăit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *coțăi¹*] (Reg) **1-2** Coțăire¹ **(1-2)**.

coțăit² *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *coțăi²*] (Pop) **1-2** Coțăire² **(1-2)**.

coțăit³, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *coțăi¹*] (Reg) **1** (D. coadă) Mișcat². **2** (D. apă) Clătinat².

coțăit⁴, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *coțăi²*] (Pop) **1** (D. animale) Împerecheat². **2** (D. oameni) Care a avut contact sexual.

coțcar *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 92 / Pl: *~i* / E: *coțcă* + *-ar*] (Mol) Pungaș.

coțcaș¹ *sm* [At: H VIII, 151 / Pl: *~i* / E: *coțcă* + *-aș*] (Reg) **1** Jucător de cărți. **2** Cartofor.

coțcaș², ~ă *a* [At: STAN, ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: *coțcă* + *-aș*] (Reg; d. țesături) Cadrilat.

coțcat, ~ă *a* [At: STAN, M. ap. DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *coțcă* + *-at*] (Reg; d. țesături) Cadrilat.

coțcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ței* / E: mg, srb **kocka**] (Înv) **1** Zar. **2** (Îe) **A strica ~ca cuiva** A strica planurile cuiva. **3** (Spc) Bucată de zahăr cubic. **4** Carou pe o țesătură. **5** (Rar) Ghem. **6** (Rar) Cocoloș. **7** Joc de cărți. **8** (Fig) Șmecherie. **9** (Fig) Înșelătorie. **10** (Îe) **A juca cuiva o ~** A păcăli pe cineva.

coțcări *vt* [At: DDRF / Pzi: *~resc* / E: *coțcar*] (Reg) **1** A pungăși. **2** A înșela pe cineva.

coțcărie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 425 / Pl: *~ii* / E: *coțcări* + *-ie*] (Pfm) **1** Pungășie. **2** Înșelătorie.

coți *v* vz **coti²**

coțient *sn* [At: STAMATI, D. / V: *cuo~, cvo~* / Pl: *~e* / E: ger **Quotient,** lat **quotiens**] (Mat; iuz) Cât.

coțire *sf* vz **cotire**

coțit¹ *sn* vz **cotit¹**

coțit², ~ă *a* vz **cotit²**

coțob, ~oabă [At: TDRG / Pl: *~i, ~oabe* / E: nct] **1** *a* (Mol; d. cai) Nărăvaș. **2** *a* (Trs; d. oameni) Guraliv.

coțobaie *sf* [At: MARIAN, O. I, 327 / Pl: *~băi* / E: nct] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

coțobatină *sf* [At: ȘEZ. II, 224 / Pl: *~ne* / E: nct] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

coțobăi *vi* [At: HERZ-GHER., M. IV, 243 / Pzi: *~esc* / E: *coțobăni*] A cotrobăi.

coțobăneală *sf* [At: DA ms / V: *~opă~¹, ~open~¹* / Pl: *~eli* / E: *coțobăni* + *-eală*] (Înv) **1-5** Coțobănire **(1-5)**.

coțobăni *vr* [At: ARHIVA, 1912, nr. 1 / V: *~opă~², ~openi²* / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *coțobâră*] (Înv) **1** A se agăța de ceva pentru a ajunge mai sus Cf: *a se cocoța*. **2** A se îndârji. **3** A se trudi. **4** A se opinti. **5** (Îe) **Nu te ~** Nu mai fă eforturi zadarnice. **6** (Mol) A se rățoi.

coțobănire *sf* [At: DA ms / V: *~opă~, ~open~* / Pl: *~ri* / E: *coțobăni*] (Înv) **1** Agățare de ceva pentru a ajunge mai sus Cf: *cocoțare* Si: *coțobăneală* **(1)**, *coțobănit¹* **(1)**. **2** Îndârjire. **3** Trudire. **4** Opintire. **5** (Mol) Rățoire.

coțobănit¹ *sn* [At: DA ms / V: *~opă~, ~open~* / Pl: *~uri* / E: *coțobăni*] (Înv) **1-5** Coțobănire **(1-5)**.

coțobănit², ~ă *a* [At: DA ms / V: *~opă~, ~open~* / Pl: *~iți, ~e* / E: *coțobăni*] (Înv) **1** Agățat². **2** Îndârjit². **3** Rățoit².

coțobâră *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~re* / E: ucr **коцобиока**] (Zlg; Trs) Veveriță (*Sciurus vulgaris*).

coțobrea *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ele* / E: *coțobrel*] (Reg) **1** Fructul coțobrelului. **2** Fructele mici, rotunde, negre când sunt coapte, ale spinului. **3** (Fig) Fată mică, negricioasă.

coțobrel *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ei* / E: ucr **коцкурба**] (Bot; reg) Porumbrel (*Pinus spinosa*).

coțobușă *sf* [At: PASCU, C. 41 / Pl: *~șe* / E: nct] (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*).

coțofană *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 33 / Pl: *~fene* / E: ns cf ucr *кукоховостир*] **1** (Orn) Pasăre din familia corvidelor, cât un porumbel, cu coadă lungă, cu penele de pe spate negre, iar cele de pe piept albe (*Pica pica*). **2** (Orn) Pasăre din familia corvidelor, cu ciocul puternic, întors la vârf, cu coada în formă de daltă, mai lungă decât corpul, cu penele negre pătate cu alb, care fură obiecte sclipitoare și este gălăgioasă Si: (reg) *caragață, caragațin, ciorcobară, ciorcușă, coțofeică, frască, garagace, sarcoi, scaragață, țarcă, țarcoi, țarcușă, vrască* (*Pica caudata*). **3** (Îvp; îe) **Mâncat de ~feni pe șale** Bubos. **4** (Îae) Jupuit. **5** (Prt) Femeie rea. **6** (Prt) Femeie gurală. **7** (Prt) Țigancă. **8** (Reg; pan) Bucată de lemn ca o cătușă care ține împreună capetele celor doi căpriori pe care se sprijină acoperișul casei Si: (reg) *cătușă, chingă, cocoslău, găinar, limba-caprei* Vz *limbă, primblă, prinsoare, scleamă*. **9** (Reg; pan) Fiecare dintre capetele furculițelor ce se încrucișează peste inima carului.

coțofăni *vr* [At: MARIAN, O. II, 61 / V: *~feni* / Pzi: *~nesc* / E: *coțofană*] (Fig; d. oameni) **1** A se cocoța unde nu merită. **2** A-și da aere. **3** A atrage

(prin gesturi) atenția asupra sa. **4** A se rățoi. **5** A se linguși pe lângă cineva. **6** A face mofturi. **7** A se lăsa rugat.

cotofănos, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cotofăni*** + *-os*] (Reg) Flecar.

cotofeică *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici* / E: nct] (Îvr) Coțofană (2).

cotofeni *vr* vz ***cotofăni***

cotofenoi *sm* [At: MAT. FOLK. 1579 / Pl: ~ / E: ***cotofană*** + *-oi*] (Pop) Masculul al coțofenei.

cotoflic *sn* [At: H XII, 386 / V: *~ing* / Pl: *~uri* / E: ns cf *cotofană*] (Mol) Coada porcului.

cotofling *sn* vz ***cotoflic***

cotoi[1] *vi* vz ***cotăi***[1]

cotoi[2] *sm* [At: A. TOMIAC, ap. DA ms / Pl: ~ / E: ns cf *putoi*] (Reg; dep) Om mic de statură.

cotoligă *sf* [At: H XVII, 334 / Pl: *~igi* / E: ns cf *cotobâră, cățăru*] (Reg) Veveriță (*Sciurus vulgaris*).

cotopăneală *sf* vz ***cotobăneală***

cotopăni *vr* vz ***cotobăni***

cotopănire *sf* vz ***cotobănire***

cotopănit[1] *sn* vz ***cotobănit***[1]

cotopănit[2], ***~ă*** *a* vz ***cotobănit***[2]

cotopeneală *sf* vz ***cotobăneală***

cotopeni *vr* vz ***cotobăni***

cotopenire *sf* vz ***cotobănire***

cotopenit[1] *sn* vz ***cotobănit***[1]

cotopenit[2], ***~ă*** *a* vz ***cotobănit***[2]

cotor *sm* [At: GRAIUL II, 66 / Pl: *~i* / E: ucr ***коцур***] **1** (Reg) Pisoi. **2** Cotoi (1).

cotovaică *sf* vz ***cotovaică***

cotovei *sm* [At: PASCU, S. 313 / Pl: ~ / E: ns cf *cotei, cuțu*] **1-2** (Șhp) Câine (mic).

cotoveică *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 228 / Pl: *~ici* / E: ns cf *cațaveică, coțoabă*] (Reg; pbl) Femeie rea de gură.

cotovete *sf* vz ***cochii-vechi***

cotovlah, ~ă *smf* vz ***cuțovlah***

cotovlaș *sm* [At: ARH. OLT. XXI, 262 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Copil neastâmpărat. **2** Copil care face mereu pozne.

cotubă *sf* [At: A. TOMIAC, ap. DA / Pl: *~be* / E: ucr ***козуб***, pn, mg ***kozub*** „cutie din scoarță"] (Reg) Coteț de câine.

cotulă *sf* [At: I. CR. VI, 313 / Pl: *~le* / E: ns cf *coțușcă*] (Reg) Femeie de moravuri ușoare.

cotuș, ~ă [At: CIAUȘANU, V / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *cotulă*] **1-2** *smf, a* (Om) insinuant. **3-4** *smf, a* (Om) viclean. **5-6** *smf, a* (Om) neastâmpărat. **7-8** *smf, a* (Om) iscoditor.

cotușcă *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 43 / Pl: *~șci* / E: ***cotuș*** + *-că*] (Reg) Poreclă dată unei femei aventuriere.

coulomb *sm* [At: DN[3] / P: *cu~* / Pl: *~i* / E: fr ***coulomb***] Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate care traversează într-o secundă secțiunea unui conductor străbătut de un curent electric constant de 1 amper.

coulombmetru *sn* [At: DN[3] / P: *cu~* / Pl: *~re* / E: fr ***coulombmètre***] Voltmetru pentru măsurarea sarcinii electrice care a trecut printr-un circuit electric de curent continuu.

country *a* [At: DEX[2] / P: *cantri* / Pl: ~ / E: eg ***country***] (Îs) *Muzică ~* Muzică din folclorul american, devenită stil în muzica ușoară contemporană.

court *sn* [At: DN[3] / P: *cort* / Pl: *~uri* / E: eg ***court***] (Spt; rar) Teren (de tenis).

covac *sm* [At: ANTIPA, P. 778 / Pl: *~aci* / E: sg ref din ***covaci***] (Iht; reg) Pește mic de pârâu (*Zeus faber*).

covace *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / E: nct] (Reg) Mâncăruri scumpe.

covaci *sm* [At: LEX. MARS. 204 / V: ***căoa~, căua~, coa~*** / Pl: ~ / E: mg ***kovács***] (Trs) Fierar.

covalent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***kovalent***] (D. elemente chimice) Care prezintă covalență.

covalență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: ger ***kovalenz***, fr ***covalence***] Legătură chimică dintre mai mulți atomi, care se realizează prin punerea în comun a unuia sau a mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți.

covăli[1] *vt* vz ***covăli***

covăli[2] *sm* [At: SADOVEANU, P. S. 75 / Pl: ~ / E: ucr ***коваль***] (Îrg) Fierar.

covalie *sf* vz ***covălie***

covar *sm* [At: ȘEZ. XXXII, 15 / Pl: *~i* / E: ***cova(li)*** + *-ar*] (Îrg) Fierar.

covariant *sn* [At: DN[3] / P: *~ri-ant* / Pl: *~e* / E: fr ***covariant***] (Mat) Proprietate a mai multor funcții de a varia în mod similar.

covarianță *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-an~* / Pl: *~țe* / E: fr ***covariance***] **1** (Statistică) Media produșilor termenilor analogi a două variabile corelate. **2** Covariație.

covariație *sf* [At: DEX[2] / P: *~ri-a~* / Pl: *~ii* / E: eg ***co-variation***] Variație simultană, reciproc condiționată Si: *covarianță* (2).

covarsă *sf* vz ***covarșă***

covarșă *sf* [At: H VI 17 / V: *~rsă* / Pl: *~șe* / E: mg ***kovász***] (Reg) Mâncare.

covaș *sn* vz ***covașă***

covașă *sf* [At: PAMFILE, S. T. 145 / V: *~aș sn* / Pl: *~șe* / E: ucr ***кваша***] **1** (Mol) Băutură cu gust acrișor preparată din făină cu apă rece, dospită și apoi fiartă Cf: *bragă*. **2** Zeamă acră care se mânca rece, cu mămăligă prăjită, de sfântul Teodor. **3** Lapte acru. **4** Poreclă dată unui om debil, palid.

covată *sf* [At: BIBLIA (1688), 22/2 / Pl: *~te, ~văți, ~veți, ~vete* / E: tc ***kovta***, ngr ***γάβατα***] **1** (Reg) Albie **2** (Îrg) Troacă. **3** (Reg) Albie mare dintr-un trunchi de copac, pentru frământat aluatul sau pentru spălat. **4** (Mol) Leagăn pentru sugari. **5** (Mol; îs) **Broască cu ~** Broască țestoasă. **6** (Trs; îe) **A băga pe cineva sub ~** A înșela pe cineva. **7** (Trs; îe) **A bate-n sită și-n ~** A face propagandă. **8** (Îae) A se pune în mișcare. **9** (Reg; îe) **A luat cu ~ta** A luat foarte mult. **10** (Reg) Ladă în care curge făina după măcinarea grâului. **11** (Reg) Scândură din fața lăzii în care curge făina. **12** (Reg; îe) **S-a spulberat făina din ~** S-a pierdut profitul. **13** (Reg) Luntre. **14** (Reg) Butuc scobit la piuă. **15** (Reg) Fiecare dintre cele două bârne scobite pe toată lungimea prin care se deplasează carul joagărului. **16** (Îrg) Vas în care se încarcă materialul dezagregat în minele metalifere.

cová *sf* vz ***cofă***

covăcerie *sf* [At: GHICA, A. 684 / Pl: *~ii* / E: ***covaci*** + *-erie*] **1** (Trs) Meseria fierarului Si: *covăcie* (1), *covălie* (1). **2** Atelierul fierarului Si: *covăcie* (2), *covălie* (2). **3** Magazin unde se vând obiecte din fier Si: *covăcie* (3), *covălie* (3).

covăcesc, ~ească *a* [At: BUD, P. P. V / Pl: *~ești* / E: ***covaci*** + *-esc*] (Trs) **1** Care aparține fierarului Si: *covăresc* (1). **2** Referitor la fierar Si: *covăresc* (2).

covăci *vi* [At: DICȚ. / Pzi: *~ăcesc* / E: ***covaci***] (Reg) **1** A practica meseria fierarului. **2** (Înv; fig) A făuri.

covăcie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***covăci*** + *-ie*] **1-3** Covăcerie (1-3).

covăcioaică *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ice* / E: ***covaci*** + *-oaică*] (Reg) Soția covaciului Si: *covăciță, covăreasă, făurăreasă, făurăriță*.

covăcire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***covăci***] (Reg) **1** Practicare a meseriei de fierar Si: *covăcit*[1] (1). **2** (Înv; fig) Făurire.

covăcit *sn* [At: H XII, 235 / V: ***căocit*** / Pl: *~uri* / E: ***covăci***] (Reg) **1** Covăcire (1). **2** (Înv; fig) Făurire.

covăciță *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~te* / E: ***covaci*** + *-iță*] (Reg) Covăcioaică.

covăi *vt* vz ***covăli***

covăiat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 182 / V: (înv) *~it* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***covăia***] (Înv) Încovoiat.

covăit, ~ă** a* vz ***covăiat

covăli** vt* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 243 / V: ***~vali[1], ***~văi*** / Pzi: *~lesc* / E: ***covali***] (Reg) **1-2** A covăci (**1-2**).

covălie** sf* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 243 / V: ***~val~ / Pl: *~ii* / E: ***covali*** + *-ie*] (Reg) **1-3** Covăcerie (**1-3**).

covăltir** sn* vz ***coviltir

covăreasă** sf* [At: MAT. FOLK. 1317 / Pl: *~ese* / E: ***covar + *-easă*] (Reg) Covăcioaică.

covăresc, ~ească** a* [At: MAT. FOLK. 1317 / Pl: *~ești* / E: ***covar + *-esc*] (Reg) **1-2** Covăcesc (**1-2**).

covărși** v* vz ***covârși

covărșire** sf* vz ***covârșire

covărșit, ~ă** a* vz ***covârșit[2]

covărșitor, ~oare** a* vz ***covârșitor

covăsală** sf* vz ***covăseală

covăsali** vt* [At: CHEST. V, 85 / Pzi: *~lesc* / E: ***covăsală] (Reg) A covăsi (**1**).

covăseală** sf* [At: TETRAEV. (1574), 223 / V: ***~sa~ / Pl: *~ele, ~eli* / E: ***covăsi*** + *-eală*] **1-2** Covăsire (**1-2**). **3** Lapte covăsit. **4** (Spc) Porție de lapte covăsit folosită ca agent de fermentare și cheag. **5** (Înv; pex) Aluat. **6** (Înv; pex) Plămadă. **7** (Reg; pan; lpl) Resturi de tărâțe din borș. **8** (Reg; pan; lpl) Drojdii de tărâțe folosite pentru a decolora ouăle roșii de Paști. **9** (Reg) Amestec de lut galben cu apă, întrebuințat pentru a murui vatra și pereții casei. **10** (Înv; fig) Motiv de ceartă. **11** (Înv; fig) Pretext pentru a distruge. **12** (Fig) Dușmănie.

covăsi** vt* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pzi: *~sesc* / E: vsl, ucr ***квасити, srb ***kvasiti***] **1** A acri laptele cu ajutorul unei porții mici de smântână sau covăseală (**4**). **2** (Înv; pan) A pregăti un decoct (acru) prin amestecul unui praf cu un lichid.

covăsire** sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***covăsi] **1** Acrire a laptelui cu ajutorul unei porții mici de smântână sau covăseală (**4**) Si: *covăseală* (**1**), *covăsit*[1] (**1**). **2** (Înv; pan) Pregătire a unui decoct (acru) prin amestecul unui praf cu un lichid Si: *covăseală* (**2**), *covăsit*[1] (**2**).

covăsit[1] *sn* [At: PANN, Ș. II, 39/19 / Pl: *~uri* / E: ***covăsi***] **1-2** Covăsire (**1-2**). **3** (Reg) Un fel de lapte bătut de oaie (rar, de vacă).

covăsit[2]***, ~ă** a* [At: MAG. IST. IV, 377 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***covăsi***] **1** (Îs) *Lapte ~* Lapte acru. **2** (Îs) *Iaurt ~* Iaurt prea acru, care nu se mai poate consuma. **3** (Înv; fig; d. suflet) Tulburat. **4** (Înv; fig) Instigat la păcate.

covăsnean, ~ă [At: DEX– S / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Covasna*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) originară din Covasna. **3-4** *smf, a* (Persoană) care locuiește în Covasna. **5-7** *a* Care aparține (Covasnei sau) covăsnenilor (**1, 3**). **8-10** *a* Referitor (la Covasna sau) la covăsneni (**1, 3**). **11** *sm* Populația Covasnei.

covăsneancă** sf* [At: DEX– S / Pl: *~ence* / E: ***covăsnean + *-că*] **1** Femeie originară din Covasna. **2** Femeie care locuiește în Covasna.

***covășiță** sf* [At: H III, 306 / Pl: *~țe* / E: ns cf ucr *хващец* „măcriș"] (Bot; reg; pbl) Măcriș (*Rumex acetosa*).

covătar** sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***covată + *-ar*] **1** Meșter care face covate (**1-4**). **2** Vânzător de covate (**1-4**).

covătat, ~ă** a* [At: DR. V, 182 / V: ***~ățat / Pl: *~ați, ~e* / E: ***covată*** + *-at*] (Reg) **1** Scobit. **2** Care are forma unei coveți (**1**) Si: *covătos, covățit*. **3** Cocoșat.

covătărie** sf* [At: H IX, 506 / Pl: *~ii* / E: ***covătar + *-ie*] (Reg) **1** Atelier al covătarului (**1**). **2** Meșteșugul covătarului (**1**). **3** Magazinul covătarului (**2**).

covătos, ~oasă** a* [At: DR. V, 182 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***covată + *-os*] (Reg) **1-3** Covătat (**1-3**).

covățat, ~ă** a* vz ***covătat

covățât, ~ă** a* vz ***covățit

covățâtură** sf* vz ***covățitură

covățea** sf* [At: I. IONESCU, C. 215 / V: ***~veț~ / Pl: *~ele* / E: ***covată*** + *-ea*] **1- 25** Covățică (**1-25**).

covățecă** sf* vz ***covățică

covăți** vt* [At: ECONOMIA, 20/18 / Pzi: *~țesc* / E: ***covată] (Reg) **1** A scobi lemnul. **2** A da unui lucru forma unei covate (**1**).

covățică** sf* [At: LB / V: ***~țecă, ~veț~ / Pl: *~ici* / E: ***covată*** + *-ică*] (Reg) **1-18** (Șhp) Covată (**1-4, 10-11, 13-15**) (mică). **19** (Pan) Baltă. **20** (Spc) Vas de lemn cu capac, pentru transportat sare, piper, castraveți murați etc. Si: (reg) *bădoagă, botiță, răcliță*. **21** Castronaș în care se servește la masă. **22** Cutiuță de mărimea unei străchini, cu capac, pentru păstrat lucruri scumpe sau mărunțișuri. **23** Cutiuță cu farduri. **24** Lădiță mobilă sub coșul morii, care oprește sau dă drumul boabelor la măcinat Si: (reg) *copăiță, postăviță, scuturătoare*. **25** (Pan) Șanț cu apă.

covățire** sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***covăți] (Reg) **1** Scobire a lemnului Si: *covățit*[1] (**1**). **2** Prelucrare a lemnului sub forma unei covate Si: *covățit*[1] (**2**).

covățit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***covăți***] (Reg) **1-2** Covățire (**1-2**).

covățit[2]***, ~ă** a* [At: C. PETRESCU, R. DR. 151 / V: ***~țât*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***covăți***] (Reg) **1** Scobit. **2** Covătat (**2**). **3** Cocoșat. **4** (D. cal) Deșelat.

covățitură** sf* [At: PORUCIC, T. E. 31, ap. DA / V: ***~țât~ / Pl: *~ri* / E: ***covăți*** + *-tură*] **1** Adâncitură **2** Scobitură. **3** Depresiune mică, închisă la amândouă capetele. **4** Vâlcea mică.

covâltir** sn* vz ***coviltir

covâltirit, ~ă** a* vz ***coviltirit

covâltiros, ~oasă** a* [At: MARIAN, O. II, 34 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***covâltir + *-os*] (Înv; d. ciocul unei păsări) Coroiat.

covânzător, ~oare** smf* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: *co-* + ***vânzător] (Jur; înv) Fiecare dintre cei care vând un obiect pe care-l posedă în comun.

***covârgic** sms* [At: PITIȘ, ȘCH. I, 110 / E: ns cf *chivirgic*] (Reg) Fâșie de blană albă de miel care se aplică la mâneci, la gât și la clinii hainei.

covârlac** sm* vz ***vârcolac

covârni** vir* [At: CIAUȘANU, V. / Pzi: *~nesc* / E: ctm ***coborî + ***povârni***] (Reg) **1** A coborî. **2** A apune. **3** (Fig; d. oameni) A îmbătrâni.

covâroși** vti* vz ***covârși

covâroșire** sf* vz ***covârșire

covâroșit, ~ă** a* vz ***covârșit

covâroșitor, ~oare** a* vz ***covârșitor

covârși [At: VARLAAM, C. 27/1 / V: ***~văr~, ~roși*** / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *cu vârf și (îndesat)*] **1** *vt* A depăși cu mult ca număr, ca forță etc. **2** *vt* A întrece (ca măsură, valoare). **3** *vt* A lăsa în urmă pe cineva. **4** *vi* A fi superior. **5** *vi* A pune vârf la toate. **6** *vi* (Înv) A excela în ceva. **7** *vi* (Înv) A se distinge prin ceva. **8** *vt* (Înv) A se ridica trecând peste vârful unei înălțimi. **9** *vi* (Înv) A trece peste ceva. **10** *vt* (Înv) A depăși un obstacol. **11** *vt* (Înv) A depăși limita a ceva. **12** *vt* (Înv; d. proiectile) A trece pe deasupra țintei. **13** *vt* A exceda. **14** *vt* (Înv; d. ape) A se revărsa, acoperind malul. **15** *vi* (Înv) A deborda. **16** *vt* (Înv) A îneca. **17** *vt* (Înv) A cotropi. **18** *vt* (Înv) A acoperi de... **19** *vt* (Înv) A copleși. **20** *vt* (Înv) A învinge. **21** *vt* (Înv) A supune. **22** *vt* (Înv) A întrece pe cineva la vorbă Si: (pfm) *a dovedi*.

covârșire** sf* [At: GCR II, 87/16 / V: ***~văr~, ~roș~ / Pl: *~ri* / E: ***covârși***] **1** Depășire cu mult ca număr, forță etc. Si: *covârșit*[1] (**1**). **2** (Înv) Mulțime mare. **3** (Înv) Număr mare. **4-5** Grad (prea) mare de bucurie, nenorocire etc. **6** (Înv; îlav) **Cu ~** În foarte mare măsură. **7** (Înv; îal) În mod exagerat. **8** (Înv; îal) Cu vârf și îndesat. **9** (Înv) Întrecere a cuiva Si: *covârșit*[1] (**2**). **10** (Înv) Lăsare în urmă a cuiva sau a ceva Si: *covârșit*[1] (**3**). **11** (Înv) Superioritate. **12** (Înv) Vârf. **13** (Înv) Excelență. **14** (Înv) Distingere prin ceva Si: *covârșit*[1] (**7**). **15** (Înv) Ridicare trecând peste vârful a ceva. Si: *covârșit*[1] (**8**). **16** (Înv) Culme. **17** (Înv) Trecere peste ceva Si: *covârșit*[1] (**9**). **18** (Înv) Depășire a unui obstacol Si: *covârșit*[1] (**10**). **19** (Înv) Depășire a unei limite Si: *covârșit*[1] (**11**). **20** (Înv) Trecere a unui proiectil pe deasupra țintei Si: *covârșit*[1] (**12**). **21** (Înv) Excedent. **22** (Înv) Revărsare a unei ape, acoperind malul Si: *covârșit*[1] (**14**). **23** (Înv) Înecare. **24** (Înv) Cotropire. **25** (Înv) Acoperire de ceva Si: *covârșit*[1] (**18**). **26** (Înv) Copleșire. **27** (Înv) Învingere. **28** (Înv) Supunere a cuiva Si: *covârșit*[1] (**21**). **29** (Înv) Întrecere a cuiva la vorbă Si: *covârșit*[1] (**22**), *dovedire*.

covârșit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***covârși***] **1-30** Covârșire (**1-30**).

covârșit[2]***, ~ă*** *a* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 106 / V: ***~văr~, ~roș~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***covârși***] **1** Depășit cu mult ca număr, forță etc. **2** (Înv) Întrecut. **3** (Înv) Lăsat în urmă. **4** (Înv) Inferior. **5** (Înv) Depășit în înălțime. **6** (Înv) Limitat[2]. **7** (Înv) Excedat[2]. **8** (Înv; d. maluri) Inundat. **9** (Înv) Înecat. **10** (Înv) Acoperit. **11** (Înv) Cotropit. **12** (Înv) Copleșit. **13** (Înv) Învins. **14** (Înv) Supus de către cineva. **15** (Înv) Redus la tăcere. **16** (Înv) Covârșitor (**7**).

covârșitor, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 3/1 / V: ***~văr~, ~roș~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***covârși*** + *-tor*] **1** Care depășește cu mult ca număr, forță etc. **2** Care întrece. **3** Care lasă în urmă. **4** Superior. **5** Care se impune. **6** Proeminent. **7** Foarte mare. **8** Extraordinar. **9** Impresionant. **10** Foarte înalt. **11** Infinit. **12** Excedent. **13** Exagerat. **14** Excelent. **15** De seamă. **16** Perfect. **17** Desăvârșit. **18** Impunător. **19** Debordant. **20** (Înv) Care inundă. **21** (Înv) Care îneacă. **22** (Înv) Care acoperă. **23** (Înv) Care cotropește. **24** (Înv) Învingător. **25** (Înv) Care supune pe cineva. **26** (Înv) Care reduce la tăcere.

covârșoc *sn* [At: POMPILIU, B. 1008 / Pl: *~uri* / E: ns cf *vârșă*] (Pes) Partea interioară a vârșei.

cove *sf* vz ***cobe***

covecioară *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: ***covată*** + *-cioară*] **1-25** Covățică (**1-25**).

covei [At: JAHRESBER. III, 233 / V: ***conv~*** / Pl: *~e* / E: ns cf *încovoia*] **1** *a* Încovoiat. **2** *a* Întors. **3** *a* Cotit. **4** *sn* Cotitură. **5** *sn* Drum cotit. **6** *sn* Serpentină. **7** *sn* Șerpuirea unui râu. **8** *sn* Linie curbă. **9** *sn* Zigzag. **10** *sn* (Mun) Ascunziș. **11** *sn* (Mun; fig) Gând ascuns.

covelină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***covelline***, it ***covellina***] Sulfură naturală de cupru, metalică, moale, de culoare albastră-violet, frecventă în zonele de alterare a zăcămintelor cuprifere.

coveltir *sn* vz ***coviltir***

covercă *sf* vz ***covergă***

covercot *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: eg ***cover-coat***] (Înv) Stofă de lână, cu țesătură deasă, pentru pardesie, costume etc.

covercuță *sf* vz ***coverguță***

covergă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~rcă, ~vir~*** / Pl: *~rgi* / E: bg ***кувеpки***] **1** Nuia încovoiată. **2** (Olt; spc; lpl) Cercurile care susțin coviltirul căruței. **3** (Pan) Scheletul umbrelei. **4** (Pex) Coviltir. **5** (Pan) Grotă. **6** (Olt; pan) Umbrar vegetal. **7** (Reg) Colibă din pari acoperiți cu frunze sau fân în care se ascund vânătorii. **8** (Reg) Colibă în care se adăpostesc de ploaie ciobanii sau pândarii. **9** (Reg) Șatră. **10** (Reg) Baracă pentru lucrători. **11** (Pex) Coșar. **12** (Pex) Casă proastă. **13** (Mol) Unealtă de tors.

coverguță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~rcu~*** / Pl: *~țe* / E: ***covergă*** + ***-uță***] **1-26** (Șhp) Covergă (**1-13**) (mică).

covertă[1] *sf* [At: ALEXI, ap. DA / Pl: *~te* / E: ger ***Kouvert***] (Trs; gms) Plic.

covertă[2] *sf* [At: DRĂGHICI, R. 7 / Pl: *~te* / E: ngr ***κουβέρτα***] **1** Parte superioară a unei nave. **2** Punte de manevră.

covertă[3] *sf* vz ***corvetă***

covertură *sf* vz ***cuvertură***

covețea *sf* vz ***covățea***

covețică *sf* vz ***covățică***

coviliță *sf* vz ***cobiliță***

coviltir *sn* [At: BĂRAC, T. 61 / V: ***~văl~, ~vâl~, ~vel~, ~vul~*** / Pl: *~e* / E: nct] **1** Acoperiș la căruță, dintr-un schelet de nuiele curbate (sau bare), peste care se pun rogojini sau pânză groasă. **2** (Pan; înv) Acoperiș al diligenței. **3** (Pex) Burduf la trăsură Si: *ceahol, coș, cutubă*. **4** Acoperământ de pânză sau de șindrilă care apără de ploaie. **5** Umbrar. **6** (Reg; pan) Vârf al casei. **7** (Spc) Pânză a coviltirului (**1**).

coviltirit, ~ă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 301 / V: ***~vâl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***coviltir*** + *-it*] (Înv) **1** Căruia i s-a pus un acoperiș. **2** Cu coviltir.

covircă *sf* vz ***covergă***

coviț *i* [At: ALECSANDRI, T. 898 / V: ***cuv~*** / E: fo] (Mol; are) Guiț.

covița *vi* [At: PAMFILE, C. 11 / V: ***cuv~*** / Pzi: 3 *~ță* / E: ***coviț***] (Reg) A guița.

covițare *sf* [At: DA / Pl: *~țări* / E: ***covița***] (Reg) Guițare.

covițat *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***covița***] (Reg) Guițat.

covițăi *vi* [At: PAMFILE, C. / V: ***~țâi, ~ței*** / Pzi: 3 *~este* / E: ***coviț*** + *-ăi*] (Reg) A guița.

covițăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***covițăi***] (Reg) Guițare.

covițăit *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***covițăi***] (Reg) Guițat.

covițăitură *sf* [At: N. REV. R. III, 410 / Pl: *~ri* / E: ***covițăi*** + *-tură*] (Reg) Guițătură.

covițăli *vi* [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pzi: 3 *~lește* / E: ***coviț*** + *-ăli*] (Reg) A guița.

covițâi *vi* vz ***covițăi***

coviței *vi* vz ***covițăi***

coviți *vi* [At: H VI, 8 / V: ***cuv~*** / Pzi: 3 *coviță* / E: ***coviț***] (Reg) A guița.

covoiat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***covoia***] Încovoiat.

covor *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oare*, (înv) *~oară* / E: bg ***коворy***] **1** Țesătură groasă de lână, bumbac etc., cu desene decorative, care se pune pe jos, pe pereți sau pe mobile. **2** (Pex) Țesătură țărănească cu model, făcută la război Si: *scoarță, velință, zăvastă*. **3** (Fig) Strat de vegetație care se întinde pe pământ.

covoraș *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 59 / Pl: *~e* / E: ***covor*** + *-aș*] **1-6** (Șhp) Covor (**1-3**) (mic) Si: *covorel*.

covorat, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: ***~rât*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***covor*** + *-at*] (Înv) **1-2** Ornat cu covoare (**1-2**) **3** (Pex) Acoperit.

covorărie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: *~ii* / E: ***covor*** + *-ărie*] **1-2** Atelier de fabricat covoare (**1-2**). **3-4** Cantitate mare de covoare (**1-2**).

covorât, ~ă *a* vz ***covorat***

covorel *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: ***covor*** + ***-el***] **1-6** Covoraș (**1-6**).

covrac[1] *sn* [At: H X, 353 / Pl: *~uri* / E: ***covru*** + *-ac*] (Mol) Albie a unui râu cu maluri înalte și cu multe coturi.

covrac[2] *sm* vz ***covrag***

covrag *sm* [At: CONV. LIT. LIV, 166 / V: ***~ac, ~eag*** / Pl: *~agi* / E: ns cf srb *kovrag* „tufe"] **1** (Olt) Tulpină de porumb. **2** Fir de porumb singuratic dintr-un cuib. **3** Fir de porumb încă verde, insuficient dezvoltat. **4** Fir de porumb după ce i s-au mâncat frunzele de către vite Cf. (reg) *balii, dulean, hulj, huljan, hulugi, jipi, lujer, motoloși, pai de cucuruz, strujean, tulanaș, tuhlean, tulean, tuleu, turjan, vegii*. **5** (Olt; Pex) Vrej de bostan. **6** (Trs) Vreascuri. **7** (Bot; Trs; lpl) Planta *Centaurea austriaca*. **8** (Bot) Planta *Centaurea jacea*. **9** (Bot) Planta *Centaurea spinulosa*. **10** (Bot; reg) Buruiană înaltă de 1,5-2 m, cu flori violete, cu frunze aspre, lunguiețe, adânc dințate.

covreag *sm* vz ***covrag***

covrig [At: BIBLIA (1688), 224/1 / Pl: *~igi* / E: bg, vsl ***ковригъ***] **1** *sm* Produs alimentar în formă de inel, uneori răsucit, preparat din făină de grâu și presărat cu sare, mac, susan, chimen Si: *colac*. **2** *sm* (Pop; îlav) **Când umblau câinii cu ~igi în coadă** În vremuri de belșug. **3** (Îal) Niciodată. **4** *sm* (Îvp; îe) **A ajunge** sau **a ieși, a scoate, a rămâne la ~igi** A ajunge foarte sărac. **5** *sm* (Îe) **A se face ~** A se încovoia ca un covrig (**1**) din cauza frigului, a durerii etc. **6** *sm* Nod marinăresc. **7** *av* Încârligat. **8** *av* În formă de covrig (**1**). **9** *av* (D. oameni) Slab.

covriga *vr* [At: BARCIANU / Pzi: *covrig, ~ghez* / E: ***covrig***] (Înv) **1** A se încolăci. **2** A se ghemui.

covrigar *sm* [At: (a. 1782) IORGA, S. D. XII, 102 / Pl: *~i* / E: ***covrig*** + *-ar*] **1** Persoană care face covrigi (**1**) Si: (înv) *covrigiu* (**1**), *simigiu*. **2** Vânzător de covrigi (**1**) Si: (înv) *covrigiu* (**2**), *simigiu*. **3** (Dep) Om sărac. **4** (Dep) Om leneș. **5** (Dep) Orășean.

covrigare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***covriga***] (Înv) **1** Încolăcire. **2** Ghemuire.

covrigaș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***covrig*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Covrig (**1**) (mic).

covrigat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***covriga***] **1** Încolăcire. **2** Ghemuire.

covrigat[2]***, ~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***covriga***] (Înv) **1** Încolăcit[2]. **2** Ghemuit[2].

covrigăni *vt* [At: MAT. FOLK. 1204 / Pzi: *~nesc* / E: ***covrig*** + *-ăni*] (Reg) A ronțăi ca pe un covrig (**1**).

covrigăreasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***covrigar*** + *-easă*] **1** Femeie care face covrigi (**1**) Si: *covrigioaică* (**1**). **2** Vânzătoare de covrigi (**1**) Si: *covrigioaică* (**2**). **3-4** Nevasta covrigarului (**1-2**) Si: *covrigioaică* (**3-4**). **5** (Dep) Femeie săracă Si: *covrigioaică* (**5**). **6** (Dep) Femeie leneșă Si: *covrigioaică* (**6**). **7** (Dep) Orășeancă.

covrigărie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***covrigar*** + *-ie*] **1** Brutărie unde se fac covrigi (**1**). **2** Magazin unde se vând covrigi (**1**).

covrigătură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***covrig*** + *-ătură*] (Înv) **1** Încolăcitură. **2** Ghemuială. **3** (Înv) Încovoială. **4** (Înv) Cerc. **5** (Înv) Roată.

covrigel *sm* [At: LB / Pl: *~ei* / E: ***covrig*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Covrig (**1**) (mic) Si: *covriguț* (**1-2**).

covrigi *vr* [At: CREANGĂ, A. 31 / Pzi: *~igesc* / E: ***covrig***] (Reg) **1** A se încolăci. **2** A se ghemui.

covrigioaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***covrigiu*** + *-oaică*] **1-7** Covrigăreasă (**1-6**).

covrigire *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***covrigi***] (Reg) **1** Încolăcire. **2** Ghemuire.

covrigit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***covrigi***] **1** Încolăcire. **2** Ghemuire.

covrigit^2, ~ă *a* [At: MARIAN, INS. 309 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***covrigi***] (Reg) **1** Încolăcit. **2** Ghemuit.

covrigiu *sm* [At: SANDU-ALDEA, D. N. / Pl: *~ii* / E: ***covrig*** + *-iu*] (Înv) **1-2** Covrigar (**1-2**).

covriguț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***covrig*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Covrigel (**1-2**).

covrit, ~ă *a* [At: ȘEZ. II, 225/2 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***covru*** cf *covrig*, *încovrigat*] (Reg) Încolăcit împrejurul hornului sau al focului.

covru *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 80/12 / Pl: *~ri* / E: rs ***кровъ***] (Mol; Trs) **1** Vizuină făcută în pământ de animale sălbatice. **2** Adăpost al unui câine. **3** Locuință primitivă în grotă. **4** (Glg) Depresiune mică, rotunjită, în câmp, fără scurgere. **5** Vâlcea care seamănă cu o vizuină.

covultir *sn* vz ***coviltir***

cow-boy *sm* [At: DEX^2 / P: *cau-boi* / Pl: ~ / E: eg ***cow-boy***] **1** Îngrijitor de vite din vestul S.U.A. **2** Călăreț păzitor de vaci din vestul S.U.A.

cox^1- vz ***coxo-***

cox^2 *sn* vz ***cocs***

coxal, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***coxal***] (Atm) **1** Referitor la coapsă. **2** Care aparține coapsei. **3** (Îs) *Os ~* Fiecare din cele două oase plate care formează scheletul șoldului Si: *os iliac*.

coxalgie *sf* [At: DA / Pl: *~gii* / E: fr ***coxalgie***] (Med) **1** Tuberculoză a articulației șoldului. **2** Durere localizată în articulația șoldului.

coxartrie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***coxartrie***] (Med) Coxartroză.

coxartroză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***coxarthrose***] (Med) Reumatism cronic degenerativ al șoldului Si: *coxartrie*.

coxă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~xe* / E: lat ***coxa***] **1** (Atm) Coapsă. **2** (Ent) Prima articulație de la picioarele insectelor.

coxită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***coxite***] (Med) **1** Inflamație a osului coxal. **2** (Spc) Coxalgie (**1**).

coxo- [At: DN^3 / V: ***cox-*** / E: fr ***coxe***, lat ***coxa***] Element prim de compunere cu semnificația: „coapse". **1** Referitor la coapsă. **2** Care aparține coapsei.

coxodinie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***coxodynie***] (Med) Coxalgie (**2**).

coxofemural, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***coxo-fémoral***] (D. articulații) Care face legătura între femur și șold.

coxopatie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***coxopathie***] (Med) Denumire generică pentru bolile șoldului.

coxotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***coxotomie***] (Med) Osteotomie a osului coxal.

coz [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pl: (rar) *~i* / E: tc ***koz***] **1** *sm* Atu la jocul de cărți. **2** *sm* (Fig) Odor. **3** *sm* (Fig) Raritate. **4** *sm* (Fig) Bijuterie. **5** *av* (Pop; după „frumoasă" „mândră") Extrem de...

cozac^1 *sm* [At: PAPAHAGI, M. 155 / Pl: *~aci* / E: mg ***kozák***] (Reg) Cazac.

cozac^2 *sm* [At: H II, 61 / Pl: *~aci* / E: ns cf *cozac^1*] **1** (Iht; Mol) Pește nedefinit mai îndeaproape. **2** (Bot; reg) Pitoancă.

cozace *sfp* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 57 / V: ***~aci***, ***~ași*** / E: srb ***kozice***] (Reg) **1** Bube. **2** Pojar.

cozaci *sfp* vz ***cozace***

cozași *sfp* vz ***cozace***

cozăcea *vi* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 57 / Pzi: *cozac* / E: ***cozace***] (Reg) **1** A căpăta bube. **2** A se îmbolnăvi de pojar.

cozânzeana *sf* vz ***cosânzeana***

cozerie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***causerie***] (Liv) **1** Convorbire familiară, ușoară și plăcută. **2** Expunere simplă, fără pretenții.

cozeur *sm* [At: DN^3 / P: *~zör* / Pl: *~i* / E: fr ***causeur***] (Frm) Persoană care știe să întrețină o conversație plăcută.

cozimți *sfp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Ent; reg) Specie de albine vioaie, cu înțepătură foarte dureroasă.

cozlete *sm* [At: I. POPOVICI, R. D. 164 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) Coadă a ciorchinelui de struguri.

cozleu *sn* vz ***cozliu***

cozliu *sn* [At: ALRM II/I h. 350 / V: ***~leu*** / Pl: *~ri* / E: nct] (Îrg) Dulap.

cozm- vz ***cosm-***

cozmetic, ~ă *sn*, *sf*, *a* vz ***cosmetic***

cozonac *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***cuzun~*** / Pl: *~aci* / E: bg ***кузунак***, ngr ***χουδουνάχι***] Prăjitură din aluat dospit, frământat cu unt, lapte, zahăr și ouă, uneori întins și apoi răsucit cu diverse umpluturi Si: (Trs) *colac*.

cozonăcel *sm* [At: DA ms / Pl: *~ei* / E: ***cozonac*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cozonac (mic).

cozondraci *smp* [At: DDRF / V: ***~roci***, ***cosondroci***, ***~roace*** *sfp*, / E: ger ***Hosenträger***] (Pop; gms) Bretele pentru susținut pantalonii Si: *brăcinar*, *brăcire*, *pochești*.

cozondroace *sfp* vz ***cozondraci***

cozondroci *smp* vz ***cozondraci***

cozoroc *sn* [At: POLIZU / Pl: *~oace*, *~uri* / E: rs ***козурюк***] **1** Parte anterioară a șepcii, în formă de semicerc, care protejează fața. **2** (Înv; spc) Vizieră la coiful medieval.

cr *i* vz ***cra***

cra *i* [At: DDRF / V: ***cr*** / E: fo] **1-2** (Rep) Cuvânt care imită strigătul corbului sau al ciorii Si: *câr*. **3** (Rar) Crac^1 (**1**).

crab *sm* [At: GHICA, S. 550 / Pl: *~i* / E: fr ***crabe***] **1** Crustaceu marin cu zece picioare, cu abdomenul scurt, îndoit sub cefalotoracele mare și turtit, dintre care mai cunoscută e specia *Carcinus moenas*.

crabare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~bări* / E: ger ***Kraben***, eg ***crabbing***] (Tex) Operație de fixare a dimensiunilor țesăturilor de lână.

crabă *sf* [At: DA ms / Pl: nct / E: ns cf *scradă*, *screadă*] (Trs) Iarbă cu foi lungi și înguste, multe dintr-o rădăcină, care crește în păduri și rămâne iarna verde.

crabot *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oți* / E: fr ***crabot***] (Teh) Fiecare dintre proeminențele frontale ale unui arbore sau ale unui disc, prin intermediul cărora se poate realiza antrenarea în mișcarea de rotație a doi arbori.

crac^1 *i* [At: PONTBRIANT, D. / E: fo] **1** Cuvânt care imită zgomotul produs de un obiect care crapă Si: *cra* (**3**). **2** Cuvânt care imită zgomotul produs de două obiecte care se ciocnesc. **3** (Fig; rar) Cuvânt care exprimă surpriza provocată de un eveniment neașteptat.

crac^2 *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~aci* / E: bg ***крак***, srb ***krak***] **1** (Dom) Picior. **2** (Îs) *Între ~aci* Între picioare. **3** (Pan; d. animale; îlav) **În doi ~aci** Ridicat în două picioare. **4** (Pex) Fiecare dintre cele două părți ale pantalonului, corespunzătoare celor două picioare ale omului. **5** (Pop; pan) Fiecare dintre cele două părți simetrice, care se pot desface, ale compasului, cleștelui, foarfecei etc. **6** (Pex) Fiecare dintre cele două părți în care se bifurcă furca, scoaba etc. **7** (Pex) Fiecare dintre cele două mânere simetrice ale ferăstrăului, plugului etc. **8** (Îvp; îs) *~acii roții* Instrument de tortură care sfărâma oasele celor condamnați să fie trași pe roată. **9** (Îvp; îs) *~acii căruței* Cele două prelungiri dinainte sau dinapoi ale dricului căruței. **10** (Îvp; îs) *~acii hățurilor* Curele care unesc cele două hamuri cu zăbalele. **11** (Îvp; îs) *~ul* sau *~acii războiului* Butuc. **12** (Îvp; îs) *Ac cu ~aci* Agrafă de păr. **13** (Trs; înv) Ramificație a unei conducte. **14** (Reg) Vârtelniță.

15 (Reg) Furcă a fântânii cu ciutură. 16 (Reg) Cârlig cu care se face legătura între pari. 17 (Trs: înv) Prepeleac pentru uscat fânul. 18 (Reg) Cracă de copac. 19 (Sil; spc; îs) ~ *lacom* Ramură crescută din mugurii dorminzi, după ce arborele a ajuns la lumină. 20-21 Ramificație de deal sau de vale. 22-23 Picior de deal sau de munte. 24 Braț al unui râu. 25 Afluent. 26 Ramificație a unui lac. 27 (Îs) ~ *cu apă moartă* Ramificație a râului care și-a pierdut legătura cu cursul principal. 28 (Reg; îe) **~morac** Expresie în jocurile de copii, care se referă la un băț lung de 15-20 cm, cu mijlocul mai gros, aruncat peste un alt băț.

craca vt [At: DN³ / Pzi: *~achez* / E: fr *craquer*] A descompune o substanță organică prin cracare.

cracaj sn [At: MACAROVICI, CH. 440 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr *craquage*] Cracare.

cracană sf vz *crăcană*

cracare sf [At: LTR² / Pl: *~cări* / E: *craca*] Proces industrial de descompunere, la temperaturi și presiuni înalte, a unui compus organic în molecule mai simple, folosit mai ales în industria petrolieră Si: *cracaj*.

cracaș, ~ă a vz *cracoș*

cracatiță sf vz *caracatiță*

cracauanca sf vz *crăcăuanca*

cracauer sms [At: DN³ / P: *~ca-uer* / E: ger *Krakauer*] Salam din carne de vită, porc și slănină, preparat prin afumare la rece după fierbere.

cracă sf [At: PANN, P. V. I, 90 / V: *crea~* / Pl: *crăci* / E: ns cf *crac, creangă*] 1 Creangă. 2 (Îe) **A-și tăia ~ca de sub picioare** A-și pune în primejdie situația printr-o acțiune necugetată. 3 Ramură. 4 Ramificație la coarnele cerbului. 5 (Lpl) Crac (9).

cracăt sn [At: PAMFILE, CR. 153 / Pl: *~uri* / E: *crac¹* + *-ăt*] (Reg) 1 Trosnet. 2 Orăcăit de broaște.

cracăuanca sfa vz *crăcăuanca*

cracăvana sfa vz *cracoviana*

crachină sf [At: MARDARIE, L. 662 / A: nct / Pl: *~ne* / E: *cracă* + *-ină*] (Înv) 1 Creangă. 2 Stâlpare.

crachiță sf [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: *crac²* + *-iță*] (Reg) Par lung și subțire, bifurcat la capăt în mai multe brațe, pentru cules fructele din pom.

cracment sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *craquement*] (Med) Senzație auditivă sau palpatorie de crepitație.

cracoș, ~ă [At: RETEGANUL, P. II, 78/32 / V: *~caș* / Pl: *~i, ~e* / E: *crac²* + *-oș*] 1-2 *av, a* (În mod) crăcănat. 3-4 *smf, a* (Persoană) cu picioare lungi.

cracoviacul sna [At: DN³ / P: *~vi-ac~* / V: *krakoviak* / E: pn *krakowiak*] 1 Dans popular polonez cu caracter vioi, cu pași săltăreți, din regiunea Cracovia Si: *cracoviana* (1). 2 Melodie după care se execută cracoviacul (1) Si: *cracoviana* (2).

cracoviana sfa [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (îrg) *~căva~* / E: *Cracovia* + *-ian*] 1-2 Cracoviacul (1-2).

cracovie sf [At: BRĂESCU, M. / Pl: *~ii* / E: *Cracovia*] (Îvr) Monedă polonă valorând 10,90 franci.

cracoviță sf [At: MARIAN, SA. 237 / Pl: *~țe* / E: pn *krakow* + *-iță*] (Îvr) Ghebă.

cradel sn vz *gradel*

craflă sf [At: TDRG / V: *~fnă* / Pl: *~le* / E: ger *Krapflen*] (Îrg; gms) Gogoașă.

crafnă sf vz *craflă*

craga av [At: H XVIII, 172 / E: *crăgui*] (Reg) 1 Într-un picior. 2 Rapid. 3 Vulturește.

cragaicuță sf [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; Mun) Coada-mielului (*Verbascum phoniceum*).

cragă sf [At: H XII, 172 / Pl: *crăgi* / E: drr *crăgui*] (Reg) Crăgui.

crah sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: ger *Krach*] 1 Criză acută a vieții economice, manifestată, îndeosebi, prin scăderea foarte mare a cursului acțiunilor la bursă. 2 (Pgn) Faliment.

crai sm [At: PALIA (1581) 54/9 / V: *~alău* / Pl: ~ / E: vsl **краль**] 1 (Îvp) Rege. 2 (Îvp) Împărat. 3 (Înv) Principe domnitor al Ardealului. 4 (Înv) Domnitor. 5 (Pop; îe) **Nu e un cap de ~** Nu e un lucru de mare preț. 6 (Fig) Stăpânitor. 7 (Fig) Mai mare peste ceilalți membri ai colectivității. 8 (Orn; îc) **~ul păsărilor** Pitulice (*Tragladites tragladefes*). 9 (Orn; îc) **Puiul ~ului** Pănțăruș. 10 (Îvr; îc) **~nou** Rege. 11 (Îvr; îac) Mire. 12 (Ast; pop; îac) Lună în primul pătrar. 13 (Ast; pop; îc) **~vechi** Lună plină. 14 (Îc) **~de-rouă** Personaj legendar care umblă numai noaptea pe rouă și, dacă este surprins de soare, se evaporă ca roua. 15 (Ent; îc) **~ul-broaștei** Libelulă. 16 (Pop; îc) **~verde** Ramură verde, simbol al norocului. 17 (Bis; îe) **Trei ~ de la răsărit** Cei trei magi care s-au închinat Mântuitorului după naștere. 18 (Ast; pop; pan; îas) Constelația Orion. 19 Fiecare dintre cele trei personaje care joacă rolul magilor în piesa de teatru popular numită Irozii. 20 (Pex; art; lpl) Irozii. 21 (Pex; art; lpl) Colindători cu steaua. 22 (Pex) Vătaf al călușarilor. 23 (Pex) Căpetenie a feciorilor dintr-un sat. 24 (Pex) Căpetenie a unui joc de copii. 25 (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 26 (Reg) Rigă la jocul de cărți. 27 (Înv; îs) ~ *nou* sau ~ *de Curtea-veche* (sau *de Curtea-arsă*) Haimana care se adăpostea între ruinele Curții Domnești din București. 28 (Îas) Hoțoman. 29 (Îas) Ștrengar. 30 (Îas) Desfrânat. 31 (Înv; îoc *moș*) Tânăr. 32 Bătrân care vrea să pară tânăr. 33 Bărbat ușuratic care are multe aventuri amoroase Si: *craidon*. 34 (Pex; rar) Bețiv. 35 (Bot; reg) Floare de grădină nedefinită mai îndeaproape Cf *crăiță*. 36 (Îvr; mgm) Fisc.

craia sfs [At: DDRF / E: *crai* + *-a*] (Înv; îcs) *De-a ~* (*încălecata*) Joc de copii cu mingea, la care jucătorii care aruncă mingea sunt călare pe ceilalți Si: *de-a iapa calare*.

craidon sm [At: FILIMON, C. I, 769 / Pl: *~i* / E: *crai* + *don* (Juan)] 1-6 Crai (28-31, 34-35).

craidonaș sm [At: PANN, Ș. I. 55 / V: *crăi~* / Pl: *~i* / E: *craidon* + *-aș*] 1-12 (Șhp) Craidon (1-6) (mai tânăr).

crailâc sn [At: COSTINESCU / V: *~lic* / Pl: *~uri* / E: *crai* + *-lâc*] 1 Haimanalâc Cf *crai* (28). 2 Hoțomănie Cf *crai* (29). 3 Ștrengărie Cf *crai* (30). 4 Libertinaj. 5 Trai în afara legii. 6 Desfrânare Cf *crai* (30). 7 Imoralitate. Cf *crai* (33). 8 (Rar; pex) Viață de bețiv Cf *crai* (34).

crailic sn vz *crailâc*

craimuș sn [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Mâncare pregătită în tigaie, dintr-un amestec de untură, ouă și brânză.

craină [At: ANON. CAR. / Pl: *~ne* / E: srb *krajina* „graniță"] 1 *sf* (Îvp) Margine. 2-7 *sf* Ceată de crai (28-31, 34-35). 8 *av* (Îrg; îe) **A umbla ~na** A umbla fără rost. 9-15 *av* (Îae) A umbla după petreceri, ca un crai (28-31, 33-34).

crainic¹ sn [At: LIUBA-IANA, M. 128 / V: *gran~* / Pl: *~uri* / E: ger *Kranich*] (Înv; iuz) 1 Mașină de ridicat pietre și lemne grele. 2 (Spc) Mecanism al morii care ridică și coboară pietrele.

crainic² [At: (cca 1650) IORGA, D. B. 95 / V: *gr~* / Pl: *~ici* / E: ucr **крайник**] 1 *sm* (Trs; înv) Funcționar ales de districte dintre cneji, având sarcina de a executa sentințele judecătorești și de a strânge impozitele. 2 *sm* (Înv) Mijlocitor între organele statului și locuitorii districtului. 3 *sm* Funcționar inferior însărcinat cu aducerea la cunoștința publică, prin strigare, a hotărârilor unei autorități Si: *crancău, pristav*. 4 *sm* (Înv; îe) **A striga ~ul** A răspândi o informație Si: (îvp) *a bate toba*. 5 (Pex) Vestitor. 6 *sm* (Pex) Mesager. 7 *sm* (Pex) Sol. 8 *smf* (Pex) Persoană care vorbește la posturile de radio și televiziune.

craiobirău sm vz *craiubirău*

craiovean, ~ă [At: DEX² / Pl: *~eni, ~ene* / E: *Craiova* + *-ean*] 1-2 *smf, a* (Persoană) născută în municipiul Craiova. 3-4 *sm, a* (Locuitor) din municipiul Craiova. 5 *smp* Populația care locuiește în municipiul Craiova. 6 *a* Care aparține municipiului Craiova. 7 *a* Care aparține craiovenilor (5). 8 Privitor la craioveni (5). 9 Care este specific municipiului Craiova. 10 Care este specific craiovenilor (5). 11 Care provine din municipiul Craiova.

craioveancă *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ence* / E: ***Craiovean*** + ***-că***] **1** Femeie născută și crescută în municipiul Craiova. **2** Locuitoare din municipiul Craiova.

craiță *sf* vz ***cratiță***

craițipolcă *sf* [At: PÂRVESCU, C. 12 / Pl: *~lci* / E: ger ***Kreuzpolka***] **1** (Reg) Dans popular. **2** Melodie după care se execută craițipolca **(1)**.

craiubirău *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 292/20 / V: ***~iob~*** / Pl: *~ăi* / E: ***crai(u)*** + ***-birău***] (Înv) Judecător regesc.

cralau *sm* vz ***crai***

cram^1 *sn* vz ***cramă***

cram^2 *sn* vz ***hram***

cram^3 *sn* [At: (a. 1777) KOGĂLNICEANU, STIHURI, ap. GCR II, 115/19 / Pl: *~uri* / E: ns cf *hram*] (Iuz) **1** Primire sărbătorească oficială. **2** Recepție.

cramă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 267 / V: ***cram*** *sn*, ***hr~*** / Pl: *~me*, (înv) *crămi* / E: ger ***Kram*** „prăvălie", srb ***krama*** „colibă", pn „prăvălie"] **1** (Iuz) Magazin de băuturi alcoolice. **2** Clădire la vie, cu pivniță, unde se prepară și se păstrează vinul. **3** Local în care se consumă băuturi alcoolice și preparate culinare tradiționale într-un decor care imită o cramă **(2)**. **4** (Reg; îf *cram*) Dependințe în jurul casei Si: *crambă* **(3)**. **5** (Trs; spc; îf *cram*) Încăpere de lângă gura minei, unde se odihnesc minerii și își păstrează uneltele.

cramb *sn* vz ***crambă^2***

crambă^1 *sf* [At: I. POPOVICI, R. D. 164, ap. DA / Pl: *~be* / E: ns cf *creangă*] Creangă.

crambă^2 *sf* [At: PAMFILE, I. C. 438 / V: ***cramb*** / Pl: *~be* / E: ns cf *cram*] (Reg) **1** Cameră în care se păstrează diferite obiecte Si: *cleț*. **2** Colibă de lângă staul, unde doarme păstorul. **3** Colibă așezată pe două tălpi de sanie. **3** Cramă **(4)**.

cramen *sn* [At: MON. OF. (1875), ap. TDRG / A: nct / Pl: *~e* / E: nct] (Înv) Piele sură de miel nou-născut din Crimeea.

crampă^1 *sf* vz ***crampen***

crampă^2 *sf* [At: BĂNUȚ, T. P. 108 / V: ***~ăl*** / Pl: *~pe* / E: ger ***Krambambuli***] (Îrg) **1** Țuică fiartă cu zahăr, băută fierbinte. **2** (Reg; îf *~ăl*) Băutură din zahăr caramelizat, apă și alcool, aromatizată cu chimen.

crampă^3 *sf* [At: CARAGIALE, M. 81 / Pl: *~pe* / E: fr ***crampe***] **1** Contracție involuntară, prelungită și dureroasă a unui mușchi sau a unui grup muscular Si: *colică*, (pop) *zgârci*, (reg) *cârcei*. **2** (Îs) *~pa scriitorului* Crampă a musculaturii antebrațului și a mâinii care intervine în timpul scrierii. **3** (Lpl) Dureri abdominale acute. **4** (Reg) Unealtă de oțel cu cioc ascuțit, fixată într-o coadă de lemn, cu care se sparg rocile de duritate mică și mijlocie din abataj.

crampăl *sn* vz ***crampă^2***

crampăr *sn* vz ***crampen***

crampău *sn* [At: PAMFILE, J. C. 158 / Pl: *~paie* / E: nct] (Reg) Târnăcop.

crampen *sn* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~pă*** *sf*, ***~păr***, ***croampă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Krampen***, srb ***kramp***] (Reg) **1** Ciocan mare și ascuțit, pentru scosul pietrelor din pământ Si: *cazma*, *târnăcop*, (reg) *chirlopan*, *cioacă*, *cioancă*, *gheunoi*, *pioc*, *țiu*, *tucloi*. **2** (Îf *~păr*) Săpoi. **3** (Îf *~pă*) Cazma. **4** (Îf *croampă*) Sapă cu muchia prelungă și ascuțită, pentru scos bolovani Si: *chilovița*.

crampon *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 284 / Pl: *~oane* / E: fr ***crampon***] **1** (Teh) Piesă metalică pentru fixare. **2** Piron cu care se fixează pe traversă șina de cale ferată. **3** Cui de șină. **4** Cui de bocanc. **5** Bucată mică de talpă groasă, de cauciuc sau de material plastic aplicată pe talpa unor bocanci de sport, pentru a mări stabilitatea evitând derapare. **6** (Fig) Om care se ține scai de cineva. **7** (Lpl; fig; îe) **A tăia la ~oane** A spune minciuni Si: *a tăia la piroane*, *a tăia cuie*. **8** Rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci, de ziduri etc. **9** Pedicel de fixare situat pe fața inferioară a talului lichenilor.

crampona *vr* [At: COMAN, GL. / Pl: *~nez* / E: fr ***cramponner***] **1** A se agăța cu disperare de ceva sau cineva. **2** (Fig) A insista pe lângă cineva. **3** A se strădui din toate puterile să păstreze ceva sau pe cineva.

cramponaj *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***cramponnage***] **1-5** Utilizare a crampoanelor **(1-5)**. **6-8** Fixare cu crampoane **(1-3)**.

cramponare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***crampona***] **1** Agățare cu disperare de ceva sau cineva Si: *cramponat^1* **(1)**. **2** (Fig) Insistență pe lângă cineva pentru ceva Si: *cramponat^1* **(2)**. **3** Strădanie din toate puterile de a păstra ceva sau pe cineva Si: *cramponat^1* **(3)**.

cramponat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crampona***] **1-3** Cramponare **(1-3)**.

cramponat^2, ~ă *a* [At: CAMILAR, N. 388 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***crampona***] **1** Care s-a agățat cu disperare de ceva sau cineva. **2** (Fig) Care insistă pe lângă cineva pentru ceva. **3** Care se străduiește din toate puterile să păstreze ceva sau pe cineva.

crampot *sn* vz ***crâmpot***

cramură *sn* [At: VASILIU, P. L. 257 / Pl: *~ri* / E: vsl ***крамола***, bg ***крамола***] (Înv) **1** Văicăreală. **2** Gălăgie.

cran *sn* vz ***craniu***

crană *sf* vz ***craniu***

cranavet *s* [At: CALENDARIU (1814), 168 / Pl: ? / E: nct] (Înv) Sămânță de brad.

crancadău *sm* [At: I. CR. IV, 122 / Pl: *~ăi* / E: ns cf *crancor*] (Reg) Poreclă dată băieților care au crescut repede.

crancalău *sm* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: nct] (Buc) Cioară.

crancalâc *sn* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~uri* / E: ns cf *crancalău*] (Mol) **1** Ștrengărie. **2** Nebunie. **3** Libertinaj. **4** Desfrânare. **5** Petrecere cu băutură și femei.

crancă *sf* vz ***creangă***

crancău *sm* vz ***croncău***

crancor *sm* [At: REV. CRIT. IV, 85 / Pl: *~i* / E: ns cf *crancadău*] (Reg) Poreclă dată unui om înalt.

crang *sn* [At: ARH. FOLK. VII, 37 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cătun.

crangă *sf* vz ***creangă***

crangor *sn* [At: ARH. FOLK. VII, 37 / Pl: *~guri* / E: nct] (Reg) Cătun.

crani- vz ***cranio-***

cranial, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ni-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: ger ***Kranial***] Referitor la poziția unui organ față de craniu Si: *cranian* **(4)**.

cranian, ~ă *a* [At: DA / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***crânien***] **1** Care aparține craniului. **2** Referitor la craniu. **3** Cranial.

craniat *sn* [At: DN^3 / P: *~ni-at* / Pl: *~e* / E: ns cf ngr *χρανιον*] (Zlg) **1** (Lpl) Încrengătură de animale vertebrate prevăzute cu craniu. **2** Animal din încrengătura craniate **(1)**.

-cranie [At: DN^3 / E: fr ***-crânie***] Element secund de compunere cu semnificația: **1** Referitor la craniu. **2** De craniu. **3** Craniu.

craniectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***crâniectomie***] Deschidere chirurgicală a unui craniu prea mic, pentru a da creierului posibilitatea de a se dezvolta.

cranilogie *sf* vz ***craniologie***

cranio- [At: DN^3 / V: ***crani-*** / E: fr ***cranio-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Referitor la craniu. **2** De craniu. **3** Craniu.

cranioclast *sn* [At: DN^3 / P: *~ni-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***cranioclaste***] (Med) Instrument obstetrical folosit în cranioclazie.

cranioclazie *sf* [At: DN^3 / P: *~ni-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cranioclasie***] **1-2** (Med) Zdrobire și extragere a capului la fătul mort, cu ajutorul cranioclastului.

craniograf *sn* [At: DN^3 / P: *~ni-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***craniographe***] (Med) Aparat care permite radiografierea craniului.

craniogramă *sf* [At: DN^3 / P: *~ni-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***craniogramme***] (Med) **1** Radiografiere a craniului. **2** Clișeu rezultat din craniogramă **(1)**.

craniolog, ~ă *smf* [At: DN^3 / P: *~ni-o~* / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***craniologue***] Specialist în craniologie.

craniologic, ~ă** a* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***craniologique] **1** Care aparține craniologiei. **2** Referitor la craniologie. **3** Specific craniologiei. **4** Care provine de la craniologie.

craniologie** sf* [At: DA / P: *~ni-o~* / V: ***~nil~, ~no~ / Pl: *~gii* / E: fr ***craniologie***] Parte a antropologiei care se ocupă cu studiul craniului.

craniomalacie** sf* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~cii* / E: fr ***craniomalacie] (Med) Înmuiere a oaselor craniului.

craniometric, ~ă** a* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***craniométrique] **1** Care aparține craniometriei. **2** Referitor la craniometrie. **3** Specific craniometriei. **4** Care provine de la craniometrie.

craniometrie** sf* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***craniométrie] Ramură a antropologiei care furnizează date asupra caracterului și dezvoltării capului la om.

craniometru** sn* [At: DA / P: *~ni-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***craniomètre] Instrument de măsurare a dimensiunilor craniului.

cranioplastie** sf* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cranioplastie] (Med) Transplant și grefă a unui material osos la nivelul bolții craniene.

cranioscopie** sf* [At: DA / P: *~ni-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cranioscopie] **1** Disciplină care își propune să determine calitățile intelectuale și morale după forma craniului Vz *frenologie*. **2** Examinare a craniului.

craniostat** sn* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***craniostat] Suport pentru craniu, folosit la orizontalizarea lui, pentru măsurare și desenare.

craniotom** sn* [At: DN³ / P: *~ni-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***craniotome] Instrument chirurgical pentru deschiderea craniului.

craniotomie** sf* [At: DA / P: *~ni-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***craniotomie] (Med) **1** Operație chirurgicală de deschidere sau perforare a craniului fetal în cursul nașterii, în caz de hidrocefalie sau făt mort Si: *cefalotomie*. **2** Deschidere chirurgicală a craniului pentru a-i explora conținutul.

craniță** sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: pn ***krainica] Șlep mic Cf *peletină*.

craniu** sn* [At: KRETZULESCU, A. 13/13 / V: ***cran, ~nă** sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***crâne] **1** (Atm) Ansamblul oaselor capului care conține creierul la vertebrate Si: (pop) *căpățână, hârcă, scăfârlie, tigvă, țeastă*. **2** Cap descărnat de om mort Si: *hârcă, tigvă*.

cranologie** sf* vz ***craniologie

***cranț¹** i* [At: CADE / E: fo] Cuvânt care imită: **1** Zgomot produs de dinții care ronțăie ceva uscat. **2** Zgomot produs de scrâșnirea dinților. **3** Zgomot produs de dinți din cauza frigului. **4-5** (Pan) Scârțâit produs de cheie în broasca ușii sau în lacăt. **6** (Pan) Zgomot al foarfecelor când taie.

cranț²** sn* [At: BOCEANU, MEH. / Pl: *~uri* / E: ger ***Kranz „cunună"] (Reg; mpl) Bucăți de lemn cioplite între care se pune pământ spre a se forma zidul unei clădiri.

crap** sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: srb ***krap, bg ***крап***] **1** Pește de apă dulce din familia ciprinidelor, cu solzii mari, argintii-aurii, cu buza groasă și cu două perechi de mustăți pe falca superioară Si: (reg) *ciortan, ciortănaș, ciorto-crap, ciuciulean* (*Cyprinus carpio*). **2** (Pfm; îe) **Cap de ~, creieri de iepure** Cap mare, minte puțină. **3** (Îc) **~-box** Varietate de crap **(1)**. **4** (Îc) **~-ghebos** Varietate de crap (*Ghibonius*) **(1)**. **5** (Îc) **~-gol** (sau **golaș** ori **lin**) Încrucișare de lin și crap. **6** (Reg; îc) **~ săltăreț** (sau **sulednic**) Peștele *Cyprinus hungarius* Si: (reg) *călăuz, olocar, sulac, sulă, sulinar, suloi, șuet, ulucar*. **7** (Ast; pop) Constelație nedefinită mai îndeaproape.

***crapan** sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: nct] Dispozitiv pentru prinderea și ridicarea butoaielor sau baloturilor, format din patru lanțuri sau cabluri prinse cu câte un capăt de un inel, iar la capătul liber având cârlige.

crapator** sn* vz ***cărpător

crapăt** sns* vz ***crăpet

crapfănă** sf* vz ***croafenă

crapină** sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: ***crap + *-ină*] (Înv) Baltă cu mulți crapi **(1)**.

crapodină** sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***crapodine] (Teh) **1** Palier de capăt, cu axa verticală, folosit la toate construcțiile mecanice cu arbori verticali sau cu pivoți. **2** Accesoriu care se pune la gura unei țevi pentru a nu se astupa. **3** Lagăr al unui arbore vertical, servind drept ghid pentru mișcarea de rotație și ca sprijin pentru eforturile verticale.

crapulos, ~oasă** a* [At: DN³ / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***crapuleux] (Frr) **1** Care este în mizerie morală. **2** Vicios. **3** Hoțesc.

cras, ~ă** a* [At: GOGA, P. 2 / Pl: *~ași, ~e* / E: fr ***crasse] (În legătură cu substantive abstracte) **1** Grosolan. **2** Care întrece măsura. **3** Care nu corespunde nici celor mai modeste exigențe. **4** Al cărui caracter este sub orice limită. **5** Nerușinat.

***crasă¹** sf* [At: DA ms / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) Sapă mare întrebuințată la repararea șoselelor.

crasă²** sf* vz ***crasnă¹

***crasă³** sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: ns cf it *crasi*, lat *crasis*] (Rar) Sinereză.

crască** sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~sce* / E: ucr ***краска] (Îvr) Prăjină lungă pe care boiangiii întind firul vopsit la uscat.

craschiță** sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***crască + *-iță*] (Reg) Creangă bifurcată.

crasici** smp* vz ***crașci

crasnă¹** sf* [At: LIUBA-IANA, M. 108 / V: ***~să / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Ban) Sapă ascuțită la vârf. **2** (Mol) Jug pentru o singură vită, cu un cui lung înainte.

crasnă²** sf* [At: PSALT. HUR. 122/33 / Pl: *~ne* / E: vsl ***красна] (Îvr; liv) Frumusețe.

crasnic** sm* [At: GOROVEI, C. 938 / V: ***crâs~ / Pl: *~ici* / E: sl *краснико*] (Mol; înv) **1** Monstru, cu chip de purcel, făcut de Dracul cu o femeie. **2** Drac născut din ouă clocite la subsuoară de o vrăjitoare.

crastai** sm* vz ***cârstei

crastavan** sm* vz ***crăstăval

crastavete** sm* vz ***castravete

crastol** sn* vz ***castron

craston** sn* vz ***castron

crasulacee** sfp* [At: DN³ / P: *~ce-e* / E: fr ***crassulacées] **1** Familie de plante dicotiledonate grase, având ca tip crasula. **2** (Șls) Plantă din familia crasulaceelor **(1)**.

crasulă** sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr, lat ***crassula] Plantă ornamentală cu flori roșii.

crașcadău** sm* [At: CHEST. I, 480 / Pl: *~ăi* / E: mg ***kereskedö] (Trs) Geambaș.

crașci** sfp* [At: PANȚU, PL. / V: ***~asici, crăsici, crășei / E: vsl ***краса*** „frumos", „roșu"] (Bot; reg) Crușin (*Rhamus frangula*).

crată** sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: eg ***crate] (Rar) Ambalaj în formă de șipci, de ladă, servind la transportul fructelor, damigenelor și al unor mărfuri în saci de hârtie.

***crate** sfp* [At: H VII, 424 / E: nct] (Reg) Câlți pentru zidărie.

crater** sn* [At: ANGHEL, SĂM. VI, 613 / A: (iuz) *~ter* / Pl: *~e* / E: fr ***cratère, lat ***crater***, ngr ***κρατερ***] **1** (Ant) Vas mare, frumos pictat cu scene mitologice și cu două toarte laterale, în care se amesteca apa cu vinul la ospețe. **2** Deschizătură în formă de pâlnie a unui vulcan, prin care țâșnesc vapori, gaze, cenușă etc. și se revarsă lava. **3** (Îc) **~-lac** Lac care ocupă fundul unei căldări provenite din lărgirea, prin explozie, a craterului unui vulcan. **4** Adâncitură care se produce în diferite materii, în urma unui proces fizic. **5** (Îs) *~ anodic* sau *~ de lampă* Cavitate care se produce la extremitatea electrodului de cărbune pozitiv, într-o lampă cu arc. **6** Gaură în formă de pâlnie făcută de un meteorit pe suprafața pământului. **7** (Îs) *~ lunar* Adâncitură rotundă pe suprafața lunii, a cărei formare a fost pusă pe seama unei activități vulcanice sau a unui bombardament meteoric. **8** (Îas) Circ lunar. **9** (Pex) Gaură în formă de pâlnie.

crateriform, ~ă** a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cratériforme] (Liv) Care are forma unui crater **(2)**.

craterizare** sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: it ***craterizzazione] Formare a unei scobituri în formă de crater pe anticatodul unui tub de radiații roentgen.

cratimă** sf* [At: MOLIN, V. T. 28 / Pl: *~me* / E: ngr ***κράτημα] **1-2** (Tip) Semn grafic ca liniuță orizontală folosit (pentru a lega două sau mai multe cuvinte care se pronunță împreună sau) pentru a despărți cuvintele în silabe.

cratiț *sn* vz *cratiță*

cratiță *sf* [At: LB / V: *castri~, cărcat~, cârcat~, ~acatiță, ~aiță, cratiț* *sn*, *crăt~* / Pl: *~țe* / E: vsl **кръткъ**, bg **кратигка**, srb *kratica*] **1** Vas de gătit din (pământ ars sau) metal, rotund, puțin înalt. **2** (Rar) Tigaie. **3** Conținut al unei cratițe (1). **4** (Îe; dep) **A sta la ~** A se ocupa doar de treburile gospodărești. **5** (Îae; dep) A nu avea nici un fel de aspirații. **6** (Dep; îe) **La ~!** Ocupă-te doar cu gospodăria, nu ești în stare de altceva.

cratogen *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Kratigen***] **1** Regiune întinsă a scoarței terestre care, într-o anumită perioadă, nu a suferit mișcări de cutare, ci numai mișcări lente de ridicare sau coborâre. **2** (Glg) Platformă.

cratță *a* vz *creț*

crațăr *sn* vz *crațer*

crațer *sn* [At: LTR / V: *~țăr* *sn* / Pl: *~e* / E: ger ***Kratzer***] Mașină simplă alcătuită dintr-o serie de rachete puse pe o bandă, cu care se transportă în mină cărbunii extrași.

crau *i* [At: DDRF / V: ***cra*** / E: fo] **1-2** Cuvânt care imită sunetul produs de corb sau cioară Si: *câr*. **3** Cuvânt cu care sunt jigniți rromii.

craul *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg ***crawl***] Stil de înot cu fața în jos, cu mișcări alternative ale brațelor, forfecare a picioarelor în plan orizontal și scoatere a capului din apă pentru respirație în mod ritmic, cu fața în partea opusă brațului ridicat.

craulist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: ***craul*** + *-ist*] Înotător în stil craul.

craun *am* [At: DELAVRANCEA, S. 57 / Pl: *~i* / E: ns cf *craină*] **1-7** (Îrg; îe) **A umbla ~** A umbla craina **(8-15)**.

cravașa *vt* [At: DA / Pzi: *~șez* / E: fr ***cravacher***] A lovi cu cravașa.

cravașare *sf* [At: DA / Pl: *~șări* / E: ***cravașa***] Lovire cu cravașa Si: *cravașat¹*, *biciuire*.

cravașat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***cravașa***] Cravașare.

cravașat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cravașa***] Lovit cu cravașa.

cravașă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1381 / E: fr ***cravache***] Vergă elastică din piele sau îmbrăcată în piele, folosită la călărie, pentru îndemnarea calului la mers, alergat etc. Si: *biciușcă*.

cravată *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 197 / Pl: *~te* / E: fr ***cravate***] **1** Accesoriu al îmbrăcămintei (bărbătești), constând dintr-o fâșie îngustă de stofă, de mătase etc. care se înnoadă la gât și ale cărei capete sunt de obicei lăsate să atârne pe piept. **2** (Iuz; îs) *~ roșie* (sau *de pionier*) Bucată de țesătură de culoare roșie, de formă triunghiulară pe care o purtau la gât pionierii.

cravatier *sm* [At: DEX / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***cravatier***] (Rar) **1** Meseriaș care confecționează cravate. **2** Vânzător de cravate.

crază *sf* [At: DA / Pl: *~ze* / E: fr ***crase***] Fuziune a vocalei (sau silabei) inițiale a unui cuvânt cu vocala (sau silaba) finală a cuvântului următor.

crăbireasă *sf* [At: MAT. FOLK. 939 / Pl: *~ese* / E: ***craiubirău*** + *-easă*] (Îrg; iuz) Soție de craiubirău.

crăcaie *sf* [At: GOROVEI, C. 291 / Pl: *~căi* / E: ***cracă*** + *-aie*] **1** Crăcană **(1)**. **2** (Gmț) Pirostrii.

crăcan *snm* vz *crăcană*

crăcană *sf* [At: COSTINESCU / V: ***cra~***, ***crăcan*** *smn* / Pl: *~ne* / E: ***cracă*** + *-ană*] **1** Cracă ramificată în formă de „V". **2** Obiect din lemn desfăcut la un capăt în două sau mai multe brațe. **3** (Pex) Fiecare dintre ramificațiile unui obiect bifurcat. **4** Obiect cu două brațe. **5** (Pex) Locul unde se bifurcă o crăcană **(4)**. **6** (Pex) Loc unde ramurile unui copac formează un unghi Si: *prăjină*. **7** (Mol) Prăjină bifurcată la un capăt pentru sprijinit crengile prea încărcate cu fructe sau frânghia cu rufe puse la uscat. **8** (Mol) Furcă pe care stă cumpăna de la fântână. **9** (Pex) Spânzurătoare. **10** Sapă al cărei tăiș are forma a două coarne. **11** (Lpl) Corn¹ **(49)**. **12** (Lpl) Corn¹ **(61)**. **13** Ac de păr. **14** Pieptene cu dinții rari pentru strâns părul. **15** Unealtă bifurcată la capăt pentru împănat friptura cu usturoi sau slănină. **16** Lemne prinse în unghi pe care se așază plugul Si: (reg) *cobilă*, *cotumbă*, *croc*, *iapă*, *traglă*, *trăgători*. **17** Pirostrii. **18** Unealtă din trei pari uniți la vârf, de care se agață ceaunul Si: (reg) *cujbă*, *cotumbă*. **19** Capră de lemne. **20** (Buc) Furcă de lemn. **21** (Reg; lpl) Lemne între care intră proțapul Si: *gemănare*. **22** (Arg) Pantaloni. **23** (Pop; îs) *Om ~* Om cu picioare lungi și strâmbe. **24** (Îs) *Undiță ~* Undiță cu doi sau trei craci. **25** (Mol) Varietate de struguri albi sau negri cu ciorchini lungi, deșirați, cu rămurele alterne Si: *căldărușă*, *crăcănată* **(7)**. **26** Vin din crăcană **(25)** Si: (reg) *căldărușă*, *crăcănată* **(8)**. **27** (Îs) *Poamă ~* Poamă băbească.

crăcatiță *sf* vz *cratiță*

crăcauanca *sfa* vz *crăcăuanca*

crăcăcit, ~ă *a* [At: ALRM / Pl: *~iți, ~e* / E: pbl ctm ***crăcit²*** + ***cracă***] (Reg) **1-6** Crăcănat² **(1-6)**.

crăcăi *vi* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~esc* / E: ***crac¹*** + *-ăi*] (Înv; d. lemn) **1** A trosni. **2** A crăpa.

crăcălău *sn* [At: DA ms / Pl: *~laie* / E: ***crac*** + *-ălău*] (Reg) Furcă cu două coarne pe care se fixează sita.

crăcăna [At: DELAVRANCEA, H. T. 132 / Pzi: *~nez* / E: ***crăcană***] **1** *vr* (Înv; d. plante) A se ramifica. **2** *vr* (D. obiecte) A se bifurca. **3-4** *vtr* (D. oameni) A(-și) desface picioarele Si: (reg) *a (se) băscăcăra*, *a (se) răscăcăra*, (pop) *a (se) răscrăcăra*.

crăcănare *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~nări* / E: ***crăcăna***] **1** (Înv; d. plante) Ramificare. **2** (D. obiecte) Bifurcare. **3** (D. oameni) Desfacere a picioarelor Si: (reg) *băscăcărare*, *crăcănat¹* **(3)**, *crăcănătură* **(3)**, *crăceală* **(1)**, *crăcire* **(1)**, *crăcit¹* **(1)**, *crăcitură* **(1)** *răscăcărare*, (pop) *răscrăcărare*, *răscrăcărătură*.

crăcănat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***crăcăna***] **1-3** Crăcănare **(1-3)**.

crăcănat², ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 263 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crăcăna***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) cu picioarele strâmbe. **3-4** *av*, *a* (În mod) răsfirat. **5-6** *av*, *a* (În mod) bifurcat. **7-8** *sf* Crăcană **(25-26)**.

crăcănăcel, ~ea *smf*, *a* vz *crăcănățel*

crăcănătură *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***crăcăna*** + *-tură*] **1-3** Crăcănare **(1-3)**. **4-7** Crăcană **(1-2, 5-6)**.

crăcănățel, ~ea *smf*, *a* [At: PAMFILE, S. T. 26 / V: ***~ăcel***, ***~nicel***, ***~cren~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ***crăcănat*** + *-el*] **1-2** Crăcănel **(1-2)**.

crăcănățică [At: H I, 57 / Pl: *~ici* / E: ***crăcănat*** + *-ică*] **1-2** *sf*, *a* Crăcănat **(1-2)**. **3** *sf* (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape Vz *crăcărele*.

crăcănel, ~ea [At: PAMFILE, J., ap. DA / Pl: *~ei, ~e* / E: ***crăcană*** + *-el*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) crăcănată **(2)** Si: *crăcănățel* **(1-2)**, *crăcăneț* **(1-2)**, *crăcănos* **(1-2)**, *crăcănuț* **(43-44)**. **3** *sm* (Gmț) Broască.

crăcăneț, ~eață *smf*, *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***crăcăna*** + *-eț*] **1-2** Crăcănel **(1-2)**.

crăcănicel, ~ea *smf*, *a* vz *crăcănățel*

crăcănii *sfp* [At: PĂCALĂ, R. 443 / E: ***crăcană*** + *-ii*] Crăcană **(17)**.

crăcănos, ~oasă [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***crăcană*** + *-os*] **1-2** *smf*, *a* Crăcănel **(1-2)**. **3** *a* (D. obiecte) Bifurcat. **4** *a* (D. plante) Ramificat.

crăcănuț, ~ă [At: MARIAN, INS. 24 / Pl: *~i* / E: ***crăcan*** + *-uț*] **1-44** *smf* (Șhp) Crăcană **(1-22)** (mică). **45-46** *smf*, *a* Crăcănel **(1-2)**.

crăcărele *sfp* [At: BORZA, D. 52 / E: ***crăcană*** + *-rea*] (Bot; reg) Furculiță (*Scilla bifolia*).

crăcărie *sf* [At: SLAVICI, ap. DA / Pl: *~ii* / E: ***cracă*** + *-ărie*] Mulțime de crengi.

crăcătici *a* [At: KLEIN, D. / Pl: *~* / E: ***crăcat*** + *-ici*] (Îrg) Crăcănat² **(2)**.

crăcăuanca *sfa* [At: PAMFILE, J. III, 9 / V: ***crac~***, ***~cau~*** / E: ***Cracău*** (pn) + *-anca*] (Îrg) **1-2** Cracoviacul **(1-2)**.

crăceală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~celi* / E: ***crăci¹*** + *-eală*] **1** (D. oameni) Crăcănare **(3)**. **2-4** Crăcire **(2-4)**.

crăcel *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 18 / Pl: *~cei* / E: ***crac²*** + *-el*] **1-22** (Șhp) Crăcușor **(1-22)**. **23** (Bot; reg; îc) **~-de-domn** Pătlagină cu frunze înguste (*Plantago lanceolata*).

crăcele *snp* [At: PĂCALĂ, M. R. 19 / E: ***crac²*** + *-el*] **1-22** (Șhp) Crăcușor **(1-22)**. **23** (Reg) Planta *Cerasium cerasoides*.

crăchiță *sf* [At: ȘEZ. V, 47 / V: ***~ăpi*** *~* / Pl: *~țe* / E: ***cracă*** + *-iță*] **1-8** Crăcuță **(1-8)**.

crăci [At: CREANGĂ, P. 54 / Pzi: *~ăcesc* / E: ***crac***] (Pfm) **1-2** *vtr* (D. oameni) A (se) crăcăna **(3-4)**. **3** *vt* (Pex; d. obiecte) A se desface în unghi.

4-5 *vtr* (D. dinții ferăstrăului) A (se) strâmba în direcții diferite. 6 *vr* (D. oameni) A merge cu picioarele depărtate.

crăcimar *sm* vz ***cârciumar***

crăcimă *sf* vz ***cârciumă***

crăcior *sn* [At: MAT. FOLK. 341 / P: *~ci-or* / Pl: *~oare* / E: ***crac²*** + *-ior*] **1-22** (Șhp) Crăcușor **(1-22)**.

crăcire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***crăci¹***] (Pfm) **1** Crăcănare **(3)**. **2** Desfacere în unghi Si: *crăceală* **(2)**, *crăcit¹* **(2)**, *crăcitură* **(2)**. **3** Strâmbare în direcții diferite a dinților ferăstrăului Si: *crăceală* **(3)**, *crăcit¹* **(3)**, *crăcitură* **(3)**. **4** Mers cu picioarele depărtate Si: *crăceală* **(4)**, *crăcit¹* **(4)**, *crăcitură* **(4)**.

crăcit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***crăci¹***] **1-4** Crăcire **(1-4)**.

crăcit², ~ă [At: LB / Pl: *~iți, ~e* / E: ***crăci¹***] **1-2** *smf, a* (Persoană) cu picioarele depărtate. **3** *a* (D. obiecte) Desfăcut în unghi. **4-5** (Rar) *av, a* (În mod) depărtat de centru.

crăcitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***crăci¹*** + *-tură*] (Pop) **1** (D. oameni) Crăcănare **(3)**. **2-4** Crăcire **(2-4)**. **5** Bifurcație.

crăciun [At: ANON. CAR. / V: ***~e, creciun*** / Pl: *~uri* sn, *~i* sm / E: ml ***creationem***] **1** *sn* Sărbătoare creștină care celebrează nașterea lui Iisus Hristos, la 25 decembrie. **2** *sn* (Îs) *Pom de ~* Brad împodobit cu lumini, beteală, jucării etc., în ajunul Crăciunului **(1)**. **3** *sn* (Pop; îs) *~ul mic* Anul Nou. **4** *sn* (Îas) Sărbătoare de Sfântul Vasile. **5** *sn* (Pop; îs) *~ul sătul* Datină a tăiatului porcilor la Crăciun. **6** *sm* (Îc) **Moș ~** Personaj legendar, imaginat ca un bătrân îmbrăcat în roșu, cu barbă albă, foarte bun, care aduce daruri copiilor. **7** *sn* Icoană care reprezintă nașterea lui Iisus, cu care preoții vin în casele creștinilor. **8-9** *sn* (Reg; șîs *aluat* sau *colac de la* ori *din ~*) Colac făcut la Crăciun, păstrat până primăvara, când se pune în coarnele boilor cu care se începe aratul, apoi se mănâncă la câmp. **10** *sn* (Îs) *Moșii de ~* Pomană de Crăciun **(1)** pentru sufletul răposaților. **11** *sn* (Pop; pex) An. **12** *sn* (Reg; fig) Ciomag. **13** *sn* (Reg; fig) Ghiont. **14** *sn* (Reg; fig) Bătaie. **15** *sn* (Reg) Vicleim.

crăciune *sn* vz ***crăciun***

crăciuneasă *sf* [At: PAMFILE, CR. 109 / Pl: *~ese* / E: ***Crăciun*** + *-easă*] (Mit; pop) Baba lui Moș Crăciun Si: *crăciunoaie*.

crăciuni *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~nesc* / E: ***Crăciun***] (Îrg) **1** A ucide ca pe porci la Crăciun. **2** A umple de sânge. **3** (C. i. fete) A viola. **4** (C. i. fete) A dezvirgina.

crăciuniță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***Crăciun*** + *-iță*] (Bot; reg) Plantă de interior care înflorește la Crăciun **(1)** (*Bergenia crassifloria*).

crăciunoaie *sf* [At: PAMFILE, CR. 58 / Pl: *~* / E: ***Crăciun*** + *-oaie*] (Mit; pop) Crăciuneasă.

crăcni *vi* vz ***crâcni²***

crăcoi *sn* [At: DR. V, 179 / Pl: *~oaie* / E: ***crac²*** + *-oi*] **1-22** Crac² **(1, 4-7, 9-10, 12-15)** (mare).

crăcoiat, ~ă *a* [At: DR. V, 179 / V: ***~iet, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crăcoi*** + *-at*] **1** (D. oameni) Care are picioarele strâmbe și crăcănate. **2** (D. cornute) Care are coarne îndepărtate și rotunjite. **3** (D. furcă) Cu coarnele prea depărtate.

crăcoiet, ~ă *a* vz ***crăcoiat***

crăcos, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***crec~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cracă*** + *-os*] **1** Rămuros. **2** Stufos.

crăcrenățel, ~ea *a* vz ***crăcănățel***

crăcui *sn* [At: H IX, 88 / Pl: *~e* / E: ***crac²*** + *-ui*] **1-22** (Reg; șhp) Crăcușor **(1-22)**. **23** (Reg) Copan de pasăre.

crăculiță *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***crec~*** / Pl: *~țe* / E: ***cracă*** + *-uliță*] **1-8** Crăcuță **(1-8)**.

crăcuros, ~oasă *a* [At: CONV. LIT. XLIV, 268 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cracă*** + *-uros*] **1** Rămuros. **2** Stufos.

crăcușă *sf* [At: BĂCESCU, P. 28 / V: ***cârc~*** / Pl: *~șe* / E: net] (Iht; reg) Grindei (*Cobitis barbatula*).

crăcușoară *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~re* / E: ***cracă*** + *-ușoară*] **1-8** Crăcuță **(1-8)**.

crăcușor *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E:] **1-22** (Șhp) Crac² **(1, 4-7, 9-10, 12-15)** (mic).

crăcuț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***crac²*** + *-uț*] **1-22** (Șhp) Crăcușor **(1-22)**.

crăcuță *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 515 / V: ***crâc~, crec~*** / Pl: *~țe* / E: ***cracă*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Cracă **(1, 3-5)** (mică).

crăgni *smi* [At: GR. BĂN. 192 / E: net] (Reg) **1** Haimana. **2** (Îvp; îe) **Umblă ~** Umblă haimana.

crăgui *sm* [At: H XVIII, 162 / Pl: *~* / E: srb ***kraguj***] (Îrg) Copil care a pierdut un joc și este obligat să sară într-un picior.

crăguia *av* [At: H XVIII, 162 / E: net] (Reg) **1** Rapid. **2** Vulturește.

crăi *vi* [At: N. TEST. (1648) / Pzi: *~esc* / E: ***crai***] (Îvp) **1-4** A fi crai **(1-4)**. **5** A domni. **6** A conduce o țară.

crăiasă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 149 / Pl: *~iese* / E: ***crai*** + *-easă*] **1** (Înv) Regină. **2** (Îc) **~nouă** Mireasă. **3** (Îrg) Damă la jocul de cărți. **4** Zână. **5** (Lpl) Iele. **6** (Îe) **~sa zânelor** sau **zâna-~** Cea mai mare peste zâne. **7** (Îs) *~sa albinelor* Matcă.

crăidonaș *sm* vz ***craidonaș***

crăie *sf* [At: (a. 1650) EUSTRATIE, ap. GCR I, 235/35 / V: *~iie* / Pl: *~ii* / E: ***crai*** + *-ie*] (Înv) **1-4** Țară stăpânită de un crai **(1-4)**. **5-8** Demnitate de crai **(1-4)**.

crăielici *sm* [At: DAMÉ, T. / V: ***crăl~*** / Pl: *~* / E: srb ***kraljé***] (Bot; reg) **1** Verigel (*Orobancha caryophyllacea*). **2** Verigel (*Orobancha cruenta*).

crăiesc, ~ească [At: (a. 1595) IORGA, S. N. 12 / Pl: *~ești* / E: ***crai*** + *-esc*] **1-4** (Înv) Referitor la crai **(1-4)**. **5-8** (Înv) De crai **(1-4)**. **9-12** (Înv) Propriu craiului **(1-4)**. **13-16** (Înv) Dependent de crai **(1-4)**. **17** (Înv; îc) **Cezaro** (sau **chesaro**) **~** Care aparține coroanei imperiale a Habsburgilor. **18** (Înv) Fiscal. **19-27** (Rar) De crai **(27-35)**. **28** (Bot; reg; îc) **Păr-~** Păr cu fructe de calitate superioară, galbene și lungi. **29** (Bot; reg; îac) Păr cu fructe rotunde și verzi, foarte bune la gust. **30-34** (Iht) Crăiete **(1-5)**.

crăieș *sm* [At: ANTIPA, F. I. 190 / Pl: *~i* / E: ***crai*** + *-aș*] (Reg) **1-42** (Șhp) Crăișor **(1-42)**. **43** (Iht) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

crăiește *av* [At: LB / E: ***crai*** + *-este*] **1-12** Ca un crai **(1-4, 28-35)**.

crăiet *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***crai*** + *-et*] **1-8** (Îvr) Mulțime de crai **(28-35)**.

crăiete *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~eți* / E: ***crai*** + *-ete*] (Iht) **1** Boiștean (*Phoxinus phoxinus*). **2** Behliță. **3** Biban (*Perca flaxiateles*). **4** Pește mic de munte, de 10 cm, pe burtă argintiu-roșiatic, pe spate negru. **5** Pește mic.

crăieț *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~i* / E: ***crăieți*** (pl. lui *crăiete*)] (Iht; reg) **1-5** Crăiete **(1-5)**.

crăime *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 74/12 / Pl: *~mi* / E: ***crai*** + *-ime*] (Îvp) **1-4** Mulțime de crai **(1-4)**. **5-12** Crăie **(1-8)**. **13-20** (Îvr) Crăiet **(1-8)**.

crăini *vi* [At: ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: *~nesc* / E: ***crainic***] (Îvp) **1-2** (Înv) A crăinici **(1-2)**.

crăinici *vi* [At: MIRON POMPILIU, ap. TDRG / Pzi: *~icesc* / E: ***crainic***] (Reg) **1** A striga în public. **2** A vesti.

crăință *sf* vz ***crăiță***

crăion *sn* vz ***creion***

crăios, ~oasă *a* [At: ARH. FOLK. I, 206 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***crai*** + *-os*] (Reg) **1-16** (Înv) Crăiesc **(1-16)**.

crăire *sf* [At: (a. 1593) HURMUZAKI XI, 369 / Pl: *~ri* / E: ***crăi***] (Reg) **1-4** Demnitate de crai **(1-4)** Si: *crăit¹* **(1-4)**. **5** (Pex) Vrednicie crăiască Si: *crăit¹* **(5)**. **6** (Pex) Mărire crăiască Si: *crăit¹* **(6)**. (Îvr) **7** Domnie. **8** Stăpânire crăiască Si: *crăit¹* **(8)**. **9** (Pex) Regat. **10** Conducere crăiască Si: *crăit¹* **(10)**.

crăișoară *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 152 / Pl: *~re* / E: ***crai*** + *-șoară*] (Îvp) Mireasă Cf *crai* **(11)**.

crăișor *sm* [At: LET. I, 89/17 / Pl: *~i* / E: ***crai*** + *-șor*] **1-42** (Șhp) Crai **(1-4, 6-7, 20-25, 27-35)** (mic). **43** Prinț. **44** Pretendent la tron. **45** (Art) Nume dat lui Horia, conducătorul răscoalei țărănești. **46** (Orn) Împărățel (*Troglodytes*). **47** (Iht) Lostriță (*Salmo trutta*). **48** (Bot; reg; pbl) Văzdoagă (*Fagetes erecte*). **49** (Bot) Crăiță **(17)** (*Cantarellus cibarius*).

crăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crăi***] (Îvr) **1-6** Crăire (**1-6**). **7** Domnie. **8** Crăire (**8**). **9** (Pex) Regat. **10** Crăire (**10**).

crăit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***crăi***] (Îvr) **1-4** Care a fost făcut crai (**1-4**). **5-8** Care a devenit crai (**28-31**).

crăițar *sm* vz ***creițar***

crăițariu *sm* vz ***creițar***

crăiță *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 120/20 / V: ***~iuță, crei~*** / Pl: *~țe* / E: ***crai*** + *-iță*] **1-10** (Șhp) Crăiasă (**1-4, 7**) (mică). **11** (Buc) Femeie de moravuri ușoare. **12** (Înv; îs) *~ța mare* Concina mare. **13** (Înv; îs) *~ța mică* Concina mică. **14** (Bot; lpl) Vâzdoagă (*Tagetes erecta*). **15** (Bot; lpl) Vâzdoagă (*Tagetes patula*). **16** (Bot) Specie de pere lunguiețe, verzi, fragede. **17** (Bot) Varietate de struguri albi Si: *crăișor* (**49**). **18** (Bot; reg) Burete-domnesc, comestibil, rar, pe deasupra ca o catifea purpurie, pe dedesubt galben-auriu, care crește prin păduri și locuri nisipoase. **19** (Bot; reg) Ciupercă înaltă, comestibilă, cu carnea albă. **20** (Bot; reg) Ciupercă necomestibilă Si: *căciula-șarpelui*. **21** (Bot; reg) Soi de ciuperci comestibile de pădure, galbene-roșiatice Si: *ouț, roniță*. **22** (Bot; reg) Ciuperca albă *Amanita cesarea*. **23** (Olt; art) Dans popular cu ritm vioi. **24** (Olt; art) Melodie după care se execută crăița (**23**).

crăițăraș *sm* vz ***creițăraș***

crăiuț *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***crai*** + *-uț*] **1-42** (Șhp) Crăișor (**1-42**).

crăiuță *sf* vz ***crăiță***

crălici *sm* vz ***crăielici***

crămălui *v* vz ***cremălui***

crămpoți *v* vz ***crâmpoți***

crămpoțire *sf* vz ***crâmpoțire***

crămpoțit[1] *sn* vz ***crâmpoțit***[1]

crămpoțit[2]***, ~ă*** *sf* vz ***crâmpoțit***[2]

crămutartar *sm* vz ***cremotartar***

crăncăui *v* vz ***croncăni***

crăncușoară *sf* vz ***crengușoară***

crăncuță *sf* vz ***crenguță***

crăngos *a* vz ***crengos***

crămgurea *sf* vz ***crengurea***

crăngușoară *sf* vz ***crengușoară***

crăntăni *vi* [At: BARCIANU / Pzi: *~nesc* / E: ***crant*** + *-ăni*] **1** A face zgomot, rozând cu dinții ceva uscat sau tare Si: *a ronțăi*. **2** (D. foarfece) A produce un zgomot caracteristic atunci când cele două lame se izbesc între ele.

crăpa [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***crepa*** / Pzi: *crap* / E: lat ***crepare***] **1-2** *vir* (D. obiecte) A (se) desface (în mod brusc) în mai multe bucăți. **3-4** *vir* (D. obiecte) A plesni din cauza gerului, a unei lovituri etc. **5-6** *vir* (D. obiecte) A (se) sparge. **7** *vi* (Îe) **Unde dai și unde crapă** Se spune atunci când se obțin cu totul alte rezultate decât cele scontate. **8** *vi* (Îe) **Crapă lemnele** (sau **pietrele**) **de ger, E un ger de crapă lemnele** (sau **pietrele**) E foarte frig. **9** *vi* (Îe) **A ~ capul cuiva** A omorî pe cineva printr-o lovitură (în cap). **10** *vi* (Îe) **A-i ~** (sau **a-i plesni**) **cuiva capul** (**de durere**) A-l durea pe cineva foarte tare capul. **11** *vir* (D. lucruri elastice) A (se) rupe (fiind întins prea tare) Si: *a plesni*. **12** *vir* (D. piele) A deveni aspru, cu crăpături. **13** *vi* (Îe) **A-i ~** (sau **plesni**) **cuiva obrazul de rușine** A-i fi foarte rușine. **14** *vi* (Îe) **A se ~ de ziuă, a se ~ zorii** A se face ziuă. **15** *vi* (Pop; d. animale și oameni) A muri. **16** *vi* (Îe) **A ~ de frig** (sau **de sete, de necaz** etc.) A-i fi cuiva foarte frig (sau foarte sete, necaz etc.) **17** *vi* (Prt) A mânca foarte mult, cu lăcomie (ca un animal).

crăpat[1] *sn* [At: DAMÉ, T. 30 / V: ***crep~*** / Pl: ? / E: ***crăpa***] **1** (D. obiecte) Desfacere (bruscă) în mai multe bucăți. **2** (D. obiecte) Plesnire din cauza gerului, a unei lovituri etc. **3** (D. obiecte) Spargere. **4** (D. lucruri elastice) Rupere Si: *plesnire*. **5** (D. piele) Asprire. **6** Întredeschidere. **7** (Îe) **~ul zilei** (sau **de ziuă**) Ivire a zorilor. **8** (Pop; d. animale și oameni) Faptul de a muri. **9** Spargere a unei membrane din stomacul vitelor, urmată de moartea animalului. **10** (Prt) Îngurgitare a unei mari cantități de alimente.

crăpat[2]***, ~ă*** *a* [At: COSTINESCU, ap. DA / V: ***crep~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crăpa***] **1** Cu crăpături Si: *plesnit*. **2** Întredeschis. **3** (Pop) Mort.

crăpăcios, ~oasă *a* [At: GOROVEI, CR., ap. DA / Pl: *~oși, oase* / E: ***crăpa*** + *-ăcios*] (Pop) Plin de crăpături.

crăpăt *sn* [At: CIAUȘANU, V. / E: ***crăpa*** + *-at*] (Reg) Arșiță.

crăpătură *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***crep~*** / Pl: *~ri* / E: lat ***crepatura***] **1** Deschizătură. **2** Plesnitură. **3** Săpătură. **4** Spațiu îngust, între o ușă, o fereastră etc. (întredeschisă) și tocul respectiv.

crăpăturică *sf* [At: LB / V: ***crep~*** / Pl: *~ici* / E: ***crăpătură*** + *-ică*] **1-8** (Rar; șhp) Crăpătură (**1-4**) (mică).

crăpcean *sm* [At: DA / Pl: *~ceni* / E: ***crap***] **1-2** (Șhp) Crap (**1**) (mic).

crăpelniță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***crăpa*** + *-elniță*] (Fam; dep) Mâncare.

crăpet[1] *sns* vz ***crăpăt***

crăpet[2] *sns* vz ***crepat***

crăpiță *sf* vz ***crăchiță***

crăpeștean *sm* [At: SADOVEANU, Î. A. 63 / Pl: *~eni* / E: ***crap***] **1-2** Crăpcean (**1-2**).

crăsici *sf* vz ***crașci***

crăsnic *sn* vz ***crâșnic***

crăstăval *sm* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~i* / V: ***crastavan*** / E: vsl ***красота*** + *-av, -au*] (Bot; reg) Plantă cu flori gălbui sau purpurii, care crește prin locuri mlăștinoase *Cirsium oleraceum*.

crășei *sf* vz ***crașci***

crăticioară *sf* [At: CARAGIALE, S. 6/15 / Pl: *~re* / E: ***cratiță*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Cratiță mică.

crătiță *sf* vz ***cratiță***

crăț, ~ă *a* vz ***creț***

crâci *vi* [At: PAMFILE, C.Ț. 254 / Pzi: *~ăcesc* / E: nct] (Dob) A țipa.

crâcimă *sf* vz ***cârciumă***

crâcneală *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 235 / V: ***cârc~*** / Pl: ***~eli*** / E: ***crâcni*** + *-eală*] **1** Crâcnire[1] (**1**). **2** (Înv; fig) Protestare. **3** (Fig) Protest.

crâcni[1] *vi* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***crâc*** + *-ni*] **1** A produce sunetul imitat prin interjecția crâc. **2** (Înv; fig) A protesta.

crâcni[2] *vi* [At: E. GRIGOROVITZA, N. REV. R. I, 64 / Pl: ***~nesc*** / E: fo] (Buc) A emite sunetul specific ciocănitorii.

crâcnire[1] *sf* [At: DA ms / V: ***cârc~*** / Pl: *~ri* / E: ***crâcni***[1]] **1** Producere a sunetului imitat prin interjecția crâc Si *crâcneală* (**1**), *crâcnit* (**1**). **2** (Înv; fig) Protestare. **3** (Fig) Protest.

crâcnire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***crâcni***[2]] (Buc) Producere a sunetului specific ciocănirii Si: *crâcnit*[2].

crâcnit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crâcni***[1]] **1** Crâcnire[1] (**1**). **2** (Înv; fig) Protestare. **3** (Fig) Protest.

crâcnit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crâcni***[2]] (Buc) Crâcnire[2].

crâcuță *sf* vz ***crăcuță***

crâg *sn* vz ***crâng***

crâițar *sm* vz ***creițar***

crâjmar *sm* vz ***cârciumar***

crâjmă *sf* vz ***cârciumă***

crâm *sm* [At: BULET. GRĂD. BOT. V, 59 / Pl: *~i* / E: ns cf ***crin***] (Bot; reg) Stânjenel (*Iris germanica*).

crâmb *sn* vz ***crâmf***

crâmbiță[1] *sf* vz ***crâmpiță***[1]

crâmbiță[2] *sf* vz ***scrumbiță***

crâmf *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~mb*** / Pl: *~uri* / E: ns cf *crâmpoi, cârfan, crifoi*] (Îrg) Codru de pâine.

crâmpei[1] *sm* [At: DA / Pl: *~* / E: ns cf *crumpenă*] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crâmpei[2] *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: vsl ***кръпъ*** + *-ei* cf *crâmpi, crâmpiță, crâmpoi, crâmpot*] **1-2** Bucată mică (tăiată sau) ruptă din ceva Si: (pop) *căpătâi, căpețel, fărâmă, fărâmiță, frântură, fragment, fracțiune*, (reg) *curmei, darab*. **3** Rămășiță. **4** Ruptură. **5** Bucată mică. **6-7** (Spc) Scurtătură de lemn (mai mult groasă decât lungă) Si: *retevei*. **8** (Spc) Capăt de ață. **9** (Spc) Muc de lumânare. **10** Porțiune de pământ între două râpe. **11** (Fig; d. gânduri) Fragment.

crâmpeia *vt* [At: DA / Pzi: *~iez* / E: ***crâmpei***] (Înv) **1** A rupe în bucățele. **2** A tăia mărunt. **3** A fărâmița. **4** A fragmenta.

crâmpeiaș *sn* [At: ISPIRESCU, L. 70 / Pl: *~e* / E: ***crâmpei*** + *-aș*] **1-22** (Șhp) Crâmpei (**1-11**) (foarte mic).

crâmpeiat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crâmpeia***] (Înv) **1-2** Crâmpeiere (**1-2**). **3** Fărâmițare. **4** Fragmentare.

crâmpeiat[2], ***~ă*** *a* [At: VLAHUȚĂ, N. 75 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***crâmpeia***] (Înv) **1** Rupt în bucățele. **2** Tăiat mărunt. **3** Fărâmițat[2]. **4** Fragmentat[2].

crâmpeiere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***crâmpeia***] (Înv) **1** Rupere în bucățele Si: *crâmpeiat*[1] (**1**). **2** Tăiere mărunt Si: *crâmpeiat*[1] (**2**). **3** Fărâmițare. **4** Fragmentare.

crâmpel *sm* vz ***crumpel***

crâmpețitură *sf* vz ***crâmpoțitură***

crâmpi *vr* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 56 / Pl: *~pesc* / E: vsl ***кръпити***] (Reg) **1** A sta pe vine. **2** A se încorda pentru a ridica ceva greu. **3** A urmări pe cineva.

crâmpiță[1] *sf* [At: LB / V: ***~mbi~*** / A și: *crâm~* / Pl: *~țe* / E: vsl ***кръпитица***] (Reg) **1-2** Încurcătură a firelor cu care (se urzește sau) se țese la război. **3** Încâlcitură. **4** (Pex) Greșeală. **5** (Fig) Piedică. **6** (Fig) Greutate. **7** (Pex) Defect. **8** (Pex) Viciu. **9** (Fig) Neînțelegere. **10** (Fig) Bucluc. **11** (Fig) Ceartă. **12** (Fig) Necaz. **13** (Înv; fig) Pricină (de judecată).

crâmpiță[2] *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Scrumbie

crâmpoi[1] *sn* [At: GHEȚIE, R. M. 95 / Pl: *~oaie* / E: ***crâmpen*** + *-oi*] (Reg) **1-2** Crâmpen (**1**) (mare). **3-4** Ciocănoi. **5** Baros.

crâmpoi[2] *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~oaie* / E: vsl ***кръпъ*** + *-oi*] **1-22** Crâmpei (**1-11**) (mare). **23** (Spc) Bucată mare de stofă. **24** (Spc) Bucată de pâine. **25** (Spc) Bucată mare de lemn rămasă după prelucrarea acestuia.

crâmpoșie *sf* [At: JIPESCU, O. 53 / Pl: *~ii* / E: cf *crâmpei*, *crâmpoi*] (Bot; reg) **1** Soi de viță de vie autohton, cu struguri albi sau ruginii cu boaba rotundă. **2** Vin din crâmpoșie (**1**).

crâmpot *sm* [At: H XVIII, 172 / V: *cram~* / Pl: *~oți* / E: vsl ***кръпъ*** + *-ot*] (Reg) **1** Bucată. **2** Fragment. **3** Porțiune. **4** (Spc) Bucată de carne. **5** (Spc) Șir mic de cârnați. **6** (Spc) Perioadă de timp Si: *răstimp*. **7** (Îe) **Du-te cu ~** Du-te să nu te mai văd. **8** (Îla) **Beat ~** Beat mort. **9** (Îe) **A fi ~** A fi foarte beat.

crâmpota [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ***crâmpot***] (Reg) **1-6** *vtr* A crâmpoți (**1-6**). **7** *vt* A fragmenta. **8** *vt* A sfârteca. **9** *vt* A măcelări. **10** *vt* A crâmpoți (**10**).

crâmpotare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***crâmpota***] (Reg) **1-4** Crâmpoțire (**1-4**). **5** Fragmentare. **6** Sfârtecare. **7** Măcelărire. **8** Crâmpoțire (**8**).

crâmpotat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crâmpota***] (Reg) **1-4** Crâmpotare (**1-4**). **5** Fragmentare. **6** Sfârtecare. **7** Măcelărire. **8** Crâmpoțire (**8**).

crâmpotat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***crâmpota***] (Reg) **1-5** Crâmpoțit[2] (**1-5**). **6** Fragmentat[2]. **7** Sfârtecat[2]. **8** Măcelărit[2]. **9** Crâmpoțit[2] (**9**).

crâmpoti *v* vz ***crâmpoți***

crâmpotire *sf* vz ***crâmpoțire***

crâmpotit[1] *sn* vz ***crâmpoțit***[1]

crâmpotit[2], ***~ă*** *a* vz ***crâmpoțit***[2]

crâmpoțeală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***crâmpoți*** + *-eală*] (Înv) **1-4** Crâmpoțire (**1-4**). **5** Fragmentare. **6** Sfârtecare. **7** Măcelărire. **8** Crâmpoțire (**8**).

crâmpoți [At: DA / V: ***crăm~***, ***~oti***, ***crom~*** / Pzi: *~țesc* / E: ***crâmpot***] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) rupe în fâșii inegale Si: *a (se) crâmpota* (**1-2**). **3-4** *vtr* A (se) tăia în bucăți inegale Si: *a (se) crâmpota* (**3-4**). **5** *vt* A mușca din pâine, în loc de a tăia felii Si: *a (se) crâmpota* (**5**). **6** *vt* A tăia neregulat o pânză Si: *a (se) crâmpota* (**6**). **7** *vt* A fragmenta. **8** *vt* A sfârteca. **9** *vt* A măcelări. **10** *vt* A mânca dezordonat Si: *a crâmpota* (**10**). **11** (Fig; d. buze) A săruta cu patimă (mușcând).

crâmpoțire *sf* [At: DA / V: ***crăm~***, ***~oti~***, ***crom~*** / Pl: *~ri* / E: ***crâmpoți***] (Înv) **1** Rupere în fâșii inegale Si: *crâmpotare* (**1**), *crâmpotat*[1] (**1**), *crâmpoțeală* (**1**), *crâmpoțit*[1] (**1**), *crâmpoțitură* (**1**). **2** Tăiere în bucăți inegale Si: *crâmpotare* (**2**), *crâmpotat*[1] (**2**), *crâmpoțeală* (**2**), *crâmpoțit*[1] (**2**), *crâmpoțitură* (**2**). **3** Mușcare din pâine, în loc de a tăia felii Si: *crâmpotare* (**3**), *crâmpotat*[1] (**3**), *crâmpoțeală* (**3**), *crâmpoțit*[1] (**3**), *crâmpoțitură* (**3**). **4** Tăiere neregulată a unei pânze Si: *crâmpotare* (**4**), *crâmpotat*[1] (**4**), *crâmpoțeală* (**4**), *crâmpoțit*[1] (**4**), *crâmpoțitură* (**4**). **5** Fragmentare. **6** Sfârtecare. **7** Măcelărire. **8** Mâncat în mod dezordonat Si: *crâmpotare* (**8**), *crâmpotat*[1] (**8**), *crâmpoțeală* (**8**), *crâmpoțit*[1] (**8**), *crâmpoțitură* (**8**). **9** (Fig) Sărutare cu patimă (și mușcături) pe buze Si: (înv) *crâmpoțit* (**9**).

crâmpoțit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***crăm~***, ***~otit***, ***crom~*** / Pl: *~uri* / E: ***crâmpoți***] (Înv) **1-4** Crâmpoțire (**1-4**). **5** Fragmentare. **6** Sfârtecare. **7** Măcelărire. **8-9** Crâmpoțire (**8-9**).

crâmpoțit[2], ***~ă*** *a* [At: JIPESCU, O. 56 / V: ***crăm~***, ***~otit***, ***crom~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***crâmpoți***] **1** Sfâșiat în bucăți inegale, în mod dezordonat Si: *crâmpotat*[2] (**1**). **2-3** Tăiat (inegal sau) strâmb Si: *crâmpotat*[2] (**2-3**). **4** (D. pâine) Din care s-a mușcat, în loc de a se tăia felii Si:*crâmpotat*[2] (**4**). **5** (D. pânză) Tăiat neregulat Si: *crâmpotat*[2] (**5**). **6** Fragmentat[2]. **7** Sfârtecat[2]. **8** Măcelărit[2] **9** (D. mâncare) Din care s-a mâncat în mod dezordonat Si: *crâmpotat*[2] (**9**). **10** (D. buze) Sărutat cu patimă (și mușcat).

crâmpoțitură *sf* [At: DA / V: ***~peț~*** / Pl: *~ri* / E: ***crâmpoți*** + *-tură*] (Înv) **1-4** Crâmpoțire (**1-4**). **5** Fragmentare. **6** Sfârtecare. **7** Măcelărire. **8** Crâmpoțire (**8**)

crâncăit *sn* vz ***croncăit***

crâncăni *vi* vz ***croncăni***

crâncău *sm* vz ***croncău***

crânced, ***~ă*** *sm*, *a* vz ***crâncen***

crâncen, ***~ă*** [At: LB / V: ***~ed*** / Pl: *~i*, *~e* / E: vsl ***кръчении***, rs ***кручина***] **1** *a* (Înv) Necopt. **2** *a* (Înv) Crud. **3** *a* (Înv; d. carne) Cu sânge. **4** *a* (Înv; d. carne) Nefript. **5** *a* (Înv; d. oameni) Amenințător. **6** *a* (Înv; d. fapte) Neomenos. **7** *sm* (Reg; îf *~ed*) Gunoi neputrezit. **8** *a* (Fig) Îngrozitor. **9** *a* (Fig) Strașnic. **10** *a* (Fig) Cumplit. **11** *a* (Fig) Crud. **12** *a* (Fig) Aspru. **13** *a* (Fig) Feroce. **14** *a* (Fig) Nemilos.

crâncena *vr* [At: POGOR, HENR. 229 / V: ***~ncina*** / Pzi: *~nez* / E: ***crâncen***] (Înv) **1** A se înarma. **2** A se îngrozi. **3** A se cutremura de groază Si: *a se crânceni* (**3**).

crâncenare *sf* [At: MDA ms / V: ***~ncin~*** / Pl: *~nări* / E: ***crâncena***] (Înv) **1** Înarmare. **2** Îngrozire. **3** Cutremurare de groază Si: *crâncenat*[1] (**3**), *crâncenire* (**3**), *crâncenit*[1] (**1-3**).

crâncenat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~ncin~*** / Pl: *~uri* / E: ***crâncena***] (Înv) **1-3** Crâncenare (**1-3**).

crâncenat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: ***~cin~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***crâncena***] (Înv) **1-8** Crâncen (**5-6**, **8-14**). **9** Încăpățânat.

crânceni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***crâncen***] (Înv) **1** A se înarma. **2** A se îngrozi. **3** A se crâncena (**3**).

crâncenie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 313 / Pl: *~ii* / E: ***crâncen*** + *-ie*] (Înv) **1** Cruzime. **2** Ferocitate.

crâncenire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***crânceni***] (Înv) **1** Înarmare. **2** Îngrozire. **3** Crâncenare (**3**).

crâncenit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crânceni***] (Înv) **1** Înarmare. **2** Îngrozire. **3** Crâncenare (**3**).

crâncenit[2] ***~ă*** *a* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***crânceni***] (Îrg) **1-8** Crâncen (**5-6**, **8-14**). **9** Încăpățânat.

crânceș *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) **1** Călțunul-doamnei (*Geum rivale*). **2** Cerențel (*Geum urbanum*).

crânci [At: VICIU, COL. / Pl: *~ncesc* / E: nct] **1-2** *vir* A (se) scânci. **3** *vi* A plânge cu suspine.

crâncina *v* vz ***crâncena***

crâncinare *sf* vz ***crâncenare***

crâncinat[1] *sn* vz ***crâncenat***[1]

crâncinat[2], ***~ă*** *a* vz ***crâncenat***[2]

crâncinătate *sf* [At: CAMILAR, N. I, 104 / Pl: *~tăți* / E: ***crâncen*** + *-ătate*] (Nob) **1** Grozăvie. **2** Barbarie. **3** Nenorocire. **4** Încercare cumplită a soartei.

crânciob *sm* [At: H XVIII, 72 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1-2** Vierme metamorfozat care se găsește în lemnul (de gorun) tăiat.

crâncote *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] **1-2** (Reg) Lucruri felurite cărate de cineva (în spinare).

crâng *sn* [At: PSALT. (1651), ap. DA / V: ***~âg, cring*** / Pl: *~uri* / E: bg **кругъ**] **1-2** (Înv; nob) Centru (al unui loc) Cf *crug*. **3** (Înv; iuz) Eveniment important. **4** (Ast; pop; rar; Ipl) Ciclu. **5** (Îvr; îs) *~ul cerului* Bolta cerească. **6** (Îvr; îas) Adâncime de la fața pământului până pe lumea cealaltă. **7** (Ast; pop; îae) Calea lactee. **8** (Îrg) Curs. **9** (Îrg) Circuit. **10** (Îrg) Direcție. **11** (Îrg; îs) *~ul anului* Durată a anului. **12** (Mol; îs) *Cum stă ~ul* Situație. **13** (Mol; îas) Afacere. **14** (Înv; Buc) Indicator al ceasului. **15-17** (Îoc *codru*) Pădure (tânără sau) (mică ori) de formă circulară. **18** Pădure deasă de aluni, fagi, frasini etc. crescută în locul unei păduri tăiate Si: (reg) *buciu, rădiu*. **19-20** Loc acoperit cu (tufe sau) arbuști Si: (reg) *huceag*. **21** Pădure bătrână de lângă un oraș Si: *dumbravă, sihlă*. **22** Ridicătură de pământ în câmp, de unde se vede până departe. **23-24** (Pop; îe) **Bate ~ul, să sară iepurii** Caută (să afle sau) să găsească ceva. **25-26** (Pop; îe) **A lua ~ul în cap** A fugi (de frică) foarte repede. **27** (Îae) A se ascunde în păduri. **28** (Înv) Cărare. **29** (Înv) Umplutură de crengi la un baraj distrus de inundație. **30** (Rar) Bucată de pâine Si: *codru*. **31** Câmp nelucrat. **32** Parte a morii învârtită de roata cea mică din interior Si: (reg) *fanar, fener, prâsnel, prâstelnic, vălug, vălog*. **33** (Pop; îe) **S-a întors ~ul morii** S-au schimbat vremurile. **34** (Fig; înv) Axă a pământului. **35** (Îvr; îf *cring*) Braț.

crângăi *vi* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / Pzi: *~este* / E: ***croncăni*** css] **1-3** A scoate strigăte cracteristice corbului, ciorii, vulturului.

crângăire [At: DA / Pl: *iri* / E: ***crângăi***] **1-3** Scoatere a strigătului caracteristic corbului, ciorii, vulturului Si: *crângăit*[1] **(1-3)**.

crângăit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***crângăi***] **1-3** Crângăire **(1-3)**

crângăit[2]***, ~ă*** [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***crângăi***] **1-3** (D. corbi, ciori, vulturi) Care scot strigătul caracteristic speciei.

crângărime *sf* vz ***crengărime***

crângătură *sf* vz ***crăngătură***

crânget *sn* [At: CHEST. IV, 105/270 / Pl: *~e* / E: ***crâng*** + *-et*] (Reg) Desiș.

crângiță *sf* vz ***scrâmbiță***[1]

crângos, ~oasă *a* vz ***crengos***

crângșor *sn* vz ***crângușor***

crângui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ctm ***creng*** + ***crângui***] **1-2** A crengui **(1-2)**.

crânguire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***crângui***] **1-2** Crenguire **(1-2)**.

crânguit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crângui***] **1-2** Crenguire **(1-2)**.

crânguit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***crângui***] **1-2** Crenguit[2] **(1-2)**.

crânguleț *sn* [At: ISPIRESCU, L. 289 / Pl: *~e* / E: ***crâng*** + *-uleț*] **1-32** (Șhp) Crâng **(1-2, 14-22, 28, 30-32, 35)** (mic).

crângurea *sf* vz ***crengurea***

crânguroasă *sf* [At: H II, 243 / Pl: *~oase* / E: ***crenguros***] (Rar) **1** Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. **2** Vin făcut din crânguroasă **(1)**.

crânguros, ~oasă *a* vz ***crenguros***

crângușoară *sf* vz ***crengușoară***

crângușor *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 12/15 / V: ***~gș~*** / Pl: *~oare* / E: ***crâng*** + *-ușor*] **1-32** (Șhp) Crânguleț **(1-32)**.

crântă *sf* vz ***crintă***

crânțăni *vi* vz ***cranțani***

crâpa *sfs* [At: ȘEZ. V, 156 / E: nct] (Îvp) Avestiță.

crâsca *vi* vz ***crâșca***

crâscare *sf* vz ***crâșcare***

crâscat *sn* vz ***crâșcat***

crâsnic[1] *sm* vz ***crasnic***

crâsnic[2] [At: (a. 1739) IORGA, S. D. XIII, 105 / V: ***cărs~, cărstn~, cârstn~, crăs~, crăzn~, ~âșn~*** / Pl: *~ici* / E: vsl **крьсть** „cruce", bg **кръстник** „naș"] **1** *sm* (Reg) Paracliser. **2** *sm* Dascăl. **3** *sn* (Reg) Unealtă de pescuit din două nuiele arcuite și încrucișate, de care se leagă plasa Si: (reg) *cercală, ciorpac, comiher, crâstaci, crâstaș* **(1)**, *difan, hălău, lejnic, leșteu, lingură, năpatcă, posfat, prijinea, rochiu, scărtaș, tărăbuc*. **4** (Îs) *~-de-mână, ~fără-țăpoi* (sau *tălpoi*) Crâsnic **(3)** fără coadă, ale cărui arcuri sunt prelungite în jos, în forma unor picioare sprijinite pe fundul pârâului Si: *crâstaș* **(2)**. **5** *sn* (Ban) Plasă prinsă de doi pari încrucișați, cu care se transportă pleava de la arie.

crâstaci *sn* [At: I. IONESCU, M. 85 / Pl: *~* / E: ***crâstaș***] Crâsnic[2] **(3)**.

crâstaș *sn* [At: ANTIPA, P. 116 / V: ***cârs~, cres~, cris~*** / Pl: *~i* / E: vsl **крьсть** „cruce" cf *crâsnic*[2]] **1** Crâsnic[2] **(3)**. **2** (Șîs *~-de-mână, ~mic* sau *~-fără-coadă*) Crâsnic[2] **(4)**.

crâstei *sm* vz ***cârstei***

crâstel *sm* vz ***cârstel***

crâsteț *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***cârstei*** css] (Orn) Cârstei (*Croycray*).

crâsteu *sm* vz ***cârstei***

crâșca *vi* [At: ANON. CAR. / V: ***cârcica, cârș~, ~âsca, criș~*** / Pzi: *crâșc* / E: fo] (Îrg) **1-2** A scrâșni din dinți (de ciudă sau) de mânie. Si: *crâșcâi* **(1-2)**, *încrișca, a scrâșca*. **3** A scârțâi. **4** (Îe) **A nu ~** A nu crâcni. **5** (Pan; d. lemne) A crăpa de ger Si: *crâșcâi* **(4)**, *încrișca, scrâșca*. **6** (Pan; d. zăpada înghețată) A trosni sub picioare Si: *crâșcâi* **(5)**, *încrișca, scrâșca*. **7** (Ips) A tuna. **8** (Ips) A fulgera.

crâșcanie *sf* [At: PAMFILE, C., ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ***crâșca*** + *-nie*] (Îrg) **1** Amărăciune. **2** Greutate. **3** Nevoie.

crâșcare *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 122 / V: ***cârcic~, cârș~, ~âsc~, criș~*** / Pl: *~ri* / E: ***crâșca***] (Îrg) **1-2** Scrâșnire din dinți (de ciudă sau) de mânie Si: *crâșcat* **(1-2)**, *crâșcătură* **(1-2)**, *crâșcâire* **(1-2)**, *crâșcâit* **(1-2)**, *încrișcare, încrișcat, scrâșcare, scrâșcat*. **3** Scârțâire. **4** (Pan) Crăpare de ger a lemnelor Si: *crâșcat* **(4)**, *crâșcătură* **(4)**, *crâșcâire* **(4)**, *crâșcâit* **(4)**, *încrișcare, încrișcat, scrâșcare* **(4)**, *scrâșcat* **(4)**. **5** Trosnire sub picioare a zăpezii înghețate Si: *crâșcat* **(5)**, *crâșcătură* **(5)**, *crâșcâire* **(5)**, *crâșcâit* **(5)**, *încrișcare, încrișcat, scrâșcare, scrâșcat*. **6** Tunet. **7** Fulger. **8** (Fig) Nemulțumire. **9** (Fig) Durere. **10** (Fig) Nenorocire.

crâșcat *sn* [At: MDA ms / V: ***cârcic~, cârș~, ~âsc~, criș~*** / Pl: *~uri* / E: ***crâșca***] **1-10** Crâșcare **(1-10)**.

crâșcătură *sf* [At: LB / V: ***criș~*** / Pl: *~ri* / E: ***crâșca*** + *-ătură*] (Îrg) **1-10** Crâșcare **(1-10)**.

crâșcâi *vi* [At: ALRM II/I h. 70 / Pzi: *crâșcâi* / E: ns cf *crâșca*] (Îrg) **1-2** *vi* A crâșca **(1-2)**. **3** *vi* A scârțâi. **4-5** *vi* (Pan) A crâșca **(5-6)**.

crâșcâire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***crâșcâi***] (Îrg) **1-2** Crâșcare **(1-2)**. **3** Scârțâire. **4-5** Crâșcare **(5)**.

crâșcâit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crâșcâi***] **1-5** Crâșcare **(1-5)**.

crâșcoi *sn* vz ***crască***

crâșconiu *sn* [At: H IX, 61 / Pl: *~oane* / E: ***crască*** + *-oniu*] (Olt) Unealtă de țesut.

crâșmar *sm* vz ***cârciumar***

crâșmă *sf* vz ***cârciumă***

crâșmăreasă *sf* vz ***cârciumăreasă***

crâșmări *v* vz ***cârciumări***

crâșmărire *sf* vz ***cârciumărire***

crâșmărit *sn* vz ***cârciumărit***

crâșmăriță *sf* vz ***cârciumăriță***

crâșmuliță *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~țe* / E: ***crâșmă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Cârciumioară.

crâșmușoară *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1538 / Pl: *~re* / E: ***crâșmă*** + *-ușoară*] **1-2** (Șhp) Cârciumioară.

crâșmuță *sf* [At: MARIAN, SA. 22 / Pl: *~țe* / E: ***crâșmă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cârciumioară.

crâșni *vi* vz ***scrâșni***

crâșnic *sm* vz ***crâsnic***[2]

crâșnire *sf* vz ***scrâșnire***

crâșnit *sn* vz ***scrâșnit***

crâșnitor, ~oare *smf, a* vz ***scrâșnitor***

crâștie *sf* [At: I. CR. II, 302 / Pl: *~ii* / E: ns cf *crâșcanie*] (Îrg) **1** Amărăciune. **2** Greutate. **3** Nevoie.

cre *i* [At: PRECUP, P. 14 / V: ***crea*** / E: nct] (Rep) Strigăt cu care se îndeamnă caprele.

crea¹ *vt* [At: RUSSO, Ș. 64 / P: *cre-*a / Pzi: *~eez* / E: fr ***créer,*** lat ***creare***] **1** A face ceva ce nu exista înainte. **2** A înființa o societate. **3** A institui un serviciu. **4** A institui o rentă, un ajutor. **5** A organiza o instituție. **6** (Bis) A face să apară din nimic, printr-un act de voință divină. **7** A zidi. **8** A plăsmui. **9** A născoci. **10** (Pex) A inventa. **11** A face ceva pentru prima oară în lume. **12** A alcătui un întreg din elemente disparate Si: *întocmi*. **13** A forma. **14** A produce ceva nou din punct de vedere calitativ. **15** (Îe) **A ~ discuții** A provoca discuții. **16** (D. actori; îe) **A ~ un rol** A interpreta, în mod original, un personaj. **17** A scrie o operă literară valoroasă. **18** A compune o operă muzicală de valoare. **19** A realiza o operă plastică originală, valoroasă. **20** (Șîe) **A ~ cadre** A pregăti persoane pentru o misiune, o carieră etc.

crea² *i* vz ***cre***

creac *i* [At: PAMFILE, S. T. 26 / E: fo] (Rep) Cuvânt care imită strigătul broaștei.

creacă *sf* vz ***cracă***

creamănar *sm* vz ***criminal***

creamănariu *sm* vz ***criminal***

crean *sns* [At: BARONZI, L. 32/6 / E: ger ***Kren*** cf *hrean*] (Bot; reg) Hrean (*Armaracia rusticana*).

creană *sf* [At: REV. CRIT. III, 120 / Pl: *~ene* / E: nct] (Reg; îe) **Dă-l în ~** (sau **lasă-l în ~ene**) Dă-l dracului.

creang *sn* vz ***creangă***

creangă *sf* [At: PRAV. 70 / V: ***cleancă, cle~, crancă, cra~, ~creng*** / Pl: *~engi*, (rar) *crângi*, *~enge*, (nob) *crenguri* / E: bg **гранка**] **1** Ramură de copac sau de pom Si: *craca* (**1**). **2** (Rar; d. grâne) Ramificație de pai. **3** (Rar; d. flori) Ramificație de tijă. **4** (Rar; d. flori) Fir. **5** (Gms; îe) **A ajunge la ~ verde** A reuși în afaceri. **6** (Gms; îae) A se îmbogăți. **7** (Îf *cleancă, cle~*) Lemn strâmb. **8** (Rar) Braț de apă curgătoare. **9** (Reg) Pantă a unui munte. **10** (Îvr; liv) Încrengătură a unei familii. **11** (Îvp; rar) Văzduh. **12** (Îf *cranga*) Dans popular oltenesc. **13** (Îf *cranga*) Melodie după care se joacă creanga (**12**). **14** (Pfm; îe) **A umbla ~ga** A umbla mult și fără rost. **15** (Reg) Crengare (**2**). **16** Crăcană (**20**).

creanță *sf* [At: GHICA, S. 548 / P: *cre-an~* / Pl: *~țe* / E: fr ***créance***] **1** Drept pe care îl are creditorul asupra unei sume de bani ce i se datorează. **2** Drept al creditorului de a pretinde de la debitor să dea, să facă sau să nu facă ceva. **3-4** (Ccr) Titlu care certifică o creanță (**1-2**) Si: *creditivă* (**2-3**).

creanțier, ~ă [At: DA / P: *cre-an-ți-er* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***créancier***] **1** *smf* Creditor. **2** *sn* Registru în care se înscriu creanțele (**3-4**).

creaplă *sf* vz ***creplă***

creare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. XI, 188 / P: *cre-a~* / Pl: *~eări* / E: ***crea***] **1** Construire a ceva ce nu exista mai înainte Si: *creat¹* (**1**), *creație* (**1**). **2** Înființare a unei societăți Si: *creat¹* (**2**), *creație* (**2**). **3** Instituire a unui serviciu Si: *creat¹* (**3**), *creație* (**3**). **4-5** Instituire (a unei rente sau) a unui ajutor Si: *creat¹* (**4-5**), *creație* (**4-5**). **6** Organizare a unei instituții Si: *creat¹* (**6**), *creație* (**6**). **7** (Bis) Apariție din nimic, printr-un act de voință divină Si: *creat¹* (**7**), *creație* (**7**). **8** (Pex) Zidire. **9** (Pex) Plăsmuire. **10** (Pex) Născocire. **11** (Pex) Inventare. **12** Efectuare a unei acțiuni pentru prima oară în lume Si: *creat¹* (**12**), *creație* (**12**). **13** Alcătuire a unui întreg din elemente disparate Si: *creat¹* (**13**), *creație* (**13**), *întocmire*. **14** Producere a ceva calitativ nou Si: *creat¹* (**14**), *creație* (**14**). **15** Provocare de discuții Si: *creat¹* (**15**), *creație* (**15**). **16** (Îe) **~ a unui rol** Interpretare originală a unui personaj de către un actor. **17** Scriere a unei opere literare valoroase Si: *creat¹* (**16**), *creație* (**16**). **18** Compunere a unei opere muzicale de valoare Si: *creat¹* (**17**), *creație* (**17**). **19** Realizare a unei opere plastice originale Si: *creat¹* (**18**), *creație* (**18**). **20** (Șîe) **~ de cadre** Pregătire a unor persoane pentru o misiune, o carieră etc.

creastă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~este* / E: ml ***crista***] **1** Excrescență cărnoasă (de obicei roșie), dințată, pe capul unor păsări. **2** (Bot; reg; îc) **~ta-cocoșului** Plantă ierboasă (*Celosia cristata*) cu flori mici roșii sau galbene, reunite în vârful tulpinii pe o axă dilatată în formă de creastă ondulată. **3** (Bot; reg; îac) Plantă ierboasă cu flori roșii sau liliachii Si: *brabăn* (*Dentaria grandulosa*). **4-5** (Bot; reg; îac) Plantă ierboasă cu foi lanceolate, cu spori de mărime mijlocie, foarte bombați, sau cu spori foarte mici, aproape plani, dispuși pe fața interioară a frunzelor (*Aspidium Braunit* sau *lobatum*). **6** (Bot; reg; îac) Talpa-gâștei (*Chenopodium rubrum*). **7** (Bot; reg; îac) Ciupercă mare fragilă, comestibilă, cu tulpina cărnoasă, albă, care se pune la uscat Si: (reg) *barba-caprei*, *burete-creț*, *meloșel*, *opintici*, *togmăgel* (*Dryodon carelloides*). **8** (Bot; reg; îac) Rămurele (*Ramaria borytis*). **9** (Bot; reg; îac) Iarba-ficatului. **10** (Bot; reg; îac) Clocotici (*Rhinantus alpinus*). **11** (Bot; reg; îac) Moțul-curcanului (*Amaranthus condatus*). **12** (Bot; reg; îac) Spilcuțe (*Tanacetum vulgare*). **13** (Bot; reg; îc) **~ta-găinii** Rămurele. **14** (Bot; reg; îc) **~măruntă** Togmăgel (*Ramaria crispala*). **15** (Pan) Moț de pene (de altă culoare) la capul unor specii de păsări. **16** (Pan) Pieptănătură în formă de creastă. **17** (Fig) Tăietură lungă și îngustă. **18** (Fig) Crestătură. **19** (Spc; șîs) *~estele cracilor* Fiecare dintre cele două scobituri în osia din spate a carului. **20** (Spc) Parte de jos a trunchiului de copac tăiat în unghi ascuțit. **21** Bucată tăiată din ceva crestat. **22** (Păs) Crestălău. **23** Parte superioară a unui zid acoperit de streașină. **24** Vîrf al casei țărănești, adesea împodobit cu figuri sculptate în lemn. **25** Ornament în zigzag. **26** (Spc; îc) **~ta-găinii** Ornament incizat pe mobile. **27** Parte a unei plante care prezintă crestături. **28** Parte de sus a unui obiect formată din colțuri, ca o creastă (**1**) de cocoș. **29** Vârfuri ale unui șir de munți, formând un contur cu ridicături și adâncituri. **30** Partea cea mai înaltă, în formă de linie, a unui val. **31** Vârf al unui arbore. **32** (Spc) Vârf al molidului, crescut în ultimul an. **33** Ridicătură lungă și îngustă. **34** (Atm) Proeminență osoasă. **35** Coamă de acoperiș. **36** (Îs) *~de taluz* Linia de intersecție dintre fața unui taluz și suprafața terenului natural sau a platformei unui rambleu.

creastere *sf* vz ***creștere***

creat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *cre-at* / Pl: *~uri* / E: ***crea***] **1-20** Creare (**1-20**).

creat², ~ă *a* [At: DA / P: *cre-at* / Pl: ***~ați, ~e*** / E: ***crea***] **1** Care a fost făcut, fără a fi existat mai înainte. **2** (D. societăți) Înființat². **3-5** (D. servicii, rente, ajutoare) Instituit². **6** (D. instituții) Organizat². **7** (Bis) Care a apărut din nimic, printr-un act de voință divină. **8** (Pex) Zidit². **9** (Pex) Plăsmuit². **10** (Pex) Născocit². **11** (Pex) Inventat². **12** (D. o acțiune) Făcut pentru prima oară în lume. **13** (D. un întreg) Alcătuit din elemente disparate. **14** (D. ceva calitativ nou) Produs². **15** (D. o discuție) Provocat². **16** (D. un rol) Interpretat². **17** (D. opere literare) Scris². **18** (D. opere muzicale) Compus². **19** (D. opere plastice) Realizat². **20** (D. specialiști) Pregătit².

creatină *sf* [At: DN³ / P: *cre-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***créatine***] Substanță proteică extrasă din țesutul muscular, cu acțiune tonică, digestivă și musculară.

creatinemie *sf* [At: DN³ / P: *cre-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***créatinémie***] (Med) **1** Prezența creatinei în sânge. **2** Cantitate de creatină prezentă în sânge.

creatinină *sf* [At: DN³ / P: *cre-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***créatinine***] Substanță azotată rezultată din degradarea creatinei, prezentă în sânge și urină.

creatininemie *sf* [At: DN³ / P: *cre-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***créatininémie***] (Med) (Buletin de) analiză (cu prezența creatininei în sânge).

creatinurie *sf* [At: DN³ / P: *cre-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***créatinurie***] **1** Prezență a creatinei în urină. **2** Cantitate de creatină din urină.

creativ, ~ă *a* [At: DA ms / P: *cre-a~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***créatif***] (Liv) **1-13** Care poate crea (**1, 6-14, 17-19**). **14-23** Pertinent creației (**9-18**). **24** Care are imaginație. **25** Care are idei.

creativitate *sf* [At: RALEA, E. O. 185 / P: *cre-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***créativité***] Putere creatoare.

creator, ~oare [At: ALEXANDRESCU, M. 35 / P: *cre-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***creator***, fr ***créateur***, it ***creatore***] **1-26** *smf, a* (Persoană) care creează (**1, 6-14, 17-19**). **27** *sma* (Bis) Dumnezeu. **28** *smf* Fondator. **29** *smf* Organizator. **30** *smf* (Îs) *~ul* (sau *~oarea*) *unui rol* Actor care interpretează cu măiestrie un rol de teatru sau film. **31** *smf* (Îas) Actor care joacă un rol în premieră absolută. **32** *smf* (Îas) Actor care imprimă unui rol o interpretare originală (imitată de actorii ulteriori). **33** *smf* Întemeietor. **34** *smf* Reformator.

creatrice *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 11 / P: *cre-a~* / Pl: ~ / E: fr ***créatrice***, it ***creatrice***] (Iuz) Creatoare (**1-13**).

creatură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 143 / P: *cre-a~* / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: fr ***créature***, lat, it ***creatura***] **1** Om. **2** Ființă. **3** Animal. **4** Monstru. **5** (Bis) Orice creație a lui Dumnezeu. **6** (Prt) Individ. **6** (Înv) Fiu în raport cu părinții. **8-9** Persoană care își datorează (averea), (situația sau) poziția socială unei persoane influente.

creație *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, V / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***création***, lat ***creatio, -onis***] **1-7** Creare (**1-7**). **8** (Pex) Zidire. **9** (Pex) Plăsmuire. **10** (Pex) Născocire. **11** (Pex) Inventare. **12-18** Creare (**12-15, 17-19**). **19** Rezultat al creării. **20** Operă creată. **21** (Bis) Totalitate a ființelor și obiectelor create de divinitate Si: *făptură, fire*. **22** (Spc) Noutăți de modă ale marilor creatori. **23** (Îs) *Casă de ~* Casă de odihnă a unei uniuni de artiști, cu condiții favorabile activității creatoare. **24** Interpretare originală, valoroasă, a unui rol dintr-o piesă, dintr-un film, dintr-o operă etc.

creaționism *sn* [At: DN³ / P: *cre-a-ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***créationisme***] **1** Concepție potrivit căreia universul a fost creat de Dumnezeu. **2** Teorie potrivit căreia sufletul fiecărui individ ar proveni, prin creație nemijlocită, de la Dumnezeu, deci ar fi un principiu deosebit de trup.

creaționist, ~ă [At: DN³ / P: *cre-a-ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***créationiste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al creaționismului (**1-2**). **5-6** *a* Referitor la creaționism (**1-2**). **7-8** *a* Caracteristic creaționismului (**1-2**).

creațiune *sf* vz ***creație***

crebăn *sn* vz ***greabăn***

crebunal *sn* vz ***tribunal***

crecană *sf* vz ***crăcană***

crecănățel *sm* vz ***crăcănățel***

crecinesc, ~ească *smf, a* [At: ȘEZ. V, 42 / Pl: *~ești* / E: ns cf *cretesc*] **1-2** (Bot; îs) *Mere ~nești* (Soi de) mere galbene cu gust dulce aspru.

creciun *snm* vz ***crăciun***

crecos, ~oasă *a* vz ***crăcos***

creculiță *sf* vz ***crăculiță***

crecuță *sf* vz ***crăcuță***

credă *sf* vz ***cretă***

crede [At: COD. VOR. 29/12 / Pzi: *cred* și (reg) *crez*, Cj 3: *să ~eadă* și (reg) *să ~ează*, Im: *~ede* și *~ezi*, Ps: *~ezui*, Pt: *~ezut*, Gz: *~ezând* / E: ml ***credo, -ere***] **1** *vt* (Iuz) A însărcina pe cineva cu ceva. **2** *vt* (Iuz) A încredința cuiva ceva. **3** *vt* (Îoc *a se îndoi*) A fi încredințat de adevărul unui lucru Si: *a se încrede, a se încredința*. **4** *vt* (Iuz; elipsă pentru *crede că n-am*) Se spune cerșetorilor când nu li se dă pomană. **5** *vt* (Îe) **Cred și eu!** Nu mă mir. **6** *vt* (Îae) Desigur. **7-8** *vi* (Cu pp *în*) A da crezare (**30-31**) cuiva. **9** *vi* (Cu pp *în*) A avea încredere în cineva. **10** *vi* (Cu pp *în*) A se bizui pe cineva. **11** *vt(a)* A admite adevărul a ceva. **12** *vt(a)* A accepta părerea cuiva. **13** *vt(a)* A înțelege pe cineva. **14** *vi* (Îe) **A nu ~ ochilor** (sau, înv, **ochii**) A nu crede ceea ce se vede. **15** *vi* (Îe) **A (nu)-i veni a ~** A (nu) putea să creadă (3) ceva. **16** *vt(a)* (Îe) **(Să vezi și) să nu crezi!** Este de necrezut! **17** *vt(a)* (Îvp: pzi) Zău! **18** *vt(a)* (Ban; îf *~ezi!*) Crede-mă! **19** *vt* A considera că... **20** *vt* A i se părea că... **21** *vt* A-și închipui că... **22** *vt(a)* (Pzi 2; int) Oare? **23** *vi* (Îe) **Cine te crezi?** Ce părere ai? **24** *vi* (Îae) Ești înfumurat. **25** *vi* A avea milă de cineva. **26** *vi* A avea înțelegere pentru suferința cuiva. **27** *vi* A lua în seamă necazul cuiva. **28** *vi* (Cu pp *în*) A ține foarte mult la ceva. **29-30** *vi* (Cu pp *în*) A avea un cult pentru cineva sau ceva. **31-32** *vi* A-și pune toată nădejdea în cineva sau în ceva. **33** *vi* A crede în Dumnezeu și a accepta preceptele religioase. **34** *vt* A presupune. **35** *vt* A bănui. **36** *vt* A spera. **37-38** *vt* A lua drept altceva sau altcineva decât este în realitate. **39** *vr* A se considera. **40** *vr* (Pex) A se socoti altfel decât este în realitate. **41** *vr* (Pex) A avea despre sine o părere exagerat de bună.

credenț *sn* [At: BARCIANU / V: *~ă* / Pl: *~e* / E: ger ***Kredenz(tish)***] (Îrg) Bufet.

credențar *sm* [At: LB / V: *~iu, ~dințar, ~dințariu* / Pl: *~i* / E: ***credenț*** + *-ar*] (Reg) **1** Chelner. **2** (Iuz) Sufragiu.

credențariu *sm* vz ***credențar***

credență¹ *sf* [At: DOC. (1769), ap. TDRG / V: *~dinț, ~dineț sn* / Pl: *~țe* / E: fr ***crédence***] **1** Mobilă din evul mediu, formată dintr-un corp așezat deasupra bufetului propriu-zis sau pe montanți sculptați. **2** (Reg) Policioară pentru vase. **3** Masă mică din altarul bisericii catolice, pe care stau vasele sfințite Cf *pristol*.

credență² *sf* vz ***credenț***

credențional *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: nct] (Înv) **1** Document prin care deputatul sinodului își mărturisea credința. **2** Mandat de membru al sinodului.

credere *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***crede***] **1** (Iuz) Însărcinare a cuiva cu ceva Si: *credință* (**1**), (îvr) *crezare* (**1**), *crezământ* (**1**), *crezut¹* (**1**). **2** (Iuz) Încredințare a ceva cuiva Si: *credință* (**2**), (îvr) *crezare* (**2**), *crezământ* (**2**), *crezut¹* (**2**). **3** Încredințare de adevărul unui lucru Si: *credință* (**3**), (îvr) *crezare* (**3**), *crezământ* (**3**), *crezut¹* (**3**), *crezuție* (**2**). **4-5** Siguranță asupra unei afirmații (proprii sau) a altcuiva Si: *credință* (**4-5**), (îvr) *crezare* (**4-5**), *crezământ* (**4-5**), *crezut¹* (**4-5**). **6** Încredere în cineva Si: *credință* (**6**), (îvr) *crezare* (**6**), *crezământ* (**6**), *crezut¹* (**6**). **7** Bizuire pe cineva Si: *credință* (**7**), (îvr) *crezare* (**7**), *crezământ* (**7**), *crezut¹* (**7**). **8** Admitere a unui adevăr Si: *credință* (**8**), (îvr) *crezare* (**8**), *crezământ* (**8**), *crezut¹* (**8**). **9** Acceptare a părerii cuiva Si: *credință* (**9**), (îvr) *crezare* (**9**), *crezământ* (**9**), *crezut¹* (**9**). **10** Înțelegere a cuiva Si: *credință* (**10**), (îvr) *crezare* (**10**), *crezământ* (**10**), *crezut¹* (**10**). **11** Considerare. **12** Părere. **13** Închipuire. **14** Înfumurare. **15** Milă de cineva Si: *credință* (**15**), (îvr) *crezare* (**15**), *crezământ* (**15**), *crezut¹* (**15**). **16** Înțelegere pentru suferința cuiva Si: *credință* (**16**), (îvr) *crezare* (**16**), *crezământ* (**16**), *crezut¹* (**16**). **17** Luare în seamă a necazului cuiva Si: *credință* (**17**), (îvr) *crezare* (**17**), *crezământ* (**17**), *crezut¹* (**17**). **18-19** Cult pentru cineva sau ceva Si: *credință* (**18**), (îvr) *crezare* (**18**), *crezământ* (**18**), *crezut¹* (**18**). **20** Nădejde în cineva sau ceva Si: *credință* (**19**), (îvr) *crezare* (**19**), *crezământ* (**19**), *crezut¹* (**19**). **21** Credință în Dumnezeu, acceptare a preceptelor religioase Si: *credință* (**20**), (îvr) *crezare* (**20**), *crezământ* (**20**), *crezut¹* (**20**), *crezuție* (**3**). **22** Presupunere. **23** Bănuială. **24** Speranță. **25-26** Luare drept altceva sau altcineva decât este în realitate Si: *credință* (**24**), (îvr) *crezare* (**24**), *crezământ* (**24**), *crezut¹* (**24**). **27** Autoconsiderare. **28** Părere despre sine neconformă cu realitatea Si: *credință* (**26**), (îvr) *crezare* (**26**), *crezământ* (**26**), *crezut¹* (**26**). **29** Imagine despre sine mai bună decât realitatea Si: *credință* (**27**), (îvr) *crezare* (**27**), *crezământ* (**27**), *crezut¹* (**27**).

credet *sn* vz ***credit***

credetălui *vt* [At: (a. 1837) PRAVILA COMERCIALĂ, ap. DA / Pzi: *~esc* / E: ***credit*** + *-ălui*] (Înv) **1-3** A credita (**1-3**). **4** A acredita (**4**) **5-8** A credita (**5-8**).

credetăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***credetălui***] (Înv; nob) **1-3** Creditare (**1-3**). **4** Acreditare. **5-9** Creditare (**5-8, 10**).

credetăluit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***credetălui***] (Înv; nob) **1-3** Creditare (**1-3**). **4** Acreditare. **5-9** Creditare (**5-8, 10**)

credetăluit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***credetălui***] (Înv) **1-3** Creditat² (**1-3**). **4** Acreditat². **5-9** Creditat² (**5-9**).

credeu *sms* [At: DA / E: ***cred*** + ***deu***(m)] (Înv) Crez.

credibil, ~ă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***credibilis***] **1** Care poate fi crezut. **2** Care se poate considera conform cu realitatea Si: *verosimil*.

credibilitate *sf* [At: DA ms / Pl: *~tăți* / E: fr ***credibilité***] **1** Garanție morală în urma căreia o persoană poate fi crezută. **2-3** Însușire de a fi credibil (**1-2**).

credincer *sm* [At: LET. III, 293/17 / Pl: *~i* / E: ***credință*** + *-er*] (Înv) **1** Om de încredere. **2** Samsar. **3** Reprezentant prin procură. **4** Sfetnic.

5 Curtean care se bucura de încredere deosebită. 6 Slujbaș al Curții, subordonat cuparului, care avea în grijă pivnițele cu vinuri domnești. 7 Slujbaș care lua credința (47), gustând din bucatele și vinul de la masa domnitorului, ca să se încredințeze că nu sunt otrăvite. 8 (Pex) Fecior care servea la masă. 9 (Reg) Chezaș. 10 (Reg) Ostatic.

credincios, ~oasă [At: COD. VOR. 151/3 / V: *~nțos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ml ****credentiosus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) în care te poți încrede. **3-4** *smf, a* (Om) demn de încredere. **5-6** *smf, a* (Persoană) care ține la cineva cu credință Si: *crezător* (**1-2**). **7** *a* Fidel. **8** *a* Devotat. **9** *a* Cinstit. **10-11** *smf, a* (Om) statornic în sentimente de dragoste și respect. **12-13** *smf, a* (Persoană) care crede în Dumnezeu Si: *crezător* (**3-4**). **14** *a* (Nob) Care este conform cu credința creștină. **15** *a* Religios. **16** *a* (Înv; îs) **(Prea) bun** (sau **drept,** ori **bine**) ~ Ortodox. **17** *a* (Înv; îas) Care crede cu adevărat în Dumnezeu. **18-21** *smf, a* (Înv; îe) **Puțin ~** (Persoană) care nu crede (cu tărie) în Dumnezeu. **22-23** *a* (Liv) Care nu-și schimbă (părerile sau) sentimentele. **24-25** *a* Care își ține (promisiunile sau) jurămintele. **26** *smf* (Iuz; spc) Om de încredere însărcinat cu supravegherea confecționării mărfurilor Si: *împuternicit, procurist, reprezentant, supraveghetor* **27** *smf* Supus al unui domnitor.

credincioșie *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 375/6 / Pl: *~ii* / E: ***credincios*** + *-ie*] (Înv) **1** Credință. **2** Devotament. **3** Fidelitate. **4** Cinste.

credincioșire *sf* [At: HR III, 5/25 / Pl: *~ri* / E: ***credincios*** + *-ire*] **1** Credință. **2** Devotament. **3** Fidelitate. **4** Cinste.

credineț *sn* vz ***credență²***

credinț *sn* vz ***credență²***

credința [At: DOSOFTEI, V. S. 23/b / Pzi: *~țez* / E: ***credință***] (Îrg) **1** *vt* A adeveri. **2** *vt* A întări spusele cuiva Si: *a credinți* (**2**). **3** *vt* A încredința. **4** *vt* A da în grijă. **5** *vt* A credita. **6-7** *vtr* A (se) creștina. **8-9** *vtr* A (se) logodi.

credințar *sm* vz ***credențar***

credințare *sf* [At: CABA, SĂL. 87 / Pl: *~țări* / E: ***credința***] (Îrg) **1** Adeverire. **2** Întărire a spuselor cuiva Si: *credințat¹* (**2**), *credințire* (**2**), *credințit¹* (**2**). **3** Încredințare. **4** Dare în grijă Si: *credințat¹* (**4**), *credințire* (**4**), *credințit¹* (**4**). **5** Creditare. **6** Creștinare. **7** Logodire.

credințariu *sm* vz ***credențar***

credințat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***credința***] (Îrg) **1-7** Credințare (**1-7**).

credințat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***credința***] (Îrg) **1** Adeverit². **2** (D. spusele cuiva) Întărit². **3** Încredințat². **4** Dat în grijă Si: *credințit²* (**4**). **5** Creditat². **6** Creștinat². **7** Logodit².

credință *sf* [At: COD. VOR. 10/10 / Pl: *~țe* / E: lat ****credentia***] **1-10** Credere (**1-10**). **11** Considerare. **12** Părere. **13** Închipuire. **14** Înfumurare. **15-21** Credere (**15-21**). **22** Presupunere. **23** Bănuială. **24** Speranță. **25-27** Credere (**25-27**). **28** Convingere în existența a ceva. **29** Siguranță. **30** Certitudine. **31-32** (Înv; îe) **A da ~** A da crezare (**30-31**). **33-34** (Înv; îe) **A lua ~ța cuiva** A se încredința de (sinceritatea sau) devotamentul cuiva. **35** (Înv; îe) **A-și face ~** A se încredința. **36-37** (Îe) **A fi de bună** (sau **de rea**) ~ A (nu) fi sincer. **38-39** (Îla) **De** (sau **cu**) **rea ~** Cu dorința (de a face rău sau) de a spune un neadevăr. **40** Ceea ce crede cineva. **41** (Îs) *~ bună, ~ dreaptă, ~ drept-mântuitoare, ~ dumnezeiască, ~ pravoslavnică, ~ sobornicească* Ortodoxism. **42** (Înv; îs) *~ deșartă* Superstiție. **43** (Înv; îas) Altă credință religioasă decât cea ortodoxă. **44** (Înv; îas) Convingere greșită. **45** (Înv; îs) *Departamentul ~ței* Departamentul Cultelor. **46** (Înv; spc) Asigurare dată că se va respecta un angajament Si: *garanție, chezășie*. **47** (Înv; îe) **A lua** (sau **a bea, a sorbi**) **~ța** A gusta din mâncărurile și băuturile domnitorului pentru a se asigura că nu sunt otrăvite. **48** (Îe) **A fi de ~** A merita încredere. **49** (Înv; îe) **A-și pierde** (sau **a-și mânca,** fam, **a-și păpa**) **~ța** A nu mai fi crezut. **50** (Înv; îlav) **De ~** De crezut. **51** (Îal) Vrednic de încredere. **52** (Îe) **Om de ~** Om de încredere. **53** (Înv; îe) **În ~** Într-adevăr. **54-55** (Înv; spc) Jurământ (de dragoste). **56** (Îla) **Fără ~** Infidel. **57** (Îrg) Logodnă. **58** (Îrg; îe) **A face** (sau **a-și da**) **~ța** A se logodi. **59** (Îrg; ccr) Inel (sau năframă) dar de logodnă. **60** Credit. **61** (Înv; îe) **A-și pierde ~ța** A-și depăși creditul. **62** (Înv; îe) **A da pe ~** A da pe datorie. **63** (Înv; îe) **A vinde pe ~** A vinde pe datorie. **64** (Înv; îe) **A lua pe ~** A lua pe datorie. **65** (Înv; îe) **A cumpăra pe ~** A cumpăra pe datorie. **66** (Liv; îs) **Profesiune de ~** Declarație publică pe care o face cineva despre principiile sale (politice, religioase, artistice etc.) Si: *crez*.

credințăreț, ~eață [At: DOSOFTEI, V. S. 165/b / Pl: *~i, ~e* / E: ***credință*** + *-reț*] (Nob) **1-2** *smf, a* (Persoană) care crede ușor ce i se spune.

credinți *vtr* vz ***credința***

credințire *sf* vz ***credințare***

credințit¹ *sn* vz ***credințat¹***

credințit², ~ă *a* vz ***credințat²***

credințos, ~oasă *smf, a* vz ***credincios***

credit *sn* [At: (a. 1837) PRAVILA COMERCIALĂ, ap. DA / V: *~det* / Pl: *~uri* / E: lat ***creditum,*** fr ***crédit,*** it ***credito,*** ger ***Kredit***] **1** Încredere în solvabilitatea cuiva, pe baza căreia poate obține bani sau mărfuri pe datorie Si: (înv) *credință* (**60**), *veresie*. **2** (Îe) **Pe** (sau **în**) ~ Pe datorie. **3** (Îs) **Scrisoare de ~** Document care autorizează pe purtător să ridice o sumă de bani de la acela căruia îi este adresată scrisoarea. **4** (Nob; îas) Scrisoare de acreditare. **5** (Iuz; îs) *Moneda de ~* Bancnotă. **6** (Îs) **~ul public** Încredere pe care o inspiră particularilor solvabilitatea statului pentru datoria publică. **7** Sumă de bani pusă la dispoziția cuiva pentru împrumut. **8-9** (Îe) **A cumpăra** (sau **a vinde**) **pe ~** A cumpăra (sau a vinde) pe datorie. **10** (Iuz; îs) *Stabiliment de ~* Bancă. **11** (Îe) **A deschide cuiva un ~** A autoriza pe cineva să ia împrumut de la o bancă până la o anumită sumă. **12** Amânare de plată acordată unui debitor. **13** Termen de plată. **14** Sumă prevăzută în bugetul statului spre a fi cheltuită pentru un serviciu public. **15** (Îs) *~e ordinare* Credite pentru cheltuielile obișnuite, prevăzute de la început cu determinare precisă în buget. **16** (Îs) *~e extraordinare* (sau *suplimentare*) Credite acordate pentru necesități neprevăzute ce apar în cursul anului bugetar. **17** (Îs) *~e deschise* Sume de care dispun ordonatorii de credit. **18** (Îs) *~e virate* Sume trecute de la un articol la altul sau de la o instituție la alta. **19** (Îs) *Suplimentări de ~* Sume acordate peste creditele inițiale. **20** (Îoc *debit*) Parte (din dreapta) a unui cont sau a unei partide în care se trec, pe numele cuiva, în cazul conturilor de activ, toate ieșirile (scăderile) de activ. **21-22** (Îoc *debit*) Parte (din dreapta) a unui cont sau a unei partide în care se trec, pe numele cuiva, în cazul conturilor de pasiv, toate intrările, sumele (care sunt primite sau) pe care le are de primit. **23** Instituție financiară particulară care (sub supravegherea statului) dă bani cu împrumut proprietarilor rurali, urbani, industriașilor etc. **24** Sistem financiar de împrumuturi cu dobândă. **25** Sumă de bani dată cu împrumut. **26-27** Procurare de bani prin împrumut pe baza (încrederii sau) a solvabilității. **28** Relație financiară care se stabilește între persoana fizică sau juridică (creditor) care acordă un împrumut în bani sau vinde mărfuri ori servicii pe datorie și persoana fizică sau juridică (debitor) care primește împrumutul în bani sau cumpără mărfuri ori servicii pe datorie. **29-30** Împrumut acordat (cu titlu rambursabil și condiționat de plata unei dobânzi). **31** (Fig) Încredere. **32** (Fig) Considerație de care se bucură cineva. **33** (Fig) Autoritate a cuiva în fața semenilor. **34** (Îrg; rar) Credință în Dumnezeu.

credita *vt* [At: GORUN, F. 91 / Pzi: *~tez* / E: fr ***créditer***] **1** A deschide cuiva un credit Si: (înv) *credetălui* (**1**). **2** A vinde pe datorie Si: (înv) *credetălui* (**2**). **3** A înscrie în creditul (**22**) cuiva ceea ce i se datorează Si: (înv) *credetălui* (**3**). **4** A acredita. **5** A da cuiva o scrisoare de credit (**3**) Si: (înv) *credetălui* (**5**). **6-8** (Îoc *a debita*) A înregistra în creditul (**20-22**) unui cont Si: (înv) *credetălui* (**6-8**). **9** (Îe) **A ~ un cont** A înscrie contul debitor corespunzător și suma respectivă. **10** (Fig) A acorda încredere cuiva.

creditare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***credita***] **1** Deschidere a unui credit pentru cineva Si: *creditat¹* (**1**), (înv) *credetăluire* (**1**), *credetăluit¹* (**1**). **2** Vânzare pe datorie Si: *creditat¹* (**2**), (înv) *credetăluire* (**2**), *credetăluit¹* (**2**). **3** Înscriere în creditul (**22**) al cuiva ceea ce i se datorează Si: *creditat¹* (**3**), (înv) *credetăluire* (**3**), *credetăluit¹* (**3**). **4** Acreditare. **5** Dare a unei scrisori de credit cuiva Si: *creditat¹* (**5**), (înv) *credetăluire*

(5), *credetăluit*[1] (5). **6-8** (Îoc *debitare*) Înregistrare în creditul (**20-22**) unui cont Si: *creditat*[1] (**6-8**), *credetăluire* (**6-8**), *credetăluit*[1] (**6-8**). **9** (Îe) **~ a unui cont** Înscriere a contului debitor corespunzător și a sumei respective. **10** (Fig) Acordare de încredere cuiva Si: *creditat*[1] (**9**), (înv) *credetăluire* (**9**), *credetăluit*[1] (**9**).

creditat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***credita***] **1-5** Creditare (**1-5**).

creditat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***credita***] **1** Căruia i s-a deschis un credit Si: (înv) *credetăluit*[2] (**1**). **2** Căruia i se vinde pe datorie Si: (înv) *credetăluit*[2] (**2**). **3** Căruia i s-a înscris, în credit, ceea ce i se datorează Si: (înv) *credetăluit*[2] (**3**). **4** Acreditat[2]. **5** Căruia i s-a dat o scrisoare de credit Si: (înv) *credetăluit*[2] (**5**). **6-8** Căruia i se înregistrează în creditul (**20-22**) său un cont Si: (înv) *credetăluit*[2] (**6-8**). **9** (Fig) Căruia i se acordă încredere Si: (înv) *credetăluit*[2] (**9**).

creditivă *sf* [At: GHICA, A. 169 / Pl: *~ve* / E: ger ***Akkreditiv***] (Înv) **1** Scrisoare de acreditare (a unui ambasador). **2-3** Creanță (**3-4**). **4** Scrisoare de credit.

creditor, ~oare [At: (a. 1754) IORGA, S. D. XII, 68 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***créditeur***, it ***creditore***] **1-6** *a* (Sumă) (cont sau) sold care arată care este creditul (**20-22**) cuiva. **7-9** *smf, a* (Persoană sau) (instituție) care a dat bani cu împrumut sau care are de primit o sumă datorată Si: *împrumutător*. **10** *a* Referitor la credite. **11** *a* (D. sume) Care se înscrie în creditul unui cont. **12-13** *smf* Titular al unui drept de creanță (**1-2**). **15** *sns* (Iuz; csnz) Tip de stofă.

credo *sni* [At: DN[3] / E: lat ***credo***] **1** (Bis) A treia parte a liturghiei catolice cântate. **2** Expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine. **3** (Pex) Rugăciune intitulată „Simbolul credinței" Si: *crez*. **4** Concepție estetică a unui artist. **5** Sistem de norme etice după care se conduce o persoană în viața și activitatea sa.

credul, ~ă [At: (a. 1789) IORGA, S. D. XII, 123 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***credulus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care crede cu ușurință, fără a verifica. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se încrede cu ușurință în ceva sau în cineva. **5** *sns* (Înv; csnz) Tip de stofă Si: *creditor* (**14**).

credulitate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 201 / Pl: *~tăți* / E: lat ***credulitas, -atis***] **1-2** Însușirea de a fi credul (**2, 4**).

creek [At: DN[3] / P: *cric* / Pl: *~uri* / E: eg ***creek***] (Agm) Curs de apă temporar din deșerturile sărate din Australia și America.

creel *sm* vz ***creier***

creep [At: DN[3] / P: *crip* / Pl: *~uri* / E: eg ***creep***] (Glg) Deplasare lentă a particulelor care alcătuiesc depozitele diluviale către partea inferioară a unui versant Si: *fluaj*.

creer *sm* vz ***creier***

creere *snp* vz ***creier***

creeri *smp* vz ***creier***

crehui, ~e *a* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Reg) **1-2** (Care umblă) amețit[2]. **3** Zăpăcit[2].

crehuit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***crehui*** + *-it*] (Reg; șîs) *~ de cap* **1** Beat. **2** Zăpăcit[2].

crei[1] *smp* vz ***creier***

crei[2] *sn* [At: ALRM I/I h. 36 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cerumen.

creier *sm* [At: CORESI, EV. 277/32 / V: ***cleeri*** *smp*, ***clei*** *smp*, ***cleieri*** *smp*, ***cleri*** *smp*, ***clii*** *smp*, ***~eer, ~eere*** *snp*, ***~eeri*** *smp*, ***~ei*** *smp*, ***~eiere*** *snp*, ***~eire*** *snp*, ***~eiri*** *smp*, ***~el, ~eri*** *smp*, ***criei*** *smp*, ***criel, crier, crieri*** *smp*, ***criili*** *smp*, ***criiri*** *smp*, ***crili*** *smp*, ***greier, greieri*** *smp* / Pl: *~i* / E: ml ***cerebrum***] **1** Cea mai importantă parte a sistemului nervos central la vertebrate, situată în cutia craniană Si: *encefal*. **2** Organ al gândirii și conștiinței la om. **3** (Îs) *~ mic* Parte a creierului (**2**) situată în regiunea posterioară și inferioară Si: *cerebel*. **4** (Îs) *~ mare* Parte a creierului (**2**) situată în regiunea anterioară și superioară, formată din două emisfere. **5** (Pfm; îe) **A-i zbura cuiva ~ii** A-i trage un glonț în cap. **6** (Pop; îs) *Pielița ~ului* Meninge. **7-8** (Îe) **~ii munților** Vârfurile (inaccesibile ale) munților. **9** (Îe) **~ii codrilor** Cea mai ascunsă parte a codrilor. **10** (Pex) Minte. **11** (Pex) Inteligență. **12** (Pex) Judecată. **13** (Pfm; îe) **A-și frământa ~ii** A se gândi intens la ceva. **14-19** (Fig) Persoană care (inițiază și) conduce (o afacere) (o mișcare sau) un complot. **20-23** (Fig) (Inițiator și) conducător (al unui proiect sau) al unei activități colective. **24** (Pan) Parte groasă a butucului roții, în care se înțepenesc spițele Si: *căpățână*.

creieraș *sm* [At: BARCIANU / V: ***~i*** *smp* / Pl: *~i* / E: ***creier*** + *-aș*] **1-10** (Șhp) Creier (**1-2, 10-12**) (mic) Si: *creierișor* (**1-10**), *creieruș* (**1-10**). **11** Cerebel.

creierași *smp* vz ***creieraș***

creiere *snp* vz ***creier***

creieri *sm* vz ***creier***

creierișor *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 168 / V: ***~ișori*** *smp*, ***creerișori*** *smp*, ***cri~*** / Pl: *~i* / E: ***creier*** + *-ișor*] **1-10** (Șhp) Creieraș (**1-10**).

creișori *smp* vz ***creieri***

creieruș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***creier*** + *-uș*] **1-10** (Șhp) Creieraș (**1-10**). **11** Cerebel.

creion *sn* [At: EMINESCU, N. 35 / V: ***crăi~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***crayon***] **1** Instrument (de scris sau) de desenat, constituit dintr-o mină (neagră sau) colorată, din grafit sau din alt material, protejată de un înveliș de lemn Si: (pop) *plaivas*, *plumb*, (îrg) *ceruză*. **2** Bețișor din argilă combinată cu diferite substanțe, cu care se poate (scrie sau) desena în diferite culori. **3-4** Preparat (cosmetic sau) farmaceutic folosit la machiaj sau la diferite tratamente. **5** Desen realizat în creion (**3-4**). **6-7** (Fig) Mod (de a scrie sau) de a compune. **8** Ușurință de a compune ceva (valoros). **9** (Îs) *~ luminos* Dispozitiv electronic folosit pentru introducerea datelor în minicalculatoare.

creiona *vt* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 94 / Pzi: *~nez* / E: ***creion***] **1** A desena cu creionul (**2**). **2** A schița, în grabă, un desen. **3** (Fig) A schița portretul unui personaj într-o operă literară.

creionaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***crayonnage***] **1-3** Creionare (**1-3**).

creionare *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 178, 4/5 / Pl: *~nări* / E: ***creiona***] **1** Desenare cu creionul (**2**) Si: *creionaj* (**1-2**), *creionat*[1] (**1-2**). **2** Schițare, în grabă, a unui desen Si: *creionaj* (**3**), *creionat*[1] (**3**). **3** (Fig) Schițare a portretului unui personaj într-o operă literară Si: *creionaj* (**4**), *creionat*[1] (**4**).

creionaș *sn* [At: C. PETRESCU, R. DR. 72 / Pl: *~e* / E: ***creion*** + *-aș*] **1-8** (Șhp) Creion (**1-4**) (mic).

creionat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***creiona***] **1-3** Creionare (**1-3**).

creionat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***creion***] **1** Desenat în creion (**2**). **2** (D. desene) Schițat (în grabă). **3** (Fig) Caracterizat succint.

creionist, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: fr ***crayonniste***] **1** (Rar) Desenator în creion (**2**).

creire *snp* vz ***creier***

creiri *smp* vz ***creier***

creițar *sm* [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XII, 37 / V: (îrg) ***crăi~, crăițariu, crăț~, creț~, cri~, graiță, gr~, gri~*** / Pl: *~i* / E: ger ***Kreuzer***, mg ***krajcár***] (Trs; Buc) **1** (Iuz) Monedă mică de argint, mai târziu de aramă, care a circulat în sudul Germaniei, în Austro-Ungaria, în Transilvania și în Bucovina până la sfârșitul sec. XIX, valorând a suta parte dintr-un florin. **2-4** (Pgn; lpl) Bani (mărunți sau) (puțini). **5** (Spc; înv) Taxă pentru transportul scrisorilor cu poșta.

creiță *sf* vz ***crăiță***

creițăraș *sm* [At: I. CR. I, 119 / P: *cre-i~* / V: (reg) ***crăi~, gri~*** / Pl: *~i* / E: ***creițar*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Creițar (**1**) (mic). **3-8** (Șhp; lpl) Creițari (**2-4**) (puțini).

creițărel *sm* [At: DA / P: *cre-i~* / V: ***cri~*** / Pl: *~ei* / E: ***creițar*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Creițăraș (**1-8**). **9** (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape Cf *bănuț*.

crem[1] *sn* vz ***cremă***

crem[2] *ai* [At: DUMITRIU, ap. DA ms / E: fr ***crème***] Alb-gălbui (de culoarea untului).

cremaieră *sf* vz ***cremalieră***

cremalier *sn* vz ***cremalieră***

cremalieră *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 538 / P: *li-e~* / V: ***~ai~, cremalier*** / Pl: *~e* / E: fr ***crémallière***, rs ***кремальера***] Bară dințată care se angrenează cu o roată dințată, în componența unor mașini unelte.

cremare *sf* [At: DN³ / Pl: *~mări* / E: ns cf lat *cremare*] (Rar) Cremațiune (**2**).

crematoriu, ~ie [At: ARDELEANU, V. P. 91 / Pl: *~ii* / E: lat ***cremator, -oris***, fr ***crématoire***, ger ***Krematorium***, rs ***крематорий***] **1** *a* (Rar) Privitor la arderea cadavrelor. **2** *a* (Rar) De arderea cadavrelor. **3** *a* (Rar) Specific arderii cadavrelor. **4** *a* Care servește la ardere. **5-7** *sn* (Personal dintr-o) (instituție dotată cu o) clădire amenajată cu instalații speciale pentru incinerarea cadavrelor. **8** *sn* Cuptor pentru arderea gunoaielor.

cremație *sf* vz ***cremațiune***

cremațiune *sf* [At: CADE / P: *~ți-u~* / V: ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: lat ***crematio, -onis***, fr ***crémation***, rs ***кремация***] **1** Ardere. **2** Incinerare a cadavrelor Si: *cremare*.

cremă *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***crem*** / Pl: *~me* / E: fr ***crème***, it ***crema***] **1** (Frî) Smântână. **2** (Frî) Frișcă. **3** (Înv) Spumă. **4** (Înv) Caimac. **5** (Fig) Ceea ce este de calitate superioară. **6** (Fig) Elită. **7-8** Produs (cosmetic sau) medicinal pentru îngrijirea pielii Si: *alifie*. **9** (Îs) *~ de ghete* Preparat pentru ungerea și lustruirea încălțămintei de piele Si: (înv) *vacs*. **10** Pastă din lapte, ouă, zahăr, cafea, ciocolată, vanilie etc., care intră în componența unor prăjituri. **11** Pastă gelatinoasă servită ca desert. **12** (Șîs) *Supă ~* Supă din legume pasate. **13** Lichior fin.

cremălui *v* vz ***crămălui***

creme *sms* vz ***cremene***

cremen *sms* vz ***cremene***

cremenal, ~ă *smf, a* vz ***criminal***

cremenalion *sn* vz ***criminalion***

cremenar *sn* vz ***criminal***

cremenariu *sn* vz ***criminal***

cremenă *sf* vz ***cremene***

cremene *sf* [At: LEX. MARS. 246 / V: ***creme, cremen*** *sm*, ***~nă, ~mină, ~mine*** / Pl: (rar) *~ni* / E: vsl ***кремєнь***, bg ***кремен***, rs ***кремень***] **1** Rocă sedimentară silicoasă, alcătuită din calcedonie, cuarț și opal, care are proprietatea de a produce scântei când este lovită cu obiecte de oțel Si: (reg) *beabe, beancă, bență, bicaș*. **2** (Spc) Bucățică de cremene (**1**) (folosită la scăpărat cu amnarul, pentru a aprinde iasca). **3** (Spc) Bucățică de cremene (**1**) care înlocuia, la armele vechi, capsa de aprindere și care, lovită de cocoș, producea scântei care aprindeau praful de pușcă. **4** (Pop; îe) **Cât ai da** (sau **dai**) **în ~** Într-o clipită. **5** (Pop; îe) **A se face** sau **a sta ~** A sta nemișcat. **6** (Pfm; îs) **Satul** sau **târgul lui ~** Localitate sau țară unde nu e nici o autoritate Cf *sat fără câini*. **7** (Pop; îe) **În ~nul munților** În creierii munților.

cremeni *vi* [At: CORESI, ap. DA / Pzi: *~nesc* / E: ***cremene***] (Înv) A încremeni.

cremenire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cremeni***] (Înv; nob) Încremenire.

cremeniș *sn* [At: CHEST. IV, 84/740 / Pl: *~uri* / E: ***cremene*** + *-iș*] (Reg) Loc expus vântului.

cremenit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cremeni***] (Înv; nob) Încremenire.

cremenit², ~ă *a* [At: CORESI, EV. 229/27 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cremeni***] Încremenit².

cremenos, ~oasă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cremene*** + *-os*] Specific cremenii (**1**). **2** Cu aspect de cremene (**1**).

cremieră *sf* [At: DN³ / P: *~mi-e~* / Pl: *~re* / E: ***cremă*** + *-ieră*] Vas pentru servirea cremei (**10**).

creminar¹ *sn* [At: PAMFILE, C. Ț. 44 / Pl: *~e* / E: ***cremine*** + *-ar*] (Înv) **1-2** Pungă în care se ținea cremenea (**2-3**).

creminar² *sm* vz ***criminal¹***

creminariu¹ *sm* vz ***criminal¹***

creminariu² *smf* vz ***criminal²***

cremină *sf* vz ***cremene***

cremine *sms* vz ***cremene***

cremnițer *sm* [At: (a. 1882) IORGA, S. D. VIII, 91 / Pl: *~i* / E: ger ***Kremnitzer***] Monedă de aur ungurească emisă la Kremnitz.

cremnofobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cremnophobie***] Teamă patologică de prăpăstii.

cremometru *sn* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr ***crémomètre***] Instrument de măsurare a grăsimii din lapte.

cremonă *sf* [At: NOM. MIN. 124 / Pl: *~oane* / E: fr ***crémone***] Dispozitiv metalic fixat la o ușă sau la o fereastră, servind la închiderea acestora.

cremortartar *sms* vz ***cremotartar***

cremos, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***crémeux***] **1-4** Cu aspect de cremă (**6-7, 9-10**). **5** Care conține multă cremă (**9**).

cremotartar *sms* [At: PISCUPESCU, O. 215 / V: ***crămutartor, ~ort~, ~rtaron, ~mutartru*** / E: lat ***cremor tartari***] **1** Sediment pe pereții butoiului în care fermentează vinul Si: *piatră-de-vin*. **2** Substanță pietroasă, acră, care se pisează și se folosește ca medicament. **3** Purgativ.

cremotartaron *sms* vz ***cremotartar***

cremoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***crémeuse***] (Rar) Bomboană de ciocolată cu cremă.

cremșnit *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Kremschnitte***] Prăjitură din două foi pudrate cu zahăr și un strat gros de cremă (**9**) de vanilie.

cremutartru *sms* vz ***cremotartar***

crenat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***créné***] (D. frunze) Cu marginile dințate.

crenel *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 48 / Pl: *~uri* / E: fr ***créneau***] **1** Fiecare dintre deschizăturile înguste, făcute la distanță egală, în partea superioară a parapetului unui turn de apărare, al unui castel sau al unei cetăți medievale, prin care se aruncau proiectile asupra inamicului. **2** Deschizătură îngustă în pereții unei cazemate, ai unui adăpost sau în parapetul unei tranșee, prin care se pot observa mișcările inamicului și se poate trage cu armament automat portativ. **3** Ornament în partea superioară a unei mobile, în special în stil gotic, imitând crenelurile (**1**).

crenela *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~lez* / E: ***crenel***] **1-3** A face deschizături în formă de crenel (**1-3**).

crenelare *sf* [At: DN³ / Pl: *~lări* / E: ***crenela***] **1-3** Practicarea unor creneluri (**1-3**) Si: *crenelat¹* (**1-3**).

crenelat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crenela***] **1-3** Crenelare (**1-3**).

crenelat², ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 257 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crenela***] **1-3** Cu creneluri (**1-3**).

crenelură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***crénelure***] **1-3** Dantelă asemănătoare crenelurilor (**1-3**). **4-6** Motiv ornamental ca un zid cu creneluri (**4-6**).

crengare *sf* [At: H XVIII, 20 / Pl: *~gări* / E: ***crengi*** + *-are*] (Îvp) **1** Mulțime de crengi. **2** Cele două crengi ale carului, între osie și dric Si: *creangă* (**15**). **3** Crăcană (**20**). **4** (Bot) Flori de culoare albastră, probabil stufoase.

crengăraie *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 7/4 / P: *~ra-ie* / Pl: *~răi* / E: ***creangă*** + *-araie*] Crengărie.

crengărie *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 7/1 / Pl: *~ii* / E: ***creangă*** + *-ărie*] Mulțime de crengi (**1**) Si: *crengăraie, crengătură* (**2**).

crengătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***creangă*** + *-tură*] **1** Încrengătură. **2** Crengărie.

crengos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 227 / V: ***crân~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***crengi*** + *-os*] **1** Rămuros. **2** Stufos.

crengui *vt* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 245 / Pzi: *~iesc* / E: ***creangă*** + *-ui*] **1** A tăia crengile (**1**) arborelui doborât Si: (reg) *a ciuhui, a ciungări, a crângui* (**1**), *a tegăși*. **2** A curăța de crengi (**1**) Si: *a crângui* (**2**). **3** (Reg) A culege roadele unui pom.

crenguire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***crengui***] **1** Tăiere a crengilor (**1**) arborelui doborât Si: *crânguire* (**1**), *crânguit¹* (**1**), *crenguit¹* (**1**). **2** Curățare de crengi (**1**) Si: *crânguire* (**2**), *crânguit¹* (**2**), *crenguit¹* (**2**). **3** (Reg) Culegerea roadelor unui pom Si: *crenguit¹* (**3**).

crenguit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crengui***] **1-3** Crenguire (**1-3**).

crenguit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***crengui***] **1** (D. un arbore doborât) Căruia i s-au tăiat crengile Si: *crânguit²* (**1**). **2** (D. arbori) Curățat

de crengi Si: *crânguit*[2] **(2)**. **3** (Reg; d. pomi fructiferi) Căruia i s-au cules roadele.

crengulită sf [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: ***creangă*** **+** *-uliță*] **1-14** (Șhp) Crenguță **(1-14)**.

crengurat, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 165 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crenguri*** **+** *-at*] Cu multe crengi **(1)**.

crengurea sf [At: TEODORESCU, P. P. 63 / V: ***crăn~*** / Pl: *~ele* / E: ***crenguri*** **+** *-ea*] **1-14** (Pop; șhp) Crenguță **(1-14)**.

crenguros, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / V: ***cle~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***crenguri*** **+** *-os*] **1** Rămuros. **2** Stufos.

crengușoară sf [At: POLIZU / V: ***crăncu~, crăn~*** / Pl: *~re* / E: ***creangă*** **+** *-ușoară*] **1-14** (Șhp) Crenguță **(1-14)**.

crenguță sf [At: LB / V: ***clen~, crăncu~, crăn~*** / Pl: *~țe* / E: ***creangă*** **+** *-uță*] **1-14** (Șhp) Creangă **(1-4, 7-9)** (mică) Si: *crengulită* **(1-14)**, *crengurea* **(1-14)**, *crengușoară* **(1-14)**. **15** (Îvp) Fiecare dintre cele două brațe ale ochelarilor.

creniță sf [At: BIANU, D. S. / Pl: *~țe* / E: ns cf *hreniță*] (Bot; reg) Năsturel (*Nasturtium officinale*).

creno- [At: DN[3] / E: fr ***créno-***] Element de compunere cu semnificația: **1** Referitor la izvor. **2** Propriu izvorului. **3-4** (De) izvor.

crenobiologie sf [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***crénobiologie***] (Zlg) Ramură a limnologiei care studiază organismele ce trăiesc în izvoare.

crenologie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***crénologie***] Studiu al apelor minerale terapeutice.

crenoterapeut, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***crénothérapeute***] (Medic) care este specialist în crenoterapie.

crenoterapie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***crénothérapie***] (Med) Tratament cu ape de izvor minerale, termale etc.

crenvirșt sm vz ***crenvurșt***

crenviș sm vz ***crenvurșt***

crenvișt sm vz ***crenvurșt***

crenvurșt sm [At: C. PETRESCU, Î. II, 108 / V: ***~vir~, ~viș, ~vișt*** / Pl: *~i* / E: ger ***Krenwürstchen***] Cârnăciori subțiri, din carne de vacă sau oaie, tocată fin, care se vând, uneori, în perechi și se consumă fierți, cu muștar și hrean.

creo- [At: DN[3] / P: *cre-o~* / E: fr ***créo-***] Element de compunere cu semnificația: **1** Referitor la carne. **2** Specific cărnii. **3** Care aparține cărnii. **4** Care provine de la carne. **5-6** (De) carne.

creodontă sf [At: DN[3] / P: *cre-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***créodonthes***] (Zlg; lpl) Subordin de mamifere carnivore fosile, cu dentiție puțin specializată, cu membrele masive, prevăzute cu gheare. **2** (Șls) Mamifer din creodonte **(1)**.

creofag, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *cre-o~* / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***créophague***] (Liv; rar) Care se hrănește cu carne.

creofagie sf [At: DN[3] / P: *cre-o-fa-gi-e* / Pl: *~ii* / E: ***créophagie***] (Liv) Obișnuință de a se hrăni cu carne.

creol, ~ă [At: D. ZAMFIRESCU, R. 11 / P: *cre-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***créole***] **1-4** *smf, a* (Persoană) de rasă albă, născută în America Latină sau în colonii. **5-8** *smf, a* (Pex; îs) ~ *negru* (Persoană) de rasă neagră născută în America Latină sau în colonii. **9-12** *smf, a* (Pex) (Persoană) născută în America Latină sau în colonii, din părinți de rase diferite. **13-14** *sf* (Șîs *limbă ~ă*) Limbă amestecată rezultată din contactul spaniolei, portughezei sau francezei cu un idiom indigen din America Latină sau din colonii. **15** *smf* (Pex) Mulatru. **16-17** *smf, a* (Pex) (Persoană) cu tenul arămiu. **18** *smf* (Irn) Rrom.

creolină sf [At: LTR[2] / P: *cre-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***créoline***] (Chm) Amestec lichid de săpun și ulei greu, obținut din distilarea cărbunilor de pământ și folosit, în special, ca dezinfectant.

creozot sn [At: BIANU, D. S. / P: *cre-o~* / V: ***~euz~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***créosote***] (Chm) Lichid uleios, gălbui și caustic, cu miros tare, obținut din distilarea gudroanelor de lemn, folosit în industrie și medicină.

creozota vt [At: DN[3] / P: *cre-o~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***créosoter***] A impregna lemnul cu creozot pentru a-l face mai rezistent.

creozotare sf [At: DN[3] / P: *cre-o~* / Pl: *~tări* / E: ***creozota***] Impregnare a lemnului cu creozot, pentru a-l face mai rezistent Si: *creozotat*[1].

creozotat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *cre-o~* / Pl: *~uri* / E: ***creozota***] Creozotare.

creozotat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / P: *cre-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***creozota***] (D. lemn) Impregnat cu creozot pentru a deveni mai rezistent.

crep[1] *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ger ***Krippe***] (Gmsr) **1** Scară de deasupra ieslei Si: (reg) *creplă* **(1)**. **2** Jgheab de adăpat vitele, dintr-un trunchi de copac scobit Si: (reg) *creplă* **(2)**.

crep[2] *sn* [At: ALECSANDRI, P. III, 88 / Pl: *~uri* / E: fr ***crêpe***] **1-2** (Văl din) țesătură subțire, fină, ondulată, din fire de mătase sau lână suprarăsucite Si: (înv) *zăbranic*. **3** Bucată de crep **(2)** negru, purtată la pălărie, la braț sau la rever în semn de doliu. **4** (Îc) **~-satin** Țesătură cu una dintre fețe mată, iar cealaltă lucioasă.

crep[3] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***crêpe***] **1** Cauciuc natural de culoare alb-gălbuie, preparat din latex, prin coagulare cu acid acetic, folosit pentru tălpi la încălțăminte. **2** (Îs) *Pantofi cu* (sau *de*) ~ Pantofi cu talpă de crep[3] **(1)**.

crepa v vz ***crăpa***

crepare sf vz ***crăpare***

crepat[1] *sn* vz ***crăpat***[1]

crepat[2]***, ~ă*** *a* vz ***crăpat***[2]

crepăt sns vz ***crăpet***

crepătură sf vz ***crăpătură***

crepdeșin sn [At: DEX[2] / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***crêpe de Chine***] (Pex; rar) **1-2** Crep[2] **(1, 2)**.

crepdeșină sf vz ***crepdeșin***

crepenele sfp [At: DICȚ. / E: nct] (Reg; îe) **În** ~ De-a berbeleacul Vz *berbeleac*.

crepeni vt [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: srb ***krepiti*** „a întări"] (Ban; sbm) **1** A prinde. **2** A strânge.

crepeniță sf [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***crepa*** **+** *-niță*] (Reg) Parte a unui trunchi de copac crăpat în lung.

crepet sns vz ***crăpet***

crepete sns vz ***crăpet***

crepidă sf [At: ODOBESCU, S. III, 55 / Pl: *~de* / E: fr ***crépide,*** lat ***crepida***] Sandală purtată, în antichitate, de greci și romani.

crepidomă sf [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: ngr ***χρηπίδωμα***] Fundament cu trepte al unui templu antic grecesc.

crepină sf [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***crépine***] Cutie metalică găurită, folosită drept filtru la capătul unei conducte.

crepitant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***crépitant***] (Frm; liv) **1** Care trosnește. **2** Care produce zgomote scurte și repetate.

crepitație sf [At: DA / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***crépitation***] (Frm; liv) **1** (Med) Trosnitură produsă de ciocnirea extremităților unui os fracturat. **2** (Med) Zgomot al aerului în plămânii cu emfizem sau pneumonie. **3** Trosnet al focului. **4** Pârâit al sării aruncate în foc.

crepitațiune sf vz ***crepitație***

creplă sf [At: PĂCALĂ, M. R. 435 / V: ***~eap~*** / Pl: *~le* / E: ctm ***crep***[1] **+** ***iesle***] **1-2** Crep[1] **(1-2)**.

crepon sn [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 43 / Pl: *~oane* / E: fr ***crépon***] **1-2** Țesătură cu crețuri sau cu model în relief.

creponat, ~ă *a* [At: NOM. MIN. 370 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crepon*** **+** *-at*] **1-2** (D. o țesătură) Încrețit sau cu model în relief. **3-4** (D. hârtie sau alte materiale) Asemănător cu creponul **(1-2)**. **5** (D. materiale) Cu încrețituri. **6-7** (D. materiale) Cu caracteristicile creponului **(1-2)**.

creposte sn [At: ARH. FOLK. IV, 187 / Pl: *~ti* / E: nct] (Îrg) **1** Cetate. **2** Fortificație.

creps sn [At: NEGRUZZI, S. III, 16 / Pl: *~uri* / E: fr ***creps***] (Înv) Joc de zaruri, originar din Anglia.

crepuscul sn [At: NEGRUZZI, S. I, 160 / A: *~cul* / V: (înv) ***~lă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***crépuscule,*** lat ***crepusculum***] **1** Sfârșit de zi. **2** Înserare. **3** (Fig)

Sfârșit. **4** (Fig) Declin. **5** Lumină difuză de după apusul soarelui. **6** (Pex) Lumină difuză dinainte de răsăritul soarelui. **7** (Pex) Semiîntuneric.

crepuscular, ~ă *a* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 110 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***crépusculaire***] **1-7** Referitor la crepuscul **(1-7)**. **8-14** Specific crepusculului **(1-7)**. **15-21** De crepuscul **(1-7)**. **22** (Îs) *Cerc ~* Cerc situat la 18° deasupra orizontului.

crepusculă *sf* vz ***crepuscul***

crepusnic *sm* vz ***căpușnic***

creri *smp* vz ***creier***

crerișori *smp* vz ***creierișor***

cresal *sn* vz ***crezol***

crescător, ~oare [At: ȚICHINDEAL, F. 19/15 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***crește*** + *-(ă)tor*] **1** *a* (Mat; îoc *descrescător*) Care crește. **2-3** *smf, a* (Înv) (Persoană) care se ocupă de creșterea și educarea copiilor. **4-5** *smf, a* (Persoană) care se ocupă cu creșterea animalelor. **6** *smf* (Îvr) Părinte adoptiv.

crescătorie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***crescător*** + *-ie*] **1** Loc unde se cresc animale. **2** Fermă.

crescătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 100/2 / Pl: *~ri* / E: ***crește*** + *-tură*] **1-9** (Îvr) Creștere **(1-9)**. **10** (Îvr) Trăire. **11-14** (Îvr) Creștere **(12-14, 16)**. **15** (Îvr) Răspândire. **16** (Îvr) Ridicare. **17** (Îvr) Lungire. **18** (Îvr) Adăugare. **19** (Îvr) Întindere . **20-25** (Îvr) Creștere **(27-32)**. **26** (Îvr) Cultivare. **27-32** (Îvr) Creștere **(34-38, 44)**. **33** (Înv) Umflătură. **34** (Înv) Tumoare. **35** (Iuz) Ramură crescută din nou.

crescând, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***crește***] În creștere.

crescendo [At: C. PETRESCU, Î. II, 153 / E: it ***crescendo***] (Muz) **1** *av* (D. execuție) Sporind progresiv în intensitate. **2-3** *sn* Creștere progresivă a intensității sunetelor produse de voce sau de instrumente muzicale.

crescut[1] *sn* [At: PSALT. 166/12 / Pl: *~uri* / E: ***crește***] **1-9** (Îvr) Creștere **(1-9)**. **10** (Îvr) Trăire. **11-15** (Îvr) Creștere **(12-16)**. **16** (Îvr) Propagare. **17** (Îvr) Răspândire. **18-19** (Îvr) Creștere **(19-20)**. **20** (Îvr) Progres. **21** (Îvr) Ridicare. **22** (Îvr) Lungire. **23** (Îvr) Întărire. **24** (Îvr) Adăugare. **25** (Îvr) Întindere. **26-31** (Îvr) Creștere **(27-32)**. **32** Cultivare. **33-38** Creștere **(34-38, 44)**. **39** (Înv; fam) Statură. **40** (Înv) Mlădiță. **41** (Înv) Vârstă. **42** (Înv) Educație. **43** (Reg) Adaos peste capacitatea prestabilită a unei stive de lemne.

crescut[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. GCR I, 256/22 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***crește***] **1** (Înv) Născut[2]. **2** (Înv) Fătat[2]. **3** Încolțit[2]. **4-5** *vi* (D. oameni, animale, plante) (Care s-a dezvoltat sau) căruia i s-a dezvoltat o parte a organismului datorită proceselor vitale. **6** (Înv; d. cereale) Răscopt[2]. **7** (Bot; îc) **Ridiche-~ă** Cucutoasă. **8** (Îs) *Ceapă ~ă* Ceapă care a încolțit. **9** (Pex; d. unele plante) Care a dat lujeri, muguri, frunze în timpul depozitării. **10** (D. o parte tăiată, rănită, uzată a organismului) Regenerat[2]. **11-12** (Îoc *a se micșora, a descrește*) Care (s-a ivit în depărtare și) se apropie. **13** Care ia proporții tot mai mari. **14** Propagat[2]. **15** Răspândit[2]. **16** Care și-a mărit intensitatea. **17** Care a prins putere. **18** Care a progresat. **19** Umflat[2]. **20** Ridicat[2]. **21** Lungit[2]. **22** Întărit[2]. **23** Adăugat[2]. **24** Întins[2]. **25** (D. aluat) Dospit[2]. **26** (Fig) Care sporește în importanță. **27** (D. ape) Care și-a mărit adâncimea. **28** (D. animale) Devenit adult. **29** (D. copii) Maturizat[2]. **30** Care a fost ajutat să se dezvolte. **31-32** (D. copii, animale sau plante) Îngrijit de când s-a născut sau a răsărit și până la maturizare. **33** Cultivat[2]. **34** (D. animale) Prăsit[2]. **35** (D. animale) Adoptat[2]. **36** (D. copii) Educat[2]. **37** (D. animale) Dresat[2]. **38** Instruit[2]. **39** (Înv; îla) **~ de suflet** Înfiat[2]. **40-41** (Înv; d. oameni; îe) **~ bine** (sau **~ rău**) Care este bine (sau rău) educat. **42** Evoluat[2]. **43-44** (Înv; d. oameni) Care și-a ridicat nivelul (profesional sau) cultural. **45** (D. cadre, specialiști) Format[2]. **46** (D. copii) Căruia i-a trecut copilăria.

cresol *sm* vz ***crezol***

creson *sn* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***cresson***] (Bot) **1** Plantă erbacee leguminoasă anuală din familia cruciferelor, cu flori albe mici, cultivată pentru frunzele ei folosite ca salată sau condimente Si: *hreniță* (*Lepidium sativum*). **2** Bruncuț (*Isatis tinctoria*). **3** Cardame (*Lepidium sativum*). **4** Năsturel (*Nasturtium officinale*).

cresta [At: ECONOMIA 158/21 / Pzi: *~tez* / E: drr ***creastă***] **1** *vt* A face tăieturi în carne pentru a se frige mai ușor Si: *a încresta*. **2** *vt* A tăia slănina până la șorici, încât să aibă forma unei creste de cocoș Si: *a încresta*. **3** *vt* A face o tăietură în formă de cruce la ceapă sau ridiche, pentru a pătrunde sarea Si: *a încresta*. **4-5** *vt* A face tăieturi (pe suprafața sau) pe marginea unui obiect Si: *a încresta*. **6** *vt* A tăia ceva în formă de creastă de cocoș Si: *a încresta*. **7** *vt* A tăia, cu scop ornamental, adâncituri egale, la distanță egală, în scoarța unui lemn Si: *a încresta*. **8** *vt* A scobi. **9-10** *vt* A întrerupe uniformitatea unei suprafețe (netede sau) de aceeași culoare Si: *a încresta*. **11** *vt* A însemna ceva printr-o tăietură Si: *a încresta*. **12** *vt* (Îe) **A ~ pe răboj** A face o tăietură pe răboj pentru a ține socoteala. **13** *vt* (Fig; îae) A ține minte pentru a răsplăti ceva. **14** *vt* (Înv; îe) **A ~ pe cineva** A băga pe cineva în seamă. **15** *vt* A face o tăietură dreaptă și una oblică, intersectate într-un obiect, pentru a lua o bucățică din el Si: *a încresta*. **16** *vt* A face o incizie în formă de cruce Si: *a încresta*. **17-18** *vtr* A (se) răni ușor Si: *a (se) încresta*. **19** *vt* (Reg; fig) A bate.

crestare *sf* [At: MEHEDINȚI, G. F. 114 / Pl: *~tări* / E: ***cresta***] **1** Efectuare a unor tăieturi în carne pentru a se frige mai ușor Si: *crestat[1]* **(1)**, *crestătură* **(1)**, *încrestare*, *încrestat[1]* **(1)**, *încrestătură*. **2** Efectuare a unor tăieturi în slănină, până la șorici, încât să aibă forma unei creste de cocoș Si: *crestat[1]* **(2)**, *crestătură* **(2)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **3** Efectuare a unei tăieturi în formă de cruce, la ceapă sau ridiche, pentru a pătrunde sarea Si: *crestat[1]* **(3)**, *crestătură* **(3)**, *încrestare* **(3)**, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **4-5** Efectuare a unor tăieturi (pe suprafața sau) pe marginea unui obiect Si: *crestat[1]* **(4-5)**, *crestătură* **(4-5)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **6** Tăiere a unui obiect în formă de creastă de cocoș Si: *crestat[1]* **(6)**, *crestătură* **(6)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **7** Tăiere, în scop ornamental, a unor adâncituri egale la distanță egală în scoarța unui lemn Si: *crestat[1]* **(7)**, *crestătură* **(7)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **8** Scobire. **9-10** Întrerupere a uniformității unei suprafețe (netede sau) de aceeași culoare Si: *crestat[1]* **(9-10)**, *crestătură* **(9-10)**, *încrestare*, *încrestat[1]* **(9-10)**, *încrestătură*. **11** Însemnare a ceva printr-o tăietură Si: *crestat[1]* **(11)**, *crestătură* **(11)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **12** (Îe) **~ pe răboj** Efectuare a unei tăieturi pe răboj, pentru a ține socoteala Si: *încrestare pe răboj* Vz *încrestare*. **13** (Fig; îae) Memorare pentru a răsplăti ceva Si: *încrestare pe răboj* Vz *încrestare*. **14** Efectuare a unei tăieturi drepte și a uneia oblice, intersectate, într-un obiect, pentru a lua o bucățică din el Si: *crestat[1]* **(12)**, *crestătură* **(12)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **15** Efectuare a unei incizii în formă de cruce Si: *crestat[1]* **(13)**, *crestătură* **(13)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **16** Rănire ușoară Si: *crestat[1]* **(14)**, *crestătură* **(14)**, *încrestare*, *încrestat[1]*, *încrestătură*. **17** (Reg; fig) Batere a cuiva Si: *crestat[1]* **(15)**, *crestătură* **(15)**.

crestaș *sm* vz ***cârstaș***

crestat[1] *sn* [At: NOM. MIN. 371 / Pl: *~uri* / E: ***cresta***] **1-7** Crestare **(1-7)**. **8** Scobire. **9-15** Crestare **(9-11, 14-17)**.

crestat[2], ~ă [At: LEX. MARS. 200 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cresta***] **1** *a* (D. carne) Care are mai multe tăieturi, pentru a se frige mai ușor Si: *încrestat[2]* **(1)**. **2** *a* (D. slănină) Care are tăieturi până la șorici, încât să aibă formă de creastă de cocoș Si: *încrestat[2]* **(2)**. **3** *a* (D. ceapă sau ridiche) Care are tăieturi în formă de cruce, pentru a pătrunde sarea Si: *încrestat[2]* **(3)**. **4-5** *a* (D. obiecte) Care are tăieturi (pe suprafața sau) pe marginea sa Si: *încrestat[2]* **(4-5)**. **6** *a* (D. obiecte) Tăiat în formă de creastă de cocoș Si: *încrestat[2]* **(6)**. **7** *a* (D. lemn) Ornamentat cu tăieturi egale la distanță egală în scoarța sa Si: *încrestat[2]*. **8** *a* Scobit[2]. **9-10** *a* (D. suprafețe) A cărei uniformitate de netezime sau de culoare este întreruptă Si: *încrestat[2]* **(9-10)**. **11** *a* Însemnat printr-o tăietură Si: *încrestat[2]* **(11)**. **12** *a* Însemnat pe răboj pentru a ține socoteala. **13** *a* (Fig) Memorat pentru a fi răsplătit. **14** *a* (D. obiecte) Din care s-a luat o bucățică, printr-o tăietură dreaptă și una oblică intersectate. **15** *a* Căruia i s-a făcut o incizie în formă de cruce Si: *încrestat[2]* **(15)**. **16** *a* Rănit ușor Si: *încrestat[2]* **(16)**. **17** *a* (Fig; reg) Bătut[2]. **18** *a* Cu colțuri pe margine. **19** *sm* Rotiță de fier dințată, care servește la mișcarea carului joagărului. **20** *sm* Colac mare, din făină de grâu, cu mai multe împletituri și crestături în cruce, pentru înmormântări și sfeștanii. **21** *a* (D. țărmuri) Neregulat[2]. **22-23** *smf* (Gmț) (Cocoș sau) găină.

crestavete *sn* vz ***castravete***

crestălău *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 453 / Pl: *~lăi* / E: ***cresta*** + *-ălău*] (Reg) Instrument constând dintr-un lemn cilindric crestat, pentru sfărâmarea brânzei la stână Si: (reg) *creastă* **(24)**, *crestău* **(1)**, *crestez* **(1)**, *rávar*.

crestăneasă[1] *sf* vz ***cârstăneasă***

crestăneasă[2] *sf* [At: DA / Pl: *~ese* / E: nct] (Bot) Avrămeasă (*Gratiola officinalis*).

crestător, ~oare [At: LEX. MARS. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cresta*** + *-tor*] **1-14** *smf, a* (Persoană) care crestează **(1-7)** Si: *încrestător*. **15-16** (Persoană) care scobește Si: *încrestător* **(15-16)**. **17-18** *snf* Unealtă pentru scobit sau incizat Si: *încrestător*. **19-20** *smf, a* (Înv) (Persoană) care supraveghează și notează pe răboj, pentru a ține socoteala a ceva Si: *încrestător*. **21-26** *smf, a* (Persoană) care crestează **(15-16, 18)** Si: *încrestător*. **27-28** *smf, a* (Reg; fig) (Persoană) care bate.

crestătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***cresta*** + *-tură*] **1-7** Crestare **(1-7)**. **8** Scobire. **9-15** Crestare **(9-11, 14-17)**. **16** Tăietură. **17** Incizie. **18-19** Semn (pe răboj) Si: *crestează* **(3-4)**, *crestez* **(2-3)**, *încrestătură*. **20** Tăietură dintr-un material cu colțuri Si: *crestează* **(5)**, *încrestătură*. **21-22** Sculptură în lemn (cu ornament în zigzag sau) cu tăieturi egale la distanțe egale Si: *crestează* **(6-7)**, *crestez* **(4-5)**, *increstatura*. **23** Făgaș. **24** Văgăună. **25** Tăietură într-un lemn de construcții pentru a fi îmbinat cu altul Si: *crestează* **(10)**, *crestez* **(6)**, *încrestătură*. **26-27** Deschizătură (strâmbă sau) strâmtă Si: *crestează* **(11-12)**, *încrestătură*. **28** Semn crestat pe urechile oilor pentru a fi recunoscute. **29** (Lpl) Procedeu al artei populare de ornamentare a lemnului prin cioplire, scrijelire sau crestare, folosit la elemente arhitectonice, la mobilier, la unelte și obiecte de uz casnic etc.

crestățea *sf* [At: LB / Pl: *~ele* / E: ***crestat*** + *-ea*] (Bot; reg) **1** Susai-pădureț (*Mycelis muralis*). **2** Salata-iepurelui (*Prenanthes purpurea*). **3** Vătămătoare (*Anthyllis vulneraria*).

crestățel [At: MARDARIE, L. 51 / V: *~teț~* / Pl: *~ei* / E: ***crestat*** + *-el*] **1** *sm* (Bot; reg) Vătămătoare (*Anthyllis vulneraria*). **2** *sn* Unealtă a olarului cu care crestează oalele la gură.

crestățică *sf* [At: H X, 354 / Pl: *~ici* / E: ***crestat*** + *-ică*] **1-3** (Bot; reg) Crestățea **(1-3)**.

crestău *sn* [At: CHEST. IV, 67 / Pl: *~taie* / E: ***creastă*** + *-ău*] (Reg) **1** Crestălău. **2** Întindere de apă. **3** Lac pe vârful unui munte.

crestăvete *sn* vz ***castravete***

crestăz *sn* vz ***crestez***

crestează *sf* [At: ANTIPA, P. 170 / Pl: *~eze* / E: ***cresta*** + *-eazǎ*] (Reg) **1** Tăietură. **2** Incizie. **3-10** Crestătură **(18-22, 25-27)**. **11** Făgaș. **12** Văgăună.

crestelniță *sf* vz ***cristelniță***

cresteneasă *sf* vz ***cârstăneasă***

crestet *sm* vz ***cârstei***

crestețel *sm* vz ***crestățel***

crestez *sn* [At: VÎRCOL, V. / V: *~tăz* / Pl: *~eze* / E: ***cresta***] (Reg) **1** Crestălău. **2-6** Crestătură **(18-19, 21-22, 25)**. **7** Crestătură **(7)** în pragul de sus al prispei. **8** Parte bătută cu scânduri la pridvor.

crestiță *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~te* / E: ***creastă*** + *-iță*] **1-38** (Șhp) Creastă **(1-2, 16-20, 22-27, 29-34)** (mică).

crestomatie *sf* vz ***crestomație***

crestomație *sf* [At: COSTINESCU / V: *~atie* / Pl: *~ii* / E: fr ***chrestomathie***, ngr ***χρηστομάθεια***] **1** Culegere de texte din diferiți autori, reprezentative pentru valoarea lor filologică, istorică, documentară Si: *analecte*. **2-3** Culegere de texte literare (aparținând scriitorilor clasici) Si: *antologie*.

crestos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 191 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***creastă*** + *-os*] **1-10** Cu creastă **(1-2, 16-18)** (mare). **11-24** Cu (multe) creste **(19-20, 30-34)**. **25** (Înv) Crestat[2].

crestură *sf* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***cresta*** + *-ură*] Crestătură la vârtej.

crestuș *sn* [At: DAMÉ, T. 9 / Pl: *~e* / E: ***cresta*** + *-uș*] (Reg) **1** Gură în inima carului. **2** Creasta leucii. **3** Gaură în caș.

cresus *sm* [At: DN[3] / Pl: *~uși* / E: fr ***crésus***] (Liv) Om foarte bogat.

creșă *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 12/3 / Pl: *~șe* / E: fr ***crèche***] **1-3** (Clădire pentru o) instituție (și personalul aferent) care asigură creșterea copiilor până la vârsta de 3 ani, un număr de ore sau zile, săptămânal.

creștal *sn* vz ***cristal***

crășne *sf* [At: FRÂNCU - CANDREA, M. 99 / Pl: ~ / E: nct] (Îrg) Pârghie cu două cârlige, cu care se cărau ciuberele cu apă.

creaște *v* vz ***crește***

crește [At: COD. VOR. 145/3 / V: (înv) *~eaș~* / Pzi: *cresc* / E: ml ***crescere***] **1** *vi* (D. animale și păsări sălbatice) A se naște și a se mări treptat, până la maturitate. **2** *vi* (D. animale și păsări sălbatice) A se dezvolta, făcându-se mai mare, înalt, gros etc. **3** *vi* A trăi. **4-5** *vi* (Îe) **(Să) ~ti** (sau, îrg, **creștere-ai) mare!** Formulă de salut sau de mulțumire (adresată unui copil). **6** *vi* (D. plante; îlv) **A ~ împrejur** A se întinde. **7** *vi* (Îe) **A ~ văzând cu ochii** (sau **ca din apă**) A crește foarte repede. **8** *vi* (Pop; îlv) **A ~ în burtă** (sau **a ~ carnea pe cineva**) A se îngrășa (de prea multă mâncare). **9** *vi* (Pfm; îe) **A ~ carnea pe cineva** A-i merge cuiva bine. **10** *vi* (Pfm; îae) A fi mulțumit. **11-12** *vi* (Pfm) **A ~ inima din** (sau **în**) **cineva** ori **a-i ~ cuiva sufletul** sau **pieptul** A simți o mare bucurie sau mulțumire. **13** *vi* (D. o parte a corpului unui animal) A ajunge în starea originală. **14** *vi* A se face la loc Si: *a se reface*. **15** *vi* (D. păr, pene etc.) A apărea. **16** *vi* (Adesea îoc *a descrește, a se micșora, a scădea*) A se ivi (în depărtare) și a se mări prin apropiere. **17** *vi* (D. ape) A se umfla. **18** *vi* (D. aluat) A-și mări volumul. **19** *vi* (D. zile, nopți, vreme, timp; adesea îoc *a descrește, a se micșora, a scădea*) A dura mai mult. **20** *vi* (D. zgomote, sunete, glas etc.; adesea îoc *a descrește, a se micșora, a scădea*) A deveni mai puternic (în vibrații). **21** *vi* (D. națiuni, popoare; adesea îoc *a descrește, a scădea*) A se înmulți ca număr. **22** *vi* (D. avere, bunuri; adesea în opoziție *a descrește, a se micșora, a scădea*) A spori ca număr, valoare etc. **23** *vi* (De obicei, cu determinări care indică substanța înlocuită; adesea îoc *a se micșora, a scădea, a descrește*) A deveni mai puternic și mai greu de suportat. **24** *vi* (D. defecte ale obiectelor; adesea îoc *a se micșora, a scădea, a descrește*) A deveni mai intens și mai adânc. **25** *vi* (D. boli, simptome, epidemii etc.) A se întinde pe o arie mai mare. **26** *vi* (D. forme de teren) A deveni mai mare, prin apropiere. **27** *vi* (D. oameni sau acțiunile, manifestările etc. lor) A progresa. **28** *vi* (D. ape) A se umfla. **29** *vi* (D. nivelul apelor) A se ridica. **30** *vi* (D. aluat, pâine, cozonac etc.) A-și mări volumul prin dospire. **31** *vi* (Îvr; d. lână) A deveni mai mare. **32** (Rar; d. timp sau unități de timp) A deveni mai lung. **33** *vi* (D. timp sau unități de timp) A se adăuga. **34** *vi* (D. ură) A se mări. **35** *vt* (C. i. copii) A îngriji să se dezvolte bine. **36** *vt* (C. i. plante) A cultiva. **37** *vt* (C. i. animale) A prăsi. **38** *vt* (C. i. copii) A educa. **39** *vt* (C. i. copii) A instrui. **40** *vi* (D. oameni) A-și ridica nivelul profesional, cultural etc.

creștere *sf* [At: MARDARIE, L. 304 / V: (înv) *~tire, ~eaș~* / Pl: *~ri* / E: ***crește***] **1** Mărire treptată, până la maturitate. **2** Dezvoltare continuă în mărime, înălțime, grosime etc. **3** Trăire. **4** (Îs) *~ în burtă* Îngrășare. **5** (Șîs *~ la loc*) Ajungere în starea originală. **6** (Îas) Refacere. **7** (Adesea îoc *descreștere, micșorare, scădere*) Ivire (în depărtare) și mărire (prin apropiere). **8** Umflare a apelor. **9** Mărire a volumului unui aluat. **10** (Adesea îoc *descreștere, micșorare, scădere*) Mărire a duratei nopții, a zilei, a timpului etc. **11** (Adesea îoc *descreștere, micșorare, scădere*) Mărire a vibrației unui zgomot, sunet sau glas. **12** (Adesea îoc *descreștere, micșorare, scădere*) Sporire, ca număr, valoare etc. a bunurilor, a averii. **13** (Adesea îoc cu *descreștere, micșorare, scădere*) Intensificare a durerilor, suferințelor. **14** Întindere pe o arie mai mare a bolilor, simptomelor, epidemiilor. **15** (Adesea îoc *descreștere, micșorare, scădere*) Evoluție. **16** Umflare a apelor. **17** Ridicare (a nivelului unei ape). **18** Mărire a volumului prin dospire. **19** (Rar) Lungire a timpului unei acțiuni. **20** Adăugare a timpului unei acțiuni. **21** Umflare a boabei de cereale. **22** Îngrijire (bună) a copiilor. **23** Cultivare a plantelor. **24** (Înv; de obicei lpl) Produs (agricol). **25** Prăsire a animalelor. **26** Educare a copiilor. **27** Instruire a copiilor. **28** Ridicare a pregătirii profesionale, a nivelului cultural etc.

creștet *sn* [At: PALIA (1581), ap. GCR I, 36 / V: (reg) *~tit* / Pl: *~e, ~uri* / E: ***crește*** + *-et*] **1** (Atm; pfm) Sinciput. **2** Punctul cel mai înalt al

capului. 3 (Pfm) Fontanelă. 4 (Îlav) **Din** (sau **de la**) **~ până-n tălpi** (ori **în talpă** sau **la picioare**) ori **din talpă** (sau **tălpi**) **până în ~** Peste tot corpul. 5 (Îlav) **Din** (sau **de la**) **~ până-n tălpi** (ori **în tălpi** sau **la picioare**) De sus în jos. 6 (Îe) **Nu-i trece** (sau **nu-i vine**) **nici prin ~** (ori **~ul**) **(capului)** Nu-și poate închipui. 7 (Îae) Nu-i trece prin minte. 8 (Reg; îe) **A-i scoate cuiva** (ceva) **prin ~** A cicăli. 9 (Reg; îae) A dojeni. 10 (Reg; îae) A tot aminti de-o binefacere pe care a făcut-o. **11-12** (Părul din) vârful capului. 13 (Pop) Căpătâi (1). **14-16** Vârf ascuțit (de munte, de stâncă, de copac etc.) Si: *cap, coamă, creastă, culme, pisc*. 17 (Gmt) Punctul de întâlnire al laturilor Si: *vârf*. 18 (Reg; pex) Partea cea mai de sus și ascuțită a unei clăi Si: *vârf*. 19 (Reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. 20 (Înv; pan) Personalitate. 21 (Înv; pan; d. o situație, o stare) Vârf.

creștin, ~ă [At: COD. VOR. 136/8 / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***christianus, ~a***] 1 *a* Care aparține creștinismului Si: *creștinesc* (1). 2 *a* Privitor la creștinism Si: *creștinesc* (2). 3 *a* Specific creștinismului. 4 *a* Care provine de la creștinism. 5 *a* De creștinism. 6 *a* (Îs) *Era ~ă* Eră în care anii se calculează de la nașterea lui Hristos. 7 *smf* Adept al creștinismului. 8 *smf* (Pfm) Persoană. 9 (Îs) *~ bun* Om bun.

creștina [At: BIBLIA (1688) / Pzi: *~nez* / E: ***creștin***] **1-2** *vtr* A (se) face creștin (3) Si: (reg) a (se) *creștini* (1-2). **3-4** *vtr* (Pfm; în religia creștină; spc) A (se) boteza. **5-6** *vtr* A (se) converti la creștinism. 7 *vt* A face cu forța pe cineva creștin (7). 8 *vt* A stropi cu agheasmă. 9 *vr* A se lăsa stropit cu agheasmă.

creștinare *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~nări* / E: ***creștina***] 1 Trecere la creștinism. Si: (îvr) *creștinătură*, (la moți) *creștinie*, (reg) *creștinire*. 2 (Înv) Botezare. 3 Stropire cu agheasmă.

creștinaș *sm* [At: GRAIUL I, 130 / Pl: *~i* / E: ***creștin*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Creștin (7) (tânăr).

creștinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***creștina***] **1-4** Creștinare (1-4).

creștinat[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 85 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***creștina***] 1 Care s-a făcut creștin (7). 2 Botezat. 3 Care s-a convertit la creștinism. 4 Care a fost făcut cu forța creștin (7). 5 Care a fost stropit cu agheasmă.

creștinătate *sf* [At: CORESI, EV. 36/36 / E: ml ***christianitas, -atis*** sau ***creștin*** + *-ătate*] 1 (Îvp) Creștinism. 2 Purtare creștinească (1). 3 Totalitatea creștinilor (7). **4-5** (Pex) Țările (sau popoarele) creștine (1) din lume.

creștinător, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***creștin*** + *-ător*] **1-2** (Nob) (Persoană) care creștinează (1) pe cineva.

creștinătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 90/2 / E: ***creștin*** + *-ătură*] (Îvr) Creștinare (1).

creștinăție *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 184 / E: ***creștin*** + *-ăție*] (Îvr) Creștinism.

creștineasă *sf* vz ***cârstăneasă***

creștinesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 1 / Pl: *~ești* / E: ***creștin*** + *-esc*] **1-2** Creștin (1-2). 3 (Îvr) Cumsecade. 4 (Înv) Uman.

creștinește *av* [At: URECHE, ap. LET. I, 172/29 / E: ***creștin*** + *-ește*] 1 Ca un creștin (7). 2 În felul creștinilor (7). 3 Pe înțelesul tuturor Si: *limpede, omenește, popular*. 4 Uman.

creștini *vtr* [At: VICIU, COL. 98 / Pzi: *~nesc* / E: ***creștin*** + *-i*] **1-2** (Reg) A (se) creștina (1-2).

creștinie *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, ap. TDRG / E: ***creștin*** + *-ie*] (La moți; din necesități de rimă) Creștinare (1).

creștinire *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ri* / E: ***creștini***] **1-4** (Reg) Creștinare (1-4).

creștinism *sns* [At: NEGRUZZI, S. I, 243 / E: ***creștin*** + *-ism*] Religie la baza căreia stă credința în persoana și învățăturile lui Iisus Hristos Si: (îvp) *creștinătate* (1), (înv) *creștinăție*.

creștire *sf* vz ***creștere***

creștit *sn* vz ***creștet***

cretaceu, ~cee [At: CADE / Pl: *~cee, ~cei* / E: fr ***crétacé***, lat ***cretaceus***] 1 *a* Specific cretei (1). 2 *a* Care se referă la cretă (1). 3 *a* Care provine de la cretă (1). 4 *a* Care aparține cretei (1). 5 *sn* (Glg) Cretacic (1).

cretacic, ~ă [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf fr ***crétacé***] (Glg) 1 *sn* Ultima perioadă a erei mezozoice. 2 *a* Care ține de cretacic (1).

cretă *sf* [At: CALENDARIU (1814), 191/29 / V: (reg) ***~edă, cridă, ~eită, crită*** / Pl: *~te* / E: lat ***creta***, pn ***Krejder***, ucr ***Krijda***] 1 Carbonat de calciu alb și fărâmicios, formând straturi geologice importante, mai ales de origine organică. 2 Bucată de cretă (1) (amestecată, uneori, cu substanțe colorante) în formă de baton sau de creion, cu care se scrie sau se însemnează pe tablă (pe o placă, o stofă etc. de culoare închisă) Si: (îrg) *tibișir*.

cretet *sn* vz ***cătreț***

cretin, ~ă *smf, a* [At: C. PETRESCU, C. V. 241 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***crétin***] **1-2** (Persoană) care suferă de cretinism (1). **3-4** (Pex) (Om) stupid.

cretinism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***crétinisme*** sau ***cretin*** + *-ism*] 1 Boală (congenitală) în primii ani ai copilăriei, cauzată de dezvoltarea insuficientă a creierului, asociată cu o insuficiență a tiroidei, care se manifestă prin tulburări în creștere, prin înapoiere mintală etc. 2 Tâmpenie.

cretiniza *vrt* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***crétiniser***] **1-4** A deveni sau a face să devină cretin (1-2). **5-6** (Pex) A (se) prosti.

cretinizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***cretiniza***] 1 Îmbolnăvire de cretinism (1). 2 (Pex) Prostire.

cretință *sf* vz ***cătrință***

creton *sn* [At: GÎRLEANU, N. / Pl: *~uri* și *~oane* / E: fr ***cretonne***] (Cmr) Țesătură imprimată, rezistentă și groasă, cu băteală de cânepă și urzeală de in, pentru huse, draperii etc.

cretos, ~oasă *a* [At: C. PETRESCU, Î. I, 4 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cretă*** + *-os*] 1 Cu multă cretă. 2 Precum creta.

creț, ~eață [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***crață, crăț*** / Pl: *~i, ~e* și *~uri* / E: nct] **1-2** *a* (D. păr, lână; îoc *neted, lins*) Răsucit în inele sau în spirală Si: (reg) *buclat, încârlionțat*. 3 *a* (Pan; d. ape; îoc *lin*) Cu valuri Si: *încrețit*. **4-5** *av* (Îe) **A (se) face ~** A (se) încreți. 6 *a* (D. ființe, blană sau haine de blană) Cu părul ondulat. **7-8** *a* (Pan) Care prezintă ridicături și adâncituri sau cute (naturale). 9 *a* Îndoit în cute regulate Si: *încrețit, ondulat, plisat*. 10 *av* (Reg; îe) **Calcă ~** Calcă mândru. 11 *a* (Imp) Zbârcit. **12-13** *sm* (Mpl) Păr ondulat de la natură sau încrețit Si: *buclă, cârlionț, crețeală* (1), (îrg) *crețitură* (1), *zuluf*. **14-15** *sn* Îndoitură la haine sau la cizme Si: *cută, fald*, (reg) *curmătură, undă*. 16 *sn* (Cmr; înv) Ață de bumbac răsucită Si: *crețișor* (2), *extra-creț*. 17 *sn* Încrețitură a pielii Si: *cută, zbârcitură*. 18 *sf* (Bot; reg) Nalbă (*Lavatera thuringiaca*). 19 *sf* (Bot; reg) Izmă creață (*Mentha crispa*). 20 *sf* (Bot; reg; pex) Izmă creață (*Mentha suaveolens*). 21 *sf* (Bot; reg; pex; lpl) Încrețiturile de pe partea de dedesubt a pălăriei unor bureți. 22 (Bot; reg) Mușcată creață (*Pelargonium radula*). 23 (Bot; reg; șîs *crața broaștelor*) Vetrice (*Tanacetum vulgare*). 24 *sf* (Bot; reg) Varietate de struguri albi. 25 *sn* (Înv; pan) Depresiune de teren cutată.

crețar[1] *sm* [At: BORZA, D. 226 / Pl: *~i* / E: ***creț*** + *-ar*] (Bot; reg) Gorun (*Quercus petraea*).

crețar[2] *sm* vz ***creițar***

crețat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 169 / Pl: *~ați, ~țe* / E: ***creț*** + *-at*] (Nob) Cu crețuri (5).

crețărel *sm* [At: BORZA, D. 13 / Pl: *~ei* / E: ***crețar*** + *-el*] (Bot; reg) Crețișoară (*Alcheumilla vulgaris*).

crețeală *sf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. / Pl: *~eli* / E: ***creț*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Creț (13-14). 3 Cusătură încrețită.

crețesc *am* [At: DA / E: ***Crețu*** + *-esc*] **1-2** (Pop; îs) *Măr ~* (Specie de) măr autohton, mare, turtit, cu coaja verzuie sau gălbuie, acoperită parțial cu dungi roșii, cu gust acrișor și cu aromă specifică.

creți *vtr* [At: DICȚ. / Pzi: *~țesc* / E: ***creț*** + *-i*] **1-2** (Înv; d. păr) A (se) încreți.

crețișor, ~oară [At: LB / V: ***crățișoară*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***creț*** + *ișor*] **1-2** (Șhp) (Cam) creț (1). 3 *sn* (Cmr) Creț (11). 4 *smf* Plantă erbacee din familia rozaceelor cu flori mici, verzi-gălbui (*Alchemilla vulgaris*) Si: *brumărie, plască, pleașcă, umbrarul-doamnei*. 5 *sf* Ciupercă comestibilă, albă, cu tulpina groasă, ramificată, care crește vara și toamna în păduri de brad (*Dryodon coralloides*) Si: (reg) *barba-caprei, brânca-ursului, burete creț, bureți de conopidă, curelice, laba mâței, mieloșel, opintici*,

togmăgel. **6** *sf* (Bot; reg) Izmă creață (*Mentha crispa*). **7** *sf* (Bot; reg) Burete de conopidă (*Ramaria coralloides*). **8** *sm* (Bot; reg) Vindecea (*Betanica officialis*).

crețitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***creț*** + *-itură*] (Îrg) **1** Creț (**9**). **2** Zbârcitură.

crețos, ~oasă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***creț*** + *-os*] (Nob) Cu crețuri (**1**).

crețuliu, ~ie *a* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 6 / Pl: *~ii* / E: ***creț*** + *-uliu*] Cu părul creț (**1**).

crețură *sf* [At: SLAVICI / Pl: *~re* / E: sgp ***crețuri*** (pl lui *creț*)] (Îrg) Zbârcitură.

crețușcă *sf* [At: DAMÉ, T. 188 / Pl: *~ște* / E: ***creț*** + *-ușcă*] **1** Plantă erbacee din familia rozaceelor cu flori albe, mirositoare cu proprietăți diuretice (*Filipendula ulmaria*) Si: (reg) *aglică, barba-caprei, caprifoaie, pepenică, sânziană, smântânică, taulă, teișoară, voinicească*. **2** (Bot; reg) Taulă (*Spiraea crenata*). **3** (Bot; reg) Cununiță (*Spiraea ulmifolia*). **4** (Bot; reg) Ferigă-de-câmp (*Pteridium aquibinula*). **5** (Bot; reg) Barba-caprei (*Calacera viscosa*).

creuzet *sn* [At: LTR / P: *cre-u~* / V: (iuz) *~zot* / Pl: *~e* / E: fr ***creuset***] **1** Vas în formă de con trunchiat, construit din porțelan, cuarț, grafit sau din felurite metale, folosit pentru topirea sau calcinarea unor substanțe. **2** (Ind) Partea inferioară a unui furnal înalt, în care se varsă metalul topit. **3** (Tip) Rezervor al unei mașini de format litere, în care se topește aliajul.

creuzot *sn* vz ***creuzet***

crevasă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: fr ***crevasse***] **1** Crăpătură într-un bloc mare de gheață. **2** (Rar) Crăpătură a pielii.

crevat *sn* vz ***crivat***

crevată *sf* vz ***crivat***

crevetar *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***crevetin***] Ambarcație specială pentru pescuit moluște (creveți, crabi etc.).

crevetă *sf* [At: ANTIPA, P. 279 / Pl: *~te* / E: fr ***crevette***] Crustacee marine comestibile, asemănătoare racilor.

crez *sn* [At: (a. 1675) GCR I, 220/12 / Pl: *~uri* / E: pzi p. 1 înv de la ***crede***] **1** Mărturisire de credință a dogmei creștine (stabilită la Niceea). **2** (Pgn) Totalitatea principiilor, ideilor și convingerilor cuiva.

crezare *sf* [At: PRAVILA (1814), 12/17 / Pl: *~zări* / E: ***crede***] **1** (Mcv *a avea, a da*) Încredere. **2** (Înv) Credință.

crezăcios, ~cioasă *a* [At: KLEIN, D. 42 / V: ***~zeci~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***crede*** + *-ăcios*] (Îvr) Credul.

crezământ *sn* [At: PANN, P. V. I, 123 /8 / Pl: *~uri* / E: ***crede*** + *-ământ*] (Înv) **1** Încredere. **2** (Îlav) **Cu ~** Cu adevărat. **3** (Îe) **A da** (sau **a pune**) **~** A da crezare. **4** (Îe) **A afla** (sau **a avea**) **~** A se bucura de încredere. **5** Acceptare. **6** Înțelegere. **7** Considerație. **8** Milă.

crezător, ~oare *a* [At: CANTEMIR, IST. 294 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***crede*** + *-ător*] (Îvp) Încrezător.

crezecios *a* vz ***crezăcios***

crezol *sn* [At: DN³ / V: ***~esol*** / Pl: *~i* / E: fr ***crésol***] Lichid extras din gudronul de cărbune, asemănător fenolului, cu proprietăți antiseptice.

crezut¹ *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I², 106 / Pl: (rar) *~e* / E: ***crede***] **1** (Îla) **De ~** Vrednic de încredere. **2** (Îal) Care poate fi acceptat. **3-4** (Îe; îlav) **(A da ceva) pe ~e** (A da ceva) pe credit.

crezut², ~ă [At: PSALT. HUR., ap. PSALT. 300 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***crede***] **1** *a* În care poți crede (**1**). **2** *a* Căruia poți să-i dai încredere. **3** *a* Pe care te poți bizui. **4** *a* Care merită încredere. **5** *a* Bănuit. **6** *a* (Reg) Închipuit. **7** *a* (Reg) Încrezut. **8-9** *smf, a* (Nob) (Persoană) care crede (**1**).

crezuție *sf* [At: PALIA (1582), 7/27 / Pl: *~ii* / E: ***crezut*** + *-ie*] (Nob) Încredere.

cri *i* [At: DEX² / E: fo] (Are) Imită strigătul greierului.

criant, ~ă [At: DEX² / P: *cri-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***criant***] (Frm) Țipător.

crib *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: eg ***crib***] (Teh) Construcție de lemn, zidărie sau metal, executată în albia unui râu pentru protecția pompei care se alimentează din apa respectivă.

cribdă *sf* [At: CONV. LIT. LIV, 166 / Pl: *~de* / E: srb ***krivda***] (Sbm; Olt; Ijcp) Înșelătorie.

cribdos, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cribdă*** + *-os*] (Olt) Nedrept.

cribit *sn* vz ***chibrit***

criblură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***criblure***] Piatră dură, sfărâmată mărunt și sortată, folosită la lucrări de asfaltare.

cribriform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cribiforme***] (D. formații anatomice) Perforat ca o sită.

cribrit *sn* vz ***chibrit***

cric¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Suman scurt și strâmt.

cric² *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***cric***] Aparat simplu pentru ridicarea (prin împingere în sus) a greutăților.

cricală *sf* [At: BUDAI-DELEANU, ap. CADE / Pl: *~le* / E: ***cârcală*** cf *cârcălic*] (Trs) Tocană făcută cu ceapă multă și cu slănină, îngroșată cu făină bătută cu oțet și puțină apă.

crică *av* [At: BUL. FIL. IV, 81 / E: cf *parcă, mătincă*] (Reg) Cred că.

crichet *sn* [At: DA / Pl: ? / E: eg, fr ***cricket***] Joc sportiv între două echipe a câte 11 persoane, în care fiecare echipă trebuie să introducă mingea în poarta adversarului, lovind-o cu niște bastoane speciale.

crici [At: ARHIVA XXIII, 292 / Pzi: *~icesc* / E: srb ***krikati*** cf ***crâcni***] **1** *vt* (Sbm; Ban; Olt) A anunța. **2** *vt* (Reg) A însărcina. **3** *vt* (Reg) A pune cuiva ceva în vedere. **4** *vt* (Reg) A stărui. **5** *vt* (Reg) A sfătui pe cineva prietenește, clar, stăruitor. **6** *vt* (Reg) A recomanda cuiva ceva. **7** *vr* (Reg) A se înțelege cu cineva.

cricimă *sf* vz ***cârciumă***

cricni *v* vz ***crâcni***

crico- [At: DN³ / E: fr ***crico-***] Element de compunere savantă cu semnificația „(în formă de) inel".

cricoid *an* [At: DN³ / P: *~co-id* / Pl: *~e* / E: fr ***cricoïde***] (Dctg) Ca un inel.

cridal, ~ă *a* [At: COD. ȚIV. A, 4/34 / V: ***cred~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***cridă²*** + *-al*] (Jur; înv) **1** Falimentar. **2** De faliment. **3** De falit. **4** De concurs. **5** (Îf *credal;* îs) *Masă ~ă* Totalitate a bunurilor unui falit. **6** (Îas) Totalitate a creditorilor unui falit.

cridă¹ *sf* [At: (a. 1807) IORGA, S. D. XII, 161 / Pl: *~de* / E: ger ***Krida***] (Cmr) **1** (Gms; înv; Trs) Stare a falitului. **2** Faliment.

cridă² *sf* [At: DA / Pl: *~de* / E: tc ***krijda***] (Reg) **1-2** Cretă (**1-2**).

criei *smp* vz ***creier***

criel *sm* vz ***creier***

crier *sm* vz ***creier***

criergie *sf* [At: DN³ / P: *cri-er~* / Pl: *~gii* / E: fr ***cayergie***] Acțiunea înghețului asupra solului și asupra rocilor de suprafață.

crieri *smp* vz ***creieri***

crierișor *sm* vz ***creierișor***

crierункă *sf* [At: ȘEZ. IV, 136 / Pl: *~nci* / E: ***runcă*** pad ***creier***] (Orn; reg) Ierunca (*Tetrastes banasta*).

criestezie *sf* vz ***crioestezie***

crifan¹ *sn* [At: CHEST. VIII, 19/14 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Crifoi.

crifan² *sm* [At: KLEIN, D., 228 / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Stâlp.

crifău *sn* [At: KLEIN, D., 228 / Pl: *~fei* / E: nct] **1** Stâlp. **2** Par.

crifoi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oaie* / E: cf sl *кроух*, rs, bg *крух*, srb *kruh*] (Trs) Bucată mare Si: (reg) *crihan* (**1**).

crigăl *sn* vz ***crighel***

crigheală *sf* vz ***crivală***

crighel *sn* [At: SADOVEANU, B. 156 / V: ***~igăl*** / Pl: *~e* / E: ger ***Krügel***] (Gms) Halbă.

crighină *sf* vz ***crivină***

crihală *sf* [At: I. IONESCU, M. 463 / V: ***cârh~*** / Pl: *~le* / E: nct] (Olt) Umezeală.

crihan *sn* [At: ARHIVA XXIX, 49 / Pl: *~e* / E: cf *crifoi*] **1** (Mol; Trs) Crifoi (**1**). **2** Mămăligă prea vârtoasă. **3** (Irn; pan) Vlăjgan.

crihancă *sf* [At: SADOVEANU, N. F. / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Pasăre sălbatică nedefinită mai îndeaproape.

crihen *sm* vz ***crihin***

crihenă *sf* vz ***crihină***

crihin *sm* [At: BARCIANU / V: ***~hen*** / A: (înv) *crih~* / E: săs ***Kräichen***, ger ***Krieche***] (Bot; Trs; săsm) Corcoduş (*Prumus cerasifera*).

crihină *sf* [At: TDRG / V: ***~henă*** / Pl: *~ne* / E: ***crihin***] (Bot; săsm) Corcoduşă.

criili *smp* vz ***creier***

criiri *smp* vz ***creier***

crijac *sm* [At: URECHE, ap. TDRG / V: (sst) *~at* / Pl: *~aci* / E: ucr ***крижак***, pn *krzyüak*] (Mol; înv) Cruciat.

crijan *sm* [At: BORZA, D. 46 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Tufănică (*Chupsaute musim indiculus*).

erijat *sm* vz ***crijac***

crijmar *sm* vz ***cârciumar***

crijmă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, MOL. 152 / V: (reg) ***~işmă, crâj~, cruşmă, cruj~*** / Pl: *~me* / E: ucr ***крижма***] **1** (Reg) Cadou (care constă într-o pânză nouă, un ştergar sau o cămaşă) adus de naşi la botez. **2** (Buc) Giulgiu. **3** (Reg; îf *criş~*) Legătură de 50 de şindrile. **4** (Reg) Placentă.

crijmă[2] *sf* vz ***cârciumă***

crijni *v* vz ***scrâşni***

crijolită *sf* [At: DHLR II, 545 / Pl: *~te* / E: cf *crisolit*] Crisolit.

crilaş *sm* [At: ANTIPA, P. 429 / Pl: *~i* / E: ***crilă*** + *-aş*] (Reg) Ajutor al vătafului la pescuitul cu lotca.

crilă *sf* [At: POLIZU / V: (Olt) ***gr~***, (reg) ***cril*** / Pl: *~le* / E: sl, vsl ***крилѡ***, bg ***крил***, srb ***kril***] **1** (Pes) Fiecare din cele două părţi ale năvodului Si: (reg) *aripi, difane, natre, plase*. **2-3** Ceată de oameni (sau de copii). **4** (Reg; îlav) **Cu ~la** Cu droaia. **5** (Reg) Ceată de hăitaşi care goneşte vânatul spre vânători Si: *goană*. **6** (Reg; îs) *Om de ~* Gonaci. **7** (Reg; îe) **A bate în ~** A goni vânatul.

crili *smp* vz ***creieri***

crilic *sn* vz ***cleric***

crilui *vt* [At: PĂSCULESCU, L. P. 176 / Pzi: *~esc* / E: ***crilă*** + *-ui*] (Pes; reg) A lega una de alta ciltele **(1)** năvodului.

crimă *sf* [At: (a. 1848) URICARIUL X, 19 / V: (ltm; iuz) ***~men*** *sn* / Pl: *~me* / E: lat ***crimin***, fr ***crime***] **1** (Jur) Infracţiune foarte gravă săvârşită contra legilor penale sau morale, pedepsită de legi Si: *nelegiuire, fărădelege*. **2** (Spc) Omor. **3** Faptă rea condamnată de orânduielile sociale. **4** (Îs) *~ de război* Acţiune a membrilor unor forţe armate în timp de război, care violează normele dreptului internaţional. **5** (Îs) *~ împotriva umanităţii* Atrocitate practicată organizat, care violează legile fundamentale ale umanităţii. **6** (Îs) *~ internaţională* Infracţiune deosebit de gravă împotriva legilor şi uzanţelor războiului, precum şi împotriva păcii internaţionale şi umanităţii.

crimănar *sm* vz ***criminal***

crimănariu *sn* vz ***criminal***

crimbă *sf* [At: H XIII, 3 / Pl: *~be* / E: cf *crintă*] (Mol) Unealtă ciobănească cu care se tescuieşte caşul din strecurătoare.

crimen *sn* vz ***crimă***

criminal[1] *sn* [At: PRAVILA (1814), 8 / V: (reg) ***creamănar, cremen~, cremenar, creminar, ~mănar, ~ar***, (înv) ***cremănariu, cremenariu, creminariu***[2], ***~ariu*** / Pl: *~i* / E: ger ***Kriminal*** (*gericht*)] (Îvp) **1** Judecătorie. **2** (Pex) Închisoare. **3** Casă de corecţie. **4** Pedeapsă cu închisoarea.

criminal[2], ***~ă*** [At: CARAGEA, L. 89/6 / V: (îvp) ***cremen~***, (reg) ***creamănar, cremenar, creminar, ~ar***, (înv) ***~ariu, creminariu, cremenariu, cremănariu***, Pl: *~re*, (înv) *~nări, ~nar(i)uri* / Pl: *~i, ~e* şi sn *~uri* / E: fr ***criminel***, lat ***criminalis***] **1-6** *smf, a* (Om) vinovat de crimă **(1-3)** Si: *criminalic* **(1-3)**, (înv) *criminalist*[2]. **7-9** *a* Care constituie o crimă **(1-3)**. **10-12** *a* De crimă **(1-3)**. **13-15** *a* Privitor la judecarea crimelor **(1-3)**. **16** *sm* (Îs) *~ de război* Persoană care a comis crime **(4)** de război. **17** *a* (Îs) *Poliţia ~ă* Departament al poliţiei care anchetează crime **(2)**.

criminalic, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. III, 164 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***kriminalisch***] **1-3** (Înv) Criminal[2] **(2, 4, 6)**.

criminalicesc, ~ească *a* [At: PRAVILA (1814), 132/5 / Pl: *~ceşti* / E: ***criminalic*** + *-esc*] **1-3** Specific crimei **(1-3)**. **4-6** Care se referă la crimă **(1-3)**. **7-9** De crimă **(1-3)**.

criminaliceşte *av* [At: COSTINESCU / E: ***criminalic*** + *-eşte*] **1-3** (Înv) Ca un criminal[2] **(1, 3, 5)**.

criminalion *sn* [At: DIONISIE, C. 166 / V: ***cremen~*** / E: lat ***criminalium***] (Înv; formă grecizată) **1** Judecătorie. **2** Judecată. **3** Judecător. **4** Minister de Justiţie.

criminalist[1], ***~ă*** *smf* [At: DA / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***criminaliste***] (Îvp) **1** Specialist în criminalistică. **2** Criminolog **(1)**. **3** Autor care scrie despre criminalistică.

criminalist[2], ***~ă*** *smf* [At: NEGRUZZI, S. III, 143 / Pl: *~işti, ~e* / E: ***criminal***[2] + *-ist*] **1-3** *smf* (Îvp) Criminal[2] **(1, 3, 5)**.

criminalistică *sf* [At: DEX[2] / E: ger ***Kriminalistik***] Ştiinţă care se ocupă cu cercetarea mijloacelor şi cu elaborarea metodelor de prevenire a infracţiunilor, de examinare a probelor judiciare pentru descoperirea infracţiunilor săvârşite şi a infractorilor.

criminalitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăţi* / E: fr ***criminalité***] **1-3** Săvârşire de crime **(1-3)**. **4-6** Totalitate a faptelor criminale[2] **(2, 4, 6)** dintr-un teritoriu într-o perioadă dată.

criminaliza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: ***criminal*** + *-iza*] A califica o infracţiune drept crimă **(1-3)** şi a o pedepsi în consecinţă.

criminalizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***criminaliza***] Calificare a unei infracţiuni drept crimă **(1-3)** şi pedepsirea ei în consecinţă.

criminar[2] *sn* vz ***criminal***[2]

crimini *vi* [At: ŞEZ. V, 78 / Pzi: *~nesc* / E: cf *încremeni*] A încremeni.

criminogen, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***criminogène***] (Rar) **1-3** Care generează o crimă **(1-3)**. **4-6** Care favorizează comiterea unei crime **(1-3)**.

crimonolog, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***criminologue***] Specialist în criminologie Si: *criminalist*[1] **(2)**.

criminologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***criminologique***] **1** Specific criminologiei. **2** Care se referă la criminologie. **3** Care provine din criminologie. **4** Care aparţine criminologiei.

criminologie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***criminologie***] Ştiinţă a criminalităţii **(1-3)**, a cauzelor ei şi a găsirii metodelor de prevenire şi de combatere a ei.

criminologist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~gişti, ~e* / E: fr ***criminologiste***] (Îvr) Criminolog.

criminţi *vr* [At: ŞEZ. XX, 106 / Pzi: *~ţesc* / E: nct] (Reg; csnp; pbl) A se încrunta.

crin *sm* şi, rar, *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 140/1 / V: (reg) ***clin*** *sm* / Pl: *~i* şi (rar, sn) *~uri* / E: vsl ***кринъ***, bg ***крину***, srb ***krinu*** cf *crâm*] (Bot) **1** *sm* (Şîc) **~ alb** (sau **de grădină**) Plantă erbacee ornamentală, din familia liliaceelor, cu flori, în formă de pâlnie, care cresc în vârful unui lujer, cu petale mari, albe şi strălucitoare şi cu miros plăcut şi puternic Si: (reg) *lilie, lilie-albă, liliom, liliom alb, liliu, paparoase, stânjenei albi* (*Lilium candidum*). **2** *sm* (Şîc) **~ de pădure** (sau *pestriţ, sălbatic*) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina dreaptă şi cu flori roz-violet, cu pete purpuriu închis şi plecate în jos Si: (reg) *aior, aişor, aişor-galben, alior, ain-de-pădure, cerluia turcească, fiere, leurdă, lilie, răsfug, usturoi, usturoiţă* (*Lilium Martagon*). **3** *sm* (Îc) **~albastru** Plantă erbacee din familia liliaceelor (*Agapanthus umbellatus*). **4** *sm* (Îc) **~de-baltă** Plantă erbacee din familia butomaceelor Si: (reg) *fânul câinelui, garoafă de baltă, ghiocel, micşunea de baltă, micşuneaua apei, papură (de) rogojină, păpurică, pipirig înflorit, roşăţea, ţipirig cu flori* (*Butomus umbellatus*). **5** *sm* (Şîc) **~de-apă** (sau **~de-august, ~de-sacsin, ~francez, ~ul-fânului-alb, ~grecesc**) Plantă erbacee din familia liliaceelor (*Hosta plantaginea*). **6** *sm* (Îc) **~de-toamnă** (sau **~ul-fânului-albastru**) Plantă erbacee din familia liliaceelor (*Hosta ventricosa*) Si: (reg) *cală*. **7** *sm* (Îc) **~galben** (sau **~de-toamnă, ~i-broşteşti, ~ul-fânului**) Plantă erbacee din familia

liliaceelor Si: (reg) *dreţ-galben, stânjeni, stânjeni galbeni* (*Hemerocallis lilio-asphalelus*). **8** *sm* (Şîc) **~galben** (sau **de-toamnă, roşu, ~ul-broaştei, ~ul-fânului, ~ul-focului**) Plantă erbacee din familia liliaceelor Si: *frunză lată, găltane, galbene, lalele, lilion, lilion galben, păpurică galbenă, păpuşoraş, stânjen roşu, stânjenel, stânjenel galben, şuvar sălbatic, tulipan galben, tulipani* (*Hemerocallis fulva*). **9** *sm* (Îc) **~roşu** Plantă erbacee din familia amarililacee (*Amaryllis belladona*). **10** *sm* (Şîc) **~galben** (sau **~de-toamnă, ~roşu, ~ul-fânului, ~ul-focului**) Plantă erbacee din familia liliaceelor Si: (reg) *casiţă, căciţă galbenă, coşiţă galbenă, frunză lată, găltane galbene, lalele, liliom, liliom galben, păpurică galbenă, păpuşoiaş, solele, stânjen roşu, stânjeni, stânjenel, stânjenei galbeni, şuvar sălbatic, tulipani, tulipan galben* (*Hemerocallis fulva*). **11** *sm* (Reg; şîc) **~albastru** Stânjenei (*Iris florentina*). **12** *sm* (Reg; şîc) **~albastru, ~vânăt** Stânjenei (*Iris germanica*). **13** *sm* (Reg; şîc) **~galben** Săbioară (*Iris germanica*). **14** *sm* (Reg; îc) **~de-apă, ~galben** Stânjeni (*Iris helophila*). **15** *sm* (Reg; îc) **~galben** (sau **de-apă**) Stânjeni (*Iris pseudacorus*). **16** *sm* (Reg; îac) Răţişoare (*Iris humila*). **17** *sm* (Reg; şîc) **~de-munte** Larice (*Larix decida*). **18** *sm* (Reg) Coroana împăratului (*Fritallaria imperialis*). **19** *sm* (Reg; îc) **~de-apă** Obligean (*Acarus calanues*). **20** *sm* (Reg; îc) **~de-apă** (sau **~vânăt**) Săbiuţă (*Gladialus unbricatus*). **21** *sm* (Reg; îc) **~de-mare** Nufăr alb (*Nymphara alba*). **22** *sm* (Reg; îc) **~mărmurit** Lalea pestriţă (*Fritillaria nieutalis*). **23** *sm* (Reg; îc) **~roşu** Gladiolă. **24** *sm* (Reg; lpl; şîc) **~i-galbeni** Crăiţe (*Tagetes erecta*). **25** *sm* (Reg; lpl; îac) Crăiţe (*Tagetes patula*). **26** *sm* (Reg; îc) **~ul mâţei** Brânduşă-de-toamnă (*Calchicucu autumnale*). **27** *sm* (Reg; îc) **~ul-nevestei** Cârciumărese (*Ziunia elegans*). **28** *sn* (Îc; lpl) **~i-de-mare** Crinoide (**1**). **29** *sn* (Lsg; îac) Crinoid (**2**).

crină *sf* [At: H V, 48 / Pl: *~ne* / E: cf *crivină*] (Mun) Pădure mică de arini.

crinărie *sf* [At: H V, 97 / Pl: *~ii* / E: *crin* + *-ărie*] (Olt; lpl) Diferite specii de crin.

crincă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~nci* / E: bg ***кринка*** cf *crintă*] (Ban) Oboroc lungăreţ, cu care se cară porumbul şi care serveşte şi de leagăn pentru copii.

crincinit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iţi, ~e* / E: nct] (Reg) Amărui.

crincuţă *sf* [At: ANON. CAR / Pl: *~ţe* / E: ***crincă*** + *-uţă*] **1-2** (Şhp) Crincă (mică).

cring *sn* vz ***crâng***

crinieră *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr ***crinière***] (Frm) **1** Coamă. **2** Creastă de corp (cu penaj sau ornamente).

crinişel [At: DR. V, 533 / Pl: *~i* / E: ***crin*** + *-işel*] (Reg) **1-2** *sm* (Şhp) Crinişor. **3** *av* Alb ca crinul (**1**).

crinişor *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***crin*** + *-(i)şor*] **1-2** (Şhp) Crin (**1**) (mic) Si: (reg) *crinişel* (**1-2**).

criniu, ~ie *a* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***crin*** + *-iu*] (Îvr) Care este alb ca un crin (**1**).

crinoid *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***crinoïde***] (Zlg) **1-2** (Lpl) Clasă de echinoderme cu aspect de floare, care trăiesc fixate în zonele abisale Si: *crini*(**28**)*-de mare*. **2** (Lsg) Exemplar din crinoide (**1**) Si: *crin*(**29**)*-de-mare*.

crinolină *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 327 / Pl: *~ne* / E: fr ***crinoline***] Fustă lungă şi largă, în formă de clopot, aşezată pe balene sau arcuri subţiri de oţel, la modă pe la mijlocul sec. XIX Si: *malacof*.

crinos, ~oasă *a* [At: POLIZU / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***crin*** + *-os*] (Rar) **1** Asemănător cu crinul (**1**). **2** Specific crinului (**1**). **3** Care se referă la crin (**1**). **4** Care provine de la crin (**1**). **5** Care aparţine crinului (**1**). **6** Plin de crini (**1**).

crinovil *sn* [At: DEX² / E: nct] Fibră sintetică obţinută din policlorură de vinil, care, tricotată şi purtată direct pe corp, se încarcă cu sarcini electrice cu efect terapeutic.

crintă *sf* [At: LB / V: ***crân~*** / Pl: *~te* şi *~nţi* / E: vsl ***криница*** cf bg *кииила* „vas", srb ***krinika*** „tigaie"] **1** (Pop) Vas în care ciobanii storc zerul din caş. **2** (Reg; pan) Masă lungă şi scundă, cu patru picioare, făcută dintr-o bucată de lemn cu ramă pe laturi, pe care se toacă carnea (când se taie porcii). **3** (Reg) Vas mare din doage sau dintr-un trunchi de copac scobit în care se pun rufele la spălat Si: *pârlău*. **4** (Trs) Lemn cioplit în patru feţe aşezat în marginea podului din faţa morii.

crinti *v* vz ***scrânti***

crio- [At: DN³ / E: fr ***cryo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificaţia: **1-2** „(referitor la) frig".

crioanestezie *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cryoanesthésie***] Anestezie la frig.

criobiologie *sf* [At: DEX² / P: *cri-o-bi-o~* / Pl: *~ii* / E: eg ***cryobiology***] Disciplină care studiază efectele temperaturilor joase asupra organismelor vii.

criocauter *sn* [At: DEX² / P: *cri-o-ca-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***cryocautère***] Instrument pentru distrugerea unor ţesuturi patologice cutanate prin congelare cu zăpadă carbonică.

criofil, ~ă [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cryophile***] **1-2** *smf, a* (Organism) care trăieşte la temperaturi scăzute.

criofită *sf* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***chryophites***] **1** (Lpl) Grup de plante format din alge, muşchi, ciuperci şi bacterii adaptate la temperaturi joase. **2** (Lsg) Plantă care face parte din criofite (**1**).

criogenic, ~ă *a* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cryogénique***] **1** Specific criogeniei. **2** Referitor la criogenie. **3** Care provine de la criogenie. **4** Care aparţine criogeniei. **5** (D. timp) Care produce scăderea temperaturii.

criogenie *sf* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cryogénie***] Producere artificială a temperaturilor joase.

crioglobulină *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***cryoglobuline***] Globulină patologică din serul sangvin, perceptibilă la frig.

criohidrat *sm* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~aţi* / E: fr ***cryohydrate***] Substanţă cristalină obţinută prin răcirea în apă a unei soluţii.

criolit *sm* [At: CADE / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~iţi* / E: fr ***cryolite***, ger ***Kriolith***, rs ***криолит***] Fluorură dublă de sodiu şi aluminiu, întrebuinţată în metalurgie şi în industria sticlei.

criolită *sf* vz ***criolit***

criologie *sf* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cryologie***] Capitol al fizicii care studiază procedeele de obţinere a temperaturilor joase, proprietăţile corpurilor şi fenomenele specifice care se manifestă aproape de zero absolut Si: *crionică*.

criometric, ~ă *a* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cryométrique***] **1** Specific criometriei. **2** Referitor la criometrie. **3** Care provine din criometrie. **4** Care aparţine criometriei.

criometrie *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / *~ii* / E: fr ***cryométrie***] Metodă de determinare a greutăţii moleculare a substanţelor prin măsurarea coborârii temperaturii de solidificare într-un solvent Si: *crioscopie*.

criometru *sn* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***cryomètre***] Crioscop.

crionică *sf* [At: DEX² / P: *cri-o~* / E: eg ***cryonics***] Criologie.

criopedogeneză *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***cryopédogenèse***] Formare şi evoluţie a solului sub acţiunea îngheţului.

criopedologie *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / E: fr ***cryopédologie***] Cercetare a comportării solului la îngheţ.

crioplanaţie *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cryoplanatio***] Altiplanaţie.

crioscop *sn* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***cryoscope***] Aparat pentru determinat greutatea moleculară a substanţelor Si: *criometru*.

crioscopie *sf* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cryoscopie***] Criometrie.

criosferă *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / E: fr ***cryosphère***] Înveliş al suprafeţei terestre în zona de interferenţă a atmosferei, hidrosferei şi litosferei cu gheaţa sau cu posibilitatea formării acesteia.

criostat *sn* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***cryostat***] Instalaţie pentru producerea şi menţinerea unei temperaturi scăzute constante.

crioşoc *sn* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~uri* / E: ***crio***[terapie] + ***şoc***] Şoc la frig.

crioterapie *sf* [At: DEX² / P: *cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cryothérapie***] Metodă de tratament care foloseşte congelarea cu ajutorul zăpezii carbonice în afecţiuni dermice.

criotron *sn* [At: DEX / P: *cri-o~* / Pl: *~oane* / E: fr ***cryotrone***] Dispozitiv cu funcție de releu, dintr-un fir supraconductor pus în interiorul unei înfășurări electrice, folosit în construcția unor calculatoare electronice.

crioturbație *sf* [At: DN³ / P: *cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cryoturbation***] Deplasare a particulelor din sol sub acțiunea alternanței înghețului cu dezghețul.

cripalcă *sf* [At: DAMÉ, T. 136 / Pl: *~lce* / E: sl ***крепит*** sau ***крепелъ***] (Tex; reg) Scândurică cu crestături la războiul de țesut, în care se bagă întinzătorul ca să nu dea înapoi sulurile Si: (reg) *tocălire*, *căițel*, *cordenci*, *piedică*, *proptar*, *răzuș*, *scară*, *scaun*, *tocălire*.

cripeu *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: fr ***crêpé***] (Îrg) Mănunchi de păr pe care femeile îl puneau sub părul lor, ca să pară mai des.

cripit, ~ă *a* vz ***încropit***

cripsion *sn* [At: IORGA, S. D. VIII, 55 / P: *~si-on* / Pl: *~oane* / E: ngr ***κρυψιώνα***] (Grî) Loc închis pentru bagaje, într-o trăsură Si: (înv) *chichiță*.

criptă [At: ODOBESCU, S. I, 340 / Pl: *~te* / E: fr ***crypte***, lat ***crypta***, gr ***κρύπτη***] **1** Construcție subterană într-un templu antic, în care se păstrau obiecte de cult, arhiva, tezaurul. **2** Construcție (mai ales în forma unei bolți sub biserică) în care se depun sicriele morților Si: *cavou*, (îrg) *bolniță*, *gropniță*. **3** (Med) Adâncitură mică, în formă de tub, pe suprafața unei mucoase.

criptic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cryptique***] **1** Ascuns. **2** (Îs) *Limbaj ~* Limbaj obscur. **3** (D. țesuturi animale) Cu ascunzători, focare de infecție.

criptie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptie***] (Ant) **1** Probă de inițiere cu care se încheia educația spartană. **2** Expediție nocturnă de asasinare în masă a iloților, ce însoțea criptia (1).

cripto- [At: DN³ / E: fr ***crypto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** „ascuns". **2** „secret".

criptocristalin, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cryptocristallin***] (D. minerale și roci) Care este foarte fin cristalizat.

criptodepresiune *sf* [At: DN³ / Pl: *~ni* / E: fr ***cryptodépression***] Depresiune ascunsă umplută cu apele unui lac adânc.

criptofită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***cryptophyte***] **1** (Lpl) Gen de plante erbacee perene care trăiesc și iarna prin rădăcinile adânc înfipte în pământ. **2** (Lsg) Exemplar din criptofite (1).

criptoftalmie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptophtalmie***] Malformație congenitală a ochilor care, rudimentar dezvoltați, sunt acoperiți de pleoape.

criptogamă [At: DA / Pl: *~me* / E: fr ***cryptogame***, ger ***Kryptogame***] **1** *sf* (Lpl) Grup mare de plante inferioare, fără flori, care se înmulțesc prin spori. **2** *sf* (Lsg) Plantă care face parte din grupul criptogamelor (1). **3** *af* Care este lipsită de flori și se înmulțește prin spori.

criptogamic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cryptogamique***] **1** Specific criptogamelor (1). **2** Care se referă la criptogame (1). **3** Care aparține criptogamelor (1). **4** Care provine de la criptogame (1).

criptogamie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptogamie***, ger ***Kryptogamie***] (Rar) Înmulțire prin spori.

criptogenetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cryptogénétique***] (Dbl) Idiopatic.

criptograf *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***cryptographe***] (Nob) **1-4** Persoană care se pricepe să scrie (sau să descifreze) criptograme (2-3).

criptografia *vt* [At: CREȚU, ap. MARDARIE, L. 17 / Pzi: *~iez* / E: ***criptografie***] (Rar) **1** A scrie în criptograme (2). **2** A compune criptografii (3). **3** A compune criptograme (3).

criptografic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***cryptographique***] **1** Specific criptografului (1). **2** Care se referă la criptograf (1). **3** Care aparține criptografului (1). **4** Care provine de la criptograf (1). **5** Cu criptograme (2).

criptografie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptographie***] **1** Scriere cu criptograme (2). **2** Disciplină care se ocupă cu studiul criptogramelor (1-2) **3** Joc distractiv constând în descifrarea unei fraze scrise cu ajutorul unor semne, numere, desene etc.

criptogram *sn* vz ***criptogramă***

criptogramă *sf* [At: CREȚU, ap. MARDARIE, L. / V: ***criptogram*** / Pl: *~me* / E: fr ***cryptogramme***] **1-2** (Document scris cu) caractere secrete. **3** Joc distractiv constând din împărțirea cuvintelor unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată, urmând să fie aflat modul și locul în care ele se succedă.

criptolog, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***cryptologue***] Specialist în criptologie.

criptologie, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~gici*, *~gice* / E: fr ***cryptologique***] De criptologie.

criptologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptologie***] Disciplină care se ocupă cu coduri secrete, documente cifrate.

criptomenoree *sf* [At: DN³ / Pl: *~ei* / E: fr ***cryptomenorhée***] Lipsă a fluxului menstrual extern.

criptomnezie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptomnésie***] Incapacitate de a diferenția evenimentele trăite de cele din vise, de cele citite sau de cele auzite.

criptonim, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cryptonyme***] **1** *a* Cu nume ascuns. **2** *sn* (Iuz) Pseudonim. **3** *sn* Lucrare semnată cu un pseudonim.

criptopodie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptopodie***] Diformitate prin umflarea considerabilă a feței dorsale a piciorului.

criptorhidie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cryptorchidie***] Anomalie congenitală caracterizată prin oprirea testicolului în cavitatea abdominală sau în canalul inghinal.

criptoscop *sn* [At: DN³ / Pl: *~oape* / E: fr ***cryptoscope***] Vapor pentru examene radioscopice în camere luminate.

criptotuberculoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***crypto-tuberculose***] Tuberculoză ascunsă, cu leziuni atribuite unei alte boli.

cris *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 287/8 / Pl: *~uri* / E: ngr ***χρυσυς*** cf *criză*] (Înv) Critică.

crisalidă *sf* [At: I. IONESCU, P. 333 / V: ***~iza~*** / Pl: *~de* / E: lat ***crisalis***, ***~idis***, fr ***crysalide***, gr ***χρυσαλλίς***] **1** Nimfă a lepidopterelor, al cărei tegument are reflexe metalice. **2** (Pex) Gogoașă în care este închisă nimfa lepidopterelor.

crisantim *sn* vz ***crizantemă***

criselefantin, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i*, *~e* / E: ***chryséléphantin***] (D. statui) Executat din aur și fildeș.

crisis *sn* vz ***criză***

crisnă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: cf ger *Kreisen*] (Reg) Fiecare dintre cele două dârguri mici, folosite la spălarea aurului.

criso- [At: DN³ / V: ***cris-***, ***criz-***, ***hr~*** / E: fr ***chrys***(o)-] Element de compunere savantă cu semnificația: **1** „(de) aur". **2** „în legătură cu aurul".

crisoberil *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***chrysoberyl***] Mineral transparent, de culoare verde, foarte rar, folosit ca piatră semiprețioasă.

crisofenină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***chryophénine***] Colorant galben pentru bumbac, lână și mătase.

crisograf *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr ***chrysographe***] Copist care scrie cu litere de aur.

crisografie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chrysographie***] Arta de a scrie cu litere de aur.

crisoidină *sf* [At: DEX² / P: *~so-i~* / Pl: *~ne* / E: fr ***chrysoïdine***] Colorant galben obținut din anilină și întrebuințat pentru piele, hârtie, iută, tapete, lacuri etc.

crisolit *sn* [At: DA ms / V: ***~izo~*** / Pl: *~e* / E: fr ***chrysolithe***, ger ***chrysolith***] Piatră prețioasă verde-gălbuie cu luciu sticlos, măsliniu.

crisopraz *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr ***chrysoprase***] Varietate de calciclorură de culoare verde.

crisoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***chrysothérapie***] (Med) Tratament antireumatismal cu săruri de aur.

crispa *vtr* [At: NEGRUZZI, ap. TDRG / Pzi: *~pez* / E: fr ***crisper***, lat ***crispare***] **1-2** (D. mușchi, artere, nervi etc.) A (se) contracta (încrețindu-se la suprafață) în mod involuntar. **3-4** (D. fețele oamenilor) A (se) zgârci. **5-6** (D. degete) A (se) încleșta.

crispare[1] *sf* [At: DA / Pl: *~pări* / E: ***crispa***] Contractare în mod involuntar a mușchilor, a nervilor, a feței etc. Si: *crispat*[1].

crispare[2] *sf* [At: LTR / Pl: *~pări* / E: ger ***Krispeln***] Operație prin care se înmoaie pieile tăbăcite.

crispat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***crispa***] Crispare[1].

crispat[2]***, ~ă*** *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 16 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crispa***] (D. mușchi) Contractat.

crispație *sf* [At: CARAGIALE, S. 153 / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***crispation***] (Asr) Crispare[1].

crispațiune *sf* vz ***crispație***

cristac *sn* [At: REV. CRIT. III, 120 / V: (reg) ***~aci*** (Pl: *~tece*), (reg; sgp) ***~ace*** / Pl: *~ace* / E: bg ***кръстокъ***] (Pes; pop) Crâsnic.

cristace *sn* vz ***cristac***

cristaci *sn* vz ***cristac***

cristal *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 81/2 / V: (înv) ***~tial, ~ișt~,*** (reg) ***~ar*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: ngr ***χρύσταλλος***, lat ***crystallus*** (pentru *cristal, cristar*), pn ***kryształ***, mg ***kristaly***, cf *cleștar, crestal, cristalin, cristaliza*] **1** Substanță minerală solidă cu o structură internă regulată, sub forma unor poliedre. **2** (Pan) Forme geometrice pe care le ia apa sau alte lichide când încep să înghețe. **3** (Îs) *~ de stâncă* Varietate de cuarț transparentă, incoloră, folosită în industria optică, radiotehnică sau ca piatră semiprețioasă. **4** Sticlă, fabricată special, incoloră, transparentă, care refractează puternic lumina, folosită la fabricarea lentilelor și a unor obiecte de lux Si: (înv) *cleștar*. **5** Obiect fabricat din cristal **(1, 4)**. **6** (Atm; înv; șîs) *~ul ochiului* Cristalin **(5)**. **7** (Îs) *~e lichide* Substanțe mezoforme folosite la realizarea unor dispozitive optoelectronice de afișare.

cristalifer, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cristallifère***] Care conține cristale **(1, 2)**.

cristalin, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 316 / Pl: *~i, ~e* și (sn) *~uri* / E: fr ***cristallin***] **1** *a* (D. roci) Din cristal **(1)**. **2-4** *a* Ca cristalul **(1-3)**. **5** *a* Specific cristalului **(1)**. **6** *a* Referitor la cristal **(1)**. **7** *a* Care aparține cristalului **(1)**. **8** *a* Care provine de la cristal **(1)**. **9** *sn* (Atm) Partea lenticulară a ochiului care se află îndărătul irisului și aduce pe retină imaginea obiectelor Si: (înv) *cristal* **(6)**. **10** *sn* Ansamblu sau formație de șisturi cristaline **(1)** dintr-o regiune. **11** *a* (D. podișuri, munți etc.) Care este format din șisturi cristaline **(1)**.

cristalină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 576 / Pl: *~ne* / E: fr ***cristalline***, ger ***Kristallin***] (Chm; înv) Anilină.

cristalinitate *sf* [At: DEX[2] / E: ***cristalin*** + *-itate*] (Glg) Grad de cristalizare a unei roci eruptive.

cristalit *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ger ***Kristallite***] Microcristal de dimensiuni mici din alcătuirea unui corp policristalin.

cristaliza [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pzi: *~zez* / E: fr ***cristalliser***] **1-2** *vtr* A (se) face cristale **(1)**. **3** *vi* A lua forme de cristal **(2)**. **4-5** *vi* (D. idei, sentimente) A lua (sau a da) formă clară, frumoasă, artistică.

cristalizabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cristallisable***] **1-2** Care (se) poate cristaliza. **3** Care poate fi făcut să se cristalizeze.

cristalizare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 23 / Pl: *~zări* / E: ***cristaliza***] **1-2** Transformare în cristale **(1-2)** Si: *cristalizat*[1] **(1-2)**, *cristalogeneză* **(1-2)**, (înv) *cristalizație* **(1-2)**. **3** Luare de forme de cristal **(2)** Si: *cristalizat*[1] **(3)**, (înv) *cristalizatie* **(3)**. **4-5** Luare (sau dare) de formă clară, frumoasă, artistică Si: *cristalizat*[1] **(4-5)**.

cristalizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cristalizare***] **1-5** Cristalizare **(1-5)**.

cristalizat[2]***, ~ă*** *a* [At: MURGOCI – LUDWIG, M. 62 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cristaliza***] **1** Care este transformat în cristale **(1)**. **2** Care este format din cristale **3** (Pex; d. idei, noțiuni, cunoștințe etc.) Bine conturat.

cristalizator *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***cristallisoir***] **1-2** Vas de laborator (sau aparat industrial) pentru cristalizarea **(1)** soluțiilor Si: *cristalizor*. **3** Vas (de sticlă) umplut cu un dezinfectant în care se țin bisturiele spre a le păstra sterile.

cristalizație *sf* [At: DA / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***cristallisation***] (Înv) **1-3** Cristalizare **(1-3)**.

cristalizațiune *sf* vz ***cristalizație***

cristalizor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***cristallisoir***] Cristalizator **(1)**.

cristalogeneză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: cf fr *cristallogénie*] **1** Studiu al condițiilor de formare a cristalelor **(1)**. **2-3** Cristalizare **(1-2)**.

cristalogenic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***crystallogénique***] **1** Specific cristalogeniei. **2** Care se referă la cristalogenie. **3** Care provine din cristalogenie. **4** Care aparține cristalogeniei.

cristalogenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***crystallogénie***] Cristalogeneză **(1)**.

cristalograf *sm* [At: MURGOCI–LUDWIG, M. / Pl: *~i* / E: fr ***cristallographe***] Specialist în cristalografie.

cristalografic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cristallographique***] **1** Specific cristalografiei. **2** Care se referă la cristalografie. **3** Care provine din cristalografie. **4** Care aparține cristalografiei.

cristalografie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***cristallographie***] Știință a formelor și legilor de formare a cristalelor **(1)**.

cristalofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***crystallophobie***] Teamă patologică de obiecte de cristal **(4)**.

cristaloid, ~ă [At: SANDU-ALDEA, S. 130 / P: *~lo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***cristalloïde***] **1** *a* Care are înfățișarea unui cristal **(1)**. **2** *sm* Substanță care cristalizează **(1)** ușor și care, în stare de soluție poate trece prin membrane vegetale sau animale.

cristalometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***crystallométrique***] **1** Specific cristalometriei. **2** Care se referă la cristalometrie. **3** Care provine din cristalometrie. **4** Care aparține cristalometriei.

cristalometrie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***cristallométrie***] Disciplină care se ocupă cu studiul formelor geometrice ale cristalelor **(1)**.

cristaș[1] *sm* [At: CV, III / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Claie de grâu formată din 14 snopi.

cristaș[2] *sn* vz ***crâstaș***

cristă *sf* [At: ALECSANDRI, P. III, 93 / Pl: *~te* / E: fr ***crête***, lat ***crista*** cf *creastă*] (Frî; Itî) Panaș.

cristealniță *sf* vz ***cristelniță***

cristei[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Pes) Crâsnic.

cristei[2] *sm* [At: LB / V: ***~el*** / Pl: *~* / E: cf *cârstei*] **1** (Orn; reg) Cârstei. **2** (Îc) **~de-baltă** Pasăre migratoare acvatică, cu aripi scurte, cu cioc lung, ascuțit și cu penaj brun-măsliniu (*Rallus aquaticus*). **3** (Reg) Joc la priveghi nedefinit mai îndeaproape.

cristel *sm* vz ***cristei***[2]

cristelniță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 52/2 / V: (înv) ***cârs~, ~teal~, cres~*** / Pl: *~țe* / E: sl ***кръстиҳница***] (Bis; rit ortodox) Vas mare cu apă sfințită, în care se afundă copilul la botez Si: (înv) *colimvitră*, (Itî) *baptisteriu*.

cristeneasă *sf* vz ***cârsteneasă***

cristenească *sf* vz ***cârstenească***

cristial *sn* vz ***cristal***

cristiană *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~iene* / E: fr ***cristiania***] Oprire la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate.

cristianism *sn* [At: DEX[2] / P: *~ti-a~* / E: fr ***christianisme***] (Liv) Creștinism.

cristienească *sf* vz ***cristenească***

cristineasă *sf* vz ***cârsteneasă***

cristinească *sf* vz ***cristenească***

cristir *sn* vz ***clistir***

cristireaz *si* [At: FURTUNĂ, C. 113 / Pl: *~ezi* / E: nct] (Orn; reg) Pasăre sălbatică nedefinită mai îndeaproape.

cristirui *vt* [At: CALENDARIU (1814), 176/2 / Pzi: *~esc* / E: ***cristir***] (Înv) A face cuiva clismă.

cristof *sn* vz ***cristofor***

cristofoară *sf* vz ***cristofor***

cristofoare *sf* vz ***cristofor***

cristofor *sn* [At: TDRG / V: ***~tof*** *sn*, ***~ea, ~ă, ~oare, ~oară*** *sf* / Pl: *~i* / E: (iarba Sfântului ***Cristofor***)] (Bot; reg) Orbalț (*Actaea spicata*).

cristoforă *sf* vz ***cristofor***

cristoforea *sf* vz ***cristofor***

cristoforiță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***cristofor*** + *-iță*] (Bot; reg) Orbalț (*Actaea spicata*).

cristomație *sf* vz ***crestomație***

cristov[1] *sn* vz ***hristov***

cristov[2] *sn* vz ***cârstov***

criș[1]***, ~ă*** [At: POLIZU / V: ~a / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *a* (Mol; îe) **~u** (sau **~a) eu, el (ea)** sau **~u lui** sau **(ei)!** Ferice de (mine, el, ea)! **2** *a* (Nob) Puternic. **3** *sf* (Îvr; îf *crișa*) Fată bătrână.

criș[2] *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 187 / Pl: (pbl) *~uri* / E: net] (Reg) **1** Murdărie. **2** Noroi. **3** Jeg.

crișa *a* vz ***criș***[1]

crișan[1]***, ~ă*** [At: GORJAN, H. I, 77/6 / Pl: *~i, ~e* / E: ***criș***[1] + *-an*] (Reg) **1** *a* Criș[1] **(1)**. **2** *a* (Rar) Criș[1] **(5)**. **3** *sm* Holtei tomnatic.

crișan[2]***, ~ă*** [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***Criș*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Locuitor) din regiunea Crișurilor.

crișan[3] *sm* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~șeni* / E: ***Criș*** + *-an*] Pește alb din Crișul-Negru și pâraiele bihorene, nedefinit mai îndeaproape.

crișca *v* vz ***crâșca***

crișcare *sf* vz ***crâșcare***

crișcat *sn* vz ***crâșcat***

crișcă[1] *sf* [At: H XVIII, 173 / Pl: nct / E: ucr ***кришка***, srb ***krizka***] (Ban; Buc) **1** Bucățică. **2** Felie. **3** Drob (de sare).

crișcă[2] *sf* [At: H. III, 386 / Pl: nct / E: cf bg *кришом*] **1** (Orn; reg; pbl) Pescărel-albastru (*Alcedo althis*). **2** (Trs) Fată naivă. **3** (Trs) Proastă.

crișcătură *sf* vz ***crâșcătură***

crișcoi *sn* [At: H XVIII, 173 / V: (reg) *~on* / Pl: *~oaie* / E: ***crișcă*** + *-oi*] (Ban) Bucată mare.

crișcon *sn* vz ***crișcoi***

crișcovă *sf* [At: ANTIPA, P. 779 / Pl: *~ve* / E: cf *crișcă*[2]] (Orn; reg) Chirighiță (*Sterna hirundo*).

crișel, ~ea *a* vz ***criș***[1]

crișeu *sm* vz ***criș***[1]

crișmar *sm* vz ***cârciumar***

crișmă[1] *sf* vz ***crijmă***[1]

crișmă[2] *sf* vz ***cârciumă***

crișmăreasă *sf* vz ***crâșmăreasă***

crișni *v* vz ***crâșni***

crișniță *sf* [At: H I, 369 / Pl: *~țe* / E: (pbl) vsl ***кризника***] (Reg; ned) O parte a morii de vânt.

crispan *sn* vz ***grișpan***

crispant *sn* vz ***grișpan***

criștai *sn* vz ***cleștar***[1]

criștal[1] *sfn* vz ***cristal***

criștal[2] *sfn* vz ***cleștar***

criștalit, ~ă *a* vz ***cristalin***

criștar *sn* vz ***cleștar***

criteriu *sn* [At: HASDEU, I. C. 125 / Pl: *~ii* / E: fr ***critérium***] **1** Punct de vedere, principiu, normă pe baza cărora se clasifică, se definește, se apreciază ceva. **2** Probă, concurs pentru selectarea celor mai buni sportivi dintr-o anumită ramură.

critic, ~ă [At: ȘINCAI, HR. II, 51/19 / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***criticus, ~a, ~um***, fr ***critique***] **1** *a* Care demonstrează o evaluare atentă și o judecată pătrunzătoare (a unui fenomen, a unei activități, a unei opere literare, de artă etc.). **2** *a* Înclinat să critice. **3** *a* Preocupat de a examina și a evalua un fenomen, o activitate etc. **4** *a* Care anunță o criză, o schimbare (mai ales în rău). **5** *a* (Îs) *Simptom ~* Care poate determina o criză, o schimbare (în bine și mai ales în rău) Si: *decisiv, hotărâtor*. **6** *a* Primejdios. **7** *a* (La copii; îs) *Vârstă ~ă* Vârsta trecerii de la copilărie la adolescență, când sunt expuși la schimbări fizice și de comportament. **8** *a* (Fiz; îs) *Temperatură ~ă* Temperatura deasupra căreia un gaz nu mai poate fi lichefiat. **9** *a* (Fiz; îs) *Stare ~ă* Stare a substanței, în care dispare deosebirea dintre fazele lichidă și gazoasă. **10** *a* (D. presiunea, volumul unei substanțe) Valoare la care o substanță e în stare critică **(9)**. **11** *a* (Teh; înv; îs) *Iuțeală ~ă* Viteză până la care un lichid curge normal sau arborele unei mașini se mișcă normal. **12** *a* (Îs) *Situație ~ă* Situație foarte periculoasă pentru starea fizică, psihică, economică etc. a unei ființe sau a unui grup de ființe. **13** *sm* Persoană care examinează, interpretează și evaluează opere literare și artistice. **14** *sm* Persoană care critică. **15** *a* (Îs) *Aparat ~* Totalitatea notelor, comentariilor etc. introduse la editarea unui text pentru a permite controlul modului de alcătuire a ediției. **16** *a* (Îs) *Ediție ~ă* Ediție a unui text însoțită de un aparat critic. **17** *sf* Analiză, evaluare a unor opere literare, artistice, a activității unor persoane sau colective. **18** *sf* (Îs) *~ă literară* (*și artistică*) Ramură a literaturii care analizează, interpretează și evaluează fenomenul literar și artistic (contemporan). **19** *sf* (Îs) *~ă de text(e)* Comentarii asupra formei și conținutului unui text. **20** *sf* (Îe) **A fi sub orice ~ă** A fi de o calitate foarte scăzută. **21** *sf* (Îe) **A fi mai presus de orice ~ă** A fi la un nivel foarte ridicat. **22** *sf* Articol, studiu, ansamblu de studii de critică **(17)**. **23** *sf* Judecare severă a unei stări de lucruri sau acțiuni, prin evidențierea aspectelor negative.

critica *vt* [At: I. GOLESCU, ap. DA / V: (Trs; înv) ***~iza*** / Pzi: *critic* / E: fr ***critiquer***] **1** A arăta, după o cercetare atentă, defectele unei lucrări științifice, literare, artistice etc. sau ale unei persoane ori acțiuni. **2** A examina și a evidenția (cu răutate) părțile slabe ale unei persoane, acțiuni etc. **3** A mustra. **4** A bârfi. **5** A blama. **6** A cârti.

criticabil, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. F. 96 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***critiquable***] **1-2** Care poate fi criticat **(1-2)**.

criticant, ~ă *smf, a* [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***critiquant***] (Rar) **1-2** (Persoană) gata oricând să critice. **3-4** (Persoană) care bârfește Si: *bârfitor, intrigant*.

criticare *sf* [At: DA / Pl: *~cări* / E: ***critica***] **1** Relevare, după o cercetare atentă, a defectelor unei lucrări științifice, artistice etc. sau ale unei persoane, acțiuni etc. Si: *criticat*[1] **(1)**. **2** Examinare și evidențiere (cu răutate) a părților slabe ale unei persoane, acțiuni etc. Si: *criticat*[1] **(2)**. **3** Mustrare. **4** Bârfire. **5** Blamare. **6** Cârtire. **7** (Înv) Critică **(17)**. **8** (Înv) Critică **(23)**.

criticarisi *vt* [At: (a. 1837) IORGA, S. D. VI, 121 / Pzi: *~sesc* / E: ***critica*** + *-arisi*] (Înv) A critica.

criticastru *sm* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~aștri* / E: ger ***Kritikaster***] Critic neînsemnat (și lipsit de onestitate).

criticat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***critica***] **1-2** Criticare **(1-2)**. **3** Mustrare. **4** Bârfire. **5** Blamare. **6** Cârtire. **7** Critică **(23)**.

criticat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***critica***] Căruia i s-a făcut o critică **(23)**.

criticesc, ~ească *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 15/5 / Pl: *~cești* / E: ***critic*** + *-esc*] (Înv) Critic **(4)**.

criticism *sn* [At: HASDEU, I. C. 68 / Pl: *~e* / E: fr ***criticisme***, ger ***Kritizismus***] **1** (Înv) Analiză critică a lucrurilor sau a faptelor. **2** Tendință exagerată de a critica. **3** Atitudine critică față de societate, exprimată în opere științifice și literare. **4** (Flz) Sistem filozofic (al lui Kant) care pune în discuție capacitatea de cunoaștere.

criticist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***criticiste***] **1-2** Adept al criticismului **(2, 4)**.

criticomanie *sfs* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 108, 5/1 / E: ***critic*** + ***manie***] Mania de a critica.

critieneascǎ *sf* vz ***cârstăneascǎ***

critiza *v* vz ***critica***

crițar *sm* vz ***creițar***

criță [At: ALECSANDRI, P. III, 254 / E: ucr ***кришия***] (Mol; Buc) **1** *sf* Oțel foarte dur (pentru scule). **2** *sf* (Înv; îe) **A fi om de ~țe** A răbda mult. **3** *av* Foarte. **4** *sf* (Înv; îe) **A fi iute ca ~ța** A fi harnic și vioi. **5** *sf* (Înv; îe) **A fi ~ și oțel** A fi energic. **6** *sf* (Înv; îe) **A fi ~ la minte** (sau **la cap)** A fi deștept. **7** *av* (Îe) **Beat ~** Foarte beat.

crițărel *sn* [At: DA ms / Pl: *~ei* / E: ***crițar*** + *-el*] (Bot; reg) Plantă erbacee nedefinită mai îndeaproape.

crițos, ~oasă *a* [At: PAMFILE, D. 115 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *criță* + *-os*] (Mol) **1** Rău. **2** Arțăgos. **3** Violent.

crius *sn* vz ***crov***

criv, ~ă [At: H III, 71 / Pl: *~i, ~e* / E: net] (Reg) **1-2** *a, smf* Griv.

crivac[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ace* / E: bg, ucr ***кривак***] **1** (Ban) Cârjă. **2** (Ban) Ciomag. **3** (Reg) Fiecare din lemnele care fixează piatra zăcătoare a morii. **4** (Reg) Parte a luntrei. **5** (Reg) Lemnul scheletului transversal al luntrei. **6** (Reg) Chinga unei luntre. **7** (Reg) Coastele luntrei. **8** (Reg) Manivelă (la tocilă). **9** (Reg; pex) Bară cu mânere la capete, pentru scosul apei din puț. **10** (Reg) Scripete. **11** (Reg) Macara.

crivac[2] *s* [At: BRĂESCU, M. 77 / Pl: *~ace* și (pbl) *~aci* / E: srb ***krivak***] (Reg) Creițar.

crivaci *sn* [At: DDRF / Pl: *~ace* / E: ***crivac***[1]] Aparat simplu format dintr-o bară orizontală și una verticală, acționat de un animal și servind la ridicarea greutăților sau la punerea în mișcare a unei mașini.

crival[1] *s* [At: H XIV, 21 / E: srb ***krivalja*** cf *crivală*] (Reg) Soi de strugure nedefinit mai îndeaproape.

crival[2] *sm* vz ***crivală***

crivală *sf* [At: DAMÉ, T. 173 / V: ***gri~, ~vea~*** *sf*, (3) ***~al*** *sm* / Pl: *~le* și *~vele, ~văli* / E: sl ***кривъ*** cf *crivac, crival*] **1** (Mol; Buc) Unealtă ciobănească. **2-3** (Psr; Mol; Buc) Trepied sau bucată de lemn din care se improvizează un suport pentru drobul de sare pe care-l ling oile. **4** (Reg) Băț despicat în două la un capăt, cu care se prindeau șerpii. **5** O parte a joagărului care transmite mișcarea roții Si: (pop) *coacă, cocârlă, crivea* (**2**), *manivelă, vârtej*. **6** Unealtă pentru confecționarea frânghiilor. **7** (Dog) Clește de lemn al tâmplarului Si: *teasc, crivea* (**3**). **8** (Trs) Spărgătoare de alune sau de nuci. **9** (Reg) Lemnul orizontal care ține stâlpii șteampurilor în mină. **10** (Mun; îf *crival*) Lemnul care se pune lângă foc, între pereții stânei și pe care se pun lemnele la uscat.

crivat *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 17 / V: ***crev~*** / Pl: *~uri* și *~e* / E: ngr ***χρεββάτι***] (Mol) Pat (portativ) cu tăblii la capete, făcut de meșteri specializați.

crivă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ve* / E: net] (Îrg) Crivină (**2**).

crivăț *smn* [At: CORESI, PS. 210 / V: (Mol) ***~veț*** (A: *~veț*), ***griveț*** / Pl: *~uri* sn (rar) *~veți, ~vați sm* / E: bg ***кривецъ***] **1** Vânt puternic ce suflă iarna în Moldova și Câmpia Dunării dinspre nord-est sau de la est Si: (reg) *secuiul*, (pop) *traistă-goală*. **2** Vânt geros Si: (reg) *bihorel, șieș, fueș*.

crivățan, ~ă *a* vz ***crivățean***

crivățean, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 21 / V: ***~țan ~ă, ~veț~, ~ă, ~voțan, ~ă*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***crivăț*** + *-(e)an*] (Mol) Nordic.

crivea *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ele* / E: ***crivală***] **1** Bucată curbă de lemn ca o greblă la capătul de jos al coadei de la coasă, pentru adunarea în mănunchi a cerealelor tăiate Si: *hreapcă*. **2** Crivală (**5**). **3** Crivală (**7**). **4** (Dog) Unealtă folosită la legatul cercurilor de lemn. **5** (Mun; lrț) Întinzător. **6** (Mun; lrț) Băț de strâns pânza pe sulul dinainte. **7** (Mun; mpl) Cocârlă. **8** Parte a fântânii care leagă cumpăna de prăjină.

criveală *sf* vz ***crivală***

crivei[1] *sm* [At: DA ms / Pl: ~ / E: sl ***крив*** + *-ei*] (Buc) Om șoldit.

crivei[2] *sm* vz ***grivei***

criveț *smn* vz ***crivăț***

crivi *vi* [At: LB / Pzi: *~vesc* / E: sl, ucr ***кривити***] (Trs; înv) A se îndopa.

crivinaș, ~ă [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~i, ~e* / E: *Crivină* + *-aș*] (Olt; îs) *Prune ~e* Prune care se coc în iulie.

crivină *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~ighi~*** / Pl: *~ne* și *~ni* / E: cf vsl, bg ***кривина***] **1** Desiș de mărăcini mari, cu arbori subțiri printre ei. **2** Pădurice de arbori tineri spinoși de la cotitura nisipoasă a unei ape, unde se adăpostesc iepuri și potârnichi *crivă*. **3** (Pex) Loc nisipos cu vegetație spinoasă. **4** Regiune păduroasă. **5** Pădurice pe prundul unei ape, unde se găsesc lemne mai subțiri decât mâna. **6** (Olt) Loc umed, mlăștinos. **7** (Olt) Loc ierbos în care mustește apa. **8** (Olt) Pământ lucrat, cultivat. **9** (Olt) Câmp și livezi cu fân.

crivinos, ~oasă *a* [At: I. IONESCU, M. 57 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***crivină*** + *-os*] **1** Nisipos. **2** (Pbl) Mlăștinos.

crivoțan, ~ă *a* vz ***crivățean***

crizalidă *sf* vz ***crisalidă***

crizantem *sn* vz ***crizantemă***

crizantemă *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 54 / V: ***~tem***, (Trs) ***~isantim*** *sn*, ***~tină, ~zentină*** / Pl: *~me* / E: fr ***crysanthème***] (Bot) **1** (Șîc *~tină de toamnă*) Plantă ierboasă de grădină din familia compositelor, cu frunzele ovale și, ca și ramurile, alburiu-pâsloș păroase care înflorește toamna târziu și are niște flori mari și frumoase de diferite culori Si: *tufănică, cătăline, dimitrițe, flori-de-iarnă, gura-paharului, aurata, mărgărita, roman, romaniță-mare, salomii* (*Chrysanthemum indicum* și *chrysanthemum sinense*). **2** Ochiul-boului (*Callistephus chinensis*). **3** (Reg; îf *crizentină*, șîc **crizentină-galbenă**) Tufănică-galbenă (*Rudbeckia laciniata*).

crizantină *sf* vz ***crizantemă***

criză *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 103 / V: (grî) ***~isis*** *sn* / Pl: *~ze* / E: lat ***crisis***, fr ***crise***, ngr ***χρισις*** cf *critic*] **1** Moment critic reprezentând schimbarea bruscă a stării fizice ori psihice a cuiva (manifestată prin reacții, gesturi etc. neobișnuite). **2** (Med) Fază gravă sau moment critic ce precede o schimbare bruscă, în bine sau în rău, în evoluția unei boli (acute). **3** (Ecn) Moment sau fază primejdioasă (hotărâtoare) prin care trec comerțul, industria sau finanțele unui stat. **4** (Ecn) Perioadă de tensiune, de tulburări (adesea decisive) din viața unei societăți. **5** Perioadă când afacerile merg prost Si: (iuz) *chesat*. **6** Lipsă a ceva necesar vieții (materiale). **7-8** (Îs) ~ *industrială* sau *agrară* Fază în care producția industrială sau agricolă stagnează sau regresează. **9** Lipsă acută de bani, (de mărfuri, de timp etc.). **10** (Îs) ~ *economică* Dezechilibru între producție și consum. **11** (Pol; îs) ~ *politică* Situație gravă din viața socială, caracterizată prin diminuarea autorității puterii de stat, declin rapid al economiei, scăderea nivelului de trai al populației, instabilitate politică și socială. **12** (Pol; îs) ~ *guvernamentală* (sau *de guvern*) Intervalul de timp între demisia unui guvern și formarea unui nou guvern.

crizentină *sf* vz ***crizantemă***

crizism *sn* [At: DA ms / E: ***criză*** + *-ism*] (Iuz) Nume dat ansamblului teoriilor privind criza culturii moderne.

criz- *ec* vz ***criso***

croafenă *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 446/10 / V: (reg) ***~apă~*** / Pl: *~ne* / E: ger ***Krapfen***] (Gms; Trs; Ban) Gogoașă.

croajnă *sf* vz ***crosnă***

croambă *sf* vz ***cloambă***

croampă[1] *sf* vz ***crampă***

croampă[2] *sf* [At: BORZA, D. / V: ***cromp*** *sn* / Pl: *~pe* / E: mg ***krompé***] (Bot; reg; șîc **~ măruntă**) Cartof (*Solanum tuberosum*).

croampă[3] *sf* vz ***crampen***

croancă *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 72 / Pl: *~nce* / E: ***cronc***] (Orn; reg) Cioară (*Corvus*).

croapănă *sf* vz ***croafenă***

croasnă *sf* vz ***crosnă***

croat, ~ă [At: DA / P: *cro-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***Croat***, ger ***Kroate***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Croației. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Croația. **5** *smp* Populația care locuiește în Croația. **6-7** *a* Care aparține Croației sau croaților (**5**). **8-9** *a* Care este specific Croației sau croaților (**5**). **10-11** *a* Privitor la Croația sau la croați (**5**). **12** *a* Care provine din Croația. **13** *sf* Limba vorbită de croați (**5**).

croaza *vi* [At: DN³ / P: *cro-a-za* / Pzi: *~zez* / E: fr ***croiser***] **1-2** (Rar) A naviga (aproape de țărm) pentru supraveghere.

croază *sf* vz ***croazea***

croazea *sf* [At: GOLESCU, Î. 43 / V: ***croază*** / P: *croa-zea* / E: fr ***croisée***] (Frm; iuz) Stofă țesută în patru ițe.

croazieră *sf* [At: LTR / P: *cro-a-zi-e-ră* / Pl: *~re* / E: fr ***croisière***] **1** Călătorie (de plăcere) pe mare. **2** (Îs) *Viteză de ~* Viteza medie a unui automobil pe o distanță mare (raportată la consumul mediu de carburant). **3** (Îas) Viteza normală după probe. **4** Regim de zbor al unei aeronave care evoluează la o viteză mai mică de viteza maximă.

croățește av [At: DA / P: *cro-ă~* / E: **croat** + *-ește*] **1** În felul croaților. **2** Propriu croaților.

crob sn vz **uncrop**

crocant, ~ă a [At: DN² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr **croquant**] **1** (Dua) Care crănțăne când este mestecat. **2** (Dua) Tare și bine prăjit sau copt. **3** (Fam; îe) **A se da ~** A se lăuda.

crochet sn [At: VLAHUȚĂ, D. 53 / Pl: *~uri* și *~e* / E: fr **croquet**] Joc (englezesc) cu bile de lemn, care se lovesc cu un ciocan de lemn cu coadă lungă, urmând un anumit traseu, pe sub arcuri înfipte în pământ.

crochetă sf [At: DN² / Pl: *~te* / E: fr **croquette**] **1** (Mpl) Buletă sau bastonaș din cocă, legume, carne etc. prăjită în grăsime. **2** Produs de panificație ca un bastonaș.

crochiu sn [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / P: *~chi-uri* / Pl: *~ri* / E: fr **croquis**] **1** Schiță. **2** Reprezentare schematică a unui obiect. **3** Planul sumar al unei opere literare sau istorice.

crociub sn [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Groapă.

crocmală sf vz **crohmală**

crocmoli v vz **crohmăli**

crocnet sn [At: COȘBUC, F. 132 / Pl: *~e* / E: ns cf *croncănit*] (Formație personală) Croncănit.

crocodil sm [At: BIBLIA (1688), 77 / V: (îvr) **corcodel** / Pl: *~i* / E: fr **crocodile**, lat **crocodilus**] **1** Reptilă uriașă din ordinul crocodilienilor, cu corpul acoperit de plăci osoase, coadă lungă și cap alungit, cu fălci puternice, care trăiește în fluviile din țările tropicale (*Crocodilus niloticus*). **2** (Frm; îe) **Lacrimi de ~** Plâns prefăcut. **3** Dispozitiv metalic fixat pe șinele de cale ferată pentru a transmite comenzile de semnalizare. **4** Clește de laborator. **5** Clemă ca un cleștișor cu fălci dințate, care servește la realizarea unor legături electrice ușor demontabile.

crocodilieni smp [At: LTR² / P: *~li-eni* / E: fr **crocodiliens**] Ordin de reptile mari cu o anatomie evoluată Cf *crocodil* (**1**).

croh sn [At: PAMFILE, I. C. 428 / Pl: *~uri* / E: cf *groh²*] (Reg; rar) **1** Mineral alb sau galben-roșietic, neted și lucios. **2** Așternut de paie, pe care dorm porcii.

crohmal sn vz **crohmală**

crohmală sf [At: NEGRUZZI, S. I, 3 / V: **~ocm~, ~mea~, ~moa~, ~mal** / Pl: (rar) *~le* / E: ucr **крохмалъ**] (Mol; Buc; înv) **1** Scrobeală. **2** Amidon.

crohmăli vt [At: DA / V: **~mo~, ~ocmo~** / Pzi: *~lesc* / E: **crohmală**] (Înv) A scrobi.

crohmălos, ~oasă a [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: **crohmală** + *-os*] (Reg) **1** Specific scrobelii. **2** Care se referă la scrobeală. **3** Care provine de la scrobeală. **4** Care aparține scrobelii.

crohmeală sf vz **crohmală**

crohmoală sf vz **crohmală**

crohmoli vt vz **crohmăli**

crohmolit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **crohmoli**] (Reg) Scrobit.

crohmolit², ~ă a [At: NEGRUZZI, S.I, 236 / Pl: *~iți, ~e* / E: **crohmoli**] (Reg) **1** Scrobit. **2** (Fig) Rigid.

crohnit, ~ă a [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *crohos*] (Reg; d. omăt) Zgrunțuros, cu spărturi sau goluri formate în timpul topirii.

crohos, ~oasă a vz **cruhos**

croi¹ [At: VARLAAM, C. 2641 / V: (înv) **crui**, (reg) **curăi**, **curui** / Pzi: *~esc* / E: sl **кроити** cf *croitor*] **1** *vt* (Îrg) A tăia. **2** *vt* (Îrg) A ciunti. **3** *vt* (Îrg) A tăia în bucăți. **4-5** *vtr* A (se) rupe o bucată dintr-un material. **6-7** *vtr* (D. un zid) A (se) crăpa. **8-9** *vtr* (D. un geam) A (se) sparge. **10-11** (Înv) *vtr* A face tăieturi (de cuțit) pe corp. **12** *vt* (Înv) A tatua. **13** *vt* A face (cu lovituri de nuia sau de bici) vânătăi sau dungi pe corp. **14** *vt* (C. i. o ființă sau obiectul cu care se lovește) A lovi cu putere pe cineva (cu o nuia sau un bici). **15** *vt* A bate pe cineva (cu bățul sau cu biciul). **16** *vt* A deschide și a urma un drum, înlăturând piedicile. **17** *vi* (Înv; îe) **A (o) ~ la** (sau **de**) **fugă** A o tuli. **18-19** *vti* (Cu prep „de"; c.i. e o stofă, pânză, piele etc. sau obiectul însuși confecționat din acestea) A tăia (cu foarfecele) după măsură, bucăți potrivite, spre a confecționa îmbrăcăminte sau încălțăminte. **20** *vt* (Înv; pgn) A confecționa. **21** *vi* (D. judecători; fig; înv; îe) **A ~ din bucată** A condamna pe cineva ignorând legile. **22** *vt* A confecționa (o haină) după tipar. **23** *vt* A modela. **24-25** *vtr* A (se) forma. **26-27** *vtr* (C. i. caracterul, soarta, poziția socială etc.) A(-și) crea. **28** *vt* A însemna pe o bucată de material dimensiunile și forma bucăților de tăiat. **29** *vt* A indica pe teren (cu semne sau șanțuri) dimensiunile și forma fundației unei clădiri. **30** *vt* A împărți un teren. **31** *vt* A pune temelia unei case. **32** *vt* A proiecta o construcție. **33** *vt* A construi. **34** *vt* A plănui. **35** *vt* (Fig; cu complementul „la minciuni" uneori neexprimat) A născoci. **36** *vt* (Nob) A deduce.

croi² sn [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: drr **croială**] **1** Croială (**1**). **2-3** (Reg) Croială (**2, 4**).

croială sf [At: ZILOT, CRON. 336 / V: (reg) **curui~** / Pl: *~ieli* / E: **croi** + *-ală*] **1** Felul cum e croită o haină Si: *croi²* (**1**). **2** (D. case) Dispunere a camerelor Si: *croi²* (**2**). **3** Drum deschis peste piedici. **4** (Fig) Fel de a fi Si: *croi²* (**3**). **5** (Fig) Dispoziție sufletească. **6** (Fig) Caracter. **7** (Fig) Lovitură. **8** (Fig) Bătaie. **9** (Reg; fig) Minciună mare.

croire sf [At: LB / Pl: *~ri* / E: **croi¹**] **1** Confecționare a unei haine după tipar. **2** (Îrg) Tăiere. **3** (Îrg) Ciuntire. **4** (Îrg) Îmbucătățire. **5** Rupere a unei bucăți dintr-un material. **6** Crăpare. **7** Spargere. **8** (Înv) Facere de tăieturi (de cuțit) pe corp. **9** (Înv) Tatuare. **10** Facere de vânătăi sau dungi pe corp cu lovituri de nuia sau bici. **11** Lovire cu putere a cuiva cu o nuia sau un bici. **12** Batere cu bățul sau biciul. **13** Deschidere a unui drum. **14-15** Tăiere a unor bucăți potrivite pentru confecționarea de îmbrăcăminte și încălțăminte. **16** Confecționare. **17** Modelare. **18** Formare. **19** Creare. **20** Însemnare pe un material a dimensiunilor și formei bucăților de tăiat. **21** Indicare a dimensiunilor și formei unei fundații. **22** Împărțire a unui teren. **23** Proiectare. **24** Construire. **25** Plănuire. **26** Născocire.

croișlog sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: ger **Schlag** Cf *durșlog*] (Mnr; reg) Spărtură de un metru, care face legătura între două galerii de mină suprapuse, prin care se aruncă sterilul.

croit¹ sn [At: DA / Pl: *~uri* / E: **croi¹**] **1-25** Croire (**1-25**). **26** Îndeletnicirea de a croi.

croit², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 55 / Pl: *~iți, ~e* / E: **croi¹**] **1** (Înv) Tăiat în bucăți. **2** (D. materiale pentru îmbrăcăminte, încălțăminte) Tăiat (cu foarfecele sau, mai rar, cu cuțitul) în vederea realizării confecției încălțămintei. **3** Plănuit. **4** (Îrg) Ciuntit. **5** Rupt dintr-un material. **6** (D. ziduri) Crăpat. **7** (D. geamuri) Spart. **8** Cu tăieturi (de cuțit) pe corp. **9** Cu vânătăi și dungi pe corp. **10** Lovit cu putere. **11** Bătut. **12** (D. drumuri) Deschis, prin înlăturarea piedicilor. **13** Modelat. **14** Format. **15** Creat. **16** (D. o bucată de material) Însemnată cu forma și dimensiunile ce se taie. **17** (D. terenuri) Însemnat pentru realizarea fundației. **18** Proiectat. **19** Construit. **20** Născocit.

croitor, ~oare [At: MARDARIE, L. 227 / V: (Trs) **cruitor(iu), curui~** / Pl: *~i* / E: **croi** + *-(i)tor*] **1** *sm* Meseriaș care croiește (și coase) haine. **2** *sm* Tăietor. **3** *sm* (Ent) Insectă mare, neagră, cu antene lungi și mandibule ca o foarfecă, ce trăiește mai ales pe stejari (*Cerambyx cerdo*) Si: (reg) *gornic*. **4** *sm* (Atm) Mușchi al coapsei aflat între osul iliac și fața internă a tibiei, prin a cărui contracție se produce încrucișarea picioarelor. **5** *sf* Cuțit de cizmărie, cu vârful îndoit, pentru croit piele.

croitoreasă sf [At: C. PETRESCU, C. V. 169 / Pl: *~ese* / E: **croitor** + *-easă*] Femeie care se îndeletnicește cu croitoria (**1**) Si: *cusătoreasă*.

croitoresc, ~ească a [At: BARONZI, L. 86 / Pl: *~ești* / E: **croitor** + *-esc*] **1-2** Specific croitorilor sau croitoriei. **3-4** Care se referă la croitori sau la croitorie (**1**). **5-6** Care aparține croitorilor sau croitoriei (**1**). **7-8** Care provine de la croitori sau croitorie (**1**).

croitori vi [At: TDRG / Pzi: *~resc* / E: **croitor**] (Rar) A se îndeletnici cu croitul¹.

croitorie sf [At: H II, 62 / Pl: *~rii* / E: **croitor** + *-ie*] **1** Meșteșugul croitului de haine Si: *croitorit*. **2** Atelierul croitorului, unde se lucrează haine.

croitorit sn [At: H VIII, 235 / Pl: *~uri* / E: **croitori**] Croitorie (**1**) Si: *croit¹*.

croitoriță sf [At: HERZ.-GHER. M. IV, 246 / Pl: *~țe* / E: **croitor** + *-iță*] **1** (Mol; Buc) Croitoreasă. **2** (Mun) Nevastă de croitor.

croitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***croi*** + *-tură*] **1** Tăietură cu foarfecele într-un material. **2** Haina sau materialul croit.

crojnă *sf* vz ***crosnă***

crol *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* și *croale* / E: pbl ***Krol***] (Înv) Capul (suveranului) de pe o monedă.

crom *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 30 / Pl: *~uri* / E: fr ***chrome***] Element chimic, metal dur, cenușiu-deschis, folosit la cromare, fabricarea de oțeluri speciale, compuși chimici etc.

croma *vt* [At: LTR[2] / Pzi: *~mez* / E: ***crom*** cf fr *chromer*] A acoperi cu un strat subțire de crom.

cromafin, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***chromaffine***] (Rar) Ușor colorabil.

cromaj *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***chromage***] Cromare.

cromare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 74 / Pl: *~mări* / E: ***crom***] (Teh) Operație de depunere a unui strat de crom metalic pe suprafața unui material, pentru a-i da rezistență și aspect estetic Si: *cromat[1]*.

cromat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***croma***] Cromare.

cromat[2], ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***croma***] **1** Care conține crom. **2** Acoperit cu un strat de crom.

cromat[3] *sm* [At: CADE / Pl: *~ați* / E: fr ***chromate***] (Chm) Sare a acidului cromic.

cromatare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tări* / E: ***cromat[1]*** + *-are*] Acoperire cu o peliculă subțire, anticorozivă, ce conține cromați[1].

cromatic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chromatique***] **1-2** *a* Care se referă la culori sau la colorit. **3** *a* (Fiz; îs) *Aberație ~ă* Defect al imaginilor obținute prin lentile constând în formarea de irizații pe marginea imaginilor. **4** *a* (Muz; îs) *Gamă ~ă* Gamă **(1)** de semitonuri. **5** *a* (Muz; îs) *Interval ~* Interval alcătuit din două sunete cu aceeași denumire, unul fiind alterat. **6** *sf* Arta preparării și folosirii culorilor. **7** *sf* Colorit.

cromatidă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: eg ***chromatid***] (Blg) Porțiune rezultată din despicarea longitudinală a unui cromozom înaintea mitozei.

cromatină *sf* [At: DA ms / E: fr ***chromatine***] Substanță care reprezintă componenta chimică de bază a nucleului celular la animale și la plante, având o mare afinitate pentru coloranții bazici.

cromatism *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***chromatisme***] **1** Proprietate a razelor albe de a se descompune în raze diferit colorate. **2** Aberație cromatică **(2)**. **3** (Muz) Succesiune de semitonuri. **4** (Muz) Structură melodică în care predomină cromatismul **(3)**.

cromatoblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***chromatoblaste***] **1** (Blg) Celulă tânără care conține sau poate să producă pigmenți Si: *cromblast*.

cromatocit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***chromatocyte***] (Blg) Celulă colorată Si: *cromocit*.

cromatofor *sm* [At: DN[2] / Pl: *~i* / E: fr ***chromatophore***] **1** (Zlg) Celulă care conține pigment colorant. **2** Corpuscul din celulele plantelor superioare și ale unor alge care conțin clorofilă sau alți pigmenți.

cromatogen, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***chromatogène***] **1** Care colorează. **2** Care produce materii colorante.

cromatografia *vtr* [At: LTR / Pzi: *~iez* / E: ***cromatografie***] **1-2** A (se) face o cromatografie.

cromatografic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chromatographique***] **1** Care aparține cromatografiei. **2** Referitor la cromatografie. **3** Care provine din cromatografie. **4** Specific cromatografiei.

cromatografie *sf* [At: LTR[2] / E: fr ***chromatographie***] Metodă de analiză fizico-chimică pentru determinarea substanțelor dintr-o soluție, bazată pe absorbția selectivă de materiale solide sau pe separarea acestora în fază lichidă sau gazoasă.

cromatogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***chromatogramme***] Diagramă cu compoziția unui amestec de substanțe, rezultată în urma cromatografiei.

cromatoliză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***chromatolyse***] (Med) Degenerescență și dispariție a cromatinei nucleare.

cromatometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***chromatomètre***] Aparat pentru măsurarea intensității culorilor.

cromatoplast *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***chromoplaste***] Corpuscul de culoare galbenă, roșie sau portocalie care dă culoarea caracteristică morcovilor sau fructelor coapte Si: *cromoplast*.

cromatopsie *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***chromatopsie***] Capacitatea de a percepe distinct culorile.

cromatotaxie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***chromatotaxie***] Afinitate pentru atacarea cromatinei nucleare.

cromaturie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***cromato-*** + *-urie*] (Med) Colorație anormală a urinei.

cromhidroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***chromhidrose***] (Med) Colorare a transpirației.

cromic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chromique***] (Îs) *Acid ~* Acid obținut din combinarea cromului cu oxigen și hidrogen.

-cromie [At: DN[3] / E: fr ***chromie***] Element secundar de compunere savantă, cu semnificația „culoare", „colorație".

cromism *sn* [At: DEX-S / E: ***crom*** + *-ism*] (Med) Intoxicație cu crom.

cromit *sm* [At: LTR / Pl: *~iți* / E: fr ***chromite***] Oxid natural dublu de fier și crom, cristalizat cubic, metalic, negru, întâlnit în rocile eruptive.

cromiza *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~zez* / E: fr ***chromiser***] A supune cromizării.

cromizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***cromiza***] Tratament termochimic de îmbogățire cu crom, prin difuzie, a stratului superficial al unei piese de oțel, pentru creșterea rezistenței la coroziune și la uzură.

cromizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cromiza***] Cromizare.

cromizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cromiza***] Supus cromizării.

cromlec *sn* vz ***cromleh***

cromleh *sn* [At: DA ms / V: *~lec* / Pl: *~uri* / E: fr ***cromlech***] Monument megalitic sacru, din epoca bronzului, alcătuit din mai multe pietre verticale dispuse în cerc, la distanțe egale, în jurul unei pietre mai mari.

cromnichel *sn* [At: DEX[2] / E: ger ***Chromnickel***] Aliaj cu 10-20% crom, 60-70% nichel și restul fier, folosit la construcția rezistențelor bobinate care lucrează la temperaturi înalte.

cromo- [At: DEX[2] / E: fr ***chromo-***] Element de compunere, cu sensul „culoare, colorat".

cromoalgrafie *sf* [At: DEX[2] / P: *~mo-al~* / E: fr ***chromoalgraphie***] Procedeu de pregătire a unei forme de tipar multicolor prin executarea manuală a marginilor pe plăci de aluminiu.

cromoblast *sn* [At: DN[2] / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: fr ***chromoblaste***] Celulă a pielii cu pigmenți.

cromoblastă *sf* vz ***cromoblast***

cromocistoscopie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***chromocystoscopie***] Examinare cu citoscopul a funcțiunii renale și a permeabilității uretrelor prin injectarea intravenoasă a unei substanțe colorante care se elimină prin urină.

cromocit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***chromocyte***] Cromatocit.

cromodiagnostic *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ice* / E: fr ***chromodiagnostic***] (Med) Metodă de diagnosticare prin înregistrarea circuitului unei substanțe colorante introduse în organism.

cromofor *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***chromophore***] **1** Grup de atomi care, introduși în molecula unei substanțe organice, o colorează. **2** Cromatofor **(2)**.

cromofotografie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***chromophotographie***] **1** Procedeu pentru obținerea fotografiilor în culori. **2** (Ccr; înv) Fotografie în culori.

cromofotogravură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***chromophotogravure***] Fotogravură policromă.

cromofototerapie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***cromo-*** + ***foto*** + ***terapie***] Metodă de tratament a bolilor mintale cu ajutorul luminii colorate.

cromogen, ~ă *smf, a* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***chromogène***, ger ***Chromogen***] **1-2** (Combinație) care conține în moleculă cromofori.

cromolitografic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chromolitographique***] **1** Obținut prin cromolitografie **(1)**. **2** Specific

cromolitografiei (1). 3 Referitor la cromatografie (1). 4 Care aparține cromatografiei (1). 5 Care provine din cromatografie (1).

cromolitografie *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 40 / S: *chro~* / Pl: *~ii* / E: fr ***chromolitographie***] 1 Procedeu litografic de imprimat în mai multe culori. 2 (Ccr) Reproducere obținută prin cromolitografie (1).

cromonemă *sf* [At: DN³ / Pl: *~eme* / E: ger ***Chromonema***] (Blg) Filament cromozomial, lung și spiralat, observabil în profaza mitotică.

cromoplast *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***chromoplaste***] (Blg) Cromatoplast (1).

cromoproteidă *sf* [At: LTR² / Pl: *~de* / E: fr ***chromoprotéide***] Proteidă colorată în componența căreia intră un metal (fier, magneziu).

cromopsie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***chromopsie***] Boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sunt percepute în culori.

cromoscop *sn* [At: LTR² / Pl: *~coape* / E: fr ***chromoscope***] 1 Aparat optic folosit pentru reproducerea în culori a clișeelor. 2 Cinescop întrebuințat pentru transmisiunile de televiziune în culori.

cromoscopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***chromoscopie***] Studiu al culorii unui lichid organic, modificată în caz de boală.

cromosferă *sf* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***chromosphère***] (Ast) Strat de culoare roz, compus din gaze și din aburi incandescenți, care înconjoară Soarele.

cromosferic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chromosphèrique***] 1 Referitor la cromosferă. 2 Care aparține cromosferei. 3 Specific cromosferei. 4 Care provine de la cromosferă.

cromosom *sm* vz ***cromozom***

cromoterapie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***chromothérapie***] (Med) 1 Tratament al unei boli cu ajutorul luminii colorate. 2 Tratament al unei infecții cu substanțe colorate.

cromotipie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***chromotypie***] 1 Metodă litografică de tipărire în culori. 2 (Ccr) Imagine colorată obținută prin cromotipie (1).

cromotipografie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***chromotypographie***] Procedeu de tipărire în culori cu elemente de imprimare în relief.

cromozom *sm* [At: ENC. AGR. II 220 / V: *~osom* / Pl: *~i* / E: fr ***chromosome***] (Blg) Corpuscul al nucleului, purtător al caracterelor ereditare, format în timpul diviziunii celulei și variabil ca formă la fiecare specie.

cromozomal, ~ă *a* vz ***cromozomial***

cromozomial, ~ă *a* [At: DEX-S / V: ***~mal*** / P: *~mi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***chromosomal***] (Blg) 1 Care aparține cromozomului. 2 Referitor la cromozom. 3 Specific cromozomului. 4 Care provine de la cromozom.

cromozomic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chromosomique***] Cromozomial.

cromp *sm* vz ***croampă²***

crompău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: cf *crampen, crampă, crâmpoi*] (Reg) Instrument pentru săpat pământul.

crompoți *v* vz ***crâmpoți***

crompoțit *sn* vz ***crâmpoțit²***

cromtaler *sm* vz ***crontaler***

-cron [At: DN³ / E: fr ***-chrone***] Element secundar de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) timp".

cronaxic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chronaxique***] 1 Referitor la cronaxie. 2 Specific cronaxiei. 3 Care aparține cronaxiei. 4 Care provine de la cronaxie.

cronaxie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***chronaxie***] Timp minim în care are loc o excitație.

cronaximetrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***chronaximétrie***] Măsurare a cronaxiei.

cronaximetru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***chronaximètre***] Aparat de măsurat proprietatea mușchilor de a se contracta.

cronc¹ *i* [At: ȘEZ. II, 55 / E: fo cf *croncăi, croncan*] Cuvânt care imită strigătul corbului Si: *clonc*.

cronc² *sm* [At: MÂNDRESCU, L. P. 72 / Pl: *~nci* / E: ***cronc***] (Orn; Mar) Corb (*Corvus corax*).

croncan *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***corcan*** / Pl: *~i* / E: ***cronc¹*** + *-an*] 1 (Orn; Trs; Buc) Corb (*Corvus corax*). 2 (Orn; reg) Vultur. 3 (Mun) Pasăre răpitoare mare, dar mai mică decât vulturul. 4 (Înv; prt) Demnitar înalt. 5 (Înv; prt) Militar cu grad mare. 6 (Reg) Cal bătrân mare și slab. 7 (Fam) Tânăr înalt (și slab).

croncar *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***crocan***] (Orn) Corb (*Corvus corax*).

croncăi *vi* [At: CANTEMIR, I. I. I, 103 / Pzi: *~esc* / E: ***cronc¹***] A croncăni (1).

croncăire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***croncăi***] Croncănit.

croncăit *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 104 / V: ***crăn~, crân~, crăngă~, crângă~*** / Pl: *~uri* / E: ***croncăi***] Croncănit.

croncăitor, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***croncăi*** + *-(i)tor*] 1-2 Croncănitor (1-2).

croncăneală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: ***croncăni*** + *-eală*] Croncănire (1).

croncăni *vi* [At: ALECSANDRI, P. P. 141 / V: ***crăn~, crân~, ~câ~, ~co~*** / Pzi: *~nesc*, 3 *~nește* / E: ***croncan***] 1-3 *vi* A scoate strigătul caracteristic corbului, ciorii sau vulturului Si: *a cloncăi*. 4 *vt* (D. oameni; dep) A bodogăni. 5 *vt* (D. corbi sau vulturi) A sfâșia cu ciocul, croncănind (1). 6 *vi* (Mol) A umbla degeaba.

croncănire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / ***croncăni***] Croncănit.

croncănit *sn* [At: BACOVIA, O. 34 / Pl: *~uri* / E: ***croncăni***] Strigăt scos de păsările care croncănesc.

croncănitor, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 8 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***croncăni*** + *(i)tor*] 1 (D. păsări) Care croncănește. 2 (D. sunete) Ca un croncănit.

croncănitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***croncăni*** + *-ură*] Croncănit.

croncău *sm* [At: MARIAN, O. II, 15 / V: ***cran~, crân~*** / Pl: *~ăi* / ***cronc²*** + *-ău*] 1 (Orn; Trs; Buc) Corb (*Corvus corax*). 2 (Orn) Cioară (*Corvus*). 3 (Fig; îf *crancău*) Rrom. 4 (Buc) Om fără căpătâi. 5 Crainic. 6 (Mun; prt) Slujbaș mare în grad în ierarhia administrativă.

croncăni *v* vz ***croncăni***

cronconi *v* vz ***croncăni***

cronic *sm* vz ***cronică***

cronic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 43 / V: (înv) ***hro~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chronique,*** lat ***chronicus***] 1 (Med; d. boli, îoc *acut*) Care durează mult. 2 Care se prelungește mult și nu se vindecă ușor.

cronicar *sm* [At: (a. 1625) GCR I, 70 / S: (înv) *chro~* / Pl: *~i* / E: ***cronică*** + *-ar*] 1 Autor de cronici (1). 2 Jurnalist care redactează o cronică (3) într-un ziar.

cronică *sf* [At: M. COSTIN. ap. LET I 216/27 / V: (înv) ***~nic*** *sn*, ***hro~*** / S: (înv) *chro~* / Pl: *~ici* și (rar) *~ice* / E: lat ***chronica,*** fr ***chronique***] 1 Lucrare istorică, specifică evului mediu, în care se expun cronologic evenimentele sociale, politice, familiale din viața unui popor Si: *letopiseț*. 2 (Pex) Scriere care cuprinde o cronică (1). 3 Articol al unui ziar sau al unei reviste, în care se relatează noutăți importante din viața politică, culturală, socială etc. 4 Rubrică din ziare sau reviste, cuprinzând cronici (3). 5 Scurtă comunicare oficială, privind schimbări în guvern, mișcări în corpul diplomatic etc.

cronicăresc, ~ească *a* [At: TEODOREANU, M. II, 94 / Pl: *~ești* / E: ***cronicar*** + *-esc*] 1 Care aparține cronicarului. 2 Specific cronicarului. 3 Care se referă la cronicar. 4 Care provine de la cronicar.

cronichetă *sf* [At: DEX-S / Pl: *~te* / E: fr ***chroniquette***] (Frm) Minicronică.

cronicitate *sf* [At: DEX² / Pl: *~tăți* / E: fr ***chronicité***] Stare cronică a unei boli.

croniciza *vr* [At: DEX-S / Pzi: 3 *~zează* / E: ***cronic*** + *-iza*] (D. boli) A deveni cronic.

cronicizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***croniciza***] Dobândire a unui caracter cronic de către o boală Si: *cronicizat¹*.

cronicizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***croniciza***] Cronicizare.

cronicizat²*, ~*ă a [At: DEX² / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***croniciza***] (D. boli) Care a devenit cronic.

cronicuță *sf* [At: HASDEU, I. C., ap. DA / Pl: ~*țe* / E: ***cronică*** + -*uță*] (Dep) **1-2** Cronică (**1**) mediocră.

crono- [At: DN³ / E: fr ***chrono-***] Element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) timp".

cronofag, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*agi*, ~*age* / E: ***crono-*** + -*fag*] Consumator de timp.

cronofotografic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***chronophotographique***] **1** Referitor la cronofotografie. **2** Care aparține cronofotografiei. **3** Specific cronofotografiei. **4** Care provine de la cronografie.

cronofotografie *sf* [At: DEX² / Pl: ~*ii* / E: fr ***chronophotographie***] Înregistrare fotografică a unei mișcări, la intervale scurte de timp, în scopul studierii ei.

cronograf¹ [At: IORGA, L. II, 568 / V: (înv) ***hro~*** / Pl: ~*i sm*, ~*e sn* / E: fr ***chronographe***] **1** *sm* (Înv) Cronicar (**1**). **2** *sn* Scriere cu caracter popular reprezentând o sinteză a istoriei generale, bazată pe izvoare istorice combinate cu legende biblice și populare.

cronograf² *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 357 / Pl: ~*e* / E: fr ***chronographe***] **1** Aparat automat, care înregistrează începutul și sfârșitul unui fenomen sau unei acțiuni, folosit în fizică, aviație etc. **2** Instrument pentru verificarea funcționării ceasornicelor și a cronometrelor.

cronografic, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***chronographique***] **1-3** Care aparține cronografilor, cronografelor sau cronografiilor. **4-6** Specific cronografilor, cronografelor sau cronografiilor. **7-9** Referitor la cronografi, cronografe sau cronografii. **10-12** Care provine de la cronografi, cronografe sau cronografii.

cronografie *sf* [At: DA / Pl: ~*ii* / E: ngr ***χρονογραφια***] Scriere de cronografe¹.

cronogram *sn* vz ***cronogramă***

cronogramă *sf* [At: DEX² / V: ~***am*** / Pl: ~*me* / E: fr ***chronogramme***] **1** Inscripție a datei cu cifre romane. **2** Informație dată de literele unei fraze, ale unui vers, ale unei inscripții etc. care au și semnificație numerală, de cifre romane. **3** Reprezentare grafică a variațiilor unui parametru în funcție de timp Si: *historiogramă*.

cronologic, ~ă [At: HASDEU, I. C. 6 / V: (înv) *chro-* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***chronologique***, ger ***chronologisch***] **1** *a* Referitor la cronologie. **2** *a* Care aparține cronologiei. **3** *a* Specific cronologiei. **4** Care provine de la cronologie. **5** *av* Dispus în ordinea succesiunii în timp.

cronologicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: ~*ești* / E: ***cronologic*** + -*esc*] (Înv) **1-2** Cronologic (**1-2**).

cronologicește *av* [At: POLIZU / E: ***cronologic*** + -*ește*] (Înv) Cronologic (**3**).

cronologie *sf* [At: C. PETRESCU, Î. II, 259 / Pl: ~*ii* / E: fr ***chronologie***] **1** Disciplină auxiliară a istoriei care stabilește epocile, datele și succesiunea evenimentelor istorice. **2** Succesiune în timp a evenimentelor (istorice). **3** Istorisire cronologică (**3**). **4** Sistem adoptat pentru socotirea anilor. **5** Listă ce cuprinde o cronologie (**2**).

cronometra *vt* [At: DA / Pzi: ~*rez* / E: fr ***chronométrer***] A măsura timpul cu un cronometru.

cronometraj *sn* [At: DA / Pl: ~*e* / E: fr ***chronométrage***] Cronometrare.

cronometrare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 355 / Pl: ~*rări* / E: ***cronometra***] Măsurare cu ajutorul unui cronometru a timpului unei acțiuni Si: *cronometraj*.

cronometrat, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***cronometra***] (În legătură cu o acțiune) A cărui durată este măsurată cu cronometrul.

cronometric, ~ă *a* [At: DA / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***chronométrique***] **1** Specific cronometriei. **2** Referitor la cronometrie. **3** Care aparține cronometriei. **4** Care provine de la cronometrie.

cronometrie *sf* [At: LTR / Pl: ~*ii* / E: fr ***chronométrie***] (Fiz) **1** Parte a metrologiei care studiază procedeele și instrumentele pentru determinarea timpului. **2** Tehnică a construirii de aparate pentru măsurat timpul.

cronometror, ~oare *smf* [At: IOANOVICI, TEHN. 355 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr ***chronométreur***] Persoană care măsoară timpul cu cronometrul.

cronometru *sn* [At: DDRF / Pl: ~*re* și (**2**, înv) ~*ri sm* / E: fr ***chronomètre***] **1** Instrument de precizie ce funcționează pe principiul ceasornicului, putând măsura timpul până la fracțiuni de secundă (folosit la normarea muncii, determinarea rezultatealor în întreceri sportive etc.). **2** (Înv) Ceasornic de mare precizie.

cronoscop *sn* [At: DEX² / Pl: ~*oape* / E: fr ***chronoscope***] Instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc.

crontaler *sm* [At: IORGA, S. D. VIII, 91 / V: (înv) ***cromt~*** / Pl: ~*i* / E: ger ***Kron(en)taler***] (Înv) Monedă veche austriacă de argint, valorând până în 1815 între 6 și 14 lei.

crontir *sn* [At: HERODOT, ap. DA / V: (înv) ***sc~*** / Pl: ~*e* / E: bg ***кронтир***] (Înv) Clondir.

cronț *i* [At: DA / E: on cf *ronțăi*] Cuvânt care imită sunetul unui aliment crocant sfărâmat între dinți.

cronțăi *v* [At: DA ms / Pzi: ~*onțăi*, ~*esc* / E: ***cronț*** + -*ăi*] A ronțăi.

cronțăială *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ieli* / E: ***cronțăi*** + -*eală*] Ronțăială.

cronțăire *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ri* / E: ***cronțăi***] Ronțăire.

cronțăit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: ***cronțăi***] Ronțăire.

cronțăit²*, ~*ă a [At: DA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***cronțăi***] Ronțăit².

cronțăitor, ~oare *a* [At: LESNEA, P. E. 30 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***cronțăi*** + -*tor*] Cronțănitor.

cronțăitură *sf* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: ***cronțăi*** + -*(t)ură*] Ronțăială.

cronțăneală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*eli* / E: ***cronțăni*** + -*eală*] Ronțăială.

cronțăni *v* [At: DA ms / Pzi: ~*onțăn*, ~*nesc* / E: ***cronț*** + -*(ă)ni*] A ronțăi (**1**).

cronțănire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*ri* / E: ***cronțăni***] Ronțăire.

cronțănit¹ *sn* [At: DA ms / Pl: ~*uri* / E: ***cronțăni***] Ronțăire.

cronțănit²*, ~*ă a [At: DA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***cronțăni***] Ronțăit².

cronțănitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***cronțăni*** + -*(t)or*] Care scoate sunetul „cronț".

cronțănitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*ri* / E: ***cronțăni*** + -*(t)ură*] Ronțăială.

crooner *sn* [At: DN³ / P: *crunăr* / Pl: ~*i* / E: eg ***crooner***] (Rar; asm) Cântăreț de local, care interpretează melodiile într-un stil dulceag.

crop¹ *sn* [At: ALRM II, h. 347 / Pl: ~*uri* / E: nct] (Reg) Balama.

crop² *sm* vz ***uncrop***

crop³ *sm* [At: BORZA, D. / Pl: ~*i* / E: ucr ***кроп***] (Bot; reg) Mărar (*Anethum graveoleus*).

cropă *sf* [At: DR. V, 284 / Pl: ~*pe* / E: cf *groapă*] (Reg; la cai) Gropiță de deasupra ochiului.

cropi *v* vz ***încropi***

cros¹ *sn* [At: LET². III, 444 / Pl: ~*uri* / E: nct] (Înv; pbl) Cloș.

cros² *sn* [At: SCÂNTEIA, 1952, nr 2282 / Pl: ~*uri* / E: fr ***cross***] Cursă sportivă de alergare (pe teren variat și cu obstacole) desfășurată pe un anumit traseu și cu respectarea unor norme tehnice.

cros³ *sn* [At: DN³ / Pl: ~*uri* / E: eg, fr ***cross***] **1** Lovitură la box, intermediară între directă și swing. **2** Lovitură pe diagonala terenului de tenis.

crosă¹ *sf* [At: DEMETRIUS, A. 188 / Pl: ~*se* / E: nct] **1-2** Smoc de pene întrebuințat ca ornament la pălăriile femeilor sau la chipiele militarilor.

crosă² *sf* [At: DA ms / Pl: ~*se* / E: fr ***crosse***] **1-4** Baston curbat la un capăt, cu care se lovește pucul sau mingea la hochei, polo și golf. **5** Cârjă episcopală. **6-7** (Liv) Pat al puștii sau al pistolului.

crosing *sn* [At: DEX² / V: ***crossing*** / Pl: ~*uri* / E: eg ***crossing***] Construcție subterană minieră care asigură încrucișarea a doi curenți de aer, unul pe deasupra celuilalt.

crosist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***cros*** + *-ist*] Atlet specializat în crosuri.

crosnar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***crosnă*** + *-ar*] **1** Purtător de crosne Si: *crosnaș*. **2** Hamal.

crosnaș *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: *crozn~* / Pl: *~i* / E: ***crosnă*** + *-aș*] **1** Crosnar (1). **2** Hamal.

crosnat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crosnă*** + *-at*] Încărcat cu o crosnă (2) Si: *încroșnat*.

crosnă *sf* [At: NECULCE, ap. DA / V: ***croas~, ~ne, ~oznă,*** (reg) ***~oajnă, ~ojnă, ~nie, ~osnă, ~oșne, ~oznie*** / Pl: *~ne* / E: bg ***крошна***] (Reg) **1** Curea cu cârlig de care se agață (la hamali) greutățile care se duc în spinare. **2** Sarcină (de lemne sau vreascuri) care se poartă în spinare. **3** Braț de lemne de foc, aranjate și legate astfel încât să poată fi luate în spinare, iar legăturile să poată fi petrecute peste mâini sau peste piept. **4** (Spc; înv) Traistă a copilului de școală. **5** (Înv) Raniță. **6** (Fig; îf *croasnă*) Copil nevoiaș. **7** Umflătură. **8** Mulțime de obiecte așezate în ordine.

crosne *sf* vz ***crosnă***

crosnie *sf* vz ***crosnă***

crosopterigieni *sm* [At: DN[3] / P: *~ri-gi-eni* / E: fr ***crossoptérygiens***] **1** (Lpl) Ordin de pești marini, cunoscuți din era primară, cu corpul fusiform și înotătoare perechi, ca niște palete. **2** (Lsg) Pește din ordinul crosopterigienilor.

crossbar *sn* [At: DEX[2] / E: eg ***crossbar***] Sistem de comutare prin bare comandate de relee, utilizat în telefonia automată.

crossing *sn* vz ***crosing***

crossing-over *sn* [At: DN[3] / P: *crosing-ovăr* / E: eg ***crossing-over*** „încrucișare"] (Gen) Fenomen prin care se face schimbul reciproc de gene între cromozomii omologi.

croșă *sf* [At: DA / Pl: *~șe* / E: fr ***croche***] (Frî) Notă muzicală de 1/8 de timp.

croșet *sn* vz ***croșetă***

croșeta *vi* [At: ARDELEANU, U. D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***crocheter***] **1** A împleti manual, cu croșeta. **2** (Fig; la fotbal) A dribla pe rând mai mulți adversari.

croșetare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***croșeta***] Croșetat[1].

croșetat[1] *sn* [At: DA / E: ***croșeta***] Împletire manuală cu croșeta Si: *croșetare*.

croșetat[2], ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 241 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***croșeta***] Împletit cu croșeta.

croșetă *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 31 / V: ***~șet*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***crochet***] **1** Ac lung, cu vârful îndoit ca un cârlig, cu care se fac diferite împletituri (mai ales dantele) Si: *cârligel, i(n)gliță*. **2** (Teh) Piesă de fier în formă de cui sau piron cu un capăt lățit și cu găuri, folosită pentru a îmbina două bucăți de lemn. **3** (Tip; mpl) Paranteză dreaptă. **4** Paranteză unghiulară. **5** Unealtă alcătuită dintr-o tijă cu lamă, cu care se îndepărtează amestecul de formare dintr-o formă de turnătorie. **6** (În arhitectura gotică; îf *croșet*) Ornament sculptat, ca o frunză cu vârful curbat.

croșeu *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ee* / E: fr ***crochet***] Lovitură laterală scurtă, la box, dată adversarului la cap sau la corp, în care brațul este îndoit și nemișcat din cot, formând cu antebrațul un unghi de aproximativ 45°.

croșnă *sf* vz ***crosnă***

croșne *sf* vz ***crosnă***

crot *s* [At: MAT. FOLK. 1210 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Tăietură.

crotal[1] [At: ȘINCAI, ap. DA / Pl: *~e sn, ~i sm* / E: fr ***crotale***, ngr ***χρόταλον***] **1** (Înv) *sn* Castaniete compuse din două tăblițe de fier sau de lemn. **2** *sm* (Zlg; reg) Șarpe-cu-clopoței.

crotal[2] *sn* [At: LTR / E: ngr ***χρόταλον*** „zurgălău"] Cercel metalic inscripționat, pentru marcarea animalelor la ureche.

crotalie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ngr ***χροταλον*** „zurgălău"] Marcă metalică aplicată pe urechea animalelor ca semn de recunoaștere.

crotină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***crottin***] Conglomerat sferoid de fecale la cai, oi etc.

crotor *sm* vz ***curator***

croțap *sn* vz ***proțap***

crou *sn* vz ***crov***

crov *sn* [At: I. IONESCU, M. 714 / V: (Ban) ***criu, crou*** / Pl: *~uri* / E: srb ***krov***] **1** (Olt; Ban) Groapă. **2** (Ban; îf *crou*) Coșcovă. **3** Prislop. **4** (Ban; îf *crou*) Copcă. **5** (Ban; îf *crou*) Gaură în malul râului sau sub rădăcini, unde se ascunde peștele. **6** (Ban; îf *criu*) Cuib. **7** (Reg) Oală. **8** Depresiune circulară sau alungită, dezvolată pe loesss prin tasare Si: *găvan, padină*.

crovan *sn* [At: BOCEANU, GL. / E: ***crov*** + *-an*] Groapă mare într-un loc părăsit.

croznaș *sm* vz ***crosnaș***

croznă *sf* vz ***crosnă***

croznie *sm* vz ***crosnă***

crown *sn* [At: DN[3] / P: *craun* / Pl: *~e* / E: eg, fr ***crown (-glass)***] Sticlă specială, puțin dispersivă, pentru confecționat lentile divergente.

crr *i* vz ***câr***

crubă *sf* vz ***hrubă***

cruce *sf* [At: TETRAEV. (1574), ap. DA / Pl: *~uci* / E: ml ***crux, ~cis***] **1** Instrument de tortură în antichitate, format din două bucăți inegale de lemn prinse perpendicular una de cealaltă, (cea scurtă pusă orizontal) de care erau legați sau pironiți deasupra pământului condamnații la moarte prin răstignire. **2** Tortură pe cruce (1). **3** Simbol al credinței creștine, reprezentând crucea (1) pe care a fost răstignit Iisus Hristos. **4** Obiect în formă de cruce (3). **5** (Fig) Suferință adâncă pe care o poartă cineva în suflet de-a lungul vieții. **6** (În evul mediu) Semn distinctiv simbolizând crucea (3), aplicat pe costumele și armele soldaților cruciați. **7** (Îc) **~a roșie** Semn distinctiv, (cruce roșie pe fond alb) pentru spitale, ambulanțe, centre de asistență medicală etc. **8** (Îac) Organizație care, în război, are grijă de bolnavi, răniți și prizonieri, iar, în timp de pace, de sinistrați, de cei foarte săraci, de deținuții politici etc. **9** Obiect de lemn, de piatră, de metal etc. în forma crucii (3), căruia credincioșii îi atribuie proprietăți miraculoase. **10** Cruce (9) (de metal) de care se servește preotul în timpul serviciului religios creștin Si: *crucifix*. **11** (Îe) **A fi (sau a umbla) cu ~a-n sân** A fi om evlavios. **12** (Îae) A fi cinstit. **13** (Îae; irn) A fi ipocrit. **14** (Îe) **A nu fi ~ (de-nchinat)** A nu fi cinstit. **15** Troiță. **16** (Îs) *~a bisericii* Crucea (3) din vârful turnului bisericii. **17** (Înv; îs) *~a casei* Cruce (3) pe vârful casei, la familiile de creștini. **18** Monument în formă de cruce (3), ridicat pe mormântul unui creștin. **19** Semnul crucii (3) de pe piatra mormântului. **20** (Trs; îe) **A găta cu ~a** A muri. **21** (D. oameni; îe) **A(-i) pune ~** (sau **~a** ori **~cile**) A înmormânta. **22** (Îae) A omorî pe cineva, mai ales, în bătaie. **23-24** (Fig; îae) A lăsa neisprăvită o lucrare, o idee etc. **25** (Fig; îae) A sfârși cu ceva. **26** (Îe) **A trage o ~** (sau **cu ~a**) **peste** (ceva) A uita. **27** (Îae) A părăsi. **28** (Mol; Buc; în superstiții; îs) *~ de aur (în casă* sau *cu noi)* Invocație pentru a fi ferit de nenorociri, când se pomenește numele diavolului. **29** (Îe) **A fi (flăcău) cât o ~** A fi (flăcău) înalt și voinic. **30** (Îe) **A fi (fată) ca o** A fi (fată) bine făcută. **31** (Îas) Fată foarte frumoasă. **32** (Îs) *~ de voinic* Bărbat viteaz și voinic. **33** (Rar; îs) *~ de muiere* Femeie vrednică. **34** (Trs; rar; îas) Calificativ adresat de un bărbat iubitei sale. **35** (Trs; rar; îas) Termen cu care se adresează o femeie alteia. **36-37** Figură sau desen în formă de cruce (1), indicând decesul persoanei lângă numele căreia se află, marcând în calendar o sărbătoare creștină etc. **38** Decorații sau medalii în formă de cruce (1) *Crucea „Sfântul Gheorghe"*. **39** (Fig; pex) Persoane care posedă o cruce (38). **40** (Îs) *~ de Malta* Cruce (3) cu brațele lățite la bază reprezentând emblema cavalerilor Ordinului Ioaniților din Malta. **41** (Îas) Dispozitiv cu patru brațe între care se angrenează butonul unui disc rotativ, transformându-se o mișcare de rotație continuă într-una intermitentă. **42** Bijuterie în formă de cruce (1). **43** Semn în formă de cruce (1) săpat, scris etc. pe un obiect sau text pentru a atrage atenția asupra acestuia. **44** Semn pus într-un text clasic grec sau latin, indicând un pasaj care nu se poate înțelege și nu poate fi corectat. **45** (La cărțile de joc, după ger *Kreuz*) Treflă. **46** (Trs) Steag cu cruce (3). **47** Prapur. **48** (Înv; îe) **A scoate ~cile** A face o procesiune (religioasă). **49** Trupă. **50** Unitate de doi până la patru soldați, obligați să plătească

căpeteniilor o anumită cotă de impozite. **51-52** (Înv) Grup de persoane (mai ales de negustori) obligați să plătească solidar o cotă de impozit. **53** (Înv) Impozit pe care îl plătea crucea **(48)**. **54** (Înv; îs) ~ *întreagă de voinic* Cel care putea să plătească singur crucea **(49)**. **55** (Pop) Cunună în formă de cruce pe care fetele o împleteau la nuntă pentru mireasă și mire. **56** (Pop) Tufă de brad pe care flăcăii o împodobesc la nuntă. **57** (Trs) Model de cusătură pe umărul iei. **58** (Trs) Claie de snopi de grâu așezați în cruce **(1)**. **59** (Înv; Mol; îs) ~ *(de spic) de păpușoi*, ~ *care cască* Jucărie făcută de copii din spic de porumb și din foaia de sub el. **60** (Înv; îs) ~ *de trestie* Jucărie făcută de copii din trestie. **61** (Chir; îs) ~ *de Malta* Compresă în forma crucii **(38)** de Malta. **62** Parte a unui obiect în formă de cruce **(1)**. **63-65** (La căruță, car sau trăsură; îs) *~a dinapoi* Parte care formează cruce **(1)** cu inima căruței. **66** (Îas) Spetează care leagă capetele cracilor piscului Si: *bracinar*, *brănișor*, *coardă*, *iuhă*, *lehă*, *splină*. **67-69** (La căruță, car sau trăsură; îs) *~a dinainte* Bucată de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap Si: *cântar*, *cumpănă*, *lambă*, *lampă*, *răscruce*, *scară*. **70** (Reg; îs) *~(a) mare* Felihart. **71** Reg; îs) *~a înaintașilor* Orcic ce se leagă de capătul oiștei pentru a înhăma la aceeași căruță doi sau mai mulți cai înaintași. **72** Parte a saniei care leagă botul celor două tălpi și face cruce cu proțapul Si: *bot*, *hobot*, *obăd*, *oplenită*. **73** (Reg) Parte de la mijlocul cârcelului jugului Si: *bulfei*, *lopățică*, *spetează*, *stinghie*, *scăluș*, *popul cârcelului*. **74** (La construcții de lemn) Căprior Si: *bandură*, *brățar*, *laiznă*. **75** (Lpl) Bețe puse cruciș înăuntrul stupului, ca să susțină fagurii de miere Si: *pretce*, *preci*, *pretcuțe*, *trepce*, (reg) *culmi*, *cuiele fagurului*. **76** (Reg) Bețigașe încrucișate peste care se întinde strecurătoarea pentru lapte. **77** Stinghii în formă de cruce alcătuind cadrul pentru geamurile ferestrei. **78** Gratii puse cruciș la ferestre. **79** Înflorituri cu roșu pe pereții caselor, împrejurul ferestrelor. **80** (Reg) Ramă pe gura fântânii de care se fixează stâlpii. **81** (La vârtelniță; reg) Cumpănă. **82** (Reg; îs) *~a urzelii* Parte a urzitorului sau urzelii unde se împreună chingile. **83** (Reg; îs) *~a pânzei* Parte cuprinsă între bețele vârâte între firele natrei. **84** (Reg; la mori) Răscruci dintre obezile roții și grindei. **85** (Reg) Pârpăriță din capătul fusului de fier care învârtește piatra alergătoare a morii. **86** (Reg) Aripi ale morii de vânt. **87** (Reg) Parte a răschitorului nedefinită mai îndeaproape. **88** (Reg) Mestecătoare de jintiță. **89** (Reg; șîs *~a de la comarnic*) Sărcer. **90** (Îc) **~a vâslei** Mâner de lemn transversal de la capătul vâslei. **91** (Ant; la om; îc) **~a spinării** Osul sacrum. **92** (Pex) Șale. **93** (Reg; îs) *În cruci* Boală de om nedefinită mai îndeaproape. **94** (Reg; îs) **Între cruci** Boală de oi nedefinită mai îndeaproape. **95** (Reg; îs) *~a hamutului* Parte a frâului nedefinită mai îndeaproape Si: *strup*. **96** Parângă. **97** (Mec; îs) *~cardanică* Dispozitiv mecanic de asamblare prin articulare, pentru transmiterea mișcării circulare între doi arbori ce formează între ei un unghi oarecare. **98** Fiting cu patru căi. **99** (Ast; pop) Constelație (în formă de cruce). **100** (Ast; pop; șîs *~a fârtatului*) Constelația Delfinul. **101** (Ast; pop; șîs *~a (cerului cea) mare*, *~a miezului nopții*) Constelația Lebăda. **102** (Bot; reg) Plantă erbacee cu florile sau cu frunzele în formă de cruce. **103** (Bot; reg) Smântânică (*Galium cruciata*). **104** (Bot; reg; îc) **~a-florilor** Dalac (*Paris quadrifolia*). **105** (Bot; reg; îc) **~a** (sau **~de-a**) **mare** Plantă cu florile dispuse cruciș și cu flori albe. **106** (Bot; reg; îc) **~a pământului** Plantă erbacee din familia umbeliferelor cu tulpina și frunzele acoperite cu peri aspri, cu frunze mari ca niște pene, cu flori albe sau roz, dispuse în umbele, crește prin fânețe, tufișuri, poieni și păduri umede Si: *brânca-ursului*, *talpa-ursului* (*Heracleum sphondylium*). **107** (Bot; reg; îac) Omag galben. **108** (Bot; reg; îac) Cenușer (*Ailanthus altissima*). **109** (Bot; îac) Potroacă (*Centarium umbellatum*). **110** (Bot; reg; îac) Untișor (*Lathraea squam*). **111** (Bot; îac) Pedicuță (*Lycopodim clavatum*). **112** (Bot; reg; îac) Iarbă-grasă (*Sedum max*). **113** (Bot; reg; îc) **~a-păștii** Vetrice (*Tanacesum vulgare*). **114** (Bot; reg; îc) **~a pâinii** sau **~a popii** Pristolnic (*Abufilon theo*). **115** (Bot; reg; spc) Plantă cu flori galbene (*Heracleum sibiricum*). **116** (Bot; reg; îc) **~a-voinicului** Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu rizomul puternic, cu frunzele lungi, având fiecare 3-5 lobi, cu florile albastre, care crește prin păduri în regiunea montană și subalpină Si: *norocel*, *voinicel* (*Anemone angulosa* sau *Hepatica angulosa* ori *Hepatica transilvanica*). **117** (Bot; reg; îac) Varga ciobanului (*Dipsacus silvestus*). **118** (Bot; reg; îac) Popâlnic iepuresc (*Hepatica nobilis*). **119** (Bot; reg; îac) Sunătoare (*Hypericum perforatum*). **120** (Ban; reg; îac) Rostopască (*Chelidonium majus*). **121** (Reg; îc) **Poamă-în-~** Soi de struguri nedefinit mai îndeaproape. **122** (Reg; îs) *~a babei* sau *după cruci* Joc nedefinit mai îndeaproape în care copiii se dau de-a tumba. **123** (Pop) Cruce **(34)** pe care se așază pietricelele la jocul „în buși". **124** (Cor; Trs) A zecea din cele douăsprezece figuri ale jocului de călușari. **125** (Mol) Miez de nucă în formă de cruce Si: *cocoș*. **126** (Pop) Răscruce. **127** (Trs; min) Loc unde se întretaie două vine de aur Si: *scaun*. **128** (Înv; îe) **A fi în crucile satului** A fi în mijlocul satului. **129** (Pop; îs) *Crucile mesei* Fiecare din cele două părți laterale ale mesei. **130** (Îe) **A se pune ~** A se așeza în drumul cuiva pentru a-i opri înaintarea. **131** (Îae) A încerca să zădărnicească îndeplinirea unei acțiuni. **132** (Îe) **A i se face** (sau **a-i fi** ori **a-i sta**) **cuiva calea** (sau **drumul**) **~** (ori **cruci**) A fi la o răspântie. **133** (Îae; fig) A da de piedici. **134** (Îae; fig) A nu mai ști încotro să meargă. **135** (Îae; fig) A nu mai putea înainta. **136** (Îe) **A i se face cuiva calea ~ cu cineva** A se întâlni. **137** (Îe) **A da cu ~a peste cineva** A întâlni (pe neașteptate). **138** (Îe) **A se uita în ~a cuiva** A se uita drept în ochi. **139** (Îlav) **(În) ~** Cruciș. **140** (Pop; îalav; în legătură cu „a unge") Pe piept, pe umeri și pe genunchi. **141** (Pop; îs) *~a amiezii*, *~-amiazi*, *~a miază-zi*, *~a zilei* Miezul zilei. **142** (Pop; îs) *~a nopții* Miezul nopții. **143** (Pop; îe) **Uite asta-i ~** Hotărâre ultimă și definitivă. **144** Gest făcut cu trei degete ale mâinii drepte (sau cu toată palma) cu care se atinge fruntea, pieptul, umărul drept și umărul stâng când se imploră ajutorul lui Dumnezeu, când cineva se miră, se îngrozește etc. **145** (Îe) **A-și face ~** (sau **semnul crucii**) A se închina. **146** (Îae) A fi surprins. **147** (Îae) A fi îngrozit. **148** (Pan; îae) A mulțumi lui Dumnezeu. **149** (Îe) **A-și face ~ cu stânga** sau **a-și face ~ cu amândouă mâinile** A se mira peste măsură. **150** (Rar; îae) A cobi. **151** (În invocații; îe) **~-ajută!** Doamne ajută! **152** (Îe) **A înjura** sau **sudui de ~** sau **a ridica cuiva (sfinte) cruci** A înjura de cele sfinte. **153** (Pex) Înjurătură „de cruce". **154** (În blesteme, șîe) **Ucigă-l** (mai ales **bată-l**) **~a** Diavol. **155-156** (Îs) *Frate* (mai rar *soră*) *de* (rar *pre-*) ~ Prieten intim (nedespărțit). **157** (Îcs) *Frăție de ~* Prietenie până la moarte, bazată pe sentimente de încredere și afecțiune deosebite. **158** Creștinism. **159** Confesiune. **160** (În jurăminte; îe) **Pe ~a mea** Pe legea mea. **161** (Pop; rar) Conducător. **162** (Îc) **~a (mare)**, **Înălțarea sfintei ~ci**, **Ziua-~cii** Sărbătoare religioasă la 14 septembrie. **163** (Pop; îc) **~a mică** Sărbătoarea „Tăierea capului Sfântului Ioan", celebrată la 29 august. **164** (Îc) **Ziua crucii de vară** sau **Închinarea** (sau **scoaterea**) **sfintei ~i** Ziua Macabeilor, celebrată la începutul lunii august. **165** (Îc) **Postul ~cii** Interval de 8 zile de post, ținut (fără să fie impus de canoane) de țărani înainte de Ziua-Crucii. **166** (Reg; lpl) Scoatere a crucii din gârlă, la Bobotează. **167** (Îs) *~a căruței* Bucată de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap. **168** (Îe) **(Soarele) e ~ amiazăzi** sau **în ~ a miezii** sau **soarele e (în) cruci** sau **(în) ~ amiazăzi** E la amiază. **169** Cruciș. **170** (Îe) **A se pune ~** A se împotrivi unei acțiuni. **171** (La catolici) *Drumul ~cii* Ciclu de 14 picturi sau sculpturi reprezentând chinurile lui Hristos de la judecata lui Pilat până la răstignire Si: *calvar*. **172** (Îe) **A i se face cuiva calea ~** A se deschide înaintea cuiva o răspântie. **173** (Fig; îae) A avea de ales între mai multe soluții. **174** A se ivi piedici înaintea cuiva.

troceală —

cruceală *sf* [At: DA / Pl: *~celi* / E: ***cruci*** + *-eală*] (Rar) Crucire.

crucei *sm* [At: SEVASTOS, N. 295 / E: ***crucer***] (Reg; pbl) Bănuț.

crucelîță *sf* vz ***cruciuliță***

crucelnic *sn* [At: LIUBA – IANA, M. 116 / Pl: *~ice* / E: ***cruce*** + *-elnic* cf *crucelniță*] (Ban) **1** (La războiul de țesut) Lemnul de care atârnă ițele. **2** Vârtelniță.

crucelniță *sf* [At: H XVIII, 283 / Pl: *~țe* / E: ***cruce*** + *-elniță* cf *crucelnic*] (Reg) Parte a căruței nedefinită mai îndeaproape.

crucer[1] *sm* [At: MARIAN, O. II, 116 / Pl: *~i* / E: ***cruce***, cf ger *Kreuzer*] (Înv) Creițar.

crucer² *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 130 / Pl: *~i* / E: ***cruce*** + *-er* cf *cruciat, cruciadă*] (Iuz; formație personală) Cavaler teuton.

crucerel *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ei* / E: ***crucer¹*** + *-el*] (Trs; înv) Mică monedă de aramă de 2 bani.

crucetă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: it ***crocetta***] Platformă orizontală mică fixată deasupra arborelui gabier, pentru fixarea sarturilor arboreților.

cruci [At: ȘINCAI, HR. II, 247 / Pzi: *~cesc* / E: ***cruce***] **1** *vt* (Rar; frr) A încrucișa. **2-3** *vtr* (D. animale; rar) A (se) încrucișa. **4-5** *vtr* (Rar; pex) A (se) amesteca. **6** *vi* (Rar) A înjura de cruce. **7-9** *vr*, (îvr) *vi* A(-și) face semnul crucii (în semn de închinare, de mirare, de spaimă etc.). **10** *vr* (Fig) A se mira foarte tare ca de un lucru nemaipomenit Si: *a se minuna*, (înv) *a se ciuli*.

crucia *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~iesc* / E: ***cruce***] (Înv) A pune semnul crucii pe marginea unor rânduri scrise.

cruciadă *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 23 / V: *~ată* / P: *~ci-a~* / Pl: *~de* / E: ***cruce*** după fr *croisade*] **1** Fiecare din cele opt expediții militare întreprinse, la îndemnul Bisericii catolice între 1096 și 1270, în care armatele occidentale vizau eliberarea Ierusalimului de musulmani. **2** (Pgn) Orice expediție militară împotriva unor eretici sau adepților altor religii în evul mediu. **3** (Fig) Campanie (de presă) organizată împotriva unui abuz, unei mișcări etc.

crucial, ~ă *a* [At: STUDII, I, ap. DA / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***crucial***] Hotărâtor.

cruciat *sm* [At: MACEDONSKI, O. I, 24 / P: *~ci-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***croisé*** (refăcut după *cruce*)] Soldat care participa la o cruciadă, purtând ca emblemă pe haine sau pe armură o cruce Si: (iuz) *crijac*.

cruciată *sf* vz ***cruciadă***

crucieră *sf* [At: DEX² / P: *~ci-e~* / Pl: *~re* / E: it ***crociera***] (Rar) Acțiune de luptă dusă sistematic pentru dezorganizarea transportului maritim al adversarului.

cruciferă [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***crucifère***] **1** *sfp* Familie de plante dicotiledonate, cu flori, cu petalele și sepalele în formă de cruce. **2-3** *sf, a* (Plantă) care face parte din familia cruciferelor (1).

crucifica *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~ific* / E: fr ***crucifier***] **1** A răstigni. **2** (Fig) A chinui.

crucificare *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 323 / Pl: *~cări* / E: ***crucifica***] **1** Răstignire. **2** (Fig) Chinuire.

crucificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cricifica***] **1** Răstignire. **2** (Fig) Chinuire.

crucificat, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 374 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***crucifica***] **1** Răstignit. **2** (Fig) Chinuit.

crucifix *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~uri, ~e*, (îvr) *~ficși* / E: fr ***crucifix***] (Mai ales la catolici) Cruce reprezentând pe Iisus răstignit.

cruciform, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cruciforme***] (Bot) În formă de cruce (1).

crucilită *sf* vz ***cruciuliță***

crucioaie *sf* [At: H II, 88 / Pl: ~ / E: ***cruce*** + *-oaie*] **1** Cruce mare. **2** (Reg) Crucea căruței.

crucioc *sn* [At: CHEST. II, 304/156 / Pl: *~uri* / E: rs **крючок**] (Reg) Încuietoare de la cămară.

crucioi *sn* [At: H II, 207 / Pl: *~oaie* / E: ***cruce*** + *-oi*] (Reg) **1-2** Crucioaie (**1-2**).

crucire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cruci***] (Rar) **1** Punere, așezare cruciș. **2** Mirare.

cruciș [At: CANTEMIR, I. I. I, 184 / Pl: *~uri* și *~e* / E: ***cruce*** + *-iș*] **1** *av* (Îlav) **În ~** În formă de cruce Si: *încrucișat*. **2** *av* (D. luptători; îe) **A se prinde ~** A-și înlănțui brațelele. **3** *av* (D. drumuri; îe) **A se face ~** A se intersecta. **4** *av* (Îe) **A se uita ~** A privi sașiu. **5** *av* (Fig; îae) A privi dușmănos. **6** *av* (Pop; îe) **A înghiți ~** A se îneca. **7** *av* Transversal. **8** *av* În direcție opusă. **9** *av* (Pop; îlav) **(În) ~ și (în) curmeziș** Pretutindeni. **10** *av* (Îal) Cu de-amănuntul. **11** *av* (Înv; îlav) **De ~ui** Oblic. **12** *av* (Pop; îe) **A sta de-a ~ul , a se pune ~ (și curmeziș)**, (rar) **în lungiș și-n ~** A lupta (cu toate mijloacele) împotriva a ceva. **13** *a* Care este în formă de cruce. **14** *a* Sașiu. **15** *a* (Fig) Dușmănos. **16** *sf* (Înv) Încrucișare. **17** *sn* (Cer; mpl) Răspântie. **18** *sf* (Mol) Cruce (mică).

crucișa *v* vz ***încrucișa***

crucișător *sn* [At: DA / Pl: *~oare* / E: ***(în)crucișa*** + *-(ă)tor* după fr *croiseur*] Vas de război mai ușor și mai rapid decât cuirasatele, folosit la recunoașteri, ca avangardă etc.

crucișătură *sf* [At: CARAGIALE, ap. CADE / Pl: *~ri* / E: ***cruciș*** + *-ătură*] (Reg) **1** Încrucișare. **2** Privire sașie.

crucișoară *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~re* / E: ***cruce*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Cruce (42) mică Si: *cruciță* (**1-2**), *cruciuliță* (**1-2**).

crucișor *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: ***cruce*** + *-(i)șor*] (Bot; reg) Mierea ursului (*Pulmonaria officinalis*).

crucit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 85 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cruci***] **1** Așezat cruciș. **2** (Îe) **A sta (sau a ședea) cu brațele-ncrucite** A sta cu brațele încrucișate. **3** (Fig; îae) A nu face nimic. **4** (Fig) Uimit.

crucitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***cruci*** + *-tură*] (Rar) **1** Crucire (**2**). **2** (Reg) Arătare.

cruciță *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 222 / Pl: *~țe* / E: ***cruce*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Crucișoară (**1-2**). **3** (D. o fată; cu sens desmierdător) Frumoasă și bine făcută. **4** Partea a unui obiect, în formă de cruce (**3**). **5** (Îrg) Oaie cu o cruce marcată pe ureche.

cruciuliță *sf* [At: ALECSANDRI, P. I, 18 / V: ***~cil~, ~cel~*** / Pl: *~țe* / E: ***cruce*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Crucișoară (**1-2**). **3** Medalion în formă de cruce (**3**). **4** Cruce (**4**) mică așezată pe mormântul unui creștin. **5** Model de cusătură pe umărul iei. **6** Podoabă femeiască. **7** Nume al unei stele nedefinite mai îndeaproape. **8** (Bot; reg) Mică plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene, care crește prin locuri nisipoase Si: *cănăbici*, (Mol) *cel-perit, cruguliță* (**1**), *petimbroasă, spălăcioasă* (*Senecio vulgaris*). **9** (Bot; reg) Plantă erbacee cu flori galbene din familia compozitelor, care crește pe locurile pietroase și stâncoase de pe coastele munților, până sus, în regiunea alpină Si: *petimbroasă, spălăcioasă* (*Senecio rupester*). **10** (Bot; reg) Bătătorniță (*Senecio erucilolius*). **11** (Bot; reg) Spălăcioasă (*Senecio vernalis*). **12** (Bot; reg) Amărăciune (*Senecio fuchsii*). **13** (Bot; reg) Bătătorniță (*Cineraria cruenta*). **14** (Bot; reg) Plantă cu floare albastră în formă de cruce, întrebuințată ca medicament pentru durerile de mâini și de picioare, nedefinită mai îndeaproape. **15** (Bot; reg; lpl) Arișnic (*Lychuis calcedonia*). **16** (Reg; lpl) Soi de strugure alb, cu bobițe dese și foarte dulci și cu ciorchinele mare, lung și subțire.

crucnă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: ger ***Krücke***] Bară de oțel, cu mâner în formă de ochi, cu care se amestecă baia de metal topit la fabricarea oțelului.

crud, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 6 / Pl: *~uzi, ~e* / E: ml ***crudus*** cf *crudelitate*] **1** (D. alimente care se consumă fierte, fripte sau coapte) Nefăcut. **2** (Pop; îe) **A trăi ~a cu nesărata** A trăi și bine și rău, dar mai mult rău. **3** (Pop; îe) **A fi rudă pe turtă ~ă** A fi rudă cu altul de la două neamuri Si: *a fi rudă de pe gard*. **4** (D. fructe) Necopt. **5** (D. plante) Care a răsărit de curând. **6** (D. plante) Care este incomplet dezvoltat. **7** (Pex) Delicat Si: *debil, fraged*. **8** (D. oameni și animale) Tânăr. **9** (D. oameni; fig;) Necopt. **10** (Pex) Copilăresc. **11** Naiv. **12** (Înv) Recent. **13** (D. lemne) Verde. **14** (D. piele) Umed. **15** (D. piele) Neargăsit. **16** (D. minereu; înv) Neprelucrat. **17** (Fig; d. oameni) Sângeros. **18** (D. oameni; fig) Violent. **19** (Fig; d. oameni) Care simte plăcere când vede suferință Si: *nemilos, cumplit, crunt, crâncen*. **20** (Fig.; d. moarte, acțiuni omenești, purtare, suferință etc.) Care cauzează o mare durere mai ales morală. **21** Fără milă Si: *neiertător, vitreg, neomenos, barbar*. **22** (Îs) *~ul adevăr* Realitate înfățișată fără menajamente. **23** (Îe) **A -i vorbi** (cuiva) **~** A-i vorbi (cuiva) fără menajamente.

crudac, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. / Pl: *~aci, ~ace* / E: ***crud*** + *-ac*] (Reg) **1** Cam crud. **2** Fraged. **3** Neformat încă. **4-5** (D. pâine, mămăligă) Necopt, nefiert. **6** (Fig) Simplu. **7** (Fig) Inocent.

crudăciune *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~duc~, ~uzi~*** / Pl: *~ni* / E: ***crud*** + *-iciune*] (Reg) **1-5** Fruct, porumb sau dovlec necopt. **6** Mămăligă subțire. **7** Aliment care se mănâncă crud.

crudărie sf [At: CHEST. V, 41 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Loc îngrădit unde dorm mieii.

crudătate sf [At: LET.[2] I, 105 / Pl: *~tăți* / E: lat *cruditas*] (Înv) Cruzime.

crudi vr [At: ȘINCAI, HR. II, 14/22 / Pzi: *~desc* / E: *crud*] (Înv) A se teme.

crudicel, ~cea a [At: DA / Pl: *~cei, ~e* / E: *crud* + *-icel*] **1-8** (Șhp) (Cam) crud **(1-4)**.

crudiciune [At: CIAUȘANU, GL. / V: *~duc~* / Pl: *~ni* / E: *crud* + *-iciune*] (Reg) Aliment care se mănâncă crud.

cruditate sf [At: MAIORESCU, CR. I, 315 / Pl: *~tăți* / E: fr *crudité*] **1** (Înv) Cruzime. **2** (Ccr; Ipl) Fructe, legume proaspete, verdețuri. **3** (Fig) Mojicie.

crudșor, ~oară a [At: PANN, E. III, 8 / Pl: *~i, ~oare* / E: *crud* + *-(i)șor*] (Înv; Ipl) Imatur.

cruduciune sf vz *crudiciune*

crudut, ~ă a [At: CALENDARIU (1844), 64/8 / Pl: *~i, ~e* / E: *crud* + *-uț*] (Reg; șhp) Nedezvoltat fizic.

cruduzi sf vz *crudăciune*

crug sn [At: (a. 1508) LITURGHIER SLAVONESC, ap. BV I, 7 / V: *clug* / Pl: *~uri* / E: rs **круг**, srb *krug* cf *crâng*] (Înv) **1** Cerc Si: *cearcăn*. **2** (Ast) Orbită. **3** (Ast; îs) *~ul cerului* sau *ceresc* Boltă cerească Si: *tărie, firmament, crâng*. **4** (Ast; reg) Calea Lactee. **5** (În legătură cu Soarele sau Luna) Ciclu. **6** Glob. **7** (Fiind vorba de ceea ce se măsoară cu ciclul unor fenomene astronomice) Curs.

crugulița sf [At: BARCIANU / Pl: *~țe* / E: *crug* + *-uliță*] (Bot; reg) **1** Cruciuliță **(8)**. **2** Bătrâniș (*Erigeron canadensci*). **3** Rujină (*Senecio jacobaea*). **4** Spălăcioasă (*Senecio vernalis*).

cruh sn [At: H VI, 22 / V: *croh* / Pl: *~uri* / E: ucr **крукха**, rs **крокха**] (Min) **1** (Mol) Piatră de culoare neagră, lucioasă nedefinită mai îndeaproape. **2** (Reg; îf *croh*) Bocnă albă sau galbenă roșietică, netedă și lucioasă.

cruhos, ~oasă a [At: ȘEZ. XIX, 83 / V: *croh~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *cruh* + *-os*] (Reg) **1** Pietros. **2** Tare. **3** (D. lut; îf *crohos*) Sfărâmicios.

crui v vz *croi*

cruitor sm vz *croitor*

cruitoriu sm vz *croitor*

crujmă sf vz *crijmă*

crumcir sm vz *crumpă*

crump sm vz *crumpă*

crumpănă sf vz *crumpenă*

crumpă sf [At: POMPILIU, B. 1008 / V: (Trs) *gru~, grumbă* sf, (reg) *~p, ~pir, ~plu* sm, *crupră* sf / Pl: *~pe, ~pene*, (Ban, de la **crumpil*) *~pii* / E: *crumpenă*] (Reg; șîc **~p-porcesc**) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crumpărie sf [At: DR XI, 65 / Pl: *~ii* / E: *crumpă* + *-ărie*] (Reg) Loc unde se cultivă crumpene.

crumpei sm [At: BORZA, D. / Pl: *~* / E: pbl mg *krumpli*] (Șîc **~ de lună**) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crumpeiște sf vz *crumpeniște*

crumpel sm [At: H IX, 115 / V: *crâm~* / Pl: *~ei* / E: *crumpenă*] (Reg; mpl) Cartof (*Solanum tuberosum*).

crumpeliștae sf [At: CHEST. IV, 100/15 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Loc cultivat, înconjurat de o pădure sau de teren arid.

crumpen sm vz *crumpenă*

crumpenă sf [At: LB / V: *~pănă*, (Trs) *~pen sm, ~pină, ~pir sm, ~piră, grumpen sm, gr~, grumpir sm, grumpiri smp* / Pl: *~ne* / E: srb *krumpir*] (Bot) **1** (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*). **2** (Olt; Ipl) Napi porcești.

crumpeniște sf [At: H XI, 69 / V: *compiri~, ~pei~, ~piri~* / E: *crumpen* + *-iște*] (Reg) Crumpărie.

crumpii smp vz *crumpă*

crumpină sf vz *crumpenă*

crumpir sm vz *crumpenă*

crumpiră sf vz *crumpenă*

crumpiriște sf vz *crumpeniște*

crumplu sm vz *crumpă*

crună sf [At: CIHAC II, 85 / Pl: *~ne* / E: ngr *χρουνός*] (Rar) **1** Fântână. **2** Izvor.

crund, ~ă a vz *crunt*

crunt, ~ă [At: CORESI, PS., ap. GCR I, 11 / V: *crund, ~ă* / Pl: *~nți, ~e* / E: ml *cruentus*] **1** *a* (Înv) Însângerat. **2** *a* (Îs) *Rană ~ă* Rană grea. **3** *a* (Înv; îs) *Ou ~* Primul ou ouat, cu ușoare urme de sânge. **4** *a* (D. război, lovitură etc.) Sângeros. **5** *a* Violent. **6** *a* Barbar. **7** *a* Înfiorător. **8** *a* Încruntat. **9** *a* (Îs) **Muncă** sau **osteneală ~ă** Muncă extrem de grea. **10** *av* Crâncen. **11** *av* Nemilos. **12** *av* Încruntat. **13** *av* Foarte mult. **14** *a* Însângerat.

crunta [At: CORESI, EV. 175 / Pzi: *~tez* / E: ml *cruentare*] (Îrg) **1** *vr* A se încrunta. **2-3** *vtr* A (se) însângera.

cruntare sf [At: LB / Pl: *~tări* / E: *crunta*] (Îrg) Însângerare.

cruntat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *crunta*] Însângerare.

cruntat[2], ~ă a [At: POLIZU / Pl: *~ați, ~e* / E: *crunta*] (Îrg) **1** Încruntat. **2** Însângerat.

crunteală sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~eli* / E: *crunt* + *-eală*] (Reg; ccr) Puroi.

crup[1] av [At: DA / E: *Krupp*] (Reg; înv; îe) **A se îmbăta ~** A se îmbăta criță.

crup[2] sn [At: BIANU, D. S. / E: fr *croup*] (Med) **1** Boală a laringelui la copii (însoțită de apariția unor membrane false pe căile respiratorii), manifestată prin sufocare și tuse răgușită Si: (pop) *gușter*. **2** (Îs) *~ fals* Laringită striduloasă.

crupadă sf [At: ENC. ROM. / Pl: *~de* / E: fr *croupade*] Săritură a calului dresat, cu membrele posterioare întinse.

crupă[1] sf [At: D. ZAMFIRESCU, R. 71 / Pl: *~pe* / E: fr *croupe*] (Frm) **1** Parte de dinapoi a șoldurilor unor mamifere între șale și rădăcina cozii Si: (pop) *sapă*. **2** (Mai ales la femei; gmț;) Posterior. **3** Parte dinspre coadă a cruponului **(1)**. **4** (Fig) Prelungire de munte sau de deal. **5** Prelungire a unui mamelon.

crupă[2] sf vz *crupe*

crupător sn vz *cârpător*

crupe sfp [At: COSTINESCU / E: ucr **крупа**] (Mol) Boabe de porumb, de orez, de hrișcă etc. măcinate mare, folosite la prepararea unor mâncăruri.

crupetor sn vz *cârpător*

crupier sm [At: DA / P: *~pi-er* / Pl: *~i* / E: fr *croupier*] Angajat la o casă de jocuri de noroc, care supraveghează jocul, plătește mizele câștigătoare și le adună pe cele pierdute.

crupioare sfp [At: I. CR. IV, 7 / P: *~pi-oa~* / E: *crupă* + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Crupe (mici) Si: *crupșoare* **(1-2)**.

crupon sn [At: ARDELEANU, D. 102 / Pl: *~oane* / E: fr *croupon*] **1** (În industria pielăriei) Parte mijlocie a unei piei, după ce s-au îndepărtat gâtul, poalele, picioarele și coada. **2** Placă de cauciuc, din care se taie tălpi pentru încălțăminte.

cruponare sf [At: DEX / Pl: *~nări* / E: *crupon*] Operație de despărțire a cruponului **(1)** de restul pieii.

crupră sf vz *crumpă*

crupșoare sfp [At: HERZ. – GHERM, M. IV, 247 / E: *crupă* + *-ușoare*] **1-2** (Șhp) Crupioare **(1-2)**.

crural, ~ă a [At: ANATOMIA, 163 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *crural*] (Atm) Care ține de coapsă.

crusei sm [At: BORZA, D. / Pl: *~* / E: ucr **крушина**] (Reg) Verigami (*Rhamnus cathartica*).

crustaceu, ~ee [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ee* și *~ei* / E: fr *crustacé* cf *crustă*] **1** *snp* (Zlg) Clasă de animale artropode, în general acvatice, cu corpul acoperit de o carapace chitinoasă. **2-3** *sn, a* (Animal) care aparține clasei crustaceelor.

crustă sf [At: BIANU, D. S. / Pl: *~te* / E: ml *crusta*, fr *croûte*, ger *Kruste* cf *încrusta, crustaceu*] **1** Strat exterior care se formează prin solidificare, uscare etc. la suprafața unor corpuri moi Si: *coajă, scoarță*. **2** (Spc) Coajă

care se formează pe o rană care începe să se vindece. 3 Strat uscat și întărit care se formează pe un teren arabil în urma ploilor, a bătătoririi excesive etc. 4 (Pex) Înveliș. 5 (Fig) Strat tare de săruri depus pe pereții unui vas sau ai unei țevi în care se află sau prin care curge un lichid conținând săruri. 6 Glazură (1). 7 Înveliș impregnat cu straturi de calciu la unele nevertebrate.

crustos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***crustă*** + *-os*] **1-6** Cu crustă **(1-6)**. **7-13** Specific crustei **(1-6)**. **14-19** Referitor la crustă **(1-6)**. **20-25** Care aparține crustei **(1-6)**. **26-31** Care provine de la crustă **(1-6)**.

crușală *sf* vz ***crușeală***

crușăț *sm* vz ***caușet***

crușățea *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: *~uză~* / Pl: *~ele* / E: ***crușit*** + *-ea*] (Bot; reg) Plantă erbacee, din familia cruciferelor, cu flori galbene-aurii, ale cărei frunze amare se mănâncă uneori ca salată sau se pregătesc ca spanacul Si: *barbușoară*, (Buc) *gărnații* (*Barbarea vulgaris*).

crușâi *sm* vz ***crușei***

crușân *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / V: *~șin* sm / E: ucr **крушина**] (Bot) Arbust fără ghimpi din familia ramnaceelor, de 2-3 m înălțime, cu flori albe-verzui, cu fructe ca boabele de mazăre, a cărui scoarță se întrebuințează ca purgativ și al cărui lemn ars dă un cărbune întrebuințat la fabricarea prafului de pușcă Si: *crasei, crasici, crășei, crușei, lemn-câinesc, pasachină, patachină* (*Rhamnus frangula*).

crușcă *sf* vz ***crușcă***

crușeală *sf* [At: I. CR. II, 70 / V: *~șa~* / Pl: *~eli* / E: ***cruși*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Argăseală **(1-2)**. **3** Vopsea roșie.

crușei *sm* [At: BARCIANU / V: ***~șiu***, (reg) ***~șâiu*** / E: cf *crușân*] (Bot) **1** (Șîc **~frânguriu**) Crușân (*Rhamus frangula*). **2** Verigariu (*Rhamuns cathartica*).

crușet *sn* [At: ȘEZ. IV, 127 / Pl: *~te* / E: ***cruși***] (Reg) Crușit[1] **(2)**.

crușeț *sn* [At: DA ms / V: *~șăț* / E: srb *krušac*] (Ban; sbm) **1** Fărâmă. **2** Bucată (de sare, de brânză).

cruși [At: POGOR, HENR. 229 / Pzi: *~șesc* / E: ucr **крушити**] **1** *vt* A argăsi **(1)**. **2-3** *vtr* A (se) înroși. **4** *vt* A vopsi (cu roșu închis). **5** *vt* A stropi cu sânge. **6** *vt* (Fig) A face de râs pe cineva. **7** *vi* (D. animale) A urina cu sânge. **8** *vr* (D. vaci) A da lapte cu sânge. **9** *vr* (D. dinți) A se strepezi.

crușin *sn* vz ***crușân***

crușire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cruși***] **1** Tăbăcire **(1)**. **2** Crușit[1] **(1)**.

crușit[1] *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***cruși***] **1** Tăbăcire **(1)**. **2** Boală internă la oi și vaci, asemănătoare cu aprinderea din pricina căreia animalele urinează cu sânge Si: (reg) *crușet, crușit[1]* **(2)**.

crușit[2], ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cruși***] (Îrg) **1** Argăsit. **2** Înnegrit. **3** Însângerat. **4** (Îs) *Ceai ~* Ceai stătut care a căpătat o culoare închisă. **5** (Îs) *Lapte ~* Lapte amestecat cu sânge.

crușiu *sm* vz ***crușei***

crușmă *sf* vz ***crijmă***

crușon *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***cruchon***, rs **крюшон**] **1** Băutură alcoolică preparată din vin și alte băuturi. **2** Sirop de zahăr, fructe etc.

crutat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 127 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Nob; într-un descântec) Crunt.

crutcă *sf* [At: CIHAC II, 82 / Pl: *~tci* / E: rs **крутка**] (Mol) Tort[1] **(1)** gros (de lână) pentru țesutul sumanelor.

cruton *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***croûton***] Bucată mică de pâine prăjită (în grăsime) care se pune în supă.

cruț *sm* vz ***curuț***

cruța [At: COD. VOR. 169/6 / Pzi: *cruț* și (îvr) *~țez*, (sst) *~țesc* / E: nct] **1** *vt* (Înv; c. este un lucru) A păstra în stare bună. **2-3** *vti* (Înv; c. este averea, banii etc. sau intranzitiv cu prep *din, dintru*) A economisi. **4** *vt* (C. este o ființă) A menaja. **5** *vt* (Subiectul este o persoană foarte puternică sau divinitatea) A ocroti. **6** *vt* A se îndura de... **7-8** *vt* (C. este viața, sufletul, capul; construit cu dativul persoanei interesate) A lăsa în viață (după ce-i fusese hotărâtă moartea). **9-10** *vtr* (Înv) A (se) păzi. **11** *vt* (Mai ales în legătură cu negația *nu;* c. e omul) A ierta (de pedeapsă). **12** *vt* (C. este porunca, îndemnul etc.) A respecta. **13** *vt* (Iuz) A ezita. **14-15** *vtr* (Iuz) A (se) evita. **16-17** *vtr* A (se) ocoli.

cruțalnic, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cruța*** + *-alnic*] (Înv) Crutător.

cruțare *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70/7 / Pl: *~țări* / E: ***cruța***] **1** Economie. **2** Menajare. **3** Îndurare. **4** Lăsare în viață Si: *cruțat[1]* **(2)**. **5** (Îe) **Fără ~** Fără milă. **6** Îngăduire.

cruțat[1] *sn* [At: PSALT. 62/12 / E: ***cruța***] **1** Îndurare. **2** (Înv) Cruțare **(4)**. **3** (Înv) Respectare a poruncilor cuiva.

cruțat[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 80/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cruța***] **1** Economisit. **2** Menajat. **3** Iertat. **4** Lăsat în viață. **5** Acceptat.

cruțător, ~oare [At: PSALT. 300/25 / Pl: *~ri* / E: ***cruța*** + *-(ă)tor*] **1** *a* (Înv) Econom. **2** *a* (Rar) Milostiv. **3** *sf* (Înv) Milostenie.

crutătură *sf* [At: APOLZAN, P. I. 200 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Cusătură specială cu care se fac încrețiturile la umerii și la pumnarii (manșetele) cămășilor.

cruu *sn* vz ***crov***

cruzătură *sf* vz ***cruzitură***

cruzățea *sf* vz ***crușățea***

cruzeiro *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~* / E: por ***cruzeiro***] Unitate monetară de bază din Brazilia.

cruzie *sf* [At: DUMITRACHE, 348 / Pl: *~ii* / E: ***crud*** + *-ie*] (Înv) Cruzime **(2)**.

cruzime *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~mi* / E: ***crud*** + *-ime*] **1** (Înv) Nedezvoltare. **2** Ferocitate. **3-4** Atitudine sau faptă crudă.

cruzitură *sf* [At: A III, 120 / V: ***~ză~*** / Pl: *~ri* / E: ***crud*** + *-itură*] (Pop) **1** Fructe verzi, necoapte Si: (reg) *crudiciune*. **2** (Spc) Piepene mic.

ctitor, ~ă *smf* [At: (a. 1610) GCR I, 44 / V: (înv) ***ti~, ~tur*** / Pl: *~ri, ~re* / E: vsl ***ктиторъ***] **1** Persoană care suportă sau contribuie, în parte, la cheltuielile pentru ridicarea și înzestrarea cu odoare a unei biserici sau mănăstiri Si: *fundator*. **2** (Trs; Mun; imp) Epitrop. **3** (Trs; îf *titor*) Tutore. **4** (Reg; îf *titor*) Ziua următoare celei onomastice. **5** (Pex) Fondator al unei asociații, instituții etc.

ctitoreasă *sf* [At: C. PETRESCU, R. DR. 65 / Pl: *~ese* / E: ***ctitor*** + *-easă*] Ctitoră.

ctitoresc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***ctitor*** + *-esc*] **1** Referitor la ctitor **(1)** Si: (înv) *ctitoricesc* **(1)**. **2** Specific unui ctitor Si: (înv) *ctitoricesc* **(2)**. **3** Care aparține unui ctitor **(1)**. **4** Care provine de la un ctitor **(1)**. **5** Care depinde de o ctitorie Si: (înv) *ctitoricesc* **(3)**.

ctitori *vt* [At: DDRF / Pzi: *~resc* / E: ***ctitor***] A întemeia.

ctitoricesc, ~ească *a* [At: URICARIUL I, 267 / Pl: *~ești* / E: ***ctitorie*** + *-esc*] (înv) **1-3** Ctitoresc **(1-3)**.

ctitorie *sf* [At: LB / V: ***ti~*** / Pl: *~ii* / E: ***ctitor*** + *-ie*] **1** Așezământ, mai ales bisericesc, întemeiat de un ctitor. **2** (Fig) Realizare. **3** Calitate de ctitor. **4** (Trs) Tutorat **(5)**.

ctitorit, ~ă *a* [At: GALACTION, O. I, 13 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ctitor***] Întemeiat, de un ctitor.

ctitur *sm* vz ***ctitor***

cu *pp* [At: COD. VOR. 24/12 / E: ml ***cum***] (Îoc *fără* și alternând cu conjuncția *și*, arată legătura strânsă între două ființe sau lucruri, proprietatea sau acțiunea comună, colaborarea, concordanța, asemănarea sau aceeași situație cu altcineva) **1** Leagă două substantive sau un pronume cu un substantiv care desemnează ființe sau lucruri *casă ~ verandă*. **2** Indică un conținut *pahar ~ bere*. **3** Indică posesiunea *om ~ pardesiu*. **4** Indică o legătură *prieten ~ mine*. **5** Indică o însușire *om ~ talent*. **6** (Îlav) **~ ... ~ tot** Împreună cu... Si: *laolaltă*. **7-8** (Îlav; rar) **~ toții, ~ toatele** Toți sau toate împreună. **9** (Repetat, legând două noțiuni opuse sau extreme; îcs ca *~ buni ~răi, ~ proști ~ deștepți* etc.) Exprimă totalitatea. **10** (Îacs) Fără deosebire. **11** (Îacs) La un loc. **12** (Leagă un substantiv repetat de două ori; îcs ca *zi ~ zi, ceas ~ ceas, ban ~ ban* etc.) Exprimă o acțiune săvârșită continuu și metodic. **13** (Îlav) **Zi ~ zi** În fiecare zi. **14** Formează, cu cuvântul următor, o structură predicativă sau un complement indirect *A fi ~ cineva*. **15-16** (De obicei alături de verbe reflexive) Arată reciprocitatea când e vorba de o acțiune care se face de două sau mai multe

persoane în comun sau una împotriva alteia *A se certa ~ cineva*. **17** Indică un raport de înrudire *Soră ~ mine*. **18-20** Arată instrumentul, mijlocul sau materia care servește la săvârșirea unei acțiuni *Lovea ~ ciocanul* ... **21** (Precedat de: *asemenea, la fel, potrivit, deopotrivă, egal, în rând, într-un chip*, (înv) *atocma*) Stabilește un raport de asemănare. **22** Arată măsura *Beau vinul ~ vadra*. **23-25** (Urmat de un numeral, de un substantiv etc.) Arată o cantitate, un preț, un număr (mare) sau un grad *Mai scump ~ un leu*. **26** (Îoc *înainte* sau *după*; înainte de un cuvânt care conține o idee temporală) Arată simultaneitatea *De-odată ~, ~ timpul*. **27** (Precedat de prep *de*, îcs ca *de ~ noapte, de ~ iarnă* etc.) Începând (chiar) cu. **28** (Îacs) Din (timpul). **29** (Îlav) **~ vreme, ~ timpul, ~ zăbavă** La timpul potrivit. **30** (Îal) După mult timp. **31** (Îal) Cândva. **32** (Îal) Încetul cu încetul. **33** (Îlav) **~ fiecare zi** Zilnic. **34** (Îal) Într-una. **35-38** (Înainte de noțiuni temporale ca *lună, an, zi, ceas* etc.) Arată durata unei acțiuni, a unui angajament sau repetarea *Lipsea ~ lunile*. **39-40** (Îlav) **~ anul (ziua** etc.) Pentru un an (o zi etc.). **41** Introduce un complement circumstanțial de timp *Venise ~ două ore mai devreme*. **42** Introduce un complement circumstanțial cauzal *Nu mai înțelegea nimic ~ atâta confuzie în jur*. **43** (Înv) Introduce un complement circumstanțial final *A venit ~ acest scop*. **44** Introduce un complement circumstanțial de mod *Câștigă ~ acul*. **45** Formează locuțiuni modale *Cu blândețe, cu grijă, cu binișorul*. **46** (Îlav) **~ aceste(a) ~ toate** Cu același înțeles. **47-48** Formează locuțiuni prepoziționale și conjuncționale *~ toate că, la fel ~* etc. **49** Introduce un complement circumstanțial sociativ *Merg ~ Jean*. **50** Introduce un complement circumstanțial de relație *E primar numai ~ numele*.

cuac *i* [At: CARAGIALE, N. S. 115 / E: nct] Cuvânt care imită un acces scurt de tuse.

cuadragenar, ~ă *smf, a* vz ***cvadagenar***

cuadrant *sm* vz ***cvadrant***

cuadrat¹, ~ă [At: ECONOMIA, 70 / V: *cva~, qua~* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: lat ***quadratus***] **1** *a* (Înv) Pătrat. **2** *sn* (Înv) Pătrat. **3-4** *sn* (Înv; îla; îlav) **în ~** În careu. **5** *sn* (Ast) Poziție a Lunii, în primul sau ultimul pătrar. **6** *sn* (Înv; mat) Număr multiplicat cu el însuși Si: *pătrat*. **7** *sm* (Tip) Bucățică de fontă, ale cărei muchii formează un pătrat, întrebuințată în tipografie spre a umple golurile între literele unui rând sau între rânduri.

cuadrat², ~ă *a, s* vz ***cvadrat²***

cuadratrie *sf* vz ***cvadratrice***

cuadratură *sf* vz ***cvadratură***

cuadrică *sf* vz ***cvadrică***

cuadricentenar, ~ă *a* vz ***cvadricentenar***

cuadriceps *sm* vz ***cvadriceps***

cuadridimensional, ~ă *a* vz ***cvadridimensional***

cuadrifilar, ~ă *a* vz ***cvadrifil***

cuadrigă *sf* vz ***cvadrigă***

cuadrigemeni *amp* vz ***cvadrigemeni***

cuadrilat, ~ă *a* vz ***cadrilat***

cuadrilater *sn* vz ***cadrilater***

cuadrilob *sn* vz ***cavadrilob***

cuadrilobat, ~ă *a* vz ***cvadrilobat***

cuadrilocular, ~ă *a* vz ***cvadrilocular***

cuadrilobat, ~ă *a* vz ***cvadrilobat***

cuadrimotor *sn* vz ***cvadrimotor***

cuadrinom *sn* vz ***cvadrinom***

cuadripal *sn* vz ***cvadripal***

cuadripartit, ~ă *a* vz ***cvadripartit***

cuadripetal, ~ă *a* vz ***cvadripetal***

cuadripolar, ~ă *a* vz ***cvadripolar***

cuadrireactor, ~ă *sn, a* vz ***cvadrireactor***

cuadriremă *sf* vz ***cvadriremă***

cuadrisilab, ~ă *a* vz ***cvadrisilab***

cuadrisilabic, ~ă *a* vz ***cvadrisilabic***

cuadrivalv, ~ă *a* vz ***cvadrivalv***

cuadriviu *sn* vz ***cvadrivium***

cuadrivium *sn* vz ***cvadrivium***

cuadrofonic, ~ă *a* [At: DEX² / S: *qua~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***quadrophonique***] **1** Specific cuadrofoniei. **2** Referitor la cuadrofonie. **3** Care aparține cuadrofoniei. **4** Care provine de la cuadrofonie. **5** Care redă sunetul pe patru canale.

cuadrofonie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***quadrophonie***] **1-2** Tehnică de captare și redare a sunetului pe patru canale.

cuadruman, ~ă *a, s* vz ***cvadruman***

cuadruped, ~ă *a, s* vz ***cvadruped***

cuadrupla *vtr* vz ***cvadrupla***

cuadruplex *sn* vz ***cvadruplex***

cuadruplu, ~ă *a, s* vz ***cvadruplu***

cuaga *sm* [At: DN³ / P: *cu-a~* / Pl: *~* / E: fr ***couagga***, ger ***Quagga***] Animal înrudit cu calul, asemănător zebrei, care trăia în Africa.

cualifica *v* vz ***califica***

cualitate *sf* vz ***calitate***

cuantă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***quanta***] (Fiz) **1** Cantitatea cea mai mică de energie radiantă, a cărei valoare e proporțională cu frecvența radiației. **2** (Îs) *~ de energie* Cantitate determinantă de energie care poate fi emisă sau absorbită de un sistem atomic sau molecular.

cuantic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***quantique***] (Fiz) **1** Specific cuantelor. **2** Care se referă la cuante. **3** Care aparține cuantelor. **4** Care provine de la cuante. **5** (Îs) *Număr ~* Număr ce caracterizează nivelul energetic al unei particule sau al unui sistem de particule. **6** (Îs) *Teorie ~ă* Teorie conform căreia transferurile energetice în atomi și molecule au loc numai în cantități discrete, multiplu al unei cuante. **7** (Îs) *Mecanică ~ă* Ramură a fizicii care studiază fenomenele ce au loc la scară atomică. **8** (Îas) Mecanică a fenomenelor care au loc la scară atomică. **9** (Îs) *Electrodinamică ~ă* Ramură a fizicii care studiază procesele elementare discontinue din câmpul electromagnetic și interacțiunea acestuia cu substanțe și corpuri.

cuantifica *vt* [At: GHEREA, ST. CR. III, 219 / Pzi: *~ific* / E: lat ***quantus, ~um***] **1** A determina extensiunea predicatului într-o judecată logică, înlocuind înțelesul prin cantitatea lui. **2** A stabili valorile discrete pe care le poate lua o mărime fizică. **3** A impune unei mărimi fizice astfel de condiții încât valorile sale să varieze discontinuu.

cuantificare *sf* [At: DEX² / Pl: *~cări* / E: ***cuantifica***] **1** Determinare a extensiunii predicatului într-o judecată logică. **2** Stabilire a valorilor discrete pe care le poate lua o mărime fizică. **3** Impunere de condiții astfel încât valorile unei mărimi fizice să varieze discontinuu.

cuantificator *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***quantificateur***] (Mat) Simbol care arată cărui element al unei mulțimi i se aplică o proprietate.

cuantiza *vtr* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: it ***cuantizzare***] **1-2** (Rar) Cuantificare.

cuantizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***cuantiza***] **1-2** (Rar) Cuantificare **(1-2)**.

cuantum *sn* [At: DA / V: *cva~ qua~* / E: fr, lat ***quantum***] (Frm; Itm) Cantitate, sumă (neprecizată) la care se urcă o cheltuială, un credit etc.

cuart *sn* [At: GHICA, S. 400 / V: ***cvart*** / Pl: *~uri* / E: fr ***quart***, lat ***quartus, ~a, ~um*** cf *cuartă*] (Frm) Sfert.

cuartadecimă *sf* vz ***cvartadecimă***

cuartal *sn* vz ***cvartal***

cuartă *sf* vz ***cvartă***

cuartet *sn* vz ***cvartet***

cuartică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ice* / E: cf lat *cuartus* „al patrulea"] (Mat) Curbă de gradul patru.

cuartir *sn* vz ***cvartir***

cuartolet *sn* vz ***cvartolet***

cuarț *sn* [At: DA / V: (înv) *cva~* / Pl: *~uri* / E: ger ***Quartz***, fr ***quartz***] Bioxid natural de siliciu, care se găsește în natură ca nisip sau cristale hexagonale transparente, utilizat în tehnică, în optică etc.

cuarțit *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~e* / E: fr ***quartzite,*** ger ***Quartzit***] Rocă metamorfică alcătuită prin recristalizarea rocilor cu cuarț (nisipuri, gresii etc.), utilizată în construcții, industria metalurgică etc.

cuarțos, ~oasă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***quartzeux***] **1** Specific cuarțului. **2** Referitor la cuarț. **3** Care aparține cuarțului. **4** Care provine de la cuarț. **5** Care conține cuarț.

cuasi- *ec* vz ***cvasi-***

cuasicontract *sv* vz ***cvasicontract***

cuasidelict *sn* vz ***cvasidelict***

cuasioniric, ~ă *a* vz ***cvasioniric***

cuasitotalitate *sn* vz ***cvasitotalitate***

cuaternar, ~ă [At: DA / V: ***cva~, ~ă*** / S: *qua~* / E: fr ***quaternaire,*** lat ***quaternarius***] **1** *sn* (Glg) Ultimă perioadă a neozoicului, care durează de la sfârșitul pliocenului până azi. **2** *a* Specific cuaternarului (1). **3** *a* Care aparține cuaternarului (1). **4** *a* Referitor la cuaternar (1). **5** *a* Care provine din cuaternar (1). **6** *a* (Chm) Cu patru atomi sau grupări funcționale.

cuaternion *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oane* / E: fr ***quaternion***] (Mat) Expresie complexă legată de rezolvarea unor probleme de geometrie în spațiu.

cuatrocentist, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***quattrocentista***] **1-2** (Artist italian) din cuatrocento.

cuatrocento *sn* [At: DN^3 / S: *quattrocento* / E: it ***quattrocento***] **1** Termen prin care se desemnează sec. XV în Italia. **2** (Pex) Termen care denumește Renașterea italiană.

cuatuor *sm* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***quateur***] Cvartet **(1)**.

cuazi- vz ***cvasi-***

cub [At: C. PETRESCU, R. DR. 94 / Pl: *~uri* / E: fr ***cube,*** lat ***cubus***] **1** *sn* Corp geometric cu șase fețe pătrate egale. **2** *sn* (Pex) Obiect cu formă de cub (1). **3** *sn* (Mat) Produs al unui număr înmulțit prin pătratul său. **4-5** *a* (Îs) *metru ~, centimetru ~* Unitate de măsură pentru volume, egală cu volumul unui cub (2) cu latura de un metru, (centimetru etc.).

cuba *vt* [At: DA / Pzi: *~bez* / E: fr ***cuber***] (Gmt) **1** A evalua, în unități cubice, un anumit volum. **2** A ridica un număr la cub.

cubaj *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: fr ***cubage***] **1-2** Măsurare și calculare în unități cubice a volumului unui corp, a unei încăperi. **3-4** (Pex) Volum sau capacitate cubată.

cuban, ~ă *smf, a* [At: C. PETRESCU, C. V. 78 / Pl: *~i, ~e* / E: ***Cuba*** + *-an*] **1-12** Cubanez **(1-12)**.

cubanez, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cuban*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Cubei. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Cuba. **5** *smp* Populație care locuiește în Cuba. **6-7** *a* Care aparține Cubei sau cubanezilor (5). **8-9** *a* Privitor la Cuba sau la cubanezi (5). **10-11** *a* Specific Cubei sau cubanezilor (5). **12** *a* Care provine din Cuba. **13** *sf* Limbă vorbită de cubanezi (5).

cubat¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cuba***] (Gmt) Evaluare în unități cubice a unui volum.

cubat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cuba***] **1-2** (D. volume) Evaluat sau calculat în unități metrice.

cubatură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***cubature***] **1** Determinare a laturii unui cub cu volumul egal cu cel al unui corp dat. **2** Calculare a volumului mărginit de mai multe suprafețe.

cubea *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ***cumbea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***kubbe, kembe*** cf srb *kube*] **1** (Înv; la biserici și mănăstiri) Cupolă. **2** (Înv) Turn boltit. **3** (Înv) Boltă. **4** Sală de recepții (cu o cupolă) din palatul sultanului. **5** (Reg) Fumar.

cubeb *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~i* / E: fr ***cubèbe***] (Bot) Arbust exotic asemănător piperului, din ale cărui fructe se extrag substanțe folosite în cosmetică și farmacologie (*Piper cubeta*).

cubelc *sm* vz ***culbec***

cubelcească *sf* [At: BORZA, D. / V: ***~bil~*** / Pl: *~cești* / E: nct] (Bot; reg) **1** Lucernă galbenă (*Medicago falcata*). **2** Lucernă (*Medicago sativa*). **3** Trifoi mărunt (*Medicago lupulina*).

cubelci *sm* vz ***culbec***

cuberc *sm* vz ***culbec***

cubernat *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 250 / Pl: *~ați* / E: lat ***gubernator, ~oris***] (Înv) Guvernator.

cubernium *sn* [At: IORGA, S. D. XII, 52 / Pl: ? / E: lat ***gubernium***] (Înv) Guvern.

cubic, ~ă [At: H XVIII, 15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cubique***] **1** *a* Referitor la cub. **2** *a* Specific cubului. **3** Care aparține cubului. **4** *a* Care provine de la cub. **5** *a* (Îs) *zahăr ~* Zahăr în formă de mici paralelipipede cu baza pătratică. **6** *smf* (Mar) Grămadă conținând 1 m^3 de piatră măruntă, așezată pe marginea șoselei spre a fi așternută pe drum. **7** *sf* (Mat) Curbă de gradul al treilea.

cubicular *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 220 / V: (iuz) ***~rie*** *sf* / E: lat ***cubicularius***] **1** Sclav care avea grijă de camera de culcare a stăpânului. **2** Demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților.

cubicularie *sf* vz ***cubicular***

cubiculum *sm* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: lat ***cubiculum***] **1** (În casele romane) Dormitor. **2** Cameră mortuară într-o catacombă.

cubilcească *sf* vz ***cubelcească***

cubilon *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 79 / Pl: *~uri* / E: fr ***cubilot***] (Met) Cuptor cilindric vertical, căptușit cu cărămizi refractare, în care se încălzește metalul împreună cu combustibilul și materialele auxiliare, pentru a obține fuziunea metalului.

cubism *sms* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 164, 8/1 / E: fr ***cubisme***] Curent formalist modern în artele plastice, apărut la începutul sec. XX, care prezintă obiectele din realitate descompuse în cele mai simple figuri geometrice.

cubist, ~ă [At: ARDELEANU, U. D. 15 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***cubiste***] **1** *a* Care aparține cubismului. **2** *a* Referitor la cubism. **3** *a* Specific cubismului. **4** *a* Care provine de la cubism. **5-6** *smf, a* (Artist) adept al cubismului.

cubit *sn* vz ***cubitus***

cubital, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***cubitus*** + *-al*] (Med) **1** Care se referă la cubitus. **2** Specific cubitusului. **3** Care aparține cubitusului. **4** Care provine de la cubitus.

cubitus *sn* [At: BIANU, D. S. / V: ***~it*** / E: lat ***cubitus*** cf *cot*] (Atm) Os principal al antebrațului, de la cot până la încheietura mâinii.

cublă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 44 / Pl: *~le* / E: cf *cubleș*] (Reg) Bucată de piele argăsită (de pe spinarea animalelor) din care se pot face câte două sau patru perechi de opinci.

cubleș *a* [At: CHEST. I, 197/77 / Pl: *~i* / E: mg ***köblös***] **1-2** (D. oameni sau animale; reg) Cocoșat.

cuboid, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***cuboïde***] **1** *a* De formă aproximativ cubică. **2** *sn* Os scurt al tarsului.

cuborî *v* vz ***coborî***

cubur *sm* vz ***cobur***

cuc¹ *sm* [At: (a. 1640) GCR I 91 / Pl: *cuci* / E: ml ***cu(c)us***] **1** (Orn) Pasăre călătoare cu pene cenușii, cu coada lungă cu pete albe, care își depune ouăle în cuibul altor păsări (*Cuculus canorus*). **2** (Pop; gmț; îe) **Bată-l ~u!** Bată-l norocul. **3** (Pop; în blesteme; îe) **N-ai mai auzi ~u!** De-ai muri până-n primăvară. **4** (Pop; îe) **A fi îmbrăcată ca ~u-n pene** A fi frumos îmbrăcată. **5** (Pop; îe) **A auzi-n gură ca ~u** A fi surd. **6** (Reg; îe) **A sta ca ~ul pe cracă** A fi gata de plecare. **7** (Reg; fig; îae) A fi gata să moară. **8** (Pop; îe) **A fi sărac ca ~u** A fi foarte sărac. **9** (Îs) *Lapte de ~* Ceva imposibil. **10** (Pop; îe) **A-i cânta ~ul (în față sau în dreapta)** A avea noroc. **11** (Pop; îe) **A-i cânta ~ul în pungă** A fi sărac. **12** (Pop; îe) **A-i cânta ~ul în casă** A rămâne singur. **13** (Pop; îe) **A avea casa ~ului** A nu avea nici un adăpost. **14** (Reg; îe) **A avea mila ~ului** A fi fără părinți. **15** (Îe) **A fi al ~ului** A fi al dracului. **16-17** (Pop; îe) **(A avea) cap de ~** (A fi) prost. **18** (Îcs) *De-a ~ul* Joc de copii asemănător cu „de-a ascunselea". **19** (Îla) **A fi** (sau **a rămâne**) **(singur) ~** A fi (sau a rămâne) foarte singur. **20** (Fig) Fără rude. **21** (Îlav) **Cât** (sau **până-i**) **~ul** Niciodată. **22** (Îe) **A fi** sau **a (se) face ~ de beat** A fi beat peste măsură. **23** (Pop; îe) **(A umbla) de flori de ~** A umbla fără rost. **24** (Îs) *Ceasornic cu ~* Ceasornic de perete care indică fiecare oră sau jumătate de oră prin apariția

unei figurine ca un cuc (**1**) și sunete asemănătoare celor ale cucului. **25** (Mol; Buc; irn; îc) **~armenesc** Pupăză (*Upupa epops*). **26** (Reg; îc) **~-de-iarnă** Cioară (*Corvus*). 27 (Bot; reg) **Stupitul (mărgica sau glasul) ~ului** Plantă cu flori de culoare roșcată sau liliachie, care crește în locuri umede (*Cardamine pratensis*). **28** (Bot; reg) Lalea (*Tulipa gesperiana*). **29** (Bot; reg) Burete șerpesc (*Lepiata procera*). **30** (Bot; reg) Bureți pestriți (*Amanita muscaria*). **31** (Reg) Dans popular obișnuit la nunți. **32** (Fam; în limbajul soldaților) Emblemă de pe bonetă.

cuc² *av* [At: SLAVICI, N. I, 173 / V: *~ca* / E: mg ***kukra***] (Înv) **1** (Îe) **A sări ~** A sări în sus. **2** (La jocuri de copii; îe) **A bate** (sau **a face cu**) **mingea ~** A azvârli pietre sau o minge drept în sus. **3** (La jocuri de copii; îe) **A prinde mingea din ~** A prinde mingea din zbor. **4** (Îcs) *De-a ~ii* Joc de copii în care unul aruncă mingea și toți ceilalți încearcă să o prindă din zbor.

cuc³ *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *cuci* / E: ger ***Kuchen***] (Reg) **1** Plăcintă. **2** Sângerete afumat.

cuc⁴ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: bg ***кук***] (Reg) Capăt de jos al unui scoc prin care se coboară lemnele de foc Si: *săritoare*.

cuc⁵ *sm* vz ***cuci***

cuca *vi* [At: HODOȘ, C. 93 / Pzi: *cuc* / E: ***cuc¹***] (D. cuc) A cânta.

cucașă *sf* vz ***cucoașă***

cucaviță *sf* [At: ALEXICI, L. P. 229 / A: nct / Pl: *~țe* / E: srb ***kukavica***] Termen depreciativ pentru o femeie.

cucă¹ *sf* [At: MARIAN, O. I 42 / Pl: *~uce* și *~uci* / E: ***cuc¹***] **1** (Orn; rar) Femelă a cucului. **2** (Irn) Țigan. **3** (Bot; reg) Nume al unei plante nedefinite mai îndeaproape. **4** (Reg) Gropiță în jocul „de-a bumbii".

cucă² *sf* [At: I. IONESCU, M. 86 / Pl: *~uce* / E: bg ***кука***, srb ***kuka***] **1** (Reg) Măciucă cu cârlig, cu care se lovește în cap morunul pescuit. **2** Instrument cu care se pescuiește pe terenurile inundabile, compus din două lemne îndoite în formă de arcuri și legate cruciș. **3** (Reg) Parte a războiului de țesut nedefinită mai îndeaproape.

cucă³ *sf* [At: H XIV, 102 / E: bg ***куку*** cf *cuc³*] (Reg) **1** Coș colector la casele țărănești. **2** Deschizătură din acoperișul casei care servește la ieșirea fumului din pod și la iluminat. **3** Zid rotund deasupra coșului de fum, aflat în pod. **4** (Reg; pex) Sobă.

cucă⁴ *sf* [At: CANTEMIR, ap. ȘIO / E: tc ***kuka***] **1** Căciulă mare, împodobită cu pene de struț, purtată la ceremonii de către aga ienicerilor sau de către solaci. **2** Căciulă înaltă în formă de piramidă, împodobită cu pene de struț și îmbrăcată pe dinafară cu catifea aurie, trimisă de sultan domnitorilor români la urcarea pe tron și purtată de aceștia la ocazii festive și la parade. **3** (Înv) Autoritate supremă. **4** (Înv) Stăpânire. **5** (Reg; fig) Cap.

cucă⁵ *sf* [At: H IX, 3 / Pl: *~uce*, *~uci* / E: nct] (Reg) **1** Loc ridicat și izolat. **2** Deal înalt. **3** Vârf de deal mai ridicat decât locul din jur. **4** (Spc) Vârf de munte defrișat.

cucăi *vi* [At: ANON. CAR. / V: ***coc~***, ***~câi*** / Pzi: *cucăi*, (înv) *~esc* / E: cf mg *kukkadoz* „moțăie"] (Reg) A moțăi.

cucăire *sf* [At: DA / V: ***coc~*** / Pl: *~ri* / E: ***cucăi***] (Reg) Moțăire.

cucăit *sn* [At: DA / V: ***coc~*** / Pl: *~uri* / E: ***cucăi***] (Reg) Moțăire.

cucăitor, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / V: ***coc~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cucăi*** + *-tor*] (Reg) Care moțăie.

cucăitură *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***coc~*** / Pl: *~ri* / E: ***cucăi*** + *-itură*] (Reg) Moțăire.

cucâi *v* vz ***cucăi***

cucea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: *~ele* / E: cf *cocie*] (Pop; șhp) **1-2** Cocie (mică).

cucer *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 193 / Pl: *~i* / E: rs ***кучер***] (Reg) Vizitiu (**1**).

cuceri¹ *smp* [At: N. COSTIN, L. II, 71/31 / E: bg ***кукеръ***] (Înv) Oameni mascați (**1**).

cuceri² [At: CORESI, EV. 444/30 / V: ***~ciri*** / Pzi: *~resc* și (înv) *cucer* / E: ml ***conquaero, ~ire***] **1** *vr* (Adesea în legătură cu *a se ruga*; înv) A se smeri. **2** *vr* A se ruga, umilindu-se. **3** *vi* (Rar) A se umili înaintea cuiva. **4-5** *vtr* (Îvr) A (se) preda în semn de supunere. **6** *vt* A ocupa și a supune un teritoriu cu puterea armelor. **7** *vt* (Fig) A câștiga prin perseverență. **8** *vt* (Fig) A-și atrage simpatia.

cucerie *sf* [At: (a. 1689) GCR. I, 287 / Pl: *~ii* / E: cf *cuceri*] (Înv) Cucernicie (**9**).

cucerință *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~țe* / E: ***cucerie*** + *-ință*] **1** Cucernicie (**1**). **2-3** Cucerire (**2-3**).

cucerire *sf* [At: CORESI, EV. 19/21 / V: (înv) ***~cir~*** / Pl: *~ri* / E: ***cuceri***] **1** (Înv) Cucernicie (**1**). **2-3** Ocupare și supunere a unui teritoriu cu puterea armelor Si: *cucerniță* (**2-3**), *cuceritură* (**2-3**). **4-5** (Pex) Obiect sau teritoriu cucerit. **6** (Pex; fig) Persoană a cărei simpatie a fost câștigată.

cucerit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cuceri***] **1** (Înv; iuz) Smerit. **2** Ocupat prin puterea armelor Si: *câștigat*, *dobândit*, *supus*. **3** Câștigat. **4** (Fig; d. oameni) A cărui simpatie, bunătate, dragoste a fost câștigată.

cuceritor, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 272 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cuceri*** + *-(i)tor*] **1** Care cucerește (**5**). **2** (Fig) Care cucerește (**6**). **3** Care-și atrage simpatia celorlalți.

cuceritură *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 93 / V: (înv) ***~cir~*** / Pl: *~ri* / E: ***cuceri*** + *-ură*] (Înv) **1-2** Cucerire (**2-3**). **3** (Înv) Umilință. **4** (Înv) Temenea.

cucernic, ~ă *a* [At: N. COSTIN, L. II, 89/38 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***cuceri*** + *-nic*] **1** Supus. **2** Respectuos. **3** Cuviincios. **4** Modest. **5** Blând. **6** Devotat. **7** Drept. **8** Cuvios. **9** Obiectiv. **10-11** Calificativ de respect dat mai ales fețelor bisericești și bătrânilor. **12** Evlavios.

cucernicește *av* [At: LB / E: ***cucernic*** + *-ește*] (Înv) **1** Cu smerenie. **2** Cu cinste. **3** Cu dreptate. **4** Cu evlavie.

cucernici *vr* [At: LB / Pzi: *~cesc* / E: ***cucernic***] (Înv) A se smeri.

cucernicie *sf* [At: (a. 1741) GCR II, 28/23-24 / Pl: *~ii* / E: ***cucernic*** + *-ie*] **1** Smerenie. **2** Devoțiune. **3** Cuviință. **4** Respect. **5** Cinste. **6** Cuvioșie. **7** Sfințenie. **8** Evlavie. **9** (Îs) *~ exagerată* Bigotism. **10** (Îs) *~ mincinoasă* Iezuitism. **11** (Îs) *~ia ta* (sau *voastră*) Termen respectuos de adresare pentru slujitorii bisericii.

cuceros, ~oasă *a* [At: MARCOVICI, D. 295/17 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***cuceri*** + *-os*] (Înv) Cucernic.

cuci¹ *smp* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 251 / V: ***cuciu*** *sm* / E: bg ***куку*** „om costumat, mască"] (Reg) **1** Flăcăi și oameni căsătoriți de curând care, potrivit unei datini, la Lăsata-secului sau ziua următoare, se maschează și merg pe la casele oamenilor, unde dansează, sau umblă prin sat lovind oamenii cu o opincă muiată în noroi spre a-i feri de friguri. **2** Călușari. **3** Bărbați tineri care fac pe paparudele.

cuci² *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Ban) Lalele (*Tulipa gesneriana*).

cuciaș *sm* vz ***cociaș***

cucie *sf* vz ***cocie***

cucier *sm* vz ***cocier***

cucimă *sf* vz ***cușmă***

cucinel *av* vz ***cătinel***

cucioară *sf* vz ***cocioară***

cuciorbă *sf* vz ***cociorvă***

cuciri *v* vz ***cuceri***

cucirire *sf* vz ***cucerire***

cuciritură *sf* vz ***cuceritură***

cuciu¹ [At: I. CR. III, 269 / P: *cu-ciu* / E: bg ***куке***, mg ***kutya***] **1** *i* (Adesea repetat) Cuțu. **2** *sm* Câine. **3** *sm* (Fig) Om lingușitor Si: *codău*.

cuciu² *sm* vz ***cuci¹***

cuciulit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: cf *căciulit*] (Reg) **1** Smerit. **2** Înfrânt. **3** Umilit.

cuciumă *sf* vz ***cușmă***

cuciura *vr* [At: GCR II, 84/33 / Pzi: 3 *cuciură* / E: ***gudura*** apropiat de ***cuciu***] (D. câini) A se gudura.

cuclă *sf* [At: VÎRCOL, V. / Pl: *~le* / E: bg ***кукла***] **1-2** (Bgm; reg) Grămăjoară de bumbac, de coceni etc.

cucnă *sf* vz ***cuhnie***

cucnie *sf* vz ***cuhnie***

cucoană *sf* [At: PRAV. 707 / V: ***coc~*** / Pl: *~ne* / E: ngr κοκκῶνα] **1** (Mol; Mar; înv) Copilă (între 12 și 14 ani). **2** (Înv) Fiică. **3** (Trs; înv) Domnișoară. **4** (Îvr; îs) *Lapte de ~* Produs cosmetic nedefinit mai îndeaproape. **5** (Înv) Orășeancă. **6** (Înv) Termen de adresare pentru o femeie superioară din punct de vedere social. **7** (Înv; arg) Găină. **8** (Reg) Insectă verde și subțire nedefinită mai îndeaproape. **9** (Ent; îrg; îc) **~a-chifteriță** Coropișniță (*Gryllotelpa vulgaris*).

cucoară *sf* vz ***cocor***

cucoi *sm* vz ***cucui***

cucon *sm* vz ***cocon***

cuconar *sm* vz ***coconar***

cuconaș *sm* vz ***coconaș***

cuconășel *sm* vz ***coconășel***

cuconăși *v* vz ***coconăși***

cuconesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***cucoană*** + *-esc*] **1** Referitor la o cucoană **(6)**. **2** Care aparține unei cucoane **(6)**. **3** Specific cucoanei **(6)**. **4** Care provine de la cucoană **(6)**.

cuconește *av* [At: DA / E: ***cucoană*** + *-ește*] În maniera unei cucoane.

cuconet *sn* [At: JIPESCU, O. 16 / V: ***coc~*** / Pl: *~uri* / E: ***cucoană*** + *-et*] **1-2** (Fam; șdp) (Mulțime de) cucoane **(6)**.

cuconi [At: DA / V: ***coc~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***cucoană***] **1** *vt* A se adresa cuiva cu termenul „cucoană, cucon". **2** *vr* (Dep) A-și da aere (de cucoană).

cuconie *sf* vz ***coconie***

cuconiță *sf* [At: DA / V: ***coc~*** / Pl: *~țe* / E: ***cucoană*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cucoană **(6)** (tânără).

cucor[1] *sm* vz ***cocor***[1]

cucor[2] *sn* [At: ALR I, h. 6 / V: ***coc~*** / Pl: *~oare* / E: nct] (Reg) Cucui.

cucoriță *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~țe* / E: mg ***kukorika***] (Reg) Porumb.

cucos *snm* [At: CADE / Pl: *~oși* / E: nct] **1-2** Cucui **(1-2)**.

cucostârc *sm* vz ***cocostârc***

cucoș *snm* vz ***cocoș***

cucoșat, ~ă *a* vz ***cocoșat***

cucoșel *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; reg) Canale (*Impatiens balsamina*).

cucoșește *av* vz ***cocoșește***

cucotă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~te* / E: nct] (Bot; reg) Planta *Chaerophyllum cicutarium*.

cucoțat, ~ă *a* vz ***cocoțat***

cucovaie *sf* vz ***cucuvaie***

cucovă *sf* [At: POLIZU / V: ***co~*** / Pl: *~ve* / E: tc ***konghu***] **1** (Orn; reg) Lebădă de vară (*Cygnus olor*). **2** (Olt; Trs; dep) Mârțoagă. **3-4** (Reg; dep) Femeie sau fată înaltă și slabă.

cucoveau *i* vz ***cucuveau***

cucoveică *sf* vz ***cucuveică***

cucovetă *sf* [At: MARIAN, O. I, 196 / Pl: *~te* / E: ***cucuvea***] (Orn; reg) Cucuvea.

cucșor *sm* vz ***cucușor***

cucu [At: DA / P: *cu-cu* / E: fo] **1-2** *sn, i* (Cuvânt care imită) cântecul cucului. **3** *i* Strigătul copiilor când se joacă de-a ascunselea.

cucubea *sf* vz ***cucuvea***

cucubeică *sf* vz ***cucuveică***

cucubelc *sm* vz ***culbec***

cucudele *sfp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Corcodușe (*Prunus ceresifera*).

cucui[1] *snm* [At: ANON. CAR. / V: ***~coi, cocoi, gugui, huhui*** / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: ml****cucullius*** (*cucullus*)] **1** Umflătură la cap ce apare când te lovești de un obiect tare Si: (Trs) *bolfă, coc, cocor, cocos, neoacă, motâlcă, țugui*. **2** (La un obiect) Partea proeminentă Si: (reg) *bot, dodoloț, gogoneț*. **3** (Buc) Vârf. **4** (Reg; la păsări) Moț. **5** (Reg; la oameni) Moț. **6** (Ban) Vârf de deal. **7** (Ban) Deal cu vârf rotund, mai înalt decât dealurile din jur. **8** (Olt) Loc ridicat dintr-un dovleac păstrat iarna. **9** (Cu funcție adverbială) Cocoțat.

cucui[2] *vi* [At: PANN, P. V. III, 29 / Pzi: *~cui* și *~esc* / E: ***cucu***] **1** (D. cuc) A cânta. **2** (Reg) A miorlăi. **3** (Reg) A necheza. **4** (Reg; d. gaiță) A zbiera.

cucui[3] *vi* [At: GREGORIAN, CL. 57 / Pzi: *~cui* / E: ns cf *cucăi*] (Reg) **1** A ațipi. **2** A dormi.

cucui[4] *v* vz ***cucuia***[1]

cucuia[1] *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~cui* / E: ***cucuiat***[2]] (Reg) **1** (Mai ales d. copii) A se cățăra. **2** (Fig; mai ales despre femeile tinere) A se împopoțona.

cucuia[2] *vi* [At: VICIU, GL. / E: cf *cucuța*] (Trs) A umbla la urat în ajunul Crăciunului cu pițărăul.

cucuiat, ~ă [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 302 / V: ***huhu~, ~ă,*** (Mol) ***~iet, ~ă*** / E: ***cucui***[1] + *-at*] **1** *a* Cu cucuie **(1)**. **2** *a* Bombat. **3** *a* Țuguiat. **4** *a* (D. păsări) Moțat. **5** *a* (D. pui de animale cornute) Căruia îi cresc coarnele. **6** *a* Crescut pe ceva. **7** *a* Cocoțat. **8** *a* (D. copii) Zburdalnic. **9** *sf* (Mol) Biserică (construită pe o ridicătură). **10** *sf* (Pex) Cimitirul din jurul bisericii. **11** *sf* (Íe) **A sta în ~a** A fi mort. **12** *sf* (Íe) **A pune la ~a** A da uitării.

cucuiet, ~ă *a* vz ***cucuiat***

cucuiete *sm* [At: MARDARIE, L. 329 / Pl: *~eți* / E: ***cucui*** + *-ete*] **1-2** (Șhp) Cucui[1] **(1)** mic.

cucuioavă *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pl: *~ve* / E: cf *cucui*] **1** Cucui[1] **(1)**. **2** Cucui[1] **(2)**.

cucuiză *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ze* / E: nct] (Bot; reg) Afină (*Vaccimiem myrtillus*).

cuculat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***cucullatus***] (D. flori) În formă de glugă sau capișon.

cuculă[1] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~le* / E: mg ***kukujó***] (Reg; mgm) Cartof (*Solanum tuberosum*).

cuculă[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~le* / E: fr ***cuculle,*** lat ***cucullus***] Veșmânt cu glugă, din stofă groasă și aspră, purtat de călugării catolici.

cuculbău[1] *sm* vz ***culbec***

cuculbău[2] *sm* vz ***curcubeu***

cuculbec *sm* vz ***culbec***

cuculean *sm* [At: MAT. FOLK. 1263 / Pl: *~eni* / E: ***cuc***[1] + *-ulean*] **1-2** (Șhp) Cuc[1] **(1)** (mic).

cuculeasă *sf* [At: MARIAN, O. I, 43 / Pl: *~lese* / E: ***cuc***[1] + *-(u)leasă*] **1** (Orn; pop) Cucă **(1)**. **2** (Bot; reg) Floarea-cucului (*Lychuis flos-cuculi*).

cuculeie *sfp* [At: REV. CRIT. III, 121 / E: nct] (Reg) Loc de pe o înălțime Si: (reg) *culeie*.

cuculete *sm* [At: BARCIANU / Pl: *-eți* / E: ***cuc***[1] + *-ulete*] **1-2** (Orn) (Șhp) Cuc[1] **(1)** (mic). **3** (Reg; îe) **A se face ~** A se îmbăta.

cuculeț *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 245 / Pl: *~i* / E: ***cuc***[1] + *-uleț*] (Orn; șhp) **1-2** Cuc **(1)** (mic) Si: *cuculeț* **(1-2)**.

cuculice *sf* [At: H XVI, 39 / E: cf *cuculeie*] (Reg) Cuculeie.

cuculiforme *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***cuculliformes***] **1** Ordin de păsări cuprinzând cucii. **2** (Lsg) Pasăre din ordinul culiformelor **(1)**.

cuculină *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: cf *cucovă*] (Trs) Fată înaltă și subțire.

cuculiță *sf* [At: MARIAN, O. I, 42 / Pl: *~țe* / E: ***cuc***[1] + *-uliță*] (Orn; pop) Cucă[1] **(1)**.

cuculiu *sn* [At: PRAV. GOV. 164, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ngr **κουκούλιον**] (Înv) Potcap **(1)**.

cuculuț *sm* [At: T. PAPAHAGI, M. 25 / Pl: *~i* / E: ***cuc***[1] + *-uluț*] **1-2** (Orn; pop) Cuculeț **(1-2)**.

cucumar *sm* vz ***cucumăr***

cucumălc *sm* vz ***culbec***

cucumăr *sm* [At: PANȚU, PL. 82 / V: ***~mar*** / Pl: *~i* / E: srb ***kukùmar***] (Bot; sbm; Ban) Castravete (*Cucumis sativus*).

cucumea[1] *sf* vz ***cucuvea***

cucumea[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ele* / E: nct] (Olt) Coamă **(14)**.

cucumeac *sm* vz *cucumegă*
cucumeag *sm* vz *cucumegă*
cucumeagă *sf* vz *cucumegă*
cucumegă *sf* [At: MARIAN, O. I, 196 / V: *~eac sm, ~eag sm, ~eagă* / Pl: *~ege, ~egi* sm / E: nct] (Orn; reg) Cucuvea **(1)** (*Athene noctua*).
cucumeică *sf* [At: CHEST. II, 262/25 / V: *~ici* / E: nct] (Orn; reg) Cucuvea **(1)** (*Athene noctua*).
cucumelc *sm* vz *culbec*
cucumelciu *sm* vz *culbec*
cucunar *sm* vz *coconar*
cucunară *sf* vz *coconară*
cucunos *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 31 / V: *~oz* / Pl: *~oși* / E: vsl **куконосъ** „cu nasul coroiat"] (Orn; înv) Pasăre răpitoare cu ciocul coroiat nedefinită mai îndeaproape.
cucunoz *sm* vz *cucunos*
cucură[1] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~re* / E: mg ***kukora***] (Reg) Cormană.
cucură[2] *sf* [At: CORESI, PS. 24 / Pl: *~re* / E: ngr **κούχοτρον**, lat ***cucurum***] (Înv) Tolbă de săgeți.
cucurbătă *sf* vz *curcubetă*
cucurbău *sn* vz *curcubeu*
cucurbeată *sf* vz *curcubetă*
cucurbetariț, ~ă *a* vz *curcubetariț*
cucurbetă *sf* vz *curcubetă*
cucurbete *sm* vz *curcubetă*
cucurbețe *sfp* vz *curcubețea*
cucurbețea *sf* vz *curcubețea*
cucurbețiană *sf* vz *cucurbețeană*
cucurbețică *sf* vz *curcubețică*
cucurbită *sf* vz *curcubiță*
cucurbitacee *sfp* [At: DA / E: fr ***cucurbitacée***] (Bot) **1** Familie de plante dicotiledonate din care face parte dovleacul, pepenele. **2** (Lsg) Plantă din familia cucurbitacee **(1)**.
cucurează *sf* [At: COD. SILV. 19 / Pl: *~eze* / E: ns cf *cucuruz*] (Buc) Cucuruz.
cucuricu *i, sn* vz *cucurigu*
cucuridaun *i* vz *cucurigu*
cucurig *sm* [At: I. GOLESCU, C. I, 143 / V: ***cutc~*** / E: srb ***kukùrek***] (Bot; reg) Varietate de spânz Si: *boțoțel, iarbă-de-curățenie, iarbă-șerpească, strecurătoare* (*Helleborus odorus*).
cucuriga[1] [At: ALECSANDRI, T. 252 / V: ***cutc~, cutcurica, ~igi*** / Pzi: *~rig* și *~gesc*, **(3)** *~rigă* / E: ***cucurigu***] **1** *vi* (D. cocoș) A cânta. **2** *vt* (D. oameni) A țipa cuiva „cucurigu" în urechi. **3** *vt* (Fig; d. oameni) A striga pe cineva.
cucuriga[2] *i* vz *cucurigu*
cucurigagu *i* vz *cucurigu*
cucurigat *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 89 / V: ***cutc~*** / Pl: *~uri* / E: ***cucuriga***[1]] Cântatul cocoșilor.
cucurigi *v* vz *cucuriga*[1]
cucurigu [At: ȚICHINDEAL, F. 114/13 / V: ***~ieu, cutc~, ~ga, cutcuriga, câtcâriga, câcâriga*** / Pl: *~ri*, (3, 5) *~igi* / E: fo] **1** *i* Cuvânt care imită cântecul cocoșului. **2** *sn* (Șîc **~gagu** sau **cucurigagu** sau **~danu**) Cântecul cocoșului. **3** (Pex) *sm* Cocoș. **4** *sn* (Pfm; d. soție; îe) **A cânta ~ în casă** A-și impune voința ei în căsnicie. **5** (Pop) *sm* Floricele de porumb. **6** *sn* (Gmț) Mansardă. **7** (Gmț; îlav) **La ~** În partea cea mai de sus. **8** *sn* (Gmț; la teatru) Ultima galerie. **9** *snp* (Pop) Miez de nucă întreg.
cucurigui *vi* [At: DDRF / V: ***cutc~*** / Pzi: 3 *~guie* / E: ***cucurigu***] A cucuriga **(1)**.
cucurmină *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Orn; reg) Bibilică (*Numidia meleagris*).
cucurujel *sm* [At: CADE / E: ml ****cu(r)culejel***] (Reg) Boală a grâului cauzată de larva *tipărușul grâului*.
cucurujor *sm* [At: H XVIII, 168 / Pl: *~i* / E: ***cucuruz*** + *-or*] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
cucurus *sm* vz *cucuruz*
cucuruz [At: ANON. CAR. / V: *~us* / Pl: *~uji* și *~i*, **(19)** *~e* / E: bg **кукуруз**] **1** (Înv) Fructul conic al coniferelor, între solzii căruia sunt semințele. **2** *sm* (Înv; pex) Conifere. **3** *sm* (Mol; Mun; îc) **~ul-ursului** Tulpinile fertile ale plantei părul-porcului (*Juncus trifidus*), având forma cucuruzului **(1)**, pe care le mănâncă ursul. **4** *sm* (Trs; Ban) Porumb (*Zea mays*). **5** *sm* (Reg; îc) **~alburiu** Porumb mare, cu bobul alb. **6** *sm* (Reg; îc) **~american** (sau **~colț-de-cal, ~ dinte-de-cal** ori **~ dintele calului**) Porumb cu bobul mare lat și albicios. **7** *sm* (Reg; îc) **~chircă** (sau **~cicantin, ~mărunt** ori **~mărunțel, ~nemțesc, ~portocaliu**) Porumb cu știuletele scurt, subțire, bogat în boabe și în șiruri și cu firul mănos în știuleți. **8** *sm* (Reg; îc) **~de-cinci-luni** Porumb cu știuletele subțire, cu bobul lung și roșietic. **9** *sm* (Reg; îc) **~hăngan** sau **hăngănesc** Porumb cu bobul lung și mare, galben-roșcat, cu firul scurt și știuletele mare. **10** *sm* (Reg; îc) **~huțănesc** Porumb pestriț. **11** *sm* (Reg; îc) **~măselat** (sau **~românesc**) Porumb alburiu. **12** *sm* (Reg; îc) **~mocănesc** Porumb cu bobul mare și spornic. **13** *sm* (Reg; îc) **~moldovenesc** Porumb cu bobul mare și știuletele lung și gros. **14** *sm* (Reg; îc) **~morânglav** Porumb cu știuletele mare. **15** *sm* (Reg; îc) **~scoromnic** sau **scorumnic** Porumb cu știulete subțire, cu boabe mari, aurii. **16** *sm* (Reg; îc) **~tătăresc** Porumb cu bobul foarte mic, alb și rotund. **17** *sm* (Reg; îc) **~țigănesc** Porumb cu bobul negru. **18** *sm* (Reg; îc) **~turcesc** Porumb cu știulete gros, cu multe rânduri de boabe albicioase. **19** *sn* (Reg; lpl) Holde cu porumb. **20** *sm* (Reg; pex) Recolta semănăturilor de porumb. **21** *sm* (Reg) Știulete. **22** *sm* (Mol) Porumb insuficient dezvoltat. **23** *sm* (Bot; reg; șîc **~alb, ~de-munte, ~ul-caprei**) Cojocei (*Petasites albus*). **24** *sm* (Bot; reg) Căptălan (*Petasites hybridus*). **25** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-cioarei** Bănicel (*Malva pusilla*). **26** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-pădurilor** sau **~de-pădure** Vinariță (*Asperula odorate*). **27** *sm* (Bot; reg; îac) Muma-pădurilor (*Lathraea squamaria*). **28** *sm* (Bot; reg; îc) **~sălbatic** Lumânărică (*Verbascum thapsus*). **29** *sm* (Reg; îac) Lăcrămioară (*Convalaiea majalis*). **30** *sm* (Bot; reg; îc) **~galben** Coada-vacii (*Verbascum chaixii*). **31** *sm* (Bot; reg; lpl; șîc **~roșu-de-captalan**) Brustur (*Petasites hybridus*). **32** *sm* (Bot; reg; îc) **~ul-măgarului** Ciulin (*Carduus nutans*).
cucuruzaștină *sf* [At: LB / Pl: *~ne* / E: ***cucuruz*** + *-aștină*] (Trs) Cucuruziște.
cucuruzei *smp* [At: BORZA, D. / E: ***cucuruz*** + *-ei*] (Bot; reg) Viorele (*Viola adorata*).
cucuruziște *sf* [At: ECONOMIA, 29/23 / Pl: *~ti* și (înv) *~* / E: ***cucuruz*** + *-iște*] (Trs; Buc) **1** Porumbiște. **2** Tuleiște.
cucuruzoaie *sf* [At: H XVIII, 168 / Pl: *~* / E: ***cucuruz*** + *-oaie*] (Bot; Ban) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
cucuruzoi *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~* / E: ***cucuruz*** + *-oi*] (Bot; reg) **1** Barba-caprei (*Tragopogon dubius*). **2** Coada-vacii (*Verbascum phlomoides*).
cucușei *smp* vz *cocoșel*
cucușel *sm* [At: MARIAN, O. I / Pl: *~ei* / E: ***cuc*** + *-(u)șel*] (Orn; șhp) **1-2** Cuc[5] **(1)** (mic).
cucușor *sm* [At: SEVASTOS, C. 82 / V: ***~cșor*** / Pl: *~i* / E: ***cuc*** + *-(u)șor*] (Orn; șhp) **1-2** Cuc[5] **(1)** (mic). **3** (Ent; reg) Buburuză (*Coccinella septempunctata*).
cucută *sf* [At: LB / V: ***~cătă, ~câtă*** / Pl: *~te* și (rar) *~uți* / E: ml ****cucuta***] **1** (Șîc **~mare**) Plantă erbacee, otrăvitoare, din familia umbeliferelor, cu miros urât, cu frunze mari, flori albe și fructe brune-verzui, întrebuințată în medicină Si: (reg) *buciniș, dudaie, iarba călugărului* (*Conium maculatum*). **2** (Pfm; îe) **A fi ca o ~** A fi foarte slab. **3** (Pfm; îe) **A mâncat ~** A înnebunit. **4** (Bot; reg) Crucea-pământului (*Lycopodium clavatum*). **5** (Bot; reg) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **6** (Reg; șîc **~de-apă, ~de-baltă, ~înveninată, ~mică**) Plantă ierboasă, foarte otrăvitoare, din familia umbeliferelor, cu flori albe dispuse în umbele Si: (reg) *bucinis-de-apă, bucinis-de-baltă* (*Cicuta virosa*). **7** (Bot; reg) **~de-baltă** Mărăraș

(*Oenanthe aquatica*). **8** (Reg; șîc **~de-pădure**) Plantă ierboasă, din familia rubiaceelor, cu frunze ascuțite și flori albe dispuse în inflorescențe Si: (Buc) *sămcuță* (*Galium schultesii*). **9** (Bot; reg; îc) **~mică** Pătrunjelul-câinelui (*Aethusa cynapium*). **10** (Bot; reg; îac) Pătrunjel de câmp (*Peucedanum oreoselinum*). **11** (Bot; reg; îc) **~sălbatică** Îngerea (*Selinum carvifolia*). **12** (Bot; reg) Hașmaciucă (*Anthriscus silvestris*). **13** (Bot; reg; îc) **~mare** Angelică (*Angelica archangelica*). **14** (Bot; reg; lpl) Pliscul-cucoarei (*Erodium cicutarium*).

cucuț *sm* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 400 / Pl: *~i* / E: ***cuc*** + *-uț*] (Orn; șhp) **1-2** Cuc^5 **(1)** (mic).

cucuța^1 *vi* [At: ALRM II/I h. 265 / Pzi: *~țesc* / E: ns cf *cucuia*] (Trs) A colinda.

cucuța^2 *v* vz ***cocoța***

cucuțală *sf* vz ***cucuțeală***

cucuțeală *sf* [At: PAȘCA, GL. / V: (reg) *~ța~* / E: nct] (Trs) Femeie rea de gură.

cucuțică *sf* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: *~țele* / E: *cucută* + *-ică*] (Bot) **1-2** (Șhp) Cucută **(1)** (mică). **3** (Reg; șîc **~de-baltă**) Mărăraș (*Oenanthe aquatica*).

cucuvai *sm* vz ***cucuvea***

cucuvaică *sf* [At: MARIAN, O. I, 96 / Pl: *~ici* și *~ice* / E: ***cucuvea***] (Orn; reg) Cucuvea **(1)** (*Athene noctua*).

cucuvaie *sf* vz ***cucuvea***

cucuvea *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 23 / V: ***~ubea, ~cumea, ~cumeagă ~vaie, ~elă, ~vai*** *sm* / Pl: *~ele* / E: ngr ***χουχουβάγια***] **1** Pasăre răpitoare de noapte, din familia bubonidelor, cu penele brune-cenușii și ochi galbeni înconjurați de rozete de pene, care trăiește pe lângă casele părăsite, pe coșuri și prin scorburile copacilor Si: (reg) *cucumeică*, *cucuveică*, *cocioveică* (*Athene noctua*). **2** (Orn; reg; îc) **~încălțată** Cucuveaua **(1)** cu coada mai lungă și cu ghearele acoperite cu mai multe pene (*Nyctale Tengmalmi*). **3** (Îc) **~pitică** Cucuvea, care trăiește prin pădurile de brad, al cărei țipăt se aseamănă cu al unui cățel răgușit Si: (reg) *ciuvică* (*Glaucidium passerinum*). **4** (Reg; fig) Persoană cu ochi mari, care vorbește (prea) mult. **5** (Pop) Ferestruică lăsată în acoperișul casei, pe unde intră lumina și pe unde iese fumul.

cucuveau *i* [At: MARIAN, O. I, 197 / V: ***~cov~*** / E: fo] Cuvânt care imită țipătul cucuvelei **(1)**.

cucuveică *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 122 / V: ***~ube~, cocov~, ~cov~*** / Pl: *~ici* și *~ice* / E: bg ***кукувена***] (Orn; Mol; Buc) Cucuvea **(1)**.

cucuvelă *sf* vz ***cucuvea***

cucuveucă *sf* [At: ȘEZ. I, 18/ V: ***cocov~*** / Pl: *~uci* și *~uce* / E: ***cucuvea***] (Orn; reg) Cucuvea **(1)**.

cucuviță *sf* [At: H XIV, 334 / Pl: *~țe* / E: ctm ***cucuvea*** + **bufniță**] (Orn; reg) Bufniță (*Bubo bubo*).

cudalb, ~ă *a* vz ***codalb***

cudălbean, ~ă *a* vz ***codălbean***

cudălbel, ~ă *a* vz ***codălbel***

cudălbi *v* vz ***codălbi***

cudălbia *a* vz ***codălbel***

cudălbică *a* vz ***cudălbel***

cudălbiță *sf* vz ***codălbiță***

cudrului *vi* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ctm ***budului + cotrobăi***] (Trs) A budului.

cudulaț *a* vz ***codălaț***

cudulcuț *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) **1** Corcoduș (*Prunus cerasifera*). **2** Corcodușă.

cuejdiu *sn* [At: COSTINESCU / E: nct] (Înv) Torent.

cuensecință *sf* vz ***consecință***

cuestă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: sp ***cuesta***] (Gig) Formă de relief ca un povârniș, apărută datorită eroziunii apelor curgătoare și retragerii versanților, într-o zonă unde straturile de roci dure alternează cu cele moi.

cufăr^1 *sn* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 99 / Pl: *~fere* / E: ger ***Koffer***] **1** Ladă cu capac (și încuietoare) care se deschide pe balamale, în care se transportă sau se țin diferite obiecte. **2** (Pop) Geamantan (de lemn).

cufăr^2 *sm* [At: TDRG / Pl: *~feri* / E: ger ***Koffer(fisch)***] (Iht; reg) Specie de pește nedefinită mai îndeaproape.

cufărar *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***cufăr*** + *-ar*] **1-2** Fabricant sau negustor de cufere^1 **(1)**.

cufăraș *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: ***cufăr*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Cufăr **(1)** (mic) Si: *cufărel* **(1-2)**, *cufăruț* **(1-2)**.

cufărel *sn* [At: DA ms / V: ***~fer~*** / Pl: *~ferele* / E: ***cufăr*** + *-el*] (Șhp) **1-2** Cufăraș **(1-2)**.

cufări *v* vz ***cofări***

cufăriță *sf* vz ***cofăriță***

cufăruț *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***cufăr*** + *-uț*] (Șhp) **1-2** Cufăraș **(1-2)**.

cuferel *sn* vz ***cufărel***

cufoare *sf* [At: ALRM I/I h. 174 / Pl: *~ori* / E: nct] (Reg) Cufureală.

cufrânge *vt* [At: ALEXICI, L. P. 205 / Pzi: *~âng* / E: ml ****cofrango, -ere***] (Pop; în descântece) A frânge.

cuftă *sm* [At: LB / Pl: *~te* / E: mg ***kufta***] (Trs; mgm) Ajutor de bucătar.

cuftea *sf* vz ***chiftea***

cufturie *sf* vz ***cofterie***

cufund *sn* [At: DEX^2 / E: dr ***cufunda***] (Reg; îlav) **De-a ~ul** Cufundându-se.

cufunda [At: CORESI, PS. 19 / Pzi: *cufund* și (înv; nob) *~dez* / E: ml ***confundo, -are***] **1-2** *vtr* (D. obiecte sau ființe) A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale Si: *a (se) adânci*, *a (se) afunda*, *a (se) înfunda*, *a (se) scufunda*. **3** *vr* (D. o ființă) A intra în adânc. **4-5** *vtr* (Pop) A (se) îneca. **6** *vr* (Pop) A dispărea. **7** *vr* (Pop; fig) A o păți. **8** *vr* (D. pământ) A se prăbuși. **9** *vr* A prezenta o adâncitură. **10** *vr* A intra în pământ Si: *a se scufunda*. **11** *vr* (Pan) A intra cu totul în ceva. **12-13** *vtr* (Pop) A (se) ascunde într-o groapă Si: *a (se) afunda*, (înv) *a (se) astruca*, *a (se) înfunda*, *a (se) îngropa*. **14** *vt* (Fig; rar) A compromite. **15** *vt* (Pop) A acoperi prin inundare. **16** *vr* (D. ochi) A fi înfundat în orbite. **17** *vr* (Fig) A dispărea (în umbră, întuneric). **18** *vr* (Fig; d. aștri) A apune. **19** *vr* (Fig) A se lăsa absorbit de o activitate, de somn etc.

cufundac *sm* [At: SIMIONESCU, F. R. 71 / Pl: *~aci* / E: ***cufunda*** + *-ac*] (Orn; reg) **1** Cufundar **(2)**-cuciuat (*Podiceps cristatus*). **2** (Îc) **~mare** Cufundar **(1)** (*Gavia arctica*). **3** (Lpl) Cufundaciu-urechiat (*Colymbus major*).

cufundar *sm* [At: MARIAN, O. II, 401 / V: ***~riu*** / Pl: *~i* / E: ***cufunda*** + *-ar*] (Orn; reg) **1** Pasăre palmipedă înotătoare, mai mare decât rața, cu pene negre strălucitoare, cu puncte albe pe spate, cu ciocul ascuțit și aripile înguste Si: (reg) *bodârlău*, *corlă*, *cufundac* **(2)**, *pescărel*, *rățoi leșesc* (*Gavia arctica*). **2** (Îc) **~cuciuat** Pasăre palmipedă, înotătoare, de mărimea raței, cu penele castanii pe spate și albe pe burtă și cu un smoc de pene ca un guleraș Si: (reg) *corcodel*, *corlă*, *cufundac* **(1)**, *fundac* (*Podiceps cristatus*). **3** (Îc) **~mic** Pasăre mică de apă, castanie-închis pe spate, iar pe piept gri-pătată (*Podiceps minor*).

cufundare *sf* [At: (a. 1581) GCR I, 29/22 / Pl: *~dări* / E: ***cufunda***] **1** Scufundare. **2** (Pop) Înec. **3** (Pop) Aflare în dificultate. **4** (Pop) Acoperire prin inundare. **5** Prăbușirea terenului. **6** (Pop) Ascundere în groapă. **7** (Fig) Compromitere. **8** (Fig) Copleșire. **9** (Fig) Apus de astre. **10** (Pop) Dispariție.

cufundariu *sf* vz ***cufundar***

cufundat, ~ă *a* [At: ANTIM, P. 58 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cufunda***] **1** Băgat într-un lichid moale. **2** (Fig) Absorbit. **3** (Fig) Ascuns bine. **4** (Pop) Dispărut. **5** Care a apus. **6** (Fig) Compromis.

cufundător, ~oare [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cufunda*** + *-(ă)tor*] **1-2** *a* Care (se) cufundă **(1-2)**. **3** *sm* Scafandru.

cufundătură *sf* [At: I. IONESCU, M. 86 / Pl: *~ri* / E: ***cufunda*** + *-(ă)tură*] **1** Cufundare **(1)**. **2** Loc cufundat Si: *adâncitură*.

cufundiș *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: ***cufunda*** + *-iș*] (Reg) **1** Adâncitură. **2** (Îlav) **De-a ~ilea** Cufundându-se.

cufundos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***cufunda*** + *-os*] (Rar) Adânc.

cufunzime *sf* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / Pl: *~mi* / E: ***cufunda*** + *-ime*] Adâncime.

cufureală *sf* [At: CALENDARIU (1814),191/24 / Pl: *~eli* / E: ***cufuri*** + *-eală*] (Pop) **1** Cufurire. **2** (Pex) Diaree. **3** Excrement lichid. **4** (Fig) Om fricos. **5** (Fig) Lucru făcut de mântuială.

cufuri [At: DOSOFTEI, V. S., ap. TDRG / Pzi: *~resc* şi (rar) *cufur* / E: ml ***conforio, -ire***] (Pop) **1-2** *vtr* A (se) murdări cu excremente lichide. **3** *vt* (Pex) A murdări. **4-5** *vri* A avea diaree. **6** *vr* (Fig) A fi cuprins brusc de o mare frică.

cufuricios, ~oasă [At: LB / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***cufuri*** + *-cios*] (Pop) **1** *a* Care suferă de diaree. **2-3** *smf, a* (Fig) (Individ) fricos. **4** *a* (D. fructe) Care produce diaree.

cufurire *sf* [At: DA ms / E: ***cufuri***] (Pop) Murdărire cu excremente lichide.

cufurit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cufuri***] (Pop) **1-5** Cufureală (**1-5**).

cufurit[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 103/1 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***cufuri***] (Pop) **1** Murdărit cu excremente. **2** (Pex) Murdărit. **3** (Cu sens activ) Care suferă de diaree.

cufuritură *sf* [At: CHEST. VI, 161 / Pl: *~ri* / E: ***cufuri***[1] + *-ură*] (Apc; reg) **1** Diareea albinelor. **2** Excrementele albinelor bolnave. **3** Excrementele (normale) ale albinelor după o iarnă lungă.

cufurtiţă *sf* [At: REV. CRIT. III, 121 / Pl: *~ţe* / E: nct] Fiinţă mitologică cu care se sperie copiii.

cugeică *sf* vz ***cujeică***

cugelcă *sf* vz ***cujeică***

cuget *sn* [At: COD. VOR. 111/2 / Pl: *~e* / E: ***cuget***] **1** Gândire. **2** Ceea ce gândeşte cineva Si: *gând, idee*. **3** (Îe) **Într-un ~** Foarte repede. **4** Minte. **5** (Îlav) **A-i trece** (ori **a-i da**) **cuiva prin** (ori **în**) **~** A-i trece prin minte. **6** Raţiune. **7** (Înv; îlav) **Cu două ~e** Şovăitor. **8** (Îe) **A sta pe ~e** A sta pe gânduri. **9** (Îae) A sta în cumpănă. **10** Imaginaţie. **11** Fel de a gândi. **12** (Îlav) **Cu** (sau **într-**)**un ~** Cu acelaşi fel de a gândi. **13** (Îal) În consens. **14** Convingere. **15** Preocupare. **16** (Îvr; îe) **Îmi bate ~ul** Mă preocupă gândul. **17** (Îe) **A-şi pune în ~** A intenţiona. **18** Intenţie. **19** (Şîs *~ul inimii*) Conştiinţă. **20** (Îs) *Mustrare* (sau, îvr, *bătaie*) *de ~* (ori *a ~ului*) Remuşcare. **21** (Înv) Înţeles. **22** (Îe) **A-l mustra ~ul** sau **a avea mustrări de ~** A fi chinuit de remuşcări.

cugeta [At: CORESI, EV. 18 / Pzi: *cuget* şi (îvr) *~tez* / E: ml ***cogito, -are***] **1** *vi* A medita. **2** *vi* A se gândi la ceva. **3** *vr* (Trs) A chibzui. **4** *vi* A-şi da seama. **5** *vi* A ţine seama de... **6-7** *vtr* (Înv) A (se) considera. **8** *vt* (Înv) A născoci. **9** *vt* (Înv; îe) **A ~ sfaturi** A unelti. **10** *vi* A plănui. **11** *vi* (Înv; îe) **A ~ (în) bine** sau **(în) rău (cuiva)** A voi binele sau răul cuiva.

cugetare *sf* [At: MARCOVICI, R. 30/10 / Pl: *~tări* / E: ***cugeta***] **1** Gândire. **2** Reflecţie. **3** Idee. **4** Minte. **5** Înţelegere. **6** Intenţie. **7** Raţionament. **8** Aforism.

cugetat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cugeta***] **1-2** Cugetare (**1-2**).

cugetat[2]***, ~ă*** *a* [At: PAS, Z. I, 26 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***cugeta***] **1** (D. lucruri) Gândit. **2** (D. oameni) Chibzuit.

cugetăcios, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 197/2 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***cugeta*** + *-ăcios*] (Înv) Cugetător (**1**).

cugetăreţ, ~eaţă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 16/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cugeta*** + *-ăreţ*] (Înv) Gânditor.

cugetător, ~oare *a* [At: MINEIUL (1776) / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cugeta*** + *-(ă)tor*] **1** Gânditor. **2** (Îs) *~ de Dumnezeu* Evlavios. **3** (Îe) **A fi bun** (sau **de bine**) ori **(de) rău ~** A fi bine sau rău intenţionat. **4** (Nob; d. lucruri şi întâmplări) Care dă de gândit.

cugetătitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 181 / Pl: *~ri* / E: ***cugeta*** + *-itură*] (Înv; nob; pbl) Enigmă.

cugimă *sf* vz ***cuşmă***

cuglă *sf* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 3/30 / V: ***cheg~, cuig~*** / Pl: *~le* / E: ger ***Kugel*** „bilă, glonţ"] (Înv) **1** (Trs) Popic. **2** Bilă (de biliard). **3** Chivară.

cuglărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***cuglă*** + *-ărie*] (Ban; înv) Popicărie.

cuguar *sm* [At: DEX² / P: *~gu-ar* / Pl: *~i* / E: fr ***couguar***] (Zlg; rar) Pumă (*Felis concolor*).

cuguli *vt* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *ciuguli*] (Ban) A mânca rămăşiţele.

cuhalm *sn* vz ***cohalm***

cuhar *sm* [At: CONTEMPORANUL VI/1, 42 / Pl: *~i* / E: ucr ***кухарь***] (Buc) Bucătar.

cuharcă *sf* [At: HERZ. – GHER., M. IV, 248 / Pl: *~rce* / E: ucr ***кухарка***] (Buc; irn) Bucătăreasă.

cuhnă *sf* vz ***cuhnie***

cuhne *sf* vz ***cuhnie***

cuhnie *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 105/1 / V: (Mun) ***cucn~***, (Olt; Trs) ***cun~***, (Mun) ***cuin~***, (Trs) ***~nă***, (Mar) ***~ne***, (Ban) ***cună***, (Trs; Ban) ***cuină***, (Ban) ***cohnă, cogne***, (Trs) ***cunhă, conihă, cumnă, comne, coină, coihă*** / Pl: *~ii* / E: cf ucr *кухня*] (Reg) **1** Bucătărie. **2** Bucătărie de vară. **3** Bucătărie de campanie. **4** (Pgn) Loc unde se găteşte mâncare. **5** Bucătăria principală a unei mănăstiri. **6** Totalitatea alimentelor pentru întreţinerea unei gospodării. **7** Locuinţă modestă cu camere mici, pentru personalul casnic. **8** Încăpere mică şi sărăcăcioasă. **9** Trăsură închisă.

cuhnişoară *sf* [At: CHEST. II, 389/149 / Pl: *~re* / E: ***cuhnie*** + *-işoară*] (Reg) **1-2** (Şhp) Cuhnie (**1**) (mică).

cuhuci *vi* [At: POPOVICI-BĂNĂŢEANU, ap. DA ms / Pzi: *~cesc* / E: mg ***köhögni***] (Ban) A tuşi.

cui *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 254/8 / V: (reg) ***cunu*** / Pl: *~e* / E: ml ***cuneus, -um***] **1** (Mar) Pană. **2** Bucată de lemn şi, mai ales, de metal subţire, de formă cilindrică sau cu muchii, ascuţită la un capăt şi cu floare la celălalt, care se bate în lemn sau în zid, servind la fixarea unui obiect de altul. **3** (Îs) *~ de lemn* Cep. **4** (Îs) *~ spintecat* Piesă de siguranţă dintr-o bucată de sârmă îndoită, care împiedică desfacerea piuliţelor. **5** (Îe) **~ cu** (sau **pe**) **~ (se) scoate** Exprimă părerea că o suferinţă nouă face să se uite cea dinainte. **6** (Pfm; îe) **A-şi bate un ~ în cap** A adopta o atitudine care aduce necazuri. **7** (Pfm; îe) **A avea nădejde în cineva ca într-un ~ de tei** A nu avea încredere. **8** (Pfm; îe) **A fi (a se şti) cu** (sau **a avea, a-i sta, a-i intra**) **un ~ la** (sau **în**) **inimă** (sau **în coastă**) A avea o teamă mare. **9** (Pfm; îae) A avea un necaz mare. **10** (Pfm; îe) **A sta** (sau **a fi ca**) **pe ~e** A fi nerăbdător. **11** (Pfm; îae) A nu avea astâmpăr. **12** (Pfm; îe) **A face ~e (de bleah)** A-i fi frig. **13** Bucată de lemn sau de metal bătută sau înşurubată în perete sau în uşă servind drept cuier. **14** Fiecare din braţele cuierului. **15** (În casele ţărăneşti; pex) Cuier de perete. **16** (Pfm; îe) **A-şi pune pofta-n ~** A renunţa la un lucru mult dorit. **17** (Reg; adesea lpl) Zăvor de lemn. **18** Bucată de lemn înfiptă în uşă drept clanţă. **19** (Reg; îs) *~ul capătului, ~ie la capete, ~ele de la capul osiilor, ~ul de bleah, ~ul de carâmb, ~ele de la răscoale* Cuiele (**2**) care ţin fixă roata carului. **20** (Mol; la car; îs) *~ prin dric(uri)* Cui (**2**) care uneşte piscul cu inima şi cu vârtejul carului. **21** (Mun; la car; îs) *~ din inima* (sau *din inimoiul căruţei* sau *carului, ~ul inimii*) Cui (**2**) care trece prin dricuri. **22** (Reg; la car; îs) *~ din urechi* Cui (**2**) care trece prin urechile proţapului şi prin pisc. **23** (La căruţe) Cui (**2**) bătut la capătul oiştei, de care se leagă opritorile. **24** (Reg; la jug; îs) *~ul jugului, ~ul din (la, prin) jug, ~ul japiţei, ~ul grindeiului* Cui (**2**) care intră prin gaura japiţei, a proţapului, prin cea din ceafa jugului şi prin proţap şi care, de obicei, rămâne totdeauna la jug. **25** (La jug) Resteu. **26** (Reg; la cârcea; îs) *~ul lopăţelei* Cuiul (**2**) care se varsă la capătul din stânga al lopăţelei cârcelei. **27** (Reg; la plug; îs) *~ul potângului* Cui (**2**) care apucă potângul plugului. **28** (La grapă; îs) *~ele grapei* Dinţii grapei. **29** (La războiul de ţesut) Cui (**2**) care se vâră într-una din găurile lopăţicei spre a împiedica sulul de a se da înapoi. **30** (La vârtelniţă) Fiecare din cele patru fofeze de la capetele răscrucilor. **31** (Reg; îs) *~ele alergătoarei* Cuiele (**2**) care trec prin capetele celor două fofeze şi prin capătul de sus al răzimătoarei alergătoarei. **32** (Reg; îs) *~ de scară* sau *~ul scării* Fuscel. **33** (Reg; îs) *~ele fagurului* Cele câteva rânduri de beţe pe care se clădesc fagurii. **34** (Reg; la masa dulgherului; îs) *~ul şurubului* Răsucitorul. **35** (Pop; la vioară) Cheie ce întinde coarda.

36 (Reg; la case țărănești) Fiecare din parii, în jurul cărora se împletesc nuielele pe care se lipește humă, obținându-se astfel pereții casei. 37 (Reg; îcs) *De-a ~ul* (sau *~u*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. 38 (Reg) Pahar mic. 39 (Reg) Țoi. 40 (Reg; fig; ned) Boală cu junghiuri. 41 (Pfm; îe) **A avea ~e la inimă** A avea crampe la stomac. 42 (Iht; reg) Porcușor. 43 (Pop; îs) *~ul lui Pepelea* Drept al cuiva care, permițând o interpretare abuzivă, aduce neplăceri altcuiva.

cuia *vt* [At: DA / Pzi: *~iez* / E: ***cui***] (Reg) A bate cuie de lemn în talpa încălțămintei, în găurile făcute mai înainte cu sula.

cuiat *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cuia***] (Reg) **1** Batere a cuielor de lemn în talpa încălțămintei Si: (reg) *cuiere*. **2** (Îs) *Sulă de ~* Sulă cu care se fac găuri pentru cuiele de lemn.

cuib *sn* [At: PSALT., 173 /5 / V: **~iub** / Pl: *~uri* / E: ml ****cubium***] **1** Culcuș făcut de păsări, de unele mamifere etc. pentru a se adăposti, pentru a depune ouăle, a cloci și a scoate pui. **2** (Pfm; îe) **A-și face ~** A se stabili. **3** (Pfm; îe) **A-și face ~ în ~ul altuia** A trăi cu soția altuia. **4** (Pfm; Olt; îs) *~ul dracului* Adulter. **5** (Pex) Toate păsările dintr-un cuib (**1**). **6** Cuibar (Fig). **7-8** (Pex) (Animalul cu) puii dintr-o vizuină. **9** (Fig) Locuință. **10** (Fig) Loc în care te așezi confortabil (pentru odihnă). **11** (Fig) Loc de origine. **12** (Fig) Reședința obișnuită. **13** (Fig; prt) Loc de unde se răspândesc anumite inițiative sau acțiuni. **14** (Fig) Ascunziș pentru dușmani, tâlhari, conspiratori sau cei organizați în mod clandestin. **15** (Fig) Spațiu închis de jur-împrejur. **16** (Fig) Despărțitură făcută pe puntea unei corăbii. **17** (Fig) Spațiu restrâns în care ceva prețios se găsește în cantitate mare. **18** (Îs) *~ de viorele* Teren acoperit cu multe viorele. **19** Spațiu mic în care se dezvoltă o îngrămădire de plante de același fel. **20** Gropiță făcută în pământ, în care se seamănă legume sau cereale Si: *cuibar* (**9**). **21** Grămăjoară de pământ, în formă de mușuroi, adunat la prășit în jurul lăstarilor de porumb sau de cartofi. **22** (Reg) Scobitură făcută într-o bucată de lemn sau de piatră în care se îmbină altă bucată. **23** (Reg) Gaură făcută la capetele unui stâlp de lemn sau al unei coloane de piatră, cu scopul de a se fixa bine în talpa și în grinda unui edificiu. **24** (Mol; Buc) Cantitate de lapte acru care se pune în cel dulce ca să se prindă. **25** (Pop) Fermenți care înăcresc vinul, borșul, laptele etc. **26** (Mol) Esență de culoare. **27** (Bot; Mol; îc) **~ul-pământului, ~ul-rândunelii, ~ul-păsării, ~ul rândunicii** Trânji (*Neottia nidus avis*). **28** (Bot; reg; îc) **~ul-necuratului** Șopârliță (*Veronica chamaedris*). **29** (Pop; îs) *~ul-izvorului* Adâncitură dintr-o fântână, din care izvorăște apa. **30** (Îs) *~ul albinelor* Fagurii cu puiet și cu hrană în care trăiește și se dezvoltă familia de albine. **31** (Fig) Loc adăpostit unde se plasează o armă automată grea. **32** (Îs) *~ul corbului* Post de observație de pe catargul unor nave, în care stă marinarul de veghe. **33** (Fig) Focar.

cuiba [At: ODOBESCU, S. III, 16 / Pzi: *~bez*, (**3**) *~bează* / E: ***cuib***] **1** *vi* A încuiba. **2** *vt* (Nob) A crește puii în cuib.

cuibar *sn* [At: LB / V: **~e** *sf* / Pl: *~e* / E: ***cuib*** + *-ar*] **1** Adâncitură în fân, în paie sau în pământ unde păsările de curte ouă (și clocesc) Si: *cuib* (**6**). **2** (Pex) Construcție unde se află cuibarul (**1**). **3** (Pfm; fig) Cuib (**9**). **4** (Trs) Clocitoare. **5** (Pop) Ou care se lasă în fiecare cuibar (**1**), după ce se adună celelalte, pentru ca găinile să vină să ouă acolo. **6** Instalație specială în crescătoriile de păsări de unde se strâng ouăle. **7-8** (Înv; fig) Loc unde se țin obiecte interzise de lege sau au loc întâlniri clandestine. **9** (Fig) Cuib (**17**). **10** (Mol) Cuib (**23**). **11** (Pfm; fig) Culcuș.

cuibare *sf* vz ***cuibar***

cuibariță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: ***cuib*** + *-ariță*] (Reg) Cuib de furnici.

cuibăraș *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~e* / E: ***cuibar*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Cuibar (**1**) (mic).

cuibări [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***cuibar***] **1** *vr* (D. păsări) A-și face cuibul (**1**) undeva. **2** *vr* (D. păsări) A-și face loc în cuibar (**1**) **3-4** *vtr* (Pfm; fig) A (se) așeza într-un culcuș. **5** *vt* A mușuroi porumbul, cartofii etc. **6** *vt* (Trs) A scotoci. **7** *vt* (Fig) A așeza la loc ferit. **8** *vr* (Pfm; fig) A se așeza cât mai bine într-un loc. **9** *vr* (Pfm; fig) A se ghemui într-un spațiu cald și moale. **10** *vr* (Pop; d. dureri) A se localiza. **11** *vr* (Pfm; fig) A se pripăși. **12** *vt* (Rar) A așeza găinile în cuibar.

cuibărire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cuibări***] **1** (D. păsări) Așezare în cuib Si: *cuibărit*[1] (**2**). **2** (Pfm; fig) Așezare în culcuș Si: *cuibărit*[1] (**3**). **3** Mușuroire a porumbului, a cartofilor etc. **4** (Reg) Scotocire. **5** (Pfm; fig) Așezare la loc ferit Si: *cuibărit*[1] (**6**). **6** (Pfm; fig) Așezare comodă Si: *cuibărit*[1] (**7**). **7** (Pfm; fig) Ghemuire într-un spațiu cald și moale Si: *cuibărit*[1] (**8**). **8** (Pfm; fig) Pripășire. **9** Perioadă când (se) cuibăresc (**1**) păsările Si: *cuibărit* (**10**).

cuibărit[1] *sn* [At: H II, 58 / Pl: *~uri* / E: ***cuibări***] **1** (Mol) Săpat al viei împrejurul butucului. **2-10** Cuibărire (**1-9**).

cuibărit[2], ***~ă*** *a* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cuibări***] **1** (D. păsări) Care și-a făcut cuib (**1**) undeva. **2** (D. păsări) Care și-a făcut loc în cuibar (**1**). **3** (Pfm; fig) Așezat (strâns) într-un spațiu mic. **4** (Pfm; fig) Instalat confortabil ca într-un cuib (**1**) călduros și moale. **5** (Pfm; fig) Pripășit.

cuibiște *sf* [At: PORUCIC, E., 31 / Pl: *~ti* / E: ***cuib*** + *-iște*] (Reg) Vâlcea în formă de cuib (**1**).

cuibiț *sm* [At: CHEST. II, 194/10 / V: **~ă** *sf* / Pl: *~i* / E: ***cuib*** + *-iț*] (Reg) Scobitură făcută în peretele casei (sau al pivniței) în care se păstrează diferite lucruri.

cuibiță *sf* vz ***cuibiț***

cuibșor *sn* vz ***cuibușor***

cuibui [At: DA / Pzi: (**3**) *~ește* / E: ***cuib*** + *ui*] (Reg) **1** *vr* A se încuiba. **2** *vt* A crește puii în cuib (**1**).

cuibuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cuibui***] (Reg) **1** Încuibare. **2** Creștere a puilor în cuib (**1**).

cuibuit, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***cuibui***] (Reg) **1** Încuibat. **2** (D. pui) Crescuți în cuib (**1**).

cuibuleț *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 407 / Pl: *~e* / E: ***cuib*** + *-uleț*] (Șhp) **1-2** Cuibușor (**1-2**).

cuibura *v* vz ***încuibura***

cuiburel *sn* [At: MARIAN, N. A. 321 / Pl: *~e* / E: ***cuib*** + *-urel*] (Pop; șhp) **1-2** (Pop) Cuibușor (**1-2**).

cuibușor [At: ALECSANDRI, P. P. 298 / V: (rar) **~bșor** / Pl: (**1-2**) *~oare*, (**3**) *~i* sm / E: ***cuib*** + *-ușor*] **1-2** *sn* (Șhp) Cuib (**1**) (mic) Si: *cuibuleț* (**1-2**). **3** *sm* (Bot; reg) Trânji (*Neottia nidus avis*).

cuibuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***cuib*** + *-uț*] (Șhp) **1-2** Cuibușor (**1-2**).

cuier[1] *sn* [At: LB / P: *cu-i~* / Pl: *~e* / E: ***cui*** + *-er*] **1** Suport de lemn (sau de metal), mobil (sau fixat în perete), prevăzut cu brațe (sau cârlige), în care se agață haine, pălării etc. **2** (În casele țărănești) Mobilă de lemn fixată în perete, prevăzută cu o poliță, pe care se așază farfurii și cuie sau cârlige de care se agață oale, ulcioare etc. **3** (Reg; îs) *~ de vase* Parul pe care se agață vasele de la stână după ce s-au spălat. **4** (Reg; spc; la grebla de apă) Riglă.

cuier[2] *sm* [At: PONTBRIANT, D. / P: *cu-i~* / Pl: *~i* / E: ***cui*** + *-er*] (Nob) **1-2** Fabricant (sau negustor) de cuie (**2**).

cuiere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cuia***] (Reg) Cuiat (**1**).

cuieri *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: ***cuier***[1]] (Înv) A agăța în cui (**2**).

cuierie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: ***cui*** + *-erie*] (Nob) **1-2** Fabrică (sau depozit) de cuie (**2**).

cuiernic *sn* [At: CHEST. II, 432/403 / Pl: *~ice* / E: ucr **курник**] (Reg) Loc unde se țin păsările de curte.

cuiglă *sf* vz ***cuglă***

cuinar, ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~e* / E: ***cuină***] (Iuz) Culinar.

cuină *sf* vz ***cuhnie***

cuinăreasă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ese* / E: ***cuinar*** + *-easă*] (Reg) Bucătăreasă.

cuinărie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***cuină*** + *-ărie*] (Nob) **1** Pricepere de a găti. **2** Meseria bucătarului.

cuinie *sf* vz ***cuhnie***

cuinsecință *sf* vz ***consecință***

cuintadecimă *sf* vz ***cvintadecimă***

cuintalet *sn* vz ***cvintalat***

cuintă *sf* vz ***cvintă***

cuintet *sn* vz ***cvintet***

cuirasa *vt* [At: DEX^2 / P: *cu-i~* / Pzi: *~sez* / E: fr ***cuirasser***] **1** A proteja cu o cuirasă (**1**). **2** A prevedea cu o cuirasă. **3** (Fig) A întări.

cuirasare *sf* [At: DEX^2 / P: *cu-i~* / Pl: *~sări* / E: ***cuirasa***] **1-2** Protejare cu o cuirasă (**1, 3**) Si: *cuirasat*[1] (**1**). **3** (Fig) Întărire.

cuirasat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *cu-i~* / Pl: *~uri* / E: ***cuirasa***] **1-3** Cuirasare (**1-3**).

cuirasat[2], ***~ă*** [At: TDRG / V: (după fr) ***chiur~***, (rar) ***cura~*** / P: *cu-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***cuirassé***] **1-2** *sn, a* (Vas de război de mare tonaj) care este protejat cu o cuirasă (**3**) și înarmat cu artilerie grea. **3** *a* (Gmț; d. oameni) Îmbrăcat cu haine groase.

cuirasă *sf* [At: DA / V: (înv) ***chiur~*** / P: *cu-i~* / Pl: *~se* / E: fr ***cuirasse***] **1** Îmbrăcăminte de piele, din zale de fier sau plăci de metal care proteja pieptul și spatele războinicilor din antichitate și din evul mediu, fiind păstrată până în sec. XIX Si: *platoșă*. **2** (Mol; pbl) Ilic. **3** Armătură formată din plăci de oțel special, cu care se blindează cuirasatele[2] (**1**) pentru a le face să reziste împotriva mijloacelor moderne de luptă.

cuirasier *sm* [At: DA / P: *cu-i~* / V: ***chiur~*** / Pl: *~i* / E: fr ***cuirassier***] Soldat din cavalerie îmbrăcat în platoșă.

cuișoară[1] *sf* [At: H I, 325 / P: *cu-i~* / V: (Ban) ***cuni~*** / Pl: *~re* / E: ***cui*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Cuișor (**1-2**). **3** (Reg; ned) Podoabă femeiască.

cuișoară[2] *sf* [At: BORZA, D. / P: *cu-i~* / Pl: *~re* / E: ns cf *cuișor*] (Bot; reg) **1** (Lpl) Flori sau arbuști decorativi. **2** (Buc) Ceara-albinei (*Asclepias syriaca*). **3** (Șîc **~de-grădină**) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). **4** Garofițe (*Dianthus chinensis*). **5** Garofițe (*Dianthus carthusianorum*). **6** (Șîc **~sălbatică**) Cuișoriță (**1**) (*nolosteum umbellatum*). **7** Garofiță-de-grădină (*Lychnis calcedonica*). **8** (Șîc **~de-munte**) Planta *Alyssum repens* Si: *albișoară*, *albușor*, *ciucușoară*. **9** Garoafă-de-munte (*Dianthus superbus*). **10** (Lpl) Planta *Ribes aureum*. **11** (Lpl) Garoafă (*Dianthus barbatus*). **12** (Lpl) Cuișor (**7**) (*Eugenia caryophyllata*). **13** (Lpl) Bureți-de-rouă (*Marasmius oreades*).

cuișor [At: ANON. CAR. / P: *cu-i~* / Pl: *~oare* sn, *~i* sm / E: ***cui*** + *-ișor*] **1-2** *sn* (Șhp) Cui (**2**) (mic). **3** *sn* (Înv) Broșă. **4** *sn* (Înv) Cataramă. **5** *sn* (Înv) Dintele de la cataramă. **6** *sn* (Lpl) Condiment alimentar din muguri florali uscați ai cuișorului (**7**), cu formă de cuie mici, folosit ca aromatizant. **7** *sm* (Bot; reg) Arbust exotic cu frunze ovale și flori numeroase, roze și cu miros plăcut de la care se obțin cuișoarele[2] (**3**) (*Eugenia caryophyllata*). **8** *sm* (Bot; reg; lpl; îc) **~i de câmp** Garofiță (*Dianthus carthusianorum*).

cuișoraș *sm* [At: BORZA, D. / P: *cu-i~* / Pl: *~i* / E: ***cuișor*** + *-aș*] (Bot; reg) Garoafă (*Dianthus caryophyllus*).

cuișoriță *sf* [At: DAMÉ, T. 186 / P: *cu-i~* / Pl: *~țe* / E: ***cuișor*** + *-iță*] (Bot; reg) **1** Plantă ierboasă, adesea roșiatică, din familia cariofitiaceelor, cu flori albe și fruct ca o capsulă cu numeroase semințe Si: (reg) *cuișoare*, *rocotel*, *ridichioară*, *cuișoară*[2] (**6**) (*Holosteum umbellatum*). **2** Vindecea (*Betonica officialis*). **3** Cerențel (*Geum urbanum*). **4** Mărțișor (*Geum montanum*). **5** Călțunul doamnei (*Geum rivale*). **6** Rocoină (*Stellaria media*).

cuita *v* vz ***cvita***

cuitanță *sf* vz ***chitanță***

cuitoare *sf* [At: DA / Pl: *~ori* / E: nct] (Buc) Încuietoare.

cuiț *sn* [At: DA / P: *cu-iț* / Pl: *~e* / E: ***cui*** + *-iț*] (Reg) **1-2** (Șhp) Cui (**2**) (mic). **3** (Spc) Cui de cizmărie pentru opinci sau tălpile bocancilor.

cuiub *sn* vz ***cuib***

cuiungeresc, ***~ească*** *a* [At: (a. 1775) ap. ȘIO / P: *cu-i~* / Pl: *~ești* / E: ***cuiungiu*** + *-eresc*] (Înv) **1** Referitor la cuiungii (**1**). **2** Specific cuiungiilor (**1**). **3** Care aparține cuiungiilor (**1**). **4** Care provine de la cuiungii (**1**).

cuiungiu *sm* [At: ȘIO, II, 43 / Pl: *~ii* / E: tc ***kujumğ***] (Tcî; rar) **1** Aurar. **2** (Îc) **~bașa** Căpetenie a aurarilor.

cuiuț *sn* [At: DA ms / P: *cu-i~* / Pl: *~e* / E: ***cui*** + *uț*] (Șhp) **1-2** Cuișor (**1-2**).

cujăică *sf* vz ***cujeică***

cujba *vt* [At: ECONOMIA, 220/3 / Pzi: *~besc* / E: ***cujbă***] (Reg) **1** A încujba. **2** A snopi în bătaie.

cujban *sn* [At: POP, ap ȘIO / V: ***gu~*** / Pl: *~e* / E: ***gugiuman***] (Dob; tem) Haină domnească nedefinită mai îndeaproape.

cujbare *sf* [At: CONACHI, P. 181 / Pl: *~bări* / E: ***cujba***] (Reg) Încujbare.

cujbat, ***~ă*** *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cujba***] (Reg) **1** Încovoiat. **2** (D. oameni) Gârbovit. **3** Bătut rău.

cujbă *sf* [At: LB / V: ***coj~***, ***cușbă*** (Trs) ***gu~*** / Pl: *~be* și (rar) *~bi* / E: srb ***gužba***] (Reg) **1** Nuia pârlită în foc și bine răsucită, folosită pentru a lega diverse obiecte Si: (reg) *gânj*, *vânj*. **2** Legătură la car. **3** Parte a plugului nedefinită mai îndeaproape. **4** Chingă. **5** Legătură făcută cu o nuia răsucită, care ține o sarcină de vreascuri. **6** (Ban) Parte a biciului care se leagă de codiriște. **7** Bucată de lemn fixată în pământ (sau în zid) de care se leagă (sau se atârnă, cu un lanț) ceaunul deasupra focului. **8** (La războiul de țesut) Fiecare din cele două brațe în formă de unghi drept, de care sunt agățate brâglele și vătalele cu ajutorul cărora se bat firele Si: (reg) *brațe*, *ciocan*, *furcă*, *mână*, *stâlp*. **9** (Mpl) Grătar de fier din preajma vetrei pe care se pun lemnele verzi să se usuce. **10** (Bot; îc) **~ba-ciobanului** Plantă din familia marcantiaceelor care nu posedă tulpină sau rădăcină, corpul ei fiind un tal, iar sporogoanele sunt purtate sub o căciulă conică, așezată în vârful unui peduncul (*Conocephalus conicus*).

cujbi *vt* [At: PLOPȘOR C. 92 / Pzi: *~besc* / E: ***cujba***] (Reg) A bate.

cujbire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cujbi***] (Reg) Bătaie.

cujbit, ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cujbi***] (Reg) Bătut[2].

cujdă *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~de* / E: nct] (Bot; reg) **1** (Trs) Arnică (*Arnica montana*). **2** Plantă erbacee, din familia compozitelor, cu flori galbene, care crește pe stâncile umede și pe marginea pâraielor (*Doronicum cordifolium*). **3** Planta *Doronicum columnae*. **4** Planta *Doronicum carpaticum*. **5** Iarba ciutei (*Doronicum austriacum*).

cujeică *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~jăi~***, ***cuge~***, ***cugelcă***, ***~elcă***, ***~jolcă*** / Pl: *~ici* / E: ucr **кужелика**] (Reg) **1-2** Furcă sau lemn de tors.

cujelcă *sf* vz ***cujeică***

cujmă *sf* vz ***cușmă***

cujmărea *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Planta *Valeriana tripteris*.

cujmete *sn* vz ***cușmete***

cujmuță *sf* vz ***cușmuță***

cujniță *sf* vz ***cușniță***[2]

cujolcă *sf* vz ***cujeică***

cujulie *sf* vz ***gujulie***

cul [At: ȘIO I, 143 / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***kul***] (Tcm; înv) **1** *sm* Soldat. **2** *sm* (Pex) Oaste. **3** *a* Aprig.

culac *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 106/314 / Pl: *~aci* / E: rus **кулак**] (Rsî) Chiabur.

culai, ***~ie*** *a* [At: H II, 252 / Pl: *~* / E: ***culaș***] (Reg; d. boi și vaci) Gălbiu.

culaje *sfp* [At: ANTIPA, P. 779 / E: nct] (Reg) Lăstari de răchită din care se fac coșuri.

culant, ***~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. IV, 85 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***coulant***] (Frm) **1** (Înv; d. stil) Curgător. **2** (Fig; d. oameni) Generos. **3** (Fig) Cu care te poți înțelege ușor.

culanță *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~țe* / E: ger ***Kulanz***] Comportare culantă (**2**).

culare *sf* [At: I. CR. III, 346 / Pl: *~lări* / E: nct] (Reg) **1** Stuf de la marginea bălților. **2** Stuf gros. **3** Holdă buruienoasă. **4** Scufundătură adâncă și largă pe un deal. **5** Peșteră largă.

culasă *sf* [At: DEX^2 / V: ***chiul~*** / Pl: *~se* / E: fr ***culasse***] **1** Piesă de metal care include cilindrii unui motor cu ardere internă. **2** Partea din spate a țevii unei arme de foc (lângă încărcător).

culastră *sf* vz ***corasla***

culaș, ***~ă*** *a* [At: H XVIII, 4 / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***kulaš***] (Ban; sbm; d. cal) Gălbiu-deschis.

culată *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~te* / E: it ***culatta***] Partea din spate a țevii unei arme de foc, unde se află locașul închizătorului.

culă *sf* [At: M. COSTIN, ap. DA / Pl: *~le* / E: tc, srb ***kula***, bg ***кула***] **1** (Înv) Turn circular. **2** (Înv) Cupolă. **3** (Ban) Turn de observație. **4** (Olt; în trecut) Casă fortificată a proprietarului unei moșii (boierești) de la munte. **5** (Înv; spc) Turn boltit în palatul domnesc, unde se păstra vistieria. **6** (Înv; pex) Vistierie. **7** (Înv; pex) Comoară. **8-9** (Înv; pex) Ladă (sau ceaun) cu bani. **10** (Pop) Beci boltit. **11** (Pop; spc) Ascunzătoare. **12** (Pop; pex) Gazdă de hoți.

culăcime *sfs* [At: CONTEMP., Seria II, 1948, nr. 112, 12/3 / E: ***culac*** + *-ime*] (Rar) Chiaburime.

culbăceasă *sf* vz ***culbeceasă***

culbăcească *sf* vz ***culbăceasă***

culbec *sm* [At: DOSOFTEI, PS. 189 / V: ***col~, ~eciu, cubec, cobelciu, cucubelc, cocobelciu, cucumălc, cucumelc, cucumelciu*** / Pl: *~eci* / E: pbl ctm ***codobelc + melc***] **1** (Zlg; Mol; Buc) Melc. **2** (Pop; îs) *~ecii ochilor* Lumina ochilor. **3** (Reg) Cochilie goală de melc. **4** (Reg) Conci. **5** (Îrg; îf *cobelciu*) Inel. **6** (Îrg; îf *cobelciu*) Cercel. **7** (Îrg; pex; îf *cobelciu*) Belciug.

culbecat, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***culbec***] **1** Ca o cochilie de melc. **2** Spiralat.

culbeceasă *sf* [At: PANȚU, PL.² / V: ***~băce~*** / E: ***culbec*** + *-easă*] (Bot; reg) **1** Planta *Medicago falcata*. **2** Vârtejul pământului (*Medicago orbicularis*). **3** Papanași (*Trifolium arvense*).

culbecească *sf* [At: PANȚU, PL.² / V: ***~băc~*** *sm* / Pl: *~cești* / E: ***culbec*** + *-ească*] (Bot; reg) **1** Culbeceasă **(1)** (*Medicago falcata*). **2** Ghizdei (*Lotus corniculatus*). **3** Ghizdei mare (*Lotus uliginosus*).

culbeciu *sm* vz ***culbec***

culbuta *vt* [At: DEX² / Pzi: *~tez* / E: fr ***culbuter***] A descărca vagonetul prin basculare.

culbutare *sf* [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: ***culbuta***] Descărcare a vagonetului prin basculare Si: *culbutat¹*.

culbutat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***culbuta***] Culbutare.

culbutat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***culbuta***] (D. vagonete) Care a fost descărcat prin basculare.

culbutor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***culbuteur***] **1** Basculator. **2** Element al mecanismului de distribuție, format dintr-o pârghie articulată care transmite mișcarea de la arborele cu came la supapele unui motor cu ardere internă.

culca [At: PSALT. 216 / Pzi: *culc* / E: ml ***colloco, -are***] **1-2** *vtr* (D. viețăți) A (se) așeza în poziție orizontală (spre a dormi, a se odihni). **3** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ pe urechea aia** (sau **pe cea ureche, pe urechea aceea, pe-o ureche**) A fi nepăsător. **4-5** *vtr* (Pfm; îe) **Culcă-te** (sau **poți să te culci) pe o** (sau **pe acea) ureche** E în zadar să mai speri. **6** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ (o dată) cu găinile** A se culca foarte devreme. **7** *vr* (Fam; îe) **Mergi de te culcă!** Lasă-mă în pace. **8** *vt* A găzdui. **9** *vt* (Înv; în legătură cu „a muri“) A se pregăti. **10** (Fam) *vrr* A avea relații sexuale cu cineva. **11** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ pe lauri** A se odihni după o victorie, bucurându-se în chip imprudent de roadele ei. **12** *vr* (D. ființe) A sta întins în toată lungimea corpului în poziție orizontală Si: *a se întinde, a se lăsa, a se lungi, a se tolăni, a se trânti*. **13-14** *vtr* (D. militari) A pune să se întindă (sau a se întinde) pe pământ cu fața în jos. **15-16** *vtr* (D. obiecte) A (se) așeza înclinat pe ceva. **17-18** *vtr* A (se) pune în (sau peste) ceva. **19** *vt* (D. urechile animalelor) A ciuli, dându-le înapoi. **20-21** *vtr* A (se) lăsa în jos. **22-23** *vtr* (D. plante) A (se) îndoi spre pământ. **24** *vt* A frânge. **25** *vt* (Pfm; d. ființe; șîe) **A ~ la pământ** A doborî. **26** *vt* (Pfm; îae) A ucide.

culcare *sf* [At: (a. 1689) GCR I, 285/31 / Pl: *~cări* / E: ***culca***] **1** Așezare în poziție orizontală (pentru a dormi, a se odihni) Si: *culcat¹* **(1)**. **2** Găzduire. **3** (Fam) Întreținere de relații sexuale Si: *culcat¹* **(3)**. **4** Întindere pe pământ cu fața în jos (în cadrul unor exerciții militare) Si: *culcat¹* **(4)**. **5** Înclinare a unui obiect Si: *culcat* **(5)**. **6** Așezare în (sau peste) ceva Si: *culcat¹* **(6)**. **7** Ciulire a urechilor Si: *culcat* **(7)**. **8** Lăsare în jos Si: *culcat¹* **(8)**. **9** Îndoire a plantelor Si: *culcat* **(9)**. **10** Frângere. **11** Doborâre. **12** (Pfm) Ucidere. **13** Timp când se culcă cineva (sau când duce pe cineva să se culce) Si: *culcat¹* **(13)**. **14** (Pfm; îlav) **De la ~a găinilor până la cântatul cocoșilor** De seara până dimineața Si: *culcat¹* **(14)**.

culcat¹ *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 467 / Pl: *~uri* / E: ***culca***] **1-14** Culcare **(1-14)**. **15** (Îlav) **Pe la ~** La vremea culcării.

culcat², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. 1, 60 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***culca***] **1** (D. oameni și animale; șîe) **A sta ~** (A sta) întins orizontal, pentru a se odihni sau a dormi. **2** Găzduit. **3** Întins pe pământ cu fața în jos. **4** Așezat înclinat pe (sau în) ceva. **5** Pus în (sau peste) ceva. **6** (D. urechi) Ciulit. **7** Lăsat în jos. **8** Îndoit. **9** Frânt. **10** (Pfm; șîe) **A fi ~ la pământ** (A fi) doborât. **11** (Pfm; îae) (A fi) ucis. **12** (Fig; îs) *Umbră ~ă* Umbră înclinată (din cauza soarelui la apus). **13** (Reg; șîs *palmă ~ă*) Măsură cu palma ținând degetele lipite. **14** (D. plante) Căzut la pământ.

culcător *sn* [At: CHEST. II, 325/150 / Pl: *~i* / E: ***culca*** + *-(ă)tor*] (Îrg) Loc de pe cuptor unde dormeau copiii.

culcer *sm* vz ***clucer***

culcubău¹ *sm* vz ***curcubeu***

culcubău² *sm* vz ***cuculbău***

culcudușă *sf* vz ***corcodușă***

culcuduță *sf* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D., 33 / Pl: *~țe* / E: ns cf *corcodușă*] (Bot; reg) **1** Corcoduș (*Prunus cerasifera*). **2** Corcodușă.

culcuș *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 144/2 / Pl: *~uri* / E: ***culca*** + *-uș*] **1-2** Loc de culcare (sau de adăpost) al animalelor și al păsărilor. **3** (Pfm; pex) Loc de odihnă (sau de dormit) improvizat. **4** (Pex; rar) Strat moale de paie, de frunze etc. pe care se așază fructe, ouă sau alte obiecte fragile sau perisabile. **5** Așternut de paie în grajd. **6** (Pfm; pex) Adăpost. **7** (Înv) Pat conjugal. **8** (Pfm; pex) Locuință. **9** (Cng; reg) Urmă unde a căzut un animal sălbatic. **10** (Min; rar) Strat mineralogic. **11** (Min; reg) Înclinare a filonului. **12** (Reg) Strat de apă dintr-o fântână. **13** (Bot; reg; îc) **~ul-vacii** sau **~ul-cloștii** Vulturică (*Hieracium pilosella*). **14** (Bot; reg) Planta *Hieracium bauhini* folosită în medicina populară la durerile de urechi și epilepsie. **15** (Bot; reg; îac) Rușuliță (*Hieracium aurantiacum*). **16** (Bot; reg **~ul-iepurelui**) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

culcușă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~șe* / E: ***culca*** + *-ușă*] (Reg) Mămăligă care se mănâncă seara.

culcuța *av* [At: HERZ.–GHER., M. IV, 249 / E: ***culca*** + *-uța*] (În graiul copiilor) **1** La culcare. **2** (Fam; îe) **Mergi ~** Fă nani.

culducușă *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~șe* / E: nct] (Bot; reg) Goldană (*Prunus insititia*).

culdui *v* vz ***coldui***

culduș *sm* vz ***colduș***

cuIduși *v* vz ***colduși***

cule *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~* / E: nct] (Bot; reg) Cartof (*Solomonum tuberosum*).

culeandră *sf* vz ***coriandru***.

culeașă *sf* vz ***coleașă***

culecel *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; reg; îc) **~ bun** Isop (*Hyssapus officinale*).

culee *sf* [At: DEX² / Pl: *~* / E: fr ***culée***] **1** Canal prin care curge metalul de turnat din pâlnia de turnare în formă. **2** Materialul solidificat în piciorul și pâlnia de turnare. **3** Infrastructura care se execută la capătul unui pod pentru a prelua sarcinile transmise de suprastructura acestuia și a susține calea de acces pe pod.

culegar *sn* [At: MOLIN, V. T. 29 / Pl: *~e* / E: ***culege*** + *-ar*] (Tip) Instrument de metal, ca o cutie alungită, cu un perete mobil în care se așază literele și albitura necesare obținerii textului de imprimat Si: *vingalac, culegău*.

culegător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***culege*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care culege recolta. **3** *smf* (Tip; uneori complinit prin „tipograf“) Zețar. **4** *smf* (Cu determinări) Colecționar. **5** *sf* Mașină de cules.

culegătoreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***culegător*** + *-easă*] Femeie angajată să culeagă recolta.

culegătorie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***culegător*** + *-ie*] (Tip) Zețărie.

culegău *sn* [At: MOLIN, V. T. 29 / Pl: *~gaie* / E: ***culege*** + *-ău*] (Tip) Culegar.

culege [At: PRAV. 308 / Pzi: *culeg* / E: ml ***colligo, -ectum, -igere***] **1** *vt* A strânge cereale, fructe, flori etc. Si: *a aduna, a recolta*. **2** *vt* A colecționa. **3** *vt* (Pfm; îe) **A ~** (pe cineva) **de pe drumuri** A ajuta pe cineva aflat în mizerie, oferindu-i mijloace de trai și adăpost. **4** *vt* (Pop) A ridica peștele prins în crâșnic. **5** *vt(a)* (Pfm; îe) **Alege până ~** Exprimă faptul că, dacă ești prea pretențios, s-ar putea să rămâi cu partea cea mai proastă. **6** *vr* (Pfm; nob; d. oameni; îe) **A se ~ pe acasă** A se întoarce acasă. **7** *vt* A ridica de pe jos diferite obiecte, alegându-le dintre alte lucruri. **8** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ măselele de pe jos** A fi bătut bine. **9** *vt* (Trs; înv) A deduce. **10** (Tip) A așeza literele în culegar Si: *a zețui*.

culegere *sf* [At: MARDARIE, L. 4370 / Pl: *~ri* / E: ***culege***] **1** Recoltare. **2** (Ccr) Colecție. **3** Adunare de obiecte de pe jos. **4** (Tip) Zețuire.

cules[1] *sn* [At: BIBLIA (1688), 90[2] / Pl: *~uri* / E: ***culege***] **1** (D. recolte și culturi) Recoltare. **2** Timpul când se culege recolta. **3** (Ccr; rar) Recoltă. **4** (Tip) Culegere (4). **5** (Tip; îs) *Mașină de ~* Mașină cu care se execută operațiile de culegere și de turnat litere sau rânduri.

cules[2], ~easă *a* [At: PRAV. 56 / Pl: *~eși, ~e* / E: ***culege***] **1** (D. cereale, fructe, flori etc.) Recoltat[2]. **2** Adunat din diferite locuri Si: *colecționat*. **3** Ridicat de pe jos dintr-un amestec de obiecte. **4** (Tip; d. textul unui manuscris) Compus literă cu literă.

culesă *sf* vz ***coleașă***

culeș *sn* vz ***coleașă***

culeșă *sf* vz ***coleașă***

culeșer *sn* vz ***coleșer***

culevrină *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 134 / Pl: *~ne* / E: fr ***couleuvrine***] (Frî) Tun vechi cu țeavă lungă și subțire.

culi *sm* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 156, 6/3 / Pl: *~ii* / E: fr, eg ***coolie***] (Rar) **1** Muncitor indian (sau chinez) necalificat care lucrează cu ziua. **2** (Spc) Muncitor chinez care trage ricșa.

culic *sm* [At: MARIAN, O. II, 304 / V: ***~ici*** / Pl: *~ici* / E: rs **кулик**] (Orn; reg) **1-2** Păsări de apă cu pene alb-trandafirii pe piept, cu aripi negre și ciocul lung și negru, care trăiesc pe lângă bălți și mlaștini (*Himantopus rufipes* și *Candidus*). **3** Pasăre de apă cu ciocul lung, negru și încovoiat, care trăiește pe lângă mare (*Recurvirostra avocetta*). **4** Pasărea de mlaștină cu ciocul lung și îndoit în jos, cu penaj brun-închis sau brun-ruginiu Si: *fluerar, șneap* (*Numenius argnatus*). **5** (Îc) **~-mare** Pasărea *Haematopus ostralegus*.

culichiu *sm* vz ***chiulichiu***

culici *sm* vz ***culic***

culiman *sn* vz ***culimas***

culimant *sn* vz ***culimas***

culimar *sn* vz ***culimas***

culimas *sn* [At: CHEST. II, 128/276 / V: (reg) ***~aț, ~ar, ~an, ~ant*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tencuială.

culimaț *sn* vz ***culimas***

culinar, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 255 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***culinaire***, lat ***culinarius***] **1** Specific bucătăriei. **2** Referitor la bucătărie. **3** Care aparține bucătăriei. **4** Care provine de la bucătărie. **5** (Îs) *Artă ~ă* Pricepere deosebită în pregătirea și aranjarea mâncărurilor.

culină *sf* [At: MARIAN, NA. 19 / Pl: *~ne* / E: ml ***culina***] (Trs, Buc; ltî) Bucătărie.

culion *sn* [At: MANOLESCU, I. 197 / P: *~li-on* / Pl: *~oane* / E: ngr **χουχουλιόν**] (Îrg) Acoperământ de cap purtat de călugări sau călugărițe, rotund și fără margini, făcut din pâslă sau catifea neagră Si: *potcap*.

culisa *vti* [At: ENC. TEHN. I, 89 / Pzi: *~sez* / E: ***coulisser***] (Mec) **1-2** A pune în mișcare, de obicei alternativă, o piesă mobilă, de-a lungul unui canal făcut într-o bară dreaptă sau curbă.

culisant *am* [At: IONESCU-MUSCEL, ap. DA ms / Pl: *~nți* / E: fr ***coulissant***] Care culisează.

culisare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~sări* / E: ***culisa***] (Mec) Alunecare pe culise **(6)**.

culisă *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~se* / E: fr ***coulisse***] **1** Bucată de pânză pictată și întinsă pe un pervaz de lemn, întrebuințată pe scenele teatrelor pentru a forma decorul. **2** Spațiu scenic situat în spatele decorurilor, de unde intră actorii în scenă. **3** (Fig; lpl; uneori prt) Dedesubturile unei acțiuni (sau stări de fapt). **4** (Îlav) **În ~se** În secret. **5** (Pex; fig) Loc unde se discută în secret probleme de interes public. **6** (Mec) Jgheab de-a lungul căruia alunecă o piesă mobilă. **7** (Mec; pex) Sistemul culisă **(6)**. **8** (Pex) Piesă mobilă.

culisor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: ***culisă***] (Mec) Piesă mobilă a mecanismului cu culisă **(6)**.

culisou *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***coulisseau***] Culisă (6) (mică).

culiș *sn* vz ***coleașă***

culișer *sn* vz ***coleșer***

culișman *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Paznic. **2** Strajă.

culișoară *sf* [At: (a. 1741) URICARIUL XXV, 314 / Pl: *~re* / E: ***culă*** + *-(i)șoară*] **1-2** (Șhp) Culă (mică).

culm[1] *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Papură (*Typha angustifolia*).

culm[2], ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***culm***, ger ***Kulm***] (Glg) **1** *sn* Carboniferul inferior din Europa Occidentală, caracterizat prin depozite de argilă și gresie. **2** *a* Care aparține culmului[2] **(1)**. **3** *a* Referitor la culm[2] **(1)**. **4** *a* Care provine din culm[2] **(1)**. **5** *a* Specific culmului[2] **(1)**

culmar *sn* [At: H II, 282 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ***culme*** + *-ar*] (Reg) **1** Față de masă lungă, așezată pe culmea casei. **2** Culme **(13)**.

culmariu *sn* vz ***culmar***

culmă *sf* vz ***culme***

culme *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 141/33 / V: ***~mă, ~mie*** / Pl: *~mi* și (rar) *~muri* / E: ml ***culmen***] **1** Partea cea mai înaltă a unui munte sau deal Si: *creastă, coamă, spinare, vârf*, (pop) *culmiș*. **2** Muchie orizontală formată de cele două planuri înclinate ale acoperișului. **3** (Reg) Grindă orizontală în care sunt fixați căpriorii acoperișului. **4** (Pan) Muchia de sus a unui zid. **5** (Pgn) Partea cea mai de sus. **6** (Reg; la cal) Coamă. **7** (Reg) Podoabă din vârful coifului. **8** (Fig) Gradul cel mai înalt la care se poate ajunge Si: *apogeu*. **9** (Pfm; îlav) **La** (nob **în**) **~** Foarte mult. **10** (Pfm; îcs) *~a ~milor* Nemaipomenit! **11** (Reg) Prăjină lungă (în casele țărănești), fixată de grinzi, de care se atârnă haine, țesături sau obiecte. **12** (Reg; spc; lpl) Două sau mai multe rânduri de bețe pe care se clădesc fagurii. **13** (Reg) Țesătură țărănească, colorată, în formă de fâșie, întinsă pe perete ca podoabă. **14** (Pfm; îe) **Ce-i pe mine, și pe ~** Asta-i tot ce am! **15** Punctul cel mai înalt în traiectoria unui corp ceresc. **16** (Pfm; îe) **A fi în ~a fericirii** A fi foarte fericit. **17** (Pfm; îe) **Asta-i ~a!** Exprimă indignarea.

culmeci *sm* [At: PAMFILE, C. 35 / Pl: *~* / E: ctm ***culbeci*** + ***melc***] (În ghicitori) Culbec **(1)**.

culmie *sf* vz ***culme***

culmina *vi* [At: DICȚ. / Pzi: 3 *~nează* / E: fr ***culminer***] **1** (Ast; d. aștri) A atinge punctul cel mai înalt pe bolta cerească. **2** (Fig) A atinge stadiul extrem al unei situații.

culminant, ~ă *a* [At: GHICA, S. 536 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***culminant***] **1** (Îs) *Punct(ul) ~* Punctul cel mai înalt pe care îl atinge un astru la orizont. **2** (Îas) Momentul cel mai important în desfășurarea unei acțiuni, a unui fenomen etc. **3** (Fig) Care ajunge la apogeu.

culminanță *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 69 / Pl: *~țe* / E: fr ***culminance***] (Frr) Punctul cel mai înalt.

culminare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 107 / Pl: *~nări* / E: ***culmina***] Atingere a punctului culminant **(3)** Si: *culminat[1]*.

culminat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***culmina***] (Rar) Culminare.

culminat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***culmina***] (Nob) Ajuns la apogeu.

culminație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***culmination***] **1** (Ast) Trecere a unui astru prin meridianul unui loc. **2** (Îs) *Punct de ~* Punctul cel mai înalt, atins de un astru, deasupra orizontului. **3** (Fig) Apogeu.

culminațiune *sf* vz ***culminație***

culmină *sf* vz ***culmine***

culminăriță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ml ****culminaria***] (Reg) Pânză foarte lungă și lată, țesută în diferite culori, care se pune de jur-împrejurul pereților de lângă tavan, în casele țărănești.

culmine *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ***~nă*** / E: ml ***culimen***] (Formă latinizată; iuz; îlav) **La** (sau **în**) **~** La culme (**9**).

culmiș *sn* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***culme*** + *-iș*] (Pop) Culme (**1**).

culmiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 614 / Pl: *~țe* / E: ***culme*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Culme (**1**) (mică) Si: *culmuliță*.

culmuliță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ***culme*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Culmiță (**1-2**).

culnici *v* vz ***colnici***

culo *av* vz ***colo***

culoar *sn* [At: C. PETRESCU, S. 241 / P: *~lo-ar* / V: (înv) ***~luar, ~luoar*** / E: fr ***couloir***] **1** Încăpere îngustă și lungă din interiorul unei clădiri, utilizată ca loc de trecere între încăperile de la același nivel. **2** Spațiu îngust de-a lungul unui vagon de cale ferată, prin care se circulă și din care se intră în compartimente. **3** Spațiu îngust și delimitat de-a lungul unei piste de atletism sau al unui bazin de natație, pe care aleargă sau înoată un concurent. **4** Spațiu delimitat pe o șosea pentru un anumit tip de circulație. **5** (Ggf; îs) ~ *depresionar* Depresiune îngustă și alungită, semiînchisă, care separă masive sau culmi de dealuri și munți.

culoare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 45 / V: ***col~,*** (înv) ***color*** / Pl: *~ori* / E: fr ***couleur,*** lat ***color, -em***] **1** Totalitatea radiațiilor de lumină de diferite frecvențe pe care le reflectă corpurile și care creează asupra retinei ochiului o impresie specifică. **2** (Pgn) Aspectul colorat al corpurilor. **3** (Lpl; îs) *Culori complementare* Culori care prin suprapunere dau culoarea albă. **4** (Îs) ~ *caldă* Culoare aflată în prima jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre infraroșii). **5** (Îs) ~ *rece* Culoare aflată în a doua jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre ultraviolet). **6** (Lpl; îs) *Culori moarte* Culori șterse. **7** (Lpl; îas) Culori care nu se potrivesc una cu alta. **8** (Îs) ~ *fundamentală* Fiecare dintre culorile (roșu, galben și albastru) care nu pot fi obținute prin amestecul altor culori și care, amestecate între ele, dau toate celelalte culori. **9** (D. oameni; îla) **De ~** Care are pigmentație neagră. **10** (Pfm; îe) **A avea ~** A arăta bine la față. **11** (Pfm; d. față; îe) **A-și pierde ~a** (sau **culorile**) A deveni palid. **12** (D. stofe; îae) A se decolora. **13** Materie colorantă. **14** Creion cu mina colorată. **15-16** (Fig) Fel de a descrie (sau prezenta) ceva sau pe cineva. **17** (Îs) ~ *locală* Totalitatea trăsăturilor caracteristice vieții într-un loc sau într-o epocă dată (scoase în evidență într-o operă artistică). **18** (Îs) ~ *istorică* Evocare a unei epoci istorice prin ceea ce are ea specific. **19** (Fig) Calități proprii stilului unei lucrări (artistice). **20** (Fig; îs) ~ *politică* Apartenență la un partid sau la anumite convingeri politice. **21** (Iuz) Sector. **22** Fiecare dintre cele patru categorii ale cărților de joc. **23** (Bot; reg; îc) **~a-focului** Ruscuță (*Adonis flammea*).

culoglu *sm* [At: BĂLCESCU, M. V. 140 / Pl: *~li* / E: tc ***kuloğlu***] (Tcî) Infanterist.

culot *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***culot***] Piesă izolantă montată la partea inferioară a unui tub electronic, în care sunt fixate contactele.

culotă *sf* vz ***chiloți***

culpabil, ~ă *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***culpabilis,*** fr ***coulpable***] **1-2** (Persoană) care a săvârșit un delict Si: *vinovat*.

culpabilitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăți* / E: fr ***culpabilité***] (Jur) Situația unei persoane care a comis un delict Si: *vinovăție*.

culpabiliza *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***culpabiliser***] **1-2** A face pe cineva să se simtă (sau să fie considerat) vinovat Si: *a învinui*.

culpabilizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***culpabiliza***] Învinuire.

culpabilizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***culpabiliza***] Culpabilizare.

culpabilizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***culpabiliza***] Care a fost considerat vinovat Si: *învinuit[2]*.

culpaci, ~ace *a* [At: POLIZU / Pl: *~* / E: ***culpă*** + *-aci*] (Înv) Culpabil (**2**).

culpaș, ~ă *smf, a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~e* / E: ***culpă*** + *-aș*] **1-2** (Înv) Culpabil (**1-2**).

culpă *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~pe* / E: lat ***culpa, -em***] (Jur) **1** Încălcare intenționată (sau nu) a unei obligațiuni contractuale sau a unei prescripții legale. **2** Greșeală. **3** Vinovăție.

culpeș, ~ă *a* [At: POLIZU / Pl: *~i, ~e* / E: ***culpă*** + *-eș*] (Înv) Culpabil (**2**).

culpos, ~oasă *a* [At: MDA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***culpă*** + *-os*] (Jur) Culpabil (**2**).

cult[1] *sn* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***culte,*** lat ***cultus***] **1** Omagiu care se aduce divinității prin alte religioase. **2** Manifestare a sentimentului religios, prin rugăciuni și prin acte rituale. **3** Totalitatea ritualurilor unei religii. **4** Religie. **5** Sentiment exagerat de admirație, de respect, de venerație, de adorație etc. față de cineva sau de ceva. **6** (Îs) *~ul idolilor* Idolatrie. **7** (Mpl; îf *culte*) Diversele religii ale unui stat.

cult[2], ~ă *a* [At: LM / Pl: *~lți, ~e* / E: lat ***cultus***] **1-2** Care are un nivel înalt de cultură și de cunoștințe Si: *instruit*. **3-4** (D. manifestări ale oamenilor) De care dă dovadă un om cult[2] (**1-2**). **5** Care are caracter savant. **6** (Îoc *popular;* d. muzică, literatură, poezie) Creat de un autor instruit.

culteranism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: sp ***culteranismo,*** fr ***cultéranisme***] (Rar) **1-2** Cultism (**1-2**).

cultic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cult[1]*** + *-ic*] (Rar) **1-5** Specific cultului[1] (**1-5**) Si: *cultual*. **6-10** Care se referă la cult[1] (**1-5**) Si: *cultual*. **11-15** Care aparține cultului[1] (**1-7**) Si: *cultual*. **16-20** Care provine de la cult (**1-5**) Si: *cultual*.

cultism *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***cultisme***] **1** Bogăție artificială a stilului. **2** Greșeală de limbă cauzată de dorința de a se exprima literar, mai puțin banal.

cultist, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***cultiste***] **1** Care adoptă cultismul (**1**). **2** Specific cultismului (**1**). **3** Care se referă la cultism (**1**). **4** Care aparține cultismului (**1**).

cultiva [At: GHICA, A. 787 / Pzi: *cultiv*, (înv) *~vez* / E: fr ***cultiver***] **1** *vt* (D. pământ) A face (prin lucrări agricole) să dea roade Si: *a lucra*. **2-3** *vt* (D. plante) A semăna și a îngriji ca să se dezvolte și să rodească Si: *a crește*. **4** *vt* (Îvr; d. animale) A crește. **5** *vt* (Fig; complementul e o noțiune abstractă) A face să se dezvolte. **6-7** *vt* (Fig) A căuta să câștige și să mențină bunăvoința sau prietenia cuiva. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) instrui. **10-11** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ spiritul** A (se) forma spiritual prin studiu.

cultivabil, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 77 / Pl: *~i, ~e* / / E: fr ***cultivable***] (D. pământ, plante) Care se poate cultiva (**1**).

cultivare *sf* [At: IORGA, L. II, 339 / Pl: *~vări* / E: ***cultiva***] **1** Lucrare a pământului (arându-l, semănându-l, îngrijind plantele până la recoltare) Si: *cultivat[1]* (**1**), *cultivire* (**1**). **2** Educare. **3** Instruire.

cultivat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cultiva***] **1-3** Cultivare (**1-3**).

cultivat[2], ~ă *a* [At: P. MAIOR, IST. 272/9 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cultiva***] **1-3** (D. pământ, d. plante) Care se cultivă (**1-3**). **4** (Înv; d. organisme) Crescut. **5** (Fig; d. persoane și d. facultățile lor sufletești) Educat. **6** (D. limbaj) Perfecționat. **7** (D. stil) Îngrijit.

cultivator, ~oare [At: TDRG / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***cultivateur,*** ger ***Kultivator***] **1** *smf* Persoană care lucrează pământul (arându-l, semănându-l, îngrijind plantele până la recoltare). **2** *smf* (Îvr) Crescător de animale. **3** *smf* (Fig; nob) Educator. **4** *sn* Mașină agricolă pentru mărunțirea și afânarea pământului, distrugerea buruienilor etc. Si: *extirpator*, (reg) *scormonitor*.

cultiverisi *vt* [At: COD. SILV. 29 / Pzi: *~sesc* / E: ger ***Kultivieren***] (Înv) A cultiva (**1**).

cultivi *vt* [At: COD. SILV. 29 / Pzi: *~vesc* / E: ***cultiva*** css] (Înv) **1-3** A cultiva (**1-3**)

cultivire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cultivi***] (Înv) Cultivare (**1**)

cultivirui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***cultivire***] (Înv) **1-3** A cultiva (**1-3**).

cultiviruit, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 297/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cultivirui***] (Înv;ban) **1-3** Cultivat[2] (**1-3**).

cultivit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cultivi***] (Înv) (**1-3**) Cultivat[2] (**1-3**).

cultual, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cultuel***] (Liv) **1-20** Cultic (**1-20**).
cultuc sn vz ***coltuc***
cultucel sn vz ***coltucel***
cultural, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. III, 73 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***culturel***] **1** *a* Specific culturii (**10**). **2** *a* Referitor la cultură (**10**). **3** *a* Care aparține culturii (**10**). **4-5** *a* Care posedă cultură (**10-11**). **6** *a* Care ajută la răspândirea culturii (**10**). **7** *a* (Îs) *Cămin ~* Instituție de culturalizare, care organizează conferințe și spectacole artistice, popularizează cărți și reviste etc. **8** *smf* (Rar) Persoană care se ocupă cu problemele culturale (3) într-o organizație.
culturalicește *av* [At: DA ms / E: ***cultural*** + *-icește*] (Rar) Din punct de vedere cultural (**1**).
culturalism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***culturalisme***] **1** (Rar) Preocupare culturală (**2**). **2** Școală americană de antropologie care consideră contactul și întrepătrunderea culturilor ca esențiale în formarea societății și a personalității indivizilor.
culturaliza *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***cultural*** + *-iza*] **1-2** A (se) instrui.
culturalizare *sf* [At: LEG. EC. PL. 448 / Pl: *~zări* / E: ***culturaliza***] Instruire.
cultură *sf* [At: LM / Pl: *~ri* / E: lat ***cultura,*** fr ***culture,*** ger ***Kultur,*** it ***cultura,*** rs ***культура***] **1** Totalitatea lucrărilor agrotehnice necesare pământului și plantelor pentru a obține producții mari. **2** Știința de a lucra pământul și de a îngriji plantele pentru a da roade. **3** (Îs) *Mare ~* Cultură (**1**) pe suprafețe mari de cereale și de legume care nu necesită o îngrijire specială. **4** (Îs) *~ra plantelor* Ramură a agriculturii având ca obiect cultivarea plantelor, pentru obținerea de alimente, furaje și materii prime. **5** (Îs) *Plante de ~* Plante cultivate de om pentru diverse utilizări. **6** Teren cultivat cu un anumit fel de plante. **7** Creștere de animale. **8** Creștere în laborator a microorganismelor. **9** (Pex) Colonie de bacterii (obținută în laborator). **10** Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și instituțiile necesare pentru comunicarea acestor valori. **11** Sumă de cunoștințe variate din diverse domenii. **12** Nivel (ridicat) de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva. **13** (Îs) *Om de ~* Persoană cu un nivel intelectual ridicat, posedând cunoștințe variate și temeinice. **14** (Îs) *~ fizică* Dezvoltare armonioasă a corpului prin sport sau exerciții specifice. **15** (Îas) Disciplină care se ocupă de această dezvoltare.
culturism *sns* [At: DEX² / E: ***cultură*** + *-ism*] Disciplină sportivă bazată pe exerciții complexe pentru reliefarea și creșterea volumului mușchilor.
culturist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***culturiste***] Persoană care practică culturismul.
culturolog, ~ă [At: DEX² / Pl: *~ogi, ~oge* / E: dr ***culturologie***] Specialist în culturologie.
culturologie *sf* [At: DEX² / E: eg ***culturology***] Știință generală despre cultură și civilizație.
culuar sn vz ***culoar***
culuc *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 20/1 / Pl: *~uri, ~uce* / E: tc ***kulluk***] (Mol; tcm) **1** Strajă. **2** (Pex) Pichet.
culucciu *sm* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: tc ***kullukču***] (Mol; tcî) Gardian.
cum¹ [At: COD. VOR. 4/8 / E: ml ***quomo[do]***] **1** *av* În ce mod. **2** *av* Ce ai spus? **3** *av* (Rep) Într-un fel oarecare. **4** *av* (Îlav) **~ de...** Cum. **5** *av* (Îcs) *~ de* ... Cum se face că... **6** *av* (Îlav) **(Da) ~ (să sau de) nu** Desigur. **7** *av* (Irn; îal) Da de unde! **8** *av* (Exprimă părere de rău, contrarietate, surpriză, mirare, indignare etc.) Se poate? **9** *av* Ce? **10** *av* (Adesea, o dată cu întrebarea se arată și motivul nedumeririi, surprinderii) Oare? **11** *av* (Îlav) **Apoi** (sau **păi**) **~?** Desigur. **12** *av* (Îcs) *Apoi (sau păi) ~?* Cum se face că... **13** *av* Cu ce preț? **14** *av* De ce? **15** *av* (Înv; în legătură cu verbul „a ști") Ce știi despre? **16** *av* (Rar) Care? *Cum îți este numele?* **17** *av* (Fam; irn; îcs) *De ~ așa!* Vorbă să fie! **18** *av* (Mai ales după vocative sau interjecții) Cât de (mare, mic, mult, bine, tare etc.). **19** *av* (Pfm; îe) **Nu e ~** Nu e cu putință. **20** *av* (Îlav) **~ și în ce fel** Amănunțit . **21** *av* (Îlav) **Nu știu ~** Într-un mod ce nu poate fi definit. **22** *av* (Îal) Bizar. **23** *av* (Îlav) **Nici (de)~** În nici un fel. **24** *av* (Îlav) **~ ... (ne) ~** sau (înv) **~ ... ~ nu** Arată că principalul e realizarea unei acțiuni, nu modul de îndeplinire. **25** *av* (Înv; îlav) **~ mai (de)...** Cât mai... **26** *av* (Mai ales în corelație cu *așa*) Precum. **27** *av* (Înv; îlav) **După ~...** Ca. **28** *av* (Îcs) *Cine* (sau *care*) ~...Fiecare în felul în care... **29** *av* (Îe) **~ se zice** Adică. **30** *av* După cum. **31** *av* (Înv; îlav) **~ și** Ca și. **32** *av* Astfel încât. **33** *av* (Îlav) **După** (sau **de**) **~** De (cât) cum. **34** *av* (În enumerări sau când se dă ca exemplu) Precum ar fi. **35** *av* (Îlav) **~ ai** (sau **s-ar**) **zice** Ca de pildă. **36** *av* (Comparație reală sau ipotetică) Ca și când. **37** *av* (Înv; îlav) **~ nu și...** De parcă nu... **38** *av* (Îlav) **(După) ~ se cade** Cum trebuie. **39** *av* (Înv) Cu privire la... **40** *av* (Îe) **~ e mai...** Cât se poate de... **41** *av* (Introduce o completivă directă sau indirectă) În ce fel. **42** *av* (Îe) **A nu avea** (sau **ști**) **~** A nu avea posibilitatea de a... **43** *av* (Înv; introduce o completivă directă sau indirectă; urmat mai ales de pp) Cât de (mare, mult etc.) **44** *av* (Îlav) **Nu (așa)... ~** Nu atât... cât... **45** *av* (Îalav) Nu doar... ci mai ales... **46** *av* (Pfm; introduce o propoziție temporală) În timp ce... **47** *av* (Introduce o propoziție temporală; îlav) **de ~, îndată ~, ce ~** Îndată ce... **48** *av* (Introduce o propoziție temporală; în corelație cu „cum", „odată", „așa", „pe loc", (rar) „decât") Imediat. **49** *av* (Introduce o propoziție comparativă) La fel ca... **50** *c* (Introduce o propoziție cauzală) Deoarece. **51** *av* (Introduce o propoziție consecutivă) Încât. **52** *av* (Introduce o propoziție consecutivă; îlav) **Așa ~** sau **așa... ~** Așa... încât. **53** *c* (Introduce o propoziție condițională) Dacă. **54** *av* (Introduce o propoziție concesivă) Oricum. **55** *av* (Introduce o propoziție concesivă) Oricât. **56** *c* (Înv; introduce o propoziție concesivă îlc) **~ ... iară** Cu toate că. **57** *c* (Înv; introduce o propoziție finală) Pentru că. **58** *c* (Înv; introduce o propoziție finală; îlc **~ că, ~ de nu, ~ ca să**) Pentru că. **59** *c* (Rar; introduce o propoziție atributivă) În care. **60** *av* (Introduce o modală de gradație; îlav) **După ~ de...** După cât de...
cum² *sm* [At: ALRM I/II h. 374 / Pl: *~i* / E: srb ***kum***] (Ban) Nun.
cuman, ~ă [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cumanes***] **1** *smf* Persoană aparținând unei populații turcice, care s-a așezat, în sec. XI, pe teritoriul țărilor românești, unde, în parte, a fost asimilată de autohtoni. **2** *a* Care aparține cumanilor (**1**). **3** *a* Referitor la cumani (**1**). **4** *a* Specific cumanilor (**1**). **5** *a* Care provine de la cumani (**1**).
cumanac sn vz ***comănac***
cumanie sf vz ***companie***
cumar *sn* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~e* / E: ngr ***χουμάρι***] (Mol; înv) Oală de noapte.
cumarac sn vz ***comanac***
cumarină *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***cumarine***] Produs cristalin cu miros de fân proaspăt, extras din fructele unor plante sau preparat sintetic și folosit ca aromatizant.
cumarnic sn vz ***comarnic***
cumaș [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 192/20 / V: ***com~*** / Pl: (**1-5**) *~e*, (**6**) *~i, ~e* / E: tc ***kumaš***] **1** *sn* (Îrg; iuz) Țesătură scumpă de mătase sau de bumbac, roșie sau albastră, din care se confecționau haine boierești. **3** *sn* (Reg; ccr) Haină boierească scumpă. **4** *sn* (Înv; Mol) Stofă de mătase pentru rochii. **5** *sn* (Reg; ccr) Rochia pe care nunii o iau miresei. **6** *smf* (Reg; irn) Pramatie.
cumatră sf vz ***cumătră***
cumă *sf* [At: ALRM I/II h. 376 / Pl: *~me* / E: srb ***kuma***] (Ban) Nună.
cumăn sn vz ***chimen***
cumănac sn vz ***comănac***
cumăndare sf vz ***comăndare***
cumărat, ~ă *a* [At: H II, 58 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg; d. gustul vinului) Astringent.
cumăt *sm* [At: CADE / V: ***~met*** / Pl: *~meți* / E: srb ***kmet***] (Ban; sbm) **1** Jurat. **2** Consilier comunal.
cumăta *vi* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: nct] (Îrg) A se încumeta
cumătraș *sm* [At: ALRM I/II h. 305 / Pl: *~i* / E: ***cumătru*** + *-aș*] (Reg) **1-2** (Șhp) Cumătru (drag).
cumătrel sm vz ***cumetrel***

cumătrie *sf* vz ***cumetrie***
cumătriță *sf* vz ***cumetriță***
cumătru, ~ă [At: PRAV. 667 / A și: (înv) *cum~* / V: (reg) *comatru* / Pl: *~metri, ~metre,* (Mol) *~ri, ~re* / E: vsl **кѫмотра**] **1** *smf* Nașul (sau nașa) în raport cu părinții copilului ori cu alte rude. **2** *smf* Termen familiar sau prietenos de adresare (la țară) între persoane de aceeași vârstă. **3** *sm* (Fam; pex) Bărbat. **4** *sf* (Fam; pex) Femeie. **5** *sfa* (Mol) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **6** *sf* (Bot; Trs) Priboi (*Geranium macrorrhizum*). **7** *sf* (Bot; reg) Pliscul-cucoarei (*Erodium cicutarium*). **8** *sf* (Bot; reg) Pălăria-cucului (*Geranium phaeum*). **9** *sm* (Pfm; îs) ~ *mare* Martorul mirelui la cununie. **10** *sm* (Pfm; îs) ~ *mic* Martorul miresei la cununie.
cumătrie *sf* vz ***cumetrie***
cumătriță *sf* vz ***cumetriță***
cumând *sn* vz ***comând***
cumânda *v* vz ***comânda***
cumândare *sf* vz ***comândare***
cumâs *sn* [At: DEX² / V: *~mis* / Pl: ? / E: rs **кумыс**] Băutură preparată din lapte de iapă fermentat, foarte răspândită în Asia Centrală.
cumbanie *sf* vz ***companie***
cumbara *sf* [At: NECULCE, ap. LET. 291/37 / V: (înv) ***bum~, com~, gum~*** / Pl: *~le* / E: tc ***kumbara***] (Trî) **1** Ghiulea. **2** Piuă.
cumbaragiu *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/19 / V: ***~mpa~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kumparaçi***] (Înv) **1** Tunar. **2** (Îf *cumparagiu*; șîs) **~-bașă** Comandantul cumbaragiilor (**1**).
cumbară *sf* [At: I. CR. V, 278 / Pl: *~re* / E: ngr ***χουμπάρα***] (Reg) Cumătră (**1**).
cumbăni *v* vz ***cumpăni***
cumbea *sf* vz ***cubea***
cumbur *sn* vz ***cobur***
cumen *sn* [At: DEX² / E: fr ***cumène***] Amestec de hidrocarburi benzenice care se găsește în uleiul gudroanelor cărbunilor de pământ și în anumite fracțiuni de petrol.
cumeneca *v* vz ***cumineca***
cumenecare *sf* vz ***cuminecare***
cumenecăciune *sf* vz ***cuminecăciune***
cumereca *v* vz ***cumineca***
cumet *sm* vz ***cumăt***
cumetrel *sm* [At: PANN, P. V. I, 69/19 / V: ***~măt~*** / Pl: *~ei* / E: ***cumătru*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cumătru (**1**).
cumetrenie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***cumătru*** + *-enie*] **1** Ospăț la botez. **2** Cumetrie (**1**) (drag).
cumetri *vr* [At: DEX² / Pzi: *~resc* / E: ***cumătru***] (Pop) A se înrudi cu cineva prin cumetrie (**1**).
cumetrie *sf* [At: PRAV. 859 / V: (Mol) ***~măt~*** / Pl: *~ii* / E: ***cumătru*** + *-ie*] **1** Relație de înrudire între cumetri (sau cumetre). **2** (Mol; îe) **A strica ~ia** A rupe prietenia cu cineva. **3** (Pex) Calitatea de cumătru. **4** Petrecerea de botez. **5** (Fam; îs) ~ *grasă* (sau ~ *în genunchi*) Ospăț la botez, cu lăutari, la care ia parte și preotul. **6** (Fam; pex) Petrecere mare.
cumetriță *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 18 / V: ***~măt~*** / Pl: *~țe* / E: ***cumătră*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cumătră (**1**) (dragă).
cumeți *vr* [At: DA / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Înv) A (se) încumeta.
cumfeturi *snp* vz ***cofeturi***
cum-gode(-mite) *av* [At: CADE / E: srb ***kakogod***] (Îrg) **1** Neapărat. **2** Oricum.
cumin *sn* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: ? / E: ns cf mg ***kömény***] (Bot; reg) **1** Molură (*Foeniculum vulgare*). **2** (Îc) **~-negru** Negrilică (*Nigella sativa*). **3** (Îc) **~-porcesc** (sau **sălbatic**) Chimin porcesc (*Peucedanum palustre*).
cumină *sf* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Coroniște (*Coronilla varia*).
cumincior, ~oară *a* [At: MARIAN, SA. 68 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cuminte*** + *-cior*] (Mai ales d. copii) Cuminţel.
cumineca [At: PSALT. 225/10 / V: (înv) ***~men~,*** (în textele rotacizate) ***~mere~, ~mun~, ~nica*** / Pzi: *cuminec* / E: ml****comminico, -are***] **1-2** *vtr* (Îrc) A primi (sau a da) cuminecătură (**2**) Si: *a (se) împărtăși, a (se) griji*. **3** *vt* A face să fie iertat (prin cuminecătură) un păcat, o greșeală. **4** *vr* (Înv; construit cu dativul sau cu pp „de") A se face părtaș. **5** *vr* (Înv) A avea parte de... **6** *vr* (Înv; construit cu pp „în" sau „cu") A fi inițiat într-o credință. **7** *vr* (Înv) A aparține unei biserici. **8** *vi* (Înv) A fi (sau a se pune) de acord. **9** *vi* (Înv) A se uni. **10** *vi* A avea legături cu cineva.
cuminecare *sf* [At: CORESI, EV. 479/9 / V: (înv) ***~men~*** / Pl: *~cări* / E: ***cumineca***] **1-2** Cuminecătură (**1-2**).
cuminecat¹ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***cumineca***] **1-2** Cuminecare (**1-2**).
cuminecat², ~ă *a* [At: (a. 1640) GCR I, 88/37 / V: ***~nic~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cumineca***] Care a primit cuminecătura (**2**) Si: *împărtășit, grijit*.
cuminecăciune *sf* [At: (a. 1679) LITURGHIA, ap. CP., 219/30 / V: ***~men~*** / Pl: *~ni* / E: ***cumineca*** + *-ciune*] (Înv) **1-2** Cuminecare (**1-2**).
cuminecătură *sf* [At: CORESI, EV. 30/23 / V: (înv) ***~men~, ~nic~*** / Pl: *~ri* / E: ***cumineca*** + *-ătură*] **1** (Îrc) Ritul care constituie una dintre cele șapte taine și care constă în gustarea, de către credincioși, a vinului și a pâinii sfințite de preot, simbol al sângelui și al trupului lui Hristos Si: *euharistie, împărtășire, grijire*. **2** (Ccr) Vinul și pâinea care se dau la cuminecătură (**1**).
cuminica *v* vz ***cumineca***
cuminicarisi *vr* [At: DRĂGHICI, R. 213/17 / Pzi: *~sesc* / E: ***comunica*** + *-arisi*] (Înv) A comunica.
cuminicat, ~ă *a* vz ***cuminecat***
cuminicătură *sf* vz ***cumenecătură***
cuminte [At: CORESI, EV. 373 / Pl: *~nți* / E: ***cu*** + ***minte***] **1** (Pop) *a* Cu judecată Si: *rațional*. **2** *a* Cu purtări bune Si: *așezat*. **3** *a* În toate mințile. **4-5** *smf, a* (Om) care este înțelept. **6-7** *smf, a* (Om) care este isteț. **8** *a* Prudent. **9** *a* (Pop; d. fete și tinere femei) Virgină. **10** *a* (D. femei) Serioasă (și gospodină). **11** *a* Liniștit. **12** *a* (D. copii) Ascultător.
cumințel, ~țea *a* [At: DA / Pl: *~ei, ~e* / E: ***cuminte*** + *-el*] Care este destul de cuminte (**2**).
cuminţenie *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***cuminte*** + *-enie*] **1** (Pop) Înțelepciune. **2** (Pop) Judecată dreaptă. **3** (Pop) Pricepere. **4** (Pop) Prudență. **5** (Pop) Seriozitate. **6** (Pop) Chibzuință. **7** Purtare bună.
cuminți *vtr* [At: I. IONESCU, D. 166 / Pzi: *~țesc* / E: ***cuminte***] **1-2** *vtr* A-(și) recăpăta (sau a face să-și recapete) rațiunea. **3-4** *vtr* A deveni (sau a face să devină) mai serios. **5-6** *vtr* A (se) învăța minte. **7-8** *vtr* (D. copii) A (se) liniști. **9-10** *vtr* A renunța (sau a face să renunțe) la obiceiuri periculoase sau păgubitoare.
cuminţică *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~țele* / E: ***cuminte*** + *-ică*] Cuminţea.
cuminție *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1221 / Pl: *~ii* / E: ***cuminte*** + *-ie*] (Rar) **1-7** Cuminţenie (**1-7**).
cuminţit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. III, 557 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cuminți***] **1** Care a devenit mai înțelept. **2** Care se poartă mai bine. **3** Care a devenit mai serios. **4** Liniștit. **5** Care a renunțat la obiceiuri periculoase sau păgubitoare.
cumir *sm* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. TDRG / Pl: ? / E: vsl **кумиръ**] (Slm; înv) Idol.
cumis *sn* vz ***cumâs***
cumit *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* și *~uri* / E: nct] (Îrg) Calitate (a unui obiect sau lucru).
cumlău *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~ăi* / E: mg ***komló***] (Bot; reg) Hamei (*Humulus lupulus*).
cumnat, ~ă [At: VARLAAM, C. II, 23/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ml ***cognatus***] **1** *smf* Fratele (sau sora) unuia dintre soți în raport cu celălalt soț. **2** (Lpl) Persoane înrudite în acest fel. **3** *sm* (Reg; îs) ~ *de mână* Naș de-al doilea, însoțitorul mirilor. **4** *sm* (Olt; îas) Persoană care invită cu plosca la nuntă.
cumnă *sf* vz ***cuhnie***
cumnăcioară *sf* [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S., ap. DA ms / Pl: *~re* / E: ***cumnată*** + *-(i)oară*] Cumnățică.

cumnățel *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1098 / Pl: *~ei* / E: ***cumnat*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Cumnat **(1)** (drag).

cumnățesc, ~ească *a* [At: MARIAN, NU. 66 / Pl: *~ești* / E: ***cumnat*** + *-esc*] **1** Specific cumnatului **(1)** (sau cumnatei) **2** Care se referă la cumnat **(1)** (sau cumnată). **3** Care provine de la cumnat **(1)** (sau cumnată). **4** Care aparține cumnatului **(1)** (sau cumnatei). **5** De cumnat **(1)** (sau cumnată).

cumnățește *av* [At: IORGA, L. I. 111 / E: ***cumnat*** + *-ește*] În felul cumnaților.

cumnățică *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1098 / Pl: *~țele* / E: ***cumnată*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Cumnată **(1)** (dragă) Si: *cumnățea*.

cumnăție *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***cumnat*** + *-ie*] **1** Înrudire între cumnați (sau cumnate).

cumnie *sf* vz ***cununie***

cumpanist *sm* vz ***companist***

cumpăioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 504 / V: ***~pei~, ~peo~, ~pio~*** / Pl: *~re* / E: ***cumpănă*** + *-(i)oară*] (Reg; șhp) **1-2** Cumpănă **(1)** (mică).

cumpăn *sn* vz ***cumpănă***

cumpănaș *sm* [At: DIONISIE, C. 199 / Pl: *~i* / E: ***cumpanie*** + *-aș*] (Înv) Companist.

cumpănă *sf* [At: (a. 1574), TETRAEV. 209 / V: ***cumpăn*** (Mol) ***~pâ~*** / Pl: *~pene* și *~peni* / E: vsl **кошюна**] **1** Dispozitiv format dintr-un braț mobil de lemn așezat pe un stâlp înalt, având legată, la un capăt, o greutate pentru echilibru și, la celălalt, o găleată cu care se scoate apă din fântână. **2** Balanță **(1)**. **3** (Înv; îs) *~ de galbeni* Balanță **(2)** mică de cântărit monede. **4** (Înv) Cântărire. **5** (Îe) **A arunca** (ceva) **în ~** A aduce ceva ca argument decisiv în rezolvarea unei probleme. **6** (Înv; îe) **A pune** (pe cineva) **în ~** A pune (pe cineva) în încurcătură. **7** (Îe) **A fi** (sau **a sta**) **în ~** A șovăi în luarea unei hotărâri. **8** (Păs) Cantitate de brânză (sau de caș) pe care o primesc proprietarii de oi de la simbriași. **9** (Pop) Pârghie. **10** (Reg) Prăjină. **11** (Mol) Unealtă folosită la transportul vaselor cu struguri din vie la teasc. **12** (Înv; spc) Barieră. **13** (Ban; îs) *~ de drum* Barieră pusă la intrarea unui drum în pădure. **14** (Reg) Băț pe care un copil îl pune între miri la ieșirea lor în tindă. **15** Prăjină cu care își țin echilibrul dansatorii pe sârmă. **16** (Îs) *~na fântânii* (sau *a puțului*) Braț mobil al cumpenei **(1)**. **17** (Pop; îcs) *De-a ~na* Joc de copii constând în păstrarea echilibrului pe o pârghie. **18** Pârghie cu care se ridică și se lasă piatra morii: Si: (reg) *buhai, capră, cântar*. **19** (Pop) Pârghie cu care se ridică stavila joagărului. **20** (Pop; la plută) Scoabă. **21** (Îs) *~na lemnului* Punct de suspensie al lemnului plutei. **22** (Reg; la căruță) Cruce. **23** (Olt;) Parte a vârtelniței nedefinită mai îndeaproape. **24** (La construcții; îs) *~na verticală* (sau *de plumb, ~ zidarilor*) Fir cu plumb. **25** (Îs) *~na orizontală* (sau *~ hidrostatică*) Polobok. **26** (La casele țărănești) Partea superioară a acoperișului. **27** (La ceasornic) Pârghie. **28** (Înv; la telefon) Furcă. **29** (Jur) Simbol al justiției, reprezentat printr-o balanță. **30** Echilibru. **31** (Îe) **A ține în ~** A echilibra. **32** (Îae) A ține ceva în poziție suspendată făcând să se balanseze. **33** (Îlav) **În ~** Ținându-și echilibrul. **34** (Îal; d. arme) În echilibru. **35** (Iuz) Limită. **36** (Iuz) Măsură. **37** (Înv; sfg) Judecată. **38** (Înv) Influență. **39** (Înv; îf; complinit adesea prin atributul „mare", „multă", „grea") Primejdie. **40** (Mol) Încercare. **41** (Înv) Nenorocire. **42** (Înv) Neajuns. **43** (Înv) Greutate. **44** (Înv) Soartă rea. **45** (Înv; îe) **A fi în ~ de viață** (sau **de moarte**, rar, **de pieire**) A fi în pericol de moarte. **46** (Art) Constelația Balanței. **47** (Îs) *~na apelor* (sau *de ape*) Punct înalt de teren de unde apele își trag izvorul și de unde se separă, pornind la vale pe unul din cele două versante. **48** (Îs) *~na vâltorii* Loc unde curentul unei ape duce obiectele ce plutesc pe ea. **49** (Îs) *~na nopții* Miezul nopții. **50** (Mol) Cataclism. **51** Furtună (cu grindină).

cumpăneală *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 333 / V: ***~pen~*** / Pl: *~eli* / E: ***cumpăni*** + *-eală*] Chibzuială.

cumpăni [At: PALIA (1581), 90/2 / V: ***~pâni, ~peni***, / Pzi: *~nesc* și (îvr) *cumpăn* / E: ***cumpănă***] **1-3** *vtri* A (se) cântări. (cu balanța). **4** *vt* (Înv; îe) **A ~** (ceva) **în mână** A încerca cu mâna greutatea unui obiect. **5** *vt* (Înv) A plăti pentru ceva cu lucruri de preț, raportându-se la greutatea obiectului cumpărat. **6-7** *vtr* (Înv; fig) A (se) aprecia. **8** *vr* (Înv; fig) A se asemăna. **9** *vt* (Înv; fig) A compara. **10** *vt* (Înv; fig) A examina. **11** *vt* (Înv) A chibzui. **12** *vt* (Înv; îe) **A ~ din ochi** A examina spre a stabili valoarea. **13** *vi* (Înv; d. soare) A începe să coboare spre apus. **14** (Înv) *vt* A fi mai presus. **15** *vr* (Reg; d. obiecte) A fi gata să cadă. **16** *vt* (Reg) A pleca într-o direcție. **17** *vr* (Reg; fig; construit cu *să* sau cu *la*) A intenționa. **18** *vr* (Reg) A se hotărî. **19** *vt* (Înv) A îndemna. **20** *vt* (Înv) A sfătui. **21** (Înv) *vr* (Construit absolut sau urmat de *să*) A se mișca la dreapta sau la stânga. **22** *vr* (Înv) A se clătina. **23** *vr* (Înv) A se legăna. **24** *vr* (Înv) A ezita. **25** *vt* (Înv) A echilibra. **26** *vt* (Înv; fig) A echivala cu. **27-28** *vtr* (Înv) A (se) tempera. **29** *vr* (Înv) **A se ~** A fi în agonie. **30** *vr* (Înv; îe) **A i se ~ cuiva viața** A-i fi viața în primejdie. **31** *vr* (Îvp; îe) **A i se ~ cu capul** (sau **cu moartea**) A plăti cu viața. **32** *vt* (Pop) A așeza o prăjină asemenea cumpenei de la fântână.

cumpănire *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL I, 186 / V: ***~pen~*** / Pl: *~ri* / E: ***cumpăni***] **1** Cântărire. **2** (Înv) Utilizare a balanței Si: *cântărit[1]*, *cumpănit[1]* **(2)**. **3** (Înv) Încercare cu mâna a greutății unui obiect Si: *cumpănit[1]* **(3)**. **4** (Înv) Plată pentru ceva cu lucruri de preț, raportată la greutatea obiectului cumpărat Si: *cumpănit[1]* **(4)**. **5** (Înv) Apreciere. **6** (Înv; fig) Asemănare. **7** (Înv; fig) Comparare. **8** (Fig) Examinare. **9** Chibzuire. **10** Estimare a valorii Si: *cumpănit[1]* **(10)**. **11** (Înv) Coborârea unui astru spre apus Si: *cumpănit[1]* **(11)**. **12** (Înv) Dominare. **13** (Înv) Tendință de a cădea a unui obiect Si: *cumpănit[1]* **(13)**. **14** (Reg) Plecare într-o direcție Si: *cumpănit[1]* **(14)**. **15** (Fig; reg) Intenție. **16** (Reg) Hotărâre. **17** (Iuz) Îndemn. **18** (Iuz) Sfat. **19** (Înv) Mișcare la dreapta sau la stânga Si: *cumpănit[1]* **(19)**. **20** (Înv) Clătinare. **21** (Înv) Legănare. **22** (Înv) Ezitare. **23** (Înv) Echilibru. **24** (Îlav) **În ~** În echilibru. **25** (Înv; d. o armă; îal) A ține de mijloc, cu mâna lăsată în jos. **26** (Înv) Echivalare. **27** (Înv) Temperare. **28** (Înv) Agonizare. **29** (Înv) Așezare a unei prăjini ca o pârghie Si: *cumpănit[1]* **(17)**

cumpănit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cumpăni***] **1-27** Cântărire. **(1-23, 26-29)**.

cumpănit[2], ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 13/22 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cumpăni***] **1-2** Cântărit (cu balanța). **3** (Înv) A cărui greutate a fost aproximată cu mâna. **4** (Înv) Pentru care s-a plătit cu lucruri de preț, raportându-se la greutatea sa. **5** (Înv; fig) Apreciat. **6** (Înv; fig) Asemănat[2]. **7** (Înv; fig) Comparat. **8** (Înv; fig) Examinat. **9** (Înv) Chibzuit. **10** (Înv) A cărui valoare a fost estimată. **11** (Înv; d. aștri) Care începe să coboare spre apus. **12** (Înv) Care domină. **13** (Înv; d. obiecte) Care e gata să cadă. **14** (Reg) Care pleacă într-o direcție. **15** (Înv) Intenționat[2]. **16** (Înv) Hotărât[2]. **17** (Înv) Îndemnat[2]. **18** (Înv) Sfătuit[2]. **19** Care se mișcă la dreapta sau la stânga. **20** (Iuz) Care se clatină. **21** (Iuz) Care se leagănă. **22** (Iuz) Care ezită. **23** (Înv) Care este în echilibru. **24** Care este sprijinit de (sau pe) ceva. **25** (Înv) Potrivit. **26** (Fig) Cu greutate. **27** (Înv) Echivalat[2]. **28** (Înv) Temperat[2]. **29** (Înv) Care agonizează. **30** (Pop; d. prăjini) Așezat ca o pârghie. **31** (Reg; d. oi) Care nu are o mamelă.

cumpănitor, ~oare [At: I. IONESCU, D. 74 / V: ***~pen~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cumpăni*** + *-tor*] (Înv) **1** *a* Echilibrat. **2** *a* (Fig) Important. **3** *smf* Persoană moderată. **4** *sm* (Iuz) Administrator. **5** *sf* (Iuz) Scânciob.

cumpănitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 248 / Pl: *~ri* / E: ***cumpăni*** + *-ură*] (Înv) **1** Greutate. **2** Cantitate. **3** Seamăn.

cumpăra *vt* [At: CORESI, EV. 386/4 / Pzi: *cumpăr* / E: ml ***comparo, ~are***] **1** A intra în posesia unui lucru plătind contravaloarea lui în bani Si: *a achiziționa*. **2** (Pfm; îe) **Cum am ~t-o, așa o vând** Repet așa cum am auzit. **3** (Pfm; îe) **A ~ cărbuni de la faur** A cumpăra scump. **4** (Pfm; îe) **A ~ vreme(a)** A câștiga timp. **5** (Iuz; îe) **A ~ venitul moșiei** A arenda. **6** A răscumpăra. **7** (Pfm) A-și da seama de caracterul cuiva. **8** (Pfm) A mitui. **9** (Înv; frm) A obține, a realiza ceva cu mare greutate.

cumpărare *sf* [At: HERODOT (1645), 369 / Pl: *~rări* / E: ***cumpăra***] **1** Intrare în posesiunea unui lucru prin plata contravalorii lui în bani Si: *cumpărat[1]* **(1)**. **2** (Ecn; îs) *Putere de ~* Cantitate de mărfuri sau servicii accesibile populației. **3** (Ecn; îe) *Putere de ~ a banilor* Cantitate de mărfuri sau de servicii care poate fi obținută în schimbul unei unități bănești.

4 (Ecn; îs) *Vânzare* ~ Strămutare a proprietății unui lucru de la vânzător la cumpărător, în schimbul unui preț.

cumpărat¹ *sn* [At: (a. 1815) URICARIUL I, 233 / Pl: ? / E: ***cumpăra***] **1** Cumpărare (**1**). **2** (Îla) **De** ~ Care poate fi cumpărat.

cumpărat², ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cumpăra***] **1** Care a fost (sau este) cumpărat. **2** (Fig) Corupt.

cumpărător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cumpăra*** + *-(ă)tor*] **1** *a* (Înv) Care se poate cumpăra. **2** *sf* Cumpărare (**1**). **3** *sf* (Pex) Act al cumpărării. **4** *smf* Persoană (fizică sau juridică) care cumpără.

cumpărătură *sf* [At: (a. 1605) URICARIUL I, 159 / Pl: *~ri* / E: ***cumpăra*** + *-(ă)tură*] **1** Cumpărare (**1**). **2** Marfă cumpărată. **3** (Ccr; mpl) Obiecte cumpărate în diferite prăvălii Si: *târguială*.

cumpăros *sm* [At: ȘEZ. XIII, 200 / Pl: *~oși* / E: ns cf ngr *κουμπάρος*] (Rar; reg; pbl) Cumătru.

cumpărțele *sfp* [At: COMAN, GL. / E: ***cu*** + ***împărțeală***] (Reg) Colaci ce se dau de pomană rudelor (sau vecinilor) la Crăciun (sau Paști).

cumpărțit *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: ***cu*** + ***împărțit***] (Reg) Dat de pomană.

cumpăt *sn* [At: PRAV. 496 / Pl: *~pete* / E: ml ***compitus***] **1** (Înv) Stare de nehotărâre înaintea luării unei decizii. **2** (Pop; ie) **A sta în** ~ A chibzui. **3** (Înv) Chibzuință. **4** (Înv) Discernământ. **5** (Înv) Echilibru sufletesc. **6** (Înv) Judecată dreaptă. **7** Stăpânire de sine. **8** (Pfm; îe) **A(-și) pierde** (sau **a prăpădi**) **~ul** A-și pierde calmul. **9** (Pfm; îe) **A(-și) ține ~ul** A-și păstra calmul. **10** (Pfm; îe) **A-și căpăta ~ul** A-și recăpăta calmul. **11** (Îlav) **Cu** ~ (**bun**) Chibzuit. **12** (Îlav) **Fără** ~ Neliniștit. **13** (Înv) Părere. **14** (Înv) Tact. **15** (Înv) Dreptate. **16** (Înv) Moderație. **17** Sobrietate. **18** (Înv) Orânduială. **19** (Înv) Potrivire. **20** (Înv; îs) *~ul vremii* Conjunctură. **21** (Rar) Încercare. **22** (Rar) Primejdie. **23** (Rar) Nenorocire. **24** (Înv; îlav) **Pre supt** ~ Pe furiș. **25** (Îal) Cu vicleșug.

cumpăta [At: PSALT. 31/22 / Pzi: *cumpăt*, (rar *cumpet*) și *~tez* (rar *~petez*) / E: ml ****compitare*** (= *computare*)] (Înv) **1** *vt* A potrivi. **2** *vt* A dispune. **3** *vt* A îndruma. **4** *vt* A pune la cale. **5** *vt* A determina pe cineva să facă un lucru. **6** *vr* A se strădui. **7** *vt* A economisi. **8** *vt* A păstra. **9** *vt* A menaja. **10-11** *vtr* A (se) modera. **12-13** *vtr* A (se) stăpâni. **14** *vt* A dilua o băutură alcoolică. **15** *vti* (Înv) A alerga.

cumpătare *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II 67/14 / Pl: *~tări* / E: ***cumpăta***] (Înv) **1** Potrivire. **2** Dispunere. **3** Îndurare. **4** Uneltire. **5** Determinare a cuiva să facă ceva Si: *cumpătat¹* (**5**). **6** Străduință. **7** Economisire. **8** Păstrare. **9** Menajare. **10** Moderație. **11** Stăpânire de sine Si: *cumpătat¹* (**11**). **12** Fel de a fi calculat Si: *cumpătat¹* (**12**). **13** (Iuz) Calificativ reverențios pentru domnitori în actele scrise.

cumpătat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cumpăta***] (Înv) **1** Potrivire. **2** Dispunere. **3** Îndrumare. **4** Uneltire. **5** Cumpătare (**5**). **6** Străduință. **7** Economisire. **8** Păstrare. **9** Menajare. **10** Moderație. **11-12** Cumpătare (**11-12**).

cumpătat², ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cumpăta***] **1** (Înv) Potrivit². **2** Dispus². **3** Îndrumat². **4** Uneltit². **5** Determinat să facă ceva. **6** Străduit². **7** Economisit². **8** Păstrat². **9** Menajat². **10** Moderat². **11** Chibzuit. **12** Calculat. **13** Cu măsură. **14** Blând. **15** Păstrător.

cumpătate *sf* [At: DDRF / Pl: *~tăți* / E: ***cumpăt*** + *-ătate*] (Rar) Moderație.

cumpătător, ~oare *a* [At: DA / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cumpăta*** + *-(ă)tor*] (Rar) **1** Care potrivește. **2** Care dispune. **3** Care îndrumă. **4** Care pune ceva la cale. **5** Care determină pe cineva să facă un lucru. **6** Care se străduiește. **7** Care economisește. **8** Care păstrează. **9** Care menajează. **10** Care moderează. **11** Care se stăpânește. **12** Care diluează băuturile alcoolice cu apă.

cumpână *sf* vz ***cumpănă***

cumpâni *v* vz ***cumpăni***

cumpeioară *sf* vz ***cumpăioară***

cumpeneală *sf* vz ***cumpăneală***

cumpeni *v* vz ***cumpăni***

cumpenire *v* vz ***cumpănire***

cumpenitor, ~oare *a, smf* vz ***cumpănitor***

cumpeoară *sf* vz ***cumpăioară***

cumpioară *sf* vz ***cumpăioară***

cumpleciune *sf* vz ***cumpliciune***

cumpli [At: PSALT. 28/17 / E: ml ***compleo, *~ire*** cf *cumplit*] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) omorî. **3** *vt* A-și potoli pofta de mâncare. **4** *vr* A pieri.

cumpliciune *sf* [At: VARLAAM, C. 273/1 / V: ***~leci~*** / Pl: *~ni* / E: ***cumpli*** + *-ciune*] (Înv) Cruzime.

cumplire *sf* [At: PSALT. 74/7 / Pl: *~ri* / E: ***cumpli***] (Înv) **1** Sfârșit. **2** Omorâre. **3** Potolire a foamei Si: *cumplit¹* (**3**). **4** Pieire. **5** Neîndurare. **6** Faptă cumplită. **7** Zgârcenie.

cumplit¹ *sn* [At: PSALT. 12/7 / Pl: *~e* / E: ***cumpli***] (Înv) **1** Totalitate. **2** Omorâre. **3** Cumplire (**3**). **4** Pieire. **5** Capăt. **6** (Îe) **(Până) în (la)** ~ Veșnic.

cumplit², ~ă [At: VARLAAM, C. 18 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cumpli***] (Înv) **1** *a* Deplin. **2** *a* (D. ființe) Nemilos. **3** *a* Aspru. **4** *a* Crud. **5** *a* Sălbatic. **6** *a* Rău la suflet. **7-8** *a, av* Groaznic. **9** *a* (Fam; d. mâncăruri și băuturi) Foarte bun. **10-11** *a, av* Foarte tare. **12** *smf* Individ aspru, crud, rău, violent. **13** *av* Aspru. **14** *av* Foarte. **15** *a* Zgârcit.

cumplitate *sf* [At: PANN, P. V. III, 74/1 / Pl: *~tăți* / E: ***cumpli*** + *-(i)tate*] (Iuz) Zgârcenie execivă.

cumpreri *smp* vz ***crumpenă***

cumsecade [At: CORESI, EV. 49/22 / E: ***cum*** + ***se*** + ***cade***] **1** *av* Cum se cuvine. **2** *av* Convenabil. **3** *av* Cum se cere. **4** *av* Bine. **5** *av* La locul lui. **6** *av* Perfect. **7** *av* Strașnic. **8** *a* (D. oameni) Onest. **9** *a* (D. oameni) Cuviincios. **10** *a* Drept. **11** *a* Amabil. **12** *a* Care este așa cum se cere Si: *bun, potrivit*.

cumsecădenie *sfs* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I. 308 / E: ***cumsecade*** + *-enie*] Calitate a unui om de a fi cumsecade.

cumti *v* vz ***cunti***

cumtit, ~ă *a* vz ***cuntet²***

cumul *sn* [At: HAMANGIU, C. C. XXXVIII / A: *cumul* / Pl: *~uri* / E: fr ***cumul***] **1-2** Deținere de către o persoană a mai multor funcții sau atribuții remunerate în același timp. **3** (Îs) ~ *de infracțiuni* Săvârșire a mai multor infracțiuni în același timp.

cumula *vt* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 278 / Pzi: *~lez* / E: fr ***cumuler***] **1** A deține în același timp mai multe funcții sau atribuții remunerate. **2** A face un singur tot din două sau mai multe situații, sume de bani etc. **3** A avea în același timp mai multe calități oficiale.

cumulard, ~ă *smf* [At: EMINESCU, P. 229 / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***cumulard***] Persoană care deține mai multe funcții sau atribuții remunerate în același timp.

cumulare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***cumula***] **1** Deținere în același timp a mai multor funcții sau atribuții remunerate Si: *cumulat¹* (**1**) (rar) *cumulație*. **2** Constituire a unui singur tot din mai multe situații, sume de bani etc. Si: *cumulat¹* (**2**) (rar) *cumulație* (**2**). **3** Deținere în același timp a mai multor calități oficiale Si: *cumulat¹* (**3**), (rar) *cumulație* (**3**).

cumulat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cumula***] **1-3** Cumulare (**1-3**).

cumulat², ~ă *a* [At: CULIANU, A. 258 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cumula***] **1** (D. două sau mai multe funcții sau atribuții remunerate) Deținute concomitent de o persoană. **2** (D. două sau mai multe situații, sume de bani etc.) Care formează un singur tot. **3** Adăugat la altul. **4** (D. calități oficiale) Concentrat în mâinile unei persoane.

cumulativ, ~ă [At: HAMANGIU, C. C. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cumulatif***] **1-2** *a* Care cumulează (**1, 3**). **3** *av* Concomitent.

cumulație *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: lat ***cumulatio***, fr ***cumulation***] (Rar) **1-3** Cumulare (**1-3**).

cumulonimbus *sm* [At: DEX / Pl: *~uși* / E: fr ***cumulo-nimbus***] Formație de nori denși, de culoare cenușie-plumburie, de mari dimensiuni, care se dezvoltă pe verticală de la suprafața pământului până la 10 000 m și aduce furtună cu ploaie, zăpadă și grindină.

cumulostratus *sm* [At: DEX² / Pl: *~uși* / E: fr ***cumulo-stratus***] Formație de nori compusă din nori stratus și cumulus.

cumulovulcan *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***cumulo-volcan***] (Glg) Con vulcanic format prin suprapunerea alternativă de lavă, blocuri și cenușă.

cumulus *sm* [At: DA / Pl: *~uși* / E: fr ***cumulus,*** lat ***cumulus***] Formație de nori groși, albicioși, cu aspect de grămezi izolate, al căror contur se modifică neîncetat și care apar la înălțimi de peste 1000 m, semnalând timp frumos.

cumure *av* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 99 / E: ns cf *cum*] (Reg) Cum (ai zis)?

cumuneca *v* vz ***cumineca***

cumunica *v* vz ***cumineca***

cumuși *av, v* vz ***cum***

cumut, ~ă *a* vz ***comat***

cumva *av* [At: COD. VOR. 86/6 / V: (înv) ***~vași*** / A: (Trs) *cumva* / E: ***cum + va***] **1** Într-un fel oarecare Si: *oarecum*. **2** (Îe) **Nu (care) ~ să** Nici într-un caz să nu... **3** (Precedat, adesea, de prep *de;* înv) Poate. **4** (Îlpi) **Nu ~?** Oare nu...? **5** (Îal; răspuns la o întrebare de același fel) Nu-mi prea vine să cred. **6** (Îlpi) **Nu care ~ (și) să...?** Oare nu? **7** (Înv; îlav) **Care ~** Ceva din întâmplare. **8** (Îal) Oarecum. **9** (Înv; îlav) **Alt care ~** De altfel.

cumvași *av* vz ***cumva***

cunabiu, ~ie *a* vz ***conabiu***

cună[1] *sf* vz ***cuhnie***

cună[2] *sf* vz ***culme***

cunânie *sf* vz ***cununie***

cunchi *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~chesc* / E: nct] (Reg) A se repezi.

cuncorn *sm* [At: CORESI, PS. 69 / Pl: *~i* / E: ***cu + un + corn*** după ngr ***μογόχρος***] (Înv) Inorog.

cunctator *sm, a* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: lat ***cunctator***] **1-2** (Rar; liv) (Persoană) care temporizează.

cuneală *sf* [At: (sec. XVIII) ap. DA / Pl: *~eli* / E: ngr ***κογικς***] (Rar; grî) lepure de casă.

cuneat, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ne-at* / Pl: *~eați, ~e* / E: lat ***cuneus***] (Rar) **1-4** Cuneiform **(1-4)**.

cuneiform, ~ă [At: HOGAȘ, H. 93 / P: *~ne-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cunéiforme***] **1** *a* Care este în formă de cui Si: (rar) *cuneat* **(1)**. **2** *a* (Îs) *Scriere ~ă* Sistem de scriere cu litere în formă de cui săpate în piatră sau imprimate pe tăblițe de argint, folosit de unele popoare orientale antice Si: (rar) *scriere cuneată* **(2)**. **3** *sf* Literă folosită în scrierea cuneiformă Si: (rar) *cuneată* **(3)**. **4** *a* (Atm; îs) *Oase ~e* Cele trei oase ale tarsului. **5** *sf* (Gmț; mpl) Litere greu de descifrat, necitețe Si: (rar) *cuneat* **(4)**.

cunetă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***cunette***] Mică rigolă amenajată în interiorul unui canal cu secțiune mare pentru a ușura scurgerea apelor cu debite mici.

cunetăți *vr* [At: REV. CRIT. IV, 87 / Pzi: *~țesc* / E: cf *cunti*] (Trs) A se așeza.

cunetățire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cunetăți***] (Trs) Așezare.

cunetățit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cunetăți***] (Trs) Așezat[1].

cunetățit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cunetăți***] (Trs) Așezat[2].

cuneus *sm* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***cuneus***] Circumvoluție în formă de pană pe fața internă a lobului occipital.

cungiura *v* vz ***înconjura***

cunhă *sf* vz ***cuhne***

cunicel *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***cunu*** + ***-icel***] **1-2** (Ban; șhp) Cui (mic).

cunicer *sm* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 41/8 / Pl: *~i* / E: ***cuniță*** + ***-er***] (Înv) Slujbaș care adună cunița.

cuniculicultor, ~oare *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***cuniculiculteur***] Crescător de iepuri de casă.

cuniculicultură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***cuniculiculture***] Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea iepurilor de casă.

cunie *sf* vz ***cuhne***

cunieric *s* [At: ALRM II/I h. 349 / Pl: ? / E: ***cunie*** + ***-ieric***] (Ban) Coteț de găini.

cunilinctus *sn* [At: NDN / Pl: *~uri* / E: fr ***cunnilinctus***] (Rar) Cunilingus.

cunilingus *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***cunnilinctus***] Excitare cu limba sau buzele a organelor genitale feminine.

cuniță *sf* [At: NECULCE, ap. DA / V: ***con~*** / Pl: *~țe* / E: ucr ***куниця***] (Mol; înv) Impozit plătit pentru cirezile de vite străine de țară, aduse în Moldova pentru pășunat (sau cumpărate de străini din Moldova și ținute aici pentru pășunat).

cunjura *v* vz ***conjura***

cunoaște [At: COD. VOR. 5/9 / V: ***con~*** / Pzi: *cunosc* / E: ml ***connoscere***] **1** *vt* A lua cunoștință de obiectele și de fenomenele înconjurătoare, reflectate în conștiință. **2** *vt* A stabili, în chip obiectiv, natura, proprietățile unui lucru, relațiile dintre fenomene și a le da o interpretare conformă cu adevărul. **3** *vt(a)* (Înv; construit, mai ales, cu prep *că*) A aprecia. **4** *vi* (Înv; construit cu prep *la*) A se pricepe la ceva. **5** *vt* A se alege cu ceva. **6** *vr* (Înv) A se afla. **7-8** *vtr* A (se) remarca. **9** *vt* (Îe) A **(nu-)și ~ lungul** (sau **vârful**) **nasului** A (nu-)și da seama de ce i se cuvine. **10** *vt* (Îae) A fi obraznic. **11-12** *vtr* (Înv) A (se) deduce. **13** *vt* (La imperativ; înv) Ia aminte! **14-15** *vtr* (Înv) A-și da seama de ceva. **16** *vt* (C. i. o stare sufletească) A simți. **17** *vt* (La negativ; lit) A nu fi obișnuit cu ceva. **18** *vr* A se ști. **19** *vt* A avea (sau a dobândi) cunoștințe pe baza studiului, experienței. **20** *vt* A fi luat la cunoștință ceva. **21** *vt* A fi inițiat (sau familiarizat) cu o operă, un scriitor. **22** *vt* A ști o limbă. **23** *vt* A-și fi însușit cunoștințe temeinice într-o specialitate. **24** *vt* (Obiectul cunoașterii este o ființă) A afla cine este cineva. **25** *vt* A identifica ceva. **26** *vt* A apuca pe cineva în viață. **27** *vt* A recunoaște pe cineva. **28-29** *vtr* A face personal cunoștință cu cineva. **30** *vt* A ști de multă vreme pe cineva. **31** *vr* A se ști unul pe altul. **32** *vr* (Înv) A se arăta. **33** *vr* (Construit cu dativul) A face cunoscut ceva cuiva Si: *a înștiința*. **34** *vt* (Îvp) A recunoaște ceva. **35-36** *vtr* (D. o persoană, mai rar d. un lucru) A (se) deosebi din mai multe de același fel. **37-38** *vtrp* (Înv) A (se) descoperi. **39** *vt* A ști caracterul și calitățile morale, felul de a fi al cuiva. **40** *vr* A-și da seama de calitățile și defectele cuiva. **41-42** *vtr* (Înv) A avea relații sexuale. **43** *vt* (Înv) A declara în fața instanței judecătorești. **44** *vt* (Pex) A da asigurări. **45-46** *vtr* (Pex) A atesta. **47** *vr* A se considera. **48** *vt* (Înv) A recunoaște cuiva un drept. **49-50** *vit* (Îvp; uneori cu complementul *har*) A răsplăti. **51** *vt* (Înv) A datora ceva cuiva. **52** *vt* (Înv) A recunoaște autoritatea cuiva. **53** *vt* (Înv; îlv) **A nu ~** A nesocoti. **54** *vrr* (D. persoane care s-au certat; îe) **Nu se cunosc** Nu-și vorbesc și nu se salută. **55** *vt* (Buc) A prețui pe cineva. **56** *vt* (Îe) **A nu ~ moarte** A fi nemuritor. **57** *vt* (Îe) **A ~ lumea** A avea experiența vieții. **58** *vi* (Îe) **Pe unde trece, se ~** Rezultatele activității sunt evidente.

cunoaștere *sf* [At: CORESI, EV. 529/13 / Pl: *~ri* / E: ***cunoaște***] **1** Percepere a obiectelor și fenomenelor înconjurătoare Si: *cunoscut*[1] **(1)**. **2** Reflectare în conștiință a realității existente independent de subiectul cunoscător Si: *cunoscut*[1] **(2)**. **3** (Îs) *Teoria ~rii* Ramură a filozofiei care studiază posibilitatea, izvoarele, formele și legitățile cunoașterii Si: *gnoseologie*. **4** (Înv) Apreciere. **5** (Înv) Pricepere într-un domeniu Si: *cunoscut*[1]. **6** (Înv) Aflare. **7** Remarcare. **8** (Înv) Deducere. **9** (Înv) Înțelegere a ceva Si: *cunoscut*[1] **(8)**. **10** Simțire. **11** Obișnuire cu ceva Si: *cunoscut*[1] **(10)**. **12** Caracter evident a ceva Si: *cunoscut*[1] **(11)**. **13** Dobândire de cunoștințe pe baza studiului, experienței Si: *cunoscut*[1] **(12)**. **14** Luare la cunoștință Si: *cunoscut*[1] **(13)**. **15** Familiarizare cu o operă, un artist Si: *cunoscut*[1] **(14)**. **16** Deținere a unei specializări temeinice Si: *cunoscut*[1] **(15)**. **17** Aflare a identității cuiva Si: *cunoscut*[1] **(16)**. **18** Identificare. **19** Contemporaneitate cu o personalitate Si: *cunoscut*[1] **(18)**. **20** Recunoaștere a unei persoane Si: *cunoscut*[1] **(18)**. **21** Cunoștință cu cineva Si: *cunoscut*[1] **(20)**. **22** Familiaritate de multă vreme cu cineva Si: *cunoscut*[1] **(21)**. **23** (Înv) Revelare. **24** Aducere la cunoștința cuiva Si: *cunoscut*[1] **(23)**. **25** (Îvp) Recunoaștere a ceva Si: *cunoscut*[1] **(24)**. **26** Distingere a unui obiect din mai multe de același fel Si: *cunoscut*[1] **(25)**. **27** (Înv) Descoperire. **28** Înțelegere a caracterului, calităților și defectelor cuiva Si: *cunoscut*[1] **(27)**. **29** (Înv) Întreținere de relații sexuale Si: *cunoscut*[1] **(28)**. **30** (Înv) Declarare în fața instanței judecătorești Si: *cunoscut*[1] **(29)**. **31** Asigurare. **32** Atestare. **33** Considerare. **34** (Înv) Recunoaștere cuiva a unui drept Si: *cunoscut*[1]

(33). **35** Răsplătire. **36** Datorare. **37** Recunoaștere a autorității cuiva Si: *cunoscut*[1] **(36)**. **38** Prețuire a cuiva Si: *cunoscut*[1] **(37)**. **39** Experiență a vieții Si: *cunoscut*[1] **(38)**. **40** (Înv) Recunoștință.

cunopidie *sf* vz ***conopidă***

cunoscător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. II, 26/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cunoaște*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care posedă cunoștințe speciale, temeinice într-un domeniu Si: *expert*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care are un gust rafinat. **5** *a* (Înv) Recunoscător.

cunoscătură *sf* [At: CATEHISMUL CALVINESC, ap. CDDE / Pl: *~ri* / E: ***cunoaște*** + *-(ă)tură*] (Înv) Cunoștință.

cunoscut[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 96 / Pl: *~uri* / E: ***cunoaște***] **1-2** Cunoaștere **(1-2)**. **3** (Înv) Apreciere. **4** Cunoaștere **(5)**. **5** (Înv) Aflare. **6** Remarcare. **7** (Înv) Deducere. **8** Cunoaștere **(9)**. **9** (Înv) Simțire. **10-16** Cunoaștere **(11-17)**. **17** Identificare. **18-21** Cunoaștere **(19-22)**. **22** (Înv) Revedere. **23-25** Cunoaștere **(24-26)**. **26** (Înv) Descoperire. **27-29** Cunoaștere **(38-30)** **30** Asigurare. **31** Atestare. **32** Considerare. **33** Cunoaștere **(34)**. **34** Răsplătire. **35** Datorare. **36-38** Cunoaștere **(37-39)**. **39** (Înv) Recunoștință.

cunoscut[2]***, ~ă*** [At: PSALT. 321/2 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***cunoaște***] **1** *a* (D. un lucru sau un fapt) Care este știut de toată lumea. **2** *a* (D. ființe și lucruri) Remarcat. **3** *a* Stabilit în chip obiectiv. **4** *a* Apreciat. **5** *a* La care se pricepe cineva. **6** *a* Aflat[2]. **7** *a* Dedus[2]. **8** *a* Înțeles[2]. **9** *a* Simțit[2]. **10** *a* Obișnuit[2]. **11** *a* Luat la cunoștință. **12** *a* (D. opere, scriitori, artiști) Cu care cineva este familiarizat. **13** *a* (D. oameni) Care este știut de cineva. **14** *a* Recunoscut[2]. **15** *a* (D. un aspect) Care a mai fost văzut. **16** *a* (Înv; îe) **A face ~** A prezenta pe cineva cuiva. **17** *a* (D. idei, pasiuni, îae) A prezenta. **18** *a* Al cărui caracter, defecte, calități sunt știute. **19** *a* (Înv) Descoperit[2]. **20** *a* Cu care cineva a avut relații sexuale. **21** *a* Declarat în fața instanței judecătorești. **22** *a* Asigurat[2]. **23** *a* Atestat[2]. **24** *a* Considerat[2]. **25** *a* (Îvp) Răsplătit[2]. **26** *a* (D. credință; îla) Răspândit. **27** *a* (Îal) Adus la cunoștință. **28** *a* (Îae) Prevenit. **29** *a* Renumit. **30** *smf* Persoană pe care o cunoaștem. **31** *sm* (Log) Element (sau fapt) pe care îl cunoaștem într-o judecată logică.

cunoștință *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 102 / V: ***con~*** / Pl: *~țe* și (Mol) *~ți* / E: ***cunoaște*** + *-ință*] **1** Cunoaștere **(1)**. **2** Rațiune. **3** (Înv; îe) **A aduce** (pe cineva) **la buna** (sau **dreapta**) **~** A ajuta pe cineva să înțeleagă. **4** (Îe) **A-și veni în** (sau **la**) **~** A-și da seama. **5-6** (Îe) **A (nu) avea ceva în ~** A (nu) ști. **7** (Îe) **A da** (sau **a supune**) **în ~ța cuiva** A înștiința. **8** (Îe) **A aduce la ~ța cuiva** A informa. **9** Cunoaștere. **10** (Înv; îe) **A (nu) avea (mare sau desăvârșită) ~ de ceva** A (nu) ști (sau a (nu) fi bine informat despre) ceva. **11** (Înv; îe) **A avea ~ de lume** A ști să se poarte, să trăiască în societate. **12** (Îe) **În (ne)cunoștință de cauză** (Ne)cunoscând bine un lucru, o situație. **13** (Îe) **A lua (la) ~ (de ceva)** A fi înștiințat. **14** (Îae) A se informa. **15** (Îae) A accepta. **16** Știință. **17** Învățătură. **18** (Lpl) Totalitate a noțiunilor, ideilor, informațiilor pe care le are cineva într-un domeniu oarecare. **19** (Îe) **A face ~ cu cineva** A stabili o relație socială cu cineva. **20** (Fam; îe) **A face cuiva ~ cu cineva** A prezenta pe cineva cuiva. **21** Persoană pe care vorbitorul o cunoaște. **22** (Înv) Recunoaștere. **23** (Înv) Supunere. **24** (Înv) Recunoștință. **25** Conștiință. **26** (Îe) **A-și pierde ~ța** A leșina. **27** (Rar; îe) **A-și veni în ~** A se trezi din leșin.

cunoștințe *sm* [At: VARLAAM, C. 113/2 / Pl: *~ți* / E: ml ***cognoscens, ~tem***] (Înv) Cunoștință **(21)**.

counteni *v* vz ***conteni***

cuntenitură *sf* [At: CORESI, M. 274 / Pl: *~ri* / E: ***cunteni*** + *-ură*] (Înv) Interzicere.

cunti *vr* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA / V: ***cum~*** / Pzi: *~tesc* / E: cf *cunetăți*] (Reg) A se familiariza.

cuntini *v* vz ***conteni***

cuntire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cunti***] (Reg) Familiarizare Si: *cuntit*[1].

cuntiri *v* vz ***conteni***

cuntit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cunti***] Cuntire.

cuntit[2]***, ~ă*** *a* [At: T. PAPAHAGI, M. 172 / V: ***cumt~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cunti***] (Reg) Obișnuit.

cuntă *sf* [At: H IX, 364 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Cușniță.

cunun *sn* vz ***cui***

cununa [At: PSALT. 11/6 / V: (înv) ***curura*** / Pzi: *cunun* / E: ml ***corono, ~are***] **1** *vt* (Înv) A pune pe capul cuiva o cunună de flori. **2** *vt* (Înv; pan) A împrejmui. **3** *vt* (Înv) A ocroti. **4** *vt* (Înv) A împodobi drept recompensă. **5** *vt* (Înv; pex) A răsplăti. **6** *vt* (Înv) A răscumpăra. **7** *vt* A declara pe miri căsătoriți din punct de vedere religios. **8** *vt* (D. părinți) A-și căsători (după ritualul religios) fiul sau fiica. **9** *vt* (Pex) A căsători pe cineva. **10** *vt* (D. preoți) A îndeplini serviciul religios al cununiei, consfințind astfel căsătoria cuiva. **11** *vt* A asista pe cineva în timpul cununiei **(1)** în calitate de naș. **12-13** *vrr* A se căsători (religios). **14-15** *vtr* (Înv) A (se) încorona.

cununare *sf* [At: MARDARIE, L. 125 / Pl: *~nări* / E: ***cununa***] **1-2** Cununie **(1-2)**. **3** Punere pe capul cuiva a unei cunune de flori Si: *cununat*[1] **(3)**. **4** (Înv; pan) Răsplătire. **5** (Înv) Răscumpărare. **6** Declarare a unor persoane căsătorite din punct de vedere religios Si: *cununat*[1] **(9)**. **7** Căsătorire a fiului sau fiicei după ritualul religios Si: *cununat*[1] **(10)**. **8** (Pex) Căsătorire a cuiva după ritualul religios Si: *cununat*[1] **(11)**. **9** Îndeplinire de către preoți a serviciului religios al cununiei Si: *cununat*[1] **(12)**. **10** Asistare în calitate de naș la cununia religioasă a cuiva Si: *cununat*[1] **(13)**. **11** Luare în căsătorie a cuiva, după ritualul religios Si: *cununat*[1] **(14)**. **12** (Înv) Încoronare.

cununaș *sn* [At: MUSCEL, 11 / Pl: *~e* / E: ***cunună*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Cunună (mică).

cununat[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***cununa***] **1-2** Cununie **(1-2)**. **3** Cununare (3). **4** (Înv; pan) Împrejmuire. **5** (Înv) Ocrotire. **6** (Înv) Împodobire. **7** (Înv; pex) Răsplătire. **8** (Înv) Răscumpărare. **9-14** Cununare **(6-11)**. **15** (Înv) Încoronare.

cununat[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 169/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cununa***] **1** Cu cunună pe cap Si: (înv) *încoronat*. **2** Căsătorit. **3** (Pfm; îe) **A nu fi ~ cu cineva** (sau **cu nimeni**) A nu avea nici o obligație morală față de cineva. **4** (Înv; pan) Împrejmuit[2]. **5** (Înv) Ocrotit[2]. **6** (Înv) Împodobit drept recompensă. **7** (Înv) Recunoscut drept erou. **8** (Înv) Răsplătit[2]. **9** (Înv) Răscumpărat[2].

cunună *sf* [At: COD. VOR. 163/1 / V: ***~uru~, con~, coru~*** / Pl: *~ni* și (rar) *~ne* / E: ml ***corona*** cf *coroană*] **1** Împletitură circulară din flori, frunze sau ramuri (care se pune pe cap) Si: *coroană*. **2** (Spc; uneori complinit prin „de lauri") Coroană care se acorda, în antichitate, învingătorilor în război (sau la concursuri sportive ori literare). **3** (Fig; înv) Răsplată. **4** (Pex; înv) Dregătorie. **5** (Fig) Glorie. **6** Coroană care se așază pe capul mirilor la cununia religioasă. **7** (Buc; pex) Podoabă constând dintr-o floare și mai multe cordele galbene, albastre și roșii care se pune pe capul miresei când se duce la cununie. **8** (Îvp; complinit, adesea, prin „împărătească") Coroană. **9** (Fig; pex) Stemă. **10** (Fig) Diademă. **11** (Îs) *~ de roze* (sau *de lumină*) Aureolă. **12** (Înv) Bandă[2]. **13** (Rel; îs) *~ de spini* Cunună de spini așezată în batjocură pe capul lui Iisus, înaintea crucificării. **14** (Îs) *~na muceniculul* (sau *muceniciei*) Martiriu. **15** (Îas; pex) Răsplată cerească pentru credință. **16-17** Funie de ceapă (sau de usturoi). **18** (Trs) Împletitură în formă de cerc (sau de cruce) pe care o fac secerătoarele din spice de grâu la terminatul secerișului. **19** (Șîs) *~ de munți* (sau *de dealuri, de păduri*) Lanț de munți, de dealuri, de păduri dispuse în cerc. **20** (D. un grup de persoane; îe) **A sta ~ împrejurul cuiva** (sau **a ceva**) A sta împrejurul cuiva formând un cerc închis. **21** (Pop; îs) *~na dinților* (sau *a măselelor*) Dantură. **22** (Pop; îe) **A avea** (sau **a fi cu**) **dinții ~** A avea toți dinții. **23** (Mar; îs) *~na dealului* Locul neted circular din vârful dealului. **24** (Mol; îs) *~na cerului* Curcubeu. **25** (Mol; îs) *~ni de aluat* Colaci. **26** Rând de nuiele împletite de-a lungul gardului. **27** Împletitură de la capetele știoborilor prin care aceștia se țin întăriți. **28** (Mar; Trs; șîs) *~na casei* (sau *de la casă*) Grindă principală cu care se închide partea de sus a unui perete de lemn și pe care se reazemă celelalte grinzi ale tavanului și ale acoperișului. **29** (Buc; îs) *~na fântânii* Colacul fântânii. **30** (Buc; lpl) Cele două tălpi ale războiului de țesut. **31** (Ban) Lemn care leagă trunchiurile plutei într-un capăt. **32** (Mol; îs) *~na ghemului* Inel de ață care se deapănă pe ghem. **33** (La cal; îe) **~na copitei** (sau **a unghiei**) Inelul, umflătura inelară formată din porțiunea unde se termină părul și unde începe copita.

34 (Îae; pex; la unele animale) Unghie. 35 (La om; irn; îae) Negru sub unghii. 36 (Îf *corună*) Fruntar (sau masă) a pietrelor. 37 (Mol) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. 38 (Trs; îs) *~na anului* Ziua Sfântului Simion Stâlpnicul. 39 (Bot; Trs) Coroniște (*Coronilla varia*). 40 (Bot; Trs; îc) **Floarea-~nii** Curcubeu (*Lychniys coronaria*). 41 (Bot; reg; îc) **~na-Domnului** Ceasornic (*Passiflora coerulea*). 42 (Bot; reg; îc) **~-albă** Trifoiaș (*Companula fenestrellata*).

cununător, ~oare *smf, a* [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cununa*** + *-(ă)tor*] **1-2** (Persoană) care cunună.

cununică *sf* [At: MAT. FOLK. 1473 / Pl: *~nele* / E: ***cunună*** + *-ică*] **1-24** (Șhp) Cununiță (**1-24**).

cununie *sf* [At: PRAV. 513 / V: (Trs) ***curu~, coron~,*** (Buc) ***~nân~*** / Pl: *~ii* / E: ***cunună*** + *-ie*] **1-2** Căsătorie (religioasă). **3** (D. o persoană; îla) **Cu ~** Căsătorit religios. **4** (Ccr) Cunună (**6**). **5-6** (Îe) **A(-și) pune ~ pe cap** (sau **pe frunte**) A (se) cununa. **7** (Pop; îe) **A-i săruta cuiva ~iile** A lua parte la cununia cuiva.

cununioară *sf* [At: BORZA, D. / E: ***cunună*** + *-(i)oară*] **1-24** (Șhp) Cununiță (**1-24**). **25** (Bot; reg; lpl) Toporași (*Consolida regalis*).

cununiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 193 / V: (reg) ***~uru~, cono~*** / Pl: *~țe* / E: ***cunună*** + *-iță*] **1-24** (Șhp) Cunună (**1-2, 6-10, 17-21**) (mică) Si: *cununică* (**1-24**), *cununioară* (**1-24**). **25-26** (Reg; la creștinii ortodocși) Fâșie de hârtie (sau de mătase) cu imaginea lui Iisus pe care preotul o pune pe fruntea mortului. **27** (Reg) Cerculeț de 3-6 cm diametru, făcut din coajă de măr pe care se înfășoară câteva fire de bumbac, mătase sau lână colorată, dus de fete la șezătoare de Sfântul Vasile. **28** (Bot; Trs) Coroniște (*Coronilla varia*). **29** (Bot; Mun) Mic arbust din familia rozaceelor, cu flori albe, care crește pe stâncile umbrite din pădurile de munte Si: *caprafoi, ciricel, taulă, teișor* (***Spiraea ulmifolia***). **30** (Bot; reg) Saschiu (*Vinca herbacea*). **31** (Bot; reg; lpl) Plevaiță (*Xeranthemum annum si foeticum*). **32** (Bot; reg) Lemn câinesc (***Ligustrum vulgare***). **33** (Bot; reg) Caprifoi (*Lonicera nigra*). **34** (Bot; reg) Caprifoi (*L. xylosteum*). **35** (Bot; reg) Perișor (*Pyrola rotundifolia*). **36** (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*). **37** (Bot; reg; îc) **~ța lui-Hristos** Ceasornic (*Passiflora coer.*). **38** (Bot; reg; îc) **~-de-capre** Horști (*Luzula silvatica*).

cunupidă *sf* vz ***conopidă***

cunupidie *sf* vz ***conopidă***

cuoțient *sn* vz ***cvoțient***

cupa *vt* [At: DA / Pzi: *~pez* / E: ***cupă***] **1** A măsura laptele oilor cu cupa. **2-3** A bea apă (sau lapte) cu cupa.

cupaie *sf* vz ***copaie***

cupaj *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***coupage***] Operație de amestecare a mai multor varietăți de vin pentru obținerea unui anumit gust sau buchet Si: *cupajare*.

cupajare *sf* [At: DEX² / Pl: *~jări* / E: ***cupaj***] Cupaj.

cupar *sm* [At: (a. 1591) GCR I, 38/19 / Pl: *~i* / E: ***cupă*** + *-ar*] **1-2** (Mol; în evul mediu) (Dregător domnesc cu) funcția de ajutor al paharnicului. **3** Titlu purtat de cupar (**1**).

cupare *sf* [At: PRECUP, P. 12 / Pl: *~pări* / E: ***cupă¹***] **1-2** Cupat¹ (**1-2**). **3** (Trs) Poliță.

cupat² *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cupa***] **1** Măsurare a laptelui oilor cu cupa. **2** Băut al apei (sau al laptelui) cu cupa.

cupă¹ *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~pe* și (rar, Mol) *~pi* / E: lat ***cuppa***, mg ***cupa***] **1** Vas de lemn scobit folosit de ciobani la stână. **2** (La roata morii) Căuș. **3** (Pan) Aripă a morii de vânt. **4** (Trs) Cavitate în dinții cailor de până la 6 ani. **5** (Trs; mpl) Adâncituri în câmpul unei țesături. **6** (Reg) Căuș pentru var. **7** (Reg) Cofă pentru mălai. **8** (Trs; gmț) Cap. **9** (Îe) **~ goală** Cap sec. **10** Vas de băut mai mult larg decât adânc. **11** Pahar cu picior, în formă de potir cu gura largă, pentru băuturi alcoolice. **12-13** (Pex) Conținut al unei cupe¹ (**10-11**). **14-15** (Fig) Caliciu. **16-17** (Pop) Unitate de măsură pentru lichide (mai mare de 1 l). **18-19** (Pex) Cană, vas cu capacitatea de o cupă¹ (**17**). **20** Vas (de metal) care se atribuie ca trofeu câștigătorului unei competiții sportive. **21** (Pex) Competiție sportivă desfășurată în vederea câștigării unei cupe¹ (**20**). **22** (Mol; bot; lpl) Ghințură (*Gentiana cruciata*). **23** (Bot; Mar; lpl) Căldărușă (*Aqnilegia vulgaris*). **24** (Bot; reg; lpl) Lumânărică (*Gentiana asclepiadea*). **25** (Bot; reg; lpl) Angeră (*Gentiana clusii*). **26** (Bot; reg; lpl; șîc **~pe-mari**) Planta *Gentiana kochiana*. **27** (Bot; reg; îc) **~a-oii** Călțunași (*Tropaelum majus*). **28** (Bot; îac; șîc) **cupe-de-câmp** Clopoțel (*Campanula patulla*). **29** (Bot; reg; îc) **~pa-vacii** Volbură mare (*Calystegia sepium*). **30** (Bot; reg; îac) Volbură (*Calystegia silvatica*). **31** (Apc) Căsuță în fagure unde este culcușul larvei sau unde stă matca Si: *celulă*, (pop) *cămăruță*. **32** (Îs) *~ de matcă* Încăpere a mătcii. **33** Îngrămădire de snopi de coceni Si: *căpiță, claie, purcoi*.

cupă² *sf* [At: DA / Pl: *~pe* / E: ngr **χούπα**] Una dintre culorile cărților de joc, în formă de inimă roșie.

cupă³ *sf* [At: DEX / Pl: *~pe* / E: fr ***coupe***] (Frm) Tăietură în croitorie Si: *croială*. **2** Separare în două a cărților de joc, înaintea partidei.

cupăresc, ~ească *a* [At: (a. 1591) GCR I, 38/22 / Pl: *~ești* / E: ***cupar*** + *-esc*] (Înv) **1-3** Specific cuparului (sau cupăriei) (**1-2**). **4-6** Referitor la cupar (sau la cupărie) (**1-2**). **6-9** Care aparține cuparului, cupăriei (**1-2**) sau familiei cuparului. **10-12** Care provine de la cupar (sau de la cupărie) (**1-2**).

cupărie *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 413/18 / Pl: *~ii* / E: ***cupar*** + *-ie*] (Înv) **1** Slujbă de cupar. **2** Serviciu public al băuturilor.

cupărit *sn* [At: (a. 1741) IORGA, S. D. I, 103 / E: ***cupă¹*** + *-it*] (Înv) Dijmă în băuturi pentru pivnița domnească.

cupea *sf* vz ***cupeu***

cupelație *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***coupellation***] Procedeu industrial de extragere a aurului și argintului din minereurile bogate în plumb, prin topirea minereului într-un curent puternic de aer și separarea plumbului ca zgură.

cupelă *sf* [At: DEX² / Pl: *~le* / E: fr ***coupelle***] Vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prin cupelație.

cupenie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ii* / E: ***cupi*** + *-enie*] (Olt) Zgârcenie mare.

cuperi *v* vz ***coperi***

cuperos, ~oasă *smf, a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***couperosé***] **1-2** (Persoană) care suferă de cuperoză.

cuperoză *sf* [At: DEX² / Pl: *~ze* / E: fr ***couperose***] **1** Inflamație cronică a glandelor cutanate ale feței. **2** Totalitate a vinișoarelor roșii sau vinete care apar la oameni în jurul nasului și pe umerii obrajilor.

cupeț *sm* [At: (a. 1750) URICARIUL XXII, 375 / V: ***co~, ~puț*** / A: și *cupeț* / Pl: *~i* / E: sl **купиць**] **1** (Mol; slm; lit) Negustor. **2** (Trs; rar Ban; spc) Negustor de cai. **3** (Trs; rar Ban) Intermediar la comerțul cu vite.

cupeți *vi* [At: BOGDAN, C. M. 33 / Pzi: *~țesc* / E: ***cupeț***] (Înv) **1** A fi cupeț. **2** A negustori.

cupeție *sf* [At: BOGDAN, C. M. 34 / Pl: *~ii* / E: ***cupeț*** + *-ie*] (Înv) Negustorie.

cupețire *sf* [MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***cupeți***] (Îvr; slm) **1** Practicare a meseriei de cupeț Si: *cupețit¹* (**1**). **2** Negustorire.

cupețit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cupeți***] (Înv; slm) **1** Cupețire (**1**). **2** Negustorire.

cupețit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cupeți***] (Înv; slm) Târguit.

cupeu *sn* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. VI, 446 / Pl: *~ri* / E: fr ***coupé***] **1-2** Trăsură (sau, în trecut, automobil) de lux, închis, în general, cu două locuri, în care vizitiul (sau șoferul) stătea în exteriorul caroseriei. **2** Compartiment de călători într-un vagon de cale ferată.

cupi [At: RĂDULESCU-CODIN / E: srb, ucr **купити**] (Reg) **1** *vt* A coase cu împunsături rare și neegale, făcând ca materialul să se încrețească. **2** *vr* (Olt; pex) A se strânge. **3** *vr* (D. pâine) A se cocoloși. **4** *vt* (Olt) A încolți. **5** *vt* (Olt) A surprinde. **6** *vt* (Olt) A cuprinde. **7-8** *vt* (Olt) A încolți pe cineva și a-l bate. **9** *vt* (Reg) A apleca partea cea lată a fierului plugului.

cupid, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C. V. 172 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***cupide***, lat ***cupidus***] (Frm; liv) **1** Avid de câștig. **2** Hrăpăreț.

cupiditate *sf* [At: COSTINESCU / E: fr ***cupidité***, lat ***cupiditas***] (Liv) **1-2** Lăcomie (mare). **3** Sete de câștig.

cupil *sm* vz ***copil***

cupire *sf* [At: I. CR. VIII, 187 / Pl: *~ri* / E: ***cupi***] **1** Coasere cu împunsături rare și neegale Si: *cupit*[1] **(1)**. **2** (Reg; ccr) Petec rău pus la cămașă. **3** (Olt; pex) Strângere. **4** Cocoloșire a pâinii Si: *cupit*[1] **(3)**. **5** (Olt) Încolțire. **6** (Olt) Surprindere. **7** (Olt) Cuprindere. **8** (Olt) Încolțire a cuiva pentru a-l bate Si: *cupit*[1] **(7)**. **9** (Reg) Aplecare a părții celei mai late a fierului plugului Si: *cupit*[1] **(8)**.

cupișoară *sf* [At: GRECESCU, FL. 6 / Pl: *~re* / E: ***cupă*** + *-ișoară*] (Bot; reg) Cupușoară.

cupit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cupi***] **1** Cupire **(1)**. **2** (Olt; pex) Strângere. **3** Cupire **(4)**. **4** (Olt) Încolțire. **5** (Olt) Surprindere. **6** (Olt) Cuprindere. **7-8** (Reg) Cupire **(8-9)**.

cupit, ~ă *a* [At: SĂM. I, 120 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cupi***] **1** (Mai ales d. o cusătură) Încrețit. **2** (Reg; fig) Zgârcit. **3** (Olt; pex) Strâns[2]. **4** (D. pâine) Cocoloșit[2]. **5** (Olt) Surprins[2]. **6** (Olt) Cuprins[2]. **7** (Olt; d. oameni) Încolțit pentru a fi bătut. **8** (Reg; d. fierul plugului) Aplecat[2].

cupitură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cupi*** + *-(i)tură*] (Ban) Pânză încrețită.

cupiță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***cupă*** + *-iță*] **1-28** (Șhp) Cupă **(1-8, 10-15)** (mică). **29** (Reg; ned) Măsură de capacitate pentru laptele de oaie.

cupiu *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: nct] Bilet de hârtie cu imprimare specială emis ca ban cu o anumită valoare nominală.

cupla [At: IOANOVICI, TEHN. 170 / Pzi: *~lez* / E: fr ***coupler***] **1** *vt* (Teh) A reuni două (sau mai multe) elemente într-un sistem pentru a face posibil un transfer de energie între acestea Si: *a cupla*. **2** *vrr* (D. oameni) A forma un cuplu. **3** *vrr* (Fam; pex) A avea relații sexuale. **4-5** *vtr* A (se) instala două telefoane fixe pe aceeași linie.

cuplaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 243 / Pl: *~e* / E: fr ***couplage***] **1** (Teh) Legătură realizată între două (sau mai multe) circuite electrice prin rezistoare, bobine etc. sau prin intermediul câmpului electromagnetic variabil Si: *cuplare* **(1)**, *cuplat*[1] **(1)**. **2** (Teh) Organ de mașină care face legătura între doi arbori coaxiali pentru a transmite rotația și puterea de la arborele conducător la cel condus. **3** Manifestație sportivă alcătuită din două (sau mai multe) meciuri de același fel care se desfășoară în continuare pe același teren. **4** Operație prin care două telefoane fixe sunt instalate pe aceeași linie Si: *cuplare* **(4)**, *cuplat*[1] **(4)**. **5** (Lcr) Persoană sau familie care posedă telefonul instalat pe aceeași linie cu un altul.

cuplare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 71 / Pl: *~lări* / E: ***cupla***] **1** Cuplaj **(1)**. **2** Formare a unui cuplu **(4)** Si: *cuplat*[1] **(2)**. **3** (Fam; pex) Întreținere de relații sexuale Si: *cuplat*[1] **(3)**. **4** Cuplaj **(4)**.

cuplat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***cupla***] **1** Cuplaj **(1)**. **2-3** Cuplare **(2-3)**. **4** Cuplaj **(4)**.

cuplat[2]***, ~ă*** *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 240 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cupla***] **1** (Teh) Reunit într-un sistem. **2** (D. oameni de sex opus) Care formează un cuplu **(4)**. **3** (Fam; pex) Care întreține relații sexuale cu cineva. **4** (D. telefoane fixe) Care sunt instalate pe aceeași linie.

cuplă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 347 / Pl: *~le* / E: fr ***couple***] **1-2** Dispozitiv demontabil de legare a două elemente ale unui sistem tehnic (sau a două vehicule). **3** Piesă de legare între două vehicule de cale ferată.

cuplător, ~oare [At: LEG. EC. PL. 302 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cupla*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care cuplează. **2** *sm* Lucrător minier care cuplează vagonetele.

cuplet *sn* [At: STAMATI, D. / Pl: *~e* / E: fr ***couplet***] **1** Scurtă piesă muzicală vocală, cu conținut vesel sau satiric, inspirat din actualitate, în care toate strofele textului se cântă cu același refren. **2** Cântec intercalat între scenele unui vodevil. **3** Secțiune intercalată între refrenele unui rondo. **4** Poezie satirică alcătuită din mai multe strofe și un refren. **5-6** Strofă a unui cântec (sau a unei poezii) terminată printr-un refren.

cupletist, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr. 126, 11/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***cuplet*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care cântă, recită sau compune cuplete.

cuplor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***coupleur***] **1** (Teh; îs) *~ electric de vehicule* Dispozitiv pentru legarea corectă a circuitelor electrice între două vehicule cuplate mecanic. **2** (Elt; îs) *~ optic* Dispozitiv format dintr-un emițător și un receptor de lumină izolate electric, folosit la transmiterea unor semnale prin intermediul luminii Si: *optoizolator, optocuplor*.

cuplu *sn* [At: ENC. TEHN. 207 / Pl: *~ri* / E: fr ***couple***] **1-3** Reuniune a două persoane, forțe, obiecte într-o acțiune (sau activitate) comună. **4** Pereche formată din persoane de sex opus, unite prin căsătorie sau dragoste. **5** Doi actori care joacă împreună roluri principale. **6** (La tenis) Dublu. **7** Două animale reunite prin hamuri pentru aceeași muncă. **8** (Fiz) Sistem de două forțe egale antiparalele. **9** (Teh; rar și impropriu) Cuplă **(1)**. **10** (Mar; ned) Element din scheletul transversal al unei nave.

cupoc *sn* vz ***coboc***

cupolă *sf* [At: IORGA, C. I., II, 9 / Pl: *~le* / E: fr ***coupole***] **1** (Aht) Partea semisferică, poligonală sau eliptică care alcătuiește acoperământul unui edificiu Si: *boltă*. **2** (Mar) Mic turn blindat de pe vasele de război înarmat cu tunuri și care se poate roti.

cupon *sn* [At: GHICA, S. 453 / Pl: *~oane* / E: fr ***coupon***] **1-2** (Fin) Parte a unui titlu de rentă sau a unei acțiuni bancare care se decupează la scadență pentru a-i servi titularului la încasarea dobânzii sau a dividendelor. **3** Parte detașabilă dintr-un bilet, de pe un cotor etc. care conferă deținătorului anumite drepturi. **4** Bucată mică de metraj (rămasă dintr-un material textil). **5** (Sil) Fiecare din părțile în care e împărțită o pădure în exploatare Si: *parchet*, (reg) *rost, săciu, tăietură*.

cupra *vt* [At: MACAROVICI, CH. 382 / Pzi: *~rez* / E: ***cupru***] (Chm) A acoperi cu un strat (subțire) de cupru Si: *arămi*.

cuprare *sf* [At: DA / Pl: *~ări* / E: ***cupra***] Acoperire cu un strat (subțire) de cupru Si: *arămire, arămit*[1]*, cuprat*[1].

cuprat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***cupra***] Cuprare.

cuprat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~rați, ~e* / E: ***cupra***] A acoperit cu un strat (subțire) de cupru Si: *arămit*[2].

cupresacee *sf* [At: DEX[2] / Pl: ~ / E: fr ***cupressacées***] **1** (Lpl) Familie de plante rășinoase, cu frunze persistente, aciculare sau în formă de solzi și cu flori unisexuate mici. **2** Plantă din familia cupresacee **(1)**.

cupric, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 383 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cuprique***] **1** (Chm; d. compuși chimici) Care conține cupru. **2** Referitor la cupru. **3** Specific cuprului. **4** Care aparține cuprului. **5** Care provine de la cupru.

cuprifer, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 53 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cuprifère***] **1** (Min; d. terenuri, minereuri) Care conține cupru. **2** Care se referă la industria extragerii cuprului. **3** Specific industriei extragerii cuprului. **4** Care aparține industriei de extragere a cuprului. **5** Care provine din industria de extragere a cuprului.

cuprină *sf* vz ***coprină***

cuprinde [At: PRAV. 146 / V: ***cop~*** / Pzi: *cuprind* și (îvr) *cuprinz* / E: ml ***comprendere***] **1-2** *vt* A pune stăpânire, prin manifestarea puterii și a voinței, pe ceva sau cineva. **3-4** *vt* A apuca ceva de jur-împrejur cu mâinile sau cu brațele. **5-6** *vtr* A (se) îmbrățișa. **7** *vt* (Trs; fig) A primi bine un oaspete. **8-9** *vtrr* (Înv) A (se) uni într-un tot Si: *a (se) îngloba*. **10** *vt* (Pop; d. plante) A prinde rădăcini. **11** *vt* (Complementul e o persoană sau o armată; complinit uneori prin *din* sau *de toate părțile*) A înconjura cu scopul de a prinde. **12** *vt* (Înv) A lua prizonier. **13** *vt* (Înv) A prinde. **14** *vt* (Înv) A ocupa o țară, o cetate Si: *a cotropi, a supune*. **15** *vt* (Înv) A se face stăpân peste ceva. **16** *vt* A închide dintr-o parte o trecătoare, un drum, un loc. **17** *vt* A tăia calea cuiva. **18** *vt* (Trs) A sechestra. **19** *vt*(a) A stăpâni. **20** (Complementul e omul; subiectul e reprezentat de diferite manifestări fizice sau psihice) A pune stăpânire. **21** *vt* (Construit uneori cu dativul persoanei interesate) A dobândi. **22-23***vt* (Înv) A avea sau a atrage de partea sa pe cineva (prin mită, farmec personal etc.). **24** *vt* (D. promisiuni; înv) A primi. **25** *vrp* (D. bani; înv) A se încasa. **26** *vr* A se îmbogăți. **27** *vr* (Înv) A se ajunge. **28** *vtrp* (Înv; îe) **A ~ cu ajutorul** A ajuta. **29** *vt* (Complinit prin „cu auzul") A auzi. **30** *vt* (Complinit prin „cu ochii") A vedea. **31** *vt* (Complinit prin „cu mintea") A înțelege. **32** *vtrp* A socoti împreună mai multe sume Si: *a cumula*. **33** *vtrp* A considera împreună mai multe lucruri, fapte sau împrejurări. **34** *vt* A rezuma. **35** *vtrp* (Înv; Nob) A învăța. **36** *vt* (D. conținut, dimensiune, întindere)

A acoperi. **36** *vt* (D. corpuri) A ocupa. **37** *vt* (Înv) A acoperi suprafața exterioară a unui lucru cu un strat. **38** *vt* (D. foc, ceață, praf, nori, întuneric) A învălui din toate părțile Si: *a acoperi, a copleși, a covârși, a înveli*. **39** *vt* (D. o haină) A fi potrivită pentru corpul cuiva. **40** *vt* (D. zăpadă, iarnă etc.; complementul e omul) A surprinde. **41** *vt* (Reg) A bloca un drum. **42** *vt* (D. bani) A acoperi o cheltuială, o datorie. **43** *vt* (Înv) A se urca la suma de... **44** *vt* A conține. **45** *vt* (Mat; d. numere) A include în mărimea pe care o reprezintă. **46** *vt* (Înv; d. conținutul unei cărți, d. o lege, o epocă; complinit uneori prin „în sine") A conține. **47** *vt* (Înv; construit cu prep „pentru") A fi vorba despre... **48** *vt* (Înv) A descrie. **49-50** *vtr* (Înv; în legătură cu documente, hrisoave etc.) A (se) specifica. **51** *vt* (D. epoci istorice sau geologice) A se întinde pe o perioadă de... **52** *vt* (D. idei, mișcări sociale) A pătrunde. **53** *vt* (D. idei, mișcări sociale) A atrage.

cuprindere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***cuprinde***] **1** Stăpânire, prin manifestarea puterii și a voinței, a ceva sau a cuiva. **2** Apucare a ceva de jur împrejur cu mâinile sau cu brațele. **3** Îmbrățișare. **4** (Înv) Primire cu ospitalitate a cuiva. **5** (Înv) Unire într-un tot. **6** (Pop) Prindere a rădăcinilor plantelor. **7** Înconjurare a unei ființe cu scopul de a o prinde. **8** (Înv) Luare de prizonieri. **9** (Înv) Prindere. **10** (Înv) Ocupare a unui teritoriu, a unei cetăți. **11** (Înv) Închidere într-o parte a unui drum, a unei trecători. **12** Tăiere a drumului cuiva. **13** (Trs) Sechestrare. **14** Dominare a omului de către un anumit sentiment sau stare sufletească. **15** (Înv) Dobândire. **16** Atragere de partea sa a cuiva prin mită, farmec personal etc. **17** (Înv) Încasare de bani. **19** Îmbogățire. **20** Ajungere la ceva. **21** Auzire. **22** Vedere. **23** Înțelegere. **24** Calculare împreună a mai multor sume. **25** Considerare împreună a mai multor fapte, împrejurări etc. **26** Rezumare. **27** Învățare. **28** Acoperire a suprafeței exterioare a unui lucru cu un strat. **29** Învăluire de ceață, praf, noroi, foc, întuneric. **30** Potrivire a unei haine pe corpul cuiva. **31** Surprindere. **32** Acoperire a unei cheltuieli sau datorii. **33** (Înv) Ajungere la suma de... **34** Conținere. **35** Includere în mărimea pe care o reprezintă un număr. **36** Conținere într-o carte. **37** Descriere. **38** (Înv) Specificare într-un document. **39** Întindere a unei epoci pe o perioadă de... **40** Pătrundere a unei epoci pe o perioadă de... **41** Pătrundere a unei mișcări sociale sau de idei. **42** Atragere într-o mișcare socială.

cuprins[1] *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 221/29 / V: (îvp) ***cop~*** / Pl: *~uri* / E: ***cuprinde***] **1** (Înv) Împrejmuire. **2** (Înv) Curte întărită a unui castel. **3** (Iuz) Ocupare a unei țări. **4** (Înv) Stăpânire. **5** (Ccr) Proprietate. **6** Ținut. **7** Hotar. **8** Spațiu înconjurător. **9** Conținut. **10** Sumar. **11** Întindere.

cuprins[2], ~ă *a* [At: (a. 1650-1675) GCR I, 230/1 / V: (îvp) ***cop~*** / Pl: *~nși, ~e* / E : ***cuprinde***] **1** (Rar) Îmbrățișat (unul cu altul). **2** (Înv) Înconjurat. **3** Stăpânit (de emoții, de patimă, de vicii). **3** (Pop) Înstărit. **4** (Înv) Inteligent. **5** Care poate fi înțeles. **6** (Înv) Cunoscut. **7** Ocupat cu ceva. **8** (D. suprafețe) Acoperit (cu ceva). **9** (Înv; d. spațiu) Umplut. **10** Învăluit (din toate părțile) de flăcări Si: *încins*. **11** Acoperit (de ceață, de praf, de fum, de nori, de întuneric etc.) Si: *copleșit, covârșit, învăluit*. **12** Conținut (în ceva). **13** Specificat (în...).

cuprinsător, ~oare *a* vz ***cuprinzător***

cuprinzăcios, ~oasă *a* [At: KLEIN, D. 68/ V: ***~zecios, ~oasă*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cuprinde*** + *-ăcios*] (Înv) Care poate fi înțeles.

cuprinzător, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 131/1 / V: ***cop~, ~oare***, (înv) ***~nsă~, ~oare*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cuprinde*** + *~ător*] **1** (Înv) Care înțelege. **2** (Înv) Care se referă la... **3** Care este alcătuit din... **4** Care cuprinde mult. **5** Care are un conținut bogat. **6** Care conține esențialul. **7** Care prevede o obligație. **8** Care adeverește. **9-10** (Îljv) **Scurt și ~** Concis. **11-12** (Îal) Categoric. **13-14** (Îal) Irevocabil.

cuprinzătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***cuprins*** + *-tură*] (Înv) Cuprindere.

cuprinzecios, ~oasă *a* vz ***cuprinzăcios***

cuprism *sns* [At: DEX² / E: fr ***cuprisme***] Otrăvire provocată de consumarea unor alimente fierte în vase de aramă.

cuprit *sm* [At: ENC. TEHN. 399 / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~iți* / E: fr ***cuprite***] Oxid natural de cupru.

cupriță *sf* vz ***cuprit***

cupro- [At: DN³ / V: ***cupri-*** / E: fr ***cupro-***, lat ***cuprum***] **1** Referitor la cupru. **2** De cupru.

cuproaliaj *sn* [At: DN³ / P: *~pro-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***cupro-alliage***] Aliaj bogat în cupru.

cupronichel *sn* [At: DN³ / E: ger ***Kupronickel***, fr ***cupro-nickel***] Aliaj din cupru și nichel.

cupros, ~oasă *a* [At: MACAROVICI, CH. 383 / E: ***cupru*** + *-os*] (Chm; d. compuși) Cu cupru monovalent.

cuproterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***cuprothérapie***] (Med) Terapie cu săruri de cupru (sau cu cupru).

cuproxid *sm* [At: DN³ / Pl: *~izi* / E: fr ***cuproxyde***] **1** Oxid de cupru. **2** Redresor folosit în radio, compus din mai multe discuri de cupru acoperite cu un strat de oxid de cupru.

cupru *sn* [MURGOCI – LUDWIG, M. 61 / E: lat ***cuprum***] Metal de culoare roșiatică, foarte maleabil, ductil și bun conducător de electricitate, cu numeroase întrebuințări în industria tehnică, în fotogravură, galvanoplastie, la obținerea de aliaje etc. Si: *aramă*.

cupșoară *sf* vz ***cupușoară***

cupteor *sn* vz ***cuptor***

cuptior *sn* vz ***cuptor***

cuptioraș *sn* vz ***cuptoraș***

cuptioruș *sn* [At: CHEST. II, 297/158 / Pl: ? / E: ***cuptior*** + *-uș*] Bucătărie de vară Cf *cuptor* (**14**).

cuptor *sn* [At: PSALT. 34/11 / V: ***cop~***, (Mol) ***~tior***, (Mun) ***~teor***, (reg) ***cutior*** / Pl: *~oare*, (rar) *~i* sm / E: lat ****coctorium***] **1** Construcție din cărămidă, de piatră, de metal sau de lut, pentru copt pâinea și alte produse de panificație. **2** Cantitate de pâine, de plăcinte etc. care se poate coace o dată. **3** Platformă zidită în prelungirea vetrei și pe care se doarme la țară. **4** (Reg; îs) ~ *bătrânesc* (sau ~ *țărănesc*, ~ *moldovenesc*) Instalație care servește la încălzitul camerelor de locuit, construită din pământ, din lut, din lespezi de piatră, din țigle, din cărămidă nearsă, din teracotă Vz *cămin, vatră*. **5** (Trs; Ban) Sobă (de fier, tablă, fontă). **6** (Reg; îe) **A-i cădea** (sau **a-i pica**) **pe ~** Se spune despre o fată care a avut relații cu un băiat și-l silește să o ia în căsătorie. **7** (Pop; îe) **A aduce** (părinților) **noră pe ~** A se însura. **8** (Pop; îe) **A trăi pe ~** A fi leneș. **9** (Pop; îe) **A sta** (sau **a zăcea**) **pe ~** (sau **a se muta de pe vatră pe ~**) A trândăvi. **10** (Pex) Aragaz. **11** (Pex) Plită. **12** (Spc) Despărțitură a mașinii de gătit sau a aragazului, în care se coc prăjituri, cozonaci, se rumenesc mâncărurile Si: (reg) *cocătoare, ler*. **13** (Mol; Mun) Instalație pe care se pune alambicul pentru fiert țuica, rachiul etc. **14** (Reg) Bucătărie de vară. **15** Construcție specială de încălzire, constituită dintr-o cameră cu pereți metalici căptușiți cu material refractar, în vederea supunerii unui material la tratamente termice de topire sau la alte operații tehnologice. **16** (Îs) ~ *de* (*pentru*) *cărămizi, țigle* Cantitate de cărămizi brute (din argilă) așezate în așa fel încât să poată fi încălzite până la incandescență de un foc central înăbușit. **17** (Îs) ~ *de var* Varniță. **18** (Îs) ~ *de cărbuni* (*de lemn*) Cărbunărie. **19** (Îs) ~ *electric* Cuptor (pentru topit) în care căldura este dezvoltată de unul sau mai multe arcuri electrice. **20** (Îs) *~ul unei găuri de mină* Porțiune din gaura de mină ocupată de o coloană de explozivi. **21** (Îs) ~ *(basculant) Siemens-Martin* Cuptor de topit, în care materialul ajunge în contact cu produsul arderii (gazele) și cu aerul și care poate bascula mecanic. **22** (Înv) Altar. **23** (Înv) Loc de tortură (de forma unui cuptor) încălzit până la incandescență, în care erau aruncați cei persecutați pentru credința lor. **24** (Reg; îe) **A fi la gură de ~** A fi în mare primejdie. **25** (Fig) Arșiță. **26** (Pop; îs) *Luna lui ~* (Luna) iulie.

cuptorar *sm* [At: COSTINESCU/ V: (reg) ***cop~*** / Pl: *~i* / E: ***cuptor*** + *-ar*] **1** Meseriaș care face cuptoare (**1**) (sau sobe) Si: *cuptoraș* (**1**) Cf *sobar*. **2** Lucrător la un cuptor (**15**) Si: *cuptoraș[1]* (**2**). **3** (Înv) Brutar. **4** (Înv) Simigiu.

cuptoraș[1] *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: ***cuptor*** + *-aș[1]*] (Înv) **1-4** Cuptorar (**1-4**).

cuptoraș² *sn* [At: LB / V: (înv) ***cop~***, (reg) ***~tio~*** / Pl: *~e* / E: ***cuptor*** + *-aș²*] **1-2** (Șhp) Cuptor **(1)** (de dimensiuni reduse) Si: (reg) *cuptorel* **(1-2)**, *cuptoruț* **(1-2)**.

cuptorel *sn* [At: POLIZU / Pl: *~e* / E: ***cuptor*** + *-el*] (Reg) **1-2** Cuptoraș² **(1-2)**.

cuptori *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~resc* / E: ***cuptor***] (Reg) **1** A săpa un cuptor în pământ. **2** (Fig) A bârfi. **3** (Fig) A dușmăni. **4** (Fig) A unelti.

cuptorie *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***cuptor*** + *-ie*] (Trs) Acoperământ din lemn care adăpostește cuptorul **(1)**.

cuptorire *sf* [At: GORJAN, H. II, 73/27 / Pl: *~ri* / E: ***cuptori***] (Îrg) Bolta unei peșteri.

cuptoriș *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ***cuptor*** + *-iș*] (Trs) Săpătură laterală în fundul gropii, în care se așază coșciugul.

cuptoriște *sf* [At: CDDE, nr. 371 / Pl: *~ti* / E: ***cuptor*** + *-iște*] **1** (Înv) Loc unde se află un cuptor **(1)**. **2** (Trs) Casă acoperită, dar cu pereții netencuiți încă.

cuptoriță *sf* [At: CĂTANĂ, P. B. III, 59 / Pl: *~țe* / E: ***cuptor*** + *-iță*] (Ban) Suprafață așezată lângă gura cuptorului de pâine.

cuptoruț *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***cuptor*** + *-uț*] **1-2** (Trs) Cuptoraș **(1-2)**.

cuptug *sn* vz ***căptuh***

cuptură¹ *sf* [At: DA / Pl: nct / E: nct] (Min; reg) Rocă aflată pe punctul de a se desprinde din peretele galeriei.

cuptură² *sf* vz ***coptură***

cuptușală *sf* vz ***căptușeală***

cuptușare *sf* vz ***căptușire***

cuptușea *sf* [At: CHEST. II, 196/18 / Pl: *~eli* / E: ***cuptuși***] (Reg) Pardoseală.

cuptuși *v* vz ***căptuși***

cuptuv *sn* vz ***căptuh***

cupucă *sf* [At: H XVIII, 18 / Pl: nct / E: ***cupă¹*** + *-ucă*] (Bot; reg) Cupă¹.

cupulă *sf* [At: SIMIONESCU, FL. 39 / Pl: *~le* / E: lat ***cupula***, fr ***cupule***] (Bot) **1** Receptacul în formă de degetar, alcătuit din numeroase frunze mărunte lipite între ele, care se află la baza ghindei de stejar și a altor fructe Cf *păhărel*. **2** Structură anatomică în formă de cupă¹ Si: *cupușoară* **(4)**.

cupuliferă *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***cupulifères***] **1** (Lpl) Familie de plante cu fructul în formă de cupă. **2** Plantă din familia cupuliferelor **(1)**.

cupulogramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***cupulogramme***] Rezultat grafic al unei cupulometrii.

cupulometrie *sf* [At: DN³ / P: *~tri-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***cupulométrie***] Explorare funcțională a canalelor semicirculare ale urechii, supunând bolnavul unor probe rotatorii.

cupură *sf* [At: DN³ / P: *~pü~* / Pl: *~ri* / E: fr ***coupure***] (Frm) **1** Tăietură. **2** (Spc) (Parte dintr-un) articol, anunț etc. decupat dintr-o publicație.

cupus *sn* vz ***cobuz***

cupușoară *sf* [At: ANON. CAR. / V: *~pș~* / Pl: *~re* / E: ***cupă*** + *-ușoară*] **1-2** (Șhp) Cupă¹ (mică). **3** Bol mic din lemn scobit (mai rar de tablă) întrebuințat de ciobani la stână. **4** (Fig) Cupulă **(2)**.

cupuț *sm* vz ***cupeț***

cur *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri*, (înv) *~i* sm / E: ml ***culus***] (Pop) **1** Șezut. **2** (Îlav) **În ~** sau **din ~** Șezând. **3** (Îe) **Ce-mi ești bun, dacă dormi în ~!** Se spune despre un om leneș. **4** (Îla) **Cu ~ul în două luntre** Nehotărât. **5** (Îal) Duplicitar. **6** (Irn; îe) **Capul ți-a mai fost o dată la ~** Ți-e capul prost. **7** (Îe) **Gura bate ~ul** Vorba nesocotită se pedepsește **8** (Îe) **A se da de-a ~u-n cap** A se da de-a berbeleacul. **9** (Îe) **A se da în ~ și-n cap** A se da de-a berbeleacul. **10** (Îae) A face totul. **11** (Îe) **A nu-i da ~ul de pământ (călcâie)** A nu-și vedea capul de treburi Si: *a nu mai prididi*. **12** (D. femei; îla) **Iute** sau **rea de ~** Desfrânată. **13** (Îe) **A da averea pe ~** A cheltui banii cu desfrânatele. **14** (Îe) **A se scula cu ~u-n sus** A fi prost dispus. **15** (Îe) **A se ține de ~ul cuiva** (sau **a i se băga cuiva în ~**, **a pune palma în ~ cuiva**) A linguși pe cineva. **16** (Îe) **A-și pune palma în ~** A fi nepăsător. **17** (Îe) **A rămâne cu ~ul pe gheață** A rămâne rușinat. **18** (Îe) **Mă doare în ~ (de tine)** Puțin îmi pasă (de tine)! **19** (Îe) **Ce-i pasă ~ului lui?** (sau **~ul lui și patru bani**) Se spune despre cineva care nu se sinchisește de nimic. **20** (Îe) **A pătrunde** (sau **a reteza**) **paiul cu ~ul de frică** (sau **a-i țâțâi ~ul de frică**) A fi înspăimântat. **21** (Îe) **A (se) râde lumea de cineva și cu ~ul** A ajunge batjocura lumii Si: *a ajunge de poveste*. **22** (Îe) **A-i ploua și a-i ninge în ~** A fi fără chef. **23** (Mol; îe) **Din ~!** Nici nu-mi pasă. **24** (Îe) **În ~ după ureche** Habar n-am. **25** (Îe) **A întoarce (totul) cu ~u-n sus** A răsturna totul. **26** (Îae) A cotrobăi. **27** (Îe) **A gândi cu ~ui** A judeca prost. **28** (Îe) **A lucra cu ~ul** (sau **cu picioarele**) A lucra (foarte) prost. **29** (Bot; îc) **~ul-boului** Măceș (*Rosacamina*). **30** (Bot; îc) **~-cu-bešică** Remf (*Aristolochia clematitis*). **31** (Bot; îc) **~ul-găinii** (sau **~ul-puiului**) Păpădie (*Taraxacum officinale*). **32** (Îac) Podbal (*Tussilago farfara*). **33** (Îac) Susai (*Sonchus arvensis*). **34** (Med; șîc) **~-de-găină** Pecingine. **35** (Îc) **~-gol(ea)** Om sărac. **36** (Dep; îs) *~ de muiere* Femeie. **37** (Med; îc) **~-de-ou** Urcior². **38** (Îs) *~ul popii* Papiotă pe care se înfășoară bumbacul. **39** (Lpl îf *curi*) Bucă. **40** (Înv; îe) **A-și bate ~rii** A-și bate joc. **41** Anus. **42** (Îe) **A se băga** (sau **vârî**) **ca rufa** (sau **cămașa**) **în ~ul săracului** (sau **ca musca în ~ul calului**) A se băga nepoftit în vorbă. **43** (Îae) A se duce undeva neinvitat. **44** (D. haine, obiecte etc.; îe) **A trage prin ~** A uza. **45** (Îae) A murdări. **46** (Îae) A șifona. **47** (Îe) **Parcă e cu miere în ~** Se spune despre cineva extrem de atractiv. **48-49** (Îe) **A avea ceva în ~** A fi preocupat (sau supărat) de ceva. **50** (Îe) **A-și mânca din ~ (unul altuia** sau **unul de la altul)** A fi nedespărțiți. **51** (Îe) **A muri în ~ul cuiva** A nu se despărți de cineva cu care este foarte apropiat. **52** (D. obiecte) Partea dinapoi a unui obiect. **53** (Îe) **La ~ul pământului** Foarte departe. **54** (Îs) *~ de stog* Partea de jos a stogului. **55** (Îs) *~ de sac* Sac umplut foarte puțin. **56** (Îs) *~ul lemnului* Capătul gros al unui trunchi Vz *buzer*, *butuc*.

cura¹ [At: PSALT. HUR., ap. DA / Pzi: *cur*, *curi*, *cură*, (rar) *curează* / E: ml ***colo, -are, curo, -are***] (Îrg) **1** *vt* (Fig) A curăța de păcate Cf *a șterge*. **2** *vt* A defrișa un teren. **3** *vt* A desface boabele de pe știuleții de porumb. **4** *vt* A desface foile știuletelui de porumb. **5** *vt* A curăța legume, fructe, ouă, nuiele etc. de coajă. **6** *vt* (Îe) **A ~ ouă (roșii) cuiva** A acorda cuiva atenție (de teamă sau din respect). **7** *vt* A vântura grâul. **8** *vt* A castra (un animal). **9** *vt* A distruge. **10** *vt* A câștiga (la jocuri) bani sau diferite obiecte pe care au mizat ceilalți jucători. **11** *vr* A se însănătoși. **12** *vr* A muri. **13** *vr* (D. vite) A elimina placenta. **14** *vr* A scăpa de ceva (sau de cineva). **15** *vr* (Îe) **~m-aș de dracul cu tine** De-aș scăpa de tine. **16** *vr* A se dezvinovăți. **17** *vr* A se scuza.

cura² *vt* [At: EROTOCRIT, ap. DR. I, 50 / Pzi: *~rez* / E: ger ***kurieren***] (Rar) A trata un bolnav sau o boală Si: *a curarisi* **(1)**.

cura³ *sf* vz ***curea***

cura⁴ *v* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi pers 3: *cură* / E: ml ***curro***] (Reg) A curge.

curabie *sf* vz ***corabie***

curabil, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***curabilis***] Care se poate vindeca.

curaçao *sni* [At: DN³ / P: *curasao* / E: fr ***curaçao***] Lichior din coji de portocale amare.

curagie *sf* vz ***curaj***

curagios, ~oasă *a* vz ***curajos***

curagiu *sn* vz ***curaj***

curai *s* [At: BORZA, D. / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Săricică (*Salsola kali*).

curaie *sf* vz ***curaj***

curaj *sns* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 174 / V: ***coraj, coraș, ~agiu, coraje, coraje, corajie, corăjie, ~agie, ~aie, ~ajie*** *sf* / E: fr ***courage***, it ***coraggio***] **1** *sn* Forța morală de a înfrunta fără ezitare primejdiile și dificultățile de orice fel Si: *bărbăție, bravură, îndrăzneală, temeritate*. **2** *sn* Tărie de caracter Si: *fermitate, voință*. **3** *sn* Pasiune pentru a întreprinde ceva Si: *ardoare, zel*. **4-5** *sn* (Îljv) **Cu ~** (În mod) curajos. **6** *sn* (Îe) **A avea ~ul să facă ceva** A fi capabil să facă ceva pentru a impresiona sau a sfida pe cineva. **7** *sn* (Fam; îe) **A avea ~ul opiniilor sale** A-și susține

punctul de vedere, în ciuda opoziției pe care o suscită. **8** *i* Fii îndrăzneț! **9** *i* Nu te lăsa! **10** *sn* (Pop) Îndrăzneală a omului băut. **11** *sn* (Olt) Petrecere.

curajă *sf* vz ***curaj***

curaje *sf* vz ***curaj***

curajie *sf* vz ***curaj***

curajos, ~oasă [At: CARAGIALE, O. VII, 27 / V: (înv) ***~agios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***courageux,*** it ***coraggioso***] **1** *a* Plin de curaj (**1**). **2** *a* Ferm. **3** *a* Inimos. **4** *av* Cu curaj (**1**).

curajuit, ~ă *a* [At: (a. 1805) BV II, 461 / P: *~ju-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***curaj***] (Înv) Plin de curaj (**1**).

curalice *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: nct] **1** Nufăr alb (*Nymphaea alba*). **2** Plantă din familia polipodiaceelor (*Dryodon coralloides*).

curama *sf* [At: IORGA, S. D. IV, 65 / Pl: nct / E: ngr ***χουραμᾶς***] (Înv) **1** Colectă. **2** Adunare a datoriilor cuiva în vederea împărțirii averii datornicului între creditori, în părți proporționale cu datoria (când averea nu acoperă toate datoriile). **3** Mâncare ciobănească preparată din carne de oaie fiartă, amestecată (după răcire) cu ceapă, piper, ardei, sare, zarzavat.

curan *sms* vz ***coran***

curant, ~ă *a* [At: GHICA, S. 586 / V: (înv) ***~rent*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ***cura²***] (Îs) *Medic ~* Medicul sub îngrijirea directă a căruia se află un bolnav.

curantă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***courante***] **1** Vechi dans francez cu mișcări vioaie. **2** Melodia după care se execută curanta (**1**). **3** Parte dintr-o suită instrumentală.

curar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~te* / E: ***cur*** + ***-ar***] (Îvp) **1** Curea de la ham, din părțile posterioare ale calului Si: (reg) *bucar*. **2** Scândură pe care stă țesătoarea la războiul de țesut. **3** Suportul din capăt al plutei.

curara *sf* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***curare***] **1** Substanță rășinoasă foarte toxică, de culoare neagră, cu gust amar și miros plăcut, extrasă din unele plante exotice. **2** Preparat sintetic utilizat ca anestezic și împotriva contracțiilor musculare.

curare¹ *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***cura¹***] (Înv) **1** Curățare. **2** Desfacere (manuală) a foilor de pe știuletele porumbului Cf *curăța* (**5**).

curare² *sf* [At: ARISTIA, PLUT., ap. DA ms / Pl: *~rări* / E: ***cura²***] (Îvr) **1** Îngrijire medicală. **2** Supunere (a cuiva) la un tratament medical Si: *tratare*.

curarisi *vtr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 79 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***κουρἀρω***] (Îfm) **1-2** A (se) supune unui tratament medical Si: *a (se) trata*. **3-4** (Pex) A (se) vindeca.

curarisire *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***curarisi***] (Îfm) **1** Tratare. **2** Vindecare.

curarisit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***curarisi***] (Îfm) **1** Tratare. **2** Vindecare.

curarisit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***curarisi***] (Îfm) **1** Îngrijit medical Si: *tratat*. **2** (Pex) Vindecat.

curariza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***curariser***] **1-3** A aplica operația de curarizare (**1-3**).

curarizant *sm* [At: DN³ / Pl: *~nți* / E: fr ***curarisant***] Substanță care provoacă relaxarea, urmată de paralizia mușchilor.

curarizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***curariza***] **1** Admininstrare de curara (**2**) la animalele folosite pentru experiențe. **2** Administrare de curara (**2**) ca tratament în caz de convulsii, tetanos, spasme laringiene. **3** Anesteziere.

curasă *sf* vz ***chiurasă***

curaslă *sf* vz ***colastră***

curastă *sf* vz ***colastră***

curastră *sf* vz ***colastră***

curastru *sn* vz ***colastră***

curat¹ *sm* [At: DA / Pl: *~ați* / E: fr ***curé***] Preot paroh în biserica catolică.

curat² *sn* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 133 / Pl: *~uri* / E: ***cura¹***] (Înv) **1** Vremea când se curăță porumbul. **2** (Reg; d. jocuri; îlav) **Pe** (sau **la**) **~e** Pe câștigate.

curat³, ~ă [At: COD. VOR. 116/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cura¹***] **1** *a* (Înv) Curățat de foi sau de boabe. **2** *a* (Înv) Sănătos. **3** *a* (Îvr; d. deal sau vârf de munte) Fără negură. **4** *a* (Îvr; d. deal sau vârf de munte) Fără zăpadă. **5** *a* (Pop; fig) Fără obstacole. **6** *a* (Pop; fig) Sărac. **7** *a* (Înv) Iertat. **8** *a* Lipsit de murdărie Si: *nemânjit, nepătat, neprăfuit, nesoios*. **9** *a* (Înv; fig) Neîntinat. **10** *a* (Îvr; în superstiții; îs) *Lunea ~ă* (sau *marțea ~ă* etc.) sau *moșii cei ~ați* Fiecare dintre zilele săptămânii care urmează după prima zi a fiecărei luni când se fac molitve și pomeni. **11** *sn* (Îe) **A trece (a scrie** etc.) **pe ~** A transcrie ceva, fără greșeală sau corectură, pe altă foaie sau caiet. **12** *a* (D. substanțe, materii, metale prețioase) Care nu conține corpuri străine Si: *adevărat, neamestecat, pur*. **13** *a* (Îs) *Piatră ~ă* Piatră scumpă Si: *nestemată*. **14** *a* (Pop; îs) *Vin ~* Vin veritabil, necontrafăcut. **15** *a* (Pop; fig; îs) *Bani ~ați* Bani obținuți prin muncă. **16** *a* (Pop; îs) *Venit ~* Venit net. **17** *a* (Fig; d. comportament, ținută) Ireproșabil. **18** *a* (Fig; d. inimă, suflet, sentimente, cuget etc.) Sincer. **19** *a* (Fig; d. cer, văzduh) Senin. **20** *a* (Fig; d. glas, voce) Clar. **21** *a* (Fam; îs) *Vorbă ~ă* Vorbă spusă fără înconjur. **22** *a* (Pop; îs) *Treabă ~ă* Lucru clar. **23** *a* (Fig) Lămurit. **24** *a* (D. aer) Lipsit de impurități Si: *proaspăt*. **25** *a* (D. o încăpere, o casă) Îngrijit. **26** *a* (D. apă, lacrimi, pietre prețioase etc.) Transparent. **27** *a* (D. vase) Din care se poate mânca sau bea Si: (pop) *nespurcat*. **28** *a* (Fig; d. sânge) Nobil. **29** *a* (Fig; d. moarte) Naturală. **30** *a* (D. ființe) Care iubește curățenia. **31-32** *a, av* Ordonat. **33** *a* (Fig) Cinstit. **34** *a* (Fam; d. femei) Fără menstruație. **35** *a* (Pop; mai ales despre fete) Cast. **36** *a* (Fam) Care nu are sau nu a avut (în timpul din urmă) relații sexuale. **37** *a* (Pop; îs) *Duh ~* Duh sfânt, benefic. **38** *a* (Pop; îs) *Prea ~a (fecioară)* Maica-Domnului. **39** *a* (Pop; în superstiții) Care nu este sub influența diavolului. **40** *a* (Pop; în superstiții) Asupra căruia nu apasă un blestem, o vrajă. **41** *a* (Fam; îe) **A nu fi (lucru) ~** A fi ceva (anormal) la mijloc Si: *blestemat, nefiresc*. **42** *a* (Pop; d. ochi) Binevoitor. **43-44** *a, av* (Înv) Evident. **45** *a* (Muz) Care respectă (strict) principiile armoniei.

curatelă *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: fr ***curatelle,*** lat ***curatela***] (Înv) Instituție legală pentru ocrotirea și administrarea intereselor unui minor, ale unei persoane incapabile (fizic sau psihic) Cf *epitropie, tutelă*.

curativ, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***curatif***] **1** *a* Care vindecă Si: *lecuitor, tămăduitor, vindecător*. **2** *sn* Substanță vindecătoare.

curator *sm* [At: (a. 1780) BUL. COM. IST. II, 215 / A și: (reg) *~rat~* / V: ***cor~***, (pop) ***coratar***, (înv) ***~e*** / Pl: *~i* / E: fr ***curateur***, lat ***curator***] **1** (Înv) Persoană care exercită drepturile și execută obligațiile decurgând din curatelă. **2** (Reg) Epitrop al bisericii.

curatore *sm* vz ***curator***

curatorie *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 307/7 / Pl: *~ii* / E: ***curator***] (Înv) Funcția de curator (**1**).

curatorium *sn* [At: DN³ / P: *~ri-um* / Pl: *~uri* / E: cf fr *curatorium*, ger *Kuratorium*] (Înv) Instituție spitalicească în care bolnavii erau primiți în vederea unei îngrijiri și a unui tratament special.

curauă *sf* vz ***curea***

cură *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~re* / E: fr ***cure,*** lat ***cura***] **1** Tratament (medical) constând în aplicarea metodică a unor mijloace terapeutice (băi, regim alimentar etc.). **2** Durata unei cure (**1**). **3** (Îs) *~ balneoclimatică* Folosire în scop terapeutic a apelor minerale, a nămolurilor, a factorilor climatici etc.

curăbuș *sm* vz ***cărăbuș***

curăciune *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: lat ***curatio, -onem***] (Înv) Castitate.

curăi *v* vz ***croi¹***

curăji *vir* [At: NOVACOVICIU, C. B. 7 / V: ***cor~*** / Pzi: *~jesc* / E: ***curaj***] (Ban) **1-2** A-și face provizii.

curălar *sm* vz ***curelar***

curălice *sf* vz ***curelice***

curălit, ~ă *a* [At: CDDE / Pl: *~iți, ~e* / E: ***curea*** + *-lit*] (Reg; d. moșii) Delimitat.

curălnic *sn* vz ***curelnic***

curălușă *sf* vz ***curelușă***

curăluță *sf* vz ***cureluță***

curăstra *vr* [At: CHEST. V, 108 / Pzi: *~rez* / E: ***curastră***] (Pop; d. laptele pus la fiert) A se brânzi.

curăstare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***curăstra***] (Pop) Brânzire a laptelui Si: (pop) *curăstrat¹*.

curăstrat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***curăstra***] (Pop) Curăstrare.

curăstrat², ~ă *a* [At: CHEST. V, 108 / E: ***curăstra***] (Pop; d. laptele pus la fiert) Brânzit.

curătoare¹ *sf* [At: DA / Pl: *~ori* / E: ***cura¹*** + *-toare*] **1** Placentă. **2** Obiect cu care se curăță boabele de pe știuletele porumbului.

curătoare² *sf* [At: (a. 1736) BUL. COM. IST. V, 242 / Pl: *~ori* / E: ***cura⁴*** + *-toare*] (Reg) **1** Vas de lemn desfăcut la un cap, în care curge vinul la stors Si: (pop) *curătură²*, *deja*, *tocitoare*. **2** Vas oval de lemn în care se face saramură pentru telemea, folosit la stână și în alte scopuri.

curător, ~oare [At: VARLAAM, C. 226 / V: ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***cura⁴*** + *-tor*] (Îrg) **1** *a* Care aleargă. **2** *a* (D. lichide) Curgător. **3** *a* Din care curge, izvorăște ceva. **4** *a* Care se scurge. **5** *a* Dăinuitor Vz *stătător*. **6** *smf* Alergător. **7** *sn* Tip de caș nedefinit mai îndeaproape. **8** *sn* (Îs) *~ de caș* Roată de caș întreagă.

curătoriu *a* vz ***curător***

curătura *vt* [At: PANN, H. 21 / Pzi: *~rez* / E: ***curătură¹***] (Trs; nob) A plivi.

curătură¹ *sf* [At: URICARIUL I, 348/21 / Pl: *~ri* / E: ***cura¹*** + *-tură*] (Îvr) **1** Curățare. **2** Loc defrișat, curățat de cioturi, rădăcini, mărăcini etc. pentru a putea fi arat Vz *curăturea*, *curățătură* **(4)**, *laz*, *runc*. **3** Loc păstrat pentru fânețe. **4** Loc curățat pentru plantarea viilor. **5** Pământ desțelenit Vz *laz*. **6** Ogor bine îngrășat. **7** (Pex) Deal acoperit cu vii. **8** Alunecare de pământ. **9** Ceea ce se curăță, se rade, se cojește de pe ceva. **10** Ceea ce rămâne în ciur după ce se cerne grâul Si: *codină*, *curățătură* **(3)**. **11** (Lpl) Grăunțele care cad prin ciur, când se cerne grâul. **12** Placenta vacii. **13** Colțuc de pâine Si: *cursură*, *cursonoi* Vz *codru*.

curătură² *sf* [At: H XII, 19 / Pl: *~ri* / E: ***cura⁴*** + *-tură*] Curătoare² **(1)**.

curăturea *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î., ap. DA / Pl: *~ele* / E: ***curătură¹*** + *-ea*] (Îvr) Pământ desțelenit și proaspăt cultivat.

curăța [At: COD. VOR. 143/11 / Pzi: *curaț*, (înv) *~țesc* / E: ***curat³***] **1-2** *vtr* A înlătura murdăria, impuritățile de pe ceva sau de pe sine Si: *a (se) mătura*, *a (se) peria*, *a (se) spăla*, *a (se) șterge* . **3** *vt* A îndepărta coaja, pielița de pe fructe, legume, ouă etc. **4** *vt* A îndepărta asperitățile, depunerile, materialele nefolositoare de pe o piesă, obiect, teren etc. în vederea recondiționării, îmbunătățirii aspectului etc. **5** *vt* A depănușa. **6** *vr* (Fig; d. cer) A se însenina. **7** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ obrazul** (sau **obrazele**) A se dezvinovăți. **8-9** *vtr* (Îvp) A (se) vindeca de o boală (de piele). **10** *vt* (Reg) A castra. **11** *vr* (Reg; d. mamifere) A lepăda placenta. **12** *vt* (Înv) A renunța. **13-14** *vtr* (Îvp; fig) A (se) slava de ceva rău. **15** *vt* (Fig; fam) A omorî. **16** *vt* (Pfm; fig) A înlătura (pe cineva din calea sa, dintr-o funcție etc.). **17-18** *vtr* (Fig; în limbajul bisericesc) A (se) purifica. **19-20** *vtr* (Fig; fam) A rămâne sau a face să rămână fără bani, fără avere. **21-22** *vtr* A (se) mântui. **23-24** *vtr* A (se) descotorosi (de ceva). **25-26** *vtr* (Înv) A (se) lămuri. **27** *vr* (Înv; îe) **A se ~ pe altul** A arunca vina pe altul.

curățală *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Csnp) Curățare **(1)**

curățale *sfp* [At: ALRT II, 211 / E: nct] (Reg; d. pomi; îe) **A fi în ~** A fi în perioada când se scutură florile.

curățare *sf* [At: VARLAAM, C. 155 / Pl: *~țări* / E: ***curăța***] **1** Înlăturare a murdăriei. **2** Îndepărtare a cojii, a pieliței de pe fructe, legume, ouă etc. **3** Îndepărtare a asperităților, a depunerilor, a materialelor nefolositoare de pe o piesă, obiect, teren etc. în vederea recondiționării, îmbunătățirii aspectului etc. **4** Depănușare. **5** Castrare. **6** (Îvp) Vindecare a unei boli (de piele). **7** (Fig; în limbajul bisericesc) Purificare.

curățat¹ *sn* [At: DAMÉ, T. 120 / Pl: *~uri* / E: ***curăța***] **1-7** Curățare **(1-7)**.

curățat², ~ă *a* [At: LEX. MARS. 239 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***curăța***] **1** Făcut curat prin îndepărtarea murdăriei. **2** Făcut curat prin înlăturarea asperităților, a depunerilor, a materialelor nefolositoare, a părților stricate etc. **3** (Îvp; fig) Salvat de ceva rău. **4** (D. fructe, legume, ouă etc.) Decojit. **5** (Reg) Castrat. **6** (Fig; fam) Lefter. **7** (Fig; fam; d. oameni) Al cărui viitor este compromis. **8** (Fig; în limbajul bisericesc) Purificat. **9** (Îvp) Vindecat de o boală (de piele).

curățăciune *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 505 / V: ***~țic~*** / Pl: *~ni* / E: ***curăța*** + *-iune*] (Înv) Curățenie a sufletului.

curățănie *sf* vz ***curățenie***

curățător, ~oare [At: COD. VOR., ap DA ms / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***curăța***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care curăță **(1)**. **3-6** *smf*, *sn*, *a* (Persoană sau obiect) care (se) purifică. **7** *sm* (Înv; îs) *~ de ghete* Lustragiu. **8** *smf* (Înv) Persoană care înlătură ceva rău. **9** *sf* Instalație folosită la separarea corpurilor străine dintr-un material pulverulent, granular etc. **10** *sn* Dispozitiv utilizat la desprinderea depunerilor, impurităților etc. de pe suprafața pieselor. **11** *sn* Aparat pentru separarea dintr-un produs a unei faze formate din particule de lichid, de solid sau de gaze. **12** *sf* (Îrg) Scoabă a fierarului. **13-14** *sf* (Înv; îs) *~oare de ghete* Grătar sau preș pe care se rad sau se șterg ghetele. **15** *sf* (Îs) *~oare de zarzavat* Cuțitaș special pentru curățarea **(2)** zarzavaturilor. **16** *sf* (Îs) *~oare de cereale* Mașină pentru separarea impurităților din cereale.

curățătorie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ***curățat¹*** + *-orie*] **1** Loc în care se curăță **(1)** (chimic) obiecte de îmbrăcăminte sau de uz casnic din țesături Si: *spălătorie chimică*. **2** Atelier unde se efectuează curățarea **(3)** pieselor turnate.

curățătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: (nob) *~ri* / E: ***curăța*** + *-tură*] (Îvr) **1** Curățare **(1)**. **2** Gunoiul care se adună la curățenie **(3)**. **3** Curătură¹ **(10)**. **4** Curătură¹ **(2)**. **5** Crengile și așchiile obținute prin curățarea pomilor de uscătură sau prin defrișarea terenurilor.

curățel, ~ea *a* [At: LB / Pl: *~ei*, *~ele* / E: ***curat³*** + *-el*] **1-2** (Șhp) (Destul de) curat¹ **(8)**. **3** Îngrijit. **4-5** (D. oameni; irn) (Destul de) drăguț. **6** Lucrat îngrijit.

curățenie *sf* [At: URICARIUL III, 22/31 / V: (reg) ***~țăn~*** / Pl: *~ii* / E: ***curat³*** + *-enie*] **1** Calitatea de a fi curat³ **(8)**. **2** Aspectul unei ființe sau al unui obiect curat³ **(8)**. **3** Dereticare. **4** (Înv) Menstruație. **5** (Înv) Castitate. **6** (Înv) Vindecare. **7** Purgativ. **8** (Fig; în limbajul bisericesc) Purificare. **9** (Înv; fig) Nevinovăție. **10** (Înv; fig) Integritate.

curăți *vtr* [At: PRAV. GOV., ap. DA / Pzi: *~țesc* / E: ***curăța*** css] **1-27** A curăța **(1-27)**.

curățică *af* [At: LB / Pl: *~ici* / E: ***curat³*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Curată³ **(8)**. **3** Îngrijită. **4** (D. femei) Drăguță. **5** Lucrată îngrijit.

curățiciune *sf* vz ***curățăciune***

curăție *sf* [At: PSALT. 26/15 / Pl: *~ii* / E: ***curat³*** + *-ie*] (Înv) **1-6** Curățenie **(1-2, 5, 8-10)**.

curățire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***curăți***] **1-7** Curățare **(1-7)**.

curățit¹ *sn* [At: PAMFILE, A. R. / Pl: *~uri* / E: ***curăți***] Curățat¹.

curățit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***curăți***] **1-9** Curățat² **(1-9)**.

curățitor, ~oare *smf, a* [At: ANON. CAR. / V: ***~iu*** / Pl: *~oare* / E: ***curăți***] **1-16** Curățător **(1-16)**.

curățitorie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***curăți***] **1-2** Curățătorie **(1-2)**.

curățitoriu *a, smf* vz ***curățitor, ~oare***

curățitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***curăți***] **1-5** Curățătură **(1-5)**.

curând [At: COD.VOR. 42/2 / V: (îvp) ***~rund***, ***~rundă*** / E: ml ***currendo***] **1** *av* Peste puțin timp. **2** *av* (Îlav) **Cât (și cum) mai ~** sau **cât de ~** Cât mai degrabă. **3** *av* (Îlav) **În ~** În scurt timp. **4** *av* (Înv; îlav) **Peste ~** Degrabă. **5** *av* (Îlav) **De ~** Nu de mult. **6** *av* (Înv; nob; îlav) **Până la ~** În grabă. **7** *av* (Îlav) **Mai ~** Mai degrabă. **8** *av* (Îal) Mai ușor. **9** *av* (Îal) Mai bucuros. **10** *a* (Înv) Repede. **11** *a* (Îvr; îlav) **În ~ă vreme** Peste puțin timp. **12** *a* (Înv; îlav) **De ~ă vreme** sau **de ~ timp** Nu de mult (timp). **13** *a* (Înv) Ager.

curânda *vr* [At: CORESI, PS. 31 / V: ***~run~*** / Pzi: *~dez* / E: ***curând***] (Înv) A se grăbi.

curârmă *sf* vz ***curmă***

curb, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 26 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***courbe***] **1** *a* (D. linii) În formă de arc Si: *arcuit*, *încovoiat*. **2** *a* (D. planuri) Boltit. **3** *sf* Figură geometrică având o singură dimensiune. **4** *sf* Linie care nu este dreaptă sau frântă. **5** *sf* Linie care reprezintă, grafic, o relație între două

mărimi variabile, trecute una în abscise și una în ordonate. **6** *sf* Porțiune din traseul unei căi de comunicație cu axa curbă **(1)**, care racordează două aliniamente continuative ale căii respective. **7** *sf* (D. vehicule; îe) **A lua ~ba** A vira. **8** *sf* Linie care descrie grafic fazele succesive ale variațiilor unui fenomen. **9** *sf* (Îs) *~ă de nivel* Linie de pe o hartă care unește punctele de egală altitudine, căpătând valoare în raport cu un anumit plan de referință (de obicei nivelul mării). **10** *sf* (Îs) *~ă batimetrică* Linie de pe o hartă care unește punctele de egală adâncime ale reliefului fundului apelor (oceane, mări, lacuri). **11** (Ecp; îs) *~ă de sacrificiu* Denumire dată, în 1931–1933, reducerii salariilor și pensiilor muncitorilor și funcționarilor publici.

curba *vtr* [At: DA / Pzi: *~bez* / E: ***curb*** cf fr *courber*] **1** A deveni curb **(1)**. **2** (Fig) A se supune voinței cuiva (fără a se împotrivi).

curbam *sn* vz ***curban***

curban *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 13/2 / V: ***cor~***, ***~am***, ***gu~*** / Pl: *~e* / E: tc ***kurban***] (Îrg; tcm) **1** Jertfă religioasă constând dintr-un animal întreg fript și împărțit participanților. **2** (Pex) Ospăț. **3** (Îc) **~-bairam** Sărbătoarea sacrificiului, la 70 de zile după bairamul propriu-zis.

curbare *sf* [At: DA ms / Pl: *~bări* / E: ***curba***] Îndoire.

curbat[1] *sn* [At: DA / E: ***curba***] Îndoire.

curbat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***curba***] **1** Îndoit[2]. **2** Gârbovit[2].

curbaturat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***curbatură*** + *-at*] (Înv) Care are curbatură **(1)**.

curbatură [BIANU, D. S. / V: ***~băt~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***courbature***] (Înv) **1** Durere musculară provocată de boală sau de o oboseală mare Si: *deșelare*. **2** Îndoitură.

curbet, ~eată [At: ȘIO II, 143 / Pl: *~eți*, *~e* / E: ns cf tc *gurbet*, alb *kurbet*, srb *gurbat*] **1** *smf* (Reg) Venetic. **2** *a* (Mol) Corcit.

curbetă *sf* [At: CADE / Pl: *~te* / E: fr ***courbette***] (Reg) Săritură a calului cu picioarele din față ridicate.

curbigraf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***curbă*** + ***-graf***] Instrument folosit în matematică pentru trasarea curbelor.

curbiliniu, ~ie *a* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 21 / Pl: *~ii* / E: ***curb***(*ă*) + ***linie*** cf fr *curviligne*] **1** Care urmează o linie curbă **(1)**. **2-3** Alcătuit din (sau închis între) linii curbe **(1)**.

curbimetru *sn* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***courvimètre***] Instrument cartografic folosit pentru măsurarea pe hartă a lungimilor curbelor de nivel.

curbină *sf* [At: DAMÉ, T. 113 / Pl: *~ne* / E: ***coarbă*** + *-ină*] (Reg) Coarbă **(1)**.

curbului *vt* [At: FRÂNCU – CANDREA, R. 51 / Pzi: nct / E: ns cf mg *koborolni*] (Mgm) A scotoci.

curbură *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 114 / Pl: *~ri* / E: fr ***courbure***] **1** Îndoitură în formă de arc. **2** Loc unde se găsește o astfel de îndoitură.

curcan *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 306/6 / V: ***cor~*** / Pl: *~i* / E: ***curcă*** + *-an*] **1** Pasăre domestică mare, originară din America, cu coada lată care se desfășoară în formă de evantai (*Meleagris gallopavo*). **2** (Prc) Masculul curcii **(1)**. **3** (Îe) **A se umfla în pene ca un ~** A-și da aere Si: *a se îngâmfa*. **4** (Dep) Polițist. **5** (Fig) Dorobanț. **6** (Fig) Om (foarte) bătrân. **7** (Irn) Om greu de cap.

curcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~rci*, (îvr) *~rce* / E: bg **курка**] **1** Femela curcanului **(1)** Si: (Trs) *codină*, *corcodină*, (Ban) *ciurcă*. **2** (Pex) Curcan **(1)**. **3** (Îc) *~-bronzată* Rasă de curcan cu greutate corporală mare. **4** (Pfm; îe) **A fi** (sau **a sta, a umbla**) **ca o ~ plouată** (sau **beată**) A fi (sau a sta, a umbla) abătut, dezorientat, zăpăcit. **5** (Pfm; îe) **Nici ~, nici curcan** Se spune despre cel care n-are o situație precisă. **6** (Pfm; îe) **Râd și ~rcile** E din cale-afară de caraghios. **7** (Trs) Haină femeiască (asemeni recălului) îmblănită cu piele de oaie. **8** (Irn) Infanterist. **9-10** (Trs) Încercare nereușită de a minți sau a înșela. **11** (Olt; îcs) *De-a ~ca* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **12** (Bot; îc) **Iarbă-de-~** Fumăriță (*Fumaria officinalis*).

curcănar [At: PONTBRIANT, D. / Pl: **(1)** *~i* sm, **(2)** *~e* sn / E: ***curcan*** + *-ar*] **1** *sm* Păzitor de curcani **(1)**. **2** *sn* Coteț pentru curcani **(1)**.

curcănaș *sm* [At: MARIAN, O. II, 276 / Pl: *~i* / E: ***curcan*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Curcan **(1)** (mic sau jucăuș).

curcănărie *sf* [At: ALAS III/IV, 116/5 / Pl: *~ii* / E: ***curcan*** + *-ărie*] (Arg) Poliție.

curcănet *sn* [At: DA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***curcan*** + *-et*] Mulțime de curcani **(1)**.

curcănie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 529 / Pl: *~ii* / E: ***curcan*** + *-ie*] (Pop) Furtișag.

curcăreasă *sf* [At: GRAIUL I, 98 / Pl: *~ese* / E: ***curcă*** + *-ăreasă*] (Mun) Păzitoare de curci **(2)**.

curce *sf* [At: PAMFILE, J. II, 47 / Pl: *~rci* / E: ***curci*** (pl lui *curcă*)] (Reg; îc) **~cea-babei** De-a curca **(11)**.

curceag *sm* [At: CHEST. I, 159 / Pl: *~cegi* / E: ***curci*** + *-eag*] (Reg) Cal cu ochi de culori diferite.

curci *v* vz ***corci***

curcioaică *sf* [At: DELAVRANCEA, H. T. 133 / Pl: ? / E: ***curcă*** + *-oaică*] **1-2** (Șdp) Curcă **(1)** (mare).

curcire *sf* vz ***corcire***

curcodană *sf* [PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ne* / E: ctm ***curcă*** + ***codană***] (Bot; reg) Fumăriță (*Fumaria officinalis*).

curcoi *sm* [At: DA / Pl: *~* / E: ***curcă*** + *-oi* cf bg *курког*] **1-2** (Șhp) Curcan **(1)** (mare).

curcubă *sf* [At: DA / Pl: ? / E: ns cf *curcubetă*] (Reg) Lemn scobit în care se ține sare.

curcubătă *sf* vz ***curcubetă***

curcubătăniță *a* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ns cf *curcubătă* + *-ăniță*] (Ban; mpl; csnp; d. mere) Curcubetos.

curcubătări *sn*, *a* [At: N. REV. R. 1910 / E: ***curcubătă*** + *-ări*] (Ban) **1-2** (Mere) de dimensiuni mari, de vară, de culoare galbenă cu picățele albe Cf *curcubătăniță*, *curcubetarit*, *curcubetos*, *curcubețesc*.

curcubău *sn* vz ***curcubeu***

curcubel *sn* vz ***curcubeu***

curcubea *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; reg) **1** Neghină (*Agrostemma githago*). **2** Curcubeu **(3)**.

curcubeată *sf* vz ***curcubetă***

curcubei *sn* vz ***curcubeu***[1]

curcubetă *sf* [At: LB / V: (reg) ***cucurbătă***, ***cucurbeată***, ***cucurb~***, ***cucurbete***, ***cucurbită***, ***~bătă***, ***~bită***, ***~te*** *sm*, ***~ețe*** *sm* / Pl: *~te* / E: ml ***curcubita***] (Reg) **1** (Șîc **~porcească, ~te-de-nutreț, cucurbite-românești)** Dovleac (*Curcubita pepo*). **2** (Șîc **~galbenă, ~albă, ~-de-betcă, ~-de-cuculă, ~-de-tras**) Tigvă (*Lagenaria siceraria*). **3** (Îc) **~buburoasă** (sau **râioasă**) Bostan (*Curcubita verucosa*). **4** (Îc) **Cucurb~-porcească,** (sau **sălbatică**) Mutătoare (*Bryonia alba*). **5** (Îf *~te*) Pepene verde (*Citrullus vulgaris*). **6** (Fig) Vas făcut din fructul curcubetei **(1)**, în care se păstrează lichide și care servea (înainte de apariția furtunului) și pentru scoaterea băuturilor din butoi Si: (reg) *tâlv*, *tidvă*, *trăgace*. **7** Curcubeu **(3)**.

curcubete *sm* vz ***cucurbete***

curcubetos, ~oasă *a* [At: PĂCALĂ, M. R. 279 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***curcubetă*** + *-os*] (Trs) De forma curcubetei **(1)** Cf *curcubătăniță*, *curcubătări*, *curcubețesc*.

curcubetușă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~șe* / E: ***curcubetă*** + *-ușă*] (Bot; reg) Tigvă (*Lagenaria siceraria*).

curcubețe *sm* vz ***curcubetă***

curcubețea *sf* [At: BIBLIA (1688), 268/1 / V: ***cucurb~*** / Pl: *~ele* / E: ***curcubetă*** + *-ea*] (Bot; reg) **1** Mutătoare (*Bryonia dioica*). **2** Mutătoare (*Bryonia alba*). **3** Tărtăcuță (*Coccinia indica*). **4** (Îf *cucurb~*) Mărul-lupului (*Aristolochia clematitis*).

curcubețeană *sf* [At: BORZA, D. / V: ***cucurb~*** / Pl: *~ene* / E: ***curcubețea*** + *-ană*] (Bot; reg) Mutătoare (*Bryonia alba*).

curcubețesc, ~ească *a* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ești* / E: ***curcubetă*** + *-esc*] (Reg) Curcubetos.

curcubețică *sf* [At: BARONZI, L. I, 132 / V: ***cucurb~***, ***cucurbiț~***, ***~biț~*** / Pl: *~ele* / E: ***curcubetă*** + *-ică*] (Bot; reg) **1** Mărul-lupului (*Aristolochia clematitis*). **2** Mutătoare (*Bryonia dioica*). **3** Păpălău (*Physalis alkekengi*). **4** (Îc) **~măruntă** Zămoșiță (*Hibiscus trionum*).

curcubeu *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I 46/21 / V: (reg) ***cuculbău, cucurbeu, culcubău, ~bău, ~bei, ~bel*** / Pl: *~eie*, (rar) *~eiuri* / E: nct] **1** Fenomen optic care se datorează refracției, reflexiei totale și dispersiei luminii solare în picăturile de apă din atmosferă și care are aspectul unui imens arc multicolor dispersat pe cer Si: *curcubiță*. **2** Fascicul de raze luminoase care apar noaptea pe cer. **3** (Bot; reg) Plantă cu frunzele și cu tulpina păroase, cu flori mari roșu-purpurii și cu fructele capsule (*Lychnis coronaria*) Si: *curcubea* (**2**), *curcubetă* (**6**). **4** (Bot; reg) Neghină (*Agrostemma githago*) **5** (Bot; reg) Pir-gros (*Cynodon dactylon*).

curcubiță *sf* vz ***curcubetă***

curcubiță *sf* [At: HERZ.-GHER., M. IV, 251 / Pl: *~țe* / E: ***curcubeu*** + *-iță*] (Reg; în ghicitori) Curcubeu (**1**).

curcubițică *sf* vz ***curcubețică***

curcudan *sm* vz ***corcodan***

curcudană *sf* vz ***corcodană***

curcudea *sf* vz ***corcodea***

curcudeasca *sfa* [At: SEVASTOS, N. 281 / E: ***curcudea*** + *-eascâ*] (Reg) **1** Dans popular (cu lăutari) nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

curcudel *sm* vz ***corcodel***

curcuden *sm* vz ***corcodan***

curcuduș *sm* vz ***corcoduș***

curcuie *sf* [At: ȘEZ. XXIII, 44 / Pl: ? / E: nct] (Mol; Buc) Vită slabă.

curculeț *sm* vz ***curculez***

curculez *sm* [At: POLIZU / V: *~eț* / Pl: ? / E: ns cf bg ***кокол̆эз***] (Ent; Mol; Mun) Gărgăriță (*Calendra granaria*).

curcumă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: fr ***curcuma***] Șofran de India.

curcumină *sf* vz ***cucurmină***

curcuș *sn* [At: ȘEZ. III, 13 / Pl: *~uri* / E: ns cf *corcoduș*] (Reg) Fruct.

curcut *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: ns cf tc *kurkut*, ngr ***χουρχοῦτν***] (Îvr) **1-2** Supă (sau terci de mălai) cu bucățele mici de pâine.

curcuță *sf* [At: MARIAN, O. II, 276 / Pl: *~țe* / E: ***curcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Curcă (**1**) (mică).

curdisi *vt* [At: IORGA, S. N. 216 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χουρδιζω***] (Grî) **1** A rândui. **2** A trata.

curdisit, ~ă *a* [At: IORGA, S. N. 141 / Pl: *~iți* / E: ***curdisi***] (Grî) Orânduit.

curdismă *sf* [At: IORGA, S. D. VII, 46 / V: *~izmă* / Pl: *~me* / E: ngr ***χούρδισμα***] (Grî) Rânduială.

curdizmă *sf* vz ***curdismă***

curduc *sm* vz ***cordiug***

curdun *sm* vz ***cordiug***

cure *v* vz ***curge***

curea *sf* [At: ANON. CAR. / V: *~raua* / Pl: *~ele*, (reg) *~răli* / E: ml ***corrigia***] **1** Fâșie lungă din piele, cânepă, material plastic etc. **2** Curea (**1**) folosită ca cingătoare. **3** Nojiță. **4** Unealtă a cizmarului cu care acesta ține fixată încălțămintea pe genunchi. **5** (Bot; reg) Broscăriță (*Potamogeton natans*). **6** (Bot; reg; îc) **~elele-de-opinci-ale-Domnului-Hristos** Iarba șerpilor (*Triglochin palustris*). **7-8** (Pfm; îe) **A (nu)-l ține pe cineva ~ua** (sau **~elele**) A (nu) avea curajul de a face ceva. **9-10** (Îae) A (nu) fi capabil de o acțiune. **11** (Îs) *~ de transmisie* Bandă de piele (sau de pânză) continuă, flexibilă și rezistentă, cu ajutorul căreia se poate transmite mișcarea de rotație și puterea corespunzătoare de la un scripete (sau un arbore) de mașină la altul. **12** (Îas) Ceea ce servește ca intermediar pentru a transmite ceva. **13** (Îs) *~ de transport* Bandă de transport. **14** (Îvp) Unitate de măsură a lungimii egală cu aproximativ 16 picioare. **15** (Îvp) Fâșie lungă și îngustă de pământ (sau pădure). **16** (Mol; maa) Dans popular nedefinit mai îndeaproape Cf *curelușă* (**3**). **17** (Ban) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cureac[1] *sn* [At: ȘEZ. XVIII, 168 / V: *~riac* / Pl: ? / E: ***cur*** + *-eac*] (Reg) Fân (sau paie) aflate la baza stogului.

cureac[2] *sn* [At: POLIZU / Pl: ? / E: ns cf bg *кория*] (Îrg) Loc curățat în mijlocul pădurii.

cureastă *sf* vz ***colastră***

cureatic *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Olt) Fiecare dintre cele patru lemne puse în cruciș pe care se clădește căpița de fân.

curec *sn* vz ***curechi***

curecher *sm* [At: CIHAC / Pl: *~i* / E: ***curechi*** + *-ar*] (Mol) **1** Cultivator de varză. **2** Vânzător de varză. **3** (Ent) Coropișniță (*Gryllotalpa vulgaris*).

curechesc, ~ească *a* [At: CDDE / Pl: *~ești* / E: ***curechi*** + *-esc*] (Reg) Care seamănă cu varza.

curechește *av* [At: ȘEZ. XX, 7 / E: ***curechi*** + *-ește*] (Reg) În felii subțiri (ca varza tăiată).

curechi *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 68/2 / V: ***~ec, curichi*** / Pl: *~uri* / E: ml ***colic(u)lus***] (Reg) **1** (Bot; șîc **~alb** sau **(cu) căpățână, de-iarnă, de-murat**) Varză (**1**). **2** Mâncare de varză (dulce sau murată). **3** (Bot; îc) **~-gușat** (sau **nemțesc**) Varză furajeră (*Brassica oleracea* var. *acephala*). **4** (Bot; îc) **~-creț** (sau **de-vară**) Varză creață (*Brassica olearacea* var. *sabauda*). **5** (Bot; îc) **~-chinezesc** (sau **de-câmp**) Nap (*Brassica napus*). **6** (Bot) (Îc) **~-de-câmp** (sau **sălbatic**) Rapiță (*Brassica rapa*). **7** (Bot; îc) **~-de-stâncă** Rujă (*Sedum rosea*). **8** (Bot) Gheață (*Begonia semperflorens*). **9** (Bot; îc) **~ul-stâncii** Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). **10** (Lpl) Verdețuri. **11** (Bot; îc) **~-de-munte** Plantă erbacee din familia compozitelor cu flori galben aurii și cu fructe achene, prevăzute cu peri (*Ligularia glauca*).

curechierie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***curechi*** + *-ărie*] (Reg) Curechiște.

curechiște *sf* [At: H X, 90 / Pl: *~ti* / E: ***curechi*** + *-iște*] (Reg) Teren cultivat cu varză Si: (reg) *curechierie, curechiștină, vărzărie*.

curechiștină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: ***curechi*** + *-iștină*] (Reg) Curechiște.

curechiță *sf* [At: MARIAN, INS. 258 / Pl: *~țe* / E: ***curechi*** + *-iță*] (Ent; reg) Fluture de varză (*Pontia brassicae*).

curechios, ~oasă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***curechi*** + *-os*] (Reg) Care este ațos ca varza.

curechiu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 39 / Pl: *~chii* / E: ***curechi*** + *-iu*] (Reg) De culoare verde închis (ca varza).

curechiuș *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: ***curechi*** + *-uș*] (Bot; reg) **1** Gheață (*Begonia semperflorens*). **2** (Lpl) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*).

curelar *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***curele*** + *-ar*] Meșter care face sau repară curele (**1**).

curelăreasă *sf* [At: LM / Pl: *~ese* / E: ***curelar*** + *-easă*] Soția curelarului.

curelărie *sf* [At: ODOBESCU, O. I, 480 / Pl: *~ii* / E: ***curelar*** + *-ie*] **1-2** Atelierul curelarului (sau secție într-o întreprindere) unde se fabrică (sau se repară) curele (**1**) și alte articole de piele. **3** Magazin (sau raion într-un magazin) unde se vând articole de piele Si: *marochinărie*. **4** (Pex) Obiecte fabricate din piele. **5** (Pex) Mulțime de curele (**1**). **6** Meșteșugul curelarului.

curelice *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ici* / E: ***curele*** + *-ice*] (Bot; reg) **1** Barba-caprei (*Colocera viscosa*). **2** Bureți-de-conopidă (*Ramaria coralloides*). **3** Crețișoară (*Dryodon coralloides*). **4** Nufăr (*Nymphaea*).

curelnic *sn* [At: CADE / V: ***~răl~*** / Pl: *~ice* / E: cf bg *купникъ*] **1** (Ban) Plasă pentru fluturi, peștișori etc. **2** (Ban) Coteț de găini făcut din nuiele.

curelos, ~oasă *a* [At: LB / V: ***~răl~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***curele*** + -os] (Reg) Fibros.

curelușă *sf* [At: LB / V: ***~răl~***, (reg) ***~rărușă*** / Pl: *~șe* / E: ***curele*** + *-ușă*] **1-2** (Șhp) Curea (**1**) (mică) Si: *cureluță* (**1-2**). **3** (Cor) Horă nedefinită mai îndeaproape. **4** (Pop) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

cureluță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***curele*** + *-uță*] **1-2** Curelușă (**1-2**).

curent, ~ă [At: (a. 1817) URICARIUL V, 27/5 / V: *cor~* / Pl: *~nți, ~e*, (rar, *sn*) *~uri* / E: fr ***courant***] **1** *a* (Îs) *Apă ~ă* Apă care curge la robinet. **2** *a* (Îas) Instalație de apă potabilă care poate fi folosită permanent în locuințe. **3** *a* (D. vorbire) Fluent. **4** *a* (D. scriere) Cursiv. **5** *a* (D. an, lună etc.) Care este în curs Si: *prezent*. **6-7** *a, av* De fiecare zi Si: *cotidian, zilnic*. **8** *a* (Îs) *Cont ~* Cont deschis la bancă de o persoană sau o instituție,

unde se depun și de unde se ridică sumele pentru a fi utilizate după nevoi. **9** *a* (D. prețuri) Existent la un moment dat Si: *în curs*. **10** *a* (Îs) *Monedă ~ă* Monedă cu valoare circulatorie. **11-12** *a, av* Obișnuit. **13** *sm* (Șîs ~ *de aer*) Deplasare a unei mase de aer dintr-un loc într-altul, cauzată de o diferență de temperatură Si: *flux*. **14** *sm* Deplasare a unui lichid în direcția pantei Si: *curgere, curs*. **15** *sm* Debit. **16** *sm* (Șîs ~ *electric*) Deplasare ordonată, într-o anumită direcție, a purtătorilor de sarcină electrică. **17** *sm* (Îs) ~ *electric continuu* Curent **(16)** electric al cărui sens și a cărui intensitate nu variază periodic în timp. **18** *sm* (Îs) ~ *electric alternativ* Curent **(16)** electric al cărui sens și a cărui intensitate variază periodic în timp. **19** *sm* Intensitate a curentului **(16)** electric. **20** *sn* Ansamblu de idei, opinii (politice, științifice, artistice, religioase etc.) care sunt adoptate la un moment dat de un număr mai mare de oameni. **21** *sn* (Îs) ~ *literar* (sau *artistic*) Mișcare literară sau artistică, care reunește un număr de scriitori (sau de artiști) pe baza unui program estetic și a unor înclinații (relativ) comune. **22** *sn* (Îe) **A fi** (sau **a se pune**) **la ~** A se informa cu privire la un lucru, la o activitate etc.

curenta*[1]** [At: UNIVERSUL 8 decembrie, 1938 / Pzi: *~tez* / E: ***curent] **1** *vt* (D. un conductor electric) A provoca cuiva un șoc (mai ușor) prin atingere. **2** *vr* (D. ființe) A atinge un conductor electric suportând un șoc.

curenta*[2]** *vt* [At: DA / Pzi: *~tez* / E: ger ***kurentieren] (Trs; înv) A căuta pe cineva peste tot (pentru a-l aduce în fața justiției).

curentare *sf* [At: DA / Pl: *~tări* / E: ***curenta*[1]**] **1** Provocare a unui șoc (ușor) prin atingere Cf *curenta*[1] **(1)**. **2** Atingere a unui conductor electric, suportând un șoc.

curentat, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***curenta*[1]**] **1-2** (Persoană) care a suportat un șoc prin atingerea unui conductor electric.

curentograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***courantographe***] (Hid) Curentometru înregistrator.

curentometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***courantomètre***] Dispozitiv pentru determinarea vitezei curentului **(16)**.

curere *sf* vz ***curgere***

cureș, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***cur*** + *-eș*] (Reg) **1** Cu cur **(1)** mare. **2** Scurt și gros.

curet *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 177 / Pl: *~e* / E: ***cure***] (Iuz) **1** Curgere **2** Mers. **3** Drum.

curetec *sn* vz ***curetic***

curetic *sn* [At: H IV, 65 / V: ***~tec*** / Pl: ? / E: ns cf *cureac*[1]] (Mun) O parte a unei căpițe de fân.

curfăn *sm* vz ***curpen***

curfirștină *sf* [At: CALENDARIU (1814), 31 / Pl: *~ne* / E: ger ***Kurfarstin***] (Înv) Soția curfiurstului.

curfiurst *sm* [At: LET. II, 64/10 / Pl: ? / E: ger ***Kurfürst***] (Înv) Prinț elector în imperiul german.

curgan *sn* [At: DA / V: ***~rhan*** / Pl: *~e* / E: rs ***курган***] (Reg) Movilă mare de pământ (negru).

curgător, ~oare [At: (a. 1773) URICARIUL IV, 27/7 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***curge*** + *-tor*] **1-4** *a* Care curge **(4, 10, 22, 17)**. **5-6** *a* Curent **(5, 9)**. **7-8** *a, av* (D. vorbire, frază, stil) Fluent.

curge *vi* [At: COD. VOR. 34/4 / V: (reg) ***cura***, (îrg) ***cure*** (/ Pzi: *cur, curi, cură*) / Pzi: 3 *curg, curgi, curge* Ps: *cursei* Pt: *curs* / E: ml ***curro, -rere***] **1** (Înv) A alerga. **2** (Ent; reg; îc) **Cură-în-foc** Fluture-de-lumină. **3** (Pop) A o lua la fugă. **4** (D. lichide, mai ales despre apă) A se mișca în direcția pantei. **5** (D. ploaie) A cădea din abundență. **6** (Pop; îe) **A ~ gârlă** A veni din belșug. **7** (Fam; îe) **Va ~ multă apă pe gârlă** (sau **pe Dunăre**) Va trece mult timp. **8** (Fam; îe) **Dacă nu ~, pică** Chiar dacă câștigul nu este mare, tot te alegi cu ceva. **9** A fi dus de apă Si: *a pluti*. **10** (Pan; fig) A se desfășura. **11** (Pfm) A se decolora. **12** A face să curgă **(4)**. **13** (D. ape curgătoare) A se vărsa în... **14** (D. secreții ale corpului) A se scurge (în afară). **15** (D. sânge) A circula. **16** (D. materii nelichide) A se scurge. **17-18** (D. vase) A lăsa să se scurgă lichidul sau materia pe care le conține (datorită unui orificiu). **19-20** (D. alte obiecte) A se desfășura, a se desprinde de pe ceva (căzând). **21** (Pfm; îe) **A-i ~ peticele** A fi îmbrăcat în haine zdrențăroase. **22** (Fig; d. păr) A atârna. **23-24** A năvăli, a se îngrămădi de peste tot. **25** (D. sunete, vorbe, discursuri etc.) A ieși cu ușurință, fără efort. **26** (D. evenimente) A se desfășura repede, unul după altul. **27** (D. vreme, viață etc.) A trece. **28** (D. prețuri, bani etc.) A circula. **29** (D. termene, dobânzi etc.) A se socoti de la... **30** A rezulta. **31** (D. corpurile cerești) A evolua pe bolta cerului. **32** A-și avea originea Si: *a izvorî, a începe, a proveni*, (înv) *a obârși*.

curgere *sf* [At: BIBLIA (1688), 238/1 / V: ***~rere*** / Pl: *~ri* / E: ***curge***] **1** (Înv) Alergare. **2** Mișcare a unui lichid în direcția pantei. **3** Plutire pe apă. **4** Desfășurare a evenimentelor. **5** Decolorare prin spălare. **6** Vărsare a unui afluent în apa colectoare. **7** Scurgere a unor secreții (în afară). **8** (Spc; îs) ~ *albă* Leucoree. **9** Circulație a sângelui. **10** Scurgere a unor materii nelichide. **11-12** Năvălire, îngrămădire de peste tot. **13** Rostire fluentă, fără efort Vz *cursivitate, elocvență, volubilitate*. **14** Desfășurare (rapidă) a unor evenimente Si: *curs, evoluție, mers*. **15** (Îoc *stare*) Schimbare. **16** Trecere (a vieții, a timpului etc.). **17** Evoluție istorică Si: *decurgere, desfășurare, evoluție, mers*. **18** (Pop) Descendență. **19** Circulație a banilor. **20** Socotire a unei scadențe de la... Cf *curge* **(29)**. **21** Rezultare. **22** Evoluție a corpurilor cerești pe boltă Cf *curge* **(31)**.

curhan *sn* vz ***curgan***

curi*[1]** *vr* [At: I. CR. IV, 305 / Pzi: *~resc* / E: ***cur] (Pop) A umbla pe unde n-are treabă.

curi*[2]** *vt* [At: I. CR. IV, 105 / Pzi: *~resc* / E: rs ***курить] (Mol; rsm) A fuma.

curiac*[1]** *sn* vz ***curuiac

curiac *sn* vz ***cureac*[1]**

curial, ~ă *a* [At: DA / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***curialis***, fr ***curial***] **1** Care aparține curiei[1] **(6)**. **2** Specific curiei[1] **(6)**. **3** Care provine de la curie[1] **(6)**. **4** Referitor la curie[1] **(6)**.

curiastră *sf* vz ***colastră***

curiat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***curiatus***] Care este compus din curii[1] **(1)**.

curie*[1]** *sf* [At: SBIERA, F. S. 330 / Pl: *~ii* / E: lat ***curia] **1-3** (Înv) Fiecare dintre cele treizeci de subdiviziuni ale tribului primitiv la romani (cu localul și/sau personalul). **4** (Înv) Localul senatului roman. **5** (Înv) Senat municipal Si: *consiliu*. **6** Administrație pontificală a bisericii catolice. **7** (Înv) Corp electoral în Imperiul Habsburgic. **8** (Trs; înv) Curtea de casație. **9** (Trs; înv) Conac.

curie*[2]** *sm* [At: DEX[2] / P: *cü-ri-e* / E: fr ***curie] Unitate de măsură pentru radioactivitate.

curiepunctură *sf* [At: DEX[2] / P: *~ri-e~* / Pl: *~ri* / E: fr ***curiepuncture***] Tratament aplicat în cancer, care constă în introducerea în țesuturi a unor ace cu radiu.

curier, ~ă [At: LB / P: ***~ri-er*** / V: (înv) ***curueriu, ~iir*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***courier***, ger ***Kurier***] **1** *smf* Persoană (în serviciul unei instituții) însărcinată să ducă la destinație corespondență, mesaje etc. **2** *smf* (Spc) Factor poștal. **3** *smf* Ștafetă. **4** *sn* (Înv) Corespondență care se trimite sau se primește o dată Si: *poștă*. **5** *sn* Rubrică (într-o publicație periodică) cu caracter informativ.

curierat *sn* [At: DEX[2] / P: *~ri-e~* / Pl: *~e* / E: ***curier*** + *-at*] Activitatea curierului **(1)**.

curieterapie *sf* [At: DEX[2] / P: *~ri-e~* / E: fr ***curiethérapie***] Radioterapie.

curiir *sm* vz ***curier***

curiman *sm* [At: CDDE / Pl: *~i* / E: ***curi*** (pl *cur*) + ***-man***] (Reg) Om cu curul **(1)** mare.

curion *sm* [At: DEX[2] / P: *~ri-on* / Pl: *~i* / E: fr ***curion***, lat ***curio***] (Înv) **1** Șeful unei curii[1] **(1)** romane. **2** Preot care oficia sacrificiile.

curios, ~oasă [At: (a. 1783) CAT. MAN. II, 343/54 / V: *~oz* / P: *~ri-os, ~ri-oa-să* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***curieux***, lat ***curiosus***, it ***curioso***] **1-2** *smf, a* (Ființă) care manifestă curiozitate **(1)**. **3-5** *smf, a, av* (Pex) Indiscret. **6-7** *smf, a* (Ființă sau obiect) care stârnește curiozitatea **(1)**. **8-9** *a, av* Straniu. **10-11** *a, av* Surprinzător. **12-13** *a, av* Original.

curiosa *sns* [At: DN³ / P: *~ri-o~* / E: lat ***curiosa***] Termen latinesc care indică texte curioase, rare.

curioz, ~oază *a* vz ***curios***

curiozita *sf* vz ***curiozitate***

curiozitate *sf* [At: LB / V: *~ta* / P: *~ri-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***curiosité,*** lat ***curiositas,*** it ***curiosita***] **1** Dorință de a cunoaște (amănunțit) ceva nou sau neobișnuit. **2** Manifestare a interesului pentru un lucru deosebit. **3** Indiscreție. **4-5** Caracterul ciudat al unei ființe sau al unui obiect Si: *ciudățenie, raritate,* (rar) *bizarerie.* **6** (Ccr; mpl) Lucru interesant, care se întâlnește rar Si: *ciudățenie, raritate,* (rar) *bizarerie.*

curioznic, ~ă *a* [At: (a. 1785) ap. GCR II, 144/13 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***curioz*** + *-nic* cf rs *курiознuк*] (Îrg) Straniu.

curir *sm* vz ***curier***

curișor *sn* [At: GCR II, 334 / Pl: *~oare* / E: ***cur*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Cur (mic, bine conturat) Si: *curuleț* **(1-2)**.

curiță *sf* [At: ALRM II/I 354 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Coșuleț.

curiu *sn* [At: DEX² / V: *~m* / P: *cu-riu* / Pl: ? / E: fr ***curium***] Element chimic radioactiv sintetic.

curium *sn* vz ***curiu***

curlă *sf* vz ***corlă***

curm¹ *sn* [At: SĂM. IV, 767 / Pl: *~uri* / E: ns cf alb *kurm*] (Reg) **1-3** Curmei² **(1-3)**.

curm² *sm* vz ***curmal***

curma¹ [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *curm* / E: pbl *curm¹* cf alb *kurmue*] **1** *vt* (D. sfori, legături etc.) A strânge tare, încât pătrunde în carne. **2** (Reg) *vt* A tăia un lemn de-a curmezișul. **3-4** *vtr* A (se) rupe. **5** *vr* (D. oameni) A se apleca de mijloc. **6-7** *vtr* A (se) obosi. **8-9** *vtr* (Fig) A (se) întrerupe brusc. **10-11** *vtr* (Fig) A (se) omorî. **12-13** *vt* (Fig) A încheia (sau a întrerupe) o conversație. **14** *vt* (C. i. părul) A lega strâns. **15-16** *vtr* (Cop „din drum") A (se) abate din drum. **17** *vt* A traversa. **18-19** *vt* (Îe) **A ~ pământul** A umbla (sau a se zbate) mult. **20-21** *vtr* A (se) decide (în cele din urmă). **22-23** *vtr* (D. o acțiune judiciară) A (se) stinge.

curma² *sf* vz ***curmală***

curmal *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***hu~, curm*** / Pl: *~i* / E: drr ***curmală***] Arbore exotic din familia palmierilor, cu trunchiul înalt până la 25 m, cu frunze mari, de 2-3 m și cu fructe comestibile Si: (reg) *finic, gurmață* (*Phoenix dactyliphera*).

curmală *sf* [At: URICARIUL IV, 131/13 / V: ***curma, hurma, hur~*** / Pl: *~le* / E: ngr ***χουρμας***] Fructul curmalului, comestibil, brun-roșcat, bogat în zahăr, cu gust dulce și plăcut Si: (reg) *finică.*

curmalău *sm* [At: DA / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Namilă.

curman *sn* vz ***corman***

curmare *sf* [At: (a. 1640) BV I, 109 / Pl: *~mări* / E: ***curma***] **1** Constricție puternică, astfel încât legăturile să intre în carne Si: *curmănire* **(1)**, *gâtuire.* **2** (Reg) Tăiere a unui lemn de-a curmezișul Si: *curmat¹* **(1)**. **3** Retezare. **4** Aplecare de mijloc a unui om. **5** (Fig) Întrerupere bruscă. **6** (Fig) Sinucidere. **7-8** (Fig; spc) Întrerupere (sau încheiere) a unei conversații. **9** (Înv; d. vocale) Elidare. **10** Traversare.

curmat¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***curma***] **1-2** Curmare **(2-3)**

curmat², ~ă *a* [At: COD. ȚIV. 48/25 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***curma***] **1** (D. o parte a corpului încinsă cu o legătură) Strâns prea tare. **2** (D. obiecte) Retezat. **3** (D. un drum) Întrerupt². **4** (D. un munte, un deal etc.) Care prezintă o depresiune transversală. **5** (D. talie) Strânsă puternic (într-un corset). **6** (Pfm; îe) **A fi ~ de foame** A-i fi foarte foame. **7** (D. bătrâni) Gârbovit². **8** (D. părți ale corpului, mai ales despre brațe) Cutat (de grăsime). **9** (D. stări sau acțiuni) Întrerupt². **10** (D. un acord, proces etc.) Încheiat². **11** *sf* (Orn; reg) Vrabie (*Passer domesticus*).

curmă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 189/15 / V: ***~râmă*** / Pl: *~me* / E: ***curma¹***] (Îrg) Tăiș.

curmăni *vt* [At: VÎRCOL, V. / Pzi: *~nesc* / E: ***curmăn > curm¹*** + *-an,* cf ucr *курман*] (Reg) **1** A curma¹ **(1)**. **2** (D. sfoară, curea etc.) A lăsa o urmă în piele, acolo unde a fost legată sau ținută.

curmănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***curmăni***] (Reg) **1** Curmare **(1)**. **2** Lăsare de urme în piele de cureaua prea strânsă.

curmănit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***curmăni***] (Reg) **1** Curmare **(1)**. **2** Curmănire **(2)**.

curmănit², ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***curmăni***] (Reg) Curmat² **(1, 8)**.

curmător, ~oare [At: CONACHI, P. 85 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***curma¹*** + *-tor*] (Reg) **1** *a* Gâtuitor. **2** *a* Decisiv. **3** *sn* Ferăstrău de pădure.

curmătură *sf* [At: (a.1763) URICARIUL XX, 406 / Pl: *~ri* / E: ***curma*** + *-tură*] (Pop) **1** Secțiune transversală printr-un corp. **2** Depresiune pe culmea unui deal sau a unui munte. **3** Prăpastie între doi munți și două dealuri. **4** Urmă rămasă în piele sau în trunchiul unui copac în locul unde a fost strâns cu o legătură Cf *curma* **(1)**. **5** Durerile nașterii care determină îndoirea de mijloc.

curmăturiță *sf* [At: CHEST. IV, 22/572 / Pl: *~țe* / E: ***curmătură*** + *-iță*] (Reg) **1-2** (Șhp) Trecătoare (îngustă) între doi munți.

curmățel *sm* [At: DA / Pl: *~ei* / E: ***curmat¹*** + *-el*] (Reg) **1-2** (Șhp) Vrăbiuță **(1-2)**.

curmea *sf* [At: JAHRESBER. XX, 79 / Pl: ? / E: ***curm¹*** + *-ea*] (Reg) Grindeiul plugului.

curmei¹ *i* [At: HERZ.–GHER. M. IV, 251 / E: fo] (Reg) Sunet care imită miorlăitul pisicii în călduri Si: (reg) *curmeț.*

curmei² *sn* [At: I. IONESCU, C. 153/26 / Pl: *~ee* / E: ***curm¹*** + *-ei*] **1-2** Capăt sau bucată scurtă de funie cu care se leagă ceva ori se priponesc vitele Si: (reg) *curm¹* **(1-2)**, *curmeț* **(1-2)**, *gujbă.* **3** Funie de calitate proastă (făcută din coajă de tei sau de răchită) Si: *curm¹* **(3)**. **4** Fiecare dintre frânghiile sau lanțurile cu care se leagă fundul carului Si: (reg) *baieră, gânj, lambă, tinzătoare.* **5** (Reg) Mlădiță care crește din tulpina viței de vie.

curmen *sm* vz ***curpen***

curmeț *sm* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~i* / E: ***curm¹*** + *-eț*] (Reg) **1-2** Curmei² **(1-2)**.

curmete *sm* [At: MARDARIE, L. 329 / Pl: *~eți* / E: ***curm¹*** + *-ete*] (Reg) **1-2** Curmei² **(1-2)**.

curmeziș [At: COD. VOR. 24/6 / V: *~ă sf* / Pl: *~uri sn* / E: ***curma¹*** + *-iș*] **1-2** *sn* Direcție transversală sau oblică. **3-4** *sn* (Îlav) **De-a** (sau **în**) **~(ul)** Transversal sau în diagonală (dar nu drept). **5-8** *a, av* (Îoc *lungiș*) Care este (transversal sau) oblic (nu drept). **9** *av* (Îlav) **În curciș** (sau **în lungiș**) **și-n ~** Pretutindeni. **10** *av* (După un adjectiv) Foarte. **11** *sn* Orice obiect care se pune de-a latul pentru a întări o construcție, o cutie, un obiect etc. Cf *întăritoare, traversa.* **12** *sn* (Mol) Fiecare dintre cele două bârne care încheie pereții laterali ai casei. **13** *sn* (Mpl) Brațele morii. **14** *sn* Chingă care leagă cele două brațe ale ferăstrăului Si: *punte, mijlocaș, pod, război.* **15** *sn* Stinghie pusă transversal la fundul vaselor de lemn Si: (reg) *calafat, chingă, pop, punte, stâlp, ușă, zăplat.* **16** *sn* (Mpl) Stinghie de lemn care leagă scândurile fundului carului Si: *spetează.*

curmezișa [At: CORESI, EV. 519/6 / Pzi: *~șez* / E: ***curmeziș***] (Reg) **1** *vt* A tăia de-a curmezișul **(2)** (un drum, un câmp etc.) Si: (reg) *a curmezișì, a încurmezișa* **(1)** Cf *a (se) intersecta, a (se) traversa.* **2-3** *vtr* A (se) contrazice.

curmezișă *sf* vz ***curmeziș***

curmezișare *sf* [At: TDRG / Pl: *~șări* / E: ***curmezișa***] (Reg) **1** Traversare a unui câmp, a unui drum etc. Si: *intersectare, încurmezișare* **(2)**. **2** Contrazicere.

curmezișat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***curmezișa***] (Reg) **1** Curmezișare **(1)**. **2** Împotrivire.

curmezișat², ~ă [At: CORESI, EV. 518/37 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***curmezișa***] (Reg) **1** *a* Așezat de-a curmezișul **(1)** Si: *încurmezișat².* **2-3** *a, av* (Fig; d. vorbe) Potrivnic.

curmezișì [At: TDRG / Pzi: *~șesc* / E: ***curmeziș***] (Reg) **1** *vt* A curmezișa **(1)**. **2-3** *vtr* A (se) contrazice.

curmezișire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***curmezișì***] (Reg) **1-2** Curmezișare **(1)**.

curmezișit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***curmezișì***] (Reg) **1-2** Curmezișare **(1-2)**.

curmezișit²*, *~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***curmeziși***] **1** Curmezișat² **(1)**. **2** Contrazis².
curnățău *sm* [At: DA / Pl: *~ăi* / E: ***cornățel*** (pll ***cornățel***)] (Reg) Scamă mică și lunguiață, asemănătoare cu sâmburele de măslină, care se găsește în lâna oilor Cf *cornățel*.
curnic *sn* [At: H II, 239 / V: ***cornic*** / Pl: *~ice* / E: bg **курникъ**] (Dob; Mun; bgm) (Reg) Coteț pentru găini.
curnut, ~ă *a* vz ***cornut***
curnuț *sm* vz ***cornuț***
curopalat *sms* [At: DOSOFTEI, V. S. 62/2 / V: (înv) *corop~* / E: ngr **κουροπαλάτης**] (Înv) Majordom la curtea bizantină.
curos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***cur*** + *-os*] Care are curul **(1)** mare.
curpancă *sf* vz ***corpancă***
curpatoi *sm* vz ***cârpător***
curpăn *sm* vz ***curpen***
curpănaș *sm* vz ***curpenaș***
curpănă *sf* vz ***curpen***
curpănărie *sf* [At: DR. XI, 70 / Pl: *~ii* / E: ***curpen*** + *-ărie*] (Csc) Mulțime de curpeni **(2)**.
curpător *sm* vz ***cârpător***
curpen *sm* [At: DOSOFTEI, PS. 271 / V: ***~păn, ~ă*** *sf*, ***~pină*** *sf* (Pl: ***~e***, *~i*) ***~e, ~pin*** / Pl: *~i* / E: ns cf alb *kurpen*] **1** Mlădiță lungă a viței de vie sau a altei plante agățătoare, care se încolăcește sau se agață de alte plante, de araci etc. **2** Tulpină a unor plante târâtoare (cum este dovleacul). **3** (Pex) Ramură tânără și flexibilă. **4** (Îe) **A se urca în ~i** A se urca cu dificultate, cu schimbări multe de direcție, așa cum face curpenul de viță. **5** (Mol) Sfeșnic cu 12 brațe unde se pun lumânările înaintea catapetesmei. **6** (Mun) Numărul nouă în jocul de copii „pietricelele". **7** (Bot; îc) **~-de-pădure** (sau **alb, negru**) Arbust cu tulpina subțire, agățătoare și ramificată, cu frunze compuse, cu flori mari, violete sau albe, în panicule Si: *curpeniță* **(2)** (*Clematis vitalba*). **8** (Bot; îc) **~-de-munte** Plantă din familia ranunculacee Si: *curpeniță* **(1)** (*Clematis alpina*). **9** (Bot; Trs; șîc **~-scurt**) Clocoței (*Clematis integrifolia*). **10** (Bot; îc) **~-de-pădure** Luminoasă (*Clematis recta*). **11** (Bot; îc) **~-alb** Caprifoi (*Lonicera caprifolium*). **12** (Bot; îc) **~-alb, ~-de-munte** Caprifoi (*Lonicera xylosteum*). **13** (Bot; îc) **~-tătăresc** Plantă din familia caprifoliacee (*Lonicera tartarica*). **14** (Bot; îc) **~ină-de-pădure** Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). **15** (Bot; șîs **~-alb** sau **negru**) Viță sălbatică (*Vitis sylvestris*). **16** (Bot; îc) **~-alb** Muștar (*Sinapis alba*). **17** (Reg; îf *~ă*) Varietate de oi provenite din încrucișarea țurcanei cu țigaia.
curpenar *sn* [At: DR. XI, 67 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ***curpen*** + *-ar*] (Csc) Curpeniște.
curpenariu *sn* vz ***curpenar***
curpenaș *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: ***curpen*** + *-aș*] (Reg) **1-2** (Șhp) Curpen **(7)** (mic, fragil).
curpenă *sf* vz ***curpen***
curpene *sm* vz ***curpen***
curpenet *sf* [At: DR. XI, 70 / Pl: *~uri* / E: ***curpen*** + *-et*] Curpănărie.
curpeni *vr* [At: DDRF / Pzi: *~nesc* / E: ***curpen***] (Îvr) A se cățăra (ca un curpen) Si: *a încurpeni*.
curpenire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***curpeni***] Cățărare.
curpeniș *sn* [At: GIUGLEA – VÂLSAN R. S. 80 / Pl: *~uri* / V: ***~piniș*** / E: ***curpen*** + *-iș*] Hățiș (de curpeni).
curpeniște *sf* [At: DR. II, 67 / Pl: *~ti* / E: ***curpen*** + *-iște*] Curpănărie.
curpenit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***curpeni***] Cățărare.
curpenit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***curpeni***] Care se cațără.
curpeniță *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~țe* / E: ***curpen*** + *-iță*] (Bot; reg) **1-2** Curpen **(7-8)**. **3** Piciorul-cocoșului (*Ranunculus acris*).
curpenos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***curpen*** + *-os*] Cățărător (ca un curpen).
curpină *sm* vz ***curpen***
curpiniș *sf* vz ***curpeniș***
curriculum vitae *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: lat ***curriculum vitae***] Biografie scurtă cuprinzând toate indicațiile privitoare la starea civilă, la situația etc. unui candidat.
curs¹ *sn* [At: CORESI, EV. 380 / Pl: *~uri* / E: ml ***cursus, -um***] **1-2** (Înv) Mers (repede). **3** (Înv) Alergare. **4** Mișcare a unei ape în direcția pantei. **5** (Pex) Albie. **6** (Șîs *~ul apei*) Linia pe unde apa curge mai repede. **7-9** Scurgere de (lacrimi), puroi, (sânge). **10** (Înv; fig) Cronică. **11** Mișcare reală sau aparentă a corpurilor cerești. **12** (Fig) Interval de timp. **13** (Îlav) **În ~ul** În timpul cât durează ceva. **14** (Îlav) **În ~ de** În timp de. **15** (Îe) **A da ~ unei cereri** A rezolva o cerere. **16** Valoare în bani, la un moment dat, a unei hârtii de valoare în raport cu altă hârtie de valoare. **17** (Îs) *~ul acțiunilor* Prețul la care se vând și se cumpără acțiunile la un moment dat. **18** (Îs) *~ul bursei* Prețul la care este cotată, la un moment dat, la bursă, o hârtie de valoare, o monedă (străină) etc. **19** Putere de circulație a unei monede.
curs² *sn* [At: (a. 1804) IORGA, S. D. XII, 152 / Pl: *~uri* / E: fr ***cours***] **1** Desfășurare. **2** Urmare. **3** Evoluție a unui proces (mai ales a unei boli). **4** Expunere a unor informații de către un profesor în fața studenților etc. **5** Ciclu de lecții sau de prelegeri. **6** Oră sau ore de program destinate acestor prelegeri. **7** (Îs) ~ *seral* Curs² **(6)** care se predă seara. **8** (Îs) ~ *inferior* Clasele V-VIII ale unui liceu (în perioada interbelică). **9** (Îs) ~ *superior* Clasele IX-XII ale unui liceu. **10** Curs² **(5)** multiplicat în volum, folosit ca manual. **11** (Îs) ~ *de calificare profesională* Școală profesională de scurtă durată.
curs³ *sn* vz ***cursă²***
curs⁴, ~ă [At: PSALT. 334 / Pl: ? / E: ***curge***] **1** *sn* (Înv; îs) *Înainte-~ul* Premergător. **2** *a* (Ban; îcs) *Curs-acie-d'aia* Ca urmare.
curs⁵, ~ă *a* [At: MINEIUL (1776), 173 / Pl: *~rși*, *~e* / E: ***curge***] Scurs.
cursa *vi* [At: TDRG / Pzi: *~sez* / E: ***curs¹***] (Rar) A merge repede.
cursant, ~ă *smf* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 740 / Pl: *~nți*, *~e* / E: ***curs²*** + *-ant*] Persoană care urmează un curs² **(5)** special de scurtă durată Si: *cursist*.
cursar *sm* [At: LM / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***cursă¹*** + *-ar*] (Înv) **1-2** Bărbat care face (sau vinde) curse¹ **(1)**.
cursariu *sm* vz ***cursar***
cursă¹ *sf* [At: PSALT. SCH. 13 / Pl: *~se* / E: ns cf alb *kurthë*] **1** Dispozitiv de diferite forme pentru prinderea animalelor sălbatice. **2** Primejdie. **3** (Fig) Uneltire. **4-6** Mijloc (viclean) de a atrage, a seduce, a prinde pe cineva. **7** (Îe) **A întinde** (sau **a pune**) **cuiva o ~** A ademeni pe cineva spre a-l pune în dificultate. **8** (Îae) A pune pe cineva la încercare. **9** (Îe) **A cădea** (sau **a se prinde, a da**) **în ~** A intra într-o mare încurcătură.
cursă² *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 329 / V: ***curs*** / Pl: *~se* / E: fr ***course***] **1** Distanță parcursă regulat de un vehicul de transport în comun pe același itinerar și conform unui orar stabilit. **2** (Pex) Vehicul care parcurge o cursă² **(1)**. **3** Plată pentru o cursă² **(1)**. **4** Distanță parcursă de o piesă între punctele extreme la o mișcare rectilinie alternativă. **5** (Fam) Alergătură. **6** Întrecere sportivă care constă în parcurgerea rapidă a unei distanțe, pe un traseu dinainte stabilit (pe jos, călare, cu un vehicul etc.). **7** (Îs) *~sa înarmărilor* Efort intens de militarizare a unor state în perioada Războiului rece. **8** (D. prețuri) Creștere grăbită (și artificială).
cursă³ *sf* [At: GHICA, S. 33 / Pl: *~se* / E: ngr **κοῦρσον**] (Înv) Pastilă aromatică importată din Orient, întrebuințată pentru a parfuma camerele.
cursător, ~oare *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 101 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***curs⁴*** + *-tor*] (Înv) Curgere **(2)**.
cursier *sm* [At: (a. 1814) URICARIUL I, 205 / Pl: *~i* / P: *~si-er* / E: fr ***coursier***] (Frî) **1** Armăsar. **2** Cal de curse² **(6)**.
cursist, ~ă *smf* [At: CONTEMPORANUL IV, 82 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***curs²*** + *-ist*] (Iuz) Cursant.
cursiv, ~ă [At: ODOBESCU, S. I, 459 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***cursif***] **1-2** *a* (D. scriere sau vorbire) Curgător. **3** *a* (D. caracterele de tipar) Care imită scrisul de mână, aplecat spre dreapta Si: *italic*. **4-5** *sn, a* (Text) tipărit cu caractere de tipar cursive **(3)** Si: *italic*.

cursivitate *sf* [At: CONTEMP., Seria II, 1949, nr 120, 14 / Pl: *~tăți* / E: ***cursiv*** + *-itate*] **1-3** Caracterul fluent al scrierii, al vorbirii, al formării ideilor. **4** Aspectul cursiv (**3**) al unui text scris sau tipărit.

cursoare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 176 / Pl: *~ori* / E: ***curs***[4] + *-oare*] (Înv) **1** Curgere. **2** Curent. **3** Flux. **4** Forță.

cursor[1] *sn* [At: CADE / Pl: *~oare* / E: fr ***curseur,*** lat ***cursor***] Dispozitiv mic (de metal) care alunecă de-a lungul unei rigle sau al unei tije gradate ori care se învârtește în jurul unei piese circulare gradate, permițând citirea gradațiilor.

cursor[2] *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 187 / Pl: *~i* / E: lat ***cursor***] (Ltr) Conducător de car.

cursunoi *sn* [At: DA / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg) Umflătură ce apare, uneori, la pâine în timpul coacerii.

cursură *sf* [At: BIBLIA (1688), 81/2 / Pl: *~ri* / E: ml ***cursura***] (Îrg) **1** Curgere a apei. **2** Secreții ale unor organe ale corpului (uman) Si: *curgere, curs*[1]*, cursoare, secreție*. **3** (Ban) Diaree. **4** Bucată de pâine Vz *curs, codru, colțuc*. **5** (Fig) Durată.

cursuri *smp* [At: ARH. FOLK. IV, 221 / V: ***cor~*** / E: nct] (Reg) Curți.

cursuroaie *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Margine a acoperișului de grajd.

cursuș *sn* [At: (a. 1820) IORGA, S. D. XII, 208 / Pl: *~uri* / E: lat ***cursus***] (Trs; înv) Curs[2] (**7**).

curt, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: mg ***kurta***] (Mgm) **1-4** *smf, a* (Animal, pasăre) cu coada scurtă. **5** *sm* Urs.

curta *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~tez* / E: ***curte***] A fi plin de amabilitate pentru a câștiga simpatia, favoarea sau dragostea cuiva Si: (înv) *curtarisi, curteni*.

curtagiu *sn* vz ***curtaj***

curtaj *sn* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 10 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***courtage***] (Iuz) **1** Ocupația curtierului. **2** Remunerație acordată curtierului la încheierea unei tranzacții.

curtare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***curta***] **1-3** Încercare de a câștiga favoarea, simpatia sau dragostea cuiva Vz *curte* (**31**).

curtarisi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~sesc* / E: ***curte*** + *-isi*] (Înv) A curta.

curtarisire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***curtarisi***] (Înv) **1-3** Curtare (**1-3**).

curtat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***curta***] **1-3** Curtare (**1-3**).

curtat[2]***, ~ă*** *a* [At: UNIVERSUL, 21 I 1934, 2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***curta***] Căruia i se face curte (**31**) Si: *curtenit*.

curte *sf* [At: CORESI, EV. 107 / Pl: *~rți* / E: ml ****curtis***, fr ***cour***] **1-2** Spațiu împrejmuit în jurul unei clădiri, al unei gospodării etc. **3** (Îla) *De ~* Care trăiește pe lângă casa omului Si: *domestic*. **4** (Înv) Locuința de la țară a moșierului. **5** Palatul de reședință al unui suveran. **6** Totalitatea persoanelor cu funcții înalte la palatul unui suveran. **7-9** (Îs) *~ de casație* Instanță juridică supremă, care judecă recursurile aproape numai din punctul de vedere al formei, cu drept de casare (cu localul și/sau personalul aferent). **10-12** (Îs) *~ supremă* Instanță superioară care judecă recursurile atât în fond, cât și în formă (cu sediul și/sau personalul aferent). **13-15** (Îs) *~ de apel* A doua instanță unde se judecă recursurile făcute contra sentințelor primei instanțe (cu sediul și/sau personalul aferent). **16-18** (Îs) *~ de conturi* Instanță judiciară însărcinată cu controlul cheltuielilor publice (cu sediul și/sau personalul aferent). **19-21** (Îs) *~ cu juri* Instanță de judecată în care verdictul este dat de jurați (cu localul și/sau personalul aferent). **22-24** (Îs) *~ de fond* A doua judecată a recursului contra deciziei primei judecăți (cu localul și/sau personalul). **25-27** (Îs) *~ marțială* Instanță militară în timp de război (cu localul și/sau personalul). **28-30** (Îs) *~ constituțională* Organ superior de justiție care supraveghează aplicarea constituției în stat (cu localul și/sau personalul). **31** Omagiu măgulitor adus unei femei în semn de afecțiune, spre a-i câștiga favoarea, simpatia, dragostea Si: *curtenire*.

curtealare *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 187 / Pl: ? / E: ***cortel***] (Mar) Găzduire.

curtean, ~ă [At: VARLAAM, C. 378 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***curte*** + *-ean*] **1-2** *smf* Persoană care (îndeplinea o anumită slujbă la curtea (**5**) unui monarh sau care) făcea parte din suita unui suveran Cf *curteancă* (**1-2**). **3** *sm* Soldat care depindea de o curte domnească.

curteancă *sf* [At: ISPIRESCU, U. 12 / Pl: *~ence* / E: ***curtean*** + *-că*] **1-2** Curteană (**1-2**).

curtenesc, ~ească *a* [At: (a. 1679) IORGA, S. D. VI, 90 / V: ***~tin~*** / Pl: *~ești* / E: ***curtean*** + *-esc*] **1-2** Care provine de la curte (**5**) sau de la curtean (**1-2**). **3-4** Care aparține curții (**5**) sau curtenilor (**1-2**). **5-6** Referitor la curte (**5**) sau la curteni (**1-2**). **7-8** Specific curții (**5**) sau curtenilor (**1-2**).

curtenește *av* [At: LB / E: ***curtean*** + *-ește*] **1-2** În felul curtenilor (**1-2**).

curteneț, ~eață *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***curtean*** + *-eț*] (Îrg) **1** Iscusit. **2** Politicos. **3** Obraznic.

curteni *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 44/2 / V: (îvr) ***cor~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***curtean***] (Înv) **1** A aduce pe cineva în serviciul unei curți (**5**) (făcându-l curtean **1-2**). **2** A susține cauza cuiva (în fața unui șef). **3** A curta. **4** A face o vizită cuiva, în semn de prețuire.

curtenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 115 / Pl: *~ii* / E: ***curtean*** + *-ie*] **1** Curtoazie. **2** (Înv) Funcție la curte (**5**). **3** (Înv) Maniere de la curte (**5**).

curtenire *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 17 / V: (înv) ***cor~*** / Pl: *~ri* / E: ***curteni***] Curte (**31**).

curtenit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I 73 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***curteni***] (Înv; md. femei) Curtat[2].

curtenitor, ~oare *a, av* [At: EMINESCU, N. 29 / V: ***cor~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***curteni*** + *-tor*] **1-2** Politicos.

curtezan *sm* [At: BELDIMAN, N. P. II, 6 / V: (înv) ***~tiz~***, (pop) ***~nt, ~nț*** / Pl: *~i* / E: fr ***courtisan***] **1** Persoană care face curte (**31**) unei femei. **2** Bărbat neserios. **3-4** (Înv) Curtean (**1-2**) (lingușitor).

curtezană *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 323 / V: (înv) ***~tiz~, ~ntă*** / Pl: *~ne* / E: fr ***courtisane***] **1** Femeie de moravuri ușoare, care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil. **2** Femeie cu conduită imorală. **3** Prostituată.

curtezant *sm* vz ***curtezan***

curtezantă *sf* vz ***curtezană***

curtezanț *sm* vz ***curtezan***

curticea *sf* [At: BÎRLEA, B. I, 36 / Pl: *~cele* / E: ***curte*** + *-icea*] **1-2** Curticică (**1-2**).

curticică *sf* [At: CARAGIALE, S. 44 / Pl: *~cele* / E: ***curte*** + *-icică*] **1-2** (Șhp) Curte (**1-2**) (mică) Si: *curticea* (**1-2**), *curtișoară* (**1-2**).

curtier *sm* [At: ȘTEFĂNESCU, C. 48 / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: fr ***courtier***] (Cmț; iuz) Agent însărcinat cu vânzarea sau cumpărarea de mărfuri, încheierea unor contracte, operațiuni de bursă etc Cf *comis-voiajor, intermediar, mijlocitor*.

curtime *sf* vz ***scurtime***

curtină *sf* [At: ODOBESCU, O. III, 591 / Pl: *~ne* / E: fr ***courtine***] **1** (Mil) Zid care unește flancurile a două bastioane. **2** Fiecare dintre părțile pavilionului care înconjură un blazon regal.

curtinesc, ~ească *a* vz ***curtenesc***

curtișare *sf* [At: MARDARIE, L. 117 / Pl: nct / E: ***curte*** + *-ișare*] (Înv) Sălășluire.

curtișoară *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~re* / E: ***curte*** + *-ișoară*] **1-2** Curticică (**1-2**). **3** Palat sau conac mic, reședința de vară a unui moșier.

curtiza *vt* [At: V. HANEȘ, Ț. O. 114 / Pzi: *~zez* / E: fr ***courtiser***] (Frr) A curta.

curtizan, ~ă *smf* vz ***curtezan***

curtoazie *sf* [At: GHICA, A. 637 / V: ***~tua~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***courtoisie***] (Frm) **1** Politețe (exagerată). **2** Etichetă.

curtuazie *sf* vz ***curtoazie***

curtubeș *sm* [At: DOMBROWSKI, P. 414 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Pântăruș (*Troglodytes*).

curuelnic *sn* vz ***curelnic***

curuer *sm* vz ***curier***

curugiu *sm* [At: M. COSTIN, ap. DA / Pl: *~gii* / E: tc ***korugy***] (Tcî) **1** Soldat turc cu serviciul militar îndeplinit Si: *veteran*. **2** Invalid scutit de a merge pe front, însărcinat cu alte misiuni Si: *apt necombatant*.

curui[1] *sm* vz ***coroi***[1]

curui[2] *vi* [At: DA / Pzi: *curui* / E: net] (Reg) A curge.

curui[3] *v* vz ***croi***

curuiac *sn* [At: CHEST. II, 432/44 / V: ***~ri~*** / Pl: ? / E: net] (Reg) Coteț pentru păsări Si: *curelnic, pătuiag*.

curuială *sf* vz ***croială***

curuieriu *sm* vz ***curier***

curuitor *sm* vz ***croitor***

curul, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 44 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***curulis***] (Înv) **1** (Îs) *Edil ~* Magistrat din vechea Romă, care se ocupa cu construcțiile Vz *primar*. **2** (Îs) *Magistratură ~ă* Funcția edililor curuli (**1**). **3** (Îs) *Scaun ~* Scaun de fildeș pe care aveau privilegiul de a se așeza consulul și înalții magistrați romani.

curulă *sf* [At: PAMFILE, A. R. 189 / Pl: *~le* / E: net] (Bot; reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

curuluc *sm* [At: ȘIO, ap. DA / E: tc ***kuruluc***] (Dob; tcm) Mod de uscare a tutunului pe șire întinse și suspendate.

curumpene *sm* vz ***crumpen***

curuna *v* vz ***cununa***

curună *sf* vz ***cunună***

curund, ~ă *av* vz ***curând***

curunda *v* vz ***curânda***

curunie *sf* vz ***cununie***

curuniță *sf* vz ***cununiță***

curunzel *av* [At: ANON. CAR. / E: ***curund*** + *-el*] (Îrg) (Foarte) curând.

curuț *sm* [At: NECULCE, ap. TDRG / V: ***cruț*** / Pl: *~i* / E: mg ***kuruc***] (Îrg) **1** Ostaș răsculat din oastea lui Gheorghe Doja. **2** (Pex) Rebel revoltat contra stăpânirii maghiare Cf *lobonț*.

curuțime *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 176/37 / E: ***curuț*** + *-ime*] (Îrg; csc) **1** Armată, ceată de curuți (**2**). **2** Totalitatea curuților (**2**).

curvaleasă *sf* [At: ȘEZ. I, 76 / Pl: *~ese* / E: ct ***curvă*** + ***aleasă***] (În poezia populară) Curvă de lux, frumoasă și pricepută Si: *curvuleasă*.

curvantă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 239/2 / Pl: *~te* / E: ngr ***χορυβαντὶς***] (Grî) Preoteasă a zeiței Cybela Cf *bacantă*.

curvar *sm, a* [At: CORESI, EV. 11/7 / Pl: *~i* / E: ***curvă*** + *-ar*] (Pop) **1-2** (În morala creștină) (Bărbat) care are relații sexuale în afara unei căsătorii oficiate de biserică Si: *curvăreț* (**1-2**). **3-4** Afemeiat. **5-6** (Pex) (Bărbat) foarte potent.

curvarnic, ~ă *a* [At: CORESI, EV. 65/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***curvar*** + *-nic*] (Pop) **1** Desfrânat. **2** Curvă (**2**).

curvasalâc *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uri* / E: ***curvăsări*** + *-lâc*] (Pop) **1-5** Curvie (**1-5**).

curvaș *sm* [At: LEX. MARS. 243 / Pl: *~i* / E: mg ***kurvas***] (Pop) Curvar (**3**).

curvă [At: COD. VOR. 121/14 / E: vsl ***кγръва***] (Pop) **1-2** *sf, a* (În morala creștină) (Femeie) care întreține relații sexuale în afara unei căsătorii oficiate de biserică Si: *curvăreață* (**3-4**) Cf *curvar* (**1-2**). **3-4** *sf, a* Prostituată. **5-6** *sf, a* Adulteră. **7-8** *sf, a* Curtezană (**2**). **9** *sf* Termen injurios (adresat și bărbaților). **10** *sf* (Fig) Om cu două fețe Si: *cutră*. **11-12** *sf, a* (Pan; d. bărbați) Homosexual. **13** *sf* (În morala țărănească) Femeie care destramă o familie prin întreținerea de relații sexule cu bărbatul căsătorit, prin intrigi, seducere etc. **14** *sf* (Reg; îcs) *~va-n-târg* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **15** *sf* (Orn; reg) Pescar de mare (*Larus leucocephalus*). **16-17** *sf, a* (Pex; d. obiecte de genul feminin) Ticăloasă. **18** *a* (Reg; îs) *Fasole ~ve* Soi de fasole cu boabe jumătate roșii și jumătate albe.

curvăresc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~ești* / E: ***curvar*** + *-esc*] (Pop) **1** Specific curvarului (**3**). **2** Referitor la curvar (**3**). **3** Care aparține curvarului (**3**).

curvăreț, ~eață [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: ***curvar*** + *-eț*] (Pop) **1-2** *sm, am* Curvar (**1-2**). **3-4** *sf, af* Curvă (**1-2**).

curvări *vi* [At: HERZ. – GHER., M. IV, 252 / Pzi: *~resc* / E: ***curvar***] **1-5** A curvi (**1-5**).

curvărie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 109/1 / Pl: *~ii* / E: ***curvări*** + *-ie*] (Pop) **1** Viață depravată Si: *curvăsărie, curvie, desfrânare, prostituție*. **2** (Cer) Bordel.

curvărit *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 206/5 / E: ***curvări***] (Pop) Curvie.

curvăros, ~oasă *a* [At: HERZ. – GHER., M. IV, 252 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***curvar*** + *-os*] (Pop) Curvar (**4**).

curvăsăresc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***curvăsărie*** + *-esc*] (Pop) Curvesc (**1**).

curvăsărește *av* [At: POLIZU / E: ***curvăsărie*** + *-ește*] (Pop) Ca o curvă (**1**).

curvăsări *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~resc* / E: ***curvăsărie***] (Pop) **1-5** A curvi (**1-5**).

curvăsărie *sf* [At: MINEIUL (1776), 179/2 / Pl: *~ii* / E: ctm ***carvasara*** + ***curvie***] (Pop) **1-5** Curvie (**1-5**).

curvăsărire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***curvăsări***] (Pop) **1-5** Curvie (**1-5**).

curvăsărit *sn* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***curvăsări***] (Pop) **1-5** Curvie (**1-5**).

curvesc, ~ească *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***curvă*** + *-esc*] (Pop) **1** Specific curvei (**1**) Si: *curvăsăresc*. **2** Înșelător.

curvește *av* [At: CORESI, EV. 25/10 / E: ***curvă*** + *-ește*] (Pop) Ca o curvă (**1**).

curvet *sn* [At: DA / E: ***curvă*** + *-et*] (Pop; csc) **1** Mulțime de curve (**1**). **2** Loc, clădire etc. cu (mai) multe curve.

curvi *vi* [At: COD. VOR. 118/13 / Pzi: *~vesc* / E: ***curvă***] (Pop) **1** (În morala creștină) A avea relați sexuale în afara unei căsătorii oficiate de biserică Si: *a curvări* (**1**), *a curvăsări* (**1**), *a păcătui*. **2** A trăi în concubinaj Si: *a curvări* (**2**), *a curvăsări* (**2**), *a păcătui*. **3** A comite un adulter Si: *a curvări* (**3**), *a curvăsări* (**3**), *a înșela, a păcătui, a se spurca*. **4** A se prostitua Si: *a curvări* (**4**), *a curvăsări* (**4**). **5** A trăi în desfâu Si: *a curvări* (**5**), *a curvăsări* (**5**), *a păcătui*.

curvie *sf* [At: COD. VOR. 31/12 / Pl: *~ii* / E: ***curvă*** + *-ie*] (Pop) **1** Raport sexual între două persoane necăsătorite Si: *curvăreală, curvăsărie, curvișag, curvușag* (**1**). **2** (Prc) Concubinaj. **3** Adulter. **4** Prostituție. **5** Trai în desfrâu.

curvime *sf* [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: ***curvă*** + *-ime*] (Pop) **1** Curvet (**1**). **2** Viață de curvă (**1**).

curvișag *sn* vz ***curvușag***

curvișană *sf* vz ***curviștină***

curvișină *sf* vz ***curviștină***

curviștină *sf* [At: STANCU, D. 196 / V: ***~și~, ~șană, ~voș~*** / Pl: *~ne* / E: ***curvă*** + *-iștină*] (Pop) **1-2** (Șdp) Curvă (**1**) (urâtă, murdară, nepricepută etc.).

curvoi *sm* [At: MÂNDRESCU, L. P. 161 / Pl: *~* / E: ***curvă*** + *-oi*] (Pop) **1-2** (Pop; șdp) Curvar (**3**).

curvoștină *sf* vz ***curviștină***

curvuleasă *sf* [At: ȘEZ. I, 287 / Pl: *~ese* / E: ***curvă*** + *-uleasă*] (Pop) Curvaleasă.

curvulice [At: ANTIPA, P. / Pl: *~ici* / E: ***curvă*** + *-ulice*] (Pop) **1-2** *sf* (Șhp) Curvă (**1**) (mică și frumoasă) Si: *curvulișcă* (**1-2**), *curvuliță* (**1-2**). **3** *sf* (Dep) Curvă (**9**). **4** *a* Cam curvă (**2**). **5** *sf* (Orn) Pescar-de-mare (*Larus leucocephalus*).

curvulișcă *sf* [At: ALEXICI, L. P. 140 / Pl: ***~ște*** / E: ***curvă*** + *-ulișcă*] (Pop) **1-2** Curvulice (**1-2**).

curvuliță *sf* [At: SBIERA, P. 278 / Pl: *~țe* / E: ***curvă*** + *-uliță*] (Pop) **1-2** Curvulice (**1-2**).

curvușag *sn* [At: DA / V: ***~viș~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***kurvasag***] (Pop) **1-5** Curvie (**1-5**).

cusac *sm* vz ***cosac***

cusător, ~oare *smf* [At: CANTEMIR, IST. 252 / V: ***cos~***, (reg) ***~sut~*** / Pl: *~i, ~* / E: ***coase*** + *-tor*] (Mai ales la feminin) **1** Persoană care coase. **2** Croitor. **3** Rufăreasă. **4** Brodăreasă.

cusătorea sf [At: MAT. FOLK. 300 / Pl: *~ele* / E: ***cusător*** + *-ea*] **1-2** Cusătură (**1, 4**).

cusătoreasă sf [At: POLIZU / V: ***cos~, ~sut~*** / Pl: *~ese* / E: ***cusător*** + *-easă*] **1-4** Cusătoare (**1-4**).

cusătorie sf [At: H II, 168 / V: ***~sut~*** / Pl: *~ii* / E: ***cusător*** + *-ie*] **1-4** Meșteșugul cusătorului (**1-4**). **5** Locul unde se fac cusături (**1**) Si: *croitorie*.

cusătoriță sf [At: HERZ. – GHER., M. IV, 252 / Pl: *~țe* / E: ***cusător*** + *-iță*] **1-4** Cusătoare (**1-4**).

cusătură sf [At: DOSOFTEI, V. S. 13/1 / V: (înv) ***cos~, ~sut~, cosut~, ~st~*** / Pl: *~ri* / E: ***cusut*** + *-ură*] **1** Cusut (**1**). **2** Felul (specific) de a coase. **3** Modelul unei cusături (**1**) sau al unei broderii. **4** Locul sau materialul unde se coase Si: *cusut* (**3**). **5** Ața cu care se coase. **6** Cusut (**2**). **7** Lucrul, obiectul cusut. **8** Broderie. **9** (Fig; reg) Trăsătură (ascunsă) a firii oamenilor Cf *aluat, material, pastă*. **10** (Înv) Împunsătură.

cusciință sf vz ***conștiință***

cuschiug sn vz ***coșciug***

cuscrai sms [At: H IV, 90 / E: nct] (Reg; îcs) *De-a ~ul* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

cuscră sf [At: PRAV. MOLD. 120 / Pl: *~re* / E: ns cf *cuscru*] **1-2** (Grad de rudenie între) mama unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț Si: (înv) *cuscrie* (**5**). **3-4** (Îs) *~ra mică* (Grad de rudenie între) mama miresei în raport cu mama mirelui. **5** (Reg) Fiecare din cele două copile care, când se apropie ridicarea zestrei de pe ladă, sunt suite, cu câte o năframă în mână, și așezate lângă ladă Cf *druscă, vătășiță, vorniciță*.

cuscrenie sf [At: NEGRUZZI, S. I 281 / Pl: *~ii* / E: ***cuscru*** + *-enie*] **1** (Îvp) Cuscrie (**1**). **2** (Fam) Legătură îndepărtată (sau îndoielnică) de rudenie.

cuscret sn [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: ***cuscru*** + *-et*] (Înv; fam; esc) **1** Rude (îndepărtate) ale unui înalt funcționar, care trăiesc din bunăvoința acestuia. **2** Funcționari mărunți. **3** Subalterni.

cuscri vr [At: CALENDARIU (1814), 59/25 / Pzi: *~resc* / E: ***cuscru***] (Înv) A se încuscri.

cuscrie sf [At: PALIA (1581), 137/17 / Pl: *~ii* / E: ***cuscru*** + *-ie*] **1** Înrudire prin alianță între părinții a doi soți Si: (îvp) *cuscrenie* (**1**). **2** (Îe) **A se lega cu ~**, (înv) **a tocmi ~, a lega ~ (cu cineva)** A încuviința căsătoria dintre fiul (fiica) său (sa) și fiica (fiul) cuiva. **3** (Îe) **A fi în ~ cu** (rar, **către**) **cineva** A se încuscri. **4** (Înv; fig) Înrudire. **5** (Înv; cer) Cuscră (**1**).

cuscrior sm [At: DA / P: *~cri-or* / Pl: *~i* / E: ***cuscru*** + *-ior*] (Bot; reg) Plămânărică (*Plumaneria moitona mollisima*).

cuscrire sf [At: P. MAIOR, IST. 194/24 / Pl: *~ri* / E: ***cuscri***] **1** (Îrg) Încuscrire. **2** (Înv; fig) Înrudire.

cuscrișoară sf [At: MARIAN, NU. 65 / Pl: *~re* / E: ***cuscră*** + *-ișoară*] **1-2** Cuscră (**3-4**) mică. **3-4** (Reg; șhp) Cuscră (**1**) (dragă) Si: (reg) *cuscriță* (**1-2**), cuscruliță (**1-2**).

cuscrișor sm [At: MARIAN, NU. 65 / Pl: *~i* / E: ***cuscru*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Cuscru (**1**) (drag) Si: (reg) *cuscrulet* (**1-2**). **3** Cuscru (**4**). **4** (Bot; reg) Mierea-ursului (*Pulmonaria angustifolia*). **5** (Bot; reg) Mierea-ursului (*Pulmonaria montana* ssp *melissima*). **6** Mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*). **7** Mierea-ursului (*Pulmonaria rubra*).

cuscriță sf [At: MARIAN, NU. / Pl: *~țe* / E: ***cuscră*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Cuscrișoară (**1-2**). **3-4** (Reg; șhp) Cuscrișoară (**3-4**).

cuscru sm [At: PRAV. MOLD. 120/21 / Pl: *~ri* / E: ml ***consoc(e)rum***] **1-2** (Grad de rudenie între) tatăl unuia dintre dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț. **3** (Lpl) Părinții unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț. **4** (Îs) *~ mare* Socru mare. **5** (Îs) *~ mic* Socru mic. **6** (Reg; imp) Frații mirelui în raport cu părinții miresei și cu frații și surorile acesteia. **7** (Pex) Rudă prin alianță Si: (pop) *cumătru*. **8** (Reg) Tânăr care însoțește mireasa din partea mirelui Si: (înv) *chemător*, (reg) *terfar, vătaf, vornicel*. **9** (Trs; pex) Nuntaș. **10** (Trs; îe) **A se duce în ~ri** A se duce la nuntă (sau cu nuntașii). **11** (Reg) Pețitor la fată. **12** (Îvr) Complice. **13** (Bot; reg) Mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*).

cuscrulet sm [At: JIPESCU, ap. HEM 2039 / Pl: *~i* / E: ***cuscru*** + *-ulet*] (Reg; șhp) **1-2** Socru mic. **3-4** Naș de cununie.

cuscruliță sf [At: JIPESCU, O. 131 / Pl: *~țe* / E: ***cuscră*** + *-uliță*] **1-2** (Reg) Cuscrișoară (**1-2**). **3-4** (Reg; șhp) Cuscrișoară (**3-4**).

cuscutacee sf [At: DN[3] / P: *~ce-e* / E: fr ***cuscutacées***] **1** (Lpl) Familie de plante parazite având ca tip cuscuta. **2** Plantă din familia cuscutacee (**1**).

cuscută sf [At: BARCIANU / Pl: *~te* / E: fr ***cuscute***] (Bot; reg) Torțel (*Cuscuta epitymum*).

cusitor sn vz ***cositor[1]***

cusitoriu sn vz ***cositor[1]***

cusniță sf vz ***cușniță[1]***

cusoi sn vz ***cosoi***

cusotor sn vz ***cositor[1]***

cuspidă sf [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***cuspide***] **1** Formație anatomică terminată printr-un vârf ascuțit. **2** (Bot) Ghimpe.

cust sms [At: VARLAAM, C. 277/2 / E: ***custa***] (Îrg) **1** Viață. **2** Trai.

custa[1] [At: (a. 1579) IORGA D. B. 3 / V: ***cos~, cușta, gu~*** / Pzi: *cust* / E: ml ***consto, ~are*** cf *consta, costa*] **1** *vi* (Îrg) A trăi. **2** *vi* (Îrg) A exista. **3** *vi* (Îrg) A dăinui. **4** *vi* (Ltî) A consta. **5** *vt* (Îrg; subiectul e Dumnezeu) A ține în viață.

custa[2] *v* vz ***costa***

custare sf [At: ȘINCAI, HR. III 285/8 / Pl: *~tări* / E: ***custa[1]***] (Îrg) **1** Viață. **2** Trai.

custat, ~ă a [At: P. MAIOR, IST. 26/22 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***custa***] (Îrg) Trăit.

custător, ~oare a vz ***costător***

custod sm vz ***custode***

custode sm [At: MARDARIE, L. 10 / V: (înv) ***~od, ~diu*** / Pl: *~ozi* / E: fr ***custode***, lat ***custos, -odis***] **1** (Iuz) Paznic. **2** Persoană însărcinată cu paza și cu păstrarea unor bunuri (mobile) la muzeu, la bibliotecă etc. **3** (Jur) Persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru. **4** Cuvânt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă, sub ultimul rând, și repetată la începutul paginii următoare, pentru a arăta ordinea colilor și a paginilor manuscriselor Si: *custos*.

custodi vtr [At: ARISTIA, PLUT. / Pzi: *~desc* / E: ***custode***] **1-2** (Înv) A (se) păzi (cu o custodie **1**).

custodia vt [At: DA / Pzi: *~diez* / E: ***custode***] (Înv) **1-2** Custodi (**1-2**).

custodie sf [At: VARLAAM, C. 126/2 / A: (înv) *~tod~* / Pl: *~ii* / E: lat ***custodia***] **1** (Înv) Corp de gardă (format din o sută de oameni) Si: (înv) *steag, strajă*. **2** (Înv) Paznic. **3** (Jur) Pază, păstrare (și administrare) a unui obiect (pus sub sechestru) Si: (îvr) *custozie*.

custodiu sm vz ***custode***

custor sn vz ***cositor[1]***

custoră sf vz ***custură[1]***

custori v vz ***cositori***

custorire sf vz ***cositorire***

custos sms [At: BV I 23 / E: lat ***custos***] (Ltr) Custode (**4**).

custozie sf [At. SBIERA, F. S. 299 / Pl: *~ii* / E: ***custodi*** + *-ie*] (Nob) Custodie (**3**).

custura vt [At: COMAN, GL. / Pzi: nct / E: ***custură***] (Reg) A bate (tare) pe cineva.

custură[1] sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: (reg) ***~re, ~toră***, (prin apropiere de *cusătură*) ***~sut~*** / Pl: *~ri*, (rar) *~re* / E: nct] **1-2** (Pop) (Lamă sau) tăiș de cuțit. **3** (Înv) Placă de metal. **4** (Pop; spc) Fierul coasei. **5** (Reg) Ferăstrău pentru scânduri. **6** (Pop; pex) Pânza ferăstrăului de la joagăr. **7** (Pop) Cuțit rudimentar (fără plăsele). **8** (Pop; pgn) Cuțit. **9** (Pop) Briceag. **10** (Pop) Tăiș de cuțit foarte ruginit. **11** (Pop) Cuțit care nu taie bine Si: (reg) *bleau[2], cioarsă*. **12** (Pop; pex) Daltă. **13** (Pop; pex) Parte a plugului prin care acesta se strânge. **14** (Pop) Fierul lat de la plug. **15** (Pop; pan) Unealtă cu care se curăță, se căpăcesc și se scot fagurii din stup. **16** (Reg; spc) Cuțit cu care se taie capetele cercurilor la butoi. **17** (Pop; spc) Cuțit de cizmărie. **18** (Reg; pan) Creastă de munte stâncoasă, zimțată, specifică epocii glaciare. **19** (Ban; pex; ssp) Persoană înclinată spre furt.

custură[2] *sf* vz ***cusătură***

custurar *sm* [At: REV. CRIT. III, 121 / Pl: *~i* / E: ***custură*** + *-ar*] (Reg) Borfaș.

custure *sf* vz ***custură***

custurice *sf* [At: MARIAN, D. 55 / Pl: *~ici* / E: ***custură*** + *-ice*] (Reg) Cuțit mic cu un singur tăiș.

custuroi *sn* [At: CHEST. II, 122/294 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc gol în peretele caselor de lemn de la țară, destinat cuptorului de pâine.

custuros, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, V. 156 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***custură*** + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Costeliv. **2** Firav.

cusur *sn* [At: (a. 1782) IORGA, S. D. XII, 104 / Pl: *~uri* / E: tc ***kusur***] **1** (Înv) Lipsă din ceva. **2** (Înv) Rămășiță. **3** (Înv; spc) Rest (dintr-o sumă de bani datorată). **4** (Înv; d. o sumă de bani; îla) **Rămas ~** În restanță. **5** (Înv; d. o sumă de bani datorată; îla) **Fără ~** Integral. **6-7** (Fig; îljv) Desăvârșit. **8** (Fig) Imperfecțiune. **9** (Fig) Defect. **10** (Fig) Slăbiciune. **11** (Fig) Viciu. **12** (Înv; fig) Vină. **13** (Înv; îe) **A nu face ~** A face neapărat ceva.

cusurae *sf* vz ***cursuroaie***

cusuraș *sn* vz ***cosoraș***

cusură *sf* [At: CHEST. II, 113/386 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Cosoroabă. **2** Buiandrug.

cusurău[1] *sn* [At: CABA, SĂL., ap. DA / Pl: *~raie* / E: ***cosor*** + *-ău*] (Reg) Cuțit (mare) de tâlhar.

cusurău[2] *sn* vz ***cosărău***

cusuree *sf* vz ***cursuroaie***

cusurgioaică *sf, a* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***cusurgiu*** + *-oaică*] (Fam) **1-2** (Femeie) cusurgie (**1-4**).

cusurgiu, ~ie *smf, a* [At: PAS, L. I 92 / Pl: *~gii* / E: ***cusur*** + *-giu*] (Fam) **1-2** (Persoană) înclinată să găsească cusururi (**9-11**) la orice. **3-4** (Persoană) care are chef de ceartă.

cusut[1] *sn* [At: CREANGĂ, A. 62 / V: (reg) ***cos~*** / Pl: *~uri* / E: ***coase***] **1** Fixare a părților unui articol vestimentar sau a unui petic, a unui nasture etc, trecând prin ele un fir de ață cu ajutorul unui ac Si: *coasere* (**1**), *cusătură* (**1**). **2** Operație de prindere prin coasere a unor țesături sau bucăți de piele Si: *coasere* (**2**), *cusătură* (**6**). **3** (Reg; ccr) Cusătură (**6**). **4-5** (Pan) Asamblare prin sudare sau prin nituire a materialelor metalice. **6** (Îs) *Mașină de ~* Mașină folosită pentru coaserea confecțiilor, a încălțămintei etc.

cusut[2]***, ~ă*** *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 28 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***coase***] **1** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Fixat cu un fir de ață cu ajutorul acului. **2** (Îlav) **~ cu ață albă** Cu falsitate vizibilă. **3** Brodat. **4** (Reg) Fixat în cuie. **5** (Reg) Foarte răcit.

cusutor[1] *sn* vz ***cositor***

cusutor[2]***, ~oare*** *smf* vz ***cusător***

cusutoreasă *sf* vz ***cusătoreasă***

cusutorie *sf* vz ***cusătorie***

cusutoriu *sn* vz ***cositor***[1]

cusutură *sf* vz ***cusătură***

cuș[1] *i* [At: T. PAPAHAGI, ap. DA / E: nct] Strigăt cu care se alungă câinele Si: *cuș-chi, marș, ni*.

cuș[2] *i* [At: DA ms / E: ns cf ger *kusch*] Exclamație prin care se liniștesc vitele la muls Cf *ceas*.

cușac *sn* [At: (a. 1791) ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: tc ***kuşak***, bg **кушак**, ***kušak***] **1** Piesă de lemn cu secțiune pătrată sau dreptunghiulară, folosită în construcții. **2** (Înv) Riglă.

cușalâc *sn* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / Pl: *~uri* / E: ***cușac*** + *-lâc*] **1** Mulțime de cușacuri. **2** Stinghie folosită pentru corăbii.

cușăr *sf* vz ***cușer***

cușâi *v* vz ***cușei***

cușban *sn* vz ***gujban***

cușbă *v* vz ***cujbă***

cușcai *sn* [At: DA / V: (reg) *~e sf* / Pl: ? / E: ns cf *cușca*] **1** Instalație simplă (ca un jgheab) pentru scoaterea lemnului de foc din pădurile de munte. **2** (Reg) Săniuță de lemn pe care se coboară lemnele de foc (după ce au fost fasonate) din pădurile de munte.

cușcaie *sf* vz ***cușcai***

cușcă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I A 9/23 / V: ***cru~*** / Pl: *~ști* / E: ucr **кушка**] **1-2** Adăpost mic, în formă de căsuță sau de cutie, cu sau fără gratii, în care se adăpostesc sau se capturează animale, păsări etc. **3** Cort, chioșc sau frunzar în care mănâncă evreii la sărbătoarea Sukoth. **4** Un fel de grătar de nuiele în care se bate porumbul Si: *coteț, leasă, leșoi*. **5** (Pan; fig) Casă mică, strâmtă Si: *colibă*. **6** (Pan; fig) Încăpere strâmtă. **7** Încăpere mică, sub nivelul scenei, rezervată sufleorului în timpul spectacolului.

cuș-chi *i* [At: DA / V: ***~ti-chi, cuști, cuș*** / E: mg ***kuss ki***, ger ***kusch-di(ch)***] (Mgm) Marș!

cușchebap *sn* [At: URECHE, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: tc ***kuš-kebaby***] (Trî) Chebap.

cușchie *sf* [At: I. CR. XII, 44 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Par care servește drept pârghie.

cușchiricos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg; d. oameni) Senzual.

cușchiță *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A 9 / Pl: *~țe* / E: ***cușcă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cușculiță (**1-2**).

cușciucă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă din familia cuscutacee (*Cuscuta epilinium*) Si: (reg) *iniță*.

cușciuga *vr* [At: CHEST. II, 388/64 / Pzi: 3 *~ugă* / E: ns cf *cuștiuba*] (Reg; d. varul sau tencuiala de pe pereți) A se coșcovi.

cușculie *sf* [At: CHEST. II, 298/263 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ***cușcă***] (Reg; pbl) Odaie mică.

cușculiță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***cușcă*** + *-uliță*] **1-2** Cușcă (mică) Si: *cușchiță* (**1-2**).

cușcuș *sns* [At: ȘIO / E: tc ***kuš-kuš*** cf fr *couscous*] (Înv) **1** Pastă făinoasă în bobițe pentru supă, ca garnitură la carne etc. **2** (Bot; îc) **~ roșu** Ciupercă din familia amanitacee (*Amanita rubescens*).

cușcuț *sn* [At: H VII, 172 / E: nct] (Reg) Fel de mâncare nedefinit mai îndeaproape Cf *cușcuș*.

cuședea *vrim* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 51 / Pzi: 3 *cușede* / E: *cu-* + ***ședea***] (Reg) A se cuveni.

cușei *vti* [At: ȚIPLEA, P. P. / V: ***~șâi*** / Pzi: *~esc* / E: ucr **кушеи**] (Ucm) A bea puțin.

cușer, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1537 / V: ***~șăr, coșăr, cușe*** / E: eb ***kâscher***] **1** (D. mâncăruri și băuturi; în practica religiei mozaice; îoc *trif*) Pregătit după ritual. **2** (Rar) Curat. **3** (Fam) Lefter. **4** (Fam; fig) Foarte bun.

cușercuță *sf* vz ***coșărcuță***

cușetă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***couchette***] **1** Pat pentru o persoană amenajat, special, în cabinele vagoanelor de dormit sau de pe vapor. **2** (Pex) Cabină în care se află unul sau mai multe paturi.

cușinie *sfp* [At: GRAIUL II, 12 / E: nct] (Reg) Fundul căruței.

cușlă *sf* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Cușcă.

cușlui *vti* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: cușlă] **1-2** (Reg) A căuta cu atenție (în cușlă) hrană sau obiecte folositoare Si: (reg) *a coteli*.

cușman [At: MAT. FOLK. 193 / Pl: *~e* / E: ***cușmă*** + *-an*] (Reg) Căciulă mare.

cușmar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***cușmă*** + *-ar*] (Reg) Căciular.

cușmă *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***cujmă, cucimă, cugimă*** / Pl: *~me* / E: vsl **кѹшма**] **1** (Reg) Căciulă de blană (de miel). **2** (Reg; îs) *~ cu urechi* Căciulă fără vârf, cu două prelungiri laterale care acoperă urechile (și se leagă sub bărbie). **3** (Reg; îe) **A avea casa sub ~** A fi foarte sărac. **4** (Reg; îe) **A umbla** (sau **a se ruga**) **cu ~ma-n mână** A se umili. **5** (Reg; îe) **A-i ieși cuiva părul prin ~** A fi foarte sărac. **6** (Nob; îs) *~ frigiană* Bonetă frigiană. **7** (Înv; îs) *~ de noapte* Tichie. **8** (Reg) Pătură groasă de lână. **9** (Reg; spc) Pătură groasă de lână, terminată printr-o glugă (care se încheie sub bărbie) și pe care o poartă mai ales păstorii peste alte haine, ca să-i apere de ploaie. **10** (Reg; spc) Țesătură groasă de canură sau de păr de

capră în care se învelesc copiii mici peste scutece. **11**(Bot; șîs) *~ma șarpelui* Bureți de pădure nedefiniți mai îndeaproape Cf *pălăria șarpelui*. **12** (Reg) Ciocanul care ține ițele și brâgla la războiul de țesut.

cușmelie *sf* vz ***coșmelie***

cușmete *sm* [At: VÎRCOL, V. / V: ***cujm~*** / Pl: *~eți* / E: ns cf tc *kusmet*] **1-2** (Olt) Bucată (de pâine sau de mămăligă) Si: (reg) *bucătură, calup, codru, șucap*.

cușmuliță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***cușmă*** + *-uliță*] **1-2** (Reg; șhp) Cușmă (mică) Si: *cușmuță* (**1-2**).

cușmuță *sf* [At: MARIAN, NA. 407 / V: ***cujm~*** / Pl: *~țe* / E: ***cușmă*** + *-uță*] (Reg; șhp) **1-2** Cușmuliță (**1-2**). **3** (Reg) Cușmă (**1**) mică, pentru copii. **4** (Bot; Buc; șîs) *~ brumărie* Steluță (*Erigeon acer*).

cușniță[1] *sf* [At: GORJAN, H. II, 166 / V: (reg) ***cujn~, gujn, cuzn~*** / Pl: *~țe* / E: bg **кушница**] (Reg) **1** Vatră (de piatră) pe care lucrează fierarul sau potcovarul și pe care își așază uneltele de lucru. **2** (Pex) Fierărie. **3** Topitoare de fier. **4** Fabrică de cuie. **5** Foc mare. **6** (Îla) **Ca la ~** Murdar. **7** Unealtă a dulgherului sau a rotarului Si: (reg) *cobâlă, corniță, scaun de înspițat*.

cușniță[2] *sf* ***coșniță***

cușta *v* vz ***custa***

cuști *i* vz ***cuș-chi***

cuști-chi *i* vz ***cuș-chi***

cuștiință *sf* vz ***conștiință***

cuștireață *sf* vz ***costereață***

cuștiuba *vr* [At: VICIU, GL. / Pzi: nct / E: nct] (Reg; d. pâine) A se coji.

cuștiubeț *sn* [At: CHEST. II, 194/367 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Firidă.

cuștiuli *vi* vz ***cuștuli***

cuștuleț *sn* [At: VAIDA / V: (înv) ***~iu*** / E: ***cuștiuli*** + *-eț*] (Trs; mgm) **1** Gustare. **2** (Ccr) Mâncare sau băutură destinată a fi gustată pentru precizarea gustului Si: (reg) *gustare*.

cuștulețiu *sn* vz ***cuștuleț***

cuștuli *vi* [At: CABA, SĂL. 96 / V: ***coștoli, ~tiuli, ~lui*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***kostolni***] (Trs; mgm) A gusta.

cuștului *v* vz ***cuștuli***

cușug *sn* [At: ALRM II/I h 296 / Pl: ? / E: nct] (Mol) **1** Corfă[2]. **2** Coșciug.

cut[1] *sn* [At: (a. 1695) IORGA, S. D. VI, 143 / V: ***cot*** / Pl: *~uri* / E: ucr **кут**] (Buc; Mol) **1** Mahala. **2** Cătun.

çut[2] *sm* [At: DR. V, 180 / Pl: (nob) *cuți* / E: bg **куць**] Cal șchiop.

cuta [At: I. P. VOITEȘTI, ap. DA / Pzi: *~tez* / E: ***cută***] **1** *vt* A încreți un material textil, a plia, a drapa. **2** *vr* (D. scoarța pământului) A suferi o cutare[2] (**2**). **3** *vr* (D. piele, mai ales d. cea de pe obraz) A se rida. **4** *vr* (Pex; d. oameni) A îmbătrâni.

cutanat, ~ă *a* [At: PARHON, B. 177 / V: ***~neu, ~nee*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***cutané***] **1** Referitor la piele. **2** Care provine de la piele. **3** Care aparține pielii. **4** Specific pielii. **5** (D. tratamente medicale) Care se aplică pe piele. **6** (Îs) *Țesut ~* Dermă.

cutaneic, ~ă *a* [At: DEX–S / P: *~ne-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***cutaneu*** + *-ic*] **1-4** Cutanat (**1-4**).

cutaneu, ~ee *a* vz ***cutanat***

cutare[1] [At: VARLAAM, C. 368 b / E: ml ***eccu-talis***] **1-2** *pnh, anh* (Numele unei persoane) care nu este de dorit sau nu este necesar să fie cunoscută Si: *cutarete* (**1-2**). **3** *pnh* (Repetat) Unul ... altul, acesta ... acela.

cutare[2] *sf* [At: SĂM. VI, 72 / Pl: *~tări* / E: ***cuta***] **1** Încrețire. **2** Proces de îndoire a stratelor și de formare a cutelor sub acțiunea mișcărilor scoarței terestre. **3** Zbârcire. **4** (Pex) Îmbătrânire.

cutarete *pnh, anh* [At: VAIDA / V: ***~rite, ~arte*** / E: ***cutare***[1] + *-ete*] **1-2** Cutare[1] (**1-2**).

cutarite *pnh* vz ***cutarete***

cutarte *pnh* vz ***cutarete***

cutat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 130 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cuta***] **1** Încrețit. **2** (D. straturile de pământ) Îndoit sub acțiunea forțelor tectonice. **3** (D. piele) Zbârcit. **4** (D. oameni; pex) Îmbătrânit.

cută *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: bg **кута**] **1** Îndoitură (adâncă) într-un obiect de îmbrăcăminte Si: *creț*[2], *fald, încrețitură, pliu*. **2** Urmă, dungă rămasă pe o țesătură, pe o hârtie etc, în locul unde au fost îndoite. **3** Încrețitură a scoarței pământului sub acțiunea forțelor tectonice. **4** Rid.

cutăi *vt* [At: DA / Pzi: nct / E: mg ***kutatni***] (Reg) **1** A cotrobăi (prin oale). **2** A curăța.

cutărică *pnh* [At: TDRG / E: ***cutare***[1] + *-ică*] **1-2** (Șhp) Cutăriță (**1-2**).

cutăriță *pnh* [At: TEODORESCU, P. P. 390 / E: ***cutare***[1] + *-iță*] **1-2** (Șhp) Cutare[1] (**1**).

cutcubețe *sm* vz ***curcubetă***

cutcudaț *i* vz ***cotcodac***

cutcudăci *v* vz ***cotcodăci***

cutcudăi *vi* [At: STĂNCESCU, B. 286 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) Cotcodăci.

cutcudeța *vi* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~țez* / E: ***cutcudaț***] (Reg) A cotcodăci (**1**).

cutcudețătură *sf* [At: GR. S. VI, 156 / Pl: *~ri* / E: ***cutcudeța*** + *-tură*] Cotcodăceală.

cutcui *vi* [At: H I, 22 / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg; d. curcă) A scoate sunete caracteristice speciei Si: *a bolborosi*.

curcura *vi* [At: H XVII, 425 / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg) A cotcodăci (**1**).

cutcurechi *sm* vz ***cucurigu***

cutcureși *vi* [At: H V 274 / Pzi: *~șesc* / E: nct] A cotcodăci (**1**).

cutcureza *v* vz ***cotcorezi***

cutcurezare *sf* vz ***cotcorezire***

cutcurica *v* vz ***cucuriga***

cutcurig *sm* vz ***cucurig***

cutcuriga *v* vz ***cucuriga***

cutcurigi *v* vz ***cucuriga***

cutcurigu *i* vz ***cucurigu***

cutcurigui *vi* [At: DA / Pzi: *cutcurigui* / E: ***cutcurigu***] A cucuriga.

cute[1] *av* [At: BELDIMAN, N. P. II 86 / E: nct] Câte.

cute[2] *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 173 / V: ***~tie*** / Pl: *~, cuți* / E: ml ***cos, cotis***] **1** Piatră de gresie folosită pentru ascuțit uneltele tăioase Si: *acer*. **2** Miezul apătos și cleios, având forma unei dungi, din pâinea necoaptă bine Si: *clisă, slănină*. **3** Albie naturală pe coasta unui deal Cf *canal, șanț, ududui*.

cute[3] *sf* [At: PAMFILE, J. II 327 / Pl: nct / E: nct] (Pop) Parte a cimpoiului făcută din soc și introdusă în carabă.

cute[4] *sf* [At: I. CR. V, 152 / Pl: nct / E: nct] (Buc) Tutun de pipă din frunze întregi.

cuter *sn* [At: DA ms / S: (**3**) *cutter* / P și: *catăr* / Pl: *~e* / E: eg, fr ***cutter***] **1** Ambarcație mică, construită din lemn, acționată mecanic sau cu pânze, cu un singur catarg și cu bompres, având formă alungită pentru a se deplasa rapid, folosită în sport sau pentru pescuit. **2** Mașină de tocat, folosită la fabricarea mezelurilor. **3** Cuțit special pentru tăiat hârtie Si: *cuțit* (**10**).

cuterizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***Cuter***] Sistem de clasare și de depozitare a cărților în biblioteci după criteriul clasificării zecimale, iar în cadrul acesteia, în ordinea alfabetică a autorilor și a titlurilor pentru cărți anonime.

cutez *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: drr ***cuteza***] (Nob) Cutezanță.

cuteza *vti* [At: COD. VOR. 49/7 / Pzi: *cutez* / E: lp ***cottizare***] **1** (Îoc *a se teme*) A îndrăzni. **2** A se încumeta. **3** A înfrunta.

cutezanță *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL I, 180 / Pl: *~țe* / E: ***cuteza*** + *-anță*] **1** Îndrăzneală. **2** Încumetare. **3** Înfruntare.

cutezare *sf* [At: COD. VOR. 81/I / Pl: *~zări* / E: ***cuteza***] **1-3** Cutezanță (**1-3**).

cutezat, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 95/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cuteza***] **1** *a* (D. oameni) Îndrăzneț. **2-3** *a, av* (D. fapte) Curajos.

cutezător, ~oare *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I 21 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cuteza*** + *-tor*] **1-6** (Persoană) care cutează (**1-3**).

cuti *i* vz ***coti***[1]

cuticular, ~ă** a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***cuticulaire] **1** Care aparține cuticulei **(1)**. **2** Specific cuticulei **(1)**. **3** Referitor la cuticulă **(1)**. **4** Care provine de la cuticulă **(1)**.

cuticulă** sf* [At: DEX[2] / Pl: *~le* / E: fr ***cuticule, lat ***cuticula***] **1** Strat subțire și rezistent care acoperă și protejează suprafața unei celule epiteliale. **2** Partea superficială, chitinoasă, a tegumentului la artropode, servind drept schelet extern. **3** Strat ceros la suprafața fructelor, a frunzelor și a tulpinilor tinere.

cutie[1]** sf* [At: (a. 1799), ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***kuty, ngr ***χουτί***] **1** Obiect de lemn, de carton, de metal etc. în formă de cub, de paralelipiped etc., gol în interior, în care se păstrează sau se protejează diverse lucruri. **2** (Îlav) **Scos ca din ~** Foarte îngrijit îmbrăcat sau prezentat. **3** (La jocul „capra"; îe) **Capul la ~** Ferește-ți capul, proptindu-l în piept. **4** (Fig; îae) Fii prudent! **5** (Îs) *~ de scrisori* (sau *poștală*) Cutie specială, plasată pe stradă de către organele poștale, în care expeditorii introduc scrisorile. **6** (Îas) Cutie particulară în care factorii poștali depun corespondența adusă la domiciliu. **7** Aparat, dispozitiv, organ etc. care are forma unei cutii **(1)**. **8** (Îs) *~ de rezonanță* Lădița ce se adaugă diapazonului pentru a întări sunetul. **9** (Îs) *~ de viteze* Dispozitiv special, cu trepte de viteză, care permite ușurarea sarcinii motorului. **10** (Îs) *~ craniană* Cavitate osoasă în care se află creierul Si: *craniu, țeastă*. **11** (Spc) Sertar. **12** (Înv) Casă[2] **(1)** de bani Si: *casetă* **(1)**. **13** (Îs) *~ia milelor* (rar *de milostenie*) Casetă în care se strângeau milosteniile pentru săraci. **14** (Îe) **A umbla cu ~ia** A cerși. **15** (Spc) Coșul teascului. **16** Cutia presei de ulei. **17** *~cartotecă* Cutie în care se țin fișele de bibliotecă. **18** Ladă în care pune hingherul câinii prinși. **19** (Înv; îe) **A umbla cu ~a** A cerși pentru biserici. **20** (Îe; d. copii părăsiți) **A fi de la ~** A proveni de la orfelinat. **21** (Complinit prin „de copii", „de prunci" sau „de creștere") Leagăn de copii.

***cutie[2]** sf* [At: ALRM II/I h 224 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Colivă.

cutie[3]** sf* vz ***cute[2]

cutie[4]** sf* vz ***cutnie

cutier** sm* [At: POLIZU / P: *~ti-er* / Pl: *~i* / E: ***cutie + *-(i)er*] **1** (Înv) Perceptor. **2** (Iuz) Vânzător ambulant de mărunțișuri Si: *cercelar, mămular, tolbaș*. **3** Casier.

cutină** sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ne* / E: fr ***cutine] Substanță impermeabilă secretată de cuticula **(3)** vegetalelor.

cutinizare** sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: fr ***cutinisation] Impregnare a țesuturilor vegetale cu cutină.

cutioară** sf* [At: ODOBESCU, S. III, 24/7 / P: *~ti-oa~* / Pl: *~re* / E: ***cutie + *-oară*] **1-2** Cutiuță **(1-2)**.

cutiori** sn* vz ***cuptor

cutireacție** sf* [At: DEX[2] / P: *~re-ac~* / Pl: *~ii* / E: fr ***cutiréaction] Test care constă în provocarea unei reacții cutanate inflamatorii, utilizat pentru diagnosticarea diferitelor boli.

***cutiță** sf* [At: BARONZI, L. 94/ Pl: *~țe* / E: cf ucr *кутец*] (Pes) Gura lesei de pescuit Si: *coș* Cf *coteț*.

cutiu** i* vz ***coti[1]

cutiugă** sf* vz ***cotigă

cutiuță** sf* [At: NEGRUZZI, O. I, 208 / P: *~ti-u~* / Pl: *~țe* / E: ***cutie + *-uță*] **1-2** (Șhp) Cutie **(1)** (mică) Si: *cutioară* **(1-2)**.

cutne** sf* vz ***cutnie

cutni** sf* vz ***cutnie

cutnie** sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I 201 / V: (înv) ***~ni, ~ne, cutie / Pl: *~ii* / E: tc ***kutni***] (Înv) **1** Țesătură din mătase și bumbac. **2** (Lpl) Feluri de cutnie **(1)**.

cutorțel** sm* vz ***torțel

cutră** sf* [At: ISPIRESCU, ap. CADE / Pl: *~re* / E: bg ***кутра, ngr ***κοῦτρα***] (Pfm) **1** Codoașă. **2** Persoană fățarnică și rea Cf *lichea, secătură*.

cutrămura** v* vz ***cutremura

cutreier** sn* [At: EMINESCU, P. 251 / P: *~tre-ier* / V: (reg) ***~rier / E: dr ***cutreiera***] (Rar) Cutreierare.

cutreiera [At: DOSOFTEI, V. S. 61/1 / V: (reg) ***~ri~***, (rar) ***~riira*** / Pzi: *cutreier* / E: ml ***contribulo, -are*** cf *a treiera*] **1-2** *vt* A colinda (în lung și în lat). **3** *vi* (Pex) A hoinări. **4** *vt* A frecventa. **5** *vt* (Nob) A se perinda. **6** *vr* (Rar) A se strecura. **7** *vt* A străbate.

cutreierare** sf* [At: DA / Pl: *~rări* / E: ***cutreiera] **1** Colindare. **2** Frecventare. **3** Perindare.

cutreierat[1]** sn* [At: RUSSO, S. 102 / E: ***cutreiera] **1** Colindare. **2** Frecventare. **3** Perindare.

cutreierat[2], ~ă** a* [At: SADOVEANU, M. 107 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cutreiera] **1** Colindat. **2** Frecventat.

cutreierător, ~oare [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***cutreiera*** + *(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care cutreieră **(1)**. **3** *sm* (Sst) Aventurier.

cutreierătură** sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 61/1 / Pl: *~uri* / E: ***cutreiera + *-tură*] **1-3** Cutreierare **(1-3)**.

cutremur [At: PSALT. 3 /5 / Pl: *~e*, (înv) *~uri, ~i sm* / E: dr ***cutremura***] **1** Zguduitură. **2** (Șîs) *~ de pământ* Mișcare puternică și bruscă, verticală, orizontală sau de torsiune a scoarței pământului, provocată de dislocări subterane, de erupții vulcanice etc. Si: *seism*, (înv) *cutremurare* **(4)**, (pop) *cutremurat[1]* **(4)**, *cutremurătură* **(4)**. **3** (Fig) Înfiorare. **4** (Fig) Groază. **5** (Fig) Panică.

cutremura** vtr* [At: PSALT. 114/4 / V: ***~trăm~, ~trim~ / Pzi: *cutremur* / E: ml ****contremule, -are*** cf *tremura, cutremur*] **1-2** A tremura sau a face să tremure, să se zguduie. **3-4** A (se) înfiora. **5-6** (Pex) A (se) îngrozi. **7-8** (D. pământ) A (se) zgudui din cauza unui cutremur **(2)**.

cutremurare** sf* [At: MARDARIE, L. / Pl: *~rări* / E: ***cutremura] **1** Zguduitură. **2** Înfiorare. **3** Groază. **4** (Înv) Cutremur **(2)**. **5** Panică.

cutremurat[1]** sn* [At: MARDARIE, L., ap. DA / Pl: (nob) *~uri* / E: ***cutremura] **1-4** Cutremurare **(1-4)**.

cutremurat[2], ~ă** a* [At: CORESI, EV. 282/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cutremura] **1** Zguduit. **2** Înfiorat. **3** Înspăimântat. **4** (D. pământ) Zguduit din cauza unui cutremur **(2)**.

cutremurător, ~oare** a, av* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***cutremura + *-(ă)tor*] **1-2** Înfiorător. **3-4** Groaznic.

cutremurătură** sf* [At: DA / Pl: (nob) *~ri* / E: ***cutremura + *-(ă)tură*] **1-4** Cutremurare **(1-4)**.

cutrier** sn* vz ***cutreier

cutriera** v* vz ***cutreiera

cutrierătură** sf* vz ***cutreierătură

cutriira** v* vz ***cutreiera

cutrimura** v* vz ***cutremura

cutropi** v* vz ***cotropi

***cutrubau** sn* [At: ALRM II/I h 399 / Pl: *~aie* / E: nct] (Reg) Cotlon.

cutrubătură** sf* vz ***codobatură

***cutrui** vi* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~iesc* / E: cf *cutră*] (Reg) A umbla din loc în loc cu scopul de a face rău Cf. *cutră* **(2)**.

cutruli** v* vz ***cutrului.

cutrului** vti* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / V: *~li* / Pzi: *~iesc* / E: mg ***kotorni cf *cotrobăi, cotârli, cutruzui*] (Reg) A cotrobăi.

cutrupi** v* vz ***cotropi

cutrupiș** sn* [At: DR. IV, 472 / Pl: *~uri* / E: ***cutrupi + *-iș*] (Reg) Acoperiș al casei.

cutruță** sf* vz ***cotruță.

cutruzui** vti* [At: ȘEZ. XVIII, 197 / Pzi: *~iesc* / E: mg ***kotorázni] (Mgm; Trs; Mol) A cotrobăi.

***cutubă** sf* [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Acoperământul unei trăsuri, al unui car etc. Si: *coviltir*.

***cutulă** sf* [At: H V, 104 / Pl: *~le* / E: nct cf *cotumbă, cotulbă*] (Reg) Unealtă de fierărie nedefinită mai îndeaproape.

cutuliță** sf* [At: H IV, 71 / Pl: *~țe* / E: ***cută + *-uliță*] (Șhp) **1-2** Cută (mică).

cutumă** sf* [At: DEX[2] / Pl: *~me* / E: fr ***coutume] **1** Normă de drept consfințită printr-o practică îndelungată Si: (liv) *consuetudine, obicei*. **2** Obiceiul pământului.

cutumiar, ~ă** a* [At: CURENTUL, 24 noiembrie 1930, ap DA / P: *~mi-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***coutumier] **1** (Jur) Referitor la cutumă **(1)**.

2 Care ține de cutumă (1). 3 Care provine dintr-o cutumă (1). 4 Specific cutumei (1). 5 Tradițional.

cutun sn vz *cătun*

cuturieră sf [At: DN[3] / P: *~ri-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***couturière***] (Frî) Croitoreasă.

cuturisi v vz *cotorosi*

cuturisit, ~ă a vz *cotorosit*

cutuzui v vz *cotozui*

cuțac sm [At: DA / Pl: *~aci* / E: ucr ***кучак***] (Buc; ucm) Butuc scurt (de 4 m).

cuță[1] sf [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs; mpl) Fâșie (de slănină).

cuță[2] sf [At: REV. CRIT. III, 121 / Pl: *~țe* / E: mg ***koca***] (Mgm) Femeie guralivă, care duce vorba de colo colo Si: *cuțurie* Cf *cață*.

cuță[3] sf [At: ALECSANDRI, T. 435 / Pl: *~țe* / E: cf *cuțu*] **1-4** Cățelușă **(1-4)**.

cuțcrișă sf [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~șe* / E: nct] (Bot; reg) Cuscrișor (*Pulmonaria augudifolia*).

cuțât sn vz *cuțit*

cuțâtar sn vz *cuțitar*

cuțit sn [At: TETRAEV. (1574), 248/ V: (reg) *~țât* / Pl: *~e* / E: ml ****cotitus*** sau ****acutitus***(*<acutire<acututus*)] **1** Instrument de tăiat, format dintr-o lamă metalică și dintr-un mâner, având numeroase și variate întrebuințări în gospodărie, în atelier etc. **2** (Îe) **A avea pâinea și ~ul (în mână)** A avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele. **3** (Îe) **A fi (certat** sau **a se avea) la ~e** (cu cineva) A fi sau a junge dușman neîmpăcat (cu cineva). **4** (Îe) **A pune cuiva ~ul la gât** A sili (pe cineva) să facă ceva. **5** (Îe) **A-i ajunge** (cuiva) **~ul la os** A ajunge la capătul puterilor. **6** (Îae) A fi într-o situație dificilă, precară. **7-8** (Îe) **(A fi pe) (o) muchie de ~** (A se afla într-o) situație gravă, dificilă, la un pas de un deznodământ nedorit. **9** (Îe) **A-i da** (sau **a-i trece) cuiva un ~ prin inimă** A simți o durere adâncă. **10** Cuter (3). **11** Bisturiu. **12** (Pex) Intervenție chirurgicală. **13** (Pex) Lovitură de cuțit (1). **14** (Fig; pex) Junghi. **15** (Fig; spc) Pneumonie. **16** Piesă tăioasă de metal la diverse mașini sau unelte. **17** (Îs) *~ de plug* Parte a plugului care taie brazda în plan vertical, fiind situată înaintea trupiței Si: (reg) *cuțitoaie* (5), *custură*. **18** Piesă principală a cântarului, sensibilă la cea mai ușoară atingere, care indică greutatea unui corp. **19** Piesă componentă a unor aparate de conectare, care realizează o legătură electrică. **20** (Pop; îe) **A descânta de ~** A vrăji cu un cuțit pentru a lua durerile. **21** (Pop; îe) **A se afla pe ~** A se afla în ceasul morții. **22** (În superstiții, vrăji; îe) **A pune cuiva ~ul** sau **a ursi un ~** A blestema pe cineva, prin formule vrăjitorești, să aibă dureri ca de rană de cuțit. **23** (Pop; îe) **A pune (pe alții) la ~e** A învrăjbi. **24** (Înv; îs) *~ pieziș* Unealtă cu care rotarul netezește lemnul rotunjit cu scoaba. **25** (Îs) *~ de strung* Unealtă cu vârful tare (de oțel special călit) cu care se strunjesc uneltele (de lemn, de metal etc.). **26** (Înv; imp) Sabie. **27** (Zlg; șîc) **~-de-mare** Lamelibrahiat cu valvele de forma plăselelor de briceag, care trăiește în Marea Neagră (*Solen marginatus*). **28** (Îe) **A lua (pe cineva) în ~e** A-l ciopârți. **29** (Pop) Pneumonie. **30** (Pop; îe) **A zăcea** sau **a boli de ~** A fi bolnav în urma vrăjilor cu cuțitul (22). **31** (Pop; îe) **A descânta de ~** A vrăji cu un cuțit cununat pentru a dezlega vraja cu cuțitul. **32** (Îe) **A-i intra (cuiva) un ~ la inimă** A fi cuprins de un fior rece. **33** (Îae) A fi năpădit de griji **34** (Îe) **A i se pune cuiva un ~ în inimă** A fi cuprins de frică. **35** (Îe) **A fi pe ~** A fi pe moarte. **36** (Îe) **A-i sări ~l din teacă** A fi la ananghe. **37** (Tip) Mașina de tăiat hârtia și cărțile. **38** Cuțit de lemn cu care se taie mămăliga sau cașul. **39** (Îs) **~ul pieziș al rotarului** Unealtă cu care se strunjesc obiectele din lemn, metal etc. **40** (La războiul de țesut) Cuțitul cu care se bat betele. **41** Limba melițoiului. **42** (Îs) *Vârful ~i* Alesătură. **43** (Îe) **A fi** (sau **a sta) pe ~e** A fi nerăbdător să plece sau să afle ceva.

cuțita vt [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 45 / V: *în~* / Pzi: *~tez* / E: ***cuțit***] **1** A înțepa cu un cuțit (1) Si: (pop) *a încuțita* (1). **2** A înțepa ca un cuțit (14) Si: (pop) *a încuțita, a înjunghia*. **3** (Teh; d. mică) A tăia cu un cuțit (16).

cuțitar sm [At: LEX. MARS. 17 / V: *~țâtar* / Pl: *~i* / E: ***cuțit*** + *-ar*] **1-4** Persoană care face, repară, ascute etc. sau vinde cuțite. **5** Scandalagiu gata să scoată cuțitul în timpul unei dispute. **6** Hoț care amenință cu cuțitul.

cuțitare sf [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***cuțita***] **1-2** Înțepare cu (sau ca) un cuțit (1). **3** Tăiere cu un cuțit.

cuțitaș sn [At: ANON. CAR. / Pl: *~e* / E: ***cuțit*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Cuțit (1) (mic) Si: *cuțituț* (1-2). **3** (Mol) Briceag. **4** Cuțit cu lamă de dimensiuni mici, folosit la desprinderea de așchii sau în lucrări de gravare, retușare etc.

cuțitat, ~ă a [At: GR. S. VI, 89 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cuțita***] **1** Înțepat cu un cuțit (1) Cf *cuțita* (1). **2** Care produce junghiuri. **3** (Teh; d. mică) Tăiată cu un cuțit.

cuțitărie sf [At: LM / Pl: *~ii* / E: ***cuțit*** + *-ărie*] **1** Meșteșugul cuțitarului (1). **2-3** Atelierul sau prăvălia cuțitarului (1). **4-5** Obiecte fabricate sau vândute de cuțitar (1). **6** (Csc) Set de cuțite (care face parte dintr-un serviciu).

cuțitătură sf [At: ȘEZ. VII, 54 / Pl: *~ri* / E: ***cuțita*** + *-(ă)tură*] **1** Înțepătură cu cuțitul. **2** Junghi.

cuțiti a [At: PAMFILE, CR. / Pzi: *~tesc* / E: ***cuțiti***] A ciopli cu cuțitul (1) sau cu cuțitoaia (1) Si: *a cuțitoi*.

cuțitit, ~ă a [At: PAMFILE, CR. 52 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cuțiti***] Lucrat, cioplit cu cuțitul sau cu cuțitoaia Si: *cuțitoit*.

cuțitoaie sf [At: BIBLIA (1688), 228[b] / V: *~țut~* / P: *~toa-ie* / Pl: *~, ~oi* / E: ***cuțit*** + *-oaie*] **1** Instrument format dintr-o lamă ascuțită de oțel (cu două mânere la capete), folosit în tâmplărie, dogărie, tăbăcărie etc. pentru cioplit, curățat, îndreptat, răzuit Si: *cuțitoi[1]* (2). **2** Unealtă tăietoare de oțel având o lamă plană sau curbă, prevăzută cu un mâner, folosită de potcovar pentru îndreptarea și curățarea copitelor. **3** Strung. **4** Instrument de pescărie prevăzut cu un cuțit, cu care pescarii scot carmacele la suprafață Si: (reg) *rizacă*. **5** Fierul plugului Si: *cuțit* (17), (pop) *custură*. **6** Cuțitoi[1] (1). **7** (Iht; pan) Zvârlugă (*Cobites taenie*).

cuțitoi[1] [At: DOSOFTEI, V. S. 21 / Pl: *~oaie* / E: ***cuțit*** + *-oi*] **1** *sn* Cuțit mare (arcuit la vârf) Si: *cuțitoaie* (6). **2** *sn* Cuțitoaie (1). **3** *sm* (Iht; csnp) Zvârlugă (*Cobites taenie*).

cuțitoi[2] vt [At: PAMFILE, I. C. 119 / Pzi: *~iesc* / E: ***cuțitoaie***] (Pop; reg) A ciopli, a trage la cuțitoaie.

cuțitoit sn [At: H IV, 255 / P: *~to-it* / E: ***cuțitoi***] Folosire a cuțitoaielor (1).

cuțitoit, ~ă a [At: PAMFILE, J. II, 92 / P: *~to-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cuțitoi***] **1** Lucrat cu cuțitoaia (1). **2** Tras la cuțitoaie (1).

cuțitor sm vz *cositor[3]*

cuțitură sf [At: H XII, 281 / Pl: *~ri* / E: ns cf *cuțita*] (Reg) Custură.

cuțituț sn [At: LB / Pl: *~e* / E: ***cuțit*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Cuțitaș **(1-2)**.

cuțovlah, ~ă smf, a [At: CANTEMIR, HR. 157 / V: *cot~* / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***κουτζόβλαχος***] **1-2** (Irn) Aromân.

cuțu [At: GALAN, Z. R. 253 / E: cf bg ***куче,*** srb *kuce*, mg *kuszi*] **1** *i* Termen cu care se cheamă câinii (mici). **2** *sm* Cățel. **3** *sm* (Fam; îe) **Să fiu** sau **să-mi zici mie ~, dacă**... Să mă tratezi ca pe un câine dacă...

cuțubatură sf [At: CADE / Pl: *~ri* / E: cf *codobatură*] **1** (Orn; reg) Codobatură (*Motacilla alba*). **2** (Bot; reg) Planta *Coronilla emerus*.

cuțui v vz *cotăi*

cuțulache sm [At: DA ms / Pl: *~chi* / E: ***cuțu*** + *-ulache*] (Șhp) **1-2** Cuțulaș.

cuțulan sm [At: VLAHUȚĂ, D. 74 / Pl: *~i* / E: ***cuțu*** + *-ulan*] Cățelandru.

cuțulaș sm [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***cuțu*** + *-ulaș*] (Șhp) **1-2** Câine (mic, frumos) Si: *cuțulache, cuțulan, cuțulică, cuțuluș*.

cuțulică sm [At: DA ms / Pl: nct / E: ***cuțu*** + *-lică*] (Șhp) **1-2** Cuțulaș.

cuțuliță sf [At: H IV, 71 / Pl: *~țe* / E: ***cuță*** + *-uliță*] **1-4** (Șhp) Cuță[3] (mică).

cuțuluș sm [At: DA / Pl: *~i* / E: ***cuțu*** + *-uș*] (Șhp) **1-2** Cuțulaș **(1-2)** mic.

cuțupeni *vr* [At: ȘEZ. XX, 136 / Pzi: *~nesc* / E: cf *coțopăni, coțobăni*] (Reg) A face sforțări Si: *a se opinti*.

cuțurele *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / E: ns cf ngr *χούτσουρ(ον)*] (Reg) Așchii, surcele mărunte.

cuțuri *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pzi: *~resc* / E: ns cf *cuțurele*] (Reg) A strânge cuțurele.

cuțurie *sf* [At: CONV. LIT., ap. DA / Pl: *~ii* / E: cf *cuță*] (Olt) Cuță[2].

cuțuriște *sf* [At: GR. S. V, 120 / Pl: *~ti* / E: ***cuțurie*** + *-iște*] (Reg) Femeie care înșală, care trage chiulul.

cuțutoaie *sf* vz ***cuțitoaie***

cuțuvrea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) **1** Cățea care latră mereu. **2** (Fam) Femeie depravată.

cuțuvrice *sf* [At: BUL. FIL. XI-XII, 489 / Pl: *~ici* / E: nct] Cuțuvrea (1).

cutuzui *v* vz ***cotozui***

cuvă *sf* [At: MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 67 / Pl: *~ve* / E: fr ***cuve***] **1** Vas special din metal, lemn, beton etc., de diferite forme și mărimi folosit în operații tehnice. **2** (Îs) *~ de ulei* Vas umplut cu ulei, în care se cufundă transformatoarele, reostatele etc. **3** Porțiunea superioară a cuptorului metalurgic vertical.

cuvânt *sn* [At: COD. VOR. 7/1 / Pl: *cuvinte*, (înv) *cuvente* / E: ml ***conventum***] **1** Unitate de bază a vocabularului care reprezintă asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) și a unui complex sonor Si: *vorbă*. **2** (Lin; îs) *~ simplu* Cuvânt (1) care conține un singur morfem radical. **3** (Lin; îs) *~ primitiv* Cuvânt (1) care servește ca element de bază pentru formarea altor cuvinte. **4** (Lin; îs) *~ compus* Cuvânt (1) format prin compunere. **5** (Lin; îs) *~ derivat* Cuvânt format prin derivare. **6** (Lin; îs) *~ matcă, ~ titlu* Cuvânt aflat în fruntea unui articol de dicționar, sub care se grupează și se glosează toate variantele și expresiile, uneori și derivatele și compusele. **7** (Îe) **A nu găsi** (sau **a nu avea**) **~vinte** A nu fi în stare (sub impulsul unei stări de moment) să exprimi ceea ce gândești. **8** (Îlav) **Cu alte ~vinte** Exprimând același lucru altfel. **9** (Îal) În concluzie. **10** (Îlav) **Într-un (sau cu un) ~** Pe scurt. **11** (Îal) În concluzie. **12** (Îlav) **În puține ~e** Pe scurt. **13** (Îae) În concluzie. **14** (Îlav) **~ cu** (sau **de**) **~** Fără nici o modificare Si: *exact, fidel*. **15** (Îlav) Imediat. **16** (Îs) *Joc de cuvinte* Calambur. **17** (Îs) *Cuvinte încrucișate* Joc distractiv-educativ în care trebuie găsite, pe baza unor indicații date, o serie de cuvinte, astfel aranjate într-o figură geometrică împărțită în pătrățele, încât cuvântul citit orizontal să aibă o literă comună cu cel citit vertical. **18** Gând, idee exprimată prin grai Si: *spusă*. **19** (Îs) *~ greu* Vorbă hotărâtoare. **20** (Îas; lpl) Vorbe de dojană, de ocară. **21** (Îs) *~ introductiv* sau *~ înainte* Prefață (la o lucrare). **22** (Îs) *Purtător de ~* Persoană autorizată să exprime, în mod public, păreri care arată punctul de vedere al forului pe care îl reprezintă. **23** (Îe) **A pune un ~ (bun)** A interveni (favorabil) pentru cineva. **24** (Îlav) **În (toată) puterea ~ului** În înțelesul adevărat. **25** (Îal) Pe deplin. **26** (Îe) **A tăia** (sau **a curma**) **~ul** A întrerupe pe cineva din vorbă. **27** (Reg; îe) **A începe ~** A începe vorba. **28-29** Subiect de discuție, de povestire Si: *istorisire*. **30** Discurs. **31** (Îe) **A cere** (sau **a da, a avea**) **~ul** A cere sau a da cuiva dreptul de a vorbi (într-o ședință, într-o adunare etc.). **32** (Îe) **A lua ~ul** A vorbi (într-o adunare). **33** **A-i lua cuiva ~ul** A interzice cuiva să-și mai continue afirmațiile (într-o adunare). **34** Îndrumare. **35** (Pex) Ordin. **36** (Îe) **A înțelege** (sau **a ști**) **de ~** A asculta de spusele, de sfaturile cuiva. **37** (Îs) *~ de ordine* Dispoziție dată de un superior. **38** Promisiune. **39** Angajament. **40** (Îs) *Om de ~* Om care-și ține făgăduielile. **41** (Îs) *~ de onoare* (sau *de cinste, de om*) Promisiune sau făgăduială care angajază cinstea cuiva. **42** (Îe) **A-și da ~ul de onoare** A se angaja în mod hotărât că va face cu orice preț ceva. **43** (Îe) **A crede pe ~** A crede fără a controla exactitatea spuselor. **44** (Îe) **A-și ține ~ul** sau **a se ține de ~** A-și îndeplini o promisiune făcută. **45** Opinie exprimată. **46** Punct de vedere (exprimat). **47** Libertate, drept de a revendica ceva. **48** (Mpl) Discuție. **49** (Mpl) Ceartă. **50** (Îs) *Schimb de cuvinte* Discuție aprinsă. **51** (Îe) **Nu-i ~** Indiscutabil. **52** Motiv. **53** (Îlav) **Cu drept ~** Pe bună dreptate. **54** (Înv) Știre. **55** Zvon. **56** (Înv) Pact. **57** (Rar) Facultatea de a vorbi Cf *cuvântare*. **58** (Îs) *~cheie* Termen folosit pentru a marca o diviziune într-un catalog (de bibliotecă). **59** (Îas) Termen al unei unități frazeologice pe care cade accentul semantic. **60** (Îs) *~vedetă* Termen ales din titlul unei lucrări sau al unei publicații care folosește la aranjarea alfabetică a lucrării în catalogul general sau în catalogul pe materii. **61** (Îe) **A avea cu cineva un ~** A avea de discutat ceva cu cineva. **62** (Îae) A avea o răfuială cu cineva. **63** (Înv; îs) *Parte de ~* Parte de vorbire. **64** (Înv) Tâlc. **65** (Înv; pex) Simbol. **66** (Înv) Prorocie. **67** (Înv) Răspuns. **68** (Înv) Explicație. **69** (Înv) Mărturisire. **70** (Înv) Teamă. **71** (Îe) **Din ~ în ~** Fără nici o modficare. **72** (Fam; îe) **Adio și n-am cuvinte** Se zice cuiva care pleacă supărat și căruia vrei să-i arăți că nu-ți pasă de supărarea lui Cf *(ducă-se) opt și cu-a brânzei nouă!; ducă-se învârtindu-se*. **73** (Îe) **Am cu tine un ~** Am să-ți spun o vorbă. **74** (Îae) Am să mă răfuiesc cu tine. **75** (Reg; îe) **Îmi fac~ cu cineva** Conversez. **76** (Îe) **A începe ~** A începe vorba. **77** (Îe) **A da~** A vorbi. **78** (Îe) **A-i tăia** (sau **curma**) **cuiva ~l** A-l întrerupe. **79** (Îe) **A-i tăia ~l cu miere** A întrerupe pe cineva pentru a-i da o veste bună. **80** (Îe) **Nici nu mai rămâne ~** Nici vorbă. **81** (Înv; îe) **A ascunde ~l** A ține în secret. **82** (Îae) A se preface. **83** (Îe) **Dintr-un ~** Fără a sta pe gânduri. **84** (Îe; după fr *partie de discours*) **Parte de~** Parte de vorbire. **85** (Înv; îe) **Cuvinte acoperite** Cuvinte cu tâlc. **86** (Îe) **Cuvinte deșarte** Cuvinte fără temei. **87** (Îe) **Cu un ~ subțire** Cu multă finețe. **88** (Îe) **~l cel bun** Vorbă bună. **89** (Îal) Bună primire. **90** (Îe) **Cuvinte grele** Vorbe aspre, de dojană, de ocară. **91** (Spc) Cuvântare la înmormântarea cuiva. **92** Predică. **93** Știre. **94** Relație. **95** Faimă. **96** Vorbă. **97** Zvon. **98** Proverb. **99** (Îe) **Cele zece cuvinte ale lui Dumnezeu** sau **ale lui Moise** Decalogul. **100** (Îe) **A ține** (sau **a păzi**) **~l cuiva, a asculta de ~l cuiva, a ieși (afară** sau **a nu se zbate) din ~l cuiva** sau **a nu muta ~l cuiva** A împlini ordinul cuiva. **101** (Îe) **A-și ține ~l** sau **a se ține de ~** sau **a sta la ~** sau **a rămâne de ~** A respecta o promisiune **102** (Înv, îe) **A face~** sau **a-și da~ în sine** sau **a se lega la un~, a pune ~ cu cineva** sau **a lega ~ cu cineva** A se înțelege cu cineva. **103** (Îae) A face un legământ. **104** (Îe) **A ține la un ~** A-și respecta legământul făcut. **105** (Înv; îe) **A se înțelege** sau **a se ajunge la cuvinte** A fi de acord cu cineva. **106** (Înv; îe) **A fi, a se uni, a se face, a se tocmi la** (sau **într-un**)**~ cu cineva** A fi de acord cu cineva. **107** (Înv) Răspuns. **108** Propunere. **109** Lămurire. **110** (Înv) Afirmație. **111** (Înv) Ceartă. **112** (Mol; îe) **Nu-i ~** Nu încape vorbă. **113** Rațiune. **114** Cauză. **115** Justificare. **116** (Înv; îe) **Sub** (sau **pe** sau **cu**) **~ că...** (sau **de**) sau **pentru ~l că...** Sub pretext că. **117** (Înv; îe) **Sub** (sau **cu**)**~ de** Drept. **118** (Înv; îe) **A da~** A da seama. **119** Libertate de a reclama. **120** (Înv) Teamă. **121** Dreptate. **122** (Înv) Anecdotă transmisă oral. **123** (Flz platonică) Dumnezeu. **124** (Tlg) Hristos, Fiul lui Dumnezeu. **125** (Inf) Format standard în care se scriu datele și instrucțiunile la (mini)calculatoare.

cuvânta [At: PSALT. SCH. 64/13 / Pzi: *~tez*, (îpp) *~vânt*; 2 și (îvp) *~vânți*; 3 și (îvp) *~vântă*; 6 *~tează*, (îvp) *~tă* / E: ml ***conventare*** cf *cuvânt*] **1** *vt* A-și exprima gândul prin grai Si: *a comunica, a declara, a enunța, a exprima, a expune, a grăi, a spune, a vorbi, a zice*. **2-3** *vt* (Îe) **A ~ de bine** (sau **de rău**) **pe cineva** A spune lucruri bune (sau rele) despre ceva sau cineva Si: *a vorbi de bine*. **4** *vi* A avea capacitatea de a articula cuvinte ca și omul Si: a pronunța. **5** *vi* (Construit cu dativul sau cu prepozițiile „la", „către") A începe vorba cu cineva. **6** *vi* A declara solemn. **7** *vi* (Îe) **A mare~** A se răsti. **8** *vt* (Înv) A slăvi. **9** *vt* (Înv) A binecuvânta. **10** *vt* (Înv) A ordona.

cuvânta [At: DOSOFTEI, PS. 16 / Pzi: *cuvânt* / E: ml ***convento, -are***] **1** (Înv) A vorbi. **2** (Nob; înv) A descrie. **3** *vr* (Înv) A se spune. **4** *vt* (Îe) **A~ de bine** sau **de rău (pe cineva)** A vorbi de bine sau de rău pe cineva. **5** *vt* A articula cuvinte. **6** *vt* A se adresa cuiva. **7** *vt* A pune o vorbă bună pe lângă cineva. **8** *vt* (Rar; îe) **A-l ~ (pe cineva)** A se adresa cuiva. **9** *vt* (Îae) A-i da cuiva cuvântul. **10** *vt* (Nob; înv; îe, după sl *vele-recevati*) **A mare ~** A se răsti la cineva. **11** *vt* (Înv) A slăvi. **12** *vt* (Înv) A binecuvânta. **13** *vt* A da ordin. **14** *vt* A declara. **15** *vt* A ține un discurs. **16** *vt* A recita.

cuvântare *sf* [At: MARDARIE, L. 208 / Pl: *~tări* / E: ***cuvânta***] **1** (Înv) Exprimare a gândului prin grai Si: *comunicare, declarare, enunțare,*

exprimare, expunere, grăire, spunere, vorbire, zicere. **2** (Rar) Capacitatea de a vorbi. **3** Vorbă. **4** (Înv) Conversație. **5** (Înv) Rațiune. **6** Discurs. **7** Cugetare. **8** Predică. **9** (Înv) Prefață. **10** (Îs) *Mare* ~ Răstire. **11** Fală.

cuvântareț, ~ă** a* [At: DOSOFTEI, PS. 172 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cuvânta + *-areț*] (Iuz) Cuvântător **(2)**.

cuvântăreț, ~eață** a* [At: DOSOFTEI, V. S. 81/2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cuvânta + *-ăreț*] **1** *a* (Iuz) (D. persoane) Cuvântător **(2)**. **2** *a* Bun orator. **3** *a* (D. persoane) Care predică frumos. **4** *a* (D. limbi) În care se poate exprima cu ușurință orice idee. **5** *sm* Înțelept. **6** *sm* Orator funebru. **7** *sm* Predicator.

cuvântariu** sms* [At: DOSOFTEI, PSALT. 256/31 / E: ***cuvânta + *-ariu*] (Înv) Cuvânt **(2)**.

cuvântat[1]** sn* [At: DUMITRACHE, 41 / E: ***cuvânta] (Înv; îla) **De ~** De amintit.

cuvântat[2], ~ă** a* [At: CORESI, EV. 415 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***cuvânta] (Înv) **1** Vorbit. **2** Pronunțat. **3** Binecuvântat.

cuvântător, ~oare [At: CORESI, EV. 483 / Pl: *~i, ~* / E: ***cuvânta*** + *(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are capacitatea de a vorbi. **3** *a* (Înv) Cultivat. **4** *a* (Înv) Înțelept. **5** *smf* (Înv) Vorbitor. **6** *smf* Orator. **7** *sm* Predicator.

cuvântătorie** sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 53 / Pl: *~ii* / E: ***cuvântător + *-ie*] (Înv) Oratorie.

cuvântologie** sf* [At: RUSSO, S. 81 / Pl: *~ii* / E: ***cuvânt + *-logie*] (Înv) Lexicografie.

***cuvei** sn* [At: CHEST. V, 34/57 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Parte a stânei unde se păstrează berbințele și acareturile.

cuvelaj** sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***cuvelage] Tip de susținere sau de căptușire etanșă a puțurilor de mină cu secțiune circulară care străbat roci acvifere cu debite mari de apă.

cuveni [At: PSALT. 56/7 / Pzi: 3 *cuvine* / E: ml ***convenio, -ire*** cf *cuviință, cuviincios, conveni*] **1** *vr* (Construit cu dativul persoanei) A avea drept la ceva. **2** *vr* (Construit cu dativul persoanei) A merita. **3** *vr* (Construit sau nu cu dativul persoanei și complinit printr-un infinitiv sau un conjunctiv) A fi conform normelor morale Si: *a se cădea* **(29)**. **4** *vr* (Îlav) **Cum se ~ne** După cum se cere. **5** *vr* A se potrivi. **6** *vr* (Înv) A fi vrednic de ... **7** *vr* (Înv; în vechile texte bisericești, după vsl ***подобити се***) A se asemăna. **8** vi (Frm; crpr la Alecsandri) A conveni. **9** *vt* A recunoaște. **10** *vr* A trebui.

cuvenință** sf* vz ***cuviință

cuvenire** sf* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / Pl: *~ri* / E: ***cuveni] (Îvr) **1-2** Cuviință **(1-2)**.

cuvenit, ~ă** a* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 178 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***cuveni] **1** Care (îi) revine cuiva de drept Cf *cuveni* **(1)**. **2** (Înv) Meritat. **3** (Îvr) Convenit. **4** Potrivit.

cuvertă[1]** sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~te* / E: fr ***couvert, it ***coverta***] Email transparent cu care se acoperă obiectele de faianță și de ceramică Si: *glazură*.

cuvertură** sf* [At: TEODOREANU, M. II, 59 / V: *cov~* / Pl: *~ri* / E: fr ***couverture] Învelitoare (de postav, de pânză etc.) care se pune peste ceva sau cineva, ori în care se învelește cineva (sau ceva).

cuvetă[1]** sf* vz ***chiuvetă

cuvetă[2]** sf* [At: DEX² / Pl: *~te* / E: fr ***cuvette] **1** Sinclinal în formă de căldare, cu lungimea și lățimea aproape egale și cu secțiunea orizontală aproximativ rotundă. **2** (Îs) *~a lacului* Teren ocupat de un lac de acumulare până la nivelul crestei barajului.

cuviincios, ~oasă** a* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 174 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cuviință + *-os*] (Înv) **1** Care îi revine cuiva pe drept, pe merit. **2** Potrivit (corespunzător). **3** Competent. **4** Suficient. **5** Motivat. **6** Just. **7** Necesar. **8** Prețios. **9** Conform cerințelor societății, moralei sau religiei. **10** Politicos. **11** Decent. **12** Cuvios.

***cuviința** vi* [At: DA / Pzi: *~țez* / E: ns, cf *cuviință*] Încuviința.

cuviință** sf* [At: TETRAEV. (1574), 239 / V: (înv) ***~venin~ / Pl: *~țe* / E: ml ***convenientio*** cf *cuviincios, conveniență*] (Înv) **1** Ceea ce i se cuvine cuiva Si: (îvr) *cuvenire* **(1)**. **2** Ceea ce îi revine de drept cuiva Si: *cuvenire* **(2)**. **3** Purtare bună, cuviincioasă, politicoasă. **4-5** (Îla, îlav) **Cu** (sau **de**, rar **în**) **~** (Care este) cum se cuvine **(4)**. **6-7** (Înv; îla; îlav) **Fără** (sau **peste**) **~** (Care este) nepotrivit. **8** (Îe) **A fi de ~ța cuiva** A se cere (ceva) de la cineva. **9** (Îla) **De ~** Necesar. **10** (Îls) **Cele de ~** Cele necesare. **11** (Îal) Ceea ce este conform cu... **12** (Îlav) **După ~ță**... Conform cu... **13** Privință. **14** Vrednicie. **15** Motivație. **16** Măreție. **17** (Slm) Asemănare. **18** (Frm) Conveniență. **19** Ceea ce trebuie.

cuvinios, ~oasă** a* vz ***cuvios

cuvinos, ~oasă** a* vz ***cuvios

cuvințel** sn* [At: CANTEMIR, HR. 52 / Pl: *~e* / E: ***cuvânt + *-el*] (Pfm; șhp) **1-2** Cuvânt **(1)** (scurt).

cuvios, ~oasă [At: PSALT. 139 / V: (înv) ***~inios, ~inos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***cuveni*** + *-os*] **1** *a* (Înv) Asemănător. **2-3** *a, av* (Înv) Potrivit. **4** *a* (Înv) Motivat. **5** *a* (Iuz) Dispus spre... **6** *a* (Iuz) Suficient. **7** *a* (Înv) Respectuos. **8** *a* (Rar; complinit prin *prea;* ca atribut dat sfinților, fețelor bisericești) Evlavios. **9-10** *smf, a* Sfânt. **11** *smf* Călugăr. **12** *a* (Iuz) Înțelept. **13** *a* (Îvr) Frumos. **14** *a* (Înv) Distins. **15** *a* Omenos. **16** *a* Cucernic. **17** *a* Inteligent.

cuviosa** vt* [At: (sec. XVII) MOLITVELNIC 2ᵛ/1 / Pzi: *~șez* / E: ***cuvios] A face pe cineva vrednic de ceva.

cuvioșește** av* [At: CANTEMIR, ap. DDRF / E: ***cuvios + *-ește*] (Îvr) **1** Cinstit. **2** Evlavios.

cuvioșie** sf* [At: MELHISEDEC (1773), ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***cuvios + *ie*] (Înv) **1** Bună-cuviință. **2** (Înv) Omenie. **3** Evlavie. **4** (Însoțit de un pronume posesiv) Titlu respectuos de adresare pentru călugări și fețele bisericești.

cuviț** i* vz ***coviț

cuvița** v* vz ***covița

cuzacică** sf* [At: DA / Pl: nct / E: ucr ***козачка] (Ucm) Cerșetoare.

***cuzeruți** sm* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Roșcove (*Ceratonia siliqua*).

cuzinet** sm* [At: ENC. VET. 30 / V: (iuz) ***cusi~ / Pl: *~eți, ~e sn* / E: fr ***coussinet***] **1** Piesă (metalică) în formă de cilindru scobit, în care intră fusul sau axul (mobil) al unei mașini. **2** Piesă de fontă care se fixează prin înșurubare pe traversă și care menține șinele nemișcate. **3** (Mva; îs) ~ *plantar* Partea de dedesubt a piciorului solipedelor (cal, măgar, catâr) care alcătuiește un fel de perniță cărnoasă moale. **4** Element de construcție din beton armat, piatră dură etc. așezat într-un bloc de fundație și un stâlp care are ca scop transmiterea greutății la blocul de fundație respectiv.

cuzism** sn* [At: DEX² / E: ***Cuza + *-ism*] Curent ideologic și politic fascist interbelic, al cărui promotor a fost A. C. Cuza.

cuzniță** sf* vz ***cușniță

***cuzniție** sf* [At: CHEST. II, 54/156 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; gmț) Casă **(1)**.

cuzunac** sm* vz ***cozonac

cvadragenar, ~ă** smf, a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***qudragénaire, lat ***quadragenarius***] **1-2** (Persoană) care a împlinit 40 de ani.

cvadrans** sn* [At: PRAVILA (1814) 145/1 / Pl: ? / E: lat ***quadrans, ~tis, ger ***Quadrans***, it ***quadrante*** cf *cuadrant, cadran*] (Jur; înv) A patra parte dintr-o moștenire.

cvadrant** sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: fr ***quadrant, lat ***quadrans, ~ntis***] **1** Instrument alcătuit dintr-un sfert de cerc gradat și o lunetă, folosit, în trecut, pentru determinarea înălțimii aștrilor. **2** Instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, întrebuințat pentru măsurarea unghiurilor. **3** Organ metalic al unui aparat, instrument de măsură etc. în formă de sector de cerc, apropiat de un sfert de cerc.

cvadrat[1]** sn* vz ***cuadrat

cvadrat[2]** sm* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ger ***Quadrat] **1** Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 18,04 mm, folosită în tipografie. **2** Albitură tipografică având această lungime.

cvadrat[3]** sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: lat ***quadratus] (Ltî) Pătrat.

cvadratrice** sf* [At: DN³ / V: ***cua~ / Pl: ~ / E: ger ***Quadratrix***] (Mat) Curbă folosită pentru cvadratura cercului.

cvadratură *sf* [At: LTR / V: ***cad~, cuad~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***quadrature*** it ***quadratura***] **1** Construirea, cu rigla și cu compasul, a unui pătrat care să aibă aria egală cu aria unei figuri date. **2** (Îs) *~ra cercului* Problemă (nesoluționabilă) care constă în găsirea unui pătrat care să aibă aceeași suprafață cu a unui cerc dat și a cărui latură să aibă un raport rațional cu raza cercului. **3** (Fig; pex; fas) Problemă nesoluționabilă. **4** Poziție aparentă în care doi aștri priviți de pe pământ au o diferență de longitudine de 90°.

cvadrică *sf* [At: CADE / V: ***cua~*** / Pl: *~ice* / E: fr ***quadrique***] (Mat) Suprafață reprezentată de o ecuație de gradul al doilea.

cvadricentenar, ~ă [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: *cvadri-* + ***centenar***] **1** *sn* Împlinirea a patru sute de ani de la un eveniment însemnat. **2** *sn* Aniversare a evenimentului cu acest prilej. **3** *a* Care durează de patru sute de ani.

cvadriceps *sm* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~psi* / E: fr lat ***quadriceps***] Mușchi care are patru ligamente de inserție pe os.

cvadricolor, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadricolor***] Care are patru culori.

cvadridimensional, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf it ***quadridimensionale***] (Rar) Care are patru dimensiuni.

cvadrienal, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadriennal***] Care durează patru ani.

cvadrifilar, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadrifilaire***] **1** Constituit din patru fire. **2** (Elt) Cu patru conductoare.

cvadrigă *sf* [At: DEX^2 / V: ***cua~*** / Pl: *~ige* / E: lat ***quadriga***] Car antic pe două roți, tras de patru cai înhămați unul lângă altul, folosit de romani la cursele de circ și la triumfuri.

cvadrigemeni *amp* [At: DEX^2 / V: ***cua~*** / E: lat ***quadrigeminus***] (Îs) *Tuberculi ~* Cele patru părți ridicate ale bulbului rahidian.

cvadrilater *sn* vz ***cadrilater***

cvadrilateral, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadrilatéral***] **1** Care are patru laturi. **2** (Pex) Pe patru părți.

cvadrilion *sn* [At: DEX^2 / V: ***catri~*** / P: *~li-on* / Pl: ***~oane*** / E: fr ***quadrillion***] O mie de trilioane.

cvadrilob *sn* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: ? / E: fr ***quadrilobe***] Motiv decorativ alcătuit din îmbinarea a patru lobi.

cvadrilobat, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***quadrilobé***] (D. organele unei plante) Cu patru lobi.

cvadrilocular, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadriloculaire***] (Bot; atm) Divizat în patru loji sau patru camere.

cvadrimotor *sn* [At: DEX^2 / V: ***cua~*** / Pl: *~oare* / E: fr ***quadrimoteur***] Avion echipat cu patru motoare cu ardere internă.

cvadrinom *sn* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~oame* / E: fr ***quadrinôme***] (Mat) Expresie algebrică formată din patru termeni.

cvadripal, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr *quadripale*] (D. elice) Cu patru pale.

cvadripartit, ~ă *a* [At: DEX^2 / V: ***cua~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***quadripartite***] **1** (Rar) Format din patru părți. **2** (D. alianțe, congrese etc.) La care participă reprezentanții a patru țări sau a patru partide.

cvadripetal, ~ă *a* [At: DEX^2 / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadripétale***] Cu patru petale.

cvadripol *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: fr ***quadripôle***] Rețea electrică cu două borne de intrare și două borne de ieșire.

cvadripolar, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadripolaire***] Cu patru poli.

cvadrireactor *sn, a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / P: *~re-ac~* / Pl: *~oare* / E: fr ***quadriréacteur***] **1-2** (Avion) cu patru motoare cu reacție.

cvadriremă *sf* [At: DEX^2 / V: ***cua~*** / Pl: *~me* / E: lat ***quadriremis***, fr ***quadrirème***] Navă folosită în antichitate, care avea patru rânduri de vâsle sau patru vâslași la o vâslă.

cvadrisilab *sn* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadrisyllabe***] (Lin) Cuvânt format din patru silabe Si: *tetrasilab*.

cvadrisilabic, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***quadrisyllabique***] (D. cuvinte) Care are patru silabe.

cvadrivalv, ~ă *a* [At: DA / V: ***cua~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadrivalve***] (D. fructe) care are patru valve.

cvadrivium *sn* [At: DA / V: ***cua~, cuadrivin, ~iu*** / E: fr ***quadrivium***, lat ***quadrivium***] (În evul mediu) Diviziune a învățământului cuprinzând cele patru articole liberale (aritmetica, muzica, geometria și astronomia).

cvadruman, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***quadrumane***, lat ***quadrumanus***] **1-2** (Maimuță) care se servește de cele patru membre ca de mâini. **3** *smf* (Mpl) Maimuțe.

cvadruped, ~ă *smf, a* [At: DA ms / V: ***cua~*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: ***quadrupède***] Patruped.

cvadrupla *vtr* [At: DA ms / V: ***cua~*** / Pzi: *~lez* / E: ***cuadruplu***] A (se) face de patru ori mai mare Si: *a (se) împătri*.

cvadruplet *sm* [At: DEX^2 / V: ***~eți*** / E: fr ***quadruplets***] Unul din patru gemeni.

cvadruplex *sn* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / E: fr, lat ***quadruplex***] Sistem de transmisie telegrafică permițând transmiterea simultană a patru mesaje diferite.

cvadruplu [At: DEX^2 / Pl: *~li, ~le* / E: fr ***quadruple***, lat ***quadruplus***] **1** *a* Împătrit. **2** *smf* Grup de patru gemeni.

cvalitate *sf* vz ***calitate***

cvantă *sif* vz ***cuantă***

cvantic, ~ă *a* vz ***cuantic***

cvantum *sn* vz ***cuantum***

cvart^1 *sn* [At: MOLIN, V. T. 29 / Pl: *~uri* / E: ger ***Quart***, lat ***quartus*** cf *cuart*] **1** (Iuz) A patra parte dintr-o coală de hârtie. **2** (Tip) Format de tipăritură la care coala de hârtie se împarte în patru.

cvart^2 *sn* vz ***cuart***

cvartadecimă *sf* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~me* / E: it ***quartadecima***] (Muz) **1** Interval de 14 trepte. **2** A paisprezecea treaptă de la un interval dat.

cvartal *sn* [At: (a. 1834) URICARIUL, VII, 193 / V: ***cfa~, cua~*** / Pl: *~uri* / E: rs **квартал**, ger ***Quartal***] **1** (Înv; Mol) A patra parte dintr-un oraș Cf *cartier*. **2** (Iuz) Parte dintr-un oraș Cf *microraion, sector*. **3** (Înv; Trs) Trimestru.

cvartă *sf* [At: DEX^2 / V: ***cua~*** / Pl: *~te* / E: it ***quarto***, fr ***quarte***] **1** (Muz) Intervalul dintre patru note consecutive. **2** Grup de patru conducte electrice izolate între ele și răsucite, utilizat la cablurile electrice de telecomunicații. **3** (La scrimă) A patra dintre cele opt poziții principale de apărare.

cvartet *sn* [At: DA / V: ***cua~*** / Pl: *~e* / E: fr ***quartette***, it ***quartetto***] **1** Formație muzicală alcătuită din patruzeci sau din patru instrumentiști. **2** Compoziție scrisă pentru o asemenea formație. **3** (Îs) *~ de coarde* Formație fundamentală a muzicii de cameră (două viori, violă și violoncel).

cvartir *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II 69/32 / V: (înv) ***cfar~, cuartir, fartir*** / Pl: *~uri, ~e* / E: ger ***Quartier***, rs **квартира** cf *cartier, cortel*] **1** (Îrg) Cartier. **2** (Înv; îc) **~maistru** Ofițer însărcinat cu așezarea și hrana unui corp de trupe Si: (înv) *velconaciu*. **3** (Mol; Trs) Locuință provizorie. **4** (Mol; Trs) Gazdă.

cvartirui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***cvartir*** + *-ui*] (Înv) A încartirui.

cvartolet *sn* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / E: fr ***quartolet***] (Muz) Grup de patru note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite.

cvarț *sn* vz ***cuarț***

cvas *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 176 / Pl: *~uri* / E: rs **квас**] **1** Băutură acră și răcoritoare, pe care o prepară rușii din fructe, sau din apă, pâine și malț. **2** (Înv; îs) *~ grecesc* Varietate de vin dulce.

cvasi- [At: GHEREA, ST. CR. III, 61 / V: ***cuasi-, ~azi*** / E: lat ***quasi***, fr ***quasi***, ger ***quasi***] Element prim de compunere care înseamnă „pe jumătate", „aproximativ", „cam", „aproape" și servește la formarea unor cuvinte ca cvasistelat, cvasiuman etc.

cvasicontract *sn* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~e* / E: fr ***quasi-contrat***] **1** Angajament făcut fără o perfectare legală. **2** Contract imperfect încheiat între guvern și producător în vederea încurajării unei anumite producții.

cvasidelict *sn* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~e* / E: ***quasi-délit***] (Jur) Fapt ilicit care, comis fără intenția de a vătăma, cauzează totuși o daună, putând da naștere la o acțiune civilă pentru daune-interese.

cvasioniric, ~ă *a* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf it ***quasi onirico***] În stare aproape onirică.

cvasistelar, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***cvasi-*** + ***stelar***] (D. corpuri cerești) Cu structură asemănătoare stelelor.

cvasiuman, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~si-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***cvasi-*** + ***uman***] Aproape omenesc.

cvasiunanim, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *~si-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***cvasi-*** + ***unanim***] Care este aproape unanim.

cvasiunanimitate *sf* [At: DEX^2 / P: *~si-u~* / E: ***cvasi-*** + ***unanimitate***] Marea majoritate.

cvasitotalitate *sf* [At: DN^3 / V: ***cua~*** / E: *cvasi-* + ***totalitate***] Aproape întreaga cantitate.

cvaternar *sn* vz ***cuaternar***

cver *sn* [At: DEX^2 / E: ger ***Quer***(stellung)] (Rar) Ansamblu de linii orizontale dintr-o tabelă sau dintr-un formular.

cvestor *sm* vz ***chestor***

cvestură *sf* vz ***chestură***

cvietanție *sf* vz ***chitanță***

cvietism vz ***chietism***

cvietist, ~ă a vz ***chietist***

cvinariu, ~ie [At: DN^3 / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: fr ***quinaire***] **1** *a* Care se divide exact la cinci. **2** *a* Care are ca bază numărul cinci. **3** *sf* Strofă sau poezie alcătuită din cinci versuri.

cvincvagenar, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***qunquagénaire***, lat ***quinquageanrius***] **1-2** (Persoană) care a împlinit cincizeci de ani.

cvint- [At: DN^3 / V: ***chint-***, ***cuint*** / E: lat ***quintus***] Element prim de compunere savantă cu sensul „cinci".

cvintadecimă *sf* [At: DN^3 / V: ***cui~*** / E: ns cf lat *quintadecima*] (Muz) **1** Interval de două octave. **2** Treapta a cincisprezecea a unui interval dat.

cvintal *sn* vz ***chintal***

cvintă *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 82 / V: ***cui~, chi~*** / ***qui~*** / Pl: *~te* / E: lat ***quinta***, fr ***quinte***] **1** (Nob) Dare constând în a cincea parte din recoltă. **2** (Muz) Interval între cinci note consecutive. **3** (Ljc; îf *chi~*) Suită de cinci cărți în ordine descrescândă. **4** (Îs) *Chintă regală* Cvintă **(3)** în care toate cărțile sunt de aceeași culoare. **5** (Iuz) Lână cu firul cu diametrul de 60-80 mm. **6** (Îf *chi~*) Acces prelungit de tuse violentă.

cvintel *sn* [At: CALENDARIU (1814), 177/7 / Pl: *~e* / E: ger ***Quintel***] Chintic.

cvintesență *sf* vz ***chintesență***

cvintet *sn* [At: DA ms / V: ***qui~***, (rar) ***cui~, chi~*** / Pl: *~e* / E: it ***quintetto***, fr ***quintette***] **1** Formație muzicală alcătuită din cinci voci sau din cinci instrumentiști care execută, împreună, o compoziție muzicală. **2** Compoziție muzicală pentru cinci voci sau instrumente muzicale. **3** Strofă alcătuită din cinci versuri. **4** Linie de înaintare, formată din cinci jucători, a unei echipe sportive (mai ales la fotbal sau la rugby). **5** (Îs) *~cu pian* Cvintet de coarde și pian. **6** (Îs) *~ de suflători* Ansamblu alcătuit din flaut, oboi, clarinet, corn și fagot.

cvintilion *sn* [At: DEX^2 / *~li-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***quintilion***] O mie de cvadralioane.

cvintolet *sn* [At: DN^3 / V: ***cui~*** / E: fr ***quintolet***] (Muz) Grup de cinci note de durată egală cu valoarea a patru sau șase note obișnuite.

cvintupla *vir* [At: DN^3 / Pzi: 3 *~lează* / E: fr ***quintupler***] **1-2** A (se) înmulți, (sau a se) mări de cinci ori.

cvintuplu, ~lă [At: DEX^2 / Pl: *~li, ~le* / E: fr ***quintuple***] **1** *a* Încincit. **2** *smf* (Mpl) Grup de cinci gemeni.

cvit *sn* vz ***chit***

cvita *vt* [At: ALEXI, W. / V: ***cui~*** / Pzi: *~tez* / E: ger ***quittieren***] (Înv) A chitui.

cvitanță *sf* vz ***chitanță***

cvitui v vz ***chitui***

cvituire *sf* vz ***chituire***

cvituială *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ieli* / E: ***cvitui*** + *-eală*] Chituire.

cvorum *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / V: ***quo~*** / E: lat ***quorum***] Număr de membri necesar, conform legii, pentru ca o adunare să fie valabil constituită sau să poată lua o hotărâre valabilă.

cvoțient *sn* vz ***coțient***

cyan *sn* [At: DN^3 / P: *ci-an* / E: fr, eg ***cyan***] Nuanță obținută prin amestecul spectral al albastrului cu verdele.

cyborg *sm* [At: DEX^2 / P: *sai-borg* / Pl: *~rgi* / E: eg ***cyborg***] Ființă hibridă al cărei creier este uman, iar corpul este (parțial) artificial (grefe, implanturi etc.) Cf *android, robot*.